DECRETALES
GREGORII PAPÆ IX.

UNA CUM

LIBRO SEXTO, CLEMENTINIS,

ET

EXTRAVAGANTIBUS

A PETRO, ET FRANCISCO PITHŒO

JURISCONSULTIS

AD VETERES MANUSCRIPTOS CODICES RESTITUTÆ,

ET NOTIS ILLUSTRATÆ,

Quibus accedit

SEPTIMUS DECRETALIUM,

Cum Indicibus neceſſariis.

TOMUS SECUNDUS.

AUGUSTÆ TAURINORUM.

EX TYPOGRAPHIA REGIA. MDCCXLVI.

PRÆFATIO

AD BENEVOLUM LECTOREM

D E

USU SEQUENTIS INDICIS CONFECTI

A

JO. LEL. PR. PAR. Col. E. SS. M.
& P. S. Arg. Cant. & Can. Cap.

1. Tituli Juris utriusque ad hoc digesti sunt, vel, ut Ideam claram compendiosamque materiæ sub illis contentæ statim Studiosi percipiant: vel, ut ad memoriam quondam lecta facilius revocentur; quæ, ut facilius obtineantur, duo potissimum in *Titulorum Indice* desiderari perspicuum est.

2. *Primo*, facillima & promptissima illorum investigatio, prout ab Auctoribus passim allegantur; quam utique assequetur vel rudior tyro, si numeris suis absoluta serie Alphabetica disponantur. *Secundo*, cum ex ipsis initialibus vocabulis tota materia, quæ quandoque multiplex est in uno Titulo, comperta non habeatur, ipsi Tituli, sub eadem serie secundum *Voces Principes*, iterum sunt distribuendi.

3. Ita modo *Tituli Juris Canonici* digesti sunt, ut utrumque statim ob oculos appareat; sicque variarum Linearum, & Characterum dispositione distributi, ut discerni valeant *soli Tituli*, si his quis indigeat: quin & simul materiam toto Corpore Canonico diffusam ad idem verbum referant coadunatam (a).

4. Tituli initiales habent sub se *Collectionem* non modo *Gregorii IX.* quæ cæteras plerumque complectitur, & superat; verum etiam & *Sexti*, *Clementinarum*, *Extravagantium Joannis XXII.* & *Communium*, nova methodo integre continent, & discernunt (b); quorum etiam discretioni non nihil conferunt capitula signata: ex quibus primo intuitu notitia generalis fuse vel paucis in Titulis tractatorum erui potest.

5. Ne vero conqueri quis valeret, quod singulis verbis Citationes non sint appositæ: duplici de causa consulto actum est. *Primo*, ut brevitati consuleretur, & Studiosi facilius titulos addiscerent per frequentiorem illorum, initialemque, ut ita dicam, indigitationem. *Secundo*, ne ob varias eorundem locorum citationes frequens error irreperet, qui & nauseam Lectori, incertitudinemque pareret. Sic certe evenisse non in uno loco deprehensum est in *Indice Titulorum Juris Civilis*, [c] præstantissimo illo inquam Indice, ad cujus imitationem hunc nostrum reduximus & reformavimus: hic enim *Titulos* non secundum *verba Initialia* exhibet, sed secundum *voces sensum aliquem præ se ferentes*. Sic Titulum de *Officio Procuratoris Cæsaris*, &c. sub littera C. collocatum, ibi: *Digestorum L. 1. tit. 19.* indicavit quærendum, & bene: sed sub litt. O. verbo *officio*, habet, *Lib. 1. tit. 92.* qui error est typographicus; hicque instar sit

a vide litt. C. *Clerici, Clericis, Clerico, Clericorum*, Litt. E. *Ecclesia, Ecclesiæ, Ecclesias, Ecclesiast. Ecclesias*, &c.

b Vide etiam titulos: *De Concessione Præbendæ Electione & potestate Præbendis, & dignitatibus. Privilegiis, & excessibus privilegiatorum Rebus Ecclesiæ alienandis, Religiosis domibus. Reliquiis & venerat. sanct. sententia excommunicationis*, &c.

c Extat laudatus index ad Calcem Juris Civilis in Editione Francofortensi an. MDCCXXVIII. sumptibus Societatis.

omnium, qui fatis frequentes funt, præfertim ob repetitas citationes, quas Correctores conferre vix folent.

6. Porro ad inftar modo dicti Indicis, monofyllaba & diffyllaba, qualia funt, *Contra*, *dato*, *Et*, *In*, *Inter*, *pro*, *poffunt*, *poft*, *Quam*, *Quæ*, *Qui*, *Quid*, *Re*, *Rei*, *fine*, *fint*, *vel*, & alia, fi quæ fint id genus, ultro omifimus; quippe confufioni magis conducentia, quam celeri inveftigationi: nifi monofyllaba illa initialia fint, uti funt in Titulis: *His quæ in integrum reftir. Ne fede. Qui Clerici vel voventes. Ut Ecclefiaftica beneficia. Ut lite pendente*, *&c.* propter rationem jam datam (*num.* 2.) fub litteris fuis initialibus collocavimus.

7. Ne quid tandem in præfenti indice defideraretur, Titulos *Septimi*, vulgo *Decretalium*, quem a nonnullis allegari palam eft, ad Titulos *Decretalium* retulimus, ubi inter fe conveniunt (*a*). Alios vero, qui nullibi habentur, [*b*] fuis etiam locis apte, diftinctofque alio charactere appofuimus; & licet liber ifte & publica auctoritate careat, & multa alia in eo non defint animadverfione digna: illis faltem Index nofter conferet, qui Librum *Petri Matthæi* (*c*) in fuis Editionibus habent, prout in præfenti fiftitur.

8. Neque neceffe fuit Titulos Inftitutionum *Lancelotti* adjungere, cum ipfæ deriventur ex Jure Canonico, cujus fontes fatis indicantur præfenti Indice. Plura præfari non libuit, de opella noftra judicium efto penes Benevolum Lectorem.

a Vide Titulos: *De Appellationibus*, *Clericis non refidentibus*, *Confanguinitate*, *Electione & electi poteftate*, *&c.*

b Item & titulos: *De Ambitu*. *Annatis*, *Beneficiorum collatione*, *Blafphemiis*, *&c.*

c *Petrus Matthæus* librum fuum Cardinali *Cajetano* dicavit, *Tefte Doujatio*, Prænotionum Canonicar. lib IV. c. XXVI. p. 585. fed & referente *Bucelino* Part. 1. Germ. facræ p. 37. *Jacobo Chriftophoro Blarer* Epifcopo Bafilee. 6 dedic. A. C. 1588.

TITULI

TITULI OMNES
DECRETALIUM,

SEXTI, CLEMENTINARUM, EXTRAVAGANTIUM JOANNIS XXII. & COMMUNIUM; necnon SEPTIMI vulgo DECRETALIUM P. MATTHÆI, J.C. Lugdunensis, nova & facili methodo juxta feriem Alphabeti difpofiti,

Crimi-

Falsis

Jure-

Officio

Pur-

T

V

FINIS INDICIS TITULORUM OMNIUM.

RUBRICÆ DECRETALIUM GREGORII IX.

Quibus subnectuntur concordantes Tituli

EX SEXTO DECRETALIUM, CLEMENTINIS, EXTRAVAGANTIBUS JOAN. XXII. EXTRAVAGANT. COMMUN. & tandem LIBRO VII. DECRETALIUM.

LIB. I. DECRETALIUM GREGORII. IX.
Tit. 1.

DE *a* Summa Trinitate & Fide Catholica. *In Sexto tit. 1. In Clem. tit. 1. In Septimo tit. 1.*
II. De Constitutionibus. *In Sexto tit. 2.*
III. De Rescriptis. *In 6. tit. 3. In Clem. tit. 2. In 7. tit. 2.*
IV. De Consuetudine. *In 6. tit. 4. In Extr. com. tit. 1.*
V. De *b* Postulatione Prælatorum. *In 6. tit. 5. In Extr. comm. tit. 2.*
VI. De Electione & Electi Potestate. *In 6. tit. 6. In Clem. tit. 3. In Extrav. Joan. XXII. tit. 1. In Extrav. com. tit. 3. In 7. tit. 3.*
VII. De Translatione Episcopi.
VIII. De Auctoritate & Usu Pallii. *In Extr. com. tit. 4.*
IX. De *c* Renunciatione. *In 6. tit. 7. In Clem. tit. 4.*
X. De supplenda negligentia Prælatorum. *In 6. tit. 8. In Clem. tit. 5.*
XI. De temporibus Ordinationum, & qualitate ordinandorum. *In 6. tit. 9.*
XII. De scrutinio in ordine faciendo.
XIII. De *d* ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui.
XIV. De Ætate & Qualitate & ordine præficiendorum. *In 6. tit. 10. In Clem. tit. 6. In 7. tit. 5.*
XV. De sacra Unctione.
XVI. De Sacramentis non iterandis.
XVII. De *e* Filiis Presbyterorum ordinandis, vel non. *In 6. tit. 11. In 7. tit. 6.*
XVIII. De Servis non ordinandis & eorum manumissione.
XIX. De obligatis ad ratiocinia ordinandis, vel non.
XX. De Corpore vitiatis ordinandis vel non. *In 6. tit. 12.*
XXI. De *f* Bigamis non ordinandis. *In 6. tit. 12.*
XXII. De Clericis Peregrinis.
XXIII. De Officio Archidiaconi.
XXIV. De *g* Officio Archipresbyteri.
XXV. De Officio Primicerii.
XXVI. De Officio Sacristæ.
XXVII. De Officio Custodis. *In Extrav. com. tit. 5.*
XXVIII. De Officio Vicarii. *In 6. tit. 13. In Clem. tit. 7.*
XXIX. De *h* Officio & potestate Judicis delegati. *In 6. tit. 14. In Clem. tit. 8. In Extrav. com. tit. 6.*
XXX. De Officio Legati. *In 6. tit. 15. In 7. tit. 8.*
XXXI. De Officio Judicis Ordinarii. *In 6. tit. 16. In Clem. tit. 9. In Extrav. com. tit. 7.*
XXXII. De *i* Officio Judicis.
XXXIII. De Majoritate & Obedientia. *In 6. tit. 17. In Extrav. Joan. tit. 2. In Extrav. comm. tit. 8.*
XXXIV. De Treuga & Pace. *In Extrav. comm. tit. 9. In 7. lib. 3. tit. 11.*
XXXV. De Pactis. *In 6. tit. 18.*
XXXVI. De *k* Transactionibus.
XXXVII. De Postulando.
XXXVIII. De Procuratoribus. *In 6. tit. 19. In Clem. tit. 10.*
XXXIX. De Syndico.
XL. De *l* iis quæ vi metusve causa fiunt. *In 6. tit. 20.*
XLI. De in integrum restitutione. *In 6. tit. 21. In Clem. tit. 11.*
XLII. De Alienatione Judicii mutandi causa facta.
XLIII. De Arbitris. *In 6. tit. 22.*

LIB. II. DECRETALIUM GREGORII IX.
Tit. I.

DE *a* Judiciis. *In 6. tit. 1. In Clem. tit. 1. In Extr. com. tit. 1.*
II. De Foro competenti. *In 6. tit. 2. In Clem. tit. 2. In 7. tit. 1.*
III. De Libelli Oblatione.
IV. De Mutuis Petitionibus.
V. De *b* Litis contestatione. *In 6. tit. 3.*
VI. Ut lite non contestata non procedatur ad testium receptionem.
VII. De *c* Juramento calumniæ. *In 6. tit. 4.*
VIII. De Dilationibus. *In Extr. com. tit. 2. In 7. tit. 10.*
IX. De Feriis.
X. De ordine cognitionum.
XI. De *d* plus Petitionibus.
XII. De Causa Possessionis & Proprietatis. *In Clem. tit. 3.*
XIII. De Restitutione Spoliatorum. *In 6. tit. 5.*
XIV. De *e* Dolo & contumacia. *In 6. tit. 6. In Clem. tit. 4. In Extrav. comm. tit. 3. In 7. tit. 6.*
XV. De Eo, qui mittitur in possessionem causa rei servandæ. *In 6. tit. 7.*
XVI. Ut lite pendente nihil innovetur. *In 6. tit. 8. In Clem. tit. 5.*
XVII. De sequestratione Possessionis & fructuum. *In Clem. tit. 6. In 7. tit. 7.*
XVIII. De *f* Confessis. *In 6. tit. 9. In 7. tit. 5.*
XIX. De Probationibus. *In Clem. tit. 7.*
XX. De Testibus & Attestationibus. *In 6. tit. 10. In Clem. tit. 8. In 7. lib. 5. tit. 13.*
XXI. De Testibus cogendis vel non.
XXII. De *g* Fide Instrumentorum.
XXIII. De Præsumptionibus.
XXIV. De Jurejurando. *In 6. tit. 11. In Clem. tit. 9. In 7. lib. 3. tit. 10.*
XXV. De Exceptionibus. *In 6. tit. 12. In Clem. tit. 10.*
XXVI. De *h* Præscriptionibus. *In 6. tit. 13.*
XXVII. De Sententia & re judicata. *In 6. tit. 14. In Clem. tit. 11.*
XXVIII. De Appellationibus, recusationibus & relationibus. *In 6. tit. 15. In Clem. tit. 12. In 7. tit. 9.*
XXIX. De Clericis peregrinantibus.
XXX. De *i* Confirmatione utili vel inutili.

LIB. III. DECRETALIUM GREGORII IX.
Tit. I.

DE *a* Vita & honestate Clericorum. *In 6. tit. 1. In Clem. tit. 1. In Extrav. comm. tit. 1. In 7. tit. 1.*
II. De Cohabitatione Clericorum & mulierum.
III. De Clericis conjugatis. *In 6. tit. 2.*
IV. De *b* Clericis non residentibus in Ecclesia vel Præbenda. *In 6. tit. 3. In 7. tit. 2.*
V. De Præbendis & Dignitatibus. *In 6. tit. 4. In Clem. tit. 2. In Extrav. Joan. tit. 3. In Extrav. comm. tit. 2.*
VI. De Clerico ægrotante vel debilitato. *In 6. tit. 5.*
VII. De *c* Institutionibus. *In 6. tit. 6.*
VIII. De concessione Præbendæ & Ecclesiæ non vacantis. *In 6. tit. 7. In Clem. tit. 3. In Extr. Jo. tit. 4.*
IX. Ne sede vacante aliquid innovetur. *In 6. tit. 8. In Extrav. Jo. tit. 5. In Extr. Com. tit. 3.*
X. De *d* iis, quæ fiunt a Prælatis sine consensu Capituli.
XI. De iis, quæ fiunt a majori parte Capituli.
XII. Ut Ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur.
XIII. De *e* rebus Ecclesiæ alienandis vel non. *In 6. tit. 9. In Clem. tit. 4. In Extrav. com. tit. 4.*
XIV. De Precariis.
XV. De Commodato.
XVI. De Deposito.
XVII. De *f* Emtione & Venditione. *In extr. com. tit. 5.*
XVIII. De Locato, & Conducto.
XIX. De Rer. Permutatione. *In 6. tit. 10. In Clem. tit. 5.*
XX. De Feudis.
XXI. De Pignoribus, & aliis Cautionibus.
XXII. De Fidejussoribus.
XXIII. De Solutionibus.
XXIV. De Donationibus.
XXV. De Peculio Clericorum.
XXVI. De *g* Testamentis, & ultimis Voluntatibus. *In 6. tit. 11. In Clem. tit. 6. In 7. lib. 2. tit. 13.*
XXVII. De Successionibus ab intestato.
XXVIII. De Sepulturis. *In 6. tit. 12. In Clem. tit. 7. In Extravag. com. tit. 6.*
XXIX. De *h* Parochiis, & alienis Parochianis.
XXX. De Decimis, primitiis, & oblationibus. *In 6. tit. 13. In Clem. tit. 8. In Extrav. com. tit. 7. In 7. tit. 16.*
XXXI. De Regularibus, & transeuntib. ad Religionem. *In 6. tit. 14. In Clem. tit. 9. In Extr. com. tit. 8. In 7. tit. 18.*
XXXII. De *i* Conversione Conjugatorum.
XXXIII. De Conversione infidelium.
XXXIV. De Voto, & voti redemptione. *In 6. tit. 15. In Extr. Joan. tit. 6. In 7. tit. 16.*
XXXV. De *k* Statu Monachorum, & Canonicorum Regularium. *In 6. tit. 16. In Clem. tit. 10.*
XXXVI. De Religiosis Domibus, ut Episcopo sint subjectæ. *In 6. tit. 17. In Clem. tit. 11. In Extrav. Joan. tit. 7. In Comm. tit. 9. In 7. tit. 17.*
XXXVII. De Capellis Monachorum, & aliorum Religiosorum. *In 6. tit. 18.*
XXXVIII. De *l* Jure Patronatus. *In 6. tit. 19. In Clem. tit. 12. In 7. lib. 2. tit. 4.*

LIB. IV. DECRETALIUM GREGORII IX.

Tit. I

LIB. V. DECRETALIUM GREGORII IX.

Tit. I.

DECRE-

DECRETALIUM GREGORII
CAPITULORUM INDEX
SECUNDUM LITERARUM ORDINEM CONQUISITUS.

A

B

C

DECRE-

cum

D

E

Ex

N.

Pars II.

O.

P.

Si

T.

V.

FINIS HUJUS INDICIS.

INDEX

INDEX I.
PONTIFICUM
ROMANORUM,
QUI IN DECRETALIUM, SEXTI DECRETALIUM, Clementinarum, & Extravagantium Compilatione referuntur.
AUCTORE P. GUENOIS BITURICENSI.

Can-

Lon-

Londonensi Episcopo.
cap. 5. de filiis presby. ordinati non.
cap. 1. de cler. excom.
cap. 1. & 3 de offi. & potesta. jud. del.
cap. 1. de renun.
cap. 6. & 7. ne cler. vel mon.

London. & Vigorien. Episcopis.
cap. 7. qui fil. sint leg.
cap. 10. de jure patr.

Lucensi Episcopo.
cap. 4. qui cler. vel vov.
cap. 11. de homic.

Magistro F. Civitatensi Canonico.
cap. 8. de reguler.

Marsilicnsi Episcopo.
cap. 16. de decimis.

Matthæo Cardinali.
cap. 22. de test. & att.

Mauritano Episcopo.
cap. 6. de præscrip.

Decano, & Capitulo Morin.
cap. 1. de solut.

Mediolanensi Archiepiscopo, & Suffraganeis.
cap. 3. de pænit. & remiss.

Monachis Neuclen.
cap. 8. de decim.

Norvicensi Episcopo.
cap. 2. de his, quæ fiunt a præl. sine cons. cap.
cap. 7. de off. & pot. jud. del.
cap. 4. de appell.
cap. 6. de sent. & re jud.
cap. 3. de cler. percuss.
cap. 20. de test. & atte.
cap. 6. de desp. impub.
cap. 6. de excess. præla.
cap. 3. de collus. detag.
cap. 4. de off. vicar.

Episcopo Norvic. & G. Archidiacono.
cap. 1. de offi. vicar.

Norvicensi Episcopo, & V. Archid.
cap. 7. de sen. & re jud.

Oxon. Episcopo, & Priori S. Mariæ Cassenag.
cap. 1. de his, quæ vi metusv. causa fiunt.

Oconensi, vel Vitenl. ensi Episcopo, & Abbati Hetsfed.
cap. 17. de officio, & pot. jud. deleg.

Oxonensi Episcopo.
cap. 6. de fil. presby. ord. vel non.

Padoano Episcopo.
cap. 3. de matrim. cont.
cap. 6. de sponsal.

Padoan. Episcopo.
cap. 1. de matrim. contr.

Panormitano Archiepisc.
cap. 5. de sponsal.
cap. 3. de condit. apposi.

Papiensi Episcopo.
cap. 4. de raptu.
cap. 4. de usur.
cap. 5. de sponsal.

Papiensi Electo.
cap. 14. de sponsal.
cap. 1. de test. cog. vel non.

Parisiensi Episcopo.
cap. 1. qui matr. accus. poss.
cap. 0. de donat.

Parmensi Episcopo.
cap. 7. de præscript.

Placentino Episcopo.
cap. 17. de test. & atte.
cap. 9. de usur.

Plebano, & Clericis S. Nazarii de Albia.
cap. 8. de appell.

Pictaviensi Episcopo.
cap. 10. de sponsal.
cap. 2. de eo, qui cogn.

Decano, & Subdiacono Pictaviensi, & magistro P. Canonico Petragoricen.
cap. 8. de cleri. excomm.

Pisano Archiepisco.
cap. 3. de convers. conjug.

Præposito, & Capitulo Insul.
cap. 11. de prob.

Præposito S. Dominici Subdiacono nostro.
cap. 35. de off. & potest. Jud. deleg.

Præposito, & Priori Mortariensi.
cap. 2 de conjug. serv.

Præposito, & Canonicis Embrudensis Ecclesiæ.
cap. 16 de test. & atte.

Presbytero Poonia.
cap. 2. de test. cog. vel non.

Priori S. Fridieni.
cap. 30. de offic. & pot. Judic. deleg.

Priori, & fratribus de Gullebuteh.
cap. 1. de eo, qui mittitur in possess.

Priori, & Fratribus. S. Joannis.
cap. 8. de convers. conjug.

Procuratori, & Canonicis Sorarensibus.
cap. 13. de sponsalibus.

Ravennati Episcopo.
cap. 5. de rescript.
cap. 8. de elect. & el. pote.

Decano, & Magistro N. Ravennati.
cap. 6. de sepult.

Archiepiscopo Remensi.
cap. 2. de appell.
cap. 1. qui cler. vel vov.
cap. 14. de decimis.
cap. 7. de hæret.
cap. 5. & 6. de appell.

Rothomagensi Archiepiscop.
cap. 3. qui fil. sint legit.
cap. 36 de offi. & potest. Jud. deleg.

Rothomagensi Archiepiscopo & ejus Suffraganeis.
cap. 7. de jurejur.

Salebriensi Episcopo.
cap. 28. de appell.

Salernitano Archiepiscopo.
cap. 4. de judic.
cap. 1. & 2. de cogn. spirit.
cap. 14. & 15. de test. & atte.
cap. 3 de usur.
cap. 4. de præscr.
cap. 3. de cohab. cler. & mul.
cap. 13. de prob.
cap. 2. de convers. conjug.
cap. 3. de sponsa duor.

Sardiniensibus Episcopis.
cap. 9 de jurejur.

Senonensi Archiep.
cap. 1. de rescript.
cap. 8. de jurejur.
cap. 5. de offi. & potest. Jud. deleg.

Senonensi Archiepiscopo.
cap. 2. de sent. excomm.

Episcopo Spaleo.
cap. 4. de sepult.

Strigon. & Colno. Archiep.
cap. 5. & 6. de conver. conju.

Strigoniensi Archiepiscopo.
cap. 28. de simonia.

Syracusano Episcopo.
cap. 9. de præscr.

Archiep. Teraconensi.
cap. 35. de appell.

Terraconensi Archiep.
cap. 10. de decimis.

Toledon. Archiep.
cap. 2. de feriis.
cap. 1. de ordinatis ab Episc. qui ren. Episc.

Toletano Archiepiscopo.
cap. 4. de cler. excom.
cap. 11. de simonia.
cap. 14. de appell.

Episcopo Tornacensi.
cap. 4. de renun.
cap. 7. de rescrip.
cap. 2. de his qui fil. occi.

Triboriensi Archiepiscopo.
cap. 6. de pænit. & remiss.
cap. 3. de feriis.

Archiepiscopo Turonensi.
cap. 5. de serv. non ord.

in Concilio Turonensi.
cap. 8. de præbendis.
cap. 8. de simonia.
cap. 2. ne præl. vices suas.
cap. 4. de pœnis.
cap. 1. de usuris.
cap. 3. & 10. ne Clerici, vel monach.

Judicibus Veletren.
cap. 1. de testem.

T. & Clericis S. Anastasiæ Veronensis.
cap. 8. de sent. & re jud.

Episcopo Verolano.*
* Vercellensi. al. Verulan.
cap. 3. de renun.

Verulan. Episcopo.
cap. 3. de cler. conjug.

Vigiliensi Episcopo.
cap. 8. de sponsal.
cap. 9. de testam.
cap. 6. de jurejur.
cap. 3. de cogn. spirit.
cap. 10. de simonia.

Vigoriensi Episcopo.
cap. 3. de his, quæ fi. a præ. si. cons. cap.
cap. 8. de censib.
cap. 11. de accus.
cap. 3. qui cler. vel vov.
cap. 11. de prob.
cap. 2. de rest. spol.
cap. 8. de appell.
cap. 4. & 8. de fil. presb. ordi. vel non.
cap. 5. de offi. Archid.
cap. 2. de confirm. util.
cap. 9. de elect. & elect. pot.
cap. 7. de reb. Eccl. alien. vel non.
cap. 3. de donat.

Episcopo Vigornien.
cap. 3. de his, quæ vi metusv.

Vigornien. Episcopo, & Priori de Acra.
cap. 13. de simon.

Vigoriensi, & Baron. Episc.
cap. 2. de matrim. contra.

Vigoriensi Episcopo, & Heliensi Archid.
cap. 4. de restit. spol.

VViatoniensi.
cap. 3. de rescrip.
cap. 2. de offi. etc.
cap. 8. & 9. de jure patr.
cap. 4. de decimis.
cap. 6. de off. & pot. Jud. del.
cap. 22. de appell.
cap. 2. de magistr.

Episcopo, & Archidiacono Vincentiæ.
cap. 8. qui fil. sint legit.

Volterano Episcopo, & Abbati de Spongia.
cap. 2. de mut. pet.

Urbergen. Episcopo.
cap. 2. de convers. conjug.

Zamorensi Episcopo.
cap. 19 de appell.

ALEXANDER IV.
cap. 10. de elect. in 6.
cap. 8. de sent. excom. in 6.
cap. 2. de decimis. in 6.
cap. 1. de immu. Eccl. in 6.
cap. 4. de censib. in 6.
cap. 2. de hæret. in 6.
cap. 3. & 4. de privil. in 6.

Fratribus Prædicatoribus, & Minoribus.
cap. 2. & 3. de regularibus & transf. ad relig. in 6.
cap. 2. de off. & pot. jud. del.

Inquisitoribus hæreticæ pravitatis.
cap. 3. 4. & seq. usque ad 8. & c. 13. de hæret. in 6.

B

B

Cap.

Caelestinus III.

cap. 40. 41. & 42. de appell.
cap. 11. & 13. de conver. conju.
cap. 1. de except.
cap. 2. de dilat.
cap. 4. & 5. de eo, qui cogn.
cap. 11. qui fil. sint legit.
cap. 20. de judic.
cap. 6. de his, quæ fiunt a præl. sine conf. capit.
cap. 11. de off. & pot. jud. del.
cap. 6. qui cler. vel vov.
cap. 22. & 23. de decimis.
cap. 2. & 3. de eo qui fert. or. su.
cap. 8. de cler. non resi.
cap. 3. de consang. & affi.
cap. 27. de simon.
cap. 3. de dig. non ord.
cap. 6. de auctor. & usu pall.
cap. 5. de frig. & malef.
cap. 8. de excess. præl.
cap. 9. de foro compet.
cap. 27. de test. & atte.
cap. 4. de offi. ord.
cap. 12. de purg. vulg.
cap. 4. de empt. & vend.

Abbati S. Secundi. — cap. 5. de fide instr.
Abulen. Episcopo. — cap. 10. de privil.
Ambian. Episcopo. — cap. un. de cler. peregr.
Brundusiensi Episcopo. — cap. 25. de injur.
Claremontensi Episcopo. — cap. 2. de his, quæ fi. a maj. par.
Magistro Colombo. — cap. 2. de offic. leg.
Eboracensi Archiepiscopo. — cap. 10. qui fil. sint legit.
* Hidruntensi Archiep. — cap. 9. de temp. ord.
* al. Hidrontin.
Linconiensi Episcopo, & Priori de Ponte fracto. — cap. 28. de simonia.
Vintoniensi Episc. & Abbati S. Albani. — cap. 21. de judic.
Raven. Archiepiscopo. — cap. 8. de rebus Eccl. alien. vel non.

CLEMENS.
Clemens II. * — cap. 7. de off. Archid.
* al. III. — cap. 5. de prob.

Clemens III.

cap. 3. & 4. de don. inter vir.
cap. 3. de procur.
cap. 26. de test. & atte.
cap. 9. de sepult.
cap. 3. de his, quæ vi metusve.
cap. 6. de rer. permut.
cap. 9. 10. 11. & 12. de judic.
cap. 4. de major. & ob.
cap. 12. de homic.
cap. 21. de decim.
cap. 4. de matr. contr.
cap. 10. de convers. conjug.

Clement III. * — cap. 11. de elect. & el. pot.
* al. Alexander III.
Abbatibus de Ossen. & de Herber. & Primi S. Fridm. — cap. 12. de rescri.
Alatrino Episcopo. — cap. 1. de ord. cognit.
Cæsaraugustensi. — cap. 19. de sponsal.
R. Canonien. — cap. 7. de æt. & qual. & or. præf.
Cassel. Archiepisc. — cap. 16. de fil. presb. ord. vel.
Clero C. P. — cap. 4. de instit.
Episcopo, & Archid. Eboran. — cap. 2. de eo, qui mitt. in poss.
Florentino Episcopo. — cap. 3. qui matr. accus. poss.
Revennati Archiepiscopo. — cap. 4. de cor. vit. ord. vel non.
Rothoma. Decano. — cap. 2. de mut. petit.
VV. Regi Siciliæ. — cap. 14. de jure jur.
Segobiensi Episcopo. — cap. 5. de test. cog. vel non.
Variensi Episcopo. — cap. 3. de cor. vit. ac cel non.

Clement IV.

cap. 2. de rel. dom. in Clem.
cap. 3. de præbendis, in Extr.
cap. 5. & 6. de privil. in 6.
cap. 1. de temp. ord.
cap. 1. de verb. sign. in Cle.
cap. 4. de statu monach.
cap. 9. de judic.
cap. 13. & 14. de fil. presbyt. ord. vel non.
cap. 2. qui matr. accus. poss.
cap. 4. de eo, qui duxit.
cap. 5. & 6. de renun.
cap. 4. & 5. de cogn. spir.
cap. 1. de maled.
cap. 2. ut lit. pend. nihil inno. & cap. 2. de confess.
cap. 15. de censibus.
cap. 38. & 39. de appell.
cap. 25. de jure patron.
cap. 20. & 22. de sponsal.
cap. 12. & 13. de regul.
cap. 18. de desp. impub.
cap. 7. de pœnit.
cap. 8. de loc. & cond.
cap. 10. & 11. de sent. & re jud.
cap. 25. & 26. de simon.
cap. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. de sent. excom.

cap. 1. de cons. & usu pall.
cap. 13. de præsumpt.
cap. 2. de suppl. negl. præl.
cap. 7. de excess. præl.
cap. 4. de servis.
cap. 1. 2. 3. 34. 35. de preb. in 6.
cap. 6. de test. cog. vel non.
cap. 4. de cler. ægrot.
cap. 6. de probat.
cap. 4. & 5. de rescr. in Clem.
cap. 3. & 7. usque ad fin. tit. de elect. in Clem.
cap. 1. & 3. de æt. & qual. in Cl.
cap. 2. de off. ord. in Clem.
cap. 2. 3. 4. & 5. de proc. in Cle.
cap. 2. de judic. in Clem.
cap. 2. ut lit. pend. nihil inno. in Clem.
cap. 2. de test. in Clem.
cap. 2. de sent. & re jud. in Cl.
cap. 2. de vit. & hon. cler. in Cl.
cap. 2. 3. & seq. usque ad fin. de præb. in Clem.
cap. 2. de reb. Eccl. non alie. in Clem.
cap. 2. de regul. in Clem.
cap. 2. de rel. dom. in Clem.
cap. 2. de jure patr. in Clem.
cap. 2. de censib. in Clem.
cap. 2. de magistr. in Clem.
cap. 3. de pœnit. in Clem.
cap. 2. de pœn. & remi. in Cl.
cap. 2. 3. 4. de sent. exc. in Cl.
cap. 2. de verb. signif. in Cle.

Inquisitoribus hæreticæ pravitatis. — cap. 10. 11. de hæret. in 6.
S. Tituli S. Ceciliæ Presbytero Apostol. sedis legato. — cap. 2. de offic. leg.

Clemens V.

cap. 1. de verb. sign. in Extr.
cap. 2. de jure patr. in Clem.
cap. 1. de sepul. in Clem.
cap. 1. & 2. de stat. mon. in Cle.
cap. 2. & 3. de præb. in Ext.
cap. 4. de elect. in Extra.
cap. 1. de privileg. in Clem.
cap. 2. & 3. de cen. in Clem.
cap. 2. de cele. miss. in Clem.
cap. 3. & 4. de sent. exc. in Ext.
cap. 1. de sent. exc. in Clem.

In Concilio Viennensi.

cap. unic. de Summa Trinitate. in Clem.
cap. unic. de consang. & affi. in Clem.
cap. 1. 2. & 3. de rescript. in Clem.
cap. 1. de jud. in Clem.
cap. 1. de magistris. in Clem.
cap. 2. de elect. in Clem.
cap. 1. de renun. in Clem.
cap. unic. de suppl. neglige. Præl. in Clem.
cap. 1. de ætate, & qual. in Clem.
cap. un. de offi. Vic. in Cl.
cap. unic. de offi. deleg. in Clem.
cap. unic. de offic. ordina. in Clem.
cap. 2. de procur. in Clem.
cap. unic. de restit. in integ. in Clem.
cap. 1. de judic. in Clem.
cap. unic. de foro comp. in Clem.
cap. un. de causa possess. & propr. in Clem.
cap. un. de dolo, & contu. in Clem.
cap. 1. ut lite pende. nihil innov.
cap. un. de sequest. poss. & fruct. in Clem.
cap. un. de prob. in Clem.
cap. 2. de testib. in Clem.
cap. 2. de jurejur. in Clem.
cap. un. de exceptionib. in Clem.
cap. 1. de sent. in Cle.
cap. 2. de appell. in Clem.
cap. de vita, & hon. Cler. in Clem.
cap. 2. de præb. in Clem.
cap. 1. de cons. præb. in Cle.
cap. 1. de reb. Eccl. alien. vel non. in Clem.
cap. un. de test. in Clem.
cap. 2. & 3. de sepulturis. in Clem.
cap. un. de rerum permut. in Clem.

cap.

cap. 1.

Gregorius IX.		cap. 2. de restitut. in integr. in 6.
		cap. 54. 55. 57. 58. 59. & 60. de sent. excom.
		cap. 8. de cogn. spir. *
		cap. 1. de rescr. in 6.
		cap. 23. & 24. de regul.
		cap. 3. de precar.
		cap. un. de commod.
		cap. 5. de fidejuss.
		cap. 3. & 5. de verb. signif. in Extrav.
		cap. 49. 55. 58. 59. & 60. de elect. & elect. pot.
		cap. 39. 41. 42. & 43. de offic. & pot. jud. deleg.
		cap. 5. de feriis.
		cap. 15. & 16. de haeret.
		cap. 19. de Judaeis.
		cap. 32. de privil.
		cap. 2. de ordin. ab Episc. qui renunc. Episc.
		cap. 4. de novi ope. nunc.
		cap. 2. de melior.
		cap. 14. de arbitris.
		cap. 2. de test. & att. in 6.
		cap. 16. de poenit.
		cap. 70. 71. 72. & 73. de appel.
		cap. 25. & 26. de sent. & re jud.
		cap. 8. & 9. de injuriis.
		cap. 10. de donat.
		cap. 35. de jurejur.
		cap. 9. de consang. & aff.
		cap. 13. 14. & 16. de fid. instr.
		cap. 7. de his quae vi metusve causa fiunt.
		cap. 3. & 4. de loc. & cond.
		cap. 1. de infant. & langud. expos.
		cap. 25. de homic.
		cap. 8. de pignor.
		cap. 18. 19. & 20. de test.
		cap. 14. de praeb. in Extr.
	Abbati S. Salvatoris Papiensis & Vercellen. praeposit.	cap. 11. de excep.
	Abbati S. Joannis in Vineis.	cap. un. de lit. cont.
	Abbati S. Nicolai & Decano Furneos. Morin. dioeces.	cap. 2. de elien. jud. mut. c. fac.
	Abbati S. Genovefae.	cap. 40. de offic. & pot. jud. deleg.
	Abbatissae & conventui Jotren.	cap. 13. de arb.
	Praecentori & magistro N. Canonicis Ambianensis.	cap. 38. de offic. & pot. jud. deleg.
	Patriarchae Antiochiae Apost. S. Legato.	cap. 13. de cler. non resid.
	Antonio subdiacono.	cap. 6. de testam.
	Arelatensi capitulo.	cap. 33. de privil.
	Archipresbytero S. Mariae majoris de urbe.	cap. 15. de major. & ob.
		cap. 19. de const.
	Argentinensi Episcopo.	cap. 2. de convers. infid.
		cap. 35. de praeb.
		cap. 9. de imm. Eccl.
	Astoricensi Episcopo.	cap. 9. & 10. de cons. Eccl.
		cap. 35. de sent. excom.
	Astoricensi & Lucen. Episcopis.	cap. 18. de Judaeis.
	Decano & magistro P. Canonica S. Petri Atrebatensis dioecesis.	cap. 12. de arbitris.
	Archiepiscopo Baranensi.	cap. 16. de temp. ordin.
	Baren. Archiepiscopo & Fratri Joseph monacho Floren.	cap. 4. de collus. det.
	Episcopo Belvacensi.	cap. 7. de jur. cal.
	Berno. & Fungio. Abbatibus.	cap. 9. de rer. perm.
	Decano & capit. S. Joannis & S. Stephani Bisuntinen.	cap. 52. de elec. & el. pot.
	Archiepiscopo Bracaren.	cap. 18. de accus. Prael.
	Archiepiscopo Burdegalensi.	cap. 12. de dolo & cont.
	Cantuariensi Archiepiscopo.	cap. 11. de procur.
	Capitulo Cathalen.	cap. 57. de elect. & elect. pot.
	Episcopo Cenoman.	cap. 34. de jurejur.
		cap. 30. de sponsal.
	Episcopo Cister. de Alde & de Salan. Abbatibus.	cap. 27. de accus.
	Archiepiscopo Colocensi. * al. Coloniensi.	cap. 16. de majo. & ob.
	Abbati Cluniacensi.	cap. 51. de elect. & elect. pot.
	Archipresbytero civitatis novo & M. canonico Culm.	cap. 9. de lib. ab.
	Cumanensi capitulo.	cap. 30. de elect & elect. pot
	Episcopo Dulmensi.	cap. 17. de foro comp.
	Archiepiscopo Eboracensi.	cap. 31. de jure patr.
	Decano & sacristae Engolismensi.	cap. 33. de verb. sign.
	Priori S. Thomae Esculanen.	cap. 44. de simon.
	Exon. Episcopo.	cap. 1. de voto.

	Fratri R.	cap. 8. de eo qui duxit.
	Fratribus Praedicatoribus & Minoribus.	cap. 1. de decimis in 6.
	Patriarchae Gradensi.	cap. 13. de majo. & ob.
	H. Judici.	cap. 36. de jurejur.
	Patriarchae Hierosolymitano.	cap. 8. de offi. leg.
	I. Tabellioni.	cap. 15. de fid. instr.
	I. & I. Canonicis Pragensibus.	cap. 2. de cler. excom.
		cap. 9. de excep.
	Lemovicensi Archidiacono, & Priori S. Radegundis Pictaviensi.	cap. 17. de major. & ob.
	Episcopo Lexonen.	cap. 12. de procur.
	Decano Linconiensi.	cap. 10. de excep.
	Majoris Ecclesiae & Christianitatis decano & Archidiacono Lincolniensi.	cap. 31. de privil.
	Archiepiscopo London.	cap. 3. de sacr. non iter.
	Episcopo Lucan.	cap. 19. de rest. spol.
	in Concilio Lugdunensi.	cap. 1. & 3. de testibus.
	Praeposito S. M. Magdeburgens. & decano Misneo.	cap. 15. de prob.
	Magistro A. de Mandelore.	cap. 3. de voto.
	Marten. Episcopo.	cap. 1. de feud.
	Cap. Massano.	cap. 15. de elect. & elect. pot.
		cap. 14. de haeret.
		cap. 67. de appell.
	Magistro Scholarium H. & G. de Rupe, Canonicis S. Audomari Morinensi. dioecesis.	cap. 68. de appel.
	Magistro & fratribus domus Moriens.	
	Episcopo N.	cap. 14. de sepultur.
	Archiepiscopo Neapolitano.	cap. 8. de serv. non ord.
	Nonnon. Episcopo.	cap. 17. de testam.
	Norvicensi Episcopo.	cap. 2. de voto.
	Fratri Palmerio Canonico S. Trinitatis.	cap. 16. de foro comp.
	Episcopo Pictaviensi.	cap. 11. de eo qui cognovit.
	I. Moniali Monast. de Plauda.	cap. 20. de convers. conj.
	Priori S. Bartholomaei & decano de Arcubus London.	cap. 12. de fid. instr.
	Priori fratrum Praedicatorum & Archidiacono Rhegiensi.	cap. 14. de major. & ob.
	I. R.	cap. 19. de usur.
	Remensi Archiepiscopo & suis suffraganeis.	cap. 1. de haeret. in 6.
	Archiepiscopo & Priori S. Mariae Rathomagen.	cap. 28. de censibus.
	Silvanectensi Episc. & Joanni de Monte-mirabili Archidiacono & succentori Parisiensi.	cap. 54. de elect. & elect. pot.
	Episcopo Silvanectensi.	cap. 53. de elect. & elect. pot.
	Episcopo Suam.	cap. 19. de obs. ord.
	Abbati Trecensi.	cap. 18. de for. comp.
	Decano & I. Canonico Tull.	cap. 9. de solut.
	Abbati Aquae-vivae Turonen. dioeces. & Archid. Turon.	cap. 4. de dilat.
	Archiepiscopo & Magistro R. Turonen.	cap. 36. de prob.
	Archiepiscopo & G. Canonico Turonensi.	cap. 69. de appel.
	Toletano & Compostellano Archiepiscopis.	cap. 10. de minist. Ecc.
	Judici Viterbiensi.	cap. 9. de confess.
	Nobili viro Ubeldo civi Pisan.	cap. 10. de procur.
	Universis Ecclesiarum Praelatis.	cap. 16. & 17. de exc. prael.
		cap. 2. de salut.
Gregorius X.		cap. 3. de poenis in Clem.
		cap. 16. 19. 20. & 21. 34. de elect.
		cap. 4. de elect. in Extrav.
Gregorius X. in Concilio generali Lugdunensi.		cap. 2. de reb. Eccl. non alien. in 6.
		cap. un. de relig. domib. in 6.
		cap. 2. & 3. de censib. in 6.
		cap. 2. de immun. Eccl. in 6.
		cap. 1. de testibus & att. in 6.
		cap. 1. 2. de usuris in 6.
		cap. un. de injuriis & dam. dat. in 6.
		cap. 9. 10. & 11. 13. de sent. excomm. in 6.
		cap. 2. de elect. in Clem.
		cap. 3. & seq. usque ad 16. de elect. in 6.
		cap. 2. de ver. sig. in 6.
		cap. 2. de temp. ordin.
		cap. unica, de bigamis.
		cap. 2. de offic. ord.
		cap. 3. de praebend. in 6.
		cap. un. de his quae vi metusve causa in 6.
		cap. 1. de summ. Trin. & fid. Cathol. in 6.
		cap. 3. de offic. ordin.

H.

Abba-

Abbati S. Eugenii, & Magistro G. Canonico Senen.	cap. 10 de test. cog. vel non.
Episc. Senensi.	cap. 53. de sent. excom.
Archiepisc. Senonensi, & omnibus ejus Suffraganeis.	cap. 10. de his quæ fiunt a Præl. sine cons. cap.
Episc. & Archiepisc. Senonen.	cap. 14. de prob.
Archiepisc. Sipontino.	cap. 10. de celeb. Miss.
Præposito R. & I. Archidiacono Suessionen.	cap. 14. de excess. Præl.
Præposito Archidiacono, & H. Canonico Suession.	cap. 13. de pœnis.
de Tiro & Josaphat Abbatib.	cap. 24. de censib.
Episcopo Tolonensi.	cap. 32. de verb. sign.
Archiepisc. Tira.	cap. 7. de auctor. & usu pallii.
Priori & Clericis S. Joannis, & Pauli Tudertini.	cap. 29. de verb. sign.
Archidiacono & Magistro G. Canonico Tollensi.	cap. 32. de jurejur.
Archiepisc. Trecerensi.	cap. 14. de renunc.
Archidiacono Trenchia, & Offietal. & I. Canon. Turon.	cap. 8. de except.
Archiepiscopo Turonensi.	cap 28. de verb. sign. cap. 18. de fil. Presb. ord. cap. 5. de apostatis.
V. [a] quondam Anglorum Reginæ illustri. [a] al. H.	cap. 27. de privileg. cap. 9. de cler. conjug.
Vall Osetl & Sacramenia Abbatibus, & Palentin & Segobiensis diœces.	cap. 29. de test. & attest.
Venetensi Episcopo.	cap. 16. de Regular. cap. 4. de Capel. Mon.
Episc. & Capitulo Veneten.	cap. 23. de homicid.
Vesprimen. Episcopo.	cap. 33 de Præb.
Hadrianus Vigoren. & Herforden. Episcopis.	cap. 3. de decimis.
Vigoren. Episcopo.	cap. 6. de offic. Vic.
Universis Ecclesiarum Prælatis.	cap. 11. de celeb. Miss.
Universis Abbatibus & Prælatis ac Conventibus & Clericis in Constantinopolitana diœcesi constitutis.	cap. 9. de confirm. util. vel inut.
Decano & Thesaurario, & P. S. Petri Canonico Zamoren.	cap. 65. de appel.
Electo & Abbati S. Zenonis, & C. Canonico Veronensi.	cap. 11. de arbitris.
Hormisda Papa.	cap. 2. de cler. non ord.

I.

Innocentius II.	cap. unic. de Clericis conjugatis.
	cap. 15. & 16. de restit. spoliat.
	cap. 29. de jurejur.
	cap. 21. de regular.
	cap. 7. de dig. non ord.
	cap. 20. & 23. de accus.
	cap. 7. & 8. de offic. Archid.
	cap. 6. de matr. contr.
	cap. 18. de judic.
	cap. 12. qui fil. sint legit.
	cap. 4. de his quæ fiunt a majori parte Capituli.
	cap. 14. & 16. de usur.
	cap. 4. [illegible]
	cap. 8. de in integ. rest.
	cap. 5. ut lit. non contest. non proced.
	cap. 15. de fil. Presb. ordin. vel non.
	cap. 7. de rer. permut.
	cap. 13. de testam.
	cap. 5. & 6. de cons. Eccl.
	cap. 6. de procur.
	cap. 10. & 11. de hæret.
	cap. 21. & 26. de Præb.
	cap. 8. de offic. ord.
	cap. 58. de appel.
	cap. 14. de Judæis.
	cap. 6. & 7. de consang. & affinit.
	cap. 4. ut lit. pend. nihil innov.
	cap. 32. 41. 43. 35. 46. & 47. de sent. excomm.
	cap. 11. de rescript.
	cap. 17. de convers. conjug.
	cap. 20. de privil.
	cap. 9. de major. & obed.
	cap. 20. de fugit.
	cap. 24. de sent. & re jud.
	cap. 10. de probat.
	cap. 11. de pœn.
	cap. 3. de Apostat.
	cap. 10. & 11. de pœnit.

	cap. 9. de supplenda negligentia Prælat.
	cap. 6. de confirm. util.
	cap. 49. de decim.
	cap. 44. de appel.
	cap. 23. de electione, & electi potestate.
	cap. 17. & 19. de homic.
	cap. 12. & 13. de ætat. & qual. & ord. præf.
	cap. 23. de rescr.
	cap. 14. 24. & 15. de conc. Præb.
	cap. 5. & 8. de dolo & contumacia.
	cap. 8. de Relig. dom.
	cap. 5. de corp. vit. ord. vel non.
	cap. 10. de voto.
	cap. 12. & 16. de purg. can.
Innocentius III.	cap. 30. de elect.
	cap 43 & 45 de test. & attest.
	cap. 33. 37. & 39. de elect. & el. pot.
	cap. 4. & 6. de auctoritate & usu pallii.
	cap. 31. de test. & attest.
	cap. 20. de spons.
	cap. 4. 7. 8. & 9. de crimine falsi.
	cap. 8. de Cler. conjug.
	cap. 19. de præscr.
	cap. 34. 37. & 39 de sim.
	cap. 12. de vita & honestate Clericorum.
	cap. 18 de sentent. & re judicata.
	cap. 7. de serv. non ordinan.
	cap. 1. de secret. in ordin. fac.
	cap. 8. de constitut.
Episcopo Abbaten.	cap. 14. de clandest. despons.
Abbati Jemblacen.	cap. 33. de simon.
Abbati S. Genovefæ.	cap. 17. de restitut. spol.
Abbati & Conventui Sublacen.	cap. 6. de stat. Mon.
Abbati & Conventui S. Petri Eugubin.	cap. 12. de privil.
Abbati S. Columbæ Senonensis.	cap. 27. de decim.
Abbati de Jugo Dei, & Priori de Sila.	cap. 29. de simon.
Abbati Sanctæ Trinitatis de Maidemberg.	cap. 18. de homic.
Abbati S. Eugenii, & Plebano S. Petri.	cap. 5. de offic. Vic.
Abbati & Conventui Cariloci. [a] [a] al. Rari loci.	cap. 10. de temp. ord.
Abbati & Conventui S. Petri Pratel. London. diœcesis.	cap. 2. de locat. & cond.
Abbati de Ath gen. & Magistris R. & G. Canonicis Traject.	cap. 20. de Regular.
Abbati & Fratribus Eensen. Cœnobii.	cap. 29. de privil.
Abbati & Conventui Belleëllæ.	cap. 16. de censib.
Abbati & Conventui Farben.	cap. 9. de Relig. dom.
Abbati de Creodo.	cap. 11. de præscr.
Abbati Cisterciensi R. & P. Monachis Fontis Frigidi.	cap. 44. de electione, & electi potestate.
Abbati & Conventui Præmonstratensi.	cap. 21. de rescr.
Abbati & Conventui Cassen.	cap. 8. de prob.
Abbati F. & P. Monachis Alcobaciæ.	cap. 22. de verb. sign.
de Cella S. Petri & Matisens. Abbatibus.	cap. 16. de elect. & el. pot.
Abbati & Conventui de Pigravia.	cap. 5. de arbitr.
Abbati S. Andreæ R. de Burg. & G. Reiburg. Abbatibus.	cap 28. de sent. excom. cap. 6. de donat.
S. Sergii & sancti Georgii Abbatibus.	cap. 20 de judic.
Abbati S. Dionysii, & Presbytero S. Martini.	cap. 11. de purg. can.
Abbati & Fratribus Cryptæ Ferratæ.	cap. 6. de Relig. dom. cap. 7. de pœnit.
Abbati & Conventui S. Sylvestri.	cap. 10. de constit. cap. 5. ut lit. pend. nihil innov.
Abbati S. Felicis, & G. Canonico Bononiensi.	cap. 57. de appel.
Abbati S. Proculi, & L. Canonico Bononiensi.	cap. 1. ut lit. non contest. non proc.
S. Stephani & S. Proculi Abbati Bononiensi.	cap. 10. de major. & obed.
Laten. & Cal. Abb.	cap. 15. de temp. ord.

de

INDEX I.

Con-

Coeventui de Coechie.	cap. 15. de offic. & pot. Jud. deleg.
Conventui * Corbiensis Monasterii. * al. Conventui & Corbiensi Monasterio.	cap. 7. de consuet.
Episcopo Cremonensi.	cap. 8. de Presbytero non baptiz.
in Concilio Lugdunensi * *sed male: nam tribui debet Innocentio IV.	cap. 2 & 3. de rescriptis, in 6. cap. 1. de offic. Ord.
cap. 5.	cap. 13. de Haeret.
cap. 4.	cap. 25. de accus.
cap. 6.	cap. 6. de Baptismo.
cap. 7.	cap. 13. de Offic. Ord.
cap. 8.	cap. 24. de accus.
cap. 9	cap. 14. de offic. Ord.
cap. 10.	cap. 15. eod. tit.
cap. 11.	cap. 4. de Magistric.
cap. 12.	cap. 7. & 8 de statu Mon.
cap. 13.	cap. 9. de Relig. dom.
cap 14.	cap. 13. de vita & hon. Cleric.
cap. 15.	cap. 14. eod. tit.
cap. 16.	cap. 15. eod. tit.
cap 17.	cap. 9. de celeb. Miss.
cap. 18.	cap 9 ne cler. vel Mon.
cap 19.	cap. 2. de custod. Euch.
cap. 20.	cap. 1. eod. tit.
cap. 21.	cap. 32. de poenit.
cap. 22.	cap. 15. eod. tit.
cap. 23. 24. 25. & 26.	cap. 41. 42. 43. & 44. de elect. & el. pot.
cap. 27.	cap. 14. de aetat. & qualit. & ord. praefic.
cap. 28.	cap. 12. de renunc.
cap. 29.	cap 28. de Praebend.
cap. 30.	cap. 29. de Praebend.
cap. 31.	cap. 36 de filiis Presb. ordin. vel non.
cap. 32.	cap. 30. de Praebend.
cap. 33.	cap. 13. de excess.
cap. 34.	cap. 28 de rest. spol. cap. 8. de immun. Eccl.
cap. 35.	cap. 59. de appel.
cap. 36.	cap. 60. eod. tit.
cap. 38.	cap. 11. de probat.
cap 40.	cap. 8. de arbitris. cap. 9. de dol. & cont.
cap. 41.	cap. 20. de praescr.
cap. 43.	cap. 30. de jurejur.
cap. 44.	cap. 11. de reb. Eccles. alien. vel non.
cap. 45.	cap. 11 de poenit.
cap 46.	cap. 7 de immun. Eccl.
cap. 47.	cap. 48 de sent. exc.
cap. 48.	cap. 61. de appel.
cap. 50.	cap. 8. de consanguin. & affin.
cap. 51.	cap. 5. de claud. desp.
cap. 50.	cap. 47. de test. & attest.
cap. 53.	cap. 32. de decimis.
cap. 54.	cap. 33. eod. tit.
cap. 55.	cap. 34. eod. tit.
Constit. 56. al. 67.	cap. 7. de pact.
cap. 56.	cap. 13. de privil.
cap. 57.	cap. 24. eod. tit.
cap. 58.	cap. 25. eod. tit.
cap. 59.	cap. 4. de fidejuss.
cap. 60.	cap. 12. de excess. Prael.
cap. 61.	cap. 31. de Praeb.
cap. 62.	cap. 14. de poenit. cap. 2. de reliquiis & veneratione Sanct.
cap. 63.	cap. 39. de simonia.
cap. 64.	cap. 40. eod. tit.
cap. 65.	cap. 41. eod. tit.
cap. 66.	cap. 42. eod. tit. cap. 4. de Apostatis.
cap. 67.	cap. 18. de usur.
cap. 68.	cap. 15. de Judaeis.
cap. 69.	cap. 16. eod. tit.
cap 70.	cap. 57. eod. tit.
Dolmen. Episcopo, & Decano & Priori S. Trinitatis Eboracensis.	cap. 38. de test. & attest.
Eboracens. Archiepisc.	cap. 9. de renunc.
Eboracensi Episc. & de Lun. & de Monte Molit Abbatib.	cap. 50. de appel.
Eliensi * Episc * al. Heliensi.	cap. 29. de jure patr. cap. 28. de decimis. cap. 4. de except.
Eliensi Episcopo.	cap. 14. de rescript. cap. 8. de fide instr. cap. 6. de consuet. cap. 1. de sacr. non iter. cap. 1. de his quae fiunt a Prael. sine cons. Cap. cap. 11. de Offic. Ord. cap. 7. de donat. cap. 14. de judic.

Eliensi Episc. & Archidiacono Norvicen.	cap. 6. de instit.
Elien. & Roten. Episc.	cap. 15. de praescr.*
Eliensi & Cistrensi Episc. & Archid. de Norhanen.	cap. 30 de test. & attest.
Elldensi Episc.	cap. 19. de privil.
Episcopo, Decano & Praecentori Herforden.	cap. 48. de appel.
Escul. Episc.	cap. 8. ne Cler. vel Monach.
Exon. Episc.	cap. 8. de cohab. Cler. & mul. cap. 2. de sponsal.
Episc. Faventino in Archiep. Ravennatem electo.	cap. 21. de renunc.
Ferrariae Episcopo.	cap. 22. de sponsal.
Ferrariensi Episcopo.	cap. 43. de sent. excom. cap. 5. de Presbytero non baptiz. cap. 7. de divort. cap. 8 de celeb. Miss.
Florent. Episc.	cap. 14. de purg. can. cap. 5 de donat. cap. 31. de elect. cap. 7 de major. & obed.
Florentin. & Fesulan. Episc.	cap. 8. de donat.
G. Subdiacono nostro, & P. Canonico Pisano.	cap. 4. de pignor.
Episcopo Gebennensi, & N. Valentin.	cap. 21. de accus.
Genadiensi Episc. & Abbati Deciquorum.	cap. 15. de praesumpt.
Archiepiscopo & Archidiacono Genuensi.	cap. 7. de donat. inter vir.
Genuensi * Archiep. * Januensi.	cap. 25. de jurejur. cap. 5. de sepult.
Genuensi * Archiep. & Placentino & Bobien. Episc. *al. Januensi Arch. Plac. al. Placentino & Papiensi Episc.	cap 21. de electione, & electi potestate.
Episcopo Gerundensi.	cap 8 de eo qui cognov.
Patriarchae Gradensi.	cap. 16. de verb. sign.
H. & S. M. civibus Venetiis.	cap. 16 de jurejur.
H. Episcopo.	cap. 4 de conjug. serv.
H. de Castro Guarri.	cap 23. de sent. & re jud.
Hel. & Gu. Abbatibus.	cap. 14. de praescript.
Episcopo Helio.	cap. 35. de appel.
Capitulo Herbipolensi.	cap. 5. de major. & obed.
Hierosolymitan. Patriarchae, & Archiep. Caesarien.	cap. 2. ut lite non contest. non proced.
Patriarchae Hierosolymitano.	cap. 3. de cleri. peregrin.
Episcopo, & Magistro P. Canonico Hildesensi.	cap. 9. de concess. praeb.
Episcopo Hipponen. & Abbati Tuleco visitatoribus Lombardiae.	cap. 10. de excess. prael.
Rectori, & Fratribus Hospitalis S. Bartholomaei Lucani.	cap. 7. de arbitris.
Hostiensi Episcopo Apostol. sedis Legato.	cap. 2. de postul. prael.
I. quondam Archiepiscopo Lugdun.	cap. 6. de celeb. miss.
Episcopo Imolensi.	cap. 26. de rescriptis.
L. * Vicario nostro apud C. P. constituto. * al. Lucio.	cap. 4. de consuetu.
Episcopo, & Capitulo Lugdun.	cap. 11. de conc. praeb.
Lemovicen. & Carturcen. Episcopo.	cap. 45. de appell.
Episcopo, & Magistro G. Lemovicensi.	cap. 15. de privilegiis.
Libonen. & Colimbrien. Episc.	cap. 7. qui cler. vel vov.
Episcopo, & Archid. Linconiensi.	cap. 6. de cogn. spirituali.
Episcopo Lingonensi.	cap. 16. de privilegiis. cap. 13. de homic.
Livoniensi Episcopo, & qui cum eo sunt fratribus.	cap. 11. de vita, & hon. Cler. cap. 9. de divor. cap. 8. de poenit.
Decano, & Subdiacono Lincon.	cap. 4. de his, quae vi, metusve causa fi.
Praelatis, & Clericis Lombardiae.	cap. 10. de vita, & hon. cler.
Londonensi Episcopo.	cap. 35. de sent. excomm. cap. 6. de poenit.
Londonensi Archiepiscopo Apostol. sedis legato.	cap. 22. de privil.
Londen. & Elien. Episcopis.	cap. 32 de test. & attest.
Episcopo Lucano.	cap. 18 de praesum.
Lugdunensi Archiepiscopo	cap. 37 de sent. excom. cap. 14. de convers. conjug. cap. 21. de privil.
Lugdunensi Archiepiscopo, Apostol. sedis Legato.	cap. 6 de dign. non ord.
Archiepiscopo, Decano, & Praecentori Lugdunensi.	cap. 27. de sent. excom.
Decano, Cancellario, & C. Canonico Londonien.	cap. 16. de sent. & re jud.
Archidiacono, & Sacristae Magalonen.	cap. 22 de sent. & re jud.

Epis.

R. Cao-

R. Cantori, & R. Priori de monte leprosorum. * al. Joanni de Sergio Canonico Rothomagensi. al. C Cantori Rothomagensi, & R. Priori &c.	cap. 06. de refer.
Capitulo Ragusino.	cap. 9. de Cler. non resid.
* Ratispo Episcopo. * al. Rothomagensi. al. Vartialmensi.	cap. 4. de dign. non ord.
Clericis Ravennensis Ecclesiae.	cap. 5. de postul. prael.
Rectoribus Romanae fraternitatis.	cap. 7. de celeb. miss.
Illustri Regi Francorum.	cap. 7. de offi. leg. cap. 43. de appell.
Illustri Regi Scotiae.	cap. 6. de immun. Eccl.
Illustri Regi Aragonia.	cap. 28 de jurejur.
Rheginensi Archiepiscopo, & Episcopo Cephaludiensi.	cap. 22. de offi. & pot. jud. deleg.
Rothomagensi Archiepiscopo & ejus Suffraganeis.	cap. 8. de offi. ord. cap. 24. de refer.
Archidiacono Richemundiae.	cap. 7 de conc. praeb. cap. 2. de except. cap. 51. de appell.
Rosen. & Bonden. Episc.	cap. 5. de consang. & affi.
Rosan. Archiepisc.	cap. 15. de conversi. conjug.
Rudinensi Episcopo.	cap. 21. de homic.
S. Episcopo.	cap. 41. de test. & atte.
Judici Sabinen.	
Decano Salesbriensi A. Archidiacono, & Magistro P. Peactel. Canon. Parisio. * al. Salesbriensi.	cap. 8. de consuet.
Salseburgensi Archiepiscopo.	cap. 25. de accus.
Episcopo Sarnensi.	cap. 9. de sepe.
Senensi Episcopo.	cap. 14. de foro comp.
Senon. Archiep.	cap. 20. de purg can. cap. 12. de offic ordin. cap. 33 de offic. & potest. Jud. del. cap 17. de praeb. cap. 9. de rer. permut. cap 7. de consecr. Eccles. cap. 40. de sent. excom. cap. 19 de refer. cap. 25. de rescript.
Archiepiscopo Senonensi, & Episcopo Parisiensi.	cap 13. de Judaeis.
Senonensi Archiepiscopo, & Episcopo Trecen.	cap 6. de constit.
Decano, & Capitulo Senonensi.	cap. 1. de postul. prael.
Archiepiscopo, & Archidiac. Senonensi.	cap. 19. de praeb.
Episcopo, & Decan. Silvanectensi.	cap. 22. de accus.
Episcopo Spoletano.	cap. 6. de eo, qui duxit. cap. 20. de censibus. cap. 9 de poenit.
Strigoniensi Archiepiscopo.	cap. 30. & 38 de sent. exco. cap. 4. de postul. prael. cap. 10 de eo, qui cogn. cap. 5. de voto.
Magistro G. Archidiacono, & VVormanno Canonicis Suessionen.	cap. 5. de postul. prael. cap. 49. de appell.
Archiepiscopo, & Canonicis Sutrinis.	cap. 3. de causa poss. & pro.
Episcopo, & Capitulo Tergitin.	cap. 25. de regular.
Archiepiscopo Terracon.	cap. 24. de jurejur.
Archiepiscopo Terraconensi, & Abbati S. Mariae de Populeto, & Archid. Barchinon.	cap. 19. de accus.
Tiberiaden. Episcopo.	cap. 8. de divort.
Tibur. Episcopo.	cap. 15. qui fil. sint legit.
Archiepiscopo, & Capitulo Tiren.	cap. 4. de consang. & affi.
Tirensi Episcopo.	cap. 49. de test & atte.
Tironensi Archiepiscopo.	cap. 13. de purg. can.
Tolet. Episcopo, & Segovensi de Arden. Abbati.	cap. 29. de elect.
Comiti Tolosano.	cap. 26. de verb. sign.
Archiepiscopo Toletano.	cap. 24. de off. & pot. jud del.
Tornacensi Episcopo.	cap. 2. de consecr. Eccl.
Episcopo, & Cantori Tornacen.	cap. 18. de praeb.
Trecensi Episcopo.	cap. 25. de praeb. cap. 7. de voto.
Episcopo Trecensi, & Archid. Parisiensi.	cap. 7. de instit.
Episcopo, & Cantori Trecensi.	cap. 57. de appell.
Tridentino Episcopo. * al. Trecensi. al. Crostensi. al. Ceten.	cap. 7. de constit.
C. Canonico Tridentino.	cap. 8. de conc. praeb.
Episcopo, & Capitulo Tridon.	cap. 12. de restit. spol.

Episcopo, & Capitulo Tripol.	cap. 20. de privil.
Consulibus, & populo Tudert.	cap 19. de jurejur.
Toronensi Archiep.	cap. 9. & 10. de offi. ord. cap. 28 de sepult. cap. 13. de accusi. prael.
Archiepiscop. & Majoris Monasterii, & S. Juliani Abbatibus Turonen.	
Archidiacono, & Thesaurario Turon.	cap. 21. de foro comp.
Episcopo Tuscan.	cap. 16. de testam.
Turon. Episcopo.	cap. 6. de adult.
V. Plebano S. Gavini.	cap. 5. de statu monach.
Valdra Episcopo, & Abbati Vatic.	cap. 22. de praeb.
Valent. & Burgen. Episcopis, & Abbatibus de N. Cisterciensis ordinis.	cap. 22. de poenit.
Variensi * Archiepisc. * al. Varmensi al. Vaciensi.	cap 6. de serv. non ord.
Episcopo Veratisamensi.* * al. Uratislaviensi.	cap. 27. de rescrip.
Veronensi Episcopo.	cap. 7 de caus. poss & prop.
Vercellensi Episcopo.	cap. 27. de praeb. cap. 24. de sponsal. cap. 25. & 26. de decim. cap. 10. de foro comp.
Vercell Episcopo, & Abbati de Tolera.	cap. 17. de accus.
Vespriniensi Episcopo.	cap. 31. de decim.
Vigorensi Episcopo.	cap. 3. de celeb. miss. cap 47. de appell.
Episcopo, & Arch. Urbinatensi.	cap 6. de empt. & vend.
Urbin. & Senegaliensi Episcop.	cap 3. de eo, qui mitt. in possess.
Episcopo, & Praeposito Uticen.	cap. 5. de confir. util.
Vulterano Episcopo.	cap. 14. de restit. spol.
Veratislaviensi Episcopo.	cap 29. de sent. excom.
Episcopo Zamorensi.	cap. 24. de praeb. cap. 5. de suppl. negl. prael.
Zamorensi, Segobien. & Abulen. Episcopis.	cap. 2. de calum.
Zamorensi, & Salamantino Episcopis.	cap. 18. de censib.
Abbati, & Conventui Sancti Zenonis Veron.	cap. 13. de sent. & re jud.
Innocentius IV.	cap. 2. de elect. in 6. cap. 15 de haeret. in 6. cap. 1. de offi. vicar. cap. 1. de offi. deleg. in 6. cap. 5. & 7. de sent. exco. in 6. cap. 1. de verborum signif. in 6. cap. 1. de suppl. negl. prael. cap. 2., 3. 4. & 6. de appell in 6. cap. 1. de dolo, & contum. in 6. cap. 22. de eo, qui mit. in poss. rei serv. in 6. cap. 4. de elect. in 6. cap. 1. de offi. leg. cap. 1. de foro comp. in 6. cap. 1. de reb. Eccl. non alie. in 6. cap. 1. & 3. de regular. & trans. ad relig. in 6. cap. 1. 2. & 5. de censibus. in 6. cap. 14. de haeret. in 6. cap. 2. de privil. in 6. cap. 1. de poenit. in 6. cap. 6. de elect. in 6. cap. 1. de except. in 6. cap. 9. de test. in 6. cap. 1. de poenit. & remiss. in 6. cap. 1. 2. & 3. de sent. excom. in 6. cap. 1. de litis contestatione in 6. cap. 1. de confessis. in 6. cap. 1. de restitut. spoliato. in 6. cap. 1. de appell. in 6. cap. 2. de judic. in 6. cap. 1. de homic. in 6. cap. 1. de privil. in 6. cap. 1. & 2. de sent. & re jud. in 6.
Dilecto filio Andreae Capellano nostro.	cap. 1. de statu Monach. in Clem. cap. 1. de concess. praeben. in 6.
Baronibus, & Comitibus regni Portugalliae.	cap. 2. de suppl. negl. prael.

Paulus Venetus.
- cap. 2. de simonia. in Extravag.
- cap. 14. de prab. in Extra.
- cap. 1. de reb. Ecclesia non alien. in Extr.
- cap. 5. de pœnit. & remiss. in Extra.

Pius Papa. cap. 3. de pecul. cler.

S

SIxtus IV.
- cap. 1. & 2. de treuga & pace. in Extrav.
- cap 4. & 5. de pœnit. & remiss. in Extrav.
- cap. 1. & 2 de reliq. & venerat. sanctor. in Extrav.

Stephanus Papa.
- cap. 1. de accept.
- cap. 7. de accus.

Stephanus Papa I epist. 2. cap. 7. de regul. jur.

Omnibus Episcopis. cap. 2 de hæret.

Symmachus in Romana Synodo 3. cap. 6. de rebus Eccl. alien. vel non.

V.

URbanus Papa. cap. 5. de jurejur.
- cap. 10. de usur.
- cap. 13. de jurejur.
- cap. 5. de rer. permut.

Urbanus III.
- cap. 5. de condit. appos.
- cap. 18. de sponsal.
- cap. 1. de capel. monac.
- cap. 4 de parochiis.
- cap. 5. de Eccl. ædific.
- cap. 25. de test. & att.
- cap 3. de crim. falsi.

De Valsbec. & de Olsaston. Abbatibus. cap. 20. de offic. & pot. jud deleg.

Arimiren. Episc. cap. 3. de conjug. serv.

Ariminensi Episc. cap 4 de religios. dom.

Burdegalensi Archiepisc. cap. 2 de consang. & affin.

Cenomanensi Episc. cap. 10. de despons. impub.

Exonen. Episc. cap. 4. de secund. nupt.

Episcopo Florentino.
- cap 3 de conjug lepros.
- cap. 6. de divort.

Legion. Episc. cap. 2 de clerie non ordin.

Decano. Cantori, Cap. Lexon. cap. 2. de donat. inter vir.

Pisano Archiepisc.
- cap. 11. de despons. impub.
- cap. 8. de temp. ordin.

Priori S. Crucis.
- cap. 9. de convers. conjug.
- cap. 12. de jurejur.

De Novo loco & de Viger. Prioribus. cap. 4 de dol. & contu.

Senon. Archiep. cap. 22 de sent. exc.

Vigiliensi Episcop. cap. 3. de secund. nupt.

Urbanus IV.
- cap. 9. de hæret. in 6.
- cap. 1. de simonia.
- cap. un. de reliq. & ven. sanct. in Clem.
- cap. un. de reliq. & ven. sanct. in Extrav.

Urbanus V. cap. 14. de prebend. in Extr.

INDEX II.

CONCILIORUM, ET SYNODORUM,

QUÆ IN DECRETALIBUS, SEXTO DECRETALIBUS,

Clementinis, & Extravagantibus referuntur,

AUCTORE P. GUENOIS BITURICENSI.

M

MATISCONENSE. — cap. 1. de test. & attest.

Magontiacum * / * al. Maguntinense. —
- cap. 6. de testam.
- cap. 6. de accusat.
- cap. 1. de Eccl. ædif.
- cap. 1. ne cler. vel monach.
- cap. 6. & 4. de regul.
- cap. 2. de simonia.
- cap. 1. de cohab. cler. & mul.
- cap. 2. de pœnit.

Matense. — cap. 6. de Judæis.
Meticen. — cap. 2. de vita, & hon. cler.
apud S. Medardum. — cap. 1. de lib. oblat.
Mediolanense. — cap. 6. de jure patr.
Meldense. —
- cap. 1. de sapt.
- cap. 3. & 4. de purg. can.

apud Metiam. — cap. 1. de eo, qui cogn.
Milevitanum. — cap. 12. de foro comp.
Moguntinense. * — cap. 2. de empt. & vend.
* vide sup. Maguntinem.

N

NANNETENSE. — cap. 2. de Parochiis.
Nicænum. — cap. 3. de corp. vit. ordin. vel non.

P

PARISIENSE —
- cap. 1. de cler. conjug.
- cap. 2. de foro comp.
- cap. 4. de adult.

Pictaviense. —
- cap. 1. de ætat. & qual. & ord. præfic.
- cap. 1. de fil. presbyt. ord. vel non.
- cap. 27. de cler. non resid.
- cap. 6. de vita, & hon. cler.

R

REMENSE. —
- cap. 2. de pignor.
- cap. 4. de pecul. cler.

S

SARDICENSE. —
- cap. 1. de postul. præl.
- cap. 1. de cler. non resid.
- cap. 2. de elect. & el. potest.

apud Sylvanectum —
- cap. 6. 3. & 4. de rer. permut.
- cap. 5. de reb. Eccl. alien. vel non.

VI. Synodus. — cap. 7. de ætat. & qual. & ord. præfic.

T

TOLETANUM. —
- cap. 8. de regul.
- cap. 1. 2. & 3. de serv. non ord. & eorum man.
- cap. 3. de pœnit.
- cap. 1. de offi. custodis.
- cap. 16. de Judæis.
- cap. 6. de offi. archidiac.
- cap. 1. de offi. archipresb.
- cap. un. de offi. Sacristæ.

Toletanum II. — cap. 5. de pecul. cler.
Toletanum VI. cap. 48. — cap. 22. de regular.
cap. 63. — cap. 3. de reb. Eccl. aliena̅ndis, vel non.
cap. 66. — cap. 4. de reb. Eccl. alien. vel non.
Toletanum XI. cap. 6. — cap. 5. ne cler. vel monach.

Triburiense. —
- cap. 8. de furt.
- cap. 1. de purg. can.
- cap. 6. de succ. ab int.
- cap. 2. de pœnit.
- cap. 4. de vita, & hon. Cler.
- cap. 6. de vit. & hon. cler.
- cap. 2. de jure patr.
- cap. 6. de celebr. miss.

Triburiense. cap. 39. — cap. 2. de sponsalib.
Turonense. — cap. 25. & 26. de prob.

V

Conc. apud Valentiam. —
- cap. 2. de his, quæ fi. a præl. sine consensu capit.
- cap. 1. de empt. & vend.

Viennense. —
- in procœmio Clem.
- cap. 1. de reliq. & vener. Sanct. in Extrav.

VVormaciense. — cap. 3. de homic.

apud VVormaciam. —
- cap. 2. de divort.
- cap. 2. de donat. inter vir. & ux.
- cap. 6. de consibus.

Finis Secundi Indicis Conciliorum, & Synodorum.

IN-

INDEX III.
AUCTORUM,
QUORUM FIT MENTIO
IN DECRETALIBUS, SEXTO DECRETALIUM, CLEMENTINIS, ET EXTRAVAGANTIBUS.
AUCTORE P. GUENOIS BITURICENSI.

Matth.

Finis Tertii Indicis Auctorum Ecclesiasticorum;

INDEX

INDEX AUCTORUM

QUI LAUDANTUR

IN NOTIS PITHŒORUM

AD DECRETALES.

ALbericus de Rosate,
Albertus Crantzius,
Albertus Leander,
Albertus Stadensis.
Amalarius.
S. Ambrosius.
Annales Fraocorum,
Aonales Misniæ.
Antonious Floreotinus Archiepiscopus.
Arnulphus Lexoviensis.
Aventinus.
S. Augostinus.
Baleus.
Balsamon.
Bergomates,
S. Bernardus.
Bernardus Guido.
Bernardus Parmensis,
Bexetius.
Blondus.
Bonfinius,
Braschius.
Burchardus,
Camdeous.
Cassiodorus,
Catalogus Episcoporum Curiensium.
Gatalogus Episcopooum Leodiensium.
Catalogus testium veritatis,
Cedrenus.
Centuriatores.
Chaleondylus,
Chronicoo Cassinense.
Chronicon Hirsaugiense.
Chronicon Maguntioum.
Chronicno Mediolaneose.
Chronicon Montis-fortis.
Chronicon Salvorum.
Constantinus Manasses.
Conradus Abbas Uspergeosis.
Constitutiones Constantinopolitanæ.
Cromerus.
Cujacius.
Cuspinianus.
Durandus.
Egnatius.
Faleaodus de rebus Siculis,
Fasciculos temporum.
Fasellus de rebus Siculis,
Fauchetus.
Flodoardus.
Florilegium Saxonicum,
Frisingensis.
Franciscus Leander.
Francirscus Turrianus,
Gennadius.
Gervasius Episcopus Cantuariensis.
Glaber Rodulsus.
Glossarium vetus Saxonum,
S. Gregorius.
Gregorius Turoneosis,
Guibertus.
Guido Papa,
Helmodus.
Henricus Huntindonensis,
Hieronymus Rubeus.
S. Hilarius.
Hildebertus.
Historia Albigensiom,
Histnria Bohemiæ.
Historia de Viperio Groicensi.
Historia vitæ & processus sancti Thomæ Cantuarieosis.
Incertus auctor post Radivicum,
Innocentius III. Papa.
Joannes de Forduo.
Joannes Episcopus Cyoensis,
Joannes Galli.
Joannes Sarisberiensis.
Joioville,
Isidorus.
Ivo Carnotensis,
Lambertus Schafnaburgensis,
Landulphus de Columna.
Marcellinus Comes,
Marianus Scotos.
Marinus Siculus.
Martinus Polonus.
Matthæus Paris.
Matthæus Vvestmonasteriensis,
Meyerus.
Micrologus,
Mutius.
Nauclerus.
Neubrigensis.
Nicephorus Calisti,
Nicetas Chouistes.
Nicolaus de Clamengiis.
Odofredus Jurisconsultus,
Onufrius ad Platioam,
Ordericus Vitalis,
Ostiensis,
Otto de Sancto Blasio,
Otto Frisingensis.
Papirius Masso.
Paulus Æmilius.
Paulus Diaconus.
Petrus Blesensis.
Petrus Cluniacensis.
Petrus Lombardus.
Petrus de Rupibus,
Petrus de Vineis.
Potho Presbyter Prumiensis,
Polydorus Virgilius.
Privilegia Cantuariensis Ecclesiæ.
Rabanus Maurus.
Radulsus Antissiodoreosis.
Radulsus Tungrensis.
Radevicus.
Regula S. Benedicti.
Ricordanus.
Robertus Antissiodorensis
Rodericus.
Rogerus Hovedenus,
Sabellicus,
Schardius.
Sigebertus Gemblacensis,
Sigonius.
Siffridus.
Silesiæ Annales,
Socrates.
Speculum Saxooum.
Surita.
Taxa vetus beoeficiorum,
Tertullianus,
Theophilus Antecessor.
Theodoricus a Niem.
Tilletus.
Tritbemius.
Turriaous.
Vasæus.
Vasellus.
Vignerius.
Villaneus.
Villhardoinus.
Vincentius Beluacensis.
Vitæ Episcoporum Cantuariensium.
Vvalfinghamus.
Vvaseburgius.
Vvilelmus Malmesburiensis.
Vvillelmus Tyrius.
Zonaras.

Ea, quæ continentur in ſecundo Tomo.

DECRETALIUM
D. GREGORII PAPÆ IX.
COMPILATIO. a

GREGORIUS Episcopus servus servorum DEI, filiis Doctoribus, & Scholaribus universis Bononiæ *b* commorantibus, salutem, & Apostolicam benedictionem.

REX pacificus, pia miseratione disposuit sibi subditos, fore pudicos, pacificos, & modestos. Sed effrenata cupiditas, sui prodiga, pacis æmula, mater litium, materia jurgiorum, tot quotidie nova litigia generat, ut nisi Justitia conatus ejus sua virtute reprimeret, & quæstiones ipsius implicitas explicaret, jus humani fœderis litigatorum abusus extingueret, & dato libello repudii concordia extra mundi terminos exularet. Ideoque lex proditur, ut appetitus noxius sub juris regula limitetur, per quam genus humanum ut honeste vivat, alterum non lædat, jus suum unicuique tribuat, informatur. Sane diversas constitutiones, & decretales epistolas prædecessorum nostrorum, in diversa dispersas *c* volumina, quarum aliquæ propter nimiam similitudinem, & quædam propter contrarietatem, nonnullæ etiam propter sui prolixitatem, confusionem inducere videbantur: aliquæ vero vagabantur extra volumina supradicta, *d* quæ tanquam incertæ frequenter in judiciis vacillabant. Ad communem, & maxime studentium utilitatem, per dilectum filium fratrem Raymundum, Capellanum & Pœnitentiarium nostrum, illas in unum volumen (resecatis superfluis *e*) providimus redigendas, adjicientes Constitutiones nostras, & Decretales epistolas, per quas nonnulla *f* quæ in prioribus erant dubia, declarantur. Volentes igitur, ut hac tantum compilatione universi utantur in judiciis & in scholis, districtius prohibemus, ne quis præsumat aliam facere, absque auctoritate sedis Apostolicæ speciali *g*.

a *Titulus hujus libri in manuscriptis vetustissimis ita habet. Incipit compilatio Decretalium Divi Gregorii Papæ IX.* b *In uno manuscripto Vaticanæ legitur* Parisiis; *in altero* Bononiæ & Parisiis; *sed ut plurimum omnes habent*, *Bononiæ*. c *al. sparsas*. d *Text. in l. 1. C. de nov. cod. fac. & l. 2. §. si quid autem in tanta*. C. *de vet. jur. enucl.* e *Interdum & utilib. quod & de Triboniano dicitur, qui fuit Raymundo isto doctior*. f *Multa*. g *Data fuit hæc Epistola anno Christi 1230.*

DE-

DECRETALIUM D. GREGORII PAPÆ IX. COMPILATIO.

LIBER PRIMUS.

DE SUMMA TRINITATE, ET FIDE CATHOLICA.

TITULUS I.

CAPITULUM I.

De Trinitate, & ipsius operibus. De fide, & articulis fidei. [a]

Innocentius III. in Concilio Generali *cap.* 1. a (*An. Chris.* 1215. *Roma.*)

FIRMITER credimus *b*, & simpliciter confitemur *c*, quod unus solus est verus Deus, æternus, immensus, & incommutabilis, incomprehensibilis, omnipotens, & ineffabilis, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus: tres quidem personæ, sed una *d* essentia, substantia, seu natura simplex omnino: Pater a nullo, Filius a Patre solo, ac Spiritus Sanctus pariter ab utroque 1: absque initio semper, ac fine sine: Pater generans, Filius nascens, & Spiritus Sanctus procedens: consubstantiales, & coæquales, & coomnipotentes, & coæterni: unum universorum principium: creator omnium visibilium, & invisibilium, spiritualium, & corporalium: qui sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem, & corporalem: angelicam videlicet, & mundanam: ac deinde humanam, quasi communem ex spiritu, & corpore constitutam. Diabolus enim, & alii dæmones a Deo quidem natura creati sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali. Homo vero diaboli suggestione peccavit. §. 1. Hæc sancta Trinitas secundum communem essentiam individua, & secundum personales proprietates discreta 2, primo per Moysen, & sanctos Prophetas, aliosque famulos suos, juxta ordinatissimam dispositionem temporum, doctrinam humano generi tribuit salutarem. §. 2. Et tandem unigenitus Dei filius Jesus Christus a tota Trinitate communiter incarnatus, ex Maria semper virgine Spiritus Sancti cooperatione conceptus, verus homo factus, ex anima rationali, & humana carne compositus *e*, una in duabus naturis persona, viam vitæ manifestius demonstravit. Qui cum secundum divinitatem sit immortalis, & impassibilis, idem ipse secundum humanitatem factus est mortalis, & passibilis. Qui etiam pro salute humani generis in ligno crucis passus, & mortuus, 3 descendit ad inferos, resurrexit a mortuis, & ascendit in cœlum: sed descendit in anima, & resurrexit in carne: ascenditque pariter in utroque: venturus in fine seculi, judicaturus *f* vivos, & mortuos, & redditurus singulis secundum opera sua, tam reprobis, quam electis: qui omnes cum suis propriis resurgent corporibus, quæ nunc gestant, ut recipiant secundum opera sua, sive bona fuerint, sive mala: illi cum diabolo pœnam perpetuam, & isti cum Christo gloriam sempiternam.

a *Hoc Concilium Romæ in Laterano celebratum est anno Chr. 1215. assidentibus & Constantinopolit. & Hierosolymit. Patriarchis, & totius ferè orbis Episcopis, Principibus, Legatis, anno Pontificatus Innoc. III. decimo octavo.*

b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil.*

c *Hanc Decr. & seq. eruditissime explicat B. Thom. opusc.* 23. *&* 24. *tom.* 17.

d *similis textus in l. nullus hæreticis.* 2. *C. eod. tit.*

e *Textus in l. inter claras.* §. *omnes.* 1. *vers. & quoniam. C. eod. tit.*

f *Extremum judicium.*

Tractatur hic de Sacramentis Ecclesiasticis. Abbas Siculus.

§. 3. Una *g* vero est fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur. In qua idem ipse Sacerdos est sacrificium *h* Jesus Christus: cujus corpus, & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis, & vini veraciter continentur, transsubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem, potestate divina: ut ad perficiendum mysterium unitatis, accipiamus ipsi de suo, quod accepit ipse de nostro. Et hoc utique sacramentum nemo potest conficere, nisi Sacerdos, qui rite fuerit ordinatus, secundum claves Ecclesiæ, quas ipsa concessit Apostolis, eorumque successoribus Jesus Christus. §. 4. Sacramentum vero *i* baptismi (quod ad Dei invocationem, & individuæ Trinitatis, videlicet Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, consecratur in aqua) tam parvulis, quam adultis in forma Ecclesiæ a quocumque rite collatum proficit ad salutem. Et si post susceptionem baptismi quisquam prolapsus fuerit in peccatum, per veram potest semper pœnitentiam *u* reparari *l*. §. 5. Non solum autem virgines, & continentes, verum etiam conjugati, per rectam fidem, & operationem bonam placentes Deo, ad æternam merentur beatitudinem pervenire.

g *Ecclesiæ unitas.*

h *Eucharistia.*

i *Baptismus.*

u *Pœnitentia.*

l *Concord. can. quis sanctitas 18. can. ponderet. 14. & can. contumeter. 11. dist. 50. quod autem ad viaticum pertinet, & vindictam attinet, nemo pœnitentia nocens esse desinit. l. 67. ff. de furt. l. 17. de adil. ed. l. pen. ff. vi bon. rapt.*

¶ Pitu. 1. *Ab utroque*] *Helmoldi Continuat. ann.* 1172.
2. *Discreta*] Contra Priscillianistas, Leo *ep.* 93. (*nunc* 15.)
3. *Et mortuus*] Omisit illud, *& sepultus est*, ut & Athan. in Symbolo suo: & hoc de descensu Christi, Rufino autore.

CAP. II.

Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus vera unione, non collectiva, seu similitudinaria, sunt una essentia, substantia, seu natura: quæ substantia non est generans, nec genita, nec procedens; quia illi actus non attribuuntur substantiæ, sed personis: nec per hoc in Trinitate concluditur quaternitas. Contrarium sentientes, ut hæretici sunt censendi, nisi ab errore resipiscant, & correctioni Apostolicæ Sedis se supponant. Abbas Siculus.

Idem *in eodem cap.* 2. (*an.* 1215. *ibid.*)

DAmnamus *m* ergo, & reprobamus libellum, seu tractatum, quem Abbas Joachim 4 edidit contra Magistrum Petrum Lombardum, de unitate, seu essentia Trinitatis, appellans ipsum hæreticum, & insanum, pro eo, quod in suis dixit sententiis *n*: (quoniam quædam summa res est Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, & illa non est generans, neque genita, neque procedens:) unde asserit, quod ille non tam Trinitatem, quam quaternitatem astruebat in Deo, videlicet tres personas, & illam communem essentiam, quasi quartam: manifeste protestans, quod nulla res est, quæ sit Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus; nec est essentia, nec substantia, nec natura: quamvis concedat, quod Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus sunt una essentia, una substantia, unaque natura, verum unitatem hujusmodi non veram, & propriam, sed quasi collectivam, & similitudinariam esse fatetur: quemadmodum dicuntur multi homines unus populus, & multi fideles una Ecclesia: juxta illud *o*: *Multitudinis credentium erat cor unum, & anima una*, & *p*: *Qui adhæret Deo, unus spiritus est cum illo*. Item *q*: *Ille qui plantat, & qui rigat, unum sunt*, & *r*: *Omnes unum corpus sumus in Christo*. Rursus in libro Regum *s*: *Populus meus, & populus tuus, unum sunt*. Ad hanc autem suam sententiam adstruendam, illud potissimum verbum inducit, quod Christus de fidelibus inquit in Evangelio *t*: *Volo pater, ut sint unum in nobis, sicut & nos unum sumus, ut sint consummati in unum*. Non enim (ut ait) fideles Christi sunt unum, i. e. quædam una res, quæ communis sit omnibus, sed hoc modo sunt unum, id est, una Ecclesia, propter catholicæ fidei unitatem, & tandem unum regnum, propter unionem indissolubilis charitatis, quemadmodum in canonica Joannis Apostoli epistola legitur *u*: *Quia tres sunt, qui testimonium dant in cœlo, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus: & hi tres unum sunt*. Statimque subjungitur *x*: *Et tres sunt, qui testimonium dant in terra: spiritus, aqua, & sanguis: & hi tres unum sunt*: sicut in quibusdam codicibus invenitur. §. 1. Nos autem sacro *y* approbante Concilio, credimus, & confitemur cum Petro Lombardo, quod una quædam summa res est, incomprehensibilis quidem, & ineffabilis, quæ veraciter est Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, tres simul personæ, ac singillatim quælibet earundem; & ideo *z* in Deo solummodo Trinitas est, non quaternitas: quia quælibet trium personarum est illa res, videlicet substantia, essentia, seu natura divina: quæ sola est universorum principium, præter quod aliud inveniri non potest: & illa res non est generans, neque genita, nec procedens, sed est Pater, qui generat, & Filius, qui gignitur, & Spiritus sanctus, qui procedit: ut distinctiones sint in personis, & unitas in natura. Licet igitur alius sit Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus, non tamen aliud, sed id, quod est Pater, est Filius, & Spiritus Sanctus idem omnino: ut secundum orthodoxam, & catholicam fidem consubstantiales esse credantur. Pater enim ab æterno Filium generando, suam substantiam ei dedit, juxta quod ipse testatur *a*: *Pater quod dedit mihi, majus omnibus est*. Ac dici non potest, quod partem substantiæ suæ illi dederit, & partem ipse sibi retinuerit: cum substantia Patris indivisibilis sit, utpote simplex omnino.

m *Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *compil.*

n *L.* 1. *sent. d.* 5.

o *Act.* 4.

p 1. *Cor.* 6.

q 1. *Cor.* 3.

r 1. *Cor.* 12.

s 3. *Regum* 22.

t *Joan.* 17.

u 1. *Joan.* 5.

x 1. *Joan.* 5.

y *Vide Melchiorem Can. lib.* 12. *c.* 7. *de locis Theolog.* §. *sec. post.*

z *In uno manuscript. ita: Et ideo in Deo solummodo Trinitas, non quaternitas reperitur.*

a *Joan.* 10.

ne. Sed nec dici potest, quod Pater in Filium transtulerit suam substantiam generando, quasi sic dederit eam Filio, quod non retinuerit ipsam sibi: alioquin desiisset esse substantia. Patet ergo, quod sine ulla diminutione Filius nascendo substantiam Patris accepit. & ita Pater, & Filius habent eandem substantiam: & sic eadem res est Pater, & Filius, necnon & Spiritus Sanctus ab utroque procedens. Cum vero Veritas pro fidelibus suis orat ad Patrem *b*: *Volo* (inquiens) *ut ipsi sint unum in nobis, sicut & nos unum sumus*: hoc nomen *c* unum pro fidelibus quidem accipitur, ut intelligatur unio charitatis in gratia: pro personis vero divinis, ut attendatur identitatis unitas in natura, quemadmodum alibi Veritas ait: *Estote d perfecti, sicut & Pater vester cœlestis perfectus est*, ac si diceret manifestius: Estote perfecti perfectione gratiæ, sicut Pater vester cœlestis perfectus est perfectione naturæ, utrique videlicet suo modo: quia inter creatorem, & creaturam non potest tanta similitudo notari, quin inter eos major sit dissimilitudo notanda. §. 2. Si quis igitur sententiam, vel doctrinam præfati Joachim in hac parte defendere, vel approbare præsumpserit, tanquam hæreticus ab omnibus evitetur *e*. In nullo tamen propter hoc Florensi *f* monasterio (cujus ipse Joachim exstitit institutor) volumus derogari: quoniam ibi & regularis est institutio, & observantia salutaris: maxime, cum ipse Joachim omnia scripta sua nobis assignari mandaverit Apostolicæ sedis judicio approbanda, seu etiam corrigenda, dictans epistolam, quam propria manu subscripsit, in qua firmiter confitetur, se illam fidem tenere, quam Romana tenet Ecclesia, quæ (disponente Domino) cunctorum fidelium mater est, & magistra. §. 3. Reprobamus etiam, & condemnamus perversissimum dogma impii Amalrici *g* 5, cujus mentem sic pater mendacii excæcavit, ut ejus doctrina non tam hæretica, quam insana sit censenda.

b *Joan. 17.*

c *Significatum, & æquivocationem dictionis unius, vide apud Bart. in l. 1. ff. plures. q. in verb. difficile. ff. de pac. Sed aliter unum sunt fideles Christi, aliter tres personæ divinæ.*

d *Matth. 5.*

e *refutetur.*

f *al. Florentino.*

g *Amalrici hæreses refert Directorium p. 2. q. 7.*

¶ PITH. 4. *Joachim.*] *De Joachimo*, Chalcondylas, Matth. Paris 185. Westmonaster. 55. Vincent. Belvac. 31.64. Cent. 13. 172.

5. *Amalrici.*] *De Amalrico*, Vincent. 30. 107. & 107. Platina in Innoc. III. Naucler. Martin. Polon. & Marian. Scot. *lib. 4.*

DE CONSTITUTIONIBUS 1.

TITULUS II.

CAP. I.

Juris canonici statuta omnes ligant: & eorum ritu, tam in pronunciando, quam in decidendo judices sunt regulandi.

Ex Concil. Maldensi. a c. 11. al. 34. (*an. Chr. 845. in Gallia.*)

CAnonum *b* statuta custodiantur ab omnibus. Et nemo in actionibus 2, vel judiciis Ecclesiasticis suo sensu, sed eorum auctoritate ducatur.

a *Burch. l. 2. c. 61. Ivo p. 5. c. 171. & cap. 1. eod. tit. in 2. compil.*

b *Quid dicatur canon, notant DD. in l. privilegia. C. de sacr. Eccles. & gl. can. 2. dist. 3.*

¶ PITH. 1. *De Constitutionibus*] Ecclesiasticis, quæ Canones vocantur.

2. *Actionibus*] *al.* accusationibus.

CAP. II.

Constitutio respicit futura, & non præterita.

Gregorius *c* in Regesto. (*an. 598. Romæ in Campaniam.*)

COgnoscentes: *d* (*& infra, m*) Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit. Quoties vero novum quid statuit, ita solet futuris formam imponere, ut dispendiis præterita non *e* commendat: ne detrimentum ante prohibitionem possint ignorantes *f* incurrere, quod eos postmodum dignum est veritas sustinere.

c *Lib. 7. ep. 35. ad Fortunatum Episcopum Neapolitanum.*

d *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.*

e *al. non commendet.*

f *L. cum de indebito 25. & ibi gl. ff. de prob. & l. legi. 4. §. cum quidam, 1. ubi Bart. ff. ad leg. Corn. de fal.*

[*m Multo narratum de Christianis mancipiis, quæ Judæi comparabant. Volebat autem Gregorius in futurum statuere, ut Judæi, qui Christiana mancipia emerint, intra diem quadragesimum ea vendere teneantur. Sed si ante annum quam hoc statueretur quædam apud eos Christiana mancipia manserunt, vetat illis ex eo dispendium irrogari, sed eis eorum alienandorum licentiam dari, causa redditur, quia.*]

CAP. III.

Potestas legem condendi, & mutandi est penes Vicarium Christi. Et quod de uno connexorum statuitur, ad aliud connexum extenditur. Abbas Siculus.

Augustinus 3 *super illud epist. ad Hebræos, c. 7.* (*c. an. 420. in Africa.*)

TRanslato sacerdotio *g* necesse est, ut legis translatio fiat. Quia enim simul & ab eodem, & sub eadem sponsione utraque data sunt, quod de uno dicitur, necesse est, ut de altero intelligatur.

g *Extant verba hujus cap. in gl. ord. & Cap. 4. eod. tit. in 1. compil.*

¶ PITH. 3. *Augustinus*] V. *Idem.*

CAP. IV.

Omne prohibitum a lege, peccatum est, & omne illud, quod sequitur ex eo, h. d.

Idem *super epist. ad Roman. h c. 7.* (*c. an. 395. ibid.*)

NAm concupiscentiam *i* nesciebam, &c. Hoc enim a legis Apostolus generale, unde omnia mala oriuntur. Bona est ergo lex, quæ dum hoc prohibet, omnia mala prohibet.

h *Leguntur hæc verba in gloss. ordin.*

i *Cap. 7. eod. tit. in 1. compil.*

CAP. V.

Constitutiones decretorum singularibus sunt opinionibus præferendæ.

Hieronymus in Parabolas, cap. 3. *k* (*c. an. 419. in Palæstina.*)

NE innitaris *l* prudentiæ tuæ. Prudentiæ suæ innititur, qui ea, quæ sibi agenda, vel dicenda videntur, Patrum decretis proponit.

k *Cap. 3. eod. verba sunt in gl. ordin.*

l *Cap. 6. eod. tit. in 1. compil.*

CAP. VI.

Non valet constitutio Collegii in damnum aliquorum, & commodum aliorum, cessante rationabili causa. Vel sic: Absque rationabili causa non potest major pars Capituli tollere consuetudinem, utilitatem privatam nutriendo.

Innocentius III. *Senonensi Archiepiscopo, & Episcopo Trecensi.* (*an. 1198. Roma in Galliam.*)

CUm omnes *m* 4: (*& inf. α*) Ad audientiam *n* nostram pervenit, quod Trecenses Canonici novam fecerunt in Trecensi Ecclesia constitutum, ut eis tam in præsentia, quam in absentia reditus suos ex integro percepturis, qui in eadem Ecclesia post illam constitutionem fuerint, vel de cætero fuerint instituti, reditus in absentia non percipiant, sed tunc solum, cum fuerint residentes: cum secundum Trecensis Ecclesiæ consuetudinem omnes in hoc consueverunt esse pares. Statuerunt *o* etiam, ut (cum singulis præbendis annexæ sint vineæ) ipsis suas, dum vixerint, possidentibus, vineæ decedentium ad successores non transeant, sed proventus earum inter singulos dividantur.

† Cum igitur, quod quisque juris in alterum statuit, ipse debeat uti eo: & Sapientis dicat auctoritas *p*: *Patere legem, quam tu ipse tuleris*: mandamus, quatenus antiquas Canonicos junioribus, & juniores in perceptione fructuum tam præbendarum, quam vinearum coæquetis antiquis, secundum priorem consuetudinem, usque ad tempus prædictæ constitutionis servatam, vel secundum rationabilem institutionem in posterum observandam.

m *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.*

n *In multis antiquis ita: Ad audientiam Apostolatus nostri.*

o *Hæc est secunda Canonicorum statutum.*

p *Catonis scilicet in dist. moral. ut notat Cont. cont. in Rubr. & l. 1. D. quod quisque juris, &c.*

[*α Unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra: non debent majores minoribus, aut seniores junioribus invidere. Sed omnes, qui in una Ecclesia uni Deo famulantur, pari gaudeant libertate. Cum pondus, & pondus, mensura, & mensura utrumque abominabile sit apud Deum. Et evangelicus paterfamilias pari mercede primos vineæ suæ operarios remuneravit, & extremos. Verum ad audientiam Apostolatus nostri pervenit.*]

¶ PITH. 4. *Extat lib. 1. epist. Innoc. III. p. 116. vel 118.*

CAP. VII.

Constitutio Laicorum Ecclesiam, seu ejus bona non astringit.

Idem *q Tridentino* 5 *Episcopo.* (*an. 1198. Romæ in Venetiam.*)

QUia in *r* Ecclesiarum 6: (*& inf. α*) Sane pervenit ad audientiam nostram, quod cives *s* Tervisini constituerunt, ut si quis se ad inopiam vergere probabiliter allegaverit *t*, alienandi feudum, quod ab Ecclesia, vel aliis tenet, liberam habeat facultatem: (*& inf. β*) † Volentes igitur Ecclesiarum indemnitati consulere, constitutionem hujusmodi, & venditiones feudorum Ecclesiasticorum factas sine legitimo Ecclesiasticarum personarum assensu, vires decernimus non habere.

q *al. Trecensi. al. Cenetensi.*

r *Cap. 1. eod. in 3. comp.*

s *Treverenses, & Coneglanenses.*

t *Id est, allegando probaverit: neque enim sufficit dicere, nisi probetur.*

[*α Et Ecclesiasticorum virorum præjudicium attentantur, firmitatem sortiri non debent, sed ad Ecclesiarum indemnitatem debent potius infirmari.*]

[*β Nec emptor teneatur priori domino respondere, nisi ex sexta parte pretii, quam ipsi, si recipere voluerit, exhibebit, ex quo Ecclesiastica non modicum jura læduntur.*]

¶ PITH. 5. *Tridemino*] Sic legendum: *Suffraganeus Mediolanensis*; non vero *Trecensi*, nec *Cenetensi*.

6. Integra extat *lib. 1. epist. 7. Innoc. pag. 368.*

CAP. VIII.

Dignitas sublata de Ecclesia per statutum Capituli confirmatum per Papam, ulterius non censetur vacare, nisi per contrarium actum statutum fuerit revocatum.

Idem. (*circa an. 1204. Romæ in Galliam.*)

> u Cap. 4. ead. tit. in 3. compil.
> x al. Primiceriatus dignitas.
> y Vide tit. de offic. primic. inf.

CUm accessissent u ad Apost. sedem Archid. Tullensis, & G. Tullen. Capituli procurator: Archid. proposuit memoratus, quod cum olim quidam Tullens. Canonici nostris auribus intimassent, quod Primiceriatus x in Tullens. Ecclesia tanto tempore vacavisset, quod ad manus nostras illius personatus esset donatio devoluta: [& infra α.] Fuit insuper ex parte Capituli allegatum, quod de communi assensu Canonicorum Tullensium fuerit constitutum, ne Primiceriatus dignitas y esset ulterius in Ecclesia memorata: inter Canonicos ipsos Primiceriatus proventibus, & possessionibus distributis: (& infra. β) Propter quod evidenter apparet, quod Primiceriatus ipse tanto tempore non vacaverit, sicut nobis fuerat falsa insinuatione suggestum. (& inf.) † Quocirca mandamus, quatenus si vobis constiterit Tullens. Canonicos, ne ulterius in Tullensi Ecclesia Primiceriatus esset officium, communiter statuisse, ac statutum ipsum auctoritate sedis Apostolicæ fuisse postmodum (sicut dicitur) confirmatum, vos illud faciatis in suo robore permanere: nisi postea dicti Canonici contravenerint, aliquem videlicet in Primiceriam eligendo.

[α *Dil. fil. Altæsylvæ, & Belli prati Abbatibus, & Columbani monasterii Decano dedimus in mandatis, ut super hoc inquirerent veritatem, & si personatum illum tanto tempore ita vacavisse constaret, quod juxta Lateran. statuta Concilii ad nos ipsius esset donatio devoluta, ipsi personam idoneam de Tullensi Ecclesia, vel aliunde in ipso personatu instituerent vice nostra, & eundem facerent ab illo pacifice possideri.*]

[β *Et eadem Constitutio a bo. mem. Alex. PP. prædecess. n. fuit postmodum confirmata.*]

CAP. IX.

Non obstante certo Canonicorum numero etiam per Papam confirmato, providendum est receptis ultra numerum de supercrescentibus fructibus, maxime si voluntarie per Canonicos fuerint recepti.

> z al. Flugiensi.

Innocent. III. *Clugiensi* z y *Episcopo*. (*an. Chr. 1198. Romæ in Venetiam, sive in Istriam.*)

> a Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.
> b ex diverso.

CUm M. Ferrariensis, a [& infra α.] Dictus M. pro se, ac quatuor sociis suis proposuit, quod Ferrarienses Canonici, ut exemplius suos reditus augmentarent, quo proventus Ecclesiæ (qui dividi consueverant inter plures) in usus cederent paucorum, quatuordecim præbendas tantum, præter id, quod mensæ communiter deputarunt, in eadem Ecclesia contra antiquam consuetudinem statuerunt. Postmodum vero contra constitutionem ipsam voluntarie venientes dictos quinque in Canonicos receperunt, nullis præbendis assignatis eisdem. Et licet eorum reditus non modicum fuerint augmentati, nondum tamen eis voluerunt de superexcrescentibus reditibus providere.

Verum ex adverso b fuit propositum, quod quatuordecim præbendarum numero in Ferrariensi Ecclesia instituto, & Apostolicæ protectionis præsidio roborato, cum una in eadem Ecclesia præbenda vacasset, ad quorumdam instantiam duos ad eam, & postmodum ad preces Episcopi dictum M., & quendam alium sine præjudicio dictæ constitutionis in canonicos receperunt: ita quod ipsi Canonici de Canonia nihil perciperent, donec primi duo essent præbendas integre assecuti. Cumque per Canonicorum industriam fuerit procuratum, ut ex possessionibus, quas Ecclesia tempore longo possedit, plures eis reditus solverentur, superexcrescentes communi mensæ, quæ minus sufficiens fuerat, deputaverunt: quos dicti quinque sibi postmodum petierunt contra Capituli constitutionem in beneficium assignari. [*Et inf. β.*] † Mandamus, quatenus cum in constitutione prædicta, & confirmatione sedis Apostol. vel fuerit, vel esse debuerit, sicut consuevit, expressum c, nisi in tantum excrescerent Ecclesiæ facultates, quod pluribus possent sufficere competenter: & iidem Canonici in derogationem suæ constitutionis, ad d vacaturas præbendas quatuor receperint ultra numerum constitutum: antiquo Canonicis præbendas cum integritate percipientibus consuetas, superexcrescentes reditus prædictis Canonicis facias assignari: ita, quod si ex eis paras potuerint cum aliis fortiri præbendas, quod superfuerit, in communes Canonicorum usus (sicut prius statuerant) sive alios, prout melius videbitur, convertatur: revocans in irritum, quæcunque ab alterutra partium in præjudicium alterius post motam quæstionem coram Episcopo Ferrariensi circa præbendas, vel possessiones fuerint innovata.

> c L. quod si nolit. §. quia assidue. De ædil. ed. Bart. in l. memo. de reb. dub.
> d vacantes.

[α *Canonicus, F. B. & B. & G. Canonicorum Ferrariensium, & magister G. Ferrariensis Capituli procurator ad sedem Apostolicam accessissent, super quæstione, quam de præbendis, & reditibus habebant ad invicem dil. fil. n. tt. sanctæ M. in Cosm. diac. Cardinalem eis concessimus auditorem, coram quo.*]

[β *Quia vero super his plene nobis, sunt idem Cardinalis* *asseruit, exhiberi non poterat certitudo, causam ipsam tuo examini duximus committendam.*]

¶ Pith. 7. *Clugiensi*] Sic legunt: *Bobiensis Diœcesis in Istria Suffraganeus Gradensis Patriarch.* non autem *Flugiensi*.

CAP. X.

Statutum generale Laicorum ad Ecclesias, vel Ecclesiasticas personas, vel earum bona in earum præjudicium non extenditur: non speciale, etiamsi earum commodum, & favorem concernat. Hoc dicit, quoad intellectum, Abbas Siculus.

Idem *Abbati, & Conventui S. Sylvestri*. (*an. 1199. Romæ.*)

> a Cap. 5. in 3. compil. tit. de foro compet. Part. hujus c. sunt infra, in loco pendente, cap. 3. & 4.
> f Vide c. quæ in Ecclesiarum. 7. sup. hoc tit. sacræ pag. decretorum, & liberalium artium. in tit. de jurej. in 3. comp.
> g Præfecti urbis Romæ, vid. can. bene. dist. 96.
> h residuum est in c. 4. infra, in loc. pend.

ECclesia e S. sanctæ Mariæ [& inf. α] Nos attendentes, quod Laicis 9 (etiam religiosis) super Ecclesiis, & personis Ecclesiasticis nulla sit attributa facultas: quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi: a quibus si quid motu proprio statutum fuerit, quod Ecclesiarum etiam respiciat commodum, & favorem, nullius firmitatis existit f, nisi ab Ecclesia fuerit approbatum. Unde statutum Basilii g de non alienandis prædiis rusticis, vel urbanis, ministeriis, & ornamentis Ecclesiarum, illa reprobatum fuit potissima ratione, quod auctoritate non fuit Rom. Pontificis roboratum. † Quod a Senatore factum fuerat in præjudicium monasterii non convenit, nec confessi, vel convicti, in irritum revocantes, easdem possessiones restituendas sibi sententialiter definimus h.

[α *In Via Lata contra I. de Alteio, qui quasdam ipsius possessiones dicebatur contra justitiam detinere, movit tempore B. Corasonis 10 dicti Senatoris sub L. Judice quæstionem. In ipso autem judicio præfato I. de Alteio Syndicus monasterii vestri assistit, & ab eo etiam testes producti quidam ex Monachis vestrorum. Judex vero auditis rationibus partium, pro eodem I. absolutoriam sententiam promulgavit, a cujus sententia pars altera vocem appellationis emisit. Super hoc postea quæstione suborta, proponente parte victrice, quod non potuerit appellare, cum dictus L. non ut Judex, sed tanquam arbiter fuisset electus, parte vestra e contrario asserente, quod cum arbitrio fuerit contradictum, quod partes non nisi metu pœnæ constringeret, quæ in præmisso arbitrio non fuerat comprehensa, appellare omnino potuerit, & fortius, si judicium extitisset. De hoc igitur ad jam dictum B. Corasonem quæstione perlata causam appellationis S. primicerio Judicum delegavit, in cujus præsentia partibus constitutis dictus I. de Alteio proposuit, se conveniendum non esse, cum non possideret id, quod pars altera requirebat, sed cum monasterium vestrum rem possideret petitam, dictus autem B. Corason, quoniam quoddam statutum emiserat 11 a populo Romano approbatum pariter, & acceptum, quod si quis post litem contestatam rem a se petitam transferret in alium, daretur possessio petitori, & alter fieret de possessione petitor: & idem I. post litem contestatam rem ipsam in monasterium transferre præsumpsit; possessionem rei petitæ assignavit Ecclesiæ memoratæ. Verum quoniam dictus I. de possessionibus ipsis monasterio nostro 12 in annuam reddidit pensionem, adjecit, ut hoc ipsum ab Ecclesia S. Mariæ fieret, donec de proprietate fundi cognosceretur; sed solutio, quæ fieret Ecclesiæ S. Mariæ in Via Lata, in jure suo penitus non noceret. Sed quia sæpe factum monasterium vestrum conquerebatur a præmisso B. Corason. contra justitiam spoliatum, & ipsum per officium nostrum suppliciter restitui postulabat, quod statutum ejus nullius valoris extiterit, multipliciter asseverans.* (& infra.) *His ergo, & consimilibus in nostra, & f. n. præsentia prudenter a partibus allegatis.*]

¶ Piva. 8. *Ecclesia*] Extat pag. 39. *epist. V. pag.* 369. & 340. *epist. lunoe.*

9. *Quod Laicis, etiam*] Vide cap. cum Laicis. 12. infr. de rebus Eccles. alien. vel non. Vigol. 3. tom. 96. 187. Ursperg. Frising. Marcellin. Com. Cassiod. Paul. Diacon.

10. *Corasonis*] Leg. *Coresomi*.

11. *Emiserat*] Leg. *emerserat*.

12. *Nostro*] Leg. *vestro*.

CAP. XI.

Pœna simpliciter apposita propter contumaciam in dubio intelligitur temporalis, & non perpetua.

Idem *universis Doctoribus Parisiis commorantibus*. (*a. ns. 1206. Romæ in Galliam.*)

> i Cap. 12. in 3. compil. de præscr.

EX literis i vestræ devotionis accepimus: [& infra. α] Licet a vobis fide præstita fuerit constitutum, ut si quis Magistrorum ordinationi universitatis ipsorum duceret resistendum, & primo, secundo, tertiove commonitus, intra triduum universitati parere contemneret Magistrorum, extunc beneficio societatis eorum in magistralibus privaretur: & ob hoc Magister G. fuit eorum communione privatus. † Quia tamen constitutum non fuit, ut in perpetuum hujusmodi privatio perduraret, cum tam juris canonici, quam nostri moris existat, ut is, qui propter contumaciam communione privatus, cum satisfactionem congruam exhibuerit, restitutionem obtineat: mandamus, quatenus sæpedictum Magistrum statutis vestris nunc humiliter parere curantem, ad communionem vestræ consortium in magistralibus admittatis.

[α *Quod cum quidam, moderni videlicet Doctores liberalium artium,*

ortium, a majorum suorum vestigiis in tribus praesertim articulis devians, habitu videlicet inhonesto, in lectionum, & disputationum ordine non servato, & pio usu in celebrandis exequiis decedentium Clericorum jam quasi penitus negligenter omisso: vos cupientes vestrae consulere honestati, octo ex vobis juratos ad hoc unanimiter elegistis, ut super dictis articulis de prudentium virorum consilio bona fide statuerent, quod foret expediens, & honestum, ad illud in posterum observandum, vos juramento interposito communiter constringendo, excepto duntaxat Magistro G., qui jurare renuens, & formidans sibi offensam pro se tantum abstulit cautionem. Fuit etiam insuper ad cautelam a vobis fide interposita protinus constitutum, ut si quisquam Magistrorum adversus alios duceret resistendum, & primo, & secundo, tertio commonitus infra triduum universitati parere contemneret Magistrorum, eorum beneficio societatis rerum in magistralibus privaretur: & quidem hoc ultimum quidam ex vobis simpliciter, quidam vero nisi satisfaceret, & nominis, nisi per vos se admitti ab aliis obtineret, se intellexisse fatemur. Cum autem supradictus Magister G. infra triduum universitati non paruerit, requisitus juxta conditionem eamdem a vobis habitus est exclusus. Qui cum satisfactionis condignae postmodum se obtulisset, in IV. Magistros juramento interposito compromisit, illorum dictum pro bono pacis se gratum, & ratum pariter habiturum. Illi vero de consilio sapientum, dictam sententiam communiter promulgarunt, memorato Magistro in virtute juramenti praestiti prohibentes, ne deinceps in lectionibus universitatis existeret Magistrorum, & injungentes eidem, ut tamdiu in eodem statu persisteret, quo tunc erat, donec per se, vel per procuratorem se posse ab aliis Magistris admitti per sedem Apost. obtineret, salva in omnibus honestate. Unde nobis humiliter supplicastis, ut eumdem Magistrum, virum utique providum, & honestum, & discretum, qui tanquam obedientiae filius, quod sibi praedicti quatuor injunxerunt, suscepit humiliter, & patienter observat, & ne benignitate sedis Apost. societati communione consistat Magistrorum. Nos igitur ex praemissis intelligentes eidem Magistro fuisse mandatum, ut tamdiu persisteret in eo statu, quo tunc erat, donec Magistrorum communioni de mandato sedis Apostol. redderetur, & paratus sit super praemissis satisfactionem congruam exhibere.]

¶ PITH. 13. *Vestrae devotionis*] Vincent. 30. 107. Conc. 1550. imp. p. 847.

CAP. XII.

Non possunt Canonici sine causa coarctare numerum Canonicorum, seu praebendarum. Abbas Siculus.

Honorius III. *Episcopo, & Cantori Cabilonensi.* 14
(*c. an. 1201. Roma in Galliam.*)

EX parte 15 a Episcopi Eduensis fuit propositum, quod Canonici Eduenses propriis commodis inhiantes praebendarum numerum ab antiquo in Ecclesia Eduensi statutum (licet non sint ejus diminuti redditus) restrinxerunt. [& *inf. m*] §. 2. † Nolentes igitur divini numinis minui cultum 16, sed potius augmentari 17, mandamus quatenus 18 antiquum numerum facientes auctoritate nostra servari, praebendas, quas a tempore ultimi statuti invenietis vacasse in Ecclesia memorata (non obstante aliqua constitutione super hoc a Canonicis ipsis facta, vel confirmatione a nobis ab eisdem obtenta) personis idoneis cum consilio 19 Episcopi conferatis.

[*m Ut sic in temporalibus magis abundent, dum ea, de quibus sustentari valet Canonicorum numerus consuetus, tali praetextu in augmentum aliarum convertere praebendarum, & in facti sui tuitionem super hoc confirmationis literas a nobis dicuntur impetrasse in communi forma.*]

> *m Ex hoc c. aperte colligitur, non valere statutum, per quod cultus divinus sine causa diminuitur, etiamsi in forma communi per Papam fuerit confirmatum.*
>
> *l Hunc textum dixit Card. Flore. esse singularem ad hoc, quod appel. confirmationis intelligitur de confirmatione in forma communi.*

¶ PITH. 14. *Cabilonensi*] Vet. Carnotensi. V. Cabilonensi. & *Abbati de Firmitate Cabilonensis. Dioec.* Vid. epist. Innoc. pag. 565. inter Opera.

15. *Ex parte*] Add. ven. f. n.

16. *Minui cultum*] Add. *hujusmodi occasione in ipsa Ecclesia.*

17. *Augmentari*] Add. *D.V.*

18. *Mandamus quatenus*] Add. *si praemissis veritas suffragatur.*

19. *Cum consilio*] Add. *ejusdem Episcopi sub. app. obs.*

CAP. XIII.

Constitutio futura respicit, & non praeterita: nisi in ea de praeteritis caveatur.

Gregorius IX. *Archipresbytero S. Mariae Majoris de urbe* (*c. an. 1230. Romae in Galliam.*)

QUoniam constitutio Apostolicae sedis omnes adstringit, & nihil debet obscurum, vel ambiguum continere: declaramus constitutionem m, quam nuper super praeferendis in perceptione portionis Majoribus, & consuetis servitiis a Minoribus exhibendis, edidimus, non ad praeterita, sed ad futura tantum extendi n. Cum leges, & constitutiones futuris certam sit dare formam negotiis, non ad praeterita facta trahi: nisi nominatim in eis de praeteritis caveatur.

> *m Cap. statuimus 15 infra de majorit. & ob.*
>
> *n Verba l. leg. 7. C. de legibus.*

TITULUS III.

DE RESCRIPTIS. a

> *a Et eorum interpretationibus. add. in quadam edit. Vaticana.*

CAP. I.

Privilegio generali, secundum jus commune, obtento obstat rescriptum speciale, etiam de eo mentionem non faciens. h. d. secundum intellectum magis communem.

Alexander III. *Senonensi Archiepiscopo.*
(*c. an. 1180. Roma in Galliam.*)

SIcut b Romana: [& *infra. a*] Quaesitum[e] est a nobis ex parte tua, si alicujus causa delegatis judicibus sublato remedio appellationis committitur, & literis Apostolicis altera pars munita (quibus ei generaliter est indultum, ut libera sibi liceat appellare) in vocem appellationis prorumpat, an ejus in eadem causa debeat appellationi deferri 1. † Inquisitioni tuae taliter respondemus, quod ejus in hac parte appellatio non debet admitti, postquam est causa judicibus appellatione remota commissa. Quia speciale mandatum derogat generali.

[*a Ecclesia omnium Ecclesiarum disponente Domino mater est, & magistra; ita & nos, qui eidem Ecclesiae, licet immeriti, divina disponente providentia praesidemus, prout Dominus nobis ministraverit, consultationibus respondere cogimur singulorum, & quae videntur dubia, Apostolicae circumspectionis providentia declarare. Sane*]

> *b Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. Post Concil. Later. sub Alex. III. part. 10. cap. 22.*

¶ PITH. 1. *Appellationi deferri*] Junge Cap. 16. infr. de appellat. Append. Sigeberti an. 1181.

CAP. II.

In rescripto Apostolico intelligitur clausula, si preces veritate nitantur. Et si rescriptum prohibet causae cognitionem, est de falsitate suspectum.

Idem a Cantuariensi Archiepiscopo. (*c. an. 1180. Roma in Angliam.*)

I. EX c parte Conventrensis Episcopi 3 nostris est auribus intimatum, quod cum de causa, quae inter G. & F. Clericos vertitur super praebenda de Nuvalie d 4, cognosceret, legitime eidem F. (secundum tenorem literarum nostrarum, continentium, quod si constaret ipsum F. de perjurio esse convictum, & perpetuo illi renunciasse praebendae, amoveretur ab ea, eo cognito, & probato) praebendam adjudicasset eamdem: ipse in vocem appellationis prorupit: & ad te, quod eo praebendam praecise, & absque causae cognitione restitueres, literas nostras reportavit: [& *infra n*] † Verum quoniam non credimus nos praecise scripsisse e, & in hujusmodi literis intelligenda est haec conditio, etiamsi non apponeretur, si preces veritate nitantur f: mandamus, quatenus inspectis literis, quas Episcopo praedicto direximus, si inveneris, quod secundum praedictum modum ei scripserimus, & in literis, quas praelatus F. reportavit, non fuerit habita mentio priorum literarum, sententiam praefati Episcopi confirmes, & saepedictum F. cum literis nostris, quas tibi detulit ad praesentiam nostram tanquam falsarium, venire compellas.

[*n Et Episcopum, qui post appellationem eum praebenda spoliaverat, usq. Ap. aliorum beneficiorum conferendi potestate app. cessante privares, donec per se, vel per nuncium, aut per literas suas de tanto excessu satisfacturus ad sedem Ap. accederet, & praenominatum G. si eumdem F. in jam dicta praebenda praesumeret molestare, vinculo excommunicationis usque ad condignam satisfactionem constringeres.*]

> *c Post Concil. Later. p. 7. c. 18. & c. 2. eod. tit. in 2. compilat.*
>
> *d Norbale, al. Nobert.*
>
> *e Et si scripsimus taliter, hoc ex nimia occupatione contigit.*
>
> *f Juxta vulg. nisi haec clausula inseratur rescripto, non valet rescriptum. l. ult. C. de divers. rescript.*

¶ PITH. 2. *Idem*] R. 1. Richardo. *Bal.* 3. 220.

3. *Episcopi*] *Cap. 4. de jur. Patronat. in 2. Compil.*

4. *Nuvalie*] *Norbale, Norbolc,* Paris. 292. & Westmonast. 59.

CAP. III.

Si in secundo rescripto per adversarium impetrato non fiat mentio de primo, valet primum, & non secundum: alias valet secundum. Et si primum fuit impetratum communi consensu partium, non valet secundum impetratum per alteram partem, hoc tacito.

Idem Alex. III. *Wintoniensi Episcopo.* (*c. an. 1180. Roma in Angliam.*)

CÆterum g si aliquis super aliqua causa ab Apostolica sede impetraverit literas, & adversarius ejus eamdem causam postmodum obtinuerit committi aliis, de commissione priori non habita mentione: priores judices ad decisionem causae possent procedere, nec secundae literae obtinent alicujus roboris firmitatem. Si vero in secundis literis haberet mentio de commissione priori, praedicta causa a priorum est exempta judicio: cum eaedem literae non sint censendae tacite impetratae h. Verum si de assensu partium causa committitur, & processu temporis, vel etiam continuo, alterutra pars, altera nesciente, causam ipsam, tacita de commissione priori, alii judici obtinuerit delegari, non immerito is, qui

> *g Post Concil. Lateran. p. 7. c. 9. & c. 3. eod. tit. in 2. compil.*
>
> *h l. 2. C. si contra jus vel util. publ. & ibi Bald.*

tali

tali dolo, vel fraude adversarium suum laborare coegit, in expensis condemnari debet eidem.

CAP. IV.

Si Papa mandat in rescripto de duobus inquiri alternative, ad certum effectum consequendum, sufficit alterum probari.

Idem *f Eboracensi Archiepiscopo*. (*c. an.* 1181. Romæ in *Angliam*.)

l Post Conc. Later. part. 41. c. 2. & c. 4. eod. tit. in 1. comp.

INter cæteras *l* consultationes tuas, fuit propositum coram nobis, quid tenere debeas, cum aliqua sub disjunctione mandantur, quorum unum verum est, alterum falsum: utpote, si proponatur, quod sit talis sit Sacerdotis filius, & in sacerdotio genitus, qui proximo in tali Ecclesia ministravit, vel quod illicite Ecclesiam occupavit eandem. Huic ergo quæstioni taliter respondemus (judex quodcunque istorum constiterit) illi prælibatam Ecclesiam adjudicari *m* debere. Et idem in similibus *6* observandum est.

m In 1. compil. legitur, abjudicari.

¶ Pith. 5. *Idem*] Ex Concil. Later. part. 7. c. 4.
6. *In similibus*.] Junge cap. 9. *de sent. & re ejud.*

CAP. V.

Is, ad quem rescriptum Papæ dirigitur, debet illi parere, vel causam rationabilem assignare, quare parere non possit.

Idem *7 Ravennati Archiepiscopo*. (*c. an.* 1186. Romæ in *Flaminiam*.)

l c. 5. eod. tit. in 1. compil.

SI quando *l* aliqua tuæ fraternitati dirigimus, quæ animum tuum exasperare videntur, turbari non debes. [*& infra. a*] Qualitatem negotii, pro quo tibi scribitur, diligenter considerans, aut mandatum nostrum reverenter adimpleas, aut per literas tuas, quare adimplere non possis, rationabilem causam prætendas: quia patienter sustinebimus, si non feceris, quod prava nobis fuerit insinuatione suggestum.

[*a Neque moveri, aut credere, quod personam tuam contemptibilem volumus reddere, vel despectam, quia te sicut charissimum fratrem nostrum, & immobilem columnam Ecclesiæ affectuosissime charitate diligimus, & honore, & exaltatione tua desideramus modis omnibus incrementum. Nam etsi sæpe fratribus, & Coepiscopis nostris secundum veritatem eorum, quæ nobis suggeruntur, aspere, & dure scripsimus. hoc tamen non ex minori affectione contingit, sed ut clamoribus querelantium secundum Deum, & officii nostri debitum satisfacere comprobemur. Quapropter monemus prudentiam tuam, & exhortamur attentius, quatenus de cætero non movearis, neque turberis, nec tuus animus dejiciatur, si tibi durum, vel asperum scripsimus, sua sine vero providus, & discretus.*]

¶ Pith. 7. *Idem*] G. i. Guidoni, Centur. 12. 1435. Rub. 271. a Consilio Friderici.

CAP. VI.

Cistercienses sunt privilegiati, quod non possunt conveniri per rescriptum Papæ, nisi in eo fiat mentio de eorum ordine.

Alexand. III. *8 Cisterciensib. m fratribus* 9. (*c. an.* 1180. Romæ in *Angliam*.)

m al. Abbati Cisterciensi, & fratribus Communis.
n Cap. 1. eod. tit. in 11. compil.

CUm ordinem *n* Cisterciensem sitis professi: [*& inf. a*] Si contra vos super decimis, vel aliis (quæ ordini vestro specialiter sedes Apostolica indulsit) non facta mentione Cisterciensis ordinis, literæ fuerint a sede Apost. impetratæ, per eas minime teneamini respondere.

[*a Eo privilegio, quo fratres alii gaudetis, inter vos, & Clericos alios seculares super decimis quæstione suborta, tamen, quod sitis Cisterciensis ordinis, contra vos, velut in Monachos alterius ordinis, literas a sede Apostol. impetrantes, deinde juramentis, litigiis, sicut ex vobis significantibus accepimus, & expensis difficilibus vos inquietant. † Valentes ergo vobis sollicite providere, ne contra tenorem privilegiorum vestrorum possitis quorumlibet temeritate vexari, authoritate Apostolica vobis mandamus, ut.*]

¶ Pith. 8. *Alexander III.*] Abbati, & Fratribus de Rivall. *V.*
9. *Fratribus*] V. Cap. *si de.* 6. *inf. de privil. & cap. non est vobis.* 7. *inf.* de *Regularib.*
10. *Cisterciensem*] Albert. Stadens. 191. Centur. 12. 1129. Neubrig. 402. 411.

CAP. VII.

Si sede vacante scribitur Capitulo, ut gerenti vices Episcopi, ut præbendam alicui conferret, si creatus Episcopus nondum executo mandato, & ad eum spectet collatio præbendarum, illud adimplere tenetur. hoc dicit, secundum lecturam communiter approbatam, Abbas Siculus.

Idem *Tornacensi Episcopo*. (*c. an.* 1180. Romæ in *Galliam*.)

o Videtur esse pars c. tamet. 4. de ætate, & qual. ord. c. 3. eod. tit. in 12. compil.

EAm o et te: [*& inf.*] Dudum siquidem ante tuam promotionem literæ a nobis (si bene meminimus) emanarunt, quibus Decano, & Ecclesiæ tibi commissæ (te adhuc in eodem Capitulo existente) mandatum dedimus, & præceptum, ut P. (qui de gente Judæorum originem ducit, & divinæ gratia fidem Christi suscepit) in Canonicum reciperent *p*, & præbendam sibi conferre deberent. [*& infra.*] Ipsi vero (quia donatio præbendarum ad te spectabat) præceptum nostrum executioni non potuerunt mandare. Cum itaque præscriptus P. te super hoc ex parte nostra requireret, respondisti, quod nullum inde mandatum receperas, & sic eum a te infecto negotio remisisti. Quod nullatenus fecisse deberes, si data literarum diligentius attendisses, cum tempore, quo literæ ipsæ datæ fuerunt, de Capitulo ipso esses, sicut qui eras Archidiaconus, & Canonicus ejusdem Ecclesiæ, nec esses adhuc in Episcopum consecratus. [*& infra*] Pro eo vero quod *q* Judæus extiterit, ipsum dedignari non debes.

p In uno habetur, in fratrem.

q Vide in hunc locum Joan. Royam in singularibus Fides, Singul. 004.

¶ Pith. 11. *Eam*] *Cap. cæterum.* 5. *infr. de judic.* Centur. 12. 1082.

CAP. VIII.

Non valet rescriptum impetratum ad beneficia, si in eo taceatur dignitas impetrantis.

Lucius III. *r Lincolniensi 12 Episcopo*. (*c. an.* 1182. Romæ in *Angliam*.)

r al. Vualtero Lincoln. Archid. al. Vinton. Episc.
s Post Conc. Later. sub Alex. III. p. 41. c. 8. & c. 6. eod. t. in 1. comp.

ADaures nostras *s* pervenit, quod plerunque Decani, Archidiaconi, Præcentores, vel alii Ecclesiasticis præditi dignitatibus, super minoribus beneficiis literas impetrantes, nomen supprimunt dignitatis suæ, & simplici nomine se appellant, tanquam non habeant aliquem personatum. [*& infra. a*] † Tuæ consultationi taliter respondemus, quod cum non sit intentionis nostræ, ut personæ pluribus redditibus abundantes, per literas nostras pauperes clericos super minoribus beneficiis inquietent, literas, in quibus auctor sum nomen dignitatis supprimit, vires volumus non habere.

[*a Idcoque rescripto nostro postulas edoceri, si frane ista secundi præjudicium illis debeat generare.*]

¶ Pith. 12. *Limonensi*] *Pers. a m.* Valtero Lincole. Episcopo. *Neubrig.* 242. Gualtero de Constantiis. V. Cap. 36. *infr. de appel.*
13. *Minoribus Beneficiis*.] Add. *per interpositas personas*.

CAP. IX.

Valet secundum rescriptum impetratum ab adversario, licet non faciat mentionem de primo, si primus impetrans dolo, vel negligentia, non fuit usus illo.

Idem *Norvicensi Episcopo*. (*c. an.* 1180. Romæ in *Angliam*.)

t Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Later. sub Alexand. III. part. 41. c. 9.

SI autem aliquis *t* auctoritate posteriorum literarum per adversarium in judicium tractus, objecerit literas se priores habere, de quibus in posterioribus mentio non habetur, si eis dolo, vel negligentia uti postposuerit, excusari non debet. Si autem, quia delegati judicis copiam nequiverit habere, per posteriores literas non potuit conveniri.

CAP. X.

Non valent rescripta, per quæ incerti judices dantur, vel futura negotia committuntur.

Idem. (*c. an.* 1182. *ibid.*)

u Cap. 4. eod. tit. in 11. compil.

ADhuc u summo [*& inf. c. a*] Significatum est nobis, quosdam in provinciæ tuæ partibus tales (ut asserunt) de Cancellaria nostra literas recepisse, per quas eorum omnia negotia unius judicis, vel plurium (quos sibi elegerint) arbitrio committuntur: sicque fit, ut si aliquem pulsare voluerint, examen ordinarii judicis non requirant, sed ad unum judicem, vel plures delegatos sibi propitios, & parti adversæ suspectos, super examinanda quæstione decurrant: [*& infra. ß*] † Nos igitur huic morbo celeri volentes obviare remedio, mandamus, quatenus si literas tales in provincia tua inveneris, eas carere viribus nostra auctoritate decernas.

[*a In Apostolica sede disponente Domino constituti, ea quæ contra justitiam attentantur, nostra sollicitudine ad rectitudinis tramitem revocentur. Proinde.*]

[*ß Quod quantum sit Deo contrarium, & Ecclesiasticis sacris, vel canonibus inimicum, nemo ambigit, qui vel ad modicum notitiam canonica institutionis apprehendit. Tales itaque literas a Cancellaria nostra non credimus emanasse, vel prodisse, vel si forte prodierint, conscientiam nostram, quæ diversis occupationibus impedita, singulis causis examinandis non sufficit, effugerunt. Unde*]

CAP. XI.

Falsa latinitas vitiat rescriptum Papæ. hoc dicit. Joan. And. concordat Abbas.

Idem. *x* (*c. an.* 1184. *Romæ*.)

x In veteri adscribitur Inn. III.
y cap. 5. eod. tit. in 1. compil.
z Quibus & quot modis Rescripta vitientur, tradunt DD. in l. 7. c. de divers. rescr.

AD audientiam 14 nostram *y*, te significante, pervenit, quod H. de sancto Stephano, super absolutione sua literas tibi (ut prima facie videbatur) Apostolicas præsentavit: quibus (quoniam manifestum continent in constructione peccatum) fidem te nolumus adhibere. *z*

¶ Pith.

¶ Pith. 14. *Ad audientiam*] Cap. 3. de his, quæ vi metusve causa fiunt, ab Episcop. in 2. compil.

CAP. XII.

Contra secundum rescriptum non potest opponi de taciturnitate primi impetrati per appellantem, de sua appellatione non habita mentione. h. d. Joan. Andr. concord. Abbas Siculus.

Clemens III. 15 (*circ. an.* 1190. *Roma in Angliam.*)

EX parte 16 S. personæ Ecclesiæ de 17 Tarento *b* nobis innotuit, quod cum capelle de 18 Empton ead prædictam Ecclesiam de jure pertineat, O. 19 Diaconus (qui jam dictam capellam detinet) Capellanum ipsius Ecclesiæ nomine ipsius S. in ea institutum, post appellationem a se factam, amovit. Quam cum esset S. prosecutus, & ad 20 judices literas impetrasset, ipse O. appellationem suam prosequi non curavit. Cumque auctoritate judicum in jus esset vocatus, dixit se literas priores habere, de quibus nulla mentio in posterioribus habebatur 21, quas usque ad tertiam citationem suppressit, eisque dolo, vel negligentia uti postposuit, quod ex diuturnitate temporis videbatur, in quibus nulla etiam mentio de appellatione ab ipso facta fiebat, cum biennium a tempore appellationis jam fuisset elapsum. † Ideoque mandamus, quatenus si ita esse constiterit (revocatis in statum pristinum omnibus, quæ post appellationem ipsius O. inveneritis attentata) præscriptam capellam *d* matrici Ecclesiæ restituere procuretis, prædictum O. (si eum appellationem non fuisse prosecutum constiterit) memorato S. in expensis necessariis condemnantes.

a Sic in 2. comp. *Clemens III. Abbatibus de Osua. & de Hebor. & Priori sanct. Frida.*

b C. 8. eod. tit. in 2. compil.

c al. *Upetone*,

d *Ecclesiam*,

¶ Pith. 15. *Clem. III.*] *Abbati de Osen & de Herbefuvel, & Priori S. Frider. V.* Clemens III. *Abbati de Osmiom. & de Britonia, & Priori de S. Fred. Abbas, & Canonici Osseneie*, Vvesimon. 47. *Abbatia de Osne juxta Oxoniam*, Vealsing. 59. Texa Benedic. *Maria de Osney Ord. S. August. diœcesis Lincolniensis*. Legend. Clemens III. *Abbati de Osen, & Priori S. Fridesvuida*, Vvasimon. 147. *Osun. Abbas in vita* Archiep. Cantuar. 109. *B. Abbati de Osmeio, & de Lebnere, & Priori de S. Frid.*

16. *Ex parte*] Vid. epist. Innocentii *pag.* 387. inter Opera.

17. *De Torento*] Joanna Regina Scotiæ, Soror Henrici III. Regis Angliæ, sepulta est apud Tharentum, Domum Sanctimonialium, anno 1238. *Vualsim. Vvesmon.*

18. *De Empton.*] *Leg. Ypetone*.

19. *Pertinent, O.*] *Osneensi*.

20. *Prosecutus, & ad judices.*] Bathon. Episcopum, & Decanum, & Archidiaconum Vualliæ.

21. *In posterioribus habebatur*] Cap. *ex tenore*. 13. *inf. de concess. Præbend.*

CAP. XIII.

Rescriptum, quod scribitur pluribus cum clausula [Quod si non omnes, &c.] *intelligitur tam de impotentia facti, quam juris.*

Celestinus III. 22 (*an.* 1190. *Roma in Angliam, ni fallor.*)

SCiscitatus es a nobis *e* petitorio destinatu, de qua impotentia illud intelligatur (quod in literis nostris sæpe consuevit apponi) ut si duo, vel tres, quibus literæ diriguntur, ipsis exequendis simul interesse nequiverint, unus, aut plures, *f* quibus scribitur, nihilominus exequantur. † Nos vero ita sentimus, quod tam de jure, quam de facto, illa impotentia censeatur: de jure, si aliquem illorum servum, vel infamem, aut alio legitimo impedimento detentum esse constiterit: de facto, si constiterit eum casu mortis incumbere, aut inevitabilis necessitatis articulo impediri, quo minus valeat interesse. Dummodo is, qui pro necessitate præsens esse non potest collegis suis canonice excusationem suam curet (si poterit) destinare: ut alii conjudices, vel executores nihilominus ad consummationem injuncti mandati procedant. Nec enim ille, qui tantummodo non vult interesse, hac impossibilitatis interpretatione valeat aliquatenus excusari *g*: nisi forte hoc in rescripto habeatur expressum, si non omnes interfuerint, vel simul nequiverint, aut noluerint interesse.

¶ Pith. 22. *Celest. III.*] Sic V. *al.* Clemens III.

e Cap. 9. eod. tit. in 2. compil.

f *Vide DD. in c. illa de elect. Sp. in tit. de leg. §. nunc ostendendum. versic. 18. ubi dicitur, quod supplet juris possitivi defectum.*

g *l. inde Neratius. §. fin. & ibi gloss. ff. ad leg. Aquil. & l. confessionibus. juncta glossa de inter. in jur. fac.*

CAP. XIV.

In quæstione revocationis rescriptorum recurritur ad arbitros, si judices in cognitione sibi non deferant, nec invicem concordent. h. d. usque ad §. Quoniam.

Innocent. III. *Eliensi Episcopo.* (*c. an.* 1198. *Roma in Angliam.*)

PAstoralis officii *h* (*& infra.*] Præterea quæsivisti (quando de revocatione literarum ambigitur) utrum judices primos, an posteriores cognoscere debeant, & utrum per secundas sint primæ literæ revocatæ. † Ad quod tibi respondemus, quod nisi posteriores prioribus, vel econverso duxerint deferendum, simul utrique cognoscant: *u* & si forte nequiverint simul in unam sententiam concordare (quamvis plures sint ex una parte, quam ex altera) per arbitros communiter electos a partibus hujusmodi concertatio sopiatur.

Per generalem clausulam positam in rescripto, delegatus ante expressionem personarum, vel rerum, jurisdictionem habet in habitis, & non in aliis. Et speciales literæ derogant literis generalibus super non specificatis in eis, quamquam de illis nullam faciant mentionem. Abb. Sic.

Quoniam autem sub hujusmodi forma, videlicet causam, quam talis adversus talem, & quasdam alios super hoc, & quibusdam aliis se habere proponit, tibi duximus committendam, a nobis multoties literæ impetrantur: sollicite quæsivisti, an judex ex delegatione hujusmodi, ante personarum, vel rerum expressionem, super personis, vel rebus exprimendis habeat potestatem: adjiciens, utrum, si antequam personæ, vel res expressæ fuerint nominatim, super non expressis in commissione priori, sed generaliter comprehensis speciales literæ (quæ de priori commissione nullam faciant mentionem) ad alios judices a sede Apostolica emanaverint, eundem vigorem debeant obtinere. † Nos igitur ad hæc duo taliter respondemus, quod (cum generali per speciale procul dubio derogetur *l*) jurisdictio per generales literas attributa, per speciales (quantum ad ea, quæ specialiter exprimuntur) penitus enervatur, licet de prioribus non faciant mentionem: unde superflua relinquitur prima quæstio, etsi merito dici possit, quod donec jurisdictio incoeperit, nam super rerum, vel personarum articulis exprimendis obtinet delegatus: sed antequam exprimantur personæ, vel res, delegatus nequit jurisdictionem hujusmodi exercere.

h *Quæ hic desunt, reperies inf. cap. pastoralis, 28. de offic. & pot. Jud. deleg.*

i Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.

u L. *si quis ex aliis.* 5. *ff. de judiciis*,

l L. *in toto* 80. *ff. de reg. juris. Bart. in l. Maximo.* 41. *de leg.* 2. *& l.* 2. *in princ. ff. de nov. oper. nunt.*

CAP. XV.

Per generalem clausulam, quidam alii, & res aliæ: multitudo essrenata non includitur, nec personæ, nec res majores expressis, sed pares, vel minores.

Idem *Senonensi Archiepiscopo.* (*c. an.* 1198. *Roma in Galliam.*)

SEdes Apostolica *m* consuevit exhibere se petentibus liberalem: sed quidam ejus gratia nequiter abutuntur: [*& inf.* *n*] † Nos igitur volentes eorum malitiis obviare, decernimus, ut cum in commissionibus nostris minores, & viliores personæ solummodo designentur, majores, & digniores sub generali clausula non intelligantur includi. Sed nec liceat occasione generalitatis hujusmodi multitudinem effrenatam in judicium evocare. Nec super majoribus, & gravioribus negotiis audiuntur, qui de minoribus, & levioribus tantum faciunt mentionem. Si quis vero aliquam personam expresserit, non ut velit cum ea in judicio experiri, sed ut ad pares transire valeat, vel *n* minores (quia fraus, & dolus ei patrocinari non debent) tanquam mendax precator *o* careat penitus impetratis.

[*n Dum quod ipse de benignitate concedit, ipsi ad malignitatem retorquent. Quidam enim maligna voluntate, in commissionibus omnibus nostras minores, vel viliores personas propriis nominibus exprimunt, majores autem, & digniores specialibus vocabulis non designant, sed eas sub quodam generalitatis involucro comprehendunt, ut commissiones ipsas a nobis facilius impetrent sub hac forma: conqueritur talis de isto, vel illo, & aliis quibusdem propriis nominibus exprimendis, qui eos super tali negotio, & quibusdam aliis rebus, injuriosi nimis, & graves existunt.*]

m Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.

n *Vel descendere ad minores, in uno manuscr.*

o *In impressis, peccator, male, sed ex omn. man. reposuimus, precator. facit infr. eod. tit. cap. super literis.* 20. *& l. eos.* 5. *C. si contra jus, vel util. publ.*

CAP. XVI.

Qui contra unum super eodem ad diversos judices diversa rescripta impetrat, & eis utitur, perdit commodum utriusque.

Idem *R. Cantori, & R. Priori de Monte Leprosorum.* *p* (*c. an.* 1203. *Roma in Galliam.*)

EX tenore *q* literarum 23, quas nobis destinastis, intelleximus R. Sacerdotem de Collevilla *r* ad alios judices super quæstione (quæ inter ipsum Abbatem de Becco vertitur) literas Apostolicas impetrasse, qui cum partem citassent adversam, dictus Presbyter coram eis noluit litigare: [*& infra.* *u*] Cumque vos in causæ cognitione procedere velletis, Abbas coram vobis proposuit, quod non tenebatur per directas ad vos literas Presbytero respondere, cum per alias ab aliis judicibus fuisset citatus, quæ auctoritate illarum non fuerant revocatæ. † Nos igitur attendentes fraudem Presbyteri memorati, duas commissiones super eodem negotio impetrantis, quarum altera non faciebat mentionem de reliqua (quia fraus, & dolus alicui patrocinari non debent) decernimus, ut ipse commodo careat utriusque.

[*u Postmodum vero idem Presbyter super eodem negotio vobis nostras literas præsentavit, in quibus de prioribus mentio non fiebat.*]

¶ Pith. 23. *Literarum*] Autel. 784.

p *Additur in 3. comp. & Joanni de Sagia Canonicis Rothomagensi. al. Idem R. Cantori Rothomag. & R. Priori, &c.*

q c. 5. eod. tit. in 3. compil.

r *Corbevilla.*

CAP.

CAP. XVII.

Non valet rescriptum ad beneficium impetratum, de beneficio impetrantis non faciens mentionem.

Idem *Mediolanensi Archiepiscopo* 24. (*c. an.* 1139. *Roma Mediolanum.*)

a Cap. 7. eod. tit. in 3. compil.

CUm a adeo scripta Sedis Apost. moderemur 25: [*& inf. a*] Scripsisti nobis, quod cum P. Clericus in Ecclesia Modecensi sufficientem sibi sit præbendam adeptus, mirabaris, quod pro receptione ipsius in Ecclesia de Groncale 26, Præposito, & fratribus ejusdem Ecclesiæ literas misérimus: cum si literarum nostrarum seriem attendisses, nihil invenisses in eis, quod debuisset tuum animum offendisse. Cum enim in literis nec de præbenda ipsius mentio haberetur, nec Modecensis Canonicus, imo nec Clericus diceretur in eis: & in literis ipsis hæc esset adjecta conditio: Si dignus existeret ad Ecclesiasticum beneficium obtinendum: intelligere potuisses, qualiter literæ ipsæ fuerunt impetratæ.

[*a Ut ex certa scientia nihil in eis faciamus apponi, quod de jure debeat reprehendi, miramur non modicum, & movemur, quod quoties ad te, vel ad aliquos tibi subjectos nostras literas destinamus, tu super his miratus rescribis, ac si mandaremus aliquid inhonestum.*]

¶ PITH. 24. *Archiepiscopo*] *Cap. 6. de fide instrum.*

25. *Moderemur*] Epist. Innoc. *pag.* 159. Anselm. in Vita S. Bernardi *lib.* 1. 7. Cant. 12. 1433.

26. *Groncale.*] *Grengensola* bene. *Grontesola, Grengosa.*

CAP. XVIII.

Ordo rescripti interpretationem recipit a jure communi.

e Idem Abbati de Alcobiacio F. & P. Monachis Alcobatiæ, in habet 3. compil. al. electo Decano, & M. Canonico.

a C. 8. eod. tit. in 3. compil.

z Pramonsensem.

Idem e *electo Decano, & N. Canonico Cameracensi.* 27 (*an.* 1198. *Roma in Belgium.*)

CAusam, quæ 28 inter Præmonstr. & Præmon. 29 z Ecclesias super possessionibus de Anapis vertitur: [*& infra a*] Sed quia in literis animadvertimus fuisse insertum, quod si alterutra partium citata legitime, præsentiam vestram adire, vel judicio vestro parere contemnaret, vos præsentis partis probationes recipere, & quantum de jure poteritis, in causæ cognitione, ac decisione procedere minime tardaretis. † Nos volentes, ne clausula illa (quantum de jure poteritis) quæ, antequam de probationum receptione mentio fieret, fuerat inferenda, clausulam illam de receptione probationum præcedat: mandamus, quatenus ipsam intelligentes ibidem in causa juxta tenorem literarum procedere non tardetis: præcisuri, ut si literarum auctoritate priorum, in eodem negotio legitime est processum, firmum, & stabile perseveret, alioquin si occasione clausulæ memoratæ aliquid constiterit in alterius partis præjudicium attentatum, id viribus decernimus cariturum: mandantes, ut in decisione ipsius negotii (sicut præmissum est) tam super principali, quam super incidentibus quæstionibus, appellatione remota, canonice procedatis.

[*a Super possessionibus de An. discretioni vestræ commisisse meminimus.*]

¶ PITH. 27. *Cameracensi*] Idem electo Decano, & Mag. N. Canonico Cameracensi.

28. *Causam, quæ*] Extat integra *pag.* 8. Innocent. Vid. *pag.* 27.

29. *Ex Præmon.*] Legend. *Prumiensem.*

CAP. XIX.

Non valet impetratio in Ecclesia numerata, non facta de numero mentione, si per eam frangitur numerus Canonicorum, licet non frangatur numerus præbendarum: & processus inde factus est nullus. hoc dicit ad intellectum. Pannor.

y Additur in 3. compil. & S. Mariæ in via lata, S. Apost. Legato.

a C. 9. eod. tit. in 3. compil.

a Celestinus prædecessor noster. al. sic, G. Papa. p. n.

b proximam.

c Hoc dictio, eum, deest in manuscript.

d altera.

e In vulgatis male, denunciationi, cum constet legendum, discretioni.

Idem *Archiepiscopo Senonensi.* y (*an.* 1198. *Roma in Galliam.*)

COnstitutus a apud Sed. 30 Apostolicam P. Clericus proposuit, quod cum C. p. n. a Decano, & Capitulo Bituricensi dederit in mandatis, ut ipsum reciperent in Canonicum, & in fratrem, & præbendam ei conferrent, si qua tunc in eorum vacaret Ecclesia, vel proximo b vacaturam; & ipsi eum c mandatum ejus admittere non curassent, eis præcipiendo mandavit, ut quod mandaverat, adimplerent; sibi super hoc executoribus deputatis: [*& infra.*] Verum pars d adversa respondit, quod cum in Bituricensi Ecclesia certus esset numerus Canonicorum institutus, firmatus jurejurando, & per Romanum Pontificem confirmatus, & de hoc memoratus P. non fecisset in suis literis mentionem: intelligendum erat circumvenisse prædecessorem nostrum, & dictas literas veritate tacite impetrasse: [*& inf. a*] † Discretioni e vestræ mandamus, quatenus si legitime vobis constiterit numerum Canonicorum 31, qui nunc est in eadem Ecclesia, per Decanum, & Capitulum ejusdem Ecclesiæ juramento firmatum, antequam prædictus Clericus literas executorias impetrasset, quicquid factum est occasione literarum ipsarum, irritum decernatis: alioquin ei faciatis in eadem Ecclesia præbendam (si quæ vacat) sublato cujuslibet appellationis obstaculo, assignari.

[*a Licet enim cum in aliqua Ecclesia certus statuitur numerus, hæc apponatur conditio, vel intelligatur apponi, salva Sed. Ap. auctoritate: non tamen erat credendum, quod cum ex certa scientia contra juramenta eorum recipi mandavisset, cum de hoc in suis literis nihil fuisset expressum.*]

¶ PITH. 30. *Apud Sedem*] Extat integra *pag.* 215. epist. Innocent.

31. *Numerum Canonicorum*] *Cap. cum Martinus. 9. supr. de Constitut.*

CAP. XX.

Difficile & famosum c. & est clavis totius tituli. Et h. d. in summa. *Exprimens falsum, vel tacens verum in rescripto, si malitiose, caret prorsus impetratis. Sed si per simplicitatem, vel ignorantiam, aut obtinuisset, vero expresso, & suppresso falso, saltem literas in forma communi, delegatus procedat servato juris ordine, & non speciali forma rescripti, secus, si nullo modo literas habuisset.*

f al. Idem A. Americo Can. S. Hilar. Pictaviensi.

g C. 10. eod. tit. in 3. compil.

Innoc. III. *A.* 32 *Canonico Pictaviensi.* f (*c. an.* 1201. *Roma in Galliam.*)

SUper literis g, quæ ab aliquibus ex malitia, & a nonnullis ex ignorantia (tacita veritate, vel suggesta falsitate) impetrantur a nobis, diversos intelleximus diversa sentire, aliis asserentibus, quod debeat prorsus carere omni commodo literarum, cum mendax precator carere debeat penitus impetratis: aliis vero dicentibus, quod etsi forma carere debeant in literis nostris expressa, nihilominus juxta rigorem juris sit a delegato judice in negotio procedendum. † Nos igitur inter eos, qui per fraudem, vel malitiam, & illos, qui per simplicitatem, vel ignorantiam literas a nobis impetrant, hujusmodi credimus discretionem h adhibendam, ut hi, qui priori modo falsitatem exprimunt, vel supprimunt veritatem, in suæ perversitatis pœnam, nullum ex illis literis commodum consequantur, ita videlicet, quod delegatus (postquam sibi super hoc facta fuerit fides) nullatenus de causa cognoscat. Inter alios autem, qui posteriori modo literas impetrant, duximus distinguendum, quia falsitas suggesta fuerit, vel quia veritas sit suppressa: nam si tacita expressa sit falsitas, vel veritas occultare, quæ quamvis fuisset tacita, vel expressa, nos nihilominus saltem in forma communi literas dedissemus i, delegatus non sequens formam in literis ipsis appositam, n secundum ordinem juris in causa procedat. Si vero per hujusmodi falsitatis expressionem, vel suppressionem etiam veritatis, literæ fuerint impetratæ, qua tacita, vel expressa nos nullas prorsus literas dedissemus, a delegato non est aliquatenus procedendum l: nisi forsitan earum, ut partibus ad suam præsentiam convocatis, de precum qualitate cognoscat: ut sic in utroque casu eadem ratio, quæ delegantem moveret, moveat etiam delegatum: & ubi delegans suas literas denegaret, delegatus etiam suæ cognitionis officium nullatenus interponat.

h distinctionem habendam.

i Vide lib. 1. C. Si contra jus, vel util. publ. & ibid. Bald.

n Sed.

l Vide l. mutus. 3. cum gloss. 2. ff. de proc. & ff. de pet. hær. l. Si possessor. & l. si quid possess. sin. 31.

¶ PITH. 32. *Idem A.*] Aymon. S. Hilarii Pictav.

CAP. XXI.

In causa monasterii convenitur Abbas per rescriptum, in quo nulla fit mentio de Conventu: nec propter hoc appellare potest, nisi Abbatis, & Conventus bona essent distincta omnino.

Idem *Abbati, & Conventui Præmonstratensi.* 33 (*c. an.* 1209. *Roma in Galliam.*)

m al. a nobis per literas edoceri postulastis.

n C. 11. eod. tit. in 3. compil.

EDoceri m postulastis n a nobis, utrum per literas adversus Abbates (nulla mentione habita de suis Conventibus) impetratas, teneantur Abbates ipsi super causis (quæ ad conventus pertinent, & eosdem) ipsis querelantibus respondere: ac licet inhibita sit appellatio, per appellationis objectum possint (ne respondeant) se tueri. † Super quo duximus respondendum, quod (nisi alia causa rationabilis suffragetur) per appellationem se tueri non possunt: quo minus debeant auctoritate literarum hujusmodi legitime respondere: cum ex officio suo teneantur congregationum suarum negotia procurare: nisi forte Abbatis, & Conventus negotia essent omnino discreta.

¶ PITH. 33. *Præmonstratensi*] Laudunensis Diœcesis.

CAP. XXII.

Processus factus per literas surreptitias irritatur: sed factus contra formam rescripti, irritus nunciatur.

Idem *Archiepiscopo, & Magistro W. Canonico Magdeburgensi.* 34 (*an.* 1209. *Roma in Germaniam.*)

o Cap. 12. eod. tit. in 3. collect.

p al. Herovensis. al. Hernesensis.

q al. Revtane.

r id est, tacendo verum, vel exprimendo falsum.

CUm dilecta o in Christo filia R. Custos Hassensis p 35 Ecclesiæ, ac procurator G. Monialis, super electionibus in eadem Ecclesia celebratis, litigaverint aliquandiu coram nobis: [*& infra.*] Deprehendimus literas ad Abbatem de Remech. q 36 & suos conjudices impetratas, fuisse per subreptionem r obtentas, cum in eis illius articuli

vide-

a *Sic legendum in vet. de subtractorum resignatione, vel subtractorum restitutione.*
t *Mildonensem.*

videlicet s, de subtractorum resignatione, fuerit praeter conscientiam nostram cognitio demandata, quae in prioribus literis ad Scholasticum t Hildesensem 37, & conjudices suos obtentis, inserta fuerat: de quibus in secundis literis mentio non fiebat: & ideo, quod ipsarum literarum occasione dignoscitur attentatum, duximus irritandum. Dictum itaque Scholasticum, & conjudices suos invenimus minus provide processisse. Cum enim in literis nostris eisdem principaliter mandaretur, ut ad praedictam Ecclesiam personaliter accedentes, persona idonea administrationem committerent Abbatiae, cui ad opus ejus fieret hoc inde resignatio subtractorum: ipsi formam mandati Apostolici transponentes, illo capitulo praetermisso, de aliis articulis inordinate plurimum cognoverant: propter quod processum ipsorum contra nostri formam rescripti, et juris ordinem attentatum, irritum decernimus, & inanem. † Ideoque mandamus, quatenus G. & quibusdam aliis fratribus Ecclesiae (sicut justum fuerit) restitutis, & forma mandati nostri sancta diligentia observata, in negotio ipso ratione praevia procedatis.

¶ Pitn. 34. *Magdeburgensi*] Megdaburgensi.
35. *Hisiensis*] Hersfeldensis, *al.* Hercsuensis. *Cent.* 13. 660.
36. *De Remech*] Legend. *Remen.* el. *Remesbusen.*
37. *Hildesensem*] Legend. *Hildesemensem.*

CAP. XXIII.

Valet secundum rescriptum, licet de priore non faciat mentionem, quo usus noluit impetrans intra annum.

Idem. (*an.* 1209. *Romae in Gelliam, ut fallor.*)

u *C.* 13. *eod. tit. in* 3. *compil.*

PLerumque u contingit, quod aliqui nostris literis impetratis, illis uti multo tempore postponentes, tunc demum eas exhibent, cum aliarum auctoritate, ab eis, contra quos primitus literas impetrarant, coeperint conveniri: dicentes, posteriores literas non valere, utpote non facientes de prioribus mentionem. † Cum igitur non sit malitiis hominum indulgendum, statuimus, ut si quis nostras literas impetrans, intra annum postquam copiam judicum habuerit, ex malitia, vel negligentia postposuerit uti eis, auctoritate posteriorum literarum valeat conveniri, licet in ipsis nulla de prioribus mentio habeatur.

CAP. XXIV.

Si a Delegato aliquid mandatur ordinario, debet humiliter exequi. Sed si alius Delegatus per alias literas post executionem mandat contrarium, vel si ante executionem innotuerit Ordinario, inter Delegatum, qui mandavit, & alium contentionem esse de jurisdictione, faciat sibi utrarumque literarum copiam exhiberi: non ut jurisdictionaliter cognoscat, sed ut se informet, an per secundas revocentur primae: & si primae revocentur, exequatur secundum mandatum. Si autem non revocentur, vel de hoc dubitet, non exequatur secundum mandatum, donec contentio de jurisdictione terminetur. Abb. Sic.

Idem Innocent. III. *Rothomagensi Archiepiscopo.* (*ann.* 1211. *Romae in Galliam.*)

x *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil.*

y *Quod si non fecerit, poterit compelli ad exequendum. c. pastoralis. inf. de off. delegat.*

CUm x contingat: [*& infra.*] Praeterea cum quidam super aliquo litigantes, ad diversos judices literas impetrant, quorum quidam obtenti a parte altera tibi mandant, ut partem adversam denuncies excommunicationis sententiae subjacere; aliis judicibus postmodum tibi injungentibus, ut eandem denuncies absolutam: quaeris, an utrisque, an neutris, aut alterutris saltem obedire debeas in hac parte? Super quo tuae prudentiae respondentes, credimus distinguendum, an cum primum mandatum recepisse dignosceris, tibi forsan innotuerit, inter illos, & alios super jurisdictione discordiam suscitatam, an super hoc nihil omnino scieris. Et quidem si super contentione hujusmodi nihil tibi penitus innotescat, cum primum mandatum recipere te contingit, illud debes humiliter executioni y mandare. Sed si postea contrarium tibi ab aliis demandatur, tunc literarum ad utrosque a sede Apostol. obtentarum copia postulata (quas tibi auctoritate praesentium districte praecipimus exhiberi) si ex ipsarum tenore deprehenderis evidenter (ita quod non sit aliquatenus haesitandum) quod literae, quae ad illos, a quibus secundum mandatum receperis, impetratae noscuntur, expresse revocent literas aliorum: tu illud intrepidus exequaris, quod tibi secundo loco mandatur. Si vero ex literarum inspectione manifeste tibi constiterit, quod literae obtentae ad illos, qui primum dedere mandatum, per alias minime revocantur: secundum mandatum nullatenus exequaris. Quod si super hoc tibi merito fuerit dubitandum, ad exequendum secundum mandatum te procedere non oportet, donec juxta cujusdam nostrae constitutionis tenorem inter eos hujusmodi concertatio sopiatur. Et idipsum facere debes, si primo mandato recepto, & nondum executioni mandato, tibi forsan innotuerit, quod inter se super jurisdictione demandata coeperint disceptare. Caeterum in his omnibus puram & providam te convenit intentionem habere: ne vel declinandum mandatum dubitare te dicas, ubi dubitandum non est: vel etiam ad exequendum te asseras esse certum, ubi certus esse non debes. Licet autem ex his certa tibi detur doctrina, qualiter in his te debeas habere, nulla tamen tibi attribuitur potestas, ut inter Delegatos, aut partes de jurisdictione debeas judicare z.

z *Adde concor. in l. qui procuratorem. in gloss.* 1. *ff. de procur. & in l. a divo Pio, & ibi Bart. & doctores, ff. de re judic.*

CAP. XXV.

Quando in rescripto plura narrantur, diversos effectus operantia, non sufficit impetranti alterum solum probare, ad utrumque effectum consequendum.

Idem Magistro a 38 G. & P. de Firmisone (*an.* 1213. *Romae in Galliam.*)

a *al. Idem de Vallibus Magistro G. & P. de Firmisone. al. de Sirmio canonico.*
b *C.* 2. *eod. tit. in* 4. *compil.*
c *al. Remanensis, Sagiensis. Al. Signiaceu. & est dioecesis Rhemen. al. Sargin.*
d *al. in locum rasurae rescripsit.*
e *Adde, quod si ista clausula dispositioni aliqua rescripti, illud praesumatur esse falsum. Archid. & DD. in cap. cordi. de app. in* 6.
f *Vel de clausula illa, si sic est.*

OLim b ex literis sancti Nicasii Remensis c, Sargiensis, 39 & Vallis regiae Abbatum fuit nostris auribus intimatum, quod cum ad eos semel, & iterum a nobis literae processissent, super eo videlicet, quod P. Clericus sancti Remigii parochiam de Silice 40 (quam R. de Clivo per interpositam personam sibi collatam fuisse proposuit) detinebat, ipsi partes semel, secundo, & tertio citaverunt, & dictum P. quia citatus pluries comparere noluit, per se, vel per responsalem aliquem coram eis, excommunicationis vinculo innodantes, fecerunt fructus ipsius parochiae sequestrari. Cumque postmodum idem P. accedens ad eos se juri promiserit pariturum, ac obtinuerit se absolvi: ipsi absolutionis literas concedentes, diem ei assignaverunt, & locum, quibus coram eis, quod promiserat, adimpleret: qui diem, & locum ex literis illis radens, in loco d rasurae scripsit, quod ipsi ei sequestratos fructus assignari mandabant: quod coram duobus eorum tandem (tertio sui absentiam excusante per literas) est confessus. † Nos igitur, cum tanta temeritatis excessus falsitatis scrupulo non careret, vobis dedimus in mandatis, ut (si esset e ita) ipsi praesumptori super dicta parochia perpetuum silentium imponentes, praefato R. de Clivo assignaretis eandem cum fructibus sequestratis. Verum sicut vos per vestras nobis literas intimastis, cum dictas R. rasuram praefatam coram vobis per testes idoneos probavisset, & ob hoc postulasset sibi dictam Ecclesiam assignari: vos utrum f clausula illa (si esset ita) de omnibus superioribus, an de articulo tantum rasurae deberet intelligi, dubitastis. † Nos igitur respondemus, quod clausula illa ad omnia debet superiora referri, ad hoc ut ipsi R. praefata Ecclesia conferatur: quia licet vitium falsitatis ad imponendum ei perpetuum silentium super Ecclesia ipsa sufficiat, qui falsitatem hujusmodi perpetravit; non tamen propter hoc eadem Ecclesia est ad eo illam assignanda, nisi super aliis facta fuerit plena fides.

¶ Pitn. 38. *Idem Magistro*] Leg. *Idem S. de Vallibus Magistro G. & P. de Finaiano.*
39. *Sargiensis.*] Igniacensis. *Signy*: S. Nicasii Remens. Signiac. & Vallis Regiae, *Tous Benef.*
40. *De Silice*] Leg. *de Sentiseno.*

CAP. XXVI.

Non valet rescriptum super restitutione beneficii impetratum, quod de causa excommunicationis, & amotionis impetrantis non facit mentionem.

Idem *Episcopo Imolen.* (*an.* 1214. *Romae in Flaminiam, sive Romandiolam.*)

g *C.* 3. *eod. tit. in* 4. *compil.*
h *Sententia in quibusdam antiquis.*

DIlectus g filius Abbas sancti Stephani Bononiensis, per suas nobis literas intimavit, quod cum ipse (cui visitationis officium in civitate, ac dioecesi Bononiensi commisimus) B. & A. Presbyteros ab Ecclesiis suis (propter eorum graves, & manifestos excessus) duxerit amovendos: iidem super restitutione sua nostras ad te in communi forma literas impetrarunt, de amotionis suae causa, & excommunicationis, h qua tenentur astricti, nullam facientes penitus mentionem. [*& inf.* m] † Nos igitur fraternitati tuae mandamus, quatenus (si est ita) literas ipsas, tanquam per eorum suppressionem obtentas, viribus carere decernas. [m *Procuratoribus igitur vitiorum, & Ecclesiarum ipsarum exceptiones in tua praesentia proponentibus emendentur in supersedendum hujusmodi negotio decrevisti, donec super hoc nostrae voluntatis beneplacitum recepisses.*]

CAP. XXVII.

Per literas justitiae non tenetur Episcopus providere habenti perpetuam Vicariam, vel sufficiens patrimonium. Nec valent literae gratiae ad beneficium obtinendum, in quibus impetrans tacuit perpetuam Vicariam: hoc dicit comprehendendo utrumq; intellectum.

Idem *Episcopo Vratisłaviensi* i 41. (*an.* 1214. *Romae in Germaniam, sive Poloniam.*)

i *al. Uratislaviensi.*
k *C.* 4. *eod. tit. in* 4. *compil.*
l *Infra. de praebend. c. cum secundum Apostolum.*

POstulasti k per sedem Apostolicam edoceri, utrum alicujus Ecclesiae perpetuo Vicario de proventibus Vicariae, bonisque paternis habenti, unde valeat commode sustentari, tenearis per illam formam communem [cum secundum l Apostolum] in Ecclesiastico beneficio providere. † Ad quod sic duximus respondendum, quod cum per formam praedictam necessitatibus pauperum Clericorum (qui nullum sunt Ecclesiasticum beneficium assecuti) sedes Apostolica duxerit succurrendum: perpetuus Vicarius (nisi de Vicaria fecerit mentionem) commodum reportare non debet de hujusmodi literis, utpote veritate tacita impetratis. Non enim bene-

beneficio carere debet dici, cui competenter de perpetuo Vicario providetur est provisum. Et pro habenda beneficii sufficientis subsidium, ac certa scientia super obtinendo alio beneficio, de quo non scribimus, quia fecimus de primo in nostris literis mentionem.

¶ Pith. 41. *Vratislaviensi.*] Gratisiniensi. Uratislaniensi: Gretisinensi.

C A P. XXVIII.

Per literas Apostolicas de hac constitutione mentionem non facientes, non potest quis trahi ultra duas dietas extra suam dioecesim, nisi de consensu partium literæ fuerint impetratæ: hoc dicit, usque ad §. Sunt & alii.

m Lateranens. c.37. de liter. non impetrand. &c.

Idem in Concilio Generali. m 42 (an. 1215. Romæ.)

NOnnulli gratia sed. Apostol. abutentes, literas ejus ad remotos judices impetrare nituntur, ut reus fatigatus laboribus, & expensis, liti cedere, vel importunitatem actoris redimere compellatur. † Cum autem per judicium injuriis aditus patere non debeat (quas juris observantia interdicit) statuimus, ne quis ultra duas dietas extra finem dioecesim per literas Apostolicas ad judicium trahi possit. Nisi de assensu partium fuerint impetratæ, vel expressam de hac constitutione fecerint mentionem.

Non valent literæ ad lites impetratæ, sine speciali mandato Domini, nisi impetrentur per conjunctam personam. h. d.

§. 1. Sunt & alii, qui se ad novum genus mercimonii convertentes, ut vel sopitas possint suscitare querelas, vel novas immittere quæstiones, fingunt causas, super quibus a sede Apostolica literas impetrant, absque Dominorum mandato: quas vel reo (ne propter eas laborum, vel expensarum dispendio molestetur) aut actori (ut per ipsas adversarium indebita molestatione fatiget) venales exponunt. † Cum autem lites restringendæ sint potius, quam laxandæ, hac generali constitutione sancimus, ut si aliquis super aliqua quæstione de cætero, sine speciali mandato Domini, literas Apostolicas impetrare præsumpserit, & literæ illæ non valeant, & ipse tanquam falsarius puniatur. Nisi forte de illis personis extiterit, a quibus non debet exigi de jure mandatum.

¶ Pith. 42. *Generali*] Legend. *Idem in Concilio Lateranensi II.*

C A P. XXIX.

Si occasione duorum rescriptorum, unius scilicet in causa principali, alterius in causa appellationis, contenditur: non judex super principali, sed deputatus super appellatione, cognoscere debet de validitate appellationis.

Honorius III. *Cantuariensi 43 Archiepisc. & conjudicibus suis.* (c. an. 1220. Roma in Angliam.)

n al. Dulmensi, al. Dunedens.

DIlectus filius J. Serracenus Clericus exposuit coram nobis, quod cum Jordanus Clericus Dunaliensis 44 n ipsum super Ecclesia sancti Nicolai Dunaliensis ante vobis auctoritate literarum nostrarum traxisset in causam: ex parte ipsius Jordani fuit excipiendo propositum, quod auctoritate ipsarum literarum non poterat conveniri, eo quod ultra duas dietas a dioecesi, (ubi prædicta Ecclesia erat) contra statuta Concilii generalis (de quo in eisdem literis non habet mentio) distabatis a : & quia hujusmodi exceptionem admittere denegantes, procedebatis in causa (pro eo quod idem J. p in Rophensi, & Eliensi dioecesi beneficia obtinet, quasi ex hoc domicilium intelligetur habere) ipse ad nostram audientiam appellavit: [& infra. u] Cumque idem J. appellationem interpositam prosecutus, ad Eboracens. Archiepiscopum, & ejus collegas, super præmissis literas impetrasset: vos ne causa ipsa nihilominus procedantes, eisdem judicibus, ne in commisso sibi procedant negotio, inhiberis. † Quocirca mandamus, quatenus (si est ita) causæ supersedeatis eidem, cum non vos, sed dicti judices cognoscere habeant, ad quos jurisdictio debeat pertinere.

o In nonnullis manuscriptis legitur, ttabatis.
p Jordanus.

[u *Vos ejusdem appellatione contempta partem alteram mittendam in possessionem ejusdem Ecclesiæ causa custodiæ decrevisse.*

¶ Pith. 43. *Cantuariensi*] Leg. *Magont. Cap. 17. de appell.* Vid. Privileg. Cantuar. art. 74.

44. *Dunaliensis*] Leg. *Dunelmensis*: V. *Dulmensis*.

C A P. XXX.

Si plures impetrant in eadem Ecclesia, stante data, ut primus impetrans præferatur, & solus admittatur. Ita communiter summant Doct. Et procedit istud summarium secundum opinionem communem, quæ hodie invaluit propter jura nova.

Idem *Episcopo, & 45 Archidiac. Legion.* (c. an. Chr. 1220. Romæ in Galliam.)

CApitulum sanctæ crucis Camaracensis exhibita nobis petitione monstravit, quod Callimacho 46 Clerico super præbendali beneficio in eorum Ecclesia obtinendo, literas nostras ad eos prius monitorias, & demum præceptorias impetrante, R. Clericus contra eos super consimili beneficio in eadem sibi Ecclesia conferendo, ad I. Archiepisc. 47 Tornac. & ejus collegas de prædictis literis non habita mentione, excommunicatoriæ a nobis literas impetravit: qui post appellationem ad nos interpositam, in eos suspensionis, & excommunicationis sententias protulerunt: ac dictus q C. super executione mandati pro eo facti, ad alios obtinuit scripta nostra: qui tulerunt suspensionis, & excommunicationis sententias in eosdem. † Quocirca mandamus, quatenus eo recepto in Canonicum, & fratrem, assignetoque sibi beneficio præbendali, quod ad nos prius mandatum Apost. reportavit, prædictas sententias juxta formam Ecclesiæ relaxetis: alteri super præbendali beneficio in eadem Ecclesia silentium imponentes.

Pars II.

q Dictus R.

[u *Unde nobis humiliter supplicavit, ut cum in eadem Ecclesia tantum XII. sint præbendæ, & ob hoc non sine magno gravamine simul providere possint, utrique faceremus easdem sententias relaxari, & providere alteri eorum in eadem Ecclesiæ de præbenda, præsertim, cum in utrisque literis clausula illa contineatur inserta, nisi de mandato nostro eadem Ecclesia foret in alterius receptione gravata.*]

¶ Pith. 45. *Idem Episcopo.*] Legend. Idem Abbati, & Priori S. Projecti, & Joanni de Villo Canonico S. Augustini Nuercen. *V.* Abbati S. Petri, & H. Canonico Noviom. Idem Cameracensi Episc. & Archidiac. Legm. *al.* Leodiens.

46. *Callimacho.*] Legend. *Renaldo*.

47. *Archiep.*] Legend. *Archidiaconum*,

C A P. XXXI.

Si habens literas Papæ ad beneficium, eis propter annuam pensionem renunciat, non valent literæ beneficiales per eum hoc tacito impetratæ.

Idem *Bituricen. Archiep. Apostol. sedis Legato.* (c. an. 1223. Romæ in Galliam.)

AD audientiam nostram, [*te significante*] pervenit, quod quidam Clerici obtentis a sede Apostol. literis super provisione sua in aliquibus Ecclesiis tibi subjectis, recipientes exinde annuas pensiones, seu alia beneficia, ab eorum impetitione desistunt, renunciantes beneficio literarum. [& inf. u] † F. t. mandamus, quatenus eos, qui post literas taliter venditas, alias (de illis mentione non habita) impetrabunt de cætero, vel hactenus impetraverunt, carere decernas commodo earumdem, & Ecclesias non permittas eorum occasione vexari: revocando in irritum, si quid earum prætextu inveneris esse factum.

[u *Demum ad sedem Apostolicam accedentes super sua provisione obtinent alias literas ab eadem de literis antea impetratis non habita mentione, & sic gratia Apostolicæ benignitatis abutentes, Ecclesias multipliciter inquietant. Ne igitur tales de sua circumventione astutia glorientur.*]

C A P. XXXII.

Receptus per literas Apostolicas, licet præbendam exspectet, per alias literas hoc supprimentes in alia Ecclesia recipi non debet: hoc dicit, inhærendo verbis literæ.

Greg. IX. *Mediolanensi Archiepiscopo.* (c. an. Chr. 1227.)

IN nostra proposuisti præsentia, quod nonnulli Clerici a Sede Apostol. plures literas (non tamen alias de aliis mentionem facientes) impetrant fraudulenter, quod in pluribus Ecclesiis admittantur: sicque aliquando in aliis recepti, licet nondum in eis Ecclesiasticum beneficium sint assecuti, alias Ecclesias super receptione sua nihilominus impetunt, & molestant r : [& inf.] † Mandamus, quatenus eos Clericos Ecclesia, in quibus recepti sunt, facias esse contentos, non permittas alias ab eis occasione literarum hujusmodi molestari. Nisi de receptione forte sua expressam fecerint mentionem.

r Vide lib. 2. §. sed & si quis. ff. de Carb. ed. & ff. de lib. cens. l. ordinato.

CAP. XXXIII.

Non valet rescriptum, quod procurator revocatus, & de hoc certificatus, extra judicium impetravit: secus tamen, si in judicio: dummodo revocatio ad notitiam adversarii, vel judicis non pervenit: hoc dicit, secundum lecturam magis communem.

Idem *Episcopo Silvanectensi, & Abbati Caroli loci s 48.* (c. an. Chr. 1228. Roma in Galliam.)

s in multis manuscriptis, & Abbati Compend.

EX parte Decani, & Capituli Laudunensis fuit propositum, quod cum ipsi auctoritate Apostol. indulgentiæ in nobilem virum I. excommunicationis sententiam protulissent: procuratoribus partium propter hoc ad sedem Apostol. accedentibus, & lite super diversis articulis contestata, ac causa vobis commissa terminandam, hoc adjecto, ut non obstarent literæ præter assensum partium impetratæ. Deducentem nobilis eisdem proposuit, quod per illas literas procedendum non erat, eo quod V. qui easdem literas impetraverat, falsus extiterat procurator, cum ipse ante impetrationem literarum ipsarum, propter suspicionem, quam contra eundem conceperat, mandatum sibi traditum revocasset. Eis igitur proponentibus ex adverso, quod ad nos, vel ad ipsos hujusmodi revocatio non pervenit, vos quod deberetis per literas ipsas procedere, per quandam interlocutoriam

pro-

protulistie: [*& infra*.] Petente itoque procuratore ipsorum, ut inspiceretis prædictam indulgentiam, procurator ipsius Nobilis ex adverso respondit, quod non erat per jam dictas literas procedendum, exhibens alias quasdam posterius impetratas, inter alia continentes, ut si de partium voluntate procederet, causam terminaretis eandem: alioquin ipsam sufficienter instructam remitteretis ad sedem Apostol. tamen, cum indulgentia memorata. Quas literas ipsi eo ex non valere dicebant, quia per eundem V. & post revocationem mandati fuerant impetratæ. † Quia vero juxta generalia statuta Concilii, Apost. literæ, quas sine speciali mandato Domini quis impetrat, valere non debent, nisi sit de illis personis, a quibus non est exigendum de jure mandatum: mandamus, quatenus si revocatio mandati ad procuratorem pervenit (cum minus valere debeant literæ, quæ impetrantur ab illo, a quo mandatum Dominus revocavit) in negotio t juxta priorum continentiam literarum, non obstantibus posterioribus, procedatis.

t *In eam amico, in negotio isto.*

¶ PITH. 48. *Et Abbati Caroliloci*.] Ex Ordin. Cister. Diœcel. Sylvanect. *V.* 2. Compendien.

CAP. XXXIV.

Rescriptum impetratum contra hominem alicujus diœcesis, non extenditur ad hominem ejusdem nominis alterius diœcesis.

Idem *Decano, & Magistro G. Canonico Laudiensi*. (*an. Chr.* 1228. *Roma in Galliam*.)

SIgnificante V. nos noveris accepisse, quod cum R. contra V. Remensis diœcesis super quibusdam pannis, & aliis ad judices literas impetrasset, idem V. excipiendo proposuit, quod cum idem non de Remensi, sed de Laudiensi diœcesi existeret, per hujusmodi literas (cum de diœcesi Laudiensi non faceret u aliquam mentionem) conveniri de jure non poterat, nec debebat. Et quia exceptionem hujusmodi admittere denegarunt, nostram audientiam appellavit x. † Ideoque mandamus, quatenus si est ita, revocato in irritum, &c.

u *faceret*.

x *Vide & l. a precedente. & ibi Bart. C. de dilat.*

CAP. XXXV.

Per rescriptum impetratum contra homines diœcesis, non possunt conveniri homines civitatis.

Idem *Priori sancti Laudinensis* 42, *& Succentori Rothomagensi*. (*circ. ann.* 1228. *Roma in Galliam*.)

ROdulphus 50 Clericus rector Ecclesiæ sancti Christophori de civitate Sagiensi, sua nobis insinuatione monstravit, quod cum magister R. eum per quasdam literas contra Episcopum Sagiensem, & quosdam alios Sagiensis diœcesis, super redditibus, & rebus aliis impetratas a nobis, etiam judicibus super eadem Ecclesia per generalem clausulam [quidam alii] convenisset: idem rector proposuit excipiendo, quod cum esset de civitate Sagiensi, & sub eadem clausula nullus de civitate ipse intelligatur inclusus, conveniri non poterat per eandem. Et quia dicti judices exceptionem hujusmodi recusarunt admittere, nostram audientiam appellavit. † Idcoque mandamus, quatenus si est ita, revocatis in irritum, &c.

¶ PITH. 49. *S. Laudinensis*.] S. Laud. V. Laudi. 2.

50. *Rodulphus*.) Odofred. in *l. qui ex vico, ad Municipalem*, scribit hoc Caput esse sine ratione.

CAP. XXXVI.

Si conveniendus per clausulam, moriatur re integra, successor conveniri non potest.

Idem *Abbati sancti Jacobi*. (*c. an. Chr.* 1229. *Roma in Galliam Belgicam*.)

SIgnificavit nobis Comitissa Namurcensis 51, quod cum mortuo Comite fratre suo, ipsa in ejus successerit Comitatu. G. & B. per quasdam literas Apostolicas contra Tullen. Episcopum, & quosdam alios Clericos, & Laicos impetratas, eam coram judicibus [ad quos obtentæ fuerant] super quadam summa pecuniæ, quam eidem fratri suo se mutuasse dicebant, per illam generalem clausulam 52, [quidam alii] [quæ in prædicto Comitatu successeret] convenerunt: excipiente itaque procuratore suo, quod cum adhuc frater ejusdem mulieris viveret, quando eædem literæ impetratæ fuerunt, nec per ipsas, dum viveret, fuerat ad judicium evocatus, earum auctoritate non poterat conveniri. Et quia judices exceptionem non admittebant ipsius, nostram audientiam appellavit. [*& inf.*] † Ideoque mandamus, quatenus si est ita, revocato in irritum, &c.

¶ PITH. 51. *Namurcensis*.] *Namurcensis* Vessel. 357. Mayer 71. 72.

52. *Generalem clausulam*.] *Cap.* 2. *de rescript. in* 6.

CAP. XXXVII.

Non valent literæ executoriæ, in quibus impetrans falsò dixit monitorias præcessisse.

Idem *Abbati sancti Victoris*. (*c. an.* 1229. *Roma in Galliam*.)

EX insinuatione Episcopi Ambianensis accepimus, quod I. Clericus super ejus provisione ad ipsum præceptorias, & postmodum ad vos y executorias contra eum literas impetravit. [*& inf.*] † Quocirca mandamus, quatenus si nullæ monitoriæ super hoc præcesserint, executoriæ supersedeatis eisdem, dummodo eædem executoriæ de monitoriis faciant mentionem: alioquin in executionis negotio, juxta directum ad vos pro ipso mandatum, ratione prævia procedatis.

y *Ad duos loquitur, ad Abbatem & Episcopum. Ne putes erratum esse, & pluralis locutio duorum numero consistere possit. 4. qu. 5. §. ubi numerus, verum rectius loquitur Abbas S. Victoris, & collega, alias non subaudiretur in plurali. c quam gravi. sub. de crim. falsi.*

CAP. XXXVIII.

Cessantibus clausulis, in dubio Papa non intendit gravare eundem collatorem super provisione duorum: ideo secundus impetrans expellitur, sive primus expectet, sive sit jam gratiam consecutus: hoc dicit secundum intellectum gloss.

Idem *Noviensi* 53 *Episcopo*. (*c. an. eneg. Roma in Galliam*.)

MAndatum Apostolicum ad te directum, ut Magistrum S. faceres in Canonicum recipi, & in fratrem Novien. Ecclesiæ, si pro alio ibidem non scripsimus, qui hujusmodi gratiam prosequatur, alio jam beneficium per nostras literas obtinente, prosequi non teneris. Cum super exceptione duorum gravandi Ecclesiam entedictam e non fuit intentio mandatoris.

¶ PITH. 53. *Noviensi*) Legend. *Noviom.*

CAP. XXXIX.

Ecclesia, in qua Papa primus dedit monitorias, & secundus executorias, per primum, non per secundum intelligitur gravata.

Idem Gregorius IX. (*s. an. eneg. Roma forte in Galliam*.)

LIteris Apostolicis ad vos directis, ut G. Clericum reciperetis in Canonicum, & in fratrem, nisi pro alio fuisset per nos Ecclesia vestra gravata, mandatum nostrum vos exequi volumus, & mandamus. Non obstante, quod T. Subdiaconum per nostras literas executorias recepistis, qui a bonæ memoriæ H. prædecessore nostro monitorias impetravit. Cum factum prædecessoris nostri potius, quam nostrum fuerimus prosecuti. z

z *executi*.

CAP. XL.

Diœcesanus, cui scribitur, ut in Diœcesi sua, ubi pro alio scriptum non est, provideat, vel faciat provideri, non potest id exequi circa beneficium spectans ad collationem alterius, jam pro alio gravati.

Idem. (*s. an. eneg. Roma*.)

ABbatem, qui mandatum Apostolicum jam recepit, ut S. Clerico in aliqua Ecclesiarum sui monasterii provideret, & per literas gratiales ad Diœcesanum Episcopum obtentas, ut in Diœcesi sua (ubi pro alio scriptum non esset) faceret provideri, cogi juris ratio non permittit, nos super conferendis Ecclesiis, aut beneficiis aggravari, etiamsi facultatem habeat Diœcesanus per easdem literas providendi.

CAP. XLI.

Per rescriptum directum excommunicatori, ut absolvat excommunicatum, si contra Concilium eum excommunicavit, datis executoribus, qui eo non parente exequantur, non excommunicatore, sed executoribus cognitio demandatur.

Idem. (*s. an.* 1229. *Roma*.)

AB excommunicato, qui contra statuta Concilii a generali asserit se ligatum, literis ad excommunicatorem obtentis, ut (si est ita) sine difficultate absolvat eundem, & aliis b deputatis judicibus, qui (eo non parente) mandatum Apostolicum exequantur: non excommunicatori (qui de facto suo in hoc certus esse debet, licet in hoc deleretur eidem) sed illis cognitio demandatur.

a *Later. sub Innoc. III. c.* 47.

b *Et aliis sibi judicibus deputatis*.

CAP.

CAP. XLII.

Si impetrans refcriptum ad beneficium dicit fe non beneficiatum, cum tamen haberet beneficium, licet exiguum, non valet refcriptum.

Idem. (c. an. 1229. Romæ.)

SI proponente aliquo nondum fe beneficium Ecclefiafticum affecutum, fuper provifione ipfius (licet minus competens obtinentis) refcriptum Apoftolicum de hoc mentionem non faciens, impetretur, illud velut fraudulenter obtentum dicimus non valere.

CAP. XLIII.

Abutentes refcripto Apoftolico in cafibus hic enumeratis, priventur commodo refcripti, & condemnantur in fumptibus, & damnis adverfario.

Idem *Epifcopo Parifienf.* (c. an. 1229. Romæ in Galliam.)

QUia nonnulli diverfis modis literis Apoftolicis abutuntur, ftatuimus, ut quicunque obtentas fub nomine fuo literas alii ejufdem nominis tradunt, qui quos volunt, fatigant indebite per eafdem, & qui eas tali modo recipiunt: quique illos, contra quos nihil habent quæftionis, faciunt in judicium evocari: aut literas ipfas ad futuras trahunt controverfias, quæ nondum fuerunt tempore impetrationis exortæ: feu quanquam fuper uno negotio, vel etiam malitiofe fuper pluribus perfonalibus actionibus, quæ fub uno judice poffent tractari commodius, per varias literas coram diverfis judicibus trahunt, ut laboribus fatigatus, & fumptibus, vel compellatur componere, vel cedere juri fuo: aut reus actorem eodem tempore ad diverfa loca, vel indeterminate ad villam, quæ communem cum pluribus ejufdem provinciæ villis habet vocabulum, citari procurat, ut dum non comparuerit, excommunicetur quafi contumax, & fic eum a fua intentione repellat: earundem literarum commodo careant r, & adverfariis in condonatis expenfis, ac damnia, quæ propter hoc eos pertuliffe conftiterit, condemnentur.

r *adde generaliter de actibus, qui veritatem refcriptum. l. 2. C. fi contra jus, vel util. publ.*

DE CONSUETUDINE.

TITULUS IV.

CAP. I.

Confuetudo inferens gravamen Ecclefiis, debet Judicis officio tolli. hoc dicit fecundum intellectum magis fingularem.

Gregorius I. in *Regiftro.* a (*an.* 592. *Roma in Siciliam.*)

a *lib. 2. ep. 64. ad Felicem Epifcopum Meffanenfem, & cap. 1. eod. tit. in 2. compil.*

COnfuetudines 1, quæ Ecclefiis gravamen inducere dignofcuntur, noftra nos decet confideratione removere.

¶ Pith. 1. *Confuetudines*] Neubrig. 3. 20. 280. Crantz. lib. 1. Hiftor.

CAP. II.

Ea confuetudine poteft introduci actus, five folemnitas, per quam fine apprehenfione reali transfertur poffeffio rei abfentis. h. d. & eft cafus fingularis, fecundum Abbatem Siculum.

Innocentius III. *Archiepifcopo, & Cap. Lugdunenf.* 2. (*an.* 1199. *Roma in Daniam.*)

b *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.*

EX b 3 literis [*& inf.* α] Si vero aliquis poffeffiones aliquas clauftris, vel aliis religiofis locis in bona valetudine, vel ultima voluntate, pro fuorum veniâ remedio peccatorum conferre: hanc conferendi formam effe propofuiftis, quod in hujufmodi donationibus modicum terræ confuevit in manu accipere, vel in extremitate c pallii, quod manu Prælatæ 4 Ecclefiæ fuftinetur, aut fuper altare ponendum fub teftimonio videntium, & audientium, fub dictæ formæ, quæ Scotatio 5 vulgariter appellatur: [*& inf.* β] † Difcret. veftræ mandamus, quatenus donationes eorum, quæ fub obtentu confuetudinis clauftris, Ecclefiis, vel quibuslibet locis religiofis pie conferuntur, vel etiam funt collata, faciatis irrevocabiliter obfervari, cum hujufmodi fignum, quod fcotatio dicitur, non tam facti donationis, quam traditæ poffeffionis fit evidens argumentum.

c *in quibufdam vocamentib. ita, fed male, mendofe, vel in extremitate Pallii manu Prælati Ecclefiæ, &c.*

[α *Quas tu nobis, frater Archiepifcope, defignafti, intelleximus manifefte, quod regnum Daciæ, quantum ad ea, quæ ad jus fori contingunt, confuetudinibus fuis, & inftitutionibus Regum fuorum omnino regatur. Unde nullum ufum teftamentorum illius provinciæ hominibus contingit habere, qui alibi in ultimis decedentium voluntatibus fecundum legalem obfervantiam cuftoditur.*]

Pars II.

[β *Verum quia hujufmodi donatio malitiofe a quibufdam cavillatoribus, ficut afferis, impeditur, a nobis humiliter poftulafti, ut loca religiofa, & Ecclefiæ, quibus multæ poffeffiones fub fcotatione hujufmodi funt collatæ, ab aliquibus poffint, vel debeant temere perturbari, paterna debemus follicitudine providere. Nolentes igitur, ut tales conftitutiones, quas diuturnitas temporis, ut afferis, obfervavit, & ufus confuetudinis approbatæ hactenus retinuit, temeritate qualibet infirmentur.*]

¶ Pith. 2. *Lugdunenf*] Leg. Lundenfi: Londonenfi, Ant. Aug. Lundon. Civitas eft Daniæ.

3. *Ex literis*] Extat integra p. 174.

4. *Prælatæ.*] Leg. Prælati.

5. *Scotatio*) Leg Scuretta. Florileg. Saxonis. Scot. *dicitur quod ex diverfis rebus in unum acervum aggregatur.* Fauc. 415. vet. Glof. Saxon. Vinc. 30. 131.

CAP. III.

Non valet confuetudo, ut in caufis Ecclefiafticis dictum populi pro fententia teneatur.

Idem Innoc. III. *Epifcopo Pictavienf.* d 6 (*an.* 1198. *Roma in Galliam, vel Venetiam.*)

d *al. Parifienf, al. Patav enf.*

AD noftram audientiam e noveris perveniffe, quod in tua diœcefi etiam in caufis Ecclefiafticis confuetudo minus rationabilis habeatur, quod cum aliquæ caufæ tractentur ibidem, & allegationibus, & querelis utriufque partis auditis, a præfentibus literatis, & illiteratis, fapientibus, & infipientibus, quid juris fit quæritur, & quod illi dictaverint, vel aliquis eorum (præfentium confilio inquifito) pro fententia teneatur. † Nos igitur attendentes, quod confuetudo, quæ canonicis obviat inftitutis, nullius debet effe momenti f, cum fententia a non fuo Judice lata nullam obtineat firmitatem: ut in caufis Ecclefiafticis fubjectorum tuorum, poftquam tibi de meritis eorum conftiterit, fententiam proferre valeas, ficut ordo poftulat rationis, auctoritate tibi præfentium (præmiffa confuetudine non obftante) concedimus facultatem. g

e *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.*

f *Tex. eft in gl. magna, & ibi Cy. C. quæ fit long. confuet. & in l. nemo alienus, in gloff. temporalia ff. de reg. juris.*

g *Liberam facultatem.*

¶ Pith. 6. *Pictavienf*] *Pataviensi.*

CAP. IV.

Confuetudo non poteft operari, ut Clericus non Epifcopus poffit exercere ea, quæ funt refervata ordini Epifcopali: & eft cafus notabilis. Abbas.

Idem *L.* 7 *Vicario noftro* h *apud Conftantinopolim conftituto.* (*an.* 1199. *Roma Conftantinopolim.*)

h *Idem Lucio, Vicario, &c.*

i *Cap. 3. eod. tit. in 3. Compil.*

QUanto 8 de benignitate i; [*& inf.* α] Pervenit fane ad audientiam noftram, quod quidam fimplices Sacerdotes apud Conftantinopol. ea facramenta præfumunt fidelibus exhibere, quæ ab Apoftolorum tempore fuerunt folis Pontificibus refervata, ut eft facramentum Confirmationis, quod chrifmando renatos foli debent Epifcopi per manus impofitionem conferre, ad excufandas excufationes in peccatis: folam confuetudinem prætendentes. [*& inf.* β] † Difcr. t. mandamus, quatenus omnibus Presbyteris diftricte prohibeas, ne talia de cætero fua temeritate præfumant: quæ licet non fint a fidelibus contemnenda, tutius tamen eft ea fine periculo ex neceffitate (quæ legem non u habet) omittere, quam ut ab his, quibus ea conferre non licet, ex temeritate (quæ lege damnetur) non fine gravi periculo incertas conferantur: cum umbra quædam oftendatur in opere, veritas autem non fubeat in effectu.

u *l. unic. ff. de confuet. & in l. non folum, § fin. ff. de teftf. tut.*

[α *Sed. Ap. locum obtines celfiorem, tanto tibi eft follicitius procurandum, ut te talem eidem exhibeas in negotiis peragendis, non declinans ad dextram, vel ad finiftram, quod non minus re, quam nomine vices Apoftolicas gerere comprobetis.*]

[β *Cum diuturnitas temporis peccata non minuat, fed augmentet, quæ tanto graviora exiftunt, quanto infelicem animam diutius detinent alligatam. Volentes igitur hæc, & alia, quæ oculos divinæ majeftatis offendunt, de agro dominico exftirpari.*]

¶ Pith. 7. *L.*] *Lucio.*

8. *Quanto*] Concil. Florent. de Sacrament. Sabellic. p 940. Niaer. *pag.* 208. Depof. *p.* 122. Egnat. in *Alexio.* epift. Innoc. *p.* 501. & 502.

CAP. V.

Non valet confuetudo, per quam interdicti fententia violatur.

Idem *Decano, & Cap. Cenomanenf.* l (*c. an. Chr.* 1206. *Roma in Galliam.*)

l *al. Idem N. Decano, &c.*

m *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.*

n *verteretur.*

CUm inter m. vos ex una parte, & Canonicos fancti Petri de curte ex altera, fuper eo, quod dicti Canonici generale interdictum ab Epifcopo veftro, vel a vobis in civitate Cenoman. pofitum non fervabant, quæftio jam n verteretur. [*& inf.* α] Procurator vero ipforum propofuit, quod ipfa Ecclefia fancti Petri a prima fundatione libera extitit & exempta: & de confuetudine obtenta in generali etiam interdicto licitum erat eis, pulfatis campanis, alta voce (interdictis, & excommunicatis exclufis) divina officia celebrare. † Nos igitur cognito, quod ex tali confuetudine, fi qua foret, difrumperetur nervus Ecclefiafticæ difciplinæ, ipfam de confenfu fratrum noftrorum duximus irritandam.

[α *Ut utraque pars tandem causam sine debito terminaret, summum nuncium ad sed. Ap. destinarunt: partibus ergo in nostra præsentia constitutis, per procuratores idoneos eis audientiam præbuimus liberam, & benignam. Et quidem Ecclesiæ vestræ proposuit procurator, quod cum Cenoman. Ecclesia suo loco, & tempore pro excessibus secularis potestatis interdicto 12 velint supponere civitatem Ecclesiæ beati Petri de curia, tanquam suo capiti membrum non cohærens, campanis pulsatis, apertis januis divino officio celebrare olim cessationibus non omisit. Cum autem ven. F. o Hostien. Episc. tunc in partibus illis legationis officio fungeretur, iidem Canonici ad ejus præsentiam accedentes, suam ei super hoc querimoniam exponere curaverunt, qui partibus convocatis, & rationibus utriusque partis diligenter auditis, & cognitis: cum pars Ecclesiæ sancti Petri per privilegio sedis Apostolicæ non possit ostendere se munitam, imo id firmiter consistere, quod ex superbia potius ad hoc, quam ex causa rationabili duceretur, sententialiter desinivit, quod cum in civitate Cenomanensi positum esset interdictum, illud eadem Ecclesia observaret, vinculo quoque excommunicationis ac pœna ordinis, ac beneficii eos supponens, qui suæ ducerent sententiæ resistendum. Postmodum vero cum propter quosdam excessus secularis potestatis tota Cenomanensis civitas supponeretur Ecclesiastico interdicto: & ipsis Canonicis sancti Petri denunciatum fuisset, ut a divinorum celebratione cessarent, & observarent sicut alia ipsius civitatis Ecclesia, interdictum, ipsi antiquam temeritatem suæ audaciæ adjungentes, cum majori solennitate justo suum officium exequi, venire contra legatus sententiam non verentes.*]

¶ PITH. 9. *Sancti Petri de Curia*] Sancti Petri de Curte, quæ est Capella Regia apud Cenomanensem urbem. *Saint Pierre de la Cour.* Sigeb. an. 164. *alias*, de Coltum.

10. *Quæstio*] Math. Paris. 303.

11. *Disciplina*] *Cons.* xxiii. *quæst.* 1. *c. quodcumque, & caus.* xxxiii. *quæst.* 2. *c. inter hæc.*

12. *Interdicto*] Math. Paris. 302.

CAP. VI.

In attribuendis officiis novæ dignitati, servatur consuetudo vicinarum civitatum, quæ si diversa fuerit, servabitur magis rationabilis, & alii non præjudicant.

Idem 13 *Episcopo Heliensi.* (*an. Chr.* 1208. *Roma in Angliam.*)

o *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *comp.*

CUm olim o London. 14 Episcopus nostris auribus intimasset, quod in sua Ecclesia proposuisset statuere Præcentorem, nos ejus precibus inclinati, et licentiam concessimus Præcentorem hujusmodi ordinandi, dummodo in conferendis sibi reditibus nulli inferretur præjudicium, statuentes, ut Præcentor taliter institutus, in sessionibus, processionibus, & aliis illam haberet in Londonensi Ecclesia dignitatem, quam habent alii Præcentores in aliis Ecclesiis Anglicanis: [& inf. α] † Quocirca mandamus, quatenus, si secundum diversas consuetudines locorum, diversas habere noveris Præcentores in Anglicanis Ecclesiis dignitates, jam dictum Præcentorem illam habere facias in London. Ecclesia dignitatem, eaque maneat contentum, quam (rationabilib. & approbatis consuetudinib. Ecclesiæ salvis) sine præjudicio alieno poterit obtinere.

[α *Postmodum autem nostris fuit auribus intimatum, quod licet idem Episcopus dil. fil. G in eadem Ecclesia instituisset Præcentorem, quod tamen a nobis fuerat de prælibata dignitate statutum, biennio jam elapso nequaquam curavit. Quapropter tibi dedimus in mandatis, ut illud, sublato cujuslibet contradictionis, & appellationis obstaculo, exequi non postponeres, contradictores per cens. Ecclesiasticam compescendo. Noviter vero dil. fil. Decanus, & quidam alii personatus habentes in Ecclesia memorata suam nobis transmisere querelam: quod cum per Ecclesias Anglicanas consuetudines sint diversæ, ac quidam Cantorum minorem, quidam vero majorem habeant dignitatem, nec possint dignitates earum, cum sint variæ, & repugnantes, convenire simul in unum, is, qui noviter est institutus in Ecclesia London. Præcentor, non contentus eo, quod habere potest sine præjudicio aliorum, occasione literarum nostrarum quasdem ipsius Decani, & aliarum personarum ejusdem dignitates Ecclesiæ sibi nititur in præjudicium eorum arrogare.*]

¶ PITH. 13 *Idem*] *Eustasio.* Math. Paris. 301.

14. *Londonensis*] Math. Paris. 318.

CAP. VII.

Non potest induci ex consuetudine, ut quis possit dimittere dignitatem sine Superioris licentia, vel ut possit electus administrare, non habita confirmatione a Superiore.

Idem Innoc. III. *Conventui Corbien. monasterii.* p (*an.* 1208. *Roma in Germaniam.*)

p *al. ita: Idem Conventui, & Corbiensi monasterio.*

q *Cap.* 6. *eod. tit. in* 3. *compil.*

CUm venerabilis q frater noster Episcopus Hostiens. & L. sanctæ crucis Presbyter Cardin. in partibus Alemaniæ legationis officio fungerentur 15, invenerunt Abbatem de monasterio Herminnen. 16 quod ad Rom. Eccles. noscitur pertinere nullo mediante, ad monasterium Corbien. quod est etiam Rom. Eccles. speciale, temeritate propria migrasse: licentia illud deserendi, vel confirmatione a nobis, vel ab ipsis, qui vices nostras in illis partibus tunc gerebant, nec habita, nec petita: [& *infra.*] Postmodum autem nostri ejus, ad defensionem ipsius, generalem illius terræ consuetudinem allegarunt.

† Cum igitur hæc non tam consuetudo, quam corruptela merito sit censenda, quæ profecto sacris est canonibus inimica, ipsam mandamus de cætero non servari. r

r *Vide l. venum novum. C. de sud. & ibi Pet. de Bel. Cyn. Bartol. & Bald. & l.* 2. *C. quæ sit long. consuetudo.*

¶ PITH. 15. *Fungerentur*] Otto de S. Blasio 225. Uesperg. 310. Chron. Sclav. 4. 297.

16. *Monasterio Herminnen.*] *Herwald. Herwwoldeim. A.* Schafnab. 172.

CAP. VIII.

De consuetudine potest induci, quod una Ecclesia de gremio alterius teneatur sibi Prælatum eligere. Et consuetudo est optima legum interpres.

Idem *Decano Salesbriensi* 17, *A. Archidiac. & Magistro P. Penetel.* 18 *Canon. Parisiensi.* s (*an.* 1208. *Roma in Galliam.*)

s *al. Salesbiensi.*

t *Cap.* 7. *eod. tit. in* 3. *compil.*

CUm dilectus filius Guil. Andren. 19 Ecclesiæ Monachus, qui pro Clerico ejusdem Ecclesiæ se gerabat, & G. procurator monasterii Karosen. 20 super jure eligendi Abbatem in Andren. monasterio, & ejusdem electione in nostra præsentia ad invicem litigarent, idem Guil. electionem suam a fratribus Andren. 21 Ecclesiæ concorditer celebratam, auctoritate Apostolica petiit confirmari, asserens tam de jure communi, quam de privilegio speciali, ete ab Alex. Papa concesso, & a nobis postmodum confirmato, liberam eligendi auctoritatem ad eosdem fratres tantummodo pertinere. [& *infra.* α] Dictus vero procurator proposuit ex adverso, quod cum olim ad petitionem patronorum Ecclesiæ a Morien. u Episcopo fuerit constitutum, quod si prælatus locus divino munere adeo pollularet, ut Prior, aut Abbas constitueretur ibidem, electio ejus penes fratres ejusdem loci, & Capitulum Karosen. penderet, & obtentu hujusmodi statuti sic fuerit longa retroactis temporibus observatum, ut monasterio Andren. vacante, Andren. fratres in Karosen. Capitulo eliquem de gremio monasterii Karosen. sibi eligerent in Abbatem: electum prædictum G. tam contra statuti tenorem, quam etiam contra consuetudinem approbatam [quæ optima est legum interpres] minus canonice attentata, merito cassari debebat: [& *inf.* β] † Quia nobis constitit electionem ipsam a suspensis, & de suspenso etiam celebratam, eam justitia cassavimus exigente. Cæterum cum supradictum statutum ita sane posset intelligi, quod per illud nec juri communi, nec privilegio derogetur: ut videlicet ad sæpedictos fratres electio spectet Abbatis, & ad Karosen. Capitulum confirmatio: mandamus, quatenus si ex parte Karosen. cœnobii talis fuerit consuetudo probata, quæ juri communi præjudicet, in hac parte vos secundum illam decernatis electionem Andren. Abbatis de cætero faciendam: alioquin Andren. Monachis jus eligendi Abbatem adjudicare curetis: ut sic de cætero liberam habeant facultatem de gremio Ecclesiæ suæ, vel etiam aliunde, per electionem canonicam eligendi personam idoneam in Abbatem præsentandam Karosen. Capitulo, ut ab eo (si fuerit Canonica) confirmetur.

u *Morinen.*

[α *Nam de jure communi omnis congregatio Monachorum eligere sibi debet Abbatem: & in ejusdem Alex. privilegio continetur, ut obeunte monasterii Andren. Abbate nullus ibi qualibet surreptionis astutia, seu violentia præponatur, nisi quem fratres, vel eorum pars consilii sanioris secundum Deum, & beati Benedicti regulam duxerint eligendum. A nobis quoque prædictis fratribus dignoscitur esse concessum, ut licitum sit eisdem, cum Ecclesiam suam Abbate vacare contigeret, personam idoneam de gremio ejusdem Ecclesiæ, vel aliunde, per regularem electionem sibi præficere in pastorem Karosen. monasterio præsentandam, ut ab ipso confirmationem accipiat, & reverentiam, quam et debet, impendat.*]

[β *Et mandans fratribus antedictis, ut juxto quod est hactenus obtentum, procederent ad electionem Abbatis, & infra. His igitur, & aliis, quæ coram nobis utrinque fuere proposita, perspicaciter intellectis.*]

¶ PITH. 17. *Salesbriensi*] *Saleb.*

18. *Penetel.*] Peverel, *Archidiacono de Brie.*

19. *Andren.*] *Sandracensis*, Ordin. S. Bened. Diœc. Nemaus. *Martinus* 406.

20. *Karosen.*] *Karrosens.* Ordin. S. Bened. Diœc. Pictav.

21. *Andren.*] *Andrea* extra Burgum, Ord. S. Bened. Diœces. Tornac.

CAP. IX.

Capitulum sine Episcopo statuta, seu consuetudines novas facere, vel antiquas immutare non potest.

Honorius III. x *Parisiensi* 22 *Capitulo.* (*c. an.* 1221. *Roma in Galliam.*)

x *Papiensi, leg.*

CUm consuetudinis ususque longævi non sit levis auctoritas, & plerumque discordiam pariant novitates: auctoritate vobis præsentium inhibemus, ne absque Episcopi vestri consensu immutetis Ecclesiæ vestræ constitutiones, & consuetudines approbatas, vel novas etiam inducatis; & quas forte fecistis, irritas decernentes.

¶ PITH. 22. *Parisiensi*] *Papiensi.*

CAP.

CAP. X.

Non valet consuetudo, per quam quis inducitur ad peccandum, vel bona propria dissipandum.

Idem *Majori, & Burgen. de Rupella.*
(*a. an. 1223. Romæ in Galliam.*)

EX parte vestra fuit propositum 23, quod cum in patria 24 vestra saepe fuit hactenus duæ consuetudines abusivæ: una, quod si indigena, vel extraneus prodigalitatis vitio, vel insania, seu quocunque casu alio dissipaverit, vel amiserit 25 bona sua, bona uxoris suæ 26, tam mobilia, quam immobilia, pro suæ voluntatis libito *y* alienat. [*& infra. α*] Et quod si vir ducat uxorem, quæ fide conjugii violata committat adulterium 27, nihilominus ipsa medietatem omnium bonorum, quæ fuerit vir adeptus, impudenter exigit, & improbe apprehendit; quæ potius privanda esset omnibus viri bonis: [*& inf. β*] † Tenore præsentium declaramus, vos non teneri ad hujusmodi consuetudines 28 observandas.

y arbitrio, vide text. in l. Labeo ait, §. 1. ff. de poll. & Bart. in contrav. ad reprimendam.

[*α Quare fit interdum, ut viro defuncto mulier remaneat indotata, & superstites filii extremæ subjaceant incommodis paupertatis. Alia quoque consuetudo est non imparitur reprobanda.*]

[*β Quare super hoc vobis per Apost. sed. provideri humiliter postulastis. Nos igitur saluti, & utilitati vestræ consulere cupientes.*]

¶ Pite. 23. *Propositum*] Vincent. Belvac. *lib. 31. c. 127.* Math. Paris. 427.

24. *Patria*] *terra*.

25. *Amiserit*] Add. *omnia*.

26. *Uxoris suæ*] Add. *quantumcumque laudabilis vitæ fuerit, & honestæ*.

27. *Adulterium*] Add. *manifestum*.

28. *Consuetudines*] Add. *tanquam Juri contrarias*.

CAP. XI.

Consuetudo non derogat juri naturali, seu divino, cujus transgressio peccatum inducit: nec positivo, nisi sit rationabilis, & præscripta.

Gregorius IX. (*c. an. Chr. 1229. Romæ.*)

CUm tanto sint graviora peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam, nemo sanæ mentis intelligit naturali juri (cujus transgressio periculum salutis inducit) quacunque consuetudine (quæ dicenda est verius in hac parte corruptela) posse aliquatenus derogari. Licet etiam longævæ consuetudinis non sit vilis auctoritas, non tamen est usque adeo valitura, ut vel juri positivo debeat præjudicium generare, nisi fuerit rationabilis, & legitime sit præscripta.

z Vide B. Tho. 1. 2. q. 97. art. 3. & Dom. Sotum lib. 1. de just. & jur. q. 7. art. 2.

DE POSTULATIONE PRÆLATORUM.

TITULUS V.

CAPUT I.

Impostulabilis est, qui violat interdictum. h. d. quoad titulum: *habet enim multa alia dicta, quæ non faciunt ad tit.*

Innocentius III. *Decano, & Capit. Senonensi.*
(*an. Chr. 1198. Roma in Galliam.*)

AD hæc quia B. Petro: [*& infra. α*] Cumque de facili non possetis in unum locum, & propositum convenire, sed ad nos fuisset ab aliquibus appellatum: tandem convenientes in unum, Altissiodor. 1 Episcopum in Archiepiscopum postulastis. Postulationem vestram per magistrum R. Præcentorem vestrum, & per Abbatem S. Petri exponentes, & petentes, ut faciendæ translationi nostrum præberemus assensum 2. Verum, quoniam antequam idem magister ad sedem Apostolicam accessisset, nobis quasi pro certo constabat, quod idem Episcopus interdicti sententiam non servasset, quod etiam idem magister non negavit, in fratrum nostrorum præsentia requisitus a nobis, in ipsius Episcopi excusationem allegans, quod sententiam latam servare nullatenus tenebatur, quæ ad ejus notitiam nec per literas nostras, nec per Card. tunc Apost. sed. Leg. qui eandem sententiam promulgarat, nec per deputari ad hoc executoris mandatum, vel literas pervenisset. [*& infra. β*] Quod nec sufficit, imo nec proficit ad excusationem prædicti Episcopi, cum Cardinalis idem sententiam interdicti præsentibus multis solemniter, ac publice promulgavit: & eadem interdicti sententia in regno Francorum jam a multis publice cœperit observari. nec sit necessarium, cum constitutio solemniter editur, aut publice promulgatur, ipsius notitiam *b* singulorum auribus per speciale mandatum, vel literas inculcare: sed id solum sufficit, ut ad ejus observantiam teneatur, qui noverit eam solemniter editam, aut publice promulgatam: cum & contra quosdam, qui Serdicen. Concilium non servabant, tanquam illud non habuissent, aut percepissent, canonica tradat auctoritas, quod eis non facile facultas credendi tribuitur: cum idem penes illos in suis regionibus actum fuerit, & receptum. Nec valet, quod in Altissiodoren. diœcesi dictus Rex terram propriam dicitur non habere, cum nos terram totam Regis ipsius subjici mandaverimus interdicto, & Card. nostrum interpretatus mandatum, in terram illam sententiam promulgaverit, quæ Regi tunc temporis adhærebat: [*& infra. γ*] Sed inde liquido constat, sæpe dictum Episcopum sufficienter excusari non posse, quod suam metropolitanam Ecclesiam generalis interdicti sententiam & recepisse noverat, & servare. [*& infra. δ*] † Nos igitur, qui secundum Apostolum prompti sumus inobedientiam omnem ulcisci, ejusdem Episcopi Altissiodoren. inobedientiam attendentes, ne nil obedientia prodesse videretur humilibus, si contemptus contumacibus non obesset: cum juxte canonicas sanctiones quædam sint animæ, in quibus culpa est relaxare vindictam, postulationem hujusmodi non propter postulantem Ecclesiam, sed propter postulatam personam repulimus, ut indignam. Licet autem ex eo, quod hominem, qui vestro non conveniebat proposito, postulastis, cum vos interdicti sententiam servaretis, & ipse eam contemneret observare, permissa vobis facile abusi fueritis potestate; ac ideo vos ea non immerito privare possemus: de solita tamen benignitate *c* concedimus, ut vobis per postulationem idoneam, seu electionem canonicam de persona congrua consulatis.

b Ad intelligentiam vide B. Thom. 1. 2. q. 90. art. 4. Sotum l. 1. de just. & jure, q. 1. art. 4. Alphons. Castrum l. 1. de potestate legis pœnalis, Cap. c. & Fernandum Vasqu. lib. 1. controver. illustr. c. 44.

a Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.

c In manuscr. de solita tamen benignitate Sedis Apost. concedimus, &c.

[*α Sane cum Ecclesia Senonens. semper fuerit Ecclesiæ Romanæ devota, non immerito ipsius Ecclesiæ passioni compatimur, & doloribus condolemus, cum ea sit viduata pastore, qui etsi nobilis esset genere, nobilior tamen fuit, sicut credimus, sanctitate.* & infra. *Dolemus insuper, quod doluri nimis, quem de tanti patris obitu conceperat Eccles. Senonens. dolor alius supervenit, cum eo vix surgente ab officio funeris tam funesti, vix digne celebratis exequiis tanti patris, Rex ipsi sasisit commoditas possessiones ipsius tam ad mensam Archiepiscopi, quam Canonicorum pertinentes, non ut debuit, vel ut decuit, sed ut voluit, & valuit, occupavit 3, & personas etiam, quæ de mandato nostro suspenderant organa sua, compulit exulare* 4. Et infra.]

[*β Et quod in Altissiodorensi diœcesi Rex ipse terram propriam non haberet, & quod eadem Altissiodorensis diœcesis ratione causæ fuerat interdicta,* & infra.]

[*γ Quod si Episcopatus ejus ex alia causa fuerat interdictus, interdicti sententiam & tenebatur fortius, & poterat facilius observare.*]

[*δ Ideoque unus eorum extiterat, qui deliberantes super eandem sententiam de communi consilio decreverunt, sed erraverunt, ut eandem sententiam non servarent, cum si verbum Apostoli Petri de Clemente dicentis diligentius attendissent, commonitionem super hoc non debuerunt expectare, sed observandam prudenter, & humiliter exhibere.*]

¶ Pian. 1. *Altissiodoren.*] *Hugo*, Vincentius 30. 100. Albigen. 132. Vide Collat. 1. *tit.* 1. *cap.* 7. Math. Paris. 239. Vign. 260 Paul. Æmil. *in Philipp.*

2. *Assensum*] Anno 1199. Michael Senonensis Archiepiscopus obiit, post quem Hugo Antissiodorensis Episcopus, & genere & literis, & facundia clarus a Clero eligitur. Sed pro eo Nuntiis Romam missis, electioni præfatæ Dominus Papa noluit assentiri. *Robert. Antissiodor. S. Mariani Monachus*, anno 1200. Octavianus Hostiensis Episcopus a Domino Papa Legatus in Franciam, Regem ad se reducit, ut Reginam, quam expulerat, in regnum reducat, non tamen cum debito honore susceptam, nec thoro redditam maritali. Idem prætaxatus Petrum de Corbolio, qui literaturæ Secularis, & Theologicæ prærogativa famosus in Scholarum regimine Parisiis diu claruerat, & de Cathedra Magistrali ad Cameracensis Ecclesiæ Cathedram nuper assumptus fuerat, tam de assensu Regis, quam Domini Papæ, Clero licet præter paucos invito in Senonensem Ecclesiam inthronizat. *Idem in Chronic.*

3. *Occupavit*] *Regale de Sens.*

4. *Exulare*] Math. Paris. 239. Innocent. epist. *pag.* 503. Cent. 13. 763.

CAP. II.

Qui postulationem cassatam vitio personæ innovat, est eligendi, & postulandi potestate privatus.

Idem *Hostiensi Episcopo Apost. sed. Legato.* 3
(*an. 1200. Roma in Galliam.*)

GRatum *d* gerimus. [*& infra. α*] Accepimus *autem* ex literis tuis, quod Canonici Senonens. quorum postulatio nostra fuit auctoritate cassata, licet cassationis literas suppressissent in fraudem, ut canonice ad electionem procederent, mandavisti: [*& infra. β*] Cumque plures eorum postulationem cassatam a nobis innovare denuo niterentur, quidam vero Episcopum Cameracensem in Archiepiscopum postularent: tu intelligens eos, qui cassationem nostram quodammodo revocare volebant, eligendi privilegium emisisse: quia concessa sibi ex Apostolicæ sedis benignitate abuterentur temere potestate: ac id *e* ad alios, licet pauciores numero *f*, quoniam tamen ad hoc pertinet, consilio saniores, eligendi, vel postulandi devolutam esse licentiam, prædictum Cameracen. ad eorum instantiam in pastorem auctoritate fretus Apostolica providisti. † Nos igitur a sollicitudine Cameracensis Ecclesiæ ipsum reddidimus absolutum, quod a te de mandato nostro factum est, auctoritate Apostolica confirmantes.

d Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.

e Electio ad quos & quot pertineat.

[*α Et acceptum, & fraternitatem tuam plurimum commendamus,*

damus, quod ad promotionem ven. f. n. P. quondam Cameracensis Episcopi 6, nunc autem Archiepiscopi Senonensis, prudenter, & efficaciter attendisti.]

[*β Adjiciens etiam, quod nisi forsitan in talem personam concorditer vota sua transferrent, pro qua meritò tanquam deberent obtinere consensum: de provisione ipsius Ecclesiæ postmodum faceret, quod crederet expedire.*]

¶ PITH. 5. *Sed Leg.*] Vincent. Belvac. 30. 6c.

6. *Cameracensis Episcopi*] Innocentii Didascalus Vincent. 30. 43. *Vuestmonaster.* 7d. *Antoninus* 762.

CAP. III.

Postulatio, per quam privata, vel minor utilitas commutatur, vel major præfertur, vel quæ fit a minori, quam a tertia parte Collegii, admitti non debet.

f al. Idem Clericis Raven.

Idem *Clericis Ravennensis Ecclesiæ* f. (*c. an. 1204. Romæ in Æmiliam.*)

g Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.

h al. Considerantes igitur.

BOnæ memoriæ g Guilelm. Archiepiscopo vestro viam universæ carnis ingresso, quidam vestrum sanctæ Pranadis Presbyterum Cardinal. quidam vero 7 Imolen. 8 Episcopum postulaverunt: [*& inf. α*] † Nos igitur auditis, quæ de facto, & de jure fuerant allegata, plenius etiam pro utrilibet partium curavimus allegare, consideravimus h vero, quod ejusdem Cardinalis præsentia utilior sit non solum Romanæ, sed etiam Ecclesiæ generali, tam apud Apostolicam sedem, quam apud Ecclesiam Ravennatem: unde non immerito præferentes speciali utilitati communem, & minori majorem, prædictum Cardinalem postulationi vestræ non duximus concedendum. Attendentes autem ex altera parte, quod prædictus Episcopus *Imolensis*, a minori quam tertia parte fuerit postulatus: & quod Apostolica sedes postulationes hujusmodi non consuevit in tanta divisione, ac contradictione recipere: cum etiam quando aliquis ab altis unanimiter postulatur, ad admittendam postulationem eorum, non tam ex justitia, quam ex gratia moveatur, postulationem ipsius non duximus admittendam.

Mandantes, quatenus cum hi, qui vocem in electione habere noscuntur, per electionem, postulationem, seu nominationem canonicam in personam idoneam convenire curatis.

[*α Cumque partes postulationes suas per nuncios suos nobis præsentassent, proponebatur ab his, qui Cardinalem postulaverant memoratum, quod plures, quam duæ partes vestrum convenerant in eundem. Verum pars altera proponebat, quod digniores personæ postulaverant Episcopum Imolensem, & quod in postulatione ipsius & forma canonica, & tenor compromissionis fuerat observatus: cum tanquam Suffraganeus Raven. Ecclesiæ postulatur de ipsius gremio extitisset. Fuerat n. compromissum, ut de corpore Ravennaten. Ecclesiæ personam eligerent idoneam, & competentem, quod pars altera frivolum asserebat, cum licet talis conditio fuerit adjecta, poterat tamen de Rom. Ecclesiæ collegio propter ipsius privilegium præfata postulari persona: cum membra capitis a membris corporis censeri non debeant aliena.*]

¶ PITH. 7. *Quidam vero*] Hier. Rubeus 6. 276.

8. *Imolen.*] Leg. *Foroccrnelien.*

CAP. IV.

Archiepiscopus in Archiepiscopum postulatur. Et cuius postulatio præsentata est Papæ, non possunt postulantes ab ea recedere, sed debet superioris judicium expectare. h. d. quoad titulum.

i al. Canonico. al. Can. Strigon.

Idem *Præposito, & Capitulo Strigonien.* i (*c. an. 1211. Romæ in Hungariam.*)

a Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.

l Vbi, Episcopus, deest in multis antiquis.

m al. pastore.

n al. & vos.

BOnæ n memoriæ Guil. Archiepiscopo vestro viam universæ carnis ingresso, cum in Colocens. Archiepiscopum, postulandum a nobis concorditer unanimiter eo, vestra, Suffraganei Strigonens. Ecclesiæ, Quinqueecclesiens. Episcopus l videlicet, & quidam alii postulationi vestræ se opponere curaverunt, asserentes: quod eis contemptis, qui jus habebant eligendi vobiscum, postulatio eadem fuerat attentata: licet vestri nuncii proponerent ex adverso, quod super præficiendo vobis Pontifice m, de gratia multorum Suffraganeorum fuerat requisitus assensus, sed ipsi vobis consilium denegaverunt. Nunciis igitur in nostra præsentia constitutis, & proponentibus adversariis quædam alia contra postulationis vestræ processum, quia nobis de propositis non constabat, ita duximus providendum, ut si Suffraganeis persistentibus in contradictione sua, vos n postulationi vestræ vellletis instare, per procuratores idoneos ad sedem Apostolicam veniretis. Si autem illi a contradictione sua cessarent, & vos instaretis proposito vestro, ad præsentiam nostram mitteretis personas idoneas, quæ super his, quæ opportuna forent, nos redderent certiores. Quod si contradicentibus Episcopis memoratis vos contingeret de jure vestro diffidere, aliam personam idoneam provideretis vobis canonice in pastorem.

Cæterum quidam vestrum a postulatione vestra, quam nobis præsentaveratis, communiter temere recedentes, aliis persistentibus in eadem, prædictum Quinqueecclesiens. Episcopum in Archiepiscopum postulaverunt: [*& infr. α*] Nos igitur postulationem ipsam, quam invenimus in multa discordia non solum Suffraganeorum, verum etiam Canonicorum Strigonens. Ecclesiæ, ac contra formam mandati nostri temere celebratam, non duximus admittendam, sed vobis dedimus in mandatis, ut ad providendum vobis pastorem idoneum per electionem canonicam, vel postulationem concordem (requisito Suffraganeorum assensu, si esset de antiqua, & approbata consuetudine requirendus) procedere curaretis, alioquin nos ipsi provideremus Ecclesiæ viduatæ. Verum antequam ad eos literæ nostræ o pervenissent, intimavimus mandatum priori, Suffraganeos, præter Quinqueecclesien. ad concordiam revocastis. [*& infr. β*] Post hæc (mandato p nostro recepto) hi, qui in Colocen. convenerant, ab ejus postulatione recedere noluerunt, sed innovaverunt eandem, reversis ad eos quibusdam Canonicis q, qui in partem alteram declinarant. [*& inf. γ*] † Cæteri vero, qui Quinqueecclesien. Episcopum postularant, convenientes in unum, cæteros Canonicos ad Capitulum convocarunt, ad postulationem concordem, vel electionem canonicam, juxta mandatum Apostolicum procedere cupientes: sed illis nolentibus convenire, intelligentes penes se tantum remansisse facultatem liberam eligendi, quia aliqui jus suum prosequi negligebant, prædictum Quinqueecclesien. denuo postularunt. [*& infr. δ*] Nec obstabat r eorum discordia, qui alium postularunt, cum prius in postulatione Archiepiscopi supradicti concordassent pariter universi: & consensum vestrum annotatum literis, & subscriptionibus propriis roboratum, petissetis a nobis per communes nuncios confirmari, nosque vestram recepissemus postulationem dijudicandam, si Suffraganei forsitan in contradictione persisterent, vel (si consentirent, aut etiam cederent) approbandam. Si enim postquam postulatio subscriptionibus postulantium roboratur, & præsentatur Romano Pontifici approbanda, possent ab ea recedere postulantes, nobis frequenter illuderent, & judicium nostrum ex eorum pendere arbitrio videretur: [*& infr. ε*] † Intelleximus itaque, quod etsi esset neutra postulatio approbanda, juxta tenorem tamen s posterioris rescripti, ad nos de cætero Strigonensis Ecclesiæ provisio pertinebat. Quia vero non plenam de personis illius regni notitiam habebamus, ideoque non poteramus salva conscientia eidem Ecclesiæ in alia persona t, quæ de Regno Hungariæ originem u duceret, congrue providere, nec vellemus ei præficere alienum, quamvis honestius videretur, si n Suffraganeus ad metropolim suam accederet, quam Archiepiscopus ad metropolim transferretur, partem tamen eligimus potiorem; & eundem Archiepiscopum, in quem omnes, quorum consensus in electione, vel postulatione pastoris requiritur, licet diversis temporibus convenerant, a vinculo, quo tenebatur, Colocens. Ecclesiæ absolventes, ad metropolim Strigon. transferimus, & ei licentiam tribuimus transeundi: pallium a ei ad nomen, & usum ejusdem Ecclesiæ transmissuri.

o al. Literæ nostræ secundæ pervenissent.

p Alias, mandato secundo nostro.

q al. quibusdam Canonicorum rebus, qui, &c. al. quibus Canonicorum, qui, &c.

r nocebat, in manuscript.

s Deest dictio, tamen, in antiquis.

t In nonnullis exemplaribus inferitur hæc dictio, Nisi: quæ nec in antiquis, nec in vetere compil. habetur.

u ne.

a De pallio vide in Synod. Colon. 17 & sup. par. 5. c. 325.

[*α Quarum vota nullus Suffraganeorum assensit, excepto duntaxat Episcopo Vesprensi 10. Et licet charissimus in Christo filius noster A. Hungariæ Rex illustris, tunc Dux, & Rex regni Hungariæ, L. nepotis sui Regis nomine, cujus tutelam, & regni curam ipsi frater ejus commiserat gubernator, precum suarum primitias ad nos pro prædicti Colocensis postulatione transmiserat: postmodum tamen pro Quinqueecclesiensi Episcopo ad Strigonens. Metropolim transferendo, nobis per literas suas humiliter supplicavit.*]

[*β Ita quod Vesprim. Vesprin. 11 & Vaien Episcopi pro translatione Colocensis Archiepiscopi salvo jure suo imposterum, cui propter affectionem, & necessitatem Strigon. Ecclesiæ supersedebant, ad præsens nos humiliter rogaverunt, prædicto Nitriensi scribente, quod si non placeret nobis electionem factam de Quinqueecclesiensi Episcopo admittere, postulationem alterius sine præjudicio juris suppliciter curabant.*]

[*γ Cum prædicti Regis, & Suffraganeorum literis dil. fil. A. Magistrum scholarum, M. Thesaurarium, & A. Archidiaconum, & F. & N. Canonicos Strigonens. Ecclesiæ ad sed. Ap. destinarunt, super postulatione sua dispensationis gratiam petituros.*]

[*δ Cum ergo utriusque partis nuncii ad sed. Apost. pervenissent, hi, qui pro Quinqueecclesiensi Episcopo veniebant, proponebant partem suam juxta mandatum Apostolicum processisse, nec obstare discordiam, vel contradictionem eorum, qui juxta formam mandati nostri procedere contemnentes, illo recepto, nec elegerunt quenquam canonice, nec concorditer postularant. Unde omnino debeat eorum postulatio reputari, cum cæteri, tanquam mandata Apostolica contemptores, eligendi, ac postulandi se jure privassent, cum nec postulare, nec eligere voluerint, imo nec etiam ad Capitulum venire. Ad hæc autem pars altera respondebat, quod illi, qui Colocens. Archiepiscopum postularant, formam fecuti fuerant per nostras literas datam, quamvis innitentes priori postulationi, juxta tenorem priorum literarum nostrarum partem concordem fecerant, quæ prius discors fuerat, dum Suffraganeos ad concordiam revocarunt.*]

[*ε Poterat quoque addi, quod pars altera mandatum Apostolicum non servarat, utpote quæ nec postulationem concordem, nec electionem canonicam celebrarat, cum in majori contradictione quam prius non solum Canonicorum, sed Suffraganeorum etiam, ipso Rege adversæ partis favente, prædictum Quinqueecclesiensem Episcopum postulasset. Auditis igitur his & aliis, quæ fuerunt hinc inde proposita, & habito super his cum fratribus nostris diligenti tractatu.*]

¶ PITH. 9. *Originem*] *Originarium prosequi aut Extraneam.*]

10. *Vesprensi*] *Nitriensi*, F. Bosqu. 277.

11. *Vesprim.*] *Vaciensis, Vesprimiensis, & Nitriensis.*

CAP.

CAP. V.

Postulatio, contra quam agitur de contempto, potest sine praejudicio alicujus rejici: potest tamen de speciali gratia admitti, hoc dicit.

Idem Innoc. III. *Capitulo Strigoniensi*. (*c. an. 1200. Roma in Hungariam.*)

POstulationem y, quem celebrastis: [*& infra.*] Licet ergo per postulationem hujusmodi nullum jus sit alicui acquisitum, ideoque sine praejudicio alicujus postulationem potuissemus repellere memoratam: ut tamen vobis de speciali gratia consulamus, ita duximus procedendum, quod per procuratores idoneos, ad omnia sufficienter instructos, nostro vos conspectui praesentetis, quatenus utraque parte praesenta, quod justum fuerit, decernamus.

y C. 3. eod. tit. in 3. Compil.

CAP. VI.

Episcopus non est eligendus ad aliam dignitatem, sed postulandus.

Honorius III. *Cap. Calaritano.* z (*c. an. 1220. Roma in Sardiniam.*)

ETsi unanimiter vota vestra concurrerint ad Sutrien. Episcopum in Ecclesiae vestrae Archiepiscopum eligendum, cum sit alligatus Ecclesiae a liberum a uno habeat sine nostra permissione volatum, electionem de ipso factam, tanquam contra canones b minus licite attentatam, de fratrum nostrorum consilio duximus irritandam, cum aliqui nullo jure potuerit, sed potius postulari. α

[*α Volentes tamen, quantum cum Deo possumus, vestris desideriis concurrere benigno favore, dil. fil. Subdiacono, & Capellano R. nostro Apost. sed. Legato duximus injungendum, ut & vota vestra circa ipsum exquirant, & personam nostra vice nostra examinent diligenter, tandem ad nos cum literis vel veritatem continentibus, destinando, ut si idoneus repertus fuerit, disponente Domino & ipsi in Ecclesia, & in ipsa Ecclesia vestrae utiliter provideatur.*]

z al. Caritanensi, in aliis, Innoc. III.

a In antiq. librorum non habetur ad aliam, sive, &c.

b Contravenire canoni est peccatum in c. 2. & c. illud. De major. & obed.

DE ELECTIONE, ET ELECTI POTESTATE.

TITULUS VI.

CAP. I.

Ecclesia collegiata non debet provideri de Praelato per collationem, seu provisionem, sed per electionem canonicam fiendam per ipsum Collegium. h. d. Abbas.

Lucius a Papa. a (*forte I. an. 256. Romae.*)

NUllus b in Ecclesia, ubi duo, vel tres *fratres* fuerint in congregatione, nisi eorum electione canonica, Presbyter eligatur: [*& inf. α.*] Si vero aliter quis Ecclesiam adeptus fuerit, eo quod per cupiditatem illam acquisierit, atque contra canonicam regulam disciplinam egerit, expellatur.

[*α Et eisdem convocatis, etiam Parochianis, atque in unum consentientibus.*]

¶ Pith. c. *Lucius*] Masson. 170. in *Philipp.* Crantzius *Metrop.* 7.45.

a Codices hic variant: nam quidam Pius, alii Alexander.

b Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.

CAP. II.

Electus ad clamorem populi non debet per superiorem confirmari.

Ex Concilio Sardicens. c (*an. 347. in Dacia.*)

OSius d Episcopus dixit: Si quis ita temerarius extiterit, ut talem excusationem afferens, asseverat, quod literas populi acceperit, cum manifestum sit potuisse plures eorum, qui sinceram fidem non habent, praemio & mercede corrumpi, ut clamarent in Ecclesia, & ipsum petere viderentur: omnino fraudes has damnandas esse arbitror, ita ut nec laicam in sue communionem [nisi de hoc poenituerit] talis accipiat. Si vero omnibus placet, statuite, Synodus respondit, Placet.

c Conc. Sardic. Can. 2. Burch l. 1. Decret. cap. 19. Ivo p. 5. cap. 73.

d Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.

CAP. III.

Electio canonica confirmanda est, debet tamen superior ante confirmationem inquirere de conversatione, & vita electi, ubi fuit conversatus.

Greg. III. e (*imo I. an. 600. Roma in Campaniam.*)

POstquam: [*& infra.*] Confirmationem f petentium desideria, si nihil est, quod electum impediat, impleantur. Cujus vitae vel actus, qui amelius possunt, ubi est conversatus, cognosci, inquirantur ibidem.

e al. Gregor. IX. & male Gregor. lib. 8. epist. 18. Registri.

f Cap. 11. eod. tit. in 1. compil.

CAP. IV.

Electo in Archiepiscopum sedes Apostolica pallium non tradet, nisi prius praestet fidelitatis, & obedientiae juramentum.

Paschalis I. (forte II.) Panormitano 2 g *Archiepiscopo.* (*ann. 1102. Roma in Siciliam.*)

SIgnificasti Reges 3 h, & regni majores admiratione permotos, quod pallium tibi ab Apocrisiariis i nostris tali conditione oblatum fuerit, si sacramentum, quod a nobis scriptum detulerant, exhiberes. [*& infr. α*] Mirentur in hac causa Dominum nostrum Jesum Christum, qui cum ovium suarum curam Petro committeret, conditionem posuit, dicens k: *Si diligis me, pasce oves meas.* Si conscientiarum factor, & cognitor secretorum, conditione hac usus est, nec semel tantum, sed & secundo, & usque ad contristationem: qua nos sollicitudine oportet tantam Ecclesiae praelationem imponere fratribus, quorum conscientias non videmus? Ajunt omne jusjurandum a Domino esse prohibitum l, nec ab Apostolis post Dominum, nec in Conciliis inveniri posse statutum. Quid est ergo, quod Dominus subsequenter ait m: *Quod amplius est, a malo est?* hoc enim amplius ut exigamus, malum nos illo permittente compellit. Nonne malum est ab Ecclesiae unitate, & a sedis Apostolicae obedientia resilire, & contra Canonum statuta prorumpere? quod multi etiam post sacramentum praestitum praesumpserant: [*& infra. β*] Hoc itaque malo, ne necessitate compellimur juramentum pro fide, et pro obedientia, pro unitate requirere. Ajunt in Conciliis statutum non inveniri, quasi Romanae Ecclesiae legem Concilia ulla praefixerint, cum omnia Concilia per Romanae Ecclesiae auctoritatem & facta sint, & robur acceperint, & in eorum statutis Romani o Pontificis patenter excipiatur auctoritas: [*& inf. γ*] † Cum igitur a sede Apostolica vestrae insignia dignitatis exigitis, quae a beati Petri tantum corpore assumuntur: justum est, ut vos quoque sedi Apost. subjectionis debitae signa solvatis, quae vos cum beato Petro tanquam membra de membro habere, & catholici capitis unitatem servare declarent.

[*α In pallio conceditur plenitudo Pontificalis officii, quia juxta sedis Apostolicae, & totius Europae consuetudinem, ante acceptum pallium Metropolitano minime licet aut consecrare Episcopos, aut Synodum celebrare.*]

[*β Nonne praedecessor tuus praeter Rom. Pontif. conscientiam damnavit Episcopum? quibus hoc Canonibus, quibus hoc Conciliis legitur esse permissum? Quod super Episcoporum translationibus loquuntur decreta, quae apud vos non auctoritate Apostolica, sed nutu Regio praesumuntur, propter haec mala & alia devitanda hujusmodi juramentum exigitur. Cur autem Dominus juramentum prohibuit, Apostolus Jacobus manifestat, adjiciens, ut non sub judicium incidatis, nec quisquam, sicut beatus Augustinus exposuit, consuetudine jurandi ad perjurii consuetudinem delabatur. Quapropter juratione non utatur, nisi necessitate, cum videt pigros homines esse ad credendum, quod eis utile est credere, nisi juratione firmetur.*]

[*γ Et ita possum Apostolicam sed. contemnere, possum apud vos calcaneum elevare, & datum a Deo privilegium evertere, vel auferre non possum, quod Petro dictum est: Tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claves regni caelorum: quibus eadem Conciliorum decretis dandi pallium modus praescriptus est, & professionis, vel obedientiae ordo sancitus?*]

¶ Pith. 2. *Panormitano*] Leg. Calonensi.

3. *Reges*] Petrus Blesensis *epist.* 10. Rogerium, & Bohemandum scilicet Reges. Sigebert. ann. 1148. 1157. Florus Historiarum Appendix Catalog. 17. Antonin. in Innocent. III. 88. §. 1.

g Pa: a Toletano. al. Palerm. Archi. al. Polonensi Arch.

h Cap. 11. eod. tit. in 1. compil.

i Apocrisiarius dicitur responsalis ab ἀποκρίσεως, respondeo. Justin. Nov. 25.

k Joan. 21.

l Matth. 5. Hic fuit error Valdensium. Eymericus in Directorio, p. 2. q. 14. & 17.

m Concor. cex. in authen. ut jud. sine quo suff. §. considerauimus, in gl. illicito.

n Vide B. Tho. 2. 2. q. 89. art. 1. & Sot. lib. 8. de just. & jur. q. 1. art. 2. ubi licitum esse jurare verum, ostenditur.

o antiqui, Roman. Ecclesiae.

CAP. V.

Si Schismaticus ad unionem Ecclesiae reversus, eligitur in Episcopum, electio non tenet, sed ex dispensatione potest confirmari.

Alexander III. Pet. 4 *Presbytero Cardin. Apostolicae sedis* p *Legato.* (*an. 1179. Roma in Istriam.*)

QUia diligentia tua requisivit, an electionem electi, qui abjurato schismate q ad unitatem Ecclesiae redit, debeas confirmare: duximus respondendum, quod si a Schismatico nullum ordinem susceperit, & ejus electio secundum formam Canonum fuerit celebrata, eum (dummodo alia non impediant) dispensative permittimus confirmari. Mandantes, ut eum facias a Catholicis Episcopis Suffraganeis Aquilegiens. Ecclesiae in Episcopum ordinari. Salva debita justitia, & reverentia ejusdem Ecclesiae, cum ad catholicam redierit unitatem.

¶ Pith. 4. *Petr. Presbytero*] al. *Joanni.* Cent. 12. 1411, 1433. Albert. Stad. 1195. Chron. Sclavor. 108.

p In Conc. Lat. tit. de elect. & electi pot. c. 2.

q Adde Schismaticum de jure civili deberi suspendi. Text. est, & ibi Bald. c. 1. responso de pace jur. fir. col. 10. & rediens ad Ecclesiam abjuret. Turrecr. de Eccles. l. 4. p. 2. c. 25.

CAP.

CAP. VI.

Electus in Romanum Pontificem a duabus partibus Cardinalium, nullo excipiente obstante, est Papa. Electus autem a minori numero gerens se pro Papa, excidit una cum sibi adhaerentibus in poenam hic contentam.

Idem in Concilio Lateranensi. r 5
(*an.* 1179. *Romae*.)

LIcet s de evitenda discordia in electione Rom. Pontificis, manifesta satis a praed. nostr. constituta manaverint: quia tamen saepe post illa per improbae ambitionis audaciam gravem passa est Ecclesia scissuram, nos etiam ad malum hoc evitandum de consilio fratrum nostrorum, & sacri approbatione Concilii aliquid decrevimus adjungendum. §. 1. Statuimus ergo, ut si forte (inimico homine superseminante zizaniam) inter Cardinales de substituendo Summo 7 Pontifice non poterit esse plena concordia, & duabus partibus concordantibus, pars tertia concordare noluerit, aut sibi alium praesumpserit nominare, ille absque ulla exceptione ab universali Ecclesia Romanus Pontifex habeatur, qui a duabus partibus concordantibus electus fuerit, & receptus. §. 2. Si quis autem de tertiae partis nominatione confisus (quia re ratione esse non potest 8) sibi nomen Episcopi usurpaverit, tam ipse, quam hi, qui eum receperint, excommunicationi subjaceant, & totius sacri ordinis privatione mulctentur, ita ut viaticum etiam eis (nisi tantum in ultimis) communio denegetur: & si non resipuerint, cum Dathan, & Abiron (quos terra vivos absorbuit) accipiant portionem. §. 3. Praeterea si a paucioribus, quam a duabus partibus, aliquis electus fuerit ad Apostolatus officium, nisi major concordia intercesserit, nullatenus assumatur, & praedictae poenae subjaceat, si humiliter noluerit abstinere. Ex hoc tamen nullum Canonicis constitutionibus, & aliis Ecclesiis praejudicium generetur, in quibus debet majoris, & senioris partis sententia praevalere: quia quod in eis in dubium venerit t, superioris poterit judicio definiri. In Romana vero Ecclesia speciale aliquid constituitur: quia non potest 9 ad superiorem recursus haberi 10.

¶ Pith. 5. Lateranensi] Incert. Auctor post Radevic. 760. Favebat Frederico Radev. *lib.* 2. *pag.* 60. 62 71. & *lib.* 4. *pag.* 54. G. Neubrig. *lib.* 4. Onufr. ad Platin. in Luc. III.

6. *De*] Lag. *pro*.
7. *Summo*] Lag. *Romano*.
8. *De ratione esse non potest*.] Lag. *rem habere non potest*.
9. *Non potest*] Add. *de electione Episcopi*,
10. *Haberi*] Lag *fieri*.

r Quod celebratum est Romae, an. Dom. 1179. sub Alex. Pp. III. assistentibus 274. Episc. mens. Martio. Aliud vero celebratum est Lateranense ann. Dom. 1215. sub Innoc. III. mense Novembri Pontificat. ejus an. 18. assistentibus 412. Episcopis, primatibus, & Archiepisc. 72. reperitur tit. de electi Sum. Pont. c. c.

s Cap. 15. eod. tit. in 1. compil.

t Intervenerit.

CAP. VII.

Electio ad Episcopatum fieri debet de digno scientia, moribus, & aetate, & quod habeat tricesimum annum completum, & sit de legitimo matrimonio natus. h. d. usque ad §. Cum vero.

Idem ex Concilio Lateranensi. u
(*an.* 1179. *Romae*.)

CUm in cunctis sacris ordinibus, & Ecclesiasticis ministeriis sint aetatis maturitas, gravitas morum, & literarum scientia inquirenda; multo fortius in Episcopo haec oportet requiri: qui ad curam aliorum positus, in seipso debet ostendere, qualiter alios in domo Dei y oporteat conversari. Eapropter, ne quod de quibusdam pro necessitate temporis factum est, trahatur a posteris in exemplum: praesenti decreto statuimus, ut nullus in Episcopum eligatur, nisi qui jam tricesimum annum aetatis exegerit z, & de legitimo matrimonio sit natus, qui etiam vita, & scientia commendabilis demonstretur.

u Cap. 3. Conc. Lateranens.
x C. 16. eod. tit. in 1. Compil.
y Domini.
z Alias, egerit, vide Burch. l. c. Decret. c. 9.

Beneficia electi in Episcopum vacant per confirmationem, adeptionem possessionis, & consecrationem secutam, vel postquam praefinitum tempus ad petendam consecrationem lapsum fuerit, h. d. usque ad §. Inferiora Abbas Siculus.

§. 1. Cum vero electus fuerit, & confirmationem electionis acceperit, & Ecclesiasticorum bonorum administrationem habuerit: decurso tempore de consecrandis Episcopis a Canonibus definito, is, ad quem spectant beneficia, quae habebat, de illis disponendi liberam habeat facultatem.

In dignitatibus, & officiis citra Episcopatum, ac curatis beneficiis, debet assumendus vigesimum quintum annum attigisse, & alias esse idoneus scientia & moribus: & si non est in ordine requisito, debet se facere promoveri in proximis temporibus: alias manens non parens, privatur beneficio, non obstante appellatione: nisi ex causa legitima excusetur, h. d. usque ad §. Clerici Abb. Siculus.

§. 2. Inferiora etiam ministeria, ut puta Decanatum, Archidiaconatum, & alia, quae curam animarum habent annexam, nullus omnino suscipiat, sed nec parochialis Ecclesiae regimen, nisi qui jam vigesimum quintum a annum aetatis attigerit, & scientia & moribus commendandus existat. Cum autem assumptus fuerit 11, si Archidiac. in Diaconum, & Decanus, & reliqui admoniti, non fuerint praefixo a Canonibus tempore in Presbyteros ordinati, & ab isto removeantur officio, & aliis conferatur, qui & velint, & possint illud convenienter implere. Nec prosit eis appellationis refugium b, si forte in constitutionis istius transgressionem per appellationem voluerint se tueri. Hoc sane non solum de promovendis, sed etiam de his, qui jam promoti sunt, si Canones non obsistant c, praecipimus observari.

a Vide Concil. Carth. c. 22. & Burch. l. 2 Dec. c. 20. 21. & 22.

b Vid. l. c. §. quaestione, cum ibi not. ff. de appell. & gloss in c. non solum. de appell. lib. 6.
c Concor. text. in l. privilegia. C. de sacrosanct. Eccl. & cap. c. de Consuetud.

Eligentes indignum contra formam hujus c. privati sunt pro prima vice potestate eligendi: & idem in collatore: & defectum Capituli supplet Episcopus, & e converso: & si Capitulum negligit, fit devolutio ad Metropolitanum. h. d. usque ad finem.

§. 3. Clerici sane, si contra formam istam quemquam elegerint, & eligendi tunc potestate privatos, & ab Ecclesiasticis beneficiis triennio noverint se suspensos. Dignum est enim, ut quos Dei timor a malo non revocat, Ecclesiastica saltem coerceat severitas disciplinae d. Episcopus autem si contra haec fecerit, aut consenserit fieri, in conferendis praedictis officiis, & beneficiis potestatem amittat, & per Capitulum, aut per Metropolitanum (si Capitulum concordare nequiverit) ordinetur. e

d Concor. text. in l. capitalium. §. famosos, ff. de poen. l. bona fides. ff. de poenis.
e Ordinentur in Concilio, unde familiar.

¶ Pith. 11. Cum assumptus fuerit] Additur in authentico: *Cum assumptus fuerit non minor xxv. annis, qui nec Diaconus, nec Presbyter erat, in Archidiaconatum, vel Decanatum, vel in aliam curam animarum, si electus Archidiaconus intra praefinitum tempus non fuerit factus Diaconus, vel si Decanus electus, & reliqui non fuerint infra legitimum tempus facti Presbyteri, quantumvis licet moniti prius, ut se Presbyteros facerent, vel Archidiaconus assumptus, ut se Diaconum faceret: non monendi prius sunt, quam removendi*.

CAP. VIII.

Compromittentes super electione tenentur recipere electum a compromissario, si est idoneus.

Idem Reverendo Archiep. (*an.* 1179. *Romae in Flandriam*.)

CAusam, quae inter f moniales sanctae Margaretae, [& *infra*] Si hinc inde in Episcopum electionem contulerint, promittentes, quod illam, quam g eis providerit, acceptarent, ipsam quam providerit, facias ab eis (si tamen extiterit h idonea) in suam recipi Abbatissam.

[*a Super discordia, & dissensione electionis, quam fecerunt, dignoscitur agitare, experientiae tuae jam pridem commisimus terminandum. Unde quoniam causa ipsa in tantum protrahitur, & nondum, sicut accepimus, processisse, & periculosum, & damnosum est in ea asserere, eo quod causa ipsa extentum protrahitur. F. t. p. a. s. m. q. infra dies XL. vel duos menses, aut plus secundum tenorem alterum nostrarum literarum in eadem causa procedas, ita videlicet, quod.*]

f Post Conc. Lateran. sub Alexand. III. p. 40. c. 1. & c. 17. eod. tit. in 1. compil.
g al. eis, quam Episcopus eis.
h Nam dantes aliquis potestatem videntur intellexisse de idoneo. Facit l. si procurator. ff. de cond. ind.

CAP. IX.

Electus ante confirmationem beneficia conferre, vel aliter administrare non potest.

Idem VVigorensi i Episcopo. (*an.* 1179. *Romae in Angl.*)

NOster, quomodo Lincolnen. electus in concedendi honores, vel praebendas, aut alias disponendi de rebus Ecclesiae (cum sua non sit electio confirmata) non habeat facultatem: [& *inf.* n] † Mandemus igitur, quatenus ei auctoritate nostra praecipias, ut concessionem, si quam fecit de praedictis, studeat revocare.

[*m Inde est quod F. t. per a. s. praed. ut praedicto electo ex parte nostra non differas ex illius inhibere, ne Archidiaconatum de Norbenter 13, vel Praebendam, quam VV. ejusdem loci Archidiaconus tenuit, alicui conferre praesumat, & si eundem Archidiaconatum, vel Praebendam cuiquam, quod non arbitramur, contulerit.*]

¶ Pith. 12. Lincolnen. Electus] Meth. Paris. 175. etc. de Episc. Cenoman. *pag.* 124. 130. Vvestmonast. 52. 56. Sigebert. ann. 1174. Neubrig. 156.

13. *De Norbenter* [*Norhamton* V. 549. 594.

i al. Exonien.
n Post Concil. Lateran. sub Alexand. III. p. 40. cen. 2. & c. 18. eod. tit. in 1. compil.

CAP. X.

Electio facta post appellationem, & prima non cassata, & contra privilegia Ecclesiae, cassanda est.

Idem Alex. III. (*c. an.* 1174. *Romae in Angl.*)

COnsideravimus l, quod electio Joannis Frontini 14, post appellationem ad nos m interpositam, & contra tenorem privilegiorum Ecclesiae vestrae fuerit celebrata. Perpendimus etiam, quod electio B. post illam qualemcunque electionem non o cassatam, necnon & post appell. (per quam ad suum statum omnia debeat reduci) facta fuit: [& *inf.* a.] † Quapropter utriusque electionem omnino cassamus, & vobis in aliam personam idoneam, & honestam conveniendi liberam tribuimus facultatem: ita quod utrique praedictorum sua non minus integre conservetur, & quod in aliis Ecclesiis possint (si Deus gratiam dederit) promoveri. Vobis autem liceat praeter illam Ecclesiae vestrae ordinationem, in eorum alteram convenire.

[*a Ex illata violentia: quamquam Rex penitus inficiatur,* violen-

l Cap. 22. eod. tit. in 1. compil.
m Haec duo verba, ad nos, desunt in antiquis.
o al. nondum.

violentiam aliquam in hoc de assensu, vel conscientia sua nunquam perpetratam fuisse.]

¶ Pith. 14. *Joan. Frontini*] Math. Parif. 496. Vvestmonast. 82.

CAP. XI.

Metropolitanus confirmatus, licet nondum receperit pallium, potest suum Suffraganeum consecrari facere.

Idem (*c. an.* 1175. *Rom. in Germ.*)

a Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.

SUffraganeis 15 alicujus a Metropolitani, ad mandatum ipsius, post confirmationem electionis suæ, etiamsi pallium non receperit, licitum est Electum, qui ad ejus jurisdictionem pertinet, consecrare.

¶ Pith. 15. *Suffraganeis*] Sigebert. ann. 1174.

CAP. XII.

Is, cujus electio fuit cassata, non vitio personæ, sed electionis modo, iterum eligi potest: secus, si vitio personæ.

p Aliàs Alexand. III.

q Cap. 3 eod. tit. in 2. compil.

Clemens III. p (*c. an.* 1182. *Rom. in Angl.*)

SUper eo 16 vero q, quod quærere voluisti, si alicujus electione cassata, idem ad alterius Ecclesiæ regimen electus fuerit, an ejus electio debeat confirmari: hoc tuam volumus discretionem tenere, quod si prior electio non vitio personæ, sed modo electionis cassatur, promotionem ejus fieri in eadem etiam Ecclesia, (nisi forte simoniacam pravitatem r aliquid intercessisse constiterit) non debeat impedire.

r Glossa in l. un. in verbo, contra bonos. ff. de leg. Jul. de amb. gloss. & Bart. in l. Barbarius. De off. Prat.

¶ Pith. 16. *Super eo*] Vvestmonast. 63. Gervasius Episc. Cantuar. 158. *Cum Cantuariensis Provinciæ Episcopi Priore, & Monachis Ecclesiæ Cantuariensis absentibus, Balduinum Vvigorniensem Episcopum in Cantuariensem Archiepiscopum elegissent, ita aliter transigi non potuit, nisi & Balduinus Episcoporum electioni renuntiaret, & Episcopi eundem electum cassarent, quibus cum cessisset Rex, & Episcopi denuo a Priore, & Monachis Balduinus eligitur, & Episcoporum omnium consensu confirmatur, qui Pallio donatus est ann.* 1185.

CAP. XIII.

Non professus potest postulari in Abbatem, si ex aliqua bona causa fiat talis postulatio. h. d. secundum lecturam, quæ est magis singularis.

Cælestinus III. op (*c. an.* 1192. *Roma in Galliam.*)

a Cap. 5. eod. tit. in 2. compil.

CUm monasterium s de Pellicea 18 in tuo situm Episcopatu, ad eam dissolutionem devenerit (sicut tuarum literarum insinuatio patefecit) quod fratres ejusdem domus observantiam religionis, & ordinem abjecerunt: [& *infra.* α] In quendam, qui cum fratribus suis in eremo est laudabiliter conversatus, boni testimonii virum unanimiter consenserunt, eum in Abbatem totis desideriis postulantes. Tu vero postulationi eorum præbuisti assensum, & postulasti eandem ordinationem a sede Apostolica confirmari. † Nos autem t ipsam, sicut facta est, canonice confirmamus.

t In multis antiquis ita: nos autem ipsam canonice confirmamus.

[α *Et bonis ejus dilapidatis atque consumptis, ad eligendum sibi Abbatem de ipsius Ecclesiæ gremio non potuerunt hactenus convenire, ad tua tamen admonitionis, & exhortationis instantiam in unum convenientes.*]

¶ Pith. 17. *Cælestinus III.*] Add. *Cenomanensi Episcopo.*

18. *Pellicea*] Beatæ Mariæ de Pellicia Ordin. S. Benedicti, Cenomanens. Diœces. *La Pelice.*

CAP. XIV.

Electio debet esse in libertate eligentium, nec valet contraria consuetudo.

Idem Cælestinus. (*c. an.* 1193. *Roma Hierosolymam.*)

u C. 6. eod. tit. in 2. compil.

CUm terra u, quæ funiculus hæreditatis Domini censebatur: [& *infra.*] Sicut ex quarundam literarum tenore accepimus, quidam in electionibus prava consuetudinis moribus irrepsit: ut cum alicujus Prælati electio debet celebrari, conventus, ad quem pertinere dignoscitur, duas personas nominet latenter auribus Patriarchæ, vel Principis exprimendas, ut sic alteram eligendo, vel totius electionis penitus tractandæ idem Patriarcha, vel Princeps plenariam habeat facultatem 19. † Quia igitur hoc redundat in gravamen, & perniciem x Ecclesiasticæ libertatis, præscriptam consuetudinis pravitatem sancimus penitus abolendam y: statuentes, ut forma electionis canonicæ in omnibus conventualibus Ecclesiis observetur, videlicet ut cum debet Ecclesiis consuli, pastoris regimine destitutæ, electores in unum locum (in quo fuerit electio celebranda) conveniant, & invocata Spiritus Sancti gratia personam nominent. Quod si in persone fuerit, vel in electionis modo peccatum, tamdiu in electione diligentiam inquisitionis apponant, donec vacanti Ecclesiæ de persona idonea z valeant providere. Quo facto, non prohibemus, quin Regis, seu Patriarchæ, qui pro tempore fuerit, requiratur assensus: sed propter hoc ipsam electionem nolumus impediri.

x In antiquis, in gravem perniciem.

y Concord. auth. cassa, & irrita. C. de sacr. Eccles.

z Al. congrua.

Pars II.

¶ 19. *Facultatem*] Math. Parif. 135. 284. 497. Thomas ita electus, Malmesb. 45. Neubrig. 137. 467. Malmesb. 82. Tyrius 22. 9.

CAP. XV.

Per confirmationem electionis non transfertur potestas exercendi ea, quæ sunt ordinis. Illa enim transferuntur per consecrationem. Abbas.

Idem, 20 a (*c. an.* 1193. *Roma in Angliam.*)

a In coll. 2. Clemens III. Helvensi Episcopo; sed in ora lib. annotatur varia lectio, Calest. III.

b Cap. 7. eod. tit. in 2. compil.

TRansmissam b (& *infra.* α) Quæsivisti, quid faciendum sit tibi super eo, quod Clerici tuæ diœcesis, cum pro suis excessibus suspensionis, vel interdicti, vel excommunicationis sententia percelluntur, parvipendentes eam, dimittunt Ecclesias, & transferunt se ad mercimonia Laicorum. nonnulli quoque ipsorum (habitu clericali postposito) vestes induunt laicales, & sicut Laici mercatores se turpibus quæstibus implicantes, consimilium sibi Laicorum manus c associant, & correctionem Ecclesiasticam per contemptum eludunt, dicentes, quod potestatem non habeas eos (nisi tibi specialiter Apostol. sedes indulserit) corrigendi: [& *infra.* β] † Respondemus igitur, quod ex quo electionis tuæ confirmationem accepisti, de talibus, & consimilibus (præter ea, quæ majoris inquisitionis discussionem exigunt, & ministerium consecrationis desiderant) quod justum est, & Ecclesiasticæ conveniat utilitati, statuendi habeas liberam facultatem.

c Simil. est text. ff. de orig. jur. l. 2. ampon. & l. 1. ff. de eo, per quem fac. erit.

[α *Dudum sicut insinuare curasti, ad nostram pervenisse audientiam quæstionem, nec nunc dilectio replicavit, quid sit tibi faciendum super eo.*]

[β *Nos autem volentes in hoc tibi certum dare responsum, tuæ devotioni respondemus, quod si quando tales reperiris, si commoniti volueris a tam turpibus actibus revocari, & de contemptu satisfactionem plenarie ad clericale schema redire: eos tui auctoritate nostra suffultus excommunices app. sub. factosque eos ab omnibus evitari, donec tantum reatum suum congrua satisfactione emendent, præsertim si qui eorum in sacris ordinibus sunt constituti, hoc etiam sine speciali mandato exequi posset, cum*]

¶ Pith. 20. *Idem*] *Eliensi Electo*, Chronic. Sclav. 166. Neubrig. 4. 24. 25.

CAP. XVI.

Qui electioni de se factæ renuntiat, appellare nequit ad impediendam electionem alterius. Et electio, quæ est a suspensis celebrata, non tenet.

Innocentius III. *de Cella* 21 *sancti Petri, & Murinens.* 22 *Abbatibus.* d (*an.* 1199. *Roma in Germaniam, vel in Æmiliam.*)

d Addatur, & Præposito Vercell.

e Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.

CUm e inter R. seniorem, & R. juniorem super Abbatia Scaphusan. quæstio verteretur: [& *infra.* α] Bon. mem. Cælest. præd. noster prædictum R. seniorem, sententiam cum instantia postulantem ad componendum coegit invitum: & sic Abbatiæ renuncians, de mensa ejus Custodiam, & prioratum recepit, ab eo dum viveret, possidendos. Cui ordinationi licet consentiret invitus, domum tamen reversus (adversariis compositionem ipsam nolentibus observare) non potuit, quæ concessa sunt, obtinere: [& *inf.* β] † Nos attendentes, quod ex consensu et compositionis receptæ jus (si quod sibi competierat) R. senior amisisset, ne per hoc eos Monachi ad electionem procederent, de jure minime appellare potuisset, cum, etsi quorum interest, audiri non soleant appellantes, appellat. illam dicimus legitimam non fuisse unde per eam electio non potuit impediri. † Sane quamvis Præpositus, & Capitul. Constantien. de interdicto, quod Cardinalis posuerat, in suis literis inseruerint: quia tamen per id, quod R. juniori diœcesanus Episcopus munus benedictionis impendit, ei videtur, quod promisimus obviare: unde vel scripturæ facto, vel factum scripturæ præjudicat, nec probatum fuit (licet objectum) quod eis interdictis electio fuerit celebrata: ipsam non petuimus irritare. [& *infra.* γ] † Ideoque causam ipsam vobis ducimus committendam, ut si constiterit, quod electio fuerit facta a suspensis, ea omnino cassata ipsi monasterio (post satisfactionem condignam, suspensionis, & interdicti sententia relaxata) de persona idonea consulatur.

[α *Et in præsentia nostra constitutis dil. fil. N. G. tt. SS. Cosmæ & Damiani, & G. S. Mariæ in Aquiro Diacono Cardinali concessimus auditores: in quorum præsentia fuit propositum, quod cum controversia ipsa fuerit audientibus diversis commissa, deinde ambæ partes ad sedem Apostolicam accesserunt, quibus a bonæ memoriæ Cæ. Pp. præd. n. nos ipsi, qui in minoris eramus officio constituti, & dil. noster Joan. tt. S. Stephani Presbyter Cardinalis, dati fuimus auditores: & tum utrinque coram nobis esset diutius allegatum, & eidem prædecessori nostro per nos esset processus negotii declaratus, ipse*]

[β *Quin potius iniuriam, quod deterius est, manus injecerunt posita Monachi violentas, sed adjutus ab illis hominibus, & Monachorum manus evadens, ad appellationis subsidium convolavit. Interim vero dil. fil. n. p. S. Mariæ in via lata Diac. Card. Apostol. sed. Legatus, ad partes illas accedens, pro jam dictis & multis aliis excessibus & suspendit Monachos, & Monasterium interdixit. Ipsi vero contempta sententia Cardinalis, divina prompterius, quam antea celebrarunt, & in hac suspensione prædictus adversarius ejus de medio est sublatus. Quæ tempore ad*

C Eccle-

Ecclesiam venit: & cum vellet prædictæ compositioni parere, parte altera hoc nolente, ne ad electionem procederetur Abbatis, quousque inter eos quæstio finiretur, obstaculum objecit appellationis: sed Monachi per omnia contumaces, & post app. ab eodem R. fecimus ad nos interpositam R. juniorem pariter eligentes, ipsum benedicendum Duac. Episcopo præsentarunt. qui post app. interpositam benedixit eum, & in Ecclesiam interdictam introduxit, & infr. *Cum autem quæ præmissa sunt, & alia quædam prædictus Card. nobis, & fratribus nostris prudenter, & fideliter retulisset.*]

[*γ Præsertim cum contra personam electi nihil fuerit intentatum.*]

¶ Pith. 21. *Cella Sancti Petri*] i. *Cella Sancti Pambalemnis, Constantiensis Diœces.* Brusch. 160. *Petri de Matina, Ordin. S. Bened. Diœces.* Mimin.

22. *Matinensi.*] *Matin. Nutriens.* al. *Vitriens.*

CAP. XVII.

Si electus non habet sufficientem scientiam, vel ante confirmationem administrat, ejus electio cassari debet.

f Pennen.

Idem Innoc. III. Capitulo *Pennensi*. f. 23 (*an. 1199. Roma in Aprutium.*)

g Cap. 2. eodem tit. in 3 compil.

QUaliter post g obitum: [*& infra.* α] Verum quoniam electus a vobis ante confirmationem administrationi Episcopatus se irreverenter immiscuit, recipiendo tam a Clericis, quam a Laicis juramenta, non attendens, quod secundum Apostolum, nemo debet sibi honorem h assumere, sed, qui vocatur a Deo, tanquam Aaron: præcipue quia nec donum scientiæ Pontifici congruens fuerat assecutus. † Postquam nobis præsentastis eundem, sufficienti examinatione præmissa electionem de ipso factam duximus irritandam, quicquid ex ea, & ob eam factum est, denunciantes penitus non tenere.

h *Ambitiosa potens dignitatem secularem, vel Ecclesiasticam, punitur in 200. aureis, & est infamis. lib. 1. ff. ad leg. Jul. de ambit. & in l. 2. & ibi Bart. de inter. act.*

[*α Bon. mem. Pennensis Episcopi Ecclesia vestra vacante, receptis prius super electione facienda literis nostris, Primicerium vestrum vobis elegistis in pastorem, vos tanquam auctores electionis ipsum plenius cognovistis.*]

¶ Pith. 23. *C. Pennens.*] *Capitulo Pennensi* inscripsit Innocent. *pag.* 497. Taxat. Benef. Theanens. Archiep. Suffrag. 552.

CAP. XVIII.

Si vocantur ad electionem non vocandi, valet electio facta eis non expectatis. h. d. secundum lecturam communem.

Idem 24 *Capitulo Capuano.* (*an. 1199. Roma in Campaniam.*)

i Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.

CUm inter i universas metropol. [*& infra.* α] Intelleximus autem per Jo. & P. Canonicos vestros, & per literas, quas ad sedem Apostolicam detulerunt, quod ad Decanum, & alios Canonicos vestros Panormi manentes (cum ex eorum parte fuisset vobis per literas intimatum, ut sic tractaretis super electione substituendi pastorem, quod nullum deberetis in eorum absentia nominare) quendam socium vestrum cum literis destinastis, duodecim dierum terminum eis signantes, intra quem post receptionem literarum vestrarum iter arriperent redeundi. Quamvis Ecclesiastica consuetudo non exigat, ut ad electionem pastoris Canonici tam remoti vocentur, & illi præcipue, qui longe antequam vos, Metropolitani vestri obitum præsentialiter cognoverunt, quorum aliqui post ejus decessum ad Capuanam Ecclesiam sunt reversi. † Quia vero k mora longior est in electionibus valde suspecta, imo sæpe damnosa l: mandamus, quatenus invocata Spiritus Sancti gratia, personam idoneam per electionem canonicam concorditer assumatis ad regimen Capuanæ Ecclesiæ, consequenter ad audientiam nostram utriusque electionem transmissuri, per quos a nobis vice Regis postuletis assensum, & Apostolicæ confirmationis gratiam requiratis.

k Tamen.

l Vid. l. fin. §. fin. Ad leg. Rhod. de jac. & in l. quod te. ff. Si cert. pet.

[*α Metropolis Capuanensis sit Apostolicæ sedi vicinior, ad provisionem ipsius specialius aspiramus, talem ipsi personam præfici cupientes, quæ sicut alios Metropolitanos loci vicinitate, sic & devotione affectu præcellat, per quem, & ipsa metropolis tam in temporalibus, quam in spiritualibus optatum suscipiat incrementum.*]

¶ Pith. 24. *Idem*] Epist. Innocent. 369. *pag.* 500.

CAP. XIX.

Non debet inspici, an post appellationem, sed an contra fuerit electio celebrata. Et penes vocantes, quibus competit vocandi potestas, remanet jus eligendi, si vocati venire contemnunt. Et ad officium confirmatoris spectat examinare electum, etiam nemine opponente. Et nisi electus doceatur legitimæ ætatis, & literaturæ, habetur pro non legitime electo.

m Archidiacono.

Idem *Archiepiscopo* m, & *Capitulo Capuano.* (*an. 1199. Roma in Campaniam.*)

n Cap. 4. eod. tit. in 3. compil. & al. providere.

CUm nobis n olim de obitu: [& *infra.*] Cum autem ex *utriusque partis assertione* constaret, interpositam fuisse appell. ne fieret electio, nisi canonice, eideri o poterat, quod post eam medio tempore nihil debuit innovari: unde talis electio judicanda erat irrita & inanis, utpote post appellationem canonice interpositam attentata. Sed contra, cum appellatum fuisset, non ut nulla electio fieret, sed ut fieret canonica: si factum electionis canonice fuerit subsecutum, non utique contra formam appellationis hujusmodi; sed magis secundum eam videbatur esse processum. Et idem licet post appellationem, non tamen contra eandem fuit electio celebrata, p propter quod non erat aliquatenus irritanda: [*& infra.* α] Item cum post appellationem emissam Archidiaconus cum suis fautoribus chorum exiisset, & vos illos, ut interessent electioni faciendæ vobiscum, curaveritis solicite revocare (quoniam ad electionem faciendam accedere noluerunt) aliquid se fecisse videntur: propter quod electionis a vobis juxta formam mandati Apostol. concorditer celebratæ, de jure non posse contradicere videbantur: [*& infra.* β] His igitur, & aliis allegatis, quanquam contra personam illius, quam elegistis, nihil dictum fuerit, vel objectum, quia tamen juxta verbum Apostoli dicentis q: *Nemini cito manum imponas* 25: debemus attendere diligenter ad ea, quæ circa personam inquirenda fuerant: diximus ex officio nostro, sicut decuit, procedendum: [*& infra.* γ] Illius quoque literatura licet non eminentis, tamen convenientis electus exstitit; ut pro defectu scientiæ (sicut plenius intelleximus ab his, qui eum melius cognoverunt) ab electione non deberet excludi. De legitima tamen ætate scire plene non potuimus veritatem: quia cum a multis, cujus ætatis existeret, curaverimus indagare, a nemine unquam audivimus, quod annum ætatis tricesimum attigisset. [*& inf.* δ] † Nos Ecclesiæ pariter, & personæ providere volentes, & rem rationis, quam canones observare: quia propositum vestrum providum intelleximus, & ideo propter urgentem necessitatem r, & evidentem utilitatem Ecclesiæ Capuanæ (quam in hac parte potius approbamus) volumus ipsum firmiter perdurare: prælatum Subdiaconum nostrum vobis in procuratorem concedimus, liberam administrationem ei 26, tam in temporalibus, quam in spiritualibus committentes.

p In aliquot vetustis est, non tamen contra fuit eadem electio celebrata.

q 1. Timot. c. 5.

r Vid. l. 1. ff. de novi op. nunc. & leg. subornus mil. sum. cum leg. seq. C. de sacr. Eccl.

[*α Nam cum duæ partes, & amplius electioni consenserint, & consensum, licet statutum reperiatur in canone, ut nunc alter de altera Ecclesia eligatur, cum nullus in propria fuerit repertus idoneus: quia tamen hoc in favorem introductum est Clericorum, & cuique licet renunciare juri, quod pro se noscitur introductum, vos, qui duæ partes estis, & amplius, unde hoc quod duæ partes Capituli fecerunt, totum facere videatur, in hoc posse juri, quod pro vobis facere videbatur, renunciare potuistis, & electionem de persona alterius Ecclesiæ celebrare: præsertim cum illud decretum locum habere videatur, quando Clericis renitentibus, & invitis per aliquam violentiam potestatem extraneus ingeritur eis adversus: propter quod sequitur in decreto, ut sit facultas Clericis renitendi, si se viderint prægravari, & si quos ingeri sibi viderint adversos, non timeant refutare. Præterea cum sedes Apostolica omnium Ecclesiarum caput existat, & Rom. Pontifex judex sit ordinarius singulorum, quando de ipsa quis assumitur in Prælatum alterius Ecclesiæ, et posse objici non videtur, propter capitis privilegium, quod obtinet plenitudinem potestatis, quod de alia Ecclesia eligatur, cum a capite non debeant membra reputari aliena.*

[*β Præsertim cum idem Archidiaconus postea requisitus responderit, quod in præsentia nostra vellet ei suum præbere assensum, & ideo cum secundum statuta Concilii Lateranens. app. tit. semper id debeat prævalere, quod a pluribus, & sanioribus fuerit ordinatum, nisi forte a paucioribus, & inferioribus aliquid rationabile objectum fuerit, & ostensum, a vobis celebrata electio, tanquam majori, & saniori parte, non obstante contradictione, vel appellatione paucorum, debebat & poterat rationabiliter confirmari: cum ab quod objectum extitit & ostensum, rationibus præmissis apparent rationabile non fuisse.*]

[*γ Et quia tam tria sunt in persona electi præcipue inquirenda, videlicet ætas legitima, morum honestas, & literatura sufficiens, licet de honestate morum, tanquam ei, qui nobiscum est aliquandiu laudabiliter conversatus, possimus ipsi laudabile testimonium perhibere.*]

[*δ Cum autem secundum prædicti statuta Concilii nullus debeat in Episcopum eligi, qui tricesimum ætatis non attigerit annum, licet senectus venerabilis sit non diuturna, nec annorum numero computata, sed cani hominis sint sensus ejus, & ætas senectutis vita immaculata, quia tamen post illa tria, quæ Salomon asserit difficillima, quartum tamen quasi penitus impossibile, Viam videlicet viri in adolescentia sua cognosci, tanquam investigari non posse.*]

¶ Pith. 25. *Manus imponas*] Gloss. ordinar. in illud Joan. 21. *Diligis me.*

26. *Administrationem ei*] Commende. Vide sup. avaritiæ, *de elect. & elect. potest. in 6.*

CAP. XX.

Illegitimus potest postulari, non autem eligi: & electores nisi probaverint illum ignoranter elegisse, incidunt in pœnas Lateranensis Concilii.

Idem *Cantuariensi Archiepiscopo.* (*an. 1199. Roma in Angliam.*)

INnotuit s nobis, quod Vigorniensis Ecclesia destituta pastore, Prior, & Conventus ejusdem loci magistrum M. Archidiaconum Eboracen. in Episcopum elegerunt, cujus confirmationem usque in adventum ipsius (qui absens eligebatur, & infirmus) distulisti: qui tandem spontanea tibi, & secreta confessione monstravit, quod conscientia sua aliquantisper ex natalibus esset læsa: [*& infr.* α] Cujus electionem Capitulum petiit

s Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.

tiis per sedem Apostolicam confirmari, præsentato nobis electionis decreto, subscriptionibus eligentium roborato 28. Quidam autem Suffraganeorum tuorum asseruerunt, eum fuisse filium cujusdem militis, & ab ea a quodam ingenuo, & non conjugata susceptum. Idem quoque 29 magister adjecit, quod nunquam pater ejus habuerat uxorem, sed matris t ejus virginitatis florem præripuit quasi u furtim. [& inf. β] Quamvis autem Canon Lateranens. Concilii ab Alexandro prædecessore edito x, non legitime genitos adeo persequatur, quod electionem talium innuit nullam esse: nobis tamen per eum ademta non fuit dispensandi facultas, cum eo non fuerit prohibentis intentio, qui successoribus suis nullum potuit in hac parte præjudicium generare, pari post eum (imo eadem) potestate functuris, cum non habeat imperium par in parem y: [& inf. γ] Multa enim in hoc casu dispensationem inducere videbantur: literarum scientia, morum honestas, vitæ virtus, & fama personæ, multipliciter a quibusdam etiam ex fratribus nostris (qui eum in scholis cognoverant) approbata z: faciebant etiam hæc ad id non modicum, concors Capituli Vigorniensis electio, petitio populi, assensus Principis, votum tuum, Suffraganeorum suffragia, & humilis devotio confitentis, qui sponte ac humiliter suum maluit confiteri reatum, quam lapsæ conscientiæ thronum conscendere pastoralem. † Habito ergo super hoc diligenti tractatu, intelligentes Vigorniense Capitulum eundem magistrum non humiliter postulasse, sed improvide potius elegisse (cum ad obtinendum dispensationis beneficium procedendum fuisset, non per electionem indebitam, sed per postulationem præmissam) electionem ipsam prædicti canonis auctoritate cassatam denunciavimus irritam & inanem: parcentes non modicum Vigornien. Capitulo, quod nec pœnam insligimus expressam in canone supradicto, nec probare cogimus ignorantiam, quam allegant. Et quamvis post cassationem hujusmodi nobis fuerit supplicatum, ut dignaremur cum eo misericorditer dispensare: supplicationem hujusmodi, quia nomine Capituli non fiebat (cum non ad postulandam dispensationem, sed ad petendam confirmationem ipsius fuerint nuncii destinati) ad præsens non duximus admittendam: decernentes irritum & inane, quicquid super ordinatione ipsius Episcopatus ante susceptionem literarum nostrarum fuerit attentatum. Quod si Vigornien. Capitulum eundem magistrum propter prærogativam meritorum ipsius duxerit postulandum, postulationem apud sedem Apostolicam præsentare procuret.

[α Et quia ad tantæ dignitatis apicem præter indulgentiam sed. Ap. nullus aliquatenus promoveri, proposuit, quanto promovetur benignum, & facilem invenimus. Tu autem, sicut vir providus & discretus, intellecto consecrationem minime procurasti ad confirmationem procedere, sed nobis rei seriem intimasti per literas tuas, & per eas ipsius merita & scientiam commendasti: Capitulum autem ejusdem Ecclesiæ, quare per se fuisset electionis confirmatio postulata, significavit per literas suas nobis transmissas impositis, & cum.]

[β Quo facto mox ipsa infra quadriennium a nativitate ipsius matrimonium contraxit. Nos ergo super hoc cum fratribus nostris habito diligenti tractatu, inspectis canonibus, quosdam invenimus, qui non legitime genitos promoveri vetant ad officium pastorale, causam forte trahentes ex lege divina, per quam spurii & manzeres usque ad decimam generationem in Ecclesiam Dei prohibebantur intrare. Invenimus autem alios, qui quodcunque genitos non prohibent ad sacros ordines promoveri, dummodo sibi vitæ merita suffragentur, asserentes, quod culpa parentum non est filiis imputanda. Et ad hoc probandum inducunt, quod Dominus noster Jesus Christus non tantum ex alienigenis, sed etiam ex adulterinis voluit commixtionibus nasci, qui est Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Hi etiam Scripturæ divinæ videntur inniti, qua dicitur: filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filii: per quam videtur antiquum proverbium removeri, quod inter filios Israel dici solebat: Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt. Quidam vero ad concordiam discordantia invocantes, repugnantiam Canonum prædictorum sopire quodammodo videbantur, dicentes, quod illegitime geniti, si religiose fuerint in cœnobiis, aut in canonicis conversati, a sacris mysteriis minime revocentur: & inter illegitime genitos quidam asserunt eos solos a sacris officiis prohibendos, qui paternam incontinentiam imitantur: & hi quoque videntur auctoritate divinæ legis inniti, qua dicitur: Ego sum Deus zelotes vindicans peccata Patrum in filios usque in tertiam, & quartam progeniem in his, qui oderunt me gratis, quasi dicat, in his, qui circa me peccatum odium imitantur. Verum canon Concilii Lateranensis a bonæ memoriæ Alexandro Papa præd. nostro editus in Synodo generali priores concordans canonibus, non solum vetat tales in Episcopos promoveri, verum etiam eligentibus certam pœnam infligit. Imo ipso facto eandem pœnam eos asserit incurrisse, ut secundum hoc canon latæ sententiæ videatur, cujus ratio est, ne videlicet, quod de quibusdam pro necessitate temporis factum est, trahatur a posteris in exemplum. Nullus in Episcopum eligatur, nisi qui de legitimo matrimonio sit natus, circa finem adjungens: Clerici samen si contra formam istam quemquam elegerint, & eligendi potestate tunc privatos, & ab Ecclesiasticis beneficiis triennio noverint se suspensos. Sane prædictus canon, qui non per eum, qui canones non noscit antiquos, sed per illum, qui plene noverat canonicas sanctiones, in Concilio multorum jurisperitorum est editus, & ipsius approbatione Concilii roboratus, natos ex non legitimo matrimonio omnino videtur in Episcopos promovendi aditum præclusisse, cum id etiam ad consequentiam trahi prohibeat, quod per necessitatem (innuit prioribus temporibus esse factum, licet nihil amplius quam necessitas dispensantem ad dispensationem inducat. Præterea eligentium talium in-

unit nullam esse, dum in pœnam statuit eligentium, ut tunc noverint eligentes se potestate privatos, quod nihil esset, nisi tunc occurreret electio facienda: quod fieri non posset priori electione seu nominatione durante: ex quo patet electionem ejusmodi per ipsum canonem irritatam.]

[γ Sed ea tantum fuit mens ipsius, ut quia ex eo, quod aliquando ex dispensatione pro necessitate ipsius temporis factum fuerat, quidam gratiam in licentiam extendentes, & inde sumentes exemplum, se licite credebant eligere tales, & indifferenter hujusmodi eligebant, cum tales sint prohiberet, unde gravem electoribus pœnam instituit. Deliberavimus tamen cum fratribus nostris, utrum in tali casu, & cum tali persona deberemus misericorditer dispensare, vel juris potius servare rigorem. Invenimus enim a bon. mem. Urbano PP. p. nostro in casu multo difficiliori cum Centurion. electo dispensatum, qui fuerat filius Sacerdotis, & Legionen. Episcopo, qui post consecrationem suam humiliter fuerat, & sponte confessus, quod fuisset ex matre non legitima procreatus, quam pater vivente uxore propria cognovisset. Sed Urbanus idem subjunxit, ne id quasi pro regula in posterum ad consequentiam traheretur. Videbatur enim, quod non illegitime natis fuisset aliquando dispensatum, & ex certa causa forsitan in posterum dispensandum, in hoc casu celerius debeat dispensatio indulgeri, illi personæ videlicet, quæ minus imperfectionis, plus perfectionis habebat.]

¶ Fiτα. 27. *Vigornensi*] Vvestmonast. 91. Math. Paris. 275. 309. 369.

28. *Roborato*] Can. Episcopus. distinct. 61.

29. *Idem quoque*] Histor. Cantuarens. 125.

CAP. XXI.

Non possunt electores in præjudicium electi compromittere; sed si consenserit electioni suæ, vel confirmare velit, non obstante Laudo in contrarium lato, est confirmandus, si aliud canonicum sibi non obsistet, licet non sit de gremio illius Ecclesiæ, quamcunque ob causam a majori parte fuerit appellatum: & in hoc ultimo est iste textus multum notabilis.

Idem *Genuensi a Archiepiscopo, & Placentino, & Bobien.* 30 *Episc. (a. ca. 1200. Roma in Ligur.)*

CUm b inter Canonicos Saonens. super electione Pontificis quæstio verteretur, ad sedem Apostolicam S. Subdiac. Saonen. & I. procurator Capituli accesserunt: [& infra. α] Proposuit autem procurator prædictus, quod singuli requisiti communi assensu in Hasten. præpositum (excepto prædicto Subdiacono) convenerunt: quo in sua duritia permanente, aliorum consensus redactus fuit in scriptum publicum consequenter. Ceterum pro parte altera fuit propositum ex adverso, quod cum septem essent Canonici Saonens. in Capitulum se receperunt c, de futura electione Pontificis tractaturi: sed Archidiacono, Archipresbytero, & Præposito dictum Hastens. Præpositum nominantibus, fuit a prælato S. obviatum, asserente ipsum morbo epileptico laborare, pro quo alia etiam tanquam inhabilis foret reconsetur nec ad aliam Ecclesiam debere fieri transitum, donec reperiretur idoneus in Ecclesia Saonensi: [& infra. β] Post hæc Archipresbyter] pro parte altera de toto (ut dicebat) literis præmunitus, ipse vero S. pro parte sua in Mediolanens. Archiepiscopum compromittere curaverunt d, qui Magistrum G. Modicen. Canonicum eis dedit in Episcopum, & etiam confirmavit: [& inf.] Dilc. v. mandamus, quatenus, cum constet electionem de Præposito memorato a majori, & saniori parte Capituli celebratam fuisse, publicatam etiam, & subscriptam: si dictus Præpositus eidem electioni consenserit, ut per mutuum consensum eligentium, & electi quasi conjugale vinculum spiritualiter sit contractum: nisi sufficienter fit ostensum, eundem morbo epileptico laborare (super quo contra ipsum dicitur appellatum) cum non obstante appellationis objectu, si qua ex alia causa superius memorata proponitur interposita (cum eas frivolas reputemus) electionem confirmetis ipsius, non obstante, quod post talem electionem a prælato Archiepiscopo proponitur esse factum, etiamsi a partibus in eum fuerit compromissum: cum electores a tali electione se resilire nequiverint. Quod si electores illius non compromiserint in Archiepiscopum memoratum, etiamsi dictus Præpositus nondum electioni de se factæ consenserit, eo tamen consentire volente (dummodo a morbo sit immunis objecto) vos electionem ipsius nihilominus confirmetis.

[α Quibus ven. F. N. J. Albanen. Episcopum, & Dil. fil. n. A. tit. S. Martini Presbyterum Cardin. dedimus auditores, in quorum præsentia.]

[β Sed præpositus Saonen. spretis appellationibus interpositis præpositum Hasten. elegit, objiciente adversa parte, quod hujusmodi electio propter appellationes interpositas, & alia etiam obstacula non teneret, & infra. Sed & civitatem idem Præpositus, & alii omnes exiverunt, excepto Presbytero, & Subdiac. supradictis, secum Capituli sigillum ignorantibus eis detulerunt, & ad Mediolanensem Archiepiscopum accedentes petierunt electionem, quam fecerant confirmari, licet a solo Præposito, & post appellationem facta fuisset: sed quoniam indebitus electionis processus ante Archiepiscopo innotuerat, petitioni eorum non annuens, quendam de fratribus suis ad investigandum electionis processum Saonens. direxit: sed cum testes coram eo producerentur, & postularetur, ut in irritum ipsum pariter procurarent: pars adversa jam dictum Archiepiscopum, altera sedem Apostolicam innovavit: sed cum ad mandatum nuntii partes Mediolanum ivissent Apostolicæ petituræ, ab Archiepiscopo, ut ad pacem rediret, fuerunt mone-

t *matri.*
u *furtim.*
x *Conc. Later. can. 3.*
y *lib. 3. & 4. ff. de arbitris.*
z *al. approbata.*
a *In aliquot antiquis, Placentino, & Papiensi Episcopis.*
b *Cap. 6. eod. tit. in 3. compil.*
c *In aliquot vetustis, quod cum essent Canonici septem Saonenses qui se in capitulo receperunt, de futuro, &c.*
d *Similis text. est in c. contingit & ibi Innoc. hoc tit. Specul. tract. de arbitr. §. restat. ver. item de fem. & ver. sed numquid Clericus.*

monita diligenter, juxta arbitrio propositus Saon. se velle stare consilium afferret, si & hoc ipsum pars faceret adversa, quod deliberato consilio prafatus Subdiac. repromisit. Post hoc reversi ad proprios, & denuum ab Archiepiscopo evocati, Archipresbyter.]

¶ *Prem.* 30. *Et Bobiensi*] Bononiensi.

CAP. XXII.

Electus a majori, & seniori parte Capituli, si est & erat idoneus tempore electionis, confirmabitur: si autem erat indignus in ordinibus, scientia, vel atate, & fuit scienter electus, electus a minori parte, si est dignus, confirmabitur.

Idem *Praenestino Episcopo, Apostolica sedis Legato* e.
(*an.* 1202. *Roma in Germaniam.*)

a *Hac postrema verba desunt in* 3. *compil.*

f *Cap.* 7. *eod. tit. in* 3. *compil.*

g *Coloniensis, in omnibus manuscr. & nonnullis impressis.*

DUdum *f ad* audientiam nostram quaestione perlata, quod vacante Praepositura *g* Colonien. Ecclesiae, in duo se vota eligentium diviserint, causam judicibus duximus committendam: [*& infra.* α] Ipsi vero partes ad suam praesentiam convocantes, receperunt testes, examinaverunt eligentium contentias, audiverunt allegationes utrinque. Et quoniam Praepositus sancti Georgii eorum sententiae se asseruit nolle stare, processum ad sedem Apostolicam destinarunt *h*: [*& infra.*] Cumque nuncii Praepositi sanctorum Apostolorum statuto termino ad praesentiam nostram accessissent, Praepositus sancti Georgii nec venit, nec pro *i* se misit idoneum responsalem: [*& infra.*] Gestis igitur judicum diligenter inspectis, invenimus, quod pro Praeposito sanctorum Apostolorum auctoritas, pro Praeposito vero sancti Georgii numerus eligentium faciebat, cum primus a quatuordecim, tum personis, tum Canonicis, qui alios dignitate, aetate, & tempore *n* praecedebant: secundus vero *a* viginti quatuor fuisset electus: (*& inf.* β) † Cum autem allegationes pro eodem Praeposito sancti Georgii coram judicibus ipsis propositae nobis non fuerint praesentatae, propter quod non potuimus scire per nos, quid objecerit, vel quid responderit ad objecta, sicque causa remissa non fuit sufficienter instructa, ad definitivam sententiam non duximus procedendum, sed decisionem causae ipsius judicibus commisimus sub hac forma, ut si vel notorium *l* esset, vel per ea, quae jam dicta erant, constaret, quod Praepositus S. Georgii electionis tempore peteretur, vel in ordinibus, vel in scientia, vel in aetate, defectum, qui eum juxta canonum sanctiones *m* impediret ad hujusmodi officium promoveri: ei (non obstante ipsius absentia corporali) silentium imponentes, Praeposito sanctorum Apostolorum Praeposituram adjudicarent eandem: alioquin (cum in eum non solum plures, sed duae pene partes convenerint, & impedimenta cessantibus appareat, quod eum bono zelo elegerint.) Praepositi sanctorum Apostolorum electione cassata, electionem confirmarent ipsius, & ei facerent tanquam Praeposito responderi.

h *Quoniam ita mandavit Papa, quod si altera partium nollet, quod ipsi judices eam finem terminarent, causam instructam remitterent ad ipsum: alias non fuisset eis licitum recusare.*

i *Hac verba, pro se, desunt in antiquis.*

n *Iste textus quotidie ad hoc allegatur, quod facent dignitate, atate, & receptionis tempore sociorum praeeidis: Concor. glossa in verb. contra majores. cap. Imi, dist.* 2.

l *Vide l. c. nam gloss. C. qui & adver.*

m *Canonicas sanctiones.*

[α *Ut audistis, quo proponerentur hinc inde, si de partium procederet voluntate, definitivam sententiam promulgarent: alioquin causam sufficienter instructam ad nostram remitterent audientiam, auct. Ap. statuentes partibus terminum competentem, quo per se, vel per idoneos responsales ad sed. Ap. accederent sententiam recepturae.*]

[β *Objiciebatur autem Praeposito S. Georgii minor scientia, defectus aetatis, & quod in minoribus erat ordinibus constitutus. Unde cum praepositurae illi esset Archidiaconatus annexus, nondum erat ei dignitas conferenda, ratione cujus cogebatur infra praefinitum a canonibus spatium in Diaconum promoveri. Proponebatur autem pro altero, quod erat vir aetate, scientia, & moribus commendatus. Unde meliore ducti zelo propter hoc electores ipsius in eum se confessi fuerant convenisse: nec solum sui, sed etiam quidam alterius electores eum prudentiorem esse praeferendum in spiritualibus asserebant, quamvis alium magis utilem circa temporalia maxime propter potentiam fuerint protestati.*]

CAP. XXIII.

Recipiens postulatum ad Ecclesiam tanquam institutum, vel administratorem, ante admissionem postulationis a superiore factam, privari suae potestate eligendi, & ad alios, licet pauciores, devolvitur potestas eligendi: & si omnes privati sunt, devolvitur ad Papam in Ecclesiis cathedralibus. h. d. secundum principaliorem intellectum, qui magis congruit literae.

Idem *Canonicis Moguntinensibus.* (*an.* 1202. *Roma in Germaniam.*)

n *Cap.* 8. *eod. tit. in* 3. *compil.*

BOnae *n* memoriae Moguntinensi Archiepiscopo viam universae carnis ingresso, & quibusdam petentibus *o* Vuormaciensem Episcopum, quibusdam vero Archiepiscopum vestrum, tunc Praepositum sancti Petri Moguntinensis, sibi eligentibus in pastorem: Praenestino Episcopo a sede Apostolica Legato dedimus in mandatis, ut si eundem Episcopum, quoad temporalia, vel spiritualia accepisse constaret Ecclesiam Moguntinensem, vel ministrasse in temporalibus, aut spiritualibus in eadem: postulationem factam de ipso nunciaret irritam: (*& infra.* α) Deinde inquireret de ipsius electione Archiepiscopi veritatem, & si ei de ea, quam ipsi & sui metuebant, constaret, (eo non obstante, quod post appellationem ad nos interpositam, fuerat in ipsius electione processum, cum elii, qui appellationi ad nos interpositae, nec fuerant ipso, ac sociis ejus haberent in electione processum, non duxerint deferendum, uti contra ipsum hac exceptione non possent, quia frustra legis auxilium invocat, qui committit in legem *o*: unde nec ab eis posse objici videbatur, quod idem esset a paucioribus secundum eorum assertionem electus, cum ipsi appellationem ad nos legitime interpositam contemnentes, & praeter licentiam nostram recipientes Episcopum memoratum, reddiderint se indignos) electionem Archiepiscopi confirmaret: (*& infra.* β) Licet autem essent nonnulla, quae contra dictum Vuormaciensem Episcopum, & ejus fautores fuerant objecta: praedictus tamen Legatus ad majorem cautelam multos testes recepit ex ipsius Archiepiscopi parte productos. Unde ipse juxta mandati nostri tenorem procedens, postulationem factam de Vuormaciensi cassavit, & electionem Archiepiscopi memorati (quamvis a paucissimis celebratam) curavit auctoritate Apostolica confirmare, ipsumque ordinavit in Presbyterum: & tandem in Archiepiscopum consecravit: (*& infra.* γ) Contra Legati vero processum hoc facere videbatur, quod non citatis Vuormaciensi Episcopo, & ejus fautoribus, processisset. Porro accessus notorius examinatione non indiget *p*: & pro his, quae a judice sunt acta, praesumitur, quod omnia rite fuerint celebrata: quamvis & quod citati non fuerint, non posset de facili comprobari; quia negantis factum, per rerum naturam nulla est directa *q* probatio: cum etsi quilibet de se posset asserere, quod ad eum citatio minime pervenisset, singuli tamen vestrum essent in suo testimonio singulares. Ad ipsum quoque Legatum, si voluissent, secure potuissent procuratorem idoneum destinare, sicut nuncium destinarant: (*& inf.* δ) † Non igitur, etsi propter auctoritatem judiciariam praesumamus pro his, quae acta sunt a Legato, illi tamen plus innitimur rationi, quod adversarii Archiepiscopi, ex tribus causis praedictis, se usque adeo reddiderunt indignos, quod contra eum non debebant audiri: unde quod de ipso factum fuerat, non poterat impediri per eos: quia etiam si electores ejusdem partis pariter deliquissent, ut se reddidissent indignos, ad nos devolute fuisset hac vice ordinatio Ecclesiae Moguntinensis: quare dictum Archiepiscopum sua jure nunc potuissemus eidem Ecclesiae praeficere in pastorem. Super his ergo, habito diligenti tractatu, cassationem postulationis factae de Vuormaciensi Episcopo ratam habemus, electionem memorati *r* Archiepiscopi confirmantes.

o *Concor. text. in l. auxilium. ff. de minor. & in l. fin. §. sin vero postquam. C. de jur. delib.*

p *Vide l. si vero. §. qui pro rei. nem gl. in verb. evidentissime. ff. qui satisd. cog. & l. ea quidem. C. de accus.*

q *Dictio, directa, deest in antiquis. vide l. actor. C. de probation. & c. q. ult. alter. & c. quoniam. Infra de probat.*

r *Vox, memorati, deest in antiquis.*

[α *De gratia nostra munidens eid. in Vuormaciens. sibi Ecclesiam retineret. Nam de jure communi, quia praeter auct. nostram transire praesumpsit, utraque erat spoliandus, ut ea careret, quam nequivit ovare, & ea, quam superbe despexit: quod si parere contemneret, utraque ipsum Ecclesia denunciaret auct. nostra privatum.*]

[β *Quod si nec recepisset praedictam Ecclesiam quoad spiritualia, vel temporalia, nec in temporalibus, vel spiritualibus ministrasse constaret Episcopum memoratum, idem Legatus audiret, quae super postulatione ipsius, & electione Archiepiscopi proponerentur, & hinc inde testes utriusque partis reciperet, & eorum depositionibus publicatis usque ad calculum definitivae sententiae procedens, gesta omnia sub sigillo suo ad nostram praesentiam destinaret, statuens partibus terminum competentem, quo Apostolico se conspectui praesentarent, sententiam recepturae.*]

[γ *Ipse autem ad nostram praesentiam accedens, humiliter postulavit, ut pallium sibi, videlicet in signum Pontificalis officii de consueta sed. Apost. benevolentia conferremus. Verum quidam simplex nuncius ab adversariis ejus ad sed. Ap. destinatus ex eorum parte apertas nobis cum sigillo pendente literas praesentavit, per quas iidem Canonici significabant, quod praedictus Legatus pecunia corruptus iniquam sententiam protulisset. Addebant etiam, quod Moguntini cives pariter juraverant, quod nunquam eum reciperent in Archiepiscopum, & quod universi Clerici paucis exceptis suo favebant electo. Cum autem super his cepissemus deliberare cum fratribus nostris, electioni Archiepiscopi duo videbantur obstare, videlicet quod a paucissimis, & post interpositam app. ad sed. Apostol. a ipsis dicebatur electus. Nam cum postulatio Vuormaciens. Episcopi fuit praecedente app. rationi cassata, Archiepiscopi electio debebat etiam ex eadem causa cassari. Sed econtra, sicut superius est expressum, qui ante in appellationem delinquerat, appellationem contra eundem Archiepiscopum non poterat allegare. Poterat quoque dici, quod etsi post appellationem, non tamen contra formam appellationis fuisset electus Archiepiscopus saepe dictus, cum appellaverit sub hac forma, ne Canonici Maguntiae residentes, sine ipso, ac sociis suis haberent in electione processum. Nec movet, quod posset ex parte altera replicari, quia nec ipse, nec socii sui debuerant procedere sine ipsis: quia ipsi app. apud nos interpositam contemnendo, reddiderant se indignos, & abusi fuerant jure suo. Unde cum in Lateranens. Concilio de his, qui quasdam personas inhibitas eligunt, sit statutum, ut eligendi tunc potestate privatos, & ab Ecclesiasticis beneficiis triennium noverint se suspensos, illis pro longe majori delicto tanquam indignis ab electionis potestate cadentibus, penes eundem, ac socios suos tantum jus remanserat eligendi: quare si multa pauciores in ipsum, quam in alium convenissent, intelligendum est tamen, quod omnes, qui tunc eligere poterant, elegerunt eundem.*]

[δ *Quemadmodum ex ipsorum ad nos directis literis comprobatur, qui secure ad eundem Legatum accessit, & ad propria remeavit, nam & ipse Legatus paratus fuerit securitatem eis commodam providere. Nec obest, quod idem nuncius dicitur appellasse, cum appellationi renunciaverit, & in commissione nostra, quam pars reportavit utraque, obstaculum fuisset appellationis remotum. Sed nec apparebat etiam, quod contra factum Legati aliquid posset objicere vel probare, cum non procurator sufficiens, sed simpliciter ad nos contra eundem Archiepiscopum fuisset nuncius destinatus.*]

¶ Pith.

¶ Pitn. 31. Patentibus]] Add. Lupoldum. Abb. Ursp. 332. Cent. 13. 1051. 753. Naucler. vol. 3. gen. 41. Trithem. in Chron. Hirsaug. 212. 219. Chron. Sclav. 178. Crant. Metr. 8. 21. Siffrid. 301. Centur. 13. 753. 1051. Magunt. Chron. 574. Urspergens. 309.

CAP. XXIV.

Sufficit electo ad obtinendum, docere eligentem fuisse in quasi possessione tempore electionis, licet non probet, quod proprietas juris eligendi ad illum pertineat.

Idem Innoc. III. *Clericis sanctæ Agathes.* (*c. an.* 1203. *Romæ.*)

QUerelam s, quam G. tituli sancti Vitalis Presbyter Cardin. per Oeconomum Ecclesiæ vestræ, cujus idem Cardin. est gubernator, contra P. Presbyterum Ecclesiæ sancti Salvatoris, super Ecclesia ipsa proposuit, C. t Papa p. o. nobis in minori officio constitutis audiendam commisit. Petebat igitur Oeconomus præfatum P. ab Ecclesia sancti Salvatoris (quam in præjudicium vestræ Ecclesiæ, ac injuriam Cardinalis prædicti occupare præsumpserat) removeri, cum ipsa Ecclesia pertineat ad Ecclesiam sanctæ Agathes pleno jure; petens pensionem sexdecim denariorum Papien. debitam Ecclesiæ sanctæ Agathes, pro eadem Ecclesia de Thermis, sibi restitui, de novo subtractam. Prædictus vero P. respondebat, quod ipse nullam injuriam irrogaverat Cardinali, nec in præjudicium Ecclesiæ vestræ receperat dictam Ecclesiam, cum hæc ad illam nullo jure pertineat, nec aliquam sibi debeat u reddere pensionem: sed ipse per electionem populi, ad quem de antiqua consuetudine x pertinet electio y, a Cardinali sanctæ Susannæ (cui eadem Ecclesia, tanquam capella suo titulo, in spiritualibus est subjecta) canonice fuerat institutus: (*& inf.* u) † Nos igitur rationibus utriusque partis auditis, dictum P. ab impetitione Oeconomi vestri, super electione ac institutione de se facta in Ecclesia sancti Salvatoris absolvimus, & super his præfato Oeconomo silentium duximus imponendum, cum nobis constiterit, quod populus in quasi possessione præsentandi Clericum existebat, quando ipsum Presbyterum ad illam elegit, & Ecclesia eadem spectat ad titulum sanctæ Susannæ in spiritualibus pleno jure, salva quæstione super jure patronatus inter Ecclesiam vestram, & populum sæpe dictæ Ecclesiæ sancti Salvatoris. Quia vero fuit liquido comprobatum, quod pensio sexdecim denariorum Papiensis monetæ, fuerit Clericis Ecclesiæ vestræ, pro Ecclesia sancti Salvatoris de z Thermis, annuatim per multa tempora persoluta, sed de novo subtracta, nos in eundem statum percipiendi hujusmodi de Ecclesia sancti Salvatoris de Thermis, Ecclesiam vestram decrevimus reducendam: & ad solutionem pensionis subtractæ eundem nam Presbyterum duximus condictum, salva quæstione proprietatis inter Ecclesias memoratas.

[*u Cumque ad suam assertionem probandam utraque pars multos testes produxisset, nos illos recepimus, & examinavimus diligenter, quorum depositionibus publicatis disputationem audivimus super illis: sed nunquam hujusmodi controversia finem accipere potuisset, præsertim Prad. a debitum caruit molvere, demum vero a nobis utraque pars cum instantia postulavit, ut causam ipsam decidere dignaremur.*]

a *Cap.* 9. *eod. tit. in* 3. *compil.* & *pro intellectu vide Marthaeum de Afft. dec.* 305.

t *Cælestinus.*

u *al. debebat.*

x *Vide l.* 2. & *ibi Bert. C. quæ sit long. consf.* & *in auth. hoc jus porrectum. C. de sac. Eccl. gl. in l. venumnovam. C. de jud.*

y *Dictio, electio, deest in antiquis cod.*

z *In quibusdam antiquis, de Terminis.*

CAP. XXV.

Eligentes scienter indignum privati sunt potestate eligendi in electione, quæ primo occurrit facienda.

Idem. (*c. an.* 1204. *Romæ.*)

CUm a Vvintoniensis Ecclesia pastore vacaret, Archidiaconus cum suis fautoribus Salobriensem 32, Decanum, Prior vero, & complices ejus Præcentorem 33 Lincolniensem in Episcopum elegerunt: (*& infra.*) Licet igitur omnes in communi de facienda electione tractaverint, quia tamen nequiverunt esse concordes, infecto negotio ad nos habuere recursum: & hi quidem, qui Præcentorem elegerant, asserebant, quod illi, qui Decanum elegerant, eligendi erant potestate privati, pro illa maxime causa, quod hominem non legitime natum scienter eligere præsumpserunt: unde secundum b Lateranense Concilium & eligendi hac vice perdiderant potestatem, & per triennium Ecclesiastica beneficia carere debebant. Illi vero taliter respondebant, quod licet is, quem elegerant, fuisset minus legitime natus, per gratiam tamen Apostolicæ sedis legitimari promeruit, & hoc asserebant se legitime probaturos. † Nos igitur attendentes, quod c illi post primam electionem admiserant illum ad celebrandam secundam, & quod decretum memorati Concilii decreverit, hujusmodi præsumptores una vice duntaxat eligendi potestate privatos d, quoniam electio, quam coram nobis celebrare volebant, non jam secunda, sed tertia concurrebat: ad eligendum illos censuimus admittendos.

¶ Pitn. 32. *Salubriensem*] Salesberiensem. *Parif.* 595. 276.

33. *Præcentorem*] Guillelm. de Blais, *Vvestmon.* 80. Petr. de Rupibus 81. *Vvestmon. Parif.* 283.

c *Cap.* 10. *eod. tit. in* 3. *compil.*

b *Sub Innoc. III. cap.* 25.

c *In C. Barbarie ne; quod ipsi, qui eligerunt præcentorem post primam, &c.*

d *Vide l.* 2. *cum not. per Bart. ff. de excuf. tut.* & *l.* 2. & *l. servi. ff. de op. legat.*

CAP. XXVI.

Eligens scienter indignum in Episcopum, est ob hoc suspensus a beneficiis Ecclesiæ per triennium, nec potest interim ad dignitatem illius eligi, vel assumi.

Idem *Abbati Cisterciensi* R. & P. 34 *Monachis Fontis Frigidi.* a (*c. an.* 1205. *Romæ in Galliam.*)

PEr inquisitionem f, quam de mandato nostro fecistis super statu Episcopatus, & Episcopi g Tholusani, perspicaciter intelleximus, quod Mascerus cancellarius juratus asseruit, se fecisse pro rutto R. olim Tholosanum Episcopum, & amicos ipsius ante suam electionem habuisse colloquium cum quibusdam Canonicis nominatim expressis, atque sollicitasse precibus, ut ipsum eligerent in Episcopum: seque vidisse pariter & audivisse, quando prædictus Episcopus recognovit in quorundam Canonicorum præsentia, se Canonicis illis, qui ederetur fmiaut suo primo electioni, jurasse, credens pro certo, quod juramentum illud illicitum fuit, & præstitum, ut idem R. eligeretur eo pacto, & quod ipsemet h post electionem ipsius 35 cassatam, domum Episcopalem ejus nomine detinebat, recipiens quosdam redditus, & proventus, quos de ipsius conscientia & consensu in aliquibus usibus expendebat. † Cum igitur talem scienter in Episcopum eligendo (sicut ipse suo juramento firmavit) Ecclesiastica beneficia reddiderit se indignum, grave gerimus, & molestum, quod Tholosano Præposito in Episcopum Conventuum electo, idem Mascaron. in Præpositum dicitur substitutus. Quocirca mandamus, quatenus eundem ab officio Præposituræ penitus amoventes, faciatis alterum idoneum ad officium illud assumi.

¶ Pitn. 34. R. & P.] Roberto, & Petro *Bibliothec. Albigens,* a. 6. *Chronic. Monfort.* 1206.

35. *Ipsius*] *Albigensis* 19.

e *al. Cestersiensf.* & *Fontis Frigidi Ap. S. L.*

f *C.* 11. *eod. tit. in* 3. *compil.*

g *al. Tholosanensi.*

h *Silicet Mascarou.*

CAP. XXVII.

Si non professus eligitur ad regimen Ecclesiæ regularis, cassatur electio, consuetudine in contrarium non obstante.

Idem *Priori sancti Frigidiani* 36 *G.* & *G.* i *Canonicis Lucanensibus.* (*c. an.* 1205. *Romæ in Etrur.*)

CUm causam o, quæ inter Bonum Presbyterum, & Brunum Canonicum sancti Petri Lucanensis vertitur super eo, quod dictus Presbyter Bonus a majori parte Canonicorum ejusdem Ecclesiæ (prædicto B. & quodam alio contradicentibus) in Priorem (sicut dicitur) est electus, olim vobis duximus committendam: (*& infra.* u) Quamvis autem multi Priores continue l annos post eum in ipsa Ecclesia, per multa, & longa tempora fuerint non professi: quia tamen præfatus Presbyter B. non est professus observantiam regularem, dubitastis m (& merito) nobis procedere inconsulte. † Quia igitur non debemus attendere solummodo, quid factum sit, sed potius, quid sit faciendum: Consultationi vestræ taliter respondemus, quod cum secundum legem divinam n non sit in bove arandum, & asino, nec quisquam debeat vestem induere de lana, linoque contextam, irritetis electionem prædictam, & compellatis præfatum Presbyterum, aliosque Clericos suo professos, ut vel beati Augustini regulam in eadem Ecclesia constitutam profiteantur, & servent, aut ipsam Ecclesiam omnino dimittant.

[*u Vos, sicut in literis vestris accepimus, partes citare curastis, ut juxta mandatum nostrum causam ipsam sine possetis canonice terminare. Cumque partes essent in vestra præsentia constitutæ, dictus Presbyter Bonus cum instantia postulabat, ut electionem de se factam auct. Ap. curaretis confirmare. Sed præfatus Brunus econtrario respondebat, illum non esse dignum ut gerere Prioratus, crimen ei objiciens simoniæ: quodque electio ipsius non erat canonice celebrata, & quia professus non erat, ipsum asserebat merito repellendum. Verum cum de simonia nihil esset probatum, nec aliquid contra modum electionis ostensum, movit nos vehementer ipsius Ecclesiæ privilegium, in quo continebatur expressum, ut nullus in ea qualibet subreptionis astutia proponatur in Priorem, nisi quem fratres communi assensu, vel fratrum pars consilii sanioris secundum Dei timorem, & B. Augustini regulam providerint eligendum.*]

¶ Pitn. 36. *Frigidiani*] Fridiani, Ordin. S. Antonii, Diœcef. Luc.

i *al. G.* & *C. B.* & *S. Can.* &c. *al. Idem A. Priori S. Fridiani G.* & *G. Lu.*

u *Cap.* 12. *eod. tit. in* 3. *compil.*

l *Concor. text. in l. in facto.* §. *verum cum in. ff. de hær. instit.* & *in l.* 1. §. *quotidiana, ff. de aqua quotid.* & *æst.*

m *dubitastis.*

n *Deuter.* 22.

CAP. XXVIII.

Nominatio, vel appellatio ejus, cujus non interest, electionem non impedit: sed si vocandus contemnitur, vel prosequente contemptum, cassatur electio etiam confirmata, & potest prosequi, nisi consenserit electioni: quod potest etiam ex post facto, h. d. usque ad §. *super eo.*

Idem Innoc. III. *J. tit. sancti Stephani* 37 *in Cœlio monte Presbytero Cardinali Apostolicæ sedis Legato.* (*c. an.* 1205. *Romæ in Hiberniam.*)

QUod o sicut ex literis tuis: (*& infra.* u) Verum cum ex prima electione, quæ facta est de tribus, dicenda videtur potius nominatio, nihil juris acquisitum fuerit nominatis, licite procedi potuit ad electionem regulariter celebrandam,

o *Cap.* 13. *eod. tit. in* 3. *compil.*

p 63. *dist. can. In nomine Domini, & cap. qua fronte, infra de appell.*

q *Miridimensis, Mondiacen. Vintun.*

dam, præsertim in Ecclesia Armachana, cum juxta p constitutiones canonicas, si fieri potest, in cathedrali Ecclesia electio debeat celebrari. Nec appellatio interposita electionem illam potuit impedire, cum in ea nihil attentatum fuerit in præjudicium regiæ dignitatis 38. quia non simplex nominatio, sed solemnis electio debet Principi præsentari, ut postulationis præstet assensum, etsi secus aliquando per usurpationem aliqui faciant abusive. Si autem Miridien. q 39 Episcopus, & Abbas Mellifontis, qui interesse debuerant, non contempti fuerint, sed ad electionem vocati (si tamen sine periculo potuerint convocari) sive nequiverint, sive noluerint ad electionem celebrandam accedere, ipsorum absentia non potuit electionem impedire: (*& infra. β*) Quod si eos vocatos non fuisse constiterit, sed contemptos, infirmanda erit electio penitus taliter celebrata, nisi postea propter bonum pacis curaverint consentire. (*& infra. γ*)

Episcopus, dum celebrat Missa consecrationis suæ, vel Archiepiscopus ante receptum pallium, ordines conferre non debet. h. d. usque ad vers. Quod autem.

§. 1. Super eo autem, quod in die consecrationis suæ, antequam Missarum solemnia finirentur, Acolythum ordinavit, pro tali excessu eum corripias, & castiges: cum solus Roman. Pontifex (qui ante hymnum Angelicum consecratur, & postmodum ipse Missarum solemnia incipit, & perficit consecratus) in die consecrationis suæ valeat ordines celebrare. Cæteri vero, qui inter Epistolam, & Evangelium consecrantur, quia consecrati concelebrent principaliter celebranti, ne dividatur mysterium unitatis r, non debent tunc ordines celebrare. Præterea cum non liceat Archiepiscopo sine pallio convocare Concilium, conficere chrisma, dedicare basilicas, ordinare Clericos, & Episcopos consecrare: multum profecto præsumit, qui antequam impetrat pallium, Clericos ordinare festinat, cum id non tanquam simplex Episcopus, sed tanquam Archiepiscopus facere videatur.

r *Veritatis, ut est in uno manusc. Vaticano.*

Iste vers. non summatur, tum propter diversitatem lecturarum, tum quia non facit ad titulum. Abb.

§. 2. Quod autem tabulam argenteam dicitur vendidisse: dummodo Ecclesiam Armachanam reddat indemnem, æquanimiter poteris præterire, cum id de Cleri, & populi processerit voluntate.

[α *Nos igitur literarum tuarum tenore diligenter inspecto, sex in eis perspeximus contineri, quorum tria contra præd. Armachanensem electum, & alia tria contra ejus electionem facere videbantur. Primum, nominatio facta de eo hoc, quam in literis tuis aliquoties electionem appellas, contra quam, si electio vere fuerit, antequam cassaretur, non debuerat aliquid aliquatenus attentari. Secundum, appellatio interposita, quæ si legitima fuit, sequentem electionem sane penitus impedivit. Tertium, quia Midun. Episcopus, & Abbas Mellifontis, qui interesse debuerant, ad electionem minime convenerunt. Unde si contempti fuerant, vel ambo, vel alter, plus eorum contemptus, quam multorum contradictio prædictam electionem debuit impedire. Quartum, quod præfatus Abbas sic electus ante confirmationem obventum administrare præsumpsit. Quintum, quia in die consecrationis suæ ordines celebravit, cum nondum pallium obtinuerit. Sextum, dilapidatio, quia tabulam argenteam alienare minime formidavit.*]

[β *Quoniam si ad locum illum inter Hibernenses non poterant secure proficisci, nec vateri ad alium locum inter Anglicos tuto poterant convenire. Si itaque eos vocatos esse constiterit, si vocari absque periculo potuerunt, & illos noluisse, vel non potuisse ad electionem celebrandam venire, electio non debet irritari.*]

[γ *Cæterum, cum antequam tu ad partes Hibernicas pervenisses, illa fuit electio celebrata, & electus ipse Armachanam capere ministrare, ut forte id potest sub dissimulatione transire, cum id, sicut nob. 40, de Metropolitanis Angliæ, Franciæ, Alemanniæ, & aliarum partium remotarum, qui concorditer sunt electi, Romana Ecl. patiatur 41, Ecclesiarum utilitate pensata, quæ si tanto tempore, quousque posset electus 42 confirmationem cum pallio a Sed. Apost. obtinere, regalia non reciperet, Ecclesia, quia interim administrationem careret, non modicum incurreret detrimentum.*]

¶ Pith. 37. *J. tit. S. Stephani, &c.*] Joannes de Fordun de *Gest. Scotor.* ann. 1201. Joannes Presbyter Cardinalis ad titulum Sancti Stephani in Celio Monte venit Legatus in Scotiam, & mense Decembri per triduum tenuit Concilium apud Pertho; in quo Concilio amoti sunt ab officio altaris, qui die Dominico Ordinem Sacerdotalem susceperant. Paulo post idem Legatus transiens de Scotia in Hiberniam, duxit secum Radulphum Abbatem de Melross, qui factus est in Hibernia Episcopus Dunensis. *Vossinon.* 84. *Dol. Cens.* 13. *cap.* 97. *Append. Math. Par.* 697.

38. *In præjudicium Regiæ dignitatis.* Ivo Carnotensis epist. 64.

39. *Misidien.*] *Mindensis*, 290.

40. *Cum id sicut nobis, &c.*] *Regale.*

41. *Patiatur*] Sic V.

42. *Quousque posset electus, &c.*] *Regale.*

CAP. XXIX.

Electio per minorem partem Capituli facta, non tenet: nec per subsequentem consensum ratificari potest. hoc dicit, secundum communem intellectum.

Idem 43 *Tolet.* s 44 *Episcopo & Serenensi* t, *& de Arden. Abbatib.* (*c. an. 1203. Romæ in Galliam.*)

s *al. Dolen. al. Dolen.*

t *Sanigneo. al. Sanguineo.*

u *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.*

x *Innocent. est ita fuisse in registro, unam de R. Archidiac. & alterum de magistro R. Subdiac.*

y *Aldegiis. al. Allegiis.*

AUditis u, & intellectis meritis causæ de duabus electionibus celebratis in Ecclesia Bajocen. unam de G. Archidiac. & aliam de R. Subdiac. x invenimus utramque contra formam canonicam attentatam. Cum enim inquisitis voluntatibus singulorum, Decanus cum paucioribus in ipsum R. & Cantor cum pluribus in dictum G. Archidiac. convenissent, solo Cantore postmodum quendam alium, videlicet magistrum R. de Algediis y nominante: ad nostram fuit audientiam appellatum, ne Decanus, qui primam in electione vocem habebat, ad electionem procederet sine consensu totius Capituli, vel majoris, & sanioris partis ipsius. Ipse vero Decanus non habito consensu majoris partis Capituli, sed longe minoris, subito in electionem prorupit, appellans, ne quis contra ipsam aliquid attentaret: quamvis asseveret, quod electioni factæ plures alii consenserunt, cum tamen ex postfacto nequiverit convalescere, quod ab initio non valebat: quoniam electio, quæ fuerat irrita ipso jure, per subsequentem consensum (maxime appellatione pendente) non poterat esse rata. His ergo ad propria recedentibus z, Cantor, & alii, qui remanserant in Capitulo, post illam electionem nondum cassatam, & appell. ad nos interpositam, a nominatione dicti Archidiac. recedentes, de novo præfatum Subdiaconum eligere præsumpserunt. † Nos igitur electionem utramque duximus irritandam.

z *In Cod. Barbern. recedentibus scilicet ad domum propriam.*

¶ Pith. 43. *Idem*] De Ardenna Abbas Ordinis Præmonstrat. Baiocens.

44. *Tolet.*] *V.* Dolen. Episcopo, & de Ango & de Ardenna Abbatib. *V.* Idem Dolen. Episc. & Sanigeo, & de Ardenna Abbatib. Rotomag. Diœces. Ordin. S. August.

CAP. XXX.

Potestas data compromissariis ad eligendum Prælatum, re non integra revocari non potest: & desinit res esse integra, postquam compromissarii cœperunt habere tractatum.

Idem a *Grandis Sylvæ* 45, *& Bellæ Perticæ* 46 *Abbatibus.* (*c. an. 1205. Romæ in Galliam.*)

a *Idem Episcopo Convenarum & Grandis Sylvæ, &c. alias, Episcopo, & Grandis Sylvæ, &c. al. Cadurcensi.*

b *Cap. 15. eod. tit. in 3. compil.*

c *Iste text. separatur sing. per Panorm. hoc in suo effectu.*

d *Quilibet, ut antiquis.*

IN causa (*& infra. α*) Cum b Capitulum Tholosanensis Ecclesiæ ad tractandum de electione Episcopi convenissent, duos elegerunt, ut quinque de eodem Capitulo eligerent electores c, qui præstito juramento de substituendi Pontificis electione tractarent, & a singulis de Capitulo statutum est, & concessum, ut ille, quem illi concorditer, vel tres ex illis, eligerent, ab eis (si persona esset idonea) pro Episcopo sine contradictione cuique d haberetur. (*& infra. β*) Postmodum vero cum a prædictis duobus quinque electores electi fuissent, & ad tractandum de electione secessissent in partem, & non possent omnes in unam pariter concordare personam, tres ex eis convenerunt in Episcopum Convenarum, & deinde electionem, quam de postulando Episcopo fecerant, Capitulo publicarunt: ac reliqui duo subsequenter, tertia die cum paucis de Capitulo, reliquis absentibus, elegerunt Archidiaconum Agennensem. (*& infra. γ*) Nuntii vero prædicti Archidiaconi econtrario respondebant, quod cum prædicti quinque electores seorsum de electione tractantes, inter se dissiderent, ita quod contentiosa voces eorum a fratribus, qui remanserant in Capitulo, audita fuissent: Capitulum ipsos, propter hujusmodi contentiones, suspectos habentes, ad eos duos de Canonicis destinarunt, per quos retribuerunt eis ex parte nostra, ne ulterius in facto procederent & ita potestatem eligendi, quam eis commiserant, revocarunt, mandantes eis, ut redirent ad Capitulum, & pariter cum eius fratribus de electione tractarent: & hujusmodi revocationi duo ex ipsis electoribus adhibentes consensum, reliquis tribus non contradicentibus ad ipsum Capitulum sunt reversi: sed alii tres usque ad fores Capituli subsecuti, ab eis postmodum discesserunt. Capitulum vero, cum tota die illa ipsorum præsentiam expectasset, subsequenti die campanam pulsari fecerunt (sicut moris est) ad Capitulum e congregandum. & prædictis tribus, cum paucis complicibus suis, sese contumaciter absentantibus, Prior cum majori, & saniori parte Capituli, elegit in Episcopum Archidiaconum supradictum. (*& infra. δ*)

e *leg. fin. C. de prad. dec. lib.* 10.

† Quia vero postulatio de Episcopo Convenarum, quæ præcesserat, facta erat per eos, in quos totum Capitulum eligendi transtulerat potestatem, propter quod unanimiter de consensu totius Capituli intelligitur esse facta, quæ (cum res non esset integra, quia in tractatu jam processerant electores) Capitulum minime potuit revocare: electionem ipsius Archidiaconi decernimus irritandam. Quocirca mandamus, quatenus si personam ipsius Episcopi f utilem, & necessariam inveneritis ad regimen Ecclesiæ Tholosanæ, & idoneam, tam scientia literarum, quam suæ conversationis exemplo, ad hæreticorum perfidiam de Tholosana diœcesi extirpandam g, quæ ibi per negligentiam Præsulum onerabiliter, & damnabiliter hactenus pullulavit: transeundi ad Eccle-

f *Vox, Episcopi, deest in nonnullis antiquis.*

g *Præcipua Episcoporum cura in*

auctoritate ... versari debet, nemo ei hoc committit jure devoluto.
Hostiens. tract. de usu. assert q. 11. mica fuisse, pulchre Cancellarium Tholosanum, c. 2.
h al. evidentem.

Ecclesiam Tholosanam, propter urgentem necessitatem, & eorundem e utilitatem, et licentiam tribuetis.

[α Quoad Ap. sed. & infra. *Nimirum cum in Ecclesia Tholosana vacante pastore duo per dissensionem Capituli fuit, videlicet ven. fil. N. Episc. Convenarum, & dil. fil. R. Archid. Agen. nominati fuissent, dil. F. A. Canonicus S. Lizerii, B. Archidiaconus, & R. Canonicus Ecclesiae S. Stephani Tholosanae, pro parte dicti Episcopi; pro parte vero altera d. f. magister P. de Roma, & A. fecerunt ad nostram praesentiam etiam venerunt, quibus ven. f. n. Alban. Episcopum, & dil. f. nostri S. Marcelli Presbyterum Cardinalem deputavimus auditores. Coram quibus proposuerunt nuncii praedicti Episcopi, quod*]

[β *Statutum etiam fuit expresse, quod si quinque electores in unam personam convenire non possent, tribus eorum concordantibus, reliqui duo illorum sequi tenerentur assensum, & electionem eorum ratam habere.*]

[γ *Adjecerunt insuper praedicti, & alii nuncii Episcopi memorati, quod a dil. F. J. tit. S. Prisca Presbytero Card. Ap. sed. Leg. fuit ex parte illa specialis nuncius destinatus, & quoniam Episc. opus ipse postulatus erat a nobis, & legatus nullam concedendi, vel transferendi eum potestatem habebat, cum hujusmodi dispensatio sedi duntaxat Ap. reservetur, ne quid contra fieret, ad nostram audientiam appellavit.*

[δ *Exhibuerunt etiam ejusdem Archidiaconi nuncii literas praedicti legati, quas nobis super hoc destinavit.* Et inf. *Cum autem praedicti auditores praemissa nobis, & fratribus nostris fideliter retulissent, nos memoratum legatum plenam intentionem in hoc facto habuisse pro certo credentes, ex ipsa tamen tenore literarum suarum intelleximus eum circumventum fuisse. & per subreptionem tacita veritate perpendimus elicitum & extortum, quicquid ab eo fuerit obtentum, cum in ipsis literis sui non expresserit formam postulationis.*]

¶ Pith. 45. *Grandis Sylvae*] Ordinis Cisterciensis.

46. *Bellae Perticae*] Ordinis Cisterciensis, Dioecesis Montis Albani.

CAP. XXXI.

De consuetudine posse Canonicorum electio ad solum Capitulum pertinere. hoc dicit, & solet quotidie allegari.

Idem *Episcopo Florentino.* (*c. an. 1206. Romae in Etruriam.*)

l c. 16. eod. tit. in 3. compil.

CUm Ecclesia l Vulterana debito Canonicorum obsequio longo fuisset tempore destituta, Vulterranus Episcopus, volens Ministrorum defectum in eadem Ecclesia restaurare, Canonicos quosdam elegit, & instituit in eadem, quos Canonici recipere noluerunt, asserentes, quod talis electio fuerat in eorum praejudicium attentata: [*& inf.* α] † Mandamus, quatenus super primo articulo petitionis Episcopi, in quo postulavit a te, ut Canonicos ab injuria, quam ei super electione Canonicorum Vulterranensis Ecclesiae inferunt, prohiberes, ab impetitione ipsius m dictos Canonicos absolvere non postponas: quia non videtur injuriam facere, qui utitur jure suo, cum per testes longe melius sit probatum, quod Canonici supradicti hoc jure usi fuerint, ante quam Episcopus memoratus. In secundo quoque articulo, quo idem petebat Episcopus, ut dicti Canonici Episcopum ipsum jure electionis uti libere paterentur, absolvere studeas Canonicos supradictos, maxime si sit notorium, quod in Tusciae generalis consuetudo servetur, ut in cathedralibus Ecclesiis solum Capitulum, irrequisito Episcopo, eligendi Canonicos habeat facultatem.

m al. ipsius Episcopi.

[α *Cumque super hoc suam ad nos idem Episcopus querimoniam destinasset, causam ipsam tibi commisimus fine canonico terminandam, &c.*]

CAP. XXXII.

Compromittentes tenentur recipere electum a compromissariis, si sit dignus; nisi contra formam compromissi eum appareat electum.

Idem *Abbati sancti Victoris, & Decano Parisiensi, & Magistro R. Decurtanensi 47, Canonico Morinensi,* l
(*c. an. 1206. Romae in Galliam.*)

l al. & Mag. R. de Torta Can. Morin. al. Noviomensi. al. Parisiensi.
m Cap. 17. eod. in 3. compil.

CUm dilectus m filius Archidiaconus Morinensis nobis intimasset: [*& infra.*] Ecclesia Morinensis Episcopi solatio destituta, Canonici ejusdem de pastoris substitutione tractantes, in tres Canonicos Morinenses potestatem eligendi Episcopum unanimiter contulerunt: promittentes, ut illum reciperent in pastorem, quem de gremio ipsius Ecclesiae ducerent eligendum, qui examinatis voluntatibus singulorum, Archidiaconum ejusdem Ecclesiae in Episcopum elegerunt. Metropolitanus quoque tam electionem, & electi personam examinans, quem etiam super ipsius aetate (de cujus defectu fuerat ab aliquibus dubitatum) inquirens solicite veritatem, per sententiam declarando electum ipsum minime sustinere in aetate defectum, electionem factam de ipso solenniter confirmavit: [*& infra.* α] Verum B. qui contra electum vos erat memoratum, proposuit ex adverso, quod cum supradictis tribus sub hac forma fuerat eligendi concessa potestas, ut Capitulum eum reciperet teneretur, quem illi tres ab omnibus, vel majori & saniori parte de gremio ipsius Ecclesiae nominatum eligerent in pastorem: electores ipsi terminos potestatis sibi traditae non servantes, praedictum Archidiaconum eligere praesumpserunt, quem pauci de Capitulo nominarant: unde Canonici Morinen. postmodum admirantes, qualiter Archid. electus fuerit memoratus, cum plures essent in eadem Ecclesia digniores, coeperunt fere omnes publica profiteri, quod nullatenus Archidiaconum nominarant: & reputantes se in hac parte delusos, quod super hoc factum fuerat, nostro curaverunt Apostolatui referre: [*& inf.* β] † Nos vero attendentes, quia res perniciosa esset exemplo, si per surreptionis astutiam quis ascenderet ad apicem dignitatis: ita duximus providendum, ut praestito a contradictoribus juramento, quod ipsi malitiose contra praefatum electum non moverunt quaestionem hujusmodi, praedicti tres electores juramenti vinculo adstringantur dicere veritatem, quot ex canonicis examinationis tempore in praelatum Archidiaconum convenerunt. Et si tres simul, aut duo saltem ex ipsis jurati dixerint majorem Canonicorum partem in ipsum Archidiaconum consensisse, vos contradictoribus silentium imponatis, cum contra hoc eorum esset probatio insufficiens, eo quod singuli essent in suis testimoniis n singulares. Si vero per eorum depositiones constiterit, impeditum Archidiaconum extitisse a paucioribus nominatum, tunc si fuerit sufficienter ostensum, quod illum de gremio Ecclesiae secundum formam sibi traditam debebant eligere, in quem omnes, vel major, aut sanior pars Capituli consentiret, vos electionem ipsius Archidiaconi omnino cassetis: alioquin, quod de ipso factum est, ratum habentes, contradictores ab ejus impetitione per censuram Ecclesiasticam compescatis, privetum B. praebenda Morinen. Ecclesiae spoliantes, qui se ad hanc poenam (si forsitan in probatione deficeret) obligavit a. Non obstante, quod super aetatis defectum objectum est contra illum, cum idem Canonicus huic objectioni non multum institerit, & super hoc a Metropolitano fuerit judicatum, cujus sententia in rem transiit judicatam, cujus sententia in rem transiit judicatam, cum infra decendium 48 non fuerit legitima provocatione 49 suspensa.

n De testium singularitate multiplici vide Gravettam tract. de antiq. temp. p. 4. Add. B. Th. 2. 2. q. 70. art. 2.

a Ad idem est textus in l. stipulatio ista. § alteri, cum nota. ff. de verb. obl.

[α *Qui postea regalibus receptis a Rege 50 ad petitionem ipsius Capituli a Ven. f. n. Episcopo Atrebaten. de mandato Metropolitani praedicti fuit in Presbyterum ordinatus. & aliquandiu nullo contradicente liberam, & pacificam tam in temporalibus, quam in spiritualibus administrationem obtinuit in Ecclesia Morinensi. Unde procuratores ipsius a nobis humiliter petierunt, ut hoc, quia post hoc omnia invidia stimulis agitati, contra proprium factum temere venientes, adversus electum ipsum materiam discordiae suscitare praesumunt, silentium imponentes, & memoratam electionem tam concorditer celebratam, & confirmatam solenniter approbantes, eidem faceremus munus consecrationis velociter impendi, multorum super hoc non solum Abbatum, & Capellanorum civitatis, & dioces. Morinen. sed etiam aliorum presbyterorum literis nobis praesentatis, qui super praemissis omnibus testimonium perhibentes electum ipsum de litteratura, discretione ac honestate reddiderunt multipliciter apud nos commendatum. Quinimo & electorum ipsorum super hoc nobis literas retulerunt, quibus erat de verbo ad verbum, sicut iidem asserunt electores, literarum illarum tenor insertus, quae de potestate ipsis tradita juxta praemissam formam confectae in Capitulo fuerant, & sigillo Capituli sigillatae.*]

[β *Vel transmittere, qui etiam nobis solicite postularunt, ut eadem electione cassata, faceremus ipsi Ecclesiae de persona idonea canonice provideri, cum fere omnes Canonici Morinens. sicut asseruit, sint parati praestito juramento firmare, quod praefatum Archidiaconum nunquam in Episcopum nominarant, & legitimum posset ostendi, quod juxta formam praemissam supradictis tribus collata fuerit eligendi auctoritas, ut videlicet de gremio ipsius Ecclesiae eligerent eum, in quem omnes, vel major & sanior pars Capituli consentiret, asserens eadem B. se nihilominus probaturum, quod supradictus electus patiebatur in aetate defectum.*]

¶ Pith. 47. *Decurtanensi*] de Cortim. *V.* de Corton. 544. *V.* Cortun. Canonico Noviomensi. Cent. 12. 1458. c. 27. cod. Centur. 13. 1042. *Vincent.* 30. 34.

48. *Decendium.*] Sic V.

49. *Provocatione*] c. 30. de testib. Nov. 23.

50. *Regalibus receptis a Rege*] Petrus Cluniacensis *epist.* 27. Nem eudite Rex Electione, & visa, quam forte tunc ad me venerat, persona, quod de ea Lingonensis Ecclesia fecerat, collaudavit, & de Regalibus, sicut solet fieri, manu propria solenniter investivit. *Vincent.* 30. 100.

CAP. XXXIII.

Si ex septem compromissariis tres eligunt quartum, & ille consentit, & est idoneus, confirmabitur electio.

Idem *Episcopo Bajocensi.* (*an. 1208. Romae in Gall.*)

p Cap. 18. eod. tit. in 3. compil.
q al. Primus siquidem.

CUm in jure p sis peritus existas, [*& inf.* α] Primus q tuae consultationis articulus continebat, quod cujusdam Ecclesiae Decano defuncto, ejusdem loci Capitulum sub hac forma in 7. ex ipsis Canonicis compromisit, ut illum, quem ex se, vel aliis de gremio ipsius Ecclesiae omnes pariter, vel major eorum pars nominaret, idem Capitulum reciperet in Decanum. Unde cum unus ex illis septem a tribus ipsorum, & alius, qui non erat de numero eorundem, a tribus aliis in Decanum fuerint nominati, requisisti, uter eorum assumi debeat a in Decanum. † Super quo taliter respondemus, quod is, qui de numero septem a tribus eorum dignoscitur nominatus, juxta compromissi tenorem debet r in Decanum assumi, dummodo electioni de se factae consentiat, & aliquod canonicum non obsistat.

r Videl. planum gl. in verb. potest. ff. quod jussu. ex.
a Hunc text. dicunt sing. Joan. Andr. in Reg. ea toto. de reg. jur.

[α *Ex copiam habeat peritorum, non possumus non mirari, quod super quibusdam juris articulis nos consulere voluisti, qui nihil, aut modicum dubitationis continere noscuntur.*]

¶ Pith.

in 6. & Pann. hic quod electus consentiendo electioni de se factae a media parte Eligentium, auget eam numerum, & electionem perficit. Adde Paul. Castr. consil. 130. l. 2.

¶ PITH. 51. *Cum in jure*] Conjunge c. 30. *de offic. Delegati*.

CAP. XXXIV.

Electio Imperatoris spectat ad Principes Germaniae, tres Praelatos, & quatuor Laicos: & electio facta per eorum majorem partem, caeteris non contemptis, tenet. Et ad Papam pertinet electum nominare, approbare, & inungere, consecrare, & coronare, si est dignus: vel rejicere, si est indignus, ut quia sacrilegus, excommunicatus, tyrannus, fatuus & haereticus, paganus, perjurus, vel Ecclesiae persecutor. Et Electoribus nolentibus eligere, Papa supplet. Et data paritate vocum eligentium, nec accedente majori concordia Papa potest gratificari cui vult. h. d. notanter iste textus 52.

t al. Zaringia, seu Zerengiae al. Loringiae. al. Seringiae. al. Caesimbra.

u Cap. 19. eod. tit. in 3. compil.

Idem *Duci Caringiae* 53 t. (*c. an.* 1208. *Romae in Germaniam*.)

VEnerabilem u: (& *inf.* α) Inter caetera vero quidam Principes hac praecipue objectione sunt usi, dicentes, quod Apostolicae sedis Legatus aut electoris gessit, aut cognitoris personam. Si electoris, in messem alienam miserat falcem suam, & electioni se ingerens, Principum derogaverat dignitati. Si cognitoris, absente altera partium videtur perperam processisse, cum citata non fuerit, & ideo non debet contumax judicari: x (& *infra*. β) Verum illis Principibus jus, & potestatem eligendi Regem, in Imperatorem postmodum promovendum, recognoscimus (ut debemus,) ad quos de jure, ac antiqua consuetudine noscitur pertinere, praesertim 54 cum ad eos jus & potestas hujusmodi ab Apostolica sede pervenerit, quae Romanum imperium in personam magnifici Caroli a Graecis transtulit in Germanos 55. Sed & Principes recognoscere debent, & utique recognoscunt, sicut iidem in nostra recognovere praesentia, quod jus & auctoritas examinandi personam electam in Regem, & promovendam ad imperium, ad nos spectat, qui eum inungimus, consecramus, & coronamus. Est enim regulariter & generaliter observatum, ut ad eum examinatio personae pertineat, ad quem impositio manus spectat. Nunquid enim si Principes non solum in discordia, sed etiam in concordia sacrilegum quemcunque, vel excommunicatum in Regem, tyrannum, vel fatuum, haereticum eligerent, aut paganum, nos inungere, consecrare, ac coronare hominem hujusmodi deberemus? absit omnino. † Objectioni ergo Principum respondentes, asserimus, quod Legatus noster approbando 56 Regem y, & reprobando Ducem, nec electoris gessit personam, utpote qui nec fecit aliquem eligi, nec elegit: nec cognitoris, cum neutrius electionem, quoad factum eligentium confirmandam duxerit, aut etiam infirmandam. Exercuit autem denunciatoris officium, quia personam Ducis ejusdem indignam, & personam Regis denunciavit idoneam, quoad imperium obtinendum, non tam propter studia eligentium, quam propter merita electorum: quamvis plures ex illis, qui eligendi Regem in Imperatorem promovendum de jure, ac de consuetudine z obtinent potestatem, consensisse perhibeantur in ipsum Regem, & ex eo quod fautores Ducis, absentibus aliis, & contemptis, ipsum eligere praesumpserunt, pateat eos perperam processisse, cum electioni plus contemptus unius, quam contradictio multorum obsistat: (& *infra*. γ) Nos utique a eum Ducem, sed reliquum reputamus, & nominamus Regem, justitia exigente: (& *infra*. δ) Quod autem cum in electione vota Principum dividuntur, post admonitionem, & expectationem alteri partium favere possimus, maxime postquam a nobis unctio, consecratio, & coronatio postulantur: jura patet pariter, & exemplo. Nunquid enim si Principes admoniti & expectati vel non potuerunt, vel noluerunt in unum propositum b convenire, sedes Apostolica advocato, & defensore carebit: eorumque culpa ipsi redundabit in poenam? Sciunt autem Principes, quod cum Lotharius, & Conradus in discordia fuissent electi, Roman. Pontif. Lotharium coronavit, & imperium obtinuit coronatus, eodem Conrado tunc demum ad ejus gratiam redeunte. Hos igitur duximus commonendos, ut a praefato Duce, justo quidem a nobis judicio reprobato, recedant, & praefato Regi non obstant adhaereant: nisi c tunc demum contra personam, vel factum, legitimum quid ab eis objectum fuerit, & ostensum: (& *infra*.) Sunt enim notoria impedimenta Ducis, scilicet excommunicatio publica, perjurium manifestum, & persecutio divulgata, quam progenitores ejus, & ipse praesumpserunt in Apostolicam sedem d, & alias Ecclesias exercere. Fuit quoque a praedec. nostro excommunicationis vinculo innodatus, quod postmodum recognovit, dum per nuncium suum absolutionis beneficium postulavit: unde patet, quod ipse fuit excommunicatus electus e (& *infra*. ε) Idem etiam contra proprium juramentum, super quo nec consilium a sed. Apost. requisivit, ambitionis vitio regnum sibi usurpare praesumpsit, cum super illo juramento prius Romana Ecclesia consuli debuisset. Nec valet ad planam excusationem ipsius, si juramentum illud dicatur illicitum, cum nihilominus super eo eam prius consulere debuisset, quam contra ipsum propria temeritate venire: praesertim illo exemplo, quod cum Gabaonitae a filiis Israel per fraudem surripuerint juramentum, ipsi tamen cognita fraude contra illud venire temere noluerunt. Utrum vero dictum juramentum sit licitum, vel illicitum, & ideo servandum, an non servandum extiterit, nemo sane mentis ignorat ad nostrum judicium pertinere; (& *infra*. ζ) Insuper si praedictus Dux imperium obtineret, libertas Principum in electione periret, & imperium obtinendi de caetero caeteris fiducia tolleretur. Nam si prout olim frater dicti Ducis patri eorum, sic Dux ipse fratri suo succederet, videretur imperium non ex electione, sed ex successione deberi: & in praejudicium Principum redundaret, si non nisi de domo e Ducis praedicti videretur aliquis ad imperium assumendus. (& *inf.* η) † Nobilitatem ergo tuam monentes per Apostolica scripta mandamus, quatenus a praefato Duce recedas omnino, non obstante juramento, si quod ei ratione regni fecisti, cum (eo quantum ad obtinendum imperium reprobato) juramentum hujusmodi non debeat observari.

x Vide l. properandum. §. Sin autem. C. de jud. & leg. consentaneum, per Bart. C. quomodo, & quando Jud.

y Intelligit Ottonem Regem.

z in C. Barbarae ita: ac consuetudine antiqua obtinent, &c.

a In C. Barb. ita: Nos itaque non Philippum Ducem, sed ipsum O. reputamus, &c.

b In aliquot vetustis legitur, propositum. al. una: vel non potuerunt, vel noluerunt convenire: sed qualitercunque legas, idem manet sensus.

c In quibusdam exemplarib. Nisi tunc demum, cum contra personam, &c.

d al. deest vos, sedem.

e Ducum Sueviae.

[α *Fratrem nostrum Salesburg.* 57 *Archiepiscopum, & dilectum filium Abbatem de Salem.* 58 *& nobilem virum Marchionem Orientalem, quorundam Principum nuncios ad sed. Ap. destinatos benigne recepimus, & eis benevolam duximus audientiam indulgendam. Literas quidem, quas per eos quidam nobis Principes destinarunt, diligenter perlegi fecimus, & quae in eis continebantur, notavimus universa.*]

[β *Verum nos, qui secundum Apostolicae servitutis officium sumus singulis in justitia debitores, sicut justitiam nostram nolumus ab aliis usurpari, sic jus Principum nolumus nobis vendicare.*]

[γ *Unde privilegium meruerunt amittere, qui permissa sibi abusi sunt potestate. Videri non immerito potest, quod injuria hujusmodi non obstante, caeteri uti poterant jure suo. Et quoniam Dux praedictus nec ubi debuit, nec a quo debuit, coronam, & unctionem accepit, memoratus vero Rex & ubi debuit, videlicet Aquisgrani, & a quo debuit, sc. a ven. f. n. Coloniens. Archiepiscopo utrumque recepit.*]

[δ *In reprobatione vero praefati Philippi Ducis Sueviae, propter manifesta impedimenta personae, non accusatione, sed condemnatione potius fuit opus, quia non accusatione, sed condemnatione indigent manifesta.*]

[ε *Et videtur non immerito, quod adhuc sit in eadem causa excommunicationis sententia innodatus, cum praedictus Episcopus eum sua auctoritate non posset absolvere, auct. vero nostrae delegationis, non posset plus, nec aliter licentia hoc ipsi, quam quod ei fuerat ab Apostolica sede concessum: et in ejusdem recommunicationis sententia subjacere creditur manifeste. quod vero perfidus Marcoaldus* 59*, Dei, & Ecclesiae inimicus tam universis fratribus, tam Teutonicis, quam Latinis excommunicationis vulgata vinculis suae iniquitatis meritis sit astrictus, sicut etiam illi per literas nostras directas per P. judicem Placentinum ipsius Philippi nuncium intimasse meminimus, quae ad ipsius Philippi audientiam credimus pervenisse; ipse nihilominus, quamvis id non tantum ex relatione ipsius judicis, sed etiam per publicam famam ad notitiam ejus devenerit, eidem excommunicato non solum communicat, sed eum in malitia sua fovet, & per nuncios, & literas suas incitavit furorem ipsius, ut charissimum in Christo filium nostrum F. Siciliae Regem illustrem nepotem suum, quem jam privavit haereditate paterna, adhuc privet possessione materna.*]

[ζ *Quod autem Philippus de genere persecutorum existat, Principes non credimus dubitare, cum Henricus, qui primus imperium de genere ipsius hac accepit, bon. mem. Paschalem Pp. p. nostrum cum Episcop. & Card. & multis nobilibus Romanorum praesumpserit capere. Fredericus autem pater ipsius Philippi contra fel. recordationis Alexandrum Papam praedecess. nost. longo tempore schisma fovit. Henricus frater ipsius Philippi, qualiter se habuit circa interfectores sanctae memoriae A. Leodien. Episcopi, quem ipse prius cogerat exulare, ac Conradum, qui Hostiensem Episcopum ceperat, satis nostis. Quin etiam qualiter Ven. F. m. Auximan. Episcopum alapis caedi fecerit, & pilos de barba ejus avelli, & exaltari eum in pluribus inhoneste: qualiter & quosdam familiares Ecclesiae Rom. nasu fecerit mutilari: qualiter quoque praedictum Salernitanum Archiepiscopum captivari, & quosdam viros Ecclesiasticos flammis torreri fecerit, quosdam vero vivos in mare submergi, ad vestram, & aliorum Principum credimus audientiam pervenisse.*]

[η *Cum ergo nos sicut a proposito nostro nulla possimus occasione possimus, sed in eo potius firmissime persistamus, & ita nobis saepe per literas tuas duxeris suggerendum, ut eidem Duci nullatenus faveremus.*]

¶ PITH. 52. *Aut Electoris*] Albericus de Rosat. in Diction. *Electio Imper.* Schard. *de Elect.* 877. Abb. Ursperg. 807.

53. *Duci Caringiae*] *Bertholde Zaringiae*, 305, Ursperg. 305. Vig. 3. tom. 209. Cent. 13. 730. Nauclerus. 795. Crantz Mali Turingiae *lib.* 2. *Metropol. c.* 24.

54. *Praesertim*] Specul. Saxon. *lib.* 3. *art.* 52.

55. *Germanos*] Martinus Polonus 136.

56. *Regem*] Charissimum in Christo filium nostrum Ottonem Regem.

57. *Salesburgensem*] *Salzeburgensem*.

58. *De Salem*] *in Salem* Ordinis Cisterciensis, Dioecesis Constantiens.

59. *Marcoaldus*] Marquardus Pand. Colleuus *in Vita Frid.*

CAP. XXXV.

Absentes ad electionem de provincia sunt vocandi: & confirmatur electio majoris, & sanioris partis.

Idem Innocent. III. (*c. an.* 1208. *Romae.*)

f Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.

g Properam legitur Prudentiano, cum nullus unquam fuerit talis titulus.

COram dilecto filio tituli sanctae f Pudentianae g Presbytero Cardinali: (& *infra*.) Si vero utriusque partis fuerit cassata electio, vos (fratribus omnibus, qui fuerint in provincia, convocatis) quod major, & sanior parti co-

ti coram super prædictis aideritis complacere, per censuram Ecclesiasticam faciatis firmiter observari.

CAP. XXXVI.

Cassatur electio partis majoris facta, contempta minori parte, etiam si est unus solus: non tamen jus eligendi devolvitur ad minorem. h. d. secundum intellectum communem.

Idem *Parmensi Episcopo, & ejus conjudicibus,* (*c. an. 1208. Roma in Insubriam.*)

h Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.

BOna memoriæ *h* S. Cremon. Episcopo in extremis agente, cum de convalescentia ipsius desperaretur, Cremon. Capitulum H. Canonicum suum Regis disciplinis scholasticis insistentem, ad certum terminum in vigilia Pentecostes pro futura electione Pontificis citari fecerunt: (*& inf. a*) † Constituto autem dicto *i* H. pro sua electione, & dilecto filio nostro I. pro electione Archipresbyteri coram nobis: electionem ab ipso H. post electionem Archipresbyteri non cassatam, licet de viro multæ literaturæ, honestæ vitæ, & alaræ famæ, non tamen sine multa temeritate præsumptam, cum de paenis *x* nostrum deberet expectare judicium, antequam procederet ad secundam, duximus irritandam, in pœnam interdicentes eidem contradictionis vocem, in primo consensu Capituli permanenti. *l*

i In manuscriptis ita: dilecto filio H pro sua, & dilecto filio N. pro electione, &c.
x al. tum de priori electione.

Electionem autem Archipresbyteri (quamvis laudabile testimonium perhibeatur de ipso) justitia exigente cassavimus: tum quia corpore dicti Episcopi nondum tradito sepulturæ, habuerunt de ipsa electione tractatum contra canonicas sanctiones: tum quia inventus est H. fuisse contemptus, licet unus solus extiterit, cum plus in talibus consueverit contemptus unius obesse, quam multorum contradictio in præsenti. Nec prædicta debet dici citatio valuisse, quia cum Episcopi mortem præveniunt, temeraria nimis extitit: & ideo non potuit *m* arcere citatum.

l Vult Pontifex Archipresbyteri electionem nunc confirmare, quasi ex novo Capituli consensu si adhuc consentiat.
m al. arctare.

[*a Verum secunda feria post Pentecosten dicto Episcopo viam universæ carnis ingresso, Capitulum, antequam corpus illius esset sepulturæ traditum, absente Canonico memorato in quatuor de ipso Capitulo, & tres de Clero commisit potestatem eligendi Pontificem constituerunt, expresso hoc scilicet, ut minor pars illorum VII. sequeretur in electione majorem. Habito itaque post mortem, sed ante sepulturam tamen ipsius Episcopi, de futuri pastoris electione tractatu, cum vota illorum dividerentur in partes, quatuor in Archipresbyterum, duobus in Archid. uno in alium consentientibus: tandem illo sepulto minoris partis arbitrio ad judicium accedente majoris, eundem Archipresbyterum concorditer elegerunt. Cui electioni Archid. cum Capitulo, & Clero civitatis nullo contradicente consensit. Verum adveniens postmodum Hug. & asserens se fuisse contemptum, ac propter hoc electionem hujusmodi nullius fuisse momenti, quasi jus eligendi devolutum fuisset ad ipsum, pro se, prout potuit, Archidiaconum memoratum elegit.*]

CAP. XXXVII.

Non Monachus in Prælatum regularem eligi non potest.

Idem *60.* (*an. 1208. Roma in Galliam.*)

n Cap. 3. eod. tit. in 4. compil.
o al. Lenovicensi. al. Lexoniensi, al. Luxovien.
p in C. Barbetiana ita: istud fuerit attentatum.

CUm *n* ad nostram notitiam pervenisset, quod H. qui se pro Abbate Lexoviensi *o* se gerebat, non fuit ante Monachus quam electus: nos attendentes, quod contra regularem traditionem illud fuerat *p* attentatum, cum nullam spem, vel promissionem habens, ut Abbas fiat, debeat monachari, electionem de ipso factam curavimus irritare.

¶ Pitu. 60. Idem] Bisuntino Archiepiscopo, & Suffraganeis ejus.

61. Lexoviensi] V. Luxon. forte Luxoliensi, Lovemensi. Petri de Luxolio, Ord. S. Bened. Diœcesis. Bisontinæ.

CAP. XXXVIII.

In Abbatem eligi non potest, nisi instructus in regula monachali.

Idem *Magistro C. 62 Presbytero Cardinali sedis Apostolicæ Legato.* (*an. 1208. Roma in Siciliam.*)

q Cap. 4. eod. tit. in 4. compil.

OFficii tui: *q 63* [*& inf. a*] Sane nobis tuis litteris intimasti, quod cum monasterium quoddam positum in medio nationis perversæ, pastore careret: Monachi de electione Abbatis tractantes, cum non possent sui ordinis idoneam invenire personam, in quendam virum nobilem oculos direxerunt, per quem poterant melius defensari: & patrem adierunt ipsius, humiliter postulantes, quod filium suum induceret, ut habitum susciperet monachalem, nullam patri de ipsius promotione fiduciam tribuentes: & pater ad hoc induxit filium providum, & discretum, qui effectus monachus, fuit *r* in Abbatem electus: cujus electio extitit per 64 te florem Messanensem Apostolicæ sedis Legatum, qui omnibus prædictis interfuit, confirmata. Cum autem idem sit paratus purgare se, quod nulla fuit ad hoc ambitione inductus, postulas edoceri, utrum dictus Legatus electionem confirmare *s*, vel dispensare potuit, vel quod factum est, stare possit, & utrum electione cassata iterum valeat eligi in Abbatem. † Nos autem consultationi tuæ taliter respondemus, quod cum ex his, quæ inconvenienti subsecuta sunt, ostendatur, quod talis taliter

r Hic in quibusdam vulgatis habetur dictio, statim: quæ desit tamen in manuscr. tum in aliis emendatioribus.
s al. infirmare.

non possit eligi in Abbatem, maxime pro eo, quod antequam esset discipulus, voluit esse magister, electionem illam irritam esse decrevimus *t*, & inanem. Verum postquam fuerit in regula competenter instructus (si urgens necessitas, & evidens utilitas ipsius monasterii postulaverit) purgatione recepta, poterit in Abbatem assumi, ne monasterium opprimatur incursibus malignorum.

t al. decernimus.

[*a Persequeris laudabilem actionem, cum super illis, de quibus dubitas, per nos postulas edoceri.*]

¶ Pitu. 60. *Magistro C.*] In Registro, C. tit. S. Laurentii in Lucina tt.

63. *Officii tui*] Junge Cap. eq. *detestam. cap. 9. de pœnit. cap. 4. de sentent. excommun.*

64. *Per*] G. Bab. Subdiaconum.

CAP. XXXIX.

Electio alias canonica confirmetur, licet quidam eligentium essent minori excommunicatione ligati.

Idem [*c. an. 1210. Romæ.*]

u Cap. 5. eod. tit. in 4. compil.
x Si quis in eorum fuisset, &c. In C. Barbetiana ita: Si quis in ea vel in eo, &c.

ILla quotidiana *u* instantia: [*& infra.*] Quia proceden dedisemus electionem canonicam extitisse, ipsam en auctoritate Apostolica duximus confirmandam: supplentes de plenitudine potestatis, si quis in ea *x* ex eo fuisset defectus, quod quidam interfuerunt electioni ejusdem, qui ex sola participatione in simplicis excommunicationis laqueum inciderunt.

CAP. XL.

Si postulatio cum electione concurrit, & numerus postulantium est duplo major, & postulatus est idoneus, postulatio admittitur, rejecta electione. Si vero indignus, & hoc major pars postulantium ignoraverit, postulatio, & electio reprobantur. Si vero sciebant, & electus est idoneus, confirmatur electio: & idem, si numerus postulantium non est duplo major: hoc dicit, intelligendo secundum quod continet Juc commune.

Idem *Magistro Maximo Notario nostro,* [*an. 1212. Signia Constantinopolim.*]

y Cap. 6. eod. tit. in 4. compil.
z Apocal. 4.

SCriptum *y 65* est in Apocal. Joan. *z* quod in medio, & in circuitu sedis erant quatuor animalia: [*& inf.*] Sane ad hanc Ecclesiam, scilicet Constantinopolitanam, duo animalia sunt vocata, unum plenum oculis, & aliud habentia senes, videlicet Eracliensis *66* Archiepiscopus, & Plebanus sancti Pauli de Venetiis, sicut per procuratores tam postulantium Archiepiscopum, quam eligentium Plebanum fuit propositum coram nobis: (*& infra.*)

† Verum quia de his, quæ per assertionem partium in judicium deducta fuerant, nobis non potuit fieri plena fides, quamvis super his, quæ de numero dicta sunt postulantium, per quoddam instrumentum publicum, necnon per confessionem procuratoris adversæ partis in judicio factam, sed postea revocatam, pars altera assereret suam intentionem esse fundatam, causam discretioni tuæ duximus committendam. Per Apostolica scripta mandantes, quatenus super his, & aliis inquiras diligentissime veritatem, de meritis electi, & postulati apud Venetias, ubi nati fuerunt, & diutius conversati. De studiis autem eligentium, & postulantium, & omnibus generaliter, quæ causam possunt instruere apud Constantinopolim, ubi hujusmodi postulatio, & electio celebratæ fuerunt. Et si partes consenserint, procedas hoc modo: ut si constiterit de mutuo convenisse consensu, quod ad electionem Patriarchæ septem admitterentur Præpositi, sive per seipsos, sive per alios, & duo alii ex parte universitatis procuratoris conventualium Ecclesiarum Prælatis, totque tunc temporis conventuales Ecclesias habuisse Prælatos, quod cum septem Præpositis, & novem Canonicis; quos quidem Canonicos constat in postulatione præfati Archiepiscopi convenisse, duplo majorem faciant numerum, quam sexdecim electores Plebani: tu vice nostra postulationem admittas, nisi probatum fuerit postulato aliquid obviare de canonicis institutis *a*, quod promotionem ipsius debeat impedire: (ac Plebani electione cassata) ipsum Archiepiscopum absolvens a vinculo, quo Eraclien. *b 67* Ecclesiæ tenetur, concedendo ipsum Constantinopolitanæ Ecclesiæ in pastorem. Quod si ad faciendum duplo majorem numerum simul omnes prædicti minime *c* sufficerent, sive dignus, sive indignus fuerit postulatus, tu (postulatione repulsa) electionem Plebani auctoritate nostra confirmes, dummodo nihil obsistat eidem, quod ipsum tanto præsulatu reddat indignum.

a quia habet inf. eod. tit. c. nihil est.
b Ecclesiensi.
c Suffecerint.

Si vero numerus postulantium inventus fuerit duplo major, quemadmodum prædictum est, & persona postulata reperta fuerit indigna, tu tam postulationem, quam electionem non differas reprobare: nisi forsan omnes, aut major pars postulantium, præsumptione damnabili, postulaverint scienter indignum *d*, ut hac vice merito debeant eligendi seu postulandi potestate privari. Et hoc quoque casu electionem confirmes, si eam de persona idonea constiterit celebratam.

d Vide l. 1. §. postulasse, ff. de postulando.

¶ Pitu. 65. *Scriptum.*] Cent 13. 981. Blond. 8. *Decad.* 2. Antonin. §. 5 10. Cuspinian. *in Balduin.* Sabellic. 8. *Enn.* 9. 6. *ad decimam de instit.*

66. *Eracliensis.*] *Eracliensis*, Glycas, 346. Gregor. 77. l. 6. Nicephorus.

67. *Eradiensi.*] *Ecaclienfi.*

CAP. XLI.

Si illi, ad quos spectat electio, negligunt eligere Prælatum cathedralis, vel regularis Ecclesiæ infra tres menses, proximus superior Ecclesiam ordinabit: quod si infra tres alios menses non fecerit, canonice punietur.

Idem in Concilio generali. e (*an.* 1215. *Romæ.*)

e *Lateranensi sub Innoc. III. cap.* 23.
f *Cap.* 8. *eod. tit. in* 4. *compil. vide Alphonsum Castrum, lib.* 3. *cap.* 2. *de justa haret. punit.*

NE pro defectu f pastoris gregem dominicum lupus rapax invadat, aut in facultatibus suis Ecclesia viduata grave dispendium patiatur; volentes in hoc etiam occurrere periculis animarum, & Ecclesiarum indemnitatibus providere: statuimus, ut ultra tres menses cathedralis, vel regularis Ecclesia Prælato non vacet. Infra quos (justo impedimento cessante) si electio celebrata non fuerit, qui eligere debuerant, eligendi potestate careant ea vice. Ac ipsa eligendi potestas ad eum, qui proximo præesse dignoscitur, devolvatur. Is vero, ad quem fuerit devoluta potestas, Deum præ oculis habens, non differat ultra tres menses cum consilio Capituli sui, & aliorum virorum prudentium, viduatam g Ecclesiam de persona idonea ipsius quidem Ecclesiæ, vel alterius, si digna non inveniatur in illa, canonice ordinare, si canonicam voluerit effugere ultionem.

g *Vide l. qui cursus. cum gloss. ff. de vi publ. & in l. malum. §. viduo. ff. de verb. sign.*

CAP. XLII.

Per aliquam de tribus formis hic notatis, scilicet Scrutinii, Compromissi, & Inspirationis, procedi debet ad electionem in Ecclesiis cathedralibus: aliter electio celebrata non valet: & contra facientes privandi sunt ea vice potestate eligendi. h. d. usque ad §. illud.

Idem Innoc. III, *in eodem.* h (*an.* 1215. *Romæ.*)

h *Conc. Lat. sub Innoc. III. c.* 24.
i *Cap.* 9. *eod. tit. in* 4. *Compil.*

QUia i propter diversas electionum formas, quas quidam invenire conantur, & multa impedimenta proveniunt, & magna pericula imminent Ecclesiis viduatis. statuimus, ut cum electio fuerit celebranda, præsentibus omnibus, qui debent, & volunt, & possunt commode interesse, assumantur tres de collegio fide digni, qui secrete, & singulatim k vota l cunctorum diligenter exquirant, & in scriptis redacta mox publicent in communi: nullo prorsus appellationis obstaculo interjecto: ut is collatione habita eligatur, in quem omnes, vel major, & n sanior pars Capituli consentit. Vel saltem eligendi potestas aliquibus viris idoneis committatur, qui vice omnium Ecclesiæ viduatæ provideant de pastore. Aliter electio facta non valeat: nisi forte communiter esset ab omnibus, quasi per inspirationem o absque vitio celebrata. Qui vero contra præscriptas formas eligere attentaverint, eligendi ea vice potestate priventur.

k *Singulatim.*
l *voces.*
m *adhibita.*
n *vel.*
o *in Cod. Barb. ita: inspirationem S. Spiritus absque vitio, &c.*

Interdicit procuratorem in electionis negotio constitui, nisi concurrant hic contenta usque ad §. Electiones. Abbas Siculus.

§. 1. Illud autem penitus interdicimus, ne quis in electionis negotio procuratorem constituat, nisi sit absens in eo loco, de quo debeat advocari, justoque impedimento detentus venire non possit: super quo, si opus fuerit, fidem faciat juramento: & tunc si voluerit, uni committat de ipso collegio vicem suam.

Præcipit electiones solenniter publicari, & clandestinas reprobari. h. d. usque ad finem. Abbas Siculus.

§. 2. Electiones quoque clandestinas reprobamus, statuentes, ut quam cito electio fuerit celebrata, solenniter publicetur.

CAP. XLIII.

Consentiens electioni de se factæ per abusum potestatis secularis, efficitur ineligibilis ad dignitatem, & electio est nulla. Eligentes autem a beneficiis per triennium suspenduntur, & tunc sunt privati potestate eligendi.

Idem *in eodem.* p (*an.* 1215. *Romæ.*)

p *sub Innoc. III. cap.* 25.
q *Cap.* 10. *eod. tit. in* 4. *Compil.*
r *Possit.*

QUisquis 68 electioni q de se factæ per secularis potestatis abusum consentire præsumpserit, anutta canonicam libertatem, & electionis commodo careat, & ineligibilis fiat, nec absque dispensatione ad aliquam valeat r eligi dignitatem. Qui vero electionem hujusmodi, quam ipso jure irritam esse censemus, præsumpserint celebrare, ab officiis, & beneficiis penitus suspendantur per triennium, eligendi tunc potestate privati.

¶ PITH. 68. *Quisquis.*] Epist. Innocent. *pag.* 10, 17. 38. Masson. *Philipp.* 292. 255.

CAP. XLIV.

Si prælatus per negligentiam confirmavit indignum electum ad regimen animarum, perdit potestatem confirmandi primum successorem, & a perceptione proprii beneficii suspenditur, & promotus dejicitur, Si vero per malitiam hoc fecit, gravius punitur. Electi vero immediate subjecti Papæ, per se, aut per personas instructas debent adire Papam, & petere confirmationem. Et si sint electi in concordia, & valde remoti, videlicet ultra Italiam constituti, interim administrent, ita tamen, quod nil alienent: benedicuntur autem, & consecrantur, prout consueverunt.

Idem *in eodem* s (*an.* 1215. *ibid.*)

s *in eod. Conc. Lat. sub Inn. III. c.* 26.
t *Cap.* 11. *eod. tit. in* 4. *compil. vide Conc. Trident. sess.* 6. *de reform. cap.* 1. *& sess.* 7. *de reform. cap.* 3. *& sess.* 23. *de reform. cap.* 1. *Adde Alphons. Castrum, lib.* 3. *de justa haret. pun. cap.* 3.
u *vide l. si constat, & ibi Bart. ff. de appell. & in c. cum super. in gl. 1 ius. de causa poss. & propr.*
x *al. dignum.*
y *vide l. servos. C. ad leg. Jul. de vi pub. & l. nemo deinceps. ad fin. C. de Episc. aud.*

NIhil est, t quod Ecclesiæ Dei magis officiat, quam quod indigni assumantur Prælati ad regimen animarum. Volentes igitur huic morbo adhibere necessariam medelam, irrefragabili constitutione sancimus, quatenus cum quisquam ad regimen animarum fuerit electus, is, ad quem pertinet ipsius confirmatio, diligenter examinet & electionis processum, & personam electi: ut cum omnia rite concurrerint, munus ei confirmationis impendat: quia si secus fuerit incaute præsumptum, non solum dejiciendus est indigne promotus u, verum etiam indigne promovens puniendus. Ipsum quoque decernimus hac animadversione puniri, ut cum de ipsius constiterit negligentia, maxime si hominem insufficientis scientiæ, vel inhonestæ vitæ, vel ætatis illegitimæ approbaverit, non solum confirmandi primum successorem illius careat potestate, verum etiam (ne aliquo casu pœnam effugiat) a perceptione proprii beneficii suspendatur, quousque (si æquum x fuerit) indulgentiam valeat promereri. Si vero convictus fuerit in hoc per malitiam excessisse, graviori subjaceat ultioni. y

§. 1. Episcopi quoque tales ad sacros ordines, & Ecclesiasticas dignitates promovere procurent, qui commissum sibi officium digne valeant adimplere, si & ipsi canonicam cupiunt effugere ultionem. §. 2. Cæterum qui ad Romanum pertinent immediate Pontificem, ad percipiendam sui confirmationem officii, ejus se conspectui (si commode fieri potest) personaliter repræsentent, aut personas transmittant idoneas, per quas diligens inquisitio super electionibus, z & electis possit haberi: ut sic demum per ipsius circumspectionem consilii, sui plenitudinem officii assequantur, cum eis nihil obstiterit de canonicis institutis: ita quod interim valde remoti, videlicet ultra Italiam constituti, si electi fuerint in concordia, dispensative propter necessitates Ecclesiarum, & utilitates, in spiritualibus & & temporalibus administrent, sic tamen ut de rebus Ecclesiasticis nihil penitus alienent. Munus vero benedictionis, seu consecrationis recipiant, sicut hactenus recipere consueverunt.

z *al. super electionis processu.*

¶ PITH. 69. *In spiritualibus.*] *c. avaritiæ, de Elect. in* 6.

CAP. XLV.

Expensæ necessariæ, quas facit Capitulum pro electione Prælati, de bonis Prælaturæ debent fieri, vel reddi.

Honorius III, *Capitulo Constantinop.* 70 (*c. an.* 1219. *Romæ Constantinopolim.*)

UT præterita 71: [*& inf.* a] Præsentium auctoritate statuimus, ut expensæ necessariæ, quas Capitulum Constantinopolitanum, vel aliud numeri, vacante sede, pro electionis negotio fecerint, de bonis Patriarchatus fiant integraliter, vel a reddantur: dummodo ipsi bona decedentis Patriarchæ 72 non occupent, vel usurpent.

a *al. & reddantur.*

[a *Contentionis decisa materia, futurist litigiis occasio amputatur.*

¶ PITH. 70. *Cap. Constantinop.* [*c.* 50. *de verborum significat.*

71. *Ut præterita.*] Cent. 13 983.

72. *Bona decedentis Patriarchæ.*] Constitut. in Constantinopol. 64.

CAP. XLVI.

Electio post collationem ex intervallo celebrata, non valet, h. d. secundum opinionem magis communem.

Idem Honorius III. *electo Lugdunensi.* 73 (*imo Ludensi c. an.* 1222. *Romæ in Daniam.*)

CUm post petitam instanter, & demum obtentam quondam Lugdunensis 74 Archiepiscopi cessionem vota Canonicorum Lugdunensium in te tunc ipsorum Præpositum concorditer convenissent: quia tandem examinato (sicut decuit) processu electionis tuæ, invenimus eam post publicationem consensuum & collatione tractatum, aliquandiu fuisse protractam, assensumque tuum priusquam electus fueris, requisitum, electionem eandem b (ex ipsius dumtaxat inordinato processu) c justitia cassavimus exigente.

b *al. tuam.*
c *vide auth. de hæred. & fal. §. inordinatum col. 1. & 7. q. 1. nihil.*

¶ PITH. 73 *Lugdunensi.*] V. *Lugensi.* V. *Elcoluden.* V. *Londresi. cap.* 1. *de renunciat.*

74. *Lugdunensis.*] *Londinensis,* Paris, 418. Malmesb. 120.

CAP.

CAP. XLVII.

Monachus unius monasterii alterius factus Abbas, in electione Abbatis prioris monasterii vocem non habet, etiamsi sibi sit ab Abbate, & Monachis prioris monasterii sibi jus reservatum.

Idem *Eboracens.* 75 *Priori, & magistro Guidoni de Campo.* d 76 (*c. an. 1222. Romæ in Galliam.*)

CONstitutis in præsentia nostra procuratoribus sancti Taurini (n Eboracens.) & sancti Leofredi de cruce, Abbatum: [*& infra.* a.] Cum autem procuratores ipsorum Abbatum jussi essent exprimere, quo jure ipsi Abbates deberent electioni Abbatis Fiscan. *f* monasterii interesse: responderunt, quod olim cum assumerentur in suorum monasteriorum Abbates, fuit specialiter indultum eis ab Abbate, & Conventu monasterii Fiscanen. ut haberent vocem in Capitulo eorundem. † Nos autem rationem hujusmodi frivolam reputantes, super hoc perpetuum silentium imponimus *g* Abbatibus supradictis.

[a *Et monasterii Fiscanen. Dil. fr. n. H. tt. SS. Jo. & Pauli Presbyterum Cardinalem dedimus auditorem, coram quo proposuerunt procuratores prædictorum Abbatum, quod vocem præfatis monasterio, quod immediate ad Romanam Ecclesiam pertinet, Monachi ejusdem loci contemptis præfatis Abbatibus, qui commode poterant, & debebant de jure vocari, ad electionem Abbatis temere procedentes, H. quondam Abbatem S. Judoci ad ejusdem regimen minus idoneum eligere præsumpserunt, quare petebant electionem ejusmodi penitus irritari.*]

¶ Pivn. 75. *Eboracen.*] *Ebroicensi Priori S. Barbaræ.* V. *Bolocensi Priori S. Barbaræ Lexoviensis diœcesis, & magistro Guidoni de Capellis.*

76. *Campo.*] *Tanchasi Campul.*

d *Ebroicensi Priori, & magistro G. de Campbell. al. Priori S. Barbaræ, Lexoviensis diœcesis.*
n *Ebroic. ms.*
f *al. Fiscanensis.*
g *imposuimus.*

CAP. XLVIII.

Electio debet fieri verbo, & de illo, in quem consenserit major pars Capituli, & non respectu aliarum partium.

Idem *Rothomagensi Capitulo* (*an. 1220. Romæ in Galliam.*)

ECclesia 77 vestra destituta pastore, & votis vestris, cum de futura Prælati haberetis successione tractatum, in diversa *h* divisis, quidam in Thomam, quidam in Cancellarium, & quidam singulares in singulares personas ejusdam Ecclesiæ consensistis.

† Verum cum super hic in nostra, & nostrorum fratrum præsentia multa fuissent hinc inde proposita, invenimus quod illi, qui sua in Thomam desideria dirigebant, licet majorem partem facerent, partium comparatione minorum *i*, non tamen ad majorem partem Capituli pervenerunt. Consideravimus nihilominus, quod post publicationem consensuum, & collationis tractatum, ad electionem nullus habitus est processus, quamvis deportationis solemnitas etiam post appellationem legitimam fuerit subsecuta, quam pro electione non deceret, nec etiam expediret haberi. Unde quod factum est de T. prædicto, cassavimus, petitione consentientium in Cancellarium non admissa.

¶ Pivn. 67. *Ecclesia*] Cent. 1575. & 13. 1128.

h *ut si verb. gr. cum XII. Canonici essent, quinque nominaverunt Thomam, quatuor cancellarium, & tres alii alios tres.*
i *gl. in l. nulli. & l. pleno. D. quod cujusque un. facit. l. quod major. D. ad municip.*

CAP. XLIX.

Non professus in Abbatem eligi non potest.

Gregorius IX. (*c. an. 1227. Romæ.*)

CUm in magistrum assumi non debeat, qui formam discipuli non assumpsit, nec sit præficiendus, qui subesse non novit: non intellecto per te, quod in quibusdam regularibus domibus, jure tibi diœcesano subjectis, sunt quidam in Abbates, non professi ordinem regularem, assumpti: Mandamus, quatenus cum Abbates tales esse non debeant, qui per professionem Monachi, & *u* regulares Canonici non fuerint, ad amotionem eorum, quos tales inveneris (sublato appellationis impedimento) procedas.

u *al. Vel.*

CAP. L.

Electio facta a non majori parte Capituli, & omissa collatione, non valet.

Idem *Cumanen. Capit.* (*c. ann. 1228. Romæ in Campaniam.*)

CUmana Ecclesia pastoris solatio destituta, & congregatis die ad celebrandam electionem præfixa, qui præsentes erant de Cumanis Canonicis, ac tribus Abbatibus, qui vocem in electione habere noscuntur, Capellani, & Clerici civitatis electioni se debere interesse dicentes, sub hujusmodi protestatione admissi fuerunt, quod vox eorum, qui non deberent interesse de jure, vel consuetudine, non valeret. Tandem præmissa juxta formam Concilii *l* generalis scrutinio, VII. de Canonicis, unus Abbatum, XI. Capellani, & novem Clerici in ejusdem Ecclesiæ Archipresbyterum convenerunt; novem Canonicis, uno de Abbatibus, uno Capellano, & XI. Clericis in ipsius Ecclesiæ Archidiaconum dirigentibus vota sua: [*& infra*] † Cum decem, & octo fuerint Canonici, tres Abbates, XX. Clerici, & XIV. Capellani, neutram electionem comperimus ad majorem partem totius Capituli pervenisse: nec probatum fuerat, quod Clerici admitti deberent, nec quod Capellani admissi fuerint de consuetudine, vel de jure: nam etsi Capellani duabus *m* electionibus Episcoporum interfuerint, & scrutatores dederint voluntatum, non tamen inquisita vota sua fuisse, vel eos aliquos elegisse probatur: sed & *n* si inquisita fuissent vota, vel ipsi aliquos elegissent, per hoc tamen non constitit id eis de jure competere, vel ex consuetudine jam præscripta. Unde nos electiones ipsas præsumptas etiam contra formam Concilii generalis, cum collatio in communi omissa fuerit, quæ post publicationem scrutinii fieri debuisset, de fratrum nostrorum consilio sententialiter duximus *o* irritandas, electores hac vice eligendi potestate privantes.

l *Lateran. sub Innoc. III. c. 24.*
m *in multis impressis deest non, duabus, quam habent manuscr. & agnoscit glossa hic.*
n *al. sed & si inquisita fuissent eorum vota.*
o *diffinivimus.*

CAP. LI.

Per compositionem factam cum Prælato, & Capitulo, non potest jus eligendi competere Laico, etiam patrono in Ecclesia collegiata.

Idem *Abbati Cluniacen.* (*c. an. 1228. Romæ in Galliam.*)

SAcrosancta Romana *p* Ecclesia: [*& infra:*] Sane *q* proposuisti in nostra præsentia, quod super ordinatione Prioris monasterii sancti Pancratii ad Cluniacen. Ecclesiam pertinentis cum Comite de Verenna *r* patrono ipsius, quidam prædecessor tuus de consensu Capituli sui compositionem quandam initis juri contrariam *s*, & Ecclesiæ ipsi damnosam; videlicet ut in optione sit ipsius Comitis, assumere, ad Prioratum dicti monasterii (Cluniacen. & de Charitate Prioribus dentaxat exceptis) unum de duobus melioribus totius Cluniacens. ordinis, quos Abbas duxerit nominandos: (*& inf.*) † Attendentes itaque, quod jus eligendi in collegiata Ecclesia non cadit in Laicum, & ideo id esset perniciosum exemplo, & redundaret *t* in dispendium Ecclesiasticæ libertatis: volumus ut dictum Prioratum libere possis (non obstante compositione ipsa) sicut alios Prioratus tibi subditos ordinare, denuncians *u* ordinationem factam patrono, ut suum, si voluerit, honestum *x* impertiatur assensum.

p *vox, Romana, deest in pluribus manuscr.*
q *In pluribus manuscr. In nostra jam proposuisse præsentia.*
r *al. Valerna, al. Varennis, al. Garenna.*
s *Vide Leonem datum, cum not. C. de leg. & ag. qu. x. imperiali.*
t *redundare.*
u *al. ut: denuncianda ordinatione facta patrono.*
x *al. honeste.*

CAP. LII.

Si per Papam mandatur habentibus eligere, quod eligant cum consilio aliquorum, aliquem consiliarii provideant: eligentes debent consilium requirere in tractatu electionis, & congruo tempore expectare responsum: alias electio non tenet.

Idem *Gregor. IX. Decano, & Cap. S. Joannis, & Sancti Stephani Bisuntinen.* (*an. 1228. Romæ in Burgundiam.*)

CUm in veteri 78 lege: (*& inf.*) Porro jam dudum vobis dedimus in mandatis, ut infra quadraginta dies post *y* susceptionem literarum nostrarum cum consilio sancti Benigni 79, & Morimundi 80 Abbatum, (*Ling. diœces.*) & fratris G. de Ordine Prædicatorum, eligeretis personam idoneam canonice in pastorem: alioquin dicti consiliarii vobis de Archiepiscopo providerent. Verum die ad eligendum præfixa, sex ex vobis potestatem eligendi dedistis, usque ad consumptionem cujusdam candelæ, quæ ibidem accensa extitit, duraturam. Tandem cum electores hujusmodi convenissent in prædictum Abbatem sancti Benigni, & super hoc sociorum ejus consilium requisissent: proponente uno ex illis, quod deliberato consilio responderent, & differentibus eis festinanter dare responsum, præfati electores (cum candela ipsa deficeret) non expectato ipsorum consilio, dictum Abbatem in Bisuntinen. Archiepiscopum elegerunt: (*& inf.*) Relato ergo ad Apostolicam sedem negotio, Archiepiscopo Viennen. & Abbati de *z* Firmitate 81 injunximus, ut si constaret eb eisdem electoribus de electione tractatum fuisse habitum, & in tractatu electionis *a* prædictorum consilium requisitum, electionem ipsius Abbatis (si persona esset idonea) confirmarent. Quod si in tractatu electionis non fuisset illorum consilium requisitum, licet postea requisitum fuerit, non competenti tempore, nec etiam expectatum responsum ipsorum, aut non esset idoneus idem Abbas, quod de ipso factum erat, utique invalidum irritarent: [*& inf.*] † Cum autem compertum non fuerit competenti tempore requisitum consilium de persona *b* prædicti Abbatis, & quando extitit requisitum, non fuit expectatum responsum, nisi modico tempore, nec debeat alicui imputari, quod in tantum illi sibi tempus arctaret *c*: electionem Abbatis ipsius, non personæ, sed electionis vitio, duximus irritandam.

¶ Pivn. 78. *Cum in veteri.*] Cent. 13. 1034.

79. *Benigni.*] *Benedicti* de Divione Ordin. S. B. Lingonens. diœcesis.

80. *Morimundi.*] *Morimond*, Ord. Cisterc. Lingon. diœcesis.

81. *Abbati de Firmitate.*] Firmitatis super Gronam, Ordin. Cisterc. diœcesis Cabilonens.

y *receptionem.*
z *Firmitate.*
a *al. electione.*
b *persona idonea.*
c *vide l. 2. §. sed si quis ff. si quis caus.*

CAP. LIII.

Si major pars Capituli scienter eligit indignum, valet electio de digno a minori parte, etiam in eodem scrutinio facta. hoc dicit, secundum veriorem intellectum, & intrinsecum.

Idem *Episcopo Sylvanecten.* (*c. an.* 1228. *Roma in Galliam.*)

CUm pregeto Sa Nivernen. Capitulo ad electionem futuri pastoris, XIII. in Decanum, & XVIII. (computato procuratore cujusdam absentis) in Cantorem ipsius Ecclesiæ convenerunt, qui cum plures in eum, & pauciores in alium sua desideria direxissent, a parte sua electus extitit in pastorem Ecclesiæ Nivernens. Postmodum credente parte Decani, quod alii plurimum deliquissent eligendo personam scientiæ literalis expertem, propter quod illa secundum statuta Lateranen. *d* Concilii ipso jure eligendi potestate privatæ, potestas eligendi ad eos extitit devoluta: Decanum ipsum, qui in eum sua vota direxerant, in suum Episcopum elegerunt, ad sedem Apost. appellantes: [*& infra.*] Reliquis petentibus, ut irritare Decani electionem attentatam a paucioribus, & post aliam non cassatam, ac confirmare reliquam velut canonice celebratam a pluribus de persona idonea, dignaremur. † Nos igitur mandamus, quatenus si dictus Cantor defectum in literatura non patitur, & alias est idoneus ad regimen pastorale, ipsius electionem procures auctoritate nostra (infirmata reliqua) confirmare. Alioquin (ipsius Cantoris electione irrita nunciata) prænominatum Decanum (si nihil ei de canonicis obstiterit statutis *e*) eadem auctoritate præficias Ecclesiæ memoratæ.

d Later. Conc. sub Inn. III. c. 26.

e instituti.

¶ Pich. 82. Congregato.] Vincent. lib. 31. c. 124.

CAP. LIV.

Habens plures dignitates, vel plura beneficia curata, sine dispensatione Papæ, ineligibilis est. h. d. quoad titulum.

Idem *Sylvanecten. Episcopo, & Joan. de monte Mirabili Archidiac. & Succentori Parisiens.* (*c. an.* 1228. *Roma in Galliam.*)

DUdum Ecclesiæ Rothomagens. pastoris solatio destitutu, contra electionem, quæ in eadem Ecclesia fuerat celebrata, A. Archidiacon. & quidam alii ejusdem Ecclesiæ Canonici ad sedem Apost. accesserunt. Dicto vero Archidiac. pro se ac parte sua, & G. Archid. procuratore illorum, qui electionem celebraverant, in nostra præsentia constitutis, inter alia, quæ contra electionem objecta fuerant, Archidiac. propelair memoratus, quod idem electus post generale *f* Concilium Archidiaconatum Ambianen. adeptus, ipsum cum pluribus parochialibus Ecclesiis, quas ante idem Concilium obtinuerat *g*, retinere præsumpsit, eoque dimisso retinuit Ecclesias memoratas. §. 1. Unde cum in eodem Concilio sit statutum, ut quicunque receperit aliquod beneficium curam animarum habens annexam, si prius tale beneficium obtinebat, eo sit ipso jure privatus: & si forte illud retinere contenderit, etiam alio spolietur: prædictus electus contra hujusmodi veniens statuta, transgressionis notam, necnon cupiditatis vitium (quod in aliis reprobare debuerat) ex pluralitate beneficiorum incurrit. Et retinendo beneficia, quæ non spectabant ad ipsum, (cum post receptionem alterius priora beneficia vacaverint ipso jure) rem contrectavit per consequens alienam, & sic furtum commisit quodammodo, vel rapinam. In suæ quoque salutis, & multarum animarum dispendium, prædictas parœciales Ecclesias detinebat *h*, cum earum cura, quæ jam privatus fuerat ipso jure, ad eum nullatenus pertineret: & sic per ipsum eædem animæ damnabiliter sunt deceptæ. §. 2. Verum procurator eorum, qui elegerant ipsum, etsi pluralitatem beneficiorum hujusmodi coram nobis profiteretur *i* in jure, per concessionem tamen Rothomagen. Archiepiscopi nobis exhibitam, eundem electum nitebatur *k* est multiplicitatem excusare. Nos igitur dictam excusationem, utpote frivolam, nullatenus admittentes *l*, vobis dedimus in mandatis, ut si constaret, quod idem post receptum Archidiaconat. prædictam curam animarum habentem, prælatas parœciales Ecclesias electionis tempore retineret, nec ostenderet secum per sedem Apostolicam super hoc dispensatum, electionem illius auctoritate Apostolica cassaretis: [*& infra.*] Partibus ergo propter hoc in vestra præsentia constitutis, præstito quoque *m* juramento de veritate dicenda, & factis positionibus, & responsionibus hinc inde, tandem eodem Decano, prætextu quorundam gravaminum, ad nostram audientiam appellante, vos electionem hujusmodi irritantes, eidem Ecclesiæ de Cenomen. Episcopo providistis: [*& infra.*] §. 3. Licet autem positionum, *n* & responsiones super pluribus articulis factæ fuerint coram vobis, quia tamen contestationem litis non invenimus esse factam (cum non per positiones, & responsiones ad eas factas *o*, sed per petitionem in jure propositam, & responsionem factam, contestatio litis fiat *p*) eundem processum de fratrum nostrorum consilio irritum duximus nunciandum. §. 4. Tandem Archidiaconus electionem ex præmissa causa petiit irritari, electo respondente prædicto, quod non erat ejus electio irritanda: Lite vero coram nobis legitime contestata, præstitoque de veritate dicenda a partibus juramento, idem electus, etsi confiteretur se dicta beneficia electionis tempore tenuisse, tamen excusare se super hoc nihilominus *q* nitebatur, quia videlicet dictum Archidiaconatum non credebat curam animarum habere. Sed cum in jure confessus fuerit, quod Archidiaconus Ambian. de consuetudine suspendit, excommunicat, & absolvit Presbyteros, & Priores, & Parœciales Ecclesias interdicit, necnon Archidiaconus *r* visitat, & inquirit, quæ viderit inquirenda, & procurationes ratione visitationis recipit, evidenter apparet, quod curam habeat animarum annexam: quam si etiam non haberet, negare non potest, quin personatus existat, cum idem de Personatibus, quod & de beneficiis curam animarum habentibus, judicium sit habendum. §. 5. Insuper indulgentiam, quam super hoc asserit se habere, invalidam reputavimus, cum in ea falsitatem suggesserit, & suppresserit veritatem: quæ tacita, vel expressa ipsam nullatenus habuisset. Suggessit enim, quod prædictas parœciales Ecclesias, antequam fuisset in Archidiaconum assumptus, canonice fuerit assecutus, cum nullus potuerit plures parœciales Ecclesias obtinere, nisi una penderet ex altera, vel unam intitulatam, & alteram *s* commendatam haberet, unde cum idem utramque illarum intitulatam haberet, ipsas nequivit canonice habuisse. Item suggerens, quod reditus personatus sui erant tenues, & exiles, suppressit, quod alios reditus in pluribus Ecclesiis noscitur obtinere. Suppressit etiam, quod plures parœciales Ecclesias cum pluribus aliis beneficiis in diversis Ecclesiis obtineret: cum intentionis nostræ non fuerit secum in tot beneficiis (præsertim habentibus curam animarum) dispensare, nec intentionis nostræ fuerit aliquid ei de novo concedere, sed ut per indulgentiam posset habita licite retinere: [*& infra.*] §. 6. Tandem cum non restaret, nisi proferenda sententia, idem tamen juri (si quod ei competere videbatur) quamlibet cessit *t* spontanea voluntate, cujus cessionem duximus admittendam.

f sub Innoc. III. c. 26. cavetur, ne ullus habeat dua beneficia cum cura annexa.

g al. quas idem ante Concilium obtinuerat.

h al. detinebat.

i confiteretur.

k al. visus.

l vid. l. liberto. §. fin. ff. de negot. gest.

m al. præstito que. al. & præstito.

n vide l. heres, & sequ. ff. de ver. her. & l. Gallus. §. & quid si tantum ff. de lib. & posthum.

o al. habitas, dictas, factas, deest in omnibus exemplaribus.

p vide l. defensor. §. qui interrogatus. ff. de int. act. & l. 1. C. de divers. rescript.

q al. videbatur.

r vide Concil. Tridem. sess. 24. de reformat. c. 3.

s aliam.

t vide l. postquam lite. C. de pact. & Bart. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verborum oblig.

CAP. LV.

Irrita est electio, quam collatio non præcessit, vel quæ facta non est a majori parte Capituli, vel quæ non fuit communis.

Idem Gregor. IX. (c. an. 1228. *Roma forte in Galliam.*)

IN Genesi legitur: [*& infra.*] Cum in Concilio *u* caveatur, ut in collatione habita eligatur, in quem omnes vel major, & sanior pars Capituli consentit: & in Guil. major pars totius Capituli non consenserit, quanquam majorem partem habuit partium comparatione minorum: nec plene numeri ad numerum, quia utrum G. & H. de quibus adversarii referunt quæstionem, in electione vocem habuerint, tractatum non extitit, nec discussum: nec zeli ad zelum, nec meriti ad meritum collatio facta fuerit: nec etiam electio communiter celebrata, quoniam licet in eundem Guil. singulariter singuli consenserint, non tamen debuit subsequi singularis electio, sed communis: aut vel idem reperi videretur, vel ex hoc sequeretur absurditas, ut tot essent electiones, quot essent numero eligentes. Nec ex singularibus, vel particularibus conclusionibus appareret universalis electio, vel communis, licet quælibet singularis veritatem exprimat sum partis: quemadmodum ex singularibus propositionibus (licet veris) universalis propositio non apparet *x*, nisi per signum universale forsitan exprimatur. Nec præmissi duo Canonici poterant sic excludi, cum primus existeret in Canonicatus possessione, vel quasi *y*, habendo stallum in choro, locum in Capitulo, legendo, & cantando ut Canonicus, & ad tractatus, ac electiones dignitatum, & personatuum, quæ occurrerunt pro tempere faciendæ, tanquam Canonicus sit vocatus: quanquam hac vice fuerit cum protestatione admissus: secundus vero esset in tali loco, de quo fuerat ad electionem vocandus: cum de toto regno Franciæ vocentur absentes de consuetudine Ecclesiæ Gallicanæ 83. † Nos his plenius intellectis, de consilio fratrum nostrorum præmissam electionem, utpote contra formam Concilii attentatam, decernimus irritam, & inanem.

u Lateran. sub Innoc. III. c. 24.

x Vide l. qui habebat ff. de leg. 3. & l. si pluribus, & ibi Bartol. ff. de legatis 2.

y vide l. certum. Cod. de rei vind.

§ Pich. 83. *Ecclesiæ Gallicanæ*] Gallicana Ecclesia distinguitur a Romana: unde Libertates Ecclesiæ Gallicanæ.

CAP. LVI.

Non valet electio Pontificis per Laicos, & Canonicos facta, etiamsi hoc habeat consuetudo. h. d. & quotidie solet allegari.

Idem *Capit. Massano.* (*c. an.* 1229. *Roma in Hetruriam.*)

MAssanæ 84 Ecclesia pastore *a* vacante: [*& inf.*] † Edicto perpetuo prohibemus, ne per Laicos cum Canonicis Pontificis electio præsumatur. Quæ *b* si forte præsumpta fuerit, nullam obtineat firmitatem: non obstante contraria consuetudine, quæ dici debet potius corruptela. *c*

¶ Pich. 84. *Massanæ.*] Fasell. 474. 476.

a al. Messanæ.
a vide Conc. el. Bracar. c. 1. & Burch. lib. 1. Decret. cap. 10.
b Quod si.
c vide l. omnes judices. cum not. Cod. de dec. l. 10. in gloss. 1. & in Authent. ut nulli judic. §. 1. in gl. magna, collat. 9.

CAP.

CAP. LVII.

Non sufficit ad confirmationem electionis, quod sit facta a majore parte Capituli, nisi etiam illa pars sit sanior.

Idem *Capit. Cathalan.* 85 (*c. an.* 1229. *Romæ in Gallicam.*)

ECclesiæ vestra destituta pastore, convenientes in unum (absente Guil. qui tunc noluit interesse) ad celebrandam electionem 86 terminum statuistis. Veniente vero termino, & dicto Guil. (cum abesse certe licet) non vocato, præmisso juxta formam Concilii d generalis scrutinio, 14. magistrum G. Presbyterum Cardinalem, concanonicum e vestrum: & 17 R. Remen. Canonicum elegerunt, prælato G. postmodum electioni ejusdem R. suum præbente consensum. Tandem procuratoribus utriusque partis in nostra præsentia constitutis, allegabatur pro electione dicti R. quod cum in 4. excederet aliam, computato Guil. prædicto, majorem Capituli partem habebat, & per hoc debebat pars sua sanior reputari, cum ubi major numerus est, zelus melior præsumatur f. Pars vero altera electionem eandem multipliciter impugnabat, proponens prænominatum R. in ætate pati defectum, nec esse sufficientis scientiæ ad Ecclesiam supradictam, cum ætatis maturæ, & eminentis scientiæ prælatus Cardinalis existat: & cum electores Cardinalis eius meritis, & auctoritate præcellerent, habito præsertim respectu ad personam electam, meliorem zelum eos habuisse constabat. Dicebatur præterea, quod consensus dicti Guil. (quem pars ejusdem R. confitebatur fuisse contemptum, asserente parte reliqua Capitulum potius contemptum ab ipso fuisse) cum non fuerit confessus præstitus in scrutinio, sed post electionem accesserit, adjicere nil valebat: [& infra.] Denique statutum generalis Concilii, quod electionem decernit invalidam, cum contra ejusdem Concilii formam in electione peccatur, non debet ad contemptum, & alia, quæ non sunt de forma, referri. Unde quod ibi dicitur, quod aliter electio celebrata non valeat, ea respicit tantum, quæ attentantur contra formam Concilii memorati: non autem alia, quæ ponuntur ibidem, sicut est illud, quod prælatis omnibus, qui debent, volunt, & possunt commode interesse, haberi debeat in electione processus, ac cætera, quæ super hoc alibi statuta noscuntur, uno verbo videantur everti. Neque enim g credendum est, Romanum Pontificem (qui jura tuetur) quod eius excogitatum est multis vigiliis, & inventum h, uno verbo subvertere voluisse. † Nos ergo quæ hinc inde fuere proposita, plenius intellectis (cum ex Lateranensi Concilio in ordinationibus Ecclesiarum major, & sanior pars Capituli exigatur, & statutum generalis Concilii contineat inter cætera, ut is eligatur, in quem omnes, vel major, & sanior pars consentit) electionem dicti R. non personæ, sed potius electionis vitio (cum major, & sanior pars non consenserit in eundem) de fratrum nostrorum consilio duximus sententialiter irritandam.

¶ Pith. 85. Cathalan.] *Calat.*

86. *Electionem*] Vincent. ep. 68.

d Concil. Lateran. sub Inn. III. c. 24. c in antiquis, Canonicum invenio.

f vide l. ita stipulatus. §. eodemdum ass. ff. de verborum oblig.

g al. Nec enim.

h Vide §. quorum insistitur. in proœm. & in aer. ut rud. sine quo juss.

CAP. LVIII.

Publicato scrutinio, non possunt electores variare, sed compelli debent ad collationem, & electionem.

Idem Greg. IX. (*c. an.* 1229. *Romæ.*)

PUblicato scrutinio variare nequeunt electores, cum sit facienda collatio, & electio celebranda. Ad quod per superiorem, si oportuerit, compellantur.

CAP. LIX.

Cassata electione propter simoniam etiam sine culpa electi, non dispensat Episcopus eo vice cum cassato: secus si electus libere resignavit, h. d. secundum intellectum glossæ 2. in fin.

Idem. (*c. an.* 1229. *ibid.*)

SI alicujus electionem propter simoniam, eo ignorante, ac ratum non habente commissam, contigerit reprobari, cum eo super prælatione, ad quam taliter fuerat electus, ille vice non potest Episcopus dispensare. Quamvis circa eum, qui ignoranter recepit simplex beneficium per simoniacam pravitatem, post liberam resignationem Episcopi dispensatio toleretur. i

i Vide l. nihil. §. sicut filius. ff. de inofficios. testament.

CAP. LX.

Electoribus impeditis, currit tempus, si possunt impedimentum tollere.

Idem. (*c. an.* 1229. *ibid.*)

HIs, quibus interdicitur, ut absque superioris licentia eligere non præsumant, tempus statutum a canone currit, eo quo in mora fuerint licentiam hujusmodi postulandi. n

n Vide Leonem qui ms. §. fin. cum plaff. magne. & l. Hort. D. de verbor. obligat.

DE TRANSLATIONE EPISCOPI. a

TITULUS VII.

a In quibusdem antiquis additur, vel electi.

CAP. I.

Patriarcha, qui confirmatum in Archiepiscopum transfert ad sedem Episcopalem, ab Episcoporum confirmatione suspenditur. Joan. Andr.

Innocentius III. 1 *Antiocheno Patriarchæ.* (*an.* 1198. *Romæ in Syriam.*)

CUm ex illo b e generali privilegio, quod B. Petro, & per eum Ecclesiæ Romanæ Dominus noster indulsit, canonica postmodum manaverint instituta, continentia majores Ecclesiæ causas ad Apost. sedem c perferendas, ac per hoc translationes Episcoporum, & sedium mutationes ad summum Apostolicæ sedis Antistitem de jure pertineant, nec super his quicquam præter ejus assensum debeat immutari: Miramur, quod L. Apamen. d electum in Tripolitanam Ecclesiam transtulisti, & novo quodam mutationis genere pervertisti majorem, & magnum quodammodo minorasti, episcopare Archiepiscopum, imo potius dearchiepiscopare præsumens. Licet enim dictus L. nondum fuisset in Archiepiscopum consecratus, confirmationis tamen munus receperat, & Archiepiscopalia (quantum ei licuit) ministrerat, sicut nobis ipsius relatione innotuit, qui se Valien. 3 Episcopum asseruit confirmasse. † Ne igitur perpetrandi similia cæteris audaciæ tribuatur, te ab Episcoporum confirmatione duximus suspendendum. e

¶ Pith. 1. *Innocent III.*] Baleus, Nauclerus, Platina, Johan. tribonot.

2. *Cum ex illo.*] Tyrius 11.c8. Cent.12.1026. Frising. 7.33. Balsam. *tit.* 1. *cap.* 26. *cap.* 15. *Nican. Synod. c. mutatuadt* v11. 4.1. Ivo *epist.* 171. & 169. & in *Decret. part.* 5. *cap.* 183. & 186. Innocent. III. *in epist.* Socrat. *lib.* 7. *cap.* 36. Cedrenus 369. Histor. Miscellan. *lib* 20.

3. *Valient.*] al. Sevelinens.

b Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.

c Anacl. Papa epist. 1. pulchre Melchior Canus lib. 1. c. 4. de loc. Theolog.

d Appamiens. in manuscr.

e Vide l. 1. C. ad leg. Jul. repet. & instit. de except. §. hodie.

CAP. II.

Electos in Episcopos, & confirmatos transferre potest solus Papa.

Idem *Decano, & Capitulo Andegavensi.* (*c. a.* 1198. *Romæ in Galliam.*)

INter corporalia f 4. & spiritualia eam cognovimus g differentiam, quod corporalia facilius destruuntur, quam construuntur: spiritualia vero facilius construuntur, quam destruuntur. Unde juxta canonicas sanctiones Episcopus solus honorem dare potest, solus auferre non potest. Episcopi quoque a Metropolitanis suæ manus consecrationis accipiunt, qui tamen non possunt, nisi per Rom. Pontificem condemnari. Cum ergo fortius sit spirituale vinculum, quam carnale, dubitari non debet, quin omnipotens Deus spirituale conjugium, quod est inter Episcopum, & Ecclesiam, suo tantum judicio reservaverit dissolvendum, qui dissolutionem h etiam carnalis conjugii, quod est inter virum, & fœminam, suo tantum judicio reservavit, præcipiens i, ut quos Deus conjunxit homo non separet. Non enim humana, sed potius divina potestate conjugium spirituale dissolvitur, cum per translationem, depositionem, aut cessionem auctoritate Romani Pontificis (quem constet esse Vicarium Jesu Christi) Episcopus ab Ecclesia removetur: & ideo tria hæc, quæ præmisimus, non tam constitutione canonica, quam institutione divina, soli sunt Romano Pontifici reservata k. Sicut autem Episcopus consecratus sine licentia Rom. Pontificis suam non debet Ecclesiam derelinquere, sic & electus confirmatus: cum non debeat in dubium revocari, quin post electionem, & confirmationem canonicam inter personas eligentium, & electi, conjugium sit spirituale contractum, cui profecto Episcopalis dignitas nihil addit: cum quis Episcopalis pondus dignitatis, nullius tamen Ecclesiæ possit esse Episcopus, quemadmodum de illo contingit, qui oneri Pontificali renunciat, non honori. Unde cum non sit majus vinculum Episcopi ad Ecclesiam l, quam electi, maxime cum fuerit confirmatus m, imo idem penitus, & non aliud, idem juris obtinet in utroque. Sicut ergo Episcoporum translatio, depositio, & cessio, sic & electorum post confirmationem (spiritualis conjugii ratione) soli est Romano Pontifici reservata: licet usque ad tempora ista, quod cautum fuerat de Episcopis, expressum non fuerat de electis: propter expressam tamen similitudinem, vel identitatem potius, nemini poterat videri dubium subtiliter intuenti: cum de similibus idem judicium sit habendum. §. 1. Sed neque illud, quod in canone legitur de electus, ut si ultra sex menses per suam negligentiam retinuerit Ecclesiam viduatam, nec ibi, nec alibi donum consecrationis accipiat, imo Metropolitanus sui cedat judicem, aliter intelligentibus poterat suffragari: cum non intelligatur Ecclesia viduata, quasi sponsum non habeat, sed quia sponsus ejus nondum sit consecratus, adhuc quoad quædam quasi viri maneat solatio destituta: sicut juxta communem modum n loquendi o illa dicitur Ecclesia viduata, quæ licet Episcopum habeat, inutilem tamen perhabe-

f Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.

g Dictio esse in manuscript. non est in textu, sed expositum erat, non in textum irrepsit.

h Vide Dom. Soto in 4. sentent. dist. 27. quæst. 1. art. 4.

i Matth. c. 19.

k Vide c. quoniam de elect. lib. 6. & c. ut debitus. ad fin. infra de appell.

l Alias ita: quoad E clesiam, ut videtur, in c. consl. C. & l. Stichus. & l. Pamphilus. D. de man. test.

m usum.

o vide l. librorum. § quod tamen Cassius. ff. de legat. 3. & l. cum de Lanienæ. §. asinam. ff. de fund. instr. leg.

hibetur habere. Nec quod de cessione subsequitur, & statutum fuit ad poenam, trahi debet ad gratiam: ut sicut Metropolitani judicio electus dejicitur, ita etiam ad aliam Ecclesiam possit transferri, praesertim cum nec sine auctoritate Romani Pontificis fiat cessio, vel dejectio memorata: qui ut haec possent, ex illo canone Metropolitanis indulsit. Unde si circa translationem idem fieri voluisset, quod de cessione dixerat, & de translatione poterat exprimere: & quod non est sanctitum Patrum decreto sancitum, superstitiosis non est adinventionibus praesumendum: praesertim cum nonnunquam intelligatur prohibitum, quod non invenitur concessum. † §. a Sane quoniam Turon. Archiepiscopus electum Abricen 6 per Metropolitanum suum confirmatum, in Ecclesiam vestram praeter auctoritatem sedis Apostolicae transferre praesumpsit, & in Episcopum consecrare, quem Rothomagensis Archiepiscopus citra mandatum nostrum absolvit, & ei licentiam tribuit transeundi: praedictos Archiepiscopos a consecratione, & confirmatione Pontificum, Episcopum vero ab executione Pontificalis officii, Bituricensis Archiepiscopus juxta mandati nostri tenorem suspendit. Et quamvis iidem Archiepiscopi tanquam majores plus excesserint in praemissis p, praefatus vero Episcopus minus (utpote illorum tanquam majorum errorem secutus) nos tamen intellecta eorum confessione spontanea, & supplicatione devota, veniam errori dedimus, quia non ex malignitate, sed ex simplicitate peccaverunt. q Et quoniam praelatus Episcopus, qui minus peccaverat, severius fuerat castigatus, reatum suum recognoscens humiliter, & devote, ac misericordiam postulans, & judicium non requirens: nos intuentes, quod licet sibi manus consecrationis impensum, nec prioris Ecclesiae ipsum Pontificem fecerit, nec secundae, cum ad primam non fuerit consecratus, & ad secundam (priori vinculo perdurante) non potuerit canonice consecrari, adhuc conjugaliter alteri alligatus: et tam a vinculo utriusque Ecclesiae, quam a poena suspensionis penitus absoluto, de benignitate sedis Apostolicae duximus concedendum, ut priori consensu hactenus perdurante, & Andegaven. ecclesiam studeat gubernare.

p vide l. eu Praeterit. C. de Episc. & Cler. & ff. de poen. l. movit § ille fert.
q vide l. 3. §. fin. ff. de lib. caus. & not. in l. plagii. C. ad legem Fab. de plagio.

¶ PITH. 4. *Inter corporalia*] Amplius est *lib.* 1. *epistol. Innoc. III. pag.* 354.

5. *Te electo*] a. *mss. confirmato.* Dantur tantum tres ad consecrationem, *distinct.* 100 *can.* 1.

6. *Abricen.*] Abricensem, *pag.* 288. *epist. Innoc.*

CAP. III.

Episcopus, qui propria auctoritate de sua Ecclesia se transfert ad aliam, carebit utraque.

r Sic in 3. comp. Al. Idem Episcopo, & Scholastico Maguntinensi.
s Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.

Idem Innoc. III. *Bambergensi* r *Episcopo, & Petro Scholastico* 7 *Maguntinen.* (*an.* 1198. *Spoleto in Germaniam.*)

QUanto 8 personam s Hildesemen. Episcopi: (*& infr. a*) ipse vero relicta Hildesemen. Ecclesia, ad Herbipolens. Ecclesiam auctoritate propria se transtulit: non attendens, quod veritas in Evangelio t protestatur: *Quod Deus conjunxit, homo non separet*: & potestatem transferendi Pontifices ita sibi retinuit Dominus & Magister, quod soli beato Petro Vicario suo, & per ipsum successoribus suis speciali privilegio tribuit u, & concessit, sicut testatur antiquitas, cui decreta Patrum sanxerunt reverentiam exhibendam: & evidenter asserunt sacrorum canonum sanctiones. Non enim homo, sed Deus separat, quos Roman. Pontif. (qui non puri hominis, sed veri Dei vicem gerit in terris) Ecclesiarum necessitate, vel utilitate pensata, non humana, sed divina potius auctoritate dissolvit. (*& inf. β*) † Ne autem facti perversitas transeat praesumptoribus in exemplum x, (quod quidem, si actum est, non potest non esse actum) sibi praecipimus, ut administrationem Herbipolens. Ecclesiae penitus derelinquat: (*& infra.* γ) Caeterum quoniam Herbipolens. Ecclesiae Canonici tota sua in ipsum prorsus illicita contulerunt, volentes (sicut dignum est) ut in eo puniantur, in quo peccaverunt, eligendi ea hac vice suspendimus potestate: (*& infra.* δ) Quia vero Hildesemensem Ecclesiam, cui fuerat alligatus, unde (secundum Apostolum) solutionem quaerere non debebat, nimis improbe dereliquit, ne ad ipsam redeat ulterius, districtius prohibemus, cum secundum traditiones y canonicas, qui ad majorem se plebem transtulit, a cathedra repelli debeat aliena, & carere propria, ut nec illis praesideat, quos per superbiam spreuit, nec illis, quos per avaritiam concupivit. z

t Matth. 19.
u al. praebuit.
x vide l. capitellum. §. penult. ff. de poen. & in l. si quis in suo. C. de inoffic. test.
y Leo Papa I. epist. 82. cap. 8. Adde Conc. Sardic. can. 1. ubi cavetur, ne quis de uno Episcopatu ad alium transferatur.
z Concil. 7. q. 1. si quis.

[α *Sinceriori diligebamus affectu, tanto securius sperabamus, quod nihil adversus matrem suam Romanam Ecclesiam in praejudicium sui ordinis, & Ecclesiastica disciplina dispendium attentaret. Sunt sicut certa multorum assertione comperimus, & jurium didicimus ubilaminus testimonio literarum, quibus ad nos directis Herbipolens. se Pontificem nominabat.*]

[β *Nolentes autem tanta praesumptionis audaciam relinquere impunitam, qui secundum Apostolum omnem inobedientiam prompti sumus ulcisci.*]

[γ *Si vero, quod non credimus, hanc suspensionem nostram non curaverit humiliter observare, & inhibita sibi usurpare praesumpserit, excommunicationis vinculo ipsum decernimus innodatum: omnibus etiam tam Clericis, quam laicis Herbipolens. dioeces. sub anathematis interminatione praecipimus, non obstante juramento fidelitatis, ut omnem ipsi obedientiam subtrahant quam ipse sibi contra sacros canones usurpavit, non attendens, quod dicit Apostolus: Nemo sibi sumat honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron.*]

[δ *Et si contra sed. Apostol. interdictum ad cujusquam nominationem processerint, quod ab eis factum fuerit, irritum decernimus, & inane.*]

¶ PITH. 7. *Scholastico.*] Ita quoque *pag.* 307. 309. 580. *epist. Innoc.* 302. Chron. Slav. 193. Crant. *Metr.* 7. 9. 19. 17. 179. Cent. 13. 1063. Ursperg. 310.

8. *Quanto*] Albertus Crantius *lib.* 6. 7. *Metropol. cap.* 9. & *cap.* 17. & Leo apud Ivonem *part.* 5. *cap.* 103.

CAP. IV.

Solus Papa transfert Episcopos: & indulgentia per eum super tali translatione concessa, ad literam servanda est.

a Bambergen. al. Bamberg. Episcop. & magistro praeposito scholari Maguntin.
b Capit. 4. eod. tit. in 3. compil.
c Matth. 19.

Idem *Bambur. Episcopo, & Scholastico Maguntinensi* a. (*an.* 1199. *Romae in Germaniam.*)

LIcet b in tantum: (*& infra.* α) Sicut legitimi matrimonii vinculum, quod est inter virum, & uxorem, homo dissolvere nequit, Domino dicente in Evangelio c: *Quos Deus conjunxit, homo non separet*: sic & spirituale foedus conjugii, quod est inter Episcopum, & Ecclesiam, quod in electione initiatum, ratum in confirmatione, & in consecratione intelligitur consummatum, sine illius auctoritate solvi non potest, qui successor est Petri, & Vicarius Jesu Christi. Hoc autem p C. quondam Hildesem. Episcopus non attendens, ad Herbipolens. Ecclesiam propria temeritate transivit: (*& infra.* β) † Nec ille praedecessoris nostri indulgentia praesumptionem d excusat ipsius, sed ambitionem accusat: cum in ea sit expressum, quod si ad majorem vocaretur forsitan dignitatem, eam sibi liceret assumere, dum tamen nihil ei de statutis canonicis obviaret. Unde licet forsitan aliquibus videatur, ut indulgentiae occasione ipsius ad dignitatem possit transire majorem, ad petam tamen ipsi transire non licuit: cum in majori dignitate propter majorem utilitatem facilius soleat dispensari. Porro cum postulatio, sicut & electio, examinari soleat diligenter, & tenor illius indulgentiae non solum videatur postulationis examinationem, sed personae etiam reservare, subjungens, dummodo nihil de canonicis obviet institutis: antequam per eum postulatio examinata fuisset, qui fuerat facienda, nulla ratione debuerat transisse.

d In Cod. Barbarae est: Nec ille praedecessoris nostri indulgentia, quam impetrasse se refert, praesumptionem, &c.

[α *Quaedam vero sibi Apostol. sed. reservat quodammodo specialiter, & singulariter, ut praeter specialem auctoritatem ipsius nec jure agi valeant, nec attentari debeant cum effectu. In his autem specialiter translationes Episcoporum adeo non tam constitutio canonica, quam divina ejus tantum potestati commisit, ut*]

[β *Et administrationi ejus se ingerens, Herbipolensem se fecit Episcopum nominari, & infra.*]

¶ PITH. 9. *Hoc autem*] Crantius *lib.* 7. *cap.* 9. Fulbert, *cap.* 30. Ivo *epist.* 50. 239. 190. *contra, dist.* 100. *c.* 4. *de elect. c. penult. de praesumpt.*

DE AUCTORITATE, ET USU PALLII.

TITULUS VIII.

CAPUT I.

Intra quamlibet Ecclesiam provinciae suae Archiepiscopus pallio uti potest: sed extra non potest.

Clemens III. (*c. an.* 1189. *Romae.*)

a Capit. 1. eod. tit. in 2. compil.
b pallium sumitur in hoc tit. pro quodam Archiepiscoporum ornamento, crucibus nigris texto, velut stola sacerdotalis, quod super alia ornamenta defertur, humeros velut corona pectusque circumdans, & aura dependens. Vide Panorm. in c. antiqua de privil. & Innocent. III. lib. 1. Myster. Miss. cap. 63. ubi copiose de ejus materia, forma & mystica significatione.
c al. nullo modo.

CUm super a 1 aliquo tu (*& inf.*) Quaesivisti, quomodo intelligatur, quod in forma traditionis pallii continetur, videlicet, tradimus tibi pallium b, ut eo intra Ecclesiam tuam utaris. Quod ita intelligitur, videlicet intra quamlibet Ecclesiam provinciae tibi commissae. Si vero te foris indutum vestibus Ecclesiam processionaliter, vel alio modo, exire contigerit, tunc tuo pallio minime c uti debes.

¶ PITH. 1. *Cum super.*] Vide *lib.* 1. *Ceremon. sacr.* & in Registr. Gregor. & *cap.* 23. *de privileg.* Albert. Stadens. 195. Crantius 5. *Metropol.* 3. 171. *de Vit. Episc. Upsal.* 41. Tyrius 15. 13. & 14. 11. *epist.* Innoc. *pag.* 243. Neubrig. 365. Haec est formula in lib. Hierosolym. *Ad honorem Dei Omnipotentis, & beatae Mariae Virginis, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & Domini PP. Innocentii, & Romanae Ecclesiae, necnon Ecclesiae tibi commissae, tradimus tibi Pallium de corpore beati Petri sumptum in plenitudinem scilicet Pontificalis officii, ut utaris eo infra Ecclesiam tuam certis diebus, qui exprimuntur in privilegiis Ecclesiae tuae ab Apostolica Sede concessis.*

CAP.

CAP. II.

Archiepiscopus alteri Archiepiscopo pallium suum commodare non potest.

Celestinus III. (*c. an. 1194. ibid.*)

d Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. — *e Vide l. persona. ff. solut. matrim.*

AD hoc *d*, quia quæsitum est a nobis ex parte tua, utrum liceat tibi pallium tuum Metropolitano alii commodare: (& *infra.* α) Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod non videtur esse conveniens, ut pallium tuum alicui commodes e: cum pallium personam non transeat, sed quisque cum eo debeat (sicut tua novit discretio) sepeliri.

[α *Si contigerit eum sine pallio suo ad Ecclesiam tibi commissam, in aliqua præcipua solennitate venire, & in eadem Ecclesia Missarum solennia celebrare, licet eundo vos non reminimus impressum canonem invenisse, super hoc tamen*]

CAP. III.

Per pallium confertur plenitudo Pontificalis officii, & nomen Archiepiscopale.

Innocent. III. C. *Cardinali f 2 Presbytero Apost. sed. Legato.* (*c. an. 1200. Romæ in Siciliam.*)

f Innocent. III. C. tit. S. Laurentii in Lucina Presbytero Cardinali, &c. ut habet 3. compil. — *g Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* — *h alias. Troianensis. al. Troiar.* — *i Adde Concil. Lateranens. sub Innoc. III. c. 5.*

NIsi specialis dilectio *g* illa: ((& *infra.*) Sane si postulatio Troiani *h* 3 Episcopi ad Panormitanam Ecclesiam fuisset per nos etiam approbata, non tamen deberet se Archiepiscopum appellare, priusquam a nobis pallium suscepisset, in quo Pontificalis officii plenitudo *i*, cum Archiepiscopalis nominis appellatione confertur. † Tu ergo quod factum est, sic studeas palliare 4, ut id in confusionem tuam, & ad sedis Apost. opprobrium non redundet. Quoniam si oporteat, ut nos, vel tu ex hoc negotio confundamur, eligemus potius te confundi, quam lædamus sedis Apost. dignitatem.

¶ Pith. 2. *Cardinali*] Tituli Sancti Laurentii Presbytero.

3. *Troiani Episcopi*] Regni Siciliæ Cancellarii. Ferel 468. Ferrand. 129. 132. 180.

4. *Palliare*] Dissimulare, & fingere, *c. 3. de cognat. spirit. cap. 6. de cognat. & affinit.*

CAP. IV.

Romanus Pontifex semper, & ubique utitur pallio, alii in Ecclesia sua, & certis diebus tantum.

Idem. (*c. an. 1202. Romæ.*)

k Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. — *l al. solemnitatibus.* — *m al. & non in plenitudinem, &c.*

AD honorem *k* 5 Dei: (& *inf.*) Sane solus Romanus Pontifex in Missarum solennis *l* pallio semper utitur, & ubique: quoniam assumptus est in plenitudinem Ecclesiasticæ potestatis, quæ per pallium significatur 1. Alii autem eo nec semper, nec ubique, sed in Ecclesia sua, in qua jurisdictionem Ecclesiasticam acceperunt, certis debent uti diebus. Quoniam vocati sunt in partem sollicitudinis *m*, non in plenitudinem potestatis.

¶ Pith. 5. *Ad honorem*] Floard. 498.

CAP. V.

Archiepiscopus extra suam provinciam pallio uti non potest, etiamsi hoc habeat consuetudo.

Idem Compostellano *Archiepiscopo.* (*c. an. 1203. Romæ in Hispaniam.*)

n Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.

EX tuarum *n* 6 tenore literarum accepimus, quod cum fuerit in concessione pallii tibi dictum, ut ipso intra Ecclesiam tuam uterere: & tibi pro Ecclesiæ tuæ negotiis frequenter extra tuam provinciam commoranti, verecundum sit absque pallio ministrare (cum consuetudo sit in Hispania generalis, quod Archiepiscopi extra suas provincias pallio indifferenter utantur) ut extra tuam provinciam uti pallio valeas, indulgeri tibi a sede Apostolica postulasti.

o videl. omnes judices. C. de divers. l. 10 & auth. ut nullus jud. §. 1. in gloss. magna, collat. 9.

† Licet autem talis consuetudo dicenda sit potius corruptela *o*, nos tamen de speciali gratia indulgemus tibi, ut si necessitate aliqua præpeditus ad Ecclesiam tibi subjectam accedere forte nequiveris, pro consecrandis Suffraganeis tuis, vel Clericis ordinandis, & ad Ecclesiam alienam propter hoc te contigerit declinare: dummodo is, ad quem Ecclesia pertinet, id permittat, utendi pallio in jam dictis casibus liberam habeas facultatem.

¶ Pith. 6. *Ex tuarum.*] Vasæus 300. Centur. 13. 737. Crantius Metrop. 7. 3.

CAP. VI.

In qualibet Ecclesia suæ provinciæ, permissis diebus, Archiepiscopus Missam celebrans uti potest pallio.

Idem Innoc. III. (*c. an. 1206. Romæ.*)

p Cap. 1. eod. tit. in 4. compil. — *q al. Pontificalis officii. al. Pontificii.*

CUm sis, [& *infr.* α] Ubicunque *p* fueris in Missarum celebratione hue constitutus, diebus solennibus usum pallii, (per quod plenitudo Pontificii *q* designatur) poteris liberius exercere.

[α *In partibus remotissimis gratum gerimus & acceptum, quod in actibus tuis quotiescunque dubitationis scrupulus emergit, &c. Noveris igitur, quod ubi exposcit necessitas, & plura in una Ecclesia altaria, & plures Episcopos simul poteris consecrare, &c.*]

CAP. VII.

Sine pallio, & sandaliis potest Archiepiscopus celebrare.

Honorius III. *Archiepiscopo Tri.* (*imo Lugdunensi c. an. 1220. Romæ in Galliam.*)

QUia nos; [& *inf.*] † Inquisitioni t. t. respond. quod tam in tua, quam in aliena diœcesi, potes sine pallio, & sandaliis 7 celebrare: qui utiquam in tua diœcesi non debes semper celebrare cum pallio, sed diebus illis duntaxat, qui in Ecclesiæ tuæ privilegiis sunt expressi. Sicque soluta est quarta quæstio, qua quæsivisti, an tibi sit licitum pro defunctis cum pallio celebrare.

¶ Pith. 7. *Sandaliis.*] Ustpergens.

DE RENUNCIATIONE.

TITULUS IX. [a]

CAP. I.

Non datur licentia cedendi Episcopo, qui propter senectutem vult cedere, si necessarius, vel utilis sit Ecclesiæ suæ.

Alexander III. *London.* a 1 *Episcopo.* (*imo London. Archiep. c. an. 1180. Romæ in Daniam.*)

a al. London. Archiepiscop. al. Lugdunensi Archiepiscop. al. Baton. Episc. — *b Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.* — *c al. autem.* — *d sic in omnibus manuscr. & vox, in emeritum, perperam inserta fuit.*

LIteras *b* tuas [& *infra.* α] Si tuam aut *c* senectutem, aut insufficientiam forte considerans, tu tanquam emeritum *d* postulas relaxari: scito nos æquidere, quod tutius sit hoc tempore, si commissa tibi Ecclesia sub umbra tui nominis gubernetur, quam si alteri novæ incognitæque personæ gubernanda in tanto discrimine committatur: maxime quia in te vigor devotionis, & fidei (etiam corpore senescente) non deficit, sed vergente deorsum conditione corporea, fervor Spiritus in sublimiore conscendit: [& *inf.* β] † Monemus te igitur, ut super hoc diebus istis nulla te facias importunitate molestum, quia indecens omnino probatur, prius solvere militiæ cingulum, quam cedat victori adversitas præliorum.

[α *Nuper accepimus, devotionis plenas, & dolore non vacuas, quæ quidem & tuam nobis æstimatam affectuosissimam charitatem, & tui Archiepiscopalis officii, quod fideliter gessisse, & adhuc te gerere gaudemus, contrarium exigebant Ecclesiæ utilitatibus cessionem. Nosti enim, sicut vir prudens, & providus, quod tanta est Cleri malitia, & contra Ecclesiam Dei tam gravis tamque diuturna persecutionis insolentia, ut nequaquam ei cedas ad commodum, si tuam solum salutem contigerit subire defectum. Quod*]

[β *Ne igitur hujus doloris aculeus vividum circa te nostri pectoris vulneret charitatem, rogandum te potius duximus & monendum.*]

¶ Pith. 1. *London.*] *Turonensi*, in meo codice pergameno: *Londensi*, Crant. Van. 6. 41. Sigebert. 1162.

CAP. II.

Qui abjurat beneficium, licite potest illud (si denuo eligatur) obtinere.

Idem *Abbati Dolen.* a 2 & *Priori de Arsigie.* f (*c. an. 1180. Romæ in Galliam.*)

a Dolmen. — *f al. etiam Abbati & Priori de Arsigi. al. de Arcigie.* — *g Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.* — *h al. spirituali.* — *i In C. Barbar. majoris & sanioris partis, &c.*

CUm inter P. Gaufridi, & quosdam *g* alios Canonicos sancti L. *g* super spirituali *h* beneficio, scilicet stallo in choro, & loco in Capitulo, quæstio fuisset diutius agitata: [& *inf.* α] † Ideoque vobis mandamus, quatenus sæpefatum P. inveneritis de consensu *i* majoris partis Capituli fuisse de prædicto beneficio auctoritate Apostolica investitum, eum faciatis beneficium ipsum pacifice possidere: non enim videtur nobis impedimentum afferre juramentum, quod de eodem non petendo alterius proponitur præstitisse, si consensus majoris, & sanioris partis canonicorum Ecclesiæ intercessit.

[α *Quia tamen altera pars sufficienter instructa non venerat, negotium non potuit terminari.*]

¶ Pith.

¶ PITH. 2. *Dolen.*] V.C. *Dolensi. & Petri de Arregia Lemovicensi. Dioec. Ordin. Cisterciensis.*
3. *Sancti L.*] V.C. *Leonani.*

CAP. III.

Qui renunciavit beneficio suo, illud repetere non potest.

Idem *Episcopo Verulano* a. (c. an. 1180. *Romæ in Latium.*)

a *al. Vercellensi. al. Verulan.*

EX transmissa l relatione Abbatiæ sancti N. de Ceperano, 4 nostris est auribus intimatum, quod P. Robertus Clericus, dum infirmitate m laboraret n, apud monasterium Sancti Salvatoris sibi petiit habitum monasticum indulgeri: qui recuperata postmodum sanitate, ad monasterium illud gratia complendi votum accessit: & ibidem moram aliquantulam faciens, ea, quæ prædictæ Ecclesiæ sancti N. contulerat, sibi fecit restitui. Nunc autem mutato animo laborat, ut restituatur in Ecclesia supradicta.

† Verum quoniam jam dicta Ecclesia ab eo solute dignoscitur, ea quoque, quæ sibi contulerat, ad petitionem suam resignavit eidem: mandamus, quatenus (si res ita se habet) prædictam Abbatem, & fratres ejus ad receptionem P. nulla ratione compellas invitos. nec a populo o Ceperano compelli permittas: liceat tamen eos potenter, ut illum non tanquam unum de Ecclesia, sed quasi de novo recipiant in socium, & in fratrem.

¶ PITH. 4. *Sancti N. de Ceperano.*] V. C. *Nicolai de Ceperano*, alias *de Ceparano*, Vid. Collect. 3. *lib.* 1 *tit.* 8. forte *Sanctorum de Capelano*, Ordinis Sancti Bened. & Dioeces. Aletin. aut *Salvatoris* prope Thelesiam Ord. S. Bened.

l *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil.*
m *al. durum aliam miserans confirmaverunt bo* n. *&c.*
n *sue a illud: Dum fero languorem, feram religionis amorem: Expers languoris, non sum memor hujus amoris.*
o *Vox, populo, deest nominibus manuscr. sed erat corrupta meo-emolat, quam scripsit in textum. In antiquis ita habetur: Ceperano, id est, a populo Ceperano.*

CAP. IV.

Beneficiatus sine licentia Prælati sui beneficio renunciare non potest.

Idem *Episcopo Tornacensi* 5. (c. an. 1180. *Romæ in Galliam.*)

ADmonet: (*& infra.*) Universis personis tui Episcopatus sub districtione prohibeas, ne Ecclesias tuæ dioecesis ad ordinationem tuam pertinentes, absque assensu tuo intrare audeant, aut detinere, aut te dimittere inconsulto. Quod si quis contra prohibitionem tuam venire præsumpserit, in eum canonicam exerceas ultionem.

¶ PITH. 5. *Episcopo Tornacensi.*] in c. V.C. *Cantuariensi Archiepiscopo*. in al. V.C. *Carnotensi*, c. 8. *lib.* 3. *tit.* 2. *Coll.* 1. Vid. integr.

CAP. V.

Contra parentem beneficium admittitur spontaneæ abjurationis exceptio, etiam causa renunciationis non adjecta: contra quam alter replicare potest, quod non sponte renunciavit: & qui melius probaverit, obtinebit.

Clemens III. (c. an. 1189. *Romæ.*)

SUper hoc p quod sciscitaris q, utrum Ecclesiastica beneficia repetentibus, objecta spontaneæ abjurationis exceptio sine causæ cognitione sit admittenda, & an actoris, quod sponte non renunciavit, an rei de spontanea renunciatione debeant probationes admitti? † Sic tuæ experientiæ respondemus, quod nulla ratio hoc verisimile reddit, ut quisquam beneficium multis forte expensis, & laboribus acquisitum, quo sustentari debet, facile sine magna causa, sua sponte resignet: ideoque supervacuum esse non credimus, causam resignationis diligenter inquiri r, quam si forte probabilem, id est, non vi, nec metu, nec oppressione, nec interventu pecuniæ, nec promissione s extortam judex invenerit, maxime si non intervenerit juramentum, quod ex fieri de voluntate propria crederet, quod leve semper a malis est (nisi replicatio canonica fuerit opposita) admittere non postponat. Porro licet negantis factum per rerum naturam nulla sit probatio t, ejus tamen, qui spontaneam renunciationem negat (eam implicite, & quodammodo replicando infitietur super assertione sua, habito ad dignitatem, & opinionem respectu) probationes credimus admittendas.

¶ PITH. 6. *Spontaneæ abjurationis.*] Vide exemplum velde elegans apud Zonar. in Romano Lacapeno ex Cedren. *pag.* 518.

p *Cap.* 3. *eod. tit. in* 2. *compil.*
q *al. ita: super hoc, quod scitatus es a nobis.*
r *Vid. l. similiter. D. eer. am. & l. sed etsi quæ. §. nec distinguimus D. tenuis.*
s *facit quod habetur in l.* 1 *& 2. D. de. alumn.*
t *Vide leg. post rem. cum eleffo D de transf. & l.* 2. *D. quæ sent. sin. app. rescin.*

CAP. VI.

Qui sponte renunciavit electioni de se factæ, super ipsa ulterius audiri non debet.

Idem y Clemens III. (c. an. 1190. *Romæ in Angliam.*)

IN præsentia nostra: u (*& infra.*) Licet igitur judex non semper ad unam speciem probationis applicet mentem suam, sed ex confessionibus, depositionibus, allegationibus, & aliis, quæ in ejus præsentia proponuntur, formet animi sui motum, & tanta sit judicialis auctoritas, ut semper pro ipso præsumi debeat, donec contra ipsum aliquid legitime comprobetur: quære si tu coram Dulmen. Episcopo, & ejus Conjudicibus nihil penitus probavisses, standum tamen sententiæ fuerat, nisi ad versarius eam ostenderet iniquam. † Quia tamen præter ista constitit de ipsius renunciatione spontanea per quasdam Episcoporum literas, & confessionem ipsius, nos x ei super eadem Abbatia silentium duximus imponendum.

¶ PITH. 7. *Idem,*] V.C. *Cælestinus III.*

u *Cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *compil.*
x *al. nos de consilio fratrum nostrorum super e &c.*

CAP. VII.

Qui renunciavit literis beneficialibus, non ideo constitutioni pro facta renunciare videtur.

Cælestinus III. [c. an. 1195. *Romæ in Galliam.*]

SAne dilecto y filio nostro I. Presbytero Cardinali 8 tunc Apostol. sed. Legato, nos meminimus injunxisse, ut H. Subdiaconum Canonicum in Pictavien. Ecclesia institueret procuraret: qui mandatis nostris obtemperans, ibidem instituit in Canonicum Subdiaconum memoratum. (*& infra* z.) Postmodum idem H. quorundam vestrum ductus consilio, literas suas vobis reddens, vestræ misericordiæ se subjecit: (*& infra.* β) † Quia vero unde misericordiam debuit impetrare, inde cogitur dispendium sustinere: mandamus, quatenus (hoc non obstante) ipsum in fratrem, & Canonicum admittatis.

[α *Vos autem nec nobis, nec ipsi Cardinali reverentiam exhibentes, quod literis suæ de jam dicto H. idem Card. injunxit vobis, adimplere minime curavistis, nec etiam suspensionem ipsius in aliquo observare. Sed*]

[β *Qui cum crederet apud vos misericordiam impetrare, unde satisfaciens in hac parte, inde damnum cogitur sustinere, unde gratiam, & præmium debuit reportare. Nolentes igitur, quod de supradicto H. tam a prædecessoribus nostris, quam a nobis inchoatum est, aliquatenus relinquere imperfectum, &c.*]

¶ PITH. 8. *I. Presbytero Cardinali.*] V. C. *Iordano tituli Sanctæ Pudentianæ.* Jordanus Joannes Colletus, Cent. 1023.

y *c. v. eod. tit. de major. & obed. in 2. comp.*
z *In C. Barber. quia vero inde*
tenus est, ut unde misericordiam deberet impetrare, inde cogeretur, &c.

CAP. VIII.

Renunciatio beneficii facta in manibus Laici non tenet, renuncians tamen est beneficio spoliandus.

Innocentius III. *Nidrosien. Archiepiscopo* a (an. 1198. *e civitate Castellan. in Norvegiam.*)

QUod in dubiis: b (*& infra.*) Hi præterea, qui beneficium Ecclesiasticum sibi collatum sponte in manum laicam resignantes, illud denuo a Laico susceperunt, eodem sunt beneficio spoliandi c, licet resignatio talium facta Laico nullam obtineat firmitatem.

a *al. Nidrosien.*
b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3 *compil.*
c *Vide l. quæro. §. si venditor. ff. de edil. edict. & l. Herennius. ff. de evict.*

CAP. IX.

Papa concedit licentiam cedendi Episcopo, qui sine mortis periculo in Ecclesia sua morari non potest.

Idem *Eboracen. Archiepiscopo.* (c. an. 1203. *Romæ in Angliam.*)

AD supplicationem d Ragusien Archiepiscopi 9, eum a cura, qua tenebatur Ecclesiæ Ragusien duximus absolvendum, eo quod ibi non poterat secure morari: & si accessum haberet ad illam, mortis sibi periculum imminebat. e (*& inf.*) † Ne vero idem in vituperium ministerii nostri, defectum in rebus temporalibus patiatur: mandamus, quatenus beneficium, quod de liberalitate Regia, ac concessione tua in Episcopatu Carleoli, & Ecclesia de Malebron, f ei est illi collatum, ad sustentationem conserves ipsius. (ut concessimus, ut in ipso Episcopatu absque usu pallii officium Episcopale valeat exercere, tibi tanquam Metropolitano reverentiam, & obedientiam impensurus.

¶ PITH. 9. *Ragusiensis Archiepiscopi.*] Matth. Paris. 174. 594. Centur. *tom.* 12. *pag.* 1090.
10. *Malebron,*] V.C. *Malebor.*

d *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3 *compil. Vide D. Tho. 2. 2. q.* 185. *art.* 5.
e *Vide l. si paratus. ff. ad L. Aquil. & l. si ut certo. §. commodatum. ff. commod.*
f *Malebrum.*

CAP. X.

Ponit sex causas, ex quibus Episcopi possunt petere, & Papa consuevit concedere cedendi licentiam, quæ sex causæ his versibus comprehendi possunt:

Debilis, ignarus, male conscius, irregularis,
Quem mala plebs odit, dans scandala cedere possit.

Idem *Episcopo Caleritano* g 11. (c. an. 1206. *Romæ in Sardiniam.*)

NIsi cum h pridem: (*& infra.* α) Si enim in hujusmodi cessione frugem tibi melioris vitæ promittis, scire te debes non esse sanctificato in utero sanctiorem, & i ideo non oportet te prædicationis jam susceptæ deserere ministerium, cum ille k, cujus heri bajulus recusabat, tandem prædicandum receperit l verbum Dei. §. 1. Quod si forsan humilitatis causa de culmine quæris Pontificali l descendere, ex ipso humilitatis videris erigere m male verticem, quod te nimis in resignandi proposito exhibes petti-

g *al. Turritan. al. Arelaten. al. Claretan.*
h *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil. Vide D. Tho.* 2. 2. *q.* 185. *art.* 4.
i *Hier.* 1.
k *al. susceperit.*
l *al. pontificalis honoris.*
m *leg. erigere, nec, ne cum algetis, elegere.*

pertinacem: quia tunc in te veram humilitatem custodis, cum & per eam locum sublimem fugies, & per obedientiam non dimittes. Intueri te itaque volumus, quod hæc sunt illa, per quæ cedendi Episcopus licentiam potuit postulare: Conscientia criminis, debilitas corporis, defectus scientiæ, malitia plebis, grave scandalum, irregularitasque personæ: sed in his omnibus est observanda cautela. §. 2. Propter conscientiam enim criminis cedendi potest licentia postulari, & forsitan non cujuslibet, sed duntaxat illius, propter quod ipsius officii executio post peractam pœnitentiam impeditur: cum si omnes, quos arguit conscientia cujuslibet culpæ, cederent, penè vel nulli in illo ministerio remanerent: (& infra. β) §. 3. Alia vero causa est debilitas corporis m, quæ vel ex infirmitate, vel ex senectute n procedit: non tamen omnis, sed illa solummodo, per quam impotens redditur ad exequendum officium pastorale. Nam si pro qualibet corporali debilitate, susceptam servitutis officium posset deseri, frustra se fateretur Apostolus in suis infirmitatibus gloriari: cum interdum non plus virtutis senilis debilitas aliquem cedere, quam moralis maturitas (quæ in senibus esse solet) ipsum in suo suadet officio permanere: pro talibus enim de se dicit Apostolus p: *Cum infirmor, tunc fortior sum* q: quia nonnunquam corporis infirmitas fortitudinem cordis augmentat. §. 4. Pro defectu quoque scientiæ plerumque potest quis petere cessionem: quia cum ipsa circa spiritualium administrationem sit potissimum necessaria, & circa curam temporalium opportuna: Præsul, qui commissam sibi debet Ecclesiam regere in utrisque, salubriter r renunciat, si scientiam (in qua ipsam regat) ignorat. *Te enim* (inquit Dominus s) *scientiam repulisti, & ego te repellam, ne sacerdotio fungaris mihi.* Quanquam etsi desideranda sit eminens scientia in pastore, in eo tamen sit competens toleranda: quia secundum Apostolum t: *Scientia inflat*, u *charitas autem ædificat*. & ideo imperfectum scientiæ potest supplere perfectio charitatis. §. 5. Propter malitiam autem plebis cogitur interdum Prælatus ab ipsius regimine declinare, quando plebs adeo duræ cervicis existit, ut proficere nequeat apud ipsam, sed propter ejus duritiam, quo magis satagit, eo magis justo judicio deficere permittitur: dicente Domino per Prophetam x: *Linguam tuam adhærere faciam palato tuo, quia Domus exasperans est.* Et Apostoli leguntur dixisse Judæis y: *Ecce convertimur ad gentes, quia verbo Dei vos indignos fecistis.* Non tamen pro qualibet culpa pastor debet gregem deserere, ne mercenarius comparetur z, qui videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit. Sed de superioris licentia, tunc demum potest non tam timide fugere, quam provide declinare, cum oves convertuntur in lupos: & qui debuerant humiliter obedire, jam irrevocabiliter contradicunt, cum etsi tales sint graviter pro crimine puniendi, sunt tamen pro tempore utiliter tolerandi: quia sanguinem elicit, qui nimis emungit. §. 6. Pro gravi quoque scandalo evitando (cum aliter sedari non potest) licet Episcopo petere cessionem, ne plus temporalem honorem, quam æternam videatur affectare salutem, memor illius, quod dicit Apostolus a: *Si esca scandalizaverit fratrem meum, non manducabo carnem in æternum.* Sed inter scandalum, & scandalum est subtiliter distinguendum. sicut Dominus ipse distinxit, cui cum dixissent Apostoli b: *Scis, quia Pharisæi audito hoc verbo scandalizantur?* Respondit c: *Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum.* Alibi vero dicit: *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.* Personæ vero irregularitas (ut si forte sit bigamus, vel viduæ maritus) est causa, propter quam petere potest licentiam aliquis resignandi, attestante Apostolo, qui dicit d: *Oportet Episcopum esse unius uxoris virum.* Non tamen propter quamlibet irregularitatem personæ debet is, qui regulariter ministravit, cedendi licentiam indulgere, utpote si de legitimo matrimonio non sit ortus: quia licet irregularitatem hujusmodi non potuerit subjicere, si tamen & culpæ fetor, & causa, cum eo, qui laudabiliter suum implevit officium (interveniente sibi pœnitentia comparatione) potest non minus utiliter, quam misericorditer dispensari. *Ego* e *sum*, inquit, *Deus zelotes, visitans peccata patrum in filios, usque in tertiam, & quartam generationem in his, qui oderunt me*, id est, in illis, qui contra me paternum odium imitantur. Unde patet, quod f illis, qui paterna vitia non sequuntur, propriæ possunt in talibus suffragari virtutes, illo discretionis adhibito moderamine, ut inter orthos, & g mansures, naturales, & spurios distinguatur. [& infra. γ] §. 7. Verum si propter alias causas cessionem affectes, non est in hoc tibi postulanti favendum. cum hujusmodi postulatio videatur non esse discreta, quoniam (ut id tanquam notissimum omittamus, quod otiositas, & voluptas arma sunt hostis antiqui ad miseras animas captivandas) propter laboris angustias, aut persecutionis incursus non debes deserere sponsam tuam, cui desponsando manum apud extraneum in fide medius copulasti h, sciens, quod *Beati* i *sunt illi, qui persecutionem patiuntur propter justitiam.* quoniam cum probati fuerint, accipient coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. §. 8. Sed dices: *Spiritus* k *ubi vult spirat, & nescio unde veniat, aut quo vadat*, & ideo non est, qui possit illius Spiritus perscrutari: qui l vero Spiritu Dei aguntur, non sunt sub lege: quoniam ubi Spiritus Dei, ibi libertas: quam si cedendi tibi licentia data ab homine non fuerit, nihilominus tamen cedas: quia data est tibi libertas cedendi a Deo. Certe desipis, si sic sapis. Nam quomodo Spiritu Dei agitur, qui contra Spiritum Dei agit? si enim vera sunt, quæ præmisimus (imo quia indubitanter sunt vera) proculdubio contra Spiritum Dei agit, qui aliquid contra veritatem attentat, quoniam ipse est Spiritus veritatis. §. 9. Porro si dicas, quod instinctu alia est causa latens, propter quam cedendi voluntas tibi cælitus inspiratur: & nos siquidem respondemus: Tu, quomodo scis, quod talis inspiratio sit cælestis? annon recolis, quid ille gloriosus Pontifex dixit, cum cognovisset viribus corporis repente destitui? Domine, si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem, fiat voluntas tua: illius exemplum secutus, qui dicit m: *Cupio dissolvi, & esse cum Christo, manere autem in carne necessarium est propter vos*: [& infra. δ] §. 10. Quippe si quantumcunque n artatum hoste satalges, & intus non habeas charitatem, nihil tu comprobatio habeto. *Nulla siquidem major potest esse charitas* o, *quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Cum autem propter hanc te doceat animam tuam pro subditis tuis ponere, nulla occasione (dummodo proficere illis possis, etsi non omnibus, tamen multis) ab eorum regimine te convenit excusari, quoniam p si laboris causam prætendis, exemplum te Apostoli q subjuvabit, qui suadet tibi laborem hujusmodi non refugere, cum se asserit pro communi salute plus cæteris laborasse: quia licet non semper sequatur laborem effectus, nihilominus tamen ipse labor est meritorius apud Deum. juxta quod legitur r: *Reddet Deus mercedem laborum Sanctorum suorum.* [& infra. ε] §. 11. Nec putes, quod ideo Martha malam partem elegerit, quæ circa s plurima satagebat, quia Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea: quoniam licet illa sit magis secura, ista tamen est magis fructifera: & licet illa sit magis suavis, hæc tamen magis utilis: cum in fœcunditate sobolis, lippitudo t Liæ Rachaelis pulchritudini sit prælata: quamvis simul in unum & contemplativa esse celeste, & activa, Legislatoris exemplo u, qui nunc ascendebat in montem, ut ibi gloriam Domini cum majore cerneret libertate, & nunc vero descendebat in castra, ut cum utilitate majori necessitatibus populi provideret x. Quapropter facilius indulgetur, ut ascendat Monachus ad Præsulatum quam Præsul ad Monachatum descendat. [& infra. ζ] §. 12. Monemus itaque, ut laborem pastoralis regiminis non renuens, ne forsitan ad pedes sum cum Maria spernaret te recipere, qui sibi apud te diversorii spatiosa cum Martha sollicita monstrare. [& infra. η] Quia vero in postulando cedendi licentiam nimis diu es institisti, ecce tibi te ducimus relinquendum, ut distinctis causis, propter quas cedere oporteat, si propter aliquam causam utilem, & honestam in hujusmodi proposito perseveras, de licentia nostra cedas: alioquin cedendi licentiam auctoritate Apostolica tibi scias esse penitus interdictam quoniam alas pennas habeas, quibus satagas in solitudinem avolare, ita tamen adstrictæ sunt nexibus præceptorum, ut liberum non habeas absque nostra permissione volatum.

[α *In officio pastorali ad divinum servitium accessisti, proposuisse te ad consummandam animarum creditamus, et providisse prudenter, nequaquam in humana fragilitate consistens varios angustiarum languores, quos scribis in ipso officio perpessus, non posse absque magno Dei adjutorio sustinere: formidaremus utique, ne parvulos tuos postmodum ad petram allidere neglexisses, eosque tantum in te permitteres invalescere, ut apertum, suggerentium tibi susceptum ministerium cessionem, instantiam non jam valeat repugnare. Verum quoniam (sicut credimus) cum te sciret esse contra spirituales nequitias pugnaturum, armaturam Dei, qua posses stare contra insidias Diaboli, ab Apostolo monitus, induisti, & inexpertus non tribulasse solicitudines pastoralis angustias, quas superveniente experiris abhorres: miramur cur rem tam sancte susceptam velis tam instabiliter declinare, quod susceptum militiæ non deberet usquequaque terrere.*]

[β *In multis enim offendimus omnes, & si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est: quia misericordia illum excusat, qui miserabiliter se accusat.*]

[γ *Cum autem plerumque vitia se virtutes esse mentiantur, subtiliter advertere te oportet, utrum resignandi propositum, quod tam ferventer gestas in pectore, dignum sit Dei odio, vel amore. Si enim propter causam aliquam præmissarum cedere postulares, tam super causa, quam super tuo effectu pariter doleremus: sed ne provida pietatis amictu ad resignandum detestabilis impietas te impellat, considerare te volumus & alias esse causas, propter quas male quis petit, & pejus appetit hujusmodi officium resignare. Si enim in pusillanimitate, fortasse ut laborem deponat, vel persecutionem effugiat, aut ex vanitate (quod absit) ut plenius vacet otio, seu liberius indulgeat voluptatibus, curam vult aliquis deserere pastoralem, ab ea non meretur absolvi, quamvis propter hujusmodi vanitatem, tanquam qui mortaliter peccat, ea reddat se indignum, sed satagere debet, ut vanitate deposita, satisfaciat de peccato. Aliam vero cedendi causam omnino credimus detestandam. Si quis aut a Pontificali velit descendere dignitate, ut gloriam capiat humanam, tanquam qui eligat in domo Dei abjectus esse magis, quam habitare in tabernaculis peccatorum, vel ut non amittat mundanum favorem, quem per hypocrisim acquisivit, sive quod ejus familiaris revelans jam tacuit, sive quod servitia ipsius ex qualibet causa tepescit, nec vult videri, quod melior fuerit, aut quod sit, & ideo sub religionis prætextu suam vult contegere pravitatem, ut quasi deserens Martham, amplectatur Mariam, & Liæ fastidiens lippitudinem, Rachelis amplectatur pulchritudinem. Quod autem si propterea velit cedere,*

m corporalis.
n Quæ dicatur senex, notatur in l. si parte. §. in arrogationibus, ff. de adopt. l. in viris. ff. de testib.
p 2. Corint. 12.
q Adducitur in uno veteri hoc verbo: & potens.
r Vide auth. de jud. §. 2. coll. 9. & l. si quis §. prohibentur ff. de edendo.
s Osee 4.
t 1. Cor. 8.
u Vide l. sed Julianus §. quod dicit. ff. ad Maced. & l. in pluribus. de reg. jur.
x Ezech. 3.
y Actor. 13.
z Joan. 10.
a 1. Cor. 8.
b Matth. 15.
c Matth. 18.
d 1. Tim. 3.
e Exod. 20.
f Vide B. Th. 2. 2. q. 108. art. 4. & Alfons. Castr. l. 2. de justa hær. pun. cap. 10.
g Sic vocat eum, qui ex scorto natus est, inquit vetus interpres. Vide Cardinalem Paleotum in lib. de nothis, & spuriis.
h al. in uno Vaticano iis. cui desponsando manum tuam. & c. fidem.
i Matth. 5.
k Joan. 3.
l 2. Corinth. 3.
m Philip. 1.
n quantumcunque.
o Joan. 15.
p al. quod si.
q 2. Cor. 15.
r Sap. 10.
s Luc. 10.
t Genes. 29.
u Exod. 24.
x Vid. l. in contractibus. cum gloss. in verb. [illegible] D. de [illegible] & alij in l. [illegible]
y Si sibi apud, &c.

quod semper prosperitatis arridente fortuna visus est laudabiliter ministrare, quoniam omnia sibi prospere succedebant. sed adversitatis tempore imminente vereatur, ne si quolibet casu sinistro contingat, ipsius negligentiae imputemur. plane si propter hoc petit cedere, nonne se poterit improvido comparare, qui cum mare sub tranquillitate jacente cum multo labore navem rexerit gubernaculum, ipsum tempore necessitatis deserit, & devenire patitur in profundum. Illam quoque cedendi causam penitus detestamur, si forte cedere velit Episcopus, ut vel alter sibi succedat, vel obtentu precii, vel affectu carnalis, vel ut cum pejor sibi successerit, ipse velut optimus extollatur. Illud autem quasi arsas rapuimus, & damnamus, quod Episcopum propter occupationes mundanas, & sollicitudines seculares non valeat juxta morem Pontificale officium exercere, cum multos sanctos Ecclesiae meminerimus, qui spiritualia simul, & temporalia ministraverunt. Verumtamen laeva debet esse sub capite, & dextra in amplexu: sed illud te advertere volumus diligenter, ne forte hoc velit tuae dispositionis propositum effici ex illis, de quibus dicitur per Prophetam: Filii Ephrem. ar. & m. sa. con. s. in die belli, cum potius pro domo Israel murum debes te opponere ascendentibus ex adverso, quia juxta sententiam veritatis non qui coeperit, sed qui perseveraverit, salvus erit: caveas itaque, ne maculam in gloria tua ponas, non solum apud homines, sed etiam apud Deum, quoniam sub hoc palliatio non poteris occultare, nedum apud Deum, qui renes scrutatur, & corda, sed nec etiam apud homines, qui ex verisimilibus conjecturis talia suspicantur. Illud prudenter attendas, quia juxta sententiam sapientis, Spiritus disciplinae effugiet fictum, & auferet se a cogitationibus, quae sine intellectu consistunt. Si vero pro tuenda Ecclesiae libertate difficultates aliquas incurrere pertimescas, non ideo deserere debes Praesulatus honorem, considerans diligenter, ne forte veneris justo judicio ab illo, qui malorum est exterminator, ut probetur, utrum satisfacere velis in eo, in quo deliquisti. Qui vero contemnit, aut negligit satisfacere pro delicto, thesaurizat sibi iram in die irae, cum revelabit Dominus abscondita tenebrarum. Ecce quidem admovemus tibi speculum, ut te ipsum contempleris in ipso, & tuam conscientiam perscrutatus, agnoscas, in qua causa cedendi licentiam postules importune. Nos enim (novit altissimus) ignoramus, quare in cedendi proposito perseveres, quoniam nec infirmitas corporis, nec longaevitas temporis, nec defectus scientiae, nec malitia plebis, nec irregularitas personae te reddit ineptum, nec conscientiam gravis criminis te fateris habere.]

[d Quia igitur diversas tibi causas sub hac causa distinximus, & propter quam earum cedere desideres, ignoramus, id ipsum tibi duximus committendum, ut de propria mente tribunali te judicante, videas si sic possis resignandi desiderio satisfacere, ut gregis tibi commissi curam sine culpa valeas declinare. Si enim cedendo proficere appetis tibi soli, profecto tuo sine dubio tantum subtrahis, quantum quod impendere poteras aliis, non impendis: quia sunt nostra omnia tua lucra conquirere, cum sint tuae saluti solamen plurimorum procurata. potioris ratio est meriti saltem Deo quemquam lucrifacere, quam salutem propriam quaerere sine aliis, quorum solus ad eum curam asseritur pertinere.]

[e Sed esto, quod cursum hactenus laboraveris, & bonum certamen certaveris, cum eodem Apostolo possis dicere, tamen ut corona justitiae tibi de reliquo reponatur, rursum te decet perfecti operis consummatio. Quantumlibet enim in angustiarum laboribus, qui comitantur officium pastorale, noctes tibi laboriosas enumeras, & tanquam fatigatus servus umbram quietis affectas: quantumlibet inter viae labores, & angustias paterna dilectione trahente, & velut emeritus mercenarius operis tui finem annos praestoleris, expedit tamen tibi mortem in infirmitate perficere, ut pugnam tuam perseverantia coronare. scitusque, quod cum apud extraneum defixeris manum tuam, in animas tibi commissi gregis in tuam animam suscepisti, non sic tibi debes portum quietis appetere, ut navigantes hactenus tecum filios sine remigio admitti patiaris in hoc mari magno, & spatioso cum timore naufragii fluctuare.]

[f Fraternitatem tuam rehortamur attentius per a. s. m. q. illam vocem Davidicae imprecationis abhorrens, timeas formidans eam per effectum operis adaptari, quae dicit in: fiant dies ejus pauci, ut & Episcopatum ejus accipiat alter, imprecatur.]

[u Illud quoque te debet fortius in ministrandi proposito stabilire, quia cum hactenus in Ecclesia tibi commissa laudabiliter ministraveris, si (quod absit) aliis te cedente minus utile fuerit ad ipsam, profecto non parum ab illa, quieti quam appetis, turbaveris, cum ubi bene cum exercueris ministerium, non absque dolore cerneres, continuis nostri defectum, sentireque, ut tantum in contemplationis arce tibi deperisse cognosceres, quantum Ecclesiae, cui praesides, non sine tua confusione, per te subtractum esse videres.]

¶ PITR. et. Clusiano.] V.C. Carolitano.

CAP. XI.

Episcopus, qui propter crimen renunciavit Episcopatui, & ad religionem transivit, ad Episcopatum reassumi non potest. Secus si renunciavit propter persecutionem, infirmitatem, defectum scientiae, simoniam ipso ignorante commissam, vel aliam similem causam.

a al. Idem H. Episcopo in Archiepiscop., &c.
u Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.

Idem 12 *Episcopo Faventin. in Archiepiscopum u Ravennat. electo.* (*an. 1208. Romae in Aenolium.*)

POst translationem a tuam ad Ecclesiam Ravennaten. cum Praepositus, & Canonici Faventin. in I. eorum Concanonicum liberam eligendi auctoritatem unanimiter contulissent b, ipse I. sancti Fridiani Lucanen. Canonicum nunc Episcopum Sarnetum c 13 in Faventin. Episcopum postulandum elegit. Porro u sancti Fridiani Priore super hoc requisito, & obtento consensu d, Praepositus, & alii postulationem eandem approbari a nobis humiliter petierunt. Verum postulationi hujusmodi videbatur Concilii Constantinopolitani 14 Capitulum obviare, in quo statutum est, ut quicunque de Pontificali dignitate ad Monachorum vitam & poenitentiae locum descenderit, nequaquam ulterius ad Pontificatum resurgat. Unde contra dictum Concilium (cum sit unum de quatuor principalibus, quae sicut quatuor Evangelia Ecclesia Catholica veneratur) nullatenus videbatur eorum e postulatio admittenda. §. 1. Caeterum speciales quidam casus inveniuntur, in quibus (praedicto Concilio non obstante) is, qui vitam monachalem elegit, rursum licite potest ad Episcopatum assumi. Si enim quisquam persecutionis rabie saeviente, vel praepediente imbecillitate corporis, cum proficere nequeat in regimine pastorali, de superioris auctoritate ad monasticam vitam descendat, persecutionis, vel aegritudinis impedimento cessante, ad Episcopalem poterit resurgere dignitatem. §. 2. Item si quis propter literaturae defectum (ne tanquam caecus caeco ducatum f praebeat) locum regiminis auctoritate Apostolica deserendo, ad otium se contulerit monachale, ac per exercitium lectionis, scientiae repererit margaritam, procul dubio poterit denuo vocatus a Domino, cathedram reascendere pastoralem. §. 3. Rursus, si quis cupiditate parentum (eo tamen penitus ignorante) fuerit Episcopatum adeptus, & hoc comperto Episcopatum ipsum de licentia superioris dimittens, observantiam elegerit regularem: etsi ad Episcopatum eundem redire postmodum nequeat, juxta canonicas sanctiones, ad alium tamen poterit licite assumi. §. 4. Quanquam autem in his, & consimilibus casibus is, qui Episcopatu dimisso monasticam vitam elegit, resurgere valeat ad officium pastorale, nihil tamen in his contra praescriptum intelligitur Concilium g attentari, quod in eo loquitur casu, cum propter aliquod crimen Episcopatum quis deserens, ad vitam monasticam poenitentiae causa descendit. Unde quidam in eo casu loqui dicebant capitulum supra dictum, cum quis pro crimine, de quo convictus fuerat, vel confessus, ab Episcopali dignitate depositus, in monasterio exstitit ad poenitentiam agendam inclusus: vel cum aliquis propter grave crimen, pro quo Episcopatum retinens poenitentiam digne agere non valebat, cedendi obtenta licentia vitam monachalem elegit. Aliis asserentibus, sic intelligendum esse Capitulum antedictum, ut per se resurgere nequeat, id est, repetere quasi debitum, quod tali modo dimisit: quanquam eligi possit, praesertim si locum tantum, & non ordinem resignavit. §. 5. † Cum ergo nobis constare nequiverit, ob quam causam praedictus I. Episcopatui olim cesserit, mandamus, quatenus si tibi constiterit, quod propter aliquam ex praemissis causis, seu consimilibus, idem I. Episcopatui cesserit memorato, tu auctoritate nostra (dummodo necessitas, vel utilitas id exposcat) licentiam ei tribuas ascendendi ad regimen Ecclesiae Faventinensis, maxime si veritate fulcitur, quod dictus I. loco tantummodo cesserit memorato, & non ordini, vel etiam dignitati h. Tunc enim esset vehementissime praesumendum, quod non propter crimen aliquod ab ipso commissum, sed causa poenitentiae ad arctam migraverit regularem: praesertim cum Apostolica sedes post cessionem multo minus quam antea, permisisset eidem tali crimine irretitum, in pontificali ordine ministrare: alioquin (cum durum nimis existeret, contra tam solenne Concilium hujusmodi postulationem admittere) Praeposito, & Canonicis memoratis injungas, ut aliam personam sibi idoneam eligant in pastorem.

b Vid. l. item. §. 1. D. quod cujuscunque univ. & in auth. de quaest. §. 1. collat. 7.
c al. Satton.
d Contra. l. ob aes. C. de obl. & oblig.
e al. eadem.
f Vide text. in l. 2. cum gloss. in vers. unus. & ibi Bart. D. de decurion.
g Intellectus Concil. Constantinopolitani jubentis, ne, qui ex Episcopo Monachus factus est, alterius Episcopus fiat.
h Vid. l. inhibemus, cum gl. in verb. promisso. C. de sacr. Eccles.

¶ PITR. et. *Idem*.] *Gubaldo*, Hieronymus Robert *pag.* 170.

13. *Sarnetum.*] V.C. *Sarnat.*

14. *Constantinopolitani.*] Octavi sub Hadriano II. *cap.* 2. Tom. *de ead. Synod. pag.* 93. *caus. VII. qu.* 1 *cap.* 45. Ivo *part.* 7. *cap.* 140. Theodos. Balsam. *canon.* 16. *Concil.* CP. in templo Apostolorum, c. *hoc nequaquam*, *VII. q.* 1.

CAP. XII.

Qui petit cedendi licentiam, ex quo illam obtinuit, cedere compellitur.

Idem *in Concilio generali*. i (*an.* 1215. *Romae.*)

i Lateran. c. 28.

QUidem a cedendi licentiam cum instantia postulantes, ea obtenta cedere praetermittunt. † Sed cum in postulatione hujusmodi, aut Ecclesiarum commoda, quibus praesunt, aut salutem l videantur propriam attendisse (quorum neutrum suasionibus aliquorum quaerentium quae sua sunt, seu etiam levitate m qualibet volumus impedire) eos ad cedendum decernimus compellendos.

u Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.
l al. vel ad salutem, &c.
m Vid. l. sed etsi. §. 1. D. ad L. Aquil. & leg. 1. § sciendum, de aedil. edict.

CAP.

CAP. XIII.

Non renunciat juri suo, qui gratiæ adversarii se submittit.

Honorius III. *majoris Ecclesiæ Decano, & magistro R. Cantori n sancti Dionysii Leodiensis.* (*c. an. 1217. Romæ in Belgium.*)

n al. Canonico.

VEniens ad sedem Apostolicam I. Subdiaconus proposuit, quod cum bonæ memoriæ I. Papæ p. o. Abbati de Emenco o 15, & majoris Ecclesiæ, ac sancti Pauli Cantoribus Trecensi. suis dederit literis in mandatis, ut si nihil canonicum obviaret, præbendam in Ecclesia sancti Florentini p 16 in Confluentia, quam Jacobus Decanus ejus Ecclesiæ resignavit, sublato appellationis obstaculo assignarent eidem: (*& infra.* a) Cumque judices Apostolicum vellent adimplere mandatum, quidam se opposuerunt Canonici Ecclesiæ memoratæ, dicentes, Subdiaconum antedictum renunciasse juri, quod sibi ex ipsis literis competebat. Dicto igitur Subdiacono hoc negante, jam dicti Canonici ad hoc probandum testes aliquos produxerunt: per quos, cum videretur probatum, ipsum se gratiæ Capituli commisisse, duo Judices prædictorum sententialiter decreverunt, eundem non posse uti literis supradictis, pro eo, quod idem adversarii se gratiæ commisisset, per quod visus est renunciasse juri sibi ex ipsis literis q competenti. A qua sententia idem appellans, in r vigiliam Epiphaniæ terminum suæ appellationis præfixit. Ad quem s cum venisset P. de Colle medio, Capellanum nostrum super hoc sibi concessimus auditorem. Sed cum ejus adversarius non accesserit, per duos menses, & amplius expectatus, nec ullus compareret pro eo sufficiens responsalis, tandem quidam literas habens ad contradicendum, & impetrandum, coram eodem comparuit: qui cum ad tractandum causam minus sufficiens crederetur, idem auditor sententiam prædictorum Judicum sententialiter (justitia exigente) cassavit. † Nos igitur ratam, & firmam habemus Capellani sententiam memorati.

o Vinsse Trecens.

p al. Florent. al. Florentin.

q Vid. l. si quis in conscribende, cum sib. not. C. de pact.

r Dictio, in, deest in antiquis.

s al. ad quem.

[*a Eidem I. literas ipsas prædicto Decano, & aliis ostendente, idem Decanus de resignatione forte pœnitens occultavit literas supradictas, denuo eidem I. præfatis literis restitutis cas nominatis Judicibus, ut exequerentur mandatum Apost. præsentavit.*]

¶ Pith. 15. *De Emenco.*] V. C. *Emerite Abbati beatæ Mariæ Hilemociensis*, Ordinis Præmonstrat. dioecel. Leodiens.
16. *Sancti Florentini*] Vign. *pag.* 137. Centur. *tom.* 62. *pag.* 1670.

CAP. XIV.

Si Prælatus ab obedientia subditos absolvit, non propter hoc Prælaturæ renunciat.

Idem *Archiepiscopo Treverensi.* (*c. an. 1220. Romæ in Germaniam.*)

t Hoc caput subjiciebatur sequenti, in antiq.

u al. Apriculi,

LEctæ coram t nobis f. t. literæ continebant, quod Abbas sancti Petri u 17 Tullensi. tibi humiliter est confessus, quod cum adeo gravi ægritudine laboraret, quod de vitæ desperaretur ipsius, ad cujusdam æmuli sui consilium, de quo ipse (cum non crederet eum æmulum) confidebat, Monachos suos ab obedientia, in qua sibi tenebantur, absolvit, vocato dioecesano Episcopo, ut Abbatiam in ejus manibus resignaret: quod x tamen usus consilio saniori non fecit: & eidem Abbati postmodum restituto sanitati, universi & singuli de conventu obedientiam, & reverentiam reputsit ab eo, in Capitulo promiserunt. y (*& inf.* a) † Nos autem ex tali facto eundem Abbatem suo resignasse regimini non videmus.

x qui.

y Vide l. quamvis. ff. de in jus voc. & l. si pomitur. ff. de divor.

[*a idem tamen super eo, quod sic fecerat, dubitans, a te, quid super hoc saluti suæ consuleret, postulavit: propter quod tu cum habito super hoc Jurisperitorum consilio diversi diversa sentirent, nostrum consilium, an idem Abbas ex hoc resignaverit, requisisti.*]

¶ Pith. 17. *Petri.*] V. C. *Apri*, Ordin. S. Bened. extra muros Tullenses.

CAP. XV.

Abbas exemptus sine licentia Papæ renunciare non potest.

Gregorius IX. z 18 *Agathensi, & Uticensi 19 Episcopis.* (imo idem Honorius, *c. an. 1220. Romæ in Galliam.*)

z Idem Agath. & Nem. Epis. & Archidiac. Agathensi.

a Vuilelmi de desertis. al. VV.

b In antiquis antequam ins: ipsisq; G. Monachum S. Victoris sibi elegerunt, &c.

DIlecti filii Conventus monasterii sancti G. a 20 immediate ad Rom. pertinentis Ecclesiam, intimaverunt, quod Abbas eorum sentiens se insufficientem oneri regiminis Abbatiæ, cessit in manibus eorundem: ipsi quoque G. Monachum sancti Victoris 21 elegerunt b canonice in Abbatem: (*& inf.* a) † Cum igitur dictus Abbas cedere sine licentia nostra nequiverit, nos tam electionem, quam cessionem prædictas decernentes irritas, & inanes, mandamus, quatenus Abbatem ipsum loco suo restitui faciatis: quo integre restituto, vice nostra recipiatis cessionem ipsius.

[*a Supplicavit, ut eorum parcentes laboribus, & expensis, electionem ipsorum faceremus in illis partibus confirmari.*]

¶ Pith. 18. *Gregorius IX.*] V. C. *idem.*
19. *Uticensi.*] V. C. *Nemensi.*
20. *Sancti G.*] V. C. *Vuilelmi de desertis*: vel, *Guilelmi de Desertis*, Ordinis S. Bened. dioecesis Lodovensis.
21. *Sancti Victoris.*] 2. V. C. *Massiliensis.*

DE SUPPLENDA NEGLIGENTIA PRÆLATORUM.

TITULUS X.

CAP. I.

Si Dioecesanus requisitus benedicere nolit Cisterciensem Abbatem, ipse Monachos suos benedicere potest.

Alexander III. *Cisterciensibus* 1. (*an. 1169. Romæ.*)

STatuimus præterea a, ut si Episcopus tertio cum humilitate ac devotione (sicut convenit) requisitus, substitutos Abbates vestros benedicere forte renuerit: eisdem Abbatibus liceat proprios Monachos benedicere, & alia, quæ ad officium hujusmodi pertinent, exercere, donec ipsi Episcopi suam duritiam recognoscant b, & Abbates benedicere non renuant.

a Cap. 6. eod. tit. in 2. compil.

b Vid. l. libertorum. §. 1. ff. de iis quæ not. inf. & l. eborat. §. fin. ff. de leg. 3.

¶ Pith. 1. *Cisterciensibus*] Cisterciensis Ordo accessere Alexandro, Helmol. *pag.* 74. Cistercienses Abbates Monachos benedicunt.

CAP. II.

Regulares in suos usus convertere non possunt Ecclesias, in quibus jus obtinent patronatus: & si intra tempus Lateranensis Concilii, quando vacant, non præsentant rectores ad eas, superior ordinabit easdem.

Clemens III. c 2 (*c. an. 1189. Romæ forte in Scotiam.*)

c al. Cælestinus.

d Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.

SIcut nobis d tua fraternitas intimavit, Monachi quidam, & Canonici regulares, Ecclesias, quæ ad præsentationem eorum pertinent, in tuo Episcopatu habentes, propriis usibus deputare nituntur: nec volunt ad eas cum vacaverint, vocare personas: quin potius occasione concessionis quorundam Episcoporum, Vicarios in eis pro sua instituunt, & destituunt voluntate, admissos ita pensionibus onerantes, quod nec Ecclesiis competentes possunt in paupertate nimia deservire e, nec Episcopo in Episcopalibus respondere, neque hospitalitatem (sicut annuunt) transeuntibus impertiri. † Nolentes autem, ut status Ecclesiæ debitus & antiquus per insolentiam f alicujus subvertatur: mandamus, quatenus (nisi a jurisdictione tua exemptæ sint Ecclesiæ supradictæ) prædictos excessus studeas rationabiliter emendare. Et nisi prædictæ personæ infra tempus g in Lateranensi Concilio constitutum h, ad vacantes Ecclesias tibi personas idoneas præsentaverint, extunc tibi liceat (appellatione remota) in eisdem ordinare rectores, qui eis preesse noverint, & prodesse, ita tamen, quod ex hoc nullum patronis præjudicium in posterum generetur.

e Vide tex. cum Gloss. in leg. sostratorem. ff. pro soc. & Bald. in l. acceptam. C. de usur.

f insolentiam.

g Conc. Lat. sub Alexand. III. c. 8. Vide inf. de concess. præb. c. 11.

h al. statutum.

¶ Pith. 2. *Clemens III.*] *Innocentius III. R. Episcopo Sancti Andreæ.* Extat epist. Innocent. *pag.* 367. V. C. *Cælestinus III.*

CAP. III.

Supplet superior inferioris negligentiam in beneficiis conferendis, si tempus Lateranensis Concilii lapsum sit: & collatio per inferiorem postea facta, non valet.

Innocentius III. 3 (*c. an. 1210. Romæ in Angliam.*)

LIcet magister i H. & R. procuratus R. de sancto Cedmundo k, super Archidiaconatu Richemundiæ 4 diutius litigaverint coram nobis: (*& inf.* a) † Ne igitur jus nostrum negligere videamur, qui aliis in sua justitia confovemus: mandamus, quatenus si vobis constiterit Archidiaconatum Richemundiæ vacasse per annum (tempore semestri, quo vel ad Archiepiscopum, vel ad Capitulum donatio pertinebat, non a vocatione, sed a notitia computato) cum pro eo, quod Eboracen. Archiepiscopus alium superiorem non habet, extunc fuerat ad nos donatio devoluta, utique super eo silentium imponatis.

i Cap. 3. eod. tit. in 4. compil.

k Eadmundo,

[*a Tamen postmodum nostris est auribus intimatum, quod neutri eorum de jure competeret, utpote qui neutri fuerat concessus intra tempus in Lateran. Concilio definitum.*]

¶ Pith. 3. *Innocentius III.*] *Idem.*
4. *Richemundiæ.*] *Richemond.* Camden *pag.* 424. Baleus *pag.* 549, Vuestmonaster. an. 1229. 1232. in diplomate, quod est anni 1071. *Balduinus Abbas Cœnobii Sancti Edmundi consensit.*

CAP. IV.

Si is, ad quem spectat beneficii collatio, lapso tempore Lateranensis Concilii conferat, non valet collatio, nisi de misericordia toleretur.

Idem *magistro* ſ P. *de Castro novo*, & R. *Monacho Fontis Frigidi, Apostolicæ sedis Legatis.* t (*c. an. eam. Romæ in Galliam.*)

L Iteras l vestræ discretionis m accepimus, quod cum in quibusdam Ecclesiis legationi vestræ subjectis, quædam beneficia, & dignitates tanto tempore vacavissent, quod tam Prælati, quam Capitula secundum tenorem Lateranensis n Concilii, essent jure instituendi privati, postquam adventus vester innotuit, in beneficia illa personas minus idoneas instituere præsumpserunt: [& *inf.* α] † *Disc.* v. mandamus, quatenus si beneficia, & dignitates novertis personis idoneis assignatas, eas o de patientia permittatis ab ipsis pacifice possideri: alioquin personas amoventes prorsus ab ipsis, eas de personis idoneis auctoritate nostra suffulti, non differatis quantocyus p ordinare.

l *Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *compil. in Decretales.*

n *Later. Conc. sub Alexan. III. c.* 8.

o *al. easdem.*

p *al. quantocitius.*

[α *Unde cum receperitis consilium a viris peritis, ut tales institutiones ab his, quorum non intererat, & qui propria culpa jure instituendi se privaverant, factas, auct. Ap. cassaretis, in hoc nostrum prius decrevistis consilium habere. Nos igitur*]

¶ *Pith.* 3. *Magistro.*] In Ragistro a.

4. *Legato.*] *Magistro.*

CAP. V.

Is, ad quem primo loco spectabat collatio beneficii, lapso tempore Lateranensis Concilii, conferre non potest.

Idem *Episcopo Samo.* q 7 (*an. 1210. Romæ in Hispaniam.*)

q *al. Zamorensi.*

D Ilecto filio P. tituli Sancti Marcellini r Presbytero Cardinali S. & Rom. procuratoribus P. & G. apud sedem Apostolicam constitutis, auditore concesso: [& *infra.* α] † Quia nobis constitit a Salamantino Decano & ejus sequacibus, post elapsum sex mensium spatium, intra quod Episcopus, & Capitulum (prout communiter spectabat ad eos) procedere ad electionem Cantoris negligerant, electionem supradicti P. minus canonice celebratam, eandem decrevimus irritam, & inanem: & appellationem a Decano, & suis fautoribus interpositam, factum Archiepiscopi (ad quem jam erat eligendi auctoritas devoluta) nequivisse aliquatenus impedire. [& *infra.* β] Mandamus, quatenus nisi dicto G. aliquod canonicum obsistet, electionem de ipso factam, sublato s appellationis obstaculo confirmetis.

r *In multis antiquis, Marcelli.*

s *al. submoto.*

[α *Idem A. proposuit coram eo, quod cum in Salamantina Ecclesia, in qua Cantoris electio ad Episcopum, & ad Capitulum communiter pertinet, Cantoria vacante dictum Capitulum sæpius Episcopum monuisset, ut ad celebrandum Cantoris electionem cum pariter in convenirent, eodem Episcopo infra semestre tempus facere id negligente, Capitulum superius nei jure suo, in Ecclesia memorata Capitulo, sicut moris est, supradictum Possessum ejusdem loci Canonicum in Cantorem elegit, ne quid ex ejusdem electionis præjudicium fieret appellando, quam supradict. A. auctor. Apost. petiit confirmari, ac electionem, quam ven. f. nost. Compostellanus Archiepiscop. post appel. hujusmodi de G. Clerico mulier criminalibus irretito, ac tunc temporis vinculo excommunic. astricto fecerat, tanquam minus canonice celebratam cassari. Dictus vero Dominicus proposuit ex adverso, quod intra sex mensium spatio, infra quod ad Episcopum, & Capitulum Cantoris electio pertinebat, Decanus, & quidam Canonici Salamant. Episcopo, Arch. & nonnullis Canonicis, qui præsentes aderant in civitate, inconsultis, non consueta hora, nec in Capitulo juxta morem, sed in Ecclesia positis quibusdam Laicis advocatis, stulte, & inordinate nominare eligere præsumpserunt: & cum jam dictus Archiepiscopus, qui eos propter hoc convocaverat, a tere præsentiam noluissent, ipse intelligens auctoritatem eligendi, juxta Later. Concil. statutum ad se devolutam supradictum G. in Cantorem elegit, & eundem fecit de Cantoria corporaliter investiri. Postmodum autem Decanus, & sui complices, nobis mentione de his non habita, suggerendo, quod Episcopus, qui monitus sæpius infra sex mensium eligere noluerat, in Ecclesiæ detrimentum, Cantore, qui ab eodem Decano cum majore parte Capituli institutus fuerat, spoliato, alium intruserat in Cantorem, ad Decanum Archid. & Archipresbyt. Abulenses nostras litteras impetrarunt, quarum auctoritate, cum supradictus G. ab eisdem fuisset judicibus evocatus, eisdem excipiendo, ne per prædictas litteras procederent contra eum, cum in eisdem de sua electione facta per Archiepiscopum nulla mentio haberetur, & tum propter hoc, tum etiam quia prima citatione ad loca remota peremptorie citatum extiterat, tum etiam quia judices quasdam ex electorib. d. P. consanguinitatis linea contingebant, ad sed. Ap. appellavit, sed Judices nihilominus ad Salamantin. Ecclesiam accedentes, supradict. P. in Cantoriæ possessionem contra jus servandam, contra justitiam induxerunt. Cum igitur super his, & aliis coram eodem Cardinali procuratores ipsi aliquamdiu litigassent, & ipse nobis fideliter retulisset, quæ proposita fuerant coram ipso.*]

[β *Quia vero contra personam ipsius G. quædam objecta fuerant, de quibus nobis non potuit fieri plena fides, Discretioni vestræ per Apostolica scripta.*]

¶ *Pith.* 7. *Samo.*] 2. V. C. addunt: & *Cantori Zamorensi, & Abbati de Moreula Zamorensis diœcesis.* Tunc de Moreula Ordinis Cisterciensis, Zamorensis diœcesis: *Impressum de Mereole.*

DE TEMPORIBUS ORDINATIONUM, ET QUALITATE ORDINANDORUM. a

a *al. & ordine præferendorum.*

TITULUS XI.

CAP. I.

Diebus Dominicis, vel Sabbatho Pentecostes sacri ordines ab alio, quam a Papa conferri non debent.

Alexander III. *Baton.* b c *Episcopo.* (*c. an. 1163. Romæ in Angliam.*)

b *al. Londonens. al. Bonon. al. Areb.*

c *Post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 20. c. 13.*

d *C.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.*

S Ubdiaconos c autem d nulli, nisi Romano Pontifici liceat diebus dominicis ordinare. Quamvis consecrandi Deo dicatas virgines, & minores ordines his diebus habeant licentiam celebrandi, Sabbatho quidem Pentecostes non liceat alicui sacros ordines celebrare, cum in sequenti septimana (recepta Spiritus Sancti gratia) celebrentur.

¶ *Pith.* 1. *Baton.*] V. C. *Bathoniensi.*

CAP. II.

Non valet consuetudo, quod extra statuta tempora sacri ordines conferantur.

Idem *Episcopo Herfordensi.* e (*c. an. 1163. Romæ in Angliam.*)

e *al. Herfordiensi.*

S Ane super eo f, quod morem esse dixisti in Ecclesiis quibusdam Scotiæ, & Valliæ g, in dedicationibus Ecclesiarum, vel altarium, extra jejunia quatuor temporum, Clericos ad sacros ordines promoveri: Significamus, quod consuetudo illa (utpote institutioni Ecclesiasticæ inimica) est penitus improbanda: & nisi multitudo, & antiqua consuetudo rerum esset, taliter ordinati non deberent permitti in susceptis ordinibus ministrare: nam apud nos sic ordinati deponerentur, & ordinantes privarentur auctoritate ordinandi.

f *Post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 24. c. 23. & c. 3. tit. in 1. compil.*

g *In antiquissimo manuscripto, Galliæ, in alio Gavulæ.*

CAP. III.

Minores ordines conferri possunt diebus festis. Sacri vero conferri debent in quatuor Temporibus, vel Sabbatho sancto, vel Sabbatho de passione.

Idem Alex. III. eidem (*c. an. 1168. Romæ in Angliam.*)

D E h eo autem, quod quæsivisti, an liceat extra jejunia quatuor Temporum aliquos in Ostiarios i, Lectores, Exorcistas, vel Acolythos, aut etiam Subdiaconos promovere: Taliter respond. quod licitum est Episcopis, dominicis, & aliis festivis diebus, unum, aut duos ad minores ordines promovere. Sed ad Subdiaconatum, nisi in quatuor Temporibus, aut Sabbatho sancto, vel in Sabbatho ante dominicam de passione, nulli Episcoporum, præterquam Romano Pontifici, licet aliquos ordinare.

h *Post Conc. Lat. sub Alexand. III. part. 20. c. 25. & c. 3. eod. tit. in 1. compil.*

i *Vide Magistr. sent. l. 4. dist. 24. Adde Conc. Trid. sess. 23. de refor. c. 2.*

CAP. IV.

Criminosus occultus moneri potest, ne promoveatur ad ordines: sed prohiberi non debet.

Idem. k l (*c. an. 1170. Romæ in Latium.*)

k *W. Albanen. Episc. in prima collectione.*

l *Post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 30. c. 3. & c. 5. eod. tit. in 1. compil.*

E X tenore tuarum literarum l accepimus, quod N. Clericus adeo deliquit, quod si peccatum ejus esset publicum, degradaretur ab ordine, quem suscepit m, & amplius non posset ad superiores ordines promoveri. † Verum quoniam peccatum ipsius fore occultum dixisti, mandamus, quatenus pœnitentiam ei condignam imponas, & suadeas, ut parte pœnitentiæ peracta 3, ordine suscepto utatur: quo contentus existens, ad superiores amplius non ascendat. Veruntamen quia peccatum occultum n est, si promoveri voluerit, eum non debes aliqua ratione prohibere.

m *al. a quo semper infra ordinem degradaretur.*

n *Adde, quando dicatur peccatum occultum, & quando manifestum, in l. cum fratrem, per Bald. C. de his quibus ut ind. pr.*

¶ *Pith.* 4. *Idem.*] *Henricus, Centur. com.* 12. *pag.* 1434.

3. *Parte pœnitentiæ peracta*] Vide *cap.* 2. *de eo, qui cognov. consanguin. uxor.*

CAP. V.

Religiosus contra prohibitionem Prælati sui ordinari non debet.

Lucius III. *Archiepisc. Turonensi* o 4. (*c. an. 1183. Romæ in Galliam.*)

o *al. Turonensi Archid. R.*

p *Post Concil. Lat. sub Alex. III. p. an. c. 22. & c. 4. eod. tit. in 1. compil.*

A D aures p nostras pervenit, quod religiosi quidam ad superiores desiderant ordines promoveri, sed Prælati eorum

eorum desideriis contradicunt. † Tua igitur quaestioni taliter respond. quod honestius, & tutius est subjectis debitam Praepositis obedientiam impendendo, in inferiori ministerio deservire, quam cum praepositorum scandalo, graduum appetere dignitatem: nec est in hac parte subjectorum desiderium confovendum: quoniam esse potest, quod Praelati eorum commissa secreta noverint, ex quibus constat eis, quod salva conscientia nequeant sublimari: quia non in sublimitate graduum, sed in amplitudine q charitatis acquiritur regnum Dei.

¶ Pith. 4. Turonensi.] V. C. Senonensi: vel Turonensi Archiepiscopo.

q al. plenitudine.

CAP. VI.

Metropolitanus ab omnibus Suffraganeis consecratur. Suffraganeus vero a tribus, Metropolitano jubente.

Idem r s (imo Anicetus Papa, forte an. 170. Roma in Galliam.)

r Burchar. l. 1. c. 28. tribuit Aniceto, ut Pann. l. 3. tit. 6. c. 3. al. Anterio, ut Ivo p. 5. c. 139. Decr.

s Vide Anaclet. Pap. epist. 2. & Grat. dist. 64. c. 4. & dist. 66. c. 1. & 1. canon. Apostol. & c. 9. in 1. compil. tit. de elect.

SI Archiepiscopus t obierit, & alter fuerit ordinandus, omnes Episcopi ejusdem provinciae ad sedem Metropolitanam conveniant, ut ab omnibus ordinetur. Reliqui vero comprovinciales Episcopi (si necesse fuerit) caeteris consentientibus, a tribus jussu Archiepiscopi poterunt ordinari: sed melius est, si ipse cum omnibus eum, qui dignus est, elegerit, & cuncti pariter Pontificem consecraverint.

¶ Pith. 3. Idem.] Math. Parte 283. Anton. August. in not. Collect. 1. tit. 4. c. 9. Hoc tribuit Aniceto.

CAP. VII.

Dicit idem, quod in praecedenti.

Ex Concil. Arelatensi. t 6 (an. 452. in Gallia.)

t Conc. Arel. 2. c. 5. Burch. lib. 1. cap. 27. Ivo p. 5. cap. 138. & c. 4. tit. de elect. in 1. comp. & concord. Conc. Nicaenum c. 4. distin. 64. can. 1. 7. & 8. apud Grat.

NEc Episcopi sine Metropolitani permissu, nec Metropolitanus sine tribus, vel duobus Episcopis comprovincialibus praesumat Episcopum ordinare, ita ut alii Episcopi comprovinciales admoneantur epistolis, ut se suo responso significent consensisse. Quod si inter partes aliqua dubitatio fuerit, majori numero Metropolitanus in electione consentiat.

¶ Pith. 6. Concilio Arelatensi] II. cap. 5. Episcopum sine Metropolitano, vel Epistola Metropolitani, & tribus comprovincialibus Episcopis, non licere ordinare.

CAP. VIII.

Ordinatus extra tempora suspenditur, donec dispensetur cum eo, & ordinans punitur.

Urbanus III. Archiepiscopo Pisano (an. 1186. Verona in Tusciam.)

CUm quidam: [& inf.] † Episcopum, qui die, quo non debuit, ordines celebravit, canonica disciplina corrigere, & ordinatos a susceptis ordinibus tamdiu reddere debes expertes, donec apud nos restitutionis gratiam consequantur.

CAP. IX.

Graeci a Latinis ordinari non debent: nec econtra si in ritu ordinandi sunt diversi.

Coelestinus III. Hidrontensi u Archiepiscopo x. (c. an. 1195. Roma in Calabriam.)

u al. Idrotenen.

x Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.

CUm secundum y regulas Ecclesiasticas: [& inf. a] † Quia vero (sicut dicitur) in partibus Calabriae Latini a Graecis, & Graeci a Latinis secundum alterutrius institutionis observantiam ordinantur, volumus de caetero communiones, & consuetudines ritum in ordinibus observari.

[a Et sanctorum instituta Pontificum, sacri sint ordines in certis temporibus conferendi, quidam Graecus Episcopus ritus sui, & consuetudinis observantiam in Latinos Clericos extendens, eos ad sacros ordines passim provehebat, qui non sunt praeterquam in IV. Temporibus conferendi. Sane sicut praesentium latoris fraternitatis relatione cognovimus, quod cum ipse a quodam domino, cui ipse serviverat, & in in capella sua divina officia celebrarent, eidem Graeco Episcopo fuerit praesentatus, idem Episcopus Cethamarsen. eum in Sacerdotem promovit, quem postmodum dioeces. Episcopus ab executione officii, vel suscepti ordinis credidit suspendendum: quia utique consuetudo consuetudini Ecclesiasticae inimica, & detestabilis est, & penitus improbanda, & nisi multitudo, & antiqua consuetudo esset in causa, sic ordinati non deberent permitti in susceptis ordinibus ministrare. nam apud nos sic ordinati deponerentur, & ordinantes auctoritate ordinandi de censura canonum privarentur. Verum quia nos plenam de Graecorum observantia notitiam habere non possumus, nec est nobis certum, utrum consuetudo sit sic habeat.]

¶ Pith. 7. Archiepiscopo.] V. C. J. Archidiacono.

CAP. X.

Si Monachus unius ordinis in secundo ordine, ad quem transivit, recepit sacerdotium, ad primum ordinem redeuns, in eo libere ministrabit.

Innocentius III. Abbati, & Conventui Carloci, y z (an. 1198. Roma in Galliam.)

y al. Raviloci.

z Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.

EX parte a vestra nostro fuit Apostolatui reseratum, quod quidam Monachus vester, se ad nigrum Monachos transferens, & habitum eorum assumens, ad Sacerdotis ordinem in ipso habitu est promotus. † Unde quia dubitastis, utrum in assumpto taliter ordine ministrare debeat: Mandamus, quatenus (nisi canonicum aliud a obstet) ipsum Monachum officium Sacerdotis libere exequi permittatis.

a al. aliquid.

¶ Pith. 8. Carloci.] Bisuntinensis dioecesis.

CAP. XI.

Si Graecus Episcopo Latino subjectus ordinetur sine Latini licentia a Graeco, interdicitur sibi executio: si vero de licentia, tunc toleratur.

Idem C. Presbytero b & Cardinali, Apostol. sed. Legato. (c. an. 1201. Roma in Siciliam.)

b Idem C. tituli S. Laurentii Presbytero, & c. ut est in 3. compil. & in c. 3. sup. de usu & auctor. pall.

c Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.

QUod c translationem Pontificis: [& inf. a] † Consultationi tuae taliter respondemus, quod cum Clericus Graecus, Episcopo Latino subjectus, a Graeco Pontifice ordinatur: nisi de mandato, vel licentia sui Episcopi fiat, interdicenda est ei ordinis executio sic suscepti, tanquam ab alieno Pontifice, sine mandato vel licentia sui Episcopi ordinato. Si vero de mandato vel licentia sui Praelatis, a Graeco Pontifice, secundum morem Graecorum fuerit ordinatus, licet culpandus sit Episcopus Latinus, qui Clericos suos a Graeco facit Antistite ordinari, quamdiu tamen talia mos ab Ecclesia toleretur, impediri non debet ei executione ordinum taliter susceptorum.

[a Super eo vero, quod nos consulere voluisti, quod multi Graecorum Clerici consistentes in dioecesibus Latinorum ab Episcopis Graecis non in quatuor Temporibus, interdum omnes ordines simul, nonnunquam partem recipiunt, qui postmodum prohibentur a Latinis Episcopis celebrare.]

¶ Pith. 9. C. Presbytero.] Joannes de Columpna Presbyter Cardinalis, Apostolicae Sedis Legatus in Romaniam, Radulph. Amissiodor.

CAP. XII.

Ordinatus a Papa, sine licentia Papae, ad superiores ordines non promovetur.

Idem Mutinensi Episcopo. d (c. an. 1202. Roma in Aemiliam.)

d Et Magistro Uberto, ut est in 3. compil.

e Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.

f humiliter.

CUm e in distribuendis: [& inf.] † Meminimus a nobis fuisse suppliciter f postulatum, & clementer indultum, ut quia praeterea A. Ecclesiae Romanae Subdiaconus erat, mandaremus ipsum per Bononiensem Episcopum promoveri.

CAP. XIII.

Duo sacri ordines non possunt conferri eidem uno die, vel duobus, continuato jejunio.

Idem eidem, & Magistro H. to Subdiacono nostro. g (c. an. 1206. Roma in Aemiliam.)

g Huber. Canon. Mutinensi. al. H. Theologo nostro, Modocen. Canonico.

h Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.

LIterae vestrae h recepimus super inordinata ordinatione Imolensis electi, quem Bonon. Episcopus praecedenti Sabbatho in Diaconum, & sequenti die Dominico (continuato jejunio) in Presbyterum ordinavit. In quo, quantum uterque deliquerit, evidenter intelligit, qui prudenter attendit. Si enim utrumque ordinem eodem die conferre illi non licuit, pari non licuit ratione unum ordinem uno die, & alium i altero, (jejunio continuato) ei conferri. cum propter continuationem jejunii fictione canonica, sive mane diei Dominicae trahatur ad Sabbathum, sive vespera Sabbathi ad diem Dominicam referatur, profecto mane cum vespera, seu vespere cum mane, ad eundem diem pertinere dicetur k. Nam si quantum ad hunc necessitatis articulum pertinet, mane ad unum diem, & vespere refertur ad alium, cur esset continuatio jejunii necessaria, cum & Sabbato ante coenam, & Dominica ante prandium intelligantur l esse jejuni?

i Alias ita: & alium in alio.

k Vide Gloss. l. c. & gloss. in verbo, separatem. ff. de usufr. inc. & Instit. de leg. §. si eadem in gloss.

l Vide l. Triticum & ibi Bart. ff. de lib. & posth. & in l. hac verba ff. de verb. signif.

† Praefatum itaque Bonon. Episcopum (ut puniatur, in quo deliquit) a collatione ordinum, Diaconum scilicet, Presbyterii, alterum vero ab executione officii Sacerdotalis tamdiu volumus m esse suspensos, donec de illis aliter disponamus.

m Ordinans scilicet, & Ordinatus.

¶ Pith. 10. Magistro H.] Huberto Subdiacono nostro, Canonico Mutinensi. Signum. pag. 477. V. C. Huberto Theologo, Subdiacono nostro Mutinensi.

CAP.

CAP. XIV.

Ordinans puerum tredecim annorum in Diaconum, suspenditur a collatione ordinum: & ordinatus ab ipsius executione usque ad aetatem legitimam.

Honorius II. *Episcopo, & Archidiac. Legion.* (*c. an. 1220. Roma in Hispaniam.*)

VEl non est compos a sui Episcopus Conventr. ... vel nimis videtur a sa scientiam repulisse, qui M. puerum latorem praesentium adhuc XIII. a annorum contra sacrorum canonum instituta, inordinate in Diaconum dicitur ordinasse, in ludibrium ordinis Clericalis: [& inf. a] Discretioni vestrae mandamus, quatenus si rem inveneritis ita esse, praedictum Episcopum a collatione ordinum suspendentes, ipsum, ac eundem M. quem ab executione officii Diaconi p usque ad aetatem legitimam in totum suspendimus ordinantis, provideat in Ecclesiastico beneficio competenti, per censuram Ecclesiasticam compellatis.

[a *Quod utique si nobis plene constaret, quantumcunque fuimus proniores ad veniam, quam ad debitam ultionem, taliter hoc castigaremus in ipso, quod ex suma culpa notoria videretur, ... ejus ignominia efficeret alios in similibus cautiores. Nolentes autem hoc relinquere indiscussum.*]

¶ Pith. 18. *Conventren.*] V. C. *Ovetan.*

CAP. XV.

Episcopus conferens eidem una die plures sacros ordines, etiamsi de mandato Metropolitani hoc fecerit, ab ordinandi potestate suspenditur.

Idem *Leon.* 13 & *Cal. Abb.* q (imo Innocent. III. *an. 1210. Roma in Hiberniam.*)

DIlectus r filius G. Humilien. s Canonicus nostro daduum Apostolatui reseravit, quod Humilien. t 13 Ecclesia suo viduata pastore, Canonici ipsum unanimiter elegerunt: qui cum esset extra sacros ordines constitutus, Archiepiscopus u Cassalens. 14 Metropolitanus eorum Episcopo Traon. 15 mandavit, ut eum una & eadem die ad tres sacros ordines promoveret: quod ille (non auso proprio, sed ejusdem Archiepisc. mandato) perfecit. x † Cum ergo nobis constiterit supradictum Episcopum in pluribus deliquisse, tum quia sine mandato Archiepiscopi (ut ipse confessus extitit y) ad hujusmodi ordinationem inordinate processit: tum quia si de mandato Archiepiscopi constaret, cum illi hujusmodi dispensatio canonum minime sit permissa, ipsi obtemperare non debuit in hac parte: tum etiam quia reatum perjurii saepius variavit, jurando primo, quod Archiepiscopus id praeceperat, & postea, quod illud non mandaverat in judicio confitendo: ipsum tamdiu ab ordinandi suspendimus potestate, donec nostram meruerit gratiam obtinere.

¶ Pith. 12. *Leon.*] V. C. *Leonen. Episcopo.* Taxa *Leodien.* vel *Laonensi*, & *Salabensi Abbatibus.* Leon. & *Salobriensi. Abbat.* Leon & *Calcheusi. Abbat* vel *Laonensi Episcopo*, & *Salabensi Abbati Suffragan. Casellensis*, vel *Leonensi & Salobriensi Abbatibus.*

13. *Humiliensi.*] *Ecclesia Imelacensis.* Taxa Benefic. *Suffragan. Casellens.* vel *Imiliensi.*

14. *Cassalensis*] *Casiliensis*, vel *Castellanensis*, Taxa Beneficiorum.

15. *Traensi.*] *Bossensi.* 2. V. C. *Traensi.*

n *al.* Leonens. & Salobriens. Abb. *al* Leon & *Salobriensi.* Abbat. *al.* Leonen. & Sal. *Abb al. de* Leon. & *Sabbat. Abbat.*
r Cap. a. eod. tit 1124. compil.
s *omnes fere manuscr. ita habent.* W. Imelacens. *al.* Tualis.
t *al.* Tuilicen.
u Colaten.
x C Barb. ita: *sed* nisi *Archiepiscopi* [*ut ipse confessus extitit*] *mandato perfecit.*
y *Vide l. non intelligitur, cum Gloss. §. in fine in Gloss. in vers. manifestissime, ff. de jur. fisc.*

n *Nota ex hoc textu, quod per opera alicujus cognoscitur discretio mentis ejusdem.*
o *vet.* XII.
p *al.* Diaconatus.

CAP. XVI.

Ordinatus ad sacros extra tempora statuta, ordinem recipit, & post poenitentiam cum eo dispensat Episcopus.

Gregorius IX. *Archiepiscopo Barensi.* (*c. an. 1228. Roma in Apuliam.*)

COnsultationi tuae taliter respondemus quod eos, qui extra tempora statuta sacros ordines receperunt, characterem non est dubium recepisse: quos pro transgressione hujusmodi (prius eis poenitentia imposita competenti) sustinere poteris in susceptis ordinibus ministrare.

CAP. XVII.

Occultus criminosus, praeter homicidam, post poenitentiam in susceptis ministrat, & ad superiores ascendit: ante poenitentiam monetur, ut etiam in susceptis non ministret.

Idem (*c. an. 1229. Roma.*)

QUaesitum est de Sacerdotibus, vel aliis Clericis, qui per a reatum adulterii, perjurii, homicidii, vel falsi testimonii, bonam conscientiae rectae perdiderunt: [& infra.] † Respondemus, quod si proposita crimina ordine judiciario comprobata, vel alias notoria non fuerint, non debent hi (praeter reos homicidii n) post poenitentiam b in jam susceptis, vel suscipiendis ordinibus impediri: qui si non poenituerint, monendi sunt, & sub interminatione divini judicii obtestandi, ut in testimonium suae damnationis, in susceptis etiam ordinibus non ministrent.

a *al.* propter.
n *Vide Gloss. in §. homicidium, in authent. de pac. jurum. fem. col. 10*
b *al.* ita: *post poenitentiam suspensam.*

DE SCRUTINIO IN ORDINE a FACIENDO.

TITULUS XII.

CAP. UNIC.

Episcopus interrogatus in scrutinio Episcopi ordinandi, potest respondere illum dignum, si non novit illum indignum.

Innocentius III. (*an. 1206. Roma in Hispaniam.*)

EX parte b tua fuit propositum: [& inf. a] † F. e. t. resp. quod cum aliquem in Diaconum, vel Presbyterum promoveremus, prior Diaconorum, qui nobis assistit, dicit: Postulat sancta mater Ecclesia hunc Diaconum, vel Subdiaconum, ad onus Presbyteratus, vel Diaconatus assumi: & nobis interrogantibus, si eum cognoverit esse dignum, idem respondet, quod quantum humana fragilitas nosse sinit, & scit, & testificatur illum ad hujusmodi onus officii esse dignum. Unde in tali responsione aliquem peccare non credimus, dummodo contra conscientiam non loquatur c: quia non simpliciter illum asserit esse dignum, sed in quantum humana fragilitas nosse sinit: cum illum, quem indignum esse non novit, dignum debeat aestimare. Hujusmodi ergo responsione secure uti poteris, nisi forte de indignitate sibi constiterit consecrandi. Si autem illum indignum esse cognoscis, Metropolitano (priusquam ad hujusmodi scrutinium veniatur) secreto studeas nunciare, vel intimare d: quamvis nos interrogationem hujusmodi non in consecratione Pontificis, sed in ordinatione Diaconi, vel Presbyteri faciamus.

[*a Quaesivisti praeterea per sed. Ap. edoceri, ut cum Episcopi ad consecrationem Episcoporum ab Archiepiscopo suo, vel etiam ab aliis vocentur, & ipsi electum Metropolitano offerant consecrandum, dicentes: Reverende pater, postulat sancta mater Ecclesia hunc electum in Episcopum consecrari; & interrogante Archiepiscopo si sciant illum esse dignum, respondeant, quod illum sciunt & credunt pariter esse dignum, & ne in responsionibus hujusmodi, ne offenderent hominem, Deum offendisse, quandoque praeter, quandoque contra conscientiam respondendo, cum eis conversatio, aut minus sibi bene cognita, aut penitus sit ignota, qualiter in hujusmodi interrogationibus salva conscientia valeat respondere. Ad quod*]

a *al.* in ordinibus.
b c. 1. de scrut. fac. in 3. compil.
c *Vide l. praesenti, cum not. C. de his, qui ad Eccl. confug.*
d *In omnib. manuscr. desunt haec duo verba:* vel intimare.

a DE ORDINATIS AB EPISCOPO, QUI RENUNCIAVIT EPISCOPATUI.

TITULUS XIII.

CAP. I.

Episcopus, qui renunciavit loco tantum, invitatus conferre potest ordines, sicut prius. Si vero & dignitati, cum ordinatos per eum ad minores, vel ignoranter ad sacros dispensat Episcopus suus: cum ordinatis vero scienter ad sacros, non dispensat.

Alexander III. *Toletano* 1 *Archiepiscopo.* (imo Colon. Archiep. *c. an. 1194. Roma in Germaniam.*)

REquisivit a b nobis tua fraternitas, utrum Clerici, qui post renunciationem c factam a praedecessore tuo ordines receperunt, in ipsis debeant remanere. [& infra. et] † Respondemus igitur distinguendo, utrum renunciaverit loco tantum an loco simul & dignitati. Nam in primo casu ordines (sicut antea) rogatus ab Episcopo aliquo, potest de ratione conferre. In secundo vero casu, distinguendum putamus, utrum sacros d contulerit, an minores. Si enim tales ordines usque ad Subdiaconatum aliquis acceperit, quia & hujusmodi ordines a non Episcopis quandoque conferuntur, & in illis deservire poterit, & ad majores (si idoneus fuerit) promoveri. Sane si ab eodem sacros ordines scienter quis receperit, quia indignum se fecit, executionem officii non habebit, ubi autem non scienter e, poterit (nisi crassa & supina fuerit ignorantia) discretus Pontifex dispensare.

[*a Aut ad majores de jure canonum promoveri. Nos igitur, quia nobis non plenaris de veritate constat, non possumus tibi super hoc breviter respondere.*]

¶ Pith. 1. *Toletano.*] V. C. *Tolosano.*

a *In nonnullis exemplaribus resignavit Episcopatum & in multis habetur hic titul. De ordinatis ab Episcopo, qui renuntiavit Episcopatui, vel excommunicato.*
b *Post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 26. c. 18. & e. un. eod. tit. in 1. compil.*
c *al.* resignationem in manu.
d *In Cod. Barb.* sacros Ordines *&c.*
e *Vid. l. indebiti. C. de cond. indebiti l. sed & si quis. § fin. ff. si quis caution.*

CAP. II.

Breve est.

Gregorius IX. (*c. an. 1228. Roma.*)

CUm Clerici, qui ab excommunicato Episcopo ignoranter ordines receperunt, per suos poterit Episcopos dispensari,

DE

a al. de ætate, & qualitate Ordinandorum & ordine, &c.

DE ÆTATE, ET QUALITATE a, ET ORDINE PRÆFICIENDORUM.

TITULUS XIV.

CAP. I.

Non summatur.

Ex Concilio Pictaviensi. (*an. 1078. in Gallia.*)

b Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.

c dimittant.

d honores.

UT Abbates b, Decani, & Præpositi, qui Presbyteri non sunt, Presbyteri fiant, qui Archidiaconatus tenent, Diaconi: qui vero Archipresbyteratus, Presbyteri *fiant*, aut amittant c honorem d. Quod si aliqua justa causa prohibente, Presbyteri, aut Diaconi esse non potuerint, prælationes amittant.

CAP. II.

Ecclesia dispensative minori concessa, non per Laicos, sed per Clericos regi debet, donec ille perveniat ad ætatem.

Alexander III. Cantuariensi Archiepiscopo. e
(*c. an. 1169. Roma in Angliam.*)

e Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 25 c. 1.

f Eboracensi.

g Cestrensi.

h In quibusdam impressis legitur, omnibus: sed in manuscr. omnino.

EX ratione e et [& inf. a] Accepimus autem, quod f Conventren. Episcopus pueris, qui sunt intra decennium constituti, in Archidiaconatu R. Archidiaconi Cestrens. g Ecclesias plures concessit, quæ non per Clericos, sed per Laicos disponuntur. † Unde quoniam non debet hoc aliquatenus tolerari: mandamus, quatenus prædictum Episcopum super his corripias, & Clericis idoneis administrationes, & custodiam præscriptarum Ecclesiarum, donec prædicti pueri ad congruam veniant ætatem (Laicis amotis) committas. Eidem Episcopo prohibens, ne de cætero Ecclesias, nisi personis, quæ ætatem, & scientiam habeant, regendas concedat. Quod si secus egerit, ei debitam pœnam infligens, institutionem & concessionem ipsius, omnino h viribus carere decernas. *[a Tibi commissa dignitate, & consideratione legationis, ad universas Ecclesias tuæ legationis, aciem sollicitudinis tuæ extendere debes: & quæ enormiter, seu contra justitiam facta fuerint, pastorali cura corrigere & emendare, quatenus de commissis ovibus coram patrefamilias plenam reddere valeas rationem, & tibi pro labore & sollicitudine tua merces copiosa cumuletur in cœlis.*]

¶ PITH. c. *Ex ratione.*] Neubrigensis *lib. 3. c. 9. pag.* 231. Math. Paris, 239. Polydor. *lib.* 13.

CAP. III.

i Regimen Ecclesiæ minori XIV. annis committi non debet.

Idem Alex. III. *Cantuarien. Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis.* (*c. an. 1170. Roma in Angliam.*)

i Cap. 4 eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Later. part. 25. c. 2.

n Vid. l. omnes, C. de his, qui de ven. æt. impe. & aul. fin. C. de jurisd. om. jud.

l contrario, in uno.

INdecorum est i a, ut hi debeant Ecclesiæ regere, qui non noverunt gubernare seipsos k: cum ad Ecclesiarum regimen tales personæ sint admittendæ, quæ discretione præmineant, & morum fulgeant honestate. † Nolentes itaque sustinere, ut parvulis Ecclesiæ regimen committatur: mandamus, quatenus nemini infra annum XIV. constituto, personatum cujuslibet Ecclesiæ concedere præsumatis: scituri pro certo, quod si contrarium l præsumpseritis, quod inde feceritis, irritabimus, & inobedientiam vestram graviter puniemus.

¶ PITH. 2. *Indecorum est.*] Vid. *cap. 3. de judic. in 6. Can. 6.* Synodi Londinensis, quæ habita est anno 1130. vel 1131. *Prava nimis, & Statutis Canonum contraria inolevit consuetudo, ut in Ecclesiis Angliæ Clerici passim, & sine delectu recipiantur: quod ne de cætero fiat, modis omnibus prohibemus.* Sub Eugen. Pp.

CAP. IV. a

Ad regimen Ecclesiarum non debet institui indignus scientia, moribus, vel ætate: & qui habet duas Ecclesias, alteram dimittere cogitur, nisi causa subsit.

Idem 3. (*c. an. 1180. Roma in Galliam.*)

m Cap. 5. eod. tit. in 1. compil.

n Conc. Later. sub Alex. III. tit. de elect. Romani Pontif. cap. 3.

o In antiquis legitur, habere.

EAm te m decet: [& infra. a] Arctius inhibemus, ne personas, quæ in Ecclesiis tui Episcopatus ad curam animarum fuerint ordinandæ, in ipsis instituas, nec aliqua necessitate, vel etiam literarum nostrarum obtentu institui patiaris, quæ scientia, moribus, & ætate, Concilii n non congruant instituti. Sed etiam habentes plures Ecclesias, quæ ex una non pendeant, tibi liceat appellatione postposita cogere ad unam ipsarum, quam maluerint, dimittendam, nisi ita tenues in substantia, quod proprios Sacerdotes non possint convenienter alere o.

[a *In ordinandis Ecclesiis tuæ diœcesis curam habere, ut nullus in eis contra decreta, quæ in Lateran. Conc. edidimus, vel etiam contra antiquas sacrorum canonum sanctiones Clericus ordinetur, sed tales in ipsis facias poni, qui commissi sibi gregis curam commode gerere possint, & exemplo boni operis ad virtutes alios invitent. Inde est, quod præsentibus literis tibi.*]

¶ PITH. 3. *Idem.*] *Tornacensi Episcopo.* Ann. 1146. Ecclesia Tornacensis, quæ per annos circiter 600. a tempore Beati Medardi, sub Episcopo Noviomensi sine proprio fuerat Sacerdote, proprium Episcopum cœpit habere, Anselmo Abbate Sancti Vincentii Laudunensis eidem civitati in Episcopum destinato. *Robertus Monachus Sancti Mariani Altissiodorensis in Chronico.*

CAP. V.

Is, qui nondum est in sacris, si alias est idoneus, ad regimen parœcialis Ecclesiæ dispensative potest assumi.

Idem p 4. (*c. an. 1180. Roma in Lignium.*)

p Exoniensi Episcopo.

q Cap. 6. eod. tit. in 1. compil.

r al. presbyterarum.

s al. admitti.

t qui infra.

u Adde quod dicatur tempus breve, l. si quo, ff. de arbitr. & l. si longius, ff. de judic.

PRæterea q licet ad regimen r parœcialis Ecclesiæ non debeat aliquis, nisi Subdiaconus sit ad minus, admitti s: dispensative tamen in minoribus ordinibus constituti consueverunt assumi: ita dum tamen tales sint, quod t infra u breve tempus possint in Presbyteros ordinari.

¶ PITH. 4. *Idem.*] *Lexoviensi Episcopo.*

CAP. VI.

Propter necessitatem, & utilitatem Ecclesiæ, compelluntur Clerici ipsius recipere ordines, sive beneficia non annexa.

Idem. x 5 (*c. an. 1180. Roma.*)

x Bergien. Episc. al. Ragon.

y multum, in omnibus manusc.

z al. sacros.

a Ut verbi gratia, homagium, vel simoniam in ordine.

b al. asseverent.

c Vide l. nu. C. de suff. dom. & auth. de exhib. & intr. re. §. fin. cum nota, coll. 5.

QUæris a nobis, quid agendum sit de Clericis cum jurisdictione commissis, qui cum beneficiis Ecclesiasticis y multis abundant, a te commoniti nolunt ad majores z ordines promoveri, se tale a quid secreto commisisse dicentes, quod eos salva conscientia ordinari non liceat. Cum igitur super hoc casu videantur sacri canones discordare (cum quidam dicant eos minime compellendos, alii vero contrarium b asseverant) omnis contrarietatis vinculum præsenti pagina exsolvimus c. † Statuentes, ut si prædicti Clerici perceptione majorum ordinum propter occulta sua peccata se indignos esse fateantur, inferiores in Ecclesia, quorum sit vita probabilis, præferantur eisdem. Et nisi forte illi, qui ordinari pro jam dictis causis recusant, in aliis Ecclesiæ servitiis valde utiles fuerint, auferantur eis beneficia, & aliis canonice conferentur. Quod si pro sola voluntate renuerint ordinari, & suaserit utilitas Ecclesiæ, aut necessitas, ipsos (dummodo idonei sint) ad majores ordines recipiendos, per emissionem locorum, & beneficiorum subtractionem appellatione cessante compellas.

¶ PITH. 5. *Idem.*] *Burg Episcopo. Bergensi. Ragensi.*

CAP. VII.

Eventus mortalitatis infirmi, non impedit promoveri ejus Medicum peritum, sollicitum, & traditionum artis observantem.

Clemens III. R. Colon. d 6 Canonico. (*c. an. 1189. Roma in Germaniam.*)

d al. Cantori. al. R. Canonico Cremonensi.

e Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.

f In antiquis exempl. quod, in arte phys. ec. plur. juxta ipsius artis traditionem

AD aures e nostras te significante pervenit, quod cum in arte Physica eruditus sis, pluribus juxta ipsius artis traditionem f exhibuisti cum diligentia Medicinam, licet pluries in contrarium successerit: & quibus putabas adhibere medelam, medicinæ perceptis, mortis periculum incurrerunt. Verum quia ad sacros ordines desideras promoveri, super eo nos consulere voluisti. † Tibi breviter respond. quod si super præmissis conscientia tua te remordeat, ad majores ordines de nostro consilio non ascendas.

¶ PITH. 6. *R. Colon.*] Neubrigens. *pag.* 135.

CAP. VIII.

Qui steterit per annum in suspensione, privatur beneficio, quod prius habebat, & quod interim acquisivit.

Celestinus III. (*c. an. 1193. Roma in Apuliam.*)

g Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.

h factum narrat, quia idem si per annum. Joann. Andr.

i Vid. l. c. si quis jus dic. non obt. & l. 1. ff. de posthul. 3n. dist. c. si quis extra.

CUm bonæ g memoriæ Clemens Papa præd. n. I. Buccarum 7, & quosdam alios Baran. 8 Clericos vocavisset, ut ad præsentiam ipsius accederent, H. Archid. suo, quem graviter læserant, responsuri: quia venire juxta mandatum Apostolicum contempserunt, in eos fecit sententiam suspensionis promulgari. in qua triennio h permanentes, quidem ne ipsis suspensi, aliud beneficium Ecclesiasticum sunt adepti. Et quia utrum beneficia sic recepta possint rationabiliter retinere, nos consulere voluisti: respondemus, quod non licet eis illa, quæ habuerunt beneficia, vel quæ postmodum sunt adepti, aliquatenus retinere. Unde Baranen. Archiepiscopo dedimus in mandatis, ut eos pro tanta pertinacia, & contemptu Apostolico i, beneficiis, quæ habent, non differat spoliare.

¶ PITH. 7. *Buccarum.*] *Buccarensi vel Bucanensi Episcopo. Bacontinensi Episcopo.*

8. *Baran.*] *Barenses*, 4. V. C.

CAP.

CAP. IX.

Subdiaconus in Episcopum eligi potest.

Innocentius III. *Mutinensi Episcopo.* (*an.* 1207. *Romæ in Æmiliam.*)

A Multis multoties, an Subdiaconus in Episcopum eligi valeat, hæsitatur. Siquidem Urbanus Papa primus a decrevit, ut nullus in Episcopum, nisi in sacris ordinibus religiose vivens inventus fuerit, eligatur: sacros, inquit, ordines Diaconatum dicimus, & Presbyteratum: hos siquidem solos primitiva Ecclesia legitur habuisse. Subdiaconos vero (quia etiam ipsi ministrant altaribus) opportunitate exigente concedimus in Episcopos eligi, si tamen *l* spectatæ sanctitatis, ac religionis existant, quod ipsum non sine Romani Pontificis, vel Metropolitani licentia fieri permittimus. In quibus verbis innuitur, quod Urbanus ea statuit primitivæ Ecclesiæ se referens (in quo Subdiaconatus ordo sacer minime dicebatur) instituit, ut de Subdiacono (nisi utilitatis causa, & tunc etiam nisi de permissione Metropolitani, vel Romani Pontificis) non posset electio celebrari. § 1. Verum cum hodie Subdiaconatus inter sacros ordines computetur, sicut Urbanus Papa II. sub his verbis *m* expressit: Erubescant impii, & intelligant judicio Spiritus Sancti eos, qui in sacris ordinibus Presbyteratu, Diaconatu, Subdiaconatu sunt positi, si casti non vixerint, excludendos ab omni eorundem graduum dignitate. Et iterum: *n* Nemo ad sacrum ordinem permittatur accedere, nisi aut virgo, aut probatæ castitatis existat, & qui usque ad Subdiaconatum unicam, & virginem habuerit uxorem. Et ad similitudinem Diaconi, & Presbyteri Subdiaconus debet continentiam observare: sicut & in sexta Synodo *o* constitutum est: ut si quis eorum, qui ad Clerum accedunt, nuptiali jure mulieri voluerit copulari, hoc ante Subdiaconatus ordinem faciat. Et beatus *p* Gregorius statuisse legitur, ut nullum facere Subdiaconum præsumant Episcopi, nisi qui se caste victurum promiserit *q*. § 2. † Nos volentes super hoc articulo disceptationis materiam amputare, statuimus, ut Subdiaconus in Episcopum valeat libere eligi, sicut Diaconus, vel Sacerdos.

k dist. 60. cap. nullus in Epist. vide Pann. lib. 3. tit. de elect. sum. Pontif. c. 5.
l Spectatæ.
m Refertur etiam in Pann. l. 3. tit. de vita Cler. cap. 103.
n 32. dist. cap. nemo, & Pann. ibid. cap. 104.
o Cap. 6. c. 32. dist. si quis eorum, & Pan. ib. c. 102.
p l. 1. epist. 42. ad Petrum Subdiaconum Siciliæ.
q Vide 32. dist. ante triennium, & l. secundum, cum nec ter Bar. § cum placuisset, ff. de orig. juris.

CAP. X.

Irregularis, & in minoribus potest dispensative in Abbatem institui.

Idem Innoc. III. tit. S. Crucis Presbytero Cardinali, (*ann.* 1208. *Romæ forte in Bulgariam.*)

TUam in Domino diligentiam commendamus *r*, quam super monasterio sancti Quirici *s* reformando dignosceris adhibere: † Mandamus, quatenus si non potest eidem monasterio de persona idonea melius provideri, in Monachum illum, quem literis tuis de honestate, ac industria commendasti, per quem status ejusdem loci creditur reformandus *t* (nullum prorsus habens respectum ad petitionem illicitam, quam quidam Laici faciebant, sed ea tum duntaxat provisionis officio) instituas in Abbatem, ita videlicet, quod ad sacros ordines non ascendat: cum instante necessitatis articulo possit in Abbatem assumi etiam in minoribus ordinibus constitutus, & Laici memorati non sint consanguinitate, vel affinitate conjuncti Monacho memorato, ut ex ipsorum petitione debeat contra eum aliqua sinistra suspicio suboriri.

r al. commendantes.
s al. Quiriaci.
t al. informandus.

CAP. XI.

Abbas, si est Presbyter, & est benedictus, conferre potest ordinem clericalem.

Idem Rothomagen. Archiep. (*an.* 1210. *Romæ in Galliam.*)

CUm contingat *u* interdum, quod Laici ad Monasteria convolantes, a suis Abbatibus tonsuram requirunt, quæsitum est, an Clericatus ordo in tonsura hujusmodi conferatur? † Super quo tibi respond. quod cum in 7. Synodo sit statutum *x*, ut Lectores per manus impositionem licentia sit unicuique Abbati in proprio monasterio solummodo faciendi, dummodo ipsi ab Episcopo (secundum morem præficiendorum Abbatum) manus impositio facta noscatur, & constet eum esse Sacerdotem; per primam tonsuram, juxta formam Ecclesiæ datam, a talibus clericalis ordo confertur.

u Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.
x dist. 69. quoniam.

CAP. XII.

Si Canonicus regularis factus Monachus, justa de causa ad canonicam revertitur, ibi postea præficiatur, licite tenere potest prælaturam.

Idem. (*an.* 1210. *Romæ in Galliam.*)

INtelleximus *y*, quod cum in monasterio tuo fueris laudabiliter conversatus, ad monasterium sancti Innocentii *z* talis ordinis transivisti: ubi cum aliquandiu in ipso ordine permansisses, demum ad tuæ reversus de Metropolitani, & aliorum consilio ad primam domum redire curasti, in qua tandem sub regularis observantiæ disciplina taliter Deo, & hominibus placuisti, quod per mortem exigentiam meritorum fratres tui præfecerunt te unanimiter in Abbatem. † Ne igitur occasione mortis, quam in præscripto monasterio contraxisti *a*, (quasi a conscientia tua ea removeat) in suscepta administrationis cura tepescas, attendentes, quod cautum est in canone, *b* ne quis Canonicus regularis, nisi forte publice lapsus sit (quod absit) efficiatur Monachus: & si factus fuerit, ad Canonicatus ordinem revertatur, ultimus in choro standum, circulam ad memoriam delaturus: Discretioni tuæ *c* mandamus, quatenus circa curam tibi commissam, sollicitudinem exercere studeas indefessam, & taliter sequentia bona continuare prioribus, quod dignum a Deo possis meritum expectare.

z Pith. 9. Innocentii.] V. C. Vincentii, Laudunensis nigri vel Vincentii, Laudunensis Ordinis S. Augustini.

z Vid. l. mortem, cum gl. magna, ff. de usur.
a al. tuum.
b 19. q. 3. mandamus.
c In Cod. Barb. ita: Discretioni tuæ taliter respondemus, quatenus a &c.

CAP. XIII.

Ordinatus ad sacros sine titulo, ab ordinatore juste petit beneficium.

Idem. (*c. an.* 1214. *Romæ in Hispaniam.*)

ACcepimus *d*, te nostris auribus intimante, quod quidam Clerici, qui ad sacros ordines sine titulo sunt promoti, te ad Ecclesiam Bracaren. super beneficiis obtinendis infestant: [*& infra.* *e*] § 1. Licet igitur in ordinationibus Clericorum illam tu, ac prædecessores tui diligentiam debueritis adhibere, ut minus idonei non ordinarentur a vobis, ac ideo post promotionem eorum exceptionem non poteritis prætendere contra illos, nisi forte, postquam promoti fuerint, reddiderint se indignos: ex superabundanti tamen, quando scribere pro talibus nos oportet, facimus in literis nostris apponi, ut si ordinatus, pro quo scribimus, idoneus habeatur, & Ecclesiastico beneficio non indigens, ei ab ordinatore, vel successore ipsius competens beneficium tribuatur: cum etsi tecum de jure agere vellemus, te possemus merito ad provisionem eorum compellere, quos a te, vel prædecessoribus tuis ordinatos fuisse constaret, eo potissimum, quod ad obtinendum ecclesiasticum beneficium eos debes idoneos reputare, quos ad ordines suscepisti. Unde gravari injuste non debes, sed nobis potius favore inclinari teneris, si illos examinari per alios facimus, quos sine examinatione non credimus ordinatos, antequam ad provisionem eorum te compellare velimus † . § 2. Mandamus igitur, quatenus eis, pro quibus te contigerit recipere nostra mandata in forma communi, in majori Ecclesia, vel aliis Ecclesiis diœcesis Bracaren. providere non tardes. *e* Exceptiones autem, si quas contra tales proposueris, præcipimus audiendas.

[*e* Quibus nisi de consilio vel redditibus Ecclesiæ tuæ commode ministrare non posse, præsertim cum mandemus eisdem in Ecclesia provideri, qui nec meritis, neque scientia, aut etiam in parochialibus Ecclesiastica beneficia promerentur, nec dum in Ecclesia Bracarensi, quorum vita & scientia nobis est penitus ignota: de quibus si certitudinem haberemus, nec in majoribus Ecclesiis tuis, nec in minoribus præciperemus providere, & licet idoneis in tuis capellis, & in aliis parochialibus Ecclesiis extra civitatem velis juxta mandatum Apostolicum providere, cum omnibus in majori providere non possis: ipsi autem provisionem in Ecclesiis eisdem recipere dedignantur, judices quoque, & monitores seu executores, ad quos literas nostras detulerunt, exceptiones tuas legitimas, quas in eorum opponis præsentia, non admittunt, unde postulabas a nobis, ut tibi provideremus benignius in hac parte.]

d Cap. 3. eod. tit. de qualit. ord. in 4. compil.
e Vide l. si cui fundus, ff. de fun. instruct. & l. illa cum illa, ff. de usufr. leg.

CAP. XIV.

Minus idoneus in Sacerdotem promoveri, vel ad regimen animarum assumi non debet.

Idem in Concilio generali. *f* (*an.* 1215. *Romæ.*)

CUm sit ars *g* artium regimen animarum, districte præcipimus, ut Episcopi promovendos in Sacerdotes diligenter instruant & informent, vel per seipsos, vel per alios idoneos viros super divinis officiis, Ecclesiasticisque sacramentis, qualiter ea rite valeant celebrare. Quoniam si de cætero rudes & ignaros ordinare præsumpserint (quod quidem facile poterit deprehendi) & ordinatores, & ordinatos ultioni gravi decernimus subjacere. Sanctius *h* enim est (in ordinatione maxime *i* Sacerdotum) paucos bonos, quam multos malos habere ministros: quia si cæcus cæcum *k* ducit, ambo *l* in foveam dilabuntur *m*.

f Conc. Lat. c. 27.
g Cap. 4. eod. tit. in 4. compil.
h Satius. al. sanius.
i al. sacerdotii.
k Matth. 15.
l Vid. l. quæ duorum G. ff. de usuf. & pupil. subst.
m al. cadunt, &c.

CAP.

CAP. XV.

Dispensat scientia deficientem promotum.

Honorius III. *Capitulo Bremen.* o (imo Archiepisc. Mediolanensi, c. an. 1226. *Romana infulsriam.*)

n *al. Biruen.*

QUamvis multa proposita fuerint contra Episcopum Calinensem o, quia tamen confessus est coram nobis, se nunquam de Grammatica didicisse, nec etiam legisse Donatum, & per evidentiam facti aliqua adeo de illiterato sunt, & insufficientia sua constat, quod contra Deum esset, & canonicas sanctiones, tantum in Episcopo tolerare defectum, ipsum a pontificalis officii executione, & ab administratione Calinen. Ecclesiae penitus duximus amovendam.

o *al. Coloniensi, al. Talmen.*

¶ Pith. 10. *Bremen.*] Coloniensis Dioecesis.

DE SACRA UNCTIONE.

TITULUS XV.

CAP. I.

Ecclesia Graecorum in ordinationibus, & consecrationibus servare debet unctiones, quas servat Ecclesia Romana. Episcopus autem cum consecratur, inungitur chrismate in capite, & manibus: quod si fuerit praetermissum, per tres Episcopos est supplendum.

Innoc. III. a (an. 1204. *Roma in Bulgariam.*)

CUm b venisset ad Apostolicam sedem Bracarensis c Episcopus, qui in consecratione sua sacram non acceperat unctionem, quoniam apud vos non consueverunt Pontifices, cum consecrantur, inungi, nos quod alii dimiserat, mandavimus in ipso suppleri, facientes caput ejus, & manus per Alben. Episcopum, (assistentibus ei duobus Episcopis, secundum morem Ecclesiasticum) sacro chrismate deliniri. (& infra. u) §. 1. Scire te volumus duas esse species unctionis, exteriorem, quae materialis est, & visibilis: & interiorem, quae spiritualis est, & invisibilis. Exteriori visibiliter inungitur corpus, interiori invisibiliter inungitur cor. De prima Jacobus Apostolus ait d: *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiae, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei salvabit infirmum.* De secunda Joannes Apostolus ait e: *Vos unctionem, quam accepistis ab eo, maneat in vobis: & non necesse habetis, ut aliquis doceat vos, sed sicut unctio ejus docet vos de omnibus f.* Unctio visibilis, & exterior signum est interioris, & invisibilis unctionis. Unctio vero invisibilis, & interior, non solum est signum, sed etiam sacramentum: quia si digne sumitur, vel agit, vel auget absque dubio, quod designat. §. 2. Ad exhibendum autem exteriorem, & visibilem unctionem, benedicitur oleum, quod dicitur catechumenorum, vel infirmorum: & conficitur chrisma, quod ex oleo fit, & balsamo, mystica ratione. Per oleum enim nitor conscientiae designatur: juxta quod legitur g; *Prudentes virgines acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus.* Per balsamum odor bonae famae exprimitur: propter quod dicitur h: *Sicut balsamum aromatizans odorem dedi.* §. 3. Hoc ergo chrismate ungi debet Episcopus, non tam in corpore, quam in corde: ut & interius nitorem conscientiae, quantum ad Deum, & exterius habeat odorem famae, quoad proximum. De nitore conscientiae dicit Apostolus i: *Gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae; nam omnis k gloria filiae regis ab intus.* De odore famae idem Apostolus ait l: *Christi bonus odor sumus in omni loco, & aliis sumus odor vitae in vitam, aliis odor mortis in mortem.* Debet enim Episcopus bonum habere testimonium & ab iis, qui sunt intus, & ab iis, qui sunt foris, ut cortina cortinam trahat, & qui audit, dicat, veni. §. 4. Hoc unguento caput, & manus Episcopi consecrantur. Per caput enim mens intelligitur, juxta illud m: *Unge caput tuum, & faciem tuam lava.* Per manus opera intelliguntur n, juxta illud o: *Manus meae distillaverunt myrrham.* Manus igitur ungitur p oleo pietatis, ut Episcopus operetur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei. Caput autem inungitur balsamo charitatis, ut Episcopus diligat Deum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente sua, & proximum suum sicut seipsum. Caput inungitur propter auctoritatem, & dignitatem, & manus propter ministerium, & officium. Caput enim ungitur, ut ostendatur illius repraesentare personam, de quo dicitur per Prophetam q: *Sicut unguentum in capite meo, quod descendit in barbam, barbam Aaron.* Caput r enim viri Christus, caput Christi Deus, qui de se dicit s: *Spiritus Domini super me, eo quod unxit me, evangelizare t pauperibus misit me.* Manus Episcopi inungitur, ut ostendatur accipere potestatem benedicendi, & consecrandi. Unde cum eas consecrator inungit: Consecrare (inquit) & sanctificare digneris Domine manus istas, per istam unctionem, & per benedictionem nostram: ut quaecunque consecraverint, consecrentur, & quaecunque benedixerint, benedicantur in Nomine Domini.

a Patriarc. Constantinopolitan.
b Cap. un. eod. tit. in 3. compil.
c Bramenben. Letraben. Bramurben. Reatnl. Sed forte legendum Bracarensem, agit enim hic de quodam Episcopo Graeco, ut notat Contius: Bracarensis autem Episcopus in Hispania est.
d Jac. 5.
e 1. Joan. 2.
f In nonnullis impressis adduntur hic duo verba: ita faciens. Sed male: nec sunt in manuscript.
g Matth. 25.
h Eccles. 24.
i 2. Corinth. 1.
k Psalm. 44.
l 2. Cor. 2.
m Matth. 6.
n designantur.
o Cant. 5.
p al. inunguntur. al. unguntur.
q Psal. 132.
r 1. Corint. 11.
s Luc. 4.
t al. ad evangelizandum.

[a Hoc enim catholica Ecclesia tenet, non solum ex praecepta divina, verum etiam Apostolorum exempla. In Exodo quoque legitur, praecepisse Moysi Dominum, ut Aaron, & filios ejus ungeret, quatenus sacerdotio ei fungerentur: & Anacletus Papa, origine Graecus, qui a B. Petro fuit in Presbyterum ordinatus, & postea in Apostolatus officio Clementi cessit, tradidit in ordinatione sua, ungendos esse Episcopos, more Apostolorum, & Moysi, quia omnis sanctificatio in Spiritu Sancto consistit, cujus invisibilis virtus sancta chrismati est permixta. Unde]

Tractat de unctione Regum, & de differentiis in unctione inter Reges, & Pontifices, Panor.

§. 5. Unde in Veteri Testamento non solum ungebatur Sacerdos, sed etiam Rex, & Propheta: sicut in libro Regum Dominus praecepit Heliae u: *Vade, & revertere in viam x tuam per desertum in Damascum: cumque perveneris illuc, unges Hazael in Regem super Syriam: & Jehu filium Namsi unges in Regem super Israel. Heliseum autem filium Saphat, qui est de Abel-meula, unges Prophetam pro te.* Sed ubi Jesus y Nazarenus (quem unxit Deus Spiritu Sancto, sicut habetur in Actibus Apostol. z unctus est oleo pietatis a prae consortibus suis: qui secundum Apostolum b est caput Ecclesiae, quae est corpus ipsius: Principis unctio a capite ad brachium est translata, ut Princeps extunc non ungatur in capite, sed in brachio, sive humero, vel in armo, in quibus Principatus congrue designatur: juxta illud, quod legitur d: *Factus est Principatus super humerum ejus, &c.* Ad quod etiam significandum, Samuel fecit poni armum ante Saul e, cui dederat locum in capite ante eos, qui fuerant invitati. In capite vero Pontificis sacramentalis est delibutio f consecrata, quia personam capitis in Pontificali officio repraesentat. Refert autem inter Pontificis, & Principis unctionem: quia caput Pontificis chrismate consecratur, brachium vero Principis oleo delinitur: ut ostendatur, quanta sit differentia inter auctoritatem Pontificis, & Principis potestatem.

u 3. Reg. 19.
x ibi, viam habetur.
y al. Sed ubi Jesus venit Nazarenus, &c.
z Act. 10.
a Ephes. 1.
b Dest dictio, pietatis, in antiquis.
c Col. 1.
d Esa. 9.
e 1. Reg. 9.
f In nostris manuscript. non delinitur: sed veratur: sine dubio; in caeteris, delibutio.

Tractat de Christianorum omnium unctione.

§. 6. Quia vero Christus fecit nos g in sanguine suo Deo nostro regnum, & Sacerdotes (propter quod Petrus h Apostolus i ait: *Vos estis genus electum, regale sacerdotium:*) idcirco in Novo Testamento non solum Reges, & Sacerdotes unguntur, sed etiam omnes Christiani, bis ante baptismum, scilicet oleo benedicto, primum in pectore, deinde inter scapulas: & bis post baptismum, scilicet chrismate sancto, primum in vertice, deinde in fronte. In pectore namque baptizandus inungitur, ut per Sancti Spiritus donum abjiciat errorem & ignorantiam, & suscipiat fidem rectam, quia k justus ex fide vivit. Inter scapulas, ut per Spiritus Sancti gratiam excutiat l negligentiam & torporem, & bonam operationem exerceat: quia fides m sine operibus mortua est: ut per fidei sacramentum fit munditia cogitationum in pectore, & per operis exercitium sit fortitudo laborum. In scapulis, quatenus fides per dilectionem, secundum Apostolum n, operetur. In vertice vero baptizatus inungitur, ut sit paratus omni petenti de fide reddere rationem: quia per caput intelligitur mens, juxta quod legitur o: *Oculi sapientis in capite ejus*, cujus superior pars est ratio, & inferior est sensualitas. Unde bene per verticem, quae est superior pars capitis, intelligitur ratio, quae est superior pars mentis. In fronte ungitur baptizatus, ut libere confiteatur, quod credit: quia *corde p creditur ad justitiam, ore vero fit confessio ad salutem*: memor ejus, quod Dominus ait q: *Qui me confessus fuerit coram hominibus, &c.* Ante baptismum ergo ungitur oleo benedicto: & post baptismum chrismate sancto, quia chrisma soli competit Christiano. Christus r enim a chrismate dicitur, vel potius a Christo dicitur chrisma: non secundum nominis formam, sed secundum fidei rationem. A Christo s vero Christiani dicuntur, tanquam uncti derivantur ab uncto: ut omnes concurrant in odorem illius unguenti, cujus nomen oleum est effusum.

g Apocal. 1.
h Vel, Petrus, est in omnibus manuscr.
i 1. Petr. 2.
k Hebr. 10.
l Apoc. 3.
m Jac. 2.
n Gal. 5.
o Eccl. 2.
p Rom. 10.
q Matth. 10. & Marc. 8.
r Aug. tr. 233. super Joann.
s Vide B. Aug. tr. 123. sup. Joan.

Tractat de unctione Chrismatis post baptismum, quae dicitur Confirmatio.

§. 7. Per frontis chrismationem, manus impositio designatur: quae alio nomine dicitur Confirmatio: quia per eam Spiritus Sanctus ad augmentum datur & robur. Unde cum caeteras unctiones simplex Sacerdos, vel Presbyter valeat exhibere, hanc non nisi summus Sacerdos, id est, Episcopus t debet conferre: quia de solis Apostolis legitur (quorum Vicarii sunt Episcopi) quod per manus impositionem Spiritum Sanctum dabant: quemadmodum Actuum Apostolorum u lectio manifestat: *Cum autem (inquit) audissent Apostoli, qui erant Hierosolymis, quia recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum, & Joannem: qui cum venissent, oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum Sanctum: nondum enim in quenquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu, tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum Sanctum*: cujus adventus per unctionis ministerium designatur: quia columba, in qua Spiritus Sanctus super Christum x in baptismo descendit, ad vesperam in cataclysmo y revertens, ramum retulit virentis olivae, cujus utique sacramentum David z Propheta praenoscens, exhilarandam faciem in oleo praedicavit.

t Episcop. cum ordinarius est minister hujus sacramenti. Concil. Trid. sess. 7. de confir. c. 3.
u Act. 8.
x Matth. 3. Marc. 1. Luc. 3.
y Gen. 8.
z Psal. 103.

Tractat. de Consecratione altaris. Abbas.

§. 8. Ungitur praeterea, secundum Ecclesiasticum morem, cum consecratur altare, cum dedicatur templum, cum benedicitur calix, non solum ex mandato legis divinae, verum etiam exemplo beati Sylvestri, qui cum consecrabat altare, illud chrismate perungebat: praecepit enim Dominus Moysi *a*, ut faceret oleum unctionis, de quo ungeret testimonii tabernaculum, & arcam testamenti, mensamque cum vasis. Verum unctionis sacramentum aliud quidem efficit, & figurat *b*, tam in Novo, quam in Veteri Testamento: unde non judaizat Ecclesia, cum unctionis celebrat sacramentum, sicut aliqui mentiuntur, qui neque Scripturas, neque Dei novere virtutem. §. 9. Monemus igitur, ut tu illum in ordinandis Presbyteris, & consecrandis Episcopis morem serves, & facias observari, quem Apostolica sedes observat: [*& infra.*] Licet *c* Romanus Pontifex non utatur baculo pastorali: tum propter historiam 3, tum propter mysticam rationem: tu tamen ad similitudinem aliorum Pontificum poteris eo uti.

[*a Quae disponente Domino cunctorum fidelium mater est, & magistra. Mittimus autem tibi per Cardinalem praedictum Pontificalia ornamenta, Caligas, & Sandalia, Amictum, & Albam, cingulum, & succinctorium, orarium, & manipulum, tunicam, & Dalmaticam, chirothecas, & annulum, planetam, & mitram, Pallium vero per dilect. fil. Jo. Capellanum n. emitta misseramus, &c.*]

¶ PITH. 1. *Bracarensis.*] *Brandicoberensis: Brunecbertensis*, Suffraganeus Archiepiscopi Prosfalinensis, 469. Vid. c. 7. *de transact.*

2. *Aliqui.*] Ut Manasses, *de Unctione Karoli*.

3. *Historiam.*] Quae extat inter Martialis Lemovicensis Centurias: quod & hic Glossa notavit.

a *Exod.* 30.

b *In C. Ber. ita: aliud quidem efficit, & aliud figurat, &c.*

c *Et licet.*

DE SACRAMENTIS *a* NON ITERANDIS.

TITULUS XVI.

CAP. I.

In ordinato in Subdiaconum sine manuum impositione, & confirmato non chrismate, sed olei unctione, non fit iteratio, sed supplebitur praetermissum.

Innocentius III. 1 *b* (*c. an. 1205. Romae in Angliam*)

PAstoralis *c*: [*& infra.*] Praeterea nos consulere voluisti, an permitti debeat ministrare, qui sine impositione manuum fuerit ad ordinem *d* Subdiaconatus *e* assumptus. Et si confirmationis sacramentum in eo debeat iterari, qui per errorem fuit non chrismate, sed oleo delinitus. † Ad quod breviter duximus respondendum, quod in talibus non est aliquid iterandum, sed caute supplendum, quod incaute fuerat praetermissum.

¶ PITH. 1. *Innoc. III.*] *Heliensi Episcopo.*

a *In quibusdam Cod. magis vetustis ita: de sacramentis iterandis, vel non. Unus solus ita: De sacramentis iterandis, vel non iterandis.*

b *Heliensi Episcopo.*

c *Cap. 1. eod. tit. in 3 compil.*

d *Ordinationem.*

e *Diaconatus, in duobus vetustis codicib.*

CAP. II.

Prohibet sepultos a Schismaticis exhumari, vestimenta, cum quibus celebrarunt, iterum benedici, & altaria, in quibus celebrarunt, iterum consecrari.

Honorius III. *Archiepisc. London. & f ejus Suffragan.* 2 (imo Capitulo Bremensi, *c. an. 1221. Romae in Germaniam.*)

A nobis humiliter quaesivistis, quid fieri debeat de mortuorum corporibus, qui tempore Schismatici, & reprobi Vualdemari a Schismaticis sunt sepulti *g*. & de indumentis sacerdotalibus, cum quibus, necnon de altaribus, in quibus degradati Presbyteri celebrarunt. † Nos autem inquisitioni vestrae breviter respond. quod non credimus ob hoc duntaxat sepultos hujusmodi exhumandos, aut debere indumenta talia iterum benedici, vel reconsecrari altaria supradicta.

¶ PITH. 2. *Archiepiscopo London. & ejus Suffraganeis.*] *Capitulo Bremensi.* V. C. *Londensi.* Cranttus *cap. 6. c. 4. 23.* Dan. Metropol. *lib. 7. cap. 30.*

f *al. Archiepiscopo Lugdun. &c.*

g *In Cod. Barbarea adduntur haec verba iterum debeant exhumari.*

CAP. III.

Si in ordinatione Presbyteri, vel Diaconi manus impositio fuerit praetermissa, statutis temporibus supplebitur.

Gregor. IX. *Archiepisc. London.* h 3 (*c. an. 1228. Romae in Daciam.*)

PResbyter, & Diaconus cum ordinantur, manus impositionem tactu corporali (ritu ab Apostolis introducto) recipiunt: quod si omissum fuerit, non est aliquatenus iterandum, sed statuto tempore ad hujusmodi ordines conferendos caute supplendum, quod per errorem extitit praetermissum *i*. Suspensio *u* autem manuum debet fieri, cum oratio super caput effunditur ordinandi.

¶ PITH. 3. *London.*] V. C. *Lundtu.*

h *al. Lugdun.*

i *Vide leg. qui testamenta, ff. de excus. tut.*

u *al. impositio, al. interpositio, sed in pluribus, & vetustioribus, suspensio.*

DE FILIIS PRESBYTERORUM ORDINANDIS, VEL NON. *a*

TITULUS XVII.

CAP. I.

Illegitimus non ordinatur, nisi ut religiosus fiat: nec tunc praeficitur, id est, ad praelaturam non habilitatur.

Ex Concilio Pictavien. (*an. 1078. in Gallia.*)

UT filii *b* 1 Presbyterorum, & caeteri ex fornicatione nati, ad sacros ordines *c* non promoveantur, nisi aut Monachi fiant, vel in congregatione canonica regulariter viventes *d*: praelationem vero nullatenus habeant. Sed neque servi, nisi a Dominis suis libertate donentur.

¶ PITH. 1. *Ut filii.*] Centur. *tom. 12. pag. 589.* Bal. *pag. 217. add. l. 44. C. de Episc. & Cleric.*

a *In uno vetustissimo ita: de filiis Presbyt. non ordinandis, nec in paternis Ecclesiis tolerandis. In alio ita: De filiis Presbyterorum, & aliis illegitime natis ordinandis, vel non.*

b *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.*

c *gradus.*

d *Viventes.*

CAP. II.

Illegitimus filius Sacerdotis, qui hoc tacito per rescriptum Apostolicum paternam Ecclesiam impetravit, removetur ab illa.

Alexander III. *Lincon. 2 electo.* (*c. an. 1176. Romae in Angliam.*)

AD praesentiam *a* nostram accedens R. Presbyter, tacito, quod esset filius Sacerdotis, impetravit a nobis, ut in Ecclesia 3, in qua pater ejus ministravit, existeret Capellanus. † Ideoque mandamus, quatenus, si tibi constiterit, quod memoratus R. sit in Sacerdotio genitus, & quod *f* pater in eadem Ecclesia ministravit: non obstantibus praedictis literis nostris, ipsum removeas ab eadem.

¶ PITH. 2. *Lincon.*] Neubrig. *pag. 156.* B. G. *Lincoln. Episcopo.* Vvestmon. 50. Meminit Galfridi Lincoln. Electi. Catalog. 367. Bal. *pag. 183.* Centur. *tom. 10. pag. 1076. 1072. 1275.*

3. *Ecclesia.*] V. C. *de Bilestro.*

a *Post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 19. c. 3. & 1. 2. eod. tit. in 1. compil.*

f *Concil. Trid. sess. 25. in decret. de reform. c. 15. idem sancitum.*

CAP. III.

Non potest filius Sacerdotis Ecclesiae paternae praeesse. h. d. cum sequent.

Idem. (*c. an. 1176. Romae in Angliam.*)

PRaesentium *g* 4 auctoritate jubemus, ut filios Sacerdotum in Ecclesiis paternis ministrare, vel eas qualibet occasione obtinere nullatenus patiaris: sed ipsos ab Ecclesiis, in quibus patres eorum ministrasse noscuntur, studeas penitus amovere.

¶ PITH. 4. *Praesentium.*] Arnulf. Lexov. *epist. 014. c. 7. de restit. cap. 14. dapurgat. can.*

g *Post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 19. cap. 4. & cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & Concil. Trident. proxime citatum. Conc. Later. sub Inn. III. c. 31.*

CAP. IV.

Idem dicit.

Idem *Vigorens.* 5 *Episcopo.* (*c. an. 1177. Romae in Angliam.*)

COnquerente *h* 6 nobis M. 7 Clerico: [*& inf.*] † Frat. t. mandamus, quatenus, si publicum est, & notorium, patrem R. Clerici habuisse in praedicta *i* Ecclesia personatum, filium ejus ibidem ministrare, aut ejusdem Ecclesiae personatum habere nullatenus patiaris: & si jam institutus est ibi, eum inde non differas amovere.

[*a Auribus nostris innotuit, quod cum R. Presbyter Ecclesiam B. Mariae de Vit. tanquam persona diutius habuisset, & post mortem ejusdem M. a Richard. Pacefarde 8 domino fundi fuisset praesentatus, R. filius ejus Presbyteri in sacerdotio genitus institutionem ipsius Clerici nisus est impedire, & ad habendam Ecclesiam eandem omnibus modis, quibus potest, aspirat. Quoniam igitur indignum est, & canonicae obviat sanctioni, ut filii Sacerdotum debeant patribus succedere in Ecclesiis, nos ad enormitatem istam eradicandam solicite volentes, & diligenter intendere.*]

¶ PITH. 5. *Vigoren.*] *Vuigorn.* Math. Paris *pag. 605.*

6. *Conquerente.*] *cap. 1. de offic. Vicar.* Jungatur *cap. 4. de Cleric. conjugat. in 2. Collect.*

7. *M.*] *Malone.*

8. *Pacefarde.*] V. C. *de Raffifaris.*

h *Post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 19. c. 5. & c. 6. eod. t. in 1. comp. Concil. Tol. IX. c. 10.*

i *praescripta in omnibus manusc.*

CAP. V.

Episcopus, qui scienter contulit filio Sacerdotis paternam Ecclesiam, exinde eum removere non potest.

Idem *London.* u 9 *Episcopo.* (*c. an. 1177. Romae in Angliam.*)

VEniens *l* ad praesentiam nostram N. Clericus nobis proposuit, quod cum illum ad capellam sancti L. ad quam et con-

u *Lugdunensi.*

l *Post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 19 c. 5. & c. 6. eod. tit. in 1. compil.*

concessisti, in Presbyterum ordinasses, ipsum ea postea spoliasti, eo quod pater ejus in prædicta m Ecclesia ministravit. † Ideoque Frat. t. mandamus, quatenus, si tibi innotuerit, quando eam sibi dedisti, quod pater ejus Presbyter in dicta Ecclesia ministrasset, ipsam ei restituas, & in pace dimittas, amoto alio, si quem instituisti forsitan in eadem. Verum si hoc ignorans fecisti n, ex quo ad Ecclesiam ipsam eam in Presbyterum ordinasti, eam sibi restituas, donec in alia Ecclesia sibi provideas, unde honeste valeat sustentari.

¶ Pith. 9. Londen.] V.C. Landonensi.
10. Sancti L.] V.C. Laurentii de novo Burgo.

m *præscripta, in omnibus antiquis.*

n *Vide l. e ff. de jur. & fact. ignor. & l. si cts obligatus, ff. de leg. 2.*

CAP. VI.

Gratiam continet, & hoc dicit: Ex quo filius Sacerdotis est ordinatus, non debet carere beneficio. Joan. Andr.

Idem *Oxonienf.* ex *Episcopo.* o (c. an. 1177. *Roma in Angliam.*)

P Roposuit p nobis R. lator præsentium, quod cum ad Ecclesiam de Saleb. q (12) Domini fundi fuerit præsentatus, tu curam animarum voluisti sibi committere, pro eo quod esset filius Sacerdotis. † Cæterum, quia indignum est, ut ipse postquam est in Subdiaconum ordinatus, omnino debeat Ecclesiastici beneficii provisione carere: mandamus, quatenus aliquem honestum Presbyterum cum assensu ejusdem Clerici invenire studeas, qui Ecclesiæ serviat supradictæ, ita quod præfatus R. medietatem omnium beneficiorum prædictæ Ecclesiæ, eidem in suo ordine serviendo, pacifice debeat obtinere. Non enim solus Presbyter Missarum solemnia, vel alia divina officia potest sine ministri suffragio celebrare.

¶ Pith. 11. *Oxoniensi.*] Vvestmonast. *pag.* 43. Roberti Oxoniensis meminit.
12. *Saleb.*] *Salab. Salabera. Salabam.*

o *Idem R. Exoniensi Episcopo.*

p *Post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 19. c. 8. & C. 7. eod. t. in 1. comp.*

q *Salab. Salebr. Sabel.*

CAP. VII.

Filius præesse potest Ecclesiæ, cui pater præfuit mediate.

Idem *Archiepiscopo Cantuarienf.* r (c. an. 1177. *Roma in Angliam.*)

E X transmissa s conquestione G. Clerici percepimus, quod ad Abbatis de Castris 13 præsentationem, in quodam beneficio Ecclesiæ de N. t 14 eum in præsenti recipere distulisti, eo quod pater ejus in præfata Ecclesia ministravit: quo defuncto, media intercessit persona, cui prædictum beneficium est collatum. † Ideoque mandamus, quatenus si est ita, prænominatum Goil. 15 ad præfatum beneficium admittere non postponas, non ideo minus observato Apostolici rescripti decreto, quod successionem in Ecclesia Dei hæreditariam detestatur.

¶ Pith. 13. *Castris.*] V.C. *Cast. Castini. Cassini.*
14. *De N.*] *Vinerton. A. Vvidon. B. Vvimbrion.* diœcesis Vvintoniensis, quam sibi peculiarem asserit Cantuariensis Archiepiscopus, & ab Episcopali, & Archidiaconali quacumque jurisdictione separatam. *De Archiepiscop. Cantuarienf. Eccles.*
15. G.] *A. R. Vvintoniensis.* Ricardi Vvinton. meminit Vvestmonast. 52.

r *Idem venerabilibus fratribus R. Cant. Archiepiscopo totius Angliæ Primati, & Apost. S. Legato, & R. Vigornen. Episcop. sic habet 1. collect.*

s *Post Con. Lat. sub Alexand. III. p. 19. c. 8. & C. 8. eod. t. in 1. comp.*

t *al. de H. vide Anton. Aug. in notis veteres Col.*

CAP. VIII.

Filius præesse potest Ecclesiæ, in qua pater sine titulo ministravit.

Idem *Vigornenf. Episcopo.* 16 (c. an. 1180. *Roma in Angliam.*)

C Onstitutus u in præs. n. G. Clericus, supplici nobis insinuatione monstravit, quod cum capellam de Stortun. x 17 canonice fuisset adeptus, & eam pluribus annis pacifice possedisset, R. miles ipsum ea sine judicio spoliavit. Cumque memoratus Clericus eamdem apud te deposuisset querelam, objectum fuit ei, quod pater suus in capella ministrerit eadem. [*& infr.* ω] † Fr. tuæ mandamus, quatenus si tibi constiterit, quod idem Clericus y capella fuerit prædicta per potentiam laicalem ejectus, & quod pater ejus præfatæ capellæ persona, seu perpetuus Vicarius non fuerit (licet in eadem aliquando ejusdem G. quandoque ministraverit) ipsam sibi cum redditibus perceptis restituere non omittas.

[ω *Et præfatam capellam nondum potuit rehabere. Quia vero ad nostrum spectat officium, insolentiam Laicorum contra viros Ecclesiasticos debita severitate compescere.*]

¶ Pith. 16. *Episcopo*] *& Priori de Eum.*
17. *Storton.*] V. C. *Strattona, Strotona.*

u *Cap. 9. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 19. c. 9.*

x *al. de Carbona.*

y *Quatenus si constiterit, quod præd. Clericus, & c. in multis antiquis.*

CAP. IX.

Si is, cui concessum est a Papa, ut possit dispensare cum filiis Sacerdotum, circa Ecclesias paternas immediate tenendas, cum aliquo dispensat, illi per literas justitiæ postea contra eum impetratas, removere non poterit.

Idem *Eboracen. Archiepiscopo.* (*c. an.* 1177. *Roma in Angliam.*)

E X tua nobis z parte est propositum, quod cum olim ad tuam consultationem super filiis Sacerdotum tales a nobis literas recepisses, ut eos posses in Ecclesiis, quas patres eorum nullo mediante possederant, sustinere, quos probatæ vitæ, & sanæ conversationis cognosceres, vel quos longo tempore illas tenuisse b constaret: quidam ad judices literas impetraverunt, ut si constaret eos esse filios Sacerdotum, vel Clericorum, qui in proximo ante eos Ecclesias tenuerunt, super his imponatur eis app. cessante silentium, & Ecclesias istas ipsis assignent, quamvis ea eis se ostendere nequaadt per Episcopos institutos. † Super quo tibi t. respond. quod si per priores literas cum aliquibus Clericis dispensasti, dispensationem tuam posteriorum literarum intuitu nolumus irritari. Alios vero Clericos laicorum donationis intuitu, in Ecclesia sine auctoritate Pontificis sui insititos, aut institutos remanere, auctoritate Apostolica prohibemus.

z *Post Conc. Lat. sub Alexand. III. part. 19. cap. 10. & c. 10. eod. tit. in 1. compilat. al. c. 11. ut est in Tarrac. veteri.*

a *alii. bona.*

b *al. habuisse.*

CAP. X.

Si manifestum est, quod filius in Ecclesia immediate successit patri, sine aliqua actionum receptione, ab illa removebitur.

Idem *Cantuarien. Archiep. & suis Suffraganeis.* (*c. an.* 1178. *Roma in Angliam.*)

Q Uoniam c 18 est sacris canonibus prohibitum: [*& infra.* ω] Præcipimus, quatenus si manifestum, & publicum fuerit, patres d in Ecclesiis personatus gessisse, filios ab eisdem (si etiam eas adepti sunt) penitus excludantis, nec ad earum gubernationem aliquatenus assumantur. Nolumus enim, ut causa in judicium deducatur, vel testes etiam admittantur, si hoc manifestum existat.

[ω *Ne quis hæreditario jure Ecclesiastica beneficia possidere præsumat, nec hi, qui in sacerdotio sunt geniti, nisi probatæ vixerint, in claustro Monachorum, vel Canonicorum regularium ad sacros ordines debeant promoveri: vobis*]

¶ Pith. 18. *Quoniam.*] Neubrig. *pag.* 407. *&* 487.

c *Cap. 12. eod. tit. in 1. compil.*

d *al. patres eorum.*

CAP. XI.

Filius etiam legitimus removetur ab Ecclesia, in qua immediate successit patri Vicario, vel Rectori.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo.* (*c. an.* 1179. *Roma in Angliam.*)

A D extirpandas e successiones: [*& inf.* ω] † Fr. tuæ mandamus, quatenus, si qui filii Presbyterorum provinciæ tuæ teneant Ecclesias, in quibus patres eorum tanquam personæ, vel vicarii nulla persona media ministrarunt: eos (sive geniti sint in sacerdotio, sive non) ab eisdem Ecclesiis non differas amovere.

[ω *A sanctis Dei Ecclesiis studio totius sollicitudinis debemus amovere, & etiam ad hoc decet nos vigilem curam exhibere, ne circa ministerium suscepti regiminis videamur minus diligentes existere, si id vitium in Ecclesiis, vel negotiis Ecclesiasticis, & vitia permittimus pullulare. Hinc est quod*]

e *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.*

CAP. XII.

Filius Episcopi legitime natus promoveri potest ad ordines, & in paterna Ecclesia beneficiari.

Clemens III. *Cassel.* f 19 *Archiepiscopo.* (*c. an.* 1189. *Roma in Hiberniam.*)

A D hæc g ex parte tua nostris auribus est relatum: [*& infra.*] Quod a nobis fr. tua requisivit, an a Pontificibus generati valeant ad sacros ordines promoveri, si scientia fuerint, & morum honestate probabiles: † Sciat fr. t. quod si ea legitimo sunt matrimonio procreati, nec aliud canonicum obviat, licite possunt ad sacros ordines ascendere, & in eisdem Ecclesiis, in quibus præsunt, vel præfuerunt genitores eorum, beneficium obtinere.

¶ Pith. 19. *Cassel.*] a. V. C. *Cassiano, Cassib.*

f *Cassan. al. Cassien. Episcopo. al. Casciben. al. Cassiano Arch.*

g *C. 3. eod. tit. in 2. compil.*

CAP. XIII.

Non potest filius esse Vicarius illius Ecclesiæ, in qua pater proximus fuit rector.

Idem. h (*c. an.* 1189. *Roma.*)

M Ichael i Presbyter de sancto Germano, transmissa nobis conquestione, monstravit, quod cum Ecclesiam sancti

h *Celestin. III.*

i *Cap. 4. eod. tit. in 2. compil.*

sancti I. de Corona x tuæ diœcesis canonice sit adeptus, M. *l* filius Antonii, qui proximo ante ipsius Ecclesiæ habuit personatum, ad se Vicariam ipsius asserit pertinere: [*& inf.* m] † F. tuæ mandamus, quatenus si constiterit tibi, ipsum M. fuisse filium m Antonii, qui easdem Ecclesiæ habuit proximo personatum, ei super eadem Vicaria perpetuum silentium imponere non postponas.

[*a Quia tertior in Ecclesia successiones in prælaturis, & dignitatibus Ecclesiasticis statuta canonica damnantur.*]

x *Coronen.* a *al. Turon.* l *al. N.* m *al. N & ipsum filium fuisse, &c.*

CAP. XIV.

Illegitime genitus etiam de uxore, sine dispensatione ad ordines, vel beneficia promoveri non potest.

Idem. (*c. an. 1190. ibid.*)

LIteras n: [*& infra. a*] Intelleximus, quod H. in Sacerdotio genitus, de uxore legitima natus, & conceptus, affectavit a pueritia ministrare Domino in officio clericali. † Verum licet o filius patrum incontinentia modis omnibus propellendo noscatur: si tamen aliter o dignus inventus fuerit, permittimus ipsum ordinari in Clericum, & ad Ecclesiasticum beneficium (unde commode sustentari valeat) promoveri.

[*n Dilectionis vestræ accepimus, notum lateris præsentium, ejus originem continentes.*]

n *Cap. 5. eod. tit. in 2. compil.* o *In manuscr. vetustioribus alias,*

CAP. XV.

Illegitimus in Ecclesia paterna præbendari non debet.

Innocentius III. (*forte c. an. 1214. Romæ.*)

CUm decorem ac domus Dei: [*& inf.*] Filiis Canonicorum præbendas in eisdem Ecclesiis conferri non sinatis, quorum p sunt Canonici patres eorum. Cum indecorum sit, ut in altaris officio illegitimus filius impudico patri ministret q, in quo unigenitus Dei Filius æterno Patri pro salute humani generis victimatur.

¶ PITH. 20. *Cum decorem.*] Crantius *Metropol. lib. 7. cap. 4.*

p *al. quorum.* q *Vide not. ...B. ... generaliter, § tum autem, C. de inst. & subst. sub condit. fact.*

CAP. XVI.

Si illegitimus, maxime filius spurius instituatur in Ecclesia, in qua institutus est pater, institutio non valet, & instituens a suis beneficiis suspendatur.

Idem in Concilio generali. r (*an. 1215. ibid.*)

AD abolendam s a e pessimam (quæ in pluribus inolevit Ecclesiis) corruptelam, firmiter inhibemus, ne Canonicorum filii, maxime spurii, Canonici fiant in secularibus Ecclesiis, in quibus instituti sunt patres eorum. Et t si fuerit contra præsumptum, decernimus non valere. Qui vero talese (ut dictum est) canonicare præsumpserint, a suis beneficiis suspendantur.

¶ PITH. 21. *Ad abolendam.*] Hildebert. *epist. 53. 66. 607.*

r *cap. 30.* s *Concordat Concil. Trid. sess. 25. de reform. c. 15. & habetur cap. 1. eod. t. in 4. compil.* t *al. Sed.*

CAP. XVII.

Alius, quam Papa, non dispenset, ut filius in Ecclesia paterna immediate succedat.

Honorius III. u 2ü (*c. an. 1220. Romæ in Belgium.*)

DIlectus filius G. Præpositus sancti M. ex transmissa nobis petitione monstravit, quod cum Virgilius Presbyter quandam Ecclesiam, curam animarum habentem, quam nullo medio habuit pater ejus, obtineat, ipsum monuit, ut resignaret eandem: sed idem asserens, quod H. Remen x Archiepiscopus, tunc Apost. sed. Leg. dispensavit cum eo, id efficere contradicit.

† Quocirca mandamus, quatenus non obstante dispensatione aliqua, quæ a sede Apostolica non manaverit, quod canonicum fuerit (appellatione postposita) statuatis.

¶ PITH. 22. *Honorius III.* [V. C. *Decano Morinensi. 23. Martii.*] V. C. *in Burgis.*

u *Decano Morinensi, & aliis, qui utrumque legitur, Innoc. III.* x *In multis antiquis legitur, G. Remensis,*

CAP. XVIII.

Illegitimus absque dispensatione Papæ ad dignitatem, vel personatum, vel beneficium curatum, promoveri non potest.

Gregorius IX. Turon. *Archiepiscopo.* y (*c. an. 1228. Romæ in Galliam.*)

NImis in tua provincia Ecclesiæ deformatur z honestas, ex eo, quod filii Sacerdotum, & alii non legitimo nati, ad dignitates, & personatus *, & alia beneficia curam animarum habentia, sine dispensatione sedis Apost. promoventur. † Quocirca mandamus, quatenus prædictis personis a personatibus, & dignitatibus, & hujusmodi beneficiis prorsus amotis, ea personis idoneis conferri facias per illos, ad quos collationem ipsorum de jure noveris pertinere. Et ne id de cætero præsumatur, districtius inhibemus.

y *al. Archidiac.* z *al. diffamatur.* * *Vide l. ... ff. de aliment. & cibar. leg. pro. & l. si filius. ff. de don.*

DE SERVIS NON ORDINANDIS ET EORUM MANUMISSIONE.

TITULUS XVIII.

CAP. I.

Servus ante plenam manumissionem ordinari non debet.

Ex Concilio Toletano. a (*forte 1. an. 633. in Hispania.*)

INstruendi b: [*& inf. a*] Forte dicet aliquis: Clericus fieri non permittitur, nisi ante Clericatum ingenuitatis dignitate potiatur. Revera verum dicit. Et ideo quod confirmari c, vel vituperari potest, præcavari debet.

[*a Sunt præterea Laici, ut sciam, quia nullatenus alio loco manumittere possunt proprios servos, quos Dominicis cultibus aggregare decreverunt, nisi in sacrosancta Ecclesia ordine prænotato. Quomodo enim Clerici extra Ecclesiam libertatem assequi possunt, qui a lege mundana extranei sunt, & quibus succedicitur, ne ad secularia judicium procedant, quomodo secularis judicio a jugo servitutis absolvuntur?*]

¶ PITH. 1. *Instruendi.*] Burchardus *lib. 2. cap. 29.* Ivo *cap. 129. 130.*

a *Cujus Concil. Toletani sit, nondum intellexi: eidem tamen Burchard. l. 2. c. 28. & 29. & Ivo p. 6. c. 129. & 130. & in 1. compil. eod. tit. c. 1. quibus locis est integrum decretum. Concord. Con. Aquisgr. 81. & Gelasius Papa I. epistola quadam Episcop. per Lucaniam & c. cap. 16.* b *al. instituendi.* c *al. infamari.*

CAP. II.

Servus sine licentia Domini ordinatus deponitur, & Domino restituitur.

Ex eodem. d (*imo ex Capitular. lib. 1. cap. 81. an. 816. Aquisgrani.*)

DE servorum ordinatione: [*& infra. a*] Statutum est, ut nullus Episcoporum deinceps ad sacros ordines eos promovere præsumat, nisi prius a Dominis libertatem fuerint consecuti. Et si quilibet servus fugiens Dominum suum, qualibet calliditate, aut fraude ad gradus pervenerit Ecclesiasticos, decretum est, ut deponatur, & ejus Dominus eum recipiat.

[*a Qui passim ad gradus Ecclesiasticos indiscrete promoventur, placuit omnibus cum sacris canonibus concordari.*]

d *Burch. lib. 2. decr. cap. 31. Ivo part. 6. cap. 132. Grat. dist. 54. c. 6. Panu. l. 3. tit. de serv. non ordin. c. 1. & post Conc. Lat. sub Alex. III. part. 50. cap. 36. & c. 2. eod. tit. in 1. comp. ubi integrum decr. & variam inscriptionem invenies: namo alter adscribitur Concil. Matisconensi, al. Tolet.*

CAP. III.

Servus ab Ecclesia manumissus ordinari potest; & quod acquisivit, post suum obitum erit Ecclesiæ manumittentis: quam si accusat, vel contra eam testificatur, libertate, & ordine privatur.

Ex eodem. e (*Toletano IV. c. 74. an. 633. in Hispania.*)

DE familiis Ecclesiæ constituere Presbyteros, & Diaconos per parochias liceat, ita tamen ut antea manumissi statum recipiant libertatis. §. 1. Quicquid autem talibus evenerit debitum, aut quolibet modo collatum, ars in personas extraneas transmittere non licebit, sed omnia ad jus Ecclesiæ, a qua manumissi sunt, post eorum obitum debeant pertinere. §. 2. Quibus (sicut cæteris Ecclesiæ libertis) accusandi, vel testificandi adversus Ecclesiam aditus præcludatur: ad quod si aspiraverint, non solum libertatis beneficium carebunt, sed etiam honoris gradu, quem non dignitate naturæ, sed necessitate temporis promeruerant.

¶ PITH. 2. *De familiis.*] Burchard. *lib. 2. c. 34.*

e *Addi potest 4. c. 73. & c. 4. eod. tit. in 1. compil.*

CAP. IV.

Dominus in servo, quem manumittit, potest spirituales operas retinere.

Ex Concilio apud Altheim, f (*an. 917. in German.*)

NUllus: [*& infra. a*] Si quis de servis suis quemquam donaverit libertate, & ipsum in Presbyterum fecerit ordinari, ille autem postea in superbiam elatus, Domino suo canonicas horas psallere noluerit, accusetur apud Episcopum, qui ordinaverit eum, degradetur.

[*a Clericus ad gradum Presbyterii promoveatur, nisi ordine Canonico, ut scriptum in canonibus habetur. Sic enim propter Dei dilectionem.*]

f *al. Alvern. al. Altheum. al. Altheim. al. Archi. Burch. eum locum solet appellare Altheim, ut l. 2. c. 162. & 227. Ivo p. 6. cap 302. Decr. in Concil. apud Altheim habito, c. 38. ubi habes integrum decretum. Huic rex Conrad. interfuisse dicitur, & cap. 9. eod. tit. in 1. compil.*

CAP. V.

Spurii, vel servi ordinari non debent.

Alexander III. *Archiepisc. Turon.* (*c. an. 1170. Romæ in Galliam.*)

COnsuluit g: [*& inf.*] Cons. t. r. respond. quod neque spurios, neque servos ordinare debes: & si memoratos con-

g *Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 26. c. 13.*

in consecratione tibi dictum fuit, vide, ne quemlibet servilis conditionis ad ordines promovere præsumas.

CAP. VI.

Manumissus ab Ecclesia, ut fiat Clericus, & ipsi Ecclesiæ perpetuo serviat in divinis, ad aliam Ecclesiam se transferre non potest: secus si pure fuerit manumissus. Vel sic: secus si fuerit manumissus, ut serviat. Jo. Andr.

Innocentius III. *Variensi* h 3 *Episcopo*. (*an.* c207. *Viterbio in Hungariam*.)

EO libentius i: [*& infra*.] Adjecisti aliam quæstionem, an illorum filii, qui Ecclesiæ fervili conditione tenentur, traditi a parentibus militiæ clericali cum suorum consensu Dominorum, ut in eadem Ecclesia debeant deservire e, assequentes propterea libertatem, post tempus ea relicta possint ad aliam se transferre? † In quo credimus distinguendum, utrum eo tenore fuerint manumissi, & obligati l ordini clericali, quod manumittendi Ecclesiæ, dum vixerint, deberent impendere famulatum in obsequiis divinorum: & tunc transferendi se ad aliam est eis licentia deneganda: vel manumissi extiterint absolute m, sicque libertatem habeant ad aliam transeundi.

¶ Pith. 3. *Vatiensi*.] V.C. *Vaciensi*.

h *al. Variensi, al. Vaciensi.*
i *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.*
k *In Cod. Barb. ut in eadem Ecclesia, cujus sunt, debeant deservire.*
l *In omnibus manuscr. ablata, in uno solo obligati, sed i. & g. velut superabundantia erant notata.*
m *Vid. l. manumissiones, ff. de just. & jur. & l. libertinus, ff. de adopt.*

CAP. VII.

Jus, quod est de servo facto Diacono, etiam de Subdiacono debet intelligi.

Idem. (*forte c. an.* c204. *Romæ*.)

MIramur non modicum, cum n certum sit in constitutionibus antiquorum, quando o servi in gradus Ecclesiasticos ordinati, debeant in servitutem, vel non debeant revocari: [*& infra*.] De Subdiaconali ordine, quia de eo non sit mentio in Patrum statutis expresse, videtur nobis, quod & is cum Diaconali gradu privilegio gaudet eodem. Nam licet sacer ordo non reputaretur in Ecclesia primitiva, tamen a constitutione Gregorii, atque Urbani secundum moderna tempora, sacer gradus esse minime dubitatur.

n *al. cautum.*
o *al. quomodo.*

CAP. VIII.

Natus ex patre servo, & libera matre, liber est, & licite promovetur.

Gregorius IX. *Archiepiscopo Neapolitano*. (*c. an.* 1228. *Romæ in Campaniam*.)

DIlectus q filius G. Diaconus proposuit, quod F. miles ea occasione, quod patrem ipsius hominem servum esse proponit (licet mater sua, cujus debet imitari p conditionem, libera esse noscatur) eu promoveatur in Presbyterum, impedire præsumit. † Quocirca mandamus, quatenus si tibi constiterit de præmissis, eundem militem ab hujusmodi impedimento cessare q compescas.

¶ Pith. 4. *Dilectus*.] Lex vere Longobardorum 11. de conjug. Serv. *lib.* 2. *de leg. Longobard.* Gloss. *in tit. instit. de ingen.*

p *Vide l. idem Pompon. § idem scribit, ff. de rei vindic. & §. 1. Instit. de ingen.*
q *Verbum, cessare, deest in vet. codic.*

DE OBLIGATIS AD RATIOCINIA ORDINANDIS, VEL NON.

TITULUS XIX.

CAP. UNIC.

Obligatus ratiociniis, deposito onere, & reddita ratione, ordinari potest: prius vero non.

Ex Concilio Carthag. a (*an.* 348. *in Africa*.)

MAgnus a Episcopus Augustin. dixit, procuratores, actores, executores seu curatores pupillorum si debeant ordinari? Gratus Episcopus dixit: Si post deposita onera, & reddita ratiocinia, actus vitæ ipsorum fuerint comprobati in omnibus, debent cum laude Dei (si postulati fuerint) honore munerari b: si enim ante libertatem negotiorum, vel officiorum fuerint ordinati, Ecclesia infamatur. Universi dixerunt: Recte statuit Sanctitas vestra, ideoque ita est nostra sententia. c

¶ Pith. 1. *Magnus*.] Can. *magnus*, *dist.* 54.

a *Conc. Carth. cap. 8. ut refert Ivo b. l. 1. item cap. 36. Ivo p. c. 1. 137. Gratianus dist. 54. cap. 3. ubi falso tribuit Concil. Maguntinen.*
b *al. numerari, pro promoveri.*
c *al. ideoque ista est nostra. al. ideoque ista est vestra sententia: sed ex manuscrip. restituimus.*

DE CORPORE VITIATIS ORDINANDIS, VEL NON.

TITULUS XX.

CAP. I.

Presbyter, qui in duello digiti partem amisit, ex dispensatione sui Episcopi potest in suo ordine ministrare.

Alexander III. a (*c. ann.* 1165. *Romæ in Campaniam*.)

DE Presbytero b Campaniæ, qui duellum sponte obtulit, & oblatum suscepit, & in eo partem digiti amisit: respondemus, quod cum ipse non perdiderit tantum de digito, quia sine scandalo possit solenniter celebrare, satis potes post peractam pœnitentiam cum eo misericorditer agere, & permittere ipsum in suo ordine ministrare, licet ejus excessus gravis admodum extitisset.

a *Salernitano Archiepiscopo.*
b *C. 1. eod. tit. in 1. comp. habes etiam post Conc. Later. p. 26. c. 1. & 6. & quatenus ad duellum spectat, vide Conc. Trid. Sess. 25. de reform. cap. 19. adde B. Th. & ibi Caj. 2. 2. q. 95 art. 8. ad 3. arg. & præcipue per Fernand. Vasquium, lib. 1. controvers. illustrium c. 10. & 49.*

CAP. II.

Habens in oculo maculam, quæ non inducit magnam deformitatem, etiam ad Episcopatum potest promoveri.

Idem *Cisterciensi* c *electo*. (*c. an.* 1173. *Romæ in Angliam*.)

CUm de tua c electione quæstio mota fuisset: [*& inf.* a] Tibi, quod in oculo maculam habeas, & filius Canonici fueris, est objectum: unde Cantuariensi Archiepiscopo dedimus in mandatis, ut pro eo, quod Canonici filius extiteris, in promotione tua ex multa dispensatione procedet. De macula vero d Archiepiscopo prædicto mandavimus, ut cum consilio Suffraganeorum suorum, quod sainde æstum fuerit, exequatur, in quo tibi ex maxima dispensatione curavimus providere.

[a *Et aliorum, qui sunt in quibusdam Ecclesiis Angliæ canonice electi in præsentia nostra, & nostrorum fratrum.*]

¶ Pith. 1. *Cisterciensi*.] *Cicestrensi*. Vvestmon. *pag.* 52. Math. Paris, *pag.* 175. Sigebert. 1160.

2. Tuo.] V.C. *& aliorum*.

c *Cap. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. sub Alex. III. p. 40. cap. 3.*
d *al. de macula vero in oculo.*

CAP. III.

Sectus in cunabulis licite promovetur.

Clemens III. *Varien.* 3 *Episcopo*. (*c. an.* 1189. *Romæ in Hungariam*.)

EX parte e Bartholomæi Monachi petitorium fuit nostro Apostolatui præsentatum, quod cum ipse in cunabulis sectus fuerit, postmodum sub regula & Abbate devote Deo militans, in Diaconatus ordinem est promotus: [*& infr.* a] † Sane cum secundum statuta Nicæni Concilii, f illi ad Clericatus ordinem prohibeantur accedere, & si etiam in Clero fuerint, debeant cessare, qui se ipsos sani absciderint, vel affectaverint, ut ab aliis g abscindantur. non credimus ei impedimentum afferre, quo minus possit provehi, qui in cunabulis sectus fuit, quia non videtur hoc in tempore affectasse, quo judicium animi non habebat: præsertim cum in canonibus Apostolorum h sit manifeste sancitum, quod eunuchus, si per insidias hominum factus, vel ita natus sit, aut etiam in persecutione sint ei amputata virilia, & dignus est, possit in Episcopum promoveri.

[a *Unde suppliciter petiit facultatem sibi a Sed. Apost. indulgeri, ut sit ei licitum in Presbyterum ordinari.*]

¶ Pith. 3. *Variensi*.] V.C. *Vaciensi*.

e *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.*
f *Conc. Nic. c. 1. Ivo, p. 6. c. 374.*
g *Vide l. sed & quæsitum, §. 1. cum seq. ff. de lib. & posthum. & l. spadonem, ff. de verb. signific.*
h *can. 21. eisdem fere verbis: & dist. 55. cap. Eunuchus.*

CAP. IV.

Sacerdos, qui sine causa virilia sibi fecit abscindi, credens inde mereri, de dispensatione Episcopi suum officium, præter altaris ministerium, poterit exercere.

Idem *Ravennati Archiepiscopo*. [*c. an.* 1189. *Romæ in Æmiliam*.)

SIgnificavit i nobis R. Archipresbyter S. Stephani 4, quod B. Presbyter (credens se obsequium præstare Deo) fecit sibi virilia amputari: [*& inf.*] † Quocirca mandamus, quatenus si jam dictum Presbyterum alias Deo u dignum inveneris, ei sacerdotale officium, absque altaris ministerio, auctoritate nostra fretus, & tua, prout videris expedire, concedas.

¶ Pith. 4. *Sancti Stephani*.] V.C. *de Longasio*.

i *Idem sancivit Innocent. I. epist. ad Felicem Nucerianum Episc. c. 1. refert Burch. l. 2. c. 14 concord. Conc. Nicæn. c. 1. sed hoc addidit dispensatio.*
u *Vox, Deo, deest in antiquis.*

CAP.

CAP. V.

Sacerdos, qui ex justa causa fecit sibi virilia abscindi, potest, ut prius, sacerdotale officium exercere.

Innocentius III. l 5 (c. an. 1198. Romæ in Galliam.)

l Parisiensi Episc. alias, Parisiensi Episc.
m Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.
n al. gravis.

EX parte m 6 M. Presbyteri fuit propositum, quod cum sibi imineret lepræ periculum imminens, de consilio medici virilia fecit sibi abscindi, ut posset a tam gravi n infirmitatis vitio liberari: (& inf. n) † Quoniam igitur canones sanctorum Patrum hunc a sacri altaris administratione non prohibent, mandamus, quatenus, si est ita, & memoratus M. est aliàs idoneus, ut sui ministerii officium exequatur, liberam ei tribuas facultatem.

[n Et ut providemus et super executione sui officii, a nobis humiliter postulavit.]

¶ PITH. 5. Innoc. III.] V. C. Parisiensi Episcopo.

6. Ex parte.] Æthius lib. 13. cap. 25. & cap. 1. Synod. Nic.

CAP. VI.

Mutilatus manu, si promotus fuerit in Abbatem, ab Abbatia deponitur.

Idem Militen. o Episcopo. (an. 1198. Romæ in Coriam.)

o al. Melitens. al. Militens. al. Meldens.
p Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.

EXposuisti p 7 nobis, quod prædecessor tuus H. in Abbatem promovit, nesciens quod ipse esset manu altera mutilatus: [& inf. n] † Nos igitur fr. t. tal. respond. quod cum pro tam enormi defectu ad sacros non possit ordines promoveri, & in promotione sua id tacuerit fraudulenter, ob Abbatiæ officio est non immerito amovendus.

[n Quia vero ipse Abbas nos exstitit juxta canones, quid super hoc agendum sit, nostro voluisti responsione edoceri.]

¶ PITH. 7. Exposuisti.] Epist. Innoc. pag. 183.

CAP. VII.

Carens ungula pollicis, dummodo sit fortis in pollice, licite ad sacerdotium promovetur.

Honorius III. Episcopo Engolismen. q (c. an. 1218. Romæ in Galliam.)

q Engolismen. al. Engolisin.

THomas Monachus proposuit, quod cum in aetate puerilibus esset constitutus, quandam barra ferrea super dextræ suæ pollicem in toto casu eidem, unguiam avulsit ab eo. † Quocirca mandamus, quatenus si ad frangendum Eucharistiam sit in pollice ipso potens, & aliud canonicum non obsistat, propter deformitatem hujusmodi non dimittas, quin eum ad ordinem promoveas Sacerdotis.

DE BIGAMIS NON ORDINANDIS.

TITULUS XXI.

CAP. I.

Error est.

Ex Concilio Aurelianensi a 1. (an. 538. in Gallia.)

a Concil. Aurelian. III. cap. 6. Idem Conc. Aurelian. III. c. 3. quibus iisdem sententia, sed diversis verbis extat supra. Refertur Burch. l. 2. cap. 33. Ivo p. 6. c. 134. vid. Grat. dist. 55. can. 2. & Conc. Trid. sess. 23. in decret. de refor. c. 17.

UT b bigami c, pœnitentes, vel repudiatarum mariti, ad sacerdotium non ascendant.

¶ PITH. 1. Aurelianensi.] Tribuitur Siricio. Epiphan. in orat. de Eccles. Cath.

CAP. II.

Cum bigamo, qui ordinatus est ad sacros, non dispensatur, & ordinator privabitur potestate ordinandi, nisi cum eo fuerit dispensatum.

Lucius III. Spalen. d e Archiepiscopo. (c. an. 1183. Romæ in Sclavoniam.)

b Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.
c al. digami.
d al. Spalatens. al. Valent. al. Spalatin. al. Spoletens. al. Spoletano. al. Hispalensi.
e Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.
f 1. ad Tim. 3.

SUper eo e, quod tua fraternitas de bigamis requisivit: respondemus, quod ordinatores eorum potestate, & officio ordinandi, & ordinati si ad sacros ordines fuerint promoti, eis idem sunt privandi: quia in bigamis contra Apostolum f dispensare non licet, ut debeant ad sacros ordines promoveri, vel in eis, si promoti fuerint, remanere. In ordinatore autem potest dispensatio adhiberi, ut ordinandi potestate, & officio non privetur.

¶ PITH. 2. Spalen.] V. C. Spalatensi, Spalatinum.

CAP. III.

Bigamus uxore vivente, vel mortua non ordinatur.

Cælestinus III. 3. (c. an. 1193. Romæ.)

g Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.

DE bigamis g Presbyteris, & viduarum maritis, idem sentimus omnino ut nec existentibus uxoribus, nec defunctis ad divinorum debeant celebrationem admitti: maxime cum a doctrina sit Apostoli, & instituto moribus Ecclesiæ alienum.

¶ PITH. 3. Cælestinus III.] V. C. Clemens III.

CAP. IV.

Qui mortua uxore promotus ad sacros, cum secunda de facto contraxit, & cognovit, bigamiæ pœnam incurrit, licet non sit bigamus.

Innoc. III. Ratisp. h Episcopo. (an. 1199. Romæ in Poloniam.)

h al. Rothomag. al. VVitalmens. Episc.
i Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. vide Dominicum Sotum in 4. Sent. dist. 27. q. 3. art. 3.

NUper a i nobis: [& infra.] Tertius articulus videbatur habere non modicum quæstionis, quoniam cum in matrimonio contrahendo non juris effectus, sed animi destinatio attendatur, unde illum comitatur infamia, qui duas simul uxores habet: quod partim 4 ad factum convenit retorquere. sicut in canone legitur de Presbytero, qui nuptiis legalibus nuptiis detinetur, eadem censura tales videntur inter bigamos reputandi. Licet obstet ex adverso, quod opinioni sit veritas præferenda, & quod juxta præmissa, qui nullam uxorem habuit, foret bigamus reputandus: quod contingeret, si quis de facto contraheret cum diversis, quibus de jure non posset matrimonialiter copulari. † Nos autem in hac quæstione t. respond. quod cum hujuscemodi Clericis, qui quantum in ipsis fuit, secundas mulieres sibi matrimonialiter conjunxerunt, tanquam k cum bigamus non liceat dispensari 5, licet in veritate bigami non existant, non propter sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis l cum opere subsecuto.

k Hæc tanquam, non est exclusivum veritatis, sed matrimonium, nota illud: Evidit tanquam ad latronem, &c.
l Vide leg. si in emptionem ff. de minor. & l. si ex quo de leg. 1.

¶ PITH. 4. Partim.] V. C. ex parte animi.

5. Dispensari.] Can. si quis viduam, distinct. 50. Joann. tamen Scotus lib. 4. dist. 33. quæst. 1. autor est Lucium dispensasse Hieronymus epist. ad Oceanum: Si Clericus monogamus fuerit, & uxor ejus digama, noli cum ministerio applicare.

CAP. V.

Qui contraxit cum virgine, licet prius ab alio fuerit desponsata, bigamus non censetur.

Idem Innoc. III. Meteni 6 Episcopo. (c. an. 1203. Romæ in Belgium.)

m Cap. 2. eod. tit. in 3 compil.
n Rebuffa hujus cap. habet ultra, t. 4. de Baptism. & ejus effect. est Continet.
o commixtio.
p 1. Corinth. 6.
q Joann. 1.
r Vide Magist. sent. & ibi Doct. lib. 4. dist. 27.
s Eph. 5.
t Gen. 2.

DEbitum pastoralis m officii: [& inf. n n] F. t. ita duximus respondendum, quod cum duo sint in conjugio, videlicet consensus animorum, & commixtio o corporum, quorum alterum significat charitatem, quæ consistit in Spiritu inter Deum, & justam animam, ad quod pertinet illud, quod dicit Apostolus p: *Qui adhæret Deo, unus Spiritus est cum eo*: reliquum vero designat conformitatem, quæ consistit in carne inter Christum, & Ecclesiam, ad quod pertinet illud, quod Evangelista testatur q: *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis*: profecto conjugium r illud, quod non est commixtione corporum consummatum, non pertinet ad illud conjugium designandum, quod inter Christum, & Ecclesiam per incarnationis mysterium est contractum, juxta quod Paulus exponens illud, quod dixerat Protoplastus s: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea*: & propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una: statim subjungit t: *Hoc autem dico magnum Sacramentum in Christo, & Ecclesia*. Cum ergo propter sacramenti defectum inhibitum sit, ne bigamus, aut maritus viduæ præsumat ad sacros ordines promoveri, quoniam nec illa est unica unici, nec iste unus unius: profecto ubi deficit inter hujusmodi conjuges commixtio corporum, non deest hujusmodi signaculum sacramenti. Unde is, qui mulierem ab alio viro ductam, sed minime cognitam, duxit uxorem: quia nec illa, nec ipse carnem suam divisit in plures: propter hoc impediri non debet, quin possit ad sacerdotium promoveri.

[n Secundus autem tuæ dubitationis articulus continebat, an is, qui mulierem ab alio viro traductam, sed nondum cognitam, matrimonialiter sibi copulavit, valeat ad sacerdotium promoveri? Licet autem is, qui ab alio viro relictam duxit in conjugem, sive cognita fuerit ab illo, sive incognita manserit, videatur duxisse viduam in uxorem, utpote cujus vir erat mortuus, quando duxit eandem: sicut & ille bigamus esse videtur, qui cum duabus legitime contraxit uxoribus, sive utramque, sive alteram tantum cognovit, quia vir extitit duarum uxorum, Nos tamen.]

¶ PITH. 6. Meteni.] V. C. Menton.

CAP.

CAP. VI.

Qui plures habuit concubinas, non est bigamus non est.

Idem Innocent. III. *Lugdunensi. y Archiepiscopo* n, *Apostol. sedis Legato. (an. 1213. Signia in Daniam.)*

QUia circa x minima y : [& *infra.*] Sane postulasti per sed. Apost. edoceri, si Presbyteri plures z concubinas habentes bigami censeantur. † Ad quod duximus respondendum, quod cum irregularitatem non incurrerint bigamiæ, cum eis recuquam simplici fornicatione notatis, quoad executionem sacerdotalis officii poteris dispensare.

¶ Pith. 7. *Lugd.*] V. C. *Lugdunensi*, vel *Lundunensi Archidiacono.*

n *Idem D. Archidiac. Lundun.* 4. S. L.
x *cap. unic. eod. tit. in 4. compil.*
y *al. nonnumquam.*
z *In uno veru. stissimo exemplari erat: plures successive.*

CAP. VII.

Subdiaconus, qui cum vidua contraxit, & eam cognovit, bigamiæ pœnam incurrit, licet bigamus non sit.

Idem, (*forte c. an. cccz. Romæ.*)

A Nobis fuit : [& *infra.*] Ille autem, qui in Subdiaconatus ordine constitutus de facto tantum (quia de jure non potuit) duxit viduam in uxorem, profecto bigamus non existit, sed nec ordine potest in vetitere dici maritus, cum inter ipsum, & illam non fuerit vinculum maritale contractum. cum eo tamen contra doctrinam Apostoli a, tanquam cum marito viduæ dispensare non licet, non propter sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis cum opere subsecuto.

a *c. ad Tim.* 3.

DE CLERICIS PEREGRINIS.

TITULUS XXII.

CAP. I.

Ultramarini, & valde remoti ordinationem suam probare debent per quinque Episcoporum sigilla.

Alexander III. a *Cenoman. Episcopo. (c. an. 1170. Romæ in Galliam.)*

TUa b c nos duxit fraternitas consulendos, quid sit agendum de Clericis, qui in remotis regionibus ordinati, literas eorum ostendunt, a quibus sibi proponunt manus impositas : & utrum Episcoporum sigilla sint, quæ repræsentant, incertum existit. † Tuæ igitur consultationi respondemus tutius esse, ut in his statuta Patrum veterum observentur, quam novum aliquid statuatur : statutum autem est de transmarinis, ut ad minus quinque Episcoporum super ordinatione sua testimoniis muniantur : quod in aliis (si similiter c sunt incogniti) credimus observandum : ita tamen, ut in suspensione aliquanto tempore habeantur, in quo plenius de actibus instruaris ipsorum. Sed & de inferioribus ordinibus inquiri oportet, quia posset contingere, ut aliquibus prætermissis saltum fecissent. His autem peractis, si digni inventi fuerint, circa eos poteris dispensari.

¶ Pith. 1. *Tuæ nos.*] Petrus Blesensis, *epist.* 54.

a *In omnibus, Alex. IV. sed falso est inscriptum, nam cum hæc compilatio facta est, nondum erat Alexand. IV. creatus.*
b Cap. un. eod. tit. in 1. *compil. & habetur integrum post Conc. Lat. sub Alex. III. part.* 26. *cap.* 20.
c *al. via, qui similiter : al. via, si similiter sunt eis incogniti.*

CAP. II.

Clericus peregrinus, qui jurat se ordinatum, nisi aliter probet, in illo ordine non suscipiatur, nec ad superiores promovebitur.

Innocentius III. *Constantinop. Patriarchæ. (an. 1206. Ferentino in Thraciam.)*

INter d e quatuor : [& *inf.* e] Consuluit nos iterum tua fraternitas, utrum Clericos ad te sine suorum ordinatorum literis venientes, & afferentes juramentum, quod sint in quovis Ecclesiasticorum ordinum constituti, debeas ad superiores ordines promovere. † Inquisitionis t. t. t. quod nisi de ipsorum ordinatione canonica per idonea tibi constiterit argumenta, eos nec in illis suscipere, nec ad majores debes ordines promovere, præsertim antequam conversatio eorum fuerit approbata.

¶ Pith. 2. *Inter*,] Centur. *tom.* 13. *pag.* 981.

d *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.*
e *Tota hæc præfatio erat infra, c. inter 4. de maj. & obed. Ideo hic non inscribo, quod de similibus admonitum volo.*

CAP. III.

Peregrinus, de cujus ordinatione non constat, non permittitur celebrare in publico, sed in occulto sic.

Idem *Patriarchæ Hierosolymitano. (an. 1203. Romæ in Palæstinam.)*

TUæ f fraternitatis · [& *infra.* α] Utrum Clericos, qui ad partes Hierosol. sine commendatitiis literis veniunt, permittere debeas celebrare divina. [& *infra.* β] † Respondemus, quod nisi legitime tibi constiterit, sive per literas, sive per testes, de illorum ordinatione canonica, qui penitus sunt ignoti, non debes ipsos permittere in g suis plebibus celebrare: sed si forsitan eorum aliqui secreto ex devotione celebrare voluerint, poteris sustinere.

[α *Discretio postulavit per sedem Apost. edoceri.*]

[β *Cum plerique eorum, de quorum canonica ordinatione non constat, statim ut veniunt, præsumunt non expetita licentia celebrare.* Et inf. *nos autem tuam in Domino solicitudinem commendantes super primo articulo s. s.*]

f *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.*
g *In antiquis deest dictio, in.*

CAP. IV.

Inferiores Prælati sine diœcesanorum consensu, in Ecclesiis suis peregrinos non possunt instituere.

Honorius III. *Regin. Episcopo. (c. an. 1220. Romæ in Æmiliam.)*

TE nobis proponente didicimus, quod quidam Prælati Ecclesiarum tuæ jurisdictioni in Ecclesiis sibi commissis sine conscientia h tua Clericos de alienis Episcopatibus i instituere non verentur. † Attendentes igitur id eis nulla ratione licere, cum sit honestati contrarium, & a sanctorum Patrum institutionibus alienum : [& *infra.* α] Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod tibi licet eos exinde removere, nisi aliquos ex dispensatione in eisdem Ecclesiis duxeris dimittendos.

[α *Ad exemplar fel. rec. Alex. P. P. p. n. auct. Apost. tibi indulgemus, ut si qui Clerici de alienis Episcopatibus in Ecclesiis tuæ jurisdictionis sine conscientia, & assensu tuo sunt, vel fuerunt in posterum instituti.*]

h *al. scientia, hoc est facultate, aut licentia.*
i *al. partibus.*

DE OFFICIO ARCHIDIACONI.

TITULUS XXIII.

CAP. I.

Ponit, quæ spectant ad officium Archidiaconi.

Ex libro Romani ordinis. (*forte c. an. 600. Romæ.*)

UT Archidiaconus a c post Episcopum sciat se vicarium esse ejus in omnibus, & omnem curam in Clero (tam in urbe positorum, quam eorum, qui per parœcias habitare noscuntur) ad se pertinere, sive de eorum conversatione, sive honore b, & restauratione Ecclesiarum, sive doctrina Ecclesiasticorum, vel cæterarum rerum studio : & delinquentium rationem coram Deo redditurus est. Et ut de tertio in tertium annum, si Episcopus non potest, parœciam universam circumeat c, & cuncta, quæ emendatione indigent, ad vicem sui Episcopi corrigat, & emendet.

¶ Pith. 1. *Ut Archidiaconus.*] Vide *cap.* 7. *de vit. & honest. Cleric. cap.* 8. *de præbend. in* 3. *Collect. cap.* 7. *de præbend.* Sigebert. *Archidiaconi, qui dicuntur Chorepiscopi.* Vide responsum Joan. Episcop. Cyt. *lib.* 3. *Jur. Oriental.*

a *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil. Facit Conc. Anselm. IV. c.* 26.
b *al. onere.*
c *Qualiter hodie visitent Archidiaconi, tradit Concil. Trident. sess.* 24. *in decret. de reform. c.* 3.

CAP. II.

Non summatur, sed ponit quædam, quæ spectant ad officium Archidiaconi.

Ex Concilio Toletano. d (*forte c. an.* 633. *in Hispania.*)

OFficium e α vero Archidiaconi est Evangelium, quando voluerit, legere, vel alicui de Diaconis præcipere : & quando Episcopus Missam canit, ad jussionem illius induant se Levitæ vestimentis sacris, qualiter f cum Pontifice ad Missam procedant : [& *infra.* α] §. 1. Omne Ecclesiasticum officium providendo, lectiones aut responsoria in matrice Ecclesia dare debet, & auscultare, in tantum ut nullus Evangelium, aut Epistolam, responsoria, vel quamlibet in Ecclesia lectionem legat, vel cantet, donec auscultetur ab ipso. §. 2. Acolythos g quoque ipse ordinet, quis eorum candelabra, quis thuribulum deferre, quisve minorum in Ecclesia aliqua officia agere debeat.

[α *Omnemque querimoniam, seu causam, vel justitiam Presbyterorum, vel Diaconorum, vel subdiaconorum ipse debeat deliberare, & ordinare, & facere. Ideo vero strenuus, providus, cautus, vicem sui Episcopi agens, totius Episcopatus curam habeat, &c.*]

¶ Pith. 2. *Officium.*] Ex *Isidor.*

d *Cujus Conc. Tolet. sit, nondum inveni.*
e *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.*
f *Ut verbi grat. bini honeste, & demisso vultu.*
g *Quis ordo sit Acolythistarum in Ecclesia, tradit Magist. Sent. l.* 4. *dist.* 24. §. *quarto loco.*

CAP. III.

Custodia vasorum Ecclesiæ spectat ad Archidiaconum.

Gregorius III. h 3 *Archidiacono Salonitano.* i (imo Gregorius I. Honorato Subdiac. Salonit. *an.* 590. *Romæ in Dalmatiam.*)

EA quæ contra : [& *inf.*] † Scire vero te volumus, quod a te districte quæsituri sumus, quia vel propriæ Eccle-

h *Greg. epist.* 10. *lib.* 1. *Registri*, & *cap. c. eodem tit. in c. compil.*
i *al. Salonitano Archiepisc. al. Ar-*

Ecclesiæ, vel ea, quæ de diversis Ecclesiis similia sunt collecta, non sub omni solicitudine, & fide servantur. Quod si quid ex eis, vel negligentia, vel cujusquam fraude deperit, tu hoc recta districtione, qui per Archidiaconatus ordinem custodiæ ejusdem Ecclesiæ arctius deputatus.

¶ PITH. 3. *Gregor. III.*] V.C. *Honorato*. 4. *Salonitano*.] V.C. *Salmonensi*.

chidiac. al. Diacono Salonitano, in alius, Episcop. al. Archidiacon. Salonitano, Contrar. Vide lib. 2. epist. 13. registri, ex qua est apud Gratian. dist. 74. canon. 8. & lib. 1. ep. 19. vide d. 74. can. 2.

CAP. IV.

Archidiaconus sine mandato Episcopi, non committit curam animarum, id est, non habet institutionem authorizabilem.

Alexander III. *Eliensi Archidiacono.* [*c. an. 1174. Romæ in Angliam.*]

CUm satis m sit absurdum: [*& inf.* n] † Quoniam igitur obtentu alicujus consuetudinis, non debes contra sanctorum Patrum constitutiones | venire. & quod ad tuum non spectat officium, vendicare. Mandamus, ut nemini sine licentia & mandato Episcopi curam præsumas committere animarum.

[o *Et a sanctorum Patrum institutionibus alienum, ut Archidiaconus asse∣t, propter debeas quibus Ecclesiarum curam committere, agere nimis ferimus, quod in fine mandato Episcopi sui personis curam animarum committere.*]

¶ PITH. 5. *Cum satis.*] Arnulph. Lexov. *epist.* 49. Petrus Blesensis, *epist.* 114.

m Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & in Conc. Lat. sub Alexand. III. part. 26. cap. 8.
| Conc. & manusc. institution.

CAP. V.

Archidiaconus de jure communi non potest excommunicare. Ant. de But.

Idem *Vigoriensi Episcopo* m. [*c. an. 1196. Romæ in Angliam.*]

ARchidiaconis ꝺ non videtur de Ecclesiastica institutione licere, [nisi auctoritas Episcoporum accesserit] in aliquos sententiam promulgare.

¶ PITH. 6. *Archidiaconis.*] Math. Paris, 134. Centur. *tom.* 13. *pag.* 848.

m Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. & habetur post Concil. Lateran. sub Alexand. III. part. 36. cap. 4.

CAP. VI.

Archidiaconus semel in anno [*nisi necessitas exigat plus*] *visitat suam provinciam, id est, parœciam.* hoc dicit,

Idem *Episcopo Conventren. & Abbati Cestrens.* (*c. an. 1178. Romæ in Angliam.*)

MAndamus n ꝑ, quatenus prohibeatis Cestrens. Archidiacono, ne ad Ecclesias sui Archidiaconatus existentes, nisi semel in anno, accedat: nisi forte talis causa emerserit, propter quam ipsum oporteat praelatas Ecclesias sæpius visitare.

¶ PITH. 7. *Mandamus.*] Synod. Londens. Math. Paris, *pag.* 616.

n Habetur post Concil. Lateran. sub Alexand. III. part. 8. cap. 11. unde Conc. Trid. supr. tit. eod. c. 1.

CAP. VII.

Dicit primo, quod sit officium Archidiaconi: & in quo per illud relevetur Episcopus. Et secundo dicit, De ancr ruralet per Episcopum, & Archidiaconum eligendos, & amovendos, si illorum vices communiter gerant.

Innocentius III. (*sorte c. an. 1214. Romæ.*)

AD hæc o nos duximus. [*& infra.*] §. 1. Sane consuluit nos tua fraternitas devotio, quid ad officium Archidiaconi debeat pertinere, & in quibus per ipsum cura Episcopalis sollicitudinis debeat relevari: & nos, prout possumus, respondemus, quod Archidiaconus (secundum statuta B. Isidori) imperat Subdiaconis, & Levitis: parœciarum sollicitudo, & earum ordinatio ad ipsum pertinet: & audire debet jurgia p singulorum. §. 2. Archipresbyteri autem, qui a pluribus Decani nuncupantur, eius jurisdictioni se noverint subjacere 8. §. 3. Secundum vero Romanæ ordinis constitutionem major post Episcopum, & ipsius Episcopi Vicarius reperitur: omnem sollicitudinem & curam, tam in Clericis, quam in Ecclesiis eorum (prout melius secundum Deum poterit) impendendo, cum super his sit redditurus rationem in districti examinis judicio. §. 4. Item in epistola B. Clementis Papæ prædecessoris nostri, oculus q Episcopi Archidiaconus appellatur, ut loco Episcopi per Episcopatum prospiciens, quæ corrigenda viderit, corrigat, & emendet: nisi adeo fuerint ardua negotia, quod absque majoris sui præsentia nequeant terminari. §. 5. In quadam vero nostra constitutione jam alia vice nos meminimus expressisse, quod institutio corporalis, tam super beneficiis, quam etiam dignitatibus ad ipsum debeat pertinere, examinatio etiam Clericorum, si fuerint ad sacros ordines promovendi: & hoc idem in collationibus beneficiorum credimus observandum, ut qui beneficiis Ecclesiasticis præficiendi fuerint, a suo prius examinentur Archidiacono, & per ipsum postmodum Episcopo præsententur. §. 6. Subsequenter postea quæsivisti, utrum Decani ruralet, qui pro tempore statuuntur, ad mandatum tuum solum, vel Archidiaconi, vel etiam utriusque institui debeant, vel destitui, si fuerint amovendi. † Ad hoc breviter respondemus, quod cum ab omnibus, quod omnes tangit, approbari debeat, & cum communiter eorum Decanus officium exerceat, communiter est eligendus, vel etiam amovendus.

¶ PITH. 8. *Se noverint subjacere.*] Arnulf. Lexov. *pag.* 49. Sigebert.

o Cap. 1. eod. tit. in 4. compil. In omnibus antiquis legitur, ad hæc nos D xerimus. al. decrevimus.

p Non tamen judicant Archid. causas matrimonii & criminum. Concil. Tridem. Sess. 24. decr. de reform. c. 20. §. ad hæc: nec insuper concubinos. Idem Conc. Trid. s. 20.

q Concord. Conc. Trid. sess. 24. ubi habet quales creari debeant Archidiaconi.

CAP. VIII.

Archidiaconus non dat commendatitias ad ordines.

Idem Innoc. III. (*an. 1199. Romæ in Venetiam.*)

SIgnificasti r: [*& infra.*] Interdicas Archidiacono tuo, ne sine conscientia tua, & auctoritate literas suas promovendis concedat. Et eis etiam districte prohibeas s, ne ad ordines audeant evolare. Qui si contra prohibitionem tuam venire præsumpserint, executionem eis ordinum susceptorum totaliter interdicas t.

r Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.
s al. discrete.
t In magis vetustiss: Executionem eis ordinum taliter susceptorum interdicas.

CAP. IX.

Archidiaconus examinat, & præsentat ordinandos, & ponit Prælatos in sede.

Idem *Mediolanen. Archiepiscopo.* [*an. 1198. Perusio in Insubriam.*]

UT u nostrum: x [*& infra.*] Nec fuit sufficienter probatum, quod Cancellarius ex officio suo exerceat spiritualia memorata, cum ea potius de jure communi ad Archidiaconi spectent officium: repræsentare y videlicet ordinandos Episcopo, & illos examinare, ponere Abbates & Abbatissas in sede.

u Cap. 3. eod. tit. in 4. compil.
x Prodest de voluntas Dei judicium, & 1. infra. cap. ut nostrum, de appellation. & c. ut nostrum, ne Eccles. benef. sine de. conferantur.
y In vetustiss. præsentare.

CAP. X.

Archidiaconi in monasteriis jurisdictionem non habent, nisi quantum tribuit ius generale, vel specialis consuetudo.

Honor. III *Abbati Ariminen.* ꝑ *Trecen. diœcesis, & Archidiacono, & Decano S. Stephani Trecen.* [*c. an. 1220. Romæ in Galliam.*]

DIlecto filio: [*& infra.*] Ad petitionem Archidiaconi Senon. conquerentis, quod Abbas & Conventus monasterii sancti Petri Senonens. procurationem a annuam, & quædam alia, ratione sui Archidiaconatus ad ipsum spectantia, exhibere sibi contra justitiam denegabant: Abbati sancti l ... & collegis ejus dedimus in mandatis, ut audirent causam, & fine debito terminarent. Coram quibus petiit prædictus Archidiaconus, ut cum a monasterium intra metas sui Archidiaconatus sit situm, Abbas, & Monachi sibi obedirent in his, quæ pertinent ad jurisdictionem, correctionem, & visitationem, ad ius (ut dicebat) Archidiaconale spectantes, videlicet ut coram se conquerentibus responderent, citati etiam venirent ad ejus præsentiam: & ejus mandata b honesta & sancta secundum Deum, de correctione excessuum, & aliis, quæ Archidiaconi solent, & possunt rationabiliter injungere, audirent. & [salva sua regula, & Abbatis sui debita obedientia] servarent. Petiit insuper, ne de cætero facerent aliquos de Senon. c Beelivie, eo prætermisso, coram officiali Senonen. Archiepiscopi convenire, asserens ipsos prius debere conveniri sub ipso, quam coram officiali prædicto: spectantibus ipsius Archiepiscopi & hominum, et familiæ suæ causa duntaxat exceptis: [*& inf.* n] † Ideoque discr. v. mandamus, quatenus per majores Ecclesiæ Senonens. Canonicos, qui habere debent de hujusmodi consuetudine notitiam pleniorem, super his so'cite veritatem inquiratis: & nisi vobis constiterit præfatum Archidiaconum, vel prædecessores ipsius de pacifica sic obtenta consuetudine jurisdictionem aliquam in ipso monasterio, vel in hujusmodi Abbatis hactenus habuisse, prælatum monasterium ab ejus impetitione penitus absolvatis, perpetuum super hoc ipsi Archidiacono silentium imponentes. Si vero de promissis constiterit per eosdem, eandem jurisdictionem duntaxat adjudicantes eidem, in monasterio prædicto, quam ipsum, vel prædecessores suos in monasterio ipso, vel in eisdem Abbatis habuisse constiterit, super aliis perpetuum ei silentium imponatis.

[a *Lite ergo super præmissis coram præfatis judicibus legitime contestata, & auditis ab eisdem hinc inde propositis, iidem judices de utriusque partis assensu causam ad examen Apostolicum remiserunt. Ipsis ergo Abbat. & Archidiacon. in nostra præsentia constitutis, nos attendentes eorum consuetudines esse super Archidiaconorum jurisdictione diversas, cum in hoc casu nesciremus consuetudinem, quæ in Abbatiis Senonen. ordinis præfati monasterii utitur Archidiacon. Senonen. fnovens negavimus habere in hujusmodi quæstione processum. Volentes omnino, ut eidem quæstioni finis debitus imponatur, causam ipsam vobis de ipsius Abbatis, & procuratoris alterius partis assensu duximus committendam.*]

¶ PITH. 9. *Ariminensi.*] *Arremarensi*: Gallice, Montieramey.

a Est autem procuratio, necessariorum sumptuum exhibitio, quæ debetur Prælatis diœcesim, seu subditos visitantibus.
a Idem.
b Quid in visitatione præstare debeant Prælati, tradit Conc. Tridem. Sess. 24. de reform. cap. 3.
c Archiepisc.

DE

DE OFFICIO ARCHIPRESBYTERI.

TITULUS XXIV.

CAP. I.

Archipresbyter civitatis subest Archidiacono: & principaliter praest Presbyteris, & Presbyteralibus officiis.

Ex Concilio Toletano. (*forte c. an. 633. in Hispania.*)

UT Archipresbyter *a* sciat se subesse Archidiacono, & ejus praeceptis, sicut sui Episcopi obediat, & quod specialiter ad ejus pertinet ministerium *b*, super omnes Presbyteros in ordine Presbyterali *c* positus curam agere animarum *d*, & assidue in Ecclesia stare, & in Episcopi sui absentia ad vicem ejus Missarum solemnia celebret, & Collectam dicat, aut cui ipse injunxerit.

¶ Pith. 1. *Ut Archipresbyter.*] Isidor. *epist. ad Leudefrid. Episc. Cordub.* Vid. *Histor. S. Amand.* Arnulf. Leane. *epist.* 49 *can. perlectis, dist.* 25.

a Burch. *lib.* 3. *c.* 50. *Ivo par.* 6. *c.* 20. & *c.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil. Isidor. in epist. ad Leudefrid. Episc. Cordubensem*, & *Grat. d.* 25. *can.* 1.
b *Officium in manuscript.*
c *vox, Presbyterali, deest in antiquis.*
d *vox, animarum, deest in antiquis, & in lectione cap. citatis.*

CAP. II.

Ad idem.

Leo Papa. *a* (*forte IV. c. an. 850. Romae.*)

MInisterium *e* Archipresbyteri in eo constituitur, ut diligenti cura provideat ministerium Sacerdotum *f* Cardinalium, qui solenne debent agere officium in communicatione corporis, & sanguinis Domini nostri JESU Christi, a sacrosancto die Dominico incipiendo, per omnes horas canonicas indeclinabiliter perficerent, ut opus Dei digne, & sancte perficiatur ab eo, cui committitur: [& *supra.* α] §. 1. Provideat etiam Archipresbyter etiam Sacerdotum Cardinalium, praeceptis sui obtemperando Episcopi, ne aliquando cedant, aut securitate torpeant: [& *sup.* β] §. 2. Si Episcopus defuerit (exceptis his, quae prohibita sunt) Archipresbyter provideat cuncta, quae in Sacerdotum ministerio perfici debeant, fontem benedicere, infirmum oleo perungere, poenitentem infirmum (consulto Episcopo) reconciliare, poenitentiam cunctis aliis Sacerdotibus injungere. §. 3. In praecipuis festivitatibus, aut ipse celebrationem Missae solemniter impleat, aut ad sui jussionem, cui committitur, peragat venerantur.

α *Verens sententiam illius Sapientissimi, ubi dicitur: Maledictus homo, qui negligenter facit opera Dei.*]

[β *Sed rememorentur, quod labia Sacerdotum custodiunt scientiam, & justitiam, & legem requirunt ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum est.*]

¶ Pith. 2. *Leo Papa.*] IX. Ivo p. 2. c. 85. *can.* 1. & *can. perlecte*, & *can. compertum, de consecr. dist.* 2.

e C. 2. *eod. tit. in* 1. *comp. vide Concil. Trident. infra citatum.*
f *Sacerdotes Cardinales hoc loco non urbis tantum Romae, sed aliarum etiam civitatum primos intelligi oportet, quibus titulus, id est, Parochia committuntur.*

CAP. III.

Declarat, quod sit officium Archipresbyteri Civitatensis. Anton. de But.

Idem Leo. (*forte c. an. 850. Romae.*)

OFficium *g* Archipresbyteri de urbe constat, quando ibi Praesul defuerit, vice ejus officium inchoare, benedictiones Presbyterales in Ecclesia dare, Missam, quando voluerit, cantare, vel cui de Sacerdotibus jusserit. Quando vero Episcopus Missam canit, debet praecipere Sacerdotibus, ut induant se vestimentis sacris, & qualiter ad Missam procedant. Debet enim praecipere Custodi Ecclesiae, ut in sacrario Eucharistia Christi propter infirmos non desit: debet infirmos providere, & providendo praecipere Sacerdotibus, ne forte sine confessione, vel confirmatione corporis, & sanguinis Domini nostri Jesu Christi moriantur: confessiones peccatorum earum, qui a foris *h* veniunt, recipere cum omnibus Sacerdotibus, & exinde per provisionem Pontificis magnam debet illis adhibere curam. Ad Christianos quoque faciendos, & baptizandos infantes, & ad succurrendum, omnia *i* Sacerdotibus per jussionem illius fiant.

g Cap. 3. *eod. tit. in* 1. *compil. Conc. Trid. sess.* 5. *de ref. c.* 3. *subinde addit: Ut Archipresbyteri, & alii curam animarum habentes, populo praedicent Dei verbum.*
h *in nonnullis manuscript. ita: confessiones vero Peccatorum, qui a foris venerint, &c.*
i *al. provisionem.*

CAP. IV.

Archipresbyter ruralis Presbyterorum, & Laicorum plebanae sua curam gerit: contra decretum tamen Episcopi nihil ordinare potest.

Idem ex Synodo Ravennae habita *n* 3. (imo Ticinensi, an. 850. in Insubria.)

UT singulae *l* plebes Archipresbyterum habeant propter assiduam erga populum Dei curam, singulis plebibus Archipresbyteros esse volumus, qui non solum imperiti vulgi sollicitudinem gerant, verum etiam Presbyterorum, qui per minores titulos habitant, vitam jugi circumspectione custodiant, & qua unusquisque industria divinum opus exerceat *m*, Episcopo suo renuncient. §. 1. Nec contendat *n* Episcopus, non egere plebem *o* Archipresbytero, quasi ipse eam *p* gubernare valeat, quia etsi valde idoneus sit, decet tamen, ut sua onera partiatur: & sicut ipse matrici Ecclesiae *q* praeest, ita Archipresbyteri praesint *r* plebibus, ut in nullo titubet Ecclesiastica sollicitudo: cuncta tamen referant ad Episcopum, nec aliquid contra ejus decretum *s* ordinare praesumant.

¶ Pith. 3. *Ex Synodo Ravennae habita.*] Ex Concilio Ticinensi.

n *al. Romae habita a Joan. Papa XII. & a Lamberto Imp. hos putarem Joann. IX. sive X. scribendum, is enim Synodum Ravennae celebravit: Leo enim antiquior fuit.*
l Cap. 4. *eod. tit. in* 1. *compil.*
m *al. &*
n *al. obtendat.*
o *al. plebes.*
p *al. eas.*
q *deest vox, Ecclesiae.*
r *praesunt.*
s *al. doctrinam.*

DE OFFICIO PRIMICERII.

TITULUS XXV.

CAP. UN.

Ponit ea, quae spectant ad officium Primicerii. Anton. de But.

Idem *a* ex libro Romani ordinis. (*forte c. an. 600. Romae.*)

UT Primicerius *b* sciat se esse sub Archidiacono, sicut & Archipresbyter, & ad ejus curam specialiter pertinere, ut praesit in docendo Diaconis, vel reliquis gradibus Ecclesiasticis in ordine positis *c*, ut ipse disciplinae, & custodiae insistat, sicut pro animabus eorum coram Deo rationem est redditurus, & ut ipse Diaconis donet lectiones, quae ad nocturna officia *c* Clericorum pertinent, & de singulis studium habeat, ut in quacunque re capacem sensum habuerit, absque ulla mora negligentiae, aut a quo ipse jusserit, instruantur. *d*

¶ Pith. 1. *Ut Primicerius.*] Vid. *can. perlectis, dist.* 25. & *cap.* 1. *supr. de praescript.*

a *al. Item.*
b *Cap. un. eod. tit. in* 1. *compil. Ivo p.* 6. *cap.* 20. *Grat. canon perlectis*, 25. *dist. Panor. l.* 3. *c.* 48.
c *In omnibus manuscr. donet lectiones ad nocturna officia.*
d *al. instituantur.*

DE OFFICIO SACRISTAE.

TITULUS XXVI.

CAP. UN.

Ex Concilio Toletano. (*forte c. an. 633. in Hispania?*)

UT sciat *a* se Sacrista *a* subjectum Archidiacono, & ad ejus curam pertinere custodiam sacrorum vasorum, vestimentorum Ecclesiasticorum, seu totius thesauri Ecclesiastici, nec non, quae ad luminaria pertinent, sive in cera, sive in oleo *b*.

¶ Pith. c. *Sacrista.*] Qui est aedituus, seu custos sacrorum, Isidor. *lib.* 2. *de offic. Ecclesiast.*

a *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil. Ivo p.* 6. *c.* 20.
b *in nonnullis desunt haec verba: sive in oleo.*

DE OFFICIO CUSTODIS.

TITULUS XXVII.

CAP. I.

Ponit, quae spectant ad officium custodis. h. d.

Ex libro Romani ordinis. (*forte c. an. 600. Romae.*)

CUstos Ecclesiae *a*, cui ea, quae Ecclesiae competunt, custodienda committuntur, oportet, ut sui Archidiaconi jussioni in cunctis obediat, ut canonicis horis signa tintinnabulorum pulsanda, ipso Archidiacono jubente, ab eo pulsentur, pallia, vel linteamina altaris, seu cuncta utensilia Ecclesiae indesinenter custodiat, lampades, & lanternas in accendendo, seu extinguendo pervigil existat: ne aut supra modum lucendo oleum *b* depereat, aut minus lucendo obscurior sit Ecclesia: sed omnia cum discretione *c* agantur, quae noscitur omnium virtutum esse mater. §. 1. Si vero is minus idoneus ad hoc peragendum extiterit, ab Archid. coerceatur, ut se emendet. Si autem indomitus permanserit, Archidiacon. Episcopo denunciando provideat, ut indecente ejecto, aptus domui Dei constituatur minister, ut omnia in laudem Dei fiant.

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.*
b *In cod. Barb. ita: ut ne contra modum lucendo, oleum Ecclesiae depereat.*) *In alio ita: ne ut supra modum lucendo, oleum &c.*
c *In uno ita: cum discretione in Ecclesia agantur.*

CAP. II.

Ad idem.

Ex Concilio Toletano. (*forte c. an. 633. in Hispan.*)

CUstos solicitus *d* debet esse de omni ornamento Ecclesiae, & luminaribus, sive incenso, necnon panem, & vinum omni tempore praeparatum ad missam habere debet, & per

d *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.*

& per singulas horas canonicas signum ex consensu Archid. sonare; & nunc oblationes, seu eleemosynas, seu decimas (cum ejusdem tamen consensu absente Episcopo) inter fratres dividat. §. 1. In his tribus Ecclesiæ columnis (ut sancta sanxit Synodus) consistere debet alma mater Ecclesia: ut ad hoc opus tales ordinentur, quales meliores, & sanctiores esse viderint, ut nulla negligentia in sancta Dei Ecclesia videatur: hi tres, Archidiaconus, Archipresbyter, Custos, simul juncti, uno animo provida peragant, & perfecta, & non sit invidia, neque zelus inter illos.

DE OFFICIO VICARII,

TITULUS XXVIII.

CAP. I.

Vicarius, si beneficium curatum postea sit adeptus, Vicaria privabitur.

Alexander III. *Episcopo Norvic. & G.* a *Archidiacono.* (*c. an. 1163. Roma in Angliam.*)

a Cap. 2. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. sub Alex. III. p. 30. c. 3.
b al. Dunnsie.
c al. Burnelia.
d Conc. Trid. sess. 33. in decr. de reform. cap. 4. & Sess. 24. de ref. c. 17.

AD audientiam a nostram pervenit, quod G. Presbyter Monachus de Remeseia b a petendo Vicariam 3 Ecclesiæ de Burnel. c a qua viginti annis recessit, in diversis postea Ecclesiis personatum 4 adeptus, fatigare præsumit. † Quia igitur d non est canonicum, ut qui curam animarum in diversis habet Ecclesiis, Vicarius in alienis succedat: mandamus, quatenus (si ita est) prædictum Presbyterum a petitione supradictæ Vicariæ desistere compellatis.

¶ PITH. 1. G.] a. V. Cod. *Vualt.*

a. *Rameseia.*] Camden. 94. *Ramesei*, quod fundatum est a Comite Ærbelaino an. 968. Math. Paris 6ma. Vvestmonast. *lib. 5. de Vit. & Process. S. Thom. cap. 1.*

3. *Vicariam.*] Vicariæ in Regno potissimum Angliæ, Math. Paris 6ma.

4. *Personatum.*] 1. *quæst. 3. can. quæsitum, cap. 4. sup. de fil. Presbyt.*

CAP. II.

Plures Vicarias quis habere non potest.

Idem *Eliensi Episcopo.* (*c. ann. 1170. Roma in Angliam.*)

e Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.

PRovideas e attentius, ne in Episcopatu tuo patiaris aliquem plures Vicarias 5 habere: quia cum Vicarii teneantur personis, & Ecclesiis deservire, alienum est ab ordine juris, ut Vicariam quis habeat præter unam.

¶ PITH. 5. *Vicarias.*] *can. 8.* Synod. Oxon.

CAP. III.

Perpetuus Vicarius per Episcopum institutus, per Rectorem removeri, vel portione sua fraudari non potest.

Idem *Vintoniensi Episcopo.* (*c. an. 1175. Roma in Angliam.*)

f Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Later. sub Alexand. III. p. 39. c. 2.

AD hæc f si persona alicujus Ecclesiæ Vicario, quem in eadem Ecclesia instituit, de assensu, & auctoritate diœcesani Episcopi certam assignaverit portionem: is, qui persona illa defuncta in personatum illius substituitur, non potest eundem ab Ecclesia removere, vel assignatam sibi minuere portionem: nisi aliquid committat, propter quod per judicem in Vicaria sit, vel beneficio condemnandus.

CAP. IV.

Vicarius non potest substituere vicarium.

Idem *Norwicensi* 6 *Episcopo.* (*c. an. 1178. Roma in Angliam.*)

g Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 59. cap. 3.

CLericos g in Presbyteratu, vel in aliis Inferioribus ordinibus constitutos, in Vicariis Ecclesiarum, quas adepti sunt, alios sibi substituere non permittas, cum id satis sit absonum, & absurdum.

¶ PITH. 6. *Norwicensi.*] V. C. *Mornic.*

CAP. V.

Vicarius Papæ in urbe jurisdictionem habet, non extra urbem.

Innocentius III. *Abbati S. Eugen. & Plebano S. Petri.* (*c. an. 1206. Romæ in Hetrur.*)

h al. tua nobis.
i Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.
n vide l. fin. cum sibi omn. C. si a non comp. jud.
l Et de Vicariorum jurisdictione, vide Concil. Trident. Sess. 24. de reform. c. 16.

SUa h nobis i: [*& inf.*] Nos igitur Vicarii literas æstimantes per surreptionem obtentas n: quoniam jurisdictio Vicarii l, quem Romanus Pontifex in urbe relinquit, non extenditur extra illam, nisi ei specialiter sit concessum: præsertim cum ipse moratur in sua provincia speciali, videlicet inter Capuanam provinciam, & Pisanam: mandamus, quatenus quicquid occasione literarum illarum actum est, in irritum revocetis.

CAP. VI.

Compelluntur Vicarii ordinarii Ecclesiis deservire, per subtractionem proventuum, & Vicariarum.

Honorius m III. *Vigorensi Episcopo.* (*c. an. 1220. Roma in Angliam.*)

m al. Innoc. III.

EX parte tua fuit propositum coram nobis: [*& infra.* n] Mandamus, quatenus perpetuos Vicarios, ut in Ecclesiis, in quibus Vicarias obtinent, resideant, & se in Presbyteros (ut eorum cura exigit,) faciant promoveri, per subtractionem proventuum, vel ipsarum Vicariarum compellas.

[n *Quod quidam in Ecclesiis, in quibus perpetuas obtinent Vicarias, debitam residentiam facere, ac in Presbyteros promoveri contemnunt. Nolentes igitur abusum hujusmodi, sicuti nec debemus, æquanimiter sustinere, &c.*]

DE OFFICIO, ET POTESTATE JUDICIS DELEGATI.

TITULUS XXIX.

CAP. I.

Delegatus Papæ potestatem habet non solum in partes, sed etiam in alios, qui suam jurisdictionem impediunt 1.

Alexander III. *Londoniensi* a *Episcopo.* (*c. an. 1165. Roma in Angliam.*)

a Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 7. cap. 2.
b qui.
c eluditur.
d Rom. c. c.
e vide l. subemus. §. œconomus eum vulg. C. de Episcopis & Clericis.

QUia quæsitum a est, quid faciendum sit de potestatibus, quæ, b cum præcipimus aliqui justitiam exhiberi, minis, ac terroribus conquerentes filios compellunt, & sic mandatum nostrum c eluditur: sic tibi respondemus, quod sicut agentes, & consentientes pari pœna (Scripturæ testimonio d) puniuntur e: sic tam eos, qui trahuntur in causam, quam principales eorum fautores (si eos manifeste cognoveris justitiam impedire) districtione Ecclesiastica poteris coercere.

¶ PITH. 1. *Jurisdictionem impediunt.*] Paris 135. 136.

a. *Londoniensi.*] V. C. *Bathoniensi.*

CAP. II.

Cum diversæ literæ sub eadem data, & forma contrariæ impetrantur, & præsentantur a diversis ad eosdem Judices, supersedetur utrisque, donec consulatur Papa.

Idem *Bononiensi* f 3 *Episcopo.* (imo Eboracensi Archiepisc. *c. an. 1166. Roma in Angliam.*)

f Eboracensi.

g Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. p. 7. c. 3.

SAne si a g nobis super aliqua causa literæ impetrantur, & alia postea [non facta mentione priorum literarum] literæ opponuntur, si judicibus innotuerit, dominum Romanum Pontif. consulant, & suam exinde cognoscant plenius voluntatem, execution supersedeant utrasque: ut pro varietate literarum, causarum fines valeant impediri.

¶ PITH. 3. *Bonon.*] Eboracensi.

CAP. III.

Delegatus Papæ impeditus, subdelegare potest causam, quam sine ipso commode terminari potest.

Idem *Episcopo Londonien.* h 4 (*c. an. 1166. Roma in Angliam.*)

h al. Lunen.

i Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Later. p. 7. c. 5.
n vel, causa, deest in antiquis.

SI pro debilitate i, vel pro qualibet alia gravi causa n, vel necessitate, tractandis causis, quæ tibi a Sede Apost. committuntur, interesse non poteris: liberum tibi sit personis discretis, & idoneis vices tuas committere: ita tamen, quod si res tanti est, te consulere debeant: nisi forte causæ ita graves sint, quod sine præsentia tua non possint commode terminari.

¶ PITH. 4. *Londoniensi.*] Alexander Gilberto Londoniensi, *Ad hæc de tua Religione, & devotione prudentia plenius confidentes, Ecclesiæ negotia experientiæ tuæ fiducialiter committimus exigenda ea, & exequenda, &c.* Incipit, *a memoria.*

CAP. IV.

Si causa committitur intra certum diem decidenda, nisi partes prorogent, per lapsum diei expirat jurisdictio.

Idem V. l 5 *Carnoten.* 6 *electo.* (*c. an. 1167. Roma in Galliam.*)

l al. G. al. idem Vuilhelmo Carn. electo.
m Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 7. c. 6.

DE causis m, quæ intra certum terminum decidendæ committuntur, hoc tuam volumus cognitionem tenere, quod

quod nisi dies ab Apost. Sede præfixus de communi consensu partium prorogetur, eo transacto mandatum expirat.

Ubi certa pœna per jus statuta non est, delegatus imponit arbitrariam. h. d.

§. 6. Illos etiam, qui pro causa tibi commissa ad citationem tuam venire, aut tuo super his parere judicio neglexerint; si tale fuerit *n* negotium, quod certa eaudem pœna in canonibus exprimatur, eaudem infligas, alioquin ipsos pro delicti qualitate, & causa secundum tuum arbitrium punire procuras.

¶ Pitth. 5. V] B. *VV.*

o. Carnotensi :] V. C. Cardinali.

n *sic,*

CAP. V.

Per simplicem commissionem causæ, potest delegatus citare, contumacem punire, & cetera facere, quæ spectant ad causam.

Idem *Archiepiscopo Senonensi* o. (*c. an. 1167. Romæ in Galliam.*)

o Centuariensi.

PRæterea *p* super hoc, quod nos consulere voluisti, utrum liceat Judici delegato non ordinario cogere contumacem, ut veniat, aut damnare, si non venerit? † Hoc tibi auctoritate præsentium innotescat, quod postquam ei causa, licet simpliciter, delegatur, satis potest nostra auctoritate partes compellere, & etiam contumaces severitate Ecclesiastica coarcare, etiamsi literæ commissionis id non contineant, aut partes mandatum nostrum non habeant, ut accedant *q*. Quia ex eo, quod causa sibi committitur, super omnibus, quæ ad causam ipsam spectare noscuntur, plenariam recepit potestatem *r*.

¶ Pitth. 7. Recipit potestatem.] l. 2. de jurisdict.

p Cap. 6. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 7. c. 7.

q In C. Barbar. aut mandatum partes non habeant Apostolicum, ut accedant.

CAP. VI.

Si causa pluribus etiam simpliciter est commissa, quilibet subdelegare potest. h. d. & quotidie allegatur.

Idem *Vintoniensi* r *Episcopo.* (*c. an. 1168. Romæ in Angliam.*)

r al. Vigint.

QUamvis *s* simus: (& *infra. q*) Si vero duobus causa committitur, etiam si non apponatur *t* ut unus sine altero procedat in ea, uterlibet unus ex ipsis, sive suo conjudici, sive alii, vices suas potest committere *t* in hac parte.

[*u Multiplicitate negotiorum impliciti, & gravibus diversisque sollicitudinibus occupati, nos tamen cogit præter debitum communem v. frat. & dilectio, qua personam tuam diligimus, tuis consultationibus respondere, ne videamus indiscussa relinquere, quæ a nobis evadenda tua voluit discretio præsentare. Innotescat autem sollicitudini tuæ, quod judex a nobis delegatus causam sibi commissam potest alii delegare, aut totam audiendam, & terminandam, aut etiam ut audiant allegationes, & rationes, & attestationes recipiant, & sententiam sibi serveut, vel ut horum aliquid tantummodo faciant juxta voluntatem, & beneplacitum delegantis, quamquam non possit tandem causam alii appellatione postposita delegare, ubi sibi est appell. re. commissa.*]

s Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 7. c. 8.

t Non tamen potest alium sibi associare jurisdictionem non habentem, inf. eod. cap. cum super.

CAP. VII.

Delegatus Papæ exequitur sententiam suam, quam exequi non potest, aut non vult is, cui eam commiserat exequendam.

Idem *Norwicensi Episcopo.* (*c. an. 1168. Romæ in Angliam,*)

SIgnificasti *u* nobis: (& *infra. x*) Consule t. t. r. quod si judex ordinarius ad mandatum judicis delegati a nobis non vult, aut non potest (aliis resistentibus) sententiam ab eo latam suo effectui mancipare, delegatus judex *x* tunc auctoritate nostra sibi commissam *x* potest executioni mandare: & si qui sibi restiterint, eos sententia Ecclesiastica coercere.

[*x Per literas tuas, quod emendum a judice delegato frustra super aliqua causa fertur sententia, cum ordinarius judex eam ad mandatum illius nolit executioni mandare, aut aliis resistentibus effectui mancipare non possit. Super hoc*]

u Cap. 9. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 7. c. 11.

x al. ita: cum auctoritate sibi commissa, al. causam auctoritate Apostolica sibi commissam: sed plura & vetustiora ita: causam auctoritate sibi commissa.

CAP. VIII.

Si Ordinarius fert eum non canonice institutum, quem delegatus Papæ mandat in possessionem induci, non resistet violenter, sed precibus instabit, ut differat, donec Papa consulatur.

Idem. (*c. an. 1169. Romæ in Angliam.*)

SI quando *y* Clerici coram judice delegato Prælatus Ecclesiarum super Ecclesiis, quas tenent, in causam traxerint, & coram eodem judice transactione *z*, vel alio modo Ecclesias obtinuerint, in quibus certum sit eos institutionem canonicam nullatenus habuisse, nec possessionem etiam corporalem: Ordinarius judex non debet judicis delegati mandato resistere violenter *a*, sed apud ipsum instare, ut differat eos in possessionem mittere, donec nobis rei veritas innotescat.

y Cap. 10. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 7. c. 12.

z al. per transactionem.

a Vide leg. nec magistrat. ff. de injur.

CAP. IX.

Post diffinitivam executioni mandatam, expirat delegati jurisdictio.

Idem *Brixiensi Episcopo.* (*c. an. 1170. Romæ in Venetiam.*)

IN literis *b* &c. [& *inf. a*] Cons. t. t. e. quod ex quo judex delegatus per se, vel per alium, sententiam executioni mandaverit, vel mandari præceperit, ejus auctoritas & jurisdictio cessat: quia jam est officio suo functus.

[*a Quas tua nobis destinavit fraternitas, quæstiones quasdam inseruisti, super quibus solutionem tibi a nobis postulasti exhiberi, quarum siquidem una est, scilicet usque ad quod tempus judex delegatus possit se interponere, ut fiatur sui judicium, vel transactiones. Super quo*]

¶ Pitth. 8. In literis.] Pars cap. 5. de restitut. spoliat.

b Post Con. Lat. sub Alexand. III. c. 14. & 16. eod. tit. in 1. compil.

CAP. X.

Reo absente, seu per contumaciam, delegatus datus in eum ad dictum, non restituet actorem, licet possessionem, & dejectionem probare volentem.

Idem *Alex. III. Abbati sancti Albini* 9. (*c. an. 1173. Romæ in Angliam.*)

COnsultationibus *c*: (& *infra. α*) Quæsitum est, utrum si aliquis Ecclesia, vel possessione qualibet se asseverans absque judicio & causa rationabili spoliatum, & a nobis ad judices literas obtinuerit, ut intra certum tempus restituatur sibi possessio, si constiterit judici, eum esse taliter spoliatum, possessio debeat ei restitui, cum is, qui tenet Ecclesiam, vel possessionem, quam ipse requirit, antequam de literis ipsis aliquam mentionem faciat, studiorum, vel peregrinationis, vel alia hujusmodi causa se absentaverit, nec intra tempus præfixum *d* Judici possit suam præsentiam exhibere. † Super quo respondemus, quod nec potest, nec debet restitutionem habere, quamvis paratus sit coram judice delegato, testibus idoneis, possessionem, & dejectionem suam probare: nisi is, qui possidet, se per contumaciam absentaverit.

[*α Singulorum ex ministerio servitutis suscepta cogimur sagaciter respondere, ut si quid dubietatis, vel quæstionis in mente aliquorum emerserit, ab Ecclesia Romana solvatur, quæ inter alias disponente Domino meruit obtinere principatum.*]

¶ Pitth. 9. Albini.] V. C. Albani.

c Cap. 15. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. part. 7. c. 17.

d al. præfixum, et uno non vult eum venisse.

CAP. XI.

Delegatus Papæ in causa sibi commissa jurisdictionem habet super ordinarium, & quemcunque majorem.

Idem *Carnotensi* in *Episcopo* e. (*c. an. 1175. Romæ in Galliam.*)

e Cantuar. Archiep.

SAne quia *f* ex nos: (& *inf. α*) † Tum quæstioni duximus respondendum, quod Judex a nobis delegatus vices nostras gerit: unde in causa ille superior est & major illis, quorum causam suscepit terminandam *g*: ideoque si Episcopus, vel alia persona, quæ non sit de jurisdictione illius, in causa, quam ei delegamus, rebellis aut contumax fuerit, secundum qualitatem facti poterit eos interdicti, vel suspensionis sententia a judice delegato compelli: ita quod judex secundum negotii qualitatem temperate procedens, Episcopo vel ingressum Ecclesiæ, vel Sacerdotale officium interdicat, aut etiam terram illius, quæ ad jurisdictionem suam pertinet, specialiter interdicto supponat.

[*α Consulere imprimis voluisti, qualiter a nobis judex delegatus Episcopum, qui ei non subest, ad aliquid faciendum, vel dandum compellere debeat, cum causam, quæ inter Episcopum, & Clericum, & Laicum vertitur, de mandato nostro susceperit.*]

¶ Pitth. 10. Carnotensi.] 2. V. C. Cantuariensi.

11. *Sane, quia, &c.*) Junge *c. 21. inf. de appellat. & cap. penult. de testib. cogend. in 1. Collect.*

f Cap. 16. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 7. c. 2.

g Facit l. generaliter. cum not. ff. de fidejuss. & l. si duo, ff. de solut.

CAP. XII.

Si primus impetravit primam dignitatem in Ecclesia vacaturam, secundus impetravit certam dignitatem ipsius Ecclesiæ, cum vacaret, & illa postmodum vacat, debetur primo, & non secundo. h. d. & est notabilis decisio.

Idem *Eboracensi Archiepiscopo, & Episcopo Conventren.* (*c. an. 1177. Romæ in Angliam.*)

h Cap. 17. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 7. c. 20.

EX parte *h* N. nobis innotuit, quod cum ad te, frater Conventren. Episcope, nostras literas impetraverit, ut ei Archidiaconatum, quem in Ecclesia tua primo vacare contingeret, assignares: R. adversarius *i* ejus alias ad te, frater Eboracen. literas *u* impetravit, nulla de prioribus habita

i Hæc duo verba, adversarius ejus, desunt in antiq.

u vos, literas, in antiquis deest.

bita mentione, ut si avunculus suus Archidiaconatum, quem habebat in Ecclesia eadem, vellet omnino dimittere, ipsum ei faceret assignari. † Quoniam igitur, si memores fuissemus, nos pro prædicto N. literas direxisse, pro adversario nullatenus scripsissemus: mandamus, quatenus præfato N. Archidiaconatum ipsius Ecclesiæ (si vacat) non obstantibus posterioribus literis assignetis.

CAP. XIII.

Ubi contraria voluntas Papæ non apparet, delegatus juris formam servare debet, & rationabiles exceptiones admittere. Joan. Andr.

Idem *Eboracensi Archiepiscopo*. (*c. an. 1177. Roma in Angliam.*)

l Cap. 18. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 42. c. 6.

EX parte l tua: (*& infr. a*) † Quæstioni tuæ taliter respondemus, quod si quando judici delegato expediat formam sibi statutam servare, debet tamen rationabiles exceptiones admittere, & in causa juxta juris æquitatem procedere: nisi exprimatur in literis nostris, quod nullæ debeant exceptiones admitti. Quod nec nos, nec antecessores nostros credimus unquam m expressisse.

m *Vat. unquam, non est in antiq.*

[a *Quæsitum est a nobis, utrum cum causam aliquam sub certa forma committimus, judices delegati formam sibi commissam debeant sequi, ita quod rationabiles exceptiones non admittant? Super quo*]

CAP. XIV.

Delegatio facta dignitati, non expresso nomine proprio, transit ad successorem.

Idem *Abbati, & Conventui Majoris monasterii*. (c. an. 1178. *Romæ in Galliam.*)

n Cap. 19. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 46. c. 4.

QUoniam n Abbas Leicestriæ, qui suscepto mandato nostro partibus diem ad agendum præfixit, Abbatem Vinoestriæ de novo substitutum judice præmunitum, illi mandato nostro porrecto, quia sub expressis nominibus locorum, & non personarum commissio emanavit, sibi locum in causæ cognitione adjunxit: Nos sententiam illorum (sicut est justa) ratam & firmam habemus.

CAP. XV.

Si quæstionem de jure præsentandi Papa delegat appellatione remota, & sub ea forma, ut delegatus ad præsentationem ejus, ad quem viderit pertinere, ordinet Ecclesiam, per hoc non habet instituere, sed pronuntiare: & is, ad quem pertinet, instituet: & si jure suo detrahitur, licite appellat.

Idem *ec.* (*c. ann. 1179. Romæ in Galliam.*)

o Cap. 20. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. part. 47. cap. 3. p alteram.

SUper o eo vero, quod subjungere voluisti, si de præsentatione Presbyteri inter aliquos quæstione suborta, causam contigerit delegari alicui sub hac forma, ut si constiterit jus, de quo agitur, ad partem alterutram p pertinere, ad præsentationem ejusdem de persona idonea ordinet Ecclesiam, opportet an liceat delegato judici, inscio diœces. Episc. vel Archidiacono, vel Archipresbytero reclamante, præsentatum sibi Clericum in possessionem Ecclesiæ mittere: & an si Archipresbyter, vel Archidiaconus, vel Episcopus, ad quem institutio pertinet, appellaverit q, eorum sit appellationibus deferendum: † Hoc tuam volumus discretionem tenere, quod licet quæstionem, quæ de præsentatione vertitur, app. rem. committamus alicui terminandam: non tamen est nostræ intentionis diœces. Episcopo, vel Archipresbytero, vel Archidiacono præjudicium generare; ideoque præsentandus est illi, qui instituendus fuerit r, & tenebit eorum appellatio, si viderint juri suo detrahi duxerint appellandum, quia non illis s, sed partibus, inter quas causa commissa est, appellationis remedium est sublatum.

q *appellaverint.*

r *est.*

s *illi, scilicet, Episcopo, Archid. ac. vel Archipresbyt.*

¶ PITH. 20. *Idem.*] *Cenomanensi Episcopo.*

CAP. XVI.

Si causa simpliciter est delegata duobus, sententia unius non tenet.

Idem 13. (*c. an. 1180. Romæ in Galliam.*)

t Cap. 22. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 50. c. 26.

u *al. Toronsilsen. & Vapicensi, al. Torosulsensi.*

x *Vide l. falsa, §. sed si is, ff. de furt. gl. & doctor. in auth. de fidej. §. 1.*

y *affectu.*

CAusam t matrimonii, quæ inter I. mulierem, & Blanchacium 14 agitari dignoscitur, Forulsen. u & Vapicensis 15 Episcopis nos meminimus commisisse: quibus eam viro restitui mandantibus, vir mulierem cruciatibus & flagellis adeo affecit, quod invita, & coacta inter se & virum suum confessa est parentelam, sicque factum est, quod ad judicium unius eorum dimisit eandem: (*& infra. a*) † Discretioni vestræ mandamus, quatenus si inveneritis, quod præfatus B. dictam I. ad judicium solummodo alterius prædictorum x a se separasset (quia cum causa duobus committitur, sententia unius non tenet) ipsum ut eandem mulierem sicut uxorem suam benigne recipiat, & maritali affectione y pertractet, monitione præmissa cogatis. Si qui tamen apparuerint, qui (postquam ab eo recepta fuerit) matrimonium ipsorum velint, & legitime possint impetere, causam audiatis, & fine canonico terminetis.

[a *Quæ 5. filios ex eo dicitur genuisse, & XIV. annis secum sine quæstione permansisse. Unde quoniam matrimonium in Ecclesia Dei a Deo comprobatur magnum sacramentum, quod sine rationabili, & evidenti causa non debet dissolvi, præsertim cum non ab homine, sed a Deo fuerit institutum.*]

¶ PITH. 13. *Idem.*] *Arelatensi Episcopo, & Sanctæ Mariæ in Via lata Diacono Cardinali.*

14. *I. mulierem, & Blanchacium.*] *Ermengardam, & Blasium.*

15. *Forulsen. & Vapicensi.*] *Forojuliensi & Vapincensi.*

CAP. XVII.

Delegatus, qui est dominus impetrantis, recusari potest.

Idem *Oxoniensi, & Vimonien. Episc.* 16 *& Abbati Herfor.* 17 (*c. an. 1180. Romæ in Angliam.*)

z C. 4. *qui filii sint leg. in 1. compil. adde c. 3. infr. de dolo & contum.*

CAusam z 18, quæ inter F. & R. de nativitate Agathæ vertitur, vobis, fratres Episcopi, & London. Episcopo commisimus terminandam. Verum quoniam idem F. præfatum Londonen. Episcopum habebat suspectum, pro eo quod dominus est prædicti R. ipsum amovendum, & te, fili Abbas, loco ipsius a duximus subrogandum.

a *illius.*

¶ PITH. 16. *Oxoniensi, & Vimonien.*] V. C. *Coventriensi Episcopo.*

17. *Abbati Herfor.*] *Abbati Herfordensi.* V. C. *Abbati Huem.*

18. *Causam &c.*] Junge *cap. 4. qui fil. sint legit. & cap. 3. de dol. & contum.*

CAP. XVIII.

A subdelegato delegati Papæ, qui subdelegavit non in totum, non ad Papam, sed ad ipsum delegatum appellari debet.

Idem 19 (*c. an. 1180. Romæ.*)

b Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.

COm b te consulente 20: (*& inf.*] Si super causa, quæ tibi ex nostra delegatione committitur, a personis Ecclesiasticis, una, vel pluribus, quibus (ut parcatur laboribus partium, & expensis) cognitionem ipsius causæ & testium examinationem (sententia tibi reservata) committis, appellatum fuerit interposita, hujusmodi appellationis tuitione causam ipsam indiscussam relinquere teneris.

¶ PITH. 19. *Idem.*] *Cantuariensi Archiepiscopo.*

20. *Cum te consulente.*] Vid. *cap. 27. infr.*

CAP. XIX.

Morte delegantis non expirat jurisdictio delegati, coram quo lis erat contestata.

Lucius III. c *Cantuariensi Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis.* (*c. ann. 1183. Romæ in Angliam.*)

c *Innocent. III.*

d Cap. un. eod. tit. in 3. compil. & post Conc. Lat. p. 7. c. 22.

REIatum est: d (*& inf.*] † Nos itaque consult. vestræ resp. quod si lis fuerit ante præd. nost. obitum contestata, mandatum morte mandatoris nullatenus expiravit. Si vero ante litis contestationem decessit, non est a judicibus, quos delegaverat, ex delegatione hujusmodi procedendum.

CAP. XX.

Si delegatus citavit ante mortem delegantis, perpetuata est ejus jurisdictio. Et appellationi renunciat, qui coram judice, a quo appellavit, litem prosequitur.

Urbanus III. *de Vvelebech. & de Olsefton.* ec *Abbatib.* (*c. an. 1186. Romæ in Angliam.*)

e Cap. 23. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 48. c. 3.

GRatum e 21 gerimus, (*& inf. m.*] Sane consuluit nos devotio vestra, an ante obitum delegantis proposita citatione edicto, lite vero post mortem contestata nihilominus debeat in causa procedere delegatus. Et utrum is intelligatur appellationi renunciasse, qui ea interposita ad producendos testes inducias postulavit, & demum productioni, & allegationi renuncians, attestationes petiit solenniter publicari. † Nos autem inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod cum in casu priori citatione facta, negotium sit quasi cœptum, & maxime si delegatus non sit certus de obitu delegantis, potest & debet in causa procedere, tenebitque, quod justitia fuerit pravia definitum. In secundo vero casu videtur ab appellatione recessum, si secundum ea, quæ præmissa sunt, eum, qui appellaverit, constiterit processisse.

[m *Et acceptum, quod in negotiis vestræ discretioni remissis debitam curam impenditis, & in his, quæ ad dubitationem faciunt, pro gravitate vestri officii censuram sed. Apost. postulatis.*]

¶ PITH. 21. *Vvelebech, & de Olsefton.*] Anton. August. *cap. 25. tit. 13. col. 1. pag. 30.* B. Vvellebert, & de Ofecen.

21. *Gratum gerimus.*] Vide *l. & quia, ff. de jurisdict. & cap. 25. infr. de testib.*

CAP.

CAP. XXI.

Si causa committitur tribus delegatis, cum clausula, quod si non omnes, &c. priusquam appareat de impotentia tertii, duo procedere non possunt. Et si procedunt, nihil agunt: hoc dicit, usque ad §. adjicimus.

Celestinus III, (c. an. 1194. Romæ.)

PRudentiam f tuam &c. (& inf.) Quinto loco supplicas informari, utrum cum tribus causa committitur, ita quod si omnes interesse nequiverint, duo eam nihilominus exequantur: si reus a duobus tantum fuerit convocatus, venire necessario teneatur. Et si citatus a pluribus coram duobus comparuerit, tertio nec veniente per se, vel g per literas (ut solet fieri) excusante, an duo præsidentes in causa possint procedere, & eam sententiæ calculo terminare? † In hoc casu taliter respondemus, quod cum aliquis delegatorum Judicum per certum nuncium, vel excusatoriam literatoriæ destinatam non ostenderit, se interesse non posse, vel aliasde eadem canonice constare non poterit, reliqui procedere ad causæ cognitionem h non debent: quod si processerint, nihil reputabuntur egisse. Illa quippe fuit antiqua sedis Apostolicæ provisio, ut hujusmodi causarum recognitiones i duobus, quam uni, tribus, quam duobus libentius delegaret, cum (sicut canones attestantur) integrum sit judicium, quod plurimorum sententiis confirmatur. Mandati siquidem excedere fines probaretur, si quis citra formam rescripti accepti præsumeret judicare.

f Cap. 3. eod. tit. in 2. compil. Alio locum in quibus sunt cetera fragmenta hujus cap. indicat hic Glossa.
g nec, ut quodam vetustissima.
h Facit ad hoc glossa vel. magistros. C. de med. & profess. lib. 10.
i cognitiones.

Clausula, si non omnes poteritis, sub impotentia includit voluntatem, quod patet sic ridum jurisdictionem comprehendum. Idem in duobus datis cum clausula, quod si ambo. h. d. usque ad §. sexta.

§. 1. Adjicimus etiam, quod ubi fuerit in commissione appositum, ut si omnes interesse nequiverint, duo a eam nihilominus exequantur: si aliquis ex ipsis, cum possit, noluerit interesse, duo nihilominus in causa procedant, licet ille tertius gravissime sit arguendus pro eo, quod mandatum Apostolicum exequi subterfugiat, aut contemnat. Idem quoque per omnia dicimus observandum in l causa, quæ committitur duobus, eo apposito, ut si ambo interesse nequiverint, alter nihilominus exequatur.

k In quibusdem manuscriptis duo verbum nihilominus, &c.
l al. de causa.

Si reus coram delegato objicit excommunicationem actori, quam non probat intra tempus debitum, audiatur actor: si vero probat, delegatus absolvet alterum, si excommunicatus est propter causam sibi commissam: si propter aliam, ad excommunicatorem suum illum remittet: qui si non vult eum absolvere, delegatus Papæ eum absolvet, nisi sit de casibus Papæ reservandis. h. d.

§. 2 Sexta nobis proposita ex parte tua quæstio continebat, quod cum aliquibus judicibus causa committitur, & quandoque contingit, quod reus actori objicit, quod stare non potest in judicio, utpote vinculo excommunicationis adstrictus: si reus non valet statim eum probare excommunicatum, sive non possit, an actor nihilominus audiri debeat, donec super eo, quod objicitur, rei veritas fuerit patefacta? † Hanc dubitationem taliter m removemus, quod si ille, qui tale n objicit, statim, vel infra terminum competentem non probaverit legitime, quod intendit, actor permitti debet, ut sine offendiculo quolibet audiatur. Cæterum si vel ex confessione actoris, vel alio o quolibet modo legitime constiterit esse actorem vinculo excommunicationis adstrictum, a judicibus delegatis secundum formam Ecclesiæ valet absolvi, ita ut si propter aliam justam causam, & evidentem ab ordinario judice, vel delegato excommunicatus fuerit, ad excommunicatorem debet absolvendus remitti: qui p si malitiam adhibuerit, delegati judices q de ritu Ecclesiastico libere exequantur, dummodo non sit tale genus excommunicationis illius, cujus absolutio sedi Apost. reservetur. Exploratum siquidem juris existit, ut delegatis judicibus, quibus principale committitur, & accessorium committatur.

m al. amovemus.
n al. taliter sola quod objicit.
o aliquo.
p scilicet excommunicator.
q al. de ritu.

Absolutus a delegato super causa, pro qua fuerat excommunicatus, coram excommunicatore parebit, seu respondebit super illa causa, nisi sit alteri delegata: & si excommunicatores malitiose distulerint, delegatus, qui absolvit, cognoscet. h. d.

§. 3. Si vero ab his fuerit, præstito juramento, quod stabit mandato Ecclesiæ, absolutus, rursus interrogas, an coram eisdem delegatis r, vel ordinario, a quo excommunicatus extitit, teneatur super eadem causa, pro qua excommunicatus fuerat, respondere, & quorum debeat judicio, vel mandato stare? † In quo casu taliter respondemus, quod coram ipsis excommunicatoribus super illa causa, pro qua fuerat excommunicatus, stare debet, & eorum servare mandatum, nisi specialiter fuerit illud aliis s judicibus a sede Apost. delegatum. Quod si excommunicatores malitiose distulerint, tunc delegati eandem jurisdictionem, quam in principali, & in accessorio exercebunt.

r Qui paulo ante absolverunt eum.
s Vox, judicibus, deest in omnibus manuscr. & in uno ita: nisi specialiter illud fuerit: in alio vetustissimo ita: nisi specialiter fuerit illud negotium, &c.

CAP. XXII.

Si causa simpliciter delegatur tribus, duo sine subdelegatione tertii procedere non possunt. Quod si fecerint, ab eis poterit appellari. Idem, si sint dati cum clausula, quod si non omnes; non enim valet processus duorum tertio inconsulto. hoc dicit, comprehendendo utrumque intellectum.

Innocentius III. *Rheginen. Archiepiscopo, & Episcopo Cephadulensi.* t 23 (ann. 1198. Romæ in Calabriam.)

CUm causa u, quæ vertitur inter Montis Regalis, & Rosan. Archiepiscopos, super quibusdam decimis Panormitano, & Capuano Archiep. & tibi f(rater) Reginen. commissa fuisset a nobis fine debito terminanda, prædictus Archiep. Montis Regalis (sicut accepimus) ad primam Panormitani, & Capuani Archiepiscoporum citationem accessit, in quorum præsentia excipiendo proposuit, quod pro deabec causis eorum non deberet stare judicio: tum quia ipsa causa tribus fuerat judicibus delegata, & idem x ab illis duobus tecum (te frater Rhegin. inconsulto, nec vices tuas super hoc committente) ad judicium fuerat evocatus, tum quia ante ipsorum citationem, & notitiam literarum, pro eadem causa nuncium suum ad Apost. sedem transmiserat, in quo decretalem y Alexandri Papæ præd. n. sibi affirmabat apertius suffragari. At iidem Archiepiscopi exceptiones ipsius nolentes admittere, contra eum, ut responderet, interlocutoriam sententiam protulerunt: propter quod ad sedem Apost. appellavit: (& inf. z) † Fraternitati vestræ mandamus, quatenus si vobis constiterit, prædictos Archiepiscopos exceptiones prædictas nullatenus admisisse: non obstante eo, quod per ipsos factum est, decimas ipsas, quibus prædictus Montis Regalis Archiepiscopus se, postquam nuncius suus propter hoc ad sedem Apostolicam accesserat, asserit spoliatum, præcipue cum easdem tam sibi, quam Ecclesiæ suæ a sede Apostolica asserit confirmatas, sive per laicalem potentiam, sive per eosdem judices factum sit, cum fructibus inde perceptis restitui faciatis, & audientes postmodum, quantum de jure poteritis, quicquid fuerit quæstionis.

[& *Nos igitur inquisitionem prædictorum, & decisionem canonicam vestræ discretionis examini committentes.*]

¶ Pitu. 23. *Cephadulensi.*] *Cephaludensi.* Eotat. pag. 252. 53. 54. *epist. Innocent.*

t al. Cephaluden.
u Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.
x Ipse.
y Hanc habet, inf. c. ad hæc, sicut, de appell.
z Videl. quemadmodum cum gloss. C. de agric. & cens. lib. 11.

CAP. XXIII.

Si duo sunt delegati cum clausula, quod si ambo, &c. uno recusato, alter solus procedere potest, nec tenet processus, si cum recusato procedat.

Idem *Conventui de Conchis* 24. (an. 1199. Romæ in Galliam.)

CUm super a Abbatia monasterii vestri b, inter vos, & S. quondam Abbatem vestrum fuisset quæstio agitata, demum super ea ad Lexon. c 25 Episcopum, & Abbatem de Becco 26 nostræ fuerant d literæ destinatæ (& inf.) † Quamvis idem Abbas, antequam appellaretur ab eo, juxta formam literarum nostrarum procedere permisisset, quia tamen pro eo, quod cum ipso Episcopo interlocutus est, appellationem prius ab eodem Episcopo interpositam non tenuisse, de jure sine ipso, cum e posset, & nollet negotio interesse, per consequentiam f confessus est, se non posse mandatum Apostolicum adimplere, nec suæ intentionis extitit, ut sine conjudice suo aliquid diffiniret, & cum eo, qui tum Judex esse desierat, aliquid super prædicto negotio rite disponere non valebat, voluntate, ac potestate sibi mutuo adversantibus, cum noluerit, quod potuerit, & quod voluerit adimplere nequiverit g: quod a duobus factum fuerat h, effectum non potuit de jure obtinere.

¶ Pitu. 24. *De Conchis.*] Ebroicensis diœcesis. *Tea Bereasc.* Odericus Vitalis Monachus Ebrulfianus, *lib* 4. *histor. Eccles.* Igitur Rogerius de Toenio Cœnobium Castellionem, alias de Conchis construxit, &c.

25. *Lexovien.*] *Lexoviensem.*

26. *De Becco.*] Herluinus miles voti sui memor, sæculum reliquit, & in patrimonio suo, in loco, qui *Beccus* dicitur, Cœnobium sanctæ Dei genitrici Mariæ condidit. Idem Odericus. *ibid.*

a Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.
b al. nostri de Conchis.
c Lexoviens.
d fuerunt.
e dum.
f consequens.
g Videl. si cum tuam personam, cum Gl. in verb. negotio gesto, in fin. C. de contrah. & committ. stipulat.
h fuit.

CAP. XXIV.

Si jurisdictio delegati expirat in termino peremptorio, quem partibus assignavit, post congruum horam peremptorii, eidem non expectabit contumacem. Si non expirat, potest expectare in diem alteram, & iterum citare, si vult.

Idem *Archiepiscopo Toletano* 27. (c. an. 1203. Romæ forte in Hispaniam.)

COnsuluit i nos tua Fraternitas, utrum cum ad recipiendos testes, depositiones publicandas eorum, vel sententiam proferendam, peremptorie citatæ sunt partes, & earum altera se absentat contumaciter die data, an circa ultimam saltem partem diei tibi sit in negotio procedendum, vel in diem

i Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.

alte-

expectandam potius subsequentem, & si expectaveris, utrum contumax iterato sit citandus, cum non fuerit die pertibus assignato processum? † Nos autem credimus distinguendum, utrum jurisdictio duret post terminum peremptorium, an expiret in illo. Si durat in diem alteram, aequitate suadente, poteris expectare: nec erit pars contumax peremptorio elapso citanda, nisi gratiam fecerit et benignitas judicantis. Si autem expirat, nisi partes, cum id possint, se tibi praesentaverint ea hora, qua congrue possis procedere ad exequendum id, propter quod eis legitime terminum peremptorium assignasti, extunc exequi poteris quod intendis, ne frustra judicialis instantia evanescat. Ne vero judicium Ecclesiasticum exerceatur in tenebris, quia juxta testimonium veritatis n, qui male agit, odit lucem. Licet etiam secundum consuetudinem, & constitutiones legitimas more Romano dies a medietate noctis incipiat l, & in media m noctis desinat subsequentis (unde quod in duabus dimidiatis noctibus agitur, perinde fanxit habendum legalis auctoritas, ac si qualibet parte lucis agatur) non tamen eam procedendi horam congruam intelligimus, ex qua possis ante noctis tenebras perficere, quod inquiris. Porro discretus Judex in assignatione peremtorii non debet jurisdictionem suam (nisi necessitas exigat) adeo coarctare. n

¶ Pith. 27. Toletane.] V. C. Torcellano.

n Joan. 3.

l Vide l. more Rom. ff. de fer. Item in leg. aut facta. §. tempus, ff. de pœn. & l. hæc verba, in fin. ff. de verb. sign.

m al. medietate.

n Vide Abb. in hunc locum.

CAP. XXV.

Ex novo causa removetur delegatus, etiam post litem contestatam, & alius subrogatur.

Idem Innoc. III. *Abbati de Bordellia* o *ad, & Priori sancti Sepulchri. (c. an. 1204. Romæ in Angliam.*

o al. Rorec. al. Bordelis.

INsinuante R. presbytero sancti Suidaci q 29, ad audientiam nostram pervenit, quod cum causam, quæ super jure parochiali inter ipsum, & T. 30 vertebatur, Vigorn. Episcopo, & Conjudicibus suis a nobis obtinuerit delegari, postmodum (licet fuerit in eadem quæstione processum) tractatum, etiam ante diffinitivæ sententiæ calculum, idem Episcopus dictum R. in familiarem admisit: sine quo alii Conjudices r (secundum quod in nostris literis mandabatur) in causa procedere non valebant, & alter ipsorum Conjudicum s Officialis est Episcopi supradicti: propter quod ad verisq. partes poterat suspectus haberi: unde cum tam Episcopus, quam Officialis prædictus (utpote quos idem R. in judices postularat t, & ipse familiaris eorum postmodum est effectus) ab adversa parte possent merito recusari, decisionem ipsius causæ vestræ petiit discretioni committi. † Quocirca mandamus, quatenus, si est ita (nisi postquam familiaris ejus est effectus, litigator consenserit coram illis) in causa, secundum priorum u continentiam literarum (ratione prævia) procedatis, alioquin partes ad priorum judicum revertantur examen.

p Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.

q al. Albani.

r judices.

s judicum.

t postulavit.

u priorum

¶ Pith. ad. De Bordellia.] de Bordella.

29. Saldoc.] Forte Osvvaldi Glocestrensis, de quo contentiones inter Archiepiscopos Cantuariensem, & Eboracensem, pag. 134. histor. Cantuariensis, de Episc. Cantuariens.

30. T.] Thomam, Rectorem Capellæ Sancti Joannis de Glaveroia, Vvigorniensis diœcesis, hist. Cantuar.

CAP. XXVI.

Delegatus Papæ sententiam suam exequi potest usque ad integrum annum. h. d. & est casus singularis.

Idem Priori sancti Fridiani. x (c. an. 1205. Romæ in Hetruriam.)

x al. Episcopo Franzisino.

QUaesiti y quid per censuram Ecclesiasticam z (& infra.) si vero delegatus a nobis excommunicet illum qui rei judicatæ parere contemnit: licet aliquibus videatur, quod sit functus officio, ut ulterius non habeat ex delegata sibi jurisdictione processum: alii autem dicant, quod jurisdictio ejus duret, donec sententiæ pareatur, ut interim absolvere possit parere volentem: † Nos tamen per æquitatis semitam incedentes, præsentium auctoritate statuimus, ut delegatus a nobis, non solum usque ad quadrimestre tempus, quod ad solvendum debitum a lege conceditur, sed usque ad integrum annum jurisdictionem sibi commissam ad exequendum sententiam valeat exercere: sicut observatur in illo, qui ante litis a contestationem contumax invenitur.

y Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.

z Quid per censuram Ecclesiasticam intelligatur, traduntur. quæstiuncula, infra de verb. sign.

a litem contestatam.

CAP. XXVII.

Delegatus Papæ potest principium, medium, & finem causæ conjunctim, & divisim subdelegare. h. d. usque ad §. verum.

Idem Cantuarien. Archiepiscopo. (c. an. 1206. Romæ in Angliam.)

SUper b quæstionum articulis, de quibus nos consulere voluisti, c respon. quod per constitutionem nostram consultationi Alex. Papæ nullatenus derogatur, sed illa per istam exponitur, imo in illa veniam, quæ in illis fuerant prætermissa, supplentur. Ipsi namque respondit, quod si super causis, quæ alicui ex Apostolica delegatione committitur, a personis Ecclesiasticis, non, vel pluribus, quibus delegatus (ut parcat laboribus partium, & expensis) causæ cognitionem ipsius, & testium examinationem, sententia 32 sibi reservata committit, appellatio d fuerit interposita: hujusmodi appellationis intuitu, causam indefinitam relinquere non tenetur. † Nos autem statuimus, quod licet is, cui causa committitur remota appell. non possit eam aliis sine provocationis obstaculo delegare 32, si tamen delegatus a nobis, vel judex quicunque non tam cognitorem, quam executorem ad aliquem e certum articulum quempiam deputaverit, ab eo (nisi modum excedat) non liceat appellari, dummodo de partium deputetur, vel recipiatur assensu. Quod si delegatus a nobis vel litis exordium, vel causæ finem, nedum totum negotium et duxerit committendum, ab ipso tanquam a judice licite provocetur: cum & lis ante judicem debeat contestari, & causa per judicem diffiniri. Intentionis igitur nostræ fuit (sicut ex tenore constitutionis præmissæ potest liquide deprehendi) quod, ut judicialis auctoritas liberius valeat exerceri, delegatus a nobis licite possit & principium, & finem, & medium causæ sibi commissæ, non solum conjunctim, sed etiam divisim aliis delegare, f non obstante quod dicitur, quod Judex debet cognoscere per seipsum in principio, in medio, & in fine: cum antequam ferat sententiam, universa, quæ acta sunt in judicio, investigare debeat diligenter.

d In causa appellationis multa salubriter statuit Concil. Trident. sess. 13. de reform. c. 1. & sess. 24. de reform. c. 20. & 10. & aliis locis.

e In aliquot manuscr. ita ad discutiendum aliquem.

f Vide l. a judice C. de judic. & Gl. in l. sæpe audere, ff. de off. præsid.

A subdelegato cum jurisdictione appellari potest: secus, si sine jurisdictione, nisi modum excedat: tunc enim potest recusare, nisi datus sit de partium consensu. Abbas.

§. 1. Verum cum totam causam committit alicui, vel principium, aut medium ejus, ab eo tanquam a judice potest licite provocari. Cum autem alicui medium g tantum committit, ab ipso tanquam ab auditore provocari non potest: nisi mandati fines excedat h, vel merito sit suspectus, unde ut valeat recusari, provide statuimus, ut de partium detur, vel recipiatur assensu.

g media.

h Vide auth. qua in provincia, cum nov. C. ubi de crim. agi op.

A subdelegato non in totum, appellatur ad subdelegantem, non autem ad primum delegantem. Secus, si in totum. h. d. usque ad §. quem vero.

§. 2. Porro cum delegatus a nobis jurisdictionem suam in alium transfert totam, si fuerit appellandum, non ad eum, sed ad nos appellari debebit. Cum autem sibi aliquid de jurisdictione reservat 34, si causa sit ei appellatione remota commissa, non ad nos, sed ad eum poterit de jure appellari. Unde si forsitan appellaretur ab eo, cui medium causæ i committitur, sive cognitor, aut executor dicatur, vel (quod melius est) auditor, pro eo quod vel mandati fines excedat, vel merito sit suspectus: nihilominus tamen delegatus a nobis juxta consultationem præmissam, causam poterit definire, ut parcatur laboribus partium, & expensis.

i al. cui medium causæ committit. al. cui medio causæ committitur.

Auditor datus sine partium consensu, recusari potest ut suspectus, non tamen sine causa. Abbas.

§. 3. Eum vero, quem delegatus a nobis deputaverit auditorem, neutra partium poterit recusare, nisi coram eo justam recusationis causam ostendat. k

k Facit l. apertissimi, & l. cum specialis, C. de jud.

Si unus ex duobus delegatis Principis cum clausula appell. rem. subdelegat alteri acceptanti, non potest acceptans subdelegare, nec appell. rem. procedere, quod tamen ante acceptationem poterat: & si ab isto fuerit appellandum, appellabitur ad Papam, etiamsi fuerit subdelegatus non in totum, hoc dicit, secundum intellectum veriorem.

§. 4. Si vero duo sunt a Principe delegati, & unus committit vices suas alteri, ille non potest, nec l debet appellatione remota procedere, nec causam alii delegare m, quamvis in commissione facta duobus contineatur expressum, ut appell. rem. alter possit procedere sine altero, si non possunt ambo pariter interesse. Quia quod potest ex sola jurisdictione sibi n a Principe delegata, non potest eum jurisdictione sibi a condelegato commissa. Unde si ab eo fuerit appellatum, licet aliquibus visum fuerit, quod ad condelegatum valeat appellari, nobis tamen videtur, quod ad primum delegantem appellandum est delegantem, propter rationem superius assignatam.

l Hæc duo verba, nec debet, d sunt in antiquis.

m Vide v. a judicio. C. de jud.

n suo.

Si delegatus Papæ subdelegat non in totum, pars a subdelegato non poterit appellare, ex eo, quod datus sit sine suo consensu: potest tamen recusari in ostendendo causam justam coram delegato, & tunc delegatus definiet: a quo etiamsi noluerit recusationem admittere, appellatur ad Papam. hoc dicit.

§. 5. Ejus ergo appellatio, de quo tua fraternitas nobis scripsit, si nostræ constitutionis occasione ad nostram audientiam appellavit, pro eo quod delegatus a nobis reservata sibi definitiva sententia audientiam causæ commisit quibusdam, qui de partium o assensu nec dati sunt, nec recepti: nisi contra eos justam recusationis causam ostenderit, vel paratus fuerit ostendere coram Judice delegato, non debuit impedire, quo minus procederent auditores. Qui etiamsi tanquam suspecti fuissent merito recusati, delegatus tamen a nobis nihilominus potuisset, sublato appellationis diffugio, causam judicialiter expedire. Quod si ju-

o ipsius.

si justam recusationis causam noluit admittere delegatus, sed coram suspectis eum litigare p cogebat, a tali gravamine licite potuit q ad nostram audientiam appellare: quodque r post appellationem hujusmodi est præsumptum, judicari debet irritum, & inane.

p mulctu, in antiquior. q poterit. r quicquid post, &c.

¶ Pith. 31. Sententia.] Sententiæ pronunciationis.

32. Delegare.] Ut Delegatus a Principe, sic a Pontifice Delegatus Judicem dare potest, nec ab eo potest appellari.

* Alii delegato.] Authentic. ad hæc, c. de Judic. hoc tamen in nov. 60. scriptum est de Magistratu publicis negotiis occupato, non de Judice a Principe delegato, cui ea constitutio non permittit delegare.

34. Aliquid de jurisdictione reservat.] Hoc pro Conservatoribus privilegiorum Apostolicorum Delegatis a summo Pontifice in partibus Galliæ, inter quos est Abbas Sanctæ Genovefæ Parisiis, qui etiam delegatus est ad cognoscendum de appellationibus a Delegatis suis, aut Subdelegatis cum clausula, si eas ad nos duxerimus revocandas: & ita fuit judicatum in Supremo Galliarum Senatu, ann. 1580. 29. Jul. inter Priorem, & Conventum Abbatiæ de Ripetorio, Gallice, La Rivour, Ordinis Cisterciensis in diœcesi Trecensi; & Fratrem Stephanum de Nisey Abbatem S. Lupi Tricassini: & hoc fit pro conservatione ingenuitatis Ecclesiæ Gallicanæ.

CAP. XXVIII.

Delegatus Papæ, nisi malitiose se exoneret, subdelegatum compellit ad suscipiendam subdelegationem: in coactione tamen desert suæ dignitati, & personæ, h. d. usque ad §. Item cum totum.

Idem *Episcopo Helien.* (*c. an. 1206. Romæ in Angliam.*)

a Cap. 7. eod. tit. in 3. compil. t al. taliter duximus.

PAstoralis s officii 35: (*& inf. a*) † Consultationi tuæ duximus t respondendum, quod cum delegato a Principe jurisdictio dandi judicem sit a lege concessa (dummodo ipse exonerare seipsum malitiose non quæret) potest compellere renitentem, eo quod jurisdictio illa nullius videretur esse momenti, si coercitionem aliquam non haberet: delegatus tamen debet solicite providere, ut si personis superioribus (exigente necessitate) negotium duxerit delegandum, in coactionibus inferendis dignitati deferat, & personæ. u

u Vid. l. capitalium, & ibi Bart. ff. de pœnis, facit quod not. in l. 1. ff. eod.

[*a Diligentia, & solicitudo, quam geris circa executionem mandatorum nostrorum, & zelus tuæ sollicitudinis nos invitant, ut quamvis simus multiplicibus occupationibus præpediti negotiorum, nos tamen ad horam subtrahimus nosmetipsos, in qua tuis studeamus consultationibus responsum. Consuluit etenim nos tua fr. discretio, utrum si delegatus a Principe causam sibi commissam voluerit alii delegare, nolentem delegationem suscipere ad ipsam suscipiendam valeat coarctare.* Sed quod de Fr. n. consulis.]

Delegatus Papæ sicut potest committere totam causam, ita potest citationem, & punire contemnentem acceptare, h. d. Abbas.

§. 1. Item cum totum negotium alii possit committere delegatus, sicut superius est expressum: citationis officium potest cuilibet (discretione prævia) demandare, ac punire merito contemptorem.

Si Papa scienter commisit appellationem interpositam a suo delegato data cum clausula, appellatione remota, jurisdictio primi delegati est interim suspensa, quoad executionem, hoc dicit, secundum verum intellectum.

§. 2. Præterea postulasti, si cum a sententia lata auctoritate literarum nostrarum, in quibus appellatio est inhibita, fuerit appellatum, & literæ post appellationem ad judices alios emanaverint, an ad mandatum posteriorum judicum executio sententiæ a prioribus delegata debeat retardari, ut priores judices ipsam neque per se, neque per alios exequantur. † Nos autem inquisitioni t. t. quod cum appellationis causam ex certa scientia judicibus aliis committimus cognoscendam, appellationem videmur recipere, ac jurisdictionem priorum judicum revocare x, ut interim executio sententiæ suspendatur, donec appellationis merita plenius fiat discussa: (*& infra.*)

x Vide text. in l. 1. cum ibi notat. ff. ad Turpil.

Ordinarius ad mandatum delegati exequitur sententiam, etiamsi sciat eam injustam. Abbas.

§. 3. Quia vero sæpe contingit, quod executio sententiæ Ordinario demandetur: quæsivisti, an si ipsam injustam esse cognoverit, debeat eam executioni mandare? an sit ei potius subsistendum? † Attendentes itaque, quod non cognitio, sed executio tantum demandatur eidem: respondemus, quod cum ordinarius teneatur obsequi delegato, etsi sciat sententiam illam injustam, exequi nihilominus tenetur eandem, nisi apud eum efficere possit, ut ab hoc onere ipsum absolvat. (*& infra.*)

Delegatus, qui impeditur die statuta procedere, partem hoc procurantem punit: & quantum ad diem illam causam committit, appellatione remota, in odium procurantis, nisi partes negotium prorogent. Abbas Sic.

§. 4. Cum autem sæpe contingat, ad diem, quam judex delegatus a nobis partibus assignavit, earum altera procurante, ut negotium prorogetur, judicem ipsum a Rege, vel Archiepiscopo evocari: Nos perversorum volentes malignitatibus obviare, decernimus, ut si delegato constiterit hoc fuisse alterius partis malitia procuratum, ipsam puniat animadversione condigna: & (ne aliquod lucrum ex hujusmodi fraude reportet) personæ neutri parti suspectæ, quantum ad diem illum, committat ipsum negotium audiendum, quæ in ipso, appellatione remota, procedat; nisi forte partes consenserint negotium prorogari.

¶ Pith. 35. Pastoralis officii.] Math. Paris, pag. 310. cap. 33. de appellat. cap. 1. de Sacram. non iterand. cap. penult. de his, quæ fiunt a Prælat. sin. consens. Capitul. cap. 27. de donat. cap. 28. de decim. cap. 29. de jur. patron. cap. 19. de privileg. c. 4. de exceptionib. quæ omnia sunt ex rescripto ad consulta Eliensis Episcop. ex Anglia.

CAP. XXIX.

Subdelegatus a delegato Papæ jurisdictionem non habente, potest coercere impedientem, hoc dicit, comprehendendo intellectum.

Idem *Abbati sancti Hilarii* y 36 *magistro G. Canon. Torvisino* 37. (*an. 1207. Romæ in Venetiam.*)

y Hilarii Plebano S. Pauli Castell. diœces. & magistro G. Can. Fusen. Torvisien. a Cap. 8. eod. tit. in 3. compil.

EX literis z Patriarchæ Graden. (*& inf. a*) † Mandamus, quatenus, nisi vobis constiterit, quod literæ, quæ secundo loco ad Archipresbyterum Paduanum impetratæ dicuntur, de prioribus literis ad Primicerium Graden. & Plebanum sanctæ Sophiæ obtentis, expressam fecerint mentionem, ut per secundas primæ appareant revocatæ: cum primos Judices auctoritate literarum nostrarum jurisdictionem non sit dubium habuisse, quam potuerunt postmodum Patriarchæ, quoad executionem sententiæ demandare, ex qua coercitionem etiam idem Patriarcha acceperat: cum hujusmodi demandata jurisdictio delusoria videretur, si subdelegatus hujusmodi coercitionem aliquam non haberet: interdicti sententiam ab eodem Patriarcha in Castellan. 38 Archidiac. promulgatam, pro eo quod ejusdem Patriarchæ executionem impediens, ejus a literas, quibus mandatum prædictorum Judicum continebat, legi in publicum non permisit b: tamdiu faciatis inviolabiliter observari, donec eidem Patriarchæ de injuriis irrogatis sufficienter fuerit satisfactum. Si vero constiterit primas literas per secundas legitime revocatas: cum appareat primos Judices jurisdictionem nullam penitus habuisse, & ita constat per consequentiam, Patriarcham ipsum non recepisse jurisdictionem, vel coercitionem aliquam ab eisdem, prædictam interdicti sententiam denuncietis irritam, & inanem.

a al. ejusque literas.
b Vid. l. si quis id quod ff. de jurisd. omn. jud.

[*a Accepimus, quod cum dil. fil. Graden. Primicerio, & Plebanus S. Sophiæ de Venetiis, quibus causa, quæ inter Clericos sancti Justini, & A. Presbyterum super eo, quod idem Presbyter Clericum se ipsius Ecclesiæ asserebat, agitari dignoscitur, a nobis fuerat delegata: mandassent eidem, ut Clericos memoratos, qui per Archipresbyterum Paduan. ad quem fueras super eodem negotio quoddam a nobis rescriptum obtentum, in quo, sicut asseritur, de prioribus literis mentio non fiebat, denunciari fecerunt excommunicationis sententiæ subjacere, nisi prædictum Presbyterum in fratrem reciperent, & in fratrem, idem Patriarcha denunciaret anathematis vincula non ligatos: ipsi nolens eisdem Judicibus in hac parte parere, qui nostra fungebantur auctoritate: maxime cum ven. fr. n. Castellan. Episcopus ipsi super hoc parendum non duxerit, requisitus, Clericis sanctæ Mariæ formosæ mandatum supradictorum Judicum per suas literas nunciavit, quas dil. fil. n. Archidiacon. Castell. Plebanus ejusdem Ecclesiæ legi publice coram populo non permisit.* & infra. *Unde considerans idem Patriarcha Archidiac. ipsum per tantarum injuriarum excessum, non se tantummodo, sed etiam Graden. Ecclesiam, imo nos ipsos graviter offendisse, tam ipsum Archidiacono, quam prænd. Ecclesiam Ecclesiastico supposuit interdicto.* & inf. *Cum igitur super præmissis, & aliis utriusque Partes per procuratores fuissent coram dil. fil. J. SS. Cosmæ, & Damiani Diac. Card. quem auditorem dedimus eisdem, dimicarunt litigantes, & ipsi nobis, quæ audierat, fideliter retulisset: quia nobis constare non potuit, an per literas, quæ ad Paduan. Archipr. impetratæ dicuntur, cum nobis ostensæ non fuerint, revocatæ fuerint aliæ literæ ad prædictos Primicerium, & Plebanum obtentæ, causam ipsam vestro examini duximus committendam, per A. S.*]

¶ Pith. 36. Hilarii.] *Hilarii* Tua. Benef. *Hilarii, & Benedicti de Venetiis Ordinis Sancti Benedicti Diœcesis Castell.*

37. *Torvisino.*] *Terraconensi.*

38. *Castellan.*] al. *Castellan Castelleri, Castanetensi.* Sicut notatur in Taxa manuscripta Beneficiorum.

CAP. XXX.

Jurisdictio delegati, re integra, morte mandantis expirat.

Idem *Episc. Pictaviensi.* c (*c. an. 1208. Romæ in Galliam.*)

c al. Parmensi.

LIcet d undique: [*& inf. a*] Cum igitur duxerit requirendam, si causam tribus Judicibus delegamus, apponi in literis nostris illam clausulam faciatis, quod si non omnes his exequendis potueritis interesse, duo vestrum nihilominus eam e exequantur: & unus postquam commiserit exidam ex aliis vices suas, de medio sit sublatus, tertius ut suspectus merito recusetur: an collega superstes suo nomine, ac defuncti

d Cap. 9. eod. tit. in 3. compil.
e ea.

functi possit negotium definire? † Inquisitioni t. c. r. quod si jurisdictione a suo sibi collega delegata, eo vivente uti non coepisti, quia mandatum hujusmodi, re integra, morte mandatoris expirasit, non habes folius officium judicandi: si vero ante mortem illius jurisdictione uti coeperit talitet demandata, atees suas & illius poteris adimplere.

[a Continentium negotiorum multiplicitas crebrius nostrum animum ad istas vestras impellere non desinat, fraternitas tamen tua, quam sincera complectimur charitate in Domino, sollicitudinem nostram ad tempus deponere compulit, quam in exequendis aliis ex debito pastoralis officii gerebamus, atque tuam dubitationem Apostolico certificare responso.]

CAP. XXXI.

Non creditur quis delegatus, nisi delegationem probet.

Idem *Episcopo Bajocen.* (an. 1208. Romæ in *Galliam*.)

f Cap. 10. eod. tit. in 3. compil. & est pars Decr. cum in jur. sup. de elect.
g al. tibi injungo.
h Vide l. quicunque. ff. de pub. & not. in l. secundum, ff. de verb. oblig.

CUm in jure f peritus: [& inf. sc] Praeterea quaesivisti, cum tibi ab aliquo sub hac forma mandatur: auctoritate, qua fungor g, injungo, ut talem denunties excommunicationis sententiae subjacere, ac tibi super mandato Apostolico haesitanti, ab aliquo non sit facta fides h: an mandatum hujusmodi exequi tenearis?

† Super quo tibi hujusmodi damus responsum, quod nisi de mandato sedis Apostolicae certus extiteris, exequi non cogeris, quod mandatur.

¶ Pith. 39. *Et infra.*] Suppleatur ex cap. 33. *sup. de elect. potest. & elect.*

CAP. XXXII.

Per procuratorem non habentem mandatum, de ut ad eam jurisdictio prorogari non potest.

Idem *Paris. & Trecen. Episc. & Abbati sanctæ Genovefæ.* (an. 1208. Romæ in *Galliam*.)

i Cap. 11. eod. tit. in 3. compil.
k Scribendum Vergiliacensis, vel Vizeliae.
l eorum.

CUm olim i Abbas, & Conventus Vergiliacen k ac sua nobis conquestione monstrassent: quod comes Altissiodoren quoddam stagnum, molendinum, & domum in terra eorum construere nitebatur, in ipsorum l praejudicium, & gravamen, Episcopo, & Thesaurario Nivernen. commisimus causam ipsam. Per quorum literas accepimus, quod lite super petitionibus Ecclesiae contestata, receptis utrinque testibus, & attestationibus publicatis, cum super dictis testium inter partes fuisset postmodum disputatum, tandem pars Comitis proposuit, quod de damnis in nemoribus, & rebus aliis datis, super quibus testes deponere videbantur, cognoscere non debebant, cum in rescripto nostro nulla de damnis m mentio haberetur: [& inf. n] Judices autem interlocuti sunt n, quod super damnis datis a Comite ad eos cognitio pertinebat. Quo audito, Comes ad appellationis beneficium convolavit. Unde ipsum Judices evocatum, & nec per se, nec per responsalem idoneum comparentem, excommunicationis vinculo constrinxerunt: [& inf.] † Quia vero super damnis datis, nunquam lis fuerit contestata, nequaquam ad dictos Judices cognitio pertinebat, cum in rescripto nulla de illis mentio haberetur, nec ad ipsos potuerit jurisdictio prorogari, cum procurator ad illa solummodo intelligatur constitutus, quae in commissionis literis inveniuntur expressa, & p postquam Comes publicatis attestationibus intellexit, super his fuisse depositum, protinus contradixit: nos eosdem Judices pronuntiavimus minus juste interlocutos fuisse, ac saepedictum Comitem, qui ob hoc ad appellat. beneficium convolavit, excommunicationis sententiae non fuisse ligatum.

m al. de damnis datis, &c.
n fuerunt.
o Vid. text. in l. n. & ibi Bart. in fin. ff. si cert. pet.
p dictis, &c. deest in plur. manuscr.

[n *Ad quod autem aliter fuit ex adversa responsum, quod cum super omnibus articulis, de quibus testes deposuerant, lis fuisset solemniter contestata, de ipsis cognosci et pronuntiare Judices tenebantur. Ad hoc pars Comitis replicavit, quod et si super damnis a procuratore sua lis fuerit contestata, et tamen ex hoc non poterat praejudicium generari, cum ad hoc procurator datus non fuerit, sed ad illam duntaxat causam, quae fuerat in literis commissionis expressa, super castro videlicet, stagno, & molendino. Ad hoc parte altera respondente, quod procuratoris factum Comes alterius impugnare non poterat, quamsque post publicationem testium minime duxerat revocandum.*]

¶ Pith. 40. *Vergiliacens.*] *Verziliacensis.* al. *Viergon.* An Viseliacensis. Gallice *Vezelay*. Verziliacensis Ordinis S. Benedicti dioecesis Eduensis, Gallice *Viergon*, vel *Verziliacensis* S. Mariae Magdalenae Verziliacensis Vezeliaci, ubi Mariae Magdalenae templum, meminit Roduiph. Antissiodor. Sigebert. ann. 745.

CAP. XXXIII.

Qui aliis consolationis Judicum delegatorum sigilla violando aperuit, non auditur postmodum contra illa.

Idem *Senon. Archiepiscopo.* (c. an. 1209. Romæ in *Galliam*.)

q Cap. 1. de rer. perm. in 3. comp. unde vero narratio falsa pars pesset.

CUm q olim Magister S. & B. Archidiaconatum, & Praepositurum ad invicem commutassent: [& infra.] Verum dictus B. delegatis nostris non deferens, imo verius delegantis, sigilla violavit illarum, & scripta, quae nobis fuerant praesentanda, non erubuit aperire. Qui postmodum in nostra praesentia constitutus, adversario praesente, in excusationem suam proposuit, quod Judices perperam processerant r contra ipsum, cum acta s in scriptis minus fideliter redegissent: unde timens ne literarum portator t..., aliorum scripta aperuit, & quod suspicatus fuerat, advenit. Sane si quod expediret, nobis notavisset, vel non recepisset scripta suspecta, vel recepta nobis fideliter praesentasset, & ostendisset causam suspicionis propositae coram nobis. Praeterea cum non conquereretur de Judice, quem ei proprio motu u concessimus, sed de illo potius, quem ipse duxerat eligendum, & Judices suas nobis per eum literas destinassent, de ipsis pariter conquerentes: autem ipsius fidem non duximus adhibendam: sed ut in hoc saltem puniretur, in quo peccaverat, contra acta Judicum, quae temere violarat x, ipsum (sicut nec debuimus) minime exaudire y: ne videretur dolus suus ei patrocinium attulisse.

r processerunt.
s al. & alia.
t 2. Reg. 11.
u Hac clausula, motu proprio, quid operetur, vide Felin. cap. nonnullis de resc. & late Gabrielius in com. concl. tit. de clauf. Conc. 2.
x violavit.
y In uno vetustissimo ita: ipsum sicut non debuimus, nec voluimus exaudire.

CAP. XXXIV.

Delegatus non tenetur admittere collegam sibi adjunctum per literas subreptitias, nec ipsius subdelegatum: hoc dicit secundum unum intellectum. Vel sic. Delegatus subdelegatum collegae impediti non tenetur admittere, si in rescripto est clausula: quod si ambo, &c. hoc dicit, secundum alium intellectum.

Idem *Abbati* 41, *& Capellano sanctæ Mariæ Bononiens.* 42 (c. an. 1209. Romæ in *Æmiliam*.)

a C. 1. de paroch. & al. paroch. in 3. compil.
a Infert, quod Clericus comparens pro altero, si non probat plene de mandato, tenetur de rato. Concor. Auth. generaliter C. de Episc. & Cleric.
b In C. Barb. constit. proponere curavisti.
c deest, Papa, in antiquis.

COram a dilecto filio M. Diacono Cardinali (quem tibi & H. Nuncio, & Clerici sanctae Agathae adversario tuo, qui cum instrumentis ejusdem Ecclesiae, sed absque literis de ratihabitione, ad Apostol. sedem accesserat, sed de rato caverat, sub fidejussoria cautione a concessimus auditorem:) proponere b curavisti, quod cum quidam in parochia sanctae Mariae, in honorem beatae Agathae Ecclesiam construxisset, Alexand. Papa c praed. nost. causam super hoc Abbati sancti Stephani, & Priori sancti Victoris commisit terminandam: qui pro Ecclesia S. Mariae diffinitivam sententiam protulerunt. Verum Capellanus sanctae Agathae sententiae parere contempsit. Cumque super eadem causa coram Ferrarien. Episcopo per annum disceptatum fuisset, pars Ecclesiae sanctae Agathae horum veritate suppressa, magistrum L. Bon. Canonicum obtinuit eidem Episcopo in causae decisione adjungi: qui cum causae interesse non posset, praedictus Episcopus, cui per sequentes literas mandabatur, ut si ambo interesse non possent mandatis Apostolicis exequendis, ea ipse nihilominus adimpleret: sententiam praedict. m confirmavit: [& infr. a] Nuncius vero Ecclesiae sanctae Agathae inter alia proposuit, quod cum dictus magister L. vices suas alii delegasset, Episcopus admittere noluit subdelegatum, sed post appellationem ad nos interpositam solus in causa cognitione processit: [& infra β] Sed e contra fuit responsum, quod Ferrarien. Episcopus solus procedere potuit, cum in ultima commissionis literis fuisset insertum, quod si ambo interesse non possent, praedictus Episcopus nihilominus exequi procuraret: quod non intelligitur, ut si per se, vel per alium interesse non possent d: quia id raro, vel nunquam contingeret, sed si non posset personaliter interesse. † Idem igitur Cardinalis latam ab eodem Ferrar. Episcopo sententiam confirmavit, & adversae parti super hoc perpetuum silentium duxit imponendum. Nos ergo, quod ab eo factum est, auctoritate Apostolica confirmamus.

d Posset.
e Vid. leg. juna. cum l. seq. C. de postul. & l. nemo ad ea, ff. de leg.

[α *Capellano S. Agathae sub poena excommunicationis injungens, ut nullum parochianorum suorum infra certos terminos commorantium ad officia divina, vel Ecclesiastica reciperet sacramenta. Abbas d. Hugolinus ex adverso respondit, quod cum olim Archipresbyter de Passino a praedicto Alex. p. p. u. Judaipensam impetravit, ut in vica Castellante, in qua super excrevit ut populi multitudo, Ecclesiam de novo fundaret. Unde tunc Bononiensis Episcopus de mandato ejusdem p. u. & locum signavit, & primarium lapidem benedixit, & in fundamento secundum consuetudinem collocavit: & sic capellam in eodem loco constructam cum tota parochia, quam usque hodie habet Ecclesia de Passino, per 20. annos juste possedit, quam fel. rec. Carl. pp. p. u. ex suis literis confirmavit, & eam sub nostra protectione recipiamus constituam nobis ab eadem Archipresbytero censualem. Unde olim quidam Canonicus regularis ab Archipresbytero de Passino, ut divina in eadem celebraret officia deputatus praeter auct. Archipresbyteri & Capituli de Passino, coram praedicto Abbate S. Steph. & Priore S. Vict. ab illis vocatus apparuit, sed coram illis judicium non subivit. Imo ab ipsis tanquam de ratione suspectis, quia praedictam volebant sibi parochiam vendicare, ad nostram duxit audientiam appellandum. Iidem autem Judices non dubitantes mandati fines excedere, tam super novo, quam veteri populo sententiam protulerunt, cum secundum tenorem literarum directorum ad eos non potuissent nisi de veteri judicare. Postmodum vero memoratus Canonicus contra voluntatem, imo prohibitionem Archipresbyteri sui coram Ferrarien. comparens, sub eo aliquantulum litigavit, sed tandem comperto, quod universi familiares ejus ei essent adversi, praedictum magistrum ei fecit adjungi, qui venit.*]

[β *Unde contra primam sententiam allegabat, quod de commissione ad primos Judices impetrata ad Archipresbyteri notitiam nil pervenit: quod Judices post appellationem legitime interpositam processerunt, & quod fines mandati fuerunt in processu transgressi: contra secundam vero simpliciter proponebant, quod Canonicus regularis, qui coram Ferrariens. Episcopo litigavit, non* solum

solum non fuerat procurator datus ad eam, sed etiam contra prohibitionem Archipresbyteri loci se præsumpserat immiscere, & quod Ferrarien. Episcopus falso processerat, cum non ei soli causa fuerat delegata, & collega ejus, etsi causæ nequiverat interesse, alii tamen commiserit vices suas, & quod post app. etiam ad nos interpositam idem Ferrarien. pro Eccl. S. M. sententiam promulgavit. Ad hoc autem pars altera replicabat, quod prædicta stare non poterant, cum credi non debeat, quod a judicibus illis pars appellaverit adversa, ad quos nec sciverat, nec audierat commissionis literas emanasse. Præterea cum in literis commissionis appellationis fuisset obstaculum partibus interclusum, appellationi interpositæ non fuerat deferendum. Insuper cum sicut adversarius fuit in jure confessus, etsi pars ejus, quasi ut prosequeretur appellationem, literas impetravit, non fuerit tamen illis usa, pro eodem haberi debeat, ac si non fuerit prosecuta. Unde sententia jam transierat in rei judicatæ auctoritatem, etsi contra jus litiganti prolata fuisset. Cum autem nec literæ commissionis ad judices primos obtentæ præsententur in jure, nec aliter legitime demonstratur formam mandati judices excessisse, pro sententia potius est pronunciandum. Quod dicitur ex adverso, quod Cantuarius ipse non fuerit procurator, non nocet, cum ipse procurator litem coram eodem Ferrarien. Episcopo contestando factus fuerit Dominus litis, qui generalis ab ipsius fundatione Ecclesiæ procurator fuit, & sic agebat, & contrahebat, ac si vere novæ capellæ Dominus extitisset: præsertim cum in causam non tam Ecclesiæ nomine, quam proprio traheretur, utpote qui parochianos adjudicatos Ecclesiæ S. M. ad divina recipiebat officia, & exhibebat eis Ecclesiastica sacramenta. Præterea, cum ad Archipresbyteri notitiam pervenisset causam ipsam fuisse Ferrarien. Episcopo delegatam, si per canonicum illum nolebat subire judicium, ad causam agendam debuerat alium destinare, quod cum non fecerit, ejus est negligentiæ imputandum, imo malitiæ potius, qui sic commissionem nostram visus fuerit enervare.]

¶ Pith. 41. *Abbas.*] Alberto, cujus meminit Fr. Leander.

42. *Sanctæ Mariæ Bononiensi.*] Sanctæ Mariæ de porta Ravennat.

CAP. XXXV.

Locus, ad quem omnes secure accedere non possunt, & Canonicus in causa Canonici delegatus, recusari potest.

Idem Innoc. III. *Præposito S. Dominici* 43 *Subiacensi nostro. (c. an. 1210. Romæ in Liguriam.)*

CUm R. f Canonicus Januen. causam, quæ inter ipsum ex una g parte, ac P. civem Januen. vertitur, tibi obtinuerit delegari: & idem civis propter multas & graves inimicitias civitatis suæ, in qua nec valeat præsentiam comparere: Mandamus, quatenus supradicto R. hujusmodi optionem relinquas, ut exceptis canonicis Januen. (quos, cum sint ejus socii, merito habet pars adversa suspectos) in civitate, vel diœcesi Januen. in qua sunt multi viri providi h, judicem eligat, coram quo quæstio terminetur: cui auctoritate nostra districte præcipias, ut eandem causam juxta rescripti a te i obtenti tenorem appell. rem. sine dubio terminare procuret.

¶ Pith. 43. *Dominici.*] V.C. *Draponi.*

f Capit. 2. eod. tit. in 4. compil.

g *Hæc verba, ex una parte, desunt in antiquis.*

h *In Cod. Barb. ita, providi, & discreti.*

i *In omnibus antiq. ita: ad te, & in minimo capitis indicat omnino ita esse legendum.*

CAP. XXXVI.

Si mandatur judici delegato, ut illum absolvat, qui dicit se injuste excommunicatum, ante probationem illum absolvere debet. Si autem dicat excommunicationem nullam, probationem nullitatis ante pronunciationem admittet.

Idem *Rothomagen. Archiepiscopo.* (an. 1210. *Romæ in Galliam.*)

CUm contingat k interdum, quod Laici: [*& infra.*] Insuper requisiti sumus, cum quis conqueritur in se a suo Episcopo post appell. ad nos legitime interpositam, vel alias injuste excommunicationis sententiam promulgatam, & nos judicibus damus in mandatis, ut si est ita, juxta formam Ecclesiæ absolutionis beneficium illi impendant, vel eandem sententiam denuncient esse nullam, ac Episcopus paratus sit probare se in illum, antequam vocem appellationis emitteret, vel alias juste hujusmodi sententiam protulisse, an probationibus non admissis liceat judicibus excommunicatum absolvere, vel denunciare l sententiam esse nullam m? † Ad quod t. r. quod cum quis conqueritur, se post appell. ad nos legitime interpositam excommunicationis fuisse innodatum, semper utriusque n partis probationes sunt admittendæ, antequam ad decernendum super hoc aliquid procedatur, per quas denique apparebit, an absolutione indigeat conquerens, vel denunciandus sit potius non ligatus. In eo vero casu, cum excommunicatum quis se asserit injuste, vix vel nunquam est ejus (antequam absolutus fuerit) probatio admittenda, nisi tunc tantum, cum asserit in excommunicationis sententia intolerabilem errorem fuisse patenter expressum: ad quod probandum admittitur, antequam absolutionis gratiam consequatur. Verum si proponat se simpliciter excommunicatum injuste, ac Episcopus ad probandum, quod juste ipsum excommunicavit, suas postulet probationes admitti, non est ante absolutionem ipsius aliquatenus audiendus: cum etsi pro certo constaret, rationabiliter in illum excommunicationis sententiam promulgatam, nihilominus esset ei absolutio impendenda humiliter postulanti: & ideo in hoc casu illum cre-

k Cap. 3. eod. tit. in 4. compil.

l *Hic est, hujusmodi, in quibusdam manuscr.*

m *Hunc text. dicit Abbas singul. esse hic, ad hoc quod appellatio injustæ sententiæ vertat nulla.*

n *utriuslibet.*

dimus juxta formam Ecclesiæ protinus absolvendum: ut sic demum probationibus utriusque partis admissis, utrum juste vel o injuste ligatus fuerit, decernatur.

o *Hæc duo verba, vel injuste, desunt in vetustioribus.*

CAP. XXXVII.

Si subdelegatus delegati Papæ jurisdictione uti cœperit, o delegata removere non potest: & si fecerit contra mandatum, sive excesserit formam rescripti, processus est nullus.

Honorius III. *Messan. & Regin. Archiepiscopis.* (*c. an. 1224. Romæ in Siciliam.*)

VEnerabili frat. nost. Archiepiscopo Cosentin. dedimus in mandatis, ut Cephaluden. Episcopum p restitui faceret ad Episcopatum, & ad alia, quibus fuerat spoliatus: quo restituto plenarie, & corporalem ac pacificam possessionem adepto, si Episcopus merito esset de dilapidatione suspectus, virum providum, & honestum provideret coadjutorem q eidem adjungere r, sine cujus consilio nihil eorum faceret, quæ ad administrationem pertinent temporalem, quousque veritate comperta duceremus aliter providendum, interim omne alienationis genus eorum utique auctoritate nostra districtius interdicens. Porro idem Archiepiscopus corporis infirmitate gravatus, commisit in hujusmodi negotio vices suas primo Abbati Sancti Spiritus de Panormo, ac demum Thesaurario Cosentinen. † Quorum processus nobis exhibitos, de fratrum nostrorum consilio cassavimus justitia exigente: quia videlicet Abbas contra mandati nostri tenorem s, ad inquirendum utrum de dilapidatione suspectus esset Episcopus, eo non restituto processit, & Archiepiscopus ipse (cum jam suo functus esset officio, dicto Abbati committendo in integrum vices suas) hujusmodi negotium dicto Thesaurario non potuit demandare.

[t *Rogatus a vobis olim, & fratribus nostris charissimus in Christo fil. noster Fredericus Romanorum Imperator semper Augustus, Rex Siciliæ, ut restitueret ven. frat. nost. Cephaluden. Episcopum, quem spoliaverat Ecclesia, & aliis bonis suis, se id libere facturum viva voce promisit, unde per scripta nostra Venerabilis frat. nost. &c. quæ sequuntur hic descripta.*]

p *Vide l. videamus. §. in Fabiano, de usur. & l. cum prætor, ff. de verb. signific.*

q *Coadjutores quando dandi sint, & qualiter permittantur, tradit Conc. Trident. sess. 21. de reform. c. 6. & sess. 25. de refor. cap. 7.*

r *verbum, adjungere, deest in antiquis.*

s *vide l. 1. non mor. C. de appell.*

t *In ipsius Honorii commentariis seu registris, hujus capitis hoc erat initium.*

CAP. XXXVIII.

Si delegatus pronunciaverit se jurisdictionem non habere, ipsam etiam de consensu partium non reassumit.

Gregor. IX. *S. Præcentori, & Magistro N. Canonico Ambian.* (*c. an. 1227. Romæ in Galliam.*)

SIgnificantibus M. muliere, & I. nato ejus, nos noveritis accepisse, quod cum nobilis mulier Juliana vidua, mentiens se pauperem u contra eos super tertiis, & rebus aliis ad judices quosdam literas impetrasset, iidem coram eis excipiendo proponere curaverunt, quod cum dictæ literæ suggesto mendacio impetratæ fuissent, cum prædicta Jul. (quæ nobilis est, & dives) pauperem se dixisset in eis, coram ipsis (nisi requisito prius Domino, sub cujus jurisdictione ipsi consistunt, & coram quo parati erant eidem exhibere justitiæ complementum) non debebant de jure per tales literas conveniri: unde dicti judices interloquendo pronunciarunt, se per easdem literas procedere non debere x [*& infra.*] Demum fuit a partibus in quosdam tanquam in arbitros taliter compromissum, quod si intra terminum in compromisso expressum causam non deciderent, partes ad eorundem judicum redirent examen. Verum arbitris causam intra terminum negligentibus terminare, dicti judices jurisdictionem per formam compromissi hujusmodi resumpserunt: a quibus iidem se sentientes gravari, quod super his, super quibus ab eis fuerant absoluti, litigare compellebant eosdem, ad nostram audientiam appellarunt. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, revocetis in irritum, &c.

u *Facit ad hoc l. si quis ad declinandam. §. fin autem. Cod. de Episc. & Cleric. & leg. illicitas. §. fin. ff. de offic. Præs.*

CAP. XXXIX.

Arbitri electi ad causam recusationis, assignant partibus terminum ad probandam causam suspicionis, & judex recusatus compellit arbitros ad causam finiendam.

Idem. (*c. an. 1227. Romæ.*)

SUspicionis x causa contra judicem assignata, non ipse (quem forsan provocatus obesset) sed arbitri potius, coram quibus probatio est facienda, & ad quos omnia, quæ ad hunc articulum faciunt, pertinere noscuntur, possunt ad hoc terminum assignare. Ab ipso quoque judice (cui sicut jurisdictio, sic & cætera, sine quibus explicari non potest, intelliguntur esse commissa) iidem ut conveniant (si discordes fuerint) in unam sententiam, vel tertium concorditer advocent y, cum quo duo, vel alter eorum id faciat, sunt cogendi, ne hujusmodi occasione principale negotium plus debito prorogetur.

x *Causas recusationum refert Hostiens. in sum. tit. de recus. §. quæ sunt justæ causæ Joan. Andr. in c. Legitima, de app. in 6. & Pann. in c. cum speciali infra, de appell.*

y *Vide l. item si unus, ff. de arbit.*

CAP. XL.

Delegata jurisdictio ad personas non expressas in rescripto, etiam de ipsarum consensu prorogari non potest.

Idem *Abbati sanctæ Genovefæ*, (*c. an.* 1228. *Romæ in Galliam.*)

P. & G. per literas z Apostolicas conquerentibus coram te de Episcopo London. a quod concessum ab eis mutuum promisso loco, & termino non persolvit: pendente judicio, Laicus, qui in quantitate quadam eisdem mercatoribus tenebatur, se in tuam jurisdictionem (sicut asserit) voluit prorogare b: ut si intra terminum constitutum prædictam non solveret quantitatem, excommunicationis, & interdicti sententias in personam, & terram ejus promulgares c. Quas hujusmodi occasione a te latas, decernimus non valere: cum etsi alias jurisdictioni præesse dicaris, quia in dictum L. nullam jurisdictionem habebas, jurisdictionis prorogatio nulla noscatur valuisse, cum hujusmodi delegata jurisdictio ad alias personas nequeat prorogari.

z *Vid. Lanfr. in tr. de arbit. §. prorogatio.*
a *Loudunen.*
b *Vide leg. 3. ff. de eo quod cer. loc. & l. unic. & ibi Bart. C. de sent. quæ pro eo, quod interest.*
c *In manuscr. melius ita: excommunicationis in personam, & interdicti in terr. sententias promulgares.*

CAP. XLI.

Major XX. annis potest a quocunque dari delegatus. Idem in majori XVIII. dummodo interveniat consensus partium. Minor vero XVIII. non potest dari, nisi a Principe.

Idem. (*c. an.* 1229. *Romæ.*)

CUm vigesimum annum peregeris d, dari potuisti in ætate hujusmodi delegatus. Cæterum constituto intra ætatem eandem, (nisi partes scienter consentirent in eum, qui annum XVIII. transcendisset) facta delegatio ab alio, quam a Principe non tenetur.

d *Vide l. 1. ff. de min. & l. filius fam. & leg. cum prætor. ff. de jud.*

CAP. XLII.

Potestas plurium delegatorum, vel arbitrorum simpliciter datorum, expirat per mortem unius.

Idem. (*an.* 1229. *Romæ.*)

UNo delegatorum e, vel arbitrorum (sicut proponis) rebus humanis exempto, eorum officium expiravit. Nisi aliud in delegatione, aut compromisso fuisset expressum.

e *Hunc textum intellige, cum facta est delegatio nominatim personarum: secus si dignitati, juxta c. quoniam Abbas, sup. eod.*

CAP. XLIII.

Delegatus Papæ subdelegare potest, licet datus sit ex officio, vel de partium consensu, vel cum clausula præcedenti, videlicet, quod si non omnes, tu tum alio exequaris, &c. Hoc dicit, usque ad §. Is autem.

Idem. (*c. an.* 1229. *Romæ.*)

QUoniam Apostolica sedes intendit providere negotiis, & non personis, quibus eadem committuntur, si judex tertius licet ex officio nostro, vel de assensu partium pro communi a nobis datus eisdem, alii delegaverit vices suas (cum delegato a Principe id concedatur a jure) delegatio valebit ipsius f. Idem quoque dicendum est, cum mandatur Episcopo, ut cum altero suorum eorumdem mandatum Apostolicum exequatur, & tunc sine subdelegato ab ipso Episcopo reliqui duo procedere non valebunt.

f *Vid. l. a jud. & ibi Pet. de Bellapert. & Cyn. C. de jud. & Bart. in l. & quia ff. de jurisd. om. jud.*

Is, cui committitur negotium, ut personaliter exequatur, potest, si partes consentiant, alteri subdelegare. Fallit in casibus hic expressis, hoc dicit usque ad §. Cæterum.

§. 1. Is autem, cui injungitur, ut personaliter negotium exequatur, potest (dummodo partes consentiant) hoc aliis delegare. Præterquam si inquisitionem fieri, vel Ecclesiis de Prælatis, vel aliis ministris providere mandaremus g, cum in his omnibus casibus h industriam, & fidem personæ, cui talia committimus, eligere videamur.

g *mandamus. al. mandemus.*
h *Dictio, omnibus, deest in manuscr.*

Is, cui committitur nudum ministerium exequendum, non potest vices suas alteri committere: fallit in Legato sedis Apostolicæ. Et est text. notabilis, & multum allegatur. Abb. Siculus.

§. 2. Cæterum (salva Legatorum sed. Apostol. auctoritate) nulli, cui commissum fuerit prædicare crucem, excommunicatos vel absolvere aliquos, dispensare cum irregularibus, vel injungere pœnitentias, liceat hæc de cætero aliis demandare. quia non sibi jurisdictio, sed certum ministerium potius committitur in hac parte.

DE OFFICIO LEGAT.

TITULUS XXX.

CAP. I.

Legatus Papæ etiam per simplicem querelam adiri potest.

Alexander III. *universis Suffraganeis Cantuarien. Ecclesiæ.* (*c. an.* 1170. *Romæ in Angliam.*)

CUm a non ignoretis Cantuar. Archiepiscopum a vobis non solum Metropolitico b, sed etiam legationis jure præesse: [& *inf.* a] † Sane licet idem Archiepiscopus Metropolitico jure audire non debeat causas de Episcopatibus vestris, nisi per appellationem deferantur ad eum: legationis tamen obtentu universas c, quæ per appell. vel querimoniam perveniunt ad suam audientiam, audire potest, & debet, sicut qui in provincia sua vices nostras gerere comprobatur.

a *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.*
b *Metropolitico.*
c *In multis manusc. additur iterum vox, causas.*

[a *Mirabile satis est, quod quidam vestrum, sicut audivimus, asseverare præsumunt, quod idem Archiepiscopus nullam causam de Episcopatibus vestris, sive metropolitico, sive legationis jure, debeat audire, nisi per appellationem perferatur ad ipsum.*]

¶ Pith. c. Cantuar. *Archiepiscopum*] Theobaldus Cantuariensis Archiepiscopus Legati nato titulo donatus est: qui sedi, & successoribus suis attributus, ab omnibus Cantuariensibus Archiepiscopis inde usque retinetur. Math. Paris 137. 140. Hist. Cantuar. *fol.* 30. & 34. Sigeb. Gemblacens. Thomas Becket. Polydor. Neubrig. 330. 357. 470. 471.

CAP. II.

De causa specialiter delegata a Papa, Legatus se intromittere non potest.

Cœlestinus III. *Magistro Columbo.* (*c. an.* 1192. *Romæ, forte in Angliam.*)

STudeusti d a nobis e quærere, utrum de causa, quam alicui delegemus, alius, qui sit generalis in provincia Legatus, ante cognitionem, vel postea cognoscere valeat, vel commissionis nostræ processum, quem judici delegato transmittimus, taliter impedire. † Respondemus, quod cum mandatum speciale derogat generali, Legatus commissionem alii factam specialiter impedire non potest: & si secundum formam mandati nostri sententia jam f fuerit promulgata, non poterit ipse Legatus (nisi super hoc mandatum specialiter receperit) eam quomodolibet irritare: ipsam tamen (si rationabiliter lata fuerit) confirmare valebit, & executioni demandare.

d *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.*
e *Hæc duo verba, a nobis, desunt in antiquis.*
f *Dictio, jam, deest in manuscr.*

CAP. III.

Legatus etiam de latere, ex generali legatione non potest transferre Episcopos, vel unam Ecclesiam cathedralem alteri subjicere, & alteri concedere jus primatus, vel duos Episcopatus unire, vel unum dividere: excommunicatos tamen propter manuum injectionem in Clericos, absolvere potest. h. d. cum c. seq.

Innocentius III. g *tit. sancti Laurentii Presbytero Cardinali, sed. Apost. Legato.* (*c. an.* 1202. *Romæ in Siciliam.*)

g *Innocent. III. de tit. &c.*

NIsi specialis ille dilectio h, quam ad personam tuam habuimus, & habemus, justum motum animi nostri temperaret, pœna docente cognosceres, quantum i excesseris, qui spretis canonicis sanctionibus, & consuetudine generali, motu proprio præsumpsisti Trojanum Episcopum de Trojana Ecclesia ad Panormitanam de facto transferre.

h *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.*
i *Vide §. item lex Julia de vi publ. Inst. de publ. jud.*

CAP. IV.

Summatum fuit supra in cap. præcedenti.

Idem eidem. (*c. an.* 1202. *Romæ in Siciliam.*)

QUod translationem a: [& *inf.* a] Licet in regno Siciliæ generalis sit tibi commissa legatio, ad eam tamen sine speciali mandato nostro non debuisti manus extendere, quæ in signum privilegii singularis soli Romano summo Pontifici reservata: & si quædam ex his, quæ de speciali concessione sæpe fuere Legatis indulta, ut (illorum videlicet absolutio, qui propter sacrilegas manuum injectiones in Clericos, incidunt in canonem promulgatæ sententiæ) videantur ex ipso legationis officio jam licere Legatis: an existimas, quia vices nostras tanquam Legato tibi commisimus exequendas, quod Panormit. Ecclesiam posses subjicere Messan. ut illam præficeres isti, concesso sibi privilegio primatus? An putas ex eadem causa tibi licere duos Episcopatus unire, vel unum dividere sine licentia speciali l?

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. de unione, vide Concil. Trident. sess. 24. de reform. c. 13. & aliis locis.*
l *L. Pomponius, ff. de procurat.*

[a *Pontificis de Trojano Episcopatu ad Panormitanam metropo-*

tropolim a te factam voluntur tantam habere, quia utique non animi studium, sed veritudinis nos induxit: quia]

CAP. V.

Eo quo Legatus retulit causam Papae, illius desinit esse Judex.

Idem Bonon. m *& Episc. & M. Capellano Subdiacono nostro.* (*c. an. 1202. Roma in Apuliam.*)

m *Baton. Potentin. Bontinensi.*

LIcet n Tranens. o Canonici ab initio dissensissent, tandem unanimiter consenserunt G. fratrem Cassinen. Abbatis p in Archiepiscopum eligentes, cujus electionem Portuens. Episcopus tunc Legatus examinari praecepit: [*& inf.* α] Nuntius praefati Abbatis nobis literas praesentavit, gravem contra jam dictum Legatum querimoniam continentes, quod postquam electionem examinaverat, & eam ad nostrae deliberationis examen transtulerat, nunciis jam directis, electionem eandem malitiose nimis examinare praesumpsit: [*& inf.* β] † De consilio fratrum nostrorum examinationem secundam, tanquam a non suo Judice factam, postquam negotium ad nostrum fuerat translatum examen, censuimus irritam, & inanem.

n *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.*
o *in quibusdam, Trajani.*
p *al. Abbatem, & tunc dict. G. fratrem Cassinensem Abbatem.*

[α *Et examinationem redactam in scriptis fecit sigillis dil. fil. Archid. & magist. Primarchis muniri, cum suo quoque sigillo ad sedem Apost. transmittendam: literas quoque suas nobis pro fratre dicto Cassin. Abbate deprecatorias destinavit, quas cum decreto electionis omnium Canonicorum subscriptionibus roborato, necnon & literis Suffraganeorum, & populi, tres de Canonicis Tranen. Ecclesiae ab universo capitulo destinati, nobis humiliter praesentarunt, petentes electionem canonicam de persona idonea celebratam auctoritate Apost. confirmari. Nos autem ad majorem cautelam a praefatis Canonicis juramentum recepimus, non a nobis exactum, sed ab ipsis oblatum, & factum electionis, sicut est & moris, & juris, examinavimus diligenter. Interim vero.*]

[β *Unde petebat per viros idoneos suspicione carentes de ipso facto inquiri, cumque praesente supervenisset Episcopus, & ea, quae gesta sunt, intellexissem ab ipso.*]

¶ PITH. 2. *Bonon.*] V. C. *Borens. Episc. Banensi, Borontinensi, Barensi Archiepisc.*

CAP. VI.

Legatus de latere confert beneficium vacans, licet illud spectet ad praesentationem alicujus Clerici. h. d. & est casus notabilis.

Idem *sancti P. & sancti Leonis Abbatibus,* q *& R. Archid. Tullen.* q (*c. an. 1201. Roma in Belgium.*)

q *Sancti Apri, & Sancti Leonis Abbatib. & Magistro R. Archid. Tullensi.*
r *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.*

DIlectus filius r R. Metensis Canonicus intimavit, quod cum Praenestinus Episcopus Apost. sed. Legatus Ecclesiam sancti Trudonis contulisset eidem: Meten. Archid. ad quem illius Ecclesiae praesentatio pertinebat, asserens, quod eadem inconsulto conferri non potuit a Legato, Canonicum ipsum super eadem Ecclesia molestare praesumit. Cum igitur plus juris habeat in concessione Praelatus, quam in praesentatione patronus s, nec praejudicetur Praelato, si quando per Apost. sed. Legatum eo inconsulto Ecclesia conceditur: mandamus, quatenus dictum Archid. ut ab ejus super hoc molestatione desistat, appellat. rem. cogatis.

s *Vid. l. si communem, ff. quemadmod. serv. amit.*

¶ PITH. 3. *S. P. & Sancti Leonis Abbatibus.*] Extremi cos Tullensis.

CAP. VII.

Legatus in pluribus locis potest in quolibet dictorum locorum jurisdictionem suam exercere: ita quod facta unius loci potest in alio explicare. hoc dicit Panor.

Idem *Illustri Regi Francorum.* (*c. an. 1202. Roma in Galliam.*)

t *Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.*

NOvit ille t, qui nihil ignorat: [*& inf.* α] Ex parte tua querimoniam accepimus, quod cum tibi Legatus esset certa ratione suspectus, extra fines regni Francorum & in terram tuam interdicti sententiam promulgavit: [*& infra.* β] Tuae magnificentiae respondemus, quod etsi fines regni Francorum exierat, nondum tamen fuerat terminos suae legationis egressus: cum non solum in regno Francorum, sed in Vienn. Lugdun. & Bisuntin. provinciis injunctam sibi a nobis legationis sollicitudinem suscepisset.

[α *Quod Regiae sublimitati.* & infra. *Nuper autem primo dil. fil. M. & VValther. militem, & postmodum dil. fil. mag. F. Decanum Aurelianensem cum literis tuis benigne recepimus, & curavimus multipliciter honorare; sicut per ipsos poterit tuae Serenitati plenius patere. Ipsi autem in nostra, & fratrum nostrorum praesentia constituti contra eundem Card.*]

[β *Qui etiam in animum tuum promiseramus, & obtuleramus jurare, quod ea coram legatis, & delegatis nostris super hoc negotio staret tuis, & quod propter hujusmodi negotium, nec per nos, nec per alium fuerit ex parte nostra citatus, ut juri pareret, praedictam petens sententiam recepta hujusmodi cautione juratoria relaxari. Caeterum ad ea, quae contra Cardin. objeceram, & sic respondemus, &*]

¶ PITH. 4. *Extra fines Regni Francorum.*] anno 1199. cum Philippus Rex uxorem suam Regis Danorum sororem dimisisset, mittitur Legatus in Franciam Petrus Capua Diaconus Cardinalis ad commonendum Regem, ut relictam reduceret: sed cum id minime potuisset, in reditu cum jam a Regni finibus excessisset, non modo Regis, sed & finitimorum Principum regiones subjecit interdicto. *Robert. Antissiod. S. Mariani Monachus.*

Pars II.

CAP. VIII.

Praesente y *Legato de latere, minor Legatus executionem officii sui dimittere debet.*

Gregorius IX. *Patriarchae Hierosolymitano.* (*c. an. 1228. Roma in Palaestinam.*)

VOlentes: [*& infra.*] Fraternitati tuae legationis officium in provincia tua duximus committendum, ita tamen, quod si Legatum ad partes illas de latere nostro contigerit destinari, executionem ipsius officii, quamdiu Legatus ipse ibi fuerit, pro sedis Apostolicae reverentia omnino dimittas. u

u *Facit, auth. multo magis, C. de sacr. Eccl. & l. 2. Cod. de off. rect.*

¶ PITH. 5. *Praesente Legato, &c.*] Fazellus *pag. 478.* eadem prope discordia inter Archiepiscopum Cantuariensem, &c. Vrinton. *epist. 117.* ex Nuburgensi.

CAP. IX.

Legatus non de Latere, sed ratione personae, extra provinciam sibi decretam absolvere nequit excommunicatos pro injectione manuum in Clericos, nec etiam in provincia, si tales excommunicati aliunde veniant. Legatus vero ratione dignitatis nullos tales absolvit. h. d. secundum communem intellectum.

Idem 6. (*c. an. 1229. Romae.*)

EXcommunicatis pro injectione manuum violenta Ecclesiae Romanae Legati, qui de ipsius latere non mittuntur, extra provinciam sibi commissam, vel ibidem, si hujusmodi manuum injectores illuc contingat aliunde accedere. & qui Ecclesiarum suarum praetextu legationis sibi vendicant dignitatem, etiam subditis (quamvis in provincia sua existentes) beneficium absolutionis impertiri non possunt: nisi de speciali gratia illis, & istis amplius a sede Apostolica concedatur.

¶ PITH. 6. *Idem.*] Ex Concilio Valsingh. *in Hypod. pag. 59.*

CAP. X.

Durant Legati statuta etiam legatione finita: finitur tamen sua delegata jurisdictio, si citatio non processit.

Idem. (*c. an. 1229. ibid.*)

NEmini dubium esse volumus, quin Legatorum sedis Apostolicae statuta edita in provincia sibi commissa durent tanquam perpetua, licet eandem postmodum sint egressi. Secus autem, x si causas duxerint delegandas y aliquibus, cum jurisdictio illorum expiret, si ante illorum discessum horum citatio non processit.

x *tamen.*
y *Vide l. un. C. qui pro sua jurisd. & l. 3. C. de offic. prae.*

DE OFFICIO JUDICIS ORDINARII.

TITULUS XXXI.

CAP. I.

Episcopi in suis dioecesibus possunt crimina inquirere, & punire, & cum opus fuerit, invocare brachium seculare.

Ex Synodo Joannis Papae. (*an. 872. in Gallia.*)

PErniciosa: a [*& infra.*] Habeant igitur Episcopi singulorum urbium in suis dioecesibus liberam potestatem, adulteria, & scelera inquirere, ulcisci, & judicare b, secundum quod canones censent, absque impedimento alicujus. Et cum opus fuerit, publicum convocent auxilium, non ad praejudicandum, sed potius ad ea, quae Deo sunt placita, prosequendum.

a *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. Concil. Trident. sess. 24. de reform. cap. 8.*
b *Vid. l. imperium, cum seq. ff. de jurisd. omn. jud.*

CAP. II.

Ordinarius, qui scit uti ut Judex, vel homo, sed ut Deus, subditum esse criminis reum, indeterminate poterit, sed non nominatim eum arguere, vel punire.

Eugenius c Papa. (imo Alexand. III. c. an. 1163. *Roma in Angliam.*)

c *al. Augustin. in Concil. p. 50. c. 55. Idem Nivernensi Episcopo.*
d *Cap. 6. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 50. cap. 55.*
e *Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Joan. 13.*

SI Sacerdos sciat d pro certo aliquem esse reum alicujus criminis, vel si confessus fuerit, & emendare noluerit; nisi judiciario ordine quis probare possit, non debet eum arguere nominatim, sed indeterminate. Sicut dixit Christus e: *Unus vestrum me traditurus est.* Sed si ille, cui damnum illatum est, petierit justitiam, potest excommunicare

H 2 aucto-

auctorem f damni, licet etiam ei confessus sit, sed tamen non nominatim potest eum removere a communione, licet sciat eum esse reum: quia non g ut judex scit, sed ut Deus: sed debet eum admonere, ne se ingeret: quia nec Christus Judam a communione removit.

f al. auctorem, in antiquis.
g Vid. Thom. 3. p. q. 80. art. 6. Sotus in 4. sent. dist. 12. q. 1. art. 6.

CAP. III.

Si ordinarius subjectus Episcopo profert in sibi subjectum justam censuram Ecclesiasticam, Episcopus illam servare debet, & illam sine satisfactione, & conscientia proferentis relaxare non debet.

Alexander III. *Florentin. Episcopo.* (*c. an.* 1170. *Roma in Hetruriam.*)

CUm ab Ecclesiarum h Prælatis Ecclesiastica sententia in malefactores aliquos promulgatur, rata debet, & firma consistere, & usque ad dignam satisfactionem inviolabiliter observari. Quapropter mandamus, quatenus si quando Plebanus sancti P. i e in Clericos, vel Laicos parœcianos suos interdicti, vel excommunicationis sententiam rationabiliter tulerit, ipsam facias inviolabiliter observari, & eam sine congrua satisfactione, & absque ejusdem Plebani conscientia non relaxes.

¶ PITH. 1. P.] *Pancrasci Lucanum.* Pancratii meminit Ricordanus.

h Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 32. c. 9.
i Pancratii.

CAP. IV.

Si ordinatio vacantis Ecclesiæ etiam patronatæ ex justa causa differtur, est ibi per Episcopum Oeconomus ponendus.

Idem *Cantuarien. Archiep.* & *ejus Suffragan.* (*c. an.* 1165. *Roma in Angliam.*)

CUm vos plerunque k oporteat ordinationem Ecclesiarum differre, pro eo, quod quandoque personæ vobis minus idoneæ præsentantur, aut inter vos, & præsentatores alia de causa radix dissentionis emerserit: l [*& inf.* α] Fraternitati vestræ mandamus, quatenus si quando in vacantibus Ecclesiis, in quibus Ecclesiastica persona præsentationem non habet, vel quia personæ minus idoneæ præsentantur, vel alia de causa, de jure personas non potueritis in eis instituere; appellatione remota m ponatis Oeconomos, qui debeant fructus percipere, & eos aut in Ecclesiarum utilitatem expendere, aut futuris personis fideliter reservare.

[α *Providendum vobis est, ne occasione hujus dissentionis, & scandali interim fructus illarum Ecclesiarum depereant, aut etiam in spiritualibus gravia proveniant detrimenta. Inde est, quod*]

¶ PITH. 2. *Cantuariens. Archiepiscop.*] Math. Paris, *pag.* 330.

k Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 15. cap. 21.
l emergit.
m existente.

CAP. V.

Si constat ordinario, quod absolutus a Papa suppressit veram causam, quare fuerat excommunicatus, debet illum remittere ad Papam. Si vero sibi non constat, est tamen sibi urgens suspicio contra eum, debet cogere eum se purgare.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo.* (*c. an.* 1165. *Roma in Angliam.*)

EX parte n tua: [*& inf.* α] Quia nos consulere voluisti, utrum illorum absolutio teneat, qui (occultatis excessibus, pro quibus excommunicati fuerant) absolutionis beneficium per sedem Apost. meruerunt, suæ excommunicationis causam aliam prætendentes 4. † Tal. resp. quod si ita tibi constiterit, debes eos Ecclesiastica censura compellere, cum literis tuis rei veritatem continentibus, ad sedem Apostolicam redire. Si vero id tibi o non constiterit, & eos suspectos habueris, quod confessi non fuerint veritatem, ipsos compellere debes eniods coram te, quod veritatem confessi fuerint, purgationem præstare.

[α *Nobis est constanti assertione propositum, quod interdum quidam pro certis causis excommunicati sed. Apostol. visitent, & reticentes causas, pro quibus sunt vinculo excommunicationis astricti, de absolutione sua literas deferunt, continentes eos ad sedem Apostolicam accessisse, & auditis confessionibus suis absolutionis beneficium meruisse. Unde*]

¶ PITH. 3. *Illorum.*] *Illis.*
4. *Prætendentes.*] V. C. addit, *tuæ consultationi.*

n Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 31. c. 4.
o Sensus horum verborum talis est: si suspecti sunt, quod non dixerunt Papæ veritatem, compellendi sunt ad purgandam eam suspicionem, ut inde colligatur eos verum dixisse.

CAP. VI.

Si ex desidia, vel malitia delegati Papæ quis perseverat in peccato, ordinarius loci potest supplere, non obstante, quod causa fuerit delegato commissa. hoc dicit, & est casus notabilis, & singularis.

Cælestinus III. (*c. an.* 1194. *Romæ.*)

SIgnificavit p nobis tua fraternitas, quod quidam de parochianis tuis, cum pro illicita q consanguinitatis, & affinitatis copula excommunicatione notantur, ad judices remotiores ab Apostolica sede literas impetrant: per quæ, cum ab excommunicatione fuerint absoluti, quia dicti delegati ad locum, ubi testes produci valeant, nec accedunt, nec aliquos pro eorum receptione transmittunt, in prænominata nefariæ conjunctionis copula remanent: & causæ debitum non sortitur effectum: [*& inf.* α] † Cum itaque pro malitia, vel desidia judicis delegati non debeat quis ad remanendum in copula conjunctionis iniquæ suffragium invenire: tale damus tuæ fraternitati responsum, quod quoties ea, quæ prædiximus, in tua diœcesi evenire contigerit, liceat potes taliter absolutos in pristinam excommunicationis sententiam revocare, ipsosque tamdiu eadem sententia tenere ligatos, donec causa in receptione testium, & in aliis legitimum incipiat habere progressum.

[α *Unde postulasti a nobis, quid sit tibi in tali articulo faciendum.*]

p Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.
q Vid. Trident. Concil. sess. 24. in decr. de refor. per multa capita.

CAP. VII.

Ordinarius supplet negligentiam Abbatis non revocantis Monachum vagabundum.

Innocentius III. *Ausitano r s Archiepisc.* (*an.* 1198. *Roma in Galliam.*)

QUanta e devotio religiosorum: [*& inf.* α] Ad audientiam nostram noveris pervenisse, quod Monachi, Canonici, & alii regulares tuæ provinciæ, cum deberent potius in claustro juxta regularia constituta divinis obsequiis vigilare, de obedientiis & redditibus, quorum curam gesserunt, pecunia congregata, claustrum abhorrentes, per curias Principum, & potentum discurrere non verentur: [*& inf.* β] † Mandamus, quatenus quoscunque tales inveneris, nisi ad commonitionem tuam resipuerint, ut proprium in manibus Prælatorum suorum sine difficultate resignent, conversandum in utilitatem domus, secundum Abbatis consilium, & regularem vitam observent: s Prælati eorum post tuam commonitionem id exequi negligentes omiserint, per suspensionem officii, & beneficii, appellatione remota compellas.

[α *Virorum studiosius mandatis divinis inhæret, & creatori suo placere per omnia opera sanctæ conversationis intendit, tanto humani generis inimicus ad seductionem eorum, sua fraudis malignitate laborat, & variis modis eis præstat materiam excedendi, & animas eorum inextricabili laqueo nititur irretire.*]

[β *Et muneribus suis illorum sibi favorem & gratiam acquirunt, ac de ipsorum familiaritate in conventu sua confisi graves dissensiones commovent, & cæterorum humilitatem in Spiritu arrogantiæ contemnentes, mandatis Prælatorum suorum inobedientes, & contumaces existunt, & contra illorum prohibitionem secularium negotiorum sollicitudinibus se immergunt. Quoniam igitur propter hoc ordo religionis non modicum enervatur, s. e. per*]

¶ PITH. 5. *Ausitane Archiepisc.*] *Auscitano.* Suritta *p.* 99. Esd. inter epist. Innocent. *pag.* 48.

r al. Auxitano.
s Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. Vide Conc. Viennens. in Clem. de Stat. Monach. c. Ne in agro, §. quia vero, ubi etiam hæc prohibentur. Facit lex, Deo nobis. C. de Episc. & Cler.

CAP. VIII.

Ab uno Episcopo excommunicatus, ab aliis est vitandus. Et Archiepiscopus per querelam aditus, non absolvat, nisi prius remittat.

Idem *Rothomagen. Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis* (*an.* 1198. *Roma in Galliam.*)

AD reprimendam t malitiam perversorum, pœnæ certæ sunt in canonibus constitutæ: quas sicut latas a vobis interdum in subditos, vultis inviolabiliter observari, ita latas ab aliis debetis inviolabiliter observare. Ideoque mandamus, quatenus sententias, quas Lexovien. Episcopus duxerit in subditos suos canonice promulgandas, & vos ipsi servetis, & a vestris subditis faciatis inviolabiliter observari. §. 1. Tu vero, frater Archiepiscope (cum excommunicationis sententia per appellationis non suspendatur objectum) si quis excommunicatus ab Episcopo, de injustis tibi fuerit excommunicatione conquestus, ad ipsum (ei quasi Coepiscopo deferens) absolvendum, secundum Ecclesiæ formam remittas: qui si noluerit ipsum absolvere, tu (recepta cautione juratoria) absolutionis munus ei poteris exhibere: ita tamen, quod nisi legitime tibi constiterit eum contra justitiam excommunicatum fuisse, ei debite sibi juramenti præcipias, ut super eo, de quo fuerit excommunicationis notatus u, eidem Episcopo satisfaciat competenter. Quod si facere contempserit, eum in excommunicationis sententiam, appellatione remota, reducere non omittas.

t Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.
u al. notatus, nam, innodatus, in nulla manusc. reperitur.

CAP. IX.

De causis subditorum Archiepiscoporum, & Episcoporum suorum Patriarcha non cognoscit, nisi per appellationem legitimam, aut vigore consuetudinis, seu privilegii.

Idem *Turonensi x 6 Archiepisc.* (*an.* 1198. *Roma in Syriam.*)

DUo y simul: [*& inf.* α] Consult. t. t. r. quod cum sit in canonibus definitum, Primates, vel Patriarchas nihil juris præ cæteris habere, nisi quantum sacri canones concedunt, vel z prisca illis consuetudo contulit ab antiquo: ita ut secundum Nicænas regulas a sua privilegia serventur Ecclesiis,

x al. Tirensi.
y Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.
z al. &.
a Hæc habet in dist. Conc. can. 6. & 7.

clesiit, præterquam si Apostol. sed. aliquam Ecclesiam, vel Rectorem ipsius quolibet speciali privilegio decreverit honorare: quamdiu Clerici tui coram te voluerint stare juri, compelli non debent judicium Patriarchæ subire, nisi causa per appell. ad ejus audientiam perferatur: aut nisi aliquid super hoc a Sede Apostolica sit indultum.

[n *Consultationem scilicet, & querimoniam, quæ nobis f. petitio continebat, per quam o ven. f. n. Hierosolymitano Patriarche conquerebaris, Clericos tuos injuste gravari, qui eos spreta audientia tua, coram quo parati sunt de se querimoniam deponentibus justitiam exhibere, licet ad eum per appellat. causa minime deferatur, coram se respondere compellit, & utrum ad id possint de jure compelli, per nostras postulabas litteras edoceri. Volentes igitur super gravaminibus tibi providere prædictis.*

¶ Pith. 6. *Turonensi.*] Melina, *Tyrensi*, qui suberat Hierosolymitano Patriarchæ. Guilelm. Tyrius *lib.* 4. *Hist. cap.* 13. & 33. & *lib.* 13. Extat vero Innocentii epistola, *pag.* 307.

CAP. X.

Archiepiscopus impeditus potest consecrationem sui Suffraganei alteri committere, & consecrandus tenetur ab illo commissario munus consecrationis recipere.

Idem Turonensi *Archiepiscopo*, (*an.* 1198. *Romæ in Galliam.*)

b Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.

QUod sedem b Apost. [& *inf.* a] Nos siquidem consuluisti, utrum si aliqua infirmitate, vel alia justa causa detentus, aliquem Suffraganeorum tuorum consecrare non posses, alicui Coepiscoporum tuorum vices tuas committere licitum tibi esset: [& *inf.* β] † Consult. tuæ taliter respondemus, quod in tali articulo constituto & tuas vices (ut dictum est) tibi committere licet, & consecrandus munus debet ab eo consecrationis c accipere, d cui eas duxerit committendas, dummodo Catholicus habeatur, & impedimentum ei ex subtractione gratiæ Apost. sedis non obsistat.

c al. a consecratore.
d Vide l. unic. C. qui pro sua jurisd.

(a *Consulis super his, quæ tibi dubia existunt, gratum gerimus & acceptum, & tuo eundo f. merito videtur commendanda, cum lex divina constitutionis eandem sedem totius posuerit orbis terrarum magistram, ut quicquid dubitatur ab aliquo, ab ea tandem ejusdem ratio requiratur.*)

[β *Et utrum electus, qui pro consecratione instaret, ab eo, cui vices tuas commisisses, taliter deberet licite consecrari.*]

CAP. XI.

Archiepiscopus causam ad se per appellationem delatam, subditis Suffraganeis committere potest: non tamen ad ipsam suscipiendam compellere potest. h. d. usque ad §. Præterea.

Idem *Episcopo Heliensi*. (c. *an.* 1204. *Romæ in Angliam.*)

PAstoralis officii: [& *infra.* a] Ex parte f tua fuit insuper quæsitum g, utrum si aliqua causa fuerit ad Archiepiscopum per appell. delata, possit eandem jure ordinariæ potestatis Suffraganei sui subdito delegare, vel animadvertere in eundem, h si causam renuerit suscipere delegatam? † Ad quod respondemus, quod Archiepiscopus ipsum ad suscipiendam delegationem hujusmodi compellere nequit invitum: cum in eum (exceptis quibusdam articulis) nullam habeat potestatem, licet Episcopus suus eidem sit metropolitana i lege subjectus: [& *infra.*]

e Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.
f Quæ hic desunt, require in c. pastoralis, sup. de off. jud. deleg.
g Requisitum.
h Ratio est, quia judicare est publicum jus l. munerum. §. judicandi, ff de mun. & hon. & l. un. C. qui pro sua jurisd.
i metropolitica.

Mortuo delegato Papæ, qui excommunicavit reum, vel actorem in possessionem induxit, si suus successor in delegatione succedit, absolvere, & restituere possessionem poterit: alias solus Papa restituet, & absolvet, præterquam in mortis articulo: eo tamen curant annalis præscriptio, reus coram ordinario, vel publicis personis de standa juri cautionem præstabat. hoc dicit.

§. 1. Præterea postulasti, an alicui n liceat sine speciali mandato Apostol. sedis (delegato, qui reum propter contumaciam manifestam excommunicationis vinculo innodavit, vel petitorem causa rei servandæ in possessionem petitorum induxit, rebus humanis exempto) eidem volenti juri parere, absolutionis beneficium impertiri, & possessionem restituere l. iatra annum, sufficienti recepta primitus cautione.

† Ad quod dicimus, quod cum delegatus quantum ad illud sit major ordinario, sine mandato summi Pont. excommunicatus ab hujusmodi delegato non potest per alium (præterquam in mortis articulo m) absolutionis gratiam obtinere, nisi forsan delegatus talis extiterit, cui alius succedat in onere, & honore. Nec per alium, quam per summum Pontificem recuperare poterit possessionem amissam: verumtamen si alius post annum verus efficiatur possessor, coram ordinario, vel, si ejus copiam habere nequiverit, coram publicis & honestis personis (ut quasi præscriptionem interrumpat annalem) offerat, ac præstare, quod juri parebit, poterit cautionem: ut sic post annum recuperare possessionem per sedem Apostolicam mereatur.

n His in omnibus impressis habetur dictio, ordinario, quæ deest in antiquioribus exemplaribus. In recentioribus in margine irrepsit in textum, ex gl. tamen constat, non fuisse Raymundum positam, alias frustra explicasset Bernardus.
l Infra ergo, quod habet ex quo sunt mors & innati imperat, per l. jubere cavere, ff. de jurisd. omn. jud.
m Quia in mortis articulo nulla est criminum aut casuum reservatio: & ideo omnes

CAP. XII.

Papa per rescriptum, quo mandat ordinario, ut subditos suos corrigat, non facit eo hoc ipsum delegatum, ideo ab eo poterit appellari ad proximum superiorem, sicut si Papa nullum mandatum fecisset, hoc dicit.

Sacerdotes quilibet pœnitentes a quibusvis peccatis, & censuris absolvere possunt. Concil. Trident. sess. 14. c. 7. de casuum reserv.

Idem *Archiepiscopo Senonens.* 7 (*an.* 1207. *Romæ in Galliam.*)

LIcet o in corrigendis excessibus juxta canonicas sanctiones appellationis sit diffugium interclusum, & ideo Parisiens. Episcop. cum a nobis receperit in mandatis, ut tam circa viros religiosos, quam etiam Clericos seculares suæ jurisdictioni subjectos, qui multa & gravia crimina committere proponunt p, inquirat & corrigat, appell. rem. quæ viderit corrigenda, statuens ad reformationem eorum, quod regulare fuerit & honestum. † Quia tamen intentionis nostræ non fuit, nec esse debuit, jurisdictioni tuæ per mandatum hujusmodi derogare: præsentium auctoritate duximus declarandum, quod si in inquisitionibus ab eodem Episcopo, non tanquam delegato, sed tanquam ordinario faciendis, aliquis casus emerserit, in quo licitum sit ad sedem metropolitanam appellare, prædicti occasione mandati, auctoritati tuæ, quo minus ad te tanquam ad Metropolitanum appellari valeat, nolumus aliquatenus derogare. q

n Cap. 6. eod. tit. in 3. compil.
o Hæc verba, juxta Canonicas sanctiones, desunt in antiquis exemplarib.
p In omnibus antiq. ita: quia multa & gravia committere proponuntur.
q derogari,

¶ Pith. 7. *Senonensi.*] *Senensi*. Magister Petr. de Corbolio, vir inæstimabilis literaturæ, ac senectutis bonæ, Vincentius *lib.* 30. *cap.* 124. Petr. Blesens. *epist.* 179. Extat inter epistolas Innocentii, *pag.* 37.

CAP. XIII.

Prælati subditos corrigunt, & reformant appellatione remota, vel consuetudine non obstante. Si tamen Capitulum consuevit corrigere excessus Canonicorum, si intra terminum ab Episcopo præfigendum non facit, ipse Episcopus hoc faciet. hoc dicit, usque ad §. Cæterum.

Idem in *Concilio generali.* r (*an.* 1215. *Romæ.*)

r Cap. 7.

IRrefragabili s constitutione sancimus, ut Ecclesiarum Prælati ad corrigendum subditorum excessus, maxime Clericorum, & reformandos mores prudenter ac diligenter t intendant, ne sanguis eorum de suis manibus requiratur. Ut autem correctionis, & reformationis officium libere valeant exercere, decernimus, ut executionem ipsorum nulla consuetudo, vel appellatio valeat impedire, nisi formam in talibus excesserint observandam. Excessus tamen Canonicorum cathedralis Ecclesiæ, qui consueverunt corrigi per Capitulum, per ipsum in illis Ecclesiis, qui talem hactenus consuetudinem habuerunt, ad commonitionem, vel u jussionem Episcopi corrigantur, intra terminum competentem ab eo x præfigendum: alioquin extunc Episcopus Deum habens præ oculis, ipsos, ut animarum cura requirit, per censuram Ecclesiast. corrigere non postponat.

s Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.
t Qua autem ratione Prælati subditorum excessus corrigere debeant, præscripsit Conc. Trid. sess. 13. de reform. c. 1.
u &.
x al. Episcopo.

Si Canonici sine manifesta, & rationabili causa (maxime in contemptum Episcopi) cessant a divinis, Episcopus cessationem non servabit, & Metropolitanus vice Papæ cognoscet. hoc dicit.

§. 1. Cæterum si Canonici absque manifesta, & rationabili causa (maxime in contemptum Episcopi) cessaverint a divinis, Episcopus, si voluerit, nihilominus celebret in Ecclesia cathedrali, & Metropolitanus ad querelam ipsius, tanquam super hoc delegatus a nobis, taliter eos per censuram Ecclesiast. cognita veritate castiget, quod pœnæ metu talia de cætero non præsumant.

Prælatus in impositione pœnæ cavere debet a quæstu pecuniæ, & ab omni alio gravamine. h. d. usque ad finem.

§. 2. Provideant itaque diligenter Ecclesiarum Prælati, ut hoc salutare statutum ad quæstum y pecuniæ, vel gravamen aliud non convertant, sed illud studiose, ac fideliter exequantur, si canonicam velint effugere ultionem: quoniam super his sedes Apost. auctore Domino, attentissime vigilabit.

y Infr. de pæn. cap. licet,

CAP. XIV.

Cum in civitate, vel diœcesi sunt populi diversarum linguarum, Episcopus debet providere eis per viros idoneos, qui secundum varietatem linguarum officia eis celebrent, & sacramenta ministrent. Et si urgens est necessitas, constituet sibi vicarium Pontificem illius linguæ, non tamen propter hoc eadem diœcesis debet habere duos Episcopos.

Idem in eodem. z (*an.* 1215. *Romæ.*)

z Cap. 9.

QUoniam a in plerisque partibus intra eandem civitatem, atque diœcesim permixti sunt populi diversarum linguarum, habentes sub una fide varios ritus, & mores: districte præcipimus, ut Pontifices hujusmodi civitatum, sive diœcesum provideant viros idoneos, qui secundum diversi-

a Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.

versitates rituum, & linguarum, divina illis officia celebrent, & Ecclesiastica sacramenta ministrent, instruendo eos verbo pariter, & exemplo. Prohibemus autem omnino, ne una, eademque civitas, sive diœcesis diversos Pontifices habeat, tanquam unum corpus diversa *b* capita, quasi monstrum. Sed si propter prædictas *c* causas urgens necessitas postulaverit, Pontifex loci catholicum præsulem nationibus illis conformem provida deliberatione constituat sibi vicarium in prædictis, qui ei per omnia sit obediens, & subjectus. Unde *d* si quis aliter se ingesserit, excommunicationis se noverit mucrone percussum: & si nec sic resipuerit, ab omni ministerio Ecclesiastico deponendum, adhibito (si necesse fuerit) brachio seculari ad tantam insolentiam *e* repellendam.

b al. diversa habens capita, &c.
c præscriptas.
d al. Verum.
e insolentiam.

CAP. XV.

Episcopi, qui per se non possunt, tenentur assumere idoneos, qui suppleant suo loco, quoad prædicationem, visitationem, & confessionum auditionem: & ut possint Episcopi reperire tales, præcipit in Ecclesiis cathedralibus, & collegiatis tales institui.

Idem *in eodem f.* (*an. eod. Romæ.*)

f Cap. 10.

INter cætera *g*, quæ ad salutem spectant populi Christiani, pabulum verbi Dei permaxime sibi noscitur esse necessarium, quia sicut corpus materiali, sic anima spirituali cibo nutritur, eo quod non in solo pane *h* vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Unde cum sæpe contingat, quod Episcopi propter suas occupationes multiplices, vel invaletudines corporales, aut hostiles incursus, seu occasiones alias (ne dicamus defectum scientiæ, quod in eis reprobandum est omnino, nec de cætero tolerandum) per seipsos non sufficiunt ministrare verbum Dei populo, maxime per amplas diœceses, & diffusas: generali constitutione sancimus, ut Episcopi viros idoneos ad sanctæ prædicationis officium salubriter exequendum assumant, potentes in opere, & sermone, qui plebes sibi commissas vice ipsorum (cum per se iidem nequiverint) sollicite visitantes, eas verbo ædificent, & exemplo: quibus ipsi, cum indiguerint, congrue necessaria *k* subministrent: ne pro necessariorum defectu compellantur desistere ab incœpto. Unde præcipimus tam in cathedralibus, quam in aliis conventualibus Ecclesiis viros idoneos ordinari, quos Episcopi possint coadjutores, & cooperatores habere non solum in prædicationis officio, verum etiam in audiendis confessionibus, & pœnitentiis injungendis, ac cæteris, quæ ad salutem pertinent animarum. Si quis autem hoc adimplere neglexerit, districtæ subjaceat ultioni.

g Cap. 3. eod. tit. in 4. compil.
h Matth. 4. Luc. 4. Deut. 8.
i Concil. Trid. sess. 5. c. 2. sub Rubr. doctr. de ref. c. 4. concor. Conc. Carthag. 4. c. 20. & Conc. Rhem. c. 14.
k Salarium habere debent per DD. in l. jurisp. ff. de excus. tut. & in Clem. cum ex amm. de vita, & honest. Cler.

CAP. XVI.

Episcopus in Ecclesiis diœcesis suæ debet esse contentus juribus Episcopalibus: & quæ sint jura Episcopalia, declarat.

Honorius III. *Episcopo Assisinatin.* 8 (*c. an. 1218. Romæ in Umbriam.*)

COnquerente œconomo monasterii sancti Benedicti montis Subasii *9*, nobis innotuit, quod tu juribus Episcopalibus non contentus, quæ in Ecclesiis, seu capellis ejusdem monasterii debes habere, a quibusdam earum procurationem exigis, quas ad dandam procurationem minime sufficere proponebat, petens, ut specificares, quæ tibi ratione juris Episcopalis competerent in eisdem, quorum quibusdam specificatis, lis fuit legitime contestata *l*. † Nos autem inspectis probationibus, & quæ ab utraque parte fuere proposita, intellectis: decrevimus, ut in Ecclesiis, seu capellis tuæ diœcesis ad monasterium ipsum spectantibus, habeas canonicam obedientiam, subjectionem, & reverentiam, institutionem, & destitutionem, correctionem, & reformationem, ac censuram Ecclesiasticam, jurisdictionem quoque causarum omnium ad forum Ecclesiasticum de jure spectantium, pœnitentias, & sacramentorum omnium, quæ ab Episcopo sunt recipienda, collationem, synodum, & synodatici *m*, seu cathedratici nomine duos solidos, quartam decimationum, & mortuariorum, visitationem quoque annuam: ita quod cum ad eas visitandas accesseris, non amplius procurationis nomine requiras ab eis, nisi quantum (pensatis facultatibus earundem) moderate poterunt exhibere, ne *n* plus cæteris capellis ejusdem diœcesis in procurationibus onerentur: [*& infra.*] Tu autem his juribus in præfatis Ecclesiis contentus existens, non amplius ab eis exigas præter moderatum auxilium, quod juxta formam Lateranen. Concilii, si manifesta, & rationabilis causa extiterit, cum charitate postulandum, sicut ab aliis Ecclesiis ejusdem diœcesis, pro necessitate temporis sustinemus.

¶ PITH. 8. *Assisinatin.*] *Silvacensi*, vel *Assisinatensi*.
9. *Sancti Benedicti montis Subasii.*] Sic a. V.C. Tace vetus Sancti Benedicti *de monte Subasio*, Ordinis S. Benedicti. Tax. Imp. *Benedicti de monte sub Asia*, &c. al. *Subasii*.

l In uno manuscr. ita: quorum quibusdam autem juribus specificatis, hinc inde fuit super præmissis lis legitime contestata. In aliis ita: lis fuit sic legitime contestata.
m Synodatici, & cathedratici nomine quid intelligatur, explicat Grat. 10. q. 3. per totum. Adde Archid. c. 1. de præb. lib. 6.
n al. nec.

CAP. XVII.

Episcopus visitans monasterium, non introducat seculares, sed duos, aut tres Canonicos suos cum aliquibus Religiosis.

Idem *Abbati, & Conventui sancti Remigii* 10 *o*. (*c. an. 1220. Romæ in Galliam.*)

o Faini.

UT juxta: [*& inf. a*] † Attendentes igitur, quod indecens est, ut Remen. Archiepiscopo in monasterio vestro visitationis officium exercente, seculares intersint *p* 11, per quos possit in claustro dissolutionis materia procreari: firmiter inhibemus, ut nullos de cætero seculares in Capitulum (nisi duos, vel tres de Canonicis Ecclesiæ suæ in decenti habitu, aliis *q*, quos *r* expedire viderit, Religiosis adjunctis) secum visitationis tempore introducat. *s*

[*a Illius supremi post Christum pastoris edictum, pastor formæ factus gregis ex animo dignoscitur non dominandi libidine, sed amore recte regendi debet eum salubriter visitare, sic excessus delinquentium, quantum potest, corripiens, ne revelet: sit increpans, ut confundat. Quia cum juxta supremi edictum secrete sit arguendus amicus, amicitiæ legem violare videtur, si coram palam neguit increpando.*]

¶ PITH. 10. *Remigii.*] V. C. *Faini Remensis.*
11. *Seculares intersint.*] Canone 3. Synodi Macrensis statutum fuerat, ut Episcopus cum Legatis Regiis Monasteria Clericorum visitet, iisque de victu, & rebus necessariis provideat: & sic Seculares visitant cum Episcopo.

p al. Regulares interesse persona.
q al. viris aliis. al. ita, vel aliis.
r al. quos, in recto sensioribus.
s Adde, Tales introducens, debet illorum uti consilio, l. quod tamen, & ibi Bart. §. si arbiter, ff. de arb.

CAP. XVIII.

Lex diœcesana, & lex jurisdictionis sunt diversæ: unde res judicata in una, non obstat agenti in alia.

Idem *Episcopo Bajocen.* t 12, & *Archidiacono Rotomagen.* u (*c. an. 1220. Romæ in Galliam.*)

t al. Brocensi.
u Abbati de Segum.

DIlectus filius Abbas monasterii Ruthomagen. *x* 13 nobis exposuit, quod tertia pars emendarum, quas homines quinque parœciarum pro suis excessibus solvere compelluntur, ad suum spectat monasterium ab antiquo: [*& infra. a*] Cumque Innoc. Papa prædecess. nost. vobis dederit in mandatis, ut auditis hinc inde propositis, causam remitteretis ad eum sufficienter instructam: dictus Episcopus processum vestrum diutius impedivit occasione cujusdam sententiæ, quam super quibusdam Ecclesiis, quoad legem diœcesanam, promulgare meruit pro eodem. Unde prælatus Abbas nobis humiliter supplicavit, ut cum citatio, causarum examinatio, & decisio *y*, ac emendæ, ad legem jurisdictionis pertinere noscantur, non sineremus sententiæ memoratæ prætextu negotii processum ulterius impediri. Cum igitur prædicta de lege jurisdictionis existant, mandamus, quatenus hujusmodi sententia non obstante, procedatis in negotio juxta traditam vobis formam.

x al. Vountem.
y In manuscr. ita: decisio causarum.

[*a Et quod inter ipsos homines orta Ecclesiastice quæstione citatio ad eundem, sed examinatio, & decisio quæstionis ad ven. f. n. Venetan. Episcopum, & ipsum Abbatem pertinent in communi.*]

¶ PITH. 12. *Bajocensi.*] *Ebroicensi*: vel *Briocensi*, & *Abbati de Sagieme*.
13. *Rotomagen.*] *Rotonensis*, Venetensis Diœcesis: vel, Recon. Ventensis Diœcesis.

CAP. XIX.

Per rescriptum, quo Papa mandat ordinario, ut corrigat Clericos suæ diœcesis, non datur ei jurisdictio super exemptos.

Gregorius IX. *Episcopo Suan.* 14 (*c. an. 1228. Romæ in Hetruriam.*)

GRave gerimus *z*, quod cum in Ecclesiam sanctæ Mariæ de Orbitello, & quasdam alias *a* existentes in tua diœcesi ad monasterium sancti Anastasii de Urbe 15 spectantes, nullam jurisdictionem habeas ordinariam, aut etiam delegatam *b*: occasione literarum nostrarum, quas super correctione Clericorum tibi transmisimus, in eas interdicti, ac in Clericos earundem suspensionis sententias promulgasti: quanquam Abbas ejusdem monasterii eos corrigere sit paratus: [*& inf.*] † Mandamus, quatenus, si est ita, prudenter corrigens per te ipsum, quæ incaute provide attentasti, prædictas sententias sine difficultate relaxes.

¶ PITH. 14. *Suan.*] *Suanensi*.
15. *Sancti Anastasii de Urbe.*] Ordinis Cisterciensis.

z In pluribus antiq. ita. quod cum in S. Mariæ de Orbitello, & quasdam alias Ecclesias existentes in tua, &c.
a Ecclesias.
b Quid hodie possint Episcopi circa visitandos, & corrigendos Monachos, statuit Trid. Conc. sess. 21. de reform. cap. 8.

CAP. XX.

Ordinarius, cui competit absolvere ab excommunicatione, potest aliis absolutionem demandare.

Idem, (*c. an. 1229. Romæ.*)

HIs, quibus *c* ex officio in certis casibus competit illos absolvere, qui pro violenta manuum injectione incidunt in canonem sententiæ promulgatæ, licet aliis hujusmodi absolutionem committere, cum viderint expedire.

c Concil. Trid. sess. 14. c. 7. de reform. refert. & sess. 24. de reform. c. 6.

D E

DE OFFICIO JUDICIS.

TITULUS XXXII.

CAP. I.

Ad officium Judicis etiam delegati spectat providere Advocatum parti, quæ non potest habere, & potest dare domesticum.

Honorius tertius *Archiepiscopo* a & *sancti Leonardi*, & *Abbati Salernitano*. (c. an. 1220. Roma in Apuliam.)

EX literis vestris accepimus, quod cum causam, quæ inter Abbatem, & Conventum Fossæ Novæ ex parte una, & Abbatem, & Conventum monasterii Caven. b ex altera, super quibusdam possessionibus monasterii S. Petri de Almaphia c vertebatur: [& inf. a] Quia pars prædicti monasterii proposuit, quod habere non poterat Advocatum, vestrum super hoc implorando officium d, tu frater Archiepiscope, eidem de magistro R. Clerico tuo ad exhibendum in causa ipsa patrocinium providisti. Verum frater S. Canan. Monachus proposuit, in præjudicium ejusdem monasterii factum esse, eo quod dictus R. Clericus domesticus tuus erat: [& sup.] † Mandamus, quatenus hoc non obstante, in negotio ipso (ratione e prævia) procedatis.

[a *Quas bon. mem. fr. Sylvester Monachus Fossæ Novæ, cum idem S. Petri monasterium 3 visitasset, eisdem Abbati, & Conventui Cavensi vendidit in ejusdem monasterii S. Petri præjudicium, & gravamen, unde ducimus committendam: quia l'artibus in vestra præsentia constitutis.*]

¶ Pith. 1. *Archiepiscopo.*] a. V. C. *Archiepiscopo Salernitano*, & *S. Leonardi*, & *S. Benedicti Abbatibus*, Ordin. S. Bened. diœcesis Salernitan.

2. *Monasterii Cavensis*] V. C. *Camovensis*. al. 2. *Cavensis*, Ordinis S Benedicti, diœcesis Salernit.

3. *Sancti Petri Monasterium.*] *S. Petri de Ebulo*, Ordin. S. Benedicti, diœcesis Salernit.

a In duobus vetustissimis codd. inscriptio: Archiep. Salernitano, & Abb. S. Leonardi: in veteri uno: Archiepiscopo, & S. Leonardi Abb. Salernit.
b Camovensis Salernitanæ diœc. al. Cavensis. al. Sevensis.
c al. Amalphea, al. Almafia. al. Amalfia.
d Adde quod importet hæc clausula per Bart. in l. Tertia ancilla, ff. de aur. & arg. leg.
e Parenthesis inclusa desunt in multis manuscr.

CAP. II.

Cum imploratur officium nobile, fit litis contestatio, secus in mercenario.

Gregorius IX. (c. an. 1229. Roma.)

JUdicis officium ubicunque pro actione f proponitur, veluti cum restitutio in integrum principaliter postulatur, litis contestationem exposcit: alias vero, & post ingressum g causa potest ad hoc sine litis contestatione haberi recursus.

f Id est, ubi actio deficit.
g Id est, vel post litem contestatam, vel postquam est in causa conclusum.

DE MAJORITATE, ET OBEDIENTIA.

TITULUS XXXIII.

CAP. I.

Prius ordinatus, cæteris paribus, prior, & major habendus est.

Gregorius *Augustino Anglorum Episcopo.* a (an. 604. Roma in Angliam.)

CUm certum b: [& inf. a] Sit honoris isto distinctio, ut ipse prior, & major habeatur, qui prius communitate c consilii, & concordi fuerit actione ordinatus. d

[a *Sit, pro omnipotenti Deo laborantibus ineffabilia æterni regni præmia reservari, nobis tamen eis necesse est honorum beneficia tribuere, ut in spirituali operis studio ex remuneratione valeant multiplicius insudare, &c.*]

a lib. 12. ep. 15.
b Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lat. sub Alex. III. p. 44. c. 1.
c al. cum unitate.
d Vid. l. honores, ff. de decur.

CAP. II.

Veniens contra decretum, vel constitutionem Episcopi debet excommunicari.

Idem. (Roma.)

SI quis venerit e contra decretum Episcopi, ab Ecclesia abjiciatur. In libro Regum legitur f: *Qui non obedierit Principi, morte moriatur.* Et 1 in Concilio 2 Agathen. quod g 3 anathematizetur.

¶ Pith. 1. Et] delet V. C.

2. *Concilio.*] V. C. addit, autem.

3. *Quod.*] V. C. ut.

e Cap. 3. & 4. eod. t. in 1. comp. Burch. l. 15. c. 23. Ivo p. 16. c. 24.
f 1. Reg. 13. Deut. 17.
g ut.

CAP. III.

Clericus administrationi carens, non tenetur ad juramentum obedientiæ, vel ad faciendam scripturam super eo.

Leo Papa. h (an. 445. Roma in Macedoniam.)

LEgebatur i in literis tuis, quod frater Atticus k chartulam de obedientiæ sponsione contempserat, in qua signum prodebatur injuriæ. Non enim necessarium fuerat, ut l obligaretur scripto, qui obedientiam suam ipso jam voluntarii adventus officio comprobabat.

¶ Pith. 4. *In qua.*] *In cujus chartula mentione*,

h Epist. 82. Anastasio Episcopo Thessalonicensi.
i Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.
k Atticus.
l quod.

CAP. IV.

Ab omnibus de diœcesi obediendum est Episcopo.

Clemens Papa III. m. (imo forte c. an. 68. Roma Hierosolymam.)

OMnes n principes terræ o, & cæteros homines Episcopis obedire, beatus Petrus præcipiebat.

m In vetustioribus ita: Clemens Papa.
n Burch. l. 1. c. 124. Ivo p. 5. c. 224. & c. 5 eod. tit. in 1. compil.
o al. omnes principes terræ.

CAP. V.

Non obediens canonicis institutis, incurrit inobedientiæ notam, id est, infamiam.

Innocentius III. Capitulo 5 Herbipolen. (c. an. 1198. Roma in Germaniam.)

ILlud p Dominus in B. Petro: [& inf. a] † Cum spiritualia sint temporalibus digniora, q & obedientia melior sit quam victima, & auscultare magis, quam adipem arietum offerre a: non deouerat Hildesemensis Episcopus pro temporali commodo inobedientiæ notam incurrere, & Apostolicis jussionibus contraire.

[a *Vener. fr. n. quondam Hildesemen. Episcopus, Imperialis aulæ Cancellarius, non attendens, quia multa sunt, quæ præter specialem auctoritatem sed. Apost. de jure non possunt nec debent impune ab aliquibus attentari, utpote cessiones, & translationes Episcopatuum, & alia, quæ nota sunt vobis, non solum non obtenta licentia nostra, sed nec etiam postulata, Ecclesia Hildesem. relicta, Herbipolensem Ecclesiam occupavit. Et tamen. Munitiones autem, & oppida Herbipolensis Ecclesiæ in militantium ipsius se asserunt tenuisse, ne si ad alias manus forsitan devenissent, non esset, qui eas postmodum liberasset. Sed*]

¶ Pith. 5. *Capitulo.*] *Episcopo.*

p Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.
q Fortius, in novatione, & ib. Bart. C. de sacr. Eccles.

CAP. VI.

Imperium non præest Sacerdotio, sed subest, & ei obedire tenetur. Vel sic: Episcopus non debet subesse Principibus, sed præesse. h. d. & est multum allegabile.

Idem *Illustrissimo* r & *Constantinopolitano Imperatori.* (an. 1198. Roma in Thraciam.)

SOlitæ s benignitatis affectu: (& infra. a) §. 1. Miratus est imperialis sublimitas, quod te nisi t tantum in nostris literis increpare. Huic autem tuæ admirationi non causam, sed occasionem præbuit, quod legisti, beatum Petrum Apostolorum principem sic scripsisse u: *Subditi estote omni humanæ creaturæ propter Deum, sive Regi, tanquam præcellenti, sive ducibus, tanquam ab eo missis, ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum*: (& infra. β) §. 2. Verum si personam loquentis, & eorum, ad quos loquebatur, ac vim locutionis diligentius attendisses, scribentis non expressisses taliter intellectum. Scribebat enim Apostolus subditis suis, & eos ad humilitatis meritum provocabat: nam si per hoc, quod dicit x: *Subditi estote*: Sacerdotibus voluit imponere jugum subjectionis, & eis prælationis auctoritatem afferre y, quibus eos subjectos esse monebat; sequeretur ex hoc etiam, quod servus quilibet in Sacerdotes imperium accepisset, cum dicatur, *Omni humanæ creaturæ*. Quod autem sequitur, *Regi tanquam præcellenti*, non negamus quin præcellat z Imperator in temporalibus illos a duntaxat, qui ab eo suscipiunt b temporalia. Sed Pontifex in spiritualibus antecellit: quæ tanto sunt temporalibus digniora, quanto anima præfertur c corpori: licet non simpliciter dictum fuerit, *Subditi estote*: sed additum fuit d: *propter Deum*: nec pure sit subscriptum, *Regi præcellenti*: sed interpositum forsitan fuit non sine causa, *tanquam*. Quod autem sequitur, *ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum*: intelligendum non est, quod Rex vel Imperator super bonos & malos gladii acceperit potestatem, sed in eos solummodo, qui utentes gladio ejus sunt jurisdictioni commissi: (& inf. γ) §. 3. Potuisses autem prærogativam Sacerdotii ex eo potius intelligere, quod dictum est, non a quolibet, sed a Deo: non Regi, sed Sacerdoti: non e de Regia stirpe, sed de Sacerdotali prosapia descendenti, de Sacerdotibus videlicet, qui erant in Anathot f: *Ecce constitui te super gentes, & regna, ut evellas, & dissipes, ædifices, & plantes*: (& infra. δ) §. 4. Præterea nosse debueras, quod *fecit Deus duo magna g luminaria in firmamento cœli: luminare*

r In manuscripto: Illustri Constantinopolit. &c.
s Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.
t al. visi.
u 1. Petr. c. 2.
x dicit.
y In quibusdam impressis, auferre, & male, ut ex serie constat.
z præcedat.
a illos.
b recipiunt.
c Concordat l. fancimus. C. de Episcop. & Cler.
d Verbum, fuit, deest in antiquis.
e al. nec.
f Hier. 1.
g Gen. 1. Ps. 135.

corna-

minore majus, ut præfer diei: & luminare minus, ut præesset nocti: utrumque magnum, sed alterum majus. Ad firmamentum igitur cæli, hoc est, universalis Ecclesiæ, fecit Deus duo magna luminaria, id est, duas instituit dignitates, quæ sunt Pontificalis auctoritas, & Regalis potestas. Sed illa, quæ præest diebus, id est spiritualibus, major est: quæ vero carnalibus, minor: ut quanta est inter solem & lunam, tanta inter Pontifices, & Reges differentia cognoscatur. Hæc autem si prudenter attenderet Imperatoria celsitudo, non h faceret, aut permitteret Constantinopolitanum Patriarcham, magnum quidem, & honorabile membrum Ecclesiæ, juxta scabellum pedum suorum in sinistra parte sedere: cum alii Reges & Principes Archiepiscopis, & Episcopis suis (sicut debent) reverenter assurgant, & eis juxta se venerabilem sedem assignent: [& inf. ε] §. 5. Nos autem etsi non increpando scripserimus, potuissemus tamen rationabiliter increpare: [& infra. ζ] §. 6. Nobis autem in B. Petro sunt oves Christi commissæ, dicente Domino: i *Pasce oves meas:* non k distinguens inter has oves, & alias l: ut alienum a suo demonstraret ovili, qui Petrum, & Successores ipsius magistros non recognosceret, & pastores: ut illud tanquam notissimum m omittamus, quod Dominus dixit ad Petrum, & in Petro dixit ad successores ipsius: *Quodcunque n ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis, &c.* nihil excipiens, qui dixit: *Quodcunque:* [& inf. η] §. 7. Utrum autem Imperatoriam excellentiam ad bonum, & utile per literas nostras duxerimus invitandam, utrum tibi juste suggerimus o & honesta, tua sollicitudo discernat: cum non nisi ad utilitatem Ecclesiæ, & terræ Hierosolymitanæ subsidium nos te meminerimus invitasse.

h Hæc fecit Concil. Tridem. sess. 25. de reform. c. 17.

i Joan. 21.

k Concord. cont. in extrav. unam sanctam tit. de majorit. & obed. Joan. 21.

l Vide l. 1. ff. de ol. mutie & l. quas prohibet. vom. ff. mil. ff. de postul. ut novissimum.

m Matth. 16.

o In C. Barrea: *Verum autem Imperatoriam excellentiam ad bonum, & utile per nostras literas duximus invitandam. Utrum igitur tibi justa suggerimus, &c.*

[α *Recepimus literas, quas per dilect. f. Archid. Durachii, virum providum, & fidelem, Imperialis nobis excellentia destinavit: per quas intelleximus, quod literæ, quas per dilectum filium nostrum Capellanum, nunc Apost. sed. Legatum tibi transmisimus, Imperii tuo præsentatæ fuerunt, & perlectæ.*]

[β *Volens enim, de quo non rationabiliter admiramur, Imperatoria celsitudo per hæc, & alia quæ inducit, imperium sacerdotum dignitate et potestate præferre, ex auct. præmissa voluit triplex trahere argumentum. Primum ex eo quod legitur, Subditi estote. Secundum ex eo quod sequitur, Regi tanquam præcellenti. Tertium in eo, quod est subsequenter adjunctum, ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum: per primum subesse Sacerdotium: per secundum Imperium præeminere: per tertium Imperatorem tam in Sacerdotes, quam in Laicos jurisdictionem, imo etiam gladii potestatem accepisse. Cum enim & boni quidam Sacerdotes, & quidam eorum malefactores existunt, ite, qui secundum Apostolum gladium portat ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum, in malefacientes Presbyteros, & eorum excessus præsumptos potest ulcore gladii vindicare, cum inter Presbyteros, & alios Apostolus non distinguat.*]

[γ *Juxta quod Veritas ait: omnes, qui acceperint gladium, gladio peribunt: non enim potest, & debet quisquam alterius servum judicare, cum servus secundum Apostolum, domino suo stet, aut cadat. Ac id etiam induxisti, quod licet Moyses, & Aaron secundum carnem fratres extiterint. Moyses tamen præcepit populi, Aaron Sacerdotis potestate præerat, & Jesus successor ejus imperium in Sacerdotes accepit. David quoque Rex Abjatar Pontifici præminebat. Cæterum licet Moyses dux populi fuerit, fuit etiam & Sacerdos, qui Aaron in Sacerdotem inunxit, & nos Prophetæ Sacerdotem recognoscunt. Moyses (inquit) Aaron in Sacerdotibus ejus. Quod vero de Jesu Benjamin ad commendandam, prolixitatem ejus scripsisti, magis secundum spiritum, quam secundum literam debet intelligi: quia secundum Apostolum litera occidit, spiritus autem vivificat: per eo quod ipse verè Jesu figuram expressit, qui populum suum in terram promissionis induxit. David etiam quamvis diadema Regum obtinuerit, Abjatar Sacerdoti non tam ex dignitate Regia, quam auctoritate Prophetica imperabat. Verum quicquid alias fuerit in Veteri Testamento, nunc aliud est in Novo, ex quo Christus factus est Sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech, qui se non ut Rex, sed ut Sacerdos in ara crucis hostiam obtulit Deo Patri, per quam genus redemit humanum, circa illum præcipue, qui successor est Petri, & Vicarius Jesu Christi.*]

[δ *Dictum est etiam in divina lege, Diis non detrahes, & Principem populi tui non maledices, quo Sacerdotes Regibus anteponens istos Deos, & alios Principes appellavit.*]

[ε *Nam & piissimus Constantinus quantum honoris exhibuit Sacerdotibus, tua, sicut credimus, discretio non ignorat.*]

[ζ *Cum B. Paulus Apostolus Episcopum instruens ad Timotheum scripsisse legatur: Prædica verbum, insta opportune, importune, argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina. Non enim os nostrum debet esse ligatum, sed patere debet ad omnes: ut secundum Prophetam, simus canes muti non valentes latrare. Unde correctio nostra tibi non debuit esse molesta, sed magis accepta, quia Pater filium quem diligit, corrigit, & Deus quos amat, arguit, & castigat. Debitum igitur pastoralis officii exequimur, cum obsecramus, arguimus, increpamus, & non solum alios, sed Imperatores, & Reges opportune, & importune & ad ea studemus adducere, quæ divinæ sunt placentia voluntati.*].

[η *Verum hic diutius insistere nolumus, ne vel concedere videamur, vel in hujusmodi delectari, vel, si gloriari expediat, non in honore, sed in onere, non in magnitudine, sed in sollicitudine sit potius gloriandum, cum & Apostolus in infirmitatibus glorietur. Novimus esse scriptum: Omnis, qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur. & iterum: Quanto major es, humilia te in omnibus: & alibi: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Propter quod exaltationem nostram in humilitate ponimus, & humilitatem exaltationem nostram reputamus. Unde & servos non solum Dei, sed etiam servorum Dei nos esse scribimus, & fatemur, & tam sapientibus, quam insipientibus secundum Apostolum debitores.*]

¶ PITH. 6. *Illustrissimo.*] Balduino illustrissimo.

CAP. VII.

Ordinatus per Papam, non per hoc eximitur a jurisdictione sui Episcopi.

Idem *Episcopo Florm.* (*c. an.* 1204. *Romæ in Hercotiam.*)

PEr tuas p nobis literas: (& *infra.* α) Postulasti per sedis Apostolicæ oraculum edoceri, utrum quis per ordinem Subdiaconatus a Romano Pontifice susceptum, a debita tibi reverentia subtrahatur? † Ad quod breviter respondemus, quod etsi decens sit, ut illis, quantum convenit, a te inter alios tibi subditos deferatur, quos benignitas Apostolica collatione ipsius ordinis honoravit, per eam tamen ab obedientia, quam alias tibi debent, minime absolvuntur.

p Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.

[α *Intimasti, quod cum aliqui Ecclef. Rom. Subdiaconi prælationes in tua diœcesi assequantur, pro quibus tibi tenentur obedientiam exhibere, si quando eos contigerit exercere ipsi Ecclesiasticam disciplinam, illi Subdiaconatus privilegium allegantes, ea se asserunt non teneri, ut si per hujusmodi Subdiaconatus officium ab obedientia, quæ tibi tenentur, eorum obtenti beneficii sint exempti. Super quo*]

CAP. VIII.

Quando de obedientia, vel subjectione agitur, nihil attentari debet in præjudicium rei, vel possessione non citati.

Idem *Constantinopolitano Patriarchæ.* (*an.* 1200. *Ferentino in Thraciam.*)

INter q quatuor: [& *inf.* α] Petitionem contra Ecclesias, quas tibi subjici r postulabas, quæ priusquam Constantinopolis ceptam caperetur, Constantinop. Patriarchæ minime respondebant, duplici ratione non duximus admittendam. Juris namque ratio postulat, ut in eorum præjudicium, quibus eædem Ecclesiæ sunt subjectæ, nihil ordinemus de ipsis, cum nec citati sint, nec convicti, nec per contumaciam se absentant: (& *infra.*) Super obedientia vero ‡ quam ut tibi impendi faceremus, ab Archiepiscopo, & Episcopis regni Cypri similiter postulasti, fere idem duximus respondendum, cum & ipsi ante tuam promotionem fuerint s exempti, quando videlicet Constantin. Ecclesia erat inobediens, & rebellis: & in eorum absentia t non u statum eorum nos debuerimus in aliquid immutare. Justitiam tamen non negabimus tibi, cum eam duxeris postulandam.

q Cap. 4. eod. tit. in 4. compil. Hunc refer, c. inter quatuor. supra de Clerico peregr. & infra de Cler. non resid.

r In omnibus manuscriptis: retractanto, quæ Ecclesias tibi subjectas, &c.

s exstiterint.

t al. contra.

u debuimus.

[α *Animalia, quæ in medio sedis, & circuitu ejus describuntur ab Ezechiele, facies Aquilæ super ipsorum quatuor memoratur, quas inter quatuor Patriarchales Ecclesias, Antiochenam, Alexandrinam, Hierosolymitanam, Constantinopolitanam, quæ per animalia supradicta significantur, quas Apost. sedes in medio habens, quasi filias amplectens spirituales, cui eædem quasi in circuitu famulæ obsequuntur, ipsa Constantinopol. post Apostol. sedem excellentiæ præeminet dignitate, ad cujus exaltationem tanta libentius aspiramus, quanta ipsam honorabilius membrum factæ per Sanctam Rom. Ecclesiæ arctius amplectimur, ipsius auxilio temporibus istis eandem amplius nos dicimus indigere, ex quo, qui Domino disponente præesse dignoscitur, petitiones libentius promovere disponimus, quibus non repugnat honestas, nec aliis præjudicium generatur: cum a nobis imminutionem alteri non debeat irrogari, a quibus jura tanquam a fonte ad cæteras derivantur: & infra. Tibi duximus respondendum, concedendo, ut hi, qui Ecclesias suas, seu beneficia possident, obedientiam tibi exhibebunt, nisi forte aliqua illarum Ecclesiarum ante captionem regiæ civitatis a jurisdictione Patriarchæ legitime fuisset exempta. Subsequentem vero*]

CAP. IX.

Abbates, & Sacerdotes qui sunt diœcesani Episcopi, ad ejus Synodum venire, & sibi obedire compelli possunt per censuram Ecclesiasticam.

Idem. (*c. an.* 1214. *Romæ.*)

QUod super a his: [& *inf.*] Abbates, & Sacerdotes diœcesana tibi lege subditos y, qui ad tuam Synodum venire contemnunt, (dummodo z in ipsa Synodo non durum aliquid statuendum, quod canonicis obviet institutis) per cens. Eccles. ad Synodum ipsam a venire compellas, & debitam tibi obedientiam, & reverentiam exhibere.

x Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.

y al. subjectos.

z Concil. Trid. sess. 24. de reform. cap. 2.

a illam.

CAP.

CAP. X.

Canonici regulares inobedientes Priori suo per ipsum excommunicari possunt: & si fuerint incorrigibiles, de fratrum consortio expelli debent.

Idem *sancti Stephani, & sancti Proculi Abbatibus Bononiensibus*. (c. an. 1224. Romæ in Æmiliam.)

CUm in b Ecclesiis sancti Victoris, & sancti Joannis de Monte: [& infra.] Nos igitur ad reformationem earundem Ecclesiarum diligenti sollicitudine intendentes, universis Canonicis dedimus in mandatis, ut Priori suo in his, quæ ad eum c pertinent, obedirent. Cumque omnes (quatuor duntaxat exceptis) se obedire velle concorditer respondissent, prædicti quatuor se contra Priorem in superbiam erigentes, licet de obedientia suo Priori præstanda præstitissent juramentum corporaliter; tamen exhibiti juramenti immemores, suo Priori per omnia restiterunt: & cum pro contumacia sua nequivissent ad debitam obedientiam revocari, dictus Prior in eos excommunicationis sententiam promulgavit. Cum d igitur præfati Canonici ad Apostolicam sedem accessissent, per scripturas authenticas e ex multorum testimonio Prælatorum effecti de ipsorum contumacia certiores, recepto secundum formam Ecclesiæ ab eisdem corporaliter juramento, ipsis fecimus absolutionis beneficium impendi: præcipientes eis sub debito juramenti, ut ad suum claustrum, de quo exierant, redeuntes, Priori suo secundum Deum devote, ac humiliter obedirent. * Ideoque mandamus, quatenus præfatos Canonicos, ut ad Prioris sui obedientiam revertantur, per censuram Ecclesiasticam compellatis: & ne de sua possint contumacia, vel malitia f gloriari, cogatis eos (si videritis expedire) ut juramentum, quod de parendo mandatis Prioris, pro absolutionis beneficio impetrando superbe negaverant, humiliter præstare procurent: alioquin eos de fratrum consortio penitus excludatis.

b Cap. a. eod. tit. in 4. compil.

c al. ad Deum, & pro utraque littera facit, quod notatur supra de temp. ordin. c. ad aures, in gloss. 2.

d al. cumque.

e Id est, sigillis authenticis Prælatorum sigillatas, quod dic. in nov. tuf. de fid. instr. cap. 1. & c. cum dilectus.

f hæc 2. verba, vel malitia, desunt in antiquis.

CAP. XI.

Presbyteri, & Clerici capellarum subditarum titulo Cardinalatus, debent Cardinali obedientiam, & reliqua, de quibus hic. Et vacante titulo, succedit Capitulum illius Ecclesiæ, nisi pro bono pacis aliquid sit exemptum.

Honorius III. *G. Presbytero Cardinali, & Capitulo sancti Laurentii in Damaso.* g (c. an. 1216. Romæ.)

HIs, quæ pro Ecclesia S. Laurentii in Damaso ex parte una, & capellis sibi subjectis ex altera, super scrutinio, aliisque articulis fuere proposita h, diligenter auditis, i sententiando decrevimus, ut earundem capellarum Presbyteri, & Clerici Cardinali, qui nunc est in ipsa Ecclesia, & qui fuerint per tempora k, manualem obedientiam, & reverentiam, & honorificentiam omnem exhibeant, & ad Ecclesiam ipsam pro scrutinio, baptismo, & Capitulo celebrandis, conveniant temporibus consuetis, correctionem ipsius Cardinalis recipientes humiliter, & excommunicationis, interdicti, vel suspensionis sententias, quas tulerit in eos, & Ecclesias eorundem, inviolabiliter observantes. Quando autem Ecclesia ipsa Cardinali vacabit, l Capellani, & Clerici memorati eidem Ecclesiæ reverenter exhibeant omnia supradicta: excepto, quod de correctione, & excommunicatione, & suspensione ipsorum pro bono pacis nostræ providentiæ reservamus.

g In pluribus manuscr. habetur, Damasco, sicut in titulo, quam in textu, sed male, cum sit titul. notus, & valde antiquus Romæ.

h In aliquo vetustissimo ita: super scrutinio aliisque articulis diligenter audivi.

i al. diligenter coram nobis auditis.

k Et qui pro tempore fuerint, l vocaverit.

CAP. XII.

Licet Abbatissa subditos excommunicare non possit, ipsi tamen sibi obedire tenentur.

Idem *Abbati S. Michaelis Abradensis diœcesis* 7. (c. an. 1220. Romæ in Germaniam.)

DIlecta filia in Christo Abbatissa de Rubrigen. m 8 transmissa nobis petitione monstravit, quod cum ipsa plerunque Canonicas suas, & Clericos suæ jurisdictioni subjectos, propter inobedientias, & culpas eorum officio, beneficioque suspendat, iidem confisi ex eo, quod eadem Abbatissa excommunicare eos non potest, suspensionem hujusmodi non observent, propter quod ipsorum excessus remanent incorrecti. † Quocirca mandamus, quatenus dictas Canonicas, & Clericos, ut Abbatissæ præfatæ obedientiam, & reverentiam debitam impendantes, ejus salubria monita, & mandata observent, Ecclesiastica censura compellas. n

¶ PITH. 7. *Abbati.*] *De Lapide S. Michaelis Halberstadiensis diœcesis.* Taxa Beneficiorum S. *Michaelis in periculo maris*, Ordin. S. Benedict. Abrincen. diœcesis.

8. *De Rubrigen.*] *Lamburgensis.* al. *Quidvagensis*, eab, *Dolinburgensis*,

c. *Quod eadem Abbatissa excommunicare, &c.*] Jurisdictio sine executione, sic in cap. 17. *inf. de form. compet.* & *l. ait Prætor de Judic.*

m al. Lamburgen. al. Naburgen. al. Quedeburgen.

n Videl. a divo Pio. ff. de re jud.

CAP. XIII.

Si Metropolitanus à Suffraganeo juramentum exigit ultra formam statutam a Canone, in eo, quod est ultra, Suffraganeus non tenetur.

Gregorius IX. *Patriarchæ Gradensi.* (c. an. 1229. Romæ in Venetiam.)

DIlecti filii Archiepiscopi, & Capitulum Castellan. suam ad nos querimoniam detulerunt, quod cum a Castellano Episcopo exigeres juramentum præter formam canonicam, quam cæteri Suffraganei Metropolitanæ suæ consueverunt præstare, iidem conspicientes ex hoc Ecclesiæ suæ præjudicium generari, ad sedem Apostolicam appellarunt: [& infra.] † Cum igitur non deceat alii te fecisse, quod ab alio fieri tibi nolles: mandamus, quatenus contentus forma canonica, quam nos a Coepiscopis nostris nobis immediate subjectis recipimus o, nihil amplius a Castellano Episcopo obtentu alicujus consuetudinis exigas, prætextu præstiti p juramenti; sciens nos eundem Episcopum ab hujusmodi juramento quoad alios articulos absolvisse, vel denunciasse potius non teneri.

o Vide l. c. C. de summ. Trinit. & fid. cath. & l. 2. de immun. liber.

p præstiti.

CAP. XIV.

Vacante Episcopatu, Capitulum confirmat, & infirmat electiones.

Idem *Priori fratrum Prædicatorum, & Archid. Rhegin.* (c. an. 1228. Romæ in Siciliam.)

CUm olim causa: [& inf.] † Quocirca mandamus, quatenus, licet Conventus monasterii sancti Salvatoris Messanens. sint ipso jure hac vice eligendi potestate privati q: de gratia tamen eligendi, seu postulandi eis ipse auctoritate nostra liberam facultatem. Mandantes eisdem, ut cum Ecclesia Messan. vacet ad præsens, electionem suam confirmandam 10, prout de jure fuerit, vel etiam infirmandam, præsentent Capitulo Messan.

¶ PITH. 10. *Electionem suam confirmandam.*] Electio, seu confirmatio pertinet ad Capitulum Sede vacante; quia in fructu est. *Glossa*.

q In Cod. Barb. ita: sit ipse jure hac vice eligendi, seu postulandi potestate privatus.

CAP. XV.

Qui major est ordine, licet in Ecclesia posterius receptus, in loco, & portione præfertur. h. d. secundum veram lecturam.

Idem *Archipresbytero sanctæ Mariæ majoris de urbe*. (c. an. 1228. Romæ.)

STatuimus, r ut Presbyteri primum locum, Diaconi secundum, Subdiaconi tertium, & sic de reliquis s obtineant ordinatim, etiamsi posterius admittantur. Et qui major est ordine, etiamsi postea sit receptus, in portione percipienda potiorem esse volumus, ne minores facere servitia consueta.

r Ad hujus cap. declarationem factum fuit 1. ubi supr. de constit.

s Hoc est Acolythus tenebit quartum, & sic de singulis, donec ad ultimum minorem pervenietur.

CAP. XVI.

Si Ecclesia sita in aliqua Archidiaconatu erigitur in cathedralem, a jurisdictione Archidiaconatus eximitur.

Idem *Archiepiscopo Colocensi*. t 11 (c. an. 1229. Romæ in Hungariam.)

CUm inferior superiorem u solvere nequeat, vel ligare x, sed superior y inferiorem liget regulariter, & absolvat, & satis absonum videatur, ut filius potestatem habeat in parentem: miramur, quod cum tu monasterium de Chuar. z 12 constitutum in Firmiensi Archidiaconatu tuæ diœcesis in Ecclesiam erexeris cathedralem, Archid. Firmiensis in tantam prorupit temeritatis audaciam, ut in Episcopum ibi consecratum, & Ecclesiam, suam jurisdictionem exercere præsumat: [& inf.] † Mandamus, quatenus præfatum Archidiaconum, a cujus jurisdictione dictum Episcopum denunciamus exemptum, id districte studeas inhibere. Proviso, ut si eu hoc Archidiaconi a Firmien. jura lædantur, in diœcesi tua (ubi expedire videris) absque alieni juris præjudicio, recompensationem illi facias congruentem.

¶ PITH. 11. *Colocensi.*] *Colocensi.*]

12. *De Chuar.*] *De Chul.* Epist. Innoc. *pag.* 660.

t al. Colocen. in uno vetustissimo.

u potiorem.

x Vide l. decurio. C. de decur. l. 12. not. in l. hominem, ff. mand.

y potior.

z Chuar. al. Huar. al. Cuel.

a al. Archidiaconatus.

CAP. XVII.

Compositionem super jure Primatia unus solus, cujus interest, poterit impedire.

Idem *Lemovic. Archidiac. & Priori sanctæ Radegundis Pictaviensis*. b (c. an. 1229. Romæ in Galliam.)

HUmilis doctrina magistri: [& infra.] Mandamus, quatenus Prælatorum Burdegalensis Provinciæ in ea præsentium, & cathedralium Capitulorum ejusdem, nec- non

b Magistro Durero, Archid. Lemovic, & Priori Sanct. Radegun. Pictaven.

noo & Bituricen. Capituli super provisione *c* quam inter Bituricen. & Burdegalen. Archiepiscopos in causa primatus 13 duximus faciendam, requiretis assensum, quo habito, provideritiam *i* nostram solemniter publicetis. Si qui vero emescensum praestare noluerint, vos supersedentes publicationi praedictae, districtè praecipiatis eisdem, ut personaliter, si Praelati fuerint, vel si alii, per procuratores idoneos nostro se conspectui repraesentent, prosecuturi eorum nobis jus, si quod habere contendant, & satisfacturi parti alteri, si succubuerint, in expensis.

c provisionem, in ono.

¶ PITH. 13. *In causa Primatus.*] De primaria contentio sub eodem Papa inter Uretislaliensem & Cracoviensem: inter Bituricensem, & Burdegalensem: inter Bracarensem, & Toletanum: inter Eboracensem, & Cantuariensem. De simili contentione inter Senonensem, & Lugdunensem Ivo Carnotensis, *epist.* 128.

DE TREUGA, ET PACE.

TITULUS XXXIV.

CAP. I.

Statuit tempora Treugarum, & poenas violantium.

Alexander III. *in Concilio Lateranensi*, *a* (*an.* 1179. *Romae.*)

a Cap. 20.

TReugas *b* *c* a quarta feria post occasum Solis, usque ad secundam feriam in ortu Solis, ab adventu Domini, usque ad Octavas *c* Epiphaniae, & a Septuagesima 2 usque ad Octavas *d* Paschae, ab omnibus inviolabiliter observari praecipimus. §. 1. Si quis autem treugas frangere praesumpserit 3, post tertiam admonitionem, si non satisfecerit, suus Episcopus sententiam excommunicationis dictet in eum, & scriptam vicinis Episcopis annunciet, quorum nullus excommunicatum in communione recipiat, imo scriptam sententiam quisque confirmet. Si quis autem hoc violare praesumpserit, ordinis sui periculo subjaceat. §. 2. Et quoniam funiculus *e* triplex difficile rumpitur, praecipimus, ut Episcopi ad solum Deum, & ad salutem populi 4 habentes respectum, omni trepidatione 5 seposita, ad pacem firmiter tenendam, mutuum sibi consilium, & auxilium praebeant: neque hoc alicujus amore, vel odio praetermittant: quod si quis in hoc opere trepidus *f* inventus fuerit, damnum propriae dignitatis incurrat.

b Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & Panorm. l. 8. cap. 147.
c octavam.
d octavam.
e Eccl. c. 4.
f tepidus in recentioribus: trepidus, in vetustissimis.

¶ PITH. 1. *Treugas.*] Est hoc caput ex Decretis Innocentii *III.* & vero Treuga haec est instituta circa 1041. Glaber Rodalph. *lib.* 5. Ivo Carnotens. *epist.* 47. & 277. *Treuga Dei.*

2. *Septuagesima.*] V. C. *quinquagesima.*
3. *Praesumpserit.*] V. C. *tentaverit.*
4. *Populi.*] V. C. *proprium.*
5. *Trepidatione.*] *tepiditate.*

CAP. II.

Personae hic enumeratae, plena securitate gaudent tempore guerrae.

Idem in eodem Concilio *g*. (*an.* 1179. *ibid.*)

g Cap. 22.

INnovamus *h*, ut Presbyteri, Monachi, Conversi, Peregrini, Mercatores, rustici, euntes, vel redeuntes, vel in agricultura existentes, & animalia, quibus arant, & semina portant ad agrum, congrua securitate laetentur. *i*

h Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.
i Posterior pars hujus cap. extat sub tit. de censib. c. innovamus.

DE PACTIS.

TITULUS XXXV.

CAP. I.

Pacta, quantumcunque nuda, servanda sunt.

Ex Concilio Africano *a*. (*an.* 348. *in Africa.*)

a Carthaginis Africa 2, c. 12.

ANtigonus *b* Episcopus dixit: [*& inf.* α] Aut inita pacta *c* suam obtineant firmitatem, aut conventus (si se non cohibuerit) Ecclesiast. sentiat disciplinam. Dixerunt universi *d*: pax *e* servetur 2, pacta custodiantur.

[α *Gravem injuriam patior, & credo dolere sanctitatem vestram, & contumeliam meam communem computare injuriam. Optantius cum se repraesentaret, pactum mecum habuit, sed divisum est, ut ei se elicitat populorum imperitorum animos contra disciplinam, & contra Evangelicam traditionem, contra pacta placita. Nam si sibi contingere hoc posse arbitraretur, profecto in fratrem aliquid nunquam deliquisset. Unde,*]

b Cap. 16. eod. tit. in 1. compil.
c al. sui.
d al. firmiter.
e Pax hic pro pactione pana videtur.

¶ PITH. 2. *Servetur.*] *firmetur.*

CAP. II.

Conventio invalida per consensum superioris validatur.

Gregorius. *f* (*an.* 598. *Romae in Siciliam.*)

f lib. 7. epist. 60. Registri.

QUoties *g* in conventionibus noster expectatur assensus, ne in dubium veniant, quae geruntur, ratihabitio eas debet pro securitate partium solidare.

g Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.

CAP. III.

Judex debet studiose agere, ut promissa adimpleantur.

Idem *h*. (*an.* 600. *Romae in Sardiniam.*)

h lib. 8. epist. 38. Registri, Joanni Episcopo Caralitano.

QUaliter *i* in Sardinia: [*& infra.* α] Studiose agendum est, ut ea, quae promittuntur, opere compleantur.

[α *Minores, vel pauperes ab eis, qui illis majores sunt, opprimantur, reverendissimus fr. n. Dominicus Carthaginen. Episcopi, atque eminentissi. filii n. Innocentii praef. epistola testantur, a quibus, ut quae nobis scripta sunt noveritis, ipsarum vobis epistolarum exemplaria providimus transmittenda. Et idem quia ea, quae nobis petenda sunt, offeruntur.*]

i Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.

CAP. IV.

Non valet pactum, per quod beneficium Ecclesiasticum debet pecunia resignari.

Alexander III. *Exonen. & Vigornen. Episcopis.* (*c. an.* 1164. *Romae in Angliam.*)

CUm *k* quidem S. *l* Clericus procurator Prioris, & Monachorum de Acra, & P. Clericus, pro causa, quae inter eos, & praedictum P. ac fratrem ejus, cujus vicem se gerere dicebat, super Ecclesia, & Capella de L. vertebatur: ad nostram praesentiam accessissent, inter se (non tamen nobis mediantibus) convenerunt, quod eidem P. pro expensis, quas fecerat, tres marchae argenti solverentur, & idem P. liti cederet, & a Monachorum infestatione cessaret. Cumque compositionem istam *m* auctoritate Apostolica peterent confirmari, nos eam non duximus admittendam, pro eo, quod videbatur pravam illicitae pactionis speciem continere: [*& inf.* α] Ille igitur nostris monitis acquiescens, & eidem *n* liti pro se, ac fratre suo renuntians, authentica instrumenta *o*, quae super hoc habebat *p*, in nostris manibus resignavit: quae nos Priori, & Monachis destinantes, mandavimus, ut eidem P. & fratri ejus in aliquo studerent beneficio providere, de quo major eorum valeant Apostolica intercessione percipere, quam eis deberet ex illa pactione illicita provenire. † Caeterum quia Prior, & fratres acquiescere noluerunt, mandamus, quatenus moneatis eosdem, ut praefato P. & fratri ejus competens beneficium conferant, & assignent: alioquin si vobis constiterit, dictos Clericos a praenominata Ecclesia, & Capella absque ordine judiciario violenter ejectos, ipsos eisdem restitui *q* faciatis: non obstantibus literis nostrae confirmationis, quas praedicti Prior, & Monachi a nobis impetrasse noscuntur.

[α *Monuimus autem praedictum P. ut ipse tam pro se, quam pro suo fratre Monachos in pace dimitteret, & eidem liti omnino abrenunciaret.*]

k Post Conc. Lat. p. 58. c. 2. tit. de poss litteras, & clericis in rebus Ecclesiast. & c. 4. eod. tit. in 1. compil.
l Simon.
m Ipsam.
n al. idem.
o scripta, omnia.
p In quibusdam manuscriptis authentica instrumenta quae super eisdem Ecclesias, & Capellis habebat, &c.
q Post Concil. Later. p. 28. c. 18. & 1. 4. & 5. eod. tit. in 1. compil.

CAP. V.

Non valet pactum de succedendo post mortem Praelati in ipsius Ecclesia.

Idem *Archiepiscopo Eboracensi.* (*c. an.* 1170. *Romae in Angliam.*)

ACcepimus *r*, quod quaedam sunt Ecclesiae Clericis tali tenore concessae, quod post eorum obitum alii nominatim succedant. † Verum quoniam hoc iniquum est, & sacris canonibus inimicum, & ideo non debet aliquatenus tolerari, mandamus, quatenus hujusmodi successiones tam *s* detestabiles, & iniquas appellatione cessante prohibeas, & omnino frivolas, & inanes *t* esse discernas.

r Idem Concil. Trident. sess. 25. de reform. c. 7.
s vanas. al. vacuas.

CAP. VI.

Qui per pactum augendae pensionis consecutus est Ecclesiam, debet ea privari, & aliter canonice puniri.

Idem *Cantuariensi Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis.* (*c. an.* 1176. *Romae in Angliam.*)

CUm Clerici *u* Vestrae jurisdictionis (sicut accepimus) decedentibus Ecclesiarum personis nitantur eo ipsae Ecclesiae majores solito solvere pensiones, ut facilius possint easdem Ecclesias adipisci: Nos *x* ad tam detestabile vitium extirpandum, fraternitati vestrae mandamus, quatenus ne id attentare praesumant, districtius prohibentes (si contra prohibitionem vestram venire praesumpserint) appellatione cessante eos taliter adeptis Ecclesiis spolietis:

u Post Concil. Later. p. 28. c. 8. & 6. eod. tit. in 1. compil.
x al. additur, intendentes.

llerre: alias pro tanta præsumptionis excessu severitate Ecclesiastica punientes eosdem.

CAP. VII.

Si Ecclesia rem suam locando, vel in feudum concedendo, apponit pactum in præjudicium juris parochialis alterius Ecclesiæ, non tenet: & quicquid hac occasione perceperit, reddere cogitur illi Ecclesiæ.

y C. 56. al. 67.

Innocentius III. *in Concilio generali.* y (*an.* 1215. *Romæ.*)

z Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.

PLerique z (sicut accepimus) regulares Clerici, & seculares interdum, cum vel domos locant, vel feuda concedunt, in præjudicium parochialium Ecclesiarum pactum adjiciunt, ut conductores, & feudatarii decimas eis solvant, & apud eosdem eligant sepulturam. † Cum autem id de avaritiæ radice procedat, pactum hujusmodi penitus reprobamus, statuentes, ut quicquid fuerit occasione hujusmodi pacti perceptum, Ecclesiæ parochiali reddatur. a

a *Sic ut plene habetur c. 1. lib. 6 de sepult. & in Clement. cupientes, §. ult. de pœn.*

CAP. VIII.

Non valet pactio in spiritualibus, vel quæ pactum inducit, vel turpe, seu de re turpi, vel impossibile de jure, vel de facto.

Gregorius IX. (c. an. 1229. *ibid.*)

b *Vide Navar. de Simon. & in manuali confess. c. 23. tit. Sac. l. 6. de pact. & jur. q. 5.*

PActiones b a facta a vobis (ut audivimus) pro quibusdam spiritualibus obtinendis, cum in hujusmodi omnis pactio, omnisque conventio debeat omnino cessare, nullius penitus sunt momenti. Quod etiam de aliis est dicendum quæ observata vergunt in animæ detrimentum. Nam etiam juxta legitimas sanctiones, pactum turpe, vel rei turpis, aut impossibilis de jure, vel de facto, nullam obligationem inducit.

¶ Pith. 2. *Pactiones.*] Conjungendum est *cap. ult. inf. de condit. apposit.*

DE TRANSACTIONIBUS.

TITULUS XXXVI.

CAP. I.

Instrumenta, & alia jura partium contraria transactione tollantur.

a *Anthemio, sic in vet.*

Gregorius III. a *A. Subdiac. & Dom.* 1 *Abb.* (*c. an.* 591. *Roma in Siciliam.*)

b Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.

SIcut grave b: [*& infra.*] Post salubrem decisionem de controversia vestra factam, decrevimus, ut omnia instrumenta, vel quicquid aliud est, quod partibus quoquo modo, aut ex temporis præscriptione, seu aliter opem de lege, aut quocunque privilegio ferre poterat, sit vacuum, & omni virtute cassatum: & sola pactorum inter vos nunc habitorum pagina validum perpetuumque robur obtineat. Cui si quid forte incuria, vel imperitia minus firmitatis insertum est, vires plenissimæ notionis ex hac nostra auctoritate suscipiat.

¶ Pith. 1. *Subdiac. & Dom.*] V. C. *Subdiaconi*. Extat integra *D. Gregor. epist. in Registr. lib. 7. Indict. 2. epist. 27.* directa Antonio Subdiacono, & Dominico Abbati Lucusiani Monasterii.

CAP. II.

Tenet compositio super decimis facta cum assensu superioris.

Alexander III. (*c. an.* 1180. *Romæ.*)

c *Post Conc. Lat. part. 28. c. 3 & Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.*

STatuimus, c ut si super decimis inter vos, & aliquam personam Ecclesiasticam, de assensu Episcopi, vel Archiepiscopi sui compositio facta fuerit, rata & inconcussa persistat.

CAP. III.

Si Capitulum consensit transactioni, quam fecit Prælatus nomine Ecclesiæ, ulterius dissentire non potest.

d *Dulmosin. al. Dulenen.*

Idem Dulmensi d Episcopo. (*c. an.* 1180. *Roma in Angliam.*)

e *Post Concil. Later. p. 18. c. 5. & cap. 3. eod. tit. in 1. compil.*

COntingit e interdum, quod licet Abbas, vel Prior alicujus conventualis Ecclesiæ, cum Ecclesiastica, vel seculari persona super his, de quibus inter eos controversia vertitur, coram delegato, vel ordinario Judice transigat, Capitulum tamen eandem transactionem nititur revocare. Unde quia nos consulere voluisti, tibi respondemus, quod si Abbas, vel Prior a Capitulo suo de ratihabitione literas habuerit, transactionem, quam fecit (si fuerit aliquot annis servata) Capitulum, ac si non consenserit in eam, non poterit revocare.

CAP. IV.

Super Ecclesiastico beneficio transigi non potest, etiam cum juramenti interpositione.

Idem Alex. III. *Abbati de Strat.* 2 *& Priori sancti Eusebii.* 3 (*c. an.* 1180. *Roma in Angliam.*)

f *Post Conc. Lat. part. 28. c. 6. & cap. 4. eod. tit. in 1. compil.*

COnstitutus f in nostra præsentia G. Clericus sua nobis assertione monstravit, quod cum inter ipsum, & A. 4 Clericum super Capella de Stratis 5 controversia emersisset, tandem per transactionem sopita fuit: & licet hinc inde, fide præstita, firmata fuisset, eam tamen præfatus A. servare recusat. † Quia igitur hujusmodi transactiones speciem continent simoniæ, mandamus, quatenus revocata transactione in irritum, causam audiatis, &c.

¶ Pith. 2. *Stra.*] *De Straut, de Stradeford, de Straforde, Straffeurs, Stretfort, Stratfort.* Inde cognomen Joannis Stratfort Archiepiscopi Cantuariensis in *hist. Archiep. Cantuariens. pag. 290. & de Academ. Cantabrig. pag. 1976.*

3. *Et Priori Sancti Eusebii.*] 2. V. C. *Esseb. Priori de Esseho.* Essebi Cœnobium ad Occidentem Angliæ solem, Ordinis Canonicorum regularium Divi Augustini. V. C. *Priori de Helesb.*

4. *A.*] Alanum.

5. *Stratis.*] Stradafort.

CAP. V.

Per transactionem factam sine auctoritate Episcopi potest Prælatus, sed non Ecclesia canonicus consulere.

Idem Carnotensi Episcopo. (*c. an.* 1180. *Roma in Galliam.*)

g *Post Conc. Lat. p. 28. c. 10. & c. 5. eod. tit. in 1. compil.*

DE cætero g noveris, quod cum aliquis ad extraordinarium Judicem literis impetratis cum adversario suo componit, postmodum in Ecclesia, de qua agitur, jus aliquod habiturus: si compositio non est juri contraria, non est a loci Episcopo reprobanda. Sed census absque Episcopali auctoritate, cui præest Ecclesia, sub hoc prætextu solutus, vitam ejus qui solverit, non excedit. h

h *in quibusdam manusc. excedat.*

CAP. VI.

Si beneficium, quod per transactionem habetur, impetratur ut vacans, ab eo, qui fuit transactionis mediator, non valet impetratio. h. d. quoad titulum.

Idem 6 Eboracensi Archiepiscopo, & Vigorensi i 7 Episcopo. (*c. an.* 1160. *Roma in Angliam.*)

i *al. Wuigornes. al. Vuigoriensi.*

k *Cap. 6. eod. tit. in 1. compil.*

l *al. de Ministro.*

EX literis vestris k accepimus, quod cum olim inter R. & A. Clericos super Ecclesia de 8 Vult. l coram te, frater Episcope, qui Judex fueras delegatus auctoritate G. qui tunc eidem A. patrocinabatur in causa, & tuis rescriptus fuerat, transactio facta fuisset, postmodum idem G. se mentiens Clericum, cum nondum esset in Clericum tonsuratus, super eadem Ecclesia tacito de transactione literas nostras impetravit. † Cum autem idem G. non inficiaretur se transactioni interfuisse, & nondum fuisse tonsuratum, cum literas istas obtinuit, ei super prædicta Ecclesia silentium duximus imponendum.

¶ Pith. 6. *Idem.*] Adde Rogerio Vuestm. *pag.* 46.

7. *Vigoren.*] *Vuigor.*

8. *Ecclesia de*] de ministra, &c. Capella de Cossilis. *Innocent.* epist. pag. 664.

CAP. VII.

Super Ecclesiastico beneficio non potest transigi, sed amicabiliter componi. h. d. & quotidie allegatur.

Idem. (*c. an.* 1180. *Romæ.*)

m *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.*

SUper eo, quod m quæsivisti, utrum de Ecclesiastico beneficio in litigium deducto, possit fieri transactio? † Tale damus responsum, quod transigi super re sacra, & litigiosa non potest: Etenim res sacras, ut possideantur aliquo dato, vel retento, seu promisso, speciem credimus habere simoniæ. Alias si gratia & amicabiliter inter se litigantes componant, sacris canonibus nequaquam dicimus obviare.

CAP. VIII.

Transactio facta de rebus Ecclesiæ per Prælatum, sine superioris consensu, non obligat successorem.

Idem Abbati de Strupho 9, & Priori de Plabi n 10. (*c. an.* 1180. *Roma in Angliam.*)

n *Staupho, & Priori de Plebi.*

n *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.*

p *Famulla. al. Flavilla.*

q *Marchem.*

VEniens ad o Apostolicæ sedis clementiam magister G. de Favia p sua nobis insinuatione monstravit, quod Monachi majoris Monasterii, terras in parœcia sancti M. de Marchia q excolunt, & ab eadem Ecclesia colunt eorum

rum omnia Ecclesiastica tam necessaria, quam voluntaria suscipiunt sacramenta, & tamen eidem Ecclesiæ decimas solvere contradicunt: [*& inf.* α] Arbitrantur autem se posse tueri cujusdam transactionis prætextu inter præfatos Monachos, & quemdam Sacerdotem memorati Guil. prædecessorem facta, ut de duabus carrucatis r terræ, quas in dominio suo Monachi tenent, tertiam tantum decimarum partem exsolvant: [*& infra* β] Mandamus, quatenus nisi præfati Monachi transactionem præscriptam auctoritate Apost. confirmatam esse docuerint, cum alias inter personas facta potius, quam inter Ecclesias videatur, ne posse inter alios acta aliis obesse patiamur, ipsos, & agricolas decimationes ex quibuslibet rebus provenientes ex integro, & illarum, quas illicite detinuerant, justam existimationem restituere eidem Ecclesiæ compellatis.

r *al. Carrucatis.*

[α *Sed de frugibus tertiam partem solvunt, & duas partes sibi retinere præsumunt, de reliquis autem omnibus decimas utpote nutrimentis animalium suorum, & de fructibus hortorum nil penitus præstare non erubescunt.*]

[β *Quo fit, ut inde occasionem sumentes malignandi prædia et agricolarum defectu ad eos devoluta Monachi in suum magis usum, quam proprie dominium convertunt, quatenus, vel forte plures carrucatas duabus aggregent, non tamen decimas præstantes de illis, quoniam prius de duabus præstiterint, cum secundum compositionis tenorem integras de illis decimationes solvere tenerentur. Quoniam igitur nos convenit de Ecclesiis providere, ne sua cuilibet videantur jura perire, f. v. p. a. s.*]

¶ PITH. 9. *De Strapho.* [*De Stand.* 10. *De Phabi.*] *De Esebi*, Ordin. Canonic. regular. D. August.

CAP. IX.

Sicut super jure præsentandi, ita super annuo ona potest transigi, ut recedatur a lite, interveniente aliqua temporalitate.

Lucius III. *Ormensi* s *re Episcopo.* (*c. an.* 1180. *Romæ in Angliam.*)

s *Morinensi.* *al. Orsensi*, *al. Orin.*
t *Cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *compil.*

PRæterea t, quando inter Laicos, & viros Religiosos de præsentatione alicujus Ecclesiæ quæstione suborta transigitur, ita quod præsentationem Laicus obtineat, Religiosi vero novem, vel majorem percipiant in Ecclesia, in qua prius nullam, vel minorem habere consueverant portionem, an hujusmodi transactio teneat, quæsivisti. † Cum igitur ipsa pactio simoniaca merito videatur: Respondemus, quod de jure non tenet, nec ex ea Religiosi ullum debeat commodum obtinere.

¶ PITH. 11. *Ormensi.*] *Norvicensi.*

CAP. X.

Super spirituali subjectione non licet transigere.

Cælestinus III. (*c. an.* 1195. *Romæ.*)

u *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil.* [*cumq. ipsa debito Morte prævenerit.*]
x *annuatim.*

PRæterea u quarto loco quæstio talis accessit, quod quædam cella eximi voluit a subjectione, qua matrici domui tenebatur: [*& inf.*] Fratres illius cellæ, se confitentes in jure illi domui quondam fuisse subjectos, referebant quæstionem olim de hac subjectione fuisse motam, & transactione sopitam, eatenus, ut quemdam censum x censum Ecclesiæ matrici reddendo, essent a subjectione principalis domus exempti: [*& infra.* α] Prior consequenter pro majori Ecclesia proponebat, quod de spirituali subjectione transigere non liceret. † Respondemus igitur, quod ex prædicta fratrum confessione, contra eos sententia procedere debeat, præsertim cum illa transactio (licet nobis de illo, quod cella determinate reddere tenebatur, constare nequiverit) iniquitatem simoniacam continuisse pateatur.

[α *Cæterum ex adverso prior majoris domus duo pariter allegabat, unum sc. quod ex quo confessi fuerant se dudum illi domui fuisse subjectos, & non ante transactionem illam esse exemptos, constabat, eos fuisse rebelles in ipso, quod ante transactionem, & exceptionem se commendabant, vel contendebant ab ejusdem jurisdictione esse subtractos, nec transactio subsequens eos poterat a tanto crimine inobedientiæ relaxare.*]

CAP. XI.

Judex potest, & debet se interponere pro transactione inter partes facienda, præterquam in casibus, in quibus jura hoc non admittunt, ut super matrimonio. h. d.

Honorius III. *S.* 12 *tituli sanctæ Praxedis Presb. Cardin.* (*c. an.* 1220. *Romæ.*)

y *Concordat l.* 2. *§. & post. ff. de novi op. nunc. & 90. dist. per tot.*
z *Perperam in impressis, dispositionis.*
a *Vid. Turrec. ad. c.* 1. *in summ.*

EX parte tua: [*& infra.* α] Poteris etiam ad componendum interponere y partes tuas, & interdum aliquid severitati detrahere, prout (statu imperii, & excedentium multitudine, provida deliberatione pensatis) videris expedire: exceptis nimirum casibus, qui compositionis, seu dispensationis z remedium non admittunt, utpote conjugii sacramentum, quod cum non solum apud Latinos, & Græcos, sed etiam apud fideles, & infideles existat a, a severitate canonica circa illud recedere non licebit. In his vero, super quibus jus non invenitur expressum, procedas (æquitate servata) semper in humaniorem partem declinando, secundum quod personas, & causas, loca, & tempora videris postulare.

[α *Fuit propositum coram nobis, quod nonnulli Græci sacerdotes sacros ordines a non suis Episcopis receperunt, quidam etiam excommunicato celebrant in Ecclesiis interdictis, & Græcis ritibus pertinaciter inhærentes, in nullo volunt Latinis obedire Prælatis. Præterea quidam Græci, & Latini Episcopi consecrationes faciunt in alienis Episcopatibus, & decimas percipiunt in eisdem in Episcoporum eorumdem locorum præjudicium, & gravamen, licet Episcopi Græcorum nec percipere decimas, nec consecrationes hujusmodi consueverunt celebrare. Ad hæc laici Græci uxores suas secundum mutuam propriæ voluntatis dimittere, alias superducere non verentur, ut operari dinoscitur, ac festivos diebus, quemadmodum in professis. Porro quidam Barones, & milites tam Latini, quam Græci, Abbatias, & Ecclesias clericorum hominibus, & bonis aliis eorumdem contra justitiam detinentes, decimas non exsolvunt, & alios solvere recusantes, in suo errore defendunt: & si pro his, & aliis excessibus feratur in eosdem sententia excommunicationis, eam in animarum suarum periculum, & aliorum scandalum vilipendunt. Unde a nobis postulas edoceri quid tibi agendum sit, & qualiter Metropolitanus puniendus sit, qui quibusdam nundis cum mercibus in Alexandria contra statutum Concilii generalis licentiam tribuere de facto non expavit. Nos igitur d. t. G. resp. ut cum jure canonica, & civilia edita sint fere in omnibus his articulis prænotatis, procedas in his secundum canonicas, & legitimas sanctiones.*]

¶ PITH. 12. *J.*] Joanni Columnensi.

DE POSTULANDO.

TITULUS XXXVII.

CAP. I.

Clericus in sacris, vel minoribus beneficiatus, in seculari foro postulare non debet, nisi pro se, vel sua Ecclesia, vel miserabilibus personis.

Ex Concilio Lateranensi. a (*c. an.* 1179. *Romæ.*)

a *sub Alex. III. cap.* 12.
b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.*
c *Infra ergo, quod nudis cogente postulare poterit, l. & ibi Bart. C. de post. qui fil. distr.*

CLerici b in Subdiaconatu, & supra, & in ordinibus quoque minoribus, si stipendiis Ecclesiasticis sustententur c, coram seculari Judice Advocati in negotiis secularibus fieri non præsumant: nisi propriam causam, vel Ecclesiæ suæ fuerint prosecuti, aut pro miserabilibus forte personis, quæ proprias causas administrare non possunt. Sed nec procurationes villarum, aut jurisdictiones etiam seculares sub aliquibus Principibus, & secularibus viris, ut justitiarii eorum fiant, quisquam Clericorum exercere præsumat.

CAP. II.

Canonici regulares postulare non possunt sicut Monachi, nisi pro [illegible] Ecclesiæ, vel sui monasterii, & præcepto Abbatis.

Innocentius III. *Compostell. Archiepiscopo.* (*c. an.* 1210. *Romæ in Hispaniam.*)

d *Concil. Trid. Sess.* 22. *de refor. cap.* 1.
e *Eadem vox supr. de suppl. negl. prel. cap.* 2. *& fortassis leg. insolentiam, ut ibi notavi: vel dic, insolentiam, id est, insolitam.*

EX parte tua nobis fuit propositum, quod quidam Canonici regulares non solum in Ecclesiasticis, verum etiam in forensibus causis præsumunt Advocati officium exercere. Cumque d objicitur eis, quod non debent esse forenses, vel Ecclesiastici negotii susceptores, vel executores, nisi forte id monasterii exposcat utilitas, Abbate nihilominus imperante, ad suam proponunt insolentiam e excusandam, quod capitulum illud, per quod prædicta prohibere videntur, de Monachis, non de Canonicis regularibus loquatur manifeste. † Unde consultationi tuæ taliter respondemus, quod idem judicium de Canonicis regularibus, quod de Monachis, quantum ad supradicta credimus observandum, licet de Monachis in canone specialiter sit expressum.

CAP. III.

Se summa.

Gregorius IX. (*c. an.* 1230. *Romæ.*)

f *hæc vox, officium, in multis deest, & super verbo, sit, hæc habetur expositio, id est, interest, ut habetur in cap. denique. 14. q. 5. unde sumitur.*
g *præsumpserit.*

CUm Sacerdotis sit officium f nulli nocere, omnibus autem velle prodesse: nonnisi pro seipso, vel Ecclesia sua, vel (si necessitas immineat) pro personis conjunctis, aut miserabilibus sibi licitum est postulare: [*& inf.*] Clericus autem, qui contra Ecclesiam, a qua beneficium obtinet, pro extraneis Advocatus, vel Procurator esse præsumit g, tanquam ingratus potest (maxime si Clericus sit ejusdem Ecclesiæ) beneficio hujusmodi spoliari.

DE

DE PROCURATORIBUS.

TITULUS XXXVIII.

CAP. I.

Non auditur quis tanquam alterius Procurator, nisi habeat mandatum legitime factum.

Gregorius *Maximo Salonensi Episcopo* a, (*c. an.* 596. *Romæ in Dalmatiam*.)

a b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.*
c *al. quibusdam motivis.*
d *al. nunc.*
e *Vid. l. non solum, § qui aliunde, & ibi Bart. ff. eod.*

ALia *a b* quidem: [*& inf.*] Scripsisse te quibusdam c comperimus, quod prædictos viros tunc *d* ad causam non miseris, & ideo quæ cum ipsis facta sunt, subsistere non debere: sed & Thomas sibi hoc a te dictum perhibuit: ea quæ te nec præsentium portitoribus judicavimus esse credendum e, ne de ipsis similiter diceretur. Quia ergo hoc cautiores nos esse præmonuit, instructam personam cum mandato legaliter facto, & Presbyterorum, seu Diaconorum, testiumque subscriptionibus roborato, gestisque ex more tradito transmitte, ut quicquid cum ea actum fuerit, jure subsistet.

¶ Petr. a. *Salonensi Episcopo*.] *Salonitano*: extat in registro, lib. 10. c. 13.

CAP. II.

Non valet sententia, etiam expensarum condemnatoria, lata contra absentem ex probabili causa legitime per nuntium excusatum. h. d. quantum ad veram intellectum.

Alexander III. (*c. an.* 1160. *Romæ*.)

f *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.*
g *Vid. l. quæsitum ff. de re jud. arg. a contrario sensu.*

QUerelam *f* A. Clerici accepimus: (*& infra.* a) Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quod Vigor. Episcopus prætextum A. in restitutione expensarum, pro nulla alia rationabili causa condemnaverit, nisi pro eo tantum, quod in termino constituto ad ejus præsentiam non accessit, infirmitate detentus *g*, cum non possit quis cogi, nisi velit in gravibus causis Procuratorem constituere, & ipsa ad probandum infirmitatem suam, Presbyterum, & Diaconum destinaverit, eum absolvere ab eadem sententia minime differatis.

[a *Quod cum ven. f. n. Vigor. Episcopus causam, quæ vertitur inter ipsum, & Sabin.* a *Episcopum super Ecclesia de Bubet. de mandato nostro suscepisset fine debito terminandam; tandem quia idem Clericus termino constituto suam ei exhibere præsentiam non potuit, eo quod erat infirmitate gravatus, sicut per quendam Presbyterum, & Diaconum, quos ad præsentiam ipsius Episcopi miserat, paratus erat probare: eundem A. in restitutione expensarum, quas R. Lexov. Archidiac. pro ipsa causa ad diem ipsum tunc veniendo eidem condemnavit.*]

¶ Petr. a. *Sabin.*] *Saresburg.*

CAP. III.

Sententia lata cum Procuratore revocato, & de hoc certificato, non præjudicat domino. h. d. secundum communem intellectum.

Clemens III. (*c. an.* 1190. *Romæ in Galliam*.)

h *Cap.* 3. *eod. tit. in* 2. *compil.*
i *Vid. l. in bonæ fidei, C. eod. & l. admonendi, ff. de eod.*

EX insinuatione *h* Archidiaconi Sagien. accepimus, quod cum inter ipsum, & magistrum G. super quadam præbenda Lexov. Ecclesiæ controversia mota fuisset: [*& infra.* a] Licet ab eodem Archidiacono Procuratori suo, duobus Clericis præsentibus expresse fuisset inhibitum, ne causæ cognitionem susciperet: ipse nihilominus in causa procedens, sententiam contrariam reportavit. † Cæterum, quia alter de prædictis Clericis dicitur obiisse, mandamus, quatenus si per Archidiaconum, & superstitem Clericum juramentum constiterit de præmissis *i*, sententia contra eum lata nequaquam obstante, prædictæ præbendæ possessionem cum fructibus inde perceptis (si ejus restitutioni aliud canonicum non obsistat) auctoritate nostra restitui faciatis eidem. Restitutione vero facta, si Archidiaconus ipse suam canonicam institutionem probare potuerit, ipsam eatam permanere appell. postposita decernatis.

[a *Eidem magistro propter hoc ad sedem Apostol. accedenti G. de Caen. procuratorem ipsius Arch. se gerens ad illam causam constitutum cum quibusdam literis de ratihabitione, prout decebat, se opposuit. Cum autem aliquamdiu in causa cognitione processum fuisset.*]

CAP. IV.

Rescriptum super confessione judicii impetratum a Procuratore revocato, & de hoc certificato, non valet, nec processus, vel sententia lata per ipsum, si revocatio pervenit ad adversarium, h. d. secundum glossam.

k *al. Cathalon.*
l *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil.*
m *Episcopum, legitur, in impressis, & male: antiqui omnes habent, ipsum.*

Innocentius III. *Cabilon. & Catalan.* k *Episcopis.* (*c. an.* 1210. *Romæ in Germaniam*.)

IN nostra præsentia Tullen. *l* Episcopus est conquestus, quod cum ad causam, quæ inter ipsum m, & Decanum Tullens. super dilapidatione, excommunicatione, & perjurio, ac quibusdam aliis criminibus n agitabatur, T. & G. Presbyteros Procuratores instituens, ipsos ad sedem Apostolicam duxerit destinandos, cum de ipsorum fide postmodum titubasset, mandatum, quod eis dederat, intra modicum temporis spatium revocavit: sed ipsi licet mandati literas revocatorias recepissent, nihilominus in negotio processerunt, & pro Procuratoribus se gerentes, cum adversario ingressi judicium, eum ad Parisiens. Archidiaconum, & collegas suos in ejusdem præjudicium nostras literas impetrarunt: [*& infr.* a] Cumque prædictus Episcopus ad probandum, quod falsi Procuratores fuerant, ab ipsis Judicibus inducias postulasset, ipsi exceptionem oppositam inanem, & supervacuam reputantes, ad probationem ipsius dilationem concedere noluerunt: propter quod ad appellationis beneficium convolavit. Sed iidem nihilominus lite non contestata, & juris ordine prætermisso, testes contra eum recipere præsumpserunt, ipsum a Tullen. Ecclesia per sententiam removendo. † Nos vero licet eis fidem adhibere potuerimus, quod dicti Judices, utpote viri literati, providi, & honesti taliter processissent, maxime cum in sua relatione (quam ad nostram præsentiam transmisere) de hujusmodi exceptione nullam fecerint mentionem: quia tamen Episcopus per viros religiosos, providos, & honestos, de quibus non est verisimile, quod suæ salutis obliti, ac juramenti religione contempta, falsum testimonium tulerint, nobis fecit super his, quæ sunt proposita, plenam fidem, attendentes etiam, quod falsi Procuratoris exceptio non solum ante sententiam, verum etiam postea potest objici o: utpote quæ probata judicium nullum, & nullius momenti controversia reputantur p, processum supradictorum Judicum sententialiter duximus irritandum.

n *Vid. criminibus, deest in omnibus antiq.*
o *Vid. l. licet. C. de jud.*
p *reputantur.*

[a *Quoniam vero, licet eidem Episcopo minime fuerit præfixum, non tamen ad ejus notitiam devenisset, quod eisdem erat causa commissa, quæ inter ipsum, & dictum Decanum, & Archid. vertebatur, ad eorum præsentiam venire properavit.*]

CAP. V.

Si agitur de adulterio coram Judice sæculari ad pœnam legalem, non intervenit Procurator: secus si coram Ecclesiastico ad separationem tori.

Idem *Ebroicen. Episcopo*. (*c. an.* 1208. *Romæ in Lombardiam*.)

q *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil. Cap. tuæ, infr. de sponsal. est pars hujus. c.*
r *In antiquis Codic. accipere, al. recipere.*
s *Vid. l. libellorum, ff. de accus. & l. prætor edicit, & ibi Bart. ff. uti poss.*

TUm frat. *q* [*& infra.*] Consultationi tuæ taliter respondemus, quod si vir accuset uxorem de crimine adulterii coram Judice sæculari, ad pœnam legitimam infligendam, quia tunc inscriptionis vinculum debet accipere r, ipsaque ad pœnam talionis adstringere, non per Procuratorem, sed per seipsum præsentem oportet præsentialiter accusare. Si vero vir accusare velit uxorem de adulterio coram Ecclesiastico Judice, ut ab ejus cohabitatione discedat, quia tunc eum forsan oportet eum inscribere, ut designet in scriptis nomen, locum, & tempus, & omnia, quæ comprehenduntur in lege civili s: ad talionem tamen non debet se aliquatenus obligare, ne forte cum in probatione defecerit, intentionis suæ consequatur effectum; sustineri potest, si necessitas id postulaverit, ut per Procuratorem accuset: quoniam hujusmodi accusatio, etsi de crimine fiat, non est tamen criminalis, sed quasi mixta inter civilem, & criminalem, quanquam in præsentia principalium personarum securius procedatur.

CAP. VI.

Qui de mandato domini causam procuravit, ab eo repetit expensas propter hoc factas.

Idem. (*c. an.* 1208. *Romæ*.)

t *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil.*
u *al. Gabjon. al. Gablon.*

CUm pro causa t, quæ inter G. & P. Gabilon. u 3, Ecclesiæ Archidiac. vertebatur: [*& infra.* a] Discret. v. mandamus, quatenus expensas Archidiacono restitui faciatis, si legitime probare potuerit, se de mandato Capituli suscepisse prædicta negotia promovenda, & propter hoc ad sedem Apost. accessisse.

[a *Procuratores utriusque partis ad n. præsentiam accessissent, Archid. s. procurator proposuit, quod a bon. mem. PP. p. n. confirmationis literas impetravit, sub quibusdam constitutionibus Ecclesiæ de communi assensu Capituli constitutis, ex quarum inobservantia Ecclesiæ debito servitio frauderetur. Petebat itaque procurator pro Archidiacono memorato causam committi, & confirmari constitutiones prædictas, & ea restitui, quæ ad utilitatem ipsius Ecclesiæ noscitur fuerat expendisse.* & infra.]

¶ Petr. 3. *Gabilon.*] *Galbanensi.*

CAP. VII.

Universitas etiam Scholarium potest ad agendum, & defendendum Procuratorem constituere.

Idem 4 *Scholaribus Parisien.* (*c. an.* 1208. *Romæ in Galliam*.)

QUia in causis, quæ contra vos, & pro vobis moventur, vestra universitas ad agendum, & respondendum commo-

commode interesse non potest, postulastis a nobis, ut procuratorem instituere super hoc nobis de nostra permissione liceret. Licet igitur de jure communi 5 a hoc facere valeatis, instituendi tamen Procuratorem super hic auctoritate praesentium vobis concedimus facultatem.

a *Vide Horat. Luc. tract. de privil. Scholar. privil. 30.*

¶ PITH. 4. *Idem*.] C. V. addit Magistrie, &c. Vid. Collection. 1. lib. 5. tit. 6. cap. 3. 73.

5. *De jure communi*.] Non in Francia, Joannes Faber, §. *Universitatis Institut. de rer. divisione.*

CAP. VIII.

Si citatus ad totam causam constituit Procuratorem, quem postea revocat, potest nihilominus contra eum procedi, in quantum starent causa patitur, sine alia citatione. h. d. quoad intellectum

Honorius III. *y Episcopo Egitanensi.* 6 d (*c. an. 1220. Roma in Hispaniam.*)

y *In aliquibus antiquis, Innoc. III. a al. Aegitanensi.*

AUditis & intellectis, quae super delegatorum nostrorum processibus fuere proposita, processusque ipsos, & quaecunque secuta sunt ex eis, vel ob eos, noveris nos irrita judicasse, non obstantibus literis, quae de revocatione a mandati Procuratori suo Colubriensi. 7 Episcopus destinavit: cum antequam ad illum literae hujusmodi pervenirent, fuisset super eisdem processibus hinc inde conclusum. Caeterum memoratum Colubriensi. Episcopum, qui procuraverat totum negotium ad examen sedis Apostol. advocari, & postmodum mandatum factum Procuratori, non sine nostro contemptu, & tuo dispendio revocavit: condemnandum tibi duximus in expensis, quas fecisti a tempore, quo ad Procuratorem ipsius revocatoriae literae pervenerunt, & facias etiam b usquequo per se idem Episcopus, vel per Procuratorem idoneum se nostro conspectui praesentabit, in principali negotio legitime processurus.

a *revocatione.*

b *quousque.*

6. *Egitanensi*.] V. C. *Egitanensi*.

7. *Colubrien.*] *Colimbriensi*, in Portugallia.

CAP. IX. 8

Procurator Episcopi causae Episcopatus agit, & defendit, licet non fuerit datus sub nomine Syndici, vel Actoris.

Idem *M. & R. Canonicis Mutinen.* (*c. an. 1220. Roma in Flaminiam.*)

PEtitio vestra nobis exhibita continebat, quod cum Mutinen. Episcopus in Livoniam profecturus, vos vicarios suos, & procuratores constituit generales, vobis volentibus agere contra detentores bonorum Episcopi Mutinen., vel contra illum agentibus respondere, frequenter opponitur c, quod hoc facere non potestis, pro eo quod in instrumento Vicariae, sive procurationis hujusmodi non exprimitur, quod Episcopus ipse constituerit vos Syndicos, vel Actores: (& inf. a) † Nos igitur ex tenore ipsius instrumenti liquido cognoscentes, quod intentio fuit ipsius Episcopi dare vobis agendi, & respondendi pro ipso d liberam potestatem, exceptionem hujusmodi penitus reprobamus.

c *proponitur, in aliquib. antiq.*

d *In multis antiq. Episcopo.*

[*a Unde humiliter postulastis, ut cum per exceptiones hujusmodi frequenter impediatur utilitas Episcopi supradicti, super hoc providere salubriter dignaremur.*]

¶ PITH. 8. *Cap. 12.*] Crantius *lib. 7. cap. 7.* Chron. Slav. *pag. 199.*

CAP. X.

Providere debet Judex, maxime in causa matrimoniali, quod constituens Procuratorem gaudeat plena libertate.

Gregorius IX. *Nobili viro Ubaldo e civi Pisano.* (*c. an. 1235. Romae in Tusciam.*)

e *Umbaldo.*

ACcedens ad Apostol. sed. [*& inf.*] Mandamus quatenus D. nobilem mulierem, quae sub tua potestate tenetur, plenae restituas libertati, faciens ipsam ad castrum de Massa Lucanae dioecesis secure perduci, ut existens ibi libera, Procuratorem libere ordinare valeat, qui suam coram nobis justitiam prosequatur. Tu ergo super sponsalibus, quae inter natam tuam, & filium cujusdam nobilis contracta proponuntur, procuratorem idoneum ad praesentiam nostram mittas, qui ad agendum, & respondendum plenam f habeat potestatem.

f *Plenariam, in aliquib. antiq.*

CAP. XI.

Si procuratori generali denegantur induciae ad consulendum Dominum, ex causa probabili absentem, poterit Procurator appellare.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo.* (*c. an. 1236. Romae in Angliam.*)

DIlectus filius magister L. Rector Ecclesiae de Anne transmissa nobis petitione monstravit, quod cum R. Presbyter contra ipsum causa studii Bononiae commorantem, super eadem Ecclesia ad Judices nostras literas impetrasset, eorum auctoritate 9 Judicibus ipsis eodem Rectore citato, Procurator ipsius generalis ad omnia ejus tractanda negotia, pro eo, quod competentem terminum, intra quem Rectorem ipsum consuleret, utrum deberet contendere, vel cedere quaestioni, sibi concedere denegabant, pro eodem nostram audientiam appellavit. Quocirca mandamus, quatenus, si est ita, revocato in irritum, &c.

CAP. XII.

Si reus recedit a judicio, dimisso Procuratore solummodo ad agendum, contumax est, & condemnatur in expensis.

Idem *Episcopo Lexovien.* 9 (*c. an. 1236. Romae in Galliam.*)

COnstitutis in praes. n. H. Priore Sagien. & T. Laico dilectum filium O. Subdiac. nostrum super causa, quae inter ipsos super quadam summa pecuniae vertitur, concessimus auditorem: (*& inf.*) Quia Prior super ipsa pecunia, in qua dictus T. eum sibi suae uxoris nomine teneri dicebat, recepto libello illicentiatus recessit, quendam Procuratorem dimittens solummodo ad agendum, quem ante auditor ipse per mandatum procuratorium sibi datum, ad defendendum Priorem sufficientem non viderit, eum ex hoc reputans contumacem, ipsi praefato T. in unam marcham sterlingorum condemnavit, taxatione praehabita in expensis g. (*& inf.*) † Nos autem finem litibus imponere cupientes, & quod ab auditore praefato factum esse dignoscitur approbantes, mandamus, quatenus partibus convocatis, &c.

g *Vide l. c. cum not. ibi. ff. quod cujusque univer.*

¶ PITH. 9. *Lexovien.*] *Lexoviensi*.

CAP. XIII. 10

Tenet judicium agitatum cum Procuratore revocato, si revocationem Judex, & adversarius ignoraverunt. h. d. secundum communem intellectum, & verum.

Idem. (*Romae.*)

MAndato Procuratoris post litem contestatam a Domino revocato, si hoc ignorante Judice, vel adversario factum fuerit, judicium, quod idem quasi Procurator postmodum exercuit, ratum esse debebit.

¶ PITH. 10. *Cap. 9111.*] Vide titul. de Procuratoribus in Constitut. Urbanis. 39.

CAP. XIV.

Filius familias potest esse Procurator in judicio, etiam ad futuras lites: & Procurator datus cum pluribus simul in solidum, praesertim, si praeoccupavit negotium: secus, si diverso tempore fuit datus. Item Procurator appellare debet a sententia, nisi in eo sit excusatus: quo casu debet Domino nunciare de sententia: appellationem tamen prosequi non tenetur.

Idem. (*Romae.*)

NOn injuste Judex processit, qui filiumfamilias in Procuratorem admisit, quamvis ad futuras controversias constitutum: qui licet simul cum aliis datus fuerit, prius tamen procurationis officium occupavit. Quod fieri nequivisset in Procuratoribus diversis temporibus constitutis, quoniam dato posteriori, prioris esset procuratio revocata h. Potuit quoque is, & debuit a sententia iniqua, quae lata extitit contra ipsum, nostram audientiam appellare, vel (si justa i causa excusabat eundem) saltem Domino contestari n, ut ad appellationis beneficium convolaret. Licet appellationem prosequi non teneretur invitus.

h *Vide l. si quis eam. § fin. ff. eod.*

i *ut infirmitas, paupertas, vel metus.*

n *id est, nunciare coram testi. l. si procurator. §. si ignorante. ff. mand.*

CAP. XV.

Procurator universitatis, cujus majores, & Jurati sunt excommunicati, non repellitur ab impetranda, nisi illi in procuratorio sint expressi, vel eorum auctoritate factum sit, vel ad id scienter sint admissi. h. d. & est decisio notabilis, & subtilis.

Idem. (*Romae.*)

COnsulti sumus, an constitutus ad impetrandum a communitate aliqua Procurator, ab impetrando deberet excludi prius, quod majores, & Jurati l, per quos eadem communitas regebatur, tempore, quo injunctum fuit procurationis officium, erant excommunicationis sententia innodati.

l *Vide l. 1. ff. quod cujusque univ. & c. cum non ignorat, de praeb. in procurationis.*

† Taliter respondemus, quod nisi essent illi in literis procurationis expressi, vel alias eorum auctoritate Procuratoris institutio facta fuisset, aut sciens eos esse tales, ipsa communitas eum eis constituisset eundem, non est Procurator hujusmodi repellendus.

DE

DE SYNDICO.

TITULUS XXXIX.

CAP. I.

Religiosi debent habere Syndicum, qui causas monasterii agat, & defendat etiam (si oportuerit) constituto illi salario.

Gregorius Papa *Subdiac.* a *defensori Siciliæ*. (c. an. 599. Romæ in Siciliam.)

SIcut studii b nostri esse debet a litigiis forensibus Monachos submovere, ita necesse est nostra provisione, quemadmodum negotia eorum disponi debeant, ordinare. Pro qua re tibi præcipimus, quatenus cum Fausto loqui debeas, cui (si voluerit) constituto salario, monasterii generaliter debeat negotia commendare. Expedit enim pro parvo incommodo a strepitu causarum servos Dei esse quietos.

¶ Petr. 1. *Subdiac.*] Petro Subdiacono.

a *lib.* 2. *ep.* 67. *Regist. Petro*.

b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.*

DE HIS, QUÆ VI, METUSVE CAUSA FIUNT.

TITULUS XL.

CAP. I.

Si quis timore mortis, postea ratum non habens, religionem profitetur, exire, & matrimonium contrahere potest: secus, si a principio, vel in post facto libere consensisset.

Alexander III. *Oscen.* 1 *Episcopo, & Priori sanctæ Mariæ Cæsaraugust.* 2 a (c. an. 1180. Romæ in Hispaniam.)

PErlatum est ad audientiam b nostram, quod cum quidam nobilis, & potens M. uxorem suam suspectam c haberet, milites sui, ejus præcepto eam ad quandam sylvam ducentes, evaginato gladio occidere voluerunt: sed tandem pietate ducti, sub tali conditione pepercerunt eidem, quod in monasterio de Colobris d 3 habitum susciperet monachalem: [& infra. α] Episcopi vero missi a viro, ut ei velum imponerent, quia juvenis erat, & filium parvulum habebat, mutationem vitæ suæ suspectam habentes, seorsum convenerunt eandem: quæ rem patefaciens, quod mortis timore monasterium intrabat, proposuit, & quod inde quandocunque posset, exiret: sed alter e Episcoporum (ut viri tyrannidi satisfacere videretur) mulieri velum imponere simulavit: tandem viro de medio sublato, prædicta mulier de monasterio exiens, alium maritum accepit: quos Gelagoritanensis 4 Episcopus ad instantiam sororum vinculo excommunicationis adstrinxit: [& inf. β] † Ideoque mandamus, quatenus prædictam mulierem, & virum (recepto sacramento, quod vestro debeant stare mandato) ab excommunicationis vinculo absolvatis? deinde tum mulierem, quam Priorissam, & Moniales præscripti monasterii ante vestram præsentiam convocantes, si legitime probatum fuerit, non timore mortis prædictam mulierem religionem intrasse, aut quod fecit, postmodum ratum habuisse: ipsam ad monasterium redire, & habitum depositum reassumere f censura Ecclesiastica compellatis.

[α *Quo audita maritus ejus, quia reservata erat ad vitam, grave plurimum tulit, sed tamen postmodum acquievit, sicque factum est, quod duos Episcopos Cæsaraug. & Terasonen. ut eam benedicerent, & illi velum imponerent, ad monasterium ipsum adduxit.*]

[β *Ignorans penitus, quomodo res processisset, quoniam utique sententiam ven. f. m. Terragonens. Archiepiscop. postea confirmavit. Nos igitur de prudentia, & honestate vestra confidentes, causam ipsam experientiæ vestræ duximus committendam, & fine debito terminandam.*]

¶ Petr. 1. *Oscen.*] *Oscensi*.

2. *Mariæ Cæsaraug.*] V. C. *Mariæ de Rota* Ordinis Cisterciensis, *Mariæ de Verola*.

3. *Colobris.*] V. C. *Colobres. Talabret, Tollebres*.

4. *Gellagoritanensis.*] V. C. *Calagoritanensis*.

a *Restituta est a nobis vera inscriptio, nam perperam antea prius legebatur, Exonien. Episc. & Priori S. M. Cæsarea*.

b *Post Conc. Lat. p.* 50. *c.* 13. *& c.* 1. *eod. t. in* 1. *comp.*

c *Suspectam, scil. de adulterio.*

d *Ita manusc. emendatiores, sed fortasse, Talabras. al. Colobris. al. Colubres. al. Tolobres*.

e *Terasonensis scilicet, non hic cum Cæsaraugustano velum imponebat, ut patet ex integra*.

f *resumere, in antiquis*.

CAP. II.

Qui per metum amissionis patrimonii suo beneficio renunciat, illud repetere potest.

Idem *Episcopo Vigornien.* (c. an. 1180. Romæ in Angliam.)

ABbas sancti g Cedmundi h, a quo R. præsentium lator patrimonium suum tenere dignoscitur, milites suos, & Burgenses ad domum ejus (sicut accepimus) destinavit, qui eum a domo, & universis possessione expellerent, nisi Ecclesiam suam penitus abjuraret: quod cum idem R. tali modo coactus fecisset, Abbas alii concessit supradictam Ecclesiam. † Unde quia quæ metu, & vi fiunt, de jure debent in i irritum revocari: mandamus, quatenus prædicto R. cum integritate restituas universa.

g *post Conc. Lat. part.* 22. *cap.* 7. *& c.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.*

h *Eadmundi*.

i *Vide l.* 1. *cum gloss. C. & ff. eod. item. Sat. inf. ait.*

CAP. III.

Qui terrore Laicorum electioni de se factæ renunciat, si renunciatio juramento, vel fide firmata non sit, regimini, ad quod electus erat, præfici poterit.

Clemens III. (Romæ.)

AD aures nostras a in significante pervenit, quod electus quidam in Plebanum cujusdam Ecclesiæ ad errorem 5 Laicorum renunciavit electioni, quæ de ipso fuerat a Clericis, uno excepto, unanimiter celebrata: [& infr. α] † Tuæ igitur discretioni præsentibus innotescat, quod renunciatio facta ad terrorem Laicorum (nisi forte juramento, vel fide interposita, sit confirmata) non impedit, quo minus is, qui renunciavit Ecclesiæ, ad cujus regimen prius erat electus, præficiatur eidem.

[α *Is autem, qui dissensit, ante electionem ad sedem Apostolicam vocem appellationis emisit. Ideoque consulere voluisti, si renunciatio facta ad terrorem Laicorum impediat, quo minus ad regimen prædictæ Ecclesiæ is, qui fuerit prius electus, assumi debeat, & si ejus appellatio valeat, qui se non electurum juravit, & ne alii eligerent, appellavit.*]

¶ Petr. 5. *Errorem.*] *Terrorem*.

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.*

CAP. IV.

Qui per metum, qui cadere potuit in constantem virum, beneficio suo renunciare juravit, & renunciavit, illud repetere poterit.

Innoc. III. *Decano, & Subdiacono Lincon.* 6 (c. an. 1200. Romæ in Angliam.)

AD audientiam l nostram magistro m G. de Chevel. n significante pervenit, quod cum Ecclesiam de Chevel. canonice fuisset adeptus, & aliquandiu pacifice possedisset, gravissimo tandem metu Regis, quod eam resignaret, jurare coactus, eam in eorum, ad quos pertinebat, manibus resignavit. † Quia vero quæ vi, metusve causa fiunt, carere debent robore o firmitatis: mandamus, quatenus si eundem ad resignationem constiterit vobis per talem metum fuisse coactum, qui potuerit, & debuerit cadere in virum constantem, non obstante juramento prædicto, quo non ad repetendum, sed ad resignandum solummodo tenebatur, præfatam Ecclesiam ei restitui faciatis.

¶ Petr. 6. *Lincon.*] Extat *lib.* 2. *Epistol. Innocent. ep.* 282.

l *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.*

m *Vu.*

n *Chevalle.*

o *Vid. l. metum, §. sed quod prætor, & §. volenti. & ibi Bart. ff. eod.*

CAP. V.

Excommunicatus non est, qui absolute coactus excommunicato communicat. Secus, si coactio fuit conditionalis.

Idem *Vidronen.* p *Archiepiscopo*. (c. an. 1200. Romæ in Norvegiam.)

SAcris q est canonibus: [& infra.] Distinguimus autem, utrum is, qui communicat excommunicatis invitus, sit per coactionem adstrictus r, aut per metum inductus, in primo casu talem non credimus excommunicatione teneri, cum magis pati, quam agere s convincatur. In secundo, licet metus attenuet culpam t, quia tamen non eam prorsus excludit, cum pro nullo metu debeat quis mortale peccatum incurrere, excommunicationis labe credimus inquinari.

p *Vicronsem. al. Nidrosiensi.*

q *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.*

r *attractus, in manuscr.*

s *videatur, in impressis, sed in omn. antiq. convincatur.*

t *Vid. l. fin. & ibi Bart. ff. de condict. ob turp. caus. & l.* 2. *§. metus, ff. eod.*

CAP. VI.

Metum passo non subvenitur, si non fuit talis, qui cadere potuit in constantem virum.

Idem *Marsil.* 7 *& Agathen. Episcopis*. (c. an. 1200. Romæ in Galliam.)

CUm dilectus u filius: [& infra.] Quia constitit nobis de ente emisso, & de præstito juramento a Canonicis insularum, quod regulam Cistercien. observarent, ea translationem ipsius Ecclesiæ ad ordinem illorum nullatenus impedirent: cum utrumque servatum non vergat in dispendium salutis æternæ, eisdem viam perjuriis aperire. Non obstante violentia, quæ proponebatur illata, cum neque metum mortis, neque cruciatum corporis contineret x, & ideo non debuerint cadere in constantes. Nec obstante dolo, quo se proponebant fuisse seductos: cum talis dolus non tam ad circumventionem prædictorum Cistercien. quam ad fatuitatem eorum debeat retorqueri; super restitutione petita silentium eis duximus sententialiter imponendum.

¶ Petr. 7. *Marsil.*] *Massiliensi*, *lib.* 2. *Epistol. Innocent. epist.* 91.

u *Cap.* 9. *eod. tit. in* 3. *compil.*

x *Vid. l.* 2. *& ibi Bart. ff. de nova.*

CAP.

CAP. VII.

Probata violentia per testes, res amissa probantur per juramentum. Et super valore rerum amissarum taxatione Judicis præmissa, & secuto petentis juramento, fit condemnatio.

Gregorius IX. (Romæ.)

SUper eo, quod adversarius vester se conquerebatur a vobis per violentiam spoliatum, arbitramini contra vos fuisse injuste processum, cum non esset proprio juramento probaverit singula, quæ amisit. Verum postquam de violentia per testes, & de amissis rebus per ipsius constiterit sacramentum: potuit Judex taxatione ab ipso facta, pro personarum, ac negotii qualitate vos in æstimatione rerum amissarum juramento adversarii declarata, rationabiliter condemnare. y

y Iste text. reputatur singul. per Abb. Brix. in suo dict. in verb. æstimetra.

DE IN INTEGRUM RESTITUTIONE.

TITULUS XLI.

CAP. I.

Si in contractu venditionis, vel locationis Ecclesia fuit enormiter læsa, potest adversus totum contractum petere restitutionem in integrum: emptor tamen, sicut conductor, non debet fraudari in pretio suo, vel in sumptibus per eum factis.

Alexand. III. Alphanen. 1 Episc. (c. an. 1180. Romæ in Campaniam.)

REquisivit tua fraternitas, quid agendum sit a de possessionibus laicis sub modico censu concessis? † Noveris itaque, quod si Ecclesia læsa est, & manifeste apparet detrimentum ipsius (cum Episcopo ejus conditionem facere deteriorem non liceat, & Ecclesia jure minoris debeat semper illæsa servari) quæ in damnum ejus data constiterit, ad ipsius convenit jus, & proprietatem redire. Providendum est tamen, ne si forte coloni possessiones illas expensis, ac labore suo reddiderint meliores, sumptibus, quos bona fide fecerint, debeant defraudari.

a Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Later. p. 29. c. 7.

¶ Pith. 1. *Alphanen.*] *Alifanensi* in provincia Beneventana, *Alifanensi* forte.

CAP. II. 2

Restituitur Ecclesia læsa propter negligentiam Procuratoris, qui jura Ecclesiæ non produxit.

Innocent. III. *sancti Gregorii* 3, & *sancti Sergii* 4 *Abbatib.* (c. an. 1206. Romæ in Galliam.)

CUm venisset ad Apostol. sedem electus b, & Monachi Rothon. pro se, ac pro monasterio suo, ac magister A. pro Episcopo Venet. 5 eis S. Georgii *ad velum aureum* Diac. Card. dedimus auditorem. Coram quo idem magister pro Episcopi parte proposuit, quod cum monasterium Rothon. esset situm in dioec. Veneten. & Ecclesiæ Venet. subjectum, prædictus Episcopus possessione subjectionis ejus est hactenus inconcusse: sed cum occasione cujusdam electionis, quæ ibidem facta fuerat, partes de communi assensu ad Naneten. c 6 Episcopum, & ejus collegas d commissionis literas impetrassent, duo eorum ad monasterium accesserunt: quorum adventum intelligens pr. sententiam, renunciavit hujusmodi electioni, & se a monasterio absentavit. Sed Judices auctoritate Apostolica Monachis injunxerunt, ut Syndicum, vel Procuratorem eligerent, qui in causis monasterii & consulte ageret, & utiliter responderet: districtius inhibentes eisdem, ne aliquem eligerent in Abbatem, donec plenius cognosceretur de jure, quod Episcopus se habere in Abbatis electione dicebat. Monachi vero etsi Procuratorem e ad mandatum Judicum elegissent, Abbatem tamen contra inhibitionem eorum eligere præsumpserunt: cujus electionem Episcopus petiit infirmari, & se ad possessionem restitui, qua eum Monachi spoliarant. Deinde Judices definitivam sententiam protulerunt, electionem cassantes eandem, quam sententiam dictus magister petiit confirmari. Ad hoc fuit responsum, quod licet per Procuratorem ex parte Monachorum fuisset propositum, quod monasterium ipsum ad Rom. Eccles. nullo modo pertineret, dicti tamen Judices contra eos procedere nimis animose temperent f, [& inf.] † Nos igitur inspectis privilegiis præd. nost. Leonis, Gregorii, & Clem. quæ monasterium illud ad jus, & proprietatem indicant sed. Apostol. pertinere, intelligentes, quod monasterii Procurator etsi eadem privilegia coram prædictis Judicibus exhibere omiserit negligenter, jus tamen non tam suum, quam nostrum fuerit protestatus, videlicet, quod monasterium ipsum ad Rom. Ecclesiam nullo modo pertineret, ne ipsius negligentia in damnum tam nostrum, quam monasterii redundaret, ad audientiam restituimus Monachos Rothon. [& inf.] Electionem autem a Monachis (sicut dicitur) concorditer factam, pendente controversia, ea quæ pendet, nec confirmandam duximus, nec etiam infirmandam.

b Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.

c Venastren. Vincen. al. Venaster. al. Navaren.

d Abbates scilicet de Maer, & de Gromat.

e In nonnullis quam. etsi Procuratorem & Syndicum ad mandatum.

f Vid. l. mandato cum usr. ff. de minor.

¶ Pith. 2. Cap. II.] Junge caput 12. *infra de judic.*

3. *Sancti Gregorii.*] *Sancti Georgii* supra Ligerim Ordinis Sancti Augustini Dioeces. Andegav. tan. benefic.

4. *Sancti Sergii.*] *Sancti Salvatoris de Rothono*, Ordinis sancti Benedicti tan. benefic. *al. Sergii*, & *Bacchi*, Ordinis sancti Benedicti, dioeces. Andegav.

5. *Venet.*] *Venetensi* in Britannia.

6. *Natensem.*] *Silvanectensem.*

CAP. III.

Ecclesia læsa in probatione necessaria omissa, potest petere restitutionem in integrum, non obstante termino juris probationis exclusivo. Et restitutionem petere potest non solum contra privatum, sed etiam contra Ecclesiam. h. d.

Idem *Helien.* & *Floren.* g 7 *Episcopis* (c. an. 1208. Romæ in Angliam.)

AUditis, & intellectis h causæ meritis in quæstione, quæ vertitur inter Vigornen. Episcopum, & Abbatem de Evesham 8 super Ecclesiis in valle de i Evesham, quas Episcopus asserit ad se dioecesana lege spectare: Abbas autem eas ab ejus jurisdictione prorsus esse exemptas, cognovimus evidenter Ecclesias illas per privilegia illa Rom. Pont. non esse ab Episcopali jurisdictione subtractas, nisi forte vallis de Evesham sit ille locus, qui fuit a duobus Regibus n, Roe videlicet, & Offa libertate donatus, & quem bonæ memoriæ Celestinus Papa libertate donavit, sicut in ipsius privilegio continetur. Verum tanto tempore probantes per testes eb Abbatibus de Evesham pleno jure possessas, ut videatur in eis jus Episcopale legitime præscripsisse, etsi forte per tantum temporis spatium Vigornen. Ecclesia interim vacavisset, ut tempore vacationis subducto, præscriptio minime sit completa: [& inf.] † Licet autem utrinque sit in causa conclusum, quia tamen utraque pars necessariam (ut asserit) probationem omisit: nos attendentes, quod utraque Ecclesia fungatur jure minoris, æquitate pensata, utramque restituimus contra reliquam, ad probandam rationem l, ne alterutra pars propter hujusmodi negligentiam grave jacturam lædatur.

g Rairofen. al. Rofen. in plur. manusc. al. Foren.

h Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.

i Super quibusdam Eccl. in valle de Evesham consist. al. Vallem.

n In uno antiquario: O. videlicet, & I.

l Hoc est, allegationem suæ intentionis.

¶ Pith. 7. *Floren.*] *Lesen.*

8. *Evesham.*] *Evesham.* Math. Paris 315.

CAP. IV.

Restitutio ex justa causa etiam majori est concedenda, dummodo justa causa petendi probetur. Si autem non probatur plene, vel semiplene, conceditur restitutio in causa favorabili.

Idem *Priori sanctæ Mariæ ad carceres*, & *Canonico sanctæ Mariæ de Mandrio*, m 9 (c. an. 1208.)

EX literis n Abbatis de Caleosi, 10 didicimus, quod cum Ramosane, & Grimol. Archiepiscopi 11 inter I. virum, & L. mulierem ex delegatione nostra sententiam divortii protulissent, & appellat. interposita o cognitionem sententiæ ipsi Abbati, & Archipresbytero Paduano duxerimus committendam: quia pars mulieris ad peremptorium terminum non accesserat, Abbas ipse, cui alter Conjudex commiserat vices suas, allegationibus diligenter inspectis, latam a Judicibus prædictis confirmavit sententiam: sed post octo dies pater puellæ accedens ad ipsum, intellecto, quod sententiam protulisset, firmavit proprio juramento, quod quidam ad eum, & filiam ejus accedens, fraudulenter sub ipsius Abbatis nomine fallas eis p literas præsentavit, quibus mandabatur eidem q, ut quia Judex ad diem, quam assignaverat, venire non poterat, post octo dies a termino constituto, ipsius se conspectui præsentaret: & postmodum appellavit ad sedem Apostolicam, & etiam supplicavit. † Licet autem de fraude perpetrata per hujusmodi juramentum non constet ad plenum, in favorem tamen matrimonii de benignitate canonica contra fraudem propositam supplicationem mulieris admisimus, & ad audientiam restituimus eam pro matrimonio postulantem. Ideoque mandamus, quatenus de causa prioris appellationis ordine judiciario cognoscentes, confirmetis, vel infirmetis, sicut justum fuerit, sententiam a primis Judicibus promulgatam.

m al. Memoria. al. Mantua.

n Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.

o In appellatione interposita ad nos, &c. in uno quoque.

p al.

q eisdem.

¶ Pith. 9. *Sanctæ Mariæ de Mandrio.*] *de Mongo*, *de Mantra.*

10. *Caleosi.*] *Caleosi.*

11. *Archiepiscopi.*] *Archipresbyteri.*

CAP. V.

Etiam contra sententiam Papæ restituitur Ecclesia. Hoc primo. Et causa restitutionis in integrum debet præsentibus partibus tractari. Hoc secundo. Hæc duo dicit quoad titulum.

Idem *Episcopo*, & *Capitulo Oscenen.* 12 r (c. an. 1220. Romæ in Hispaniam.)

TUm s ex literis Celestini Papæ prædecessoris nostri, tum ex his, quæ ipsius temporibus gesta fuerunt, gravem t Ilerden. Ecclesiæ intelleximus quæstionem per sententiam Eugenii Papæ super Ecclesiis quibusdam prolatam,

r Oscen. al. Osmensi.

s Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.

t Vide Joannem Vasæum in Annal. Hispaniæ cap. xx.

latam, se læsam enormiter, & olim, & nunc etiam conquerentis: unde cum idem Celestinus tempore Anastasii Papæ proximi successoris ejusdem Eugenii in minori adhuc officio constitutus, in partibus Hispaniæ legationis officio fungeretur, & a ea delegatione ipsius cognoscere cœpit de controversia memorata, cui etiam Alexander successor ipsius Anastasii, officio legationis denuo in partibus eisdem fungenti, causam commisit eandem: idem quoque Celestinus ad apicem summi Pontificatus promotus G. sancti Angeli Diacon. Cardinal. tunc Apostolicæ sed. Leg. dictam controversiam sub ea mente commisit, ut inspectis Ilerden. Ecclesiæ privilegiis, auditis etiam partium rationibus, memorata sententia non obstante, definitivam proferret sententiam, eamque faceret observari: verum quoniam per ipsum Legatum, aut per alios, quibus sub eodem tenore causa eadem commissa extitit (licet producti testes ex parte Ilerden. Episcopi recepti fuerant) mandatum Apostolicum non extitit adimpletum, magister A. Canonicus Ilerden. postulavit per officium nostrum dictam sententiam in melius reformari, & contra eam restitui Ecclesiam Ilerden. Nos igitur cum fratribus nostris, & aliis deliberavimus diligenter: nonnullis assentientibus, quod cum prædictus C. y præd. nost. contra jam dictam sententiam visus fuerit Ilerden. Ecclesiæ restitutionis beneficium indulsisse, eum ea non obstante duxerit negotium committendum, & nos supplicationem ejusdem Ecclesiæ admittere debebamus z, præsertim quia sententia Rom. sed. non negatur posse in melius commutari, cum aut surreptum aliquid fuerit, aut ipsa pro consideratione ætatum, & temporum, seu gravium necessitatum dispensative quicquam ordinare decrevit. Et secundum jura civilia Principes etiam contra res bis judicatas in auditorio suo examinati restitutionem in integrum permiserunt. Perspeximus quoque ex data sententiæ in registro dicti Eugenii Papæ reperta, quod primo recenti sui Pontificatus fuerit promulgata: quando non plene de meritis ipsius causæ videbatur instructus, illa maxime præcipue ratione, quod privilegium Urbani secundi ex parte vestra productum, subjectum fuerat falsitati, cujus tenorem nos in registro ipsius invenimus incorruptum. Tandem deliberatio nostra in hoc resedit: ut an data sit restitutio, ac danda contra præmissam sententiam, partibus præsentibus decernatur, quarum assertione merita causarum pendentur. † Quocirca mandamus, quatenus usque ad festum B. Lucæ, vel in propriis personis, vel per idoneum responsalem nostro vos conspectui præsentetis, quod dicta sententia retractari non debeat (si poteritis) ostensuri: vel si fonte exigente justitia fuerit retractanda, vel per vos, vel per responsalem idoneum appareatis a sufficienter instructi, ut in principali negotio canonice procedatur: pro certo scituri, quod cum propter multam locorum distantiam non possit ad nos sine magnis laboribus, & expensis sæpius haberi recursus, si ad præmissum terminum, quem vobis peremptorium assignamus, injuncta vobis contempseritis adimplere: nos nihilominus in ipso negotio, quantum de jure poterimus, procedemus.

¶ Pith. 12. Oscenses.] Oscensi.

u dicto, & deest in antiq.

x Hoc est juribus, & alleger.

y Papa.

z debeamus.

a compareatis.

CAP. VI.

Petitio restitutionis in integrum contra sententiam suspendit regulariter executionem sententiæ in eventu istius causæ restitutionis: fallit, si contra petentem restitutionem est præsumptio malitiæ, quod causa differendi executionem hoc petat: quo casu executio fit, præstita cautione de restituendo, si petens restitutionem obtineat in causa. h. d. secundum mentem junctæ gloss. pen. & in hoc ultimo est iste textus valde singularis respectu utriusque juris.

Idem 13 (*c. an. exec. Romæ in Hispaniam.*)

SUscitata b super diversis articulis inter Burgens. Episcopum, & Ovien. c monasterium quæstione: [*& infra.*] Nos intellectis, quæ utraque pars proposuit coram nobis super quatuor articulis prænotatis, monasterium Ovien. ia justitia condemnavimus exigente. Sententia vero lata, Procurator monasterii ad probandam præscriptionem d factam, tam super quatuor articulis prænotatis, quam etiam super quibusdam decimis per transactionem acquisitis, restitutionem in integrum nomine monasterii postulavit, quam eidem duximus indulgendam: [*& infra.*]

Ne vero per excogitatam malitiam (sicut ex præsumptionibus pluribus videbatur) effectum sententiæ in damnum Episcopi contingeret impediri, neve monasterium per executionem sententiæ propter diversas suspiciones incurreret detrimentum: nos æquitate pensata, jure duximus providendum, ut ante omnia supradicta sententia executioni mandetur: [*& inf.*] † Volumus nihilominus, & mandamus, ut e ab ipso Episcopo recipiatis idoneam cautionem: quod si monasterium in causa ipsa prævaluerit, universa, quæ medio tempore sententiæ ipsius occasione perceperit, monasterio restituat memorato.

¶ Pith. 13. *Idem.*] Zamorensi Episcopo, & Magistris Mauricio Archidiacono Toletano, & Michaeli Canonico Segobiensi. Extat *lib. 13. epist. Innocent. Epist. 60.*

24. Oviem.] *Ordin. S. Benedicti, cæca Beneseb.*

b Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.

c Omense. al. Ornense.

d Vox, factam, deest in veruftis exemplaribus.

e al. quatenus.

CAP. VII. 15

Post peremptorium non auditur Ecclesia de jure communi, auditur tamen per beneficium restitutionis in integrum.

Honorius III. *Archiep. & Capitulo Bracar.* (*c. an. 1220. Romæ in Hispaniam.*)

COram felicis mem. I. Papæ præd. n. lite inter Archiepiscopum Toletan. & te, frater Archiepiscope, super primatia solenniter contestata, fuit peremptorius terminus assignatus: [*& inf.*]

Verum elapso termino constituto, post expectationem non modicam comparuerunt Procuratores vestri: sed quia non attulerant depositiones testium, & alia munimenta, dilationem cum instantia postularunt. Postquam vero contra eos f interlocuti fuimus super dilatione petita, tandem indulgeri Ecclesiæ Bracaren. dilationem propter instructionem causæ, per ex illam restitutionis in integrum postularunt, exhibentes super hoc ex parte vestra speciale mandatum. † Non autem usque ad octavas Pentecostes per restitutionis beneficium id vobis duximus indulgendum. g

¶ Pith. 15. *Cap. VII.*] Suritta pag. 99. Valatus pag. 492. 501. 516. 533.

f inter eos, in antiquis, uno excepto.

g Vid. l. si quando, & ibi. Bart. C. de dilat.

CAP. VIII.

Restituitur minor in eo, quod contraxit, vel omisit, si probet eunde se læsum, & sit intra tempora restitutionis petenda.

Gregorius IX. (*c. an. 1230. Romæ.*)

COnstitutus in nostra præsentia magister Gall. pro se, ac fratre suo I. Canonicis Perrosinen. h exhibita nobis petitione monstravit, quod i eis in minori constitutis ætate, ac eorum matre (cujus successores existunt) rebus humanis exempta, quondam G. pater ipsorum quasdam possessiones utrique communes quibusdam vendidit pro quadam pecuniæ quantitate, ac (ut hujusmodi venditio robur firmitatis haberet) emancipavit eosdem k, & fecit eos contractui consentire. Quare supplicavit, ut vel venditionem eandem mandaremus nunciari nullam, vel cum adhuc existant intra tempus ad obtinendum beneficium in integrum restitutionis indultum, & intra annum, & diem a tempore contractus, ipsis tanquam proximioribus competeret super alia portione non offerendi emptoribus pretium, juxta municipii Perrosinen. l consuetudinem approbatam, quod hactenus omiserunt, dignaremur eis super utroque (cum in hoc non modicum læsi noscantur, & emptoribus portionis ejusdem, vel eorum successoribus pretium sint offerre parati) per idem beneficium subvenire. † Quocirca mandamus, quatenus si præmissa inveneritis veritate subniti, vel venditionem prædictam, quoad partem eis successione materna ipsos contingentem, nullam nunciare curetis, si in ea debita juris solennitas est omissa: vel si forsitan intervenerit, & eos læsos esse constiterit, tam super ea, quam super residua portione, dum tamen, quod offerunt, duxerint faciendum, auctoritate nostra m in integrum restituere studeatis.

h Perusen. al. Perusinensi.

i Hoc in vulgatis habetur dictis, cum, quam nec feriet oratoris admittit, nec habens manuse.

k Infero, quod qualiter Clericatus, & Canonicatus non liberat quem a patria potestate, sed sola Episcopalis. Concordat auth. quæ dig. §. pelam, & auth. dignatur, C. de Episc. & Cler.

l Perusen.

m In uno antiquo, ipsi auctoritate nostra, &c.

CAP. IX.

Restitutio in integrum postulanda est ab ordinario, administrationem habente, vel a delegato ab eo: sive hæc causa sit specialiter delegata, sive incidat in causa generaliter commissa. Ab ordinario vero administrationem non habente, vel a delegato peti non debet, nisi veniat incidenter in causa. Arbiter autem de causa restitutionis non cognoscit, nec potest assumi in majoribus causis.

Idem. (*Romæ.*)

CAusa restitutionis in integrum, coram Judicibus ordinariis administrationem habentibus, vel delegatis ab eis tractari poterit, & finiri n, sive hoc ipsis delegatis specialiter demandatum fuerit, sive in eis commisso eis negotio contingat incidere hujusmodi quæstionem. Delegati vero ab ordinariis, qui administrationem non habent, sed tantummodo facultatem judicandi, seu Arbitri de hac causa cognoscere nequeunt, nisi coram eis mota fuerit incidenter. In matrimoniali quoque causa, liberali, vel criminali, cum majores Judices exigant, Arbiter nequit assumi.

n Vide l. fin. & ibi Bart. C. ubi, & apud quem.

o Dictio, ibi, deest.

CAP. X.

Restitutio denegata Ecclesiæ, ulterius sibi non conceditur, nisi in nova causa: restituitur tamen ad appellandum a sententia denegationis.

Idem. (*Romæ.*)

BEneficio restitutionis in integrum Ecclesiæ tum in alio judicio denegato, restitutio (præterquam ad Appellationem omissam) videtur eidem Ecclesiæ posse denegari, nisi novis defensionibus ad hujusmodi sit beneficium admittenda.

DE ALIENATIONE JUDICII MUTANDI CAUSA FACTA.

TITULUS XLII.

CAP. I.

Is, in quem facta est alienatio rei causa mutandi judicii, convenitur per rescriptum impetratum contra alienantem.

a *ut cap. 14. de app. in 1. compil.*

Alexander III. Dulmen. a *Epis.* (*c. an.* 1180. *Roma in Deutom.*)

b *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lat. sub Alex. III. p. 49. c. 5.*

EX quorundam b relatione audivimus, quod cum aliqui literas a nobis commissionis impetrant, adversarii (ut mandatum nostrum eludant) antequam literæ ad judicem perveniant, vel etiam postea, priusquam citentur ab eis, in vocem appellationis prorumpunt: (*& infra. a*) † Nos igitur contra prædictam calliditatem, & versutiam providere volentes: mandamus, quatenus si adversarii eorum pro evacuando nostro mandato taliter appellaverint, aut de possessione, de qua controversia vertitur, commutationem fecerint c, vel se malitiose duxerint absentandos, eos, qui in possessionem se ingesserint, appell. cess. cogatis sub vestro examine juris æquitati parere.

c *Vid. l. fin. cum gloss. C. de litig.*

[*a Vel commutationem facientes aliquos in possessionem eorum, de quibus controversia vertitur, malitiose inducunt.*]

¶ PITH. 1. *Dulmen.*] Landensi.

CAP. II.

Clericus causa mutandi judicium, non debet recipere cessionem a Laico.

d *al. Faren.*

Gregorius IX. *Abbati S. Nicolai, & Decano Furnen.* d *a Morinen. dioecesis.* (*c. an.* 1230. *Roma in Galliam.*)

e *Scabini vocant Belgæ, & alii populi, senatores, seu oppidorum magistratus.*
f *Hipreti.*

EX parte Scabinorum e Hipretis f fuit propositum, quod inter Laicos ejusdem loci quæstionibus emergentibus dirimendis per judicium secularæ, quidam Clerici sibi dono, vel pretio ab aliquibus Laicorum ipsorum jura faciunt actiones, ut adversarios ad Ecclesiasticum forum trahant, & eorum ex hujusmodi commercio assequantur. [*& inf.*] † Cum igitur cessiones, & emptiones litium legitimæ prohibeant sanctiones, tum quod jactura causæ efficiant illos, qui sibi potentiorum patrocinium taliter advocare præsumunt g, & ne et sint etiam odiosa, quod ex fonte cupiditatis videantur procedere: mandamus, quatenus Clericos memoratos a præsumptione hujusmodi per cens. Eccles. compescatis.

g *Vide l. pen. de alien. judic. mut. caus. fact. & l. 1. & 2. & ibi Bart. C. ne liceat potent.*

¶ PITH. 2. *Abbati Sancti Nicolai, & Decano Furnen.*] *Nicolai Furnensis*, Ordinis Præmonstratensis, Morinensis dioecesis.

DE ARBITRIS.

TITULUS XLIII.

CAP. I.

Arbitri sunt in dispari numero assumendi, & sic discordantibus statur sententiæ majoris partis.

a *Conc. Afric. c. 88. Conc. Milev. c. 24. Burch. l. 1. decret. c. 68. Ivo p. 5. c. 276.*
b *cap. 4. de for. comp. in 1. comp.*
c *Vide l. item si unus, & l. si in tres, ff. eod.*

Ex Concilio Africano. a (*c. an.* 402.)

SAne b: [*& infra.*] Si autem ex communi placito Episcoporum, inter quos causa versatur, arbitros elegerint, aut unum eligant, aut tres: ut si tres elegerint, aut omnium sequantur sententiam, aut duorum c.

CAP. II.

Nullum est arbitrium, seu arbitramentum continens peccatum per partes non remissibile.

Alexander III. *Eboracen. Archiepisc.* (*c. an.* 1160. *Roma in Angliam.*)

d *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.*
a *Vet. Ecclesiæ, dicit in aliquot vet.*

NOn sine multa necessitate d A. Presbyter nobis proposuit, quod cum in Ecclesia sancti Alphridi per manum R. Archidiac. de Suella persona illius Ecclesiæ e Capellanus institutus fuisset, eodem R. mortuo, M. nepos ejus, qui sibi in Ecclesia jam dicta successit, eundem Presbyterum Capellanum ibidem iterum ordinavit: (*& inf. a*) Cum autem idem Presbyter extra provinciam manens, de suo beneficio non posset justitiam obtinere, nec suam alterius inopiam sustinere, per dolum, & tandem ipsius M. ab eo est sacramentum extortum, ut arbitrium Clericorum duorum exinde susciperet, & servaret: qui jam dicto M. faventes f Presbyterum præceperunt, ut quinque marchas pro eodem susciperet, & toti cederet quæstioni. † Quoniam igitur non decet ea aliquatenus sustinere, ut quod perperam arbitrati sunt, debeat incorrectum relinqui: mandamus, quatenus si se cognoverint præfati Clerici tam nequiter arbitratos fuisse, dictum Presbyterum ab observantia juramenti auctoritate nostra prorsus absolvas: vel si arbitrium ipsum noveris æquitate subnixum, ad observantiam ipsius utramque partem app. cessante compellas.

f *al. eidem Presbytero.*

[*a Quorum temporibus XXX. annis, & ultra Capellaniam ejusdem Ecclesiæ parochiæ se asserit tenuisse, tandem vero idem M. ab eadem Ecclesia volens ipsum Presbyterum removere, in eum cœpit indebitas exactiones exercere: & quidam ejus homo circa domum suam egressus, violentas manus in eum injecit: & idem M. nisus est eum circumvenire, ut pro V. marchis argenti, quas etiam idem M. ei promittebat annuatim nomine pensionis soluturum, prædicta Capellania cedere non differret. Præfato vero Presbytero nolente ejus iniquæ voluntatem, M. prædictus tantum dicitur fecisse, quod post multas injurias, & gravamina sibi illata, occupatis omnibus aliis rebus ab officio, & beneficio est suspensus, vel spoliatus.*].

CAP. III.

Arbiter assumptus in patrimoniali causa Clerici, non potest adjudicare rem Ecclesiæ possidendam, etiam ad vitam Clerici: hoc dicit, & est casus notabilis.

Idem *Exoniensi Episc.* (*c. an.* 1160. *Roma in Angliam.*)

g *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.*

PErvenit g ad nos, quod cum G. de Cal. sororem G. Clerici duxisset in uxorem, idem G. fidei interpositione firmavit, quod V. solidos sterlingorum annuatim daret eidem: unde cum super eisdem V. solidis inter ipsos controversia mota fuisset in quatuor compromisere personas, quæ taliter arbitratæ fuerunt, quod idem G. decimas, quas in parochia de Cal. præfatum G. habere dignoscitur, pro V. prætextatis solidis perciperet annuatim. † Unde quoniam hujusmodi arbitrium Ecclesiæ posset in posterum perniciosum existere; mandamus, quatenus si ita inveneris, prænominatum G. diligenter commoneas, & Ecclesiast. district. h compellas, ut prælibatas decimas liberas omnino dimittat, nec sibi occasione hujusmodi aliquid ulterius vendicare præsumat. Clericum vero moneas, ut cum eodem G. amicabiliter studeat convenire.

h *Id est, Ecclesiastica districtione, vel disciplina.*

CAP. IV.

In mulierem singularem tanquam in Arbitratricem compromitti non potest, secus, si mulier habet aliàs jurisdictionem de jure communi, vel consuetudine: nam tunc etiam super rebus temporalibus Ecclesiæ potest in eam valide compromitti. h. d. clare.

Innocent. III. Cancellario, & magistro Loth. Canonico Parisien. (*c. an.* 1210. *Roma in Galliam.*)

i *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.*

DIlecti filii, Abbas i, & conventus de Scarduno Cistercien. ordinis, suæ nobis querela monstrarunt, quod cum inter eos ex una parte, ac Hospitalarios ex altera, super usuario cujusdam nemoris a quæstio verteretur, in A. Reginam Francorum fuit compromissum utrinque, quæ causæ meritis intellectis arbitrium duxit per diffinitivam sententiam promulgandum: (*& infra. a*) Quamvis autem secundum regulam juris civilis feminæ a publicis officiis sint remotæ, & alibi dicatur m, quod licet summæ opinionis existant, si arbitrium in se susceperint, vel si patronæ inter libertos suos interposuerint audientiam, ab omni l sint judiciali examine separandæ, ut ex earum prolatione nulla pœna, adversus earum contemptores, nullaque pacti exceptio habeatur. † Quia tamen juxta consuetudinem approbatam, quæ pro lege servatur, in partibus Gallicanis q feminæ præcellentes in subditos suos ordinariam jurisdictionem habere noscuntur, mandamus, quatenus Hospitalarios, ut arbitrium ipsum, præsertim cum Episcoporum fuerit præsentia, & consilio roboratum, sicut provide latum est, & ab utraque parte sponte receptum, observent, per pœnam in compromisso statutam appellatione postposita compellatis.

m *l. ult. C. de arbitris.*
l *al. sunt.*

[*a Et vadosium in scripto propter, & Episcoporum, qui ibi interfuerunt, fecit firmari sigillis, contra cujus sententiam Hospitalarii temere venire non timent.*]

¶ PITH. 1. *Scarduno*] *Escadun, Scabiua, forte Esla, Ata en Othe* Taxa Benefic. *Escallerits* vel *Esfallerits*: nam variant exemplaria.

a. *Nemoris.*] In Ochia, quod dicitur fagetus, *gallice* les faya en Othe.

q. *In partibus Gallicanis feminæ præcellentes.*] In chartulario Campaniæ Bibliotheca regia Parisiis extat *compromissum anni 1220. mense Aprili, in Blancham Comitissam Trecensem Palatinam, super lite mota coram Judicibus a Summo Pontifice delegatis, inter Abbatem & Conventum Beati Petri de Cella, Ordinis S. Benedicti, dioecesis Trecens. ex una parte: Et Abbatissam & Conventum Beatæ Mariæ Trecensis, ex altera, super usuario nemoris de Jaguinco, quæ habito consilio & tractatu diligenti statuit: quod dicta Abbatissa & Conventus haberent usuar unum in dicto nemore ad ardendum ad unam bigam cum duobus equis per totum annum, semel tantum in die, ad omne genus lignorum, præter quercum & fagum stantes.*

CAP.

CAP. V.

Ecclesia exempta non potest in praejudicium exemptionis compromittere. h. d. & alia.

m al. Pisanie. al. Pigavia.

Idem Innoc. III. *Abbati, & Conventui de Pigavia.* m 4 (*c. an. 1208. Romae in Germaniam.*)

n Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.

CUm tempore Papae n praed. nost. [*& inf. α*] Super controversiis, quae inter te, & Mesburgen. 5 Episc. & quosdam tuos Monachos vertebantur, te promisisti arbitrium Megdeburgen. Archiep. servaturum: [*& inf. β*] Quia legitime constitit, quod fide hinc inde data, compromissum est in Archiep. memoratum, nos arbitrium ab ipso prolatum decernimus observandum, illis duntaxat capitulis exceptis, quae contra libertatem ipsius monasterii, & duarum capellarum ejusdem in arbitrio sunt expressa. Cum etsi sponte volueris, de jure tamen nequiveris sine licentia R. Pontif. renunciare privilegia, vel indulgentia libertatis, quae monasterium illud indicant ad jus, & proprietatem Rom. Eccles. pertinere. o

o Hinc videtur inferri, quod Ecclesia exempta non potest renunciare privilegio libertatis, contra l. si quis in conscribendo, C. de pactis.

[*α Tu sibi Abbas ad Rom. Ecclesiam accessisses, & privilegia, & alia scripta a sed. Ap. meruisti obtinere, Mesburgen. Episcopus, sicut asseris, propter hoc est graviter contra te commotus, te vero timens tibi, & monasterio tuo periculum imminere.*]

[*β Itaque factum est, ut idem Archiepiscopus adjunctis sibi tam Clericis, quam Laicis sub certa forma arbitrium promulgavit, & causas suspicionis multiplices assignavit. Consequenter etiam judicium volens declinare, sed. Ap. appellavit, sed reversus postmodum coram eisdem sacramentum de calumnia praestitit, & testes produxit, petitis dilationibus, & obtentis. Ipsi vero Judices procedentes in causa, auditis attestationibus utriusque partis, gesta omnia sigillorum suorum munimine roborata, ad sed. Ap. destinarunt, terminum partibus imponentes, quo recepturae sententiam Ap. sedis se praesentarent. & infra. Quia vero memoratus Episcopus, in quod juramentum praestitit de calumnia, & a delegatis inducias postulavit, & testes coram eis produxit, renunciasse appellationi videtur, & eorum examini consensisse: Nos habito s. n. con. in praemissa incidenti quaestione interlocuti sumus, quod deberent, quae coram praedictis Judicibus gesta fuerant, publicari, ut secundum tenorem ipsorum nostra tandem sententia informaretur, tibi igitur, & procuratoribus supradicti Episcopi, ven. fr. n. Hostien. Episcop. & dil. fil. P. tt. S. M. Ecclesiae Presbyterum Cardinalem dedimus auditores, qui cum ea, quae fuerunt hinc inde proposita, & ostensa, nobis, & fratribus nostris fideliter retulissent.*]

¶ Pith. 4. *De Pigavia.*] *De Pigavia* Annal. Misniae 108. Histor. de Viperto Eboracensi 24. cujus Fundator fuit Marchio Lusatiae Vuigbertus.

5. *Mesburgen.*] *Mersburg.*

CAP. VI.

Arbiter non habet potestatem judicandi ultra comprehensa in compromisso: ideo coram eo non fit reconventio.

p al. Beton.

Idem *Episc. S. Andreae, & Abb. de Bechot.* p 6 (*c. an. 1208. Roma in Scotiam.*)

q Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.

CUm dictus filius: [*& infra.*] Utrum q coram arbitris reconventioni sit locus, postulasti per sed. Apost. explicari. † Nos igitur respondemus, quod licet in judicio conventum reconvenire valeatis, qui coram Judice convenitur, coram Arbitris tamen reconveniri non potest: cum Arbitri judicare non valeant, nisi de his tantum, super quibus in eos extiterit compromissum.

¶ Pith. 6. *Bechot.*] *Alberbroth.* Ordin. S. Benedict. dioecesis S. Andreae. Extat *lib. 10. epist. Innoc. epist. 32.*

CAP. VII.

Qui per arbitrium tenetur eligere cum aliquorum consilio, tenetur illorum consilium in tractatu electionis requirere, sed sequi non adstringitur.

Idem *Rectori, & fratribus Hospitalis S. Bartholomaei* 7 *Lucanis.* (*c. an. 1209. Sora in Hispaniam.*)

r Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.

CUm olim r super eligendo in Hospitali vestro Rectore, & fratribus inter vos, & Priorem S. Barthol. Lucan. coram Judicibus delegatis quaestio verteretur, & utraque pars in eos compromittens, ipsorum arbitrium se promiserit servaturam: super prolato ab ipsis arbitrio utrinque dubitatio est exorta, quam petistis per sed. Apost. declarari. † Nos igitur publico instrumento arbitrium continente diligenter inspecto, cognovimus, quod secundum formam arbitrii Prior S. Barthol. Lucan. tenetur habere consilium cum familia Hospitalis ejusdem, & tractare cum ea de inveniendo Rectore. † Propter quod dicimus, quod nisi Prior super inveniendo Rectore tractaverit cum familia Hospitalis, & ipsius consilium requisierit, non habet potestatem eligendi Rectorem: & si alio modo eum elegerit, ejus electio haberi debet irrita, & inanis. Verum habito s cum familia super hoc consilio, & tractatu, Prior libere potest rectorem eligere, duntaxat idoneum, sive concordet, sive discordet familia cum ipso super inventione Rectoris.

s al. ita: verum habito fratrum, & familiae super hoc consilio, & tractatu, &c.

¶ Pith. 7. *Bartholomaei.*] *In Ilice* forte *in Silice.* Prioratus sancti Bartholomaei in Silice in Burgis Lucanen. dioecesis, qui conventualis erat, & dependebat a Monasterio de Padolino Ordinis sancti Benedicti Mantuan. dioeces. mandatus fuit uniri Monasterio sancti Salvatoris. Extat *l. 11. epist. Innocent. epist. 147. Rectori & Fratribus Hospitalis sancti Bartholomaei in Silice Lucanensi.*

CAP. VIII.

De rebus spiritualibus in Laicum compromitti non potest.

Idem *in Concilio generali.* t (*c. an. 1215. Romae.*)

t Later. c. 48.

COntingit n interdum, quod cum actori: [*& infra.*] Ad hoc generaliter prohibemus, ne super rebus spiritualibus compromittatur in Laicum: quia non decet, ut Laicus in talibus arbitretur.

n Cap. c. eod. tit. in 4. compil. Reliqua pars hujus c. habetur in c. contingit. inf. de dolo, & cont.

CAP. IX.

Auctoritate Judicis etiam delegati potest de causa spirituali in Clericum, & Laicum compromitti: & si arbitrium est a partibus receptum, debet a partibus executioni mandari, licet per generalem Procuratorem factum fuerit compromissum. Si autem non fuit arbitrium approbatum, & poena fuit apposita, agitur ad poenam, alias ad interesse. h. d. generaliter inhaerendo literae.

Idem *Pisano Archiepiscopo.* (*c. an. 1214. Roma in Tusciam.*)

x Cap. 2. eod. tit. in 4. compil. y Pisa. a Albucii.

PEr tuas x literas intimasti, quod cum super executione arbitrii, quod inter Hospitalarios sancti Joannis, & Plebanum de Piseia y 8 super hospitali sancti Allucii z latum erat, a nobis literas accepisses: [*& infra. α*] Plebanus proposuit, quod ad causam tractandam procuratori dedit generale mandatum a, non tamen ei mandavit, ut sine speciali mandato compromittere posset, vel transigere super eo. Et praeterea Procurator jam dictus de assensu Canonicorum suorum non fuerat institutus: & ideo dicebat arbitrium non valere; praesertim cum Procurator fines mandati excesserit, & arbitrium fuerit per unum Clericum, & duos Laicos promulgatum, licet ipsi de assensu Genuens. b Archiepiscopi, cui causa commissa fuerat, arbitrium protulissent: [*& infra. β*] † Super quo frater. t. t. quod si ex parte Plebani arbitrium receptum fuerit, indistincte ratum haberi debet, ac per hoc juxta tenorem mandati Apost. executioni mandari. Si vero receptum non fuerit, refert, utrum fuerit, vel non de observando ipso poena statuta. Et quidem si poena apposita fuit, agi potest ad poenam: at si nulla statuta fuerit, sed simpliciter fuit, quod staretur sententiae, compromissum: Procurator ad interesse poterit conveniri c, quia juramento suo seipsum personaliter, non Ecclesiam poterat obligare. Quod autem a duobus Laicis, & uno Clerico dicitur esse prolatum, nequaquam obviare videtur, cum auctoritate dicti Archiepiscopi factum sit, cui causa, de qua dicitur compromissum, fuerat delegata.

a In aliquot vetustissimis comp. quod licet ad causam tractandam proc. suo dederit generale mandatum, &c. quo lectio planior est.

b Januens.

c Vide l. Plautius, de procur.

[*α Partibus in tua praesentia constitutis, Hospitalarii a te executionem arbitrii postulabant, asserentes illud debere observari, pro eo, quod Procurator Plebani sponte in arbitros juramento interposito compromisit, quoniam dicebant, compromittendi, & transigendi super eodem negotio (arbitrium) recepisse.*]

[*β Unde cum super his dubitatio fuisset exorta, per Apost. sed. oraculum doceri petisti, qualiter super negotio isto tibi sit procedendum.*]

¶ Pith. 8. *Piseia.*] *Pistia.*

CAP. X.

Si per duos electos ad eandem praelaturam in discordia compromittitur in ordinarium, morte alterius compromittentium expirat compromissum: ordinarius tamen ex potestate ordinaria procedit super jure superstitis, antequam fiat transitus ad aliam electionem. h. d.

Honorius III. *Archiepiscopo Colonien.* (*c. an. 1220. Roma in Germaniam.*)

d Unberti. al. Colsberti. e Villiaco. f Barbaria.

EX parte tua nostris est auribus intimatum, quod vacante praepositura S. Cuneberti d 9 in Colonia, Canonici ejusdem Ecclesiae vota sua diviserunt in duos, videlicet Herm. de Julieco, e 9 & Conr. de Lombardia f 10: [*& inf.*] Cumque postmodum tractaretur super electione hujusmodi, & partes essent in tua praesentia constitutae, in te demum super hoc fide praestita compromittere curaverunt, qui causae meritis diligenter inspectis, ad proferendam diffinitivam sententiam diem ipsis praesentibus praefixisti. Interim vero praefato H. ab una parte electo sublato de medio, supradictis Canonicis inhibere curasti, ne tua pendente sententia procederetur ad electionem aliam faciendam: quorum quidam nihilominus B. Colonien. Canonicum elegerunt. Die igitur, qua sententia proferri debuit, in tua praesentia partibus constitutis, dictus B. allegavit, quod procedere ulterius non deberes. † Quapropter tibi edoceri a nobis humiliter postulanti, breviter respondemus, quod licet arbitrium sit finitum per mortem ipsius g H. prius tamen de primae electionis meritis debuisti cognoscere, quam processus fieret ad secundam: nam si dictus C. superstes in electione jus habet, secundam constat penitus non valere.

g Vide l. diem proferre. §. 1. & l. sed interpellatur. §. eod.

K 2 ¶ Pith.

¶ PITH. 8. *Cuneberti*.] *Cuniberti*, *Homiberti*.
9. H. *De Julsaco*.] *Hermannum*.
10. C. *De Lombardia*.] *Conradum de Lombardia*.

CAP. XI.

Arbiter post rem judicatam super discordiis novis assumptus, non potest per suum arbitrium sententiam immutare, etiamsi de componendo inter partes mandatum acceperit a Papa.

h *al. electo Abbati.*

Idem *electo*, *& Abbati* h *S. Zenon. & C. Canonico Veron.* (*c. an.* 1220. *Roma in Dalmatiam.*)

i *al. Felcen. al. Feltren.* o *al. Belnen. al. Belien.*

EXposita nobis Faltren. i & Belian. k ex electi petitione continebat, quod cum causa, quae inter antecessorem suum ex parte una, & cives Tervisinos ex altera, super districtu, & rebus aliis vertebatur, per sententiam Hostien. Episcopi, tunc Apost. sed. Leg. fuerit terminata: [*& inf.* α] Tandem super quibusdam discordiis, quae hinc inde videbantur exortae, in Ducem Venetorum, tanquam in arbitrum cum parte altera compromisit. [*& inf.* β] † Licet autem eidem Duci literas nostras miserimus, ut ad componendum inter partes laborare deberet, cum tamen intentionis nostrae non fuerit immutare sententiam ipsam, vel sopitas per eam quaerimonias suscitare: mandamus, quatenus (praefatis literis non obstantibus) quicquid per praenominati Ducis arbitrium contra ipsius Legati sententiam inveneritis esse factum, in irritum revocetis. l & ei districtius inhibentes, ne ulterius in compromisso procedat, eundem ad restitutionem obsidum occasione illius compromissi sibi datorum, ut ipsius arbitrium servaretur, per censuram Ecclesiast. compellentes.

l *Ad hunc text. vide Abbat.*

[α *Et ipsius antecessor electi adjudicata sibi per Legatum eundem diu pacifice possedisset, ipse nihilominus habito Canonicorum suorum assensu in praejudicium Ecclesiarum suarum.*]
[β *Qui veniens contra eandem sententiam auct. Ap. confirmatam, super rebus judicatis ab eodem Legato adversus praedictas Ecclesias, aequitate postposita, iniquum arbitrium promulgavit.*]
¶ PITH. 12. *Feltr. & Belien.*] 2. *Belun. V. C. Bellunensis* Taxa Benefic. unitae fuerant, sed anno 1460. separatae.

CAP. XII.

Non valet compromissum factum in duos, seu plures, hoc adjecto, ut in casu discordiae eligatur tertius per eosdem, vel alios. hoc dicit.

Gregorius IX. *Decano, & Magistro P. Canonico S. Petri Atrebatensis dioec.* (*c. an.* 1230. *Roma in Artesiam.*)

INnotuit nobis. Gulielmo Laico conquerente, quod cum O. Laicus ipsum super quadam summa pecuniae coram Judicibus auctoritate Apostolica convenisset, tandem fuit a partibus in duos arbitros compromissum: sic tamen, quod si illi duo adinvicem discordarent, tertium adderent judices nominati, retenta poena sua compellendi partes ad observandum arbitrium per dictos arbitros promulgandum nihilominus potestate. Cumque tertius arbiter a Judicibus praedictis electus, cum altero duorum, ipsum parti alteri condemnasset: idem m se ex sententia a supradictis Judicibus se gravari, quod ipsum ad observantiam m hujusmodi arbitrii compellebant, nostram appellavit audientiam: sed ipsi appellatione contempta, excommunicationis tulerunt sententiam in eundem. † Ideoque mandamus, quatenus, si est ita, cum legali sit provisione statutum, ut compromissum de incerta persona in arbitrum assumenda non teneat, dictam excommunicationis sententiam denuncietis penitus nullam esse. n

m *al. Observationem.*

n *Vide l. item si unus §. si in duos, ff. eod.*

CAP. XIII.

Valet compromissum factum in unum, vel in plures, ut ipsi per se causam definiant, vel per alios, quos ipsi elegerint h. d. secundum intellectum, quem facit glos. hic. & Innocentius in capite praecedenti, qui placet mihi. Panor.

Idem *Abbatissae, & Conventui Jotren.* (*c. an.* 1230. Roma in Galliam.)

CUm a nobis petitur: [*& infra.*] Ex parte vestra fuit propositum, quod olim inter vos, & Senon. Archiepiscopum quaestione suborta, super eo, quod idem Archiepiscopus asserens, monasterium vestrum metropolitico jure sibi subesse, procurationes, & res alias exigebat a vobis. Tandem in V. sancti Angeli Diacon. Cardin. tunc Apostolicae sedis Legatum, a partibus concorditer compromisso, & promisso sub certa poena, quod arbitrio, seu ordinationi ejusdem, vel duorum mediatorum, quos idem super hoc deputarat, praecise parerent: magister P. Capellanus noster, & I. Archidiaconus Senonens. mediatores ab eodem super hoc deputati legato, ordinando, & diffiniendo causam hujusmodi terminaverunt. † Nos igitur, quod per praedictos mediatores super hoc actum est, auctoritate Apostolica confirmamus.

CAP. XIV.

Compromissum ante sententiam latam finitur morte alterius compromittentium, unde non transit in haeredes compromittentium, nisi de eis sit cautum in compromisso. hoc dicit, comprehendendo mentem Capituli.

Idem. (Romae.)

COmpromissum non extenditur in compromittentis haeredes, si de ipsis non cavetur ibidem. o

o *Vide l. non distinguemus, C. de contrah. & committ. stip.*

LIBER

LIBER SECUNDUS.

DE JUDICIIS,

TITULUS I.

CAP. I.

Contumax in non comparendo, vel non respondendo excommunicari potest: beneficio autem privari non debet. hoc dicit Abbas Siculus.

Ex Concilio Africano. a 1 (c. an. 402.)

DE b Quodvultdeo Centuriensi Episcopo, quem c non adversarius ipsius eum d petisset ad concilium introduci e, interrogatus, an cum eo vellet experiri, primo id promisisset, & altera die respondit, hoc sibi non placere, atque discessit.

Placuit, ut nullus eidem f communicet, donec g satisfactione præmissa fuerit absolutus. Nam u adimi sibi Episcopatum ante causæ ejus exitum nulli potest de jure videri.

¶ Pith. 1. *Africano.*] *Milevitano* 1. Vide tom. 1. *Concil. pag.* 534.

2. *Nam, &c.*] Ex Epist. 2. Felicis ad Gallos Episcopos *tom.* 3. *Concil. pag.* 269.

a *Cap.* 34. *Refert Burch. l.* 2. *decret. c.* 181. & *Ivo p.* 5. *c.* 297.
b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.*
c *Quoniam, & vellens,*
d *ss,*
e *Hinc videtur inferri, quod ad valorem citationis oportet, quod fiat auctoritate judicis ad instantiam partis. l. ad peremptorium, & ibi Bart. D. eod. tit.*
f *Quod vult deo.*
g *Causa ejus qualem potuerit terminum sumat,*

CAP. II.

Laici Ecclesiastica negotia tractare non debent, sed Prælatorum judicio disponuntur. Hoc dicit Abbas.

Ex Synodo 3 Eugenii Papæ. (c. an. 1148. in Gallia.)

DEcernimus, ut Laici Ecclesiastica tractare negotia non præsumant h. Sed Episcopi, Abbates i, Archiepiscopi, & alii Ecclesiarum Prælati de negotiis Ecclesiasticis (maxime de illis, quæ spiritualia esse noscuntur) Laicorum judicia non disponant: nec propter eorum prohibitionem, Ecclesiasticam dimittant justitiam exercere.

¶ Pith. 3. *Ex Synodo. &c.*] Remis habita. c. 4. & c. 2. *eod. tit. in* 2. *Compilat.*

h *Et.*
i *Archidiacons in* 1. *compil.*

CAP. III.

Causa juris patronatus spectat ad judicium Ecclesiæ. h. d. specifice, & ad literam.

Alexander III. *Illustri u Regi Anglorum.* (*c. an.* 1180. *Roma in Angliam.*)

QUanto l divina gratia: [& *infra.*] Causa vero juris patronatus ita conjuncta est, & connexa spiritualibus causis, quod non nisi Ecclesiastico judicio valeat definiri. 4

¶ Pith. 4. *Definiri.*] Vide *cap. relatum infra, de Jur. Patron.* Math. Paris *pag.* 134. & 680. Vide *Historiam S. Thomæ Cantuariensis Archiepisc. Malmesberg. pag.* 93. & *cap.* 19. *de Jur. Patronat. in* 1. *Collect.*

u *Illustrissimo.*
l *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil. Et post Concil. Lat. sub Alex. III. p.* 47. *tit. de jur. patron.*

CAP. IV.

Clericum convictum, vel confessum de crimine coram Judice seculari, ex eo non punit Episcopus: sed coram se convictum, vel confessum punit pœna debita: nisi cum illo dispenset, quod potest in adulterio, & minoribus: depositum vero non statim tradit curiæ seculari. h. d. usque ad fin. Abbas Siculus.

Idem *Salernitano 5 Archiepiscopo.* (*c. an.* 1180. *Roma in Campaniam.*)

ETsi Clerici coram m seculari Judice 6 convicti fuerint, vel confessi de crimine, non sunt propter hoc a suo Episcopo aliquatenus condemnandi. Sicut enim sententia a non suo Judice lata non tenet, ita & facta confessio coram ipso. Si vero coram Episcopo de criminibus in eum confessi sunt, seu legitima probatione convicti, dummodo sint talia crimina, propter quæ suspendi debeant, vel deponi, non immerito suspendendi sunt a suis ordinibus, vel ab altaris ministerio perpetuo removendi.

Summatus est iste §. supra in princ. c. tamen quia habet materiam separatam, & notabilem, ideo dic aliter: In adulterio 7, & minoribus potest cum Clericis peracta pœnitentia Episcopus dispensare: depositum autem pro suis excessibus non tradit indifferenter curiæ seculari. h. d. Abbas Sicul.

m *Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *compil. post Conc. Later. p.* 26. *c.* 4.

¶ Pith. 5. *Salernitano.*] *Salernitano*, Falcond. *pag.* 139. Hoc capitulum pars est capituli *licet præter solitum in* 1. *Collect. eod. tit.* & *tit. de Collationib. cap.* 11. Cetal. *pag.* 367. *de Alexandro III.*

6. *Seculari Judice.*] Math. Paris *pag.* 2179.

§. 2. De adulteriis 7 n vero, & aliis criminibus, quæ sunt minora, potest Episcopus cum Clericis post peractam pœnitentiam dispensare. Sed non debet quemlibet depositum pro suis excessibus (cum suo sit functus officio, nec duplici debeat ipsum contritione conterere) Judici tradere seculari.

¶ Pith. 7. *De adulteriis, &c.*] *l. probrum ff. de verbor. signific. can. quid in omnibus* 32. *quæst.* 7. *l.* 7. *Cod. Theodos. de indulgent. crimin.* Ulpianus *l.* 1. *tit. de Dono cap.* 7. *inf. de crim. falsi. cap. excommunicatus de hæretic.* & *cap. novimus* 27. *de verbor. signif.*

n *Bernard. Diaz in pract. crim.*

CAP. V.

Vassallus coram domino feudi conveniendus est, etiamsi dominus feudi sit Ecclesiastica persona, dummodo ibi actor possit suam justitiam consequi: alias loci ordinarius poterit adiri, (& secundum hoc est casus notabilis.]

Idem. o 8 (*Romæ.*]

CÆterum p quia in eos, quos ab Ecclesia tua constet 9 possessiones tenere in feudum, occasione ipsarum excommunicationis, seu interdicti sententia promulgatur 10. Nos id districtius inhibemus: quamdiu parati fuerint super his in tua præsentia justitiam exhibere.

¶ Pith. 8. *Idem.*] Tornacensi Episcopo.

9. *Constat.*] Math. Paris *pag.* 177.

10. *Promulgatur.*] Ab Episcopo, in cujus Diœcesi habitet, coram quo de illis feudis respondere nolebant. Cujus ut Domini de feudi controversia inter Vassallos cognitio est §. *ult. de feud. non alienand.*

o *in veterib. ita: Idem E. . eidem Salernitano Archiepisc.*
p *Cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *compil.*

CAP. VI.

Nomen actionis in libello exprimere pars non cogitur, debet tamen factum ita clare proponere, ut ex eo jus agendi colligatur. hoc dicit quoad intellectum Abbas.

Idem *Exonien. Episcopo, & q Capitulo* 11 *Londonen.* (*c. an.* 1160. *Roma in Angliam.*)

DIlecti filii, Prior, & Clerici de Guisaburnen. 12 r contra Eboracen. Archiepiscopum Apost. sed. Leg. gravem querimoniam transmiserunt: [& *infra.*] Providentiæ 13 attentius, ne ita subtiliter, sicut a multis fieri solet, cujusmodi actio intenteur, inquiratis, sed simpliciter, & pure factum ipsum, & rei veritatem, secundum formam canonum, & sanctorum Patrum instituta, investigare curetis.

¶ Pith. 11. *Capitulo.*] *Archidiacono.*

12. *Guisaburnen.*] *Gisebur.*

13. *Providentiæ, &c.*] *l.* 3. *C. de Edend. l. ult. C. de Interdict. Novell. Valentin. de Episcop. Judic.* Theophil. *tit. de Exceptione.*

q *In antiquis, & Decano Lond.*
r *al. Gisebburgen.*

CAP. VII.

Excommunicatus in judicio, nisi tanquam reus, stare non potest.

Idem Paduano Episcopo. (*c. an.* 1160. *Roma in Lombardiam.*)

INtelleximus 14: [& *infra.* s] Quia postulasti a nobis, utrum excommunicatus in judicio stare possit? Respondemus, quod conveniri potest, & debet per alium respondere in judicio: ne videatur de sua malitia commodum reportare. s

[s *Ex literis tuis, quod cum filia cujusdam nobilis viri parochiani tui cum quodam viro matrimonium contraxisset, tempore postea, quod idem vir pro nece bon. mem. Vincentini Episcopi vinculo tenebatur excommunicationis astrictus, in tua proposuit præsentia quæstionem. Unde*]

¶ Pith. 14. *Intelleximus, &c.*] Ex *cap. ult. de appellat. in* 1. *Collect.*

s *Vide l. cum in § si quis, de transact. & l. is cui. De servitute.*

CAP.

CAP. VIII.

Clericus de omni crimine debet coram Ecclesiastico Judice conveniri, nec valet consuetudo contraria.

Lucius III. *Strigon. Archiepiscopo* t 15. (*c. an. 1180. Romæ in Hungariam.*)

t al. *Alex. III. Abb. de Evesham.*

CLerici: [*& inf.* u] Cum Imperator u dicat 16, quod leges non dedignantur sacros canones imitari, in quibus generaliter 17 traditur, ut de omni crimine Clericus debeat coram Ecclesiastico Judice conveniri: non debet in hac parte canonibus 18 ex aliqua consuetudine præjudicium generari. [u *Vero maxime in criminalibus causis in nullo casu possunt ab alio, quam ab Ecclesiastico Judice condemnari, etiamsi consuetudo regia 19 habeat, ut fures a Judicibus secularibus judicentur.*]

u Cap. 8. eod. tit. in 1. compil. Ivo p. 6. c. 427. & p. 16. c. 150. Jul. Clar. pract. crim. quæst. 136.

¶ PITH. 15. *Lucius III. &c.*] Cap. ad *Apostolicæ* 20. *inf. de decim.* Math. Paris pag. 197.

16. *Imperator dicat.*] Novel. 5.

17. *Generaliter.*] Novel. 83.

18. *Canonibus.*] Can. *si quis.* 11. *quæst.* 1.

19. *Consuetudo Regia.*] Quia crimen est privilegiatum.

CAP. IX.

Judex ex officio providere debet, ut debitæ solemnitates serventur in judiciis, quibus omissis judicium redditur frustratorium. h. d. Abbas Siculus.

Clemens III. 20 (*c. an. 1189. Romæ.*)

CAusam, quæ x vertitur inter fratres Dulmen. y monasterii, ac & Monachos sancti z Albani: [*& infra*] Providens inter cætera, ut fratres Dulmen. monasterii cum auctoritate, & assensu Episcopi sui ingrediantur negotium: ne si fratres sancti Albani obtineant, Episcopus idem Abbatem monasterii se proponens, litem sopitam valeat suscitare.

x Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.
y *Demolras.*
z *Albini.*

¶ PITH. 20. *Clemens III.*] Abbati de Euvesham. sive Evesham. Camden. pag. 306.

21. *Dulmen. Monasterii, &c.*] Math. Paris pag. 966. & 983.

CAP. X.

Clericus depositus incorrigibilis excommunicandus est, & successive anathematizandus: & si sic non resipuerit, per Judicem secularem comprimendus est. h. d. Abbas Siculus.

Celestinus III. a 22 (*c. an. 1192. Romæ in Hungariam.*)

a *Clemens III.*

CUm non ab homine: b 23 [*& inf.*] A nobis fuit ex parte tua quæsitum, utrum liceat Regi, vel alicui seculari personæ judicare Clericos cujuscunque ordinis, sive in furto, sive in homicidio, vel perjurio, seu quibuscunque fuerint criminibus deprehensi. † Consultationi tuæ taliter respondeo, quod si Clericus in quocunque ordine constitutus, in furto, vel homicidio, vel perjurio, seu alio c crimine fuerit deprehensus legitime, atque convictus, ab Ecclesiastico Judice deponendus est. Qui, si depositus incorrigibilis fuerit, excommunicari debet 24: deinde contumacia crescente anathematis mucrone feriri: postmodum vero si in profundum malorum veniens d contempserit, cum Ecclesia non habeat ultra quid faciat 25, ne possit esse ultra perditio plurimorum, per secularem comprimendus est potestatem, ita quod ei deputetur exilium e, vel alia legitima pœna inferatur f.

b *Est autem pars cap. cum non ab homine. inf. de judic. excomm. Cap. 3. eod. tit. in 2. compil. vide Covarruviam in cap. alma mater. part. 2. relect. §. 8. n. 8. & Bernard. Diaz de Luco in pract. crim. c. 131. & seq.*
c *aliquo.*
d *veniens hoc omnia contempserit.*
e *Quod ei deputetur pœna exilii.*
f *In omnibus manuscr. al. feriatur. al. infligatur.*

¶ PITH. 22. *Celestinus III.*] Idem Strigon. Archiepiscop.

23. *Cum non ab homine.*] Ex 2. Coll'e 9. cap. 3. de *sent. excommunic.* Math. Paris p. 226. Vvestmonast. 52. Neubrigens. p. 178 Coest. de Norm. ed. pag. 83.

24. *Excommunicari debet.*] Ivo *part. 14. c. 51. c. penult. inf. de sentent. excommun.*

25. *Cum Ecclesia non habeat, &c.*] *Proverb.* 18. & *dist.* 17. *c. 5. cons.* 11. *quæst.* 1. *c.* 29.

CAP. XI.

Per rescriptum impetratum contra violentum, convenitur qui scienter successit in vitium. h. d. secundum communem modum, qui mihi placet. Panorm.

Idem *Vvinton.* 26 *Episc. & Abb. S. Albani,* (*c. an. 1192. Romæ in Angliam.*)

QUia V. qui violenter g 27 dicebatur Ecclesiam P. Clerici occupasse, defunctus est, ut accepimus, & R. eam postmodum est ingressus: præcipimus, ut secundum formam priorum literarum inter ipsos R. & P. sub eisdem Judicibus mediante ratione, sicut inter eundem P. & præfatum V. si viveret, negotium terminetur.

g *Cap. 4. eod. tit. in 2. compil. unde sumenda inscriptio.*

¶ PITH. 26. *Idem Vvinton.*] *Celestinus III. Vvig.*

27. *Violenter.*] Jure Pontificio unde vi interdictum in rem est, & sequitur quemcunque possessorem, ut actio quod metus causa jure civili *l. 9. §. ult.* quod vi metusve causa est in personam. *cap. sæpe contingit de restitut. spoliat.*

CAP. XII.

Solus Papa cognoscit de dubiis privilegiorum Apostolicæ sedis, & non inferior.

Innocentius III. *S. Sergii, & S. Georgii Abbatibus.* h 28 (*c. an. 1200. Romæ in Galliam.*)

h *Rectè additur in 3. compil. & Comitis Andegavensis.*

CUm venissent: i 29 [*& inf.*] Cum super privilegiis sedis Apostolicæ causa vertatur, nolumus de ipsis per alios judicari.

i *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.*

¶ PITH. 28. *Abbatibus.*] Ordinis Sancti Benedicti, diœcesis Andegavensis.

29. *Cum venissent.*] Conjunge cum *cap. 2. sup. de in integr. restitut.*

CAP. XIII.

Judex Ecclesiasticus potest per viam denunciationis Evangelicæ, sive judicialis, procedere contra quemlibet peccatorem, etiam laicum: maxime ratione perjurii, vel pacis fractæ.

Idem *Prælatis* k *per Franciam constitutis.* (*c. an. 1200. Romæ in Galliam.*)

k *Archiepiscopis & Episcopis.*

NOvit ille, l 30 qui nihil ignorat: [*& inf.* u] Non putet aliquis, quod jurisdictionem illustris Regis Francorum perturbare, aut minuere intendamus, cum ipse jurisdictionem nostram nec velit, nec debeat impedire. Sed cum Dominus dicat in Evangelio: *Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: si te non audierit, adhibe tecum unum, vel duos, ut in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum. quod si non audierit, dic Ecclesiæ: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus.* Et Rex Angliæ sit paratus sufficienter ostendere, quod Rex Francorum peccat in ipsum, & ipse circa eum in correptione processit secundum regulam Evangelicam, & tandem quia nullo modo profecit, dixit Ecclesiæ: quomodo nos, qui sumus ad regimen universalis Ecclesiæ superna dispositione vocati, mandatum divinum possumus non exaudire, ut non procedamus secundum formam ipsius? nisi forsitan ipse coram nobis, vel Legato nostro sufficientem in contrarium rationem ostendat. Non enim intendimus judicare de feudo, cujus ad ipsum spectat judicium, nisi forte juri communi per speciale privilegium, vel contrariam consuetudinem aliquid sit detractum: sed decernere de peccato, cujus ad nos pertinet sine dubitatione censura, quam in quemlibet exercere possumus, & debemus. Non igitur injuriosum sibi debet Regia dignitas reputare, si super hoc Apostolico judicio se committat, cum Valentinianus m inclytus Imperator Suffraganeis Mediolanen. Ecclesiæ dixisse legatur: Talem in pontificali sede constituere procuretis, cui & nos, qui gubernamus imperium, sincere nostra capita submittamus, & ejus monita (cum tanquam homines deliquerimus) suscipiamus necessario velut medicamenta curantis. Nec sic n illud humillimum omittamus, quod Theodosius statuit Imperator o. & Carolus innovavit, de cujus genere Rex ipse noscitur 31 descendisse: quicunque videlicet litem habens, sive petitor fuerit, sive reus, sive in initio litis, vel decursis temporum curriculis, sive cum negotium peroratur, sive cum jam cœperit promi sententia, si judicium elegerit sacrosanctæ sedis Antistitis, illico sine aliqua dubitatione (etiamsi pars alia refragetur) ad Episcoporum judicium cum sermone litigantium dirigatur. Cum enim non humanæ constitutioni, sed divinæ potius innitamur, quia potestas nostra non est ex homine, sed ex Deo, nullus, qui sit sanæ mentis, ignorat, quin ad officium nostrum spectet de quocunque mortali peccato corripere p quemlibet Christianum: & si correctionem contempserit, per districtionem Ecclesiasticam coercere 32. Sed forsan dicetur, quod aliter cum Regibus, & aliter cum aliis est agendum. Cæterum scriptum novimus in lege divina q: *Ita magnum judicabis, ut parvum, nec erit apud te acceptio personarum:* [*& infra.* 7] Licet autem hoc modo procedere valeamus super quolibet criminali peccato, ut peccatorem revocemus a vitio ad virtutem, ab r errore ad veritatem, præcipue cum contra pacem peccatur, quæ est vinculum charitatis: postremo cum inter Reges ipsos reformata fuerint pacis fœdera, & utrinque præstito proprio s juramento firmata, quæ tamen usque ad tempus prætaxatum servata non fuerint 33: numquid non poterimus de juramenti religione cognoscere, quod ad judicium Ecclesiæ non est dubium pertinere, ut rupta pacis fœdera reformentur? Ne ergo tantam discordiam videamur sub dissimulatione fovere, prædicto Legato dedimus in præceptis, ut (nisi Rex ipse vel solidam pacem cum prædicto Rege reformet, vel saltem humiliter patiatur, ut idem Abbas 33, & Archiepiscopus Bituricen. de piano cognoscant, utrum justa sit querimonia, quam contra eum proponit coram Ecclesia Rex Anglorum, vel ejus exceptio sit legitima, quam contra eum per suas nobis literas duxit exprimendam) juxta formam sibi datam a nobis procedere t non omittat. δ

[u *Qui scrutator cordium est, ac conscius secretorum, quod charissimum in Christo fil. n. Philippum Regem Francorum illustrem, de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta*

dili-

l *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. Vide Joc. Lup. tract. de confed. princ. memb. 1.*

m *63. dist. Valentinianus. Hunc narrat Cassiod. in Hist. trip. l. 7. c. 8.*

n *sic, dest.*

o *In C. Theodos. lib. 16. tit. 1. l. quoties. & refert Grat. in can. quicunque 11. q. 1.*

p *corrigere.*

q *Deut. 1. l. hos accusare de crim. l. in multis de stat. hom.*

r *Hæc verba, ab errore ad veritatem, in manuscr. desunt.*

s *Vel, proprio, dest in antiquis.*

t *Vid. l. in quibusdam C. de accus. & l. divus. ff. de custod. & exhib. reor.*

diligentius, & ad honorem, & profectum, & incrementum ipsius efficaciter aspirarunt, exaltationem regni Francorum, sub invocatione Apostolicæ sed. reputantes, cum hoc regnum benedictum a Deo semper in ipsius devotione permanserit, & ab ejus devotione nullo unquam, sicut credimus, tempore sit discessurum: quia licet interdum hinc inde fiant immissiones per Angelos malos, nos tamen, qui Satanæ non ignoramus astutias, circumventiones ipsius studebimus evitare, credentes, quod idem Rex illi ne seducer fallaciis non se permittet.]

[β Quod enim debeamus corripere, & possimus, ex utriusque patet pagina Testamenti. Cum clamet Dominus per Prophetam: Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum: & subjungat ibidem: nisi annunciaveris impio impietatem suam, ipse in iniquitate, quam operatus est, morietur: sanguinem autem ejus de manu tua requiram. Apostolus quoque nos monet corripere inquietos: & alibi dicit idem: Argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina. Quod autem possimus, & debeamus coercere, patet ex eo, quod dicit Dominus ad Prophetam, qui fuit de Sacerdotibus Anathot: Ecce constitui te super gentes, & regna, ut evellas, & destruas, & dissipes, & ædifices, & plantes. Constat vero, quod evellendum, destruendum, & dissipandum est omne mortale peccatum. Præterea cum Dominus claves regni cœlorum B. Petro Apostolo tradidit, dixit ei: quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcunque solveris super terram, erit solutum & in cœlis. Verum nullus dubitat, quin omnis mortaliter peccans apud Deum sit ligatus. Ut ergo Petrus divinum judicium imitetur, ligare debet in terris, quos ligatos constat in cœlis.]

[γ Quam B. Jacobus intervenire testatur, si dixeris ei, qui indutus est veste præclara: Tu sede hic bene: pauperi vero, sta tu illic, aut sede sub scabello pedum meorum.]

[δ Idcoque universis vobis per Apost. scripta mandamus, & in virtute obedientiæ præcipimus, quatenus postquam idem Abbas super hoc mandatum fuerit Apostolicum executus, sententiam ejus, imo nostram verius recipiatis humiliter, & faciatis ab aliis observari: pro certo scituri, quod si secus egeritis, inobedientiam vestram graviter puniemus.

¶ PITH. 30. *Novit ille, &c.*] *Vide* in Archivis Regiis Angliæ *num.* 100. Math. Paris *pag.* 376. *& seq.* Vincent. *c.* 30. *pag.* 68. Vignier. *lib.* 3. *tit.* 223.

31. *Nascitur.*] *Dicitur. caus.* 11. *quæst.* 1. *c. quicumque, & c. volumus.*

32. *Servata non fuerint.*] Math. Paris p. 375.

33. *Idem Abbas.*] Legatus a Latere, *cap* 2. *de probat. in* 3. *Collect. & cap.* 8. *eas. eod. tit.* Ideo hic Archiepiscopo præponitur.

CAP. XIV.

Principalis persona per se, non per Advocatum debet factum proponere in judicio, nisi sit indiscreta.

Idem *Episcopo Helsingi.* (*c. an.* 1200. *Romæ in Angliam.*)

PAstoralis: α 34 [*& inf.*] Statuimus præterea, ut principales personæ non per Advocatus, sed per seipsas factum α proponant: nisi forte sint adeo indiscretæ, ut earum defectus de judicis licentia per alios suppleatur.

α Require supra de offic. & pot. jud. delegat.
α factum suum.

¶ PITH. 34. *Pastoralis, &c.*] Vide *cap.* 28. *sup. de offic. & potest. jud. deleg. cap.* 4. *de except. cap.* 3. *ejusd. tit. in* 3. *collect.*

CAP. XV.

Si actio, & intentio sunt ineptæ, vel sola intentio, debet reus absolvi ab instantia judicii: iterum tamen actor audietur, si apte egerit. hoc dicit quoad intellectum.

Idem *Nobili viro Mattheo de γ Riparia.* (*c. an.* 1200. *Romæ.*)

γ Romæ. al. Rivario.

EXaminata ζ causa 35, quæ vertitur inter te, & milites Campaniæ: α [*& infra.* α] Actionem, quam super jure patronatus ejusdem Ecclesiæ contra præfatos milites intentabas, incongruentem cognovimus, & ineptam *b*. Quia cum testes induceris ad probandum, quod quando præfatus A. vicedominus Ecclesiam eandem tamquam sequestratam accepit, tu jus patronatus ipsius Ecclesiæ possidebas: profecto nec rei vindicationem intentare, nec ipsius restitutionem poteras postulare. Unde intentionem tuam in hac parte pronunciavimus non tenere, absolventes eosdem milites ab eadem. Ita tamen, quod si congruentem, & aptam intentare volueris actionem 36, respondere tibi nihilominus teneantur.

ζ Cap. 3. in 2. compilat. tit. de confirmat. utili, vel inutil.
α Campanicæ.
b Vid. l. cum precum. C. de lib. causa. & l. item apud Labeonem. §. si quis libello, ff. de injur.

[α Super Ecclesia S. Angeli de Casa parata, actio confessionibus, & attestationibus intellectis, inspectis instrumentis, & allegationibus indagatis, perpendimus evidenter, arbitrium, quod contra te vicedominus Sabin. dicebatur super eodem negotio promulgasse, contra formam juris, & compromissum fuisse declaratum. Verum non obstante confirmatione fel. mem. C. PP. p. n. qui confirmaverat illud, sicut provide latum fuerat, & ab utraque parte receptum, decrevimus ipsum irritum, & inane.]

¶ PITH. 35. *Examinata causa, &c.*] Vide *cap.* 7. *infr. de confirmat. util. vel inutili.*

36. *Actionem.*] Interdictum uti possidetis.

CAP. XVI.

Præceptores templi pro domibus suis agere, & defendere possunt, nec obstat eis religio, vel quod ignota sit eorum origo.

Idem *Magistro, & fratribus militiæ templi in Italia consistentis.* (*c. an.* 1200. *Romæ.*)

CUm deputati: [*& infra.*] Accepimus, quod quidam tam seculares, quam Ecclesiastici Judices illos, quos habetis in domibus vestris præceptores 37, in causis ad prosequendam suam justitiam non admittunt, tanquam licitum non sit eis super litigiosis negotiis curam agere, qui pacifice decreverunt studiis inhærere, illud allegantes in repulsione ipsorum, quod eorum ipsis generatio non est nota: qui undecunque venerint gratia divina vocati, dum laudabiliter exequantur officium sui ordinis, ex superabundanti requiritur suæ notio nationis. Ne quis igitur in prosecutione causarum præceptores eosdem ab agendo, vel respondendo occasione hujusmodi repellat, e auctoritate Apostolica inhibemus.

e al. auctoritate præsentium inhibemus.

¶ PITH. 37. *Præceptores.*] Gallice, *Commandeurs du Temple.*

CAP. XVII.

Prælati debent Laicis de Clericis (appellatione frustratoria non obstante) justitiam facere: ad seculare tamen forum Clerici e Laicis trahi non debent, etiam dato ipsorum Prælatorum negligentia.

Idem *Vercellen. Episcopo, & Abbati de Tileto,* 38 (*c. an.* 1200. *Romæ in Pedemont.*)

QUalites, & quando: [*& infra.*] Præsipiatis ex parte nostra Prælatis, ut Laicis de Clericis conquerentibus plenam d faciant justitiam exhiberi. Non obstantibus appellationibus frustratoriis, quas in eorum gravamine Clerici frequenter opponunt. Nec pro e defectu justitiæ Clerici trahantur e Laicis ad judicium seculare, quod omnino fieri prohibemus.

d plenariam.
e Conc. Carth. III. c. 9. & Conc. Tolet. III. c. 13.

¶ PITH. 38. *De Tileto.*] V. C. 2. *Tilleto, sive Thilliceto,* Ordinis Cisterciensis, Aquensis in Lombardia diœcesis.

CAP. XVIII.

Judex habens in privatus pene consimilem causam, quam habet ut judex, a judicando removetur. h. d.

Idem *f* 39. (*c. an.* 1200. *Romæ in Galliam.*)

f In aliquot antiquis. Idem Vintiensi Episcopo, & Decano.

CAusam, *g* quæ inter Abbatem, & Conventum Vindon. 40 & Archidiaconum Carnoten. super quibusdam procurationibus vertitur, vobis, & Archid. Parisien. meminimus commisisse: [*& infr.* α] Quia vero cum eundem Archidiaconum similis pene causa 41 contingat, nimis favorabilis parti alteri videretur *h*, nos te, fili Decane, loco ipsius Archidiaconi subrogantes: mandamus, quatenus (non obstantibus prioribus literis) in causa *i* ratione prævia procedatis.

g Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.
h vide l. litigatores. ff. de recept.
i Desunt hæc verba: In causa: alii ita: in negotio.

[α Dictus vero Abbas, & Conventus nolentes parti alteri respondere, nisi vos primo consuleretis secundum privilegia Rom. Pontificis, indulta monasterio eorundem, dil. fil. Ab. ejusdem monasterii Monachum, propter hoc ad sed. Apostol. transmiserunt, nihilominus supplicantes, quatenus te, fili Decane, loco Parisien. Archidiaconi subrogare ad defensionem ipsius negotii dignaremur.

¶ PITH. 39. *Idem.*] Episcopo, vel Decano Parisiensi.

40. *Vindon.*] *Vinton.* vel *Vindocinensi* Ordin. S. Benedict. diœces. Carnot.

41. *Similis pene causa.*] Vide *cap.* 14. *inf. de consib. &c.*

CAP. XIX.

Si Judices de principali, & exceptionibus præjudicialibus simul cognoscunt, vel super principali lite non contestata testes recipiunt, licite ab eis appellatur.

Honorius III. *Archiepiscopo* α 42 *Remensi, & Decano l Bremensi* 43 *Colon. diœcesis.* (*c. an.* 1220. *Romæ in Galliam.*)

α In omnibus vetustis, Inn. III. Arch. Remensi.
l Et Decano Bremonensi. Colonien. dioc. al. Brunian. al. Beneven. al. Breuriem.

EXhibita nobis R. Virdunensis electi petitio declaravit, quod cum super facto electionis suæ, H. Archid. ac quorundam Canon. Virdunen. m adversariorum suorum procuratores ad nostram audientiam n accessissent, Parisien. Episcopo, & Conjudicibus suis sub certa forma literas nostras direximus, inter alia continentes, ut vocatis, qui forent avocandi, super propositis, & aliis negotium contingentibus inquirerent veritatem: [*& inf.* α] Cum autem idem electus quibusdam ex his, qui contra eum agebant, conspirationem, & quibusdam excommunicationem in modum exceptionis objiceret, se id offerens probaturum, præfati Judices interlocuti fuerunt, quod de his, & principali negotio simul inquirerent, nolentes, quasi non Judices, sed inquisitores existerent, super dictis exceptionibus ipsius electi probationes admittere: sed pervertendo juris ordinem, de præmissis exceptioni-

m Virdimensis.
n præsentiam.

ctionibus, & principali paritas se inquirere intendentes, & procedentes etiam ad receptionem testium lite nondum super eodem negotio contestata: quare præfatus electus nostram audientiam appellavit: [*& infra.* β] Quia vero non in modum inquisitionis, sed commissionis negotium extitit delegatum: mandamus, quatenus si ex dictis gravaminibus, vel aliquo ipsorum appellatum constiterit, revocato in irritum, quicquid post appellationem hujusmodi inveniritis attentatum, in causa ipsa juxta priorum continentiam literarum, ratione prævia procedatis.

[α *Et testes, quos nominari contingeret juxta consuetam Ecclesiæ formam, ad testimonia compellenda, & præfigenda partibus terminum competentem, quo per se, vel per procuratores idoneos nostro se conspectui præsentarent, justam sententiam recepturi: partibus ergo citatis non fuit processum in aliqua primo die. Cumque decem de parte adversa secundo termino comparerent, & fuissent, si electioni se opponerent, quæ requisiti, septem nimium respondere nolentibus, ad agendum tres se residui obtulerunt.*]

[β *Humiliter supplicans, ut cum litera ad ipsos Judices obtenta, non inquisitionem, sed commissionem saperent, prout apparet ex continentia earundem, quod ab ipsis factum est post app. ipsum revocare in irritum, & causam aliis committere dignaremur.*]

¶ Pith. 42. *Archiepiscopo.*] *Archidiacono.*

43. *Bremensi.*] *Bitensicensi*, vel *Abbati S. Martini, Archidiacono Remensi, & Decano Bunnensi*, Colon. Diœcesi. Vuaseborg. *pag.* 234. 345. 347. 348. 349.

CAP. XX.

Lapsu triennii non obstante potest delegatus in causa sibi commissa procedere.

Idem *magistro Tancredo Canonico Bononien.* (*c. an.* 1220. *Romæ in Flaminiam.*)

VEnerabilis 44 frater noster Archiepiscop. Ravennas proposuit coram nobis, quod cum decisio causæ, quæ inter ipsum, & communitatem Cerviæ 45, super jurisdictione civitatis Cerviæ, & quibusdam aliis articulis vertitur, sit per subterfugia, & cavillationes eorum per triennium prorogata: dicti Cervien. asserentes instantiam judicii per decursum triennii periisse, respondere sub tuo examine recusaverunt: [*& infra.* α] Mandamus, quatenus exceptione hujusmodi non obstante, in negotio isto procedas juxta traditam tibi formam. a

a *Vid. l. ad legatum, & l. ad rem mobilem. ff. de procur. & l. 2. ff. de jurisd. omn. jud.*

[α *Consuetis tergiversationibus processum impedientes dictæ causæ. Nolentes igitur, ut ejusdem causæ decisio ulterius prorogetur, præsentium tibi auctoritate.*]

¶ Pith. 44. *Venerabilis*, &c.] Rubens *pag.* 274. 281. 289. 290.

45. *Cerviæ.*] *Cerviensem.*

CAP. XXI.

Actor obtinens in possessorio coram Judice rei, non tenetur coram eo Judice super proprietate respondere, si est prorsus alterius fori. h. d. & est casus notabilis.

Idem *Episcopo* 46, *& magistris* p *T. & B. Prætem. Bononiæ commorantibus.* (*c. an.* 1220. *Romæ in Flaminiam.*)

p *Bononien.*

SIgnificaverunt nobis olim Abbas, & Conventus S. Mariæ de Florentia, 47 quod Florentina Potestas pro eis contra communitatem castri de Signa 48 super possessione, vel quasi juris ibidem eligendi Rectorem (quod ad se pertinere dicebant) definitivam sententiam promulgavit. Sed postmodum Abbatem, & Conventum præfatos ipsa Potestas coegit communitati prædictæ super proprietate vel quasi memorati juris in seculari judicio respondere. Unde vobis injunximus, ut si ita esset, cogeretis communitatem q eandem, electum a Monachis in rectorem admittere, audituti postea, quæ partes super proprietate, vel quasi prædicti juris ducerent proponenda: [*& infra.* α] Verum pars altera iterum alia excipiendo proposuit, se tunc coram vobis respondere de jure non teneri, cum tempus propter vindemias existeret feriatum: respondente Syndico monasterii hoc malitiose proponi: ne videlicet causa protracta, tempus regiminis electi prædicti inutiliter elaberetur: [*& inf.* β] Mandamus, quatenus hoc non obstante, in negotio ratione prævia procedatis 49.

q *prædictam, eundem electum, &c.*

[α *Ut tamen, sicut asseruere auditoris, dictisori, non obstante statuto quolibet contrario Ecclesiasticæ libertati, seu quod Abbas, & Conventus prædicti compulsi sunt super hoc litem contestari in judicio seculari. Nuper enim referente Abbate, & Conventu didicimus, quod cum de literis a nobis super hoc obtentis, ad ipsius communitatis notitiam pervenisset, Syndicus ejus subdola coram Judice potestatis calumniæ juramento citari fecit Abbatem, quod coram illo subiret simile juramentum, & ut per hoc renunciare appell. literis intelligeretur: idem Abbas ipso facto aut pro convicto, si hoc facere recusaret, haberetur. Cumque præfatam communitatem ad præsentiam vestram fecimus, & procuratoris obtenderet, Syndicus ejus se velle dilatorias exceptiones proponere protestans, terminum, quo id faceret, vel super principali responderet negotio, statuistis, ad quem idem veniens fuit protestatus, paratum se pro posse alio tempore literas nostras per suggestionem falsi, & veri suppressionem obtentas.*]

[β *Quod apparebat ex eo, quod per nuncium potestatis Abbati fuit prohibitum, ne communitatem eandem extra Florent. districtum in judicio conveniret, quare prænominati Abbas, & Conventus humiliter petierunt, ut abutore hujusmodi molestiæ dignaremur. Quocirca discr.*]

¶ Pith. 46. *Idem Episcopo*, &c.] *Idem Episcopo, & Magistris Tancredo Bonon. & Balduin. Prateasi Bononiæ commorantibus Canonicis*: ut in cap. *ult. tas. de testib. cogend. vel non.* vel *Idem Episcopo & Magistro T. Bononiensi.*

47. *Sancta Maria de Florentia.*] Ordinis S. Benedicti.

48. *Castri de Signa.*] Sic e. V. C. vel *Castri Cruens.*

49. *Ratione prævia procedatis.*] Vide *l. 1. §. ult. & l. 2. ff. de feriis, & l. 2. in fin. de custod. reor.*

DE FORO COMPETENTI.

TITULUS II.

CAP. I.

Clericus coram suo Episcopo conveniri debet.

Ex Concilio Chalcedonen. a (*c. an.* 455. *in Bithynia.*)

a *Act.* 15. *ubi referuntur Canones Concilii, e.g. Burch. lib. 2. decr. c.* 183. *Ivo p.* 6. *cap.* 128. *&* 300. *Gratian.* 11. *qu.* 1. *cap. si Clericus.*

SI quis Clericus b adversus Clericum negotium habeat, non deserat Episcopum proprium, sed prius apud ipsum actio ventiletur: vel certe consilio ejusdem apud alios, quos utraque c pars voluerit 2, judicium obtinebunt. d 2

b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.*
c *utraque partes.*
d *al. continebunt.*

¶ Pith. 1. *Alios quos utraque pars voluerint.*] V. C. delet hæc verba, *utraque pars*. 3. V. C. *utraque partes.*

2. *Obtinebunt.*] *Continebunt.* Vide Can. 43. *caus.* 11. *qu.* 1.

CAP. II.

Judex secularis, si Clericum per se distringit, vel condemnat, excommunicari debet.

Ex Concilio Parisiensi. (*In Gallia.*)

NUllus Judicum e 3 neque Presbyterum, neque Diaconum, aut Clericum ullum, aut minores f 4 Ecclesiæ, sine permissu g Pontificis per se distringere, aut condemnare præsumat. Quod si fecerit, ab Ecclesia Dei, cui injuriam irrogare dignoscitur, tamdiu sit sequestratus, quousque reatum suum cognoscat & emendet.

e *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.*
f *minores. Burc.*
g *al. sententia.*

¶ Pith. 3. *Nullus Judicum.*] Vide Can. 2. *caus.* 11. *quæst.* 1.

4. *Minores*] *Juniores.* ut Can. 43. *Concil. Antissiod. Juvenes in l.* 10. *Cod. Theodos. de Episc. & Cleric.*

CAP. III.

Ratione rei, de qua agitur, sortitur quis forum ibi, ubi res est. Sic communiter summatur.

Ex Concilio Africano 5. (*c. an.* 402. *in Africa.*)

SAne si Episcopi, inter h quos causa versatur, sint diversarum provinciarum, ille Primas det Judices, in cujus provincia est locus, de quo contenditur.

h *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil.*

¶ Pith. 5. *Ex Concilio Africano.*] *sive Carthaginensi* Can. 123. Ex quo apparet conjungandum *sæc.* 2. *sup. de arbitr.*

CAP. IV.

Episcopus ut suspectus recusatus, de cujus suspicione notorie constat, potest dare delegatum partibus non suspectum: cujus sententiam poterit per se executioni mandare.

Gregorius 6 *Bonifacio* 7 *defensori Corsicæ.* (*c. an.* 594. *Romæ in Corsicam insulam.*)

SI quis i contra Clericum causam habuerit, Episcopum ipsius adeat: qui si ut suspectus fuerit recusatus, executor ab eo deputetur. Aut si hoc astus refugerit, ab eodem Episcopo est deputandus, qui partes sibi mutuo consensu Judices compellat eligere, quibus quicquid fuerit definitum, ipsius 8 sollicitudine (servata lege 9) modis omnibus compellatur.

i *Cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *compil.*

¶ Pith. 6. *Gregorius*, &c.] Vide *lib.* 9. *Epistol. Epist.* 74.

7. *Bonifacio.*] *Petro.*

8. *Ipsius.*] V. C. *vel sua, vel Episcopi.*

9. *Servata lege.*] *l. a Divo Pio ff. de re judicata.*

CAP.

CAP. V.

Super re Ecclesiæ, vel Clerici potest Laicus coram Ecclesiastico Judice conveniri: sed si probabiliter neget rem esse Ecclesiæ, vel Clerici, ad jurisdictionem Ecclesiasticam declinandam, convenitur coram suo Judice.

Alexander III. x 10 (c. an. 1180. Roma in Tusciam.)

x *Post Concil. Later. par. 8. c. 7.*
l Cap. 7. eod. tit. in 2. compil.

SI Clericus Laicum l de rebus suis, vel Ecclesiæ impetierit, & Laicus eas ipsas non Ecclesiæ esse, aut Clerici, sed suas proprias, asseveret, debet de rigore juris 11 ad forensem Judicem trahi. Cum actor forum rei sequi debeat: licet in plerisque partibus aliter de consuetudine 12 habeatur.

¶ Pith. 10. *Alexander tertius.*] Episcopo Genuensi.

11. *De rigore juris.*] Vel potius ex privilegio, et Novel. 53.

12. *Aliter de consuetudine.*] Innocent. *in cap. 2. de alienat. Judicii mutandi causa.*

CAP. VI.

Si quæstio feudalis est inter Clericum, & Laicum, cognoscet dominus feudi, sed eo negligente, cognoscet delegatus Papæ etiam ante negligentiam datus. h. d. secundum lecturam gloss.

Idem m 13 (c. an. 1180. Roma in Galliam.)

m *Episc. Trecens.*
o *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.*
e *B. G.*
p *Trever. Calle,*
q *Castr.*

EX transmissa o nobis insinuatione B. C. e, & Vu. militum p Ecclesiæ tuæ intelleximus, quod cum R. de q Cassavilla 14 eos super quadam possessione coram Trecen. Episcopo traxisset in causam, nobilis vir de Campis 15 eorum Dominus, sub debito fidelitatis inhibuit, ne de seculari feudo in judicio Ecclesiastico responderent: (& inf. a) Per dominum feudi causam jubeas terminari. Et si ipse malitiose distulerit, tu ei debitum finem imponas 16.

[a *Itaque præfatus Episcopus in eos velut contumaces excommunicationis sententiam promulgavit:* [& *infra.*]

¶ Pith. 13. *Idem.*] Senonensi Archiepiscopo.

14. *Cassavilla.*] Gallice *Chassenay*, in Balliviatu Trecensi.

15. *De Campis.*] *De Cappis*, Gallice *Chappes* in eod. Balliviato.

16. *Finem imponas.*] *Ut cap. 10. 11. & 15. inf.*

CAP. VII.

Per dominum feudi secularem, sive Ecclesiasticum quæstio feudalis terminari debet, etiamsi vasalli sint Clerici: & si plures prætendantur domini, non potest unus cognoscere, maxime alio absente, an feudum ad eum pertineat. h. d. secundum lecturam magis notabilem.

Idem. (c. an. 1180. Roma.)

r *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.*
s *In Cod. Barb. consecratus, vel confirmatus de feudis, &c., gl. Idem.*

VErum r quoniam de quibusdam feudis adversus Præpositum quæstio mota fuit: Statuimus, ut eo quo Episcopus fuerit in Ecclesia s consecratus, de feudis ipsis sub suo judicio cognoscatur, si ad Ecclesiasticam cognitionem pertineant: alioquin imperiali beneplacito (sicut justum fuerit) reliquatur.

CAP. VIII.

Malefactores Ecclesiarum in utroque foro conveniri possunt.

Lucius III. (c. an. 1180. Roma.)

t *Cap. 4. eod. tit. in 2. compil.*

CUm sit t generale, ut actor forum rei sequatur: [& *infra.* a] Verum quoniam seculares Judices in exhibenda justitia personis Ecclesiasticis sæpe in judicio sunt remissi, in favorem Ecclesiæ est introductum, ut malefactores suos, qui sacrilegi sunt censendi, venerabilium locorum Rectores possint sub quo maluerint Judice convenire. u

u *videl. si quis in hoc genus, & l. placet. C. de Episc. & Cler.*

[a *Convenientius est, ut apud Judices seculares raptores prius conveniantur, sed si justitiam exhibere contempserint, aut Judices ex quacunque causa fuerint negligentes, quia judicandi sunt sacrilegi ab Ecclesia de crimine illo, censuram poterit in eos Ecclesiasticam exercere.*]

CAP. IX.

Causa Clericorum secundum jura, non secundum consuetudines Laicorum terminantur. Vel sic: In loco temporalis jurisdictionis Ecclesiæ, causa Clericorum sunt secundum jus canonicum terminanda. hoc dicit secundum gl. & utrumque summarium recepit determinationem.

Celestinus III. 17 (an. 1195. Roma in Galliam.)

x *Cap. 5. eod. tit. in 2. compil.*

QUod x Clerici: [& *inf.* a] Mandamus, quatenus si quas causas pecuniarias Clerici Parisiis commorantes habuerint contra aliquos, vel aliqui contra eos, ipsas jure canonico decidatis. 18

[a *Et*, (& infra.) *Nullus Episcoporum, vel Clericorum Papæ II.*

ad judicia secularia est trahendus, habent enim illi suos Judices, nec quicquam est eis publicis commune cum legibus. Bonifacius vero Papa, & Gelasius, & alii plures antecessorum nostrorum antiquioribus Conciliis consonantes, sicut bene patet Juris utriusque peritis, id ipsum in suis constitutionibus addiderunt. Hac igitur ratione inducti, per Apost. sedem.]

¶ Pith. 17. *Calestinus III.*] Episcopo Parisiensi.

18. *Decidatis.*] V. C. addit, nec permittatis Juri scripto consuetudinem prævalere. Vide *du Tillet*, *pag.* 173.

CAP. X.

Laicus Laicum super re civili coram Judice Ecclesiastico convenire non potest, nisi in defectu Justitiæ secularis, vel nisi consuetudo id exposcat.

Innocentius III. *Vercellensi Episcopo* 19. (c. an. 1208. Roma in Pedemontium.)

y *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.*

LIcet ex y suscepto: ((& *inf.* a) Mandamus quatenus si quando a Laicis Vercellen. literas super rebus, præcipue quæ forum seculare contingunt, a sede Apostol. contigerit impetrari, sublato appellationis obstaculo, decernas auctoritate nostra irritas, & inanes, dummodo consules, & communes de se conquerentibus in judicio seculari exhibeant justitiæ complementum.

Liceat tamen 20 ipsis, qui sub eidem consulibus taliter duxerint contendendum, si se in aliquo senserint prægravari, ad tuam (sicut hactenus servatum est) vel ad nostram, si maluerint z, audientiam appellare; hoc præsertim tempore, quo vacante imperio ad Judicem secularem recurrere nequeunt, qui a superioribus in sua justitia opprimuntur. Si vero consules justitiæ tanquam merito suspecti fuerint recusati, coram arbitris communiter electis, de causa suspicionis agatur: quæ si probata fuerit esse justa, ad te, vel ad nos pro justitia recurratur, sicut superius est expressum.

z *voluerint,*

[a *Servitutis officio sumus omnibus in justitia debitores: sic tamen in jure suo nos quibusdam convenit providere, ne aliis injuriam facere videamur, ne, quod absit, inde sumatur materia scandali, unde provida debet consideratione sedari. Ex insinuatione siquidem dil. filiorum consulum Communis Vercellensis, nos noviter accepisse, quod cum de singulis quæstionibus, quæ motæ fuerint contra eos coram consulibus justitia, juxta consuetudinem approbatam velint cuilibet conquerenti justitiæ plenitudinem exhibere, Laici quidam, ut eorum jurisdictionem evacuent, & fatigent eos laboribus, & expensis, super rebus, quæ judicium Ecclesiasticum non requirunt, literas Ap. impetrant, & sic præter jurisdictionem consulum, quam meruerunt, eos faciunt multipliciter laborare: volentes igitur sic eorum utilitati consulere, ne patiamur justitiam aliorum deperire. f. c. per o. f.*]

¶ Pith. 19. *Innocentius*, &c.] *Epistol. Innoc. pag.* 43.

20. *Liceat tamen*, &c.] L. 2. §. ult. C. *de sentent. & re judic.*

CAP. XI.

Vidua Laicum coram Judice Ecclesiastico convenire non potest, nisi super causa Ecclesiastica, vel in defectum Justitiæ secularis.

Idem a *Archidiacono*, & *Thesaurario* b *Turonensi*. (*c. an. 1210. Roma in Galliam.*)

a *Archiepisc.*
b *B. Cancellario.*

c *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.*

EX tenore c literarum Comitis Britanniæ nostris est auribus intimatum, quod cum causam, quæ inter mulierem nobilem E. & I. de Meduano super hæreditate sua noscitur agitari, vobis commiserimus terminandam, ipse Comes eidem mulieri, cum tam ipsa, quam prædictus I. essent de foro ipsius, mandavit, ut causam deferrent ad ipsum, promittens eidem, quod faceret ei justitiæ plenitudinem exhiberi d: (& *inf.* a) Nos igitur attendentes, quod sic sumus viduis in justitia debitores, quod aliis injustitiam facere non debemus, mandamus, quatenus nisi sit talis causa, quæ ad Ecclesiasticum Judicem pertinere noscatur, ei supersedere curetis: dummodo per Judicem secularem suam possit justitiam obtinere, alioquin non obstante ipsius contradictione, causam ipsam ratione prævia terminetis.

d *Vid. L. 1. §. post opois. ff. de novi oper. nunt. & l. 2. ff. de judic. per Bart.*

[a *Nobis nihilominus intimare procurans, quod in curia sua debeat hujusmodi negotium terminare, & vos, & mulier supradicta ei nequaquam obtemperare volentes, satagitis in causa procedere, & sic sibi minus rationabiliter jurisdictionem auferre, unde nobis humiliter supplicavit, ut causam ipsam ad eum, ad quem specialiter pertinet, mittere dignaremur.*]

CAP. XII.

Clericus non potest constituere sibi Judicem Laicum, etiamsi proprium juramentum, & adversarii consensus accedat.

Idem *Pisano Archiepiscopo*. (*c. an. 1200. Roma in Tusciam.*)

e *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.*

SI diligenti e ea (& *inf.* a) Asseruisti te usque ad hæc tempora tenuisse, quod licitum sit Clerico renunciare salutem in temporalibus causis juri suo, & sibi laicum Judicem constituere, præsertim ubi adversarii voluntas accedat: ac temere juramentum super hoc interpositum respondisti.

f Additur, illeut.

g Verba, quæ tribuuntur huic loco Milevitano Concil. habentur in Conc. Tol. III. cap. 13. Reliqua in Concil. Carthag. III. cap. 9.

h l. id quod nostrum, de reg. jur. & l. 1. ff. solut. matrim.

Immemor constitutionis, *f* quo cavetur, pacto privatorum juri publico minime derogari. Cum ergo hoc jus in *g* Milevitano, & Carthaginensi Conciliis sit specialiter promulgatum, ne Clerici 23 Clericos relicto suo Pontifice ad judicia publica pertrahant, alioquin causam perdant, & a communione habeantur extranei: & tam Episcopi, quam Diacones, seu quilibet Clerici in criminali, seu in civili negotio, si derelicto Ecclesiastico judicio, publicis judiciis se purgare voluerint, etiamsi pro eis sit lata sententia, locum suum amittant, & hoc in criminali actione: in civili vero perdant, quod evicerint, si locum suum maluerint *h* obtinere: manifeste patet, quod non solum inviti, sed etiam voluntarii pacisci non possunt, ut secularia judicia subeant, cum non sit beneficium hoc personale, cui renunciari valeat, sed potius toti collegio Ecclesiastico sit publice indultum 24, cui privatorum pacto derogare non potest. Nec juramentum licite servari potuit, quod contra canonica statuta illicitis pactionibus informetur.

[o *Meditatione*, & infra. *Super eo autem admiramur plurimum, & movemur, quod cum te reputemus virum providum, & discretum, & juxta debitum Pontificalis officii, statuta sanctorum Patrum ignota tibi esse non debeant, & jurisperitorum copiam habere noscaris.*]

¶ Pith. 22. *Si diligenter.*] En l. *si quis in conscribendo, C. de Episc. & Cleric. & l. penult. C. de pactis.*

23. *Ne Clerici.*] *caus. 11. quæst. 1. can. 41. & 42.*

24. *Publice indultum.*] *L. 27. ff. de Regul. jur. cap. penult. de judic. in 3. Collect.*

CAP. XIII.

Clerici super excessibus coram suo Episcopo, conveniri debent, non coram his, quibus serviunt, nisi consuetudo, vel privilegium aliud inducat.

Idem *Belvacensi Episcopo.* (*c. an. 1220. Romæ in Galliam.*)

i Cap. 3. eod. tit. in 4. compil.

CUm contingat *i* interdum in *tua*: [*& infra.*] Insuper postulasti, an cum aliqui Clerici deputati servitio Capituli Belvac. aut aliorum Clericorum tuæ diœcesis super excessibus impetuntur, sint cogendi coram te, vel potius coram illis, quibus serviunt, querelantibus respondere, cum illi sibi jurisdictionem hujusmodi vendicare contendant, licet illos excommunicare 25 non valeant, vel alias etiam coercere. Super quo taliter respondemus, quod ad te (utpote ordinarium) de talibus debent conquerentes habere recursum: maxime si super his impetuntur, quæ in tua noscuntur diœcesi commisisse. Nisi forte hi, quibus delinquentes ipsi deserviunt, ex indulgentia, vel consuetudine speciali jurisdictionem hujusmodi valeant sibi vendicare.

¶ Pith. 25. *Licet illos excommunicare, &c.*] *Cap. 22. sup. de majorit. & obedient.*

CAP. XIV.

Episcopus delicti condemnat Clericum de delicto, sed non privat beneficio alibi existente: sed Episcopus beneficii privabit quasi exequendo condemnationem Judicis delicti. h. d. secundum unum intellectum. Secundum alium intellectum h. d. *Episcopus delicti condemnat Clericum de delicto, privando beneficio alibi sito, sed executio realis fit ab Episcopo beneficii.*

k al. Vicensi.

Idem *k Senien. Episcopo.* 26 (*c. an. 1220. Romæ in Galliam.*)

l Cap. 3. eod. tit. in 4. compil.

POstulasti *l* per sedem Apostol. edoceri, utrum Sacerdos habens Ecclesiam in una diœcesi, & residens in eadem, domicilium vero patrimonii ratione in alia, ibi debeat, quo, ab eo, in cujus diœcesi habet patrimonium, pro delicto ibidem commisso debeat judicari, præsertim in causis, quæ officii sui, seu beneficii privationem exposcunt. Ad quod breviter respondemus, quod per Episcopum, in cujus diœcesi deliquit, sententia promulgari poterit in eundem. Sed ab eo, in cujus diœcesi beneficium obtinet, erit quoad illud executio facienda.

¶ Pith. 26. *Senien. Episcopo.*] *Silvanectensi Episcopo in 4. Collect.*

CAP. XV.

Miserabilis persona potest Laicum interdicto, unde vi, coram Judice Ecclesiastico convenire, etiamsi res subtractæ dicantur feudales.

Honorius III. *Archiepisc. Decano, & Archidiacono Turon.* (*c. an. 1220. Romæ in Galliam.*)

m vide l. 3. §. divus. de sepul. viol. & l. jubemus, C. de sacros. Eccles.

EX parte *m* 27 B. quondam Angliæ Reginæ fuit propositum, quod cum nobilem virum G. detentorem castri Segei 28, ratione dotalitii pertinentis ad ipsam, quo per eum, vel ejus complices contra justitiam fuerat spoliata, auctoritate bonæ memoriæ Joannis Papæ 29 præd. nost. coram vobis traxisset in causam: dictus nobilis excipiendo proposuit, quod literæ Apostolicæ non valebant, pro eo quod castrum Guargiagæ, ubi est ejus domicilium principale, consistit in diœcesi Rodon. quæ ultra duas diætas a Turonis est remota. Verum replicatum fuit ex parte Reginæ, quod idem nobilis Turonis satis poterat conveniri, cum non solum in Rodon. diœcesi, sed & in Andegavensi diœcesi existat, in quod *n* & castra, & reditus plures habet in ipsa, & castrum, de quo quæstio vertitur, in eadem est diœcesi, quæ a Turon. nequaquam ultra XII. leucas 31 distat. Idem quoque adjecit, quod cum dictæ Reginæ jus suum coram domino feudi prosequi debuisset, literæ Apostolicæ non valebant, cum non faciebant mentionem, quod dominus feudi fuerit requisitus, & ipse in exhibenda justitia extiterit negligens, vel remissus. subjiciens, quod eædem literæ falsitate expressa fuerint impetratæ, eo quod suggestum fuerat, castrum illud ad eandem Reginam ratione dotalitii pertinere. cum nec ab initio, nec durante matrimonio a viro sibi fuerit in donationem propter nuptias assignatum. Ad hoc autem fuit ex parte ipsius Reginæ responsum, quod vidua spoliata, irrequisito feudi domino, spoliatorem, seu detentorem rei coram Ecclesiastico Judice poterat convenire, cujus interest viduas defendere: (*& infra.* o) Mandamus, quatenus si vobis constiterit dictum nobilem terram, & mansionem habere in Andegavensi diœcesi, in qua interdum consuevit commorari, & ipsam diœcesim ultra duas a Turon. non distare diætas, & in eadem litigiosam rem esse: non obstantibus exceptionibus aliis, quæ in petitorio potius, quam in possessorio, quod Regina contra eundem nobilem intentabat, locum habere videntur, in ipso negotio juxta priorum continentiam literarum, ratione prævia procedatis.

o quod in ipsa diœcesi, &c.

[*n Nec obest, quod sibi castrum illud non fuit assignatum, cum claræ mem. Joan. Rex Angliæ, hæres, & successor viri sui 32, castrum præfatum in Concabium, 33 pro aliis rebus dotalibus eidem concessit, & ipsa illud pro dote diu pacifice possedisset. Ad hoc autem fuit ex parte nobilis prædicti replicatum, quod prædictus Rex Joan. hæres 34 non fuerat Regis Richardi, nec dominus Andegaviæ, sed ejus castri raptor potius, & invasor: & ita, rei, quod ipse nequaquam habuerit, transferre non potuerit in Reginam. Apud quod ex pars Reginæ respondit, quod contra rescriptum exceptio hujusmodi non valebat, nec locum habebat in possessorio, quod eadem contra dictum nobilem intendebat. Unde vos auris hujusmodi exceptionibus frivolis adhibentes, in principali negotio procedere hactenus distulistis in ejusdem Reginæ gravamen non modicum, & jacturam. Nos igitur volentes, ut finis litibus imponatur, discr. v.*]

¶ Pith. 27. *B.*] Berengaria Garciæ Regis Navarrorum filia, quæ nupsit Ricardo I. Angliæ Regi.

28. *Segei.*] *Segres*, gallice *Segre en Anjou*, Vvestmonast. &c. complices ejus Nannetensis, Redonensis & Andegavensis diœcesis detentatores Castri de Segorio, &c. V. C. *castri de Sergia.*

29. *Joannis Papæ.*] *Innocentii Papæ.*

30. *Guargiæ.*] V. C. de Vvargia, de Vvirthia.

31. *Ultra XII. leucas.*] Octodecim millia passuum.

32. *Viri sui.*] Richardi.

33. *Concabium.*] Concambium.

34. *Rex Joannes hæres, &c.*] Philippus Rex Franciæ Arturum filium fratris majoris Richardi Regis mortui sine liberis contra Joannem patruum tutatus est. Math. Paris *pag. 372.* Junge *cap. novit. sup. de judiciis.*

CAP. XVI.

Laici usurpantes jura Ecclesiastica, velut sacrilegi per Judicem Ecclesiasticum compellantur.

Gregorius IX. *fratri Palmerio 35 Canonico S. Trinitatis.* (*c. an. 1230. Romæ in Angliam.*)

COnquestus est nobis Bononiensis Episcopus, quod Potestas, & Commune Bononien. temporalem jurisdictionem, quam in quibusdam castris, & villis Ecclesiæ Bononiensis competit pleno jure, & in cujus quasi possessione fuisse, ac esse dignoscitur, per violentiam usurpare præsumunt: [*& infra.*] Cum autem valde sit iniquum, ea, quæ collata sunt pro remedio peccatorum venerabilibus Ecclesiis, vel relicta, aut eis justis modis alias acquisita, aliis usibus applicari: propter quod merito invasores ipsarum rerum, tanquam sacrilegi, sunt anathemati usque ad satisfactionem congruam supponendi: [*& infra.*]

† Mandamus, quatenus si tibi constiterit de præmissis, monitione præmissa, per censuram Ecclesiasticam cessare ipsos ab hujusmodi, & satisfacere de præteritis damnis, & injuriis, appellatione remota, compellas.

¶ Pith. 35. *Palmerio.*] *Paulino.*

CAP. XVII.

Privilegiatus, ut non teneatur respondere, nisi in certo loco, si in alio loco respondere, vel solvere promisit, ibi poterit conveniri, & etiam ubi habet domicilium, secundum Joan. Andr.

Idem *Episcopo Dulmensi.* (*c. an. 1230. Romæ in Angliam.*)

DIlecti filii, I. & A. cives Romani sua nobis petitione monstrarunt, quod cum Abbati S. Genovefæ Parisien. super quadam pecuniæ summa 36, contra R. prædecessorem tuum literas impetrassent, tu proponi fecisti, quod omnibus Anglicis est a sede Apostol. indultum, ut super causis pecuniariis citra mare conveniri non possint; propter quod

idem

idem Abbas in negotio non processit. Verùm, quia etsi fuisset privilegium tale concessum, non tamen prodesset illis, qui se certo loco respondere, vel solvere adversario promiserunt 37, cum ibi, & ubi domicilium habent, valeant a conveniri: mandamus, quatenus eisdem de pecunia ipsa cum justis, & moderatis expensis, & integrâ satisfactione damnorum (usuris omnino cessantibus) satisfacias, ut teneris; alioquin eidem Abbati nostris damus literis in mandatis, ut in commisso sibi negotio (propositâ ex parte tua indulgentia non obstante) juxta prioris mandati nostri tenorem sine dispendio moræ procedat.

a L. contraxisse, ff. de action. & oblig. & Bart. in l. 1. C. de sum. Trinit.

¶ Pith. 36. Pecuniæ summa.] V. C. addit, quam Episcopo Romæ agenti Ecclesiæ suæ negotia crediderat.

37. Promiserunt.] L. hæres, §. ult. ff. de Judiciis. L. contraxisse, ff. de oblig. & action.

CAP. XVIII.

Quanquam Laici possint jurisdictionem non sui Judicis prorogare, Clerici tamen non possunt, nisi Episcopi diœcesani consensus accedat, & Judex, cujus jurisdictionem prorogare volunt, sit Ecclesiasticus.

Idem *Abbati Trecen.* 38

Significasti p nobis, quod P. Clericus ad petitionem C. mercatoris se tuæ jurisdictioni subjecit, si in termino nunc elapso de pecunia mutuata non satisfecisset eidem: [& infra.] Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod licet privatorum consensus eum, qui jurisdictioni præesse dignoscitur, suum possit Judicem constituere 39, Clerici tamen in Judicem non suum (nisi forte sit persona Ecclesiastica, & Episcopi diœcesani voluntas accedat) consentire non possunt.

p Vide Fernand. Vasquium lib. 1. §. 9. de success. resolut. num. 45.

¶ Pith. 38. Trecen.] Tresdan.

39. Judicem constituere.] Aliud olim obtinuit. Vide Conc. Aurel. 4. can. 20. &c. cap. 1. & 2. sub hoc tit.

CAP. XIX.

Legitime citatus tenetur coram Judice citante causam prosequi, non obstante, quod post citationem mutaverit forum.

Idem. 40

PRoposuisti nobis, quod quidam subditus tuus ad petitionem cujusdam q adversarii sui, a te legitime citatus ad causam, quia postmodum jurisdictioni alterius esse cœpit, tuum intendit judicium declinare. Porro tuæ prudentiæ dubium esse non credimus, quod is in prædicta causa jus revocandi forum non habet, quasi ab alio jam præventus.

q dictio, cujusdam, deest in quibusdam manuscr.

¶ Pith. 40. Idem.] Fratri P. Canonico.

CAP. XX.

Quilibet Clericus potest in curia Romana conveniri, licet aliud specifice forum ibi non sortiatur: habet tamen ex causa jus revocandi domum.

Idem.

LIcet ratione delicti, seu contractus, aut domicilii, sive rei, de qua contra possessorem causa movetur, quibus forum regulariter quis sortitur, Episcopus iste apud sedem Apostolicam conventus non fuerit: quia tamen omnium Ecclesiarum mater est eadem 41, & magistra, ibi compelli potuit, ut ibi suis adversariis responderet: nisi pro alia justa 42, & necessaria causa vanisset, quam si tunc allegasset, jus revocandi domum salvum fuisset eidem.

¶ Pith. 41. Mater est eadem.] Sic & olim cum Roma esset communis patria. L. nec enim, §. si cum, ff. ex quib. caus. majores, &c.

42. Justa.] Ut cap. ult. inf. de dilation.

DE LIBELLI OBLATIONE.

TITULUS III.

CAP. I.

Actor tenetur in scriptis libellum porrigere. Vel sic: Judex non debet admittere actorem ad litigandum, nisi prius ei libellum in scriptis offerat. h. d. per alia verba.

Ex Concilio apud sanctum Medardum habito. a
(*c. an. 854. in Gallia.*)

IGnarus b c Episcopus dixit: habetis libellum reclamationis, vel postulationis? Illi responderunt se præ manibus nullum habere libellum. Ignarus c Episcopus dixit 2: oportet vos secundum Ecclesiasticam auctoritatem, reclamationem vestram libelli serie declarare, eamque vestris manibus roboratam Synodo porrigere, ut tunc vobis canonice valeat responderi. Et tunc ipsi fratres libellum conscribentes porrexerunt.

a Medardum monasterium est in urbe Suessionensi, ubi id Concilium habitum est. Burch. lib. 2. decret. cap. 192. Ivo part. 6. c. e. eod. c. in 1. comp.

b Ismarus. al. Hincmarus.

c Vid. l. si quando. C. unde vi. & l. si hominid. C. de accus. & authent. de jud. §. oportet. coll. 6.

¶ Pith. 1. Ignarus Episcopus.] Hincmarus Archiepiscopus.

2. Ignarus Episcopus.] Hincmarus Archiepiscopus.

CAP. II.

Cum agitur reali, non sufficit rem generaliter peti, sed debet ea specificari, ut vitetur obscuritas, & æquivocatio.

Innocentius III. 3 (*c. an. circ. Roma in Galliam.*)

SIgnificantibus d 4 T. & R. fratribus nostro fuit Apostolatui declaratum, quod cum inter ipsos ex una parte, & V. ex altera, super quadam terra coram Judicibus delegatis tracti fuissent in causam, obiecto sic libello, illi (cum plures terras haberent) ut terra illa, super qua quæstio vertebatur, ostenderetur eisdem, a Judicibus postularunt: quod cum ipsi facere denegarent, ad nostram audientiam provocarunt. Quocirca mandamus, quatenus si est ita, revocato in statum debitum, si quid post appellationem hujusmodi noveritis attentatum, &c.

d allegare. Vid. Lanfranc. in cap. quoniam §. probationes, infra de prob. & quatenus hic agitur de libello incerto, & obscuro, Jason. in §. sed istæ. instit. de action. Decium in cap. delicti, sup. de judic. & Paulum de Castr. consil. 145. & Alex. consil. 181. & 184. in 2. vol.

¶ Pith. 3. Innocentius III.] Magno Gregorio Archidiacono, & Guillelmo Normano, & Gregorio de Gentiis, Canonico Suession.

4. Significantibus.] Repetitur inf. de appellat. cap. 49.

CAP. III.

Non tenetur reus respondere libello in actione personali, si non exprimitur causa petendi.

Gregorius IX. *Archipresbytero Civitatis novæ, & M. Canonic. Calmen.* 5 (*c. an. 1233. Roma in Prussiam.*)

DIlecti filii fratres Ecclesiæ sanctæ Mariæ de Hispida sua nobis petitione monstrarunt, quod cum Prior, & Conventus sanctæ Mariæ ad Carceres 6, ipsos super quadam pecuniæ summa coram Priore Sanctissimæ Trinitatis Veron. auctoritate Apostolica convenissent, ex parte ipsorum fuit excipiendo propositum, quod cum dicti Prior, & conventus nollent exprimere in porrecto libello e conventionali, quare sibi dicta pecunia deberetur, super hoc minime respondere tenebantur: & quia dictus Judex exceptionem hujusmodi admittere denegabat, nostram audientiam appellaverunt. Ideoque mandamus, quatenus, si est ita, revocato in irritum, &c.

e Vid. l. fin. C. de ann. ex. ep &. l. e. ff. de edend. per Bart.

¶ Pith. 3. Calmen.] V. C. 2. Clugiensi.

6. Mariæ ad Carceres.] Taxa Beneficiorum, Mariæ Carcerum, diœcesis Paduanæ.

DE MUTUIS PETITIONIBUS.

TITULUS IV.

CAP. I.

Judex etiam delegatus compellit actorem ad respondendum reo in causa reconventionis, & utramque causam ordine successivo simul audiet, & una sententia terminabit. h. d.

Alexander III. *Vulterano a Episcopo, & Abbati de Spongia.* (*c. an. 1180. Roma in Campaniam.*)

a male alii, Archipresbytero.

EX b literis: [& infra. a] Quoniam rationis ordo exigit c, ut Plebanus, & Clerici Maturan. Abbati, & fratribus Maturen. monasterii, de iis, quæ adversus eos proponunt, debeant in vestra præsentia respondere, cum sibi ab ipsis coram vobis a sede Apostolica delegatis 2 justitiam postulant exhiberi: mandamus, quatenus actione Plebani, & Clericorum proposita, & responsione facta, monitione præmissa, compellatis eosdem, memoratis Abbati, & fratribus in continenti 3 coram vobis super suis quæstionibus respondere, ut vicissim postmodum rationes partium audientes, concordia, vel judicio utriusque negotium terminetis.

b Post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 11. c. c. & 2. eod. c. in 1. comp.

c Vid. l. cum Papinianus, in fin. C. de sent. & inter. omn. jud.

[a Vestris accepimus, quod dil. filii nostri, Abbas, & fratres Maturensis monasterii, super quæstionibus, quas Plebanus, & Clerici Maturen. adversus eos proponunt, vestrum parati sunt subire examen, si illi in continenti debeant de suis quæstionibus respondere. Unde]

¶ Pith. 1. De mutuis petitionibus.] In Gallia reconventio non habet locum in foro sæculari.

2. Delegatis.] Aliud in arbitrio de certa re. cap. 6. supr. de arbitr.

3. In incontinenti.] L. 1. §. ult. ff. de extraordin. cognit. L. 11. §. 1. de jurisdict. omn. judic. L. 22. de Judiciis. L. 1. §. ult. quæ sentent. sine appellat. rescind. poss. Nov. 96.

CAP. II.

Modus procedendi datus per rescriptum in causa conventionis, intelligitur repetitus in causa reconventionis.

d Al. Archiep.

Celestinus III. *Rothomag. d Decano.* (*c. an.* 1195. *Roma in Galliam.*)

a Pars c. prudentiam. sup. de offic. jud. del. & c. 1 eod. tit. in 2. compil.

PRudentiam e:] & *infra.*] Sane consuluisti nos, utrum cum causa appellatione remota committitur, & reus coram eodem Judice actorem convenerit, & actor super reconventione appellationis obstaculum interponit, an sit hujusmodi appellationi deferendum? Nos vero ita sentimus, quod cum actoris, & rei eadem sit conditio, & uno eodemque jure circa appellationis remedium debeat uterque censeri, sicut desiderat actor, ut sibi juxta mandatoris rescriptum justitia fiat appellatione remota: eodem modo reconvenienti debet in sua justitia respondere.

DE LITIS CONTESTATIONE. 1

TITULUS V.

CAP. UNIC.

Non per positiones, & responsiones, sed per petitionem in jure propositam, & responsionem secutam, fit litis contestatio, qua omissa nullus est processus.

Gregorius IX. *Abbati sancti Joannis in Vineis.* 2 (*c. an.* 1230. *Roma in Galliam.*)

a Vid. Bart. & Fulgos. & Paul. in l. consul. C. de transf. Soc. in reg. 195.

OLim inter Episcopum Noviensem ex 3 parte una, & Capitulum Ecclesiæ sancti Quintini ex altera, super quibusdam injuriis, & excommunicationum sententiis, & quibusdam aliis articulis orta fuit materia quæstionis: (& *infra.*) Judices factis quibusdam positionibus, & responsionibus ad easdem: auditis etiam, quæ partes voluerunt proponere coram eis, causam eandem ad examen Apostolicum remiserunt. Procuratoribus igitur partium propter hoc in nostra præsentia constitutis, quamvis positiones, & responsiones hinc inde super pluribus articulis factæ fuerint coram Judicibus memoratis: quia tamen litis contestationem a non invenimus esse factam, cum non per positiones, & responsiones ad eas, sed per petitionem 4 in jure propositam, & responsionem secutam contestatio litis fiat: processum ipsorum de fratrum nostrorum consilio irritum duximus nunciandum.

¶ PITH. 1. *Contestatione.*] *Sive inchoatione,* Novel. 112.

2. S. *Joannis in Vineis.*] diœcesis Suessionensis, Ordinis S. Augustini.

3. *Noviensem.*] *Noviomensem.*

4. *Sed per petitionem, &c.*] *Conclusionem.* Vide *cap. dudum* 54. *§. partibus, de election. L.* 1. *§.* 1. *& §. sin autem reus, C. de jurejur. propter calumniam.*

a l. un. C. eod. & l. Aurelius. §. idem, ff. de l. leg.

UT LITE a NON CONTESTATA NON PROCEDATUR AD TESTIUM RECEPTIONEM, VEL AD SENTENTIAM DIFFINITIVAM.

TITULUS VI.

CAP. I.

Si agatur de adulterio ad separationem tori, & ante litis contestationem reus est contumax, potest excommunicari: sed testes recipi non possunt, nec causa diffiniri.

Innocentius III. *Abbati sancti Proculi* 1, & L. 2 *Canonico Bononiensi.* (*c. an.* 1204. *Roma in Flaminiam.*)

b Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.

AD *b* hæc Deus: 3 (& *inf.* a) Cum causa, quæ inter R. & B. uxorem ejus vertitur, auctoritate Apostolica vobis commissa fuisset, tandem procurator ejusdem R. libello uxoris, quo virum ad separationem tori 4, & ut dotem reciperet, de adulterio accusabat, noluit respondere, donec Advocatus ejus veniret, inducias postulando. Qui cum hujusmodi inducias sæpe petendo, vobis illudere videretur, eundem ad præsentiam vestram accedens, dixit se respondere paratum: sed die statuto, cum crederetur responsurus libello, restitutionem uxoris prima fieri postulavit, ne secus fieret, appellando *e*. Verum quia dicebat mulier se virum habere suspectum, & idem Procurator nec de mulieris impunitate cavere, nec vestro se curasset postmodum conspectui præsentare, vos testes mulieris recipere studuistis: (& *infra.* *β*) Consultationi vestræ taliter respondemus, quod licet ordo judicarius in aliis controversiis sit servandus, & in matrimonialibus causis non usquequaque servetur: quia tamen in præsenti negotio non est actum de fœdere matrimonii, sed de crimine adulterii (per quod ad separationem conjugii, non ad conjunctionem tenditur) quia lite non contestata testes fuerunt recepti, & attestationes etiam publicatæ, sive deferendum, sive

c Vide auth. qui semel. C. quom. & quand. jud. & ibi gl.

non deferendum appellationi fuisset, non est ad diffinitivam sententiam procedendum. Potuit tamen 5 præfatus R. propter suam contumaciam, vel etiam Procuratoris (si factum non purgaverit eandem) excommunicationis sententia innodari.

(a In *Apostol. sede constituti sumus Ecclesiæ magistratum, ut quia secundum Scripturæ sententiam fecit Deus hominem rectum, sed ipse se immiscuit quæstionibus infinitis, ad eandem nodi quæstionum difficiles referantur, sui recto judicio dissolvendi.* & infra. *Ad Apostolatus nostri notitiam literarum vestrarum insinuatione pervenit, quod*]

(*β* *Et attestationibus publicatis diligenter auditis, quæ fuerunt ipsius nomine allegata. Quia vero cum de ferenda sententia cum viris prudentibus tractaretis, diversorum invenistis diversa consilia, quibusdam dicentibus appellationi simpliciter deferendum, aliis autem appellationi deferendum non esse, nonnullis etiam asserentibus appellationem nullatenus tenuisse, cum mulier non sit restituenda viro suspecto, nisi de impunitate sufficienti* 6 *præstita cautione, vos in tanta varietate nos consulere voluistis, qualiter esset in hoc negotio procedendum. Nos igitur*]

¶ PITH. 1. *Sancti Proculi.*] Ordinis S. Benedicti.

2. L.] *Lanfranco.*

3. *Ad hæc Deus, &c.*] Extat integra *pag.* 230. *Epistol. Innocent.*

4. *Ad separationem tori, &c. de adulterio accusabat.*] L. *cum consensu, C. de repud.* civiliter tamen potius, quam criminaliter. *L.* 6. *C. ad leg. Jul. de adulter.* Et ideo per procuratorem tunc agitur.

5. *Potuit tamen, &c.*] Non sunt hæc in antiqua Decretali, & videntur a Bernardo Papiensi addita.

6. *Nisi de impunitate sufficienti, &c.*] *Cap. ex transmissa, & cap. literas, inf. de restitut. spoliat.*

CAP. II.

In causa restitutionis, contra contumacem, lite non contestata, sententia proferri non potest. hoc dicit, comprehendendo omnem modum summandi.

Idem *Hierosolymit. Patriarchæ, & Archiepisc.* d *Cæsarien.* (*c. an.* 1210. *Roma in Palæstinam.*)

d Cæsarien.

ACcedens *e*7: (*f* & *infra.* a) Cum in Judicum delegatorum præsentia Archiepiscopus Tirenen. restitutionis beneficium postularet, Plebanus sancti Marci de Venetiis (contra quem agebat) nihil ad objecta respondit, sed ad nostram audientiam appellavit: & licet sæpe fuisset admonitus, ut juri pareret (quia ejus appellatio non tenebat) noluit tamen respondere amplius, vel coram eis etiam comparere. Ipsi vero Judices (cum Plebanus in sua contumacia perduraret *g*) testes receperunt ab adversa parte productos, & depositionibus redactis in scriptis, mandaverunt eidem, ut ad eos accederet, in personas, vel in dicta testium objecturus. Quod cum facere noluisset *h*, in ipsum excommunicationis sententiam protulerunt, possessionem juris parochialis adjudicantes Archiepiscopo memorato: & eum restituentes in integrum, districtius vetuerunt, ne quis possessionem Tirenen. Ecclesiæ restitutam præsumeret perturbare. Cum igitur *i* lis coram eisdem Judicibus non esset contestata, & manifeste pateret, literas ipsas per veri suppressionem obtentas, (cum manifestum esset duos prædictorum Judicum, Achonien. videlicet, & Beriten. 8 Episcopos, eidem Archiepiscopo tanquam Suffraganeos suo Metropolitano subesse) et ex his Plebanum legitime appellasse constaret, in quem (etiamsi minus legitime appellasset) licet Judices ipsi propter contumaciam excommunicationis forte potuerunt proferre sententiam, non tamen debuerunt super principali negotio diffinitivam sententiam, lite non contestata, proferre: prædictas cassavimus sententias, imo cassas denunciavimus, & inanes. Unde Tiren. Archiepiscopo dedimus in mandatis, ut Ecclesiæ S. Marci instrumenta restituat, & etiam universa, quæ hujusmodi occasione sententiæ per se, vel per alios occupavit. a

e Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.

f Vid. l. 1. ff. si quis in jus vocatus ie.

g al. malitia permaneret.

h Vid. l. 2. §. si quis a Principe, ff. ne quid in loco publ.

i ordo est: Nos cassantes prædictas sententias, cum lis non esset contestata, & pateret, &c. & constaret, &c.

a Vid. l. diffamare, C. de ingen. manu.

(a *Ad præsentiam nostram ven. f. n. Paphen. Ep. ven. f. n. Achon. Tiberiaden. & Beriten. Episcoporum nobis literas præsentavit, sententiam continentes, quam super causa, quæ inter ven. f. n. Tyren. Archiepiscopum ex una parte, & Plebanum sancti Narcis* 9 *ex altera vertebatur, iidem Episcopi promulgarunt: asserebant etenim iidem Episcopi memorati per suas literas, quod cum causam ipsam de mandato nostro susceperint terminandam, partes ad suam præsentiam convocarunt. Sed Plebanus nec eorum literas, in quibus mandati nostri tenor erat expressus, recipere voluit, nec eorum se conspectui præsentavit, sed secundo citatus, licet nec literas eorum recipere voluisset, coram eis apparuit priori absentiæ suæ causam allegans, & inspecto nostrarum literarum tenore, petiit etiam inducias, & receptis, ob eis licentiam abscessit, se statuto die ad eos redire promittens.*]

¶ PITH. 7. *Accedens, &c.*] G. Tyr. *lib.* 13. *cap.* 14. & *lib.* 14. *c.* 12.

8. *Beriten.*] *Beritus*, olim Metropolis.

9. *Narcii.*] *Marci.*

CAP.

CAP. III.

Si lite non contestata reus est contumax, si fieri potest, mittitur actor in possessionem, causa custodiae: alias reus excommunicabitur.

Idem Episcopo Brixiensi. (*c. an.* 1210. *Romae in Lombardiam.*)

l Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. m al. absentaverit se.

TUae fraternitatis *l* devotio: [*& infra. a*] Consultationi tuae taliter duximus respondendum, quod si reus lite non contestata se absentet *m* contumaciter: talisque sit causa, quod actor possit in petitarum rerum possessionem induci, est eandem causa custodiae eo inducendus. Quod si causa talis fuerit, quod idem in possessionem nequeat intromitti *n*, ut juri pareat, per censuram Ecclesiasticam est contumax compellendus.

n introduci.

¶ Pito. 10. *Causa custodiae.*] *L. legatum, ff. ut legatorum sive fideicommiss. L. ablign. ff. quib. ex caus. in possess. &c.*

CAP. IV.

Receptio testium facta contra non contumacem, lite non contestata, in causa matrimoniali est nulla.

Idem *de decima, & Helemosina* o 11 *Abbatibus Aurelian. & Carnoten. dioecesis*, (*c. an.* 1210. *Romae in Galliam.*)

o de Curia Dei, & de eleemosyna Abbatib.

p Cap. 4. eod. tit. in 3. compil. q al. Vu.

ACcedens *p* ad Sedem Apostolicam nobilis vir Guil. *q* Vicecomes 12, nobis exposuit, quod cum Coristopiten. Episcopus Comitem Britanniae proxima linea consanguinitatis attingat: & Archidiaconus ejus sit Clericus commensalis (qui eidem Vicecomiti est adversarius principalis, utpote qui uxorem *r* suam, & terram publice detinere praesumit) & magister P. de terra uxoris suae oriundus, existat nimis favens eidem, & omnes sub districtu existant Comitis memorati, nec nisi per districtum ipsius ei pateat accessus ad eos, & ipsi, quibus causa inter ipsum, & uxorem suam commissa fuerat, nunquam ei voluerint, nisi in terra inimicorum suorum, locum, & terminum assignare, quo sine mortis periculo accedere non audebat: & licet literas non habuit de conductu, si tamen missae ei fuissent, non debebat se credere suis capitalibus inimicis: [*& infra. u*] Mandamus, quatenus cum propinquiores sitis terrae nobilis rem dictae, quam suae, & causa ipsa per vos commodius valeat terminari, cum ad vos securus *s* pateat accessus, utrinque *t* partibus convocatis (si vobis constiterit, quod ante litem legitime contestatam, vel post appellationem ex praemissis causis interpositam, testes super consanguinitate contra matrimonium absque culpa contumaciae recepti fuissent) vos attestationes hujusmodi decernatis irritas, & inanes, compellentes dictam nobilem, ut revertatur ad virum suum (quem inconsulte dimisit) ita quod postquam ipse ei plenariam restitutionem habuerit tam uxoris, quam terrae, causam super matrimonio audiatis: eamque sine canonico terminetis.

r Ex qualibet earum harum causarum oritur inimicitia capitalis, ut hic per Doct. & adde Marsil. in l. 1. §. praeterea ff. de quaest.

s Securior. t utriusque.

[*u Sed quia lite non contestata super consanguinitate testes recipere praesumpserunt:* & infra. *Cum igitur in matrimonialibus causis non tam ad disjungendum, quam ad conjungendum debeamus existere promptiores, ne forte quod Deus conjunxit, homo separare praesumat, des. v. p. a. s.*]

¶ Pito. 11. *De decima, & Helemosina Abbatibus.*] *Abbatibus de Elemosina*, dioecesis Carnotensis, *& de Curia*, dioecesis Aurelianensis, Ordinis Cistercien.

12. *Vicecomes*] *de Leuasi.*

CAP. V.

Lite non contestata non recipiuntur testes regulariter super principali. Fallit in casibus hic enumeratis: scilicet cum timetur de morte, vel absentia diuturna testium: tunc enim servata solemnitate hic posita, possunt etiam lite non contestata testes examinari. h. d. usque ad §. porro.

Idem. (*Romae.*)

u Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.

QUoniam *u* frequenter in dubium revocatur a multis, an lite non contestata testes recipi valeant, auctoritate praesentium duximus declarandum, regulariter verum esse, quod lite non contestata, non est ad receptionem testium procedendum. Nisi forte de morte testium timeatur, vel absentia diuturna: in quibus casibus, cum civiliter est agendum (ne veritas occultetur, & probationis copia fortuitis casibus subtrahatur) senes, & valetudinarii, & alii testes (de quibus aliqua rationabili causa timetur) etiam lite non contestata sunt procul dubio admittendi, seu pars convocata sit contumax, seu sit absens absque malitia, ut conveniri non possit. Sed si actor non convenerit adversarium intra annum, ex quo convenire poterit, vel saltem receptionem hujusmodi testium non denunciaverit illi: attestationes sic receptae non valeant, ne forte hoc procuret in fraudem, ut processu temporis exceptiones legitimae ad repellendum testes, vel aliae locum habere non possint.

Cum agitur de matrimonio carnali, vel spirituali, possunt contra contumacem etiam lite non contestata testes recipi, & sententia diffinitiva ferri. Si vero reus est absens, sed non contumaciter, tunc in carnali non proceditur, sed expectatur absens. In spirituali vero, si agatur de contracto, statur juribus antiquis: si de contrahendo, expectatur absens per sex menses. Sed de hoc ultimo, quando agitur de contrahendo, dic sicut in c. quam sit. & cap. cupientes, de electio 6. ubi aliter est provisum. h. d.

§. 1. Porro speciales casus possunt occurrere, in quibus specialiter est aliud observandum, ut (verbi gratia) si super alicujus electione, vel copula maritali *x* quaestio moveatur: tunc enim (ne propter longam moram in spiritualibus, & temporalibus patiatur Ecclesia laesionem, vel viro, sive mulieri fornicationis occasio praebeatur, maxime cum propinquitatis gradus opponitur lege divina prohibitus) in hujusmodi casibus (si contumax apparuerit is, in quem lis est actio dirigenda, seu quia peremptoria citatione recepta venire contempsit, seu quia malitiose sese occultat, *y* seu quia impedit, ne possit ad eum citatio pervenire) testes lite non contestata sunt merito admittendi, & nihilominus (si de causa liqueat) ad diffinitivam sententiam procedendum. §. 2. Si vero aliter absens fuerit, & agatur de spirituali conjugio inter Praelatum, & Ecclesiam jam contracto, electione maxime confirmata, illud in hoc articulo volumus observari, quod super expectatione talium personarum in sacris est canonibus diffinitum. §. 3. Quod si forsan agatur de spirituali conjugio contrahendo: is, qui est in Praelatum electus, per spatium sex mensium expectetur, nisi (pensatis negotii circumstantiis) per superioris providentiam magis, vel minus fuerit expectandus. §. 4. Si autem de carnali conjugio sit agendum, tam diu alteruter conjugum expectetur, donec de ipsius obitu *z* verisimiliter praesumatur: quia cum sine culpa sit absens, ut si captivitate, vel aegritudine, aut alio justo impedimento forsitan teneatur, aut etiam propria, sed non malitiosa voluntate, in remotis partibus moram faciat *a*, ut de facili, vel in brevi citari non possit: ei quidem praejudicari non debet, cum habeat forsan exceptiones legitimas ad intentionem contrariam elidendam: ut nequaquam obstante, quod de lapsu carnis posset opponi: quoniam in conjugio multi casus occurrunt, in quibus conjuges sine culpa, sed non sine causa continere cogantur.

x contrahenda, vel contracta, sed et, qui abest, contumax est: & sic variat a §. seq. si autem. secund. Hostien. Jo. And.

y vide l. contumacia, cum seq. ff. de reg. jur.

z Quod modis probetur aliquis mortuus, docet Odofr. in leg. fin. C. de sacros. Eccl. Cyn. in l. si quidem, C. sol. matr. Maranta in leg. is potest, ubi ponit 23. modos.

a De modo probandi justam absentiam vid. in l. penult. §. ad crimen, ff. de publ. judic.

Ad perpetuam rei memoriam, vel cum agitur per viam inquisitionis, possunt testes sine litis contestatione recipi, & etiam publicari. h. d. usque ad §. In aliis vero.

§. 5. Sunt & alii casus similiter *b* speciales, in quibus absque litis contestatione legitime possunt testes produci, ut quando excessuum inquisitio, vel testium publicatio imminet facienda.

b In antiquis, casus speciales, in quibus similiter, &c.

Si reus lite non contestata est contumax, & agitur reali, mittitur actor in possessionem rei petitae, causa custodiae: quam tamen recuperat reus veniens intra annum, si offerat cautionem de stando juri, & refundat expensas: post annum vero hic non servatis non audietur, nisi super proprietate. Sed si conveniatur reali, qui nomine alieno possidet, nominabit Dominum in judicio, & statuetur ei terminus, intra quem faciat Dominum comparere: qui si intra terminum non venerit, Judex illum citabit: quo adhuc non veniente, Judex mittet actorem in possessionem verum. Si vero reus contumax convenitur actione personali, mittetur actor in possessionem bonorum ipsius rei, pro modo debiti declarati: & primo mobilium, secundo immobilium, si mobilia non existant: vel excommunicabitur reus. h. d. usque ad finem.

§. 6. In aliis vero casibus prudenter est attendendum, utrum contumax reali actione, an personali conveniatur. Si reali, mittendus est actor in rei petitae possessionem, 13 ut taedio affectus reus veniat responsurus. Qui si venerit intra annum (judicio sibi praestita cautione *c*, ac exhibita satisfactione congrua expensarum) possessionem recuperet. Quod si cautionem offerre neglexerit intra annum, actor post annum verus constituetur possessor 14: super proprietate duntaxat adversae parti defensione 15 legitima reservata. §. 7. Quod si super rebus immobilibus quisquam conveniatur, qui eas possidet nomine alieno, debet statim in judicio Dominum nominare, certo dierum spatio a Judice statuendo *d*, eoque ad ejus notitiam perducendo, ut vel ipse veniens, vel idoneum dirigens responsalem, actoris intentionem excipiat. Si vero post tempus indultum, quod dispositum est, noluerit adimplere, tanquam lite, quae ingeritur, ex eo die, quo possessor ad judicium vocatus est ad interrumpendam praescriptionem longi temporis contestata, Dominum possessionis Judex tribus *e* edictis legitimis evocabit: & tunc ipso in eadem voluntate manente, negotium summatim examinans, in possessionem ipsarum rerum actorem mittere non tardabit omni allegatione absenti super principali quaestione reservata. §. 8. Si autem super personali actione conveniatur, vel mittendus est actor in possessionem mobilium ipsius, vel immobilium eo, si forte mobilia non habeat, pro modo debiti declarati: vel in contumacem est Ecclesiastica sententia proferenda: ita videlicet, quod alterutra poena, quae magis timeri debeat, Judex a principio sit contentus: ad alteram nihilominus processurus, si hoc meruerit protervitas.

c Vid. l. cum Clericos, C. de Episc. & Cleric.

d al. finiendo

e Dictio, tribus, deest in omn. vet. ex Raymundi, & Arct. compilat.

protervitas contumacia: qui veniens intra annum, vel post annum etiam audietur c juxta distinctionem in alio casu superius annotatam.

¶ PITH. 13. *Mittendus est, &c. in possessionem.*] Custodiæ causa, ut in *l. penult. §. penult. l. de præscript. 30. ann.* non ut fiat possessor civilis, quæ fuit sententia Plac. & Bulgari, quam hic Innocentius sequitur contra Jo. Martin. & Azonem *Glos. in l. 3. S. ult. de acquirend. possess.*

14. *Post annum verus constituetur possessor.*] Vel ipso jure, vel potius ex secundo decreto, ut in *l. 15. de damn. infect.*

15. *Defensionem.*] Ext. l. 2. C. *ubi in rem actio.*

16. *Vel immobilium, &c.*] Ext. a Divo Pio.

DE JURAMENTO CALUMNIÆ [1].

TITULUS [a] VII.

CAP. I.

Clericus in causa Ecclesiæ suæ juramentum calumniæ potest alteri committere: & per se jurare non cogitur, nec debet sine superioris sententia.

Honorius II. a a (c. an. 1127. Roma.)

a In *impressis*, Honor. III. sed in Cod. Bar. veterem lectionem confirmavimus, & Honorium secundum repositumus, ut item observat Cont. cum ex eodem Capit. hujus tituli: cum eo Henrici Imperat. mentione in hoc Cap. habita, vixit enim Eugenius, & sedit circa annum Chr. 1126. Imperat. Henr. V. Habetur hoc decret. post Concil. Lat. sub Alex. III. p. 23. capit. 1. & c. 2. eod. tit. in 1. compil. In ano. Honor. III. omn. Episc. Occidental. In aliis, Honor. simpliciter.

b Legend. Marciano, ut & infra paulo post, error hinc processit, quod in scriptis codicibus, qualet habeo, sic scriptum erat: Imper. Marc. Marcian. Illi autem scripserunt: Marcus Henrici, ut scribitur in vet. lib. ubi additur cum Henrici constet. Arimini factam esse 3. Cal. April.

INhærentes vestigiis prædecessorum nostrorum, dicentium graviores quæstiones per summum Pontificem terminari: [& inf. a] Legibus 3 itaque comperimus esse cautum, ut nullus Clericus jurare præsumat. Alibi vero reperitur scriptum, ut omnes principales personæ in primo litis exordio subeant calumniæ juramentum, propter quod plerisque venit in dubium, utrum Clericus jusjurandum præstare debeat, aut alii hoc officium delegare: quia illud constitutionis edictum, ubi Clerici jurare prohibentur, a Marco b Augusto 4 de Constantinopolitanis Clericis promulgatum fuisse videtur, ideirco ad alios non creditur pertinere. Ut ergo dubietas ista cesserat, secundum etiam decisionem filii nostri H. quondam Imperatoris, cujus sunt verba hæc: [& infra.] Ejus itaque interpretationem corroborantes, & divi Marci constitutionem ita interpretari debere decernimus, ut ad omnium Ecclesiarum Clericos generaliter pertinere judicetur. Nam cum Imperator Justinianus decreverit 5, ut canones Patrum vim legum habere oporteat, & in nonnullis Patrum Canonibus 6 reperiatur, ut Clerici omnino jurare non audeant, dignum est, ut totus clericalis ordo a juramento calumniæ præstando sit immunis. Præterea statuti Principis tenor talis esse dignoscitur: nos itaque (divinæ, & humanæ legis intentione servata) decernimus, & Imperialis auctoritate irretractabiliter diffinimus, ut non Episcopus, non Presbyter, non cujuscunque ordinis Clericus, non Abbas, non aliquis Monachus, vel sanctimonialis, in quacunque causa, sive controversia, seu criminali, seu civili, jusjurandum compellatur qualibet ratione subire, sed aliis idoneis defensoribus [si expedire Ecclesiæ suæ noverit] hujusmodi officium liceat delegare. Verum cum hac moderatione, ut Episcopus inconsulto Rom. Pontifice, vel quisque Clericus inconsulto Prælato suo minime jurare audeat. Omnibus autem Episcopis, & universo Clero hæc ita custodire debere mandamus, ut si quis in illam constitutionem commiserit, actum sibi deinceps noverit denegari.

[a *Nostrorum fratrum diligenter consilio inquisito, hujusmodi causæ speciem irrefragabiliter Deo opitulante decidimus. Quoniam*]

¶ PITH. 1. *De juramento calumniæ.*] De actore contumace. Vide *Novel. 112.*

2. *Honorius II.*] V. C. 2. Honorius Episcopus urbis Romæ omnibus Episcopis Occidentalibus. Alii V. C. 2. Orientalibus.

3. *Legibus.*] Cum *Clerici C. de Episcop. & Cleric.* Extat Henrici II. Imperatoris Constitutio in 1. *Collect. Decretal. & l. 2. legis Longobardorum tit. de Advocatis* con *Testam. dist. 100. & can. Metuentes 22. quæst. 4.* Sic vel olim Flamen Dialis, nec Sacerdos Vestalis jurare poterant. A. Gell. *lib. 10. cap. 15.* Ob idque Prætoris edicto excipiebantur.

4. *Augusto.*] V. C. Addit, præfecto Prætorio.

5. *Justinianus decreverit.*] *Novel. 3. & 13.*

6. *Nonnullis Patrum Canonibus.*] *Caus. 2. quæst. 5. caus. 22. quæst. 5. can. ult.*

CAP. II.

In spiritalibus causis de calumnia non juratur.

Idem 7 *ordinatori Eccl. Subd. & magistro Omnibono.* (c. an. 1127. Romæ.)

c Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. c. 7.

LIteras c: [& inf. a] Sanc. Rom. Eccl. in his casibus, in quibus de Ecclesiis, decimis 8, & rebus spiritualibus tantum agitur, juramentum calumniæ nec dare, nec recipere consuevit: eo quod talis causa non ex legum distinctione, sed ex canonum æquitate finem debitum sortiantur: canones autem 9 juramentum calumniæ in hujusmodi causis nulli prorsus indicunt. Unde contentione de juramento calumniæ præstando dimissa ad ulteriora discretio vestra procedat.

[a *Benignitatis tuæ benigne recepimus, in quibus, utrum in causa, quæ inter ven. f. n. G. Senon. Episcopum, & dil. fil. A. Padnonum Abbatem, sub vestro examine agitatur, juramentum calumniæ præstare, vel recipere conveniat, requisisti.*]

¶ PITH. 7. *Idem.*] Eugenius III. *Arduino Rom. Ecclesiæ Subdiacono, & magistro Omnibono.*

8. *De Ecclesiis decimis.*] *De decimis Ecclesiæ.*

9. *Canones autem, &c.*] Non placuit Bonifacio, & abrogatum, *c. 1. eod. tit. in 6.*

CAP. III.

Principalis persona non indistincte relevatur ab onere jurandi de calumnia: licet compareat per œconomum, sed sibi, vel œconomo est deferendum, inspecta qualitate causæ, & personarum. h. d.

Eugenius Papa. (c. an. 655. Romæ.)

d Post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 23. c. 3. & c. 4. eod. t. in 1. compil.

IN pertractandis d causis sacramentum calumniæ non passim præcipimus exhiberi: sed causæ, & principalium personarum qualitate inspecta, quandoque per ipsas principales personas, quandoque per Œconomos, qui causam omnino non nesciant, in animam jurantis illud præcipimus præstari.

CAP. IV.

Universitas tenetur jurare de calumnia, nisi relevet se constituendo œconomum.

Idem *Magalon. & R. Neumausen. Episcop.* (c. an. 655. Romæ in Gothiam Gallicæ.)

e Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 23. c. 4.

f Francavallis, vet.

IMperatorum e: [& infra a] Accepimus autem, quod ab Abbate, & fratrib. Clarevallis f 10 (licet ab eliis) exigitur calumniæ juramentum. Ad quod faciendum eos cogere non debemus. §. 1. Sed ne aliena jura videantur hujusmodi occasione illicite detinere, & ipsi a causa sua decidant, si ex parte ipsorum prædictum juramentum, cum res postulaverit, non fuerit præstitum: † eisdem præcipimus, ut in suo monasterio Œconomum statuant, qui pro eis petere, & excipere, atque juramentum de calumnia [cum necesse fuerit] valeat exhibere: [& infra. β] §. 2. Tu vero, frater Neumausen. Episcope, Œconomum idoneum statuas, qui in tali officio conveniens ipsi monasterio videatur.

[a *Sæcularium leges, & sanctorum Patrum institutiones Ecclesiasticæ, viros religiosos in omnipotentis Dei servitio protegunt, & defendunt, & nullam eis molestiam, vel perturbationem, quæ sacro ordini contradicat, irrogari permittunt.*]

[β *Ideoque per a. s. f. v. m. q. eosdem fratres, qui in ista causa sunt, sicut ratio exigit, plenius instruatis, ne de cætero sua jura per hoc non possint amittere, & aliis, quantum justitia permittit, in talibus causis debeant satisfacere.*]

¶ PITH. 10. *Clarevallis.*] *Vel Franca Vallis*, ton. Benefic. Francarum Vallium Ordin. Cistere. Diœces. Nemaus.

CAP. V.

Clerici etiam in eorum causis jurant de calumnia, contraria consuetudine non obstante.

Lucius III. *Helien. g 11 Episcopo, & Archid. Norvicen.* (c. an. 1181. Roma in Angliam.)

g Ut in c. 4. & infr. de fidejuss.

h Post Concil. Lat. sub Alex. III. p. 23. c. 5. & 6. eod. t. in 1. compil.

CÆterum, quia h novis morbis nova convenit antidota præparari: mandamus, quatenus in causa fidejussionis, quæ inter R. Clericum de sancto Albano, & I. & F. Canonicos London. vertitur, ad veritatem eliciendam appellatione cessante præstari facietis ab utraque parte calumniæ juramentum: consuetudine, quæ legi contraria est 12, non obstante.

¶ PITH. 11. *Helien.*] *Gelinas.* Galfridi Eliensis meminit Westmon. *pag. 62.*

12. *Consuetudine, quæ legi contraria est.*] Nec enim præstabatur in Anglia, Math. Paris *p. 607. Consuetud. Angl. p. 49.*

CAP. VI.

Procurator, vel Syndicus universitatis Ecclesiasticæ, vel sæcularis de calumnia jurare potest. h. d.

Innocentius III. *Episcopo Placen.* 13 (c. an. 1203. *Romæ in Hispaniam.*)

i Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.

a al. legitime.

CUm causam i 14, quæ inter Ravennat. Archiepiscopum, & Commune Faventinum super villa Luci, ac quibusdam aliis vertitur, delegatis Judicibus duxerimus committendam, & iidem in negotio minime processissent: nos partibus dedimus in mandatis, ut pro ipsa causa nostro se conspectui præsentarent: quorum Procuratoribus cum instrumentis de rato, in nostra præsentia constitutis, petitionem ipsius Archiepiscopi per Procuratorem ejus fecimus exhiberi: & ad eam partem alteram respondere, ac interrogationibus, & responsionibus redactis in scriptis, & lite coram nobis plenissime a contestata, fecimus calumniæ juramentum ab ipsis Procuratoribus utrinque præstari.

¶ PITH. 13. *Placen.*] V. C. *Palacen.*

14. *Cum causam, &c.*] Hieronymus Rubeus *lib. 5. Histor. Raven. pag. 378. cap. 39. inf. de testib. & cap. 9. inf. de probat.*

CAP.

CAP. VII.

Episcopus jurat de calumnia [si per seipsum eligat litigare] propositis tamen, non tactis Evangeliis 15. Si vero per Syndicum litigat, per illum potest jurare. h. d.

Gregorius IX. *Episcopo Belvacen.* 16 (*an.* 1233. *Romæ in Galliam.*)

l *al. M.*

CUm in causa pecuniaria, quam inter te, & R. *l* motam esse proponis, non per te, sed per Syndicum, vel actorem elegeris litigare, per illum quidem præstandum erit calumniæ juramentum: quod si per te ipsum, propositis tenetem, sed non tactis Evangeliis (sicut in dicendo testimonio) a te videtur hujusmodi juramentum exhibendum: [*& infra.*]

Actor refutanda juramentum calumniæ sine causa, cadere debet ab instituta actione: reus autem debet haberi pro confessa. hoc dicit,

§. 1. Pœna vero ex recusantis hoc juramentum, cum præstandum fuerit, est ut actor ab instituta cadat actione, reus autem haberi debeat pro confesso.

¶ Pith. 15. *Propositis, &c. Evangeliis.*] *Novel. cap.*
16. *Belvacens.*] *Beluvens. Lebaten.*
17. *Pœna vero, &c.*] *Ex lib.* 2. *c. eod. tit. & Novel.* 124.

DE DILATIONIBUS.

TITULUS VIII.

CAP. I.

Summa sic: [ut videatur convenire rubricæ de appellationibus.] Citatio vocatoria cum peremptoria non debet esse nimis brevis, maxime ubi de rebus Ecclesiasticis agitur: nisi necessitas aliud suggerat.

Alexander III. Cantuar. & *Vigor. Episcopis*, (*c. an.* 1180. *Romæ in Angliam.*)

* *Post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 3. *c.* 5. *ubi est integra facti species,*

a *Vide l. contumacia, ff. de re jud. & l. tres denunciat. C. quomodo, & quando jud.*

DILECTI * filii, Abbas, & Monachi de H. 1 nobis insinuare curarunt, quod cum causam, quæ vertitur inter ipsos, & Moniales de Loden. super Ecclesia de Alteu. 2 a Decano, & Archidiacono Lincon. 3 commiserimus terminandam: ipsi timentes se a Judicibus aggravari, eo quod ad primam citationem terminum 4 sibi nimis brevem, & peremptorium statuerunt, a ad nostram audientiam duxerunt appellandum: [*& inf.* α] Quia non spectat ad justum ordinem, diem peremptorium, maxime cum de rebus Ecclesiasticis agitur (nisi forte necessitate urgente) taliter mutare: mandamus, quatenus si est ita, revocato in irritum, si quid inveneritis post appellationem hujusmodi attentatum: in causa juxta priorum tenorem literarum procedatis.

[α *Nos igitur attendentes.*]
¶ Pith. 1. *De H.*] De S. Haltona.
2. *Alton.*] *Halton.*
3. *Lincon.*] Lincolniensis Diœcesis.
4. *Terminum sibi nimis brevem.*) xx. dierum *ex Novel.* 53.

CAP. II.

Induciæ deliberatoriæ denegantur reo, si per literas citatorias plene potuit instrui, & deliberare super eo, de quo quæritur.

Celestinus III. (*c. an.* 1195. *Romæ,*)

b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.*

c *evocato.*

PRæterea *b* adjecisti, quod cum causæ tibi a Sede Apostolica delegantur, in literis citatoriis rescriptum Apostolicum inseris, ut eo viso deliberare valeat, qui ab altera convenitur: [*& inf.* α] §. 1. Quia igitur quid agendum sit in hoc casu, desideras edoceri, taliter tibi respondemus: † quod reo ad judicium legitime convocato c, si ex rescripto sibi transmisso plene potuit instrui super eo, de quo in judicio convenitur, induciæ deliberatoriæ non sunt ulterius indulgendæ, sed procedendum potius est ad examinationem causæ, & finem ei debitum imponendum.

[α *Cumque non ad primam, & secundam commitam citationem, sed ad tertiam tantummodo reus veniat, actore ad omnes citationes veniente, & ipsi actor intentionem suam in jure proponat: reus venationi ejus intendens, tunc prima deliberatorias requirit inducias, cum actor eidem authenticum afferat, ut concordet cum rescripto: quia in prima citatione recipit, asserens etiam, quod tam longe citationis spatio, si voluerit, plene tempus deliberationis potuit habere.*]

CAP. III.

Ex declaratione verbi generalis, vel ambigui positi in libello, novæ induciæ deliberatoriæ dandæ non sunt, sed per expressa potuit reus deliberare super ambiguitate illa, vel generalitate, h. d.

Honorius III. *Ferentino d Episcopo.* (*c. an.* 1220. *Romæ in Campaniam.*)

d *al. Ferrarien, al. Florentino.*

e *Archipresbyt. Eccl. S. Pauli in urbi Rom. prout Abbas ann.: & huic Ecclesiæ deserviunt 7. Presb. Cardin. quorum unus est Presb. Cardin S. Prisca. Ergo Presbyteri, legendum, non Archipresbyteri, sed Archipresbyt. in omn. manuscr.*

LIteræ tuæ, ac petitio Presbyteri e sanctarum Priscæ, & Aquilæ de orba, nobis exhibitæ continebant; [*& infra.* α] Idem Presbyter contra nobiles viros A. & G. libellum Ecclesiæ suæ nomine obtulit, continentem, quod pensio de possessionibus soluta non fuerit ipsi Ecclesiæ, elapsis jam tribus annis, & ultra. Nobilibus vero ipsis petentibus, ut explicaret ipsis spacium, quod per hanc adjectionem, & ultra significari volebat; & ipso Presbytero exprimente, quod septem annis fuerat in dictæ pensionis solutione cessatum: iidem dicentes libellum esse hujusmodi expressione mutatum, longiores ad deliberandum peterent inducias: quas quia denegasti eisdem, ad nostram audientiam appellaverunt. † Nos igitur appell. hujusmodi frivolam reputantes, mandamus, quatenus ea nequaquam obstante, in negotio ipso ratione prævia procedas juxta priorum continentiam literarum.

[α *Quod cum causam, quæ inter ipsum Archipresbyterum ex una parte, & nobiles viros A. de Cilia. & G. & fratres eorum, & filios ex altera, super quibusdam possessione, & rebus aliis vertitur, tibi duximus committendam.*]

CAP. IV.

Si citatus in causa ardua de longinquo vocetur pro publica utilitate, etiam ad locum judicii, seu quod intra terminum citationis deliberare, & alia sibi necessaria ad comparendum explicare non potuit, in termino respondere non cogitur, si reperiatur in loco judicii, sed habebit novas inducias. h. d. notabiliter.

Greg. IX. *Abbati Aquævivæ* 5 *Turonen. diœc. & Archidiac. Turon.* (*c. an.* 1234. *Romæ in Galliam.*)

f *Præceptis.*

g *Vide leg.* 1. *& ibi gl. & dd. C. eodem.*

h *al. præsentiam.*

i *Vid. l. actione, §. Labeo. ff. pro soc. & l. cum filio. ff. solut. matr.*

o *primum.*

EXposuit nobis Bituricensis Archiepiscopus 6: [*& inf.*] Burdegalen. Archiepiscopo dedimus in *f* mandatis, ut super jure primatiæ, quam in eo, & in provincia sua dictus Bituricen. Archiepiscopus se habere proposuit, ad initium proxime præteritæ Quadragesimæ (quod ei terminum peremtorium assignavimus) per se, aut per Procuratorem idoneum, se conspectui nostro præsentaret *g*. Cumque postmodum personaliter vocatus pro Ecclesiæ Romanæ subsidio 7, ad nostram *h* audientiam accessisset, dictus Bituricen. Archiepiscopus apud Sed. Apostolic. constitutus, postulavit instanter, ut in eodem negotio procedere deberemus. Idem vero Burdegal. Archiepiscopus ad propria rediens, constituit pro se Procuratorem in ipso negotio, qui (salvis exceptionibus sibi competentibus in respondendo, & defendendo, ac aliis) omnia faceret, quæ in propria erat persona facturus. Petente ergo Archiepiscopo supradicto, ut præfatus Procurator responderet eidem: ille excipiendo proposuit, se ad hoc non teneri, cum pro alia majori causa, pro publica scilicet utilitate, dictus Burdegalen. vocatus, pro absente reputari debuerat *i*, & revocandi domum privilegium habuisset. Nondum etiam super hoc deliberaverat cum Suffraganeis suis, & aliis, quorum consilium tam ardua causa requirit: nec tempus habuerat, in quo ad utrumque negotium valuerit (sicut expediret) esse paratus. Sed pars altera econtra respondit, quod cum super quæstione prædicta prius fuerat evocatus, nostræ intentionis non fuerat primum mandatum per posterius revocare: temporis quoque spatium habuerat tam prolixum, ut potuisset, si voluisset, super causa deliberare prædicta, sicut fecerat cum quibusdam: & commode utrique negotio imminere: [*& inf.*] † Nos igitur de consilio fratrum nostrorum usque ad proximum o futurum festum Nativitatis Dominicæ dilationem adhuc sibi duximus indulgendam.

¶ Pith. 5. *Aqua-viva.*] *Mariæ de Aqua-viva*, Ordin. S. Bened.
6. *Bituricen. Archiepiscopus, &c.*] Jus Primatiæ inter Bituricensem, & Burdegalensem Archiepiscopos controversum. Junge *cap. ult. Sup. de majoritate, & obedientia.* Ad quod notandum sub eodem Gregorio Papa contentionem fuisse de Primatia inter Uratislaviensem, & Cracoviensem, Bracharensem, & Toletanum, Eboracensem, & Cantuariensem. Neubrig. *lib.* 3. *c.* 1. *pag.* 110. Math. Paris *pag.* 440. Junge etiam *cap. ult. sup. de dol. & contum.*
7. *Ecclesiæ Romanæ subsidio.*] Adversus Fridericum.

DE

DE FERIIS.

TITULUS IX.

CAP. I.

Diebus Dominicis mercari, litigari, judicari, vel jurare non debet. sed de vespera in vesperam debent celebrari.

Ex Concilio apud Compendium. a (*in Gallia.*)

a Burch. 2. decr. c. 81. Ivo part. 4. c. 16. & c. 2. eod. tit. in 1. compil. vide Covarruv. lib. 4. var. Resol. cap. 19.

OMnes dies Dominicos a vespera in vesperam, cum omni veneratione decernimus observari, & ab omni illicito opere abstinere: ut in eis mercatum minime fiat, neque placitum, neque aliquis ad mortem, vel ad poenam judicetur, nec sacramenta (nisi pro pace, vel alia necessitate) praestentur.

CAP. II.

Festorum principium, & finis fieri debet, secundum ipsorum magnitudinem, & consuetudinem regionis. hoc primo. In praecipuis festis, & intra Pascha, & Pentecosten, non fit solemnis genuum flexio. Si tamen tunc Clerici, vel Episcopi ordinentur, secundum ordinationis modum, genua flectuntur. hoc secundo. Romana Ecclesia speciale festum de Trinitate non facit: servatur tamen de hoc cujusque Ecclesiae consuetudo. hoc tertio.

Alexander III. *Terdon.* c *Archiep.* b (*c. an. Romae in Hungariam.*)

b al. Tendon. Archiep. al. Tridentinensi Archid.
c Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. Gen. 2. Exod. 16. & 20. Levit. 23. Num. 28. Deut. 5.
d Vide Burch. l. 13. c. 3.
e al. consecratione.

QUoniam c in parte: (*& inf.* u) Licet scriptum sit, de vespera in vesperam celebrabitis sabbata vestra: festorum tamen principium, & finis, juxta eorum qualitatem, & diversarum regionum consuetudinem debet attendi: & sicut magnitudo dierum exigit, prius incipere, & tardius terminari. (*& infra.*) §. 1. Diebus autem Dominicis, & aliis praecipuis festivitatibus, sive inter Pascha, & Pentecosten, genuum 2 flexio secundum consuetudinem debet fieri, nisi aliquis ex devotione id velit facere in secreto. §. 2. In consecrationibus e vero Episcoporum, & Clericorum ordinationibus, consecrans, & consecratus tantum genua flectere possunt: secundum quod consecrationis modus requirit. §. 3. Praeterea festivitas sanctae Trinitatis, secundum consuetudines diversarum regionum a quibusdam 3 consuevit in octavis Pentecostes, ab aliis in Dominica prima ante adventum Domini celebrari. Ecclesia siquidem Romana 4 in usu non habet, quod in aliquo tempore hujusmodi celebret specialiter festivitatem: cum singulis diebus, Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto, & caetera similia dicantur ad laudem pertinentia Trinitatis 5.

[u *Vestram volumus prudentiam certa cognitione tenere, quod*]

¶ Pith. 1. *Terdon. Archiep.*] *Vel Stridonensis, aut Strigoniensis pag. 28. legum Colomanni Hungariae Regis;* Terdonensis Episcopus fuit, non Archiepiscopus.

2. *Genuum flexio.*] V. C. addit in Ecclesia, sive coetu publico. Vid. *can. 5. dist. 75.* Concil. *Nicaen. can.* 20. Tertul. *de coron. milit.* Hilar. *praefat. in Psalm.* Ambros. *Serm.* 62. August. *Epist.* 119. *cum Quoniam de consecrat. dist. 3. can. ult. dist.* 36.

3. *A quibusdam*] Ut Gallis.

4. *Ecclesia siquidem Romana, &c.*] D. Bernardus *Epist.* 174. Potho Presbyter Prumiensis *sub fin. lib. 3. de statu domus Dei.* Micrologus *cap.* 6. Nicol. de Clameng. *de festivitatibus.*

5. *Cum singulis diebus, &c.*] Ex Damasi instituto.

CAP. III.

Propter necessitatem alimentorum, licet diebus feriatis in honorem Dei opere servili intendere, maxime circa rem tempore perituram. h. d.

Idem *Triburien. Archiepiscopo.* f (*c. an. 1160. Roma in Germaniam.*)

f In plerisque Episcopo, non Archiepisc.
g Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. Arnald. Albert. in Rub. de haeret. lib. 6. quaest. 16. §. quintus error. n. 23. Covarruv. lat. l. 4. var. resol. c. 19. n. 4.

LIcet tam g Veteris, quam Novi Testamenti pagina septimum diem ad humanam quietem specialiter deputaverit: & tam eum, quam alios dies majestati altissimae deputatos, nec non natalitia sanctorum Martyrum Ecclesia decreverit observanda: & in his ab omni opere servili 6 cessandum: [*& inf.* u] Indulgemus 7, ut liceat parochianis vestris diebus Dominicis, & aliis festis (praeterquam in majoribus anni solemnitatibus) si alecia terrae se inclinaverint, eorum captioni ingruente necessitate intendere: ita quod post factam captionem Ecclesiis circumpositis, & Christi pauperibus congruam faciant portionem.

(u *Nec tamen, cui ab summum providente Ecclesiae est regimen commissum, super hoc, quod necessitas exegerit, Christifidelibus tenemur commodum providere, verum si quandam servilis opere, id est, actioni vel opere peccati publice & vitium, & vestimi quaerendo forte intendere contigerit, volumus ut cui Ap. sed. misericordia consueta subveniatur. Inde siquidem est, quod regio vestra, quae non multis frugibus abundat, mare, in quo populus vestrum consuevit habere sustentationem, flevibus solito effectum fuisse multorum relationibus cognoscentes; B. Petri auct. & Pauli, & nostra.*]

¶ Pith. 6. *Opere servili.*] *Canon 29. Concil. Laodicens.*
7. *Indulgemus, &c.*] *l. 2. C. hoc tit.* Sed abrogata est Novel. 54. Leonis Imperatoris, quia istius diei dehonestationis nulla rationabilis causa, ut in dicta Novella.

CAP. IV.

Tres septimanae, quibus canon prohibet fieri nuptias, ante festum Joannis Baptistae, non continuantur festo; sed intelliguntur de septimana Ascensionis cum duabus sequentibus.

Clemens h III. (*c. an. 1190. Romae.*)

h al. Caelestinus.
i Cap. 4. eod. tit. in 2. compil. Burch. l. 13. decr. c. 22.

CApellanus tuus, frater Episcope i, coram nobis ex parte tua proposuit, quod cum statuta canonica declarent nuptias tribus septimanis ante festum nativitatis S. Joannis Baptistae minime celebrari debere, quidam hebdomadas illas absque interpolatione continuandas intelligunt. Alii vero intersertum, & ipsas volentes facere intervallum, illud dicunt ob reverentiam festivitatis Pentecostes fuisse statutum, quae in septimanis istis solet intervenire quandoque. & sic a tribus diebus Rogationum ante Ascensionem Domini inchoantes, usque ad octavum diem post Pentecosten (illis hebdomadis computatis) illo tantum spatio temporis celebrari nuptias n non permittunt, earum celebrationem abinde nullatenus inhibentes. Quia ergo consuluit tuum, utra istarum opinionum potior videatur: † Nobis, & fratribus nostris apparuit, quod licet juxta Romanae Eccles. consuetudo, ut quocunque tempore matrimonium contrahatur, consensu intercedente legitimo de praesenti: quia tamen a Septuagesima 8 usque ad septimum diem l post Pentecosten celebrari nuptiae non sinuntur, & postea etiam tribus septimanis, vel pluribus, ante festivitatem sancti Joannis sine differentia celebrantur: posterior sententia melior, & subtiliori nititur ratione: & sive secundum canones a Septuagesima usque post octavas Paschae, sive juxta consuetudinem Ecclesiae Rom. usque post septimum diem festi Pentecostes (quod esset octava 9) nuptiae suspendantur, in Dominica, quae sequitur, & deinceps possunt licite celebrari.

n Vide Concil. Trid. sess. 24. in decr. de ref. mat. can. 11. & eod. sess. de refor. mat. cap. 10. & Conc. Laodicens. c. 52.
l al. septem dies, ut inf. post 7 dies.

¶ Pith. 8. *Quia tamen a Septuagesima, &c.*] *Caus.* 33. *quaest. 4. can. 8 & 10.*

9. *Quod esset octava.*] An ob festum Trinitatis quod die octava post Pentecosten colitur? non, octava superioris Pentecostes recolitur. Atqui supra cap. 2. non esse hoc ex consuetudine Romanae Ecclesiae dixit. Itaque mutatam oportuit, & Gallicanae ritum post receptum Romae.

CAP. V.

In feriis introductis in honorem Dei, & Sanctorum, nisi ob necessitatem, vel pietatem, judicium exerceri non potest, etiam de consensu partium: feriis tamen introductis favore hominum, partes renunciare possunt.

Gregorius IX. (*c. an. 1230. Romae.*)

m al. debeant.
n al. ita: cum duob. diebus, quae subsequuntur.

COnquestus est nobis: [*& infra.*] Quamvis non prorogari, sed expediri deceat m quaestiones, debet tamen judicialis strepitus diebus conquiescere feriatis, qui ob reverentiam Dei noscuntur esse statuti: scilicet Natalis Domini, sancti Stephani, Joannis Evangelistae, Innocentium, sancti Silvestri, Circumcisionis, Epiphaniae, 7. diebus Dominicae Passionis, Resurrectionis, cum 7. sequentibus. Ascensionis, Pentecostes, cum duobus n, qui sequuntur, Nativitatis Joann. Baptistae, Festivitatum omnium Virginis gloriosae, 12. Apostolorum, & praecipue Petri, & Pauli, beati Laurentii, dedicationis beati Michaelis, Solemnitatis omnium Sanctorum, ac diebus Dominicis, caeterisque solemnitatibus, quas singuli Episcopi in suis dioecesibus cum Clero, & populo duxerint solenniter venerandas, quibus solennibus feriis (nisi necessitas urgeat, vel pietas suadeat) usque adeo convenit ab hujusmodi abstinere, ut consentientibus etiam partibus, nec processus habitus teneat, nec sententia, quam contingit diebus hujusmodi promulgari. Licet diebus feriatis, qui gratia vindemiarum 10, vel messium ob necessitates hominum indulgentur, procedi valeat, si de partium processerit voluntate.

¶ Pith. 10. *Gratia vindemiarum.*] *l. 1. ff. eod. tit.*

DE ORDINE COGNITIONUM.

TITULUS X.

CAP. I.

Contra mulierem vendicantem aliquem in maritum, admittitur exceptio consanguinitatis: quae prius discutienda est, quam super matrimonio pronuncietur: & sufficit super ipso principali pronunciare. h. d.

Clemens III. *Alatrino Episcopo.* u c (*c. an. 1190. Romae.*)

u al. Aprutino. al. Alatano. al. Alen. al. Alteran.
b Cap. 4. eod. tit. in 2. compil.

INtelleximus a b, quod cum quaedam mulier peteret quendam in virum, testes ad suae intentionis assertionem induxit, per quos pars viri futurum sibi praejudicium metuens, exceptionem consanguinitatis objecit, ex qua intendit pe-

dit petitionem mulieris elidi: (☙ *inf.* a) Inquisitioni tuae taliter duximus respondendum, † quod cum exceptione probata quaestio principalis perimatur, ante est cognoscendum de ipsa, quam ad definitionis articulum procedatur: quo facto, virum ab impetitione mulieris (prout exposcit ratio juris) absolvas.

[a *Quia vero nos consulere voluisti, an prius de impedimento consanguinitatis sit agendum, quam super causa principali sententia proferatur.*

¶ Pith. 1. *Alatrino Episcopo.*] In Campania.

2. *Intelleximus, &c.*] Citatur hoc caput in *cap. 13. inf. de restitut. spoliat.*

CAP. II.

Si reus contra actorem spoliatorem spoliationem opponit, aut excipiendo, & tunc prius auditur, & ea probata respondere non cogitur: sed per hoc non restituitur, aut agendo, & tunc simul utraque quaestio terminatur, & ea probata restituetur.

Innocentius III. *Episcopo Narniensi.* c 3
(*c. an. 1206. Romae in Umbriam.*)

c *al. Narnensi.*
al. Novariensi.
al. Varicensi.
al. Marin.
d *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.*
e *Arrone.*

CUm dilectus filius d Abbas de Ferentino de nobilibus viris dominis de Arrone e deposuerit quaestionem, quod manu armata, & cum exercitu ad castrum monasterii accedentes, in praedis caetalium, & alijs damnificare dictum coenobium praesumpserint: de quibus justitiam sibi fieri postulabat. Et citra litis contestationem sub forma exceptionis fuit ex adverso responsum, quod per ipsius dolum, & violentiam castrum Strati amiserant: quod & progenitores eorum tenuerant, & ipsi possederant in quiete: sibi petentes prius restitui, quam petitionibus ipsius responderent, praesertim cum testes haberent praesentes, per quos intentionem suam incontinenti probare volebant. Verum ex parte Abbatis fuit taliter replicatum, quod ab eo restitutio peti non poterat, quia non fuerat spoliator, praesertim cum dictum castrum ad jus, & proprietatem sui monasterii pertineret: quod etiam pars adversa nullatenus denegabat. Unde & e verus dominus [ad quem ab alio res sua possessa revertitur etiam post tempora longiora] retentionem debebat commodum obtinere & judicium restitutorium contra spoliatorem tantum competere dignoscitur: (☙ *inf.* a] † Nos autem distinguendum esse credimus, utrum spoliationis quaestio ab eisdem nobilibus sit objecta in modum actionis ad restitutionem petendam, an in forma exceptionis ad intentionem adversarii repellendam. Cum ad in modum actionis proposita intelligantur mutuae petitiones sese tanquam diversae minime contingentes: et per hoc juxta regulam juris, qua dicitur: Qui prior appellat 4, prior agat, quae prius esset proposita, prius foret tractanda: quanquam in idem judicium ambae deductae, arctissimque tractatae, simul essent eadem sententia terminandae. Sed quoniam quaestio illa fuit ab eisdem nobilibus tantum in modum exceptionis objecta: interloquendo pronunciamus, ut probationes eorum super ipsa exceptione primitus audirentur, & ea probata legitime, Abbati non cogerentur respondere super petitionibus memoratis, donec restituerentur ab ipso: cum spoliatus spoliatori ante restitutionem non cogatur ullatenus respondere.

§. 1. Verum spoliatione in modum exceptionis tantum probata, non est per hoc restitutio facienda. Quemadmodum 5 si in modum exceptionis aliquod crimen testi objicitur, ut a testimonio repellatur, etsi crimen contra eum civiliter probatum fuerit, non ideo sibi poena infligitur ordinaria, sed ejus dumtaxat testimonio non creditur: quod ea ratione contingit, quoniam in ipsum accusatio non procedit. Testes etiam, quorum testimonium reprobatur, inter infames quasi ex falso testimonio non habentur.

[a *Pro damnis quoque illatis restitutio postulari non poterat, sed ad eadem debet actio competens intentari, alioqui cum etiam pars Abbatis damna gravissima sibi quereretur illata, prius restituenda fuerant, si propter hujusmodi esset restitutio facienda secundum tenorem regulae memoratae. Capitula quoque de restitutione facienda loquentia locum habere in criminalibus asserebant: quando & quis ab adversario spoliatur, & super re ipsa, quae spoliatus est, convenitur. Caeterum ex parte Abbatis regulam introductam adversa pars in mutuis petitionibus locum habere dicebat, cum causa vicissim tractata una possent sententia terminari. Cum vero pars aliqua petit restitutionem, vel aliquid sibi deberi proponit, & altera in modum exceptionis se asserit spoliatam, nec ante restitutionem suam nullatenus responsuram, de incidenti prius asserebat esse cognoscendum. Cum autem quae praevidimus, & alia quaedam praedicti Cardinal. nobis, & fratribus nostris fideliter retulissent.*]

¶ Pith. 3. *Narniensi.*] *Narniensi.*

4. *Prior appellat.*] Ex *l. 49. ff. de judic.*

5. *Quemadmodum, &c.*] Ex *l. Testes ff. de iis, qui notantur infamia.*

CAP. III.

Petenti haereditatem obstat exceptio nativitatis, quae prius debet coram Ecclesiastico Judice terminari. Hoc dicit secundum gloss. intelligendo, quod hic erat prius coram Judice seculari petita haereditas, & exceptum fuit de illegitimitate.

Honorius III. *Ludovico 6 Regi Francorum.* 7
(*c. an. 1224. Romae in Galliam.*)

f *Tamen.*

TUam non credimus 8 latere prudentiam, causam natalium Reginae Cypri 9, ad examen nostrum (utpote quae ad forum Ecclesiasticum pertinet) esse delatam 10. (☙ *infr.* a) Quia vero f antequam natalium causa terminata esset, 11 dependentem ex illa successionis causam incipere, nihil aliud esset, quam diversis processibus intricare negotium, & confusione quadam judicii ordinem perturbare 12: mandamus, quatenus si forte ab ipsa Regina 13 fueris super hoc requisitus 14, donec jam dicta causa natalium Apostolico judicio finem acceperit, patienter expectes. 15

[a *Unde clarae mem. Philippum Regem Francorum patrem tuum literis nostris curavimus praemonere, ut si forsitan Regina ipsa super successione Comitatus Campaniae quaestionem proponeret coram eo, non audiret eandem, quousque terminata esset praedicta causa natalium, ex qua illa noscitur dependere. Licet igitur; sicut videns patri tuo scripsimus, volumus Reginam ipsam in suis nostris petitionibus exaudiri.*]

¶ Pith. 6. *Ludovico.*] VIII.

7. *Regi Francorum.*] Illustri. Vide Joinvill. to. ea. Villan. *lib. 4. cap 54.* Vigner. *tom. 2. pag. 191. & 204.*

8. *Tuam non credimus.*] Ex *5. Collect. cap. 1. & 7. qui fil. sint legitim.*

9. *Reginae Cypri.*] Aaliz illustris Reginae Cypri.

10. *Esse delatam.*] Addit V. C. jamdudum.

11. *Terminata esset.*] V. C. *terminata sit.*

12. *Perturbare.*] Addit V. C. tuam quoque serenitatam praemonendam duximus, & rogandam quatenus, &c.

13. *Ab ipsa Regina.*] Addit V. C. vel ejus nuntio, seu quolibet alio.

14. *Requisitus.*] Addit V. C. eorum precibus.

15. *Patienter expectes.*] V. C. *aures regias non inclines.*

CAP. IV.

Agens possessoria recuperandae, non tenetur ante restitutionem suam spoliatoribus [nisi super quaestione spoliationis] respondere; potest tamen ab agendo repelli per exceptionem spoliationis. h. d.

Gregorius IX. (*c. an. 1235. Romae.*)

g *Vid. l. bona fides cum not. ff. depositi.*
h *al. opposita, in margine.*

SUper spoliatione conventus 16 adversus restitutionem petentem non est (nisi super quaestione spoliationis) si eum reconveniat, audiendus. Cum restitutionis petitio in hoc privilegiata noscatur, ut ipsam intentans non cogatur ante restitutionem spoliatoribus respondere g. Quanquam ab agendo (spoliatione ab eis in modum exceptionis h proposita) repelletur.

¶ Pith. 16. *Super spoliatione,*] *l. ult. in fin. C. de Compensat.*

DE PLUS PETITIONIBUS.

TITULUS XI.

CAP. Unico.

Poenis quatuor modos plus petendi, & poenas plus petentium.

Gregorius IX. (*c. an. 1234. Romae.*)

a *Vid. Jason in §. si quis agens, Instit. de act.*
b *Vid. l. 1. ff. de eo quod certo loc. in plus.*

COnsilium a providentia dici non potest, quod pecuniam tibi debitam, ante terminum ab adversario repetisti. Punitur enim importunitas plus petentium, si super petitione sua duxerint in judicio 1 persistendum: ita, quod qui repetunt 2 amplius sine causa, in expensis adversario condemnantur. §. 1. Qui autem plus loco, ad interesse tenentur b: pro eo quod utilitas adimitur debitoribus, quam haberent, si statuto loco solvissent. §. 2. Ei vero, a quo amplius tempore petitur, induciae duplicantur: nec litem incipiet, nisi ei solvantur expensae. §. 3. Tu quoque dubitare non credimus, quod causa plus petitur, cum aliquid in genere, vel sub alternatione debetur, & rem in specie, vel unum praecise peti contingit. §. 4. Re autem, si X. sint debita, & XX. repetantur. §. 5. Loco vero, cum quis non ubi convenit solvere; sed alibi convenitur. §. 6. Tempore quoque, cum ante diem, vel conditionem petitur quod debetur.

¶ Pith. 1. *Duxerint in judicio persistendum.*] Post litem contestatam. Nam ante licet petitionem corrigere *l. 3. C. de plus petit.*

2. *Ita quod qui repetunt, &c.*] Ex Paulo *lib. 1. sentent. & §. budio Instit. de exception.*

DE CAUSA POSSESSIONIS, ET PROPRIETATIS.

TITULUS XII.

CAP. I.

Causa possessionis, & proprietatis sub eodem Judice terminari debet: nec contra absentem est pronunciandum.

Gregorius Duci a Siciliæ. (c. an. 1590. Roma in Siciliam.)

SUsceptis b, (& inf. a) Legali provisione c decretum est tam c momenti, quam proprietatis causam, sub uno eodemque Judice debere cognosci d. Nec nos contra inauditam partem aliquid possumus diffinire.

(a *Magnitudinis vestræ epistolas contristati sumus*, &c. quæ sunt impressa in Registro Gregorii.)

¶ PITH. 1. *De causa possessionis, & proprietatis.*] V. C. *de Judicio possessorio, & petitorio.*

2. *Legali provisione*] *l. ordinarii C. de rei vindicat.* & *§. nulli C. de Judic.*

a *al. Felici Gregor. VII. Registri sui. 2. epist. 98. sive 300.*
b Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.
c *al. momentaneæ possessionis: sed in Registr. Gregor. est momenti.*
d *Vid. l. 1. & per totum tit. ff. de quib. reb. ad eumdem judic. eatur.*

CAP. II.

Si actum est possessorio, & petitorio, potest Judex receptis probationibus super utroque, prius discutere probationes super possessorio, & illud terminare. h. d.

Celestinus III. (c. an. 1195. Romæ.)

AD ultimum interrogati fuimus e, si Judices deputati, ut de possessione, & proprietate cognoscant 3, gravibus partium sumptibus parcere cupientes, de utraque commixtim audiant allegationes, pariter & testes admittant f: deinde prius audiant attestationes de possessione, & pronuncient secundum tenorem illarum, utrum licite hoc agatur. † Nos autem (cum hoc sit in jure civili expressum) quod licite possit fieri, respondemus.

¶ PITH. 3. *De possessione, & proprietate cognoscant.*] Symmachus *lib. 10. Epist. 41.* Constitutio Judicibus tribuit copiam, non imponit necessitatem, ut quoties de possessione judicant, continuo, si casus tulerit, etiam de jure cognoscant.

e Cap. un. eod. tit. inu. compil.
f *accipiant.*

CAP. III.

Si spoliatus possessorio, & petitorio simul agens, possessionem, & spoliationem probat, sed non dominium seu proprietatem, obtinet in possessorio, sed succumbit in petitorio.

Innocentius III. *Archiepiscopo* 4, *& Canonicis Sutrinis.* (c. an. 1206. Romæ in Tusciam.)

CUm Ecclesia Sutrina pastore g vacaret 5, vos convenientes in unum, & (sicut moris est) Spiritus Sancti gratia invocata, pastorem unanimiter elegistis, petentes ipsius electionem a sede Apostolica confirmari. Verum Clerici conventualium Ecclesiarum civitatis ejusdem consequenter suam deposuere querelam, quod cum in Episcoporum electionibus ipsi, ac prædecessores eorum consueverint interesse, vos eis renitentibus, & exclusis, ad electionem procedere præsumpsistis: quam ob hoc non confirmari, sed infirmari potius postulabant. Partibus ergo apud sed. Apost. constitutis, in auditorum præsentia testes utrinque producti fuerant: & eorum depositionibus publicatis, pars Canonicorum per testes a se introductos intentionem suam (quod ad eos tantum spectaret electio) sufficienter dicebant h esse probatam: parte Clericorum nihilominus asserente, quod per dicta testium, quos produxerant, & ipsi assertionem suam (quod electioni Pontificum interesse deberent) plenius probavissent: per quæ constare dicebant, eos electionibus trium Episcoporum (qui Ecclesiæ Sutrinæ ultimo & immediate præfuerunt) cum Canonicis cathedralis Ecclesiæ affuisse, vocemque habuisse cum aliis eligendi. † Nos igitur (quoniam deprehendimus testes vestros in perhibendis testimoniis varios extitisse, atque adversus fidem attestationis suæ coram auditoribus vacillasse 6, & quod negativam quodammodo astruere satagebant, probare volentes jus electionis ita i ad vos spectare, quod ad adversarios minime pertineret: per testes vero adversæ partis fuit sufficienter ostensum, quod in trium Episcoporum electionibus, de quibus præmissum est, Clerici præsentes affuerint, & vocem habuerint eligendi) præmissam electionem factam eis contradicentibus, & exclusis, decrevimus irritandam, Clericos sæpe dictos in eam quasi possessionem, quam ante controversiam motam habuerant, reducentes. Verum quoniam in quæstione prædicta quicquid juris utraque pars in electione habebat, deductum in judicium videbatur, cum jure civili 7 sit cautum, id venire in judicium, non solum, de quo actum est ut veniret, sed id non venire, de quo nominatim actum est, ne veniret, & secundum statuta canonica electiones Episcoporum ad cathedralium Ecclesiarum Clericos regulariter pertinere noscantur, nisi alibi secus obtineat de consuetudine speciali: nos ab eo, a quod Clerici antedicti se inter eligentes Sutrinos Episcopos probaverunt tertio extitisse, jus eligendi propter brevitatem temporis usque ad præscriptionem legitimam non producti, sibi acquirere potuerunt, & actore non probante, qui convenitur, & si nihil præstiterit, obtinebit: ab eorum impeditione super electionibus faciendis vos duximus absolvendos, prædictis Ecclesiarum Clericis super hoc perpetuum silentium imponentes.

¶ PITH. 4. *Archiepiscopo.*] *Archipresbytero.* Extat *lib. 2. Epist. 183.*

5. *Pastore vacaret.*] Vide Naucler. *pag. 877.* Ursperg. *pag. 306.* Vigner. *tom 3. pag. 209.*

6. *Vacillasse.*] *l. 2. ff. de testib.*

7. *Jure civili.*] *l. Solemus, ff. de Judic.*

g Cap. v. eod. tit. in 3. compil.
h *Dicebat.*
i *al. ita quidem.*
a *Hujus periodi sensus: Clerici Conventualium Ecclesiar. quamvis tribus Episcoporum electionibus interfuerint, non tamen acquisiverunt jus eligendi: quoniam nondum legitimo tempore id jus præscripserant.*

CAP. IV.

Idem dicit quoad intellectum, quod decretalis supra proxima.

Idem Canonicis de Bethlehem. (c. an. 1206. Roma in Palæstinam.)

CUm super l electione 8 Bethlehemitan. Ecclesiæ inter R. Subdiaconum nostrum, & P. Canonicum sepulchri dominici quæstio verteretur, utroque se pro electo gerente: cum prætextus Subdiaconus a Patriarcha Hierosolymitano fuerit confirmatus: (& infra. m) Eum, m qui se probaverat per secularem potentiam spoliatum, restituendum decrevimus, justitia mediante. Verum quoniam tam possessorium, quam petitorium deductum fuerat in judicium, & tam restitutionis, quam electionis quæstio plenius agitata, & constitit nobis electionem neutriusque manus canonicam extitisse, (cum Judex 9, de qua re cognovit, pronunciare n debeat) utramque duximus sententialiter irritandam. n

(a *Alter vero favorem Regium* 10 *obtinuerat*, eis *dil. f. p. Basilicæ 12. Apostolorum S. tit. S. Stephani in monte Cælio Presbyterum, & G. S. Mariæ in porticu Diac. Card. dedimus auditores. In quorum præsentia receptis utrinque testibus, & eorum depositionibus publicatis, quæ hinc inde allegata fuerunt, nobis, & fratribus nostris retulerunt fideliter, & prudenter. Nos vero tam per relationes Cardinalium, quam per gesta de causa meritis sufficienter instructi, communicato fratrum nostrorum consilio sunt dictum Sub. R.*]

¶ PITH. 8. *Cum super electione.*] Junge *cap. 2. inf. de Confess.* Extat in *1. collect. Decretalium Innoc. III.* a *Rainerio compos. tit. 27.*

9. *Cum Judex.*] Ex *l. 74. ff. de Judic.*

10. *Favorem Regium.*] Guidonis Regis VIII. & ultimi Hierosolymitani.

l Cap. u. eod. tit. in 3. compil.
m *al. Et quia se probaverat. al. ita: Eum quem se probavit.*
n *In Cod. Barb. de eo pronunciare, &c.*
n *Reliqua pars hujus c. est infra, de confess. c. 2.*

CAP. V.

Qui agit de proprietate, ante conclusionem causæ possessorio adipiscendæ, vel recuperandæ agere potest: post conclusionem vero, & ante sententiam hoc non potest, nisi justa causa subsit.

Idem Episcopo Nivernien. p 12 (c. an. 1204. Roma in Galliam.)

PAstoralis q officii [& infra. a] Sane (sicut intimasti) contingit aliquando, ut aliquis, qui se asserit spoliatum, suum trahit spoliatorem in causam, inter ipsa juris auspicia requisitus, quo malit experiri judicio, litem proprietatis ingreditur, de illata sibi violentia nullam faciens mentionem: cum autem fuerit in causa processum, novum judicium super possessorio petitur inchoari: (& infra. ß) Consultationi tuæ taliter respondemus, quod possessorium quidem judicium, quod de recuperanda, seu adipiscenda possessione proponitur, antequam renunciatum sit, aut conclusum in proprietatis judicio primitus instituto, agi potest ab eo, qui rem cœperit vendicare. Cum legali sit provisione statutum 13, eum, qui fundum vendicaverit ab eo, cum quo interdicto unde vi potest experiri, pendente judicio interdictum posse nihilominus intentare: alias possessoriæ judicium in suo robore duraturis, quæ vendicationem dominii, seu actura præcedunt. Si vero renunciatum fuerit, vel conclusum, ut jam possit causa proprietatis definitivæ sententiæ calculo terminari: (ne lites litibus inveleentur, & via possit fraudibus aperiri) causa non decisa, possessorio non erit utendum. Nisi Judex, qui de causa cognoscit, hoc ipsum ex justa viderit causa expedire. r Puta cum ex perspicuis indiciis 14 facile arguitur iniquitas invasoris, & spoliato casu, seu malitia probandi dominium subtraxerit facultatem. † His igitur, & aliis causis inspectis [quæ contineant æquitatem, aut juste moverint animum judicantis] postquam etiam conclusum fuerit, posse agi possessorio judicio non negamus.

[a *Debitum solicita mente prosequeris, cum justitiæ, & zelo successor super dubiis juris articulis per Ap. sed. oraculum, a qua tuæ pendet jurisdictionis auctoritas, responsum humiliter expetis, & devotus expectas, ne forte novæ oppositionum varietas, aut juris expositio varia novitatis distinctio, non juris effectum pariat, sed justitiæ defectum potius inducat.*]

[ß *Quod*

p *Nivernensi.*
q Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.
r *Vide l. dolum. & cum gloss. 1. & not. C. de dolo.*

[β Quod non videtur in possessorio renunciare indicio, qui rem tempore vindicare. Ex adverso resistitur, qui dum querelam proprietatis sponte proposuit, prajudicium sibi fecit in quastione possessionis, qua secundum ordinem juris prius proponi potuit, & debuit terminari: quid igitur in his statuendum sit, tu s. requisivit. Nos autem.]

¶ Pitu. 11. *Episcopo Novonien.*] Noviomensi. Extat l. 5. epist. 40.

12. *Renunciatum sit, aut conclusum.*] Ex Novella de testibus.

13. *Legalis sit provisione firmatum.*] L. cum fundum, §. ult. ff. de vi & vi armata, &c. cap. 36. ff. de testib.

14. *Ex perspicuis indiciis.*] Ex l. dolum, C. de dolo.

15. *Quod non videtur, &c.*] Ex l. 12. §. nihil commune, ff. de acquirend. poss. ff. qui §. loquitur de interdicto uti possidetis, quod est retinenda.

CAP. VI.

Si petitorio, & possessorio simul est actum, una sententia terminatur, & premittitur possessorium in terminando: sed in exequendo pravalet petitorium.

Idem *Episcopo sancti Andrea.*

a Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.

t Vide l. etiam ff. de minort. per Barr.

CUm dilectus: s (& *infra.*) Ad quartum breviter respondemus, quod cum super possessorio, & petitorio simul est actum: utrumque una sententia debet terminari r. Sed licet in pronunciatione sit possessio præmittenda, in executione tamen debet proprietas prævalere.

CAP. VII.

Adjudicatur illi beneficium 16, qui probavit collatorem suum fuisse in possessione conferendi collationis tempore: per hoc tamen non prohibetur succumbens agere de proprietate juris conferendi cum ipso collatore. hoc ault tota litera.

Idem *Veronen. Episcopo.* (*c. an.* 1205. *Roma in Dalmatiam.*)

u Omissis multis intellectibus hujus c. de quib. late Doctor. i hoc loco bis mihi videtur satis aptus, quamvis Archidiaconus per Episcopum esset electus.

CUm olim u quæstio, quæ inter Archidiaconum ex una parte, & Archipresbyterum, & Canonicos Vincentinæ Ecclesiæ ex altera: (& *infra.*) Quoniam per attestationes nobis constitit evidenter, quod ab Episcopis Vincen. Archidiaconatus ipse sine reclamatione aliqua Canonicorum, duobus Archid. continue [qui ante ipsum extiterant] fuerat assignatus. & quia Canonici prædicti Judices recusare minime debuerant, cum causa prædictis Judicibus fuisset delegata, de utriusque partis Procuratorum assensu, prædictum Archidiaconatum eidem per diffinitivam sententiam adjudicare curavimus: Canonicis Vincen. perpetuum silentium imponentes: reservata tamen eis quæstione proprietatis super collatione Archidiaconatus ipsius, si forte super hoc contendere voluerint adversus Episcopum Vincent. cum res inter alios acta non debeat eis præjudicium generare.

¶ Pitu. 16. *Adjudicatur ille beneficium.*] Ex 4. *Collect. sub tit. de offic. Delegat. cap.* 1.

CAP. VIII.

Si petens rem in una causa succumbit, ex alia causa petere poterit. hoc dicit, quoad literam. *Vel sic: Petenti rem jure dominii possessionem probare non sufficit.* hoc dicit, quoad titulum.

Honorius III. *Abbati S. Cypriani* 17 *Torcel. diœcesis, &* 18 *S. Mariæ novæ de Venetiis* 19. (*c. an.* 1220. *Roma in Lombardiam.*)

x l. cum quid, ff. si cert. petat.

IN causa, quæ inter Patriarcham Granden, 20 ex una parte, & Abbatem, & Conventum monasterii sancti Georgii de Venetiis 21, super subjectione ipsius monasterii, ex altera vertebatur: invenimus pro eodem Patriarcha probatum, quod inter alia Abbas quandoque ivit ad ejus Synodum L. solidos Venetorum ei per plures annos exsolvens x: (& *infr.* α) Ad hæc cum de præmissis L. solidis, quos petiit ad subjectionis indicium, a Patriarcha sit actum per sententiam diffinitivam, quam super hoc contrariam reportavit: ei non adimimus (si alio jure de ipsis experiri voluerit) potestatem.

[α *Probatum vero pro Episcopo invenimus, quod ejusdem monasterii confirmavit Abbates, qui eidem obedientiam, & reverentiam impenderent. Abbates etiam ejusdem monasterii ad Synodum veniebant Episcopi, & idem ad eosque invitatus recipiebatur processionaliter cum solemnitate prædicta, ut similiter invitatus in festo beati Georgii procurationem recipiebat ibidem, quem in barcha sua in festo purificationis B. Virginis conducebant. Cum autem in his primo possessorio egerint Patriarcha, & Episcopus* 22 *memorati, nec non ad possessionem, vel quasi restitutionem prædictorum: quia hinc inde premisso nobilominus actum fuit. & utraque pars totum jus suum videretur in judicium deduxisse: nos ipsis prædecess. n. privilegiis, monasterium ipsum de fil. n. cons. liberum esse decrevimus, & immediate ad Rom. Eccles. pertinere. Illud in præmissis, quæ jurisdictionem, & subjectionem respiciunt, ab impetitione dictorum Patriarcha, & Episcopi absolventes, non obstante possessione circa prædicta probata: cum non docuerint se tanto tempore* Pars II.

talia percepisse, quod per hoc libertatis privilegiis fuerit derogatum: reservamus tamen Episcopo supradicto, quæ sibi circa chrisma, oleum sanctum, ordinationes Clericorum, & quædam alia, quæ in eisdem privilegiis specialiter reservantur.]

¶ Pitu. 17. *Sancti Cypriani.*] Cyprians de Muriano, Ordinis S. Benedict.

18. &] & Abbati.

19. *De Venetiis.*] Addit V. C. & Prioribus.

20. *Granden.*] Graden. addit V. C. & Episcop. Castellan.

21. *Sancti Georgii de Venetiis.*] Sancti Georgii majoris Venetiarum, Ordin. S. Bened.

22. *Episcopus.*] Castellanus.

DE RESTITUTIONE SPOLIATORUM.

TITULUS XIII.

CAP. I.

Adversus restitutionem petentem non est audiendus reus de proprietate opponens, nisi actore consentiente.

Gregorius IX. S. *Episcopo Constantinop.* 1 (*c. an.* 1232. *Roma in Thraciam.*)

a Cap. 7. eod. tit. in 1. compil.

b Philagrius, alit. Phlavius.

c In C. Bar. ab Ecclesiæ vestra.

LIcet multum: a (& *infra.*) Conquestus est nobis Philasius b civis, ejus campum ab Ecclesia c hominibus irrationabiliter occupatum. Quod si ita est, quanquam ante omnem contentionem possessio ei debuerat violenter ablata restitui: tamen quia Evantus Diaconus ipsius Ecclesiæ consentiente illo constituit se legitime probaturum, dictum campum ejusdem Ecclesiæ juris esse, veritatem inquire: & si hoc probatum fuerit, hunc dicendum est, ut a sua intentione discedat. Alioquin res ei ablata reddatur.

¶ Pitu. 1. *Episcopo Constantinopol.*] *Constantio Mediolanensi Episcopo.*

2. *Philasius civis.*] *De quo & in cap. 4. sup. de caus. b.* quod cum hoc conjungendum est.

CAP. II.

Petenti restitutionem beneficii non obstat renunciatio facta post spoliationem, quia præsumitur non spontanea. Et forsan addidi, quia præsumitur non spontanea. quoniam etsi probaretur spontanea, deberet obstare talis exceptio, vel renunciatio in beneficialibus.

Alexander III. *Vigorn. Episcopo.* (*c. an.* 1180. *Roma in Angliam.*)

d Post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 22. c. 1. & c. 2. eod. t. in 1. comp.

SOlicite cures d perquirere, quo tempore H. renunciavit Ecclesiæ, & si tibi constiterit eum spoliatum, eum eidem Ecclesiæ renunciasse: contra eum testes alterius partis, de juramento, & renunciatione sponte facta [antequam restitutus fuerit] non admittas 3. quia non est verisimile, quod sponte juri suo renunciaverit, qui renunciat spoliatus. Sed testes ejusdem H. quibus intendit se probare, quod violenter prædicta Ecclesia fuerit spoliatus [dummodo idonei sint] recipere non postpone.

¶ Pitu. 3. *Antequam restitutus fuerit, non admittas.*] D. Bernardus, *epist.* 126. Quis unquam spoliatus causam ingreditur? nec leges profecto cogunt, nec canones. Vide A. August. *in cap. 3. de dol. & contumac. Collect. 1. lib. 2.*

CAP. III.

Petens restitutionem beneficii non auditur, etiamsi spoliationem probet, si probatur eum sponte illud beneficium prius resignasse.

Idem 4. (*c. an.* 1180. *Roma.*)

e Post Concil. Later. p. 22. c. 2. & c. 2. eod. tit. in 1. compil.

f l. si quis vi, ff. de acquir. poss.

g sed spontanea voluntate.

ACcepta e quæstione P. Clerici (quod violenter fuerat Ecclesia spoliatus) vobis dedimus in mandatis, ut si hoc constaret, eam sibi restitui faceretis. Quo cognito, responsum est ab adversario, id non debere proficere, eo quod spontanea voluntate coram Eboracen. Archiepiscopo Apost. sed. Leg. præscriptam Ecclesiam f abjurasset 5: (& *infra.* α) Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quod præfatus P. nullo metu, vel ei coactus, sed spontanea g prælibatam Ecclesiam taliter abjuraverit: ei super hoc perpetuum silentium imponatis.

[α *Quia vero non scripsimus idioia, sed discretis personis, & nostrum est discernere, quid ratio dictet, præsentium auctoritate dis. m.*]

¶ Pitu. 4. *Idem.*] Decano Lincolniensi, & Abbati de Rivalis. Sigebert. 1131. Rhievalla Eboracensi, diœces. Bale. 208. 213. Camden. 420.

5. *Ecclesiam abjurasset.*] Ante spoliationem scilicet, ut & in cap. 2. eod. tit. in 2. Collect.

CAP. IV.

In interdicto de retinenda succumbit reus ipsius abjuratione probata, h. d. quoad titulum.

Idem *Vigoren. Episcopo, & Helien. Archid.*
(*c. an. 1180. Roma in Angliam.*)

h *Post Concil. Lat. 3. p. 22. c. 4. & c. 4. eod. tit. in 1. compil.*
i *al. Peleren.*
n *ita super ea de causa: in mul. tis antiq.*

AUdita querela T. Clerici h 6, quod H. persona Ecclesiæ de Sander 7, ipsum super Ecclesia sua de Peleo. i 8 indebite molestaret, Londonen. Episcopo, & tibi, fili, Archid. dedimus in mandatis, ut si vobis constaret, quod prædictus H. alterius Ecclesiæ personatum haberet, vel juramento spontaneo prædicto firmaverit, se memorato T. n super eadem Ecclesia quæstionem de cætero non moturum; ob ejus molestia super hoc compesceretis eundem: [*& infra.* a] Cum vero vobis plenius constitisset, dictum H. non solum Ecclesiæ alterius personatum habere, sed etiam spontanea voluntate Ecclesiam de Pelen. in perpetuum abjurasse; prohibuistis eidem, ne dictum T. super hoc de cætero molestaret. Licet autem nuncius ejusdem H. posteriores literas impetraverit, formam etiam continentes, quod non obstantibus literis a parte altera impetratis, revocari deberet, si quid immutatum esset in causa, postquam idem nuncius iter ad nos arripuerit veniendi; quia tamen non intelleximus, nec intelligi debuit, ut revocaretur, quod per vos factum esset ex auctoritate literarum nostrarum, sed si quid præsumptione, vel violentia l immutatum esset: † mandamus, quatenus sententiam, quam protulistis ante posteriorum literarum receptionem, occasione ipsarum nullatenus revocare tentetis: & si contra sententiam illam aliquid statuistis, studeatis id sublato app. obstaculo revocare. Si vero post receptionem sequentium literarum sententia lata fuerit, ea non obstante, juxta tenorem ipsarum, appell. postposita procedatis.

l *innovatum.*

(*a Postmodum vero nuncius præfat. H. ad præsentiam nostram accedens constanti nobis assertione proposuit, quod per violentiam idem H. eadem Ecclesia spoliatus fuerit, & ideo ad vos nostras literas impetravit: ut si constaret vobis veritate cognita ipsum H. spoliatum esse, cum idem renunciaverit Ecclesiæ 9, contra ministeriet alterius partis de juramento, & renunciationi spontanea facta nullatenus resisteretis, sed testes potius H. quibus intendebat posse probare, quod violenter prad. Ecclesia spoliatus fuerit, dummodo sint idonei, non differatis recipere, & secundum eorum depositiones, vel demonstrationes, & rationes, & allegationes hinc inde productas in causa ipsa app. rem. quod justum est judicetis, non obstantibus literis nostris, si quæ aliæ ab alterutra parte impetratæ fuissent, aut forma, quam expressimus in aliis literis super hoc impetratis. Addimus insuper, quod si super causa ipsa aliquid esset mutatum, postquam nuncius prædicti H. tunc iter arripuit ad nostram præsentiam veniendi, totam causam ante ingressum principalis causæ contradictione, & appell. rem. in eum statum reduceretis, in quo fuisse dignoscitur, cum nuncius prædicti H. est iter ipsum aggressus: nisi forte interim idem H. cum altera parte spontanea voluntate posset super Ecclesia ipsa convenire. Nunc autem ex literis prædicti Episcopi, & tuis, fil. Archid. nobis innotuit, quod vos priorum literarum tenorem secuti, partes debita solemnitate citastis.*)

¶ PITH. 6. *Clerici.*] V. C. addit, Karissimi in Christo filii nostri illustris Senatorum Regis.

7. *De Sander*] *de Sandera.*

8. *Pelen.*] *Perelen.*

9. *Renunciaverit Ecclesiæ*] *sup. cap. 2.*

CAP. V.

Petenti restitutionem beneficii quæstio institutionis non canonicæ referri non potest.

Idem *Brixien. 10 Episcopo.* (*c. an. 1180. Roma in Lombardiam.*)

m *Post Concil. Lat. sub Alex. III. p. 20. c. 5. & C. 5. eod. t. in 1. comp. Amon. Gabr. com. conc. sit. de restit. spol.*

IN literis m tuis: [*& infra.*] Super illa quæstione, videlicet cum quis dicit se de possessione violenter ejectum, & adversarius dicit, eum non fuisse canonice institutum: respondemus, prius de violenta ejectione, quam de canonica institutione agi debere: quia prædo etiam est secundum rigorem juris restituendus 11.

¶ PITH. 10. *Brixien. Episcopo.*] *Lexoviensi.* al. *Ruciensi*, sive *Bricensi*, forte *Exoniensi Episcopo*. Bartholomæi Exoniensis Episcopi meminit Vestmon. pag. 46. nisi quis malit. Idem *Lexoviensi*. Junge *cap. 9. sup. de offic. deleg.*

11. *Secundum rigorem juris restituendus.*] *L. 1. §. qui a me, ff. unde vi. L. ult. ff. de acquir. possess. L. 10. C. de donat. inter vir. & uxor.*

CAP. VI.

Non obstat exceptio criminis agenti interdicto unde vi, vel quod vi, aut clam.

n *al. Lexoviensi.*

Idem *Exonien.* n 12 *Episcopo.* (*c. an. 1180. Roma in Angliam.*)

o *Post Conc. Lat. p. 22. c. 6. & C. 6. eod. t. in 1. comp.*

ITem cum quis o dicit, se de possessione violenter ejectum, vel adversarium clam possessionem intrasse, & adversarius ei crimen objicit, ut eum a sua intentione repellat: non occurrit nobis, quod illius objectio admitti debeat p, vel principalis causa propter hoc executio retardari: quoniam criminaliter adversus eum ante restitutionem agere non potest, cum præsumatur ejus existere inimicus.

p *Vid. l. qui ad nundinas. §. clam possidere. cum l. seq. per Bart. ff. de acquir. poss.*

¶ PITH. 12. *Exonien. Episcopo.*) *Lexoviensi Episcopo*, seu *Bricensi*.

CAP. VII.

Spoliatus etiam a Judice juris ordine prætermisso, ante omnia restituatur.

Idem *Cantuar. Archiepiscopo.* (*c. an. 1160. Roma in Angliam.*)

q *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.*
r *Cornefort.*

COnquerente q nobis Renaldo Clerico accepimus, quod ipsum Ecclesia de VVefort r 13 sine judicio spoliasti. Quia vero jam non decet honestatem tuam, Clericos tuæ jurisdictionis sine manifesta causa, & rationabili suis beneficiis spoliare, quibus teneris paterna provisione consolere: mandamus, quatenus, si est ita, prædicto Clerico præfatam Ecclesiam cum redditibus inde perceptis 14 restituas, & in pace eam possidere permittas. Restitutione autem facta, si quid adversus eum super præscripta Ecclesia proponere volueris, coram Exon. Episcopo delegato a nobis per te, vel per sufficientem responsalem tuum cum eodem R. ordine judiciario poteris experiri.

¶ PITH. 13. *Ecclesia de Vvefort.*] *Ainesford.* Math. Paris *pag. 133.*

14. *Inde perceptis,*] vel quos ille percipere potuit ex eo die, quo spoliatus est, *L. 4. Unde vi, & cap. 11. inf.*

CAP. VIII.

Restituitur conjunx viro probanti desponsationem, & copulam, & de ipsius impunitate caventi, nisi magna sit viri sævitia.

Idem *Ambian. & Belvacens. Episcopis.* (*c. an. 1160. Roma in Galliam.*)

s *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.*

EX transmissa s nobis: (*& inf.* a) Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quod præfata mulier prædicto militi legitime desponsata fuisset, & ab eo cognita, ipsam ei restitui faciatis, recepta tamen sufficienti cautione, quod illi non debeat aliquod malum inferre. Si autem capitali odio 15 ita mulierem vir persequitur, quod merito de ipso diffidat, eisunt probæ, & honestæ mulieri usque ad causæ decisionem custodienda studiosius committatur, in loco, ubi vir, vel parentes ejus mulieri nullam possint violentiam t inferre.

t *molestiam.*

(*a Quia nobis de veritate constare non potuit, causam experientiæ vestræ duximus committendam. F. v. p. a. f.*)

¶ PITH. 15. *Si autem capitali odio, &c.*] Vide cap. 14. *inf. de sponsal. & l. 3. §. ult. ff. de lib. exhib.*

CAP. IX.

Per solutionem pensionis rei donatæ factam donatario cum auctoritate donatoris, acquiritur illi donatario rei donatæ possessio. adeo, quod si ab illa expellitur, per interdictum recuperandæ agere poterit.

Idem *Exon. Episcopo, & Abb. de Herford.* 16 (*c. an. 1160. Roma in Angliam.*)

u *Cap. 4. eod. tit. in 2. compil.*
x *al. Borillis.*
al. Basillis.
al. Boreif.
al. Borcellis.
y *al. proficeret.*

CUm venissent u ad nos B. Canonicus sanctæ Trinitatis x de Hasul 17 a suo Priore, & Capitulo destinatus, in audientia nostra proposuit, quod cum Eboracensis Archiepiscopus Ecclesiam de N. eis concessisset 18, & per scriptum proprium confirmasset, ita quod post decessum G. 19 Clerici (qui præfatam Ecclesiam tunc tenebat) usibus eorum omnibus modis proficeret y, & interim auctoritate ipsius 20 Archiepiscopi idem G. ipsis Canonicis annuam solveret pensionem: [*& inf.* a] † Respondemus, quod si præfati Canonici de prædicta Ecclesia, auctoritate ejusdem Archiepiscopi, vivente Clerico perceperunt annuam pensionem: eo mortuo, quamvis auctoritate ejusdem Archiepiscopi non quæsierunt, vitiose tamen non sunt possessionem ingressi: cum (sicut cautum est 21) & ipsi possideant, cum nomine possidetur.

[*a Nos postmodum etiam ipsam concessionem, scripto ipsius Archiepiscopi diligenter inspecto, auct. Apost. duximus confirmandam. Mortuo autem præfato Clerico jam dicti Canonici, licet per ipsum Archiepiscopum non fuissent in possessionem Ecclesiæ prædictæ inducti, tamen de concessione, & confirmatione nostra plurimum confidentes, Ecclesiam ipsam, ne a quodam Clerico turbaretur, qui eos super eadem Ecclesia nitebatur fatigare, sunt ingressi. & tam contra ipsum Archidiac. a quo gravari timebant, quam contra præfatum Clericum ad n. audientiam appellaverunt. Ipse vero per duos de fratribus suis appellationem factam prosequentibus, supradictus Archidiaconus bladum, & omnia bona Ecclesiæ, quæ præfatus G. Clericus suus moriens ibidem reliquit, fecit, quod vix credere possumus, invitis prædictis Canonicis asportari. & infra. Magister vero M. & A. nuncii ejusdem Archidiaconi, qui præsentes aderant ipsum super his instanter excusaverunt, & adjecerunt Archidiac. jam prædicto per præfatos Canonicos gravem*

gravem injuriam irrogatam. Quia si ab ipse literas concessionis habuissent, ipsius auct. postmodum contempta, per se ipsos in possessionem ingredi 22 non debevent. Nos aeque)

¶ Pith. 16. *Herford.*] *Ferdensi.*

17. *Hasul.*] *Barion. seu Barel.*

18. *Ess concessisset.*] *Capanule concessisset.* Vide c. 4. *inf. de donat.*

19. *Post decessum G.*] Addit V.C. de Pontino.

20. *Auctoritate ipsius Archiepiscopi?*] Addit V.C. qui eandem unde prafectum G. præstabat: vel certe consensu ipsius G. accedente: alioquin enim obligari de novo invitus non potuit. *Cap. prohibemus inf. de censib.*

21. *Sicut contum est.*] *L. quod meo, ff. de acquir. possess.*

22. *Per seipsos in possessionem ingredi.*] *Cap. Pastoralis, inf. de privileg. L. fundi, ff. de acquir. possess.*

CAP. X.

Si Actore agente petitoria rem super eadem re deducit possessorium, proceditur in solo possessorio, suspenso petitorio.

Lucius III. G. *Archidiacono, & I. Presbytero* 23 Turonen. (*c. an. 1180. Roma in Galliam.*)

a Cap. 8. eod. tit. in 1. compil.

EX conquestione B. mulieris a ad nos noveritis pervenisse, quod cum C. miles eam sibi matrimonium copulasset, & maritali affectione pertractans ex ipsa filiam suscepisset, sine judicio Ecclesiæ a se removit eandem: & de accusando super consanguinitate matrimonio, remoto appellationis obstaculo, literas ad Judices 24 impetravit. cumque eam priusquam a Judicibus mulier citaretur, per diœcesanum Episcopum virum sibi restitui petisset, & ob hoc ad nos proprium nuncium destinasset: demum coram prafatis Judicibus constituta, modo per se, modo per Procuratorem, ante ipsius causæ ingressum, & post, virum sibi restitui postulabat. Judices vero restitutione denegata (quod fieri non debuit) in principali negotio procedere voluerunt a: unde ipse nostram audientiam appellavit; [& infra. ∞] Mandamus, quatenus si ita est, mulieri virum restitui faciatis, quæ post appellationem b ipsius acta sunt, in irritum revocantes: postmodum super matrimonio causam audiatis, & fine canonico terminetis.

a Hic legitur, volverunt, quod repugnat & sensui, & seriei hujus cap. nam cum Judices restitutionem negassent, & de facto procederent, ipsa appellavit.

b vide ad hoc Abbat.

(*a Quia ergo injuste gravatis Apostolicum debemus patrocinium impertiri, dist. v. p. 4. f.*)

¶ Pith. 23. *Presbytero.*] *Archipresbytero*, alias *Capicerio*, Gallice Chevecier, vel Canonico. Hæc Decretalis citatur integra in *cap. 13. inf.*

24. *Literas ad Judices.*] V.C. ad Decanum Aurelianensem, & Abbatem S. Evurtii. Sic igitur ea taxis tribus benefic. Ord. S. Bened.

CAP. XI.

Violentus rem cum fructibus, etiam qui percipi potuissent, restituere, damna resarcire, & de injuriis satisfacere compellitur.

Cælestinus III. (*c. an. 1192. Romæ.*)

c Cap. 5. eod. tit. in 2. compil.

GRavis c ad nos querela: [*& inf.*] Mandamus, quatenus si vobis constiterit de præmissis, prædictum Archidiaconum 25 ablate prænominati 26 monasterii fratribus cum integritate restituere, damna plenaria resarcire, & de illatis injuriis competenter satisfacere compellatis d: provisuri, ut non tantum fructus a novo, & violento possessore perceptos, sed quos (si eas possidere fuisset licitum) possessores veteres percepissent, reddi faciatis eisdem.

d vid. l. 1. §. qui autem cum §. seq. ff. de vi & vi armata.

¶ Pith. 25. *Archidiaconum.*] *Archiepiscopum.*

26. *Prænominati.*] Addit V.C. Dolensis.

CAP. XII.

Ingressus possessionem, ignorante domino, ad quem pertinet, potest per ipsum dominum, statim cum senserit, repelli etiam violenter, nec ex tali repulsione competit repulso contra dominum interdictum possessorium h. d.

Innocentius III. *Episcopo, & Capitulo Tridon.* e 27 (*c. an. 1199. Roma in Dalmatiam.*)

e Terdon. al. Terdonen.

OLim causam f, quæ inter vos nomine Tridon. g 28 Ecclesiæ, & magistrum, & fratres militiæ templi in Lombardia, super domo Caluentia vertebatur, de Locedio h 29, & de Columba 30 Abbatibus meminimus commisisse; [*& inf.*] Episcopus Tridon. i 31 possessiones quasdam Humiliatis k 32 sub ea conditione concessit, quod nomine Tridon. 33 Episcopi oratorium ibidem, & hospitale construerent, & tres solidos censuales Tridon. l 34 Episcopo annis singulis exhiberent, a quo etiam persona, quæ loco præesset, eidem, investituram perciperet, & pro se, & aliis fratribus, si, & successoribus ejus obedientiam facerent manualem: Episcopo sibi loci dominium nihilominus retinente. Dictus vero magister ad eandem domum ei[illegible], ipsos adeo circumvenit, quod præter conscientiam vestram sa, & sua in ejus manibus tradiderunt: ea tamen conditione apposita, si vobis quod m facerant, complacaret: sine quorum assensu se nihil posse facere asserebant: [*& infra.* n] Intelligentes autem prædictam domum eidem magistro traditam sub conditione fuisse, & quod nullum juri vestro præjudicium fuerat irrogatum, ex eo quod illam magister justitiæ vestræ non inscius, vobis ignorantibus possessionem accepit, præsertim cum statim, ex quo id vobis innotuit, vim vi duxeritis repellendam, & quod idem suæ temeritate possessionem præter conscientiam vestram (ad quos ipsam possessionem noverat pertinere, & quos quæstionem sibi moturos suspicari debuerat) est ingressus, Procuratorem vestrum, & vestro nomine ab impetitione ipsius magistri, nomine domus militiæ templi, quoad faciendam restitutionem, quam petebat, reddimus absolutum: decernentes, vos magistro satisfactionem debitam exhibere, si defendendo jus vestrum, in offensam ipsius, vel domus militiæ templi modum forsitan excessistis.

f Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.

g Terdonen.

h Locedio, al. Locedio.

i Terdonens.

k S. Anton. in lib. justor. p. 2. tit. 15. cap. 23. & Chasse. in Catal. glor. mund. p. 4. consid. 60. vide cap. 20.

l Tecdon.

m Facerat, in aliquot exemplar. & male, cum facerent ad Humiliates referatur, qui ea conditione se, & sua magistro templi tradiderunt, si quod fecerent, placeret Episcopo, & Cap. Terdonen. ut clarius patet ex integro.

(*n Magister vero conditionem appositam acceptavit, & quod aliter res non reciperet, affirmavit. & infra. Tunc vero magister accedens Columniam secunde paramenta Ecclesiæ, instrumenta domus, et libros accepit, & nonaginta aves fecit abduci, ac postmodum reversus ad vos, cum ea fuissit, quod peterent, denegarum, quæ paratus esset vobis facere rationem, si forsan vos offenderet, adjecit. Vos autem intentionem ejus malevolam attendentes, & ne se domo intromitteret memorata districtius inhibentes, ad sed. Apost. appellastis: & cum tu, frater Episcope, qua gesta fuerant audivisses, cum pariter ad domum accessistis eandem, & res, quas invenistis ibidem ad domus custodiam a magistro relictos, ejecistis, et ea vim vi, sicut omnia jura permittunt, licite repellentes. Unde cum possessio prædicta domus sub conditione tradita fuisset eidem magistro, non exstante conditione traditio non tenebat. Præterea cum idem magister clam domum illam introivit, nullum est vobis præjudicium generatum, quia minus eum possetis repellere, cum id ad vestram audientiam pervenerit, præsertim cum verus dominus controversiam ipse noverit, vel suspicatus fuerit, vel debuit suspicari. & infra. Cum autem Cardinales prædicti, quæ coram eis tam ex parte vestra, quam ex alia proposita fuerant, nobis fideliter retulissent.*)

¶ Pith. 27. *Tridon.*] *Terdonensi.*

28. *Tridon.*] *Terdonensi.*

29. *De Locedio.*] Beatæ Mariæ de Locedio, Ordin. Cistere. Vercel. diœcesis.

30. *De Columba.*] Beatæ Mariæ de Columba, diœces. Placent. Ord. Cistere.

31. *Tridon.*] *Tecdon.*

32. *Possessiones quasdam Humiliatis.* Volaterr. *lib. 22. & cap. ult. de Hæretic. in 1. Collect.*

33. *Tridon.*] *Terdon.*

34. *Tridon.*] *Terdon.*

CAP. XIII.

Si contra petentem restitutionem conjugis, opponitur consanguinitas in gradu prohibito, & offeruntur probationes paratæ: recepto ab opponente juramento de malitia, negabitur restitutio quoad torum, & fiet quoad reliqua: si vero probationes promptæ non sint, fiet plena restitutio, nisi sit magna viri sævitia.

Idem *Bituricen. Archidiacono.* (*c. an. 1199. Roma in Galliam.*)

LIteras tuas recepimus o, quod cum quædam matrimonialis causa (Bituricen. Archiepiscopo in remotis p agente) in tua præsentia tractaretur, Gulielma mulier p separari a G. viro suo instantissime postulabat, cui se quarto gradu consanguinitatis proponebat esse conjunctam: [*& infra.* α] Vir autem sibi eamdem postulabat restitui, quæ ab eo sua temeritate divertit: [*& infra.* β] Rescripto petebas Apostolico edoceri, utrum quando aliquis consanguinitatis gradus objicitur, in quo sedes Apostolica dispensare non potest, nec etiam consuevit, & probationes promptæ sunt, & paratæ, indulgenda restitutio sit, an neganda? [*& infra.* γ] Sane circa solutionem propositæ quæstionis diversæ sunt sententiæ diversorum; aliis asserentibus restitutionem faciendam: aliis sentientibus in contrarium: nonnullis viam mediam eligentibus, ac dicentibus eam faciendam interdum, quandoque penitus denegandam. Primi per decretalem epistolam q Lucii Papæ juvari videntur, arguentis quosdam Judices delegatos, qui restitutionem viri, qui sine judicio Ecclesiæ uxorem dimiserat, & ei consanguinitatem postmodum opponebat, spoliatæ ac repetenti conjugem denegabant: & mandantis sibi prius restitui taliter spoliatam, & postea de matrimoniali causa cognosci. Horum autem assertionem incestus r vedatur periculum oppugnare; sed ipsi timorem incestus inanem esse respondent, cum etiam beneficio restitutionis obtento, qui consanguinitatis habet notitiam, nec exigere debitum s contra conscientiam, nec solvere teneatur: quoniam si secus egerit, ædificat ad gehennam: sicut nec consanguinitatis conscius, super cujus conjugio quæstio non movetur. Secunda vero assertio per oraculum t Clementis Papæ fulcitur, a quo cum fuisset quæsitum, utrum muliere quadam quemdam in virum petente, qui ut eam repelleret, exceptionem consanguinitatis objecit, prius esset de impedimento consanguinitatis agendum, quam super matrimonio sententia proferretur: sic inquirenti factum respondit, quod cum exceptione probata, principalis quæstio perimatur, prius est cognoscendum de ipsa, quam ad diffinitionis articulum procedatur: cum etiam in multis casibus restitutio differatur, secundum canonicas sanctiones.

o Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.

p in remotis partibus, &c.

p al. N. al. D. al. V.

q re conquestione supra eod.

r videretur periculum oppugnare.

s nec contra conf. solvere teneretur.

t c. intelleximus supr. de ord. cogn.

ctiones. Opinioni autem ultimæ videtur non incongrue adaptari, ut in gradibus consanguinitatis divina *a* lege prohibitis restitutioni aditus præcludatur: sed constitutione interdictis humana, restitutio locum habeat cum effectu: cum in illis dispensari non possit, & in istis valeat dispensari: sicut B. Greg. & multi alii dispensarunt. Unde non peccat, qui in hoc articulo ad mandatum Ecclesiæ reddit debitum conjugale. Nos autem ad præsens nullam de prædictis sententiis reprobamus: nec cuiquam earum aliquod præjudicium ex nostra responsione volumus generare: quamvis præscriptum Lucii Papæ mandatum ad possessorium, responsum vero Clementis ad petitorium referatur. Porro cum mulier, quæ consanguinitatis habet notitiam, præsertim in gradibus, quos lex divina prohibuit, non possit hujusmodi viro sine mortali peccatu carnaliter commisceri: quoniam omne, quod non est ex fide, peccatum est: & quicquid fit contra conscientiam, ædificat ad gehennam: si illis in tali casu adjudicaretur restitutio spoliato, cum illa contra Deum non debeat in hoc Judici obedire, sed potius excommunicationem humiliter sustinere: sicque difficultas occurreret quasi perplexa: quia propter sententiam oporteret eam reddere debitum, & propter conscientiam reddere non deberet: unde contingeret eos graviter impediri, & utrique laqueus pararetur, cum inter se carnaliter commisceri non possent, nec aliter alteri matrimonialiter copulari. Propterea melius videtur, quod cum opponitur consanguinitas (præsertim in gradibus divina lege prohibitis) & probationes offeruntur in continenti paratæ, in ea non adjudicanda sit restitutio: sed ad majorem cautelam juramento recepto, quod talis objectio malitiose non fiat, sola, quoad commixtionem carnalem (maxime si fama consentit) est restitutio differenda, donec auditis probationibus, & discussis, causa sine diffugio terminetur, cum utrique sit melius taliter expediri, quam manere taliter impeditos. Quod si non habeat probationes in continenti paratas, sed dilationes expectat *x* longiores (quia præsumitur contra eam, quæ sine judicio Ecclesiæ sua tantum temeritate recessit ab eo) ad restitutionem plenariam Ecclesiastica debet censura compelli, quam *y* tamen ipsa tori negando consortium, debet humiliter tolerare, donec probationes offerat præparatas: & tunc absolutione petita, secundum formam Ecclesiæ absolvetur: sed antequam fiat ei mandatum sub debito juramenti, receptis probationibus procedatur, quemadmodum est præmissum. Si vero tanta sit viri sævitia, ut mulieri trepidanti non possit sufficiens securitas provideri, non solum non debet ei restitui, sed ab eo potius amoveri *z* (si eoque sufficienti (si fieri potest) securitate provisa, profecto videtur conjux ante causæ cognitionem restituenda marito.

a Olim, ab homicidio varietatem, tamen inter filium, & matrem, patrem, & filiam contractus erat conjugalis matrimonii lege divina. Vid. Levit. 18. & S. q. c.

x reputet.

y censuram.

z In hunc locum vide Abbat.

(*α Apparebant etiam accusatores, & testes exhibentes chartam ab utroque latere consanguinitatis lineam continentem, qui se contracti matrimonii tempore absentes fuisse dicebant, & quod in continenti parati erant, quod proposuerunt, comprobare.*]

[*β Quemadmodum allegabat. Ceterum pars replicabat uxoris, tum propter sævitiam mariti periculum, tum quia probationibus paratis, & præsentibus sine diffugio quod intendebat, poterat demonstrare, restitutionem petitam denegandam. Ad hæc notam esse mariti sævitiam proponebat, cui erat impetuosa levitas, & crudelitas bestialis, & si liberam restitutæ facultatem sibi haberet uxoris, ejus amici timebant mortis periculum imminere, vel corporis cruciatum, & sic ab accusatione desisterent, tam qualitercumque vivere, quam interire volentes. Adstruentes nihilominus ipsam a viro lenta tractatam recessisse cum lachrymis, & invitam. Ipse vero nihilominus petebat sibi uxorem libere ac pacifice restitui, & ne secus fieret, sed. Apost. appellavit. Cum igitur in causis matrimonialibus exceptiones hujusmodi sæpius proponantur, quod sit in talibus agendum.*]

[*γ Secundo quærebat, an idem juris existat, si aliquis gradus dispensabilis, vel aliud impedimentum dispensabile allegetur & probationes similiter sint præsentes, utrum restitutio concedi debeat, an negari? Tertio loco quærebat. Si mariti crudelitas, & sævitia sint nota Judici, ut propter motam controversiam eo dignatus uxorem tormentis tractaturus sit, & timoris afflicturus: & sic accusatores de morte fæmina metuentes, accusare desistant: utrum hoc in primo, vel in secundo casu restitutionis beneficium denegandum? Postremo quærebat, si deneganda sit restitutio in aliquo casuum præmissorum, & ad sed. Apost. appelletur, utrum appellationi sit hujusmodi deferendum?*

CAP. XIV.

Per solam traductionem mulieris ad domum viri factam, non præcedentibus sponsalibus, vel invalidis, non acquiritur possessio, unde ea recedente propria auctoritate, non competit restitutio.

Idem *Vulterrano* a *Episcopo*. (*c. an.* 1200. *Romæ in Campania*.)

EX *b* parte M. mulieris fuit propositum, quod cum tam intra pubertatis tempora constitutam patruus suus filio H. Senen. civis, nondum VII. annorum, matrimonio voluerit copulare, ac eadem traducta fuerit in domum ejusdem *c*, ipsa cum jam ad nubiles annos pervenit, ratum nolens habere, quod a patruo suo erat hinc procuratum fuerat, a Senen. Episcopo nubendi alii licentiam postulavit: [*& infra.* α] Quia igitur non credimus ambigendum, quin ipsa mulier (quamvis minor) causam possit matrimonii per Procuratorem tractare, ac pars alia (quæ mulieris restitutionem sibi fieri prius postulabat) restitui nequaquam debeat, utpote nullo juris, seu possessionis commodo destituta, cum per solam traductionem (quam non præcesserunt sponsalia, vel consensus legitimus, nec fuerunt etiam subsecuta) nullum inter eos obligatorium exstiterit contractum: † Mandamus, quatenus, si est ita (non obstantibus exceptionibus supradictis) audias, quæ hinc inde partes duxerint proponenda, & quod canonicum fuerit, app. remota decernas.

a Vulterranensi, melius Vulterrano. Extat lib. 11. epist. 206.

b Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.

c Vid. l. qui universas, ff. de acq. possess.

[*α Cumque partes idem Episcopus citasset, præfata M. per Procuratorem idoneum in judicio compareret, quærens possessionem, & vir alias restitui sibi dotis nomine pro se daret, & pars altera restitutionem peteret mulieris ejusdem, asserens eam non posse per alium causam agere, sed debere ipsi tractatui personaliter interesse, præfatus Episcopus dubitans, quid super his statuere posset de jure, prout nobis suis literis intimavit, processu negotii supersedit.*]

CAP. XV.

Interdictum unde vi non competit contra illum, qui non spoliavit, nec spoliari mandavit, nec spoliationem ratam habuit.

Idem 35. (*c. an.* 1200. *Romæ in Campania*.)

CUm *d* ad sedem Apost. accessissent Cuman. Episcopi, & fratrum hospitalis Hierosol. Procuratores: [*& infra.* α] Abbati de Accon. 36 causam (quæ super Ecclesia, & hospitali de monte Cinaro 37 inter eos vertebatur) taliter duximus committendam, ut audiret omnia tam ad possessorium, quam ad petitorium judicium pertinentia, quæ utraque pars duceret proponenda, & causam ipsam sine debito terminaret. Coram quo Procurator hospitalis prædicti cum possessionibus, & pertinentiis suis, quæ tenebat Episcopus, sibi restitui postulavit, asserens illa de jure ad hospitale *e* Hierosolim. spectare, & quod ipse diutius possedisset. Ad quæ respondit Procurator Episcopi, se nec scire, nec credere supradicta ab hospitali possessa, vel ad illud aliquatenus pertinere, quæ Cumanen. Episcopus, utpote in sua diœcesi constituta, rationabiliter detinebat. Cum igitur ad fundandam intentionem suam pars utraque testes produceret, dictus Abbas Procuratorem Episcopi condemnavit ad restitutionem omnium prædictorum: [*& infra.*] Nuper autem utriusque partis Procuratoribus comparentibus coram nobis, causam ipsam examinavimus diligenter: & quidem per testes videbatur esse probatum, quod Cumanen. Episcopi nuntius fratres Hospitalarios abstulit, inhibendo ipsis, ne ad supradictam Ecclesiam, vel hospitale redirent, & quod Episcopus supradicta omnia possidebat: unde Procurator Hospitalariorum petiit dictam restitutionis sententiam confirmari: [*& infra.* β] Nos *f* pluries acta judicii recensentes, quia nec per dicta testium, vel confessiones partium *g* (cum nullæ penitus in judicio factæ fuerint) vel etiam instrumenta (quæ nullatenus de spoliatione tractabant) nec per evidentiam facti nobis constare potuerit, quod Cumanen. Episcopus Hospitalarios spoliaverit, vel mandaverit spoliari, vel spoliationem factam forsitan ratam habuerit: pronunciavimus in quæstione prædicta interdictum unde vi locum nullatenus habuisse: restitutionis sententiam a prædicto Abbate prolatam (licet pars adversa *h* proponeret, quod præsumendum esset pro sententia Judicis, qui motum animi sui potuit ex causis aliis informare) justitia exigente cassantes.

d Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.

e id est, ad fratres Hospitalarios: iidem dicuntur milites Rhodienses, & nunc de Malta. Vid. Chass in cat. glor. mund. p. 9. consid. 4. & 5. Anton. a. 9. hist. tit. 15. c. 20.

f al. Nos igitur.

g Vid. l. actor. C. de prob. & l. 2. C. de confess.

h altera.

(*α Et instrumenta nobis, & acta causæ, quæ super Ecclesia, & hospitale de monte Cinaro inter eos agitabatur, prout gesta fuerant, ex præsentia ven. f. n. Sapien. Episcopi, qui ex delegatione nostra de causa cognoverat, præsentassent, nos diligenter inspectis, quæ coram eodem Episcopo acta fuerant, habere ea decrevimus pro infectis, cum constiterit nobis, eum in causa ipsa Judicem non fuisse, sicut ipsemet ad ultimum recognovit: tandem causam dilecto filio*]

[*β Ex adverso autem proponebatur, quod etsi per testes forsan esset ostensum sufficienter, quod per nuntium Episcopi fuerant Hospitalarii spoliati, cum tamen non constiterit, de mandato Episcopi hoc fecerit, vel quod ipse ratum habuerit factum ipsius, restitutio non potuit sibi locum vendicare, quum non constaret Episcopum prædicta tenere, qui utique ipsa de jure possidet, utpote ad se spectantia, & in sua diœcesi constituta. Sed ad hoc pars altera replicavit, quod quamvis per dicta testium evidenter mandatum Episcopi non probetur, quia tamen Judex motum animi non potuit ex aliis causis informare, pro sententia erat merito præsumendum. His igitur & aliis intellectis, quæ utriusque partis Procuratores proponere curaverunt.*]

¶ Pitu. 35. *Idem.*] V. C. addit, Archiepiscopo Mediolanensi, & Præposito Canonicæ Petronensi Op.

36. *Abbati de Accon.*] V. C. *de Arron.* al. *de Aarno*, Ord. S. Basilii, diœces. Aquilejens.

37. *De monte Cirueo.*] *De monte Cinaro*,

CAP.

CAP. XVI.

Exceptio inopiæ, de qua constat, a Clerico opposita, impedit executionem sententiæ etiam latæ in possessorio. h. d. comprehendendo mentem literæ, & veram lecturam.

Idem 38 (*c. an.* 1200. *Roma in Hispaniam.*)

i Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.
e Ovetensi, & Zamorensi Episcopatus in Hispania sunt. Vid. Jarn. Vasæum in Ann. Hisp. c. 22.
l Vid. l. omnes, ff. de dolo. †

OLim vobis *i* dedisse meminimus in mandatis, ut *k* Oveten. Episcopum ad debitam partis restitutionem Zamorinen. diœcesis, quam tenebat, cum inde perceptis fructibus cogeretis restituere. (*& infra.*) Verum quoniam inopis est actio, quam inopia debitoris excludit *l*, † mandamus, quatenus non prius Episcopum ad restitutionem fructuum compellatis, quam ipse fuerit ditior effectus, ut restituere possit, quod percepit de proventibus alienis.

¶ Pith. 38. *Idem.*] *Burgensi & Palentin Episcopis* aut sicut in V.C. *Abbati & Priori de Holsech.* Vide Henricum Cardinalem Hostiensem hic. Extat *l. c. epist.* 239.

† *De dolo.*) Et Novel. 97.

CAP. XVII.

Per excommunicationis probationem non probatur quasi possessio jurisdictionis, licet aliquibus diebus fuerit observata: ideo petens restitutionem, hoc sola probato succumbit. hoc dicit, quoad intellectum.

m Deest in edit. Rom.

Idem *m* *Abbati S. Genovefæ Parisien.* (*c. an.* 1205. *Roma in Galliam.*)

n Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.
o Semel possidens semper præsumitur possidere.

OLim *n* inter te pro Abbatia tua, & Parisien. Episcopum nomine Parisien. Ecclesiæ super possessione juris parochialis in parœchia de Monte 39, quæstione suborta: [*& infra.*] Nos attendentes, quod (ex eo solo, quod populus prædictæ parociæ timore sententiæ suæ per aliquot dies abstinuit a divinis) nullam in eos juris parochialis possessionem idem Episcopus fuerit assecutus, nec fuerit aliquo modo probatum, quod (eo tempore, quo sententiam ipse protulerit) possessionem in ipsis juris parochialis haberet, cui prius etiam habuisse *o*, restitutionem ei adjudicare de jure nequivimus, cum ipsum non constiterit spoliatum. 40

¶ Pith. 39. *In Parœcia de monte.*] *In Parœcia S. Stephani de monte.* Vide *epist.* 100. *l.* 5. de concord. inter Episc. Paris. & Abb. S. Genovefæ.

40. Cum *ipsum non constiterit spoliatum.*] *L.* c. §. *interdictum, ff. unde vi, cap.* 6. *& cap.* 14. *sup.*

CAP. XVIII.

Recipiens scienter rem invasam a spoliatore, tenetur cum spoliato restituere, licet non probet dominium.

p Later. sub Innocent. III. c. 43.

Idem in Concilio generali. *p* (*c. an.* 1216. *Roma.*)

q Cap. 5. eod. tit. in 4. compil. quæsivi remedia hujus superis, & quando, & quibus competant, tradit Marth. Afft. dec. 250. Prælec. Pap. in tit. de forma lib. in causa spoliata possessionis.
r al. sus.
s accepærit.
t aut invadere alienum.

SÆpe contingit *q*, quod spoliatus per spoliatorem in alium *r* translata, dum adversus possessorem non subvenitur per restitutionis beneficium eidem spoliato, commodo possessionis amisso, propter difficultatem probationum, juris *r* proprietatis amittit effectum. † Unde non obstante juris civilis rigore 41 sancimus, ut si quis de cætero scienter rem talem receperit *s*, cum spoliatore quasi succedat in vitium (eo quod non multum intersit, quoad periculum animæ, injuste detinere, ac *t* invadere alienum) contra possessorem hujusmodi, spoliato per restitutionis beneficium succurratur.

¶ Pith. 41. *Juris civilis rigore.*) *L. Cum a te, ff. de vi & vi armata.* Vide & *cap. ult. part.* 21. post Concilium Lateran. sub Alex. III.

CAP. XIX.

Occupans certum locum, in quo quis jura libere possidebat, si per ipsius occupationem non potest possessor sua jura libere possidere sicut prius, conveniri potest possessorio pro libertate possidendi: & restitutio fieri non potest, nisi dimittat locum in pristina libertate. h. d. valde singulariter.

u Gregor. Episcopo Lucensi.

Gregorius IX. *Episcopo Lucan.* *u* (*c. an.* 1232. *Roma in Tusciam.*)

PIsanis, ac Lucanis civibus 42 per gravem discordiam (quam diu inter se habuerant) afflictis graviter, & attritis: (*& inf.*) P. Subdiacono nostro dedimus in mandatis, ut possessionem, quam in quibusdam castris constat Lucanam 43 Ecclesiam habuisse, tibi prius plene, ac libere (sicut tempore motæ discordiæ habuerat) restituta, & super ea, de qua dubitatio oriretur, sufficienti cautione recepta (quod juri coram nobis prædicti Pisani parerent) prolatas pro occupatione castrorum ipsorum in eos sententias relaxaret: (*& infra.*) Pisanis igitur asserentibus, quod per te stabat, quo minus tibi juxta mandatum nostrum fieret restitutio, & instanter petentibus, ut dictas sententias præfatus Subdiaconus relaxaret, ipse receptis cautionibus de parendo justitiæ coram nobis, sententias relaxavit easdem: propter quod tu reputans te gravatum, ad nostram præsentiam accessisti, impugnaturus processum Subdiaconi supradicti: (*& infra.*) Porro duo in nostro continebantur mandato, ut videlicet possessio, quam constabat Lucan. 44 Ecclesiam habuisse tempore motæ discordiæ, plene restitueretur eidem: & ut ejusdem possessionis restitutio fieret plena, ac libere, sicut eam habueras tempore supradicto: quorum primum ad factum, alterum vero referebatur ad modum. Unde licet (prout pars Pisanorum dicebat) in facto mandati formam Subdiaconus ipse adimplere nequiverit, quia non poterat facere tibi restitui possessionem castrorum, de qua non constabat eidem *x*, nec etiam (secundum quod tu ipse dicebas) afficuum, & pensionum possessio poterat tibi restitui, quia ea non fueras spoliatus: fuit tamen in modo peccatum: quia debuit facere, ut Pisani possessionem pensionum, & afficuum, quam per eorum confessionem constabat te in castris prædictis habere, tibi dimitterent plene ac libere, sicut Ecclesia tua illam habuerat tempore motæ discordiæ. quod quidem esse non poterat, nisi Pisani castra ipsa omnino dimitterent: quia illis detinentibus castra, & munitiones castrorum, in quibus dictas pensiones recipis, & afficuus, eas plene ac libere habere non posses, sicut habebas, quando ipsi castra eadem minime detinebant, eo quod quamdiu ea detinent, in eorum potestate relinquitur, te non admittere vel repellere, quando volunt *y*. † His ergo diligenter auditis, processum hujusmodi de fratrum nostrorum consilio irritum judicemus.

x Vid. l. diligenter. ff. mandat.
y Vide Abb. & Felin. in hunc locum.

¶ Pith. 42. *Pisanis, & Lucanis civibus.*) De discordia Pisanorum cum Lucanis Vigner. *tom.* 2 *pag.* 140. Petr. de Vineis *pag.* 283. Ricordan. Malas. *pag.* 1061. Blond. Plat. Volater. In V. C. legitur, *Pisanis, et Lucensibus.* In alio V. C. *Gibellinis, et Guelfis.*

43. *Lucanam.*) V. C. *Lucensem.*

44. *Lucan.*) *Lucensem.*

DE DOLO, ET CONTUMACIA.

TITULUS XIV.

CAP. I.

Reus, qui mittendum in possessionem ad mandatum Judicis non admisit, non mulctabitur de canonica æquitate, si infra annum caveat stare juri. h. d.

a al. Herford. al. Exfor.

Alexander III. *Herfoden.* *a* *Episcopo.* (*c. an.* 1180. *Roma in Angliam.*)

b Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. part. 3. c. 1.
c vid. l. unicam, ff. si quis jus dicen. non obtem.

AD hæc autem *b* contingat, actorem multoties mittendum esse in possessionem causa rei servandæ, propter absentiam partis adversæ, & per ejus dolum, sive potentiam non possit rem custodiendam nancisci, et imminente fine anni, reus (ne possessionem amittat) debitam offerat cautionem: cujusmodi sit pœna mulctandus (quia jussioni non paruit Judicis) a nobis tua fraternitas requisivit. † Ad quod dicimus, quod in Ecclesiasticis personis & negotiis rigor, & districtio juris non requiritur *c*: sed (cum justitia propter hoc non periclitetur) patienter admitti debet, cum reus per cautionem standi judicio se adstringit.

CAP. II.

Propter contumaciam rei potest Judex rem petitam sequestrare, & ipsum contumacem in expensis condemnare, quas propter ipsius contumaciam, vel dolosam exceptionem actor fecit. hoc dicit Panorm.

Idem *Abbati de Ramesi.* *c* *& Archidiacon. Helien.* (*c. an.* 1180. *Roma in Angliam.*)

d Post Concil. Lat. sub Alex. III p. 41. c. 6. & c. 2. eod. t. in 1. comp.
e Croslen. al. Erollis.

EX literis *d* vestris accepimus, quod cum vobis causam, quæ inter Monachos *e* de Erollen. *a* & Canonicos Lincolnen. super Ecclesiis de V. & M. vertitur, duxerimus committendam, & Canonici citati legitime, se contumaciter absentaverint: vos, licet Monachi essent ob contumaciam adversæ partis in possessionem rerum petitarum mittendi, intuitu tamen religionis cum eis mitius agere volentes, possessionem sequestrari fecistis: ut sic saltem Canonici affecti tædio, stare judicio cogerentur. Tandem Monachis Ecclesias sibi restitui postulantibus, Canonici responderunt, auctoritatem vestram penitus expirasse, eo quod ad alios Judices literas impetrarunt, quæ præjudicare prioribus videbantur. Verum quoniam in posterioribus literis non fuit mentio facta priorum, nec in eis nomina continebantur Ecclesiarum, quæ in prioribus positæ fuerunt, sed *f* indefinite dicebatur, super quibusdam Ecclesiis: † Nos attendentes malitiam, & dolum nulli patrocinari debere, mandamus, quatenus prædictam *g* causam secundum formam priorum literarum (non obstantibus posterioribus) terminetis: expensas, quas propter hoc Monachi fecisse noscuntur, eis a Canonicis restitui facientes.

f sed tantum indefinite.
g præscriptam.

¶ Pith. 1. *De Ramesi.*] *Ramesia.* Math. Paris pag 649.

a. Eccl.

n. *Etollen.*) *Tred.* vel *Ethelingia*. Melmesb. p. 160. *de antiquit.* Cantabrig. Westmonast. *pag.* 348. Idem ann. 888. *Ethelingaya*, id est, Nobilium insula.

CAP. III.

Actore contumace reus recipi, & sententia ferri debet, etiam lite non contestata, reo instante. hoc dicit, secundum communem intellectum.

Idem Exon. & *Vintonien.* h *Episcopis*, & *Abbati Herforden.* i (*c. an. 1180. Romam Angliam.*)

CAusam, quae inter F. & R. Filium Agathae de civitate ipsius A. vertitur, vobis, fratres Episcopi, & Londonen. Episcopo commisimus terminandam: [*& inf.*] Ceterum, si adversarius suus legitime k citatus, ad praesentiam vestram accedere, vel judicio Ecclesiae parere contempserit, aut etiam se absentaverit (cum de Anglia recessisse dicatur) procuratorem ejus, si quem reliquerit, convocetis: qui sive venerit, sive non, aut si Procuratorem non dimisit, denunciationibus ad domum ejus missis, receptis testibus alterius partis, juxta dictam formam ad proferendam sententiam procedatis. l

h *Vigorn.*
i *al. Forden.*
k *De citatione vid. Socin. reg. 71. incipiente citandus personaliter.*
l *Vid. l. consentaneum, C. quomodo, & quando jud. per Bart.*

CAP. IV.

Si reus post litem contestatam est contumax, si aliter liquet de causa, fertur diffinitiva sententia; si non liquet, actor in veram possessionem inducitur.

Urbanus III. l *de Novo loco, & de Viger. Prioribus.* m (*c. an. 1186.*)

PRout nobis n [*& inf.*] Reum, quia a contumaciter a praesentia vestra recesserat, juratoriam coegistis exponere cautionem, quod coram vobis juri pareret. Cumque die praefixo vestro se conspectui praesentasset, praetextu Advocati, quem non habebat, respondere fallaci malitia recusavit. Tandem actore instante respondit, quod quadraginta annis decimas, de quibus erat contentio, percepisset: variisque postmodum exceptionibus utens, in vocem appell. prorupit, & contumaciter juramento contempto recessit. † Ideoque mandamus, quatenus ad convincendam p ejus malitiam, semel eum ad praesentiam vestram convocetis: & si venerit, finem imponatis negotio competentem: quod si venire contempserit, causam (utpote lite, quae ingeritur, contestata) diffinitiva sententia terminetis, vel praesenti saltem adjudicetis possessionem, servata duntaxat quaestione proprietatis absenti.

¶ Pith. 3. *Urbanus III. &c.*) V. C. *Alexander III. fratribus de Gisb.* Baluz. *pag.* 209.

m *fratribus de Gisebor.*
n *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil.*
o *al. rea: qui contumaciter a praesentia vestra recessit.*
p *Convincendum.*

CAP. V.

Qui fundata intentione actoris exceptionem peremptoriam objicit, quam non probat in continenti, sed accipit inducias; si defecerit in probando, condemnatur in continenti, diffinitiva non expectata, in expensis, ad solvere cogitur: quod si non potest, punietur in corpus secundum arbitrium Judicis. h. d. notab. iste text. secundum lecturam, quam placet Panorm.

Innocentius III. (*c. an. 1206. Romae.*)

FInem litibus q cupientes imponi, ne partes ultra modum graventur laboribus, & expensis r, praesertim cum de beneficiis Ecclesiasticis litigatur, quae sine dispendio diu vacare non possunt: praesenti decreto statuimus, ut postquam intentionem suam altera pars fundaverit, si aliqua forte voluerit legitimam exceptionem opponere, quam nolit s, aut nequeat in continenti probare: quia frequenter ad impediendum, vel differendum processum, exceptiones hujusmodi per excogitatam malitiam opponuntur, ad solvendas alteri parti moderatas expensas cautionem in judicio faciendas, cum acceperit inducias, si forsitan in probatione defecerit, condemnetur. Et si solvendo non fuerit, alias t secundum arbitrium discreti Judicis puniatur: ut hoc saltem timore perterritus, non facile quis in gravamen alterius falsas exceptiones opponat.

q *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.*
r *Vid. l. 4. & ibi Bart. §. hoc autem judicium, ff. de dam. inf. & in leg. ad peremptorium, ff. de jud.*
s *Vid. l. qui se patris. C. unde liberi, & l. filii mater. §. 1. ad Trebell.*
t *Aliter.*

CAP. VI.

Citatus ad totam causam certo termino ad comparendum assignato, tenetur comparere in termino: & dato impedimento in termino, debet comparere quam citius potest post terminum: alias condemnabitur in expensis a tempore citationis emissae.

Idem *Praenestinen. Episcopo. Apost. sed. Leg. & Decano Brixinen.* u (*c. an. 1209. Romae in Germaniam.*)

CUm dilecti x filii nuncii Leodicen. y electi pro eo ad sedem Apostolicam accessissent, Archidiac. & H. z Canonicus Leodicens. Ecclesiae, nomine suo, & quorundam Concanonicorum y suorum (quorum literas exhibuere de rato) contra eundem electum quaedam crimina proponebant, per quae nitebantur eum ab electione repellere ut indignum: [*& inf.*] Quamvis autem ex eo quod idem electus a gravamine adversae partis appellaverit, & appellationem non fuerit per sufficientes Procuratores a, eam (illis prosequentibus) prosecutus, non levis exorta esset suspicio contra eum. Volentes tamen juris ordinem observare, ipsi mandavimus, quatenus usque ad Dominicam, qua cantatur: *Ego sum pastor bonus*, per se, vel per Procuratorem sufficientem, ad praesentiam nostram accederet, super praedictis omnibus responsurus, alioquin cum assignaremus ei pro peremptorio terminum supradictum, sciret, quod (quantum de jure possemus) procederemus contra eum in negotio memorato. Expectantibus igitur adversariis, ipsum die b ultra terminum decimum expectandum: sed ipse direxit simplicem solummodo nuncium excusationis literas afferentem: scribebat enim, quod nunciatum (cui, cum a nobis recederet, injunximus viva voce, ut citaret eundem) sero receperat, unde non poterat, tum propter termini brevitatem, tum propter viarum discrimina, nostro se conspectui praesentare. Sed contra hoc faciebat, quod sicut excusationem direxerat, sic dirigere potuerat c responsalem: cum ei non fuisset injunctum, ut ad causam in propria persona duntaxat veniret, sed vel ipse accederet, vel Procuratorem idoneum destinaret. Praeterea cum mandetur alicui, ut ad certum terminum se Judici repraesentet, duo sub hac forma mandantur, ut ad Judicem veniat, & ad diem sibi praefixum accedat. Unde si venire non possit ad diem d assignatum, tenetur nihilominus se Judici praesentare. Si enim mandatur alicui, ut alii ad certum diem certam rem persolvat: non ideo erit a mandato solutus, si solvere nequiverit die dato: imo ad solutionem (elapso etiam die solutioni praefixo) tenetur. Quapropter quia dictus electus nec venerat, nec sufficientem miserat responsalem, ad diem sibi statutum, vel post, etiam diutius expectatus, nec de vicino ejus adventus spes erat, utpote qui per literas utcunque excusaverit moram suam, & calores aestivos, & insidias sibi positas formidabat, eum reputavimus contumacem e, & ad legitimas, & moderatas expensas, quas adversarii ejus fecerant a tempore citationis emissae, quam f exinde expectare ceperant, ipsum curavimus condemnare.

¶ Pith. 4. *Bremen.*) *Bonnensi*, Gallice Bonne.
5. *& H.*) *Hugo de Petrapont.* Vid. Catalog. Leod. p. 36.

x *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.*
y *Leodien.*
z *al. Canonicorum.*
a *Vid. leg. si quis stipulatus, in fin. cum seq. ff. de verb. sig.*
a *Vide l. si finita, §. Julianus. ff. de damn. infect. per Bart.*
b *dies etiam ultra, &c.*
c *Nuncium responsalem.*
d *Diem sibi.*
e *l. 2. & ibi Bar. C. de jur. calum. & l. ejus qui, ff. de jur. fisc.*
f *al. quam.*

CAP. VII.

Sententia in causa beneficiali, non transit in rem judicatam respectu superioris, quo minus possit de juribus partium inquirere, maxime quando sententia fuit lata contra absentem, licet contumaciter, & indefensum.

Idem *Armachano, & Caselenensi & Archiepiscopis* g. (*c. an. 1190. Romae in Hyberniam.*)

CUm olim D. h Clericus (Celestino Papae praedecessori nostro, diversis Praelatorum Hyberniae literis praesentatis) se asseveret in Episcopum fuisse Roscensem electum, nullusque appareret, qui aliquid contra eum proponeret: dictus praed. n. assensum fecit consecrationis impendi. Postmodum F. & G. Monachi ad ejusdem praed. n. praesentiam accedentes, uterque se asseruit a Canonicis Roscen. Ecclesiae fuisse electum, & quod praedictus D. per falsas literas fuerat consecratus: propter quod idem praed. n. causam vobis sub ea forma commisit, ut de forma, & processu electionis memorati D. solicite quaereretis: & si eum electum canonice fuisse constaret, ipsum faceretis pacifica possessione gaudere, alioquin inter praedictos F. & G. audiretis causam: & cujus electionem canonicam, & magis rationabiliter factam inveneritis, alterius cassetis electioni praeferre: [*& infra.* m] Cumque a vobis dictus D. tertio citatus, vestro se nollet conspectui praesentare, procedentes in causa, tam ex testimonio Cleri, & populi Roscensis Ecclesiae, quam assertione Regis Conciae i, & Praelatorum provinciae, de praedicto F. electionem fuisse celebratam canonice didicistis, & eam k curavistis auctoritate Apostol. confirmare, praesertim cum Capitulum Roscensis Ecclesiae dictum D. se non elegisse constanter assereret, nec de praedicti G Monachi electione aliquatenus cogitasse. Interim memoratus l D. ad Apostolicam sedem accedens, super quibusdam aliis gravaminibus, & injuriis contra dictum F. & quosdam alios literas impetravit: dictus m F. postmodum ex parte vestra nobis literas praesentavit, quae qualiter a vobis in commissione praedicta processum fuerat, continebant: (*& infra.* n) Volentes igitur adhuc misericorditer agere cum absente, ut ejus malitia convincatur, dictum F. ad vos duximus remittendum, mandantes, quatenus non obstante, quod ejusdem F. fuit electio confirmata, supradictum D. si in Hybernia poterit inveniri, legitime citetis ad causam, & (facultate sibi defensionis indulta) in causa ipsa canonice procedatis. Qui si inventus, intra tres menses vestro se conspectui contempserit praesentare, ad consecrationem dicti F. (omni occasione postposita) procedatis. Si autem in Hybernia inventus non fuerit, indulto sibi unius anni spatio, ex quo ad nos, etsi non verbo, facto tamen intelligitur provocasse (accepto itinere ad sedem Apostolicam veniendi) dicto F. administrationem Roscensis Ecclesiae in spiritualibus, & temporalibus committatis: quo elapso, eum non differatis in Episcopum consecrare.

[o *Ac tu frater Cassilen. alterum illarum, quam rationabiliter duceres confirmandum, in Episcopum consecrares. Unde*

sicut

g *al. Archiepisc. & Episc. Lavin.*
h *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.*
i *al. Conchiae, al. Conchase, al. Conchana.*
k *al. eum.*
l *Imerim autem.*
m *In omnibus exempl. dicto F. postmod. ex parte vestra nobis literas praesentante, quae, &c.*

ficem ex literis vestris accepimus, cum dictæ commissionis vobis fuissent literæ præsentatæ, juxta tenorem earum primo de electione prædicti D. inquirere voluistis.]

[*β Cum fratribus igitur nostris habito super hoc diligenti tractatu, timentes, ne sicut prædictus p. n. per literas, quas idem D. ei præsentaverat, dicatur circumventus, nos etiam circumveniri contingeret per literas vestras, nobis ab eodem Monacho præsentatas.*]

¶ Pith. 6. *Casselensi Episcopo.*] *Casselensi Archiepiscopo*. forte Lumniacensi, qui est Suffraganeus Casselensis. Extat integra, *pag.* 534. *epist. Innoc.*

CAP. VIII.

Si proceditur per viam inquisitionis contra absentem contumaciter, etiam licet non remissa testes recipi possunt, & sententia diffinitiva feret, etiam per viam depositionis, si hoc meretur delictum.

Idem. (*c. an.* 1170. *Romæ.*)

a Cap. 1. eod. tit. in 4. compil. vid. Ludov. Rom. sing. 410. incip. Tu scis duas regulas.
b al. Triden.

VEritatis a est verbum ore dominico vocis emissum: (*& infra.* α) Sicut Canonici Curien. in nostro auditorio retulerunt, H. 7 Curien. Episcopus Ecclesiam suam non solum dilapidando depressit, sicut publica prædicabat infamia, sed etiam homicidio, incestu, aliisque criminibus polluit: (*& infra.* β) Super his commisimus primo causam Tridon. b Episcopo, & Abbati Montis sanctæ Mariæ, & Præposito de Insula: secundo quoque Brixiensi Episcopo, & ipsis Abbati, & Præposito: (*& infra.*) Verum cum Episcopus ipse priorum Judicum præsentiam adire per contumaciam contempsisset, auctoritate nostra fuit per ipsos Judices ab officio, beneficioque suspensus: (*& infra.*) Tandem vero coram Judicibus canonica citatione vocatus præsentiam suam difficultes exhibuit: sed frivolam tunc excusationem malitia concepta prætendens, experiri cum Canonicis in jure neglexit: qua de causa nos de consilio fratrum nostrorum suspendentes Episcopum ipsum, vel potius suspensionem a Judicibus factam auctoritate Apostolica confirmantes, tertio super his Cumano Episcopo, & Abbati sancti A. 9 causam ad superandam malitiam ipsius Episcopi commisimus audiendam, qui partibus citatis, cum nec per se, nec per responsalem idoneum comparuerit, in eundem, propter inobedientiam, excommunicationis sententiam protulerunt, testes ex parte vestra p (quemadmodum in mandatis a nobis acceperant) admittentes, scilicet Abbates, Priores, Præpositos, & alios religiosos viros, per quos quemlibet articulum criminum prædictorum constitit fuisse probatum: (*& infra.*) Nos igitur videntes ordinem judiciarium in hoc facto fuisse servatum, considerato præterea q, quod post sententiae in se datas r celebrare præsumpserit, cum multi Prælati Ecclesiarum contra eundem Episcopum scripserint, nec unus pro eo defendendo, vel aliquatenus excusando: in nomine Domini cum Apostolo omnem inobedientiam ulcisci volentes, licet absentes corpore, præsentes tamen spiritu, juxta verbum ejusdem Apostoli, talismus sententiam perpetuæ depositionis in ipsum: & eum jam a Pontificali, quam ab omni officio Sacerdotali privantes, sine spe restitutionis reliqua duximus condemnandum: ea nihilominus in irritum revocantes, quæcunque post inhibitionem Apost. sedis, seu factam suspensionem s, & excommunicationem de rebus Ecclesiæ alienare præsumpsit.

p nostra.
q etiam.
r latas.
s vide l. Fulcinius, §. quid si autem, ff. ex quib. caus. in poss. eatur per Bartol.

(*α Quod arbor, quæ terram inutiliter occupat, digne succiditur, & in ignem mitti censetur, ut terra qualibet, quæ sub nociva occupatione inutilis arboris sterilis habetur, per novam plantationem ad fructificandum culturam recipiat congruentem. Huic nimirum arbori H. quondam Curien. Episcopus non immerito comparatur, qui Curien. Ecclesiam usque modo per violentiam detinuit, &c.*)

(*β Nos autem, utpote quibus hæc imminent corrigenda, cum ipsi Canonici vestri bono zelo arbitrarentur inducti prædictum Episcopum accusare intuentes, enormitatis ejusdem ad aures nostras deferre curarunt, timentes, ne sicut in decreto Gelasii continetur, aliquam offensam incurrerent; si hujusmodi excessus auditus turbolenta Ecclesiæ supprimendos putarent, primo causam ven. f. n. Trudon. Episcopo & dil. fil. Abbati S. Mariæ & præposito de Insula, secundo quoque ven. f. n. Brixien. Episcopo, & ipsis iterum, & Abbati, & Præposito, &c.*)

¶ Pith. 7. H.] V. C. addit, quondam in Catalog. Curiensium Episcoporum: Henricus Comes de Rhetia alta.

8. *Tridon.*] Tridentino.

9. *Abbati sancti A.*] *Abbati S. Abundi*, V. C. *Habundi* extra muros Cumanos.

CAP. IX.

Actor non admissus in possessionem sibi decretam per Judicem causa rei servandæ, vel ab ea expulsus, per lapsum anni verus efficitur possessor.

t Lateran. sub Innoc. III. c. 40.
u Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.

Idem in Concilio generali t. (*c. an. eod. Romæ.*)

COntingit u interdum, quod cum actori ob contumaciam adversæ partis adjudicatur (causa rei servandæ) possessio: propter rei potentiam, sive dolum, actor intra annum rem custodiendam capere x non potest, vel acquisitam amittit: & sic (cum secundum multorum assertionem verus non efficeretur post lapsum anni possessor) reportet commodum de malitia sua reus. Ne igitur contumax melioris, quam obediens, conditionis existat: de canonica æquitate sancimus, ut in casu præmisso actor verus constituatur elapso anno possessor.

x nullam.

CAP. X.

Si reus non invenitur, sufficit publice citationem ad Ecclesiam suam proponi.

Gregorius IX. *Archiepiscopo Burdegalensi.* (*c. an.* 1235. *Romæ in Galliam.*)

VEnerabilis frater noster: (*& infra.*) Volentes finem imponi litibus, ne immortales existant: mandamus, quatenus ad initium proxime venturæ Quadragesimæ y (quem tibi peremptorium terminum duximus assignandum) super jure Primatiæ, quod Bituricens. Archiepiscopus in te, ac in provincia tua se habere proponit, per te, vel per Procuratorem idoneum sufficienter instructum ad litem contestandam, & ad alia omnia negotia z peragenda, quæ necessaria decisioni negotii videbuntur, nostro te conspectui repræsentare. Nos vero nihilominus Archidiacono Transvigens. & magistro M. Canonico Turonens. dedimus in mandatis, ut & ipsi ad eundem terminum auctoritate nostra juxta præmissam formam te peremptorie citare procurent. & si non poteris inveniri, faciant, ut citationis edictum per ipsos, vel alios apud Ecclesiam tuam publice proponatur.

y vide l. Quadraginta. C. de fer.
z vox, negotia, deest in omnibus manuscr.

DE EO, QUI MITTITUR IN POSSESSIONEM CAUSA REI SERVANDÆ.

TITULUS XV.

CAP. I.

Missus in possessionem ex primo decreto in reali, per lapsum anni veram, & incommutabilem illius rei possessionem acquirit: licet passus missionem, habuerit intra annum voluntatem cautionem præstandi, quam tamen non deduxit ad effectum sua defectu. h. d. secundum verum intellectum.

Alexander III. *Priori, & fratribus de Guisebureh.* a 1 (*c. an.* 1180. *Romæ.*)

a al. Gisebureh.

COnstitutis in præsentia b nostra R. Canonico vestro, & responsalibus Præpositi de Beril. 2 super possessione Ecclesiæ de Lamenre 3 in quam causa rei servandæ fueratis inducti hinc inde fuit coram nobis aliquandiu disputatum: tandem ex utriusque partis assertione tenuimus, quod licet causa rei servandæ tantum in ejusdem Ecclesiæ possessionem inducti fueritis, intra annum tamen altera pars standi juri non præstitit cautionem, licet voluntatem c præstandi habuerit, & vos eam parati recipere fueritis. Ideoque decernimus, ut amodo possessionem præscriptæ Ecclesiæ (salvo jure, quod idem Præpositus in petenda Ecclesia habere dignoscitur) absque contradictione qualibet habeatis. Ut autem nostræ diffinitionis sententia inviolabiliter observetur, eam Apostolico duximus patrocinio roborandam.

b Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lat. sub Alex. III. p. 3. c. 3.
c vide l. si repetendi. C. de cond. ind. & l. præter. & ibi Bart. §. de novo oper. nunc.

¶ Pith. 1. *Guisebureh.*] Forte *Quisburn.*

2. *Præposit. de Beril.*] *Præpositi Ecclesiæ de Trimento*, vel *Ecclesiæ Benlas*, *sive Belacensis*.

3. *De Lamento.*] *De Trimento, seu Latimento.*

CAP. II.

Tempus annale non currit missionem passo, si intra illud cautionem Judicibus, vel alteri eorum aliis absentibus obtulit: licet per eos, seu per eum recepta non fuerit. Et est casus notabilis secundum hunc intellectum.

Clemens III. *Episc. & Archiepisc. Eboracensi* 4. (*c. an.* 1189. *Romæ in Angliam.*)

CUm, sicut d accepimus, inter P. Subdecanum e, & Abbatissam, & Conventum sanctæ Trinitatis 5, super Ecclesia de Capit. 6 f quæstio verteretur: de Taurion 7 g, & de Corinth. 8 Abbates, ac Archidiac. Chima. a sede Apostolica delegati, Moniales ipsas rei servandæ causa, in possessionem rei petitæ miserunt. Unde cum hoc ad Subdecani h notitiam pervenisset, ad Archidiac. prædictum accessit, & offerens ei sistendi judicio cautionem, (quoniam Abbas de Corinth. profectus erat in Angliam, & Abbas Taurinensis viam fuerat universæ carnis ingressus) possessionem intra annum sibi resignari cum instantia postulavit, sed non potuit obtinere: (*& infra.* α) Discretioni vestræ mandamus, quatenus si est ita, sistendi judicio ab eo cautione recepta, ad possessionem restitui faciatis: nec obsistat columnus, quod annus elapsus esse proponitur, si per eum non steterit, quo minus intra annum & possessionem reciperet, & dederit cautionem.

d Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.
e Subdiaconum.
f al. Cal.
g al. Tauriosi, & de Colle Abbates, & Archid. Chinon.
h Ad ejusdem Subdiac. &c.

(*α Processu vero temporis Moniales, quas diximus ad ven. f. n. Abbatem S. Carborina, & I. de veteri Pontif. Archid. Rothomagen. literas alias impetrarunt, quarum judicium ideo Sub-*

decamus, sicut asserunt, subire recusat, quod præd. Archiepiscopum habet certa ratione suspectum, & metuit, ne ejus consuetudine ad partem quamlibet ejus auct. de factis trahatur. Quia vero nec invitus suspectorum Judicum compellitur judicio subjici:]

¶ PITH. 4. *Eboracensi.*] *Abincensi*, & Priori de Lucerna Ordin. Præmonstrat. Neubrig. *pag.* 356.

5. *Sanctæ Trinitatis.*] De Cadomo, seu S. Victoria de Coleto Ordine S. Benedicti, diœcesis Rothomagensis. Ordericus Vitalis Monachus Ebrulfianus, *lib.* 4. *Hist. Eccl.* Vuillermus filius Roberti Ducis Normanniæ apud Cadomum duo Cœnobia constituit, unum Monachorum in honore S. Stephani Protomartyris, aliud Sanctimonialium in honorem Sanctæ Trinitatis.

6. *Ecclesia de Capit.*] *Carpitelm. seu Capitb.*

7. *Tauemo.*] Taurine Ordin. S. Bened. diœcef. Ebrolcensis.

8. *Corinth.*] al. *Corchen. Cerocben. Chitaen.*

CAP. III.

Si post missionem, repetens possessionem, allegat se contumacem non fuisse, restituitur in pristinum statum, præstita cautione, & dilata condemnatione expensarum, quam evitat, si postea constiterit eum non fuisse contumacem.

Innoc. III. *Urbinat. & Senagalensi Episcop.* 9 (*c. an.* 1200. *Romæ in Umbriam.*)

CUm venissent ad Apostolic. *i* sedem Abbas sancti Angeli, & P. Gal. idem P. proposuit, quod prædictus Abbas eum super quodam possessione coram Joann. Apost. sedis Legato traxit in causam. [*& inf. æ*] Verum Legatus ipse causam commisit Judicibus, secundum jus, & bonum terræ consuetudinem *l* terminandam: qui cum secundum jus tantum vellent procedere, præfatus P. nostram audientiam appellavit: sed Judices nihilominus partem adversam in possessionem rerum petitarum inducendam causa custodiæ decreverunt, ita quod si usque ad annum, & diem præstaret sistendi judicio cautionem, & parti alteri triginta libras restitueret pro expensis, reciperet possessionem eandem. Cumque G. sedis Apost. Legatus intra annum fuisset terram illam ingressus, ipse cautionem standi juri obtulit coram eo, & possessionem sibi restitui postulavit, petitione expensas restituere factas in litem, quæ sex librarum summam (sicut asserit) non excedunt: sed Abbas triginta librarum sibi restitui petiit quantitatem: [*& inf.*] Nos igitur ipsum P. cautione præstita in possessionem *m* credimus reducendum: hoc etiam decernentes, ut si consuetudinem, quam allegat, laudabilem esse constiterit (quia ex hoc sequitur eum rationabiliter appellasse) ad restituendas expensas nullatenus compellatur: alioquin (cum ex hoc appareat eum frustratorie appellasse) ad restitutionem cogatur expensarum illarum, quas Abbatem constiterit propter hoc necessarias in lite fecisse.

[*m Quod si secundum bonam terræ consuetudinem respondere coram eodem asserat Card.*]

¶ PITH. 9. *Senagalensi.*] *Senogalensi.* Tena Beneficiorum.

i Cap. 2. *eod. tit. in* 3. *compil. Dec. ins. Ecclef. S. Mariæ de consti. & cap. consultat. de offic. deleg. & Rom. singul.* 414.
æ In Cod. Barb. quod cum dictus Abbas eum super quad. possess. cor. s. Apostol. sed. evocaverit, &c.
l Consuetudo terræ ligat Clericos. Vid. l. 1. *C. de sum. Trin. & ibi Doct. & deficiente terræ consuetudine, tunc ad quam sit recurrendum, vid. gl. in cap. consuetud. dist.* 1. *& C. illud dist.* 12.
m Decrevimus, in Codic. Bar.

CAP. IV.

Contra absentem, qui non dimisit Procuratorem, facta citatione domi, nullo defendente, fit missio. h. d. supplenda ad literam maxime, ut dicitur in gloss. Et est verus, & notabilis intellectus.

Gregorius IX. (*c. an.* 1236. *Romæ.*)

SI adversarius tuus post citationis edictum, ad remota loca se transferens, Procuratorem legitimum non dimisit, & denunciatione publice facta domi, non apparet, qui defendat eundem: jure petere potes, ut in possessionem eatum terrarum, de quibus quæstio vertitur, causa custodiæ inducaris. *n*

n Vid. leg. 2. *ff. si quis in jus voc. non ierit. per Bar.*

UT LITE PENDENTE NIHIL INNOVETUR.

TITULUS XVI.

CAP. I.

Privilegium etiam a Principe impetratum, per quod privatur quis sine causæ cognitione lite pendente usu possessionis, tanquam surreptitium non valet, seu tanquam rationi obvium est revocandum.

Alexander III. *Eboracen. Archiepiscopo.* a (*c. an.* 1170. *Romæ in Angliam.*)

A Memoria a nostra non excidit a: [*& inf. a*] Statuimus, ut literæ prohibitionis, quas ad petitionem Archiepiscopi Cantuariensis tuæ fraternitati direximus, nullum præjudicium faciant, quo minus tibi, & successoribus tuis liberum sit (quemadmodum vobis est beneficio privilegiorum Apostol. sedis indultum, & tu, & prædecessores tui consuevistis facere) ante eos per totam Angliam deferre crucem 3, quousque diffinitiva sententia decernatur, an Ecclesia tua de jure hoc debeat habere. *b*

a Cap. 1. *eod. tit. in* 2. *compil. & adde notas hujus capitis, in quibus contra hæreticos defenditur consuetudo gestandi crucem.*

[*a Qualiter in primo anno nostræ promotionis transcriptum literarum fel. m. præd. n. Honorii Papæ nobis feceris præsentari, in quo continebatur, antecessoribus tuis Apostolica benignitate esse indultum, ut tam eis, quam successoribus suis liberum esset per totam Angliam ante se crucem deferre. Nos vero antecessoris nostri vestigiis inhærentes, tibi scripto nostri muniminis confirmamus, quod antecessoribus tuis erat a prædecessore nostro indultum. Postea vero S. & venerandæ mem. T. quondam Cantuarien. Archiepisc. existimans hoc in præjudicium, vel in depressionem juris, & dignitatis suæ Ecclesiæ redundare, cœpit quæstionem movere, & propter hoc ad sedem Apostol. appellavit, affirmans, si bene meminimus, quod tibi, & prædecessoribus tuis id nullatenus licuisset. Sicque factum est, ut nos tibi per scripta nostra prohibuerimus, ne in provincia Cantuarien. Ecclesiæ, donec de causa ipsa cognosceretur, ante te crucem deferre aliqua ratione auderes. Quia igitur per dil. fil. nostros L. & A. Clericos tuos gravem coram nobis querimoniam deposuisti, asserens quod te de possessione hujus rei, quam tu, & antecessores tui habuistis, ante cognitionem judicis spoliaverimus, volumus nos tibi tanquam ven. f. nostro deferre, & jura tua integra, illibataque servare, præsentibus literis.*]

b Hodie de jure possunt Archiepiscopi crucem ante se deferre, per quasv. loca etiam exempta suæ provinciæ, quovis privilegio contrario non obstante. Clemen. ult. de privileg. & quod dicit hic gloss. in verbo, de jure, procedit de jure antiquo.

¶ PITH. 1. *Eboracensi Archiepiscopo.*] Vide *Epistolam Alexandri ad Eboracensem.*

2. *A memoria nostra non recidit.*] Controversia exorta de coronatione Regis. Neubrigensis *pag.* 162. & 163. Vuestmonast. *pag.* 367. Idem *pag.* 33. Henricus Huntindonensis Archidiaconus *Chronic. ann.* 111. Inter Rodulfum, & Tristanum Archiepiscopos orta est magna dissensio, quia Eboracensis Cantuariensi minime subjici volebat. Causa autem sæpe coram Rege, sæpe coram Apostolico ventilata est, sed necdum definita. Extat *in libro*, cui titulus *Vita, & processus sancti Thomæ.*

3. *Ante vos per totam Angliam deferre crucem.*] Richardus Concilium Vuestmonasterii celebravit, cui Rogatus Eboracensis Archiepiscopus non interfuit. Sed suæ provinciæ Clerus querelam de sui Archiepiscopi cruce in Cantuariensi provincia gestanda renovavit, &c. Quo accepto Rex hanc litem Vvintoniæ his conditionibus diremit H. S. Osvualdi, &c. Sed & reliquis terendæ crucis, ne provinciarum ambitus controversiæ, ut Rothomagensis Episcopi staret arbitrio. Hameden. Cantuariensis *Epist.* 124. Matth. Paris *pag.* 164. Neubrig. *pag.* 164.

CAP. II.

Accusatus de adulterio ad separationem tori, non debet lite pendente privari possessione conjugii.

Clemens III. (*c. an.* 1190. *Romæ.*)

c al. Cælestinus.

LAudabilem: [*& inf.*] *d* Quæris, quando matrimonium accusare contingit, an statim sit carnale commercium suspendendum: [*& inf. n*] Ad quod *e* breviter respondemus, quod conjugum alteruter accusatus ante probatam accusationem, jure, quod habet in altero, privari non possit.

(*n Aut quamdiu dissimulari possit, vel potius sustineri. Ad quod breviter respondemus, quod cum Alexander III. aperte prohibeat, ne ab invicem, donec justo fiat causa examinata, separentur, & Symmachus Papa contineat institutum, ut Prælatus aliquis accusatus, omnequam ea, quæ obtinentur, luce clarescant, relinquere non debeat a subjectis in præsenti articulo.*)

d Cap. 2. *eod. tit. in* 2. *compil.*
e Ad quod tibi breviter, &c.

CAP. III.

Qui rem litigiosam alienavit, eo quod rehaberi non potest, debet æquivalentem substituere in locum illius, quam alienare non poterat. h. d. cum seq.

Innocentius III. *Abbati, & Conventui sancti Sylvestri.* (*c. an.* 1199. *Romæ.*)

ECclesia sanctæ Mariæ *f* in causa lata contra Joannem de Areja (qui quasdam possessiones ipsius dicebatur contra justitiam detinere) movit sub L. Judice quæstiones *g*: [*& infra.*] Prohibemus, ne possessiones, quæ successerunt in locum, & jus illarum, quas ab Joan. de Areja Ecclesia sanctæ Mariæ petierat, in monasterium vestrum ab eodem Joan. lite pendente translatas, alienare interim præsumatis: ut si Ecclesia sanctæ Mariæ de vitio litigiosi contractus, vel de proprietate voluerit experiri (ne si obtinuerit in judicio, in vanum laboret, monasterio vestro minime possidente) sit, quod evincere valeat, & habere.

f Sup. c. 20. *de consti.*
g quæ hic abscissa sunt, supra integra posita sunt. c. 10. *de constit.*

CAP. IV.

Idem dicit, quod in præcedenti.

Idem *Elfod.* (*c. an.* 1199. *Romæ.*)

ECclesia sanctæ Mariæ *h*: [*& infr.*] Possessionem, qua fuerat, prætermisso juris ordine, prædicta Ecclesia spoliata, sibi restitui postulabat *i*: [*& infra.*] Nos quicquid

h Super de const. cap. 10. *in textu, sub tit. de restit. spoliat.*
i l. juste possidet. & ibi Bartol. de re judic.

quod ab aliis factum fuit (postquam prædecessor noster ad manum suam idem negotium revocavit) irritum decernimus, & inane: [& inf.] Verum quoniam præfatam possessionem post restitutionem vobis factam ab Joan. de Ataja, cui locationis titulo assignastis, neque restituere poteratis Ecclesiæ spoliatæ: loco ipsius tantundem possessionum æquivalentium, ad arbitrium bonorum virorum, ipsi Ecclesiæ fecimus assignari: quæ cum alii fuerant pignori obligatæ, per vos liberari fecimus a creditoribus, qui nobis instrumentum pignoris resignaverunt.

CAP. V.

Lis decidenda est secundum jura existentia tempore controversiæ, non autem secundum privilegium impetratum lite pendente, nisi de litis pendentia mentionem faciat.

Honorius III. *Cancellario, Cantori, & A. Canonico Parisien.* (*c. an. 1221. Roma in Galliam.*)

a *Bacevilla. al. Bassavilla.*

DIlectus filius, magister A. personæ Ecclesiæ de a Bassevilla 4, exposuit coram nobis, quod cum inter prædecessorem suum ex parte una, & Priorem, ac Monachos de Bassevilla ex altera, super decimis novalium intra fines parochiæ suæ consistentium, quæstio emersisset, ea pendente coram Judicibus delegatis, Abbas, & Conventus majoris monasterii Turonen. quibus subsunt Prior, & Monachi supradicti, pro se, ac membris suis obtinuerunt a Sede Apost. indulgentiam super perceptione hujusmodi decimarum: cujus prætextu Prior, & Monachi supradictas decimas sibi vendicare contendunt, licet in indulgentia de dicta quæstione facta mentio non fuisset. Ideoque mandamus, quatenus eisdem Judicibus injungatis, ut (indulgentia non obstante prædicta) in negotio ipso procedant, juxta traditam sibi formam.

¶ Pith. 4. *Bassevilla.*] *Beavilla.*

a *In nonnullis antiquis ita: De sequestrat. possess. rerum, & fructuum. al. possessionis.*

DE SEQUESTRATIONE a POSSESSIONUM, ET FRUCTUUM.

TITULUS XVII.

CAP. I.

Res, in quam facta est missio, non debet sequestrari, etiamsi missus fuerit inde violenter ejectus. Vel notabiliter sic: Sequestrum factum loco missionis propter scandalum evitandum revocari debet oblata cautione, & restitutis expensis.

Innoc. III. *Mediolanen. Archiep.* (*c. an. 1206. Roma in Insubriam.*)

b *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* c *al. de Stragula.*

AD hoc unxit nos Deus b: [& inf.] Abbas de Regula c 1 nobis exposuit, quod cum M. prædecessor suus super causa, quæ inter ipsum, & monasterium suum fuerat agitata, obtinuisset Veronensi Episcopo literas destinari, & ipse super judicio possessorio partim pro monasterio, partim pro Archiepiscopo sententiam protulisset, Procuratore ipsius monasterii quæstionem de proprietate postmodum intentare volente, Archiepiscopus jurisdictionem Episcopi opposuit expirasse, asserens causam possessionis tantum, & non proprietatis fuisse commissam: & quia super possessione pronunciaverat, semel functus officio suo, super quæstione proprietatis deinceps cognoscere non valebat: [& inf. α] Sed Judex auctorem in possessionem (quæ fuerat per ipsum Archiepiscopo adjudicata) propter ejusdem contumaciam mitti decrevit, a qua tamen Archiepiscopus violenter monasterium ejecit: [& infra. β] Cel. Papa prædecessor noster sic suum interpretatus fuit rescriptum, quod tam causa possessionis, quam proprietatis fuerat Judici delegata, cum absolute, & indistincte commissa fuerit, & ejus continentia dividi non deberet: prælibatam quoque possessionem pro suo arbitrio sequestrari præcepit, injungens Regin. & Mutin. Episcopis, ut de causa possessionis, & proprietatis plenius cognoscentes, eam debito fine deciderent, & possessionem ei parti postmodum resignarent, quæ obtineret de proprietate triumphum: [& infra. γ] In eum statum continentiam causæ reducimus, in quo fuerat, cum prædictus prædecessor noster causam proprietatis, & possessionis Reginen. & Mutinen. Episcopis commisit, mandato sequestrationis penitus revocato d: (& infra.) Ne autem monasterium videamur in suo jure læsisse, moderatas expensas (ex quo Episcopus Veron. ipsum in possessionem induci decrevit, usque ad satisfactionis tempus oblatæ) propter hoc factas sibi restituendas esse censemus: & a te sufficientem præberi standi judicio cautionem.

d *Sic abscissum.*

[α *Ad hoc pars monasterii inter alia respondebat, quod causa, quæ inter Archiepiscopum, & monasterium vertebatur, fuerat Episcopo memorato absolute, & indistincte commissa, & sic continentiam causæ dividi non debere dicebat, in hunc modum, & alias rationes cum Judex plenius advertisset, & allorum, &c. ut hic.*]

[β *Cumq. processu temporis utriusque partis nuncii propter hoc ad sedem Apost. accessissent, bon. mem.*]

Petr II.

[γ *Nos autem supradicto Alberi mandavimus, ut illis literis, quas ad Bon. & Ferrarien. Episcopos super restituenda sibi possessione cum fructibus per mandatum impetravit, omnino careret.*]

¶ Pith. 1. *Abbas de Regula.*] Orcentii de Regula Ordinis S. Benedicti diœcesis Taronensis.

CAP. II.

Si missus in possessionem causa custodiæ fructus dissipat, dissipati revocantur, & cum aliis sequestrantur.

Honorius III. *Priori Deben. 2 & Decano de Calmen. 3* (*c. an. 1220. Romæ.*)

e *De materia hujus cap. Felin. post Joan. Andr. in cap. examinata super de judic. Innoc. in Reg. 458. verbo sequestratio.*
f *Glocestria.*
g *Ista verba important liberum arbitr. l. 1. ff. de re milit. & ibid. Bart.*

DIlectus filius e R. Rector Ecclesiæ de Bethusia 4, suæ nobis petitione monstravit, quod cum inter ipsum ex parte una, & Abbatem, & Conventum de Cisteria f 5 ex altera, super eadem Ecclesia, coram Abbate de Sibiton. 6 & ejus collegis quæstio verteretur, Judices ipsi prædictos Abbatem, & Conventum in possessionem ipsius Ecclesiæ causa custodiæ induxerunt, qui fructus medio tempore perceptos pro suæ distrahunt libito voluntatis g. Quocirca mandamus, quatenus sicut ita, facientes fructus sequestrari prædictos, si quid de ipsis per eos distractum inveneritis, in statum pristinum revocetis.

¶ Pith. 2. *Priori deben.*] *Dolinem.*, *vel Priori de Buel.*
3. *De Calmen.*] Abbas Mariæ de Calena Sipontin diœces. *Decano de Calitan. & f Canonici S. Mariæ de A. sig.* Cisterc. Ordinis.
4. *Bethusia.*] *Bremesia*, *vel Brutinienf. Berouia.*
5. *Cisteria.*] *Glocestria*, Monasterium Sancti Petri Glocestriæ Episcopatus Cantuariensis. Cirtesium Cœnobium, quod constituendum curavit Erlenualden, priusquam Episcopus Londonensis factus esset. Vuestmonast. an. 675. *vel de Calocestria, vel de Cocestria*, Lincolnens. diœces.
6. *Sibiton.*] *Sibitonense*, *vel Subnenense.*

CAP. III.

Si verus possessor appellat a sententia contra eum lata, licet res petitæ fructus sequestrantur, si dissipantur ab eo.

Gregorius IX. (*c. an. 1232. Romæ.*)

AB eo, qui a sententia provocavit, fructus possessionis [si dissipentur ab ipso] possunt lite pendente rationabiliter sequestrari. 7

¶ Pith. 7. Vide *l. Imperatores*, *§. ult. ff. de appellat.*

DE CONFESSIS.

TITULUS XVIII.

CAP. I.

Ad solum dictum confitentis crimen proprium, non est aliquod infligenda pœna aliqua: infamato tamen est indicenda purgatio.

Clemens III. (*c. an. 1190. Romæ.*)

a *In aliquot antiquis ita: se Presbyter, & cætera.*
b *Vid. l. fin. cum gl. & ibi Bart. in l. maritus ff. de quæstion.*
c *al. quia.*

CUm monasterium: [& inf.] Eos, quorum suggestione scelus homicidii Presbyter a perpetrasse proponit, nisi aliis modis verum esse constiterit, nulli censemus pœnæ b subdendos: cum c secundum utriusque juris statuta, de se confessi super alienum conscientia interrogari non debent, [& crimine læsæ majestatis excepto] de tuetu proprio confitentis periculosa confessio non est adversus quemlibet admittenda. Si tamen eos infamia hujusmodi laborare cognoveris, singulis eis (adjunctis tribus sociis sui ordinis) purgationem injunges.

CAP. II.

Si de crimine incidenter causam principalem constat contra aliquem per suam confessionem, punitur pœna ordinaria, etiamsi directe contra eum non agatur. h. d. secundum glossam. Et est casus notabilis, & rarus in se. Vel summa sic secundum alium intellectum non minus notabilem, quem etiam sensit gloss. licet non perfecte explicet: *Si quis confitetur crimen in judicio incidenter, potest Judex ordinarius novum inchoando processum, illum punire pœna ordinaria.* h. d. singulariter Abbas.

Innocentius III. *Canonicis Bethlehem.* (*c. an. 1208. Roma in Palæstinam.*)

d *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.*
e *Quæ hic desunt reperies sup. cap. cum supra, de caus. poss. & prop.*

CUm super electione d Bethlehem. Ecclesiæ inter R. & P. quæstio verteretur e: [& inf.] Quoniam V. Canonicus Bethlehemitanus fuit in jure confessus, quod pro præstando alterius electioni consensu, quingentorum Sarracenorum obligationem receperat, & mediator extitit simoniacæ pravitatis: Nos (quoniam vitium hujusmodi persequi volumus, ut debemus) ipsum per definitivam sententiam deximus ab omni beneficio, & officio Ecclesiastico deponendum.

CAP. III.

Confessio facta in jure per Oeconomum Ecclesiæ, nocet ipsi Ecclesiæ: potest tamen revocari, si omne factum negotium doceatur per errorem facti emanasse. h. d.

Gregorius IX. B. f *Judici Viterbiensi*, (*c. an.* 1232. *Romæ in Tusciam.*)

EX parte Abbatis, & Conventus monasterii sancti M, fuit propositum, quod cum inter ipsos ex parte una, & V. nomine suæ uxoris ex altera, super te quæstio verteretur, Oeconomus monasterii memorati quædam per errorem facti fuit in jure confessus, ex quibus timet g sibi præjudicium generari. Cum igitur negotio nondum finito, nemini noceat error facti, mandamus, quatenus si de hujusmodi patuerit errore docere, provideas, ut nullum sibi super hoc præjudicium generetur.

f *Bich.*
g *in Cod. Barb. ex quibus timent monachi, sibi, &c. in omnibus manuscr. legitur, timent.*

DE PROBATIONIBUS.

TITULUS XIX.

CAP. I.

Reus actori sua propria instrumenta edere non tenetur; ita communiter summatur.

Gregorius *Tancredo Regi Visigothiæ.* a (*c. an.* 597. *Romæ.*)

EX epistolæ verbis b: (*& infra.*) Tua excellentia postulavit, ut Imperatori scriberem, quatenus c pacta in chartophylacio requireret, quæ dudum inter Justinianum Principem, & prædecessores tuos fuerunt emissa, ut ex his colligeret, quid tibi servare deberet. Sed ad hoc faciendum vehementer obstitit, quia nulli dicendum est, ea, quæ contra te sunt, apud temetipsum debes documenta requirere, in mediumque proferre.

a *al. Tancredo, videtur esse Gregor. VII. al. Tancredo Regi Visigoth. sed legendum est Recaredo Regi Visigotor. ex l. 7. Epist. 112. sive 126. Reg. B. Greg.*
b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.*
c *quod.*

CAP. II.

Actor, qui plene probavit, non debet compelli jurare.

Alexander III. (*c. an.* 1176. *Romæ.*)

SIcut d consuetudo laudabiliter (*& infra.* e) Sane quoniam apud vos consuetum esse didicimus, ut cum aliquis intentionem suam fundaverit instrumentis, aut testibus, et sacramentum nihilominus deferatur. quod si subire noluerit, fides probationibus e non habetur. Nos cum tunc demum ad hujusmodi sit suffragium recurrendum, cum alia legitima probationes deesse noscuntur, talem consuetudinem reprobamus.

[e *Nulla debet novitate convelli, sic quod noscitur moribus introductum, absque ratione non debet dissolvi.*]

d *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.*
e *al. probationis.*

CAP. III.

In communi judicio probent actor, & reus: & si pariter probant, reus absolvitur, nisi favorabilem causam foveat actor.

Lucius III. *Cistren.* f *Episcopo* 1. (*c. an.* 1181. *Romæ in Angliam.*)

EX g literis tuis intelleximus, tu, & Archidiaconum confines habere Prebendas in villis, quas singuli singulas possidetis, & præterea terminorum inter vos controversiam agitari, eo quod dicas eum antiquos fines egressum, partemque tui fundi occupasse: illo in contrarium asserente, se partem eandem fundi possedisse quadraginta annorum spatio inconcusse: tu autem, quod per idem tempus quiete illam possederis, asseveras: quare utrum incumbat petitori, vel possessori probatio, quæsivisti. Ad quod scire debes, quod judicium finium regundorum tale est, ut in eo utraque persona vices duarum habeat, videlicet actoris, & rei. Unde hinc inde testes produci possunt ad cognitionem Judicis instruendam: quibus examinatis, Judex quos præcellere intellexerit, ad fidem sibi faciendam admittat.

Quod si ambarum partium testes sint æque idonei, possessoris testes præferentur, cum promptiora sint jura ad absolvendum, quam ad condemnandum: præterquam in liberali causa, in qua si utriusque partis testes æquales fuerint, pro libertate sententia profertur. Reum possessori probationem aliquando dari, juris manifesti est, cum jure cautum sit, quod qui objecerit præscriptionem longissimi temporis (quam nemo recte objicit, nisi qui possidet) & eam probaverit, in causa debeat obtinere.

¶ PITH. 1. *Cistren. Episcopo.*] V.C. *Sicestrensi.* al. *V.C. Elienfi.*

f *al. Hebronsi Episcopo. al. simpliciter habetur, Lucius III. forsassis legend. Alexander III. Cistrensi Decano, ut post Concil. Lat. sub Alex. III. p. 38. c. 2. habetur. C. e. eod. tit. in* 2. *compil.*
g *al. ex literis tuæ fraternitatis.*

CAP. IV.

Non creditur marito asserenti etiam cum juramento, uxorem se cognovisse, si uxor per matronas asserentes, per ipsius corporis aspectum probat contrarium.

Gregor. VIII. *Præposito sancti Cataldi* 1, *& Archipresbytero Casæmajoris.* (*c. an.* 1187. *Romæ.*)

PRoposuisti, h quod causa matrimonii, quæ inter O. de Casenova, & O. mulierem 2 vertitur, tibi fuit de mandato Apostolico delegata, cumque partes essent in tua præsentia constitutæ, mulier proposuit, se nec a viro cognitam, nec potuisse cognosci: quod tam proprio juramento, quam testimonio septem mulierum probavit, quæ per aspectum corporis eam esse virginem asseverunt, vir autem per juramentum suum contrarium asseruit: (*& infra.* n) Videtur igitur nobis, quod juramento puellæ, & testimonio i illarum septem mulierum fides est potius adhibenda.

[n *Vos in negotio procedere noluistis, donec de hoc nostrum consilium haberetis.*]

¶ PITH. 1. *Cataldi.*] *Coroldi.*

2. *Et O. mulierem.*] Filiam O. de Pisco. Vide Ambrosium *lib.* 8. *Epist.* 64. Augustinum *de hæresib. cap. penult.* *cap. penult. de Frigid.* 27. *quæst.* 1. *nec aliqua.*

h *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil. & ad intellectum hujus c. & gloss. hic vide Dominicum Sotum lib.* 4. *Sentent. dist.* 34. *qu.* 1. *art.* 2. *ubi plene & eleganter.*
i *al. testimonium.*

CAP. V.

Singulares de universitate possunt ad commodum universitatis reprobare instrumentum falso confectum nomine universitatis.

Clemens II. k (*c. an.* 1046. *Romæ.*)

TErtio l loco fuit a nobis ita quæsitum: Ecce quidam regularis sigillo Capituli quoddam instrumentum cuidam amico suo signavit, in quo facta ut alienatio quarundam rerum Ecclesiæ immobilium continetur. Quo exhibito in judicio, Procurator universitatis illud asseruit de assensu Conventus non fuisse confectum, & adulterinum, vel furtivum esse sigillum m. Cumque fratres ad perhibendum testimonium produxisset, jurati dixerunt, quod quotiens de hoc inter fratres aliqua erat mentio, consilium totius Conventus, & vox fuit unanimis, quod nolebant alienationem rerum illarum, sed res domus integras conservari volebant. Sed quoniam contra hoc nihil pars adversa probavit, respondemus secundum assertionem testium tantummodo judicandum.

k *al. tertius.*
l *Cap.* 3. *eod. tit. in* 4. *compil.*
m *videtur. in l. qua detata. §. increta, ff. de sol vend.*

CAP. VI.

Ubi agitur de matrimonio contrahendo, probato impedimento, & publicatis attestationibus, alii testes super dicto impedimento admittendi non sunt.

Idem *Clemens III.* 4 (*c. an.* 1190. *Romæ.*)

JUravit n quidam (ut asseris) se quandam in uxorem legitimam accepturum: quam cum vellet traducere, quidam juramentis, secundum morem exhibitis, legitime probaverunt, ipsos in quarto consanguinitatis gradu sibi invicem attinere.

Quia vero requisisti a nobis, quid agendum sit, cum quidam alius probare velit contra prædictam probationem juramentis canonicis factam, & partibus publicatam, nullo eos sese consanguinitatis gradu contingere: respondemus, quod standum est probationi priori.

¶ PITH. 4. *Clemens III.*] Aquitano, seu Aquilinari Episcopo.

n *Cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *compil. & pro intelligentia, vide Dominicum Sotum lib.* 4. *Sentent. dist.* 40. *art.* 5. *Adde Conc. Trident. Sess.* 24. *can.* 3. *& in eod. sess. in decret. de reform. matr. c.* 2.

CAP. VII.

Si per literas ordinarii probatur quis excommunicatus, a procuratione repellitur. h. d. *& hæc summaria continent textus & vocal. & nullam patitur calumniam, & ideo eam tene.*

Innocentius III. *Archidiacon. Parisiens.* 5 *& Magistro R. de Corson.* 6 *Canonico Noviom.* 7 (*c. an.* 1208. *Romæ in Galliam.*)

POst o cessionem: p (*& infra.*) Cum igitur per literas Judicis ordinarii (quibus standum est, donec probetur contrarium) nobis constiterit, quod VV. excommunicatus erat, cum procurationis officium assumpsit: ipsum tanquam Procuratorem non duximus admittendum.

¶ PITH. 5. *Parisiensi.*] *Albigensi.*

6. *De Corson.*] *de Curzon.*

7. *Noviom.*] V.C. addit, Parisius commorantibus.

o *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.*
p *decisionem.*

CAP.

CAP. VIII.

Si rogatus restituere totam hæreditatem, eo sine liberis decedente intret monasterium, evanescit fideicommissum, & hæreditas applicatur monasterio: nec ad invalidandum ingressum sufficit probare minorem ætatem tempore ingressus, si ex adverso genuinatus probetur ingressus. h. d. intelligendo, quod substitutio fuit fideicommissaria. Si vero fuit directa, summa sic: Substitutio facta filio, eo decedente sine liberis, evanescit per ingressum monasterii: & tunc adde id, quod est in primo summario ibi: Nec ad invalidandum, &c. usque ad finem, & uterque intellectus est verus in fr. Dicas tamen, quod primus est verior, quod hic fuit substitutio fideicommissaria [licet Dom. Abb. dicat hic, quod fuit compendiosa.

q Casæmaris e alias Cassemor.

Idem Abbati, & Conventui Cassen. q ¶.
(c. an. 1207. Romæ in Latium.)

r Cap. e. eod. tit. in 3. comp. & de materia hujus c. vide Bartol. & doctores in Auth. ingressi, & seq. Cod. de sacrosanct. Eccles. ubi plene.

IN r præsentia C. sancti Hadriani Diaconi Cardinalis G. & B. fratres vestro Syndico constituto coram ipso fecere proponi, quod cum quondam A. frater ipsorum conderet testamentum, M. filium suum sibi hæredem instituit, & præcepit, ut si absque liberis decederet, ad eos bona devolverentur ipsius; unde illa, quæ de bonis ipsius vestrum monasterium detinebat, sibi restitui postulabant, & petebant vos super hoc a sua molestatione compesci. Verum Syndicus ipse proposuit ex adverso, quod prædictus M. monasterio vestro obtulit se, & sua: unde universa s, quæ habuerat, erant ad monasterium devoluta t, quare universa, quæ ipsi de bonis ejus invaserant, restitui monasterio vestro petebat, & super cæteris silentium illis imponi. Ad hæc autem pars altera replicavit, quod dictus M. oblationis suæ tempore fuerat minor annis, & quod vota facta poenitens, quod fervore infirmitatis fecerat, post convalescentiam revocavit. [& inf. α] Unde cum sine liberis decessisset, ex testamento Patris ad ipsos erat ejus hæreditas devoluta.

s concordat text. in Auth. ingressi, de sacros. Eccles. & c. quod ingredientib. 14. q. 3.

t Hic Ab. & Felinus dicunt, posse quem se privare in vita potestate testandi, per monaster. ingressum.

Verum Syndicus respondere curavit, quod licet dictus M. de monasterio, *sui Abbas, de sua licentia* fuisset egressus, eidem postmodum se, & sua obtulit humiliter & devote, & quod ne contra oblationem suam veniret, juramento firmavit. Quare cum constet, quod idem M. his monasterio vestro contulit se, & sua, nec ex adverso probetur, quod utriusque oblationis tempore fuerit minor annis, probationem vestram hujusmodi exceptionis probatio non elidit: cum etsi primæ oblationis tempore fuerit minor annis, secundæ tamen potuit major extitisse. Præterea cum verbum illud, minor annis, duobus poterit modis intelligi: cum & qui minor est quatuordecim annis, & qui viginti quinque, dici soleat minor annis, intentioni vestræ verbum dubium non nocebat, cum intra viginti quinque u annos teneret donatio juramento firmata. Sed etsi teneret, quod factum fuerat a dicto A. x quia tamen intelligendum non erat sine hærede decedere, qui monasterium sibi hæredem instituit y, hoc monasterium non nocebat: [& inf. β] Dilectus filius B. sancti Eustachii Cardinalis attendens, quod Syndicus vester intentionem suam plene fundasset, & quod nihil fuisset ex adverso sufficienter probatum, cum etsi ostensum esset per testes, quod M. suæ oblationis tempore fuerit minor annis utrum tamen primæ, vel secundæ oblationis tempore minor fuerit, & quot annis minor, non fuisset expressum, de mandato nostro sententiam protulit: & prædictis G. & B. silentium imponens super his, quæ a monasterio postulabant: eos ad restitutionem illorum, quæ de bonis prædicti M. propria temeritate invaserant, condemnavit. Nos igitur sententiam ipsam auctoritate Apostolica confirmamus.

u al. XXX.

x Amoto.

y Vid. l. si quid, & l. si pradium. C. de prad. min.

[α *Verumtamen ex eo, quod M. infra ætatem legitimam in monasterio Rosemarii obtulit se, & sua, tamen quicquid inconsulte fecerat, postmodum revocavit, ejus oblatio non tenebat.*]

[β *Cumque Cardinalis prædictus ea, quæ coram ipso proposita fuerant, in nostra, & fratrum nostrorum præsentia retulisset, nos ad consilium dil. fil. n. b. S. Eustachii Cardin. de causæ meritis plenius intellexit.*]

¶ Pith. 8. Cassin.] *Casæ Maris*, Varulanensis diœcesis, Ordinis Cisterciens. Vvalsing. *pag.* 52.

CAP. IX.

Si actor, & reus in interdicto retinendæ possessionis probant, obtinet is, qui antiquiorem possessionem probat titulo maxime justificatam, vel meliores probationes respectu possessionis adducit, h. d. notabiliter, & probatur satis hoc summarium in versic. ex præmissis, ponderato versic. maxime.

z al. Raven.

Idem z *Ariminensi Episcopo*. (*c. an.* 1207. *Romæ in Umbriam*.)

a Cap. 4. eod. tit. in 3. compil. Et de intellectu, vide Fernandum Vasquium, lib. 2. c. 26. controversiarum usu frequentium, add. Purpur. consil. 81. vol. 1.

b al. quæ.

LIcet a causam, quæ vertitur inter Ecclesiam Raven. & Commune Faventiæ super jurisdictione, honore *hominio* ac districtu in villa sancti P. & castro Arioli, quod b de jure ad se spectare dicta Ecclesia proponebat: [& *infra*. α] Porro attestationibus publicatis Syndicus Faventinorum proposuit, se velle in personas testium ex parte altera productorum quædam objicere, et probare, Oeconomo Ecclesiæ asserente id fieri non debere, super quo interloquendo decrevimus ipsum nullatenus audiendum, cum intra trium mensium spatium, in nostris literis comprehensum, testes hujusmodi producere non curaverit, intra quem terminum pars utraque testes inducere c potuit, tam in personas testium, quam super negotio principali. Post hoc idem subjecit in testes prædictos, quod corrupti falsa dixissent. Unde quia talis exceptio non solum ante, sed etiam post sententiam potest opponi, licet nonnulli crederent, Faventinorum partem exceptionem hujusmodi per excogitatam malitiam ad impediendum processum negotii objecisse: quia tamen noluimus a juris tramite declinare, magistris G. & T. d præcepimus, ut testes, quos super hac exceptione Procurator Faventinorum duceret producendos inter mensem, recipere, & examinare curarent, de singulis circumstantiis e subtiliter inquirentes, indulto extunc altero mense Procuratori Ecclesiæ supradictæ, intra quem, si vellet, ad f reprobationem testium illorum, produceret testes coram eis: [& *infra*. β] Quanquam autem pars Faventinorum testes multos produxerit super negotio principali, vix tamen ex illis sex remanserunt concordes, cum alii sibimet in serie sui testimonii contradicant, & quidam alii sint in dictis sui testimonii singulares. Ad reprobandum vero quosdam testium Ecclesiæ Ravenn. etsi ex parte Faventinorum quidem sint testes inducti, plures tamen illorum reprobantur, quia sibi invicem evidentissime contradicunt: quidam vero alii, pauci numero, quamvis non reprobentur expresse, usque adeo tamen malæ famæ sunt, & levis opinionis, quod eorum dictis nulla, vel modica est fides adhibenda. Iidem quoque testes Faventinorum generaliter repelluntur, quia non probant illud, ad quod probandum coram Syndicus se adstrinxit, videlicet, quod corrupti falsa dixissent: quoniam etsi de corruptione videantur aliquid dicere, de falsitate penitus nihil dicunt g: [& *infra*. γ] Ex præmissis igitur evidenter apparet, quod Ecclesia per testes numero plures, quibus potius sua veritatis assistit, qui etiam aptiora negotio, & vero proximiora in suis testimoniis expresserunt, sufficienter ostendit, quod a LX. annis & citra cum omni jurisdictione, honore, atque districtu loca supradicta possedit: per quod patet, quod si Commune Favent. a L. annis citra (sicut videntur testes eorum deponere) aliqua servitia in locis perceperunt sæpedictis, illa proculdubio sine justo titulo percipere cœperunt: cum duo simul eandem rem, & eodem modo in solidum possidere non possint, maxime h cum iidem Faventini justum possessionis titulum non ostendant, & ex privilegiis Imperatorum, & Roman. Pontif. Ecclesiæ Ravennati concessis, evidentissime colligatur, possessionem ipsius Ecclesiæ in prædictis locis justam fuisse. Cum ergo constet Faventin. eo tempore, quo se possedisse probare contendunt, minus i juste ac sine titulo aliquo in prædictis locis temeritate propria occupasse, & Oeconomus ejusdem Ecclesiæ petierit, a vi turbatione, seu inquietatione super præmissis Commune Favent. prohiberi: nos recognoscentes in hoc casu non sic locum esse interdicto, uti possidetis, ut dicere debeamus, uti possidetis, ita possideatis: cum probationes Ecclesiæ longe sint potiores, & ideo sit in interdicto superior, Commune Faventiæ sibi condemnamus, super jurisdictione, & honore, atque districtu, & aliis ad hoc generaliter pertinentibus in locis prædictis, quoad possessorium judicium, quo tantummodo actum est, perpetuum silentium imponentes, & prohibentes eidem, ut neque per se, neque per alios super his præsumat Ravennat. Ecclesiam, aut habitatores prædictorum locorum aliquatenus molestare. k

c al. producere.

d al. A.

e Vid. l. ubicunque, ff. de inter. act. cum aliis multis.

f In pluribus antiq. erat ad reprobation. illorum, testes produceret coram eis.

g Vide l. Celsus, ff. de arbitr. & leg. divus, & ibi Bartol. ff. de re judic.

h al. & maxime.

i In uno vetustissimo erat, minus juste ac sine justo titulo.

k Vid. l. fin. Cod. de fideicommiss. libert.

[α *Cæterum, quia utrique parti erat plurimum onerosum testes producere coram nobis, Placentino Episcopo dedimus in præceptis, ut infra tres menses testes app. rem. reciperet, quos utraque pars tam super principali negotio, quam in personas testium duceret producendos, ita videlicet, ut effrenata testium multitudine refrenata, hinc inde quadragenarium numerum nullatenus excedere pateretur. & infra. Sicque postmodum utriusque partis Procuratores cum attestationibus consignatis ad nostram redierunt præsentiam*]

[β *Et eorum dicta fideliter conscribentes XX. dierum spatium utrique parti præfigerent, infra quod cum attestationibus ipsis nostro se conspectui præsentarent, sententiam recepturæ. Partibus igitur comparentibus iterum coram nobis, & hujusmodi attestationibus publicatis, audivimus quæcunque proponere voluerunt.*]

[γ *Per multos autem Ecclesiæ tuæ testes omni exceptione majores probatum esse constat manifeste, Ecclesiam tuam villam Luci S. Petri, & castrum Arioli a longissimo tempore possedisse cum omni honore, districtu, & jurisdictione, nominatim in præmissis universis articulis exprimentibus jurisdictionem, honorem, atque districtum.*]

CAP. X.

Si qui nominent aliquem filium, & ita communiter reputetur, non creditur postea alteri eorum jurantis contrarium.

Idem *Episcopo Tiburtino*. (*c. an.* 1209. *Romæ in Campaniam*.)

l Cap. 4. eod. tit. in 4. compil. & de materia hujus c. vide plane per Petrum Duenam regula 341. & seq. incipit, filiatio, & qualiter probetur filiatio, Vide Alex. consil. 92. lib. 2. & consil. 74. l. 2.

PEr l tuas nobis literas intimasti, quod cum T. Tiburtinus civis quandam per septennium habuerit concubinam, nec prolem susceperit interim ex eadem, ac ipsa postmodum discesserit ab eo, ad ipsum non post multum tempus

m temporis.

tempus et rediisset, filium, quem reversa in domo ipsius peperit, ex eo se asserit suscepisse: [& infra a] Quia vero mulier illa de dicto T. suscepisse R. de quo agitur, primitus constanter asseruit, & idem T. præfatæ mulieris præcipue devictus instinctu, ipsum suum filium publice recognovit, & filius ejus nominatus communiter fuit, & habitus ab utrisque, ejusdem mulieris postmodum juramento in contrarium præstito non est standum, n cum nimis indignum sit, [juxta legitimas sanctiones] ut quod sua quisque voce dilucide protestatus est, in eundem casum proprio valeat testimonio infirmare. Unde apparet per consequens, quod prædictus R. Sophiam neptem memorati T. cujus prima facie præsumitur consobrinus, non potest habere aliquatenus in uxorem.

n Vid. l. generaliter. C. de non num. pec.

[a *Quæ licet a principio diceret, illum nequaquam filium suum esse, cum illa mulier per septennium eidem cohabitans ei se minime commisisset, mulierem tandem, & aliorum devictus instantia, suum filium recognovit, R. eum nomine appellando. Cum autem idem R. ad virilem venisset ætatem, & domum Saturnellæ sororis ipsius T. frequentaret, quæ ipsum nepotem suum nominaret, & Sophiam ipsius Saturnellæ filiam, cum qua quotidianam habuit conversationem, amavit, & carnaliter cognovit eandem: quod cum pervenisset ad notitiam Saturnellæ, acriter increpavit utrumque, & apud se filiam retinens, supradictum R. removit a domo. Cum autem mater ipsius R. accepisset, quod vir ejusdem Saturnellæ eidem R. graviter comminabatur, in civitatis platea juravit publice coram multis, quod R. supradictam Sophiam propinquitatis linea minime contingebat, affirmans sub virtute præstiti juramenti, se de alio, quam de supradicto T. præfatum suscepisse R. Cum igitur nos diversis consulendes, an mulieri asserenti standum sit in hac parte, & an memoratus R. supradictam Sophiam habere valeat in uxorem, insinuatione præsentium tibi respondemus, quod cum idem R. quem*)

CAP. XI.

Judex debet habere Notarium, vel duos viros idoneos, qui scribant acta judicii, alias si quid difficultatis emerserit, per superiorem punietur, nec credetur ei super processu, nisi in quantum per acta, vel alias per legitima documenta constabit.

Idem in Concilio generali. o (c. an. 1215. Romæ.)

o Innoc. III. in Concil. generali Later. c. 3. eod. tit. in 4. compil. & de materia hujus c. alios tradita bis per doct. etc., vide quæ scripsi lib. 3. comment. in direct. inquisitor. Schol. 22. Adde Angelum in l. gesta. de re judic. & Franciscum Curtium juniorem, tract. feud. p. 7. qu. 4. ubi multa de his duab. personis loco unius Notarii adhibendis.

p In Concil. & aliquot antiquis Codic. occurrunt.

QUoniam contra falsam assertionem iniqui Judicis innocens litigator quandoque non potest veram negationem probare: cum negantis factum per rerum naturam nulla sit directa probatio: ne falsitas veritati præjudicet, aut iniquitas prævaleat æquitati: Statuimus, ut tam in ordinario judicio, quam extraordinario, Judex semper adhibeat aut publicam (si potest habere) personam, aut duos viros idoneos, qui fideliter universa judicii acta conscribant: videlicet citationes, dilationes, recusationes, exceptiones, petitiones, responsiones, interrogationes, confessiones, testium depositiones, instrumentorum productiones, interlocutiones, appellationes, renunciationes, conclusiones, & cætera, quæ occurrerint p competenti ordine conscribenda, loca designando, & tempora, & personas. Et omnia sic conscripta partibus tribuantur, ita quod originalia penes scriptores remaneant: ut si super processu judicis fuerit suborta contentio, per hoc possit veritas declarari: quatenus hoc adhibito moderamine, sic honestis & discretis deferatur Judicibus, quod per improvidos & iniquos innocentium justitia non lædatur: Judex autem, qui constitutionem ipsam neglexerit observare, si propter ejus negligentiam quid difficultatis emerserit, per superiorem Judicem animadversione debita castigetur, nec pro ipsius præsumatur processu, nisi quatenus in causa legitimis constiterit documentis.

CAP. XII.

Si probari potest reum deliquisse, ejus probatio, quod non deliquerit, non est admittenda.

q al. London. al. Lond. al. Luden.

Honorius III. *Archiepiscopo London.* q 10 *& ejus Suffragan.* (*c. an. 1220. Romæ in Daniam.*)

AD nostram noveritis audientiam pervenisse, quod Sacerdotes, & Clerici Daciæ 11 legi vagæ (per quam negativa probatur) temere innitentes, a criminibus, quæ probari testibus fide dignis possunt legitime contra eos, reputantur insontes, si se super his purgare valent quoquo modo: [& infra a] volentes igitur, ut hæc pestis contraria omni juri penitus exstirpetur a Clero: mandamus, quatenus in hujusmodi probatione negativa (dum tamen possit affirmativa ex adverso probari) neminem audiatis.

[a *Unde contingit, quod quandoque ad suam purgationem sui similes criminosos adducunt, ut eis debeant in similibus in opportuno tempore respondere, multaque crimina committuntur audacius ab iisdem.*]

¶ PITH. 10. London.] Crantius *lib. 1. Dan. 102. Londens.* Vide Specul. Saxon.

11. *Daciæ.*] *Daniæ.*

CAP. XIII.

Fines diœcesum probantur per libros antiquos, adminicula, testes, & famam.

Idem *Aurel.* 12 *& Lamecen. Episcop.* (*c. an. 1220. Romæ in Hispaniam.*)

CUm causam, quæ inter Colimbri. 13 & Egitan. Episcopos super finium limitatione diœcesum vertitur, vobis duximus committendam: Mandamus, quatenus secundum divisiones, quæ per libros antiquos, vel alio modo melius probabuntur, necnon per testes, famam, & quæcunque alia adminicula, in negotio procedatis.

r De materia hujus decr. qualiter possint probari fines diœcesis, tradit nonnihil Alex. cons. 42. in c. visis completa, & Alexan. post Bar. in l. cum aliquis C. de jur. delib. adde recentiores in l. 1. ff. si cert. pet. vide notas nostras in hoc c.

¶ PITH. 12. *Aurel.*] *Aurensi.* vel *Ormensi & Lamecen. Episc.* vel *Mortensi & Lamecensi Episcopis, & Abbati de Palumbario*, Bracharensis diœcesis, vel *Visensi.*

13. *Colimbri. & Egitan.*] *Colimbriensem, & Ægitan.*

CAP. XIV.

Possunt reprobari matronæ, per quas virginitas probatur.

Idem *Episcopo, & Archiepiscopo* 14 *Senon.* (*c. an. 1220. Romæ in Galliam.*)

CAusam matrimonii, quæ inter V. juvenem, & G. puellam Senon. quæ se virginem, & monacham profitetur, noscitur agitari: (*& infra. a*) Mandamus, quatenus eandem puellam ponatis interim in illo monasterio, quod interavit: ut ibi secure valeat commorari, donec judiciali sententia, quid agi debeat, decernatur: recepturi postmodum non solum probationes viri, quas inducere voluerit contra mulieres illas, quæ ad investigandum signa virginitatis ex parte puellæ fuerint introductæ, verum etiam probationes alias hoc negotium contingentes, quas pars s utralibet duxerit producendas. Et quia ut dicit canon 15 sæpe manus fallitur, & oculus obstetricum: volumus, & mandamus, ut adhuc honestas matronas, providas, ac prudentes deputare curetis, ad inquirendum, utrum dicta puella virginitatis privilegio sit munita.

s utraque.

(a *Quia non est instructam missis, frater Archiepiscope, in usque ad calculum sententiæ definitivæ nec edere valeremus, vobis remittimus plenius inquirendam, discret. v.*).

¶ PITH. 14. *Episcopo, & Archiepiscopo.*] *Archiepiscopo, & Archidiacono.*

15. Canon.] *Ne aliqua, 27. quæst. 1.*

CAP. XV.

Acta etiam litis ordinatoria facta coram primis Judicibus fidem faciunt coram t secundis.

t Conc. text. & ibi Doct. de test. c. causam quæ. s. Jus & alii in l. si apud quem C. de edend.

Gregorius IX. *Præposito sanctæ M. Magdeburgens. & Decano Misnen.* (*c. an. 1235. Romæ in Germaniam.*)

CUm bonæ memoriæ: [*& infra.*] Cum acta originalia dicantur apud priores Judices remansisse: mandamus, quatenus ea cum omni diligentia requirentes, ipsa si poteritis invenire u, & si quæ partes duxerint legitime proponenda, in scriptis redacta, ad nostram præsentiam remittatis. Alioquin cum non revocetur in dubium de contestatione litis super statu Pigam. 16 monasterii, & quibusdam spoliationibus contra Abbatem ejus factis a Magdeburgen. Episcopo, recipiatis partium probationes de novo: & audientes, si partes audire volueritis, de compositione tractatum, tum quod super hoc inveneritis, quam causam sufficienter instructam ad nos remittere procuretis.

u vide l. fin. in gloss. C. de prob. Spec. in tit. de procur. §. expliciis forma.

¶ PITH. 16. *Pigam.*] vel *Pegaviensis*, vel *Pegaviensis.*

DE TESTIBUS, ET ATTESTATIONIBUS,

TITULUS XX.

CAP. I.

Breve est.

Ex Concilio Macien. a Matiscon.

a In omnibus manusf. Marticon. al. Matiscon. id Concil. nondum vidimus, desumpsit vero Raym. ex c. ex 2. compil. tit. de test. 1. 1.

PLacuit sancto Conventui 1, ut testes ad *testimonium dandum* non conducantur pretio, & ut quicunque idonei, & fideles in testimonium assumantur: ac nullus testimonium dicat, nisi jejunus.

¶ PITH. 1. *Placuit, &c.*] Hoc caput sumptum ex *can. 2. causæ 4. quæst. 2.*

CAP. II.

Nulla est receptio testium facta contra non citatum.

b Cap. 3. eod. tit. in 4. compil. & pro hist. et intelligentia textus vide notas nostras in hoc c.

Gregorius IX. *Januensi defensori eunti in Hispaniam.* (*c. an. 603. Romæ in Hispaniam.*)

IN b nomine Domini: (*& infra.*) Quod autem dixit Episcopus, quia se absente, etiam vilissimi sunt testes exhibiti

exhibiti nullius momenti: lege uniſcendum eſt conſtitutionis novellæ, quæ de teſtibus loquitur in hæc verba: Et ea poſtea objiciatur eis, quod per unam partem geſta, & confeſta c ſunt, oportet, ut teſtimonia deneer, illo admonito a Judice, aut defenſore, venire, & audire teſtes. Si vero noluerit venire, & non ex inevitabili quadam neceſſitate venire non poſſit. ſancimus hujuſmodi teſtimonia ita valere, tanquam ſi non ex una parte conſiſterent, ſed etiam ipſo præſente facta fuiſſent. Ecce admonendus eſt ſemper adverſarius, ut ad audiendos teſtes veniat: quod quia hic omiſſum eſt, neceſſe eſt, ut quod d contra legem actum eſt, non habeat firmitatem.

c hæc duo verba, & confeſta, in manuſcr. codicib. non habentur.

d quia.

CAP. III.

Mulier teſtificatur contra Clericum, cum de crimine agitur.

Idem *Sabino defenſori Sardiniæ.* (*c. an.* 592. *Roma in Sardiniam.*)

QUoniam e aliqua nobis de perſona Epiphanii Presbyteri ſunt facinora nunciata, neceſſe eſt, ut cuncta diligentius perſcruteris: & ſeu mulieres, cum quibus peregiſſe dicitur, ſeu alios, quos de cauſa ſcire aliquid ſenſeris, huc feſtines adducere, quatenus Eccleſiaſtica diſtrictione liquide poſſint, quæ vera ſunt, aperiri.

e *B. Greg. l.* 2. *ep.* 36. *indict.* 10. *c.* 63. & *Cap.* 4. *eod. t. in* 1. *comp.* *Gratian, & quando mulier poſſit eſſe teſtis in criminalibus, vide plene per Ant. Gomez.* *to.* 3. *variar. reſol. c.* 12. & *per Jul. Clerum in pract. crim.* §. *fin. q.* 24. *Mat.* 18. *Luc.* 17. *Joan.* 8. *Deut.* 17.

CAP. IV.

Ubi agitur ad correctionem de peccato impediendo, principalis perſona admittitur in teſtem.

Paſchalis Papa. (*c. an.* 820. *Romæ.*)

IN omni negotio principalis perſona dicens veritatem de re ſibi nota rectiſſime, habenda eſt pro teſte: cui adhibito uno, efficiuntur duo teſtes, adhibitis duobus, efficiuntur tres. Quod patenter oſtendit dominus, cum dicit: *Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum inter te, & ipſum ſolum: quod ſi te non audierit, adhibe tecum unum, vel duos teſtes: ut in ore duorum, vel trium ſtet omne verbum.* Idem alibi affirmat dicens: *Ego ſum, qui teſtimonium perhibeo de me ipſe, & teſtimonium perhibet de me pater: nam in lege veſtra ſcriptum eſt, quod duorum hominum teſtimonium verum eſt.*

CAP. V.

Dicit, quales eſſe, & qualiter jurare debeant, qui ſuper conſanguinitate deponunt.

Alexander III. (*c. an.* 1180. *Romæ.*)

QUotiens f aliqui propter cognationem propinquitatis ſeparari petuntur, duobus vel tribus teſtibus adhibitis, qui de eadem conſanguinitate ſuperſint, vel totidem ſenioribus, & melioribus loci ejuſdem, id debet legitime comprobari. Probatio autem teſtium debet fieri duplici juramento, ut jurent ſe non privato odio, neque amicitia, neque pro aliquo commodo, quod habuerint, vel quod habent, vel habituri ſint, ad hoc jurandum inductos. & ſicut ipſi dicunt, ita veritatem accepiſſe a majoribus ſuis, & credere ita eſſe.

f Poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 8. c. 17. & Cap. 20. eod. t. in 1. comp.

C A P. VI.

Prælatus, & Clerici, qui cauſam Eccleſiæ non procurant, teſtificari poſſunt in ea.

Idem Priori, & *fratribus S. Trinitatis London.* (*c. an.* 1180. *Romæ in Angliam.*)

INſuper g ſtatuimus, ut liceat vobis in cauſis Eccleſiæ veſtræ ferre teſtimonium. Dummodo unus ex vobis, vel duo ad agendum, vel reſpondendum inſtituantur: quorum teſtimonium in cauſis, in quibus actores, vel reſponſales ſunt inſtituti, non debet admitti.

g *Cap.* 21. *eod. tit. in* 1. *compil.* & *poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p.* 8. *cap.* 16.

CAP. VII.

Si probatio exceptionis oppoſitæ contra teſtem productum non admittitur, antequam dictus teſtis recipiatur, in reſu, in quo admitti debuit, licite appellatur. h. d. ſecundum lecturam, quam ponit Panor.

Idem R. *Herforden.* h *Epiſcopo, & Abbati Sardin.* (*c. an.* 1180. *Romæ in Angliam.*)

EX i parte A. 3 Presbyteri ad nos eſt querela perlata, quod cum Eccleſiam de Clunoden. canonice fuiſſet adeptus, & eam k XXX. annis, & amplius pacifice poſſediſſet: Miles quidam H. nomine, tacito, quod laicus eſſet, ad Judices literas impetravit, quod ſi dictus Presbyter filius eſſet illius, qui proximo in eadem Eccleſia miniſtrarat, vel publice fornicariam haberet, ipſum a prædicta Eccleſia amoverent. Tandem cum miles per interpoſitam perſonam eum coram prælatis Judicibus traxiſſet in cauſam, quoſdam laicos infames, & notabiles ad teſtimonium dicitur produxiſſe. Licet autem Presbyter aſſereret illos non eſſe recipiendos, pro eo quod quidam eorum latrones, & raptores manifeſti eſſent, quidam vero in alia cauſa fuiſſent convicti de perjurio, & ſe hoc diceret probaturum: nihilominus Judices teſtibus talibus receptis, eidem abſenti poſt appellationem præſcriptam a abjudicaverunt Eccleſiam, quam nunc militis dapiferi filius detinet occupatam: [& infra.] Mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit, quod prædictus Presbyter non fuerit legitime per teſtes idoneos prædicta Eccleſia ſpoliatus, eorundem Judicum caſſata ſententia, literis etiam confirmatoriis (ſi quæ ſunt ſuper eadem Eccleſia impetratæ) non obſtantibus, Eccleſiam illam Presbytero reſtituatis eidem, ipſumque non permittatis exinde moleſtari. Si vero res aliter ſe haberet, cauſam audiatis, & fine debito terminetis. Teſtes autem, ſi quos idem A. in ſuæ aſſertionis teſtimonium invocaverit, monere curetis, ut coram vobis ſuper his perhibeant teſtimonium veritati.

¶ Pith. 2. *Herforden.*] *Berford.* vel *Hereford.* Roberti Herefordienſis meminit Vveſtmon. *pag.* 39.

3. *A.*] *Ada.*

h Poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 8. c. 22. & c. 23. eod. tit. in 2. compil.

i Ver, eam, deeſt in plurib.

a *prædictam.*

CAP. VIII.

Judex mittere debet examinatorem diſcretum ad teſtes recipiendum, qui ad eum commode venire non poſſunt.

Idem *Exon.* & *Vigor. Epiſcopis.* (*c. an.* 1180. *Romæ in Angliam.*)

SI qui teſtium valetudinarii ſunt, & l ſenes, vel debilitate confecti, aut paupertate depreſſi, ita quod non poſſint ad veſtram præſentiam adduci, ad ipſos recipiendos mittatis m perſonas idoneas, & diſcretas.

l Cap. 14. eod. tit. in 1. compil. Similis ſententia in Conc. Lat. ſub Alex. III. per. 8. c. 20.

m *Ad quos debeat mitti examinatores, vid. in l. ad egregias, per Ilert. ff. de jurejur. & in l. generalis. C. eod.*

CAP. IX.

Retractanda eſt ſententia, ſi conſtat eam fuiſſe latam ad dictum corruptorum teſtium. h. d. ſecundum lecturam, quam tenet Panorm.

Alexander III. *Beluacen. Epiſcopo.* (*c. an.* 1180. *Romæ in Galliam.*)

SIcut n vobis eſt intimatum, quidam accepta pecunia, de parentela inter virum, & uxorem exhibent juramenta, per quæ inter ipſos divortii ſententia promulgatur: poſtea vero privatim nullam inter eos conſanguinitatis lineam aſſerentes, ſe corruptos dicunt teſtimonium perhibuiſſe falſitati. Super quo taliter reſpondemus, quod ſi vir, & uxor, aut alter eorum ad ſecunda vota tranſivit: teſtibus de perjurio, & adulterio uno pluribuſve, quibus cauſam dederunt, pœnitentia indicatur. o Si vero ad ſecunda vota idem vir, & uxor non migraverint, diligenter inquirendi ſunt, coram quibus corruptio interceſſit: & ſi tales exhibeantur, per quos poſſit prædictæ corruptionis veritas comprobari, recepto eorum teſtimonio eſt ſententia revocanda; non enim teſtimonium prædictorum (cum perjuri ſint) eſt in hoc caſu aliquatenus admittendum.

¶ Pith. 4. *Vobis.*] *Nobis.*

n Cap. 7. eod. tit. in 1. compil.

o *Vid. l. generaliter Cod. de non num. pecun.* & *l. eos, per Bon. ff. de falſ.*

C A P. X.

Socius criminis, & muneris non teſtificatur etiam in crimine ſimoniæ. Et unius teſtimonium non ſufficit ad condemnationem.

Idem *Attinenſi* 5 *Archiepiſc*[illegible] (*c. an.* 1170. *Romæ.*)

VEniens p ad nos L. Presbyter ſua relatione monſtravit, quod ei objectum fuit, quod in Eccleſia de Oven. canonicum non habuiſſet ingreſſum, quia promiſiſſet unicuique parochianorum quinque barillos vini remittere, qui Sacerdoti ibi pro tempore ſervienti q conſueverant pro beneficio dari: verum cum duo apparuiſſent, qui jurati depoſuerunt prædictum Presbyterum talem feciſſe promiſſionem, & cum altero illorum pactum illud factum fuiſſe, tu de Presbytero, prout ordo rationis r exigit, judicaſti. Nos tamen ſententiam commendamus, eo quod ille, qui eodem erat infectus crimine, inde contra eum teſtificari non poſſet, nulliſque de ſe confeſſo, adverſus alium in eodem crimine ſit credendum, nec unius teſtimonium ad condemnationem ſufficiat alicujus.

¶ Pith. 5. *Attinenſi.*] V. C. *Janvenſi.*

p *Cap.* 9. *eod. tit. in* 1. *compil.*

q *al. ſumenti.*

r *al. juris.*

C A P. XI.

Atteſtationes in uno judicio receptæ, fidem faciunt in eadem cauſa, & inter eaſdem perſonas coram alio Judice.

Idem 6 *Abb. S. L.* & *Priori S. Crucis.* (*c. an.* 1169. *Romæ in Campaniam.*)

CAuſam s, quæ: [& *infra.* t] Diſcret. veſtræ mandamus, quatenus ſuſceptis atteſtationibus utriuſque partis, quæ ab aliis Judicibus ſunt receptæ, cauſam ipſam fine debito terminetis.

s *Cap.* 10. *eod. tit. in* 1. *compil. vid. Alex. in conſil.* 38. *l.* 2. *faſcu.* & *al. in l.* 11. *apud quem, C. de edendo.*

[t V.

[*a V. & E. Monachos super electione de utroque facta & in monasterio est diutius agitata: experientiae vestrae committimus audiendum, & app. rem. fine debito terminandum. Ideoque.*]
¶ PITH. 6. *Idem.*] Capitulario Episcopo, & Abbati sanctae Luciae, & Priori sanctae Crucis. Monasterium sanctae Luciae Beneventani Archiepiscopatus, vel *Caprano Episcopo*.

CAP. XII.

Clerici non sunt a ferendo testimonio in causa Ecclesiae suae sine rationabili causa repellendi.

Idem *q* Cantuar. *Archiep. & R. Vigor. Episc.* (*c. an.* 1180. Romae in *Angliam.*)

t Cap. 11. eod. tit. & post Conc. Lat. par. 8. c. 3. u vid. l. si domus, ff. de serv. urb. praed.

CUm auctius: [*& infra. a*] Non t lateat prudentiam vestram, quod Clerici non sunt a ferendo testimonio super negotio Ecclesiae suae (nisi alia rationabilis causa impediat) repellendi. u

[*a Commissionem de Plan. & nuncius M. militis, &c. & infra. Praeterea.*]
¶ PITH. 7. *Idem.*] R. V. C. Richardi Cantuariensis meminit Vestmonast. pag. 51.
8. *Et Vigor. Episcopo.*] a. V. C. *& R. Vigor. Episc.*

CAP. XIII.

Crimen nunc probatum repellit testem, alias de illo crimine non damnatum.

Idem *Cantuar.* 9 *Archiepisc.* (c. an. 1180. Romae in *Angliam.*)

x Cap. 14. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. 3. p. 8. c. 4.

SUper eo, quod x quaesivisti, utrum testes sint repellendi in causa criminali, vel civili, quibus ab adversa parte crimina opponuntur? Respond. quod si etiam ante non sunt convicti, vel confessi de criminibus illis, dummodo inde convincantur, in testimonio non debent admitti.
¶ PITH. 9. *Cantuariensi.*] *Terracinensi*, vel *Terraconensi*.

CAP. XIV.

Laicus in criminali non testificatur contra Clericum, accusare tamen pro sua, vel suorum injuria.

Idem *Salernitano* 10 *Archiepisc.* (c. an. 1180. Romae in *Campaniam.*)

y Cap. 14. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 2. c. 8.

DE caetero Laicos in accusationem y, vel testimonium contra Clericum in criminali causa non esse aliquatenus admittendos, censura sacrorum canonum manifestius edocet: nisi forte suam, vel suorum injuriam prosequantur. Nec tamen etiam ad testimonium, sed ad accusationem possunt admitti.
¶ PITH. 10. *Salernitano.*] *Salonitano*.

CAP. XV.

In causis Ecclesiasticis, & civilibus possunt fieri tres productiones testium: quartam autem non admittimus absque solemnitate legali. Et super dictis testium post ipsorum publicationem potest publice disputari. hoc dicit, secundum lectionem communem, & verbis textus congruentem.

Idem *eidem.* (c. an. 1180. Romae in *Campaniam.*)

z Cap. 15. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. c. 9. part. 8.

IN causis Ecclesiasticis z, et civilibus ultra tertiam productionem non debent testes produci, nisi adhibita quadam solemnitate, quae in legibus invenitur expressa. Et super dictis testium cum fuerint publicata, publice potest disputari.

CAP. XVI.

Si quis probat aliquod gestum post appellationem, & adversarius probat quod ante, praefertur primus probatio: & alius non dicatur vincere, nisi secundus probet, quod ante omnem appellationem.

a Embrudin. al. Eborudun.

Idem *Praeposito, & Canonicis Embrudun.* a *Ecclesiae.* a (c. an. 1180. Romae in *Galliam.*)

b Cap. 16. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 8. c. 11.

CUm tu, fili b Praeposite, cum quibusdam Canonicis tuis, & Archiepiscopus essetis efflatis in nostra praesentia constituti [*& infra. a*] Cum constet testes vestros jurasse, quod post appellationem excommunicationis sententiam tulerit, & Archiepiscopi testes similiter jurasse, quod ante appellationem: nos dicta testium benigne interpretari volentes, ne perjurio reatu notentur: quia utrumque esse potuit, & quod post primam appell. & ante secundam sententia lata fuerit, eandem sententiam decernimus non tenere.

[*a Archiepiscopo asserente, quod vos nova appellationem contemnere ex communicasset, & postulans sententiam suam confirmari: contra proposuistis, quod post appellationem in vos sententiam excommunicationis protulisset, & ob hoc dixissetis eam nullius momenti esse, adjecistis etiam tam tu, quam alter pars, quod testes fuerunt hinc inde producti, & attestationes eorum receptae. Nos vero auditis, & cognitis rationibus, & allegationibus utriusque partis, & attestationibus diligenter inspectis.*]
¶ PITH. 11. *Embrudun.*] *Ebredunensi*, vel *Ebrudensi*, vel *Ebradunensi*.

CAP. XVII.

In causa appellationis super novis capitulis tantum testes novi, & veteres producuntur, juramento secundum morem prius recepto.

Idem *Episcopo Placent.* (c. an. 1180. Romae in *Lignuriam.*)

c Post Conc. Lat. p. 11. p. 8. & c. 17. eod. t. in 1. comp.

FRaternitatis c tuae literis nos consulere voluisti, utrum recipiendi sint novi testes super quaestione judicata, in qua testibus renunciatum constet utrinque. Et an testibus in prima causa receptis propter causam appell. liceat super quaestionibus judicatis aliquid novi proponere: (*& infra. a*) Duximus tibi respondendum, quod in appellationis causa, si novi contigerit emergere capitula, super quibus aliqua partium voluerit novos testes inducere, vel per jam receptos aliquid comprobare: eos credimus posse recipi super novis dumtaxat capitulis, receptis prius ab ipsis, secundum formam recipiendorum testium, juramentis.

[*a Licet igitur nobis et his non plene constituit, utrum testes super eisdem, vel novis capitulis a partibus desiderentur induci, quia tamen tuae prudentiam juris copiam habemus, nos super hoc consulere voluisti.*]

CAP. XVIII.

Qui juravit testimonium non dicere, testificari compellitur, si testificationes publicatae non sunt.

Idem *Exonien. Episcopo.* (c. an. 1180. Romae in *Angliam.*)

d Post Conc. Lat. p. 8. c. 13 & c. 18. eod. t. in 1. comp. vel Oldrad. Cons. col. 127. & 160. conf. 90. & 91.
e vor, Presbyter deest in antiquis.
f al. V.
g illorum.

INtimavit d R. Presbyter e, quod G. f Clericus Capellanum eius, & alios quamplures de testibus suae juramento constrinxit, quod testimonium, consilium, & auxilium contra ipsum non praeberent eidem. Ideoque injungimus, ut si testimonium eorum g publicatum non est, nec est abrenunciatum testibus, eos, qui sunt juramento adstricti, & alios (si necesse fuerit) idoneos, in testimonium recipere non postponas.

CAP. XIX.

Publicatio, vel renunciatio testium in certis capitulis non praejudicat volenti testes producere in aliis. h. d. quoad titulum.

h al. Marthe.

Idem *Abbati, & fratribus de Marturo.* h 12 (c. an. 1180. Romae in *Etruriam.*)

i Post Conc. Lat. sub Alex III. p. 8. c. 13. & cap. 19. eod. t. in 1. comp.

CAusam i, quae vertitur inter vos, & Plebanum, & Clericos sanctae Mariae de Martu. 13 commisimus Judicibus terminandum: cumque utraque pars in eorum esset praesentia constituta, & testes essent hinc inde recepti, & eis ab utraque parte renunciatum, & attestationes etiam publicatae, quoddam privilegium nuper a nobis impetratum in medium protulistis. [*& infra. a*] Judicibus ipsis mandavimus, ut super aliis capitulis, si qua alia fuerint ab his, super quibus testes recepti sunt, & eorum attestationes publicatae, testes (si qui idonei producti fuerint) recipiant, & (nullis capitulis auctoritate a nobis per vestrum nuncium impetratis, quae continentur k in privilegio praefato, vel in aliis literis, quas vobis indulsimus, postquam causam ipsam eisdem commisimus, praedictae plebi in hac causa impedimentum praestantibus) concordia, vel judicio mediante decidant. Quia vero Florentinus Episcopus intimavit quaedam capitula eidem privilegio esse inserta, quae obesse rectori videntur, illud ad nullam praesentiam cum vestro nuncio transmittatis.

k continentur.

[*a Asseruistis vos quaedam alia monimenta a nobis impetrasse, quae rationes supradictae plebis obscurasse, & impedire videntur, quare causa ipsa nondum potuit terminari. Quia vero sollicitudini nostrae incumbit, utrique Ecclesiae suum jus servare integra, ac litibus, & contentionibus finem imponere.*]
¶ PITH. 12. *de Marturo.*] *S. Michaelis de Maturo.* a. V. C. *S. Michaelis de Maturnio*, Ordinis S. Benedicti, dioeces. Florent.
13. *De Martu.*] *De Maturnio.* V. C. addit: jampridem filiis nostris Archipresbytero Vvulterano, & Abbati de Sponga.

CAP. XX.

A testimonio repellitur simili morbo laborans.

Idem *Norvicen.* l *Episcopo.* (c. an. 1180. Romae in *Angliam.*)

l Norvicens. in Cap. 4. tit. de appell. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 11. c. 3.

PErsonas m Ecclesiarum r 14 [*& inf.*] Verum si coram te, vel alio quolibet negotia ventilentur, volumus, ut aliqui

qui consimili morbo laborantes, si certum sit, eut legitime super hoc possint convinci, si ab alterutra parte testes adducti fuerint, in testimonium admittantur.

¶ Pith. 14. *Personas, &c.*] Junge *cap. 1. de appellat.*

CAP. XXI.

Christianus contra Judaeum in testem admittitur.

Idem in *Concilio Lateranensi*. n (*c. an. 1179. Romae.*)

n sub Alex. III. c. 26.

JUdaei, sive e Sarraceni: [*& infra.*] Testimonium quoque Christianorum adversus Judaeos in omnibus causis (cum ais pro sole humanitere foveri. illi adversus Christianos testibus suis uti praesumant) recipiendum esse censemus. Et anathemate decernimus feriendos, quicumque Judaeos Christianis voluerint in hac parte praeferre: cum eos Christianis subjacere oporteat, & ab

o Cap. 5. tit. de Jud. in 1. compil. Vide Specul. tit. de test. §. 1. Adde quae de hoc art. dixi lib. 2. mem. in direct. Inquisit. schol. 1. & lib. 3. schol. 134.

CAP. XXII.

Testimonium matris est suspectum, ubi filia petit in virum aliquem se majorem. Et ad dictum solius matris de impedimento deponentis impeditur matrimonium, sed contractum non dissolvitur.

Idem Alex. III. *Matthaeo p Cardin.* (*c. an. 1170. Romae.*)

p al. Marto.

SUper eo q, quod a nobis tua devotio postulavit, utrum viro negante se mulierem affidasse, ipsius mater mulieris, & altera mulier possint ad testimonium recipi: Consulentiae solitae resp. quod r cum mater filiae incrementum, & honorem videtur diligere, ubi vir superior est divitiis, & nobilitate, potentia, vel honore, testimonium ejus videtur suspectum, & ideo non esse aliquatenus admittendum. Super s illa vero quaestione, quam fecisti, an mulier conjungenda non sit viro, pro eo, quod sola mater alterutrius eos esse consanguineos confitetur: respondemus, quod si non est firmatum matrimonium inter eos, matre asseverante ipsos t esse consanguineos, non debent conjungi, quia praesumptio est non modica 15, quod se linea consanguinitatis attingant. Si vero matrimonium est firmatum, non debet sine plurium juramento dissolvi.

q Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.

r quia.

s alio.

t esse,

¶ Pith. 15. *Praesumptio non modica.*] *Cap. 2. inf. Qui matrimon. accusar. poss.*

CAP. XXIII.

Ad decisionem causae maxime pro parte Judaei non sufficit regulariter minus testimonium, quam duorum probatae vitae, & laudabilis conversationis.

Idem. (*c. an. 1175. Romae.*)

LIcet universis u 16: [*& inf.*] Quia non est licitum alicui Christiano, & multo minus crucis Christi inimico, ut causae suae unius tantum quasi legitimo testimonio finem imponat: Mandamus, quatenus si inter vos, & quoscunque Judaeos emerserit quaestio, in qualibet causa Christiani, & maxime Clerici, non minus quam duorum, vel trium virorum, qui sint probatae vitae, & fidelis conversationis, testimonium admittatis, juxta illud Dominicum: *In ore duorum, vel trium testium stat omne verbum.* Quia licet quaedam sint causae, quae plures, quam duos exigant testes, nulla est tamen causa x, quae unius testimonio, (quamvis legitimo) terminetur.

u Cap. 1. de foro comp. in 2. compil. Mat. 18. Luc. 17.

x Vox, causa, deest in multis antiquis,

¶ Pith. 16. *Licet universis.*] Jungatur *cap. 8. infr. de Jud. & cap. 7. sup.*

CAP. XXIV.

Non sunt idonei testes, quos actor de familia sua produxit.

Idem *Firman. Episcopo.* (*c. an. 1174. Romae in Umbriam.*)

IN literis y: [*& infra.*] Quidam nobilis tui Episcopatus quandam sibi legitime copulans, cum eam in domo fere per septennium tenuisset, consobrinam patris ejus, antequam eam duceret, se asseruit cognovisse: ad quod probandum testes de familia sua tres produxit. Respondemus igitur, ut (si res ita se habet) pro illorum testimonio ipsum ab uxore nulla ratione divida z pariatis: nec contra ipsos aliquos audire, nisi probatae essent vitae, & opinionis, de quibus verisimile non esset, quod deberent pro aliquo dejerare.

y Cap. 5. eod. tit. in 2. compil.

z Vid. l. 2. §. familia. D. ui bon. rapt. & l. pronunc. graeco. §. 1. ff. de verb. signif.

CAP. XXV.

Donec attestationes fuerint publicatae, & eis renunciatum, produci possunt testes: postea vero non super eodem capitulo, sed super alio. sit h. d. quoad titulum.

Urbanus III. 17 (*c. an. 1186.*)

CUm venisset a ad Apost. sed. Magister M. 18 nobis exposuit, quod Lucius Papa praed. nost. causam, quae inter ipsum, & Abbatem de Sicolan. b 19 vertebatur, commisit Judicibus fine debito terminandam: (*& infra.* n) Mandamus, quatenus si sententiam illorum noveritis canonice promulgatam, eam auctoritate Apost. confirmetis: nec appellatio illam c impediat, quae hic d interposita dicitur occasione mortis praed. nost. cum postea egeris, & responderit, testesque duxerit producendos. Quaestiones quoque alias, super quibus testes fuere producti, & depositiones publicatae eorum, vel renunciatum fuit testibus hinc & inde, nullis aliis ab alterutra parte super eodem receptis, secundum tenorem ipsarum mediante justitia terminetis. Si quae vero fuerint quaestiones e, super quibus vel testes non fuerint producti, vel renunciatum eisdem, audiatis (si quae hinc inde proposita fuerint) finem illis debitum imponentes.

a Cap. 25. eod. tit. in 1. compil.

b Sidolan.

c illa.

d Dictio, hic, deest.

e Haec dictio quaestiones, deest in pluribus.

[n *& c. & inf. dis. v. p. a. f.*]

¶ Pith. 17. *Urbanus III.*] V. C. addit, de Rufort. & de Ostrea. Abbat. & Priori de Tongnan. *al.* de Visfort & de Trostan, Rastistord. Cisterciensis Ordinis. Baleus 199. melius: Urbanus III. de Rufort & de Croderco Abbatibus, & Priori de Torgnan.

18. *M.*] *Martinus.*

19. *De Sicolan,*] V. C. *de Crowland.* Camden. 250. *de Crosland.* Westmonast. *de Crovand.* V. C. addit, & Vv. Clericum vertebatur, dilectis filiis nostris de Vvisseber. & Oselveton Abbatibus.

CAP. XXVI.

Potest reus producere testes ad probandum contrarium ejus, quod actor probavit, si publicatio attestationum non est facta, consuetudine contraria non obstante. hoc dicit secundum notabiliorem lecturam.

Clemens III. (*c. an. 1190. Romae.*)

SEries f tui rescripti nobis aperuit, quod cum nuper inter filios quorundam nobilium tuae civitatis conjugalis quaestio tractaretur: [*& infra.* n] Pars, quae matrimonium accusabat, testes produxit legitimos, qui consanguinitatem inter praedictos esse firmiter asserebant, in primo gradu ponendo duas personas, B. videlicet, & I. dicentes illos esse fratrem, & sororem: pars autem opposita id falsum dicebat, B. scilicet esse sororem I. ad corroborandam assertionem suam tunc testes offerens, quam publicum instrumentum. Unde quia pars accusantium testes illos non esse recipiendos proponit, & tu non esse consuetudinem Ecclesiae affirmes, ut post receptos testes, qui consanguinitatem secundum formam canonum computant, alii ex opposito admittantur. Praesenti pagina respondemus, quod si non est aliud canonicum, quod obsistat, non obstante illa consuetudine, utpote juri contraria, testes recipere non omittas.

f Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.

(n *Quia distrahebaris ad alia urgentiora negotia, vices tuas in ventilatione illius quaestionis quibusdam jurisprudentibus commisisti, ante quos*)

CAP. XXVII.

Carnalis copula probatur per conveniens testimonium de visu, idem in testimonio auditus, quod adminicula, & fama coadjuvant.

Caelestinus III. (*c. an. 1195. Romae.*)

PRaeterea g cum quis accusatur aliquam cognovisse, an sint testes interrogandi de visu, aut sola vicinorum fama sufficiat, vel si juratis testibus sit credendum, qui se carnali copulae conscios esse fatentur, sed de visu nihil affirment h: Respondemus, quod si testimonium conveniens de visu reddatur, vel etiam de auditu, & praesumptionem violentam fama consentiens subministrat, vel alia legitima adminicula suffragentur, standum est testimonio juratorum. Etenim circumspectus judex atque discretus motum animi sui ex argumentis, & testimoniis, quae rei aptiora esse compererit, confirmabit.

g Cap. 4. eod. tit. in 2. compil.

h Sola fama carnalem copulam non probare. Vid. gloss. in l. 2. §. 1. cum not. ff. de test.

CAP. XXVIII.

Unius Judicis verbo non creditur: scriptura vero ejus per testes reprobari possunt. fallit hoc in Papa. Ita communiter summatur.

Innocentius III. *Consulibus, & populo Beneventano.* (*c. an. 1208. Romae in Campaniam.*)

CUm i a nobis: [*& infra.*] Et canonica, & civilia jura sequentes, districtius inhibemus, ne unius Judicis, quantaecumque fuerit auctoritatis, verbo credatur in causis, sive super testamentis, sive quibuslibet aliis contractibus quaestio agitatur. Nec scriptum eorum (nisi testium adminiculo fulciatur) eam obtineat firmitatem, quae ei possint, & debeant duorum, vel trium testium bonorum testimonia praevalere: salva in omnibus sedis Apostolicae auctoritate.

i Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. Vide Anton. de But. supr. de arb. c. non sine.

Pars II. CAP.

CAP. XXIX.

Testi super dilatoria inducto, non creditur super principali, nec cogitur deponere: secus, si super peremptoria; tunc enim cogi potest, ut etiam deponere super tota,

Idem *Turon. Episcopo*, n (c. an. 1207. *Romæ*.)

n Turonen. Archiepis. al. Turon. al. Turonensi al. Trium.

DE l testibus: [*& inf.* m] Consult. t. f. r. quod si testes sint inducti ad exceptionem dilatoriam solummodo probandam, cum super ea tantum juraverint dicere veritatem, super principali nec debent audiri, nec cogi testimonium perhibere, utpote super quo deponere non jurarunt. Si vero eum ad probandam exceptionem peremptoriam ab alterutra partium inducantur, reliqua pars super principali negotio etiam eos deponere forte petierit, & ut cogantur super ipso negotio dicere veritatem, sacramento non postulaverit obligari: ad id sunt sine dubitatione cogendi: nisi forsitan sufficiens productio testium super principali jam facta fuerit, vel renunciatum testibus m, vel depositiones testium fuerint publicatæ.

l Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. Vide Specul. tit. de testib. §. 1.

m Vid. authen. jubemus, & ibi Bart. C. de judic.

[n *Quoad exceptionem probandam a partibus inducuntur, cum nos duxit f. consulendos, utrum cogendi sint super principali negotio, & ferre testimonium veritati, & an illis sint, sicut cæteris testes examinandi districte, qui ad purgandam alicujus infamiam inducuntur. Super hoc igitur f. tuam plurimum commendantes, quo in dubiis sed. Apost. voluit certificari rescripto.*]

CAP. XXX.

Dicta testium non sunt ad petitionem tertii publicanda. Et is, qui produxit testes coram certis judicibus, non potest ad eundem effectum coram Judicibus aliis illos producere, sed illorum attestationibus debet esse contentus.

Idem *Helien. & Cistren. Episcop. & Archid. de Norhamtn.* n (c. an. 1208. *Roma in Angliam*.)

COnstitutus in præs. nost. o Procurator magistri R. n proposuit, quod cum Decanus, & Capitulum Eboracen. ei cum auctoritate Lateranen. Concilii e, tum privilegii propter retentione Archidiaconatum Richemundiæ canonice contulissent, magister H. qui Archidiaconus Richemundiæ nominatur, ipsum eo post appell. ad nos interpositam spoliavit. Cumque prædictus p R. ad Judices super restitutione sua commissionis literas impetrasset, memoratus H. literas revocatorias impetravit: [*& infra.* n] Inter alia postulabat prædictus H. ut faceremus depositiones quorundam testium aperiri: sed Procurator prædictus aperiendas eas non esse dicebat, cum non in hac causa fuissent inducti, sed in ea, quæ inter Eboracen. Archiepiscopum, & eundem R. vertebatur: [*& infra.* β] Nos eas aperire noluimus, sed causam duximus vestro examini committendam: ita quod si vobis constiterit, prælatum H. testes pro se coram Episcopo, & Decano Lincoln. & te, fili Archidiac. delegatis Judicibus produxisse, attestationibus apud eum depositis sit contentus: alioquin eo non obstante, quod testes illi coram Judicibus ipsis, & te, fili Archidiac. fuere producti, pro dicto H. si producti fuerint, ad testimonium admittantur.

n Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.
o sub Alex. III. c. 8. habetur tit. de concess. præb. s. c. 8.
p prædictus magister R.

[n *Quas idem Procurator per falsi suggestionem opposuit impetratas &c.*]

(*β Licet autem Archidiac. sicut superius est præmissum, ad faciendam nobis fidem super omnibus pleniorem, attestationes quasdam peteret aperiri, adversarius autem in alia causa eas asseverat esse receptas.*)

¶ Pith. 20. *Norhamen.*] V. C. *Northampton*, Vvestmonaster. 153. *Norathoe. Norhaman.* Bal. 417.

ex. *R.*] Rogerii de sancto Ædmundo.

CAP. XXXI.

Publicatis attestationibus non opponitur in personas testium, nisi juste excipit, & ad secundum determinationem subdit,

Idem. (c. an. 1208. *Romæ*.)

PRæsentium q auctoritate statuimus, ut si quis post depositiones testium publicatas objicere voluerit in personas eorum, ei tunc tandem id liceat, cum juramento firmaverit, quod ad hoc ex malitia non procedit: nisi forsan ante publicationem id fuerit protestatus: vel ostendere poterit, quod post publicationem didicerit, quod objicit in personas. Cæterum, cum quis personas testium se velle post publicationem depositionum repellere fuerit protestatus, si quid pro ipso dixerint, de facili non credatur.

q Cap. 4. eod. tit. in 3. compil. Vide Ant. de Butr. in c. in parte sup. eod. & Lap. alleg. 72.

CAP. XXXII.

Si alteris, & vel testes contraria deponant, fidem sibi non derogant, sed prævalent digniores, & verisimiliora deponentes: & si in cæteris est disparitas, præfertur numerus.

Idem *Londonen.* r *& Helien. Episcopis.* (c. an. 1209. *Roma in Angliam*.)

r al. Lingon. & Eliensi. Epis.

IN nostra s præsentia: [*& inf.* n] Cum igitur hinc plures, inde vero sint testes numero pauciores producti, quos non solum diverse, sed adverse penitus in quibusdam constat testimonia reddidisse: quia etiam ad multitudinem tantum inspicere non oportet, sed ad testium qualitatem, & ad ipsorum deposita, quibus potius lux veritatis assistit, ex quibus motum animi sui convenit Judicem informare: Mandamus, quatenus si testes utrique producti ejusdem honestatis, & æstimationis extiterint, cum constet testes Monachorum esse testibus Archidiaconi numero pauciores, pro Archidiacono sententiam proferatis. Si vero testes ex parte Monachorum producti tanta præeminentia fuerint, quod eorum auctoritas aliorum sit merito multitudini præferenda, ab impetitione Archidiaconi absolvatis eosdem.

s Cap. 5. eod. tit. in 3. compil. Vid. Rom. singul. 382. & Cons. singul. 252. Incip. duo testes, verb. testis.

(n *Constitutis dil. fil. mag. VVill. nomine, & dil. fil. Archid. Cantuar. a quo destinatus fuerat Procurator, possessionem Ecclesiæ de Meleton. ad quam dil. fil. Abbas, & Monachi S. Augustini Cantuar. illicite occuparunt, cum fructibus medio tempore perceptis sibi restitui postulavit. & infra.*)

¶ Pith. 22. *Ecclesia de Meloon.*] Inter peculiares, quas habet Archiepiscopus Cantuariensis Parochias a jurisdictione Episcopali, & Archidiaconali quacunque separatas, Mulion. Ecclesia diœcesis Cantuariensis, *de Episcop. Cantuariens.* 40. nunc *Milton.* Camden. 271. Midleton. Eccles. meminit Vvalsing. 72. *Multon.*

CAP. XXXIII.

Ad probandum impedimenta electi, laici, & fœminæ admittuntur, (adde) & testes de auditu, & fama sufficienter non probant.

Idem *Priori S. Fridiani Lucan.* t *& magistro G. Canonico Pisano.* (c. an. 1209. *Romæ in Tusciam.*)

t Lucensi.

TAm u literis vestris, quam depositionibus testium intelleximus, nihil esse contra Lucanum electum sufficienter ostensum, nisi de auditu tantum, & fama: cum super aliis, si qua forte videantur esse probata, testes sint, vel soli, vel tales, qui non potuerunt illa legitime comprobare: quia vero super matrimonio, quod idem electus dicitur contraxisse cum vidua, testes non fuere recepti propter appellationis obstaculum, ac Laici, vel fœminæ in tali recipiuntur articulo contra ipsum: nos et tanta irregularitatis objectio non temere indiscussa, mandamus, quatenus testes sive Laicos, sive fœminas x (dummodo idoneos) qui ad hoc fuerint producendi, recipiatis legaliter, & examinatis prudenter: excommunicantes solenniter, si quis eos impedire præsumpserit, quominus testimonium perhibeant veritati. Demum attestationibus publicatis, si inde constiterit irregularitatem hujusmodi non esse probatam, indicatis eidem electo purgationem canonicam de objectis, per septem Canonicos majoris Ecclesiæ, vel Priores Ecclesiarum civitatis Lucan. Presbyteros, seu Diaconos bonæ famæ præstandam: qua recepta, præfigatis ei terminum, quo consecrandus nostro se conspectui repræsentet. Si vero vel irregularitatis impedimentum fuerit probatum, vel infra terminum constitutum non præstiterit purgationem indictam: vos eum a prælatione Lucan. Ecclesiæ amoventes, mandetis ex parte nostra Capitulo, ut electionem de alio non differant canonice celebrare. Archipresbyterum autem Lucan. & G. Sacristam, qui contra prædictum electum literas nobis sub nomine majoris partis Capituli destinaverunt (cum constet per attestationem prædictam, longe majorem partem Capituli non fuisse conscium hujusmodi literarum) ab officio, & beneficio denuncietis esse suspensos: donec mereantur nostram indulgentiam obtinere.

u Cap. 6. eod. tit. in 3. compil. Vide Abb. in c. reprehensibilis, sub. de appell.

x Vid. l. 1 & 2. per Cyn. ff. de leg. & de test. spol. c. literas,

CAP. XXXIV.

In causa liberali contra contumacem etiam lite non contestata, testes recipi possunt. hoc dicit notabiliter, secundum lectur. commune.

Idem *Dulmen.* y *Episcopo, & Decano, & Priori sanctæ Trinitatis Eboracens.* (c. an. 1208. *Romæ in Angliam*.)

y al. Helien.

CUm z olim Archid. Menevens. α adversus Cantuar. Archiepiscopum super statu Menevensis Ecclesiæ proposuerit quæstionem: [*& infra.* α] Mandamus, quatenus nisi pars adversa prædictum Archidiaconum per exceptionem legitimam repellere valeat ab agendo, partibus, si poterit fieri, vel procuratoribus earum ad locum securum a, & idoneum convocatis, & lite legitime contestata, testes, quos Archiepiscopus in Anglia, & quos Archid. duxerit producendos in Vvallia, recipere procuretis. Verum si Archiepiscopus citatus legitime, vel per se, vel per procuratorem idoneum noluerit comparere, aut litem etiam contestari, eos testes, maxime senes, & valetudinarios, quos Archid. duxerit producendos, sublato app. obstaculo admittatis, & depositiones eorum conscriptas ad sed. nostram Apost. destinare, statuentes partibus terminum peremptorium, quo per se, vel per responsales idoneos nostro se conspectui repræsentent, sententiam recepturæ.

z Cap. 7. eod. tit. in 3. compil.

a Locus litigii securus esse debet, ac talis, ut omnis iniquitatis suspicio procul absit.

[α *Archiepiscopo ipsi per literas nostras dedimus in mandatis, ut per se, vel per procuratorem idoneum ad præsentiam nostram super hoc accederet responsurus. Verum cum ipse nec venisset, nec misisset propter hoc idoneum responsalem; volentes Menev. Ecclesiæ paterna sollicitudine providere, causam super hoc ven. f. n. Episcopo Heliensi, & dil. fil. Londonens. Decano, & Archid. Bonnon.*

mon. sub certa forma duximus committendam, a quibus eam fuit hactenus juxta mandatum nostrum in negotio ipso processum. Ne igitur causa ipsa remaneat indecisa, &c. u. per. a. s.]

¶ Pith. 23. *Menens.*] *Menevensis*,

CAP. XXXV.

Publicatis attestationibus admittitur adversarius ad probandum contrarium, si ante publicationem super hoc probatione contraria instrui non potuit. h. d. & est casus singularis.

Idem *Priori de Belonie.* b *& I. Rectori Ecclesiæ de Borellis*, (c. an. 1210. *Romæ.*)

b *Belonis.*

EX tenore c vestrarum accepimus literarum, quod cum vobis causam, quæ vertitur inter R. militem, & M. mulierem, commiserimus fine debito terminandam: [*& infra.*] Pars mulieris proposuit, quod dictus miles prius corporale præstitit juramentum, quod ipsam duceret in uxorem, & postmodum carnaliter cognitam traduxit in domum d. Miles vero hoc inficiabatur omnino, adjiciens, quod etsi hæc vera essent, eam tamen de jure habere non potuit, eo quod aliam tunc viventem prius duxerat in uxorem. Cum per testes militis videretur esse probatum, quod ipsa ante festum Purificationis beatæ Virginis, B. e mulierem solenniter accepit in uxorem, & testes M. mulieris dicerent, quod in septimana Paschali sequente festum prædictam, de ea ducenda præstitit juramentum, prædictus miles ab impetitione ipsius absolvi eum instantia postulabat. Verum ex parte sæpedictæ mulieris extitit replicatum, quod eo tempore, necnon f & ante, quo testes dicti militis dixerant eum cum illa matrimonium contraxisse, fuerat semper in Eboracen. provincia commoratus, cum testes ipsi dicerent, hoc longe extra dictam provinciam actum esse, determinantes tempus, & locum: quod per testes idoneos erat probare parata. Sed econtra fuit ex adverso responsum, quod (cum attestationes jam essent hinc inde solenniter publicatæ) locus productioni testium jam non erat. Quia igitur dubitatis, utrum post publicationem attestationum super illo articulo deberent testes admitti: nos inquisitioni vestræ auctoritate præsentium respondemus, testes mulieris ad probandum illum articulum admittendos.

c Cap. 8. eod. tit. in 3. compil. vel. Sectio. in reg. 498. incipit, Testes publicati, &c.

d videl. t. C. de sponsal. & in l. c. eod. tit.

e al. ita, B mulierem accepisse solenniter, &c.

f In plur. antiq. necnon & antequam,

CAP. XXXVI.

Indulgenda est in causa quarta productio testium petita cum solemnitate legali, causa legitima non refragante, alias legitime appellatur.

Idem *Priori sancti Victoris.* (*c. an.* 1210. *Romæ in Galliam.*)

SIgnificaverunt g nobis: [*& inf.* α] Cum causa, quæ vertitur inter Abbatem, & Monachos sancti Dionysii ex una parte, ac Abbatissam, & Moniales de *h* Fercellis ex altera, tam super proprietate, quam super possessione prioratus de Argentolio *i*, Judicibus a nobis commissa fuisset, & Moniales super causa proprietatis prius litem ingressæ, testes produxissent in illa: postmodum possessorio judicium suspenso petitorio intentarunt: [*& infra.* β] Unde in causa possessionis, quam Moniales petebant, ea ratione, quod illa, quibus ipsæ successerant, inde fuerant violenter ejectæ, testes fuerunt ab utraque producti, & eousque processum, ut publicatio jam fieri deberet: [*& infra.* γ] Mandamus, quatenus si vobis constiterit Abbatem, & Monachos quartam productionem testium cum juris solemnitate super possessorio petiisse, & propter hoc infra decem dies post interlocutoriam sententiam appellasse (nisi forte Judices quartam productionem negaverint) pro eo quod voluerint effrænatam multitudinem testium refrænare, eos ad quartam productionem (adhibita solemnitate legali) admittatis eosdem, ipsos (si in probatione defecerint) in expensis legitimis condemnantes. Et nisi adeo sit in petitorio jam processum, ut plene possit de proprietate liquere *k*, vel causam possessionis, ad quam de juris beneficio Abbatissa, & Moniales habuere recursum, primitus terminetis, in causa proprietatis postmodum processuri: alioquin quæstionem terminetis simul utramque.

g Cap. 9. eod. tit. in 3. compil.

h al. Fercel.

i Argentorio.

k Quando dicatur liquere, tradit Abb. in c. cum olim. De verb. sign. Anton. Bur. in C. prout. De dol. & cont. Gloss. in con. decernimus. 3. q. 9.

[α *Per literas suas ven. f. n. G. Sylvanecten. Episcopus, & dilect. fil. I. Abbas S. Victoris Parisien. & F. Aurelianen. Decanus, quod.*]

[β *Quod eis de jure licere ipsi de prudentium consilio per interlocutoriam sententiam declararunt.*]

[γ *Petebant Moniales prædictæ, depositiones testium in causa possessionis contummodo publicari, sed contradicebant Monachi, allegantes, quod sicut causa proprietatis fuerat prius cœpta, ita debebat accipere prius finem, vel saltem tam super petitorio, quam super possessorio testes prius publicari debebant. Ipsi vero auditis hinc inde propositis, cum super hoc vellent interloqui, habito super hoc consilio sapientum, Monachi adjecerunt, quod super causa proprietatis renunciaverunt productioni testium Moniales, quod cum pars adversa negaret, & inter partes quasi dubium verteretur, interlocuti fuerunt, quod attestationes in possessorio publicarent, & super renunciatione Monialium probationes Monachorum audirent, sed ab hac interlocutoria Monachi ad vestram audientiam appellarunt. Ipsi autem diem alteram partibus præfigentes, ut deliberarent, an deberent hujusmodi appellationi deferre, convocatis prudentibus de ipsorum consilio, sententiam minime reprobantes, parti Monachorum audientiam indulserunt, si forte rationem aliquam allegarent ad retractandam sententiam prædictam efficacem: qui tandem post allegationes suas appellationi prius factæ fortiter insistebant, &c. & infra. Nos igitur his, & aliis auditis, quæ fuerunt hinc inde proposita, de communi f. u. c. p. a. f.*]

¶ Pith. 24. *De Fercellis.*] *De Chelles*, nam ibi Reliquiæ inventæ sunt.

CAP. XXXVII.

Diligenter examinandi sunt testes, & puniendi, qui eos impediunt: & ipsorum testium multitudo est per Judicem refrænanda.

Idem *Episcopo Placentino.* (*c. an.* 1208. *Romæ in Liguriam.*)

CUm causam *l*, quæ inter Archiepisc. Ravennaten. ac Commune Faven. [*& infra.* α] Quia vero utrique parti nimia existeret onerosum, ut testes producerent coram nobis: mandamus, quatenus recipias testes, quos utraque pars, tam super principali negotio, quam in personas testium duxerit producendos, ac eos diligenter examinare procures: & de singulis circumstantiis prudenter inquiras, de causis videlicet, personis, loco, tempore, visu, auditu, scientia, credulitate, fama, & certitudine, cuncta plene conscribas: [*& inf.*] Testes autem, &c. Quod si forte Faventini, vel alii eos, quos dictus Archiepiscopus ad perhibendum testimonium veritati duxerit producendos, præsumpserint impedire, tu ipsos ab hujusmodi præsumptione cessare compellas. Volentes autem effrænatam multitudinem testium refrænari, volumus, ut hinc inde quadragenarium numerum testium excedere non permittas, ita videlicet, ut si Faventini testium depositiones ratas habere voluerint, quæ a Ferusien. Episcopo, & Abbate Pompon. receptæ fuerint, testes ipsi computentur in numero prælibato: alioquin (cum attestationes ipsæ sint clausæ) iidem testes, si necesse fuerit, iterato producantur.

l Cap. 10. eod. tit. in 3. compil. Ideo vero tam diligens cura in examinandis test. est adhibenda per judicem, ut mandatum dicunt, facit Deuter. 19. Eleuther. Papa in c. judicantem. 30. q. 5. Videto Simancan. cath. Instit. tit. 64. n. 10.

[α *Super villa Luci, & S. Potiti, & castro Aureol.* 25 *& eorum districtu honore ac jurisdictionem noscitur agitare, dum sit Judicibus duximus committendam, nec potuisset per aliquos eorum terminari. & inf. Procuratoribus utriusque partis comparentibus, utrinque coram vobis juramentum de calumnia fecerunt utrinque præstari.* 26]

¶ Pith. 25. *Castro Areol.*] *Aureola* Hieronym. Rubeus *lib. 6. hist. Raven.* Oppidum est in colle Forolivienſi.

26. *Utrinque præstari.*] *Sic cap. pænult. sup. de juram. calumn. & cap. 9. de probat.*

CAP. XXXVIII.

Attestationes receptæ in summario fidem non faciunt in plenario judicio. Et illarum publicatione non obstante iidem, vel alii testes super eisdem capitulis recipi possunt.

Idem *de Novo fonte* 27, *& Casa Dei* 28 *Abbatib.* (*c. an.* 1210. *Romæ in Galliam.*)

VEniens ad Apostolicam *m* 29 sedem C. Archid. Claremon. humiliter supplicavit, ut sententiam super Decanatu Claremon. Ecclesiæ pro eo latam, quæ jam fuerat in parte executioni mandata, faceremus in totum executioni mandari. Cum autem procuratores Capituli Claremon. in nostra præsentia proposuerint, sententiam illam contra justitiam, & post appellationem ad nos interpositam, promulgatam: [*& infra.*] Et idem Archidiaconus ipsos tanquam procuratores admittere noluerit, vel dictis eorum aliquatenus respondere: P. Subdiacon. noster se ipsi opposuit ex adverso, asserens se canonice in Decanum Claremon. electum, propter quod dictus Archid. in sua petitione non erat aliquatenus audiendus, quia Decanatus ipse non ad illum, sed ad se potius pertinebat: [*& infra.*] Cum igitur super his aliquandiu disceptassent, interlocuti fuimus, ut dictus P. si posset, in continenti suam intentionem fundaret: qui cum super hoc testes, & instrumenta produxerit, interloquendo pronunciavimus, quod sua interest, ut se posset opponere Archid. memorato. Lite igitur inter eos, tam super electione, quam super sententia contestata, quæsitum fuit ab ipso Archid. utrum attestationes prius exhibitas in articulo supradicto in hoc judicio vellet admittere: qui respondit quod vellet, dummodo posset objicere tam in personas testium, quam in dicta. Quo audito pars adversa respondit, quod attestationibus illis in hoc judicio uti nolebat: cum non super principali negotio, sed super articulo incidenti fuissent lite non contestata receptæ: unde super toto negotio alios volebat testes producere, vel eosdem. Pars autem respondit adversa, quod cum testes illi, tam super sententia, quam super electione dixissent, & eorum attestationes fuissent in judicio publicatæ: non licebat eidem (postquam testificata didicerat) super eisdem articulis alios testes producere, præsertim cum in hoc judicio attestationibus illis usus fuisset Subdiacon. prælibatus. Nos igitur justitia pronunciavimus exigente, quod testes essent recipiendi super toto negotio, quos utraque pars duceret producendos. Quocirca mandamus, quatenus receptis testibus, & rationibus partium intellectis, causam ipsam tam super principali *n*, quam etiam incidenti, fine canonico termi-

m Cap. 12. eod. tit. in 3. compil. Vid. Petr. de Beneventano dec. 14.

n In C. Barb. negotio, quam super etiam,

terminetis. Quia vero, quæ in Capitulo aguntur, non facile possunt, nisi per Canonicos ipsos probari: volumus, ut ad cautelam absolvatis in eosdem, ut vocati ad testimonium libere valeant pro utraque parte testari o.

o al. testificari.

¶ PITH. 27. *Novofonte.*] *Novumfontem* Ordin. Præmonstrat.

28. *Casa Dei.*] Ordinis S. Bened.

29. *Veniens ad Apostolicam.*] Jung. *cap. 45. infr. de appellat.*

30. *Ad cautelam absolvatis.*] Vid. *cap. ult. de jud. in 5. collect.*

CAP. XXXIX.

Religiosi etiam ad testificandum non admittuntur absque juramento, nisi a partibus remittatur.

Idem *Bisuntino Archiepiscopo.* (*c. an.* 1210. *Romæ in Germaniam.*)

p *Cap. 12. eod. tit. in 3. compil. vide hic Gund. Pap.*

TUis p quæstionibus 31: [*& inf.*] Monachi vero de suis fratribus, et Conversis testes in causis propriis producere absque juramenti exhibitione non possunt: nisi forte a parte remittatur adversa.

¶ PITH. 31. *Tuis quæstionibus.*] Junge *cap. 23. infr. de probat.*

CAP. XL.

Delegatus necessarius in testem removetur a judicando, & alius subrogatur.

q De Dun.

Idem *Attrebaten. Episc. & q Dodimenen.* 32 *& Ursicampi* 33 *Abbatibus.* (*c. an.* 1210. *Romæ in Belgium.*)

r *Amiens.*

s *Cap. 13. eod. tit. in 3. compil. vid. Gund. Pap. hic.*

DIlecto filio r Atten. 34 Præposito nobis s innotuit exponente, quod cum causam, quæ inter ipsum, & Comitissam Flandrensem super decatione sex Præbendarum Sacerdotalium agitatur, vobis, Episcope, ac Abbas Dodimenen. & Attrebaten. Decano duximus committendam. idem Præpositus citra litis contestationem proposuit, quod testimonium Decani sibi necessarium erat in causa prædicta, cum de jure suo non nisi per ipsum, & alium unicum tantum testem, facere fidem posset: unde postulavit, ut in causa ipsa eo procederetur excluso, vel supersederetur negotio, quousque substitueremus alium loco ejus, vos autem petitionem ejus admittere recusastis, quem non post appellationem a Præbendarum ipsarum donatione suspenditis eundem. Ne igitur ob testis defectum ejus justitia valeat deperire, te, Abbas Ursicampi, loco ipsius duximus subrogandum t: mandantes, quatenus, si est ita (suspensione Præpositi relaxata) in causa juxta prioris mandati tenorem, ratione prævia procedatis.

t *Vid. l. literas. per Cyn. & Bart. C. de præsumpt.*

¶ PITH. 32. *Dodimenen.*] De Dunis sive Dunis Ordin. Cisterciens. Morinens. diœces.

33. *Ursicampi.*] *Mariæ de Ursicampo.* Ordin. Cister. diœcef. Noviomens. Sigebertus 138. 1129.

34. *Arten.*] *Attrebatensi.*

CAP. XLI.

Ne probationis copia pereat, citato adversario recipiuntur, & publicantur testes, quos reus induxit.

Idem Innoc. III. *Judici Sabinen.* (*c. an.* 1210. *Romæ in Sabiniam, jux Latium.*)

u *Cap. 14. eod. tit. in 3. compil. Vid. Bar. in auth. sed & si quis C. de test. & Gund. Pap.*

SIgnificavit u nobis Presbyter sancti N. Sabinen. diœcesis, quod fundatores ejusdem Ecclesiæ liberam eam esse volentes, fundationis tempore sibi in ea nihil juris retinere dixerunt: unde timens, ne processu temporis probationis copia valeat deperire, provideri super hoc idem Presbyter postulavit. Quocirca mandamus, quatenus testes idoneos, quos ipse x super hoc duxerit producendos, examines diligenter; & eorum dicta in publica redigi facias munimenta, denunciando y fundatoribus ecclesiæ, vel eorum hæredibus, ut receptioni testium, si velint, intersint: & super denunciatione sic facta confici facias publicum instrumentum.

x *In C. Bar. quos super hoc idem Presbyter duxerit præsentandos.*

y *Vid. Lamber. de jure patr. ar. 4. q. 2. princ. p. 1. l. 2.*

CAP. XLII.

Si materia antiqui capituli repetitur aliquo addito, quod subjicitur necessitati probandi, possunt testes etiam antiquis publicatis attestationibus produci.

z al. Urbeneen.

Idem *Episc. & Archidiacono Beneven.* z (*c. an.* 1210. *Romæ.*)

a *Cap. 2. tit. de empt. in 3. comp. Vid. Gund. Pap.*

CUm causa a, quæ inter Oeconomum monasterii sancti M. de Monte: [*& infra.*] Cum igitur Abbas, & fratres ejusdem loci probare intendant, quanti pretii venditionis tempore possessiones prædictæ fuere: mandamus, quatenus recipiatis testes, quos alteruter partium super hoc duxerit producendos. [*& infra.*] Si vero pars monasterii ad hunc articulum eosdem testes produxerit, quos ad alium probandum produxit, vos nihilominus eos recipere procuretis: quoniam aliud est probasse deceptionis excessum, & aliud, probare quantitatem caloris.

CAP. XLIII.

Recipiuntur, & publicantur testes, qui interfuerunt sententiæ, ubi per scripturam de sententia non apparet.

Idem. [*c. an.* 1210. *Romæ.*]

b *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.*

ALbericus miles b nobis insinuare curavit, quod cum olim inter ipsum, & C. mulierem Ravennaten. coram Capitulo Ravennaten. matrimonii quæstio verteretur, tandem lata fuit divortii sententia inter eos: postea vero dictus miles timens sibi, & filiis, quos de legitima uxore suscepit, ex eo posse præjudicium generari, quod in scriptis redacta non fuit sententia memorata, supplicavit, ut testes, qui sententiæ interfuere prædictæ, recipi faceremus. Ideoque mandamus, quatenus testes eosdem recipere antedictos, depositiones ipsorum in scripturam publicam redigi facientes.

CAP. XLIV.

Publicatis attestationibus possunt produci testes super eodem articulo, vel directe contrario, qui prius fuerunt producti in judicio summario, seu extra judicium, h. d. secundum notabiliorem intellectum, non ponendo aliquam specialitatem in causa matrimoniali. Et tunc expone textum in fin. ibi, in hoc casu: scilicet cum testes alias producti reproducantur. Panorm.

Idem *Beluacensi Episcopo.* (*c. an.* 1210. *Romæ in Galliam.*)

c *Cap. 3. eod. tit. in 4. compil. Vid. Gund. Pap.*

CUm in tua diœcesi c: [*& inf.*] Utrum autem, si accusatore idoneos comparente, per tres, vel quatuor testes inter jam conjunctos parentela probaretur, per depositiones eorundem posteriorum testium derogetur fidei undecim vel duodecim propinquorum, qui antiquiores tempore, ac præstantiores meritis ante contractum matrimonium in contrarium juraverant d, distinguendo personas, & gradus, a quibus directe hi, de quorum copula agitur, descenderunt, an primi posterioribus præferantur, non immerito quæri posset. Quamquam autem ad aliud, & ob aliud juraverint, tam illi, quam isti: tamen si in secundo judicio priores personæ juratæ deponerent illa eadem, quæ primo dixerunt, absque dubio eorum testimonia prævalerent, nec eo possent prætextu repelli, quod partes testificata didicerunt, cum talis exceptio locum non habeat in hoc casu.

d *juraverunt.*

CAP. XLV.

Excommunicari possunt, qui partem impediunt in testibus producendis. Et denunciandi sunt testes non tenere juramento, de veritate non dicenda. Et si consanguinei impediunt testes alterius de veritate non dicenda, punitur reus, de cujus voluntate hoc fieri præsumitur.

Idem (*c. an.* 1210. *Romæ in Campaniam.*)

e *Cap. 4. eod. tit. in 4. compil.*

COnstitutis e in præsentia nostra Archiepiscopo, & M. Canonico Surrentino, dum ipse illum de simoniæ crimine deferret: [*& infra.*] Cæterum quoniam a principio protestatus est præfatus M. ipsius Archiepiscopi consanguineos multa impedimenta per suam potentiam præstitisse, quo minus probationum copiam in nostra præsentia secum haberet, cum quosdam induxerint ad jurandum, ne adversus Archiepiscopum aliquid dicerent, & alios minis, & terroribus a testimonio perhibendo arcere nitantur: nos ex officio nostro super hoc providere volentes, mandamus, ut generalem feras excommunicationis sententiam f in omnes, qui impedimentum aliquod ipsi M. præstare præsumpserint in testibus producendis. Illos autem, quos [ut dictum est] jurasse constiterit, quod contra Archiepiscopum nihil dicerent, denuncies juramento hujusmodi non teneri. Si quis autem de consanguineis dicti g Archiepiscopi aliquem de testibus præsumpserit impedire (quia verisimile non videtur, ut eo invito talia fierent, & ob hoc non caret scrupulo societatis occultæ, eo quod si voluerit, poterit prohibere: cum secundum legitimas sanctiones iniquum ostendant h se causam fovere, & aperiri debeat Judicis auctoritatem alusam, qui defensionis copiam subtrahit adversario:) eundem Archiepiscopum ab officio Pontificali suspendas, & facias nuncere suspensum, donec illum fecerit a tali præsumptione cessare.

f *Per excommunicationis sententiam dubitantib. succurritur. tenetur. quod non Bar. in l. quidam consulebant, ff. de re judic.*

g *vers, dicti c dest.*

h *ostendet,*

CAP. XLVI.

Qui testificata non didicit, nec renunciavit testibus producendis, super antiquis articulis, seu capitulis, testes etiam alios productos producere potest.

i al. *Magdeburg. Archiepiscop. & præposito Sebergenum.*

Idem *Magdeburgen.* i *Archiepisc. & Præposit. Seburgen.* (*c. an.* 1210. *Romæ in Germaniam.*)

k *Cap. 5. eod. tit. in 4. compil. Vid. Gund. Pap.*

l *Misnen.*

COnstitutis in præsentia k nostra Procuratore A. sororis nobilis viri Marchionis Misnen. l & nuncio illustris Principis Bohemorum 35: [*& infra.* m] Pragen. Episco-

Episcopus ad petitionem ejusdem principis, ipsa volente ad ipsum accedere, ut suas coram eo proponeret actiones, sed a satellitibus ejusdem prohibita, qui ei bis, vel tertio prohibuerunt ingressum, post appellationem ad nos interpositam divortii sententiam promulgavit: a qua ipsa fecit ad nostram praesentiam provocari: [& infra.] Mandamus, quatenus partibus ad locum idoneum convocatis, recipiatis testes, quos vel nobilis ipsa pro se, vel Principis pro parte sua (cum nondum testificata didicerint) super processu Pragen. Episcopi, vel posteriorum Judicum duxerint producendos, & nobilis ipsa pro se m, vel testes, quos prius induxit, vel alios, si voluerit inducere, non vetetur, cum non renunciaverit testibus producendis.

m Hac duo verba, pro se, desunt in omnib. exempl.

[*n Dil. fil. m. P. S. Marcelli Presbyterum Cardinalem concessimus auditorem, coram quo proposuit Procurator nobilis memoratae, quod cum olim ad sanctissimam ad nostrum auditorem pervenisset, quod praedictus Princeps eam duxisset legitime in uxorem, & XIV. annis, & amplius velut conjugem legitime pertractasset, & filios, & filiabus suscepit ex ea.*]

¶ Pith. 35. *Marchionis Misnen. & Principis Bohemorum.*] Vide Annales Miluit 670. 104. Chronic. Selsenf. 180.

CAP. XLVII.

Ponit Concilium duodecim, sive quibus ad probandum consanguinitatem in causa matrimoniali, non valet testimonium de auditu. h. d. summendo generaliter.

Idem in *Concilio generali*. n (*an. 1216. Romae.*)

n Lat. sub Innoc. III. c. 50.
o Cap. 6. eod. tit. in 4. compil. & declara hanc constitutionem, ut per Dominicum, & can. praesens Ar. 35. ved. Guil. Pap.
p Vid. l. ad testimonia C. eod. l. in summas. ff. de agr. part.
q Dicitis, sive, deest in Concil. habetur tamen in Greg. compilat.

LIcet o ex quadam necessitate praeter communem formam olim fuerit institutum, in consanguinitatis, & affinitatis gradibus computandis valere testimonium de auditu, cum propter brevem hominum vitam testes de visu deponere non valerent, usque ad gradum septimum computando: quia tamen pluribus exemplis, & certis experimentis didicimus, ex hoc multa pericula contra legitima provenisse conjugia: statuimus, ut super hoc recipiantur de caetero testes de auditu p, cum jam quartum gradum prohibitio non excedat. Nisi forte q personae graves extiterint, quibus fides sit merito adhibenda, & ante litem motam testificata didicerint ab antiquioribus quidem suis, non utique ab uno, cum non sufficeret ille, si viveret, sed duobus ad minus: nec ab infamibus, & suspectis, sed a fide dignis, & omni exceptione majoribus, cum satis videretur absurdum illos admitti, quorum repellerentur auctores. Nec tamen si unus a pluribus, vel infames ab hominibus bonae famae acceperint, quod testantur, tanquam plures, & idonei testes debent admitti, cum secundum eadem solitum judiciorum non sufficiat unius testis assertio, etiam si praesidiali refulgeat dignitate, & actus legitimi sint infamibus interdicti. Testes autem hujusmodi proprio juramento firmantes, quod ad ferendum testimonium in causa ipsa odio, amore, timore, vel commodo non procedunt, personas expressis nominibus, vel demonstratione, vel circumlocutione sufficienti designent, & ab utroque latere singulos gradus clare computatione distinguant: & in suo nihilominus juramento concludant, se accepisse a suis majoribus quod deponunt, & credere ita esse. Sed nec tales sufficiant, nisi jurati deponant se vidisse personas, vel in uno praedictorum graduum constitutas pro consanguineis se habere: tolerabilius est enim, aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos, quam conjunctos legitime contra statuta Domini separare.

CAP. XLVIII.

Post publicationem ad petitionem producentis, interrogari non debent testes, nisi quando dolo, vel negligentia examinatorum super omnibus capitulis interrogati non fuerunt.

Honorius III. *Praeposito Molisii* 36 *Firman. dioecesis.* (*c. an. 1220. Romae vel Urbem veterem.*)

r Vid. Paul. de Castr. Cons. 369. in c. ex tenore, de quo quaeritur, & Jo. And. in c. cum causam quae inter sup. eod. quem sequitur Alex. Consil. 104. in circa primum, vol. 5.
s Dicto, Sancti, deest in omnib. manuscr.

PEr tuas nobis literas r intimasti, quod cum causa, quae super quibusdam terris vertitur inter Canonicos sancti s Petri 37 ex una parte, & G. 38 sancti Simonis ex altera, tibi fuisset ab Apostolica sede commissa, dictus G. tribus mensibus post testium publicationem elapsis, testes suos interrogari postulat iterum: [& infra. m] Nos igitur respondemus, illum non esse super hoc de caetero audiendum, nisi forsan a principio illos interrogari super certis capitulis postulasset, idque malitiose, vel negligenter fuerit praetermissum.

(*m Super quo quid agere debeas, Apost. responsa desiderans edoceri.*)

¶ Pith. 36. *Molisii.*] *Molisii. Molii.*
37. *Sancti Petri.*] a. V. C. *Petri Veteris.*
38. *& G.*] *& Guidonis, seu Evidonis.*

CAP. XLIX.

Testes probatorios, & reprobatorios probatorum reprobare licet: sed reprobatorios reprobatoriorum non licet.

Idem *Vall. Oleti* 39, *& Sacramenia* 40 *Abbatibus Palentin. & Segobiens. dioeces.* (*c. an. 1220. Romae in Hispaniam.*)

LIcet t dilectus fil. nost. L. tituli sanctae Crucis Presbyter Cardinalis, quem Procuratoribus Burgien. 41 Episcopi, & Clericorum sanctae Mariae de Castro Soret. 42 dedimus auditorem, ea, quae procuratores ipsi proponere voluerunt, audierit diligenter: quia tamen procurator dicti Episcopi contra personas testium productorum in principali adhuc se velle dicere u proponebat: [& infra. u] Mandamus, quatenus recipiatis testes, quos contra personas productorum super principali negotio partes duxerint producendos: quos si contra pars altera, vel utraque voluerit reprobare, contra illos probationes admittere procuretis, ita quod ultra non liceat partibus ad reprobationem testium aspirare: ne, si producendi quartos contra tertios, & sic deinceps, partibus licentia tribuatur, negotium diutius protelari contingat.

t Ad hoc decret. habes locum in causa summaria, vid. per Butrium in c. vestrae 2. sup. eod.
u producere. al. proponere.

(*m Et processum nihilominus attestationes alterius partis, quae vacante sede Burgensi dicuntur receptae fuisse, certis de causis nullius esse momenti, causa ipsa per nos non potuit terminari, licet pars altera sententiam cum instantia postularet. Illam igitur ad vos de consensu partium remittentes, d. u.*)

¶ Pith. 39. *Vall. Oleti.*] a. V. C. *Vallis Oleti*, sive *Vallis bonae.*
40. *Sacramenia.*] Sic 2. *V. C. de Sacramona.* tau. benef.
41. *Burgensi.*] *Burgensis.*
42. *De Castro Soret.*] *Castrensi.*

CAP. L.

Attestationes receptae per arbitrum fidem faciunt in judicio, si testes mortui sunt: si vivunt, est in optione illius, contra quem testes producti sunt, an velit attestationes recipere, an testes de novo deponere. Et adde, etiam si attestationes publicatae sunt. Et hoc ultimum non est in l. fin. C. eod. ubi ponitur casus hujus decret.

Idem *Praeposito, & magistro G. & R. Laudun. Canonic.* 43 (*c. an. 1220. Romae in Galliam.*)

PRaesentata x nobis Suession. Archidiac. petitio continebat, quod cum inter quondam R. praedecessorem suum ex una parte, & Capitulum sancti Petri Suession. ex altera, super jurisdictione, quam idem Archidiaconus se in dicta Ecclesia ratione Archidiaconatus proponebat habere, quaestio verteretur, tandem Cancellarium Parisien. & magistros R. Remen. & P. Briton. Canonicos y super hoc arbitros elegerunt: qui cum suscepto arbitrio adeo in negotio processissent, quod productis testibus, & depositionibus publicatis, receptisque allegationibus utrorumque, & actis omnibus redactis in scriptis, sigillorum suorum impressione signatis, arbitrium proferre deberent, unus ipsorum viam universae carnis ingressus, & alius z in Archiepiscopum Ebroicen. a assumptus, qui distat per duodecim dietas, & amplius ab eisdem. Unde cum praedicto R. solo nomine arbitrari valente, videatur arbitrium expirasse: Discret. vestrae mandamus, quatenus causam juxta hujusmodi acta sine debito terminetis: optione Capitulo reservata, ut vel recipiat depositiones eorum, qui supersunt productorum testium contra eos, vel eas respuentes consentiant, ut iidem testes admittantur iterum, salvo jure, quod in utroque casu eidem Capitulo competit, tam in personas testium, quam in dicta.

x Vid. Innoc. in l. ex parte. sup. de arbitr.
y Clericos, in antiquis cod.
z alter.
a Ebroduni, al. Ebroden.

¶ Pith. 43. *Praeposito, & Magistro, &c.*] *Praeposito, & Magistro G. & R. de Laudun. & Canonicis Remensibus.*

CAP. LI.

Non creditur testi etiam religioso, qui sine juramento deponit.

Idem Honor. III. *Pennen.* 44 *Episcopo.* b (*c. an. 1220. Romae in Marsiam.*)

b Marsicen.

NUper nobis c A. Presbytero supplicante innotuit, quod cum ipse ordinem fratrum Minorum causa probationis infra annum intrasset, Custos ad probandum, quod idem Presbyter professionem fecisset, quosdam ordinis sui testes induxit, qui deposuerunt super hoc (contradicente dicto Presbytero) non jurati: [& infra. m] Respondemus, quod nullius testimonio, quantumcunque religiosus existat: (nisi juratus deposuerit) in alterius praejudicium debet credi.

c Vid. Guil. Pap. & de materia, quod non credatur testi nisi jurato, vid. Felinum in c. literas. De praes. & dec. cons. 91. & cons. 120.

[*m Unde praefatus Presbyter asserebat, eorum testimonium nullum esse, praedicto replicante custode, quod secundum sui ordinis regulam jurare non poterant, nec debebant, sed eorum verbis simplicibus in hujusmodi standum erat: quare nobis humiliter supplicasti, ut quid agendum sit tibi, te redderemus nostris literis certiorem. Nos igitur tuae f. breviter.*]

¶ Pith. 44. *Pennensi.*] *Marsiensi, vel Remensi.*

CAP. LII.

Diligenter, & sigillatim examinandi sunt testes: supple, etiamsi agitur de vita, & miraculis alicujus canonizandi. Abbas.

Idem *Corisopen.* d 45, & *Trecoren. Episcopis* 46.
(*c. an.* 1229. *Roma in Galliam.*)

d *Crisopen. al. Corisopeten.*

e a *Vid. Chaff. in Cat. glor. mund. p. 2 consf. 47. 49. & 50. Cisterciens.*
f *In C. Rer. Monachi monasterii S. Maur. Cisterc. &c.*
g *Receptionibus.*

VEnerabili fratri nostro Episcopo, & Capitulo Corisopten. 74 ac universis Abbatibus apud Cistercien. e, in generali Capitulo congregatis: [& *infra.* a] Discret. vestræ mandamus, quatenus testes, quos Abbas, & Monachi S. Martini f Cisterciens. ordinis super vita, & miraculis piæ memoriæ M. Abbatis monasterii supradicti duxerint producendos, examinare sigillatim curetis, cum ea diligentia, quæ solet, & debet in g receptione testium adhiberi.

[a *Multisque Episcopis aliis, & religiosis, una cum Abbate, & Conventu S. Mauritii 48 monasterii Cisterc. ordinis Crisopen. diœcesis, olim nobis insinuantibus, piæ mem. Mauritium Abbatem præfati monasterii divino munere clarere coruscantem miraculis, adeo ut monasterium ipsum quodam usurpatum usu, seu potius quadam anticipatione futuri votans ab ejus nomine fortiatur, & humiliter supplicantibus, ut ipsum annumerare sanctorum catalogo faceremus, ut quod populus devota præsumptione, ne sic devenire, minus usurpat, sin etiam divino instructu anticipat, illum appellando sanctum, & absque auct. Apostol. sed. venerando, vita tandem jussione Apostolica faceret, ad gloriam Christi, & nominis Christiani, nos eorum devotis precibus, in quantum decuit, annuentes, ven. f. n. Episcopo Leon. & dil. fil. Abbati S. Lupi Crisopen. diœcesis dedimus in mandatis, ut inquirerent super prædicti viri vita & miraculis diligentissime veritatem, & eam nobis fideliter intimarent, ut ea plenius comperta, pro supplicantium desiderio plenius annuere valeremus. Idem Episcopus, & Abbas quandam nobis paginam transmiserunt, propriorum sigillorum appensione munitam, in qua multa quidem, & magna miracula continentur facta, ut dicitur a Domino, meritis dicti viri, quæ licet probata per testes juratos, & nominatos in ipsa pagina inveniantur, non tamen apparet per paginam supradictam, quod ipsos testes examinaverunt sigillatim, & quod vel super his, de quibus fuere testificati, ac circumstantiis, cum ea interrogaverunt diligentia, quæ solet, & debet in testium receptione adhiberi. Unde licet humana devotio prompta debeat affectu honorare, quos dignatio divinæ benignitatis honorat, tutius tamen esse credimus hoc differre negotium, quam in eo sententiam minus consideratè proferre. Nolentes autem deesse superna gratia muneri, sed adesse.*]

¶ PITH. 45. *Corisopen.*] a. V. C. Corisopitensi. alter. V. C. deiet.

46. *Trecoren. Episcopo.*] V. C. addit: & Abbati S. Crucis Caparelli Corisopit. diœcesis.

47. *Corisopten.*] *Corisopitensi.*

48. *Mauritii.*] Mauritius Abbas Cisterciensis, miraculis clarus in Britannia.

CAP. LIII.

Iterum examinandus est testis, qui obscure deposuit: supple ex, ut Judicis officio.

Gregorius IX. (*c. an.* 1230. *Romæ.*)

h *Vid. Archid. jun. in officium. §. verum. De haver. l. 6 & Eymer. in direct. inq. p. 3. q. 62. & quæ ibi dixi l. 3. advers. schol. 129.*

CUm clamor h validus contra Acheruntinum. Episcopum super simonia, & aliis criminibus ascendisset, Melfiten. & Ruben. Episcopis dedimus in mandatis, ut super his diligentius veritatem inquirerent: [& *infra.*] Verum quia expertis attestationibus L. & G. super simonia ita deposuisse confuse, quod ex dictis eorum non potest veritas declarari: Mandamus quatenus examinetis eos iterum diligenter, & tam eorum, quam aliorum, quos receperitis testificata, sub sigillis vestris nobis fideliter referatis.

CAP. LIV.

Perseverans in crimine, etiam in civili repellitur a testimonio: emendatus vero, non infamis, admittitur in civili, & etiam criminali mere civiliter: fallit in perjuro, qui in criminali repellitur.

Idem. (*c. an.* 1230. *Romæ.*)

i *Vid. Alb. tract. de statutis p. 4. q. 71. & 72. & plene per Archid. in c. parvuli, ac. q. 5. Huc refer. Burch. l. 2. decr. c. 164.*

TEstimonium i ejus, cui ab adversa parte opponitur crimen, merito reprobatur in criminali causa, sive civili, si in ipso crimine perseverat. Si vero sit de crimine emendatus, & eum non comitetur infamia, non est in causa civili, vel etiam cum de crimine civiliter agitur (præterquam pro reatu perjurii) repellendus. In criminali autem, si in alio judicio instituta accusatione contra ipsum, de crimine convictus exstitit, vel confessus: vel si nunc per exceptionem valeat convinci, est gravata sit ejus opinio, pro eo, quod quandoque fuit tali modo repulsus, quamvis in hoc casu non excluderetur in causa civili: potest a testimonio (licet egerit pœnitentiam) removeri.

CAP. LV.

Quarta productio non est danda sine solennitate legali, de qua hic.

Idem. (*c. an.* 1230. *Romæ.*)

a *Vid. auth. qui semel, C. de prob.*

ULtra tertiam productionem non debent testes ulterius produci in causa: a nisi præstito ab eo, qui hoc postulat, juramento, quod neque per se, neque per alium testificata subtraxerit, vel fuerit percunctatus: nec per dolum, aut artem aliquam quartam productionem exposcat: sed quia quos desiderat de novo producere, prius habere nequivit.

CAP. LVI.

Accusatus criminaliter non admittitur in testem contra alium in causa criminali, sua accusatione pendente: nisi in exceptis criminibus.

Idem. (*c. an.* 1230. *Romæ.*)

l *Vid. Burch. l. 2. decr. c. 164.*

NOn debet l quis in criminibus (nisi forsan in exceptis) ad testificandum admitti, pendente accusatione de crimine contra ipsum: cum etiam accusati (nisi prius se probaverint innocentes) ab accusatione, ac susceptione ordinum repellentur.

DE TESTIBUS COGENDIS, VEL NON,

TITULUS XXI.

CAP. I.

In causa civili monendi, & inducendi testes sunt ad testificandum: & si se subtrahant odio, gratia, &c. compelluntur.

Alexander III. *Papien. electo.* (*c. an.* 1170. *Roma in Insubriam.*)

a *Cap. 2. eod. tit. in c. elect. Vid. Gaud. Pap. hic.*

CAusam a matrimonii, quæ inter M. mulierem 1, & filium R. vertitur, commisimus Judicibus terminandam. Ideoque mandamus, quatenus testes ab alterutra partium in suæ assertionis testimonium invocatos, ne veritatem occultent, diligenter moneas, & inducas. Si autem odio, vel gratia, vel timore se subtrahant, eos ad ferendum testimonium coram prælatis Judicibus, vel eorum b nuncio, quem ad hoc miserint, Ecclesiastica districtione compellas.

b *Dictio, eorum, deest in vetust.*

¶ PITH. 1. *Inter mulierem, &c.*] V. C. *inter neptem Desiderii, & filium Consf.*

CAP. II.

Ubi testimonium est necessarium, compellendi sunt testes ad illud ferendum, etiam per suspensionis, excommunicationis, & depositionis sententiam.

Idem *Presbyteris Pontiæ* 2. (*c. an.* 1170. *Roma in Latium.*)

c *Cap. 3. eod. tit. in c. compel. & post Concil. Lat. sub Alex. III. part. 8. c. 2.*

CUm super causa c, quæ vertitur inter Prænestinum. Episcopum, & Subl. 3 Abbatem, sit testimonium vestrum necessarium: mandamus, quatenus perhibituri testimonium veritati, Apostolico vos conspectui præsentetis. Si vero non veneritis, gratia vos ab officio, & beneficio Ecclesiastico Apostolica auctoritate suspensos. Et si nec sic veneritis, excommunicationis sententiam, & depositionis poteritis formidare.

¶ PITH. 2. *Pontiæ.*] *Pontii, & Asilii*, 2. V. C.

3. *Subl.*] Sublacensem.

CAP. III.

Testis, qui timore adversæ partis se subtrahit, testificari compellitur: adde etiam in criminali, secundum communem intellectum: & sic aliquid additur ad c. 1. sup. eod. & c. dilectorum. inf. eod.

Idem *Genuensi* d *Archiepiscopo.* (*c. an.* 1170. *Roma in Liguriam.*)

d *al. Januens. al. Jan. Episc.*

e *Cap. 4. eod. tit. in c. compel. & c. 7. part. 8. post Concil. Lat. sub Alex. III.*

SUper e eo: [& *inf.* a] Consult. t. t. respond. quod si factum est notorium, non eget testium depositionibus declarari, cum talia probationem, vel ordinem judiciarium non requirant. Verum si non est notorium, & is, qui convenitur, factum negaverit, testes, qui interfuerunt facto, monendi sunt, non cogendi ad ferendum testimonium veritati. Nisi forte timore adversæ partis constiterit Judici eos a ferendo testimonio revocari: licet ad hoc passim possint f de jure humano rigore compelli.

f *Dictio, de, deest in vetustior.*

[a *Quod certificari desideras, an cum aliquis de aliquo facto manifesto ante Judicem convenitur, hi, qui facto interfuerunt, cogendi sint ad ferendum testimonium veritati.*]

CAP.

CAP. IV.

Compelluntur testes etiam in criminali, quos accusatus malitiose accusatori subtraxit. hoc dicit, secundum verum, & communem intellectum. Abbas.

Idem. (*c. an. 1170. Romæ.*)

PErvenit ad audientiam *g* nostram, quod cum I. Prior sancti Laurentii coram te fuisset de simoniæ, & adulterii crimine accusatus, quendam, qui contra eum deponere erat in testimonium, juramento adstrinxit, ut non deponeret contra ipsum: (*& inf.*) Nos igitur attendentes, quod nemo debet adversarii instrumenta (quorum appellatione testes continentur) subtrahere: & quod tam ille, qui surripit instrumenta, quam qui adversario parem *h* advocationis copiam subtrahit, iniquam ostendit esse litem foveri, & caperri debes in se Judicis auctoritatem elusam: respondemus ad detegendum tantæ fraudis, & calliditatis commentum, ipsum testem merito esse compellendum.

g Cap. 1. de præsump. in 2. comp.

h parem advocationis, seu defensionis copiam t. al. partem.

CAP. V.

Si res aliter probari non potest, etiam in causa criminali compellendi sunt testes. h. d. secundum lecturam notabiliorem.

Clemens III. *Segobiensi Episcopo.* I (*c. an. 1190. Romæ in Hispaniam.*)

PErvenit *x* ad nos, quod cum a Laicis enormis, & intolerabilis injuria Clerico multis adstantibus, & videntibus inferatur, injuriantes in causam tracti negant se tantum facinus commisisse: & cum ipsius coram testimonio, qui præsentes extiterant, hoc probare desideret, illi nolunt veritati testimonium perhibere. [*& infra.* u] Consul. t. t. t. quod hi, qui de rebus Ecclesiasticis testificari recusant, si aliter veritas nequiverit haberi, ad illud sunt per censuram Ecclesiasticam compellendi.

[*u Sicque fit, ut Ecclesiastica justitia depereat, & Clericalis ordo vilescat. Quia vero super his tua nos duxit f. consulendos.*]

i Sebaien. al. Gabuen.

x Cap. 6. eod. tit. in 2. compil. Vid. Jul. Cler. in pract. crimin. §. Imp. quæst. 24.

CAP. VI.

Super consanguinitate probanda cogendi sunt testes. Ita communiter summatur. Sed Panorm. non placet hoc summarium, & ideo summat sicut c. 1. supra eod.

Idem. (*c. an. 1190. Romæ.*)

CÆterum, quod super *l* consanguinitate cogendus sit testis perhibere testimonium veritati, non dubitamus a nobis, cum id tam jus scriptum approbet, quam consuetudo actibus utentium approbata sit, si ipsum constiterit odio, vel gratia, veritatem supprimere, aut timore.

l Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. m Vid. text. in l. 3. & ibi Cyn. C. quæ sit long. consuetud.

CAP. VII.

Testis Synodalis, qui coram ordinario super matrimonio deposuit, non compellitur jurare super eo coram delegato; hoc primo. *Propter supervenientem infamiam, a testimonio repellitur,* hoc secundo. *Potest tamen si erravit, in continenti, non ex intervallo, dictum suum corrigere.* hoc tertio.

Cælestinus III. (*c. an. 1195. Romæ.*)

PRæterea si testes *n* publici, quos tua civitas nuncupat synodales, super causa matrimonii coram te, vel tuo Capitulo semel testimonium reddiderint, non debent compelli, ut in præsentia alicujus delegati Judicis super eadem causa iterato præbeant juramentum, dummodo aliter fiat fides Judici delegato: nisi forte articulus novam quæstionem emergat. Hujusmodi *o* vero testes publico jure possunt propter infamiam a perhibendo testimonio removeri, si eam, postquam in communi recepti fuerint, contigerit contraxisse. Quorum testimonia, si quandoque non studiose, sed in proferendo erraverint, & se in continenti correxerint, reprobari non debent: secus autem erit, si correctioni suæ interposuerint intervallum.

n Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.

o Hujusmodi vero testes publices, jure possunt, &c. in paucis habetur ut interim.

CAP. VIII.

Cum de fama, vel vitio falsitatis inquiritur, cogendi sunt testes. hoc dicit, secundum Joan. Andr. sed secundum Panorm. nimis restringit textum.

Innocentius III. *Priori sancti Fridiani, & Magistro P. Canonico Pisano.* (*c. an. 1206. Romæ in Tusciam.*)

SUper his *p*: [*& infra.*] Cæterum volumus, & mandamus, ut super inquisitionis articulis, tam de fama electi, quam literis contra eum sub nomine longe majoris, & sanioris partis Capituli destinatis, cogatis testes, qui nominati fuerint, perhibere testimonium veritati.

p Cap. 3. tit. de accus. in 3. comp. Adde hic Guid. Pap.

CAP. IX.

Testes, qui se subtrahunt, etiam in criminali cogendi sunt.

Idem *Archidiacono 4 Mediolanensi.* (*c. an. 1206. Romæ in Insubriam.*)

CUm contra magistrum R. super eo, quod dicitur a sede Apost. falsas literas reportasse, ac per se, vel per Procuratorem fuisse usum eisdem, tibi direxerimus scripta nostra: postulasti per sedis Apostol. oraculum edoceri, utrum super prætato vitio falsitatis testes compellere debeas nominatos. Nos igitur *q* respondemus, quod testes prædicti, si se gratia, odio, vel timore subtraxerint, per cens. Eccl. debes appellat. remota compellere veritati testimonium perhibere. *r*

¶ Pirrh. 4. *Archidiacono.*] *Archiepiscopo.*

q igitur taliter, &c.

r Adde quod multi et cavit multantur Cons. l. 1 ff. si quis jus dicen. non obs.

CAP. X.

Non summatur propter varietatem lecturarum, nec etiam dividitur.

Honorius III. *Abbati S. Eugenii 5, & magistro G. Canonico Senen. 6* (*c. an. 1222. Romæ in Tusciam.*)

DIlectorum filiorum Vulterani Capituli ex parte una, & Episcopi Vulterani ex altera, procuratoribus in nostra præsentia constitutis: (*& infra.* *a*) Testes, qui fuerint nominati, præterquam super criminibus (si se gratia, odio, vel timore subtraxerint) per censuram Ecclesiasticam cogatis veritati testimonium perhibere.

[*a Dil. fil. tit. SS. Cosmæ, & Damiani Diac. Card. concessimus auditorem, coram quo cum per conventionis, & reconventionis modum super diversis capitulis, quæ sub bulla nostra vobis transmisimus interclusa, lis fuerit legitime contestata &c.*] *sic abscissum.*

ˢ Pirrh. 5. *Eugenii.*] prope Sen. Ordinis sancti Benedicti.

6. & Magistro G. Canonico Senen.] V.C. *& B. Magistro, & B. Subdiacono nostro,*

CAP. XI.

Ad detegendam veritatem conjurationis coguntur socii, etiam jurati.

Idem *Episcopo Bonon. & magistro B. a 7* (*c. an. 1220. Romæ in Flaminiam.*)

VEnerabilis frater noster Archiepiscopus Ravennaten. proposuit, quod cives Cervicen. *t* cum M. & I. *u* quondam Clericis Ecclesiæ Raven. quandam præsumpserunt conjurationem facere contra eum, nihilominus in detrimentum ejus dantes eis quandam pecuniæ quantitatem: & ad hoc celanda se adstringentes vinculo juramenti, unde humiliter supplicavit, ut cum causam super his, & quibusdam articulis vobis duxerimus committendam, & ipse intentionem suam probare non possit, nisi testimonio civium prædictorum *x*, providere ei *y* (ne pro defectu testium pereat sua justitia) dignaremur. Idcoque mandamus, quatenus monitione præmissa, per censuram Eccles. appellat. remota cogatis illos, quos videritis compellendos, ut ab hujusmodi juramento absolvant, quos idem Archiepiscopus ad testimonium duxerit producendos: eos nihilominus (si se gratia, vel odio, vel timore subtraxerint) districtione simili compellentes ad perhibendum testimonium veritati.

¶ Pirrh. 7. *Episcopo Bonon. & Magistro B.*] V.C. addit, *& Andreæ Bononiensi.* Alius codex, *Episcopo Bononiensi, & Magistro Tancredo Bononiensi, & Balduino Pratensi Bononiæ commorantis Canonicis, ut in cap. ult. sup. de Judic.*

a In quibusdam, B. Episcopo.

t Cervien. al. Cermen. al. Tremen.

u al. M. L.

x L. 1. C. de her. l. quotiens, ff. de quæst. & l. cum probatio, ff. de probat.

y Dist. 9. ei. des.

DE FIDE INSTRUMENTORUM.

TITULUS XXII.

CAP. I.

Instrumenti exemplum non solenniter sumptum fidem non facit absque originali. h. d. secundum ipsius mentem.

Gregorius. *a* (*c. an. 590. Romæ.*)

SI scripturam *b* authenticam non videmus, ad exemplaria nihil facere possumus.

a Lib. 9. epist. 3. 9. 42. Registri.

b Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.

CAP. II.

Alexander III. (*c. an. 1166. Romæ.*)

SCripta vero *c* authentica, si testes inscripti decesserint (nisi per manum publicam facta fuerint, ita quod appareant publica, aut authenticum sigillum habuerint, per quod possint probari) non videntur nobis alicujus firmitatis robur habere.

c Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.

CAP.

CAP. III.

Rescriptum Apostolicum propter rasuram in loco non suspecto non censetur vitiosum. h. d. secundum mentem.

Idem. (*c. an. 1166. Romæ.*)

d Cap. c. eod. tit. in 2. compil.
n Ambitiona. al. Alodon.

EX literis vestris *d* accepimus, quod cum causa, quæ inter magistrum A. 1 & R. 2 super capella de Ambitoria e vertitur, de mandato nostro susceperitis terminandam, præfatus R. literarum sibi copiam fieri postulavit. Qui cum eas argueret falsitatis, quia in narratione facti abrasæ sunt, ubi scriptum est, juxta parochialia: (*& infra.* n) Dicimus, quod propter abrasionem illam judicari falsæ non possunt, nec etiam haberi suspectæ, præsertim cum & privilegia in possessionibus abradantur, & literæ in narratione facti [si erratum est] possunt incunctanter abradi.

(*a Nos autem inspicientes literas vestras.*)

¶ PITH. 1. *Magistrum A.*] Alanum de Cardeta,

2. *& R.*] *&* R. de alta ripa,

CAP. IV.

Redarguenti privilegium de falso, Judex faciet illud exhiberi coram Judice, & paucis, & in loco congruo, & securo: & interim stabitur sententiæ latæ per illud.

f Malo Episcopo.

Idem Eboracensi f *Archiepiscopo.* (*c. an. 1165. Romæ in Angliam.*)

g Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. Vid. Gund. Pap. bic.
h etiam.

ACcepimus g literas, quas Abbas S. Augustini 3 contra Cantuarien. Archiepiscopum transmisit: (*& infra.* n) Cum privilegia non inspecta non valeant argui falsitatis, & difficile sit, & *h* periculosum, ea apud sedem Apost. exhiberi: præcipimus, ut vel exhibeantur eidem Archiepiscopo in claustro prædictorum fratrum, vel in alio loco congruo, & securo, usque ad nativitatem proximam sancti Joannis Baptistæ. Si vero nec venerit, nec sufficientem responsalem miserit, ei perpetuum silentium imponatis ipsa ulterius arguendi. Interim autem nolumus illa privilegia vacillare: sed præcipimus sententiam, quæ eorum obtentu super statu monasterii lata est, inviolabiliter observari: [*& infra.*] Jubemus etiam, ut Archiepiscopum in inspectione privilegiorum 12. hominum numero sociatis esse contentum.

[*a Nos itaque attendentes tempus ad prosequendam appellationem præscriptum nullatenus expectandum.*]

¶ PITH. 3. *Abbas sancti Augustini.*] *Pag.* 126. *Episcop. Cantuarien. ex Hoveden. & Gervasio*: cum enim Abbas, & Monachi sancti Augustini se immunes subjectione, & obedientia Archiepiscopi Cantuariensis assererent, saltem ut in Ecclesia Cantuariensi obedientia a Rogero ejusdem cœnobii electo Abbate in Cantuariensi Ecclesia præstaretur, & ut professionis schedulæ adderetur, salvis utriusque Ecclesiæ privilegiis, debitam professionem sibi vindicante Richardo Archiepiscopo Cantuariensi, Rogerus Alexandrum Papam adiit, eique Cœnobium suum vectigale reddidit: cujus tandem rescripto acquievit Archiepiscopus. Vide Walsing. *in Hypod. Neustr.* 43. Matth. Paris. 633. Petr. Blesens. *epist.* 203.

CAP. V.

Instrumentum, vel privilegium, quo quis utitur coram Judice, adversario integraliter legi non debet: sed solum illud capitulum, de quo agitur, edi debet.

i In Cod. Herb. Fromundi, & ejusdem conventus.
a Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. vid Bar. & Bald. & vl fin C. de proc. Imp. ass Bart. & Angel. in l. fin. C. de bon. jud. auct. poss Felin. in c. 1. sup de prob. Bal. & doct. in l. inciviile, ff. de legib. l al. articulo.

Celestinus III. *Abbati sancti* i *Secundi* 4. (*an. 1194. Romæ.*)

COntingit interdum *k*, ut dicitis, quod quandocunque cum aliquo litem habetis, privilegium vestrum adversæ parti cogimini plenius exhibere: unde accidit, quod occasione nimia capituli, super quo convenimini, plurima litigia suscitantur: (*& infra.* n) Consult. tuæ taliter respondemus, ut quandocunque super exhibendis privilegiis, vel indulgentiis, secundum juris ordinem requisitis, præsente Judice, aut aliquibus prudentibus viris deputatis ab ipso, audiente parte contraria, tantummodo recitetur, ita quod si super uno tantum capitulo *l* quæstio fuerit, illud solummodo inscribatur, & adversæ parti copia ejus fiat.

(*a Et sic evidenter omnis multarum cavillationum argumento recipimus, quibus etiam pacem, & tranquillitatem vestram impugnant. Quia vero interest nostra jurgiis suscitandis obviare, & suscitata decidere.*)

¶ PITH. 4. *Sancti Secundi.*] *Facidi, Facundi, Fromundi, Falcidi, Fridiani.*

CAP. VI.

Instrumentum publica manu non confectum, habens sigillum, cujus literæ non sunt legibiles, vel scripturæ deletæ, vel enormem patiens fracturam, non probat. Hoc dicit, & plus magis facit ad tenlum. Et est casus quotidianus, & notabilis pro istis sigillis antiquis. Panor.

Innocent. III. *Mediolanensi Archiepiscopo.* (*c. an. 1209. Romæ in Insubriam.*)

m Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.
n al. Biniens.
o Lucimien.
p Ludovici.
q al. infra.
r Dictio, indumentis, deest in nonnullis vetustis exempl.
s al. quod.
t Conjici.
u superscriptio.

INter dilectos m filios G. Abbatem sancti Donati de Scozula, & B. Procuratorem tuum, super subjectis articulis, diu fuit in nostro auditorio litigatum. Petebat siquidem Abbas nomine monasterii sui a præfato Procuratore tuo, nomine Mediolanen. Ecclesiæ, restitui monasterio memorato portum Scozulæ, cum honore, districtu, & jurisdictione loci præfati, dicens ad monasterium hæc omnia pertinere, hoc ipsum dicens de hominibus, qui habitant in curte Beronen. n & tenent res monasterii in Grania: de quibus monasterium obtinuerat in judicio possessionem per sententiam Episcopi Vercellensis. Hæc omnia petebat cum omnibus fructibus inde perceptis: salvo in omnibus jure addendi, vel diminuendi, satagens comprobare omnia, quæ præmissa sunt, ad suum monasterium pertinere. Primo per privilegium Luitardi Comitis, quondam Episcopi Lucani o, qui monasterium ipsum fundaverat, & ei, quæ præmissa sunt, donaverat universa. Secundo per instrumentum sententiæ Asperti, quondam Mediolanensis Archiepiscopi, quam ex delegatione Ludovici p Imperatoris tulit super his, pro monasterio, contra A. præfati Luitardi nepotem, qui super his monasterium molestabat. Tertio per privilegia Romanorum Imperatorum, & præsertim Henrici, qui præmissa omnia monasterio confirmabat, vel etiam conferebat. Quarto per instrumenta locationum, quas fecerant diversis personis Abbates monasterii memorati. Testes quoque produxerat, per quos nitebatur probare, quod monasterium a 60. annis & citra q & a 50. annis & supra possiderat supradicta: & quod fama publica erat, omnia præfato monasterio a jam dicto Luitardo fuisse donata. Sed contra privilegium donationis a Procuratore tuo multa fuerunt objecta. Primo, quia ibi maxime apparebat consumptum (videlicet in annotatione indictionis) ubi potuisset falsitas facilius deprehendi. Secundo, quia cum charta vetustissima videretur, recentior apparebat scriptura, tanquam non illo tempore facta fuisset. Tertio, quia ipsum sigillum vitiose videbatur appositum, eo quod a media parte sigilli apparebat quædam imago, non cum mitra in capite, sed cum pileo: nec induta Pontificalibus, sed regalibus indumentis r, tenens in manu non baculum pastoralem, sed quasi sceptrum regale, cujus facies non apparebat integra, sed dimidia, tanquam in illa medietate respiceret aliam mediam, quæ tamen tota vacua remanebat, sed quædam imago videbatur ex ea fuisse deleta: quia cera in ea parte, nec in colore, nec in planitie, reliquæ parti similis apparebat: unde non Episcopi, sed Imperatoris videbatur fuisse sigillum, quia s in una medietate Cæsaris imaginem exprimebat, & in altera medietate præsumebatur vel filii, vel conjugis imaginem habuisse: nam in ipso sigillo nullæ aliæ literæ apparebant, nisi quæ nomen proprium cum hac adjectione, Dei gratia, designabant. Sed cum proprium nomen ipsius Episcopi fuerit Luitardus, & in nomine proprio, quod exprimebat sigillum, deletæ fuerant duæ literæ: secunda, quæ erat inter l. & t. & sexta quæ fuerat inter t. & u. ita, quod si secunda o. & sexta fuisset a. procul dubio non Luitardus, sed Lotharius legeretur: quod etiam inde convinci t poterat, quod secundum dispositionem aliarum literarum inter l. & t. non erat spatium, nisi quod potuisset unam literam continere: cum secundum integritatem hujus nominis, Luitardus, inter l. & t. duæ literæ sint diversæ: præterea inter t. & u. tam modicum erat spatium, ut in eo nec hæc litera d. quæ majus occupat spatium, sed hæc litera i. quæ minimum occupat, videretur formata fuisse. Rursus cum cera sigilli ab interiori parte vetustissima esset, cera, quæ posita erat ab exteriori parte quasi ad conservationem sigilli, recens erat, & mollis. Quod cum diligenter investigatum fuisset, certo certius est compertum, quod sub veteri sigillo charta fuerat perforata, & per glutinum novæ ceræ, quæ posita fuerat exterius, quasi ad conservationem sigilli, vitiose fuit ipsi chartæ subjunctum. Eadem falsitatis specie, per vitiosam videlicet appositionem sigilli, cætera fere privilegia Romanorum Impp. præter privilegia Henrici, vel falsa reperta sunt, vel falsata. Sed & ipsum Henrici privilegium ad fidem instruendam non videbatur sufficere, quia nec erat publica manu confectum, nec sigillum habebat authenticum, eo quod erat ex media fere parte consumptum, nec plus de nomine proprio, nisi ultima medietas, videlicet, icus, nec de cæteris literis, nisi hæc adjectio, Dei gratia, apparebat, ita quod ex literis ipsis non magis poterat comprobari fuisse sigillum Henrici, quam Ludovici. Instrumentum quoque sententiæ multis modis inveniebatur suspectum, tum quia in ipso quædam apparebant lituræ: tum quia subscriptio Notarii videbatur manus alterius fuisse, quam subscriptio u instrumenti, cum tamen Notarius in subscriptione profiteretur se instrumentum manu propria conscripsisse. Litera quoque recentior videbatur, quam charta, & a qua videbatur exactum

a el. incensum, est autem eo. in-formalib. asserum avenemum, de quo Col. Rhodig. l. 7. lect. antiq. c. 31.

y etiam.

e Vid. l. 3. & ibi Doct. & Bart. ff. Jud. sol.

stum a infectum, ut antiquius appareret. In omnibus y autem Imperialibus privilegiis, quæ posteriora fuerant, nulla est habita mentio de illa sententia, quamvis in eorum aliis quibus mentio facta fuisset Luitardi, qui dicebatur donationem fecisse. Porro si legitimum esset instrumentum sententiæ, per illam tamen sententiam nullum Mediolanen. Archiepiscopatui præjudicium poterat generari, cum ipsa sententia lata fuerit inter alios: & res inter alios acta aliis non præjudicet e. Nec attestationes, quæ continebantur in instrumento sententiæ, per quas legitima donatio Luitardi videbatur esse probata, poterant eidem Archiepiscopatui nocumentum aliquod irrogare, cum inter alias personas, & in alio judicio receptæ fuissent. Cæterum memorati Henrici privilegium, quod non solum confirmationis, sed etiam donationis videbatur fuisse, unde rerum dominium donatarum intelligi forte poterat monasterio acquisitum, quamvis in forma petitionis, quæ in ipso privilegio declaratur, confirmatorium videretur, ut tamen intelligatur eo modo, quo magis posset valere: distinguendum videbatur, ut olim Henricus alia donaverit, & alia confirmaverit: cum eadem legitime nequivissent confirmari pariter, & donari: confirmari, tanquam prius habita, & possessa: donari, tanquam tunc tradita, & concessa: ac per hoc illa non poterant intelligi per privilegium illud donata, sed confirmata, cum juxta a legum sanctionem, quod meum est, ex alia causa meum fieri non possit, nisi desierit esse meum: [& inf. α] Cum ergo privilegium Henrici confirmatorium tantum extiterit, saltem quoad illa, quæ deducta sunt in judicium, si principale non tenuit, nec accessorium, quod ex eo, vel ob id dignoscitur esse secutum: [& infra. β] Per instrumenta vero locationis nec est utique probata proprietas, nec ad plenum possessio, cum ad probationem rei propriæ, sive ad defensionem non sufficiat facta locatio: [& inf.] Cum autem super hic fuisset diutius litigatum, quia legitime probata non fuerant, quæ petebantur ad monasterium pertinere, ab impetitione ipsius procuratorem tuum nomine tuo, & Mediolan. Ecclesiæ sententialiter duximus absolvendum: quoniam cum obscura sunt jura partium, consuevit contra eum, qui petitor est, judicari.

a Juxta sanctionem legitimas, quod meum est ex una causa, amplius meum fieri non posse.

[α Præsertim cum pars monasterii vel fuerit comprobare, tum per privilegium confirmationis, tum per instrumentum sententiæ, vel illa quidem legitime fuerant a Luitardo donata, & illa donatione per totum judicium est usa. Unde post donationem hujusmodi eadem eidem non poterant redonari.]

[β Pari modo cætera privilegia Romanorum Imperatorum, etiamsi vera fuissent et sine suspicione reperta, ad probationem tamen invalida probarentur.]

CAP. VII.

Non valent literæ super absolutione vati per cruce signatum impetratæ, tacita veritate, vel expressa falsitate.

Idem *Cantuariensi Archiepiscopo.* (*c. an. 1208. Romæ in Angliam.*)

b Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.

QUod super his: [& infra.] Quæsivisti b, quid agere debeas circa cruce signatos, qui dicentes se ab Apostolica sede redire, super absolutione sua ignota Cardinalium sigilla reportant: cum vix super impedimentis expositis non fuisset de levi credendum. Ad quod taliter respondemus, quod si quandoque talibus literas indulgemus, illis, qui personas, & facultates eorum plenius noverunt, hoc modo scribimus, ut super impedimentis expositis (inquisita diligentius veritate) statuant circa illos, quod animarum saluti, & succursui terræ sanctæ magis noverint expedire: provideentes attentius, ne quid in fraudem voti fallaciter confingatur. Unde si tales per suppressionem veritatis, aut falsitatis expressionem, literas non solum Cardinalium, sed etiam nostras, nec solum dubias, sed etiam veras constiterit impetrasse, easque volumus impetratis, & eis non obstantibus ad voti executionem compelli.

CAP. VIII.

Si de extravaganti dubitatur, an decretalis sit authentica: aut est juri consona, & tunc judicatur secundum illam, aut dissona, & tunc Papa consulitur.

Idem *Heliensi Episcopo.* (*c. an. 1208. Romæ in Angliam.*)

c Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. Vid. Bar. & Doct. in l. cum prolatis. ff. de re judic.

PAstoralis c, &c. [& infra. α] Auctoritate præsentium duximus statuendum, ut cum aliqua decretalis, de qua Judex merito dubitet, allegatur: si eadem juri communi fit consona, secundum eam non metuat judicare: cum non tam ipsius, quam juris communis auctoritate procedere videatur. Verum si juri communi sit dissona, secundum ipsam non judicet, sed superiorem consulat super ea.

[α Quæsivisti etiam, quibus indiciis fides sit adhibenda Decretalibus, de quorum auctoritate Judex potest non immerito dubitare, cum plures inveniantur in compilatione scholarium, & allegentur in causis, de quibus per bullam non constitit, nec ipsæ per metropolim insinuatæ fuerunt. Quia igitur sæpe contingit, quod etiam veram nobis decretales hujusmodi proponuntur, quas esse authenticas dubitemus. f. c. benignius respondemus.]

Pars II.

CAP. IX.

Post Publicatas attestationes usque ad conclusionem possunt instrumenta produci. hoc primo. Conjectura loci facit instrumentum authenticum. hoc secundo.

Idem *Episcopo sancti Andreæ, & Abbati de Broch.* ¶ (*c. an. 1206. Romæ in Scotiam.*)

d Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.

CUm dilectus d: [& infra.] Ad secundam quæstionem duximus respondendum, quod utraque pars potest instrumentum etiam post publicationem attestationum usque ad definitivæ sententiæ calculum exhibere, antequam sit in causa conclusum. Super tertio vero articulo respondemus, quod si consuetudo illius patriæ obtineat approbata, ut instrumentis illius Regis fides adhibeatur, vos ea facere poteritis admittere: præsertim cum supradictus Rex tantæ fuerit honestatis, quod ipsius instrumento maximæ auctoritatis sint in partibus Scoticanis e.

e Scoticanis.

¶ Pitu. 5. *Broch.*] *Brotb, Bevrb, Alberbimb,* Tana Beorsic. Vide *cap. 4. lib. 2. Collect. 3. tit. 5.*

CAP. X.

Falsitas instrumenti, vel quod desit instrumento, probari potest per testes.

Idem *Petro civi Viterbiensi.* (*c. an. 1206. Romæ in Tusciam.*)

f Cap. 5. eod. tit. in 4. compil.

CUm Joannes f Hatemita a te centum, & triginta libras Senen. ex causa mutui coram Donadeo, & Joan. Judicibus Viterbiens. petiisset, & tu ex adverso proponeres, quod cum idem in centum, & octoginta libris tibi pro pretio domus, quam eidem vendideras, teneretur, centum triginta libras ex illis non immerito debebat compensare. Tandem cum super hoc, & quibusdam aliis articulis inter eos fuisset aliquandiu litigatum, Judices attestationibus publicatis te sententialiter condemnaverunt, ut eidem prædictæ domus possessionem vacuam g traderes, & a creditoribus liberatam. [& infra.] Cum igitur ab hac sententia ad nostram audientiam duxeris appellandum, & nos tam tibi, quam prædicto Joanni T. Subdiaconum, & Capellanum nostrum dederimus auditorem, ex parte tua fuit propositum, supradictæ domus venditionem non puram, sed conditionalem potius extitisse, ac nullatenus te teneri ad traditionem ipsius, quatuor nihilominus testibus ad hoc probandum inductis, quod etsi nunquam esset expositum, pendebat tamen ex vetere, qui jurati deposuerunt, se interfuisse contractui inter te, & prædictum Joannem super eadem domo celebrato, pro qua centum octoginta librarum pretium tibi fuerat constitutum, tali videlicet adjecta conditione, ut tu domum ipsam inhabitares libere in vita tua, & post obitum tuum M. & R. natis tuis, ejusdem Joannis nepotibus, remaneret: cujus conditionis intuitu domum ipsam eidem Joanni pro minori pretio vendidisti, cum a G. morandi pro ipsa ducentas libras potuisses habere: anni vero, mensis, & diei, quo venditio facta fuit, idem testes se dixerunt minime recordari. Dictus vero Joannes venditionem non conditionalem, sed puram proposuit extitisse, ad hoc probandum publicum exhibens instrumentum: [& infra α] Tabellionem quoque, qui confecerat instrumentum, & unum ex testibus in instrumento subscriptis ad id probandum induxit: [& infra. β] Porro cum dubitatio fuisset exorta, utrius deberet probatio prævalere, pro tua fuit parte propositum: quia etsi eandem vim obtineant instrumentorum fides, & depositiones testium, in litibus exercendis, non tamen quodlibet instrumentum tanti debet esse momenti, ut trium vel plurium idoneorum testium depositionibus præferatur: [& inf. γ] Ad hoc autem idem Joan. ex adverso respondit, quod cum intentionem suam per jam dictum fundaverit instrumentum, ac tu in modum exceptionis venditionem ipsam non puram, sed conditionaliter celebratam esse proponas, h, nec per testes ad hoc a te inductos de certo fuerit tempore facta fides, & ideo non appareat, quod super illa venditione deponant, quam constat per dictum instrumentum determinato tempore fuisse contractam, hujusmodi probatio videbatur inefficax ad intentionem contrariam elidendam. Verum responsionem istam esse proponebas invalidam: quoniam cum utraque pars a nobis interrogata, fuisset in jure confessa, quod unica tantum venditio super domo contracta fuerit, & ex depositionibus testium liqueat venditionem conditionalem fuisse: ex utriusque confessione colligitur, ejusdem domus venditionem conditionalem extitisse, non puram, non obstante quod ipsa interrogatio facta fuerit, postquam a partibus extitit in causa conclusum, cum Judex (qui usque ad prolationem sententiæ debet universa rimari) possit interrogare de facto, quotiens dubitationis aliquid i occurrit: [& inf. δ] De consilio fratrum nostrorum pronunciavimus, venditionem prædictæ domus fuisse conditionaliter celebratam, & te ob hoc n nullatenus obligatum ad traditionem ipsius: super hoc memorato Joanni silentium imponentes. Sententiam vero Judicum prædictorum, qui aliam inde pronunciasse noscuntur (cum hujusmodi exceptio coram ipsis nec probata fuerit, nec objecta) quoad dictum capitulum infirmamus, eam quoad alios articulos auctoritate l Apostolica confirmantes.

g Quando dicatur vacua possessio, vide per Ang. & Legistas in l. in conventionalibus. §. si quis vacuam. ff. de verb. oblig. glass. in §. quod autem infert, de usucap.

h Infero quod per confessionem rei, ubi debitum est liquidum, admittitur recompensatio. l. Julianus. §. offerri, ff. de act. empt.

i vide l. ubi cumque. de interr. act. l. 2. & 2. eod. tit.

n Hæc duo verba, ob hoc, desunt in vetustiorib.

l hæc verba, auctoritate Apostolica, desunt.

[a In quo profitebaris, te propria voluntate vendidisse, ac tradidisse domum ipsam ordini Jo. Heremitæ, & postea CLXXX. librarum pretium recepisse.]

[β Sed licet tabellio venditionem puram extitisse firmavit, prout in forma instrumenti continetur, utrum tamen sub conditione, vel pure fuerit contractus initus, dixit se minime recordari.]

[γ Satis est etenim, si propter tabellionis auctoritatem, qui suum officium fideliter adimplere præsumitur, cum ad hoc ex juramento teneatur, tanta fides adhibeatur instrumento confecto, quanta foret duobus idoneis testibus adhibenda: sed cum per quatuor testes omni exceptione majores fuerit manifeste probatum, supradictam venditionem fuisse conditionaliter celebratam, eorum depositiones asserimus instrumento merito præferendas.]

[δ Hic igitur, & aliis tam coram nobis, quam coram prædicto Capellano propositis, & plenius intellectis.]

CAP. XI.

Defectus literæ non vitiat rescriptum.

Honorius III. *l* (*a. an.* 1222. *Romæ in Galliam.*)

m vide Rom. *conf.* 348. *Bald. in l. imperator, ff. de stat. hom. & Jas. in l. si quis mihi bona, de acq. hered.*

n *Anglicorum.*

EX parte m charissimæ in Christo filiæ B. quondam Anglorum n Reginæ fuit propositum: (*& infra.*) Quia rescriptum Apostolicum pro eo quod in hac dictione, spoliarunt, hæc figura O. deerat, asseritur vitiosum: mandamus, quatenus hoc non obstante in negotio ipso ratione prævia procedas.

¶ PITH. 6. *Honorius III.*] V.C. Archiepiscopo, Decano, & Archidiacono Turonensi.

CAP. XII.

Licite appellatur a Judice, qui parti hoc petenti non facit edi communia instrumenta.

Gregorius IX. *Priori sancti Bartholomæi, & Decano de Arcubus 7 London.* o (*c. an.* 1232. *Romæ in Angliam.*)

o *Lugdunen.*

G. Perpetuus Vicarius Ecclesiæ de Recham. 8 nobis exposuit, quod cum Prior, & Conventus de Ludis eum super decimis coram Judicibus auctoritate Apostol. convenissent, & dictus G. super similibus coram ipsis reconvenisset eosdem, quia dicti Judices copiam quorumdam instrumentorum communium, quæ habebat pars altera, & per quæ intendebat intentionem suam super principali fundare, fieri non faciebant eidem hoc cum instantia postulanti, nostram audientiam appellavit. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, revocetis in statum debitum. &c. 9

¶ PITH. 7. *De Arcubus.*] Nomen a Templo Beatæ Mariæ dicato, cujus culmen ad similitudinem tecti arcus in summo curvatum, & quasi aduncum est, dicitur sumpsisse.

8. *Recham.*] forte *Pecham*, quam cum Vicariis quibusdem peculiarem sibi habet Archiepiscopus Cantuariensis ab Episcopali, & Archidiaconali jurisdictione quarunque separatam.

9. *Debitum, &c.*] ut cap. 2. *de libelli oblatione.*

CAP. XIII.

Scripturæ contrariæ ab eodem productæ, fidem non faciunt.

Idem. (*a. an.* 1230. *Romæ.*)

p *Vide Anton. de Butr. in cap. nostra, sup. de testibus, & c. ex tenore, sup. de rescript. Bart. & Salic. in l. scriptura. C. de fide instrum. Bald. in l. imperator. c. ff. de stat. hom.*

IMputari ei p potest, qui contrarias inter se scripturas in judicio protulit, fidem sibi adinvicem derogantes, cum in ipsius fuerit potestate, quam voluerit, non proferre.

CAP. XIV.

Si in instrumento debiti exprimitur causa, condemnatur debitor, nisi probet indebitum: si non exprimitur, necesse est, ut creditor probet id fore debitum.

Idem. (*a. an.* 1230. *Romæ.*)

SI cautio, quam a te indebite proponis expositam, indeterminate loquatur, adversarius tuus tenetur ostendere debitum, quod continetur in ea. Sed si causam, propter quam hujusmodi scriptura processerit, expresseris in eadem, confessioni tuæ statur; nisi probaveris te id indebite promisisse.

CAP. XV.

Auctoritate Ordinarii potest Notarius tabellionis mortui notas in publicam formam redigere.

Idem I. *Tabellioni*, 10 (*c. an.* 1230. *Romæ.*)

q *Vide Matth. de afflict. super const. Neapol. in c. Bajulos omnes nov. 13. & seq. Bal. conf. 62. l. 3. Alex. conf. 236. & 131. l. 6.*

CUm P. tabellio ex morte q præventus, quædam non perfecerit instrumenta, quæ in notam redacta fuerant ab eodem: ad petitionem eorum, ad quos pertinent, auctoritate ordinarii Judicis poteris ea fideliter in publicam formam redigere, habitura per hoc perpetuam firmitatem.

¶ PITH. 10. *J. Tabellioni.*] V.C. *N. Scriniario.*

11. *Cum P. Tabellio.*] V.C. *Cum Lando pater tuus, qui Tabellionis fungebatur officio.*

CAP. XVI.

Instrumentum exemplatum per tabellionem auctoritate Ordinarii, eandem vim habet cum originali.

Idem. (*c. an.* 1230. *Romæ.*)

SI instrumenta propter vetustatem, vel propter aliam justam causam exemplari petuntur: coram ordinario Judice, vel delegato ab eo specialiter præsentetur: qui si ea diligenter inspecta in nulla sui parte vitiata repererit, per publicam personam illa præcipiat exemplari, eandem auctoritatem per hoc cum originalibus habitura.

DE PRÆSUMPTIONIBUS.

TITULUS XXIII.

CAP. I.

Sicut manifeste nocens est pœnæ obnoxius, ita & occultus licet postea dicat se joco fecisse.

Salomon in *Parabolis.* a

a *Cap. 26. & c. 1. eod. t. in 2. comp.*

SIcut noxius est, qui mittit lanceas, & sagittas in mortem: ita vir, qui fraudulenter nocet amico suo, & cum fuerit deprehensus, dicit, ludens feci.

CAP. II.

Ex violenta præsumptione fertur definitiva, & est casus notabilis.

Idem. *b*

b *in judicio duarum mulierum, l. 3. Reg. c. 3. & cap. u. eod. tit. in 1. compil.*

AFferte mihi gladium. Cumque attulissent, ait: dividite infantem vivum, & date dimidiam partem uni, & dimidiam partem alteri. Dixit autem mulier, cujus filius erat vivus, ad Regem, (commota sunt quippe viscera ejus super filio suo) Obsecro domine, date illi infantem vivum, & non occidatis: e contrario alia c dicebat: nec mihi, nec tibi sit: sed dividatur. Respondit Rex & ait: Date huic infantem vivum, & non occidatur, hæc est enim mater ejus.

c *Illa.*

CAP. III.

Conversatio in adolescentia facit præsumptionem in senectute.

Hieronymus *super Parabolis.* d (*c. an.* 390. *in Judæa.*)

d *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. Hic spectat l. ie qui §. divus ff. de tut. & cur. dat. & §. servus in glos. deservant. Inst. de ver. divis.*

EX studiis suis intelligitur puer. Quemcumque enim virtutibus studere, cum modestia continentiæ, auditione sapientum, observantia mandatorum Dei, maxime simplicitati, & humilitati videris, hujus munda, & recta opera intellige.

CAP. IV.

Præsumitur contra illum, qui dilationibus subterfugit judicium.

Bonifacius Papa *Episcopis Galliæ.* (*c. an.* 422. *Romæ.*)

NUllus dubitat e, quod ita judicium nocens subterfugit, quemadmodum ut absolvatur, qui est innocens, quærit: confitetur enim de omnibus, quisquis se subterfugere judicium dilationibus putat.

e *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.*

CAP. V.

Qui ex duobus illatis alterum negat, reliquum affirmare præsumitur.

Gregorius *in homilia.* f (*c. an.* 600. *Romæ.*)

f *Hom. 18.*

NOnne g bene dicimus, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Respondit Jesus: Ego dæmonium non habeo.

Duo quippe illata fuerunt ei: unum negavit, alterum tacendo concessit.

g *Cap. 6. eod. tit. in 2. compil. Bald. in l. 2. C. de sacr. Eccl.*

CAP.

CAP. VI.

Ex præteritis præsumitur circa futura.

Idem *Maximo Episcopo*. h (*c. an. 600. Romæ.*)

MAndata cœlestia efficacius gerimus i, si nostra cum fratribus onera partimur. Proinde super cunctas Ecclesias Siciliæ te vices sedis Apostolicæ ministrare decernimus.

Quæ non loco tribuimus, sed personæ. Quia ex transacta in te vita didicimus, quid de subsequenti conversatione tua præsumamus.

h *Greg. l. 2. ep. 4. Regist.*
i *Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. & c. 1. tit. de offic. vic. in 1. compil.*

CAP. VII.

Ex vicinitate præsumitur notitia facti loci vicini.

Idem. k (*c. an. 60. Romæ.*)

QUusdam: [*& inf.*] l Aphrica vero, qualiter mortalitate, & languoribus vastetur, quanto vicinior es illis, credo quod subtilius cognovistis.

k *Greg. lib. 7. ep. 123 sive 127. Regist.*
l *Cap. 7. eod. tit. in 1. compil.*

CAP. VIII.

Præsumitur factum notum in vicino loco, quod est notum in remoto.

Idem *Victori Episcopo*. m (*c. an. 600. Romæ.*)

QUenor: [*& infra.*] Latere te in vicino non potuit, quod ad nos in longinquo pervenit.

m *Greg. in Regist. l. vii. ep. 33. & 34.*

CAP. IX.

Ex præteritis præsumitur circa futura.

Hieronymus *super Osee*. n (*c. an. 390. in Judæa.*)

SCribam eis multiplices leges meas. Ex prius datis, & neglectis apparet, quod hæc negligant.

n *Cap. 8. & 10. eod. tit. in 1. comp.*

CAP. X.

Efficacior probatio requiritur ab eo, qui probare vult illud, quod non est verisimile.

Alexander III. *Decano Cassen.* o (*c. an. 1170. Romæ.*

QUia verisimile p non est, quod H. Presbyter personatum Ecclesiæ R. Capellano concesserit, & ab eo ejusdem Ecclesiæ acceperit vicariam: Provideas, ne super hoc probationem recipias, nisi communis loci fama id habeat, vel tales personæ appareant, de quibus verisimile non sit, quod debeant dejerare. Quoniam sæpe contingit, quod testes facile corrupti inducantur ad falsum testimonium proferendum.

¶ *Pitra. o. Cassen.*] *Cassiensi.*

o *al. Castrensi.*
p *Cap. 11. eod. tit. in 1. compil.*

CAP. XI.

Per cohabitationem diutinam, & famam de matrimonio, & contractibus matrimonialibus, ut alia adminicula probatur matrimonium. Pannor.

Idem *Genuen.* q *Archiepiscopo*. (*c. an. 1170. Romæ in Tuscam.*)

ILlud quoque r nobis innotuit, quod cum libera mulier per decem annos, & ultra cuidam servo scienter cohabitaverit, & ab eo fuerit carnaliter cognita, nunc ipsum asserit suum non esse maritum. Verum vir eam vendicans in uxorem, ostendit publicum instrumentum, in quo sese conjuges nominant, & per quod ipsum ei donationem propter nuptias fecisse apparet. Mulier vero instrumentum illud asserens vitiosum, ut servo dominus fraudaretur, plures testes produxit, quod ille ab amicis ejus sæpe rogatus, ut eam desponsaret, nec desponsasse, nec desponsaturum se ipsam firmiter asserebat: vir autem non nisi prædicto instrumento, & quibusdam testibus, qui viderant eum annulos deferentem, ipsam probavit uxorem. Sed mulier de more illarum, quæ panes vendunt, se annulos detulisse dicebat. Verum, quia in hujusmodi dubietate, fama vicinorum magis debet attendi, si fama loci habet, quod vir ipsam in lecto s, & in mensa sicut uxorem tenuerit (cum matrimonium sit maris, & fœminæ conjunctio, individuam vitæ consuetudinem retinens) cogenda est mulier, ut eidem viro affectu serviat conjugali, præsertim si præscriptum instrumentum ab eo conditum fuerit, qui officium suum fideliter adimplevit.

q *Januensi.*
r *Cap. 14. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 50. c. 42.*
s *Nota signa aliquam sicut uxorem tractandi, & vid. Bald. in c. Ego N. de jurej. & in c. ex transmissa, de resp. spol.*

CAP. XII.

Per violentam præsumptionem probatur carnis copula.

Idem *Archid. Genuen.* t (*c. an. 1170. Romæ in Tusciam.*)

LIteris u fraternitatis tuæ receptis nobis innotuit, quod cum P. ab. & muliere, quam in uxorem acceperat, peteret separari, accusatores matrimonii produxerunt testes, hinc inde asserentes, quod postquam mulier cum prædicto viro contraxerat matrimonium, consanguineam viri ejusdem solum cum sola, nudum cum nuda, in eodem lecto jacentem, ea (ut credebant) intentione, ut eam cognosceret carnaliter, viderunt, multis locis secretis, & latebris ad hoc commodis, & horis electis: [*& inf.* x] Consul. tuæ taliter respondemus, quod ex hujusmodi violenta, & certa suspicione fornicationis, potest sententia divortii promulgari: ita quidem, ut vir licentiam habeat mortua illa ducendi aliam, muliere sine spe conjugii remanente.

(*x Ex publica fama consensit, quod post contractum matrimonium se miscuerunt ad invicem, quod in præsentia tua publice, ut asseris, sunt confessi, quamvis & id se post contractum matrimonium fecisse negarent. Dicitur quoque de muliere prædicta, quod de marito se simulans concepisse, alienum partum jam baptizatum, ut ferunt, se monstra est peperisse, & rebaptizari faciens virum suum decepit. Procedente vero tempore cum fama empti alieni partus fraudem detegeret, parentibus, a quibus eum emerat, occulte restituit, postea veneficium potum, & alias vitæ insidias viro parasse eadem mulier perhibetur. Quia igitur nos duxit tua f. consulendos, si ad dissolvendum matrimonium prædictæ probationes sufficiant.*)

t *In quibusdam deest inscriptio, ut in 2. compil.*
u *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. Vide Matth. sing. 216. & Alex. consil. 15. incipit Visa processu.*
x *in C. Barb ut eam cognosceret carnaliter, viderunt, & in secretis &c.*

CAP. XIII.

Idem dicit, ut præced. cap.

Clemens III. (*c. an. 1190. Romæ.*)

TErtio loco quæstionis y hujusmodi nondum tua f. petiit explicari, an juvenis sponsam, in quam per verba de præsenti consensit, debeat uxorem habere: ad quorum matrimonium impediendum neptis ipsius sponsæ profitens z, se a juvene carnaliter præcognitam proponebat: a qua producti testes dixerant, se pro certo credere, quod illa dicti juvenis extiterit concubina: adjicientes, quod eos insimul viderant per plana, & nemora, vias & invia, pluries convagantes: & testimonium viciniæ super hoc recepisse dicebant. Ad majorem vero certitudinem (quia minus sufficienter credidit esse probatum, quod eadem mulier asserebat) tam ipsa, quam juvenis juramentis adstricti sensum confessi sunt, quod se invicem carnaliter præcognoverant: licet juvenis nollet ab ea, quam desponsaverat, separari. Nos autem, quæ dicta sunt intelligentes, præsertim cum hoc non dicatur occultum, sed quasi prædicetur a pluribus manifestum, consultius esse credimus, ut matrimonialiter non a conjungantur, sed solutis sponsalibus separentur.

y *Cap. 8. tit. de sponf. in 2. comp.*
z *Quod sit audiendus, qui suam turpitudinem allegat ob animæ periculum evitandum, vide supra. tit. l. jusjurandum, quod in conventione. §. procurator. de jurejur.*
a *jungantur.*

CAP. XIV.

Propter præsumptionem etiam vehementem non debet quis de gravi crimine condemnari.

Innocentius III. *Niverrnen. Episcopo, & Archidiacono Bituricen.* (*c. an. 1198. Romæ in Galliam.*)

LIteras vestras recepimus b continentes, quod cum causa, quæ vertitur inter Altissiodor. Episcopum 2, & quosdam Burgenses de Charitate 3, quos idem Episcopus de hæresi impetebat, vobis 4, & Abbati Colloniensi 5 a sede Apostol. delegata fuisset, utraque pars viros duos sub certa pœna sibi arbitros statuerant, delegata vobis nihilominus potestate reservata: G. autem latet præsentium, unus ex illis hæresim suam fuerat publica voce confessus, & de fratre suo similiter recognoverat, quod eodem secum laborabat c errore: [*& infra.*] Nos vero prædictum G. suspectum de hæresi vehementer habuimus, tum quia quod ante dixerat, postea se dixisse negavit: tum quia vel mendacium prius dixit in fratrem, asserendo illum hæreticum, vel perjurium postea commisit in Deum, purgando illum de hæresi: quorum utrumque reddit illum valde suspectum: quanquam verisimilius d videatur, quod eo tempore, quo tanquam vere pœnitens ab hæresi revertebatur ad fidem, tam grave mendacium non dixisset præsertim in fratrem, quem tanquam charissimum, non affectasset hæreticum, nisi fuisset accensus zelo fidei orthodoxæ. Unde præsumitur, quod cum postea purgavit illum de hæresi, turpiter dejeravit. Quocirca mandamus, quatenus cum propter solam suspicionem (quamvis vehementem) nolumus illum de tam gravi crimine condemnari, talem, & tantam securitatem recipiatis ab ipso, præter juratoriam cautionem, quod timore pœnæ corporalis e debeat coerceri, discretam ei pœnitentiam injungentes, ex qua valeat apparere, utrum in tenebris ambulet, an in luce: utrumve sit vere pœnitens, an ficte conversus: & si eum hoc modo verum catholicum cognoveritis, non sinatis ipsum indebite molestari: alioquin eum tanquam hæreticum condemnetis.

b *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.*
c *Quid contineatur sub hoc, inf. patet in gloss. super verb. purgande.*
d *videtur. al. videbatur.*
e *Temporalis, in omnib. vet. lib. & in vet. compil.*

§. c. Illi vero c, qui jurant non loqui patri, vel matri, sorori, vel fratri, aut eis humanitatis subsidium non exhibere: absolvendi sunt ab illius observantia juramenti, cum illicitum sit, & contrarium rationi: injuncta tamen eis de hoc, quod male juraverant, poenitentia competenti.

c Vide Sotum lib. 8. de just.

CAP. XIII.

Non valet juramentum Monachi claustrum abjurantis: & sibi de hoc gravis poenitentia imponitur.

Idem, (*c. an. 1186. Romæ.*)

SIcut f ex literis tuæ discretionis cognovimus, R. Prior monasterii tui, iracundiæ calore succensus juramento firmavit, quod in claustro ejusdem monasterii, quo se vinculo professionis adstrinxit, non esset cum G. Monacho alterius moraturus: (*& infra.* a) Respondemus, quod non licuit Monacho supradicto temerarium g juramentum facere, maxime cum fidem professionis frangeret, & stabilitatis suæ propositum evacuaret. Ideoque circa eum tua sollicitudo provideat, quod talis ei poenitentia injungatur, ut alius quilibet exemplo ejus deterritus, simile aliquid facere pertimescat: ipse vero in claustro, quod licite abjurare non potuit, cum stabilitate perpetua suam poenitentiam exequatur.

(*a Quæritis ergo tibi, quid super hoc circa eundem Monachum sit agendum.*)

f Cap. 9. eod. tit. in 2. compil.

g Vid. D. Th. 2. 2. q. 89. art. 7. & Sot. l. 8. de just. & jure. q. 1. art. 7.

CAP. XIV.

Vasallus, qui juravit Prælato, successoribus jurare non cogitur.

Clemens III. *W.* h Regi Siciliæ 27. (*c. an. 1190. Romæ in Siciliam.*)

h al. Gulielmo.

VEritatis i amica simplicitas: [*& inf.* u] Respondemus, ut hæredes tui, qui nobis, vel alicui successorum nostrorum juraverint, aliis jurare minime compellantur: ut tholicis tamen successoribus nostris, qui pro tempore fuerint, & homagii x, & fidelitatis puritatem, nihilominus acsi jurassent, omni tempore renuentur absque tergiversatione aliqua fideliter observare.

(*u Nullis verborum fallaciis, nullis appetis ambiguitatum involucris offuscari. Ea propter, fili charissime in Domino, audito quod in magnitudinis tuæ præsentia quæstio mota fuerit, utrum ex tenore nostri rescripti colligeretur, quod singulis tuorum hæredum singulis nostris successoribus fidelitatis præstare debeant, & hominii juramentum. Intellecta etiam expressione, vel expositione dil. fil. n. A. tit. S. Crucis in Hierusalem, & P. tituli S. Laurentii in Damaso Presbyterorum Cardin. sed. Apost. Leg. quæ ad nos fuit sub sigillorum suorum testificatione transmissa: a sano intellectu eorum nolumus aliquatenus dissentire, Serenitati regiæ duximus intimandum, quod cum intentio nostra non sit, intolerabile tibi tuisque hæredibus imponere, taliter in hoc articulo tibi.*)

¶ PITH. 27. *Regi Siciliæ.*] Regis Siciliæ homagium Ant. de Innoc. §. 188. Nauclerus 877. Vigner. tom 3. 182. 183. Nam Vuilielmus patet homagium faciens Hadriano III. Regnum Siciliæ ab eo sub fidelitatis jurando recepit. Ptolome. Lucens.

i Cap. 5. eod. tit. in 2. compil.

x al. hominii, & fidelitatis puritatem, &c.

CAP. XV.

A juramento per metum extorto Ecclesia solet absolvere: & ejus transgressores ut peccantes mortaliter non puniuntur.

Celestinus III. l Brundusensi Episcopo. (*c. an. 1194. Romæ in Apuliam.*)

l al. Brundisens. Archiep.

VErum m in eo quæstione, quæ quinto loco ponitur, ne a sacramenti vinculo absolvantur, qui illud inviti pro vita, & rebus servandis fecerunt: nihil aliud arbitramur, quam quod antecessores nostri Rom. Pont. arbitrati fuisse noscuntur, qui tales a juramenti nexibus absolverunt. Cæterum ut agatur consultius, & cesset materia dejerandi n, non eis ita expresse dicatur, ut juramenta non servent, sed si non ea attenderint, non ob hoc sunt tanquam pro mortali crimine puniendi.

m Pars c. cum non ab homine. sup. de jud. & C. 6. eod. tit. in 2. compil.

n perjurandi.

CAP. XVI.

Si is, cujus mandato stare juravi, aliquid mihi præcipit contra juramentum per me prius licite factum, illud servare non teneor. h. d. inhærendo verbis literæ.

Innocentius III. o H. & S. & M. civibus Venetis. 18 (*Romæ in Lombardiam.*)

o Henrico Vitalo, & Leonardo Marc. Mauricen.

VEniens p ad præsentiam nostram A. nobis exposuit, quod olim cum M. Maurien. q altercatum convitia ingerendo certavit: propter quod eius graves inimicitias incurrisset, quidam, qui partium utriusque amicitiæ curitarant, suggesserunt prædicto A. ut in satisfactione injuriarum vestro juraret obedire mandato. Cumque idem r non crederet se tale quid commisisse, propter quod ei aliquod grave deberet imponi, juramentumque illud sub tali confidentia præstitisset, ipsi sub juramenti debito præcepistis, ut nunquam curiam Ducis intraret, nisi cum omnes per edictum ipsius generaliter ad curiam vocarentur: (*& inf.* a) Verum quia idem A. qui dicti Ducis est Consiliarius, & in jure suo multis Ecclesiis, quarum est advocatus, ex promisso tenetur adesse, nequaquam taliter jurasset, si mandatum illud sibi contrarium præsensisset: noveritis nos Patriarchæ Graden. mandasse, ut si mandatum priori juramento licite facto repugnet, ipsum auctoritate nostra denunciet non servandum. s

(*a Aut nisi per nobilem virum R. Comitem, & H. Mauracen. qui absentes esse dicuntur, ipsum contingeret vocari.*)

¶ PITH. 28. *H. & S. & M.*] V. C. nobilibus viris H. L. M. Mauricæ civibus Venet.

p Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.

q Maurien.

r Cumque idem A. non credens se tale, &c.

s observandum.

CAP. XVII.

Qui juravit Ecclesiam defendere, & requisitus sine justa causa recusat, perjurus est, nec eum defendit appellatio.

Idem magistro Apollinari 19. (*c. an. 1206. Romæ.*)

BRevi scissitatus t es quæstione, utrum ille, qui jura alicujus Ecclesiæ servare, ac pro posse defendere juramento tenetur, si necessitate imminente super hoc sub juramenti debito requisitus duxerit appellandum, perjurii reatum incurrat. Respondemus, quod in hoc articulo appellantem a perjurio talis appell. non excuset, imo (nisi difficultas existat, propter quam requisitus non possit Ecclesiæ subvenire) culpa perjurii potius irretitur.

¶ PITH. 29. *Apollinari.*] V. C. addit Clerico Archiepisc. Strigon. extat *pag. 253. Epist. Innoc.*

t Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.

CAP. XVIII.

Jurans scienter illicitum non indiget absolutione, sed tenetur illud non observare. Si vero juravit ignoranter, debet illud observare, si aliquo licito modo est observabile. Si autem juravit licitum, quod putabat illicitum, debet observare juramentum, sed de animo depravato aget poenitentiam.

Idem illustri Regi Aragoniæ. 20 (*c. an. 1205. Romæ in Aragoniam.*)

QUanto personam u tuam ex: [*& inf.* a.] Quidam Consiliarii tui, imo potius deceptores, tuum animum induxerunt, ut jurares irrequisito assensu populi usque ad certum tempus patris tui conservare monetam, quæ tamen circa mortem ejus fuerat legitimo pondere defraudata. Cum autem adeo sit diminuta, & minoris valoris effecta, quod grave propter hoc scandalum in populo generatur, tu, quod egeras x indiscrete, cupiens revocare, ac necessitati populi satisfacere, ab observatione juramenti prædicti postulasti suppliciter a nobis absolvi. Super quo diligens indagator potuisset facile intueri, quod non tam erat absolutio necessaria, quam interpretatio requirenda: quoniam cum juramentum fecisti, monetam aut falsam, aut legitimam esse credebas. Si falsam, juramentum fuisset illicitum, & nullatenus observandum, & pro eo esset tibi poenitentia injungenda: cum juramentum non, ut esset iniquitatis vinculum, fuerit institutum. Si vero legitimam esse credebas, juramentum licitum fuit, & usquequaque servandum. Et ut irreprehensibiliter observetur, consulimus, & mandamus, ut reprobata moneta, quæ a legitimo pondere fuerat defraudata, alia sub nomine patris tui moneta cudatur, quam ad legitimum pondus reducas, secundum eum statum, quem tempore patris tui habuit meliorem, ita quod antiqua moneta, quæ ab illo statu falsata non fuerat, cum ea pariter expendatur: per quod & dispendium vitari poterit, & juramentum servari. Veruntamen si monetam ipsam in præstatione juramenti credebas a legitimo pondere diminutam, & tua super hoc conscientia te remordeat, tuum humiliter confitere peccatum, & satisfactionem injunctam tibi pro illicito juramento studeas adimplere.

(*a Inter alios Christianos Principes sinceriori charitate diligimus, tanto Serenitati Regiæ diligentiori sollicitudine volumus præcavere, ne quid ei, quod absit, immineat, quod vel in periculum animæ tuæ, aut detrimentum terræ valeat redundare. Ex tenore siquidem literarum tuarum, & plurium Prælatorum, nec non & aliorum multorum in regno tuo consistentium nobis innotuit, quod adversus inimicos Christianitatis, qui pro magnitudine suæ potentiæ terram Hispaniæ tunc temporis occupabant, in auxilium charissimi in Christo fil. n. regis Castellæ illustris, cum armatorum multitudine festinares.*)

¶ PITH. 20. *Idem illustri Regi Aragoniæ.*] Extat integra *pag. 378. Epist. Innoc. Petro illustri regi Aragoniæ.*

20. *Quanto, &c.*] Vide cap. 3. tit. 3. *Compilat.* Marineus Sicul. *pag. 847.* Hieronymus Suritta *lib. 1. rerum ab Aragon. Regib. gestar. cap. 117.* Rem nummariam eo in conventu de communi sententia constitutam, & decennium nummum a patre postremo jactatum firmatur. Jurisjurandi religione Rex obstringitur non permissurum, ut alii nummi dissimili note figerentur, neve majori aut minuto pondere, cum impensis Respublica non sufficeret, feriatur.

u Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.

x In Cod. Barb. egeras indiscrete, discrete cupiens, &c.

CAP.

CAP. XIX.

Non valet juramentum præstitum in præjudicium juris superioris.

Idem *Consulibus, & populo y Tudertino.*
[*c. an.* 1204. *Romæ in Mutiam.*]

y *al. Tudertino.*

VEnientes z ad sed. Apost. Consules vestros super his, quæ ad nos de vobis sæpius referentur, & commonere curavimus, & aliquantulum aspere convenire. Cum enim & appellationibus interpositis ad Apost. sed. teneamini humiliter, & devote deferre, cum & leges etiam seculares post sententiam beneficium appellationis non denegent aggravatis, vos sententias appellatione suspensas executioni mandatis. Verum iidem Consules nobis exponere curaverunt, quod cum aliqui civium vocantur ad officium consulatus, firmant proprio sacramento, quod super mutuis, & plagiariis secundum vestræ civitatis consuetudinem judicabunt, & intra dies, quos judicaverunt, exequentur. Unde ratione hujusmodi juramenti vos non posse super his appellationibus deferre dicebant. Quia vero non minus Judices secundum leges, quam Consules vestri secundum consuetudinem vestræ civitatis judicare jurarant: & ideo sicut Judices contra leges, sic & Consules vestri contra consuetudinem possent a subditos aggravare: mandamus, quatenus appellationibus ad nos interpositis deferatis, cum prædictum juramentum vos excusare non possit, in quo debet intelligi jus superioris exceptum. Cum ergo postquam S. lator præsentium ad sed. Apost. a sententia G. Judicis appellavit, sententiam ipsam duxeritis executioni mandandam, in possessionem rerum, de quibus quæstio vertebatur, appellantis adversarium inducentes, volumus & mandamus, ut possessionem ipsam restituatis eidem: alioquin noveritis nos Episcopo Nucerino dedisse mandatis, ut vos ad illud Eccles. Cens. compellat.

z *Cap. 5. eod. tit. in 3. compil. Vide Gaud. Pap. ...*

a *possunt.*

¶ Pith. 22. *Venientes, &c.*] *pag.* 174. Epist. Innoc.

CAP. XX.

Jurans usuras non repetere, potest nihilominus non obstante ex nova causa repetere. h. d. secundum intellectum notabiliorem.

Idem *Pisano Archiepiscopo.* (*c. an.* 1203. *Romæ in Tusciam.*)

AD nostram b noveris audientiam pervenisse, quod cum I. & G. Petro 13 annis non modicas persolvissent, juramento firmaverunt, quod nec per se, nec per aliam prædictas usuras repeterent, vel apud Ecclesiasticum Judicem, seu etiam secularem super his deponerent quæstionem. Cumque creditor condiderit testamentum, suis præcepit heredibus, ut omnibus, qui probarent se dedisse usuras eidem, ipsas eis restituere procurarent. Unde cum prædicti I. & G. usuras repetere non attentent propter hujusmodi juramentum, & heredes prædicti P. eis negligant satisfacere de usuris: Mandamus, quatenus sub pœna excommunicationis publice in Ecclesia proponi facias, vel proponas, ut qui super hoc noverint veritatem, procedant ad testimonium proferendum: & si per dicta testium, vel alia documenta tibi constiterit de præmissis, heredes illius, ut usuras, quas a prædictis pater eorum accepit, restituant universas, Ecclesiastica censura compellas.

b *Cap. 6. eod. tit. in 3. compil. Vide B. Tho. 2. 2. q. 78. art. 3. & Sotum lib. 6. de just. & jur. q. 1. art. 4.*

¶ Pith. 23. *& G. Petro.*] V. C. addit Saccan.

CAP. XXI.

Juramentum generale debet ita intelligi, si fieri potest, ut non obviet juri, alias tanquam temerarium non obligat contra juris observantiam.

Idem *Neapolitano Archiepiscopo.* [*c. an.* 1206. e *Romæ in Campaniam.*]

AD nostram e noveris audientiam pervenisse, quod ad te quasi per extorsionem tale fuit præstitum juramentum, quod in omni causa deberes ordinem judiciarium observare. Verum quoniam secundum traditiones canonicas manifesta accusatione non indigent d, nec in eis est ordo judiciarius observandus, qui debet in aliis observari: nec tu quando sub præmisso tenore jurasti, habebas in mente, ut propterea venires contra canonicas sanctiones, alioquin non juramentum, sed perjurium potius extitisset, nec esset aliqua ratione servandum. Nos juramentum tuum benignius interpretari volentes, ita quod consonet canonicis institutis, frat. t. auctoritate præsentium intimamus, quod in manifestis, & notoriis virtute juramenti præmissi non credimus te teneri servare subtilitatem ordinis judiciarii, quam in his non servari per omnia ipsa juris ratio postulat, & requirit, unde videbitur salubriter intuenti de ordine judiciorum procedere, ut in præmissis non per omnia ordo judiciarius observetur. Quanquam & secundum approbatum intellectum recte possit intelligi, quod jurasti, ut in omnibus causis ordinem judiciarium observares, in illis videlicet, in quibus est ordo judiciarius observandus. Sic ergo facias & juramenti tenorem servabis, & instituta canonica non omittes.

e *Cap. 7. eod. tit. in 3. compil.*

d *Vid. l. si vero. §. qui pro rei ff. qui satisd. cog. & l. 2. & Bart. ff. de furtis.*

CAP. XXII.

Si unum juramentum est debitum alteri præstitum, illicitum est: & eo non obstante, cui debetur, præstandum est.

Idem *Judici Carolitano* e 24. (*c. an.* 1206. *Romæ in Sardiniam.*)

e *al. Karfulitano.*

EA te f credimus discretione vigere, ut intelligas per teipsum, quod onus non remittitur, sed augetur, cum cuiquam impenditur solutum, quod alii ex debito est præstandum. Sane cum Archiepiscopus Turritanus a te nomine g nostro juramentum fidelitatis (sicut a nobis mandatum acceperat) exegisset, illud exhibere in ejus manibus distulisti, asserens, quod Pisano Archiepiscopo salvo Apostolicæ sedis honore hujusmodi præstiteras juramentum. Cum igitur nobis, & Ecclesiæ Romanæ fidelitatem facere tenearis, si præstitum juramentum ei, quod a te nobis tanquam debitum est præstandum, contrarium reputas, illud illicitum judicabis: & illicito non obstante, quod licita, imo ea debita petitur, exhibebis: vel si præstitum præstando contrarium non extitit, illud sine difficultate præstabis.

f *Cap. 8. eod. tit. in 3. compil.*

g *nomine Ecclesiæ.*

¶ Pith. 24. *Carolitano.*] *Carolitano in Sardinia.* Sic Turritanus *pag.* 567. Junge *cap. fi diligenti inf. de præscript.*

CAP. XXIII.

Qui juravit stare mandato alicujus, non tenetur parere, si præcepit illicita, ut quod filium exheredet, vel uxorem abjuret.

Idem h *Alatrino Episcopo.* [*c. an.* 1204. *Romæ in Latium.*]

h *Salatrino.*

QUintavallia i nostris auribus intimavit, quod pro offensa, quam filius ipsius aliis mulieribus irrogarant, quod earum mandato pareret, præstitit juramentum. Quæ tale illi sub debito juramenti duxere mandatum: quod si quando filius, a aut uxor illius aliquod factum, vel verbum contumeliosum mulieribus illis objecerit, idem filium, & filios exheredaret, & a se propriam removeret uxorem. Quocirca mandamus, quatenus cum licitum fuerit juramentum, sed mandatum illicitum, prædictis, ut revocent mandatum illud, injungas, alioquin eam ad mandati observationem illius denuncies non teneri.

i *Cap. 9. eod. tit. in 3. compil. Vid. Bart. in Authen. generaliter. C. de Episc. & Cler.*

a *filiæ.*

CAP. XXIV.

Ex causa levi, & temeraria conjuges etiam quoad torum, & mutuam cohabitationem se separare non possunt, etiam cum juramenti interpositione.

Idem *Archiepiscopo Terraconen.* (*c. an.* 1206. *Romæ in Hispaniam.*)

TUa nos 25 duxit l fraternitas consulendos, quid tibi super hoc sit faciendum, quod B. & A. uxor ejus adinvicem juraverunt, se nunquam mutuo perituros: idem vero nunc repetit illam instanter: ea econtrario affirmante quod prius se faceret in Sarracenam, quam rediret ad virum: (*& inf.* m) Nos igitur fraternitati tuæ respondentes, mandamus, quatenus utrumque ad continentiam servandam moneas, & inducas: quam si promittere voluerint, & servare, utrumque dimittes sine aliis commoveri: alioquin si vir noluerit continere, tu illam, ut revertatur ad ipsum, & tanquam uxor cum viro moretur, per excommunicationis sententiam appell. rem. compellas: cum & temerarium fuerit hujusmodi juramentum, & adulterium utrinque sit commissum.

l *Cap. 10. eod. tit. in 3. compil. Vid. Sot. l. 4. sent. dist. 37. q. 1. art. 3.*

m *Vid. Covarru. l. 4. var. res. c. 9.*

[m *Sed adulterium, cui adhæsit, postquam recessit ab eo, libenter dimitteret, & justitiam promitteret, & juraret.*]

¶ Pith. 25. *Tua nos &c.*] Extat in *Regist. Innoc.* sub titulo, *De divortiis.*

CAP. XXV.

Is, qui juravit cum muliere contrahere, propter supervenientem fornicationem, vel deformitatem, eam repellere potest: propter præcedentem non. h. d.

Idem n *Genuen. Archiepiscopo.* (*c. an.* 1207. *Romæ in Liguriam.*)

n *in antiq. Januensis.*

QUemadmodum o si vir mulieri jurasset, quod in contraxit cum illa, quod eam semper pro legitima uxore teneret, pro fornicatione, quam mulier antea commisisset, non posset eam dimittere: sed pro fornicatione, quam postea perpetraret, eam dimittere posset, non obstante hujusmodi p juramento, quoniam in eo talis erat subintelligenda conditio, si videlicet in legem illa conjugii non peccaret: ita si quis juraverit se ducturum aliquam in uxorem, non potest ei fornicationem opponere præcedentem, sed subsequentem, ut illam non ducat in conjugem:

o *Cap. 11. eod. tit. in 3. compil. Vid. Mag. & Doc.*

p *sacramento.*

quia

terminatis. Quia vero, quæ in Capitulo aguntur, non facile possunt, nisi per Canonicos ipsos probari: volumus, ut ad cautelam absolvatis 30 eosdem, ut vocati ad testimonium libere valeant pro utraque parte testari o.

o al. testificari.

¶ PITH. 27. *Novofonte.*] *Novemfontium* Ordin. Præmonstrat.

28. *Casa Dei.*] Ordinis S. Bened.

29. *Venient ad Apostolicam.*] Jung. *cap.* 45. *infr. de appellat.*

30. *Ad cautelam absolvatis.*] Vid. *cap. ult. de jud. in* 3. *collect.*

CAP. XXXIX.

Religiosi etiam ad testificandum non admittuntur absque juramento, nisi a partibus remittatur.

Idem *Bisuntino Archiepiscopo.* (*c. an.* 1210. *Roma in Germaniam.*)

p Cap. 12. eod. tit. in 3. compil. vide hic Guid. Pap.

TUis p quæstionibus 31: [*& inf.*] Monachi vero de suis fratribus, et Conversi testes in causis propriis producere absque juramenti exhibitione non possunt: nisi forte a parte remittatur adversa.

¶ PITH. 31. *Tuis quæstionibus.*] Junge *cap.* 23. *infr. de probat.*

CAP. XL.

Delegatus necessarius in testem removetur a judicando, & alius subrogatur.

q De Dun.

Idem *Attrebaten. Epis.* & q *Dedimenen.* 32 & *Ursicampi* 33 *Abbatibus.* (*c. an.* 1210. *Roma in Belgium.*)

r Ameni.
s Cap. 13. eod. tit. in 3. compil. vid. Guid. Pap. hic.

DIlecto filio r Arian. 34 Præpositus nobis s innotuit exponente, quod cum causam, quæ inter ipsum, & Comitissam Flandrensem super donatione sex Præbendarum Sacerdotalium agitatur, vobis, Episcope, et Abbas Dedimenen. & Attrebaten. Decano duximus committendam idem Præpositus citra litis contestationem proposuit, quod testimonium Decani sibi necessarium erat in causa prædicta, cum de jure suo non nisi per ipsum, & alium unicum tantum testem, facere fidem posset: unde postulavit, ut in causa ipsa eo procederetur excluso, vel supersederetur negotio, quo usque substitueramus alium loco ejus, vos autem petitionem ejus admittere recusastis, quinimo post appellationem a Præbendarum ipsarum donatione suspendistis eundem. Ne igitur ob testis defectum ejus justitia valeat deperire, te, Abbas Ursicampi, loco ipsius duximus subrogandum t: mandantes, quatenus, si est ita (suspensione Præpositi relaxata) in causa juxta priorum mandati tenorem, ratione prævia procedatis.

t Vid. l. literas. per Cyn. & Bacc. C. de præsumpt.

¶ PITH. 32. *Dedimenen.*] *De Dunis* sive *Dunis* Ordin. Cisterciens. Morinens. diœces.

33. *Ursicampi.*] *Maria de Ursocampo.* Ordin. Cister. diœces. Noviomens. Sigebertus 138. 1129.

34. *Arien.*] *Atrebatensis.*

CAP. XLI.

Ne probationis copia pereat, citato adversario recipiuntur, & publicantur testes, quos reus induxit.

Idem Innoc. III. *Judici Sabinen.* (*c. an.* 1210. *Roma in Sabiniam, seu Latium.*)

u Cap. 14. eod. tit. in 3. compil. Vid. Bar. in auth. sed & si quis C. de test. & Guid. Pap.

SIgnificavit u nobis Presbyter sancti N. Sabinen. diœcesis, quod fundatores ejusdem Ecclesiæ liberam eam esse volentes, fundationis tempore se in ea nihil juris retinere dixerunt: unde timens, ne processu temporis probationis copia valeat deperire, provideri super hoc idem Presbyter postulavit. Quocirca mandamus, quatenus testes idoneos, quos ipse x super hoc duxerit producendos, examines diligenter; & eorum dicta in publica redigi facias monumenta, denuntiando y fundatoribus antedictis, vel eorum hæredibus, ut receptioni testium, si volunt, intersint: & super denuntiatione sic facta confici facias publicum instrumentum.

x In C. Bar. quos super hoc idem Presbyter duxerit præsentandos.
y Vid. L. ember. de jure pat. ar. 4. q. 2. princ. p. 1. l. a.

CAP. XLII.

Si materia antiqui capituli repetitur aliquo addito, quod subjicitur necessitati probandi, possunt testes etiam antiquis publicatis attestationibus produci.

z al. Urbevetan.

Idem *Episc. & Archidiacono Beneven.* z (*c. an.* 1210. *Romæ.*)

a Cap. 2. tit. de empt. in 3. comp. Vid. Guid. Pap.

CUm causa a, quæ inter Oeconomum monasterii sancti M. de Monte: [*& infra.*] Cum igitur Abbas, & fratres ejusdem loci probare intendant, quanti pretii venditionis tempore possessiones prædictæ fuere: mandamus, quatenus recipiatis testes, quos alterutra partium super hoc duxerit producendos. [*& infra.*] Si vero pars monasterii ad hunc articulum eosdem testes produxerit, quos ad alium probandum produxit, vos nihilominus eos recipere procuretis: quoniam aliud est probasse deceptionis excessum, & aliud, probare quantitatem valoris.

CAP. XLIII.

Recipiuntur, & publicantur testes, qui interfuerunt sententiæ, ubi per scripturam de sententia non apparet.

Idem. [*c. an.* 1210. *Romæ.*]

b Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.

ALbericus miles b nobis insinuare curavit, quod cum olim inter ipsum, & C. mulierem Ravennatem coram Capitulo Ravennaten. matrimonii quæstio verteretur, tandem lata fuit divortii sententia inter eos: postea vero dictus miles timens sibi, & filiis, quos de legitima uxore suscepit, ex eo posse præjudicium generari, quod in scriptis redacta non fuit sententia memorata, supplicavit, ut testes, qui sententiæ interfuere prædictæ, recipi faceremus. Ideoque mandamus, quatenus testes curetis recipere antedictos, depositiones ipsorum in scripturam publicam redigi facientes.

CAP. XLIV.

Publicatis attestationibus possunt produci testes super eodem articulo, vel directe contrario, qui prius fuerunt producti in judicio summario, seu extra judicium. h. d. secundum notabiliorem intellectum, vel ponendo aliquam specialitatem in causa matrimoniali. Et tunc expone textum in fin. ibi, in hoc casu: scilicet cum testes alias producti reproducuntur. Panorm.

Idem *Belnacensi Episcopo.* (*c. an.* 1210. *Roma in Galliam.*)

c Cap. 3. eod. tit. in 4. compil. Vid. Guid. Pap.

CUm in tua diœcesi c: [*& inf.*] Utrum autem, si accusatore idoneo comparente, per tres, vel quatuor testes inter jam conjunctos parentela probaretur, per depositiones eorundem posteriorum testium derogetur fidei undecim vel duodecim propinquorum, qui antiquiores tempore, et præstantiores meritis ante contractum matrimonium in contrarium juraverant d, distinguendo personas, & gradus, a quibus directa hi, de quorum copula agitur, descenderunt, an primi posterioribus præferantur, non immerito quæri possit. Quanquam autem ad aliud, & ob aliud juraverint, tam illi, quam isti: tamen si in secundo judicio priores personas jurati deponerent illa eadem, quæ primo dixerunt, ubique dubio eorum testimonia prævalerent, nec eo possent prætextu repelli, quod partes testificata didicerunt, cum talis exceptio locum non habeat in hoc casu.

d juraverunt.

CAP. XLV.

Excommunicari possunt, qui partem impediunt in testibus producendis. Et denunciandi sunt testes non teneri juramento, de veritate non dicenda. Et si consanguinei impediunt testes alterius de veritate non dicenda, puniatur reus, de cujus voluntate hoc fieri præsumitur.

Idem (*c. an.* 1210. *Roma in Campaniam.*)

e Cap. 4. eod. tit. in 4. compil.

COnstitutis e in præsentia nostra Archiepiscopo, & M. Canonico Suitentian. dum ipse illum de simoniæ crimine defferret: [*& infra.*] Cæterum quoniam a principio protestatus est præfatus M. ipsius Archiepiscopi consanguineos multa impedimenta per suam potentiam præstitisse, quo minus probationum copiam in nostra præsentia secum haberet, cum quosdam induxerint ad jurandum, ne adversus Archiepiscopum aliquid dicerent, & alios minis, & terroribus a testimonio perhibendo avertere nitantur: nos ex officio nostro super hoc providere volentes, mandamus, ut generalem feras excommunicationis sententiam f in omnes, qui impedimentum aliquod ipsi M. præstare præsumpserint in testibus producendis. Illos autem, quos [ut dictum est] jurasse constiterit, quod contra Archiepiscopum nihil dicerent, denuncies juramento hujusmodi non teneri. Si quis autem de consanguineis dicti g Archiepiscopi aliquem de testibus præsumpserit impedire (quia verisimile non videtur, ut eo invito talia fiment, & ob hoc non caret scrupulo societatis occultæ, eo quod si voluerit, poterit prohibere: cum secundum legitimas sanctiones iniquum ostendat h se causam fovere, & experiri debeat Judicis austeritatem clusam, qui defensionis copiam subtrahit adversario:) eundem Archiepiscopum ab officio Pontificali suspendas, & facias manere suspensum, donec illum fecerit a tali præsumptione cessare.

f Per excommunicationis sententiam dubitantib. succurritur. tenetur. quod non Bar. in l. qui tam tensulibam, ff de re judic.
g vox, dicti, deest.
h ostendat.

CAP. XLVI.

Qui testificata non didicit, nec renunciavit testibus producendis, super antiquis articulis, seu capitulis, testes etiam alios productos producere potest.

Idem *Magdeburgen.* i *Archiepis.* & *Præposit. Seburgen.* (*c. an.* 1210. *Roma in Germaniam.*)

i al. Magdeburg. Archiepiscop. & præposito Sebengerum.
k Cap. 5. eod. tit. in 4. compil. Vid. Guid. Pap.
l Misnen.

COnstitutis in præsentia k nostra Procuratore A. fororis nobilis viri Marchionis Misnen. l & nuncio illustris Principis Bohemorum 35: [*& infra.*] Pragen. Episco-

Episcopus ad petitionem ejusdem principis, ipsa volente ad ipsum accedere, et suas coram eo proponeret actiones, sed a satellitibus ejusdem prohibita, qui ei bis, vel tertio prohibuerunt ingressum, post appellationem ad nos interpositam divortii sententiam promulgavit: a qua ipsa fecit ad nostram præsentiam provocari: [& infra.] Mandamus, quatenus partibus ad locum idoneum convocatis, recipiatis testes, quos vel nobilis ipsa pro se, vel Princeps pro parte sua (cum nondum testificata duxerint) super processu Pragen. Episcopi, vel posteriorum Judicum duxerint producendos, & nobilis ipsa pro se m, vel testes, quos prius induxit, vel alios, si voluerit inducere, non vetetur, cum non renunciaverit testibus producendis.

m Hæc duo verba, pro se, desunt in antiq. exempl.

[a Dil. fil. n. P. S. Marcelli Presbyterum Cardinalem concessimus ex..., iteram quæ proposuit Procurator nobilis memorata, quod cum olim ea fiduciamc ad nostram audientiam pervenisset, quod prædictus Princeps eam duxisset legitime in uxorem, & XIV. annis, & amplius velut conjugem legitime pertractasset, & filios, & filiabus susceptis ex eo.]

¶ Pith. 35. Marchionis Misnen. & Principis Bohemorum.] Vide Annales Misen. 670. 204. Chronic. Sclavor. 180.

CAP. XLVII.

Ponit, Concilium duodecim, sive quibus ad probandum consanguinitatem in causa matrimoniali, non valet testimonium de auditu. h. d. summando generaliter.

Idem *in Concilio generali*. n (an. 1216. Romæ.)

o Lat. sub Innoc. III. c. 50.

o Cap. 6. eod. tit. in 4. compil. & declara hanc constitutionem, ut per Dominicum, in can. præsens. dist. 35. vel. Gast. l. Pap.

p Vid. l. adsessium C. eod. l. in summa. ff. de ag. pl. arg.

q Dictis, fere, deest in Contr. l. habetur tamen in Greg. compiles.

LIcet o ex quadam necessitate præter communem formam olim fuerit institutum, in consanguinitatis, & affinitatis gradibus computandis valere testimonium de auditu, cum propter brevem hominum vitam testes de visu deponere non valerent, usque ad gradum septimum computando: quia tamen pluribus exemplis, & certis experimentis didicimus, ex hoc multa pericula contra legitima provenisse conjugia: statuimus, ne super hoc recipiantur de cætero testes de auditu p, cum jam quartum gradum prohibitio non excedat. Nisi forte q personæ graves extiterint, quibus fides sit merito adhibenda, & ante litem motam testificata didicerint ab antiquioribus quidem suis, non utique ab uno, cum non sufficeret ille, si viveret, sed duobus ad minus: nec ab infamibus, & suspectis, sed a fide dignis, & omni exceptione majoribus, cum satis videretur absurdum illos admitti, quorum repellerentur auctores. Nec tamen si unus a pluribus, vel infames ab hominibus bonæ famæ acceperint, quod testantur, tanquam plures, & idonei testes debent admitti, cum secundum ordinem solitum judiciorum non sufficiat unius testis assertio, etiam si præsidiali refulgeat dignitate, & actus legitimi sint infamibus interdicti. Testes autem hujusmodi proprio juramento firmantes, quod ad ferendum testimonium in causa ipsa odio, amore, timore, vel commodo non procedant, personas expressis nominibus, vel demonstratione, vel circumlocutione sufficienti designent, & ab utroque latere singulos gradus clara computatione distinguant: & in suo arbitrio juramento concludant, se accepisse a suis majoribus quod deponunt, & credere ita esse. Sed nec tales sufficiant, nisi jurati deponant se vidisse personas, vel in uno prædictorum graduum constitutas pro consanguineis se habere: tolerabilius est enim, aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos, quam conjunctos legitime contra statuta Domini separare.

CAP. XLVIII.

Post publicationem ad petitionem producentis, interrogari non debent testes, nisi quando dolo, vel negligentia examinatoris super omnibus capitulis interrogati non fuerunt.

Honorius III. *Præposito Molisii* 36 *Firman. diœcesis.* (c. an. 1220. *Romæ in Umbriam.*)

r Vid. Paul. de Castr. Conc. 369. in c. in causa, de quo quæritur, & Jo. And. in c. cum causam quæ inter sup. eod. quem sequitur Alex. Consil. 104. in c. circa primum, vol. 5.

s Dictis, Sancti, deest in quibusd. manuscr.

PEr tuas nobis literas r intimasti, quod cum causa, quæ super quibusdam terris vertitur inter Canonicos sancti s Petri 37 ex una parte, & G. 38 sancti Simonis ex altera, tibi fuisset ab Apostolica sede commissa, dictus G. tribus mensibus post testium publicationem elapsis, testes suos interrogari postulat iterato: [& infra. a] Nos igitur respondemus, illum non esse super hoc de cætero audiendum, nisi forsan a principio illos interrogari super certis capitulis postulasset, idque malitiose, vel negligenter fuerit prætermissum.

(a Super quo quid agere debeas, Apost. responso desideras edoceri.)

¶ Pith. 36. *Molisii.*] *Molisii. Melii.*

37. *Sancti Petri.*] a. V. C. *Petri Veteres.*

38. & G.] & *Guidonis, seu Vuidonis.*

CAP. XLIX.

Testes probatorios, & reprobatores probatoriorum reprobare licet: sed reprobatores reprobatoriorum non licet.

Idem *Vall. Oleti* 39, & *Sacramenia* 40 *Abbatibus Palentin. & Segobiens. diœces.* (c. an. 1220. *Romæ in Hispaniam.*)

LIcet t dilectus fi. nost. L. tituli sanctæ Crucis Presbyter Cardinalis, quem Procuratoribus Burgien. 41 Episcopi, & Clericorum sanctæ Mariæ de Castro Soret. 42 dedimus auditorem, ea, quæ procuratores ipsi proponere voluerunt, audierit diligenter: quia tamen procurator dicti Episcopi contra personas testium productorum in principali adhuc se velle dicere u proponebat: [& infra. n] Mandamus, quatenus recipiatis testes, quos contra personas productorum super principali negotio partes duxerint producendos: quos si forsan pars altera, vel utraque voluerit reprobare, contra illos probationes admittere procuretis, ita quod ultra non liceat partibus ad reprobationem testium aspirare. ne, si producendi quartos contra tertios, & sic deinceps, partibus licentia tribuatur, negotium diutius protelari contingat.

t An hæc decret. habeat locum in tanta summa? ... vid. per Doctorem in c. venens ... sup. eod.

u producere. al. proponere.

(n Et præterea nihilominus attestationes alterius partis, quæ vacante sede Burgensi dicuntur receptæ fuisse, certis de consilio nullius esse momenti, causa ipsa per nos non potuit terminari, licet pars altera sententiam cum instantia postularet. Illam igitur ad vos de consensu partium remittentes, d. v.)

¶ Pith. 39. *Vall. Oleti.*] a. V. C. *Vallis Oleti.* sive *Vallis bona.*

40. *Sacramenia.*] *Sic* a. *V.* C. *de Sacramona, tax. benef.*

41. *Burgensi.*] *Burgensi.*

42. *De Castro Sator.*] *Castresi.*

CAP. L.

Attestationes receptæ per arbitrum fidem faciunt in judicio, si testes mortui sunt: si vivunt, est in optione illius, contra quem testes producti sunt, an velit attestationes recipere, an testes de novo deponere. Et adde, etiam si attestationes publicatæ sunt. Et hoc ultimum non est in l. fin. C. eod. ubi ponitur casus hujus decret.

Idem *Præposito, & magistro G. & R. Laudun. Canonic.* 43 (c. an. 1220. *Romæ in Galliam.*)

PRæsentata x nobis Suession. Archidiac. petitio continebat, quod cum inter quondam R. prædecessorem suum ex una parte, & Capitulum sancti Petri Suession. ex altera, super jurisdictione, quam idem Archidiaconus se in dicta Ecclesia ratione Archidiaconatus proponebat habere, quæstio verteretur, tandem Cancellarium Parisien. & magistros R. Remen. & P. Britone. Canonicos y super hoc arbitros elegerunt: qui cum suscepto arbitrio adeo in negotio processissent, quod productis testibus, & depositionibus publicatis, receptisque allegationibus utrorumque, & actis universis redactis in scriptis, sigillorum suorum impressione signatis, arbitrium proferre deberent, unus ipsorum viam universæ carnis ingressus, & alius z in Archiepiscopum Ebrunen. a assumptus, qui distat per duodecim dietas, & amplius ab eisdem. Unde cum prædictus R. solo minime arbitrari valente, videretur arbitrium expirasse: Discret. vestræ mandamus, quatenus causam juxta hujusmodi acta fine debito terminetis: optione Capitulo reservata, ut aut recipiat depositiones eorum, qui supersunt productorum testium contra eus, vel eos respondentes consentiant, ut iidem testes admittantur iterum, salvo jure, quod in utroque casu eidem Capitulo competit, tam in personas testium, quam in dicta.

x Vid. Innoc. in l. ex parte. sup. de arbit.

y Clerico, in antiquis cod.

z alter.

a Ebredun. al. Ebreden.

¶ Pith. 43. *Præposito, & Magistro, &c.*] *Præposito, & Magistro G. & R. de Laudio. & Canonicis Remensibus.*

CAP. LI.

Non creditur testi etiam religioso, qui sine juramento deponit.

Idem Honor. III. *Pennen.* 44 *Episcopo.* b (c. an. 1220. *Romæ in Marsiam.*)

b Morien.

NUper nobis c A. Presbytero supplicante innotuit, et cum ipse ordinem fratrum Minorum causa probationis *infra* annum intrasset, Custoced probandum, quod idem Presbyter professionem fecisset, quosdam ordinis sui testes induxit, qui deposuerunt super hoc (contradicente dicto Presbytero) non jurati: (& infra. a] Respondemus, quod nullius testimonio, quantumcunque religiosus existat: (nisi juratus deposuerit) in alterius præjudicium debet credi.

c Vid. Guid. Pap. & de materia, quod non credatur testi nisi jurato, vid. Felinum in c. literis. De præs. & dec. conf. 9c. & conf. 120.

[a Unde præfatus Presbyter asserebat, eorum testimonium nullum esse, prædicta repetente custode, quod secundum sui ordinis regulam jurare non poterant, nec debebant, sed eorum verbis simplicibus in hujusmodi standum erat: quare nobis humiliter supplicasti, ut quid agendum sit tibi, te redderemus nostris literis certiorem. Nos igitur tua f. breviter.]

¶ Pith. 44. *Pennensi.*] *Moriensi, vel Remensi.*

CAP.

CAP. LII.

Diligenter, & sigillatim examinandi sunt testes: supple, etiamsi agitur de vita, & miraculis alicujus canonizandi. Abbas.

Idem *Corisopen.* d 45. & *Trecoren. Episcopis* 46. (*c. an.* 1230. *Romæ in Galliam.*)

d Crisopen. al. Corisopoten.

VEnerabili fratri nostro Episcopo, & Capitulo Corisopiten. 47 ac universis Abbatibus apud Cistercien. e, in generali Capitulo congregatis: [*& infra. a*] Discret. vestræ mandamus, quatenus testes, quos Abbas, & Monachi S. Martini f Cisterciens. ordinis super vita, & miraculis piæ memoriæ M. Abbatis monasterii supradicti duxerint producendos, examinetis sigillatim omnes, cum ea diligentia, quæ solet, & debet in g receptione testium adhiberi.

[a *Multisque Episcopis aliis, & religiosis, una cum Abbate, & Conventu S. Mauritii 48 monasterii Cisterc. ordinis Crisopen. diœces. olim nobis insinuantibus, piæ mem. Mauritium Abbatem præfati monasterii divino munere claris coruscantem miraculis, adeo ut monasterium ipsum quadam usurpatione usus, seu potius quadam anticipatione futuri nomen ab ejus nomine sortiatur, & humiliter supplicantibus, ut ipsum annumerare sanctorum catalogo faceremus, ut quod populus devota præsumptione, ut fit devotionis, nunc usurpat, seu etiam divino instinctu anticipat, illum appellandi sanctum, & absque auct. Apostol. sed. venerandi, tunc tandem suffiane Apostolica faciat, ad gloriam Christi, & nominis Christiani, nos eorum devotis precibus, in quantum decuit, annuentes, ven. f. m. Episcopo Leon. & dil. fil. Abbati S. Lupi Crisopen. diœces. dedimus in mandatis, ut inquirerent super prædicti viri vita & miraculis diligentissime veritatem, & eam nobis fideliter intimarent, ut ea plenius comperta, pro supplicantium desiderio plenius annuere valeremus. Idem Episcopus, & Abbas quandam nobis paginam transmiserunt, propriorum sigillorum appensione munitam, in qua multa quidem, & magna miracula continentur facta, ut dicitur a Domino, meritis dicti viri, quæ licet probata per testes juratos, & nominatos in ipsa pagina inveniantur, non tamen apparet per paginam supradictam, quod ipsos testes examinaverunt sigillatim, & quod eos super his, de quibus sunt testificati, ac circumstantiis, cum ea interrogaverint diligentia, qua solet, & debet in testium receptione adhiberi. Unde licet humana devotio prompta debeat affectu honorare, quos dignatio divinæ benignitatis honorat, cautius tamen esse censemus hoc differre negotium, quam in eo sententiam minus consideratam proferre. Nolentes autem deesse superna gratiæ muneri, sed adesse.*]

¶ Petr. 45. *Corisopen.*] a. V. C. *Corisopitensi.* alter. V.C. delet.

46. *Trecoren. Episcopo.*] V.C. addit: & Abbati S.Crucis Caparelli Corisopit. diœces.

47. *Corisopitan.*] *Corisopitensi.*

48. *Mauritii.*] Mauritius Abbas Cisterciensis, miraculis clarus in Britannia.

e Vid. Chess. in Cat. glor. mund. p. 5. cons. 47. 49. & 50. Cistercien. f In C. Bar. Monachi monasterii S. Maur. Cisterc. &c.

g Receptionibus.

CAP. LIII.

Iterum examinandus est testis, qui obscure deposuit; supple tu, in Judicis officio.

Gregorius IX. (*c. an.* 1230. *Romæ.*)

CUm clamor h validus contra Acherontinen. Episcopum super simonia, & aliis criminibus ascendisset, Melfiten. & Ruben. Episcopis dedimus in mandatis, ut super his diligenter veritatem inquirerent: [*& infra.*] Verum quia apertis attestationibus L. & G. super simonia ita deposuerunt confuse, quod ex dictis eorum non potest veritas declarari: Mandamus quatenus examinetis eos iterum diligenter, & tam eorum, quam aliorum, quos receperitis testificata, sub sigillis vestris nobis fideliter referatis.

h Vid. Archid. in c. ut officium. §. verum. De hæret. l. 6. & Eymer. in direct. inq. p. 3. q. 62. & quæ ibi dixi l. 3. adnot. schol. 109.

CAP. LIV.

Perseverans in crimine, etiam in civili repellitur a testimonio: emendatus vero, non infamis, admittitur in civili, & etiam criminali mota civiliter: fallit in perjuro, qui in criminali repellitur.

Idem. (*c. an.* 1230. *Romæ.*)

TEstimonium i ejus, cui ab adversa parte opponitur crimen, merito reprobatur in criminali causa, sive civili, si in ipso crimine perseverat. Si vero sit de crimine emendatus, & eum non comitetur infamia, non est in causa civili, vel etiam cum de crimine civiliter agitur (præterquam pro reatu perjurii) repellendus. In criminali autem, si in alio judicio instituta accusatione contra ipsum, de crimine convictus exstitit, vel confessus: vel si nunc per exceptionem earunde convincatur, aut gravata sit ejus opinio, pro eo, quod quondoque fuit tali modo repulsus, quamvis in hoc casu non excluderetur in causa civili: potest a testimonio (licet egerit pœnitentiam) removeri.

i Vid. Alb. tract. de statutis p. 4. q. 71. & 72. & plene per Archid. in c. parvuli, 22. q. 5. Huc refer. Burch. l. 5. decr. c. 164.

CAP. LV.

Quarta productio non est danda sine solemnitate legali, de qua hic.

Idem. (*c. an.* 1230. *Romæ.*)

ULtra tertiam productionem non debent testes ulterius produci in causa: a nisi præstito ab eo, qui hoc postulat, juramento, quod neque per se, neque per alium testificata subtraxerit, vel fuerit perscrutatus: nec per dolum, aut artem aliquam quartam productionem expostulat: sed quia quos desiderat de novo producere, prius habere nequivit.

a Vid. auth. qui semel. C. de prob.

CAP. LVI.

Accusatus criminaliter non admittitur in testem contra alium in causa criminali, sua accusatione pendente: nisi in exceptis criminibus.

Idem. (*c. an.* 1230. *Romæ.*)

NOn debet l quis in criminibus (nisi forsan in exceptis) ad testificandum admitti, pendente accusatione de crimine contra ipsum: cum etiam accusati (nisi prius se probaverint innocentes) ab accusatione, ut susceptimus ordinem repellantur.

l Vid. Burch. l. 5. decr. c. 164.

DE TESTIBUS COGENDIS, VEL NON,

TITULUS XXI.

CAP. I.

In causa civili monendi, & inducendi testes sunt ad testificandum: & si se subtrahant odio, gratia, &c. compelluntur.

Alexander III. *Papien. electo.* (*c. an.* 1170. *Romæ in Insubriam.*)

CAusam a matrimonii, quæ inter M. mulierem 1, & filium R. vertitur, commisimus Judicibus terminandam. Ideoque mandamus, quatenus testes ab alterutra partium in sua assertionis testimonium invocatos, ac veritatem noverint, diligentius moneas, & inducas. Si autem odio, vel gratia, vel timore se subtrahant, nec ad ferendum testimonium coram prælatis Judicibus, vel eorum b nuncio, quem ad hoc miserint, Ecclesiastica districtione compellas.

¶ Petr. 1. *Inter mulierem, &c.*] V. C. *inter neptem Desiderii, & filium Canif.*

a Cap. 2. eod. tit. in 1. coll. Vid. Gund. Pap. hic.

b Dictio, eorum, deest in vetust.

CAP. II.

Ubi testimonium est necessarium, compellendi sunt testes ad illud ferendum, etiam per suspensionis, excommunicationis, & depositionis sententiam.

Idem *Presbyteris Pontio* a. (*c. an.* 1190. *Romæ in Latium.*)

CUm super causa c, quæ vertitur inter Prænestinen. Episcopum, & Subl. 3 Abbatem, sit testimonium vestrum necessarium: mandamus, quatenus perhibituri testimonium veritati, Apostolico vos conspectui præsentetis. Si vero non veneritis, sciatis vos ab officio, & beneficio Ecclesiastico Apostolica auctoritate suspensos. Et si nec sic veneritis, excommunicationis sententiam, & depositionis poteritis formidare.

¶ Petr. 2. *Pontio.*] *Pontii, & Asilii*, a. V. C.

3. *Subl.*] Sublacensem.

c Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lat. sub Alex. III. part. 8. c. c.

CAP. III.

Testis, qui timore adversæ partis se subtrahit, testificari compellitur: adde etiam in criminali, secundum communem intellectum: & sic aliquid additur ad c. 1. sup. eod. & c. dilectorum. inf. eod.

Idem *Genuensi* d *Archiepiscopo.* (*c. an.* 1180. *Romæ in Liguriam.*)

SUper e eo: [*& inf. a*] Consult. t. t. respond. quod si factum est notorium, non eget testium depositionibus declarari, cum talia probationem, vel ordinem judiciarium non requirant. Verum si non est notorium, & is, qui convenitur, factum negaverit, testes, qui interfuerunt facto, monendi sunt, non cogendi ad ferendum testimonium veritati. Nisi forte timore adversæ partis constiterit Judice eos a ferendo testimonio revocari: licet ad hoc passim possint f de juris humani rigore compelli.

[a *Quod certificari desideras, an cum aliquis de aliquo facto manifeste ante Judicem convenitur, hi, qui facto interfuerint, cogendi sint ad ferendum testimonium veritati.*]

d al. Januens. al. Jan. Episc.

e Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & c. 7. part. 8. post Concil. Lat. sub Alex. III.

f Dictio, de, deest in vetust.

CAP.

CAP. IV.

Compelluntur testes etiam in criminali, quos accusatus malitiose accusatori subtraxit. hoc dicit, secundum verum, & communem intellectum. Abbas.

Idem. (*c. an.* 1170. *Romæ.*)

PErvenit ad audientiam *g* nostram, quod cum I. Prior sancti Laurentii coram te fuisset de simonia, & adulterii crimine accusatus, quendam, qui contra eum ducendus erat in testimonium, juramento adstrinxit, ut non deponeret contra ipsum : (*& inf.*) Nos igitur attendentes, quod nemo debet adversario instrumenta (quorum appellatione testes continentur) subtrahere : & quod tam ille, qui surripit instrumenta, quam qui adversario partem *h* advocationis copiam subtrahit, iniquam ostendit a se litem fieri, & experiri debet in se Judicis auctoritatem elusam : respondemus ad detegendam tantæ fraudis, & calliditatis commentum, ipsum testem merito esse compellendum.

g *Cap.* 1. *de præsump. in* 2. *comp.*

h *partem advocationis, seu defensionis copiam*, al. *partem.*

CAP. V.

Si res aliter probari non possit, etiam in causa criminali compellendi sunt testes. h. d. secundum lecturam notabiliorem.

Clemens III. *Segobiensi Episcopo.* l (*c. an.* 1190. *Romæ in Hispaniam.*)

PErvenit *m* ad nos, quod cum a Laicis enormis, & intolerabilis injuria Clerico multis adstantibus, & videntibus inferatur, injuriantes in eandem tracti negant se tantum facinus commisisse : & cum læsus eorum testimonio, qui præsentes extiterant, hoc probare desideret, illi nolunt veritati testimonium perhibere : (*& infra.* *o*) Consul. t. t. e. quod hi, qui de rebus Ecclesiasticis testificari recusant, si aliter veritas nequiverit elici, ad illud sunt per censuram Ecclesiasticam compellendi.

[*o Sicque fit, ut Ecclesiastica justitia depereat, & Clericalis ordo vilescat. Quia vero super his tuis nos duxisti consulendos.*]

l *Seboien.* al. *Geboien.*

m *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil. Vid. Jul. Clar. in pract. crimin. §. Imp. quæst.* 24.

CAP. VI.

Super consanguinitate probanda cogendi sunt testes. Ita communiter summatur. Sed Panorm. non placet hoc summarium, & idem summat sicut c. 2. *supra eod.*

Idem. (*c. an.* 1190. *Romæ.*)

CÆterum, quod super *l* consanguinitate cogendus sit testis perhibere testimonium veritati, non dubitatur a nobis, cum id tam jus scriptum approbet, quam consuetudo actibus utentium approbata *m*, si ipsum constiterit odio, vel gratia, veritatem supprimere, aut timore.

l *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil.*

m *Vid. tex. in l.* 3. *& ibi Cyn. C. quæ sit long. consuetud.*

CAP. VII.

Testis Synodalis, qui coram ordinario super matrimonio deposuit, non compellitur jurare super eo coram delegato ; hoc primo. Propter superventurum infamiam, a testimonio repellitur, hoc secundo. Post tamen si erravit, in continenti, non ex intervallo, dictum suum corrigere. hoc tertio.

Cœlestinus III. (*c. an.* 1195. *Romæ.*)

PRæterea si testes *n* publici, quos tua civitas nuncupat synodales, super causa matrimonii coram te, vel tuo Capitulo semel testimonium reddiderint, non debent compelli, ut in præsentia alicujus delegati Judicis super eadem causa iterato præbeant juramentum, dummodo aliter fiat fides Judici delegato : nisi forte articulus novæ quæstionis emergat. Hujusmodi *o* vero testes publico jure possunt propter infamiam a perhibendo testimonio removeri, si eam, postquam in communi recepti fuerant, contigerit contraxisse. Quorum testimonia, si quandoque non studiose, sed in proferendo erraverint, & sa in continenti correxerint, reprobari non debent : secus autem erit, si correctioni suæ interposuerint intervallum.

n *Cap.* 3. *eod. tit. in* 2. *compil.*

o *Hujusmodi vero testes publices, jure possunt, &c.* in paucis habetur ut in textu.

CAP. VIII.

Cum de fama, vel vitio falsitatis inquiritur, cogendi sunt testes. hoc dicit, secundum Joan. Andr. sed secundum Panorm. nimis restringit textum.

Innocentius III. *Priori sancti Fridiani, & Magistro P. Canonico Pisano.* (*c. an.* 1206. *Romæ in Tusciam.*)

SUper his *p* : [*& infra.*] Cæterum volumus, & mandamus, ut super inquisitionis articulis, tam de fama electi, quam literis contra eum sub nomine longe majoris, & sanioris partis Capituli destinatis, cogatis testes, qui nominati fuerint, perhibere testimonium veritati.

p *Cap.* 3. *tit. de accus. in* 3. *comp. Adde hic Guid. Pap.*

CAP. IX.

Testes, qui se subtrahunt, etiam in criminali cogendi sunt.

Idem *Archidiacono* 4 *Mediolanensi.* (*c. an.* 1206. *Romæ in Insubriam.*)

CUm contra magistrum R. super eo, quod dicitur a sede Apost. falsas literas reportasse, ac per se, vel per Procuratorem fuisse usum eisdem, tibi direxerimus scripta nostra : postulasti per sedis Apostol. oraculum edoceri, utrum super prælato enim falsitatis testes compellere debeas nominatos. Nos igitur *q* respondemus, quod testes prædicti, si se gratia, odio, vel timore subtraxerint, per cens. Eccl. debeas appellat. remota compellere veritati testimonium perhibere. *r*

¶ Pitn. 4. *Archidiacono.*] *Archiepiscopo.*

q *Igitur taliter, &c.*

r *Adde quod invitus multatur Cons.* l. 3 *ff. si quis jus dicenti non obt.*

CAP. X.

Non summatur propter varietatem lecturarum, nec etiam dividitur.

Honorius III. *Abbati S. Eugenii* 5, *& magistro G. Canonico Senen.* 6 (*c. an.* 1222. *Romæ in Tusciam.*)

DIlectorum filiorum Volterani Capituli ex parte una, & Episcopi Volterani ex altera, procuratoribus in nostra præsentia constitutis : (*& infra.* *a*) Testes, qui fuerint nominati, prætterquam super criminibus (si se gratia, odio, vel timore subtraxerint) per censuram Ecclesiasticam cogatis veritati testimonium perhibere.

[*a Dil. fil. nst. SS. Cosmæ, & Damiani Diac. Card. concessimus auditorem, coram quo cum per conventionem, & reconventionem mandum super diversis capitulis, quæ sub bulla nostra vobis transmisimus interclusa, lis fuerit legitime contestata &c.*] *sic abscissum.*

¶ Pitn. 5. *Eugenii.*] prope Sen. Ordinis sancti Benedicti.

6. *& Magistro G. Canonico Senen.*] V.C. *& B. Magistro, & B. Subdiacono nostro.*

CAP. XI.

Ad detegendam veritatem conjurationis coguntur socii, etiam jurati.

Idem *Episcopo Bonon. & magistro B.* s 7 (*c. an.* 1220. *Romæ in Flamminiam.*)

VEnerabilis frater noster Archiepiscopus Ravennaten. proposuit, quod cives Cervicen. *t* enim M. & I. *u* quondam Clerici Ecclesiæ Raven. quandam præsumpserunt conjurationem facere contra eum, nihilominus in detrimentum ejus dantes eis quandam pecuniæ quantitatem : & ad hæc celanda se adstringentes vinculo juramenti, unde humiliter supplicavit, ut cum causam super his, & quibusdam articulis vobis duxerimus committendam, & ipse intentionem suam probare non possit, nisi testimonio civium prædictorum *x*, providere ei *y* (ne pro defectu testium pereat sua justitia) dignaremur. Ideoque mandamus, quatenus monitione præmissa, per censuram Eccles. appellat. remota cogatis illos, quos videritis compellendos, ut eb hujusmodi juramento absolvant, quos idem Archiepiscopus ad testimonium duxerit producendos : eos nihilominus (si se gratia, vel odio, vel timore subtraxerint) districtione simili compellentes ad perhibendum testimonium veritati.

¶ Pitn. 7. *Episcopo Bonon. & Magistro B.*] V.C. addit, *& Andreæ Bononiensi.* Alius codex, *Episcopo Bononiensi, & Magistro Tancredo Bononiensi, & Balduino Peruensi Bononiæ commorantibus Canonicis, ut in cap. ult. sup. de judic.*

s *In quibusdam, B. Episcopo.*

t *Cermen.* al. *Cermen.* al. *Tremen.*

u al. *M. L.*

x *L.* 1. *C. de hæret. l. quoniam, ff. de quæst. & l. cum probatio, ff. de probat.*

y *Dillio, ei, deest.*

DE FIDE INSTRUMENTORUM.

TITULUS XXII.

CAP. I.

Instrumenti exemplum non solenniter sumptum fidem non facit absque originali, h. d. secundum ipsius mentem.

Gregorius. *a* (*c. an.* 592. *Romæ.*)

SI scripturam *b* authenticam non videmus, ad exemplaria nihil facere possumus.

a *Lib.* 2. *epist.* 3. *c.* 42. *Registri.*

b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.*

CAP. II.

Alexander III. (*c. an.* 1166. *Romæ.*)

SCripta vero *c* authentica, si testes inscripti decesserint (nisi per manum publicam facta fuerint, ita quod appareant publica, aut authenticum sigillum habuerint, per quod possint probari) non videntur nobis alicujus firmitatis robur habere.

c *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil.*

CAP.

CAP. III.

Rescriptum Apostolicum propter rasuram in loco non suspecto non censetur vitiosum. h. d. secundum mentem.

Idem. (c. *an.* 1166. *Romæ.*)

d Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.
e Ambitiona. al. Alodon.

EX literis vestris d accepimus, quod cum causa, quæ inter magistrum A. 1 & R. 2 super capella de Ambitoria e vertitur, de mandato nostro fraternitati terminandam, præfatus R. literarum sibi copiam fieri postulavit. Qui cum eas argueret falsitatis, quia in narratione facti abrasæ sunt, ubi scriptum est, juxta parochialia: (*& infra.* *a*) Decimus, quod propter abrasionem illam judicari falsæ non possunt, nec etiam haberi suspectæ, præsertim cum & privilegia in possessionibus abradantur, & literæ in narratione facti (si erratum est) possunt incunctanter abradi.

(*a Nos autem inspicientes literas vestras.*)

¶ PITH. 1. *Magistrum A.*] Alanum de Cardeia,

2. *& R.*] & R. de alta ripa.

CAP. IV.

Redarguenti privilegium de falso, Judex faciet illud exhiberi coram Judice, & parati, & in loco congruo, & securo: & interim stabitur sententiæ latæ per illud.

f Meln Episcopo.

Idem Eboracensi f Archiepiscopo. (c. *an.* 1165. *Roma in Angliam.*)

g Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. Vid. Guid. Pap. hic.
h etiam.

ACcepimus g literas, quas Abbas S. Augustini 3 contra Cantuarien. Archiepiscopum transmisit: (*& infra.* *a*) Cum privilegia non inspecta non valeant argui falsitatis, & difficile sit, & h periculosum, ea apud sedem Apost. exhiberi: præcipimus, ut vel exhibeantur eidem Archiepiscopo in claustro prædictorum fratrum, vel in alio loco congruo, & securo, usque ad nativitatem proximam sancti Joannis Baptistæ. Si vero nec voluerit, nec sufficientem responsalem miserit, ei perpetuum silentium imponatis ipsa ulterius arguendi. Interim autem nolumus illa privilegia vacillare: sed præcipimus sententiam, quæ enim obtentu super statu monasterii lata est, inviolabiliter observari. (*& infra.*) Jubemus etiam, ut Archiepiscopum in inspectione privilegiorum xx. hominum numero tacietis esse contentum.

(*a Nos itaque attendentes tempus ad prosequendam appellationem præscriptum nullatenus exspectandum.*)

¶ PITH. 3. *Abbas sancti Augustini.*] *Pag.* 106. *Episcop. Cantuarien. ex Hoveden. & Gervasio*: cum enim Abbas, & Monachi sancti Augustini se immunes subjectione, & obedientia Archiepiscopi Cantuariensis assererent, saltem ut in Ecclesia Cantuariensi obedientia a Rogerio ejusdem cœnobii electo Abbate in Cantuariensi Ecclesia præstaretur, & ut professionis schedulæ adderetur, salvis utriusque Ecclesiæ privilegiis, debitam professionem sibi vindicante Richardo Archiepiscopo Cantuariensi, Rogerus Alexandrum Papam adiit, atque Cœnobium suum vectigale reddidit: cujus tandem rescripto acquievit Archiepiscopus. Vide Walsing. *in Hypod. Neustr.* 43. Matth. Paris. 133. Petr. Blesens. *epist.* 204.

CAP. V.

Instrumentum, vel privilegium, quo quis utitur coram Judice, adversario integraliter legi non debet: sed solum illud capitulum, de quo agitur, edi debet.

i In Cod. Barb. Fromundi, & ejusdem conventus.

Celestinus III. *Abbati sancti* i *Secundi* 4. (*an.* 1194. *Romæ.*)

u Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. vid Bar. & Bald. in l. fin. C. de prec. Imp. off. Bart. & Angel. in l. fin. C. de bon. mat. auct. pos. Felin. in c. 1. sup. de prob. Bal. & doct. in l. incivile. ff. de legib.
l al. articulo.

COntingit interdum u, ut dicitis, quod quandocunque cum aliquo litem habetis, privilegium vestrum adversæ parti cogimini plenius exhibere: unde accidit, quod occasione unius capituli, super quo convenimini, plurima litigia suscitantur: (*& infra.* *a*) Consult. tuæ taliter respondemus, ut quandocumque super exhibendis privilegiis, vel indulgentiis, fuerit ab aliquo contra eum requisiti, præsente judice, aut aliquibus prudentibus viris deputatis ab ipso, audiente parte contraria, tantummodo recitetur, ita quod si super uno tantum capitulo l quæstio fuerit, illud solummodo inscribatur, & adversæ parti copia ejus fiat.

(*a Et sic evidenter annuis multarum cavillationum argumenta recipiunt, quibus etiam pacem, & tranquillitatem vestram impugnant. Quia vero interest nostra jurgiis suscitandis obviare, & suscitata decidere.*)

¶ PITH. 4. *Sancti Secundi.*] Fecidi, Fecundi, Fromundo, Falcati, Fridrant.

CAP. VI.

Instrumentum publica manu non confectum, habens sigillum, cujus literæ non sunt legibiles, vel scriptura deleta, vel enormem patiens fracturam, non probat. Hoc dicit, prout magis facit ad rubricam. Et est casus quotidianus, & notabilis pro istis sigillis antiquis. Panor.

Innocent. III. *Mediolanensi Archiepiscopo.* (c. *an.* 1208. *Roma in Insubriam.*)

m Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.

INter dilectos m filios G. Abbatem sancti Donati de Scozula, & B. Procuratorem tuum, super subjectis articulis, diu fuit in nostro auditorio litigatum. Petebat siquidem Abbas nomine monasterii sui a prælato Procuratore tuo, nomine Mediolanen. Ecclesiæ, restitui monasterio memorato portum Scozulæ, cum honore, districtu, & jurisdictione loci præfati, dicens ad monasterium hæc omnia pertinere, hoc ipsum dicens de hominibus, qui habitant in curia Bernum. o & tenent res monasterii in Granlia: de quibus monasterium obtinuerat in judicio possessionem per sententiam Episcopi Veronensis. Hæc omnia petebat cum omnibus fructibus inde perceptis: salvo sibi omni hoc jure addendi, vel diminuendi, satagens comprobare omnia, quæ præmissa sunt, ad suum monasterium pertinere. Primo per privilegium Luitardi Comitis, quondam Episcopi Lycanis e, qui monasterium ipsum fundaverat, & ei, quæ præmissa sunt, donaverat universa. Secundo per instrumentum sententiæ Asperti, quondam Mediolanens. Archiepiscopi, quam ex delegatione Ludovici p Imperatoris tulit super his, pro monasterio, contra A. præfati Luitardi nepotem, qui super his monasterium molestabat. Tertio per privilegia Romanorum Imperatorum, & præsertim Henrici, qui præmissa omnia monasterio confirmabat, vel etiam conferebat. Quarto per instrumenta locationum, quas fecerant diversis personis Abbates monasterii memorati. Testes quoque produxerat, per quos nitebatur probare, quod monasterium a 60. annis & citra q & a 50. annis & supra possederat supradicta: & quod fama publica erat, ea omnia præfato monasterio a jam dicto Luitardo fuisse donata. Sed contra privilegium donationis a Procuratore tuo multa fuerunt objecta. Primo, quia ibi maxime apparebat consumptum (videlicet in annotatione indictionis) ubi potuisset falsitas facilius deprehendi. Secundo, quia cum charta vetustissima videretur, recentior apparebat scriptura, tanquam non illo tempore facta fuisset. Tertio, quia falsum sigillum vitiose videbatur appositum, eo quod a media parte sigilli apparebat quædam imago, non cum mitra in capite, sed cum pileo: nec induta Pontificalibus, sed regalibus indumentis r, tenens in manu non baculum pastoralem, sed quasi sceptrum regale, cujus faciem non apparebat integram, sed dimidiam, tanquam in illa medietate respiceret aliam mediam, quæ tamen tota vacua remanebat, sed quædam imago videbatur ea in fuisse deleta: quia cera in ea parte, nec in colore, nec in planitie, reliquæ parti similis apparebat: unde non Episcopi, sed Imperatoris videbatur fuisse sigillum, quia s in una medietate Cæsaris imaginem exprimebat, & in altera medietate præsumebatur vel filii, vel conjugis imaginem habuisse: nam in ipso sigillo nullæ aliæ literæ apparebant, nisi quæ nomen proprium cum hac adjectione, Dei gratia, designabant. Sed cum proprium nomen ipsius Episcopi fuerit Luitardus, & in nomine proprio, quod exprimebat sigillum, deletæ fuerant duæ literæ: secunda, quæ erat inter l. & t. & sexta quæ fuerat inter r. & u. ita, quod si secunda o. & sexta fuisset r. proculdubio non Luitardus, sed Lotharius legeretur. quod etiam inde convinci t poterat, quod secundum dispositionem aliarum literarum inter l. & t. non erat spatium, nisi quod potuisset unam literam continere: cum secundum integritatem hujus nominis, Luitardus, inter l. & t. duæ literæ sint diversæ: præterea inter r. & u. tam modicum erat spatium, ut in eo nec hæc litera d. quæ majus occupat spatium, sed hæc litera i. quæ minimum occupat, videretur formata fuisse. Rursus cum cera sigilli ab interiori parte vetustissima esset, cera, quæ posita erat ab exteriori parte quasi ad conservationem sigilli, recens erat, & mollis. Quod cum diligenter investigatum fuisset, certo certius est compertum, quod sub vetusto sigillo charta fuerat perforata, & per glutinum novæ ceræ, quæ posita fuerat exterius, quasi ad conservationem sigilli, vitiose fuit ipsi chartæ subjunctum. Eadem falsitatis specie, per vitiosam videlicet appositionem sigilli, cætera fere privilegia Romanorum Impp. præter privilegia Henrici, vel falsa reperta sunt, vel falsata. Sed & ipsum Henrici privilegium ad fidem instruendam non videbatur sufficere, quia nec erat publica manu confectum, nec sigillum habebat authenticum, eo quod erat ex media fere parte consumptum, nec plus de nomine proprio, nisi ultima medietas, videlicet, icus, nec de cæteris literis, nisi hæc adjectio, Dei gratia, apparebat, ita quod ex literis ipsis non magis poterat comprehendi fuisse sigillum Henrici, quam Ludovici. Instrumentum quoque sententiæ multis modis inveniebatur suspectum, tum quia in ipso quædam apparebant litura: tum quia subscriptio Notarii videbatur manus alterius fuisse, quam subscriptio u instrumenti, quum tamen Notarius in subscriptione profiteretur se instrumentum manu propria conscripsisse. Litera quoque recentior videbatur, quam charta, & a qua videbatur exaraftum

o al. Biocens.
e Licinen.
p Ludovic.
q al. infra.
r Dictio, indumentis, deest in nonnullis vetustis exempl.
s al. quod.
t Convinci.
u superscriptio.

x al. inexaustum, vel extensius, instrumentorum, de quo Cal. Rhodig. l. 7. lect. antiq. c. 31.

y etiam.

z Vid. l. 3. & ibi Doct. & Bart. ff. Jud. sol.

ſtem u infectum, ut antiquius appareret. In omnibus autem Imperialibus privilegiis, quæ posteriora fuerant, nulla est habita mentio de illa sententia, quamvis in eorum aliquibus mentio facta fuerit Luitardi, qui dicebatur donationem fecisse. Porro si legitimum esset instrumentum sententiæ, per illam tamen sententiam nullum Mediolanen. Archiepiscopatui præjudicium poterat generari, cum ipsa sententia lata fuerit inter alios: & res inter alios acta aliis non præjudicet z. Nec attestationes, quæ annectebantur in instrumento sententiæ, per quas legitime donatio Luitardi videbatur esse probata, poterant eidem Archiepiscopatui nocumentum aliquod irrogare, cum inter alias personas, & in alio judicio receptæ fuissent. Ceterum memorati Henrici privilegium, quod non solum confirmationis, sed etiam donationis videbatur fuisse, unde rerum dominium donatarum intelligi forte poterat monasterio acquisitum, quemadmodum ex forma petitionis, quæ in ipso privilegio declaratur, confirmatorium videretur, ut tamen intelligatur eo modo, quo magis posset valere: distinguendum videbatur, ut idem Henricus alia donaverit, & alia confirmaverit: cum eadem legitime nequivissent confirmari pariter, & donari: confirmari, tanquam prius habita, & possessa: donari, tanquam tunc tradita, & concessa: ne per hoc illa non poterant intelligi per privilegium illud donata, sed confirmata, cum juxta a legum sanctionem, quod meum est, ex alia causa meum fieri non possit, nisi desierit esse meum. (& inf. α) Cum ergo privilegium Henrici confirmatorium tantum extiterit, saltem quoad illa, quæ deducta sunt in judicium, si principale non tenuit, nec accessorium, quod ex eo, vel ob id dignoscitur esse secutum: (& infra. β) Per instrumenta vero locationis nec est utrique probata proprietas, nec ad plenam possessio, cum ad probationem rei propriæ, sive ad detentionem non sufficiat facta locatio: (& inf.) Cum autem super his fuisset diutius litigatum, quia legitime probare non valerent, quæ petebantur ad monasterium pertinere, ab impetitione ipsius procuratorem tuum nomine tuo, & Mediolan. Ecclesiæ sententialiter duximus absolvendum: quoniam cum obscura sunt jura partium, consuevit contra eum, qui petitor est, judicari.

a Juxta sanctionem legitimam, quod meum est ex una causa, amplius meum fieri non posse.

[α Præsertim cum pars monasterii visa fuerit comprobare, tam per privilegium Imperiale, tum per instrumentum sententiæ, quod illa quidem legitime fuerant a Luitardo donata, & illa donatione per totum judicium est usa. Unde post donationem hujusmodi eadem eidem non poterant accedere.]

[β Post modo tamen privilegia Romanorum Imperatorum, etiamsi vera fuissent ac sine suspicione reperta, ad probationem tamen invalida probarentur.]

CAP. VII.

Non valent literæ super absolutione voti per cruce signatos impetratæ, tacita veritate, vel expressa falsitate.

Idem *Cantuariensi Archiepiscopo*. (*c. an.* 1208. *Roma in Angliam*.)

b Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.

QUod super his: [& *infra*.] Quæsivisti b, quid agere debeas circa cruce signatos, qui dicentes se ab Apostolica sede redire, super absolutione sua ignota Cardinalium sigilla repræsentant: cum eis super impedimentis expositis non fuisset de levi credendum. Ad quod taliter respondemus, quod si quandoque talibus literas indulgemus, illis, qui personas, & facultates eorum plenius noverunt, hoc modo scribimus, ut super impedimentis expositis (inquisita diligentius veritate) statuant circa illos, quod animarum saluti, & subsidio terræ sanctæ magis noverint expedire: providentes attentius, ne quid in fraudem voti fallaciter confingatur. Unde si tales per suppressionem veritatis, aut falsitatis expressionem, literas non solum Cardinalium, sed etiam nostras, nec solum dubias, sed etiam certas constiterit impetrasse, carere volumus impetratis, & eis non obstantibus ad voti executionem compelli.

CAP. VIII.

Si de extravaganti dubitatur, an decretalis sit authentica: an sit juri consona, & tunc judicatur secundum illam, quæ dissona, & tunc Papa consulitur.

Idem *Heliensi Episcopo*. (*c. an.* 1208. *Roma in Angliam*.)

a Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. Vid. Bar. & Doct. in l. cum prolatis. ff. de re judic.

PAstoralis e, &c. [& *infra*. α] Auctoritate præsentium duximus statuendum, ut cum aliqua decretalis, de qua Judex merito dubitet, allegatur: si eadem juri communi sit consona, secundum eam non metuat judicare; cum non tam ipsius, quam juris communis auctoritate procedere videatur. Verum si juri communi sit dissona, secundum ipsam non judicet, sed superiorem consulat super ea.

[α *Quæsivisti etiam, quibus indiciis fides sit adhibenda Decretalibus, de quarum auctoritate judex potest non immerito dubitare, cum plures inveniantur in compilatione scholarium, & allegentur in causis, de quibus per bullam non constitit, nec ipsæ per metropolit. insinuatæ fuerunt. Quo igitur sæpe contingit, quod etiam coram nobis decretales hujusmodi proponuntur, quas esse authenticas dubitamus. f. t. benignius respondentes.*]

Pars II.

CAP. IX.

Post Publicatas attestationes usque ad conclusionem possunt instrumenta produci. hoc primo. Consuetudo loci facit instrumentum authenticum. hoc secundo.

Idem *Episcopo sancti Andreæ, & Abbati de Broch.* ¶ (*c. an.* 1206. *Roma in Scotiam*.)

d Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.

CUm dilecti d: [& *infra*.] Ad secundam quæstionem duximus respondendum, quod utraque pars potest instrumentum etiam post publicationem attestationum usque ad definitivæ sententiæ calculum exhibere, antequam sit in causa conclusum. Super tertio vero articulo respondemus, quod si consuetudo illius patriæ obtineat approbata, ut instrumentis illius Regis fides adhibeatur, vos ea secura poteritis admittere: præsertim cum supradictus Rex tantæ fuerit honestatis, quod ipsius instrumenta maximæ auctoritatis sint in partibus Scoticanis e.

e Scotiæ.

¶ Pith. ſ. Broch.] Brob, Brroth, Alberbroth, Tyan Benefic. Vide cap. 4. lib. 2. Collect. 3. tit. 3.

CAP. X.

Falsitas instrumenti, vel quod desit instrumento, probari potest per testes.

Idem *Petro civi Viterbiensi*. (*c. an.* 1206. *Roma in Tusciam*.)

f Cap. 5. eod. tit. in 4. compil.

CUm Joannes f Heremita a te centum, & triginta libras Senen. ex causa mutui coram Donadeo, & Joan. Judicibus Viterbien. petiisset, & tu ex adverso proponeres, quod cum idem in centum, & octoginta libris tibi pro pretio domus, quam eidem vendideras, teneretur, centum triginta libras ex illis non immerito debebat compensare. Tandem cum super hoc, & quibusdam aliis articulis inter vos fuisset aliquandiu litigatum, Judices attestationibus publicatis te sententialiter condemnaverunt, ut eidem prædictæ domus possessionem vacuam g traderes, & a creditoribus liberares: [& *infra*.] Cum igitur ob hoc sententia ad nostram audientiam duxeris appellandum, & nos tam tibi, quam prædicto Joanni T. Subdiaconum, & Capellanum nostrum dederimus auditorem, ex parte tua fuit propositum, supradictæ domus venditionem non puram, sed conditionalem potius extitisse, ac nullatenus te teneri ad traditionem ipsius, quamvis nihilominus testibus ad hoc probandum inductis, quod etsi unum esset capitulum, pendebat tamen ex veteri, qui jurati deposuerunt, se interfuisse contractui inter te, & prædictum Joannem super eadem domo celebrato, pro qua centum octoginta librarum pretium tibi fuerat constitutum, tali videlicet adjecta conditione, ut tu domum ipsam inhabitares libere in vita tua, & post obitum tuum M. & R. natis tuis, ejusdem Joannis nepotibus, remaneret: cujus conditionis intuitu domum ipsam eidem Joanni pro minori pretio vendidisti, cum a G. emendi pro ipsa ducentas libras potuisses habere: anni vero, mensis, & diei, quo venditio facta fuit, iidem testes se dixerunt minime recordari. Dictus vero Joannes venditionem non conditionalem, sed puram proposuit extitisse, ad hoc probandum publicum exhibens instrumentum: [& *infra* α] Tabellionem quoque, qui confecerat instrumentum, & unum ex testibus in instrumento subscriptis ad id probandum induxit: [& *infra*. β] Porro cum dubitatum fuisset aliquamdiu, nunquid deberet probatio prævalere, pro qua fuit parte propositum: quia etsi eandem vim obtineant instrumentorum fides, & depositiones testium, in litibus exercendis, non tamen quodlibet instrumentum tanti debet esse momenti, ut trium vel plurium idoneorum testium depositionibus præferatur: [& *inf.* γ] Ad hoc autem idem Joan. ex adverso respondit, quod cum intentionem suam per jam dictum fundaverit instrumentum, ac tu in modum exceptionis venditionem ipsam non puram, sed conditionaliter celebratam esse proponeres, h, nec per testes ad hoc a te inductos de certo fuerit tempore facta fides, & ideo non appareat, quod super illa venditione deponant, quam constat per dictum instrumentum determinato tempore fuisse contractam, hujusmodi probatio videbatur inefficax ad intentionem contrariam eludendam. Verum responsionem istam esse proponebas invalidam: quoniam cum utraque pars a nobis interrogata, fuisset in jure confessa, quod unica tantum venditio super domo contracta fuerit, & ex depositionibus testium liqueat venditionem conditionalem fuisse: ex utriusque confessione colligitur, ejusdem domus venditionem conditionalem extitisse, non puram, non obstante quod ipsa interrogatio facta fuerit, postquam e partibus extitit in causa conclusum, cum Judex (qui usque ad prolationem sententiæ debet universa rimari) possit interrogare de facto, quoties dubitationis aliquid i occurrit: [& *inf.* δ] De consilio fratrum nostrorum pronunciavimus, venditionem prædictæ domus fuisse conditionaliter celebratam, & te ob hoc k nullatenus obligatum ad traditionem ipsius: super hoc memorato Joanni silentium imponentes. Sententiam vero Judicum prædictorum, qui aliam jesse pronunciasse noscuntur (cum hujusmodi exceptio coram ipsis non probata fuerit, nec objecta) quoad dictum capitulum infirmamus, cum quoad alios articulos auctoritate l Apostolica confirmantes.

g Quando dicatur vacua possessio, vide per Ang. & Legistas in l. in conventionalibus. §. si quis vacuam, ff. de verb. oblig. gloss. in §. quod autem Instit. de usucap.

h Infero quod per confessionem rei, ubi debitum est liquidum, admittitur recompensatio. l. Julianus. §. offerri, ff. de act. empt.

i vide l. ubi cumque. de inoff. test. l. 2. & c. eod. tit.

k Hæc duo verba, ob hoc, desunt in vetustioribus.

l hæc verba, auctoritate Apostolica, desunt.

P [α In

[n In quo profitebaris, te propria voluntate vendidisse, ac tradidisse domum ipsam eidem Jo. Heremitæ, & postea CLXXX. librarum pretium recepisse.]

[β Sed licet tabellio venditionem puram extitisse firmavit, prout in ferre instrumento continetur, utrum tamen sub conditione, vel pure fuerit contractus initus, dixit se minime recordari.]

[γ Satis est etenim, si propter tabellionis auctoritatem, qui suum officium fideliter adimplere præsumitur, cum ad hoc ex juramento teneatur, tanta fides adhibeatur instrumento confecto, quanta foret duobus idoneis testibus adhibenda: sed cum per quatuor testes omni exceptione majores fuerit manifeste probatum, supradictam venditionem fuisse conditionaliter celebratam, eorum depositiones asserunt instrumento merito præferendas.]

[δ His igitur, & aliis tam coram nobis, quam coram prædicto Capellano propositis, & plenius intellectis.]

CAP. XI.

Defectus literæ non vitiat rescriptum.

Honorius III. 6 (*c. an. 1222. Romæ in Galliam.*)

m *vide Rom. cons. 348. Bald. in l. imperator, ff. de stat. hom. & Jas. in l. si quis mihi bona, de acq. hered.*
n *Anglicorum.*

EX parte m charissimi in Christo filii B. quondam Anglorum n Regium fuit propositum: [*& infra.*] Quia rescriptum Apostolicum pro eo quod in hac dictione, spoliarunt, hæc figura O deerat, asseritur vitiosum: mandamus, quatenus hoc non obstante in negotio ipso ratione prævia procedas.

¶ PITH. 6. *Honorius III.*] V. C. Archiepiscopo, Decano, & Archidiacono Turonensi.

CAP. XII.

Licite appellatur a Judice, qui parti hoc petenti non facit edi communia instrumenta.

o *Lugdunen.*

Gregorius IX. *Priori sancti Bartholomæi*, *& Decano de Arcubus* 7 *Londin.* o (*c. an. 1230. Romæ in Angliam.*)

G. Perpetuus Vicarius Ecclesiæ de Recham. 8 nobis exposuit, quod cum Prior, & Conventus de Ledis eum super decimis coram Judicibus auctoritate Apostol. convenissent, & dictus G. super similibus coram ipsis reconvenisset eosdem, quia dicti Judices copiam quorundam instrumentorum communium, quæ habebat pars altera, & per quæ intendebat intentionem suam super principali fundare, sibi non faciebant eidem hoc enim justitia postulanti, nostram audientiam appellavit. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, revocatis in statum debitum. &c. 9

¶ PITH. 7. *De Arcubus.*] Nomen a Templo Beatæ Mariæ dicato, cujus culmen ad similitudinem lapidis arcus in summo curvatum, & quasi aduncum est, dictum suspicio.

8. *Recham.*] forte *Pecham*, quam cum Vicaria ejusdem peculiarem sibi habet Archiepiscopus Cantuariensis ab Episcopali, & Archidiaconali jurisdictione quacumque separatam.

9. *Debitum, &c.*] ut *cap. 2. de libelli oblatione.*

CAP. XIII.

Scripturæ contrariæ ab eodem productæ, fidem non faciunt.

Idem. (*c. an. 1230. Romæ.*)

p *Vide Anton. de Butr. in sup. nostro, sup. de testibus, & l. ex tenore, sup. de rescript. Bart. & Sois. in l. scriptura. C. de fide instrum. Bald. in l. imperator. 1. ff. de stat. hom.*

IMputari ei p potest, qui contrarias inter se scripturas in judicio protulit, fidem sibi adinvicem derogantes, cum in ipsius fuerit potestate, quam voluerat, non producere.

CAP. XIV.

Si in instrumento debiti exprimitur causa, condemnatur debitor, nisi probet indebitum: si non exprimitur, necesse est, ut creditor probet id fore debitum.

Idem. (*c. an. 1230. Romæ.*)

SI cautio, quam o te indebite proponis expositam, indeterminate loquatur, adversarius tuus tenetur ostendere debitum, quod continetur in ea. Sed si causam, propter quam hujusmodi scriptura processerit, expresserit in eadem, confessioni tuæ statur: nisi probaveris te id indebite promisisse.

CAP. XV.

Auctoritate Ordinarii potest Notarius tabellionis mortui notas in publicam formam redigere.

q *Vide Matth. de afflict. super const. Neapol. in c. Baiulos annuos. 13. & seq. Bal. cons. 40. l. 5. Alex. cons. 130. & 131. l. 1.*

Idem *I. Tabelliani*. 10 (*c. an. 1230. Romæ.*)

CUm P. tabellio r morte q præventus, quædam non perfecerit instrumenta, quæ in notam redacta fuerant ab eodem: ad petitionem eorum, ad quos pertinent, auctoritate ordinarii Judicis poterit ea fideliter in publicam formam redigere, habitura per hoc perpetuam firmitatem.

¶ PITH. 10. *J. Tabellioni.*] V. C. *N. Scriniario.*

11. *Cum P. Tabellio.*] V. C. *Cum Lando pater tuus, qui Tabellionis fungebatur officio.*

CAP. XVI.

Instrumentum exemplatum per tabellionem auctoritate Ordinarii, eandem vim habet cum originali.

Idem. (*c. an. 1230. Romæ.*)

SI instrumenta propter vetustatem, vel propter aliam justam causam exemplari petantur: coram ordinario judice, vel delegato ab eo specialiter præsententur: qui si ea diligenter inspecta in nulla sui parte vitiata repererit, per publicam personam illa præcipiat exemplari, eandem auctoritatem per hoc cum originalibus habitura.

DE PRÆSUMPTIONIBUS.

TITULUS XXIII.

CAP. I.

Sicut manifeste nocens est pœnæ obnoxius, ita & occultus licet postea dicat se joco fecisse.

Salomon *in Parabolis*. a

a *Cap. 26. & c. v. eod. t. in 1. comp.*

SIcut noxius est, qui mittit lanceas, & sagittas in mortem: ita vir, qui fraudulenter nocet amico suo, & cum fuerit deprehensus, dicit, ludens feci.

CAP. II.

Ex violenta præsumptione fertur definitiva, & est casus notabilis.

Idem. b

b *in judicio duarum mulierum, l. 3. Reg. c. 3. & cap. 2. eod. tit. in 1. compil.*
c *Illa.*

AFferte mihi gladium. Cumque attulissent, ait: dividite infantem vivum, & date dimidiam partem uni, & dimidiam partem alteri. Dixit autem mulier, cujus filius erat vivus, ad Regem; (commota sunt quippe viscera ejus super filio suo) Obsecro domine, date illi infantem vivum, & non occidatur: e contrario alia c dicebat: nec mihi, nec tibi sit: sed dividatur. Respondit Rex & ait: Date huic infantem vivum, & non occidatur, hæc est enim mater ejus.

CAP. III.

Conversatio in adolescentia facit præsumptionem in senectute.

Hieronymus *super Parabolis*. d (*c. an. 390. in Judæa.*)

d *Cap. 4. eod. tit. in 1 compil. His spectat l. in qua §. divus ff. de tut. & cur. dat. & §. servus in glos. desierunt. Inst. de rer. divis.*

EX studiis suis intelligitur puer. Quemcumque enim virtutibus studere, cum modestia continentiæ, auditione sapientum, observantia mandatorum Dei, maxima simplicitati, & humilitati videris, hujus mundo, & recta opera intellige.

CAP. IV.

Præsumitur contra illum, qui dilationibus subterfugit judicium.

Bonifacius Papa *Episcopis Galliæ*. (*c. an. 420. Romæ.*)

e *Cap. 9. eod. tit. in 1. compil.*

NUllus dubitat e, quod ita judicium nocens subterfugit, quemadmodum ut absolvatur, qui est innocens, quærit: confitetur enim de omnibus, quisquis se subterfugere judicium dilationibus putat.

CAP. V.

Qui ex duobus illatis alterum negat, reliquum affirmare præsumitur.

Gregorius *in homilia*. f (*c. an. 600. Romæ.*)

f *Hom. 18.*
g *Cap. 6. eod. tit. in 1. compil. Bald. in l. 2. C. de serv. Eccl.*

NOnne g bene dicimus, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Respondit Jesus: Ego dæmonium non habeo.

Duo quippe illata fuerunt ei: unum negavit, alterum tacendo concessit.

CAP.

CAP. VI.

Ex præteritis præsumitur circa futura.

Idem *Maximo Episcopo*. h (*circ. an. 600. Romæ.*)

h *Greg. l. 2. ep. 4. Regist.*
i *Cap. 7. eod. tit. in 2. comp. & c. 1. de off. vic. in 1. compil.*

MAndata cœlestia efficacius gerimus i, si nostra cum fratribus nostris partiamur. Proinde super cunctas Ecclesias Siciliæ te vices sedis Apostolicæ ministrare decernimus.

Quas non loco tribuimus, sed personæ. Quia enim transacta in te vita didicimus, quid de subsequenti conversatione tua præsumamus.

CAP. VII.

Ex vicinitate præsumitur notitia facti loci vicini.
Idem. k (*c. an. 600. Romæ.*)

k *Greg. lib. 7. ep. 129 sive 127. Regist.*
l *Cap. 7. eod. tit. in 1. compil.*

QUosdam: [*& inf.*] l Aphrica vero, qualitas mortalitate, & languentibus ceteros, quanto vicinior es illis, credo quod subtilius cognovisti.

CAP. VIII.

Præsumitur factum notum in vicino loco, quod est notum in remoto.

Idem *Victori Episcopo*. m (*c. an. 600. Romæ.*)

m *Greg. in Regist. l. 10. ep. 33. & 34.*

QUanto: [*& infra.*] Latere te in vicino non potuit, quod ad nos in longinquo pervenit.

CAP. IX.

Ex præteritis præsumitur circa futura.

Hieronymus *super Osee.* o (*c. an. 390.* o *in Judæa.*)

o *Cap. 8. & 10. eod. t. in 2. comp.*

SCribam eis multiplices leges meas. Ex prius datis, & neglectis apparet, quod has negligent.

CAP. X.

Efficacior probatio requiritur ab eo, qui probare vult illud, quod non est verisimile.

Alexander III. *Decano Cassien.* o s (*c. an. 1170. Romæ.*

o *al. Castrensi.*
p *Cap. 11. eod. tit. in 1. compil.*

QUia verisimile p non est, quod H. Presbyter personatum Ecclesiæ R. Capellano concesserit, & ab eo ejusdem Ecclesiæ acceperit vicariam: Providemus, ne super hoc probationem recipias, nisi communis loci fama id habeat, vel tales personæ appareant, de quibus verisimile non sit, quod debeant dejerare. Quoniam sæpe contingit, quod testes facile corrupti inducantur ad falsum testimonium proferendum.

s [Pith. s. Cessien.] Cassinensi.

CAP. XI.

Per cohabitationem diuturnam, & famam de matrimonio, & contractibus matrimonialibus, ac alia adminicula probatur matrimonium. Panorm.

Idem *Genuen.* q *Archiepiscopo.* (*c. an. 1170. Romæ in Tusculum.*)

q *Januensi.*
r *Cap. 14. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 50. c. 42.*

ILlud quoque r nobis innotuit, quod cum libera mulier per decem annos, & ultra cuidam servo scienter cohabitaverit, & ab eo fuerit carnaliter cognita, nunc ipsam asserit suum non esse maritum. Verum vir eam vendicans in uxorem, ostendit publicum instrumentum, in quo sese conjuges nominant, & per quod ipsum ei donationem propter nuptias fecisse apparet. Mulier vero instrumentum illud asserens vitiosum, ut servo dominus fraudaretur, plures testes produxit, quod illa ab amicis ejus sæpe rogata, ut eum desponsaret, non desponsasse, nec desponsaturam se ipsam firmiter asserebat: vir autem nomine prædicto instrumento, & quibusdam testibus, qui dicerent eum annulos deferentem, ipsam probavit uxorem: sed mulier de manu illarum, quæ panes sandunt, se annulos detulisse dicebat. Verum, quia in hujusmodi dubietate, fama vicinæ magis debet attendi, si fama loci habet, quod vir ipsam in lecto s, & in mensa sicut uxorem tenuerit (cum matrimonium sit maris, & feminæ conjunctio, individuam vitæ consuetudinem retinens) cogenda est mulier, ut eidem viro affectu serviat conjugali, præsertim si præscriptum instrumentum ab eo conditum fuerit, qui officium suum fideliter adimpleret.

s *Nota signa aliquam sicut uxorem tractandi, & vid. Bald. in c. Ego N. de jurej. & in c. ex transmissa de resp. spol.*

CAP. XII.

Per violentam præsumptionem probatur carnis copula.

Idem *Archid. Genuen.* t (*c. an. 1170. Romæ in Tusculum.*)

t *In quibusdam deest inscriptio, ut in 2. compi.*
u *Cap. 2. in tit. in 2. compil. Vide Matth. sing. c. 16. & Alex. consil. 15. incipit a Viso processu.*

LIteris u fraternitatis tuæ receptis nobis innotuit, quod cum P. ab A. muliere, quam in uxorem acceperat, peteret separari, accusatores matrimonii produxerunt testes similiter asserentes, quod postquam mulier cum prædicto viro contraxerat matrimonium, consanguineum viri ejusdem solum cum sola, nudum cum nuda, in eodem lecto jacentem, ne (ut credebant) iniuriosa, ut eam cognosceret carnaliter, x viderant, multis locis secretis, & latebris ad hoc commodis, & horis electis: [*& inf.* n] Consul. tuæ taliter respondemus, quod ex hujusmodi violenta, & certa suspicione fornicationis, potest sententia divortii promulgari: ita quidem, ut vir licentiam habeat mortua illa ducendi aliam, mulière sine spe conjugii remanente.

x *in C. Barb. ut eam cognosceret carnaliter, viderunt, & in secretis &c.*

(n *Ex publica fama consentit, quod post contractum matrimonium se instruerunt ad invicem, quod in præsentia tua publice, ut asseris, sunt confessi, quamvis & ad se post contractum matrimonium fecisse negarent. Dicitur quoque de muliere prædicta, quod de marito se simulans concepisse, alienum partum jam baptizatum, ut ferunt, se monstra esse peperisse, & rebaptizari faciens virum suum decepit. Procedente vero tempore cum fama emptæ alienæ partus fraudem detegeret, parentibus, e quibus non emerat, occulte restituit, postea veneficium potum, & alias vitæ insidias viro paravisse eadem mulier perhibetur. Quia igitur nos duxit tua f. consulendos, si ad dissolvendum matrimonium prædictæ probationes sufficiant.*)

CAP. XIII.

Idem dicit, ut præced. cap.

Clemens III. (*c. an. 1190. Romæ.*)

y *Cap. 8. tit. de sponf. in 2. comp.*
z *Quod sit audiendus, qui suam turpitudinem allegat ob animæ periculum evitandum, vide Jason. in l. jusjurandum, quod ex conventione. §. procurator. de jurejur.*

TErtio loco quæstionis y hujusmodi nondum tua f. petiit explicari, an juvenis sponsam, in quam per verba de præsenti consensit, debeat uxorem habere: ad quorum matrimonium impediendum mater ipsius sponsæ profitens z, se a juvene carnaliter præcognitam proponebat: a qua producti testes dixerunt, se pro certo credere, quod illa dicti juvenis extiterit concubina: adjicientes, quod eos insimul viderant per plana, & nemora, vias & invia, pluries convagantes: & testimonium viciniæ super hoc recepisse dicebant. Ad majorem vero certitudinem (quia minus sufficienter erat dictum esse probatum, quod eadem mulier asserebat) tam ipsa, quam juvenis juramento adstricti seorsum confessi sunt, quod se invicem carnaliter præcognoverant: licet juvenis nollet ab ea, quam desponsaverat, separari. Nos autem, quæ dicta sunt intelligentes, præsertim cum hoc non dicatur occultum, sed quasi prædicetur a pluribus manifestum, consultius esse credimus, ut matrimonialiter non a conjungantur, sed solutis sponsalibus separentur.

a *jungantur.*

CAP. XIV.

Propter præsumptionem etiam vehementem non debet quis de gravi crimine condemnari.

Innocentius III. *Nivernen. Episcopo, & Archidiacono Bituricen.* (*c. an. 1198. Romæ in Galliam.*)

b *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.*

LIteras vestras recepimus b continentes, quod cum causa, quæ vertitur inter Altissiodor. Episcopum 1, & quosdam Burgenses de Charitate 2, quos idem Episcopus de hæresi impetebat, vobis 4, & Abbati Colloneni 5 a sede Apostol. delegata fuisset, utraque pars duos sub certa pœna sibi arbitros statuerant, delegata vobis nihilominus potestate reservata: G. autem inter præsentium, unus ex illis hæresim suam fuerat publice ante confessus, & de fratre suo similiter recognoverat, quod eodem secum laborabat c errore: [*& infra.* a] Nos vero prædictum G. suspectum de hæresi vehementer habuimus, tum quia quod ante dixerat, postea se dixisse negavit: tum quia vel mendacium prius dixit in fratrem, asserendo illum hæreticum, vel perjurium postea commisit in Deum, purgando illum de hæresi: quorum utrumque reddit illum valde suspectum: quanquam verisimilius d videatur, quod eo tempore, quo tanquam vere pœnitens ab hæresi revertebatur ad fidem, tam grave mendacium non dixisset præsertim in fratrem, quem tanquam charissimum, non asseruisset hæreticum, nisi fuisset accensus zelo fidei orthodoxæ. Unde præsumitur, quod cum postea purgavit illum de hæresi, enpiter dejeravit. Quocirca mandamus, quatenus eum propter solam suspicionem (quamvis vehementem) nolentes illum de tam gravi crimine condemnare, talem, & tantam securitatem recipiatis ab ipso, præter juratoriam cautionem, quod timore pœnæ corporalis e debeat coerceri, discretam ei pœnitentiam injungentes, in qua valeat apparere, utrum in tenebris ambulet, an in luce: utrumve sit vere pœnitens, an ficte conversus: & si eum hoc modo verum catholicum cognoveritis, non sinatis ipsum indebite molestari: alioquin eum tanquam hæreticum condemnetis.

c *Quid contineatur sub hoc, inf. patet in gloss. super verb. purgando.*
d *videtur. al. videbatur.*
e *Temporalis, in omnib. vet. lib. & in vet. compil.*

(a Qui cum de fide sua etiam vep. f. n. Bituricen. Archid. conveniretur, eique purgatio facienda per eundem VV. qui vere pœnitens, & catholicus credebatur, esset indicta: tunc ipse VV. fratrem suum, quem publice asseruerat hæreticum, præstito juramento catholicum esse firmavit, & sic a præfato Episcopo duo contraria proponebantur diversis: unde ab Episcopo & perjurus, & hæreticus censebatur. Ex contraria vero idem VV. proposuit, quod licet de se publicam confessionem fecisset, nihil tamen de fratre suo confessus. Unde bene poterat illum purgasse, maxime cum a duobus Capellanis de Albiniaco 6, qui conscientiam illius noverant, se dicat audivisse, quod tanquam catholicum posset illum secure purgare, qui eorum literas postea vobis ostendit. Sed Episcopus super eo, quod de fratre negaverat, protinus eum per ipsum, & unum Presbyterum, & alium Diaconum coram vobis convincit: unde ipsum prolapsum in hæresim asserebat. Vos igitur in prædictum VV. contrarietates notabiles attendentes, ipsum cum literis vestris ad præsentiam nostram transmisistis, bonis ejus interim annotatis, donec de persona ejus, & bonis, quod statuendum foret, statuere curaremus, adjicientes, quod cum idem VV. apud vos cum quibusdam instaret, ut purgationem recuperetis ipsius, sicut aliorum quorundam: vos juramentum ejus, in quod sibi contrarius videbatur, admittere noluistis, purgationem tamen pro eo per manum unius bonorum virorum admisso: quia vero vulpecula, quæ moliuntur vineam Domini demoliri, sagaci sunt studio capiendæ: nam vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos.]

¶ PITH. 2. *Inter Altissiodoren. Episcopum.*] Robertus sancti Mariani Altissiodorensis Monachus, *in Chronologia edita Trecis an. 1608. a Nicolao Camusato Canonico Trecensi, fol. 101. & 102.* Anno Domini 1206. Hugo Autissiodorensis Episcopum Remem profectus, ibidem obiit, &c. hæreticos, quos Bulgares vocant, vehementer studuit infestari, ejusque instantia actum est, ut plerique rebus suis exinanirentur, exterminarentur alii, alii cremarentur.

3. *Et quosdam Burgenses de Charitate.*] Idem Robertus Monachus, *in eadem Chronologia, pag. 95.* Anno 1198. &c. apud vicum quoque, qui dicitur Charitas, quidam viri prædivites hæresis Populicanæ notabiles, cum se absentassent die, quo citati fuerant, ut ab hac infamia se purgarent, ab Ecclesia sunt præcisi, & expositi publicæ potestati.

4. *Vobis.*] scilicet Nivernensi Episcopo. Idem Robertus Monachus, *pag. ead.* Apud urbem quoque Nivernis Abbas sancti Martini, & Decanus majoris Ecclesiæ, de hoc pestilentissimo errore notati, Episcoporum sistuntur Concilio Senonis convocato; ibique Abbas deponitur, Decanus suspenditur, & sic ad Sedem Apostolicam destinantur.

5. *Abbati Colonensi.*] V. C. *Colomnensi.* alius, *Colmensi.* al. *Colomensi.* Colomna Ordinis Cisterciensis, diœcesis Bituricensis. Vide *pag. 405. Epistol. Innocentii.*

6. *Albiniaco.*] *Aubigny* Gallice.

CAP. XV.

Non præsumitur incontinens in senectute, qui in juventute continuit, maxime si est literatus.

Idem *Genadien.* 7 *Episcopo, & Abbati Deciquorum.* 8
(c. an. 1198. Roma in Pannoniam.)

f Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.

g postq. venit ad senilem ætat. &c.

CUm in juventute sua f Quinqueecclesiensis Episcopus edem se maturum, honestum, & providum exhibuerit, ut ab Ecclesia Romana meruerit pallio decorari: non est de levi credendum, quod postquam ad senilem g pervenit ætatem, improbe abjecerit legem Domini, fœtores libidinis amplexando: cum labes hujusmodi, quæ nonnunquam in juventute contrahitur, in senectute frequentius expietur. Quis præterea de facili credidit, quod vir præditus scientia literarum, propriæ salutis oblitus, ad eam passionis ignominiam se converteret h, ut cum propria nepte abominabilem perpetraret incestum? cum etiam secundum sententias ethnicorum naturale fœdus inter tales personas nihil permittat sævi criminis suspicari i. Licet igitur Rex Hungariæ eundem Episcopum nobis per nuncios, & literas de tali crimine detulisset, postulans, ut malum hujusmodi perniciosum extirpari de Hungarica Ecclesia tolleremus: Quia tamen ejus suggestio non de charitatis radice procedere videbatur, noluimus aures nostras quasi malignis delationibus inclinare. Sed k ut probaremus, si spiritus esset ex Deo, Autiensi l Episcopo dedimus in mandatis, ut prudenter, & caute a Comprovincialibus indagaret, utrum præfatum Episcopum crederent tali labe respersum. Qui nobis postmodum rescripserunt, quod eum virum honestæ conversationis esse credebant, personam illius multipliciter commendantes.

h converterit.

i vid. l. un. uni. & ibi gl. & Doct. ff. de justit. & jur.

k al. Sed ut probaremus spiritus, si essent ex Deo &c.

l Janensi.

¶ PITH. 7. *Genadiensi.*] Chionadiensis, & Cenadiensis meminit Taxa vetus Beneficiorum.

8. *Deciquorum.*] *de Ciqueder, aut de Ciquer.*

CAP. XVI.

Is, pro quo beneficiando scribitur cum clausula, si idoneus fuerit, non tenetur probare se idoneum, cum idoneus præsumatur.

Idem m *Archidiac. & Præposito Mediolan.* 9
(c. an. 1200. Roma in Insubriam.)

m Archiepisc.

n Ex hac Decr. collige, quemlibet præsumi bonum, de quo ant. præter. Fel. vide Alex. cons. 127. incip. Salvatoris in 3. volum.

DUdum n Archidiac. Mediolan. dedimus in mandatis, ut C. Scholarem a Presbytero sancti Victoris in Clericum ejusdem Ecclesiæ recipi faceret, & in fratrem: o [& inf.] Sed Presbyter memoratus Archidiaconi declinans examen, asseruit, quod nequaquam sufficiebant duobus Clericis facultates Ecclesiæ memoratæ, adjiciens, quod prædictus C. non erat idoneus ad illius Ecclesiæ beneficium obtinendum: [& inf.] Causam vobis duximus committendam ita, ut ex illa clausula, scilicet, si persona fuerit idonea, quæ nostro rescripto reperitur inserta, eidem Scholari probandi se idoneum nulla necessitas imponatur: cum prima facie præsumatur idoneus, nisi aliud in contrarium ostendatur.

o vid. Angelum.

¶ PITH. 9. *Præposito.*] V.C. edidit: de Stcam. Subdiacono nostro Canonico Mediolanensi.

DE JUREJURANDO.

TITULUS XXIV.

CAP. I.

Agi potest ad relaxationem juramenti, cujus implementum turpitudinem continet ex parte suscipientis. h. d. quod intellectum, & est casus notabilis. Abbas.

Gregorius III. a 1 *universis Christianis.*
(c. an. 735. Romæ.)

a In duobus vetustissimis, nouus, in ceteris 3. habetur, in uno ollavus, quod rectius videtur. Hoc caput inordinate, & præpostere sequ. est præpositum, cum sit ex 2. compil. sequens: ex 1.

b Cap. 4. eod. tit. in 2. compil.

EX administrationis: b [& infra.] Mandamus, quatenus creditores ad juramenta super usuris sibi solvendis præstita, relaxanda *sub contradict. app. ob.* Ecclesiasticæ districtione cogatis.

¶ PITH. 1. *Gregorius III.*] *Lib. 7. Epist. 13. Regist. 7.*

CAP. II.

Non valet juramentum præstitum a Prælato de non repetendis rebus Ecclesiæ. Vel sic: *A juramento meticulose sit absolutus per Judicem Ecclesiasticum.*

Gregorius 2 *in Registro.* c *(c. an. 600. Roma in Galliam.)*

c al. in Registro Gregorii.

d Cap. 9. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 17. c. 7.

PErvenit ad nos d Laudicen. 3 Episcopum ab Ar. 4 Comite rebus suis spoliatum, & jurare compulsum, quod non repeteret sic ablata. Cognita igitur contumelia, valde dolemus: asserentes ipsum Episcopum nullius juramenti vinculis super hoc posse constringi: quem tamen absolvimus, quia nefandissima exactione juravit.

¶ PITH. 2. *Gregorius.*] *Alexander III.*

3. *Laudicens.*] *Laudunens.* Sigebert. an. 1112.

4. *Ab Ar.*] *Arsulfo.*

CAP. III.

Non dejerat, qui juramenti implementum in melius commutat. Et non adstringitur quis juramento ad implendum, quod juravit, si ab alia parte non impletur, cujus respectu præbuit juramentum.

Idem 5 *Regi Francorum.* *(c. an. 600. Roma in Galliam.)*

e Cap. 10. eod. tit. in 1. compil. Sed neque hoc a doctis Ant. Aug. sit inventum in reg. B. Greg. vide B. Th. 2. 2. q. 89. art. 7. & q. 88. art. 2. & 10.

PErvenit e ad nos: [& infra. a] Non enim propositum suum promissum infringit, qui in melius illud commutat. Non tu ei, etiamsi promissum tuum juramento, vel fidei obligatione, interposita conditione firmasses, aliquatenus teneris, si constat eum conditioni minime paruisse.

[a *Quod cum jam pridem ad partes Alverniæ* 6, *&c.*]

¶ PITH. 5. *Idem.*] *Alexander III.* Sigon. 307. Viguer. tom. 3. 135. Staden. 191. Helmod. *1. cap.* 91. Chron. Hirsaug. 190.

6. *Ad partes Alverniæ.*] Viguer. *de nobilitate.*

CAP. IV.

Ponitur forma juramenti septem cap. continens, secundum quam jurant Papæ Episcopi: sed hodie omnes recipientes dignitatem a Papa sibi jurant. Hoc sit pro summario, & divisione.

Idem *Petro Subdiacono.* *(c. an. 600. Romæ.)*

f Cap. 16. eod. tit. in 1. compil.

g al. beato.

h dicto, neque, abest.

i Quid appel. membri veniat, Bartol. in l. 2. ¶. de pub. ind. Anch. sed novo jure. C. de ser. fug. & 89. dist. c. singula.

k verum.

EGo f 7 N. Episcopus ab hac hora in antea fidelis 8 ero sancto g Petro, sanctæque Romanæ Ecclesiæ, dominoque meo Papæ C. ejusque successoribus canonice intrantibus. Non ero neque h in consilio, neque in facto, ut vitam perdat, aut membrum i, vel capiatur mala captione. Consilium, quod mihi aut per se, aut per literas, aut per nuncium manifestabit, ad ejus k damnum nulli pandam: Papatum sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & regulas sanctorum patrum 9 adjutor ero ad defendendum, & retinendum (salvo ordine meo) contra omnes homines. Vocatus ad Synodum veniam: nisi præpeditus fuero canonica præpeditione. Legatum Apost. sed. quem certum esse cognovero, in eundo, & redeundo honorifice tractabo, & in suis necessita-

cessitatibus adjuvabo. Limina Apostolorum singulis annis aut per me, aut per certum nuncium visitabo: nisi eorum absolvar l licentia 11. Sic me Deus adjuvet, & haec sancta Evangelia m.

l al. absolvar. m Sancta Dei.

¶ Pith. 7. *Ego, &c.*] Vide notas Ant. August. *in Epitome Juris Pontificii part. 1. lib. 3. tit. 9. & lib. 2. de emendat. Gratian. Dialog. 1.* Albert. Stad. 195. Crant. *Metropol. l. 7. cap. 3. pag. 191.* Math. Paris 977.

8. *Fidelis.*] V. C. addit, & obediens.

9. *Regulas Sanctorum Patrum.*] *Regalia Sancti Petri possessionesque ejus. V. C.*

10. *Certum esse cognovero.*] *Pro certo sciverit ejus esse Legatum. V. C.*

11. *Eorum absolvar licentia.*] V. C. *Apostolica absolvat licentia.* Marian. Scot. sive Dodechinus 465.

CAP. V.

Non tenetur Clericus Episcopo suo obedientiae juramentum praestare, nisi ratione administrationis sibi concessae.

Urbanus Papa. (*c. an. 1128. Romae.*)

n Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.

NUllus Episcopus Clericos suos (nisi forte, quibus n Ecclesiasticarum rerum commissa fuerit dispensatio) sibi jurare compellat.

CAP. VI.

Qui se obligavit ad usuras solvendas, solvere non cogitur, nisi juraverit: quo casu cogitur, sed repetit.

Alexander III. *Episcopo Vigilan.* (*c. an. 1180. Romae in Apuliam.*)

u Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 18. c. 4. & c. Nov. Leon 72. & infr. c. 20. de sponsal.

DEbitores u ad solvendas usuras, in quibus se obligaverant, cogi non debent. Si vero de ipsarum solutione juraverint, cogendi sunt domino reddere juramentum. Et cum usurae solutae fuerint, creditores ad eas restituendas sunt Ecclesiastica severitate (si necesse fuerit) compellendi.

CAP. VII.

Debitor, qui juravit creditori nullum gravamen super re pignorata inferre, donec solverit debitum, non auditur repetens pignore, volendo compensare fructus in sortem: sed debet prius debitum integraliter solvere, & demum rem cum fructibus inde perceptis exposcere. h. d. & est casus notabilis.

Idem Rothomagen. *Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis.* (*c. an. 1180. Romae in Galliam.*)

p Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.

AD nostram noveritis audientiam pervenisse p, quod cum P. quibusdam hominibus 12 certam summam pecuniae mutuasset, quasdam ab eis possessiones, & reditus recepit in pignore, ipsos juramenti religione adstringens, quod super illis, donec solverent sibi pecuniam, nullum ei gravamen inferrent. Licet autem de possessionibus illis, & reditibus nondum sortem, deductis expensis, receperit q, tu tamen, frater Archiepiscope, eum propter hoc excommunicationis vinculo adstrinxisti: (& inf. a) Ideoque mandamus, quatenus recepta a praefato P. sufficienti cautione, quod vestro debeat parere mandato, absolvatis eundem. Deinde debitores ejus, qui praedictas possessiones, & reditus contra juramentum subtraxisse dicuntur, si ita est r, eos Ecclesiastica censura cogatis, ut haec restituant, nec sibi molestias inferant, donec ei pecunia persolvatur. Cum autem ei pecuniam, sicut juraverunt, persolverint: vos ipsum ad restituendum, quidquid (deductis expensis) ultra sortem recepisse constiterit, inducere studeatis: & si commonitus non fecerit, in eundem excommunicationis sententiam reducatis eundem.

q vid. l. 1. com nat. C. de fruct. & lit. expen.

r In Cod. Barb. Si ita est, per censuram Ecclesiasticam cogatis.

[a Exinde vobis litteras nostras cogimur destinare, praesertim cum ille, sicut asserit, sorte sua velit esse contentus.]

¶ Pith. 12. *Hominibus.*] V. C. addit pro tuitione Regni Francorum, Vide *cap. ult. Later. Synod.* Math. Paris 184.

CAP. VIII.

Si juramentum per metum extortum servari potest sine interitu salutis aeternae, servandum est: Ecclesia tamen Romana consuevit a talis juramenta absolvere.

Idem Senon. *Archiepiscopo.* (*c. an. 1180. Romae in Galliam.*)

s Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. p. 27. c. 1. vide c. ad audientiam, supra.

SI vero s aliquis quenquam gravissimo metu sub religione juramenti suum jus refutare coegerit, ipsumque sibi renunciaverit, quia nos consulere voluisti, an alter eorum, vel neuter id habere debeat: Duximus tibi respondendum, quod non est tutum, quemlibet contra juramentum suum venire, nisi tale sit, quod servatum vergat in interitum salutis aeternae: nec nos alicui dare materiam volumus veniendi contra juramentum proprium, ne auctores perjurii videamur. Verum aliquando in Rom. Ecclesia a pluribus praed. n. factum esse recolitur, quod Clerici, qui coacti ministerium Ecclesiae abjurarunt, de juramento absolutionis beneficium meruerunt, & ad coercendam iniquitatem eorum, qui Ecclesiasticos viros ad praestandum illud compulerant, permissi sunt in eadem Ecclesia ministrare.

CAP. IX.

Monachi, qui pro debito monasterii jurent stare in obstagio, & fidejussores, qui juraverunt creditorem indemnem servare, juramenta servare coguntur.

Idem t Sardinensibus Episcopis. 13 (*c. an. 1180. Romae in Sardiniam.*)

t Sardin. & Gablon. Episc.

u Cap. 6. eod. tit. in 1. compil. & post. Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 17. c. 9.

EX rescripto u, quod nobis est praesentatum, innotuit, Abbatem Tremen. 14 cum Petro super summa octo millium solidorum taliter convenisse: (& infr.) Super haec praedictus Abbas quosdam ex Monachis obsides dedit, qui de observanda conventione juraverunt, ut si ipsi deficerent, alii Monachi loco eorum in obstagium ponerentur. Insuper si fidem dicti Monachi non servarent, Abbas dedit eidem V. 1 & ejus uxorem fidejussores: qui similiter fidem praestitisse dicuntur. Ideoque mandamus, quatenus tam Abbatem, & x Monachos, quam V. & uxorem ipsius monere curetis, ut sicut jurarunt, eandem conventionem faciant adimpleri, alioquin Abbati, & Monachis ingressum interdicatis Ecclesiae: & in terra praefati V. & uxoris ejusdem, usque ad dignam satisfactionem, inhibeatis divina officia celebrari.

x al. G. al. N.

¶ Pith. 13. *Sardinensibus Episcopis.*] *Xantonensi, & Cabilonensi Episcopis*, vel *Sardan. & Gablon. Episc.* vel *Salcon. & Gablon. Episc.*

14. Tremen.] *Treuvrensem*, vel *Trenorchiensem*, Trenorchien. Ordinis S. Benedict. dioecesis Cabilonensis.

CAP. X.

Perjurus est, & ab Ecclesia removendus, qui non necessitate, sed voluntate venit contra licitum juramentum.

Idem London. *& Vigorien. Episcopis.* (*c. an. 1180. Romae in Angliam.*)

y Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. part. 17. c. 5. Vide Const. sing. 73. lit. E. in verbo Emphiteuta.

QUerelam y R. Canonici Lincolnien. accepimus, quod cum V. 15 Clericus ei duos bisantios nomine Ecclesiae de statere se annuatim soluturum, interposito sacramento firmasset, per biennium ab hujusmodi pensionis solutione cessavit. Quoniam igitur non merentur Ecclesias regere, qui sunt crimine perjurii irretiti, mandamus, quatenus si vobis constiterit memoratum V. contra juramentum suum non necessitate, sed voluntate, ab ejusdem pensionis solutione z cessasse, ipsum a praescripta Ecclesia removentes, eam praefato R. restituere minime differatis.

z cessare.

¶ Pith. 15. *V.*] Saleagius nomine.

CAP. XI.

Si praesentatur juret praesentanti de antiqua censu augendo, & postea contrarium juret instituenti, valet secundum, & non primum, tamen ab Ecclesia removetur.

Lucius III. *Norvicen. Episcopo.* (*c. an. 1181. Romae in Angliam.*)

a Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.

TUa nos duxit fraternitas a consulendos, cui standum sit juramento, cum Clericos Religiosi jurisjurandi religione constringunt ad majorem solito pensionem solvendam, vel praestandum aliquid beneficii, praeter solitam pensionem: cum autem instituuntur ab Episcopis, jurant, quod antiquam pensionem, & solitam non augebunt. Tuae igitur consult. breviter b respondemus, quod cum posterius juramentum, rationi, & Lateranensis Concilii c auctoritate juvetur, primo praejudicat, quod de cupiditate processit. Caeterum justum est, ut Clerici pro perjurio, quod evitare non possunt, ab Ecclesiis perpetuo excludantur.

b taliter.

c Conc. Lat. sub Alex. III. cap. 7. §. prohibemus. Habes inf. de cen. c. prohibemus.

CAP. XII.

Episcopi de perjurio gravius, quam alii, sunt puniendi. h. d.

Urbanus III. *Archiepisc. Pisan.* (*c. an. 1186. Romae in Tusciam.*)

d Cap. 11. eod. tit. in 2. compil.

CUm d quidam 16: (& inf. a) Consul. t. t. r. quod in Episcopos, qui suum transgressi sunt juramentum, est tanto gravius vindicandum, quanto majori praeeminent dignitate, & eorum exemplo facilius alii poterant ad similia provocari.

[a *Episcopi Sardiniae, sicut nobis est ex tua parte propositum, quibusdam pecuniam, sicut tenebantur, juramento adstricti, non solverint. & quidam Episcopus ipsius terrae in die dedicationis Ecclesiae ordinat, cum dies ille ad hoc institutus non fuerit, celebraverit; & quidam etiam juraverunt aliquando, quod fratri vel sorori, patri aut matri loqui non debeant, aut quodlibet eis subsidium ministrare, a nobis quid de hujusmodi faciendum sit, tuo fr. requisivit. Nos igitur.*]

¶ Pith. 16. *Quidam.*] *Episcopi Sardin.*

Illicitum est juramentum de non praebendo, subsidium compulso. h. d.

§. 2.

e Vide Sotum lib. 8. de just.

§. 2. Illi vero e, qui jurant non loqui patri, vel matri, sorori, vel fratri, aut eis humanitatis subsidium non exhibere: absolvendi sunt ab illius observantia juramenti, cum illicitum sit, & contrarium rationi: injuncta tamen eis de hoc, quod male juraverant, pœnitentia competenti.

CAP. XIII.

Non valet juramentum Monachi claustrum abjurantis: & sibi de hoc gravis pœnitentia imponitur.

Idem. (*c. an. 1186. Romæ.*)

f Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.

g Vid. S. Th. 2. 2. q. 89. art. 7. & Sot. l. 8. de just. & jure. q. 1. art. 7.

SIcut f ex literis tuæ discretionis cognovimus, R. Prior monasterii tui, iracundiæ calore succensus juramento firmavit, quod in claustro ejusdem monasterii, quo se vinculo professionis adstrinxit, non esset cum G. Monacho ulterius moraturus: [& infra. a] Respondemus, quod non licuit Monacho supradicto temerarium g juramentum facere, maxime cum fidem professionis frangeret, & stabilitatis suæ propositum evacuaret. Ideoque circa eum tua sollicitudo provideat, quod talis ei pœnitentia injungatur, ut alius quilibet exemplo ejus deterritus, simile aliquid facere pertimescat: ipse vero in claustro, quod licite abjurare non potuit, cum stabilitate perpetua suam pœnitentiam exsequatur.

[*a Quærentes ergo tibi, quid super hoc circa eundem Monachum sit agendum.*]

CAP. XIV.

Vasallus, qui juravit Prælato, successoribus jurare non cogitur.

h al. Guilelmo.

Clemens III. *W.* h *Regi Siciliæ* 27. (*c. an.* 1190. *Romæ in Siciliam.*)

i Cap. 5. eod. tit. in 2. compil.

k al. hominii, & fidelitatis puritatem, &c.

VEritatis i amica simplicitas: [& inf. u] Respondemus, ut hæredes tui, qui nobis, vel alicui successorum nostrorum juraverint, aliis jurare minime compellantur: catholicis tamen successoribus nostris, qui pro tempore fuerint, & homagii k, & fidelitatis puritatem, nihilominus acsi jurassent, omni tempore teneantur absque tergiversatione aliqua fideliter observare.

[*u Nullis verborum fallaciis, nullis appetit ambiguitatum involucris offuscari. Ea propter, fili charissime in Domino, audito quod in magnitudinis tuæ præsentia quæstio mota fuerit, utrum ex tenore nostri rescripti colligeretur, quod singuli tuorum hæredum singulis nostris successoribus fidelitatis præstare debeant, & homini juramentum. Intellecta etiam expressione, vel expositione dil. fil. n. A. tit. S. Crucis in Hierusalem, & P. tituli S. Laurentii in Damaso Presbyterorum Cardin. sed Apost. Leg. quæ ad nos fuit sub sigillorum suorum testificatione transmissa: a sano intellectu eorum nolumus aliquatenus dissentire, Serenitati regiæ duximus intimandum, quod cum intentio nostra non sit, intolerabile tibi tuisque hæredibus imponere, taliter in hoc articulo tibi.*]

¶ Pith. 27. *Regi Siciliæ.*] Regis Siciliæ homagium Ant. de Ianuc. §. 188 Naucleros 877. Vignier. tom. 3. 182. 185. Nam Vuilielmus pater homagium faciens Hadriano III. Regnum Siciliæ ab eo sub fidelitatis jurando recepit. Ptolome. Lucens.

CAP. XV.

A juramento per metum extorto Ecclesia solet absolvere: & ejus transgressores ut pertimentes mortaliter non puniuntur.

l al. Brundusinens. Archiep.

Cœlestinus III. *l Brundusiensi Episcopo.* (*c. an.* 1194. *Romæ in Apuliam.*)

m Post 2. cum non ab homine. sup. de jud. & C. 6. eod. tit. in 2. compil.

n perjurandi.

VErum m in ea quæstione, quæ quinto loco ponitur, an a sacramenti vinculo absolvantur, qui istud inviti pro vita, & rebus servandis fecerunt: nihil aliud arbitramur, quam quod antecessores nostri Rom. Pont. arbitrati fuisse noscuntur, qui tales a juramenti nexibus absolverunt. Cæterum ut agatur consultius, & auferatur materia dejerandi n, non eis ita expresse dicatur, ut juramenta non servent, sed si non ea attenderint, non ob hoc sunt tanquam pro mortali crimine puniendi.

CAP. XVI.

Si is, cujus mandato stare juravi, aliquid mihi præcipit contra juramentum per me prius licite factum, illud servare non teneor. h. d. inhærendo verbis literæ.

o Henrico Vitali, & Leonardo Marc. Mauricen.

p Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.

q Mauricen.

r Cumque idem A. non credens se tale, &c.

Innocentius III. o *H. & S. & M. civibus Venetis.* 18 (*Romæ in Lombardiam.*)

VEniens p ad præsentiam nostram A. nobis exposuit, quod olim cum M. Mauricen. q alternatim convitia ingerendo certavit: propter quod cum graves inimicitias incurrisset, quidam, qui partis utriusque amatores extiterant, suggesserunt prædicto A. ut in satisfactione injuriarum vestro juraret obedire mandato. Cumque idem r non crederet se tale quid commisisse, propter quod ei aliquod grave deberet imponi, juramentumque illud sub tali confidentia præstitisset, ipsi sub juramenti debito præcepistis, ut nunquam curiam Ducis intraret, nisi cum omnes per edictum ipsius generaliter ad curiam vocarentur: (& inf. a) Verum quia idem A. qui dicti Ducis est Consiliarius, & in jure suo multis Ecclesiis, quarum est advocatus, ex promisso tenetur adesse, nequaquam taliter jurasset, si mandatum illud sibi contrarium præsensisset: noveritis nos Patriarchæ Graden. mandasse, ut si mandatum priori juramento licite facto repugnet, ipsum auctoritate nostra denunciet non servandum. s

s observandum.

(*a Aut missi per nobilem virum R. Comitem, & H. Maurocen. qui absentes esse dicuntur, ipsum contingeret relaxari.*)

¶ Pith. 28. *H. & S. & M.*] V. C. nobilibus viris H. L. M. Magrice civibus Venet.

CAP. XVII.

Qui juravit Ecclesiam defendere, & requisitus sine justa causa recusat, perjurus est, nec eum defendit appellatio.

Idem *magistro Apollinari* 19. (*c. an.* 1206. *Romæ.*)

t Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.

BRevi sciscitatus t es quæstione, utrum ille, qui jura alicujus Ecclesiæ servare, ac pro posse defendere juramento tenetur, si necessitate imminente super hoc sub juramenti debito requisitus duxerit appellandum, perjurii reatum incurrat. Respondemus, quod in hoc articulo appellantem a perjurio talis appell. non excusat, imo (nisi difficultas existat, propter quam requisitus non possit Ecclesiæ subvenire) culpa perjurii potius irretitur.

¶ Pith. 29. *Apollinari.*] V. C. addit Clerico Archiepisc. Strigon. extat *pag.* 833. *Epist. Innoc.*

CAP. XVIII.

Jurans sciens illicitum non indiget absolutione, sed tenetur illud non observare. Si vero juravit ignoranter, debet illud observare, si aliquo licito modo est observabile. Si autem juravit licitum, quod putabat illicitum, debet observare juramentum, sed de animo depravato aget pœnitentiam.

Idem *illustri Regi Aragoniæ.* 20 (*c. an.* 1205. *Romæ in Aragoniam.*)

u Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.

x In Cod. Barb. egeras indiscrete, discrete cupiens, &c.

QUanto personam u tuam ac: [& inf. a.] Quidam Consiliarii tui, tunc potius deceptores, tuum animum induxerunt, ut jurares irrequisito assensu populi usque ad certum tempus patris tui conservare monetam, quæ tamen circa mortem ejus fuerat legitimo pondere defraudata. Cum autem adeo sit diminuta, & minoris valoris effecta, quod grave propter hoc scandalum in populo generatur, tu, quod egeras x indiscrete, cupiens revocare, ac necessitati populi satisfacere, ab observatione juramenti prædicti postulasti suppliciter a nobis absolvi. Super quo diligens indagator potuisset facile intueri, quod non tam esset absolutio necessaria, quam interpretatio requirenda: quoniam cum juramentum fecisti, monetam aut falsam, aut legitimam esse credebas. Si falsam, juramentum fuisset illicitum, & nullatenus observandum, & pro eo esset tibi pœnitentia injungenda: cum juramentum non, ut esset iniquitatis vinculum, fuerit institutum. Si vero legitimam esse credebas, juramentum licitum fuit, & usquequaque servandum. Et ut irreprehensibiliter observetur, consulimus, & mandamus, ut reprobata moneta, quæ a legitimo pondere fuerat defraudata, alia sub nomine patris tui moneta cudatur, quam ad legitimum pondus reducas, secundum eum statum, quem tempore patris tui habuit meliorem, ita quod antiqua moneta, quæ ab illo Reo falsata non fuerat, cum ea pariter expendatur: per quod & dispendium vitari poterit, & juramentum servari. Veruntamen si monetam ipsam in præstatione juramenti credebas a legitimo pondere diminutam, & tua super hoc conscientia te remordeat, tuum humiliter confitere peccatum, & satisfactionem injunctam tibi pro illicito juramento studeas adimplere.

(*a Inter alios Christianos Principes sinceriori charitate diligimus, tanto Serenitati Regiæ diligentiori sollicitudine volumus præcavere, ne quid ei, quod absit, immineat, quod vel in periculum animæ tuæ, aut detrimentum terræ valeat redundare. Ex tenore siquidem literarum tuarum, & plurium Prælatorum, nec non & aliorum multorum in regno tuo consistentium nobis innotuit, quod adversus inimicos Christianitatis, qui pro magnitudine suæ potentiæ terram Hispaniæ tunc temporis occupabant, in auxilium charissimi in Christo fil. n. regis Castellæ illustris, cum armatorum multitudine festinares.*]

¶ Pith. 20. *Idem illustri Regi Aragoniæ.*] Extat integre *pag.* 378. *Epist. Innoc. Petro illustri regi Aragoniæ.*

21. *Quanto, &c.*] Vide *cap.* 3. *in* 1. *Compilat.* Marineus Sicul. *pag.* 847. Hieronymus Suritta *lib.* 2. *rerum ab Aragon. Regib. gestar.* 100 117. Rex nummaria eo in conventu de communi sententia constituitur, & decetanus nummus a patre postremo jactatus firmatur. Jurisjurandi religione Rex obstringitur non permissurum, ut alii nummi dissimili nota finguntur, nova majori aut imminuto pondere, cum impensis Respublica non sufficeret, feratur.

CAP.

CAP. XIX.

Non valet juramentum præstitum in præjudicium juris superioris.

Idem *Consulibus, & populo y Tudertino.*
[*c. an. 1204. Romæ in Mariam.*]

y *al. Tridentino.*

z *Cap. 5. eod. tit. in 3. compil. Vide Gund. Pap. hic.*

VEnientes z ad sed. Apost. Consules vestros super his, quæ ad nos de vobis sæpius referuntur, & commonere curavimus, & aliquantulum aspere convenire. Cum enim & appellationibus interpositis ad Apost. sed. teneamini humiliter, & devote deferre, cum & leges etiam seculares post sententiam beneficium appellationis non denegent aggravatis, vos sententias appellatione suspensas executioni mandatis. Verum iidem Consules nobis exponere curaverunt, quod cum aliqui vestrum eucantur ad officium consulatus, firmant proprio sacramento, quod super mutuis, & plagiariis secundum vestræ civitatis consuetudinem judicabunt, & intra 28. dies, quæ judicaverint, exequentur. Unde salvo hujusmodi juramento vos non posse super his appellationibus deferre dicebant. Quia vero non minus Judices secundum leges, quam Consules vestri secundum consuetudinem vestræ civitatis judicare jurarunt: & ideo sicut Judices contra leges, sic & Consules vestri contra consuetudinem possent a subditos aggravare: mandamus, quatenus appellationibus ad nos interpositis deferatis, cum prædictum juramentum vos excusare non possit, in quo debet intelligi jus superioris exceptum. Cum ergo postquam S. lator præsentium ad sed. Apost. a sententia G. Judicis appellavit, sententiam ipsam duxeritis executioni mandandam, in possessionem rerum, de quibus quæstio vertebatur, appellantis adversarium inducentes, volumus & mandamus, ut possessionem ipsam restituatis eidem: alioquin noveritis nos Episcopo Nacerino d mandasse, ut vos ad illud Eccles. Cens. compellat.

a *possunt.*

¶ Pith. 22. *Venientes, &c.*] *pag.* 274. Epist. Innoc.

CAP. XX.

Jurans usuras non repetere, potest juramento non obstante ex novo causa repetere. h. d. secundum intellectum notabiliorem.

Idem *Pisano Archiepiscopo.* (*c. an. 1205. Romæ in Tusciam.*)

b *Cap. 6. eod. tit. in 3. compil. Vide B. Tho. 2. 2. q. 78. art. 3. & Sotum lib. 6. de just. & jur. q. 1. art. 4.*

AD nostram b noveris audientiam pervenisse, quod cum I. & G. Petro a3 usuras non modicas persolvissent, juramento firmaverunt, quod nec per se, nec per alium prædictas usuras repeterent, vel apud Ecclesiasticum Judicem, seu etiam secularem super his deponerent quæstionem. Cumque eraditer condiderit testamentum, suis præcepit hæredibus, ut omnibus, qui probarent se dedisse usuras eidem, ipsas eis restituere procurarent. Unde cum prædicti I. & G. usuras repetere non attentent propter hujusmodi juramentum, & hæredes prædicti P. eis negligant satisfacere de usuris: Mandamus, quatenus sub pœna excommunicationis publice in Ecclesia proponi facias, vel proponas, ut qui super hoc noverint veritatem, procedant ad testimonium proferendum: & si per dicta testium, vel alia documenta tibi constiterit de promissis, hæredes illius, ut usuras, quas a prædictis pater eorum accepit, restituant universas, Ecclesiastica censura compellas.

¶ Pith. 23. *& G. Petro.*] V. C. addit Saccan.

CAP. XXI.

Juramentum generale debet ita intelligi, si fieri potest, ut non obviet juri, aliter tanquam temerarium non obligat contra juris observantiam.

Idem *Neapolitano Archiepiscopo.* { *c. an. 1206. Romæ in Campaniam.* }

c *Cap. 7. eod. tit. in 3. compil.*

d *Vid. l. si vero. §. qui pro rei ff. qui satisda. cog. & l. 2. & Bart. ff. de furtis.*

AD nostram c noveris audientiam pervenisse, quod ad te quasi per extorsionem tale fuit præstitum juramentum, quod in omni causa deberes ordinem judiciarium observare. Verum quoniam secundum traditiones canonicas manifesta accusatione non indigent d, nec in eis est ordo judiciarius observandus, qui debet in aliis observari: nec tu quando sub præmisso tenore jurasti, habebas in mente, ut propterea venires contra canonicas sanctiones, alioquin non juramentum, sed perjurium potius extitisset, nec esset aliqua ratione servandum. Nos juramentum tuum benignius interpretari volentes, ita quod consonet canonicis institutis, fiat. t. auctoritate præsentium intimamus, quod in manifestis, & notoriis ratione juramenti præmissi non credimus te teneri servare subtilitatem ordinis judiciarii, quam in his non servari per omnia ipsa juris ratio postulat, & requirit, unde videbitur subtiliter intuenti de ordine judiciorum procedere, ut in præmissis non per omnia ordo judiciarius observetur. Quanquam & secundum approbatum intellectum recte possit intelligi, quod jurasti, ut in omnibus causis ordinem judiciarium observares, in illis videlicet, in quibus est ordo judiciarius observandus. Sic ergo facies & juramenti tenorem servabis, & instituta canonica non omittes.

CAP. XXII.

Si unum juramentum uni debitum alteri præstatur, illicitum est. & eo non obstante, cui debetur, præstandum est.

Idem *Judici Carolitano* e 24. (*c. an. 1206. Romæ in Sardiniam.*)

e *al. Karfalitin.*

f *Cap. 8. eod. tit. in 3. compil.*

g *nomine Ecclesiæ.*

EA te f credimus discretione vigere, ut intelligas per teipsum, quod onere non remittitur, sed augetur, cum cuiquam improvide solvitur, quod alii ex debito est præstandum. Sane cum Archiepiscopus Turritanus a te nomine g nostro juramentum fidelitatis [sicut a nobis mandatum acceperat] exegisset, illud exhibere in ejus manibus distulisti, asserens, quod Pisano Archiepiscopo salvo Apostolicæ sedis honore hujusmodi præstiteras juramentum. Cum igitur nobis, & Ecclesiæ Romanæ fidelitatem facere tenearis, si præstitum juramentum ei, quod a te nobis tanquam debitum est præstandum, contrarium reperies, illud illicitum judicabis: & illicito non obstante, quod licite, imo ex debito petitur, exhibebis: vel si præstitum præstando contrarium non existit, illud sine difficultate præstabis.

¶ Pith. 24. *Carolitano.*] *Carolitano in Sardinia.* Sic Turritanus *pag.* 507. Junge *cap. si diligenti inf. de præscript.*

CAP. XXIII.

Qui juravit stare mandato alicujus, non tenetur parere, si præcipit illicita, ut quod filium exhæredet, vel uxorem abjuret.

Idem h *Alatrino Episcopo.* [*c. an. 1204. Romæ in Latium.*]

h *Soletrino.*

i *Cap. 9. eod. tit. in 3. compil. Vid. Bart. in Authen. generaliter. C. de Episc. & Cler.*

k *filia.*

QUintavallis i nostris auribus intimavit, quod pro offensa, quam filii ipsius alius mulieribus irrogarant, quod eorum mandato pareret, præstitit juramentum: qui tale illi sub debito juramenti dedere mandatum quod si quando filii, k aut uxor illius aliquod factum, vel verbum contumeliosum mulieribus illis objecerant, idem filias, & filios exhæredaret, & a se propriam removeret uxorem. Quocirca mandamus, quatenus cum licitum fuerit juramentum, sed mandatum illicitum, prædictis, ut revocent mandatum illud, injungas, alioquin eum ad mandati observationem illius denuncies non teneri.

CAP. XXIV.

Ex causa levi, & temeraria conjuges etiam quoad torum, & mutuam cohabitationem se separare non possunt, etiam cum juramenti interpositione.

Idem *Archiepiscopo Terraconen.* (*c. an. 1206. Romæ in Hispaniam.*)

l *Cap. 10. eod. tit. in 3. compil. Vid. Sot. l. 4. sent. dist. 30. q. 1. art. 3.*

m *Vid. Covarru. l. 4. var. res. c. 9.*

TUa nos e3 duxit l fraternitas consulendos, quid tibi super hoc sit faciendum, quod B. & A. uxor ejus adinvicem juraverunt, se nunquam mutuo petituros: idem vero nunc repetit illam instanter: ea econtrario affirmante quod prius se faceret m Sarracenam, quam rediret ad eam: (*& inf.* n) Nos igitur fraternitati tuæ respondentes, mandamus, quatenus utrumque ad continentiam servandam moneas, & inducas: quam si promittere voluerint, & servare, utrumque dimittas sine alio commorari: alioquin si vir noluerit continere, tu illam, ut revertatur ad ipsum, & tanquam uxor cum viro moretur, per excommunicationis sententiam appell. rem. compellas: cum & temerarium fuerit hujusmodi juramentum, & adulterium utrinque sit commissum.

[n *Sed adulterium, cui adhæsit, postquam recessit ab ea, libenter dimitteret, & castitatem promitteret, & juraret.*]

¶ Pith. 25. *Tua nos &c.*] Extat in Regist. Innoc. sub titulo, *De divortiis.*

CAP. XXV.

Is, qui juravit cum muliere contrahere, propter supervenientem fornicationem, vel deformitatem, eam repellere potest: propter præcedentem non. h. d.

Idem o *Genuen. Archiepiscopo.* (*c. an. 1207. Romæ in Liguriam.*)

o *in antiq. Januens.*

o *Cap. 11. eod. tit. in 3. compil. Vid. Mag. & Doc.*

p *sacramento.*

QUemadmodum o si vir mulieri jurasset, quando contraxit cum illa, quod eam semper pro legitima uxore teneret, pro fornicatione, quam mulier antea commiserat, non posset eam dimittere: sed pro fornicatione, quam postea perpetraret, eam dimittere posset, non obstante hujusmodi p juramento, quoniam in eo talis erat subintelligenda conditio, si videlicet in legem illa conjugii non peccaret: ita si quis juraverit se ducturum aliquam in uxorem, non potest ei fornicationem opponere præcedentem, sed subsequentem, ut illam non ducat in conjugem:

quia

quia in illo juramento talis debet conditio subintelligi, si videlicet illa contra regulam desponsationis non venerit.

Alioquin si post hujusmodi juramentum publica meretrix fieret, teneretur eam ducere in uxorem: quod est prorsus absurdum. Nam si post contractum conjugium vir propter fornicationem licite potest uxorem a sua cohabitatione dimittere: longe fortius ante conjugium celebratum propter eandem causam sponsus licite potest in suam cohabitationem non admittere sponsam: quia turpius ejicitur, quam non admittitur hospes q. Non obstante in alterutro casu vinculo juramenti, quod quidem propter subintelligendam conditionem est tale, ut is, qui juravit, ab utroque sine transgressione se possit habere. Quod si post hujusmodi juramentum mulier fieret non solum leprosa ¶, sed etiam paralytica, vel oculos, vel nasum amitteret, vel quicquam ei turpius eveniret: nunquid vir teneretur eam ducere in uxorem? profecto ductam non posset dimittere. Sed nunquid non ductam admittere teneretur? quamvis interdum contractum non dirimat, quod impedit contrahendum.

q Vid. l. pen. ff. de cond. ob tur. caus. & l. generaliter. & l. si progii per Bart. ff. de verb. oblig.

Si vir juravit non accusare uxorem, temerarium est juramentum: sed si specialiter de adulterio hoc juravit, denunciare poterit, sed accusare non debet.

Illud autem juramentum est proculdubio temerarium, si vir jurat uxori, quod eam super nullo crimine accusabit: quia si mulier fieret infidelis, & nollet cohabitare viro absque contumelia creatoris, vel ut illum traheret ad infidelitatis errorem: tunc incunctanter deberet illam impetere apud judicem suum, ut eam, nisi penitus resipisceret, omnino dimitteret, secundum canonicas sanctiones. Quod si expresse jurasset, quod eam super adulterio non impeteret, esset ne servandum hujusmodi juramentum? Cum Scriptura r testetur, quod patronus est turpitudinis, qui celat crimen uxoris: & secundum regulam Evangelii s, si primo, & secundo correcta resipiscere nollet, dicendum esset Ecclesiæ, ut tanquam ethnica, & publicana deinde vitaretur: ne per hoc libera panderetur ei peccandi facultas propter impunitatem peccati. Sed nunquid vir non potest dimittere uxori peccata non solum septies, sed etiam usque septuagies septies, secundum Evangelicam veritatem? t Tutius ergo in hoc casu videretur, ut propter jurisjurandi religionem vir accusare desistat uxorem ad divortium celebrandum: quamquam denunciare eam possit ad pœnitentiam peragendam.

r Levit. 18.

s Matth. 18.

t Matth. 18. Luc. 17.

¶ Pith. 26. *Leprosa*.] Vide cap. 3. *de conjug. leprosor.*

CAP. XXVI.

Licite in causa necessaria etiam per religiosos juratur.

Idem *Abbati, & Capitulo Castellionis.* 27
(*c. an. 1206. Romæ in Galliam.*)

ETsi Christus u 27 præceperit secundum Evangelicam veritatem: *Sit sermo vester, est, est, non, non*, ut affirmatio, vel negatio sicut procedit ex ore, ita procedat ex corde: quia tamen hominum excrescente malitia, simplici assertioni, vel negationi vix creditur, idcirco prudenter adjunxit, *quod amplius est, a malo est*: a malo quidem, non tam culpæ, quam pœnæ: nec exhibentium, sed exigentium juramentum: nam incredulitas hujusmodi magis est pœna, quam culpæ: unde non dixit, *malum*: sed dixit, *a malo*. Licet enim juramentum prohibuisse Dominus videatur, nusquam tamen per creatorem, sed per creaturam jurare prohibuit: ne per hujusmodi juramentum transferretur ad creaturam honorificentia creatoris. Quare cum in Evangelio x permisisset: *Dico vobis, nolite jurare omnino*: statim subjunxit: *neque per cælum, quia thronus Dei est: neque per terram, quia scabellum pedum ejus est: neque per Hierosolymam, quia civitas est Regis magni: neque per caput tuum, quia non potes unum capillum facere album, aut nigrum.* Et quamvis non sit per creaturam jurandum: si tamen juretur per creaturam, ferendum est quidem, dummodo sit licitum, quod juratur: quia teste veritate, *qui jurat in cælo, jurat in throno Dei, & in eo, qui sedet super eum.* Jacobus y quoque non simpliciter prohibet juramentum, sed voluntatem jurandi, cum ait: *Ante omnia, fratres mei, nolite jurare*, quoniam z ad juramentum non debet quenquam spontanea voluntas inducere, sed necessitas exhibere impertuna: & tunc potest sine culpa jurare, dummodo illos tres a comites habeat juramentum, de quibus Propheta ait b: *Et jurabunt, vivit Dominus, in veritate, & judicio, & justitia.* Quod autem Jacobus c subdit. *Neque per cælum, neque per terram, neque per quodcunque aliud juramentum*: jurare vetat per quamlibet creaturam, quodcunque sit illud. alioquin non dixisset Apostolus d: *Homines per majorem suum jurant, & omnis controversiæ eorum ad confirmationem, finis, est juramentum*: in quo patenter ostendit, per quem sit jurandum, cum ait: *homines per majorem suum jurant*, id est, per Deum: & cur sit jurandum, ut videlicet omnis controversiæ finis sit juramentum. Angelus quoque, quem vidit in Apoc. e Joan. stantem super mare, & super terram, levavit manum suam ad cælum, & juravit per viventem in secula seculorum. Christus etiam plus legitur dixisse in Evangelio, quam est, est, non, non: cum sæpissime dixerit: *Amen dico vobis* quod ipse, secundum Lucam exponens, cum præmisisset f, *Amen dico vobis, quia nemo Propheta acceptus est in patria sua*: consequenter adjunxit: *In veritate dico vobis, quia multæ viduæ erant in diebus Heliæ in Israel.* Apostolus quoque jurabat, cum diceret g: *Testis est mihi Deus*, & iterum h: *Quotidie morior per gloriam vestram, fratres.* quæ Græca exemplaria manifestissimam jurationem esse ostendunt. Si enim per se malum esset jurare, profecto Dominus non jurasset, cum tamen in Veteri Testamento legatur i: *Quia juravit Dominus, & non pænitebit eum*, & rursus k: *Juravit Dominus David veritatem, & non frustrabitur eum*, imo & præcepit in Veteri testamento l: *Redde Deo m juramenta tua.* Quædam enim prohibentur, quia per se mala sunt, ut furtum, adulterium, & hujusmodi: quæ non sunt aliquatenus facienda. Quædam vero prohibentur ex causa, non quia per se mala sunt, sed quia si fiant frequenter, & multum, ex his mala sequuntur: ut vinum per se malum non est, & tamen prohibet Apostolus dicens n: *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria*, quoniam ex frequenti, & immoderata potatione ejus luxuria generatur. Sic & juramentum per se quidem malum non est, cum sit confirmatio veritatis, sed tamen prohibetur ex causa, quoniam ex frequenti, & incauta juratione perjurium sæpe contingit: sicut in Ecclesiastico legitur o: *Vir multum jurans replebitur iniquitate, & non discedet a domo ejus plaga.* Quemadmodum ergo Paulus indulsit propter necessitatem discipulo suo Timotheo p, ut uteretur modico vino propter stomachum, & frequentes infirmitates. sic profecto cum necessitas exigit, propter certa, licita, & honesta potest secure jurari, quia cessante causa, cessat effectus q. Licet ergo debeatis esse viri perfecti, ut quantum potestis, juramenti vinculum evitetis, volentes tamen indemnitati vestri monasterii providere, ne propter defectum testium, sua juris sustineat læsionem: præsenti vobis pagina indulgemus, quatenus vos, & monasterii vestri Conversi possitis in causis ejusdem (deficientibus aliis testibus) pro ipso perhibere testimonium veritati.

u Cap. 13. eod. tit. in 3. compil. Vid. B. Th. 2. 2. qu. 89. art. 2. & Sot. l. 8. de just. & jure q. 1. art. 2. Matth. 5.

x An testis juvans per S. Jacobum, vel alium deponat. in l. testium. C. de test. ibidem.

y Jac. 5.

z quoniam ad jurandum, &c.

a B. Thom. 2. 2. q. 89. art. 3.

b Hier. 4.

c Jacob. 5.

d Hebr. 6.

e Apoc. c. 10.

f Luc. 4.

g Rom. 1.

h 1. Corint. 15.

i Psal. 109.

k Psal. 131.

l Matth. 5.

m Domino.

n Ephes. 5.

o Eccles. 23.

p 1. Timoth. 5.

q Vid. l. generaliter. C. de Episc. & Cler. & l. si pater. C. de revoc. donat.

¶ Pith. 27. *Abbati, & Capitulo Castellionis.*] Ordericus Vitalis Monachus Ebroicensis, *lib. 4. Hist. Ecclesiast.* Igitur Rogerius de Toenio Cœnobium Castellionis alias de Concha construxit in Normandia. Sirmon. *pag. 441.*

CAP. XXVII.

Juramentum contra utilitatem Ecclesiasticam præstitum non tenet.

Idem *Episcopo Amelien.* [*c. an. 1204. Romæ in Marchiam.*]

SIcut r nostris est auribus intimatum, Ecclesia Tudertina vacante, ipsius Canonici, & Episcopus cum eis, dum esset in minoribus ordinibus constitutus, juramenta quædam in damnum Episcopalis juris fecerunt, priusquam de Pontificis electione tractatus aliquis haberetur: [*& inf.* α] Pro juratione incauta imponi fecimus Episcopo pœnitentiam congruentem: (*& inf.* β) Quia s non juramenta, sed perjuria potius sunt dicenda, quæ contra utilitatem Ecclesiasticam attentantur: mandamus, quatenus ab ipsis Canonicis inquisita super præmissis diligentius veritate: & si ea inveneris esse vera, quod in damnum Episcopalis juris repereris taliter attentatum, in statum debitum, appellatione remota, reducas.

[α *Quæ etiam servari debeant, cum ex eis contingeret præsertim reditus Episcopales minorari, tanquam vir providus, & discretus olim nos duxit idem Episcopus consulendos. Nos igitur saluti ejus paterno volentes solicitudine providere.*]

(β *Et nihilominus attendentes, quod juramentum non ut esset iniquitatis vinculum, fuerit institutum &c.*)

r Cap. 3. tit. de transl. in 4. comp. Vid. Gund. Pag.

s el. quia vere.

CAP. XXVIII.

Juramentum præstitum super actu a lege infirmato principaliter favore jurantis, licet secundario in favorem publicum, necessario est observandum, si non vi, nec dolo fuit præstitum, & in alterius præjudicium principaliter non redundat. h. d. multum singulariter considerata medulla capituli.

Idem *Belvacensi Episcopo.* (*c. an. 1206. Romæ in Galliam.*)

CUm contingat t interdum 28, quod constante matrimonio mulieres alienationibus super rebus dotalibus, & donationibus propter nuptias consentiant, ne ulterius contraveniant proprio sacramento firmando, ne soluto processu temporis matrimonio contravenire nitantur: utrum hoc eis liceat, a nobis tua frat. requisivit. Nos autem f. t. t. r. quod etsi mulierum consensus in talibus non videatur obligatorius secundum legitimas sanctiones, ne tali tamen prætextu viam contingat perjuriis aperiri: mulieres ipsæ servare debent hujusmodi juramenta, sine vi, & dolo sponte præstita, cum in alterius præjudicium non redundent, nec observata vergant in dispendium salutis æternæ.

t Cap. n. eod. tit. in 4. compil.

¶ Pith. 28. *Cum contingat interdum.*] V. C. addit, in tua diœcesi,

CAP.

CAP. XXIX. 29

Movens bellum injustum compellitur restituere, quæ per violentiam occupavit, & ut absolvere, a quibus indebite juramentum extorsit, h.d. usque ad vers. Juramentum.

Idem. (*c. an. 1206. Romæ.*)

a Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.

SIcut: [*& infra.*] Si constiterit *a*, quod prædictus H. injuste bellum moverit contra I. ipsum H. inducere studeatis, ut universa per hujusmodi violentiam occupata restituat conquerenti, eum a præstito sibi juramento prorsus absolventes. Quod si acquiescere noluerit, ipsum ad hoc (si præmissis veritate nitantur) cogatis per sententiam excommunicationis, terram ejus interdicti sententiæ supponentes.

Non adstringitur quis juramento ad implendum, quod juravit, si ab alia parte non impletur, cujus respectu præstitum est juramentum,

§. 1. Juramentum autem, quod I. se asserit præstitisse, si de assensu factum est utriusque, eum non ligat, qui præstitit, dum ille, cui præstitum fuerit, servare negligit, quod promisit.

¶ Pitu. 29. *Cap. xxix.*] Vide Guillelm. Tyrium, *lib. 14. cap. 4.*

CAP. XXX.

Clerici non habentes temporalia a Laicis non tenentur eis præstare juramenta fidelitatis,

x Lateran. sub Innocent. III.
y Cap. 8. eod. tit. in 4. compil. 2. Cor. 3.

Idem in Concilio generali, *x* (*c. an. 1216. Romæ.*)

NImis de jure divino *y* quidam Laici usurpare nituntur, cum viros Ecclesiasticos nihil temporale obtinentes ab eis, ad præstandum sibi fidelitatis juramenta compellunt. Quia vero secundum Apostolum, servus suo Domino stat, aut cadit, sacri auctoritate Concilii prohibemus, ne tales Clerici personis secularibus præstare cogantur hujusmodi juramenta.

CAP. XXXI.

Qui jurat non esse contra aliquem, potest in causis propriis & Ecclesiæ suæ esse contra eum. h.d. secundum intellectum glossæ.

Honorius III. *A. & C. 30 Canonic. Antiochenis.*

(*an. 1222. Romæ in Syriam.*)

z Nota quo modo dictiones intelligentur in juramento, de quibus Arct. in §. æque. Instit. de except. Jas. in l. si convenerit, ff. de jurisd.
a In nov.: Hoc autem interpretatione congrua.
b Specialibus, legitur in omnibus scriptis, licet in aliquot vulgatis mendose legatur, spiritualibus.

PEtitio *z* vestra nobis exhibita continebat, quod Ecclesia Antiochena vacante, Princeps Antiochenus timens conspirationes aliquas fieri contra eum, a vobis juramentum extorsit, quod contra ipsum de cætero non essetis: [*& inf. a*] Interpretatione congrua declaramus, vos juramento hujusmodi non teneri, quin pro juribus, & honoribus ipsius Ecclesiæ, ac etiam specialibus *b* vestris legitime defendendis, contra ipsum Principem stare libere valeatis, coercendo vos a machinatione duntaxat, per quam idem Princeps deberet læsionem personæ, vel sui amissionem incurrere Principatus.

(*a Cum autem dictus Princeps adeo adversus ipsam Ecclesiam frequentes habeat quæstiones, nec vos ipsi deesse Ecclesiæ sine ipsius detrimento potestis, nec eidem audetis adesse, ne videamini contra dictum facere juramentum. Quare nobis humiliter supplicastis, ut vobis super his paterna providere sollicitudine dignaremur. Nos igitur utilitati Ecclesiæ ejusdem, & salutis, ac famæ vestræ, & honori dicti Principis pariter providentes.*)

¶ Pitu. 30. *A. & C.*] V. C. *Magistris J. & B. Alius, Magistro Anselmo, & Everdo.*

CAP. XXXII.

Cum agitur de usuris, potest Judex in qualibet parte litis ex officio suo deficientibus probationibus exigere a partibus juramentum de veritate dicenda. Et eadem ratione idem in quolibet causa, in qua imminet peccatum: secundum Panorm.

Idem *Archidiac. & magistro G. Canonico Tullen.*
[*c. an. 1220. Romæ in Germaniam.*]

a Vid. Guid. Pap. hic. & S. Th. 2. 2. q. 78. art. 3.

EX literis *c* vestris accepimus, quod super causa usurarum vobis pro G. contra E. 31 ab Apostol. sede commissa, non potuit per testes ex ipsius G. parte productos de sortis quantitate liquere, licet de obligatione pignoris constitisset: unde expedire videtis, quod exigatur de dicenda veritate a partibus juramentum, cum ex fama quasi notorium habeatur, præfatum E. ex quadam terra ipsius G. sibi titulo pignoris obligata, sortem & amplius percepisse. Ne igitur ex hujusmodi juramenti defectu justitia (occulta veritate) succumbat: mandamus, quatenus partes ad præstandum hujusmodi juramentum per cens. Eccles. appell. remota cogatis.

¶ Pitu. 31. *Pro G. contra E.*] V. C. *pro W. de Cossuel, milite contra G. de Espinal militem. Alius, pro G. Cossuel contra C. de Espinal militem.*

Pars II.

CAP. XXXIII.

Si positus in dignitate alienat bona dignitatis, non valet alienatio, & ipsemet revocare debet, non obstante juramento de non revocando; maxime si prius jurat non alienare. h.d. secundum verum intellectum Pannormitanos. 32

d Colon. al. Colocen. in omnib.

Idem *Colossen. d Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis.*
(*c. an. 1220. Romæ in Pannoniam.*)

e Vid. l. prohibere. §. quod plane per Bart. ff. quod vi aut clam.

INtellecto jamdudum, quod charissimus in Christo filius noster Hungariæ Rex illustris, alienationes quasdam fecerit in præjudicium regni sui, & contra Regis honorem: Nos eidem Regi dirigimus scripta nostra, ut alienationes prædictas, non obstante juramento, si quod fecit de non revocandis eisdem, studeat revocare *e*. Quia cum teneatur, & in sua coronatione juraverit, jura regni sui, & honorem coronæ illibata servare, illicitum profecto fuit, si præstitit de non revocandis alienationibus hujusmodi juramentum, & propterea penitus non servandum.

¶ Pitu. 32. *Si positus in dignitate, &c.*] Jusjurandum Regis de non revocandis alienationibus domanii non valet in Hungaria.

CAP. XXXIV.

Si mulier juravit aliquem esse suum maritum, & succubuit, quia aliter non probavit, non datur, nec denegatur ei licentia cum alio contrahendi.

Gregorius IX. *Episcopo Cenoman.* [*c. an. 1232. Romæ in Galliam.*]

f Juramentum non debet deferri ei, quem credimus incursurum perjurium. l. 2. C. de ind. viduit. toll.

MUlieri, quæ in jure præstito juramento asseruit virum talem in ipsam per verba de præsenti matrimonialiter consensisse, probationes alias non habenti, viro ab ejus impetitione per sententiam absoluto, non debes licentiam dare cum alio matrimonium contrahendi, ne auctor perjurii videaris *f*: nec hoc id dicimus prohibendum: ne forte si falsum juraverit, matrimonium contrahat legitimum impeditum; sed suæ conscientiæ est potius relinquenda.

CAP. XXXV.

Qui juravit servare statuta edita, & postea per illud juramentum aliter non jurando promisit servare edenda, sive postea edita, non tenetur ex juramento ad noviter edita. h. d. secundum verum intellectum.

Idem. [*c. an. 1232. Romæ.*]

CLericus, qui juravit se statuta in Ecclesia sua edita servaturum, promittens per idem juramentum statutum, quod postmodum subsecutum est, fideliter observare; licet transgredi non debuerat, quod promisit, non tenetur ad illius observantiam ex debito præstiti juramenti.

CAP. XXXVI.

Juramentum litis decisorium a Judice delatum, sine justa causa recusari non potest: delatum vero a parte licite recusatur, & refertur: in actione tamen famosa non licet reo referre. h. d. usque ad §. sane.

Idem *H. Judici.* [*c. an. 1232. Romæ.*]

g Vide Guid. Pap. hic.

JUramentum *g* a te parti delatum, nisi justa de causa, non potuit recusari. Quamvis quod in judicio a parte parti defertur, recusari possit licite, ac referri. Nec liceat convento famosa actione referre hujusmodi jusjurandum.

Actore nihil probante reus est absque omni onere absolvendus: si vero præsumptio est pro eo, defertur reo juramentum, vel ipsi actori, consideratis personarum, & causæ circumstantiis. h. d.

h Vid. Bart. in l. 1. ff. de except. Spec. tit. de prob. Salic. & alios in l. qui accusare. C. de edendo.

§. 1. Sane si actor *h* omnino in probatione defecerit, reus debet (etsi nihil præstiterit) obtinere. Præsumptione vero faciente pro illo, reo deferri potest, ad ostendendam suam innocentiam, juramentum, nisi Judex (inspectis personarum, & causæ circumstantiis) illud actori videat deferendum.

DE EXCEPTIONIBUS.

TITULUS XXV.

CAP. I.

Si testis de crimine contra eum excepto convincitur, vel alias convictus apparet, repellitur a testimonio, sed de crimine non punitur, si non tangit negotium principale.

Cœlestinus III. (*c. an. 1195. Romæ.*)

a Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.

DEnique *a*, quod in dicta, & personas testium: (*& infra. a*) Si crimina testibus objiciuntur, de quibus non fuerant hactenus accusati, sed tantum per exceptionem opponuntur, probatio illorum criminum exhi-

bende est, antequam causa per sententiam terminetur: cum sicut canonica instituta declarant 1 testes absque ulla infamia, vel suspicione, vel manifesta macula in ferendo testimonio requirantur. Quod si sola crimina, de quibus aliquo tempore convicti, vel confessi fuerunt, testibus objiciuntur, a testimonio repelli possunt: quia sicut Stephanus Papa b, & alii Pontifices c multi Romani testantur 2, non est credendum contra alios eorum confessioni, nisi prius se probaverint innocentes. Cæterum si de criminibus ad solam exceptionem objectis, testes convicti fuerint, sive confessi, pœna ordinaria mulctari non debent, cum accusatio in ipsos secundum juris ordinem non procedat. Sufficit ergo si a perhibendo testimonio repellantur, præsertim 3 ubi crimen, quod eis objicitur, causam de qua agitur, contingere non videtur.

b *Epist. 2. Refert Burch. l. 2. Decret. cap. 164.*
c *scilicet Felix, Caiarus, & Damasus, quorum refert Burch. de hac re dict. l. 2. Decr. c. 169. 171. & 172.*

[*a Quibus ante juramentum, vel depositiones nihil objectum fuit, post attestationes publicatas posset opponi, hoc in Romana Ecclesia de longa consuetudine obtinuisse cognoscas, ut ante juramentum, vel depositiones, & post, ut dicta, & etiam personas testium legitima exceptio possit opponi, &c.*]

¶ PITH. 1. *Canonica instituta declarant.*] *Conf. 2. qu. 7. can. testes.*

2. *Stephanus Papa, & alii Pontifices testantur.*] C. 3. q. 11. can. 1. & 3. Qui tamen sunt ex Anianii interpretatione.

3. *Præsertim ubi, &c.*] Nam tunc etiam puniri possunt a Judice. *cap. 2. sup. de confess.*

CAP. II.

Reo excipiente de excommunicatione contra actorem, non obstat communionem replicare.

Innocentius III. *Archid. Richemundiæ.*
(*c. an. 1208. Romæ in Angliam.*)

d *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.*
e *requisitum.*

A Nobis ex parte tua d fuit quæsitum e, utrum is, qui excommunicato in locutione, vel oratione scienter communicat, excommunicatum ipsum sua possit accusatione repellere, cum ille communionem hujusmodi replicet contra eum.

Nos igitur inquisitioni tuæ t. r. quod ipse eum ab accusatione illius poterit removere, cum primus a communione fidelium sit exclusus, secundus vero tantum a sacramentorum participatione sit remotus. f

f *Dictio, sit, deest in pluribus.*

CAP. III.

Habens plura beneficia contra alium de pluralitate non recipitur. h. d. Jo. Andr.

Idem *Andegaven. Episcopo* 4. [*c. an. 1206. Romæ in Galliam.*]

g *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.*

CUm Ecclesiasticæ g provisionis officium: [*& infra. a*] Mandamus, quatenus Jac. faciatis Præbendæ illius, de qua per C. præd. nost. cœlestinæ revestitus, pacifica possessione gaudere, non obstante exceptione illa, quod præfatus Jac. in alia Ecclesia beneficium possidet, cum non possint opponere, quos constat varia beneficia in diversis Ecclesiis obtinere.

[*a Pro quæstione siquidem, quæ inter dil. fil. Novarien. Capitulum, & I. Clericum super Præbenda Novarien. Ecclesiæ vertebatur, tam nuncii Capituli, quam idem I. ad sed. Apostolicam accesserunt: & dum in nostra, & fratrum nostrorum præsentia forent utriusque partium constituta, pro ipso Jac. fuit taliter in nostro auditorio allegatum, quod cum placuisset bon. mem. cæ. Pp. p. n. Jac. Præbendam Novarien. Ecclesiæ, quæ fuerat Magistri B. de fin. ad preces quorundam Cardinalium conferre, & ipsum de illa manu propria investire, de Ap. sed. mandato fuit postmodum in corporalem 5 ipsius possessionem inductus, quam tamen non permittebant eum Canonici possidere. E contrario vero Novarien. Canonici respondentes, exceptiones quamplurimas allegabant, quibus ipsum Jac. a perceptione Præbendæ repellere omnino intendebant.*]

¶ PITH. 4. *Andegaven. Episcopo.*] *Laudon. Episcopo.* 4. V. C. Extat *pag. 22. & 24. Epist. Innoc.* Vide *pag. 35.*

5. *Incorporalem possessionem inductus.*] *L. debitor. §. ult. ff. de pignorat. act.*

CAP. IV.

Judex statuere debet terminum ad omnes dilatorias proponendas, post quem exceptionem non audiat, nisi in tribus casibus hic exceptis.

Idem *Episcopo Helien.* [*c. an. eod. Romæ in Angliam.*]

h *Sup. de off. Jud. deleg. c. pastoralis, requisito quæsitum hic deciso, Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. Vid. Bald. ad l. c. quod ni ont clam.*
i *Vid. l. fin. C. de except.*
k *Vid. text. in auth. qui semel. cum ibi notat. C. de probat.*

PAstoralis h: [*& inf.*] Quoniam per dilatorias exceptiones malitiose nonnunquam causarum terminatio prorogatur, inquisitioni tuæ t. respondendo decernimus, ut intra certum tempus a Judice assignandum omnes dilatoriæ i proponantur: ita quod si partes extunc voluerint aliquas opponere, quas non fecerint protestatæ, nullatenus audiantur k: nisi forte aliqua de novo sibi competens emerserit: vel is, qui voluerit eam opponere, fidem faciat juramento 6, se postmodum ad illius notitiam pervenisse.

¶ PITH. 6. *Fidem faciat juramento.*] *Cap. 24. sup. de Jurejur.*

CAP. V.

Excommunicatus excipere, appellare, & omnem defensionem facere potest, sed reconvenire non potest.

Idem *Monachis Farfen.* 1 7 (*c. an. 1207. Romæ in Angliam.*)

l *Hæc duo postrema verba desunt in antiquis.*
m *Argentorio.*
n *al. Maltis.*

CUm inter Priorem, & Conventum de Argentolio m 8 ex parte una, & nobilem virum S. de Malileone n 9 diœcesis Pictavien. ex altera, super damnis, & aliis coram vobis ex delegatione nostra quæstio verteretur, procuratore ipsius nobilis vestrum volente declinare judicium, eo quod duos ex vobis habebat suspectos, procurator monasterii allegavit parti ejusdem nobilis (cum esset vinculo excommunicationis adstrictus) exceptionis hujusmodi beneficium interdictum: [*& infra. a*] Inquisitioni vestræ duximus respondendum, quod prædicto nobili legitima defensio in judicio reservatur, & maxime Judicis recusatio, cum periculosum sit coram suspecto Judice litigare, ac suspectis Judicibus sed. Apostolica causam de certa conscientia o non committat: unde in talibus non excommunicati favor attenditur, sed æquitas judicantis, cum non debeat claudicare judicium: ac satis videatur absurdum, si actore impugnante, reo defensionis copia denegetur, quia sic condemnaretur melius absolvendus. Porro cum excommunicatus, quando in causa absolutionis existit, non sit justa deneganda sententia, nec interdici debet eidem appellationis remedium, si contra justitiam condemnetur, qua ratione in uno eodemque negotio ipsi alia legitime subtrahantur suffragia, non videmus. Cæterum non sic in reconventione sentimus: ne quod in defensione remedium sustinetur, ad impugnationis materiam extendatur.

o *Vid. Hostiens. in sum. tit. de conf. §. qua fuit justa causa.*

(*a Cum enim excommunicatus non reportet ex contumacia commodum, juste conveniri; sed si exceptionis liberum posset habere progressum, vel retrorsum, traheretur malitiose in favorem, quod est in odium introductum. Unde postulastis super Apostolico oraculo edoceri, qualiter in hoc dubitationis articulo procedere debeatis.*)

¶ PITH. 7. *Farfen.*] *Karrofen.* Ordinis S. Bened. diœces. Pictav.

8. *Argentolio.*] Argentono.

9. *Malileone.*] Malo.

CAP. VI.

Excipiens non videtur fateri ea, quæ in exceptione includuntur. Et exceptio falsi potest etiam post sententiam opponi.

Idem *Monachis Farfen.* p 10 [*c. an. 1208. Romæ in Sabiniam.*]

p *Farfen. al. Feanoren. In quibusdam ita: Innoc. III. Archid. Richemundiæ.*
q *Cap. un. de Confes. in 4. compil. hic d. Dyn. in cap. exceptione. De reg. jur. Adde Roman. in l. cum mei ff. sol. matr.*
r *al. propere.*

CUm q venerabilis frater noster I. Sabinen. Episcopus coram dilectis filiis nostris R. tituli S. Anastasiæ Presbytero, & P. sanctæ Luciæ Diacon. Cardin. quos sibi, & R. procuratori vestro concessimus auditores, Ecclesiam sancti Viti cum suis possessionibus, & pertinentiis petivisset, asserens eandem ad se in spiritualibus, & temporalibus pertinere. Idem nondum Episcopi intentione fundata, præpropere r sic respondit: quod etsi dicta Ecclesia dudum fuerit Ecclesiæ Sabinen. subjecta, eam tamen non poterat Episcopus vendicare, quem ex permutationis causa Farfen. tenet monasterium obtinebat, ad hoc probandum quoddam exhibens instrumentum, in quo contineri prima facie videbatur, quod Theodosius Episcopus cum suorum Sacerdotum assensu prædictam Ecclesiam sancti Viti pro quibusdam Ecclesiis, & rebus aliis in cambium vestro duxit monasterio concedendam.

Ad hæc Episcopus proposuit memoratus, intentionem suam per hujusmodi responsionem esse fundatam, cum enim pars vestra responderit, se dictam Ecclesiam ex permutatione facta per Sabinen. Episcopum obtinere, confiteri per consequens videbatur, se credere, quod dicta Ecclesia tempore permutationis pertinuit ad Ecclesiam Sabinen. cum permutatio inter contrahentes bona fidei computetur, nec cum alio, quam cum Domino, vel cum eo, qui habebatur loco Domini, legitime valeat celebrari. [*& infra. a*] Porro memoratus Episcopus ad probandum, quod jam dicta Ecclesia ad se in temporalibus pertinebat, quosdam testes induxit, per quos nitebatur s ostendere, quod tam dictam Ecclesiam, quam molendina, terras, & alia bona ejus Sabinen. Episcopi diutius possederunt, de illis pro suæ voluntatis arbitrio disponendo: [*& infra. β*] Intelleximus supradictum Episcopum intentionem suam minime fundavisse per testium depositiones, vel procuratoris supradicti responsionem, quia exceptionem objiciens de intentione partis adversæ, non intelligitur fuisse confessus, vel per instrumentum ex adverso exhibitum, cum in eo Theodosius Episcopus, a quo permutatio facta proponitur, non dicatur Episcopus Sabinensis, quanquam in transcripto, quo procurator utebatur, appositum fuerit Sabinen. per vitium falsitatis. Licet autem nimis excesserit, qui transcriptum illius instrumenti falsavit, quia tamen delictum personæ in damnum Ecclesiæ redundare non debet, ac non solum ante sententiam, verum etiam post objici potest exceptio falsitatis, cum falsorum instrumentorum prætextu late sententia usque ad XX. annorum spatium ea valeat retractari veritate comperta: nolumus, ut per id monasterio vestro præjudicium generetur.

s *videbatur.*

Quia

Quia vero nobis constitit, supradictam Ecclesiam sancti Viti constitutam esse in diœcesi Sabinen. Episcopale jus in omnibus eidem Episcopo adjudicavimus in eadem, illis duntaxat exceptis, quæ per authentica scripta ei noscuntur esse subtracta, cum per privilegium, vel per præscriptionem legitimam nullatenus probaretur exempta.

Verum quia dictus Episcopus, qui eandem Ecclesiam vendicabat, munitum se præscriptione legitima non ostendit, quanquam probaverit Episcopum Sabin. bona ejusdem Ecclesiæ aliquanto tempore possedisse: eum ab impetitione Episcopi quoad temporalia ejusdem Ecclesiæ sententialiter duximus absolvendum.

[α *Adjecerunt etiam, quod si confessioni stare vellet, in quantum contra vos facere videbatur, instrumentum tamen hujusmodi contra se minime admittebant, quia nec sigillorum authoritate, nec subscriptionem testium dignoscitur esse fulcitum. Sed ad hoc pars vestra respondit, quod cum procurator in modum exceptionis id objiceret, non videbatur de adverso partis intentionem fuisse confessus, quia juxta legitimas sanctiones, qui exceptione utitur, non æstimatur de intentione adversarii confiteri, adjungens, quod etsi per multi anni tempore canonicum forent, crediderit Ecclesiam dictam S. Viti ad Sabin. Ecclesiam pertinere, prædictus tamen procurator ex certis causis seu verisimilibus conjecturis credulitatem suam postmodum potuit taliter informare, ut crederet eandem Ecclesiam ad Sabinen. Ecclesiam tunc temporis non spectasse.*]

[β *Super his igitur, & aliis propositis coram supradictis Cardinalibus deliberatione cum fratribus nostris habita.*]

¶ Ptru. 20. *Farfen.*] Tan. vet. Benefic. *Mariæ Farfensis*, *seu Frasensis* prope urbem, vel *Mariæ Farfensis* Ord. S. Bened.

21. *Farfen.*] *Farfensis*, *seu Ferfensis*.

22. *Usque ad xx. annorum spatium.*] Argumentum *l. quarela C. ad legem Corneliam de falsis*, *& cap. 9. sup. de probat.*

CAP. VII.

Si exceptio jurisdictionis exclusiva, propter quam fuit appellatum, probatur vera, Judex appellationis non debet de principali cognoscere, sed supersedere. h. d. intelligendo, quod isti erant Judices appellationis: & est notabilis intellectus Panor.

Honorius III. *Abbati S. Huberti, & sancti Martini* 23 *Leodien.* 1 (*c. an.* 1220. *Romæ in Germaniam.*)

Olim [*& infra.* α] Nuper vero ex parte Gu. fuit propositum, quod literis præd. α. Treveren. Archiepiscopo præsentatis, idem Ve. excipiendo proposuit, quod authoritate ipsarum respondere minime tenebatur, quia ultra duas diætas extra suam diœcesim trahebatur in causam: & quia dictus Archiepiscopus hanc exceptionem admittere recusabat, vocem ad nos appellationis emisit: [*& infra.* β] Porro procurator partis *s* adversæ respondit, quod idem Guil. ultra duas diætas extra suam diœcesim minime trahebatur, cum ipse Archiepiscopus terminum in tali loco statuerit, qui remotus ab illo non erat ultra, quam permissum est per constitutionem Concilii generalis: (*& infra.* γ) Disc. v. mandamus, quatenus si procurator dicti Guil. probare potuerit exceptionem, quam coram Archiepiscopo proposuit supradicto, videlicet, se in causam trahi ultra duas diætas contra constitutionem Concilii generalis *t*: eam appellationem dicti Guil. legitimam decernentes, negotio supersedere curetis.

[α *Fuit nostris auribus intimatum, quod cum fel. mem. I. Ph. p. n. mandavisset ven. f. n. Archiepiscop. Trever. ut compositionem inter nobiles viros L. Comitem Delos. & VV. de Hollandia cruce signatas Trever. diœces. super ipsa nobilis mulieris uxoris ejusdem Comitis, terris & rebus aliis amicabiliter initam faceret observari, dicto vero VV. asserente venire contra dictam compositionem, & se ad Apostolicum diffugium convertente: idem Archiepiscopus appellationi ejus non deferens, quam frivolam esse decrevit, in præfatum VV. qui alias erat vinculo excommunicationis adstrictus, specialiter propter compositionem prædictam excommunicationis, & in terram suam interdicti sententias promulgavit. Cumque postmodum dilect. fil. G. dicti G. procurator, nostras ad vos super executione sententiarum ipsarum literas impetrasset, & H. procurator VV. præfati in audientia publica contradixisset eisdem, ven. f. n. Albon. Episc. & dilect. F. G. S. M. in Cosmi Diacon. Cardin. quos procuratoribus a modestis auditores dedimus, quia per ea, quæ ab eisdem fuerunt proposita viderunt, constiterit manifeste, dictum VV. excommunicationis vinculo esse innodatum, procuratorem ejusdem VV. ad impetrandum literas, vel contradicend. admittendum non esse sententialiter decreverunt, literas, quas ad vos procurator dicti Comitis impetraverat, absolutas. Nos quidem ad instantiam procuratoris Comitis supradicti alterius partis astutiam metuentes, vobis dedimus in mandatis, ut in commisso vobis negotio juxta formam supradictis nostris literis expressam, taliter procederetis, literas decernentes carere viribus, si quas forte a nobis super præmissis pro ipso VV. in præjudicium ipsius Comitis per subreptionem contigit impetrari, quæ plenam de prædictis non facerent mentionem.*]

[β *Sed præfatus Archiepiscopus appell. contempta mandavit ven. fr. n. Treveren. Episcop. ut compositionem prædictam faceret per cens. Eccles. firmiter observari: adjectum etiam fuit ex parte præfati VV. quod dictus Comes appellationem frivolam mentiens antedictam, excommunicatus ad nos existens, veritate tacita literas impetravit supradictas, quando pro parte ipsius VV. fuit humiliter supplicatum, ut cum idem, ac terra sua, uxore & alia bona sub Apostol. sed. protectione consistant, super hoc sibi providere misericorditer dignaremur, non obstante sententia, quam* incurrerat, cum Ludovico in Angliam transferendo, cum ipsum absolverimus ab eadem. Nos igitur eidem excommunicationis vinculo absoluto providere volentes, Abbati S. Laurentii, & conjudicibus suis per nostras literas dedimus in mandatis, ut si rem invenirent taliter se habere, revocato in irritum quicquid invenirent post appellat. hujusmodi attentatum, causam audirent, & fine debito terminarent, alioquin partes ad examen nostrum remitterent, appellantem in expensis legitimis condemnantes.*]

[γ *Adjecit etiam ipsius Comitis procurator, quod supradictus VV. auctor. jam dicti prædecessoris, alio est excommunicationis ligatus, de qua in literis ad jam dictum Abbatem S. L. & suos conjudices directis nullam fecit penitus mentionem. Unde petivit supradicti Comitis procurator, ut eas, ob causas jam dictas, decerneremus irritas, & inanes. Quia vero in tanta contrarietate propositionum de veritate nobis constare non potuit.*]

¶ Ptru. 23. *Sancti Huberti, & Sancti Martini Leodien.*] *Sancti Huberti* in Ardena Ordin. S. Bened. vel *Abbati S. Oberti Leodiensis. Diœces. & S. Joannis, & S. Martini Decano Leodin. intra S. Bertum, Leod. diœces.*

CAP. VIII.

Pro defensione suæ Ecclesiæ potest quis opponere exceptionem excommunicationis, perjurii, vel aliam legitimam exceptionem, nec per replicationem excommunicationis, vel perjurii repelli potest.

Idem *Archid. Translig.* 24 *& Officiali, & I. Canonico Turonen.* (*c. an.* 1222. *Romæ in Galliam.*)

Dilecti filii S. & P. ac C. Canonici Ecclesiæ sanctæ Mariæ, transmissa nobis *u* petitione monstrarunt, quod cum M. Canonicum ejusdem Ecclesiæ ipsum coram delegatis *u* nobis traxisset in causam, super eo, quod se opponunt electioni a quibusdam Canonicis 25 Granden. *x* factæ de ipso in Priorem Ecclesiæ supradictæ: iidem proposuerunt, quod dictus M. non debebat audiri: eo quod excommunicatus erat, & perjerii crimen irretitus. Cumque dictus M. prælatis G. & P. perjurium, & S. excommunicationem in modum *y* exceptionis, & replicationis objiceret, eorum exceptionem elidere niteretur: procurator eorum proposuit, quod ejus super hoc probatio recipi non debebat, quia etsi objectum prælatis Canonicis perjurium probaretur, non essent propter hoc a defensione suæ Ecclesiæ repellendi. Adjecit etiam, quod contra excommunicationem dicto M. in modum exceptionis objectam, excommunicatus supradicti S. replicare non poterat: quia exceptio ipsi M. opposita & probata, eundem repelleret ab agendo: replicatio vero supradictum S. nequaquam a defendendo repelleret, si etiam probaretur: [*& infra.* α] Ipsi enim Judices interlocuti fuerunt, quod prius probationes reciperent super replicatione præmissa *z*, propter quod ad nostram fuit audientiam appellatum. Quocirca mandamus, quatenus si res ita se habeat, revocato in irritum, &c. 26

[α *Quare petebatur, ut omissis probationibus hujus replicationis, in quibus etiam si probaretur, labor, ut præsumptum est, consumeretur, omnes probationes reciperent, quas ad probandum objecta ipsi M. dixerint producendas.*]

¶ Ptru. 24. *Translig.*] Trans Ligerim.

25. *Granden.*] *Gracensis. Graciacensis*, a. V. C.

26. *Revocato in irritum.*] *Ut cap. 29. de judic.*

CAP. IX.

Si per exceptionem suspensionis, contra quam replicatur de nullitate, ordinatio Ecclesiæ retardatur, fit absolutio ad cautelam.

Gregorius IX. J. & M. *Canonicis Pragen.* (*c. an.* 1232. *Romæ in Bohemiam.*)

Apostolicæ sed. 27 *a* [*& inf.*] Sane vobis apud sedem Apostolicam constitutis, quandam suspensionis, & excommunicationis a beneficio sententiam fuerunt in modum exceptionis objectam. Quas licet proponeretis vos posse nullas esse per testes idoneos, & sufficienter probare. Ne tamen ordinationem Pragens. Ecclesiæ, propter quam veneratis, hujusmodi objectione obstaculo contingeret retardari: Sententias ipsas relaxavimus ad cautelam.

¶ Ptru. 27. *Apostolicæ Sedis.*] *Conjunge cum cap. 9. inf. de Cleric. excommunic.*

CAP. X.

Excommunicationis exceptione non obstante valet rescriptum impetratum in causa appellationis, licet de excommunicatione lata post appellationem a gravamine non faciat mentionem. h. d. & secundum hoc est casus not. & singularis: per quem forte posset colligi una regula, quod de innovato post appellationem etiam ab interlocutoria non est necesse in rescripto facere mentionem. Panorm.

Idem *Decano Linconiensi.* (*c. an.* 1233. *Romæ in Angliam.*)

Dilectæ *b* in Christo filiæ Priorissa, & Conventus de Campessie nobis significare curarunt, quod cum inter ipsas ex una parte, & Priorem, & Conventum de Eur cellis 28 ex altera, super quibusdam decimis, & rebus aliis, pro

Marginal notes:

s De materia hujus decret. quotenus agit de diæta, vid. Bart. in leg. 1. ff. si quis caut. Imolam in l. continuus. De verb. obligat. Alexand. cons. 22. incip. consideratis verbis statuti, in 4. volum.

t ipsius Comitis.

t Later. sub Innoc. III. cap. 37.

u Dictis, nobis, deest in multis.

x al. Graciacensis Ecclesiæ.

y Hæc duo verba, exceptionis & , desunt in antiq. manuscr.

z Vid. l. circa, cum not. ff. de probat.

a De absolutione ad cautelam, vide Specul. tit. de sentent. §. ut autem. Adde Jo. de Ananía cap. 1. infra de malefic. & Alberic. in l. 2 præcedente, C. de dilat.

b De mater. videlicet an, & quando valeat rescriptum impetratum per excommunic. vid. Card. cons. 9. tit. de resc. rip. & Consil. 12. de reg. Felin. in cap. 1. sup. de rescript.

pro quibus conveniebantur ab illis coram Abbate S. Benedicti, & ejus collega, auctoritate Apostolica quaestio verteretur, & ipsae ad nos ex sufficienti gravamine appellassent, ac nuntium suum ad appellationem miserint prosequendam: praefati Judices postmodum tulerunt excommunicationis sententiam in easdem. Nostris ergo literis super appellatione praefata, non facta mentione de excommunicatione, per eundem nuntium ad Priorem de Angles, & suos conjudices impetratis, pars adversa in eo se appellasse proponens, quod ipsi Judices exceptionem excommunicationis praedictae contra ipsas ab eadem parte propositam admittere denegarunt, ad Priorem de Gernemoe, & suos conjudices nostras super hoc literas impetravit: coram quibus ex parte ipsarum fuit excipiendo propositum, quod cum post appellationem legitimam dicta sententia lata fuerit, & cuilibet excommunicato defensionis auxilium competere dignoscatur, memorati Judices exceptionem partis contrariae (sicut nec debebant) admittere noluerunt: sed cum dictus Prior de Gernemoe, & conjudices sui talem exceptionem non reciperent earundem, ipsae ad nostram audientiam appellarunt. Quocirca mandamus, quatenus si est ita, revocato in statum debitum, quicquid post hujusmodi appell. inveneris attentatum, in eodem negotio juxta priora mandati nostri ad praefatum priorem de Gernemoe, & conjudices suos directi tenorem, praesertim ratione procedas.

¶ PITH. 18. *De Burcellis.*] *De Bruxellis.* Vide *cap.* 30. *inf. de Privileg.*

CAP. XI.

Per exceptionem excommunicationis a prosecutione appellationis etiam originalis actor repelli non debet. h. d. & est casus singularis, quatenus dicit de actore. a

Idem *Abbati S. Salvatoris in Papien. & Vercellen. Praeposito.* (*c. an.* 1230. *Romae in Insubriam.*)

a Vid. Petr. Duosium reg. 270. In 1. excommunicatus non potest.

SIgnificaverunt a nobis Capitulum de Tornacens. quod cum P. in suum Archipresbyterum elegissent, Mediolanen. Archiepiscopus praesentatam sibi electionem renuens confirmare, quendam Zephem Clericum in Archipresbyterum instituit Ecclesiae supradictae: quare ipsis ad sedem Apostolicam appellantibus, Praeposito sancti Stephani causam ipsam super his dicitur commisisse: qui electionem ipsorum confirmans, & pronuncians jus eligendi ad ipsum Capitulum pertinere, partem adversam ab impetitione ipsorum absolvit, a qua sententia partes ad sedem Apostolicam appellantes, causam ipsam vobis obtinuere committi. Sed a parte altera exceptione excommunicationis opposita contra Capitulum memoratam, vos minus provide attendentes, quod praetextu excommunicationis oppositae a prosecutione appellationis non debeat quis excludi: cum omnis legitima defensio excommunicato in judicem reservetur: partem adversam non esse cogendam ad respondendum eisdem, perperam decrevistis: propter quod dictum Capitulum nostram audientiam appellavit. [*& inf.*] Mandamus, quatenus si est ita, exceptione hujusmodi non obstante, in eodem negotio procedatis.

¶ PITH. 19. *Sancti Salvatoris.*] Prope Papiam, Ordinis S. Benedicti.

CAP. XII.

Reus in qualibet parte litis excommunicationem contra actorem objiciens auditur: & si malitiose distulerit, in expensis condemnatur, & dato, quod non excipiat, ipse Judex publice excommunicatum repellat.

Idem. (*c. an.* 1230. *Romae.*)

d Idem Bellam. Dec. 226. & Gomez in compil. utriusque sign.
e al. usquequ.

EXceptionem d excommunicationis in dilatoriis proponendis reus scienter omittens, in qualibet parte litis opponere minime prohibetur, quod est in hac exceptione specialiter observandum, ne quisquam e in periculum animae suae excommunicato communicare cogatur. Qui si eam omiserit, ut actor laboribus, & sumptibus fatigetur, in expensis est legitimis condemnandus. Excommunicatus f autem publice, etsi hujusmodi exceptio non opponitur, nihilominus est officio Judicis repellendus.

f De materia vitandorum excommunicatorum vide Fel. in c. Rodulfus de rescrip.

CAP XIII.

Non competit exceptio rei judicatae reo absoluto, quia non possidebat.

Idem Gregorius IX. (*c. an.* 1224. *Romae.*)

ADversario g tuo per Judicem absoluto, quoniam tempore motae litis rem petitam ab ipso sine dolo desierat possidere, si eam modo possideat, tibi petenti denuo rei judicatae exceptio non obsistat.

g De decisione hujus Decr. vide Anton. de Butr. in c. 1. de re jud.

CAP. XIV.

Valet rescriptum impetratum ab excommunicato super prosecutione appellationis, licet de excommunicatione non fecerit mentionem.

Idem. [*c. an.* 1224. *Romae.*]

VEnerabilem fratrem nostrum Archiepiscopum h Narbonen. qui a Judicibus ex sufficienti gravamine ad Apost. sedem appellans, ad nos super appellatione sua nostras literas reportavit, etsi ea causa illo tempore impetrati rescripti vinculo fuerit excommunicationis adstrictus, de quibus ibi mentio non habetur, ad prosequendam per easdem literas appellationem praedictam decrevimus admittendum. Quia nihil excommunicato appellare prodesset, si non posset appellationem suam prosequi, & super ea literas impetrare.

h De mater. hujus decretal. vid. Philip. in c. olim. sup. de rescr.

DE PRAESCRIPTIONIBUS.

TITULUS XXVI.

CAP. I.

Episcopus contra Episcopum locum per se conversum ad fidem praescribit triennio: sed cum vacat Ecclesia, vel est in schismate, non praescribitur contra ipsum.

Ex Concilio Africano. a a (*c. an.* 400.)

a Canonum Graece collectorum ex Carthaginensibus Conciliis hoc numeratur trigesimus quintus.

PLacuit, ut si quisquam b aliquem locum ad catholicam unitatem converterit, si eum per triennium nemine repetente tenuerit, ulterius ab eo non repetatur. Si tamen per ipsum triennium fuerit c Episcopus, qui posset repetere, & tacuit: si autem non fuerit, non praejudicetur matrici Ecclesiae, sed liceat, cum locus acceperit Episcopum, ex ipso die intra triennium repetere. Item si fuerit Episcopus ad catholicam fidem ex Donati d parte conversus, non ei praejudicet praefinitum tempus: sed ex quo die conversus est, habeat per triennium potestatem repetendi locum, qui ad ipsam cathedram pertinebat.

¶ PITH. 1. *Africano.*] *Carthaginensi sexto.*

b Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.
c fuit.
d Aug. l. de her. c. 69. tom. d.

CAP. II.

Duobus modis summatur. Primo sic: Taciturnitas Praelati non nocet Ecclesiae, donec sit praescriptum. Secundo sic: In rebus invasis non currit praescriptio. Jo. Andr.

Ex Regesto Greg. Italiae Patriciae. (*c. an.* 600. *Romae.*)

NIhil e prodest: [*& infra.* a] Nihil cum scandalo, nihil cum forali strepitu vobiscum nos velle de causis pauperum definire, vobis scripsisse meminimus. Sed illud vos scire credimus, taciturnitatem atque patientiam nostram futuris post me Pontificibus in rebus pauperum praejudicium non facturam.

(a *Gloriosissima sanitas, & pulchritudo corporis superficie, si vulnus lateat interius, non custoditur: atque illa magis cavenda est discordia, cui facilitatem non praebet exterior. Illud vero, quod in epistolis nostris revocare in memoriam nostram excellentia vestra studiose contendit, scriptum esse vobis.*)

e Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.

CAP. III.

Per quietam, & sinceram possessionem triginta annorum praescribit Ecclesia rem privati. h. d. prout loquitur in praescriptione Ecclesiae activae, & iste intellectus tenendus est.

Gregorius. (*c. an.* 595. *Romae.*)

SAnctorum f Patrum sanctiones sequentes confirmaverunt, & nos irrefragabiliter confirmamus, ut omnes possessiones ad singulas provincias nostrorum fratrum pertinentes, a quibus per triginta annos possessae sunt, quiete, & sincere absque synodali proclamatione perpetuo teneantur.

f Cap 4. eod. tit. in 1. comp & post Conc. Later. sub Alex. III. p. 38. c. 7. in reg. Greg. nondum inveni.

CAP. IV.

Quarta decimarum, & funeralium praescribitur contra Episcopum, si quadraginta annorum spatio non solvatur, & cathedralis Ecclesia interim non vacaverit.

Alexander III. *Salernitano a Archiep.* g [*c. an.* 1180. *Romae in Campaniam.*]

g al. Salonitano, al. Salonitanen.

DE quarta decimae, & h oblationis defunctorum Clericus ab impetitione Episcopi quadragenaria praescriptione temporis se posse tueri videtur. Nisi forte interim pastoralis sedes caruisset pastore, qui jure Ecclesiae suae exigere debuisset. Nam Romana Ecclesia tricennalem praescriptionem contra Ecclesiam non admittit.

¶ PITH. 2. *Salernitano.*] *Salonitano.*
3. *Tricennalem.*] *Tricennalem.*

h Cap. 6. eod. tit. in 2. compil.

CAP.

CAP. V.

Possessor mala fidei non præscribit.

Idem. i (c. an. 1180. Romæ.)

i al. Clemens III. 4

a Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 38. c. 1.

l vide l. fin. C. de præscr. long. temp.

VIgilanti studio u cavendum est, ne malæ fidei possessores simus in prædiis alienis: quoniam nulla antiqua dierum possessio juvat aliquem malæ fidei possessorem, nisi resipuerit, postquam se noverit aliena possidere: cum bonæ fidei possessor dici non possit. Ephesinus enim legislator 5 solum propter vitandam miserorum segnitiem, & longi temporis errorem, & confusionem, primus triennali, vel quadragenali præscriptioni rigorem legis imposuit l. Nobis autem tam in rebus cognitis, quam latentibus placuit non habere vigorem.

¶ Pith. 4. Clemens III.] Alexandriæ Episcopus Clemens gloriosus Martyr in lib. Stromatum, alias Stromateum.

5. Ephesinus enim Legislator.] Euphegius tamen Legislator, Origenis patruus.

CAP. VI.

Una Ecclesia in parochia alterius quadraginta annorum spatio decimas præscribit.

m al. Mauritiano.

Idem Mauritano Episcopo m. (c. an. 1170. Romæ.)

n Cap. 9. eod. tit. in 1. compil. Bald. in tract. de præscr. in 1. p. 5. part. principalis. q. 14.

AD aures n nostras pervenit, duas Ecclesias litigasse super decimis, quas una earum in alterius parochia annis XL. possedit: [& infra. a] Tua fraternitati tenore præsentium innotescat, quod de jure divino, & humano melior est conditio possidentis. Quia quadragenalis præscriptio omnem prorsus actionem excludit.

(a At per hoc ejus actionem putat esse consultam: altera vero volens eas jure parochiali evincere, præscriptionem non debere sibi obesse proponit. Ideoque quid juris sit in hoc casu, tua nos duxit f. consulendos.]

CAP. VII.

Laici spiritualia possidere non possunt, ergo & per consequens nec præscribere. h. d. & quotidie allegatur.

Idem Parmensi Episcopo. (c. an. 1172. Romæ in Insubriam.)

o Cap. 10. eod. tit. in 1. compil. & quare Laicis decimas non debent, D. Thomas: & ib. Cajet. 2. 2. q. 87. art. 3.

CAusam o quæ inter Regin. Archid. & Nobilem virum G. super decimis vertitur: [& infra. a] Ideoque f. t. p. a. s. p. mandamus, quatenus causam ipsam debito fine decidas, non obstante præscriptione temporis, vel concessione Ecclesiasticæ secularisve personæ, si idem G. opponere eam voluerit: quia cum Laici decimas detinere non possint, eas nulla valent præscribere ratione.

(a Experientiæ tuæ, de qua multum confidimus, committimus audiendam, & mediante justitia terminandam.)

CAP. VIII.

Si contra præscriptionem XL. annorum, quæ sola currit contra Ecclesiam, apponatur interruptio, utrinque probabit.

p al. Urban. III.

Idem, p (c. an. 1172. Romæ.)

q Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. vid. Bald. tract. de præscr. in 5. parte principali.

ILlud q autem te scire volumus, & tenere, quod adversus Ecclesias minorem præscriptionem 6, quam quadraginta annorum Rom. Eccles. non admittit, licet quidam canones comprobent tricennalem: & Ecclesia sic potest adversus Ecclesiam quadragenaria temporis præscriptione tueri de re illa, quam inconcusse quadraginta annis noscitur possedisse. Verum si de præscriptione, & interruptione inter partes fuerit mota quæstio, ab utraque parte testes recipi debent: & si probata fuerit interruptio, præscriptio non retinebit.

¶ Pith. 6. Minorem præscriptionem, &c.] Ex Novell. Justin. 131. can. ult. caus. 16. quæst. 3. Capit. lib. 5. cap. 236.

CAP. IX.

Fines prædiorum Ecclesiasticorum quadraginta annorum spatio præscribuntur.

Idem r Syracusano Episc. [c. an. 1174. Romæ in Siciliam.]

r Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. male ita reponens. de eis inscriptio. Idem Syracusan. Episcopo.

QUinta decimæ s Abbate C. 8 comperimus, inter eum, & Abbatem 9 sanctæ Luciæ gravem esse exortam de finibus quæstionem: ogtimensorem definitione illam prospeximus finiendam.

Hortamur igitur, ut ad loca, de quibus est contentio, accedentes, eam investrafacienta præsentia terminari. Quadraginta tantum annorum præscriptione utrique parti servata.

¶ Pith. 7. Idem.] Gregorius I. lib. 8. epist. cap. 200.

8. C.] Cæsariensis Monasterii sancti Petri.

9. & Abbatem.] Urbanum Abbatem.

CAP. X.

Tempore hostilitatis non currit præscriptio.

Lucius III. de Massendene 10, & de Dorcestre Abbat. & Magistro A. de VV. de Fordit. 11 (c. an. 1181. Romæ in Angliam.)

EX transmissa s conquestione Abbatis, & Monachorum de Haben. 12 accepimus, quod cum Ecclesia de Camenone 13 ad jus eorum pertineat, & homines de Simon. & Vioto. Ecclesiarum parochiani sint ipsius Ecclesiæ: Clerici, qui prædictas habuerunt Ecclesias, minuatim omne jus parochiale prorsus jus funerandi, matrici Ecclesiæ subtraxerunt: [& inf.] Disc. vest. mand. quatenus decimas, & oblationes cum aliis obventionibus memoratæ matrici Ecclesiæ (præscriptione hostilitatis tempore non currente) restitui faciatis.

s Cap. 2. de Capel. mon. unde constituendo est inscriptio, quando vacaliset currat præscrip. vid. Specul. tit. de appel. §. nunc breviter. Add. late per Rapom. tr. de peste.

¶ Pith. 10. Massendene, & de Dorcestre.] de Massenden. & Cistrenen. Inde Frater Ranulphus Cestrensis Monachus, Polychronia. scriptor.

11. & Magistro A. de VV. de Fordit.] & Magistro H. de VVedsfod.

12. Haben.] de Aberton. VValf. 22. Abbendum, Canden. 138. Abbenden. quod ædificatum scribunt a Cissa Occidentalium Saxonum Rege, restauratum Eadgari Regis beneficio. Leland. Camden.

13. Camenone.] Camenone, Camenore, Caniensie.

14. Vinto.] VVima, Sigebert. an. 1176.

CAP. XI.

Procurationes, quæ debentur legatis, & nunciis Apostolicæ sedis præscribi non possunt.

Innocentius III. Abbati de Cerreto 25. (c. an. 1210. Romæ in Insubriam.)

t Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. u al. Clerici Mediolan. omnig.

ACcedentes t 26 ad præsentiam nostram Præpositus sancti Nazarii, & A. Canonicus sancti Stephani, Syndici, & Procuratores Primicerii, & Clerici u Mediolan. de ordinaria majoris Ecclesiæ graviter sunt conquesti, quod cum ipsi Legatos, & Nuncios Apost. sed. devote recipiant, & procurent: dicti ordinarii procurare ipsos renuunt, & procurantibus x ad expensas subsidium impertiri: [& inf. a] Volentes autem, ut quod omnibus imminet, ab omnibus comprobetur: Mandamus, quatenus nisi dicti ordinarii per speciale privilegium Apostol. sed. a præstandis procurationibus ostenderint se immunes (etiamsi longissimo tempore procurationis obsequium non impenderint, cum in talibus præscriptio sibi locum nequeat vendicare) ipsos ad procurationis sarcinam ordine debito subeundam teneri decernas.

x al. expensas volunt subsidii, &c.

(a Unde Clerici Mediolanen. grave querebantur sibi præjudicium generari, cum enim per civitatem ipsam sæpe contingat transitum facere nuncios nostros, & legatos, quanto in eorum procurationibus pauciores existunt, tanto facientes amplius prægravantur, & quanto per plures esset onus procurationis divisum, tanto a facientibus facilius portaretur. Qui siquidem ordinarii, cum pro re, & aliis vigilare jugiter non cessemus, & spiritualia, sicut Deus dederit, omnibus ministremus, in hujusmodi se jure speciali tueri satagunt, non videtur: præsertim cum & Apostolus dicat: Si vobis spiritualia seminavimus, non est magnum, si carnalia vestra metamus: & instantia nostra quotidiana sit omnium Ecclesiarum sollicitudo, sicut plenius novimus præsentes pariter, & remotos.]

¶ Pith. 25. Cerreto.] Cereto, seu Charete Ordinis Cisterciensis, diœcesis Laudensis in Provincia Mediolanensi, vel Maria de Cerreto, Ordinis S. Bened. Bovian. diœcesi in Calabria. Cerreto, alias Cerreta, forte de Caneto, Pollcas diœces. Ord. S. Bened. aut Maria de Cirria, Ord. S. Bened. Nuceria. diœces. Extat pag. 380. epist. Innoc.

26. Accedentes.] Junge cap. 17. inf. de consib.

CAP. XII.

Subditus non præscribit obedientiam contra Prælatum.

Idem de Costa 27, & de S. Donato Prioribus. [c. an. 1210. Romæ in Hispaniam.]

y Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. vid Rom. singul. 500. incip. Cavia. lis de Florentia. z Archiepiscopo.

CUm non y liceat a capite membra recedere, non sufficimus admirari, quod sicut referente Bracaren. Archiepiscopo nobis est intimatum, licet Ecclesiæ vestræ in ipsius sint diœcesi constitutæ, vos tamen obedire sibi tanquam Episcopo z vestro contumaciter recusatis: [& infra. a] Ideoque mandamus, quatenus præfato Archiepiscopo, & Ecclesiæ Bracaren. obedientiam, & reverentiam debitam, sicut alii Clerici suæ diœcesis faciunt, impendatis, præscriptione temporis non obstante.

[a Cum igitur crimen ariolandi sit repugnare, & scelus idololatriæ nolle acquiescere, sustinere nolentes, quod subditi Prælatis suis non obediant, ut tenentur, de commun. f. n. cons.]

¶ Pith. 27. De Costa] forte de Castro, pag. 76. epist. Innoc. de Scozmola, pag. 474. & 475 epist. ejusdem. Petri de Costa. Ordinis S. J. Tarvini diœces. sed est sub Archiepiscopo Bracharensi. Vaseus 338.

CAP.

CAP. XIII.

De juribus ad Romanam Ecclesiam spectantibus currit solum centenaria præscriptio.

Idem *Nobili viro Matafeloni.* 18 (*c. an. 1212. Romæ in Insubriam.*)

> a Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. Auctor. consil. 310. & Paul. Castr. consil. 208. incip. In facto præsenti.

AD audientiam a Apostolatus nost. pervenit: (*& inf. a*) Proponebatur ex parte tua Alexandrum Pap. præd. nost. tibi in castro Palatioli concessisse singulis annis 40. solidos denariorum Papiens. quos Rom. Eccles. ibi consueverit recipere annuatim: insuper comestiones 19, bannos 20, placita 21, forisfacta 22, & omnia jura, quæ ibi Apostol. sed. habebat. Sed ea tibi ratione nulla deberi castellanus ejusdem castri constantissime asserebat. Ad quod probandum producebas prædicti Papæ privilegium, & librum Eccles. Rom. censualem: hoc etiam nitebaris probare per testes, qui dicebant se vidisse præscriptum censum nomine Rom. Pont. a 30. annis, & infra fuisse solutum. Sed inter alia fuit ex adverso responsum, quod nec privilegium, nec liber censualis tibi aliquod commodi afferebat b, cum privilegio usus non fueris spatio annorum 30. & liber censualis suspectus existeret: quia non fuerat in camera nostra receptus, ut Scriniarius alio modo scripsisset dicta testium, quam dixissent. Nos igitur magis auctoritatem privilegii, quam depositiones testium attendentes, considerantes etiam librum censualem, quem non suspectum habuimus c, licet non in nostra, sed in Cardinalis sancti Hadriani camera sit inventus, qui eum quando camerarius fuerat, de camera B. Petri suscepit, non credentes ipsum Scriniarium (cum juratus sit officium suum fideliter exequi) aliud scripsisse, quam a testibus diceretur: Respicientes insuper (quod est longe validius) ipsum negotium tangere principaliter Rom. Eccles. contra quam non nisi centenaria præscriptio currit: in solutione prædicti census, & aliorum petitorum condemnavimus partem adversam, injungentes eidem, ut tibi, non tanquam tibi, sed tanquam Eccles. Rom. (cujus auctoritate debes percipere, cujus etiam propter prædicta beneficia vasallus existis) sine difficultate persolvat.

> b afferebant.

> c Libro censuali Ecclesiæ in loco non suspecto, servato creditur. L. 1. §. si cert. pet. Bart. c al. quia.

[a *Te conquerente, quod quædam jura de castro Palatioli a fel. rec. Alexand. Papa p. n. tibi concesso castellanus ejusdem castri tibi reddere denegabant. Porro te ac dil. fil. Lo... consulemque illius castri propter hoc in nostra præsentia constitutum audivi fecimus diligenter.*]

¶ Pitu. 18. *Matafeloni*] *Montisfolonico.* Leand. 60.
19. *Comestiones.*] *Procurationes.*
20. *Banna.*] *Proclamationes.*
21. *Placita.*] *Jurisdictiones.*
22. *Forisfacto.*] *Pœnas, & mulctas.* Vide cap. inquirenti, *sup. de Off. Ordinar. & cap. 1. de fid. instr. in 19. Collect.*

CAP. XIV.

De centenaria præscriptione, quæ solum currit contra Romanam Ecclesiam, tempora schismatum deducuntur.

Idem *Hel. & Gu.* 23 *Abbatibus.* (*c. an. 1212. Romæ.*)

> d Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.

CUm d vobis: (*& inf. a*) Licet *igitur* tam legali 24, quam canonica sit definitione statutum, ut contra Rom. Eccl. quæ gaudet privilegio speciali, non nisi centum annorum præscriptio locum sibi valeat vendicare: tempora tamen intercidentium schismatum, quæ secundum juris ordinem cursum præscriptionis impediunt, nolumus eis quatenus computari, sed diligenti consideratione adhibita de ipsa computatione deduci.

[a *Aliis literis dedimus in mandatis, ut in causam, quæ inter Ecclesiam Hildensem. ex una parte, & Ecclesiam de Gand. & Eccles. Roman. ex altera dignoscitur agitari, testes ad probandam præscriptionem recipere deberent. Insinuatum præsentium vobis duximus declarandum, quod postquam præscriptio contra monasterium supradictum, & libertatem ipsius dicitur inchoata, forsitan triumschismatum adversus Rom. Eccl. intervenit.*]

¶ Pitu. 23. *Hel. & Gu.*] de Helevertesnen. & de Hel. VVertesuen. Abbatib. Hegluerd. Matt. Setuber. 233. a. V. C. *Helsen. & VV. Abbatibus.*

24. *Legali, &c. definitione.*] L. ult. C. de sacrosanct. Eccles. *Novel.* 9. sed abrogata posterioribus Novellis 111. & 123.

CAP. XV.

Prælatus inferior potest præscribere in certis Ecclesiis suæ diœcesis totum jus Episcopale: subducitur tamen de præscriptione tempus, quo vacavit Ecclesia cathedralis.

> e al. Ratisbon.

Idem *Helien. & Roffen. Episcopis* e. (*c. an. 1210. Romæ in Angliam.*)

> f Cap. 5. eod. tit. in 3. compil. vide c. auditis, sup. de in integr. restit. ubi Doctores, Bald. in tract. de præscr. in 3. p. 6. p. principalis q. 1.

AUditis, & intellectis f 25 meritis causæ, quæ vertitur inter Vigorens. Episcopum, & Abbat. de Hevesham 26, super Ecclesiis in valle de Hevesham, quas Episcopus asserit ad se diœcesana lege spectare, Abbas autem eas esse ab ejus jurisdictione prorsus exemptas: (*& inf. a*) Verum tanto tempore probantur per testes ab Abbatibus de Hevesham pleno jure possessæ, ut videantur in eis Episcopale jus legitime præscripsisse: (*& inf. β*) Quocirca mandamus, quatenus inspectis privilegiis Th. & Of. 27 Regum, quæ Abbas super præmissis libertatem asserit se habere, si per illa constiterit, quod vallis de Hevesham sit ille locus, quem C. 28 præd. n. libertate donavit, absolvatis Abbatem ab impetitione Episcopi super Ecclesiis memoratis: & adjudicantes illas Abbati pleno jure subjectas, Episcopo super illis silentium imponatis. Quod si Abbas in hac probatione defecerit, auditis probationibus super tempore, quo intra quadraginta annos sedes Episcopalis vacavit: & si per tantum temporis vacasse constiterit, ut illo subducto, non sit quadragenaria completa præscriptio, vos in illis Ecclesiis jus Episcopale adjudicetis Episcopo, & super illo perpetuum silentium imponatis Abbati. Si autem exceptionem hujusmodi Episcopus non probaverit: quia tamen interruptionem probavit circa processionem Pentecostalem 29 in villa, & Ecclesiæ de Mortana, 30 & receptionem, ac procurationem Archidiaconi, necnon solutionem denariorum S. Petri 31 in valle de Hevesham, circa cognitionem quoque causarum matrimonialium g, & appellani suspensionem in prædicta villa de Mortana, & interdictum capellarum in præfata villa de Hevesham: vos super his jus Episcopale adjudicetis eidem, si tamen citra suspensionem, & interdictum hujusmodi intra quadraginta annos interruptio facta fuit: in cæteris ei silentium imponentes, quæ Abbas præscripsisse probatur.

> Fallit. inc. irrefragabili, sup. de offic. ordinarii.

> g Hodie Conc. Trid. sess. 24. de reform. cap. 20.

[a *Cognovimus evidenter Ecclesias illas per privilegia Rom. Pontif. non esse ab Episcopali jure subtractas, nisi forte vallis de Hevesham sit ille locus, quem a duobus Regibus, Rendo videlicet, & Offa, libertate donata bon. mem. C. Pp. libertate donavit, sicut in ipsius privilegio continetur.*]

[β *Nisi forte per tantum temporis spatium Vigorens. Ecclesia interim vacavisset, ut tempore vacationis subducto, præscriptio minime sit impleta.*]

¶ Pitu. 25. *Auditis, &c.*] Conjunge cap. 3. sup. de in integr. restitut.
26 *Hevesham.*] Camden. 326. *Evesham.* Matth. Paris. 786. 804.
27. *Th. & Of.*] Th. vale Of. Euscham, VVestmonast. 94.
28. C.] Constantinus.
29. *Processionem Pentecostalem.*] *Novel.* 27.
30. *Ecclesia de Mortana.*] *Mortana.* VVestmon. an. 1128. obiit Gilbertus Fundator Mertoniæ.
31. *Denariorum S. Petri.*] cap. 12. inf. de censib.

CAP. XVI.

Non potest subditus contra superiorem visitationem, aut procurationem ratione visitationis debitam, in se ipso præscribere: quamvis alius in personam alterius præscribere possit utramque.

Idem *Parisiensi Episcopo.* (*c. an. 1212. Romæ in Galliam.*)

> h Cap. 6. eod. tit. in 3. compil. De materia procurationis, & visitationis, vide Conc. Later. sub Alex. III. cap. 4. & sub Innoc. III. c. 33. adde Conc. Oxoniensis cap. ut singula, & Conc. Trident. sess. 24. de reform. c. 23. & Bernar. Diaz. reg. 398. incip. Procuratio, seu visitatio. 1. Cor. 9.

> i utramque.

> a al. ideoque mandamus.

CUm h ex officii sui debito Senonen. Provinciam visitaret Archiepiscopus Senonen. per Parisien. diœcesim transitum faciens, ad Abbatis sancti Maglorii, Prioris de Castres 32, & quorundam aliorum Ecclesias ejusdem diœcesis, ostiasse habuit declinare: a quibus cum procurationem sibi debitam postularet, ipsi eam inhumaniter negaverunt, ad suæ negationis defensionem hoc solum allegantes, quod non meminerant se procurationem hujusmodi prædecessoribus ejusdem Archiepiscopi exsolvisse, nec ab eis aliquando fuisse petitam: (*& infra. a*) Nos igitur præmissam allegationem eorum nullam penitus reputantes, cum contra procurationem, quæ ratione visitationis debetur, præscribi nequiverit: quemadmodum nec contra visitationem ipsam potest aliquo modo præscribi, etsi alius contra eum præscribere posset utramque i. Mandamus a, quatenus sententiam, quam in hujusmodi contemptores de antiqua Metropolis consuetudine tulit Archiepiscopus memoratus, usque ad satisfactionem condignam facias observari, quia secundum Apostolum: *Qui spiritualia seminat, non est magnum, si metat carnalia, cum nemo cogatur suis stipendiis militare.* Si quid enim aliud, quam superius fuerit allegatum, contra intentionem Archiepiscopi objicere voluerint, & probare, nos eis faciemus justitiam exhiberi.

[a *Idem vero Archiepiscopus propter procurationem sibi minus rationabiliter denegatam illius auctoritate rescripti, quod super hoc a Sede Apostolica impetravit, ab officiorum executione suspendit: eosdem postmodum, quoniam suspensionis sententiam non servabant, vinculo excommunicationis adstringens, quod totum in ipsius Archiepiscopi literis perspeximus contineri, qui eandem sententiam petebat auct. Ap. confirmari.*]

¶ Pitu. 32. *Castres.*] *Chastres* forte.

CAP. XVII.

Qui alieno nomine possidet, non præscribit, nec etiam is, qui proprio, nisi habeat bonam fidem, & justum titulum, si præsumptio est contra eum. hoc dicit, secundum Joan. Andr. addita suppletione Panormitani.

Idem *Pisano Archiepiscopo.* (*c. an. 1212. Romæ in Tusciam.*)

> l Cap. 7. eod. tit. in 3. compil. Bona fides qualiter probetur, vid. Innoc. & Imol. in cap. fin. eod. tit. Oldrad. consil. 244. & Paul. de Castr. consil. 153. Bald. in l. fin. C. de edic. Divi Hadr. toll.

SI l dilectis: 33 (*& inf. a*) Cum judicatum 34 Calaritanus ad jus, & proprietatem B. Petri pertineat, sicut tota Sardinia nullo pertinet mediante, tibi non licuit pro te, vel Ecclesia tua a Marchione Masso Judice Calaritano fidelitatis exigere juramentum: (*& inf. β*) Nos igitur, quia nuncios tuos propo-

proponere voluit, plenius circumspectis, non intelleximus te, vel Ecclesiam tuam super hoc aliquo jure subnixam, cum auctoritatem sedis Apostolicæ non ostendas, per quem n Judicibus Calaritanis tu, & antecessores tui fidelitatis exegerint juramenta: nec præscriptione aliqua muniaris, cum secundum confessionem tuam m nec Ecclesia Pisana, vel tu fueris in quasi possessione juris exigendi hujusmodi juramentum, quod n per sed. Apost. ab ipsis Judicibus 35 receptum fuisse fateris, pat quod constat Ecclesiam Romanam semper in quasi possessione fuisse, cum pro ea ministerio tuo, & antecessorum tuorum exactum fuerit, & præstitum juramentum: & is etiam possidere dicatur, cujus nomine possidetur. Si vero dicatur, quod nomine tuo, & antecessorum tuorum, & non nomine nostro & Ecclesiæ Romanæ fuerit juramentum exactum, posset referri, quod juramentum præstitum de conservando jure, & honore sedis Apost. fuerit violatum: unde licite retinere non posset, quod contra juramentum hujusmodi fuerit scienter obtentum: quia etiam secundum hoc locum præscriptio habere non potuit, cum in præscriptione rerum Ecclesiasticarum bona fides, & justus titulus exigantur o: & si etiam locum potuisset habere præscriptio, non credimus centenariam præscriptionem (quæ sola currit adversus Rom. Eccl.) posse probari.

m *confessio præjudicialis nocet Eccl. Cyp. in 15. qu. in l. 1. C. de confess. Bart. in l. cert. §. sed anre ipsos, ff. eod.*
n *al. ita: quod pro sede Apostol. Caterum emmet incunsiv. habent in impressione est.*
o *Exigatur.*

[n *Pensa enim, quid illa tabernaculi archa significet, in qua cum tabulis virga simul, & Manna sunt jubente Domino recondita, nequaquam nos tibi scripsisse dure, & aspere reputaris, cum in pectore Rom. Pont. qui universis Ecclesiarum Prælatis præest Deo auctore dignoscitur, & virga correctionis, & Manna debeat esse dulcedinis, ut altero foveat humiles, & devotos, & reliquo rebelles feriat, & puniat delinquentes. Hinc est, quod illius vulneribus sauciati, quem Samaritanus duxit in stabulum, vinum adhibetur, & oleum, ut nisi commonitionis, & exhortationis oleo delinquentium vulnera foveantur: vinum Ecclesiasticæ severitatis subsequatur. Licet igitur ex his, quæ præmisimus, contemptis monitis nostris & mandatis, quibus nisi fuimus fraternitatem tuam frequenter inducere, ut dil. fil. n. W. Marchionem Massa, Judicem Calaritanum juramento fidelitatis absolveres, quod exhibere tibi, & Ecclesiæ Pisanæ fecisse, ut eo non obstante nobis, & Eccles. Rom. juraret, non solum asperitate verborum, sed executione forsitan potuissemus in te procedere Ecclesiastica disciplina.*]

[ß *Super eo vero articulo taliter respondisti, quod ab eo tempore, quo fuisti assumptus ad Præsulatus officium, juramentum fidelitatis pro sed. Apost. ab ipsis Judicibus recepisti: sciens te per Archiepiscopum Villanum prædecess. tuum, virum magnæ auctoritatis, & honestatis, qui longo tempore in curia Rom. extitit Cardinalis, ipsi quoque plenius novit consuetudines, & statuta, & omnes successores, qui fuerunt viri magnæ auct. sic in antiquam consuetudinem tenuisse pariter, & fecisse, cum nihil tibi, vel ipsis hactenus ab Apost. sede fuisset objectum.*]

¶ Pith. 33. *Si diligenti.* Vide epist. Innoc. pag. 301. Sigon. 524. & 586. Anton. tom. 3. 87. Naucler. 807. ex Anton.

34. *Judicatus.*] Ducatur. Frat. Leander de Insulis 831. Vide cap. 22. sup. de jurejur.

35. *Per sedem Apostolicam.*] Pro Sede Apostolica, Vidal. quod met, ff. de acquir. possess.

CAP. XVIII.

Abbas in capellis præscribere potest jura Episcopalia, obtinet tamen in his solis, quæ præscripsit. h. d. quoad titulum.

Idem *Episc. Lucano.* (*c. an. 1212. Romæ in Tusciam.*)

CUm p olim, frater Episcope, cum Abbate, & Monachis S. Salvatoris de Fishere 36, super Plebe Falemizana, & adjacentibus capellis ipsius in nostra præsentia litigando, institutionem in eis, & alia ad jus Episcopale pertinentia vendiceres, ad fundandam intentionem tuam jus commune principaliter allegabas, cujus auctoritate dicebas, universa spiritualia in prædictis locis, quæ sunt in diœcesi tua constituta, ad te tanquam ad diœcesanum Episcopum pertinere, arbitrium q præterea super hoc promulgatum a Pistorien. Episcopo, Archipresbytero, ac Primicerio Lucanis allegans. Ad elidendam autem intentionem tuam, Abbas Greg. VII. r Papæ prædecess. nostri privilegium exhibuit, quod prædictum arbitrium multo videbatur tempore præcessisse: per quod tam monasterium, quam plebs, & capellæ prædictæ videbantur libertati donata s [& inf.] Aliorum quoque Rom. Pont. dictus Abbas privilegiis utebatur post arbitrium promulgatum obtentis, quæ libertatis privilegia sibi concedere videbantur: [& inf.] Quia prædictus Abbas sufficienter ostendit, monasterium suum super institutionibus, destitutionibus, & ordinationibus Plebani, & Clericorum, baptismo, & pœnitentia, in lavioribus culpis, sepultura, decimarum perceptione, ac divinis officiis celebrandis, tam in plebe, quam in capellis prædictis, in excommunicando, atque interdicendo, & etiam absolvendo legitima præscriptione munitum: Abbatem ipsum ab impetitione tua super jamdictis articulis duximus absolvendum, super illis tibi perpetuum silentium imponendo, super aliis omnibus, quæ ad jus Episcopale spectare noscuntur, juxta tenorem arbitrii eundem Abbatem, quoad plebem & capellas prædictas, sententialiter condemnantes.

p *Cap. 8. eod. tit. in 3. compil. Vide Gund. Pep. hoc.*
q *Ab utraque scil. parte approbatum. supr. de arb. cap. ex parte.*
s *Hæc a. verba, prædecess. nostri, in omnibus manuscr. desunt.*

¶ Pith. 36. *Fichera.*] *Fichero.*

CAP. XIX.

Qui præscriptione completa privilegium contrarium impetrat, & utitur illo, præscriptioni renunciat. Si præscriptio non erat completa, malam fidem habet, & ideo non præscribit.]

Idem Innoc. III. (*c. an. 1210. Romæ.*)

VEniens a ad præsentiam nostram Abbas S. Martini 37 de Pannonia: [& inf.] Petiit a nobis postmodum idem Abbas, ut Vesprimen. Episcopus non impediat, vel faciat impediri, quominus omnes, qui in Simagien. 38 parochia, vel comitatu consistunt, de omnibus, quæ possident, decimas sibi solvant: sicut in privilegio Paschalis Papæ præd. nost. & Sancti Regis Stephani 39 continetur. Prælatus vero Episcopus postulavit, ut decimas Simagien. Comitatus intra suæ diœcesis terminos constitutas, quas detinet idem Abbas, sibi restitui faceremus, nisi aliqua jura specialia in ipsas possidere monstraret: [& inf.] Chrisma etiam, Oleum sanctum, consecratione altarium, seu Basilicarum, Ordinationes Clericorum, qui ad sacros ordines promovendi fuerint, Clerici Ecclesiarum, vel capellarum ipsius monasterii, quod est in Vesprim. diœcesi constitutum, a Vespremen. 40 Episcopo postulabunt: si quidem catholicus fuerit, & gratiam sedis Apost. habuerit, & ea gratis sine pravitate aliqua voluerit exhibere: alioquin ab alio, quem maluerint, Præsule catholico suscipiendi ea liberam habeant facultatem: sicut in privilegio dicti Paschalis, & Alexand. Papæ prædecess. nost. perspeximus contineri. Non obstante privilegio Clementis Papæ, per quod privilegiis suorum prædecessorum non extitit derogatum, cum de ipsis nullam fecerit mentionem, præsertim cum & ipse Clemens privilegium illud concesserit, salvis institutionibus non solum Romanæ Ecclesiæ, sed ipsius etiam Legatorum. Nec obstare poterat præscriptio, quam idem Abbas in suum subsidium opponebat: quia si consummata erat, quando ab Alexandro Papa privilegium impetravit, juri præscriptionis renunciasse videtur t, præsertim cum coram vobis privilegio illo sit usus, quod suæ intentioni (quantum ad hunc articulum) contradicit. Si vero nondum consummata erat præscriptio, sed erat in præscribendo: post impetratum hujusmodi privilegium bonam fidem non habuit: & ideo secundum canones non præscripsit.

a *Cap. 1. De privil. in 4. compil.*
t *Vid. l. unic. C. de Thesau. l. 10.*

¶ Pith. 37. *Sancti Martini.*] Martini de monte Pannoniæ, Ordin. S. Bened.

38. *Simegiensis.*] Bonfin. 174.

39. *Regis Stephani.*] Refertur lib. 2. Decret. Stephani Regis, quæst. 11.

40. *Vesprimensis.*] *Vesprimiensis.*

CAP. XX.

Nec in foro canonico, nec civili, valet præscriptio cum mala fide.

Idem in *Concilio generali*, u (*an. 1216. Romæ.*)

QUoniam x 41 omne, quod non est ex fide, peccatum est: synodali judicio diffinimus, ut nulla valeat absque bona fide præscriptio, tam canonica, quam civilis. Cum generaliter sit omni constitutioni atque consuetudini derogandum, quæ absque mortali peccato non potest observari. Unde oportet, ut qui præscribit, in nulla temporis parte rei habeat conscientiam alienæ.

u *sub Innoc. III. c. 41.*
x *Cap. 3. eod. tit. in 4. compil. Vide Mathesil. sing. 24. incip. nota quod omnes leges.*

¶ Pith. 41. *Quoniam, &c.*] Sic Can. *quærebat 44. de pœnitent. distinct. 3. & hac regula Bonifacii II. de præscript.*

DE SENTENTIA, ET RE JUDICATA.

TITULUS XXVII.

CAP. I.

Sententia lata contra leges, & canones non tenet, nec ab ea opus est appellare. Pennor.

Gregorius *Joanni Archiep. primæ Justinianæ.* (*c. an. 600. Romæ.*)

SEntentia a 1 contra leges, canonesve prolata, licet non sit appellatione suspensa, non potest tamen subsistere ipso jure.

a *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.*

¶ Pith. 1. *Sententia contra leges, &c.*] L. 1. §. item contra, ff. quæ sentent. sine appellat. rescind. & l. si expressim. ff. de appellat.

CAP. II.

Lites debent celeriter terminari.

Idem b *Joanni Ravennati Episcopo.* (*c. an. 595. Romæ in Flaminiam.*)

JUrgantium c controversias celeri sententia terminare, & æquitati convenit, & rigori.

b *Scilicet Greg. Joan. Episc. Ravenn. l. 2. c. 18. amsd. Regist.*
c *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.*

CAP.

CAP. III.

Sacerdos sine justa causa non est deponendus.

Idem. d a [*c. an. 596. Romæ.*]

d Scilic. Greg. lib. 6. c. 27. ep. 8. Regist. & Cap. 2. eod. t. in 4. comp.

NOn potest quanquam a Sacerdotali gradu (nisi justis ex causis) concors Sacerdotum sententia submovere.

¶ PITH. 2. *Idem.*] Natali Archiepiscopo Salernitano *l. 6. Regist. epist.* 8. Exemplar est apud Ammian. Marcellin. *l. 5. de Athanasio.*

CAP. IV.

f Juste quis petit sententiam a Papa confirmari, si juste, & rationabiliter fuit lata.

Leo Papa. e 3 (*c. an. 450. Romæ.*)

e Leo I. epist. 88. & C. 6. eod. tit. in 2. compil.

EA, quæ juxta Ecclesiasticum morem juste, & rationabiliter fuerint diffinita, nostra quoque sententia roborentur.

¶ PITH. 3. *Leo Papa.*] *Epist.* 89. Episcopis Africanis per Mauritaniam, itaque in ordine temporum præponi debuit hoc caput superioribus.

CAP. V.

Judex deputatus super executione sententiæ admittit exceptionem fraudis, seu nullitatis sententiæ, non ad effectum, ut super ea pronunciet, sed ut negotium ad superiorem, qui judicavit, transmittat, si illam probabilem reperiat. h. d. notabiliter.

Alexander III. *Eboracen. Archiepiscopo.* [*c. an. 1180. Romæ in Angliam.*]

f post Con. Lat. sub Alexand. III. p. 49. c. 22. & Cap. 7. eod. tit. in 1. compil.

DE cætero 4 noveris f, quod si sententiam a nobis latam præcipimus per aliquem executioni mandari, & tune intervenerit: non est facultas executori de toto negotio cognoscendi, sed deferri quæstiones, quæ inciderint, ad sedem Apostolicam oportebit.

¶ PITH. 4. *De cætero, &c.*] Hoc caput sumptum ex *l. 4. C. si contra jus, vel utilitatem publicam.*

CAP. VI.

Non sufficit rei demnato ad traditionem possessionis tradere pignus pro ipsa possessione.

Idem *Norvicen. Episcopo.* (*c. an. 1180. Romæ in Angliam.*)

g Cap. 8. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 36. c. 2.

CUm aliquibus g 5 est adjudicata possessio, non sufficit eis date pignore, nisi corporali possessione lætentur.

¶ PITH. 5. *Cum aliquibus, &c.*] *Ex l. non est, ff. de pignorat. act.*

CAP. VII.

Sententia lata contra matrimonium nunquam transit in rem judicatam: unde quandocunque revocatur, cum constat de errore. 6

Idem *eidem* h, & *V. Archidiacono* 7. [*c. an. 1180. Romæ in Angliam.*]

h al. Norvic. Episc. T. & V. Archid.

i Cap. 9. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 6. c. 12.

LAtor i præsentium sua nobis insinuatione monstravit, quod cum quandam mulierem legitime desponsasset, & carnalis esset copula subsecuta, inter eos scandalum est suborrum, cujus occasione debitum ei subtraxit. Consanguinei vero mulieris hoc molestum habentes, quæstionem moverant, proponentes, quod mulierem invitam, & renitentem, nec ætatis aptæ matrimonio existentem duxisset uxorem: & quoniam idem virum cupiebat agere dissolutam, demum utriusque studio interveniente, fuerunt minus rationabiliter separati. Nolentes igitur matrimonia canonica contracta levitate quadam dissolvi, mandamus, quatenus si vobis constiterit eos per judicium Ecclesiæ non fuisse legitime separatos, Ecclesiamque deceptam, ipsos k faciatis sicut virum, & uxorem insimul permanere.

k al. eos.

¶ PITH. 6. *Constat de errore.*] Addendum, & adversus factum proprium quisque venire potest, ne animæ periculum incurrat.

7. *Eidem, & V. Archidiacono.*] Idem Norwicensi Episcopo, & T. VV. Archidiacono.

CAP. VIII.

Retractatur sententia prætextu iniquæ consuetudinis lata contra Ecclesiam.

Idem *T. & Clericis S. Anastasiæ Veron.* (*c. an. 1170. Romæ in Dalmatiam.*)

l Cap. 10. eod. tit. in 1. compil. ubi talis est inscriptio: Theobaldo.

CUm causa l, quæ vertitur inter vos, & G. & A. Laicos super domo quadam eis ab Archipresbytero vestræ venditæ, ad examen I. Apost. sed. Legati delata fuisset, post appell. ad nos interpositam, & receptas inducias, quoniam intra terminum tibi, fili T. ad eam prosequendam præfixum iter non arripueras, contra te sententiam proferens, memoratis G. & A. prætaxatam domum secundum Veronen. civitatis consuetudinem adjudicare curavit: deinde cum causa fuisset ad nos per appell. delata, Brixien. Episcopus delegatus a nobis sententiam contra vos (spreta forma canonum) secundum eandem consuetudinem, sicut præfatus Legatus fecerat, promulgavit. Nos autem considerantes, quod licet usus, vel consuetudinis 8 non minima sit auctoritas, nunquam tamen veritati, aut legi præjudicat, præscriptam sententiam revocavimus, & vos ab impetitione absolventes illorum, vobis, & Ecclesiæ vestræ domum adjudicavimus supradictam. m

m al. eorum, & inf. supradictam.

¶ PITH. 8. *Usus, vel consuetudinis.*] *Ex l. 2. C. quæ sit longa consuetudo.*

CAP. IX.

Sententia iniqua retractatur per superiorem, licet causa fuerit appellatione remota commissa. Si autem continet manifestam iniquitatem, est nulla. h. d. intelligendo, quod ponat duos casus.

Idem *Eboracen. Archiepiscopo.* [*c. an. 1172. Romæ in Angliam.*]

n Cap. 13. de appel. in 1. comp. vid. l. cives. C. de appellat. quæ videtur contraria. Adde gl. & doct. ibid.

INter cætera n 9 [*& inf.*] Item cum aliqua causa appell. rem. committitur, & sententia fertur iniqua, eam evacuari oportet: nec ei debet stari, si iniquitatem contineat manifestam.

¶ PITH. 9. *Inter cætera.*] *Ex Concil. Lateran. part. 9. c. 4.* Junge *cap. 4. sup. de rescript.*

CAP. X.

Sententia lata contra absentem non contumacem in causa matrimoniali non valet. h. d. intelligendo, quod hæc mulier non fuit contumax. Pann.

Clemens III. [*c. an. 1190. Romæ.*]

o Cap. 5. eod. tit. in 2. compil.

TEnor literarum o tuarum ostendit, quod cum inter R. & M. mulierem quæstio matrimonii verteretur, & Theatino Episcopo commissa fuisset, idem eundem R. muliere absente ab impetitione ipsius absolvit. Cæterum eadem mulier a nobis ad te literas impetravit, ut de causa cognosceres, & eam fine debito terminares: [*& infra.* a] Dictus vero R. a te revocatus ad causam infirmitate prætenta p non affuit: sed quia nocte sequente aliam sibi copulare præsumpsit, in eum excommunicationis sententiam promulgasti: a qua postmodum absolutus ad te veniens, ostendit literas Episcopi memorati, quibus eum ab inquietatione ipsius absolutum fuisse patebat. Quia igitur mulier suos testes offert ad probandum, quod idem R. eam desponsationis annulo q in publico subarrasset, & tu quid super his agere debeas, postulas edoceri. Ideoque inquisitioni tuæ taliter respond. quod (non obstante illicita absolutione, quam Episcopus fecit) in causa procedas, eidem R. sub pœna excommunicationis arctius interdicens, ne ad eam, quam superinduxit, accedat, priusquam fuerit causa decisa.

p prætensa. al. prætentus. al. detentus.

q Hinc præsumitur matrim. contractum. Felin. in c. illud, sup. de præsumpt.

[a *Quia causa coram memorato Episcopo pro commotione terræ non poterat definiri.*]

¶ PITH. 10. *Desponsationis annulo.*] *Cap. ult. inf. de desponsat. impuber.*

CAP. XI.

Sententia divortii in causa matrimoniali rite lata, ad solam conjugis confessionem asserentis contrarium, non revocatur, sed interim ei statur, donec legitime de contrario doceatur. Ita summatur, ut aliquid de suo afferat. Panorm.

Idem. [*c. an. 1190. Romæ.*]

r Cap. 6. eod. tit. in 1. compil. vide Guid. Pap.

COnsanguinei r E. latricis præsentium, sicut tuis literis insinuasti, compaternitatem inter ipsam, & virum suum legitime probaverunt, ita quod inter eos sententiam divortii protulisti: prædicta vero E. cum sit tibi postmodum confessa, quod ejus commater in veritate ante sententiam non fuisset, sed s post separationem compaternitatem cum eo contraxit, & tandem ad secundas nuptias convolavit: [*& infra.* a] Fraternitati tuæ respond. quod propter solam confessionem mulieris non est recedendum a sententia per judicium Ecclesiæ rationabiliter promulgata, nisi legitime in contrarium probaretur.

s Dictio, sed, deest in pluribus manuscr.

[a *Quia igitur coram suum nunc recognoscens, consilium nostrum super hoc expetiit: ex inde a nobis in hoc postulasti responsum.*

CAP.

CAP. XII.

Si Papa contra pronunciationem suam confert beneficium, hoc casu, subreptitia dicitur collatio, & non tenet.

Innocentius III. *Archidiac. & Sacrista Magalonen.* (*an. 1212. Romæ in Gothiam Galliæ.*)

t Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. vid. l. Rom. & Arc. in l. pulurium, ff. de acquir. hæred. Anch. consf. 413. incipit, visa dicto puncto, & Lamb. in tract. de jure patron. l. 1. p. 2. q. 3. art. 8.

CUm olim t 11 Magalon. Episcopus P. de Castro novo ad vacantem Archidiaconatum ejusdem Ecclesiæ nominasset, I. Præposito, ut nullus ibi (nisi prius duplici sibi voce concessa) instituerentur per appellationem interpositam inhibente, Episcopus dictum P. de Archidiaconatu per suum annulum investivit. Præpositus vero alium ad eundem Archidiaconatum nominare præsumpsit. Tandem C. 12 prædecessor noster, quod factum fuerat ab utraque parte, cassavit: pronuncians, quod aliquibus scriberet, ut tam Episcopum, quam personas ad ordinandum concorditer Archidiaconum monerent, & eorum forte monitis non admissis, hoc ipsi exequi non differrent. Post hæc vero dictus prædecessor noster G. qui nondum ad Diaconatus erat promotus officium, præter conscientiam Procuratoris Episcopi apud sed. Apost. tunc morantis, ipsum Archidiaconatum contra pronunciationem suam contulit, sicut credimus, circumventus. Nos igitur inhærentes vestigiis prædecess. nost. 13 dicentium, sententiam Rom. sed cum aliquid fuerit subreptum, posse in melius commutari: quod de prædicto G. factum est, non obstante donatione, quam ab eodem Episcopo in illusionem donationis Apostolicæ nuper dicitur recepisse, in irritum revocamus. & si licet absenti, cum de subreptione liquido constet u, super dicto Archidiaconatu perpetuum silentium imponentes, præcipiendo mandamus, quatenus sæpedictum Archidiaconatum (plene omnium assensu, qui præsentes fuerint in Ecclesia, interveniente concordia) ordinare curetis.

u Vid. Bart. in l. quod jussit, in fin. ff. de re jud.

¶ Pith. 11. *Cum olim.*] Extat integra *pag. 032. epist. Innoc.* & 348. Nota hic investiture per annulum.

12. *C.*] *Cælestinus.*

13. *Prædecess. nost.*] Nicolai. *Cap. sententiam, caus. 35. quæst. 9.*

CAP. XIII.

Valet sententia contra jus litigatoris lata, si ab ea intra 10. dies non fuerit appellatum. Vel sic & aliter: Per sententiam, a qua non fuit appellatum, potest Ecclesia subdi Prælato inferiori Episcopo, sive ad aliam Ecclesiam pertinere.

Idem *Abbati, & Conventui S. Zenonis Veron.* (*c. an. 1213. Romæ in Dalmatiam.*)

x Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. ubi facilius sententia lata contra jus litigatoris valeat. Felin. in c. novit. supr. de jud. Bart. in l. pen. ff. de just. & jure.

CUm inter vos x 14 pro Ecclesia vestra, & Archipresbyter. & Clericos S. Proculi super subjectione ejusdem Ecclesiæ quæstio verteretur: ex parte vestra fuit propositum, quod dicta Ecclesia monasterio vestro pleno jure debet esse subjecta: videlicet in institutione, destitutione, investitura Archipresbyteri, & ejusdem fidelitate, ipsius, & fratrum obedientia, correctione, repræsentatione ad ordines, tonsuratione 15, susceptione chrismatis, litaniis, & aliis similibus, per quæ plena subjectio declaratur: ad quod probandum instrumentum publicum concessionis B. quondam Veronensis Episcopi pars vestra in medium producebat, quam concessionem successor ejus G. ratam habuit, & etiam confirmavit. Super his quoque tam Rom. Pontificum, quam Patriarcharum Aquilegien. privilegia, & confirmationes inducens, quorum nonnulla subjectione plenaria in privilegiis suis evidenter expressit, quod sub testimonio R. y quondam Veronen. Episcopi, qui ejusdem Ecclesiæ Archipresbyter extitit, factum fuerat & completum, & in eadem a Priore sancti Zenonis mandavit sua vice subscribi. Adjecit etiam pars vestra, quod inter B. z quondam Abbatem ejusdem monasterii, & sancti Proculi Archipresbyterum, & fratres ipsius procedente tempore de fidelitate, & obedientia manuali controversia fuit exorta, ad quam duntaxat teneri negabant, & super his testes producti fuerunt: tandem præfatus G. Veronen. Episcopus quendam Cardinalem sequens, a quo idem fuerat judicatum, quod vel Archipresbyter dimitteret Ecclesiam, aut Abbati obedientiam repromitteret, sententialiter diffinivit: cujus sententia (cum nulla fuerit appellatione suspensa) in rem transiit judicatam: [& inf. u] Quamvis forte dicto instrumento donationis non sit plurimum insistendum, nec confirmationibus, nec privilegiis, quæ de ipso causam, & originem acceperunt: attendentes tamen, quod quantum ad litigantes ipsos jus ex sententia factum fuit, postquam in rem transiit judicatam, etiam si contra jus litigantis lata fuisset, cum contra jus constitutionis expresse lata non fuerit, veritate gestorum sermonibus prævalente, quæ præsumitur a rite per omnia celebrata. diffinimus, ut Archipresbyter S. Proculi, qui pro tempore fuerit, fidelitatem, & obedientiam præstet Abbati sancti Zenonis.

y B.

z In Cap. Barb. quod inter quondam Abbat. ejusdem monasterii, & S. Archipresb. &c.

a al. præsumuntur.

[*u Quam asserebat nullo posse jure remedio attentari, a cujus prolatione usque ad hoc tempore 30. annorum est elapsum spatium, per quod probatur, quod monasterium S. Zenonis præfatam Ecclesiam pleno jure possederit, & quod dictus Archipresbyter, & fratres ejus prætereà, & præsentes obedientiam Abbati S. Zenonis fecerunt. Cum itaque hæc, quæ præmisimus, &*

finalia multa præfati auditores nobis, & fratribus nostris prudenter, & fideliter retulissent, nos communicato f. n. consilio.]

¶ Pith. 14. *Cum inter vos.*] Plenior extat *pag. 162. epist. Innoc. lib. 1.*

15. *Tonsuratione, &c.*] C. 3. *de privileg. cum duo caus. 12. quæst. 1. cap. 15. sup. de præscript.*

CAP. XIV.

Sententia contra actorem lata, nihil iniqui continens, nisi in causa appellationis confirmanda: licet per attestationes videatur pro actore fuisse probatum: dummodo pro sententia concurrant præsumptiones, de quibus hic in litera: & secundum hunc intellectum est hoc casus singularis valde.

Idem *Canonicis Novarien.* (*c. an. 1170. Romæ in Insubriam.*)

b Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.

c Et quia de partium consensu fuit datus Judex, non poterat recusari, nisi nova causa supervenerit, sup. de offic. deleg. cap. insinuante.

CAusam b 16, quæ inter vos, & A. Clericum super Præbenda Novarien. Ecclesiæ vertebatur, Laudun. Episcopo de consensu partium c commisimus terminandam, qui pro vobis contra dictum A. diffinitivam sententiam promulgavit: a qua fuit ad nostram audientiam appellatum: [& inf. u] Licet ex parte ipsius A. fuisset propositum, quod contra formam mandati nostri dictus Episcopus sententiam promulgavit, sicut per attestationes nitebatur probare: quia tamen Judicis animus 17 non semper ad unam probationis speciem inclinatur, & ipsa sententia nihil continebat iniquum, & eidem Judici de communi partium assensu fuerat causa commissa, qui ut sententiam ferret post examinationem causæ, ab utraque parte fuerat requisitus: sententiam ipsam auximus confirmare.

[*u Dictis igitur A. & magistro I. & A. Procuratoribus Ecclesiæ vestræ, in nostra propter hoc præsentia constitutis. Idem A. probare multipliciter nitebatur, sententiam inique latam fuisse, ac propter hoc debere non immerito retractari: dictis Procuratoribus vestris defendentibus sententiam, & eam prientibus confirmatione nostra præsidio communiri. Nos igitur auditis quæ instans hinc inde proposita, & diligentius intellectis, habito cum fratribus nostris super his diligenti tractatu.*]

¶ Pith. 16. *Causam quæ.*] Extat integra *pag. 293. epist. Innoc. lib. 1.*

17. *Judicis animus.*] *Cap. 6. sup. de renunciat.*

CAP. XV.

Si sententia præcipit aliquid fieri ad certum terminum, tempus decendii ad appellandum currit a tempore sententiæ, non autem a die finiti termini, hoc primo. Quadrimestre tempus, quod lege datur condemnatis in personali, potest a Judice in causa arctari, & sponte terminum arctatum recipiens, non potest post decendium appellare, licet non constet Judicem in causa terminum abbreviasse: hoc secundo. Ab executione sententiæ non appellatur, nisi in executione modus excedatur: hoc tertio, h. d. evacuando medullam cap. secundum Panorm.

Idem *Constantien. Episcopo* d. (*c. an. 1172. Romæ in Thraciam.*)

d Antea male, Constantino.

QUod ad consultationem 18: [& inf.] Quis postulasti utrum appellationi sit Clerici deferendum, qui purgationem indictam sibi per sententiam, & ad ipsius receptionem terminum competentem e, puta viginti dies, vel amplius, sine contradictione f recipiens, & ad diem eamdem consequenter appellat, causam non exprimens appellandi: nec sit locus ursi suscipiendæ purgationi, & executioni sententiæ, a cujus prolatione, & purgatione injuncta ultra decendium g dicitur effluxisse. Taliter duximus respondendum, quod cum post decem dierum spatium sententia in auctoritatem rei transeat judicatæ, qui ad provocationis subsidium intra id tempus non recurrit, appellandi sibi aditum denegavit: cum per hoc videatur per interpretationem juris latæ sententiæ paruisse, præsertim ubi causa non redditur appellandi. Sed nec executionem ipsius sententiæ ideo convenit retardari, licet ad hoc agendum quadrimestre tempus regulariter sit statutum. quia id arctari potest nonnunquam a sedente in medio, & etiam prorogari: & qui ab initio sponte recipit terminum breviorem, imputari h sibi potest, & debet: cum ex hoc videatur amplius beneficium noluisse: unde talis non auditur appellans, nisi forte adversus eum modus executionis canonicæ excedatur.

e Vid. leg. generalitas, cum not. per Doct. C. de reb. cred. & jurejur.

f conditione.

g decennium.

h imputare.

¶ Pith. 18. *Quod consultationem.*] *Extat plenior lib. 1. epist. Innoc.*

CAP. XVI.

Sententia potest probari per testes: licet non deponant de causis, quæ solent Judicem movere ad sententiandum.

Idem *Decano, Cancellario, & C. Canonico* 19 i *Laudonien.* (*c. an. 1170. Romæ in Galliam.*)

i Laudunen.

SIcut nobis k intimastis, cum causa, quæ inter H. Subdiac. & B. Presbyterum super quinque frumenti modiis vertebatur, ipsi Subdiacono per annos singulos exolvendis, vobis commissa fuisset, & restitutionem sibi fieri postularet: Subdiac. supradict. adversarius se ad hoc non teneri respon-

k Cap. 6. eod. tit. in 3. compil. Vide Alex. & Jas. in l. 2. C. de bon. poss. sec. tab.

dit,

dit, cum alia vice super hoc conventus fuerit, & sententialiter absolutus: quod ostendere voluit duorum testimonio, ex quorum depositione constitit, quod magister A. auctoritate Episcopi Lundun. ipsum absolvit ab impetitione Subdiac. memorati. Verum quia testimonium ipsorum quasi nude prolatum fuerat, cum de causis, quæ Judicem movere solent ad sententiam proferendam, nihil dixerint, quid tenendum sit, sedem duxistis Apost. consulendam. Cum autem in plerisque locis, in quibus copia prudentum habetur, id moris existat, quod omnia, quæ Judicem movent, non exprimantur in sententiis proferendis: vobis taliter respondemus, quod cum ex depositionibus testium prædictorum constiterit sententiam a Judice suo prolatam, propter auctoritatem judiciariam præsumi debet omnia legitime processisse. l

l *Facit ad hoc l. 1. C. de profess. qui in urb. Constan. & l. 1. cum not. de legib.*

¶ PITH. 19. *Canonico.*] *Canonici*, sicut nobis. *Extat integra pag. 293. epist. Innoc.*

CAP. XVII.

Ab eadem sententia potest appellare nedum reus victus, sed etiam tertius, cujus interest: & poterit sententia quoad reum nil de suo jure docentem infirmari: respectu vero tertii rationabiliter appellantis infirmari.

Idem *Asturicen. Episcopo, & Abbati S. Isidori Legionen.* 20 (*c. an. 1171. Romæ in Galliam.*)

CUm super m 21 controversia, quæ inter Aurien. Episcopum, & monaster. Cellæ novæ 22 super statu ipsius vertebatur, pro Episcopo diversæ sententiæ latæ fuissent: nuncius Oveten. Episcopi per nos Oveten. Ecclesiam læsam graviter querebatur, ad quam proponebat monasterium pertinere: [*& infra.* n] Cum ex parte monasterii nihil rationabile fuerit propositum, & ostensum, quare sententia pro Episcopo promulgata deberet irritari, eam quantum ad monasterium duximus confirmandam. [*& inf.*] Mandamus, quatenus si constiterit vobis pro Ecclesia Oveten. 23 rationabiliter interpositam, & ad eam prosequendam nuncium ejus n intra tempus legitimum destinatum fuisse, executio sententiæ differatur, ne circa possessionem Oveten. Ecclesia detrimentum incurrat: alioquin (sicut jus postulat) executioni absque Oveten. Ecclesiæ præjudicio demandetur: cui, quæ præmissa sunt, non præjudicent, quominus suam valeat consequi rationem, cum res inter alios acta non noceat regulariter aliis o, juxta constitutiones canonicas, & civiles.

m *Cap. 7. eod. tit. in 3. compil. An & quando tertius possit appellare. Vide Card. in Clem. 1. de caus. poss. & prop.*

n *Vide l. a sent. in princ. cum §. seq. ff. de appell.*

o *Vide l. Lucius. ff. de his quæ in fraud. & l. res inter alios. 63. eod. l. Modestinus. ff. de except.*

[n *Postquam igitur hæc, & similia nobis, & fratribus nostris præfati Cardinales fideliter retulerant: quia manifeste nobis per delegationem literas a duobus missas, cum tertius interesse nequiverit, sicut & ex ipsius assertione tenuimus ap. sed. Ap. constitutis fuisse processum, & contra ipsorum sententiam ex parte monasterii nostri nihil rationabile fuit propositum, & ostensum, quare deberet irritari, eam communicato f. n. con. quantum ad monasterium ipsum duximus confirmandam, sibi perpetuum in hac re silentium imponentes. Cæterum, quia super appellatione Oveten. Ecclesiæ non potuimus elicere veritatem, causam ipsam vestro duximus examini committendam. f. t. per n. f.*

¶ PITH. 20. *Abbati Sancti Isidori Legionen.*] Ordinis S. Augustini.

21. *Cum super controversia.*] Vide pag. 36. epist. Innoc.

22. *Monasterium Cellæ novæ.*] Ordinis Sancti Benedicti.

23. *Oveten.*] Oveten.

CAP. XVIII.

Si citatus ad sententiam, ex legitima causa Judici ignota non comparuit, tenet sententia in absentem lata: sed retractatur ex probante legitimam absentiæ causam. Si vero impedimentum probatur non plene, non retractatur sententia: nisi prius doceat de ipsius impotentia. h. d. & ad verum, & not. intellectum, secundum Panor. quem alii doctores non clare dilucidarunt.

Idem. [*c. an. 1171. Romæ in Galliam.*]

CUm Bertholdus miles p curtem suam 24, *sive fundum Nuiensem*, P. militi pignori obligasset: eodem P. sublato de medio, A. nepos ejus, qui successit eidem, vacante Ecclesia ejusdem loci, asserens quod jus patronatus cum universitate transisset in eum, D. Clericum ejusdem loci Archidiacono ad supradictam Ecclesiam præsentavit 25: qui de consensu Episcopi ipsum instituit in eadem, in possessionem eum induci faciens corporalem. Prædictus vero Bertholdus, dominus fundi, T. Sacerdotem memorato Episcopo præsentavit: sed ipsum Episcopus non admisit. Cum autem dictus T. adversus memoratum D. super prædicta Ecclesia deposuit quæstionem, Remen. q Episcopus 26 Apost. sedis Leg. Judicibus negotium delegavit: ad quem cum attestationes utrinque receptas per partes postmodum remisissent, & præfatum D. cum suis attestationibus accedente, dictus T. nec per se, nec per responsalem idoneum comparere curaret, ipse attestationibus inspectis Clerici memorati ipsum ab impetitione sæpedicti T. sententialiter reddidit absolutum: eidem T. imponens silentium super Ecclesia memorata. Postmodum autem idem Presbyter ad Archiepiscopi præsentiam intra breve tempus accedens, justam causam absentiæ allegavit: Archiepiscopus vero Argentino electo & Altæ Sylvæ, & Tudebernen. 27 r Abbatibus dedit suis literis in mandatis, ut si justam absentiæ causam illis ostenderet coram eis, prædictam sententiam nullius decernerent esse valoris, & causam sine debito terminarent, alioquin facerent sententiam observari. Verum dicto electo, & præfatis Abbatibus committentibus aliis vices suas, ipsi subdelegati testes super prædicto articulo receperunt: a quibus dictus Clericus vocem ad nos app. emisit: [*& inf.* u] Licet autem justam causam absentiæ minus sufficienter Presbyter probavisset, ne tamen præjudicaret ipsius veritati, R. Diaconum Card. eis concessimus auditorem: qui cum nobis omnia fideliter retulisset, ex tenore sententiæ Archiepiscopum invenimus circumventum, tum quia continebatur in illa, quod per attestationes ipsius Clerici fuerat sufficienter probatum, quod præfatus A. in possessione juris patronatus extiterat, cum eundem ad prædictam Ecclesiam præsentavit, cum tamen per attestationes illas nihil aliud ostensum fuerit, nisi quod pro quodam jure, quod de illa Ecclesia consuevit exhiberi patronis, prædicti P. & A. annuatim decem solidos acceperunt: tum etiam s quia in eadem sententia dicitur, quod dictus T. in probatione defecit, cum per attestationes suas appareat, ipsum suam intentionem sufficienter probasse, tum etiam quia causam non recepit sufficienter instructam, cum unius tantum partis attestationes receperit, quæ parum faciebant ad causam. Unde sententiam ipsam duximus irritandam, memorato T. adjudicantes Ecclesiam supradictam, cum per attestationes nobis constiterit evidenter, ipsum a vero patrono fuisse ad sæpedictam Ecclesiam præsentatum.

p *Cap. 8. eod. tit. in 3. compil.*

q *Archiepisc. in plur. antiq. & ita legend. puto, est autem in Gallia is Archiepiscopatus, cui multi subsunt Suffraganei.*

r *al. Tudertino, al. Tudeben. vos suis, deest suam.*

s *dictio, etiam, deest in antiq. & in antiq. compil.*

[u *Cum igitur utraque pars cum attestationibus signatis sigillis prædictorum Judicum ad nostram præsentiam accessisset.*]

¶ PITH. 24. *Curtem suam.*] In VVisinsen.

25. *Præsentavit.*] Ad preces bonæ memoriæ C. Argentin. Episcopi.

26. *Remensis Episcopus.*] Vuilelmus Remensium Archiepiscopus Sanctæ Sabinæ Presbyter Cardinalis.

27. *Tudebernen.*] *Dorcuburg.* Ordinis Cisterciensis diœcesis Moguntin. vel *Turcelburcens.*

CAP. XIX.

Papa in sententiis, quas profert, ordinem juris servat.

Idem *Prænestino Episcopo, Apost. sed. Legato, & de Capembergis 28, & de Geld. Abbatibus in Coloniensi, & Monasteriensi diœcesi constitutis.* (*c. an. 1172. Romæ in Germaniam.*)

IN causis t, quæ summi Pont. judicio deciduntur, & ordo juris, & vigor æquitatis est subtiliter observandus. Cum in similibus casibus cæteri teneantur similiter judicare. Nisi forte cum aliquid (causa necessitatis, & utilitatis 29 inspecta) dispensative duxerit statuendum.

t *Cap. 9. eod. tit. in 3. compil.*

¶ PITH. 28. *Capembergis.*] *Capenberg.* Junii 533. Chronicon. Sclav. 195. Hirsaug. 213. Naucl. 902.

29. *Causa necessitatis, & utilitatis.*] *Novel. Leon.* 92.

CAP. XX.

Secunda Sententia in diversa instantia contra primam lata, tenet mero jure, nec debet infringi, etiamsi sit injusta, ex qua ab ea non fuerit appellatum, præsertim si prima sententia secundis Judicibus non fuit ostensa. h. d. Panorm.

Idem *Conventui sancti Leodii.* u 30 (*c. an. 1172. Romæ in Germaniam.*)

u *Aliter: S. Leufredi de cruce.*

INter monasterium x sancti A. 31 Rothom. & vestrum, super modo eligendi Abbatem, in monasterio vestro fuit quæstio agitata: [*& inf.*] Cum constiterit nobis primam commissionem non fuisse per ultimam revocatam, tum quia causæ suspicionis in jam propositæ frivolæ videbantur: quas etiam tanquam dilatorias ante litis ingressum opponere debuissent y, quibus coram delegatis eisdem subeundo judicium renunciasse videntur: tum etiam quoniam de privilegiis Apost. sed. & processu negotii coram primis Judicibus nihil in secundis literis dicebatur, quod si fuisset expressum, obtinere minime potuissent: non obstante sententia, quæ pro monasterio sancti A. dicebatur fuisse prolata, quæ tamen nobis ostensa non fuit: cum si a prædictis Judicibus fuisset ostensa, ea posthabita contrarium statuissent: alioquin eam objicientibus imputetur, cum sub prætextu novorum instrumentorum lites non debeant instaurari: Factum priorum Judicum ratum, & firmum habemus, & eorum sententiam confirmantes, electo a vobis nos ipsi munus benedictionis (salvo jure diœcesani) curavimus exhibere.

x *Cap. 10. eod. tit. in 3. compil. vide l. Imperator. cum gloss. ff. de re jud. Alex. cons. 193. Paulum de Castro cons. 325. incip. in causa, quæ vertitur.*

y *vid. l. 1. & ibi Cynum, & dict. Cod. de dilat.*

¶ PITH. 30. *Conventui Sancti Leodii.*] *Sanctæ Crucis*, vel *Sancti Leofredi*, Ordinis Sancti Benedicti Ebroicensis diœcesis. *Extat lib. 2. epist. Innoc.*

31. *Sancti A.*] *Audoeno, Audoeni, Audoeni*, taxa vetus benefic.

CAP.

CAP. XXI.

Tenet sententia contra privilegium ostensum, vel non ostensum, si ab ea non fuerit appellatum, vel supplicatum.

Idem *Episcopo, Decano, & Cancellario Parisien.*
(*c. an.* 1170. *Roma in Galliam.*)

z Cap. 11. eod. tit. in 3. compil.

SUborta z inter Meldens. Episcopum, & monasterium Atrebatense 32 super ipsius monasterii subjectione materia quæstionis, & procuratoribus partium litigantibus coram nobis, quia per confessionem partis adversæ constitit eundem Episcopum quasi possessionem obedientiæ in eodem monasterio habuisse, ipsum restituendum decrevimus ad eandem. Verum quia privilegium Innocentii Papæ præd. nost. libertatem monasterii plenarie exprimebat, Decano Suession. & suis conjudicibus dedimus in mandatis, ut Episcopo in quasi possessionem obedientiæ restituto, nisi contra privilegium rationabile aliquid objiceret, & probaret, super subjectione monasterii sibi silentium imponere procurarent: [*& infra*] Judicibus autem causam instructam remittentibus, quia cognovimus efficaciores Episcopi rationes, subjectionem eidem adjudicavimus memorati monasterii, ut ibidem habeat tanquam diœces. Episcopus potestatem, ita tamen ut nullum per hoc Apost. sedi præjudicium generetur, quo minus, si voluerit, suam justitiam prosequatur. Nimirum si præfati Innocent. privilegium Alexandro fuit in judicio præsentatum, & a ipse tulit sententiam contra illud, intelligitur reprobasse. Si ecro non fuit coram eo exhibitum, prætextu privilegii de novo reperti, prædicta non debet sententia retractari.

a al. ita: tulit sententiam contra ipsum, illud intelligitur, &c. alias ita: tulit sententiam contra illud, intelligitur, &c. tamen desunt, ista duo verba penultima inf. coram eo.

¶ PITH. 32. *Monasterium Atrebatense.*] *Monasterium beatæ Mariæ Resbacensis, seu sancti Petri de Rebaico*, Ordinis S. Benedicti, Meldensis diœcesis, Gallice *Resbais*.

CAP. XXII.

Sententia, a qua fuit appellatum, retractatur, si constat testes, ad quorum dicta tantum lata fuit, conspiratores fuisse, & contradicente parte receptos.

b al. in Cagia. al. Catag. al. Vallis serena.

Idem Alex. III. *S. Mariæ in Cagi, & Vallis secretæ Abbati.* b 33
(*c. an.* 1174. *Roma in Galliam.*)

c Cap. 12. eod. tit. in 3. compil.

CUm I. & A. c Canonici sancti Dion. 34 Remen. ex parte quorundam Canonicorum ejusdem Ecclesiæ nostro Apostolatui referatur, quod Abbas eorum super dilapidatione, perjurio, simonia, & quibusdam aliis erat multipliciter infamatus: nos Cathalau. Episcopo, & ejus collegis dedimus in mandatis, ut ad Ecclesiam personaliter accedentes, tam in capite, quam in membris corrigerent corrigenda, & statuerent quæ statuenda viderent: [*& inf.*] Judices autem Abbatis, & Canonicorum juramenta recipientes, Abbatem ab administratione ipsius Ecclesiæ per sententiam removerunt, correctione membrorum dilata, quam tunc non poterant expedire. A qua sententia, cum procurator prædictus ad nostram audientiam appellaverit, proposuit dictam sententiam reprobandam, tum quia Judices lite non contestata in ipso negotio processerunt, tum quia juramenta conspiratorum contra ipsum recipientes (depositionibus coram partibus minime publicatis, nec d ostensis eidem) ad sententiam procedere præsumpserunt: [*& infra.*] Quia vero de conspirationis articulo nobis non potuit fieri plena fides: mandamus, quatenus si vobis constiterit, quod illi conspiratores fuerint, quorum constat a Judicibus juramenta recepta, quod Abbas probare voluit coram eis, & eorum dicta Judices secuti tantummodo, cum per alios ea probata non essent, sententiam protulerunt: vos irritantes processum eorum, in negotio juxtam prædictam formam comprehensam in prioribus litteris procedatis. Si vero eos conspiratores fuisse nequiverit comprobare, vel licet de hoc constaret, appareat tamen illos nihil super hic deposuisse, pro quibus idem Abbas fuit amotus: vel etiamsi aliqua super his deposuerint, ea tamen per aliorum dicta fuerant sufficienter ostensa, processum ipsorum Judicum confirmetis: quia licet adversus Abbatem non debuerint conspiratores admitti, juramenta tamen ipsorum de veritate dicenda super statu ipsius domus recipi potuerunt: ut per ipsorum dicta super aliis fides possit haberi, quæ Abbatem nullatenus contingebant, præsertim cum tunc probatum non esset, eos conspiratores fuisse.

d *Hæc sent. Innoc.* dicit esse singularem, quod attestationum publicatio est de substantia, non de substantia. *Male legitur pro eidem eisdem, cum de solo Abbate sermo sit.*

¶ PITH. 33. *S. Mariæ in Cagi, & Vallis secretæ Abbati.*] Tunc benefic. *Vallis serenæ, seu secretæ*, Ordinis Præmonstratensis, Suessionensis diœcesis, *vel Abbati sancti Crispini in cavea*, Suessionensis diœcesis.

34. *Sancti Dionysii.*] Tunc cœtus beneficiorum *Tgimarensis, Tgimatensis*, Gallice *Tgni*, Remensis diœcesis.

CAP. XXIII.

Damnatus in actione injuriarum infamis est, & per Papam potest famæ restitui. h. d. prout communiter summatur.

e al. Vuarin. al. idem R. militi.

Idem *H. de Castro Guerri.* e 35 [*c. an.* 1174. *Romæ.*]

f Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.

CUm te f e Bartholomæo injuriarum actione convento, eo quod diceres equum tuum non esse minoris pre-tii, quam capillos ipsius, Judices, qui super hoc cognoscebant, te in decem solidos condemnassent, tu timens, ne ipsorum sententia te notaret infamia g, beneficium restitutionis ad famam a sede Apostolica implorasti. Nos autem considerantes, quod nulla fuerit, vel minima facta injuria, volumus te per h prædictam sententiam infamiæ non notari.

vid. Bart. in l. infamem. ff. de pub. jud.

g vid. l. Athlet. ff. de his qui not. infam.

h al. propter dictam.

¶ PITH. 35. *Guerri.*] *Vuaren.* vel *Martini.*

CAP. XXIV.

Revocata sententia propter defectum jurisdictionis, eo quia unus ex Judicibus publice excommunicatus erat, vel propter juris ordinem non servatum, iterum de principali quæritur.

Idem. (*c. an.* 1174. *Romæ.*)

i Cap. 2. eod. tit. in 4. compil. vide Ant. de But. in c. fraternitat. sup. de test.

AD probandum i, quod procurator dominus: (*& infra.*) Vos autem interim agnoscatis de confirmatione sententiæ, quæ lata est a Judicibus delegatis de electione custodis; ut eam [sicut de jure fuerit faciendum] confirmetis, vel infirmare curetis, ita ut si pro eo, quod unus ex delegatis Judicibus, qui eandem sententiam protulerunt, excommunicationis vinculo esset publice innodatus 36, quando sententia lata fuit, sicut per Metropolitani litteras perhibetur, aut ex alia justa causa eandem sententiam contiterit infirmandam: ipsa cassata, de ipsius electione custodis iterum cognoscatis.

¶ PITH. 36. *Excommunicationis vinculo publice innodatus.*] cap. 12. sup. de exceptionib.

CAP. XXV.

Res inter alios judicata aliis non nocet: fallit in eo, qui passus est illum litigare, cui secundo loco competebat actio, vel defensio, vel a quo causam in jure judicato habuit.

Gregorius IX.

k Vide l. res inter. C. quando res jud. non noc.

QUamvis regulariter 37 aliis non noceat a res inter alios judicata: ei tamen, qui cum sibi primum de ea re actio, vel defensio competebat, sustinuit sequentem agere: ac illi etiam, qui passus est eum, a quo causam habuit, experiri, est præjudicium generatum.

¶ PITH. 37. *Regulariter.*] *Can. obs. caus.* 12. *qu.* 25.

CAP. XXVI.

Si duo ordinarii pronunciant contraria, tenet sententia pro reo: fallit in quatuor casibus hic contentis, & similibus. Si vero delegati discordant, delegans est adeundus. Si arbitri, neutra tenet.

Idem. [*c. an.* 1174. *Romæ.*]

l Cum plures Judices proferunt diversas sententias, quæ prævaleat. vid. Alex. in l. si duo ex tribus, & l. si unus ff. de recep. arb.

DUobus l Judicibus (ut accepimus) diversas sententias proferentibus, si ex jurisdictione ordinaria processerunt, tenet pro reo, non pro actore sententia, nisi in causa favorabili, puta matrimonio, libertate, dote, seu testamento, pro ipso fuerit promulgata. Si vero ex delegata potestate, utraque pendet sententia ex arbitrio delegantis: Quod si ex compromisso, neutra debet habere vigorem.

DE APPELLATIONIBUS a, RECUSATIONIBUS, ET RELATIONIBUS.

a De hac materia, vide Conc. Tridentin. sess. 13. de reform. c. 1. & sess. 24. de reform. c. 20.

TITULUS XXVIII.

CAP. I.

Collatio beneficii facta post appellationem ex probabili, & verisimili causa interpositam est ipso jure nulla.

Alexander III. *Exonen. Episcopo, & Decano London.*
(*c. an.* 1180. *Roma in Angliam.*)

b Post Conc. Lat. sub Alexand. III. part. 10. c. 1. & Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.

c al. gravem ad nos querimon.

DIlecti b filii Prior, & Clerici de Gisebergien. c gravem e querimoniam transmiserunt, quod Eboracen. Archiepiscopus Apost. sed. Legatus eundem Priorem post appellationem suspendit, suas Ecclesias interdixit, & Canonicos (si eidem tanquam Priori obedirent) excommunicatos denunciavit: [*& infra.*] Super quibus si veritate per idoneas personas, & formam loci sollicite inquisita, inveneritis Ecclesiarum concessionem factas, nisi Prior, & Canonici malitiose distulerint eas (quantum ad se pertinet) ordinare, in irritum revocetis easdem.

¶ PITH. 1. *Gisebergien.*] 2. V. C. *Gisebarnia. in Camd. rest. uetit. pag.* 374. 375.

CAP. II.

Appellatio generalis respectu causæ non valet.

Idem *Archiepiscopo Remen.* a [*c. an.* 1180. *Roma in Galliam.*]

d Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. p. 10. c. 2.

INter cætera, [*& infra.* d] Super eo, quod Abbas Sancti Apollinaris in claustro a a te appellationem interpo-

fuit generalem super omni causa, quæ adversus eum aliquo tempore posset moveri, ipsum exinde redarguimus, nec hujusmodi appellationem duximus admittendam.

¶ PITH. 2. *Remen.*] *Ravennati*,
3. *Claustro.*] *Classe*.

CAP. III.

A correctione legitima non appellatur, nisi modus excedatur. d. inspecta mente literæ.

Idem *Abbati S. Petri*. (*c. an.* 1180. *Romæ*.)

e Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 10. c. 4.

AD nostram: (& *infra*. a) Quia e vero remedium appell. non ideo est inventum, ut alicui a religionis, & ordinis observantia exorbitanti debeat in sua nequitia patrocinium exhibere: Mandamus, quatenus si quando quilibet subditorum tuorum ad remedium appellationis convolaverit, non ideo minus eum juxta tenorem mandati, quod in prædicte regula continetur, & institutionem ordinis corrigas, & castiges. f

f Concil. Trid. sess. 25. de reform. c. 1. §. cum igitur.

[a *Noveris audientiam pervenisse, quod si quando subditos tuos vis pro suis excessibus secundum regulam B. Benedicti, & institutionem tui ordinis corrigere, & castigare, ipsi in malitiam suam liberius valeant currere, ad remedium appellationis confugiunt.*]

CAP. IV.

Si appellans intra terminum a Judice, a quo appellavit, vel a se ipso statutum, appellationem non prosequitur, sententiæ, vel judicio illius stare compellitur.

Idem *Norwicen. Episc.* (*c. an.* 1180. *Romæ in Angliam*.)

g Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. p. 10. c. 5.
h *si aliquis*.

PErsonas Ecclesiarum 4 g: (& *inf.* a) Si quis h ad nostram audientiam appellaverit, & appellationi suæ prolixum terminum præfixerit, tu ei diem, intra quem Apost. sedem convenienter possit adire, assignes: ad quam si venire contempserit, tu illum extunc judicio tuo super iis, quæ in quæstione vertuntur, sine contradictione aliqua stare compellas. Si autem quisquam appell. suæ præfigat terminum congruentem, nec tamen causam ad diem appell. fuerit prosecutus, ipsum nihilominus extunc sententiæ tuæ (sicut de eis dictum) appell. remota parere constringas.

(a *Ecclesiarum in tua diœcesi consistentium, ita tuas, & dominorum fundi authenticis scripturis præmunias, ut cum aliquam personam Ecclesiarum illarum decedere forte contigerit, decedentis filius, vel vicarius, vel alius quilibet, personatum Ecclesiæ vacante viro idoneo conferendi sibi viam præcludere aliqua calliditate non possit. Quod*)

¶ PITH. 4. *Personas Ecclesiarum.*] Junge cap. 20. *sup. de testib.*

CAP. V.

Appellans ad prosequendam habet annum, & ex causa biennium, nisi Judex moderetur. Et si intra id tempus non prosequitur, rata manet sententia: vel redit ad primum, si ante sententiam appellavit. h. d.

Idem *Remen. Archiepiscopo.* 5 (*c. an.* 1180. *Romæ in Galliam*.)

i Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. p. 10. c. 16.

CUm sit i Romana: (& *infra*. a) Fraternitati tuæ duximus respondendum, quod si ante sententiam, vel postea fuerit appellatum, hujusmodi appellantibus annus indulgetur 6: aut ex necessaria, & evidenti causa biennium: nisi forte Judex, a quo appellatum fuerit, secundum locorum distantiam, & personarum, & negotii qualitatem præcisius tempus fuerit moderatus. Intra quod si is, qui appellaverit, causam appell. non fuerit prosecutus, tenebit sententia, si post sententiam appellaverit, & a causa sua cecidisse videtur: nec amplius super eodem negotio audietur appellans. Si vero a gravamine, & ante litis ingressum fuerit appellatum, hujusmodi audietur appellans, quoniam sacri canones etiam extra judicium passim appellare permittunt 7: nec solent hujusmodi dici appellationes, sed provocationes 8 ad causam. Si autem ante sententiam quis appellaverit, cogitur illi ne stare judicio 9, ad quem noscitur appellasse.

(a *Ecclesia caput, & magistra omnium Ecclesiarum disponente Domino constituta, & ad eandem consultationes, & quæstiones de diversis mundi partibus merito referantur, quod eam super variis quæstionibus consulis, gratulamur, & prudentiam tuam non immerito commendamus. Inde est, quod scriptis præsentibus.*)

Qui de criminis impunitate, appellare potest, nisi sit notorium: Hoc dicit.

§. 2. Præterea si raptor sit, vel violentus detentor alienæ rei, qui appellat, hujusmodi appellatio facta in judicio apud Ecclesiasticas personas solet audiri, nisi forte manifestus raptor, vel fornicator existat, sicut ille, quem ablatum, & irrequisitum Apostolus excommunicavit. 10

¶ PITH. 5. *Remensi Archiepiscopo.*] Henrico.
6. *Indulgetur.*] Ex Novel. 49.
7. *Sacri Canones appellare permittunt.*] Cap. 2. *de dol. & contumac. in 6. & c. 2. de appellat. & l. 2. C. quorum appellat. non recip.*
8. *Provocatione.*] *Vocatione*.
9. *Cogitur stare judicio.*] Idem cap. 1. *de rescript.*
10. *Excommunicavit.*] Cap. 13. *inf. hoc dicit.*

CAP. VI.

Coram Judice, a quo appellavi in una causa, possum in alia conveniri, nisi eum tamquam, ut suspectum.

Idem *eidem*. (*c. an.* 1180. *Romæ in Galliam*.)

AD hæc a si in una causa quis appellaverit, & pendente appellatione aliquod crimen committat, vel prius commisisse dicatur, vel modo etiam accusetur, aut conveniatur de alia re, super qua non sit appellatum, & illum postea contingat ad audientiam Judicis, a quo in alio negotio appellavit, eum possit, si voluerit, tanquam suspectum vitare: alioquin debebit ejus stare judicio, maxime si suus ordinarius Judex existat.

a c. Cap. 5. Cap. 6. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. sub Alex. III. p. 10. c. 5.

CAP. VII.

Si a Judice inferiori unus appellat ad Papam, alius ad inferiorem, tenetur appellans ad Papam comparere ad citationem Judicis inferioris, saltem allegaturus appellationem suam. alias valebit processus a minori, nisi fuerit appellationem interpositam ad Papam.

Idem 11. [*c. an.* 1180. *Romæ*.]

SI duobus l coram suo Judice litigantibus, alter ad nostram, alter ad sui Judicis audientiam super eodem negotio appellaverit: & ille, qui ad suum Judicem appellavit, ad diem appellationis veniens, se ad eum appellasse proponit, eo tacito, quod adversarius ejus ad audientiam Romani Pontificis appellarat. si legitime citatus nec venit, nec responsalem misit, aut etiam alias parere contemnit, tenebit excommunicationis sententia in eum pro contumacia promulgata, nisi Judex cognoverit eum ad audientiam Romani Pontificis appellasse.

l Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. p. 10. c. 7.

A civili Judice, qui non est de temporali jurisdictione Ecclesiæ, non appellatur ad Papam. h. d. usque ad finem.

§. 1. Denique quod quæris, si a civili Judice ante judicium, vel post, ad nostram audientiam fuerit appellatum, an hujusmodi appellatio teneat: tenet quidem in his, qui sunt nostræ temporali jurisdictioni subjecti, in aliis vero etsi de consuetudine Ecclesiæ teneat, secundum juris rigorem 12 credimus non tenere.

¶ PITH. 11. *Idem.*] Cantuariensi Episcopo.
12. *Secundum juris rigorem.*] *L. Imperatores, ff. de appell.*

CAP. VIII.

Lapsus biennii non præjudicat appellanti, quo minus ex causa legitima audiatur, saltem per beneficium restitutionis in integrum. h. d. secundum uberiorem intellectum.

Idem *Plebano, & Clericis S. Nazarii de Albia.* m (*c. an.* 1174. *Romæ in Lastensem*.)

m al. *Albertto*. alias *Alberzot*. n,

EX ratione n: (& *inf.*) Verum si appellationem biennio elapso interpositam a sententia contra vos prolata 13, prosecuti non estis: dummodo prosecutionem ipsius per impotentiam vos constiterit omisisse, nolumus, quod justitiæ vestræ debeat præjudicium generare. o

n Cap. 8. eod. tit. in 1. compil. Vid. Jo. de Anania Consil. 1. & Angel. consil. 39.
o generare.

¶ PITH. 13. *Sententia contra vos prolata.*] V. C. Addit, de controversia, quam habuistis in Ecclesia Solariæ.

CAP. IX.

Si reus post citationem, vel notitiam literarum ivit ad curiam, diligens in causa procedat: alias non. h. d. cum c. suggestiem. infr. eod.

Idem *Vigorien. Episcopo* 14 p. (*c. an.* 1175. *Romæ in Angliam*.)

p *Vigoren*.

MEminimus 15 q: (& *inf.*) Cæterum cum aliquam causam contingit tibi appell. remota committi & adversa pars post citationem iter arripuerit ad sed. Ap. veniendi, non minus poteris in negotio secundum juris formam procedere. Quod si ante citationem iter arripuerit, non est aliquatenus procedendum. 16

q Cap. 9. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. p. 10. c. 8. integra clausula extat in c. 6. qui Cler. vel vov. in 1. compil. & post Conc. p. 21. c. 3.

¶ PITH. 14. *Vigoriensi.*] *Vigorniensi*, vel *Vuinton*.
15. *Meminimus, &c.*] Junge cap. 3. *infr. qui Clerici, vel voventes*.
16. *Procedendum.*] Nisi in casu cap. 15. *inf.* quod huic derogat.

CAP.

CAP. X.

Supersedetur propter articulum, in quo appellatum est, etiam super principali causa, si sine illo articulo expediri non potest. h. d. inhaerendo literae.

Idem. [*c. an. 1180. Romae.*]

v Cap. 10. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. p. 10. c. 9.

SUper eo v 17, quod sollicitudo tua quaesivit, pendentia tua duximus respondendum, quod si de aliqua exceptione quaestio oriatur, & exinde appellationem fieri contingat, eidem exceptioni erit merito supersedendum: & si principalis causa sine illa terminari non poterit, ei nihilominus supersedeatur.

Non obstante appellatione ex falsa causa interposita, potest Judex ad ulteriora procedere. h. d.

u Vid. l. si autoris, cum not. C. de fide instrum.

§. v. Si autem adversa pars u de falsi suggestione 18 in appellationem prorupit, non est sententia super hoc differenda 19.

¶ Pith. 17. *Super eo, &c.*] *L. 37. C. Theod. de appellat.* 18. *De falsi suggestione.*] *L. 2. C. ad leg. Cornel. de fals.* 19. *Non est sententia super hoc differenda.*] Siquidem causa cognitam mandare sit remota appellatione, *l. 4. C. si contr. jus vel utilitat. public. c. 2. infr. de crimin. fals.*

CAP. XI.

Etiam pro minoribus, seu levioribus causis appellari potest.

Idem. [*c. an. 1180. Romae.*]

s Cap. 11. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. c. 10.

DE s appellationibus pro causis minimis interpositis volumus te tenere, quod eis, pro quacunque levi causa fiant, non minus est, quam si pro majoribus fierent, deferendum.

CAP. XII.

Secundum canones appellatur etiam ante sententiam: secundum leges non, nisi in quibusdam casibus: hoc primo. Et appellatio, & recusatio aequiparantur in hoc: quia sicut in appellatione requiritur causa rationabilis: ita & in recusatione: hoc secundo. *Et tempus assignatum Judici ad causam decidendam incipit currere a tempore praesentationis rescripti*; hoc tertio, secundum verum intellectum.

Idem 20. [*c. an. 1180. Romae.*]

t u Cap. 13. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. p. 10. c. 11.

SUper eo u: [*& infra.* α] Sacri canones ante, & post litis contestationem, & in prolatione sententiae, & post, singulis facultatem tribuunt appellandi, leges autem seculares appellationem (nisi in casibus) ante sententiam non admittunt. In causis quoque Ecclesiasticis, ubi appellationis remedium tollitur, sicut appellationi, ita recusationi non est aliquatenus deferendum x. Si autem intra certum tempus lis decidenda committitur, extunc terminus incipit currere y, cum Judices contigerit literas recepisse.

x vid. l. si quis ex. & ibi Bart. ff. de jurisdict. om. jud.

y Dictio, currere, deest in omnib. antiq.

(α *Quod interdum Judices delegati ab altera partium tanquam suspecti recusantur, hoc tua prudentia praesentibus literis innotescat, quod*)

¶ Pith. 20. *Idem.*] Senonensi Archiepiscopo.

CAP. XIII.

Conventus super injuria Clerici, vel super adulterio appellare potest, nisi sit notorium. h. d. cum c. seq.

Idem 21. [*c. an. 1180. Romae.*]

z Cap. 15. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. p. 10. c. 13. vid. Bald. in l. addictior. C. de Episc. aud. & DD. in c. Rom. de appell. in 6.

PErvenit z ad nos, quod cum Clerici se conquerantur ab aliquibus vulneratos, vel alias esse laesos, qui impetuntur, ad apost. sedem appellant: [*& infra.* α] F. t. mandamus, quatenus si eorum excessus publicus non sit, & notorius, eos feci. censura compellas, ut intra convenientia tempus appellationem interpositam prosequantur. Si vero publicus est, & notorius 22, appellationis obtentu non praetermittas, quin eos excommunicatos denuncies, ipsosque facias sicut excommunicatos cautius evitari, donec passis injuriam satisfaciant, & cum literis tuis Apostolico se conspectui repraesentent.

(α *Sed appellationem interpositam nolentes prosequi, consortia hominum devitare contemnunt. Verum quia quid tibi faciendum sit, eundi nostris literis certiorari desiderat.*)

¶ Pith. 21. *Idem.*] *Cantuariensi Archiepiscopo.*
22. *Publicus est & notorius.*] *Cap. 5. §. ult. sup. hoc tit.*

CAP. XIV.

Summatum est sup. cap. proximo.

Idem *Archiepiscopo Toletano.* [*c. an. 1180. Romae in Hispaniam.*]

a Cap. 16. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. p. 10. c. 14.

COnsuluit a nos fraternitas tua: [*& infra.* α] Consult. t. t. duximus respondendum, quod si aliqui, quos manifestum sit, & notorium uxorem alterius detinere, aut injecisse manus violentas in Clericum, appellaverint: eorum appellationi non est, aliquatenus deferendum. Sed cum multa dicantur notoria, quae non sunt, providere debes, ne quod dubium est, pro notorio videaris habere. Illos autem, qui appellant a praesentia tua, cogere debes intra tempus conveniens appellationem interpositam prosequi, aut judicio tuo appell. remota parere.

(α *Utrum deferendum sit appellationibus, quando causa frustratoriae dilationis appellatur, nec interpositam appellationem prosequuntur. Super quo utique*)

CAP. XV.

Hoc cap. summatum est sup. eod. c. meminimus.

Idem *Dunelmens. Episcopo.* [*c. an. 1180. Romae in Angliam.*]

b Cap. 20. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 10. c. 15.

SUggestum est b auribus nostris, quod cum oppressi ad praesidium Apost. sedis recurrunt, & appellatione facta iter arripiunt, adversarii eorum appell. interpositam cognoscentes, nec ad praesentiam nostram accedunt, nec responsalem transmittunt; cum autem senserint illos ad nos nostras literas reportasse, in vocem appellationis prorumpunt, & iter ad nos arripiunt veniendi, ut sic eorum sollicitudinem, a quibus impetuntur, eludant. Tuae consultationi taliter respondemus, ut si quis deprehensus fuerit, hoc ex fraude vel malitia facere, appellationi ejus non deferas, neque ob id causam tibi commissam terminare postponas: quia decretalem epistolam 23, quae relaxantur videntur, non ad deprimendam c cujusque justitiam, sed ad removendum gravamen nos fecisse cognoscas.

c deprimendum.

¶ Pith. 23. *Decretalem Epistolam.*] *Cap. 9. sup.*

CAP. XVI.

Excommunicatus pendente cognitione appellationis absolvi potest ad cautelam: & si apparet eum legitime appellasse, non punitur pro eo, quod interim celebravit divina.

Idem *Eboracensi Archiepiscopo* 24. [*c. an. 1180. Romae in Angliam.*]

d Cap. 22. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. p. 10. c. 17. vid. c. supientes. §. quod per virginas. & ibi Gemin. de elect. l. 6.

AD praesentiam nostram R. d Presbytero veniente, Episcopo Tusculano, & P. sanctae Susannae Cardin. tuam, & ipsius causam commisimus audiendam. Qui ad objectionem tuam, licet R. Presbyter non esset excommunicatus de jure, de facto tamen fecerunt eum absolvi. Ideoque mandamus, quatenus praedictum Presbyterum pro eo, quod post excommunicationem contra appellationem factam divina cantavit, nullatenus inquietes, sed ad eum statum reducas omnia, in quo erant tempore appellationis emissae.

¶ Pith. 24. *Eboracensi Archiepiscopo.*] *Ebroicensi Episcopo.*

CAP. XVII.

Si appellans turbatur in possessione, super qua fuit appellatum, Judex a quo potest illam possessionem sibi reformare, appellatione in suo statu permanente. h. d. secundum communem intellectum.

Idem Alex. III. *Cantuariensi Archiepisc.* [*c. an. 1180. Romae in Angliam.*]

e Cap. 23. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. part. 10. c. 23.

CUm e teneamur: [*& infra.* α] Quoniam *igitur* nos consulere voluisti, utrum si eorum possessio, qui ad audientiam nostram appellant, turbata 25 fuerit, tibi eam sibi liceat reformare, eo, de quo appellatio est interposita, praetermisso: Prudentiae tuae taliter respond. quod si exinde ad te querela pervenerit, id ordine judiciario tibi licebit reperari.

(α *Consultationibus singulorum, quantum nobis Dominus ministravit, respondere, tanto gratius tibi volumus responsum impendere, quanto personam tuam abundantiori diligimus charitate.*)

¶ Pith. 25. *Eorum possessio, &c. turbata.*] In historia Ecclesiae Cantuariensis pag. 28. 34. Si quis ad Sedem Romanam appellavisset, etiam ad Cantuariensem, an in juris sui possessione turbaretur, appellabat. Quae appellatio, quia possessionis tuendae causa, ne lite pendente immutaretur, interposita fuit, tuitoria dicta est.

CAP. XVIII.

Generalis, & vaga appellatio respectu cujuslibet gravaminis non valet, sed restricta ad certam causam fit.

Idem *Episc. & Archidiacono de Bononien.* 26 [*c. an. 1180. Romae in Flaminiam.*]

f Cap. 27. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. part. 10. c. 54.

COnsuluit f: (*& infra.* α) Consult. certiu t. t. quod si generaliter appell. quis interponeret ab omni gravamine, quod sibi posset contingere, hujusmodi appell. tenere non debet. Si vero ab aliquo Judice super omni gravamine, quod in una causa sibi possit inferri, quenquam

quam generalis appellatio sit interposita, appellationi tamen ejus est ab eodem judice deferendum.

[*a Nos vestra devotio, ut si appellatio, quæ ab omni gravamine interponitur, teneat, vestram prudentiam reddeemus nostris literis certiorem, & idec.*]

¶ PITH. 26. *Archidiacono de Bononien,*] *Archipresbytero Bononiensi.*

CAP. XIX.

Appellatio frivola non excuset inferiorem, quo minus teneatur obedire superiori, & ut de contemptu puniatur, nisi innocentiam suam aliter purget h. d. & est casus notabilis, in eo quod dicitur istum esse puniendum.

g al. Zamoren. al. Zamorien al. Amoren. al. Gomoren.

Idem *Zamorensi Episc.* g (*c. an. 1180. Romæ in Hispaniam.*)

h Cap. 29. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 10. c. 28.

CUm parati h essemus tuas petitiones admittere, I. Diaconus Cardinal olim Apostolicæ Sedis Legat. proposuit, quod cum ad ejus vocationem contempsisses accedere, in personam tuam excommunicationis sententiam promulgavit: [*& infra.* α] Cumque N. Canonicus B. Jacobi firmiter asseveraret, quod in legatione Regis esses, & ideo non potuisses ad vocationem prædicti Cardinal. accedere: Cardinalis econtra asseruit, quod non in legatione Regis, sed in Salamantina Ecclesia te suus i nuncius invenisset: [*& infra.* β] Nos vero attendentes, quod te non decuit contemnere obtentu appell. ad vocationem ejusdem Legati. Præcipimus, quatenus vel in persona propria, vel per nuncios idoneos Apostolico te conspectui repræsentes, innocentiam tuam (si poteris) ostensurus.

i Vid. l. si quis uxori §. appellationem, & ibi Bart. ff. de furt. & en l. nam quo, §. 1. ff. commod.

[*α Post excommunicationem ejus, qui vice nostra fungebatur, te fecisti in Episcopum consecrari.*]

[*β Et tibi dixisse, quod in alia Ecclesia te non esset requisiturus. Et cum iterum ex parte sua fuisset propositum, quod quando ven. fr. n. Archiepisc. Compostellanus appellavit, tuam appellationem etiam interposuisse: Cardinalis adjecit, quod appellatio illa te tueri in hac parte non potuit, quin ad ipsius vocationem accedere teneretis.*]

CAP. XX.

Si monitorium factum ei, qui juravit stare judicio Ecclesiæ, excedit limites juramenti, & licitæ promissionis, appellare poterit: alias secus. h. d. compendiosè Abb.

Idem *Cantuariensi Archiepiscopo.* (*c. an. 1180. Romæ in Angliam.*)

k Cap. 30. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. p. 10. c. 29. Gloss. in canon. quod bene 6. quæst. 4.

AD hæc k: [*& inf.*] Præterea de his, qui juramentum præstant, quod Ecclesiæ stabunt judicio, & postea appellant: id tua sollicitudo provideat, ut nos servare, quod jurant, vel intra XL. dies post appellationem interpositam iter arripere ad ipsam prosequendam compellat.

¶ PITH. 27. *Ad hæc, &c.*] Junge *cap. 2. infr. de confess. Prælat. & l. 14. C. de recept. arbitr. contra Novel. 82.*

CAP. XXI.

Summa ut sup. cap. proximo.

Idem *Carnotensi Episcopo.* (*c. an. 1180. Romæ in Galliam.*)

l Cap. 31. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. p. 7. c. 20. ubi habet integram clausulam.

QUæstioni, quam facis l, utrum appellationi illius sit deferendum, qui (sicut moris est) præstito juramento absolvi meretur, & antequam ei manderur aliquid, vel mandetu accepto causa subterfugii appellaverit: Respond. quod appellationi, quæ juramento ejus debeat derogare, non est in aliquo deferendum, sed statim erit in eandem reducendus sententiam: quam (donec mandatum susceperit, & susceptum pro posse fuerit prosecutus) debet firmiter observari.

¶ PITH. 28. *Quæstioni, quam facis.*] Junge *cap. penult. de testib. cogend. in 1. collect. & cap. sane quia, sup. de off. & potest. Jud. deleg.*

CAP. XXII.

Appellans ab ordinario posito de delicto ab eo commisso puniri potest per ipsum ordinarium. h. d. sed supple ad textum, idem esse de antea commissis, si nunc de illis accusatur, ut cap. ad hæc e. sup. eod. & cap. proposuit, infra eod.

m al. Vintonien. alias Vintonien.

Idem *Vinton.* m *Episc.* (*c. an. 1180. Romæ in Angliam.*)

n Cap. 32. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. part. 50. c. 33.

PRæterea n de his, qui ad sed. Apost. appellant, & postea gravia committentes, si dum conveniuntur, appellatione tuentur: Duximus respondendum, quod eos appellatio non debet in sua iniquitate tueri, quo minus eorum excessus censura canonica puniantur.

¶ PITH. 29. *Vinton. Episcopo.*] Anno 1152. in Concilio Londinensi multa frivolarum appellationum genera prohibita sunt, quæ ab Henrico Vintoniensi Episcopo, Regis fratre, & Papæ Legato, omnes causas ad suum Tribunal trahente, suscitata fuerant, ad quod infinite indigne, ac insolitæ appellationes afferebantur.

CAP. XXIII.

Qui non detulit appellationi sui adversarii, de suo posteriori coram eodem contra eum excipere nequit.

Idem *Gradensi Patriarchæ, & S. Vitalis Presbytero Cardinali.* (*c. an. 1172. Romæ.*)

o Cap. 37. eod. tit. in 1. compil.

COnstitutis in præsentia nostra o Abbate sancti Felicis 30, & Presbytero R. pro controversia, quæ de electione Torcellanæ Ecclesiæ est suborta: [*& inf.*] Ideoque mandamus, quatenus si Archidiaconus post appellationem, & denunciationem excommunicationis, ad nominationem supradicti C. processerit, & Primicerius 31 cum Canonicis, & Plebanis cum assensu Cleri Episcopatus, vel majoris, & sanioris partis, prænominatum I. in Episcopum, & pastorem elegerint, non obstante appellatione præfati Archidiaconi, si ipse appellationi prius factæ non detulit, electionem de præfato I. factam auctoritate Apostolica confirmetis.

¶ PITH. 30. *Felicis.*] V. C. addit, & Fortunati de Humanis, Ordinis sancti Benedicti, Torcellanensis diœcesis.

31. *Primicerius.*] *Scolasticus.*

CAP. XXIV.

Appellans ab ordinario in una causa, in aliis coram eo respondere tenetur: potest tamen eum recusare ut suspectum, nisi conveniatur de crimine manifesto, & in quo non cadit excusatio, nec suspectio, ut quia imponitur pœna juris singens ipso facto. h. d. secundum intellectum extrinsecum.

Idem *Eboracensi Archiepiscopo.* (*c. an. 1174. Romæ in Angliam.*)

p Cap. 38. eod. tit. in 1. compil.

PRoposuit nobis M. p Clericus tuus, quod sæpe contingit, ut cum aliquis super aliqua causa appellat, in aliis causis, in quibus non est appellatum, respondere recuset. Super quo consult. t. t. respondemus, quod licet pro illa appellatione non minus teneatur in aliis 32, super quibus appellatum non est, respondere: Judex tamen, a quo appellatur (quia illi omnino suspectus est) eum non debet ad respondendum super aliis compellere, nisi pro crimine adeo gravi, & manifesto, quo ipso actu merito sit damnandus.

¶ PITH. 32. *In aliis.*] Adde, causis.

CAP. XXV.

Absolvitur excommunicatus cautione recepta, licet adversarius, vel excommunicator, ne absolvatur, appellet. h. d. secundum unum intellectum, quem tamen oportet limitare, quando excommunicatio non fuit lata pro manifesta contumacia, vel offensa: quia tunc non debet absolvi, nisi satisfactione præcedente, ut in cap. ex part. I. infra, de verb. signif.

Idem *R.* 33 *Cantuariensi Archiepiscopo.* (*c. an. 1180. Romæ in Angliam.*)

q Cap. 41. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 3. cap. 2.

QUa fronte nos q consulere valeas, non videmus, cum dicaris ordinem juris pervertere: jam enim non in Ecclesia, sicut est canonicum, & honestum, non etiam in palatio, non in camera tua, sed in camera Regis, contra debitum juris, & Pontificalis officii dignitatem, Episcoporum electiones diceris confirmare: (*& infra.* α) Sane si quis pro contumacia, vel alia qualibet causa, interdicto, vel excommunicatione tenetur adstrictus, & offert se ad justitiam, de his, pro quibus sententiam ipsam excepit, Judex eum (ne in excommunicatione decedat) absolvere poterit, etiamsi pars adversa, ne absolvatur, appellationis obstaculum interponat: ab ipso tamen ante absolutionem sufficienti cautione recepta, quod vel in præsentia Rom. Pontif. ad cujus audientiam appellatur, si maluerit adversarius, vel coram Judice, cui causam delegaverit, juri pareat æquitati. De his etiam, qui conqueruntur se irrationabiliter excommunicationi, vel interdicto suppositos, illud idem dicimus, etiamsi ii, qui hujusmodi protulerunt sententiam, ad sedem Apostolicam duxerint appellandum.

[*α Verum ne petitionibus tuis nostrum denegare videamur assensum, super his, de quibus nos consulere voluisti, tibi, prout dedit nobis Dominus, respondemus.*]

¶ PITH. 33. *R.*] Richardo. *In vita Richardi 124. Archiepiscopi Cantuariensis, in Catal. Episc. Cantuar.* Richardus, qui liberalis prudensque fuisse dicitur, obsequio tam in Papam, quam in Regem proclivis, quoniam neutrius animum noluit in se sua pertinacia, seu constantia commovere. Nam Episcoporum electiones ad voluntatem metumque Principis, sine inquisitione legitima, in camera Regis confirmare consuevit: de quo ab Alexandro Papa reprehensus est. Vide Matth. Paris. 135. 170.

CAP. XXVI.

Prælatus subditum suspendere, vel excommunicare non debet, nisi monitione præmissa: nec subditus contra disciplinam Ecclesiasticam appellare potest, maxime si est religiosus. Et Judex a quo præfigit terminum appellanti ad appellationem prosequendam, intra quem si non prosequitur, Judex a quo reassumet jurisdictionem. Appellans vero non prosequens appellationem suam condemnatur in expensis, appellato hoc prosequente.

Idem in Concilio Lateranensi. † (c. an. 1179. Romæ.)

† *sub Alex. III. a 6.*

REprehensibilis e: (*& infra. u*) Præsenti decreto statuimus, ut nec Prælati [nisi canonica commonitione præmissa] suspensionis, vel excommunicationis sententiam proferant in subjectos, nisi forte talis sit culpa, quæ ipso suo genere suspensionis, vel excommunicationis pœnam inducat. Nec subjecti contra disciplinam Ecclesiasticam in vocem appell. erumpant. Si vero quisquam pro sua t necessitate crediderit appellandum, competens ei ad prosequendam appellationem terminus præfigatur: intra quem si forte prosequi neglexerit, tunc Episcopus libere sua auctoritate utatur. Si autem in quocunque negotio aliquis appellaverit, & eo, qui appellatus fuerit, veniente, qui appellat, venire neglexerit: si quid proprium habuerit, competentem illi recompensationem faciat expensarum, ut hoc saltem timore territus u, in gravamen alterius non facile quis appellet. Præcipue vero hoc in religiosis volumus observari, ne religiosi, cum pro aliquo excessu fuerint corrigendi, contra regularem x Prælati sui, & Capituli disciplinam appellare præsumant, sed humiliter ac devote suscipiant, quod pro salute sua fuerit eisdem injunctum.

(u *Valde consuetudo in quibusdam partibus inolevit, ut cum fratres, & Coepiscopi nostri, seu etiam Archidiaconi, appellaturos quosdam in suis causis existimant, nulla penitus admonitione præmissa, suspensionis, seu etiam excommunicationis sententiam ferant, alii etiam, dum superiores sententiam, & canonicam disciplinam reformidant, sine ullo gravamine appellationem obiciunt, & ad defensionem iniquitatis usurpant, quod ad præsidium innocentium dignoscitur institutum. Quocirca ne vel Prælati sine causa valeant gravare subditos, vel subditi pro sola voluntate sub appellationis obtentu correptionem valeant eludere Prælatorum.*)

e *Cap. 42. eod. tit. in 1. compil. Quam caute, & prudenter sententia excommunicationis ferenda sit, tradit Trid. Conc. sess. 25. de reform. c. 3.*

t *al. sua.*

u *Perterritus, deterreatur. al. deterreatur.*

x *In C. Bamb. contra regulam Prælati sui, & Capituli sui disciplinam appellare, &c.*

CAP. XXVII.

Judex a quo non obstante appellatione cognoscit de causa, si appellans non prosequitur: hoc primo. *Et Judex ut suspectus recusatus, potest alteri causam committere.* hoc secundum.

Idem, *p. c. Eam te*.

AD y hæc 34 [*& infra. a*] Cum a te super aliqua causa fuerit appellatum, nec tibi sit appellantes appellat, remoto compellere, ut vel appellationem interpositam prosequantur, vel coram te juris pareant æquitati. Aut si alterutra partium te suspectum habuerit, te insistente Judicem eligant z, qui propositam inter eos valeat dirimere quæstionem.

[*a Præsentibus tibi litteris duximus indulgendum, ut*]

¶ Pith. 34. *Ad hæc.*] Junge *cap. 4. de ætate, vel qualit. ordinand. & cap. 22. de jurejur.*

y *Cap. 43. eod. tit. in 1. compil.*

z *Vid. l. si suspecta, cum gloss. & l. secundo requiris. ff. eod.*

CAP. XXVIII.

Si Canonicus ad residentiam monitus appellat, statuitur sibi terminus ad appellationem prosequendam: & interim deservitur beneficio per vicarium de fructibus beneficii sustentandum: & si appellationem non prosequitur, vel residentiam non facit, privetur præbenda.

Idem *Salebriensi Episc.* a [*c. an. 1175. Romæ in Angliam.*]

PErvenit *ad nos b*, quod cum G. Ecclesiæ tuæ Canonicum, ut in ea residentiam faceret, monuisses, in appellationem prorupit: [*& infra. a*] Cum *ipse autem* frustratoria dilatione causa videatur dictus Canonicus appellasse: mandamus, quatenus eum studiose moneas, ut in eadem Ecclesia residentiam faciat: vel intra terminum eum prosecuturus, iter ad nos arripiat veniendi. Interim vero alicui honestæ personæ vices ejus in Ecclesia prætaxata committas, & ei de beneficio illius assignes, unde possit congrue sustentari. Quod si præfatus G. alterum istorum adimplere neglexerit, tu Præbenda sua prives eundem, & eam alii idoneæ personæ concedas.

[a *Et appellationi suæ terminum proximum festum B. Luciæ præfixit. Quoniam igitur indignum est, pro ejus, & aliorum subterfugio prædictam Ecclesiam debitis obsequiis defraudari.*]

a *al. Salesburien. al. Salesberien.*

b *Cap. 44. eod. tit. in 1. compil.*

CAP. XXIX.

A Judice jurisdictionem exequente non appellatur.

Idem 35. (*c. an. 1176. Romæ in Galliam.*)

COnsuluit nos tua fraternitas, utrum sit c appellationibus deferendum a Rege Francorum pro Judæis interpositis, ut mancipia detineant Christiana: [*& infra. a*] Non convenit, ut pro hujusmodi appellationibus ab observatione decreti debeas abstinere.

[a *Et utrum sustinere debeas, quod de novo construant Synagogas, ubi eas nullatenus habuerant.*]

¶ Pith. 35. *Idem.*] Archiepiscopo Senonensi, Catalog. test. veritat. 370. Vincent. 30. 25. Chronicon sancti Dionysii, Robertus sancti Mariani Altissiodorensis Monachus *in Chronico anno 1180.* Philippo Rege Natale Domini Senonis celebrante, orta est inter VVidonem Archiepiscopum, Regemque dissensio, eo quod Archiepiscopus quædam decreta Concilii nullatenus pateretur infringi: siquidem commune Concilium Romæ sub Alexandro Papa præterito celebratum statuerat nullum deinceps Christianorum mancipium fieri Judæorum. Volebat itaque Rex hoc nequaquam teneri. Volebat quoque sæcularium rerum causas in sua curia definiri, salaque illa, quæ ad jus Ecclesiasticum pertinent, Archiepiscopali judicio reservari. His aliisque Archiepiscopo resistente, adeo Regis ira exarsit, ut ipsum juberet aut Sedem relinquere, aut suis usibus assentiri: qui tamen maluit subire exilium, quam contra justitiam Regium implere præceptum. Verum paulo post accepto sanctiore consilio Rex pœnitentia ductus exulem revocat, & ut prius ei suum in omnibus jus reformat. Junge *cap. 7. inf. de Judæis.*

c *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. Quantam potestatem habeat Papa super Judæos, & alios infideles, tradit Innocent. & alii in cap. super his infra de vot. & vot. red.*

CAP. XXX.

Qui ante citationem, vel notitiam literarum misit nuncium ad Papam, appellare potest, ne delegatus procedat, secus, si post.

Idem *Genuensi d Archiepiscopo.* (*c. an. 1175. Romæ in Tusciam.*)

AD hæc, sicut e asseris [*& infra a*] Respondemus, quod Judex si ei constiterit appellantem, antequam partes essent citatæ, vel delegatæ causæ pervenisset ad ipsum, qui appellationis interponit obstaculum, nuncium ad sedem Apostolicam destinasse, facta debet appellationi deferre: sed si post citationem fuerit destinatus, satis potest exequi, quod mandatur.

(a *Quandoque super communi causa, quæ Judici appel. committitur, altera pars appellat, asserens se pro eadem causa nuncium suum ad sed. Apost. destinasse, ad quod taliter*)

d *al. Januensi, sed idem est, nam olim Genuam, Januam vocabant.*

e *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. & de missione Nuncii, an aliquid operetur. Pan. infr. hoc tit. c. ut debitus.*

CAP. XXXI.

Qui non detulit appellationi interpositæ ad Papam, mittitur cum literis ordinarii ad eorum pœnitendus.

Idem 36. [*c. an. 1175. Romæ.*]

DE f Priore: (*& infra. a*) Cæterum si præfatus Canonicus Priorem propter suas enormitates manifestas, quæ ipsum notabilem reddunt, ad sedem Apost. appellavit, & ipse tali appell. deferre contempsit: eum cum literis tuis veritatem continentibus, de tanto excessu satisfacturum ad sed. Apost. venire compellas.

[a *Qui non deferens protectioni, & appellationi vestræ ad sed. Apost. factæ, quendam Canonicum suum vestibus fecit omnibus usque ad camisiam spoliari, & eum accusationi, & appellationi renunciare coegit, qui & de suis, & quorundam fratrum enormitatibus murmuravit: id tuæ sollicitudini duximus insinuandum, ut super hoc rei veritate diligenter inquisita, si inveneris, quod pro evitanda disciplina prædictus Canonicus appellavit, eidem Priori propterea nullam pœnam infligere debes, quoniam sacra Rom. Ecclesia & hujusmodi appellationem non consuevit admittere, ne Monachis, vel Canonicis regularibus præberetur audacia delinquendi.*]

¶ Pith. 36. *Idem.*] Eboracensi Archiepiscopo.

f *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil. vide Gud. Pap. hic.*

CAP. XXXII.

Contra constitutiones regulares appellatio religiosum non defendit.

Idem *universis Abbatibus*, [*c. an. 1175. Romæ.*]

QUia g nos: [*& infra. a*] Ut Abbates, qui de aliqua publica infamia publice respersi sunt h, aut convicti, deinde i in communi Capitulo commoniti, prælationi cedere noluerint, appellandi non habeant facultatem.

(a *Elegit Dominus eis hæreditatem sibi, & a longe dealte prospexit paci, & tranquillitati vestræ, quantum divina gratia concedit, prospicere cupimus, auctoritate Apostol. vobis concedimus, & indulgemus.*)

g *Cap. 5. eod. tit. in 2. compil.*

h *Verbum, sunt, deest in plur. antiquis.*

i *al. & deinde.*

CAP. XXXIII.

Judex a quo potest præfigere terminum appellanti ad prosequendam appellationem, quo lapso, reassumet Judex jurisdictionem.

Idem. [*c. an. 1175. Romæ.*]

AD aures x nostras: (*& infra. a*) Appellanti ad prosecutionem appellationis terminus congruus præfigatur: intra quem, si appellationem non fuerit prosecutus, extunc compellatur stare judicio delegati.

(a *Te*

x *Cap. 6. eod. tit. in 2. compil. unde cognosces aperte hujus decretalis sensum.*

(a *Te significante pervenit, quod cum interdum tibi, vel aliis causae sub appell. rem. delegamus, altera partium, ut terminum valeat declinare judicii delegati, quaestiones incidentes opponit, & cum licet in principali causa appell. rem. non sit procedendum, in appell. tandem vocem prorumpit, appellationi suae terminum non praefigens, sicque partem aliam sine prosecutione appellationis facit remanere suspensam. Postulas igitur tibi, & aliis judicibus indulgeri, ubi causae sine appellatione committuntur, incidentes quaestiones sine debito appell. postposito valeas terminare. Caeterum cum incidentes quaestiones saepius praejudiciales non immerito judicentur* 37 : *petitionem tuam in hac parte non duximus admittendam. Sed ne quis post frustraverit damnum affligatur.*)

¶ PITH. 37. *Incidentes quaestiones, &c. judicentur.*] L. a. C. *de ordin. cognit.*

CAP. XXXIV.

Si praecedente gravamine quis submittit se protectioni superioris, habetur pro appellante, dummodo servaverit ea, quae in appellatione sunt necessaria.

Idem *Abulensi Episc.* [*c. an. 1176. Romae in Hispaniam.*]

l Cap. 7. eod. tit. in 2. compil. vide Lanfr. de Oriam in c. quoniam. supr. de prob.

m Dissid. suam, deest in antiq.

AD audientiam *l* nostram noveris pervenisse, quod cum Zamorensis Episcopus G. Presbyterum Ecclesiae sancti Jacobi Zamoren. multipliciter molestaret: tandem idem Presbyter se, & Ecclesiam *m* suam 38 nostrae protectioni subjecit: (*& infra.* *a*) Licet autem praedictus Presbyter ex simplicitate forte verbum appell. non expresserit: quia tamen postquam se, & sua nostrae protectioni subjecerat, non debuit sine causae cognitione aliqua sententia condemnari: mandamus, quatenus (si ita tibi constiterit) sententiam, quam praefatus Episcopus in eundem Presbyterum tulit, denuncies non tenere.

[*a Sed praefatus Episcopus pro eo forte, quod expresse non appellavit, eo cum post invocatem sed. Apost. patrocinium, contra etiam privilegium Compostellanae Ecclesiae, indultum, excommunicationis sententiam promulgavit.*]

¶ PITH. 38. *Ecclesiam suam.*] Quae est propria Compostellanae Ecclesiae.

CAP. XXXV.

Causa non est ad Judicem a quo remittenda, appellatione adhuc non justificata, etsi de partium consensu.

n al. Teracon.

Idem *Archiepiscopo Tarracon.* n (*c. an. 1175. Romae in Hispaniam.*)

m C. 2. de rescrip. tit 2. comp. unde intelligitur hoc fragm. ued. l. Legatat. ff. de offic. praes. & l. munic. §. ud. ff. de mun. & hon.

ACcepta o conquestione Canonicorum Pampilon. [*& infra. a*] Non debet ad nos causa remitti, nisi partes consenserint, a quibus noscitur appellatum.

(a *Quod dil. fil. n. Dux Navarrorum* 39 *eos bonis suis spoliasset, causam ipsam tibi frater ad eorum petitionem commisimus terminandam. Verum quoniam nobis tacuerunt, quod ab audientia tua fuit ad sed. Apost. appellatum, nec nos si hoc nobis constitisset, tibi causam commisissemus manente, cum*)

¶ PITH. 39. *Navarrorum.*] *Navarrorum*,

CAP. XXXVI.

Delegatus etiam datus cum clausula, appellatione remota, recusari potest, si est consanguineus impetrantis, vel si fuit advocatus ejus in illa causa.

p al. Waltero, al. Gualtero.

Lucius III *G. altero* p 40 *Lincoln. Episcopo,* (*c. an. 1181. Romae in Angliam.*)

q Cap. 56. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. p. 10. c. 18.

POstremo fraternitati q 41 tuae literis praesentibus intimamus, quod si causa alicui fuerit delegata, qui consanguineus sit illius, qui litteras impetravit, aut in eodem negotio Advocati officio functus, vel ex alia justa causa suspectus. hujusmodi delegatus non immerito poterit recusari, quamvis appellatione remota fuerit ei negotium delegatum.

¶ PITH. 40. *G. altero Lincon. Episcopo.*] *Waltero Lincolniensi Episcopo*, meminit Vaestmonaster. 56.

41. *Postremo fraternitati.* Junge cap. 8. *sup. de rescript.*

CAP. XXXVII.

Sententia interdicti non suspenditur per appellationem sequentem.

r al. Novarien.

Idem *Novariensi Episcopo.* r (*an. 1181. Romae in Angliam.*)

s Cap. 46. eod. tit. in 1. compil.

AD haec s quoniam sub interdicto aliqui constituti appellant, & deinde illud servare contemnunt, quid in hoc casu servandum sit consulere voluisti. Noverit igitur, sicut post quod appell. excommunicari non possunt, sic interdictum nequeunt, qui ante appell. eos constat suppositos, declinare.

CAP. XXXVIII.

Judex appellationis remittit appellantem, & causam ad priorem Judicem, nisi sibi constiterit a gravamine, vel injusta sententia fuisse appellatum.

Clemens III. 42 (*c. an. 1190. Romae in Angliam.*)

t Cap. 11. eod. tit. in 2. compil. Vid. Gund. Paphos.

u Vid. l. qui ad civilia. Cod. de appellat.

CUm t in Ecclesia: [*& infra.*] Accepimus, quod quidam Clerici de Gual. 43 occasione judicii tui, quod valde observare se jactant, Lincolnien. 44 Episcopi Judicis ordinarii sine causa rationabili augustionem evitant. Unde mandamus, quatenus si quando contigerit, aliquem de Clericis a praelato Episcopo ad suam audientiam appellare, non ante appellationem admittas, quam tibi constiterit eam esse a gravamine, vel injusta condemnatione u porrectam: alioquin ipsum ad praedicti Episcopi audientiam remittas, appell. remota ejus judicio pariturum.

¶ PITH. 42. *Clemens III.*] Cantuariensi Archiepiscopo.

43. *Gual.*] *Galordis*, vel *Valanda*,

44. *Lincolnien.*] *Lingonensis*.

CAP. XXXIX.

Si appellans, qui non prosequitur, redit ad Judicem a quo, & iterum gravatur (non obstante prima desertione) potest iterum appellare. h. d. & est casus notabilis, Panormit.

Idem. [*c. an. 1190. Romae.*]

x Cap. 13. eod. tit. in 3. compil.

y In omnib. manuscr. si licuerit ei eadem causa appellare secundo.

DIrectae x nobis tuae literae demonstrarunt, quod cum in tua praesentia causa cujusdam matrimonii tractaretur, in qua pars viri consanguinitatis vinculum opponebat: & pars mulieris ad sedem Apostolicam appellasset, nec appellationem suam praefixo termino fuerit prosecuta: postmodum ea renunciante appellationi, quam fecerat, tu in causae cognitione procedens, de parentela testimonia recepisti: verum quia mulieris pars iterum appellavit, postulas, utrum ad calculum sententiae procedere valeas, edoceri. Respondemus igitur, quod licet juxta decretum Lateran. Concilii postquam in termino prosequendae appell. statuto, appellans suam appell. non fuerit prosecutus, auctoritate tua libere possis uti: tamen quia iterum appellavit (cum secundum jura 45 ei licuerit y in eadem causa bis appellare) se a jurisdictione tua fecit exemptam, praesertim cum hic ad separationem matrimonii, quod est res favorabilis, intentio viri procedat.

¶ PITH. 45. *Cum secundum jura.*] L. 3. C. *Theodos. eod. tit.*

CAP. XL.

Sententia excommunicationis, suspensionis, vel interdicti lata sub conditione suspenditur, si ante conditionis eventum fuerit appellatum. h. d. infirmando verba literae, ut sic satisfaciat cuilibet lectori. Et est decisio subtilis, & multum allegabilis.

Caelestinus III. 46 (*c. an. 1195. Romae in Galliam.*)

z Cap. 14. eod. tit. in 2. compil. vid. Bald. in repet. renunissa. De elect. in 4. & Ant. de Butrig. in cap. licet. De voto & voti redempt.

a videtur d esse connexitas, & quae est in vet. comp.

PRudentiae z requisiti fuimus, si quis Judex ita protulerit sententiam: nisi Sempronium intra XX. dies satisfecerit, te excommunicatum, vel suspensum, aut interdictum esse cognoscas a: ille, in quem fertur sententia, medio tempore appellans, ad diem statutum minime satisfecerit, utrum illa sententia talis ligetur, aut interpositione appell. tutus existat? Videtur autem nobis, quod hujusmodi sententiam appellationis obstaculum debeat impedire.

¶ PITH. 46. *Caelestinus III.*] Decano Rothomagensi.

CAP. XLI.

Si per rescriptum committuntur plures articuli connexi, & in uno removetur appellatio, intelligitur remota etiam in aliis. hoc dicit.

Idem 47. [*c. an. 1195. Romae in Galliam.*]

b Cap. 16. eod. tit. in 2. compil.

c lib. 26. in Job. c. 7.

d vid. l. pater. §. fundum, ff. de legat. 3. & l. cum pater. §. dulcissimis, & utrobique per Bart. ff. de legat. 2.

e aequatur.

f medio, an fine.

SEcundo b requiris, cum pluribus articulis in una commissione positis, in uno tantum contingit appellationem expresse vetari: utrum appellatio teneat, si super aliis fuerit appellatum? In quo tibi respondemus: quod cum secundum B. Gregorium c 48 verba sententioni deserviant d, & haec sit nostra intentio, ut de omnibus articulis, qui in commissione ponantur, justitia suum consequatur e effectum. in omnibus appellatio intelligitur interdicta. Nihil enim interest, utrum inhibeatur primo, an secundo, medio f, an in fine: cum (sicut utrasque juris argumenta nos docent) ea, quae in principio, ad medium, & ad finem: illa vero, quae in medio, ad finem, atque principium saepe referri contingat.

Causa suspicionis proponenda est coram Judice, qui accusatur, & probanda coram arbitris. h. d.

§. 2.

§.1. Tertio postulas edoceri: (& inf. a) Consul. t. t. respond. quod cum aliquis Judicem proponit se habere suspectum, suspicionis causam coram eodem 49 allegare tenetur: sed partes ut in aliquos non valde remotos conveniant, per eundem Judicem debent cogi: coram quibus si causa suspicionis intra terminum competentem probata non fuerit, tunc demum auctoritate sua Judex utetur. Quod si coram ipsis causa suspicionis probata fuerit, causæ cognitioni supersedere tenebitur recusatus. Ipsa namque ratio dictat, quod suspecti, & inimici Judices esse non debent.

a Cum aliquis Judicem tanquam suspectum recusat, an causam suspicionis debeat allegare, & eam, nisi manifesta sit, coram eodem Judice probare teneatur. Utrum etiam Judex possit in eodem judicio, & negotio procedere, si ille, qui suspicionem objicit, causam ejus aut non velit, vel non possit in jure probare.]

¶ Petr. 47. Idem.] Decano Rothomagensis Ecclesiæ. Pars est cap. prudentiam, cap. 2. supr. de mut. petit. cap. et. supr. de off. Jud. deleg. & cap. 26. §. nihil. de appellat. in 2. collect.

48. Secundum beatum Gregorium] Can. humanum, caus. 22. quæst. 5.

49. Coram eodem allegare.] V.C. addit, libello. l. apertissimi, c. de judic.

CAP. XLII.

Non tenetur Judex, vel adversarius deferre appellationi, qui non detulit appellans.

Idem. [c. an. 1195. Romæ.]

g Cap. 17. eod. tit. in 1. compil. h al. factam. i vox, quis, deest in antiquioribus. k neglexerit.

AN sit deferendum g appell. illius, quem adversarius de expoliatione post appell. legitime interpositam sibi facta h paratus est in continenti convincere, nos duxisti per tuos nuncios consulendos. Respondemus, quod cum in eo quis i puniendus sit, in quo deliquit, qui appellationi deferre neglexit k, se beneficio reddit appellationis indignum.

CAP. XLIII.

Habet duos intellectus: secundum primum hoc intendit: Metus executor non recusatur, nec ab eo appellatur, nisi modum excedat, maxime si est dotur cum clausula, appellatione remota. Secundum alium intellectum. h. d. A Judice suspecto non receditur per appellationem, nisi modum excedat.

Innocentius III. *Illustri Regi Francorum.*
{ c. an. 1208. Roma in Galliam. }

l vid. c. novit. sup. de off. legat. cujus pars est, & c. 1. eod. tit. in 3. compil. m al. verius.

n In recent. impress. De suspicione autem objecta.

NOvit ille l qui nihil ignorat: [& inf. n] Praetarca interdicti sententiam Cardin. non edidit, sed potius publicavit: nec fuit dictator ipsius, sed verius m narrator. Unde cum secundum jus ab executoribus appellari non possit, nisi forsan modum excederent in exequendo, nos etiam in litteris super hoc directis ad ipsum, appellatione curavimus obstaculum inhibere, appellationi ab eo interposita non fuerat deferendum. De suspicionis autem n objectis, licet eum merito tibi suspectum non fuisse credamus, non tamen, etsi fuisset, propter appellationem interpositam ab eo desistere debuisset, ad quod non proprio motu, sed nostro potius præcepto processit.

[a Quæ hic abscissa sunt, reperies supr. de off. legati, c. novit.]

¶ Petr. 50. Novit ille.] Vincent. 30. 63. Vide cap. 13 de Judic.

CAP. XLIV.

Si appellatio recipitur a Judice, vel approbatur a parte, terminus ad eam prosequendam præfixus obtinet vicem peremptorii, ut in absentem procedatur, ac si peremtorie fuisset citatus: nec talis terminus præveniri poterit ab aliqua partium.

Idem. [c. an. 1208. Romæ.]

o Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.

p In contrario, desunt in antiq.

q sub Alex. III. c. 6.

r deterritus.

s suscepta.

SÆpe o contingit, quod cum ad nostram audientiam appellatur, propter defectum partis alterius neque per se, neque per responsalem idoneum appellationem interpositam prosequentis, vel forsitan ex malitia subsequentis responsalis mandatum procuratorium occultantis, lites, quæ de facili poterant terminari, remanent indecisæ, cum frequenter juris quæstio moveatur, cujus apud nos probationes necessariæ (in p contrario) non existunt, & interdum etiam facti quæstio de levi posset partibus præsentibus comprobari. Unde licet in Lateranen. Concilio q fuerit constitutum, ut si in quocunque negotio aliquis appellaverit, & eo, qui appellatus fuerat, veniente, qui appellavit venire neglexerit, comparenti illi recompensationem faciat expensarum, ut hoc saltem timore deterritus r, in gravamen alterius non facile quis appellet. Quia tamen propter hoc quæstiones nihilominus prorogantur, præsenti decreto statuimus, ut si hujusmodi appellatio vel a Judice recepta s, vel a parte fuerit approbata, post terminum appellationi præfixum edicti peremptorii vires obtineat, ita videlicet, ut extunc in absentem perinde procedatur, ac si peremptorie vocatus ad judicium astitisset. Quod si forsitan interposita provocatio malitiose recepta, vel approbata non fuerit, cum constiterit legitime provocatum, nihilominus eam vigorem volumus obtinere. Salvis constitutionibus 51 de provocantibus post sententiam promulgatis: quibus appellationes suas prosequi non curantibus, post terminum appellationi prosequendæ præfinitum, rata manet sententia, quæ fuerat appellatione suspensa. Quicquid autem contra citationem peremptoriam posset ab absente proponi, adversus appellationem hujusmodi valeat allegari. Si quis autem terminum appell. præveniens, tacita veritate litteras impetravit, & careat impetratis, & pœnam contumaciæ non evadat. Hoc autem in litibus, sive judiciis exercendis volumus observari.

¶ Petr. 51. Salvis constitutionibus.] L. ult. §. illud, C. de temporib. appellat. & Novel. 94.

CAP. XLV.

Appellatione deserta per negligentiam appellantis, potest Judex ex officio procedere in casibus, in quibus ejus officium exuberat: & est casus valde notabilis.

Idem Lemovicens. t & Caturcen. Episcopis. t al. Lemovicen.
{ c. an. 1210. Romæ in Galliam. }

u Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. Ex hoc Decr. observabis multa singularia, quæ præ cæteris colliget Guid. Pap. hic.

x Illidii.

y destinaverant, al. destinarunt.

COnstitutus in præsentia u nostra Archidiaconus Claremon. nobis exposuit, quod Claremon. Decanatu vacante, quidam Canonici vota sua in Episcopum transtulerunt, & Episcopus cum quibusdam aliis expresse consentientibus in eundem Archidiaconum ei contulit Decanatum, XI. Canonicis prius appellantibus, ne quis assumeretur præter assensum omnium in Decanum, cum electioni ejus XXV. tum per se, tum Episcopo mediante consentirent. Cumque sancti Marcelli Presbyter Cardinalis tunc Apost. sed. Leg. per partes illas transitum faceret, non ut appellationi ad nos interpositæ derogaret, sed ut instructam transmitteret ad nos causam, sancti x Egidii 52, & sancti Andreæ Abbatibus examinationem delegavit ipsius, & mandavit eisdem, ut partem contradicentem electioni Decani citarent ad ipsam contradictionis suæ causam in ejus præsentia ostensuram: [& infra. a] Intellecto igitur per assertionem Cardinalis, quod sub ea forma fuerat appellatum, ne sine assensu omnium procederetur in electione Decani, & quod appellantes appellat. intra annum non fuerant prosecuti, nec erat propter quod eis esset biennium indulgendum, cum sicut bis intra tempus legitimum simplicem nuntium ad sedem Apostolicam destinarant y, sic potuissent saltem semel procuratorem idoneum destinasse. Ne tamen peremptiones exceptiones ex eorum parte propositas videamur sub silentio præterire, mandamus, quatenus si vobis constiterit Archidiac. facto Episcopi, ex quo mittitur, sponte renunciasse, vel prædictum Episcopum processisse ad electionem ipsius, prætermissis prædictis, sine quibus non procederet in illa translatione voluntatum, ex quo mittitur Archidiac. proponitur esse actum, ei super Decanatu silentium imponatis: alioquin nominationem, seu electionem taliter factam de alio, & quicquid fuerit secutum ex ipsa, denuncietis irritum, & inane.

{ a Cum igitur Card. prædictus, quæ coram eo proposita sunt, nobis fideliter retulisset. }

¶ Petr. 52. Egidii.] Elidii, Ordinis S. Bened. diœcesis Claromont. Tuza Benefic.

CAP. XLVI.

Contra electum, vel confirmatum nullum aliud jus expectantem, non admittitur regularitas excepta, vel appellatio, maxime frustratoria ad impediendum electionis, vel confirmationis effectum; sed possessione habita, poterit accusari, vel denunciari. h. d. & secundum hoc est casus notabilis.

Idem Cancellario Metensi. { c. an. 1210. Roma in Germaniam. }

z Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. an necesse sit semper eligere magis idoneum, vide Thom. 2. 2. q. 63. art. 2. ad 3. arg. Sot. lib. 3. de just. & jure. q. 6. art. 2. & Covarruv. in reg. peccatum, de reg. jur. lib. 6. in 2. p. relect. §. 9. a Hoc est, Cancellar. Metensem, cui scribit Papa. b donum, habent aliqui exemplaria.

COnstitutis 53 in præsentia z nostra N. Decano sancti Salvatoris, & Cantore Metens. (& infra. a) Metens. Episcopus intimavit, quod sancti Salvatoris præpositura vacante, die electioni præfixo per Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum in virtute obedientiæ, ac sub animæ periculo Canonicos adjuravit, ut secundum Deum, & juxta conscientiam suam unum eligerent de duobus, in quos partes videbantur oculos extendisse, quem Ecclesiæ magis utilem, & idoneum reputarent. Decanus autem cum duobus Diaconis, & Subdiaconis tribus, dictum Cantorem in præpositum nominavit: Cantor vero ipse, qui Presbyterali officio fungitur, & Custos cum Scholastico, & Magistro B Sacerdotibus, Levitis duobus, & Subdiaconis quinque, te a concorditer elegerunt; cujus electionem tanquam a majori, & sanioris parte Capituli factam, (cum de personæ tuæ honestate constaret) prædictus Episcopus confirmavit: & cum tibi vellet donum b 54, & investituram porrigere (ut moris est) Decanus ad sedem Apostolicam appellavit, contra te impotentiam duntaxat allegans, proponendo te in partibus illis quasi penitus ignorantem, in quibus Præpositura possessiones existunt, addens, quod

alie tibi objiceret in præsentia nostra, quæ tunc in præsentia Judicum suspecti noluit explicare.

Nos ergo, quia constitit evidenter illam appellationis causam, quæ fuit expressa, rationabilem non fuisse *e*, aliam autem tunc non expressit, etsi dixerit idem Decanus, quod aliam vellet objicere coram nobis, decrevimus tuæ confirmationis affectum non debere, per ea, quæ sunt proposita, impediri. Si quid tamen contra te non in modum exceptionis ad impediendum electionem, & confirmationis effectum, sed in modum denunciationis, vel accusationis duxerit proponendum, postquam pacificam ipsius Præpositura possessionem fueris assecutus, proponendi licentiam non negamus.

e Quæ dicatur rationabilis causa, vid. apud Bar. quod vero, ff. de leg. & ind. si postulaverit, §. verso, ff. de adult.

[*a Et D. Scholastico ejusdem Ecclesiæ tuæ procuratoribus benignam curavimus audientiam indulgere. Fuit autem nobis ex parte tua propositum, sicut etiam ven. f. n.*]

¶ PITH. 53. *Constitutis.* Vide *cap. 56. infr. eod. tit.*

54. *Domnum.*] *Domnum.* Sic in *l. 3. de pac. iurand. cap. 12. supr. de foment, & in judic. cap. 3. inf. de his quæ fiunt a major. part. Capitul.*

CAP. XLVII.

Appellari potest, si locus non tutus partibus assignatur, etiamsi sit scriptum, appellatione remota.

Idem *Vigorien. Episcopo.* (*c. an.* 1212. *Romæ in Angliam.*)

EX parte tua *d* : (*& infra a*] Præsenti pagina respondemus, quod cum excusatio honesta, qui ad præsentiam delegatorum Judicum non potest secure venire citatus, tu, vel tui, quoties ad illos Judices vos evocari contigerit, ad quorum præsentiam nobis periculosum est ire, libere poteritis appellare, etiamsi in literis commissionis appell. fuerit remedium interclusum, nisi Judices vobis assignent locum idoneum, & securum.

d Cap. 5. eod. tit. in 3. compil. præter Philippum de Perus. hic ind. Bartol. in l. emo fentemiam, ff. de appell. recipiend.

(*a Fuit propositum coram nobis, quod cum inter Anglicos, & Valen. 55 sint inimicitiæ manifestæ, & ad partes illas Anglicis sit transitus periculosus, pro marium periculis, & guerra, quæ inter gentes illas frequenter esse dignoscitur continua: multi de causa sua meritis diffidentes, te aliquando, vel tuos auct. literarum nostrarum trahere satagunt ad Judices in Wallia constitutos, ut sic indefensas causas etiam justissimas relinquetis, vel compositionem subeatis injustam pariter, & damnosam. Cum igitur causas, quas committimus, sic velimus fine debito terminari, quod neutra partium contra justitiam aggravetur. f. c. p. a. f. m. & sibi.*]

¶ PITH. 55. *Inter Anglicos, & Valen.*] Neubrigensis 2. 3. 99. 100. 144.

CAP. XLVIII.

Licite appellat reus, si non auditur excipiens procuratorem alterius non habere sufficiens mandatum, vel se posse conveniri per alias literas, de quibus non fit mentio in secundis. hoc dicit quod ad titulum.

Idem P. *Episcopo 56, Decano, & Præcentori Herfordensi.* (*c. an.* 1212. *Romæ in Angliam.*)

SIgnificavit *a* nobis Magister Hospitalis Eboracensis, [*& infra. a*] Præterea Capitulum Eboracen. auctoritate quarundam literarum, in quarum sigillo continebatur sigillum Capituli ad citationes tantum, cum aliud sigillum Capitulum illud noscatur habere, quendam constituebat actorem: sed licet idem Magister allegaverit, quod occasione literarum illarum actor non deberet admitti, & insuper adjunxisset, quod auctoritate literarum quarundam a nobis ad alios Judices obtentarum, prius conventus non debuit per literas posteriores, in quibus nulla fuerat mentio de prioribus, conveniri: Judices tamen exceptiones hujusmodi admittere noluerunt, propter quod vocem ad nos appellationis emisit. Quocirca mandamus, quatenus si vobis constiterit ob dictas causas, vel earum aliquam ad nostram fuisse audientiam appellatum: revocato in irritum, quicquid post appellationem hujusmodi noveritis esse factum, *f* partes, &c. 57

a Cap. 4. eod. tit. in 3. compil. De materia sigilli, Vid. Felin in c. sup. de fide instr. Decium in cap. post cess. sup. de prob. & quæ scivi in c. 6. de fide instr.

f attentatum.

[*a Quod cum P. quondam rector Hospitalis illius diem clausisset extremum, ven. f. n. Eboracen. Archiepiscopus, ad quem, & prædecessores suos hospitalis ejusdem ordinatio pertinuit ab antiquo, nolens ipsum in defectu rectoris dispendium sustinere, dictum I. Presbyterum ejusdem domus a suis fratribus unanimiter in rectorem electum præfecit ibidem, sperans, quod domus ista per ipsum tam in temporalibus, quam in spiritualibus reciperet incrementum: procedente vero tempore Decanus, & Capitulum Eboracen. Ecclesiæ, tanquam ad ipsos hospitalis ejusdem ordinatio pertineret, Magistrum ipsum a suo administrationis officio removere volentes, literas super hoc Apostolicas ad Decanum Lingonen. & suos conjudices impetrarunt, quarum auct. in jus vocari fecerunt eum Archiepiscopum, quam rectorem: partibus igitur die peremptorie assignata coram ipsis Judicibus constitutis, Judices aliis vices suas commiserunt, sola sibi definitiva reservata.*]

¶ PITH. 56. *Episcopo.*] Non fuit Episcopus Herfordensis, cujus nomen ab hac littera incipit.

57. *Partes, &c.*] V. C. addit, ad vestram præsentiam convocetis, & audiatis diligenter, appellatione remota, quæ hinc inde duxerint proponenda.

CAP. XLIX.

Licite appellat reus, si non auditur petens declarari rem petitam in libello.

Idem *Magistro G. Archid. & g Wermanno 58 Canonicis Suessionen.* (*c. an.* 1212. *Romæ in Galliam.*)

g Male, Vin. Normanno.

SIgnificantibus *h* 59 T. & R. fratribus, nostro fuit Apostolatui declaratum, quod cum inter ipsos ex una parte & V. ex altera, super quadam terra coram Judicibus delegatis quæstio verteretur, ipsi cum plures terras haberent, ut terra illa, super qua quæstio vertebatur, ostenderetur eisdem, a Judicibus postularunt: quod cum ipsi facere denegarent, ad nostram audientiam provocarunt. Quocirca mandamus, quatenus si est ita, revocato in statum debitum, si quid post appellationem noveritis attentatum, &c.

h Cap. 7. eod. tit. in 3. compil.

¶ PITH. 58. *Wermanno.*] V. C. *Wilelmo Normano, & Gregorio de Gresfrer.*

59. *Significantibus, &c.*] Repetitum in *cap. 2. sup. de libell. oblat.*

CAP. L.

Judex a quo non potest statuere terminum ad finiendam appellationem: quod si fecerit, intelligitur statuisse ad se præsentandum.

Idem *Eboracen. i 60 Episcopo, & de Luc. & de Monte Molli 61 Abbatibus.* (*c. an.* 1213. *Romæ in Angliam.*)

i Abrimen. al. Abricen. Episc. & de Luen. & Monte Morch, Abbat.

EX insinuatione *n* Prioris, & Canonicorum sanctæ Barbaræ nobis innotuit, quod cum inter ipsos ex una parte, & V. Camerarium de Tangar. *l* 62 ex altera, super quodam manerio *m* coram Judice ordinario quæstio verteretur, & idem Camerarius ad nostram audientiam appellaverit, appellationi terminum non præfigens, dictus Judex, qui causam illius videbatur fovere pro eo, quod quidem Clericus commensalis suus, dicti Camerarii in eadem causa fuerat Advocatus, hunc terminum appellationi præfixit, ut ad Festum Purificationis utraque pars esset ab appellationis prosecutione reversa, licet non potuerit nobis legem imponere, ut eam teneremus intra dictum terminum expedire, cum & secundum legitimas sanctiones 63 hic, quæ in consistorio Principis speratur inferri, absque damno mora intacta permaneat, donec ipsam fuerat introduci, & a proceribus dirimi juxta morem. Interim autem nuncius Camerarii præveniens nuncium eorundem, nec ipso usque ad terminum legitimum 64 expectato, impetravit literas, & recessit. Quia vero fraus, & dolus alicui patrocinari non debent, mandamus, quatenus si est ita, partibus convocatis, audiatis causam, &c.

n Cap. 8. eod. tit. in 3. compil.

l Tangart, al. Tanger.

m Hic perperam in vulgatis, monasterio.

¶ PITH. 60. *Eboracensi.*] a. V. C. *Abrincensi.*

61. *De Luc. & de Monte Molli.*] Taxa beneficiorum, *de Lucerna, & de Monte Marcelli.*

62. *Tangar.*] *TanKarvillo.* Guilelmi Camerarii de Tancarvilla meminit Walsing. 40. *in Neustria.*

63. *Legitimas sanctiones.*] *Novel. 23. eivbent. sed illis, C. de temporib. appellat.*

64. *Terminum legitimum.*] Annum præscript. Novel. Constitut. 94. *sup. c. 5. 8. & 43. hoc tit.*

CAP. LI.

Qui extra judicium appellat, ex verisimilibus, & probabilibus causis, ut in possessione molestetur, si postea spoliatur, restituitur ante omnia in statum, in quo erat tempore appellationis emissæ. h. d. inhærendo verbis literæ, & ut non gravetur unicuique lectorum. Panormitan.

Idem *Rofen, & Banden. 65 Episcopis,* (*c. an.* 1213. *Romæ in Angliam.*)

BOnæ *a* memoriæ O. de camera persona Ecclesiæ de Feu, 66 viam universæ carnis ingresso, Abbas sancti Augustini Cantuariensis ejusdem Ecclesiæ, quam ad se asserit pertinere, primo per quosdam Monachos, secundo per seipsum possessionem ingressus, ad nos pluries vocem appellationis emisit, ne quis eum super possessione ipsius Ecclesiæ præsumeret molestare: cumque aliquandiu prædictam Ecclesiam pacifice possedisset, quidam Laici Cantuariensis diœcesis ipsum Abbatem, & Monachos de possessione ipsius Ecclesiæ per violentiam ejecerunt: [*& infra. a*] Procurator vero Archidiaconi proposuit ex adverso, quod defuncta persona Ecclesiæ, Archidiacono tantum datur ejus custodia: imo Archidiaconi, qui fuerunt pro tempore, tam de jure communi, quam de generali consuetudine, tam in illa Ecclesia, quam in aliis universis ejusdem diœcesis, hoc jure semper usi fuerunt. Præterea præfatus O. nomine Archidiaconi Ecclesiam possedit eandem, utpote qui ei unam procurationem, & V. sol. nomine Ecclesiæ annis singulis exsolvebat: [*& infra. ß*] Præmissis igitur diligenter inspectis, prædictos Abbatem, & Monachos in eum statum, in quo tempore appellationis factæ ex verisimilibus, & probabilibus causis ad nos legitime interpositæ fuisse noscuntur (proprietatis parti utrilibet salvo jure) decer-

a Cap. 9. eod. tit. in 1. compil. Vid. Phil. Franc. in fine quæstion. in materia petit. gu. 1.

decernimus reducendos, ac fructus medii temporis perceptos o consumptos pariter assignandos eisdem.

(n His igitur, & aliis pluribus ex parte Abbatis, & Monachorum propositis.)

(β Eadem O. sublato de medio apud Archid. animi possessio dignoscatur remansisse, quae non perditur, nisi Archidiac. se putaret posse depelli, vel nisi veniens non fuisset admissus. Si ergo Monachorum possessio, quae potius detentio clandestina debet dici, quoniam Archidiacon. ipsam possessionem non perdidit, & sic tam Monachi non potuerunt retinere, cum duo in solidum quicquam possidere non possint. Cum igitur Archidiacon. per nut suo jure in possessionem intrare, ac tamen de facto fortius ejicere, potuit nullo constitue, nec ullatenus existente sibi jus proprium reservare, cum juris executio nullam habere injuriam dignoscatur. Ad hoc Monachi possessionem Archidiacon. non possunt aliquatenus adversari, etsi eos eam habuisse constaret, quia cum eos nequaquam de possessione ejecerit, nec hoc probatum fuerit, nec in jure confessum, non habent, quod obstetam contra eum detrimentum, praesertim cum & ipsi auctoritate sua possessionem intraverunt, & injuriam aliis facientes sui aliquid acquirere nequiverint. Appellatio quoque, quam Monachi se interposuisse proponunt, penitus nulla fuit, cum non nisi a gravamine praesenti, praeterito, vel futuro debeat appellari. Archidiaconus vero nec prius eos gravaverat, nec ipsos post appellationem gravavit, tum rem vacuam, quam custodiendi jus habet, cum quem ex officio custodire tenetur, in custodiam suscepisse noscatur. Denique appellationi Monachorum non fuerat ullatenus deferendum, quoniam si ad eos eadem Ecclesia pertineret, non debuerunt auctoritate propria ipsius possessionem intrare, praesertim cum scierunt, vel scire potius debuerunt, quod custodia Ecclesiarum vacantium ad Archidiacon. pertinebat, & si tunc idem Archidiaconus praesens esset, eandem denegasset eisdem, & sibi, prout ad eum spectavit officium, tenuisset. Cum autem clandestina fuisset eorum possessio, non potuerunt vere possessores haberi, cum super possessione nequeat animo fieri clandestinum possessor.]

¶ Petr. 65. Rosen. & Banden.] V.C. delet Bandon.

66. Ecclesia de Fav.] Ferrisham. Baleus 421. Camdanus 190. Matth. Paris. Vvestmonaster. an. 1154. In vero Episcopor. Continuationes. Cum ad Ecclesiam de Famisham Joannes Rex Angliae praesentasset VVellensem Archidiaconum, intercesserunt Abbas, & Monachi Coenobii de Fetersham, quod a fundamentis aedificavit, extruendumque curavit Stephanus Rex Anglorum, ubi etiam sepultus est, asserentes eam Ecclesiam suae donationis, atque collationis esse. Itaque Monachi, manu militari, servata Ecclesiae custodia Archidiaconum ingressu prohibent. Tum appellatione quamlam ad Papam deferunt. Unde cum Rex ad Hubertum Archiepiscopum Cantuariensem scripsisset, ut cum Abbate, & Monachis ageret, frustraque id tentasset, mandat Monachos e templo flammis eaigi. Sed postea, mitigato hoc praecepto, jussit eos a Vicecomite Cantii manu militari extrahi. Is jussum Regis peregit, & armata milita complet Ecclesiam. Archidiaconus etiam Cantuariensis vi tenentes Ecclesiam excommunicavit, atque tanquam hac vi excommunicatas dirait; Ecclesiam divinis usibus interdixit. Iterum ad Papam Monachi appellant. Quo audito Hubertus ita perterritus est, ne rei eventus in se recideret, ut Regem obnixe rogarat, ne cum Monachis amplius contenderat, atque etiam oblata restitueret. Quod Rex Huberti suasu concessit. Tum Archidiaconus sua Decreta laxavit, & revocavit. In origin. Comit. Andegaven.

CAP. LII.

Itineris arrepto habet vim appellationis, si serventur ea, quae servare debent in appellatione. h. d. secundum unum intellectum intrinsecum.

Idem Innoc. III. S. *Augustini*, & S. *Gregorii Prioribus*. 67 [*c. an. 1213. Romae in Angliam.*]

p Cap. un. eod. tit. in 3. compil.

DIlecti filii 68 Jo. p & H. Prioris, & Monachorum Cantuarien. Ecclesiae nuncii retulerunt, quod cum pro causa, quae inter dictos Priorem, & Monachos, & Cantuarien. Archiepiscopum super capella de Lameda 69 vertebatur, ab ipsis ad sedem Apostolicam mitterentur, idem Archiepiscop. post iter arreptum 70 in eos excommunicationis sententiam promulgavit. Cum autem plus sit ad sedem Apostolicam facto provocare, quam verbo, & ipsi propter dictam causam ad Romanam Ecclesiam venientibus intelligatur ad sedem Apost. provocatum: mandamus, quatenus si ait ita, dictos Jo. & H. denuncietis excommunicationis vinculo non teneri.

¶ Petr. 67. *Prioribus.*] Cantuariensibus.

68. *Dilecti filii.*] Cap. 6. *inf. de confirmat.* Junge *cap. c. inf. de nov. oper. nunciat.*

69. *Lamede.*] Lambeth Vvestmonast.

70. *Post iter arreptum.*] *Itinere Romam arrepto. cap. p. de dol. & contum. cap. 1. de Cleric. peregrinat.* nec implorare patrocinio Romani Pontificis, cap 34. *sup.*

q al. Elien. al. Helin.

r Sup. de off. & pot. jud. del. c. pastoralis. & C. 11. eod. t. in 3 comp.

s Vid. Bald. in l. 2. C. de appel. & Ant. Butr. in c. ut debitum, inf. h. tit.

CAP. LIII.

Per clausulem, appellatione remota, inhibetur omnis appellatio, quae a jure non indulgetur expresse. h. d. usque ad §. cetera.

Idem *Episcopo* q *Helin.* [*c. an. 1213. Romae in Hispaniam.*]

PAstoralis officii diligentia r: [& infra.] Quaesivisti r, utrum quando inhibetur appellatio in rescripto, frustratoria tantum inhibita videatur? Nos igitur attendentes, quod per appellationem frustratoriam, etiamsi non fuisset inhibita, negotium non debeat impediri, respondemus, quod quaelibet provocatio intelligitur removeri, quae jure non indulgetur 71 expresse: sed si appellant fuerit gravatus injuste, gravamen hujusmodi per superiorem poterit emendari.

Licet excommunicatus ab excommunicatione appellet, nihilominus denunciari potest, & beneficiis redditibus spoliari. h. d.

t Vid. quod per hunc §. determinat Ro. cons. 482. in solo promisso, in 2. dubio.

§. c. Verum quia multotiens e quid ad tempus per appellationem legitimam a Judicis sui, quoad aliquam certum articulum, eximitur potestate: consuluisti nos, utrum si quis excommunicationis sententia innodatus, ante denunciationem ipsius ab ea, tanquam minus rationabiliter promulgata, in eo casu, in quo ante sententiam appellatio vires obtinuisset, curaverit provocare, eo quod per appellationem interpositam excommunicantis videtur jurisdictio dormitasse, ipsa denunciata possit eundem, & ad tempus Ecclesiasticis Beneficiis Clericum spoliare? Nos itaque respondemus, quod eam executionem excommunicatio secum trahat u, & excommunicatus per denunciationem amplius non ligetur, ipsum excommunicatum denunciari potest, ut ab aliis arceatur. Et illi proventus Ecclesiastici merito subtrahentur, cui Ecclesiae communio denegetur.

u Excommunicatio trahit secum executionem.

¶ Petr. 71. *Quae a jure non indulgetur.*] Cap. 10. *sup. de restitut. spoliat.*

CAP. LIV.

Si appellans ad superiorem compareat coram Judice inferiori super concernentibus ipsam appellationem, ipsi appellationi renunciasse videtur. Si autem protestetur, quod propter hoc non intendit renunciare appellationi, tanquam contrario allegans, non est audiendus: nisi notorium sit, actum illum esse injustum, super cujus emendatione adiit inferiorem. h. d. & est bonus casus.

Idem *Episcopo Parisiens.* [*c. an. 1213. Romae in Galliam.*]

x Cap. 12. eod. tit. in 3. compil. Felin. in c. cum An. Ferrariens. sup de constit. & DD. in l. non solum. §. morte. ff. de nov. operis nunciat.

y Vid. l. si fiducia. ad Maced. & l. 2. C. de jure Fisci.

z al. dummodo de illis &c.

a protestantur.

SOlicitudinem x pastoralis officii: [& inf. a] Sane cum sicut recepimus, duobus coram Episcopo litigantibus, alter eorum ad sedem Apostolicam appellasset, Episcopus appellantem reputans contumacem, ipsum excommunicationis vinculo innodavit. qui coram Metropolitano de Episcopo sibi petiit justitiam exhiberi, asserens, quod post appellationem legitime ad nos interpositam ipsum excommunicaverit, & petens se ad eum statum, in quo fuerat appellat. tempore, ad Metropolit. reduci, denunciari videlicet absolutum: adjiciens etiam, quod appellationi non renunciabat objectae, sed prosequi volebat y eandem: [& infra a β] Nos igitur inquisitioni tuae taliter respondemus, quod sicut Metropolitanus de appell. ad nos interposita cognoscere omnino non valet: sic nec de his, quae post appellationem fuerunt innovata, dummodo z de aliis cognosci non possit, nisi de appell. pariter cognoscatur, vel de iis, quae appellationis causam contingere cognoscuntur. In quo casu si Metropolitanus ad cognoscendum partes suas interponere forte praesumeret, Episcopus posset ad appellationis beneficium convolare: nam ad officium ejus, qui de appellatione cogniturus est, pertinet prudenter corrigere, quae contra ipsam invenerit attentata. Si vero notorium existeret, quod mandatum Episcopi indiscretum fuerat, vel injustum, cui non tenebatur subditus obedire, ac per consequentiam ei liqueat evidenter subditum legitime provocasse, poterit Archiepiscopus auctoritate Metropolitana declarare subditum irrationabiliter extitisse anathematis mucrone percussum. Cum autem excommunicatus, qui appellaverat, juxta praescriptam formam coram Archiepiscopo deponit contra Episcopum quaestionem, Metropolitanus ad cognoscendum de causa potest interponere partes suas, cum ille appellationis prosecutioni renunciare tacite videatur. Sed si verbo, vel facto appellationem se velle prosequi protestetur a, non est, tanquam adversa petens, & sibi contrarius, audiendus.

(α Officii fideliter excurrit, cum super dubitationibus juris responso sed. Apost. postulat adiveri.)

(β Unde tua fraternitas requisivit a nobis, utrum Metropolitanus de hujusmodi conquestione cognoscere valeat: & si reperit eum legitime provocasse, utrum denunciare eum debeat absolutum: & an si Episcopus coram Archiepiscopo appellaverit, ne is, qui excommunicatus ab eo fuerat, absolvatur, appellationi sit hujusmodi deferendum.

CAP. LV.

Per appellationem legitime interpositam principale cum accessoriis ad Judicem appellationis defertur, & sententia excommunicationis, & interdicti post sententiam lata non tenent.

Idem *Episcopo*, & *Cantori Trecen.* 72 (*c. an. 1213. Romae in Galliam.*)

b Cap. 13. eod. tit. in 3. compil.

DIlectis filiis b Decano Altissiodorensi, ac Magistro R. 73 Altissiodorensis Episcopi procuratore in nostra praesentia constitutis, idem Magister proposuit, quod cum

S 2 dictus

Pars II.

dictus Episcopus Presbyterum domus Dei, in qua dispensationem c plenariam obtinere dignoscitur, detinari faceret vinculis mancipatum, pro eo quod bona quaedam ejusdem domus, quae furtive subtraxerat, restituere detrectabat, propter quod etiam ab eodem Episcopo fuerat excommunicationis vinculo innodatus, & supradictus Decanus Episcopum monuisset, ut ei restitueret, vel saltem recederet d Presbyterum memoratum a, quem ad jurisdictionem suam spectare firmiter asserebat: Episcopus metuens, ne Decanus aliquid in suum praejudicium attentaret, se ac suos, statum Ecclesiae, ac civitatis, protectioni Metropolit. supponens, ad ejus audientiam appellavit. Verum Decanus post modicum tempus interdictum hujusmodi promulgavit, ut Episcopo in civitate praesente, a divinis in Altissiodoren. Ecclesia cessaretur. Postmodum vero cum dictae appellationi praesentes comparuissent partes coram Officiali curiae Senon. Decanus allegans, quod appellationi ab Episcopo interpositae ideo non deferet deferendum, quoniam presbyter supradictus adhuc in vinculis tenebatur, quando ad eius vocem f appellatione emisit, Officialis autem judicavit irritum interdictum a Decano post appellationem Episcopi promulgatum: [& infra. a] Quia vero idem Episcopus diversos modos expressit, secundum quos Decano paratus fuerit super captione presbyteri justitiam exhibere, ad Metropolitanum sedem appellavit, Decanus non potuit post hoc ferre sententiam interdicti: & ideo sententiam ipsam ob eo post appellationem legitime promulgatam, irritam decernimus, & inanem, non obstante, quod Decanus ad excusationem suam quasi ostendo proposuit, quod priusquam Episcopus appellasset, sententiam tulerat, cujus effectum ad tempus duxerat suspendendum: cum interim appellatione interposita procedere non debuerit ad sententiam exequendam, Officialis processum, qui post appellationem hujusmodi sententiam interdicti irritum, & inanem decrevit, temerarium judicantes: cum appellatione ad nos interposita nihil debuit innovari. Praeterea licet excommunicationis sententia in Decanum per Episcopum promulgata, rite lata prima facie videretur, cum per dictum Officialem esset prohibitum, ne servaretur in Ecclesia interdictum, & Decanus ne celebrarent in Ecclesia prohibendo, divinum videretur officium perturbare: quia tamen per appellationem ad nos interpositam ex parte Decani, cui etiam Officialis deferre debuerat deferendum, Apostolus conscendendo, non solum principale negotium, sed accessoria etiam ad nostrum referebantur examen, eandem sententiam post appellationem hujusmodi promulgatam decernimus viribus caruisse. Verum licet Archiepiscopus post appellationem praedictam, de qua sibi per Officialis literas innotuerat, Decanum denunciaverit evitandum: Senon. tamen Canonicos (qui saniori ducti consilio communicaverunt eidem, ut appellationi ad nos interpositae magis, quam denunciationi ab Archiepiscopo factae deferrent) inculpabiles judicamus.

(a His igitur, & aliis, quae utrinque fuere proposita coram nobis, intelleximus evidenter, quod si Episcopus prudenter, & mitius providisset, & reddidisset Decano Presbyterum subtractum, ad amorem prorsus scandali materiam amputandam.)

¶ Pith. 72. Episcopo, & Cantori Trecensi.] Episcopo Carnotensi, & majori Archidiacono Trecensi Ecclesiae.

73. R.] Rodalpho. Rodalphus Altissiodorensis de Hugone Episcopo Antissiodurensi. In sibi subditos minus clemens extitit, eosque immodicis exactionibus aggravavit, & quia in suis negotiis plus pervicax, & minus cuiquam cedens erat, neque se ab aliquo vinci permittebat, plures e pluribus persecutiones sustinuit, quas tamen magnanimiter tolerans, & finaliter praevalens saepius obtinebat.

c dispositionem.

d Reddere, legebatur: sed, recederet, repojuimus.

a Vid. l. uno. ff. ad mu. & l. 1. §. per hanc, cum gl. ff. de reb. vend.

f Dictio, quando, deest in omn. antiq. aut in quibus legitur ita, adhuc in vinculis tenebatur ad aut voce, &c.

CAP. LVI.

Postquam Papa aliquam causam ad se revocat, non valet processus postea per minorem Judicem factus: sicut non valeret, si fuisset ab eo legitime appellatum. h. d. ut cuilibet lectura latetur,

Idem *Mediolanen. Archiepiscopo.* (c. an. 1212. *Roma in Insubriam.*)

UT nostrum g 74 prodeat de vultu Dei judicium: [& inf.] Judicibus dedimus in mandatis, ut si post secundum mandatum, per quod totius cognitionem negotii ad nostrum judicium revocavimus, traditionem sigilli dicto H. a te cognoscerent esse factam, eam decernerent irritam, & inanem, inhibentes illi, ne quomodolibet eo uti praesumeret: cum plus sit Romanum Pontificem ad se aliquod revocare h negotium, quam quemquam ad eum super aliquo negotio provocare.

¶ Pith. 74. *Ut nostrum,*] *Extat integra in epist. Innocent. pag. 76. & 237.*

g Ex 3. compil. tit. ut Ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur. cap. ut nostrum. inf. ut Eccl. ben. si deco. ubi, quae hic desunt, reperies. vid. Archid. inc. malum super 3. q. 6.

h al. evocare.

CAP. LVII.

Si terminum appellationis prosequendae statutum ab homine altera pars praevenit, hoc tacite literas impetrando, literae non valent: sed terminum parte etiam appellatus praevenire potest, dummodo annum non praecurrat: & hoc in dilatione imminet periculum, etiam neutra parte prosequente potest Judex ad quem supplere, partes compellendo ad prosecutionem.

Idem *Abbati sancti Felicis, & G. Canonico Bononiensi.* (c. an. 1212. *Roma in Flaminiam.*)

OBlatae i nobis vestrae literae continebant, quod cum quidam Judices, quibus causa, quae inter Sambr. & Rinocor. 75 plebes vertebatur, fuerat ab Apostolica sede commissa, pro plebe Sambricensi 76 sententiam protulissent, & a procuratore plebis de Rinocor. 77 ad nos fuerit sine termino appellatum, nec delatum appellationi fuisset, nec ad prosecutionem ipsius terminus a Judicibus partibus assignatus: Plebanus de Sambr. super ubloreatione praedictae sententiae (sicut rationabiliter lata erat) nostras ad vos literas, & alia pars alias commissionis literas a nobis super infirmanda eadem postmodum ad alios Judices impetravit, nulla in posterioribus literis de prioribus habita mentione, unde in dubitationem revocato, an posteriores Judices, vel vos de illa debeatis cognoscere, nos super hoc consulere voluistis: [& infra.] Licet igitur appellanti legitime a sententia indulgeatur annus a lege 78, aut ex justa causa biennium ad appellationem interpositam prosequendam: quia tamen hujusmodi terminus potest restringi non solum a provocante, verum etiam a Judice, a cujus sententia provocatur (cum ideo sit constitutus, non ut terminus ipse praeveniri non possit, sed ne valeat prorogari) credimus distinguendum, in quo casu literae impetrantur: & quidem quando certus terminus ab appellante, vel a Judice appellationi praefigitur prosequendae, si eo tacito appellatus literas impetraverit, hujusmodi literae tanquam tacita veritate subreptae, obtinere non debeat aliquam firmitatem. Si vero non sit aliquis terminus a Judice, vel ab appellante praefixus, pars appellata intra terminum constitutum a lege (dummodo annum non praecurrat, et appellantem in commissione impetranda supplantet) commissionis literas 79 potest impetrare, quarum auctoritate in appell. causa legitime procedatur, ita quod si appellans voluerit in causa appellat. procedere, oportebit eum agere sub Judice sic obtento, nisi possit eum legitime recusare: quod si agere noluerit, appellatus n potest nihilominus prosequi causam ipsam, maxime si sentiat sibi ex dilatione imminere gravamen. Superius quoque Judex si viderit ex dilatione periculum imminere, potest, & debet neutro prosequente appellationem occurrere, ut periculum evitetur, puta, si a sententia lata super confirmatione alicujus electi fuerit provocatum, & utraque pars velit etiam ad annum prosecutionem appell. differre, potest usque (imo debet) superior Judex, ad quem fuerit appellatum, terminum provide moderari, ne gregi Dominico diu desit cura pastoris. Ex his igitur consult. vestrae noveritis esse responsum, quod per posteriores non derogatur prioribus legitime impetratis, per quas ad confirmandam sententiam, vel infirmandam, priori potest ratione procedi.

¶ Pith. 75. *Sambr. & Rinocor.*] *Sambro, & Rivo Cornoclavo.*

76. *Sambricensi.*] *Sambri.*

77. *Rinocor.*] *Rivo Cornoclavo.*

78. *Annus a lege.*] *Novell. Justinian. 49.*

79. *Commissionis literas.*] Gallice, *anticipation.*

i Cap. v. eod. tit. in 4. compil. Et quia varii sunt hujus decr. articuli, varie loci sunt videndi. Doct. Feder. de Senis cons. 28. incipit, punctus quaestionis. Felin. in c. ex tenore, sup. de rescr. Ro. cons. 483. in c. dubitatur. Calder. cons. 14. tit. de resc. ubi quaeritur, an de literis nulla fieri mentio debeat.

n In lectura agere voluerit appellatus, &c. ubi intelligitur appellans.

CAP. LVIII.

Altera parte contumaciter absente, potest Judex appell. etiam principale negotium definire, si post litem contestatam fuerit appellatum.

Idem. (c. an. eod. *Roma.*)

PEr tuas l 80 literas requisisti, utrum si post latam sententiam, vel saltem post depositionem testium publicatas, fuerit ad sed. Apost. appellatum, hi, qui super hoc delegantur a nobis, si altera partium eorum se noluerit conspectibus praesentare, causam sibi delegatam m judiciali possint calculo terminare. Nos igitur consult. t. taliter respondemus, quod cum lis super eodem negotio coram primis Judicibus sit legitime contestata, poterunt n Judices delegati (eo, qui conventus, se per contumaciam absentante) cum eis de meritis causae liquebit, commissum sibi negotium definire.

¶ Pith. 80. *Per tuas.*] Vide *l. ult. §. illud C. de temporib. appellat. & l. ult. ff. ad Senat. Consult. Trebell.*

l Cap. u. eod. tit. in 4. compil. vide Matth. singul. 66. ius e. materia quod in causa, in dolorem.

n poterunt.

CAP.

CAP. LIX.

Notabile, & famosum cap. habens multa nova dicta utrumque sui limitatione. & h. d. in summa, inhaerendo simpliciter verbis literae. Appellans ante sententiam tenetur exprimere causam rationabilem coram ipso Judice: quo: non admittitur exceptio, quod prius miserat nuncium ad sedem Apost. vel quod literas impetraverat, quae nondum sunt Judici praesentatae.

Idem in Concilio generali. a (an. 1216. Romae.)

a *Scilicet Innoc. III. in Conc. Gener. Lat. c. 35.*
p *Cap. 3. eod. tit. in 4. compil. Hanc Decret. explicans Paulus de Leazariis, & Phil. . de Perusio. Trid. Conc. sess. 13. de refor. c. 1.*

UT debitus p honor deferatur Judicibus, & litigatoribus consulatur super laboribus, & expensis: Statuimus, ut si quis coram idoneo Judice convenerit adversarium, ille ante sententiam ad superiorem Judicem absque rationabili causa non provocet, sed coram illo suam justitiam prosequatur, non obstante si dicat, quod ad superiorem Judicem nuncium destinaverit q, aut literas impetraverit ab eodem, priusquam delegato fuerint assignatae. Cum autem ex rationabili causa putaverit appellandum, coram eodem Judice causa probabili appellationis exposita: tali videlicet, quae si foret probata, deberet legitima reputari, superior de appellatione cognoscat. Et si minus rationabiliter eum appellasse constiterit, illum ad inferiorem remittat, & in expensis alteri parti q condemnet, alioquin ipse procedat, salvis constitutionibus de majoribus causis ad sedem Apostolicam referendis.

q *vid. l. tutores. §. tutor. & ibi Bart. ff. de administ. tut.*

¶ Pith. 82. *Nuncium destinaverit.*] *L. 4. ff. de appellat. recip.*

CAP. LX.

Si Judex, a quo est appellatum a gravamine, illud revocat, potest in principali causa procedere.

r *Cap. 36.*

Idem in eodem. r (an. 1216. Romae.)

s *Cap. 4. eod. tit. in 4. compil. vid. l. adigere. §. quamvis. ff. de jur. pat. & l. quod dictum ff. de pact.*

CUm cessante causa s, cesset effectus: Statuimus, ut sive Judex ordinarius, sive delegatus aliquid comminando, vel interloquendo protulerit, quo executioni mandato alter litigantium gravaretur, & sano usus consilio ab hujusmodi interlocutionis, vel comminationis effectu destiterit, libere in causae cognitione procedat, non obstante si a tali comminatione, vel interlocutione fuerit appellatum, dummodo non sit ex alia causa legitima suspectus, ne processus negotii frivolis occasionibus retardetur.

CAP. LXI.

Volens Judicem recusare, debet coram eodem suspicionis causam probabilem proponere, & eam coram arbitris communiter eligendis probare: qua non probata, sua jurisdictione Judex utitur in principali: ea vero probata remittit negotium ad superiorem, vel causam committit de recusatoris consensu.

t *Scilicet Conc. Lat. c. 48.*
u *Cap 5. eod. tit. in 4. compil.*

Idem in eodem. t (an. 1216. Romae.)

CUm u speciali sit prohibitione provisum, ne quis in aliquem excommunicationis sententiam, nisi competenti commonitione praemissa, promulgare praesumat: volentes etiam providere, ne forte commonitus frustratoriae recusationis, vel appellationis obtentu monentis possit declinare examen: Statuimus, ut si allegaverit se Judicem habere suspectum, coram eodem causam justae suspicionis assignet x, & ipse cum adversario, vel (si forte adversarium non habeat) cum Judice arbitros communiter eligat: aut si communiter convenire non possint, absque malitia ipse unum, & ille alium eligat y, qui de suspicionis causa cognoscant: & si nequiverint in unam concordare sententiam, advocent tertium: ut quod duo ex ipsis decreverint, robur obtineat firmitatis: sciantque se ad id fideliter exequendum ex injuncto a nobis in virtute obedientiae sub obtestatione divini judicii districto praecepto teneri. Causa vero suspicionis legitima coram ipsis intra competentem terminum non probata, sua jurisdictione Judex utatur. At ipsa probata legitime, de recusatoris assensu personae idoneae committet negotium recusatus, vel ad superiorem transmittat, ut in eo ipso procedat, secundum quod fuerit procedendum.

x *Jure civili non est necesse probare causam leg. cum specialis. l. apertissimi. C. de jud.*
y *eligant.*

In notoriis non admittitur appellatio: in dubiis causa probabilis coram Judice est exprimenda, quae debeat legitima reputari: quam si non prosequitur, Judex a quo in causa procedet. Idem si prosequitur, & non probat. Hae autem constitutio non extenditur ad regulares. h. d.

Porro commonito ad appell. obstaculum convolente, si ejus excessus evidentia rei, vel ipsius confessione, aut alio modo legitimo fuerit manifestus z (cum appellationis remedium non sit ad defensionem iniquitatis, sed ad praesidium innocentiae institutum) non est provocationi hujusmodi deferendum. Excessu quoque dubio existente, ne frivolae appellationis diffugio appellans Judicis processum impediat, coram eodem probabilem causam appellationis exponet, talem videlicet, quae si foret probata, deberet legitima reputari: & tunc si habuerit adversarium, intra terminum, secundum locorum distantiam, & temporis qualitatem, & naturam negotii, ab eodem Judice moderandum appellationis causam prosequatur: quam si prosequi non curaverit, extunc ipse Judex (appellatione non obstante) procedat, nullo autem adversario comparente, cum Judex ex suo a procedat officio, appell. causa coram superiore probata, superior suae jurisdictionis officium exequatur. Sed si appellans in ejus probatione defecerit, ad eum, a quo ipsum malitiose appellasse constiterit, remittatur. Caeterum has duas constitutiones sic praemissas nolumus ad regulares extendi, contra b suas speciales observantias.

z *Confessionem solam inducere notorium, vid. in l. cum fideicommissum. ff. de fideicom.*
a *Ex officio suo procedit appellationis causa.*
b *Contra suas observationes speciales.*

¶ Pith. 82. *Has duas constitutiones.*] V. C. *hanc, & illam cap. 48. inf. de sentent. excommunic.*

CAP. LXII.

Si Judex confessionem advocati eodem die revocatam pro litis contestatione velit habere, vel processum a subdelegato subdelegati factum ratificat, licite appellatur.

Honorius III. *Decano, Cancellario, & Camerario Lincolnien.* (an. 1224. Romae in Anglicum.)

CUm causam c, quae inter Abbatem, & fratres de Valle sancti Joan. 83 ex parte una, & Priorem, & Canonicos de Novo loco ex altera, super Ecclesia de Holifeth 84 d vertitur, R. sancti Angeli Diacono Cardinali commiserimus audiendam: [& infra. α] Procurator praedictorum Prioris, & Canonicorum proposuit, quod cum coram subdelegatis Judicum delegatorum inducias ad proponendam exceptiones dilatorias petiisset: quia advocatus ipsius ductus errore respondit, quod Ecclesia de Novo loco Ecclesiam, de qua erat quaestio, per XL. annos, & amplius pacifice possederat, licet ipsa eadem die advocati errorem corrigens, ipsius responsionem, quae suae petitioni contradicere videbatur (ne per eam aliquod sibi posset praejudicium generare e, pro eo, quod ante litis contestationem sunt exceptiones dilatoriae proponendae) coram eisdem Judicibus revocavit. Judices tamen per hujusmodi responsionem erroneam Advocati, litem contestatam esse credentes, ad receptionem testium partis alterius processerunt: [& infra. β] Mandamus, quatenus si dicti Prior, & Canonici legitime probaverint, quod per procuratorem ipsorum eadem f die advocati responsio extiterit revocata, quia sic per consequens lis contestata non fuit, vel quod delegati testium receptionem a subdelegatis subdelegatorum suorum approbaverint, cum non nisi delegatus a Principe causam alii valeat delegare, quicquid ab ipsis post appellat. eorum factum est (dummodo haec in appellatione ipsa expressa fuerit) nuncietis irritum, & inane.

c *De materia hujus decreti, quatenus indicat errorem advocati nocere clienti, vide Barb. Cons. 6. Vol. 1. & Jas. in l. error. C. de jur. & fact. ignor.*
d *Olifeno.*
e *al. generari, vid. l. 2. cum l. seq. C. de error. advoc.*
f *eodem die.*

(α P. & B. procuratores praedictorum Abbatis, & fratrum in ipsius praesentia constituti petebant instanter, ut processum approbantes de Cheville 85, & Bellando 86 Abbatum, & Prioris de Malerum 87, quibus causa ipsa a bo. m. I. pp. p. n. fuerat delegata, causam ipsam, quae tanto tempore jam duravit, dignaremur sententialiter terminare.)

(β Sed & gravamini gravamen addentes, cum examinationem quorundam testium Priori de Vallebeo 88, & suo conjudici delegassent, qui vices suas subdelegaverunt aliis contra canonicas sanctiones, receptionem, & examinationem testium ab ipsis de facto, cum de jure nequiverint, factam minus provide approbarunt: propter quae gravamina ex parte praefatorum Prioris, & Canonicorum ad sed. Apost. fuit appellatum. Unde idem procurator cum instantia postulabat, ut memoratorum Judicum processum decerneremus irritum, & inanem. Quia vero super praemissis non potuit nobis fieri plena fides, de v. utriusque partis procuratorum assensu)

¶ Pith. 83. *Sancti Joannis.*] De Croston. de Crosteq, Ordinis Praemonstratensis, Eboracensis, dioecesis.
84. *Holifeth.*] *Heleomele*, vel *HeKanele*.
85. *Cheville.*] *HeKarvalle*.
86. *Bellando.*] *Beilendo*.
87. *Malerum.*] *Malton*.
88. *Vallibeo.*] *Vellegen*.

CAP. LXIII.

Non sufficit appellanti docere, quod exceptionem legitimam, & veram opposuit, & appellavit, nisi doceat propter exceptionem non admissam appellasse. h. d. & est casus not. & quotidianus.

Idem *Decano, & Thesaurario, & P. S. Petri Canonico Zamoren.* (an. 1224. *Romae in Hispanum.*)

DIlecto filio G. Capellano nostro, D. Presbytero, & I. Capituli Salamantini procuratori a nobis auditore concesso, Procurator Capituli proposuit coram eo, quod cum dictus Presbyter super receptione sua in Salamantina Ecclesia executorias nobis ad Archid. Civitaten. & collegas ejus literas impetrasset, coram eis fuit ex parte Capituli allegatum, quod cum in ipsa sit Ecclesia certus numerus Canonicorum juramento firmatus, de quo in literis ad eos directis mentio non fiebat, per eas non debebant contra ipsos procedere: & ne aliter facerent, fuit ad nostram audientiam appellatum [& inf. α] Quoniam igitur esti per confessionem Presbyteri sa-

ei factam coram auditore prædicto constiterit, Salamantinam Ecclesiam habere certum numerum Canonicorum juramento firmatum, & hujusmodi exceptionem coram executoribus fuisse propositam, & quod appellatum exstiterit ab eisdem: quia tamen non constitit, quod propter exceptionem hujusmodi non admissam, aliamve legitimam fuerit appellatum: mandamus, quatenus si vobis constiterit prolatam exceptionem hujusmodi de certo Canonicorum numero, juramento firmato, vel aliae legitimae exceptiones fuisse propositas coram ipsis executoribus, nec admissae, ac idem partem Capituli appellasse: ipsorum executorum processum denuncietis irritum, & inanem.

[*o Sed ipsi executores, hujusmodi appellatione contempta, excommunicationis sententiam in Episcopum, & Capitulum promulerunt. Quare petebat procurator prædictus sententiam ipsam irritam nunciari, & dictum Episcopum super hoc ab eisdem Episcopo, & Capitulo vexatione compesci.*]

CAP. LXIV.

Appellans, qui terminum appell. præfigit, si mittit procuratorem ad impetrandum, & contradicendum tantum, & appellatio fuit recepta a Judice, vel approbata a parte, adversario legitime prosequente, condemnatur in expensis. h. d. secundum communem intellectum, licet glossa aliud senserit.

Idem *sancti Andreæ Archidiac. & magistro I. Canonico de Melein.* g 89. (*c. an.* 1214. *Romæ in Scotiam.*)

g Al. Melden.

NIcolao militi, ac fratri E. Monacho *h* monasterii sanctæ Mariæ 90, S. Hadriani Diac. Cardin. concessimus auditorem: in cujus præsentia cum dictus Monachus non nisi ad impetrandum, & contradicendum procurator fuerit institutus, supplicavit humiliter idem miles, ut contra ipsos tanquam *i* contumaces procedere deberemus: [*& inf. n*] Mandamus, quatenus si vobis constiterit, dictos Abbatem, & Conventum appellationi suæ terminum præfixisse *x*, eum ad prosequendam eandem sufficientem procuratorem non miserint, memorato milite ipsam personaliter prosequente, ipsos ad restituendas expensas a tempore appellationis factas eidem militi condemnetis.

h al. ita: ac fratri G. Monacho monasterii S. Mariæ, S. Sancti Andreæ.

i al. tanquam contra.

x Appellans appellationi suæ potuit terminum statuere.

[*n Ac dare aliquibus in mandatis, qui tassent pro eo, quod ad prosequendam appellationem emissam procuratorem minus idoneum destinaverant, ipso eandem personaliter prosequente in refarciendis sibi damnis, & expensis legitime condemnarent, ea prius, sicut justum fuerat, restituta, audiant super his, quæ contra supradictos Abbatem, & Conventum prefatus miles rationabiliter duxit proponenda. Quia vero super præmissis nobis non potuit fieri plena fides, de assensu militis, & Monachorum prædictorum, dif. n.*]

¶ Pitu. 89. *Sancti Andreæ Archidiacono, & Magistro I. Canonico de Melten.*] *Sancti Andreæ, & Dunkelden. Archidiacono, & Magistro Ioanni Canonico Dunkelden.*

90. *Monasterii sanctæ Mariæ.*] De Divonen. Cisterciens. Ordin. diœces. Candidæ Casæ in Scotia.

CAP. LXV.

Ab eadem sententia ab eodem tertio appellare non licet.

Idem *Episc. Montin.* 91 *& P. Canonico Tuscan.* (*c. an.* 1214. *Romæ in Florentiam.*)

l Vide Domin. dist. 20. in fum. m Tusculan.

SUa nobis *l* R. tutor filiorum quondam B. civis Tuscan. *m* petitione monstravit, quod cum inter ipsum ex una parte, & F. pro se, & P. tutore quondam filii B. ex altera, super quadam summa pecuniæ coram Judice Tuscan. quæstio verteretur: idem diffinitivam pro eodem R. sententiam promulgavit, quæ bis fuit per Judices delegatos a Sede Ap. *n* confirmata: [*& inf. o*] Sed pars altera, quæ semel, & iterum appellaverat, tertio vocem appellationis ad nos emittens, P. & ejus collega cognitionem ipsius sententiæ a nobis obtinuit delegari: [*& infra.*] Cumque R. sanctæ Mariæ in Cosmed. Diac. Card. super appell. tertia ad nos emissa, utrique parti a nobis datur auditor, interlocutus fuerit, illos non potuisse de jure tertio appellare 92: nos prædicto P. & ejus collegæ dedimus in mandatis, ut in negotio ipso nequaquam procedere attentarent.

n Vide l. 3. cum not. C. de administr. tutor.

[*o Licet P. Pisera Canonicum Tuscanen. cui executionem sententiæ ipsius diximus commisisse, ipsum in possessionem quarundam domorum, & aliarum rerum legitime induxisset.*]

¶ Pitu. 91. *Episcopo Montin.*] *Mutinensi*, vel *Mortin.* vel *Martin.*

92. *De jure tertio appellare.*] *L. 1. C. ne liceat in una eademque causa tertio appellare, & c. cap. 29. sup.*

CAP. LXVI.

Appellatio omisso medio Judice interposita, causam non devolvit exceptione opposita. hoc dicit secundum communem intellectum.

Idem *magistro* 93 *E. Archidiac. & Offic. Lemov.* (*c. an.* 1214. *Romæ in Galliam.*)

o Rubeo.

DIlecti filii Prior, & Conventus de Loco Rubeo *o* transmissa nobis petitione monstrarunt: [*& infra a*] Ex parte dictorum Prioris, & Conventus fuit excipiendo propositum: quod cum omisso diœcesano Episcopo fuisset ad Archiepiscopum appellatum, ad quem gradatim fuerat appellandum, in causa ipsa de jure procedere non debebat: sed quia Officialis Archiepiscopi hujusmodi exceptionem admittere denegabat, ipsi ad nostram audientiam appellarunt: [*& infra.*] Quocirca mandamus, quatenus sententias post hujusmodi appell. latas (in *p* eos) denuncietis penitus non tenere.

p Inclusa desunt in aliquot ant.

[*a Quod cum inter ipsos ex parte una, & f. de Chambar. 94 militem Claromon. diœc. ex altera, super quadam nemore, & aliis rebus coram magistro A. Canonico Claromon. ex delegatione ap. quæstio verteretur. Idem volens ad eum f. m. Bituricen. Arch. frustratoria vocem appellationis emittens, causam super his Officiali Bitur. obtinuit delegari, coram quo.*]

¶ Pitu. 93. *Magistro G. Archidiacono, & Officiali Lemov.*] V. C. addit, & Archipresbytero de Montron. diœcesis Lemovicensis.

94. *De Chambar.*] V. C. *de Hambaro.*

CAP. LXVII.

Si is, qui desiit esse tutor, nomine pupilli convenitur invitus, poterit appellare.

Gregorius IX. *Magistro Scholarium H. & G. de Rupe, Canonicis S. Andoeni* q 95 *Morinen. diœcesis.* (*c. an.* 1232. *Romæ in Galliam.*)

q Andoniani in Cod. Barb. in scholarum G. & P. de Rupe canon. S. Adriani Morinens.

EX parte M. dominæ *r* de Colob. nobis fuit oblata querela, quod cum nobilis mulier domina de Beilebron. super quibusdam terris, ipsam nomine filiorum suorum coram Judicibus auctoritate nostra traxisset in causam, eadem in Judicum ipsorum excipi fecit præsentia, quod cum res, de quibus in judicio agebatur, & prædicti filii ejus, sub potestate, & tutela ipsius minime permanerent, cum jam ad secunda vota transisset *s*, super his ei non tenebatur ipsorum nomine, quorum tutrix esse desierat, respondere: sed quia dicti Judices hac exceptione neglecta nihilominus ad hoc compellebant eandem, ipsa sentiens se gravari, nostram audientiam appellavit. Ideoque mandamus, quatenus si ita est, revocato in irritum, quicquid post appell. hujusmodi inveneritis attentatum, audiatis hinc inde proposita, &c.

r vide Baldum in §. nos autem. [illegible] de Asselam. [illegible] Colestr. & Brevion.

s Vide nachent. matre, & avia. Cod. quando mul. offic. fung.

¶ Pitu. 95. *Sancti Andoeni.*] *Sancti Audomari.*

CAP. LXVIII.

Si Judex de jure dubitans vult consulere superiorem, debet consultationis copiam partibus edere: alias ejus verbis consultationis fides non adhibetur.

Idem *magistro, & fratribus domus Morien.* 96 (*c. an.* 1233. *Romæ in Galliam.*)

INtimasti *t*: [*& infra.*] Præterea hospitalariis ignorantibus, & non facta eis copia de inquisitione processu, ad nos relationem transmisisse noscuntur, cum juxta legitimas sanctiones 97, quoties relaturum se Judex quilibet pollicetur, illico litigatoribus apud acta consultationis exemplum edere teneatur.

t De materia relationis vid. glos. & Doctor. in c. causam, secundo, de testibus.

¶ Pitu. 96. *Morien.*] *Moriensi.*

97. *Legitimas sanctiones.*] *L. 1. & 2. de relat. l. ult. ff. quando appell. sit. l. penult. ff. de appellat. recipiend.*

CAP. LXIX.

Si ante litem contestatam circa principale negotium Judex aliquid innovat, vel diem assignatam sine causa prævenit, licite appellatur. Et si procurator datus ad impetrandum super appellatione non servavit formam mandati, auditur appellans etiam post annum.

Idem *Archiepisc. & G. Canonico Turonen.* (*c. an.* 1234. *Romæ in Galliam.*)

SIgnificante *u* Aurelian. Episcopo, nos noveritis accepisse, quod cum Decanus, & Capitulum Magdun. ipsum super eo, quod dicebant alibi, quam in stallis Decani, & Capituli prædictorum carnifices omnes vendere non debere *x*, coram Judicibus auctorit. Apost. convenissent: petentibus tandem Decano, & Capitulo comminans Judicum officium implorando, ut cum idem Episcopus post citationem carnes in stallis aliis vendi fecisset, quod per eum super hoc factum fuerat, in statum pristinum revocarent: pro parte ipsius fuit propositum, quod cum lis penitus non fuisset super negotio contestata, locum imploratio hujusmodi non habebat: adjiciens, quod cum de consensu partium coram dictis Judicibus, ad litigandum super ipso negotio certus dies statutus fuisset, & quantum ad illam diem solutum fuisset judicium eorundem, præveniens diem ipsum, ac audire partem adversam in tali imploratione absque consensu partium non debebant: & quia super his non audiebant eundem, nostram audientiam appellavit: & licet procuratorem suum intra annum ad hujusmodi appellationem miserit prosequendam: quia tamen dictus procurator (ut creditur) circumventus contra inhibitionem ipsius Episcopi nostras super hoc ad quosdam Judices certa ratione suspectos literas impetravit, dictus Episcopus uti noluit literis

u Vid. Jason. in rep. l. quæ rerum. ff. de flumine. 4r.

x Vide l. 1. C quæ sit long. consuet. & ibi Cyn.

literis se absentis, petens non obstante lapsu anni ad prosecutionem appellat. admitti. Ideoque mandamus, quatenus si de inhibitione hujusmodi, & præmissis causa appellationis, vel earum altera constiterit, revocato in irritum, &c. usque ad x attentatum in jam dicto y negotio juxta priorum continentiam literarum, &c.

x *dicto, ad, deest in aliquot antiquis.*
y *dicta causa.*

CAP. LXX.

Capitulum famosum, & multum allegabile. & h. d. *Ad justificandam appellationem in causa interpositam, probare oportet causæ veritatem coram Judice ad quem, nisi fuerit coram Judice a quo oblata probatio, & rejecta.* h. d. singulariter usque ad §. eidem.

Idem, (c. an. 1635. Romæ.)

INterposita z appellatione ex causa probabili, non sufficit appellanti probare, quod ex causa hujusmodi provocavit, si eam non doceat esse veram: nisi hoc se offerens probaturum, non fuisset admissus.

z *vide Rubricam Alexand. in tract. de potest. procur. p. 1. annot. per Innoc. & Hostig. in c. cum inter Canonicos, sup. de elect. & c. ad dissolvendum, infr. de sponsa, impub.*

Si appellatio non fuit recepta a Judice, vel approbata a parte, sufficit appellanti mittere procuratorem ad impetrandum, & contradicendum, licet pars appellata sit parata in curia prosequi. h. d. usque ad §. ille denique. Abbas Siculus.

§. 1. Eidem quoque permittitur, si non recipiatur appel. ejus a Judice, nec ab adversario approbatur, super prosecutione appell. per procuratorem ad impetrandum, & contradicendum constitutum literas impetrare, licet pars altera per se, vel per procuratorem idoneum, judicium super hoc apud sedem Apostolicam recipere sit parata.

Ante inchoatam prosecutionem appellat. appellans potest si vult, invito appellato petere, ut remittatur ad Judicem a quo, sed condemnabitur in expensis factis per partem adversam in illa appellatione, h. d. usque ad §. sane. Abbas Siculus.

§. 2. Ille denique a, qui vocem appel. emisit, cujus anadum est alii cognitio delegare ad petitionem ejusdem, ad eum, a quo provocavit, de jure remittitur, contradictione partis alterius non obstante: est tamen in legitimis expensis adversario, quas eum propter hoc fecisse constiterit, condemnandus.

a *Vide Abb. in c. dilectus, & c. 3. infr. de Presbyt. & Ang. in l. si quis libellos. Cod. eod. tit.*

Articulus appellationis interpositæ a gravamine discutitur per Judicem ad quem, parte absente per contumaciam, etiam lite non contestata in appell. vel principali causa. h. d. Abbas Siculus.

§. 3. Sane parato est aliquo probare gravamen, propter quod duxerat appellandum, & parte adversa se contumaciter absentante, potest super hoc lite non contestata procedi, licet nondum litis contestatio facta fuerit in ipso appell. articulo, vel negotio principali: quia cum in hoc vasu iniquitas prioris Judicis principaliter arguatur, non est rigor juris (ex quo sequi posset causæ perplexitas) requirendus.

¶ Pith. 98. *Sane parato, &c.*] Judicium contumaciæ in causa appellationis.

CAP. LXXI.

Clausula, appellatione remota, in medio literarum posita, respicit præmissa, quibus annectitur, non sequentia: nisi repetatur in fine literarum; & hoc si negotia sint separata.

Idem, (c. an. 1635. Romæ.)

INquisitioni tuæ taliter respondemus, quod quoties clausula, per quam tollitur appellationis remedium b, in medio literarum ponitur, si sunt plura negotia se minime contingentia, præmissa tantum complectitur: nisi forte in fine literarum prædicta clausula iteretur.

b *Hæc clausula, appell. rem. solius est principis: l. 1. §. 1. ff. a quibus appell. non licet.*

CAP. LXXII.

Breve est, sed per alia verba sic summatur. Appellatio unius prodest alteri, si commune jus juventur, & idem sit negotium, & eadem defensionis causa, & sint eadem sententia condemnati: alias secus.

Idem. (c. an. 1235. Romæ.)

UNa sententia e pluribus condemnatis 99, si unus solus ad appellationis beneficium convolaverit, illius victoria jure communi 100 cæteris suffragatur, si communi juri juventur, idemque negotium, & eadem causa defensionis existat.

c *Vide quæ copiose scribit Soc. inos 132. incipit, insignis doctor: in prima parte.*

¶ Pith. 99. *Una sententia pluribus condemnatis.*] L. si quis separatim, §. ult. hoc tit. & l. 1. c. si unum ex pluribus appellaverit.

100. *Jure communi.*] Melius, *jure communi.*

CAP. LXXIII.

Justus metus excusat, adeo quod non appellans habetur pro appellante, si fuerit protestatus, & appellationis causas duxerit exprimendas.

Idem. (c. an. 1235. Romæ.)

SI justus d metus, quo minus appellaveris, te excusat, ad appell. reputaris beneficium convolasse: Dummodo intra tempus, quo licite provocatur, coram Judice a quo appellasse volueris: vel si habere ipsius copiam nequivisti, in præsentia bonorum virorum protestatione super hoc proposita, causas appell. duxeris exprimendas.

d *Qualis metus esse debeat, tradit Azo. in §. quadrupl. Instit. de act. Paul. de Cast. & Jas. in l. nemo aliquis, C. de jure delib. & l. interpositas, C. de transact.*

DE CLERICIS PEREGRINANTIBUS. 1

TITULUS XXIX.

CAP. UN.

Contra peregrinantem, seu proficiscentem ad sed. Apost. non est aliquid innovandum.

Celestinus III., *Ambian. Episc.* a (c. an. 1195, *Romæ in Galliam.*)

COnquerente 2 3 I. Presbytero intelleximus: (& inf. a) Licet Presbyter idem res suas, & Ecclesiæ suæ in protectione nostra non posuerit, quando ad nos accessit, tamen cum hi, qui accedunt ad præsentiam nostram, cum rebus eorum debeant esse sub Apostolica protectione securi: mandamus, quatenus quicquid eidem Presbytero post iter arreptum ad nos veniendi subtractum est, vel ablatum, sibi restitui faciatis. b

(a *Quod postquam ad nos veniendi iter arripuit, quidam res ejus diripere præsumpserunt.*)

¶ Pith. 1. *De Clericis peregrinantibus.*] V. C. Romam petentibus.

2. *Celestinus III. Ambian. Episcopo.*] *Albiensi*, vel *Abiensi*, vel *Clemens III. Albiensi Episcopo.*

3. *Conquerente, &c.*] Vide Cassiodor. 7. *variar. epistol.*

a *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.*

b *Faciatis, legitur in omnibus manusc. unde constat non solo Episc. Ambian. esse directam hanc Decretalem, sed aliis, ut verba lectionis ostendunt.*

TITULUS XXX.

DE CONFIRMATIONE UTILI, VEL INUTILI.

CAP. I.

De re scienter confirmata per Papam inferior Judex cognoscere non potest, nisi confirmatio non tenuerit, ut quia surreptitia, vel de re litigiosa. h. d. cum cap. sequenti.

Alexander III. *Exonien. Episc.* P. C. a *in literis.* (c. an. 1170. *Romæ in Angliam.*)

SI quis a rei litigiosæ confirmationem impetravit ab Apost. sed. non minus potest Judex de causa cognoscere, & eam fine debito terminare. Sed si rem tunc pacifice possidebat, cum inde confirmationem obtinuerit, non est licitum Judici de quæstione postea exorta decernere, aut eam definire absque sed. Apost. mandato.

¶ Pith. 1. *P. C.*] Id est, Pars Capitis.

a *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.*

CAP. II.

Idem dicit.

Idem *Vigorniensi Episcopo.* b (c. an. 1170. Romæ *in Angliam.*)

b *Wigorni. al. Wigoren.*

DE confirmationibus c 2 autem Rom. Pont. volumus te tenere, quod contra illas (nisi novum Apost. sed. procedat mandatum, aut verum sit, quod sint per falsi suggestionem elicitæ) non est aliquatenus judicandum.

¶ Pith. 2. *De Confirmationibus, &c.*] Junge cap. 10. *inf. de appellat. & accusat.*

c *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.*

CAP. III.

Litera confirmationis super sententia, a qua erat appellatum, non valent, si appellatus malitiose prævenit appellantem: alias pendent, donec de appellatione cognoscatur.

Celestinus III. 3 (c. an. 1195. Romæ.)

BOnæ memoriæ d A. Canonicus vester proposuit, sententiam a delegatis Judicibus prolatam fuisse: & intra decem dies ille, contra quem sententiatum fuerat, ab illa sententia appellavit, Judices tamen nihilominus senten-

d *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.*

sententiam executioni mandarunt. Caeterum appellans itinere statim ad Apost. sedem arrepto, literas de retractando sententiam impetravit, adversarius autem ipsum caute praeveniens, confirmationis promulgatae sententiae rescriptum fuerat assecutus, in quo nulla de facto appellationis mentio habebatur. Ideoque requisisti, quae quibus literis praejudicium faciant. Respondemus igitur, quod posteriores debent prioribus praejudicium generare. Verum si dicatur, nullis literis veritati, & justitiae praejudicantibus, vel sub alia forma verborum, dummodo nihil discretur de literis confirmationis expresse: dicimus, quod primae tamdiu suum debent habere vigorem, donec de iniqua sententia cognitio plenior habeatur.

¶ Pith. 3. *Celestinus III.*] Priori & Capitulo Hund. s. V. C.

CAP. IV.

Innovatio privilegii novum jus non tribuit, nec antiquum confirmat: sed si quod competebat, conservat. Brevius sic potest summari: Innovatio privilegii non inducit confirmationem juris in eo contenti.

e al. Exod. al. Padebitrens.

Innocentius III. *Decano Padebu... e* 4 (*c. an.* 1210. *Romae forte in Bavariam.*)

f Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.
g al. Gardeon. al. Gardenovens. al. Grundaf.
h Dissentiam, & discrimina.

CUm dilecta f in Christo filia Abbatissa, & sorores Ecclesiae de Gardeven. g 5 sua cuperent privilegia innovari: propter vitium h discrimina quatuor Episcopis, & Abbatibus totidem, ut ea inspicerent diligenter, & tenorem ipsorum fideliter transcribentes sub sigillis suis nobis remitterent, duximus injungendam: (& infra. a) Nos autem tam Legato, qui sub sigillo proprio ea nostro fecit conspectui praesentari, quam inquisitoribus ipsis fidem debitam adhibentes, licet non videremus, quare non deberent eadem i privilegia innovari: quia tamen C. majoris Ecclesiae, & l. sanctae Crucis Canonici proposuerunt, Hildesemen. Ecclesiam in possessione subjectionis ipsius monasterii per centum annos, & amplius extitisse, privilegia ipsa tunc non duximus innovanda. Unde Judicibus dedimus in mandatis, ut ad locum idoneum accedentes (citatis, qui fuerant evocandi) inquirerent super his diligentius veritatem, a quibus pars Hildesemen. Ecclesiae ad Ap. sed. appellavit. Nuper autem iterato praedicta petiit Abbatissa, quatenus deberemus privilegia suae Ecclesiae renovare. Ex adverso vero fuit postulatum, ut causam ipsam discretis viris committere dignaremur, qui testes reciperent, quos contra privilegia monasterii, & ad probandum k praescriptionem legitimam inducere proponebant. Nos igitur attendentes, quod jure sit civili statutum 6, ut quando periculum testium formidatur, ne veritas occultetur, & probandi copia fortuitis casibus subtrahatur, etiam lite non contestata testes valetudinarii, & alii, de quibus ex aliqua rationabili causa timetur, ad testimonium admittantur: ejusdem aequitatis similitudine provocati, praedicta privilegia, quasi jam nimia vetustate consumpta, cum fuerint non in pergameno, sed in papyro conscripta l, duximus innovanda: volentes, quod ex innovatione hujusmodi novum jus monasterio acquiratur, sed antiquum (si quod habet) per innovationem privilegii conservetur. Quia vero praefatum monasterium ad jus, & proprietatem Apost. sed. per privilegium praed. nost. pertinere monstratur: ne jus Ecclesiae Romanae remaneat indefensum, eandem Abbatissam procuratricem ipsius duximus statuendam: ut cum adversus Romanae Ecclesiae possessiones, & jura non nisi centenaria currat praescriptio, ipsa super hoc, & aliis vice nostra procuret, quae coram ea in judicio fuerint procuranda. Nolentes igitur, quod de statu ejusdem monasterii diutius dubitetur, mandamus, quatenus locum tutum, & commodum eligens, recipias testes, quos ad praescriptionem probandam Hildesemen. Ecclesia, vel ad interruptionem ostendendam coenobium duxerit producendos: & si legitimam praescriptionem probaverit, ut intendit, nisi probata fuerit interruptio ex adverso, subjectionem ipsius monasterii adjudices Episcopo memorato, cum constet ipsum in sua dioecesi constitutum, privilegium, quod monasterio innovari fecimus, corrumpendo: alioquin eidem super hoc perpetuum imponens silentium, monasterium pronuncies perpetua libertate gaudere, nostro sibi privilegio resignato. m

k probandam.

l Vid. l. 2. C. de divers. rescriptis.

m Reservato,

(a Qui Apostolico mandato parentes, privilegia felicis recordationis Agapeti, & Joannis Pont. p. nostrorum sua praesentia subtiliter conspexerunt, tenorem eorum sub sigillis suis nobis fideliter transmittentes. Ven. quoque f. n. G. Remen. Archiepiscopus, tunc Episcopus Praestinus 7, in partibus illis officium legationis exercens, tenorem privilegiorum suorum sub sigillo proprio, nostro fecit conspectui praesentari.)

¶ Pith. 4. *Padeburen.*] *Padeburn.*

5. *Ecclesiae de Gardeven.*] *Gandesen.* inclusi prope Gandersen, Ordinis S. Benedicti, Heldesemensis dioecesis, sive Hildesimensis in Bavaria.

6. *Jure civili sit statutum.*] L. in lege. ff. ad leg. Aquiliam, l. a. §. duae, ff de Carbonian. edict. edict. leg. quadam, ff. de furt.

7. *Episcopus Praestinus.*] *Praenestinus*,

CAP. V.

Non valet confirmatio, quam religiosus impetravit a Papa super temporali administratione, seu prioratu, si tacuit se regularem. si vero expressit, rescriptum praesumitur falsum, quia Papa non consuevit concedere. h. d. cum seq.

Idem *Episcopo, & Praeposito Utiicen.* 8 (*c. an.* 1212. *Romae in Galliam.*)

n Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.
o Nemausen sed ego Nemausen. scribendum puto, cui lectioni aliquot veteres adstipulantur.

AD nostram n audientiam Praeposito Nemanen. o 9 Ecclesiae significante pervenit, quod quidam Canonici Nemauen. Ecclesiae a nobis literas confirmationis super administrationibus suis obtinere laborant, religionis suae conditione suppressa. Cum igitur regularibus personis non consueverit Apost. sedes aliquas personaliter confirmare: mandamus, quatenus confirmationes, quae ab ipsis Canonicis (cum regulares existant) noveritis taliter impetratas, denuncietis irritas, & inanes.

¶ Pith. 8. *Episcopo, & Praeposito Utiicen.*] Sub Archiepiscopatu Narbonensi.

9. *Nemanen.*] *Nemausensis*,

CAP. VI.

Idem dicit, quod supra cap. proximo.

Idem 10 [c. an. 1213. Romae.]

p C. 1. de rescr. in 3. compil.

POrrecta p nobis ex parte sua petitio continebat, quod plures ex religiosis, qui Prioratibus, vel aliis administrationibus praesunt, a nobis super ipsis, quoad vixerint, possidendis, confirmationis literas se asserunt impetrasse: (& infra. a) Cum igitur a cancellaria nostra hujusmodi literas emanasse non credamus: mandamus, quatenus illos, qui tales literas exhibuerint, in quibus prioratus vel administrationes, tanquam religiosis confirmentur, eosdem punias tanquam falsitatis auctores. Si vero in eis non fit mentio religionis ipsorum, illas tanquam tacita veritate subreptas denuncies non valere.

(a Quorum occasione bona ipsorum prioratuum distrahunt, & consumunt, asserentes se sibi quoad prioratus illos nulla ratione subesse.)

¶ Pith. 10. *Idem.*] Abbati Imolensi, seu Timolensi.

CAP. VII.

Sententia, seu laudum contra formam juris, vel compromissi latum per arbitros, licet per Papam in forma communi fuerit confirmatum, non tenet.

Idem *nobili viro Mattheo de Rivariis.* q (*c. an.* 1213. *Romae in Campaniam.*)

q Rivaria.

r Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.

EXaminata r causa, quae vertitur inter te, & milites Campaniae super Ecclesia sancti Angeli, perpendimus arbitrium, quod vicedominus Sabinen. dicebatur super eodem negotio promulgasse, contra formam juris, & compromissi fuisse dictatum. Unde non obstante confirmatione C. Papae praedecessoris nostri, qui confirmaverat illud, sicut provide latum fuerat, & ab utraque parte receptum, decernimus ipsum irritum, & inane.

CAP. VIII.

In confirmatione ex certa scientia, dictio, sicut, ponitur taxative: nec nocet, si verbum confirmationis praecedit tenorem confirmati.

Honorius III, *illustri Regi, Baronibus, & militibus, & aliis hominibus Cypri* 11. (*c. an.* 1220. *Romae in Ispan.*)

s Mediante Alban. Epis. tunc Legato.
t quanto citius.
u Inclusa, ten. compo. in omnibus impressis desiderantur, & merito, quia sine illis nullum est sensus: ea tamen nos ex omnibus manuscr. supplevimus.
x Vid. l. pecunia de §. ea ff. si cert. pet. per Bart. & gloss. in clem. 1. de offic. deleg.

VEnerabilis frater N. Archiepiscopus Nicosien. & suffraganei ejus transmissa nobis petitione monstrarunt, quod inter ipsos, & vos super quibusdam decimis mediante Albanen. Episcopo s tunc Apostolicae sedis Legato, amicabilis compositio intervenit, expresse adjecto, quod t quantocyus eam auctoritate Apostolica confirmari contingeret, statim deberet executioni mandari. Verum licet sit per nos confirmata, & ad majorem rei evidentiam literis confirmationis tenor compositionis insertus, ipsam tamen renuistis observare, occasionem frivolam praetendentes, tum ex eo, quod in literis verbum confirmationis (tenorem u compositionis) juxta stylum Ecclesiae Romanae praecedat x, tum quia clausula consueta, scilicet, sicut, sine pravitate provide facta est, in eisdem literis continetur. (& infra a) Mandamus, quatenus si praemissis veritas suffragetur, compositionem eandem adimplere curatis.

[a Cum igitur eadem contra Deum, & Ecclesias, sed nec etiam contra privatas personas hujusmodi cavillosis diffugiis insistere debeatis. Ubi. vo.]

¶ Pith. 11. *Illustri Regi, Baronibus, & militibus, & aliis hominibus Cypri.*] V. C. *Illustri Regi.* & *dilectis filiis nobilibus viris H. asco, & bellico ejus, necnon & Conestabulo.* Vincent. 31. cap. 48. Cyprometropolis.

CAP.

CAP. IX.

Collatio Ecclesiæ alteri facta per Legatum, & per Papam confirmata, non Diœcesano non lædit.

Idem *universis Abbatibus, & Prælatis, ac Conventibus, & Clericis in Constantinop. 12 diœcesi constitutis.* (*Con. 1220, Romæ in Thraciam.*)

y *Vid. Archidiac. in c. de Ecclesiasticis 25. q. 2.*

Sua nobis y Patriarchæ Constantinopolitanus conquestione monstravit, quod cum quidam vestrum sumentes occasionem ex eo, quod I. Presbyter 13 Cardinalis tunc Apostolicæ sedis Legatus quibusdam aliis Ecclesiis, & Clericis in spiritualibus, & temporalibus contulit monasteria eorundem z, ipsi Patriarchæ obedire recusant, & ei de juribus patriarchalibus respondere, in suæ præsumptionis adjutorium inducentes confirmationes hujusmodi collationum a sede Apostolica impetratas. Cum igitur nolimus a justa, quæ Diœcesanis debentur, per collationes, seu confirmationes prædictas minui, seu lædi: mandamus, quatenus occasione hujusmodi non obstante ipsi Patriarchæ reverentiam, & obedientiam exhibere curetis, eique de justitiis suis integre respondere.

z *eorund. om.*

a *nolumus.*

¶ Pith. 12. *In Constantinop.*] V. C. addit, & Kalcedon.

13. *I. Presbyter.*] Joannes de Columna Presbyter Vincent. *lib. 30. cap. 9. & lib. 31. cap. 78.* Constantinopoli occupata a Francis. Gregor. 5.

FINIS LIBRI SECUNDI.

LIBER TERTIUS.

DE VITA, ET HONESTATE CLERICORUM.

TITULUS I.

CAP. I.

Cum celebratur, divisus esse debet Clerus a populo.

Ex Concilio Maguntino a 2. (*c. an.* 812. *in Germania.*)

a *Anton. Aug. in notis ait esse ex Conc. Turon.* 2. *c.* 4.

b *Quae a cancellis.*

UT Laici secus altare, quando sacra mysteria celebrantur, stare, vel sedere inter Clericos non praesumant: sed pars illa, quae *b* cancellis ab altari dividitur, tantum psallentibus pateat Clericis. Ad orandum vero, & communicandum Laicis, & foeminis (sicut mos est a) pateant sancta sanctorum.

¶ Pith. 1. *Maguntino.*] al. *Afric*ano. Vide Microlog. *cap.* 9.

2. *Laicis, & Foeminis, sicut mos est.*] Iis a Septentrione, illis e Meridie. Amalar. *lib.* 3. 175. Aliter Laodic. Synod. c. 19. Toletan. III. c. 93. & IV. c. 17.

CAP. II.

Breve, nec potest brevius summari.

Ex Concilio Pictavien. c (*c. an.* 688. *in Gallia.*)

c *Namnetens. al. Pictavenensi.*

d *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil. Clem. de excess. prael.*

CLerici arma portantes *d*, & usurarii excommunicentur.

CAP. III.

Presbyter habens populum, debet habere Clericum, qui secum cantet, & in aliis hic expressis eum juvet.

Ex Concilio Maticen. e 3

e *Matiscon.*

f *Burch. lib.* 2. *Decret. cap.* 56. *Ivo p.* 6. *c.* 152. *& Cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *compil.*

UT quisque Presbyter *f*, qui plebem regit, Clericum habeat, qui secum cantet, & epistolam, & lectionem leget, & qui possit scholas tenere, & admonere suos parochianos, ut filios suos ad fidem discendam mittant ad Ecclesiam: quos ipse cum omni castitate erudiat.

¶ Pith. 3. *Maticon.*] *Namnetensi.*

CAP. IV.

Non potest brevius summari.

Gregorius g IX. 4 [*c. an.* 1235.]

g *Deest, nomen, in antiq.*

h *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.*

SI quis ex Clericis comam *h* relaxaverit, anathema sit.

¶ Pith. 4. *Gregorius IX.*] *Gregorius I.*

CAP. V.

Breve est, & non aliter summatur.

Ex Concilio Carthaginensi 5 (*c. an.* 390. *in Africa.*)

CLericus neque comam nutriat, neque barbam.

¶ Pith. 5. *Carthaginensi*] IV. c. 44. Vide *cap.* 4. *infr. de sent. excommun.* Anacleto tribuit Martinus Polonus.

CAP. VI.

Clericus non professus, nec in sacris existens, potest uxorem ducere, sed iterum tondebitur, si vult gaudere privilegio clericali, vel dispensatione contra beneficium. h. d. secundum modum, qui est magis consentaneus litera, secundum quam ponit unum casum duntaxat.

Ex Concilio Triburien. i (*c. an.* 895. *in Germania.*)

i *al. Maguntinensi. al. Tiburicensi.*

CLericus si tonsura dimissa uxorem acceperit, qui quidem sit sine gradu, nec monasterio a parentibus traditus, uxorem permittatur habere, & iterum tondeatur: nec in vita sua uxorem dimittere audeat.

CAP. VII.

Clericus debet tonsuram deferre: & si non vult, potest invitus a suo superiore tonderi.

Alexander III Cantuarien. Archiep. (*c. an.* 1170. *Romae in Angliam.*)

k *Cap.* 6. *eod. tit. ut Cler. vel Monach. in* 1. *compil.*

l *Haec duo verba, & barbam, desunt in omnib. manuscr.*

CLericis: [*& inf.*] k Clerici, qui comam nutriunt *l*, & barbam 6, etiam inviti a suis Archidiaconis tondeantur.

¶ Pith. 6. *& barbam.*] Vide can. 23. *distinct.* 23. *can.* 26. Synod. Oxoniens. *can.* 22. Synod. Londin. III. Histor. Cantuar. *fol.* 104. Petr. Lombard. Vignier. *tom.* 2. 182. In vita Anselmi: Ut crines sic tondeantur, ut pars aurium appareat, ut oculi ne tegantur.

CAP. VIII.

Frequentans monasteria Monialium, & moniti non desistens, si Clericus est, deponatur: si Laicus, excommunicatur.

Idem in Concilio Lateran. m [*c. an.* 1179. *Romae.*]

m *sub Alex. III. c.* 11.

n *Cap.* 8. *eod. tit. in* 1. *compil.*

o *Ab Episcopo arceatur.*

p *al. desierit.*

MOnasteria n Sanctimonialium si quisquam Clericus sine manifesta, & rationabili causa frequentare praesumpserit, per Episcopum o arceatur: & si non destiterit *p*, ab officio Ecclesiastico reddatur immunis. Si Laici, excommunicationi subdantur, & a coetu fidelium fiant penitus alieni.

CAP. IX.

Episcopus potest statuere in Ecclesia certum numerum Clericorum secundum ipsius facultates, qui vivant in communi, & contradicentes ad hoc compellere: & istos in communi viventes potest absolvere ab excommunicatione incursa propter injectionem manuum in socium.

Gregorius VII. (*c. an.* 1080. *Romae.*)

q *Cap.* 10. *eod. tit. in* 1. *compil. conf. Concil. Tolet. IV. can.* 23. *Refert Grat.* 12. *q.* 1. *c.* 1.

r *manuum.*

s *exposcat.*

QUoniam *q* (ut ait Scriptura) [*& infra.* a] Statuimus, ut facultatibus Ecclesiarum vestrarum, proventibus, & capacitatis diligenter inspectis, certum in eis valeatis ponere numerum Clericorum, & statuere, ut bona eorum veniant in commune, in una domo vescantur, atque sub uno tecto dormiant, & quiescant. Si qui vero contradictores extiterint, licitum vobis sit per suspensionem officii, & beneficii, aut graviori etiam poena, si opus fuerit, ad hanc observantiam eos appellatione non obstante compellere. Indulgemus etiam, ut si quisquam eorum, qui simul vivunt, pro manus *r* injectione in socium, a communione meruerit fieri alienus, reconciliandi, & poenitentiam imponendi potestatem plenariam habeatis, nisi forte atrocitas facti poenam graviorem exposcat. a

[a *Prona sunt sensus hominis ad malum ab adolescentia sua, sicut ex sensualitate vergit caro in culpam, ita vigore spiritus precedente, & subsequente divinae gratiae, animus mitis debet ad veniam, & remedia semper inquirere, quibus imminentes occasiones mortis valeat declinare. Inde siquidem est, quod intelligentes multa ex defectu proprio, multa ex aliena malitia in vestris Ecclesiis pervenisse, quae aut delictum in se, aut occasionem habent delinquendi, per auct. Apost. sedis, cui ex dispositione Domini deservimus, prout datur ab eo, decrevimus observandum, & auct. in vobis Episcopalis officii ad resecanda noxia in subditis vestris, & inserenda utilia scriptis Apostolicis muniendum, recolentes, quod in veteri lege praecepit Dominus, dicens: Ignis in altari semper ardebit, quem nutriet Sacerdos, subjiciens mane ligna per singulos dies.*]

CAP. X.

Ecclesiastici Judices, & delegati gratis judicare debent, nec exigere possunt decimam, vel aliam quotam litis, etiamsi hoc habeat consuetudo.

Innocentius III. *Praelatis, & Clericis Lombardiae.* 7 (*c. an.* 1210. *Romae in Lombardiam.*)

t *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.*

t. *Thess.* 5.

u *In Cod. Barb. more secularium Judicum.*

x *Simile vid. in l.* 7. *ff. quod cujusque univ. & in l. quae onerandae. ff. de op. leg.*

CUm ab omni *t* specie mali praecipiat Apostolus abstinere: [*& infra.* a] Sane ad audientiam Apostolatus nostri pervenit, quod cum ex delegatione nostra causas suscipitis pertractandas, more u secularium super decima litis, vel parte alia, pro diversarum terrarum consuetudine praevie appensas victualium cum litigantibus, receptis pignoribus, pro salario convenitis. Nos attendentes, quod ad hoc vobis, & aliis Clericis sint Ecclesiastici reditus deputati, ut ex ipsis honeste vivere debeatis: [*& infra.* β] Ideoque mandamus, quatenus ab hujusmodi exactionibus de caetero abstinentes *x*, vigorem judiciorum gratis studeatis litigan-

litigantibus impertiri non obsistere, quod in fraudem a quibusdam proponitur, quod id exigatur nomine assessorum: cum nec justum judicium Judici vendere liceat, & venalem sententiam ab ipsis etiam secularibus legibus δ reprehensam.

[α Nos, qui licet indigni, constituti sumus a Deo super gentes, & regna, ut juxta verbum Propheticum evellamus, & destruamus, ædificemus, & plantemus, summopere debemus satagere, quatenus evellamus vitia, plantemus virtutes, destruamus iniqua, & ædificemus honesta. Sicque nostra solicitudine mediante prava transeant in directa, & aspera convertantur in plana: licet autem hujusmodi nostræ solicitudinis labor generaliter debeat ad cunctos extendi, quia sapientibus, & insipientibus sumus in justitia debitores: tamen specialiter ad Clericos, qui durniore debent a vitiis, ut sint penitus columbis simpliciores, ne quid appareat in illis, quod offuscet candorem Ecclesiasticæ puritatis.]

[β Nec vos oportet ad turpia lucra manus extendere, vel ad iniqua munera oculos inclinare. Cum ergo opera vestra lucere debeant Laicis in exemplum, nec vos deceat ad instar secularium ad turpe compendium vestros accedentem accipere, u. u. p. a. f.]

¶ Pith. 7. Prælatis, &c.] Extat integra in epist. Innoc. pag. 244.

δ. Legibus.] L. venalis, C. quando provoc. non est necesse. l. 14. ff. ad leg. Jul. repetund.

CAP. XI.

Ad evitandum scandalum possunt Religiosi diversi habitus missi ad prædicandum de novo conversis se in unum superiorem habitum, & propositum conformare.

Idem ε Livoniens. Episcopo, & eis, qui cum ipso sunt, fratribus. (c. an. 1210. Roma in Germaniam.)

γ Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. vid. extrav. Alex. IV. cum hora, quam infra videmus post devolutorum inquisitione, inter literas Apost.

ζ al. distinctione.

DEus, qui Ecclesiam γ suam nova semper prole fœcundat: [& inf. α] Ne igitur, si dispar in vobis observantia fuerit, & dissimilis habitus apud eos, quibus unum Evangelium prædicatis, scandalum suscitetur: Mandamus, quatenus ne non obstante, quod inter vos Monachi sunt, & Canonici regulares, vel aliam etiam regularem vitam sub alia districtione ζ professi, omnes pariter in unum regulare propositum, & honestum habitum, quantum ad hoc spectat officium, conformetis.

(α Volens hæc moderna tempora conformare prioribus, & fidem catholicam propagare, prædecessoribus nostris, & nobis post eos pium inspiravit affectum, ut Livoniam ingressi provinciam paganis evangelizatis nomen Domini nostri Jesu Christi, eorum sequentes exemplum, quibus in Evangelio legimus esse dictum: Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: & de quibus Evangelicus sermo subjungit: Illi autem profecti, prædicaverunt ubique Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. Attendens etenim Evangelicus ille paterfamilias, quod messis est multa, operarii autem pauci, adhuc mittit operarios in messem suam, & in hoc quasi in decima hora vineæ suæ novos deputat vinitores, quorum labores pari cum primis denario recompensat. Unde cum evangelizandi officium eo assumpseritis inspirante, qui facit utraque unum: oportet vos in unitate, & identitate spiritus ambulare, illorum sequentes exemplum, de quibus legitur: Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una.)

¶ Pith. 9. Idem.] Pag. 500. epist. 712. 714. Junge cap. ult. inf. de divort. & cap. 8. de pœnit. & remiss. Vigner. to. 3. can. Chronic. Sclavor. 199.

CAP. XII.

Ludi theatrales etiam prætextu consuetudinis, in Ecclesiis, vel per Clericos fieri non debent.

Idem. (s. an. 1210. Romæ.)

α Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.

CUm decorem α in domus Dei: [& inf.] Interdum ludi fiunt in Ecclesiis theatrales, & non solum ad ludibriorum spectacula introducuntur in eis monstra larvarum, verum etiam in tribus festivitatibus Diaconi, Presbyteri, ac Subdiaconi insaniæ suæ ludibria exercere præsumunt: [& inf. α] Frat. v. mandamus, quatenus ne per hujusmodi turpitudinem Ecclesiæ inquinetur honestas, prælibatam ludibriorum consuetudinem, vel potius corruptelam curetis a vestris Ecclesiis extirpare.

[α Quia igitur ex officio nobis injuncto decorem Domus nos velut comedit, & opprobria exprobrantium ei super nos cadere dignoscuntur.]

¶ Pith. 10. Cum decorem, &c.] Vide cap. 12. sup. de vit. & honest. Cleric.

CAP. XIII.

Clerici debent continere, & caste vivere: contra facientes puniti: & severius puniuntur illi, qui possunt legitimo matrimonio uti.

Idem in Concilio generali. b (an. 1216. Romæ.)

b Conc. Lat. sub Innoc. III. c. 14.

v Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.

UT Clericorum c mores, & actus in melius reformentur, continenter, & caste vivere studeant universi, præsertim in sacris ordinibus constituti, ab omni libidinis vitio præcaventes, maxime illo, propter quod venit ira Dei in filios diffidentiæ, quatenus in conspectu omnipotentis Dei puro corde, ac mundo corpore valeant ministrare. Ne vero facilitas veniæ incentivum tribuat delinquendi, statuimus, ut qui deprehensi fuerint incontinentiæ vitio laborare, prout magis, vel d minus peccaverint, puniantur e secundum canonicas sanctiones, quas efficacius, & districtius præcipimus observari: ut quos divinus timor a malo non revocat, temporalis saltem pœna cohibeat a peccato. Si quis igitur hac de causa suspensus præsumpserit celebrare divina, non solum Ecclesiasticis beneficiis spolietur, verum etiam pro duplici culpa perpetuo deponatur. Prælati vero, qui tales præsumpserint in suis iniquitatibus sustinere, maxime obtentu pecuniæ, vel alterius commodi temporalis, pari subjaceant ultioni. Qui autem secundum f regionis suæ morem non abdicarunt copulam conjugalem, si lapsi fuerint, gravius puniantur: cum legitimo matrimonio uti possint.

Pars II.

d al. vel minus &c.

e L. et diversis. §. 1. cum ne de usu vend. & inst. de pub. jud. §. item lex Julia.

f Hoc dicitur propter Græcos.

CAP. XIV.

Clericus crapulosus, vel ebriosus, monitus non desistens, ab officio, vel beneficio suspenditur.

Idem in eodem g. (an. 1216. Romæ.)

g Conc. Lat. sub Innoc. III. c. 15.

h Cap. 3. eod. tit. in 4. compil.

A Crapula, & ebrietate h omnes Clerici diligenter abstineant: unde vinum sibi temperent, & se vino. Nec ad bibendum quispiam incitetur: cum ebrietas & mentis inducat exilium, & libidinis provocet incentivum. Unde illum abusum penitus decernimus abolendum, quo in quibusdam partibus ad potus æquales suo modo se obligant pota ores: & ille judicio talium plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fœcundiores exhaurit. Si quis autem super his se culpabilem exhibuerit, nisi a superiore commonitus satisfecerit, ab i officio, vel beneficio suspendatur.

i a beneficio, vel officio suspend.

CAP. XV.

A negotiis, personis, locis, ludis, vestibus inhonestis, & ornatu minus honesto præcipit Clericos abstinere, & habitu honesto uti: cujus vanitatem in pluribus exprimit, & detestatur.

Idem in eodem. n (an. 1216. Romæ.)

n Later. sub Innoc. III. c. 16

l Cap. 4. eod. tit. in 4. compil. Conc. Trid. sess. 14. de refor. c. 6. & sess. 22. c. 1.

CLerici officia l, vel commercia secularia non exerceant, maxime inhonesta, Mimis, joculatoribus, & histrionibus non intendant. Et tabernas prorsus evitent, nisi forte causa necessitatis in itinere constituti. Ad aleas, & taxillos non ludant, nec hujusmodi ludis intersint. Coronam, & tonsuram habeant congruentem. Et se in officiis Ecclesiasticis, & aliis bonis studiis exerceant diligenter. Clausa deferant desuper indumenta, nimia brevitate, vel longitudine non notanda. Pannis rubeis ¶, aut viridibus, necnon manicis, aut sotularibus consutitiis, frenis, sellis, pectoralibus, calcaribus deauratis, aut aliam superfluitatem gerentibus, non utantur. Cappas manicatas ad divinum officium intra Ecclesiam non gerant, sed nec alibi, qui sunt in sacerdotio, & personatibus constituti: nisi justa causa timoris exegerit habitum transformari. Fibulas omnino non ferant, neque corrigias auri, vel argenti ornatum habentes, sed nec annulos: nisi quibus competit ex officio dignitatis. Pontifices autem in publico, & in Ecclesia superindumentis lineis omnes utantur: nisi Monachi fuerint, quos oportet ferre habitum Monachalem. Palliis diffibulatis non utantur in publico, sed vel post collum, vel ante pectus hinc inde connexis.

¶ Pith. 11. Pannis rubeis] Cappis, sive mantellis, in epist. Gregor. 8. Collect. 1. cap. 9. ex qua multa huc translata.

CAP. XVI.

Clericus, qui tertio monitus a negotiationibus secularibus non abstinet, interim perdit quoad bona privilegium clericale. h. d. & est textus multum notab. & qui quotidie allegatur.

Honorius III. Ambianen. Episc. (c. an. 1222. Romæ in Galliam.)

m Vid. Geminianum in c. 1. de off. del. in 6.

n al. negotiis.

o privilegio Clericorum.

p Vid. l. quæst. C. de re jud. & l. si proponas. §. 1. ff. de inoff. test.

q Utuntur.

EX literis m in Pontini ¶ Comitis intelleximus, quod quidam Clerici suæ terræ potius secularibus n negotiationibus quam officiis divinis intendant: & gaudere volentes privilegio o clericali, nolunt statutis patriæ (quibus quoties expedit, sicut Laici q utuntur) in negotiationum suarum p quæstibus subjacere: (& infra. α) Mandamus, quatenus, si iidem tertio a te commoniti ab hujusmodi non destiterint, sed prætermissis divinis officiis, negotiationibus institerint supradictis, cum facto privilegium abjiciant clericale, in quo minus, dum hic se implicant, de suis facultatibus statutis, & consuetudinibus patriæ subjaceant, non defendas eosdem.

[α Unde quia magnum ex hoc scandalum inter Laicos generatur, nobis humiliter supplicavit, ut vel compelli hujusmodi Clericos ad serviendum Ecclesiis illicitis secularibus negotiationibus postpositis mandaremus, vel pateremur eos quoad facultates eorum statutis, & consuetudinibus patriæ subjacere.

jacere. Cum igitur prædicta in Clericales ordinis vituperium redundare noscantur, & Clericorum vita generare non debeat Laicis scandalum, sed præstare honestatis exemplum, f. 1.)

¶ PITH. 12. *Exbiberi.*] V. C. addit, nobilis viri.

13. *Primine.*] V. C. addit, & Monstraolis, vel Mustreolis, Matth. Paris. 312.

DE COHABITATIONE CLERICORUM, ET MULIERUM.

TITULUS II.

CAP. I.

Clericus non debet retinere in domo mulierem suspectam de incontinentia, etiamsi sit mater, vel alia consanguinea.

Ex Concilio Maguntin. a 1 (c. an. 812. in Germania.)

a *Nec reperio in Conc. Nannetensi*, c. 3.
b Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.

INhibendum b est, ut nullus Sacerdos fœminas, de quibus suspicio potest esse, retineat. Sed neque illas, quas canones concedunt, matrem, amitam, & sororem 2: quia instigante diabolo, & in illis scelus perpetratum reperitur, aut etiam in pedissequis earundem. Sed si quæ de his necessitatem habuerit, Presbyteri habeant in vico, aut in villa domum longe a sua conversatione: & ibi eis, quæ sunt necessaria, subministrent. Prohibendum quoque est, ut nulla fœmina ad altare præsumat accedere, aut Presbytero ministrare, aut intra cancellos stare, sive sedere.

¶ PITH. 1. *Maguntino.*] al. *Martiçensi.*

2. *Sed neque illas, quas Canones concedunt, matrem, amitam, & sororem.*] Abrogatum *cap. penult. inf. hoc tit.* Pro Clericis, an potius hoc est de Sacerdote? Illud de Clericis inferioris Ordinis, Isidor. *lib. 2. de Offic.*

CAP. II.

Excommunicatur Clericus in sacris, qui a suspectarum mulierum colloquio, vel earum consortio monitus non desistit.

Ex decreto Eugenii 3 Papæ. (c. an. 655. Romæ.)

c Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. *Vid. Conc. Later. sub Leo. X. sess. 9. de reform. curiæ, & alios.*

SI quisquam c Sacerdotum, id est, Presbyter 4, Diaconus, Subdiaconus, de quacunque fœmina criminis fornicationis suspectus, post primam, secundam, & tertiam admonitionem inveniatur fabulari, & aliquo modo conversari cum ea, excommunicationi subdatur, fœmina vero canonice judicetur.

¶ PITH. 3. *Ex Decreto.*] Ex Concilio.

4. *Id est Presbyter, Diaconus, Subdiaconus.*] Presbyterorum, Diaconorum, Subdiaconorum, Con. *si quisquam*, dist. 81.

CAP. III.

Non debet Prælatus Clericum cogere ad concubinam abjurandam: sed eam nolentem dimittere potest excommunicare.

Alexander III. Saler. 5 Archiepiscopo. p. c. cum iis. 6 (c. an. 1180. Romæ in Campaniam.)

d Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 48. c. 1.

CLericos in sacris ordinibus d constitutos, qui publice tenent concubinas, ad eas abjurandas nolumus a tua fraternitate compelli, ne in eandem fornicationem instinctu diabolicæ fraudis redeuntes, perjurii reatum incurrant. Verum ipsos per suspensionis, & interdicti sententiam debes arctius cogere, ut mulieres ipsas a se ita removeant, quod de illis sinistra suspicio non possit haberi. Et si qui eas iterum ad ipsas redire, vel alias accipere forte præsumpserint, in aliquos eorum debes perpetuam excommunicationis sententiam proferre, ut alii eorum e exemplo perterriti, a similibus arceantur.

e *In C. Barb. ut alii exemplo illorum a similibus, &c.*

¶ PITH. 5. *Saler.*] Salentano.

6. *Cum iis.*] Consilio. Vide Chronic. Cassin. *lib. 4. c. 118.*

CAP. IV.

Si Clerici moniti concubinas non dimittunt, suspenduntur a beneficiis, & si se non corrigunt, deponuntur.

Idem Cantuarien. Archiepisc. & ejus Suffraganeis. (c. an. 1180. Romæ in Angliam.)

f Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 18. c. 2.

SIcut f ad extirpanda 7: (& inf. u) Frat. vest. mandamus, quatenus Clericos vestræ jurisdictionis, qui in Subdiaconatu, & supra, fornicarias 8 habuerint, studiose monere curetis, ut a se illas removeant, eas alterius minime admissuri. Si vero acquiescere contempserint, eos ab Ecclesiasticis beneficiis usque ad satisfactionem congruam suspendatis. Et si eas suspensi præsumpserint detinere, ipsos ab eisdem beneficiis perpetuo amovere curetis.

[u *Vitia, quæ periculum pariunt animarum, summopere decet extendere, ita etiam nos convenit germina propagare virtutum, ex quibus fidelibus salutis augmentum, & sacris Ecclesiis decor proveniat honestatis. Unde cum in Anglia prava & detestabili consuetudine, & longo tempore sit obtentum, ut Clerici fornicarias in suis domibus habeant, nos volentes tam grave scandalum de populo removere, & prædictos Clericos ad honestatem Ecclesiasticam reducere.*]

¶ PITH. 7. *Sicut, &c.*] Vide Synod. sub Anselmo. Baleum 164. 185. 169. 184. Matth. Paris. 23. 95. Catalog. 307.

8. *Fornicarias.*] Focarias.

CAP. V.

Literæ a Clerico concubinario suspenso super absolutione (tacita falsi veri) obtentæ non valent.

Idem Eboracen. 9 Archiepisc. (c. an. 1180. Romæ in Angliam.)

g Cap. 8. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 18. c. 9.

SUper eo vero g, quod asseris, A. Presbyterum fornicariam 10 detinentem, propter hoc ab officio suo suspensum: (& inf. u) Porro si literas a nobis obtinuerit, quæ facti seriem non contineant, nolumus illas sibi prodesse.

[u *Pred. 1. c. 7. quod si super hoc appellatum sit ad præsentiam nostram, si contingat ipsum ad nos accedere, prout expedire viderimus, pertinaciam ejus, & audaciam corrigemus. Si vero non venerit ad præsentiam nostram, suspensionis in eum sententiam propter hoc latam tamdiu volumus observari, donec fornicariam suam a se prorsus abjiciat, & vivat sicut decet Presbyterum continentem.*]

¶ PITH. 9. *Eboracen.*] Beidocen.

10. *Fornicariam.*] Focariam.] Vide Histor. Cantuar. Eccles. pag. 105.

CAP. VI.

Si Clerici moniti non dimittunt concubinas, suspenduntur a beneficiis: & si se non corrigunt, deponuntur.

Idem Londonen. Episcopo h. (c. an. 1180. Romæ in Angliam.)

h al. Lauden. al. Lundon.

i Cap. 9. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 18. c. 8.

a *In C. Barb. sibi ab Ecclesiis suis, &c.*

SI autem i Clerici tuæ jurisdictionis (sive in sacris ordinibus, sive in inferioribus constituti) fornicarias 11 detinent: nisi eas ad secundam, vel tertiam commonitionem a se dimiserint, easdem de cætero, contemptui, liceat tibi a eos Ecclesiis, vel earum portionibus appellat. postposita spoliare, officio ipsis nihilominus interdicto.

¶ PITH. 11. *Fornicarias.*] Focarias.

CAP. VII.

A Clerico fornicario, quamdiu toleratur, nec habet operis evidentiam, licite audiuntur divina, & percipiuntur Ecclesiastica sacramenta: a notorio vero abstinendum est, non quia in sacramento sit defectus, sed ad ipsorum fornicatorum emendationem. h. d. inhærendo verbis literæ.

Lucius III. l Ex Concilio Maguntino 12. (c. an. 1181. in Germania.)

l al. Urban. III.

m Cap. 1. eod. tit. in 2. compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 50. c. 28.

n *In Cod. Barb. Qualiscunque Sacerdos sit, quæ sacra sunt, &c.*

VEstræ duxit devotio m inquirendum: [& infra. u] Alicubi dicitur: nullus audiat missam Sacerdotis, quam scit indubitanter concubinam habere. Alibi vero legitur: Non potest aliquis, quantumcunque pollutus fuerit, divina polluere sacramenta, quæ purgatoria cunctorum contagionum existunt. Qualiscunque n enim Sacerdos sit, quæ sua sunt sancta, coinquinare non possunt. Sumite ergo ab omni Sacerdote Christi mysteria: quia omnia in Christi fide purgantur. Cæterum aliud est crimen notorium, aliud occultum. Notorium definitur, de quo Presbyter canonice condemnatur. Occultum, quod ab Ecclesia toleratur. Cæterum aliud est, quando crimen notorium non diffitetur Presbyter, vel de ipso est canonice condemnatus. Aliud est pene occultum, quod ab Ecclesia toleratur. Item aliud est a talium officiis abstinere, ut peccandi licentia cæteris auferatur, & hujusmodi ad pœnitentiæ fructum trahantur; atque aliud si talium tanquam in fornicatione jacentium, mysteria o respuantur. Sine dubitatione itaque teneatis p, quod a Clericis, & Presbyteris, quamquam fornicariis, quamdiu tolerantur, nec habent operis evidentiam, licite divina mysteria audiantur, & alia recipiantur sacramenta Ecclesiastica.

o *Ministeria.*
p *teneatis.*

[u *Ut consulamus fratribus nostris Parochiales Ecclesias adeuntibus, quorum Clerici concubinas habere credantur. De hoc videntur diversæ sacrorum canonum sententiæ emanasse.*]

¶ PITH. 12. *Ex Concilio Maguntino.*] Magistro, & Fratribus militiæ sancti Jacobi. Concilium meminit Maguntini Aventinus *lib. 6.* Sed convenerat Imperator, non Episcopi. Vignerius *tom. 2.* 175. Matth. Paris. 12. Nauclerus 863. Catalog. test. veritt. 367. Baleus 203. ex Anselmo.

CAP.

CAP. VIII.

Si fornicatio Clerici est ita publica, quod transit in notorium, nec accusator, nec testes necessarius est: sed si est publica per solam famam, non sufficiunt ad condemnationem sola testimonia, id est, testium dicta non juratorum: sed si ex hoc oritur scandalum, indicetur purgatio, in qua deficiens canonice punitur.

Innocentius III. Exon. Episc. q (c. an. 1208. Roma in Angliam.)

q Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. Vid. Anton. Gomezium tom. 3. Var. resol. cap. 1. & Jul. Clar. in prall. crim. §. fin. q. 9.

TUa nos duxit fraternitas consulendos q, si de Clericis publice concubinas habentibus, qui quando a te conveniuntur, se esse concubinarios diffitentur, nec apparet contra eos legitime accusator, credendum sit testimonio bonorum virorum, inter quos vivere dignoscuntur. Nos igitur consult. t. t. respond. quod si crimen eorum ita publicum est, ut merito debeat appellari notorium, in eo casu nec testis, nec accusator est necessarius: cum hujusmodi crimen nulla possit tergiversatione celari. Si vero publicum est, non ex evidentia, sed ex fama, in eo casu ad condemnationem eorum sola testimonia non sufficiunt: cum non sit testimoniis, sed testibus judicandum. Sed si de Clericis ipsis talis habeatur suspicio, ut ex ea scandalum generetur in populo r, licet contra ipsos non apparuerit accusator, eis tamen est canonica purgatio indicende: quam si praestare noluerint, vel t defecerint in praestanda, eos canonica debebis t animadversione punire.

¶ Pith. 13. Exon. Episcopo.] Oxoniensi, pag. 407. epist. Innoc.

r Vid. l. si oleum, ff. de dolo, & l. aquissimum, ff. de usufr.
s In Cod. Barb. vel si defecerint.
t debes.

CAP. IX.

Breve est: unde non summatur.

Idem Pistoriensi Episcopo. (c. an. 1210. Roma in Tusciam.)

u Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.

A Nobis u tua fraternitas requisivit: [& infra.] Cum Clericis 14 quoque non permittas mulierculas habitare, nisi forte de illis personis existant, in quibus naturale foedus nihil permittit saeva crimina suspicari.

¶ Pith. 14. Cum Clericis, &c.] Ex l. cum qui, C. de Episc. & Cleric. & Can. 10. Concil. Agat.

CAP. X.

Clericus concubinarius in officiis vitandus non est, nisi sit notorius.

Gregorius IX. (c. an. 1235. Romae.)

QUaesitum est de Clericis in fornicationem prolapsis, si eorum sit officium, priusquam poenituerint, audiendum. Verum etsi quamlibet pro mortali peccato, quoad seipsum constet esse suspensum, non debet tamen in officiis evitari: quia quantum ad alios etiam in casu proposito suspensus non est, nisi peccatum hujusmodi sit notorium per sententiam, seu confessionem factam in jure, aut per evidentiam rei, quae tergiversatione aliqua celari non possit.

DE CLERICIS CONJUGATIS.

TITULUS III.

CAP. I.

Matrimonium contractum per Clericum existentem in sacris, non tenet. secus in minoribus, sed tunc cogitur dimittere beneficium.

Alexander III. a (c. an. 1180. Romae.)

a Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. c. 2.
b Tales in hoc facto suspecti fiunt de haeresi. Bern. Dias in pract. cri. can. c. 74.

SI qui Clericorum infra Subdiaconatum acceperint uxores, ipsos ad relinquenda beneficia Ecclesiastica, & retinendas uxores districtione Ecclesiastica compellatis. Sed si in Subdiaconatu b, & aliis superioribus ordinibus uxores accepisse noscuntur, eos uxores dimittere, & poenitentiam agere de commisso per suspensionis, & excommunicationis sententiam compellere procuretis.

¶ Pith. 1. Alexander III.] Cantuariensi Episcopo, & ejus Suffraganeis. Vide Synodum Londonensem.

CAP. II.

Conjugatus ad administrationem, & ad ordinem Ecclesiasticum, vel beneficium non promoveatur, nisi castitatem promittat, & non sit bigamus.

Idem Herfor. Episcopo. (c. an. 1180. Roma in Angliam.)

c Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 28. c. 3.

SAna c [& infra. a] Providence attentius, ne deinceps Clericus conjugatus ad Ecclesiastica beneficia, vel sacros ordines, aut administrationes Ecclesiasticas admittatur: nisi forte castitatem voverit perpetuam, & quod unicam, & virginem habuisset uxorem.

(a De Clericis inferiorum ordinum, qui in conjugio constituti diu Ecclesiastica beneficia ex concessione praed. nostrorum habuerunt, a quibus sine magno discrimine, ac effusione sanguinis non possunt privari: s. 1. ad dummus respondendum, ut)

CAP. III.

Si Clericus in minoribus beneficiatus matrimonium contrahat, privatur beneficio, & quod dedit Ecclesiae, sibi restituitur. h. d. Et in hoc ultimo est casus not. & multum allegabilis.

Idem Verulan. d Episcopo. (c. an. 1180. Roma in Campaniam.)

d Veran. al. Veulen. al. Feltren. al. Ferulatan.
e Cap. 5. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 50. c. 7.
f intitulati.

QUod e a te: [& inf. a] Utrum Clerici infra Subdiaconatus ordinem constituti, qui continere carnis devicti vitio non valentes, uxores accipiunt, Ecclesiastico beneficio canonice debeant spoliari: id volumus te tenere, quod cum simul voluptatibus, & carnalibus desideriis, ac divinis, & Ecclesiasticis obsequiis vacare non valeant, ob immunditiam a suum Ecclesiasticis sacramentis indigni tractandis, Ecclesiasticis beneficiis procul dubio 3 sunt privandi. Sane si Ecclesiis, quibus f intitulati fuerant, de possessionibus, aut aliis bonis aliqua contulisse noscantur: cum ab earumdem Ecclesiarum ministerio fuerint, & beneficio sequestrati: ad ipsos eadem via debent absque contradictione redire.

(a Quod fraternitatis tua quaerit industria.)

¶ Pith. 2. Ob immunditiam.] Incontinentiam.

3. Ecclesiasticis procul dubio,] V. C. addit, cum cura. Vide can. Sanctorum, dist. 70.

CAP. IV.

Peracta poenitentia, dispensare Episcopi cum Sacerdotibus, qui matrimonium de facto contraxerunt.

Idem. (c. an. 1170. Romae.)

g Cap. 1. eod. tit. in 2. compil. vid Felin. in c. ita nos de jurej.
h dicenda.

SAne g Sacerdotes illi, qui nuptias contrahunt, quae non nuptiae, sed contubernia sunt potius h nuncupanda: post longam poenitentiam, & vitam laudabilem continentes, officio suo restitui poterunt, & ex indulgentia sui Episcopi ejus executionem habere.

CAP. V.

Auferenda sunt Clerico beneficia, quae habebat tempore contracti matrimonii: collata vero postmodum scienter per Episcopum, per eundem auferri non possunt, sed per superiorem. h. d.

Innocentius III. Norvicen. Episc. (c. an. 1212. Romae in Angliam.)

i Cap. 1. eod. tit. in 3. comp. ubi legitur Archiep. Norvvicensi, male.
k Vide leg. si plures, ff. de poss.
l In Cod. Barb. sed per superiorem tuum.

DIversis i fallaciis: [& infra. a] Accepimus autem, quod quidam Clerici tuae dioecesis, qui matrimonium contraxerunt, Ecclesiastica beneficia detinere contendunt: in quorum conversatione cithara cum Psalterio male concordat. Cum ergo vir cogitet, quomodo placere possit uxori, & ideo minus, quae Dei sunt, valeat cogitare, cum quasi divisus in duo k, plenam sui non habeat potestatem: ut ei, a quo stipendium recipit, plenius famuletur, mandamus, quatenus hujusmodi Clericos beneficiis Ecclesiasticis, quae in tua Dioecesi sunt adepti, prives app. rem. praesertim cum rerum Ecclesiasticarum substantia per tales soleat deperire. Nisi forte tu talibus scienter contuleris Ecclesiastica beneficia: quibus eos non per te, sed per l superiorem decernimus spoliandos.

[a Hominis circumveniunt Deo, & mammonae famulari conantur. Cum tamen secundum Evangelicam veritatem nemo possit duobus Dominis servire, quoniam si unum diligeret, alium habebit exosum, aut uno contempto, alium sustinebit.]

CAP. VI.

Filius Sacerdotis Graeci in uxore genitus, licite inter Latinos promovetur, si scandalum non obsistat. h. d. & est casus notabilis.

Idem m Archerantino Archiep. (c. an. 1212. Romae in Apuliam.)

m al. Archeron.

n Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.
o Anglon.
p Tricaricen.
q & in alsis.
r fuerat.
s duxerat.
t in minoribus ordinibus constituti contrahunt.

CUm olim n ad nostram audientiam pervenisset, quod Canonici Anglonen. o q Cantorem p Tricaricen. q sibi elegerint in pastorem: [& infra. a] Licet tibi de forma electionis canonicae, ac idoneitate personae, in aliis q constitisset: movit te tamen, quod cum pater ejus Graecus fuerit r, & juxta ritum Graecorum uxorem duxerit s in minoribus ordinibus constitutus, Cantorem ipsum ex uxore legitima in Sacerdotio suscepisset. Nos igitur attendentes, quod Orientalis Ecclesia votum continentiae non admisit, quoniam Orientales in minoribus t ordinibus contrahunt, & in superioribus utuntur matrimonio jam contracto: mandamus, quatenus nisi pro eo, quod inter Latinos

Graeci

Græci hujusmodi anovetsantur, regionis consuetudo repugnet, si aliud canonicum u non obsistat, ad confirmationem, & consecrationem ejusdem sine dubitatione procedas.

u *Vel, canonicum, deest in antiquioribus.*

[u *Tibi dedimus in mandatis, ut examinata electione diligenter, & persona, si electionem canonicam, & personam idoneam inveneris, electionem ipsam auct. Apost. confirmares, sicut Metropolitanus in ceteris processurus.*]

¶ PITH. 4. *Anglorienses.*] *Anglonenses.*

5. *Tesoricen.*] *Tesoranensis*, Suffraganeus Archiepiscopi Acherontini.

CAP. VII.

Clericus conjugatus non beneficiatus, non cogitur deferre tonsuram.

Idem *Episcopo Pictaviens.* (*c. an. 1212. Romæ in Galliam.*)

x *De materia hujus decreti, vid. Gemmiam. in c. 1. eod. tit. in lib. 6. & Lupum alleg. 40.*

JOannes a nobis conquerendo monstravit, quod tu eum, quanquam jamdudum uxorem legitimam duxerit, pro eo, quod prius in Acolythum fuerat ordinatus, compellere niteris, ut tonsuram deferat clericalem, ex qua inter ipsum, & uxorem suam posset scandalum generari, eum de consuetudine terræ tuæ Clerici uxorati non cogantur inviti portare tonsuram. Quoniam igitur idem etiam tonsuratus non potest privilegio clericali gaudere, mandamus, quatenus ipsum super tonsuratione hujusmodi non molestes, dummodo nullum percipiat beneficium Ecclesiasticum, aliqua ratione reportet clericalem deferre tonsuram: quia cum eum oporteat secularibus negotiis immisceri, tonsura ipsius secularia exercentis videretur profecto in ministerii nostri vituperium redundare.

CAP. VIII.

Uxorati non admittuntur ad Ecclesiasticas dignitates, & coguntur dimittere, quas habent.

Idem. (*c. an. 1212. Romæ.*)

y *C. 4. de vit. & hon. Cler. in 3. compil.*

CUm y decorem: [*& inf.*] Eos, qui sunt publice uxorati, non admittatis de cætero ad Ecclesiasticas dignitates: dimissis ab eis, quas non possunt sine pravo exemplo, & gravi scandalo retinere.

CAP. IX.

Clerici conjugati in rebus suis non gaudent privilegio clericali.

Honor. III. *H. quondam Reginæ Anglorum* 6. (*c. an. 1220. Romæ in Angliam.*)

z *dimisso.*
a *duxerunt.*
b *reassumunt.*
c *in prætextu. Matth. 22. Marc. 12. Luc. 23.*
d *al. ut a talib. sed in antiquis ita legitur, ut est impressum.*

EX parte tua fuit propositum, quod nonnulli literati terræ tuæ 7 (habitu, & tonsura clericali z relictis) publicas duxerunt a uxores: [*& infra.* u] Ut tamen consuetis justitiis, & debitis obsequiis te defraudent, tonsuram resumunt b abjectam: [*& infra.* β] Quidam etiam accepta prima tonsura similiter contrahunt: & eandem tonsuram deferunt, ut eodem c prætextu excusari valeant a prædictis: [*& infra.* γ] Cum igitur reddenda sint, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo: æquanimiter duximus tolerandum, si d a talibus justitias debitas valeas ab aliis uxoratis exigas, & servitia consueta.

[u *De his quæ hujus mundi sunt soliciti, & quomodo placeant uxoribus existentes: qui licet negotiationibus, & aliis negotiis secularibus insistant.*]

[β *Quatenus ipsius prætextu ab hujusmodi ut Clerici excusentur, quanquam non militant Domino, sed potius mundo, ut cæteri uxorati.*]

[γ *Et ven. f. n. Episc. & dil. fil. Decanus, & Archidiac. & Capitulum Cenomanense ipsos tanquam Clericos in subtractione servitiorum suorum fovere nituntur, in tuum præjudicium, & gravamen.*]

¶ PITH. 6. *Reginæ Anglorum.*] Berengariæ. *inf. cap. 27. de privileg.*

7. *Terræ tuæ.*] *Cenomanensis.* Matth. Paris 443. 624.

CAP. X.

Si Clericus in minoribus militet, non est cogendus deferre tonsuram, vel habitum clericalem.

Idem. e 8 (*c. an. 1224. Romæ.*)

e *Epist. Lingonensi.*
f *Vid. notas nostras in hanc dec.*

UT consultationi f tuæ breviter satisfiat, respondemus, quod R. miles tuæ diœcesis, qui olim cum in minori esset constitutus ætate, tonsuram tantum, & coronam clericalem assumpsit, non est cogendus deferre habitum clericalem.

¶ PITH. 8. *Idem.*] Episcopo Lingonensi.

DE CLERICIS NON a RESIDENTIBUS IN ECCLESIA, VEL PRÆBENDA.

a *Vide Concil. Trid. sess. 6. de reform. c. 1. & 2. & sess. 23. de ref. c. 1.*

TITULUS IV.

CAP. I.

Episcopo non licet sine licentia Papæ transire ad alium Episcopatum, ipsum acceptando, alias privatur habito, & ambito. hoc intendit cum glossa.

Ex Concilio Sardicensi. b 1 (*c. an. 347. in Dacia.*)

b *Conc. Sardic. c. 3. Burch. l. 1. dec. c. 79. Ivo p. 5. c. 184.*

NOn liceat Episcopo de civitate sua transire ad aliam. Manifesta est enim causa, pro qua facere hoc attentat. Cum nullus sit inventus Episcopus, qui ad minorem de majori civitate transiret.

¶ PITH. 2. *Concilio Sardicensi.*] Vide Petr. Blasens. *epist.* 140.

CAP. II.

Deponitur Cardinalis, qui in suo titulo non residet. h. d. & est iste textus multum notabilis.

Leo IV. c 2 (*c. an. 850. Romæ.*)

c *al. tertius.*

d *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.*

EX gestis 3 d [*& inf.* u] In qua 4 Synodo Anastasius Presbyter Cardin. titul. beati Marcelli, ab omnibus canonice est depositus: eo quod parœciam suam per annos quinque, contra canonum instituta deseruit, & in alienis usque hodie demoratur.

[u *Rom. Pontif. num. 5. consilio Lotharii, & Ludovici Imperatorum Sanctam, & Ven. LXVII. Episcoporum in Ecclesia beati Petri Synodum congregavit.*]

¶ PITH. 2. *Leo IV.*] V. C. sic. *Ex gestis Romanorum Pontificum apud Damasum.* Alius Codex sic. *Damasus, Luitprandus, Platina.*

3. *Ex gestis.*] V. C. sic. *Leo IV. natione Romanus.*

4. *In qua Synodo.*] *In hac Synodo.*

5. *Romanorum Pontificum.*] Absunt hæc verba a vetusti Codice.

CAP. III.

Uni plures dignitates, vel Ecclesiæ conferri non debent, & Ecclesia est conferenda illi, qui residere, & regere valeat per seipsum: alias perdit Ecclesiam, & donans conferendi potestate privatur.

Ex Concilio Lateran. e (*c. an. 1179. Romæ.*)

e *Conc. Lat. sub Alex. III cap. 13. nam cum aliud non dicatur, intelligendum est, Lat. sub Alex.*
f *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.*
g *al. ita: ut id de cætero non fiat.*
h *officium.*
i *receperit.*

QUia nonnulli f modum avaritiæ non ponentes, dignitates diversas Ecclesiasticas, & plures Ecclesias parochiales, contra sacrorum canonum instituta nituntur accipere, ut cum unum officium vix implere sufficiant, stipendia sibi vindicent plurimorum: ne id de cætero fiat g, districtius inhibemus. Cum igitur Ecclesia, vel Ecclesiasticum ministerium h committi debuerit, talis ad hoc persona quæratur, quæ residere in loco, & curam ejus per seipsum valeat exercere. Quod si aliter actum fuerit, & qui receperit, quod contra sacros canones accepit i, amittat: & qui dederit, largiendi potestate privetur.

CAP. IV.

Præsentatus ad Ecclesiam non confirmatur, si apparet, quod nolit residere, non debet institui per superiorem: confirmatus autem, & ex non justa causa non residens, privatur, appellatione remota.

Alexander III. 6 *Eboracen. Archiepiscopo.* (*c. an. 1180. Romæ in Angliam.*)

u *Cap. 4. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. sub Alexand. III. p. 23. c. 4.*

REIatum u est nobis, quod cum in Lateran. Concilio statutum sit, ut persona tali Ecclesia, vel beneficium Ecclesiasticum conferatur, quæ residere in loco, & curam ejus per se valeat exercere, nonnulli ad Ecclesias præsentati hoc se posse affirmant 7, sed effectu contradicunt: [*& infra.* u] Cum igitur verba accipienda sint cum effectu, tales si præsentati fuerint, non debent admitti, & admissi poterunt amoveri: nisi forte de licentia suorum Prælatorum, vel studio literarum, vel pro aliis honestis causis contigerit eos abesse: nec patrocinari debet eis appellationis diffugium, si contra hujusmodi intentionem decreti fuerit interjectum. l

l *Vid. l. si quis pana. cum contend. ff. de verb. signific.*

[u *Ideo nos consulere voluisti, an propter hoc possis tales præsentatos repellere, vel instituti appe. sub. removere. Tua igitur providentiæ innotescat, quod*]

¶ PITH. 6. *Alexander III.*] V. C. addit Rogerio. Rogerii Eboracensis Archiepiscopi meminit Westmonast. 46

7. *Hoc se posse affirmant.*] V. C. *se posse residere affirmant.*

CAP.

CAP. V.

Breve est, nec potest brevius summari.

Idem *Eboracen. Archiepiscopo.* (*c. an. 1170. Romæ in Angliam.*)

m Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.

n Apost. sedis.

FRaternitati *m* tuæ: [*& inf. a*] Præterea Clericum alterius diœcesis absque commendatitiis literis sui Episcopi non debes recipere, nisi pro eo receperis ab Apost. sed. *n* mandatum.

[*a Dignum duximus indulgendum, ut si Clerici, qui in Ecclesiis tuæ jurisdictionis beneficium sunt adepti, ad aliam diœcesim absque licentia, & assensu tuo morandi causa se transtulerunt, liceat eos sibi beneficiis, quæ habent ibi, exspoliare, nisi forte scholasticæ disciplinæ invigilaverint, aut rationabilem tibi causam ostenderint, quare reverti non debeant.*]

CAP. VI.

Qui non residet in beneficio etiam modicæ æstimationis, illo privatur.

Idem *Lingonensi* & *Episcopo.* (*c. an. 1170. Romæ in Galliam.*)

o Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.

p Alias, obstaculo.

COnquerente *p* a nobis R. Presbytero accepimus, quod G. Clericus ab eo pro Ecclesia sua, de qua vitæ necessaria vix potest percipere, annuatim viginti solidos extorquere conatur, asserens beneficium istud in eadem Ecclesia sibi fuisse collatum: [*& infra. a*] Frat. t. mandamus, quatenus si tibi constiterit, quod dictus G. habeat Ecclesiastica beneficia sibi sufficientia, vel quod eidem Ecclesiæ non deserviat, sibi super præscripto beneficio silentium (sublato *p* impedimento appellationis) imponas.

[*a Quamquam eidem Ecclesiæ, sicut accepimus, non deserviat, & alia Ecclesiastica beneficia sufficientia habeat, & possideat ab Ecclesia. Quoniam igitur indecens est, & non consentaneum rationi, ut idem R. cum alia Ecclesiastica beneficia sibi sufficientia habeat, & possideat, ab Ecclesia, cui non deservit, beneficia quærat.*]

¶ Pith. 8. *Lingonensi.*] *Lincolniensi.*

9. *Conquerente, &c.*] Contra Petr. Blesens. *epist.* 133.

CAP. VII.

Qui est in servitio Episcopi, percipit fructus beneficii tanquam residens, præter distributiones quotidianas. Abbas.

Idem. (*c. an. 1170. Romæ.*)

q Cap. 4. eod. tit. in 1. compil.

DE cætero *q*: [*& inf.*] Statuimus, ut Canonicis eo, donec in servitio tuo fuerint, quicquam subtrahi debeat, vel auferri, quod de communitate sibi beneficio debetur: nisi forte sint victualia, quæ non consueverunt absentibus exhiberi.

¶ Pith. 10. *Canonicis.*] V. C. addit, *suis*.

CAP. VIII.

Privandus est Prælatus, vel Clericus non residens, qui citatus non revertitur in termino sibi præfixo, nisi habeat justum impedimentum. h. d. cum duobus sequentibus.

Cælestinus III. *r* (*c. an. 1195. Romæ.*)

s Cap. 6. eod. tit. in 2. compil. vid. Felin. in c. 2. de rescr.

t per decem annos.

EX parte vestra *s* nostro fuit Apostolatui reseratum, quod Ecclesiæ vestræ Decanus, qui in partibus Gallicanis sibi potius habitationem elegit, jam per *t* annorum spatium Ecclesia vestra ipsius præsentiam habere nequivit. Quia ergo nolumus, ut eadem Ecclesia Decani officio destituatur, mandamus, quatenus scribatis eidem, quod suum ibidem officium ut Decanus debeat exercere. Quod si vocatus venire noluerit, eligendi alium, qui præesse Ecclesiæ vestræ valeat, & prodesse, vobis extunc concedimus liberam facultatem.

¶ Pith. 11. *Cælestinus III.*] Magdaburgensi Capit. Vide epistol. Innoc. III. quæ incipit Sacrosancta, *lib.* 1.

CAP. IX.

Summatum est in capitulo præcedenti.

Innocentius III. *Cap. Ragusino.* (*c. an. 1214. Romæ in Sclavoniam.*)

t Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.

QUaliter Archiepiscopus *t* noster temeritate propria recessit ab Ecclesia Ragusina, nec jam ultra quadriennium expectatus redierit, per literas etiam nostras revocatus: (*& infra. u*) Discret. v. mandamus, quatenus, (nisi forsitan jam redierit) eius post mensem a receptione præsentium, personam vobis idoneam in Archiepiscopum eligatis.

[*u Vestra universitas plene novit, cum sæpius apud nos deposueritis super hoc querelam, & vobis concedi postulaveritis licentiam eligendi. Nos autem expectantes diutius duximus expectandum, si forte revertatur ad cor, & ad Ecclesiam suam, quam taliter reliquerat, remearet. Nolentes igitur, quod diutius Ecclesia ipsa pastoralis maneat consolatione destituta.*]

CAP. X.

Summa ut in capitulo, in perm. sup. eodem.

Idem *Constantinop. Patriarchæ.* (*c. an. 1214. Romæ in Thraciam.*)

u Sup. de maior. & obedient. inter quatuor, & cap. 2. eod. tit. in 3. compil.

INter quatuor *u* animalia: [*& infra.*] De Clericis, qui Ecclesias, vel Præbendas sibi concessas sine justa, & necessaria causa deserunt, tuo præsertim non accedente consensu, hoc tibi duximus respondendum, quod post quem congruo tempore fuerint expectati, nisi redierint ad illas, possunt eis juste privari, dummodo non sint justo impedimento detenti.

CAP. XI.

Si nescitur ubi sit Clericus, tribus publicis edictis citabitur in Ecclesia sua: & si intra sex menses non revertatur, privabitur Ecclesia sua. h. d. usque ad vers. contra eos.

Idem *Archiepiscopo Panormitano.* x (*c. an. 1214. Romæ in Siciliam.*)

x al. Patracen.

y Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.

z districtione.

a Hæc verba, juxta sanctiones canonicas, desunt in omnibus manuscriptis.

b al. istorum. al. illorum.

EX tuæ *y* devotionis *z*: (*& inf.*) In Ecclesiis eorum, qui se fraudulenter absentant, nec ad ipsos valet attentio pervenire, trinæ citationis edictum facias publicari: & si nec sic curaverint obedire, & ultra sex menses suas deseruerint Ecclesias, juxta *a* sanctiones canonicas, eis debent merito spoliari.

Iste versiculus non summatur propter varietatem lecturarum, & quia secundum unum intellectum non facit ad rubricam.

Contra eos etiam procedatur, ut ipsos per suspensionis, & excommunicationis sententiam ad tuam obedientiam venire compellas. Quod si *b* eorum malitia poterit emolliri, cum R. tit. sanctæ Susannæ Presbyter Card. Apost. sed. Leg. a spiritualium administratione removeat, & quibus præsunt Ecclesiis, de personis idoneis faciat provideri: sed in eos degradationis sententiam non promulget, ut cum eis misericorditer (si expedit) facilius agi possit.

CAP. XII.

Privilegiatus ut absens in studio fructus Præbendæ recipiat, Existens in villa, vel castello, ubi nullum est, vel minus competens studium, privilegio non utitur.

Idem *Altissiodorensi c Episcopo.* (*c. an. 1214. Romæ in Galliam.*)

c Alidias.

d Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.

e Alias, taliter resp. quod eis, &c.

f al. debeant. al. debent.

TUæ fraternitatis discretio *d* postulavit: [*& infra.*] Quæsivisti præterea, ut cum interdum Canonici, quibus studiorum gratia est indultum, ut in absentia sua fructus percipiant Præbendarum suarum, accepta licentia se ad villas transferunt, vel castella, in quibus nullum est, vel minus competens exercitium studiorum: utrum Præbendarum suarum fructus sint talibus conferendi? Ad *e* quod breviter respondemus, eis, qui hujusmodi fraudem committunt (cum fraus, & dolus nemini debeat *f* patrocinium impertiri) prælatam indulgentiam competere non debere.

CAP. XIII.

Qui juravit in Ecclesia residere, pro servitiis Ecclesiæ licite se absentat.

Honorius III. *Præposito de Valeriis.* (*c. an. 1220. Romæ in Galliam.*)

g Dematerio juramenti hoc spectante. vid. Jas. cons. si permutatam, ff de cond. ob causam.

EX parte *g* tua fuit propositum, quod tempore, quo recepisti Præposituram de Valeriis, præstitisti de facienda residentia ibi juramentum: (*& infra. a*) Postulationi t. t. r. quod si te non absentando in fraudem, Præpositura tuæ jura fideliter prosequaris, cum ex hoc censeri debeas residens, perjurium non incurris.

(*a Præstita insuper juramento promiseras, quod homines, & jura ipsius Præposituræ manuteneas, & defendas. Cum autem prosequenda jura præposituræ residere interdum in Ecclesia memorata non possis, de juramento super ipsa residentia præstito metuens, provideri tibi super hoc a nobis humiliter postulasti. Nos vero*)

¶ Pith. 12. *Residentia.*] V. C. addit, quæ ligia nuncupatur in Ecclesia sancti Martini Turonensis, in qua eandem Præposituram obtinuit.

CAP.

CAP. XIV.

Familiaris Papæ, non obstante constitutione contraria, præbendæ suæ fructus percipit in absentia.

Idem Honor. III. *Capitulo Maguntin.* (*c. an. 1220. Romæ in Germaniam.*)

CUm dilectus filius Magister Otto 13 [*& inf.* a] Mandemus, quatenus non obstante constitutione, quæ contra absentes Canonicos inter vos dicitur emanasse, fructus Præbendæ suæ assignetis eidem, in nostro servitio commoranti: cum familiares nostri *b*, qui circa nos se obsequiales exhibent universis *c*, minori non debeant prærogativa gaudere, quam vestrum singuli, quorum negotia per se ipsos sæpius promoventur.

(a *Canonicus Eccles. vestræ, scriptor noster, grato nobis jugiter impendat obsequia, & non minus, si sit absens, quam præsens, eidem Ecclesiæ utilis habeatur, universitatem vestram rogandam duximus, & monendam, per Apost. sedem vobis.*)

¶ PITH. 13. *Otto.*] *Ottomonus.*

b *Vid. Lud. Gomez. in reg. de impetr. benef. vac. per obit. familiaris Cardinalium qu. 13.*
c *Vid. l. sed & reprobari. §. pen. per Bald. ff. de excusat. tutor.*

CAP. XV.

Duo Canonici absentes cum Episcopo, seu in ejus servitio, fructus præbendarum suarum percipiunt in absentia, constitutione Ecclesiæ contraria non obstante.

Idem *Melden. Episcopo.* 14 [*c. an. 1220. Romæ in Galliam.*]

AD audientiam nostram pervenit, quod cum in Melden. 15 Ecclesia quædam sit constitutio vallata juramento, & auctoritate sed. Apostol. confirmata, ut Canonici, qui non resident 16 in eadem, suarum priventur fructibus Præbendarum, illis exceptis, quos infirmitas 17 excusaret, seu in Apostolicæ sedis servitio contingeret detineri: [*& inf.* a] Decernimus, ut duo ex Canonicis Ecclesiæ memoratæ in tuo servitio existentes, suarum fructus integre percipiant Præbendarum: cum absentes dici non debeant, sed præsentes, qui tecum pro tuo, & ipsius Ecclesiæ servitio commorentur.

(a *Quos peregrinationis labor, aut studia traherent literarum, Decanus, & quidam Canonici Ecclesiæ memoratæ, occasione constitutionis hujus, Canonicos in tuo servitio commorantes præbendarum suarum privare fructibus moliuntur. Unde cum tibi plurimum expediat aliquos Canonicorum ipsorum in tuo servitio retinere, nobis humiliter supplicasti, ut super hoc necessitati tuæ consulere dignaremur. Volentes igitur ipsam constitutionem moderari supradictam, ut dictæ Ecclesiæ fructum sentiat ex eadem, & in per ejus abusum dispendium non incurrat, præsentium auctoritate*)

¶ PITH. 14. *Meldensi Episcopo.*] *Jotuensi Episcopo*: Sic a. *V. C.*
15. *Meldensi.*] *Jotuensi. Vide Petr. Blesens. epist. 135.*
16. *Qui non resident.*] *Qui per sex menses non resident.*
17. *Infirmitas.*] *V. C.* addit proprii corporis.

CAP. XVI.

Si Ecclesia patitur ministrorum defectum, privilegiati super absentia per subtractionem proventuum redire coguntur. h. d. & est bonus textus, & potest multum practicari.

Gregorius IX. *Patriarchæ Antiochiæ Apost. sed. Legato.* (*c. an. 1230. Romæ in Syriam.*)

CUm ad hoc sint Ecclesiasticæ beneficia deputata: [*& inf.*] Sane nobis innotuit, quod Ecclesia Antiochena, *k* multis ex servitoribus ejus absentibus, est fere destituta ministris. Unde mandamus, quatenus non obstantibus Apostolicis indulgentiis *l*, & prædecessorum tuorum licentia, absentes Canonicos, & assisios 18 revoces ad residendum in Ecclesia supradicta: & si non venerint, tu de ipsorum beneficiis, dum absentes fuerint, ipsi Ecclesiæ facias congrue deserviri *m*, in utilitatem ejusdem, quod ex prælatis beneficiis superfuerit, convertendo.

¶ PITH. 18. *Assisios.*] *Mansionarios, Capellanos.* Hostiensis hic.

k *Antiochiæ.*
l *Vid. l. 2. per Bald. ff. ne quid in loco publico.*
m *Deservire.*

CAP. XVII.

Privatur beneficio Clericus non residens, si monitus non redeat, nec justam excusationem alleget. h. d. & est casus notabilis.

Idem. (*c. an. 1231. Romæ.*)

CLericos in Ecclesiis tuæ jurisdictionis beneficia, quæ residentiam exigunt, assecutos, si ad alterius diœcesim absque licentia tua morandi causa transierint, liceat tibi, si moniti non redierint, dictis beneficiis (nisi excusationem rationabilem ostenderint) spoliare.

DE PRÆBENDIS, ET DIGNITATIBUS.

TITULUS V.

CAP. I.

In bonis Ecclesiæ non succeditur jure consanguinitatis.

Ex Concilio Pictavien. *a* [*c. an. 998. in Gallia.*]

UT nullus *b* de Clero, sive populo Ecclesiastica bona *c* jure consanguinitatis sibi requirat habenda.

a *Hoc Concilium nondum reperi, sicut pleraq. alia.*
b *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.*
c *beneficia.*

CAP. II.

Non licet Episcopo aliquem ordinare sine titulo.

In Corpore Canonum 1.

NOn liceat *d* ulli Episcopo ordinare Clericos 2, & eis nullas alimonias præstare: sed duorum alterum eligat, vel non faciat Clericos, vel si fecerit, det illis, unde vivere possint.

¶ PITH. 1. *In Corpore Canonum.*] Ex Novella Juliani 5. *cap. 2.*
2. *Ordinare Clericos.*] In Superioribus Ordinibus, qui sacri dicuntur.

d *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.*

CAP. III.

Bona Ecclesiarum communia sunt, nec debet quisquam tanquam propria sibi vendicare.

Gregorius *Anthemio Subdiacono.* (*c. an. 603. Romæ.*)

RAtio nulla *e* permittit, ut quod pro communi utilitate datum esse cognoscitur, propriis cujusquam usibus applicetur.

e *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.*

CAP. IV.

Qui ordinavit aliquem ad sacros ordines sine titulo, non habentem de suo unde vivat, providere tenetur ei de suo, donec aliquem titulum fuerit consecutus.

Alexander III. *in Conc. Later.* f [*an. 1179. Romæ.*]

EPiscopus si aliquem *g* sine certo titulo, de quo necessaria vitæ percipiat, in Diaconum, vel Presbyterum ordinaverit: tamdiu ei necessaria subministret, donec in aliqua Ecclesia ei convenientia stipendia militiæ clericalis assignet. Nisi talis ordinatus de sua *h*, vel paterna hæreditate subsidium vitæ possit habere.

f *Lib. 21. ep. 29. sive 31. ind. G. repet.*
g *Cap. 5. eod. tit. in 1. compil.*
h *al. de suo paterna hæreditate, quod non probo.*

CAP. V.

Non debent Episcopi permittere quem plures Ecclesias obtinere.

Idem in eodem *i*. (*c. an. 1179. Romæ.*)

QUia 3 *k* in tantum quorundam processit ambitio, ut non duas, vel tres, sed plures Ecclesias perhibeantur habere, cum nec duabus possint debitam provisionem impendere: per fratres, & Coepiscopos nostros hoc *l* emendari præcepimus, & de multitudine Præbendarum 4 *m* canonibus inimica, quæ dissolutionis materiam, & evagationis induxit, certumque continet periculum animarum, eorum, qui Ecclesiæ deservire valeant, indigentiam volumus 5 sublevari.

¶ PITH. 3. *Quia.* [*V. C.* addit, jam.
4. *Multitudinem præbendarum.*] *Præbendarum* abest a *V. C.*
5. *Volumus.*] Abest a *V. C.*

i *Cap. 14.*
k *Cap. 6. eod. tit. in 1. compil.*
l *hoc.*
m *Vox, præbendarum, non est in antiquis, nec in Concilio.*

CAP. VI.

Ad mandatum Papæ non tenetur quis providere illi, qui beneficium in literis tacuit, vel cui sine scandalo provideri non potest. h. d. Et in ultimo est iste textus semper menti tenendus.

Idem *6.* [*c. an. 1180. Romæ.*]

CUm *n* teneamur: [*& inf.* a] Si mandatum nostrum pro alicujus provisione receperis, qui aliud beneficium habeat, de quo valeat commode sustentari: nisi forte in literis ipsis de hoc mentio habeatur: cui si non potest ei sine scandalo provideri, æquanimiter sustinemus, si pro ea mandatum nostrum non duxeris exequendum.

(a *Ex debito suscepti regiminis provisioni Clericorum intendere, tibi, & aliis Ecclesiarum Prælatis pro eis scripta nostra dirigimus: interdum etiam super illorum provisione, qui* aliud

n *Cap. 8. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 31. c. 2.*

aliud sufficiens beneficium habere noscuntur. Verum aliquando ignoramus eos habere aliud beneficium, pro quibus tibi, & aliis Ecclesiarum Prælatis scribimus.)

¶ Pitu. 6. *Idem.*] *Londonensi Episcopo.*

CAP. VII.

Habens plures Ecclesias, alteram eligere, & alteram dimittere compellitur.

Idem. [*c. an. 1180 Romæ.*]

o *Cap. 9. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 30. c. 3.*
p *al. S.*

REferente I. o Presbytero accepimus, quod cum duas haberet Ecclesias, Archidiaconus tuus ipsum altera spoliavit: & cuidam Presbytero G. p nomine assignavit eandem: prædictus autem I. sentiens se in hac parte gravari, ad Metropolitanum, videlicet Remen Archiepiscopum appellavit. q Cumque de mandato ejusdem Archiepiscopi in prædicta Ecclesia restitutus fuisset, præfatus Archidiac. eundem I. pro eo quod ad præsentiam suam vocatus venire contempsit, vinculo excommunicationis adstrinxit. Nos autem q ipsum a sententia, qua tenebatur, facientes absolvi, tibi mandamus, quatenus præscripto I. de prædictis r Ecclesiis una, quam maluerit, relicta, alteram præfato G., si Ecclesiam non habet s, non differas assignare. Alioquin ipsum alteri personæ idoneæ beneficio Ecclesiastico carenti juxta cautantes assignes.

q *al. Nos autem a sententia, qua detinebatur, eum facientes, &c.*
r *præscriptas.*
s *habeat.*

¶ Pitu. 7. *Appellavit.*] Omisso medio, si quid ex facto contigit, non contradicente adversario, qui potuit impedire. *cap. 66. sup. de appellat. sic. inf. cap. penult. de nov. oper. nunciat.*

CAP. VIII.

Præbendæ, & dignitates non debent dividi, nec etiam permutari.

t *Vid. Aut. Aug. in not. c. comp.*

Idem in *Concilio Turonensi*. t (*c. an. 1180. Roma in Galliam.*)

u *Cap. 10. eod. tit. in c. compil. & post Conc. Lat. p. 30 c. 4.*
x *vid. l. cur passo per Bart. ff. de serv. expor. Sard. Episc.*

MAjoribus u Ecclesiæ beneficiis in sua integritate manentibus indecorum nimis videtur, ut minorum Clericorum Præbendæ patiantur sectionem. Idcirco ut sicut in magnis, ita quoque in minimis membris suis firmatam Ecclesia habeat unitatem x, divisionem Præbendarum, aut dignitatum permutationem fieri prohibemus.

CAP. IX.

Receptus in Canonicum ex promissione Capituli debet, quando facultas se obtulerit, habere Præbendam. Vid. cap. 2. de conceff. Præb. in 6. cum glossa.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo.* [*c. an. 1170. Roma in Angliam.*]

y *Cap. 10. eod. tit. in 1. compil. cum hodie sit correcta hæc decret. per c. 2. de conceff. præb. in 6. vid. ibi gloss. & Doctum in cap. in pers. 1. sup. de off. deleg.*

REllatum y est: [& *inf.* u] Quoniam igitur dignum est, ut postquam Magister I. in Ecclesia tua Canonicus est institutus, & a te habuit in promissis de conferenda sibi præbenda, cum te Ecclesia ipsa vacaret, ut debeat præbendæ integritate gaudere: mandamus, quatenus si idem I. in Ecclesia tua est canonice institutus, & in choro, & Capitulo, & aliis, quorum usus est communis, potestatem sicut Canonicus habet, ei præbendam, si quæ nunc vacat, vel cum ibi primo vacaverit, secundum promissionem tuam concedas liberaliter, & assignes: quia non est congruum, ut præbenda careat, qui in Canonicum noscitur esse receptus.

(u *Auribus nostris, quod cum dil. fil. n. Magister I. in Ecclesia tua sit per te canonice institutus, & in choro, & Capitulo, & aliis locis, quorum communis est usus, plenam, sicut Canonicus, habeat potestatem, nondum sibi præbendam juxta promissionem tuam assignari curasti, licet post promissum tuum* β *inter præbenda in ipsa Ecclesia vacasse dicantur.*)

CAP. X.

Religiosi reditus Ecclesiarum suarum diminuere non possunt respectu portionis, quæ debetur Rectoribus, seu Vicariis, nec parochias dividere.

Idem *Canonicis regularibus, & Monachis Eboracensi. diœcesis.* z [*c. an. 1180. Roma in Angliam.*]

z *Vtn, diœcesis, desunt in antiq.*

a *Cap. 11. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. part. 13. c. 2.*

AVaritiæ a, quæ est idolorum servitus [& *inf.* α] Intelleximus, quod in Ecclesiis vestris, de quibus certas pensiones consuevistis percipere, portiones, vel antiquos reditus minuistis, quos nonnulli Clerici Ecclesiarum ipsarum olim habuisse noscuntur: [& *infra.* β] Ideoque mandamus, quatenus si quas portiones, vel antiquos reditus Clericorum sine consensu Archiepiscopi vestri minuere, vel parochias dividere præsumpsistis, ad integritatem pristinam revocetis.

[α *Et debent radicem studiosius extirpare, qui seculi vanitatibus renunciantes Domino elegerunt in religionis habitu ministrare.*]

[β *Unde quoniam hoc ex radice avaritiæ, & cupiditatis procedit, quam debetis modis omnibus evitare, d. v. p. a. s. pro.*]

CAP. XI.

Possunt Prælatus, & Capitulum præbendæ vacanti honestum onus imponere, ad quod Præbendarius tenetur.

Idem *Præposito, & Capitulo* 8 *Insul.* (*c. an. 1180. Romæ.*)

b *Cap. 13. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 30. c. 59.*

SIgnificatum est nobis b, quod cuidam Sacerdoti præbendam unam in Ecclesia vestra communi voluntate dedistis, ita quod Missam de S. Maria [nisi corporis infirmitate gravatus sit] debeat quotidie celebrare, & Ecclesiam vestram non nisi communi tam Præpositi, quam Capituli assensu possit dimittere, vel cuiquam præbendam illius universarium delegare. Quam siquidem institutionem c ratam habentes confirmamus, ut prædictus Sacerdos, nisi infirmitate corporis fuerit impeditus, assidue debeat obsequium suum impendere Ecclesiæ memoratæ, & quanto frequentius potest [salva honestate sua, & debita devotione] Missarum solemnia celebrare: nec sibi liceat hoc illi subtrahere, sive causa voluptatis, sive se ad aliam Ecclesiam transferendo.

c *constitutionem*

¶ Pitu. 8. *Et Capitulo.*] *Et Canonicis.*

CAP. XII.

Ad præsentationem Religiosorum in eorum Ecclesiis nullus debet institui per Episcopum, nisi prius ei congrua portio redituum assignetur.

Idem d *Vigorien.* q *Archiepiscopo.* [*c. an. 1170. Roma in Angliam.*]

d *al. Episcopo Wigor.*

e *Cap. 14. eod. tit. in 1. compil.*

DE Monachis e, qui Vicarios parochialium Ecclesiarum gravant, ut hospitalitatem tenere non possint, eam providentiam habeas, quod ad præsentationem Monachorum nullum recipias, nisi tantum ei de proventibus Ecclesiæ coram te fuerit assignatum, unde jura Episcopalia possit persolvere, & congruam sustentationem habere.

¶ Pitu. 9. *Vigorensi.*] *Eboracensi.*

CAP. XIII.

Plures dignitates, vel personatus in una, vel in diversis Ecclesiis quis habere non potest.

Idem *Salernitano* f *Archiepisc.* (*c. an. 1170. Roma in Campaniam.*)

f *Sal. Episc.*

g *Cap. 7. tit. de testam. in 1. comp.*

AD hæc g licet 10: [& *inf.*] Illud est omni rationi contrarium, ut unus Clericus in una, vel diversis Ecclesiis plures dignitates, vel personatus obtineat: cum singula officia in Ecclesiis assiduitatem exigant personarum. h

h *Vid. l. fin. per Bald. C. de indic. 6. & l. bis. C. de revoc. don.*

¶ Pitu. 10. *Licet*, &c.] *V. C. Sic: Licet consuetudo illa non sit consona rationi, secundum quam Clericus si a Kalend. Martii usque ad Kalend. Novembris decesserit, totum fructum beneficii, quod debet illo anno percipere, secundum suam voluntatem largitur: quia tamen in multis Ecclesiis observatur, eam sicut in Episcopatu tuo pateris tolerare, &c.*

CAP. XIV.

Habens plures dignitates alteram dimittere compellitur.

Idem *Burdegalen. Archiepisc.* (*c. an. 1180. Roma in Galliam.*]

i *Cap. 4. de acc. præl. in c. comp. & post Conc. Lat. part. 24. c. 5.*

PRaeterea i de G. qui in tua, & Tolosana Ecclesia est Archidiaconus constitutus, & in utraque Ecclesia regulariter professus. Mandamus, quatenus eundem altero, quem maluerit, Archidiaconatu facias esse contentum.

CAP. XV.

Si electus ad secundam Ecclesiam, voluerit dimittere primam, eligentes possunt resilire, & electum non acceptare.

Idem *Genuen. Archiepiscopo.* k 11 (*c. an. 1170. Romæ.*)

k *al. Cantuar. al. Ariminen.*

l *Cap. 6. eod. tit. in 1. compil.*

CUm non ignores l, quod una Ecclesia unius debeat esse Sacerdotis: [& *inf.* α] Cum igitur nuncius Presbyteri, qui in duabus Ecclesiis locum habere contendit, & quidam Clerici alterius Ecclesiæ ad nostram præsentiam accesserint contra eum: nos attendentes non esse conveniens, ut idem Presbyter locum habeat m in duabus Ecclesiis, mandamus, quatenus ipsum beneficio, quod habet, facias manere contentum. Quod si forte Archipresbyter, & Clerici alterius Ecclesiæ in eum consenserint, eis nunc dissentientibus n, cum ipsorum scandalo non debet locum in ipsa Ecclesia quærere, vel habere.

m *habere.*

n *dissidentibus.*

[α *Mirabile gerimus 12, & indignum, quod una persona locum in pluribus Ecclesiis velit contendere, vel in Episcopatu tuo inducere consuetudinem Ecclesiæ Gallicanæ, quæ cum unum ad plura recipiat beneficia, contra sanctorum canonum instituta, non approbatur a nobis, licet non possit pro multitudine delinquentium emendari.*]

¶ PITH. 11. *Gemmensis*.] *Jamcensis*.
12. *Mirabile gerebant, &c.*] Fascicul. tempor. ann. 1238. c.38. Matth. Paris 1263. Appendix Urispergens.

CAP. XVI.

Ordinato ad sacros per Episcopum sine titulo, nomine præsentante, ordinator, vel successor compellitur in necessariis providere, donec titulum habuerit.

Innocentius III. *Zamoren. Episcopo* o 13. (*c. an. 1210. Romæ in Hispaniam.*)

o *Vid. Vasæum in Annal. Hisp. c. 11.*
p *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.*

CUm secundum p Apostolum, qui altario servit, vivere debeat de altari: & qui ad onus eligitur, repelli non debeat a mercede: patet a simili, ut Clerici vivere debeant de patrimonio Jesu Christi, cujus obsequio deputantur, ut ipsa nominis ratio persuadet. Cum enim a cleros, quod est sors, vel hæreditas, Clerici appellentur, quia in sui q ordinatione vel assumuntur in hæreditatem Domini, vel assequuntur hæreditatem in ipso r, ut vere possint psallere cum Propheta dicente: *Dominus pars hæreditatis meæ*: dignum est, ut Ecclesiæ stipendiis sustententur, in qua, & s per quam divinis obsequiis adscribuntur. Licet autem prædecessores nostri ordinationes eorum, qui sine certo titulo promoventur, in injuriam ordinantium irritas esse 14 voluerint & inanes: nos tamen benignius agere cupientes, t tamdiu per ordinatores, vel successores eorum provideri volumus ordinatis, donec per eos Ecclesiastica beneficia consequantur. Inde est, quod cum G. lator præsentium a prædecessore tuo fuerit ad subdiaconatum u nullo præsentante promotus: mandamus, quatenus si cum his, quibus commissionem ipsius duximus committendam, ita citato legitime, ut per te ipsum, vel idoneum responsalem intersis, & tam super idoneitate personæ, quam etiam super quantitate, ac qualitate beneficii proponere tibi liceat, quicquid rationabiliter duxeris proponendum, idoneum illa repererint, tamdiu ei vitæ necessaria congrue subministres, donec per te in Zamoren. Ecclesia, vel in alia fuerit competens beneficium Ecclesiasticum assecutus: scituri pro certo, quod si per examinationem eorum x fuerit repertus idoneus, & tu ei juxta mandatum nostrum neglexeris providere, cum hoc nobis per literas eorum innotuerit, ad id exequendum te per dictum Ecclesiam compellemus.

q *suo.*
r *al. in Christo. Psal. 15.*
s *al. vel.*
t *Vid. l. cum in testamento. ff. de verb. sig. & l. genero, eod. tit.*
u *In Subdiaconum.*
x *illorum.*

¶ PITH. 13. *Zamoren. Episcopo.*] Extat *pag. 46. Epistol. Innocent.*
14. *Ordinationes, &c. irritas.*] Can. Sanctorum, *dist. 70* Sed & Synodo œcumenica Calchedonensis, *cap. 16. act. 5.* cui hic derogatur.

CAP. XVII.

Qui hoc ignoranti sciente contulit Præbendam, quam non potuit, illo cassata, aliam, quam potest, conferre tenetur. h. d. & est singularis dispositio.

Idem *Archiepiscopo Senonen.* (*c. an. 1210. Romæ in Galliam.*)

y *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.*
z *VV.*
a *Laudens.*
b *Sicluinen. al. Senons.*
c *mandatis.*

INter cætera: [*& infra.* z] Facta y resignatione a G. z quondam Canonico Laudunen. a de Præbenda ejusdem Ecclesiæ, quam per commutationem Præbendarum H. tunc Sicluinen. b Canonico auctoritate Apostolica assignare debebat, Magister P. per Laudunen. Episcopum de Præbenda fuit investitus eadem. Super quo cum inter Magistrum ipsum, & dictum H. controversia suborta fuisset, per C. Papam præd. nost. omnia retractata fuerunt: [*& infra.*] Sic prædicto Episcopo dedimus in præceptis c, ut donec idem Magister in eadem Ecclesia fuerit præbendale beneficium assecutus, nulli alii Præbendam assignare præsumat: quod si forte præsumpserit, id irritum decernimus & inane: decet enim, ut quia Præbendam ei, quam de jure non potuit, assignavit, eam, quam de jure potest, assignet, ne Præbendam illi fraudulenter visus sit assignasse.
[*a Tibi satis credimus esse notum, qualiter.*]

CAP. XVIII.

Cassatur electio illius, qui possidet plures Dignitates, atque Præbendas: & idem si detinetur aliquo vitio hic scripto.

Idem *Episcopo* 15, *& Cantori Tacuacensi.* (*c. an. 1210. Romæ in Galliam.*)

d *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil. & de materia vide Card. cons. 9. & Oldra. cons. 87.*
e *Bitunia. al. Betunia.*
f *sub Alex. III. cap. 13. & 14.*
g *Sidunen.*
h *aut aliquod promissorum, &c.*

CUm jam d dudum: [*& infra.*] Verum quoniam ob R. Sicluinen. 16 Canonicus. de Bythinia 17 e quondam objectum fuerit, multitudo videlicet tam dignitatum, quam etiam Præbendarum, ambitionis, & avaritiæ vitium: cui nondum finem imponens, contra definitionem nostræ tenorem, & Lateran. f Concilii statuta, ad obtinendam præposituram g Siluluinen. 18 se ingessit & ingerit, & quod divinis intrusionis fuit ante confirmationem præsumpserit ministrare, licet & post confirmationem cassatam: Mandamus, quatenus si inveneritis prædictum I. habere plures alias dignitates, atque Præbendas, aut al quid h aliud præmissorum, quod ad cassationem ejus sufficiat, inveneritis esse verum, ei super jam dictæ Præpositure silentium imponatis, ab impetitione ipsius Sicluinen. Ecclesiam absolventes: cum multa per patientiam tolerentur i, quæ si deducta fuerint in judicium, exigente justitia non debeant tolerari. u

i *tolerantur.*
u *vid. l. 1. §. pen. ff. de his qui not. infam. & l. 1. §. 2. ff. si quis in jus voc. non ierit.*

¶ PITH. 15. *Episcopo.*] *Archidiacono.* Vide *pag. 66. Innocent. 61. 69.*
16. *Sicluinensi.*] *Siclinienss.*
17. *De Bythinia.*] *de Bethunia.*
18. *Sicluinen.*] *Siclinionensem.* Siclinium in Melanthiis, ubi sepulchrum est sancti Piatonis. Meyer. 142.

CAP. XIX.

Recepto in Canonicum, quam cito facultas se obtulerit, debetur Præbenda: & interim habebit quotidianas distributiones.

Idem Innoc. III. *Archiepiscopo, & Archid. Senonen.* (*c. an. 1210. Romæ in Galliam.*)

l *Cap. 9. eod. tit. in 3. compil.*
m *Lingon.*

DIlectus l filius T. Canonicus Linconien. m 19 proposuit, quod cum de mandato C. Papæ præd. nost. Linconiens. Episcopus ei quandam Præbendam assignavit eidem in Ecclesia Linconien. quia Capitulum ipsum ad eandem recipere contemnebat. [*& infra.* a]
Ad instantiam Remens. Archiepiscopi, tunc Episcopi Prænestinen. Apost. sed. Leg. & auctoritate illius, talis inter eum, & Episcopum, & Canonicos Linconien. compositio intercessit, quod ipse ab eis receptus in Canonicum, & concesso sibi stallo in choro, & participatione quolibet divinorum, idem fructus Præbendæ percipere non deberet, nisi loco proximo vacaturæ: (*& infra.* β) Cum ergo dictum T. in Canonicum recipi, canonicæ non obviet institutæ, & vacaturam expectare Præbendam Lateranen. Concilio n non sit dubium obviare; nos facto ejusdem Legati illicitum reprobato, quod est licitum o, approbantes, quia videtur indignum, ut receptus in Canonicum Præbendæ beneficio defraudetur: mandamus, quatenus dictos Episcopum, & Canonicos, ut ei Præbendam (cum se facultas obtulerit) non differant assignare, appell. postposita, compellatis. Faciatis eidem portiones quotidianas, quæ fiunt in Ecclesia memorata, sine diminutione qualibet assignari.

n *sub Alex. III. c. 8. & habetur inf. de conc. Præbend. cap. nulla.*
o *vid. l. si convenerit, cum gl. ff. de pign. act. melius in l. neraten. §. 1. cum gl. non prohibeat. ff. ex quibus causis major.*

[α *Ad dil. fil. Claravall. & Longuardi ut Abbates noster p. n. cum vallis aliquatenus a contradictione cessare, ipsum supposuerit Ecclesiastico interdicto. Postmodum autem accedent ad præsentiam nostram, ad dil. fil. Melraden. & Guntanen. ex Abbate obtinuit scripta nostra, sed sicut cum per nos suam non posset justitiam obtinere, bon. mem. f. n. Remensi Archiepiscopo, S. Rom. Eccles. Cardinali tunc Episcopo Prænestino, Apost. sed. Legato, justi asserit, dedimus in mandatis, ut prædictam interdicti sententiam, sicut rationabiliter fuerit promulgata, faceret app. postp. firmiter observari. Verum cum idem Archiepisc. negotium prorogaret, & idem post labores multiplices fere de promovendo negotio desperasset deficiens in expensis.*]
[β *Licet autem memoratum Archiepiscopum sincera diligamus in Domino charitate, & ipsius volumus honori deferre: quia tamen in his, quæ contra canonicas sanctiones attentata noscuntur, ei deferre nec volumus, nec debemus, quod ab eo illicite factum est in hac parte, duximus irritandum, quod licite factum est, approbantes.*]
¶ PITH. 19. *Linconien.*] *Lingonensis.*
20. *Linconiensis Episcopus.*] G. quondam Lingonensis Episcopus.
21. *Longuardi.*] *Longiuadi.* Lunguay.
22. *Melradin. & Guntanen.*] *Modulenen. & Guician.* Molingdenen Ordinis sancti Benedicti, diœcesis Lingonens. Gordiens. Ordinis sancti Benedicti, diœcesis Matansis. Moreme, & Quincey.

CAP. XX.

Non tenet electio, cum ad unam Præbendam duo simpliciter eliguntur.

Idem *Episc. Brixien.* p (*c. an. 1210. Romæ in Lombardiam.*)

p *Burdegal.*
q *Cap. 6. eod. tit. in 3. compil.*

TUæ q fraternitatis devotio: [*& infra.* α] Cum sæpe contingat, quod ad unam Præbendam duo Clerici propter importunitatem petentium eligantur: nos attendentes, quod si duo unam Præbendam tenerent, illud esset contra Concilium Turonen. quod Præbendarum prohibet sectionem: & si r unum illorum ipsam obtineret Præbendam, sub expectatione alius contra Lateranen. s Concilii statuta remaneret. Inquisitioni t tuæ taliter respondemus, quod talis electio de rigore juris penitus est cassanda.
[α *Præterea consuluisti.*]

r *al. quod si unus illorum, &c.*
s *sub Alex. III. c. 8.*
t *alias, super quo 2, respondemus.*

CAP. XXI.

Si duo electi ad aliquam dignitatem compromittunt in Judicem, potest Judex alterum confirmare, & alteri pro bono pacis de proventibus provisionem facere. Ista est pulcherrima dispositio, & in toto corpore juris non habet consimilem.

Idem. (*c. an. 1210. Romæ.*)

u *Cap. 7. eod. tit. in 3. compil. Bald. in cap. 1. §. inter partes. de lege Conr. in usibus feudorum.*

NIsi essent u viri providi, & honesti, tempori ordinationem locarunt, quam illi, circa quos est facta ordinatio

nio in Ecclesia vestra super negotio Prioratus, ordinationem illam valde suspectam propter exempli perniciem haberemus. Quod ergo post concertationem diutinam ordinatum est circa unum de duobus electis, ut ipse habeat Prioratum, hoc ex jurisdictione delegata secundum justitiam videtur esse statutum: quod autem ordinatum est circa reliquum, ut ipse viginti x libras de redditibus Capituli, & quadraginta de proventibus Prioratus percipiat y annuatim: hoc secundum providentiam intelligatur esse præceptum ex arbitraria potestate, cum z in delegatos fuerit compromissum, qui auctoritatem sibi retinendo commissam, se pro bono pacis, & utilitatis hoc ordinasse fatentur. Quia igitur hæc ordinatio ab omnibus est recepta, possuntque dicti Prior, & Capitulum de proventibus suis propter sensus prædictas, non quidem ex pactione partium, sed ex jussione Judicum, provisionem hujusmodi exhibere: nos eam hoc adhibito moderamine toleramus, ut ad præstationem quadraginta librarum non dignitas Prioratus, sed persona Prioris maneat onerata: ne forte circa proventus aliqua videatur indicere (?) Prioratus: ita quod ipso Priore defuncto, successor ipsius ad præstationem quadraginta librarum minime teneatur.

x viginti.
y recipiat.
z In Judicem delegatum potest compromitti. Doctor. in cap. cum tempore supe. de urbit. Specul. tit. de arbit. §. 1. Adde Lanfranc. tract. de arbit.

CAP. XXII.

Canonici privilegiati a Papa super certo numero, si sponte receperunt aliquem supra numerum, contra impetrantes a Papa exceptione muniri eis non possunt.

Idem *Valden.* a *Episcopo*, & *Abbati* b *Vatican.* 23 (*s. an. 1208. Romæ.*)

a al. Vaden. al. Vadenen.
b al. Vatien.
c Cap. 8. eod. tit. in 3. compil.

PRo illorum provisione c: (& *infra*. α] Burdegalen. Archiepiscopo mandavimus, ut Magistro R. in aliqua Ecclesiarum suarum, ubi ei expedire cognosceret, competens faceret beneficium assignari, contradictores Ecclesiast. districtione compescens: qui Decano, & Capitulo Xantonen. d auctoritate nostra mandavit, ut ipsum admitterent in Canonicum, & in fratrem. Cumque iidem mussitarent Canonici, ex indulgentiam de quadragenario e Canonicorum numero ei opponerent, quia Archiepiscopus cognovit illos in elusionem mandati nostri indulgentia eis concessa irreverenter abuti, prædictum magistrum de Præbenda, & Canonica f Xantonen. Ecclesiæ investivit, contradictores vinculo excommunicationis adstringens: [& *inf.*] Quia vero quod per dictum Archiepiscopum de memorato magistro auctoritate nostra provide factum est, firmitatem volumus obtinere: mandamus, quatenus si vobis constiterit, prædictos Canonicos indulgentiam, quam habent de certo Canonicorum numero, non servasse, & aliquem ultra constitutum numerum in Canonicum auctoritate propria recepisse: cum nobis legem imponere non debeant, quam ipsi negligunt observare, latam in ipsos excommunicationis sententiam a prædicto Archiepiscopo tamdiu denuncietis, sublato appellationis obstaculo, servandam g, donec sæpedictum magistrum recipiant in Canonicum, & ea, quæ ad Canonicatum pertinent, cum stallo chori, & loco Capituli ei studeant assignare.

d Santonensi.
e quadragesimo.
f Canonicatu. al. canonica Santon.
g observandam.

[α *Prædicto filio magistro R. Andoen. qui apud Apostol. sed. moram fecisse dignoscitur longiorem, ut adhuc erat competens beneficium Ecclesiasticum assecutus, licet ad ipsum esset idoneus obtinendum: Ven. f. n.*]

¶ Pirh. 23. *Valdensi Episcopo, & Abbati Vatican.*] Eadensi Episcopo, & Abbati Varian. aut Xandensi Episcopo, & Abbati Varian. aut Xantonensi Episcopo, & Abbati Bapteriacensi, seu Baptriaco, Ordinis sancti Benedicti, Xantonensis diœcesis. Taxa Consistoriorum: est & aliud Monasterium in diœcesi Xantonensi sancti Stephani de Bassaco, Ordinis sancti Benedicti.

CAP. XXIII.

Non beneficiatus habens sufficiens patrimonium ad sacros legitime promovetur.

Idem Innoc. III. *Bisuntino Archiep.* (*s. an. 1208. Romæ in Germaniam.*)

h Cap. 9. eod. tit. in 3. compil. Hujus decret. decisionem attipere debemus secundum Conc. Trid. sess. 21. de refor. c. 2.

TUis h quæstionibus respondemus, quod Clericos in minoribus ordinibus constitutos, de patrimonialibus bonis habentes, unde possint congrue sustentari, etsi nondum fuerint beneficium Ecclesiasticum assecuti, (dummodo aliud canonicum non obsistat) ad superiores poteris ordines promovere.

CAP. XXIV.

Absenti potest conferri beneficium alio mediante, nec refert, utrum absens investiatur per personam mediam, vel persona media investiatur pro absente. h. d. conjungendo utrumque intellectum. Et est casus not. & quotidie practicatur.

Idem *Episcopo Zamoren.* i (*s. an. 1208. Romæ in Hispaniam.*)

i Latomen. al. Reme.
u vid. l. quæ mihi donatum per Bar. ff. de donat.

ACcedens ad Apostolicam sedem: (& *infra.*) Inquisit. s. t respond. quod Clericus absens per alium, vel alius magis pro ipso, poterit de beneficio Ecclesiastico investiri u.

CAP. XXV.

Si ad unum Canonicatum, & præbendam duo sunt recepti simpliciter, receptus non tenet, etiam interveniente Apostolica auctoritate. h. d. & est notabile sep. quare tene semper mente, & nota ipsam.

Idem *Trecen. Episcopo* 24. (*s. an. 1208. Romæ in Galliam.*)

l Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.

DIlecto filio l P. sanctæ Pudentianæ 25 Presbytero Cardinali Cellerario Trecen. 26 & R. procuratori tuo auditore concesso, idem Cellerarius proposuit coram eo, quod cum in manibus Remen. Archiepiscopi tunc Apost. sed. Leg. intenderet providere 27, G. nepoti suo in Trecen. Ecclesia Præbendam, quam ibi obtinebat, liberaliter resignavit m, dictus Legatus præfatum G. & eundem Cellerarium in Canonicos Trecen. instituit, & ambobus idem Capitulum Trecen. stallum in choro, & locum in Capitulo, & idem Archiepiscopus supradictæ Præbendæ fructus dividendos communiter assignarunt, donec idem G. integrum esset præbendale stipendium n assecutus: (& *infra*. α) Quorum receptionem procurator generalis præd. tui, in partibus Constantinopolitanis 28 tunc agentis, postmodum approbavit. Dictus quoque Cellerarium lectionem, & Evangelium in hebdomada sua legisse dignoscitur, & tam Decani, quam Episcopi electioni, & aliorum negotiorum tractatibus, sicut Canonicus Trecen. interfuit, & domum quandam per Capitulum memoratum obtinuit, quæ non nisi Canonico consueverat assignari: tuque o cum ad eandem accessisses Ecclesiam consecrandam, eum cum Canonicis aliis ad osculum recepisti, cum tunc non nisi Canonici ad osculum admitterentur: & eidem super prædictis non movisti per biennium quæstionem, propter quod petiit, ut te ab ipsius super hoc molestatione indebita compescere dignaremur: [& *infra* . β] Procurator tuus proposuit ex adverso, quod ad unicum jus spirituale, quod vacabat ibidem, insimul duos Canonicos instituere prædicto Legato non licuit: nam si duo unicam Præbendam haberent, id esset contra Turonen. Concilium, quod Præbendarum inhibet sectionem. Si vero duobus receptis, uni tantum præbenda daretur, sub expectatione alius contra Lateranen. p Concilium remaneret. Præterea licet in Ecclesia, in qua non est certus numerus Præbendarum, nulla etiam vacante, in Canonicum quis possit assumi, cum intelligatur ad quoddam jus eligi, quod ex electorum assensu de novo creatur q, & cum electo in Canonicum nascitur, & desinit eum defuncto: in Ecclesia tamen, quæ determinatum habet numerum Præbendarum, uno individuo jure vacante, duo simul eligi non possunt ad illud, eo quod hujusmodi spirituale jus dividi seu communicari nequeat inter eos: quamvis interdum hi, ad quos spectat electio, de communi assensu augmentare valeant numerum Præbendarum, quoddam jus spirituale de novo creando, nisi forte statutum aliquod obsisteret, quod esset juramento firmatum, vel cui sed. Apost. confirmatio accessisset, hujusmodi clausula prohibitionis adjecta, ut si quicquam contra id fieret, non valeret: propter quod institutionem præfatam nullam fuisse dictus asseruit procurator, cum in Trecen. Ecclesia certus sit Præbendarum numerus, quem Capitulum, vel Legatus augmentare minime intendebat r, vel jus aliquod de novo creare. Unde dictum Cellerarium ad restitutionem eorum, quæ ratione prædictæ institutionis tenebat, sententialiter duximus condemnandum, et super Præbenda ipsa, vel ejus parte silentium imponentes: ita quod per hoc prædicto G. nullum præjudicium generetur: cum res inter alios acta regulariter aliis non obsistat.

m resignaret.
n beneficium.
o tu quoque,
p Lateran. sub Alex. III. c. 8.
q crearetur.
r al. non intendebat.

(α *In eos, qui contra venire præsumerent, excommunicationis sententia promulgata.*)

[β *Verum dictus R. procurator tuus proposuit ex adverso, quod cum dictus Cellerarius præbendam suam in præfati Archiepiscopi Remen. manibus resignasset, ipse de medietate una dictum Cellerarium investivit.*]

¶ Pirh. 24. *Trecensi Episcopo.*] *Herveo.*

25. *Pudentianæ.*] *Prudentianæ.*

26. *Cellerario Trecen.*] *Cellerario Senonensi.*

27. *Cum in manibus Remensis Archiepiscopi, tunc Apostolicæ Sedis Legati, intenderet providere.*] Sic legendum: *Cum Remensis Archiepiscopus, tunc Apostolicæ Sedis Legatus, intenderet providere.*

28. *In partibus Constantinopolitanis.*] Vide Chronicon Sclavorum 591. Vignor. *lib. 3. 226.* Rodulphus sancti Mariani Monachus, *in Chronico ann. 1204. pag. 102. de expugnat. Constantinopol.* Duæ siquidem naves pariter colligatæ, quæ nostros Episcopos, Suessionensem videlicet, et Trecensem deferebant, quarum erant insignia Paradisus, & Peregrina, primæ scalis suis, scalas turrium attigerunt, & felici auspicio peregrinæ pro Paradiso certantes hostibus admoverunt. Prima muros obtinent vexilla Pontificum, Ministrisque cœlestium secretorum prima de cœlo concedit victoria. Episcopus Trecensis erat Garnerus, alias Regerus, cui successit Herveus anno sequenti.

CAP. XXVI.

De una prabenda vacante possunt fieri dua, si ejus suppetant facultates, aliàs dividi non possunt, & integram tenentur.

Idem. [c. an. 1208. Romæ.]

n Cap. 3. eod. tit. in 4. compil. & de materia, ne in causa rationabili possint fieri dua, vide Doctor. h. t. c. vacantem.

p assensu.

q contigerint.

VAcante e quadam Præbenda in Ecclesia tua, duas ex ea constituens, ad illas de consensu p Capituli tui duos Canonicos assumpsisti: quorum altero viam universæ carnis ingresso, Præbendam, quam defunctus habuerat, quidam Clericus, nomine Hippolytus, fuit auctoritate sed. Apost. assecutus. Verum cum idem Hippolytus te super integritate Præbendæ per quasdam nostras literas inquietet, & alios idem jus adversos te se habere proponet, quid facere debeas, requisisti. Super quo sic duximus respondendum, quod cum Turonen. statuta concilii sectionem inhibeant Præbendarum, teneris utrique de his, quæ vacare q contigerit, integrare Præbendam, nisi rationabili causa de vacante Præbenda supradicta duæ fuerint constitutæ, ac tot sint utriusque proventus, quot per utramque sit utrique provisum in beneficio competenti.

CAP. XXVII.

Si Papa mandet Capitulo, ut aliquem in Canonicum recipiant, & Præbendam (si qua vacat) conferant, si de mandato scientes alii inseruntur, tenentur primum recipere, & de reditibus Ecclesiæ loco beneficii providere, donec Præbendam habeat.

Idem Vercellen. Episcopo. (c. an. 1208. Romæ in Pedemontium.)

r C. 4. de concess. præb. in 4. comp.

s proposuit.

t Vacaret.

u habeat.

DIlectus r filius G. Clericus nobis exposuit s conquerendo, quod cum pro eo ad Novarien. Capitulum mandatum Apostolicum direximus, ut eum in Canonicum reciperent, & in statim, Præbendam (si qua tunc t vacabat) conferentes eidem: (& inf. u) Fraternitati tuæ mandamus, quatenus si tibi constiterit, quod in Novarien. Ecclesiæ Præbenda vacarat, tempore, quo ejusdem Ecclesiæ Canonici nostras literas receperunt: cum eam alii in u sionem mandati nostri duxerint conferendam, eundem Clericum, si non habet u sufficiens beneficium Ecclesiasticum, in Canonicum recipi facias, & sibi de reditibus Ecclesiæ singulis annis assignari proventus, donec ei sit in beneficio præbendali provisum.

[u Ipsi non solum mandatum Apostolicum noluerunt adimplere, verum etiam præbendam vacantem, quam mandavimus illi conferri, alii præsumpserunt assignare. Unde petebat a nobis, ut quod de ipsa inceperamus, exequi dignaremur. Magister autem G. G. Novarien. Ecclesiæ procurator proponebat e contra, quod nunc in illa Ecclesia nulla vacaret Præbenda, prædictus Clericus ad Apost. sed. accedens falso in Ecclesia ipsa suggessit vacare præbendam, & ad suggestionem falsam per surreptionem suam literas impetraret. Unde cum mendax precator carere debeat impetratis, penitus eidem procurator ab impetitione ipsius Ecclesiam postulabat absolvi. Cum igitur coram dil. fil. G. S. GG. ad velum aureum Diac. Card. quem eisdem dedimus auditorem, super his duximus litigarem, & idem Card. e quæ fuerant proposita, coram eo retulit diligenter.]

CAP. XXVIII.

Habens personatum, vel beneficium curatum, si secundum receperit, vacat primum: quod si utrumque contenderit, etiam secundo privabitur. hoc primo. Et is, ad quem spectat beneficii curate collatio, licite confert statim, cum institutus circa recepit: & si intra sex menses non confert, devolvitur ad alium collatio, & aliter ponitur. hoc secundo. Cum sublimibus vero, & literatis personis circa pluralitatem beneficiorum incompatibilium solus Papa dispensat. hoc tertio. Hoc decis istud cap. mels, & famosum.

Idem in Concilio generali x. (c. an. 1216. Romæ.)

x Conc. gener. Lat. sub Inn. III. c. 29.

y Cap. 4. eod. tit. in 4. compil.

z Priore isto, quod factum est sub Alexand. III. c. 13. & tum hoc decreto innovavit Concil. Tridem. Sess. 7. de reform. cap. 2. & 4. & sess. 24. de reform. c. 17.

a sub Alex. III. c. 8.

DE multa y providentia fuit in Lateran. Concilio z prohibitum, ut nullus diversas dignitates Ecclesiasticas, vel plures Ecclesias parochiales reciperet contra sacrorum canonum instituta, alioquin recipiens sic acceptum amitteret, & largiendi potestate conferens privaretur. Quia vero propter præsumptiones, & quorundam cupiditates, nullus hactenus aut rarus de prædicto statuto fructus provenit, nos evidentius, & expressius occurrere cupientes: Præsenti decreto statuimus, ut quicunque receperit aliquod beneficium curam habens animarum annexam, si prius tale beneficium habebat, eo sit ipso jure privatus: & si forte illud retinere contenderit, etiam alio spolietur. Is quoque, ad quem prioris spectat donatio, illud post receptionem alterius libere conferat, cui merito viderit conferendum: & si ultra sex menses conferre distulerit, non solum ad alios secundum Lateran. a Concilii statutum ejus collatio devolvatur, verum etiam tantum de suis cogatur proventibus in utilitatem Ecclesiæ, cujus est illud beneficium, assignare, quantum a tempore vacationis ipsius constiterit esse perceptum. Hoc idem & 29 in personatibus esse decernimus observandum: addentes ut in eadem Ecclesia nullus plures dignitates, aut personatus habere præsumat, etiamsi curam non habeant animarum. Circa sublimes 30 tamen, & literatas personas, quæ majoribus beneficiis sunt honorandæ, cum ratio postulaverit, per sedem Apost. poterit dispensari.

¶ PETR. 29. Hoc idem & in Personatibus, &c.] Cap. 4. sup. de restitut. spoliator. Vide Joan. de Fordun. de gest. Scotorum, lib. 10. cap. 10. 11. 12.

30. Circa sublimes, &c.] Additum ab Honorio. Matth. Paris. 559.

CAP. XXIX.

Concilium provinciale a beneficiorum collatione suspendit eos, qui post secundam correptionem indignis beneficia conferunt: providet etiam, quis interim beneficia conferat: & illam suspensionem relaxat solus Papa, vel solus Patriarcha.

Idem in eodem b (c. an. 1216. Romæ.)

b Cap. 30.

c Cap. 5. eod. tit. in 4. compil. Conc. Trid. sess. 7. de reformat. c. 3.

d In Cod. Barb. huic morbo adhibere medelam.

e vid. l. 3. C. de Episc. aud. & l. servos. C. ad leg. Juliam de vi publ.

f vid. Chess in Cato. glos. mend. pag. 4. consil. 9.

GRave c nimis est & absurdum, quod quidam Ecclesiarum Prælati, cum possint viros idoneos ad Ecclesiastica beneficia promovere, assumere non verentur indignos, quibus nec morum honestas, nec literarum scientia suffragatur, carnalitatis sequentes affectum, non judicium rationis: unde quanta Ecclesiis damna proveniant, nemo sanæ mentis ignorat. Volentes igitur huic morbo d mederi, præcipimus, ut prætermissis indignis idoneos assumant, qui Deo, & Ecclesiis velint, & valeant gratum impendere famulatum, fiatque de hoc in provinciali Concilio diligens inquisitio annuatim: ita, ut qui post primam, & secundam correctionem fuerit repertus e culpabilis, a beneficiis conferendis per ipsum concilium suspendatur, instituta in eodem concilio persona provida, & honesta, quæ suspensi suppleat defectum in beneficiis conferendis. Et hoc ipsum circa capitula, quæ in his deliquerint, observetur. Metropolitani vero delictum superioris judicio relinquatur, ex parte concilii denunciandum. Ut autem hæc salubris provisio pleniorem consequatur effectum, hujusmodi suspensionis sententia præter Romani Pontificis auctoritatem, aut proprii Patriarchæ, minime relaxetur, ut in hoc quoque quatuor patriarchales sedes specialiter honorentur. f

CAP. XXX.

Rector Ecclesiæ, non obstante consuetudine Episcopi, vel patroni, debet de reditibus Ecclesiæ sufficientem habere portionem. h. d. usque ad §. qui vero.

Idem in eodem. g (an. 1216. Romæ.)

g Cap. 32.

h Cap. 6. eod. tit. in 4. compil. vid. Conc. Trid. sess. 25 in decr. de reform. cap. 9. §. patrocinantium beneficiorum.

i Ipse illa se, &c.

u vide Concil. Trid. Sess. 24. de reform. c. 13.

EXtirpandæ h consuetudinis vitium in quibusdam partibus inolevit, quod scilicet parochialium Ecclesiarum patroni, & aliæ quædam personæ proventus ipsarum sibi penitus vindicantes, Presbyteris earum servitio deputatis, relinquunt adeo exiguam portionem, quod ex ea nequeant congrue sustentari: nam (ut pro certo didicimus) in quibusdam regionibus parochiales Presbyteri pro sua sustentatione non obtinent, nisi quartam quartæ, id est, sextam decimam decimarum. Unde fit, ut in his regionibus pene nullus inveniatur Sacerdos parochialis, qui ullam, vel modicam habeat peritiam literarum. Cum igitur os bovis ligari non debeat triturantis. sed qui altari servit, de altari vivere debeat: statuimus, ut (consuetudine qualibet Episcopi, vel patroni, seu cujuslibet alterius non obstante) portio Presbyteris ipsis sufficiens assignetur.

Privatus est parochiali Ecclesia Rector in ea non residens, nisi sit annexa Dignitati, vel Præbendæ, quo casu debet ibi habere perpetuum Vicarium. Et in fine prohibet in fraudem Rectoribus de ipsius proventibus pensionem pro beneficio dari. h. d. Vel : Non residens in Ecclesia parochiali, vel non ponens Vicarium, quando est annexa beneficio majori, privatus est ea. h. d.

Qui vero parochialem habet Ecclesiam, non per Vicarium, sed per seipsum illi deserviat in ordine, quem ipsius Ecclesiæ cura requirit, nisi forte Dignitati, vel Præbendæ parochialis Ecclesia sit annexa: in quo casu concedimus, ut qui talem habet Præbendam, vel Dignitatem, cum oporteat eum in majori Ecclesia deservire, in ipsa parochiali Ecclesia idoneum, & perpetuum habeat Vicarium canonice institutum, qui (ut prædictum est) congruentem habeat de ipsius Ecclesiæ proventibus portionem 31: alioquin i illa se sciat auctoritate hujus decreti privatum, libere alii conferenda, qui velit, & possit, quod dictum est, adimplere. Illud u autem penitus interdicimus, ne quis in fraudem de proventibus Ecclesiæ, quæ curam habere debet proprii Sacerdotis, pensionem alii quasi pro beneficio conferre præsumat.

¶ PETR. 31. Congruentem &c. portionem.] Vide cap. 33. infra, & cap. postulasti, supra, de rescript. cap. 3. de offic. Vicarii, & cap. 18. supra de appellat.

CAP.

CAP. XXXI.

Non debent Religiosi Ecclesias, vel decimas a Laicis sine Diœcesanorum consensu recipere: nec excommunicatos, vel interdictos ad divina admittere: in Ecclesiis quoque, quæ ad eos non pleno jure pertinent, instituere, vel destituere: sed præsentabunt Diœcesani ad eas viros idoneos.

Idem in eodem l. (*an. 1216. Romæ.*)

IN Lateranensi l Concilio noscitur fuisse prohibitum, ne quilibet regulares Ecclesias, seu decimas sine Episcoporum consensu de manu Laici præsumant accipere, nec excommunicatos, vel nominatim interdictos admittant aliquatenus ad divina. Nos autem id fortius inhibentes, transgressores dignas curavimus m animadversione puniri, statuentes nihilominus, quatenus in Ecclesiis, quæ ad ipsos pleno jure non pertinent, juxta ejusdem Concilii statuta, Episcopis instituendos Presbyteros repræsentent, ut illis de plebis cura respondeant, ipsis vero pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem, institutos vero removere non audeant Episcopis inconsultis.

Sane adjicimus n, ut illos repræsentare procurent, quos vel conversatio notos reddit, vel commendat probabile testimonium Prælatorum.

l C. 61. & refertur in cap. 7. eod. tit. in 4. compil. in sub Alex. III. cap. 9. cujus initium: Cum & plantare.
m Curabimus.
n Concil. Trid. sess. 25. de reform. c. 9.

CAP. XXXII.

Absens in Theologiæ studio fructus beneficiorum suorum percipit in absentia, sed quotidianas distributiones non.

Honorius III. *Abbati, & Priori sanctæ Genovefæ.* (*c. an. 1222. Romæ in Galliam.*)

LIcet nobis p direxerimus scripta nostra, ut magistro q N. Eboracen. ja Archidiacono in sacra pagina cupienti studere, proventus suos Ecclesiasticos faceretis integre ministrari: Nolumus tamen, ut quotidianas distributiones, quæ tantum residentibus in Ecclesiis, & his, qui intersunt horis canonicis, exhibentur, ei tribui faciatis.

¶ Pirh. 32. *N. Eboracen.*] R. Ebroicen.

p vide Concil. Trid. Sess. 5. de reform. c. 1. in fin. & Hor. Lucani, tract. 98. de priv. schol. privil.
q R. Ebroicen.

CAP. XXXIII.

Propter paupertatem Præbendarum Ecclesiæ cathedralis possunt eis annecti capellæ, observata ipsarum Presbyteris congrua portione.

Idem *Vesprimen. r Episcopo.* (*c. an. 1222. Romæ in Hungariam.*)

EXposuisti s nobis, quod Ecclesiæ tuæ Canonici, diminuta ipsorum provisione a tempore Concilii generalis, cum alia externa non fuerint ad eorum sustentationem concessæ capellæ, sicut ante fieri consueverat, de redditibus Præbendarum suarum nequeant t sustentari. [*& inf. u*] Si evidens necessitas, vel utilitas exigat, Præbendas Ecclesiæ temporaria de capellis in perpetuum annectendis eisdem (sicut discretione prævia expedire videris) augmentare, reservata tamen congrua capellarum Presbyteris portione.

(*u Propter quod plures ipsorum eadem Ecclesia relicta in ejus servitio in Clericatus cognatus approbaveunt aliorum se obsequiis mancipare. Unde humiliter supplicasti, ut de capellis eisdem provisionem eorundem ampliare de nostra tibi permissione liceret. Quia vero per hoc statutis ejusdem Concilii derogaretur, quæ servare volumus inconcussa, te in hac parte nequivimus exaudire. Verum illorum paupertati paterno compatientes affectu, & tibi, prout exposcit tuæ devotionis meritum, gratiam facere cupientes, fr. t. de qua plenam fiduciam obtinemus, p. Ait. m. q.*)

r Vesprimen. al. Vespen. al. Vespermien. al. Vespamens. al. Vesprimecens.
s Vide Concil. Trid. Sess. 21. de reform. cap 5. & Sess. 24. de reform. c. 13. & 15.
t nequiverint.

CAP. XXXIV.

Licet Ecclesia ex donatione Laici beneficium conferat, tenet illius beneficii impetratio, de hoc mentione non habita.

Idem *Episcopo, & Priori, & Archidiacono Herforden.* o 33 (*c. an. 1222. Romæ in Angliam.*)

DIlectus filius G. Clericus 34 nobis proposuit x, quod cum Decano, & Capitulo 35 Andegaven. preces direxerimus, & præcepta, ut ipsum, quam eius facultas se offerret, in Canonicum reciperent, & in fratrem, vobis super hoc executoribus sibi datis: quia Decani, & Capituli procurator excipiendo proposuit literas non valere, pro eo quod in eis mentio non fiebat, quod præfatus Decanus ex donatione Regia Præbendarum ejusdem Ecclesiæ collationem haberet: vos mandati nostri executores non esse, interloquendo dixistis: & sic duæ Præbendæ, quæ medio tempore vacaverunt, aliis sunt collatæ: [*& infra. u*] Mandamus, quatenus occasione hujusmodi (quam reputamus frivolam) non obstante, mandatum nostrum exequi procuretis.

(*u Et dictus Clericus occasione hujusmodi, quam vos maliciose recepisse videmini, remansit hactenus sua provisione frustratus, propter quod idem nostram audientiam appellavit, appellationi cujus dicimini detulisse. Nolentes igitur, ut sæpe dictus Clericus sic frustratus a nobis, literarum nostrarum commodo alicubi suspendatur, vobis firmiter.*]

¶ Pirh. 33. *Priori & Archidiacono Herforden.*] *Priori, & Capitulo de Her.* V. C. *Capitulo Meriovensi.*

34. *G. Clericus.*] V. C. G. pauper Clericus.

35. *Decano, & Capitulo.*] V. C. addit, Ecclesiæ beati Martini.

o De Ber. al. Birb. In uno vet. Cod. Episcopo Pictaviensi, & Priori.
x exposuit.

CAP. XXXV.

Pueri, & alias beneficiati non sunt idonei ad beneficia consequenda. h. d. inhærendo verbis literæ.

Gregorius IX. *Argentinen.* 36 *Episc.* (*c. an. 1232. Romæ in Germaniam.*)

SUper inordinata y ordinatione: [*& infra.*] Cum autem illi sint in Ecclesiis idonei reputandi, qui servire possunt, & volunt in ipsis: Consult. t. t. respond. quod pueri, & beneficiati, qui non possunt in eadem Ecclesia deservire, in ea non debent idonei reputari.

¶ Pirh. 36. *Argentinen.*] *Andegavensi.*

y De ætate requisita vide Lupum aliqu. 30. & Gemineian. in c. indecorum verbis, de elect. in 6.

CAP. XXXVI.

Pro unius Præbendæ integratione, alia dividi non debet.

Idem *Archiepisc. & magistro R. Turonen.* (*c. an. 1232. Romæ in Galliam.*)

CUm causam, quæ inter Aurelianen. Episcopum, & I. de Blesis Canonicum sanctæ Crucis super integratione Præbendæ ipsius Canonici vertebatur, vobis duximus committendam. [*& infra.*] Consultationi tuæ t. respon. quod nostræ intentionis non existit, ut pro integratione Præbendæ supradicti Canonici, Præbenda de novo aliqua scinderetur.

CAP. XXXVII.

Clerici ignobiles, & non eminentis scientiæ, propter hoc non debent a Præbendis expelli, etiam in Ecclesia, quæ tales admittere non consuevit.

Idem. (*c. an. 1232. Romæ in Germaniam.*)

VEnerabilis frater noster Portuen. Episcopus supplicavit z, ut eam quandem Præbendam, quæ in Argentinen. Ecclesia tamdiu vacaverat, quod donatio ejus erat ad sedem Apostolicam devoluta, I. Clerico contulerit, dum a in illis partibus legationis officio fungeretur, suam collationem benigno prosequeremur affectu. Verum procurator Argentini Capituli proposuit ex adverso, quod idem Capitulum, hoc ediro, consuetudinem allegans antiquam inviolabiliter observatam, juxta quam nullum, nisi nobilem, & liberum, & ab utroque parente illustrem, honestæ conversationis, ac eminentis scientiæ, in suum consortium hactenus admiserant: ne contra hoc fieret (maxime cum nulla tunc Præbenda vacaret, antequam monitorias, vel executorias literas recepisset) ad sedem Apost. appellavit. [*& infra.*] Nos igitur attendentes, quod non generis, sed virtutum nobilitas, vitæque honestas, gratum Deo faciunt, & idoneum servitorem, ad cujus regimen non multos secundum carnem nobiles, & potentes elegit, sed ignobiles, ac pauperes, eo quod non est personarum acceptio apud ipsum b, & vix ad culmina dignitatum (nedum ad Præbendas) viri eminentis scientiæ valeant reperiri, exceptiones hujusmodi non duximus admittendas: (*& infra.*) Discretioni vestræ mandamus, quatenus si vobis constiterit prædictam Præbendam vacasse, quando ipsam dicto I. Episcopus contulit memoratus, ipsum ad eam recipi faciatis.

z supplic. nobis.
a Cum.
b Ro. 12. Gal. 2. Ephes. 6. Coloss. 3.

CAP. XXXVIII.

Si mandatur provideri in Ecclesia, non potest de Ecclesia provideri.

Idem. (*c. an. 1232. Romæ in Hispaniam.*)

CUm a olim Priori sanctæ M. dederimus d in mandatis, ut G. e Diacono in aliqua Ecclesia civitatis, vel diœcesis Luc. auctoritate Apostolica provideret: idem prætextu Ge. f Ecclesiæ sancti Pe. de Vico Rectorem auctoritate hujusmodi nisus g est designare: in qua Rector ab ejusdem Ecclesiæ Clericis eligi consuevit, excommunicationis sententiam nihilominus proferens in rebelles. Cum igitur mandatum hujusmodi se ad talia non extendat, nec ad rectoriam, vel dignitatem nostra feratur h intentio: cum pro simplici beneficio jussio nostra manet i: mandamus, quatenus eam institutionem hujusmodi, quam excommunicationis sententiam propter hoc latam denuncies non tenere.

c Vide Oldrad. cons. 306.
d dedimus, in antiq.
e V.
f V.
g visus.
h perferatur.
i maneat.

DE.

DE CLERICO ÆGROTANTE, VEL DEBILITATO.

TITULUS VI.

CAP. I.

Clericus infirmus integros percipit fructus beneficii sui.

Gregorius *Candido Episcopo Urbevetanensi.* c (*c. an. 602. Romæ in Tusciam.*)

CUm percussio corporalis [*& infra.*] F. tuam hortamur, quatenus iectorem præsentium ad percipienda, quæ consueta sunt ab Ecclesia tua, ægritudo sua non debeat impedire: quia si alii ejus essent exemplo deterriti, forte non posset, qui militaret Ecclesiæ, inveniri. sed secundum ejus ordinem quæcunque ei, si sanus esset, poterant ministrari, de ipsa exiguitate, quæ Ecclesiæ potest accedere, fraternitas tua præbeat ægrotanti.

¶ PITH. 1. *Urbevetanensi.*] *de urbe veteri, alias Urbevetano.*

CAP. II.

Presbyter, cui medietas palmæ cum duobus digitis est abscissa, Missam non celebrat, sed cæteris sacerdotalibus fungi potest.

Eugenius a Papa, 2 (*c. an. 655. Romæ.*)

PResbyterum b, cujus duos digitos cum medietate palmæ a prædone abscissos significasti, Missam non permittimus celebrare: quia nec secure propter debilitatem, nec sine scandalo propter deformitatem c membri hoc fieri posse confidimus.

Ipsum autem cæteris officiis sacerdotalibus fungi minime prohibemus.

¶ PITH. 2. *Eugenius Papa.*] V. C. *Eugenius Papa* succ. S. Archimar.

a *Greg. sed in omnib. manuscr. ut est impressum.*
b *Post Conc. Lat. sub Alexand. III. part. 16. c. 15. & Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.*
c *deformationem.*

CAP. III.

Rector Ecclesiæ sit leprosus, dandus est ei coadjutor.

Lucius III. 3 (*c. an. 1181. Romæ.*)

DE d Rectoribus Ecclesiarum lepræ macula usque adeo infectis, quod alteri servire non possunt, nec sine magno scandalo eorum, qui sani sunt, Ecclesias ingredi: hoc volumus te tenere, quod eis dandus est coadjutor, qui curam habeat animarum, & de facultatibus Ecclesiæ ad sustentationem suam, congruam recipiat portionem.

¶ PITH. 3. *Lucius III.*] Lincolniensi Episcopo.

d *Post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 37. c. 4. & c. 3. eod. tit. in 1. comp.*

CAP. IV.

Si Rector Ecclesiæ sit leprosus, ab administrationis officio removetur, sed de bonis Ecclesiæ sustentatur.

Clemens III. e (*c. an. 1190. Romæ.*)

TUa f non duxit Fr. consulendum: [*& infra.*] De Sacerdote, qui divino judicio lepræ morbo repercussus in parochiali Ecclesia prælationis officio fungitur: Dicimus, quod pro scandalo, & abominatione populi, ab administratione debet officii removeri, ita quod juxta facultates Ecclesiæ sibi necessaria, quamdiu vixerit, ministrentur.

e *In antiquis Clemens III. Pictav. Episc.*
f *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.*

CAP. V.

Episcopo, qui propter morbum incurabilem pastorale officium exercere non potest, dandus est coadjutor.

Innocentius III. *Arelaten. Archiepiscopo.* (*c. an. 1210. Romæ in Galliam.*)

EX g parte tua fuit propositum, quod cum Aurasicensis h Episcopus gravi morbo, & incurabili fere per quadriennium laboravit, ita quod pastorale officium non potest ullatenus exercere, Princeps terræ illius, ac cives civitatis ejusdem a te postulent incessanter, ut sibi (cum sis Metropolitanus eorum) studeas providere. Verum cum ipsum ad cessionem compellere non possis, nec debeas ullo modo, nec afflicto afflictio sit addenda, immo potius ipsius miseriæ miserendum i; cum quod k idem vir bonus exstiterit, & Ecclesiam salubriter sibi commissam gubernaverit: nos volentes tam Episcopo, quam Ecclesiæ providere, mandamus, quatenus illi coadjutorem efficaces virum providum, & honestum, per quem tam Episcopo, quam populo utiliter consulatur.

g *cap. unic. eod. tit. in 3. compil.*
h *Aren. al. Aurasicen. al. Aurelianens.*
i *miserandum.*
k *al. ita, eo quod ipse.*

CAP. XI.

Breve est, & non summatur.

Honorius III. *Episcopo Aversano* 4. (*c. an. 1222. Romæ in Campaniam.*)

COnsultationibus: (*& infra.*) Archidiaconum autem, quem morbo paralytico laborantem officium linguæ asseris amisisse, Coadjutor est merito adhibendus.

¶ PITH. 4. *Aversan.*] *Adversarie.* Taxa vatus beneficiorum.

DE INSTITUTIONIBUS.

TITULUS VII.

CAP. I.

Numerus Clericorum debet institui in Ecclesiis collegiatis secundum facultatem ipsarum.

Ex Concilio Arelatensi a. (*c. an. 811. in Gallia.*)

NOn amplius suscipiantur in monasterio Monachorum, aut Clericorum, seu etiam puellarum, quam quot se regere de bonis Ecclesiæ absque penuria possint.

a *Hæc est Synod. Arel. 4. sub Carolo Magn. imp. & habetur hoc ibi c. 8. & cap. 1. eod. tit. in 2. compil.*

CAP. II.

Laici in Canonicos non possunt institui.

Eugenius. b (*c. an. 655. Romæ.*)

IN Ecclesia vestra certum numerum Canonicorum (sicut nobis innotuit) communiter instituere curavistis: [*& infra.* a] Cum Laici non debeant in Canonicorum numero computari, nec vos debeatis differre, quo minus statutum numerum de aliis Clericorum personis idoneis suppleatis: tales ad supplendum numerum invenire curetis, per quos Deo in divinis officiis per Ecclesiasticos ordines congrue serviatur.

[a *Et confirmationem vestram religione firmare juramenti. Unde quia ille numerus successu temporis diminuta, in ambiguitatem deductus, utrum ipsum in institutione Canonicorum supplere possitis, cum Laicos computetis, qui in Ecclesia vestra Canonicorum titulo numerantur, statutus numerus sit sufficiens, ut hæc ambiguitas a vestris cordibus auferatur, nobis videtur, quod*]

b *In aliquot manuscr. in: Eugenius Papa.*
c *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil. Rubr. autem Contius addit hoc omissa a Raymundo ex antiq. comp.*

CAP. III.

Institutio beneficiorum spectat ad Episcopos, vel eorum Officiales.

Alexander III. 1 *Cantuariens. Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis.* (*c. an. 1180. Romæ in Angliam.*)

EX d frequentibus querelis didicimus, in partibus vestris consuetudinem pravam a multis retro temporibus invaluisse, quod Clerici Ecclesiastica beneficia sine consensu e Episcopi dioeces, vel Officialium e suorum g (qui hoc de jure poslunt) recipiunt, minus quam decent cogitantes, quomodo id a Patrum sanctionem et institutionibus alienum, & Ecclesiasticæ contrarium honestati. Unde cum tu, Frater Archiepiscope, ex officio tibi commisso, tam antiquam consuetudinem de provincia tua velis (sicut debes) radicitus extirpare, tam illos, qui Ecclesiastica beneficia taliter occupata secure detinent, quam illos, qui de cætero occupare præsumpserint, excommunicationis sententiam protulisti. Nos itaque eandem sententiam ratam habentes, & eam auctoritate Apostolica confirmantes, mandamus, quatenus Clericos ipsos, qui ipsam sententiam incurrerint h, nisi congrue satisfecerint, absolvere minime præsumatis.

¶ PITH. 1. *Alexander III. Cantuariensi.*] Adde, Thomæ Becedo, quem idem Alexander in Sanctorum numerum retulit. *Vide* Matth. Paris 127. Catalog. test. verit. 367. Anton. part. 3. tit. 19. cap. 1. & 3. cap. 18 *diligenti, de jur. satisfac. in 1. Collect. Decretal.*

a. *Officialium.*] *Vicariorum.*

d *Post Conc. Lat. part. 28. c. 11. & Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.*
e *assensu, in antiq.*
f *ipsorum.*
g *Vid. l. omnes. C. de dec. l. 10.*
h *incurrerunt.*

CAP. IV.

Ultra facultates non debet quis institui invitis Clericis Ecclesiæ.

Clemens III. *Clero Constantinopolitano.* (*c. an. 1190. Romæ in Thraciam.*)

AUctoritate i Apost. sedis: (*& infra.*) Statuimus insuper, ut nullus in Ecclesiis vestris, ultra quam facultates eaæm sufficiant k, vobis instituatur invitis.

i *Cap. 1. tit. de jud. in 2. comp.*
k *sufficiant.*

CAP.

CAP. V.

Cum in Ecclesiis oporteat literatos institui, non debent institui Clerici certæ originis tantum, sed undecumque sint, dum tamen sint idonei.

Innocentius III. l S. Marcelli, & S. Susannæ Cardin. *Apost. sed. Legat.* (1. an. 1212. *Romæ in Thraciam.*)

AD m decorem: [*& infra.* n] Sicut nostris o auribus est suggestum, Constantinopolitanus Patriarcha aliarum nationum Clericos spernens p, Venetus tantum in Constantinopolitanæ Ecclesiæ satagit collocare, non attendens, quod in omni q gente, qui facit justitiam, acceptus est Deo, nec sanctuarium Dei convenit jura hæreditario possideri 4. Quocirca mandamus, quatenus moneatis eundem, ut viros literatos p, & alias q idoneos, undecumque originem duxerint, in prædicta Ecclesia, & maxime in majori, instituere non postponat, alioquin indignum se reddet, ut vos aliarum Clericos nationum ad ejus obedientiam compellatis. Nec r dissimulare potestis, quin hoc nostris auribus intimetis, ut ex hoc ipso, an verum sit, quod super hoc Venetis dicitur promisisse, cognoscere valeamus.

(u *Et commodum tam Ecclesiæ S. Sophiæ, quam aliarum Ecclesiarum, quæ sunt in urbe Constantinopolitana constructæ, noscitur pertinere, ut literati viri, & honestate morum perspicui, de quibuslibet mundi partibus venientes institui debeant in eisdem. Verum*)

¶ Pith. 3. *Constantinopolitanus Patriarcha aliarum nationum Clericos spernens.*] Merito. Patria 109 Constantinopolitana Sedes Romanæ Sedi nullam exhibebat reverentiam Chron. Sclavor. 61. 100. 189. Vvalchard. 30. Anton Sabell. 6. Enn. 9 Blond. 6. Decad. 2. Thomas Maurelaus Venetus 260. C. *Jerosymum supra de elect.*

4. *Nec sanctuarium Dei convenit jure hæreditario possideri.*] Atqui hodie mos pro lege promovendi ad Papatum Italos tantum.

l D. *sancti Marcelli.* & *unus vetustus* · D. *sancti Marcelli, & B. sanctæ,* &c.
m Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.
n *al. tre, sicut nostris est auribus intimatum.*
o *Actor.* 10.
p *Literati viri debent recipi in Canonicos sicut nobiles, ut not. in l. secretarum in gloss. ff. de prosecu.*
q *& alios.*
r *al. tra, nec vos.*

CAP. VI.

Institutiones, & custodias possunt de jure speciali ad non Episcopum pertinere, & pendente lite cum eo, eo defenditur in possessione. h. d. Vel sic. Si possidet jus instituendi is, ad quem de jure communi non spectat, pendente judicio proprietatis in possessione defenditur.

Idem Helien. Episcopo, & *Archidiac.* Norwicen. s (*s. an.* 1212 *Romæ in Angliam.*)

CUm venissent t ad Apost. sed. Archidiaconus Richemundiæ, & procuratores Eboracen. Archiepiscopi, ex parte Archiepiscopi fuit propositum, quod institutio personarum, & custodia Ecclesiarum vacantium ad eum in diœcesi sua spectat, tam de jure communi, quam de consuetudine generali. Verum quidem prædecessorem ipsius quibusdam Archidiac. Richemundiæ tam institutionem, quam custodiam personaliter commiserunt: [*& infra.* u] Inter alia vero Archidiaconus ipse x respondit y, quod Archiepiscopus tam institutiones, quam custodias, non personaliter Archidiacono, qui tunc erat, sed perpetuo de consensu Capituli Archidiaconatui reali concessione donavit. Cum autem Archidiaconatus ipsa in continua possessione tam earum, quam aliarum libertatum multorum Archiepiscoporum, & Archidiaconorum temporibus extitisset, & Archiepiscopus sine conditione y qualibet concessisset ipsum eidem, post concessionem asseruit, quod ipsum concesserat, institutionibus, & custodiis vacantium Ecclesiarum exceptis. Ipse z vero a timens, ne si acquieret expresse, cum nondum esset Archidiaconatus a possessionem adeptus, vel impediretur b penitus factum ejus, vel diutius differretur: respondit, quod non solum de illo, sed de omnibus redditibus suis faceret, quod sibi placeret: [*& infra.* ß] Nos igitur interlocuti fuimus, Archidiaconum esse in plena libertatum ejusdem Archidiaconatus possessione tuendum, donec probatum legitime fuerit ex adverso, libertates c ipsas Archidiacono ob Archiepiscopo personaliter fuisse concessas: cum in hoc casu tam ante, quam post, & in ipsa etiam concessione Archiepiscopus eas d retinere potuerit licite tanquam suas, vel donec legitime probatum fuerit, easdem libertates Archidiaconum usurpasse. Sed in hoc casu, si concessio illa fuerit realis, Archiepiscopo nihil juris, vel utilitatis accederet, quia nos vel ad petitionem Eboracen. Ecclesiæ, vel per nos ipsos super hoc Archidiaconatui consuluimus. Si ergo alterutrum ipsorum fuerit legitime approbatum, Archidiacono super libertatibus ipsis, si neutrum, Archiepiscopo silentium imponatur.

(q *Eas sibi aliorum tempore retinentes, & libere, sicut spectabat ad eos, utentes eisdem. Itaque Archiepiscopus, qui Ebor. Ecclesiæ modo præest, W. de Chirvelli quondam Archid. Richem. illas ad preces inclytæ recordat. R. Regis Anglorum de gratia speciali concessit, & in ea Episcopatum post electio sibi retinuit tanquam suas. Ad hoc autem Archid. Richem. respondit, quod cum inclytæ recordationis primus H. Rex Angliæ apud Carleolum sedem Episcopalem vellet de novo creari, quia ex hoc Archid. Richem. lædebatur: Rex ipse a bo. mem. T. Archiepiscopo Eboracen. humiliter postulavit, ut in recompensationem cujusdam partis, quæ subtrahebatur Archidiaconatui memorato, ei prædictas concederet dignitates. Archiepiscopus autem easdem dignitates precibus postulantis.*)

(ß *Super hoc autem pars replicavit adversa, quod si temeraria citatio, vel abusione Archidiaconatus non noceret, per hoc tamen esset Archidiacono repetendi facultas adempta: sed Archidiaconus libertates illas se non repetere dicebat, cum eis libere, sicut prius, quando iter arripuit veniendi ad sed. Apostol. uteretur, & earum possessione gauderet. Sed & contra hoc iterum replicabatur, quod idem Archidiaconus in quadam Ecclesia sui Archidiaconatus non per Archiepiscopum institui postulasset, sed velut institutio pertinebat ad ipsum, tunc ipse tunc ipsarum libertatum possessione gauderet: ad quod Archiepiscopus ipse respondit, quod per Archiepiscopum non institui, sed confirmari potius postulavit, licet quod se ipsum institueret, incongruum videretur.*)

¶ Pith. 5. *Norwicen.*] *Nerantonæ*, V. C. addit, & magistro H. de Gerst.

s Cap. 3. eod. tit. in 4. compil.
t *In omnib. antiq. tam de jure.*
u *ille.*
x *al. ita respondet, dicens.*
y *contradictione.*
z *idem vero.*
a *Archidiaconus.*
b *impediret.*
c *ejusdem libertates.*
d *ipsas.*

CAP. VII.

Is, ad quem spectat collatio dignitatum, seipsum instituere non potest.

Idem Episcopo Trecen. & *Archidiac. Parisiensi.* (*c. an.* 1212. *Romæ in Galliam.*)

CUm e ad nostram: [*& infra.*] Illud autem nolumus vos ignorare, quod postquam M. fuit Abbas effectus f, custodiam de jure non potuit obtinere: quia cum ratione Abbatiæ ad ipsum pertineat donatio tam custodiæ, quam aliarum dignitatum, ac etiam præbendarum, in Ecclesia Petromen. 6 custodiam ipsam recipere non potuit a seipso: cum inter dantem, & accipientem debeat esse distinctio personalis; sed nec ab alio, cum jus conferendi alius non haberet.

¶ Pith. 6. *Parisien.*] *Petragoricensi Petrocorensi.* Malim Spernacensi.

e Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.
f *institutus.*

DE CONCESSIONE PRÆBENDÆ, ET ECCLESIÆ NON VACANTIS.

TITULUS VIII.

CAP. I.

Institutus scienter in beneficium viventis est deponendus.

Gelasius a Papa *ad Rem.* [*c. an.* 495.]

QUi b in vivorum Sacerdotum loco ponuntur, hoc ipso sunt ab Ecclesiastica communione pellendi, quo se passi sunt successores vivis Sacerdotibus adhiberi.

a *In uno vetusto nulla est inscrip.*
b Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & Cap 2. de ætate, & qualit. in 2. compil.

CAP. II.

Beneficia non vacantia concedi, vel promitti non debent: & cum vacaverint, concedi debent intra sex menses: quibus elapsis de Episcopo ad Capitulum, & contra, demum ad proximum superiorem devolvitur collatio.

Ex Concilio Lateran. c [*an.* 1179. *Romæ.*]

NUlla d Ecclesiastica ministeria, seu etiam beneficia, vel Ecclesiæ tribuantur alicui, seu promittantur, antequam vacent, ne desiderare quis mortem proximi videatur, in cujus locum, & beneficium se crediderit successurum. Cum enim in ipsis etiam legibus Gentilium inveniatur inhibitum, turpe est, & divini plenum animadversione judicii, si locum in Ecclesia Dei futuræ successionis expectatio habeat, quam ipsi etiam Gentiles condemnare curarunt. Cum vero Præbendas Ecclesiasticas, seu quælibet officia in aliqua Ecclesia vacare contigerit, non diu maneant in suspenso, sed intra sex menses personis, quæ digne administrare valeant, conferantur. Si autem Episcopus, ubi ad eum spectat e, conferre distulerit, per Capitulum ordinetur f. Quod si ad Capitulum pertinuerit, & intra præscriptum terminum hoc non fecerit, Episcopus secundum Deum hoc cum religiosorum virorum consilio exequatur. Vel si omnes forte neglexerint, Metropolitanus de ipsis secundum Deum absque illorum contradictione disponat.

c *sub Alex. III. c.* 8.
d Cap. 2. eod. tit. in 1. comp. & *concordat Conc. Trid. sess 24. de reform c. 19 ubi hoc decretum roboratur, & 1. de testamento. eod. tit. lib. 6.*
e *In Cod. Barb. deest: ubi ad eum spectat collatio.*
f *ordinentur.*

CAP. III.

Beneficia vacantia conferuntur non obstante appellatione illorum, quibus promissa fuerant, antequam vacarent.

Alexander III. *Eboracen. Archiep.* (*c. an.* 1180. *Romæ in Angliam.*)

RElatum g est auribus nostris: [*& infra.*] Consultationi tuæ taliter respond. quod cum in Lateranensi Concilio promissiones factæ de Ecclesiis non vacantibus sint cassatæ: prætextu appellationis eorum, qui de his promissionibus innituntur, omitti non debet, quin Ecclesiæ, cum vacaverint, de personis idoneis ordinentur.

g Cap. 39. eod. tit. de appell. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 47. c. 7.

CAP.

CAP. IV.

Si scribitur ei, ad quem spectat collatio, dato executore ad providendum, per praesentationem literarum collatam factam, afficitur Praebenda. ita quod collatio alteri facta non tenet. h. d. secundum verum intellectum. vid. cap. si capitulo eod. tit. in 6.

Innocentius III. *Praeposito, & Capitulo Cameracen.*
(*c.an. 1210. Roma in Belgium.*)

h Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. & vid. Fredericum mes. 299.

PRoposuit *h* nobis T. Presbyter, quod cum C. Papa praed. noster pia receptione ipsius in fratrem, & assignatione praebendae ad donationem vestram spectantis in Ecclesia vestra proximo vacatura mandatum Apostolicum vobis destinasset, Decano Remensi executore concesso, Decanus ipso non evalitione invenitur, ipsum de praebenda primo vacatura in Ecclesia vestra, quae ad donationem Capituli pertinet, auctoritate Apostolica investivit: [*& infra.* α] Sed cum Praebenda, quae ad donationem vestram spectabat, in Ecclesia Cameracen. vacasset, eam alii assignastis: [*& inf.* β] Idem pater praedecessor noster quod ab eodem Decano factum fuerat, ratum volens haberi, collationem Praebendae factam a vobis penitus irritavit, & eum de ipsa per annulum investivit. Licet autem intentionis nostrae non sit, investituras de vacaturis factas contra canonum instituta ratas habere, qui secundum plenitudinem potestatis de jure *i* possumus supra jus dispensare *i*: attendentes tamen, quod idem Presbyter non de vacatura, sed de vacante per praed. nost. fuit investitus, utpote qua post cassationem concessionis a vobis factae intelligebatur vacare: mandamus, quatenus amoto ab ea Praebenda quolibet detentore, eam ipsi cum plenitudine honoris canonici assignetis.

i De hoc articulo, vid. Felinum in c. postulasti. infr. De rescript. vers. quartus casus. Adde notat hujus loci, quibus declaratur glossa in verbo, dispensare.

(α Sed cum ipse Decanus morte praeventus in negotio ipso ulterius non potuisset procedere.)

[β Cum autem propter hoc idem Presbyter ad ejusdem praedecess. nostri praesentiam accessisset, sicut ex literis ejus nobis innotuit.]

¶ PETR. 1. *De jure.*] Cap. 4. infr. de donation.

CAP. V.

Semestre ad eligendum, seu conferendum a jure praefixum non currit legitime impedito, nec incipit currere, nisi a die notitiae vacationis. h. d. & est textus multum allegabilis, & quotidianus.

Idem *P. S. Mariae in via lata Diac. Card. Apost. sed. Legato.* (*c.an. 1210. Romae.*)

a Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.

QUia *a* diversitatem corporum diversitas saepe sequitur animorum: [*& infra.* α] Conquerebatur inter caetera Eboracen. Archiepiscopus, quod cum ad eum in Ecclesia Eboracen. & aliis suae Ecclesiae collatio pertineat Praebendarum, tempore suspensionis ipsius, & postmodum etiam quidam praeter ejus auctoritatem se intruserunt *l* in ipsas: [*& inf.* β] Mandamus, quatenus eos, qui Praebendas, vel Dignitates Ecclesiae Eboracen. vel aliarum ad donationem ejus spectantes, praeter auctoritatem acceperunt *m* ipsius, ad eas resignandas monitione praemissa per excommunicationis sententiam, & subtractionem aliorum beneficiorum, non obstante confirmatione a sede Apost. obtenta sub forma communi, quae confirmat beneficia, & Praebendas, sicut juste & pacifice possidentur, appell. rem. compellas: nisi forte aliqui ea, vel speciali mandato Apost. sed. vel auctoritate Lateranen. Concilii ab Eboracen. Capitulo sint adepti: sic tamen, ut tempus suspensionis in sex mensibus nullatenus computetur; cum illa Lateranen. Concilii constitutio contra negligentes tantum fuerit promulgata: & *n* tunc si voluerit, non tamen valuerit Archiepiscopus ipse in conferendis Praebendis uti propria potestate: a qua etsi fuerit a sua culpa suspensus, non tamen ad ipsum Capitulum ex illa culpa Praebendarum erat donatio devoluta. sed ad illum tempore suspensionis illius *p*, Praebendarum donatio pertinebat, qui praeter ejus deficiam, & negligentiam poterat Praebendas donare *q*. Tempus etiam, quo ad Apost. sed. accessit, & apud illam permansit, vel recessit ab illa, intra sex menses nullatenus computetur. Semestre autem tempus non a tempore vacationis Praebendarum, sed notitiae ipsius potius volumus computari.

l hinc disces, quid dicatur intrusus: de quo vide Calderinum cons. 7. tit. de verb. sign.
m acceperint.

n Codex Barbat. ore, & tunc si voluit, non tamen valuit, &c.
o fuit.
p ipsius.
q vid. l. pupillus ff. de novat. vel. & l. gravi. ff. de his, qui not. infa.

[α Ne plenitudo Ecclesiasticae jurisdictionis in plures dispersa vilesceret, sed in uno potius collata vigeret, Apost. sed. Dominus in B. Petro universarum Ecclesiarum, & cunctorum Christi fidelium magisterium contulit, & primatum: quae retenta sibi plenitudine potestatis ad implendum laudabiliter officium pastorale, quod in omnibus eam constituit esse debitricem, multos in partem sollicitudinis evocavit, sic suum dispensans onus, & honorem in alios, ut nihil suo juri subtraheret, nec jurisdictionem suam in aliquo minoraret. Cum autem ne suscepti cultus pro officio tam singulis, quam singulorum more juste petentibus justitiam nec possit, nec debeat denegare, cum justitia, & judicium sit praeparatio sedis ejus: nos, qui ad ejus regimen sumus, licet immeriti, Deo vel insufficientes assumpti, fratribus, & Coepiscopis nostris ad nos clamantibus non possumus in justitia non adesse, aut quod juste postulaverint, non audire: ne si forte circa exhibendam eis justitiam fuerimus inventi remissi, ipsi quoque negligentes inveniantur in reddendis in ea subditorum, & commissam nostrae sollicitudinis partem minus laudabiliter exequantur, si forte, quod absit, nos viderint, vel declinare a jure, vel non audire justitiam postulantes. Hac autem ratione diligenter inducti, venientem ad Apost. sed. ven. f. n. Eboracen. Archiepiscopum benigne recepimus, & multiplices curavimus ejus querelas audire.]

[β Et in hac, & in aliis juri ejus non modicum derogaverunt, quidam etiam in quosdam Abbates dioec. Eboracen. post interpositam ad nos appellationem irrepserunt, qui ab eo nec confirmationis munus, nec benedictionis gratiam postulaverunt. Volentes igitur eidem Archiepiscopo per tuae sollicitudinis industriam providere, dis. v. per Apost. sed. de frat. nost. cons.]

¶ PETR. 2. *Ne plenitudo, &c.*] Nota in editione Romana antiqua pag. 438. hoc a Gregorio IX. omissa. Jussu Gregorii XIII. addita, & inserta fuisse pag. 487. Vide Gloss. Pragmat. Sanct. tit. de elect. §. licet in verb. reservat.

CAP. VI.

Non valent literae ad beneficium impetratae, quae de alterius colorata falsi possessione non faciunt mentionem. hoc dicit, secundum verum, & communem intellectum. Et est textus multum allegabilis, & habet materiam quotidianam. Et fuit decisio multum subtilis.

Idem *Basiliensi* r *3 Episc. & Abbati S. Mariae 4.* (*c.an. 1216. Roma in Germaniam.*)

r al. ita: Basil. Episc. al. ita Basilien. & Belicen. Episc. & Ab. &c.
s Cap. 4 eod. tit. in 3. compil.

CUm *s* nostris fuerit olim auribus intimatum, quod Praepositura Ecclesiae Lausanen. tempore tanto vacasset, ut secundum statuta Lateran. Concil. ad nos esset ejusdem donatio devoluta: Episcopo, & Canonicis Lausan. mandavimus, ut Praepositura ipsam Thesaurario Lausan. conferrent, quibusdam super hoc executoribus deputatis: [*& inf.*] Verum praelati Episcopus, & Canonici literis receptis Praepositura praedictam non vacare dixerunt, quia licet ille, qui Praepositus fuerat, in Episcopum fuisset assumptus, ad ipsam tamen praepositurum post consecrationem (quam denuo fuerat ab ipsis Canonicis electus, & eam sicut antea possidebat. Quod dicti executores dicentes contrarium esse juri, ipsam Praepositaram de jure vacantem auct. Apost. praefato Thesaurario assignarunt: [*& infra.* α] Auditur igitur super hoc datam a nobis de mandato nostro decreverit, ut quod a memoratis executoribus factum fuerat obtentu literarum nostrarum, eo quod per falsi suggestionem, & veri suppressionem fuerant impetratae, cum Praepositura illa non vacaret de facto, quia talis possessio plus habet facti, quam juris, habeatur irritum, & inane. Nos enim sententiam ejusdem ratam habentes, mandamus, quatenus nisi praedictus Episcopus sufficienter ostenderet, quod vel ex indulgentia sed. Apost. speciali, vel ex alia justa causa, & necessaria sibi post consecrationem suam Praepositura concessa fuerit memorata, ipsum ad resignationem ipsius (si sponte noluerit) compellatis. Deinde Lausan. Capitulum ad conferendam eam Thesaurario supradicto diligentius inducere procuretis.

[α In nostra praesentia, cum praedicta, & alia fuissem per nostrum Subdiaconum nostri relata, nuntius partis adversae proposuit, quod postquam dominus suus Sedun. Episcopus, qui Praepositus fuerat Lausanen. fuit in Episcopum consecratus, Lausan. Capitulum ei Praepositurum illam iterum concessit habendam, in hoc utilitatem Ecclesiae suae, necnon & antiquam consuetudinem attendentes. Episcopus Lausanen. videns eum plurimum utilem, & necessarium Ecclesiae suae, quod a Canonicis suis factum fuerat, super hoc approbavit: cui tanquam Praeposito a Canonicis, etiam Thesaurario est honor impensus. Memoratus vero Thesaurarius postmodum ad Ecclesiam Rom. accedens, & supprimens omnia, quae jam facta fuerant ab Episcopo, quam a Canonicis ejus, nobis Praepositurum illam vacare suggessit, quare super assignando Praepositura sibi literas impetravit a nobis, quas nullas ex causis proponebat esse per veri suppressionem, & falsi suggestionem obtentas, eamque pro parte d. sui Sedunen. utilitatem, necessitatem, consuetudinem allegans, quae Thesaurarius suppresserat. E contra vero parte adversa nuntius proponebat, & rationibus multis Praepositurum illam vacare monstrabat, & vacantem Thesaurario Lausan. eccl. superiorem, ad quem fuerat secundum statuta Concil. Lateran. donatio devoluta, concessam: rationes insuper multiplices monstrare conabatur, quod dictus Sedun. Episcopus ad Praepositurum Lausan. a qua fuerat ad regimen Episcopatus assumptus, post consecrationem suam minime eligi potuisset, cum super hoc et sacrorum canonum instituta repugnarent. Dicebat etiam Praepositurum illam alia ratione vacare, ut quod illi, quorum erat donatio, eam assumpto in Episcopum concedere praesumpserunt, cum secundum statuta Concilii praedicti, qui receperit, debeat, quod contra sacros canones accepit, amittere: & qui dedit, largiendi potestate privari. Ostendebat etiam multis assertionibus, quod pro ipso Sedun. Episcopo utilitas, consuetudo, & necessitas, quas nuntius ejus in causa sua subsidium allegabat, minime faciebant: cum hoc potius mendicata suffragia, quam suae causae vera subsidia viderentur: unde nuntius ejus petebat, ut quod a supradictis Judicibus factum fuerat obtentu literarum nostrarum dignaremur auct. Apost. confirmare, & ab ipsa Praepositura d. Sedunen. Episcopum amovere.]

¶ PETR. 3. *Basilien.*] V.C. Addit: & Belicensi Episcopis.

4 *Abb. sanctae Mariae.*] Sanctae Marthae; forte sancti Mauritii Sedun. dioecel.

CAP.

CAP. VII.

Ubi constat beneficium collatum per habentem potestatem, per interventionem abjurationis, & renunciationis, non debet possessor revocari.

Idem z *Archid.* t *Richemundiæ*. (*c. an. 1210. Romæ in Angliam.*)

t Cap. 4. eod. tit. in 2. compil.

POst electionem, & confirmationem Episcopi Elien. vacante Archidiaconatu Richemundiæ, quem tenuerat, Eboracen. Archiepiscopus eum tibi proprio liberalitate concessit, dans Eboracen. Capitulo in mandatis, ut te in Archidiaconum recipere procurarent: cujus noluerunt mandato parere, quia prædecessor nost. inter alia, quæ Decano, & Capitulo Eboracen. suo privilegio noscitur indulsisse, ordinationem Canonicorum, seu personarum liberam esse decrevit, ut videlicet idonea, & honesta persona, cui Archiepiscopus vacantem in Ecclesia Eboracen. Præbendam, vel Dignitatem duxerit u conferendam, secundum antiquam ipsius Ecclesiæ consuetudinem, præsentaretur Decano, & Capitulo supradictis: [& inf.] Si quis x contra consuetudinem hujusmodi in Ecclesia ipsa esset per aliquem introductus, nec pro persona, nec pro Canonico haberetur. Quod si Archiepiscopus intra terminum Lateran. y Concil. secundum formam præscriptam personam idoneam non conferret, liceret Decano, & Capitulo auctor. Apostol. juxta ejusdem Concilii statuta conferre. Cum igitur in literis Archiepiscopi directis Capitulo, de Decano mentio nullatenus habeatur per cujus manum debebas in Capitulo investiri, ejus mandato extitit contradictum: [& inf.] Ipsius igitur institutione propter præmissas rationes a Capitulo reprobata, ipsi intelligentes Archidiaconatus donationem ad nos, tum auctor. Lateranen. Concilii, quam indulti sibi privilegii devolutam, R. de sancto Edmundo z illum unanimiter contulerunt, investientes eundem de ipso, & solenniter installantes. Processu vero temporis præfatus Archiepiscopus post resignationem, & abjurationem a te factam, & receptam ab ipso, eidem R. Archidiaconatum contulit antedictum: qui Archidiaconatum ipsum, tam ratione primæ, quam secundæ concessionis sibi assignatum, per sedem Apostolicam petiit confirmari: [& inf. α] Quoniam constitit nobis Archidiaconatum prædictum tibi per Eboracen. Archiepiscopum primitus fuisse concessum, & quod institutione facta per ipsum, secundum juris ordinem minime reprobata, Archidiaconatus non vacans nec potuit, nec debuit in alium rite transferri: memorato R. qui contra justitiæ regulam in Archidiaconatum alterius provehi se consensit, super eo duximus silentium imponendum, sententialiter decernentes, ut institutio facta per Archiepiscopum de te sortiatur effectum. Deinde a si super renunciatione, vel abjuratione, vel aliquo præmissorum aliquis, qui velit, & valeat, adversus te quicquam duxerit proponendum, ordine poterit judicario experiri.

u ducerct.

x In multis antiq. eo. & sequ. t.

y sub Alex.III. c. 8.

z Edmundo.

a al. ita: eund. de vero.

[α *Ad cujus objectiones in ordine taliter respondebas, quod licet Decani mentio in literis Archiepiscopi directis Capitulo expresse facta non esset, non tamen ob hoc exclusio videri poterat, vel debebat. Adjunxisti praeterea, quod si etiam ita fecisset, per adversarium tamen tuum tibi objici non poterat cum effectu, cui potius quod super ipso Archidiaconatu esset silentium imponendum, & approbata institutione tua tibi restitutio facienda, ex confessione partis adversæ, judicio facto, & foveas negotio, ostendere nitebaris: ipse namque R. interrogatus in jure, ex quo tempore Archidiaconatus Richemundiæ sibi per Capitulum fuerit assignatus, respondit, quod circa Festum Ascensionis proxime præteritum annum complevetur. Cum igitur ex data literarum nostrarum constaret, Archiepiscopum apud sed. Apostol. constitutum, & ita est per nos antequam tua fuerit declaratum, in tempus, quo ad Apostolicam sedem accessit, apud illam permansit, vel recessit ab ipsa, non esset infra tempus sex mensium computandum: liquido constare dicebas, tempus illud Archiepiscopo minime concurrisse, sed si etiam quadrimestrium effluxisset, sicut etiam prioris respondit. Sed tandem ultimo proposuit pars adversa, quod ex parte tua de jure fieri dicebatur, tum etiam iter arripuisset iter ad sed. Apostol. veniendi, licet illud non fuerit continue prosecutus, impedimentis multiplicibus retardatus, interpretatio rescripti nostri ad tempus etiam hujus pertinebat, cui posset præscriptio nocere non poterat in ultimo tardissimo.*]

¶ Pith. 5. *Idem.*] Magistro Honorio.

CAP. VIII.

Recepto in Canonicum tenetur Capitulum providere, quam cito facultas se obtulerit.

Idem C. Canonico Tridentino b 6. (*c. an. 1210. Romæ in Lombardiam.*)

b Tridenen. al. ita: de Canonicis Tridenen.

c Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.

d Tridenen.

e Triden.

f al. ita: Lat. Conc. statuta.

g Triden.

CUm super c quæstione Triden. d Præbendæ: [& inf. α] Cum autem constet te in Canonicum Trid. e Ecclesiæ fuisse receptum, licet receptionem tuam factam contra Lateran. f Concil. pars adversa proponat, quia tamen probatum non extitit, nec ipsi Canonici videbantur tibi hoc opponere posse de jure, qui se fatentur te contra statuta præfati Concilii recepisse: sententialiter decernimus, ut tibi, quam citò se facultas obtulerit, præbendale beneficium in Triden. g Ecclesia conferatur: cum ex quo receptus es in Canonicum, non debeas carere Præbenda.

[α *Quæ vertebatur inter te, & Episcopum, & Canonicos Triden. in, & procuratores partis alterius in nostra essent præsentia constituti, nobis H. Cardin. dedimus auditorem, coram quo pro te fuit allegatum, quod cum bon. m. O. Triden. Episcopus parvum tamen ab Apostolica sede reversum, Triden. Canonicos rogavisset, ut te reciperent in Canonicum, ipsi te receperunt, nulla prima vel secunda habita mentione, qui ab illo tempore usque nunc locum in choro, & capitulo habuisse, & domum in ipso Canonicato tibi assignatam possedisti. Procuratores vero partis alterius respondebant, quod cum in Triden. Eccles. certus sit Canonicorum numerus, non te mandaverunt, nisi Subdiaconum in Canonicum reciperent.*]

¶ Pith. 6. C *Canonico Tridentino.*] *Clarimonti Conimitra Terdunensi, vel Seridonensi.*

CAP. IX.

Si habens Præbendam, in eadem Ecclesia recipit Dignitatem cum Præbenda, vel aliam Præbendam, vacat prima. & quamvis a superiore sibi confirmetur, tamen valet impetratio per alium facta de ipsa, etiam tacito de possessione alterius, quæ soluta non est. h. d. secundum verum intellectum. Panor.

Idem *Episcopo, & Magistro P. Canonico Hildesen.* 7 (*c. an. 1210. Romæ in Bavariam.*)

h Cap. 6. eod. tit. in 3. compil.

LIteras h vestras accepimus, quod cum pro D. Clerico vobis scripsissemus, ut eum de Præbenda vacante sancti Uuiscardi u Bremen. quam dicebat ad donationem nostram fuisse juxta Lateranen. Concilii statuta devolutam, eumetta auctor. Apostol. investire: (& infra. α) De facto fuit propositum coram nobis i, quod H. Præpositus, quondam simplex Canonicus ejusdem Ecclesiæ, de ipsa u in majori Ecclesia in Canonicum est electus, & postmodum anni spatio evoluto, in ipsa Ecclesia sancti Uuiscardi in Præpositum est assumptus, priorem Præbendam nihilominus retinens, quam in ipsa Ecclesia tunc habebat: (& infra. β) Sed Præpositus allegabat econtra, quod erat ex consuetudine generali, quod nemo in eadem Ecclesia plures haberet Præbendas, & cum Archiepiscopus Bremen. Præpositum ipsum de Præpositura in plena Synodo investiret, tam Præposituram illam, quam Præbendam et de communi l Canonicorum confirmavit assensu: (& infra. γ) Unde cum vobis dubium oriretur, utrum cum aliquis de una Præbenda eligitur ad aliam, statim prior vacare incipiat, an per sententiam debeat adjudicari m eidem, an propter confirmationem hujusmodi, quæ superius est expressa, Præbenda illa dici debeat non vacare: nos consulere voluistis. Cum igitur si ita est, Præbenda illa etsi non de facto, de jure tamen vacare noscatur: mandamus, quatenus dictum Præpositum, ut illam sine difficultate resignet, appell. rem. cogatis: quam, cum de facto vacaverit, Clerico memorato conferre curetis.

i nobis, legitur in antiq. & ita etiam habetur in antiq. compil.

k In omnibus antiq. ita: de ipsa in majore Ecclesia canonicum est electus.

l communi.

m Abjudicari legitur in omnibus manuscr. & ponitur pro auferri, quod & series indicat: unde colliget, perperam in aliquot vulgatis legi, adjudicari, in aliis abdicari, quod est suavius.

(α *Si Canonici, quibus super hoc scribebamus, id exequi non curarent, Herberto Præposito, & quibusdem Canonicis ipsius Ecclesiæ cum ipso D. & Magistro H. Canonico ipsius loci in nostra propter hoc præsentia constitutis sic fuit.*)

[β *Et super hoc partes conjunctiebant: fuit etiam ab una parte propositum, quod ipse Præpositus præter præbendam illam aliam præbendam habebat Præpositura connexam, quam sufficiatis esse Præbendam. Præterea fuit allegatum de jure, quod ex quo idem præpositus de minori Ecclesia vocatus fuerat ad majorem, primo præbenda de jure inceperat vacare juxta canonum instituta; deinde fuit ex parte Clerici allegatum, primam fuisse ordinationem ejusdem Ecclesiæ, ut in ea tredecim essent personæ, Præpositus scilicet cum duodecim fratribus, quæ ordinatio nullatenus servaretur, nisi diceretur illa Præbenda vacare.*]

(γ *Eos, qui super hoc inquietarent eundem, vinculo excommunicationis astringens. Unde objiciebatur Clerico memorato, quod propter hoc sententiam excommunicationis incurrisset, sed ipse talem confirmationem intervenisse negabat, quæ etiam si intervenit, asserebat etiam non tenere de jure.*)

¶ Pith. 7. *Hildesensi.*] *Hildesimensi.*

8. *Sancti Uuiscardi*,] *Sancti Guiscardi, vel Sancti Vilbaldi.*

CAP. X.

In Ecclesiis non numeratis vacatio Præbendarum, sive Canonicorum possibilis non est: nec sic ibi devolutio ad superiorem ex negligentia semestri in non providendo Ecclesia de ministris. h. d. & est casus notabilis.

Idem *Epis. & Archiepiscopo* 9 *Papien.* [*c. an. 1210. Romæ in Insubriam.*]

n Cap. 7. eod. tit. in 3. compil.

o constituit.

p consensum.

q Later. Concil. sub Alex. III. c. 8.

EX parte n Hastenen. in Ecclesiæ nostris est auribus intimatum, quod cum quondam Præbendæ in ipsa per quatuor annos, & amplius vacavissent, Hastenen. Episcopus quosdam ibidem instituit o, credens sibi hoc ex Lateran. Concilio licere. Instituti autem scientes, non esse firmam institutionem hujusmodi, ad Mediolanen. Archiepiscopum recurrerunt: qui eosdem in Canonicos Hastenen. Ecclesiæ ordinavit, & in corporalem possessionem Præbendarum induxit, Capitulo ejusdem Ecclesiæ præbente assensum p, tribus tantum exceptis, qui se institutioni hujusmodi opponere curaverunt: (& infra. α) Tandem utraque pars concorditer est confessa, quod in prædicta Ecclesia non erant distinctæ Præbendæ, nec Canonicorum numerus erat certus.

Nos igitur intelligimus evidenter, statutum Lateran. q Concilii de beneficiis ultra sex menses vacantibus locum in

X hoc

hoc articulo nullatenus habuisse, etsi forte Hastenen. Ecclesia Canonicorum peteretur defectum. Unde institutio per Archiepiscopum, vel Episcopum facta, occasione Concilii memorati, caret debet robore firmitatis. Quia vero totum Capitulum, tribus exceptis, praedictorum receptionem affectat, nec ab illis tribus aliquid rationabile contra ipsos objectum est, & ostensum: mandamus, quatenus si Hasten. Ecclesiae suppetant facultates, secundum consuetudinem hactenus observatam, praedictos Clericos pro Canonicis facias haberi.

[Tres illi dicebant electionem debere cassari, quia nec Episcopus, nec Archiepiscopus supradicti de concessione Lateran. Concilii sunt: mandamus jam illa poterant praeferam Ecclesiam ordinare, cum neuter intra tempus eis indultum a canone, in ordinatione fuerit negligens, & remisse. His vero altera pars dicebat, quod licet institutio Episcopi non valeret, Archiepiscopi tamen institutio de jure valebat, quia tempus ei indultum a canone, nisi a tempore, quo illi declaratum fuerat, non currebat. Hic autem utrinque proposita.]

¶ Pith. 9. *Archiepiscopo.*] *Archipresbytero.*

10. *Hastenen.*] Forte *Astensis*. Suffraganea Mediolanensis.

CAP. XI.

Habens potestatem conferendi, potest de jure alteri tradere potestatem conferendi primum beneficium, quod vacabit.

Idem *Episcopo, & Capitulo Laudun.* y (*c. an.* 1210. *Romae in Galliam.*)

y Laudunensi. al. Lauden.

a Cap. 8. eod. tit. in 3. compil.

t al. ita: quae primo esset in vestra Eccl. vacatura.

u Capitulum.

x illam.

CONstitutus in praesentia nostra H. *Subdiaconus* Ecclesiae vestrae Canonicus humiliter intimavit, quod tu, frater Episcope, potestatem ei dedisti sacerdotalem conferendi Praebendam, quae primo in Ecclesia vestra esset vacatura: & Senonen. Archiepiscopus, tunc Apost. sed. Leg. vobis, filii Capituli auctoritate nostra praecepit, ut cum Praebenda ipsa vacaret, personam illam, cui vellet idem H. eam conferre, sine interpositione alterius personae reciperetis ad ipsam: (& *infra.* a) Quocirca mandamus, quatenus personam illam, cui memoratus H. sacerdotalem Praebendam, cum contigerit eam x vacare, duxerit canonice conferendam, sine contradictione qualibet admittatis: & tu interim, frater Episcope, Praebendam hujusmodi contra formam concessionis tuae, conferre alicui non praesumas. (& *infra* β.) Quia vero concessiones tales (si ad consequentiam trahantur) fieri possent in fraudem canonicae sanctionis y, per quam prohibentur Ecclesiastica beneficia concedi, sive promitti, antequam vacent, nolumus, quod hujusmodi occasione mandati, quod gratiam continet personalem, fraudem adhibere volentibus licentia concedatur. z

y In Conc. Lat. sub Alex. III. c. 8. & c. 2. supr. eod. adde Conc. Trid. sess. 24. de refor. c. 19.

z tribuatur.

[a *Asserens etiam idem Subdiac. quod cum esset ad Apostolicam sedem accessurus, ipse sibi praecavens, appellavit, ne tu frater Archiepiscope, si forte interim aliquam sacerdotalem contingeret vacare Praebendam, eam nulli conferres, nec vos filii Capitulum reciperetis aliquem praesentatum ad illam, nisi quem duxerit praefatus Sub. praesentandum.*]

(β *Aliquin noveris nos dil. fil. n. Cancellario Helien. & A. Canonico Parisien. dedisse in mandatis, ut vos ad hoc per cens. Eccles. appell. rem. compellant, & in irritum revocent, si quid post appellationem a praefato Subdiacono ad nos legitime interpositam contra concessionem sibi factam de Sacerdotali Praebenda noverint attentatum.*)

CAP. XII.

Lateranensis Concilium de beneficiis ultra sex menses vacantibus ad Episcopatus non extenditur.

Idem. 10 (*c. an.* 1210. *Romae in Calabriam.*)

a Cap. 9. eod. tit. in 3. compil.

DIlectus filius Magister G. Canonicus vester nobis suggessit, quod Episcopo vestro etiam universae carnis ingresso, Archiepiscopus sanctae Severinae asserens, quod propter negligentiam vestram ad ipsum erat eligendi auctoritas devoluta, in Episcopum vestrum elegit eundem. Nos igitur attendentes, quod canon Lateranen. Concilii ab Alexandro Papa contra negligentes editus ad Archiepiscopatum, vel Episcopatum non solet extendi, sed ad personatus alios, & minora Ecclesiastica beneficia coarctari, electionem hujusmodi justitia dictante vacuavimus penitus, decernentes irritam, & inanem.

¶ Pith. 11. *Idem.*] Gerontinensi Capitulo,

CAP. XIII.

Non valet promissio beneficii vacaturi.

Idem, *Priori* b *Hostien. & Supervisori S. Fridi.* 12 (*c. an.* 1210. *Romae.*)

b Priori Host. & Subpriori S. Fridi. al. ita. Priori de Osen. & Subpriori S. Fridesuide.

c Cap. 10. eod. tit. in 3. compil.

d Sub Alex. III. c. 8. & nunc concilii Trid. sess. 24. de refor. c. 19.

EX c tenore literarum vestrarum accepimus, quod cum causa, quae inter I. Clericum ex una parte, & Abbatem, & conventum de Bello ex altera, super provisione vertebatur ipsius [& *infra.* a] Dictus Clericus post litem contestatam chartam quandam Monachorum exhibuit, continentem quod primam Ecclesiam ad donationem suam spectantem assignarent eidem: [& *infra.* β] Nos igitur attendentes, quod promissio praedicta non tenet, utpote contra statuta Lateran. d Concilii attentata: mandamus, quatenus memorato Clerico super hoc silentium imponentes, ab impetitione ipsius dictos Abbatem, & Monachos absolvatis.

(a *Vobis duximus committendam.*)

[β *Nihilominus per testes ipsius probans, ipsos post promissionem ejus, licet potuerint, nulli sibi, quanquam super hoc admoniti fuerint, providisse: quare dictos Abbatem, & Monachos ad assignandum sibi redditum a marcharum cogi cum instantia postulabat: sed ex adverso responsum, quod ratione promissionis hujusmodi, utpote factae contra Lateran. Conc. statuta, quae probari per chartam exhibitam videbatur, eos non poterat convenire, asserentibus: aliis vero in contrarium sentientibus, super hoc fuisset hinc inde coram nobis diutius disputatum, vos, quid juris sit in hoc articulo dubitantes, in negotio ipso ulterius procedere noluistis, donec super hoc reciperetis nostrum beneplacitum voluntatis: nobis humiliter supplicastis, ut, quid sit in hac parte agendum, vos dignaremur per nostras eisdem literas certiorare.*]

¶ Pith. 12. *Idem Priori, &c.*] Legendum *Priori de Osen, & Subpriori sanctae Fridesuidae.* Vuestmonast. August. 147. 36. Osne en Camden. 207.

ira Conc. Trid. sess. 24. de refor. c. 19.

CAP. XIV.

Obligatur Praelatus, qui promittit providere, cum poterit.

Idem 13. (*c. an.* 1210. *Romae in Galliam.*)

e Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.

ACcedens e ad Apostol. sed. R. Clericus suam nobis insinuationem monstravit, quod cum promiseritis vos provisuros eidem in Ecclesiastico beneficio, cum poteritis, sicut per literas Judicum delegatorum inde confectas liquido apparebat: [& *infra.* a] Nos autem considerantes, quod aliud est Praelatum promittere beneficii collationem, cum poterit, aliud, cum vacabit: cum in multis casibus sit facultas offerre possit, in quibus collatio non esset in exspectatione vacaturi beneficii differenda: mandamus, quatenus memorato R. (cum poteritis) Ecclesiasticum beneficium assignetis.

[a *Vos igitur id hactenus efficere non curastis, allegantes coram Judicibus, quod talis promissio vos nullatenus obligaret, cum videretur esse facta contra Later. Concilii statuta, quod promissionem inhibet non vacantis beneficii.*]

¶ Pith. 13. *Idem.*] Abbati & Conventui Monasterii sancti Michaelis de Tarusie Ordin. S. Benedict. Laudun. dioecesi. Sainct Michel en Tirasche.

CAP. XV.

Si ad Capitulum, & Praelatum, ut Praelatum, potestas conferendi pertinet, de uno ad alterum lapsu temporis non transit: secus si Praelatus tanquam, ut Canonicus: quia tunc de Capitulo transit ad Praelatum, nisi dolum committat. h. d. & est textus multum allegabilis.

Idem. 14 (*c. an.* 1210. *Romae in Galliam.*)

f Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.

POstulastis f per sed. Apostol. edoceri, utrum ad vos, & Archiepiscopum vestrum simul donatio Praebendarum Ecclesiae vestrae pertineat, utrum praebenda vacantis donatio penes Archiepiscopum ipsum remaneat, si eam intra semestre tempus neglexeritis ordinare? Ad quod breviter resp. quod si vos, & idem Archiepiscopus totum tempus praescriptum, circa hoc negligentes praeteriritis: sicut nec ab illo ad vos, ita nec a vobis ad illum potestas devolvitur conferendi, sed secundum statuta Lateran. Concilii g ad superiorem transit donatio: nisi forte Archiepiscopus non ut Praelatus, sed ut Canonicus vobiscum jus habeat conferendi h. Et in hoc casu eum dolose impedierit, dolus ei suffragari non debet.

g Sub Alex. III. c. 8.

h Utrum donata ambasiatoribus cedant eorum lucro, vide varias opinion. in l. si vero. §. item quicquid. ff. sol. matr. & in l. qui propr. ff. de procur.

¶ Pith. 14. *Idem.*] P. Subdiacono nostro Praeposito, & Capitulo Ebrudinensi.

CAP. XVI.

Sicut non potest patronus promittere se praesentaturum aliquem ad beneficium vacaturum, ita nec dare potestatem praesentandi, antequam beneficium vacet.

Honorius III. *Episcopo, & Praeposito Capituli* 15 (*c. an.* 1222. *Romae in Belgium.*)

i Flandrorum.

o al. ut similia de caetero attentare non praesumat.

CUm dilecta in Christo filia Comitissa Flandren. i fecerit promissiones de non vacantibus beneficiis Ecclesiarum, in quibus jus obtinet patronatus, & donationes earum in manibus posuerit aliorum: Mandamus, quatenus id irritum decernentes, inhibeatis eidem, ne similia de caetero attentare praesumat. o

¶ Pith. 15. *Capitulo.*] Abest a V. C. in quo additur, & Cantori.

NE SEDE VACANTE ALIQUID INNOVETUR.

TITULUS IX.

CAP. I.

Vacante sede status ejus mutari non debet.

Innocentius III. *Priori, & Conventui Glaston.* a 1. (c. an. 1214. Roma in Scotiam.)

a *al. Coston.*

NOvit b ille, qui scrutator est cordium, & cognitor secretorum, quod licet. C. prad. nost. Ecclesiam vestram eruerit cathedralem, ipsam Bathonien. Ecclesiæ uniendo, & idem esset Episcopus utriusque: quia tamen hoc unum efferebatur a vobis in grave præjudicium Glaston. Ecclesiæ redundare, cum per ipsam dissolveretur religio, & traudaretur eleemosyna, & hospitalitas tolleretur: nos ad relevandum Ecclesiæ vestræ statum cupimus intendere diligenter: [*& infra.* a] Vos autem post obitum Bathonien. Episcopi humiliter postulastis, ut quia tempus advenerat, quo sine scandalo Ecclesiæ vestræ ruina poterat relevari c, cum & Bathonien. Ecclesia ad ipsum pariter postularet, Rex quoque cum regni magnatibus, & quidam Episcopi cum multis Abbatibus deposcerent illud idem, ut unione penitus dissoluta, monasterium vestrum reduceremus in statum antiquum, sub Abbatis regimine gubernandum. Attendentes igitur, quod Episcopali sede vacante non debet aliquid innovari, cum non sit, qui Episcopale jus tueatur, maxime ne plus læsisse personam, quam Ecclesiæ videremur, si quod in vivente concessimus, post obitum ejus subito moveremus: petitionem vestram nequivimus exaudire, auctoritate prædicta indulgentes d, ut cum Bathonien. Ecclesia de Prælato fuerit ordinata, jus vestrum apud sedem Apostolicam prosequendi facultatem liberam habeatis. Interim autem sub cura Prioris idem monasterium gubernetur.

b *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. Psal. 7. Sap. 1. Hier. 17.*

c *Vid. l. aequissimum cum seq. ff. de usufr.*

d *al. auctoritate præsentium.*

[a *Et quoniam absonum videbatur, ut subito prad. nostri revocaremus in hac parte statutum, cum ei, quantum cum Deo possumus, deferre velimus, sicut & volumus, quia quantum cum Deo potuimus, nobis nostri deferens successores, invitus in unione manente, sic de coetero disposuimus, qua semper bon. mem. Sanerigo a Bathonien. Episcopo displiceret, frequenter ab hoc ad sed. Apost. laborantes, quod status Ecclesiæ vestræ videbatur in melius relevatur. Unde post diversos tractatus, & deliberationes multiplices, quod per providos, & honestos auctor. nostra mandavi super hoc extitit ordinatum, ad petitionem ejusdem Episcopi, postquam aliud a nobis non potuit obtinere, Apost. tandem curavimus munimine roborare.*]

¶ Pith. 1. *Glaston.*] *Glastoniensi.* Vide Jacobs. 128 Bal. 74. 136. Camden. 201. Matth. Vvestmonast. Ive Glastoniæ Abbatiam construxit jam dudum destructam, quam etiam multis possessionibus ditatam privilegiorum suorum munimine roboravit.

2. *Sanerigo.*] *Savarico.* Vvestmonast. 66.

CAP. II.

Beneficia spectantia ad collationem Prælati non possunt conferri per Capitulum sede vacante.

Honor. III. *Episcopo a Calmen.* 3 *& Magistris V. & S.* 4 *Canonicis Suessionen.* f (c. an. 1223. Roma in Galliam.)

a *al. ita: Episcopo Cum & Magistris I. & c. alias Calmen.*

f *al. Suessanen.*

ILla devotionis sinceritas: [*& infra.* a] Ecclesiam sancti Leucini 5, de qua Magistrum R. donationis nostræ gratia præcedente, Prebendæ nomine de mandato nostro Capuanus Archiepiscopus investivit, sibi duximus confirmandam. Non obstante concessione per capitulum facta eidem, seu confirmatione nostra, si qua in forma communi apparet g obtenta: cum nusquam inveniatur cautum in jure, quod Capitulum vacante sede fungatur vice Episcopi in collationibus Prebendarum: nec in eodem casu potest dici potestas conferendi Prebendas ad Capitulum per superioris negligentiam devoluta, cum non fuerit ibi superior, qui eas posset de facto, vel de jure conferre.

g *Apparent. al. appareret.*

[a *Quam dil. fil. Magister R. Decanus Trojan. ad personam nostram, & sed. Apostol. hactenus habuisse dignoscitur, nos inducit, ut eum pro sua scientia, & probitatis meritis geramus in visceribus charitatis, & eidem negare nolimus, quæ secundum Deum fuerant concedenda. Unde nos*]

¶ Pith. 3. *Episcopo Calmen.*] *Episcopo Calvensi*, vel *Cabilonensi*.

4. *Et Magistro V. & S.*] *& magistro VV.*

5. *Sancti Leucini.*] *S. Leucii de Capua*, vel *S. Gregorii de Capua*.

CAP. III.

Sede vacante judicium habitum contra Ecclesiam non tenet.

Idem *Episcopo Burginen.* h (c. an. 1223. *Roma in Belgium.*)

h *Burgens. habent omnes Codices Pith. uno recentiori excepto, in quo legitur Burgensi.*

i *al. Burgd.*

COnstitutis coram I. prad. nost. procuratore Ecclesiæ sanctæ Mariæ de Castro forti 6, & Burginensi 7 i Episcopo prædecessore tuo, dictus procurator petebat ab eodem Episcopo restitutionem super libertate libere eligendi sibi Prælatum: [*& infra.* a a] Nos igitur depositiones testium, quæ vacante Burginen. k Ecclesia, & cessante legitimo defensore fuerunt l recepti, duximus reprobandas.

k *Hæc verba (& infr.) desunt in magis vetustis; sed habentur tamen in recentioribus.*

l *al. Burgd. m fuerint.*

[a *Quam etiam super terris ipsius Ecclesiæ, & reb. aliis, quibus omnibus pars sua spoliata fuerat, inducebat. Lite igitur coram p. n. contestata super præmissis, & postmodum coram Judicibus delegatis factis confessionibus, & receptis testibus, eadem causa fuit ad nos instructa remissa: procuratoribus igitur partium in nostra præsentia constitutis, cum super præmissis coram nobis diutius litigassent.*]

¶ Pith. 6. *De Castro-forti.*] *De Castro-fori.*

7. *Burginensi.*] *Burgensi.*

DE HIS, QUÆ FIUNT A PRÆLATO a SINE CONSENSU CAPITULI.

a *Prælatis.*

TITULUS X.

CAP. I.

Non tenet alienatio rei Ecclesiasticæ absque approbatione Capituli.

Ex Concilio apud Valentiam.

IRrita erit Episcoporum donatio, vel venditio, vel commutatio rei Ecclesiasticæ, absque collaudatione, & subscriptione Clericorum.

CAP. II.

In temporali alienatione, quam facit Prælatus, taciturnitas Capituli habetur pro consensu.

Alexander. III. *Norvicen. Episcopo.* (c. an. 1180. *Roma in Angliam.*)

COntinebatur b: [*& infra.*] Cons. t. t. r. quo concessio decimæ ab Abbatissa prius facta, si conventu sciente, & non contradicente facta est, robur firmum debet habere. Verum si ignorante Conventu, aut contradicente, decimam prius prædicto H. concessit, & non post multum temporis c de assensu Conventus eandem decimam dedit eadem, secunda concessio debet præjudicare priori.

b *Post Concil. Lat. sub Alex. III. part. 47. cap. 5. & c. 2. eod. tit. in 1. compil.*

c *tempus.*

CAP. III.

Alienatio temporalis facta sine consensu Capituli, per ratificationem ejus roboratur.

Idem *Vigoren. Episcopo.* d (c. an. 1180. *Roma in Angliam.*)

d *VVigor.*

CUm nos e jampridem: (*& infra.* a) Certum est de rigore juris concessionem illam non tenere, quam reclamante Capitulo per Prædecessorem tuum constat factam fuisse: nisi eam ratam postmodum habuisset.

e *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.*

[a *Si bene meminimus, per litteras nostras indulsimus, ut si l. prædecessor tuus reclamante Capitulo Ecclesiæ tuæ Abbati, & fratribus de Osenia Ecclesiam Deben. contulit, eam tibi revocare liceret: jam dictis fratribus, sicut asserit, litteras nostras indulsimus, ut ipsi Ecclesiam prædictam dimitteret perpetuo possidendam, immemores existentes illius scripti, quod super hoc tibi fuerat a nobis indultum. Licet autem hoc tibi indulsimus, prudentiam tamen tuam monemus, & exhortamur attentius, quatenus divino intuitu, & pro reverentia B. Petri, & nostra, Ecclesiam ipsam, si quo modo sine gravi detrimento Ecclesiæ tuæ potes, jam dictis fratribus in pace dimittas: quia decet prudentiam tuam ad commodum, & profectum religiosorum locorum intendere, & quod idem prad. tuus pietatis studio fecit, ratum, & firmum habere. Si autem eandem ipsi Ecclesiam dimittere forte non poteris, non obstantibus litteris, quas prædicti fratres super hoc impetraverunt, scriptum eiusde indulgentiæ in sua volumus stabilitate consistere, quoniam*]

CAP. IV.

Prælatus sine consilio Capituli instituere, vel destituere e vel alia negotia Ecclesiæ tractare non debet. hoc dicit, cum capitulo sequenti.

Idem *Hierosolym. Patriarchæ.* (c. an. 1180. *Roma in Palæstinam.*)

NOvit f tuæ discretionis prudentia, qualiter tu, & fratres tui unum corpus sitis, ita quod tu caput, & illi membra esse probantur. Unde non decet te omissis membris, aliorum consilio in Ecclesiæ tuæ negotiis uti: cum id non sit dubium, & honestati tuæ, & sanctorum Patrum institutionibus g contrarie.

f *Cap. 4. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. sub Alex. III. p. 50. c. 18.*

g *constitutionib.*

Innotuit siquidem auribus nostris, quod tu sine consilio fratrum tuorum Canonicorum S. Sepulchri Abbates, & Abbatissas, & alias Ecclesiasticas personas instituis, & destituis,

tuia, [*& infra.* a] Ideoque id auctor. Apost. prohibemus: [*& infra.*] Nam enim tales institutiones, & destitutiones carere decernimus robore firmitatis.

[*a Non considerans aeque attendens, quomodo te non sit dubium statuta SS. canonum transgredi.*]

CAP. V.

Summarium est supra capitulo proximo.

Idem eidem. (*c. an.* 1180. *Romae in Palaestinam.*)

QUanto *b*: [*& infra.* a] Frat. tuae mandamus, quatenus in concessionibus, & confirmationibus, & aliis Ecclesiae tuae negotiis fratres tuos requiras, & *i* eum eorum consilio, vel sanioris partis, eadem peragas, & retractes, & quae *a* statuenda fuat, statuas, & errata corrigas, & evellenda dissipes, & evellas. Absentiam quoque fratrum nomine inscribi non sinas *l*, quia talia munimenta sunt irrita, & falsa, & tu exinde quaestionem falsi poteris merito formidare.

[*a Majori dignitate Domino donante praeeminet, tanto decet amplius, & oportet te in omnibus tam diligentiam, & gravitatem habere, quod nova videaris sive nota, & reprehensione peragere, & laudabiliter injunctu tibi solicitudinis officium dispensare. Audivimus autem, unde mirati sumus, sicut mirari merito poteramus, quod in concessionibus, & confirmationibus omissis Canonicis Ecclesiae tuae, consilium Clericorum, & Laicorum circa te commorantium, qui non sunt de corpore Ecclesiae ipsius, interdum, imo saepe requiris, & in eisdem concessionibus, & donationibus, & confirmationibus, juxta eorum consilium, & voluntatem procedis, & in privilegiis ettam, quod tuam prorsus non decet honestatem, ad majorem auctoritat. & certitudinem nomina fratrum tuorum, qui absentes fuerint, tanquam si praesentes fuerint, facis subscribi. Quia igitur non decet prudentiam tuam in negotiis tibi commissis Ecclesiae consilium fratrum tuorum postponere, cum quibus unum corpus consistere comproberis.*]

> h *Post Conc. Lat. sub Alexand. III. part. 50. c. 16. & C. 5. eod. tit. in 1. compil.*
> i *al. ut cum.*
> a *In Cod. Barb. & quae statuenda fuerint, statuens.*
> l *al. facias.*

CAP. VI.

Si Ecclesia collegiata habet praesentationem, praesentabit Praelatus de consensu Capituli, vel majoris partis, nisi de consuetudine, vel privilegio competat soli Praelato.

Celestinus III. (*c. an.* 1196. *Romae.*)

EA *m* noscitur: (*& infra.* a) Cum in provincia tua saepe contingat, quod ad Ecclesias, in quibus collegia jus praesentandi habere noscuntur, eorum Abbates, aut per se, aut per literas personas idoneas Episcopis dioeces. praesentant, & eis praesentatis, & receptis, aliquando ante, aliquando post, Monachi contradicunt. Respondemus, quod in praesentationibus Praelatorum intelligi debet, quod haec de collegiorum suorum assensu, sine quo non obtinent firmitatem. Unde si constiterit, Conventus, vel majoris, & *n* senioris partis non affuisse consensum, institutionem hujusmodi convenit evacuari, nisi ex antiqua, & approbata consuetudine, vel concessa libertate, aliqui eorum probaverint commissi sibi collegii non debere in Ecclesiarum, seu beneficiorum collationibus requiri consensum.

[*a Ex tua siquidem nobis est parte propositum, quod*]

> m *Cap. un. eod. tit. in 2. compil.*
> n *al. vel.*

CAP. VII.

Tenet donatio, quam de solius dioecesani consensu facit Laicus Ecclesiae de decimis, quas ab alia Ecclesia habet in feudum ab antiquo, i. e. ante Lateranense Concilium.

Innocentius III. *Archipresbytero, o & Magistro scholarium Bituricens.* p (*c. an.* 1210. *Romae in Galliam.*)

CUm *q* Apostolica sedes *a*: [*& inf a*] Sane sicut ex literis vestris accepimus, cum ex una parte Capitulum S. Stephani, & ex altera Monachi de Platea *r*, super decima quadam in vestrum compromisissent arbitrium: dicti Monachi proponebant donationem ipsius decimae sibi a quodam milite factam, & Bituricensis Archiepiscopi dioecesani ejus accedente consensu, confirmatam fuisse, & tunc auctoritate Hieronymi nitentes ostendere, qui scribens ad Damasum ait: Si aliquando *s* fuerint *a* Laicis male detenta, quae divini juris esse noscuntur, & in usum transierint Monachorum, Episcopo loci praebente consensum, constabunt eis omnino perpetua firmitate subnixa. Econtrario pars allegabat adversa, consensum Episcopi sine Cleri consensu minus sufficere, auctoritate Leonis Papae *t* dicentis: *Ne quis Episcopus de rebus Ecclesiae quidquam donare, vel commutare, vel vendere audeat, nisi forte aliquid horum faciat u, ut meliora prospiciat, & cum totius Cleri consensu atque tractatu id eligat, quod non sit dubium Ecclesiae profuturum.* Quia vero nos consulere voluistis, utrum quando decimae tenentur a Laico, si conferantur Ecclesiae, ad confirmandam donationem consensus Episcopi sine Cleri consensu sufficiat: Taliter respondemus, quod monendus est Laicus, qui decimam *x* detinet, ut eam restituat Ecclesiae, ad quam spectat: qui si forte induci nequiverit, & eam cum dioecesani consensu alteri Ecclesiae assignaverit, praesertim religioso Conventui: constabit ipsa *y* donatio perpetua firmitate subnixa. Auctoritates enim praemissae, licet diversae sint, non tamen adversae: cum aliud sit alienare, quod ab Ecclesia possidetur, & aliud, quod detinetur a Laico, ad usum Ecclesiasticum revocare: in alienatione quoque juxta Leonis Papae decretum, consensus Episcopi sine Clericorum consensu *z* non sufficit. In revocatione autem juxta scripturam *a* Hieronymi sufficit consensus Episcopi, cum per *b* utramque utilitati Ecclesiae consulatur. Nam & in Lateranen. *c* Concilio est inhibitum, ne qualibet religiosa persona Ecclesias, & decimas de manibus Laicorum sine consensu Episcoporum recipiat: per quod indirecte datur intelligi, quod sufficit consensus Episcopi, ut licitum Ecclesiae sit decimas de manibus recipere Laicorum. Hoc autem de illis decimis intelligimus, quae Laicis in feudum perpetuum sunt concessae.

[*a Cui licet a immeriti praesidemus, universis per orbem Ecclesiis, non humano, sed divino institutione sit praelata, & missum est, & conveniunt, ut ad eam tanquam ad magistram & matrem super diversis tacit articulis referantur dubiae quaestiones, quatenus, quae jure constituit, eadem quoque jure distinguat, ne, quae diverso cernuntur, videantur adversa.*]

¶ Pith. 1. *Cum Apostolica sedes*,] Extat *Epist. lib.* c. *pag.* 186.

2. *Cui licet*, &c.] Et haec inserta sunt textui in editione Romana, ut diximus *ad cap. 5. de concess. Praebendae, supra.*

> o *Archiepiscopo in plurib.*
> p *scholarum, legitur in omnib. fere Vatic.*
> q *C. 1. de his, quae conceduntur ab Episcopo sine cons. Capit. in 3. compil.*
> r *Platea.*
> s *al. aliqua.*
> t *10. qu. 2. c. sine exceptione.*
> u *Facit l. Praetor, in princ. cum glass. & not. & Bart. D. ne quid in loco publ. & l. 6. prohibere. §. placet. ff quod vi aut clam.*
> x *tenet.*
> y *ipsa.*
> z *Assensu.*
> a *al. rescriptum.*
> b *utramque.*
> c *Sub Alex. III. c. 9.*

CAP. VIII.

Non potest Episcopus sine consensu Capituli concedere Ecclesias aliis Ecclesiis, etiamsi habeat jus patronatus in Ecclesiis concessis.

Idem Meten. Archidiacono. d (*c. an.* 1210. *Romae in Germaniam.*)

TUae *e* nuper: (*& infra.*) Adjecisti etiam utrum Episcopo, vel electo cum solo Archidiacono praeter assensum majoris Ecclesiae, cum ab ipsa elegatur Episcopus, & Archidiaconus assumatur de ipsa, canonice, vel Ecclesiis conventualibus, ad quas jus pertinet patronatus, liceat conferre perpetuo vacantes Ecclesias baptismales: (*& inf.*) Alterius etiam quaestionis solutio ex Epistola Leonis Papae colligitur evidenter, in qua legitur: *Ne quis Episcopus de rebus Ecclesiae quicquam donare, vel permutare, vel vendere audeat, nisi forte aliquid horum faciat, ut meliora prospiciat, & totius Cleri tractatu atque consensu id eligat, quod non sit dubium Ecclesiae profuturum.* Irrita enim Episcopo una donatio, venditio, & commutatio rei Ecclesiasticae erit, absque conniventia, & subscriptione Clericorum: per hoc enim noveris solutam secundo loco propositam quaestionem, cum concessiones Ecclesiarum perpetuae ad alienationes non sit dubium pertinere.

> d *al. Metens.*
> e *C. 2. De his quae conced. ab Episc. sine consensu Capit. in 3. compil.*

CAP. IX.

Episcopus parochiales Ecclesias, vel obventiones ipsarum de consensu patroni sine consensu Capituli sui, monasterio conferre non potest.

Idem Episcopo Helien. (*c. an.* 1210. *Romae in Angliam.*)

PAstoralis officii 3 diligentia *f*: (*& inf a*) Praeterea quaesivisti (cum auctoritate Dionysii fuerint parochiae limitatae, quatenus singularum parochiarum proventus in usus Ecclesiae cederent necessarios, & stipendia ministrorum: si Episcopo liceat sine auctoritate summi Pont. vel saltem sine Capituli sui voluntate, viris religiosis conferre obventiones alicujus parochialis Ecclesiae, sustentatione Vicarii reservata. Et cum *g* Lateranen. Concilii statuta prohibeant Ecclesiis novam imponi, vel augeri veterem pensionem, postulas edoceri, an Episcopus valeat Religiosis, consentiente patrono, totam Ecclesiam, vel de nova conferre aliquam portionem? Ad quod breviter respondemus, quod salva constitutione 4 canonica de concedenda pia loca quinquagesima portione, neque primum, neque secundum potuit facere Episcopus, nisi de licentia Rom. Pontif. praeter Capituli sui voluntatem.

(*a Quare sup. de rescr. de off. & pot. jud. deleg. &c.*)

¶ Pith 3. *Pastoralis officii*, &c.] Junge *cap. 7. supra de donation.*

4. *Salva constitutione Canonica.*] *caus. 12. quaest. c. can. penult.*

> f *Dionys. Pap. ep. 2. ad Severum Episcop.*
> g *Conc. Lat. sub Alex. III. c. 7. §. prohibemus.*

CAP. X.

Ad Concilia provincialia vocari debent, & admitti cathedralium Ecclesiarum Capitula.

Innocentius III. h 5 *Archiepiscopo Senon. & ejus Suffragan.* (*c. an.* 1210. *Romae in Galliam.*)

ET si membra corporis *i* (*& infra.*) Provinciae Senon. Capitula Cathedralium Ecclesiarum 6 ad nos querimoniam transmiserunt, quod Archiepiscopus Senon. & ejus Suffraganei procuratores eorum nuper ad provinciale Concilium convocatos ad tractatum eorum admittere noluerunt: (*& infra.*) Visum fuit nobis, & fratribus nostris, ut Capitula ipsa ad hujusmodi Concilia debeant invitari, & eorum nuncii ad tractatum admitti, maxime super illis, quae ipsa Capitula contingere dignoscuntur.

¶ Pith.

> h *al. Honor III. habetur in omnibus antiquis.*
> i *De provincialib. Consil. V. d. Concil. Triden. sess. 24. de reform. c. 2. & sess. 25. de reform. c. 2.*

¶ Pith. 5. *Innocentius III.*] *Honorius III.* ut habetur in 3. Collect.
6. *Capitulo Cathedralium Ecclesiarum*,] V. C. 2. *Cathedralis*,

DE HIS, QUÆ FIUNT A MAJORI PARTE CAPITULI.

TITULUS XI.

CAP. I.

In universitatibus Ecclesiasticis praevalet regulariter, quod fit a majori parte, nisi minor pars rationabiliter contradicat. h. d.

a Conc. Lat. sub Alex. III. c. 16. & cap. un. eod. tit. in 1. compil.

Ex Concilio Lateran. *a* (c. an. 1179. Romæ.)

CUm in cunctis Ecclesiis, quod pluribus, & sanioribus fratribus visum fuerit, incunctanter debeat observari: grave nimis est, & reprehensione dignissimum, quod per quasdam Ecclesias pauci quandoque non tam de ratione, quam de propria voluntate ad ordinationem *b* Ecclesiasticam procedere non permittunt.

b Dictio, ad, deest in aliquot antiq.

Quocirca præsenti decreto statuimus, ut nisi a paucioribus, & inferioribus aliquid rationabiliter objectum fuerit, & *c* ostensum, appell. rem. prævaleat semper, & suum consequatur effectum, quod a majori, & seniori parte Capituli fuerit constitutum. Nec constitutionem nostram *d* impediet, si forte aliquis ad conservandam Ecclesiæ suæ consuetudinem se juramento dicat adstrictum: non *e* enim juramenta, sed potius perjuria sunt dicenda, quæ contra utilitatem Ecclesiæ, & sanctorum Patrum veniunt instituta. Si quis autem *e* hujusmodi consuetudines, quæ nec *f* ratione juvantur, nec sacris congruunt institutis, jurare præsumpserit, donec dignam egerit pœnitentiam, *g* a perceptione sit Dominici corporis alienus.

c vel.
d vestram.
e enim.
f al. nec.
g al. Clem. III.

CAP. II.

Canonicus non interdicit Ecclesiam, sed hoc facere debet Episcopus cum Capitulo.

h Claremonen.

Cœlestinus III. R. *Claremonen.* h *Episcopo* c. (c. an. 1190. Romæ in Galliam.)

i Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.

QUæsivit: [& inf. α] Super i eo, quod Ecclesiam tuam quidam ex Canonicis etiam minimis, quia pensio Ecclesiæ debita non redditur, vel Clericum aliquis, aut parochianus deliquit *n*, sine tuo, & aliorum Canonicorum assensu interdicto *l* supponunt: [& inf. β] Fraternitati tuæ taliter respond. quod interdictum in aliqua Ecclesia per aliquem, vel per aliquos de Canonicis tuis sine tuo, & aliorum fratrum assensu positum, observare non debes, nec etiam sustinere, ut ab aliis observetur: [& inf. γ] Sed si quis in hoc deliquerit, Ecclesiasticæ correctioni subjaceat: cum peccata suos auctores *m* tenere debeant, nec pœna sit ulterius protrahenda, quam delictum fuerit in excedente repertum.

n al. deliquerit.
l supponunt.
m auctores.

[α *A nobis tua diligentia postulavit, quid observari debeat.*]
[β *Per quod ipsius Ecclesiæ servitium deperit, & inde in populo scandalum non modicum generatur. Super quo*]
[γ *Nisi talis excessus extiterit, & tam gravis, per quem merito Ecclesia plecti debeat, nec sustineas præterea occasione hujusmodi, ut interdictum ab aliis observetur, nisi tuus, & aliorum Canonicorum tuorum consensus accesserit.*]
¶ Pith. c. *Claremonensi Episcopo.*] Gileberto.

CAP. III.

Communis ordinatio Ecclesiæ per contradictionem, & appellationem ejus, cujus non interest, impediri non debet. h. d. quoad titulum.

Innocentius III. *o Augusten. Præposito.* (c. an. 1215. Romæ in Galliam.)

v Cap. un. eod. tit. in 3. compil.
o al. Augustensibus Canonicis.

EX ore *n* sedentis: [& inf. α] Accedentibus ad præsentiam nost. T. ac B. Augusten. a Canonica pro quæstione, quæ inter vos super Præpositura August. Ecclesiæ vertebatur: ex parte ipsius B. fuit propositum, quod pater ejusdem a C. præd. nost. Decano, & Capitulo Augusten. literas obtinuit destinari, ut intra spatium mensis unum eundem eligerent, & assumerent in Præpositum Augustæ, in signum investituræ annulo aureo destinato 3, & quibusdam mandati Apostolici executoribus constitutis. Capitulum memoratum cum audisset, quod C. *p* quondam eorum Præpositus in Episcopum Brixien. electus, & confirmatus fuisset: licet dictas literas recepisset *q*, in contemptum tamen eorum assignato prius termino, intra quem ipsi deberent super mandato Apostolico respondere, H. tunc Augusten. Decanum in Præpositum elegerunt: [& infra. β] Quia vero legitime constitit, quod prædictus B. de Præpositura non fuit aliquatenus investitus, etsi mandatum fuerit, ut de ea investiretur: de quo etiam si investitus fuisset, investitura ejus per præd. nostrum certa fuit ratione cassata: quæ nec etiam si cassata fuisset, per hoc, quod dicto H. inventam exhibeit, quæ debetur *r* Præposito, jura sua renunciasse videtur: nos attendentes ubi de jure non potuisse competere, ut per appellationem ob id interpositam, communem ordinationem Ecclesiæ impediret, intelligentes etiam te a majori parte tam dignitatum quam numero eorum, quos eligendi jus constabat habere, electum fuisse canonice in Præpositum, electionem tuam auctoritate Apostolica confirmamus, præfato B. super Præpositura silentium imponentes.

p D. al. E.
q suscepisset in alia. vel levitus in contemptum eorum, assignato tamen prius, &c.
r In Cod. Bard. quæ debet Præposito exhiberi.

[α *In throno procedebat gladius bis acutus, hic est gladius Salomonis, qui secat utrumque, reddens unicuique quod suum est. Nos igitur, qui licet immeriti, locum veri Salomonis divina dignatione tenemus, gladium ipsum sane prudenter exercemus, cum quæstiones in auditorio nostro legitime ventilatas mediante justitia definimus. Ad hoc vero emergentium prolixitas quæstionum, & difficiles modi causarum ad sedem Apostolicam referuntur, ut cum eorum merita fuerint assertione partium patefacta, procedat ab Apostolica sede sententia deducens in certitudinem dubia, & obscura producens in lucem, ut litigantium dissensione sopita, suum justitia tueatur, & sequatur actorem, inde siquidem fuit, quod*]
[β *Cum ergo dictus Cardin. hæc & alia quæcumque fuerunt hinc inde proposita, nobis, ac fratribus nostris fideliter retulisset, attestationibus, & allegationibus, & rationibus utriusque partis plenius auditis, & cognitis.*]
¶ Pith. 2. *Innocentius III.* V. C. addit, Siffredo.
3. *In signum investituræ annulo aureo destinato.*] Annulus investiturum signum.

CAP. IV.

Prælatus cum majori parte Capituli, contradicente minori, statuere potest, quod ad necessariam reparationem fabricæ quilibet Canonicus conferre teneatur.

Idem 41 (c. an. 1213. Romæ in Angliam.)

s Cap. un. eod. tit. in 4. compil.

EX parte tua *s* nobis fuit, frater Archiepiscope, intimatum, quod ad restituendam fabricam Rothomagensis Ecclesiæ tractatum communiter habuistis, te postulante, ut quilibet Canonicorum tecum pariter aliquam suorum redituum portionem operi tam pio, & necessario deputaret: [& infr. α] Statuimus, ut si quid *t* vestrum tuin, frater Archiepiscope, & majoris, & sanioris partis Capituli statutis super hoc duxerit *u* resistendum, obtineat sententia plurimorum. *a*

t qui.
v Duxerint.
u Vid. l. & sunt hæred. §. fin. cum l. seq. ff. de pact. & l. quod major. ff. ad munic.

[α *Quia vero super hoc diversæ fuerunt inter vos, fili Canonici, & variæ voluntates, ne tam laudabile opus ex vestra diffidentia negligatur.*]
¶ Pith. 4. *Idem.*] Archiepiscopo, & Capitulo Rothomagensi. Extat *pag. 490. epist. Innocent.* nam anno 1200. urbs Rothomagensis cum ipsa matre Ecclesia gravi incendio corruit. Sigebertus.

UT ECCLESIASTICA BENEFICIA SINE DIMINUTIONE CONFERANTUR.

TITULUS XII.

CAP. UN.

Rubrum sufficit pro summario. Vel summa sic secundum Abbatem. Occulta collatio beneficii, licet sit suspecta, bene valet, dummodo alias legitime facta probetur. h. d. Et est casus not. non tamen facit ad titulum, nec omnes indistincte hoc tenent, sed major pars concludit cum hoc summario.

Innoc. III. *Mediolan. Archiepiscopo.* (c. an. 1214. Romæ in Insubriam.)

a C. un. eod. tit. in 3. compil.
b accusatione.

UT nostrum *a* prodeat de vultu Dei judicium: [& infra. α] Præterea proponebas, quod cum nullus debeat sine accusatore *b* damnari, nec aliquid circa negotium illud fit actum in forma judicii, depositiones testium non poterant tibi præjudicium generare. Quia vero hæc allegatio personam nostram tangere videbatur, dignum duximus causam commissæ inquisitionis, & ordinem plenius explicare, ne quis quomodolibet suspicetur, quod nos in hoc negotio perperam processerimus, præsertim cum ratio assignanda debeat esse posteris profutura. Cum enim juris sit explorati, quod actore non probante, is, qui convenitur, etiamsi nihil præstiterit, debet *c* absolvi: videri poterat, quod nos tibi, qui conveniebaris a nobis, maliciose vel indiscrete onus probationis super tribus præmissis articulis imposuimus, videlicet ut ostenderes, quod prædictam Cancellariam personæ idoneæ, modo canonico, & tempore competenti donasses. Porro cum donatio fuisset occulta, & ideo suspicione non careat, & elapso jam anno nullus Cancellarius omnino appareat, non immerito credebamus, quod secundum Lateran. Concilii *d* statuta, ad nos esset ipsius Cancellariæ donatio devoluta, & ideo potuissemus ipsam sine culpa conferre: quoniam etsi locum Dei teneamus in terris, non tamen de occultis possumus *e* divinare. Quia ergo contra illud, quod prima facie juste præsumebatur pro nobis, præsertim cum responderis prima vice,

c debebat.
d Alex. III. c. 8.
e possumus: quod ergo, &c.

vice, quod Cancellariam alicui non contulerat, facultatem tibi pro te probandi concessimus: non huic gravamen, sed gratia: non ex malitia, sed ex benignitate processit. Quod etiam de modo canonico fidem nobis fieri mandavimus, tu causam præstitisti mandato, qui sæpe nobis per literas tuas intimasti, & tandem probasti per testes, quod exteris tibi proventibus officium concesserat memoratum: ac quo non immerito in talem concessionem fuimus suspicati. Et ideo nos, qui non tam ex plenitudine potestatis, quam ex officii debito possumus, & debemus de subditorum excessibus ad correctionem inquirere veritatem, te maxime causam f, & occasionem præstante, inquisitionem commisimus faciendam. Omnibus ergo diligenter auditis, te in tribus comperimus fuisse culpabilem: circa contestationem respondi, quia non solum nobis, sed nec cuiquam debuisses ex certa scientia contraria respondere: circa carnalitatem animi, quia non ex g effectu carnali, sed discreto judicio debuisti Ecclesiasticum officium, & beneficium in persona magis idonea h dispensare. Et circa suhonestatem facti, quia non licuit ex pactione, vel conventione quacunque, sub modo, vel tenore præscripto concedere nudum officium, & i tibi retinere proventus: cum in Lateranen. Concilio k prohibitum sit, ne quis conferendo Ecclesiasticum beneficium, partem proventuum sibi usibus retinere præsumat? & alibi sanctum reperiatur in canone, quod Ecclesiastica beneficia sine diminutione debent conferri. Unde credimus distinguendum, utrum qui dat spirituale beneficium, proventus ipsius ante donationem percipiat. Nam si proventus ante donationem non perceperit l ipse, sed alius, & ex donatione consequatur m, ut ipse proventus percipiat n, non est dubium circa hæc o intercedere simoniacam pravitatem. Si vero ante donationem perceperit ipse proventus, eundem distinguendum, utrum ante donationem constituat, ut ipsi proventus retineantur ad tempus pro causa justa, & necessaria: aut conveniat cum eo, qui accepit beneficium, seu cum mediatore quocunque, ut officio illo concesso retineat ipse sibi proventus. Primum enim membrum credimus esse licitum. Secundum autem dicimus non licere: ne vium aperiamus his, qui pravitatem suam satagunt palliare.

[α *Et oculi nostri videant æquitatem, quia regia via debemus incedere, nec ad sinistram, nec ad dexteram declinare, ita magnum judicantes ut parvum, quia non est apud Deum acceptio personarum, &c. Quia post interdictum nostrum et præsumpsisti tradere bullam, cum in traditione saltem debuisses differre, donec nostrum consuleres beneplacitum, dilectis fil. n. I. Archidiac. & Olemo Canonico Mediolanen. dedimus in mandatis, ut si etiam post secundum mandatum, per quod totius cognitionem negotii ad nostrum judicium revocamus, ut ad ipsum recognoscerent attentatum, traditionem figilli decernerent irritam, & inanem, inhibentes H. ne qualibet modo eo uti præsumeret, cum plus sit Roman. Pontific. ad se aliquod negotium evocare, quam ad eum super aliquo negotio provocare.*]

¶ PITH. 1. *Secundum Lateranensis Concilii statuta.*] Cap. 3. *supra de suppleud. neglegent. Prælat.*

f Qualiter differunt causa, & occasio, vide hoc Panor.

g Dicta, ex, deest in quibusdam.

h cap. constitutis, sup. de appell.

i ejus tibi.

k Lateran. sub Alex. III. cap. 7. §. prohibemus.

l percepit.

m consequitur.

n recipiat.

o Hæc duo verba, circa hæc, desunt in antiq.

DE REBUS ECCLESIÆ ALIENANDIS, VEL NON. a

a al. vel non alienandis.

TITULUS XIII.

CAP. I.

Non potest Prælatus res unius Ecclesiæ alteri dare, nec invicem res illas commutare, sine amborum consensu.

Ex Concilio Lugdunen. b 1 quarto, (an. 1055. in Gallia.)

b Lugdun.

NOn licet c Episcopo, vel Abbati terram unius Ecclesiæ vertere ad aliam, quamvis ambæ in ejus sint potestate: tamen si commutare voluerit terras earum, cum consensu amborum d partium faciat.

¶ PITH. 1. *Lugdunen.*] V. C. 2. Lundunensi,

c Burch. l. 3. decret. c. 24. Ivo p. 3. cap. 29. & Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. Vid. Calder. consil. 4. hoc tit.

d Vox, partium, deest in antiq.

CAP. II.

Principes sæculares res Ecclesiæ donare non possunt: & qui ab eis recipiunt, excommunicantur: & perdunt omnia, quæ ab Ecclesia alias legitime obtinebant, h. d. secundum unum intellectum, qui satis placet.

Ex eodem e. (an. 1055. in Gallia.)

e al. Idem Burc. lib. 15. c. 36. & Ivo p. 16. c. 37.

QUi res Ecclesiæ petunt a Regibus, & horrenda cupiditatis impulsu egentium substantiam capiunt, irrita habeantur, quæ obtinent, & a communione Ecclesiæ (cujus facultatem auferre cupiunt) excludantur.

CAP. III.

Rector Ecclesiæ, qui dat Ecclesiæ rem duplæ æstimationis, servos Ecclesiæ manumittere potest: ipse tamen manumissus, & ejus posteri erunt sub patrocinio Ecclesiæ. Ita communiter summatur, tamen non placet Panor. id, quod dicitur de æstimatione.

Ex Concilio Toletano. [an. 633. in Hispania.]

COnsensus totius Concilii definiunt, ut Sacerdotibus, qui aut aliquid Ecclesiæ suæ relinquunt, aut nihil habentes, aliqua prædia, vel familias Ecclesiæ suæ acquirunt, liceat aliquos de familia ejusdem Ecclesiæ manumittere, juxta rei collatæ modum, quem antiqui canones decreverunt: ita ut cum peculio, & posteritate sua sub patrocinio Ecclesiæ maneant, utilitates injunctas sibi, juxta quod poterant, prosequentes.

CAP. IV.

Si Prælatus nil de suo dans Ecclesiæ servum Ecclesiæ manumittat, non tenet manumissio.

Ex eodem. f 2 (an. 633. in Hispania.)

f Ex eod. scilicet Conc. Tol. 4. c. 66.

EPiscopi, qui nihil ex proprio Ecclesiæ Christi conferunt, libertos ex familia 3 Ecclesiæ ad condemnationem suam facere non præsumant. Impium est enim, ut qui res suas Ecclesiæ non attulerit, damnum inferat. Tales igitur libertos g 4 successor Episcopus absque aliqua oppositione ad jus Ecclesiæ revocabit.

g Libertos, deest vetustis codicib.

¶ PITH. 2. *Ex eodem.*] Concilio Tolet. IV. cap. 66.

3. *Liberos ex familia.*] *Caus. 12. quæst. 2. cap. 39. melius, libertos.*

4. *Liberos.*] *Libertos.*

CAP. V.

Res Ecclesiæ alienari non debent.

Ex Concilio apud Silvanen. h [in Gallia.]

h Burch. lib. 3. decr. c. 144. Ivo p. 3. c. 183.

NUlli liceat 5 alienare rem immobilem Ecclesiæ sive agrum, sive rusticum mancipium, i neque speciali hypothecæ titulo obligare. Alienationis autem verbum continet k conditionem, donationem, venditionem, permutationem, & emphyteuticum perpetuum contractum. Unde omnes Sacerdotes ab hujusmodi alienatione abstineant; pœnas timentes, quas Leonina constitutio comminatur.

i Vid. l. 2. & 3. ff de divers. temp. præscr.

k Conductionem. al. Conditionem.

[? *Ita legit Innocentius, intelligitque de contractu, cui fuit adscripta conditio: volui. Si navis ex Asia venerit. Lectio mihi non probatur ob illud in jure vulgatum: conditio nihil disponit. Alii Conductionem legebant, quos Innocentius damnat, inquiens: Conducere non est alienare. Sane recte, nisi forte conductio perpetua foret, ut annotat Hostiensis. Ego legendum putarem: Alienationis verbum continet Testamenti conditionem, &c. Nam procul dubio qui Testamentum condit, alienat. Vel etiam (quod sensit & Innocentius) accipiat inventatam rei conditionem, id est statum, causam, naturam prædii: veluti, si faciat illud tributarium, vel annua pensione gravet. Quintinus*]

¶ PITH. 5. *Nulli liceat.*] Novel. Julian. 7. cap. 1.

CAP. VI.

Alienatio de rebus Ecclesiæ facta non tenet, & alienatores, nisi rem restituant, excommunicantur: & quilibet Clericus potest contradicere, & rem cum fructibus repetere. h. d. & est textus notabilis, & quotidie allegatur.

Symmachus Papa in Romana Synodo tertia, *habita circiter annum Domini 306. vel 307. Cap. 4. 5. 6. 7. & 8. ejus Synodi To. Concilii infr.*

SI quis Presbyterorum, Diaconorum, seu defensorum alienanti prædium Ecclesiæ subscripserit, quo iratus Deus animas percutit, anathemate ferietur: nisi forte & alienator, & qui acceperit l, sceleri restitutione sibi prospexerint. Quod si minore animas seu curam medicam m obiectum neglexerint, præter pœnam super hoc editam, confectum scinda documentum viribus (quamvis ab initio nullas habuerint) vacuetur. Sed etiam liceat n quibuscunque Ecclesiasticis personis vocem contradictionis offerre, & ut cum fructibus possint alienata reposcere, & Ecclesiastica auctoritate fulciri.

l al. receperit.

m al. remedio.

n Liceat.

CAP. VII.

Terra non fertilis Ecclesiæ dari potest in emphyteusim ei, cujus studio reducatur ad culturam.

Alexander III. *Vigorien.* o *Episcopo.* (c. an. 1180. *Romæ in Anglicam.*)

o VVigorn. al. Vigorniensi.

p Post Conc. Lat. sub Alexand. III. c. 4. & Cap. 7. p. 20. eod. tit. in 1. compil.

AD p aures: [& infra.] Illas terras, quæ de sylvis extirpatæ sunt arabiles factæ, eis hæreditario jure poteris conce-

concedere sub annuo censu tenendas, a quibus suo, vel parentum suorum labore consistere extirparunt. Nisi forte tunc aliis posset ad majorem Ecclesiæ utilitatem cum eodem labore, & onere conferri.

CAP. VIII.

Jurans non alienare bona Ecclesiæ, non potest alienare ea, quæ sunt de mensa, vel ea, de quibus dubitatur, an sint de mensa. hoc d. usque ad §. possessiones. Abbas.

Cælestinus III. Raven. *Archiepiscopo.* (*c. an.* 1196. *Roma in Flaminiam.*)

UT q super eisque: [*& infra.* a] Sane quæsivisti a nobis, si possessiones, sive reditus regalium decimationum, & aliunde ex certis locis provenientes, quos prædecessor tuus, quousque diem clausit extremum, ad manus suas tenuit, & in proprium usum accepit, vel expendit nec aliis intendevit, de mensa sint Archiepiscopi intelligendi, & de eis, cum ex sacramento fidelitatis a teneatis Apostol. sedi nihil alienare, contractus alienationis cujuslibet possis intercessisse. Tuæ ergo inquisitioni taliter respon. quod sive intelligantur de mensa, sive non, ut non alienentur, consultius existimamus r.

[a *Responsa quæstionis debetur Apost. sed. providentia ut detur, Romanam Ecclesiam, cui licet immeriti præsidemus, singulorum consultationibus convenit respondere.*]

Possessiones Ecclesiæ minus utiles pro utilioribus de consensu Capituli potest Episcopus permutare, vel alienare. h. d.

Possessiones vero, quæ Ecclesiæ tuæ minus sunt utiles, pro aliis utilioribus de fratrum tuorum, & s sanioris partis consilio, & assensu alienandi, seu commutandi liberam concedimus facultatem.

¶ Pitu. 6. *De Sacramento fidelitatis.*] *Ex formula Sacramenti.* Possessiones ad mensam mei Archiepiscopatus pertinentes nec vendam, nec donabo, nec impignorabo, neque de novo infeodabo, vel alio modo alienabo inconsulto Romano Pontifice. Sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Evangelia.

q *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.*

r *æstimamus.*

s *vel.*

CAP. IX.

Canonicus prædium Ecclesiæ perpetuo locare non potest.

Idem Exonen. *Episcopo.* (*c. an.* 1196. *Roma in Angliam.*)

AD t audientiam nostram noveritis pervenisse, quod quidam de canonicis Exonen. Ecclesiæ quædam prædia ejusdem (inconsultis aliis fratribus) in damnum ejus u in perpetuum locaverunt. Ideoque mandamus, quatenus (si verum est, quod asseritur) locationes illas legitime revocare procures: ita quod si eadem prædia non aliter revocari poterunt x, eos, quos noveris harum locationum auctores y, ad suceptam inde pecuniam conductoribus refundendam z appell. rem. compellas.

t *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *comp. & vid. Aur. cons.* 115. u *alias: in damnum Ecclesiæ.*

x *poterunt.*

y *alioter.*

z *refundendam.*

CAP. X.

Possessiones, quæ sunt de mensa, non possunt alienari. Et Ecclesiæ conjuncta regi per regulares secularibus Clericis conferri non debent. h. d. Joan. de Imola.

Innocentius III. *Archiepiscopo Montis regalis.* [*c. an.* 1210. *Roma in Siciliam.*]

POssessiones a ad mensam tuam, vel Capituli pertinentes alienare non debes: aut Ecclesias, in quibus Monachi ministrare consueverunt, Clericis, vel Laicis assignare.

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.*

CAP. XI.

Restituitur Ecclesia contra alienationem, per quam enormiter fuit læsa. h. d. secundum lecturam veriorem.

Idem *Episcopo Maurienst* ¶, & *Præposito Ulcen.* b 8 [*c. an.* 1210. *in Galliam.*]

b *Ultien. al. Ultren. al. Ulcoen.*

AD nostram noveris audientiam pervenisse, quod cum Tusen. d 9 Monasterium depressum esset onere maximo debitorum, Abbas, & Conventus ejusdem villam quamdam necessitate coacti B. Laico concesserunt in feudum, tali conditione apposita, quod idem LXXX. libras persolveret, pro quibus eadem extiterat obligata: quod non distulit effectui mancipare e: [*& infra.* a] Unde humiliter supplicarunt, ut feudum prædictum faceremus ad utilitatem monasterii revocari, præsertim cum idem Laicus primo anno de ipsius proventibus ultra summam perceperit pecuniam, & per multos postmodum annos sumpserit ejus fructus: [*& inf.* β] Quocirca f mandamus, quatenus si prædictum monasterium propter hoc inveneritis enorme dispendium incurrisse, dictum Laicum, ut (pecunia, quam pro concessione feudi, seu etiam pro utilitate ipsius monasterii expendisse noscitur, ab eisdem Abbate, & Conventu recepta, cum sibi fructus percepti sufficere debeant pro labore) præfatum feudum eidem monasterio dimittat liberum, & quietum, appellatione postposita, compellatis.

(a *Verum quia præfatum monasterium, sicut dicunt, enormiter est læsum in re, quod de reditibus villæ præfatæ Conventus diebus singulis unum ferculum, & in festis duodecim lectionum prius, vel aliud æquivalens consuevit percipere*)

[β *Nos igitur sic volentes gravaminibus præfati monasterii providere, quod aliis non volumus injuriam irrogare.*]

¶ Pitu. 7 *Maurensi.*] *Mariensi, Maurianensi.*

8. *Præposito Ulcen.*] Forte, *Præposito Vintemiliensi.*

9. *Tusen.*] *V. C. Secusiensi.* Monasterium sancti Justi de Secussia Ordinis sancti Benedicti diœcesis Taurinensis.

c *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* d *al. Secusien. al. Cussien. vel Cussin. in antiq.*

e *Vid. l. quid si minus.* §. *restitutio.* ff. *de minor.*

f *De intellectu hujus textus vid. latissime per Covarruv. l.* 2. *var. resol. c.* 3.

CAP. XII.

Alienatio rei Ecclesiasticæ facta sine legitimo Ecclesiasticarum personarum assensu non tenet; licet approbetur per constitutionem Laicorum.

Idem in *Concilio generali.* g (*an. eod. Romæ.*)

CUm h Laicis, quamvis religiosis disponendi de rebus Ecclesiæ nulla sit attributa potestas i, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi: dolemus in quibusdam ex illis a sic refrigescere charitatem, quod immunitatem Ecclesiasticæ libertatis, quam non tantum sancti Patres, sed etiam Principes sæculares privilegiis multis munierunt, non formident suis constitutionibus, vel potius destitutionibus l impugnare m, non solum de alienatione feudorum, ac aliarum possessionum Ecclesiarum, & usurpatione jurisdictionum, sed etiam de mortuariis, necnon & aliis, quæ juri spirituali annexa videntur, illicite præsumendo. Volentes igitur super his indemnitatibus consulere Ecclesiarum, ac tantis gravaminibus providere, constitutione, & venditione hujusmodi feudorum, seu aliorum bonorum Ecclesiasticorum, sine legitimo personarum Eccles. assensu præsumptas, occasione constitutionis laicæ potestatis (cum non constitutio, sed destitutio, vel destructio dici possit, necnon usurpatio jurisdictionum n) Sacri approbatione Concilii decernimus non tenere, præsumptoribus per censuram Ecclesiasticam compellendis.

g *Later. Conc. gen. sub Inn. III. c.* 44.

h *Cap. un. eod. tit. in* 4. *compil.*

i *facultas.*

k *effet.*

l *al. destructionibus.*

m *Vid. auth. cass. per Barth. C. de sacrosanct. Eccles.*

n *jurisdictionis.*

DE PRECARIIS.

TITULUS XIV.

CAP. I.

Breve est, nec potest brevius summari.

Ex Concilio apud Beluacen. a (*in Gallia.*)

PRecariæ de quinquennio in quinquennium secundum auctoritatem, & antiquam consuetudinem renoventur.

a *Beluacense Burch. l.* 3. *c.* 169. *Ivo p.* 3. *c.* 230. *& C.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.*

CAP. II.

Revocet successor precariam per prædecessorem irrationabiliter factam.

Ex Concilio Carthagin. b (*in Africa.*)

DE precariis irrationabiliter factis a Rectoribus Ecclesiarum, ita, ut successores pœna gravi obligentur, ut facta ipsorum dissolvere nequeant: Præcipimus, ut nemo successor antecessoris sui pœna sit obligatus, sed sua providentia sit concessum, ut si antecessor ejus res Ecclesiæ irrationabiliter distribuit, ab eo ad jus ejusdem Ecclesiæ revocentur.

b *Ant. August. in not. antiq. collectionis eod. tit. c.* 2. *ait se non invenisse in Concil. hoc cap.*

CAP. III.

Concessio precarii extinguitur voluntate concedentis, aut ejus successoris: precaria autem concessio non.

Gregorius IX. (*an.* 1235. *Romæ.*)

PRecarium c utendum conceditur, quando petitur, qui concessit: solvitur quoque obitu ejus, qui concessum est, non d etiam concedentis: aut cum ipsum alienari contingit alicui hoc revocare volenti: quia per conventionem hujusmodi non licet rem alienam tacite domino possideri. Porro precariæ, quæ quandoque de Ecclesiarum possessionibus fieri solent, non sunt pro voluntate concedentium revocandæ e.

c *Vid. l.* 1. *& ibi gloss. & Barth. ff. eod. tit.*

d *Hostiensis legendum, seu intelligendum hoc admonet ita: sed non concedentis.*

e *Vid. l. creditores. & quod ibi not. Bart. C. de pign.*

DE COMMODATO.

TITULUS XV.

CAP. Unic.

Commodatarius gratis fortenetur etiam de levissima culpa, non de casu, nisi in tribus casibus hic positis. Et commodatum ante usum completum non revocatur. h. d.

Idem Gregorius IX. (*c. an.* 1235. *Romæ*.)

CUm a gratia sui tantum quis commodatum accepit, de levissima etiam culpa tenetur: licet casus fortuitus (nisi accidetit culpa sua, vel intervenerit pactum, seu in mora fuisset) sibi non debeat imputari. Contra eum quoque recte commodati non agitur, nisi post usum expletum, ad quem gratis res fuerat commodata a: cum non decipi beneficio nos oporteat, sed juvari.

¶ Pith. 1, *Res fuerat commodata.*] *lib.* 17. §. *sicut*, ff. *commodati*,

a *Vid. tex. in* §. *item is, cui res. Inst. quib. mod. re contrah. oblig.*

DE DEPOSITO.

TITULUS XVI.

CAP. I.

Ex deposito facto apud Clericum Ecclesiæ, non tenetur Ecclesia, nisi in utilitatem Ecclesiæ sit versum.

Alexand. III. Londen. b Episc. (*c. an.* 1180, *Romæ in Angliam.*)

GRavis c illa querimonia usque ad nos super deposito tuo tibi hactenus denegato pervenit: [*& infra.* a] Cum enim non constet pecuniam tuam, quam illa ver Behal furatus est, in Ecclesiæ utilitatem conversam, non debemus de jure contra Canonicos ejusdem Ecclesiæ præcise sententiam justitiæ inflectere, ut tibi eandem reddant pecuniam, personæ, non Ecclesiæ commendatam.

Quocirca suademus, ut in illum furem tuam dirigas actionem, eo quod (ut audivimus) loculos habet, & ea, quæ tibi subrepta sunt, asportavit. Nam & judicibus dedimus in mandatis, ut illum reiquam sub quæstionibus ad rationem ponant, etiam (si opertuerit) vinculis alligatum, ut dictam pecuniam reddere compellatur: [*& infra.*] Si autem cum eis amicabiliter poteris de reditunm perceptione pacisci, noverit id nobis acceptum.

[a *Duplici nos auctoritate perstringens, ut quod tibi in hoc & deesse non possumus, & adesse non volemus.*]

b *Londen. al. Ludon. al. Lugdunen. al. Lincoun.*
c *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III, p.* 30. *c.* 33.

CAP. II.

Dicit, ad quid tenetur depositarius, & quomodo repetatur depositum.

Gregorius IX. (*c. an.* 1235. *Romæ.*)

BOna fides d abesse præsumitur, si rebus tuis salvis aximentibus, depositas amisisti. De culpa quoque teneris, si te ipsum deposito obtulisti, vel si aliquid pro custodia recepisti. Pacto vero, culpa, vel mora præcedentibus, casus etiam fortuitus imputatur. Sane depositori licet pro voluntate sua depositum revocare, contra quod compensationi, vel deductioni locus non sunt, et contractor, qui ex bona fide oritur, ad perfidiam minime referatur e, licet convenientiam admittatur in aliis, si causa, ex qua postulatur, sit liquida ita, quod facilem exitum credatur habere.

d *Vid. tex. & ibi plene per Doct.* §. *præterea & si. Inst. quib. mod. re contrah. oblig. & Anton. Gemin.* 10 *a. vet. resf. c.* 7.
e *reducatur.*

DE EMPTIONE, ET VENDITIONE,

TITULUS XVII.

CAP. I.

Cogit Episcopus, ne carius vendatur transeuntibus, quam in mercato venderetur.

Ex Concilio apud Valen. a a

PLacuit, ut Presbyteri à plebes suas admoneant, ut & ipsi hospitales sint, & non carius vendant transeuntibus, quam mercato vendere possunt. Alioquin ad Presbyterum transeuntes hoc referant, ut illius jussu cum humanitate sibi vendant.

¶ Pith. 1. *Apud Valen.*] *Apud Aniboim. vel apud Alumpnas III,*

a *Alumniat. al. Alvern. al. Alver, al. Alvern. al. Alucen.*
b *Burch. lib.* 2. *decr. c.* 168. *Ivo p.* 6. *c.* 259. & *c.* 2. *eod.* 1. *in* 1. *comp. vid. B. Thom. & ibi Caj.* 21. *q.* 77. *art. c. Covar. l.* 3. *c.* 14. *var. resol.*

CAP. II.

Fraudans mensuras, & pondera triginta diebus in pane, & aqua pœnitere debet.

Ex Concilio Moguntin. (*in Gervino.*)

UT mensuræ, & pondera justa fiant: [*& infra.* a] Si quis justam mensuram, & justa pondera causa lucri mutare præsumpserit, 30. dies in pane, & aqua pœniteat.

[a *Sicut in divinis legibus sanctum est, & in Capitulari Domini Caroli continetur, sicut & ipse sacer Conventus constituit, sic ut omnibus observare placuit, &c.*]

CAP. III.

Tenet venditio, licet venditor sit deceptus ultra dimidiam justi pretii, potest tamen venditor agere, ut restituatur res, vel justum pretium suppleatur: & si alterum præcise petit, succumbit.

Alexander III. *Atrebaten. Episcopo,*
(*c. an.* 1170. *Romæ in Galliam.*)

CUm dilecti e filii Beluacen. Canonici contra Abbatem, & fratres Cariloci d a proponerent querimoniam, quod sylvam, quæ Nigravallis dicitur, a quibusdam eorum ignorante Capitulo pro 10. libris, 40. marchas tunc valentem, comparassent: causam ipsam Morinen. e Episcopo, & Decano Remen. commisimus terminandam: adjicientes, quod si uterque causæ cognitioni interesse nequiret, alter in eodem negotio procedere non differret: [*& infra.* a] Tandem Decanus in illius causæ cognitione processit: & cum ei per testes f constitisset, quod prædicti fratres sylvam infra dimidiam justi pretii comparassent, pronunciavit g venditionem non tenere: & sylvam Beluacen. Ecclesiæ adjudicans, Canonicos in possessionem induxit: [*& inf.* ß] Quia vero in arbitrio emptoris est, si velit, supplere justum pretium, aut venditionem rescindere, cum res minus dimidio justi pretii h comparatur: sententiam ipsam tanquam juri contrariam irritantes, possessionem Monachis judicavimus esse reddendam, salva quæstione Canonicis super deceptione pretii, vel consensu Capituli in venditione non habito, & alia causa rationabili, quam Canonici contra Monachos duxerint proponendam.

[a *Cum itaque Decanus partes ad suam præsentiam convocasset, Abbas, & Monachi non ad agendum, & respondendum, sed ad quærendum dilationes nuncios destinarunt, asserentes, quod ad nos miserant, & ad audientiam nostram appellaverant. Verum quia in literis appellatio remota fuerat.*]

[ß *Nunciis igitur utriusque partis in nostra propter hoc præsentia constitutis, dum in parte Canonicorum insisterer, & feliciter peteretur auct. Ap. confirmari, habita deliberatione cum fratribus nostris, & aliis sapientibus, qui legibus jurat judicum, tandem sententiam juri contrariam intelleximus.*]

¶ Pith. 2, *Cariloci.*] *Charly.*

c *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil.*
d *Caroli loci.*
e *Morin.*
f *Hæc duo verba, per testes, desunt in omnib. manuscr. & aliis antiq. exemplar.*
g *verbum, pronunciavit, deest in antiquis, quod tamen adesse debere postulat sensus textus.*
h *Vid. l.* 2. *C. de resc. vend. per Pancilum.*

CAP. IV.

Si vir habeat alia bona, unde uxor possit sibi consulere, & consentiente uxore rem propter nuptias donatam marit vendiderit: emptorem, qui spatio triginta annorum rem possederit, non potest uxor inquietare super ea, maxime si pretium fuit conversum in communem usum viri, & uxoris. h. d. secundum intellectum, quem tenet Hostr. Et est casus notab. limitans jus civile. Secundum Jo. Andr. non oportet adjicere, *maxime*, sed omnia illa tria necessario requiruntur.

Celestinus III. (*c. an.* 1194. *Romæ.*)

PErvenit i ad nos, quod P. miles A. uxori suæ quandam domum in donationem propter nuptias assignatam, muliere ipsa expressum dante consensum, B. mulieri vendidit pro certa pecuniæ quantitate: [*& infra.* a] Prænominata vero mulier viam universæ carnis ingressa, relicta ejus venerit contra hoc præsumit: allegans dictam domum titulo donationis propter nuptias sibi concessam alienari non potuisse, licet ejus consensus ipsi noscatur contractui accessisse. a Præfata vero B. ex eo nititur se tueri, quod 30. annis l a constante illorum matrimonio, domum ipsam bona fide, tituloque justo possedit: & quia in communes usus viri, & uxoris illius pretium est conversum, ex facultate conditionis tempore, unde sibi præfata mulier consulere potuisset, in viri facultatibus consistebat. Quia igitur super his nos consulere curasti: respondemus, prædictam emptricem (si vera sunt, quæ præmisimus) præscriptis occasionibus super ipsa domo non debere ulterius fatigari.

[a *Quam ex eadem venditione B. matrimonio supradicto constante* 30. *annos libere, pacificeque possedit.*]

¶ Pith. 3. *Per xxx. annos &c.*] Novella Valentiniani *de fructibus*,

i *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil.*
a *Vid. auth. sive a me. C. Velleja-num.*
l *al. per* 30. *annos, &c.*

CAP. V.

Si in venditione apponitur pactum de recuperando re post certum tempus, modico constituto pretio, præsumitur pignus, & non venditio.

Innocentius III. *Episcopo Pallienen.* m 4 (*c. an.* 1208. *Romæ in Angliam.*)

a *Pallienensi. al. Capit. Pallien.*

AD nostram n noveris audientiam pervenisse, quod cum R. laicus latur præsentium ab M. mutuum recipere voluisset, creditor, ne per canonem contra usurarios editum o posset in posterum conveniri, domos, & olivas recepit ab eodem titulo emptionis, cum revera contractus usurarius ageretur p: quod patet ex eo, quod creditor debitori promisit, quod quandocunque a septennio usque ad novennium daret LX. uncias tarenorum, quæ via dimidiam q justi pretii contingebant, domos ejus restitueret, & olivas. Quia igitur fraus, & dolus alicui patrocinari non debent r: mandamus, quatenus si res ita se habet, instrumento venditionis confecto in fraudem canonis promulgati contra usurarios non obstante, prædictum M. ad restituendas domos, & olivas et, ad quem debent hæreditario jure devolvi (cum debitor sit viam universæ carnis ingressus) per pœnam in Lateran. Concilio contra usurarios promulgatam, appellatione remota compellas.

¶ Pith. 4. *Pallienen.*] *Palignianensi.*

n *C. 1. de empt. in 3. compil.*
o *editum.*
p *extitisset.*
q *dimidium.*
r *debet l. si in fraudem. C. de leg. & l. ex dolo ff. de dolo. Intellectus. Auth. sive a me. C. ad Vellej.*

CAP. VI.

Venditor deceptus ultra dimidiam justi pretii, agere potest, ut res sibi reddens pretium acceptum restituatur, vel justum pretium suppleatur, & in hoc electio est emptoris. h. d. secundum Antonium.

Idem *Episcopo, & Archid. Urbinatensi* 5. (*c. an.* 1208. *Romæ in Tusciam.*)

CUm causa s, quæ inter œconomum monasterii Sancti Martini de monte 6 ex parte una, & cives Viterbienses super casamentis ex altera vertebatur, fuisset aliquandiu ventilata, cum constitisset nobis monasterium in venditione ultra dimidiam justi pretii fuisse deceptum: sententiando decrevimus, ut præfati cives aut recepto pretio possessiones restituerent memoratas, aut supplerent, quantum constaret legitimæ venditionis tempore justo pretio defuisse.

¶ Pith. 5. *Urbinatensi.*] *Urbevetensi*, *Urbivetensi*.
6. *Sancti Martini de Monte.*] Taxa beneficiorum: *Sancti Martini in Montibus.*

s *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.*

CAP. VII.

Ponit tres casus, in quibus re evicta non tenetur venditor emptori de evictione.

Gregorius IX. (*c. an.* 1235. *Romæ.*)

SI venditori post t institutum contra se judicium quis omiserit, ut rem venditam sibi defenderet, nunciare, vel contumaciter abfuit tempore sententiæ promulgatæ, seu per injuriam sententia lata fuit, de evictione juxta legitimas sanctiones agere non valebit.

t *Vide Anton. Gomez. to. 2. var. resol. c. 2. de emp. & vend.*

DE LOCATO, ET CONDUCTO.

TITULUS XVIII.

CAP. I.

Excommunicati sunt magistri, & scholares Bononienses, qui ante tempus conductionis conducunt hospitia aliorum magistrorum, vel scholarium, sine eorum consensu.

Clemens III. c (*c. an.* 1189. *Romæ in Flaminiam.*)

EX rescripto a literarum Tusculanen. Episcopi nobis innotuit, quod cum civitatem Bonon. tempore suæ legationis intrasset: [*& infra.* m] Constitutionem factam ab Episcopo Portuen. Apostol. sed. Leg. & a prædicto Tusculan. Episcopo postmodum confirmatam, videlicet ut nullus Magistrorum b, seu scholarium super conducendis aliorum hospitiis in læsionem, & præjudicium habitantium audeat hospitem convenire, nisi prius constiterit tempus conductionis elapsum, vel inquilini in hoc suum favorem præstiterint, & consensum: cum idem Portuen. sub excommunicatione c hoc prohibuerit, & alter sub pœna anathematis idem decreverit observandum: ratum d esse decernimus, & auctoritate Apostolica confirmamus: Statuentes, ut a te, frater Episcope, & tuo quolibet successore hoc singulis annis in communi audientia Magistrorum, atque Scholarium recitetur.

[*m Invenimus ibi fuisse a bon. mem. W. quondam Portuen. Episcopo constitutum, & sub excommunicatione prohibitum, ut aliquis scholares hospitia majoris mercedis promissione conducerent a meta sibi, vel majoris gloriæ studio, quasi potentiores in expensis apparere volentes, vel privatæ utilitatis commodo vendicarent. Unde ipse salubrita provisione considerans, quod hujusmodi conditionis improbitas & discordiæ fomitem, & impedimentum non modicum pareret studiorum: prædictam.*]

¶ Pith. 2. *Clemens III.*] Episcopo Boniensi.

a *Cap. un. eod. tit. in 2. compil.*
b *Appellatione magistrorum comprehenduntur. Doctores utriusq. juris leg. milites, & l. bi qui. ff. de quib. caus. majores.*
c *al. sub pœna excommunicat.*
d *ratum.*

CAP. II.

Personæ Ecclesiasticæ locare possunt proventus decimarum his, cum quibus conditio Ecclesiæ fit melior, statuto diœcesano contrario non obstante: & idem juris est de aliis rebus Ecclesiæ.

Innocentius III. e *Abbati, & Conventui S. Petri Pratel. Londen.* 3 *a diœcesis.* (*c. an.* 1212. *Romæ in Angliam.*)

e *Lexovensis. al. Londen.*

VEstra nobis 4 relatio declaravit, quod cum ad firmam fructus vestrarum dare consueveritis decimarum: [*& infra.*] Diœces. Episcoporum statuto contrario non obstante 5, vestrarum decimarum proventus illis libere locare potestis, cum quibus Ecclesiæ vestræ conditionem potentis facere meliorem: ita tamen, quod hujusmodi locatio ad feudum, vel alienationem non eidratur extendi.

¶ Pith. 2. *Innocentius III.*] *Honorius III.*
3. *Abbati, & Conventui S. Petri Pratel. London.*] *S. Petri de Pratellis* Lexoviensis diœcesis Ordin. S. Benedict. Ordericus Vitalis Monachus, & Ebrulfianus *lib.* 4. *Histor. Ecclesiast.* Unfridus de Vetulis Turoldi filius duo Cœnobia, unum Monachorum, & aliud Sanctimonialium Pratellis ædificavit, quæ Rogerius de Bellomonte filius ejus multum amavit, & de redditibus propriis granter ditavit.
4. *Vestra nobis, &c.*] Marth. Paris 602.
5. *Statuto contrario non obstante.*] Can. 33. & 44. Synod. Oxon.

CAP. III.

Propter sterilitatem gravem conductori, sine culpa sua contingentem, remittitur pensio pro rata, nisi possit cum ubertate præcedentis, vel sequentis temporis compensari. h. de usque ad §. verum.

Gregorius IX. (*c. an.* 1235. *Romæ.*)

PRopter f sterilitatem afficientem magno incommodo conductores, vitio rei sive g culpa coloni, seu casu fortuito contingentem h, colonis Ecclesiæ non pro rata pensionis remissio est facienda, nisi cum ubertate præcedentis, i vel subsequentis anni valeat sterilitas compensari.

Ponuntur hic quatuor casus, in quibus inquilinus potest ante tempus conductionis finitæ licite expelli. Abbas.

§. Verum invito inquilino domum inhabitare, vel reficere poteris, si necessitas (quæ tamen non imminebat locationis tempore) id exposcat: remissa sibi pro residuo temporis pensione: qui etiam inde rationabiliter amovetur, si perverse ibi fuerit conversatus, vel cum canonem per biennium non solvisset, sibi satisfactione celeri non providit. k

f *Vid. Ant. Gomez. tom. 2. var. resol. c. 3. Arium Pinellum in l. 2. C. de rescis. vend. pars. 1. c. 3. Perisium cons. 8. l. 2. Guid. Pap. Decis. 630.*
g *& sine culpa.*
h *contingente.*
i *sequentis.*
k *providerit.*

CAP. IV.

Emphyteuta Ecclesiæ meliorationes suas vendere non potest, nisi servatis his, de quibus hic. Et si contra fecerit, vel canonem per biennium non solverit, nec moram postea celeriter purgaverit, juste potest expelli.

Idem. (*c. an.* 1235. *Romæ.*)

POtuit Emphyteuta (Ecclesia primitus requisita, eique nunciato, quantum sibi ab aliis offertur l, si nolle se emere dixerit; vel a denunciationis tempore duorum mensium spatium sit elapsum) meliorationem, & jus sibi competens aliis vendere: qui ab emptione hujusmodi minime prohibentur. Emphyteuta quoque secus præsumendo, vel cessando in solutione canonis 6 per biennium (nisi celeri satisfactione postmodum sibi consulere studuisset) juste potuisset repelli m. Non obstante, quod et, ut canonem solveret, non extitit nunciatum: cum in hoc casu dies statuta pro domino interpellet. n

¶ Pith. 6. *Cessando in solutione Canonis*,] L. 2. c. de jur. emphyteut.

l *Vid. l. 2. §. si rem. ff. dep. & l. domos. §. 2. & utrobique. Bart. ff. de leg. 2.*
m *Vid. l. insulam. & ibi Doct. ff. de verb. oblig.*
n *interpellat.*

DE RERUM PERMUTATIONE.

TITULUS XIX.

CAP. I.

Princeps potest rem Ecclesiæ immobilem per permutationem acquirere, data re meliore, vel æquali. h.d. & in hoc, quod dicit, vel æquali, est casus notabilis.

Ex Concilio apud Silvan. c (*c. an. 864. in Gallia.*)

SI Princeps voluerit rem immobilem sanctis locis præstare, & accipere ab eis aliam immobilem, eoque modo de communi voluntate permutationem contrahere: liceat ei hoc facere, si causa rationabilis id exposcat, & res, quam præstiterit, major fuerit, vel æqualis, pragmatica sanctione super hoc promulgata.

¶ PITH. 1. *Ex Concil. apud Silvan.*] Vide Novell. 7. Juliani *cap.* 2.

CAP. II.

Permutatio rerum Ecclesiasticarum facta in casu non concesso, seu non servata solennitate juris, est revocanda per successorem.

Ex Concilio Beluacen. a (*an. 844. in Gallia.*)

a *Refertur in Conc. Meld. c. 23. tanquam ex Concil. apud Beluac. Bur. 4. l. 3. decr. c. 171. Ivo p. 3. c. 172. & Cap. 2. eod. t. in 1. comp.*

UT commutationes rerum Ecclesiasticarum, quæ ab antecessore inconsulte factæ sunt, ab eo, qui successor est, emendentur.

CAP. III.

Mancipia Ecclesiæ non debent permutari, nisi ad libertatem, vel nisi sint fugitiva. h. d. cum c. seq.

Ex Concilio apud Silvanectum. a (*an. 864. in Gallia.*)

MAncipia Ecclesiastica, nisi ad libertatem, non convenit commutari, videlicet ut mancipia, quæ pro Ecclesiastico homine dabuntur, in Ecclesiæ servitute permaneant, & Ecclesiasticus homo, qui commutatur, fruatur perpetua libertate. Quod enim semel Deo consecratum est, ad humanos usus transferri non decet.

¶ PITH. 2. *Silvanectum.*] Senlcanto.

CAP. IV.

Servi Ecclesiæ cum profanis permutari non possunt, nec alienari, nisi sint fugitivi.

Ex eodem. (*an. 864. in Gallia.*)

INjustum videtur 3, & impium, ut mancipia, quæ fideles Deo, & sanctis ejus pro remedio animæ suæ contulerunt, cujuscunque muneris mancipio, vel commutationis commercio iterum in servitutem secularium redigantur, cum canonica auctoritas servos tantummodo permittat distrahi fugitivos. Et ideo Ecclesiarum Rectores summopere caveant, ne eleemosyna unius, alterius peccatum fiat. Et est absurdum, ut ab Ecclesiastica dignitate servus discedens humanæ sit obnoxius servituti.

¶ PITH. 3. *Injustum videtur.*] Vide can. *injustum* caus. 12. *quæst.* 2.

CAP. V.

Præbenda nulla præcedente permutari non possunt: Episcopus tamen potest de loco ad locum permutare personas.

Urbanus III. (*c. an. 1186. Romæ.*)

b *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil. vide omnino in c. maioribus sup. de præb. ubi. Aegid. Bellamer. tractat. de benef. permut.*
c *igitur.*

QUæsitum b est ex parte tua, si commutationes fieri valeant Præbendarum, cum commutatio Dignitatum in Turonensi Concilio fuerit interdicta: (& infra. a) Generaliter c itaque teneas, quod commutationes Præbendarum de jure fieri non possunt, præsertim pactione præmissa, quæ circa spiritualia, vel connexa spiritualibus, labem semper continet simoniæ.

Si autem Episcopus causam inspexerit necessariam, licite poterit de uno loco ad alium transferre personas: ut qui uni loco minus sunt utiles, alibi se valeant utilius exercere.

[*a Sunt enim quidam, qui Præbendis suis cedunt, & juri renunciant, ut majorem Præbendam obtineant, vel ex hoc certam summam pecuniæ consequantur, quod quidem honestati est contrarium, & simoniacam proculdubio continet pravitatem.*]

CAP. VI.

Ecclesiæ jure proprietatis possunt adinvicem permutari: & possessiones earum etiam permutari possunt, & pro minus valentibus pretium suppleri.

Clemens III. (*c. an. 1190. Romæ.*) c

d *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.*
e *permutationes.*
f *prædictis.*
g *al. ita: sic tamen, quod contractus nequaquam sibi adinvicem misceantur.*

AD quæstiones d solvendas: (& infra.) Intelleximus ex literis tuis, quod duæ conventuales Ecclesiæ sunt in tua diœcesi constitutæ, quarum utraque parochialem habet Ecclesiam cum possessionibus magis alteri, quam sibi vicinam. Illis autem desiderantibus permutare eas, cum illarum altera respectu meliorum proventuum plus abundet, & ideo sibi postulet adjici certam summam pecuniæ numeratæ, ut sic ad æqualitatem permutationis e valeant pervenire, utrum posset id licite fieri, exstitit dubitatum: (& infra. a) Respondemus, quod cum de dictis f parochialibus Ecclesiis per se queat 4 commutatio celebrari, & in permutatione possessionum per se non sit inhibitum, si altera ratione possessionum alteri præponderet, pecuniam posse refundi de ipsarum possessionibus ad invicem, prout visum fuerit expedire, refusa certæ pecuniæ quantitate poterit contractus permutationis iniri, sic tamen g, quod illi contractus nequaquam sibi invicem misceantur.

(*a Quam ob causam Sed. Apost. consuluisti. Licet itaque tuæ discretionis industriam ignorare minime possimus, quid super eodem articulo sit agendum: ut b lumine tua prudentia*)

¶ PITH. 4. *Per se queat.*] *Per se nequeat.*

CAP. VII.

Beneficia sua perdunt, qui ea propria permutant auctoritate.

Innoc. III. *Senon. Archiepiscopo.* (*c. an. 1205. Romæ in Galliam.*)

h *Cap. un. eod. tit. in 3. compil.*
i *al. præstiterit permutationi assensum.*

CUm olim h Magister S. & B. Archidiaconatum, & Præposituram ad invicem commutassent: (& infra. a) Licet prædictus Magister ab initio sponte fuerit de permutatione confessus, idem tamen B. eam inficiabatur omnino, proponens, quod ipse Præposituram sine conditione qualibet resignavit, & post resignationem prædicti Magistri Archidiaconatum fuerat assecutus: (& infra. β) Cum ergo nobis constaret, quod ipse B. suum præstiterit i permutationi consensum, prædictus autem Magister suum publice fatetur errorem: & hunc Prepositura, & illum Archidiaconatu curavimus spoliare, super hoc definitivam contra eos sententiam proferentes.

[*α Magistro ejusdem obtenta causam super hoc bo. mem. Nascanen. Episcopo duximus delegandam. Cumque idem B. ad præsentiam nostram postmodum accessisset, ut in negotio sine suspicione procederet, obtenta ipsius dil. fil. Abbatem Cluniacen. eidem Episcopo duximus adjungendum: verum cum propter Abbatis absentiam non fuisset a delegatis pariter ipsis in causa processum, utraque partium se nostro conspectui præsentavit, & audientiam obtinuit coram nobis &c.*]

[*β Licet magister ipse proponeret ex adverso, ipsum scienter dimisisse de permutatione tractasse, & complevisse eadem in manibus ven. f. n. Educen. Episcopi, quod tractaverant posuisse. Verum sæpedictus B. delegatis nostris non deferens, imo potius delegantis sigilla violavit, & illarum scripta, quæ nobis fuerant præsentanda, non erubuit aperire. Cæterum in nostra præsentia constitutus adversario suo præsente in mutationem suam proprium proposuit coram nobis, quod Judices perperam processissent contra ipsum, cum acta conscripta minime fideliter redegissent. Unde timens, ne literas portaret Uriæ, scripta illorum aperuit, & quod suspicatus fuerat, advertit. Sane si quid cupid rer, melius notavisset, vel non recepisset scripta suspecta, vel nobis fideliter retulisset, & præsentasset, & ostendisset causam suspicionis propositam coram nobis. Præterea cum non quæreretur de Judice, quem ei ex proprio motu commisimus, sed de alio potius, quem ipse duxerat eligendum, & Judices suas nobis literas per eum destinassent, de ipso pariter conquerentes, verbis ipsius fidem non duximus adhibendam, sed ut is m saltem puniretur, in quo peccavit, contra acta Judicum, quæ temere violavit, ipsum, sicut non debuimus, si noluimus exaudire, ne videretur ei dolus suus patrocinium attulisse.*]

¶ PITH. 5. *Nascanen. Episcopo.*] *Matisconensi Episcopo.*

CAP. VIII.

Si permutatio beneficiorum completa est ex una parte, & per alteram stat, quo minus impleatur, restituitur pars ad suum beneficium, & secundum hoc continuit jus.

Idem *Archiep. & Præposito S. Andreæ Colon.* a 6 (*c. an. 1206. Romæ in Germaniam.*)

k *al. Colonien.*
l *C. 2. de pœn. in 3. comp.* [illegible] *Cujac. lib. 2. obs. resol. c. 5.*

CUm l universorum. (& inf. a) Intelleximus G. Canonicum referente, quod cum ipse, & L. Clericus de permutatione Præbendarum suarum inter se tractare cœpissent, quam utilitati utriusque imminere credebant, tandem idem L. Præbenda ejusdem G. eidem consequenter suo assignata, Præbendam suam ei, sicut promiserat, noluit resignare: (& inf.) Cum igitur deceptis, & non decipientibus jure subveniatur, licet ipsi per se de jure non possent Ecclesiastica beneficia permutare, ut tamen simplicitate

citati venia tribuatur m, mandamus, quatenus si constiterit prætaxatum G. taliter fuisse deceptum, amoto a Præbenda sua consanguineo ipsius L. vel quolibet alio illicito detentore, eam restitui faciatis eidem.

(α Fidelium ab ipso Domino Jesu Christo pastoralis sit nobis cura commissa, sollicitudini nostræ incumbit, vel dignoscitur expedire, ut sic debeamus quoslibet in suis rationibus confovere, quod aliquorum jura in conspectu Ecclesiæ dispendium non sustineant, sed firma, & illibata debeant permanere.

¶ Pitu. 6. *Archiepiscopo, & Præposito sancti Andreæ Colon.*] *Archidiacono, & Scholastico Sancti Petri Coloniensis.*

m *Vid. l. 1. ff. de donat. & l. tutor. ff. de suspect. tut.*

CAP. IX.

Spirituale rem temporali permutari non potest.

Gregorius IX. *Beton. & Fungin. Abbatibus.* n 7 (*c. an. 1235. Romæ.*)

EXhibita nobis Abbatis, & Conventus sancti Mertini de Pannonia petitio continebat, quod cum super causa, quæ inter ipsos ex una parte, & Præpositum Albaren. o ex altera, super quibusdam decimationibus vertebatur, ad C. p Capellanum nostrum, tunc in Hungaria commorantem, nostras literas impetrassent: ipse ac Magister M. in quos utrinque tanquam in arbitros extitit compromissum, arbitrati fuerunt, quod si dictus Præpositus obtineret decem millia solidorum q regalium a rege Hungariæ concedi monasterio memorato, ipsi ab earundem decimationum petitione cessarent: (& infra.) Quocirca mandamus, quatenus si vobis constiterit de præmissis (cum permutatio de spiritualibus ad temporalia improbetur) prædictum arbitrium, & quidquid secutum est eo, vel ob id, irritum decernatis.

¶ Pitu. 7. *Beton. & Fungin. Abbatibus.*] Forte *Botoniensi, & Simigiensi Abbatibus.* Bosiio. 23. vel *de Beton. & Simigiensi Abbatibus*, vel *de Beton, & Simigiensi Abbatibus*, vel *Abbati S. Egidii de Simigio* Ordin. S. Bened. diœces. Vesprem. in Hungar.

n *De Beton. & Singiin. Abbat. al. Beton. & Simugien. al. de Betonen. & Simugien. Abb. al. de Becan. & Simigien.*
o *Alben. al. Albanen.*
p G.
q *Solinm, legitur in 10. Cod. manuscr. in uno, solidorum, in alio solinorum.*

DE FEUDIS.

TITULUS XX.

CAP. I.

Si Dominus a vassallo recipit feudum in pignus, obstinando ab ejus servitio, non debet computare fructus in sortem. h. d. secundum intellectum communem. Et est casus singularis, qui alibi non legitur.

Innocentius III. *Marien. a Episcopo.* (*c. an. 1212. Romæ.*)

INsinuatione b præsentium declaramus, quod gageria, quam de feudo Ecclesiæ tuæ 1 ab M. dignosceris recepisse c, a te potest libere detineri, fructibus non computatis in sortem 2: ita videlicet ut quamdiu fructus illos ceperis in sortem minime computandos, idem M. a servitio, in quo tibi, & Ecclesiæ tuæ pro feudo ipso tenetur, interim sit immunis.

¶ Pitu. 1. *Ecclesiæ tuæ.*] Apud Argentinam.
2. *Fructibus non computatis in sortem.*] *cap. 4. inf. de usur.*

a *Maurien.*
b *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. Vid. Covarr. l. 3. var. resol. c. 1. & de materia istius plene Jul. Clarus tract. de feud.*
c *accepisse.*

CAP. II.

Ponit tres casus, in quibus non obstante juramento de non infeudando potest Episcopus antiquum feudum ad Ecclesiam reversum novo vassallo concedere. h. d. & est casus notabilis interpretans juramentum de non alienando.

Idem *Mediolan. Archiepiscopo.* 3 (*c. an. 1212. Romæ in Insubriam.*)

EX parte tua d nostro est Apostolatui referatum, quod sæpius dubitasti, utrum cum contingit vassallum tuum decedere, & ad te feudum ipsius redire, feudum ejus alii liceat tibi dare, quamvis juramento tenearis astrictus, non infeudare de novo, Romano Pontifice inconsulto? Ad hæc si vassallum tuum feudum alienare contingat, an ipsius filium, vel consanguineum ejusdem feudi consortem de ipso valeas investire? Alia quoque dubitatio continebat, ut cum feudum alienatum reperaris, quod per te facile recuperare non potes: utrum possis alicui Laico in feudum illud concedere, qui & illud recuperet, & in feudum per Ecclesiam recognoscat? (& infra. α) In primo ergo casu feudum decedentis libere (si videris expedire) concedas. Atque in secundo filium, vel consanguineum alienantis investies. In tertio feudum alienatum poteris e licenter e concedere, per quem ipsa f Ecclesia valeat rehabere.

(α Nos igitur super his de mente tua scrupulum volentes dubitationis auferre, per a. s. tibi mandamus, quatenus si quando præfati casus emerserint.)

¶ Pitu. 3. *Mediolanensi Archiepiscopo.*] *V. C.* addit *S. Rom. Eccles. Cardin.*

d *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. Vid. Jul. Clar. de feud.*
e *licite.*
f *ipsam.*

DE PIGNORIBUS, ET ALIIS CAUTIONIBUS.

TITULUS XXI.

CAP. I.

Res Ecclesiæ pignorari non debent, nisi ex necessitate, & rationabili causa.

Ex Concilio Remen. a (*in Gallia.*)

NUllus Presbyter 1 præsumat calicem, vel patinam, vel vestimentum sacerdotale, aut librum Ecclesiasticum tabernario, vel negotiatori, aut cuilibet Laico, vel feminæ in vadium b dare, nisi justissima necessitate urgente. Sicut & Zepherinus Papa, & Martyr S. Hilarius in suis decretalibus docuit.

¶ Pitu 1. *Nullus Presbyter, &c.*] *L. Sancimus C. de Sacrosanct. Eccles.* D. Ambros. *lib. 2. Offic.*

a *Non invenio in Conc. Rem. et tamen tribuunt Burch. l. 3. decr. c. 204. Ivo p. 3. c. 139 & Cap. 1. eod. tit. in 1 comp.*
b *id est obligare, est enim modus vulgaris loquendi Geboven, ut hic ait Hostius.*

CAP. II.

Liber homo non potest pignorari.

Gregorius III. *Exonen. Episcopo* 2. (*c. an. 736. Romæ in Angliam.*)

LAtor præsentium: (& inf.) Lex habet 3, c ut homo liber pro debito non teneatur: etsi res defuerint, quæ possint pro debito addici.

¶ Pitu. 2. *Gregorius III.* Exonen. Episcopo,] *Gregorius I. lib. 3. Regist. Epist. 43. Fantino defensori.*
3. *Lex habet.*] *L. ob æs alienum C. de obligat. & act.*

c *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.*

CAP. III.

Si Rector Ecclesiæ pro facto proprio rem Ecclesiæ obligavit, tenetur ejus hæres rem redimere, & Ecclesiæ restituere.

Alexander III. *Episcopo Exonien.* (*c. an. 1180. Romæ in Angliam.*)

EX præsentium d latoris insinuatione accepimus, quod Sacerdos Ecclesiæ de Offitona e calicem argenteum, & medietatem unius breviarii ejusdem Ecclesiæ pro sua necessitate pignori obligavit, & ea, morte præventus, minime recollegit 4.

Unde, quoniam indignum est, ut eidem Ecclesiæ res suæ (præsertim quæ sacris ministeriis deputatæ sunt) taliter debeant deperire: mandamus, quatenus si verum est, quod asseritur, filium ejus, qui ex successione ipsius patrimonii jus dicitur obtinere, moneas, & compellas, ut ea recolligat, & restituat Ecclesiæ memoratæ.

¶ Pitu. 4. *Minime recollegit.*] Quod in Anglia licuisse testantur Neubrigens. *in Richardo.* & Matth. Paris.

d *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 29. c. 2.*
e *Offen. al. Offic.*

CAP. IV.

Si usurarius emit rem eo pacto, quod post tempus restituat eam venditori, recipiendo aliquid ultra sortem, fructibus tamen in eo computatis, judicatur contractus usurarius.

Innocentius III. *G.* 5 *Subdiacono nostro, & P. Canonico Pisano* f g. (*c. an. 1212. Romæ in Tusciam.*)

ILlo vos g credimus scientiæ dono vigere: (& inf. α) Sua intimastis nobis, quod causam, quæ vertitur inter H. & P. filios G. de h Casa ex una parte, & G. filium T. i, & hæredes ipsius ex altera, super quibusdam terris a præfatis personis pro l viginti tribus libris pignori obligatis, vobis duximus committendam: (& infra. β) Ex parte prædicti G. & hæredum ejus fuit propositum, terras, quas iidem H. & B. repetebant, ab eis non esse pignori obligatas, sed pure venditas: sicut in instrumento confecto exinde continebatur m. Prælatus vero H. pro se ac fratre suo firmiter asserebat, terras non esse pure venditas, sed pignori obligatas: cum venditioni prædictæ talis fuerit adjecta conditio, ut si a tempore contractus usque ad duos proximos annos præfato T. emptio displiceret, G. pater H. abinde usque ad annum, viginti sex libras (perceptis fructibus computatis in ipsis) dare deberet. Verum quia ambigitis, utrum pura sit, & absoluta venditio, an præfatus contractus pignus debeat judicari? Respondemus, quod qualiscunque fuerit intentio contrahentium, & ex forma contractus 7 venditio non appareat conditionalis, sed pura: quamvis per conditionem possit resolvi: ex duobus tamen, quæ in pacto fuerant expressa, videlicet, quod fructus percepti deberent in solvenda pecunia numerari, & quod ultra summam receptam LX. n solidi deberent persolvi, contra ipsum emptorem præsumitur vehementer, præsertim cum usuras consueverit exercere.

(α Quod super eo, de quo nos consulere voluistis, quid juris sit liquido cognoscatis, quia tamen nostro postulastis adactus responsum

f *Canonicis Pisanis.*
g *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. Vid. Covarr. l. 3. var. res. c. 9.*
h *Chosa.*
i *Tiberii.*
l *viginti.*
l *al. XCIII.*
m *Vid. l. quod si nolit. in fin. ff. de aedil. edict.*
n *quadraginta.*

pensione, ne sub ipsius expectatione responsionis decisio negotii prorogetur, præsentibus vobis literis duximus respondendum.]

[*β Dantes vobis per literas nostras in mandatis, ut ipsum G. & heredes ipsius ad restituendas usuras, & quicquid ultra sortem perceperant ex eisdem, restituerent conquerentibus, per pœnam in Later. Concil. contra usurarios promulgatum cogere curaretis. Vos, in juxta mandatum nostrum procedentes in negotio memorato, partes citare curastis. Cumque in præsentia vestra essent constituta.*]

¶ PITH. 5. G.] *Gallando.*

6. *Et P. Canonico Pisano.*] *& B. Vitali Canonicis Pisanis.*

7. *Ex forma contractus, &c.*] *Cap. 5. de empt. & vendit.*

CAP. V.

Mulier agit pro dote contra quemlibet detinentem bona mariti.

Idem *Episcopo Aquinati.* (*c. an. 1212. Roma in Latium.*)

EX literis a fraternitatis tuæ accepimus, quod causam, quæ vertitur inter R. & A. mulierem, tibi duximus committendam: (*& inf. α*) Si quidem probatum est, quod pro factione a marito prædictæ mulieris commisso, eo fugam petente, tam frater mariti p, prælatus videlicet R. quem ipsa mulier (licet minus q juste) a regio Justitiario capti fuerint, & de ipsius mandato bonorum omnium delinquentis facta distractio, & soluta pecunia mercatori, qui a marito mulieris vulneratus fuerat, & rebus propriis spoliatus: sed quædam possessiones illius penes eundem R. remanserant r, quas idem de mandato curiæ retinuit, soluta pro eis pecunia prædicto mercatori, quia emptor alius propter possessionum minutias s non extabat: pars vero mulieris æstimationem dotis instantius petebat sibi restitui, vel in possessiones, quæ mariti fuerant t, ex officio delegationis induci: [*& inf. β*] Mandamus, quatenus si tibi constiterit ex his, quæ in præsentia tua fuere proposita, & probato, quod mulier dicit, viro dedisse in dotem, & prædictum R. de bonis fratris aliqua possidere: cum mulieribus favor multum in recuperandis dotibus debeatur, & cautum sit in jure 8, quod propter maleficium viri mulier remotere non debeat indotata, cum etiam bona viri mulieri sint pro dote tacite obligata, & u cum suo onere transierint ad quemlibet possidentem: R. prædictum eidem mulieri ad restitutionem dotis eatenus condemnes, quatenus de bonis fratris sui præfati noscitur possidere.

o Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.
p mariti præfati, &c.
q Vid. l. 1. C. ne uxor pro marito, & l. scire. C. quibus modis pign. vel hyp. contr.
r remanserunt.
s In multis vetustis, tenuitatem, quam vocem sensus non admittit.
t fuerunt.
u Dictio, &, deest in antiquis.

[*α Cum fere per biennium studuisses, ut eadem causa cum concordia fineretur, partibus non acquiescentibus, accitis viris prudentibus prædicta causa meritis diligenter examinatis. Idem negotium de prudentum virorum consilio ad nostram duxisti præsentiam remittendum, ea maxime ratione, qua videtur hoc ad regnum judicium specialiter pertinere.*]

[*β Pars autem viri econtrario respondebat, se non debere super hoc aliquo modo respondere, quia nihil auctoritate, vel voluntate sua distractum fuerat de bonis mariti ipsius mulieris, sed sicut ex capi fecerat, & mandaverat distrahenda. Sane cum pars mulieris diceret, de possessionibus viri sui aliqua remansisse, quæ distracta non fuerant, & in eis sibi satisfieri postularet, ab ea studiosius inquisitis, quanto fuisset pecunia, quæ soluta fuerat mercatori: & in confessione tibi constiterit utriusque, quidem o de immobilibus usque ad XXIV. uncias auri aliorum extiterat, sed prædictus R. se XXIII. vel XXIV. uncias addidisse, & XL. duarum unciarum auri numerum complevisse mercatori. Allegabat quoque pro R. quod cum quinque filii essent unius patris, & omnes in paternis bonis successerunt, facta æstimatione totius hæreditatis, non proveniebat ad maritum mulieris de hæreditate paterna, quod ultra XXII. auri uncias valeret. Quia vero ad nos eadem causa remissa, non fuit sufficienter instructa, nec nobis constitit, utrum X. libras Turonensium, quas petebat mulier, dedisset in dotem, aut idem R. aliquid possidebat de bonis pertinentibus ad fratrem suum virum mulieris prædictæ, nec potuissemus examinationi causæ insistere, tum quia in præsentia tua renunciatum fuit allegationibus, & probationibus, sicut dixit, tum quia idonei, & sufficientes non venerunt ad nost. præs. responsales, eandem causam tuo duximus examini committendam, per Apost. scd.*]

¶ PITH. 8. *Cautum sit in jure.*] *L. penult. C. de bon. proscr. & l. quisquis §. uxorem C. ad leg. Jul. Majest.*

9. *Quidem.*] *Quod.*

CAP. VI.

Si creditor, vel is, qui ab eo causam habet, tot fructus percepit ex pignore, quod satisfactum est sorti, debet pignus restituere debitori.

Idem *R. de Monte Fortino.* (*c. an. 1212. in Latium.*)

CUm x contra G. civem Anagninum y super quibusdam possessionibus, quas quondam pater tuus L. de Saul z pro certa quantitate pecuniæ obligaverat, & ipsius creditoris hæredes prædicto G. pignoraverant, movisses in nostra præsentia quæstionem, legitime probavisti, quod ex earum proventibus tantum fuerat tam ab eodem G. quam ab aliis, qui eas tenuerant, a tempore, quo fuerant obligatæ, perceptum, quod a fructus sorti poterant adæquari. Nos igitur attendentes, quod in talibus perceptio fructuum in solutione sortis accedat, cum secundum canonicas sanctiones fructus restitui, & in sortem debeant computari: considerantes etiam, quod possessiones ipsæ jam extenuassent penitus totum onus, & debitum annullassent, ipsas tibi restituendas esse decrevimus, & te per nuncium nostrum in possessionem induci fecimus corporalem.

x Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.
y Anagnino. al. Anagnum.
z Saiu.
a al. in quo fructus.

CAP. VII.

Si is, qui sub pacto legis commissoriæ pignoravit rem suam, & metuit non contravenire, justo impeditus intra diem statutum non redemit, post diem redimere poterit.

Idem *in.* (*c. an. 1212. Roma in Insubriam.*)

SIgnificante R. cive Pisano b nobis innotuit, quod cum domum suam c G. Pisano civi pro 250. libris pignori obligasset, ac promisisset præstito juramento, quod nisi domum ipsam statuto termino recolligeret, creditorem ulterius super eo minime molestaret: & intra statutum tempus per certum d, & fidelem nuncium (prout ei videbatur) creditori pecuniam numeratam remisit, quam idem nuncius infideliter agens, sicut ei injunctum fuerat, non persolvit: & postmodum idem R. ab Imperatore detentus, dicto G. satisfacere non potuit, ut debuit: [*& inf. α*] Cum igitur pactum legis commissoriæ e sit in pignoribus improbatum 11, & prædictus R. quantum in eo fuit, juramenti debitum adimpleverit: cum per eum, quem certum nuncium esse sperabat, pecuniam remiserit termino statuto f, sed in captione detentus satisfacere non potuit creditori g: Mandamus, quatenus si est ita, prædictum creditorem, ut forte contentus, pensionibus pignoris computatis in eam, illam præfato R. omni dilatione postposita resignet (pacto tali, vel juramento nequaquam obstante) censura Ecclesiastica cogatis.

b Cap. un. eod. tit. in 4. compil.
c vox, suam, deest in antiq.
d vid. Gomez. tom. 2. var. res. c. p.
e vid. Covarr. l. 3. var. res. c. 2.
f constituto.
g vid. l. 2. & ibi Cyn. ex quib. caus. ma. & l. 2. & Bar. ff. de in int. rest.

[*α Nunc per Dei gratiam libertati pristinæ restitutus, paratus est pecuniam reddere creditori, licet ipse prorsus recusaverit recipere, quia ei non fuerit statuto termino persoluta.*]

¶ PITH. 10. *Idem.*] Hugoni Comiti, & Marsucto Pisanis Canonicis.

11. *Improbatum.*] *L. ult. C. de pact. pign.*

CAP. VIII.

Usufructuarius cavet, quod fruetur rebus immobilibus salva ipsarum substantia, & pecuniam, & æstimationem mobilium, quæ consumuntur usu, finito usufructu restituet.

Gregorius IX. [*c. an. 1235. Roma.*]

CUm h constet J. mulierem, uxorem Ogerii i, quoad usumfructum filio suo successisse in bonis, quorum proprietas ad M. mulierem, uxorem C. dignoscitur pertinere: Mandamus, quatenus eam ad cautionem idoneam exhibendam, quod utatur, & fruatur salva rerum substantia, rebus k immobilibus, quæ usu non consumuntur, ad arbitrium boni viri: pecuniam vero, si quam habuit l, vel habebit, ac æstimationem bonorum, quæ consumuntur usu, & in hæreditate inventa fuerint, in morte sua dictæ mulieri, vel hæredibus ejus restituet, per censuram Ecclesiasticam compellatis.

h vid. l. 1. C. de usufruct. & Spec. tit. de pign. §. sequitur videre.
i Ægidii.
k al. in rebus.
l habuerit.

DE FIDEJUSSORIBUS a.

TITULUS XXII.

a De materia hujus capitis vid. Anton. Gomez. tom. 2. var. resol. c. 13.

CAP. I.

Breve est, ut potest brevius summari.

Ex Concilio Cantuariensi. b a (*in Anglia.*)

b Cantuarien. al. Carthaginen.

CLericus a fidejussionibus d inserviens abjiciatur.

¶ PITH. 1. *Ex Concilio Cantuariensi.*] Alias ex Canonibus *Apostolorum can. 20.*

c Cap. 9. eod. tit. in 1. compil.
d al. fidejussoribus.

CAP. II.

Compellitur Clericus servare fidejussorem indemnem per assignationem redituum suorum.

Lucius III. *Elien. Episcopo, & e Archidiacono Norwicensi.* (*c. an. 1181. Roma in Angliam.*)

e al. Archiepiscopo.

PErvenit f ad nos u ex conquestione R. Clerici, quod cum ipse pro C. & F. Clericis, mercatoribus Bononiensib. fidejusserit: illis præscriptam pecuniam non solventibus, coactus est satisfacere de eadem. Ne igitur dispendium patiatur, unde videtur præmium meruisse: Bononiensi Episcopo dedimus in mandatis, ut super debitis illis instrumenta, quæ sunt apud creditores, inspiciat, & eorum transcripto sui sigilli signata vobis mittere non postponat. Mandamus itaque discretioni vestræ, quatenus si ex confessio-

f Cap. 4. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. sub Alex. III. p. 23. c. 3.

fessione prædictorum Clericorum, vel aliis legitime vobis rem ita se habere constiterit, moneatis eosdem, ut memorato R. pecuniam, quam pro eis solvit, restituant, ipsumque servent indemnem: alioquin de reditibus eorum præcipue debita faciatis exsolvi, & damna etiam, quæ propter hoc pertulit, resarciri: aut prædictos reditus sibi assignetis tamdiu sine molestia detinendos, donec ipsi damna resarcita fuerint, & debita sine deminutione soluta. Prælatos vero Clericos, si religionem fidei, & juramenti sui eos eciolasse constiterit, ab officio, & beneficio suspendatis 3.

¶ Pith. c. Pervenit ad nos.] Junge cap. 5. sup. de juramento calumn.

3. Ab officio, & beneficio suspendatis.] Sic cap. 2. sup. de jurejur. & cap. 3. de iis quæ vi, metusve causa.

CAP. III.

Per districtionem canonicam compellitur debitor a fidejussione absolvere fidejussorem, qui a creditoribus molestatur.

Idem Cantuariensi g Archiepiscopo. (c. an. 1182. Roma in Angliam.)

g al. Cantuariensi.

CONstitutus h in præsentia nostra Magister S. sua nobis assertione monstravit, quod pro Cancellario tuo 4 tempore Lateranen. Concilii, in quadam summa pecuniæ intercessit: quam quia usque modo debitor non persolvit, se asserit plurimas a creditoribus Bononien. molestias pertulisse, & debitum augmentatum. Ideoque mandamus, quatenus si legitime tibi de hujusmodi assertione constiterit, præfatum debitorem, ut eum a prædicta intercessione sine dilatione prorsus absolvat i, Ecclesiastica censura compellas. Præsentium quoque auctoritate injungimus, ut si debitum, vel accessiones ille negaverit, consuetudine, quæ est legi contraria, non obstante 5, juramentum calumniæ subire cogatur. Præterea quia difficile foret intercessori suos testes in Angliam ducere, Judicibus Bonon. (satisdatione idonea a Cancellario ipso accepta, quod ad testes audiendos vadat, vel mittat intra terminum competentem) literis tuis significes, ut eos vice tua recipiant & examinent diligenter, & depositiones eorum transmittentes inclusas significent, quanta fides possit instrumentis, vel testibus adhiberi.

h Cap. 5. eod. tit. in 1. compil.

i al. disciplina.

¶ Pith. 4. Pro Cancellario tuo.] Magistro Petro Blesens. Vide epist. 38.

5. Consuetudine, quæ est legi contraria, non obstante.] Cap. 5. de juram. calumn. Matth. Paris an. 1207.

CAP. IV.

Si sine licentia Prælati, & majoris partis Capituli Religiosus fidejusserit, vel mutuum acceperit, non tenetur Ecclesia, & ipse recipiens punitur, nisi mutuum sit versum in utilitatem Ecclesiæ.

Innocentius III. in Concilio generali. k (an. 1216. Romæ.)

k Cap. 59.

QUod l quibusdam Religiosis a sede Apost. est prohibitum, volumus, & mandamus ad universos extendi m: ne quis videlicet Religiosus absque majoris partis Capituli, & Abbatis sui licentia pro aliquo fidejubeat, vel ab aliquo pecuniam mutuam accipiat, ultra summam communi providentia constitutam: alioquin non teneatur Conventus pro his aliquatenus respondere: nisi forte in utilitatem n domus ipsius manifeste constiterit redundasse. Et qui contra istud statutum venire præsumpserit, graviori disciplinæ subdatur.

l Cap. un. eod. tit. in 4. compil.

m Vid. l. cum accessiones, per Bart. C. de fidejuss.

n Vid. Bald. in auth. hoc jus porrectum. C. de sacros. Eccles.

CAP. V.

Ponit tres casus, in quibus fidejussor contra debitorem agit, antequam solvat, ut a fidejussione liberetur.

Gregorius IX. (c. an. 1235. Romæ.)

EUm, pro e quo o tu fidejussorem obligasti, si diu in debiti solutione cessavit, aut dissipare bona sua cœpit, seu super hoc condemnatus fuisti, jure poteris convenire, ut te a fidejussione debeat liberare.

o Vid. Guid. Pap. decis. 117. incipit, fidejussor pacisc.

¶ Pith. 6. Eum, pro quo, &c.] Vide l. Lucius 38. ff. mandati. & l. 10. c. eod.

DE SOLUTIONIBUS.

TITULUS XXIII.

CAP. I.

Successor in beneficio tenetur solvere debita prædecessoris pro necessitate Ecclesiæ contracta.

Alexander III. Decano, & Capitulo Morin. a (c. an. 1170. Romæ in Angliam.)

a al. Norvicem.

AD hoc b in Apostolicæ 1 [& infra.] Sicut filius debita patris solvere tenetur; ita Prælatus sui prædecessoris, pro Ecclesiæ necessitate contracta.

b Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.

CAP. II.

Si Prælatus obligat Ecclesiam pro alienis debitis, est suspensus ipso facto ab administratione spiritualium, & temporalium, & Ecclesia non tenetur.

Gregor. IX. universis Ecclesiarum Prælatis. (c. an. 1234. Romæ.)

SI quorundam [& infra.] Firmiter inhibemus, ne quis præsumat Ecclesiam sibi commissam pro alieno gravare debitis, aut literas alicui, seu sigilla concedere, quibus possent Ecclesiæ obligari c: Decernentes si secus fuerit attentatum, ad solutionem talium debitorum Ecclesias non teneri. Si quis autem contra præmissa de cætero venire præsumpserit, ab administratione spiritualium, & temporalium noverit se suspensum.

c Vid. l. quæ dotis ff. solut. matr. & l. Lucius, & utrobique Bar. ff. de fide instrum.

CAP. III.

Si Clericus non habeat, unde satisfaciat suis creditoribus, non debet excommunicari, nec aliter molestari: præstabit tamen cautionem saltem juratoriam de solvendo, cum venerit ad pinguiorem fortunam.

Idem Decano, & I. Canonico Tullen. (c. an. 1235. Romæ in Galliam.)

ODoardus d Clericus proposuit, quod cum P. Clericus, & D. Laicus, & quidam alii ipsum coram Officiali Archidiaconi Remen. super quibusdam debitis convenissent, idem in eum recognoscentem hujusmodi debita, sed propter rerum inopiam solvere non valentem, excommunicationis sententiam promulgavit: [& infra.] Mandamus, quatenus si constiterit, quod prædictus O. in totum, vel pro parte non posse solvere debita supradicta, sententiam ipsam sine difficultate qualibet relaxetis, recepta prius ab eo e idonea cautione, ut si ad pinguiorem fortunam devenerit, debita f prædicta persolvet 1.

d Odardus, habent antiq. exemplaria. Vid. late per Bald. in §. fin.

e al. ab ipso.

f præscripta.

¶ Pith. 1. Prædicta persolvat.] L. 4. §. ult. ff. de actiom. & l. 1. ff. de cess. bonor.

CAP. IV.

Conquerens se indebite solvisse, hoc probare debet, nisi in casu hic posito.

Idem, (c. an. 1235. Romæ.)

IS, qui conqueritur indebitam pecuniam se solvisse, probare tenetur, quod indebite sit soluta g: nisi ejus adversarius solutionem inficiatus exinde convincatur: tunc enim diffitenti onus incumbit probandi, quod debitum recepisset.

g Vid. l. cum de indeb. ff. de prob.

DE DONATIONIBUS.

TITULUS XXIV.

CAP. I.

Potest intelligi duobus modis: & secundum primum intellectum, h. d. Liberalis in donando existimat se debere, quod donat. Vel sic secundum alium intellectum: Promittentes aliquid donare, illud tanquam debitum adimplere tenentur.

Gregorius a A. Patricia Gallorum. (c. an. 601. Romæ.)

a Asclepiadata l. 11.

PRudentes: [& inf. a] Hanc b sibi a quodammodo nobilitas legem imponit c, ut debere se, quod sponte tribuit, existimet d: & nisi in beneficiis suis creverit, nihil e se præstitisse putet.

b Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.

c ponit.

d existimet.

e net.

[a Viros, sicut esse, Regibus adhærere, multorum solemne est, &c. ut in registro impressa.]

¶ Pith. c. Hanc sibi, &c.] Novell. Theodos. l. 7. §. e. ff. de donat.

CAP. II.

Non valet donatio, quam facit Prælatus inconsulto Capitulo, & in damnum Ecclesiæ.

Alexander III. Parisien. Episcopo 2. (c. an. 1170. Romæ in Galliam.)

FRaternitatem f tuam credimus non latere, quod cum Episcopus, & quilibet Prælatus Ecclesiasticarum rerum sit procurator, & non dominus: conditionem Ecclesiæ g meliorare potest, facere vero deteriorem non h debet. Accepimus autem, quod prædecessor tuus graves donationes in rebus Episcopatus fecit in detrimentum Ecclesiæ, suis Canonicis inconsultis.

Unde quoniam donationes hujusmodi de jure non tenent, indulgemus i tibi, ut liceat donationes hujusmodi tam a Clericis, quam a Laicis legitime revocare.

f Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.

g In C. Rom. meliorem potest facere, &c.

h al. non potest.

i al. indulgemus, ut tibi liceat, &c.

¶ Pith.

¶ PITH. 2. *Parisien. Episcopo.*] *Papiensi Episcopo.* Neubrigens. 213. Sigebert. an. 1178.

CAP. III.

In considerando, an valeat donatio facta per Prælatum, debet attendi quantitas rei donatæ, & loci consuetudo. h. d. inhærendo literæ.

Idem. *Vigorien.* k *Episcopo.* (c. an. 1180. *Romæ in Angliam.*)

k *VVigor. al. VVigorien.*

CÆterum l, si Abbatem 3 donationem cum Priore, & quibusdam de Conventu, vel solum Abbatem facere contigerit, & postea Conventus pars reclamaverit: datæ rei quantitas, & illius terræ consuetudo (quæ tamen sacris canonibus non obviet) est diligentius attendenda & secundum hoc est donum ratum, vel irritum judicandum.

l *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & c. 2. tit. de consuetud. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 29. c. 3.*

¶ PITH. 3. *Cæterum, si Abbatem.*] ut & cap. 4. *infr. de condition. apposit. & cap. 3. qui Clerici, vel vovent.*

CAP. IV.

Ecclesia non Vacans in beneficium concedi non potest, sed in proprietatem sic: de auctoritate tamen Episcopi, & sine præjudicio Prælati.

Idem *Abbati S. Alberti* 4. (c. an. 1180. *Romæ.*)

COnsultationibus m: (& *infra.*) Donationes vero, vel concessiones Ecclesiarum, si quæ fiant privatis 5 personis, viventibus illis, qui ipsas Ecclesias possident, nullius debent n esse momenti 6. Si religiosis fiant locis ab Episcopo, vel ejus auctoritate, ratæ debent haberi: ita quod personæ, quæ jam dictas Ecclesias possident, sine ipsorum assensu eis in vita sua non debeant a spoliari.

m *Cap. 13. tit. de jur. patr. in 1. comp. & post Concil. Later. p. 25. c. 20.*

n *debent.*

¶ PITH. 4. *Sancti Alberti.*] *Sancti Albani.*

5. *Privatis.*] *Laicis.*

6. *Nullius debent esse momenti.*] nisi a Papa factæ sint, ut *cap. 4. sup. de concess. Præbend.*

CAP. V.

Non obstante juramento de non infeudando de novo, Prælatus integrare potest feudum, si appareat vasallum in mensura fuisse deceptum.

Innocentius III. *Episcopo Floren.* [c. an. 1212. *Romæ in Tusciam.*]

PEr tuas o literas proponere procurasti, quod cum quidam Nobiles Florentini tempore schismatis Episcopum Florent. in domo sua tenuerunt, idem Episcopus sedata schismatis tempestate, de mandato Alexandri Papæ quatuor modios terræ in feudum concessit eisdem: & successor ipsius (prout est moris) de certo 7 feudo prælatos nobiles investivit 8. Verum cum ipsi assignatam terram mensurari fecissent, non nisi duos modios invenerunt, feudum integrari cum instantia postulantes: super quo dubitas, eo quod non sunt in possessione ipsius, ne de novo videaris illud conferre: [& *infra.* a] Nos igitur attendentes, quod Ecclesia in actibus suis fraudem non debet aliquam adhibere, respondemus, quod feudum ipsum secure poteris integrare, cum terra illa quatuor modiorum ipsis fuerit assignata.

o *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.*

[a *Licet tibi fidelitatem corporalem exhibere, & de quatuor modiis fuerim investitus, antequam eorum petitionem duceret renuendum, sed. duxisse Apost. consulendam.*]

¶ PITH. 7. *Certo feudo.*] *Recto feudo*, ut in 3. *collect.* Rectum feudum est, cujus causa & origo justa est, *lib. 2. de feud. tit. 4.*

8. *Prafatos nobiles investivit.*] Investituræ jus tribuit, non possessionem, quæ facti magis est. *Can. 1. caus. 16. quæst. 2. & lib. 4. feud. tit. 6.*

CAP. VI.

In donationibus plenissima fit interpretatio: & ob hoc clausula onerosa post multas donationes apposita, proximam donationem tantum respicit. h. d. & est casus singularis.

Idem. *R. p de Burg. & G. Berber. Abbatibus* 9. (c. an. 1213. *Romæ.*)

p *al. ito. R. de Burg. & G. Burgo. Abbatib.*

CUm dilecti q filii Abbas, & Monachi de Melros 10 proposuerint coram nobis, quod nobilis vir Alanus quasdam terras a patre ipsius eorum Ecclesiæ in eleemosynam r assignatas, violenter redigere cupiat in forestam: (& *inf.* a) Mandamus, quatenus ad sententiam pro ipso monasterio proferendam appell. postposita procedatis, cum ex tenore instrumenti evidenter appareat s, quod hæc fuit mens, & intentio donatoris, ut clausula de foresta, quæ in fine ponitur instrumenti, non ad superiorem donationem, quæ cum libere, & pure fuit, ut immunis esset vexatione, & consuetudine seculari, sed ad inferiorem concessionem, quæ pensionem, & determinationem habet insertam, juxta sanum referri debeat intellectum: quia in contractibus plena t, in testamentis plenior, in beneficiis quoque plenissima est interpretatio adhibenda.

q *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.*

r *eleemosynas.*

s *apparet.*

t *Interpretatio facienda est in meliorem partem, ut res valeat. vid. l. quoties, ff. de verb. dub.*

[a *Eos super his indebite molestaret, vobis dedisse recolimus in mandatis, ut ipsum A. ab ipsorum super illis terris indebita molestatione desistere per cens. ap. postposit. cogeretis. Verum cum super causa ipsa mandatum Apost. impleretis, diligentius procedentes in causa, partibus in præsentia vestra constitutis, testes recepistis hinc inde, & super attestationibus illarum, & instrumentis, disputationibus, ac disceptationibus diu habitis in causa ipsa, usque ad sententiæ calculum processistis: causam ipsam sufficienter instructam ad nostram audientiam remittentes. Ut autem per diligentiam nostram finis causæ imponatur, eidem instrumentorum tenorem, depositiones testium, & allegationes etiam, prout ea receperatis, sigillorum vestrorum munimine roborata, vel transignata, vobis sub sigillo nostro remittemus interclusa, per Apost. sed.*]

¶ PITH. 9. *Idem R. de Burg. & G. Berber. Abbatibus.*] *Idem R. Gedeburg. & G. Briburg. Abbat.* vel, *Idem R. Endiburchens. & G. Briburchensi Abbatibus.* Abbatia sanctæ Crucis in Endiburg. Ord. S. August. & Abbatia B. Mariæ de Briburg. Ord. Præmonstr. in Archiepiscopato S. Andreæ in Scotia. Vide Sigebert. ann. 157.

10. *Melros.*] *Melros*, Ordinis Cisterciensis in Scotia, Episcopatus Glasguens.

CAP. VII.

Si Episcopus in Ecclesia, quam de consensu Capituli pio loco concessit, percipiebat certos proventus, illos donasse videtur: alioquin omnes proventus præter cathedraticum, cedunt pio loco. Et si Episcopus contulit de consensu patroni, intelligitur patronus donasse jus patronatus.

Idem *Episcopo Heliensi.* u (c. an. 1213. *Romæ in Angliam.*)

u *al. Heliensi.*

PAstoralis x officii: [& *inf.*] Tua nos duxit discretio y consulendos, si Episcopus consentiente patrono viris religiosis aliquam Ecclesiam concedendo, hac utatur simplicitate verborum: concedimus vobis illam Ecclesiam: utrum eo ipso videatur in eorum usus fuisse concessa, vel jus tantummodo patronatus. Nos autem inquisitioni tuæ duximus respondendum, quod si Episcopus Ecclesiam illis contulerit de assensu patroni, profecto patronus, quod suum est, concessisse videtur, jus videlicet patronatus z. & Episcopus quod temporaliter obtinet in eadem: ut si fructuum Ecclesiæ ejusdem aliquam recipiat portionem, in eorum usus illa portio convertatur. Quod si ex ipsius proventibus nullam debeat portionem habere, omnes proventus, præter cathedraticum, in eorum usus credimus convertendos. Sed ut Episcopi donatio sit legitima, consensus est sui Capituli requirendus 11.

x *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil. Reliquas partes hujus decr. quære sup. de rescr. pastoralis, & alibi locis.*

y *fraternitas.*

z *Vid. l. Cum. cum not. D. de pignor.*

¶ PITH. 11. *Consensus & sui Capituli requirendus.*] *Can. 1. caus. 10. quæst. 2. & Novell. 123.*

CAP. VIII.

Possunt Hospitalarii in præjudicium suum se, & domum suam alteri religiosæ domui subjicere, & donare: hoc dicit, secundum intellectum glossæ.

Idem *Florentin. & Fesulan. Episcopis.* (c. an. 1213. *Romæ in Tusciam.*)

a *Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.*

INter dilectos a filios Hospitalarios sancti Sepulchri, ac fratres Hospitalis S. Allucii, super eodem hospitali quæstione suborta, cum iidem Hospitalarii super possessorio, quod semel, & iterum ex causis tamen dissimilibus intentarunt, contrariam sententiam reportassent: deinde ad petitorium recurrentes, proponere curarunt, quod cum G. quondam Rector, & fratres, ac patroni ejusdem hospitalis habito communi tractatu b deliberassent, hospitale ipsum Hospitalariis supponere supradictis, commiserunt in hoc tribus procuratoribus vices suas, communiter statuentes, ut quod per ipsos fieret, acceptarent: qui cum eisdem taliter statuerunt, ut ad ipsum hospitale aliquos mitterentur, qui eorum nomine reciperent assignationem ipsius: cum autem duos illuc de suis fratribus transmisissent, ipsi donationem, & assignationem hospitalis, tam a Magistro, quam a supradictis procuratoribus, & aliis ejusdem domus fratribus receperunt: (& *infra.*) Procurator autem partis alterius ex adverso respondit, quod prædicta donatio debebat non immerito retractari: quoniam multis ex fratribus inconsultis a prædicto Rectore, ac paucioribus fratribus excommunicatis, & perjuriis, de re litigiosa in fraudem Plebani de Piscia, qui super eodem hospitali moverat quæstionem, fuerat celebrata: [& *infra.* a] Attendentes igitur, quod fratres, & patroni sancti Allucii pro se, imo potius contra se turpitudinem allegabant: scilicet perjurium, excommunicationem, & fraudem, non utique contra ipsos, sed ad ipsis commissam, & intelligentes donationem ab eis hospitalariis factam puram, ac simplicem extitisse: quia non deceptoribus, sed deceptis jura subveniunt: unde per ea, quæ superius proposita sunt, se contra factum proprium legitime defendere non valebant, hospitale prædictum cum pertinentiis suis Hospitalariis sancti sepulchri adjudicare curavimus: ita quod per hanc sententiam dioecesano

b *contractu.*

cesano Episcopo, & Plebano de Piscia nullum præjudicium generatur: cum res inter alios acta non debeat aliis præjudicium generare. c

[*Et hæc omnia proponebat sufficienter per dispositiones testium productorum. Ad hæc vero parte altera multipliciter respondente hinc inde fuit aliquandiu disputatum.*]

c Vid. Authen. C. de pall. & l. 6 ... ff de jud. & l. si unus, § pacta. ff. de pact.

CAP. IX.

Donatio quinquagesima, vel centesima, quam facit Episcopus cum gravi Ecclesiæ suæ detrimento, potest legitime revocari: nec etiam potest ultra quinquagesimam, vel centesimam conferre, etiam cessante læsione Ecclesiæ, sine auctoritate superioris.

Idem Innoc. III. *Episc. sancti Andreæ.* (c. an. 1213. *Roma in Scotiam.*)

APostolicæ sedis oraculo d: [*& inf.* a] Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod licet sit in canone e definitum ea, ut si quis Episcoporum in parochia sua monasterium construere voluerit, & de rebus Ecclesiæ, cui præsidet, ipsum dotare, non amplius ibidem, quam quinquagesimam partem; Ecclesiæ vero, quam monasticis regulis informare, aut pro suis propriis magnificare voluerit sepulturis, non amplius quam centesimam partem census Ecclesiæ, cui præest, debeat elargiri: quia tamen in eodem canone consequenter adjungitur, ut hæc f temperamenti æquitas observetur, quod cui tribuit, competens subsidium conferat: & cui tollit, damna gravia non infligat: ea quidem cautela servata, ut unam tantummodo, quam placuerit ex his duabus, remunerationem assumat. Hoc semper est observandum, quod nunc Episcopus, vel alius, non solum non debet amplius, sed nec tantum, nec minus cum gravi Ecclesiæ suæ detrimento conferre, sive simul, & semel id facere velit, sive pluries successive, eisdem g, vel diversis Ecclesiis conferendo. Unde cum grave detrimentum sive de possessionibus, sive de proventibus ad Episcopalem mensam, vel cathedralem Ecclesiam pertinentibus, in quotalibet portione constiterit esse collatum, poterit legitime revocari, nisi præscriptione, vel alia exceptione legitima actio hujusmodi excludatur. Nam etsi prima facie præsumatur, quod collatio quinquagesimæ, vel centesimæ partis grave non inferat detrimentum, quia tamen non solum si sæpe, sed etiam si semel id fiat, ex variis circumstantiis deprehendi potest interdum valde damnosum: quod quidam magis potest ex ostensione facti, quam expressione alicujus statuti cognosci: nec quinquagesima, nec centesima semel, aut successive debet cum gravi Ecclesiæ damno conferri. Si vero in tantum abundet Episcopus, ut sine damno Ecclesiæ suæ possit amplius etiam, quam per quinquagesimam, vel centesimam partem necessitati alterius Ecclesiæ subvenire, quamvis per se non debeat summam excedere a canone præfinitam, per quam incaute largiri volentibus est occursum: de superioris tamen auctoritate Pontificis h 13, potest etiam in majori summa inopiæ alterius provideri.

[a *Cum plerumque contingat, quod Episcopi successive locis religiosis de reditibus, qui pertinent ad eosdem, ultra quinquagesimam conferant portionem, ita quod interdum usque ad tertiam partem, vel quartam, interdum vero plus minusve hujusmodi reditus minuantur: tua frat. nos consuluit, utrum successoribus eorundem ea, quæ taliter fuerunt ultra quinquagesimam portionem concessa, liceat aliquatenus revocare. Nos igitur*]

¶ Pith. 12. *In Canone definitum.*] Toletani Concilii IV. *Can. penult. caus. 12. quæst. 2.*

13. *De Superioris tamen auctoritate Pontificis.*] Adde, & consensu Capituli, *cap. 9. sup. de iis quæ fiunt a Prælat.*

d Cap. 6. eod. tit. in 3. compil.
e Hunc canonem habes in Concil. Tolet. c. 5. refert Grat. 12. qu. 2. c. 73 incipit, bonæ rei. Ejus canonis verba hic inferit Innocent. usque ad ver. Hoc semper.
f ut per hoc temperamenti.
g eidem.
h Var. Pontificis, deest in vetustiorib. Codic.

CAP. X.

Donatio potest per donatorem, non per hæredem ejus, qui tacuit, ob ingratitudinem donatarii revocari, in casibus hic expressis.

Gregorius IX. [c. an. 1235. *Romæ.*]

PRopter ejus ingratitudinem, in quem liberalitas est collata, donatoris personæ de rigore juris eam potuit revocare i: si forte in ipsum impias manus injecerit k, aut sibi atroces injurias, seu grave rerum suarum damnum, vel vitæ periculum inferre præsumpserit. Quod tamen ad donatoris, qui hoc tacuit, non extenditur successores.

i Vid. l. 1. & 2. C. de lib. & eorum liber.
k ingerit.

DE PECULIO CLERICORUM.

TITULUS XXV.

CAP. I.

Quæsitum a Rectore Ecclesiæ tempore promotionis nihil habente, præsumitur de bonis Ecclesiæ quæsitum.

Ex Concilio Arelatensi, a 1 (*in Gallia.*)

INvestigandum b est, si nihil patrimonii habens Presbyter, quando promotus c est ad Ecclesiasticum ordinem, postea d emerit prædia, cujus juris sint, quoniam Ecclesiæ, ad quam nihil habens promotus est, esse debent juxta canonicam auctoritatem.

¶ Pith. 1. *Arelatensi.*] Lateranensi, seu *Agathensi.*

a In Conciliis editis nondum inveni. Burch. l. 3. Decr. c. 178. & Ivo p. 3. c. 94.
b Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.
c provectus.
d al. si postea.

CAP. II.

De emptis per Prælatum de bonis Ecclesiæ, debet instrumentum confici nomine Ecclesiæ, alias debet Prælatus ab administratione removeri.

Ex eodem 2, (*in Gallia.*)

PResbyter e cum Diœcesim tenet, de eis f, quæ supererit, ad ipsius Ecclesiæ nomen scripturam faciat: aut ab ejus ordinatione discedat.

¶ Pith. 2. *Ex eodem.*] Ex Concilio Agathensi, Can. 54. Vide *Can. ult. caus. 12. quæst. 4.*

e Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.
f de his.

CAP. III.

Quæsita per Episcopum post consecrationem suam, Ecclesiæ relinquenda sunt.

Ex epistola Pii Papæ. g 3 (c. an. 153. *Romæ.*)

UT unusquisque h Presbyter res, quas post dies consecrationis acquisierit, propriæ Ecclesiæ relinquat.

¶ Pith. 3. *Ex Epistola Pii Papæ.*] Ex *Concilio Carthaginensi.*

g Videtur sumptum ex Concilio Carthagin. III. c. 49. Refert Burchard. l. 3. decr. cap. cne. Ivo p. 3. cap. 96. Grat. 12. q. 3. c. 1.
h Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.

CAP. IV.

Empta per Prælatum ex emolumentis Ecclesiæ, efficiuntur Ecclesiæ, licet Prælatus emerit nomine alieno.

Ex Concilio Rhemensi i (*in Gallia.*)

INquirendum est, si quis n Presbyterorum de reditibus Ecclesiæ, vel oblationibus, vel votis fidelium, alieno nomine res comparavit l: quia sicut nec suo, ita nec alieno nomine Presbyter fraudem facere de facultatibus Ecclesiasticis m debet, quoniam hoc sacrilegium n est, & par crimini Judæ furis, qui sacras oblationes asportabat, & furabatur.

i In Conciliis impressis nondum inveni.
n Si aliquis Presbyter.
l comparaverit.
m Ecclesiæ.
n sacrilegum.

CAP. V.

Meliorationes factæ per prælatum in rebus Ecclesiæ, sunt sua in vita, etiamsi dimittat beneficium: sed de his testari non potest. h. d. secundum intellectum satis notabilem.

Ex Concilio Toletano. o (*an. 589. in Hispania.*)

SI quis sane p Clericorum agella 4, vel vineolas in terra Ecclesiæ 5 sibi fecisse probabitur sustentandæ vitæ causa, usque ad diem obitus sui possideat: verum post suum decessum Ecclesiæ restituat, nec testamentario, aut successorum jure cuiquam hæredum, prohæredumve 6 relinquat, nisi forsan cui Episcopus pro servitio, ac præstatione Ecclesiæ 7 largiri voluerit.

¶ Pith. 4. *Agella.*] *Agellos.*

5. *Vineolas in terra Ecclesiæ.*] V. C. *Vineolas, quæ in novali terra Ecclesiæ.*

6. *Prohæredumve.*] ut fideicommissariorum.

7. *Præstatione Ecclesiæ.*] Can. 3. Synod. Roman. 3. Sic apud Ivonem, *part. 6. cap. 15.* In vetustissima Collectione, *pro motione.*

o Conc. Tol. II.
p Cap. 4. & c. 7. eod. t. in 1. comp.

DE

DE TESTAMENTIS, ET ULTIMIS VOLUNTATIBUS.

TITULUS XXVI.

CAP. I.

Episcopus de rebus patrimonialibus testari potest: de rebus vero Ecclesiæ, seu intuitu Ecclesiæ quæsitis, testari non valet.

Gregorius IX. *Antonio Subdiacono* 1. (*c. an. 600. Romæ in Campaniam.*)

a Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.

QUorundam a ad nos relatione pervenit, quod I. Atellanæ civitatis Episcopus a condito testamento in octo unciis substantiæ suæ eorum heredem instituit, Ecclesiam suam in residuis quatuor. Hortamur igitur, ut solicite hoc discutias, & quicquid ipsum habuisse patuerit, a qualibet persona detentari nullatenus patiaris, nisi hoc solum b, quod eum ante Episcopatus ordinem proprium habuisse constiterit. Quicquid vero Ecclesiæ ante ipsius consecrationem fuisse cognoveris, vel in Episcopatus ordine prædictum Episcopum acquisivisse c, in ejusdem Ecclesiæ dominio conservetur.

b B. Tho. 2. 2. q. 185. art. 6. & 7. & ibidem Cajet. & Conc. Trident. sess. 25. de refor. cap. 1.

c acquisisse, in antiq.

¶ Pith. 1. *Gregorius IX. Antonio Subdiacono.*] *Gregorius I. Anthemio Subdiacono, lib. 7. indict. 1. epist. 52.*

2. *I. Atellanæ civitatis Episcopus.*] De quo idem Gregorius *lib. 2. epist. 10.*

CAP. II.

Abbatissa testari non potest, etiamsi nunquam induisset habitum Monachalem.

Idem 3. (*c. an. 600. Romæ.*)

d Sabina Abbatissa quæsta.

QUia ingredientibus: (*& inf.*) Sabina d Abbatissa conquesta est, S. quondam Abbatissam monasterii sui, postquam regendi suscepit officium, condito testamento legata quibusdam reliquisse, dicens eam usque in diem obitus sui non induisse habitum Monachalem, sed in vestibus, quibus utuntur loci illius Presbyteri 4, permansisse, sicut & illa, quæ ante ipsam fuerat Abbatissa, & hoc per eam consuetudinem licuisse: (*& infra.*) Necessarium ergo visum est, postquam Abbatissa ordinata est, & in monasterio per annos plurimos usque ad obitum præfuit, vestis qualitatem ad culpam forte Episcopi pertinere, qui eam sic esse permisit, non tamen potuisse præjudicium monasterio irrogare, sed res ipsius eidem loco, in quo illic ingressa, & Abbatissa constituta est, de jure competere.

¶ Pith. 3. *Idem.*] Januario Episcopo Caralitano Sardiæ. *lib. 7 Regist. epist. 7 & Can. 7. cons. 19. qu. 3.*

4. *Presbyteri,*] *Presbyteræ.* Can. 11. Laodicens. Concil. *distinct.* 32. Notat ex Beda ad Ordinem Romanum 149.

CAP. III.

Si intra annum a die monitionis non sit executio testamenti per debentem exequi, devolvitur executio ad Episcopum.

Idem, e 5 (*c. an. 600. Romæ.*)

e Scilicet Greg. Januar. Episcopo Caralitano l. 3. epist. 10 Regist. & c. 12. eod. tit. in 1. compil.

f eulogio.

NOs quidem:] *& inf.*] Pervenit ad nos S. de hac luce migrante suprema voluntatis elogio f monasterium præcepisse fundari. Quod animadvertimus a T. 6 religiosa femina ejus herede protrahitur. Quamobrem te hortamur, ut eam commoneas, quatenus intra annum monasterium, quod justum est, debeat ordinare, & cuncta secundum voluntatem defuncti sine altercatione construere. Quod si intra prædictum tempus hoc in loco, quo constitutum fuerat, seu, si ibi non potest, & alibi placet ordinari, tecum implere neglexerit: tunc per te ædificetur, & omnia per te loco ipsi sine diminutione qualibet assignentur. Sic enim secundum piissimas leges 7 dilatas defunctorum voluntates Episcopali decet esse studio adimpleri.

¶ Pith. 5. *Idem.*] *Eidem.*

6. T.] Theodosiæ.

7. *Piissimas leges.*] L. 38. & *lib. 45.* quæ Græca est. *C. de Episc. & Cleric.* L. 50. *ff. de petit. hered.*

CAP. IV.

Debetur legatum, quamvis nudis verbis a testatore sit relictum.

Idem g *Petro Subdiacono.* (*c. an. 600. Romæ.*)

g Gregor. in Regest. l. 12. ep. 30. & cap. 13. eod. tit. in 1. compil.

h Recepit, puto esse proprium viri nomen.

i al. reliquisse, sed reliquisse, in nostris antiq.

INdicante: (*& supra.*] Cognovimus R. referente, quod moriens vir Redempti h concham argenteam nudis verbis jussit venundari, & suis dari libertis, & scutellam argenteam eidem monasterio reliquisse i. In quibus voluntatem ejus per omnia volumus adimpleri.

CAP. V.

Non debetur legatum, cum testator rem non suam, sed Ecclesiæ legavit. h. d. simpliciter inhærendo literæ.

Idem *T. Episcopo* 8. (*an. 600. Romæ in Siciliam.*)

FIlius noster F. conquestus est, quod quondam P. Pater suus aliquæ Ecclesiæ vestræ, sepulturæ suæ gratia, pro ris aliena reliquit. Et quidem leges seculi hoc habent, ut heres ad solvendum cogatur, si auctor ejus rem legaverit alienam: sed quia lege Dei, non autem lege hujus seculi vivimus, valde mihi videtur injustum, ut res tibi legatæ, quæ cujusdam Ecclesiæ esse perhibentur, a te teneantur, qui alios restituere debuisti.

¶ Pith. 8. *Idem T. Episcopo.*] *Idem Dono Episcopo Messanensi.*

CAP. VI.

Heredi non adimplenti jussa testatoris, ab Episcopo interdicuntur res a testatore relictæ. h. d. inhærendo literæ.

Ex Concilio Maguntian. (*in Germania.*)

SI heredes jussa testatoris non adimpleverint o, ab Episcopo loci illius omnis res, quæ eis relicta est, canonice interdicatur cum fructibus, & cæteris emolumentis: ut vota defuncti adimpleantur. 9

o impleverint.

¶ Pith. 9. *Si heredes jussa testatoris non adimpleverint.*] Novell. 131.

CAP. VII.

De bonis per Ecclesiam acquisitis Clerici testari non possunt.

Ex Concilio Lateran. l (*an. 1179. Romæ.*)

l Sub Alex. III. cap. 15. & cap. 4. eod. tit. in 1. comp.

CUm in officiis charitatis primo loco illis teneamur obnoxii, a quibus beneficium nos cognoscimus recepisse, econtra quidam Clerici cum ab Ecclesiis suis multa beneficia perceperint, bona per eas acquisita, in alios transferre præsumunt. Hoc igitur, quia antiquis canonibus constat inhibitum, nos indemnitati Ecclesiarum providere volentes, sive intestati decesserint, sive aliis m conferre voluerint, penes Ecclesias eadem bona præcipimus remanere.

m alii.

CAP. VIII.

Moderatam eleemosynam de bonis per Ecclesiam acquisitis Clerici facere possunt, etiam in ægritudine constituti.

Alexander III. 10 (*c. an. 1180. Romæ.*)

n Post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 29. c. 8. & c. 5. eod. tit. in 1. comp.

AD hæc n præsentibus innotescat, quod Clerici de mobilibus, quæ per Ecclesiam sunt adepti, de jure testari non possunt. Viventes tamen, & sui compotes moderate valent aliqua de bonis ipsis non ratione testamenti, sed eleemosynæ intuitu erogare in ægritudine constituti.

¶ Pith. 10. *Alexander III.*] Cenomanensi Episcopo.

CAP. IX.

De bonis propriis, vel acquisitis intuitu personæ Clerici testari possunt, de acquisitis intuitu Ecclesiæ non.

Idem Alex. III. *Vigiliensi Episcopo* 11. (*c. an. 1180. Romæ in Apuliam.*)

o Vigiliensi, habent antiq.

p Post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 20. c. 5. & C. 6. eod. t. in 1. comp.

QUia p nos: (*& infra.* a] Consultationi tuæ taliter respondemus, quod licet Clerici de bonis, quæ paterna successione, vel cognationis intuitu, aut de artificio suo adepti, seu dono consanguineorum, aut amicorum, non habito respectu ad Ecclesiam, pervenerunt ad ipsos, libere disponere valeant. De his tamen, quæ consideratione Ecclesiæ perceperunt, nullum de jure possunt facere testamentum.

(*a Duxit tua f. consulendos, utrum Clerici saeculares de mobilibus rebus possint condere testamentum.*)

¶ Pith. 11. *Vigiliensi Episcopo.*] *Panormitano Archiepiscopo.* V. C. Matth. Paris. 187.

CAP. X.

Valet testamentum, quod Parochianus facit coram Presbytero parochiali, & duobus testibus. nec valet contraria consuetudo. h. d. inhærendo verbis literæ.

Idem *Hostiensi Episcopo* 12. (*c. an. 1170. Romæ in Latium.*)

CUm esses in nostra præsentia constitutus, proposuisti talem in tuo Episcopatu consuetudinem obtinere, quod testamenta, quæ fiunt in ultima voluntate, penitus rescindantur, nisi cum subscriptione septem, vel quinque testium fiant, secundum quod leges humanæ decernunt. Quia vero a divina

lege,

lege, & sanctorum Patrum institutis, & a generali Ecclesiæ consuetudine id noscitur esse alienum, cum scriptum sit r: *in ore duorum, vel trium testium stat omne verbum*: præscriptam consuetudinem improbamus: & testamenta, quæ Parochiani coram Presbytero suo, & tribus, vel duabus aliis personis idoneis in extrema fecerint voluntate, firma decernimus permanere: sub interminatione anathematis prohibentes, ne quis hujusmodi audeat rescindere testamenta.

¶ Pith. 11. *Hostiensi Episcopo.*] Ubaldo Hostiensi Episcopo, & Archidiac. & Canonic. Velletensibus.

CAP. XI.

Valet ultima voluntas ad pias causas coram duobus testibus, & est casus singularis.

Idem *Judicibus Velitern.* q (*c. an. 1170. Romæ.*)

q Velitern.

r Cap. 10. eod. tit. in 2. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 50. c. 8.

RElatum est r, quod cum ad vestrum examen super relictis Ecclesiæ causa deducitur, vos nisi septem, vel quinque idonei testes intervenerint, inde postponitis judicare. [& inf. u] Mandamus, quatenus cum aliqua causa talis ad vestrum fuerit examen deducta, eam non secundum leges, sed secundum decretorum statuta tractetis, tribus, aut duobus legitimis testibus requisitis. Quoniam scriptum est: *in ore duorum, vel trium testium stat omne verbum.*

(u *Unde quia hujusmodi causa de judiciis Ecclesiæ non secundum leges, sed secundum canones debet tractari, & in ipsa divina Scriptura testante, duo, aut tres idonei testes sufficiunt.*)

CAP. XII.

De propriis potest testari Clericus: in acquisitis per Ecclesiam etiam si sint mobilia, succedit Ecclesia, vel successor: potest tamen aliqua servitoribus, vel pauperibus elargiri: si autem defunctus habet plures Ecclesias, vel beneficia, fiat æque divisio inter illa.

Idem *Electo, & Capitulo Cassanen.* s (*c. an. 1170. Romæ in Calabriam.*)

s Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. Vid. præ aliis Hostiens. Covarruv.

t Cap. 15.

u Vid. Panelsum in Rubr. C. de bonis mat. in 1. par.

x Cod. Barbar. ita: ei debeant, &c. continent ampl.

y Cum Dei &c.

z ipsos.

RElatum est e auribus nostris, quod quia statuimus in Lateranensi Concilio t 24, ut bona per Ecclesiam acquisita, ad eam in Clericorum obitu devolvantur: dubitatis, an hoc sit de immobilibus tantum, vel de mobilibus sentiendum [& inf. a] Respondemus, quod generaliter, bona u quælibet per Ecclesiam acquisita eis x debent juxta Lateran. Concilium post acquirentis obitum remanere: nomine autem Ecclesiæ non Episcopus, vel successor Clerici morientis, ubi est collegium Clericorum, sed commune congregatum intelligitur, quod rerum illarum debet canonicam distributionem, & curam habere. Ubi autem in loco defuncti tantum est unus ordinandus, is ea bona (sicut & alia ipsius Ecclesiæ) in Dei y timore dispenset. Licet autem mobilia per Ecclesiam acquisita de jure in alios pro morientis arbitrio transferri non possint: consuetudinis tamen est non improbandæ, ut de his pauperibus, & religiosis locis, & illis, qui viventi servierunt, sive sint consanguinei, sive alii, aliqua juxta servitii meritum conferantur. Cæterum, quæ ex hæreditate, vel artificio, aut doctrina proveniunt, distribuantur pro arbitrio decedentis. Qui vero nonnulli in diversis Ecclesiis beneficia possident, dividantur, quæ habuerant, per æstimationem congruam inter ipsas. z

(a *Responsoque nostro quæris edoceri, si præscripta bona in usus Episcopi, vel eorum, qui decedenti successerunt, de jure transeant, vel communi utilitati Ecclesiæ debeant applicari. Primo itaque breviter.*)

a ¶ Pith. 13. *Cassanensi.*] *Castanensi.* Matth. Paris. 18p.

24. *Lateranen. Concil.*] *Cap. 27. Vide cap. 7. sup. hoc tit.*

CAP. XIII.

Tenet testamentum, si quis extremam voluntatem suam alterius dispositioni committit, & dicitur testatus ad pias causas. h. d. secundum intellectum notabiliorem.

Innocentius III. *Altissiodoren. Episcopo.* (*c. an. 1212. Romæ in Galliam.*)

a Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.

b dispositione.

CUm tibi a 5 de benignitate a: [& inf.] In secunda quæstione dicimus, quod qui extremam voluntatem in alterius dispositionem b committit, non videtur decedere intestatus.

¶ Pith. 15. *Cum tibi, &c.*] Junge *cap. 18. inf. de verb. significat.* Cujacius *lib. 2. observ. cap. 2.*

CAP. XIV.

De relictis Ecclesiæ petit Episcopus partem suam, licet aliquid fuerit sibi a testatore relictum: nisi eo modo, & non in fraudem fuerit relictum a testatore, quod maneret ea parte contentus, & legatum agnoverit.

Idem *C. t. S. Laurentii in Lucina Presbytero Cardinali.* (*c. an. 1213. Romæ.*)

c Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.

OFficii c 16: [& inf.] Secundo quæsivisti, cum quis in testamento relinquit Episcopo propriam portionem, & alia multa monasteriis, vel Ecclesiis, utrum Episcopus ex illis legitimam possit petere portionem: [& inf. n] Consultationi tuæ taliter respondemus, quod si portionem illam cum conditione legavit Episcopo, ut esset illa sola contentus, & Episcopus acceptavit: quia per hoc aliis renunciasse videtur, de cæteris non poterit exigere portionem. Quod si eam ipsi absolute reliquit, portionem sibi debitam poterit nihilominus de cæteris vindicare. Si vero constiterit, quod in fraudem modicum constituit mortuarium, ut in cæteris Episcopus portione debita fraudaretur [quia fraus, & dolus alicui patrocinari non debent d] Episcopus portionem ex illis poterit exigere a canone constitutam, salvis indulgentiis Romanorum e Pontificum, quæ quibusdam regularibus sunt concessæ 17.

d Vide l. hæres meus. ff. de cond. & demon. & l. in fraud. ff. de jur. fisc.

e Romanorum Pontificum.

[n *Adjicient autem, cum quis in testamento in fraudem modicum constituerit mortuorum, & alio dimisit pro anima sua plura, nihilominus possit Episcopus exigere portionem de illis a canonibus constitutam. Nos autem super his*]

¶ Pith. 16. *Officii, &c.*] Junge *cap. 38. sup. de electionib. cap. 9. de peccat. & remiss. cap. 40. de sentent. excommunic. cap. 2. 4. 8. & 9. infr. de sepult.*

17. *Quæ quibusdam Regularibus sunt concessæ.*] Ut *cap. 10. infr. de sepultur. cap. 7. sup. de reb. Eccles. non alienand.*

CAP. XV.

Relictum Episcopo contemplatione personæ, non dividitur cum Ecclesia cathedrali: secus si contemplatione Ecclesiæ, sive nihil relinquatur Ecclesiæ, sive aliquid, sive conjunctim, sive separatim. Si autem soli Ecclesiæ est factum relictum, Episcopus habebit portionem canonicam. Præsumitur autem relictum contemplatione Ecclesiæ factum, quando fit ab extraneo habente administrationem: secus si fiat ab administrationem non habente. Cum Ecclesiis vero inferioribus Episcopus non dividit sibi relictum, quia non est sibi tanta communio cum Ecclesiis inferioribus, sicut cum cathedrali.

Idem (*c. an. 1213. Romæ.*)

f Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.

g In Cod. Barb. relinquo istud Episcopo: aut, vel, istud Ecclesiæ: aut relinq. istud Ecclesiæ, & Episcopo: aut, relinquo istud Eccles. & illud Episcopo.

h Canon, cujus hic meminit Papa, est in Concil. Agathensi, C. 4.

i est.

n voluerint.

l scil. dispositionem.

m In uno vetusto ita: & de his, quæ illis legantur, portionem, &c. in altero: & de his, quæ aliis leguntur, Episcopus portionem, &c.

REquisisti f de his, quæ testator pro anima sua legat in ultima voluntate, qualiter sint inter Episcopum, & Ecclesiam dividenda. Et quidem regulariter verum est, quod Episcopus debet de his secundum diversas consuetudines tertiam, vel quartam portionem habere. Sed considerandum est diligenter, utrum testator leget hoc modo: Relinquo istud g Episcopo; an, relinquo istud Ecclesiæ: vel, relinquo istud Episcopo, & Ecclesiæ: an, relinquo istud Episcopo, & illud Ecclesiæ. In primo casu distinguendum est, utrum relinquatur Episcopo ab extraneo, an a propinquo. Si ab extraneo, generaliter verum est, quod præsumitur esse relictum intuitu Ecclesiæ, non personæ: unde cathedralis Ecclesia de illo potest canonicam petere portionem, quemadmodum Episcopo competit sua portio, si aliquid Ecclesiæ relinquatur: & hoc verum est, nisi testator exprimat, quod velit illud tantum esse Episcopi, non Ecclesiæ: in quo casu servanda est dispositio testatoris: secus autem, si exprimat, quod velit esse illud tantum Ecclesiæ, non Episcopi: quia privata dispositio testatoris 18 non potest generalem constitutionem canonis immutare. Nec est contrarium, quod in canone h legitur 19, videlicet quod Pontifices, quibus ab extraneis aliquid, aut cum Ecclesia, aut sequestratim dimittitur, aut donatur (quia hoc ille, qui donat, pro redemptione animæ suæ, non pro commodo Sacerdotis probatur offerre) non quasi suum proprium, sed quasi dimissum Ecclesiæ, in sua facultates Ecclesiæ computabunt: quoniam hoc est verum, cum tacetur ita sequestratim legat illud Episcopo, quod non exprimit, utrum velit ad Episcopum tantum, non ad Ecclesiam pertinere. Si vero relinquatur illud Episcopo a propinquo, præsumitur esse relictum non intuitu Ecclesiæ, sed personæ: nisi forte contrarium probetur: & de isto nihil potest Ecclesia petere in vita ejus. Quod si relinquatur Episcopo, & Ecclesiæ, de illo inter ipsos i canonica est divisio facienda. Si vero istud Episcopo, & illud Ecclesiæ relinquatur, sive æqualia, sive inæqualia sint relicta, reducenda sunt ad divisionem canonicam inter Episcopum, & Ecclesiam cathedralem: nisi ambo velint n esse testatoris dispositionis contenti, quam l propter ultimæ voluntatis favorem satis decens est observare, ubi neque fraus intervenit, neque dolus, ne quisquam nimium defraudetur debita portione. Secus autem est, si aliquid legetur Episcopo, & aliquæ Capellis, vel monasteriis, aut aliis piis locis: nam in hoc casu, quod legatur Episcopo, ejus est præcipuum cum Ecclesia cathedrali, quemadmodum si cuilibet alii legaretur: & de illis m, quæ aliis legantur, portionem canonicam nihilominus obtinebit: quoniam non est tanta communio inter Episcopum, & inter capellas, & monasteria, seu alia pia loca, quanta est inter Episcopum, & Ecclesiam cathedralem, cui est spirituali conjugio copulatus: unde quæ acquirit Episcopus, non illis, sed isti tantum acquirit. Illud autem est generaliter observandum circa eum, qui potest proprium possidere, prælationem, vel administrationem Ecclesiæ non habentem, quod si ei aliquid relinquatur specialiter, non solum a propinquo, verum etiam ab extraneo, intelligitur esse relictum non intuitu Ecclesiæ, sed personæ 20, nisi probatum in contrarium appareat: & idcirco de illo nec Episcopus, nec Ecclesia potest in vita ejus sibi aliquid vindicare: & hoc intelligitur esse verum, cum fraus minime procuratur: quæ si detecta fuerit, patrocinari non debet.

Pars II.

¶ PITH. 18. *Privata dispositio testatoris.*] Junge l. *nemo potest*, ff. *de legat.*

19. *In Canone legitur.*] Can. *Pontifices* 12. *quæst.* 3.

20. *Non invenitur Ecclesia, sed persona.*] Cap. 8. *hoc tit. in* 1. *Collect.*

CAP. XVI.

In bonis patris, matris, & aviæ habet quis debitam jure naturæ, in qua gravari nequit: & filius rogatus de restituenda hæreditate sub conditione, detrahit debitam jure naturæ, & Trebellianicam, in qua imputantur fructus post litis contestationem percepti.

Idem *Episcopo Tuscano.* n [*c. an.* 1229. *Romæ in Latium.*]

n Tuscanen. al. Tusam. al. Tuscul.
o Raynutius, al Ranerius. vid. l. 13. *tit. de fint. & re jud. in* 3. *compil.*
p Cætera, habent vetusta: in recentioribus, certa, sed mendose.

RAynutius o 21 de Clera duas habens filias, Alterocham videlicet, & Adjectam, matrem insuper Cleram, & uxorem nomine Adelasiam, in extremis positus condidit testamentum, Alterochæ filiæ puberi ultra dotem, quam ei dederat, domum, & quondam hortum in eodem testamento relinquens. Adjectæ vero impuberi reliquit cætera p bona sua, adjiciens, ut Alterocha, & soboles, quam gestabat in utero, eidem impuberi succederent, si absque liberis moreretur. Mortuo itaque testatore, tutores impuberis eam cum omnibus bonis eidem relictis a patre, jure Lombardo 22 cuidam P. nomine tradiderunt: quæ filium ex eo suscipiens, tandem sine liberis est defuncta 23; cujus bona idem P. maritus ejus superstes aliquanto tempore possedit in pace: qui cum alia muliere matrimonium contrahens, & filios suscipiens ex eadem, diem clausit extremum. Postmodum inter Alterocham, & filium ejus ex una parte, & filios ejusdem P. & Raynerium tutorem eorum ex altera, super bonis prædictis ejusdem Adjectæ suscitata materia quæstionis, cœperunt coram G. Judice Tuscan. 24 adinvicem litigare: coram quo Alterocha, & filius ejus bona q quondam Raynutii, tanquam ex causa fideicommissi, vel substitutionis sibi debita petierunt, tutore filiorum prædicti P. ex adverso dicente, quod obstabat illis annalis præscriptio 25, usucapio pro dota, ac longi temporis silentium diuturnum. Insuper allegebat, quod de bonis illis tam tertia Cleræ matris testatoris, & tertia Adelasiæ uxoris ejusdem, quam quarta per Trebellianum nomine ipsius Adjectæ, erant ante omnia deducendæ. Dictus vero Judex supradictum Raynerium tutorio nomine pupillorum in restitutione bonorum Raynutii condemnavit, tertia Cleræ primo deducta, quam Adjectæ, ac avo suo donaverat: de qua in substitutione, quam fecit Raynutius, non videtur aliquatenus cogitasse: deducta quoque tertia Adelasiæ, quam ipse P. condiderat supradicto: præcepit etiam idem Judex, de his rebus illas tertias deducendas, de quibus deduci poterant r secundum Tuscanam s consuetudinem civitatis. Deduci præterea quartam per Trebellianum idem Judex injunxit, cum etiam quilibet extraneus restitutione gravatus, eam deducere potuisset: sed utraque pars ab illa sententia provocavit (& *infra*. a) Cum autem eundem G. t Diacono Cardin. auditore a nobis concesso fuisset diutius litigatum, ipse de mandato nostro sententiam supradicti Judicis, videlicet u in eo, quod dixit tertiam Cleræ, & tertiam Adelasiæ integraliter deducendas, pronunciavit injustam, & ab ea legitime provocatum, definiens, sic illas tertias deducendas, ut legitima portio jure naturæ 26 debita Alterochæ illi salva sit in utraque: ad cujus restitutionem dictum Raynerium condemnavit. In eo vero, quod quartam per Trebellianum idem Judex censuit retinendam, sententiam confirmavit ejusdem: ita videlicet, quod fructus de bonis ipsius a tempore litis contestatæ 27 percepti a prædicto P. & filiis ejus post mortem Adjectæ computentur in ea: qui si sufficerint x ad quartam, & fructus plus, ex nomine alia deductio nulla fiat: alioquin juxta quantitatem fructuum perceptorum computationis ratio habeatur. Quia vero pater Adjectæ ipsam in legitima y non potuit aggravare 28, legitimam ipsam, videlicet [illegible] partis, quæ sibi debebatur ab intestato, deducendam censuit, & etiam tertiam retinendam, ita quod deductio fiat tantummodo de his rebus, de quibus secundum Tuscanam z consuetudinem civitatis fieri consuevit. In eo autem quod prænominatus Judex condemnavit Raynerium nomine pupillorum, ad residui restitutionem Alterochæ, ac ejus filio faciendam, ipsius sententiam confirmavit. Nos igitur ejusdem Cardinalis sententiam ratam habentes, ipsam auctoritate Apostolica confirmamus.

q al. ita: dicta bona quondam Raynutii.
r potest.
s Tuscan. al. Tusculana.
t G.
u dictio, videlicet, deest in plur. antiq.
x Sufficiant.
y legitimam.
z Tuscanam.

[*a Cum autem propter hoc partes ad nostram præsentiam accessissent, dilect. fil. G. S. Mariæ in porticu Diacon. Cardin. concessimus auditorem.*]

¶ PITH. 21. *Raynutius, &c.*] Vide Cujacium *Observat. lib.* 8. *cap.* 3. *Cont. lib.* 1. *responsor. cap.* 3. Jus Civile etiam tantum Falcidiæ detractionem concedit *l. jubemus ad Trebellian.* Julianus *Novell.* 37.

22. *Jure Lombard.*] *L. ult. de success. in legib. Longobardorum lib.* 2.

23. *Tandem sine liberis est defuncta.*] Atque ita extitit conditio substitutionis, *l.* 17. *§ penult. ff.* ad *Trebell.*

24. *Tuscan.*) *Tuscanellæ.*

25. *Quod obstabat illis annalis præscriptio.*] Imo vero annalis exceptio sublata est, *l.* 1. 1. *de annal. except.* & pro dote usucapio locum non habet soluto matrimonio. argum. *l.* e. §. *penult.* actio pro dote, & actio fideicommissi personalis non nisi triginta annorum præscriptione tollitur.

26. *Legitima portio jure naturæ.*] L. 1. c. *si a parte quis manumissus sit.*

27. *A tempore litis contestatæ.*] L. *Jubemus* 1. *ad Senat. Consult. Trebell.*

28. *In legitima non potuit aggravare.*] L. 28. *de Legat.* 2. *l. si Patronus* 20. *de Donat.*

CAP. XVII.

Episcopus compellit fideicommissarios, seu executores testamenti ad exequendas pias voluntates defunctorum, etiamsi testator hoc interdixisset.

Gregorius IX. *Novion. Episc.* 29 a (*c. an.* 1235. *Romæ in Galliam.*)

a Novionens. al Novion. al. Noviomens.

TUa nobis fraternitas intimavit, quod nonnulli tam Religiosi, quam Clerici seculares, & Laici, pecuniam, & alia bona, quæ per manus eorum ex testamentis decedentium debent in usus pios expendi, non dubitant aliis usibus applicare. Cum igitur in omnibus piis voluntatibus sit per locorum Episcopos providendum, ut secundum defuncti voluntatem universa procedant, licet etiam a testatoribus id contingeret interdici; mandamus, quatenus executores testamentorum hujusmodi, ut bona ipsa fideliter, & plenarie in usus prædictos expendant, monitione prævia compellas.

¶ PITH. 29. *Novion Episcopo.*] *Noviomensi.*

CAP. XVIII.

Filius rogatus restituere hæreditatem detrahit tertiam jure naturæ, & quartam Trebellianicam: ex quibus potest legata relinquere, hæredes instituere, & pœnam imponere.

Idem. (*c. an.* 1235. *Romæ.*)

b Vid. Ferdin. Vasq. l. 2. *de success. creat. §* 20. *Tremellium, & Marian. Socinum in Rubr. D. de leg.* 2.
c Communis, in antiq.
d Urbentanen. al. Urbeventan. al. Urbevetan. al. Urbeventanæ.
e Vid. l. etiam, ubi datur ratio hujus dicti ff. de [illegible]
f Vid. l. invitione. § quod vulgo per Bart. ff. ad l. Falcid. & authe. de her. & fal. in prin.
g al. quartam partem.
h quod ne.
i hoc.]
n prædictorum. ejusdem.

RAynaldus b Peponis filius, hæres ab ipso institutus, hoc modo, ut patruis suis hæreditatem restitueret, si absque filiis masculis moreretur: cum ait (mortuo Pepone) super quibusdam bonis hæreditatis ejusdem in tres arbitros compromisit: quorum duo, mortuo reliquo (prout ex forma compromissi poterant) procedentes, taliter arbitrati fuerunt, quod neutra pars haberet licentiam transferendi quocunque modo in alium res prædictas, nisi in eorum filios masculos ab ipsis legitime descendentes: & quod contra hoc fieret, non valeret. Porro dictus R. prolem non habens condidit testamentum, in quo medietatem partis suæ de rebus prædictis, quibusdam avunculis suis, aliam vero medietatem, & reliqua bona paterna uni ex patruis suis, & ejus filiis legavit: adjiciens ut bona, in quibus ex testamento, vel ab intestato dicti hæredes R. possent succedere, si venirent contra legatum dictis avunculis suis debitum, ad ipsos pro determinatis portionibus devenirent. Demum eodem R. naturæ debitum persolvente, ac uno ex patruis hæreditatem adeunte prædictam, cum dicti avunculi adversus eundem patruum, ac filios ejus coram Judice c communitatis Urbevetan. d moverunt quæstionem, petendo pro rata, quæ ipsos contingit, legatum prædictum, & restitui eis, si contra ipsum illi venirent, quæcunque occasione testamenti ejusdem R. ad ipsos pervenerant, vel poterant pervenisse: Præfatus Judex ab illorum impetitione super legato ipsos absolvens, ad restitutionem aliorum bonorum sententialiter condemnavit eosdem. A cujus sententia cum ambæ partes ad nostram audientiam appellassent, petente utraque parte dicti Judicis sententiam infirmari, quatenus contra se fuerat promulgata, & quatenus pro se faciebat, executioni mandari e. Dilectus F. noster O. sancti Nicolai in carcere Tullian. Diacon. Cardin. lite coram se legitime contestata, quoniam idem R. habebat in bonis quondam Peponis patris sui tertiam partem debitam jure naturæ, in qua gravari nequivit, necnon quartam Trebellianicam, quam quilibet extraneus restitutione gravatus deducere potuisset f, propter quod in rebus prædictis avunculis legatis portionem easdem habuit R. præfatus, easque potuit in ultima voluntate legare, ut per hoc legatum tenuit usque g ad tertiam, & quartam præfatas: licet ipsas non expresserit in legando, pronunciavit (non obstante præmisso arbitrio, quod nec h legatum teneret, non poterat impedire) Judicem ipsum in eo, quod super hoc dictum patruum in totum absolvit, qui confessus est se pro medietate possidere prædicta, perperam judicasse, condemnavitque ipsum ad restitutionem medietatis tertiæ, & quartæ partis ipsius legati pro rata, quæ dictos avunculos de ipso contingit, & in residuo præfati Judicis sententiam confirmavit. Cæterum in eo i, quod idem Judex dictum patruum, & ejus filios taliter in aliis, quæ in secundo articulo petita fuerant, condemnaret, male ipsum pronunciasse decrevit, quia filii ejus contra voluntatem testatoris non inveniuntur aliquid commisisse, cum nihil de patrimonio reperti fuerint possidere. Verum in portione, quam patruus habebat in bonis illis ratione quartæ, & tertiæ prædictorum, quas R. habuit in bonis eisdem n, in quibus ejus restitutio, & legatio, ac adjectio pœnæ tenebat, pro rata eosdem avunculos contingente, de prædicto legato confirmavit sententiam Judicis supradicti, eodem patruo,

& ejus

& ejus filiis in residuo absolutis, & solen nihilominus ei ex jure institutionis beneficio legis Falcidiæ *l*, in restitutione præfati legati, si intra tempus legitimum voluntati paruerit testatoris: cum in incontinenti fecerit, & contra voluntatem testatoris lex Falcidia inducatur. Nos itaque ipsius Cardinalis sententiam ratam habentes, eam auctoritate Apostolica confirmamus.

l Vid. Lex facto. § fin. ff. de vulg. & pupil.
m In vulgata male, cumq; inventarium, &c.

CAP. XIX.

Executor testamentarius, qui suscepit illud officium, cogi compellitur.

Idem. (*c. an. 1035. Romæ.*)

JOannes Clericus, & P. Laicus, executores ultimæ voluntatis O. Clerici S. Crucis, qui venerabilibus, & piis locis de bonis suis in ultima voluntate legavit, mandans insuper satisfieri creditoribus per eosdem, post mandatum susceptum per diœcesanum *n* cogi debent testatoris explere *o* ultimam voluntatem.

n al. Diœcesan. Episcopum, &c.
o adimplere.

CAP. XX.

Pænis quandoque legato, in quibus non solvitur canonica portio, nisi fiat in fraudem.

Idem. (*c. an. 1033. Romæ.*)

DE his, quæ in ornamentis, vel pro eis *p*, seu fabricæ, luminaribus *q*, anniversario, septimo, vigesimo, tricesimo *r* die, sive aliis, ad perpetuum cultum divinum legantur Ecclesiis, vel reliquis piis locis, canonica portio, dummodo in fraudem non fiat, ut ea Episcopus, seu parochialis Ecclesiæ debeat defraudari, deduci non debet.

p al. coreis, in vulgat.
q fin anniversario.
r Hæc dictio, die, nusquam apparet.

DE SUCCESSIONIBUS AB INTESTATO.

TITULUS XXVII.

CAP. I.

Clericus bona propria dare potest, cui vult: sed si decedat intestatus, & non habet consanguineos, succedit Ecclesia. h. d. juncta gl.

Ex Concilio apud Altenen. *a* habito. *a* (*in Marchia.*)

a Altissiod.

SEd hoc *b* ibidem interdictum est de Episcopis, Presbyteris, & Clericis, ut *c* si hæreditatem, vel alio modo intuitu personæ aliquid acquisierint, donare eis liceat, cui voluerint, dum vivunt. Si autem ante obierint, quam hoc fecerint *d*, altari cui serviunt, omnia perpetuo sanctificantur, & in jus Ecclesiæ tradantur.

¶ Pith. *c. Altenen.*) *Altheim.*

b Cap. c. eod. tit. in 1. compil.
c Dictio, ut, deest in omnibus manuscript.
d præfecerint.

CAP. II.

Si olim servus, Presbyter factus, intestatus decedat, ejus bona dividuntur secundum formam hic contentam. h. d. secundum intellectum singularem, qui hodie etiam tenet,

Ex Concilio Tribur. *e* (*in Germania.*)

e Triburiensi.

SAncto *f* concilio allatum est, quod quidam Laici improbe agunt contra Presbyteros suos, ita ut de morientium Presbyterorum substantia partes sibi vendicent, sicut de propriis servis. Interdicimus itaque, ne hoc ulterius fiat, sed sicut liberi facti sunt ad suscipiendum gradum, & agendum officium divinum, ita nil ab eis præter divinum officium exigatur. Peculium vero ipsorum dividetur in quatuor partes, quarum una Episcopo, altera *g* Ecclesiæ, tertia pauperibus, quarta parentibus assignetur, & si non sunt *h* idonei parentes, Episcopus eam recipiat, & in usum Ecclesiæ diligenter distribuet. Et si quis contra hoc præsumpserit, anathematizetur.

f Burch. lib. 2. Decret. cap. 206. Ivo p. 6. cap. 281. & c. 2. eod. tit. in 1. compil.
g altera vero.
h sunt.

CAP. III.

Attigende duos notabiles, & singulares intellectus hujus capituli, summatur secundum quemlibet intellectum. Et primo sic: Valet testamentum ad pias causas conditum per verba enunciativa, etiam propter aliud prolata, quanquam successio, sine testatio veniat ad cujusdemonem alterius Ecclesiæ. Vel aliter secundum alium intellectum, & sic: Per unum testem de veritate, & per confessionem etiam incidenter factam probatur oblatio, etiam quoad effectum consequendi bona oblata.

Innoc. III. *i Marnen.* *a Episcopo.* (*c. an. 1210. Romæ in Galliam.*)

i Nivernensi. al. Lunens.

CUm dilectus *a* filius Abbas de Brusia *3* pro causa, quam adversus Episcopum Aducn. *4* habebat, diutius expostulasset: Abbas proposuit antedictus, quod Archipresbyter de Alerin, ad participationem orationum monasterii de Brusia, obtulit se, & sua: [*& inf.* *n*] Sufficienter intelleximus esse probatum, quod dictus Archipresbyter agens in extremis, velut ultimam exprimens voluntatem, asseruit se, & sua monasterio contulisse. Unde cum requisitus esset, ut conderet testamentum, respondit se non posse testari *l*, quia se, & sua contulerat monasterio supradicto: & licet unus testis solus dixerit se vidisse, quando se, & sua obtulit monasterio: quia tamen alii testes dicentes se audisse ipsum in Abbatis præsentia, quod *m* prædictum est, confitentem, non tanquam sufficienter probantes, sed tanquam vehementer adminiculantes, assertionem Abbatis plurimum adjuvabant. Quia vero pars Episcopi asserebat se velle probare, quod dictus Archipresbyter in extremis laborans tanquam phreneticus alienatus erat *n* mente, unde non valuit, quod expressit: Nos causam illam *o* tibi sub hac forma duximus committendam, quod nisi præfatus Episcopus legitime probaverit, impeditum Archipresbyterum sui mentis compotem non fuisse, cum ultimam voluntatem expressit, super impetitione monasterii perpetuum ei silentium imponatur, & compellatur restituere monasterio, quæcunque de bonis ipsius Archipresbyteri, vel etiam monasterii occupavit. Si vero legitime probaverit Archipresbyterum, quæ super ultima voluntate præmissa sunt, alienata mente dixisse: ad faciendam ei nomine parochialis Ecclesiæ (cujus ipse *p* administrationem gesserat, dum viveret) restitutionem bonorum, quæ ipsius Archipresbyteri fuerant, monasterium condemnetur, cum idem Archipresbyter ab intestato decesserit: ipsique monasterio super impetitione Episcopi silentium imponatur.

Cap. un. eod. tit. in 2. compil.

l contestari.
m dictum.
n Erat a mente.
o ipsum.
p Dictio, ipse, deest ut plurimum antiq.

[*n Quibusdam rebus suo usui sua simpliciter reservatis. De mora ejusdem fratris ejusdem cœnobii augmentationem corona in signum illius oblationis accepit, & quod hanc concessionem hoc modo fecisset, & non suo nomine, sed monasterii possidebat, & monasterio quicquid acquirebat, acquirerat: sæpe fuit in communi capitulo protestatus, & in hoc etiam publice per viginti annos fere idem Presbyter nullo contradicente, vel reclamante permansit, ita quod per publicam famam ad omnibus notum erat. Nam Abbas de Brusia, qui pro tempore fuerat, & ipsi Monachi rebus illius non secus quam aliis rebus monasterii propriis, sciente Episcopo Eduensi qui pro tempore erat, & in nullo penitus reclamante, publice utebatur. Id autem, quod mente compos dictus Archipresbyter fecerat inter vivos, in ultima voluntate mente sanus, licet æger corpore, confirmavit. Cumque idem Abbas, & Monachi res sic legitime datas, & alias, quas ipsi Archipresbytero concesserant ad utendum, ad suum monasterium reducere vellent, prædictus Episcopus eis violentiam inferens, non solum res Archipresbyteri, sed etiam res ipsius monasterii occupavit: quas cum bona pace repeterent, ipso rebus illis, ne ei posset grassandi materia plenior indulgeri, sed. Apostolic. appellavit, in octavas festi Martini proximo præteriti sua terminum appellationi præfigens. Econtra prædictus nuncius Episcopi allegavit, quod antequam donatio illa facta fuit, Archipresbyter erat positus extra mentem, ita quod cum interrogatus fuisset: an Monachi vellet habitum suscipere? & respondisset, Volo: iterum interrogatus ab alio, Vis mori episcopus? respondit, volo similiter: sicque prædicti Monachi eum ad suum monasterium deportarunt, quod idem nuncius se obtulit probaturum. quibus auditis, & cognitis.*]

¶ Pith. *a Marnen.*] Stauro. vel Florentin.

3. *Abbas de Brusia.*) De Buterio Ordin. Cister. diœcesis Eduensi. taxa vetus Beneficiorum: *De Busserio, de Busero e de Bucerio*, sive Brunerio.

4. *Episcopum Aduensem.*] Forte Eduensem.

DE SEPULTURIS *a*.

a In non Vaticano: De Sepulturis mortuorum.

TITULUS XXVIII.

CAP. I.

Decedens intestatus sepelitur in sepulchro majorum, vel ubi eligitur sepultura: poenitentia tamen Ecclesia habebit canonicam portionem ejus, quod relinquit Ecclesiæ sepulturæ. h. d. secundum veriorem intellectum.

Leo III. (*c. an. 810. Romæ.*)

NOn instituta *b* majorum Patrum considerantes statuimus unumquemque in majorum suorum sepulcris jacere, ut Patriarcharum exitus docet *1*. Nulli tamen negamus propriam eligere sepulturam, & etiam alienam. Dominus enim, & Magister alienam elegit, ut propriam. Sed quia dignus est operarius mercede sua, tertiam partem sui judicii illi Ecclesiæ dari censemus, in qua cœlesti pabulo refici consuevit, ut juxta Apostolum sint consolationum socii, ut fuerunt passionum: & sic demum ubicunque libitum fuerit, eligat sepulturam. Aliter ne fiat, auctoritate Domini nostri, qui per Prophetam locutus est, dicens: *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui*: sub anathematis vinculo detestamur, & contradicimus.

b Post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 43. c. 4 & C. 3. eod. t. in 1. comp. & vid. c. 2. eod. tit. lib. 6.
1 Gen. 49 Exod 14. Luc. 20. 1. Thes. 5. 2. Cor. 1. Prov. 22.

CAP. II.

Qui convertitur ad monasterium, medietatem bonorum, quæ pro anima sua disposuit, tenetur relinquere Ecclesiæ parochiali.

Leo Papa *omnibus fidelibus per Dardaniam constitutis.* [*c. an. 450. Roma in Dardaniam.*]

RElatum est auribus nostris: [*& infra.* a] Mandamus, ut quicunque amodo in monasterio converti voluerit, sive in morte, sive in vita omnium rerum, & possessionum, quas pro salute animæ suæ decreverit disponere, medietatem Ecclesiæ, ad quam dignoscitur pertinere, relinquat.

[a *Esse quosdam perverse agentes, qui subvertere nituntur, atque dividere conantur Ecclesiæ unitatem, videlicet Abbates Monachos, qui non zelo charitatis, sed studio cupiditatis invigilant, atque seducere conantur seculares, quos illaqueare possint, ut res suas atque possessiones sive in morte, sive in vita monasteriis suis tradant, & Ecclesiis, quibus subjecti esse videntur, & a quibus baptismum, pœnitentiam, Eucharistiam, necnon pabulum vitæ cum lacte carnis acceperunt, vel accipiunt, nihil de bonis relinquunt: hunc denique fomitem discordiæ nos animadvertendo, modis omnibus inhibere volumus, & ne amplius fiat, omnino prohibemus, considerantes, non esse bonum, si illi, qui fuerunt fori possidentes secundum Apostolum, sint immunes societate consolationum: & quia dignus est mercenarius mercede sua, idem præcipimus, atque.*]

CAP. III.

Ubi quis sepulchro majorum relicto, eligit sepulchrum in loco minus religioso, dolo inductus, seu in contemptu, seu non dimisse Ecclesiæ suæ canonica portione expresse, vel tacite, non tenet electio. h. d. salvando istum textum, quantum fieri potest.

Innocentius III. c *Genuensi* d *Archiepiscopo.* [*c. an. 1210. Roma in Liguriam.*]

c *imo secundus, ait Contius.*
d *al. Januensi, sed jam alibi monui, olim Genuam, Januam vocatam.*
e *Cap. 5. eod. tit. in 4. compil. Vide Concilium Matisconense secundum, cap. 17. Adde quod de hac materia sancitum, & post Decr. a. 2. De sepult. lib. 6.*

FRaternitatem e tuam non credimus ignorare, consuetum sepulchra, & cœmeteria apud alias Ecclesias, & monasteria ex antiquo esse disposita, in quibus religiosorum fratrum Conventus sunt constituti, & orationes atque Missarum solemnia, tam pro vivis, quam pro defunctis frequentius celebrantur. Unde ipsorum devotioni, & extremæ voluntati, qui apud hujusmodi Ecclesias sepeliri desiderant, minime contradicendum est. Qui vero relictis antiquis Ecclesiis, & patrum, aliorumque parentum suorum sepulchris, contra consuetudinem Patrum Veteris Testamenti, qui cum patribus suis sepulti esse leguntur, ad nova & minus religiosa loca se transferunt, irrationabiliter, & contra antiquam institutionem facere videntur. Unde si P. de Castello contra antiquam, & rationabilem consuetudinem aliquid de corpore suo sepeliendo mandavit, hoc non præjudicat ratioui, sed viribus debet carere. Quocirca mandamus, quatenus corpus ipsius Monachis sancti Stephani reddi facias, & cum suis patribus sepeliri.

CAP. IV.

Si quis in ægritudine, de qua decedit, offert se, & sua monasterio, Ecclesia parochialis habet inde canonicam portionem: secus, si in sanitate.

Alexander III. *Episcopo Sphalen.* f [*c. an. 1180. Roma in Illyricum.*]

f *Post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 49. c. 6. & c. 6. eod. t. in 2. comp.*

DE his f, qui in infirmitate, vel sanitate cum bonis suis ad religiosa loca se transferunt, nihil tibi, vel Ecclesiis, a quibus receperunt salutis pabula, relinquentes: hoc tuæ volumus prudentiæ innotescere, quod si in ægritudine ipsa ad religionem transeant, dummodo de ægritudine illa decedant, de bonis suis ipsis Ecclesiis, e quibus assumpti fuerint, canonica debet portio exhiberi. Si vero ad religiosa loca se in sanitate transtulerint, de his, quæ locis ipsis conferunt, cogi non possunt, aliquid præscriptis Ecclesiis impertiri, quia liberum est eis tunc bona sua non solum religiosis, sed etiam quibuslibet privatis conferre personis.

¶ PITH. 1. *Sphalen.*] *Spalen. forte Spaleten.*

CAP. V.

Qui sepeliunt parochianum alienum, quem sepelire non debent, coguntur restituere corpus, & quæ ratione ipsius obtinuerunt. hoc dicit, cum cap. sequenti.

Idem. [*c. an. 1180. Roma.*]

g *Cap. 7. eod. tit. in 2. compil.*
h *Oburgen. al. Obligen.*
i *al. aut exinde.*

EX parte g Canonicorum h Obrigen. 2 nobis est intimatum, quod Pitri de Insula quendam parochianum suum post appellationem ad nos factam in sua Ecclesia sepelivit: [*& infra.* a] Mandamus, quatenus præfatum Priorem compellas, ut memoratis Canonicis prædicti Parochiani corpus restituat, & exinde i amicabiliter conveniat cum eisdem.

(a *Unde quoniam hoc Ecclesiasticæ institutioni contrarium est, & a rationis tramite penitus alienum, ut quis falcem mittat in messem alienam, s. s.*)

¶ PITH. 2. *Obrigen.*] *Eburgensis.*

CAP. VI.

Summatum est sup. cap. prox.

Idem *Decano, & Magistro R.* k *Ravennaten.* 3 [*c. an. 1180. Roma in Flaminiam.*]

k *Remen.*

l *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.*

CUm l liberum sit: [*& infra.* α] Ad audientiam nostram pervenit ex conquestione Abbatis, & fratrum sancti Martini Laudonens. 4 quod cum Presbyter quidam corpus cujusdam mulieris (prout in ultima voluntate disposuit) ad eandem Ecclesiam sepeliendum deferret, Monachi S. Vincentii Laudon. 5 corpus ipsius violenter rapere, & in Ecclesia sua sepelire minime dubitarunt: [*& inf.* β] Mandamus, quatenus si ita esse inveneritis, præfatos Monachos compellatis, ut ossa præfatæ mulieris, & beneficia, quæ occasione sepulturæ ipsius recepisse noscuntur, memoratis fratribus cum integritate restituant, & de cætero m talia facere non præsumant.

m *In antiq. ita: de cætero similia non præsumant.*

[α *De universis institutionibus sanctorum Patrum apud religiosa loca in ultima voluntate sibi eligere sepulturam, canonica procul dubio obviat ratione, qui devotam, & extremæ voluntatis decedentium in hac parte contradicere præsumit.*]

(β *Et hoc idem de fine R. Comitis præsumpserunt. Super quo utique vehementius sumus admirantes commoti, cum iidem Monachi & sanctorum Patrum institutionibus contraire, & privilegia prædec. nostrorum, & nostra, quæ prædicti fratres de libera se habere sepultura proponunt, satagunt violare. Inde est, quod s. v.*)

¶ PITH. 3. *Idem Decano, & Magistro R. Ravennaten.*] *Idem F. Decano, & Magistro R. Remensi.*

4. *Sancti Martini Laudonen.*] *Sancti Martini Laudunensis*, Ordinis Præmonstratensis, diœcesis Laudunensis.

5. *Sancti Vincentii Laudon.*] *S. Vincentii Laudunensis*, Ordin. S. Augustini, diœces. Laudunensis.

CAP. VII.

Mulier nupta libere potest sibi eligere sepulturam.

Lucius III. d [*an. 1181. Roma.*]

n *Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. c. 4.*
o *uxorem.*
p *Vid. l. in tempus ff. de hered. instit. & l. sponsa tam. ant. C. de donat. ante nupt.*

DE uxore vero 7 o, utrum quemadmodum vir, liberam debet habere sepulturam: Nobis videtur, quod nulla super hoc inter virum, & mulierem e sit facienda distinctio, sed utrique in casu isto æqualem esse credimus facultatem, cum electio ista ad eum potius statum pertineat, in quo mulier solvitur a lege viri. p

Pater filios impuberes, ubi voluerit, potest sepeliri facere, si hoc habet consuetudo loci. h. d.

Utrum autem pater, quo magis voluerit, minores filios valeat sepelire, non invenimus a sanctis Patribus diffinitum: & propterea terræ consuetudini decernimus relinquendum.

¶ PITH. 6. *Lucius III.*] *Urbanus III. Episcopo Florentino.*

7. *De uxore vero.*] Pars est capitis: Literis fraternitati. Vide *cap. 3. de conjug. lepros. & cap 6. de donat.*

CAP. VIII.

Si Parochianus Ecclesiæ cathedralis alibi sepelitur, de ipsius funeralibus, seu relictis Ecclesiæ sepulturæ, debetur quarta Capitulo Ecclesiæ cathedralis.

Idem *Preposito, & Capitulo Faventin.* [*an. 1182. Roma in Flaminiam.*]

q *Cap. 8. eod. tit. in 1. compil.*

CUm super quodam q Capitulo: [*& infra.*] Præsentium auct. statuimus, ut si aliquem parochianorum vestrorum alibi contigerit eligere sepulturam, de testamento ipsius quarta vobis portio relinquatur 8.

¶ PITH. 8. *Quarta vobis portio relinquatur.*] Falcidia, sive legitima Canonica.

CAP. IX.

In quantitate canonica, quæ debetur Ecclesiæ parochiali, statur loci consuetudini.

Clemens III. [*c. an. 1190. Roma.*]

r *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.*
s *al. Latris int.*
t *Vid. l. 1. & ex ff. de sup. leg. & l. cum de l. inven. § ... ff. de fun. inst.*

CErtificari voluisti r a nobis, quomodo illa clausula, quæ in privilegiis solet apponi, salva justitia illarum Ecclesiarum, e quibus mortuorum corpora assumuntur, intelligi debeat, & exponi. Cum autem super hoc articulo diversa antecessorum nostrorum manaverint instituta, Leone justitiam illam quandoque tertiam partem, quandoque mediam, & Urbano quartam fere consentibus: nos tale præbemus in hac varietate responsum, ut sicut beatus Hieronymus s inquit, unusquisque proprio in suo sensu abundet, & secundum rationabilem consuetudinem regionis t illa justi-

justitia circa medietatem, vel tertiam, aut quartam partem pro locorum diversitatibus attendatur.

CAP. X.

Privilegiati super jure funerandi sepelire possunt illos, qui apud eos eligunt sepulturam, solvendo tamen canonicam portionem Ecclesiæ parochiali. Si vero alios sepeliunt, tenentur restituere, quicquid occasione funeris receperunt.

Innoc. III. *Episc. Claremont. & Abb. Maurian.* p (*c. an.* 1190. *Roma in Galliam.*)

IN nostra præsentia a constitutis Priore Ecclesiæ Montis Ferrandi, & procuratore Hospitalariorum Claremonten. diœcesis, idem Prior proposuit, quod prædicti Hospitalarii quosdam parochianos suos, quorum duo erant intra annos legitimos, receperunt ad Ecclesiasticam sepulturam. Econtra prædictus proposuit procurator, quod tam ex privilegio, quam ex indulgentia speciali, licet Hospitalariis omnes passim præter excommunicatos, & interdictos, ad Ecclesiasticam sepulturam recipere, qui apud illos elegerint sepeliri, fideique commissa in ultima voluntate relicta possunt libenter accipere, soluta tantummodo quarta parochiali Ecclesiæ, de cujus parochia mortuorum corpora assumuntur, præterquam de equis, & armis, quæ indulta sunt ipsis in x subsidium terræ sanctæ, de quibus quartam deducere non tenentur: [*& infra. et*] Talem super his duximus sententiam proferendam, quod prædicti Hospitalarii de cætero non recipiant parochianos Ecclesiæ y supradictæ ad Ecclesiasticam sepulturam, nisi apud eos z elegerint sepeliri: & tunc parochialis Ecclesia de oblationibus, lectis, & aliis, quæ defunctus pro anima sua in ultima dispositione reliquit, præterquam de equis, & armis recipiat quartam partem, & Hospitalarii residuum habeant, nisi dolo, vel fraude eorum defunctus inductus fuerit ad dispositionem hujusmodi faciendam. Nihilominus ipsis Hospitalariis injungentes, ut de quarta triam millium solidorum Priori satisfaciant memorato, cum constet eos a parochiano ejus illos solidos recepisse: nisi sit sufficienter ostensum, quod eorum oblati, vel conversi fuissent. Eisdem præterea duximus injungendum, quod nisi probaverint, quod G. a parochianus Prioris, qui fuit interfectus in campis, apud ipsos elegerit sepulturam, universa, quæ ipsius intuitu receperunt b, Priori restituant memorato c: alioquin quartam partem solummodo restituere teneantur. Pro illis vero, quos constat intra annos legitimos decessisse, quæ sepulturæ eorum gratia receperunt, restituant universa.

(*a Cum igitur hæc, & alia, quæ coram Episcopo fuerunt proposita, idem nobis fideliter retulisset, auditis, & intellectis attestationibus, & allegationibus universis, de f. n. consilio*)

¶ Pith. p. *Abbati Maurian.*] *Abbati fontis Mauræ Montmoracensis*, Ordinis Cluniacensis. Tyrius 183.

u Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.
x ad.
y prædictæ Ecclesiæ.
z illos.
a VV.
b receperint.
c Vid. l. 1. cum not. C. de inst. & subst. & l. quæ sub. conditione. §. quoties cum vers. seq. ff. de cond. instit.

CAP. XI.

Casualiter mortuus privari non debet Ecclesiastica sepultura.

Idem *Archiepiscopo Turonen.* (*c. an.* 1190. *Roma in Galliam.*)

EX parte d parentum M. nobis est intimatum, quod cum nobilis vir dominus I. de insula e Bucardi e, eidem posuisset insidias, quam sollicitaverat sæpe de stupro, & ipsa garcionibus, qui eum capere nitebantur, super quendam pontem occurreret, tandem fugiens manus illorum, in amnem de ponte cadens fuit casu submersa. Quocirca mandamus, quatenus cum illa non sponte præcipitaverit se de ponte, sed (sicut superius est expressum) casu ceciderit, corpus ejus tradi facias Ecclesiasticæ sepulturæ, præsertim cum ex honesta causa fugisse noscatur, & cui communicabatur viventi, communicandum sit jam defunctæ.

¶ Pith. 10. *De Insula Bucardi.*] *De Insula Bucardi*, l'Isle Bouchard.

d Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.
e Dolio, Bucardi, deest in omnib. omnig. exempl.

CAP. XII.

Si ossa excommunicatorum sunt sepulta in Ecclesiastico cœmeterio, & discerni possunt, debent exhumari, & projici: alias secus.

Idem *Nidrosien.* f *Archiepiscopo.* (*c. an.* 1190. *Roma in Norvegiam.*)

SAcris g est canonibus institutum, ut quibus non communicavimus vivis, non communicemus defunctis: & ut careant Ecclesiastica sepultura, qui prius erant ab Ecclesiastica unitate præcisi h, nec in articulo mortis Ecclesiæ reconciliati fuerint.

Unde si contingat interdum, quod vel i excommunicatorum corpora per violentiam aliquorum, vel alio casu in cœmeterio Ecclesiastico tumulentur, si ab aliorum corporibus discerni poterunt, exhumari debent, & procul ab Ecclesiastica sepultura jactari. Quod si discerni non poterunt, expedire non credimus, ut cum excommunicatorum ossibus corpora exhumentur fidelium: cum licet a non obsit justis sepultura mala, vel vilis, impiis tamen celebris, vel speciosa l non prosit.

f Vitrosensi Episcopo.
g Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.
h Vid. l. 2. ff de sepulc. violat. per Bon.
i al. Laicorum.
k Hæc verba sunt B. Aug. lib. de cura pro mort. agend. c. 2.
l pretiosa.

CAP. XIII.

Terra cœmeterii pro sepultura fodienda vendi non debet.

Innocentius III. *Episcopo Magalon.* (*c. an.* 1208. *Roma in Gothiam Galliæ.*)

ABolendæ consuetudinis perversitas in apud Montem Pessulanum (ut dicitur) inolevit, ut decedentibus non prius permittatur effodi sepultura, quam pro terra, in qua sepeliendi sunt, certum pretium Ecclesiæ persolvatur. [*& infra.*] Mandamus, quatenus cum loci diœcesanus existas, inhibeas Clericis, ne quicquam omnino ab præsumant exigere hac de causa.

¶ Pith. 11. *Innocentius III.*] *Honorius III.* Sic tres V. C. & in 5. Collect.

12. *Abolendæ consuetudinis perversitas.*] Vincentius 30. 9 et 13. *Omnino.*] *amodo.*

CAP. XIV.

Excommunicatus, qui per suum Presbyterum fuit absolutus in morte, in cœmeterio sepeliri debet, & ad satisfaciendum coguntur hæredes.

Gregorius IX. *Episcopo N.* (*c. an.* 1236.)

PArochiano tuo, qui excommunicatus pro manifestis excessibus, videlicet homicidio, incendio, violenta manuum injectione in personas Ecclesiasticas, Ecclesiarum violatione, vel incestu, fuit, dum ageret in extremis m, per Presbyterum suum juxta formam Ecclesiæ absolutus, non debent cœmeterium, & alia Ecclesiæ suffragia denegari. Sed ejus hæredes, & propinqui, ad quos bona pervenerunt ipsius, ut pro eodem satisfaciant, censura sunt Ecclesiastica compellendi.

m Quis dicatur constitutus in extremis, vid. in L. 3. cum l. seq. ff. de don. caus. mor. Bart. in l. 1. C. de sacrosan. Eccl.

DE PAROCHIIS, ET ALIENIS PAROCHIANIS.

TITULUS XXIX.

CAP. I.

Inter Episcopum substitutum Episcopo hæretico, & ipsum Episcopum hæreticum reversum, & ex dispensatione receptum, dividitur Episcopatus, modo hic expresso.

Ex Concilio Africano. a (*an.* 402. *in Africa.*)

SI Episcopus b ex Donatistis ad catholicam unitatem est conversus, æqualiter inter se dividant eas, quæ sic inventæ fuerint, ubi ambæ partes fuerint: id est, ut alia loca ad illum, alia ad alium pertineant, ita ut ille dividat, qui amplius temporis in Episcopatu habet, & minor eligat. Quod si forte unus fuerit locus, ad eum pertineat, quem plebs elegerit. Sed si antiqui catholici suum voluerint, & illi suum, qui ex Donatistis conversi sunt, plurimorum volentes paucioribus prælateretur c. Si autem partes æquales sunt, majoris temporis Episcopo deputetur d. Si autem ita plurima loca inveniuntur, in quibus ambæ partes fuerint e, ut non possint æqualiter dividi, velut si in impari numero fuerint, distributis locis, qui parem habent numerum, quicunque locus remanserit, hoc in eo servetur, quod dictum est, cum de uno loco superius tractaretur.

a c. 84. in Conc. Later.
b Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.
c Vid. l. & fuerit hæredem. §. furtum l. sequens. de pactis.
d deputentur.
e fuerunt.

CAP. II.

Presbyteri parochiales Dominicis diebus, & festivis parochianos alienos ad Missam admittere non debent, si in contemptum ad eorum Ecclesiam accedunt.

Ex Concilio Nanetens. f (*in Gallia.*)

UT Dominicis, vel g festivis diebus Presbyteri, antequam celebrent, plebem interrogent, si alterius parochianus in Ecclesia sit, qui proprio contempto Presbytero ibi velit Missam audire: quem si invenerint, statim ab Ecclesia abjiciant.

f Vaneten. al. Navaten. sed legendū Nanneten. ejusque hoc decret. ubi c. 1. ... ut refert Burch. l. 2. decr. c. ... cap. 19. ut refert Ivop. 2. c. 122.
g Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.

CAP. III.

Episcopus parochianum alterius sine ipsius licentia ordinare non potest, nec eum aliter judicare.

Hadrianus Papa h. (*c. an.* 880. *Romæ.*)

NUllus Episcopus alterius parochianum judicare præsumat: [*& infra.*] Nam qui eum ordinare non potest, nec judicare potest.

h Bur. l. 2. decr. cap. 30. Ivo p. 6. cap. 140. & c. 3. eod. t. in 1. comp.

CAP.

CAP. IV.

Fines parochiarum, de quibus constat, vel finibus cohærentia, præscribi non possunt.

Urbanus III. ε (c. an. 1186. Romæ.)

h post Conc. Lat. sub Alexand. III. c. ult. & c. 5. eod. tit. in 1. compil.
i vel.
ε Liminibus.

SUper eo vero *h*, quod apud vos intelleximus dubitatum, an quod de finibus, & *i* his, quæ finibus cohærent, non præscribendis, statutum per canones esse dignoscitur, sit in prædiatum a limitibus, sicut in provincialibus, admittendum: Respondemus, quod bene videtur in utroque servandum, si fines legitima probatione, vel alias indubitata fide constiterit Ecclesiastica ordinatione statutos.

¶ PITH. 1. *Urbanus III.*] V. C. addit: de Novo loco, & de Viget. Prioribus. Pars est capitis, Prout.

CAP. V.

Si parochianus, seu diœcesanus domicilium transfert, primus Prælatus ei in jura Episcopalia, seu diœcesano sibi non vendicat: decimæ tamen prædiales illius parochia sibi debentur, nisi alteri debeantur ex consuetudine.

l Clemens.

Celestinus *l* III. 2 (c. an. 1195. Romæ.)

m Cap. un. eod. tit. in 2. compil.
n Accon.

o al. vestra.

SIgnificavit *m* nobis Acconen. *n* Episcopus, quod cum post recuperationem Acconen. civitatis, ad habitandum in ea se quamplurimi contulissent, qui ante generalem occupationem terræ sanctæ in aliis civitatibus regni Hierosolymitani elegerant mansionem: [*& infra. a*] Fraternitati tuæ *o* mandamus quatenus prædictorum locorum Prælatos, ut sibi nullam in prædictos Accon. habitatores jurisdictionem usurpent, nec ab eis temporalia exigant, quibus spiritualia non ministrant, districtione, qua convenit, compellasi: ita quod si de agris in eorum parœcia constitutis fructus percipiunt, & in ultramarinis partibus ratione prædiorum decimæ persolvebantur, deinceps eis ipsas cum integritate persolvent: dicto vero Acconen. tanquam diœcesano suo cogantur de cæteris respondere. a

[*a Et in ea re, devotione fecerunt alienantium, & adhuc etiam resident in eadem, Prælatis prædictorum civitatum eos ad solvenda sibi jura Ecclesiastica compellunt. Quia vero transgredi terminos a patribus constitutos, aut falcem mittere in messem alienam non oportet.*]

¶ PITH. 2. *Celestinus III.*] *Innocentius III.* Sidoniensi, Beritensi, & Bibliensi Episcopis. Extat integra *pag. 357. epist. Innocent.*

a De materia hujus tituli vid. Thom. 2. 2. q. 86. & 87.

DE DECIMIS, a PRIMITIIS, ET OBLATIONIBUS.

TITULUS XXX.

CAP. I.

Exprimit quatuor genera decimarum, quæ ex veteri lege debebantur.

b C. 45. & c. 6. eod. t. in 2. comp.

Hieronymus *super Ezechielem.* b (c. an. 390. in Judæa.)

c Hæc dictio, &, deest.

DEcimam partem omnium frugum Leviticæ Tribui populus ex lege debebat. Rursus ex ipsis decimis Levitæ, hoc est, inferiorum ministrorum gradus, Decimas dabant Sacerdotibus. Erant quoque & *c* aliæ decimæ, quas unusquisque de populo Israel in suis horreis separabat, ut comederet eas, cum iret in templum in urbe Hierusalem, & in vestibulo templi Sacerdotes, & Levitas ad convivium invitaret. Erant autem & aliæ, quas pauperibus recondebant. At vero primitiæ, quas de frugibus offerebant, non erant speciali nomine definitæ, sed offerentium arbitrio derelictæ. Traditionem quoque accepimus Hebræorum, non lege præceptam, sed arbitrio magistrorum inolitam, quod qui plurimum, quadragesimam partem dabant Sacerdotibus: qui minimum, sexagesimam: inter quadragesimam, & sexagesimam licebat, quodcunque voluissent, offerre. Quod igitur in Pentateucho dubium derelictum est, hic *d* specialiter definitur propter Sacerdotum avaritiam, ne amplius a populo exigant in primitiis offerendis.

d al. hoc.

CAP. II.

Non potest congrue summari, propter varietatem lectionum.

Paschalis II. (c. an. 1110. Romæ.)

a Post Conc. Lat. sub Alexand. III p. 13. c. 16. & c. 17. eod. t. in 1. comp.

NOvum a genus exactionis est, ut Clerici a Clericis decimas exigant, cum nusquam in lege Domini hoc legamus: non enim Levitæ a Levitis decimas accepisse leguntur. Illi profecto Clerici, qui a Clericis spiritualium ministeriorum labores accipiunt, decimas eis debent,

CAP. III.

Compositio super decimis non tollitur per privilegium sequens, si de illa mentionem non facit.

Hadrianus IV. *Vigorn. & Herforden. Episcopis.* (c. an. 1156. Romæ in Angliam.)

f Cap. 17. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 13. c. 11.
g intervenerit.

EX multiplici *f* conquestione V. Presbyteri accepimus, quod cum inter Abbatem de Brudeja 1, de consensu totius Conventus, & prædictum Presbyterum talis intercessisset *g* conventio, scripto Monachorum authentico roborata, quod Monachi dicto Presbytero, & Ecclesiæ suæ de blado, & universis leguminibus, quamdiu viveret, decimas persolverent, exceptis minutis decimis, quas idem Presbyter quietas dimisit: idem Abbas a nobis privilegium obtinuit, ut de laboribus, quos propriis manibus, aut sumptibus excolunt, nulli decimas solvere teneretur: [*& infra. a*] Unde quia non fuit nostræ intentionis per privilegium nostrum conventioni derogare prædictæ: mandamus, quatenus Abbatem, & Monachos, ut eandem conventionem (non obstante dicto privilegio, nisi de ipsa contineatur in eo) inviolabiliter teneant, & observent, vel exinde secum pacifice conveniant, appell. proposita compellatis.

[*a Qui siquidem reversus ad propria tantam apud H. Regem illustrem Angliæ gratiam, & favorem invenit, quod totam terram Reg ipsius villæ, in qua Ecclesia præfati Presbyteri sita est, monasterio ipsius in perpetuam eleemosynam contulit: quo facto præd. Abbas universis colonis illius villæ expulsis, totam terram prædictæ parochiæ excolens propriis sumptibus, Ecclesiæ debitos reditus subtrahit.*]

¶ PITH. 1. *Brudejo.*] *Brouerio, Brandario, Bruerie* alias *Berta, Buerta.*

CAP. IV.

Monachi tenentur solvere decimas prædiales de prædiis noviter cultis, de quibus decimæ prius solvebantur.

h Hunc existimo esse B. Tom. Cantuar. Arch. qui circa ann. Christi 1171. pro libertate Ecclesiæ asserenda martyrio traditus sub Alexand. III.
i Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. p. 13. c. 12.

Idem *Thomæ* 2 *Cantuarien.* h *Archiepiscopo.* (c. an. 1157. Romæ in Angliam.)

COmmissum est nobis: [*& inf. a*] Pervenit *i* ad nos, quod Monachi de Bossa 3 Ecclesiæ sanctæ Mariæ, in cujus parœcia commorantur, decimas ex integro non persolvunt. Eapropter mandamus, quatenus eos, ut decimas de terris cultis, in quibus olim domus constructæ fuerant, prætatæ Ecclesiæ cum ea integritate persolvant, qua priusquam in eadem parœcia morarentur, solebant persolvi, compellas. Et sicut etiam de pascuis olim decimæ persolvebantur, ita nunc de eisdem ad frugum fertilitatem translatis, decimas volumus absque deminutione persolvi 4.

[*a A Deo dispensationis officium admonet, & exhortatur multipliciter, ut universis Christi fidelibus, & Ecclesiis debeamus utiliter providere, atque integra jura sua nos oportet, atque illibata conservare.*]

¶ PITH. 2. *Idem Thomæ, &c.*] Hadrianus decessit anno 1159. Theobaldus decessit anno 1160. cui sequenti anno successit Thomas Westmonast. 45. Sic Theobaldo potius, quam Thomæ scripta decretalis.

3. *Monachi de Bossa.*] *Boxia*, Ordinis Cisterciensis, ut addit Alanus in Scholiis, forte *Boxia S. Mariæ*, ut habent a. V. C.

4. *Absque deminutione persolvi.*] Nam decimæ indistincte ex voluntate Laicorum quibusvis Clericis in Anglia pendebantur; sed ne fraus ulterius fieret, decretum est, ut soli Parocho, in cujus Parochia prædia possidentur, integre persolverentur.

CAP. V.

Per excommunicationem compellitur quis ad solvendas decimas de molendinis, & aliis hic contentis, & cap. seq. b. d. cum seq.

Alexander III. 5 *Cantuarien. Archiep. & ejus Suffraganeis.* (c. an. 1170. Romæ in Angliam.)

k Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.

l vid. l. si manifeste. C. de serv. & aqua. per Bart. & l. 1. ff. de aqua plu. arcen.

PErvenit *k* ad nos: [*& infra. a*] Mandamus, quatenus parochianos vestros monere curetis, & si opus fuerit, sub excommunicationis districtione compellere, ut de proventibus molendinorum *l*, piscariarum, fœno, & lana, decimas Ecclesiæ, quibus debentur, cum integritate persolvant.

[*a Quod cum parochiani vestri decimas bonorum suorum consueverint Ecclesiis, quibus debentur, cum integritate persolvere: nunc tam laudabili consuetudine prætermissa, quidam ex eis de lana, & de fœno, & de proventibus molendinorum, & piscariorum ipsis Ecclesiis subtrahere non verentur. Quoniam igitur institutioni divinæ manifestius obviant, qui decimas ipsas Ecclesiis non persolvunt: f. v. per Ap. s. p.*]

¶ PITH. 5. *Alexander III.*] Hubertus. Vide Histor. Cantuar. Episcop. 143.

CAP.

CAP. VI.

Summarum est cum praecedenti, & declaratur, ut in praecedenti dictum est.

Idem *Vintonien.* m *Episcopo*. (*c. an.* 1170. *Roma in Angliam*.)

m *Vitoriens. al. Vuintonien.*

n *Cap.* 18. *ead. tit. in* 1. *compil. & post Conc. p.* 4. *c.* 3.

NUncios n 61 [*& inf.* α] Mandamus, quatenus parochianos tuos de apibus, & de omni fructu decimas persolvere Ecclesiastica districtione compellas.

[α *Et literas tuas f. ea qua decuit benignitate recepimus, & petitiones tuas, quoad licuit, curavimus exaudire, sicut illius persona, quam pura in Domino, & fervanti charitate diligimus, & cujus commodis, & profectibus intendere volumus diligenter. Cum igitur ad officium tuum spectent ea, in quibus nostri praecepti desideres nostra auct. muniri, tanto in his debuisti facilius exaudiri, quanto ipsam eorum specialius salutem respiciunt, de quibus in extremo judicio redditurus es rationem. Inde est, quod f. t. per Apost. scd. prae.*]

¶ Pith. 6. *Nuncios, &c.*] Vide Sigebert. an. 1072.

CAP. VII.

Decima fructuum statim cum collecti sunt, solvi debet, non deductis expensis.

Idem *Exonien.* y *Episcopo*. (*c. an.* 1170. *Roma in Angliam*.)

o *Cap.* 4. *ead. tit. in* 1. *compil.*

CUm homines o de Hortone ß de frugibus (IX. partibus sibi retentis) decimam Ecclesiae, cujus parochiani sunt, sine diminutione solvere teneantur: & antequam id faciant, servientibus, & mercenariis suis de frugibus non decimatis debite totius anni pro servitio suo impendant, tunc demum de residuo decimam persolventes: Mandamus, quatenus eos cogatis, ut decimam statim p fructibus collectis persolvant, atque de subtractis, & retentis dignam satisfactionem exhibere procurent.

p *de fructibus.*

¶ Pith. 7. *Exonien.*] V.C. addit, & VVigor.

8. *Hortone*.] *Artona*, *Hortona*. Camdenus 40. secundum generalem Ecclesiae Anglicanae institutionem, de fructibus suis in Autumno in partibus sibi retentis decimam Ecclesiae sancti Michaelis, cujus Parochiani sunt, sine diminutione solvere tenentur Monachi sancti Pauli de Colimbrie.

CAP. VIII.

Privilegiati super decimis non solvendis, de iis praediis, quae ab aliis conducunt, decimam solvere tenentur.

Idem *Monachis de Neuclen.* q r (*an.* 1180. *Roma*.)

q *Nembro. al. Norvolo. Nevelo, al. Nevolesio.*

r *Cap.* 6. *ead. tit. in* 1. *compil. & post Conc. p.* 13. *c.* 2.

DIlecti r filii Abbas, & fratres sanctae Crucis in sua nobis conquestione monstrarunt, quod praedia, unde decimas, & in magna parte sustentationem consueverant habere, a plerisque Laicis conduxistis, & recepistis ad firmam. Unde quoniam iidem fratres ex hoc gravantur enormiter, non fuit intentionis nostrae, nec antecessorum nostrorum, ut de possessionibus, quas conduxistis s, decimas non solvatis: mandamus, quatenus de praediis, quae conduxistis in parochia sua, de quibus consueverunt decimas percipere, plenarie solvatis eisdem, vel cum ipsis amicabiliter componatis.

s *conductitiis.*

¶ Pith. 9. *Monachis de Neuclen.*] *Neuber. de Nebosse, de Nevole, de Novo loco, forte Colimbriensibus*. Pauli Colimbriensis, Ordinis sancti Augustini, dioecesis Colimbric.

10. *Fratres sanctae Crucis*.] Colimbriensis, Ordinis sancti Augustini.

CAP. IX.

Revocatur privilegium, si ex post facto incipit enormiter nocivum esse.

Idem *Abbati, & fratribus Dolen.* t u (*c. an.* 1180. *Roma in Galliam*.)

t *Dolen.*

u *Cap.* 9. *ead. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p.* 23. *c.* 4.

SUggestum u est ex parte vestra, quod Abbas, & fratres monasterii de Ursio. ea decimas a vobis auferre conantur. Discr. v. mandamus, quatenus cum praedicto Abbate, & fratribus super ipsis decimis componatis: nam quando Rom. Ecclesia ordini vestro privilegia de decimis dederat, ita erant raro Abbatiae vestri ordinis, quod exinde nulli poterat de jure scandalum suboriri: sed nunc in tantum augmentatae sunt, ac possessionibus ditata, quod multi eis Ecclesiastici dc. vobis apud nos querelam x saepe proponunt.

x *Querimoniam.*

¶ Pith. 11. *Dolen.*] *De Dolone*, Ordin. Cisterc. Lemovic. dioecesis.

12. *Monasterii de Ursio*.] *Monasterii Vrsisensis*, Ordinis S. Bened. dioecesis Lemovic. *Monasterii de Ursino*, Ordin. S. Benedict. dioecesis Augustod.

CAP. X.

Cistercienses, Templarii, & Hospitalarii decimam praediorum suorum, quae propriis manibus, aut sumptibus excolunt, solvere non tenentur: alii vero religiosi non solvunt decimas de hortis, & nutrimentis animalium, nec de novalibus, quae propriis manibus, ac sumptibus excolunt.

Idem *Terraconensi* y *Archiepiscopo*. (*c. an.* 1170. *Roma in Hispaniam*.)

y *Turonen. al. Terrascon.*

z *Cap.* 10. *ead. tit. in* 1. *compil.*

EX parte z tua ei ad nos noveris pervenisse, quod albi Monachi, & nigri, & quidam alii a Religiosi Ecclesias tuae jurisdictionis reditibus decimarum, occasione privilegiorum, quae sibi Romana indulsit Ecclesia, spoliare praesumunt. Sane nolumus te latere, quod praedecessores nostri fere omnibus religiosis decimas laborum suorum concesserant b. Sed praedecessor noster Hadrianus solis fratribus Cisterciensis ordinis, & Templariis, & Hospitalariis, decimas laborum suorum, quos propriis manibus, vel sumptibus colunt, indulsit: caeteris vero, ut de novalibus suis, quae propriis manibus, vel sumptibus excolunt, & de nutrimentis animalium suorum, & de hortis suis decimas non persolvant: quem fuimus super his imitati. Quare ii, quibus hoc indultum est, hac occasione decimas de aliis rebus Ecclesiae suae non possunt subtrahere, vel sibi aliquid alterius vindicare.

a *Alii viri religiosi.*

b *concesserunt.*

¶ Pith. 13. *Ex parte tua, &c.*] Vide Petr. Blesens. ep. 97. Guilielm. Tyrium, *lib.* 18. *cap.* 8.

CAP. XI.

Privilegium super decimis laborum non extenditur ad terras, quae aliis traduntur excolendae.

Idem 14. (*c. an.* 1170. *Romae*.)

c *Cap.* 11. *ead. tit. in* 1. *compil.*

LIcet c de benignitate sed. Apost. sit vobis indultum, ut de laboribus, quos propriis manibus, vel sumptibus colitis, nemini decimas solvere teneamini: propter hoc tamen non est licitum vobis decimas de terris vestris subtrahere, quas aliis traditis excolendas.

¶ Pith. 14. *Idem*.] Cisterciensibus. Vide Salisberiens. ep. 263. 266. V. C. sic, Abbati & Fratribus Ramac.

CAP. XII.

Privilegium super decimis laborum etiam ea, quae non sunt novalia, comprehendit.

Idem 15. (*c. an.* 1170. *Romae*.)

d *Cap.* 13. *ead. tit. in* 1. *compil.*

AD audientiam d nostram: (*& infra.* α) Illud privilegii capitulum prava quidam interpretatione pervertentes, quo Cisterciensibus indulgetur, ne de laboribus, quos propriis manibus, aut sumptibus excolunt, aliquis decimas ab eis exigere, asserunt, quod pro laboribus novalia intelligi debent: [*& inf.* β] Mandamus, quatenus non permittatis hoc fieri: nam si intelligeremus tantummodo de novalibus, ubi ponimus e de laboribus, de novalibus poneremus f.

e *posuimus.*

f *Vid. l. ab hostib. §. sed quod simpliciter. ff. ex quibus caus. maj. & l. 3. ff. de offic. praesid.*

[α *Noveris pervenisse, quod cum quidam vestrum a dil. filiis nostris, fratribus Cistercien. ordinis de laboribus, quos propriis manibus, aut sumptibus excolunt, decimas exigere, & extorquere conantur.*]

[β *Verum quoniam fratres praescripti ordinis de benignitate Apost. fovere debemus, & volumus, & ne ullus contra eos materiam habeat malignandi, vel eos contra justitiam molestandi quamlibet, attentius providere volentes, f. v.*]

¶ Pith. 15. *Idem*.] Conventriensi Episcopo, & Officialibus ejus. *Sarisberiensis* ep. 266.

CAP. XIII.

Decimae novalium debentur Ecclesiae, in cujus parochia surgunt: si vero non sunt in certa parochia, debentur dioecesano, qui potest sibi retinere, vel alteri Ecclesiae concedere.

Idem *Brixien. Episcopo*. (*c. an.* 1170. *Romae in Lombardiam*.)

g *Cap.* 25. *ead. tit. in* 1. *compil.*

QUoniam g a nobis sollicitudo tua requisivit, quid de decimis novalium tuae dioecesis tibi sit statuendum: Respondemus, ut si terrae, quae arabiles sunt, intra certam alicujus Ecclesiae parochiam fuerint, decimas earum (tua parte retenta) eidem Ecclesiae facias assignari. Alioquin ipsas secundum discretionem a Deo tibi datam, aliis h Ecclesiis deputare, vel ad opus tuum poteris retinere.

h *aliis Ecclesiis.*

CAP. XIV.

Decimae possunt exigi.

Idem *Remen. Archiepisc.* I (*c. an.* 1180. *Romae in Galliam*.)

I *Post Conc. p.* 28. *cap.* 21. *desc. hac inscriptio. c.* 26. *ead. t. in* 1. *compil.*

PArochianos: [*& infra.* α] Cum decimae non ab hominibus, sed ab ipso Domino sint institutae, quasi debitum exigi possunt.

(α Vero

[n Vero tuos ad solvendas decimas Ecclesiis, quibus eas debent, Ecclesiastica debes severitate compellere.]

CAP. XV.

Decima Laico jure hæreditario concedi non potest.

Idem *Ambianen.* k *Episcopo.* (*c. an.* 1170. Romæ in Gellisom.)

k Abienens al. Ambianens.

l Cap. 17. eod. tit. in 2. compil.

AD hæc l donationem decimæ, quam Abbas sancti S. de Monstrali 16 quidam 17 laico concessit per successionem tenendam: [quoniam sanctuarium de jure hæreditario possideri non debet] viribus carere decernas: & Laicum [nisi decimam ipsam ipsi Ecclesiæ libere resignaverit] vinculo excommunicationis adstringas.

¶ PITH. 16. *Abbas sancti S. de Monstrali.*] *sancti Salvii de Monstrolio*, Ordin. S. Benedict. diœcesis Ambian. Sic Tax. veter Benefic. Gregor. Turon. *de vit. B. Martin.* Petrus Blesensis, *epist.* 82. Neubrigens. *lib.* 3. *cap.* 2. Vignier. *tom.* 3. 167.

17. *Cuidam loco.*] *quidam Laico.*

CAP. XVI.

Judæi coguntur prædiales decimas solvere, aut prædia dimittere.

Idem *Marsilien.* m *Episcopo.* (*c. an.* 1170. Romæ in Gellisom.)

m Massilien.

n Cap. 28 eod. tit. in 2. compil.

o Vid. l. imperator, ff. de publ. cum not. per Bal. & l. comperit. C. de præscr. XXX, vel XL. annor.

DE terris, quas Judæi colunt, tuæ n prudentiæ respondemus, ut eos ad decimas persolvendas o, vel possessiones penitus renunciandas, cum omni districtione compellas, ne forte occasione illa Ecclesiæ valeant suo jure fraudari.

CAP. XVII.

Decimæ, vel oblationes Ecclesiæ Laicis concedi non possunt, & Prælatus contra faciens est puniendus.

Idem. (*c. an.* 1170. *Romæ.*)

p Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.

q Verbum, sit, deest in aliquot antiq.

QUamvis p sit q grave nimis, & divini dignum animadversione judicii habeatur, quod Laici quidem, quod Sacerdotum est, & in Ecclesiasticis rebus, usurpant: majorem tamen incurrunt formidinem, quod fomitem sui erroris dicuntur in ipso Clero aliquoties invenire, dum quidam Prælatorum Ecclesiæ decimas, & Ecclesias disponere eis indulgent, & eos in devia mortis impellunt, qui prædicatione eorum ad viam vitæ fuerant revocandi: [& *inf.* n] Statuimus, ut si quis alicui Laico in seculo remanenti, Ecclesiam, decimam, oblationemque concesserit, a statu suo, sicut arbor, quæ inutiliter terram occupat, succidatur, & donec emendet, dolore suo jaceat reinæ prostitutus.

(n De quibus dicit Dominus per Prophetam: Populi mei peccata comedunt, & ad iniquitatem provocant. Unde)

CAP. XVIII.

Statur consuetudini, an colonus solvat decimam Ecclesiæ, in cujus parochia sunt sua prædia, an Ecclesiæ, ubi audit divina, & percipit Ecclesiastica sacramenta?

Idem 18. (*c. an.* 1170. *Romæ.*)

r Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.

s certum responsum tibi dare.

t vid. l. minime. & l. si de interpretatione. ff. de legib.

CUm sint r homines in parochia unius Ecclesiæ [sicut asseris] qui terras in alia parochia excolunt: tua discr. nos consuluit, cui Ecclesiæ de terris illis decimas solvere debeant: [& *infra.* o] Sane non est nobis facile super hoc certum s dare responsum: cum auctoritates sanctorum Patrum etiam sint diversæ. Et ideo in hujusmodi dubitatione ad consuetudinem duximus recurrendum t, & attendendum etiam, si illæ Ecclesiæ in uno sint, vel in diversis Episcopatibus constitutæ: quia difficile omnia videtur, ut una Ecclesia in Episcopatu alterius recipiat decimas: cum ex hoc Episcopatuum fines confundi non immerito viderentur.

(o An illi, in qua divina audiunt, & alia Ecclesiastica percipiunt Sacramenta.)

¶ PITH. 18. *Idem.*] Episcopo Massiliensi.

CAP. XIX.

Non potest Laicus transferre decimam in alium Laicum, etiamsi cum titulo illam possideat. h. d. cum gloss.

Ex Concilio Lateranen. (*an.* 1179. *Romæ.*)

u Cap. 13. eod. tit. in 1. compil. quam sit periculosum detinere decimas, tradit Guid. Pap. decis. 283.

PRohibemus u 19 ne Laici decimas cum animarum suarum periculo detinentes in alios Laicos possint aliquo modo transferre. Si quis vero receperit, & Ecclesiæ non reddiderit, Christiana sepultura privetur.

¶ PITH. 19. *Prohibemus, ne Laici decimas.*] V. C. addit, non infeudatas. Cranzius Metrop. *lib.* 1. *cap.* 2.

CAP. XX.

Decimæ personales debentur Ecclesiæ, ubi quis percipit sacramenta, licet alibi lucrum contigerit. In prædialibus vero statur consuetudini, si in aliena parochia colonus prædium colat.

Lucius III. 20 *Strigoniensi Archiepiscopo.* (*an.* 1181. *Romæ in Hungariam.*)

x Cap. 19. eod. tit. in 2. compil.

y In vulg. lib. legitur ita: Super decimis vero, &c. sed in omnib. C. manusc. habetur, ut est impressum.

AD Apostol. x sed. regimen: [& *inf.* n] Intelleximus, quod quædam consuetudo in Hungaria inolevit, ut multitudo populi plerunque de parochia unius Episcopi in diœcesim alterius transferatur: in qua licet per multa tempora moram traxerit, uterque tamen Episcoporum, tam is, cujus parochiam reliquerunt, quam is, cujus parochiani sunt facti, decimationem requirit: ideoque tua nos duxit frat. consulendos, aut potius decimæ sint reddendæ. Noveris igitur, quod æquum est, ut illi Ecclesiæ decimæ personales reddantur ab eis, in qua Ecclesiastica percipiunt sacramenta. Decimas vero messium y, vel fructuum arborum, si coluerint in alia parochia, quam in ea, in qua habitant [quoniam diversis diversa consuetudo tenetur] tu eligas in hoc casu, quod per consuetudinem diu obtentam ibidem noveris observatum.

(n Licet immeriti dignatione divina vocati, omnibus summus Ecclesiæ filiis debitores, & pro sententia nostræ muneris respondere cogimur consultationibus singulorum.)

¶ PITH. 20. *Lucius III.*] *Alexander III.*

21. *Consuetudo in Hungaria.*] Cap. 11. *Decretor. Ladislai Regis, pag.* 13. *est pars cap. Clerici, supra de Judiciis.*

CAP. XXI.

De omni fructu prædii solvendæ sunt decimæ.

Clemens z III. (*c. an.* 1190. *Romæ.*)

z Cælestinus.

a Cap. 5. eod. tit. in 2. compil.

b prædictorum.

EX parte a Canonicorum Ecclesiæ tuæ nobis est querela proposita, quod quidam agricultores, cum simul, vel diversis temporibus contra in eodem horto, vel agro diversa semina sparserint, nonnisi de unius illorum seminum fructibus decimas illi persolvunt: [& *infra.* n] Mandamus, quatenus si noveris rem taliter se habere, agricultores illos, ut de omnibus prædiorum b fructibus decimas absque diminutione persolvant, Ecclesiastica censura compellas.

(n Qui etiam decimas de agrorum proventibus non curant exsolvere, nisi quibusdam deductis expensis, quas factum prodiit ad aream, vel ad horrea deportandi. Quia igitur per hos Cementiis ipsi, & Ecclesia Dei non modice irrogatur injuria, cum Levitis absque expensis deductis decimas sit injunctum expensas.)

CAP. XXII.

Decimæ prædiales solvendæ sunt, expensis non deductis.

Cælestinus III. (*c. an.* 1195. *Romæ.*)

c Cap. 4. eod. tit. in 2. compil.

d Dictio, ullas, deest in omnib. antiq. cod.

NOn est c in potestate hominum, cum plantant arbores, vel aliqua semina terræ mandant. [& *inf.* α] Revera sicut S. Patres in suis tradiderunt scripturis, de vino, grano, fructibus arborum, pecoribus, hortis, negotiationis, de ipsa etiam militia, de venatione, & de omnibus bonis decimæ sunt ministris Ecclesiæ tribuendæ, ita ut qui de his eas solvere neglexerint, Ecclesiastica districtione debeant percelli: (& *infra.* β) Volumus ergo, & districte præcipimus, quatenus nequaquam ullas d deductas de bonis prædictis expensis, decimas Ecclesiis, ad quas pertinent, cum debita integritate persolvatis.

(α Quid eis serat, vel plantatio sit redditura. Cum juxta verbum Apostoli ad literam exponendum, neque qui plantat, plene aliquid faciat, neque qui rigat, sed Deus, qui tribuit incrementum. Audivimus autem, quod quidam vestrum de vineis, olivetis, carmelis, & frugibus, nonnisi primo deductis expensis seminum, laboris, vel agriculturæ decimas curant Ecclesiis exhibere.)

(β Præterea si quis omnino Domino decimas non dederit, quæ sunt tributa egentium animarum, & ex debito requiruntur ad decimam partem, ut docet Augustinus, removeri meretur.)

CAP. XXIII.

De redditibus molendini ad ventum solvendæ sunt decimæ.

Idem. (*c. an.* 1195. *Romæ.*)

e Cap. 9. eod. tit. in 2. compil. Vid. Conc. Trid. sess. 25. de refor. cap. 12. & Conc. Meld. 2. c. 3. & B. Thom. 2. 2. q. 87. art. 2.

EX transmissa e querela Rectoris Ecclesiæ de N. intelleximus: [& *inf.* α] Quia fidelis homo de omnibus, quæ licite potest acquirere, decimas erogare tenetur: Mandamus, quatenus H. militem ad solutionem decimarum de his, quæ de molendino ad ventum provenerunt, sine diminutione aliqua compellatis.

[α Quod cum M. miles molendinum quoddam ad ventum in terra quadam infra fines parochiæ, de cujus terræ proventibus decimas solebat Ecclesia percipere, construxerit, de ipsius proventibus, vel obventionibus decimas ei solvere contradicens, in salutis suæ periculum detinere non veretur. Unde]

CAP.

CAP. XXIV.

Locator, vel conductor possessionum tenentur ad decimas, nisi se immunes ostendant.

Innocentius III. 22 *Pistorien. Episc.* 23 (*c. an.* 1210. *Romæ in Etruriam.*)

A Nobis *f* tua fraternitas requisivit: (*& infra. a*) Cum igitur quilibet decimas solvere teneatur, nisi a præstatione ipsarum specialiter sit exemptus: Fraternitati tuæ taliter respondemus, quod a dantibus, & recipientibus possessiones ad firmam de fructibus, quos percipiunt, decimæ sunt solvendæ: nisi ab eis ostendatur, quare ab hujusmodi sint immunes.

[*a Utrum ab illis decimas exigere debeas, qui possessiones dant, vel recipiunt ad firmam, cum alii se tueantur per alias excusare, quo minus cogantur ad decimas persolvendas.*]

¶ Pith. 22. *Innocentius III.*] *Idem.* 23. *Pistoriensi.*) *Vercellensi.*

f Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. & de materia tenus, & gloss. vid. Covarr. l. 1. var. res. c. 17. & Guid. Pap. decis. 266. & 284. Add. de Sylvestr. in summ. verb. decima. §. 5.

CAP. XXV.

Imperialis concessio sub quacunque forma a solutione decimarum eximere non potest.

Idem *Vercellen. Episcopo.* (*c. an.* 1210. *Romæ in Pedemontium.*)

TUa *g*: [*& infra.*] Porro cum Laicis nulla sit de spiritualibus *h* concedendi, vel dispensandi facultas, imperialis concessio quantumcunque generaliter fiat, neminem potest a solutione decimarum eximere, quæ divina constitutione debentur.

g Cap. 4. eod. tit. in 4. compil. vid. Host. & Oldrad. cons. 209. h al. de spiritualibus rebus. i Vid. decis. Capell. Tolos. 440.

Decimæ novalium non pertinent ad Laicum, qui decimas habet in feudum. h. d.

§. 1. Nec occasione *i* decimationis antiquæ, licet *k* in feudum decimæ sint concessæ) sunt decimæ novalium usurpandæ, cum in talibus non sit extendenda licentia, sed potius restringenda.

k vide l. cum quidam cum vulgat. ff. de liber. & posthum.

CAP. XXVI.

Sine deductione seminum, & sumptuum debent dominus, & colonus decimam solvere, & non cui voluerint Ecclesiæ, vel pauperibus, sed Ecclesiæ, cui debentur: nec ab hoc excusantur propter malitiam Clericorum.

Idem eidem 24. (*c. an.* 1210. *Romæ in Pedemontium.*)

TUa nobis Fraternitas intimavit *l*, quod quidam Laici decimas m Ecclesiis, & Clericis tuis, perversis machinationibus subtrahere moliuntur. Quidam enim ab eis semen, & sumptus, qui fiunt in agricultura, dicunt primitus deducendos, & de residuo impendendam decimam asseverant. Alii vero de portione fructuum, quam a colonis recipiunt, partem decimæ separantes, eam impellere suis, aut aliis Clericis, aut etiam pauperibus conferunt, vel in usus alios pro sua voluntate convertunt. Nonnulli vitam etiam Clericorum tanquam abominabilem detestantes, decimas eis ob hoc subtrahere non verentur: [*& infra. n*] Verum si ad Deum (a quo cuncta bona procedunt) assertores hujusmodi debitum respectum haberent, jus Ecclesiasticum diminuere non contenderent, nec decimas (quæ tributa sunt egentium animarum) præsumerent detinere. Cum enim Deus, cujus est terra, & plenitudo ejus, orbis terrarum, & universi, qui habitant in eo, deterioris conditionis esse non debeat, quam dominus temporalis, cujus statutum de terris, quas exhibet aliis excolendas, non quidem deductis sumptibus, aut semine separato, necessario cum integritate persolvitur: nimis profecto videtur iniquum, si decimæ, quas Deus in signum universalis dominii sibi reddi præcepit, suas esse decimus, & primitias asseverans, occasione præmissa, vel excogitata magis fraude diminui valeant, cum Deo debita sit solutio decimarum, in tantum, ut ad eas Clericis exhibendas, quibus eas ipse pro suo cultu concessit, Laici si moniti reddere *o* noluerint, Ecclesiastica sunt *p* districtione *p* cogendi. Et cum de cunctis omnium proventibus decimæ sint reddendæ, sicut colonus de parte fructuum, quæ sibi remanet ratione culturæ: sic & dominus de portione, quam percipit ratione terræ, decimam reddere sine diminutione tenetur. Prætextu vero nequitiæ Clericorum, nequeunt eas (nisi quibus ex mandato divino debentur) pro suo arbitrio erogare: cum nulli sit licitum alienæ cuiquam concedere præter Domini voluntatem: [*& infra. β*] Quoniam igitur pati nolumus, ut Ecclesiarum, & Clericorum jura per sumptiones qualibet minuantur: mandamus, quatenus omnes, qui ratione personarum, aut etiam prædiorum decimas Ecclesiis, & Clericis tuæ diœcesis exhibere tenentur, ad eas cum integritate reddendas appellatione *q* remota compellas.

[*α Quidam insuper asserentes se possessiones, & omnia jura sua cum omni honore atque districtu per imperialem concessionem adeptos, decimas sub hujus generalitate detinere præsumunt occasione prætereo veteris decimationis, quam asserunt sibi concessam, aliquas decimas novalium sibi non metuunt usurpare.*]

[*β Quanquam per sollicitudinem pastoralis officii sint a sua nequitia coercendi, & cum de cunctis omnium proventibus decimæ sint reddendæ: sicut colonus de parte fructuum, quæ sibi remanet de ratione culturæ, sic & dominus de portione, quam percipit de ratione terræ, decimam reddere sine diminutione tenetur.*]

¶ Pith. 24. *Idem eidem.*] *Innocentius III. Pistoriensi Episcopo.* Extat pag. 144. epist. Innoc.

l Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. m In recent. impressis, decimas Ecclesiæ a Clericis tuis, &c. sed non in ant. exemplar. Greg. reperimus, ut est impressum, quam lectionem agnoscit Hostiens. Psal. 23.

n solvere. o sint. p unde Concil. Trid. Sess. 25. de refor. c. 12. adde Conc. Matisc. c. 2. 5. & Synodum Triconensem. §. in fecrit.

q vid. hic Hostiens.

CAP. XXVII.

Privilegium super decimis non solvendis Ecclesiasticæ personæ concessum novalia comprehendit. h. d. secundum intellectum, qui placet Panorm.

Idem *Abbati sanctæ Columbæ r Senonen.* 25 (*c. an.* 1210. *Roma in Galliam.*)

EX parte *s* tua: [*& infra. a*] Cum igitur tibi, quod majus est, sit concessum, ut videlicet decimas de laboribus extra parochiam tuarum cum integritate percipias, de novalibus eas exigere satis potes: quia ubi majus conceditur, minus concessum esse videtur.

[*a Fuit propositum coram nobis, quod cum tibi de laboribus terræ parochiarum tuarum Ecclesiis, sicut asseris, sit indultum decimas cum integritate percipere, dignaremur misericorditer indulgere, ut de terris, quæ infra parochias tuas noviter redigentur ad culturam, de indulgentia nostra exigendi decimas facultatem habeas.*]

¶ Pith. 25. *Abbati sanctæ Columbæ Senonen.*) *Sanctæ Columbæ prope Senones*, Ordinis S. Benedict. cujus Ecclesiam e fondamentis extructam dedicavit Alexander III.

r Sanctæ Columbana. al. Sanctis Columbam. s Cap. 5. eod. tit. in 3. compil. & sequunt tradito per Jas. in l. 1. de transact.

CAP. XXVIII.

Negotiator de lucro decimam solvit deductis expensis, quas facit de pecunia decimata: expensæ vero, quæ fiunt pro habendis fructibus, non deducuntur, & de fructibus solvitur decima, etiam non deductis expensis factis pro re restauranda.

Idem *Helien. Episcopo.* (*c. an.* 1210. *Roma in Angliam.*)

PAstoralis *t* officii, &c. (*& infra.*) Explicari postulasti, utrum quis possit de multuris, & piscariis necessarias expensas deducere, priusquam solvat decimas ex eisdem, sicut est in negotiatione concessum: Ad quod respondemus, quod licet aliqua res acquisita, vel facta de pecunia decimata, cum ipsa venditur, credamus deducendas expensas, & de residuo, quasi de lucro decimas persolvendas, ut si vendatur domus, ager, vinea, clibanus, molendinum, grex, aut qualibet merces: expensas tamen, quæ fiunt pro fructibus percipiendis, ex illis, de quibus fructus proveniunt, non credimus deducendas, etiamsi fuerint decimatæ: quoniam salva decima, fructus efficiuntur eorum, qui faciunt ipsas expensas. Fructus autem ipsos *u* alienari posse non credimus, nisi cum onere decimarum. Nec pro restaurando detrimento quarumlibet rerum, ex quibus decimæ persolvuntur, credimus deducendas expensas, de proventibus decimandis: quia penes dominum res permanent restauratæ: ut si pars aliqua moriatur armenti, deterioretur vinea, portio mercis depereat, vel totus clibanus destruatur.

t Cap. 4. eod. tit. in 3. compil. vid. Tavec. sub. verecimans. 26. §. 6.

u illos.

CAP. XXIX.

Qui præscribit decimas in aliena parœcia, si ibi insurgunt novalia, ipsorum decimas non habebit.

Idem 26. (*c. an.* 1210. *Roma in Galliam.*)

CUm *x* contingat interdum in tua diœcesi: [*& inf. u*] Cum in quibusdem parœciis ad quasdam Ecclesias, vel personas Ecclesiasticas ab antiquo pertineat perceptio decimarum, & de novo fiant novalia in eisdem, quæris a nobis, ad quam hujusmodi novalium decima insipiat pertinere? Unde inquisit. t. t. respond. quod cum perceptio decimarum ad parœciales Ecclesias de jure communi pertineat, decimæ novalium, quæ fiunt in parœciis earundem, ad ipsas proculdubio pertinere noscuntur, nisi ab his, qui alias percipiunt *y* decimas, rationabilis causa ostendatur, per quam appareat, novalium ad eos decimas pertinere.

[*u Præterea requisisti, cum aliqua prædia, de quibus Ecclesiis, aut personis Ecclesiasticis decimæ solvebantur, ad fratres Cistercien. ordinis donationis, vel emptionis, aut alio titulo devolvuntur, an eidem fratres de talibus prædiis ipsis Ecclesiis, vel personis decimas solvere teneantur. Super quo sic duximus respondendum, quod cum prædictis fratribus a sed. Apost. sit indultum, ut de laboribus suis, quos propriis manibus, aut sumptibus excolunt, decimas nulli penitus solvere teneantur, de prædiis taliter acquisitis Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis decimas solvere non teneantur, dummodo propriis manibus eorum, aut sumptibus excolantur.*]

¶ Pith. 26. *Idem.*] Belvacensi Episcopo.

x Cap. 1. eod. tit. in 4. compil. vid. Covarr. l. 1. var. resol. cap. 17. circa fin.

y accipiunt. Vid. l. non omn. per Bart. ff. de legib.

CAP. XXX.

Decima omnium fructuum prædii debetur ei, qui decimas ibi præscripsit, sed ad aliud prædium præscriptio non extenditur.

Idem Innoc. III. *Episcopo Belvacen.* (*c. an.* 1210. *Romæ in Galliam.*)

z Cap. 2. eod. tit. in 4. compil. *An minutæ decimæ missaria solvi debeant, S. Thom. 2. 2. q. 87. art. 2. ad 3 arg.*

CUm in tua z diœcesi quædam monasteria, & conventuales Ecclesiæ in multis parœciis majores decimas percipiant & minutas, de quibusdam fructibus annuatim perceptis non fuerunt decimæ persolutæ: [*& infra.* α] Respondemus, quod si fructus prædicti de illa terra proveniunt, de qua monasteria, vel conventuales Ecclesiæ aliquas percipiebant ratione decimarum proventus: eis proculdubio decima fructuum debentur eorum, cum ipsa terra illa ab antiquo fuerit decimalis, & non debeat una eademque Ecclesia a diverso jure censeri: alioquin parœcialibus Ecclesiis exsolvantur, ad quas de jure communi spectat b perceptio decimarum.

a al. ita: una eademque, vel, &c.
b pertinet.

(α *Quæsivisti per sed. Apost. edoceri, utrum decimæ fructuum prædictorum ad parœciales Ecclesias, quæ nec minores receperunt, nec minutas, an ad monasteria, & alias conventuales, quæ decimas alias perceperunt ab antiquo, debeant pertinere.*]

CAP. XXXI.

Laici Ecclesias, vel decimas donare non possunt, etiamsi sint Reges: nec ex eorum titulo præstatur causa præscribendi.

c *Vesprimien. al. Vespertimen.*

Idem *Vesprimen.* c *Episcopo* 17. (*c. an.* 1210. *Romæ in Hungariam.*)

d Cap. 3. eod. tit. in 4. compil. vid. Oldr. cons. 1. vid. Covarr. l. 1. var. res. c. 17.

DUdum d adversus fratres Hierosolymitanos Hospitalis sancti Stephani, te proponente in nostra præsentia quæstionem, quod ipsi decimas de laboribus rusticorum suorum Vesprimen. Ecclesiæ debitas non permitterent tibi solvi. [*& infra.* α] Comparentibus igitur te, ac ipsis fratrum sermino coram nobis, G. Presbyterum Cardin. tibi, & eis concessimus auditorem, coram quo decimas terrarum, quæ per rusticos e Hospitalis Vesprimen. diœc. excoluntur, & de Chirographo f, & de Novaeularia ad Ecclesias, quæ per ipsos Hospitalarios detinentur, intentione tua de jure communi fundata, petisti. Prior autem Hospitalis in prædictis decimis, & Ecclesiis præscriptionem allegans, proposuit se non teneri tibi super his respondere: quod cum per auditorem ad nostram audientiam pervenisset, mandavimus, quod idem Prior præscriptionis titulum, quem allegavit, probaret: qui B. Regis, ac Reginæ Hungariæ privilegia exhibuit, quibus Ecclesiam sancti Stephani, ad quam dictæ Ecclesiæ cum eisdem decimis pertinebant, in perpetuam eleemosynam hospitali donationis titulo concesserunt, confirmationis Clementis Papæ præd. nost. scriptum exhibens, per quod probare volebat, concessionem prædictam plenum habere vigorem: [*& infra.* β] Cæterum ex parte tua fuit propositum, quod in decimis, & Ecclesiis a Rege, & Regina donatis, præscriptionem non poterat opponere pars adversa, quæ nec a donatione ipsorum initium habere poterat, nec a confirmatione prælata tantum effluxit temporis, quod posset præscriptio confirmari, & sic donationis Regis, & Reginæ allegatus titulus nullus erat, cum sacrilegii crimen incurrat, qui Ecclesias, vel Ecclesiastica cum aliquid g de manu receperit h laicali. (*& infra.* γ) Nos igitur cum donatores prædicti conferre non potuerint aliis, quæ ipsi de jure non poterant possidere 29, & per confirmationem prædicti Clementis super Ecclesia sancti S. Hospitali cum decimis, & aliis pertinentibus ad le . . . saltem, etiamsi authenticum u appareret, juri episcopali nullatenus derogetur: sententialiter prohibemus, ne fratres Hospitalis præsumant ulterius impedire, quo minus decimas percipias memoratas, & pacifice possideas in futurum.

e *In omnib. manuscr. ita: quæ per rusticos in Vesprimensi diœcesi excoluntur.*
f *Chirogho al. Cirago, al. Sirogonen. al. Cirogra.*
g al. aliquod.
h reciperet.
i *A se, in recentioribus, sed in antiq. ad se, habetur: id est, ad Eccles. S. Steph.*
u *authenticum, in recentibus: sed eorumq. authenticum legimus.*

[α *Ros citavimus, præfigentes eis terminum Concilium generale, quo cum instrumentis, & rationibus suis nostro se conspectui præsentarent, tibi responsuri paratis.*]

[β *Et asserens alioquin ipsum a fel. record. Lucio PP. præd. nost. postmodum confirmatum.*]

[γ *Unde si contingat Laicum in donatione Ecclesiæ talibus verbis uti: Do tibi Ecclesiam talem: nihil aliud concedere intelligitur, nisi jus patronatus tantum, quod habet in ipsa, prout in constitutione a nobis edita tamen est expresse. Contra confirmationem autem fuit hoc modo responsum, quod confuse ipsa Ecclesia S. Stephani cum omnibus decimis & Ecclesiis, & aliis, quæ ad eandem pertinent, confirmetur, jus Episcopale non tollitur, cum de illo nil exprimatur ibidem, sed tantum debita decimarum portio in parochia S. Stephani collatarum, secundum terræ consuetudinem eisdem Hospitalariis reservetur. Præsertim cum petita decima a te in parochia S. Stephani non consistant, quod de plano confessa est pars adversa. Contra vero fuit a parte altera replicatum, quod cum spatio XXX. annorum tacueris, juri tuo tacite renunciasse videris, sed hoc pars tua visa est repellere, allegando quod XXX. annorum taciturnitas non in jure communi, sed in privilegiis noscitur obtinere: unde jure communi quod habet Episcopus in decimis, vel Ecclesiis suæ diœces. non nisi XL. annorum taciturnitate privatur.*]

¶ PITH. 27. *Vesprimensi Episcopo.*] *Vesprimiensi.* Bonfin. 276. 24.

28. *De Chirographo, & de Novaeularia.*] *De Ciragam, & de nuverin.*

29. *De jure non poterat possidere.*] *Cap. 7. sup. de præscriptionib.*

CAP. XXXII.

Domini prædiorum cogi possunt, ut prædia dent colenda talibus, a quibus sine contradictione Ecclesia possit decimas consequi. h. d. usque ad §. Ille.

l *Innocent. III in Conc. gener. Lat. cap.* 53.
m *Cap.* 5. *eod. tit. in 4. compil.*

Idem *in Concilio generali*, l (*an.* 1216. *Romæ.*)

IN aliquibus regionibus m quædam permixtæ sunt gentes, quæ secundum suos ritus decimas de more non solvunt, quamvis censeantur nomine Christiano: his nonnulli domini prædiorum ea tribuunt excolenda, ut decimis defraudantes Ecclesias, majores inde reditus assequantur. Volentes igitur super his Ecclesiarum indemnitatibus providere, statuimus, ut ipsi domini n talibus personis, & taliter sua prædia excolenda committant, quod absque contradictione Ecclesiæ decimas cum integritate persolvant, & ad id, si necesse fuerit, per censuram Ecclesiasticam compellantur.

n *In Cod. Barb. ut ipsi domini de cætero, talibus a &c.*

Iste §. propter sui brevitatem non summatur.

Illæ quippe decimæ necessario solvendæ sunt, quæ debentur ex lege divina, vel loci consuetudine approbata.

CAP. XXXIII.

Prius solvendæ sunt decimæ, quam census seu tributa: & si prius alia solvantur, postea decimari debent.

o *C.* 54. *& c.* 6. *eod. t. in 4. comp.*
p *quod.* 1. *Cor.* 3.

Idem Innoc. III. *in eodem* o (*an.* 1216. *Romæ.*)

CUm non sit in homine, quid p semen ferenti respondeat, quoniam juxta verbum Apostoli: *Neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus:* ipsum quidem de q mortificato semine plurimum fructum afferat, nimis avare quidem in decimis defraudare nituntur, census, & tributa, quæ interdum indecimata prætereunt, de frugibus primitus deducentes. Cum autem in signum universalis dominii, quasi quodam titulo speciali, sibi Dominus decimas reservaverit: nos & Ecclesiarum dispendiis, & animarum periculis obviare volentes, statuimus, ut in prærogativam dominii generalis exactionem tributorum, & censuum præcedat solutio decimarum, vel saltem hi, ad quos census, vel tributa indecimata pervenerint (quoniam res cum onere suo transit) ea per censuram Ecclesiast. decimare cogantur Ecclesiis, quibus de jure debentur.

q *Hæc periodus in antiquis restituimus, ut est impressa: nam in vulgatis perperam legebatur. Joan.* 12.

CAP. XXXIV.

Cistercienses, Templarii, & Hospitalarii de fructibus possessionum, quas acquisiverunt post Concilium generale, de quo hic, decimas solvere tenentur, si de illis possessionibus prius solvebantur decimæ.

r *C.* 55.

Idem *in eodem* r, (*an.* 1216. *Romæ.*)

s *Cap.* 7. *eod. tit. in 4. compil.*
t *Pro voce, concilio, quæ est in antiq. omn. Cod. in antiqua comp. ponitur capitulo, quod non est improprie: nam generales Monachorum Conventus Capitula vulgo dicuntur.*

NUper Abbates s Cistercien. ordinis in generali Concilio 30 t congregati ad commonitionem nostram provide statuerunt, ne de cætero fratres ipsius ordinis emant possessiones, de quibus decimæ debeantur Ecclesiis, nisi forte pro monasteriis noviter fundandis. Et si tales possessiones eis fuerint pia fidelium devotione collatæ, aut emptæ pro monasteriis de novo fundandis, committantur aliis excolendæ, a quibus Ecclesiis decimæ persolvantur. Ne occasione privilegiorum suorum Ecclesiæ alterius prægraventur, decernimus, ut de alienis terris, & amodo acquirendis, etiamsi eas propriis manibus, aut sumptibus excolunt, decimas persolvant Ecclesiis, quibus ratione prædiorum antea solvebantur, nisi cum ipsis Ecclesiis aliter duxerint componendum. Et hoc ipsum ad alios regulares, qui gaudent similibus privilegiis, extendi volumus, & mandamus: ut Ecclesiarum Prælati promptiores, & efficaciores existant ad exhibendam eis de suis malefactoribus justitiæ complementum, eorumque privilegia diligentius, & perfectius studeant observare.

¶ PITH. 30. *In Generali Concilio.*] Gelmoldus Chronic. Sclavor. 191. 75. Hi singulis annis celebrant Concilium apud Cistercium, & decernunt ea quæ utilia sunt. Vvillebard. 15. In Catal. test. veritat. 404. 463. 615. 725. Matth. Paris. 223. Petrus Blesensis *epist.* 82.

CAP. XXXV.

Breve est, & ideo non summatur.

Gregorius IX. (*c. an.* 1235. *Romæ.*)

INterdicimus universis personis Ecclesiasticis, ut decimas detentas a Laicis ad alienas Ecclesias pertinentes in pignus recipere ab eisdem Laicis non præsumant.

DE

a de materia hujus tit. vid. Conc. Trident. Sess. 25. tit. de regularib.

DE REGULARIBUS, ET TRANSEUNTIBUS AD RELIGIONEM.

TITULUS XXXI.

CAP. I.

Non potest quis ad religionem admitti nisi volens, & in ætate idonea.

Ex Concilio Moguntino. (*in Germania.*)

b vid. B. Th. 2. 2. qu. 189. art. 5. & Conc. Trid. infra citatum.

NUllus tondeatur b, nisi in legitima ætate, & spontanea voluntate.

CAP. II.

Impubes monasterium ingressus post annum a parentibus revocari non potest. h. d. primo. Pubes per vim ingressus, post annum exire, vel a parentibus revocari non potest. h. d. secundo. Abbas Siculus.

Ex eodem. (*in Germania.*)

c Burch. lib. 8. decr. c. 3. Ivo p. 7. c. 26.

d Vide Concil. Trid. Sess. 25. tit. de regul. c. 19.

SI quis c ante annos legitimos tonsuratus est sine consensu parentum suorum, si parentes ipsius intra annum non reclamaverint ad Principem, aut proprium Episcopum, vel ad missum dominicum, in clericatu permaneat. Si vero post legitimos annos per vim d Clericus factus est, & nec ipse, nec parentes ejus intra annum ad memoratas personas reclamaverint, in clericatu permaneat, sicut is, de quo superius dictum est.

CAP. III.

Clericus secularis utens habitu, & nomine monachali, cogitur, ut fiat Monachus, vel ab hoc desistat.

Ex Concilio Toletano. (*in Hispania.*)

e aut.
f aut.

UT Clerici, qui se fingunt habitu, & nomine Monachos, & non sunt, corrigantur: ut e veri Monachi sint, vel f veri Clerici.

CAP. IV.

Nonnia, quæ sponte se ingerit vestibus Professarum, per hoc censentur Professa. h. d. & est casus multum notabilis.

Ex Concilio Arelaten. g

g al. Aurelian. sed habetur in Concil. Tribur. cap. 25. refert. Burch. l. 8. c. 36. Ivo p. 7. c. 55. & c. 6. eod. tit. in 1. comp. quib. locis alii Conc. tribuitur, sed fortasse non recte.

VIdua si sponte velum conversionis, quamvis non sacrum sibi imposuerit, & in Ecclesia inter velatas oblationem Deo obtulerit, velit nolit sanctimonia habitum ulterius debet habere: licet sacramento firmare velit, eo tenore velamen sibi imposuisse, ut deponere posset.

CAP. V.

Monachus temere ad aliud monasterium transire, vel peculium habere non potest.

Gregorius *Anthemio Subdiacono.* (*c. an. 600.*)

JOannes frater: [*& infra.*] Præsenti jussione tibi mandamus, ut nequem Monachum de monasterio in monasterium temere migrare liceat, nec eorum aliquem peculiare quicquam habere. Sed si hoc præsumpserit, monasterio, in quo ab initio conversatus est, sub Abbatis sui regula competenti correctione reddatur.

CAP. VI.

Ubi est dura congregatio, vel religio, requiritur in profitente plena pubertas, scilicet tempus 18. annorum: h. d. habito respectu ad mentem literæ. Et est textus singularis.

Ex Registro Gregorii. h (*c. an. 600.*)

h l. c. epist. 48. ad Anthemium, ut refer. Grat. 20. q. 1. c. quia autem, & cap. 2. eod. tit. in 1. compilat.

QUia in insulis dura est congregatio Monachorum, pueros in eorum monasteriis ante 18. annum suscipi prohibemus.

CAP. VII.

Si Cisterciensis sine licentia sui Abbatis ad aliud monasterium transit, ad proprium monasterium regredi cogitur.

i in Gallia.

Alexander III. *Archiepiscopis, & aliis Ecclesiarum Prælatis, per Galliam i constitutis.* (*c. an. 1170. Romæ in Galliam.*)

NOn est vobis dubium: [*& inf. a*] Universitati vestræ mandamus k, quatenus Monachos, vel Conversos Cisterciens. ordinis, post professionem sine licentia Abbatum suorum, per Episcopatus vestros recipi nullatenus permittatis. Et si qui ex eis, sine licentia Abbatum suorum, de monasterio exire præsumpserint, & commoniti celeriter non redierint, eos regredi compellatis.

[*a Aut nocerum, quomodo fratres religiosi Cisterciens. ordinis in religione permaneant, & virtute, quod ex institutione primum prædecessorum nostrorum his, qui in eorum monasteriis professionem faciunt, sine Abbatis sui licentia prohibetur de claustro discedere, & discedentes in aliis monasteriis recipi. Inde est, quod nos eandem constitutionem non solum amicam religioni, sed etiam consonam rationi scientes conservare volentes.*]

¶ Pith. *1. Universitati vestræ mandamus.*] Saresberiensis 266. Petrus Blesensis Abbati de Evesham *epist.* 97. quidam inconsulta levitate animi cum enormi scandalo de domibus Religiosis exeunt, & in aliene Regulæ gloriantes, cum contemptu habent, cui se professionis vinculo adstrinxerunt. *De Cisterciensibus*.

CAP. VIII.

Professio facta ante XIV. annum non obligat: post XIV. vero si fit per susceptionem habitus Professorum, etiam non obligat, nisi detur perseverantia triduo.

Idem *Magistro F. Civitaten.* k *Canonico.* (*c. an. 1170. Romæ in Hispaniam.*)

k Civitanen desideratur inscriptio in C. Barbat. & aliis.

l post Conc. Lat. p. 21. c. 1. & C. 8. eod. t. in 1. comp.

AD nostram noveris l audientiam pervenisse, quod Eremitæ de monte Folin a quodam pueros seduxerunt intentum, quod quidam suasionibus eorum assensum præbentes, statim religionis habitum in ipsorum monasteriis susceperunt, quorum unus D. nomine statim pœnituit, quod habitum induisset: [*& inf. a*] Quocirca mandamus, quatenus si constiterit, quod prædictus T. ante consummationem XIV. anni susceptum habitum deposuerit, aut si post XIV. annum habitum ipsum sine probatione susceperit, & intra triduum deposuerit, eum ab impetitione prædictorum Eremitarum decernas absolutum: & eam, quam, postquam exiit, juravit accipere in uxorem, libere posse reducere, si alia m causa rationabilis non obsistit n.

m aliqua.
n obstat.

[*a Id quod fecerat, suis parentibus intimavit, qui ad locum ipsum mora postposita accedentes, eum inde traxerunt, & cum non dedisset ibi, nisi per unam noctem commemorando, sicut accepimus, præfata Eremitæ, & quædam alia non permittunt eum quandam puellam ducere in uxorem, quam ipse juravit in uxorem ducere, & sicut dicitur, desponsavit.*]

¶ Pith. *a. De monte Folin.*] *De monte Tiliano*.

CAP. IX.

Qui recipit habitum Professorum, ubi distincti sunt habitus, compellitur ibi, vel alibi esse religiosus: sed si recipit habitum Novitiorum, potest ad seculum redire.

Idem *Eliensi* 3 *Episcopo.* (*c. an. 1180. Romæ in Angliam.*)

o Cap. 9. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 20. c. 2.

SUper eo, quod quæsitum fuit de Clericis, qui religionis habitum susceperunt, & ante professionem ad priorem statum sunt reversi: respondemus, quod si austeritatem religionis, ad quam migrasse noscuntur, servare noluerint, ad minorem religionem sunt cogendi transire: nec amplius in Ecclesiis secularibus debent assumi: ne contra votum, quod Domino fecerant, venire probentur. Verum si ante susceptum hujusmodi habitum in probatione positi recedere voluerint, secundum regulam B. Benedicti non videntur prohiberi ad priorem statum redire, quæ videtur præcipere, ut in eadem veste, in qua venerunt, revertantur.

¶ Pith. *3. Eliensi.*] *Alensensi, vel Herefordiensi*.

CAP. X.

Canonicus regularis potest effici Monachus, si religio, ad quam transit, est strictior sua: alias secus.

Idem *Ambianen. Episcopo.* (*c. an. 1180. Romæ in Galliam.*)

p Cap. 10. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. p. 50. c. 10.

q exstat.

SAne de Canonico p, qui in Ecclesia Aromaten. 4 professionem fecerat, & fugerat ab eadem, in Monachum a quodam Abbate recepto: id tuæ fraternitati significamus, quod si locus, ubi nunc permanet, majoris religionis, quam Ecclesia Aromaten. exstat q, ipsum in eodem loco cum pura conscientia remanere permittas, alioquin eum ad priorem Ecclesiam redire compellas.

¶ Pith. *4. Aromaten.*] *Aromacensi*. a. V. C. vel *Aromacensi. Audomarensi*.

CAP. XI.

Minor XIV. annis profitendo non obligatur religioni, nisi factus major ratum habuerit.

Idem Belvacen. 5 *Episcopo.* (*c. an. 1180. Romæ in Galliam.*)

r Cap. 11. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 50. c. 20.

SIgnificatum est r nobis: (*& inf.* a) Mandamus, quatenus si inveneris, quod G. non fuisset a parentibus oblatus, & intra XIV. annum factus voto pœnitens a religione recesserit, ab illo voto professionis, quod fecit, denuncies absolutum. Si autem a parentibus fuerit oblatus, seu XIV. annum compleverit, cum religionem intravit, seu post decimumquartum annum professionem a se prius factam ratam habuerit: eum ad eandem, vel ad aliam religionem transire compellas.

(a *Ex parte tua monstratum, quod G. nondum incipiens esse XIV. annorum timore magistri, qui eum literis erudiebat, habitum religionis apud Ecclesiam de Russon 6 suscepit, & inde sicut puer infra annum recessit, & per seculi vanitatem jam ser annis, & in amplius vagabundus discurrit. Unde quoniam hujus rei veritas nobis non constat, f. i. per Apost. s. præ.*)

¶ Pith. 5. *Belvacensi.*] *Eliensi.*

6. *Russon.*] Diœcesis Belvacensis.

CAP. XII.

Si filia minor XII. annis a parentibus monasterio tradita, major facta sponte velatur, ad seculum redire non potest.

Clemens III. 7 (*c. an. 1190. Romæ in Galliam.*)

s Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.

t id est, Conc. Tol. IV. c. 48.

u allegatum, legitur in Conc. & in omn. manusc. quam lectionem hic etiam agnovit Hostiensis, in C. Barb. periodus punctis ita distinguitur, quicquid horum fuerit allegatum, tenebit: quod exponit Hostiens.

x sequenti.

y assumitur.

z receperunt.

a Dictio, recte, deest in vetustior.

CUm s virum: (*& infra.* a) Utrum ea, quæ intra discretionis annos a parentibus monasterio tradita, habitum religionis induens, benedictionem accepit, & exinde postmodum se cuidam militi copulavit, ad monasterium redire cogatur: Consultationi tuæ taliter respondemus, quod cum juxta Concilii Toletani t censuram Monachum aut paterna devotio, aut propria professio faciat: quicquid horum fuerit allegatum u, tenebit, revertendi ad seculum aditu penitus interdicto. Non enim videtur illa monasticæ professionis a se posse jugum excutere, cum non constet evidenter contradixisse, cum benedictionem accepit, quam nonnisi in ætate discretionis recipiens, quæ velaretur, præsertim si ratihabitione secuta x (etsi eam quandoque contradixisse constiterit) quod ante gestum fuerat, roboratur. Nec obloquitur, quod de præd. nostr. Leonis Papæ constitutione per contrarium sensum sumitur y, ut puellæ, quæ coactæ parentum imperio virginitatis habitum susceperunt z, ipsum possint sine prævaricatione deserere: cum de ea recte a possit intelligi, quæ in ætate nubili noscitur constituta, tunc enim quia liberum habet arbitrium, in electione propositi sequi parentum non cogitur voluntatem.

[a *Te prudentem noverimus, & discretum, & si in aliquibus dubitas, consilium a nobis sollicitudine pastorali requiris, & tibi de jure canonico, quod possumus, respondemus, & prudentiam tuam digne in Domino laudibus commendamus. Contasti siquidem tua nobis insinuatione proponere.*)

¶ Pith. 7. *Clemens III.*] Lugdunensi Archiepiscopo a. V. C.

CAP. XIII.

Valet professio facta sine susceptione habitus religionis.

Idem. 8 [*c. an. 1190. Romæ.*]

b Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.

POrrectum b nobis ex parte tua petitorium continebat, quod I. Canonicus Archerontinus infirmitate gravatus, uxorem, ut fieret Monachus, se asserit emisisse: unde metuens, ne ante decederet non completo, junctis manibus tibi se reddidit in Monachum, & in fratrem: [*& infra.* a] Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod cum Monachum non faciat habitus, sed professio regularis, ex quo a convertendo votum emittitur, & recipitur ab Abbate, talis ut fiat Monachus, & reddat Domino, quæ promisit, erit utique compellendus.

[a *Alii quoque in tua absentia in Sacerdotum manibus Monachos se fieri devoverunt, jam facti, ad vomitum redierunt, & cum familiares monasterii tui antea extitissent, prout quod non sunt ad familiaritatem antiquam admissi, adversarii facti sunt pro amicis. Utrum ergo eorum votum factum dissimulare valeas, ne fiant deteriores, an sint ad promissa solvenda compellendi, per nos postulas edoceri. Nos igitur*]

¶ Pith. 8. *Idem.*] Abbati de Flore. Extat pag. 331. *epist. Innoc.*

CAP. XIV.

Si pater se cum bonis suis, & filio impubere obtulit monasterio, filius factus major exire potest religionem, & legitimam a monasterio petere.

Cælestinus III. (*c. an. 1195. Romæ.*)

c Cap. 5. eod. tit. in 2. compil.

d al. ita: non est ad hoc illaqueatus, &c.

CUm c simus: [*& infra.*] Sane nostris auribus est relatum, quod cum B. miles se cum filio suo discretionis annos nullatenus attingente, ad quoddam monasterium cum bonis suis etiam contulisset, dictum filium suum fecit habitum suscipere monachalem: [*& infra.* m] Discretioni tuæ taliter respond. quod si dictus puer ad annos discretionis pervenerit, & habitum retinere noluerit monachalem, si ad hoc induci nequiverit, non est d illaqueatus compellendus: quia tunc liberum sibi erit eum dimittere, & bona paterna, quæ ipsi ex successione proveniunt, postulare.

[m *Cumque ipsi puero disciplina monasterii propter asperitatem regulæ displiceret, & infra spatium X. hebdomadarum a monasterio, & habitu exiens susceptio resiliens bona patris ab Abbate illo cœpit cum instantia postulare, & tam super hoc ad diœces. Episcopum quæstio lata fuisset, & coram eo aliquandiu disceptatum: quia plerique dissentire de rigore canonum videbantur, si consanguinei pueri prædicti possent testibus comprobare, illum quando fuit oblatus infra annos discretionis existere, ipsum tali voto nullatenus obligari: dictus Abbas ad Magunt. inæ sedis audientiam appellavit, & quidam ex consanguineis ejusdem pueri ad Romanam Ecclesiam appellationem, sicut in literis Augen. Episcopi comperimus, transtulerunt. Ideoque.*]

CAP. XV.

Furiosus profitendo non obligatur, nisi factus sanæ mentis ratam habuerit.

Innocentius III. *Episcopo, & Capit. Targilen.* e 9 (*c. an. 1212. Romæ in Istriam.*)

e Gargilen. al. Turgi. al. Argin.

f Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. ubi est integra clausula, vide Barb. consil. 60.

g al. ita: positus extra mentem, esse asseritur.

SIcut f tenor literarum: [*& infra.* a] Consultationi vestræ taliter respond. quod licet illa duo inter se repugnantia videantur, ut quisquam scilicet sit extra se positus, & de præsenti vita desperet: si tamen eo tempore, quo P. Sacerdos latus præsentium positus extra mentem g asseritur, indutus fuit habitu monachali, cum alienatus non sentiat, ac per hoc non valeat consentire, eum denunciatis ab observatione monasticæ ordinis absolutum: nisi postquam mentis suæ factus est compos, spontanea voluntate professionem fecerit monachalem.

[a *Vestrorum nobis operuit, cum P. lator præsentium in sacerdotalis esset officio constitutus, & tanta rerum temporalium indigentia laboraret, quod nec sibi, nec suis progenitoribus, seu fratribus in necessitatibus propriis posset aliquatenus providere: propriis corporis laboribus, & maris periculis multis se non dubitavit exponere, ut de suo labore & acquisitione honesta suam, & suorum posset indigentiam relevare. Contigit autem post hoc, quod ipse longe a civitate constitutus, tam gravi cœpit ægritudine laborare, quod extra se positus desperaret de vita præsenti, & dum in tali esset articulo constitutus, a quodam simplici Monacho indutus fuerit habitu monachali, & ad monasterium deportatus. Deinde paucis diebus elapsis, cum jam in principio esset suæ convalescentiæ, deposuit habitum, & de licentia ejusdem loci Abbatis, monasterium dereliquit, & cupiens progenitorum suorum indigentiæ providere, a nobis suppliciter postulavit, ut possit sicut prius in sacerdotali officio ministrare, & vobiscum pariter conversari. Quid autem super his vobis fuerit faciendum, sacro Apostolicæ sedis oraculo humiliter edoceri petistis. Nos igitur.*]

¶ Pith. 9. *Targilen.*] Traguriensi.

CAP. XVI.

Professio nec fieri, nec recipi debet intra tempus probationis, sed facta, & recepta tenet. hoc dicit, & est casus notabilis, & quotidie allegatur.

Idem *Pisano Archiepiscopo.* (*c. an. 1212. Romæ in Tusciam.*)

h Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. ubi est integra clausula, vide Concil. Tridentinum Sess. 25. tit. de regul. cap. 15. ex quo cessant dubia text. & gloss.

i Dictio, facta, deest in omnibus antiquis exempl.

k Concil. Trid. Sess. 25. titul. de regul. c. 15. oppositum definivit.

l Dictio, roboris, deest in antiq. sed ab aliis additur.

m item deest dictio, autem, quam habet Cod. Barb.

AD Apostolicam sedem h: [*& infra.* a] Cum Monachum fieri ante unius anni probationem regularis institutio interdicat: [*& infra.* β] Quæstionibus tuæ taliter respondemus, quod licet tempus probationis a sanctis Patribus sit indultum, non solum in favorem conversi, sed etiam monasterii, ut & ille asperitates istius, & istud mores illius valeat experiri: (quod utrumque diligenter est observandum, præsertim cum ab utroque de reliquo facta i certa notitia non habetur:) si tamen ante tempus probationis regulariter præfixum, is, qui converti desideret, habitum recipit, & professionem emittit, Abbate per se, vel per alium professionem recipiente monasticam, & monachalem habitum concedente, uterque renunciare videtur ei, quod pro se noscitur introductum: ideoque obligatur k per professionem emissam pariter, & acceptam ad observantiam regularem, & vere Monachus est censendus: quia multa fieri prohibentur, quæ si facta fuerint, obtinent roboris l firmitatem. Prohibendum est autem m Abbati-

Abbatibus, ne passim ante tempus probationis quoslibet ad professionem recipiant: & si contra formam præscriptam quoslibet indiscrete receperint, animadversione sunt debita corrigendi: cum in subsidium fragilitatis humanæ spatium probationis sit regulariter institutum.

[*n Quæ disponente Domino cunctorum fidelium mater est, & magistra, super diversis articulis quæstiones dubiæ referuntur, ut quod ab ea fuerit super earum solutione responsum, indubitanter ab omnibus teneatur. Ex parte siquidem tua totas nuper suscepimus quæstiones, quod*]

[*ß Monachi, & Monialesin tua diœcesi constituti, tam Clericos, quam Laicos utriusque sexus, sanos pariter & infirmos, religionis habitum volentes assumere, more etiam aliquo professionis, interdum absque omni professione recipiunt, quandoque professionem illam facientes. Unde multa mala cognoscimus sæpius provenire, cum infirmi ad monasterium jam translati, & emissa professione postquam de infirmitatibus convaluerunt, habitum religionis abjiciunt, & ad propria revertuntur. Contingit etiam tales in propriis domibus remanere, cum Monachi per eos dum vivunt, solum sua monasteria prægravant: sani facti etiam sic sine probatione recepti retro aspicientes, matrimonia contrahunt relicto habitu regulari: de quibus si habitum religionis assumunt, ante unius anni probationem, vel temporis competentis, utrum facta professione e talibus, vel omissa Monachi debeant reputari, & si conjugatus converti desiderans recipiendus sit in Monachum, nisi uxor perpetuam continentiam repromittat, certificari a sede Apost. postulasti. Nos igitur.*]

CAP. XVII.

Qui professionem fecit, licet in claustro nunquam permanserit, sed in seculo, & suis bonis usus fuerit, ad observantiam regularem compellitur.

a *Aconen.*

Idem Innoc. III. *Aconen. Episc.* a 10 (*c. an. 1212. Roma in Bithyniam.*)

o Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.

p Et recuperanda sanitate desperatur.

q Nazaren.

SIcut nobis fuit o propositum, quidam Clericus, cum ægritudine nimia laboraret, quasi de morte securus, & de recuperanda sanitate p desperans, habitum Canonicorum regularium petiit & accepit, sed nec ad Ecclesiam transiit, nec bonis suis uti cessavit, videntibus, & scientibus Episcopo, & Canonicis Ecclesiæ Nazaren. q a quibus habitum susceperat regularem: [*& infra.*] Fraternitati tuæ taliter respondemus, quod si regularem habitum se postulante suscepit, & ad observationem religionis canonicæ sua se professione ligavit: ad resumendum habitum Ecclesiasticum est districtione cogendus, cum quod tanto tempore extra Canoniam mansit r, non in excusationem ejus, sed in majoris transgressionis augmentum merito valeat allegari.

r Religiosus contra bonum obedientiæ non potest præscribere. Vid. lib. 1. C. de serv. fugit.

[*a Tu, licet eo tempore, quo habitum susceperat in Ecclesia Nazarena, Prioris sollicitudinem exerceret, immemor eorum quæ facta fuerant, in Aconen. Ecclesia eum in Canonicum suscepisti. Quia vero, quid super hoc facere debeas, per nostras litteras postulas edoceri.*]

¶ Pith. 10. *Aconen. Episcopo.*] *Acconensi.* Extat integra pag. 428. *epist. Innoc.*

CAP. XVIII.

Potest religiosus zelo sanctioris vitæ ad religionem transire strictiorem petita prius licentia Prælati sui, licet non obtenta, etiam si primum monasterium sit privilegiatum, quod de illo ad aliud etiam arctius transire non possit. h. d. Sic est casus notabilis, & quotidie allegatur.

s Dimolinens. al. de Molend. al. Dubrolen. al. Dunolen.

Idem Priori, & Conventui Dimoliensi s 11. (*c. an. 1212. Roma in Angliam.*)

t Cap. 8. eod. tit. in 1. compil.

1. Corinth. 7.

2. Corinth. 3.

u imposita.

LIcet quibusdam t Monachis, & Canonicis, necnon Hospitalariis, & Templariis a sede Apostolica sit indultum, ne postquam aliquis professus fuerit apud eos, ad alium locum possit ipsis invitis arctioris etiam religionis obtentu transire, ut unusquisque secundum Apostolum in ea vocatione permaneat, in qua dignoscitur esse vocatus: quia tamen ubi Spiritus Dei est, ibi libertas: & qui Dei Spiritu aguntur, non sunt sub lege, quia lex non est posita u justo: ea ratione videtur hoc illis fuisse concessum, ne quis ex temeritate, vel levitate, in jacturam, vel injuriam sui ordinis, sub prætextu majoris religionis ad alium ordinem transvolaret, sicut frequenter a multis constat esse præsumptum: non quidem ut eis transeundi licentia denegetur, qui eam cum humilitate ac puritate duxerit postulandam, ut non ficte, sed vere ad frugem melioris vitæ valeat transmigrare. Talis ergo postquam a Prælato suo transeundi licentiam postulaverit, ea lege privata (quæ publicæ legi præjudicat) absolutus, libere potest sanctioris vitæ propositum adimplere non obstante proterva indiscreti contradictione Prælati: quia privilegium meretur amittere, qui concessa sibi abutitur potestate: cum etiam Romanus Pontifex, qui supremam in Ecclesia obtinet potestatem, Archiepiscopis, & Episcopis x cedendi licentiam ex justa causa petentibus, sine difficultate concedat. Quocirca noverint universi, quibus hujusmodi privilegium est concessum, se ad concedendam licentiam transeundi taliter postulantibus de jure teneri: quia sicut subditus a Prælato cum humilitate, & puritate debet transeundi licentiam postulare, ne bonum obedientiæ contemnere videatur: sic

x Vid. B.Th. 2.2. q. 185. art. 4.

tur propositum impedire divinitus inspiratum. Si vero probabiliter dubitetur, utrum quis velit ad ordinem arctiorem, aut laxiorem ex charitate, an ex temeritate transire, superioris est judicium requirendum: ne forte Angelus Sathanæ in lucis Angelum se transformet. Ille semper regula inviolabiliter observata, ut nullus absque licentia Rom. Pont. præsumat occasione quacunque deserere Præsulatum: quoniam sicut majus bonum minori bono præponitur: ita communis utilitas speciali utilitati præfertur y. Et in hoc casu recte præponitur doctrinæ silentio, sollicitudo contemplationi, & labor quieti. Ad quod utique designandum unigenitus Dei filius Jesus Christus non de Rachele secundum carnem natus est, sed de Lia: nec legitur eum in domum suam Maria recepisse, sed Martha. Unde quando potest Episcopus præesse pariter, & prodesse, non debet cedendi licentiam postulare, aut etiam obtinere. Cum ergo R. Monachus vester ad fratres Cisterciensis ordinis transmigraverit, non ut ordini vestro aliquatenus derogaret, sed ut apud eos vitam duceret arctiorem: mandamus, quatenus super eo, quod de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta fecisse dignoscitur, eum nullatenus molestetis: quia charitas est sane proprius, cui non communicat alienus.

y Vid. l. actione. §. Labeo in vers. in tempore. ff. pro socio gl. in l. 1. & ibi Bart. ff. solut. matr.

¶ Pith. 11. *Dimoliensi.*] *Dunelmensi.*

12. *Ex lege privata.*] *Causa 19. quæst. 2. can. 2.*

CAP. XIX.

Conjuges religionem profitendo ab invicem divertere possunt, alias si se abjurant, & non continent, illicitum est juramentum.

z

Idem *Præposito, & Decano, & Scholastico Demeren.* 13 *Colon, diœcesis* z. (*c. an. 1212. Roma in Germaniam.*)

z al. Mirenal. Demeren. sed ut plurimum in antiq. legitur De Mirno.

a Cap. 6. eod. tit. in 4. compil. vid. Turre cem. in c. quod Deo pa. 33. qu. 5. & Sot. 4. sent. dist. 27. q. 1. art. 4.

b quod ut deinceps negatis.

VEniens a ad Apostolicam sedem G. mulier supplici nobis insinuatione monstravit, quod cum matrimonium cum E. in facie Ecclesiæ contraxisset, & diutius cohabitasset eidem, orta est dissensio inter ipsos, in tantum, ut quod deinceps b alter non requireret alterum, uterque corporaliter præstitit juramentum: hanc vir ipse divortii causam assignans, quod quandam ipsius mulieris amitam cognovisset, antequam eam duceret in uxorem: quod licet assererent quamplurimi, non fuit super hoc Ecclesiæ facta fides. Cum autem postmodum ad frugem vitæ convolasset uterque, secundo viro viam universæ carnis ingresso, priore superstite, dicta mulier se fecit in arcto loco ad pœnitentiam agendam includi, postulans ut ei dignaremur impendere consilium salutare. Nos igitur attendentes, quod illud fuit illicitum juramentum, mandamus, quatenus præfatum virum monitione prævia c compellatis, ut ea, quam superduxit, exclusa, præfatam mulierem recipiat, audituri postmodum si quid fuerit quæstionis. Si vero contra matrimonium nihil fuerit ostensum, & vir seculo derelicto maluerit ad regularem vitam migrare, nos ei super hoc licentiam tribuentes, ut & illa possit in suo proposito permanere.

c præmissa.

¶ Pith. 13. *Demeren.*] *Demirem.*

CAP. XX.

Qui ad monasterium convertitur sumendo habitum novitii, potest intra tempus probationis redire ad seculum, nisi appareat eum vitam voluisse mutare omnino.

Idem *Abbati de Affligien.* 14 *& Magistro R. & G. Canonicis Trajecten.* (*c. an. 1212. Romæ in Germaniam.*)

d Cap. 7. eod. tit. in 3. compil.

COnsulti d sumus frequenter a multis, utrum is, qui monasterium ingressus est, habitum sumendo novitii, si ante professionem emissam intra tempus probationis exire voluerit, licite possit absque apostasiæ nota, vel professo Prælatus subditos sine difficultate, & pravitate quælibet, debet transeundi licentiam indulgere, ne videatur e, præsertim cum debita morum correctione ad seculum remeare. Licet autem super hoc senserint diversi diversa, nos tamen credimus distinguendum, utrum is, qui convertitur, proposuerit absolute vitam mutare, ut sub habitu regulari omnipotenti Deo de cætero famuletur: an conditionaliter experiri observantiam regularem, ut ita demum si (intra annum) sibi placuerit, profiteatur ordinis disciplinam: aut si forte non placuerit, moribus emendatus f ad statum revertatur pristinum. In primo casu debet, ut regulariter vivat, ad laxiorem saltem regulam pertransire. In secundo potest ad seculum, non tamen ut vivat seculariter, remeare. Ut ergo quæ sit ejus intentio plenius agnoscatur, propositum suum in principio protestetur.

e Vid. Alc. 4. de verb. sign. Corn. Fronto. l. de diff. ait: nova pœna: nova culpa.

f emendatio.

¶ Pith. 14. *Abbati de Affligien.*] *A. Abbati de Affligiem, & Magistro R. e Persona Ecclesiæ Coterensis, & G. Canonico Trajecten.* in vita sancti Petri Hasflegiensis, Ordinis S. benedicti, diœcesis Cameracensis April. intra. Sigebert. ann. 1086. Affligemensis Cœnobium, quod Gerardus Niger ædificavit.

CAP.

CAP. XXI.

Qui intra annum probationis non facta professione redit ad seculum, licite potest ad ordines, & beneficia promoveri.

Idem Innoc. III. (*c. an. 1212. Romæ.*)

POstulasti: g [*& infra.*] Tertio quæsivisti, utrum illi, qui in annis minoribus constituti novitiorum habitum susceperunt, & intra annum postmodum non facta professione ad seculum sunt reversi, & Episcopis suis hoc scientibus ad sacros ordines sunt promoti, sustineri debeant in illis Ecclesiis ministrare, in quibus sunt ab eisdem Episcopis instituti. Nos Frat. tuæ taliter respond. quod propter hoc non sunt ab Ecclesiis ipsis amovendi, sed in eis possunt libere ministrare.

g *Cap. un. eod. tit. in 4. compil. primam quæstionem habes sup. de foro compet. postulasti, secundam infra, de homic. postulasti. Vide Concilium Trid. initio præcedentis Can. citatum. Pro intellectu hujus Can. vid. B. Thom. 4. Sent. dist. 18. q. 5. art. 3.*

CAP. XXII.

Qui ultra annum portat habitum monachalem in monasterio, ubi sunt habitus indissimili, censetur Professus.

Honorius III. *Ventrensi Episc.* (*c. an. 1222. Romæ in Lombardiam.*)

EX parte 15 tua fuit propositum, quod nonnulli sunt, qui licet pluribus annis gestaverint habitum monachalem, professionem tamen monasticam non fecerunt. Unde cum super eo, quod habent proprium, & alias irregulariter vivunt, a te, vel ab aliis arguuntur: non erubescunt dicere, se ad carentiam proprii, & continentiam, ac alias regulares observantias non teneri, cum habitus non faciat Monachum, sed professio regularis: [*& infra. a*] Ideoque Fraternitati tuæ mandamus, quatenus quoslibet tibi lege diœcesana subjectos, qui prædicto modo terram duabus viis ingredi non verentur 17: ut postquam per annum gestaverint habitum monachalem 18, regulam secundum formam ordinis profiteantur, & servent, Ecclesiastica censura compellas.

[*a Quare super his Apostolicum remedium postulasti, cum inordinata prævaricatio hujusmodi non solum est periculum, sed etiam scandalum inferat mentibus aliorum.*]

¶ PITH. 15. *Ex parte, &c.*] Vide Matth. Paris. 637.

16. *Cum habitus, &c.*] *Cap. ult. sup. Qui Clerici, vel voventes.*

17. *Terram duabus viis ingredi non veremur.*] Gallice, *aller par deux chemins.*

18. *Per annum gestaverint habitum Monachalem.*] Vide Regulam S. Benedicti, *cap. 58.*

CAP. XXIII.

Intra probationis annum libere quis redit ad seculum, nisi professionem fecerit tacite, vel expresse, vel appareat eum vitam mutare voluisse. hoc primo. Secundo dicit, *quod ad hoc ut dignoscantur Novitii a Professis, debet habitus Professorum benedici in locis, ubi habitus non est distinctus.*

Gregorius IX. (*c. an. 1235. Romæ.*)

STatuimus 19 Novitios in probatione positos ante susceptum religionis habitum, qui dari profitentibus consuevit, vel ante professionem emissam ad priorem statum redire posse libere intra annum: nisi evidenter appareat, quod tales absolute voluerint vitam mutare, & in religione perpetuo Domino deservire: cum quilibet renunciare valeat ei, quod pro se noscitur introductum. Nihilominus statuentes ad omnem ambiguitatem penitus amovendam, quod cum in quibusdam locis religiosis Novitiorum habitus non distinguatur ab habitu Professorum, professionis tempore benedicantur vestes, quæ profitentibus conceduntur, ut Novitiorum *h* habitus a Professorum habitu discernatur.

¶ PITH. 19. *Statuimus, &c.*] Matthæus Paris. 637.

h *Dictio, habitus, deest hic in pluribus exemplarib.*

CAP. XXIV.

Religiosi fugitivi annuatim sunt requirendi, & cogendi, ut ad monasterium revertantur.

Idem. (*c. an. 1235. Romæ.*)

NE religiosi 20 vagandi occasionem habentes, salutis propriæ detrimentum incurrant, & sanguis eorum de Prælatorum manibus requiratur: Statuimus, ut præsidentes Capitulis celebrandis secundum statutum Concilii *i* generalis, seu Patres, Abbates, seu Priores fugitivos suos, & ejectos de ordine suo, requirant sollicite annuatim. Qui si in monasteriis suis recipi possunt secundum ordinem regularem, Abbates, seu Priores eorum monitione præmissa *k* per censuram Ecclesiasticam compellantur ad receptionem ipsorum, salva ordinis disciplina. Quod si hoc regularis ordo non patitur, auctoritate nostra provideant, ut apud eadem monasteria in locis competentibus, si absque gravi scandalo fieri poterit, alioquin in aliis religiosis domibus ejusdem ordinis ad agendam ibi pœnitentiam, talibus vitæ necessaria ministrentur. Si vero hujusmodi fugitivos, vel ejectos inobedientes invenerint, eos excommunicent, & tamdiu faciant ab Ecclesiarum Prælatis excommunicatos publice nunciari, donec ad mandatum ipsorum humiliter revertantur.

¶ PITH. 20. *Ne Religiosi.*] Matth. Paris. 638.

i *Later. sub Innoc. III. c. 12.*

k *præmissa.*

DE CONVERSIONE CONJUGATORUM.

TITULUS XXXII.

CAP. I.

Si vir de uxoris licentia profitetur, & uxor ipsa suspecta nec continentiam vovet, nec religionem ingreditur, Episcopus uxori eorum restituet. h. d. juxta literam.

Alexander III. *Ubergensi a Episcopo.* (*c. an. 1180. Romæ in Hungariam.*)

PRæterea *b* utrum Laicus uxoratus, qui præfectibus Sacerdotibus, & Monachis, ignorante Episcopo, de licentia, & permissione uxoris, monasterium ingressus, professionem fecit, uxore in seculari habitu remanente, nec transeunte ad religionem, aut perpetuam continentiam vovente, ab Episcopo suo possit ad torum revocari uxoris, an illa compellenda sit continentiam observare? Dicimus, quod nisi uxor ad religionem transierit, aut perpetuo castitatem servare promiserit, vir potest, & debet de monasterio revocari.

¶ PITH. 1. *Ubergens.*] *Yberbrug. Vibergensi.* Taxa Benefic. *Velgensis, Ubergensi, Herejoid.* Vesemburgensis Episcopus in Hungaria, *Veren.*

a *al. Ubergensi. al. Helensi. al. Vercell.*

b *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. part. 3. cap. 5.*

CAP. II.

Ante matrimonium consummatum potest alter conjugum etiam altero invito religionem ingredi: sed remanens in seculo potest ad secunda vota transire.

Idem *Salernitano* a *Archiepiscopo.* [*c. an. 1180. Romæ in Campaniam.*]

VErum post *c* consensum legitimum de præsenti, licitum est alteri, altero etiam repugnante, eligere monasterium, (sicut sancti quidam de nuptiis vocati fuerunt) dummodo carnalis commistio non intervenerit inter eos: & alteri remanenti [si commonitus continentiam servare noluerit] licitum est ad secunda vota transire. Quia cum non fuissent una caro simul effecti, satis potest unus ad Deum transire, & alter in seculo remanere.

¶ PITH. 2. *Salernitano.*] *Selentano.* Fazell. 471.

c *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. & post Conc. Lat. p. 5. c. 2.*

CAP. III.

Qui invita uxore professionem fecit, & ei postea restituitur, non compellitur mortua uxore ad monasterium redire: matrimonium tamen contrahere non debet.

Idem Alex. III. *Pisano Archiepiscopo.* (*c. an. 1180. Romæ in Tusciam.*)

QUidam *d* intravit monasterium invita uxore: qua ipsum repetente, coactus est ad eam redire: ea mortua, quæris, an ipse cogatur reverti ad monasterium, an aliam possit ducere in uxorem. Consulit. tuæ taliter respondemus, quod votum non tenuit, unde ratione voti ad monasterium non tenetur redire: uxorem tamen non poterit uxorem accipere: promisit enim se non exigere debitum, quod in ejus potestate erat: & ideo quoad hoc votum tenuit: non reddere autem non erat in ejus, sed mulieris potestate. Unde Apostolus: *Vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier.*

(*Quia enim vir, & uxor una caro sunt, sicut docet Apost. non potest unus ad Deum converti, & alter in seculo remanere.*)

d *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. part. 5. c. 2.*

CAP. IV.

Uxoratus religionem intrare non potest, nisi etiam uxor ingrediatur, vel nisi suspecta non sit, & continentiam promittat. h. d. & est unum cap. de principalioribus tit.

Idem *Exonien. 3 Episcopo.* [*c. an. 1180. Romæ in Angliam.*]

CUm sis præditus scientia literarum *e*, ignorare non debes sanctorum Patrum constitutioni esse contrarium, ut vir uxore sua, aut uxor viro ejus non assentiente religionis habitum, debeat ad religionem transire [*& inf. a*] Inde est, quod auct. Apost. prohibemus, ne in Episcopatu tuo virum, vel uxorem (nisi uterque ad religionem migraverit) transire permittas. Verum si ita uxor senex est, & sterilis, quod sine suspicione possit esse in seculo, dissimulare poteris, ut ea in seculo remanente, & castitatem promittente, ad religionem transeat vir ejusdem.

[*a Ad monasterium converti desiderans prohibetur suscipi, nisi uxor ejus pariter convertatur. Nam cum unum utrorumque*]

carno

e *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 5. c. 3.*

corpus post conjugis copulationem sit factum, incongruum est partem converti, & partem in seculo remanere: nec recipitur apud Deum illius viri conversio, cujus sequitur conjugalis federis prostitutae. Cum igitur status Clericorum longe praeeminent cætus Monachorum, ita ne aliquando bonus Monachus vir bonum Clericum facias.)

¶ Pito. 3. *Exonen.*] V. C. *Lexoviens.* Petrus Blesensis, *epist.* 83. Cum plurima literatura, usuque, & experientia prudentes & circumspectos vos fecerint in decisione causarum; *in veteri indice hoc caput sic concipitur, a verbis, Cum sit, &c. usque ad verba, ad Religionem transire.* Cum sit praeditus scientia literarum, ignorare non debes, sanctorum Patrum Constitutioni esse contrarium, ut vir uxore sua, aut uxor viro ejus non assumente Religionis habitum, debeat ad Religionem transire; quia cum vir, & uxor una caro fiat, sicut dicit Apostolus; non poterit unum converti ad Dominum, & alterum remanere in seculo. Inde est, quod auctoritate Apostolica prohibemus, ne in Episcopatu tuo virum, vel uxorem, nisi uterque ad Religionem migraverit, transire permittas. Sed si voluerint ad Dominum converti, uterque ad frugem vitæ transeat melioris.

CAP. V.

Conjugatus non est ordinandus ad sacros ordines, nisi uxor continentiam promittat.

f *Strigoniens. al. & Colonienf. al. Colocen.*

Idem *Strigon.* f, & *Colon.* 4. *Archiepiscopis.*
(a. *an.* 1180. *Roma in Germaniam.*)

g *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. p.* 5. c. 6.

CONjugatus g: [& *infra.* a] Nullus conjugatorum est ad sacros ordines promovendus, nisi ab uxore continentiam profitente fuerit absolutus.
(a *Ad monasterium converti desiderans.*)
¶ Pitu. 4. *Colon.*] *Colocensis.*

CAP. VI.

Uxoratus in Episcopum promoveri non potest, nisi uxor religionem profiteatur.

Idem *eisdem.* [c. *an.* 1180. *Roma in Germaniam.*]

h *Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. p.* 5. c. 7.

SAne si conjugati h consuetudine ordinari, uxoris voluntas prius est requirenda: (& *infra.* a) Fret. vestræ auctoritate Apostol. prohibemus, ne uxoratum præsumatis in Episcopum ordinare, nisi uxor prius professa continentiam sacrum sibi velamen imponat, & religiosam vestem assumat i.

i *In aliquot impressis ita: & religiosam vestem, vel vitam assumat.*

[a *Ut sequestrata mansionis cubiculo religione promissa, postquam pariter conversi fuerint, ordinentur. Quod si in quibuslibet Ecclesiasticis gradibus providenter, solerterque curandum est, ut in domo Dei nil sit inordinatum, nihilque præposterum: multo magis laborandum est, ut in ejus promotione, qui super omnes gradus continetur, ne erretur. Inde est, quod.*]

CAP. VII.

Sponsa de præsenti non cognita, quæ dicit se velle religionem ingredi, compellitur intra certum tempus profiteri, vel adhærere marito.

Idem *Brixien. Episcopo.* [1. *an.* 1180. *Roma in Lombardiam.*]

k *Cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. p.* 5. c. 8. *Vid. Turrecrematam in cap. sunt qui dicunt.* 27. *qu.* 2. 2. & *Scotum l.* 4. *sent. dist.* 27. *q.* 1. *art.* 4.

l *renuerit.*

m *cognovit.*

EX publico k instrumento nobis innotuit, quod cum Veronens. Episcopus causam matrimonii, quæ inter A. virum, & M. mulierem vertebatur, suscepisset terminandam, judiciali sententia matrimonium approbavit, & eidem mulieri præcepit, ut ad virum rediens exhiberet eidem conjugalem affectum, quod cum renueret l, fuit vinculo excommunicationis adstricta. Cæterum quia licet a præfato viro desponsata fuit, adhuc tamen (sicut asserit) ab ipso ast incognita: mandamus, quatenus si prædictus vir ipsam carnaliter non cognoverit m, & eadem ad religionem transire voluerit, recepta ab ea sufficienti cautione, quod vel ad religionem transire, vel ad virum suum redire intra duorum mensium spatium debeat, ipsam a sententia, qua tenetur, absolvas, ita quod si ad religionem transierit, uterque restituat alteri, quod ab eo noscitur recepisse: (& *inf.* a) Sane quod Dominus in Evangelio dicit, non licere viro n, nisi ob causam fornicationis, uxorem suam dimittere, intelligendum est, secundum interpretationem sacri eloquii, de his, quorum matrimonium carnali copula est consummatum, sine quo consummari o non potest.

n *Concil. Trid. sess.* 24. *tit. de Sacram. matri.* c. 6. & 7. *Matth.* 5. & 19.

o *consummari.*

(a *Et vir ipse eo religionis habitum assumente, ad alia vota licentiam habeat transeundi.*)

CAP. VIII.

Summa ut sup. eod. cap. cum sit.

Idem *Priori, & fratribus sancti Jeunis.*
(c. *an.* 1180. *Romæ.*)

p *Cap.* 8. *eod. tit. in* 1. *compil.* & *post Conc. Lat. part.* 5. c. 9. *Vid. quos citavi supr. eod. in cap. conjugatus.*

UXoratus p sine licentia uxoris inter vos nullatenus recipiatur, quæ integræ opinionis existat, ita quod nulla suspicio habeatur, eam ad secunda vota velle migrare, vel quod minus continenter debeat vivere: quod si talis extiterit, marito ejus in consortio vestro recepto, ipsa publice in conspectu Ecclesiæ continentiam profitens, in domo propria cum filiis suis, & familia poterit permanere. Si autem talis fuerit, quæ suspicione non careat, voto continentiæ celebrato, a secularium hominum se conversatione removeat, & in loco religioso, ubi Deo serviat, perpetuo commoretur. Nullus vestrum mulierem aliquam tonsurare, vel ad habitandum secum præsumat assumere.

CAP. IX.

Conjugatus faciens professionem uxore consentiente, licet nunquam intravit monasterium, si mortua conjuge cum alia contrahat, non valet matrimonium, & monasterium intrare compellitur.

Urbanus III. *Priori S. Crucis.* (c. *an.* 1186. *Romæ in Angliam.*)

q *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.*

EX parte q Abbatis sancti Petri ad audientiam nostram pervenit, quod cum D. in infirmitate positus consentiente uxore votum voveat castitatis, monachalem habitum suscepisset, postmodum liberatus uxorem retinuit, & aliam ea defuncta sibi temere copulavit. Quia vero licet prædictus D. uxore sua remanente in seculo, de jure ad religionem nequiverit proficisci, ea tamen sublata de medio, votum sua salutis sine periculo non potuit violare: mandamus, quatenus si verum est, quod asseritur, prædictum D. per excommunicationem compellas, ut muliere dimissa ad suum monasterium revertatur, sub regulari habitu de cætero Domino servitura.

CAP. X.

Professus religionem uxore sciente, & dissimulante, eo mortua, ad seculum redire non potest. h. d. secundum intellectum communem, & singularem in materia.

Clemens III. r (c. *an.* 1190. *Romæ.*)

r *Cælestinus.*

s *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil.*

COnsuluit nos s G. Sacerdos, utrum vir ad religionem transiens, & in ea per annum, & amplius moram faciens, uxore sua, postquam ad domum transierat regularem, de præsenti vita sublata, secularem habitum resumere valeat, & aliam ducere in uxorem, vel si ductam et liceat retinere. Consultationi hujusmodi taliter respondemus, quod prædictus vir nec habitum potest abjicere, quem assumpsit, nec aliquam sibi matrimonio copulare t. Quod si contraxerit, matrimonium ipsum decernimus dirimendum.

t *al. ita: in matrimonium copulare. al. ita: in matrimonio copulare.*

CAP. XI.

Conjux, quæ continentiam vovit, tenetur reddere debitum conjugi, licet ad tempus voto consenserit.

Celestinus III. 3 (a. *an.* 1195. *Romæ in Scotiam.*)

u *Cap.* 3. *eod. tit. in* 2. *compil.*

x *Scotiæ. al. Suaviæ.*

CArissimus u: [& *inf.* a] Fraternitati vestræ mandamus, quatenus si inveneritis uxorem Regis Scotiæ x gravi infirmitate depressam, continentiam vovisse, & virum ejus ad tempus præbuisse consensum, maxime si non idem vir continentiam vovit perpetuam, eandem viro cohabitare faciatis, & utrumque invicem maritali affectione tractare.

{ a *In Christo filius noster L. illustris Rex Scotorum, Apostolatus nostro literis & nuncio humiliter intimavit, quod cum esset adolescens, & dilecta in Christo filia uxor ejus juvencula, mutua fide, & voto contrahendi legitimum matrimonium se adstringentes, invicem suum consensum, accedente voluntate parentum, arrarum donatione roboraverunt: postmodum vero bon. mem. D. patre suo ab inimicis occiso, cum nimia bellorum adversitate premeretur, & habito cum hostibus suis congressu, victus fugatusque fuisset, quia timebat, ne ipsa sponsa ab inimicis per violentiam raperetur, & alia similis ei non inveniretur in regno, quam sibi posset matrimonialiter copulare; de suorum, & ejusdem sponsæ parentum consilio factum est, quod in conventu sanctimonialium habitum monasticum, sine proposito perpetualiter retinendi suscepit, & ibidem per aliquot annos moram fecit, ne quid injuriæ ab inimicis pateretur: quam cum pace reddita, & obtento de inimicis triumpho solemniter duxisset cum grandi exultatione in uxorem, & ex ea filium, & filias suscepisset, inimicorum de communi assensu, & electione Primatum terræ suæ in regnum sibi instituit successorem: procedente vero tempore, prædicta uxor gravi infirmitate correpta, cum se de hoc vita crederet decessuram, timore mortis inducta, continentiam vovit: cui cum Rex ipse nollet eam contristare, concessit ad tempus, nunc autem se continere non posse proponit, & quod licite posse fieri arbitratur, ad torum uxoris suæ redire cupit, & ad reprimendas æmulorum detractiones & obloquia, petiit a nobis et dari in mandatis, ut uxorem suam auct. nostra maritali affectione pertractet, non obstante voto continentiæ infirmitate ab ea emisso, & ab eodem Rege ad tempus approbato. Verum quia super his ad plenum non potuimus elicere veritatem, Fraternit. vest. decisionem horum canonicam duximus committendam, per Apostolicam scripta m. q. super his inquiratis diligentius veritatem: & si vobis constiterit, quod prædicta mulier prima fuerit inter Moniales recepta ti-*

more

mari violentia ac rapina, & propositum se habuisse nubendi probibeatur, cum inter eos moram fecerat, præsertim cum postmodum in facie Ecclesiæ publice Rege nupserit, & usque ad hæc tempora cohabitans, filios ex eo susceperit, eam denunciatis præfato monasterio non teneri: non enim factum illud matrimonium potest contractum dirimere: & si forte posset matrimonium contrahendum impedire. De secundo vero casu]

¶ PITH. 3. *Celestinus III.*] P. Upsalensi Archiepiscopo.

CAP. XII.

Si alter conjugum altero ignorante religionem profitetur, & propter hoc de monasterio educitur, illo mortuo, ad monasterium redire non cogitur.

Idem. (*c. an. 1195. Roma in Galliam.*)

y Cap. 4. eod. tit. in 2. compil. Vid. Turrecrem. in c. ferratim. 32. & late Richardum. Barch. & Magistr. sent. lib. 4. dist. 38. §. hoc quæritur.

z Vid Scotum 4. sent. dist. 32. q. 1. art. 1. 2. & 3.

PLacet y nobis: (& inf. z 6) Solicitudo tua nos consuluit, utrum mulier, quæ credens mortuum maritum, habitum religionis assumpsit, & eo reverso de monasterio educta fuit, post obitum viri sit ad regularem observantiam compellenda. Super quo respondemus, quod licet votum ejus usquequaque non tenuerit, eatenus tamen fuit obligatorium, quatenus se poterat obligare: promisit enim intrando monasterium, se non exacturam carnis debitum z, quod erat in potestate ipsius: redire vero ad seculum, in ejus potestate non erat, sed in potestate mariti: & ideo quantum ad ipsam tenuit votum, quod post viri obitum tenere non debuit: cum ad eum casum, a quo poterat efficax habere principium, pervenisse noscatur. Consultius itaque ducimus, & et congruentius ad salutem, ut ad monasterium redeat, ubi bene ducta intentione professionem fecit: & habitum religionis accepit. Si vero ad hoc induci non poterit, ipsam invitam credimus non cogendam.

[*a Et tuam prudentiam commendamus, quod in causis dubiis sed. Apostol. consilium requiris, licet præditus sis scientia litterarum, ad matrem tuam Ecclesiam Romanam ideirco devote recurris, ut habita super hoc, quod dubitas, responsione, condignam quam in similibus formam servare debeas, evidenter cognoscas, per dil. fil. G. Decanum Cathalan.*]

¶ PITH. 4. *Placet nobis, & infra.*] V. C. addit: per dilectum filium VV. Decanum Cathalaunensem.

CAP. XIII.

Sententia ut supra eod. cap. cum sis,

Innocentius III. *Pisano Archiepiscopo.* (*c. an. 1210. Roma in Tusciam.*)

a Cap. 2. tit. de regularib. in 3. compil. Vid. Turrecrematam in c. sunt qui dicunt. 27. qu. 2. & Anchoranum in c. tua nos, de sponsalibus.

AD Apostolicam sedem a [& inf.] Cum autem vir, & uxor una caro fiat per copulam conjugalem effecti: una non pars converti possit ad Dominum, & altera in seculo remanere: profecto non est alter conjugum recipiendus ad observantiam regularem, nisi reliquus perpetuam continentiam repromittat: sed & vitam debet mutare, nisi forte sit ejus ætatis, ut sine suspicione incontinentiæ valeat in seculo remanere.

CAP. XIV.

Per religionis professionem, non per propositum castitatis servandæ in seculo dissolvuntur sponsalia de præsenti.

b Lugdun.

Idem b *Lugdunensi Archiepiscopo.* (*c. an. 1210. Roma in Galliam.*)

c Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. De materia quæ extans supr. eod. cap. verum, & c. ex publico.

EX parte tua est intimatum c, quod cum quædam mulier velum viduitatis coram duobus Abbatibus assumpsisset, benedictione solemni, cum celebratione missæ ac litania (sicut debuit) accedente, quidam nobilis proponebat, se prius mulierem ipsam mediantibus internunciis, per verba de præsenti, arra etiam interposita desponsasse: (& infra. a) At illa se in illum consensisse confessa, dixit, quod audierat, eum esse lepra percussum, & ob hoc ejus fuerit abominata complexus: [& infra. β] Nos utique inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod etsi possit non inconsulte videri, quod ex quo matrimonium inter legitimas personas per verba de præsenti contrahitur d, illis viventibus in nullo casu possit dissolvi, ut vivente reliquo, alter ad secunda vota transmigret e, etiamsi unus fidelium, inter quos est ratum conjugium, fieret f hæreticus, & nollet permanere cum altero sine contumelia creatoris: nisi forte locus fieret ex revelatione divina, quæ supra omnem legem: sicut a quibusdam sanctis legitur esse factum. Nos tamen nolentes a prædecessorum nostrorum vestigiis declinare, qui respondere consulti, antequam matrimonium sit per carnalem copulam consummatum, licere alteri conjugum, reliquo inconsulto, ad religionem transire, ita quod reliquus ex tunc legitime poterit alteri copulari: hoc ipsum tibi consulimus observandum in articulo prænotato, quamvis falsa sit causa, per quam ad susceptionem veli prædicta mulier est inducta, cum sine qualibet tali causa idipsum religionis obtentu facere potuisset. Porro licet prædicta mulier videatur ex veli susceptione religionis habitum assumpsisse, si tamen velit in domo propria remanere, quasi propositum castitatis in seculo servatura, nihilominus consummandum est matrimonium jam contra-

d Vid. l. cum notissimi C. de præscript. XXX. ann. in rub. C. qui matr. acq. poss.

e migrauer.

f Quia per hæresim non dissolvitur matrimonium vid. Conc. Trident. sess. 24. in tit. de sacr. matrimon. cap. 5.

ctum: nisi se voto adstrinxerit ad observantiam regularem: in quo casu compelli potest, ut relicto seculo religionis propositum exequatur.

[*a Audito quod mulier ipsa velum assumpserat, misisti ad eam, ut desponsationem factam carnalis copula sequeretur. Tu vero, postquam fuit ad tuam audientiam res perlata, inhibere curasti, ne ante discussionem negotii se carnaliter commiscerent. Postmodum autem a muliere ipsa in tua præsentia constituta, quæsivisti, utrum consensisset in illum, & quare ab illo quæreret separari.*]

[*β Cum autem postmodum per testes idoneos tibi fuerit plenior facta fides, quod ante susceptionem veli mutuus intervenerat inter ipsos per verba de præsenti consensus, sedem duxisti Apost. consulendam, utrum veli susceptio impediat matrimonium inter ipsos.*]

CAP. XV.

Maritus factus Monachus a conjuge adulterata revocari non potest.

Idem Rudinen. y Episcopo g. (*c. an. 1210. Roma in Galliam.*)

g Tluden. al. Tudensen.

h Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. Vid. Turrecr. in c. dixit Dominus, & cap. conjugio. 32. q. 1.

COnstitutus h in præsentia nostra H. sua nobis confessione monstravit, quod in Acolythatus ordine constitutus quandam puellam R. nomine in facie Ecclesiæ duxit uxorem: quam cum carnaliter cognovisset, orta discordia inter eum, & eandem puellam, ipsa fuit cuidam alii V. nomine copulata: & tu memoratum H. usque ad gradum sacerdotii ordinasti. Cum autem eum sua conscientia remorderet, habitum ordinis Cisterciensis assumpsit: (& infra. a) Ideoque mandamus, quatenus si res ita se habet, prædictam mulierem, ut a dicto V. recedat, cui per adulterium est conjuncta, nec prædictum Monachum impetat i, quo minus regulare votum valeat adimplere, per cens. Eccl. cogere non omittas.

i In omnib. antiquis, impetat, legitur: in recentioribus, inquietet, habetur.

[*a Tandem Abbati suo omnia revelavit, qui eum commonuit diligenter, ut super hoc saluti animæ suæ provideret.*]

¶ PITH. 7. *Rudinen.*] *Rodinensi, Redonensi*, alias, *Nossimensi, Maclouiensi*.

CAP. XVI.

Uxor non potest repetere maritum, de ejus licentia religionem intrantem, si post ingressum non renitentem, licet ad consentiendum, seu ad dandam licentiam dolo fuit inducta.

Idem *Pillavien.* k *Episcopo, & Abbati de* n *Bonbarden.* y *Pillavien. in diœcesi.* (*c. an. 1212. Roma in Germaniam.*)

n Borudien. al. Borrubabrund.

l Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. Vid. Scot. 4. sent. distinct. 27. q. 1. art. 4. circ. finem.

VEniens ad l præsentiam nostram L. nobis intimavit, quod cum olim intrandi monasterium propositum concepisset, pluribus Sacerdotibus præsentibus apud uxorem suam institit, ut super hoc suum impertiretur assensum: [& infra. a] Ipsa demum tam ipsius, quam multorum astantium precibus fletibusque devicta, caput ejus altari supposuit manu sua: qui ea præsente tonsuratus, ibidem monasterium adiit, & finito probationis tempore, professionem fecit solenniter monachalem: illa vero in seculo remanens inhonestos amatores admisit: (& infra. β) Quocirca mandamus, quatenus si ita est, prædictum L. in monasterio, quod intravit, perseverare libere permittatis: licet enim in hoc videatur non modicum deliquisse, quod captiose asseruit, quia nisi sibi eadem m mulier consentiret, tam sibi, quam toti mundo se inutilem redderet, & cum Presbyteros innotavit, ut prædictæ mulieri exponerent, quod eandem relinquere seculum oporteret, si iste licentiam daret viro: ex quo tamen eadem caput viri altari sponte supposuit, & postmodum non continuit, super revocatione ipsius non est aliquatenus audienda, cum ipsius intentio exceptione possit commissæ fornicationis elidi: maxime cum antequam fuerit fornicata, ipsum non decrevit repetendum.

m al. ita: quod si non sibi eadem mulier, &c.

[*a Eisdem Presbyteris primitus rogatis, ut præfatæ mulieri exponerent, quod etiam ipsam oporteret relinquere seculum, si viro suo daret licentiam ad monasterium convolandi. Cumque ipsum mulier, ne ab ea discederet, vicevmissa precaretur, ipse asserens, quod nisi ab ea super hoc posset obtinere licentiam, non solum sibi ei inutilem redderet, sed etiam toti mundo.*]

[*β Unde idem L. metuens, ne sua consumatio illius incontinentiæ imputetur, an in monasterio debeat persistere, a nobis consilium postulavit.*]

¶ PITH. 8. *Pillaviensi.*] *Pataviensi*.

9. *Bonbard.*] *Borumbarderbergensi*. Alias *Brumbach*. Ordinis Cisterciensis diœces. Herbipol. vel Bambar.

10. *Pillavien.*] *Pataviensis*.

CAP. XVII.

Uxor maritum professum repetere potest, non obstante licentia profitendi, ob ea metu extorta.

Idem. (*c. an. 1212. Romæ.*)

o Cap. un. eod. tit. in 4. compil.

ACcedens o ad præsentiam nostram I. mulier proposuit, quod cum V. vir ejus eam sibi matrimonio copulasset,

ſet, volens tandem idem vir habitum aſſumere monachalem, poſtulabat humiliter ab eadem, ut tam pio propoſito faceret ipſius: quapropter multa verbera, & alia gravamina, quæ dictus vir inferebat eidem, ſe ipſam evitare dimiſſurum, annuit votis ejus. Cumque idem vir in domo de Vader. a Cistercien. ordinis religionis habitum aſſumpſiſſet, mulier in domo Monialium, nullo ibi habitu religionis aſſumpto, vel voto converſionis emiſſo, permanſit: proceſſu vero temporis, cum idem vir ad ſeculum rediens, religionis habitum reliquiſſet, eadem mulier ſe inſtantur ab ipſo p petiit reaſſumi: (& inf. u) Quocirca diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus ſi res ita ſe habet, dictum virum, ut eam recipiat, atque affectum exhibeat conjugalem, appellatione remota cogatis.

[u *Ipſe illam recipere penitus contradicens, præter verbera, quibus ſæpe afficere audeus, ſibi plurima convitia, & graves injurias irrogavit.*]

a *Vauder. al. Vaden. al. Vende.*

p *ea.*

CAP. XVIII.

Uxor Profeſſi, quæ dedit viro licentiam profitendi, non compellitur ingredi religionem, ſi continens eſt, & non ſuſpecta.

Innocentius q III. *Epiſcopo, & Decano, & Theſaurario Lingonenſi.* 11 [c. an. 1213. Roma in Galliam.]

q *Honorius III.*

SIgnificavit r nobis A. mulier, quod cum ipſa F. viro ſuo coram Decano S. s Quirici vice Archiepiſcopi Senon. in hac parte fungente, licentiam conceſſerit religionem intrandi, continentia tamen ſibi eidem injuncta, & recepta fide ab ipſa, quod perpetuo continaret, idem Decanus poſt factam profeſſionem a viro prædicto in monaſterio, in quo habitum aſſumpſerat monachalem, aſſeruit ipſam debere religionem intrare, quamquam id primo non expreſſiſſet eidem, & hoc expreſſo illi t licentiam non dediſſet: [& infra.] Quocirca mandamus, quatenus, ſi eſt ita, & eſt talis ætatis, de qua ſuſpicio haberi non poſſit, ipſam votum continentiæ obſervantem, intrare monaſterium compelli non permittatis invitam.

¶ Pith. 11. *Lingonenſi.*] *Lingonenſi.*

12. *Sancti Quirici.*] *Sancti Quiriaci Pruvinenſis.* Gallice, Provins.

r *Vid. Ludovic. Rom. ſing. 674. ut in noſtr. in ſpir: Nos ſumus in materia.*

s *Quiriaci.*

t *Illi, ſcilicet viro.*

CAP. XIX.

Adultera, quam maritus reconciliare non vult, ad agendam pœnitentiam in aliquo clauſtro collocatur.

Gregorius IX. [c. an. 1233. Romæ.]

GAudeamus 13 u in Domino: [& inf.] Mulieres vero, quæ relicto maritali toro, lapſu carnis ceciderunt, ſi mariti earum a te diligenter commoniti, eas ad frugem melioris vitæ converſas noluerint recipere propter Deum, in clauſtris cum religioſis mulieribus ſtudeas collocare, ut perpetuam pœnitentiam ibi agant.

¶ Pith. 13. *Gaudeamus, &c.*] Vide Novellam 134.

u *Vid. Ludovic. Rom. ſing. 674. ut in noſtra Codic. incipit: Nos ſumus in materia. vid. infr. de adulteriis.*

CAP. XX.

Si conjuges ſe ad invicem abſolverunt, continentiam promittendo, & uterque, vel alter eorum religionem profeſſus, alter alterum repetere non poteſt.

Idem I. *Moniali monaſterii de Plauda.* x [c. an. 1235. Romæ.]

x *Plonca al. Plonta.*

DUdum a C. Laico y mota contra te, quam uxorem ſuam dicebat, materia quæſtionis, R. Sanctæ M. in Cosmed. Diacon. Cardin. dedimus auditorem. Coram quo dictus C. conquerando proponens, quod indebite recuſabas eidam (cujus uxor eras per conſenſum de præſenti, & carnali z copulam ſubſecutam) matrimonialiter adhærere, te ſibi reſtitui poſtulavit. Ad quod fuit reſponſum, quod ipſe pro animæ ſuæ remedio pure, & ſpontanea voluntate, præſentibus duobus religioſis Sacerdotibus, & adhibitis quoque teſtibus fide dignis, omni juri, quod in te habuerat, renunciavit omnino, reſignando illud in manibus alterius ex Sacerdotibus ſupradictis, qui in perſonam Eccleſiæ reſignationem hujuſmodi recipere procuravit, & quod idem C. ſe caſtitatem ſervaturum promiſit, pauperumque hoſpitalis de Ponta obſequiis ſe devovit, promittens voto ſolemni omnia, & ſingula ſupradicta, & tribuens tibi licentiam ad monaſterium tranſeundi: te verſa vice ſimiliter promittente, ac tribuente illi licentiam, & jus quodlibat reſignante, ſicut hæc omnia dicebantur per publicum inſtrumentum eſſe probata, manu B. Notarii Aretinenſis a confectum. Verum prænominatus C. propoſuit, quod caſu amiſſo inſtrumento b præfato, illud in prima perſona, quod prius erat in tertia, inſertis pluribus in uno aliter, quam in alio, fuit ab ipſo formatum: & cum tibi iratus fuiſſet, ſicut verba, & cetera indicebant, nondum calore iracundiæ quieſcente, quidam ipſum decepturi allexerunt, proponentes eidem, quod in hoſpitali prædicto cibis ad libitum poſſet uti, ac proprium retinere, præfato B. ſibi nihilominus promittente, quod non ſolum ardorem, ſed etiam appetitum libidinis extingueret in eodem: propter quod quicquid in hac parte feciſſe dignoſcitur, iratus, ſeductus, partus, & illectus, & ſub ſpe promiſſionis, ac ſub ea conditione, vel modo, ſi poſſet continentiam obſervare, aſſeruit c a ſe factum. Sed ad iſta reſpondebatur econtra, quod an tabellio in tertia perſona inſtrumentum conficiat, vel in prima (dummodo non mutetur ſubſtantia veritatis) nihil intereſſe videtur. Inſuper quamvis aliquando ſpem memoratus C. dare fuiſſet, per quam ad hoc ſe propoſuit d inductum, non tamen tempore, quo talia facta fuerunt, pure, ſimpliciter, ac voluntarie pro amore Dei, & remedio animæ ſuæ, ſolummodo ad votum, & ad alia ſupradicta noſcitur proceſſiſſe e: propter quod a conſortio ſecularium hominum debet diſcedere, vitamque mutare, cum ſe illius ætatis eſſe proponat, ut ſine ſuſpicione incontinentiæ non valeat in ſeculo remanere. Nos itaque habito fratrum noſtrorum conſilio, te ab impetitione dicti C. ſententialiter duximus abſolvendam, perpetuum illi ſuper hoc ſilentium imponentes.

y *Vid. Turrecrematam ſæpe citatum, & Scotum 4. ſent. diſt. 27. quæſt. 1. art. 4. & diſt. 32. quæſt. 1. art. 9. vid. Sylveſtrum in ſumma, verbo, votum 5.*

z *carnalem.*

a *Aretini.*

b *Vid. Henricum Boreh. & Guid. Pap. deciſ. 244. incipit. quiſpiam dn conſo.*

c *al. ita: aſſeruit eſſe factum.*

d *proponit.*

e *Vid. leg. cum plures. §. locator ff. loca.*

CAP. XXI.

Breve eſt, ſed per alia verba poteſt ſic ſummari: Poſt ſententiam divortii quoad torum latam ob fornicationem ſpiritualem mariti, poteſt uxor libere religionem intrare.

Idem. [c. an. 1235. Romæ.]

MUlier, quæ in fide remanſit, poteſt nolente viro, qui ab infidelitate recetitus, propter quem ab eo fuerat judicio Eccleſiæ ſeparata, ad religionem libere convolare.

DE CONVERSIONE a INFIDELIUM.

TITULUS XXXIII.

a *Vid. Scotum l. 4. ſent. diſt. 39. quæſt. 1. art. 3.*

CAP. I.

Non poteſt quis illam habere in uxorem, cujus maritum occidit machinatione ipſius mulieris: ſecus, ſi ſine machinatione. Et eſt pulcher, & quotidianus caſus.

Celeſtinus III. [c. an. 1193. Romæ.]

LAudabilem 1: [& inf. b] Interrogaſti de Sarracenis, qui dum in captivitate eſſent, quarundam Chriſtianarum viros eorum occidit, & machinationibus occiderunt, utrum, quia poſtea per ipſas ad fidem Chriſtianam converſi ſunt, eas de jure poſſint accipere c in uxores: vel ſi duxerint, conjugium teneat earundem. Hic Triburienſis d Concilii regula contenti ſumus, aſſerentis, quod ſi in mortem ipſorum maliciose fuerint machinati, licet eorum ſtudio ad fidem acceſſerint, non tamen eis adhærere debent, nec ſunt, ſi adhæſerint etiam, tolerandi, cum tale damnum tali lucro Eccleſia compenſare non velit. Ad hoc Sarraceni quidam in bello ſunt Chriſtianos interfeciſſe noti, & Chriſtiani ſimiliter Sarracenos: poſtea vero Sarraceni ad fidem converſi, uxores eorum, quos in belli certamine occiderunt, ſibi matrimonialiter copularunt, & ipſam Chriſtiani de Sarracenis mulieribus converſis ad fidem feciſſe noſcuntur, quæ poſtquam de priorum eiſdem morte compererunt e veritatem, divortium inſtanter expoſcunt. In his igitur reſpondemus, quod cum tales non procuraverint virorum interitum defunctorum, matrimonium inter hujuſmodi perſonas licite poteſt contrahi, & taliter copulati divortium nequeunt poſtulare.

¶ Pith. 1. *Laudabilem, &c.*] Vide Matth. Paris 227. *& ſequent.*

b *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.*

c *ducere.*

d *Vide Concil. Triburien. c. 40. & cap. 51. ſed ibi non ſunt hæc eadem verba.*

e *comperierunt.*

CAP. II.

Si alter infidelium conjugum venit ad fidem, altero remanente in infidelitatis errore, communis proles aſſignatur converſo.

Gregorius IX. *Argentin. Epiſcopo.* [c. an. 1236. Roma in Germaniam.]

EX literis f tuis accepimus, quod quidem de Judaicæ cæcitatis g errore ad Chriſtum verum lumen adductus, uxore ſua in Judaiſmo relicta, in judicio poſtulavit inſtanter, ut eorum filius quadriennis aſſignaretur eidem, ad fidem Catholicam, quam ipſe ſuſceperat, perducendus. h Ad quod illa i reſpondit, quod cum puer adhuc infans exiſtat, propter quod magis materno indigeat ſolatio, quam paterno, ſibique ante partum onerosus, doloroſus in partu, poſt partum k laborioſus fuiſſe noſcatur, ac l ea hoc legitima conjunctio maris, & fœminæ magis matrimonium, quam patrimonium e nuncupetur, dictus puer apud eam debet convenientius remanere: [& infra.] Cum autem filius in patris poteſtate conſiſtat, cujus ſequitur familiam, & non matris, & in ætate tali quia non debeat m apud eas remanere perſonas, de quibus poſſit eſſe ſuſpicio, quod ſaluti, vel vitæ inſidiantur n illius, & pueri poſt triennium apud

f *Vid. B. Th. 4. ſent. diſt. 39. q. 1. art. 4. ad 4. arg.*

g *pravitatis.*

h *producendus.*

i *Al. ad quod. al. &c.*

k *ac poſt partum, &c.*

l *ac per hoc.*

m *debeat apud illas, &c.*

n *inſidiantur.*

apud patrem non suspectum ali debeant, & morari, materque pueri, si eum remanere contingeret apud eam e, posset illum adducere ad infidelitatis errorem: in favorem maxime fidei Christianae respondemus, patri eundem puerum assignandum.

¶ Pith. 2. *Magis matrimonium quam patrimonium.*] Aul. Gellius 18. 6. D. Augustinus.

6. *Pueri post triennium.*] L. 9. C. *de patria potestate.*

e *ipsam.*

DE VOTO, ET VOTI REDEMPTIONE.

TITULUS XXXIV.

CAP. I.

Vota possunt eleemosynis redimi, vel in aliud commutari, intercedente superioris auctoritate, & justa causa redimendi, vel mutandi.

Alexander III. *Exonien. Episcopo.* (*c. an.* 1180. *Roma in Angliam.*)

DE a peregrinationis votis, an eleemosynis redimi possint, vel pro necessitate in aliud commutari: Respondemus, quod ab ejus, qui praesidet, pendet arbitrio, ut consideret diligentius qualitatem personae, & causam commutationis, scilicet an ea infirmitatis, seu affluentia divitiarum, an b alia causa probabili peregrinatio, an c recompensatio melior fuerit, & Deo magis accepta: & secundum hoc debet exinde dispensare.

a *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 35. c. 3.*
b *aut.*
c *aut.*

CAP. II.

Commutat Papa votum ultramarinum, in his maxime, qui in puerili aetate voverunt.

Idem *Norvicen. Episcopo.* (*c. an.* 1180. *Roma in Angliam.*)

VEniens d ad nos R. narratione accepimus, quod in puerili aetate constitutus Hierosolymam disposuit proficisci: eidem quoque, qui sepulchrum Dominicum proposuerat visitare, fidem dedit, & suam recepit ab eo, quod sibi invicem in via socii fideles existerent: [*& infra.* α] Nos autem ipsum a voto, quod in aetate tenera, facilitate potius, quam ex arbitrio discretionis promisit, absolvimus: ita tamen, quod idem votum eleemosynis redimat, & juxta consilium vestrum e, toto vitae suae tempore uni pauperum Christi (dummodo ad hoc suae facultates sufficiant) debeat providere.

(α *Et bonam societatem servarent, quod uterque sollicita mente revolvens, ad nos accessit, ut sibi nostrum super hoc consilium aperiremus.*)

d *al. pervenientis. Vid. c. 2. eod. tit. in 2. compil. & post Conc. Lat. p. 30. c. 15.*
e *Al. vestrum, quam lectionem olim impugnavit Hostiensis.*

CAP. III.

Ex sola conceptione boni explicandi non obligatur quis ad bonum conceptum exequendum.

Idem *Magistro A. de Mandesfore* f. (*c. an.* 1180. *Romae.*)

LIteraturam f tuam: [*& infra.* α] Cum ex quadam commotione animo fuisses mortis pavore perterritus, haec verba protulisti: Non diu hoc mutabo: proponens in animo, quod religionis habitum esses aliquando suscepturus: [*& infra.* β] Tibi igitur respondemus, quod si plus non est in voto processum, transgressor judicari non poteris, si non impleas, quod dixisti.

(α *Et prudentiam tuam jam pridem fama revelante cognovimus: & saluti tuae tanto attentius consulere volumus, & debemus, quanto personam tuam consideratione honestae conversationis, & vitae, ferventioris charitatis brachiis amplectimur.* Relatum est nobis ex parte tua, quod)

(β *Sed propter frequentes infirmitates, quae plerumque vitae districtionem impediunt, & quia indigentibus, & transeuntibus te hospitalem exhibes, pluraque solatia impendis, quod conceperas olim in animo, opere non implesti: et per hoc dubitas, ne de facta fide tua in districto debeas examine convenire.*)

¶ Pith. 1. Mandesfore.] *V. C. 2. Mandesforde*, alius Codex, *de Vad. Fordeo.*

f *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil. Vid. Navarr. in manuali confessariorum c. 12. num. 26. & 32. de Latone super impresso.*

CAP. IV.

Omne votum mutabile est in votum religionis.

Idem 2. (*c. an.* 1180. *Romae.*)

SCripturae g [*& infra.* α] Reus fracti voti aliquatenus non habetur, qui temporale obsequium in perpetuam noscitur religionis observantiam commutare.

[α *Sacratissimamo declaratur, quod spiritualis homo propositum non mutat, cum pro salute animae suae arctius aliquid meditatur. Inde est, quod vestris justis postulationibus non indignati indulgemus: quod qui sepulchrum Domini, vel aliorum sanctorum limina proposuerunt visitare, & infirmitate, vel alia rationabili causa occurrente, habitum religionis assumere, atque inter vos Deo servire voluerint, libere ipsos suscipere valeatis.*]

¶ Pith. 2. *Idem.*] Monachis Cisterciensis Ordinis per Angliam constitutis.

g *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.*

CAP. V.

Executio voti ultramarini auctoritate Papae potest ex causa differri.

Innocentius III. *Strigonien. Archiepiscopo.* (*c. an.* 1212. *Roma in Hungariam.*)

NOn est 3 h voti dicendus transgressor, qui quod vovit, auctoritate sedis Apostol. distulit adimplere. Sane significavit nobis Rex Hungariae, quod cum in regni perturbatione i consilium, & auxilium tuum sibi senserit hactenus profuisse, utilitati ejus non modicum derogaret, si Hierosolymam (sicut ex voto teneris) regno pergeres impacato: (*& infra.* α) Ideoque mandamus, quatenus non prius iter arripias Hierosolymam eundi, quam regnum ipsum fuerit tranquillitati pristinae restitutum, vel super hoc receperis ab Apost. sede mandatum.

[*Cum igitur immineat nobis de honore ipsius Regis, & statu regni Hungariae sollicite cogitare.*]

¶ Pith. 3. *Non est, &c.*] Vide Bosqu. 276. Neubrigens. 324. est 4. epist. Innoc. pag. 3.

h *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. Vid. D. Tho. 2. 2. q. 88. art. 12.*
i *turbatione.*

CAP. V.

Ecclesia compellit haeredem Laicum per excommunicationem, & bonorum subtractionem, ad executionem voti ultramarini k ad quod se obligavit pro defuncto.

Idem *Andreae Duci.* (*c. an.* 1200. *Roma in Hungariam.*)

LIcet a universis 4 liberum sit arbitrium in vovendo, usque adeo tamen solutio necessaria est post votum, ut sine proprio l salutis dispendio alicui non liceat resilire. Accepimus siquidem, quod cum Rex Hungariae pater tuus ageret in extremis votum quod voverat Domino, Hierosolymitanam provinciam in fortitudine, humili corde visitare, sub interminatione maledictionis paternae, commisit m tuae fidei exequendum, & tu assumpto crucis signaculo, te id impleturum sine dilatione qualibet promisisti: [*& inf.* α] Mandamus, quatenus postpositis caeteris sollicitudinibus, usque ad festum exaltationis sanctae Crucis debitum acceptae Crucis exsolvens, propositum iter arripias, & humiliter prosequaris: ut si votum tibi a patre injunctum, & a te sponte susceptum, occasione qualibet detrectaveris, paterna te reddas successione indignum, & haereditatis emolumento priveris, cujus recusaveris onera supportare: scituros extunc anathematis te vinculo subjacere, & jure, quod tibi, si dictus Rex sine prole decederet, in regno Hungariae competebat ordine geniturae n, privandum, & regnum ipsum ad minorem fratrem tuum app. postposita devolvendum.

[α *Verum eodem patre tuo sublato de medio, cum Hierosolymitanum hoc iter te arripere simulasses, assumpta peregrinationis oblitus, quam contra inimicos crucis dirigere debueras, in fratrem tuum, & regnum Hungariae convertisti aciem bellatorum, & multa contra serenitatem Regiam malignorum usus consilio commisisti. Nos autem, quos dudum isti ad Pontificatus officium licet immeritos, Dominus evocaverit, tam pati regni Hungariae, quam tuae volentes saluti consulere, nobilitatem tuam rogamus, & monemus, & exhortamur in Domino, ac per Ap. s.*]

¶ Pith. 4. *Licet Universis.*] Vide Bosqu. 270. 273. 276. 278. Novel. 601. 902.

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.*
l *propria.*
m *commisit.*
n *Vid. Bald. in l. ex hoc jure ff. de just. & jur. ubi docet, an ordine geniturae, vel electione succedi debeat in regno.*

CAP. VII.

Commutat Papa votum ultramarinum in vigilias, orationes, & jejunia, tunc maxime, cum cessat causa, quae induxit ad vovendum: ita etiam, quod expensa fienda in eundo, morando, & redeundo integraliter mittantur in terrae sanctae subsidium.

Idem *Trecensi Episcopo* 5. (*c. an.* 1213. *Roma in Galliam.*)

MAgnae o devotionis: [*& inf.*] Cum Trecen. Ecclesia contra libertatem Ecclesiasticam gravaretur, nec per alium quam per Campaniae Comitem in ultramarinis partibus constitutum, eidem Ecclesiae crederes posse de facili subveniri, ad ipsum proposuisti accedere: ac in signum peregrinationis, & devotionis terrae Orientalis crucem Dominicam assumpsisti: (*& infra.*) Quamvis autem audita morte ipsius intentionem tuam conspiceres jam frustratam, noluisti tamen sine consilio Apost. sed. ad propria remeare, sed ingressus urbem p intentionis tuae propositum, ac statum Trecen. Ecclesiae nobis humiliter exposuisti: (*& infra.* α) Et quidem tria praecipue duximus q in hoc negotio attendenda, quid liceat secundum aequitatem, quid deceat secundum honestatem, & quid expediat secundum utilitatem. Sane non videbatur contra votum licitum ut veni-

o *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.*
p *Scil. Romam, per excellentiam. §. sed jus. Inst. de jur. nat.*
q *diximus.*

c Psal. 75.

e Luc. 9.

t Vid. Alphons. Castr. l. 2. c. 3 de justa haeret. punitione.

ceintes, cum vox clamet prophetica: c *Vovete, & reddite Domino Deo vestro.* & primum ad consilium, secundum ad imperium referatur. Sed nec decens videbatur, cum sit scriptum in Evangelio: e *Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei, &c.* Praeterea non videbatur expedire, cum ex absolutione tua scandalum posset Laicorum mentibus generari, dicentium, Ubi est Deus Clericorum? & hoc exemplo credentium, sa ad voti observantium non teneri. Quod enim agitur t a Praelatis, facile trahitur a subditis in exemplum: unde quod Dominus inquit ad Moysen in Levitico: *Si Sacerdos, qui est unctus, peccaverit, facit delinquere populum.* Verum aetatis, vitae senescentis defectus, atque canities, quae vix labores, & dolores suos tolerare possunt, in contrarium allegabant, & Ecclesiae Trecen. sponsae, cui vinculo pastoralis sollicitudinis es ligatus, sine ejus assensu votum peregrinationis emittere forsitan non debueras. [*& infra.*] Ipsum etiam votum, quod ex sui forma sanctum, & honestum erat, ex persona voventis minus licitum videbatur. Cum enim juxta canonica u instituta, Clericus absque sui Episcopi licentia peregrinari non debeat, & Episcopus non minus, imo potius sed. Apost. sit adstrictus, videri mereto poterat, quod absque generali, vel speciali licentia votum peregrinationis, qua te tamdiu absentares, emittere non debueras: [*& infra.* β] Cum igitur in lege veteri, in qua non minus preceptum Domini obligabat, quam votum hodie obliget in Ecclesia, primogenita, quae Domino mandabantur offerri, quaedam Domino redderentur, ut primogenita Levitarum: quaedam redimerentur, ut aliarum tribuum: quaedam commutarentur in aliud, sicut primogenitus asini, qui pro ove commutabatur: ac hoc attendentes, quod votum commutari possit in opus aliud pietatis: non x curantes, quod os loquentium inique loquatur, dum tamen non recedamus a tramite veritatis: de illius auctoritate securi, qui cum audisset a discipulis: *Scis*, y *quia Pharisaei audito hoc verbo scandalizati sunt?* respondit: *Sinite illos, caeci sunt, & duces caecorum:* tibi pro te, & familia tua licentiam concedimus, votum peregrinationis taliter commutare, ut expensas, quas feceras in eundo, morando, & redeundo facturus, alicui Religiosa committas, in necessarios usus terrae illius sine diminutione qualibet transferendas: [*& inf.*] Laborem etiam laboribus recompenses, sollicitius instando vigiliis, devotius vacans orationibus, & in jejuniis fortius te exercens. Ad hanc autem indulgentiam tibi faciendam specialiter nos induxit, quod cum pro libertate Trecen. Ecclesiae per dictum Comitem assequenda praecipue votum peregrinationis emiseris, eo sublato de medio, qui in cessavere causae, facilius cessare potuit & effectus.

u Hoc spectant tradita per B. Tho. 2. 2. q. 88. art. 8. Exod. 11. & 22. Num. 3. & 8. Deut. 15. Luc. 2. Lev. 25. Exod. 36. Matth. 17.

x Nec.

y In aut. exemplar. 110: Nonne scis, quia, &c.

[*u Nostram, & fratrum nostrorum consilium cum devotione requireres: ven. etiam f. n. Senonen. Archiep. tunc Metropolitanus flamma Trecen. Ecclesiae, ac dispendium, quod ex absentia tua incurrere poterat, semel & iterum per suas nobis literas intimavit: propter quod disposuimus deliberare cum fratribus nostris, an erga eandem Trecen. Ecclesiam misericordiam faceremus, te ad agendam ipsius sollicitudinem remittentes: ut sicut ex voto tenebaris, iter arreptum perficere pateremur, & utrum horum tam saluti tuae, quam terrae Orientali posset expedire.*]

[*β Minus etiam votum illud terrae Orientali videtur expediens, quae plus pugnatorum subsidium, quam Clericorum, quos & officium, & dissuetudo reddit imbelles, ministerium articuli necessitate requirit, quamvis orantibus sint, & aliorum terra illa vehementer indigeat, quia tamen jam impletum est verbum Dei dicentis: Venit hora, quando nec in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabitis Patrem. Spiritus Sanctus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu, & veritate oportet adorare. Videri poterat, quod non minus in Ecclesia tua, quam in Orientali terra proficeres pius orationibus apud Deum. in hic, qua pro libertate ipsius jussu ac humiliter postulares: & utinam cum Mose montem posses ascendere, ut te manibus extensis orante, Josue pugnans Amalechitas in ore gladii superaret. Credebatur etiam, quod terrae Orientali magis accederet, quod si in te, & tuorum Clericorum procuratoribus fueras impensurus, secundum aliquos religiosi arbitrium transferretur in subsidium bellatorum.*]

¶ Pitu. 5. *Trecensi Episcopo.*] Garnerm Vincent. 31. 164. Extat integre inter Epistol. Decretales Innocentii III. *pag.* 40. Vide *cap.* 25. *sup. de Praebend. & Dignitatib.*

CAP. VIII.

Impedito ad tempus exequi votum ultramarinum conceditur dilatio, perpetuo vero impedito, indicitur redemptio ex eo, quod magis expediat terrae sanctae.

Idem Innoc. III. *Cantuariensi Archiepiscopo.*
(*c. an. 1213. Roma in Angliam.*)

a Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.

a Inquisitioni tuae respondemus.

QUod a super his a [*& inf.* a] Quaesivisti de his, qui pro succursu terrae sanctae signum crucis assumpto, propter infirmitatem, vel paupertatem, vel aliam justam causam votum non possunt utiliter adimplere, cum sine distinctione receperis in mandatis, ut eos, qui signum crucis assumptum abjecerunt, ad resumptionem ipsius, & executionem voti compellas. Nos autem inquisitioni tuae a taliter respondemus, quod debiles, & inopes magis illuc in defectum, quam ad profectum accedunt, cum isti pugnare non possint, & illi mendicare cogantur, nisi forte sint nobiles, & magnates, qui suis secum expensis bellatores adducunt: vel artifices, & agricolae, qui de laboribus suis sibi possint acquirere necessaria, & terrae subsidia ministrare: quamvis non multi talium propter brevitatem possessionum, & paucitatem inhabitantium ibi sint opportuni. Unde credimus distinguendum inter illos, qui temporalem, & eos, qui perpetuam impedimenti causam creduntur habere: quod primis indulgenda est dilatio, secundis autem est redemptio injungenda, ut rerum facultate pensata, quas possunt, aut quas facturi essent expensas, personarum praeterea compensato b labore, in subsidium terrae sanctae transmittant, exequentes per alios, quod per se nequeunt adimplere. Rursus inter illos, qui pro defensione terrae sanctae votum peregrinationis emittunt, & eos, quibus pro satisfactione suorum criminum iter peregrinationis injungitur, credimus distinguendum: quod circa primos plus terrae sanctae succursus, & circa secundos plus labor itineris, secundum intentionem voventis, vel poenitentis debet attendi. Unde si quis hoc modo voventium est inutilis ad pugnandum, quamvis habilis sit ad eundum, melius est redimere votum, quam expensas consumere: quod & de poenitente, qui propter debilitatem non potest iter injunctae peregrinationis implere, sane velut intelligi, non autem de illo, qui quamvis sit impotens ad bellandum, potens tamen est ad eundum c. [*& infr.* β] De mulieribus autem hoc credimus observandum, ut quae remanere noluerint, viros suos sequantur: caeterae vero (nisi forte sint divites, quae secum in suis expensis possint ducere bellatores) votum redimant, quod voverunt.

b recompensato.

c Continet, eundem, addit in margine: alias, consilium, utrumque praeter vetorum exemplar. fidym.

[*u Sed. Apost. consulere voluisti, quorum executio spectat ad officium pastorale, f. t. in Domino commendamus, sperantes, quod per responsionem nostram instructius ea diligentius exequeris.*]

[*β Super his autem diligens est discretio adhibenda, ne quid prece, vel pretio, amore, vel odio sive occasione quacunque contra salutem animae, vel utilitatem terrae quomodolibet attentetur. Unde per viros religiosos, & providos dispensationi hujusmodi volumus provideri.*]

¶ Pitu. 6. *Quod super his.*] Vide Matth. Paris. 199. 199. 207. 217.

CAP. IX.

Votum ultramarinum certis casibus redimi, & commutari potest, non tamen per alium, quam per Papam, vel cum ipsius speciale mandato. h. d. usque ad §. secundo quaesivisti.

Idem eidem. (*c. an. 1213. Roma in Angliam.*)

d Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.

EX multa d tuae sollicitudinis providentia: [*& inf.* a] En consultatione, quam ad inquisitionem tuam super negotio Crucesignatorum olim edidimus, viam invenisti ad alias quaestiones, & etiam quod in ea dicitur, ut constituat generale, ut possint Praelatis quibuslibet illos secundum formam expressam absolvere liceat, qui eorum sunt jurisdictioni commissi, solvere requisisti. Ad hoc igitur respondemus, quod in consultatione nostra ut ediret, & licet ad quales, ad quos tamen e specialiter spectat ejus executio, nullatenus explicatur: illis autem solummodo ut hoc exequendum incumbit, qui super hoc mandatum receperint a sed. Apost. speciale. Sic ergo illi est inquisitioni responsum, quae consequenter tua fraternitas requisivit, de quibus religiosis intelligendum hoc esset: utrum scilicet ibi Religiosi vocentur hi tantum, qui religionis habitum susceperunt, quorum plures idiotae sunt, & juris ignari f, an Episcopi, qui sicut dignitate praecellunt, sic & religione debent aliis praeeminere: non ad ceteros illius executio jure spectat, nisi per Apost. sed. eis specialiter delegeret.

e tantum, in uno vetustissimo exemplari.

f Vid. l. 1. cum not. per Doct. C. de interd. mat. inter pupil. aut. Sold. in authen. de mon. collat. 2.

[*u Credimus provenire, quod cum ad consultationes tuas multiplices, & frequentius respondemus, quod sentimus, in responsione nostra novas eliceas quaestiones.*]

¶ Pitu. 7. *Ex multa.*] Vide Malmesb. 154. Catalog. test. veritat. 370. Vesperg. 316. Matt. Paris. 702.

Habiles ad eundum, sed inhabiles ad pugnandum, si sint strenui consilio, vel milites bellatores possunt secum ducere votum ultramarinum non redimunt. h. d. Abbas Siculus.

§. 1. Secundo quaesivisti, utrum quod dicitur: Si quis voventium est inutilis ad pugnandum, quamvis sit habilis ad eundum, melius est ut redimat votum, quam consumat expensas: generaliter accipi debeat, ut nobiles, & g magnates, qui sunt consilio strenui, & melius secum possunt trahere bellatores, an minores tantummodo verbum hujusmodi comprehendat? Verum si ad superiora oculum tuae considerationis extendas, quaestionem istam h invenies in serie consultationis nostrae solutam, ubi dicitur, quod debiles, & inopes magis in defectum terrae sanctae, quam ad ejus profectum accedent, &c. Quamvis possit i aliter responderi, quod non sunt inutiles ad pugnandum, qui etsi per se pugnare non possint, maturitate tamen consilii adesse valent pugnantibus: & personae defectum per alios celeuare: [*& infra.* a]

g al. etiam.

h Dictio, istam, deest in vetustis.

i & aliter.

[*u Tertio quoque loco tua f. requisivit, qualiter intelligi debeat, quod de mulieribus subinfertur, ut quae remanere noluerint, viros suos sequantur euntes. Caeterae vero, si non sint divites, quae secum in suis expensis possint ducere bellatores, vo-*

hem redimant, quod voverunt: hoc enim quod ultimo loco dicitur, videtur tantum de voventibus esse dictum.]

Uxores possunt sequi viros ultra mare, si volunt, sed non tenentur, nisi & ipsæ voverint. h. d. Abbas.

§. 2. Quod autem superius ponitur, Mulieres quæ remanere noluerint, &c. de illis intelligendum esse videtur, quæ se ad peregrinationis propositum nullius voti vinculo astrinxerunt: [& infr. o]

[n *Quod sic esse dubium non erit sic. Eo eodem quoque verbo dicto videri quibusdam, quod viris liceat in hoc articulo sine uxorum suarum assensu vovere posse, ac perficere quod voverunt. Ad quod dicimus quod*]

Viri sine consensu uxorum emittere possunt votum ultramarinum. h. d. Abbas Siculus.

§. 3. In tanta quoque necessitate populi Christiani, ne terræ sanctæ impediatur subsidium, viri præter uxorum assensum hujus peregrinationis propositum vovere libere valent o, & quod voverint, libere adimplere. Ut autem consentiant, sunt attentius commonendæ.

o valeant.

Clerici tanquam inhabiles ad pugnandum redimunt votum ultramarinum, nisi in certis casibus h.d. Abbas Siculus.

§. 4. De Clericis l vero duximus respondendum, quod cum Clericatus officium eos reddat inhabiles ad pugnandum, nisi aut consilio floreant, vel officio prædicationis instructi, aut Magnatum sint obsequio deputati, aut usque adeo divites fuerint, & potentes, ut ex expensis suis aliquos secum ducere valeant bellatores, magis ab eis expedit redemptionem accipere, quam ad votum illos cogere prosequendum, si necessitas exigit, vel utilitas persuadet. Hæc autem de voventibus dicimus, non de his, quibus labor peregrinationis in pœnitentia est injunctus.

l De materia hujus §. & cur Clericis, & Episcopis pugnare non liceat vid. D. Th. 2.2. q.40. art. 2.

CAP. X.

Qui vovit religionem ingredi, si voto non completo fiat Episcopus, renunciare debet, & votum implere. Sic communiter summatur.

Idem Innoc. III. (c. an. 1213. Romæ.)

PEr tuas m nobis litteras intimasti, te in Gratianopolitana Ecclesia suscipiente habitum regularem votum solenniter emisisse, & postea promisisse in manibus Prælati ejusdem Ecclesiæ, te intra duos menses, postquam ab Apost. sede redisses, votum, quod emiseras, impleturum. Cumque termino ipso translato non curasses, quod voveras, adimplere, tandem existens voti transgressor, vocatus fuisti ad regimen Ecclesiæ Gebennensis: (& inf.) Nos igitur tuæ discretioni consulimus, ut si tuam sanare desideras conscientiam, regimen resignes Ecclesiæ memoratæ, et reddas Altissimo vota tua. Quod si capitulum ejusdem Gebenn. Ecclesiæ te postmodum canonice duxerit eligendum, electionem recipere poteris de te factam.

¶ Pirh. 8. *Per tuas nobis.*] Vide Vincent. 30. 147.

m Conc. Trid. sess. 24. cit. de reg. c. 1.

CAP. XI.

Prælatus etiam professus potest votum ultramarinum emittere, & in suos usus vigesimam proventuum Ecclesiæ convertere.

Honorius III. *Herebon. o & Bengad. Præpositis 9.* (c. an. 1226. Romæ.)

POstulastis a nobis, ut a vobis professis ordinem regularem, quorum alter cruce signatus est, & reliquus charactere crucis desiderat insigniri, liceat vigesimam proventuum Ecclesiarum vestrarum deputatam succursui terræ sanctæ deferre vobiscum: (& infra. o) Discretioni vestræ taliter respondemus, quod si Ecclesiæ vestræ per absentiam vestram nimium non lædantur, & vos velles fueritis terræ sanctæ, verbo prodesse, & exemplo, [quod conscientiæ vestræ duximus relinquendum] dimissis procuratoribus idoneis in Ecclesiis vestris, potestis, & tenemini votum peregrinationis implere: & sic potest in usus vestros transire vigesima Ecclesiarum vestrarum terræ sanctæ subsidio deputata.

[o *Ut per vos proficeret terræ illius succursui, qui parati estis personas vestras exponere servitio Jesu Christi, præsertim cum multis exemplo æmulationis laudabilis provocati ad eorum, cum post vos laudabiliter accingantur ad prælium, prælium Domini contra gentes. Quia vero liberationem terræ illius totis viribus aspiramus.*]

¶ Pirh. 9. *Herebon. & Bengad. Præpositis.*] *Herebariensi, & Bedegadensi Præpositis, vel, Saresbariensi, & Bregadensi Præpositis, vel, Barrilensi, & Bacharensi Præpositis: vel, Herebarensi, & Beregadensi Præpos. &c.*

n Herebonien. & Beregaden. Præpositis. al. Herebien. & Fareganden. al. Heverens. & Beregabens.
o verum.

DE STATU MONACHORUM, ET CANONICORUM REGULARIUM.

TITULUS XXXV.

CAP. I.

Diœcesanus non debet molestare monasteria, præterquam pro causa correctionis: nec ea sibi ablata sibi vendicare.

Gregorius *Archiepiscopo Neapolis* a a (c. an. 600. *Romæ in Campaniam.*)

THeodosius b: (& infra. a) Alicui monasterio nec tu, nec Presbyteri tui, præter diligentiam disciplinæ, aliquid molestiæ inferatis. Aut si quid illic pro diversorum devotione accesserit, vobis vendicare nullatenus: cum monachis sibi servientibus debeant proficere, quicquid a fidelibus taliter offerri contingit.

[a *Abbas monasterii S. Martini petitoria nobis insinuatione suggessit, quod habetur in ubdaie in domo quondam Martini ex ejus voluntate defensorem suum Andream Abbatem monasterium, in quo Monachi habitare debeant, constituisse. Et quia id in honorem beati Petri Apostolorum Principis, & S. Archangeli postulat dedicari: dilectionem tuam præsentibus apicibus duximus adhortandum, quatenus ad præd. locum cum postulaverit, ingravanter accedat, veneranda solemnia dedicationis impendens. Et quoties necesse fuerit, a Presbytero Ecclesiæ tuæ in loco sancto deservientibus celebrentur sacrificia veneranda Missarum, ita ut in eodem.*]

¶ Pirh. 1. *Gregorius Archiepiscopo Neapolis.*] V. C. Gregorius II.

a Hic in quibusdam recentiorib. legitur Greg. III. in aliis IX. sed vel le Contius. Imo primus l. 7. ind. 2. epist. 15.
b Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. in aliis Theodor.

CAP. II.

Monachi non debent poni singuli per parochias. Hoc primo. *Si pro monachatu aliquid detur, recipiens a sacris ordinibus prohibetur: & recipiens ab officio suspenditur.* Hoc secundo. *Monachus habens peculium sine licentia Abbatis, ab altaris communione removetur. & sic decedens sepultura, & fratrum communione privatur.* Hoc tertio. *Si pecunia conferatur pro habenda aliquod officium in monasterio, dans, & recipiens deponuntur.* Hoc quarto. *In prioratibus conventualibus per electionem instituti non sunt removendi sine causa rationabili & de causa rationabili tria ponit exempla.* h.d. comprehendendo substantiam.

Ex Concilio Lateranen. c (an. 1179. Romæ.)

MOnachi a non d pretio recipiantur in monasterio, nec peculium e permittantur habere, nec singuli per villas, & oppida per quascunque parochiales ponantur Ecclesias, sed in majori Conventu, aut cum aliquibus fratribus maneant, ne soli inter seculares homines spiritualium hostium conflictum expectent, Salomone f dicente: *Væ g soli! quia cum ceciderit, non est, qui sublevet eum.* Si quis autem exactus pro sua redemptione aliquid dederit, ad sacros ordines non ascendat. Is vero, qui eum h acceperit, officii suspensione mulctetur. Qui vero peculium habuerit, nisi ab Abbate fuerit ei pro injuncta administratione permissum, a communione removeatur altaris, & qui in extremis cum peculio inventus fuerit, & digne non pœnituerit, nec oblatio pro eo fiat, nec inter fratres accipiat sepulturam: quod etiam de universis religiosis præcipimus observari. Abbas autem, qui diligenter ista non caverit i, officii sui jacturam se noverit incursurum. Prioratus quoque, seu Obedientiæ pretii donatione nulli tradantur, alioquin dantes, & accipientes a ministerio fiant Ecclesiastico alieni. Priores autem cum in Ecclesiis conventualibus per electionem Capitulorum suorum canonice fuerint instituti, nisi pro manifesta, & rationabili causa non mutentur, videlicet si fuerint dilapidatores, si incontinenter vixerint, aut tale aliquid l egerint, pro quo amovendi merito videantur, vel si etiam pro necessitate majoris officii de consilio fratrum fuerint transferendi.

¶ Pirh. 2. *Monachi,* &c.] Matth. Paris. 638.

c Concil. Later. sub Alexand. III. c. 10.
d Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.
e ad est, proprium. Vid. l. 2. reg. D. ad Trebell.
f Eccl. c. 4.
g Si.
h recipit.
i curaverit. in Concilio.
n Al. ita: ut videlicet. sed in antiq. & in Conc. ut est impressum.
l aliud.

CAP. III.

Monet Cistercienses, ut servent regulam secundum primævam institutionem, h. d. primo. *Et damnat religiosos aggregatos Cisterciensibus eorum mores servare tentos.* h. d. secundo.

Alexander III. *Abbatibus, & Conventibus* 3 *Cisterc. Ordinis.* (c. an. 1175. Romæ.)

REcolentes m, qualiter hæc sancta plantatio: (& inf. a) Dolentes dicimus, quod etsi non ab omnibus, neque in omnibus, a plerisque tamen, & in pluribus ab illa sancta institutione dicitur declinatum: in tantum, ut aliqui a nobis patrio 4 institutionis obliti, contra ordinis vestri regulam villas, Ecclesias, & altaria possidant, fidelitates n & hominia hominum suscipiunt, justitiarias, & exhortarias 6 tenent: [& infr. 2] Ideoque precibus, & monitis exhortamur,

m Cap 2. eod. tit. in 2. compil.
o In uno vetustissimo, fidelitates, hominia, &

o recepit.

Dicto, benigne, deest in omnib. & quid sint Homines, explicat Hostiensis.

mur, quatenus domos illæ, quæ a prima sui origine in ipso o dias suer fundatæ, constitutis reimuit sint conneatæ · [*& inf.* γ] Si enim relictis originalibus ordinis institutis, ad communia volueritis aliorum monasteriorum jura divertere, oportebit vos communi jure censeri: quia dignum est, ut qui similem cum aliis vitam suscipiunt, similem sentiant in legibus disciplinam. Cæterum domus illæ, quæ de aliis institutionibus ad vestrum ordinem se transtulerint, vestris omnino se satagant ritibus conformare, & relictis possessionibus, vel etiam commutatis, quas institutio vestra non recipit o, sic se in omnibus religioni vestræ coaptent, ut quemadmodum gaudent se in societatem ordinis, & habitus identitatem assumptas, sic etiam in paupertate γ secularium rerum se luteantur vestris institutionibus conformare.

[*u Facta 2 hac vitis fructifera, hæc denique vinea Domini Sabaoth sub primæ ordinis vestri præcibus 3 pullulavit, & palmites longe lateque producens, ad mortifera pellenda circumquaque venena flores protulit, & odores, per vigili custodia custodiatis eorum in omnibus adhærere vestigiis, per quæ cooperante Domino in deserto mundi hujus sive hujusmodi plantatus est honestatis. Hic enim paupertatis continuo numeris, optimum pauperes in paupertate principiorum, totius sufficientiæ effecati sunt complementum, creant Ecclesiæ Claravallens. Episcopos, & Prælatos exceptis in, et in conspectu regum, & principum fama, & merito gloriosi. Nunc autem quod.*]

[*β Et enim studium adhibent, ut termini eorum dilatentur a terris 11, quorum conversationem salis debet esse. Læditur hinc ordo penitus, & vitiatur, nec est mutatio dexteræ Excelsi, sed potius de dextera 12 in sinistram, qui 13 relicto seculo sub paupertatis habitu Deo militare decreverant, negotiis demum secularibus implicantur. Inde est, quod & nobis ab aliis, qui foris sunt, contentiones, & litigia suscitantur, & Abbatibus in causis forensibus occupatis, & plurimum in commissis domibus & tepor ordinis, & dissolutio nascitur charitatis: maxime 14 paupertate charitas plus proficit, & cupiditatis 15 consortium, nisi illa restringuatur, hæc tepescat 16.*)

(*γ Nec velint immoderate ad ea manus extendere, quæ sine laboribus, & periculis multis, & demum sine criminibus, & magna confusione non poterunt retinere.*)

¶ Pith. 3. *Convocatibus.*] *conversis.* Vide Sacchericens. 266. Sirbert. *ann.* 1177. & 1180. Vignes. tom. 3. 130.

4. *Partia.*] *prima.*

5. *Villas.*] V. C. addit, molendina.

6. *Justitiarios, & tributarios.*] *Justitiarios, & tributarios.*

7. *Paupertate.*] *paucitate.*

8. *Facta.*] *sancta.*

9. *Precibus.*] *Patribus.*

10. *Creare Ecclesiæ Claravallensis Episcopis & Prælatis meopsis.*] *Ecclesiæ Cart, Episcopis, & Prælatis accepti.*

11. *Dilatentur a terris.*] *dilatentur in terris.*

12. *De dextera in sinistram.*] *de dextra transeunt in sinistram.*

13. *Qui.*] Cum.

14. *Maxime.*] V. C. addit, quia.

15. *Et cupiditatis consortium.*] V. C. *& cupiditatis dedignata consortium.*

16. *Tepescat.*] *tepescit.*

CAP. IV.

Regularis Canonicus, qui non assignavit proprium in morte, non debet in cœmeterio sepeliri: & si de facto sepultus fuit, inde debet exhumari, si sine scandalo fieri potest.

Clemens III. (*c. an.* 1190. *Romæ.*)

p Cap. 6. *eod. tit. in* 2. *compil.*

q potuerit, habent vetustiores, quod & sensus postulat.

SUper quodam Canonico Regulari p, qui in articulo mortis agens, licet a Priore suo commonitus, proprium, quod contra regulam retentis habuerat, noluit resignare: & sic diem clausit extremum, & fuit inter alios fratres traditus sepulturæ: [*& infra.* u] Inquisitioni tuæ taliter resp. quod ille Canonicus non tantum fuit Christiana sepultura privandus, verum etiam si sine maximo scandalo potuit q fieri, de ipse projici dignus est Ecclesia. Hoc autem cum forte contigerit, in similibus est agendum.

[*u Nos duximus necessaria requirendos. Quia vero te ignorare non credimus, quid de talibus in regula B. Augustini habeatur statutum, & quod id ipsum in Lateranensi Synodo constet inhibitum manifeste.*]

CAP. V.

Canonicus regularis potest præfici Ecclesiæ parochiali etiam seculari: sed debet habere secum socium sui ordinis, si commode fieri potest.

r Gaviani. al. Greviani.

Innocentius III. *V. Plebano S. Gaviani r 17.* (*c. an.* 1013. *Romæ in Flaminiam.*)

s Cap. 1. *eod. tit. in* 3. *compil.*

QUod s Dei timorem præ oculis habeas, ex fructibus tuis colligitur evidenter, cum opera, quæ facis, testimonium perhibeant veritati. Sane quondam desiderans ad frugem melioris vitæ transire, officium Plebani resignans, coram fratribus S. Victoris Bononien. promissionem de tua conversione fecisti, neque professionem solennem emittens, neque habitum religionis assumens: sed parochiani plebis ejusdem, attendentes te laudabiliter præfuisse, a Florentino Episcopo impetraverunt, ut ministrares ibidem: hoc etiam P. Presbyter Cardin. tunc Apost. sed. Leg. proponitur annuisse, quod jam dicti parochiani e nobis rerum habeis suppliciter t postularunt, præsertim cum de licentia Prioris S. Victoris noscaris hactenus id fecisse. Licet autem in Lateran. Concilio u de Monachis caveatur, ut singuli per villas, & oppida, per quascunque parochiales ponantur Ecclesias &c. quia tamen istud de Canonicis regularibus specialiter non cavetur, qui etsi a sanctorum Monachorum consortio non procul sejuncti, regulam tamen inserviunt laxiori, & per antiquos canones etiam Monachi possunt ad Ecclesiarum parochialium regimen 18 in Presbyteros ordinari, ex quo debent prædicationis officium x (quod privilegium est) exercere: sic annuendum duximus postulantis, ut exercens Plebani officium, si commode fieri poterit, unum Canonicum regularem tecum habeas ad sententiam, cujus in his, quæ Dei sunt, & regularis observantiæ, tam consortio, quam solatio perfruaris.

t simpliciter.

u Conc. Lat. sub Alex. III. c. 10.

x Concil. Trid. sess. 5. *de reform. c.* 2. *& sess.* 24. *de reform. c.* 4. *ubi multa valde utilia de prædicationis officio.*

¶ Pith. 17. *Sancti Gavinis.*] *Sancti Geviani.*

18. *Monachi possunt ad Ecclesiarum Parochialium regimen.*] Vide Ivonem Carnotensem *in epist.*

CAP. VI.

Primo *tractat de vestibus Monachorum.* Secundo *de abdicatione proprietatis.* Tertio *de silentio.* Quarto *de cibis.* Quinto *de officiis in genere, & in specie.*

Idem *Abbati, & Conventui Sublacen* 19 y. (*c. an.* 1213. *Romæ.*)

y al. Abb. Sublacen.

z Cap. 2. *eod. tit. in* 3. *compil. Concil. Trident. sess.* 25. *tit. de reg. c.* 1. *&* 2.

a In Cod. Barb. in oratorio, verum refectorio, &c.

b dictio, vero, deest in antiquis.

c sint.

d al. verbi doctrina fratres, &c.

e vid. l. coerceri, & l. militer. ff. de cust. reor.

f existimet.

g de hoc articulo vid. B. Th. 2. 2. *q.* 88. *art.* 11. *& Turrecremat. in c. de illo Cler.* 32. *dist. & Ferdinan. Vasq. l.* 2. *contr. illustrium c.* 25.

CUm ad monasterium Sublacen. z [*& infra.*] Firmiter inhibemus, ne quis de cætero Monachorum lineis camisiis utatur: [*& infra.* u] Prohibemus quoque districte in virtute obedientiæ, sub obtestatione divini judicii, ne quis Monachorum proprium aliquo modo possideat: sed si quis aliquid habeat proprii, totum in continenti resignet. Si vero post hoc proprietatem aliquam fuerit deprehensus habere, regulari monitione prævia de monasterio expelletur, nec recipiatur ulterius, nisi pœniteat secundum monasticam disciplinam. Quod si proprietas apud quenquam inventa fuerit in morte, ipse cum ea in signum perditionis extra monasterium in sterquilinio subterratur, secundum quod beatus Gregorius narrat in dialogo se fecisse. Unde si quicquam alicui fuerit specialiter destinatum, non præsumat illud accipere, sed Abbati, vel Priori, vel Cellario assignetur. In oratorio a vero, refectorio, & dormitorio continuum semper silentium observetur. In claustro quoque certis horis, & locis, secundum antiquam consuetudinem monasterii laudabiliter observatam. In refectorio b vero nullus omnino carne vescatur. Nec in quibusdam solemnitatibus (sicut aliquando fieri consuevit) Conventus exeat cum Abbate paucis ibi relictis, ut extra refectorium edant carnes, cum illis diebus præcipue regularis disciplina sit studiosius observanda. Sed nec extra refectorium, nisi in infirmatorio esum carnium credant sibi licere. Quanquam ex indulgentia possit Abbas interdum aliquem fratrum, nunc hunc, nunc illum (prout necessitas postulaverit) advocare, ipsosque secum in camera sua melius & plenius exhibere. Porro debiles, & infirmi, qui minutione indigent, vel aliqua medicina, non seorsum in cameris, sed omnes in infirmatorio, quæ necessaria fuerint sibi tam in carnibus, quam in aliis, recipiant competenter. Quod si quis eorum debilis fuerit, aut etiam delicatus, ut non possit communibus cibis esse contentus: sic ei provideatur sine scandalo aliorum, ut si Abbas, vel Prior voluerit in refectorio misericordiam facere specialem, cibum aliquem competentem non ante illum, sed ante se faciat apponi, de quo ipse illi faciat pitantiam pro sustentatione naturæ. Tales autem ad agenda officia monasterii deputentur, qui fideles fuerint c, & discreti. Nec alicui committatur aliqua obedientia perpetuo possidenda, tanquam in sua sibi vita locetur, sed cum oportuerit amoveri, sine contradictione quolibet revocetur. Prior autem præ cæteris post Abbatem potens sit in opere & sermone, ut exemplo vitæ, d verboque doctrinæ fratres suos & instruere possit in bono, & a malo etiam revocare: zelum religionis habens secundum conscientiam, ut delinquentes corripiat & castiget, obedientes foveat, & confortet. Abbas vero, (cui omnes in omnibus reverenter obediant) quanto frequentius poterit, sit cum fratribus in conventu, vigilem curam, & diligentem solicitudinem gerens de omnibus, ut de officio sibi commisso dignam Deo possit reddere rationem. Quod si prævaricator ordinis fuerit, aut contemptor, seu negligens aut remissus, pro certo se noverit non solum ab officio deponendum e sed & alio modo secundum regulam castigandum: cum offensa non solum propria, verum etiam aliena de suis manibus requiratur. Nec æstimet f Abbas, quod super habenda proprietate possit cum aliquo Monacho dispensare: quia abdicatio g proprietatis, sicut & custodia castitatis, adeo est annexa regulæ monachali, ut contra eam nec summus Pontifex possit licentiam indulgere.

[*u Ad defectum autem hospitalitatis supplendum mittuntur unius molendini concessimus, amplioro pro tempore concessum, ita tamen quod ad necessitatem pauperum sublevandam eleemosyna de cellario conferatur. Nec autem præfatos Ecclesias, quæ Clericis secularibus fuerant in beneficium assignata, ad*

usum

usum revocavimus infirmorum, concessionem hospitalis, quæ facta fuerat Episcopo Anagnino, irritam decernentes, & statuentes, ut nunquam alteri in beneficium concedamus, sed infirmarius disponat de illis Ecclesiis, prout ad necessitates infirmorii magis noverit expedire.]

¶ PITH. 19. *Sublacen.*] Ordinis S. Benedicti. Tiburtin. diœces. Taxa vetus Beneficiorum Matth. Paris. 638.

CAP. VII.

Primo *statuit de Conciliis regularium provincialibus celebrandis singulis trienniis.* Secundo *moderatur numerum evectionum, & personarum venientium.* Tertio *disponit de instructoribus, & præsidentibus Capitulo.* Quarto *de tempore, quo durat Capitulum, & quid ibi fiet.* Quinto *quod observetur, quod ibi fiet.* Sexto *de capitulo sequenti.* Septimo *de communi vita ducenda.* Octavo *de visitatoribus eligendis, & ipsorum officio.* Nono *extendit ad Canonicos regulares.* Decimo *providet super discordia visitatorum.* Undecimo *hortatur diœcesanos ad monasteriorum reformationem.* Duodecimo *præcipit protectores, & similes compesci ab offensis monasteriorum.* Et hæc divisio sufficit pro summario.

Idem *in Concilio generali.* (*an.* 1216.)

IN singulis regnis sive provinciis fiat de triennio in triennium (salvo jure diœcesanorum Pontificum) commune Capitulum Abbatum, atque Priorum, Abbates proprios non habentium, qui non consueverunt tale Capitulum celebrare: ad quod universi conveniant præpeditionem canonicam non habentes, apud unum de monasteriis ad hoc aptum. Hoc adhibito moderamine, ut nullus eorum plus quam sex evectiones & octo h personas adducat i. Advocent autem in hujusmodi novitatis primordiis duos Cisterc. ordinis vicinos Abbates ad præstandum sibi consilium, & auxilium opportunum, cum sint in hujusmodi Capitulis celebrandis ex longa consuetudine plenius informati: qui absque contradictione duos sibi de ipsis associent, quos viderint expedire: ac ipsi quatuor præsint Capitulo universo, ita quod ex hoc nullus eorum sibi auctoritatem prælationis assumat, unde cum expedierit, provida possit deliberatione mutari. Hujusmodi vero Capitulum aliquot certis diebus continue, juxta morem Cistercien. ordinis celebretur, in quo diligens habeatur tractatus de reformatione ordinis, & observantia regulari. Et quod statutum fuerit illis quatuor approbantibus, inviolabiliter observetur, omni excusatione, contradictione, & appellatione remotis: proviso nihilominus, ubi sequenti termino debeat Capitulum celebrari. Et qui convenerint, vitam ducant communem, & faciant proportionabiliter simul omnes communes expensas, ita quod si non omnes potuerint in eisdem, saltem plures simul in diversis domibus commorentur. Ordinentur etiam in eodem Capitulo religiosæ, ac circumspectæ personæ, quæ singulas Abbatias ejusdem regni, sive provinciæ non solum Monachorum, sed etiam Monialium, secundum formam sibi præfixam, vice nostra studeant visitare, corrigentes, & reformantes, quæ correctionis, & reformationis officio viderint indigere: ita quod si Rectorem loci cognoverint ab administratione penitus amovendum, denuncient Episcopo proprio, ut illum amovere procuret. Quod si non fecerit, visitatores hoc referant ad Apostolicæ sedis examen. Hoc ipsum k regulares Canonicos secundum ordinem suum volumus, & præcipimus observare. Si vero in hac novitate quicquam difficultatis emerserit, quod per prædictas personas nequeat expediri, ad Apostol. sedis judicium absque scandalo referatur, ceteris irrefragabiliter observatis, quæ concordi fuerint deliberatione statuta. Porro diœcesani Episcopi monasteria sibi subjecta ita studeant reformare, ut cum ad ea prædicti visitatores accesserint, plus in illis inveniant, quod commendatione, quam quod correctione sit dignum, attentissime præcaventes, ne per eos dicta monasteria indebitis oneribus aggraventur: quia sicut volumus l superiorum jura observari, ita inferiores nolumus injurias sustinere. Ad hoc districte præcipimus tam diœcesanis Episcopis, quam personis, quæ præerunt Capitulis celebrandis, ut per censuram Eccl. appellat. remota compescant Advocatos, Patronos, Vicedominos, Rectores, & Consules, magnates, & milites, seu quoslibet alios, ne monasteria præsumant offendere in personis, aut rebus. & si forsitan offenderint, eos ad satisfactionem m compellere non omittant, ut liberius, & quietius Deo valeant famulari.

¶ PITH. 20. *In singulis Regnis.*] Matth. Paris. 639.

21. *Duos Cisterc. Ordin. vicinos Abbates.*] Vide cap. 5. de testibus.

h *novem, sed in Conciliis, octo legitur.*

i *De hoc articulo vide quæ notavi in c. cum ex officii, supr. de præscript.*

k *in Cod. Barb. Hoc ipsum circa regulares, &c.*

l *In Cod. Barb. sic: quia sic volumus superior. jura servari, ut inferiores nolumus injurias sustinere. In aliis sic: quia sic volumus superiorum jura observari, ut inferiorum nolumus injurias sustinere.*

m *Satisfaciendum.*

CAP. VIII.

Primo *tractat de correctione Monachorum.* Secundo *de correctione Abbatum.* Tertio *visitatorum.* Quarto *de secularibus in monasteriis beneficiatis.* Quinto *constitutionem extendit ad Moniales.* hoc sufficiat pro summario.

Honorius III. *Abbatibus, & Monachis in Lombardia, & Marchia Tervisana constitutis.* (*c. an.* 1225. *Romæ in Lombardiam.*)

EA, quæ pro religionis honestate &c. [*& inf.* a] Porro cum visitatores secundum statutum generalis Concilii n ordinati in generali Abbatum Capitulo, processerint ad visitationis officium exequendum, de statu Monachorum, & observantiis regularibus diligenter inquirant, & tam in spiritualibus, quam in temporalibus corrigant, & reforment, quæ viderint corrigenda: ita tamen quod Monachos delinquentes per Abbatem loci corrigi faciant, eisque injungi pœnitentiam salutarem, juxta beati Benedicti regulam, & Apostolica instituta, non secundum novam pravamque consuetudinem, quæ quasi pro lege in quibusdam Ecclesiis inolevit. Ipsi etiam visitatores Monachos, quos contumaces invenerint & rebelles, juxta modum culpæ vice nostra regulari censura percellant absque personarum delectu, non parcendo rebellibus ob suam pertinaciam, vel potentiam amicorum, quia ovem morbidam ejiciant ab ovili, ne inficiat oves sanas. Si vero o Abbates in corrigendis, juxta visitatorum mandatum, & regularia instituta, seipsis, seu Monachis inventi fuerint negligentes, proclamentur & corripiantur, & ita puniantur publice in Capitulo generali, quod pœna ipsorum sit aliis in exemplum. Quod si Abbas non exemptus, fuerit in visitationibus nimis negligens, & remissus inventus, id loci Diœcesano denunciet sine mora, & per illum detur ei fidelis, & providus coadjutor usque ad Capitulum generale. Si autem dilapidator inventus fuerit, vel alias merito amovendus: per diœcesanum, postquam hoc sibi a visitatoribus denunciatum fuerit, amoveatur absque judiciorum p strepitu a regimine Abbatiæ, ac monasterio provideatur interim administrator idoneus, qui temporalium curam gerat, donec ipsi monasterio fuerit de Abbate provisum. Quod si forsitan Episcopus hoc adimplere noluerit, vel neglexerit: visitatores, vel præsidentes Capitulo generali, defectum Episcopi Apost. sedi non differant intimare. Hæc eadem circa exemptos Abbates fieri præcipimus per visitatores, vel præsidentes Capitulo generali: depositione ipsorum sedi Apost. reservata: ita ut Abbate, qui amovendus videbitur, interim per visitatores, vel in Capitulo præsidentes, ab administratione suspenso, administrator idoneus monasterio deputetur. Illorum autem excessus, & alia, quæ viderint intimanda, Capitulo præsidentes nobis denuncient per fideles nuncios, & prudentes, quibus de communi contributione Abbatum, juxta cujuslibet facultatem sufficienter ministrentur expensæ. Sequentes autem visitatores perquirant priorum visitatorum vestigia diligenter, & eorum negligentias, & excessus referant sequenti Capitulo generali, ut juxta culpam publice debitam pœnam portent. Idem etiam de Abbatibus præsidentibus generali Capitulo præcipimus observari. Præcipimus quoque q, ut in nullo monasterio ad præbendas recipiant de cetero Abbates, & Monachi Clericos seculares: nec hi, qui jam recepti sunt, locum, vel vocem in Capitulo, dormitorio, vel refectorio, seu claustro sibi vindicare contendant, seu Monachorum actibus importune se præsumant miscere, sed beneficiis sibi concessis contenti, conversentur honeste, opportune obsequia in monasteriis fideliter impendentes, nihilque ultra in spiritualibus, aut temporalibus exigant in ipsis monasteriis, vel usurpent. Si qui vero talium a visitatoribus inventi fuerint criminosi, per r diœcesanum Episcopum in non exemptis, & per visitatores, vel præsidentes generali Capitulo in exemptis beneficiis priventur eisdem. Hæc autem omnia etiam in monasteriis, quæ non habent Abbates proprios, seu Priores, nec non in monasteriis Monialium, quoad earum Abbatissas, & Monialibus congruentes, præcipimus observari.

[a *At religiosorum salute provide ordinantur, Apostolico sunt munimine roboranda, ut suscipiantur devotius, & diligentius observentur. Cum ergo per dil. fil. Abbatem Mantuæ bellis quædam Capitula nobis fuerint præsentata, quæ ad castigandum transgressiones multiplices, & excessus, quos in quibusdam cœnobiis invenerat, videbantur pro salute, & honestate vestra laudabiliter statuenda: nos ea examinari & corrigi fecimus, & præcipimus, ut inviolabiliter observentur, quæ sigillis ven. f. n. Hostien. & Tusculanen. Episcoporum muniri fecimus ad cautelam. Ad hoc volumus, & præcip. auct. Apost. ut visitatores ad generale Capitulum convocent Abbates, & Priores, non habentes Abbates proprios tam exemptos, quam non exemptos Lombardiæ, & Marchiæ, qui non consueverunt hujusmodi Capitulum celebrare, præsidentes vero in ipso Capitulo generali convocato & impedimento sublato, eos, qui contumaciter venire neglexerint conveniens, sub vinculo excomm. & apo. ob. per cens. Eccl. compellant, & usque ad satisfactionem condignam teneant: eadem censura facturi, quæ in eodem Capitulo deliberatione provida ordinata fuerint, firmiter observari, reddituri tam ipsi, quam visitatores,*

n *scilicet Lat. sub Inn. III c. 12. quod est relatum sup. cap. proximo & sententiam, cujus hoc incipit, habetur in §. ordinentur etiam.*

o *Vide Concil. Trid. sess. 25. cap. de reg. c. 14.*

p *Qualiter hoc verbo sint accipienda, vide Clement. sæpe contingit. De verb. signif. & Eymer. in Director. Inquisit. p. 3. q. 53.*

q *Vide Ludov. Rom. sing. 663. incipit, an simplex capellanus.*

r *Dictio, Episcopum, deest in antiquis, & in recentioribus magis emendatis.*

tores, & alii juxta cujuslibet ministerium Domino, in cujus conspectu nuda, & aperta sunt omnia, in extremo examine rationem, si omnem sollicitudinem, & diligentiam, quæ circa correctionem, & reformationem ordinis, ac visitationum monasteriorum impendenda fuerint, neglexerint adhibere.]

¶ PITH. 22. *Tervisian.*] *Trevisino*.

23. *Ea quæ, &c.*] Matth. Paris. 642.

a *Episcopis*.

DE RELIGIOSIS DOMIBUS, UT EPISCOPO a SINT SUBJECTÆ.

TITULUS XXXVI.

CAP. I.

Si dubitatur, in cujus diœcesi sit basilica consecranda, ille Episcopus consecrabit, qui prius in illo loco Episcopalia exercebat.

Gregorius *Victori Archiepiscopo Neapol.* (*c. an.* 600. *Romæ in Campaniam.*)

b Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.

NUnc autem b ad Basilicam, quæ dedicanda est, debet disquiri, cujus civitatis Episcopus, antequam fundaretur, baptizaverit incolas; & ad cujus consignationem sub annua devotione concurrerint. Non enim terminis hæc, aut locis convenit definiri: sed ille ad consecrationem vocetur, cui per hunc modum, quem scripsimus, constiter debere permitti.

CAP. II.

Nihil juris deperit Episcopo, in cujus diœcesi sita est Ecclesia, quam Papa unit Ecclesiæ alterius diœcesis. Et est casus quotidianus.

Idem *Agapito Abbati*. 1 (*c. an.* 600. *Romæ in Umbriam.*)

c In C. Barbat. in cujus est diœcesi, &c.

d hujusmodi.

QUia monasterium, quod in fundo Martiano situm est, hostilitate faciente, dicitur desolatum: illud tuo monasterio cum omnibus rebus suis, vel quæ ei competunt, actionibus, perspeximus unienda: [& *infra.*] Ipsum autem monasterium sic tuæ nos ordinationi commisisse cognoscas, ut tamen jurisdictionem illic non Episcopus Surrentinus, in cujus civitate monasterium tuum est situm, sed Nucerinus, cujus est diœcesis, c habeat. Nam sic hujus d loci ordinationem dispensamus, ut tamen jura sua singulis Episcopis inviolata servemus.

¶ PITH. 1. *Agapito Abbati.*] *Agapeto & Abbati. Agab. Abbati.*

CAP. III.

Episcopo subsunt omnia loca pia, & ad ejus sollicitudinem debent ordinari ad usum destinatum.

Ex decretis Eugenii Papæ. e (*c. an.* 655. *Romæ.*)

e Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.

f Xenodochium Alex. l. prætermissorum interpretatur Hospitale. Vide Trid. Conc. sess. 25. de reform. c. 8.

DE Xenodochiis f, & aliis similibus locis per sollicitudinem Episcoporum, in quorum diœcesi existunt, ad easdem utilitates, quibus constituta sunt, ordinentur.

CAP. IV.

Locus auctoritate Episcopi ad usum hospitalitatis deputatus, est religiosus, & ad mundanos usus redire non debet.

Urbanus IV. a *Ariminensi Episc.* (*c. an.* 1263. *Romæ in Umbriam.*)

g Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. vid. Archid. in c. nemo, de consecr. dist. 5. & 6. de relig. domib.

AD hæc: g [& *inf.* a] Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod si locus ad hospitalitatis usum, & pauperum provisionem fuerit [sicut mos est] auctoritate Pontificis destinatus, cum sit religiosus, non debet mundanis usibus deputari, sicut de vestibus, & ligneis vasis, & aliis utensilibus ad cultum religionis per Pontificem deputatis, antiqua consuetudo indubitanter observat, & venerabilium Patrum edocent sanctiones.

(*a Super eo, quod quæsitum est, utrum hospitalis domus possit in sæcularem habitum commutari.*)

¶ PITH. 2. *Urbanus IV.*] *Urbanus III.* Siffrid. 306. Sigonius 55.

CAP. V.

Locus religiosus debet reformari de religiosis duntaxat, non de sæcularibus, nisi in defectum religiosorum.

Innocentius III. *Constantinopolitano Patriarchæ.* (*c. an.* 1210. *Romæ in Thraciam.*)

h Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.

INter h quatuor: [& *infra.*] *de monasteriis quoque Græcorum in sæculares Canonicos convertendis s. r. Respon.* quod, quamdiu monasteria per regulares commode poterint ordinata, non sunt ad sæculares Clericos transferenda. Sed si regulares defuerint, propter eorum defectum, in eis sæculares Clerici poterunt ordinari.

CAP. VI.

Ecclesia sita in diœcesi Episcopi tenetur sibi in Episcopalibus respondere, nisi appareat remissio legitima: & potest Episcopus remittendo Episcopalia censum sibi retinere.

Idem *Abbati, & fratrib. Cryptæ ferratæ* 3. (*c. an.* 1210. *Romæ in Galliam.*)

i Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.

n Albanen. al. Alban.

l Levitanus. al. Levecan. al. Lucan. sed in omn. manuscript. legitur Levitanus.

m Alben.

o Monasterium tamen vestrum.

o Dictio, partem, desit in antiq. & in recentioribus magis emendatis.

p Vid. Bart. in l. Titio centum. ff. de condit. & demon.

COnstitutus i in præsentia nostra Episcopus Alban. n in Ecclesia Castri, quod Pauli dicitur, in quo jus patronatus monasterio vestro recognoscebat, a vobis jus Episcopale petebat, quoniam sita erat in diœcesi Albanen. & ideo de jure communi ei tenebatur in Episcopalibus respondere: [& *infra.* a] Verum œconomus vester proposuit ex adverso, quod etsi Ecclesia sita esset in diœcesi Albanen. et tamen non tenebatur ei aliquo respondere, cum Dominicus Levitanus l Episcopus, qui fuerat Episcopus Albanen. universas Ecclesias ad vestrum monasterium pertinentes in diœcesi ejus sitas, & quicquid juris tam in monasterio vestro, quam in eis habebat, in emphyteusim sub annua octo denariorum usualium pensione monasterio vestro concessit: ita videlicet, ut liceret Abbati, & fratribus a quocunque vellent Episcopo, tam ordinationem Clericorum, quam consecrationem altarium in monasterio ipso, & prædictis Ecclesiis obtinere, in quibus etiam vobis tertiam partem mortuariorum indulsit: & C. Papa præd. n. quod ab eo factum fuerat, confirmavit. Verum etsi Ecclesia ipsa fuisset aliquando Ecclesiæ Albanen. m subjecta, monasterium o vestrum nihilominus legitima se poterat præscriptione tueri, cum per quadraginta annos ipsam pacifice possedisset. Cæterum œconomus Episcopi concessionem Episcopi Levitani non tenere dicebat, utpote continentem Simoniacam pravitatem: cum enim tertiam partem o mortuariorum monasterio concessit, & tam in ordinationibus Clericorum, quam altarium consecrationibus indulsisset ei plenariam libertatem: non est dubium, quin cum spiritualia hæc existant, eo ipso quod super his recompensationem annuæ pensionis recepit, commiserit vitium simoniæ: p unde contractus hujusmodi nullam obtinet firmitatem, confirmatio autem Apost. sedis fuerat per subreptionem obtenta, cum in eadem de pensione nulla mentio habeatur: [& *infra.*] Cum autem nec insolitum sit, nec novum, ut cum Episcopi Ecclesias conferunt piis locis, aliquid sibi reservent in eis nomine pensionis: nos quoque cum libertatis privilegium, vel protectionis præsidium aliquibus Ecclesiis indulgemus, gratis accipimus censum gratia oblatum, & in literis nostris ad successorum nostrorum memoriam census exprimamus etiam quantitatem: auditis propositis œconomum monasterii vestri œconomo ejusdem Episcopi Ecclesiæ nomine in solutionem pensionis prædictæ, juxta ratam, quæ contingit Ecclesiam prædictam, & restitutionem subtractæ a quadraginta annis, secundum ratam eandem, per definitivam sententiam condemnamus, & eundem œconomum vestrum ab impetitione œconomi ejusdem Episcopi super aliis reddimus absolutum, perpetuum illi silentium imponentes.

(*a Secundo quoniam in multis privilegiis Rom. Pontificum distinguentibus fines diœces. Alban. inter alias, in quibus Episcopalem jurisdictionem exercet hæc Alban. Ecclesia, auct. Apost. confirmatur.*)

¶ PITH. 3. *Cryptæ ferratæ.*] V.C. addit, prope urbem.

CAP. VII.

Episcopus petens Ecclesiam quoad temporalia, & spiritualia, obtinet in spiritualibus, eo ipso, quod probat esse in sua diœcesi, si non appareat exempta: sed in temporalibus succumbit, nisi aliter doceat de jure suo: & in hoc ultimo est casus notabilis.

Idem *Abbati, & Conventui Farfen.* q 4. [*c. an.* 1210. *Romæ in Latium.*]

q Farfen.

r Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.

s Concio, al. Cantia.

t Farfen.

u Vid. Jas. & Dec. in l fin. C. de edict. div. Hadr. tol. & Alexan. cons. 59. incipit, viso processu in 2. volumine, & Felin. in c. ex literis, de fid. instr.

CUm venerabilis frater noster I. Sabinen. r Episcopus Ecclesiam sancti Angeli de Cancsia s cum suis pertinentiis, & possessionibus petiisset, asserens eam ad te, tam in spiritualibus, quam in temporalibus pertinere: allegavit ante omnia jus commune, quia cum constituta sit in diœcesi Sabinen. sub ipsius debebat consistere potestate. In temporalibus quoque ad se dictam Ecclesiam pertinere nitebatur ostendere per publicum instrumentum, in quo continebatur expresse I. Sabinensem Episcopum, H. Farfen. t Abbati, & duabus personis post ipsum dictam Ecclesiam cum suis pertinentiis locavisse pro annua quatuor solidorum Papiens. pensione. Sed pars vestra proposuit, instrumento prædicto nullam penitus fidem adhibendam propter superlinearem scripturam, & rasuram u loco suspecto factam, ubi videlicet annotatio temporis recensetur: [& *infra.* a] Quia igitur nobis constitit Ecclesiam supradictam constitutam in diœcesi Sabinen. Episcopale jus in omnibus spiritualibus eidem Episcopo adjudicavimus in eadem, illis tantum exceptis, quæ per authentica scripta ei dignoscuntur esse subtracta. [& *infra.*] Quia vero instrumentum prædictum, per quod Episcopus

Eccle-

Ecclesiam intendebat quoad temporalia vindicare, ad faciendam super hoc fidem invalidum esse cognovimus, utpote propter prædicta de jure suspectum, vos ab impetitione ipsius, quoad temporalia ejusdem Ecclesiæ deximus absolvendos.

(*a Fuit insuper ex ipsius Episcopi parte propositum, quod cum ab Ecclesia S. Angeli nomine monasterii vestri multo tempore fuerit certa pensio Ecclesiæ Sabinen. soluta, manifeste liquebit ad Ecclesiam eandem, a qua locatio facta fuerat, in jure proprietatis pertinere. Ad hoc autem procurator respondebat prædictus, quod etsi quidam testes se vidisse deponant, Ecclesiam S. Angeli pensionem 4. sol. Sabinen. Episcopo persolvisse, nullum tamen ex hoc monasterio vestro poterat præjudicium generari, cum non appareat pensionem ipsam ex parte monasterii fuisse solutam: & quanquam etiam testes asserant, se vidisse nonnullos prætaxatam pensionem exsolvi, non tamen ostenditur tanto tempore præstita, quousque ad præscriptionem legitimam porrigatur. Item sicut ad rei proprietatem locatio facta non sufficit, ita nec solutio, nec perceptio pensionis. His igitur, & aliis intellectis.*)

¶ PITH. 4. *Abbati, & Conventui Farfen.*] *Beatæ Mariæ Farfensis*, Ordinis Cisterciensis.

CAP. VIII.

Monasterium subjectum est Episcopo, in cujus diœcesi situm est, nisi probetur exceptum. h. d. quoad titulum.

Idem. (*c. an.* 1210. *Romæ in Hispaniam.*)

CUm dilectus a filius: (*& infra.*) Quia causa non poterat in nostra præsentia terminari, cum nuncius monasterii super procuratione, vel ratihabitione literas non haberet, eam vestro duximus examini committendam, mandantes quatenus si constiterit Abbatem ad sedem Apostolicam, antequam Episcopus in eum suspensionis, vel excommunicationis, & in monasterium interdicti sententias tulerit, legitime appellasse, vel monasterium a jurisdictione Episcopi ejusdem exemptum: eo non obstante, quod Abbas ab eo circumventus præter fratrum suorum assensum ei obedientiam repromisit (cum fraus, & dolus ei patrocinari non debeant) judicetis illas sententias non tenere. Quod si Abbas in exemptionis probatione defecerit, nec legitima se poterit præscriptione tueri: licet probet se ante prædictas sententias appellasse, nihilominus tamen monasterium judicetis Autisiodoren. Ecclesiæ subjacere, in cujus est diœcesi fundatum. *y* Similiter eo in probatione appellationis deficiente, si vobis constiterit de exemptione, vel legitima præscriptione, tam Abbatem, quam monasterium ab impetitione Episcopi absolvatis.

a Cap. 2. eod. tit. in 4. compil. vid. Host. & Henric. Bosch.

y situm.

CAP. IV.

Novam religionem non licet constituere sine auctoritate Rom. Pontificis: nec in diversis monasteriis potest quis esse Abbas, vel Monachus. Sic principaliter summatur, licet plura dicta habeat.

Idem Innoc. III. *in Concilio generali* z. (*an.* 1216.)

NE nimia religionum *a* diversitas *z* gravem in Ecclesiam Dei confusionem inducat, firmiter prohibemus, ne quis de cætero novam *b* religionem inveniat: sed quicunque ad religionem converti voluerit, unam de approbatis assumat. Similiter qui voluerit religiosam domum de novo fundare, regulam, & institutionem accipiat de approbatis. Illud etiam prohibemus, ne quis in diversis monasteriis locum Monachi habere præsumat, nec unus Abbas pluribus monasteriis præsidere.

¶ PITH. 5. *Ne nimia Religionum diversitas.*] Naucler. gen. 913. 934. *In veteri Chronico:* Celebratum est sanctum universale Concilium Lateranense, in quo multa utilia statuta sunt, inter quæ & illud, ne novæ Religiones, sive Ordines amplius in Dei Ecclesia multiplicarentur; sed qui ad Religionem transirent, unam de approbatis assumerent: quod paucis potuit temporibus observari.

z Concil. gener. Lat. sub Inn. III. c. 13. & C. 9. eod. tit. in 4. compil.
a religionis.
b Vid. Cardin. consil. 30. incipit in aliquib. locis, & Felin. in cap. Eccles. S. Mariæ, supr. de constit. Cap. u. eod. tit. in 6. compil.

DE CAPELLIS MONACHORUM, ET ALIORUM RELIGIOSORUM.

TITULUS XXXVII.

CAP. I.

Ad curam monasteriis subjectam non Monachi, sed seculares Clerici præficiuntur, & Episcopis subsunt.

Urbanus III. *c* [*c. an.* 1186. *Romæ.*]

IN Ecclesiis, ubi Monachi habitant, *a* populus per Monachum non regatur: sed Capellanum, qui populum regat, ab Episcopo per consilium Monachorum substituatur: ita ut ea solius Episcopi arbitrio tam ordinatio sit, quam depositio, & totius vitæ pendeat conversatio.

¶ PITH. *c. Urbanus III.*] in Concilio Claromontensi.

a Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. vid. Conc. Trid. sess. 25. in de reg. cap. 11. Adde gl. & Archidiac. 16. q. 2. in summa.

CAP. II.

Si Ecclesia non cathedralis vindicat sibi jus in alia Ecclesia, obtinebit solum quoad ea, quæ probavit sibi deberi præscriptione, vel alio legitimo modo. h. d. secundum communem, & verum intellectum.

Innocentius III. *Archipresbytero, & Clericis sanctæ Cæciliæ.* (*c. an.* 1208. *Romæ.*)

DIlectus *b* filius M. Syndicus Ecclesiæ vestræ, ab Œconomo sancti Laurentii de Piscinula, in scrutinio, baptismate, & Capitulo, & similibus subjectionem postulans, possessorium, & petitorium intentabat. Cum enim Ecclesia sancti Laurentii sit in parœcia vestra sita, debet de jure communi Ecclesiæ vestræ in prædictis omnibus subjacere: quia nec privilegium exemptionis habet, nec præscriptionem pro se poterat allegare, cum illa Ecclesiæ sanctæ Cæciliæ præscripsisset, sicut per testes dicebat legitime comprobatum. Præterea cum coram C. Papa prædecessore nostro super prædictis inter vestram, & prædictam Ecclesiam quæstio verteretur, M. Presbyter ejusdem Ecclesiæ fuit sponte confessus *c*, quod Ecclesiæ sanctæ Cæciliæ scrutinium, & baptisma debebat. Cumque per vestros testes, qui se illum diversis temporibus ad Capitulum vocasse, ipsumque venisse asserebant, in medium produxisset: eis juratis paratis, prædictus Presbyter se vocatum fuisse ad Capitulum est confessus. Unde prædictus prædecessor noster Ecclesiam vestram Capitulo, quo se conquestus fuerat spoliatum, salvo jure proprietatis Ecclesiæ sancti Laurentii revestire curavit, sicut in ejus literis continetur: per hoc ergo proprietatem, quoad scrutinium, & baptisma, & possessionem quoad Capitulum, vester voluit Syndicus comprobare. Ad hæc *d* sancti Laurentii Œconomus ex adverso respondit, quod Ecclesia illa *e* nullo medio ad Romanam Ecclesiam pertinebat. Cum enim monasterium Monialium fuerit, & generaliter servetur in urbe, ut nullum monasterium titulo sit subjectum, incongruum videbatur, ut regulares secularibus supponantur. Præterea usque hodie nos in ea institutionem, & destitutionem liberam exercemus: (*& inf.* a) Nos igitur auditis propositis Œconomum sancti Laurentii syndico vestro in baptismo, & scrutinio condemnamus, ita ut per hoc Ecclesiæ Romanæ nullum præjudicium generetur, si quando forte jus suum duxerit prosequendum. In institutione autem, & destitutione, & Capitulo Œconomum ipsum ab impetitione syndici vestri prorsus absolvimus, syndico vestro super hoc perpetuum silentium imponentes.

[*a Cum & bon. mem. C. Pp. p. n. dilect. fil. M. scriptorem, nunc Archipresbyterum, in re sine aliqualibet contradictione statuisset. Sicut ergo Ecclesiam ipsam liberam, & in possessione libertatis existere dictus voluit Œconomus comprobare. Cum ergo pro te faciat jus commune, in eo videlicet, quod universa monasteria urbis ad Romanam Ecclesiam nullo mediante pertineant, modo affirmantis contrarium fides non est aliquatenus adhibenda, nisi super hoc privilegium induxerit speciale. Quod autem dicitur in parochia vestra sita, idem Œconomus penitus denegavit: sed si hoc verum esset, sufficienter satis se poterat prædicta ratione tueri. Confessio autem M. Presbyteri super scrutinio, & baptismo ejusdem Ecclesiæ præjudicare non poterit, cum super his lis contestata in ejusdem pr. n. præsentia non fuisset, sicut ex forma petitionis, & conclusionis apparet. hac autem sententia non fuit hactenus Ecclesia vestra usa, sed eam duxerat usque ad hæc tempora supprimendam.*]

b Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. vid. Henr. Bosch. hoc ipso cap.

c Vid. leg. 1. C. de confess. Bart. in l. certum. § fed. ante ipsos, ff. eod.

d Ad hoc.
e ipsa.

CAP. III.

In Prioratibus Monachorum non possunt singuli Monachi commorari, etiamsi super hoc habeant rescriptum Apostolicum, nisi in illo fiat mentio de Lateranensi Concilio.

Honorius III. *Episc. Venetensi.* (*c. an.* 1220. *Romæ in Lombardiam.*)

EX parte tua fuit propositum: (*& infra.* a) Abbas, & Conventus Riven. *f* Veneten. diœcesis occasione literarum Apostol. sedis asserunt sibi esse concessum, ut in singulis ipsorum Prioratibus singuli Monachi commorentur, si pluribus non suppetunt facultates eorundem. Cum autem id obviet Lateranensi Concilio *g*, de quo nulla mentio est in literis antedictis: Fraternitati tuæ breviter respondemus, quod hujusmodi literas ab Apostol. sede non credimus emanasse. Quod si per surreptionem forsitan emanaverint, nolumus per hoc derogari Concilio supradicto.

[*a Quod conquerentibus olim Abbate, & Conventu Riven. Nanneten. diœcesis, quod tu compellere videbaris eosdem, ut institueret plures Monachos in quibusdam suis Prioratibus tuæ diœcesis, in quorum singulis singuli Monachi hactenus steterunt, cum pluribus facultates non sufficiant eorundem. Nos Abbati S. Albini Andegaven. & collegis ejus per nostras literas duximus in mandatis, ut de ipsorum locorum facultatibus inquirentes, in eorum singulis faceren plures institui Monachos, si pluribus eorum sufficiant facultates. Alioquin tibi auctoritate nostra inhiberent, ne Abbatem, & Conventum prædictos molestares super instituendis pluribus in eisdem. Unde idem*]

f Rivenens. al. Riven. & infra Nanneten.

g Later. Conc. sub Alexand. III. c. 10. refertur sup. de statu Monach. Cap. Monachi.

CAP.

CAP. IV.

Ordinarius compellit Abbatem, ut Monachos a Prioratibus revocet ad claustrum, vel eis socios adjungat.

Idem *Burdegalen. Archiepisc.* (*c. an.* 1220. *Roma in Galliam.*)

AD audientiam nostram pervenit, quod nonnulli Monachi lege tibi diœcesana subjecti, in quibusdam Prioratibus habitant solitarii, contra statutum generalis Concilii *h*. Ideoque mandamus, quatenus ipsorum Abbates, seu Priores, ut vel ipsos ad claustrum *i* revocent, facientes in ipsis Ecclesiis deserviri per Clericos seculares, vel alios Monachos eisdem associent, cum quibus vitam possint ducere regularem, monitione præmissa, per censuram Ecclesiasticam compellas.

h Quod citavi supra. c. praced.
i claustro.

DE JURE PATRONATUS.

TITULUS XXXVIII.

CAP. I.

Si propter discordiam patronorum Ecclesia caret administratore, cessatur in Ecclesia a divinis, tolluntur reliquia, & ostia clauduntur, si aliter sine scandalo Ecclesia providere non potest. h. d. cum cap. sequenti.

Ex Concilio Mediolanensi *a* (*in Insubria.*)

PErlatum est: [*& infra. a*] Nobis visum est, quod Ecclesia inter hæredes patroni dividi non debeat. Et si simultates inter eos surrexerint, propter quas Sacerdos suo ibi officio canonice fungi non possit: si aliter provideri non poterit, præcipiatur ab Episcopo, ut nullo modo ibi missarum solemnia celebrentur, donec ad concordiam redeant: & Ecclesia Sacerdotem canonice habeat, qui libere suum ministerium valeat exercere.

[*a Ad b. Synodum, quod inter hæredes Ecclesia in rebus propriis constituta dividantur, & tanta per eandem divisionem simultas oritur, ut de uno altari quatuor partes fiant, & singulæ partes singulos habeant Presbyteros, quod sine discordia, & simultate nullo modo fieri potest. Unde*]

¶ Pith. c. *Ex Concilio Mediolanensi,*] *Mediomat.* Marian. Sicul. *de reb. Hispan.* 843.

a In omnibus antiquis: Mediomatric. Burchar. lib. 3. decret. c. 42. & C. 1. eod. tit. in 1. compilat. Ivo part. 3. c. 46. habet ex Concil. Mediomatricensi, c. 1. u. extat tamen hoc decretum Cant. vulgatis in Synodo Cabilonensi secunda, habita sub Imper. Carolo Magno, cap. 26.

CAP. II.

Summatum est in cap. proximo.

Ex Concilio Triburiensi *b* (*in Germania.*)

QUæcunque Ecclesia: [*& inf. a*] Si contingat pro Ecclesia dissidere patronos, ut eam nolint sub uno Presbytero procurari: *c* Episcopus (si aliter non poterit ipsi consulere) tollat inde reliquias, atque ejusdem Ecclesiæ claudat ostia: ne sacrum mysterium *d* nullus in ea celebret, antequam unum eligant Presbyterum, qui sacrosancta sit idoneus procurare.

[*a A pluribus cohæredibus sic possessa concordi unanimitate unicuique procuretur, ut propter aliquas discrepationes servitium Dei minuatur, & cura populi irreligiose agatur.*]

b Conc. Tribur. c. 32. Burchard. l. 3. decret. c. 224. Ivo par. 3. c. 283. & Cap. 5. eod. tit. in 1. compil.
c al. ordinari.
d al. monasterium, quod hic agnoscit Hassiens.

CAP. III.

Si patroni in præsentando discordant, præfertur præsentatus a majori parte, si est idoneus: & si hoc sine scandalo fieri non potest, vel patroni intra tempus debitum non præsentant, Episcopus ordinabit Ecclesiam.

Ex Concilio Lateranen. *e* (an. 1179. *Romæ.*)

QUoniam in quibusdam locis *e* fundatores Ecclesiarum, aut hæredes eorum potestate, in qua eos Ecclesia hucusque sustinuit, abutuntur: & cum una Ecclesia unum debeat esse Rectoris, pro sua dissensione *f* plurimos repræsentant: Præsenti decreto statuimus, ut si forte in plures partes *g* fundatorum se vota diviserint, ille præficiatur Ecclesiæ, qui majoribus juvatur meritis, & pluriumorum eligitur, & approbatur assensu. Si autem hoc sine scandalo esse *h* nequiverit, ordinet Antistes Ecclesiam, sicut melius eam secundum Deum viderit ordinandam. Et id ipsum etiam faciat, si de jure patronatus quæstio emerserit inter aliquos, & cui competat, intra quatuor menses non fuerit definitum.

¶ Pith. 2. *Quoniam in quibusdam locis, &c.*] Vide Constitut. Philippi Augusti.

e Sub Alex. III. c. 17. & cap. 4. eod. tit. in 1. comp.
f al. defensione. al. dispensatione.
g al. personas.
h Vid Lambert. tract. de jur. patr. art. 9. qu. 1. p. 1. lib. 2.

CAP. IV.

Excommunicentur patroni Laici, qui Clericos instituunt, & destituunt in Ecclesiis etiam patronatus, vel bona ipsarum aliter administrant. Et Clerici, qui institutionem Laicorum recipiunt, communione priventur.

Ex eodem. *i* (*an.* 1179. *Romæ.*)

PRæterea quia in tantum quorundam Laicorum processit audacia, ut Episcoporum auctoritate neglecta, Clericos instituant in Ecclesiis, & removeant, cum voluerint, possessionem quoque, atque alia Ecclesiastica bona pro sua voluntate plerumque distribuant, ipsos anathemate decernimus feriendos. Clericus autem, qui Ecclesiam per Laicos sine proprii Episcopi auctoritate receperit, communione privetur: & si persisterit, a ministerio Ecclesiastico, & *k* ordine deponatur.

i Scilicet Conc. Lat. sub Alex. III. c. 14. § præterea, & Cap. 5. eod. tit. in 1. compil.
k vel.

CAP. V.

Si Patronus Laicus successive præsentat duos, & secundus instituitur ab Episcopo, valet institutio. hoc dicit primo. Patronus non potest Clerico, vel alteri Ecclesiæ conferre Ecclesiam patronatam, vel alteri donare.

Alexander III. *Eboracen. Archiepiscopo.* (*c. an.* 1180. *Roma in Angliam.*)

QUod autem *l* consuluit, si Clericus idoneus ad vacantem Ecclesiam præsentatus, non fuerit ab Episcopo diœcesano admissus, & postmodum alius idoneus præsentatus, & institutus ab Episcopo, possessionem intraverit corporalem: an primo Clerico Ecclesiam petente debeat posterior removeri, vel posterior priori præferri: dubium non est, quia in casu isto melior sit conditio possidentis: quoniam antequam præsentatio per diœcesanum Episcopum approbetur, ratum non est, quod a patrono fuerat inchoatum. De cætero tuæ prud. resp. quod si Laici Clericis, vel collegiis, de concessionibus, vel donationibus testamenta contulerint *m* in hac verba vel similia: Concessi, vel dedi Ecclesiam, & præsenti charta firmavi: si consensus Episcopi non accesserit, nihil agi videtur: quia pro non dato habetur, quod ab illo datur, qui non potest de jure donare.

l Post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 15. c. 1. §. quia autem, & cap. 7. eod. tit. in 1. comp.
m al. contulerint.

CAP. VI.

Comparans, vel emens jus patronatus, eo spoliari debet. Vel sic: Qui emit jus patronatus, ut possit præsentare filium, vel nepotem, seu quem vult, eo privari debet. h. d. *Et utraque lectio potest sustentari.*

Idem *Exonien. Episc.* *n* (*c. an.* 1180. *Roma in Angliam.*)

QUia Clerici *o* quidam advocatias *p* Ecclesiarum comparant, vel quocunque modo possunt, acquirunt, ut postmodum eorum filii, vel nepotes ad easdem Ecclesias præsententur: præcipimus, ut id arctius inhibere procures: eosdem advocationibus taliter acquisitis, app. postposita spoliando.

n Exon.
o Cap. 8. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 15. c. 4.
p Advocationes, in uno solo manuscr.

CAP. VII.

Jus patronatus consistens in aliqua universitate temporalium, transit cum ipsa universitate: etiamsi universitas transfert tantum quoad utile dominium: nisi jus patronatus specifice sit exceptum. h. d. Et est notabilis casus, & quotidie allegatur.

Idem *Herforden. q Episcopo, & Abbati de Forde.* *r* (*c. an.* 1180. *Roma in Angliam.*)

EX literis *s* I. Salabrien. *t* Episcopi accepimus, quod defuncta persona Ecclesiæ *u* de Laron. G. miles, qui villam, in qua Ecclesia sita est, a monasterio de Vimon. *x* ad firmam tenebat, ad eandem vacantem G. *y* Clericum prædicto Episcopo præsentavit: postmodum Abbatissa prædicti monasterii alium præsentavit eidem ad Ecclesiam supradictam: quo nolente præsentatum ab ea recipere, apud Cantuariensem Archiepiscopum gravem de Episcopo deposuit quæstionem: [*& inf. a*] Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quod præfato militi præscripta villa fuerit non excepto jure patronatus ad firmam concessa, vel antequam de jure patronatus inter Abbatissam, & militem controversia esset suborta, præfatus Gal. in præscripta Ecclesia per Episcopum ad præsentationem militis institutus fuisset: ei (dummodo aliter sit idoneus) adjudicatis Ecclesiam, ita quod si Abbatissa obtineat adversus militem, illi de temporalibus debeat respondere.

[*a Archiepiscopus autem quia visum sibi erat, quod factum militis super præsentatione præfata nullius esset momenti, prædicto Episcopo in virtute obedientiæ injunxit, quod personam illam reciperet, & in possessionem induceret, quam Abbatissa sibi decreverat præsentandam.*]

¶ Pith. 3. *Forde.*] Ordinis Cisterciensis in Diœcesi Archiepiscopatus Cantuariensis. Sarisberiensis 7. 17. 231. Sigebert. 1181.

q Herforden. al. Hereford.
r Cap. 9. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 15. c. 5.
s Salesberiens. al. Salesberien.
t V. al. W.

4. *Ecclesia de Laton.*] Sic Bal. ms. Alii Lavion, *Lation*, Lambon, *Lambon*.

5. *A Monasterio de Vinton.*] Matth. Vvestmonaster. an. 964. Rex Edgarus in novo Monasterio apud Vvinton. & in Middeltona Monachos collocavit.

CAP. VIII.

Si Laicus Clerico, vel Religioso loco concedit Ecclesiam sine consensu Episcopi, non obstante tali concessione, quæ non valet, ad ipsam Ecclesiam cum vacaverit, poterit præsentare, & eam alteri Ecclesiæ de consensu Episcopi poterit concedere. h. d. cum cap. Cum *Laici*. & cap. Suggestum. infra eod.

Idem *Vintonien. Episcopo.* u (c. an. 1180. *Romæ in Angliam.*)

u *Vinton. al. Vinton.*

ILlud prætereundum x non duximus, quod si Laicus Episcopo inconsulto Ecclesiam non vacantem concedit religiosæ domui, & postea cum vacaverit ad præsentationem ejusdem Laici, Clericus ibi fuerit per diœces. Episcopum institutus, prior concessio secundum institutionem, quo ordinus habeatur rata & firma, non potest aliquatenus impedire, cum illa concessio de jure nullius possit esse momenti, tum quia de re non vacante facta est, tum quia Laicus sine auctoritate Episcopi nemini potest Ecclesias y dare: licet religioso loco jus patronatus conferendi liberam habeat facultatem. Si vero jus patronatus z vacante Ecclesia religioso loco contulerit, & aliquis sine præsentatione fratrum ejusdem loci fuerit in ipsa Ecclesia institutus, ejus secundum rigorem juris est institutio irritanda.

x Cap. 10. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 25. c. 6. vid. Conc. Trid. sess. 24. c. 18.

y *Ecclesiam.*

z *Patronatus jus conferendi*, &c.

CAP. IX.

Instituti in Ecclesiis patronalis per novos patronos mutari non possunt, nec vicissitudines Ecclesiarum per eos fieri.

Idem *eidem.* (*c. an. 1180. Romæ in Angliam.*)

QUerimoniam 6: [& *inf.*] Absurdum videtur a omnino, ut ad singulas patronorum secundum humanam conditionem mutationes, Ecclesiarum ordinationes mutentur: & vicissitudines Ecclesiarum ab advocatis, vel aliis præsumentur.

¶ PITH. 6. *Querimoniam.*] V. C. addit: Prioris & Fratrum de Lanth. audivimus, quod R. quondam Herfordiensis Comes.

a Cap. 11. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 25. c. 7.

CAP. X.

Patronus Ecclesiam Clerico conferre non potest: & si contulerit, potest hoc non obstante ad Ecclesiam præsentare eundem.

Idem *Eboracen. Archiepisc.* (*c. an. 1180. Romæ in Angliam.*)

CUm Laici Episcopis b nescientibus, aut non consentientibus Ecclesiae Clericis concedunt, in quibus habent jus patronatus, & postea pœnitentia ducti, alios ad easdem Episcopis repræsentant, & illi ad eorum præsentationem in eisdem Ecclesiis ab Episcopis instituuntur: eorum debet institutio stare, qui auctoritate sunt Episcopi instituti, concessione priori (quæ nulla est) omnino evacuata. Non enim licet Laicis Clericos in Ecclesiis præsumptione propria ordinare.

b Cap. 12. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 15. c. 3. Conc. Tridem. citatum supr. c. illud.

CAP. XI.

Religiosi vindicare, vel retinere non possunt Ecclesias sibi concessas a Laicis sine Diœcesani consensu, nisi legitime præscripserint, vel postea Diœcesanus consenserit.

Idem *Abbatibus, Prioribus, & Clericis per Archiepiscopatum Eboracen. constitutis.* [*c. an. 1180. Romæ in Angliam.*]

CUra c pastorali: (& *infra.* a) Mandamus, quatenus ex donatione Laicorum, nisi auctoritas diœces. Episcopi, & consensus adsit, nullus vestrum aliquas sibi Ecclesias vindicare præsumat, vel retinere taliter acquisitas, nisi legitima d fuerit præscriptione munitus, aut Diœcesani Episcopi habuerit postea consensum. Cum enim Laici non possint in alios, nisi jus quod habent, transferre, hujusmodi concessiones irritas penitus esse decernimus.

(a *Necessitate constringimur, & auctoritate nobis injuncti officii provocamur pro statu Ecclesiæ vigili studio satagere, & ne contra juris ordinem aliqui conferri valeat, attentiori vobismet solicitudine providere. Inde est quod univ. v. p. a. s. p.*)

c Cap. 25. eod. tit. in 1. compil.

d al. longa, quam etiam vocem hic Hostiensis cognoscit.

CAP. XII.

Si patroni Ecclesia vacantis intra tempus a jure concessum non præsentant, Episcopus ordinabit Ecclesias.

Idem *Lingonen. Episcopo.* (*c. an. 1180. Romæ in Angliam.*)

SI vero ordinatio alicujus Ecclesiæ e ad tuam institutionem spectat, & pro controversia Laicorum de jure patronatus inter se disceptantium prorogatur: Fac tibi sit appell. remota in eadem personam idoneam instituere: ita quod repræsentetur ab eo, qui jus evicerit patronatus.

e Cap. 15. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 15. c. 12.

CAP. XIII.

Si jus patronatus Ecclesiæ advenit ad exemptum, per hoc in nullo debet lædi jus Episcopale.

Idem *Hospitalariis.* 7 [*c. an. 1180. Romæ.*]

CUm seculum f reliqueritis: [& *inf.* a] Prohibemus, ne cum ratione feodorum emptorum, aliterve acquisitorum, vel etiam alio modo jus patronatus in Ecclesiis parochialibus acquisieritis, Episcopo jus parochiale minuere præsumatis.

(a *Ut Creatori vestro possitis in arce contemplationis placere, decet vos ab his, quæ sunt obvia rationi, abstinere, vel quæ reprehensioni subjaceant, ne vestram opinionem, vel famam valeant denigrare. Inde est quod univ. v. districtius per a. s.*)

¶ PITH. 7. *Hospitalariis.*] V. C. *Dilectis filiis Hospitalariis, & Templariis.*

f Cap. 16. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 25. c. 13.

CAP. XIV.

Sine consensu patroni non potest quis Ecclesiam occupare.

Idem. (*c. an. 1180. Romæ.*)

EX insinuatione g O. Clerici accepimus, quod cum ei frater ejus jus patronatus, quod in quibusdam Ecclesiis habebat, liberaliter contulisset: eas quidem sine ipsius assensu occuparunt, & detinent occupatas: (& *infra.* a] Mandamus, quatenus, si ita est, earum detentores, ut easdem prædicto Clerico restituant, per eum libere, & pacifice ordinandas, monitione præmissa compellas.

[a *Quia igitur nostra interest, quæ minus ordinate a subjectis attentantur, ad rectitudinis tramitem revocare, f. t. p. a. s.*]

g Cap. 17. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 15. c. 14.

CAP. XV.

Non potest patronus Ecclesiam sibi retinere, vel etiam alteri concedere propria auctoritate.

Idem *Adonen. Episcopo.* [*c. an. 1180. Romæ in Apuliam.*]

COnsulit h nos: (& *inf.* a) Cum sanctuarium Dei jure hæreditario teneri non possit: non decet aliquatenus sustineri, ut Clerici Ecclesias a parentibus suis fundatas, propria auctoritate detineant, aut Laici filiis, vel aliquibus aliis concedant easdem.

[a *Tua frat. quid tibi faciendum sit de Clericis, qui Ecclesias constructas hæreditario sibi jure vendicant, nec tibi volunt exinde respondere, & de Laicis, qui præscriptas Ecclesias filiis, vel filiabus, nepotibus suis dare nituntur.*]

h Cap. 18. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 15. c. 16.

CAP. XVI.

Jus patronatus per se vendi non potest.

Idem. 8 [*c. an. 1180. Romæ.*]

DE jure i vero patronatus: (& *infra.* a) Mandamus, quatenus si R. illud comparavit (cum inconveniens sit vendi jus patronatus, quod est spirituali annexum) contractum illum irritum esse decernas.

(a *In præscripta capella.* h. d. tit.)

¶ PITH. 8. *Idem.*] Cantuariensi Archiepiscopo. Vide August.

i Cap. 20. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 15. c. 19.

CAP. XVII.

Patronus non potest sine Episcopi, vel Papæ consensu, etiam loco religioso conferre Ecclesiæ decimas, vel aliud spirituale.

Idem. (*c. an. 1180. Romæ.*)

NUllus Laicus a decimas, aut Ecclesiam, aut quicquid Ecclesiastici juris est, sine concessione sui Pontificis monasteriis, vel Canonicis conferat. Et si quis Episcopus improbitatis, vel avaritiæ causa consentire noluerit, Romano Pontifici nuncietur: & quod offerendum est, tunc ejus licentia offeratur.

a Cap. 21. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. c. 18.

CAP.

CAP. XVIII.

Si quis Episcopus in Ecclesia alterius diœcesis est patronus, præsentatus ab eo debet admitti, si est idoneus.

Idem 9. (*c. an.* 1180 *Romæ.*)

SIgnificasti l: [*& inf.*] Si Episcopi post promotionem suam præsentationes personarum ad Ecclesias a patronis earum pro Ecclesiæ sibi commissis adepti fuerint: personæ idoneæ, quas ad eas vacantes præsentaverint, sunt admittendæ.

¶ Pith. 9. *Idem.*] Norvicensi Episcopo.

l Cap. 22. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 15. c. 19.

CAP. XIX.

Institutus ad præsentationem ejus, qui tunc jus patronatus Ecclesiæ possidebat, removeri non debet: licet illud ꝑ sub eo postmodum evincatur: secus, si non possidebat, sed tantum credebatur esse patronus.

Idem *Abbati S. Alberti.* 10 (*c. an.* 1180. *Romæ.*)

COnsultationibus m: [*& infra.*] Si aliquis Clericus ab ordinario Judice in Ecclesia fuerit institutus ad præsentationem illius, qui ejusdem Ecclesiæ credebatur esse patronus, & postea jus patronatus alius evicerit in judicio, institutus non debet ab ipsa propter hoc removeri, si tempore præsentationis suæ, ille, qui eum præsentavit, jus patronatus Ecclesiæ possidebat, cum ex hoc ei, qui de jure debet habere, nullum inposterum præjudicium generatur. Si vero non possidebat, sed tantum credebatur esse patronus, cum non esset, poterit ab eadem Ecclesia removeri.

¶ Pith. 10. *S. Alberti.*] *S. Albani.*

m Cap. 23. eod. tit. in 1. compil. Vid. Abb. consil. 54.

CAP. XX.

Valet secunda concessio Ecclesiæ facta alteri Ecclesiæ per Episcopum, & patronum, non obstante priori facta per patronum solum.

Idem *Eboracen. Archiepiscopo.* (*c. an.* 1180. *Romæ in Angliam.*)

SUggestum n est, quod cum Ecclesiam quamdam de assensu domini fundi collatitate Eboracen. Archiepiscopi Ecclesiæ Beati Petri Eboracen. concessa, & assignata sint in Præbendam, Canonici de Novoburgo concessionem illam irritare nituntur, occasione donationis, quam sibi asserunt prius factam. Unde licet in donationibus Ecclesiarum requirendus sit, & expectandus patronorum consensus: quia tamen Ecclesiæ, nisi auctoritas intervenerit Pontificalis, canonice concedi non possunt: significamus, quod prima concessio, si cum assensu patroni, & auctoritate diœcesani Episcopi o facta est, aut ejus assensus fuerit postea subsecutus, posteriori concessioni præferatur: alioquin illa debet præferri, quamvis posterius facta, quæ consensu Domini fundi, & Episcopi auctoritate fulcitur.

n Cap. 25. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 15. c. 23.

o Vox, Episcopi deest in antiq.

CAP. XXI.

Ab officio, & beneficio removentur, qui movientes non dimittit Ecclesiam sine consensu Episcopi sibi concessam. h. d.

Idem *Archiepiscopis, & Episcopis per Angliam constitutis,* (*c. an.* 1180. *Romæ in Angliam.*)

REIatum ee p est nobis, quod nonnulli occasione laicæ recognitionis, non requisita Episcopi audientia, beneficia Ecclesiastica sibi præsumunt in parœciis vestris vindicare. Quoniam igitur hujusmodi personæ non intrant per ostium, sed aliunde conscendunt, ac per hoc indigni sunt pastoris nomine, vel prærogativa gaudere: mandamus, quatenus eos, si commoniti prædicta minime resignaverint (nisi Episcopali concessione q muniti fuerint) ab officio reddatis, & beneficio alienos: (*& infra.* a)

(a *Et si nec sic destiterint, vinculo anathematis innodetis, & usque ad condignam satisfactionem teneatis, & teneri faciatis astrictos.*)

¶ Pith. 11. *Relatum, &c.*] Cap. 10. *sup. & cap.* 2. *sup. de judic.*

p Cap. 27. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 50. c. 33. vid. Concil. Trident. Sess. 24. de refor. cap. 13.

q beneficio.

Laici spoliantes Ecclesiam excommunicantur. h. d.

§. 1. Ad hoc quoniam quidam Laici Ecclesias possessionibus spoliant, ut sic viros Ecclesiasticos faciant coram seculari Judice litigare, vobis injungimus, ut id publice sub interminatione districtæ anathematis prohibeatis. Si quis autem prohibitionis vestræ contemptor extiterit, eum excommunicationi subdatis.

CAP. XXII.

Si quæstio juris patronatus intra sex menses non terminatur a tempore vacationis, libere potest Episcopus sine præsentatione ab ordinario instituere Rectorem: h. d. *Sed intellige de patronis Ecclesiasticis: nam in Laicis sufficiunt quatuor menses.*

Idem. (*c. an.* 1180. *Romæ.*)

EAm te r decet: [*& infra.*] Illas autem Ecclesias, de quarum patronatu controversia fuerit, si intra sex menses, postquam vacaverint, non fuerit controversia s terminata, liceat tibi sit de persona idonea ordinare.

r Cap. 5. tit. de tit. de aet. qual. in 1. compil.

s Vox, controversia, deest.

CAP. XXIII.

Patronus jus patronatus propria auctoritate alienare non potest, nec ab Ecclesiis aliquid temporale exigere, nisi tempore fundationis a diœcesano illud fuerit sibi reservatum.

Lucius III. (*c. an.* 1181. *Romæ.*)

PRæterea t quoniam advocati Ecclesiarum jus advocationis, donationis, vel emptionis titulo, aliisque pro sua voluntate contractibus, in alios transferre præsumunt, fodrum, albergarias, regium, & similia tanquam a propriis rusticis ab Ecclesiis extorquentes. Præsenti decreto statuimus, eos sive Advocati, sive patroni, vel vicedomini, sive custodes, vel guardias habentes, seu quocumque alio nomine censeantur, a gravaminibus Ecclesiarum cessare, nihilque in ipsis præter antiquos, & moderatos reditus a locorum Episcopis institutos exigere: aut si aliud exegerint, excommunicationi u subdantur. Contractus quoque hujusmodi, quos fecerunt, vel facient in futurum, vim aliquam decernimus non habere.

t Cap. 29. eod. tit. in 1. compil.

u excommunicabuntur.

CAP. XXIV.

In pluribus successive præsentatis a patrono laico, Episcopo datur gratificatio: sed in præsentatis a persona Ecclesiastica, potior est primo præsentatus. h. d. specialiter: & est unum de principalioribus cap. tituli.

Idem *Norvicen. Episcopo.* (*c. an.* 1180. *Romæ in Angliam.*)

CUm autem a Advocatus Clericum idoneum Episcopo præsentaverit, & postulaverit postmodum eo non refutatum, alium æque idoneum in eadem Ecclesia admitti: quis eorum alteri præferatur, judicio Episcopi credimus relinquendum, si Laicus fuerit, cui jus competit præsentandi. Verum si Collegium, vel Ecclesiastica persona præsentationem habeat, qui prior est tempore, jure potior esse videtur.

x Cap. 30. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 15. c. 8. & l ambert. de jure patr. art. 19. q. 7. p. 2. lib. 2. & art. 13. q. 6. p. 1. l. 2.

CAP. XXV.

Ex constructione Ecclesiæ facta de consensu Episcopi, acquiritur jus patronatus. Hoc primo. *Patronus non eligit Prælatum in conventuali Ecclesia, sed in Capella sic.* Hoc secundo. *Patrono debetur processionis honor, & alimentatur ab Ecclesia, si vergat ad inopiam.* Hoc tertio. *Et iste textus est de principalioribus.*

Clemens III. (*c. an.* 1190. *Romæ.*)

NObis y fuit: [*& infra.* a] Inquisitioni tuæ tale damus z responsum, quod si quis Ecclesiam cum assensu diœcesani construxit, a ex eo jus patronatus acquirit. Cæterum in conventuali Ecclesia non electioni Prælati faciendæ, sed jam factæ, honestius patroni postulatur assensus, nisi aliter de sua jurisdictione obtineant, ut partes suas interponere debeant electioni tractandæ. Secus tamen est in Capella, in qua unus Presbyter a patrono eligitur, & pro institutione habenda loci Episcopo præsentatur. Pro fundatione quoque b Ecclesiæ honor processionis fundatori servatur: & si ad inopiam vergat, ab Ecclesia illi moderate c succurratur, sicut in sacris est canonibus institutum.

[a *Præterea quæsivisti a nobis, si aliquis efficiatur solo constructione patronus, vel si ad electionem Plebani sit cum Clericis admittendus, seu ab ipsa repellendus omnino, tamen si de longa consuetudine allegaverit, se electioni interesse debere.*]

y Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. vid. Conc. Trid. sess. 14. de reform. c. 12. & Sess. 25. de ref. c. 9.

z al. taliter respondemus.

a construxerit.

b Vox, Ecclesiæ, deest in antiquis.

c moderate.

CAP. XXVI.

Patronus Ecclesiæ vacantis, quamquam sit Clericus ad eam se præsentare non potest.

Innocentius III. *Rothomagen. Archiepiscopo.* (*c. an.* 1208. *Romæ in Angliam.*)

PEr nostras d postulasti literas edoceri, utrum Clericus ad vacantem Ecclesiam, in qua jus obtinet patronatus, se ipsum (si est idoneus) valeat præsentare. Cum igitur nullus se ingerere debeat Ecclesiasticæ prælationis officio: respond. quod nullus se potest ad personatum alicujus Ecclesiæ præsentare, quantumcumque idoneus sit, & quibuscunque studiis, & meritis adjuvetur.

d Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.

CAP. XXVII.

Si quæstio juris patronatus inter patronos non definitur intra quatuor menses, Episcopus ordinabit Ecclesiam sine præjudicio eorumdem.

Idem *Coventren. Episcopo*. (*c. an.* 1208. *Romæ in Angliam*.)

CUm propter discordias Laicorum eos [*& inf.* α] Fr. t. mandamus, quatenus si de jure patronatus quæstio emerserit inter aliquos, & ab eo, cui competit, intra quatuor menses non fuerit definitum, extunc Ecclesiam ipsam de persona non differas idonea ordinare: ita quod illi ex hoc non debeat in posterum præjudicium generari, qui jus evicerit patronatus.

α *Non debeat Ecclesiæ præjudicium generari, grave gerimus, & indignum, quod finis nostro est Apostolatui reseratum, occasione dissensionis, quæ de jure patronatus vertitur inter eos, & Ecclesia plus debito remanent viduatæ Rectoribus, quod in ipsarum grave dispendium noscitur redundare. Verum quoniam secundum Apostolum instantia nostra quotidiana est, omnium Ecclesiarum sollicitudo continua, volentes his, quæ præmisimus, ex debito Pontificalis officii obviare.*]

¶ PITH. 12. Cum propter *discordias Laicorum*.] Matth. Paris. 686. 687. 688. 718.

CAP. XXVIII.

Legatus de latere Ecclesiam, cujus alia Ecclesia est patrona, collationi suæ reservare potest, licet non vocet, & conferre eum vocat. hoc primo. Ex duobus præsentatis a patrono laico, potest superior sustinere secundum. hoc secundo. Et sic quoad intellectum iste textus habet duo dicta diversa, licet quoad literam ambo commisceantur.

Idem *Archidiac. & Cancellario Altissiodoren.* (*c. an.* 1209. *Romæ in Galliam*.)

CUm e dilectus filius [*& inf.* α] Cum Hostiens. Episcopus, tunc sed. Apostol. Leg. Archidiacono Carnoten. mandaverit, ut Ecclesiam, quam in Archidiaconatu suo primo vacare contingeret, donationi suæ servaret, inhibens, ne alicui conferret eandem, de qua G. f Clerico disposuerat providere: & Ecclesia de Beronvilla [13] ibi vacasset, idem Archidiaconus contra mandatum ejusdem Legati, ad ipsam G. Subdiacon. præsentavit: cujus facto ab eodem Legato cassato, ipse præfatam G. concessit Ecclesiam sic vacantem: [*& inf.*] Vacante vero quadam Præbenda in Ecclesia Sancti Martini Carnoten. diœces. Episcopus dictam Ecclesiam ad præsentationem Archidiac. H. Clerico, præbendam vero præfato G. assignare curavit. Unde ipse H. supplicabat eandem sibi Ecclesiam confirmari, utpote quam ad præsentationem Archidiaconi veri patroni se dicebat adeptum: [*& infra.* β] Nos igitur attendentes, quod etsi præfatus Archidiaconus memoratum G. tanquam Laicus g ad illam Ecclesiam præsentasset, quia tamen per diœcesanum Episcopum admissus non fuit, sed dictus H. ab eodem Archidiacono præsentatus, a diœcesano Episcopo institutus, juxta statutum Alexandri Papæ, non primus, sed secundus jus est assecutus in Ecclesia memorata, & si Archidiaconus præfatum G. tanquam Clericus præsentavit: quoniam in eo, quod tanquam Clericus faciebat, suberat jurisdictioni Legati: unde postquam idem Legatus donationem illius Ecclesiæ sibi decreverat reservandam, ad eam tanquam Clericus non potuit quempiam præsentare: præsentationem ipsius minus canonice factam decrevimus h irritam, & eo non obstante concessionem ejusdem Ecclesiæ factam prænominato H. pronunciamus canonicam extitisse, adjudicantes eidem præfatam Ecclesiam, cum fructibus medio tempore perceptis ex ea, plene ac pacifice possidendam: prædicto G. super his perpetuum silentium imponendo.

[α *Magister Walterus de Piscio pro se ipso, & Magister H. de Fenomano pro Decano de Alveolo* 14 *pro Ecclesia de Beavilla invicem litigaverunt, dil. fil. n. g. S. M. in porticu Diacon. Cardin. concessimus auditorem, in cujus præsentia idem Magister proposuit quod*]

[β *Econtra procurator Decani respondit, quod etsi dictus Legatus donationi suæ reservare mandaverit primo in Archidiaconatu Carnotensi Ecclesiam vacantem, vel vacaturam: circa tamen prædictam Ecclesiam facere hoc de jure non potuit, quia talis potestas sibi minime pertinebat, vel competebat, cum præsentatio Clerici ad illam Ecclesiam non tanquam Clerico, sed quasi Laico ratione patronatus, non jure Archidiaconatus eidem Archidiacono pertineret: unde cum inhibitionem ipsius in hoc idem Archidiacon. offendere minime teneretur, alium non ad eandem Ecclesiam de jure potuit præsentare, ac præsentatio ejus debet, ex quo de persona idonea facta est, firma consistere.*]

¶ PITH. 13. *Ecclesia de Beronvilla.*] Eordevilla, Boisville le Sainte Pere.

14. *Decano de Alveoli.*] Decano Alneoli. Le Doyen d'Aulneau.

e *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil. vid. Conc. Trid. Sess.* 24. *de refor. c.* 19. *ubi hujusmodi reservationes videntur prohiberi.*

f *V.*

g *Clericus in patrimonialibus consors, ut Laicum, vid. apud Albert. de Rosa in l. fin C. si contra jus vel util. publ.*

h *decrevimus, & vos irritam, deest in omnibus antiq. exemplar.*

CAP. XXIX.

Si Laicus patronus duos successive præsentat, valet institutio de secundo, non obstante appellatione prius facta per primum. Episcopus tamen, qui malitiose primum repulit, eidem in competenti beneficio providere compellitur: & in ultimo est casus singularis.

Idem *Elien. Episcopo*. (*c. an.* 1210. *Romæ in Angliam*.)

PAstoralis i officii: [*& inf.*] Postulasti edoceri, an Clericus ad aliquam Ecclesiam a patrono laico præsentatus, si diœcesanus Episcopus ipsum non duxerit admittendum, ex hujusmodi præsentatione aliquid juris assequatur in illa. Et si forte idem ad sedem Apostolicam appellaverit, & post appellationem ab ipso interpositam, idem patronus alium curaverit præsentare, ac secundum instituat a Episcopus præsentatum, idem ab ipsa Ecclesia debeat amoveri. Nos igitur Alexand. Papæ vestigiis inhærentes, qui inter præsentatum a Clerico, & Laico patronis distinguens, inter præsentatos a laico conditionem possidentis censuit meliorem: dicimus, quod institutio præsentati secundo loco a laico patrono, robur obtinet firmitatis. Veruntamen constituimus, ut Episcopus, qui præsentatum idoneum malitiose recusavit admittere, ad providendum eidem in competenti beneficio compellatur, quatenus puniatur in eo, in quo ipsum non est dubium deliquisse.

i *Quære superiori titul. & libens quod hic obsessum est. C.* 4. *eod. t. in* 3. *comp. vid. Archidiac. in c. decernim.* 16. *qu.* 7. *Gemenian. in cap. per Seminam.* 20. *dist. & Hostiens. in sum. tit. de jure patr. §. in quib.*

a *instituerit.*

CAP. XXX.

Si ad præsentationem Rectoris ad titulum Ecclesiæ aliquis fuerit ordinatus, patronus, qui non consensit, ad ipsam cum vacabit, poterit præsentare.

Idem l *Amien. Episcopo*. (*c. an.* 1210. *Romæ in Hispaniam*.)

POstulasti per m sedem Apostolicam edoceri, ut cum Rectores parochialium Ecclesiarum quosdam præsentent ad suarum Ecclesiarum titulos ordinandos, utrum electio talium ad ipsos Rectores pertineat, vel etiam ad patronos: & si in hoc patronorum non est requirendus assensus, utrum jus illis salvum maneat eligendi, ut cum ipsas Ecclesias vacare contigerit, institutos hujusmodi non sint aliis præferendi? Ad quod breviter respond. quod per intitulationem hujusmodi nullum patronis præjudicium generatur n, quin possint alios ad illas Ecclesias, cum vacaverint, præsentare, nisi de patronorum processisset assensu.

l *al. Atheniens.*

m *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil. vid. Henr. Boech. & Lamb. de jure patron. art.* 8 *q.* 5. *p.* 3 *lib.* 2. *art.* 6. *q.* 5. *lib.* 3.

n *generetur.*

CAP. XXXI.

Patronus etiam Clericus Ecclesiam vacantem conferre non potest, & si contulit, potest nihilominus ad illam præsentare.

Gregorius IX. *Archiepisc. Eboracen.* (*c. an.* 1232. *Romæ in Angliam*.)

TRansmissa ad nos tua litera continebat, quod cum Capitulum Eboracen. Ecclesiam de Ganetorde vacantem, in qua jus obtinent patronatus, R. Clerico o concessissent, ipsi postmodum I. Clericum tibi ad eandem Ecclesiam præsentarunt, post appellationem ab eodem R. ad sedem Apostolicam interjectam. [*& inf.*] Consule. t. t. respond. quod cum ex vi juris patronatus non concessio, sed præsentatio pertineat ad patronum, præsentatum (si ei aliquid non obsistat canonicum) sustinere in ipsa Ecclesia poteris, utpote priorem.

o *Non repræsentando, quod facere potuerunt: sed conferendo, quod facere non possunt.*

DE CENSIBUS, a EXACTIONIBUS, ET PROCURATIONIBUS.

TITULUS XXXIX.

CAP. I.

Ecclesiæ fundandæ debet pro dote tribui Mansus liber a qualibet servitio temporali: ad Ecclesiasticum tamen tenetur: sed si aliquid mansionar Ecclesiæ ultra Mansum, tenetur Ecclesia ex eo solvere onera consueta. h. d. subaudendo literam.

Ex Concilio apud Guarmaciam 1, (in *Germania*.)

SAncitum b est, ut unicuique Ecclesiæ unus Mansus integer, & absque ullo servitio tribuatur. Et Presbyteri in eis constituti non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non de domibus, neque de atriis c, vel de hortis juxta Ecclesiam positis, neque de prædicto Manso aliquod servitium faciant, præter Ecclesiasticum. Et si aliquid amplius habuerint, inde senioribus debitum servitium impendant.

¶ PITH. 1. *Ex Concilio apud Guarmaciam*.] *Ex Concilio apud Wormatiam*.] Hoc caput translatum fuit in Capitularia Caroli Magni, *lib.* 2. *cap.* 91. Ansegis. *append. lib.* 1. *cap.* 10. *pag.* 579.

a *Vid. Turrecr. in c. quæsitum c.* 10. *q.* 3 *& Covarruv. l.* 3. *var. resol. c.* 17. *& Sotum lib.* 6. *de justit. & jur. q.* 5. *art.* 1.

b *Burch. lib.* 3. *decret. cap.* 32. *Ivo p.* 3. *cap.* 53. *& cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.*

c *Alios, atriis, sed omnes Vaticani habent, ut est impressum.*

CAP.

CAP. II.

Solutio tributi arguit subjectionem.

Augustinus *super epistolam ad Rom.* (*an.* 420.)

OMnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit: (*& infra.*) Et vos subditos esse debetis. Ideo enim tributa praestatis, quia hoc est probatio subjectionis.

CAP. III.

Non potest Episcopus novum censum imponere monasterio.

Gregorius Stephano d Cantori e. (*s. an.* 600. *Romae.*)

d Chartulario l in ep. 20. Ind. 7. Cantori.
e Cap. 4. eod. tit. in 1. compil.

SCientes e: [*& inf.* α] Asseruit praedictus Abbas Presbyterum Massae novas monasterio consuetudines velle imponere: (*& infra.* β) Mandamus, quatenus si ab initio hoc non fuerit, etiam labentibus temporibus aliquid noviter non permittas imponi.

[α *Magnitudinem charitatis vestrae toto Dominum corde diligere, &c. quae sunt in Registro.*]

[β *Quae ex tempore conditi monasterii per triennale tempus habitae non fuerunt.*]

¶ Pith. 2. *Stephano Cantori.*] Stephano Casino.

CAP. IV.

Caecus, & pauper ad collectas non tenentur.

Idem *Constantino Episcopo* 3. (*s. an.* 600. *Romae in Insubriam.*)

f Cap. 7. tit. de vestit. spoliat. in 1. compil.

LIcet f multum: (*& infra.*) Dixit quoque praedictus caecus 4, quod ad collectas inter alios pariter compellatur: quod fieri non permittas: quia eum, quem caecitas sua gravat, inhumanum est omnis in collectione affligere: cui deberent ex collectis, si esset necessitas, misereri.

¶ Pith. 3. *Constantino Episcopo.*] *Constantino Mediolanensi Episcopo.*

4. *Praedictus caecus.*] Philagrius, de quo, *& cap.* 1. *supr. de restitut. spoliator.* quod cum hoc conjungendum est.

CAP. V.

Petens censum debet rationem exprimere.

Paschalis II. *Comitissae Mathildae.* (*c. an.* 1110. *Romae.*)

g Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. vid Caldera. consil. 1. tit. de libel. oblat.

PErvenit g ad nos: [*& infra.* α] Inquisitioni tuae taliter respondemus, quod census ignorantia nec divinis, nec humanis legibus invenitur: oportet quippe, ut omnis census ad quid, & quando persolvi debeat, praesciatur.

[α *Quod Fraxinorum Abbas Garpensem Ecclesiam suorum dependatur, occasionaliter cujusdam census, qui ad quod solvi debeat, ignoratur, de quo nimirum cum nos Archipresbyter interrogaret, ut quod rationabile videbitur, responderemus.*]

CAP. VI.

Determinat Concilium numerum equorum, quos secum ducere possunt Praelati visitantes: & prohibet eis tunc uti venationibus, & sumptuosas epulas quaerere. hoc primo usque ad vers. Prohibemus.

Ex Concilio Lateran. h (*an.* 1179. *Romae.*)

h Sub Alex. III. cap. 4 & 6. eod. tit. in 1. compil.
i al. auferdos, ut est in Concilio in margine.

CUm Apostolus se, ac suos propriis manibus decreverit exhibendos, i ut locum praedicandi auferret Pseudoapostolis, & illis, quibus praedicabat, non existeret onerosus: grave nimis esse dignoscitur, quod quidam Praelatorum ita in procurationibus graves existant, ut interdum Ecclesiastica ornamenta subditi exponere compellantur, & longi temporis victum brevis hora consumat. k Quocirca statuimus, quod Archiepiscopi parochias visitantes, pro diversitate provinciarum, & facultatibus Ecclesiarum 40. vel 50. evectionum numerum, Episcopi autem 20. vel 30 Cardinales 25. nunquam l excedant, Archidiaconi vero 5. vel 7. Decani constituti sub Episcopis m duobus equis contenti existant. Nec cum canibus venatoriis, & avibus proficiscantur, sed ita procedant, ut non quae sua sunt, sed quae Jesu Christi, quaerere videantur. Nec sumtuosas epulas quaerant, sed cum gratiarum actione recipiant, quod honeste ac competenter illis fuerit ministratum.

k Vid. l. jus alimentorum, ff. ubi de pup. educ. deb.
l nusquam.
m al. ipsi.

Praelati non debent gravare subditos talliis, & exactionibus: permittitur tamen ex justa causa petere ab eis moderatum auxilium. h. d. usque ad. §. Sane.

§. 1. Prohibemus etiam, ne subditos suos talliis, & exactionibus Episcopi gravare praesumant. Sustinemus autem pro multis necessitatibus, quae aliquoties superveniunt, ut si manifesta ac rationabilis causa extiterit, cum charitate moderatum ab eis valeant auxilium postulare. Cum enim dicat Apostolus: *g Non debent filii thesaurizare parentibus, sed parentes filiis:* multum longe a paterna pietate videtur, si praepositi subditis suis graves existant, quos in cunctis necessitatibus pastoris debent more fovere. Archidiaconi vero, sive Decani, nullas exactiones, seu tallias in Presbiteros seu Clericos exercere praesumant.

In effectu dicitur, quod numerus equorum statutus in princ. cap. non debet trahi ad augendum numerum alias solitum. Abbas.

§. 2. Sane quod de praedicto numero evectionum secundum tolerantiam dictum est, in illis locis poterit observari, in quibus ampliores sunt reditus, & Ecclesiasticae facultates. In pauperioribus autem locis tantam volumus teneri mensuram, ut ex accessu majorum, minores merito non doleant se gravari. Nec sub tali indulgentia illi, qui paucioribus equis uti solebant hactenus, plurium sibi credant potestatem indultam.

CAP. VII.

Novus census Ecclesiis imponi non potest, nec antiquus augeri. h. d. & est de principalioribus hujus tituli.

Ex eodem. n (*an.* 1179. *Romae.*)

n Conc. Later. sub Alexand. III. cap. 9. §. Prohibemus, & Cap. 7. eod. t. in 1. comp.

PRohibemus insuper, ne ab Abbatibus, Episcopis, vel aliis Praelatis, novi census imponantur Ecclesiis, nec veteres augeantur, nec partem redituum suis usibus appropriare praesumant: sed libertatem, quam sibi majores conservare desiderant, minoribus suis bona voluntate conservent. Si quis vero aliter fecerit, irritum quod egerit, habeatur.

CAP. VIII.

Praelatus seu Rector Ecclesiae non potest, praesertim post mortem, Ecclesiam suam propria auctoritate constituere censualem.

Alexander III. *Vigorien. Episcopo.* o (*c. an.* 1186. *Romae in Angliam.*)

o Vigor. al. Vigornen. alii Vulgern.
p Cap. 8. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lat. sub Alex. III. part. 28. c. 9.
q collusione, legitur post Concilium, & forte aptius est.

PRaeterea p illi, qui Episcopo ignorante auctoritate sua pensionem annuam de Ecclesiis quadam illusione q solverint, sive receperint, eis defunctis in receptione pensionis non sunt aliquatenus audiendi, si Pontificis, aut alterius, qui de jure id facere potuerit, auctoritatem, & assensum super hoc non intervenisse constiterit. Non enim simplices Sacerdotes, vel Clerici possunt Ecclesias, quibus praesunt, auctoritate sua (praesertim post decessum suum) efficere censuales.

CAP. IX.

Breve est, vel per alia verba summatur sic: Episcopus Ecclesiae de manu Laici per se erepta non potest ob hoc censum imponere.

Idem *Carnoten. Episc.* r 5 [*c. an.* 1180. *Romae in Galliam.*]

r Cornot. in uno, caeteri habent, Carnoten.
s Cap. 10. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. part. 2. c. 8.

ECclesiis s, quas de novo Episcopi de manibus Laicorum eripiunt, praeter cathedraticum, & jura omnia, quae aliis Ecclesiis imponuntur, exactionem prohibemus imponi.

¶ Pith. 5. *Carnotensi Episcopo.*] Conomanensi Episcopo.

CAP. X.

Nova pedagia sine consensu Principis imponens communione privatur.

Idem. t (*an.* 1179. *Romae.*)

t scilic. Alex. III. in Conc. Lateran. cap. 22. & cap. 1. de treuga & pace, in 1. comp. vel. Sylvestr. in sum.
u alicubi, legitur in antiquis.
x monitus.

INnovamus 6: (& *inf.*) Nec quisquam alicui u novas pedagiorum exactiones sine auctoritate, & consensu Regum, & Principum statuere aliquo modo praesumat. Si quis autem contra hoc fecerit, & commonitus x non destiterit, donec satisfaciat, communione careat Christiana.

¶ Pith. 6. *Innovamus, &c.*] In Synodo Londinensi anni 1151. *cap.* 8. Hoc quoque praesenti Sanctionis pagina firmandum esse credimus, ne quis in civitate, vel portu, neque in vico, neque in castro, neque omnino alicubi locorum nova vectigalia, quae vulgo pedagia dicuntur, restituere, vel institutionibus consentire audeat. Hujusmodi statuti temeratores, quia rem exemplo perniciosam inducunt, anathemati subjiciendos non dubitamus.

CAP.

CAP. XI.

Qui per collusionem constituit Ecclesiam censualem, illa privabitur.

Idem Cantuarien. *Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis.* (*c. an. 1180. Romæ in Angliam.*)

CUm Clerici y: (& *infra.*) Ad hoc quia Clerici quidam cum Religiosis collusione facta citra auctoritatem dioeces. Episcopi, Ecclesias, quas tenent, eis constituunt censuales, ut post decessum eorum, eandem Ecclesiam per repræsentationem eorundem Religiosorum ad filios, vel nepotes Clericorum ipsorum possint transferri: præcipimus, ut si qui inventi fuerint facere talia, eos a prædictis Ecclesiis non differatis appell. postposita removere.

y Cap. 17. tit. de simonia, in 1. compil. & post Conc. p. 28.

CAP. XII.

Si collectores gravent Ecclesias, privari debent officio.

Idem. [*c. an. 1180. Romæ.*]

EA z, quæ 7 de avaritia: [& *inf.*] Cum autem propter B. Petri visitationem denariorum collectam per Archidiaconatus vestros feceritis, Ecclesias, vel parochias non gravatis. Quod si secus præsumpseritis, id quod videmini habere, auferetur a vobis a.

¶ PITH. 7. *Ea quæ, &c.* V.C *sic legit: Ea, quæ de avaritia, & infra. Cum autem B. Petri denariorum collecta per, &c.* Vide *cap. 13. supr. de præscript.* Vvestmonast. 283.

z Cap. 13. tit. de simon. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 2. 1. 4.
a Matth. c. 25. & Luc. 19.

CAP. XIII.

Qui recipit juramentum de novo censu imposito Ecclesiæ persolvendo, compellitur juramentum absolvere.

Lucius III. (*c. an. 1182. Romæ.*)

SIgnificavit b nobis T. Rector 8 Ecclesiæ de Fulsig. c e quod cum a Monachis de Castig. 10 d ad regimen ipsius Ecclesiæ fuisset electus e, de solvendo eis annuo censu trium marcharum, quas prædecessor ejus solveret, præstitit sacramentum: postmodum Episcopo dioecesano, ne ipsum censum Monachis solveret, nisi prius constaret, quod Episcopali auctoritate fuisset impositus, in periculum ordinis sui interdixit: [& *inf.* α] Quocirca mandamus, quatenus si præfatum censum auctoritate Prælati, & non de novo impositum fuisse constiterit, Episcopo præcipias, ut prohibitionem suam sine dilatione relaxet. Si vero causæ sit de novo impositum, sive auctoritate Episcopi hoc factum fuerit, sive non, eosdem Monachos, ut Clericum a juramento absolvant, app. rem. compellas.

(*α Unde præd. Rector hinc perjurii reatum metuit, inde timet etiam imminentia periculum imminere.*)

¶ PITH. 8. *Rector.*] *Persona.*
9. *Fulsig.*] Falzie. Stulsig. Sulsig.
10. *Castig.*] *Classig. Clanslig. Glast.*

b Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.
c Fulsig. al. Furtigen.
d Clanslig. al. Clanbrigen.
e Assumptus.

CAP. XIV.

Archiepiscopus visitans provinciam etiam a monasteriis provinciæ procurari debet.

Idem Raven. *Archiepiscopo.* [*c. an. 1182. Romæ in Flamineam.*]

SOpitæ 11 f: [& *inf.* α] Sane cum inter te, & monasteria Bononiæ super procurationibus, quas ab eis exigebas, controversia verteretur: [& *inf.* β] Abbas S. Proculi omnium aliorum procurator, sicut ex literis, quas portavit, apparuit, super hoc diutius litigavit: [& *inf.* γ] Sed tu procurationes ipsas in aliis monasteriis tuæ provinciæ efferens tibi sine contradictione præstari, eas prædecessoribus tuis in monasteriis Bonon. exhibitas per testes idoneos probavisti. Inde utique vidimus intentionem tuam jure communi, & prædecessorum tuorum consuetudine adjuvari. Ea propter monasteria supradicta condemnavimus ad procurationem secundum facultates eorum tibi, tuisque successoribus exhibendam.

(*α Judicia sed. Apost. quæstionum scripto ad memoriam perpetuam commendantur, ut per oblivionem processu temporis noxiam suscitari: ut autem sententia majorem habeat firmitatem, Apostolici rescripti munimine roboratur.*)

[*β Causam ven. f. n. Alban. Episcopo commisimus terminandam. Postmodum vero dil. fil. n.*]

(*γ Unde nullam procurationem suo privilegium Rom. Ecclesiæ, vel Ravennatensis exhibuit, nec ostendit per longam consuetudinem se munitum.*)

¶ PITH. 11. *Sopitæ, &c.*] Rubeus 73. 278.

f Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.

CAP. XV.

Patroni etiam Clerici novum censum Ecclesiæ imponere non possunt, nec veterem augere: & si super hoc juramenta, vel cautiones exegerunt, coguntur absolvere.

Clemens III. (*c. an. 1190. Romæ.*)

GRevis g admodum · (& *inf.* α) Ecclesiasticæ personæ, cum Ecclesias vacare contingit, non aliter quemquam ad ipsarum regimen volunt vocare, nisi aut novum censum Ecclesiis illis imponant, aut veterem contra constitutionem Concilii Lateranen. h augmentent, ad ipsius solutionem instituendum Presbyterum juratoria, vel fidejussoria cautione cogentes: (& *inf.* β) Dilect. vestræ mandamus, quatenus quæcunque constiterit contra constitutionem prædictam super Ecclesiis, vel earum causa e tempore constitutionis hujus attentata, in irritum revocantes. Presbyteros, qui super his juramenta illicita præstitisse noveritis, congrua satisfactione imposita faciatis absolvi: eos, qui de cetero contra formam canonum super his venire præsumpserint, canonice punientes.

[*α Et correptione dignissima nuper querela in audientia nostra est proposita, quod salva conscientia sub dissimulatione transire non possumus. Cum enim quidam*]

[*β Unde sæpe contingit, ut dioeces. Episcopo excessus hujusmodi ignorante, vel eo minime requisito, in Ecclesiis illos inducant, pro sua voluntate arbitrio instituant Sacerdotes. Quoniam igitur constitutionem præd. Concilii pati nolumus, neque debemus aliquorum malorum sujecto violari.*]

g Cap. 4. eod. tit. in 2. compil. & de maior. vid. Cord. in Clem. I. § 1. de excess. prælat.
h Lateran. sub Alex. III. cap. 7. §. prohibemus.

CAP. XVI.

Qui tenetur procurare fratres alicujus domus, obligatur ad procurandum omnes, licet illorum numerus nunc creverit: sed si ex hoc gravaretur nimium, per Judices officium sibi providebitur. h. d. secundum lecturam magis communem.

Innocentius III. *Abbati, & Conventui Bellevillæ.* i 12 (*c. an. 1212. Romæ.*)

i Bellavillæ.

QUanto creatori · [& *infra.* α] Accepimus, quod ab ipso domus vestræ primordio de fundatoris voluntate processit, ut fratribus sanctæ Irenæi procurationem unam annis singulis liberaliter exhiberet, cum nihil teneatur ab eis a, propter quod hujusmodi procuratio ipsis debeat exhiberi: earum tunc propter fratrum, & servientium paucitatem, talis procuratio non gravabat, sed nunc in tantum excrevit numerus eorundem, quod ad procurationem via quatuor marchæ argenti l sufficerent, quæ pro una fieri consuevit: [& *infra.* β] Indulgemus igitur, ne ultra primam mensuram in procuratione ipsa sitis alterius prædictis fratribus obligati, sed expensæ, quæ consueverunt sufficere, sint contenti, nisi facultates Ecclesiæ in tantum excreverint, quod sine gravamine ampliato fratrum numero ad solvendum debitum procurationis extendi possit quantitas expensarum.

[*α Vestro sub religionis habitu assiduis esse devotum famulari, tanto fortius nos convenit providere, ne per immoderationis gravitatem aliquatenus possit in vobis monasticæ professionis ordinis impediri.*]

(*β Ut igitur per Apost. sedi studium vestram auctoris posse in parte ipso gravaminibus providere, auct. vobis præsentium.*)

¶ PITH. 12. *Bellevilla.*] Ordinis S. August. dioec. Lugdunensi.

k Solutionem censue non deventam dominorum, vid. l neque calos. C. de probat.
l vel, argenti, deest in antiquis, & in recentiorib. magis emendat.

CAP. XVII.

Omnes Ecclesiæ, nisi quæ ab hoc per privilegium Apostolicum sunt exemptæ, procurare tenentur Legatos sed. Apost. seu etiam ejus Nuncios: nec in hoc præscriptione juvantur. h. d. usque ad §. sane.

Idem Primicerio, & Clero Mediolanensi. (*c. an. 1212. Romæ in Lombardiam.*)

CUm instantia 13 m nostra quotidiana · [& *inf.* α] Postulationi vestræ taliter respondemus, quod cum omnes Ecclesiæ Legatis, & Nunciis sedis Apostol. procurationes impendere teneantur, ab earum præstatione nullam habere o volumus exceptam, nisi forte per speciale privilegium sedis Apostol. (quod non credimus) sit exempta, etiamsi longissimo tempore procurationis ubicunque non impenderint: p cum in talibus præscriptio sibi locum nequeat vindicare: quia nos a provisione pastoralis sollicitudinis circa omnes Ecclesias nunquam omnino cessamus.

(*α Si secundum debitum Apostolicæ servitutis omnium Ecclesiarum ipsarum negotiis promovendis non possumus personaliter imminere, per fratres nostros ea expedire compellimur, quos a nostro latere destinamus: illius exemplum in hac parte secuti, qui discipulis suis in mundum universum transmissis, ipse personaliter in medio terræ salutem operatus est. Hinc est quod nuper dilect. fil. n. tit. S. Petri ad vincula Presbyterum Card. Apost. sed. Leg. pro negotiis Ecclesiæ in Lombardiam duximus destinandum, ut in vestram civitatem ingressus procurationes exigeret, quas consueverunt Apostol. sed. Leg. nunciis exhibere: vos non attendentes, quod dicitur ab Apostolo: Si nos vobis spiritualia seminavimus, non est magnum, si carnalia vestra metamus,*

m Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. vid. Abb. cons. 49. incipit, videtur primo, in 1. vol. & Felin. in c. accedentes, supr. de præscript.
n alias, vestra.
o habere.
p impenderint.

mus, ut vos ad easdem procurationes arctaret, nisi a Canonicis majoris Ecclesiæ se faceret autea procurari, sed Apost. appellastis, & sicut idem Card. per suas nobis literas intimavit, ita sibi etiam non modicum injuriosi fuistis: propter quod dilect. fil. n. præpositum S. Nazari, & A. Canonicum S. Stephani syndicos, & procuratores vestros cum Abbate S. Vincentii ad sed. Apost. venientes, ut super his statueremus ordinem, & mensuram, ex parte vestra suppliciter postulabant. Licet autem pro eo, quod prædicto Card. vel potius nobis in ipso contumaciter restitistis, juxta verbum dominicum: Qui vos recipit, me recipit, & qui vos spernit, me spernit; necessaria denegastis, non pro vobis, sed contra vos potius meruerunt exaudiri: quia tamen paternam affectionem, qua nobis proprium est misereri de Rom. sed. clementia semper & parcere, offensi etiam deponere non valemus, de cons. f. n.

¶ Pith. 13. *Cum instantia, &c.*] Extat integra pag. 560. *epist. Innocent.* Vide Radevi. cap. e. 30. Vvestmonast. 2006. Neubrig. 358.

Tractat de modo procurationis ipsorum Legatorum, & Nunciorum. Abbas.

§. 1. Sane in his exigendis eum modum, & ordinem volumus observari, ut nulla Ecclesia, vel Prælatus se indebite prægravari rationabiliter conqueratur. Si vero in communi collecta, Legatorum, & Nunciorum nostrorum expensæ duxeritis faciendæ, (quod nobis non duximus inhibendum) ex hoc nobis, & nostris nullum præjudicium volumus generari, quo minus possint a quocunque maluerint, procurationes sibi debitas postulare: ita quod si exactione ultra suam gravatus fuerit facultatem, sibi ab aliis resistatur. Nunciis tamen nostris in necessariis expensis q exhibendis pareat, quicunque fuerit requisitus, ita quod in fraudem nihil penitus attentetur, nec per communes ministros procurationis obsequium si noluerint recipere, compellantur. Qui vero contumaciter eis duxerint resistendum, districtione sunt Ecclesiastica compellendi.

> q *Vox*, expensis, *deest in antiquis, & recentioribus magis emendatis.*

CAP. XVIII.

Si ad unicam mensuram solvi solet, quod debetur ex voto, ad illam impositum solvi debebit: si vero ad diversas, liberabitur solvens etiam ad minorem.

Idem *Zamoren.* r *& Salamantino Episcopis.* [*c. an.* 1212. *Romæ in Hispaniam.*]

> r *Zamoren. & Salamantin. de quibus vid. Vasæum in Annal. Hisp. ad an. & a.*

Ex parte s Compostellani Archiepiscopi fuit propositum, quod cum hi, qui vota Jacobi continue persolverunt, t ad communem terræ suæ mensuram, cum qua videlicet emunt, & vendunt, ipsi persolverint hactenus, & persolvent: quidam quia longis temporibus ab eorum solutione cessarunt, nunc quandam mensuram exhibent parvissimam, & ignotam: [*& infra.* u] Cum ergo non constet, ad quam mensuram antecessores eorum prædicta vota persolverint, credimus distinguendum, utrum habitatores regionis ipsius, qui ea contra persolverunt, ad unam & eandem mensuram hujusmodi vota persolverint, an ad varias & diversas. In primo enim casu ad eandem & illi solvere sunt cogendi. In secundo volentes solvere ad minorem, non sunt cogendi, ut ad majorem persolvant: quoniam cum hujusmodi vota gratuita fuerint ab initio, benignius sunt a viris Ecclesiasticis exigenda, ne cum quem exactores videantur lucris temporalibus inhiare.

> s *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil. & quæ omnis obiter hoc tangitur materia impiendi voti, vid. B. Tho.* 2. 2. *qu.* 88. *art.* 3. *& q.* 189. *art.* 3.
>
> t *al. qui olim gis.*

[u *Nec etiam communibus usibus deputatam, & ad eandem vota prædicta persolvere moliuntur. Unde postulastis a nobis, ut super hoc vos certos reddere dignaremur, utrum hi, qui mensuram ignotam exhibent, ad solvenda vota prædicta, sint ad communem terræ suæ mensuram, secundum quod illis per eos persolvuntur, continue facientes, compellendi.*]

¶ Pith. 14. *Hi qui vota beati Jacobi continue persolverunt.*] Vasæus 391. Platina in *Lucio III.*

CAP. XIX.

Ecclesiæ tenentur Episcopo, in cujus diœcesi sunt, respondere de procurationibus, quarta decimarum, & aliis Episcopalibus. h. d. quoad titulum.

Idem *Cæsaraugusten. Episcopo.* (*c. an.* 1212. *Romæ in Hispaniam.*)

> a *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil.*
>
> n *de Luna*, *& de Taust.*
>
> y *Platea. al. Pratea. al. Pranatem. sed forte legendum Pinnaten.*

Cum a olim: [*& infra.* m] Quia nobis fides facta fuit, quod Ecclesiæ de Luna x, & de Tas. in tua sunt diœcesi constitutæ, non solum per alia, verum etiam per hoc ipsum, quod in instrumentis compositionum continetur expresse, ut Abbas sancti Joannis Prateren. y 13 tam de quarta decimarum, quam de cæteris Episcopalibus, tibi debeat respondere, Abbatem ipsum ad integram solutionem quartæ omnium decimarum nullis factis deductionibus, & ad præstationem procurationum, & aliorum Episcopalium jurium in prædictis Ecclesiis condemnamus. Licet enim ex forma secundæ compositionis deductiones essent faciendæ, quia tamen compositionem idem Abbas nullatenus approbavit, sed studuit multipliciter impugnare, ut ea non debuit beneficium consequi, cui renunciasse tacite videbatur. Absonum erat præterea, ut negaret illam Ecclesiam in tua diœcesi constitutam, super quam instrumenta prædecessoris tui ostendebat in jure monasterio fuisse concesse, per quæ Episcopale ius perebat z expresse.

> z *al. petebat, quod aguntur gl. hic, & Hostiensis.*

(m *Ad aures nostras tuam querimoniam destinasset, quod* *ex dil. fil. Abbas S. Jo. Pinnaten, quartas decimarum, quas in Ecclesiis de Luna, & de Taust. debes percipere, multipliciter defraudaret.*)

¶ Pith. 15. *Joannis Prilatensis.*] *Joannis de Pina* Ordinis sancti Benedicti, Oscensis diœcesis.

CAP. XX.

Solvendi sunt census ad antiquam monetam, in qua instituti fuerint, nisi sit in aliam monetæ solutio præscriptum. h. d. & est casus not. & multum allegabilis.

Idem *Spoletano Episc.* (*c. an.* 1212. *Romæ in Umbriam.*)

> a *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil.*

Olim a causam, quam adversus Clericos plebis Rupinæ super synodatico proponebas, Tudertin. Episcopo, & collegis suis 16 commisimus terminandam: coram quibus ex parte tua fuit propositum, quod cum iidem Clerici prædecessoribus tuis, tres in festo Nativitatis, & tres in festo Resurrectionis Dominicæ, pro synodatico solverint denarios Papien. nunc tantum tres Lucenses pro singulis denariis Papiensibus persolvebant, cum tamen unus denarius Papien. valeat b sex Lucen. unde petebas eos ad Papien. solutionem compelli, cum etsi tu Lucen. primo anno receperis, semper tamen jus tuum postmodum fueris protestatus: [*& infra.* a] Cum igitur constet, quod Papien. olim pro synodatico solvebantur, quod ex eo etiam sequitur, quod Lucen. soluti sunt postmodum per eosdem, cum ex dictis testium, & confessione c Advocati alterius partis non revocata, postmodum appareat evidenter, quod tempore L. prædecessoris tui pro synodatico Papien. fuit moneta soluta, & a tempore dicti L. non nisi triginta sex annorum ad plus tempus effluxerit, & sit legitime comprobatum, quod tres Lucen. qui pro uno Papien. post mortem ipsius L. solvebantur, quinque vel sex valebant ex illis, qui hodie sunt in usu: intelligentes ex hoc, quod per monetæ declinationem accidere, ut usque ad tempus tuum Lucen. dati fuerint pro synodatico, sicut erant in usu: procuratorem adversæ partis nomine Clericorum plebis prædictæ tibi ad solutionem denariorum Papien. vel æstimationem d eorum pro synodatico per definitivam sententiam condemnamus.

> b *al. valebat.*
>
> c *In antiq. ita sunt hæc distincta, & confessione adversæ alterius partis non revocata postmodum, &c.*
>
> d *æstimationem.*

[a *Verum pars Clericorum proposuit ex adverso, quod si aliquando prædecess. tuis denarii Papien. pro synodatico fuerunt persoluti, tamen a XLV. annis & infra tam tibi, quam aliis Lucens. exsolverant, sicque partem suam nitebantur præscriptam tueri. Nos ergo Jacobo tuo, & Joan. Presbytero adversæ partis procuratoribus dil. fil. n. P. Basilicæ XII. Apostolorum Presbyt. Cardin. concessimus auditorem: quibus coram eo nihil volentibus, aut valentibus de novo proponere, quoniam fuerat renunciatum utrinque, tam ipsi gesta omnia in nostra, & fratrum n. præsentia retulisset, intelleximus per testes tuos fuisse probatum, quod tempore Lotharii præd. tui, & etiam post decessum ejus denarii Papien. fuerunt pro synodatico persoluti: & exinde tres Lucenses, quorum duo valebant V. de his, qui hoc tempore sunt in usu, aliquamdiu fuerunt exhibiti, & quod a tempore Lotharii XXX. trium vel XXXIV. aut etiam XXXV. annorum spatium est elapsum, dicta testium etiam adversæ partis inspeximus, per quos voluit comprobare, quod a tempore Lotharii XXX. trium a XL. annis, & infra, tres Lucenses, vel tres Modiolæ in synodatico solutæ fuerant, pro singulis Papien. fuissent ante persoluti. Confessus quoque fuerat Advocatus ipsius partis in jure, ac ejus confessio in scriptis redacta nec correcta, vel revocata per Clericos supradictos, quod iidem Clerici Henrici, & Lotharii præd. tuorum temporibus tres Papien. pro synodatico solverunt bis in anno, & exinde pro singulis Papien. tres Lucenses.*]

¶ Pith. 16. *Et Collegis suis.*] V. C. & Abbati sancti Petri montis Martani, Spoletanæ diœcesis Ordinis sancti Benedicti.

CAP. XXI.

Episcopus remittens Ecclesiæ servitia, quæ sibi debebat, & statuens, quod aliud servitium non imponatur, procurationem non intelligitur remisisse.

Idem *Priori sancti Stephani.* (*c. an.* 1212. *Romæ.*)

> e *Cap.* 6. *eod. tit. in* 3. *compil.*
>
> f *Faventi. al. Faven.*

Cum e venerabilis 17 frater noster Faven. f 18 Episcopus: [*& infra.* m] Cognovimus, quod præfatus Episcopus spallas, quas ab eadem Ecclesia, tam ipse quam prædecessores sui recipere consueverunt, Ecclesiæ præfatæ remisit, & statuit, quod aliud ei servitium non imponeret, sibi, & Ecclesiæ suæ annuatim trium librarum ceræ pensione nomine reservata. Quia ergo visitationi annexa est procuratio, & Episcopus ratione Episcopalis jurisdictionis, quam habet in ea, tenetur causa correctionis Ecclesiam visitare g præfatam, nec intelligatur quasi novum imponi, quod ab ipsa fundatione de communi fuerat jure impositum: Decernimus, quod idem Episcopus, cum ad ipsam Ecclesiam causa correctionis accesserit, moderatam ab ea procurationem recipiat h bis i in anno. sed nihil aliud præter pensionem, & procurationes præscriptas ab eadem Ecclesia exigere, vel extorquere præsumat.

> g *vid. Concil. Trid. statutum supra hoc titulo. C. Supra.*
>
> h *accipiat.*
>
> i *Vid. Concil. Trid. Sess.* 24. *de reform. c.* 3.

(*m* Et

(*a Et tu in nostra essetis præsentia constituti, & de quæstione, quæ inter vos super Eccl. S. Stephani Parisien. vertebatur, velletis ad invicem litigare, dil. fil. Joan. tit. S Prisc.æ, & fi. S. M. in Cosmidre Diac. Card. vobis concessimus auditores, coram quibus allegando proponere curavistis, quod cum prædicta Ecclesia S. Stephani quorundam Monialium, quæ in ea videbantur sub religionis habitu conversari, malitia faciente fuerat fere ad desolationem redacta, illas bon. mem. Carlo. Facern. Episcopus auct. fel. rec Eugenii PP. p. n. ab Ecclesia memorata removit, & Canonicos in ipsa instituit regulares, statuens, ut ordo canonicus perpetuis in ea temporibus debeat observare, & eos ab omni exactione sua, quem successorum suorum, & Paris. Eccl. prorsus absolvit, retento sibi, & Ecclesiæ suæ uno censu trium librarum ab ea annis singulis exsolvendo. Nos autem, cum dicti Card. ea, quæ audierant, nobis fideliter retulissent.*)

¶ PITH. 17. *Cum venerabilis, &c.*] Sigebertus an. 1183. *fol.* 160.

18. *Faventiæ.*] *Phenensis.* Nam ibi inventæ reliquiæ.

CAP. XXII.

Ecclesiæ de novo conversæ in procurationibus, & aliis servabunt consuetudinem veterum.

Idem Compostellano *Archiepiscopo.* (*c. an.* 1212. *Romæ in Hispaniam.*)

x Cap. 7. eod. tit. in 3. compil. vid. Hostien. hic & de materia servanda vicinæ consuetud. gl. in c. cons. dist. 1.

SUper eo *x* eq, quod Fraternitas tua nos consulere voluit, quia fere tota provincia Compostell. de novo est ad jurisdictionem Ecclesiæ tuæ conversa, qualiter tibi provinciam, vel partem provinciæ visitanti obsequi debeat, & servire, necnon & in procurationibus providere: Tibi duximus respondendum, quod illud observare tenetur, quod in vicinia provincia observetur.

¶ PITH. 19. *Super eo, &c.*] Extat *p.* 43 *c. epist. Innoc.* & *p.* 443. Valens 300.

CAP. XXIII.

Prelatitanæ sunt procurandi, cum personaliter visitant: & debent tunc servare Concilium Lateran. & prædicationi, correctioni, & reformationi vacare: Legati, & Nuntii Apostolici pro his diebus tantum, pro quibus moram trahunt, procurari debent, & contra hanc constitutionem exactum, restituitur duplicatum.

Idem in Concilio generali. (*c. an.* 1216. *Romæ.*)

l vid. Concil. Trid. Sess. 24. de reform. c. 3.

m præsentialiter in Concilio.

n in Lat. Conc. sub Alex. III. c. 4.

o ipsa.

p sufficeret.

PRocurationes *l*, quæ ratione visitationis debentur Episcopis, vel Archidiaconis, vel quibuslibet aliis etiam Apostolicæ sedis Legatis, aut Nunciis, absque manifesta, & necessaria causa nullatenus exigantur, nisi quando personaliter *m* officium visitationis impendunt: & tunc evectionum, & personarum mediocritatem observent in Lateranen. Concilio *n* definitam: hoc adhibito moderamine circa Legatos, & Nuncios Apostolicæ sedis, ut cum oportuerit eos apud aliquem locum moram facere necessariam, ne locus ille propter illos *o* nimium aggravetur, procurationes recipiant moderatas ab aliis Ecclesiis, vel personis, quæ nondum fuerant de suis procurationibus aggravatæ, ita quod numerus procurationum numerum dierum, quibus hujusmodi moram fecerint, non excedat: & cum aliqua non sufficeret *p* per seipsam, duæ, vel plures conjungantur in unam.

Porro visitationis officium exercentes non quærant, quæ sua sunt, sed quæ JESU Christi, prædicationi, & exhortationi, correctioni, & reformationi vacando: ut fructum referant, qui non perit. Qui autem contra hoc venire tentaverit, & quod receperit, reddat, & Ecclesiæ, quam taliter aggravavit, tantundem impendat.

CAP. XXIV.

Ecclesia etiam Civitatensis, tenetur procurare Episcopum visitantem, quanquam ipsum nunquam procuraverit.

Honorius III. *de Tiro, q & Josaphat Abbatibus*, 20 (*c. an.* 1224. *Romæ in Galliam.*)

q Tiron. al. ita: Abbatibus de Josaphet, & Tiron. al. Turon.

VEnerabili fratre nostro Cenomanen. Episcopo accepimus conquerente, quod cum causa, quæ inter ipsum ex parte una, & Abbatem, & Conventum de Coltura 21 ex altera, super procurationibus, quas ab eis petit idem Episcopus, noscitur agitari, vobis fuerit ab Apost. sede commissa 22, dicti Abbas, & Conventus ex eo frustrari intentionem ejusdem Episcopi moliuntur, quod eorum monasterium in Cenomanen. villa situm esse dignoscitur, & ipsi procurationem hactenus non solverunt: (& *inf. a*) Discretioni vestræ mandamus, quatenus nisi aliud & rationabile ostenderint, vos eos ad exhibendum eam, sicut jus dictaverit, compellatis.

(*a Quanquam exemptionis privilegium non ostendant. Videtur igitur, ne sine litibus imponatur.*)

¶ PITH. 20. *De Tiro, & Josaphat Abbatibus.*] *Abbatibus sanctæ Trinitatis de Tirone*, Ordinis S. Benedicti, Carnotensis diœcesis, & *Beatæ Mariæ de Josaphat.*

21. *Conventum de Coltura.*] *Sancti Petri de Cultura*, Ordinis S. Benedicti, *diœcef.* Cenoman.

22. *Ab Apostolica sede commissa.*] V. C. addit, tam in Capite, quam in membris.

CAP. XXV.

Qui jure metropolitano, vel legationis, visitat provinciam, in provinciales, qui sibi procurationem denegant, potest ferre sententiam.

Gregorius IX. (*c. an.* 1236. *Romæ.*)

r vide breviter hic per Henricum Bohic.

CUm nuper *r* Archiepiscopus Beneventanus Beneventanam provinciam visitarat: (& *infra.*) Mandamus, quatenus cum eundem Archiepiscopum, sive auctoritate propria, sive nostra Beneventanam provinciam contigerit visitare, procurationes ratione visitationis debitas, juxta facultates Ecclesiarum vestrarum exhibeatis eidem: alioquin sententiam, quam ipse rite tulerit in rebelles, ratam habebimus, & faciemus auctore Domino inviolabiliter observari.

CAP. XXVI.

Ad antiquam monetam, vel si non est in usu, ad ejus æstimationem solvendæ sunt pensiones antiquæ.

Idem. (*c. an.* 1236. *Romæ.*)

s Persolveritis.

t Quando admin. solutio diversa moneta, cum moneta est mutata. vid. Bar. in l. Paulus ff. de solut.

CUm Canonicis majoris Ecclesiæ quandam summam pecuniæ pro pensione Ecclesiæ eis debitam, aliquot annis persolveritis *s*, & eidem summam illam ex integro de majori moneta exigant sibi solvi: Tibi damus nostris litteris in mandatis, ut Canonicos illos solutione prioris pecuniæ *t*, vel si non sit in usu, æstimatione pensionis antiquæ facias manere contentos.

CAP. XXVII.

Propter privatum Oratorium, procuratio ratione visitationis non debetur.

Idem. (*c. an.* 1236. *Romæ.*)

u Pro intellectu vide distinctionem, quam hic affert Henr. Bort.

AUctoritate *u* præsentium inhibemus, ne quis pro eo quod in Oratoriis, quæ in grangiis vestris habetis, interdum aliquis castrum celebratis, procurationes, quæ ratione visitationis debentur, a vobis exigere, vel extorquere præsumat.

DE CONSECRATIONE ECCLESIÆ, VEL ALTARIS.

TITULUS XL.

CAP. I.

Amoto altari, vel lapide continente sigillum, reconsecrabitur altare, non autem Ecclesia.

Alexander III. (*c. an.* 1170. *Romæ.*)

a Cap. un. eod. tit. in 1. compil. & præter Hal. gl. & Doc. vid. Turrecrematam in c. si motum, de consec. dist. 1.

AD hæc si altare *a* motum fuerit, aut lapis ille solummodo supra positus, qui sigillum continet, confractus, aut etiam motus fuerit, debet denuo consecrari. Propter hoc vero nequaquam iterare suam consecrationem Ecclesia consuevit, licet id quidam canones innuere videantur.

CAP. II.

Diebus etiam non festis possunt Ecclesiæ consecrari.

Innoc. III. *Tornac. Episc.* (*c. an.* 1210. *Romæ in Belgium.*)

b Cap. 3. de Dedic. Eccl. vel alt. in 3. compil.

TUa *b* fraternitas: (& *infra.*) Inquisit. t. t. respond. quod in diœcesi tua licet tibi Ecclesiis dedicationem impendere, tam diebus Dominicis, quam privatis.

CAP. III.

Habet duo dicta, & primo idem dicit, quod cap. sup. sed Secundum dictum dicit, quod oleum non consecratum potest commisceri oleo consecrato, & totum sit consecratum.

Idem *Nidrosien. Episc. c* (*c. an.* 1210. *Romæ in Norvegiam.*)

c Indrosiensi.

d Cap. 2. tit. de dedic. Eccl. in 3. comp. vid. Turrecrem. in d. c. si motum.

QUod *d* in dubiis: (& *infra.*) Altare vero, in quo tabule, cui consecrationem benedictio Pontificali ministerio adhibetur, mota, vel enormiter fracta fuerit, debet non immerito consecrari. Nec negamus, quin oleum non consecratum consecrato possit oleo commisceri.

CAP.

CAP. IV.

Reconciliatur Ecclesia, quæ propter homicidia, & vulnera hominum ibidem perpetrata polluta est.

Idem *Compostellano Archiepiscopo*. (c. an. 1212. *Roma in Hispaniam*.)

e Cap. 3. de ded. Eccl. in 3. comp. f beati. g dicto, fieri; deest antiq. h al. breviter respondemus.

PRoposuisti *e*, quod venientibus ad Ecclesiam sancti *f* Jacobi ex diversis regionibus peregrinis, & volentibus aliis ab aliis per contentiones, & sixae altaris de nocte custodiam vindicare, homicidia contingunt fieri *g* interdum, & aliquando vulnera inferuntur: (*& inf.* u) Fraternitati tuæ taliter respon. *h* quod manente Ecclesia, & altari, ipsa reconciliari poterit per aquam cum vino, & cinere benedictam.

(*i Propter quæ nos humiliter postulasti, ut alio modo, quam per consecrationis beneficium dignaremur ipsi Ecclesiæ providere. Manente igitur Ecclesia, & altari.*)

CAP. V.

Plura altaria simul in eadem Ecclesia consecrari possunt, & idem in pluribus Episcopis.

Idem. (c. an. 1212. Romæ.)

i Cap. un. de cons. & eccl. palii, in 4. comp.

CUm *i* fis: [*& infra.*] Noverit igitur, quod plura in Ecclesia una altaria, & plures Episcopos simul poterit consecrare.

CAP. VI.

Corruente tecto parietibus illæsis, & mensa altaris non enormiter fracta, nec altare, nec Ecclesia consecratur.

Idem. (c. an. 1212. *Romæ*.)

u Cap. un. eod. tit. in 4. compil.

LIgneis *x* ædificiis Ecclesiæ vestræ casu consumptis, parietibus tamen illæsis, ac mensa principalis altaris in summitate modicam passa fracturam. (*& inf.* a) Inquisit. t. t. dux respond. quod cum parietes in sua integritate permanserint, & tabula altaris mota, vel commissa læsa non fuerit, ob causam prædictam nec Ecclesia, nec altare debet denuo consecrari

[*a Quæsivisti per sed. Apost. edoceri, si propter hoc ipsius altaris, vel etiam totius Ecclesiæ debet consecratio innovari.*]

CAP. VII.

Polluitur Ecclesia, vel cœmeterium, si excommunicatus in eo sepelitur.

Idem *Senon. s Episcopo*. [c. an. 1212. *Roma in Galliam*.)

l Cap. 1. tit. de celebr. div. offic. in 4. comp. m contigerit. n al. aspersione solemniter aqua, &c.

COnsuluisti *l*: [*& infra.*] Cœmeteria, in quibus excommunicatorum corpora sepeliri contingit *m*, reconcilianda erunt aspersione *n* aquæ solemniter benedictæ, sicut in dedicationibus Ecclesiarum fieri consuevit.

¶ Pith. 1. *Senonensi Episcopo*.] *Semensi* a. V. C. *Seruns.* Vide *lib. 3. de vita S. Thomæ*.

CAP. VIII.

Qui facit Ecclesiam consecrari, tenetur eam dotare. h. d. & tene mente hunc casum.

Honorius III. *Reginæ Hungariæ*. (c. an. 1222. *Roma in Hungariam*.)

o al. innotuerit quod eorum, &c.

CUm sicut ex relatione Capituli Oradien. a nobis innotuit *o*, eorum fecerit Ecclesiam consecrari: [*& infra.* u] Cum non sit Ecclesia, nisi de dote provisum ei fuerit, consecranda, eo liberalius ad dotandum prædictam Ecclesiam aperire manum munificentiæ tuæ debes, quo ad hoc factum tanquam ex debito jam teneris.

(*u Profecto speramus, quod zelus ille, qui te ad ejusdem Ecclesiæ consecrationem induxit, te quoque, ut eidem dotem conferas, debeat animare, & quidem.*)

¶ Pith. 2. *Oradien.*] Sic a. V. C. Altes V. C. *Eradiensi*. Bonfin. 26. *Oradiensi*. ubi Belæ Regis sepulcrum.

CAP. IX.

Ecclesia polluta per Sacerdotem simplicem reconciliari non potest, etiamsi aqua fuerit per Episcopum benedicta.

Gregorius IX. *Asturicen. Episc.* (c. an. 1235. *Roma in Thraciam*.)

p vid. Covarr. l. 3. var. resol. c. 20. q al. Ecclesiæ, & hoc agnoscit Hostiens.

AQua *p* per Episcopum benedicta Ecclesiam reconciliari posse per aliam Episcopum non negamus, per Sacerdotes simplices hoc fieri de cætero prohibentes: non obstante consuetudine provinciæ *q* Bracharen. (quæ dicenda est potius corruptela) quia licet Episcopus committere valeat, quæ jurisdictionis existunt: quæ ordinis tamen Episcopalis sunt, non potest inferioris gradus Clericis demandare. Quod autem mandantibus Episcopis super reconciliatione factum est, hactenus per eosdem misericorditer *r* toleramus.

r ita Hostiens. al. mediocriter.

CAP. X.

Ecclesia etiam non consecrata, si polluitur, reconcilianda est.

Idem *eidem*. (c. an. 1235. *Roma in Thraciam*.)

SI Ecclesia non consecrata cujuscunque semine fuerit, *s* aut sanguinis effusione polluta, aqua protinus exorcizata lavetur, ne divinæ laudis organa suspendantur. Est tamen, quam citius fieri poterit, consecranda.

DE CELEBRATIONE *a* MISSARUM, ET SACRAMENTO EUCHARISTIÆ, ET DIVINIS OFFICIIS.

a vide Concil. Trid. sess. 22. in decr. de observandis, & evitandis, &c.

TITULUS XLI.

CAP. I.

Presbyter tenetur debitis horis dicere horas canonicas, permittitur tamen sibi ex causa dicere eas usque ad vesperas inclusive. h. d. secundum unum intellectum.

Ex Concilio Agathensi. (*in Gallia*.)

b Cap. 2. tit. de suffr. in 3. comp. c matutinali. al. matutino.

PResbyter mane *b* matutinali officio expleto pensum servitutis suæ videlicet Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Vesperamque persolvat: ita tamen, ut horis competentibus juxta possibilitatem, aut a se, aut a scholaribus publice compleantur.

Deinde peractis horis, & infirmis visitatis, si voluerit, exeat ad opus rurale jejunus, ut iterum necessitatibus peregrinorum, & hospitum, sive diversorum commeantium infirmorum, atque defunctorum succurrere possit, usque ad statutam horam, pro temporis qualitate, Propheta dicente: *Septies in die laudem dixi tibi*: qui septenarius numerus a nobis impletur, si Matutini *c*, Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, Vesperæ, & Completorii tempore, nostræ servitutis officia persolvamus: nam de nocturnis vigiliis idem ipse Propheta ait: *Media nocte surgebam, &c.* Ergo his temporibus laudes Creatori nostro super judicia suæ justitiæ referamus.

CAP. II.

Propter Missam specialem Missa de feria dimittenda non est.

Ex Concilio Triburien. *d* (*in German.*)

d Tribrien. al. Triburum. sed in Concilio edito habetur in Conc. Salegostadiensi, c. 10. & C. 2. tit. de suffrag. in 1. comp. e aut de sancta, &c. f mortuorum.

QUidam Laicorum habent in consuetudine, ut per singulos dies audiant Evangelium: In principio erat verbum: & Missas peculiares, hoc est *e*, de sancta Trinitate, & de sancto Michaele. Ideo sancitum est in eodem Concilio, ut ulterius hoc non fiat, nisi suo tempore, & nisi aliquis velit propter reverentiam sanctæ Trinitatis, non pro aliqua devotione audire. Sed si voluerint, ut sibi Missa canatur, de eadem die Missas audiant, pro salute vivorum, & etiam defunctorum. *f*

CAP. III.

Sufficit Sacerdoti semel in die celebrare: & excipit duos casus, scilicet necessitatem, & festum Nativitatis.

Innocentius III. *Vigorn. g Episcopo*. (c. an. 1212. *Roma in Angliam*.)

g Vuigornien.

COnsuluisti: (*& infra.*) Respondemus, quod excepto die Nativitatis Dominicæ, nisi causa necessitatis suadeat, sufficit Sacerdoti semel in die unam missam solummodo celebrare.

CAP. IV.

In Missa commemorationis, licet dicatur propria præfatio, non tamen dicitur hymnus Angelicus, nec Symbolum.

Idem *Archiepiscopo Bracaren.* (c. an. 1212. *Roma in Hispaniam*.)

h Cap. 6. eod. tit. in 2. compil. D. Thom. lib. 4. sent. dist. 13. q. 1. art. 2. quæstiuncula 4.

COnsilium *h* nostrum: [*& inf.*] Requisisti utrum in diebus profestis, in quibus ad honorem S. Spiritus, B. Virginis, & sanctæ Crucis, Missam celebrari contingit, hymnus Angelicus, Symbolum, ac præfatio propria debeat decantari: (*& inf.* u) Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod apud nos in diebus profestis, cum Missarum solennia in honorem B. Virginis celebrantur, neque hymnus Angelicus, neque Symbolum decantatur, licet in Missa propria præfatio decantetur: ut inter commemorationem, & solennitatem differentia ostendatur: unde, Te Deum laudamus, regulariter dimittitur, quem dicatur in laudibus matutinis.

[*a Præsertim cum in partibus tuis in honorem B. Virginis in sabbatorum diebus Missæ solenniter celebrentur.*]

CAP. V.

Breve est.

Idem *Clericis sancti P. e Magalon.* (*c. an. 1212. Romæ in Gothiam Galliæ.*)

f Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.

EX parte f vestra: [*& inf.*] Postulationi vestræ taliter respondemus, quod semper Sacerdos vino perfundere debet, postquam totum acceperit Eucharistiæ sacramentum, nisi cum eodem die aliam Missam debuerit celebrare: ne si forte vinum perfusionis acciperet, celebrationem aliam impediret.

¶ Pavm. s. *Sancti P.*] *sancti Petri.*

CAP. VI.

Si quæ verba sunt in canone Missæ, quæ ab Evangelistis dicta non fuerunt, credere debemus, quod a Christo Apostoli, & ab Apostolis eorum successores acceperunt. Et hoc dicit usque ad §. quæsivisti.

Idem *I. quondam Archiepis. Lugdun.* (*c. an. 1202. Romæ in Galliam.*)

f Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.

CUm Marthæ *u*: (*& inf. n*) Quæsivisti quis formam verborum, quam ipse Christus expressit, cum in corpus, & sanguinem suum panem transsubstantiavit, & vinum, illud in canone Missæ, quo Ecclesia utitur generalis, adjecerit: quod nullus Evangelistarum legitur expressisse. Cum enim in Evangelio *l* sic legatur: *Accipiens calicem, gratias agens benedixit, & dedit discipulis suis, dicens: Bibite ex hoc omnes: hic est enim sanguis meus Novi Testamenti, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*: in canone Missæ sermo iste, videlicet *mysterium fidei* verbis ipsis interpositus invenitur. Unde eum non Evangelista Christum hoc dixisse testetur *m*, miraris, quod aliquis asseverare tentaverit eum aliquid plus dixisse, quam aliquis Evangelistarum asseveret. Verum si formam ipsius canonis inspicias diligenter, præter hoc, de quo tua fraternitas requisivit, alia duo, videlicet, *elevatis oculis in cœlum*: & *æternæ testamenti*: poteris in ipso canone reperire, quæ in texto Evangelico non leguntur. Sane multa tam de verbis, quam de factis Dominicis invenimus ab Evangelistis omissa, quæ Apostoli vel supplevisse verbo, vel facto expressisse leguntur. Paulus enim in Actibus *n* Apostolorum sic ait: *Meminisse nos oportet verbi Domini Jesu, qui dixit: Beatius est dare, quam accipere.* Hoc nullus quatuor Evangelistarum descripsit. Nullus etiam horum expressit, quod Paulus *o* de Christo ad Corinthios scribens ait: *Visus est plus quam quingentis fratribus simul, deinde visus est Jacobo: novissime autem, tanquam abortivo visus est & mihi.* Ipsi etiam Evangelistæ mutuo inter se supplevisse leguntur, quæ ab eorum aliquo, vel aliquibus sunt omissa. Unde cum tres *p* Evangelistæ posuerunt, *Hoc est corpus meum*: solus Lucas adjecit, *quod pro vobis tradetur.* Et cum Matthæus, & Marcus dicant, *Pro multis*: Lucas dicit, *pro vobis.* Matthæus autem *in remissionem peccatorum*, adjunxit. Cæterum ea, quæ adduntur in canone Missæ, possunt ex aliis locis Evangelii comprobari. Joannes *q* enim suscitationem Lazari describens, Jesum sursum oculos levasse asserit, & dixisse, *Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me*: (*& inf.*) Si tunc igitur in cœlum oculos levavit ad Patrem, cum ad corpus examine animam Lazari revocavit *r*: probabilius esse videtur, quod tunc oculos levaverit ad Patrem in cœlum, cum panem, & vinum in corpus, & sanguinem proprium commutavit. Cæterum, sicut superius est expressum, cum in textu Evangelico *novi Testamenti* ponatur, hic interponitur, *& æterni*: nam Vetus Testamentum, quod hircorum, & vitulorum *s* fuit sanguine dedicatum, temporalia promittebat: Novum autem, quod est Christi sanguine consecratum, promittit æterna, & ideo testamentum illud fuit vetus, & transitorium: hoc autem novum est, & æternum: vel, ut utamur alia ratione, unde novum, id est, ultimum esse describitur, inde æternum, id est, perpetuum comprobatur *t*: novissimum etenim hominis testamentum *u* immobile perseverat, quia testatoris obitu confirmatur: juxta quod Apostolus e testamentum in morte asserit confirmatum: alioquin non valet, dum vivit, qui testatur. Præterea non solum Scriptura, sed etiam promissio dicitur testamentum, juxta quod Apostolus *x* ipse scribit: *Ideo novi Testamenti mediator est, ut repromissionem accipiant, qui vocati sunt, hæreditatis æternæ.* Sic ergo intelligi debet, quod in ipso canone reperitur: *Hic est enim sanguis meus novi, & æterni Testamenti*, id est, novæ, ac æternæ promissionis, scilicet confirmator, sicut Dominus repromittit: *Qui manducat* (inquiens) *carnem meam, & sanguinem meum bibit, habet vitam æternam.* Ex eo autem verbo, de quo movit tua Frat. quæstionem, videlicet *mysterium fidei*, munimentum erroris quidam trahere putaverunt, dicentes in sacramento altaris non esse corporis Christi, & sanguinis veritatem, sed imaginem *y* tantum, & speciem, & figuram: pro eo, quod Scriptura interdum commemorat, id quod in altari suscipitur, esse sacramentum, & mysterium, & exemplum. Sed tales ex eo laqueum erroris incurrunt, quod nec auctoritates Scripturæ convenienter intelligunt, nec sacramenta Dei suscipiunt reverenter: si enim quia figura est sacramentum altaris, veritas esse negatur: ergo nec mors, nec resurrectio Christi (cum figura sit) veritas est credenda, siquidem mortem, & resurrectionem Christi similitudinem, & imaginem esse Apostolus *i* manifestat: *Christus* (inquiens) *mortuus est pro delictis nostris, & resurrexit propter justificationem nostram.* Apostolorum etiam princeps Petrus sic in epistola sua scribit: *Christus passus est pro nobis, relinquens vobis exemplum, ut sequamini vestigia ejus.* Sic ergo tam mors Christi, quam ejus resurrectio est exemplum, ut & nos peccato mortui, justitiæ jam vivamus. Quare si non fuit veritas, quia fuit exemplum, ergo nec vere mortuus fuit Christus, nec vere a mortuis resurrexit: sed absit a fidelium cordibus error iste, cum Propheta de *z* ipso testetur, quod vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit. Dicitur tamen mysterium fidei, quoniam aliud ibi creditur, quam cernatur, & aliud cernitur, quam credatur: cernitur species panis, & vini, & creditur veritas corporis, & sanguinis Christi, ac virtus unitatis, & charitatis: (*& infra.* β)

y Hunc errorem novissime condemnavit Concil. Trident. Sess. 13. de sanctiss. Euch. sacr. c. 4. & c. 1. vid. Thom. 3. p. qu. 5. art. 2.

z Esa. 53.

Distinguendum est tamen subtiliter inter tria, quæ sunt in hoc sacramento discreta, videlicet formam visibilem, veritatem corporis, & virtutem spiritualem. Forma est panis, & vini, veritas carnis, & sanguinis, virtus unitatis, & charitatis. Primum est sacramentum, & non res. Secundum est sacramentum, & res. Tertium est res, & non sacramentum. Sed primum est sacramentum geminæ rei. Secundum est sacramentum unius; & alterius res existit. Tertium est res gemini sacramenti. Credimus igitur, quod formam verborum, sicut in canone reperitur, & a Christo Apostoli, & ab ipsis eorum acceperint successores.

[*a Circa plurima sollicitudinis officio in cura regiminis pastoralis pro majori parte animum occupantis, quasi obiectus elegeris habitare cum illis, qui partem optimam elegerunt, sedentes ad pedes Domini cum Maria, ut in lege ejus jugiter meditentur, lippitudini Liæ Rachelis pulchritudinem præferentes, cum in te magere credimus intelligentiam Scripturarum, ut non solum parvulis frangere possis panem, sed provectis etiam cibum solidum ministrare, ac nodos solvere difficilium quæstionum. Verum quoniam in primatu Apostolorum principis Apost. sed magisterium recognoscens, ad eam credis majores causas Ecclesiæ referendas: consultationibus tuis, quas non ob commodum utilitatis terrenæ, cum velim non contemptu quæstionem, sed animarum profectum, ut videlicet in lucem prodeant obscura Scripturæ, novimus te movisse libenter, quod nobis inspirat Dominus.*]

[*β Quod autem mysterium fidei dicitur in hoc loco, alibi secundum Joannem spiritus, & vita narratur? nam spiritus est in mysterium, juxta illud:* Litera occidit, spiritus autem vivificat, fides, quæ est vita: *secundum quod legitur:* Justus ex fide vivit, *propter quod dicit Dominus ipse:* Verba, quæ locutus sum vobis, spiritus, & vita sunt.]

In sacramento altaris aqua cum vino transsubstantiatur in sanguinem. h. d. usque ad §. tertio loco. Abbas Siculus.

§. v. Quæsivisti etiam, utrum aqua *a* cum vino in sanguinem convertatur? Super hoc autem opiniones apud Scholasticos variantur. Aliquibus enim videtur, quod cum de latere Christi duo præcipue fluxerint sacramenta, redemptionis in sanguine, ac regenerationis in aqua, in illa duo, vinum, & aqua, quæ commiscentur in calice, divina virtute mutantur: ut in hoc sacramento plene sit veritas, & figura. Alii vero tenent, quod aqua cum vino transsubstantiatur in sanguinem, cum in vinum transeat mixta vino: licet Physici contrarium asseverent, qui aquam a vino per artificium posse asserunt separari. Præterea potest dici, quod aqua non transit in sanguinem, sed remanet prioris vini accidentibus circumfusa, ita quod vini saporem assumit: quod inde convincitur, quia si post calicis consecrationem aliud vinum mittatur in calicem, illud quidem non transit in sanguinem, nec sanguini commiscetur: sed accidentibus prioris vini commixtum, corpori, quod sub eis latet, undique circumfunditur, non madidans circumfusum: ipsa tamen accidentia vinum appositum videntur efficere, quia si aqua fuerit apposita, vini saporem assumit. Contingit igitur accidentia mutare subjectum, sicut & subjectum contingit accidentia permutare: cedit quippe natura miraculo, & virtus supra consuetudinem operatur. Sed nec inconveniens creditur aut absurdum, si aqua in corpore Christi esse credatur, cum legatur *b* de ipsius *c* latere processisse: (*& infra. n*) Verum inter opiniones prædictas illa probabilior judicatur, quæ asserit aquam cum vino in sanguinem transmutari: ut expressius eluceat proprietas sacramenti. Nam cum aquæ multæ sint populi multi, juxta quod alibi legitur: *Beati qui seminatis super omnes aquas*: ideo vino aqua miscetur, ut Christo populus adunetur: per hoc enim quod suscepit ipse de nostro, & accepimus ipsi de suo, tam insolubili nexu conjungimur, ut qui est unum cum patre per ineffabilem unitatem, fiat unum nobiscum per admirabilem unionem, ac per hoc, ipso communionem mediante, cum patre unum efficimur: *Pater d*, inquit, *sancte, serva eos, quos dedisti mihi, ut sint unum, sicut & nos: non pro his rogo tantum, sed pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut & ipsi in nobis unum sint, & mundus credat, quia tu me misisti.*]

a Hunc art. explicat D. Tho. 3. p. qu. 74. art. 8. & Sot. 4. sentent. dist. 9. q. 1. art. 6.

b Joan. 19.

c Corpore, legitur in plurimis in antiquis.

d Joan. 8.

[*n Illud autem est infantium opinari, quod quidam dicere præsumpserunt, aquam videlicet in phlegma converti. Nam & de latere Christi non aquam, sed humorem aqueum mentiuntur exisse, non attendentes, quod de latere Christi duo fluxerunt sacramenta, & quod non baptizentur in phlegmate, sed in aqua, juxta quod Dominus protestatur: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum Dei.*]

Oratio, quæ dicitur in secreta in festo sancti Leonis, immutata est, quæ sibi dicebatur. Annue nobis Domine, ut animæ

famu-

famuli tui Leonis hæc prosit oblatio: *hoc dicitur*, ut intercessione B. Leonis hæc nobis prosit oblatio: *& hæc mutatio contingit, quia Sancti nostris orationibus non indigent, sed nos suis*. h. d. usque ad finem Abbas.

o Summa est, sanctos in cœlo cum Deo regnantes, non egere precibus nostris, sed nos eorum intercessionibus, vide Concil. Trident. sess. 25 tit. de invocat. & reliq. sanct. &c.

f al. ita: & de sanctis aliis sentiendum.

g vid. Summ. 4. sent. dist. 45. q. 3. art. 1.

h pluribus.

i illis.

u al. ita: quod magis ac melius, &c.

l vid. Dominic. Sotum l. 4. sent. dist. 45. q. 3. art. 2.

§. 2. Tertio loco a fraternitas tua requisivit, quare fuerit mutatum, quod in secreta B. Leonis secundum antiquiores codices continetur, sic videlicet: *Annue nobis, Domine, ut animæ famuli tui Leonis hæc prosit oblatio*: cum in moderno sacramentario habeatur, *Annue nobis quæsumus, Domine, ut intercessione B. Leonis hæc nobis prosit oblatio*. Super quo respondemus, quod cum sacræ Scripturæ dicat auctoritas, quod injuriam facit martyri, qui orat pro martyre a: idem est rationem consimili de f aliis Sanctis sentiendum, quia orationibus nostris non indigent, pro eo, quod cum sint perfecte beati, omnia eis ad vota succedunt: sed nos g potius orationibus eorum indigemus, quos (cum miseri simus) undique mala nostra perturbant: unde quod in plerisque h orationibus continetur: Prosit, vel proficiat huic sancto, vel illi i talis oblatio ad gloriam & honorem: ita debet intelligi, ut ad hoc prosit, quod u magis ac magis a fidelibus glorificetur in terris: licet plerique reputent non indignum, Sanctorum gloriam usque ad judicium augmentari, & ideo Ecclesiam interim sane posse augmentum glorificationis eorum optare. Verum l utrum in hoc articulo locum habeat illa distinctio 3, quæ docetur, quod defunctorum alii sunt valde boni, alii sunt valde mali, alii mediocriter boni, alii mediocriter mali: unde suffragia, quæ fiunt a fidelibus in Ecclesia pro valde bonis, actiones sunt gratiarum, pro valde malis, consolationes vivorum, expiationes vero pro mediocriter bonis, & propitiationes pro mediocriter malis, tua discretio investiget.

¶ PITH. 2. *Injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre.*] D. Augustinus *de verb. Apostol. serm. 17. cap. 1.* Habet Ecclesiastica disciplina, quod Fideles norunt, cum Martyrum loco recitantur ad Altare Dei, ut non pro ipsis oretur: pro cæteris autem commemoratis defunctis oratur: injuria est enim pro Martyre orare. omnes nos debeamus orationibus commendare. Et *lib. de Virginitate, cap. 45.* Perhibet Ecclesiastica auctoritas, in qua Fidelibus notum est, quo loco Martyres, & quo defunctæ sanctimoniales recitantur.

3. *Locum habeat illa distinctio.*] Vide eundem Augustinum, *lib. 20. de Civit. Dei, cap. 24. & cap. 110. Enchirid.* Roban. *lib. 2. de Institut. Cleric. cap. 44.* Isidor. *lib. 1. de Ecclesiast. Offic. cap. 18.*

CAP. VII.

Gravius peccat, qui simulat conficere, & non conficit, quam ille, qui conficit in mortali.

Idem *Rectoribus Romanæ fraternit.* (*c. an. 1202. Romæ.*)

m Cap. 6. eod. tit. in 3. compil.

n in antiq. legitur: Quæsivisti.

o In Cod. Barb. panem, & vinum purum tantummodo sumit.

DE m homine: [*& infra.*] Quæsivistis n, quid de illo nostro Presbytero videatur, qui cum se sciat in mortali crimine constitutum, Missarum solennia, quæ non potest propter necessitatem quamlibet intermittere, propter sui factoris conscientiam dubitat celebrare, peractisque cæteris circumstantiis Missam celebrare se fingit, & suppressis verbis, quibus conficitur corpus Christi, panem o, & vinum tantummodo pura sumit, ita credens per id, quod prætendit, populo satisfacere, ut per hoc, quod intendit, Deum non debeat provocare. Cum ergo falsa sint objicienda remedia, quæ veris sunt periculis graviora: licet is, qui pro sui criminis conscientia reputat se indignum, peccet graviter, si se ingerat irreverenter ad illud, gravius tamen videtur offendere, qui sic fraudulenter illud præsumpserit simulare: cum ille in solius misericordis Dei manum incidat, iste vero non solum Deo (cui non veretur illudere) sed populo, quem decipit, se adstringat.

CAP. VIII.

Hic improbat opinionem, quæ habet, quod in sacramento altaris aqua convertatur in phlegma, & probat Christum fuisse verum Deum, & verum hominem, & quod de ipsius latere exivit vera aqua.

Idem *Ferrariensi Episcopo.* (*c. an. 1212. Romam Insubream.*)

p Cap. 7. eod. tit. in 3. compil. unde Sot. l. 4. sent. dist. 1. q. 3. art. 5. & dist. 9. qu. 1. art. 6.

q Hos damnavit Conc. Nicæn. vid. Niceph. 8. c. 5. 6. 7. & 8.

r Vid. Epiphan. lib. 3. contra hæreses, hæresi 66.

s 1. Joan. 5.

IN quadam nostra decretali epistola asseris te p legisse, illud fuisse nefarium opinari, quod quidam dicere præsumpserunt, in sacramento videlicet Eucharistiæ aquam in phlegma converti: nam de latere Christi non aquam, sed humorem aquaticum mentiuntur exivisse. (*& infra.* u) Nos igitur ad tuæ supplicationis instantiam respondemus, quod quidam dixerunt, (ad asseverant), Christum non fuisse verum Deum, sed adoptivum, ut miseri q Ariani. Alii Christum non fuisse verum hominem, sed phantasticum, ut impii Manichæi r. Sed adversus hujusmodi hæreses Joannes s Apostolus in epistola sua loquitur dicens: *Tres sunt, qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum sunt*: per hoc intendens ostendere, quod Christus sit verus Deus. *Et tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis*: per hoc intendens ostendere, quod Christus sit verus homo. Nam ad esse hominis duo principaliter exiguntur, videlicet corpus, & anima, ex quorum conjunctione verus homo subsistit. Per hoc autem, quod in articulo mortis Christus inclinato t capite tradidit spiritum, de quo voce magna clamaverat u: *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum*, manifeste probatur, quod ipse spiritum habebat, non solum flatum vitalem, sed animam rationabilem, de qua prædixerat x: *Tristis est anima mea usque ad mortem. &*: y *Potestatem habeo ponendi animam meam, & iterum sumendi eam*. Per hoc autem, quod unus militum lancea latus ejus aperuit z, & continuo sanguis exivit, & aqua: probatur aperte, quod Christus verum corpus habebat. Nam de phantastico corpore nec sanguis, nec aqua potuisset exire: unde *ille a, qui vidit, testimonium perhibuit, & testimonium ejus est verum*: *quia tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis*. Quod videlicet Christus sit verus homo ex anima rationali, & humana carne subsistens, probatur ex eo, quod spiritum vitalem emisit: & de vero corpore probatur, quoniam ex eo sanguis exivit, & aqua: rationalis quippe anima non posset vivificare, nisi corpus humanum, ex quibus verus homo consistit. Cæterum sicut fuit verus spiritus, & verus sanguis, ita procul dubio vera aqua: nam Christus sit veritas, & a veritate omnis fallacia sit penitus aliena: nam si non fuisset aqua, sed phlegma, quod de latere Salvatoris exivit, ille, qui vidit, & testimonium veritati perhibuit, profecto non aquam, sed phlegma dixisset: nec in hoc verum regenerationis sacramentum fuisset ostensum, nam per sacramentum Baptismi non regeneremur in phlegmate, sed in aqua. Neque per hoc posset vero argumento probari, quod in sacramento Eucharistiæ admiscenda sit aqua vino, si de latere Christi non aqua, sed phlegma cum sanguine profluxisset. Sed nec vera fuisset figura, quæ super hac re præcessit in Veteri Testamento, quando Moyses virga b percussit silicem, & ex eo non phlegma, sed aqua c manavit. Restat igitur, ut qualiscunque fuerit illa aqua, sive naturalis, sive miraculosa, sive de novo divina virtute creata, sive de componentibus ex parte aliqua resoluta, procul dubio vera fuit: cum naturaliter possit & compositum in componentia, & elementatum in elementa resolvi: quemadmodum verus extitit sudor ipsius, sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram. Cum autem ad compositionem humani corporis quatuor elementa concurrant, videlicet terra, aqua, aer, & ignis: & ad vegetationem ejusdem corporis quatuor humores illis consimiles conveniunt, videlicet sanguis, cholera, phlegma, & melancholia: ut veritatem humani corporis expressius demonstraret, unum ex illis, & unum ex istis Joannes expressit, quæ magis mysterio d congruebant, ex elementis aquam, & ex humoribus sanguinem: in quibus duobus duo maxime e sacramenta, redemptionis videlicet, & regenerationis elucent.

t Matth. 26.

u Luc. 23.

x Matth. 25.

y Matth. 26.

z Joan. 19.

a Joan. 19.

z. Joan. 5.

b Num. 20.

c emanavit, al. emanatur. Luc. 22.

d ministerio.

e maxima.

[u *Licet autem hoc magnos, & authenticos viros sensisse recenseas, quorum opinionem dictis, & scriptis hactenus es secutus, eo quo tamen nos in contrarium sentimus, nostræ compelleris sententiæ consentire. Sed verbum Jo. Apostoli te multum movere fateris dicentis: Tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis, & hi tres unum sunt, quamvis hoc ultimum in plerisque codicibus minime habeatur, ab omnibus, quod dicis sic exponi, illos videlicet esse unum, de uno, & eadem re, scilicet de humanitate Christi testari. Porro si non vera fuit aqua, quæ fluxit de latere Christi, & non humani corporis humor: qualiter per illam perhibetur, quod Christus sit homo, non vides. Glossa namque super illum locum sic habet: Spiritus, id est, humana anima, quam emisit in passione, aqua, & sanguis, quæ fluxerunt de latere Christi, quod fieri non posset, si non haberet veram carnis naturam. Sic ergo tam ex textu, quam ex glossa proponis per illam aquam probari, quod Christus sit verus homo, & idea si dicatur, quod illa non exivit vera aqua, sed aquaticus humani corporis humor, tam expositores, quam Apostoli verba intelligibilia tibi esse videntur, sed dato quod fuerit vera aqua, sicut nos credimus, & fatemur, nec ista, nec illa sufficienter intelligis. Unde nos humiliter supplicasti, quatenus ad generalem utilitatem legentium, & nebulam de tuo corde tollendam, sufficienter, & evidenter hoc capitulum dignaremur.*]

CAP. IX.

Præcipit Prælatis, & Clericis in virtute obedientiæ, ut nocturnum officium, & diurnum studiose celebrent, & devote.

Idem *in Concilio generali* f. (*c. an. 1216. Romæ.*)

f scilicet Later. sub Innoc. III. c. 17. refertur c. 2. ext. de celebr. div. offic. in 4. comp.

g In Cod. Barb. crapulæ, commessat. superfluas, & confabulationes.

h utique, & in Conc. continuata.

DOlentes referimus, quod non solum quidam minores Clerici, verum etiam aliqui Ecclesiarum prælati, circa g commessationes superfluas, & fabulationes illicitas [ut de aliis taceamus] fere medietatem noctis expendant, & somno residuum relinquentes, vix ad diurnum concentum avium excitantur, transcurrendo undique h continua syncopa matutinum. Sunt & alii, qui Missarum solennia vix celebrant quater in anno, & (quod deterius est) interesse contemnunt: & si quando, cum hæc celebrantur, intersint, chori silentium fugientes, intendunt exterius collocutionibus Laicorum: dumque auditum ad indebitos sermones effundunt, aures intentas non porrigunt ad divina. Hæc igitur, & similia sub pœna suspensionis penitus inhibemus, districte præcipientes in virtute obedientiæ, ut diurnum officium nocturnum pariter, & diurnum, quantum eis dederit Deus, studiose celebrent pariter & devote.

CAP. X.

Eucharistia debet munde servari, & in ejus elevatione, & delatione populus debet se inclinare: & cum defertur ad infirmum, debet deferri in decenti habitu, & cum lumine: transgressores vero graviter sunt puniendi.

Honorius III. [c. an. 1216. Romæ.]

SAne cum l olim: [& infra.] Ne propter incuriam Sacerdotum divina indignatio gravius exardescat, districte præcipiendo mandamus, quatenus a Sacerdotibus Eucharistia in loco singulari mundo, & signato semper honorifice collocata, devote ac fideliter conservetur. Sacerdos vero quilibet frequenter doceat plebem suam, ut cum in celebratione Missarum elevatur hostia salutaris, se reverenter inclinet a, idem faciens, cum eam defert Presbyter ad infirmum. Quam in decenti habitu superposito mundo velamine ferat, & referat manifeste ac honorifice ante pectus cum omni reverentia & timore, semper lumine præcedente, cum sit candor lucis æternæ, ut ex hoc apud omnes fides, & devotio augeatur. Prælati autem hujusmodi mandati graviter punire non differant transgressores: si & ipsi divinam, & nostram volunt l effugere ultionem.

l Vide Concil. Trid. sess. 13. in decr. de sanct. Euch. Sacr. c. 6. & 7.

a inclinent.

l voluerint.

CAP. XI.

In Ecclesiis collegiatis debent celebrari duæ Missæ collegialiter, una pro defunctis, alia secundum exigentiam diei, ut in festo, si festum occurrit, vel pro feria, si feria.

Idem universis Ecclesiarum Prælatis 4.
(c. an. 1220. Romæ.)

CUm creatura m non habeat, quid pro meritis respondeat creatori: [& inf. a] Mandamus, quatenus nullum in vos torporum negligentiæ obrepere permittatis, quo minus, & pro anniversariis defunctorum, & pro festo, vel feria secundum temporum congruentiam, Missarum solemnia conventualiter celebretis.

[a Cum igitur Ecclesia Gallicana 5 per Dei gratiam tanquam lucerna super candelabrum posita aliis luceat per exemplum, ut qui viderint opera ejus bona, glorificent Patrem cælestem, ne, quod absit, eam negligentiæ tenebræ obumbretur, & alios consequenter obumbret; universitatem vestram rogandam duximus, & monendam, per Apost. sed. mandantes.]

¶ Pith. 4. Universis Ecclesiarum Prælatis.] V.C. Archiepiscopis, Episcopis, & Universis aliis Ecclesiarum Prælatis, & Clericis per Franciam constitutis.

5. Ecclesia Gallicana, &c.] Arnolph. Lexoviensis 30. Gallicana Ecclesia aliis lucet per exemplum.

m Vid. Concil. Trid. sess. 22. tit. Doctrina de sacrif. Missæ, c. 2. & 3. & sess. 25. decr. de purg.

CAP. XII.

In die Cœnæ Domini Episcopus tantum in sua Ecclesia debet Missam celebrare, & chrisma conficere.

Idem. n [c. an. 1220. Roma in Apuliam.]

TE o rescricate: [& infra. a] Cum cuilibet Sacerdoti, quacunque dignitate præfulgeat, unam in die celebrare Missam sufficiat: nam & valde est felix, qui celebrat digne unam: Fraternitati tuæ mandamus, quatenus die Cœnæ Domini in Ecclesia Sypontina duntaxat, in qua teneris chrisma conficere, Missarum studeas solemnia celebrare.

[a Didicimus, quod in die Cœnæ Dominicæ de antiqua retenta consuetudine chrisma conficere in Ecclesia Sypontina, sed cum mane diei ejusdem ad Garganicam Ecclesiam accedas, ut ibidem, prout moris est, recipias pœnitentes, vel venientes, vel peregrinos ipsius loci: clerus, & populus celebrare Missam in eadem Ecclesia Garganica, priusquam ad Sypontinam redeas, te compellunt, propter quod nostrum, & Apost. sed. consilium implorasti. Cum autem chrisma eadem die infra Missarum solemnia conficias, &c.]

n Archiep. Sypontino.

o Vid. D. Th. 3. part. q. 83. art. 2. ad 2. neg.

CAP. XIII.

In sacrificio altaris plus de vino, quam de aqua ponendum est.

Idem Archiepisc. Ablasen. p 6 (c. an. 1220. Romæ in Sueciam.)

PErniciosus in q tuis partibus inolevit abusus, videlicet quod in majori quantitate de aqua ponitur in sacrificio, quam de vino: cum secundum rationabilem consuetudinem Ecclesiæ generalis plus in ipso sit de vino, quam de aqua ponendum. Ideoque fraternitati tuæ mandamus, quatenus id non facias, nec in tua provincia fieri patiaris.

¶ Pith. 6. Archiepiscopo Ablasen.] Archiepiscopo Upsalensi.

p Casalens. al. Dasvalen. al. Ubsalens. Hoc ultimum credo verius.

q Vid. D. Th. 4. p. q. 74. art. 8. & Scotum l. 4. sent. dist. 9. q. 1. art. 6.

CAP. XIV.

Ab officio, & beneficio deponitur Presbyter, qui sine aqua, & igne, vel in pane fermentato, vel vase ligneo sacrificat.

Idem Episcopo Brixien. (c. an. 1220. Romæ in Lombardiam.)

LIteras r tuas recepimus continentes, quod cum super excessibus y Presbyteri Ecclesiæ sanctæ Brigidæ, Brixien. inquireres, confessus est, quod cum quadam die hostiam, & calicem non haberet, in pane fermentato, & scypho ligneo Missarum solemnia celebrare præsumpsit: [& infra. a] Intellecto iterum, quod prædicta Ecclesia per malitiam dicti Presbyteri multipliciter lædebatur, inquisitionis officium iterans, ex ejus confessionibus cognovisti, quod idem sine igne sacrificabat, & aqua. Cum igitur, vel ex aperta malitia, vel nimia desipientia peccasse probetur: mandamus, quatenus officio, & beneficio perpetuo ipsum prives.

[a Quia ipsum suspensum perpetuo interdicto, consulens, quod in aliqua Ecclesia regulari mutaret in melius vitam suam. Postmodum autem ille coram ven. fr. n. Hostien. Episcopo Ap. sed. Leg. ut secum misericorditer ageret, supplicante; idem ad celebrationem divinorum Presbyterum restituit memoratum, super suspensionem beneficii causam S. Salvatoris, & S. Lucæ Brixien. Præpositis delegavit, quod ad beneficium restituerent eundem. Deinde vero reversus de partibus memoratis.]

¶ Pith. 9. Excessibus Presbyteri.] V. C. addit, Mauri Presbyteri.

r Vid. D. Th. 74. q. art. 4. & q. 83. art. 3. ad 6. arg. & qu. 74. art. 6. & 7.

DE BAPTISMO, ET EJUS EFFECTU.

TITULUS XLII.

CAP. I.

Licet puer sit ter mersus in aqua, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, si non sit dictum, Ego te baptizo in nomine Patris, &c. non est baptizatus.

Alexander III. (c. an. 1175. Romæ.]

SI quis puerum a ter in aqua immerserit in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen: & non dixerit, Ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, non est puer baptizatus.

a Cap. 2. de bapt. puer. in 1. compil. Vid. D. Thom. 3. p. q. 66. art. 5. & Sot. l. 4. sent. dist. 3. q. 1. art. 5.

CAP. II.

Si probabiliter dubitatur, an quis fuerit baptizatus, potest baptizari forma hic expressa.

Idem (c. an. 1175. Romæ.)

DE quibus dubium b est, an baptizati fuerint c, baptizentur his verbis præmissis: Si baptizatus es, non te baptizo: sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo, &c.

b Vid. D. Th. 3. part. q. 66. art. 9. & Il. Clem. l. 6. c. 15. constitutionum Apostolicar.

c al. baptizentur.

CAP. III.

Sacramentum baptismi utiliter confertur parvulis, licet non credant, nec intelligant, & remittitur eis peccatum originale. h. d. usque ad §. verum.

Innoc. III. Arelaten. Archiep. z (c. an. 1230. Romæ in Galliam.)

MAjores Ecclesiæ d causas, præsertim articulos fidei contingentes, ad Petri sedem referendas intelligit, qui eum quærenti Domino, quem discipuli dicerent ipsum esse, respondisse notatur: Tu es e Christus filius Dei vivi: & pro eo Dominum exorasse, ne deficeret fides ejus. Quibusdam igitur quæstionibus, quas contra catholicos hæretici commoverant, nos postulas respondere. Asserunt enim parvulis inutiliter baptisma conferri: quod nituntur probare, illud primo, & præcipue inducentes, quod cum secundum verbum Jacobi f Apostoli, dicentis in epistola sua: Charitas operit multitudinem peccatorum: & juxta illud testimonium veritatis in Evangelio g de peccatrice, quæ ipsius pedes laverat, perhibentis: Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum: non nisi per charitatem, & in charitate crimina dimittantur, parvulis, qui nec sentiunt, nec consentiunt, & charitatem non habent, quæ sentientibus, & consentientibus tantum infunditur, peccatum non dimittitur in baptismo: [& inf. a] Ad ipsorum talem respondemus, quod baptisma successerit circumcisioni. Absit enim, ut in illam damnatam hæresim incidamus, quæ perperam affirmabat, legem cum Evangelio, & circumcisionem cum baptismo servandam, quoniam secundum Apostolum dicentem ad Galatas h: Si circumcidimini, Christus nihil vobis prodest. Cum ergo circumcisio tam adultis, quam parvulis ex præcepto Domini conferretur: in baptismus, qui succedit loco ipsius, & generalior tamen exstitit, cum tam

d Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.

e Matth. 15. & Luc. 22.

f Jacob. 5. & 1. Pet. 4.

g Luc. 7.

h Gal. 5.

tam viri, quam fœminæ baptizentur, minoris videatur effectus: tam adultis, quam parvulis eſt conferendus. Sicut enim ſine diſtinctione qualibet Moſaica *i* lex clamabat: *Anima, cujus præputii caro circumciſa non fuerit, peribit de populo ſuo*: ita nunc indiſtincte vox intonat Evangelica *k*: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum Dei*: ab hac generalitate nec ſexum, nec ætatem excludens. Caute tamen notandum eſt, quantum plus baptiſmus hodie conferat Chriſtianis, quam quondam Judæis circumciſio contuliſſet: dictum eſt in ſine prædictæ auctoritatis inductæ de veteri lege *l*: *Peribit de populo ſuo*: in Evangelica vero auctoritate ſubjunctum eſt: *Non intrabit in regnum Dei*: quoniam etſi originalis culpa remittebatur per circumciſionis myſterium, & damnationis periculum vitabatur *m*, non tamen perveniebatur ad regnum cœlorum, quod uſque ad mortem Chriſti fuit omnibus obſeratum: ſed per ſacramentum baptiſmi Chriſti ſanguine rubricati culpa remittitur, vitatur periculum, & ad regnum cœlorum etiam pervenitur, cujus januam Chriſti ſanguis fidelibus ſuis miſericorditer reſeravit. Abſit enim, ut univerſi parvuli pereant, quorum quotidie tanta multitudo moritur, quin & ipſis miſericors Deus *n*, qui neminem vult perire, aliquod remedium procuravit ad ſalutem. Cæterum ex vi literæ ſatis patet, prædictas auctoritates intelligendas eſſe tantummodo de adultis, qui habent multitudinem peccatorum, non de parvulis non poſſit intelligi, qui peccato tantum originali tenentur. Similiter & illa auctoritas eſt ſolvenda: *Qui o crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit, &c.* cum non poſſint credere parvuli, ſed adulti: & ob hoc tota auctoritas hic *p* intelligenda eſt de adultis, ut ad alios prima, & ad alios ſecunda clauſula referatur: quamvis nonnulli concedant, quod parvuli credunt non per uſum, ſed per habitum fidei, quam ſuſcipiunt in baptiſmo: ſicut & alia multa verba ſecundum communem uſum loquendi non ad actum, ſed ad aptitudinem referuntur. Illud vero *q*, quod opponentes inducunt, fidem, aut charitatem, aliaſque virtutes parvulis, utpote non conſentientibus, non infundi, a pleriſque non conceditur abſolute, cum propter hoc inter Doctores Theologos quæſtio referetur, aliis aſſerentibus per virtutem baptiſmi parvulis quidem culpam remitti, ſed gratiam non conferri: nonnullis dicentibus dimitti *r* peccatum, & virtutes infundi habentibus illas, quoad habitum, non quoad uſum, donec perveniant *s* ad ætatem adultam.

[*a Et ſic ei baptiſmus non confert, quia non eſt talibus conferendus. In Evangelio quoque legitur: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſ. a. qui autem non crediderit, cond. unde parvuli, ſive fuerint, ſive non fuerint baptizati, condemnabuntur, utpote non credentes.*]

¶ Pitr. r. *Arelatenſi Archiepiſcopo.*] Vide Epiſtolam primam Petri Cluniacenſis, Arelatenſi, & Ebredunenſi Archiepiſcopis. Matth. Pariſ. 187. 287.

c. *Hæretici.*] Albigenſes.

Originale peccatum, quod ſine conſenſu contrahitur, remittitur in baptiſmo etiam non conſentienti, ut parvulis: ſecus de actuali: quia ſicut non committitur ſine conſenſu, ita non relaxatur. hoc dicit uſque ad §. ſed adhuc. Abbas.

Verum quidam ex hac ſolutione inveniſſe ſe credunt viam ad alias quæſtiones, argumentantes ex eo, quod dicimus parvulis in baptiſmate peccatum originale dimitti, quod & adultis dormientibus, vel amentibus peccatum (ſi baptizentur) ratione ſimili dimittatur. Cum enim neutri ſentiant tunc, vel conſentiant, dicunt idem in conſimilibus judicandum. Hic vero dicimus diſtinguendum, quod peccatum eſt duplex, originale ſcilicet, & actuale: originale, quod abſque conſenſu contrahitur: actuale, quod committitur cum conſenſu: Originale igitur, quod ſine conſenſu contrahitur, ſine conſenſu per vim remittitur ſacramenti: actuale vero, quod conſenſu contrahitur *t*, ſine conſenſu minime relaxatur.

Licet in baptiſmo dimittatur originale peccatum parvulis, qui tamen conſentire non poſſunt: in adultis tamen amentibus, vel dormientibus, qui non conſentiunt baptiſmo, non dimittitur actuale: & item etiam nec originale. h. d.

Sed adhuc quæritur, quare non ſaltem originale peccatum amentibus, & dormientibus in baptiſmo, ſicut parvulis dimittatur? Ad hoc taliter eſt reſpondendum, quod Dominus, qui totum hominem ſalvum *u* fecit in Sabbatho, opus imperfectionis non novit: & ob hoc peccata non ex parte, ſed ex toto dimittit. Præterea pœna originalis peccati eſt carentia viſionis Dei: actualis vero pœna peccati eſt gehennæ perpetuæ cruciatus. Unde ſi dimitteretur alicui primum, altero non dimiſſo, talis non careret viſione Dei propter originale dimiſſum, & cruciaretur in gehenna perpetuo propter reatum criminis actualis: ſed hæc tanquam incompatibilia *x* ſe ſe minime patiuntur, imo ſibi mutuo adverſantur.

Amentes, vel dormientes baptizati, ſi ante dementiam, vel dormitionem baptizari volebant, characterem ſuſcipiunt, alias ſecus: coacti vero conſortes ſuſcipiunt. h. d. uſque ad finem.

Item quæritur *y*, utrum dormientibus, & amentibus ſacramenti ſaltem character in baptiſmate imprimatur, ut excitati a ſomno, vel ab ægritudine liberati, non ſint denuo baptizandi. Sunt autem nonnulli, qui dicunt, quod ſacramenta, quæ per ſe ſortiuntur effectum, ut Baptiſmus, & Ordo, cæteraque ſimilia, non ſolum dormientibus, & amentibus, ſed invitis, & contradicentibus, etſi non quantum ad rem, quantum tamen ad characterem, conferuntur: cum non ſolum parvuli, qui non conſentiunt, ſed & ficti, qui quamvis non ore, corde tamen diſſentiunt, recipiant ſacramentum. Sed oppoſitum talibus, quod qui fuiſſent inviti & reluctantes immerſi, ſaltem ratione ſacramenti ad juriſdictionem Eccleſiaſticam pertinerent: unde ad ſervandam regulam fidei Chriſtianæ fuerunt rationabiliter compellendi. Verum id eſt religioni Chriſtianæ *z* contrarium, ut ſemper invitus, & penitus contradicens ad recipiendam, & ſervandum Chriſtianitatem aliquis compellatur. Propter quod inter invitum, & invitum, coactum, & coactum, alii non abſurde diſtinguunt, quod is, qui terroribus atque ſuppliciis violenter attrahitur, & *a* ne detrimentum incurrat, baptiſmi ſuſcipit ſacramentum, talis (ſicut & is, qui ficte ad baptiſmum accedit) characterem ſuſcipit Chriſtianitatis impreſſum, & ipſe tanquam conditionaliter volens, licet abſolute non velit, cogendus eſt ad obſervantiam *b* fidei Chriſtianæ: in quo caſu debet intelligi decretum Concilii Toletani *c*, ubi dicitur, quod qui jampridem ad Chriſtianitatem coacti ſunt, ſicut factum eſt temporibus *d* religioſiſſimi Principis Siſibuti: quia jam conſtat eos ſacramentis divinis aſſociatos, & baptiſmi gratiam ſuſcepiſſe, & chriſmate unctos eſſe, & corporis Domini extitiſſe participes: oportet etiam, ut fidem, quam neceſſitate ſuſceperunt, *e* tenere cogantur, ne nomen Domini blaſphemetur, & fides, quam ſuſceperunt, vilis ac contemptibilis habeatur. Ille vero, qui nunquam conſentit, ſed penitus contradicit, nec rem, nec characterem ſuſcipit ſacramenti, quia plus eſt expreſſe contradicere, quam minime conſentire: ſicut nec ille notam alicujus reatus *f* incurrit, qui contradicens penitus, & reclamans thurificare idolis cogitur violenter. Dormientes autem, & amentes, ſi priuſquam amentiam incurrerent, aut *g* dormirent, in contradictione perſiſterent: quia in eis intelligitur contradictionis propoſitum perdurare, etſi *h* fuerint ſic immerſi, characterem non ſuſcipiunt ſacramenti. Secus autem, ſi prius catechumeni extitiſſent, & habuiſſent propoſitum baptizandi: unde tales in neceſſitatis articulo conſuevit Eccleſia baptizare. Tunc ergo characterem ſacramentalis imprimit operatio, cum obicem voluntatis contrariæ non invenit obſiſtentem.

CAP. IV.

Nemo poteſt ſe ipſum baptizare, etiam inſtante neceſſitatis articulo.

Idem *Meten. Epiſcopo.* [*c. an.* 1250. *Romæ ne Germanum.*]

DEbitum *i*: [*& infra. α*] Sane intimaſti, quod quidam Judæus in mortis articulo conſtitutus, cum inter Judæos tantum exiſteret, in aquam ſeipſum immerſit, dicendo: Ego me baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen: [*& infra. β*] Reſpondemus, quod cum inter baptizantem, & baptizatum debeat eſſe diſcretio *k*, ſicut ex verbis Domini colligitur, dicentis Apoſtolis: *Ite l, baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*: memoratus Judæus eſt denuo ab alio baptizandus: ut oſtendatur, quod alius eſt, qui baptizatur, & alius, qui baptizat. Ad quod etiam deſignandum ipſe Chriſtus non a ſeipſo, ſed a Joanne voluit baptizari: quamvis ſi talis continuo deceſſiſſet, ad cœleſtem patriam protinus evolaſſet *m* propter ſacramenti fidem, etſi non *n* propter fidei ſacramentum. In baptiſmo quippe illa ſpiritualis generatio *o* celebratur, de qua veritas ait: *Oportet vos naſci denuo: quia niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum cœlorum.* Sicut ergo *p* in carnali generatione, qua *q* proles ex viro, & fœmina naſcitur, alius eſt, qui carnaliter gignit, & alius, qui carnaliter gignitur: ſic in ſacramentali generatione, qua ſoboles ex aqua, & Spiritu Sancto renaſcitur, alius debet eſſe, qui ſpiritualiter generet, & alius, qui ſpiritualiter generetur. Sane cum corpus exterius, ſive cum cor interius baptizatur, oportet, ut utrobique paternitas, & filiatio valeat inveniri, quibus baptizans, & baptizatus ad invicem referantur.

(*α Paſtoralis officii exſolvens, cum ſuper dubiis juris articulis reſponſionem ſed. Apoſtolicæ poſtulas edoceri.*)

[*β Nunc autem quæris, utrum idem Judæus in devotione fidei Chriſtianæ perſeverans etiam debet baptizari. Nos autem ſ. t.*]

CAP. V.

Ubi deeſt verbum, vel elementum aquæ, non eſt baptiſmi ſacramentum.

Idem *Moroſien. Epiſcopo.* *r* [*c. an.* 1250. *Romæ.*]

NOn ut *s* apponeres: [*& infra. α*] Poſtulaſti, utrum parvuli ſint pro Chriſtianis habendi, quos in articulo mortis conſtitutos, propter aquæ penuriam, & abſentiam Sacerdotis, aliquorum ſimplicitas in caput ac pectus, ac inter ſcapulas pro baptiſmo ſalivæ conſperſione *t* linivit. Reſpondemus, quod cum in baptiſmo duo ſemper, videlicet verbum, & elementum, neceſſario requirantur, juxta quod de verbo veritas ait *u*: *Euntes in mundum univerſum*

{ præ-

---

i Gen. 2.
k Joan. 3.
l Gen. 17.
m Levit. 12.
n 1. Timot. 2.
o Matth. 28.
p hic.
q Vid. B.Th. 3. p. q. 69. art. 6.
r al. & dimitti.
s pervenerint.
t al. Quod cum conſenſu contrahitur, &c.
u al. ſanum, ut plurimum in antiquis codicibus.
x al. incompoſſibilia.
y Vid. B.Th. 3. p. q. 80. art. 9.
z Vid. B.Th. 2. 2. q. 10. art. 8. & ibi Cajetan.
a al. ita: ut ne, &c.
b Obſervationem.
c ſcil. 4. c. 56.
d in tempore.
e receperunt.
f criminis.
g vel.
h al. ita: ſi fuerint ſic immerſi. al. ſi fuerint immerſi.
i Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. vid. Sot. 4. ſent. diſt. 4. q. 1. art. 3. verſ. circa ſecundum.
k In Cod. Barb. debeat diſtinctio perſonarum, &c.
l Matth. 28.
m verbum, Ite, deeſt in aliquot exemplar. antiq. Joan. 1.
n ne convolaſſet.
o In recentiorib. cod. ita: & non propter, &c. ſed ex antiq. reſtituimus, ut eſt impreſſum.
p regeneratio.
q Ita.
r per quam.
s Indroſien. al. Nidroſien.
t Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. B.Th. 3. p. q. 60. art. 5. 6. & 7. & q. 66. ar. 3. 4. & 5.
u aſperſione.
x Matth. 28. Joan. 3.

x inclusa desunt in omn. ant. cod. Vaticana.

(*prædicate Evangelium x omni creaturæ*) *& baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti* · eidemque dicat de elemento: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum cælorum*, dubitare non debes, illos eterum non habere baptismum, in quibus non solum utrumque prædictorum, sed eorum alterum est omissum.

[*a Tibi scientiam, sicut credimus, sed ut per oraculum verbi nostri suorum ignorantiam subditorum melius erudires, Apostolicum tibi responsum fore.*]

CAP. VI.

Baptizatos a Latinis Græci rebaptizare non debent.

y scilic. Inn. III. in Conc. gen. Lat. c. 4.

z Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.

a nec volumus, nec debemus.

Idem in *Concilio generali*. y [*an. 1216. Romæ.*]

LIcet Græcos z diebus nostris, ad obedientiam sedis Apostolicæ revertentes, fovere ac honorare velimus, mores ac ritus eorum (in quantum cum Domino possumus) sustinendo, in his tamen illis deferre non a volumus, nec debemus, quæ periculum generant animarum, & Ecclesiasticæ derogant honestati. Postquam enim Græcorum Ecclesia, cum quibusdam complicibus, & fautoribus suis, ab obedientia sed. Apostol. se subtraxit, in tantum Græci cœperunt abominari Latinos, quod inter alia, quæ in derogationem eorum impie committebant, si quando Sacerdotes Latini super eorum celebrassent altaria, non prius ipsi sacrificabant in ipsis, quam ea tanquam per hoc inquinata lavissent: baptizatos etiam a Latinis ipsi Græci rebaptizare ausu temerario præsumebant: & adhuc (sicut accepimus) quidam hoc agere non verentur. Volentes igitur tantum scandalum ab Ecclesia Dei amovere, sacro suadente Concilio districte præcipimus, ut talia de cætero non præsumant, conformantes se tanquam filii obedientiæ sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ matri suæ, ut sit unum ovile, & unus pastor. Si quis autem tale quid præsumpserit, excommunicationis mucrone percussus, ab omni officio, & beneficio Ecclesiastico deponetur *b*.

b al. suspendatur: sed in Concilio deponatur.

DE PRESBYTERO NON BAPTIZATO.

TITULUS XLIII.

CAP. I.

Si non baptizatus ordinatur, ordinis characterem non recipit.

a Cap. 15. ut ait. Burch. l. 4. decr. c. 74. & Ivo p. 2. c. 268. Refertur etiam C. 1. eod. tit. in 1 compil. ord. B. Thom. in additionibus 3. p. q. 35. art. 3.

Ex Concilio apud Compendium *a*, *in Gallia.*)

SI quis Presbyter e ordinatus, deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetur, & iterum ordinetur.

¶ PITH. 1. *Si quis Presbyter.*] Vide Capitul. *lib. 6. cap. 94.* In Synodo habita sub Caalomanno, si quis baptizatus est a Presbytero non baptizato, & sancta Trinitas in Baptismo invocata fuit, baptizatus est, sicut Sergius Papa dixit. Impositione vero manus indiget. Gregorius Episcopus Romanus, & Joannes Sacellarius sic senserunt.

CAP. II.

Omissio baptismi non nocet credenti probabiliter se esse baptizatum.

b Anton. Aug. ait scribendum, Innoc. II. sed Vaticani III. habent.

c Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.

d absolutum.

e al. super octavum al. super 8.

f articulus.

g sententiam.

h Domino.

Innocentius III. b *Episcopo Cremonen.* [*c. an. 1202. Romæ in Lombardiam.*]

APostolicam c sedem consulere decrevisti: (*& infra.*) Inquisit. tuæ taliter respond. Presbyterum, quem sine unda baptismatis extremum diem clausisse significasti, quia in sanctæ matris Ecclesiæ fide, & Christi nominis confessione perseveraverit, ab originali peccato solutum d, & cœlestis patriæ gaudium esse adeptum, asserimus incunctanter. Lege super octavo e lib. August. de Civit. Dei, ubi inter cætera legitur: *Baptismus invisibiliter ministratur, quem non contemptus religionis, sed terminus f necessitatis excludit.* Librum etiam B. Ambrosii de obitu Valentiniani, idem asserentis, revolve. Sopitis igitur quæstionibus, doctorum, Patrum sententias g teneas, & in Ecclesia tua juges preces, hostiasque Deo *h* offerri jubeas pro Presbytero memorato.

¶ PITH. 2. *Super octavo lib. August.*] Hoc Augustinus *lib. 4. de baptismo, cap. 22.* Bernardus *epist. 77.*

3. *Sopitis igitur quæstionibus, &c.*] Contra est Can. 35. Concil. Bracar. 1. Joan. Chrysostom. *Homil. 3 in epist. ad Philipp.* Gennad. *lib. de Ecclesiast. Dogmatib. cap. 74.*

CAP. III.

Non baptizatus ordinari non potest. & si de facto ordinetur, non recipit ordinis characterem, licet credebatur baptizatus.

Idem Innoc. III. *Ferrarien. Episcopo.* (*c. an. 1212. Romæ in Insubriam.*)

i Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.

k fuerat.

l In Cod. Barb. ordinibus eorum nobis fuisset aliquandiu disputatum.

VEniens i ad Apostolicam sedem I. lator præsentium nobis exposuit, quod cum ad gradum Sacerdotii ascendisset, comperit tandem, quod non fuerit k secundum formam Evangelii baptizatus, unde nos eum rite fecimus baptizari. Cumque super ordinibus l fuisset diutius disputatum, quidam in eam declinaverunt sententiam, ut cum baptismus sit fundamentum omnium sacramentorum, ante susceptionem baptismi non suscipiatur aliud sacramentum, quoniam ubi fundamentum non est, superædificari non potest. Porro contra videri posset. Nam cum quis non solum per sacramentum fidei, sed per fidem etiam sacramenti, efficiatur proculdubio membrum Christi: & qui Christum habet per fidem, etiamsi baptismum non habeat, habet utique fundamentum, præter quod aliud poni non potest, quod est Christus Jesus: superædificare posse videtur, sicut salutifera opera, sic & qualibet Ecclesiastica sacramenta, cum illud non sit generaliter verum, neque de novis, neque de veteribus sacramentis, quod baptismus sit fundamentum illorum, quoniam & sacramentum Conjugii, & Eucharistiæ a non baptizatis recipi potest. Præterea sacramentum Ordinis non solum Pontificalis, sed Sacerdotalis etiam, & Levitici ex institutione sua præcessit baptismum: per m quod forsitan videtur, quod ante baptismum hujusmodi ordines possent rite conferri, maxime his, qui baptizati esse creduntur: quia cum in Concilio apud Compendium legatur constitutum, quod si quis in Presbyterum ordinatus deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetur, & iterum ordinetur: nos circa latorem præsentium in hoc dubitabili casu, quod tutius est, sequentes, mandamus, quatenus ipsum per singulos ordines, usque ad Sacerdotium promovere procures, & permittas eum in Sacerdotio ministrare, quia non intelligitur iteratum, quod ambigitur esse factum: nec male de sacramento sentitur, cum illud non religionis contemptus, sed articulus necessitatis excludit. Et certe de illo, qui natus de Christianis parentibus, & inter Christianos est fideliter conversatus, tam violenter præsumitur, quod fuerit baptizatus, ut hæc præsumptio pro certitudine sit habenda, donec evidentissimis forsitan argumentis contrarium probaretur.

m alit. propter quod, &c. forsitan videretur.

DE CUSTODIA EUCHARISTIÆ *a*, CHRISMATIS, ET ALIORUM SACRAMENTORUM.

a De custodia Eucharistiæ, & aliorum sacram.

TITULUS XLIV.

CAP. I.

Eucharistia, & Chrisma debent fideliter sub clavibus custodiri, & contra facientes sunt puniendi.

Innocentius III. in *Concilio generali.* [*an. 1216. Romæ.*]

b nefanda.

c In Cod. Barb. ita: & si per ejus incuriam aliquid nefarium contingerit, deinde graviori, &c.

STatuimus, ut in cunctis Ecclesiis Chrisma, & Eucharistia sub fideli custodia clavibus adhibitis conserventur: ne possit ad illa temeraria manus extendi ad aliqua horribilia vel nefaria, *b* exercenda. Si vero is, ad quem spectat custodia, ea incaute reliquerit, tribus mensibus ab officio suspendatur: & si per *c* ejus incuriam aliquid nefandum inde contigerit, graviori subjaceat ultioni.

CAP. II.

Supellectilia in Ecclesiis poni non debent, nisi necessitas urgeat. Hoc dicit primo. *Ecclesiæ debent sua vasa, & vestimenta munda tenere.* Hoc secundo.

d scilicet Conc. Lat. c. 19. & C. 1. eod. tit. de immun. Eccl. in 4. comp.

e habere.

Idem in *eodem* d. (*an. 1216. Romæ.*)

RElinqui noluimus incorrectum, quod quidam Clerici Ecclesias sic exponunt supellectilibus propriis, & etiam alienis, ut potius domus laicæ, quam Dei basilicæ videantur: non considerantes, quod Dominus non sinebat, ut vas transferretur per templum. Sunt & alii, qui non solum Ecclesias dimittunt incultas, verum etiam vasa ministerii, & vestimenta ministrorum, ac pallas altaris, necnon ipsa corporalia tam immunda relinquunt, quod interdum aliquibus sunt horrori. Quia vero zelus nos comedit domus Dei: firmiter prohibemus, ne hujusmodi supellectilia in Ecclesiis admittantur, nisi propter hostiles incursus, aut incendia repentina, seu alias necessitates urgentes, ad eas oporteat haberi e refugium, sic tamen, ut necessitate cessante, res in loca pristina reportentur. Præcipimus quoque, ut oratoria, vasa, corporalia, & vestimenta prædicta, munda, & nitida conserventur. Nimis enim videtur absur-

absurdum in sacris sordes negligere, quæ dedecerent etiam in profanis.

DE RELIQUIIS, ET VENERATIONE SANCTORUM.

TITULUS XLV.

CAP. I.

Sine Papa licentia non licet aliquem venerari pro sancto.

Alexander III. [*c. an.* 1170. *Romæ.*]

a *Cap. un. de venerat. sanctor. in 3. compil.*

AUdivimus : *a*, quod quidam inter vos diabolica fraude decepti, hominem quemdam in potatione, & ebrietate occisum, quasi sanctum (more infidelium) venerantur : cum vix pro talibus in ebrietatibus peremptis Ecclesia permittat orare. Dicit enim Apostolus : *Ebriosi regnum Dei non possidebunt*. Illum ergo non præsumatis de cætero colere : cum etiamsi per eum miracula fierent, non liceret vobis ipsum pro Sancto absque auctoritate Rom. Eccl. venerari.

¶ Pith. 1. *Audivimus, &c.*] In vita Anselmi. Neobrigens. 503.

CAP. II.

Sanctorum reliquiæ vendi non possunt, vel passim ostendi non debent, ne circa illas populus decipi possit.

Innocentius III. *in Concilio generali.* b (*c. an.* 1216. *Romæ.*)

b *Scilicet Later. c. 62. & cap. 2. De venm. Eccl. in 4. compil.*
c *Vid. Concil. Trid. supr. citatum c. 1. hoc tit. & Sylvestrum in summa, verbo reliquiæ.*
d *comprobata.*
e *in C. Barbar. non permittant eos de cætero, qui, &c.*

CUm ex eo *c*, quod quidam Sanctorum reliquias exponunt venales, & eas passim ostendunt, Christianæ religioni detractum sit sæpius : ne in posterum detrahatur, præsenti decreto statuimus, ut antiquæ reliquiæ amodo extra capsam nullatenus ostendantur, nec exponantur venales. Inventas autem de novo nemo publice venerari præsumat, nisi prius auctoritate Romani Pontif. fuerint approbatæ *d*. Prælati vero non *e* permittant eos, qui ad eorum Ecclesias causa venerationis accedunt, variis figmentis, aut falsis documentis decipi, sicut in plerisque locis occasione quæstus fieri consuevit.

¶ Pith. 2. *Cum ex eo, &c.*] Guibertus *lib. 9. de Bello Sacro.*

DE OBSERVATIONE JEJUNIORUM a.

a *B. Thom. 2. 2. qu. 147. Vid. c. 1. apud. s. in 3. comp.*

TITULUS XLVI.

CAP. I.

Vigiliæ occurrens in Dominica jejunari debet in Sabbato: & jejunanda est vigilia B. Matthiæ.

Innocentius III. *Clerici S. Petri Magalon.* c (*c. an.* 1213. *Romæ in Gothiam Galliæ.*)

b *præcedenti.*
c *prælibata.*

EX parte vestra quæsitum fuit, utrum si Nativitatem Domini, vel assumptionem B. Mariæ, vel festivitatem alicujus Apostolorum in secunda feria contigerit evenire, die Sabbathi præcedentis *b* vigilia debeat jejunari? & utrum in vigilia B. Matthiæ Apostoli sit jejunium injungendum? Ad quod breviter respondemus, quod die Sabbathi festivitates prælibatas *c* secunda feria præcedentis, & B. Matthiæ Apostoli debet vigilia jejunari.

¶ Pith. 1. *Magal.*] *Magalon.*

CAP. II.

Non capit congruam summationem : & textus in se satis clarus est, & multa sunt dicta, quæ patent per §.

Idem *Bracaren. Archiepiscopo.* (*c. an.* 1213. *Romæ in Hispaniam.*)

d *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.*

COnsilium *d* nostrum 2 : [*& inf. a*] Consultationi tuæ taliter respondemus, quod omnium Apostolorum vigiliæ sunt in observatione jejunii celebrandæ, præter vigiliae Apostolorum Philippi & Jacobi, & B. Joannis Evangelistæ : quoniam ipsorum solennitas intra solennitatem Paschalem, istius autem intra Natalem Domini agitur. Jejunium etiam apud nos in Adventu Domini agitur.

e *al. & sanctorum vigiliæ, quorum quoque festivitates, &c. Vid. l. si fundus, ff. de evict. & l. si servus, in fin. ff. de leg. 1.*
f *al. tempore illo, quo tanta, &c.*

Sanctorum *e* quoque vigiliæ 3, quorum festivitates oportet secunda feria celebrari, in præcedenti sunt Sabbatho jejunandæ.

De festivitate vero Bartholomæi Apostoli, de cujus celebratione dubietas oritur apud quosdam : respondemus, quod in hoc consuetudinem tuæ regionis observes : (& *infra.*) Cum autem quæsieris, quæ sit illis pœnitentia injungenda, qui diebus Quadragesimalibus, quo tempore *f* tantæ famis inedia ingruebat, quod magna pars populi, propter inopiam annonæ periret, carnes comedere sunt coacti? Respondemus, quod in tali articulo illos non credimus *g* puniendos : preces tamen Domino pro illis, & cum illis effundas, ne ipsis aliquatenus imputetur : quia bonarum mentium est, ibi timere culpam, ubi culpa minime reperitur. Idem de illis, qui propter debilitatem in Sabbatho carnes sumunt, quod in partibus tuis nullatenus fieri consuevit, cum hoc ab aliis moleste feratur, & oriatur inde illis occasio detrahendi : respondemus, quod super hoc consuetudinem tuæ regionis facias observari, sic tamen, quod debilibus, & infirmis propter hoc periculum non emergat. Præterea de illis, qui in Quadragesima, vel in aliis jejuniis solennibus infirmantur, & petunt sibi esum carnium indulgeri : respondemus, quod cum non subjaceat legi necessitas, desiderium infirmorum, cum urgens necessitas exigit, supportare potes, & debes, ne majus in eis periculum evitetur.

g *Ratio hujus decisi est in antiquo compil. quam hic omisit Raymundus, quæ habet ita : quos urgens necessitas excusaverit.*

[*a Super quibusdam articulis requisisti, utrum in omnibus sit Apostolorum vigiliis jejunandum 4, cum quidam asserant, non esse jejunandum in omnibus, sed sex tantum. Utrum etiam jejunandum sit in Adventu Domini, cum inde sentiant diversi diversa, quibusdam dicentibus, sed paucioribus, jejunandum esse eius temporis, pluribus vero se ad hoc asserentibus non teneri. Verum insuper si festum illorum, quorum vigilias jejunamus, secunda feria evenire contingat, in præcedenti Sabbatho sint vigiliæ faciendæ.*]

¶ Pith. 2. *Consilium nostrum.*] Vide constitutiones Concilii Lond. 150.

3. *Sanctorum quoque vigiliæ.*] Vide Radulph. Tungrens. *cap.* 11.

4. *In omnibus Apostolorum vigiliis jejunandum.* Vide Divum Augustinum.

CAP. III.

Si Festum Nativitatis occurrit sexta feria, licitum est omnibus carnes comedere, exceptis professis, & voventibus.

Honorius III. *Pragen. Episcopo.* (*c. an.* 1222. *Romæ in Bohemiam.*)

h *Vid. Covarr. 4. var. resol. c. 20. & Sylvest. in summ. verb. jejunium.*
i *illi.*

EXplicari *h* per sed Apost. postulasti : [*& inf. a*] Respondemus, quod illi, qui nec voto, nec regulari observantia sunt adstricti, in sexta feria, si Festum Nativitatis Dominicæ die ipso venire contigerit, carnibus propter festi excellentiam vesci possunt, secundum consuetudinem Ecclesiæ generalis. Nec tamen hi *i* reprehendendi sunt, qui ob devotionem voluerint abstinere.

[*a Utrum sit licitum illis, qui nec voto, nec regulari observantiæ sunt adstricti, carnes comedere, quando in sexta feria dies Dominicæ Nativitatis occurrit. Ad hoc*]

DE a PURIFICATIONE POST PARTUM.

a *al. purgatione*

TITULUS XLVII.

CAP. UN.

Mulier post partum statim potest ingredi Ecclesiam, nec tenetur abstinere per aliquos dies secundum legem Mosaicam.

Innocentius III. *Armachan. Episcopo.* (*c. an.* 1212. *Romæ in Hiberniam.*)

b *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. Cur purificatio fuerit in lege constituta, vide B. Thom. 2. 2. q. 37. art. 4. & de Purificatione legatur Levit. c. 12.*
c *et.*

VOlens : *b* [*& infra. a*] Licet secundum legem Mosaicam certi dies determinati fuissent, quibus mulieres post partum a templi cessarent ingressu : quia tamen lex per Moysen data est, gratia & veritas per Jesum Christum facta est : Inquis. t. t. t. quod postquam umbra legis evanuit, & illuxit veritas Evangelii, si mulieres post prolem emissam acturæ gratias Ecclesiam intrare voluerint, nulla proinde peccati mole graventur, nec Ecclesiarum est eis aditus denegandus, ne pœna illis *c* converti videatur in culpam. Si tamen ex veneratione voluerint aliquandiu abstinere, devotionem earum non credimus improbandam.

[*a Fraternitas tua per respons. Apostolicam humiliter edoceri a nobis expetiit, utrum mulieres statim post partum debeant Ecclesiat ingredi, vel ab earum ingressu per dies aliquot abstinere.*]

DE ECCLESIIS a ÆDIFICANDIS, VEL REPARANDIS.

a *De mater. hujus tit. vid. Conc. Trident. sess. 7. de reform. c. 8. & plenius sess. 21. de reform. cap. 7.*

TITULUS XLVIII.

CAP. I.

Habentes beneficium in Ecclesia tenentur contribuere ad ipsius reparationem.

Ex Concilio Maguntin. b (*in Germania.*)

b *Hoc Decretum habetur in Conc. Moguntin. sub Carolo Magno. Burch. 3. Decret. c. 30. Ivo part. 3. c. 35. & Cap. 4. eod. t. in 1. comp.*

QUicunque Ecclesiasticum beneficium habent, omnino adjuvent ad tecta Ecclesiæ restauranda, vel ipsas Ecclesias emendandas.

CAP.

CAP. II.

Leprosi permitti debent, sine præjudicio antiquarum parochiarum, habere Ecclesiam propriam, & Presbyterum, nec tenentur solvere decimas de hortis, vel nutrimentis animalium.

Ex Concilio Lateran. (*Romæ.*)

CUm dicat Apostolus: [*& inf.* a] Constituimus, ut ubicunque tot simul leprosi sub communi vita fuerint congregati, quod Ecclesiam cum cœmeterio sibi construere, & proprio gaudere valeant Presbytero, sine contradictione aliqua permittantur habere. Caveant tamen, ut injuriosi veteribus Ecclesiis de jure parochiali nequaquam existant: quod enim eis pro c pietate conceditur, ad aliorum injuriam nolumus redundare. Statuimus etiam, ut de hortis, & nutrimentis animalium suorum, decimas tribuere non cogantur.

[*a Abundantiorem honorem membris infirmioribus deferendum, econtra quidam quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi, quærentes, leprosis, qui cum sanis habitare non possunt, vel ad Ecclesiam cum aliis convenire, Ecclesias, & cœmeteria non permittunt habere, nec proprii juvari ministerio Sacerdotis: quod quidem procul a Christiana veritate dignoscitur, de benignitate Apostolica.*)

c *Dictio, pro, deest in pluribus exemplaribus, & malè.*

CAP. III.

Propter nimiam distantiam Ecclesiæ, potest nova Ecclesia in ipsius parochia ædificari, & certa portio de antiqua sibi deputari.

Alexander III. *Eboracen. Archiepiscopo.* (*c. an. 1170. Romæ in Angliam.*)

AD audientiam d nostram noveris pervenisse, quod villa, quæ dicitur H. tantum perhibetur ab Ecclesia parochiali distare, ut e tempore hyemali, cum pluviæ inundant, non possint parochiani sine magna difficultate ipsam adire: unde non valent congruo tempore Ecclesiasticis officiis interesse. Quia igitur dicta Ecclesia ita dicitur redditibus abundare, quod præter illius villæ proventus minister illius convenienter f valeat sustentationem habere: mandamus, quatenus si res ita se habet, Ecclesiam ibi ædifices, & in ea Sacerdotem sublato appellationis obstaculo ad præsentationem Rectoris Ecclesiæ majoris, cum canonico fundatoris assensu instituas, ad sustentationem suam ejusdem villæ obventiones Ecclesiasticas percepturum: providens tamen, ut competens in ea honor pro facultate loci matrici Ecclesiæ g servetur: quod quidem fieri posse creditur, cum ejusdem villæ Dominus, viginti acras terræ frugiferæ velit ad usus Sacerdotis conferre. Si vero persona matricis Ecclesiæ virum idoneum præsentare distulerit, vel opus illud voluerit impedire, tu nihilominus facias idem opus ad perfectionem deduci, & virum bonum appellationis cessante diffugio instituere non omittas.

d *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.*
e *quod, &c.*
f *convenientem.*
g *al. ita: Ecclesiæ matrici major servetur.*

CAP. IV.

Rectores Ecclesiarum possunt compelli, ut de redditibus, qui supersunt, teneantur conferre ad constructionem, seu reparationem Ecclesiæ.

Idem *Lexovien.* h *Episcopo.* (*c. an. 1180. Romæ in Galliam.*)

DE his i, qui parochiales Ecclesias habent, duximus respondendum, quod ad reparationem, & ædificationem Ecclesiarum cogi debent, cum opus fuerit, de bonis, quæ sunt ipsius Ecclesiæ, si eis supersint, conferre, ut eorum exemplo cæteri incitentur.

h *Exonien. al. Lexonien.*
i *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 29. c. 2.*

CAP. V.

Secularis Ecclesia sine præjudicio Clericorum ad statum regularem potest transferri. & collegio, quod nondum est, privilegium non confertur.

Urbanus III. l (*c. an. 1186. Romæ.*)

AD audientiam n nostram pervenit, quod tu in Ecclesia, de qua in Episcopum vocatus fuisti, regulares Canonicos desideras ordinare: inde siquidem est, quod hoc devotioni tuæ auctoritate Apostol. indulgemus, si tibi Episcopus diœcesanus consenserit in hac parte. Verum si Clerici seculares in ea adhuc superesse noscantur, volumus eis, dum vixerint, ibi, vel alibi necessaria provideri l. Licet autem nobis instantius supplicares, ut Ecclesiæ prædictæ confirmationis privilegium faceremus, tibi non possumus de jure deferre, cum nulli Canonici adhuc ibidem existant, quibus privilegium concedatur.

¶ PITH. 2. *Urbanus III.*) Trudensi Arch.episcopo, & G. Legato, &c. 2. V. C. alter V. C. Trudensi.

u *Cap. 4. eod. tit. in 2. compil.*
l *Vid. leg. 1. vet. aug. C. de omnac. lib. & in l. ex facto. D. de vulg. & pup. substit.*

CAP. VI.

Non obstante juramento de rebus Ecclesiæ non alienandis, potest Episcopus propter indigentiam novam Ecclesiam ædificare.

Celestinus III. m (*c. an. 1195. Romæ.*)

TUa nos n duxit: [*& infra.*] Præterea quia occasione juramenti, quod de rebus Ecclesiæ o non alienandis te asseris præstitisse, in locis tui Episcopatus, in quibus populi habitantes Oratoriis egere videntur (ne prætextu novarum Ecclesiarum commissa tibi Ecclesia destitui videatur) Ecclesias formidas erigere: Frat. t. mandamus, quatenus illius juramenti occasione nullatenus prætermittas, quin populo indigenti super basilicarum institutione studeas salubriter providere.

m *Alex. III. in uno antiquiore vetusto C.*
n *Cap. 5. eod. tit. in 2. compil.*
o *al. Ecclesiæ meæ, &c.*

DE IMMUNITATE ECCLESIARUM, CŒMETERII, ET RERUM AD EAS PERTINENTIUM.

TITULUS XLIX.

CAP. I.

In domibus Ecclesiarum non debet Judex laicus judicare, nec hospitium quærere.

Ex Synodo Joannis Papæ.

UT in domibus a Ecclesiarum, neque Missus, neque Comes, vel Judex publicus, vel minister, quasi pro consuetudine, placitum, vel hospitium vendicent: sed in publicis locis domos constituant, in quibus placitum teneant, & etiam hospitentur.

a *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. Vid. Navarrum in manuali, de horis canon. c. 5.*

CAP. II.

Tempore magnæ necessitatis non debet aliquis excusari a murorum, seu civitatis custodia. h. d. secundum intellectum Panorm.

Gregorius *Archiepisc. Tiscen.* a (*c. an. 600. Roma in Hispaniam.*)

PErvenit: [*& infra.*] Fraternitas tua nullum per nostrum, vel Ecclesiæ suæ nomen, aut alio modo excusari a murorum vigiliis patiatur: sed omnes ad hoc generaliter compellantur: quatenus cunctis vigilantibus melius valeat civitatis custodia procurari.

¶ PITH. 1. *Archiepiscopo Tiscen.*) *Apostl. a overcomensi. Episcopo.*

CAP. III.

Rusticus adstrictus ad culturam agrorum Ecclesiæ, non potest illam deserere. h. d. summando generaliter.

Idem Greg. *Vitali defensori Sard.* b (*c. an. 600. Romæ.*)

INdicatum est: [*& infra.*] Dictum est nobis, quod rustici Ecclesiæ rura eius deserentes, in privatorum possessionibus culturam exhibeant, quod experientia tua fieri non permittat.

b *Id est, Sardiniæ, ut in veteri regist. l. 7. ep. 65. c. 3. eod. tit. in 3. compil.*

CAP. IV.

Laici collectas imponentes Clericis, vel Ecclesiis, seu jurisdictionem eorum usurpantes, si moniti non desistunt, sunt excommunicati cum suis fautoribus: potest tamen Episcopus cum Clero eis in necessitate præbere subsidia.

Ex Concilio Lateranensi c (*an. 1179. Romæ.*)

NOn d minus: [*& infra.* u] In diversis mundi partibus consules civitatum, & rectores, necnon & alii, qui potestatem habere videntur, tot onera frequenter imponunt Ecclesiis, ut deterioris conditionis factum sub eis sacerdotium videatur, quam sub Pharaone e fuerit, qui legis divinæ notitiam non habebat. Ille quidem omnibus aliis servituti subactis f, Sacerdotes & possessiones eorum in pristina libertate dimisit, & g eis alimoniam de publico administravit: isti vero onera sua fere universa imponunt Ecclesiis, & tot angariis eas affligunt, ut eis, quod Hieremias deplorat, competere videatur: *Princeps provinciarum facta est sub tributo.* Sive quidem fossatum, sive expeditiones, seu alia quælibet sibi arbitrentur agenda de bonis Ecclesiarum, & Clericorum, & pauperum Christi usibus deputatis, volunt fere cuncta compleri h. Jurisdictionem etiam, & auctoritatem Prælatorum ita evacuant, ut nihil potestatis eis in suis videatur hominibus remansisse. Quocirca sub anathematis districtione fieri de cætero talia prohibemus: nisi Episcopus, & Clerus tantam necessitatem, vel utilitatem aspexerint i, ut absque ulla exactione u ad relevan-

c *scilicet sub Alex. III. c. 19.*
d *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil.*
e *Genes. 47.*
f *subactis.*
g *& de publico eis alimoniam ministravit.*
h *adimpleri. in Conc. vero in antiquo exemplari.*
i *inspexerint.*
u *coactione.*

relevandas communes utilitates, vel necessitates, ubi Laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesias existiment conferenda. Si autem Consules, aut alii de cætero alia commiserint, & commoniti desistere noluerint, tam ipsi, quam fautores eorum, excommunicationi se noverint subjacere, nec communioni reddantur, donec satisfactionem fecerint competentem.

(*a Pro peccato illorum qui faciunt, quam pro illorum detrimento, qui sustinent, grave nimis esse dignoscitur, quod.*)

CAP. V.

Causæ sanguinis in Ecclesia, vel cœmiteriis agitari non debent.

Lucius III. [*c. an. 1180. Romæ.*]

l Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.

m al. & valde crudele, &c.

CUm l Ecclesia Dei, secundum Evangelicam veritatem domus orationis esse debeat, non spelunca latronum, aut sanguinis forum: Seculares judices causas, ubi de sanguinis effusione, & corporali pœna agitur, in Ecclesia vel cœmiteriis agitare sub interminatione anathematis prohibemus. absurdum enim est, & m crudele, ibi judicium sanguinis exerceri, ubi est tutela refugii constituta.

CAP. VI.

Reus criminis ad Ecclesiam fugiens, non est violenter ab ea extrahendus, nec debeat amplius prætextu criminis commissi damnari ad mortem, vel ad aliam pœnam corporalem; est tamen aliter legitime puniendus: fallit in duobus casibus hic expressis. h. d. primo. *Servus fugiens ad Ecclesiam timore Domini sui, est Domino de ejus impunitate juramento restituendus.* h. d. secundo.

Innocentius III. *Illustri Regi Scotiæ.* z (*c. an. 1212. Romæ.*)

n Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.

INter n alia: [*& infra. m*] Tuis quæstionib. respondentes juxta sacrorum statuta canonum, & traditiones legum civilium, ita duximus distinguendum, quod fugiens ad Ecclesiam, aut liber, aut servus existit. Si liber, quantumcunque gravia maleficia perpetraverit, non est violenter ab Ecclesia extrahendus, nec inde damnari debet ad mortem, vel ad pœnam, sed Rectores Ecclesiarum sibi obtinere debeat membra, & vitam. Super hoc tamen, quod inique fecit, est alias legitime puniendus, & hoc verum est, nisi publicus latro fuerit, vel nocturnus depopulator agrorum, qui dum itinera frequentata, vel publicas stratas obsidet aggressionis insidiis, ab Ecclesia extrahi potest, impunitate non præstita, secundum canonicas sanctiones. Si vero servus fuerit, qui confugerit ad Ecclesiam, postquam de impunitate sua Dominus ejus Clericis juramentum præstiterit, ad servitium Domini sui redire compellitur etiam invitus, alioquin a Domino poterit occupari.

(*m Qua nobis regalis providentia suis literis intimavit, quid de illis fieri debeat, qui malefic. in perpetrantes confugiunt ad Ecclesiam, ut pro reverentia sacri loci debitas pœnas nolunt evitare, scire requisivit. Nos igitur.*)

¶ Pivn. z. *Regi Scotiæ.*] *Regi Conaciæ.* Vualsing. 48. anno 1210. Joannes Rex profectus in Hiberniam, in suum dominium redegit totam terram Catalo Rege Conaciæ triumphato. Gualterus Conventriensis narrat Hibernos cum Regibus suis præter Conaciæ Regem Joanni Henrici II. Regis filio homagium, & fidelitatem fecisse an. 1177.

CAP. VII.

Clerici non debent necessitatibus, seu utilitatibus civitatum, seu aliorum locorum, etiam ubi Laicorum non suppetunt facultates, subvenire, nisi prius Rom. Pont. consulatur. Hoc primo. *Sententiæ, & constitutiones editæ a laicis collectantibus Ecclesiam, sunt ipso jure irritæ, nec ullo tempore convalescunt.* Hoc secundo. *Rectores excommunicati ob gravamina præmissa remanent excommunicati, etiam post depositum officium: nihilominus excommunicati fiunt successores, nisi satisfecerint intra mensem.* Hoc tertio. Hoc dicit ad majorem declarationem, & pro novitiis.

o Scil. Lat. c. 36.

Idem in *Concilio generali.* o (*an. 1216. Romæ.*)

p Cap. 3. de constitutionibus in 4. comp. *Vid. quæ notavi supr. in c. non minus. eod. tit.*

q Lateran. sub Alex. III. c. 19.

r prospexerint.

s In Concil. apertius legitur, eta: quæ ab excommunicatis hujusmodi, &c.

ADversus p Consules, & Rectores civitatum, vel alios, qui Ecclesias, & Ecclesiasticos viros talliis, seu collectis, & exactionibus aliis aggravare nituntur, volens immunitati Ecclesiasticæ Lateran. Concilium q providere, præsumptionem hujusmodi sub anathematis districtione prohibuit: transgressores, & fautores eorum excommunicationi subjacere præcepit, donec satisfactionem impenderint competentem. Verum si quando forte Episcopus simul cum Clericis tantam necessitatem, vel utilitatem perspexerint r, ut absque ulla coactione, ad relevandas utilitates, vel necessitates communes, ubi Laicorum non suppetunt facultates, subsidia duxerint per Ecclesias conferenda: prædicti Laici humiliter, & devote recipiant cum gratiarum actione.

Propter imprudentiam tamen quorundam Romanus Pontifex prius consulatur: cujus interest communibus utilitatibus providere. Quia vero nec sic quorundam malitia contra Dei Ecclesiam conquievit, adjicimus, ut constitutiones, & sententiæ, quæ s talibus s, vel de ipsorum mandato fuerint promulgatæ, inanes & irritæ habeantur, nullo unquam tempore valituræ. Cæterum quia fraus, & dolus alicui patrocinari non debent, nullus vano decipiatur errore, ut intra tempus regiminis sustineat anathema, quasi post illud non sit ad satisfactionis debitum compellendus: nam & ipsum, qui satisfacere recusaverit, & successorem ipsius, nisi satisfecerit intra mensem, manere decernimus Ecclesiastica censura conclusum, donec satisfecerit competenter, cum succedat in onere, qui in honore substituitur.

CAP. VIII.

Prælati plus debito a subditis extorquentes prætextu procurationis, vel alterius servitii impensi Legato, vel alteri, illud restituent, & tantundem pauperibus erogabunt.

Idem in *eodem* t. [*an. 1216. Romæ.*]

t Scilic. Conc. Lat. c. 34.

u Cap. 4. De censibus in 4. comp. *Vid. Fulen. in c. irrefragabili. §. cæterum sup. de offic. ordin.*

QUia plerique u Prælati, ut procurationem, aut servitium aliquod impendant Legato, vel alii plus extorquent a subditis, quam solvant, & in eorum damnis lucra sectantes, quærunt prædam potius, quam subsidium in subjectis, id de cætero fieri prohibemus. Quod siquis forte præsumpserit, & sic extorta restituat, & tantundem cogatur pauperibus elargiri. Superior autem, cui fuerit querela deposita, si negligens fuerit in hujusmodi executione statuti, canonicæ subjaceat ultioni.

CAP. IX.

Ecclesia non consecrata, in qua divina officia celebrantur, gaudet immunitate.

Gregorius IX. *Asloricen. Episcopo* x. (*c. an. 1235. Romam Thrasiam.*)

x Asloricen. Episcop. al. Sananen. Episc. Constant.

y immunitatis.

z dicata.

ECclesia, in qua divina mysteria celebrantur, licet adhuc non extiterit consecrata, nullo jure privilegium immunitatis y admittit: quia obsequiis divinis dedicata z nullius est temerariis ausibus profananda.

CAP. X.

Qui sub spe immunitatis in Ecclesiis, vel cœmeteriis delinquunt, immunitate non gaudent.

Idem *Toletano, & Compostellan. Archiepis.* (*c. an. 1235. Roma in Hispaniam.*)

a Vid. Covarruv. lib. 2. var. resol. c. 20. & Remig. de Gonni. tract. de imm. Ecclesia.

b al. sin: quam nisi, &c. sed in magis vetust. & emendatis habetur, ut est impressum.

IMmunitatem a Ecclesiasticam. (*& inf. a*) Nonnulli impunitatem suorum excessuum per defensionem Ecclesiæ obtinere, sperantes, homicidia, & mutilationes membrorum in ipsis Ecclesiis, vel earum cœmeteriis committere non verentur: qui, nisi b per Ecclesiam, ad quam fugerint, crederent se defendi, nullatenus fuerant commissuri: [*& infra.*] Cum autem eo, in quo deliquit, puniri quis debeat: & frustra legis auxilium invocet, qui committit in legem, mandamus, quatenus publice nuncietis, tales non debere gaudere immunitatis privilegio, quo faciunt se indignos.

NE CLERICI, VEL MONACHI SECULARIBUS NEGOTIIS SE IMMISCEANT.

TITULUS L.

CAP. I.

Enumerat Concilium multa secularia negotia, a quibus jubet Clericos, & Monachos abstinere. Et sunt xiv. si recte numerentur.

Ex Concilio Moguntino. (*in Germania.*)

a Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.

h al. itaque est eis contradicendum.

i Negotiatores.

MUlta sunt negotia secularia, de quibus pauca perstringamus, ad quæ pertinet omnis carnalis concupiscentia. Quicquid plus justo appetit homo, turpe lucrum est. Munera injusta accipere, vel etiam dare. Pro aliquo seculari quæstu pretio aliquem conducere. Contentiones, vel lites, vel rixas amare. In palatiis secularibus disputare, excepta defensione orphanorum, aut viduarum. Conductores secularium rerum, aut procuratores esse. Turpis verbi, vel facti esse joculatorem, vel jocum secularem diligere. Aleas amare. Ornamentum inconveniens proposito suo quærere. In deliciis vivere velle. Gulam, & ebrietatem sequi. Pondera injusta, vel mensuras habere. Negotium injustum exercere. Nec tamen justum negotium est h contradicendum propter necessitates diversas, quia legimus sanctos Apostolos negotiatores i fuisse, & in regula B. Benedicti præcipitur providere, per quorum manus negotia monasterii procurentur. Canes, & aves sequi ad venandum, & omnibus quibuslibet causis superfluis interesse. Ecce talia, & his similia ministris altaris Domini, necnon & Monachis omnino contradicimus, de quibus ait Apostolus: *Nemo militans Deo implicet se negotiis secularibus.*

CAP. II.

Clerici non debent esse ministri, vel procuratores Laicorum, quod si contra fecerint, & deprehendantur in fraude c non subveniatur eis ab Ecclesia.

Eugenius Papa Lucanae. *Episcopo* d e.
(*c. an. 655. Romae in Tusciam.*)

d *al. Lucensi. al. Luca. al. Luno. in omnibus Vaticanis.*
e *Cap. 8. eod. tit. in 2. compil.*

SAcerdotibus e, & Clericis tuis denuncies publice, ne ministri Laicorum fiant, nec in rebus eorum procuratores existant. Quod si postmodum facere praesumpserint, & occasione ipsius administrationis propter pecuniariam causam deprehendantur in fraude, indignum est eis ab Ecclesia subveniri, per quos constat in Ecclesia scandalum generari.

¶ Pith. 1. *Lucanae Episcopo.*] *Jocellensi Archiepiscopo. Locellensi Episcopo.*

CAP. III.

Religiosi professi exeuntes ad audiendas leges, vel Physicam, nisi intra duos menses ad claustrum redeant, excommunicati sunt: & in nulla causa patrocinari possunt. & in choro, & in capitulo, & caeteris erunt ultimi: & sine dispensatione Papae non promoventur.

Alexander III. in Concilio Turonen. f
(*c. an. 1180. in Gallia.*)

f *Eadem modo habetur in antiq. C. & post Conc. Later. p. 27. c. 8.*
g *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. vid. Innocent. in c. firmiter, 3. sup. de summ. Trin. & fid. cath. Aich. in c. mediatis. et. q. 1. Adde citata infr. eod. tit. super Specula.*

NOn g magnopere a antiqui hostis invidia: (& *inf.* a) Inde armarum est, quod in Angelum lucis se more solito transfigurans sub obtentu languentium fratrum consulendi corporibus, & Ecclesiastica negotia fidelius pertractandi, regulares quosdam ad legendas leges, & confectiones Physicales 3 ponderandas de claustris sereducit. Unde ne occasione scientiae spirituales viri mundanis rursus actionibus involvantur, statuimus, ut nulli omnino post votum religionis, & post factum in aliquo loco religioso professionem ad Physicam, legesve mundanas legendas permittantur exire 4. Si vero exierint, & ad claustrum suum intra duorum mensium spatium non redierint, sicut excommunicati ab omnibus evitentur, & in nulla causa, si patrocinium praestare voluerint, audiantur: reversi autem in choro, capitulo, mensa, & caeteris ultimi fratrum existant, & (nisi forte ex misericordia sed. Apostol.) totius spem promotionis amittant.

] a *Infirma membra Ecclesiae praecipitare laboret, sed in ea nimo mittit ad desiderabilia ejus, & electos quoque nititur supplantare, dicente Scriptura: Esca ejus electa: multorum siquidem casum se reputat, ubi pretiosum aliquod membrum Ecclesiae sua calliditate fuerit detractum.*]

¶ Pith. 2. *Non magnopere, &c.*] Neubrigens. 135.

3. *Confectiones Physicales.*] *Medicae.*

4. *Ad Physicam, Legesve mundanas legendas permittantur exire.*] Excepta est Universitas Bononiensis, cui hoc privilegii jure concessum, ut in ea admittantur Clerici, vel Monachi ad studia juris Civilis, & Medicinae.

CAP. IV. c

Clericus generalis Procurator, vel Justitiarius Princip. saecularis deponendus est: & si religiosus est, gravius punietur.

Idem in Concilio Lateranensi. (*an. 1179. Romae.*)

h *procuratores.*
i *In C. Barb. & Conc. ut Justitiarii earum fiant,*

SEd nec procurationes h villarum, aut jurisdictiones etiam saeculares sub aliquibus Principibus, & saecularibus viris, ut Justitiarius i eorum fiat, Clericorum quisquam exercere praesumat. Si quis autem adversus haec venire tentaverit, quia contra doctrinam Apostoli k dicentis: *Nemo militans Deo implicet se saecularibus negotiis*, saeculariter agit, ab Ecclesiastico fiat ministerio alienus: pro eo, quod (officio clericali neglecto) fluctibus saeculi, ut potestatibus placeat, se immergit. Districtius autem decernimus puniendum, si Religiosorum quisquam aliquid praedictorum ausus fuerit attentare.

¶ Pith. 5. *Sed nec procurationes, &c.*] Neubrigensis de Dunelmensi Episcopo.

CAP. V.

Clericus judicium sanguinis exercens, ab officio, & beneficio deponitur: & excommunicatur qui habens officium Praepositi saecularis, si monitus non desistat.

Idem Cantuarien. *Archiepiscopo* 6. (*c. an. 1180. Romae in Angliam.*)

k *Cap. 6. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 27. c. 4.*
l *Conc. Tolet. II. can. 6.*
m *Inhibemus, etiam.*

CLericis in sacris m ordinibus constitutis ex Concilio Toletano l judicium sanguinis agitare non licet. Unde prohibemus, ne aut per se truncationes membrorum faciant, aut judicent inferendas. Quod si quis tale quid fecerit, honore privetur, & loco. Jubemus m etiam sub interminatione anathematis, ne quis Sacerdos officium habeat Vicecomitis, aut Praepositi saecularis. Si quis autem contra hoc venire praesumpserit, & commonitus emendare noluerit, excommunicationi subjaceat.

¶ Pith. 6. *Cantuariensi Archiepiscopo.*] Matth. Paris. 659. Respondet Ricardus Cantuariensis. *Epist.* 74. Petri Blesensis. Synodus Londonensis, c. 8.

CAP. VI.

Non licet Clericis, vel Monachis lucri causa negotiari. hoc primo. Monachi nequeunt nomine proprio conductas possessiones habere. hoc secundo. Laicis non debet Ecclesia titulo conductionis concedi. hoc tertio.

Idem Londonen. n *Episcopo.* (*c. an. 1180. Romae in Angliam.*)

n *London.*
o *Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 27. cap. 5.*

SEcundum o instituta praedecessorum nostrorum sub interminatione anathematis prohibemus, ne Monachi, vel Clerici 7 causa lucri negotientur: & ne Monachi a Clericis, vel Laicis suo nomine firmas 8 habeant: neque Laici Ecclesias ad firmam teneant.

¶ Pith. 7. *Vel Clerici.*] Canonici. Vide in vita sancti Thomae.

8. *Firmas habeant.*] *Cap. 19. Synod. Londin.* Ne Monachi teneant villas ad firmam.

CAP. VII.

Monachi incorrigibiles de monasterio expelluntur, & reformabitur monasterium de fratribus alterius ordinis, si de Monachis ejusdem ordinis reformari non potest.

Idem eidem. (*c. an. 1180. Romae in Angliam.*)

p *Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 27. c. 7.*
q *regularem.*
r *& si tibi, &c.*
s *confusi.*

RElatum p est 9, quod Monachi de H. saeculariter vivunt, & alios exemplo suo corrumpunt. Ideoque mandamus, quatenus eos ad observantiam regulae q appellatione remota compellas: vel r si tibi restiterint ausu temerario, eis ejectis, fratres alterius ordinis (si non potest praescriptum monasterium in suo ordine reformari) in illud inducas: ut labores impiorum justi edant, & illi tandem rubore perfusi s ad sui ordinis observantiam revertantur.

¶ Pith. 9. *Relatum est, &c.*] Robertus sancti Mariani Monachus anno 1189. Lauduni in Ecclesia sancti Joannis, consilio Regis, & Principum, Monialibus, quae male infamiae erant, ejectis, & Monachis in eorum locum substitutis, Drogo religione, & facundia venerabilis, a Bartholomaeo Episcopo primus Abbas ordinatur.

CAP. VIII.

Clerici in sacris compellendi sunt per beneficiorum subtractionem, ut desistant a tabellionatus exercitio.

Innocent. III. Esculan. *Episc.* t (*c. an. 1213. Romae in Latium.*)

t *Esul.*
u *Cap. 9. eod. tit. in 2. compil.*

SIcut u te accepimus referente: (& *infra.* a) Fraternitati mandamus, quatenus Clericis in sacris ordinibus constitutis tabellionatus officium per beneficiorum subtractionem appellatione postposita interdicas.

[a *Cum ven. f. n. T. Hostiens. Episc. olim per tuam transiens civitatem, tibi dederit in mandatis, ut Presbyteros, Diaconos, quos ibidem inveneris publico tabellionatus, & Subdiaconatus officium exercentes, excommunicationis vinculo innodares, & eos, qui ab illis publica reciperent instrumenta, tu licet id facere ex mandato praedicti Episcopi, dissimulasti: postmodum de Subd. qualiter dence contra ipsos & alios in sacris ordinibus constitutos deberes procedere, sedem duxeris Apost. consulendam: quocirca.*]

CAP. IX.

Clericus, nec dictare nec proferre sententiam sanguinis debet, nec quicquam aliud exercere, per quod ad vindictam sanguinis tendatur, vel purgationi vulgari opem praestare non debet.

Idem in Concilio generali. x (*an. 1216. Romae.*)

x *Scil. Lat. c. 18. & cap. c. eod. tit. in 4. compil.*
y *al. ruptariis. al. Rotariis, ut observat Hostiensis, sed in omnib. Vaticanis, ut est impressum.*
z *Vid. Conc. Lat. sub Alexand. III. c. 20. & Concil. Trid. sess. 25. de reform. cap. 19.*

SEntentiam sanguinis nullus Clericus dictet, aut proferat, sed nec sanguinis vindictam exerceat, aut ubi exercetur, intersit. Si quis autem hujusmodi occasione statuti, Ecclesiis, vel Ecclesiasticis personis aliquod praesumpserit inferre dispendium, per censuram Ecclesiasticam compescatur. Nec quisquam Clericus literas dictet, aut scribat pro vindicta sanguinis destinandas: unde in curiis Principum haec sollicitudo non Clericis, sed Laicis committatur. Nullus quoque Clericus ruptariis y, vel balistariis, aut hujusmodi viris sanguinum praeponatur: nec illam chirurgiae artem subdiaconus, Diaconus, vel Sacerdos exerceat, quae adustionem, vel incisionem inducit. Nec quisquam purgationi aquae ferventis, vel frigidae, seu ferri candentis, ritum cujuslibet benedictionis, aut consecrationis impendat, salvis nihilominus prohibitionibus de monomachiis, sive duellis ante promulgatis. z

CAP.

CAP. X.

Conftitutio Turonenfis Concilii puniens Religiofos audientes leges, vel Phyficam, eft canon lo a fententia: & incidentes in illam debent per ordinarios puniri. hoc primo. *Secundo extendit dictam conftitutionem ad habentes dignitates, & perfonatus, & ad Presbyteros.*

Honorius III. 10 (*c. an. 1225. Romæ.*)

SUper fpecula a: [*& infra.* c] Contra religiofas perfonas (de b clauftris) exeuntes ad audiendum leges, vel Phyficam, Alexander prædeceffor nofter olim ftatuit in Concilio Turon. ut nifi intra duorum menfium fpatium ad clauftrum redierint, ficut excommunicati ab omnibus evitentur, & in nulla caufa (fi patrocinium præftare voluerint) audiantur. Reverfi autem, in choro, menfa, capitulo, & cæteris, ultimi fratrum exiftant, & (nifi forte ex mifericordia fed. Apoft.) totius fpem promotionis amittant. Verum quia nonnulli ex talibus propter quorundam opiniones diverfas excufationis aliquid affumebant: nos volentes, ut de cætero ipfo facto fententiam excommunicationis incurrant, diftricte præcipiendo mandamus, quatenus tam a Diœcefano, & Capitulis ipforum, quam a cæteris Epifcopis, in quorum diœcefibus hujufmodi ftudent, tales excommunicati, & prædictis pœnis obnoxii publice nuncientur. Quia vero Theologiæ ftudium cupimus ampliari, ut dilatato fui tentorii loco, funiculos fuos faciat longiores, ut fit fides catholica circummincta muro inexpugnabili bellatorum, quibus refiftere valeat afcendentibus ex adverfo: ad Archidiaconos, Decanos, Plebanos, Præpofitos, Cantores, & alios Clericos perfonatus habentes, necnon Presbyteros (nifi ab his intra fpatium præfcriptum deftiterint) hoc c extendi volumus (& mandamus,) & appellatione poftpofita, firmiter obfervari.

[*a Sane licet fallax fit gratia cæterarum fcientiarum, & vana etiam pulchritudo, cum frumentum electorum, & vinum germinans virgines juxta Prophetam fit bonum fuper omnia, & fit pulchrum: quia tamen regulares quidam, & clauftrales fratrum, & legem Domini animas convertentem, & fapientiam dantem parvulis, quam fuper aurum, & topazion amare debuerant, refpuentes, abeunt poft veftigia gregum, & illicite fe convertunt ad proffiquos amplectendos, qui plaufum defiderant populorum.*]

¶ Pyxu. 10. *Honorius III.*] V. C. Patriarchæ Antiocheno. Alias C. Venerabilibus Fratribus Antiochen. & univerfis Archiepifcopis, & Epifcopis, ac dilectis filiis cæteris Ecclefiarum Prælatis in Patriarchatu Antiocheno conftitutis.

a *Reliquæ fragmenta hujus capitis habes infr. tit. de Magiftris, & tit. de privil.*

b *Hæc duo verba, de clauftris, defunt in omnib. antiquis, & mano. ex Vatican.*

c Hæc, *pro* hoc, *in multis Vaticanis.*

FINIS LIBRI TERTII.

LIBER QUARTUS.

DE SPONSALIBUS ET MATRIMONIIS.

TITULUS I.

CAP. I.

Matrimonium solo consensu contrahitur, nec invalidatur, si consuetudo patria non servetur.

Ex Concilio Triburiensi. a (in Germania.)

a Cap. 39. refert Burch. lib. 9. Decret. 76. Ivo p. 8. c. 213.
b Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.

DE Francia 1 quidam nobilem b mulierem de Saxonia, lege Saxonum duxit in uxorem: verum quia non iisdem utuntur legibus Saxones, & Francigenae, causatus est, quod eam non sua, id est, Francorum lege desponsaverat, (vel acceperat, vel dotaverat 2) dimissaque illa, aliam superduxit. Diffinivit super hoc sancta Synodus, ut ille transgressor Evangelicae legis subjiciatur poenitentiae, & a secunda conjuge separetur, & ad priorem redire cogatur.

¶ Pith. 1. *De Francia, &c.*] Otto de sancto Blasio. c. 27.

2. *Dotaverat.*] *dotaverat.*

CAP. II.

Sponsalia de futuro dissolvuntur, si sponsi se dissolvunt, etiamsi fuerint jurata.

c Exonien.

Innocentius III. Exonien. c Episcopo. (c. an. 1200. Roma in Angliam.)

d Cap. 11. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 6. c. 33.
e habeat.

PRaeterea d hi, qui de matrimonio contrahendo pure, & sine omni conditione fidem dederunt, commonendi sunt, & modis omnibus inducendi, ut praestitam fidem observent. Si autem se adinvicem admittere noluerint: ne forte deterius inde contingat, ut talem scilicet ducat, quam odio habet e: videtur, quod ad instar eorum, qui societatem interpositione fidei contrahunt, & postea eandem sibi remittunt, hoc possit in patientia tolerari.

CAP. III.

Si maior septennio duxit in uxorem minorem septennio, & eam traduxit ad domum, oritur ex tali contractu publicae honestatis justitia. h. d. istha tenendo litera. Panorm.

Eugenius Papa 3. (c. an. 1150. Romae.)

f Cap. 18. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 18. c. 8.

g Mandamus ut, absque voto, quatenus.

JUvenis f, qui puellam nondum septennem duxit, quamvis aetas repugnaret, ex humana tamen fragilitate forsan tentavit, quod complere non potuit. Quia igitur in his, quae dubia sunt 4, quod certius existimemus, tenere debemus: tum propter honestatem Ecclesiae, quia ipsa conjux ipsius fuisse dicitur, tum propter praedictam dubitationem: mandamus g, quatenus consobrinam ipsius puellae, quam postmodum duxit, dividas ab eodem.

¶ Pith. 3. *Eugenius Papa.*] III. Presbytero Ostulano.

4. *Quae dubia sunt.*] L. 4. §. Servilius, ff. de ritu nuptiar.

CAP. IV.

Ex sponsalibus contractis cum consanguinea, oritur publicae honestatis justitia.

Alexander III. Papien. Episcopo 5. (c. an. 1172. Roma in Insubriam.)

h Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.

ADaudientiam h 6 nostri Apostolatus pervenit, quod cum H. 7 Papiensis civis filiam suam cuidam filiorum L. dare vellet uxorem: juravit, quod si ille eam habere casu aliquo interveniente non posset, alteri filio, quem de alia uxore genuerat, eandem matrimonio copularet. Contractis autem a filio priore sponsalibus, quidam consanguinitatem inter eos esse juramentis interpositis firmaverunt. Ideoque praefatus H. eandem dare alteri filio nititur, ut juravit. Sed quoniam scriptum est 8, quod sponsam fratris frater habere non potest: mandamus, quatenus eum suum implere propositum non permittas 9, sed ut poenitentiam agat de illicito juramento, monitione praemissa, Ecclesiastica districtione compellas.

¶ Pith. 5. *Papiensi Episcopo.*] *Joanni Papiensi Electo.*

6. *Ad audientiam, &c.*] Junge cap. 8. de testib. in eadem Compilatione 1.

7. *H.*] *Albertus.*

8. *Scriptum est.*] Levitic. cap. 20.

9. *Implere propositum non permittas.*] V. C. addit, *quod verum Canonicae obviat.*

CAP. V.

Si sponsus de futuro ante copulam ad remota se transfert, sponsa libere cum alio contrahit: si tamen per eam steterit, quo minus matrimonium perficeretur, sibi poenitentia imponitur.

Idem Panormitano Archiepiscopo. (c. an. 1180. Roma in Siciliam.)

i Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 6. c. 10.

DE illis autem i 10, qui praestito juramento promittunt, se aliquas mulieres ducturos, & postea eas incognitas dimittunt sevam, se ad partes alias transferentes: Hoc tibi volumus innotescere, quod liberum erit mulieribus ipsis (si non amplius in facto est processum) ad alia se vota transferre, recepta tamen de perjurio poenitentia, si per eas steterit, quo minus fuerit matrimonium consummatum.

¶ Pith. 10. *De illis autem.*] Junge cap. 3. infr. de condit. apposit.

CAP. VI.

Non omnis violentia impedit contractum matrimonii. h. d. quoad titulum.

Idem Paduano Episcopo. (c. an. 1180. Roma in Lombardiam.)

n Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 6. c. 19.

DE muliere n, quae est invita tradita viro, & detente, cum inter eam & virum sit differentia, & utrum postea consensus intercesserit, certum nobis nihil postea expressisti, nihil certum inde tibi possumus respondere.

CAP. VII.

Si aliqui apti ad matrimonium contractum per verba obscura, communem verborum intellectum sequi tenentur.

Idem Cantuarien. Archiepiscopo. (c. an. 1180. Roma in Angliam.)

l Cap. 6. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 21. cap. 5. Vid. Alex. consil. 152. in 5. volum.

m Concordat. l. Labeo, & ibi Bart. ff. de suppl. leg.

EX literis l: (& infra. a) De hoc autem, quod consuluisti, quid debeat observari, quando inter aliquos sponsalia contrahuntur, nec intelligit alter, quod alter proponit: Respondemus, quod inspiciendum est judici, si matrimonium contractum ad id faciendum sint idonei scientia, & aetate: qua cognita, si alter non intellexerit, quod alter proposuit, ad communem verbi intelligentiam recurratur, & cogatur uterque verba prolata in eo sensu retinere, quem solent recte intelligentibus generare.

(a) *Quas super causa matrimonii cujusdam juvenis, R. nomine & M. filiae Gileberti, de sancto Leodegario transmisisti, tua fraternitudo nobis innotuit, quod in ipsius negotii examine servasti. Quia vero absentibus partibus veritatem nequivimus plenarie cognoscere, nec causam ipsam ad te remittere, a qua pars altera mulieris ad audientiam nostram dicitur appellasse, eam ven. f. n. Vuint. Herford. & Baton. Episcopis duximus committendam. Ideoque f. t. per a. s. m. q. partes adire eorum praesentiam, cum ab eis fuerint convocatae, & quod ipsi judicaverint, inviolabiliter observare, contradictione, & appellatione rem. compellas.*)

CAP. VIII.

Inter sponsam, & consanguineos sponsi oritur impedimentum publicae honestatis, impediens, & dirimens matrimonium inter eos contrahendum.

Idem Vigilien. Episcopo. (c. an. 1170. Roma in Apuliam.)

o Cap. 7. eod. tit. in 1. compil.

SPonsam o alterius (maxime si est nobili viro proxima) nullus consanguineorum aliquo modo sibi potest matrimonio copulare.

CAP.

CAP. IX.

Si vir & mulier invicem promittunt, quod ab eo tempore se pro conjugibus habebunt, contractum est matrimonium de præsenti. h. d. & est casus notabilis.

Idem *Abbatibus* 11 *sancti Edmundi* o *& Demer.* p (*c. an.* 1170. *Romæ.*)

EX parte q C. r mulieris nobis intimatum est, quod Andreas juramentum præstitit, quod eam ab eo s tempore pro conjuge teneret, & ei sicut uxori suæ fidem servaret. Ipsa quoque eidem Andreæ juravit, se illum pro marito habituram, & fidem ei tanquam viro proprio servaturam, quo facto prænominatus A. reliquit eandem. Quia igitur nemini licet uxorem suam sine manifesta causa fornicationis dimittere, & tunc eam sibi reconciliare debet, aut ipse vivente continere, mandamus, quatenus eundem, ut superinductâ dimissa ad uxorem suam redeat, & eam maritali affectione pertractet, monitione præmissa per Eccles. cens. cogatis.

¶ Pith. 11. *Abbatibus sancti Edmundi, & Demer.*] *& de Ramesia*. Matth. Paris. 171. Camden. 254.

o Edmundi, & de Ma[illegible]. p al. Ramesia. q Cap. 8. eod. tit. in 1. compil. r E. s In C. Barb. ita: ab eo tempore in antea.

CAP. X.

Qui juravit cum aliqua contrahere, si non subest impedimentum, per censuram Ecclesiasticam contrahere compellitur.

Idem *Pictaven. Episcopo.* t (*c. an.* 1180. *Romæ in Galliam.*)

EX literis u Silvani 12 Episcopi accepimus, quod cum duo nobiles viri sui Episcopatus G. x scilicet de Monstra, 13 & B. 14 filios, & filias impubescentes haberent, inter se convenerunt, quod eos ad invicem matrimonio copularent, & hoc tam patres, quam filii sub juramento se promiserunt facturos: inter quos siquidem G. filiam alterius consentiente patre, se semel, & iterum juravit ducere in uxorem: quo volente ad alia vota migrare eum Episcopus compellere voluit, ut, quod juraverat, adimpleret: [& inf. a] Quia igitur prædicto G. periculosum est contra suum juramentum venire, Frat. t. mandamus, quatenus si hoc tibi constiterit, eum moneas: & si non acquieverit monitis, Eccles. cens. compellas, ut ipsam (nisi rationabilis causa obstiterit) in uxorem recipiat, & maritali affectione pertractet.

[a *Ipse ad nostram audientiam appellavit, & altera parte ad nos nuncium suum destinante, ipse non venit, nec responsalem aliquem pro se transmisit.*]

¶ Pith. 12. *Silvani Episcopi.*] *Sanctonensis Episcopi.*
13. *De Monstra.*] *de Montendre.*
14. *& B.*] V. C. addit, de *Mauritania*, Gallice, *Mortagne*.

t Pictavens. u Cap. 9. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 1. c. 26. x Vi.

CAP. XI.

Per censuram Ecclesiasticam pater compellitur restituere filio ejus uxorem, quam injuste detinuit, vel detinet.

Idem *Archiepiscopis, Episcopis, & aliis Prælatis per Angliam* 15 *constitutis.* (*c. an.* 1170. *Romæ in Angliam.*)

NOn est y vobis (sicut arbitramur) incognitum, qualiter Rex Anglorum pro discordia, quæ inter ipsum, & filios suos est suborta z, uxores eorum detineat 16: (& inf.) Nos itaque attendentes justum, & honestum esse, ut viri suas petant uxores: mandamus, quatenus eundem Regem ad eas restituendas sollicite moneatis: & si juxta commonitionem vestram filiis suis uxores suas intra certum terminum non restituerit, ex tunc in quacunque parte provinciarum vestrarum detinentur, vel transferuntur, donec ibi fuerint, nulla divina officia (præter baptismum a parvulorum, & pœnitentias morientium 17) celebretis, nec permittatis aliquatenus celebrari.

¶ Pith. 15. *Per Angliam.*] V. C. addit, *Aquitaniam, Normanniam, & Britanniam*.

16. *Uxores eorum detineat.*] V. C. addit, *pro quibus restituendis Rex Francorum, & generi sui preces sollicitas nobis porrexit*. Vide Petr. Blesens. *epist.* 136. 47. 154. 160. Antonin. §. 17. *tit.* 17. *cap.* 9. *pag.* 751. Matth. Paris. 12. Vignet. *tom.* 3. 158. Rigordus Gotthus in *vita Philippi Augusti*. Interim dum hæc agerentur, Richardus Comes Pictaviensis petiit a patre suo uxorem, quæ ei de jure debebatur, videlicet sororem Philippi Regis Francorum, quæ tradita ei fuerat a bonæ memoriæ Rege Ludovico ad custodiendum; & eum ut petiit Regnum: ita enim fuerat in pactis, quod quicumque de filiis Regis eam haberet in uxorem, post mortem Regis ipsius haberet & Regnum. Hoc de jure dicebat sibi competere Richardus, quia per Henricum fratrem suum primogenitus erat. Quo audito Rex Angliæ nimis sollicitus nulla ratione decrevit facere: qua de causa Richardus Comes Pictaviensis turbatus a patre suo manifeste recessit, & ad Christianissimum Regem Francorum se contulit, & coram patre suo hominium Regi Philippo fecit, & fœdus sub juramento firmavit.

17. *Pœnitentias morientium.*] Confessionem, & Viaticum.

y Cap. 13. eod. tit. in 1. compil. z al. est exorta. a baptismo.

CAP. XII.

Dictum unius afferentis impedimentum, impedit matrimonium contrahendum non juratum.

Idem *Episcopo sanctæ Agathæ.* (*c. an.* 1180. *Romæ in Campaniam.*)

PRæterea de muliere b, quæ a viro impetitur, cujus consanguineus cum ea se deliquisse proponit, sed hoc publice confiteri recusat propter metum, & potentiam mulieris: Taliter respondemus, ut matrimonium ipsum fieri (nisi juramentum intervenisset) districte prohibeas, ne deterius inde contingat.

b Cap. 16. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 50. c. 30.

CAP. XIII.

Si mulier invita cum aliquo contrahat, nec in eum postea consentiat, tenet matrimonium, si alteri postea nubit. Ita communiter summatur. Et secundum hunc intellectum esset hic casus apertus, quod matrimonium metu contractum esset ipso jure nullum, hoc tamen clare non colligitur ex litera.

Idem *Procuratori, & Canonicis Soran.* (*c. an.* 1170. *Romæ in Campaniam.*)

VEniens a ad Apost. sed. Mariota supplicio insinuatione monstravit, quod quendam adolescentem adamavit in tantum, quod uterque d de matrimonio contrahendo, sub virium personarum testimonio præstiterit e juramentum: quod parentes ipsius mulieris agnoscentes, eam invitam, & reclamantem in uxorem alii tradiderunt: quem ita exhorruit, quod se ab eo nullo modo cognosci permisit. Cumque publice lataretur, quod a priori viro cognita esset, atque jurata, Episcopus Soran. cognito, quod proxima inter eos esset linea consanguinitatis, ipsos ab invicem separavit. Cæterum cum causa ipsa tractaretur, & viro, cui tradita fuerat a parentibus, cum leniter nollet, ipse aliam in uxorem traduxit, & illa quidam T. nomine publice in conspectu Ecclesiæ nupsit. Tandem cum f de illo filium genuisset, pater ipsius T. ei opposuit, quod filium suum non potest in virum habere, eo quod alii g, qui defunctus est, prius desponsata fuisset: (& inf. a)

Mandamus, quatenus si inveneritis, quod prædicta mulier a priori viro judicio Ecclesiæ fuerit separata, & ab eodem T. sine contradictione Ecclesiæ in uxorem traducta, & illa, cui a parentibus fuit h copulata, de præsenti vita decessit, prædictum T. monitione præmissa compellatis, ut præfatam Mariotam recipiat, & studeat maritali affectione tractare: alioquin eum, & superinductam, & patrem ejus i (si huic rei restiterint k) excommunicationi subdatis.

[a *Quod cum afferrent ejus fidem, sicut non debuimus, non adhibuimus, nec potuimus sub silentio præterire, eam ad vos duximus remittendam, vobis per Apost. sed. mandantes.*]

a Cap. 17. eod. tit. in 1. compil. d quod ut, &c. e præstitit. f Sane cum de illo, &c. g ab alio. h fuerat. i ipsius. k restiterit.

CAP. XIV.

Si timetur inferri violentia puellæ, de cujus matrimonio agitur, debet Judex sibi providere locum tutum, & honestum, donec causa terminetur. h. d. Et est textus multum allegabilis.

Idem *Papiensi Episcopo.* (*c. an.* 1170. *Romæ in Insubriam.*)

CUm locum l non habeat consensus, ubi metus, vel coactio intervenit, necesse est, ut ubi assensus cujusque requiritur, coactionis materia repellatur. Matrimonium autem solo consensu contrahitur: & ubi de ipso quæritur, plena debet securitate ille gaudere, cujus est animus indagandus, ne per timorem dicat sibi placere, quod odit, & sequatur exitus, qui de invitis solet nuptiis provenire 18. Quocirca mandamus, quatenus puellam, de cujus matrimonio quæstio ventilatur, in domo, in qua nihil eam timere oporteat, facias honeste teneri, donec prædicta causa terminata fuerit, & m sententia sine contradictione cujusquam valeat executioni mandari.

¶ Pith. 18. *Sequatur exitus qui de invitis solet nuptiis provenire.*] D. Ambrosius in 1. Corinth. cap. 7. Invitæ nuptiæ solent proventus malos habere. *caus.* 31. *quæst.* 2. *can.* 1.

l Cap. 19. eod. tit. in 1. compil. m al. ita: ut sententia.

CAP. XV.

Sponsalia de futuro, si secuta est copula, non solvuntur per sponsalia de præsenti: alias tenent sponsalia de præsenti, nisi per metum, qui potuisset cadere in constantem virum, contracta sint.

Idem. (*c. an.* 1170. *Romæ.*)

VEniens n ad nos Gu. sua nobis relatione monstravit, quod in domo sua mulierem quandam recepit, de qua prolem habuit, & cui fidem coram pluribus præstitit, quod eam duceret in uxorem: interim autem cum apud domum vicini sui pernoctaret, ejus filia nocte illa secum concubuit: quos pater puellæ simul in uno lecto inveniens, ipsum eam per verba de præsenti desponsare coegit. Ideoque mandamus, quatenus si inveneris, quod primam post fidem præstitam cognoverit, ipsum cum ea facias remanere:

n Cap. 1. eod. tit. in 2. compil. vid. eundem cap. præcedentis.

[a Cui licet immeriti præsidemus, totius Ecclesiasticæ disciplinæ residuat magistratus, dignum & consonum est rationi, ut quoties certa negotia varia, & diversa quodcunque dubitationis emerserit, ad ipsius judicium recurratur. Quæ disponente Domino inter omnes Ecclesias obtinere meruit principatum.]

¶ Pith. 25. Aretanensi Episcopo.] Extat integra pag. 207. epist. Innoc.

26. Prohibitorum sit edictum.] Ex l. mutus, §. 1. de procurat.

27. Signis valeat declarare.] L. mutus, ff. de jur. dot.

CAP. XXIV.

Furiosus matrimonium contrahere non potest.

Idem *Vercel. Episcopo.* (*c. an.* 1212. *Romæ in Pedemontium.*)

h Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.

i propositus coram nobis.

k Forte leprosum, & propter alienationem mentis: sed melius et antiqui Codicibus adstipulatur.

DIlectus *h* filius R. *i* proposuit, quod filiam suam quidem matrimonialiter copulavit: [*& inf.* a] Cum autem eadem mulier cum ipso viro, qui continuo furore laborat, morari non possit, & propter *k* alienationem furoris legitimus non potuerit intervenire consensus: mandamus, quatenus si rem noveris ita esse, praefatas personas cures ab invicem separare.

[*a Ignorans, quod ipse esset furiosus. Unde humiliter supplicavit a nobis, ut tam eidem, quam ipsius filiæ consulere dignaremur.*]

¶ Pith. 28. *Filius R.*] *Robertus Miles Alexandrinus.*

CAP. XXV.

Solo consensu legitime contrahitur matrimonium, sed verba requiruntur, quoad probationem: & intellige, vel alia signa æquipollentia. h. d. secundum intellectum, quem tenet Panormitanus.

Idem *Brixien. Episcopo.* (*c. an.* 1212. *Romæ in Lombardiam.*)

l Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.

m dictio, surdi, deest in omnibus Codicibus.

TUæ *l* Fraternitati: (*& infra.*) Postulasti, utrum ex solis verbis, & ex quibus matrimonium contrahatur. Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri, & mulieris consensum: sed necessaria sunt, quantum ad Ecclesiam, verba consensum exprimentia de præsenti. Nam surdi *m*, & muti possunt contrahere matrimonium per consensum mutuum sine verbis: & pueri ante annos legitimos per verba sola non contrahunt, cum intelligantur minime consentire.

CAP. XXVI.

Si alter contrahentium utitur verbis dubiis, animo decipiendi mulierem, & eam postmodum cognoscit carnaliter, judicatur pro matrimonio in foro judiciali: secus in pœnitentiali. h. d. secundum eosdem, & communem intellectum.

Idem. (*c. an.* 1213. *Romæ.*)

n Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.

o In C. Barb. & ille dissenserit in eandem.

p al. aliquid.

TUa *n* nos duxit Fraternitas consulendos: [*& inf.*] Consequenter quæsivisti, cum quandam mulierem quidam aliter inducere nequivisset, ut sibi commisceretur carnaliter, nisi desponsasset eandem: nulla solennitate adhibita, vel alicujus præsentia, dixit illi, Te Joannes desponsat: cum ipse Joannes non vocaretur, sed finxit se vocari Joannem: non credens esse conjugium, eo quod ipse non vocaretur hoc nomine, nec haberet propositum contrahendi, sed copulam tantum exequendi carnalem: utrum inter prædictos sit matrimonium celebratum, cum mulier consenserit in eundem, & ille dissenserit *o*, & dissentiat, nec aliud quicquam *p* egerit, quam superius est expressum, nisi quod cognovit eandem? Super quo tibi respondemus, quod cum præfatus vir prædictam desponsaverit mulierem in propria persona, & sub nomine alieno, quo tunc se vocari finxit, & inter eos fit carnalis copula subsecuta: videtur forte pro conjugio præsumendum, nisi tu nobis expresse scripsisses, quod ille nec proposuit, nec consensit illam ducere in uxorem: quod qualiter tibi constiterit, non videmus. Nos autem, quid juris sit rescribentes, dicimus, quod si res ita se habet, videlicet, quod ille eam nec proposuit ducere in uxorem, nec unquam consensit in prædictam personam, non debet ex illo facto conjugium judicari, cum in eo nec substantia conjugalis contractus, nec forma contrahendi conjugium valeat inveniri: quoniam ex altera parte dolus solummodo affuit, & defuit omnino consensus, sine quo cætera nequeunt fœdus perficere conjugale.

CAP. XXVII.

Ad denunciationem unius honesti viri, qui defert consanguinitatem, & de fama, vel scandalo docet, impeditur matrimonium contrahendum.

Idem *Episcopo Belvacen.* (*c. an.* 1213. *Romæ in Galliam.*)

q Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.

r Offeruntur.

s aut de fama, &c.

CUm in *q* tua diœcesi: [*& inf.*] Sane quia contingit interdum, quod aliquibus volentibus matrimonium contrahere, bannis (ut tuis verbis utamur) in Ecclesiis editis, ac nullo contradictore publice comparente, licet fama privatum impedimentum deferat parentelæ, cum ex parte contrahentium juramenta majorum de sua propinquitate, ut suspicionis tollatur materia, offerantur *r*: quid tibi sit faciendum in casibus hujusmodi, quæsivisti. Ad quod taliter respond. quod si persona gravis, cui fides sit adhibenda, tibi denunciet, quod hi, qui sunt matrimonio copulandi, se propinquitate contingunt, & de fama, vel scandalo doceat, aut etiam per teipsum possis certificari de plano: non solum debes juramenta parentum sponte oblata non recipere, verum etiam eos, qui sic contrahere nituntur, si moniti idonei nequiverint, compellere, ut a tali contractu desistant, vel contra famam hujusmodi secundum tuæ discretionis arbitrium juramento exhibeant propinquorum. Alioquin si persona denuncians non extiterit talis, ut diximus, & de fama, *s* vel de scandalo non poterit edocere, ad desistendum monere poteris, non compellere, contrahentes.

¶ Pith. 29. *Cum in tua, &c.*] Junge *cap. ult. inf. qui matrimon. accus. poss.*

CAP. XXVIII.

Mulieri, quæ negat se in matrimonium consensisse, non creditur, marito probante contrarium: secus si probat se consensisse per metum, qui potest cadere in constantem virum.

Honorius III. *Episcopo Berguen.* t 30 (*c. an.* 1225. *Romæ in Flaminiam.*)

t Besguenensi al. Besguens. al. Belguecens. al. Besguem. al. Bononiens.

u Vid. Jul. Clarum in Pract. cri. §. fin. q. 6. unde intelliges, quæ ad hunc locum spectant.

x Quis dicatur talis metus, vide l. qui in aliena. §. fin. ff. de acquir. hæred.

COnsultationi *u* tuæ breviter respondemus, quod mulieres, quæ accedunt ad valvas Ecclesiæ benedicendæ cum sponsis, & ibi reclamantes affirmant se nunquam in eorum matrimonium consensisse, audire (sponsis legitime probantibus contrarium) non oportet: cum legitimis & idoneis testibus non debeat illarum simplex assertio prævalere. Sane illis, quæ benedictione accepta mox a sponsis aufugiunt, ante carnis copulam subsecutam, asserentes se nunquam in illos veraciter consensisse, sed metu illato compulsas, verba protulisse consensus, licet animo dissentirent: non statim est audientia deneganda, sed de illato metu est cum diligentia inquirendum: & si talis metus inveniatur illatus, qui potuit cadere in constantem *x* virum, erunt non immerito audiendæ.

¶ Pith. 30. *Episcopo Berguen.*] V. C. *Lesvvicensi*, vel *Lesvvicensi.*

CAP. XXIX.

In matrimoniis, & sponsalibus debet esse libertas, unde in eis promissa pœna non obligat.

Gregorius IX. (*c. an.* 1235. *Romæ.*)

y Vid. Concil. Trid. sess. 24. de reform. matr. c. 9. & Covarruv. in Epit. 4. Decr. p. 2. c. 3. §. 2.

z contraxerit.

GEmma *y* mulier nobis exposuit, quod cum T. filia ejus cum C. contraxit *z* matrimonium, B. de Alterio ea occasione, quod inter P. filium suum, & prædictam puellam intra septennium constitutos, sponsalia contracta fuerunt, pœnam solvendam a parte, quæ contraveniret, in stipulatione appositam, ab ipsa nititur extorquere. Cum itaque libera matrimonia esse debeant, & ideo talis stipulatio propter pœnæ interpositionem sit merito improbanda 31: mandamus, quatenus si est ita, eundem B. ut ab extorsione prædictæ pœnæ desistat, Ecclesiastica censura compellas.

¶ Pith. 31. *Talis stipulatio, &c. improbanda.*] L. 2. c. *de inutilib. stipul. & L. Titia, ff. de verbor. obligat.* Ex stipulatione non addita pœna olim fuit actio, ut ex Serv. Gell. tradit *lib. 4. cap. 4.* Cæterum arrhæ pœnæ differt *l. 3. & ult. c. de sponsal.*

CAP. XXX.

Sponsalia de futuro transeunt in matrimonium per carnalem copulam subsecutam, sed non per nisum carnalis copulæ tantum. h. d. cum c. fin. infra eodem.

Idem *Episcopo Cenomanen.* (*c. an.* 1236. *Romæ in Galliam.*)

a Prater Henri Borch. & Præpositum, vid. Covarr. in Epit. 4. Decret. part. 1. c. 4. §. 1.

IS, *a* qui fidem dedit M. mulieri super matrimonio contrahendo, carnali copula subsecuta, etsi in facie Ecclesiæ ducat aliam, & cognoscat, ad primam redire tenetur: quia licet præsumptum primum matrimonium videatur, contra præsumptionem tamen hujusmodi non est probatio admittenda. Ex quo sequitur, quod nec verum, nec aliquod censetur matrimonium, quod de facto est postmodum subsecutum.

CAP.

CAP. XXXI.

Sponsalia de præsenti non solvuntur per sequens matrimonium, etiam carnali copula consummatum. Sed sponsalia de futuro etiam jurata solvuntur per sequentia de præsenti.

Idem. (c. an. 1230. *Romæ*.).

SI inter b virum, & mulierem legitimus consensus interveniat de præsenti, ità quod unus alterum mutuo consensu verbis consuetis expresso recipiat, utroque dicente: Ego te in meam accipio, & ego te accipio in meum 30: vel alia verba consensum exprimentia de præsenti, sive sit juramentum interpositum, sive non, non licet alteri ad alia vota transire: quod si fecerit, secundum matrimonium de facto contractum (etiamsi sit carnali copula subsecuta) separari debet, & primum in sua firmitate manere. Verum si inter ipsos accessit c tantummodo promissio de futuro, utroque dicente alteri: Ego te recipiam in meam, & ego te in meam, sive verba similia: si alius mulierem illam per verba de præsenti desponsaverit, etiamsi inter ipsam, & primum juramentum intervenerit, sicut diximus, de futuro, hujusmodi desponsationis initum secundum matrimonium non potuit separari, sed ei est de violatione fidei pœnitentia injungenda

¶ Pith. 30. *Ego te in meam accipio, & ego te accipio in meum.*] *Cap. 3. & 4. inf. de spons. duor.*

b *Vide Sot. 4. sent. dist. 27. q. 1. art. 3. Sylvestrum in summa, verbo sponsalia, q. 10. & Covarruv. in epit. 4. Decr. p. 1.*

c *accesserit.*

CAP. XXXII.

Nisi ad copulam non facit sponsalia de futuro transire in matrimonium.

Idem. (*c. an. 1236. Romæ*.)

ADolescens, d qui desponsatam sibi per verba de futuro, licet sæpe nisus fuerit, carnaliter non cognoscens, cum alia postmodum de verba de præsenti contraxit: non primam, cum qua nec fuit verum matrimonium ex sui non contractum, nec præsumptum, cum conatus non habuisset effectum: sed secundam debet habere uxorem.

d *Præter Doctores ad d. Geminianum, & Francum in c. 1. idem. desp. imp. l. 6. Sylv. in summa, verbo matrimonium, 2. quæst. 16. & Alciat. tract. de præsumpt. reg. 3. præs. 18.*

TITULUS II.

DE DESPONSATIONE IMPUBERUM.

CAP. I.

Pater pro filio impubere sponsalia contrahit, pro pubere vero non, nisi consentiat.

Honorius Eusebio Episcopo e. (c. an. 520. *Romæ*.)

TUa nos a requisivit Fraternitas de filio adulto, quem pater matrimonium vult contrahere, si sine voluntate adulti filii facere potest. Ad quod dicimus, si aliquo modo a non consentit filius, fieri non posse. Potest autem filium nondum adultum (voluntas cujus discerni non potest) pater cui vult matrimonio tradere. Et postquam filius pervenerit ad perfectam ætatem, omnino debet hoc adimplere 3.

¶ Pith. 1. *Honorius*.] *Hormisda*. Vide *caus. 30. quæst. 2. can. 3. Palea ins can. 3.*

2. *Si aliquo modo*.] L. *si patre cogente*, ff. *de ritu nupt.*

3. *Omnino debet hoc adimplere*.] Quasi judicium impuberis suppleverit patris auctoritas, ut auctore Tutore. L. *Curator*, §. *penult. ff. de acquir. possess.*

a *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.*

CAP. II.

Impuberes ambo, vel alter, nisi pro bono pacis, conjungi non debent,

Nicolaus Papa. (*c. an. 860. Romæ*.)

UBi non b est consensus: [*& inf. a*] Districtius inhibemus, ne aliqui, quorum uterque, vel alter ad ætatem legibus, vel canonibus determinatam non pervenerit, conjungantur: nisi forte aliqua urgentissima necessitate interveniente, utpote pro bono pacis, talis conjunctio toleretur.

b *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil.*

CAP. III.

Puberes sunt, quoad matrimonium, qui ex habitu corporis concipere, & generare possunt.

Isidorus 4. (c. an. 630. *in Bætica*.)

PUberes a pube sunt vocati, id est, a pudentia 5 corporis nuncupati 6 quia hæc loca primo lanuginem ducunt. Quidam tamen ex annis pubertatem æstimant 7: id est, eum esse puberem, qui XIV. annos implevit, quamvis tardissime pubescat. Certum autem est, eum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit 8, & generare jam potest. Et puerperæ sunt, quæ in annis puerilibus pariunt.

¶ Pith. 4. *Isidorus*.] *Lib. 11. Etymolog.*

5. *A pudentia*.] Melius, *a pudendis*.

6. *Nuncupati*.] V. C. delet.

7. *Ex annis*.] *æstimant*.

8. *Ex habitu corporis pubertatem ostendit*.] Ex Cassianorum, sive Sabinianorum sententia. Ulpian. *l. 6. Regul.* quæ Imperatoribus displicuit. L. 4. C. *quando tut. vel curat. esse desin.* Pontificibus quibusdam placuit magis, ut Gregorio VII. *in primo Collectione*. & post Concilium Lateranense, *part. 6 cap. 6.* ut & in seminis inspectio obstetricum, *caus. 27. quæst. 2. can. 4. & 5.* quæ D. Ambrosio non placet. *epist. 64.*

c *Cap. 9. eod. tit. in 1. compil. unde pro ætate Magistrorum.*

CAP. IV.

Ex sponsalibus contractis cum minore septennio non oritur impedimentum publicæ honestatis: secus si cum majore, vel minore consentiente post septennium: & affinitas sequens dissolvit sponsalia præcedentia de futuro.

Alexand. III. *Herford. Episcopo*. (*c. an. 1180. Roma in Angliam*.)

LIteras d tuæ Fraternitatis accepimus, ex quarum tenore perpendimus, quod cum quidam esset perfectæ ætatis, quandam puellam in cunabulis desponsavit: procedente vero tempore matrem puellæ cognovit, & eam in uxorem accepit: [*& inf. a*] Consult. t. t. r. quod si præfatus vir matrem puellæ, antequam septimum annum complesset, in uxorem accepit, matrimonium non dissolvas: cum desponsationes hujusmodi nullæ sint, quæ in cunabulis fiunt e. Verum si postquam puella septimum annum complevit, prædictus vir matrem ejus accepit uxorem, cum sponsalia extunc placere consuaverint, inter eos sententiam divortii non differas promulgare, nec ipsum filiam, seu matrem habere permittas.

[*a Unde quia dubitas, an hujusmodi matrimonium stare debeat, a nobis exinde consilium postulasti. Super quo.*]

d *Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 22. c. 2. & de impedimento publicæ honestatis, unde Concil. Tridant. sess. 24 de reform. matrim. c. 3. vid. supra citatis, præced. c. ad audientiam: & Covarr. in epit. 4. decr. p. 1. cap. 2.*

e *Vid. leg. quaetum. ff. de spons.*

CAP. V.

Sponsalia nulla ex defectu consensus non creant publicæ honestatis justitiam. sponsalia vera aliqua sit, licet legitimo modo fuerint dissoluta.

Idem *Eboracen. Archiepis*. (*c. an. 1180. Roma in Angliam*.)

ACcessit f ad præsentiam nostram 9: (*& inf. a*) Frat. t. mandamus, quatenus si tibi constiterit, quod puella non esset septennis, quando G. g desponsata fuit, & postea in eum non consenserit, & quod idem G. ab hujusmodi desponsatione per te fuerit absolutus, h matrimonium inter eundem Gu. & matrem puellæ celebratum præcipias inviolabiliter observari, & eorum prolem denunties esse legitimam: quia desponsationes, & matrimonia ante septem annos fieri non possunt, si consensus postea non accedit. Sane si præfata puella ante desponsationem septimum annum compleverat, licet prædictus vir a desponsatione ipsius puellæ ipso jure fuerit absolutus, cum ea in eum consentire noluerit: inhonestum tamen videtur, ne matrem ejus habeat, cujus filia fuit i sibi desponsata.

[*a Nobilis vir VV. ex filius G. cum literis tuis, ex quarum tenore perpendimus, quod cum filiam ejusdem nobilis viri, cum esset minoris ætatis, desponsasset, & postmodum ipsa assensum in hac parte præbuisse antequam ad nubiles annos pervenisset, celebratum est inter eos divortium. Procedente vero tempore, defuncto patre puellæ, matrem ejusdem VV. in matrimonium copulavit. Quod quidem factum sustinere cum nollet, tuis fuisti monitis, ut ipsam dimitteret: & quia monitis tuis in hac parte noluit acquiescere, ipsum excommunicationis vinculo innodasti. Tandem accepta ab eo cautione, quod nostram adiret præsentiam, & super hoc statutum nostrum firmiter observaret, eundem mandato nostro absolutum denunciasti, & cum literis tuis ad præsentiam nostram misisti: unde præfatus VV. in nostra præsentia constitutus, suam a his assertionem proposuit, quod puellam ipsam, dum esset infra septimum annum, desponsavit, postea antequam ad annos nubiles pervenisset, noluit aliquatenus consentire, ut præfatum VV. in virum acciperet, & ita cum patre suo, in cujus potestate remanserat, & cum præfato VV. ad nostram præsentiam accessisset, & cum ab ore puellæ audisset, & per eam cognovisset, & per patrem ejus, quod præfatum VV. in virum nolebat statim illum in plena Synodo ab hujusmodi desponsatione publice absolutum denunciasti. Elapsis vero pluribus annis mortuo patre puellæ charissimus in Christo filius noster H. Anglorum Rex supradictæ puellæ matrem memorato VV. tradidit in uxorem, quam idem VV. no discordia et ista iter consanguineos fuor, & conjungeretur mulieris suspicatur, accepit solemniter, & desponsavit, & sine contradictione Ecclesiæ duxit, & ex ea filios procreavit, & puella fuit alteri viro copulata. Verum licet contineatur in literis ipsis, quod puella ipsa erat memoria ætatis, quando ipsius desponsatio facta fuit, tamen restat, utrum puella esset proxima ætati apta matrimonio, an infra septem annos, ideo.*]

¶ Pith. 9. *Accessit ad præsentiam, &c.*] Vide Matth. Paris 92.

f *Cap. 6. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 6. c. 9.*

g *al. V. al. ita: quando ab G. desponsata: al. ab V. desponsata.*

h *Id. matrem. præcedenti.*

i *fuerat.*

ex. Nobi-

10. *Nobilis vir W.*] *Werde*. In Hilim. Cantuar. Pontificam 32.
11. *Ut discordia, &c.*] Sopiretur pacis causa, ut *supra cap. 2.*

CAP. VI.

Si impubes desponsata, & traducta petit licentiam pubes facta alteri nubendi, non auditur, si vir jurat se eam cognovisse: nec auditur, si nondum pubes, sed proxima pubertati probatur copulata. Et ex sponsalibus contractis cum impubere majore septennio, oritur publica honestas.

Idem *Norvicen. Episcopo.* (*c. an.* 1180. *Roma in Angliam.*)

k Cap. 8. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 6. c. 10.

CONtinebatur k in literis tuis, quod cum quadam puella intra nubiles annos cuidam in uxorem tradita fuerit, & ab ipso traducta, hæc ad nubiles annos perveniens, aliis nubendi licentiam postulavit, asserens se in eundem nullatenus consensisse: (*& inf. a*) Consultationi tuæ taliter respondemus, quod cum in decret. habeatur expressum 12, quod si vir dixerit, quod uxorem suam cognoverit, & mulier negaverit, erit standum ad veritati: præterea viro, qui dicit se mulierem ipsam cognovisse, fides est adhibenda, si id firmaverit juramento. Si autem fuerit ætati proxima, ut in XI. vel circa XII. annum, & cum suo assensu desponsata, & cognita ab eodem viro, separari non debet, præsertim cum parentes ejus ipsam fuisse ætatis legitimæ fateantur. Si vero *l* puella intra nubiles annos alicui desponsata fuerit, non licet alteri, de consanguinitate ipsius, cui desponsata fuerit, eam ducere in uxorem, nec fas est eidem sponso de consanguinitate sponsæ sibi aliquam copulare 13.

l Vid. Trid. Sess. 24. de refor. c. 3.

(*a Prædictus vero vir proponit, quod licet eadem puella annum forte nondum XII. attigisset, cum ei tradita fuit in uxorem, usque adeo tamen ætati proxima, quod ipsam carnali commixtione cognovit. Inde est, quod cum ipsa eidem viro dicat se incognitam, & ea nos consuluisti, utrum alii possit nubere.*)

¶ PITH. 12. *In Decretis habeatur expressum.*] *Caus.* 33. *quæst.* 7 *can.* 3.

13. *Sibi aliquam copulare.*] *V. C. addit*, porro in conie, vel infra septimum annum si fuerit desponsata alicui, si postea aliquam de consanguinitate ipsius viri in virum acceperit, ab eo non separatur.

CAP. VII.

Si majores septennio contrahunt sponsalia, neuter ante pubertatem resilire potest. Hoc primo. *Et ille, qui primo fit pubes, alterum expectabit.* Hoc secundo. *Quod si tempore contractus alter erat puber; non ille, sed alter factus pubes resilire potest.* Hoc tertio.

Idem *Bathonien. Episcopo.* 14 m (*c. an.* 1180. *Roma in Angliam.*)

m Baton. al. Barthoniens. sed ut plurimum, Bathoniens.

n Cap. 9. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 26. c. 49. & vid. Covar. in epit. 4. Decr. c. 5. §. 1.

DE n illis, qui intra annos aptos matrimonio 15 sponsalia contrahunt, sive uterque, sive alter reclamet, antequam ad annos matrimonio aptos pervenerint, & postulent separari, non sunt aliatenus audiendi. Si vero alteruter ipsorum ad annos pubertatis pervenerit, intra eosdem annos altero existente cum sponsalia contrahuntur: si is, qui minoris ætatis est, cum ad illos annos pervenerit, reclamaverit, nec in alterum voluerit consentire, judicio Ecclesiæ poterunt ab invicem separari. Mulier autem, quæ postquam annos nubiles attingit, ei, qui nondum ad annos aptos matrimonio 15 venerat, nupsit, cum in eum semel consenserit, amplius non poterit dissentire, nisi ipse, cui nupsit, postquam ad legitimam ætatem pervenerit, in eam suum negaverit præstare consensum o.

o Vid. l. nuptias, cum simil. ff. de reg. jur.

¶ PITH. 14. *Bathonien. Episcopo.*] *Baroniensi Episcopo.*
15. *Annos aptos matrimonii.*] *Annos aptos matrimonio.* Sic in *l.* 2. *c. si maior indemnitat. promis.*

CAP. VIII.

Impuberes sponsalia contrahentes ante pubertatem separari non debent, sed post pubertatem possunt, si contradicunt sponsalibus, nisi copula carnalis intervenerit.

Idem *eidem* 16. (*c. an.* 1190. *Roma in Angliam.*)

p Cap. 10. eod. tit. in 1. compil. vid. Covar. cit. sup. c. de illis.

A Nobis p tua discretio requisivit, utrum hi, qui intra annos nubiles matrimonii omnino conjunguntur, vel eorum alteri, antequam ad annos aptos matrimonio perveniant, liceat a matrimonio tali discedere. Ad quod respondemus, quod pro eo, quod ante nubiles annos conjugalem consensum non habent, usque ad legitimam ætatem expectare tenentur: & tunc aut confirmetur matrimonium, aut (si simul esse noluerint) separentur, nisi carnalis q commixtio ante intervenerit, cum interdum illa tempus anticipare soleat pubertatis.

q carnis.

¶ PITH. 16. *Idem eidem.*] Battoniensi Episcopo.

CAP. IX.

Minores apti ad matrimonium ex contractu matrimonii obligantur, nisi violentia intercedat.

Idem *Genuen.* r *Archiepiscopo.* (*c. an.* 1180. *Roma in Tusciam.*)

r Januensi.

DE illis s, qui in minori ætate desponsantur: (*& inf. a*) Respondemus, quod si ita fuerint ætati proximi, quod potuerint copula carnali conjungi, minoris ætatis intuitu separari non debent t, si unus eorum alterum visus fuerit consensisse, cum in eis ætatem supplevisse malitia videatur, sed cujuscunque sint ætatis, se possunt per illatam violentiam excusare, nisi post violentiam consensus accedat.

s C. 12. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 50. c. 41. §. de illis vero.

t Vid. l. pen. ff. quando di. leg. c. & l. continuus. §. cum ita. ff. de verb. obl.

(*a Traduntur, & conjunguntur, & processu temporis divortium postulant, minorem allegantes ætatem, aut vim sibi a parentibus factam, hoc inq. z. r.*)

CAP. X.

Contractus ante pubertatem, etiam cum nisu carnalis copula, non facit matrimonium.

Urbanus III. *Ceuomon. Episcopo.* (*c. an.* 1186. *Roma in Galliam.*)

u Cap. 13. eod. tit. in 1. compil. vid. Covarruvias epit. 4. Decr. p. 1. c. 4. num. 50.

ATtestationes u super causa matrimonii, quæ inter H. juvenem, & G. mulierem vertitur, accepimus, & ipsis inspectis nobis innotuit, quod prædictus juvenis nondum duodecimum annum attigerat, cum prælatam G. accepit uxorem: & licet nisus fuisset (sicut uterque confessus est) ipsam corrumpere, mulier tamen credit se virginem evasisse: verum ipse antequam ad annum XIV. pervenisset, a memorata muliere recessit, quem, cum XVII. annos habeat, eadem pro viro sibi vindicare contendit: (*& inf. a*) Consultationi tuæ taliter respondemus, quod si mulier per idoneos testes probare nequiverit, quod post XIV. annum ætatis suæ, vel circa finem XIV. anni prædictus juvenis consensisset in eam, ab ipso juramento recepto, quod postquam ad legitimam ætatem pervenit, ipsam habere non consensit in uxorem, ab impetitione mulieris eum poteris, & debes absolvere, & ad alia vota utrique dare licentiam transeundi.

(*a Sed cum vir XVII. annos habeat, eam recipere contradicit. Unde quia, donec nos super ipso consuleres, non duxisti in prolatione sententiæ procedere.*)

CAP. XI.

Si major invita contraxit sponsalia cum minore, non tenetur ipsum expectare, donec veniat ad ætatem adultam.

Idem *Pisano Archiepiscopo.* (*c. an.* 1170. *Roma in Tusciam.*)

x Cap. 14. eod. tit. in 1. compil.

y annorum.

z ducta al. abducta.

EX literis x tuæ frat. accepimus, quod puella quædam anno XII. jurata fuit, & desponsata cuidem puero IX. vel X. anno y, & tempore procedente de voluntate parentum 17 potius, quam de sua (sicut asserit) ad domum patris pueri adducta z, ubi nolens, & invita, metu parentum impulsa moram fecit per annum, & amplius, & eadem inde recedens ad domum propriam est regressa: (*& infra. a*) Cum autem dictus puer nondum ad XIV. annum pervenerit, nec ad eandem carnaliter accessum habuit, discr. tuæ taliter respond. quod si puella commonita, ut donec compleat idem puer annum XIV. expectet, non duxerit expectandum: et secundum ea, quæ proposita sunt, accipiendi alium virum liberam tribuas facultatem a.

a vid. l. si pater, & ibi Bart. C. de sponsal.

(*a Commonita vero a matre sua, & a te, postmodum ad eum redire penitus contradixit, asserens, quod nunquam eum voluit, nec vult in virum habere, sed nubendi alii postulat facultatem. Unde quia quid super hoc agendum sit, a nobis tua frat. requisivit.*)

¶ PITH. 17. *De voluntate parentum.*] Scilicet matris, & fratrum. Junge *cap.* 13. *sup. tit. præced.*

CAP. XII.

Sponsalia contracta cum minore septennio, per cohabitationem mutuam post septennium convalescunt, & inducunt publicæ honestatis justitiam: solvuntur tamen per matrimonium de præsenti.

Clemens III. (*a. an.* 1190. *Roma.*)

b C. un. eod. tit. in 2. compil. vid. Silvest. in summa, verbo sponsalia, & Scot. 4. sent. dist. 29. q. 2. art. 2. & seq.

c al. ita Guilelmum scilicet &c.

d eo.

DUo pueri b Gulielmus, & Guilielma matrimonialiter sunt conjuncti, puero VI. puella vero VII. annum agentibus, qui simul per tres annos manserunt: tunc pater puellæ subtrahens eam sponso 18 ipsam alteri M. nomine copulavit 19, cum quo per VII. annos quiete permansit: ipse vero tunc reliquit eandem, quia credebat eam alium virum habere, illum scilicet c, cui prius fuerat desponsata. Prior autem sponsus ad annos discretionis perveniens a prædecessore tuo contrahendi cum alia licentiam impetravit, qui quandam nomine S. consobrinam prioris in uxorem accepit, & cum ea per aliquod tempus existens, eam (ut ipse fatetur) carnaliter non cognovit, licet illud se ab eo cognitam asseveret.

Pars II. F f

veret. Cum autem pater memoratæ Guilel. eam vidisset a secundo viro relictam, prænominatum Guilielmum, qui prius eam desponsaverat, compulit, ut S. neptem suam omnino dimitteret, & ad Guilielmam suam desponsatam rediret: qui postmodum per biennium cohabitavit eidem. Quia igitur quid tibi faciendum sit, postulas edoceri: breviter respondemus, quod impediente puerili ætate matrimonium inter G. & G. non fuit: & licet idem postquam illa nupsit alii, potuerit aliam ducere in uxorem, tamen quia dictam S. dicit consobrinam mulieris ejusdem, sive eam cognoverit, sive non, non debet tamen cum eadem S. propter publicæ honestatis justitiam remanere 20, nec ad primam habere regressum, quia alteri fuis legitime copulata: [& infra.] Cum vero vir caput sit mulieris, & Guilielmus dicat se non cognovisse prius S. supradictam 19 aliam, si voluerit, poterit ducere in uxorem, & S. viro legitimo copulari: post separationem vero, pro vitando populi scandalo, utrique ad tempus est pœnitentia injungenda. Si vero legitime constiterit ipsam S. ab eo sive post, sive antea cognitam extitisse, neutri, vivente altero, dabitur licentia contrahendi. Remanebit ergo Guilielma cum M. imposita ipsi M. ad tempus pœnitentia competenti, qui pro sua opinione solaGuilielmam (judicio Ecclesiæ non requisito) dimisit.

¶ PITH. 18. *Subtrahens eam sponso.*] *V. C. addit, sua.*
19. *Ipsam alteri N. nomine copulavit.*] *V. C. Nessaco.*
20. *Cum eadem, &c. remanere.*] *Cap. 10. inf. qui fil. sint legitim.*

CAP. XIII.

Accusari non potest matrimonium, quod non est, ut si cum minore septennio sit contractum: denunciari tamen potest impedimentum, ne contrahatur in posterum.

e al. Malabranca.

Innocentius III. C. & P. quondam filiis Malebrancæ e. (a. an. 1210. Romæ.)

f Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. vel. Sonum r. superiori citatum.

AD dissolvendum, ut f quod factum fuerat inter I. & S. [& infra. a] Accusatione pro puella super consanguinitate proposita, præfatus I. multas exceptiones proposuit: per quas nitebatur eum ab accusatione multipliciter removere: [& inf. β] Interloquendo pronunciamus, inter juvenem, & puellam nec matrimonium, nec sponsalia fuisse contracta: cum constet puellam nondum ad septennium pervenisse. Quocirca nec accusatio locum habebat, cum non esset, quod posset legitime accusari. Denunciari tamen poterat consanguinitas 22, ut interdiceretur matrimonium contrahendum. Ad denunciationem ergo legitime probandam, terminum assignamus, salvis exceptionibus non solum propositis, sed etiam proponendis. Ne vero quicquam in puellam interim attentetur, auctoritate Apost. interdicimus, ne in negotio de novo procedatur ulterius, donec vel a denunciatione cessetur, vel ea probata ordine judiciario procedatur. Quod si contra interdictum nostrum in præjudicium ipsius aliquid fuerit attentatum, id g irritum esse decernimus, & viribus omnino carere.

g illud.

[a Felicem quondam M. super matrimonio contrahendo, in nostra, & fratrum nostrorum præsentia fuit propositum, quod cum dicta puella nondum ad septennium pervenisset, de ipsa nec matrimonium contrahi, nec sponsalia potuerunt: defuit etiam consanguineorum assensus, qui præcipue sunt in talibus requirendi: quod etsi ætas sufficiens extitisset, & consanguineorum intervenisset assensus, personæ tamen non sunt idoneæ ad matrimonium contrahendum, linea consanguinitatis obstante.]

[β Cumque super exceptionibus ipsius fuisset diutius disceptatum, auditis & intellectis quæcunque fuerunt hinc inde proposita, de consilio f. n.]

¶ PITH. 21. *Ad dissolvendum, &c.*] Extat integra p. 198. *epist. Innoc.*

22. *Denunciari tamen poterat consanguinitas, ut interdiceretur matrimonium contrahendum.*] Denunciatio ad instar novi operis.

CAP. XIV.

Si quis per verba de præsenti contrahit cum impubere, in qua ætatem malitia non supplet, intelligitur non matrimonium, sed sponsalia contraxisse, etiamsi subarrhatio intercesserit.

h Abertaden. al. Alberradin. al. Alberton. al. Abbaraden.

Idem Episcopo Abbaton. h 23 (c. an. 1210. Romæ.)

i Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. vel. Co.serr. in epit. 4. Decret. part. 1. c. 4. §. 2. num. 2.

n sæpe præfatus. al. sæpe dictus.

TUm nobis i exhibitæ literæ continebant, quod quidam filiam suam circiter XII. annos habentem, cuidam nobili desponsavit, qui subarrhavit eandem, consensu mutuo accedente: [& inf. a] Quia vero nobis constare non potuit, cujus ætatis esset puella, cum eidem viro extitit desponsata, cum dicatur, quod circiter XII. annos habebat, utrumne prudentia tunc in illa suppleret ætatem: respondemus, quod si puella nubilis non erat ætatis, cum sæpefatus n vir desponsavit eandem, & ætatem in ea prudentia non supplebat, proculdubio inter eos non conjugium, sed sponsalia contracta fuerunt, quamvis ab ipso viro eadem fuerit subarrhata.

[a Super nuptias aliquantulum prorogatis, pater puellæ viam universæ carnis ingressus est, in autem rebus humanis exempto puellæ avunculus supradictæ ipsam alteri matrimonio copulavit, & ille, qui prius desponsaverat eandem, cum ipsius matre contraxit. Tunc autem prædecessor attendens, quod cum ea non poterat permanere, cujus filiam legitime desponsaverat, inter eos divortii sententiam promulgavit. Postmodum autem mortuo vero secundo, qui supradictam puellam duxerat in uxorem, ipsa se tertio copulavit, illo vivente, qui prius eam desponsaverat. Ceterum, tam ipsa, quam viri eidem se duxerunt humiliter consulendum, utrum licite valeant commorari: tu vero deliberatione habita, respondisti, quod primo sponso vivente alteri non potuit legitime copulari. Sed quia tua Ecclesia postulavit, ut super hoc sed. Apostol. consuleres, procedere distulisti, nobis humiliter supplicantes, ut super hoc tibi rescribere dignaremur.]

¶ PITH. 23. *Abbaton.*] *Alberscadensi*, aut *Alberstatensi*, vel *Alberstadiensi*.

DE CLANDESTINA DESPONSATIONE a.

a Clandestinæ desponsationes, & conjugia novissime irrita fecit Conc. Trid. sess. 24. de refor. matrim. c. 1. unde cessant hæc de eo veterum altercationes inte-pretum.

TITULUS III.

CAP. I.

Pro clandestino matrimonio non præsumitur, sed illud allegantibus incumbit onus probandi.

Ex Concilio Arelaten. (in Gallia.)

SI quis clam desponsaverit aliquam, & mulier, vel vir 1 negat hujusmodi desponsationem: viro a incumbet probatio.

¶ PITH. 1. *Vel vir.*] Dele hæc verba.
2. *Viro.*] Adde, qui dicit.

CAP. II.

Qui matrimonium clandestine contraxerunt, altero negante, vel utroque: non apparente legitima inde probatione, simul cohabitare ab Ecclesia non compelluntur: & si illud publicaverint, tanquam in conspectu Ecclesiæ factum comprobabitur, nisi rationabilis causa subsit, quæ impediat. h. d. litera inhærendo.

Alexander III. Belvacen. 3 Episcopo. (c. an. 1180. Romæ in Gallicam.)

b Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 50. c. 17.

QUod b nobis 4: [& inf. a] Si enim matrimonia ita occulte contrahuntur, quod exinde legitima probatio non appareat; ii, qui ea contrahunt, ab Ecclesia non sunt aliquatenus compellendi 5. Verum si personæ contrahentium hoc voluerint publicare, nisi rationabilis causa impediat, ab Ecclesia recipienda sunt, & comprobanda, tanquam a principio in Ecclesiæ conspectu contracta.

[a Ex tua parte significatum est, ut de clandestinis matrimoniis desponsare deberemus, non videmus quæ dispensatio super his sit.]

¶ PITH. 3. *Belvacensi.*] *Vuigorniensi.*
4. *Quod nobis, &c.*] Junge *cap. 9. infr. qui filii sint legitimi.*
5. Compellendi.] Melius, repellendi.

CAP. III.

Cum matrimonia sunt contrahenda, debent per Presbyteros in Ecclesia edicta proponi, assignato termino, intra quem, qui voluerit impedire, impedimentum opponat: & si probabilis conjectura fuerit de impedimento, interdicatur testimonium, donec de hoc cognoscatur. hoc primo usque ad §. Si quis.

c Scil. Lat. c. 51.

Innoc. III. In Concilio generali. c (c. an. 1215. Romæ.)

d Cap. un. de clandest. matrim. in 4. compil.

e proponatur.

CUm inhibitio copulæ d conjugalis sit in ultimis tribus gradibus revocata 6, eam in aliis volumus districte servari. Unde prædecessorum nostrorum vestigiis inhærendo, clandestina conjugia penitus inhibemus, prohibentes etiam, ne quis Sacerdos talibus interesse præsumat. Quare specialem quorundam locorum consuetudinem 7 ad alia generaliter prorogando, statuimus, ut cum matrimonia fuerint contrahenda, in Ecclesiis per Presbyteros publice proponantur, e competenti termino præfinito: ut intra illum, qui voluerit, & valuerit, legitimum impedimentum opponat, & ipsi Presbyteri nihilominus investigent, utrum aliquod impedimentum obsistat. Cum autem apparuerit probabilis conjectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expresse, donec quid fieri debeat super eo, manifestis constiterit documentis.

¶ PITH. 6. *In ultimis tribus gradibus revocata.*] Quinto, sexto, septimo. *Concil. Lateran. cap. penult. infr. de consanguin. & affinit.*

7. *Specialem quorundam locorum consuetudinem.*] Ut Galliæ *cap. 27. sup. de sponsal.* Papiensis civitatis *cap 8. de testib.* in 2. *collect. & cap. ult. qui matrimon. accus. poss. in eod. collect.* Poloniæ. Martinus Cromerus 7.

Si in gradu prohibito matrimonium clandestine, vel contra interdictum, de quo supra, contractum fuerit, etiam per ignorantiam de impedimento, nati ex illo matrimonio sunt illegitimi. Idem est, si ambo parentes sciunt impedimentum matrimonii. Item in conspectu Ecclesiæ contrahunt. h. d. usque ad §. Conc. Abbas.

§. 1.

f Trid. sess. 24. de refor. matrim. c. 5. & Clem. un. de consang. & affinit.

§. 2. Si quis vero hujusmodi f clandestina, vel interdicta conjugia inire præsumpserit, in gradu prohibito etiam ignoranter, soboles de tali conjunctione suscepta prorsus illegitima censeatur, de parentum ignorantia nullum habitura subsidium: cum illi taliter contrahendo non expertes scientiæ, vel saltem affectatores ignorantiæ videantur. Pari modo proles illegitima censeatur, si ambo parentes impedimentum scientes legitimum, præter omne interdictum, etiam in conspectu Ecclesiæ contrahere præsumpserint.

Sacerdos, qui contempserit prohibere matrimonia interdicta, & quilibet Clericus etiam regularis, qui interfuit, per triennium a beneficio suspenduntur, & si culpa exegerit, etiam gravius puniuntur: ipsi etiam contrahentes contra hoc cap. etiam alias licite puniendi sunt, & idem in calumniose denunciantibus. h. d. usque ad finem. Abbas.

§. 3. Sane si parochialis Sacerdos tales conjunctiones prohibere contempserit, aut quilibet etiam regularis, qui eis præsumpserit interesse, per triennium ab officio suspendatur, gravius puniendus, si culpæ qualitas postulaverit. Sed his, qui taliter præsumpserint etiam in gradu concesso copulari, condigna pœnitentia injungatur. Si quis autem ad impediendam legitimam copulam malitiose g impedimentum objecerit, canonicam non effugiet ultionem.

g malitiosum.

DE SPONSA DUORUM.

TITULUS IV.

CAP. I.

Contrahens successive per verba de præsenti cum duabus, tenetur adhærere primæ. Si autem primæ contraxit per verba de futuro, secundæ per verba de præsenti, adhærebit secundæ.

Augustinus *de fide pactionis, & consensus* 2.
(*c. an. 420. in Africa.*)

a Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. add. Joan. monoter. 4. sent. dist. 27. q. 3 & Sot. q. 2. a. 4. vers. 3 dubium est.

b al. non aliam ducere uxorem.

DUobus a modis 3 dicitur fides, pactionis, & consensus. Si aliquis alteri mulieri fidem fecerit pactionis, non debet aliam b ducere: si aliam duxerit, pœnitentiam debet agere de fide mentita: maneat tamen cum illa, quam duxit. Non enim rescindi tantum debet sacramentum. Si autem fecerit fidem consensus, non licet ei aliam ducere: si alteram duxerit, dimittet ipsam, & adhærebit primæ. Est autem fides pactionis, quando aliquis promittit alicui fidem, quod eam ducet, si permiserit eum rem secum habere, vel aliam pro consensu. Fides autem consensus est, quando etsi non stringit manum, corde tamen & ore consentit ducere, & mutuo se concedunt unus alii, & mutuo se suscipiunt.

¶ Pith. 1. *De sponsa duorum.*] *V. C.* addit, *& sponso duarum.*

2. *De fide pactionis, & consensus.*] Vetus translatio Gallica pro titulo, sive rubrica accipit, separatque caput hoc a reliquis, quæ collocat sub titulo, de sponsa duorum.

3. *Duobus modis, &c.*] *Can. ult. caus. 27. quæst. 2.*

CAP. II.

Punit pœnitentiam illius, qui alterius sponsam de præsenti sibi accipit in uxorem, nec unquam in uxorem eam habere potest. h. d. juxta literam.

Ex Brochardo lib. 30. 4

c Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.

d Carenam, al. Carentenam, Continua in marg.

ACcepisti illam in c uxorem tibi, quam alter sibi desponsatam habuerat, dimitte illam, quia nunquam potest tibi fieri legitima: & 40. dies in pane, & aqua (quod d 5 carinam vocant) cum septem sequentibus annis pœniteas.

¶ Pith. 4. *Ex Brochardo lib. &c.*] *Lib. 19. cap. 5.* Habetur ex Brochardico *inf. cap. 1. de frigid. & malefic.*

5. *Carenam.*] *Cap. 8. inf. de accusat.* Burchardus *lib.* 19. *p.* 26. Ivo *part. 5. cap. 183. & 185.* in Concil. Saligo. *cap. 13. 27. & 19.*

CAP. III.

Sponsalia de præsenti non solvuntur per sequens matrimonium, etiam carnali copula consummatum.

Alexander III. *Salernitano Archiepiscopo.*
(*c. an. 1170. Roma in Campaniam.*)

e Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.

f expresso.

LIcet e præter solitum 6: [*& inf. a*] Consultationi tuæ taliter respondemus, quod si inter virum, & mulierem legitimus consensus interveniat de præsenti, ita quidem, quod unus alterum in suo mutuo consensu verbis consuetis expresse f recipiat 7, utroque dicente: ego te accipio in meam, & ego te accipio in meum 8, sive sit juramentum interpositum, sive non, non licet mulieri alii nubere. Et si nupserit, etiamsi carnalis copula sit secuta, ab eo separari debet, & ut ad primum redeat, Ecclesiastica districtione compelli: quamvis aliter a quibusdam prædecessoribus nostris sit aliquando judicatum 9.

[*a Ex amplexu solita multis sumus, & magnis negotiis præpediti, & ita quod non sit nobis facile, aliquorum consultationibus respondere: ex tamen speciali gratia, quam ad personam tuam habemus, & fraterna cogimur charitate, quod sentiamus debite, super quibus nos consuluit dilect. tua, præsentibus literis voluimus aperire. Consuluisti nos siquidem, utrum si inter virum & mulierem, præstito, vel non præstito juramento, legitimus consensus intervenerit, & præsenti copula carnali non subsecuta, liceat mulieri alii nubere, vel si nupserit alii, & carnalis fuerit copula subsecuta, an ab ipso debeat separari.*]

¶ Pith. 6. *Licet præter solitum, &c.*] Junge cap. 2. *sup. de convers. conjugat.*

7. *Unus alterum in suo, &c. recipiat.*] in *suum*, V. C.

8. *Ego te accipio in meam, & ego accipio te in meum.*] *Cap. penult. sup. de sponsal. & cap. 6. eod. tit. in 1. Collect.*

9. *Quamvis aliter, &c. aliquando judicatum.*] Quo jure etiam Mutinenses usi sunt, *cap. ult. inf. eod. tit.*

CAP. IV.

Ei qui appellat in causa matrimoniali, interdici debet, ne aliud matrimonium contrahat lite pendente: & si contraxerit, debet separari.

Idem 10 *Genuen.* g *Archiepiscopo.* (*c. an. 1170. Roma in Tuscane.*)

g Januen. sed idem est.

h Cap. 7. eod. tit. in 1. compil.

TUa h Fraternitas et nos consuluit: [*& inf. a*] De his vero, qui coram te super desponsatione facta per consensum mutuum de præsenti, controversiam movent, & appellatione pendente, quam ante sententiam, vel cognitionem causæ ad sedem Apostolicam interponunt, accipiunt alias in uxores: hoc arbitramur agendum, ut si amodo in tali casu duxerint appellandum, eis in Ecclesia publice interdicas, ne ante decisionem causæ aliud contrahant matrimonium. Et si contra i interdictum Ecclesiæ publice factum venire præsumpserint, matrimonium tam præsumptuose contractum poteris irritare 12.

i al. ita: Et si contra interdictum Ecclesiæ ne publice factum, &c.

[*a Quid de his agere debeamus, qui desponsant aliquas mulieres, & processu temporis, antequam eas ducant, vel cognoscant, alias accipiunt in uxores. Super quo utique consultationi tuæ taliter respondemus, quod si vir, & mulier sese receperunt expressi consensu de præsenti mutuo, neuter eorum altero superstite poterit ad alia vota transire, et si possit ad matrimonium transmigrare. Verum si inter ipsos non accessit consensus de præsenti, sed promissio de futuro, videlicet quod uterque dixit alteri: Ego te recipiam in meam, & ego te in meum, & aliam cum mulierem desponsavit, & traduxit: etiamsi inter primos juramentum fuit, sicut diximus de futuro hujus desponsationis interventu, secundum non poterit matrimonium separari, sed eis est de violatione fidei pœnitentia injungenda.*]

¶ Pith. 10. *Idem,*] Urbanus III.

11. *Tua Fraternitas, &c.*] Conjunge c. 9. *sup. de desponsat. impuber.*

12. *Irritare.*] *Cap. 1. de matrim. contract. cont. interdict.* vel etiam post pœnitentiam integram.

CAP. V.

Qui duas per verba de præsenti desponsat, primam desponsatam habebit in uxorem, etiamsi prius secundam cognoverit: nec valet contraria consuetudo. & hoc ultimum additur ad cap. Licet supra eodem.

Innocentius III. *Mutinen. Episcopo.* (*c. an. 1170. Roma in Flaminiam.*)

n Cap. un. eod. tit. in 3. compil.

TUas n dudum [*& infra.*] De consuetudine, quæ diu in Mutinen. obtinuit civitate, ut si quis juraret 13 se aliquam ducturum, & citra carnis copulam desponsasset, si consequenter desponsasset aliam, & etiam cognovisset, primo cognita adjudicaretur viro, non quæ prius extitit desponsata 14: [*& inf.*] Ne cum turpis sit pars, quæ suo non congruit universo, & Ecclesia Mutinen. tenere debeat humiliter, & servare l, quod B. Petri sedem, & suam metropolim sequi viderit, & docere: in matrimoniis de cætero contrahendis illud te volumus observare, ut postquam inter legitimas personas consensus legitimus intervenerit de præsenti, qui sufficit in talibus juxta canonicas sanctiones 15: & si solus defuerit, cætera etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur, si personæ junctæ legitime cum aliis postea de facto contrahant m, quod prius de jure factum fuerat, non poterit irritari.

l observare.

m contrahunt.

¶ Pith. 13. *Juraret.*] *jurasset.*

14. *Non quæ prius extitit desponsata.*] Quæ etiam quorumdam Pontificum sententia fuit *cap. 3. sup.*

15. *Juxta Canonicas sanctiones.*] *Can. quæ contra, dist. 8. Can. sufficiat, caus. 27. quæst. 2.*

DE CONDITIONIBUS APPOSITIS IN DESPONSATIONE, VEL IN ALIIS CONTRACTIBUS.

TITULUS V.

CAP. I.

Defectus turpis conditionis in contractu matrimonii apposita non vitiat matrimonium, sed vitiatur.

Ex Concilio Africano. a

Quicunque b sub conditionis 1 nomine aliquam desponsaverit 2, & eam relinquere voluerit; dicimus quod impleatur conditio, & desponsatio irrefragabiliter teneatur.

¶ PITH. 1. *Sub conditionis.*] resolutoriae. *Caus.* 27. *qu.* 2. *Can.* 8. nisi sit contra substantiam matrimonii, *cap. ult. inf. hoc tit.* vel quae in arbitrium parentum rem conferat, *cap.* 5. *infr.*

2. *Aliquam desponsaverit.*] V. C. addit, *verbis praesentibus, ut cap.* 3. *inf.*

a In Conc. Africano hoc modo inventum est, ut refert Grat. sive Palea 27. q. 2. c. quicunque, & habetur post Conc. Later. sub Alex. III. p. 6. c. 5.

b Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.

CAP. II.

Servus manumissus ea conditione, ut fiat Monachus, & monasterio serviat, alias in servitutem redeat: si hoc acceptato Monachus factus sit, manumittentis voluntatem cogitur observare.

Gregorius Episcopo Spoletano 3. (c. an. 600. Romae in Umbriam.)

Cum c sit proprium 4: [& inf.] H. 5 Presbyter conquestus est, Diaconum quendam manumisisse duo mancipia sub hac conditione, ut Monachi fierent, & in eo monasterio, ubi ipse fuerat 6, permanerent, adjiciens, ut si quis contra faceret, servituti rursum subderetur: eisque quum ea his (hac conditione despecta) monasterium deseruisse 7, & se inter Clericos sociasse. Te ergo, si ita esse repereris, sic te exhibe, ut nec illis monasterium deserendi sit facultas, & manumittentis voluntas non valeat praeteriri.

¶ PITH. 3. *Episcopo Spoletano.*] Chrysantomalo.

4. *Cum sit proprium*] Junge cap. 1. *de sententia excommunic.*

5. *H.*] *Valentinus.* V. C.

6. *Ubi ipse fuerat.*] V. C. addit, *hospes.*

7. *Monasterium deseruisse,* &c.] L. *generaliter* 6. C. *de Episc. & Cleric.* c. 3. *de convers. conjug. in* 2. *Collect.*

c Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.

CAP. III.

Qui juravit aliquam in uxorem accipere, si centum sibi donaverit, centum non datis, accipere non tenetur, nisi postea pure consenserit, vel eam cognoverit.

Alexander III. Panormit. Archiep. [c. an. 1180. Romae in Siciliam.]

De illis d 8: [& inf.] Si vero aliquis sub hujusmodi verbis juramentum alicui mulieri praestiterit: Ego te in uxorem accipiam, si tantum mihi donaveris: Reus perjurii non habebitur, si eam nolentem sibi solvere, quod sibi dari petiit, non acceperit in uxorem, nisi consensus de praesenti, aut carnalis inter eos sit commixtio subsecuta.

¶ PITH. 8. *De illis,* &c.] Citatur cap. 3. *inf.* jungendum vero est cum *cap.* 5. *sup. de sponsal.*

d Cap. 4. tit. de sponsal. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 6. c. 12.

CAP. IV.

Res donata Ecclesiae sub modo, statim est Ecclesiae, nec revocatur modo non servato, nisi hoc in contractu sit expressum. h. d. secundum veriorem intellectum. Et est textus multum notabilis, & valde allegabilis. Abbas.

Idem 9. (c. an. 1180. Romae.)

Verum e cum 10 alicui Ecclesiae possessio qualibet interposita conditione donatur, a donatore donum postea revocari non potest: nisi forte tali sit conditione collatum, quod ea cessante debeat revocari.

¶ PITH. 9. *Idem.*] Vigorniensi Episcopo.

10. *Verum cum,* &c.] Vide *cap.* 2. *de consuetud. in* 1 *Collect.* Et junge *cap.* 2. *sup. de donat. & cap.* 3. *infr. tit. proxim.*

e Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p 29 c. 3 & C. 2. eod. tit. de consuetud. in 1. comp.

CAP. V.

Contrahens matrimonium sub conditione non improbata, non compellitur matrimonium consummare ante conditionis eventum.

Urbanus III. 11 (c. an. 1186. Romae.)

Super eo f 12 vero, quod postulasti, utrum ille, qui in quandam mulierem consensit, si pater ejus suum praestiterit assensum, sit ad consummandum matrimonium compellendus, respondemus, quod cum consensus liber 13 dici non possit, qui in alieno arbitrio reservatur, ac conditionem ipsam canonica non improbent instituta, nisi voluntas patris postmodum intercedat, nequaquam cogendus erit ad matrimonium contrahendum. Nam licet Alexander Papa responderit, quod sponsalia interposita conditione contracta, ipsa non impleta, si consensus de praesenti intercedat, vel carnalis copula subsequatur, dissolvi non debent, sed firmiter observari: nequaquam est nostrae definitioni adversum, cum hujusmodi consensus non sit de praesenti habendus, licet per verba de praesenti evidentius exprimatur, qui in alieno arbitrio non habito, sed habendo consistit.

¶ PITH. 11. *Urbanus III.*] M. Cenomanensi Episcopo. V. C.

12. *Super eo,* &c. Junge *cap.* 18 *sup. de sponsalib.*

13. *Consensus liber.*] vel potius, *praesens et integer.*

f Cap. 4. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 6. c. 21.

CAP. VI.

Qui sub honesta conditione sponsalia contrahit, & ante conditionis eventum desponsatam cognoscit, a conditione recedit.

Innocentius III. Marsican. g 14 Episc. (c. an. 1212. Romae in Marsiam.)

Per tuas h literas intimasti, quod cum quaedam mulier P. nomine N. postularet in virum, asserens inter se mutuum de praesenti consensum intervenisse, & carnalem copulam accessisse: vir ipse quamvis contracta sponsalia, & carnalem copulam non negaret, asserebat tamen se illam in uxorem ducere non teneri, quia sponsalia inter ipsos sub hac fuerant conditione contracta, si pater ejus, & patruus sponsalibus consentirent: sed ipsi omnino ea noverunt, & sponso contradixerunt, & sponsae. Verum mulier replicabat, quod licet fides praestita fuerit ab utroque sub conditione praescripta, non tamen sibi fuerat a patre viri, vel patruo aliquando contradictum: & eorum tempus contradictionis expressum a testibus, & post, dicebat inter se carnalem copulam accessisse i. [& inf. n] Consultationi tuae taliter respondemus, quod cum liquido constet, quod post contracta sponsalia carnalis est inter eos copula subsecuta, pro matrimonio est praesumendum, quae videtur a conditione apposita recessisse. Nam etsi probatum sit, quod postquam pater, & patruus viri contradixere sponsalibus, idem vir mulierem illam carnali commixtione cognoverit: non est tamen aliquo modo probatum, quod antequam ipse cognovisset eandem, pater ejus, & patruus contradicere coepissent.

(*n Addebat praeterea, quod licet a principio conditionaliter convenissent, temporis tamen processu sine conditionis adjectione pure in matrimonium consenserant, & hoc asserebat se testibus probaturam: receptis itaque testibus utriusque partis, cum attestationes mulieris ... te praesentibus duobus examinatoribus faceres publicari: testes ipsi dixerunt, quod dicta, quae ibi legebantur, non dixerant, quorum lege dicebantur, & quae deposuerant, scripta non erant, sed ob unc examinatorum tunc contra eos fuit suspicio oborta, & ob hoc mulier postulabat, ut eidem testes, vel alii super iisdem capitulis iterum audirentur: tunc autem hac novitate commotus sequentem diem partibus praefixisti, quibus in tua praesentia constitutis, omnes examinatores convocans jussisti, sub interminatione anathematis illos obstrictos, ut dicerent si essent illae verae attestationes, quibus obstupuerant testes, qui contrarias alias attestationes se reddidisse ... quibus cum per advocatum viri fuisset objectum, sicut prioribus fuerat obviatum: post allegationes multiplices secundae attestationes a partibus admissae fuerunt, & cum attestationibus viri postea publicatae. Porro cum mulier illa praecipue articulo insisteret, quod ante consummationem sponsalium, & post, eidem vir carnaliter eam cognoverat, & ex ea filium procreaverat, & probare nitebatur ostendere juramento. Quia vero super his non solum opiniones variae sed contrariae accepisti, & ad magisterium sed. Apostol. recurrens, humiliter postulasti, quid sentiendum sit in talibus, edoceri.*)

¶ PITH. 14. *Marsican.*] *Marsicano.*

g Marsican al. Marsicano. al. Marsicon.

h Cap. un. eod. tit. in 3. compil.

i Vid. l. & si contra. in ver. depositum. C. de nupt.

n al. commixtione.

CAP. VII.

Si in contractu matrimonii apponitur conditio turpis, vel impossibilis, habetur pro non adjecta, nisi sit contra substantiam matrimonii, quia tunc vitiat contractum. h. d. hoc capitulum notabile, & multum allegabile.

Gregorius IX. (c. an. 1235. Romae.)

Si conditiones l contra substantiam 15 conjugii inferantur, puta si alter dicat alteri: Contraho tecum, si generationem prolis evites, vel donec inveniam aliam honore, vel facultatibus dignioren, aut si pro quaestu adulterandam te tradas: matrimonialis contractus quantumcunque sit favorabilis, caret effectu. Licet aliae m conditiones appositae in matrimonio, si turpes, aut impossibiles fuerint 16, debeant propter sui favorem pro non adjectis haberi.

¶ PITH. 15. *Si conditiones contra substantiam,* &c.] Vide *Con. salor. caus.* 32. *quaest.* 2.

16. *Si turpes, aut impossibiles fuerint.*] L. *veluti,* ff. *de verb. obligat.* cum aliquam vivere soleant contractum. L. 9 ff. *de condit. & demonstr.* L. 1. & 9. ff. *de condit. instit.* Junge *cap. ult. sup. de poss.*

l Illustre est hoc decret. de cujus intellectu videre D. Sot. l. 4. sent. dist. 29. a. 1. ar. 1. & 3. Abraham super 4. q. 7. de matr. & Covarruviam circa hoc super gloss. c. praecedentis.

m Licet alias.

QUI

QUI CLERICI, VEL VOVENTES MATRIMONIUM CONTRAHERE POSSUNT.

TITULUS VI.

CAP. I.

Diaconus, vel Subdiaconus matrimonium contrahere non possunt, & si contraxerint, etiamsi sint facti irregulares, debent separari.

Alexander III. Remen. *Archiepisc.* a (c. an. 1180. Roma in Galliam.)

a C. 1. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 26. c. 21.

b al. iter. injuncta quoque sibi,

DE Diacono, a qui in Sabbatho sancto alium Diaconum vulneravit, & uxorem accepit, hoc tuae prudentiae respond. quod si contritus, & humiliato corde ad Ecclesiam redire voluerit, dimissa illa, quam accepit in uxorem, & absolutione obtenta 2, injuncta b sibi poenitentia de utroque excessu, post eam peractam dispensative poteris ei Diaconatus officium reddere, & si perfectae vitae, & conversationis fuerit, eum in Presbyterum ordinare. Subdiaconum autem, sive hominem interfecerit, sive non, matrimonium non posse contrahere, sacrorum canonum censura demonstrat.

¶ Pith. 1. *Remen. Archiepiscopo.*] Vel *Ren.* vel *Andrensi.* vel *Cenomanensi Episcopo*, alias *Cantuariensi Archiepiscopo.* Vide Augustin.

2. *Et absolutione obtenta.*] V. C. *a suo Episcopo*, ut habet integrior Decretalis, *collect. 1. eod. tit. cap 4. sup. de Cleric. conjug. & c. 4. § ult. sup. de Judic. & Can. si qua virgo, caus. 27. quaest. 1.* & hic Bernardus Parmen. Glossator notat.

CAP. II.

Subdiaconus matrimonium contrahere non potest.

Idem Cenoman. *Episcopo.* (c. an. 1180. *Roma in Angliam.*)

c C. 2. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. p. 50. c. 39.

d *Vet.* monasticum, *deest* in omnib. manuscr.

e al. *qui si ad religionem se conferre.*

EX literarum c tuarum tenore accepimus, quod lator praesentium in Subdiaconatus officio constitutus, quandam sibi in conjugem copulavit, quam eandem abjurare fecisti 3. Super quo prud. tuam in Domino commendamus, mandantes, quatenus si ad monasticum d ordinem transire voluerit, & tibi 4 post laudabilem conversationem ipsius visum fuerit, eum ad majores ordines promoveri concedas: quod e si ad religionem se transferre noluerit, eum neque in Subdiaconatu ministrare, neque ad altiores permittas ordines promoveri, in minoribus tamen ordinibus poterit ministrare.

¶ Pith. 3. *Quam eandem abjurare fecisti.*] *Cap. 3. sup. de cohabitat. Cleric. & mulier.*

4. *Et tibi.*] V. C. addit, *peracta poenitentia.*

CAP. III.

Votum solemne impedit, & dirimit matrimonium post contractum: votum simplex tantum impedit contrahendum, sed non dirimit post contractum.

f al. VVigorniens. al. VVigorn.

Idem *Vigorien.* f 5 *Episcopo.* (c. an. 1180. *Roma in Angliam.*)

g Cap. 6. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 6. c. 9.

MEminimus g 6: [*& infra.* a] Respondemus, quod si quisquam, qui se religioni devovit, & habitu suscepto professionem fecit, postmodum sibi aliquam copulaverit, est cogendus ab ea recedere, & ad Ecclesiam, cui se contulit, sine contradictione transire. Verum si nec habitum suscepit, nec professionem, sed votum solummodo fecit, & se ad religionem 7 transiturum promisit: licet postea matrimonium contraxerit, non est cogendus ad religionem transire, & matrimoniale votum rescindere.

[a *Nos ex parte tua quaestionem hujusmodi audisse, si utrum illi, qui se ad religionem coram Episcopo devoverant transituros, & habitum religionis susceptum, si postmodum uxores duxerint, cogendi sunt eas dimittere, & ad Ecclesiam, cui se contulerant, redire.*]

¶ Pith. 5 *Vigorien.*] *Vigorniensi.*

6 *Meminimus, &c.*] Junge *cap. 9. 10. & 11. & sup. de appellat. & cap 4. sup tit proxim.*

7. *Ad Religionem.*] V. C. Coenobicam vitam.

CAP. IV.

Susceptio habitus Professorum extra religionem a non habente potestatem incorporandi religioni, impedit in dubio matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum. h. h. secundum intellectum, quem tenet Panormitanus.

Idem *Lucen. Episcopo.* (c. an. 1180. *Roma in Tusciam.*)

h Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 45. c. 4.

COnsuluit h nos tua Fraternitas, quid faciendum sit de nobili muliere, quae vestibus pretiosis abjectis mutavit habitum, & de manu Presbyteri velamen assumpsit, sed non renunciavit propriis, nec intravit claustrum, nec in manu alicujus Episcopi, Abbatis, vel Abbatissae, aut super altare professa est, vel obedientiam promisit: postmodum vero elapso anno [abjecto religionis habitu] cuidam nobili nupsit. Consultationi tuae taliter respondemus, quod sicut simplex votum i matrimonium impedit contrahendum, & non dirimit jam contractum: ita habitus sine professione susceptus, ne contrahatur, impedit, sed contractum nequaquam dissolvit.

i Vid. omnino citatos paulo ante in c. meminimus. eod. tit.

CAP. V.

Votum castitatis de praesenti impedit matrimonium contrahendum: Ecclesia tamen ex causa matrimonium contrahi quandoque permittit. h. d. inhaerendo literae.

Idem. (c. an. 1180. *Roma.*)

k Cap. 8. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. p. 4. c. 20.

VEniens k ad praesentiam nostram M. Eremita proposuit, quod 1 mulier cuidam viro absenti fide data se nupturam promisit, sed postmodum audiens plura de severitate ipsius, ei noluit copulari. Cum itaque timeret, ne illi nubere cogeretur, in manibus suis 8 continentiae votum promisit, non tamen locum, aut vestem mutavit, quo audito vir aliam sibi copulavit. Nos itaque attendentes turius esse, ut praefata mulier post fidem, & votum simpliciter oblatum matrimonium contrahat, quam fornicationis reatum incurrat: mandamus, quatenus si plus non processit, sibi de fide mentita, & voto violato congruam satisfactionem indicas, & ei, cui volt, nubendi in Domino licentiam tribuere non postponas.

¶ Pith. 8. *In manibus suis.*] *in manibus Eremitae.* Vide Can. 7. dist. 27.

CAP. VI.

Votum simplex impedit sponsalia de futuro, non autem dirimit matrimonium sequens: secus in voto solemni.

Caelestinus III. (c. an. 1195. *Roma.*)

l C. 2. eod. tit. in 2. compil.

RUrsus l quidam votum castitatis emittens, juravit se quandam ducturum postea in uxorem. Unde a fraternitate tua requisiti arbitramur, quod cum simplex votum apud Deum non minus obliget, quam solemne: pro eo quod juravit temere, poenitentiam agat, & votum, quod Deo fecit, studeat observare. Quod si postquam hujusmodi praestitit juramentum, ad nuptias propriis motu convolasset: cum votum simplex matrimonium impediat contrahendum, non tamen dirimat jam contractum, nihil ambiguitatis quaestio tua continere videtur.

CAP. VII.

Votum solemne impedit, & dirimit matrimonium post contractum.

Innocentius III. *Libonen. & Colimbrien.* 9 *Episcopis.* (c. an. 1212. *in Hispaniam.*)

m Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. vid. Sot. 4. sent. dist. 38. q. 2. & citatos in praeced. capit.

n al. Michaelis P. fil. Michaelis.

o In antiqua comp. de qua, &c.

INsinuante m I. nobili muliere, nostro est Apostolatui referatum, quod a quibusdam curialibus sui Regi Legionen. in pro ipsius copula supplicatum: quod cum ad consanguineorum ejus notitiam pervenisset, ut maritum reciperet, ei sub obtestatione Regia suggesserunt: ipsa vero, quod tunc nollet nubere protestans, consilium accepit ab eis, quod votum emitteret castitatis, quod in manibus cujusdam de fratribus sancti Aug. fecit, eo adjecto tenore, ut in domo propria cum omni substantia sua remaneret. Sane in ejusdem ordinis habitu biennum post permansit, licet id se invitam fecisse asserat & coactam, non tam metu Regio, quam parentum: (*& inf.* a) Tandem attendens, quod invita votum emiserit, ex dimissa de parentum consilio, P. Michaeli n publice fuit matrimonialiter copulata: de quo o quatuor suscepit filios tempore procedente: [*& infra.* β] Nos igitur attendentes, quod in emissione voti, quod praecessit, nulla vel modica coactio affuisset, quam patientia, & perseverantia et sequentis temporis penitus profugavit, & quod sequens conjunctio potius iniqua fuit, & violenter extorta: mandamus, quatenus si praemissis veritas suffragatur praefatam mulierem ad male dimissum religionis habitum reassumendum, & servandum quod vovit, monere & inducere procuretis, & (si opus fuerit) per censuram Ecclesiasticam compellere.

(a *Post hoc eidem Regi quod secretum indicavit, quod approbans, vetuit, ne quis in malerem domum intraret ipsius, vel exinde aliquid exportaret. Interim vero tempore modico elabente P. Curialis regias literas secum portans, & F. Ferandi dictae mulieris domum intrantes, ut ipse P. vi saltem eam duceret in uxorem, acceperunt ab ipsa, quod si eam idem P. duceret, ipsius manibus interiret. Postea vero dimissis domo, & omnibus, quae habebat, in domo cujusdam Judaei per tres, in Ecclesia vero S. M. de Naoga per sex latuit septimanas, eo quod exinde propter necessitates humanas etiam egredi non auderet, tandem se coactam videns, & omnibus destitutam, &*)

[β *Verum quia salutem animae desiderat omnibus anteferre, ac metuens, quod hujusmodi conjunctio licita non existat, quid super his tenere debeat, edoceri responso nostro suppliciter postulavit.*]

¶ Pith.

¶ Pith. 9. Libonen. & Colimbricen.] Liconensi, Lisbonen. aliàs Olisipon. & Colimbr. Vide Fazell. 471. Extat pag. 557. epist. Innoc.

10. Legitimo.] Vide Can. 6. caus. 36. quæst. 2.

11. Patientia, & perseverantia.] Vide cap. 25. sup. de sponsal. & cap. ex parte 3. sup. de Regular. & l. 3. ff. de divort.

DE EO, QUI DUXIT IN MATRIMONIUM, QUAM POLLUIT PER ADULTERIUM.

TITULUS VII.

CAP. I.

Si quis vivente uxore contrahit cum secunda hoc ignorante, prima mortua ad ipsius petitionem non separabitur a secunda.

Alexander III. *Abbati sancti Albani.* (c. an. 1180. Romæ.)

a Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. part. 6. c. 1. vide Magistr. 4. sent. dist. 35. §. solet etiam quæri.

b al. habeatur expressum.

PRopositum a est nobis, quod vir quidam uxorem habens sibi aliam hujusmodi rei insciam copulavit: sed prima mortua nititur discedere a secunda: (& infra. a) Licet autem in canonibus habeatur, b ut nullus copulet matrimonio, quam prius polluerat adulterio, & illam maxime, cui fidem dederat uxore sua vivente, vel quæ machinata est in mortem uxoris: quia tamen præfata mulier erat inscia, quod ille aliam haberet uxorem viventem, non dignum est, ut prædictus vir, qui scienter contra canones venerit, lucrum de suo dolo reportet: Consultationi tuæ taliter respondemus, quod nisi mulier divortium petat, ad petitionem viri non sunt aliquatenus separandi.

[a Asserens, quod uxore vivente eam non licuit sibi copulare.]

CAP. II.

Si vivente prima uxore, & non cognita, quis contraxit cum secunda scienter, & eam cognovit, etiam mortua prima, secundam habere non potest: secus si prima erat non legitima uxor.

Idem *Abbati de Fontibus* 1. (c. an. 1180. Romæ in Angliam.)

c Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. part. 6. c. 23.

SIgnificavit c nobis O. Andegavensis: [& inf. a] Mandamus quatenus si constiterit, quod eidem O. tacta vi illata fuerit, quod non sponte in primam consenserit, nec post præstitum juramentum ipsam carnaliter cognoverit, propter hoc non dimittas, quin ad aliam, quam postea in uxorem accepit, revertendi liberam tribuas facultatem. Alioquin sibi ne ad secundam revertatur sub interminatione anathematis inhibeas, dans ei licentiam ducendi aliam in uxorem.

[a Parochianus Eboracen. Ecclesiæ per IV. de Romar. qui est ex hac luce subtractus, capiens eum, tamdiu in vinculis ferreis, & carcere tenuit, donec ipsum jurare coegit, quod A. mulierem duceret in uxorem. Cum autem vincula, & carcerem evasisset, aliam uxorem accepit, de qua filios procreavit. Postea vero idem O. a præfata A. coram ven. fratre n. Eboracen. Archiepiscopo Apostol. sed. Leg. tractus in causam, coactus est ... ut quod ad illam, quam sponte in uxorem acceperat, non accederet, donec lis esset judicio Ecclesiastico terminata. Cæterum quia priusquam de causa cognosceretur legitime, prænominata A. diem clausit extremum, prædictus O. ad eandem, de qua filios habuit, revertì ... unde est quod d. u. A. f.

¶ Pith. 1. Abbati de Fontibus.] G. Nuubrigensis lib. 1. cap. 14. & lib. 3. cap. 5.

CAP. III.

Non potest quis cum illa contrahere, quam uxore vivente cognovit, si machinata fuit in mortem uxoris.

Idem Batonen. 2 d *Episcopo.* (c. an. 1180. Romæ in Campaniam.)

d Bavaren. al. Basaren., seu Belnacen. Bavaren. Baronien. & Baren. agnoscenda, cætera rejicienda sunt.

e Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 6. c. 26.

SUper hoc e, quod quæsivisti, an liceat alicui eam ex contrahere matrimonium, quam uxore sua vivente sibi de facto matrimonio copulavit. Taliter respondemus, quod si adulter est in mortem uxoris aliquid machinatus, sive fidem dedit, sive non, quod ea defuncta hanc uxorem ducturus, secundum canones ab ejus consortio prohibetur, & hæc prohibitio perpetuo est servanda.

¶ Pith. 2. Batonen.] Bajonen. vel Vacanensi, seu Vasaviensi.

CAP. IV.

Qui vivente uxore, etiam ab eo separata quoad torum, secundam conscium duxit uxorem, prima mortua separabitur a secunda, sed cum alia contrahere poterit.

Clemens III. (c. an. 1190. Romæ.)

f Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.

EX literarum f tuarum insinuatione accepimus, quod T. uxorem suam in adulterio deprehensam, de cui antecessoriu assensu abjecit: quæ postmodum accepit g habitum monachalem: sed dictus T. antequam illa decederet 3, aliam h superinduxit, & plures suscepit filios ex eadem: [& infra. a] Frat. t. igitur resp. quod illos debes ab invicem separare. Idem vero vir, cum de ei de adulterio pœnitentia, aliam ducere poterit in uxorem.

[a Cæterum quia supradicta mulier decessit, quid super secunda copula fieri debeat, sedem duxisti Apost. consulendam.]

¶ Pith. 3. Antequam illa decederet.] V. C. addit, manente matrimonii jure, ut cap. 9. sup. de sponsal.

g Suscepit.

h superduxit.

CAP. V.

Qui vivente uxore legitima cum secunda contrahit adultera, etiam prima mortua separabitur a secunda, etiamsi longo tempore ea cohabitaverit, & filios ex ea susceperit.

Idem i (c. an. 1190. Romæ.)

i In veteri comp. hoc caput Cælestino III. præcedens vero Clemen. III. tribuitur.

a Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.

l Vid. Bart. in l. Claudius. D. de his quibus ut indignis.

CUm a haberet uxorem legitimam A. 4 omnino I. lator præsentium, cum M. 5 adulterium perpetravit. Cumque super hoc fuisset in jus vocatus, abjuravit adulteram, & postmodum juramento contempto, vivente legitima cum ea matrimonium contrahere, & ipsi diu cohabitare præsumpsit: demum prædicta A. de præsenti luce subtracta, memorata I. cum adultera per decennium est moratus, de qua decem filios procreavit. Talis ergo damus consult. t. responsum, ut separentur l omnino, & eis injuncta pœnitentia, perpetua continentia indicatur: præsertim cum in dies suos ambo processerint, & tamdiu publice in adulterio, & perjurio in certa sententia perdurantes, Ecclesiam in gravi scandalo perturbaverint. Novit enim, quod Leo Papa statuit, ut nullus ducat in matrimonium, quam adulterio polluit: & quod hoc plus processum fuit, quam si fidea præstita duntaxat fuisset adultera, ut defuncta legitima eam duceret in uxorem; cum eadem utrem prima m vivente, quasi matrimonialiter mœchæ mœchus adhærere præsumpsit, & sacramentum suum temere violavit: quod utique connubium (ubi etiam nullu intercessit n religio juramenti) tam n Gregor. Papæ, quam Triburien. Synodus p detestatur, & utrumque hoc modo conjunctum præcepit publicæ q pœnitentiæ subjici, ac perpetuo sine ulla spe conjugii permanere. Nec aliquod eisdem I. & M. adminiculum afferunt, ut simul maneant, quod decennio cohabitaverant r ad invicem, ac decem filios susceperunt s: cum multiplicitas prolis ita susceptæ magis eorum crimen exaggerat, & diuturnitas temporis peccatum non minuat, sed augmentat. Solicitudinis tamen tuæ interest, ut uterque liberis suis, secundum quod eis suppetunt facultates, necessaria subministret.

m Vir, primu, deest in antiq. nec debet esse, ut constat ex gl. verb. eod.

o intercessisset.

n Vid. Host. hoc rudatum ... veteras Greg. auctor.

p Cap. 40. & c. 51.

q publicæ.

r cohabitaverint.

s susceperint.

¶ Pith. 4. A.] Aletam.

5. M.] Maxilla.

CAP. VI.

Si quis mortua uxore contrahit cum ea, quam vivente uxore sine fidei datione cognoverat, tenet matrimonium, dummodo in mortem defunctæ neuter fuerit machinatus.

Innocentius III. *Episcopo 6 Spoletano.* (c. an. 1212. Romæ in Umbriam.)

t Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.

SIgnificasti t nobis, quod cum P. civis Spoletanus quandam M. mulierem duxisset legitime in uxorem, ea relicta, cuidam meretrici adhæsit: (& inf. a) Verum cum uxor ipsius esset viam universæ carnis ingressa, meretricem, cui adhæserat, desponsavit. Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod nisi alter eorum in mortem uxoris defunctæ fuerit machinatus, vel ea vivente sibi fidem dederit u de matrimonio contrahendo, legitimum judices matrimonium supradictum, excommunicato munus absolutionis (si petierit) juxta formam Ecclesiæ impensurus.

u dederint.

[a Et cum ab ejus contubernio ad torum non posset legitimum revocari, vos in eum excommunicationis sententiam protulistis.]

¶ Pith. 6. Episcopo Spoletano.] Capitulo.

CAP. VII.

Si quis vivente prima secundam hujus rei insciam duxerit uxorem: mortua prima, licite remanet cum secunda, novo consensu interveniente.

Idem *Messanen. Capitulo* (c. an. 1212. Romæ.)

x Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.

VEniens x ad præsentiam nostram G. laicus humili insinuatione monstravit, quod cum in civitate Lemovicen. quandam sibi matrimonialiter copulasset, ab ea recedens Messanam advenit, ubi M. mulierem insciam, quod aliam haberet uxorem, sibi solenniter copulavit: verum cum eidem pœnitentia fuisset injuncta, ut ad legitimam rediret uxorem, & ipse propter hoc in suam patriam rediisset, uxorem suam inveniens carnis debitum persolvisse, ad Messanam rediit civitatem, & supradictæ M. tanquam legitimæ cohabitavit uxori: [& inf. a] Licet autem vivente uxore legitima prædictam M. sibi copulare nequiverit

verit in uxorem, quia tamen uxore defuncta, utpote a lege ipsius solutus, tu eandem M. de novo potuit matrimonialiter consentire, dummodo non praestiterit fidem adulterae, vel machinatus fuerit in mortem uxoris: mandamus, quatenus si est ita, eidem G. ut supradictae M. affectu adhaereat conjugali, licentiam concedatis.

(a *Nunc autem impositam sibi pro priori excessu poenitentiam agens humiliter, & devote, cohabitandi eidem M. a nobis licentiam postulavit.*)

CAP. VIII.

Contrahens cum secunda, vivente prima, quam tamen non cognovit, nec ante conventum, nec post, mortua prima potest contrahere cum secunda.

Gregorius IX. *Fratri R.* (c. an. 1236. *Romae.*)

SI quis uxore vivente fide data promisit aliam se ducturum, vel cum ipsa de facto contraxit, si nec ante, nec post (legitima ejus superstite) cognovit eandem: quamvis utrique ipsorum pro eo, quod in hoc graviter deliquerint, sit poenitentia injungenda: non est tamen matrimonium, quod cum ea contraxit, post uxoris obitum dirimendum. Caeterum tolerari non debet, si prius, vel postea, dum viveret y uxor ipsius, illam adulterio polluisset.

y vivat.

DE CONJUGIO a LEPROSORUM.

a Vid. D.Th.4. sent. dist.32.q.1. art. 2.

TITULUS VIII.

CAP. I.

Lepra superveniens non dissolvit matrimonium, nec maritalem affectum: ideo admoveri maritali affectione conjunctis se tractare debent, aut ad perpetuam continentiam vovendam induci.

Alexander III. *Cantuarien. Archiepiscopo.* (c. an. 1180. *Romae in Angliam.*)

b Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 37. c. 2.

PErvenit b ad nos, quod cum hi, qui leprae morbum incurrunt, de consuetudine generali, a communione hominum separentur, nec uxores viros, nec viri uxores taliter aegrotantes sequuntur. Quoniam igitur cum vir & uxor una caro sint, non debet alter sine altero esse diutius: mandamus, quatenus et uxores viros, & viri uxores, qui leprae morbum incurrunt, sequantur, & eis conjugali affectione ministrent, solicitis exhortationibus inducere non postponas. Si vero ad hoc induci non poterunt, eis arctius injungas, ut uterque altero vivente continentiam servet. Quod si mandatum tuum servare contempserint, vinculo excommunicationis adstringas.

¶ Pith. 1. *Pervenit ad nos, &c.*] Vide Matth. Paris. 284.

CAP. II.

Conjuges propter lepram separandi non sunt a conjugio, & leprosi contrahere possunt matrimonium: & invicem sibi reddere debitum tenentur.

Idem *Bajonen.* c *Episcopo.* (c. an. 1180. *Romae in Galliam.*)

c Baronen.

d Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 37. c. 3.
e aliqua.

QUoniam d nemini licet (excepta causa fornicationis) uxorem dimittere: constat, quod sive mulier leprae passa fuerit, seu alia e gravi infirmitate detenta, non est a viro propterea separanda, vel etiam dimittenda. Leprosi autem si continere nolunt, & aliquam, quae sibi nubere velit, invenerint, liberum est eis ad matrimonium convolare. Quod si virum, sive uxorem leprosum fieri contigerit, & infirmus a sano carnale debitum exigat, generali praecepto Apostoli, quod exigitur, est solvendum: cui praecepto nulla in hoc casu exceptio invenitur.

¶ Pith. c. *Bajonensi.*] *Bajocensi,* cod. *Bejoran.* ut habent a. V. C.

CAP. III.

Sponsalia de futuro praecise non compellunt ad contrahendum matrimonium cum leproso, lepra post sponsalia superveniente.

Urbanus III. *Episcopo Florentino.* (c. an. 1186. *Romae in Tusciam.*)

f Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 50. c. 63.

LIteras f: [*& infra.* a] Quia postulasti, utrum si post sponsalia de futuro 3 inter legitimas personas contracta, antequam a viro mulier traducatur, alter eorum leprae morbum incurrat, alius ad consummandum copulam maritalem compelli debeat? Respondemus, quod ad eum accipiendum cogi non debet, cum nondum inter eos matrimonium fuerit consummatum.

(a *Tuae frat. debita benignitate suscepimus, quibus continetur de sinceritate fidei tuae, & devotionis affectu, ad honorem, & commodum tuum abundantius provocamur. Verum*)

¶ Pith. 3. *De futuro.*] Haec verba adjecit Raimundus Compilator, *cap. Quemadmodum, sup. de jurejur.*

DE CONJUGIO SERVORUM a.

a Vid. Magistr. & ibi Doct. 4. sent. dist.36.

TITULUS IX.

CAP. I.

Servus contradicente Domino matrimonium contrahere potest, sed propter hoc non liberatur a servitiis Domino debitis.

Adrianus Saltzeburgen. b *Archiepisc.* a (c. an. 790. *Romae in Germaniam.*)

b Salzeburgen. al. Salisburgen. al. Salesburgen.

DIgnum est: [*& infra.* a] Sane juxta verbum Apostoli, sicut in Christo Jesu, neque liber, neque servus est a sacramentis Ecclesiae removendus, ita nec inter servos matrimonia debent ulterius prohiberi: & si contradicentibus Dominis, & invitis contracta fuerint, nulla ratione sunt propter hoc dissolvenda. Debita tamen, & consueta servitia non minus debent propriis Dominis exhiberi.

(a *Et a rationis tramite non discordat, quod ea, quae dubietatis in se videntur scrupulum continere, ad Apost. sed. judicium referantur, ut inde Christifideles in dubiis certitudinem se gaudeant invenisse, unde noscuntur magisterium fidei suscepisse. Tua vero Fr. de servorum conjugiis, quae invitis, & contradicentibus dominis contrahuntur, quid fieri debeat, Apostolatui nostro, sicut bene meminimus, requisivit, super quo tibi duximus respondendum.*)

¶ Pith. 1. *Hadrianus Saltzeburgen. Archiepiscopo.*] Everardo, seu Eberhardo Salesburgensi Archiepiscopo. Vide Radevic. c. 70. 71. 72.

CAP. II.

Separatur matrimonium, quando liber ignoranter cum ancilla contraxerit, nisi postea hoc sciens illam cognovit.

Alexander III. *Praeposito, & Priori Mortariensi.* (c. an. 1170. *Romae.*)

c Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.
d Vox, servilis, deest in omnib. antiq. cod.

PRoposuit c nobis M. mulier, quod cum vir ejus cum ea diutius permansisset, notam ei servilis d conditionis objecit, asserens eam esse ancillam, quam liberam esse credebat, cum eam duxit in uxorem: [*& inf.* a] Mandamus, quatenus si constiterit, quod idem vir praefatam mulierem, postquam illam audivit esse ancillam, carnaliter cognovit, ipsum monitione praemissa e compellatis, ut eam sicut uxorem maritali affectione pertractet. Si vero aliter fuerit, & sententiam divortii proferri contingat, f mulieri pecuniam, quam praefato viro pro dote concessit, restitui faciatis.

e Cogatis.
f contigerit.

(a *Cum autem in praesentia ven. f. n. Astiensis Episcopi tractaretur negotium, mulier, quia ibi gravari timebat, ad nostram audientiam appellavit. Quia igitur tam ea, quam vir suo occurrente post aliquantulum moram praefatus vir inconsulta lite recessit, d. v. p. a. s.*)

CAP. III.

Si consuetudo est in loco, quod partus conditionem patris sequatur, natus ex libero, & ancilla liber est, & ut liber matrimonium contrahet.

Urbanus III. *Ariminen. Episcopo.* (c. an. 1187. *Romae in Umbriam.*)

g Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. vid. D.Thom. 4. sent. dist. 36 q. 1. art. 4. & omnino textum, & ibi gl. Arch. & Doct. in §. 1. Instit. de ingenuis.
h legem.

LIcet g [*& inf.* a] Sane super eo, quod fuit propositum, an mulier possit divortium postulare, pro eo quod vir, cum quo suae conditionis ignara nupserit, servus monasterii proponatur, cum econtra idem vir patrem suum, cujus conditionem secundum leges h provinciae 2 sequimur, tempore mortis pro libero se gessisse, & jam elapso decennio, ut patris, nec suo nomine se status controversiam passum constanter affirmet: videtur nobis ratione temporis, & favore libertatis 3, pro parte viri sententia judicandum.

[a *Ad ea, super quibus nos fr. tua consulere voluit, te sufficere arbitramur: quia tamen ad majorem certitudinem judicium nostrum pastorali solicitudine requiris, nos ad inquisitionem vestrae officii nostri sine debito respondemus.*]

¶ Pith. 2. *Leges provinciae.*] Leges Longobardorum, tit. 18.

3. *Ratione temporis, & favore libertatis.*] Lib. 2. C. de long. tempor. praescript. quae pro libertat. &c.

CAP.

CAP. IV.

Si liber contraxit cum ancilla ignoranter, & ea quo scivit, non consensit, separatur matrimonium, & cum alia contrahere poterit.

Innocentius III. H. 4 Episcopo i. (c. an. 1212. Roma in Germaniam.)

i In ant. libr. ut plurimum est: N. Episcopo.
a Cap. un. eod. tit. in 3. compil. vid. Sot. 4. sent. dist. 35. q. 1. art. n.
l contraxerit.

AD nostram noveris a audientiam pervenisse, quod G. Presbyter Cardin. Apostol. sed. Leg. R. militem e muliere quadam propter conditionis separavit errorem. Ideoque Mandamus, quatenus si constiterit, quod miles ignoranter contraxit l cum ancilla, ita quod postquam intellexit conditionem ipsius, nec facto, nec verbo consensit in eandem, propter quod per Card. eundem ab ejus fuerit consortio separatus, contrahendi cum alia liberam ipsi concedas auctoritate Apostolica facultatem.

¶ Pivn. 4. H. Episcopo.] Racesburgen. Episcopo. Vide Helmod. lib. 1. Histor. cap. 28.

DE NATIS EX LIBERO VENTRE.

TITULUS X.

CAP. UN.

Natus ex libero, vel liberta liber est.

Gregorius a 1 (c. an. 600. Roma.)

a In aliquot vet. cod. additur, IX. sed mendose, cum sit Greg. I. lib. 1. ep. 53. Registr. Ivo p. 16. c. 73. & C. 1. eod. tit. in 1. compil.

INdecens esse credimus, ut progeniti ex liberto, sive libera filii ad servitium retrahantur. Propterea tibi praecipimus, ut si documenta nulla sint ob Ecclesiae parte, quae documentis hujusmodi debeant obviare, ab ejus molestia sine aliqua retractatione compescas eandem: durum est enim, ut si illi pro mercede libertatem tribuunt, ab Ecclesia, a quo tueri debent, revocentur.

¶ Pivn. 1. Gregorius.] Anthemio Subdiacono.

DE COGNATIONE a SPIRITUALI.

a De mat. hujus tit. prat. Doct. vid. Theol. & praalios B. Thomam & Sot. 4. sent. dist. 42.

TITULUS XI.

CAP. I.

Filii duorum compatrum, per quorum neutrum deventum est ad compaternitatem, licite contrahunt, nisi consuetudo repugnet: separantur autem, si per eorum alterum, vel utrumque compaternitas est contracta. h. d. cum cap. super eo, inf. eod.

Alexander III. Salern. Archiepiscopo. (c. an. 1180. Roma in Campaniam.)

b Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. p. 32. eod. tit.

UTrum autem b filii, aut filiae ante, vel post compaternitatem geniti, possint ad invicem copulari, canones secundum diversorum locorum consuetudines contrarii inveniuntur a. Et licet primus canon exinde editus eos post compaternitatem ad invicem copulari prohibeat: alter tamen canon posterius editus, primum videtur corrigere: per quem statuitur, ut sive ante, sive post compaternitatem geniti sunt, simul possint conjungi, excepta illa persona duntaxat, per quam ad compaternitatem ventum est. Unde nobis videtur, ut secundum posteriorem canonem debeat observari: nisi consuetudo Ecclesiae, quae scandalum generet, aliter se habere noscatur.

¶ Pivn. 1. Utrum autem, &c.] Vide Ant. August. tit. 11. Collect. 1. lib. 4. Can. 53. Synod. 6. in Trullo. L. final. C. de Nuptiis.

a. Canones, &c. contrarii inveniuntur.] Can. 4. & 5. caus. 30. qu. 2. Lib. 2. Jur. Graecorol. pag. 194. & seq. & pag. 295. Theod. Balsam. in Nomocan. pag. 222.

CAP. II.

Compaternitas scienter, vel ignoranter superveniens inter conjuges, conjugium non dissolvit.

Idem eidem. (c. an. 1180 Roma in Campaniam.)

c Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.

SI vir, vel mulier scienter, c vel ignoranter filium suum de sacro fonte susceperit, an propter hoc separari debeant? Consult. t. t. respondemus, quod quamvis generaliter sit institutum, ut debeant separari, quidam tamen hominum sentientes aliter statuerunt. Ideoque nobis videtur, quod sive ex ignorantia, sive ex malitia id fecerint, non sunt ab invicem separandi, nec alter alteri debitum debet subtrahere, nisi ad continentiam servandam possint induci: quia si ex ignorantia id factum est, eos ignorantia excusare videtur: si ex malitia, eis sua fraus non debet patrocinari, vel dolus.

CAP. III.

Filii duorum compatrum, per quorum neutrum deventum est ad compaternitatem, licite invicem contrahunt matrimonium: si tamen subest consuetudo impediens, & dirimens talia matrimonia, servanda est loci consuetudo. h. d. secundum intellectum magis communem, attingendo mentem capituli.

Idem Vigilien. 3 Episc. (c. an. 1180. Roma in Apuliam.)

d Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. Vide Trid. Conc. infra ab. citatum.

SUper eo d quod a nobis tua Fraternitas requisivit de duorum compatrum filiis: Respondemus, quod si tales filii fuerint, per quorum alterum, vel utrumque parentes ad compaternitatem venerunt, eos conjungi nulla ratione sustineas, & conjunctos Pontificali auctoritate non differas separare. Caeterum si per neutrum eorum ad compaternitatem ventum fuerit, de hic te volumus consuetudinem tuae Metropolitanae Ecclesiae, vel aliarum circumpositarum inquirere, & diligentius imitari, ita quod si ejusdem Ecclesiae consuetudo habeat inter eos non sustinere conjugium fieri, nec factum firmitatis robur habere: tu simili modo in Ecclesia tibi commissa conjugium hujusmodi fieri non permittas: & si quos taliter conjunctos inveneris, juxta earundem Ecclesiarum consuetudinem ipsos separare e ab invicem non omittas f. Verum si de consuetudine habeatur, ut tale conjugia permittantur, id in Ecclesia tua dissimulare poteris, ita quod nec contradicere, nec tamen eidem praestare assensum: quia sicut grave est antiquam consuetudinem circumadjacentium Ecclesiarum super hic contemnere; sic quoque gravius videtur, si propter eam hujusmodi conjugiis tuum indulges assensum, cum posset sic in errorem majus allumi.

e separari.
f dimittas.

¶ Pivn. 3. Vigilien.] Vigorn.

CAP. IV.

Inter patrem baptizati, & neptem levantis prius ab eo cognitam, contrahitur compaternitas efficax ad matrimonium dirimendum.

Clemens III. (c. an. 1190. Roma.)

g Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.

MArtinus g Bertham duxit uxorem, Tebergam sibi copulavit Lotharius, qui Berthae, & Martini filium de facto fonte suscepit. L. vero, & B. sublatis de medio. M. cum T. praefata contraxit. Nos autem consult. t. t. duximus respondendum, quod cum secundum verbum Domini vir, & mulier efficiantur per connubium una caro, liquidum est Tebergam non posse matrimonialiter copulari Martino, qui compater ejus fuerat, cum quo una caro Teberga noscitur exstitisse.

CAP. V.

Compaternitas per catechismum contracta impedit matrimonium contrahendum, sed contractum non dirimit.

Idem. (c. an. 1190. Roma.)

h Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. Vid. citatos in c. proximo praeced.
i al. quondam.

COntracto h matrimonio a inter P. & A. uxorem suam, quidam consanguinei ejusdem A. contra matrimonium objecerunt, quod eadem in primo sacrati salis pabulo, filium quondam i concubinae ipsius P. tenuit: [& inf. a] Verum, si constaret vera esse, quae dicimus, non ideo tamen contractum matrimonium solveretur, quae res vir contrahendo matrimonio impedimentum afferret. Ideoque mandamus, quatenus praefato P. auctoritate nostra injungas, ut memoratam A. sicut uxorem maritali affectione pertractet, & carnale debitum ab ea licenter exigat, & persolvat, sive ipsam ante matrimonium contractum cum P. sive postea constiterit hoc egisse: dum tamen, si in fraudem hoc fecerit causa matrimonii separandi, poenitentiam pro praesumptione accipiat, matrimonio in sua firmitate durante.

[a Cum fuit primum in Ecclesia Dei inductus, & propter hoc suam praesentiam adeuntes, dicebant ipsam a viro debere per nostrum judicium separari. Tua vero F. sicut accepimus, causa non cognita, in carnale commercium interdixit, prohibens etiam ipsi P. ne debitum ab uxore requireret.]

¶ Pivn. 4. Contracto matrimonio, &c.] Vide Can. 63. & seq. de Consecrat. distinct. 4.

CAP. VI.

Inter patrem baptizati, & levantem, seu tenentem baptizatum contrahitur cognatio spiritualis valida ad impediendum, & dirimendum matrimonium post contractum.

Innocentius III. Episcopo, & Archidiac. Lincolnien. 5 (c. an. 1212. Roma in Angliam.)

n Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. concordat. Conc. Trid. sess. 24. de reform. matr. c. 2. adde citatos in superiorib.
l E.

VEniens n ad Apostolicam sedem C. l Anglicus: [& inf. a] Mandamus, quatenus si constiterit H. mulierem praedicti viri filium de sacro fonte levasse, antequam eam desponsasset uxorem, vos inter eos divortium appellat. postposita celebretis.

[a Narrare nobis exposuit, quod cum olim in adolescentia consti-

constitutus mulieri cuidam adhæsisset, quam tamen quidam alius ante cognoverat, de consilio matris suæ factum est, ut eadem mulier quemdam puerum, quem de alio solure ipse susceperat, de sacro fonte levaret, ad suspicionem, & infamiam utriusque delendam. Deinde vero cum in ejus amore vehementius exardescet, absque consilio amicorum eam clanculo desponsavit. Cumque prolem eam procreare non posset, & increpationes a patre suo gravissimas sustineret, quod eam desponsando deliquerat revolvens in animo, ipsa dimissa, causa orationis Hierosolymam est profectus. Verum cum idem rediens de partibus transmarinis prolem eam suscepisse ab alio invenisset, ei noluit adhærere: sed propter adulterium, quod commisisse taliter videbatur, ea omnino dimissa, ad longinquam se transtulit regionem: & ad Eburgiam, tandem veniens civitatem, quandam ibidem cum tere, & devo decenti, sibi matrimonialiter copulavit, de quo prolem se confessus est suscepisse. Exprotter f. v. per Apost. sed.]

¶ PITH. 5. *Episcopo & Archidiac. Lincomen.*] *Episcopo Lincolensi, & Decano de Hambendano, alias de Homsdona.* Extat integra 247. *epist. Innoc.* Henricus Huntendunensis Archidiaconus scripsit Historiam Anglorum anno Gratiæ 1135.

CAP. VII.

Si filii duorum compatrum, per quorum alterum deventum est ad compaternitatem, matrimonium contrahant, separantur: & tempore contractus scientes impedimentum, illud denunciare tenentur.

Idem *Magistro S. ł Canonim Herforden.* (*c. an.* 1212. *Roma in Angliam.*)

m *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. Vid. Sot. 4. sent. dist. 42. q. 1. art. 3.*
n *contraxerint.*

TUa m nos duxit discretio consulendos, an natus ante compaternitatem, filiam compatris patris sui, vel commatris sibi possit matrimonialiter copulare? & si contraxerint n, an debeant separari? & an conscii talis matrimonii teneantur illud in publico accusare? Super quo respondemus, quod hujusmodi personæ non possunt matrimonium contrahere: & si contraxerint, possunt ab invicem separari: & qui contractum scierint, debent Ecclesiæ illud nunciare.

¶ PITH. 4. *Magistro S.*] *Magistro Sancio de Melun.*

CAP. VIII.

Inter baptizatum, & filium baptizantis oritur cognatio spiritualis, impediens, & dirimens matrimonium inter eos contrahendum. h. d.

Gregorius IX. (*c. an.* 1235. *Romæ.*)

n *Cap. 1. De cog. spir. l. 6. B. Th. 4. sent. dist. 4. q. 1. art. 2. Dur. eod. eod. dist. qu.* 1.
p *extiterat.*

EX literis o vestris accepimus, quod cum Martha mulier coram Officiali Cantuarien. Alanum peteret in virum, & se affidatam ab eo, ac carnaliter cognitam per testes idoneos probavisset: dictorum tandem testium depositionibus publicatis, idem A. excipiendo proposuit, quod eam habere non poterat in uxorem, pro eo, quod ipsum pater mulieris ejusdem, qui sacerdos extitit p, baptizavit. Sed cum idem Officialis exceptione hujusmodi non admissa definitivam tulerit sententiam contra ipsum, & idem ad sedem Apost. appellaverit: Mandamus, quatenus 7 si est ita, eundem A. super hoc ab impetitione mulieris absolvatis ipsius, eidem mulieri perpetuum silentium imponentes.

¶ PITH. 7. *Mandamus quatenus, &c.*] Derogatum huic capiti, Concilii Tridentini decreto.

o *vid. Magist. 4. sent. distinct. 42. & ibi B. Th. q. 2. art. 1. & 3. & Durandum q. 1.*

DE COGNATIONE o LEGALI.

TITULUS XII.

CAP. UN.

Inter adoptatum, & filium adoptantis non potest durante adoptione consistere matrimonium.

Nicolaus *ad consulta Bulgarorum* 1. (*c. an.* 862. *Romæ in Daciam.*)

h *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.*

SI q[illegible] m b per adoptionem mihi forem esse cœperit, quamdi[illegible] durat adoptio, inter me, & ipsam nuptiæ consi[illegible]e non possunt.

¶ PITH. 1. *Ad Consulta Bulgarorum.*] *Ad Consulta Bulgarorum.*

DE EO a, QUI COGNOVIT CONSANGUINEAM UXORIS SUÆ, VEL SPONSÆ. 1

a *Vid. Concil. Trid. Sess. 24. de reform. c. 4.*

TITULUS XIII.

CAP. I.

Affinitas superveniens post matrimonium contractum non solvit matrimonium, sed exactionem debiti impedit, & crimen incestus inhabilitat quoad matrimonium contrahendum.

Ex Concilio apud b Metiam. 2 (*in Germania.*)

b *Med. al. Montem.*
c *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. Vid. Burck. l. 19. decr. c. 5. tit. de Fornicatione, &c.*

SI quis c cum filiastra 3 sua scienter fornicatus fuerit, nec a matre debitum petere, nec filiam unquam habere potest uxorem: nec filiastra, nec ille ullo unquam tempore alii 1 se poterunt matrimonio copulare.

¶ PITH. 1. *Vel sponsæ.*] V. C. addit, *vel sponsam consanguineus sui.*

2. *Apud Metiam.*] a. V. C. *apud Meldam.*

3. *Filiastra.*] *Privigna.*

CAP. II.

Affinitas superveniens per illicitum coitum, dissolvit sponsalia de futuro, sed non matrimonium, & incestuosus contrahere non potest.

Alexander III. *Pictavien. Episcopo.* (*c. an.* 1180. *Romæ in Galliam.*)

d *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 12. c. 4.*
e *al. si sponsa.*

VEniens d ad nos præsentium lator: [& *inf.* a] Inquisit. c. e. resp. quod si matrem sponsæ suæ cognovit, & e sponsa 4 nunquam carnaliter adhæsit, imponenda est ei pœnitentia paulo major, quam pro adulterio: qua peracta, vel parte ipsius, 5 poterit ex dispensatione cum alia matrimonium contrahere. Cæterum si sponsam cognovit, antequam matrem, vel post, nunquam eam, vel aliam potest accipere in uxorem.

[*a Nobis ipse f. literas præsentavit, ex quarum tenore perpendimus, quod quandam in uxorem duxerat, quam quidam suaserunt per mensem, quo eam duxerat, non cognoscere. Contigit autem, sicut dicit, quod pater sponsæ duxit uxorem suam, quæ sponsæ mater erat, quam in ejus lecto jacentem diabolo suadente cognovit. Transacto vero mense tam pater, quam alii propinqui coegerunt, ut cum ea matrimonium consummaret, quod facere noluit, donec tecum super hoc loqueretur.*]

¶ PITH. 4. *Et sponsæ.*] *V. C.* addit *verbis præsentibus pacta.*

5. *Vel parte ipsius.*] *Cap. 4. sup. de tempor. ordin.*

CAP. III.

Non separatur matrimonium ad dictum unius, asserentis affinitatem inter conjuges præcessisse.

Idem. 6 (*c. an.* 1180. *Romæ.*)

f *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.*

DE illo f, qui uxorem fratris, antequam ei matrimonio jungeretur, se proposuit cognovisse: Respondemus, quod nisi hoc publicum, & notorium fuerit, aut idoneis testibus comprobatum, prædictum matrimonium occasione illa ipsum impetere non permittas.

¶ PITH. 6. *Idem.*] VV. *Albanensi Episcopo.*

CAP. IV.

Incestuosus matrimonium contrahere non debet: sed si contrahit, tenet: & tunc tenetur reddere, sed non potest debitum exigere: & non minus tenetur uxori necessaria administrare.

Celestinus III. 7 (*c. an.* 1195. *Romæ.*)

g *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil. Pro aliis vide Sotum 4. sentent. dist. 37. q. 1. art. 3.*

TRansmissæ g nobis tuæ literæ demonstrarunt, quod C. uxore sua defuncta, filiam ejus, privignam videlicet propriam, copula carnali cognovit: postmodum aliam accipiens in uxorem, cum privigna publice tanquam canis ad vomitum rediens, illicitam rem committere non expavit. Quia vero super his consilium requisisti, præsenti pagina respondemus, quod legitimæ uxori cohabitans, & necessaria subministrans, non cognoscat eam, quamdiu vixerit, nisi ab ea fuerit requisitus, & tunc ad ipsam non sine gravi cordis dolore accedat: qui etiam pro incestu, & adulterio, donec cum ea permanserit, juxta moderamen tui arbitrii pœnitentiam agens, postmodum si supervixerit, perpetuo sine spe conjugii permanebit.

¶ PITH. 7. *Celestinus III.*] *V. C. Burdegalensi Archiepiscopo, vel Burrogaunensi Archiepiscopo.*

CAP. V.

Non separatur matrimonium ad confessionem conjugum, qui dicunt affinitatem praecessisse, etiamsi rumor vicinia consentiat. Et est casus multum allegabilis, & notabilis.

Idem. (*c. an. 1195. Romae.*)

SUper *h* eo *i*, quod postulas edoceri, utrum conjugatus, qui ante contractum matrimonium uxoris suae consanguineam carnali commixtione cognovit, cum id fateatur uterque, & aliquo pore viciniae hoc acclamare dicatur, sit ab uxore sua judicio Ecclesiae separandus: Tuae Fratern. respondemus *k*, quod propter eorum confessionem tantum, vel rumorem viciniae, separari non debent: cum & quandoque nonnulli inter se contra matrimonium valeat colludere, & ad confessionem incestae facile prosilirent, si suo judicio crederent, per judicium Ecclesiae concurrendum. Rumor autem viciniae non adeo est judicandus validus, quod nisi rationabiles *l* & fide dignae probationes accedant, possit bene contractum matrimonium irritari. *l*

¶ PIAN. 8. *Superus.*] Vide Surritam 99.

h Cap. 4. eod. tit. in 1. compil.
i *referibimus.*
k *Probabiles, in aliquot Cod.*
l *Bald. in l. 1. C. de prob. & l. in quibus. C. de accus.*

CAP. VI.

Affinitas superveniens non dissolvit sponsalia de praesenti.

Innocentius III. *Praeposito Magdeburgensi.* (*c. an. 1212. Romae in Germaniam.*)

DIscretionem *m* tuam: [*& infra. a*] Sane ex parte tua fuit propositum, quod quidam cum muliere quadam legitime per verba de praesenti contraxit, quam postmodum a se negatam eamdem consanguineam suo tradidit, in quantum potuit renitentem. Ille vero cum ipsa, licet invita matrimonii solennia celebravit: sed mulier quam cito fuit reddita libertati, aufugit ab eo, & se priori viro restitui postulavit. Nos igitur inquisit. t. t. respond. quod & viro pro tam turpi facinore gravis est poenitentia injungenda, & mulier propter publicam *n* honestatem est monenda solicite, ut nec primum repetat, cujus consanguineus eam licet invitam cognovit: nec redeat ad secundum, cui non potest propter *o* reatum adulterii commisceri: sed in continentia maneat, donec prior fuerit viam universae carnis ingressus. Quod si forsitan ad id induci nequiverit, vir prior cogatur redire ad ipsam, & maritali eam affectione tractare: cum adulterium ei non possit objicere, qui eam adulterandam tradidit, praesertim invitam. Nam etsi secundum Evangelicam veritatem nunquam nisi propter fornicationis *p* causam, aut vir uxorem, aut uxor possit dimittere virum: non tamen semper propter causam eamdem vel uxor virum, aut vir dimittere potest uxorem, cum possit exceptione, vel replicatione legitima impediri. Sed nec affinitas, quae post contractum legitime *q* matrimonium inter virum, & uxorem inique contrahitur, ei debet officere, quae hujusmodi iniquitatis particeps non exstitit *r*, cum suo jure non debeat sine sua culpa privari: quanquam a quodam praedecessore *s* nostro dicatur in simili casu fuisse distinctum, utrum incestus, aut adulterium manifestum fuerit, an occultum: aliis asserentibus inter gradum proximum, & remotum esse potius distinguendum.

[*a In Domino commendamus, quod in his, quae dubia reputas, vel obscura, sedem consulis Ap. ut in ea de caetero ipsius auct. procedat.*]

¶ PIAN. 9. *A quodam Praedecessore nostro.*] Alexandro III & Urbano III. *cap. 3. eod. tit. in 1. collect. & cap. ult. de divort. in eod. collect.*

m Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.
n *Vid. Concil. Trid. sess. 24. de refor. matr. c. 3.*
o *prater.*
p *Matth. 19. Marc. 10. Luc. 16. Vid. Concil. Trid. sess. 24. de sacr. matrim. in princ. & can. 7.*
q *legitimum.*
r *exstitit.*

CAP. VII.

Copula carnalis habita cum puella septem annorum, dirimit matrimonium postea contractum cum consanguinea. h. d. secundum unum intellectum.

Idem *Bisuntino, Archiepiscopo.* (*c. an. eod. Romae in Germaniam.*)

FRaternitati *a* tuae: [*& infra. a*] Divortii sententiam approbamus, quam in eum canonice promulgasti, qui illam sibi postea copulare praesumpsit, cujus antea sororem adhuc septennem contractis sponsalibus extraordinaria libidine noscitur polluisse *u*.

[*a Super tribus capitulis fed. Apost. consulenti, ad cujus consilium est in rebus dubiis a cunctis fidelibus recurrendum, scriptis praesentibus respondemus. In primo*]

¶ PIAN. 10. *Polluisse.*] *Inquinasse.*

a Cap. u. eod. tit. in 3. compil. Sot. 4. sent. dist. 41. qu. un. art. 2. versic. quod si objiciat.

CAP. VIII.

Affinitas causata ex copula illicita, rumpit sponsalia praecedentia, & privat facultate contrahendi matrimonium.

Idem *Episcopo Gerunden.* *t* (*c. an. eod. Romae in Hispaniam.*)

EX literis *u* fraternitatis tuae accepimus, quod G. lator earum matrem puellae, quam infra nubiles annos desponsaverat in uxorem, carnaliter saepe cognovit, & post carnalem commixtionem puellam traductam adultam: [*& infra. a*] Nos autem eidem aliam poenitentiam injungi fecimus pro peccato, consultat. t. respondentes, quod ab invicem separata mulier alteri viro non nubat, si postquam novit viri & matris delictum, ei non erubuit commisceri. Vir etiam, & mater mulieris nunquam debent ad alias nuptias convolare, sed semper continentiam servare teneantur, & enorme deflere delictum, quod pro tam nefanda libidine contraxerunt, praesertim si circa personas hujusmodi de lapsu carere minime timeatur.

[*a Unde ipsius viri animae providere humiliter postulasti, & utrum mulieri ad secundas nuptias in vivente liceat convolare, cum hoc factum publicum, & notorium habeatur.*]

t *Gerundinen. al. Ferliadinen. al. Gaden.*
u Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. vide Tabien. in summa, verbo sponsalia. §. 9. in quarto modo.

CAP. IX.

Idem quoad titulum dicit, quod decretalis supr. proxima.

Idem *Archiepiscopo Magdeburgen.* (*c. an. 1212. Romae in Germaniam.*)

VEniens *x* ad Apostolicam sedem E. Laicus nobis proposuit, quod cum tempore infantiae suae quandam puellam se ducturum juraverit in uxorem, quam cito ad legitimam pervenisset aetatem, pater puellae confoederationem hujusmodi fidejussorum obligatione hincinde firmata, eum in propria domo recepit, & nutrivit insimul cum puella: deinde ex conversatione diutina, sorori puellae carnaliter se conjunxit: tandem amicorum suorum devictus instantia, quam juraverat, in uxorem accepit, & nuptiis celebratis, quando se illi opportunitas ingerebat, cognoscebat utramque. Verum licet in praesentia tua super hoc fuerit accusatus, convinci tamen non potuit, nec suum voluit confiteri delictum: nunc autem reversus ad cor, poenitens de commissis, salutis suae consilium requirit impendi. Cum igitur non tantum a malo, sed ab omni specie mali praecipiat Apostolus *y* abstinere: mandamus, quatenus praedicto E. pro hujusmodi enormitatis excessu, injuncta poenitentia competenti, ambulas at, moneas illum salubriter, & inducens, ut de caetero abstineat ab utraque.

x Cap. 4. eod. tit. in 3. compil. vid. Covarr. 4. Decr. par. 1. c. 5. non longe a principio.
y *1. Th. 5.*

CAP. X.

Affinitas superveniens non dissolvit matrimonium.

Idem *Archiepiscopo Strigonien.* (*c. an. 1212. Romae in Hungariam.*)

TUae fraternitatis *z* devotio postulavit, utrum is, qui cum sorore legitimae conjugis fornicatur, cum eadem possit postmodum commorari, & exigere debitum, ac solvere requisitus. Nos igitur respondemus, quod uxor & a commixtione viri abstineat propter publicam honestatem, & in continentia maneat, donec vir viam universae carnis ingressus fuerit, diligentius est monenda. Quod si forte commonitioni parere recusans talis fuerit, ut de lapsu timeatur ipsius, vir ad eam redeat, & debebit cum Dei timore debitum ei solvere conjugale: cum affinitas post matrimonium inique contracta, illi nocere non debeat, quae iniquitatis particeps non exstitit.

z Cap. 3. de consanguin. & affin. in 3. compil.

CAP. XI.

Summarium est supr. capitulo proximo.

Gregorius IX. *Episcopo Pillavien.* *a* (*c. an. 1235. Romae in Galliam.*)

JOrdani *b* mulieris petitio continebat, quod cum eum ipsa, quae nondum decimum aetatis annum compleverat, per verba de futuro contraxisset, infra ejusdem anni spatium carnaliter cognita, ipsius sibi matrimonialiter copulare, & ad damnabilis commixtionis amplexus procedere non expavit: (*& infra.*) Quare praefata J. supplicavit, ut cum carnis fragilitate nequeat, sibi (ut jure suo sine sua culpa privetur) providere salubriter dignaremur. Ergo mandamus, quatenus (si res ita se habet) utrumque ad vovendam perpetuam continentiam attente inducas: & si ad id induci nequiverint, (injuncta ei primitus pro commisso incestu poenitentia competenti) ut eidem cohabitet, & conjugale debitum reddat exactione, Ecclesiastica censura compellas.

a *Pillaviensi.*
b *Vide quae scripsi in cap. a nobis, & c. fin. supr. de despons. impub.*

DE

DE CONSANGUINITATE, ET AFFINITATE.

TITULUS XIV.

CAP. I.

Separatur matrimonium contractum inter affines primi generis, & quarti gradus.

Alexander III. *Cassien. Abbati.* a (*c. an. 1172. Romæ.*)

a *Cassinens. al. Cassiu.*
b *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 6. c. 32.*

EX literis *b* tuis accepimus, quod cum quidam secreto quandam viduam subarrhasset, & carnaliter cognovisset: [*& infra.* α] Tandem cum vir paratus esset eam in conspectu Ecclesiæ subarrhare, surrexerunt duo proponentes, quod ista, qui eam subarrhare, volebat, priorem virum quarto gradu c consanguinitatis attingit, unus autem ita se audivisse juravit, alius noluit id juramento firmare: [*& infra.* β] Nunc quæstio prima revixit, & juraverunt duo coram Archipresbytero Plambarnlæ *c*, quod primus vir fuit superstiti quinto consanguinitatis gradu conjunctus. Quocirca mandamus, quatenus utramque partem ante tuam præsentiam convoces, & facias testes coram te jurare: [*& infra.* γ] Inquisita vero diligentius veritate, si per testes circumspectos omni exceptione majores inveneris, quod primus vir superstitem quarto gradu consanguinitatis attingit, *d* non differas divortii sententiam promulgare: æque enim, ut canones dicunt a abstinendum est e consanguineis e uxoris, ut propriis. Ceterum eam prudentiam volumus non latere, quod non sunt causæ matrimonii tractandæ per quoslibet, sed per judices discretos, qui potestatem habeant judicandi, & statuta canonum non ignorent.

c *Plambedo.*
d *contingit.*
e *In 7. Codicibus manusc. ita: a consanguineis uxoris, & propriis.*

[α *Et subarrasset eam super annum, Medualdus 3 virum mulieris traxit in causam, proponens quod illam in potestate sua positam quasi fornicariam cognovisset: cum vir & mulier quasi juramento firmaverunt, quod ab omni, & plus alter in alterius copulam consenserat maritalem, & de cætero sunt vir & mulier habitarunt insimul. Cum autem nec juramentum, nec fidem mulieris procurator habuit, cuique eam publice subarrhasset, quod.*]

[β *Et ob hoc licet illa præfatam mulierem subarrhare distulerit, minime tamen ab eius cohabitatione discessit. Processu vero temporis ad instantiam Medualdi 4 præfatus vir publicum matrimonium celebravit, & postmodum fere per annum cum uxore permansit.*]

[γ *Ad hæc inquiras, a quibus, & in quibus, & quando didicerint, quod testantur. Si vero post motam quæstionem didicerint, non est ad eorum dicta jam dictum matrimonium dissolvendum, similiter nec si ab accusatoribus matrimonii didicerint.*]

¶ PITH. 1. *Quarto gradu.*] *V.C. quinto.* Quod mutatum est a Collectore, præsertim ob caput penultimum.

2. *Abstinendum a consanguineis uxoris, ut propriis, ut Canones dicunt.*] *Cap. penult. sup. de in integr. restitut.*

3. *Medualdus.*] *Menduualdus.*

4. *Medualdi.*] *Manduualdi.*

CAP. II.

Affinitas superveniens, de qua saltem constat per famam, solvit sponsalia de futuro.

Urbanus III. *Burdegalen. Archiepiscop.* (*c. an. 1186. Romæ in Galliam.*)

f *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.*

SUper eo, *f* quod juvenem asseris puellam quandam nondum nubilem fide interposita desponsasse, quæ jam facta nubilis eum repetit, & ille excipit dicens, se non debere eam ducere, pro eo quod postquam puellam affidavit eandem, carnaliter propinquam ejus cognovit: inquis. t. t. respond. quod si manifestum est juvenem cognovisse propinquam prædictæ puellæ, vel si non est manifestum, fama tamen loci hoc habet, cum esset sponsa tantummodo de futuro, idem ab ejus impetitione debet absolvi.

CAP. III.

Si dispensatur cum aliquo, ut possit contrahere in certo gradu, alias prohibito, requiritur, quod uterque contrahentium toto gradu distet a stipite, præsertim si hoc habet consuetudo.

Celestinus III. (*c. an. 1195. Romæ in Germaniam.*)

g *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil. Hodie tenendum est, quod decrevit Conc. Lateran. sub Innoc. III. quod refertur infr. hoc tit. cap. non debet. Adde quæ diximus in tractatu cognationis.*

QUod *g* dilectis: [*& infra.*] Quæsivisti, utrum is, qui a stipite per descendentem lineam, sexto, vel septimo gradu distat, possit ei, quæ ex altera parte per lineam descendentem ab eodem stipite, secundo, vel tertio gradu distat, matrimonialiter copulari, propter indulgentiam Apostolicæ sedis Legati, qua permissum est hominibus terræ illius 5 in sexto gradu conjungi? Quod videtur posse fieri secundum regulam, qua dicitur: Quoto gradu quis distat a stipite, & a quolibet, per aliam lineam descendentium ab eodem: cum tamen de consuetudine terræ, si quando talis casus emerserit, incolæ propter proximiorem gradum conjunctos separent, & impediant copulari volentes. Nos itaque respondemus, quod indulgentia illa sic est intelligenda, quod uterque conjungendorum distet a stipite sexto gradu. Si vero alter sexto, vel septimo gradu distat a stipite, alter autem secundo, vel tertio, conjungi non debent: unde in hac parte consulere duximus multitudini, & observatæ consuetudini deferendum, quam aliud in dissensionem, & scandalum populi statuendam quadam adhibere novitate 6.

¶ PITH. 5. *Terræ illius.*] Norvegiæ.

6. *Adhibita novitate.*] *Cap. 1. de cognat. spirit.*

CAP. IV.

Infideles conjuncti in gradu prohibito a lege canonica, post baptismum non separantur.

Innocentius III. *Archiepiscopo, & Capitulo Tiron.* h (*c. an. 1210. Romæ in Galliam.*)

h *Tiron. al. Tirensi. al. Turonensi.*
i *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. vid. Magist. sent. 4. sent. dist. 39. & ibi D.Th. q. 1. art. 2. Gen. 2. Matt. 19 Marc. 10.*

DE *i* infidelibus ad fidem conversis utrum si ante conversionem suam secundum legis veteris instituta, circa gradus consanguinitatis a canone denotatos conjuncti fuerint, separari debeant post baptismum: Consul. t. duximus respondendum, quod matrimonium sic contractum, non est post baptismi lavacrum separandum, cum a Judæis Dominus requisitus, si liceret uxorem ex quacunque causa dimittere, ipsis respondit: *Quod Deus conjunxit, homo non separet*: per hoc innuens esse matrimonium inter eos.

CAP. V.

Consanguinei mariti cum consanguineis uxoris licite contrahunt. Hoc primo. *In gradibus prohibitis non possunt matrimonia contrahi, etiamsi hoc habeat consuetudo.* Hoc secundo.

Idem *Rosan.* k *Archiepisc.* (*c. an. 1210. Romæ in Issaum.*)

k *Rossanen. al. Rosomen. ul. Pisan.*
l *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.*
m *al. matrimonialiter, taliter tibi, &c.*
n *Vid. Concil. Trid. sess. 24. de ref. matr. cap. 6.*

QUod *l* pro his 7: [*& infra.* α] Super eo igitur, quod pater, & filius cum matre, & filia, & duo cognati cum duobus cognatis, avunculus, & nepos cum duabus sororibus contrahant matrimonia, *m* taliter tibi duximus respondendum, quod licet omnes consanguinei viri sint affines uxoris, & omnes consanguinei uxoris sint viri affines: inter consanguineos tamen uxoris, & viri, ex eorundem, scilicet viri, & uxoris conjugio nulla prorsus affinitas est contracta, propter quam inter eos matrimonium debeat impediri. Ne autem *n* inter gradus prohibitos matrimonium contrahatur, debes publice inhibere, & præsumptores Ecclesiastica districtione punire, non obstante consuetudine, quæ dicenda est potius corruptela.

[α *Articulis, qui tibi aliquam dubitationem inducunt, nostrum ducis consilium requirendum, & ad exequendum, quæ officium exposcunt pastorale, Ap. sed. procuras auxilium invocare, sollicitudinem tuam dignis in Domino laudibus commendamus, & postulationibus tuis grato animo respondemus. Significasti siquidem nobis, quod in diœces. tua pater, & filius matrem, & filiam, duo cognati duas cognatas, avunculus, & nepos duas sorores ducunt in conjuges, & maritus, & uxor simul baptizant puerum alienum. Quidam præterea tuæ diœces. infra tertium, & septimum gradum consanguinitatis se contingentes ad invicem matrimonium contrahunt, hoc sibi licere de antiqua consuetudine asserentes.*]

¶ PITH. 7. *Pro his.*] *Super his.* Extat *pag.* 558. *epist. Innoc.*

CAP. VI.

Non valet dispensatio obtenta a Papa super matrimonio inter consanguineos contracto, si ibi causa falsa sit expressa, nisi postea eam Papa confirmaverit. h. d. secundum verum, & communem intellectum.

Idem. (*c. an. 1210. Romæ.*)

o *Quantum ad contrahendum, vel non intra gradus prohibitos attinet, tene dec. c. non debet infra eod.*

QUia *o* circa: (*& infra.*) Porro de nobili viro N. pro veniæ dispensatione, indulgentia scilicet remanendi cum ea, quæ ipsum quinto consanguinitatis gradu contingit, a sed. Apost. obtinenda, falsa nobis causa fuerat allegata, proles videlicet: Cum tamen ante dispensationem obtentam antea filia, quam habebat, viam fuerit universæ carnis ingressa, prout tua consultatio continebat: dissimulare poteris, ut remaneant in copula sic contracta, cum ex separatione (sicut asseris) grave videas scandalum imminere.

CAP. VII.

Testes, qui de consanguinitate deponunt, computationem debent a stipite, vel germanis incipere.

Idem. (*c. an. 1210. Romæ.*)

p *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil. & quæstione agi-*

TUa nos *p* duxit Fraternitas consulendos, utrum illorum sufficiat testimonium ad matrimonium dirimendum, qui consanguinitatis gradus ab avunculo, & nepote, videlicet

ur de testimonio de auditu, vide Covarruviam de antiq. temp. p. 1. circa finem, vers. ulso. de fama, num. 304. cum multis seq. adde text. in c. licet ex quadam. sup. de testib.

licet fratris filio, vel sororis inceperint computare? Nos igitur inquis. t. t. 1. quod cum conjugium multum favoris ubi agitur, testes, qui ad divortium celebrandum producti consanguinitatis gradus computant, a stipite debent incipere, id est, a parentibus, vel germanis, & sic per ordinem distinguere gradus, nominibus propriis, vel aequipollentibus indiciis designando personas, praesertim cum saepius testimonium perhibeant de auditu: quod quia minus est validum, non est in articulo hujusmodi nimiam laxande facultas: quum qua ratione computationem inciperent a secundo, eadem ab ulterioribus inchoarent.

CAP. VIII.

In secundo & tertio affinitatis genere tollitur prohibitio, quae olim erat in matrimonio contrahendo. Similiter tollitur prohibitio de sobole suscepta ex secundis nuptiis, quae olim non poterat contrahere cum cognatione prioris viri. Et prohibitio conjugii ultra quartum consanguinitatis, & affinitatis gradum non extenditur, h. d. iste textus, qui quotidie allegatur, & est singularis in materia sua.

Idem in *Concilio generali* 8. (*an.* 1216. *Romae.*)

q Cap. 3. eod. tit. in 4. compil.

NOn *q* debet *9* reprehensibile judicari, si secundum varietatem temporum, statuta quandoque varientur humana, praesertim cum urgens necessitas, vel evidens utilitas id exposcit: quoniam ipse Deus ex his, quae in veteri Testamento statuerat, nonnulla mutavit in Novo. Cum ergo prohibitiones de conjugio in secundo, & tertio affinitatis genere minime contrahendo, & de sobole suscepta ex secundis nuptiis, cognationi viri non copulanda prioris, & difficultatem frequenter inducant, & aliquando periculum pariant animarum, cum cessante prohibitione cesset effectus: constitutiones super hoc editas, sacri approbatione Concilii revocantes, praesenti constitutione decernimus, *r* ut sic contrahentes de caetero libere copulentur. Prohibitio quoque copulae conjugalis quartum consanguinitatis, & affinitatis gradum de caetero non excedat: quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest absque gravi dispendio hujusmodi prohibitio generaliter observari. Quaternarius vero numerus bene congruit prohibitioni conjugii corporalis, de quo dicit Apostolus: *Quod vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier: neque mulier habet potestatem sui corporis, sed vir:* quia quatuor sunt humores in corpore, qui constant ex quatuor *t* elementis. Cum ergo jam usque ad quartum gradum prohibitio conjugalis copulae sit restricta: eam ita volumus esse perpetuam, non obstantibus constitutionibus super hoc dudum editis, vel ab aliis, vel a nobis: ut si quis contra prohibitionem hujusmodi praesumpserit copulari, nulla longinquitate defendetur annorum: cum diuturnitas temporum non minuat peccatum, sed augeat: tantoque sunt graviora crimina, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam.

r decrevimus.
s Vide B. Th. 4. sent. dist. 40. q. 1. art. 4.

t In Concilio, & aliquot vetustis, quod constet ex quatuor elementis.

¶ PITH. 8. *In Concilio Generali.*] Habito in Laterano, sive Constantiana Basilica.

9. *Non debet, &c.*] Vide Petr. Blesens. *epist.* 116. *cap.* 47. *sup. de testib. can. de propinquis, caus.* 35. *quaest.* 2 & 3. *can. nullam, & can. nulli, caus.* 35. *quaest.* 3. Frater uxoris mihi primo gradu affinis est, uxor ejus secundo gradu, soror uxoris primo gradu, maritus ejus secundo, uxor secunda illius mariti tertio.

CAP. IX.

Distans a stipite quarto gradu, vel citeriori, cum distante quinto, vel ulteriori contrahere potest. h. d. cum glossa.

Gregorius IX. (*c. an.* 1232. *Romae.*)

u Vide citatos in cap. praecedenti.
x distat.

VIr, qui a stipite *u* quarto gradu, & mulier, quae ex alio latere distat quinto, secundum regulam approbatam, qua dicitur: Quoto gradu remotior distet e a stipite, & a qualibet per aliam lineam descendentium ab eodem: licite possunt matrimonialiter copulari.

DE FRIGIDIS *a*, ET MALEFICIATIS, *e* ET IMPOTENTIA COEUNDI.

a De materia hujus tit. 4. sent. dist. 34. ubi doct. & B. Th. q. 1.

TITULUS XV.

CAP. I.

Si marito provocante ad divortium, & se impotentem asserente, mulier hoc idem fatetur, servata solemnitate canonica matrimonium indistincte dirimitur: sed si decipitur Ecclesia, primum matrimonium reparatur: si vero muliere agente vir asserit se potentem, nisi per aspectum corporis, vel alio indubitato modo convincatur, mulier non auditur: sed si vir hoc idem confitetur, vel convincitur, matrimonium separatur, & mulieri contrahendi licentia datur h. d. secundum Hostiensem.

Ex Brocardico lib. 18. *1*

b Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. vide Durand. 4. sent. dist. 34. q. 2. & plenius ibi Sotum q. 1. art. 2.

ACcepisti *b* mulierem *2*, & per aliquod tempus habuisti, per mensem aut per tres, aut per annum, & nunc primum dixisti te esse frigidae naturae, ita ut non potuisses coire cum illa, nec cum aliqua alia, si illa, quae uxor tua esse debuit, eadem affirmat, quae tu dicis, & probari potest per verum judicium *3*, ita ista, ut dicitis, separari potestis, ea tamen ratione, ut si tu post aliam acceperis, tum perjuris dijudiceris *c*: & iterum post peractam poenitentiam priore connubia separare debebis. Illa autem *d* si prior post annum, aut dimidium, ad Episcopum, aut ejus Missum proclamaverit, dicens, quod non cognovisses eam, tu autem contrarium affirmas, tibi credendum est, eo quod caput es mulieris: quia si proclamare ea vult, cur tamdiu tacuit? Citu enim & in parvo tempore ferre potuit, si secum coire potuisses. Si autem statim in ipsa novitate post mensem, vel duos, ad Episcopum, aut eius Missum proclamaverit, dicens, Volo esse mater, volo filios procreare, & ideo maritum accepi: sed ets, quem accepi, frigidae naturae est, & non potest illa facere, propter quae illum accepi: si probari potest per rectum judicium, separari possunt: & illa si vult, nubat in Domino.

c Judiceris.
d In aliquot manusc. post annum, & dimidium, quam lectionem videtur agnoscere gloss. in verbo, tacuit.

¶ PITH. 1. *Ex Brocardico lib.* 18] *Lib.* 19. Vide Burchard. *lib.* 9. *decretor. cap.* 40. Ivon. *lib.* 8. *cap.* 178.

2. *Accepisti mulierem.*] Extat apud Burchard. *lib.* 19. *cap.* 5.

3. *Per verum judicium.*] Vide *caus.* 33. *quaest.* 1. *can.* 1. *& can. requisisti.*

CAP. II.

Impotens ad copulam, est impotens ad contrahendum matrimonium, sive sit impedimentum aetatis, sive naturae.

Alexander III. *Ambianen.* 4 *a Episcopo.* (*c. an.* 1180. *Romae in Galliam.*)

e Ambien.

QUod *f* sedem: (*& infra. et*) Sicut puer, qui non potest reddere debitum, non est aptus conjugio: sic qui impotentes sunt, minime apti ad contrahenda matrimonia reputantur.

f Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alexand III. part. 50. cap. 28. vid. Sylvestrum in summa, verbo, matrimonium 8 q. 16.

[*u Apostolicam consuluisti super his, quae tibi dubia existunt, gravem gerimus & acceptum, & ne eamde f. non parum commendanda videtur. Ex tua siquidem parte nobis est intimatum, quod quaedam mulier tui Episcopatus cuidam viro nupserit, asserens, quod ob utrinsque inguinis rupturam genitalia ejus abscissa fuissent, nec dum ab eo cognita fuisset, qui utique satius lepros et se pariter, & sua domus reddidit infirmorum. Mulier vero ad domum patris reversa sicut asseris invenies. alii vero nubere desiderat, & conjugali effectu conjungi. Unde licet Romana Ecclesia non consueverit propter talem infirmitatem, vel propter alia maleficia legitime conjunctos dividere, si tamen consuetudo generalis Gallicanae Ecclesiae habet, ut hujusmodi matrimonium dissolvatur: nos patienter tolerabimus, si secundum eandem consuetudinem eidem mulieri, cui voluerit, nubendi in Domino concesseris facultatem.*]

¶ PITH. 4. *Ambianensi.*] *V. C. Abiensi, Abianensi, Abinensi.*

5. *Licet Romana Ecclesia non consueverit.*] *Can. requisisti caus.* 33. *quaest.* 1. *cap.* 2. 3. & 4. *eod. tit. in* 1. *collect. Gregor.* 12. *epist.* 15.

CAP. III.

Naturale impedimentum ad coitum, irreparabile arte Medicorum, matrimonium impedit.

Idem. (*c. an.* 1180. *Romae.*)

EX literis *g* tuis accepimus, quod quidam sedecim annorum, quandam annorum tredecim duxit uxorem: qui cum debitum reddere non posset, mulier tam gravem infirmitatem contraxit, ut omnino viro sit facta inutilis, & instrumentum ejus impeditum, ita quod vir ei commisceri non potest. Respondemus igitur, quod si vitium illud mulier a natura contraxit, nec ope Medicorum poterit adjuvari, viro aliam accipiendi liberam tribuas facultatem.

g Cap. 1. eod. tit. in 2. compil. vid. Thom. 4. sent. dist. 34. q. 1. art. 2.

CAP. IV.

Contrahens scienter cum impotenti ad copulam, ab ea non separatur.

Lucius III. (*c. an.* 1181. *Romae.*)

COnsultationi *h* tuae, qua nos consuluisti, utrum feminae clausae, impotentes commisceri maribus, matrimonium possint contrahere? & si contraxerint, an debeat *i* rescindi? taliter respondemus, quod licet incredibile videatur, quod aliquis cum talibus contrahat matrimonium: Romana tamen Ecclesia consuevit in consimilibus judicare, ut quas tanquam uxores habere non possunt, habeant ut sorores.

h Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.
i debeat.

CAP.

CAP. V.

Si de impotentia coeundi constet, statim matrimonium separatur: aliàs cohabitabunt conjuges per triennium: & si cum septima manu propinquorum jurant, quod dederunt operam carnali copulæ, & non potuerunt conjungi, statim separentur. Ita communiter summatur.

Celestinus III. (*c. an. 1195. Romæ.*)

x Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.

LAudabilem x: (*& infra.*) Requisisti, quanto tempore indulgendum sit naturaliter frigidis ad experientiam copulæ nuptialis: [*& infra.* a] Nos vero præsenti consultatione sentimus, ut a tempore celebrati conjugii, si frigiditas prius probari non potest, cohabitent per triennium: quo elapso, si nec tunc cohabitare voluerint, & juxta *l* decretum Gregorii 6 mulier per justum judicium de viro probare poterit, quod cum ea coire non possit, accipiat alium: si autem ille aliam acceperit, separentur. Quod si ambo consentiant simul esse, vir eam, etsi non ut uxorem, saltem habeat ut sororem. Si autem, quod nunquam se invicem cognoverint, ambo fatentur, cum septima manu propinquorum, vel vicinorum bonæ famæ (si propinqui defuerint) tactis sacrosanctis Evangeliis, uterque jurejurando dicat, quod nunquam per carnis copulam una caro effecti fuissent, & tunc videtur, quod mulier valeat ad secundas nuptias convolare. Verum si ille aliam duxerit, tunc hi, qui juraverunt, rei perjurii teneantur, & peracta pœnitentia cogantur ad connubia priora redire.

l Gregorii ad Jo. Ravennatem Episcopum, ut referunt Burch. l. 9. Decr. c. 48. Ivo p. 8. c. 178. & Pannorm. l. 6. c. 4. sive 1. 115.

[*a In quo si defecerint, separentur.*]

¶ Pith. 6. *Juxta Decretum Gregorii.*] *Can. requisisti, caus. 33. quæst. can. quod autem caus. 27. quæst. 2.*

CAP. VI.

Propter arctationem mulieris, si apparet, quod præter divinum miraculum absque periculo corporali habilis reddi non potest, separatur matrimonium: redintegratur tamen, si postea appareat Ecclesiam fuisse deceptam.

Innocent. III. *Altissiodoren. Episcopo.* (*c. an. 1212. Romæ in Galliam.*)

m Cap. un. eod. tit. de impot. coeundi. in 3. comp. vid. D. Thom. 4. sent. dist. 34. q. 1. art. 2. vide Hostien. in summ. tit. de frigid. & malefic. §. qualiter, & quando.

FRaternitatis tuæ literas m recepimus, continentes, quod O. 7 mulier cuidam viro matrimonialiter nupsit, cum quo per multos annos morata, non potuit carnaliter ab ipso cognosci. Licet autem per Archipresbyterum tuum super hoc fuisses edoctus, tu tamen volens habere certitudinem pleniorem, quasdam matronas tuæ parochiæ providas, & honestas, ad tuam præsentiam evocasti, districte illis injungens, sub periculo animarum, ut mulierem ipsam prudenter inspicerent, & perquirerent diligenter, utrum idonea esset ad viriles amplexus: quæ tandem in fide sua tibi asseruere constanter, quod eadem nunquam poterat esse mater, aut conjunx, tanquam cui naturale deerat instrumentum: unde inter ipsam, & virum divortium celebrasti, mulierem inducens, ut ad religionem aliquam se transferret, perpetuam continentiam servatura, & viro licentiam tribuisti, ut uxorem duceret, quia potest fieri nuptiæ. Contigit autem postea, quod mulier invenit, qui seras hujusmodi reseravit, & abjiciens continentiam, quam promisit, G. lectori præfectum supernupsit. Quemcis igitur semiplene nobis expresseris, quomodo dicta mulier se promiserit continentiam servaturam, utrum videlicet simplici verbo, an voto solenni: utrumne ad religionem transierit, ut promisit, an contra promissionem suam n in domo remanserit, & qualiter seras illas fecerit reserari, utrum videlicet artificio Medici, an concubitu viri, seu alio quolibet modo? Nos tamen perspicaciter attendentes, quod impedimentum illud non erat perpetuum, quod præter divinum miraculum per opus humanum absque corporali periculo potuit removeri: sententiam divortii per errorem licet probabilem novimus esse prolatam, cum paratus ex postfacto, quod ipse cognoscibilis erat illi, cujus simul commisceri: & ideo inter ipsam, & primum virum dicimus matrimonium extitisse: quare inter eam, & præfatum Guil. matrimonium non esse censemus, eosque præcipimus ab invicem separari. Et si prædicta mulier ad religionem transivit (sicut asserit o promisisse) primus vir, qui non cognovit eandem, cum ea remanet, cum qua postmodum Ecclesiæ auctoritate contraxit: alioquin ea dimissa debet ad illam redire, cum qua primo contraxit, nisi se voto mulier illa constrinxerit ad continentiam observandam, ut intelligatur per hoc cum prætero Guil. fornicata fuisse: cui nisi se fornicario modo alii viro miscuerit, ut primus vir prætextu fornicationis, ejus velit consortium declinare: nam si tantum simplici verbo se promisit continentiam servaturam, & postea in conspectu Ecclesiæ nupsit memorato Guil. quamdiu articulus ille dubitabilis erat, præsumi non debet, quod fornicaretur cum illo, sed amodo non debet cum illo aliquatenus remanere. Per has p autem quæstionem illam necesse esse solutam, quæ quæritur, utrum ea, quæ adeo arcta est, ut nulli possit carnaliter commisceri, nisi per incisionem, vel alio sibi modo q violentia inferatur, non solummodo levis, sed forte tam gravis, ut ex ea mortis periculum timeatur, ad matrimonium contrahendum debeat idonea perhiberi. Si mulier ille, quæ viro, cui nupserat, adeo arcta est, ut nunquam ab eo valeat deflorari: si ab eo sit per judicium Ecclesiæ separata, & nubat alteri, cui arcta non sit, & per frequentem usum secundi, reddatur etiam apta primo: utrum ad eum redire debeat, cum quo prius fœdus iniverat conjugale. De talibus autem non est facile judicandum: cum finale judicium pendeat ex futuro.

n Dictio, suam, deest in antiquis exemplaribus.

o Hæc verba, sicut asserit promisisse, desunt in omnibus Vaticanis, habentur tamen in aliis paulo recentioribus, & antiqua compilat.

p al. per hoc autem.

q al. aut alio simili modo, &c.

¶ Pith. 7. O.] *Odeardis V. C.*

CAP. VII.

Si uxor dicit virum, cui cohabitavit per triennium, non habere potentiam coeundi, eis hoc jurantibus cum septima manu propinquorum, matrimonium separatur. h. d. inhærendo ambis literæ.

Honorius III. r 8 (*c. an. 1220. Romæ in Galliam.*)

r Si hanc decretalem intelligas juxta communem sensum, ut loquatur de eo, qui per maleficia factus erat impotens ad congrediendum cum uxore, vide Sot. 4. sent. dist. 34. q. 1. art. 3.

LIteræ vestræ nobis transmissæ continebant, quod cum causa matrimonii, quæ inter M. 9 mulierem & A. 10 ejus virum vertitur, vobis fuisset ab I. Papa prædecessore nostro commissa, dicta M. proposuit, quod cum octo annis elapsis dicto A. fuisset matrimonialiter copulata, & licet diu cohabitasset eidem, adhuc integra permanebat 11, eo quod prædictus vir ejus non habebat potentiam coeundi: quare petebat divortium celebrari: prædictus vero A. fatebatur, quod illam nunquam cognoverat, tamen se habere potentiam cognoscendi alias asserebat. Vos vero, ne id conferrentur in fraudem, a matronis bonæ opinionis, fide dignis, ac expertis in opere nuptiali, dictam fecistis inspici mulierem: quæ perhibuerunt testimonium, ipsam adhuc virginem permanere. Postmodum per Presbyterum, de cujus parochia vir exstitit, fecistis inquiri, utrum ipse aliquam cognovisset, nec per inquisitionem ipsam vobis constare potuit, aliquam esse carnaliter cognitam ab eodem. Muliere autem requirente divortium, & dicente, quod mater esse volebat, & filios procreare: proponente vero viro, quod paratus erat stare consilio Ecclesiæ, injunxistis eisdem, ut agerent pœnitentiam de commissis, & sic forte placeret Deo s, qui matrimonii fuit institutor, & auctor, ut opus matrimonii consummarent: qui post plures terminos ad vestram reversi præsentiam, concordi voce dixerunt, quod non poterant carnaliter commisceri. Quocirca mandamus, quatenus si ita est, & constiterit vobis, præfatum virum, & mulierem, ultra se prædictos octo annos, per continuum triennium insimul habitasse: ipsis cum septima propinquorum manu firmantibus juramento, se commisceri carnaliter nequivisse, proferatis divortii sententiam inter eos.

s In uno Vaticano: & si forte placerent Deo, qui matrimonii fuit institutor & auctor, opus matrimonii consummarent, &c.

¶ Pith. 8. *Honorius III.*] *C. Episcopo, & Magistro Bernardo Canonico Ambianensi.*

9. *M.*] *Matildem.*

10. *A.*] *Albertum Atrebatensis Diœcesis.*

11. *Et licet diu cohabitasset eidem, adhuc integra permanebat.*) V. C. sic, *nunquam tamen, licet esset, viripotens, ab eo cognita fuerit.*

12. *Intra.*] *Ultra.*

DE MATRIMONIO CONTRACTO CONTRA INTERDICTUM ECCLESIÆ.

TITULUS VI.

CAP. I.

Matrimonium contra interdictum Ecclesiæ, vel judicis factum, seu contractum, propter hoc solum non dirimitur: imponitur tamen pœnitentia sic contrahentibus, & separantur, donec cognoscatur de causa interdicti. h. d. in effectu totus iste titulus.

Alexander III. *Paduan. a Episcopo.* (*c. an. 1170. Romæ in Lombardiam.*)

a Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.

LIteræ a, quas tua nobis Fraternitas destinavit, expresse declarant, quod cum quidam sororem suam jam nubilem cuidam se daturum in uxorem ea præsente, & consentiente præstito juramento firmasset: & illa non post multos dies dona, & munera viri secundum morem terræ sponte susciperet, ipsum tanquam proprium virum sæpe amplexata fuisset: tandem mortuo fratre, a proprio viro sui fratre se desponsari permisit, & quod ab illo *b* cognita fuisset, mendaciter asseveret. Cumque ei prohibuisses publice, ne cui illorum, vel alicui *c* se copularet, ipsa spretis monitis tuis, alii nubere non expavit: demum cum mulieri præcepisses, ut ad domum matris rediret, ipsa nostram audientiam appellavit: (*& infra.* a] Mandamus, quatenus si est ita, præfatam mulierem (ne mandatum tuum contemptibile videatur) ad domum matris redire compellas, & imposita sibi de tanto excessu pœnitentia condigna, postquam in domo materna per mensem steterit, ad tertium reverti permittas.

b ab eo.

c alii: sed in antiquis, alicui.

[*a Verum quoniam sollicitudini nostræ incumbit excessus, & enormitates aliorum corrigere, & ad modum, & formam rectitudinis revocare: f. 1. p. c. f.*]

¶ Pith. 1. *Paduensi.*] *Paduano.*

CAP.

CAP. II.

Sponsalia de futuro cum una etiam contra interdictum Ecclesiæ contracta, non habent detinere matrimonium postea contractum cum alia.

Idem *Vigorien.* & *Baron.* a *Episcopis*. d (c. an. 1170. *Roma in Angliam.*)

d *Vigorn. & Baton. al. Vigornen & B. ved severi. in. mamusc. Vigor. & Baton.*
e *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.*

EX literis e Centurien. Archiepiscopi ad nos pervenit, quod cum G. de sancto Leodegario M. filiam suam absentem cuidam R. nomine desponsasset: (& inf. α) Postea orta suspicione, quod præfatus R. ad alia desideraret vota transire, ad examen Iam dicti Archiepiscopi causa perlata, qui sub anathematis interminatione prohibuit, ne unquam de præscripto negotio plene constaret, vir ad secunda vota transiret. sed ipse præscripta prohibitione contempta filiam G. in facie Ecclesiæ sibi solenniter copulavit uxorem: (& infra. β) Cum Archiepiscopus vellet de matrimonio primo cognoscere, dicta M. appellatione interposita emisit: cujus appellationi Archiepiscopus deferens, eidem sub excommunicationis interminatione districtius interdixit, ne cui nuberet, donec causa ipsa finem debitum sortiretur: ipsa tamen de remedio appellationis confisa, cuidam alii Gu. nomine nupsit: [& infra. γ] Mandamus, quatenus si nihil constiterit, quod impediat, præter consensum de futuro, qui inter præfatos f R. & M. asseritur præcessisse, secunda matrimonia inviolabiliter observanda sublato appell. obstaculo judicetis. Licet enim contra interdictum Ecclesiæ ad secunda vota transire non debuerit, non est tamen conveniens, ut ob id solum sacramentum conjugii dissolvatur: alia g tamen pœnitentia eis debebit imponi, quia contra prohibitionem Ecclesiæ hoc fecerunt.

f *Præfatum.*

g *aliqua, in recentioribus; non in omnibus vetustioribus, alia, legitur.*

[α *Post modicum tempus quibusdam ipsius mulieris consanguineis procurantibus, memoratus R. cum ea præsente verba præsentis temporis contraxit, sicut dicitur, matrimonium. Fide hinc inde corporaliter præstita, quod vir mulierem sicut uxorem legitimam de cætero exhiberet, & ipsa reverenter et sine contradictione, sicut viro legitimo, obediret, nihilque deesset, nisi solemnitas in facie Ecclesiæ celebranda, quæ propter tempus Quadragesimæ tunc non potuit effectui mancipari.*]

[β *Postmodum vero duabus mulieribus, & viro coram Archiepiscopo constitutis, prædictus R. publice confessus est, se cum M. sicut superius dictum est, matrimonium contraxisse, & aliam f. Matildam prava quorundam suggestione seductum postmodum accepisse. Maria vero constanter asseruit, quod pater ejus non moverat de voluntate eius querelam, dicens, quod inter ipsum, & præfatum R. recepta sola fide de contrahendo matrimonio nulla obligatio intercesserat: quam quia ipse non servaverat, servare minime tenebatur, & ideo eam quam secundo acceperat, relinquebat. Cum autem alia præfat. R. tanquam proprium virum sibi restitui postularet.*]

[γ *Et super hoc citata coram Archiepiscopo noluit, propter appellationem, quam obtenderat, apparere. Cum igitur absentibus partibus non videatur nobis negotium finiendum, ipsum experientiæ vestræ, de qua multum confidimus, committentes.*]

¶ PITH. 2. *Vigorien. & Baron.*] *Vinmonen. Bathon. & Herford. Episcopis.*

CAP. III.

Si hi, qui dicebantur consanguinei contraxerunt contra præceptum Judicis, debent separari, donec de causa cognoscatur.

Idem 3 *Paduan Episcopo.* (c. an. 1180. *Roma in Lombardiam.*)

h *Cap. 5. tit. de sponsal. illos in 1. comp. & post Concil. Lateran. sub Alexand. III. p. 6. c. 19.*

DE muliere h: (& infra.) Illos autem, qui pro consanguinitate prohibentur conjungi, & post contra interdictum Ecclesiæ se receperint, excommunicationi debes subjicere, donec tamdiu separentur, quousque legitime cognoscatur, utrum eorum matrimonium possit, & debeat jure stare.

¶ PITH. 3. *Idem.*] *Eboardo.*

QUI FILII SINT LEGITIMI.

TITULUS XVII.

CAP. I.

Naturalis ex soluto genitus, & soluta, legitimatur per subsequens parentum conjugium, etiam quoad hæreditatem.

Alexander III. (c. an. 1180. *Roma.*)

a *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Con. Lat. sub Alex. III. part. 33. cap. 3.*

COnquestus a est nobis H. 1 quod cum quandam mulierem in uxorem acceperit, R. patruus mulieris ipsam exhæredare conatur, eo quod ante desponsationem matris suæ nata fuerit, licet postea pater mulieris prælatam matrem ipsius acceperit in uxorem. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, eam legitimam judicetis, prædictum R. inhibentes, ne dictæ mulieri hac occasione super hæreditate paterna molestiam inferat, vel gravamen. Si autem contra hoc venire præsumpserit, eum b severitate Ecclesiastica procedatis 2.

b *In aliis contra eum, sed in omnibus antiquis, ut est impressum.*

¶ PITH. 1. *H.*] *Albertus præsentium lator.*

2. *Contra eum severitate Ecclesiastica procedatis.*] V. C. *eum severitate Ecclesiastica percellatis.*

CAP. II.

Separato matrimonio in facie Ecclesiæ contracto, filii geniti vel concepti ante sententiam sunt legitimi.

Idem 3. (c. an. 1180. *Roma in Campaniam.*)

c *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 33. c. 5.*
d *conceptus.*

CUm c inter I. virum, & T. mulierem divortii sententia canonice sit prolata, filii eorum non debent exinde sustinere jacturam, cum parentes eorum publice 4 sine contradictione Ecclesiæ inter se contraxisse noscantur. Ideoque sancimus, ut filii eorum, qui ante divortium habiti sunt, & qui d concepti fuerant ante latam sententiam, non minus habeantur legitimi, & quod in bona paterna hereditario jure succedant, & de parentum facultatibus nutriantur.

¶ PITH. 3. *Idem.*] V. C. *Canonicis, & universo Clero, & Populo Termulano.*

4. *Publice.*] V. C. *ignorantes.* Vide *cap. ult. §. penult. sup. de clandestin. desponsat.*

CAP. III.

Statur verbo viri, & mulieris, qui negant aliquem filium, nisi eviderit, & testibus probetur contrarium.

Idem *Rothomagen. Archiepiscopo*, (c. an. 1180. *Roma in Galliam.*)

e *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 8. c. 21.*
f *contradixit.*

TRansmissæ e nobis tuæ literæ continebant, quod cum N. 5 usque ad juventutem quendam puerum nutrivisset, uxore sua M. tunc non desponsata sibi cohabitante, postmodum ipsam legitime desponsavit, & filios sustulit ex eadem: quibus paternam hæreditatem petentibus 6, prædictus juvenis contradicit f, petens se filium, & heredem, quamvis a vicinis, qui ipsum filium verum esse credebat, spurius diceretur: prædicti vero N. & uxor ejus prælatum juvenem spurium suum, aut legitimum filium esse negabant, sed dicebant, quod eum pietatis intuitu nutrivissent. Cum autem quastio coram te mota esset, & prædictus juvenis, pro eo quod juri stare nolebat, vinculo sit excommunicationis adstrictus 7: Consult. t. t. respond. quod in tali casu standum est verbo viri, & mulieris: nisi certis indiciis, & testibus tibi constiterit, esse g filium juvenem memoratum.

g *in aliquot exemplaribus, filium esse illorum, &c., sed in antiq. ut est impressum.*

¶ PITH. 5. *N.*] in V. C. *Nicolaus Sager civis tuus ab infantia.*

6. *Paternam hæreditatem petentibus.*] V. C. addit, *coram Judice seculari. cap 5. inf.*

7. *Adstrictus.*] V. C. addit, *quid agere debeas, nos consulere voluisti. Super hoc itaque.*

CAP. IV.

Illegitima proles est, quam viro vivente uxor ex adulterio concepit, sive cum adultero, sive cum viro moretur.

Idem *Exonien.* h & *Vinconien. Episcopis, & Abbati Herforden.* 8 (c. an. 1180 *Roma in Angliam.*)

h *Exon. al. & Vinconien. sed verius ut est impressum.*
i *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. vide c. causam quæ supr. de dolo. & cap. causam quæ, supr. de off. deleg.*

CAusam, i quæ 9 (& infra. α) Si constiterit, quod Agatha de Anelina muliere tempore Alani viri sui, ipsa cum eo tanquam cum viro suo morante, vel R. 10 patre dictæ Agathæ ipsam A. adhuc habentem virum, publice tenente nata fuit, eam non fuisse legitimam ejusdem R. filiam judicetis. quia non potuit esse uxor, quæ viri sui totum vivente, alii, dum ille viveret, copulari præsumpsit.

[α *Inter nobilem virum F. & S. de Arden. quondam filium Agathæ de nativitate ipsius vertitur, vobis f. ep. & ven. f. n. London. Ep. sub certa forma commisimus terminandam: Verum quoniam idem F. de Ard. præfat. London. Episcopum 11 in memoria habebat pro eo, quod dominus ejus prædictis R. amovendum, & te fili Abbas loco illius duximus subrogandum: per Apost. itaque scripta vobis mandamus, quatenus 12.*]

¶ PITH. 8. *Vinconien. Episcop. & Abbati Herforden.*] *Vintoniensi Episcop. & Abbati Fordensi.*

9. *Causam quæ, &c.*] Junge *cap. 7. infr. & cap. 3. de dolo, & contumac. & cap. 17. de off. jud. deleg.*

10. *R.*] Radulfo.

11. *Episcopum.*] V. C. addit, *suspectum.*

12. *Mandamus quatenus.*] In V. C. *Mandamus, atque præcipimus, quatenus de nativitate prædictæ Agathæ rei veritatem subtiliter inquiratis; & si partibus ante vestram præsentiam convocatis legitime, vobis, Fratres Episcopi, & Venerabili Fratri nostro constiterit, quod, &c.* ut in textu capitis.

CAP.

CAP. V.

Quæstio nativitatis opposita petenti hæreditatem coram Judice seculari, est ad Ecclesiasticum Judicem transmittenda. h. d. & est textus multum notabilis, & allegabilis.

Idem *Exonien. Episcopo, & Abbati Herforden.* 13 (*c. an. 1172. Romæ in Angliam.*)

x Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. Et quatenus in hoc. c. colligitur, quod quæstio spiritualis remittenda est ad judicem Ecclesiasticum, si incidat coram Judice seculari, vid. Bar. & Alex. in l. Titia. ff. solut. matrim.

LAtor x præsentium 14 R. (*& inf. α*) Cum autem idem R. H. coram seculari judice super hæreditate avi ejusdem R. patris dicti H. traxisset in causam, ille sibi præsumpsit objicere, quod pater ejus non fuit de legitimo matrimonio natus, & ideo de hæreditate avi sui nihil possit jure successorio vendicare: tandem cum super quæstione nativitatis coram Norvicen. Episcopo tractatum fuisset, ad nostram extitit audientiam appellatum: [*& inf. β*] ideoque mandamus, quatenus causam super quæstione nativitatis patris ejusdem R. intra duos menses sublato appellationis obstaculo terminetis. Si vero intra duos menses præfatus H. non poterit probare legitime, quod objecit, eatnus seculari domino, sub cujus judicio de hæreditate causa vertitur, intimetis, ut pro quæstione nativitatis non dimittat, quin causam super hæreditate audiat, & decidat.

[*α Non sine multo discrimine sui corporis ad nostram accedens præsentiam, sua nobis conquestione proposuit: quod cum avus suus uxores duas habuerit, de quarum una ejus pater processit, de altera Hug. patruum suum sustulisset: idem. Ho. XL. acras terræ, quæ ipsum, & patrem ejusdem R. contingunt, per violentiam detinet, nec eidem R. qui succedere in bonis paternis debet, vult exhibere debitam partem.*]

] *β Sed in veniente, altera pars vel per se, vel per alium suam nobis exhibere præsentiam contempsit. Nolentes itaque causam ipsam diutius protrahi, eam experientiæ vestræ committentes.*]

¶ Pith. 13. *Abbati Herforden.*] *Abbati Forden.*

14. *Lator præsentium, &c.*] Vide L. 1. C. de Ordin. Judic. & L. 3. C. de Judic.

CAP. VI.

Naturales legitimantur per subsequens parentum conjugium, spurii vero non. h. d. inhærendo verbis literæ. Et est capitulum famosum, & quotidie allegatur in utroque foro.

Idem *Exon. Episcopo.* (*c. an. 1172. Romæ in Angliam.*)

l Cap. 6. eod. tit. in 1. compil.

m vide l. honorum. per Bon. ff. rem. rat. hab. & l. pen. §. uxor. ff. solut. matrim.

TAnta est l vis matrimonii, ut qui antea sunt geniti, post contractum matrimonium legitimi habeantur. Si autem vir vivente uxore sua aliam cognoverit, & ex ea prolem susceperit, licet post mortem uxoris eandem duxerit, nihilominus spurius erit filius m, & ab hæreditate repellendus, præsertim si in mortem uxoris prioris alteruter eorum aliquid fuerit machinatus.

CAP. VII.

De causa civili inter Laicos non cognoscit Ecclesia: cognoscit tamen: An quis sit de legitimo matrimonio natus.

Idem *London. & Vigornien. Episcopis* 15. (*c. an. 1180. Romæ in Angliam.*)

n Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 33. cap. 4.

CAusam n, quæ inter R. 16 & F. super eo, quod mater dicti R. dicitur non fuisse de legitimo matrimonio nata, agitari dignoscitur, vobis commisimus terminandam. Verum quia literis nostris inseri fecimus, ut sæpefato R. possessionem omnium, quorum possessor extitit, quando avus suus proficiscendo Hierosolymam iter arripuit, ante principalis causæ ingressum faceretis restitui, si eadem possessione fuisset per violentiam spoliatus: Nos attendentes 17, quod ad Regem pertinet, non ad Ecclesiam de talibus possessionibus judicare, ne videamur juri Regis 18 Anglorum detrahere, qui ipsarum judicium ad se asserit pertinere: Frat. v. mandamus, quatenus Regi possessionum judicium relinquentes, de causa principali, videlicet, utrum mater prædicti R. de legitimo sit matrimonio nata, plenius cognoscatis, & causam hujusmodi terminetis: licet incongruum videatur, ut matrimonium genitricis præfati R. impetatur, quod eo vivente non fuit (ut dicitur) impetitum.

¶ Pith. 15. *London. & Vigornien. Episcopis.*] *Londonensi, Exoniensi, & Vuormiensi Episcopis.*

16. R.] De Ardenna. Hoc caput præcedere debuit cap. 4. *sup.*

17. *Nos attendentes quod ad Regem, &c.*] Vide Martinl V. Papæ rescriptum ad Karolum VII. Francorum Regem, apud Guidonem Papam, *decis. c.*

18. *Regis Anglorum.*] *Carissimi in Christo filii nostri Regis Anglorum.* Matth. Paris. 134.

CAP. VIII.

Si mulier per judicium Ecclesiæ separata a primo, vivente illo contrahit cum secundo, legitima erit proles, quam ex illo suscepit.

Idem *Episcopo, & Archiepiscopo Vincentino* 19. (*c. an. 1180. Romæ in Dalmatiam.*)

o Cap. 8. eod. tit. in 1. compil. post Concil. Lat. p. 50. c. 23.

p redires.

q Adde, quod dicatur esse longum temporis spatium. Instit. de usucap. §. 1. & l. fin. C. de præscr. long. temp.

PErlatum o est ad audientiam nostram, quod cum H. ad partes Constantinop. transisset, & ibi moram per decennium, & amplius faciens ad I. uxorem suam non rediens p, ipsa apud bo. mem. Vincentinum Episcopum adversus eum querelam deposuit, & quod eum non posset diutius expectare, nihilominus allegavit. Episcopus vero, sicut vir providus, & discretus parentibus viri mandavit, ut pro eo mitterent, & ipsum ad propria revocarent: cumque elapso longi temporis spatio q vir non remearet ad propria, Episcopus in conspectu Ecclesiæ auditis rationibus mulieris inter eos sententiam divortii promulgavit, & mulieri, ut alium duceret, facultatem indulsit. Ideoque mandamus, quatenus si constiterit, quod Episcopus inter eos sententiam divortii tulerit, filios, quos sustulit de alio, ad cujus copulam auctoritate prædicti Episcopi migravit, legitimos judicetis, eos hac occasione ab hæreditate non patientes excludi.

¶ Pith. 19. *& Archiepiscopo.*] *& Archidiacono.*

CAP. IX.

Filii nati ex matrimonio clandestino per Ecclesiam approbato sunt legitimi. h. d. inhærendo literæ.

Idem *Belluacen. Episcopo.* (*c. an. 1180. Romæ in Galliam.*)

r Cap. 3. tit. de clandest. despons. in 1. compil. & post Conc. Later. part. 50. cap. 17. vid. et. in c. cum inhibitio. sup. de clandest. despons.

QUod r nobis 20 (*& inf.*) Si qui autem de clandestino matrimonio postmodum ab Ecclesia comprobato generati fuerint, eos legitimos judices filios, & hæredes.

¶ Pith. 20. *Quod nobis, & infra.*] Junge cap. 2. *sup. de clandest. desponsat.*

CAP. X.

Nati in matrimonio contracto contra publicæ honestatis justitiam illegitimi sunt, & ab hæreditate parentum excludendi: & tene menti hunc casum, quia sæpe per ignorantiam accidit.

Cælestinus III. *Eboracens. Archiepiscopo.* (*c. an. 1192. Romæ in Angliam.*)

s Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.

REferente s nobis 21 [*& inf.*] Frat. t. t. respond. quod publicæ honestatis justitia prohibente matrimonium inter eos contrahi non potuit, & contractum debuit separari: ac per hoc eorum filii nec per Ecclesiæ permissionem, nec per paternam ignorantiam excusentur, ad successionem bonorum paternorum non videntur aliquatenus admittendi.

¶ Pith. 21. *Referente nobis, &c.*] Vide cap. 3. & 8. *sup. de sponsal. & cap. 12. de desponsat. impuber.* Matth. Paris. 205.

CAP. XI.

Ad dicendum prolem illegitimam non sufficit probare impedimentum matrimonii, si fuit in facie Ecclesiæ contractum.

Idem 22. (*c. an. 1193. Romæ.*)

t Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.

u permanserint.

PErvenit t func ad nos ex insinuatione L. Viduæ, quod cum inter G. patrem suum, & A. matrem illius matrimonium fuisset legitime celebratum, & quandiu vixerunt, quiete permanserunt u: post illorum decessum quidam asserentes eam de non legitimo matrimonio fuisse susceptam, a paterna hæreditate tanquam illegitimam amovere conantur: Mandamus itaque, quatenus si est ita, dictam viduam legitimam nuncietis 23.

¶ Pith. 22. *Idem.*] Lincolniensi Episcopo, & Abbati.

23. *Viduam legitimam nuncietis.*] Ut *cap. 7. in fin. sup.*

CAP. XII.

Statur dicto testium, qui probant aliquem legitimum, licet fama vicinæ, & tractatus parentum habeat contrarium.

Innocentius III. 24 (*c. an. 1203. Romæ.*)

x Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.

y dum.

z vide Panorm. cap. fin. de mor. petit. & Jas. in l. neque professio. C. de testamentis.

PErtuas x 25 literas intimasti, quod R. ex muliere, quam secundum opinionem majoris partis viciniæ in concubinam habebat, prole suscepta, quandam post, & aliam ea defuncta, duxit in uxorem: & ea, de qua prolem susceperat, virum sibi alium copulavit: processu vero temporis idem R. in præsentia multorum firmavit proprio juramento, quod eam, quam habere visus fuerat concubinam, prius affidaverat in uxorem, quam ex ea filium genuisset: & postea cum y ageret in extremis, eum, quem ex ea susceperat, in testamento hæredem instituens, legitimum filium appellavit z. Cum autem tuæ inquisitioni fuisset commissum,

sum, an filius sit susceptus, legitimus esse heres ipsius R. & ad ejus patrimonium admittendus, ut præter id, quod ex quadam decretali bonæ memoriæ Alex. Papæ prædecess. nost. standum esse super hoc verbo viri, & mulieris credebas: receptis testibus a filio ejusdem R. productis, quibus legitime comprobavit prædictum R. matrem suam in capella sancti Sergii affidasse, eum ipsius R. hæredem esse legitimum judicasti. Nos autem attendentes, quod plus est, quod in veritate agitur, quam quod simulate concipitur, licet dictus R. eam ex dimissis, quam ut concubinam habuerat, ad alia vota transiverit e, videatur ipso facto matrimonium, quod inter eos celebratum fuerat, denegasse: quia tamen desponsatio per testes legitimos comprobata, eos matrimonialiter fuisse conjunctos ostendit, sive desponsatio ipsa fuerit de præsenti, ut per consensum legitimum per verba de præsenti expressum, copula matrimonii inter eos fuerit celebrata, sive per verba de futuro carnali copula subsecuta, non tam decretali dicti prædecess. nost. quæ in casu dissimili loquitur, quam inductis probationibus innitentes, te processisse legitime respondemus, sententiam tuam auctoritate Apostolica confirmantes.

e transivit.

¶ Pith. 24. *Innocentius III.*] Hydruntino Archiepiscopo.

25. *Per literas, &c.*] Extat integra *pag. 496. epist. Innoc.*

CAP. XIII.

In terris Ecclesiæ Papa potest libere illegitimos legitimare, in terris vero aliorum non, nisi in causis multum arduis, vel nisi in spiritualibus: tunc tamen indirecte, & per quandam consequentiam intelligitur legitimare etiam quoad temporalia: hoc tamen ultimum non est sine scrupulo. h. d. secundum intellectum, qui placet Panorm. & est cap. difficile, & multum famosum.

Idem *nobili viro* G. *Mont. Pessulani.* (*c. an.* 1213. *Romæ in Galliam.*)

b Cap. 1. eod. tit. in 3 compil. vide Covarruv. epit. 4. Decr. p. 2. c. 8. §. 8.

c Qui dicuntur filii naturales, adulterini, spurii, & alii illegitime nati, quovis nomine appellantur, vide Card. Paleotum lib. de nothis & spur. filiis.

d al. etiam in minori.

PEr b venerabilem 26 fratrem nostrum Arelaten. Archiepiscopum tua nobis humilitas supplicavit, ut filios tuos legitimationis dignaremur titulo decorare, quatenus eis, quo minus tibi succederent, natalium objectio non noceret. Quod autem super hoc Apostolica sedes plenam habeat potestatem, ex illo videtur, quod diversis causis inspectis, cum quibusdam minus legitime genitis, non naturalibus c tantum, sed adulterinis etiam dispensavit, sic ad actus spirituales illos legitimans, ut possint in Episcopos promoveri: ex quo verisimilius creditur, & probabilius reputatur, ut eos ad actus legitimare valeat seculares, præsertim si præter Romanum Pontificem inter homines superiorem alium non cognoscant, qui legitimandi habeat potestatem: quia cum major in spiritualibus tam providentia, quam auctoritas, & idoneitas requiratur: quod in majori conceditur, licitum esse videtur & d in minori. Per simile quoque id videtur posse probari, cum eo ipso, quod aliquem ad apicem Episcopalis dignitatis attollitur, eximitur e patria potestate. Præterea etiamsi impius Episcopus scienter servum alterius in Presbyterum ordinaret, licet ordinator satisfacere Domino teneretur, ordinatus tamen jugum evaderet servitutis. Videretur e siquidem monstruosum, ut qui legitimus ad spirituales fieret actiones, circa seculares actus illegitimus remaneret. Unde cum in spiritualibus dispensetur f, consequenter intelligitur in temporalibus dispensatum. Id autem in patrimonio beati Petri libere potest Apost. sed. efficere, in quo & summi Pontificis auctoritatem exercet, & summi Principis exequitur potestatem 27. Videbatur autem ex eo trahere majorem audaciam postulandi, quod cum Rex Francorum I. Reginam dimiserit, & ex alia postmodum superducta puerum susceperit & puellam, & tu similiter, exclusa legitima, superduxeris aliam, ex qua filios suscepisti: sicut cum filiis Regis ejusdem, sic cum tuis credebatur de benignitate Apostol. sed. dispensandum. Verum si veritas diligenter inspicitur, non res similis, sed valde dissimilis invenitur: nam Rex ipse a Regina per Remen. Archiepiscopum 28 Apostolicæ sedis Legatum, fuit per sententiam separatus, tu autem uxorem tuam a te temeritate propria separasti. Ipse quoque priusquam ad eum prohibitio de non contrahendo cum altera pervenisset, aliam superduxit, ex qua prolem genuisse noscitur susceptisse: sed tu in contemptum Ecclesiæ, aliam superinducere attentasti. Præterea Rex ipse contra matrimonium impedimentum affinitatis objecit, & coram præfato Archiepiscopo testes induxit: cujus sententia, quia cassata fuit solummodo propter judiciarium ordinem non servatum, nos post restitutionem Reginæ alios cognitores duximus deputandos: tu vero uxori tuæ nihil, quod divortium induceret, objecisti: cum etsi fides tori sit unum de tribus bonis conjugii, non tamen ipsius violatio conjugale vinculum violasset 29. De filiis ergo ejusdem Regis, utrum legitimi, vel illegitimi fuerint, quamdiu pendet quæstio affinitatis objectæ, potest non immerito dubitari. Nam si affinitas fuerit comprobata, prædictam Reginam non esse Regis conjugem apparebit, & per consequens alia videbitur sibi legitime copulata, & filios ei legitimos peperisse. Insuper cum Rex superiorem in temporalibus minime recognoscat 30, sine juris alterius læsione in

e Videtur.

f dispensatur.

eo se jurisdictioni nostræ subjicere potuit, in quo videretur aliquibus, quod per seipsum (non tanquam pater cum filiis, sed tanquam Princeps cum subditis g) potuit dispensare: tu autem nosceris aliis subjacere: { & inf. a } Rationibus igitur his inducti, Regi gratiam fecimus requisiti, causam tam ex Veteri, quam ex Novo Testamento trahentes, quod non solum in Ecclesiæ patrimonio (super quo plenam in temporalibus gerimus potestatem) verum etiam in aliis regionibus, certis causis inspectis, temporalem jurisdictionem casualiter exercemus, non quod alieno juri præjudicare velimus, sed quia sicut in Deuteronomio h continetur: *Si difficile, & ambiguum apud te judicium esse perspexeris, inter sanguinem, & sanguinem, causam, & causam, lepram, & lepram, & judicium inter portas videris variari, venies ad Sacerdotem Levitici generis, & ad judicem, qui fuerit illo tempore: qui indicabunt tibi judicii veritatem: & facies quæcunque dixerint, qui præsunt loco, quem elegerit Dominus, sequerisque eorum sententiam: qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, decreto judicis morietur.* Sane cum Deuteronomium lex secunda interpretetur, ex vi vocabuli comprobatur, ut quod ibi decernitur, in Novo Testamento debeat observari: locus enim, quem elegit Dominus, Apostolica sedes esse cognoscitur: cum enim Petrus urbem fugiens exivisset, volens eum Dominus ad locum, quem elegerat, revocare, interrogatus ab eo, Domine, quo vadis? respondit: venio Romam iterum crucifigi: quod intelligens pro se dictum, ad locum ipsum protinus est reversus. Sunt autem Sacerdotes Levitici generis fratres nostri, qui nobis jure Levitico in exsecutione Sacerdotalis officii coadjutores existunt. Is vero super eos Sacerdos, sive Judex existit, cui Dominus inquit in Petro i: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis.* Ejus Vicarius, qui est Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, constitutus a Deo judex vivorum, & mortuorum. Tria quippe distinguit judicia. Primum inter sanguinem, & sanguinem, per quod Criminale intelligitur, & civile. Ultimum inter lepram, & lepram, per quod Ecclesiasticum, & Criminale notatur. Medium inter causam, & causam, quod ad utrumque refertur, tam Ecclesiasticum, quam Civile: in quibus cum aliquid fuerit difficile, vel ambiguum, ad judicium est sedis Apostolicæ recurrendum: cujus sententiam qui superbiens contempserit observare, mori præcipitur, id est, per excommunicationis sententiam velut mortuus a communione fidelium separari. Paulus enim, ut plenitudinem potestatis exponeret, ad Corint. scribens ait k: *Nescitis, quoniam Angelos judicabitis? quanto magis secularia?* Licet igitur cum filiis supradicti l Regis (de quibus, an fuerint legitimi, ab initio dubitatur) duxerimus dispensandum: quia tamen tam lex Mosaica, m quam canonica sobolem susceptam ex adulterio detestatur, testante Domino, quod, manzeres n, & spurii usque ad decimam generationem in Ecclesiam non intrabunt: canones vero vetantes tales ad sacros ordines promoveri: secularibus quoque legibus non solum repellentibus 31 eos a successione paterna, sed negantibus ipsis etiam alimenta 32: petitioni tuæ non duximus annuendum.

g subjectis.

Deuteron. 17.
h Hæc Deut. auctoritas protenditur usque ad illa verba. Sane cum Deuteronomium: in ea imprimenda secuti sumus antiqua, & magis emendata Greg. exemplaria, quamvis ad verba textus semper differt a vulgata editione, sed eadem est sententia.

i Matth. 16. Psalm. 109. Act. 10.

k 1. Corinth. 6.

l prefati.

m Deuter. 23.

n Manzeres qui dicantur, tradit Covarruvias l. 4. decr. part. 2. c. 8. §. 1.

{ a *Unde sine ipsorum forsan injuria, nisi præstarent tibi assensum, in hoc subdere te non posses, nec ejus auctoritatis existis, ut dispensandi super hoc liberam habeas facultatem.* }

¶ Pith. 26. Per venerabilem, &c.] Vide Sugerii. 90. 97. Chronic. Burgund. 144. Marin. Sicul. *de reb. Hispan.* 845. L. 6. §. *Quæ universale, ff. de offic. Præsid.* L. 6. ff. *de re tendicat. & velegat.* Novell. 123. *Can. Si servus. Distinct.* 54.

27. *Summi Sacerdotis auctoritatem exercet, & Summi Principis exequitur potestatem.*] Regnum cum Sacerdotio.

28. *Remensem Archiepiscopum.*] VVillelmum.

29. *Violasset.*] *solvisset.*

30. *Rex superiorem in temporalibus minime recognoscat.*] Ergo nec Imperatorem: quod tamen Glossa contendit in *cap. Adrianus, 63. Distinct.* 63. Vide Joan. de Imola, & Jacob. de Sancto Geminiano, *in cap. Grave, de suppleud. neglegent. Prælator.* Egesipp. *lib. 3. de expedit. Hierosolym. cap. 2.* Ambros. *in Orat. contra Auxentium.*

31. *Secularibus quoque legibus eos a successione paterna non solum repellentibus.*] Nov. 89.

32. *Sed negantibus ipsis etiam alimenta.*] Quæ tamen canonicis institutis non negantur. *cap. 5. supr. De iis, qui duxit in matrimon. quam poll. per adulter.*

CAP. XIV.

Si conjugatus vivente prima in facie Ecclesiæ contrahit cum secunda hoc ignorante, legitima erit utrius proles.

Idem *H. & R. Canonicis Beneventanis.* (*c. an.* 1213. *Romæ in Campaniam.*)

o Cap. 3. eod. tit. in 4. compil. vid. Bald. in l. qui contra, Cod. de incest. nuptiis.

EX tenore o literarum vestrarum nobis innotuit, quod cum G. vidua hæreditatem quondam 33 R. mariti sui sibi, & pupillo filio suo restitui postularet, pars adversa petitionem ejus nitebatur excludere, pro eo quod R. maritum ipsius viduæ de adulterio genitum asserebat: { & infra. a } Intelligentes, quod pater prædicti R. matrem ipsius in faciem Ecclesiæ ignaram, quod ipse aliam sibi matrimonialiter copulasset, duxerit in uxorem, & dum ipsa conjunx ipsius legitima putaretur, dictum R. suscepit ex

eadem:

eadem: in favorem prolis potius declinemus, memoratum R. legitimum reputantes.

[*a Proponente, quod dicti R. pater vivente uxore legitima quandam aliam Mariam nomine superduxit, ex qua praefatum R. maritum ipsius viduae genuerat. Ex contra vero pars viduae respondebat, quod cum Maria praefata nesciens, quod dicti R. pater aliam haberet uxorem, cum eo in facie Ecclesiae contraxisset, ejus filius, quem suscepit ab eo, legitimus debebat haberi: cum non debeant illegitimi reputari, qui de adultera consistentia non nascuntur. 34 Cumque super hoc diutius fuisset in vestra praesentia litigatum, & nonnullorum prudentium sententia, quorum consilium requisistis, in hoc invicem discordaret, sed. duxistis Ap. consulendam. Nos igitur.*]

¶ Pith. 33. *Haereditatem.*] V.C. addit, *quae R a patre suo obvenerat.*

34. *Cum non debeant illegitimi reputari, qui de adultera consistentia non nascuntur.*] Cap. 2. & 10. *sup.* & *cap. ult.* §. *penult. de clandest. desponsat.*

CAP. XV.

Proles infidelium, qui postea convertuntur, legitima est, etiamsi parentes sunt in gradu prohibito lege canonica.

p Tyb. al. Tubu. al. Tyberino.

Idem *Episcopo Tibur.* p 35 (c. an. 1214. *Romae in Campaniam.*)

q Cap. 4. eod. tit. in 3. compil. r carnis.

GAudemus q 1 [& *infra.*] Caeterum prolem de infidelium conjunctionibus natam, qui secundo, tertio, vel ulteriore gradu, secundum opinionem illorum r matrimonialiter contraxerunt affectu, post fidem receptam (utilitate publica suadente) legitimam volumus reputari.

¶ Pith. 33. *Episcopo Tibur.*] *Episcopo Tyberiado.*

s al. ita: de his, qui matrimon. &c. alias desunt illa verba, vel contra illud testificari.

QUI MATRIMONIUM s ACCUSARE POSSUNT, VEL CONTRA ILLUD TESTARI.

TITULUS XVIII.

CAP. I.

Cum agitur de foedere matrimonii, reo absente contumaciter possunt super impedimento matrimonii recipi testes, dummodo sint legitimi, & ad dicta eorum feratur sententia.

b al. Patrinens.

Alexander III. *Parisiensi* b *Episcopo* 1. (*c. an. 1172. Romae in Galliam.*)

a Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.

RElatum 2 est, quod cum pater cujusdam puellae eam cuidam civi Parisiensi a nuptui tradidisset, maritus post aliquot annos, quibus cum uxore permansit, propter homicidium, quod commisit, de civitate timore mortis exivit: nunc autem dicitur posse probari, quod pater puellae eum de sacro fonte d levavit: sed literis tuis quaesitus nusquam potuit inveniri, licet quinquennium sit transactum: [& *infra.*] Cum eorum consultationi tuae taliter respond. *quod si invenis, & puella aliquot annis sine quaestione fuerunt simul, qui praescriptum matrimonium nunc mansante, non videntur suspicione carere:* quod si manifestum est, quod asseritur, aut legitimi accusatores, & testes apparent: postquam juvenis fuerit cum omni diligentia requisitus, etiamsi nequiverit inveniri, testes recipere poteris, & hoc canonico judicium terminare.

d vide Concil. Tridint. Sess. 24. de reform. matr. c. 2.

¶ Pith. 1. *Parisiensi Episcopo.*] *Parmensi.*

2. *Parisiensi.*] *Parmensi.*

CAP. II.

Accusatio, & testimonium in causa matrimoniali personaliter, & non per literam fieri debent.

Clemens III. (*c. an. 1190. Romae.*)

e Cap. 4. eod. tit. in 2. compil. f deponentes.

A Nobis 2 3 est quaesitum, utrum aliqui super accusatione matrimonii nihil voce propria deprimentes f debeant per solam chartulae conscriptionem admitti? Ad hoc respondemus, quod in talibus, nisi quantum ad praesumptionem, nullius momenti est conscriptio, quoad sententiam proferendam, nisi alia legitima adminicula suffragentur.

¶ Pith. 3. *A nobis, &c.*] Vide Can. *Perscripta. caus. 2. quaest. 8. Can. Absente. caus. 3. qu. 9. cap. 22. sup. de testib.*

CAP. III.

In causa matrimoniali super consanguinitate, & contractu testificari possunt consanguinei, & parentes.

g Clemens Papa Florentino Episcopo. al. Celestin. Papa Flor. Episc. al. Celestinus III. &c.

Clemens g III. *Papa Florentino Episcopo.* (*c. an. 1190. Romae in Tusciam.*)

h Cap. 3. tit. de matr. contra interd. Eccl. celebr. in 1. comp. refert Grat. sive Palea 35. q. 6. c. 2.

VIdetur h nobis 4: (& *inf.* a) Quod parentes, fratres, & cognati utriusque sexus, in testificatione suorum ad matrimonium conjungendum, vel dirimendum admittantur, tam antiqua consuetudine, quam legibus approbatur 5. Ideo enim maxime parentes, & si defuerint parentes, proximiores admittuntur: quoniam unusquisque suam genealogiam cum testibus, & chartis, tam etiam ex recitatione majorum scire laborat: qui enim recitaturi ei debent, quam illi, qui melius sciunt. & quorum est interesse: ita ut si non interfuerint, & consensum non adhibuerint, secundum leges nullum fiet matrimonium? Quod vero legitur i, pater non recipiatur in causa filii, nec filius in causa patris, in criminalibus causis, & contractibus eorum est. In matrimonio vero conjungendo, & disjungendo est ipsius conjugii praerogativa, & quia favorabilis res est, congrue admittuntur.

i Vid. Lanfranc. de Oriano in c. quoniam contra supr. de prob. & Specul. tit. de test. §. 1.

(a *Quod secunda, quam contra prohibitionem Ecclesiae duxit, non sit uxor, etiamsi primam non haberet desponsatam, Nam quod contra interdictum, & ordinem Ecclesiae factum est, ratum non haberi tanquam inordinatum tam divinae, quam humanae legis auctoritas proclamat. Quia igitur is, quam inordinate superdicta prohibitione veniente, quae non est, cogendus est eam recipere, quam juravit, & desponsavit, atque ex ea prolem genuit: ut juramenti religio non vilipendatur, & fides adinvicem conservetur promissa, & proles in cultu Dei nutriatur, & educetur, & alii eandem occasionem peccandi, & aliam decipiendi assumere non valeant.*)

¶ Pith. 4. *Videtur nobis, &c.* (Pars est Canonis *videtur, caus. 35. qu. 6.*

5. *Legibus approbatur.*] L. *Quamvis* 2. C. *ad leg. Jul. de adulter.* & *cap. 1. de consanguin.* & *affinit. in 4. Collect.*

CAP. IV.

Invita desponsata, postea sponte cognita, contra matrimonium non auditur.

Idem. (*c. an. 1190. Romae.*)

k Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.

INsuper k adjecisti 6, quod aliquis cum quadam ignobili puella contraxit, quae tandem aetatis metas attingens, ab illo plures cognita contra matrimonium proclamavit, asserens se semper ab initio dissensisse, quod per testes probat fama, & conversatione praeclaros. In hoc itaque sustentimus, quod adversus matrimonium audiri non debet, quae post cognitionem sui legitimum annum attingens, eum potuit, minime reclamavit; sicut enim ante legitimum consensum [qui in duodecimo anno spectatur] potuit dissentire, sic postquam legitimo tempore accedente, semel etiam copulae carnali consensit, ex ratihabitione sibi super hoc silentium non ambigitur indixisse l.

l indixisse.

¶ Pith. 6. *Insuper adjecisti.*] Pars est cap. *Laudabilis*.

CAP. V.

Repellitur accusans matrimonium propter quaestum.

Innocentius III. *Archiepiscopo, Praeposito, & Priori S. Mariae de Albea.* 7 *Gemen.* m (*c. an. 1214. Romae in Tusciam.*)

m de Albea. Jamnen.

SIgnificante o M. de Canula a 8 nostro est Apostolatui declaratum, quod cum N. 9 duxisset legitime in uxorem, S. matrem ipsius nisa est matrimonium accusare, ut ab eo pecuniam extorqueret: & licet intellectui suo praeter non possint opere respondere, nihilominus vult habere pecuniam, ut ab accusatione desistat.

n Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. o Canulla. al. Canulla. al. Casula.

Cum igitur non sit malitiis hominum indulgendum, mandamus, quatenus si est ita, ipsam ab accusatione matrimonii repellentes, eidem super hoc silentium imponatis.

¶ Pith. 7. *Sanctae Mariae de Albea.*] V. C. *Sanctae Mariae de Iubeon*, Ordinis Cisterciensis, Jnnoensis Dioecesis.

8. *De Canula.*] *de Canulla.*

9. *N.*] *M.*

CAP. VI.

Repellitur ab accusatione matrimonii, qui denunciationis tempore tacuit, nisi denunciationem probabiliter ignoravit, vel furet de novo didicisse, & quod non objecit illam malitiose.

Idem 10. (*c. an. 1214. Romae.*)

p Cap. un. eod. tit. in 2. compil. alia pars hujus decret. supr. de sponsal. c. cum in tua.

CUm p in tua dioecesi 11: (& *inf.*) Si vero post contractum matrimonium aliquis appareat accusator, cum non prodierit in publicum, quando banna secundum consuetudinem in Ecclesiis edebantur, utrum vox sua debeat accusationis admitti, merito quaeri potest. Super quo sic ducimus distinguendum, quod si tempore denunciationis praemissae, is, qui jam conjunctos impetit, extra dioecesim existebat, vel alias denunciatio non potuit ad ejus notitiam pervenire, ut puta si nimiae infirmitatis fervore laborans sanae mentis patiebatur exilium: vel in annis tam teneris constitutus, quod ad comprehensionem talium ejus aetas sufficere non valebat, seu alia causa legitima fuerit impeditus, ejus accusatio debet audiri. Alioquin cum tenacibiliter praesumatur, quod denunciationem publice factam idem existens in ipsa dioecesi minime ignoravit, tanquam suspectus est proculdubio repellendus: nisi proprio firmaverit juramento, quod postea didicerit ea, quae obje-

cerit,

q al. ita: & quod ad hoc.
r procedit.

cerit, & q ad hoc ex malitia non r procedat: quia tunc etiamsi didicisset ab illis, qui denunciationis tempore siluerunt, clausis non debet eidem aditus accusandi: quoniam etsi ab impetitione hujusmodi culpa de silentio tali contracta illos excludet, iste tamen amoveri nequiret, cum culpabilis non exstat.

¶ PITH. 10. *Idem.*] Episcopo Belvacensi.

11. *Cum in tua dioecesi.*] Junge *cap. 27. sup. de Sponsalib.*

a de materia hujus tit. vid. ... Ibi ... ubi ... per Sp... verba, demonstrum.

DE DIVORTIIS. a

TITULUS XIX.

CAP. I.

Homicidium necessarium non privat spe conjugii, sed machinatio in mortem conjugis sic.

b Varmaciam. al. Varmaciae.

Ex Concilio apud VVormaciam b. (in Germania.)

c Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.

SI qua mulier c in mortem mariti sui cum aliis consiliata est, & ipse aliquem illorum in defendendo se occiderit, potest ipse post mortem uxoris, si voluerit, aliam ducere: ipsa autem insidiatrix poenitentiae absque spe conjugii stet subjecta.

¶ PITH. 1. *Si qua mulier.*] *Caus.* 30. *quaest.* 1. *Can. Si qua mulier.*

CAP. II.

Conjuges propter alterius crimen non separantur, nisi spiritualiter fornicetur. & tunc durat conjugium etc etiam separatis.

Alexander III. (c. an. 1180. Romae.)

d Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 50. c. 12. § quod autem. vid. Sot. 4. sent. dist. 37. q. 2.

QUaesivit d a nobis: [& inf. n] Nos itaque taliter respondemus, quod mulier pro furto, vel alio crimine viri sui (nisi fidei suae religionem corrumpere velit) ab eo separari non debet. Verum si conjugem suam ad adulteriis maleficium traxerit, a viro poterit separari: ita quod et nubere alii non licebit: quia, licet separentur, semper tamen conjuges erunt. In aliis quoque praefatam sententiae formam servetur.

[n *Utrum mulier pro latrocinio, aut quolibet alio crimine a viro suo debeat separari, & alii nubere, & de viro similiter modo proposuisti, utrum pro quolibet flagitio possit a conjuge dividi, & aliam sibi legitime matrimonio copulare.*]

¶ PITH. 2. *Alexander III.*] Alias, *Gregorius IX.*

CAP. III.

Vir non potest dimittere uxorem sine judicio Ecclesiae, etiam propter impedimentum parentelae notorium. Si fama refert impedimentum conjugii, etiam nemine apponente, Episcopus ex officio suo potest de eo inquirere. Si vero impedimentum est notorium, potest Episcopus ex officio suo matrimonium separare.

e al. Ambien.

Idem *Ambianen.* e *Episcopo.* (c. an. 1180. Romae in Galliam.)

f Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. par. 50. c. 29.

POrro f de Comite Pontini 3, qui R. 4 uxorem suam absque judicio Ecclesiae dimisit, quia eam cognatam suisse omnia defunctae proponit, prudentia tua cognoscet, quod si etiam parentela esset publica, & notoria, absque judicio Ecclesiae ab ea separari non potuit: quare ipsum ad eam recipiendam, quae petit restitutionem ipsius, districte compellas: quam si recipere noluerit, eum, & superinductam vinculo excommunicationis adstringes. Praeterea de H. qui 5 cognatam suam duxit uxorem, respondemus, quod non apparentibus accusatoribus, & parentela manifesta seu publica existente (quod credibile non est, nisi esset in primo gradu, vel secundo) tua nihil interest, matrimonia illa adhibita gravitate dissolvere, quae illicite contracta noscuntur.

¶ PITH. 3. *De Comite Pontini.*] Sigebertus *ann.* 1140. Vignet. *tom.* 3. 58.

4. *R.*] filiam Bern. de Sancto Valerico.

5. *H. qui*] *Hugone de Calesia, qui filiam Aletini*, Hoc caput est pars capitis, *cum sedem.*

CAP. IV.

Repellitur uxor petens restitutionem mariti, si notorie fornicata est, & maritus continens.

Idem 6. (c. an. 1180. Romae.)

g Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. par. 6. cap. 14.

SIgnificasti g, quod quidam uxore sua sine judicio Ecclesiae dimissa, pro eo, quod suggestum sibi fuerat, ipsam incestum cum quodam consanguineo suo commisisse, vinculo fuit propter hoc excommunicationis adstrictus: verum mulier non continuit, sed sobolem de alio viro suscepit: nec minus postulat viro restitui, asserens se ab eo injuste dimissam, & eundem sibi materiam adulterandi dedisse. Consult. t. t. respon. quod si notorium est mulierem ipsam adulterium commisisse, ad eam recipiendam praefatus vir cogi non debet, nisi contrarec ipsi in cum alia adulterium commisisse.

¶ PITH. 6. *Idem.*] Cretensi Episcopo.

CAP. V.

Matrimonium separatur propter adulterium mulieris: & si vir postea fornicetur, redintegratur. Et est bonus casus, & multum allegabilis.

Idem 7. (c. an. 1175. Romae.)

h C. 3. de cland. despons. in 2. comp.

EX literis h t. tuis accepimus, quod V. quandam duxit uxorem, qui pauci temporibus fuere concordes: proponebat enim eidem V. quod illam per violentiam sibi illatam metu etiam mediante duxisset: (& infra. a) Tandem vir uxorem suam super crimine fornicationis in jure convenit, quae nesciter, quo ducta spiritu coepit publice confiteri: quod cum vir negaret ei in necessariis providere, crimen compulsa est incurrere memoratum: cumque diligentius ea fuisset admonita, ne ad suggestionem alicujus illud tam turpe contra se proponeret, ipsa id manifestius asserebat. Sane tu convocato Capitulo tuo, cum ne eorundem i consilio utrique privatim continentiam injunxeris observandam, ita quod caste viverent ab invicem segregati: memoratus V. furtim cum alia sponsalia, & nuptias temere celebravit: verum cum factum inquirere laborares, supradictus V. seriem rei explicans, & exponens ad audientiam nostram dicitur appellasse. Unde Frat. t. mandamus, quatenus, si res ita processit, praetaxatum virum ad legitimam uxorem redire compelles.

i eorum.

[a *Tu vero una cum Capitulo tuo eum tam monuis, quam admonitionibus inter eos saepe pacem reformare studeres, vel tamen segregatos pariter reconciliare coegisset.*]

¶ PITH. 7. *Idem.*] Clemens III.

8. *Ex literis, &c.*] *Caus.* 15. *quaest.* 7. *Can.* 6.

CAP. VI.

Si uxor a viro lapso in haeresim propria auctoritate diverrit, ad eum reversum redire compellitur: secus si per judicium Ecclesiae ab eo fuisset separata.

Urbanus III. *Florentino Episcopo.* (c. an. 1186. Romae in Tusciam.)

k Cap. 5. eod. tit. in 2. compil.

DE illa k, quae viro suo labente in haeresim, ipsius consortium sine judicio Ecclesiae declinavit, videtur nobis, quod mulier (maxime si ea intentione decessit, ut lapsus in haeresim taedio pareret, & confusione affectus, se ab errore suo converteret) ei cum reversus fuerit, est reddenda: quae etiamsi reverti noluerit, compelletur. Si vero judicio Ecclesiae ab eo recessit, ad recipiendum eum nullatenus dicimus compellendam.

CAP. VII.

Vinculum conjugale non dissolvitur altero conjugum fidelium in haeresim lapso. Sed si unus infidelium conjugum convertatur ad fidem, & alter noluit sibi cohabitare, vel non sine blasphemia, vel sine peccato mortali, solvitur conjugium, & conversus contrahere poterit.

Innocentius III. *Ferrarien. Episcopo.* (c. an. 1210. Romae in Insubriam.)

l Cap. 2. eod. tit. in 3. comp.

QUanto te l novimus in canonico jure peritum: [& inf. a] Sane tua Fr. intimavit, quod altero conjugum ad haeresim transeunte, qui relinquitur, ad secunda vota desiderat convolare: quod utrum possit fieri, per tuas nos duxisti literas consulendos. Nos igitur consult. t. respondentes distinguimus, licet quidam praedecessor noster sensisse aliter videatur, an ex duobus infidelibus alter ad fidem catholicam convertatur, vel ex duobus fidelibus alter labatur in haeresim, vel decidat in gentilitatis errorem. Si enim alter infidelium conjugum ad fidem catholicam convertatur, altero vel nullo modo, vel non sine blasphemia divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente: qui relinquitur, ad secunda, si voluerit, vota transibit: & in hoc casu intelligimus, quod ait Apostolus: *Si infidelis discedit, discedat: frater enim, vel soror non est servituti subjectus in hujusmodi.* Et canonem etiam in quo dicitur m ro: *Contumelia creatoris solvit jus matrimonii circa eum, qui relinquitur.* Si vero alter fidelium conjugum vel labatur in haeresim, vel transeat ad gentilitatis errorem, non n credimus, quod in hoc casu is, qui relinquitur, vivente altero possit ad secundas nuptias convolare, licet in hoc casu major appareat contumelia creatoris. Nam etsi matrimonium verum inter infideles existat, non tamen est ratum: inter fideles autem o verum, & ratum existit; quia sacramentum fidei, quod semel est admissum, nunquam amittitur, sed ratum efficit conjugii sacramentum, ut ipsum in conjugibus illo durante perduret. Nec obstat, quod a quibusdam forsan objicitur, quod fidelis relictus non debeat jure suo sine culpa privari: cum in multis casibus hoc contingat, ut si alter conjugum incidatur. Per hanc responsionem quorundam malitiae obviatur, qui in odium conjugum, vel quando sibi invicem displicerent, si eas possent in tali casu dimittere,

m Hoc dicit B. Ambrosius c. 1. ad Corinth c. 7.

n Vid. Concil. Trident. Sess. 24. de sacr. matrim. can. 5.

o In uno aut altera C. ... & firmum ... ifsit.

simo-

simularent hæresim, ut ab ipsa, (nubentibus conjugibus) resilirent. Per hanc ipsam responsionem illa solvitur quæstio, quæ quæritur, utrum ad eum, qui ab hæresi, vel infidelitate revertitur, is, qui permansit in fide, redire cogatur.

[a Tanto F. t. amplius in Domino commendamus, quod in dubiis quæstionum articulis ad sed. Apostol. recurris: quæ disponente Domino cunctorum fidelium mater est, & Magistra, ut opinio, quam in eis quondam habueras, dum alios canonici juris peritiam edoceres, vel corrigatur per sed. Apost. vel probetur.]

¶ Pith. 9. Prædecessor noster.] Urbanus III. cap. 3. sup. nam Celestinæ epistola, quæ extat in 2. Collect. Decret. sub tit. de Convers. Infidel. cum hoc capite convenit.

10. Canonem, in quo dicitur, &c.] Can. 2. caus. 28. qu. 2. et Ambrosio in epist. 1. ad Corinth. ubi & Joannis Chrysostomi eadem sententia est.

CAP. VIII.

Pagani juncti in gradu prohibito lege canonica tantum, conversi ad fidem non separantur. H. primo. *Si paganus prius plures uxores habeat, post fidem susceptam adhærebit primæ.* H. secundo. *Et si repudiata uxore cum secunda contraxerit, etiam post baptismum dimittet secundam, & adhærebit primæ repudiatæ, etiamsi repudiata cum alio contraxisset: secus si fornicata fuisset.* hoc tertio.

p Tibaden.

Idem *Tiberiadensi* p *Episcopo.* (*c. an. 1212. Romæ.*)

q Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.

GAudemus q in Domino &c. (*& inf. a*) Utrum pagani uxores accipientes in secundo, vel tertio, vel ulteriore gradu sibi conjunctas, sic conjuncti debeant post conversionem suam insimul remanere, vel ab invicem separari, edoceri per scriptum Apostolicum postulasti. Super quo talem respondemus, quod cum sacramentum conjugii apud fideles, & infideles existat, quemadmodum ostendit Apostolus r dicens: *Si quis frater infidelem habet uxorem, & hæc consentit habitare cum eo, non illam dimittat*:

r 1. Corinth. 7.

& in præmissis gradibus a paganis quoad eos matrimonium licite sit contractum, qui constitutionibus canonicis non arctantur: *Quid enim ad nos* (secundum Apostolum s eundem) *de his, quæ foris sunt, judicare?* in favorem præsertim Christianæ religionis, & fidei, a cujus perceptione per uxores se deseri timentes viri possent facile revocari: fideles hujusmodi matrimonialiter copulati libere possunt, & licite remanere conjuncti, cum per sacramentum baptismi non solvantur conjugia, sed crimina dimittantur.

s 1. Cor. 5.

Quia vero pagani circa plures insimul fœminas affectum dividunt conjugalem, utrum post conversionem omnes, vel quam ex omnibus retinere valeant, non immerito dubitatur: (*& infra. β*) Verum absonum hoc videtur, & inimicum fidei Christianæ, cum ab initio una costa in unam fœminam sit conversa t: & Scriptura divina testetur, quod propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una: non dixit tres vel plures, sed duo: nec dixit, adhærebit uxoribus, sed uxori: [*& infra. γ*] Nec ulli unquam licuit insimul plures uxores habere, nisi cui fuit divina revelatione concessum, quæ mos quandoque, interdum etiam fas censetur, per quam sicut Jacob a mendacio, Israelitæ a furto, & Samson ab homicidio, sic & Patriarchæ, & alii viri justi, qui plures leguntur simul habuisse uxores, ab adulterio excusentur.

t Genes. 2. & 3.

Sane veridica hæc sententia probatur etiam de testimonio veritatis testantis in Evangelio u: *Quicunque dimiserit uxorem suam ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur.* Si ergo uxore dimissa, duci alia de jure non potest, fortius & ipsa retenta; per quod evidenter apparet pluralitatem in utroque sexu, cum non ad imparia judicentur, circa matrimonium reprobandam.

u Matth. 19. & Luc. 10.

Qui autem secundum ritum suum legitimam repudiavit uxorem, cum tale repudium veritas in Evangelio x reprobaverit, nunquam ea vivente licite poterit aliam, etiam ad fidem Christi conversus, habere, nisi post conversionem ipsius illa renuat cohabitare cum ipso, aut etiamsi consentiat, non tamen absque contumelia creatoris, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum: in quo casu restitutionem petenti, quamvis de injusta spoliatione constaret, restitutio negaretur: quia secundum Apostolum y frater, aut soror non est hujusmodi subjectus servituti.

x Matth. 19.

y 1. Corinth. 7.

Quod si conversum ad fidem & illa conversa sequatur, antequam propter causas prædictas legitimam ille ducat uxorem, eam recipere compelletur. Quamvis quoque secundum Evangelicam veritatem, qui duxerit dimissam, mœchatur: non tamen dimissor poterit objicere fornicationem dimissæ, pro eo, quod nupsit alii post repudium, nisi alias fuerit fornicata.

[*α Et in potentia virtutis ipsius, & patris luminum, a quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum, uberes gratiarum exsolvimus actiones: quod sicut nobis tuis literis intimasti diebus istis novissimis, ille, qui non vult mortem peccatoris, sed ut magis convertatur, & vivat, ut ad Christianam convertant fidem, multorum cordibus inspiravit, & quoniam uxores acceperant in secundo, vel tertio, vel ulteriori gradu sibi conjunctas.*]

[*β Quia vero tam Patriarchæ, quam alii justi viri ante legem pariter, & post legem multas uxores insimul habuisse leguntur: nec contrarium apparet in Evangelio, vel lege præceptum: neque pagani subjiciuntur canonicis institutis post inventis, quemadmodum est præmissum: videtur quod nunc etiam juxta ritum suum licite contrahant cum diversis, quorum conjunctiones legitimas unda sacri baptismatis non dissolvit: & ita Patriarcharum exemplo ad fidem Christi conversi pagani, conjugiorum pluralitate gaudebunt.*]

[*γ Unde Lamech, qui plures uxores insimul legitur habuisse, reprehenditur in Scripturis, in quod ipse primus reprobandam bigamiæ speciem invenit. Licet autem de hujusmodi non quæsieris, volumus tamen tam te, quam alios super his etiam reddere certiores, & quod veritas prævaleat falsitati, sine dubitatione qualibet protestamur, quod*]

¶ Pith. 11. Gaudemus in Domino, &c. cum per Sacramentum Baptismi non solvantur conjugia, sed crimina dimittantur.] Adde cap. ult. sup. qui fil. sint legitim. quod hujus pars est.

CAP. IX.

Non licet relictam fratris in uxorem accipere: & de facto ducta separanda est, nisi aliter Ecclesia dispenset.

Idem *Livonien. Episcopo, & iis, qui cum ipso sunt fratribus.* (*c. an. 1212. Romæ in Germaniam.*)

z Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. a inf. dispensat. & remiss. 2. cap. b al. ita: Quia dispar est ritus in Livon. Ecclesia de novo, &c. sed in vetustioribus exemplaribus legitur, ut est impressum.

DEus, z qui Ecclesiam suam a: (*& infra.*) Quia dispar b est ritus in Livonien. Ecclesia de novo ad fidem catholicam conversorum a nostro, propter infirmitatem gentis ejusdem concedimus, ut matrimoniis contractis cum relictis fratrum utantur, si tamen, fratribus decedentibus sine prole, ut semen defuncti juxta legem Mosaicam suscitarent, cum talibus contraxerunt: ne tales sibi de cætero, postquam ad fidem venerint, copulent, prohibentes.

DE DONATIONIBUS INTER VIRUM, ET UXOREM, ET DE DOTE POST DIVORTIUM RESTITUENDA.

TITULUS XX.

CAP. I.

Separato licite matrimonio, dos restituenda est.

Ex Concilio habito apud Vvormaciam. (*in Germania.*)

a Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. part. 50. cap. 46.

MUlieres cum a pro aliqua licita causa a propriis viris fuerint separatæ, totam dotem præcipimus sibi reddi.

CAP. II.

Soluto matrimonio cogitur vir dotem restituere, & bona dividere, quæ communiter eis obvenerunt.

Urbanus III. *Decano, Cantori, & Capitulo Lexov.* (*c. an. 1186. Romæ in Galliam.*)

b Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.

SIgnificavit P. mulier b, quod H. quem loco viri tenebat, divortio inter eos solenniter celebrato, dotem suam illicite detinet, & reddere contradicit: possessiones etiam, quas ipsi, dum simul viverent, cujuscunque contractus titulo communiter obvenerunt, eæ prorsus exclusæ sibi nititur vendicare. Ideoque mandamus, quatenus si ita est, & non est aliud, quod obsistat, ipsum ad restitutionem dotis, & divisionem eorum, quæ olim communiter habuerunt, districte Eccles. compellatis.

¶ Pith. 2. Et Capitulo Lexov.] V. C. Capiterio.

CAP. III.

Delegatus ad causam matrimonii, si ferat sententiam divortii, pronunciare debet dotem restitui. Et est casus multum allegabilis.

Clemens III. (*c. an. 1190. Romæ.*)

c Cap. 1. tit. de dote post divort. restituend. in 2. comp.

DE prudentia c vestra e miramur, quod cum vobis causam matrimonii, quæ vertebatur inter H. & M. commisissemus terminandam, & vos consanguinitatem inter eos inveneritis, sententiam divortii tulissetis: de dote, quam a viro mulier repetebat, quicquam statuere distulistis. Quia igitur vos, qui de matrimonio principaliter cognovistis, & de dote quæ est causæ incidens, accessorie cognoscere valuistis, & sententialiter diffinire: mandamus, quatenus prædictum H. monitione præmissa cogatis, ut prædictæ M. totam dotem (sicut canonicum fuerit) restituere non moretur.

¶ Pith. 2. De prudentia vestra, &c.] Idem servatur in Francia. Vide Matth. Paris. 226.

3. Causa incidens.] Immo emergens, & sine qua matrimonii causa decidi non potest, ut in cap. 1. de ordin. cognit.

CAP. IV.

Mulier propter adulterium a viro separata perdit dotem.

Clemens III. d (*c. an. 1190. Romæ.*)

d Cælestinus III.

a Cap. 2. tit. de dote post divort. restituenda, in 2. compil.

PLerumque e: [*& inf. a*] Si mulier ob causam fornicationis judicio Ecclesiæ, aut propria voluntate a viro recesserit, nec reconciliata postea sit eidem, dotem, vel dotalitium repetere non valebit.

[*a Accidit, ut proponis, quod in parochia tua mulieres a viris suis causa fornicationis recedunt, & sic usque ad mortem ipsorum permanere noscuntur: ipsis vero defunctis, eorum consanguineis, ad quos hæreditates eorum perveniunt, dotem suam cum dotalitio repetunt, eis audientiam denegant, & nolunt restituere, quod reposcunt: ob hanc causam, quia ne ipsæ se indignas fecisse noscuntur, quod a viris suis causa fornicationis duxerunt recedendum. In hoc itaque decrevimus, quod*]

CAP. V.

Cogitur mulier ex officio Judicis, donata sibi a viro propter nuptias pro conservatione illiciti matrimonii relaxare, si salva donatio præter impedimentum dissolutioni talis matrimonii. h. d. secundum intellectum, qui plus placet Panormitano.

Innocent. III. *Compostel. Archiepiscopo, & universis Episcopis in regno Legionen. constitutis.* (*c. an. 1213. Romæ in Hispaniam.*)

f Cap. 1. tit. de dote amiss. in 3. compil.

ETsi necesse sit *f*: [*& infra.*] Quia vero castra quædam, quæ Rex Legion. filiæ Regis Castellæ 4 in dotem tradidisse proponitur, ita ut si eam aliqua occasione relinqueret, ipsa cederent in jus ejus, impedimentum præstare videntur hujusmodi copulæ dissolvendæ: cum castra ipsa non tam ob turpem, quam ob nullam causam sint data, imponere, cum inter eos matrimonium non existat, & ideo nec dos, nec donatio propter nuptias: ne ad commodum ei cedat, quod debet in pœnam ejus potius retorqueri, castra ipsa restitui volumus, & ad id puellam per excommunicationis sententiam coarctari.

¶ PITH. 4. *Castellæ.*] *Portugalliæ.* Vide Roderic. Vital. *part. 3. Histor. Hispan. cap. 38.* Marin. Sicol. 818.

CAP. VI.

Usufructuarius donans sine consensu Domini rem ipsam uxori propter nuptias, non transfert in eam plus juris, quam ipse habebat: idem de eo, qui sub conditione adimente habet rem in hæreditatem, vel in feudum.

Idem *Archidiacon. S. Andreæ de Scotia* 5. (*c. an. 1203. Romæ in Scotiam.*)

g Cap. 2. tit. de dote amiss. vel post divort. restit.

NUper a nobis *g* tua discretio requisivit, si aliqua terra data fuerit alicui, non in hæreditatem, vel feudum, sed tantum quoad vixerit possidenda: & ipse postmodum tertiam partem ejus sua in dotem concesserit: utrum eo defuncto prætatam dotem uxor, dum vixerit, habere debeat & tenere, cum Ecclesia dotes protegere teneatur viduarum? Postulasti præterea, si qua terra data fuerit alicui, & hæredi, quem de uxore legitima procrearet, in hæreditatem, vel feudum: & ipse uxori suæ quadam parte ipsius in dotem 6 concessa, decesserit postmodum sine prole, an mulier dotem eandem de jure posset *h* habere?

h Possit.

Nos autem Consultat. tuæ taliter respondemus, quod cum regulariter nullus in alium plus juris transferre possit, quam eum constat habere: vir, cui *i* terra prædicto modo conceditur, non potest uxori relinquere, quod ei non licuit, nisi quoad vixerit possidere: nec licet uxori suæ partem illius terræ in donationem propter nuptias 7 ex vi tentæ cessionis tenere, nisi donationi ille, ad quem spectat dominium illius terræ, voluerit consentire. Quod autem de prima consultatione dicimus, hoc respondemus etiam de secunda: nam licet Ecclesia in causis viduarum se favorabilem debeat exhibere, contra justitiam tamen non est eis favor Ecclesiasticus concedendus. Illud vero te nolumus ignorare, quod uxor dare dicitur viro dotem: vir autem uxori donationem facere propter nuptias, secundum legitimas sanctiones.

i al. vir, cui prædicta terra dicto modo concessa est.

¶ PITH. 5. *Archidiac. S. Andreæ de Scotia.*] Joannes de Fordon. *de gest. Scotor. ann. 1211.* Hoc in anno Joannes Scotvuseus, Anglicus tamen natus, Archidiaconus S. Andreæ, & electus ejusdem, postulatus est ad Episcopatum Dunkeldensem.

6. *In dotem.*] *In dotalitium. caus. 36. qu. 2. can. 10.*

7. *Donationem propter nuptias.*] Quæ improprie dos dicitur ut *& cap. proxim. supra, & cap. 1. de sor. in 3. Collect. cap. 1. de sponsalib. cap. cum proponas sup. de for. compet. can. si autem dotalitium, caus. 36. quæst. 2. can. quidam, caus. 27. qu. 2.*

CAP. VII.

Vir egens pro dote, non omnino excluditur ex eo, quod vergat ad inopiam, nec præcise cogitur satisdare ultra facultatem propriam: sed dos sibi assignatur sub cautione, quam præstare potest. Et si per talem cautionem non esset sufficienter provisum consumptioni dotis, deponitur dos apud mercatorem: ut de honesto lucro vir sustineat onera matrimonii. h. d. secundum intellectum, quem tenet Panor. inhærendo verbis literæ. Et est casus notabilis, & quotidianus.

Idem *Archiepisc. & Archidiac. Genuen.* 2 (*c. an. 1213. Romæ in Tusciam.*)

a Januensi.

PEr vestras *l* literas intimastis, quod cum magistrum R. super quadam summa pecuniæ pro H. paupere, auctoritate nostra convenerit coram vobis, quam idem H. pro dote uxoris suæ requirebat ab eo, dictus R. exceptionem opposuit contra ipsum, quod uxorem suam a se repulerat, & tacita veritate super hoc literas impetraverat *m*: quia cum super eadem dote alia vice coram vestræ civitatis Consulibus quæstio mota esset, ipsi pronunciaverunt, ut quoniam idem H. ad inopiam vergere videbatur, dos illa non assignaretur eidem, nisi cautionem idoneam de ipsa conservanda præstaret: unde vos ei, ut de solvenda dote caveret, & uxorem suam reciperet, præcepistis: [*& infra. a*]

l Cap. 9. tit. de dote amiss. in 3. compil.

m impetravit.

Cum ergo satis possit ei modicum credi dotis, cui creditum est corpus uxoris 8: mandamus quatenus dotem assignari faciatis eidem sub ea, quam potest, cautione præstanda: vel saltem alicui mercatori committi, ut de parte honesti lucri dictus vir onera possit matrimonii sustentare: ne occasione dotis detentæ, uxor a viro dimissa, seu vir, qui dimisit uxorem, adulterii reatum incurrat.

[*a Et donec illud posset facere, dos illa reponeretur, si vellet in sacrario Ecclesiæ Januen. quod cum implere non posset, ad instantiam ejus nobis hoc rescribere curavistis.*]

¶ PITH. 8. *Cum ergo satis possit ei modicum credi dotis, cui creditum est corpus uxoris.*] L. 2. C. *ne fidejussor. dot. dent.*

CAP. VIII.

Hæc decretalis satis seipsam summat.

Gregorius IX. (*c. an. 1236. Romæ.*)

DOnatio 9 *n*, quæ constante matrimonio inter conjuges dicitur esse facta (ex quo alter locupletior, & pauperior alter efficitur) firmitatem non habet, nisi donatoris obitu confirmetur: quæ tamen penitus evanescit, si decesserit ab eo tacite vel expresse, vel qui donatum accepit, prius debitum naturæ persolvet. Sane soluto matrimonio, sicut dos ad mulierem, sic & donatio propter nuptias redit ad virum: nisi de consuetudine secus obtineat, vel ex pacto de lucranda dote, & donatione propter nuptias, quod æquale sit tamen, hinc inde contrarium inducatur.

n Vide Palac. Rub. in repet. hujus Rubric. §. 20. cum multis sequentibus.

¶ PITH. 9. *Donatio, &c.*] Vide *Novell. 97.*

DE SECUNDIS NUPTIIS. *a*

a Vide Magistrum, & Theologos l. 4. sent. dist. 42.

TITULUS XXI.

CAP. I.

Secundæ nuptiæ non benedicuntur, & benedicens puniendus est.

Alexander III. (*c. an. 1175. Romæ.*)

CApellanum *b* [quem benedictionem cum secunda constiterit celebrasse] ab officio, beneficioque suspensum, cum literarum tuarum testimonio ad Sed. Apost. nullatenus destinare postponas.

b Cap. un. eod. tit. in 2. comp.

CAP. II.

Dubitans de morte conjugis, nisi prius certificetur, contrahere non debet: & si contraxit, reddat, sed non exigat debitum: & si postmodum sciat primam vivere, dimittat secundam. Abbas Siculus.

Lucius III. *universis Christianis in captivitate Sarracenorum positis* 10. (*c. an. 1181. Romæ.*)

DOminus ex *c*, ac Redemptor noster: (*& inf.*) Super secundis matrimoniis, quæ quidam ex vobis (nondum habita obeuntis conjugis certitudine) contraxerunt, id nobis respondemus, ut nullus amodo ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, quod ab hac vita migraverit conjunx ejus. Si vero aliquis, vel aliqua id hactenus non servavit, & de morte prioris conjugis adhuc sibi existimat dubitandum, ei, quæ sibi nupsit, debitum non deneget postulanti: quod a se tamen noverit nullatenus exigendum. Quod si post hæc de prioris conjugis vita constiterit, relictis adulterinis complexibus, ad priorem conjugem revertatur.

c Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & hoc spectans ea dicta sup. de spons. & matr. cap. in præsentia.

¶ PITH.

¶ Pitn. 10. *Christianis in captivitate Sarracenorum positis.*] Marth. Paris 190. Neubrigens. 254. Vigner. *tom.* 3. 143.

11. *Dominus*, &c.] Vide *cap.* 4. *sup. de eo, qui cognov. consanguin.* &c. & *cap.* 44. *de sent. excommun.*

CAP. III.

Si unus ex conjugibus fuit alias benedictus, non debent conjuges de novo benedici.

d *al. Vigor. al. Vig.*

Urbanus III. 12 *Vigilien. Episcopo.* d (*c. an.* 1186. *Roma in Apuliam.*)

e *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.* & *post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 9. *c.* 1.

VIr autem e, & mulier ad bigamiam transiens non debet a Presbytero benedici: quia cum alia vice benedicti sint, eorum benedictio iterari non debet.

¶ Pith. 12. *Urbanus III.*] *Alexander III.*

CAP. IV.

Mulier nubens intra annum lugubrem infamiam non incurrit, h. d. cum seq. Abbas Siculus.

Idem *Exonien. Episcopo.* (*c. an.* 1186. *Roma in Angliam.*)

f *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.* & *post Conc. Lat. p.* 9. *c.* 2.

SUper illa quaestione f, qua quaesitum est, an mulier possit sine infamia nubere intra tempus luctus, secundum leges definitum 13: respondemus, quod cum Apostolus dicat: *Mulier viro suo mortuo soluta est a lege viri sui: in Domino nubat, cui voluerit*: per licentiam, & auctoritatem Apostoli ejus infamia aboletur.

¶ Pith. 13. *Tempus secundus leges definitum.*] L. 1. *c. de secund. nup.*

CAP. V.

Summatur, ut praecedens.

Innocentius III. P. *Nobili mulieri.* (*circ. an.* 1214.)

g *Cap. un. eod. tit. in* 4. *comp.*

CUm g secundum Apostolum 14 mulier mortuo viro suo ab ejus sit lege soluta, & nubendi, cui vult, tantum in Domino, liberam habeat facultatem: non debet legalis infamiae sustinere jacturam, quae licet post viri obitum intra tempus luctus [scilicet unius anni spatium] nubat, concessa sibi tamen ab Apostolo utitur potestate, cum in his praesertim seculares leges non dedignentur sacros canones imitari.

¶ Pith. 14. *Cum secundum Apostolum*, &c.] D. Ambrosius *in epist.* 1. *ad Corinth.* a Deo primae nuptiae sunt. Secundae vero permissae sunt. Denique primae nuptiae sub benedictione Dei celebrantur sublimiter, secundae autem, & tertiae, *sic legitur in vet. manuscr.* praesenti carent gloria. Joan. Chrysost. *de secund. nupt. seu de non iterand. nupt.*

FINIT LIBER QUARTUS.

LIBER

LIBER QUINTUS.

DE ACCUSATIONIBUS, INQUISITIONIBUS, ET DENUNTIATIONIBUS.

TITULUS I.

De persona accusatoris prius quærendum est in judicio.

Felix Papa a. (c. an. 272. Romæ.)

SI legitimus b non fuerit accusator, non fatigetur accusatus.

a Primus ep. 1. & 2. an. ee. 270. id est, Claudio, & Paterno, Coss. b Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. vide Bald. in l. damni. §. si alieno, ff. de damno infecto.

CAP. II.

A denunciatione repellitur is, qui non præmonuit.

Idem Episcopis per Galliam constitutis. (c. an. 272. Romæ in Galliam.)

SI quis Episcopus c ab illis accusatoribus, qui recipiendi sunt, accusatus fuerit, postquam ab eis charitative conventus fuerit, ut causam emendet, & eam corrigere noluerit: non olim, sed tunc ad Primates causa ejus canonice deferatur.

c Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. vid. B. Tho. 2. 2. quæst. 33. art. 7.

CAP. III.

Criminatio Prælati debet tractari coram illis, quorum interest.

Gregorius Duci Campaniæ. (c. an. 600 Romæ.)

ILla d Præpositorum: [& infra. a] Si vero aliquis est de monasterio prædicti Abbatis, qui possit dicere, quod ad culpam reatumque ejus pertineat: nos cum eis, quorum interest, causam districte volumus perscrutari, ut vel condemnetur, vel absolvatur.

[a Solitudo utilis est, illa est cautela laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor sibi nihil vendicat, &c. quæ sunt prisca, & ex registro impresso repetenda.]

d Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. Vide B. Tho. 2. 2. q. 33. art. 3.

CAP. IV.

Qui de aliquo crimine accusatur, vel denunciatur, interim promoveri non potest.

Idem e Constantiæ Augustæ. (c. an. 600 Romæ.)

OMnipotens f Deus: [& infra.] Valde grave est, ut vir, de quo tanta, & talia eveniuntur (cum ante requiri, & discuti debeant) honoretur.

e Idem, scilicet Greg. l. 4. ep. 34. cap. 78. ind. 13. registr. f Cap. 6. eod. tit. in 1. compil. vid. Anchor. in cap. memoramus infra eod.

CAP. V.

Episcopus per exceptionem criminis illum ab accusatione sua repellere non potest, quem ante a sua familiaritate neglexerit separare.

Paschalis Papa. (c. an. 800. Romæ.)

NUlli g Episcoporum ab accusatione sua repellere liceat, quos, antequam se ab eis impetendum cognosceret, a sua communi familiaritate neglexerit separare.

g Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. Refert. Gratian. sive Palea 3. q. 5. §. nulli Episcoporum.

CAP. VI.

Absolutus de certo crimine, de eodem iterum accusari non potest.

Ex Concilio Maguntino. (in Germania.)

DE his criminibus, de quibus absolutus est accusatus, non potest accusatio replicari.

CAP. VII.

Cohabitantes inimicis accusati, ab accusatione repelluntur.

Stephanus Papa. [c. an. 255. Romæ.]

REpellantur ab accusatione cohabitantes inimicis: quia infestationes blasphemiæ affectio solet animum incitare

CAP. VIII.

Ponit pœnitentiam accusatoris calumniosi, cum sequitur inde mors, vel membri debilitatio.

Ex Brocardico a lib. XLIII. h

ACcusasti aliquem, & per tuam accusationem occisus est: nisi pro pace hoc feceris, XL. dies in pane, & aqua (quod carena vocatur) cum septem sequentibus annis pœniteas. Si autem per tuam delationem debilitatus est, per tres debes Quadragesimas pœnitere.

¶ Pith. 1. Ex Brocardico.] Ex Burcardo.

h al. iterum Brocardico l. 19.

CAP. IX.

Super notorio procedit judex, nemine accusante.

Augustinus super Gen. de morte Abel. (c. an. 420. in Africa.)

EVidentia patrati sceleris non indiget clamore accusatoris.

CAP. X.

Laici, vel inimici Clericos accusare non possunt.

Alexand. III. Gait. electo. i [c. an. 1180. Romæ.]

CUm P. Menconelle u Presbyter ex una parte, & Bonus Presbyter, & I. Bonus a Costi Laicus frater ejus ex altera, in nostra essent præsentia constituti: eundem I. quia Laicus erat, in dicti P. accusationem non duximus admittendum. Cumque præfatus B. eundem P. super crimine simoniæ constanter accusaret, nos eum, quia in testimonium illius causæ adductus fuerat: & quia prædictus I. frater ejus ipsum P. coram te prius accusaverat, ab accusatione repulimus: præsertim cum frater P. l memoratum B. octea de causa consimili accusasset: unde quoniam unus post alterum prædictum P. instanti vicissitudine accusabant: neutrum ad ejus accusationem admisimus. Sed utrique Presbytero de objectis criminibus purgationem duximus indicendam. Ideoque mandamus, quatenus uterque illorum cum tribus Sacerdotibus faciat se purgare m.

¶ Pith. 2. Bonus Costi.] Bonus Costi, seu Cocci.

i Gajentur. al. Gaytan. al Gaytano. u Cap. 12. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lat. sub Alex. III. p. 50. c. 14. l Frater ejusdem P. &c. m purgari.

CAP. XI.

Monachus accusare potest Abbatem, & de bonis monasterii expensas interim necessarias habebit.

Idem Vigorien. Episcopo 3. (c. an. 1180. Romæ.)

EX n parte tua: [& infra. a] Prudentiæ tuæ t. respondemus, quod Monachi (nisi alia rationabilis causa impediat) eo quod de obedientia, & subjectione Abbatis esse noscuntur, ab ejus accusatione sunt nullatenus repellendi, licet alios accusare non possint. Quibus (siquidem cum proprium non habeant) de rebus monasterii expensæ debent necessariæ, donec causa debitum finem accipiat, ministrari.

[a Hujusmodi quæstio nobis proposita est, utrum Monachi in accusatione Abbatum sint aliquatenus audiendi. Super quo utique.]

¶ Pith. 3. Vigorien.] Vuigorn.

n Cap. 13. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 50. c. 12.

CAP. XII.

Presbyter ebriosus Missam celebrans, non præmissa digestione, Ecclesia privari debet. h. d. ut convenias omnibus lectoris.

Idem 4. (c. an. 1185. Romæ.)

SI constiterit a, quod D. Ecclesia non perpetuo concessa, sed ad tempus fuerit commendata, & de violentia p, & quod in taberna pernoctaverit, ita quod altero die nulla præmissa dormitione q Missam cantasset: (& infra.) Si de hoc rationabiliter convictus fuerit in judicio ante Episcopum suum: sive accusatus, vel ad rationem positus, sine coactione fuerit confessus, ei super eadem Ecclesia perpetuum silentium imponetis, ipsum ab impetitione B. r desistere compellentes. Cæterum si eidem fuit Ecclesia canonice concessa, & tradita, & postea de crimine aliquo non fuit convictus, propter quod de jure debeat s spoliari, vel post appellationem (sicut aliquando allegavit) Ecclesia illa fuerit spoliatus, ipsam ei faciatis restitui, & in pace dimitti.

¶ Pith. 4. Idem.] Alii Clemens III. Alii Cœlestinus III

o Scil. Alex. III. sed in 2. compil. Cap. 1. eod. tit. Cœlestino III. al. Clementi tribuitur. p violentia. q dormitatione. r G. s debuit.

CAP.

CAP. XIII.

Inimicus etiam a voluntaria exceptione repellitur.

Idem. [c. an. 1175. Romæ.]

MEminimus tibi mandasse, ut C. 5 Abbatissæ, cujus electionem confirmavimus, munus benedictionis impendere procurares. Sed quia H. pro altera parte a te ad nostram audientiam appellavit, proponens, quod de simonia accusaret eandem: mandatum nostrum distulisti effectui mancipare. Quia vero te non decet in hac parte appellationi ejusdem H. 6 deferre, cum idem illius manifestus fuerit inimicus, & contra eam testimonium tulerit: mandamus, quatenus (cum inde fueris requisitus) præfatæ Abbatissæ munus benedictionis non differas impartiri. e

e impertiri.

¶ Pitm. 5. C.] *Cassinæ.*
6. H.] *Henricus.*

CAP. XIV.

Dicens se aliquem accusaturum coram Judice, ante inscriptionem potest sine pœna desistere, & non accusare: sed ei desistenti silentium imponitur in perpetuum. Et secundum hoc summarium iste textus est notabilis. Abbas.

Innocentius III. *Archiepiscopo Bisuntino.* [c. an. 1202. *Romæ in Germaniam.*]

o Cap. 1. eod. tit. in 3. comp.

LIcet in beato o Petro: [& *infra*. a] Sane cum ex literis B. Decani sancti Stephani, & I. & O. Canonicorum Ecclesiæ Bisuntinæ ad Apostolicæ sedis audientiam pervenisset, te varia crimina commisisse, ac ab eis fuisses per easdem literas super perjurio, crimine simoniæ, & incestu a delatus. Clemens Papa prædecessor noster (servata indemnitatis gratitate) tibi certum terminum assignavit, quo responsurus objectis Apostolico te conspectui præsentares. Cum autem juxta tenorem citationis ad sedem Apostolicam accessisses, nec ullus y appareret, qui te ita impeteret de prædictis: ne aliquid de contingentibus omittere videremur, ab I. & O. Archid. in nostra præsentia constitutis quæsivimus diligenter, si quid super præmissis adversus te pro se vel aliis proponere vellent, & quod scripserant, legitime demonstrarent: ipsi autem, quod non proposito accusandi hæc scripserant, responderunt. Sed quia super quibusdam incorrigibilis videbaris, quædam de te Apostol. sedi duxerant intimanda: sed nuntius, qui pro literis accesserat impetrandis, mandati formam excessit.

a Incestu.

y al. nec unus appareret, qui te impeteret de prædictis.

Nos igitur dictis Canonicis super prædictis silentium duximus imponendum, ne te de cætero eis super his accusare liceat, vel etiam infamare. Quia vero prædicti Canonici citra vinculum inscriptionis desistere voluerunt, sic de jure permissione id non duximus imputandum. Ne autem in absolutione tua minus canonice procedere videamur, quamvis potius in odore bonæ opinionis Coepiscoporum nostrorum, quam eorum infamia delectemur, Cabilonensi Episcopo, & Abbati de Firmitate inquisitionem famæ tuæ duximus committendam.

[*a Apostolorum Principe ligandi atque solvendi nobis a Domino sit attributa potestas vel facultas, quamvis subditis pro ta suorum exigentiam meritorum exercere libere debeamus, exemplo tamen illius, qui omnia fecit, & neminem vult perire, libentius intendimus ad solvendum, quam ad condemnandum, vel ligandum, nisi sint nonnulla culpæ, in quibus est culpa relaxare vindictam.*]

CAP. XV.

Ad prosequendam accusationem criminalem non admittitur procurator, licet possit allegari causam absentiæ, seu alias exceptiones non tangentes crimen propositum: & qui juravit stare mandato alicujus, non admittitur ad accusandum illum, si virtute juramenti sibi fuit injunctum, ut non accusaret. h. d. & ad hoc solet allegari, & in hoc est valde vulgatum.

u Salzeburgen.

Idem *Saliburgen.* 7 u *Archiepiscopo.* [c. an. 1212. *Romæ in Germaniam.*]

a Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.

VEniens 8 a ad sed. Apostolicam A. Pragen. Canonicus contra Pragen. Episcopum inter alia proposuit coram nobis, quod cum esset filius Sacerdotis, in Ecclesiam fuerat Pragen. intrusus: & contra ejusdem Ecclesiæ privilegium, homagium Duci Bohemiæ 9 præstiterat, sic subjiciens Pragen. Ecclesiam servituti: (& *infra*.) Unde prædictum Episcopum ad Festum Resurrectionis Dominicæ peremptorie nos meminimus citavisse. Idem vero ad suam excusationem viarum discrimina, consecrationum christmatis imminentem, & quod filius Bohemiæ Principis esset per ipsum baptizandus tunc temporis, per nuncios & literas allegavit. Licet autem excusationes hujusmodi (sicut erant) frivolas æstimaverimus b, ipsum reputavimus contumacem, nec procuratores ejus in causa potuimus recipere criminali: eis tamen concessimus auditores, ut si possent, illum aliquatenus excusarent. Cumque prædictus A. coram eis recepisset objecta, fore ex adverso responsum, quod cum olim super hoc ad Megdeburgen. Archiepiscopum literæ fuerant impetratæ, idem A. in objectorum se videns probatione deficere, ad pedes ejus se humiliter prosternens, veniam postulavit; & quod adversus eum calumniose processerat, est confessus. Cæterum cum super hoc mandatis stare ejusdem Archiepiscopi jurasset: ipse præcepit eidem, sub debito præstiti juramenti, ut contra eundem Episcopum de cætero proponere talia non auderet. Cum igitur nobis ex ipsius A. confessione constaret ipsum juramentum hujusmodi præstitisse, ac tale recepisse mandatum: super impetitione dicti Episcopi silentium ei duximus imponendum: propter contumaciam tamen eidem Episcopo c citationem, & purgationem propter infamiam indiceutes.

b æstimantes.

c Secuti vetera exemplaria hunc locum restituimus, ut est impressum, nam in vulgatis perperam legebatur ita, purgationem Canonicam propter, &c.

¶ Pitm. 7. *Salsburgen.*] *Salesburgensi.*
8. *Veniens*, &c.] Vide Cromer. *lib.* 10. & *pag.* 47. *epist. Innocent.*
9. *Duci Bohemiæ.*] Qui in Regem primum coronatus a Philippo, cujus partes contra Papam sequebatur. Saffrid. 310, Radeu. l. 23. Vide Histor. Bohem. 135.

CAP. XVI.

Denunciator criminis non se inscribit, quia ad correctionem tendit: accusator autem inscribit, quia tendit ad pœnam: excipiens vero inscribit ad pœnam extraordinariam, si per exceptionem dejicitur ab obtento, alias secus. hoc primo. Secundo dicitur, *quod dum discutitur de crimine per modum exceptionis, potest intervenire procurator.*

Idem *Priori sancti Fridiani, & Magistro B. Canonico Pisano.* [c. an. 1212. *Romæ in Tusciam.*]

d Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.

SUper his d, de quibus nos consulere voluistis, inquisit. vestræ breviter respondemus, quod tribus modis valet crimen opponi, denunciando, excipiendo, & accusando. Quando crimen in modum denunciationis opponitur, non est inscriptio necessaria, sed cum in modum accusationis, oportet inscribi: quoniam ad depositionem instituitur accusatio, sed ad correctionem est denunciatio facienda. Cum autem excipiendo fuerit crimen objectum, distinguendum est, quare opponatur, & quando. Si autem objicitur, ut ab accusatione, vel testificatione aliquis repellatur, non est inscribi necesse: sed cum opponitur, ut quis a promotione officii, vel beneficii excludatur, si ante confirmationem objicitur, non cogitur quisquam inscribere: quia crimen hoc modo probatum impedit promovendum, sed non dejicit jam promotum. Post confirmationem vero, cum scilicet ordinandus fuerit aliquis, aut etiam consecrandus, quia etiam ab obtinendo repellit, & dejicit ab obtento, ad extraordinariam pœnam secundum arbitrium Judicis discreti citra vinculum inscriptionis est excipiens astringendus, si defecerit in probando: pro eo, quod crimine sic probato, perdit quod per electionem, & confirmationem ei fuerat acquisitum: sed ob hoc prius habita non amittit. Licet enim agatur de crimine, non est tamen hujusmodi quæstio criminalis, unde per procuratorem potest rite tractari.

CAP. XVII.

Generales inquisitores, si non servaverint debitum inquisitionis ordinem, puniuntur, & cavet se corrigere debent. hoc primo. Secundo *ponit formam juramenti, quam inquisitores exigunt ab inquisitis.*

Idem *Versel.* e *Episcopo, & Abbati de Tileto* 10 f. [c. an. 1212. *Romæ in Pedemontium.*]

e al. Vercell.
f De Cicssa. 12

g Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.

QUalite g tu, & quando: [& *inf.* o] Si circa Novarien. Episcopum debitum inquisitionis ordinem observastis, discretionem vestram in Domino commendamus. Si vero qualibet occasione prætermisistis eundem, adhuc h ipsum tempore opportuno volumus observari, ne inde nascantur injuriæ, unde jura nascuntur. Ideoque mandamus, quatenus ad conscientiæ vestræ judicium recurrentes, si contra præscriptum ordinem tanquam homines excessistis; non pudeat vos errorem vestrum corrigere, qui positi estis, ut aliorum corrigatis errores: quoniam apud Judicem districtum, in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis: ita videlicet, ut inveniatis occasionem aliquam congruentem, per quam (ne vestra vilescat auctoritas) quanto cautius, & prudentius poteritis, supersedeatis ad præsens: quoniam ex his, quæ inordinate sunt acta, non potest ordinabiliter agi. Si vero præscriptum ordinem custodistis, omni gratia, & timore postpositis, Deum solum habentes præ oculis, via regia incedentes, sine personarum acceptione i in negotio procedatis. Formam vero juramenti, quam a Clericis Novarien. super inquisitione facienda in hoc negotio recepistis, in similibus volumus observari: ut videlicet jurent Clerici, quod super his, quæ sciunt, vel credunt esse in sua Ecclesia reformanda, tam in capite, quam in membris 13 (exceptis occultis criminibus) meram, & plenam dicant inquisitoribus veritatem.

h al. ita: hunc ipsum.

i Exceptione.

[u *Debent Prælati procedere ad inquirendum, & puniendum subditorum excessus, ex auctoritatibus Novi, & Veteris Testamenti colligitur evidenter, ex quibus super hoc processerunt postea canonicæ sanctiones. Legitur enim in Evangelio, quod villicus, qui diffamatus erat apud dominum suum,*

quasi

quasi dissipasset bona ipsius, audivit ab illo: Quid est hoc, quod audio de te? redde rationem villicationis tuae: jam enim non poteris villicare. Et in Genesi Dominus ait: Descendam, & videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint. Ex quibus auctoritatibus manifeste comprobatur, quod non solum cum subditus, verum etiam cum Praelatus excedit, si per clamorem, & famam ad aures superioris pervenerit, non quidem a malevolis, & maledicis, sed a providis, & honestis, nec semel tantum, sed saepe, quod clamor innuit, & diffamatio manifestat, debet coram Ecclesiae senioribus veritatem diligentius perscrutari, ut si rei poposcerit qualitas, canonica districtio culpam feriat delinquentis, non tanquam sit idem actor & judex, sed quasi deferente fama, vel clamore denunciante, officii sui debitum exequatur. Licet autem hoc sit diligenter observandum in subditis, diligentius tamen est observandum in Praelatis, qui quasi signum sunt positi ad sagittam: & quia non possunt omnibus complacere, cum ex officio teneantur non solum arguere, sed etiam increpare, quinetiam interdum suspendere, nonnunquam vero excommunicatione ligare: frequenter odium multorum incurrunt, & insidias patiuntur. Et ideo sancti Patres provide statuerunt, ut accusatio Praelatorum non facile admittatur, ne concussis columnis, corruat aedificium, nisi diligens adhibeatur cautela, per quam non solum falsae, sed etiam malignae criminationi janua praecludatur. Verum ita voluerunt providere Praelatis, ne criminarentur injuste, ut tamen caverent, ne delinquerent insolenter, contra morbum utrumque invenientes medicinam, ne videlicet accusatio criminalis, quae ad diminutionem capitis, & degradationem intenditur, nisi legitima praecedat inscriptio, nullatenus admittatur. Sed cum super excessibus suis quisquam fuerit infamatus, ut jam clamor ascendat, quod diutius sine scandalo dissimulari non possit, nec sine periculo tolerari, absque dubitationis scrupulo ad inquirendum, & puniendum ejus excessus non ex odii fomite, sed ex charitatis procedatur affectu: quatenus si gravis fuerit excessus, etsi non degradetur ab ordine, ab administratione tamen amoveatur omnino: quod est secundum Evangelicam sententiam a villicatione villicum amoveri, qui non potest villicationis suae dignam reddere rationem. Hunc igitur ordinem.]

¶ Pith. 10. *Toleto.*] *Tholeto.*
11. *Citio.*] *Cistro, Cistero.*
12. *Qualiter, &c.*] Junge cap. 17. *inf. de Judic.*
13. *Tam in capite, quam in membris.*] Ut cap. 20. *sup. de sent. excommun. & cap. penult. inf.*

CAP. XVIII.

Si is, contra quem inquiritur, juravit respondere tantum ad interrogata, post confessionem auditur volens probare excusationes, quae confessionem non perimunt, sed exponunt: secus si juraverit, plenam & meram veritatem dicere.

Idem *Archiepiscopo Arelaten. & Vallis Magnae Abbati* 14.
(*c. an. 1213. Roma in Galliam.*)

CUm a dilecti filii Cisterc. Abbas, & P. & R. 15 Monachi Fontis Frigidi, Apost. sed. Leg. ad Ecclesiam Agathen. accessissent, ut in ea legationis officium exercerent, quia de Agathen. Episcopo per frequentem clamorem multa sibi insonuerant sinistra, voluerunt descendere & videre, si clamorem opere complevisset. [*& infra. a*] Quia vero nobis non constitit, sub qua forma Episcopus cum Canonicis Agath. coram dictis Legatis praestiterit l juramentum, utrum videlicet ita juraverit, ut super statu Ecclesiae plenam & meram diceret veritatem, an ut ad inquisita veraciter responderet: Mandamus, quatenus eisdem Legatis ex parte nostra mandetis, ut sub qua forma juramentum praestiterit, studeant fideliter intimare. Et si secundum responsionem eorum sub secunda forma juravit, aut ipse sufficienter probaverit, se sub illa forma jurasse, aut per depositiones testium, quos produxit, aut etiam aliorum: cum depositiones illae non fuerint publicatae, nec productioni testium renunciare curaverit: quoniam secundum eandem non tenebatur ex debito juramenti, nisi ad inquisita solummodo respondere: vos excusationes suas audire curetis: & si eas probaverit, cum excusationes hujusmodi confessiones non periment, sed exponant, quae tales sunt, ut ad m bonum, & malum valeant retorqueri n, & ideo judicari debent ex causa, eum, sublato appellationis obstaculo absolvatis: cum etsi repertus sit culpabilis in quibusdam, ex labore tamen & pudore punitus, quem propter hanc causam incurrit, hujusmodi levis culpae levitas ei valeat indulgeri. Quod si excusationes illas super dilapidatione, naufragio, & simonia probare nequiverit, aut sub prima forma juraverit, cum secundum eandem nec veritatem tacere, nec admiscere debuerit falsitatem: vos (non obstantibus excusationibus, quas de novo proposuit, cum in confessionibus suis nullam omnino de illis fecerit mentionem: quamvis firmiter asseruerit, quod plures ex illis legatis praedictis exposuit, cum hoc per se probare non posset, tanquam qui solus examinabatur ab illis) eum ab administratione Agathen. Ecclesiae removere curetis.

[*a Ideoque tam Episcopum, quam Canonicos juramenti vinculo adstrinximus, ut super statu Ecclesiae sibi dicerent veritatem.*]

k Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.
l *Praestitit.*
m *al. ad bonum, vel malum.*
n *Et cum dubie ad bonum, & malum possunt retorqueri, in meliorem sunt interpretanda.* Bus. Thom. 2.2.q.60. art.4.

¶ Pith. 14. *Vallis-Magnae Abbati,*] Ordin. Cisterc. Agathens. Dioecesis.
15. P. & R.] Petrus de Castro Novo, & Rodulphus, qui duo tunc erant Apostolicae Sedis Legati in Aragoniae; quorum meminit Innocentius *epist. ad Petrum Regem Aragoniae*, apud Suritam 94.

CAP. XIX.

De veritate criminum non inquiritur, nisi prius constet de infamia: & tunc non inimici, vel perjuri, sed idonei viri ad prosequendum inquisitionem, & ad testimonium admittuntur: & non probato crimine, indicitur infamatis purgatio.

Idem *Archiepiscopo Terraconen.* 16 *& Abbati sanctae Mariae de Populeto* 17, *& Archidiac. Barchinon.*
(*c. an. 1213. Roma in Hispaniam.*)

CUm oporteat o Episcopum: [*& infr.*] Sane venientibus ad Apostol. sed. G. & H. Canonicis Vincen. 18 & multa enormia contra Vincen. Episcopum proponentibus coram nobis, quia illa non debebamus sub dissimulatione transire p: vobis inquisitionem illorum duximus committendam. Verum dictus Episcopus, antequam ad ipsum q vestra citatio pervenisset, ad praesentiam nostram accedens proposuit, quod illi, qui enormia de ipso suggesserant r, typo malitiae potius quam justitiae zelo ducti, nobis hujusmodi intimarunt: cum ipsi ejus sint inimici manifesti, & cum ejus hostibus conversentur, consanguineosque suos, ne complices intendant ad testificandum producere contra ipsum, qui ad denunciandum, seu testificandum admitti non debent, utpote juramenti praestiti transgressores, & aliis criminibus irretiti: [*& inf. u*] Discretioni vestrae mandamus, quod nisi s super praedictis famam ipsius t laesam esse inveneritis, vos ad inquisitionem illorum non subito procedatis. Quod si ad inquisitionem fuerit procedendum, praedictos, vel alios, quos ipsius esse constiterit inimicos, nec ad prosequendum inquisitionem, nec ad perhibendum testimonium contra ipsum Episcopum admittatis: sed per viros idoneos super his, quae gesta sunt, inquiratis diligentius veritatem. Et si nihil grave probatum fuerit contra ipsum, vos purgationem canonicam indicatis eidem.

(*u Ne vero per leve compendium ad grave dispendium veniatur.*)

o Cap. 6. eod. tit. in 3. compil. vide Jul. Clar. in pract. crim. §. fin. q. 6.
p *praeterire.*
q *eum.*
r *subjecerant.*
s *Quatenus.*
t *ejus.*

¶ Pith. 16. *Terraconensi.*] *Tarraconensi.*
17. *Abbati Sanctae Mariae de Populeto.*] Ordin. Cisterc.
18. *Vincen.*] *Vicensis, Visensis.* Nasseus 499. Albig. 5.

CAP. XX.

A denunciatione repellitur publicus concubinarius, excommunicatus, & conspirator, & is, qui non praemonuit.

Idem. [*c. an. 1213. Roma.*]

CUm dilectus w filius: [*& inf.*] Si vobis constiterit praedictos, quorum nomine sunt excessus hujusmodi Episcopo denunciati, publice concubinarios tunc fuisse, propter quod in eos fuit excommunicationis sententia promulgata, vel praelatum Episcopum de jam dictis excessibus non fuisse praemonitum ab eisdem, vel ipsos conspirasse in eum 19, a denunciatione repellatis eosdem: alioquin exceptiones, quae fuerunt x hinc inde propositae. Eidem Episcopo auctoritate nostra nihilominus prohibentes, ne super his, super quibus ad audientiam nostram fuerit legitime appellatum, praelatos Clericos indebite gravare praesumat: donec causa supradicta juxta formam mandati nostri fuerit terminata.

¶ Pith. 19. *Conspirasse in eum.*] *In eum.*

w Cap. 1. eod. tit. in 4. comp.
x *fuerint.*

CAP. XXI.

Crimen probatum per modum inquisitionis regulariter poena ordinaria non punitur: sed si impedit ordinis executionem, fit depositio, sicut in accusatione: & si impedit tantum beneficii retentionem, fit privatio a beneficio, nec poterit judex hanc poenam moderari. h. d. usque ad §. Tertio, secundum verum intellectum non bene declaratum per scribentes.

Idem *Episcopo Gebennensi* y, *& N. Valentin.*
[*c. an. 1213. Roma in Sabaudiam.*]

INquisitionis z negotium, quod de Episcopo, & Canonicis Valentin. vobis commisimus terminandum: [*& infra. a*] Secundo quaesivistis, quid vobis sit faciendum, si contra quempiam per inquisitionem probatum fuerit tale crimen, quod deponeret accusatum criminaliter, & convictum. In quo quidem duximus distinguendum, utrum sit tale crimen, quod ordinis executionem suscepti, aut retentionem beneficii etiam post peractam poenitentiam impediret, puta si homicidium commisisset, vel adeptus esset ordinem aut beneficium vitio simoniae, quo casu erit sicut in accusatione judicium procedendum: alioquin secundum personae merita, & qualitatem excessus poenam poterit judicantis discretio moderari.

y *Vid. notas in hunc locum.*
z Cap. 2. eod. tit. in 4. compil. & praeter DD. hic Jul. Clar. in pract. crim. q. 6.
a *faciendum.*

[*a Sine*

[*a Sine conscientiæ scrupulo exequi cupientes, & Apostolico potissime oraculo edoceri, utrum eorum publicanda sint dicta, & nomina, quos interrogare contigerit, prout testibus in publicis causis fieri consuevit, an sola dicta eorum publicari sufficiat nominibus tacitis, cum idem Episcopus, & Canonici manifeste sciant, quod fuerint inquisiti, & utrum contra dicta eadem debeant exceptiones, seu replicationes admitti, cum contra personas dicentium admittuntur. Ad quod breviter respondemus, non solum dicta, sed etiam ipsa nomina, ut quid a quo sit dictum appareat, publicanda, & exceptiones, seu replicationes legitimas admittendas, ne per suppressionem nominum infamandi, & per exceptionum exclusionem falsi deponendi audacia præbeatur.*]

Contra non infamatum super veritate criminum inquiri non debet, etiamsi libellus famosus contra eum oblatus fuerit in secreto: nec super principali creditur testi, qui juratus dicit se illius, contra quem inquiritur, inimicum: idem si hoc dixit ante juramentum, nisi præsumatur hoc dixisse in fraudem. H. d. usque ad §. Quæsivisti.

§. 1. Tertiæ dubitationis articulus continebat, utrum cum duo, vel plures jurati affirment aliquem crimen aliquod eisdem videntibus commisisse, de quo aliqua infamia non laboret, aliquam illi pœnam infligere debeatis: & utrum ad petitionem quorundam quasdam schedulas b vobis occulte tradentium, infamationem Episcopi continentes, sit ad inquisitionem eorum, quæ in ipsis c continentur schedulis, procedendum: & an fides eorum dictis debeat adhiberi, qui post juramentum interrogati secreto, utrum sint eorum, de quibus inquiritur, inimici, respondent, quod eos diligunt, vel directe inimicos se asserunt eorundem, aut etiam ante juramentum id publice confitentur: nullas tamen d inimicitiarum causas probabiles ostendentes. Ad e hæc respondemus, nullum esse pro crimine, super quo aliquis non laborat infamia, seu clamosa insinuatio non processerit, propter dicta hujusmodi puniendum: quinimo super hoc depositiones contra eum recipi non debere, cum inquisitio fieri debeat solummodo super illis, de quibus clamores aliqui præcesserunt. Nec ad petitionem eorum, qui libellum infamationis porrigunt in occulto, procedendum est ad inquisitionem super contentis ibidem criminibus faciendam. At f etiam adversus eos, contra quos fit inquisitio, fides adhibenda est dictis eorum, qui post juramentum, vel ante tacite, vel expresse inimicos g se asserunt eorundem, nisi forsan ante juramentum in fraudem id facere præsumantur.

b In vet. lib. schedulas.
c hic.
d Dictio, tamen, deest in pluribus antiq.
e al. ad hæc autem &c.
f ahnec etiam, &c.
g Vid. not. per Bart. in l. eos. ff. ad l. Corn. de falsis.

Non punitur quis de crimine, de quo non constat, nisi per famam, & testium credulitatem: & per dicta paucorum non debet quis apud Judicem infamatus reputari. h. d. usque ad finem.

§. 2. Quæsivisti etiam, quid statui debeat, si nihil per certam scientiam, sed tantum per famam, & eorum, qui fuerint inquisiti, credulitatem juratam contigerit inveniri: & utrum aliquis super eo crimine reputari debeat infamatus, de quo ipsum duo, vel tres, vel etiam plures dixerint infamatum: licet de ipso nihil sinistri in publico audiatur. Ad quod est nostra responsio, quod propter famam, & deponentium credulitatem dumtaxat non erit ad depositionis sententiam procedendum, sed infamato canonica poterit indici purgatio secundum arbitrium judicantis: qui propter dicta paucorum eum infamatum reputare non debet, cujus apud bonos, & graves læsa opinio non existit.

CAP. XXII.

Si is, de cujus crimine in judicio constat, petit restitutionem propter judiciarium ordinem non servatum, non est audiendus, sed eum tanquam notorium criminosum debet superior de novo privare. h. d. & est casus valde notabilis secundum hunc intellectum.

Idem *Episcopo, & Decano Sylvanecten.* h
(*c. an. 1213. Romæ in Galliam.*)

h al. Salvaten. al. Silvatenen. al. Silvanen.
i C. 3. eod. tit. in 1. comp. vid. Archid. c. si quis Abbas 18. q. 1.

AD petitionem i Galteri quondam Corbien. 20 Abbatis, R. & P. Canonicis Noviomen. a nobis dudum correctione commissa: (*& inf. α*) Verum dilectus filius G. sanctæ Mariæ in porticu Diaconus Cardinalis, tunc Apostolicæ sedis Legatus, dicto G. præsente, nec reclamante, super statu monasterii cœpit inquirere diligenter, & cum inquisitione facta eum Parisios evocasset, propositurum contra inquisitionem eandem, si quid rationabiliter duceret proponendum: idem præsentiam ejus adiens allegavit, quod in monasterii correctione procedere non valebat, quæ prædictis Judicibus prius fuerat auctoritate nostra commissa & Cardinalem ipsum ex justis causis se asserens habere suspectum, vocem ad nos appellationis emisit: quem Cardinalis [inspectis, quæ probata fuerant contra eum] amovit a regimine Abbatiæ, dando fratribus ejusdem loci liberam facultatem alium eligendi, qui Priorem de Argentolio elegerunt concorditer in Abbatem (*& inf. β*) Cum igitur nobis de talibus fuerit facta fides, propter quæ præfatus G. erat merito amovendus, etsi restituendus foret propter judiciarium ordinem non servatum, ipsum providimus manere privatum regimine Abbatiæ: supradictum Priorem [pro eo, quod præfato G. propter juris ordinem non servatum inordinate remoto, intelleximus ob eandem causam per consequentiam minus legitime substitutum] per sententiam amoventes: quem quia non propter personæ vitium, vel scientiæ a defectum, sed propter juris solennitatem prætermissam amovemus, ipsum postmodum restituimus in Abbatem.

[*α Ipsi hoc ad monasterium idem accedentes, quibusdam correctis ibidem nonnulla, quæ statuenda fuerant, statuerunt, inquisitionis instantiam quorundam impedimento malitiæ retardando. Ad quorum contumaciam reprimendam seculare brachium intendebant invocare.*]

(*β His igitur, & aliis, quæ utraque pars proposuit, intellectis.*)

¶ Pith. 20. *Corbien.*] *De Corbeya, sive Corbiensis* Ordinis sancti Benedicti, Ambianens. Diœcesis. 2. V. C. *Corbeiensis.* Vincent. 30. 97. Gualfridus.

a Deest vel, scientiæ, in quibusdam exemplaribus, in quibusdam erat expositio super verbo, defectum, unde irrepsit in textum.

CAP. XXIII.

Agenti possessorio adipiscendæ in beneficialibus non obstat exceptio criminis, nisi de eo sit infamatus: & infamato, accusatore non probante, vel non apparente, indicitur purgatio, in qua si defecerit, punitur, ut convictus.

Idem. (*c. an. 1213. Romæ.*)

ACcedens ad l præsentiam nostram G. nepos quondam H. Subdiaconi nostri sua nobis conquestione monstravit, quod cum idem H. apud Sed. Apost. viam universæ carnis ingressus fuisset, Præbendam, quam decedens habuerat in Ecclesia Cremon. ei duximus conferendam: [*& inf.*] Mandamus, quatenus nisi præfatus G. super objectis eidem in modum exceptionis criminibus, videlicet perjurio, & homicidio, publice fuerit infamatus, concessionem nostram sibi factam executioni mandetis.

Deinde si legitimus accusator apparuerit, audiatis, quæ fuerint hinc inde proposita. & si prædicta crimina, vel eorum aliquod legitime probatum fuerit contra eum, ipsi super eadem præbenda silentium imponatis. Si vero contra m eum legitimus non apparuerit accusator, & ipse super prædictis criminibus dignoscitur respersus infamia, purgationem ei canonicam indicatis: in qua si defecerit, imponatis ei silentium. Si autem purgationem præstiterit, contradictores ab ejus molestia compescentes, eos, qui eum nisi sunt impedire, in expensis legitimis condemnetis.

l C. 3. de concess. præb. in 4. comp. vid. Innoc. in c. sciant. sup. de elect. ubi multipliciter limitat hanc Decretal. & Antan. Burr.
m Quatenus hic agitur de purgatione indicenda diffamato, vide Morsan. in repet. c. qualiter.

CAP. XXIV.

Superior contra subditum, maxime Prælatum, de his tantum inquiret, super quibus processit infamia: & tunc vocabit eum, & tradet sibi capitula, & nomina, & testium dicta publicabit, & ipsius legitimas exceptiones admittet, & probato gravi crimine eum ab administratione removebit. In regularibus vero Prælatis ad unguem servandus non est hic ordo. Et quanquam in hac summatione modica videatur esse differentia inter Prælatos, & subditos, contra quos inquiritur: tamen facienda est, ut patet in litera.

Idem *in Concilio generali.* n (*c. an. 1216. Romæ.*)

n Stil. Inn. III. in Conc. gener. Lat. c. 8. & C. 4. eod. t. in 4. comp. Initium hujus Decr. usque ad §. debet igitur, habetur etiam in 3. comp. eod. t. c. 4. o illius.

QUaliter, & quando debeat Prælatus procedere ad inquirendum, & puniendum subditorum excessus, ex auctoritatibus Vet. & Novi Testamenti colligitur evidenter, ex quibus postea processerunt canonicæ sanctiones: sicut olim aperte distinximus, & nunc sacri approbatione Concilii confirmamus. Legitur enim in Evangelio, quod villicus ille, qui diffamatus erat apud dominum suum, quasi dissipasset bona ipsius o, audivit ab illo: *Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ: jam enim non poteris amplius p villicare.* Et in Genesi Dominus ait: *Descendam, & videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint.* Ex quibus auctoritatibus manifeste probatur, quod non solum cum subditus, verumetiam cum Prælatus excedit, si per clamorem, & famam ad aures superioris pervenerit, non quidem a malevolis, & maledicis q, sed a providis, & honestis, nec r semel tantum, sed sæpe, quod clamor innuit, & diffamatio manifestat, debet coram Ecclesiæ senioribus veritatem diligentius perscrutari, ut [si rei poposcerit qualitas] canonica districtio culpam feriat delinquentis, non tanquam idem sit accusator, & judex, sed quasi denunciante fama, vel deferente clamore, officii sui debitum exequatur. Licet autem hoc sit observandum in subditis, diligentius tamen est observandum in Prælatis, qui quasi signum sunt positi ad sagittam. Et quia non possunt omnibus complacere, cum ex officio suo teneantur non solum arguere, sed etiam increpare, quinetiam interdum suspendere, nonnunquam vero ligare, frequenter odium multorum incurrunt, & insidias patiuntur. Et ideo sancti Patres s provide statuerunt, ut accusatio Prælatorum non facile admittatur, ne concussis columnis corruat ædificium: nisi diligens adhibeatur cautela, per quam non solum falsæ, sed etiam malignæ criminationi janua præcludatur. Verum ita voluerunt providere Prælatis, ne criminarentur injuste, ut tamen caverent, ne delinquerent insolenter: contra morbum utrumque invenientes medicinam congruam: videlicet, ut criminalis accusatio, quæ ad diminutionem capitis, id est, degradationem intenditur, nisi legitima præcedat inscriptio, nullatenus admittatur. Sed cum super excessibus suis quisquam fuerit infamatus, ut jam clamor ascendat, qui diutius sine scandalo dissimu-

p Dictio, amplius, deest in antiq. cod.
q maledictis.
r non semel.
s Vide epist. 1. Stephani Papæ I. de accusat. Episcop. ubi habetur planissime in 1. tomo Conc. Surianæ editionis.
t Vid. quæ citavi sup. eod. cap. super hoc, verbo, aperte inscribo.

dissimulari non possit, vel sine periculo tolerari, absque dubitationis scrupulo ad inquirendum, & puniendum ejus excessus, non ex odii fomite, sed ex charitatis procedatur affectu: quatenus si fuerit gravis excessus, etsi non degradetur ab ordine, ab administratione tamen amoveatur omnino: quod est secundum sententiam Evangelicam a villicatione villicum amoveri, qui non potest villicationis suæ dignam reddere rationem. Debet igitur esse præsens is, contra quem faciunda est inquisitio, nisi se per contumaciam absentaverit: & exponenda sunt ei illa capitula, de quibus fuerit inquirendum, ut facultatem habeat defendendi se ipsum: & non solum dicta, sed etiam nomina ipsa testium sunt ei (ut quid, & a quo sit dictum appareat) publicanda, necnon exceptiones, & replicationes legitimæ admittendæ: ne per suppressionem nominum, infamandi, per exceptionum vero exclusionem deponendi falsum audacia præbeatur. Ad corrigendos itaque subditorum excessus, tanto diligentius debet Prælatus assurgere, quanto damnabilius eorum offensas desereret incorrectas. Contra quos, ut de notoriis excessibus taceatur, etsi tribus modis possit procedi, per accusationem videlicet, denunciationem, & inquisitionem ipsorum: ut tamen u in omnibus diligens adhibeatur cautela, ne forte per leve compendium ad grave dispendium veniatur: sicut accusationem legitima debet præcedere inscriptio, sic & denunciationem charitativa monitio, & inquisitionem clamosa insinuatio prævenire: illo semper adhibito moderamine, ut juxta formam judicii, sententiæ quoque forma dictetur. Hunc tamen ordinem circa x regulares personas non credimus usquequaque servandum y, quæ (cum causa requirit) facilius, & liberius a suis possunt administrationibus amoveri.

u al. ita, tamen ut diligens adhibeatur omnibus cautela, &c. absque voce, in: sed in Concilio, & vetustioribus legitur ut est impressum: in non, adhibeatur, sed, adimpleatur, legitur.
x contra.
y observandum.

CAP. XXV.

Metropolitani ad correctionem excessuum, & reformationem morum, singulis annis facere debent provinciale Concilium: in quo statuere debent personas idoneas per singulas diœceses, quæ solicite investigent, & in sequenti Concilio referant corrigenda: & Episcopi debent facere Synodos Episcopales singulis annis, & publicare agitata in provinciali Concilio: & hæc negligentes ab executione officii suspenduntur. h. d.

Idem z *in eodem.* (*an.* 1216. *Romæ.*)

z Scil. Inn. III. in Conc. gener. cap. 6.
a Cap. 5. eod. tit. in 4. compil.

SIcut a olim a sanctis Patribus noscitur institutum, Metropolitani singulis annis cum suis Suffraganeis provincialia non omittant Concilia celebrare: in quibus de corrigendis excessibus, & moribus reformandis, præsertim in Clero, diligentem habeant cum Dei timore tractatum, canonicas regulas, maxime quæ statutæ sunt in hoc generali Concilio, relegentes, ut eas faciant observari, debitam pœnam transgressoribus infligendo.

Ut autem id valeat efficacius adimpleri, per singulas diœceses statuant personas idoneas, providas videlicet & honestas, quæ per totum annum simpliciter, & de plano absque ulla jurisdictione solicite investigent, quæ correctione, vel reformatione sunt b digna, & ea fideliter perferant ad Metropolitanum, & Suffraganeos, & alios in Concilio subsequenti, ut super his & aliis, prout utilitati, & honestati congruerit, provide deliberatione procedant: & quæ c statuerint, faciant observari: publicaturi ea in Episcopalibus Synodis, annuatim per singulas diœceses celebrandis. Quisquis autem hoc salutare statutum neglexerit adimplere, a sui executione officii suspendatur.

b sint.
c Quod statuerunt, faciant observari.

CAP. XXVI.

Sententiæ excommunicationum, suspensionum, vel interdicti latæ post denunciationem per Abbatem denunciatum, vel alium pro ipso in Monachos denunciantes, vel adhærentes eisdem, relaxantur: spoliati restituuntur, & juramenta de tacenda veritate relaxantur, dicta testium denunciato traduntur, & expensæ de bonis monasterii Monachis denunciantibus ministrantur: & propter hoc ab obedientia Abbatis non eximuntur, sine tamen litis præjudicio.

Gregorius IX. *Archiepiscopo, & Priori sanctæ Mariæ Rothomagen.* (*c. an.* 1236. *Romæ in Galliam.*)

OLim I. V. & P. ordinis Tironensis d: (*& inf.*) Ne igitur reformatio monasterii valeat retardari, mandamus, quatenus relaxatis excommunicationum, seu suspensionum sententiis, si quas idem Abbas protulerit e, vel per quoscunque judices promulgari fecit, post inceptum negotium in eos, & adhærentes eisdem, ac eis restitutis, quos idem Abbas negotio pendente contra justitiam spoliavit: in negotio de plano, & absque judiciorum strepitu procedentes (cum talibus maxime in hoc casu non deceat Dei servos involvi) inquiratis, quæ circa f personas, & observantias regulares videritis inquirenda, corrigentes, & reformantes tam in capite, quam in membris, quæ correctionis, & reformationis officio noveritis indigere: juramentis, si quæ de tacenda veritate Abbas extorsit, relaxatis: proviso, ut g negotio ipso pendente præfati Monachi eidem Abbati obediant & intendant, ita tamen, quod per hoc prosecutio negotii non valeat impediri. Si vero testes contra eundem Abbatem producti fuerint, dictorum ipsorum ei copiam dari faciatis. Prædictis autem Monachis expensas factas propter hoc, & tribus vel quatuor ex istis, vel aliis, quos idoneos ad dictum negotium prosequendum duxeritis assumendos, faciatis de bonis ejusdem monasterii, & faciendas expensas ad prosecutionem ipsius negotii necessarias, computatis, si quas propter hoc receperunt, de bonis monasterii, cum proprium non habeant, ministrari. Contradictores, &c.

d Cister. al. Turonens. al. Cenomens.
e protulit.
f contra.
g proviso etiam, &c.

CAP. XXVII.

Contra Prælatum denunciatum de dilapidatione fit commissio super veritate inquirenda, & pendente negotio debet sibi interdici potestas alienandi.

Idem *Episcopo Cister.* h 21 *de Alde. & de Salem.* 22 *Abbatibus.* (*c. an.* 1236. *Romæ in Germaniam.*)

h Cistercien. & de Alto, & Salem. Abb. al. Cistrens.

PRælatorum excessus 23: (*& inf.*) Sane dilecti filii C. & quatuor alii Canonici Frisigien. i denunciando monstrarunt, quod Frisigien. Episcopus bona sui Episcopatus, quem (ut dicunt) fuit minus canonice assecutus, adeo graviter dilapidat & consumit, quod nisi celeriter adhibeatur remedium, Episcopatus idem per eum ad irreparabilis k dissolutionis opprobrium deducetur: nec solummodo rerum, verum etiam famæ suæ prodigus & salutis, vitam ducit omnino dissolutam: (*& infra.*) Dilec. v. mandamus, quatenus personaliter accedentes ad locum, inquiratis solicite veritatem, & eam fideliter conscribentes, sub sigillis vestris l nobis transmittatis inclusam. Eidem Episcopo terminum assignantes, quo nostro se conspectui repræsentet, pro meritis recepturus: potestate vendendi, dandi, infeudandi, seu m quomodolibet alienandi bona ipsius Ecclesiæ, interim eidem penitus interdicta.

¶ PITH. 21. *Cister.*] *Salber. Constant.*

22. *Salem.*] a. V. C. *Salem.* sub Constantiens. Episc. Ordin. Cisterc.

23. *Prælatorum excessus.*] Conradus Aventin. *lib.* 7.

i Frisigens. al. Frigisen.
k al. ad irreparabiles dissolutiones, &c.
l Alias, sigillis vestris veritatem nobis, &c.
m al. ita. seu quolibet modo, &c.

DE CALUMNIATORIBUS.

TITULUS II.

CAP. I.

Subdiaconus calumniose accusans Diaconum Subdiaconatu privatur, & publice verberibus castigatur, & in exilium mittitur.

Gregorius *Ambrosio Subdiacono.* (*c. an.* 600. *Romæ.*)

CUm fortius punienda sint crimina, quæ insontibus, & maxime sacratis hominibus inferuntur, quam sint culpabiles, qui in causa Joann. Diac. resedistis, attendite, ut Hilarium criminatorem ipsius nulla ex definitione vestra pœna conveniens castigaret: (*& infra.*) Quia ergo tantæ nequitiæ malum sine digna non debet ultione transire, jubemus eundem H. prius subdiaconatus (quo indignus fungitur) privari officio, & verberibus publice castigatum, in exilium deportari.

CAP. II.

Denunciator in probatione criminum deficiens, ab officio, & beneficio suspenditur, donec innocentiam suam purget.

Innocentius a III. *Zamoren. Segobien. & Abulen. Episcopis.* (*c. an.* 1212. *Romæ in Hispaniam.*)

a Honorius III.

CUm b dilectus filius Magister Scholarium Palentinus 1 ad sedem Apostolicam accessisset, & de suo Episcopo excessus varios nunciasset, examinationem commisimus excessuum objectorum 2: (*& inf.*) Cum autem processum negotii examinaverimus diligenter, nec intelligere potuerimus probatum esse sufficienter aliquod de prædictis, eundem Episcopum absolvendum decrevimus ab objectis: vobis mandantes, quatenus memoratum Magistrum scholarium, donec canonice suam purgaverit innocentiam, scilicet quod non calumniandi animo ad hujusmodi crimina proponenda processit, ab officio, & beneficio suspendatis: ut cæteri simili pœna perterriti, ad infamiam suorum facile non prosiliant Prælatorum.

b C. 7. de accus. in 3. comp.

¶ PITH. 1. *Palæstinus.*] *Palentinus.*

2. *Examinationem commisimus excessuum objectorum.*] V. C. addit: *Venerabili Fratri nostro Episcopo Legionensi nunc Archiepiscopo Compostellano, & dilectis filiis de Valle-bona, & de Metalona Abbatibus*, Palent. Diœces. Ordin. Cisterc. Sic Taxa Benefic.

CAP.

b De materia hujus multa tradit S. Thom. & Cajet. 2.2. q. 100.

DE SIMONIA a, ET NE ALIQUID PRO SPIRITUALIBUS EXIGATUR, VEL PROMITTATUR.

TITULUS III.

CAP. I.

Episcopus pro ordine ab eo conferendo, vel Ministri, vel Notarii nihil temporale exigere debent.

Gregorius *generali Synodo præsidens* c. (*an.* 604. *Romæ.*)

b Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.

IN b ordinando: [*& inf. a*] Sicut non debet Episcopus manum, quam imponit, ita nec Minister, vel Notarius in ordinatione ejus vocem, vel calamum vendere. Pro ordinatione igitur, vel usu pallii, seu chartis, atque pastellis 2, eum, qui ordinatur, omnino aliquid dare prohibemus.

[*a Episcopo Pontifex manum imponit, Evangelicam lectionem Minister legit, confirmationis autem ejus epistolam Notarius scribit.*]

¶ Pith. 1. *Præsidens.*] *residens.* Simoniæ definitio apud Innocentium, *epist.* 1. 369. L. *Si quemquam.* C. *de Episcop. & Cleric.* Cassiodor. 229. Gregor. *lib.* 7. *Registri* 110. & *lib.* 4. 51. & 95. Can. *Quos constiterit, caus.* 1. *quæst.* 1. Can. *Cavendum. caus. ead. quæst.* 7.

2. *Pastellis,*] *Pastellis billaris.*

CAP. II.

Deponendus est, qui per pecuniam aliquem ejicit de Ecclesia sua, se postea intrudendo.

c Adde, sub Rabano Archiepiscopo cap. 22. refert Bur. 3. dec. c. 110. p. 3. c. 86. & c. 2. eod. tit. in 1. compil.

Ex Concilio Moguntinen. c. (*in Germania.*)

QUi alium in Ecclesia ordinatum per pecuniam expulerit, eamque sibi taliter vendicaverit, omnino deponatur.

¶ Pith. 3. *Maguntinensi.*] *Mogonensi.*

CAP. III.

Quilibet Catholicus admittitur ad accusandum de crimine simoniæ.

d Adeodatus.

Deodatus d Papa. (*c. an.* 616. *Romæ.*)

e Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.

f pellendam. al. repellendam.

SI dominus e, & Magister omnium, qui sine peccato fuit, accusandi licentiam uni dedit: (*& infr. a*) Non igitur quilibet Catholicus est respuendus, sed ut veritatem afferat ad propalandam f simoniacam rabiem, magnis est precibus exhortandus.

[*a Quanto magis nostra assertione corrigendus est, qui simoniæ labe noscitur esse pollutus?*]

CAP. IV.

Simoniacus pendente accusatione ab administratione divinorum prohibetur.

Idem g. (*c. an.* 616. *Romæ.*)

g Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. refert Grat. sive Palea 2. q. 4. c. accusatum.

ACcusatum g simoniacum necesse habuimus prohibere, ne Missarum solennia celebraret, donec quid esset, verius constitisset.

¶ Pith. 4. *Idem,*] *Gregorius Maximo Præsumptori Ecclesiæ Salonitanæ.*

CAP. V.

Idem dicit, quod præcedens, nisi quod illud cap. loquitur in accusatione, istud in inquisitione: & illud loquitur de simoniaco in genere, istud declarat de ordine.

Idem. (*c. an.* 616. *Romæ.*)

h Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. vide Bern. Diez. in pract. crim. Can. c. 23.

QUotiens h: [*& inf. a*] Pervenit ad nos, quod per simoniacam hæresim fueris ordinatus: propterea necesse habuimus te prohibere, ne Missarum solennia celebrare debuisses, donec quid sit, verius discerneremus.

[*a Contra Ecclesiasticam disciplinam quid suggestum dicitur, ne nos ante Deum culpa ex dissimulatione redarguat, irrequisitè, hoc relinquere non audemus.*]

CAP. VI.

Simoniacus est deponendus.

Lucius Papa. (*c. an.* 254. *Romæ.*)

i Cap. 7. eod. tit. in 1. compil.

SIcut simoniaca i pestis sui magnitudine alios morbos vincit: ita sine dilatione mox, ut ejus signa per aliquam personam claruerint, de Ecclesia Dei debet eliminari atque repelli.

CAP. VII.

Simoniacum accusare potest servus, meretrix, & criminosus.

Deodatus. k (*c. an.* 616. *Romæ.*)

k Adeodatus. al. Deusdedit.

l Cap. 16. eod. tit. in 1. compil.

m Hoc est specialiter: quia regulariter non.

TAnta l est labes hujus criminis, quod etiam servi adversus dominos m, & quilibet criminosi admittuntur ad accusationem. Item omnis peccator Missam cantare potest, præter simoniacum, quem quilibet (ut ab ordine male accepto removeatur) accusare potest, vel etiam meretrix.

¶ Pith. 5. *Tanta est labes, &c.*] Ivo Carnot. *epist.* 29.

CAP. VIII.

Simoniacum est pretium recipere pro ingressu religionis, pro Prioratibus, vel Capellis concedendis, & pro Prælatis instituendis, pro concedenda sepultura, pro chrismate, pro oleo sancto, pro benedictionibus nubentium, vel aliis sacramentis: nec valet consuetudo in contrarium. h. d. cum sequenti.

Alexander III. *In Concilio Turonen.* (*an.* 1163. *in Gallia.*)

n Alias, neque Capellaniæ.

o pro illa commissione.

p quam qui receperit, & consenserit, &c.

NOn satis 6: [*& inf. a*] Prohibemus igitur, ne ab iis, qui ad religionem transire volunt, aliqua pecunia requiratur. Nec Prioratus n, vel Capellaniæ quælibet Monachorum, aut Clericorum annua distractione vendantur. Nec ab eo, cui regimen ipsarum committitur, pro o earum commissione ullum pretium exigatur. Unde quisquis contra hoc decretum attentare præsumpserit, tam ille, qui dederit, quam ille p, qui receperit, vel consenserit, partem se cum Simone non dubitet habiturum. Pro sepultura quoque, & chrismatis, & olei receptione 7, nulla cujusquam pretii exactio attentetur, nec sub obtentu cujusquam consuetudinis reatum suum quis tueatur: quia diuturnitas temporis non diminuit peccata, sed auget.

[*a Insatiabiliter ab Apostolo avaritia redarguitur, si ab his qui in Clero videntur constituti, & præcipue qui nomen Religiosorum profitentur, regula modis omnibus non servatur.*]

¶ Pith. 6. *Non satis, &c.*] Neubrig. 132.

7. *Et olei receptione.*] *Seu olei sacri perceptione.*

CAP. IX.

Summatum est supra in cap. præcedenti.

Ex Concilio Lateran. q (*an.* 1179. *Romæ.*)

q Scilicet Later. sub Alexand. III. c. 7. & 8. eod. tit. in 1. compil.

r Sede.

s Ecclesias.

t exigatur, in Conciliis.

u I. 4. Reg. c. 5.

CUm in Ecclesiæ corpore: [*& infra. a*] Horribile nimis est, quod in quibusdam Ecclesiis locum venalitas perhibetur habere, ita ut pro Episcopis, vel Abbatibus, seu quibuscunque personis Ecclesiasticis ponendis in sedem r, seu introducendis Presbyteris in Ecclesiam s, necnon & pro sepulturis, & exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium, seu aliis sacramentis aliquid requiratur t. Putant autem plures ex hoc licere, quia legem mortis de longa invaluisse consuetudine arbitrantur, non attendentes, quod tanto graviora sunt crimina, quanto diutius infelicem animam tenuerunt alligatam 8. Ne igitur hæc de cætero fiant, vel pro personis Ecclesiasticis deducendis in sedem, vel Sacerdotibus instituendis, aut sepeliendis mortuis, seu benedicendis nubentibus, seu aliis sacramentis conferendis, seu collatis aliquid exigatur, districtius prohibemus. Si quis autem contra hoc venire præsumpserit, portionem cum Giezi u se noverit habiturum.

(*a Omnia debeant in charitate tractari, & quod est gratis receptum, gratis debeat impendi.*)

¶ Pith. 8. *Tanto graviora, &c.*] *Cap. ult. de consuetud.*

CAP. X.

Breve est.

Idem *Vigilien. Episcopo.* (*c. an.* 1180. *Romæ in Apuliam.*)

x Cap. 7. eod. tit. in 2. comp.

CUm x sit Romana: [*& infra. a*] Consult. tt. respond. quod nihil pro Ecclesiarum consecratione potes, vel debes præter procurationem exigere.

[*a Ecclesia, cui licet immeriti præsidemus, caput omnium Ecclesiarum, mater, & magistra: cogimur tamen ex debito suscepti regiminis, prout nobis Dominus dederit, respondere consultationibus singulorum, ut dubiæ quæstiones Apost. sedis providentia penitus enodentur. Quæsivisti autem, frater Episcope, Fran. tuæ rescribi, utrum pro Ecclesiarum consecratione quicquam præter procurationem debeas exigere. Et nos.*]

CAP. XI.

Convictus de simonia, deponendus est: idem in infamate, qui se purgare non potest.

Idem *Toletano Archiepiscopo*. (*c. an.* 1180. *Romae in Hispaniam*.)

y Cap. 10. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 2. c. 13.

a fuerint.

a removendi.

b receperunt.

DE hoc autem *y*, quod Episcopus Exonien. *9* Archid. benedicto, & quidam Clerico ante electionem suam Prioratum dicitur promisisse, ut uterque consentiret eidem: tum prudentiae respondemus, quod si manifestum est eundem Archid. & Clericum ob causam illam promisse recepisse, aut exinde confessi fuerunt *z* in jure, vel legitime convicti, ab altaris ministerio sunt perpetuo deponendi *a*. Si vero id manifestum est, nec tamen inde convicti, vel confessi fuerint, sed tantum publice laborent infamia, eis canonica purgatio debet indici: in qua si defecerint, tanquam auctores tanti sunt sceleris puniendi. Regem autem & Principes ejus debes inducere, ut si qua *b* receperint a praefato Episcopo, ut ejus electioni praestarent assensum, Ecclesiae Exonien. sine diminutione restituant, nam ea sine gravi suae salutis periculo retinere non possunt.

¶ PITH. 9. *Exonien.*] *Oxoniensis*. Roderic. 188. Vid. Ant. August. *in Notis*, *cap.* 12.

CAP. XII.

Simoniacum est pro temporali obsequio beneficium Ecclesiasticum promittere.

Idem *Eboracen. Archiepiscopo*. (*c. an.* 1180. *Romae in Angliam*.)

c Cap. 11. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 2. c. 14.

d nobilis.

CUm essent *c* in nostra praesentia constituti R. Clericus, & nobilis vir V. quia idem V. moram diutius facere non poterat, pro se in causa illa sufficientem constituit responsalem.

Cumque ab ore praefati R. intellexerimus, quod memoratus miles *d* promiserat ei dare Ecclesiam, si quoddam negotium ejusdem in nostra posset praesentia promovere: ac per hoc promissionem ipsam continere simoniacam pravitatem, eidem R. super eadem Ecclesia silentium duximus imponendum.

CAP. XIII.

Notorius simoniacus in beneficio ab illo deponitur: idem in infamatu, qui se purgare non potest.

Idem *Cistren.* in *Episcopo*. (*c. an.* 1180. *Romae in Angliam*.)

e Cap. 12. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 2. c. 15. & Cassadorum Decr. 3. tit. de sequ. poss. & fructuum.

INsinuatum *e* ei est, quod in Ecclesiis tui Episcopatus plurimi Clerici per simoniam habere dicuntur ingressum, & infamia inde respergi. Unde mandamus, quatenus si qui fuerint, quos in praedictis Ecclesiis publicum, & notorium est simoniace intrasse, eos amoveas ab Ecclesiis taliter acquisitis. Illis autem, quorum crimen non est publicum, & notorium, si publica laborant infamia, cum quinta vel sexta manu sui ordinis purgationem indicas: in qua si defecerint, beneficiis hujusmodi Ecclesiarum perpetuo prives eosdem.

¶ PITH. 10. *Cistren.*] *a.* V. C. *Cistrensi*, *forte Cicestrensi*. 11. *Insinuatum*, &c.] Vide Petr. Blesens. *epist.* 23.

CAP. XIV.

Simoniacum est pretio, vel favore celare peccatorem, vel reconciliari non poenitentem, vel dignae poenitentem a reconciliatione removere.

Idem. [*c. an.* 1180. *Romae*.]

f Cap. 13. eod. tit. in 1. compil. vide S. Th. 2. 2. q. 100. art. 3.

NEmo *f* Presbyterorum xenium, vel emolumentum quodlibet temporale, imo spirituale detrimentum, a quocunque publice peccante accipiat, ut Episcopo, vel ministris ejus peccatum illius celet: nec pro respectu cujusque personae consanguinitatis aut familiaritatis alienis communicans peccatis, hoc Episcopo innotescere detrectet. Nec quenquam poenitentem, vel minus digne poenitentem, gratia, vel favore ad reconciliationem adducat, & testimonium reconciliationis ferat eidem, vel quocunque livore digne poenitentem a reconciliatione removeat: quia simoniacum est utrumque.

CAP. XV.

Ecclesia emi, vel redimi non potest. h. d. quoad literam.

Idem *Vigor. Episcopo*, & *Priori de Acra*, in [*c. an.* 1180. *Romae in Angliam*.]

g Cap. 14. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. p. 2. c. 12.

h Cadonio. al. Cordonio, eadem est varietas paulo post.

QUerelam *g* Monachorum de Acra recepimus, quod cum ipsi quoddam manerium cum pertinentiis suis, & Ecclesiam de Genen. 13 a Monachis de Cardonio *h* 14 sub annuo censu quindecim librarum fuissent adepti, & inde chartam ab ipsis Monachis habuissent: Prior eorum Capitulo inconsulto praescriptum manerium, & chartam Monachis de Cardonio accepta pecunia resignavit. Unde quia praefati Monachi de Acra se conquerantur injuste gravatos: mandamus, quatenus partibus convocatis praescriptam causam concordia, vel judicio terminetis, scituri, quod sicut emi non potuit, ita nec redimi Ecclesia memorata. Si vero Monachi de Cardonio legitime citati, ad vestram praesentiam accedere, & judicio vestro stare contempserint, vos ipsos Monachos de Acra in possessionem rerum, de quibus controversia vertitur, inducatis, nec permittatis eos exinde absque ordine judiciario molestari.

¶ PITH. 12. *De Acra*.] *de Pontoio*, *de Prino*, *de Prin*.

13. *Ecclesiam de Genen.*] *Gaudonensem*, *Gavonensem*, *Ganonensem*.

14. *Cardonio*.] *de Cardona*, sub Urgellensi Episcopo. *a.* V. C. *de Cadomo*.

CAP. XVI.

Pro chrismate ab Ecclesiis pecunia exigi non debet, etiamsi hoc habeat consuetudo.

Idem. [*c. an.* 1180. *Romae*.]

i Cap. 15. eod. tit. in 2. comp.

a Facit gl. in l. si quis in fundi, §. vocabulo. ff. de leg. 1. & l. unic. c. de unciar. nom.

EA, quae *i* de avaritiae (*& infra. a*) Audivimus, quod nummos pro chrismate 15 ab Ecclesiis extorqueris: quos nunc cathedraticum, aliquando Paschalem praestationem, interdum Episcopalem consuetudinem appelletis *a*. Quia vero hoc simoniacum esse cognoscitur: mandamus, quatenus praetextu alicujus consuetudinis, vel praelationis praescriptos denarios nullatenus exigatis: pro certo scituri, quod si hoc praesumpseritis, periculum ordinis, & dignitatis poteritis non immerito formidare.

(*a Et cupiditatis radice provenient, & in speciem simoniacae pravitatis erumpunt, sunt penitus exstirpanda, & quae de spinis, & tribulis procedunt, falce Apostolici moderaminis sunt resecanda.*)

¶ PITH. 15. *Nummos pro Chrismate*, &c.] Theobaldus Cantuariensis Archiepiscopus exegit e Monachis S. Augustini, pro datione Chrismatis, quinquaginta solidos, & septem denarios, quorum solutionem cum Monachi denegarent, censuris coaegit. Theobaldus, re per appellationem ad Papam delata, Henricus VVintoniensis, & Robertus Herfordiensis Episcopi Judices delegati, sententiam contra Monachos, secundum Theobaldum, tulerunt. *In vit. Episcop. Cantuariens.* 117.

CAP. XVII.

Pro habendis spiritualibus homagium facere, simoniacum est.

Idem 16. (*c. an.* 1180. *Romae*.)

l Cap. 16. eod. tit. in 1. comp.

m Haec periodus in Cod. Barb. Unde quoniam hujusmodi obligatio illicita est, & contra salutem animae tuae, necnon & suae profectum consistit, &c.

EX diligenti *l* tua relatione innotuit, quod H. Cant. Archidiaconus te induxit; ut ut homagium faceres, & fidelitatem praestares, ita quod ipse tibi beneficium Ecclesiasticum uncis singulis exhiberet. Unde *m* quoniam hujusmodi obligatio illicita, & contra tuae salutis, necnon & suae profectum existit, absolvi a nobis instantius postulasti: adjiciens, quod ab eo deinceps nihil omnino de beneficio acciperes constituto. Quocirca nos tuam petitionem honestam, & favorabilem attendentes: te a praefati Archidiaconi homagio, & fidelitate [praesertim cum hoc taliter praestita, divinis, & humanis legibus contraire noscantur] absolvimus, ita quod ab Episcopo, vel Sacerdote discreto, poenitentiam inde condignam recipias. Verum ne aliqua propter hoc nota, vel infamia possis respergi, absolutionis nostrae literas tibi duximus indulgendas: quibus contra latrantium morsus tutus, & praemunitus existas, & quas in testimonium indulgentiae nostrae valeas demonstrare.

¶ PITH. 16. *Idem*.] *Ricardo de Barre*, sic V. C. *Ricardo de Barri*. Alius C. *Guillelmo de Barry Archidiacono*.

CAP. XVIII.

Ordinatio, vel consecratio non censetur simoniaca, licet ordinatori aliquid donatum fuerit sine pacto.

Idem *Strigonen. Archiepiscopo*. (*c. an.* 1180. *Romae in Hungariam*.)

n Cap. 17. eod. tit. in 1. compil.

o In tribus Vaticanis, qui in talibus haesitant.

p & dandis.

ETsi quaestiones *n* 17 tuae de fervore religionis ad nos perferri nullatenus ignoremus, non tamen tibi est in his, ultra quam oporteat, dubitandum, cum leges humanae dicant, quod quidam tenui religione sacramenta necessaria, & legitima exhibere contemnunt: tenuem religionem sonantes, qui in talibus *o* haesitat, ubi non est aliqua ratio haesitandum. In hoc itaque quod P. Presbyter Cardinalis Apostolicae sedis Legatus, pro electione tua, ut pallium tibi traderet, ad partes illas accessit, & frater tuus ejus praesciens necessitatem, equum unum te ignorante transmisit, quoniam per mare veniens, aut nullas aut paucas secum equitaturas adduxit, te nullo modo timere oportet. Cum in accipiendis *p*, vel dandis muneribus tria sint maxime attendenda, personae scilicet dantis, & accipientis qualitas,

quan-

quantitas muneris, & donationis tempus: qualitas personarum, ut a quo, & cui, videlicet an a paupere diviti, vel econverso, sive a divite locupleti datum fuerit: æstimatio muneris, & donationis tempus, si magni vel minoris pretii res data existat, & an instante necessitate, seu alio tempore conferetur. Si ergo prædictorum Cardinalis, & fratris tui personam, & qualitatem pensamus, non fuit magnum ab eodem fratre tuo Cardinali equum unum transmitti, quem etiam joculatori q non petenti vir tantus, & tam abundans forte donaret: verum si temporis necessitatem perpendimus, non alia intentione hoc constat factum fuisse, quam ut Cardinali subveniretur in articulo prænotato: [& inf. et] Quod autem scriptum est: *Beatus qui excutit manus s suas ab omni munere*: de illis donis dictum est, quæ accipientis animum allicere, vel pervertere solent: quoniam r si ipsa etiam persona electi offerat ordinatori, vel consecratori suo electuarium, aut de vino, aut de aliis hujusmodi, quæ modici pretii fuerint s, & quæ voluntatem recipientis inclinare, vel movere non debent, non tamen Ecclesia Romana interpretari consuevit, accipientem in his delinquere, vel donantem.

q Vid. Cajetan. apud B. Th. 2.2. q. 115. art. 2.

r In uno manuscr. Vaticano: quoniam etiam si ipsa, &c.

s al. fuerunt, et quæ voluntatem, &c. sed nos veriora, & emendatiora secuti sumus exemplaria.

[a *Quare propter hoc in conscientia tua nullus unquam debet scrupulus dubitationis emergere, cum res data modici pretii, quantum ad personam dantis, vel accipientis extiterit, nec alteruter eorum aliquid in mente habuerit, quod tibi possit, vel debeat quamvislibet vel etiam in modico læsionem afferre: etsi ante electionis examinationem, & pallii receptionem, & te nolente, & penitus ignorante sit factum, & equus in necessitate transmissus fuerit, & collatus, nec etiam res tanti reputetur, quæ accipientis animum multum movere debeat, aut ab honestatis proposito ad aliud declinare: quia*]

¶ Pith. 17. *Etsi quæstioner.*] Vide Salisburiens. epist. lib. 13. cap. 15.

CAP. XIX.

Abbas, & majores de Conventu si pro receptione Monachi receperunt pecuniam in pacto, ab officio, & beneficio suspenduntur: & taliter recepta pecunia restituatur, & in aliud monasterium ita receptus transfertur.

Idem 18. (c. an. 1180. Romæ in Angliam.)

t Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.

u Monachalem.

V Eniens t ad nos F. Presbyter proposuit, quod Abbas & fratres sancti R. noluerunt eum in Monachum recipere, quousque triginta solidos dare convenerit: conventione autem facta, sequenti die eum u monasticum habitum induerunt 19: & iidem Monachi triginta solidos, Abbas vero decem 20, & familia duodecim pro pastu (asserentes hoc esse de consuetudine monasterii) postularunt. Quoniam ergo 21 factum hujusmodi perniciosum videtur, mandamus, quatenus si ita esse inveneris, Abbatem, & Monachos ad restituendam x pecuniam præfato F. tam indigne acceptam compellas, & Abbatem, & majores personas monasterii pro tanta pravitatis excessu ab officii executione suspendens 22, præcipias dicto F. ut in alio monasterio in habitu monastico Domino studeat deservire.

x De pœna Simoniacorum, vide Turrecrem. loco prædicto, adde B. Th. 2.2. q. 100. art. 6.

¶ Pith. 18. *Idem.*] *Herfordiensi Episcopo.*

19. *Monasticum habitum induerunt.*] *Monastico habitu induerunt.*

20. *Decem.*] *Quadraginta.*

21. *Quoniam ergo.*] V. C. addit, *cui veritas nobis non constat, &c.*

22. *Officii executione suspendens.*] *Officio sacerdotali suspendens.*

CAP. XX.

Si ordinandus præsentatori suo aliquid dedit in pacto, simoniacum est: non tamen deponitur, si est occultum.

Idem. (c. an. 1180. Romæ.)

y Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.

E X tuæ y Fraternitatis literis, & ex confessione Sacerdotis præsentium latoris accepimus, quod cum ad Sacerdotii ordinem non aliter voluisset eum suus Archidiaconus præsentare, sex solidos solvit eidem, & sic ordinem ipsum per eum præsentatus accepit.

Unde 23 tibi sic duximus respondendum, ut si hoc non est publicum, sed secretum, eundem Sacerdotem secreto conveniens, moneas sine ulla coactione propensius, & inducens z, ut ordinem alicujus religionis assumat, & perpetuo ab officio abstineat, quod illicite acquisivit 24. Alioquin non erit tutum (cum sit secretus excessus) ipsum invitum ab eodem officio coercere, cui tamen secretam pœnitentiam, secundum quod tibi visum fuerit, injungere non postponas.

z Vide Federic. de Senis consil. 140. & Geminianum in c. si pauper. de præbendis, lib. 6.

¶ Pith. 23. *Unde.*] V. C. addit, *quoniam super eodem negotio consilium nostrum postulasti.*

24. *Acquisivit.*] V. C. addit, *Si vero ad ordinem Religionis observandum inducere eum forte non poteris, studeas ei ad sustentationem suam aliquod beneficium Ecclesiasticum constituere, ad hoc ut Sacerdotio debeat in perpetuum abstinere.*

CAP. XXI.

Brevis est, nec potest brevius summari.

Idem 25. (c. an. 1180. Romæ in Angliam.)

a Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.

A D a nostram: [& infra.] Discr. v. mandamus, quatenus pro ministerio Ecclesiastico exercendo, sive pro Vicariis assignandis, seu pro chrismate nullatenus pecuniam exigatis.

¶ Pith. 25. *Idem.*] *Herfordiensi Episcopo.*

CAP. XXII.

Cum simoniace ordinato, qui simoniacus non est, dispensari potest.

Lucius III. 26 (c. an. 1181. Romæ in Istriam.)

b Cap. 18. eod. tit. in 2. compil.

D E simoniace b ordinatis certum tibi non possumus dare responsum, nisi planius cognoscamus, qualiter fuerint ordinati: cum quidam, licet secundum quandam speciem simoniæ, utpote ipsis ignorantibus, simoniace ordinentur: possunt (quia simoniaci non sunt) in suis ordinibus remanere.

¶ Pith. 26. *Lucius III.*] *Spalatensi Archiepiscopo, vel Spalatinensi, vel Spalatensi.*

CAP. XXIII.

Si contradicens electo pro pecunia de voluntate electi tradita, a contradictione cessat, electus postea confirmatus, est simoniacus, & beneficio renunciare tenetur.

Idem. 27 (c. an. 1180. Romæ in Istriam.)

M Atthæus Cardinalis secreta nobis insinuatione monstravit, quod cum fuisses ad Ecclesiæ tuæ regimen de voluntate majoris partis fratrum electus, paucis tibi contradicentibus: quidam amicus tuus de conscientia tua, & voluntate turbata, ei, qui magister discordiæ videbatur, certæ quantitatis munus exsolvit, & sic contradictio conquievit. nunc autem dubitas, quod non sis a labe simoniæ prorsus immunis, donec in administratione volueris remanere. Quia igitur consilium requisisti, quid tibi sit faciendum: respondemus, quod multum tibi consulis, si administrationem celeriter ac sponte dimittas, illius verbi memor existens: *Nihil prodest homini, si universum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur.*

¶ Pith. 27. *Idem.*] *Turonensi Archiepiscopo.*

CAP. XXIV.

Pro absolvendo excommunicatum pretium aliquod exigi non debet.

Idem. (c. an. 1181, Romæ.)

c Cap. 4. eod. tit. in 2. compil. vid. B. Th. 2.2. q. 100. art. 2.

A D c aures nostras pervenisse noveris, quod cum C. de Senestilla propter pecuniam, quam debebat, vinculo fuisset excommunicationis adstrictus, creditoribus satisfecit, sed excommunicatoribus decem libras pro absolutione quærentibus, non valuit absolutionis beneficium obtinere. Quoniam igitur indignum est, & Ecclesiasticæ rationi contrarium, ut absolutionis beneficium redimatur: discr. v. mandamus, quatenus si præfatus C. debitum solvit 28, ipsum gratis facietis absolvi, si excommunicatores id non fecerint requisiti.

¶ Pith. 28. *Debitum solvit.*] V. C. addit, *pro quo fuit per sententiam excommunicatus, ipsum, nullius appellatione obstante, gratis facietis Apostolica auctoritate absolvi, si excommunicatores requisiti id noluerint exhibere.*

CAP. XXV.

Monachi per simoniam recepti, si sunt simoniaci, ad arctiora monasteria transferuntur, alias post renunciationem in eisdem, vel in aliis monasteriis ejusdem ordinis possunt collocari.

Clemens III. (c. an. 1190. Romæ.)

d Cap. 7. eod. tit. in 2. compil. vid. Turrecrem. in cap. statuimus, decretum, 1. q. 1. & alios, quos citavi in c. veniens sup. eod.

D E d regularibus Canonicis seu Monachis nos consulere voluisti, qui per simoniam ingressum ipsis scientibus habuerunt. Unde cum super hoc auctoritates multæ reperiantur expressæ, non aliud quam statutum est, respondemus, ut locum, quem taliter adepti sunt, omnino dimittant, & solitudines, seu alia monasteria districtiora adeant, in quibus tam execrabilem excessum sine intermissione deplorent. Si autem ignorantibus ipsis pecunia data fuerit, cogas eos ad renunciandum loco eidem, & postmodum in ipsum reducere, si ibi absque scandalo potuerint remanere, vel in alio, qui sit de ordine ipso, ad serviendum Deo poteris collocare,

CAP.

CAP. XXVI.

Si quis Canonicatui renunciens, ad quem per simoniam ignoranter assumptus fuerat, postea de novo assumatur ad illum, non potest ex prima receptione sibi aliquid vendicare.

Idem. (c. an. 1190. Romæ.)

a C. 2. de renunciat. in 2. comp. vid. B. Tho. 2. 2. q. 100. art. 4. ad tertium 3. & Turrecrematum in c. statuimus decr. 1. q. 1.

EX insinuatione a tua nobis innotuit, quod pater tuus interveniente pecunia, olim tibi Præbendæ beneficium acquisivit. Cumque ad tuæ discretionis pervenisses, accepisses Dominicæ Crucis signum dictam Præbendam in manu Præpositi, & fratrum libere resignasti. Sed iidem tibi compatientes, de novo te in suum Canonicum elegerunt, ita videlicet, quod per electionem istam postremum locum in choro, & in aliis obtineres: [& infra. a] Respond. ut indulgentia, quam fratres tui misericorditer tibi fecisse noscuntur, contentus existens, ratione primæ receptionis, nihil eadem in ipsa Ecclesia vendicare.

[a Cæterum quia a nobis humiliter requisisti, utrum juxta primam receptionem tuum locum recuperare debeas, vel valeas, tibi.]

CAP. XXVII.

Electio simoniaca est cassanda, si propter hoc electoribus promissa fuit pecunia, quamvis electus ignorat, nisi hoc factum fuerit in fraudem electi. h. d. primo. Cum electo reprobato per crimen simoniæ, non dispensat Episcopus. h. d. secundo Abbas.

Cælestinus III. (c. an. 1195. Romæ.)

f Cap. 9. eod. tit. in 2. compil.

NObis fuit ex parte f tua intimatum, quod cum quatuor essent a capitulo constituti, qui debebant quendam eligere in Plebanum: amici ejus, de cujus electione spes habebatur, uni, vel omnibus eligentium promiserunt se pecuniam soluturos, eo tamen ignorante, qui hujusmodi promissione interveniente postmodum est electus: [& infra.] Quia igitur super hoc consulere nos voluisti, consultationi tuæ breviter g respondemus, quod nisi constaret illos, qui promissum tale fecerunt, per fraudem in dispendium illius, qui eligendus erat, id malitiose fecisse: quamvis ipse promissioni conscius non fuerit, ejus tamen electio, tanquam simoniaca pravitate præsumpta, est penitus reprobanda: [& infra.]

g taliter.

Ad ultimum 28, quod in fine consultationis tuæ invenimus, hoc duximus respondendum, quod aliquis in 29 Ecclesia h cujuslibet 30 Prælatum electus, & ut dictum est, per pravitatem simoniacam reprobatus, ab Episcopo suo dispensationem aliquam obtinere de jure non potest.

h al. in Ecclesia qualibet Prælatus electus, &c.

¶ PITH. 28. *Ad ultimum.*] V. C. addit, *super hoc.*

29. *Aliquis in.*] V. C. addit, *Plebanum, seu in quamlibet.*

30. *Ecclesia cujuslibet.*] Verbum *cujuslibet* abest a V. C.

CAP. XXVIII.

Qui dat Prælato pecuniam, ut ipsum in jure suo de facto molestet, illam repetit, si Prælatus promissa non servat. h. d. inhærendo literæ.

i Lincolnien.

Idem *Lincolnien.* i *Episcopo, & Priori de Ponte-Fracto* 31. (*c. an.* 1195. *Romæ in Angliam.*)

n Cap. 10. eod. tit. in 2. compil. vid. B. Tho. 2. 2. q. 100. art. 2. ad 5. arg.

DIlectus n filius R. Præpositus nobis exposuit, quod cum Eboracen. Archidiaconus eum molestiis gravaminibus afficere non cessaret, promisit ei certam quantitatem pecuniæ se daturum, ut ab ipsius desisteret infestatione: verum dictus Archidiaconus post receptionem pecuniæ 32 super dignitatibus, & beneficiis suis, ab ejus molestiis 33 non quievit. Ideoque discr. v. mandamus, quatenus si res ita se habet, Archid. restituere quod accepit (si eum contra promissionem suam venisse constiterit) compellatis 34.

¶ PITH. 31. *Priori de Ponte Fracto.*] *Pomfreite.* Baleus 92. 380. Camden. 403. Matth. Paris 223. Neubrigens. 345. 391.

32. *Post receptionem pecuniæ.*] V. C. addit, *eum, sicut promisit in pace non admisit, nec.*

33. *Molestiis.*] *Molestationibus.*

34. *Compellatis.*] V. C. addit, *Prohibeatis etiam ipsum Archiepiscopum ex parte nostra districtius, ne pendente lite Præpositum ipsum, vel servos ejus molestare præsumat, & si fecerit, per vestram sollicitudinem corrigatur.*

CAP. XXIX.

Pro benedictionibus nubentium, & exequiis mortuorum nihil exigi debet.

Innocentius III. *Abbati de Jugo Dei, & Priori de Sila* 35. (*c. an.* 1212. *Romæ in Galliam.*)

l Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. vid. etiam sup. eod. in cap. cum in Ecclesiæ, & in cap. ultimo.

SUam l nobis 36 parochiani de Villa Franca querimoniam destinarunt, quod Capellanus eorum pro exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium minus licite pecuniam ab eis exigit, & extorquet: [& infra. n] Discr. v. mandamus, quatenus dictum Capellanum, ut a tanta præsumptione desistat, & etiam pro excessu satisfaciat competenter, moneatis: sibi (si obedire noluerit) pœnam canonicam infligentes.

[n Quod si forte cupiditati ejus non fuerit satisfactum, ut possint mortuorum corpora sepeliri, vel benedictio nubentium celebrari, fictitia ejus impedimenta fraudulenter opponit: quia igitur conditiones hujusmodi sacrorum canonum obviant institutis.]

¶ PITH. 35. *Priori de Sila.*] Forte, *de Insula*, taxa benefic. sub Lugdun. Archiepiscop.

36. *Suam nobis, &c.*] Extat *pag.* 130. *epist. Innoc.*

CAP. XXX.

Si per confessionem constat Monachum simoniace fuisse receptum, receptus, & recipiens deponuntur. Si vero per inquisitionem, receptus in artius monasterium detruditur: recipiens vero, & majoribus pœna condigna imponitur: & interim ab executione ordinum sacrorum suspenduntur.

Idem *Cantuariens. Archiepiscopo.* (*c. an.* 1212. *Romæ in Angliam.*)

m Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. vid. Hostiens. in summa tit. de Simonia. §. qua pœna feriatur: & de variis pœnis Simoniacorum. Vid. Bern. Diaz. in pract. crim. canon. cap. 85.

DIlectus filius m A. nuncius tuus pro parte tua proposuit, quod cum Cantuarien. diœcesim visitans, in monasteriis, & religiosis locis pullulasse reperisses simoniacam pravitatem, ita quod in eis multi pretio sunt recepti, qui potius gratis recipi debuissent, imo etiam ad religionis observantiam invitari. Dubitas igitur, an quia multitudo reperitur in causa, severitati sit aliquid detrahendum? Nos inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod si adversus eos, qui sic fuerint hujusmodi maculati, necessarium eorum te fuerit canonice inquisitura, postquam n crimen ordine fuerit judiciario comprobatum o, tam in dantes, quam in recipientes canonicæ severitatis exerceas ultionem. Quod si de hoc tibi per solam inquisitionem constiterit, eos, qui per simoniacam pravitatem in locis talibus sunt recepti, ab illis emotos, ad agendam pœnitentiam ad monasteria dirigas arctiora. Abbatibus autem, & Abbatissis, Prioribus, Prælatis quibuslibet, & Officialibus eorundem injungas pœnitentiam competentem, & donec illam peregerint, eos a sacrorum ordinum executione suspendas: injungens Episcopis tuæ, ut hanc formam per suas diœceses studeant observare. Illud tamen gratanter recipi poterit, quod fuerit sine taxatione gratis oblatum.

n Crimen eorum, &c.

o perfectum.

CAP. XXXI.

Abbas contra testes, qui deposuerunt contra eum de Simonia in judicio inquisitionis, excipere potest, quod sunt inimici, & conspiratores: alias vero exceptiones criminum opponere non potest.

Idem *Priori sancti Victoris, Magistris* l *Bonon. & L. Medicon. Cenomen.* (*c. an.* 1213. *Romæ in Flaminiam.*)

p Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.

LIcet p Heli summus Sacerdos in se bonus existeret, quia tamen filiorum excessus efficaciter non corripuit, & in se pariter, & in ipsis animadversionis divinæ vindictam excepit: dum filiis ejus in bello peremptis, ipse de sella corruens, fractis cervicibus exspiravit. Ad corrigendos igitur subditorum excessus 37 tanto diligentius debet Prælatus assurgere, quanto damnabilius eorum offensas deseret incorrectas. Contra quos (ut de notoriis excessibus taceatur) etsi tribus modis procedi possit, per accusationem videlicet, denunciationem, & inquisitionem ipsorum: ut tamen in omnibus diligens adhibeatur cautela, sicut accusationem legitimam præcedere debet inscriptio, sic & denunciationem charitativa correctio, & inquisitionem clamosa debet insinuatio prævenire q: *Descendam* (inquit Dominus) & *videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint.* Tunc enim clamor pervenit ad Prælatum, cum per publicam famam, aut insinuationem frequentem subditorum sibi referuntur excessus: & tunc debet descendere, & videre, id est, mittere & inquirere, utrum r clamorem, qui venit, veritas comitetur. Nam juxta canonicas sanctiones, si quid de quocunque Clerico ad aures Prælati pervenerit, quod eum juste possit offendere, non facile credere, nec ad vindictam eum res accendere debet incognita, sed coram Ecclesiæ senioribus diligenter est veritas perscrutanda: ut si rei poposcerit qualitas, canonica districtio culpam feriat delinquentis, non tanquam sit idem accusator, & Judex, sed quasi fama deferente, vel denunciante clamore, sui officii debitum exequatur: ita semper adhibito moderamine, ut juxta judicii formam, sententiæ quoque forma dictetur. Cum igitur de Abbate Pomposiano 38 ea nobis frequenter insinuata fuissent, quæ ab honestate regulari nimium dissonabant, Monachis ad præsentiam nostram accedentibus, quidam ex ipsis nobis ipsum de Simonia, perjurio, dilapidatione, ac insufficientia detulerunt. Contra quos cum idem Abbas exciperet, quod denunciationem hujusmodi fraterna s correctio secundum regulam Evangelicam non præcesserat, & iidem constanter assererent, quod correctionem hujusmodi præmisissent: licet ad probandam hoc duorum Monachorum juramenta fuissent exhibita, quia tamen semper hoc ipsi nondum contendere desistebant: non,

q Genes. c. 18.

Joan. 2.

r In antiq. Cod. & in ipso registro leguntur. Utrum clamorem veritas comitetur, non illa duo verba, qui venit, non habentur.

s Vid. B. Tho. 2. 2. quæst. 33. art. 7. Adde Navar. in Manuali confess. C. 24. tit. de corr. fratr.

one, ut prædiximus, frequentibus clamoribus excitati, ex officio nostro voluimus inquirere de præmissis, omnes Monachos, qui vel cum ipso, vel contra ipsum accesserant, juramenti vinculo adstringentes, ut de propositis planam, quam scirent, exponerent veritatem: quorum depositiones cum in scripturis redactæ publicatæ fuissent, super illis coepetunt multipliciter disputare: quia vero tum ex assertione Monachorum, tum ex ipsius Abbatis confessione cognovimus, quod idem non modicam summam pecuniæ relictam a prædecessore suo expenderat, & in alia summa majori monasterium obligarat: nos eum quasi de dilapidatione suspectum e, ab administratione Abbatiæ duximus suspendendum: & quia Simonia multis modis contra ipsum Abbatem videbatur esse probata, ipse contra testes multas exceptiones opposuit, super quibus fuit multipliciter disputatum, aliis asserentibus in crimine Simoniæ, sicut in crimine læsæ majestatis omnes indifferenter, tam infames, quam criminosos, non solum ad accusandum, sed etiam ad testificandum admittendos: cum ad instar publici criminis & læsæ majestatis procedat accusatio Simoniæ: aliis econtrario respondentibus, quod licet hæc duo crimina quantum ad accusationem, quasi paria judicentur, differunt tamen in multis: cum alia pœna pro uno, & alia pro altero inferatur: & inter personas accusatorum, & testium sit utique distinguendum: cum non per accusatores, sed per testes crimina comprobentur. Ne vero vel innocentiæ puritas confusa succumberet, vel Simoniæ pravitas effugerat impunita: uns æquitate pensata illas duntaxat exceptiones oppositas probandas admisimus, quas probare non de zelo justitiæ, sed de malignitatis fomite u procedere viderentur.

e Quasi dilapidationis dicitur consumptio rerum mobilium, dilapidatio vero propter venditio rerum immobilium.

u Fonte.

¶ Pith. 37. *Ad corrigendos excessus, &c.*] Ex cap. 24. sup. de accusat.

38. *Abbati Pomposiano*] *Beatæ Mariæ de Pomposa*, Ordinis S. Benedict. diœces. Comaclensis, suffraganea Ravennatensis. Martius 459.

CAP. XXXII.

Hoc capitulum est glossa præcedentis capituli: nam tendit ad declarationem illius, an, & quando testes criminosi admittantur in crimine Simoniæ: & in effectu idem dicit, quod præcedens.

Idem Innocentius III. [c. an. 1213. *Romæ*.]

x Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.

PEr x tuas literas nobis intimasti, te dubitare super quadam Epistola decretali, quam nos asseris edidisse de testibus admittendis contra simoniacam pravitatem. Noveris igitur, quod nos illam Epistolam, quæ sic incipit, *Quamvis ad abolendam*, nequaquam y edidimus, sed aliam, quæ sic incipit, *Licet Heli*, nos edidisse fatemur: ad cujus intelligentiam credimus distinguendum, utrum is, contra quem agitur de simoniaca pravitate, denuncietur simpliciter z, aut a criminaliter accusetur: & utrum agatur secundum juris rigorem, aut secundum temperantiam æquitatis. Item utrum ipse sit regularis, qui jam renunciaverit mundo, an secularis, qui adhuc in mundo existit, & an inferioris gradus, an excellentioris sit dignitatis. Ad hæc, utrum ante fuisset claræ opinionis, & bonæ famæ: an graviter infamatus, & valde suspectus: & utrum de facili possit puniri, an sine scandalo nequeat condemnari. Præterea utrum testes sint honesti, an criminosi: & an sint emendati de crimine, an adhuc in crimine perseverent. Rursus si crimina sint eadem, vel minora, an paria, vel majora: utrumve testes ex zelo justitiæ, an ex malignitatis fomite deposuisse credantur. Denique utrum ad pravitatem simoniacam detegendam sola dicta testium inducantur, an alia etiam adminicula suffragentur. Hæc omnia sunt ad intelligentiam illius Epistolæ distinguenda. Ille quidem Pomposianus Abbas, qui jam pridem renunciavit mundo, erat de Simoniæ, perjurio, dilapidatione, an insufficientia graviter infamatus. Cumque per Monachos, qui juraverant perhibere testimonium veritati, Simonia multis modis videretur esse probata: ipse contra testes multas exceptiones opposuit, conspirationes videlicet, inimicitias capitales, furtum, & adulterium, ut eorum testimonia removeret. Nos vero (ne innocentiæ puritas confusa succumberet, vel Simoniæ pravitas effugeret impunita) illas duntaxat exceptiones probandas admisimus, quibus forte probatis testes non ex zelo justitiæ, sed malignitatis fomite processisse constaret, ut conspirationes, & inimicitias capitales: ceteras autem exceptiones, ut furti, & adulterii, propter immanitatem hæresis simoniacæ (ad cujus comparationem cetera crimina quasi pro nihilo b reputantur) duximus repellendas: quoniam etsi probatæ fidem testium debilitarent in aliquo, non tamen evacuarent ex toto, aliis adminiculis suffragantibus: præsertim cum testes de crimine fuerint emendati. Tales igitur contra talem taliter duximus admittendos, non secundum rigorem juris, sed secundum temperantiam æquitatis, cum ageretur non criminaliter, ut deponeretur ab ordine: sed civiliter, ut ab administratione amoveretur, tanquam immeritus, & damnosus. Et utique tales Prælati ex levioribus causis possunt ab administrationibus amoveri, sicut quorundam religiosorum approbata consuetudo deposcit. Unde prædictus Abbas non expectata sententia quasi male conscius sibi cessit.

y id est verissimum, nam illa Decretal. Quamvis ad abolendam, Clem. III. est, quam Raymundus non posuit in hoc comp.

z In antiq. comp. civiliter, lego, sed exemplaria Gregoriana habent, simpliciter, quod agnoscunt gl. & Hostiens.

a an criminaliter accusetur.

b De gravitate Simoniæ in comparatione ad hæresim, & alia crimina, vid. Turrecrem. in c. eos. 1. q. 1. & D. Th. 2. 2. q. 100 art. 1. ad 1. argumentum.

CAP. XXXIII.

Non imputatur electo confirmato, si eo prohibente pro ipsius confirmatione pecunia data fuit.

Idem *Abbati Jemblacen.* c 39 [c. an. 1213. *Romæ in Germaniam*.]

c Jemblacen. al. Temblacen. al. Gemblacen.

d Cap. 5. eod. tit. in 3. compil. vide Henricum Boich. & extravagantem Pauli 2. cum detestabile, & Cassador. dec. 1. tit. de Simonia.

e Floriensf.

SIcut d tuis 40 literis intimasti, cum in Jemblacen. Ecclesia fueris Monachus, fratres Tandem promotus ad regimen Ecclesiæ Floten. e verum Abbate Jemblacen. post sublato de medio, ipsa, quæ te prius filium habuerat, in patrem per electionem canonicam te vocavit: & quia pastore carebat Leodien. Ecclesia cathedralis, ad Colonien. Ecclesiam (quæ tua est metropolis) proficiscens, ipsius auctoritate in Jemblacen. Ecclesia interim ministrasti. Ceterum postquam in Leodien. Ecclesia fuit Episcopus institutus, is a te requisitus electionem de te factam noluit confirmare. Verum cum hæc fieri pro extorquenda pecunia comperisses: sub interminatione anathematis vetuisti, ne pro facto hujusmodi aliqua pecunia offerretur. Sed quidam de fratribus te inconsulto, & ignorante contra excommunicationis a te factæ sententiam venientes, promiserunt pecuniam, & etiam exsolverunt: & sic ab Episcopo investitus, institutionem ab eo accepisti libere, quemadmodum postulabas: [& *inf.* n] Quamvis autem secundum sacrorum canonum instituta, etiam parvuli, qui cupiditate parentum Ecclesias per pecuniam sunt adepti, eas dimittere teneantur: quia tamen longe diversum est non præbere consensum, & expressum aliquid prohibere: taliter duximus respondendum, quoniam ex eo, quod contra prohibitionem, & voluntatem tuam [a qua postmodum minime recessisti] aliquis te penitus ignorante promisit pecuniam, & exsolvit, præsertim cum is nulla sit tibi consanguinitate conjunctus, nihil debet tibi ad pœnam, vel culpam (sicut credimus) imputari, nisi postea consenseris, pecuniam solvendo promissam, aut reddendo solutam: alioquin contingeret, quod alienus factum insidias inimico parantis ei damnosum existeret, cui penitus displicerat: & sic aliquis de fraude sua commodum reportaret. Illos autem, f qui dederunt pecuniam, vel etiam receperunt, in tantum constat esse culpabiles, quod si excessus eorum esset Ecclesiæ manifestus, (quæ non judicat de occultis) pœna essent canonica feriendi.

f Hodie qualis sit quorumlibet simoniacorum pœna, vide extrav. cum detestabile.

[n *Super hic ergo nos duxit tua discretio consulendos, si propter promissionem incognitam, & prohibitam, quemadmodum est promissum, tibi peccati macula infigatur, vel si de promissione tibi cognita, tunc de fratribus, qui eam fecerunt, debeas punire, cum obviare volueris simoniacæ pravitati, paratus pro grege Domini subire laborem, vel quamvis conscientia tua te non accuset, a suscepto regimine sis decrevimus abstinere.*]

¶ Pith. 39. *Abbati Jemblacensi*.] Forte Semblacensi, tena Benefic. Catalogus Episcop. Leodens. 35. forte *Floreffiensis*, vel *Floreffiensis*, Ordin Præmonstr.

40. *Sicut tuis, &c.*] Extat *pag.* 386. *epist. Innocent.* Vide Neubrigens. 428. Antonin. 757.

CAP. XXXIV.

Si Clericus cum pacto confert Ecclesiæ bona sua, ut in ipsa recipiatur in Canonicum, an ille sibi retinens pro præbenda, Simonia committitur: secus, si hoc fiat sine pacto.

Idem *Decano Beluacen.* (c. an. 1213. *Romæ in Galliam*.)

g Cap. 6. eod. tit. in 2. comp.

TUa g nos duxit discretio consulendos: [& *infra*. n] Devotioni tuæ taliter respondemus, quod si quis Clericus cum conditione, vel pacto largiatur, aut offerat bona sua, ut illa postmodum pro præbenda retineat, & in Canonicum admittatur: hujusmodi oblatio, vel receptio fieri non poterit sine vitio Simoniæ: cum in talibus omnis pactio, aut conventio cessare debeat, juxta canonicas sanctiones. Si vero pure, ac sine pacto, vel conditione qualibet offerat, rogans humiliter h, ut in Canonicum admittatur, & bona sua retinere sibi liceat pro Præbenda, & Clerici ejusdem Ecclesiæ pure consenserint: hujusmodi receptio fieri poterit absque scrupulo simoniacæ pravitatis. Licet autem taliter duximus respondendum, quia nobis datum est de manifestis tantummodo judicare: si tamen is, qui talem devotionem facit, ea intentione ducatur, ut per temporalia bona, quæ offert, spiritualia valeat adipisci, & Clerici, qui eum in fratrem admittunt, non essent eum, nisi commoda temporalia perciperent, admissuri: sine dubio tam ille, quam isti apud districtum Judicem (qui scrutator est cordium, & cognitor secretorum) culpabiles judicantur.

h Humiles ergo preces a digno emissæ pro consequendo beneficio non inducunt simoniam.

[n *Si quis Clericus alicui Ecclesiæ de bonis suis quiddam obtulerit, petens, ut in vita sua sibi liceret eadem bona in ipsa Ecclesia pro Præbenda tenere, an bona recipi debeant sic oblata, & idem Clericus assumi debeat, vel valeat in Canonicum ejusdem Ecclesiæ absque vitio simoniæ. Nos igitur*]

CAP.

CAP. XXXV.

Non debet quis ordinem recipere ab eo, quem credit simoniacum: sed ministrare potest in illis, quos prius ab isto recepit.

Idem Priori Cantuarien. l (*c. an.* 1213. *Roma in Angliam*.)

l *Carvisien. al. Cartusien. al. Carthusien.*
n *Cap. 7. eod. tit. in 3. compil.*

PEr tuas n literas intimasti, quod cum B. in quadam domo Cartusien. Ordinis suscepisset habitum monachalem, a diœcesi Episcopo suit in Subdiaconum ordinatus: sed postmodum didicit ex relatione quorundam, quod Episcopus multoties commiserat vitium Simoniæ: propter quod idem Monachus in suscepto formidat ordine ministrare, nolens ab eodem Episcopo ad superiores ordines promoveri: (*& inf.* n) Nos igitur l respondemus, ut idem in ordine sic suscepto secure ministret: sed contra conscientiam ad superiores ordines non ascendat, ne forte ædificet ad gehennam: licet ex eo, quod conscientiam nimis habuerit scrupulosam, in difficultatem hujusmodi sit collapsus, quem utique non evadet, nisi deponat errorem.

l *al. nos itaque ita respondemus.*

[o *Unde cum eidem eremum exire non liceat, nec præfatus Episcopus ipsum, vel quemlibet alium sua diœcesis ab alio Episcopo permittat ordinari, postulasti per sed. Apostol. edoceri, quid de præfato Monacho in ordine jam suscepto, & suscipiendis superioribus sit agendum.*]

CAP. XXXVI.

Pro chrismate, vel investitura Ecclesiarum nihil exigi debet: nec excusat consuetudo, vel nominis variatio.

Idem Cantuarien. *Archiepiscopo.* (*c. an.* 1213. *Roma in Angliam*.)

m *Cap. 1. tit. de excess. Præl. in 3. compil.*

IN tantum m peccatis exigentibus corda quorundam simoniaca pravitas depravavit: (*& infra.*) Sane pervenit ad audientiam nostram, quod cum olim quidam Suffraganei tui pro chrismate certam consueverint accipere pecuniæ quantitatem, non metuentes pœnam canonicam, & correctionem tuam eludere cupientes, tempus faciendæ solutionis anticipant, recipientes in media Quadragesima, quod recipere consuevere post Pascha: & ut causam recipiendi dissimulent, nomen denariorum variant, denarios, quos prius chrismales, secundo Paschales dicebant, consuetudinem n mediæ Quadragesimæ nuncupantes: [*& inf.*] Cum vero expressius exprimat venditionis speciem, qui prius recipit pretium, quam rem conferat pretiosam, & gratis sit gratia conferenda: mandamus quatenus taliter excessus corrigas supradictos, Suffraganeos tuos, & Officiales eorum a tam illicita exactione compescens, quod aliorum culpa tibi ob tuam negligentiam non imputetur ad pœnam. Pravam etiam illam consuetudinem de tua provincia studeas abolere, per quam pro Ecclesiarum investitura Archidiaconi marcham argenti, minores vero Decani vaccam albam sibi dari postulant, vel certum solvi pecuniæ quantitatem.

n *sed nominum variatio non excusat, ut ait Leo Romanus l. 2. c. 3.*

CAP. XXXVII.

Ordinatus in Subdiaconum, qui prius præsentatori suo promisit, quod nil ab eo peteret, in suscepto ministrare, vel ad superiores ordines ascendere sine dispensatione non potest, etiamsi peccare non crediderit.

Idem. [*c. an.* 1213. *Roma.*]

o *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.*

PEr tuas o nobis literas intimasti, quod cum D. lator præsentium vellet in subdiaconum ordinari, & certum titulum non haberet, quendam Presbyterum exoravit, ut ipsum ad Ecclesiæ suæ titulum præsentaret, quod cum ille facere recusaret, ipse illi firmiter repromisit, quod nunquam, si præsentaret eundem, in Ecclesia sua aliquam peteret portionem, & sic ad præsentationem ejus p extitit ordinatus, nec se in hoc illicitum egisse aliquid intellexerit: [*& inf.* q] Non inquisit. t. t. r. quod nisi eum eo fuerit misericorditer dispensatum, nec ad superiorem q ascendere, nec in suscepto debet ordine ministrare.

p *ipsius.*
q *al. superiores ordines.*

[q *Unde cum postmodum vellet in Diaconum promoveri, Episcopo commonente, ne quis interveniente promissione aliqua ordinatus accederet, idem recordatus promissionis ejus, a susceptione ordinis Diaconatus cessavit, hoc tibi humiliter confitens, & per te postulans edoceri, utrum ex compromissione hujusmodi reus esset, & an liceret eidem in suscepto Diaconatus ordine ministrare, & ad altiores ascendere ordines.*]

CAP. XXXVIII.

Simonia est dare pecuniam pro vicariatu, vel pro alia administratione rerum spiritualium, seu Ecclesiasticarum habenda: & dantes, & recipientes ab illa Ecclesia sunt ejiciendi. h. d. hoc c. per alia verba, licet sit brevis.

Idem. [*c. an.* 1213. *Roma.*]

r *Cap. 2. eod. tit. in 4. comp.*

COnsulere r: [*& inf.*] Quicunque vicedominatum, vel aliam Ecclesiasticarum rerum administrationem per pecuniam obtinere voluerint, tam ementes, quam vendentes cum Simone s percelluntur, & ab illa Ecclesia, in cujus contumeliam dare pecuniam, & accipere voluerunt, juste excluduntur.

s *Simone Mago percelluntur.*

CAP. XXXIX.

Simoniacum est aliquid exigere pro consecrationibus Episcoporum, & benedictionibus Abbatum, & ordinationibus Clericorum: nec excusat consuetudo.

Idem t in Concilio generali. (*an.* 1216. *Romæ.*)

t *Idem fuit Innoc. III. in Conc. gener. Lat. c. 63.*
u *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.*

SIcut pro certo u didicimus, in plerisque locis plerisque personis, quasi columbas in templo vendentibus, fiunt exactiones, & extorsiones turpes, & pravæ, pro consecrationibus Episcoporum, benedictionibus Abbatum, & ordinibus Clericorum: estque taxatum quantum sit isti vel illi x, quantumve alteri, vel aliis persolvendum: & ad cumulum damnationis majoris quidam cupiditatem, & pravitatem hujusmodi nituntur defendere per consuetudinem longo tempore observatam. Tantum igitur abolere volentes abusum, consuetudinem hujusmodi (quæ magis dicenda est corruptela) penitus reprobamus, firmiter statuentes, ut pro his sive conferendis, sive collatis, nemo aliquid quocunque prætextu exigere, aut extorquere præsumat: alioquin & qui receperit, & qui dederit hujusmodi pretium omnino damnatum, cum Giezi, & Simone condemnetur.

x *al. iste illi, vel alii.*

CAP. XL.

Religiosi pretio recepti, una cum recipientibus de monasterio expelluntur, & in arctioribus monasteriis ad agendam pœnitentiam detruduntur. Sed recepti ante istud Concilium, ponebantur sic recepti in aliis locis ejusdem Ordinis, nisi multitudo sit in causa: ita tamen, quod renuntient primæ receptioni, & de novo recipiuntur.

Idem in eodem. y (*an.* 1216. *Romæ.*)

y *Idem Inn. III. in Conc. Later. cap. 64.*
z *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil.*

QUoniam z simoniaca labes adeo plerasque Moniales infecit, ut vix aliquas sine pretio recipiant in sorores, paupertatis prætextu volentes hujusmodi vitium palliare: ne id de cætero fiat, penitus prohibemus: statuentes, ut quæcunque de cætero talem commiserint a pravitatem, tam recipientes, quam receptæ, sive sint subditæ, sive prælatæ, sine spe restitutionis de suo monasterio expellantur b, in locum arctioris regulæ ad agendam perpetuam pœnitentiam retrudendæ. De his autem, quæ ante hoc synodale statutum taliter sunt receptæ, ita duximus providendum, ut remotæ de monasteriis, quæ perperam sunt ingressæ, in aliis locis ejusdem Ordinis collocentur. Quod si forte propter nimiam multitudinem alibi nequiverint commode collocari, ne damnabiliter in sæculo evagentur, recipiantur in eisdem monasteriis dispensative de novo, mutatis prioribus locis, & inferioribus assignatis. Hoc etiam circa Monachos, vel alios regulares decernimus observandum. Verum ne per simplicitatem, vel ignorantiam se valeant excusare, præcipimus, ut diœcesani Episcopi singulis annis hoc faciant per suas diœceses publicari.

a *commiserit.*
b *expellatur.*

CAP. XLI.

Episcopi nihil exigere debent, ut permittant in Ecclesiis sibi subjectis Clericum institui, Monachos profiteri, vel mortuos sepeliri: alioquin exacta restituentur duplicata.

Idem in eodem c. [*an.* 1216. *Romæ.*]

c *Idem Inn. III. in Conc. Lateran. c. 65.*
d *Cap. 5. eod. tit. in 4. compil. Vid. etiam in c. cum in Ecclesia. cap. veniens, & c. dilectus, supr. eod. tit.*

AUdivimus d de quibusdam Episcopis, quod decedentibus Ecclesiarum Rectoribus, ipsas interdicto subjiciunt, nec patiuntur alios in eisdem institui, donec ipsis certa summa pecuniæ persolvatur. Præterea cum miles, aut Clericus domum religionis ingreditur, vel apud Religiosos eligit sepulturam, etiamsi nihil loco religioso reliquerit, difficultates ingerunt & malitiam, donec aliquid muneris manus contingat eorum. Cum igitur non solum a malo, sed ab omni specie mali sit secundum Apostolum abstinendum, exactiones hujusmodi penitus inhibemus. Quod si quis transgressor extiterit, exacta duplicata restituat, in utilitatem locorum, in quorum fuerint solutæ dispendium, fideliter convertenda.

CAP. XLII.

Sacramenta sunt libere conferenda: cogit tamen Ordinarius Laicos observare laudabiles consuetudines.

Idem in eodem e. [*an.* 1216. *Romæ.*]

e *Conc. Later. cap. 66.*
f *Cap. 6. eod. tit. in 4. compil.*

AD Apostolicam audientiam f frequenti relatione pervenit, quod quidam Clerici pro exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium, & similibus, pecuniam exigunt & extorquent: & si forte earum cupiditati non fuerit satisfactum, impedimenta fictitia fraudulenter opponunt. Econtra vero quidam Laici laudabilem consuetudinem erga sanctam Ecclesiam pia devotione fidelium intro-

introductam ex fermento hæreticæ pravitatis nituntur infringere, sub prætextu canonicæ pietatis. Quapropter super his pravas exactiones fieri prohibemus, & pias consuetudines præcipimus observari: statuentes, ut libere conferantur Ecclesiastica sacramenta, sed per Episcopum loci veritate cognita, compescantur, qui malitiose nituntur laudabilem consuetudinem immutare.

CAP. XLIII.

Prohibet Abbates Cistercienses solemniter installari: & ponit formam obedientiæ, quam præstant suis Episcopis.

Honorius III. *universis Abbatibus, & fratribus Cistercien. Ordinis.* (*c. an. 1224. Romæ.*)

g Qualiter hoc caput spectet ad titulum, collige ex casu, & clarius hic ex Panormit. & alus.

h Installatio fit, quando electus, & confirmatus introducitur, in stallum, idest, in sedem seu locum constitutum in choro, & Abbati deputatum ad sedendum.

NE g Dei Ecclesiam: [& inf. a] Installationis h solemnitates in electis Abbatibus Ordinis vestri fieri prohibentes: adjicimus, ut Archiepiscopi, & Episcopi ea sint forma professionis contenti, quæ ab origine vestri Ordinis exstitit instituta, quæ talis est: Ego frater Abbas Cisterciens. Ordinis subjectionem, & reverentiam, & obedientiam a sanctis Patribus constitutam, secundum regulam sancti Benedicti, tibi Domine Episcope, tuisque successoribus canonice substituendis, & sanctæ sedi Apostolicæ, salvo Ordine meo, perpetuo me exhibiturum promitto.

[*a Quam lavit proprio sanguine Jesus Christus, maculæ foeditatis tamquam, rugæ deformes cupiditatis, quæ omnium radix est malorum: & ne deformitas quasi rugæ sub prætextu consuetudinis, contracta, eliminandæ sunt penitus ab eadem, ut dispensatio mysteriorum Dei, & ipsa mysteria gratis accepta, Giezica pravitate prorsus abolita, charitate gratuita conferantur, quæ emere, vel vendere quam detestabile, quamque periculosum existat, liquido potest perpendi in eo, quod Dominus vendentes & ementes oves & boves ejecit de templo, & cathedras vendentium & ementium columbas evertit. In ejectione denique vendentium & ementium, facinoris iniquitatis utrosque reperimur detestatio, & in cathedrarum eversione monstratur, cui pœnæ subjaceant hi, qui præsunt, vendentes Dei dona, & Ecclesiastica sacramenta: ut hujusmodi igitur facinus quod coinquinat Prælatos, & subditos non possit inficere, quoquomodo auctoritate Apostolica districtius inhibemus, ne quis Archiepiscopus, Episcopus, Archidiaconus, vel Officiales ipsorum a quoquam in Abbatem electo pro benedictione, seu installatione, vel recipienda professione ab eis sub consuetudinis prætextu cujusdam palefridum, seu aliud quicquam quocumque nomine censeatur, exigere, vel extorquere præsumat. Vobis etiam sub prætextu hujusmodi exacta, taliter inhibentes, ut præstetis, cum non solum a malo, sed ab omni specie mali sit abstinendum.*]

CAP. XLIV.

Recepto in Canonicum debetur Præbenda & reditus, consuetudine non obstante, quod non servaverit pravam consuetudinem de aliquo temporali dando ipsis Canonicis.

Gregorius IX. *Priori sancti Thomæ Esculanen.* (*c. an. 1235. Romæ.*)

i Vid. Doctores in cap. 1. supra eod. tit. & D. Thom. 2. 2. qu. 100. art. 3.

JAcobus Canonicus Esculanus i exposuit, quod cum ipse in Ecclesia Aprutin. sit receptus in Canonicum, & in fratrem, Canonici ejusdem Ecclesiæ partem proventuum, ac Præbendam sibi assignare recusant, quamdam consuetudinem prætendentes, quod prandium habere debeant a Canonico recepto de novo. Quocirca mandamus, quatenus si est ita, dictos Canonicos, ut (tali consuetudine non obstante) sibi, sicut uni ex aliis, in proventibus, & Præbenda provideant, appell. remota compellas.

CAP. XLV.

Qui ordinavit aliquem sub promissione de non petendo ab ipso provisionem, Ordinator per triennium a collatione, Præsentator vero ab executione ordinum, etiam per triennium suspensi sunt: ordinatus vero ab ordine perpetuo sit suspensus: & solum per sedem Apostolicam cum eo dispensatur.

Idem. [*c. an. 1235. Romæ.*]

k Vid. Turrecr. ibi in cap. statuimus, & cap. ordinationes. 1. quæst. 1. & Sylvestrum ibidem in cap. præced.

l inquietaret.

SI quis ordinaverit k, seu ad ordinem præsentaverit aliquem, promissionem, vel juramentum ab illo recipiens, quod super provisione sua non inquietet l eundem, Ordinator a collatione, Præsentator vero ab executione ordinum per triennium, & ordinatus ab ordine sic suscepto, donec dispensationem super hoc per sedem Apostolicam obtinere meruerint, noverint se suspensos.

CAP. XLVI.

Habet duo dicta: secundum ibi, & ad resignationes. Et propter brevitatem, & varietatem lectionum aliter non summatur.

Idem. [*c. an. 1235. Romæ.*]

m De materia hujus c. vid. D.

MAndato m nostro recepto, ut cum Monachis, qui per Simoniam datum aliquo locum in monasterio sunt adepti, secundum constitutionem generalis Concilii dispensares: (& infra.) Consult. t. breviter respondentes, dicimus mandatum Apostolicum etiam ad Abbates extendi, & ad resignationes spiritualium & temporalium, quæ nullo pacto, sed effectu animi præcedente, utrinque taliter acquiruntur, (in quo casu delinquentibus sufficit per solam pœnitentiam suæ satisfacere creatori) non pro Simonia hujusmodi non teneri.

Somm. libr. 9. de mst. & jure. q. 8. art. 1. ad 6. arg. Martinum Navarrum in Manuali Confessar. c. 23. tit. de Simo.

NE PRÆLATI VICES SUAS, VEL ECCLESIAS SUB ANNUO CENSU CONCEDANT.

TITULUS IV.

CAP. I.

Qui dat pecuniam, ut Episcopalem, vel spiritualem jurisdictionem exerceat, officio suo privatur, & sic conferens illud amplius conferre non poterit, & canonice punitur. hoc dicit cum sequentibus.

Alexander III. *In Concilio Lateran.* a [*an. 1179. Romæ.*]

a Cap. 13. incipit, cum in officiis. §. præterea quoniam, & cap. 1. tit. de Prælatis, ne vices suas, &c. in 1. compil.

PRæterea quoniam quidam in quibusdam partibus sub pretio statuuntur, qui Decani vocantur, & pro certa pecuniæ quantitate Episcopalem jurisdictionem exercent: Præsenti decreto statuimus, ut qui de cætero hoc præsumpserit, officio suo privetur, & Episcopus conferendi hoc officium potestatem amittat.

CAP. II.

Summatum est supra cap. proximo.

Idem *in Concilio Turon.* [*an. 1163. in Gallia.*]

b Ecclesiastica judicia, &c.

QUoniam 1 in quibusdam partibus Decani quidam, vel Archipresbyteri ad agendas vices Episcoporum seu Archidiaconorum, & terminandas causas Ecclesiasticas sub annuo pretio statuuntur, quod ad Sacerdotum gravamen, & subversionem judiciorum non est dubium redundare: id ulterius fieri prohibemus. Quod si quis de cætero fecerit, removeatur a Clero, Episcopus autem, qui hoc sustinuerit, & b Ecclesiasticam jurisdictionem suam patitur dissimulatione perverti, districtione canonica percellatur.

¶ PITH. 1. *Quoniam, &c.*] Petrus Blesensis epist. 157. Neubrigensis, 132.

CAP. III.

Regimen Ecclesiæ sub annuo censu committi non debet.

Idem 2. [*c. an. 1180. Romæ.*]

c Cap. 2. & 3. eod. t. in 1. comp.

QUoniam c 3 enormis quædam consuetudo in quibusdam locis contra sanctorum Patrum institutiones invaluit, ut sub annuo pretio Sacerdotes ad Ecclesiarum regimen statuantur: ne id fiat, modis omnibus prohibemus: quia dum Sacerdotium sub hujusmodi mercede venale disponitur, ad æternæ retributionis præmium consideratio non habetur.

¶ PITH. 2. *Idem.*] V. C. addit, *in Concilio Turonensi residens ait.*

3. *Quoniam, &c.*] Neubrigensis 132.

CAP. IV.

Fructus Ecclesiarum sub annuo censu concedi possunt.

Idem *Exon. Episcopo.* (*c. an. 1180. Romæ in Apulia.*)

d Cap. 4. eod. tit. in 1. compil.

e Cephale.

f convenit.

QUerelam d 4 Magistri Guil. recepimus, quod cum Ecclesiam de e Chaphalet 5, a G. persona ejusdem ad annuum censum tenendam per septennium suscepisset: ipse antequam eum per unius anni spatium tenuisset, auferre præsumpsit: quamquam præstita fide firmaverit, quod usque ad statutum terminum nullam ei inferret molestiam, vel gravamen inferret. Ideoque mandamus, quatenus si constiterit ita esse, eum districte compellas, ut præfatam Ecclesiam dicto Guil. restituat: & usque ad terminum constitutum (secundum quod inter se convenerint f) ipsum eandem permittat pacifice possidere.

¶ PITH. 4. *Querelam, &c.*] Matth. Paris. 600. 602.

5. *Chaphalet.*] Ferclera.

DE MAGISTRIS, ET NE ALIQUID EXIGATUR, PRO LICENTIA DOCENDI.

TITULUS V.

CAP. I.

Ecclesia cathedralis providere debet Magistro de beneficio, qui Clericos ejusdem Ecclesiæ, & alios pauperes gratis doceat: & vendens licentiam docendi, aut interdicens idoneum ad docendum, beneficio privatur.

Ex Concilio Lateran. (an. 1179. Romæ.)

QUoniam Ecclesia Dei, sicut pia mater providere tenetur, ne pauperibus, qui parentum opibus juvari non possunt, legendi & proficiendi opportunitas subtrahatur, per unamquamque cathedralem Ecclesiam Magistro, qui Clericos ejusdem, & Scholares pauperes gratis doceat, competens aliquod beneficium præbeatur: [& infra. a] Pro licentia vero docendi nullus pretium exigat, vel sub obtentu alicujus consuetudinis ab eis b, qui docent, aliquid quærat, nec docere quenquam (qui sit idoneus) petita licentia interdicat. Qui autem contra hoc venire præsumpserit, ab Ecclesiastico fiat beneficio alienus. Dignum quippe videtur, ut in Ecclesia fructum c sui laboris non habeat, qui cupiditate animi, dum vendit docendi licentiam, Ecclesiasticum profectum nititur impedire.

a vid. quæ citabo in cap. seq.
b al. ab eis, quos docent.
c fructus.

(a Quo docentis necessitas sublevetur, & discentibus via pateat ad doctrinam. In aliis quoque restituatur Ecclesiis, sive magisteriis c, si retroactis temporibus aliquid in eis fuerit deputatum.)

¶ Pith. 1. Magisterio.) Monasteriis. Vide Sigebert. an. 1172.

CAP. II.

Pro licentia docendi nihil exigi debet, vel promitti, & exactum restitui, & promissum remitti debet: & negligente suffraganeo Prælato, ad magistrum constituendum, supplebit hoc superior.

Alexander III. Vinton. Episcopo d a (c. an. 1180. Romæ in Angliam.)

d Vinton.

PRohibeas e, ne in parochia tua pro licentia docendi exigatur aliquid, aut etiam promittatur. Si quid vero postea solutum fuerit, vel promissum, remitti promissum facias, & restitui appell. cessante solutum, sciens quod scriptum est: *Gratis accepistis, gratis date.* Sane si quis dissoluerit Magistros in locis congruis instituere, tibi liceat app. postposita, ibi aliorum instructioni præficere viros providos, honestos, & discretos.

e Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.

¶ Pith. 2. Vinton. Episcopo.) London.

CAP. III.

Pro licentia docendi pecunia exigi non debet, etiamsi hoc habeat consuetudo.

Idem Alexand. III. (c. an. 1180. Romæ.)

QUanto Gallicana f Ecclesia: [& infra. a] Dignos esse animadversione censemus, qui nomen Magistri scholarum, & dignitatem assumunt, & sine certo pretio Ecclesiasticis viris docendi alios licentiam non impendunt. Cum autem hæc prava consuetudo a cupiditatis radice processerit, & decorem admodum Ecclesiasticæ honestatis confundat: mandamus, quatenus (consuetudine ipsa de nostris Ecclesiis exstirpata) sub anathematis interminatione hoc inhibere curetis districtè præcipientes, ut quicunque viri idonei, & litterati voluerint regere studia litterarum, sine molestia, & exactione qualibet scholas regere permittantur. Si qui vero hujusmodi prohibitionis, vel præcepti extiterint transgressores, ab officiis, & dignitatibus spolietis.

f Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.

(a Majorum personarum sententia, & honestate præfulget, eo tamen mirum videtur, quæ confundere Ecclesiasticam videantur honestatem, tanto vehementius.)

¶ Pith. 3. Dignos esse animadversione censemus.) V. C. dignum admiratione nescimus. Hoc caput fuit impetratum contra Cancellarium Parisiensem, qui a quolibet docente Marcham unam exigebat. Sic Vincentius in addit. Anton. August.

CAP. IV.

In qualibet cathedrali Ecclesia, vel alia in facultatibus sufficienti, debet a Prælato, vel Capitulo unus Magister eligi, cui redditus unius Præbendæ debent assignari: in Metropolitana vero Ecclesia etiam eligi debet Theologus: & si ad Grammaticum, & Theologum non sufficit, providebit ipsi Theologo ex redditibus suæ Ecclesiæ, & Grammatico faciat provideri in aliqua Ecclesiarum suæ civitatis, vel diœcesis.

Innocent. III. in Concilio gener. g (an. 1215. Romæ.)

g Scil Lateran. c. 11. & cap. 1. eod. t. in 4. comp.

QUia nonnullis propter inopiam, & legendi studium, & opportunitas proficiendi subtrahitur, in Lateran. Concilio pia fuit constitutione h provisum, ut per unamquamque cathedralem Ecclesiam Magistro, qui ejusdem Ecclesiæ Clericos aliosque Scholares pauperes gratis instrueret, aliquod competens beneficium præberetur, quo & docentis sublevaretur necessitas, & via pateret discentibus ad doctrinam. Verum quoniam in multis Ecclesiis id minime observatur: nos prædictum roborantes statutum adjicimus, ut non solum in qualibet cathedrali Ecclesia, sed etiam in aliis, quarum sufficere poterunt facultates, constituatur Magister idoneus, a Prælato cum Capitulo, seu majori, & saniori parte Capituli eligendus, qui Clericos Ecclesiarum ipsarum gratis in grammatica i facultate, ac aliis instruat juxta posse. Sane Metropolis Ecclesia Theologum nihilominus habeat, qui Sacerdotes, & alios in sacra pagina doceat, & in his præsertim informet, quæ ad curam animarum spectare noscuntur. Assignetur autem cuilibet Magistrorum a capitulo unius præbendæ proventus, & pro Theologo a Metropolitano tantundem, non quod propter hoc efficiatur Canonicus, sed tamdiu reditus ipsius percipiat, quamdiu perstiterit in docendo. Quod si forte de duobus k Ecclesia Metropolis gravetur, Theologo juxta modum prædictum ipsa provideat, Grammatico vero in alia Ecclesia suæ civitatis, sive diœcesis, quæ sufficere valeat, faciat provideri.

h instituerent.
i Grammatica.
k al. de duobus Magistris.

CAP. V.

Prælati, & Capitula ad studia Theologiæ Scholares dociles transmittere tenentur, qui in absentia redditus Præbendarum suarum, & beneficiorum per quinquennium integraliter suscipiant, & si propter redditus ad sustentationem studii eis non percipiunt, debet Prælatus cum Capitulo eis providere: Magistri vero dum docuerint, integre percipiunt fructus beneficiorum suorum.

Honorius III. (c. an. 1220. Romæ.)

SUper specula l, &c. (& infra. a) Volumus, & mandamus, ut statutum in Concilio generali de Magistris Theologiæ per singulas Metropoles statuendis, inviolabiliter observetur: Statuentes, ut quia super hoc propter raritatem Magistrorum se possent forsitan aliqui excusare, ab Ecclesiarum Prælatis, & Capitulis ad Theologicæ m professionis studium aliqui docibiles destinentur, qui cum docti fuerint, in Dei Ecclesia velut splendor fulgeant firmamenti n, ex quibus postmodum copia possit haberi Doctorum, qui velut stellæ in perpetuas æternitates mansuri ad justitiam valeant plurimos erudire: quibus si propter proventus Ecclesiastici non sufficiunt, prædicti necessaria subministrent. Docentes vero in Theologica facultate, dum in scholis docuerint, & studentes in ipsa, integre per annos quinque percipiant de licentia sedis Apost. proventus Præbendarum, & beneficiorum suorum, non obstante aliqua alia consuetudine, vel statuto, cum denario fraudari non debeant in vinea Domini operantes.

l Pars hujus capitis sup. tit. de Cler. non resid.
m Theologiæ.
n Vid. auth. habita C. ne filius pro patre.

(a Cum itaque de singulis provinciis puellæ speciosæ, ac virgines pro Rege Assuero, quæ beatitudo dicitur, per ancillas quæri debeant, & adduci ad eum, & manu civitatis per manum Aggæi mundam muliebrem accipere, necessariorum videlicet fulcimenta.)

DE JUDÆIS, SARRACENIS, ET EORUM SERVIS.

TITULUS VI.

CAP. I.

Si servus a Judæo emptus causa mercimonii factus est, vel fieri desiderat Christianus, pro XII. solidis redimitur.

Ex Concilio Maten. a c

a Matiscon.

PRæsenti Concilio sancimus, ut nullum Christianum mancipium Judæo serviat, sed datis XII. solidis pro quolibet bono mancipio ipsum utrumque Christianorum, seu ad ingenuitatem, seu ad servitium, licentiam habeat redimendi: & si Christianus fieri desiderat, & non permittitur, idem fiat: quia nefas est, quem Christus redemit, blasphemum Christi in servitutis vinculis detinere.

¶ Pith. 1. Maten.) Matiscens.

CAP. II.

Judæus Christianum in servum habere non potest, in adscriptitium vero potest.

Gregorius Episc. b Lucio. (c. an. 600. Romæ in Tusciam.)

b Lib. 3. ind. 12. epist. . . a

MUltorum ad nos: (& infra. a) Nulli Judæo liceat Christianum mancipium in suo dominio retinere: sed si qui apud eos inveniuntur, libertate eis servetur. Hi vero, qui in possessionibus eorum sunt, licet legum districtione sint liberi, tamen quia colendis terris eorum diutius adhæserunt, utpote d conditione loci debentes, ad co-

c Cap. 3. eod. tit. in 1. comp.
d conditionem. al. conditioni.

ad colenda rure remanant, consuetas pensiones prædictis viris præbentes. Cuncta etiam, quæ de colonis sel originariis jura præcipiunt, peragant, & nihil eis extra hoc noxie indicatur. Quod si quisquam Judæorum e alique m de his, vel ad alium transferre locum, vel ad aliud obsequium retinere voluerit, ipse sibi imputet, qui jus colonarium, & jus domini sibi juris severitate damnavit.

e al. Verum.

(n Relatione pervenit, a Judæis in Lucensi civitate degentibus ad servitutem Christiana detineri mancipia, quæ res tanto nobis visa est asperior, quanta Fraternitatis tuæ patientia operosior. Oportebat quippe te respectu loci tui, atque Christianæ religionis intuitu nullam relinquere occasionem superstitioni Judaicæ, ut simplices animos non tam suasionibus, quam potestatis jure quodammodo deservirent. Quamobrem hortamur Fraternitatem tuam, ut secundum piissimorum legum tramitem]

CAP. III.

Judæi antiquas Synagogas retinere possunt, novas erigere non possunt.

Idem Genuensi Episcopo. f 1 (c. an. 600. Romæ.)

f al. Gen. al. Jan.

g Cap. 4. eod. tit. in 2. comp.

JUdæi g de civitate: [& infra.] Sicut legalis definitio Judæos novas non patitur erigere Synagogas, ita eos sine inquietudine veteres habere permittit.

¶ Pith. 2. Genuensi.] Januario.

CAP. IV.

In die Veneris sancto non licet Judæis tenere ostia, vel fenestras apertas.

Alexander III. (c. an. 1180. Romæ.)

h Cap. 7. eod. tit. in 2. comp.

QUia h super his: (& infra.) Generaliter interdicas, ut Judæi ostia, vel fenestras in die Parasceves apertas non habeant, sed clausas teneant tota die.

CAP. V.

Excommunicari debent Christiani, qui in domo serviunt Judæis, vel Sarracenis, sive Paganis. Et Principes seculares excommunicari debent, qui Judæos baptizatos suis bonis spoliare præsumunt.

Idem in Concilio Lateran. i (an. 1179. Romæ.)

i C. 26. & C. 5. eod. t. in 2. comp.

JUdæi, sive Sarraceni neque sub alendorum puerorum suorum obtentu, nec pro servitio, vel alia qualibet causa Christiana mancipia in domibus suis permittantur habere: excommunicentur autem, qui cum eis præsumpserint habitare: [& inf.] Si qui præterea n Deo inspirante ad fidem se converterint Christianam, a possessionibus suis nullatenus excludantur, cum melioris conditionis ad fidem conversos esse oporteat, quam antequam fidem susceperint, habebantur. Si autem secus fuerit factum, Principibus, seu potestatibus eorundem locorum injungimus sub pœna excommunicationis, ut portionem hæreditatis suæ, & bonorum suorum ex integro eis faciant exhiberi.

n Vid. extravagant. Pauli III. quæ incipit, Cupientes Judæos, ubi multa Judæis conversis privilegia conceduntur.

CAP. VI.

Christiani deferentes Sarracenis merces prohibitas, vel in ipsorum navibus navigantes excommunicandi sunt, & rebus eorum privandi, & efficiuntur capientium servi.

Idem in eodem. (an. 1179. Romæ.)

ITa quorundam 3 animos occupavit sæva cupiditas, ut qui glorientur nomine Christiano, Sarracenis arma, ferrum, & ligamina l deferant galearum, & pares, aut etiam superiores in malitia fiant illis, dum ad impugnandos Christianos arma eis, & necessaria subministrant. Sunt etiam, qui pro cupiditate sua in galeis, & piraticis Sarracenorum navibus regimen, & curam gubernationis exercent. Tales igitur ab Ecclesiastica communione præcisos, & excommunicationi subjectos, rerum suarum per Principes catholicos, & Consules civitatum privatione mulctari m, & capientium fieri servos censemus. Præcipimus etiam, ut per Ecclesias maritimarum urbium crebra, & solennis in eos excommunicatio proferatur.

l liguamina.

m Jure civili puniuntur. cap. cum confiss. bonorum. l. 2. C. quæ res export. non debeam.

¶ Pith. 3. Ita quorundam.] Vide epist. Innoc. pag. 339.

CAP. VII.

Judæi veteres Synagogas in priorem statum reformare possunt: de novo erigere non possunt.

Idem. (an. 1180. Romæ.)

n Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.

COnsuluit n 4: [& inf.] Judæos de novo construere Synagogas, ubi non habuerunt, pati non debes. Verum si antiquæ corruerint, vel ruinam minentur, ut eas reædificent, potest æquanimiter tolerari: non autem, ut eas exaltent, aut ampliores, aut pretiosiores faciant, quam antea fuisse noscuntur: qui utique hoc pro magno debent habere, quod in veteribus Synagogis, & suis observantiis tolerantur.

¶ Pith. 4. Consuluit, &c.] Conjunge cap. 19. sup. de appellat. & l. ult. C. de Judæis.

CAP. VIII.

In familiari servitio Judæorum Christiani esse non debent.

Idem. [an. 1180. Romæ.]

o Cap. 2. eod. tit. in 2. comp.

p districtione, eosdem, desit in antiquis.

AD hæc o omnibus Christianis, qui sunt in jurisdictione vestra, penitus interdicatis, & si necesse fuerit, districtione Ecclesiastica compelleris eosdem p, ne Judæorum servitio se assidue pro aliqua mercede exponant, quod etiam obstetricibus, & nutricibus eorum prohibere curetis, ne infantes Judæorum in eorundem domibus nutrire præsumant. Quoniam Judæorum mores, & nostri in nullo concordant, & ipsi de facili ob continuam conversationem, & assiduam familiaritatem ad suam superstitionem, & perfidiam simplicium animos inclinarent.

CAP. IX.

Judæi inviti non sunt baptizandi, nec ad hoc cogendi, nec sine judicio puniendi, aut rebus suis spoliandi, vel in suis festivitatibus molestandi, nec ipsorum cœmeteria violanda, aut eorum corpora exhumanda.

Clemens III. 5 (c. an. 1190. Romæ.)

q Cap. 3. eod. tit. in 2. comp.

SIcut q Judæi 6: (& inf. a) Statuimus, ut nullus 7 invitos vel nolentes Judæos ad baptismum venire compellat. Si quis autem ad Christianos causa fidei confugerit, postquam voluntas ejus fuerit patefacta, Christianus absque calumnia efficiatur: quippe Christi fidem habere non creditur, qui ad Christianorum baptismum r non spontaneus, sed invitus cogitur s pervenire.

r baptismo.

s cognoscitur.

Nullus etiam Christianus eorum quemlibet sine judicio terrenæ potestatis vel occidere, vel vulnerare 8, vel suas pecunias auferre præsumat, aut bonos, quas hactenus habuerint consuetudines, immutare 9: præsertim in festivitatum suarum celebratione quisquam fustibus, vel lapidibus eos nullatenus perturbet, neque aliquis ab eis coacta servitia exigat, nisi quæ ipsi tempore præterito 10 facere consueverunt. Ad hoc malorum hominum pravitati, & avaritiæ obviantes, decernimus, ut nemo cœmeterium Judæorum mutilare, aut invadere audeat, sive obtentu pecuniæ corpora humana effodere. Si quis autem hujusmodi decreti tenore cognito (quod absit) contraire præsumpserit, honoris, & officii sui periculum patiatur, aut excommunicationis sententia plectetur t, nisi præsumptionem suam digna satisfactione correxerit.

t plectatur.

(u Non debent in Synagogis ultra quam in lege permissum est, præsumere: ita in his, quæ eis concessa sunt, nullum debent præjudicium sustinere.)

¶ Pith. 5. Clemens III.] Cœlestinus III.

6. Sicut Judæi, &c.] Vide Matth. Paris. 210. Neubrigens. 316. 317. 328. 329.

7. Ut nullus.] V. C. addit, Christianus.

8. Vulnerare.] mutilare.

9. Habuerint consuetudines.] V. C. addit, in ea qua regione habitabant.

10. Præterito.] Præsenti.

CAP. X.

Penis duas indulgentias illorum, qui Paganis prædicant.

Idem. (c. an. 1190. Romæ.)

u Cap. 4. eod. tit. in 2. comp.

x Scriptor. Christiani Paganos vocant omnes idolorum cultores, qui nunquam fidem catholicam agnoverunt.

QUam u sit laudabile: (& infra.) Tuis, frater Episcope, petitionibus annuentes, tibi, tuisque sociis, cum ad prædicandam Christi fidem Paganis x exhibetis, Apost. auct. concedimus, ut vobis his cibis cum modestia, & gratiarum actione, servata temporum qualitate juxta canonicas sanctiones, uti liceat, qui vobis ob ipsis infidelibus apponuntur.

Insuper indulgemus, ut quicunque Religiosi 11, seu Clerici idonei ad annunciandum gentibus Evangelicam veritatem, requisita, & habita Prælatorum suorum licentia, tibi voluerint adhærere, id absque contradictione qualibet liberam exequendi habeant auctoritate Apostol. facultatem.

¶ Pith. 11. Religiosi.] Monachi.

CAP. XI.

Pro redimendis captivis licet ire Alexandriam, jurantibus, quod nihil deferent auxilii, seu subsidii extra redemptionis articulum: portans vel mittens etiam post treugas merces prohibitas, excommunicatus est: & pacis appellatione non venuit treuga.

Idem. (c. an. 1190. Romæ.)

y Cap. 5. eod. tit. in 2. comp.

SIgnificavit y 12 nobis tua Fraternitas, quomodo aliqui civium in Alexandriam valeant proficisci pro recuperandis concivibus suis, qui illic in captivitate tenentur.

Hoc

Hoc arbitramur licite posse fieri, dummodo nihil in mercibus suis, vel alio modo secum illuc deferant, unde possit Saracenis (excepto redemptionis articulo) aliquod commodum aut subsidium provenire: quod etiam eorum ex prius juramento firmabunt. Illi quoque, qui post treugam in transmarinis partibus factam, cum commercio Alexandriam adiverint, si detulerint merces prohibitas causa lucrandi, excommunicationis vinculum non evadunt z: sicut nec illi, qui in personis propriis non eunt, merces eis per nuncios destinarent. Ad ultimum illos, qui intraverunt se emptiae in terram Saracenorum cum mercibus non iturus, nisi pax esset inter Christianos, & ipsos, & post treugam factam exierunt illuc: conditio illa de pace aut treuga habenda ab excommunicationis vinculo non absolvit.

z *evadunt.*

¶ PITH. 22. *Significavit nobis.*] Vide Sigebert. an. 1187.

CAP. XII.

Excommunicati sunt, qui cum Saracenis tempore guerræ aliquod habent commercium, vel eis præstant subsidium.

Idem. (c. an. 1180. *Romæ.*)

QUod olim a præceptum fuit: [*& inf.*] Sane licet hoc fuerit in Concilio b Later. districte inhibitum, nos tamen *omnes* illos excommunicationi supponimus, qui jam amplius cum Saracenis mercimonium habuerint, vel per se, vel per alios navibus, seu quocunque alio ingenio eis aliqua rerum subsidia, seu consilia, quamdiu inter nos & illos guerra duraverit, duxerint impendenda. Vestræ igitur discretioni mandamus, quatenus nec per eos, nec per vestras naves, nec alio quocunque modo aut ingenio eis mercimonia, consilia, vel alia subsidia transmittatis: quod si aliqui in sua malitia indurati, secus agere præsumpserint, non solum ipso jure incidant in excommunicationem illam, verum etiam iram Dei viventis incurrent.

a *Cap. 6. eod. tit. in 2. compil.*
b *Sub Alex. III. cap. 24.*

¶ PITH. 23. *Nos tamen.*] V. C. addit, *de consilio Fratrum nostrorum.*

CAP. XIII.

Judæi nutrices, vel servientes Christianas habere non debent, contra facientibus interdicitur Christianorum commercium.

Innocentius III. *Archiepiscopo Senon. & Episcopo Parisiensi.* (c. an. 1205. *Romæ in Galliam.*)

ETsi e Judæos 14 (quos propria culpa submisit perpetuæ servituti) pietas Christiana receptet, & sustineat cohabitationem illorum: ingrati tamen nobis esse non debent, ut reddant Christianis pro gratia contumeliam, & de familiaritate contemptum, qui tanquam misericorditer in nostrum familiaritatem admissi, nobis illam retributionem impendunt, quam (juxta vulgare proverbium) mus in pera, serpens in gremio, & ignis in sinu, suis consueverunt hospitibus exhibere. Accepimus autem, quod Judæi faciunt Christianas filiorum suorum nutrices d, & quod non tantum dicere, sed etiam nefandum est cogitare, cum in die Resurrectionis Dominicæ illas recipere corpus, & sanguinem Jesu Christi contingit, per triduum antequam eos lactent, lac effundere faciunt in latrinam. Alia insuper contra fidem catholicam detestabilia, & inaudita committunt, propter quæ fidelibus est verendum, ne divinam indignationem incurrant: cum eos perpetrare patiuntur indigne, quæ fidei nostræ confusionem inducunt: (*& infra.* α) Inhibemus ergo districte, ne de cætero nutrices, vel servientes habeant Christianas, ne filii liberæ filiis famulentur ancillæ, sed tanquam servi a Domino reprobati, in cujus mortem nequiter conjurarunt, se saltem e per effectum operis recognoscant servos illorum, quos Christi mors liberos, & illos servos effecit: (*& infra.* β) Si vero nutrices, & servientes non dimiserint Christianos, sub excommunicationis pœna inhibeatis f districte omnibus Christianis, ne cum eis commercium aliquod audeant exercere.

c *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. vide notas cap. 1. & 5. hoc eod. tit.*
d *Vid. Marquardum tractat. de Judæis p. 1. c. 3. num. 15.*
e *In Cod. Ravbarra, recognoscant se esse servos, &c.*
f *Vid. B. Th. 2. 2. quæst. 10. art. 9.*

[α *Rogamus igitur charissimum in Christo filium nostrum Philippum Regem Francorum illustrem: mandamus etiam Nobili viro M. Duci Burgundiæ, & Comitissæ Trecen. ut taliter reprimant Judæorum excessus, ne cervicem perpetuæ servitutis jugo submissam præsumant erigere contra reverentiam fidei Christianæ.*]

[β *Qui cum jam cœperint rodere more muris, & pungere sicut serpentes, verendum est, ne ignis receptatus in sinu, corrosa consumat. Quocirca F. v. per A. S. m. q. prædictum Regem, & alios ad hoc ex parte nostra, ita diligenter monere ac efficaciter inducere procuretis, quod Judæi perfidi de cætero nullatenus insolescant, sed sub timore servili prætendant semper verecundiam culpæ suæ, & revereantur honorem fidei Christianæ.*]

¶ PITH. 24. *Etsi Judæos.*] Vincent. 25. 30. 53. Nauclerus 861. 862. 900. Vignier. tom. 5. 168. Catalog. test. veritat. 370.

CAP. XIV.

Judæus, qui percusserit Clericum, temporaliter punitur: & si de facto puniri non potest, interdicitur sibi Christianorum commercium, donec satisfecerit injuriam passo.

Idem. (c. an. 1212.)

POstulasti g, qualiter contra Judæum procedere debeas, qui manus injecit in quendam Clericum violentas? Ad quod breviter respondemus, quod si dictus Judæus tuæ jurisdictioni existit, ipsum pœna pecuniaria puniat, vel alia (secundum quod convenit) temporali, faciens ipso satisfactionem congruam exhiberi: alioquin ejus Dominum moneas & inducas, ut passo injuriam, & Ecclesiæ ab eo satisfieri faciat competenter: quod si Dominus ejus neglexerit adimplere, tu Christianis omnibus h per cens. Eccles. interdicas, ne cum ipso Judæo antequam satisfaciat, præsumant commercia exercere.

g *Vid. Nicolaum Eymericum in Directorio inquisitorum. 2. q. 46. num. 8. & 9.*
h *Dictio, omnibus, deest in antiquioribus Cod.*

CAP. XV.

Judæi, & Saraceni utriusque sexus debent in terris Christianorum uti habitu, per quem a Christianis discernantur, & in die passionis Domini non debent in publicum progredi, nec in contumeliam creatoris prosilire.

Idem in Concilio generali. i (an. 1216. *Romæ.*)

IN nonnullis provinciis a Christianis Judæos, seu Saracenos habitus distinguit diversitas: sed in quibusdam sic quædam inolevit confusio, ut nulla differentia discernantur k. Unde contingit interdum, quod per errorem Christiani, Judæorum, seu Saracenorum, & Judæi, seu Saraceni Christianorum mulieribus commisceantur. Ne igitur tam damnatæ commixtionis excessus per velamen l erroris hujusmodi, ulterius excusationis possint habere diffugium: statuimus, ut tales utriusque sexus in omni Christianorum provincia, & omni tempore, qualitate habitus publice ab aliis populis distinguantur. In diebus autem lamentationis, & dominicæ passionis in publicum minime prodeant, eo quod nonnulli ex ipsis talibus diebus (sicut accepimus) & ornatius non erubescunt incedere, ne Christianis, qui sacratissimæ passionis memoriam exhibentes, lamentationis signa prætendunt, illudere non formidant. Illud autem districtissime inhibemus, ne in contumeliam creatoris m prosilire præsumant. Et quoniam illius dissimulare non debemus opprobrium, qui probra nostra delevit: præcipimus præsumptores hujusmodi per Principes seculares condignæ animadversionis adjectione compesci, ne Crucifixum pro nobis aliquatenus blasphemare præsumant.

i *Idem scil. Innoc. III. in Conc. Later. cap. 68. & cap. 1. eod. tit. in 4. compil.*
k *discernantur.*
l *Velamentum, in aliarius.*
m *al. redemptoris, ut in Conc. & vet. impr.*

CAP. XVI.

Præponens Judæum, vel Paganum publicis officiis, per Concilium provinciale corripitur, & præposito denegatur Christianorum commercium, donec deposuerit officium, & in usus Christianorum pauperum restituet inde quæsita, secundum Episcopi providentiam.

Idem in eodem. n (an. 1216. *Romæ.*)

CUm sit nimis absurdum, ut blasphemus Christi in Christianos vim potestatis exerceat: quod super hoc Toletanum Concilium provide statuit, nos propter transgressorum audaciam in hoc generali Concilio innovamus, prohibentes, ne Judæi publicis officiis præferantur: quoniam sub tali prætextu Christianis plurimum sunt infesti. Si quis autem eis officium tale commiserit, per provinciale Concilium, quod singulis annis præcipimus celebrari, monitione præmissa, districtione, qua convenit, compescatur. Officiali vero hujusmodi, tamdiu Christianorum communio in commerciis, & aliis denegetur, donec in usus pauperum Christianorum, secundum providentiam diœces. Episcopi convertatur, quicquid fuerit a Christianis adeptus occasione officii sic suscepti: & officium cum pudore dimittat, quod irreverenter assumpsit. Hoc idem extendimus ad Paganos.

n *Later. c. 69. & cap. 2. eod. tit. in 4. compil.*

CAP. XVII.

Concilium generale repetit Concilium Lateranens. supra eod. tit., & addit pœnam satisfactione tempore absolutionis impendendam.

Idem in eodem. (an. 1212. *Romæ.*)

AD liberandam p Terram Sanctam: [*& inf.*] Excommunicamus præterea & anathematizamus illos falsos, & impios Christianos, qui contra ipsum Christum, & populum Christianum Saracenis arma, ferrum, & ligamina deferunt galearum: eos etiam, qui galeas eis vendunt vel naves, quique in piraticis Saracenorum navibus curam gubernationis exercent, vel machinis, aut quibuslibet aliis aliquod eis impendunt consilium, vel auxilium in dispendium

p *vid. Martinum Navarrum supra citatum.*

Terræ

Terræ Sanctæ: ipsosque rerum suarum privatione mulctari, & rapientium servos fore censemus: præcipientes, ut per omnes urbes maritimas diebus Dominicis, & festivis hujusmodi sententia publice innovetur. Et talibus gremium non aperiatur Ecclesiæ, nisi totum, quod ex commercio tam damnato perceperint, & tantundem de suo in subsidium Terræ Sanctæ transmiserint, ut æquo judicio, in quo deliquerint, puniantur. Quod si forte solvendo non fuerint, sic alias reatus talium castigetur, quod in pœna ipsorum aliis interdicatur audacia similia præsumendi.

CAP. XVIII.

Judæi, vel Pagani publicis officiis præficiendi non sunt: & si eis reddita jura vendantur, ad ea colligenda præficiendus est Christianus non suspectus.

Gregorius IX. *Asturicen.* q *& Lucen. Episcopis*, (*c. an.* 1236. *Romæ in Hispaniam*.).

q *Episcopatus sunt Hispaniæ, de quibus Vasæus in annalibus Hispaniæ, cap.* 10. r *vid. Marquardum* *tract. de Judæis p.* 2. *c.* 6. *&* 7. s *Later. sub Innocent. III. c.* 69.

EX speciali r, quem erga illustrem Regem Portugalliæ gerimus, charitatis affectu: [*& infra*.] Mandamus, quatenus Regem ipsum solicite inducatis, ne in officiis publicis Judæos Christianis præficiat, sicut in generali s Concilio continetur: & si forte reditus suos Judæis vendiderit, vel Paganis, Christianum tunc deputet de gravaminibus inferendis Clericis, & Ecclesiis non suspectum, per quem Judæi, sive Sarraceni, sine Christianorum injuria, jura regalia consequantur.

CAP. XIX.

Se ipsum summat.

Idem. (*c. an.* 1236. *Romæ*.)

t *vid. notas hujus decr. & not. cap.* 1. *eod. tit.*

NUlli Judæo t baptizatum, vel baptizari volentem emere liceat, vel in suo servitio retinere. Quod si quem eorundem ad fidem conversum causa mercimonii emerit, & postmodum factus sit, vel fieri desideret Christianus, datis pro eo XII. solidis ab illius servitio protinus subtrahatur. Si autem intra tres menses ipsum venalem non exposuerit, vel ad sibi serviendum emerit eundem, nec ipse vendere, nec alius audeat comparare: sed nullo dato pretio perducatur ad præmia libertatis.

a *De materia tituli in genere.*

DE HÆRETICIS a.

TITULUS VII.

CAP. I.

Infidelis est, qui non habet certitudinem fidei, & infideli non est credendum in præjudicium alterius.

Stephanus Papa *omnibus Episcopis*. [*c. an.* 256. *Romæ*.]

DUbius in fide, infidelis est. Nec eis omnino credendum est, qui fidem veritatis ignorant.

CAP. II.

Errare in fide convincitur, qui alios errantes, cum potest, ab errore non revocat.

Leo Papa c. (*c. an.* 450. *Romæ*.)

b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.*

QUi alios b, cum potest, ab errore non revocat, se ipsum errare demonstrat.

¶ Pith. 1. *Leo Papa*.] *Toribio Episcopo Asturicensi*, vel *Asturicensi*, forte, *Asturensi in Dacia*.

CAP. III.

Hæreticus perseverans, æternaliter damnatur: cui nec prodest baptismus, nec eleemosyna, vel martyrium, vel aliud quodcunque bonum, quoad hoc, ut consequatur vitam æternam.

Augustinus *de fide Catholica*, [*c. an.* 420. *in Africa*.]

c *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.* d *mancipandum.*

FIrmissime c tene, & nullatenus dubites, omnem hæreticum, vel schismaticum cum Diabolo, & angelis ejus, æterni ignis incendio participandum d, nisi ante finem vitæ Catholicæ fuerit incorporatus, & redintegratus Ecclesiæ: [*& post pauca*.] Omni homini, qui Ecclesiæ catholicæ non tenet unitatem, neque baptismus, neque eleemosyna quantumlibet copiosa, neque mors pro nomine Christi suscepta, proficere poterit ad salutem.

CAP. IV.

Damnato auctore damnantur ejus scriptura, & libri, & opera.

Gregorius *Anastasio Antiocheno*. (*c. an.* 600. *Romæ in Syriam*.)

FRaternitatis tuæ: [*& inf.*] Cum Cælestinus, atque Pelagius in Ephesina Synodo sint damnati: quomodo poterunt illa capitula recipi, quorum damnantur auctores?

CAP. V.

Episcopus instituens hæredem hæreticum consanguineum, vel extraneum, vel Paganum, etiam post mortem excommunicatus nominatur. h. d. secundum communem, & veriorem intellectum, & ut facit ad tit. potest intelligi, quod ex hoc præsumetur hæreticus.

Ex Concilio Africano, e [*an.* 402. *in Africa*.]

e *C.* 48. *in Conciliis Latinis, & in Synodo Carthag. c.* 84. *apud Theodorum Balsam. & C.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp.* f *prætulerit.* g *ejus.*

SI quis Episcopus hæredes instituerit extraneos a consanguinitate sua, vel hæreticos etiam consanguineos, aut Paganos pertulerit f, saltem post mortem ei g anathema dicatur, atque ejus nomen inter Dei Sacerdotes nullo modo recitetur.

CAP. VI.

Loquitur de eadem materia cum præcedenti, & extenditur, quod ibi dictum fuit de Episcopo ad Presbyteros, & alios Clericos.

Ex Eodem. [*an.* 401. *in Africa*.]

IN eos, qui Catholici non sunt, etiamsi consanguinei fuerint, Episcopi, vel Presbyteri nihil conferant; denique quod de Episcopis, & Presbyteris dictum est, debet de reliquis Clericis exaudiri.

CAP. VII.

Christus fuit verus Deus, & verus homo: sentiens oppositum hæreticus est, & excommunicatus.

Alex. III. *Remen. Archiepiscopo*. [*c. an.* 1180. *Romæ in Galliam*.]

h *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p.* 49. *c.* 20.

CUm Christus h & perfectus Deus, & perfectus sit homo: mandamus, quatenus sub anathemate interdicas, ne quis de cætero audeat dicere Christum non esse aliquid secundum quod homo: quia sicut Christus verus est Deus, ita verus est homo ex anima rationali, & humana carne subsistens.

¶ Pith. 2. *Cum Christus*, *&c.*] Vide *Baleum* 215. *Vigner. tom.* 3. 168. *&* 174. *Vincent. Belvac.* 19. 26.

CAP. VIII.

Hæretici, receptatores, & fautores eorum excommunicati sunt, & decedentes in hoc peccato in cœmeterio Ecclesiæ sepeliri non debent, nec pro eis orari.

Ex Concilio Lateran. i (*an.* 1179. *Romæ*.)

i *Lateran. sub Alex. III. c.* 27. *& C.* 6. *eod. tit. in* 2. *comp.*

SIcut ait B. Leo: [*& inf.* n] Quia in partibus Tolosanis, & aliis locis hæreticorum, quos alii Gazaros, alii Patarenos, & alii aliis nominibus vocant, invaluit damnanda perversitas, eos, & defensores, & receptatores eorum anathemati decernimus subjacere: & sub anathemate prohibemus, ne quis eos in domo, vel in terra sua tenere, vel fovere, aut negotiationem cum eis exercere præsumat. Si autem in hoc peccato decesserit, neque sub privilegiorum nostrorum quibuscunque indultorum obtentu, neque sub alia quacunque occasione oblatio pro eo fiat, aut inter Christianos accipiat sepulturam n.

x *Vid. notata l.* 1. *C. de sum. Trin. & in auth. Credentes. & in l. Arian. C. eod.*

(n *Licet Ecclesiastica disciplina sacerdotali contenta judicio cruentas effugiat ultiones: catholicorum tamen Principum constitutionibus adjuvatur, ut sæpe quærant homines salutare remedium, dum corporale super se metuunt supplicium evenire. Eapropter quia in Vasconia, Albegesio &c.*)

¶ Pith. 3. *Sicut ait*, *&c.*] *Neubrigens. lib.* 2. *cap.* 13.

CAP. IX.

Haereticus male sentiens, vel male docens de sacramentis Ecclesiae excommunicatus est, & convictus, nisi se correxerit, & errorem abjuraverit, si Clericus est, degradatur, & curiae saeculari traditur, per quam etiam Laicus punitur. Eadem etiam est poena suspectis de haeresi, si se non correxerint, & relapsis omnino audientia denegatur. Saeculares Principes, qui jurare nolunt de Ecclesia contra haereticos defendenda excommunicantur, & terra eorum supponuntur interdicto: civitates vero ipsorum resistentes aliarum commercio, & Episcopali dignitate privantur: exempti vero subsunt ordinariis super his, quae contra haereticos instituuntur.

Lucius III. (c. an. 1182. Romae.)

l Cap. 10 eod. tit. in 1. comp.

AD abolendam 4 l [& inf. m] Universos, qui de sacramento Corporis, & Sanguinis Domini nostri Jesu Christi, vel de baptismate, seu de peccatorum confessione, matrimonio, vel reliquis Ecclesiasticis Sacramentis aliter sentire, aut docere non metuunt, quam sacrosancta Romana Ecclesia praedicat, & observat: & generaliter quoscunque eadem Rom. Eccl. vel singuli Episcopi per dioeceses suas cum consilio 5 Clericorum, vel Clerici ipsi, sede vacante, cum consilio (si oportuerit) vicinorum Episcopor. haereticos judicaverint, vinculo perpetui anathematis innodamus: [& inf. β] Praesenti m nihilominus ordinatione sancimus, ut quicunque manifeste fuerint n in haeresi deprehensi, si Clericus est, vel cujuslibet religiosae obumbratione fucatus, totius Ecclesiastici ordinis praerogativa nudetur, & sic omni officio, & beneficio spoliatus Ecclesiastico saecularis relinquatur arbitrio potestatis, animadversione debita puniendus: nisi continuo post deprehensionem erroris ad fidei catholicae unitatem sponte recurrere, & errorem suum ad arbitrium Episcopi regionis publice consenserit abjurare, & satisfactionem congruam exhibere. Laicus autem, nisi (prout dictum est) abjurata haeresi, & satisfactione exhibita confestim ad fidem confugerit orthodoxam, saecularis judicis arbitrio relinquatur, debitam recepturus pro qualitate facinoris ultionem: : [& infra.]

m Vide Eymer. in Direct. Inquis. 3. part. q. 91.

n In vulgatis ita: fuerit in haeresi deprehensus: sed in antiq. C. ut est impressum.

Qui vero inventi fuerint o sola suspicione notabiles, nisi ad arbitrium Episcopi juxta considerationem suspicionis, qualitatemque personae propriam innocentiam congrua purgatione monstraverint, simili sententiae subjacebunt. Illos quoque, qui post abjurationem erroris, vel postquam se (ut diximus) proprii antistitis examinatione purgaverint, deprehensi fuerint in abjuratam haeresim recidisse, saeculari judicio sine ulla penitus audientia decernimus relinquendos: [& infra. γ] Statuimus insuper, ut Comites, Barones, Rectores, & Consules civitatum, & aliorum locorum juxta commonitionem Episcoporum, praestito corporaliter juramento promittant, quod fideliter, & efficaciter, cum ab eis fuerint requisiti, Ecclesiam contra haereticos, & eorum complices adjuvabunt bona fide juxta officium, & posse suum. Si vero id observare noluerint, honore, quem obtinent, spolientur, & ad alios nullatenus assumantur, eis nihilominus excommunicatione ligandis, & terris ipsorum interdicto Ecclesiae supponendis. Civitas autem, quae his institutis duxerit resistendum, vel contra commonitionem Episcopi punire neglexerit resistentes, aliarum careat commercio civitatum, & Episcopali se noverit dignitate privandam: (& inf. δ] Si qui vero fuerint p, qui a lege dioecesanae jurisdictionis exempti, soli subjaceant sedis Apost. potestati, nihilominus in his, quae sunt contra haereticos instituta, Episcoporum subeant judicium, & eis in hac parte tanquam a sede Apost. delegatis (non obstantibus libertatis suae privilegiis) obsequantur.

o Hic §. ut plurimum desideratur in §§. usque ad illa verba: Illos quoque,

p Vide Eymer. in Direct. Inquis. p. 3. q. 26. & seq.

(α Diversarum haeresum pravitatem, quae in plerisque mundi partibus modernis coepit temporibus pullulare, vigor debet Ecclesiasticus excitari, cum nimirum Imperialis fortitudinis suffragante potentia, & haereticorum protervitas in pravis falsitatibus, sive conatibus elidatur, & catholicae simplicitatis veritas in Ecclesia sancta resplendens, eam utique demonstret ab omni malitia falsorum dogmatum expiatam. Ideoque nos filii nostri charissimi F. illustris Romanor. Imp. semper August. praesentia pariter, & vigore suffulti de communi F. n. consilio, necnon & aliorum Patriarcharum, & Archiepiscopor. multorumque Principum, qui de diversis mundi partibus convenerunt, contra ipsos haereticos, quibus diversa vocabula diversarum indidit professio falsitatum, praesentis decreti sanctione consurgimus, & omnem haeresim, generaliter quocunque nomine censeatur, per hujusmodi constitutionis seriem auct. Apost. condemnamus. In primis ergo Catharos 6, & Patarinos, & eos, qui se humiliatos, vel pauperes de Lugdun. 7 falso nomine mentiuntur, Passaginos, Mesopinos 8, Arnaldistas perpetuo decernimus anathemati subjacere. Et quoniam nonnulli, sub specie pietatis virtutem ejus, juxta quod ait Apostolus, denegantes auctoritatem sibi vindicant praedicandi: cum idem Apostolus dicat: Quomodo praedicabunt, nisi mittantur? Omnes, qui vel prohibiti, vel non missi praeter auct. ab Apost. sed. vel Episcopo loci susceptam publice, vel privatim praedicare praesumpserint, &)

(β Receptores, & defensores eorum, cunctosque pariter, qui praedictis haereticis ad fovendam in eis haeresis pravitatem patrocinium praestiterint aliquod, vel favorem sive Consolati, vel credentes, seu Perfecti, sive quibuscunque superstitiosis nominibus nuncupentur, simili decernimus sententiae subjacere. Quia igitur peccatis exigentibus quandoque contingit, ut severitas Ecclesiasticae disciplinae ab his, qui virtutem ejus non intelligunt, contemnatur,)

[γ Bonis damnatorum Clericorum Ecclesiis, quibus deservierant, secundum sanctiones legitimas applicandis. Sane praedictam excommunicationis sententiam, cui omnes haereticos praecipimus subjacere, ab omnibus Patriarchis, Archiepisc. Episcop. in praecipuis festivitatibus, & quoties solemnitates habuerint, & occasionem, aut gloriam Dei reprehensione haereticae pravitatis decernimus innovari, auct. Apost. statuentes, ut si quis de ordine Episcopor. in his negligens fuerit, vel desidiosus inventus, per triennale spatium ab Episcopali habeatur dignitate, & administratione suspensus. Ad haec de Episcopali consilio, & suggestione adjicimus Imperialis, & Principum ejus adjicimus, ut quilibet Archiepiscopus, vel Episcopus per se, vel per Archidiaconum suum, aut per alias idoneas personas, & honestas bis, vel semel in anno propriam parochiam, in qua fama fuerit haereticos habitare, circumeant: & ibi tres, vel plures boni testimonii viros, vel etiam totam viciniam, si expedire videbitur, jurare compellat: quod si quis haereticos ibidem sciverit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, seu a communi conversatione fidelium, vita, & moribus dissidentes, eos Episcopo, vel Archidiacono studeat indicare: Episcopus autem, vel Archidiaconus ad praesentiam suam convocet accusatos, qui nisi se ad eorum arbitrium juxta patriae consuetudinem ab objecto reatu purgaverint, vel si post purgationem exhibitam in pristinam fuerint relapsi perfidiam, Episcoporum judicio puniantur. Si qui autem ex eis jurationem superstitione damnabili respuentes jurare forte noluerint, ex hoc ipso haeretici judicentur, & poenis, quae praenominata sunt, percellantur.)

[δ Omnes etiam fautores haereticorum tanquam perpetua infamia condemnantes, ab advocatione, & testimonio, & aliis publicis officiis decernimus repellendos.]

¶ Petr. 4. Ad abolendam, &c.] Vide Neubrig. 2. 23. Ursperg. 318. Albigens. 2. Vignier. tom. 2. 644.

5. Cum Consilio.] Can. sinquessiue caus. 9. quaest. 3. cap. 1. majorit. & obed. in 6.

6. Catharos.] Alias Gazaros. Vide Petr. Cluniacens. Vignier. tom. 3. 130. 138. 174. 175.

7. Pauperes de Lugduno.] V. C. addit, vel Leonistas.

8. Mesopinos.] Turlupini.

CAP. X.

Bona haereticorum confiscantur, & in terris Ecclesiae applicantur fisco Ecclesiae: in terris imperii Judicis saecularis fisco, & procedit, etiamsi catholicos habeant filios.

Innocentius III. 9 (c. an. 1202. Romae.)

VErgentis q in senium saeculi corruptelam: (& infra. α) In terris vero temporali nostrae jurisdictioni subjectis bona haereticorum statuimus publicari: & in aliis idem praecipimus fieri per potestates, & Principes saeculares, quos ad id exequendum (si forte negligentes extiterint) per cens. Eccl. app. remota compelli volumus, & mandamus; ut nec ad eos, bona ulterius revertantur, nisi eis ad cor revertentibus, & abnegantibus haereticorum consortium, miserari aliquis voluerit, ut temporalis saltem poena corripiat, quem spiritualis non corrigit disciplina. Cum enim secundum legitimas sanctiones reis laesae majestatis punitis capite bona confiscentur eorum, filiis suis vita solummodo ex misericordia conservata: quanto magis qui aberrantes in fide Domini Dei filium Jesum Christum offendunt, a capite nostro, quod est Christus, Ecclesiastica debeat districtione praecidi, & bonis temporalibus spoliari: cum longe sit gravius aeternam, quam temporalem laedere majestatem.

q Habetur integra l. 2. registri Innoc. III. ep. 1. & Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.

Nec hujusmodi severitatis censuram orthodoxorum r exhaeredatio filiorum, quasi cujusdam miserationis praetextu debet ullatenus impedire, cum in multis casibus (etiam secundum divinum judicium) filii pro patribus temporaliter puniantur, & juxta canonicas sanctiones quandoque feratur ultio non solum in auctores s scelerum, sed etiam in progeniem damnatorum.

r Vid. Paul. Grillandum tract. de haeret. q. 4. Jul. Clarum lib. 5. sent. recept. §. haeresis, versic. & scias quod.

s alloru.

[α Non solum sapiunt elementa corrupta, sed & dignissima creaturarum ad imaginem, & similitudinem condita creatoris, praelata privilegio dignitatis volucribus caeli, & bestiis universae terrae testatur: nec in tantum quasi jam deficiente desecit, sed infecit, & infectus scabie rubiginis vetustatis peccat enim ad extremum homo miserrimus, & qui non potuit in sui, & mundi creatione paradiso persistere, circa sui, & orbis dissolutionem degenerat, & pretii sua redemptionis, circa finem saeculorum oblitus, dum variis quaestionum se nexibus ingerit, seipsum laqueis suae fraudis irretit, & incidit in foveam, quam fecit. Ecce enim inimico homine messi dominicae superseminante semen iniquum, segetem zizania pullulant, vel potius polluuntur, triticum arescit, & evanescit in paleas, in flore tinea, & vulpes in fructu demoliri vineam dominicam moliuntur. Novae siquidem sub Novo Testamento, Achar progenies, de spoliis Jerico regulam auream, palliolum, quod fuerat Abyron, Dathan, & Chore, sobolesque detestato, novis thuribulis fermentatum thymiama novis volunt altaribus adolere: dum nox nulli indicat scientiam, dum caecus praebet caeco ducatum, dum haereses pullulant: & quoniam divinae reddit haereditatis expertem, sum constituit haereticus haeresis, & damnationis haeredem. Hi sunt cauponae, qui aquam vino commiscent, & virus draconis in aureo calice Babylonis propinant: habentes (secundum Apostolum) speciem pietatis, virtutem autem ejus penitus abnegantes. Licet autem contra vulpes hujusmodi parvulas, species quidem habentes diversas, sed caudas adinvicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipsum, diversa praedecessorum nostro-

rum

cum temporibus emanaverunt instituta: nondum tamen adeo potuit mortificari mortifera, quin sicut cancer amplius serperet in occulto, & jam in aperto sua virus iniquitatis effundat, dum palliata specie religionis & multos decipit simplices, & quosdam seducit astutos, factus magister erroris, qui non fuerat discipulus veritatis. Ne autem nos, qui licet circa horam undecimam inter operarios vineæ Domini Sabbaoth sumus a patrefamilias Evangelico deputati, & quibus ex officio pastorali sunt oves Christi commissæ, nec capere vulpes demolientes vineam Domini, nec arcere lupos ab ovibus videamur, & ob hoc merito vocari possimus canes muti, non valentes latrare, ac perdamur cum malis agricolis, & mercenario comparemur. Contra defensores, receptatores, fautores, & credentes hæreticorum aliquid severius duximus statuendum: ut qui per se ad viam rectitudinis revocari non possunt, in suis saltem defensoribus, receptatoribus, & fautoribus, ac etiam credentibus, confundantur: & cum se viderint ab hominibus evitari, reconciliari desiderent omnium unitati. De communi ergo f. n. c. assensu quoque Archiepiscoporum, Episcoporum, apud sedem Apost. existentium districtius inhibemus, ne quis hæreticos receptare, vel defensare quolibet modo audeat, aut ipsis favere, aut credere quoque modo præsumat: præsenti decreto firmiter statuentes, ut si quis aliquid eorum facere forte præsumpserit, nisi primo, secundove commonitus a sua super hoc curaverit præsumptione cessare, ipso jure sit factus infamis, nec ad publica officia, vel consilia civitatum, nec ad eligendos aliquos ad hujusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ipsi teneatur in quocumque negotio respondere: quod si forsan judex extiterit, ejus sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit advocatus, ejus patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta confecta per ipsum nullius sint penitus momenti, sed cum auctore damnato damnentur. In similibus etiam idem præcipimus observari. Si vero Clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur, ut in quo major est culpa, gravior exerceatur vindicta. Si quis autem tales, postquam ab Ecclesia fuerint denotati, vel separati, contempserit evitare, anathematis se noverit sententiam incurrisse.]

¶ Titu. 9. Innocentius III.] *Consulibus, & Populo Viterbiensi.* ¶

CAP. XI.

Advocati, vel Notarii hæreticis, vel eorum defensoribus faventes, vel sub eis litigantibus patrocinantes, & pro eis instrumenta scribentes, infames sunt, & ab illo officio suspensi.

Idem 10. (c. 40. 1212. Romæ.)

t Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.

SI adversus t nos terra consurgeret: (*& infra. u*) Quia plus timeri solet, quod specialiter injungitur, quam quod generaliter imperatur; vobis Advocatis, & Scriniariis firmiter inhibemus, ne hæreticis, credentibus, fautoribus, vel defensoribus eorundem in aliquo præstetis auxilium, consilium vel favorem, nec eis in causis, vel in factis, vel aliquibus litigantibus sub eorum examine vestrum patrocinium præbeatis, & pro ipsis publica instrumenta, vel scripta facere nullatenus attentetis.

Quod si contra præsumpseritis, ab officio vestro suspensos perpetuum vos decernimus infamiæ subjacere.

[*u Licet autem a nobis, & prædecessoribus nostris, contra hæreticos multa sint edita & statuta, ne habeatis aliquam excusationem in peccatis, quasi antiquorum fueritis oblitterandorum, &c.*]

¶ Titu. 10. Idem.] *Illustri Regi Arragonum.* Vide Albigens. 127.

CAP. XII.

Laici non prædicent, nec occulta conventicula faciant, nec Sacerdotes reprehendant.

Idem *universis Christifidelibus, tam in urbe Metten. quam in ejus diœcesi constitutis.*
(c. 40. 1212. Romæ.)

n Extat integra lib. 2. regestri Innoc. III. c. 9. eod. tit. in 3. compil.

CUm ex x injuncto: se (*& inf. a*) Licet autem desiderium intelligendi divinas Scripturas, & secundum eas studium adhortandi, reprehendendum non sit, sed potius commendandum: in eo tamen apparent quidam Laici merito arguendi, quod occulta conventicula celebrant, officium prædicationis Christi sibi usurpant, Sacerdotum simplicitatem eludunt, & eorum consortium aspernantur, qui talibus non inhærent. Deus enim lux vera x, quæ omnem hominem venientem in hunc mundum illuminat, in tantum odit opera tenebrarum, ut Apostolos suos in mundum universum prædicaturos Evangelium omni creaturæ missurus, eis præceperit aperte dicens: *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine y: & quod in aure auditis, prædicate super tecta.* (*& inf. β*) Sicut enim multa sunt membra corporis, omnia vero non eundem actum habent: ita multi sunt ordines in Ecclesia, sed non omnes eundem habent officium z: quia secundum Apostolum, *alios Dominus dedit Apostolos, alios Prophetas, alios autem Doctores, &c.* Cum igitur Doctorum ordo sit quasi præcipuus in Ecclesia, non debet sibi quisquam indifferenter prædicationis officium usurpare. Nam secundum Apostolum a: *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* Et veritas ipsa præcepit Apostolis: *Rogate Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.* Quod si forte quis argute respondeat, quia tales invisibiliter mittuntur a Deo, etsi non visibiliter mittuntur ab homine, cum invisibilis missio multo sit dignior, quam visibilis, & divina longe est melior, quam humana: potest rationabiliter responderi, quod cum interior illa missio sit occulta, non sufficit cuiquam nude tantum asserere, quod ipse sit missus a Deo, cum hoc quilibet hæreticus asseveret: sed oportet, quod astruat illam invisibilem missionem per operationem miraculi, vel scripturæ testimonium speciale. Unde b cum Dominus vellet mittere Moysen in Ægyptum ad filios Israel, ut crederent ei, quod mitteretur ab ipso, dedit ei signum, ut converteret virgam in colubrum, & virgam iterum reformaret. Joannes quoque c Baptista speciale suæ missionis testimonium protulit de scriptura, dicens: *Ego vox clamantis in deserto, dirigite viam Domini*, sicut ait Esaias d Propheta: [*& infra. γ*] Licet autem scientia sit valde necessaria Sacerdotibus ad doctrinam, quia juxta verbum Propheticum a: *Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore ejus*: non est tamen simplicibus Sacerdotibus etiam Scholasticis detrahendum, cum in eis Sacerdotale officium debeat honorari: propter quod Dominus in lege præcepit e: *Diis non detrahes*: Sacerdotes intelligens, qui propter excellentiam ordinis, & officii dignitatem, Deorum nomine nuncupantur: [*& infra. δ*]

Nec quisquam suæ præsumptionis audaciam illo defendat exemplo, quod asina legitur reprehendisse Prophetam: vel quod Dominus ait: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Cum aliud sit fratrem in se peccantem occulte corripere, (quod quisque tenetur efficere f secundum regulam Evangelicam, in quo casu sane potest intelligi, quod Balaam fuit correptus ab asina:) & aliud est Patrem g suum delinquentem reprehendere manifeste: quod utique nulli licet, secundum Evangelicam veritatem: *nam qui etiam dixit fratri, fatue, reus erit gehennæ ignis.* Rursus aliud est, quod Prælatus sponte de sua confisus innocentia, subditorum se accusationi supponit, (in quo casu præmissum Domini verbum debet intelligi) & aliud est, quod subditus non tam animo reprehendendi, quam detrahendi exurgit temerarius in Prælatum, cum ei potius incumbat necessitas obsequendi. Quod si forte necessitas postularet h, ut Sacerdos tanquam inutilis, & indignus a cura gregis debeat removeri, agendum est ordinate apud Episcopum, ad cujus officium tam institutio, quam destitutio Sacerdotum noscitur pertinere.

[*α Nobis Apostolatus officio, sumus secundum Apostolum sapientibus, & insipientibus debitores: pro uni versorum salute nos oportet esse sollicitos, ut & malos retrahamus a vitiis, & bonos in virtutibus foveamus. Tunc autem opus est discretione majori, cum vitia sub specie virtutum occulte subintrant, & angelus Satanæ se in angelum lucis simulat, & transformat. Sane significavit nobis venerabilis frater noster Episcopus Metten. per literas suas, quod tam in urbe Meten. quam in diœcesi, Laicorum, & mulierum multitudo non modica, tracta quodammodo desiderio Scripturarum, Evangelia, epistolas Pauli, Psalterium, moralia Job, & plures alios libros sibi fecit in Gallicum sermonem converti: translationi hujusmodi adeo libenter, utinam autem, & tam prudenter intendens, ut secretis conventiculis talia inter se Laici & mulieres eructare præsumant, & sibi invicem prædicare: qui etiam eorum aspernantur consortium, qui se talibus non immiscent, & a se reputant alienos, qui aures & animos talibus non apponunt. Quos cum aliqui parochialium Sacerdotum super his corripere voluissent, ipsi eis in faciem restiterunt, conantes rationes inducere de scripturis, quod non ab his debent penitus inhiberi. Quidam etiam ex eis simplicitatem Sacerdotum suorum fastidiunt, & cum ipsis per eos verbum salutis proponitur, se melius habere in libris suis, & prudentius se posse id eloqui submurmurant in occulto.*]

[*β Per hoc manifeste denuncians, quod Evangelica prædicatio non in occultis conventiculis, sicut hæretici faciunt, sed in Ecclesiis juxta morem catholicum est publice proponenda. Nam juxta testimonium veritatis, omnis, qui male agit, odit lucem, & ad lucem non venit, ut ejus opera arguantur: Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera ejus, quia in Deo sunt facta. Propter quod cum Pontifex interrogasset Jesum de discipulis suis, & de doctrina ejus, respondit: Ego palam locutus sum mundo, ego semper docebam in synagoga, & in templo, quo omnes Judæi conveniunt, & in occulto locutus sum nihil. Porro si quis objiciat, quod secundum præceptum Dominicum, non sit sanctum dandum canibus, neq. margaritæ mittendæ sunt ante porcos: cum & ipse Christus non omnibus quidem, sed solis Apostolis dixerit: vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis: intelligat canes, & porcos, non eos, qui gratanter accipiunt, & margaritas libenter acceptant, sed illos, qui sanctum dilacerant, & margaritas contemnunt: quales sunt qui Evangelica verba, & Ecclesiastica sacramenta, non ut Catholici venerantur, sed abominantur potius, ut hæretici oblatrantes semper & blasphemantes, quos Paulus Apostolus post primam, & secundam admonitionem docet esse vitandos. Arcana vero fidei sacramenta, non sunt passim omnibus exponenda, cum non passim ab omnibus possint intelligi: sed eis tantum, qui ea fideliter possunt concipere intellectu: propter quod simplicioribus inquit Apostolus, quasi parvulis in Christo, lac potum dedi vobis, non escam. Majorum enim est solidus cibus, sicut alius ipse dicebat: Sapientiam loquimur inter perfectos, inter vos autem nihil judicavi me scire, nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum. Tanta*

est

x Joan. 1. Marc. ult.

y Matth. 10. in luce, al. in lucem.

z Ephes. 3.

a Roman. 10. Matth. 9. Luc. 10.

b Exod. 7.

c Joan. 1.

d Esa. 40. Matth. 3. Malach. 2.

e Exod. 22. Joan. 10. Num. 22. Joan. 8.

f vid. B. Th. 2. 2. q. 33. art. 2. & seq. Matth. 5.

g al. fratrem, in plerisque Gregorianis exemplaribus, in aliis, & in vulgatis legitur patrem.

h postularit.

est enim divinæ Scripturæ profunditas, ut non solum simplices & illiterati, sed etiam prudentes & docti non plene sufficiant ad illius intelligentiam indagandam. Propter quod dicit Scriptura, quia multi defecerunt scrutantes scrutinio. Unde recte fuit olim in lege divina statutum, ut bestia, quæ montem tetigerit, lapidetur: ut videlicet simplex aliquis, & indoctus præsumat ad sublimitatem sacræ Scripturæ pertingere. Scriptum est enim: Altiora te ne quæsieris, propter quod dicit Apostolus: Non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.]

[y Non est ergo credendum ei, qui dicit se missum a Deo, cum sit missus ab homine, nisi de se speciale proferat testimonium de Scriptura, & ejusdem miraculum operetur. Nam de his, qui missi leguntur a Deo, Evangelista testatur, quod ipsi profecti prædicaverunt ubique Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.]

[δ Juxta quod alibi dicit de servo nolente apud dominum remanere, ut dominus offerat eum Diis: cum enim juxta verbum Apostoli, servus suo domino stet aut cadat, profecto Sacerdos ab Episcopo, cujus correctioni est subjectus, debet in mansuetudinis spiritu castigari, non autem a populo, cujus est correctioni præpositus, in spiritu superbiæ reprehendi: cum juxta verbum Dominicum pater & mater non debeant maledici, sed potius honorari, quod de spirituali patre multo fortius debet intelligi, quam carnali.]

¶ PITH. 11. *Cum ex injuncto.*] Vide Naucler. 120.

12. *Gallico sermone conversis.*] Chronic. Hirsaug. 188.

CAP. XIII.

Excommunicati sunt omnes hæretici, quibuscunque nominibus censeantur. h. d. usque ad §. Damnati.

Idem i *in Concilio generali.* (an. 1216. Romæ.)

i *Scil. Inn. III. in Conc. gener. Lat. c. 3. & C. a. eod. t. in 4. comp.*

EXcommunicamus itaque, & anathematizamus omnem hæresim, extollentem se adversus hanc sanctam, orthodoxam, & catholicam fidem, quam superius exposuimus: condemnantes hæreticos universos, quibuscunque nominibus k censeantur, facies quidem diversas habentes, sed caudas ad invicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipsum.

k *Quæ sit eorum pœna, vid. in l. 5. C. de sum. Trin. & in auth. credentes, & in l. Arriani. C. de hæret.*

Damnati de hæresi, per secularem Judicem puniuntur, & bona Laicorum hæreticorum confiscantur, & Clericorum bona applicantur Ecclesiæ, ubi beneficiati erant. h. d. usque ad §. Qui autem. Abbas Siculus.

§. 1. Damnati l vero præsentibus secularibus Potestatibus, aut eorum Ballivis relinquantur animadversione debita puniendi, Clericis prius a suis ordinibus degradatis, ita quod bona hujusmodi damnatorum, si Laici fuerint, confiscentur: si vero Clerici, applicentur Ecclesiis, a quibus stipendia receperunt. m

l *Eymericus in Direct. Inqu. p. 3. q. 111. & q. 112.*

m *perceperunt.*

Si suspectus de hæresi se non purgat, ad arbitrium superioris excommunicatur: & existens per annum in excommunicatione, ut hæreticus damnatur. h. d. usque ad §. Moneantur. Abbas Sic.

§. 2. Qui autem inventi fuerint sola suspicione notabiles, nisi juxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstraverint, anathematis gladio feriantur, & usque ad satisfactionem condignam ab omnibus evitentur, ita quod si per annum in excommunicatione perstiterint, extunc velut hæretici condemnentur.

Potestates seculares perpetuæ, vel temporales jurare tenentur universos hæreticos ab Ecclesia damnatos pro viribus exterminare. & temporalis dominus non purgans terram suam hæreticis, excommunicatur: & si perstiterit in excommunicatione per annum, nunciatur Papæ, qui fideles ejus a juramento absolvet, & ejus terram fidelibus exponet, salvo jure principalis domini, nisi & ipse sit in culpa. h. d. usque ad §. Catholici. Abbas Siculus.

§. 3. Moneantur autem & inducantur, & si necesse fuerit, per cens. Ecclesiast. compellantur seculares n Potestates, quibuscunque fungantur officiis, ut sicut reputari cupiunt, & haberi fideles, ita pro defensione fidei præstent publice juramentum, quod de terris suæ jurisdictioni subjectis universos hæreticos ab Ecclesia denotatos, bona fide pro viribus exterminare studebunt, ita quod amodo quandocunque quis fuerit in Potestatem, sive o perpetuam sive temporalem assumptus, hoc teneatur Capitulum juramento firmare. Si vero dominus temporalis requisitus, & monitus ab Ecclesia, suam terram purgare neglexerit ab hæretica fœditate, per Metropolitanum, & cæteros comprovinciales Episcopos excommunicationis vinculo innodetur: & si satisfacere contempserit, intra annum significetur hoc summo Pontifici, ut extunc ipse vasallos ab ejus fidelitate denunciet absolutos, & terram exponat Catholicis occupandam, qui eam exterminatis hæreticis absque ulla contradictione possideant, & in fidei puritate conservent, salvo jure domini p principalis, dummodo super hoc ipse nullum præstet obstaculum, nec aliquod impedimentum opponat: eadem nihilominus lege servata circa eos, qui non habent dominos principales.

n *seculi.*

o *In Concil. item sive spiritualem, sive temporalem, &c. quasi non solum principes seculares, sed etiam Ecclesiasticos, quos per potestatem spiritualem possumus intelligere, hoc teneantur præstare juramentum.*

p *Dominii.*

Cruce signati ad exterminationem hæreticorum, gaudent privilegio concesso cruce signatis in subsidium terræ sanctæ. h. d. usque ad §. Credentes. Abbas.

§. 4. Catholici vero, qui crucis assumpto charactere ad hæreticorum exterminium se accinxerint, illa gaudeant indulgentia, illoque sancto privilegio sint muniti, quod accedentibus in terræ sanctæ subsidium conceditur.

Ibi ponitur pœna credentium, receptatorum, & defensorum hæreticis: primo Laicorum: secundo Clericorum: usque ad §. Quia. Abbas.

§. 5. Credentes q præterea 13, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum, excommunicationi decernimus subjacere, firmiter statuentes, ut postquam quis r talium fuerit excommunicatione notatus, si satisfacere contempserit infra annum, extunc ipso jure sit factus infamis, nec ad publica officia seu consilia, nec ad eligendos aliquos ad hujusmodi, nec ad testimonium admittatur: sit etiam intestabilis, ut nec testandi liberam habeat facultatem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ipsi super quocunque negotio, sed ipse aliis respondere cogatur. Quod si forte judex extiterit, ejus sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad ejus audientiam perferantur 14. Si fuerit Advocatus, nullatenus ejus patrocinium admittatur: si Tabellio, instrumenta s confecta per ipsum nullius sint momenti, sed cum auctore t damnato damnentur. Et in similibus idem præcipimus observari. Si vero Clericus fuerit, ab omni officio, & beneficio deponatur: ut in quo major est culpa, gravior exerceatur vindicta. Si qui autem tales, postquam ab Ecclesia fuerint denotati, evitare contempserint, excommunicationis sententia usque ad satisfactionem idoneam percellantur. Sane Clerici non exhibeant hujusmodi pestilentibus Ecclesiastica sacramenta, nec eos Christianæ præsumant tradere sepulturæ, nec eleemosynas, aut oblationes eorum percipiant: alioquin suo priventur officio, ad quod nunquam restituantur absque indulto sedis Apostolicæ speciali: similiter quilibet regulares, quibus etiam hoc infligatur, ut eorum privilegia in illa diœcesi non serventur, in qua tales excessus præsumpserint perpetrare.

q *Eymericus in Director. Inquis. p. 2. q. 50. 51. 52. & 53. Archidiaconus in c. quicunque de hær. lib. 6.*

r *quilibet.*

s *al. ejus instrumenta confecta, &c.*

t *al. actore.*

¶ PITH. 13. *Credentes præterea.*] Ex Constitutione Friderici II.

14. *Gravior exerceatur vindicta.*] Can. quia sanctum dist. 50.

Nullus debet sibi officium prædicandi assumere, nisi super hoc sibi a jure, vel a sede Apost. vel a diœcesano Episcopo licentia concedatur: aliter excommunicatur. & nisi resipuerit, alia pœna imponitur. h. d. usque ad §. Adjicimus. Abbas.

§. 6. Quia vero nonnulli sub specie pietatis, virtutem ejus (juxta quod Apostolus u ait) abnegantes, auctoritatem sibi vindicant prædicandi, cum idem Apostolus dicat: *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* omnes, qui prohibiti vel non missi, præter auctoritatem ab Apostol. sede, vel Catholico Episcopo loci susceptam, publice, vel privatim prædicationis officium usurpare præsumpserint, excommunicationis vinculo innodentur: & nisi quam citius x resipuerint, alia competenti pœna plectentur y.

u *2. Timoth. 3. Roman. 10. Vide Trident. Conc. sess. 5. de reform. c. 2. & sess. 24. de reform. cap. 4. adde citatos in c. seq.*

x *quantocius.*

y *plectantur.*

Archiepiscopi, & Episcopi inquirunt suarum provincias, & diœceses suspectas habentes de hæresi, saltem semel in anno per se, vel per alium idoneum visitent. qui etiam debent, si hoc expedire videbitur, exigere juramentum ab illis de vicinia ad revelandos hæreticos, & occulta conventicula celebrantes, quos revelatos, relapsos canonice punient: & renuentes jurare, ut hæretici condemnentur. h. d. usque ad §. Volumus. Abbas.

§. 7. Adjicimus insuper, ut quilibet Archiepiscopus, vel Episcopus, per se, aut per Archidiaconum suum, aut alias honestas idoneasque personas, bis, aut saltem semel in anno, propriam parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumeat: & ibi tres aut plures boni testimonii viros, vel etiam (si expedire videbitur) totam viciniam jurare compellat, quod z si quos ibidem hæreticos sciverit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, seu a communi conversatione fidelium vita & moribus dissidentes, eos Episcopo studeat indicare. Ipse autem Episcopus ad præsentiam suam convocet accusatos, qui nisi se ab objecto reatu purgaverint, vel si post purgationem exhibitam in pristinam fuerint relapsi perfidiam, canonice puniantur. Si qui vero ex eis juramenti religionem obstinatione damnabili respuentes, jurare forte noluerint, ex hoc ipso tanquam hæretici reputentur.

z *In Concil. & in constitutionibus Gregorii Codic. quod si quos ibidem hæreticos.*

Episcopus negligens in hæresi persequenda, a dignitate Episcopali est removendus, & alius idoneus est subrogandus. h. d. usque ad finem Abbas Siculus.

§. 8. Volumus a igitur & mandamus, & in virtute obedientiæ districte præcipimus, ut ad hæc efficaciter exequenda Episcopi per diœceses suas diligenter invigilent, si canonicam velint b effugere ultionem. Si quis enim Episcopus super expurgando de sua diœcesi hæreticæ pravitatis fermento negligens fuerit, vel remissus, cum id certis indiciis apparuerit, ab Episcopali officio deponatur, & in locum ipsius alter substituatur idoneus, qui velit & possit hæreticam confundere pravitatem.

a *Vide Conrad. Brunum, l. 6. de hær. c. 2.*

b *volum. al. voluerint.*

CAP.

CAP. XIV.

Laici cujuscunq. professionis sint, prædicare non debent.

Gregorius IX. *Archiepiscopo Mediolanen.* [*c. an. 1235. Romæ in Insubriam.*]

SIcut in uno a 13 corpore : (*& inf.*) Cum igitur nonnulli Laici prædicare præsumant, & verendum nimis existat, ne vitia sub specie virtutum occulte subreperent: nos attendentes, quod Doctorum ordo est in Ecclesia Dei quasi præcipuus : mandamus, quatenus, cum alios Dominus Apostolos dederit, alios Prophetas, alios vero Doctores, interdicas Laicis universis, cujuscunque ordinis censeantur, usurpare officium prædicandi.

¶ Pith. 15. *Sicut in uno, &c.*] Vide Naucler. 912. Vincent. 31. 7.

a *Vide Simancam cath. inst. tit. de prædicatorib. adde quæ dixi lib. 2. comm. in Decret. Schol. 8.*

CAP. XV.

Hoc cap. usque ad §. Si qui autem, habetur in c. excommunicamus, supr. eod. tit. in princ. unde summa & declarationes ibi sunt dictum.

Idem. [*c. an. 1233. Romæ.*]

EXcommunicamus d 16, & anathematizamus universos hæreticos, Catharos, Patarenos, pauperes de Lugduno, Passaginos, Tosepinos, Arnaldistas, Speronistas, & alios quibuscunque nominibus censeantur, facies quidem habentes diversas, sed caudas ad invicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipsum. Damnati vero per Ecclesiam, seculari judicio relinquantur, animadversione debita puniendi: Clericis prius a suis ordinibus degradatis.

¶ Pith. 16. *Excommunicamus.*] Matthæus Paris. 645. Hierony. Rubeus 269. 2.

d *Vide Petrum Godefr. in auth. Gazaros. C. de hæret.*

Si in hæresi deprehensi, noluerint redire ad fidem, detrudendi sunt in perpetuo carcere ad pœnitentiam peragendam: & credentes erroribus hæreticorum, hæretici sunt, h. d.

§. 1. Si qui autem de prædictis, postquam fuerint deprehensi, redire noluerint ad agendam condignam pœnitentiam, in perpetuo carcere detrudantur: credentes autem eorum erroribus, hæreticos similiter judicamus.

CAP. XVI.

Liberantur ab omni obligatione, qui hæreticis tenebantur adstricti.

Idem. [*c. an. 1235. Romæ.*]

ABsolutos e 17 se noverint a debito fidelitatis hominii, & totius obsequii, quicunque lapsis manifeste in hæresim aliquo pacto, quacunque firmitate vallato, tenebantur adstricti.

¶ Pith. 17. *Absolutos, &c.*] Caus. 15. quæst. 3. Can. 61. & 98. D. Thomas 2. 2. quæst. 12. art. 2. & quæst. 10. art. 11. Bellarmin. cap. 7. lib. 3. Sigebert. anno 1088. Petr. Cluniacens.

e *Vid. D. Th. 2. 2. qu. 12. art. 2. & Alfonsum Castr. l. 2. de just. hæret. punit. c. 7. & Simanc. Cath. inst. tit. 46. de pœnis.*

DE SCHISMATICIS, ET a ORDINATIS AB EIS.

a *Hæc verba, & ordinatis ab eis, desunt in omnib. manuscr.*

TITULUS VIII.

CAP. I.

Irritæ sunt ordinationes, beneficiorum collationes, & Ecclesiasticarum rerum alienationes per Schismaticos factæ, & a dignitate, & ordine suspenduntur, qui Schisma tenere jurant.

Ex Concilio Lateranensi. (*an. 1181. Romæ.*)

QUod a prædecessore b 1 nostro : (*& inf. a*) Ordinationes ab Octaviano, & Guidone 2 hæresiarchis 3 factas, & ab Ordinatis ab eis, irritas esse censemus: adjicientes, ut qui dignitates Ecclesiasticas, seu beneficia per dictos Schismaticos acceperint, careant impetratis. Alienationes quoque, 4 quæ per eosdem Schismaticos, seu per Laicos factæ sunt de rebus Ecclesiasticis, omni careant firmitate, & ad Ecclesias sine omni onere revertantur. Si quis autem contraire præsumpserit, excommunicationi se noverit subjacere. Illos vero, qui sponte juramentum de tenendo Schismate præstiterint, a sacris ordinibus, & dignitatibus decernimus manere suspensos.

[a *Fel. mem. pp. Innocentio est, innovantes.*]

¶ Pith. 1. *Quod a Prædecessore, &c.*] Radevic. 4. 54. Metropol. 9. 3. Neubrigens. 2. 6. Arnulph. in epist.

2. *Guidone.*] *VVidone.*

3. *Hæresiarchis.*] V. C. addit: *necnon & Joanne Strumensi, qui eos secutus est.*

4. *Alienationes quoque.*] V. C. addit: *sive invasiones.*

Pars II.

b *Cap. 2. eod. tit. in 1. comp.*

CAP. II.

Ordinatus a Schismatico, ab officio est repellendus, nisi probet secum dispensatum per habentem potestatem.

Innocentius III. *Bisuntin. Archiepiscopo.* [*c. an. 1213. Romæ in Germaniam.*]

FRaternitati c tuæ : [*& infra.*] Priorem, quem a Schismatico asseris ordinatum, ab officio poteris repellere inconcutenter, nisi legitime probaverit secum fuisse misericorditer dispensatum, & ab ea persona, quæ super hoc potestatem habuerit dispensandi.

c *Cap. un. eod. tit. in 4. compil. vide Bernardin. Diaz. in pract. crim. can. cap. 4. & seq.*

DE APOSTATIS, ET REITERANTIBUS BAPTISMA.

TITULUS IX.

CAP. I.

Clericus, qui dimisso habitu & tonsura immiscet se armis tantibus, perdit privilegium canonis: si quis suadente: unde eum deprehendentes non incidunt in canonem, scil. excommunicationem.

Alexander III. 1 [*c. an. 1180. Romæ.*]

PRæterea a Clerici, qui relicto ordine Clericali, & habitu suo, in apostasia tanquam Laici conversantur, si in criminibus comprehensi teneantur, per cens. Eccles. non præcipimus liberari.

¶ Pith. 1. *Alexander III.*] *Eugenius I. Sorensi Episcopo.*

a *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 26. c. 16.*

CAP. II.

Si crimen Acolythi, qui rebaptizanti præbuit ministerium, est occultum, promoveri potest: si publicum, non, nisi eum ad religionem transeunte dispensetur.

Idem *Abbati S. Genovefæ* (*c. an. 1180. Romæ.*)

EX literarum b tuarum tenore perpendimus, quod quidam ægritudine longa confectus, insano fortilegarum mulierum credens consilio, ut sanaretur, per iterationem fecit injuriam baptismatis sacramento: (*& infra. a*) Quia ergo tua nos duxit prudent. consulendos, qualiter puniri debeat Acolythus, quem minor ætas, & invento fraterna salutem excusare videtur c: Discret. tuæ præsentibus literis respond. quod ad superiores ordines promoveri, [si publicum est, quod proponitur] non valebit, nisi ad religionem transire voluerit, ut favore religionis ipsius circa eum valeat dispensari. Si vero occultum est, promoveri poterit, & excessum suum dignis pœnitentiæ fructibus expiare.

[a *Assist huic autem sacrilegio adolescens quidam bonæ ut videtur indolis, Acolythus, frater ejusdem illius, in quo baptismus asseritur iteratus, qui ministerium in respondendo exhibuit Presbytero baptizanti, & cooperatus extitit eo confundi.*]

b *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. part. 26. c. 1.*

c *videntur.*

CAP. III.

Infamatus de Apostasia compellitur se purgare.

Innocentius III. (*c. an. 1210. Romæ.*)

TUæ d Fraternitati: [*& infra.*] Super secundo articulo inquisitionis tuæ duximus respondendum, quod Clerici, qui sunt de apostasiæ crimine infamati, qui videlicet abjecerunt habitum Clericalem, non sunt in seculari habitu tolerandi, sed per districtionem Ecclesiasticam coercendi, donec deficiente probatione ad infamiam abolendam purgationem canonicam curaverint exhibere.

d *Cap. un. eod. tit. in 3. comp.*

CAP. IV.

Baptizati, alterius sectæ vel fidei ritus dimittere compelluntur.

Idem e *in Concilio generali.* [*an. 1216. Romæ.*]

QUidam (sicut accepimus) qui ad sacri undam baptismatis voluntarii f accesserunt, veterem hominem omnino non exuunt, ut novo perfectius induantur: cum prioris ritus reliquias retinentes, Christianæ religionis decorem tali commixtione confundant. Cum autem maledictus sit homo, qui terram duabus viis ingreditur, & indui veste non debeat lino lanaque contexta: Statuimus ut per Prælatos Ecclesiarum tales observantiæ veteris ritus omnimode compescantur, ut quos Christianæ religioni liberæ voluntatis arbitrium obtulit, salutiferæ coactionis necessitas in ejus observatione conservet: cum minus malum existat viam Domini non agnoscere, quam post agnitam retroire.

e *Idem scilicet Innocent. III. in Conc. gen. c. 70.*

f *voluntarie.*

CAP. V.

Apostatæ incarcerari, & affligi possunt, ut habitum resumant.

Honorius III. *Archiepiscopo Turonen.* a [*c. an. 1224. Romæ in Galliam.*]

A Nobis g 3 expetiit tua Fratern. edoceri, quid de Apostatis sit agendum, cum h in custodia detineantur, qui minis, vel blanditiis nullatenus possunt induci, ut objectum habitum 4 reassumant.

Ad quod tibi breviter respond. quod tales (si volueris) poteris i sub gravi custodia carcerare, ita quod solummodo vita sibi misere reservetur, donec a sua præsumptionis nequitia resipiscant.

¶ Pithou. 2. *Turonensi.*] *Tyrensi.* Sic 2. V. C.
3. *A nobis, &c.*] Vallisoleg. 57.
4. *Habitum.*] Adde, *Monachalem.*

g *vide Host. in summa tit. de apostatis. § qualiter puniantur. & Bernar. Diaz, in pract. crim. can. c. 104.*
h *qui.*
i *potes.*

CAP. VI.

Monachus in apostasia ordinatus, non potest sine dispensatione Papæ in suscepto ordine ministrare.

Idem *Archiepiscopo Lugdun.* k 5 [*c. an. 1224. Romæ in Galliam.*]

COnsultationi l tuæ breviter respondemus, quod Monachus aliquem sacrum ordinem in apostasia recipiens, quantumlibet sit fuerit reconciliatus Abbati, & receperit pœnitentiam, absque dispensatione Rom. Pontificis ministrare non poterit in ordine sic suscepto.

¶ Pith. 5. *Lugdunen.*] *Bracharensi.*

k *al. Lunden.*
l *Vide præ aliis Henricum Boich. & Hostien. præcedenti c. citat.*

DE HIS, QUI FILIOS OCCIDERUNT.

TITULUS X.

CAP. I.

Mulier occidens sponte filium, debet perpetuo in monasterio pœnitere, si tamen timetur de incontinentia, datur, vel saltem non denegatur sibi licentia nubendi.

Alexander III. *Tornacen. Episcopo.* [*c. an. 1180. Romæ in Belgium.*]

VEniens a ad nos M. mulier lacrymabili nobis confessione monstravit, quod cum de quodam filium genuisset, & ille sibi sæpe turgido vultu improperasset, quod filius ejus non esset, ipsa iracundiæ calore ducta, eundem filium interfecit: [*& inf.* a] Mandamus, quatenus eam labores inducere, ut ad aliquod monasterium transeat, in quo peccata sua perpetua pœnitentia deploret. Si autem (repugnante carnis fragilitate) ad hoc induci noluerit, ei licentiam in Domino nubendi tribuas: quia tutius nobis videtur, ut in Domino nubat uni soli, quam inhoneste multos admittat.

[a *Quo comperto Comes Flandrensis, eam totam terram usque ad septennium abjurare coegit, nisi de nostra licentia remaneret. Cumque se nostro aspectui præsentasset, & quatuor crucem accepisset Hierosolymam profectura nobis asseruerit sue proposuit, & nos eam, quia in partibus illis præsentia sua non posset esse utilis, sed damnosa, a Hierosolymitano itinere revocantes, ipsam f. t. duximus remittendam: præsentium tibi auct.*]

a *Cap. c. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 50. c. 12. vid. Host. hic in summa.*

CAP. II.

Mulier occidens filium, propter hoc a viro separari non debet, sed alia pœnitentia sibi imponatur.

Lucius III. *Parisien.* 1 *Episcopo.* [*c. an. 1182. Romæ in Galliam.*]

INtelleximus b, quod M. mulier filium parvum furore accensa diabolico jugulavit: propter quod Dominus terræ maritum ejus, & ipsam compulit abjurare. Quia vero illum alios habere filios intimasti: mandamus, quatenus ita super hoc provideas, quod sui sceleris pœnam luat, & saluti ejus, ac filiorum per tuam providentiam consulatur: & non obstante juramento, quod a viro dicitur dominus proponitur extorsisse, eam (sicut expedire videris) eidem viro restituas, ita quod filios suos libere possit, & pacifice gubernare.

¶ Pith. 1. *Parisiensi.*] *Papiensi.*

b *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 50. c. 25.*

CAP. III.

Si summas, ponunt pœnitentiam parentum, circa quos pueri reperiuntur oppressi.

Idem. [*c. an. 1181. Romæ.*]

DE infantibus c autem, qui mortui reperiuntur cum patre & matre, & non apparet, utrum a patre, vel a matre oppressi sint ipsi, vel suffocati, vel propria morte defuncti, non debent inde securi esse parentes, nec etiam 2 sine pœna: sed tamen consideratio debet esse pietatis, ubi non voluntas 3, sed eventus, mortis causa fuerit 4, si autem eos d non latet, ipsos interfectores esse, scire debent se graviter deliquisse. 5 Quidam autem pœnitentiam trium annorum judicant esse debere 6, quorum unum peragant in pane & aqua.

¶ Pith. 2. *Nec etiam.*] *etiam* abest a V. C.
3. *Ubi non voluntas.*] V. C. *ubi non est voluntas.*
4. *Causa fuerit.*] *Causa fuit.*
5. *Graviter deliquisse.*] Quod Ancharitano Concilio probatur.
6. *Judicant esse debere.*] *Judicant esse dandam.*

c *Cap. un. eod. tit. in 2. compil.*
d *Vin. eos, desit in quibusdam exemplaribus.*

DE INFANTIBUS a, ET LANGUIDIS EXPOSITIS.

TITULUS XI.

a *In Cod. Barb. de infantibus languidis, vel expositis.*

CAP. UN.

Infans expositus a patre, vel alio eo consentiente, vel ratum habente, hoc ipso e patria potestate liberatur. Idem in servo, & liberto, qui ob prædictam causam liberantur e dominica potestate. Et idem juris est in prædictis languidis cujuscumque ætatis sic expositis, vel si eis alimenta denegentur: hi tamen, qui prædictis alimenta præstiterint, nullum jus in eis acquirunt.

Gregorius IX. [*c. an. 1236. Romæ.*]

SI a patre, sive ab alio, sciente ipso, aut ratum habente (relegato pietatis officio) infans expositus extitit, hoc ipso a potestate fuit patria liberatus. Nam b & hoc casu in ingenuitatem libertus, & servus in libertatem eripitur, quod & de prædictis cujuscumque ætatis languidis, si expositi fuerint, vel si alicui eorum alimenta impie denegari contigerit, est dicendum. Sane qui hos suscipiunt, non possunt propter hoc in eorum personis jus aliquod vendicare.

b *In Cod. Barb. Nam etiam in hoc casu, &c.*

DE HOMICIDIO a VOLUNTARIO, VEL CASUALI.

TITULUS XII.

a *Vid. Concil. Trid. sess. 14. de reform. c. 7.*

CAP. I.

Homicida incorrigibilis debet deponi, & tradi curiæ sæculari, ut moriatur.

In Exodo. b

SI quis per industriam c occiderit proximum suum, & per insidias, ab altari meo avelles eum, ut moriatur.

b *Exod. 21.*
c *Cap. c. eod. tit. in 1. compil. præter Ant. Burr. & alios, vide Gund. Pap. decis. 121. incipit. In Camera.*

CAP. II.

Ponit pœnitentiam occidentis latronem, cum se poterat aliter liberare: si vero aliter liberare se non poterat, non tenetur agere pœnitentiam, nisi ad cautelam.

Ex Pœnitentiali Romano.

INterfecisti furem aut latronem, ubi comprehendi potuerat absque occisione: quia ad imaginem Dei creatus est, xl. dies non intres Ecclesiam, & lanea veste indutus, ab escis, & potibus, qui interdicti sunt, & a thoro, gladio, & equitatu, per illos supradictos dies abstineas. In tertia autem & quinta feria, & Sabbatho, aliquo genere leguminum, vel oleribus, pomis, & parvis pisciculis, cum mediocri cerevisia utere temperate. Si autem sine odii meditatione, te eaque liberando, hujusmodi diaboli membra interfecisti (secundum indulgentiam dico, propter imaginem Dei) si aliquid jejunaria volueris, bonum est tibi: & eleemosynam fac largiter. Si Presbyter eadem d fecerit, non deponatur: tamen quamdiu vivit e, pœnitentiam agat.

d *vid Bernard. Diaz. in pract. crim. can. c. 88.*
e *vivet.*

CAP.

CAP. III.

Non occidit ut fur diurnus sine culpa, sed nocturnus sic.

Augustinus *super Exodo*. [*c. an.* 400. in *Africa*.]

e *Cap. 5. eod. tit. in 1. comp.*

SI perfodiens e inventus fuerit fur, & percussus mortuus fuerit, non est illi homicidium imputandum. Si autem oriatur Sol super eum, reus erit. Intelligitur ergo non pertinere ad eum homicidium, si fur nocturnus occidatur: si autem diurnus fuerit, ad homicidium pertinere. Hoc est enim quod ait: si oriatur Sol super eum, &c. quia poterat discernere, quod ad furandum, non ad occidendum venisset: & ideo non debet occidi. Hoc etiam in antiquis legibus secularibus (quibus ista sit antiquius) invenitur, impune scilicet occidi nocturnum furem quoquo modo: diurnum autem, si se telo defenderit: jam enim plus est, quam fur.

CAP. IV.

Sub generali pollicitatione, seu promissione, etiam jurata, non venit illicitum.

Hieronymus. f (*a. an.* 390. *in Judæa*.)

f *Super Matthæum, cap. 14. refert Burc. l. 12. decret. cap. 16. Ivo p. 12. c. 73.* g *Cap. 6. eod. tit. in 2. comp.*

CUm juramento g pollicitus est Herodes saltatrici dare quodcunque postulasset ab eo, si ob jusjurandum fecisse se dicat, si patris matrisve interitum postulasset, facturus esset, an non? quod ergo in suis repudiaturus fuit, contemnere debuit in Propheta.

CAP. V.

Homicida est, qui facit, vel dat sortilegia, vel venena sterilitatis.

Ex Concilio Guarmacien. h

h *Guarmacien. sed Burch. l. 17. decr. c. 57. tribuit Concil. Vvorm. cap. 30. habetur cap. 13. eod. tit. in 1. compil.* i *tenetur.*

SI aliquis causa explendæ libidinis, vel odii meditatione, homini, aut mulieri aliquid fecerit, vel ad potandum dederit, ut non possit generare, aut concipere, vel nasci soboles, ut homicida teneatur. i

CAP. VI.

In pœnitentia imponenda Judex debet attendere circumstantias, ex quibus augetur, vel minuitur delictum. h. d. usque ad §. Illi autem.

Alexander III. *Exonien.* u 1 *Episcopo*. (*c. an.* 1180. *Romæ in Angliam*.)

u *Exonien.*

l *Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 35. cap. 1.*

SIcut l a dignum: (*& inf.* a) Sicut tum vir discretus ea istas, plenius nosti, quod in excessibus singulorum, non solum quantitas & qualitas delicti, sed ætas, scientia, sexus, atque conditio delinquentis sunt attendenda: & non solum secundum prædicta, sed secundum locum & tempus, quo delictum committitur, unicuique pœnitentia debet indici: cum idem excessus magis sit in uno, quam in alio puniendus.

[a *Est & omni rationi consentaneum, graves, & difficiles quæstiones ad examen Apostolicæ sedis deferri: ita etiam ex ministerio nobis sollicitudinis imminet easdem quæstiones ut nobis Deus dederit solvere, & singulis a nobis consilium postulantibus respondere: ut providentia Rom. Ecclesiæ, quæ ubique terrarum Domino disponente obtinet principatum, quæstiones solvantur, & removeatur ambiguitas de cordibus singulorum. Licet autem super quæstionibus, quas nobis tua discretio solvendas direxit, ei non dubitemus providum, & circumspectum existere: ingimur tamen ex suscepta servitutis ministerio juxta discretionem, & providentiam nostram tibi exinde respondere.*]

¶ Pitr. 1. Exoniensi.] *Bartolomeo Exoniensi.*

a. *Sicut dignum, &c.*] VValsing. 30. Matth. Paris. 190. 168. 169. Alexander tulerat graviter Thomæ mortem. 170.

Socians homicidam animo occidendi, licet non apponat manum, si tamen ex sua causa mors secuta est, tenetur fere pari pœna cum homicida. Hoc dicit usque ad §. Illi etiam. Abbas Sic.

m *Ut sequentia apertius intelligantur, observandum est Thomam Cantuarie. Archiepisc. circa annum 1171. sub Alexand. III. crudeliter occisum.*

§. 1. Illi autem m, qui animo occidendi, feriendi, aut capiendi illum sanctum, & reverendum 3 virum quondam Cantuar. Archiep. extra manuum injectionem se fatentur venisse, si de illa captione mors ejus secuta fuisset, pari pœnitentia, vel fere pari castigent puniendi.

¶ Pitr. 3. *Reverendum virum.*] *Thomam.*

Qui ferens homicidam contum animo prohibendi, ne impediatur, tenetur paulo minori pœna. h. d. usque ad §. qui vero.

§. 2. Illi etiam, qui non ut ferirent, sed ut percussoribus opem ferrent, si forte per aliorum violentiam impedirentur, paulo minori debent pœna mulctari: quia cum scriptum sit: *Qui potest hominem liberare a morte, & non liberavit, eum occidit:* constat ab homicidii reatu immunes non esse, qui occisoribus opem contra alios præstare vane-

runt: nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori n desinit obviare.

n *Hic in plerisque Cod. adest dictio, non: quam abesse oportere & sententia hujus loci, & vetera indicant exemplaria.*

Incitans aliumad homicidium, minus punitur quam homicida: fecus autem, si incitavit ad certum homicidium: nam eo secuto, tenetur ut homicida. h. d. usque ad §. Hi quoque.

§. 3. Qui vero se asserunt animum Regis inflammasse ad odium, unde homicidium fuit secutum; dure & aspere, sed non ita severe sunt puniendi, nisi forte Regem ipsum ad illud homicidium suis suggestionibus provocassent.

Custodientes sarcinas occidentium, scientes eos esse sicarios, non sunt immunes a pœna homicidii. hoc dicit usque ad §. Eos insuper. Abbas.

§. 4. Hi quoque non sunt o a culpa liberi, nec a pœna debent esse immunes, qui licet fuerint illius machinationis ignari, tamen eis, quos sicarios esse sciebant, in sarcinis custodiendis ministerium præbuerunt.

o *fuerunt.*

Occupans bona occisi, non per hoc tenetur de homicidio: & non sufficit occupanti, quod eroget illa pauperibus, cum poterit restituere eis, quorum constat fuisse. hoc dicit usque ad §. Illis prætereæ. Abbas.

§. 5. Eos insuper, qui dicuntur illius sancti viri, & suorum post mortem ejus spoliis occupasse, si nihil aliud in tanta facinore commiserunt, a pœna mortis ejus arbitramur esse immunes: sed quæ occuparent, eis, quorum fuerunt, tenentur in integrum restituere, si habent in facultatibus unde possint ea reddere: & ipsis ex hoc moderata est pœnitentia injungenda: quia licet quædam ex his, quæ occupaverunt, fateantur se pauperibus erogasse, non tamen aliena, cum ipsa potuissent eis, quorum fuerint p, restituere, debuerunt pauperibus erogare.

p *fuerant.*

Participantes interfectoribus in excommunicatione, diversimode puniuntur, juxta modum participationis. h. dicit usque ad §. Clericos. Abbas.

§. 6. Illis præterea, qui sola excommunicatorum participatione se reos esse cognoscunt, considerata temporis mora, quo in eadem nequitia perdurarunt, & inquisito, si ex timore, vel affectione communicaverint scienter, vel ignorantes, est pœnitentia indicenda.

In isto §. usque ad fin. ponitur pœnitentia Clericorum præstantium prædicto morti auxilium, consilium, vel favorem. hoc dicit Abbas Siculus.

§. 7. Clericos autem q, quos constat armatos interfuisse tanta facinori, & illos, qui consilium dederunt, ut sanctus r vir caperetur, perpetuo non solum ab altaris ministerio deponendos censemus, sed etiam quod in Ecclesiis nullo unquam tempore lectiones legant, vel responsoria in choro seperatim cantent: sed in Psalmis apud Deum de commisso satagant veniam impetrare: insuper in districto claustro Monachorum, vel Canonicorum regularium (si fieri potest) sunt recludendi, ita quod usque ad septennium, vel quinquennium debeant ab Ecclesiarum introitu coerceri.

q *Vid. Bernard. Diec. in pract. crim. can. c. 88.* r *dictus.*

CAP. VII.

Homicidium casuale imputatur ei, qui dabat operam rei licitæ, si non adhibuit diligentiam, quam debuit.

Idem 4. (*c. an.* 1180. *Romæ*.)

s *Cap. 8. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. part. 26. c. 7.*

PResbyterum s, qui quendam puerum intuitu disciplinæ percussit in capite, cum post paucos dies capitulisset, tam ab omni altaris ministerio debes perpetuo removere, quam ab officio Sacerdotali deponere, si ex ipsa percussione interiit, vel aliam infirmitatem incurrerit, de qua noscitur expirasse.

¶ Pitr. 4. *Idem.*] *Salernitano Episcopo.*

CAP. VIII.

Homicidium casuale imputatur ei, qui dabat operam rei illicitæ, vel etiam licitæ, secundum alium intellectum, si non adhibuit omnem diligentiam, quam debuit.

Idem *Cusentinen. Archiepiscopo*. (*c. an.* 1180. *Romæ*.)

t *Cap. 9. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 26. c. 12.*

COntinebatur t in literis tuis, quod cum Diaconus præsentium lator, & quidam alii Clerici a vinea Ecclesiæ opere consummato redirent, levandi laboris gratia, quendam ludum imitati viatorum, baculos suos studebant jacere in directum, & alter alterius fustem ferire: cujus ludi solet esse conditio, ut qui alterius baculum percuteret, quasi victor pro equo alio uteretur: sed præfati Clerici equitandi licentia non utentes, sola erant jactione u contenti. Quidam autem Laicus, cum baculum ejusdem Diaconi percussisset, incautus in eum equitaturus insiliit: & sic ex falce illius Diaconi, qua erat accinctus, mortale vulnus accepit, de

u *jactatione.*

quo post dies octo expiravit. Ideoque mandamus, quatenus eundem Diaconum *y* sine licentia Romani Pontificis ad superiorem gradum non ascendere, vel in Diaconatus officio nullo unquam tempore ministrare permittas, sed eum dispensative ministrare in Subdiaconatus officio patiaris.

y Diaconum, ju Smiq.

CAP. IX.

Homicidium casuale non imputatur ei, qui non fuit in culpa.

Idem *Exonien. Episcopo.* (*c. an.* 1180. *Roma in Angliam.*)

z Cap. 11. *eod. tit. in* 2. *compil.*

LAtor *z* præsentium P. Clericus nobis proposuit, quod cum quadam die visu cum quodam Clerico luderet, contigit, quod ille projecit istum ad terram: cujus cultellus, quem ad latus suum habebat, in alterum incidit, & fortuito casu occubuit vulneratus. Ideoque mandamus, quatenus si ita res se habeat, & alia justa causa non impedit, prædictum P. libere permittas ad sacros ordines promoveri.

CAP. X.

Is, ex cujus opera illicita sequitur homicidium, irregularis efficitur.

a Vebria. al. Nebia.

Idem *Abbati S. Benedicti de Vibia* a 5. (*c. an.* 1180. *Romæ.*)

b Cap. 12. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. p.* 50. *cap.* 27.

SUscepimus *b* 6 literas tuas, per quas cognovimus, quod cum lator præsentium in custodia cujusdam domus cum altero fratre maneret, ingredientes de nocte quidam latrones ad eos, turpiter ipsos in personis affligere, & denudare vestimentis propriis præsumpserunt: in quos isti resumptis viribus insurgentes, ligaverunt illos, & detinere usque ad ultimam expectationem voluerunt. Cum autem iste rem ad tuam audientiam perlaturus, ligatos eos in fratris sui custodia dimisisset, & furea se solvere niterentur, frater illos (ne ipse ab eis interimeretur) occidit. Verum *c* quoniam expediebat potius post tunicam relinquere pallium, & rerum sustinere jacturam, quam pro conservandis vilibus rebus, & transitoriis tam acriter in alios exardescere, abstineat iste humiliter ab altaris ministerio, & uterque peccatum suum ad arbitrium tuum studeat expiare: constat enim eos contra mansuetudinem Ecclesiasticam ex utrinsque ope interemptos.

c Ex hoc §. colligitur aperte, non licere Clericis occidere latrones pro rebus conservandis, unde Jes. in l. ut vim. ff. de just. & jur.

¶ Pitu. 5. *Vebia.*] *De Verbena, Ubria, Nebia.*
6. *Suscepimus, &c.*] Hildebert. *epist.* 164.

CAP. XI.

Dans causam homicidio irregularis est.

Idem *Lucen.* 7 *Episcopo.* (*c. an.* 1180. *Roma in Hispaniam.*)

d Cap. 12. *eod. tit. in* 1. *compil.*

DE cætero *d* 8 noveris, quod Diaconus, qui homicidii causam dedisse videtur, non videtur ad Sacerdotium promovendus.

¶ Pitu. 7 *Lucen.*] *Laud.*
8. *De cætero, &c.*] Pars est Capitis, Consuluit.

CAP. XII.

Homicidium casuale imputatur ei, qui dedit operam rei licitæ, si non adhibuit diligentiam, quam debuit.

Clemens III. (*c. an.* 1190. *Romæ.*)

e Cap. 1. *eod. tit. in* 1. *comp.*

AD audientiam *e* Apostolatus nostri pervenit, quod cum quidam Presbyter valens corrigere quendam de familia sua, cingulo, quo cingi solebat, ipsam verberare tentaret, contigit, quod cultellus de vagina, quæ cingulo adhærebat, elapsus, eum in dorso aliquantulum vulneravit. Postmodum vero cum ille vulneratus aliquamdiu vixisset, & convaluisset a vulnere, alia *f* graviori (ut dicitur) infirmitate percussus, viam est universæ carnis ingressus. Quia vero utrum occasione vulneris decessisset, dubium habetur: tuæ discretioni duximus respondendum, quod cum in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem, in convenit injungere Presbytero memorato, ut in sacris ordinibus non ministret, & eidem injuncta pœnitentia congruente, sibi poteris concedere, ut minoribus ordinibus sit contentus. Si vero ille ex alia infirmitate obierit, poterit (sicut erat solitus) divina officia ministrare.

f Dictio, alia, decst in antiquioribus exemplar, & in vet. comp.

CAP. XIII.

Homicidium casuale non imputatur ei, qui dedit operam rei licitæ, nec fuit in culpa.

g Lugonensi. al. Lugdunensi.

Innocentius III. *Episcopo g Lingon.* 9 (*c. an.* 1213. *Roma in Galliam.*)

h Cap. 2. *eod. tit. in* 4. *comp.*

DIlectus filius A. *h* Capellanus proposuit, quod cum quadam corporis molestia gravaretur, ut comedendi appetitum aliquantulum excitaret, equum, quem mutuabat, ascendit: qui cum bene non pareret habenis, sed præter sessoris arbitrium saltibus lasciviret, ipse (ut ejus refrenaret impetum) freno vim intulit, equumque calcaribus stimulavit: cumque fracto freno equus proprio arbitrio relictus curreret festinanter, quædam mulier veniens ex obliquo infantulum bajulans obviavit: in quam equus irruens (procul abjecto sessore) puerum prædictum oppressit. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, cum idem Capellanus nec voluntate, nec actu homicidium perpetravit, nec dedit operam illicitæ rei, non impedias, quo minus divina possit officia celebrare.

¶ Pitu. 9. *Lingon.*] *Lausdunensi.*

CAP. XIV.

Summatur ut supr. cap. prox.

Idem *Meten. i Episcopo* (*c. an.* 1213. *Roma in Germaniam.*)

i Meten. al. Aureen.

k Cap. 2. *eod. tit. in* 3. *comp.*

EX literis *k* tuæ Fraternitatis accepimus, quod cum H. Presbyter fœnum vellet de curru deponere, perticam laqueis alligatam projecit in terram: & cum fœno insisteret deponendo, quidam puerum quendam juxta currum reperit lamivivum, in quo præter modicum livorem in fronte nihil inveniri potuit læsionis. Nos autem ab eodem quæsivimus Sacerdote, si priusquam jaceret perticam, circumspexisset sollicite, an aliquis esset circa currum: qui quod diligenter circumspexit *l*, asseruit, sed, quod vidisset aliquem, denegavit. Ad te igitur remittentes eundem, mandamus, quatenus si res ita se habet, nisi circa eundem grave scandalum sit exortum, vel tanta laboret infamia, quod deficiente accusatore oporteat eidem canonicam purgationem indici, ipsum libere permittas exequi officium Sacerdotis.

l circumspexisset.

CAP. XV.

Summatur etiam ut sup. eod. cap. dilectus.

Idem *Bisuntinen. Archiepiscopo.* (*c. an.* 1213. *Roma in Germaniam.*)

m Cap. 3. *eod. tit. in* 3. *comp.*

EX literis *m* tuæ Fraternitatis accepimus, quod quidam Monachus ad deponendam de campanili campanam subserviens, quia quoddam lignum corruit ipso movente, quendam puerum oppressit, & occidit. Quocirca mandamus, quatenus si Monachus ipse rem necessariam agebat, & utilem, & in loco, per quem aliquem transire non crederet, vel ibidem existens, vel etiam illuc de consuetudine venire, quando lignum movisse dignoscitur, fatis poterit, præsertim in monasterio, ad altiores ordines promoveri.

CAP. XVI.

Summatur ut sup. eod. cap. dilectus.

Idem *Episcopo Paduano.* (*c. an.* 1213. *Roma in Lombardiam.*)

n Cap. 4. *eod. tit. in* 3. *compil. unde errator in dilectus sup. eod. tit.*

SIgnificasti nobis *n*, quod cum F. Clericus equitaret, equus, cui insidebat, cum se, quem ipsum projecit in quam: unde Clericus ipsum graviter calcaribus stimulavit: quus vero cum existeret bucca durus, præter voluntatem sessoris raptus in cursum, quandam *o* mulierem, quam obviam habuit, ex improviso pedibus interfecit. Cumque nos absentem Clerico fecissemus inquiri, utrum equi vitium prius sensisset, illud asserit se ignorasse. Ideoque mandamus, quatenus si ita est, ad cautelam injungas eidem pœnitentiam competentem, qua peracta non impedias, quo minus in susceptis ministret ordinibus, & ad majores valeat promoveri.

CAP. XVII.

Non censetur homicida is, quo prohibente, & causam non dante, a consanguineis homicidium committitur.

Idem in. (*c. an.* 1213. *Romæ.*)

o Cap. 6. *eod. tit. in* 4. *comp.*

p Rigulo.

PEtrus Diaconus *o* & Monachus S. Joannis de Pinna 11, sua nobis insinuatione monstravit, quod cum ipsum quondam in faculari habitu in Ecclesia de Rigelo *p* beneficium obtinentem, Abbas illius Ecclesiæ eodem beneficio spoliasset: cognati, & amici ejus irati plurimum, & commoti, nocte quadam in domo Diaconi convenerunt, & cœna facta dicebant, quod vindictam volebant sumere de Abbate: inhibiti autem expresse ab eodem Diacono, ne Abbatem occiderent, aut aliquid sibi facerent, unde ordinis sui discrimen incurreret, & animæ detrimentum: nihilominus irruerunt in eum, & plagis impositis abierunt semivivo relicto, qui post dies aliquot *q* expiravit: (& *inf.* n) Quocirca mandamus, quatenus si præmissa noveris veritate fulciri, sæpedicto Diacono, non solum in Diaconatus officio ministrare, sed etiam ad ordinem Presbyteratus ascendere (si aliud canonicum non obstiterit) liberam concedas auctoritate Apostolica facultatem, præsertim si super hoc non fuerit respersus infamia:

q aliquos.

cum

cum ei non debeat imputari, quod contra prohibitionem ejus expressam, eo causam vel occasionem non dante, aulu sacrilego fuit ab ipsius consanguineis attentatum.

[*At illo autem tempore in, quo idem prædictus Diaconus, de hoc quod contigerat, tactus dolore, ab administratione cessavit, & nec dum expleto biennio, habitum induit Monachalem. Unde a nobis suppliciter petere voluisti, utrum posset in officio Diaconi ministrare, & si hoc ei liceat, an posset promoveri ad majorem ordinem: licet autem, si præmissis veritas suffragatur, prafatus Diaconus super Abbatis interitu non videretur esse culpabilis, quia tamen benevolo motivum est, ubi culpam agnoscere, ubi culpa non est, quod ab administratione officii propria voluntate se suspendit, vel habitum induit regularem, sibi non ad peccatum adscribimus, sed ad meritum reputamus.*]

¶ Pith. 10. Idem.] *Ostiensi, & Terracinensi Episcopis.*

11. *Joannes de Puna.*] *de Prano*, vel *de Pona*, Ordinis S. Benedicti, Diœcesis Oleensis: Extat integra pag. 197. *epist. Innoc.*

CAP. XVIII.

Irregularis censetur, qui alium lethaliter percussit, licet ab aliis fuerit interfectus: idem si apparet, an lethaliter, si etiam percussus ab aliis obiit, & non apparet ex cujus vulnere decesserit: idem est, si percusserit non lethaliter, si animum occidendi habuit, & ex aliorum vulneribus percussus expiravit. h. d. notabiliter Abbas.

Idem *Abbati S. Trinitatis de Merdemberg.* r ea.
(*c. an.* 1214. *Roma.*)

SIgnificasti s nobis, quod cum quidam maleficus ingressus Ecclesiam Eucharistiam cum altarium ornamentis, & libris Ecclesiasticis extra Ecclesiam asportasset, L. Presbyter Ecclesiæ Canonicus regularis prædictum iniquitatis filium fossorio arrepto percussit: sed si ad mortem fuit ictus hujusmodi, tu & ipse penitus ignoratis. quera parochiani Ecclesiæ videntes ornamenta Ecclesiæ asportantem, arreptis gladiis, & fustibus in eodem loco protinus occiderunt: [*& inf.* n] Nos in præmisso casu credimus distinguendum, utrum constare possit, quod prænotatus Sacerdos non inflixit t percussionem lethalem, de qua, si aliorum non fuissent vulnera subsecuta, percussus minime interisset, & si percussor voluntatem non habuit occidendi, neque ipsius studio, consilio, vel mandato processerint alii contra illum. Et quidem si hoc ita se habet (quod forsan ex eo posset ostendi, si certa apparuisset percussio, ab eodem inflicta tam modica, & tam levis, in ea parte corporis, in qua quis de levi percussus non solet ad mortem, ut peritorum judicio Medicorum talis percussio asseretur non fuisse lethalis) cum de cæteris credendum sit ipsi, qui non accusatur, vel denunciatur ab aliquo, sed per seipsum consilium appetit salutare, post pœnitentiam ad cautelam injunctam, in Sacerdotali poterit officio ministrare, maxime religionis accedente favore, cum sit Canonicus regularis, & sine omni scandalo possit Sacerdotale officium celebrare. Quod si discerni non possit, ex cujus ictu u percussus interiit, in hoc dubio tanquam homicida debet haberi Sacerdos: & si forte homicida non sit, a Sacerdotali officio abstinere debet: cum in hoc casu cessare sit tutius, quam temere celebrare, pro eo, quod in altero nullum, in reliquo vero magnum periculum timeatur. [*& inf.* §] Si vero (quemadmodum perhibetur) Sacerdos iste prius ab illo percussus sacrilego, non cum cum ligone in capite repercussit: quamvis eum vi repellere omnes leges, & omnia jura permittant: quia tamen id debet fieri cum moderamine inculpatæ tutelæ, non ad sumendam vindictam, sed ad injuriam propulsandam: non videtur idem Sacerdos a pœna homicidii penitus excusari: tum ratione instrumenti, cum quo ipse o percussit, quod cum grave sit, non solet levem plagam inferre: tum ratione partis, in qua fuit ille percussus, in qua de modico ictu quis lethaliter solet lædi.

[n *Præfatus vero L. de sua salute pertractans, evoluto anno sub seculo conversationis tibi vel ordinem revelavit, pro quo nobis humiliter supplicasti, ut cum eo misericorditer agere dignaremur. Licet autem contineatur in canone* 13, *quod si quatuor homines, aut duo vel etiam plures contra unum hominem rixati fuerint, & ab his mortuus fuerit vulneratus, quicunque illorum illi plagam imposuerit, homicida secundum istitutio canonum judicetur: quod tamen in alio canone dicitur de Presbytero, qui Diaconum equitantem percussit, & ipse cadens in equo cervice fracta interiit: quod si non ad mortem percussus est interveniente Presbytero, competente pœnitentia est indicendo, ita quod aliquanto tempore a Missarum solemniis denuo ad Sacerdotale officium revertatur. Quod si veraciter qualicunque percussione Presbyteri mortuus est Diaconus, nulla ratione more Sacerdotis permittendus est ministrare, etsi voluntatem non habuerat occidendi.*]

[§ *Utrum autem de his simile sit sentiendum, quorum unus, sed quis, omnino nescitur, homicidium perpetravit, si forsan ad sacros ordines recipiendos præsentetur, utrum omnes sint pariter reprehendendi, cum discerni non possit, qui debeant culpabiles judicari, diligens investigatio adveniat, quamvis hic casus sit ab illo valde diversus.*]

¶ Pith. 12. *De Merdemberg*] *Melslan. Malebarn.* vel *de Malota*, Ordinis S. Benedicti, Milbecnf. diœcef.

13. *In cautione.*] *in Canone.*

CAP. XIX.

Religiosus chirurgiam exercens, si ex ea mors sequitur, irregularis est, etiamsi sit peritus & diligens, & hoc fecerit causa pietatis: sed cum eo post satisfactionem misericorditer dispensari potest. h. d. usque ad §. Ad ultimum.

Idem. y (*c. an.* 1214. Roma.)

TUa nos z duxit Fraternitas consulendos: [*& infra.*] Quæsivisti, quid sit de quodam Monacho sentiendum, qui credens se quandam mulierem a gutturis tumore curare, ut chirurgicus cum ferro tumorem illum aperuit, & cum tumor aliquantulum resedisset, ipse mulieri præcepit, ne se vento exponeret ullo modo, ne forte ventus subintrans gutturis apertionem, sibi causam mortis inferret: sed mulier (ejus mandato contempto) dum messes colligeret, vento se exposuit incauta, & sic per apertionem gutturis sanguis multus effluxit, & mulier diem ultimum sic finivit: utrum videlicet cum prædictus Monachus sit Sacerdos, liceat ei Sacerdotale officium exercere? Nos igitur Fraternitati tuæ respond. quod licet ipse Monachus multum a deliquerit officium alienum usurpando, quod sibi minime congruebat: si tamen causa pietatis, & non cupiditatis id egerit, & peritus erat in exercitio chirurgiæ, omnemque studuit, quam debuit, diligentiam adhibere, non est ex eo, quod per culpam mulieris contra consilium ejus accidit, adeo reprobandus, quod non post satisfactionem condignam cum eo misericorditer agi possit, ne divina valeat celebrare: alioquin b interdicenda est ei Sacerdotalis ordinis executio in rigore.

Qui Judici sæculari dedit intersignia furis, a quo fuit vulneratus, irregularis non est, licet ille postmodum occidatur. Abbas Siculus.

§. 1. Ad ultimum fuit ex parte tua propositum, quod quidam Scholaris, metuens, ne latrones in hospitio suo essent, de strato consurgens, reperit ibi furem: qui non solum ipsum Scholarem prostravit ad terram, sed pene ad mortem vulneravit eundem: (*& infra.* a) Mane itaque Scholares latronem quæsierunt eundem, quem vulneratum inventum potestati Vincentiæ c tradiderunt: cmam quo constanter negante, quod præmissa minime perpetrasset. Unde præfata Potestas ad eundem Scholarem nuncios destinavit, ut exponeret, si qua sciret de fure prædicto, vel traderet intersignia d: qui cultellum, quem ipsi latroni abstulerat, & sotulares ab eodem in ipsius domo dimissos, quos abstraxerat, ne pedum strepitus audiretur, nunciis tradidit memoratis, super eodem facto se nihil amplius intromittens. Potestas igitur receptis talibus intersigniis, latronem ipsum apparitoribus suis tradidit puniendum: qui sibi amputaverunt virilia, & oculos eruerunt, latro vero ira & dolore commotus, nec potum sumpsit, nec cibum, & sic de medio est sublatus. Unde per nostrum oraculum postulas edoceri, utrum prælatus Scholaris ad sacros valeat ordines promoveri? Nos igitur inquis. t. t. r. quod si præfatus Scholaris dignis meritis adjuvatur, propter præscriptum eventum a susceptione sacrorum ordinum nullatenus est arcendus.

[*a Scholaris vero provocatus ab illo, vim vi incontinenti repellens, extracto latronis gladio eundem servato juris moderamine repercussit, qui perterritus fugam quantocyus potuit arripere, maturavit.*]

CAP. XX.

Qui dat causam abortioni, homicida est, si conceptum erat vivificatum animal rationale: alias secus.

Idem Prioribus, & fratribus *Carthusien.* e
(*c. an.* 1214. *Romæ.*)

SIcut f ex literarum vestrarum tenore accepimus, cum quidam Presbyter vestri ordinis, qui prius fuerat niger Monachus, quandam mulierem prægnantem, cum qua contraxerat consuetudinem inhonestam, & quæ asserebat se concepisse ex g eo, per zonam arripuerit quasi ludens, ipsa per hoc sic se asserit esse læsam, quod occasione hujusmodi h abortivit: propter quod idem Presbyter proborum virorum usus consilio, seipsum duxit ab altaris ministerio sequestrandum: [*& infra.* a] Nos vero devotioni vestræ insinuatione præsentium respondemus, quod si nondum erat vivificatus conceptus, ministrare poterit, alioquin debet ab altaris officio abstinere.

[*a Quare nobis humiliter supplicastis, ut cum eo agere misericorditer dignaremur.*]

CAP. XXI.

Non imputatur Clerico civiliter justitiam petenti de Laico, si Judex in Laicum exercet vindictam sanguinis.

Idem S. 14 *Episcopo.* (*c. an.* 1214. *Romæ in Galliam.*)

POstulasti: 15 [*& infra.*] Quæsivisti præterea, utrum contra quosdam contempta excommunicationis sententia debi-

r *Mald. al. Maldaen. al. Malebraan.*

s *Cap.* 2. *eod. tit.* in 4. *compil.* *Covarr. in Clem. Si furiosus. de homic. p.* 2. *per tot.* §. 2. *vers. sed prima her eadem ex tomo. & Aure. Covarr.* tom. 1. *var. resolut. de l. ... num.* 30. *Conc. Trid. sess.* 14 *de refor. c.* 7.

t *insflixerit.*

u *Vid. Jul. Clarum* 5 *sent.* §. *homicidium. vers. olim etiam est defensio.*

o *ipsum.*

y *In Cod. Barb. Idem Episcopo Placen.*

z *Cap.* 3. *eod. tit. in* 4. *compil.*

a *Dictis, multum, deest in manuscr. exemplar.*

b *Alioquin interdicta est.*

c *Vicentiæ.*

d *Intersigna, vel rasf. intersignis.*

e *Carthusiens. al. Carthusien. ordinis, in Cod. Barb.*

f *Cap.* 4. *eod. tit. in* 4. *compil.*

g *el. ab eo.*

h *hujus,*

debitas Ecclesiis decimas subtrahentes, tibi regiam implorare liceat potestatem, cum ad solutionem ipsarum vix absque sanguinis effusione valeant coarctari? Ad quod i respond. quod si te hujusmodi querimoniam simpliciter deponente, Rex (cui ad bonorum laudem, vindictam vero malorum, gladius est commissus) in eosdem rebelles traditam sibi exercuerit potestatem, eorum erit duritiæ [aut k malitiæ] imputandum.

¶ PITH. 14. *Idem S.*] *Silvanectensi.*
15. *Postulasti, &c.*] Junge *cap. 14. sup. de foro compet.*

i al. ita: ad quod breviter respondemus.

k Hæc duo verba, aut malitiæ, desunt in antiq. exempl.

CAP. XXII.

Homicidium casuale non imputatur ei, qui non occidit, nec fuit in culpa, etiamsi ad tutelam veniam postulaverit.

Honorius III. *Episcopo Eboracens.* l (*c. an.* 1214. *Romæ in Angliam.*)

l Ebriocen. al. Ebroicen.

EXhibita m nobis I. Clerici confessio patefecit, quod cum in puerili esset constitutus ætate, cum quibusdam coætaneis suis ludens, & insequens unum ex illis, lapidem post eum non animo lædendi, sed timorem incutiendi projecit: qui licet ex projectu n lapide percussus non fuerit, osque tectus, ad alium tamen lapidem corruens, & caput offendens, tum propter imperitiam medicantis, tum propter patris incuriam, qui laboribus & sudoribus 16 ipsum exposuit, expiravit. Quia vero dictus Clericus, ut mitigaretur dolor patris defuncti 17, veniam super hoc postulavit ab ipso, tu 18 eum a sacrorum ordinum susceptione repellis: quamquam idem defuncti pater in extremis laborans, tibi & Presbytero, cui suam aperuit conscientiam, confessus fuerit, & præstito firmaverit juramento, nihil ipsum in morte filii sui (prout sibi constiterat) commisisse. Quare idem Clericus postulavit a nobis, ut cum de illius obitu læsam non habeat conscientiam 19, dignaremur agere misericorditer cum eodem.

m Vid. Tabiensem, verbo irregularit. q. 20.

n in projectu, in recentioribus, contra veterum fidem.

Quocirca mandamus, quatenus si constiterit ita esse, ipsum propter hoc a receptione sacrorum ordinum non repellas.

¶ PITH. 16. *Laboribus, & sudoribus.*] V. C. addit, *æstivo tempore intempestivis laboribus, & sudoribus.*
17. *Patris defuncti.*] V. C. addit, *post aliquorum dierum spatium.*
18. *Tu.*] V. C. addit, *vero.*
19. *Ut cum de illius obitu læsam non habeat conscientiam.*] In V. C. sic legitur, *ut cum dicti conscientiæ, & vita laudabili commendetur, de illius obitu læsam non habeat conscientiam.*

CAP. XXIII.

Homicidium casuale non imputatur ei, qui dedit operam rei licitæ, nec fuit in culpa.

Idem *Episcopo, & Capitulo Veneten.* 20 (*c. an.* 1214. *Romæ in Lombardiam.*)

JOannes Sacerdos o humili nobis insinuatione monstravit, quod cum pulsaret campanas, ut signo dato conveniret populus fidelium ad divina, cadens tintinnabulum percussit quendam puerum 21 coram eo, qui ex eum vulnus esset mortale decessit. Nos igitur attendentes, quod dicto Sacerdoti, qui dabat operam rei licitæ, nihil potuit imputari, si casus omnes fortuitos 22 non prævidit: discretioni vestræ mandamus, quatenus si constiterit ita esse, dictum Sacerdotem 23 Sacerdotale officium exequi permittatis.

o Vid. Joannem de Anania, & citatos supr. eod. tit. cap. in literis. lib. 2.

¶ PITH. 20. *Episcop., & Capitulo Venmen.*] *Verdun.*
21. *Puerum.*] V. C. addit, *stantem.*
22. *Quo.*] V. C. addit, *licet vulneratus in capite per mensem curam recepit medicorum, post mensem vero quia.*
23. *Dictum Sacerdotem.*] V. C. addit, *si aliud Canonicum non obsistat.*

CAP. XXIV.

Clericus pugnando etiam contra inimicos fidei Catholicæ, si quemquam percussit, & de interfectione ipsum remordet conscientia, a ministerio altaris abstinere debet.

Idem *Pelagio Presbytero.* 24 p (*c. an.* 1214. *Romæ.*)

p al. P. Presbytero.

PEtitio tua nobis exhibita continebat, quod cum inimici Dominicæ Crucis, se blasphemi nomine Christiani, castrum quoddam, in quo morabaris, graviter invasissent, exeuntibus inde habitatoribus, tam Clericis quam Laicis, contra eos, ac q invicem confligentibus, hincinde necis quamplurimi extiterunt. Unde cum pro eo, quod aliquos percussisti, irregularitatem metuas incurrisse: Mandamus, quatenus si de interfectione cujusquam in illo conflictu tua conscientia te remordet, a ministerio altaris abstinere recuseris: cum sit consultius in hujusmodi dubio abstinere, quam temere celebrare.

q al. & ita invicem.

¶ PITH. 24. *Pelagio Presbytero.*] *Pelagio dicto Scrutino Presbytero, vel Pelagio Episcopo Scrutin.*

CAP. XXV.

Idem dicit quod cap. Joannes, sup. eod. & tantum ponit diversitatem in facto.

Gregorius IX. (*c. an.* 1236.)

QUidem r (ut asseris) ad ædificationem Ecclesiæ in adjutorium a Presbytero evocatus, ruens cum laquearia, quod idem Presbyter solvere nitebatur, hac occasione tabes est humanis exemptus: [*& inf.*] Attendentes igitur, quod Sacerdos ipse dabat operam licitæ rei, siquidem etiam quam debuit diligentiam adhibere, circumstantibus (quibus periculum imminebat) ita tempestive, & alta voce præmonitis, quod & intelligere, & fugere potuerunt: Inquisit. tuæ taliter respondemus, quod ob hanc causam, vel quia omnes casus fortuitos (qui prævideri non possunt) forsitan non prævidit, non debet quoad officium, vel beneficium impediri.

r Præter Doctores, unde hoc citatur in c. ex literis. l. c. sup. eod. tit.

DE TORNEAMENTIS.

TITULUS XIII.

CAP. I.

Torneamenta fieri non debent: & vulnerato in eis conceditur pœnitentia: sed si moritur, denegatur ei sepultura Ecclesiastica, si accessit animo pugnandi: secus si accessit alia causa, utputa ut debita sibi exigeret. h. d. cum cap. seq.

Ex Concilio Lateran. a (*an.* 1179. *Romæ.*)

a Conc. Later. sub Alex. III. cap. 20. refertur in Panor. lib. 1. tit. 11. sive 1. 148.

FElicis b memoriæ 1 Innocentii, & Eugenii prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, detestabiles illas nundinas 2 vel ferias, quas vulgo torneamenta vocant, in quibus milites ex condicto convenire solent, & ad ostentationem virium suarum, & audaciæ temere congredi, unde mortes hominum, & animarum pericula sæpe proveniunt, fieri prohibemus. Quod si quis eorum ibi mortuus fuerit, quamvis ei poscenti pœnitentia 3 non negetur, Ecclesiastica tamen careat sepultura.

b Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. vid. Conc. Trid. sess. 25. de refor. c. 19. consule B. Thom. 2. 2. q. 95. art. 8. ad 3. erg.

¶ PITH. 1. *Felicis memoriæ.*] Neubrig. 34. 451. *Otho Frising lib. 1. de Gest. Friderc. cap. 25.* Vuestmonast. 69.
2. *Nundinas.*] Velut tyrocinium celebratur, quod modo nundinas vocare solemus.
3. *Pœnitentia.*] V. C. addit, *& Viaticum.*

CAP. II.

Idem dicit quod in superiori cap.

Alexander III. *Anatan.* 4 *Episcopo.* c (*c. an.* 1170. *Romæ.*)

c C. 1. eod. tit. in 1. comp. adde citatos in c. præc. & c. 1. sup. de corpore vitiatis.

AD audientiam nostram noveris pervenisse, quod cum quidam ad locum deputatum torneamentis causa requirendi debita accessisset: [*& inf. a*] Nos attendentes, quod his tantum Ecclesiastica sepultura debeat interdici, qui ad torneamenta animo id faciendi tantum accedentes, decedunt ibidem: Fraternitati tuæ mandamus, quatenus si tibi constiterit, quod ad prædictum torneamentum non animo ludendi, sed percipiendi credita pervenisset, licet ibi fortuito casu obierit, corpus ejus dispensatione d Ecclesiasticæ tradi facias sepulturæ, maxime si Dominicum corpus susceperit, & sacri olei fuerit unctione perunctus.

d al. dispensative. al. ita, dispensatione Ecclesiæ tradi facies. Hanc lectionem agnoscit Hostiensis, quam etiam vetustiores aliquot codices præferunt.

[*Accidit, ut violenter & inconsiderate ab equo, in quo sedebat, super eum cadente compressus mortuus est, sed prius Dominicum corpus suscepit, & sacri olei perunctione unctus est. Verum pro eo quod in torneamentis mortem accepit, a sepultura fidelium prohibetur.*]

¶ PITH. 4. *Anatan.*] *Atrebatensi*, aliqui *Ambianensi.*

DE CLERICIS PUGNANTIBUS IN DUELLO.

TITULUS XIV.

CAP. I.

Clericus iniens duellum, sive obtulerit, sive susceperit, deponendus est: poterit tamen Episcopus cum eo dispensare, si mors, vel mutilatio membri non sit inde secuta.

Alexander III. e (*c. an.* 1170. *Romæ in Campaniam.*)

e Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.

POrro a 1 si Clericus alicui sponte duellum obtulerit, vel oblatum susceperit, sive victor, sive victus fuerit, de rigore juris est merito deponendus. Sed quantumcunque ejus in hoc gravis sit, & enormis excessus, evadere potest depositionis sententiam, si eum ipsius suus Episco-

Episcopus duxerit misericorditer dispensandum, dummodo ex ipso duello homicidium, vel membrorum diminutio non fuerit subsecuta.

¶ Pith. 1. *Alexander III.*] *Salernitano Episcopo.*

2. *Porro, &c.*] Vide Matth. Paris 177. Petrum Cluniacensem *lib. 1. de miraculis pag. 5.*

CAP. II.

Irregularis est Clericus, non solum si ipse interficit per se, sed etiam si pugil ab eo datus adversarium occidat, nec excusat consuetudo: poterit tamen cum eo circa beneficium habendum dispensari.

Celestinus III. *b* (*c. an. 1193. Romæ.*)

b *al. Clem. III.*

c *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. Vid. Conc. Trid. sess. 25. de reform. c. 19.*

HEnricus *c* Presbyter nobis humiliter intimavit, quod cum Laicum quendam super furto in seculari placito convenisset, quia testes sui defecerunt, pugilem secundum pravam terræ consuetudinem introduxit, qui eum usque adeo ictibus colaceravit, quod coactus est expirare. Quia igitur super hoc nos consulere voluisti, ambiguitatem tuam responsione hujusmodi removemus, quod tales pugiles homicidæ veri *d* existunt: nec prædictus Sacerdos, licet non ipse, sed alius pro eo in duello pugnaverit, debet in sacris ordinibus ministrare, sicut tradunt sacrorum canonum instituta. Homicidium autem, tam facto, quam præcepto, sive consilio, aut defensione non est dubium perpetrari: poterit tamen cum eo circa habendum beneficium misericorditer dispensari.

d *al. vere, sed in incontinenti.*

a *Sagittariis, & Ballistariis in Cod. Barber.*

DE SAGITTARIIS. *a*

TITULUS XV.

CAP. UN.

Excommunicandus est sagittarius, & ballistarius contra Christianos. h. d.

Innocentius III. *c* (*c. an. 1210.*)

h *Cap. 2. eod. tit. in 2. comp.*

ARtem illam *b* mortiferam, & odibilem 1 ballistariorum, & sagittariorum adversus Christianos, & Catholicos exerceri de cætero sub anathemate prohibemus.

¶ Pith. 1. *Innocentius III.*] *Innocentius II.* in Concilio Lateranensi.

2. *Et odibilem.*] *Et Deo odibilem.*

DE ADULTERIIS, ET STUPRO.

TITULUS XVI.

CAP. I.

Stuprans virginem tenetur eam dotare, & ducere in uxorem: & si non vult eam ea contrahere, ultra dotem corporaliter castigabitur. h. d. cum cap. sequenti.

In Exodo. *a*

a *Exod. 22. & cap. 1. eod. tit. in 1. comp.*

SI seduxerit quis virginem nondum desponsatam, dormieritque cum ea, dotabit eam, & habebit uxorem. Si vero pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt.

CAP. II.

Summatum est supra capitulo proximo.

Gregorius *Sipon. Episcopo.* 3 (*c. an. 600. Romæ in Apuliam.*)

PErvenit ad nos, quod Felix quandam virginem stupro decepit: quod si verum est, quamvis asper de lege pœna plectendus, nos aliquatenus legis duritiem mollientes hoc modo disponimus, ut aut, quam stupravit, uxorem habeat, aut si renuendum putaverit, corporaliter castigatus, excommunicatusque in monasterio, in quo agat pœnitentiam, detrudatur, de quo nulla sit egrediendi sine præceptione *b* licentia.

h *al. præcepto.*

¶ Pith. 3. *Sipon. Episcopo.*] *Felici Sipontino Episcopo.*

CAP. III.

Maritus retinens adulteram conjugem non peracta pœnitentia, particeps est delicti: secus si egit pœnitentiam: non tamen debet eam sæpe recipere.

Ex Concilio Aralatano. 4 [*in Gallia.*]

SI vir sciens uxorem suam deliquisse, quæ non egerit pœnitentiam, sed permanet in fornicatione, vixerit cum illa, reus erit, & ejus peccati particeps. Quod si mulier dimissa egerit pœnitentiam, & voluerit ad virum suum reverti, debet, sed non sæpe, recipere peccatricem.

¶ Pith. 4. *Arelaten.*] *Aurelianensi.*

CAP. IV.

Maritus propter suspicionem potest accusare uxorem de adulterio, & in accusando præfertur cæteris.

Ex Concilio Parisiensi. *c* (*in Gallia.*)

c *Burch. l. 18. decr. c. ult. etiam tribuit Concilio Parisiensi cap. 3.*

MAritis etiam ex suspicione uxores accusare permissum est, & ipsi plus cæteris de adulterio & accusare possunt, & defendere.

CAP. V.

Ad solam mulieris confessionem, asserentis se commisisse adulterium cum Sacerdote, non debet Sacerdos puniri, sed sibi infamato potest indici purgatio, quam si præstiterit, absolvitur, deficiens vero suspenditur ab officio.

Alexand. III. 5 (*c. an. 1180.*)

d *Cap. 6. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 30. cap. 25.*

SIgnificasti nobis *d* quendam Presbyterum cum alterius conjuge inter Ecclesiam dormivisse, quæ se, & illum cuidam Sacerdoti hujusmodi delictum confessus fuisse publice tibi detexit, & hoc ipsum idem Sacerdos nomen adulteri celans in tua præsentia dixit. Super quo quid fieri debeat, cum negante adultero mulier in confessione persistat, consilium requisisti. Ideoque mandamus, quatenus condignam pœnitentiam præfatæ imponens adulteræ, Ecclesiam per aspersionem aquæ benedictæ reconciliata procures. Prædicto autem Sacerdoti, ne, contra *g* Apostolum, infirmorum corda mala fama ipsius percutiantur, & ne vituperetur ministerium nostrum, neque securiores Presbyteri existentes in peccatum licentius prolabantur, cum vicinis quinque Presbyteris, quos se nolle pejerare cognoveris, juxta arbitrium tuum purgationem indicas: quam, si purgare se potuit, in officio suo ministrare permittas: alioquin ab officio suo ipsum suspendere non postponas.

¶ Pith. 5. *Alexander III.*] Carnotensi Episcopo.

CAP. VI.

Conjunx conjugem de adulterio impetere non potest, si & ipse adulterium commisisse convincatur.

Innoc. III. *Turon.* e *Archiepiscop.* 6 [*c. an. 1212. Romæ in Galliam.*]

e *Tullen.*

f *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp.*

INtelleximus 7 *f*, quod cum S. Laicus H. uxorem suam a maritali consortio depulisset, diœcesanus eorum audiens eandem cum quodam adultero fornicari, eam, & illum vinculo excommunicationis adstrinxit: quæ tandem adulterum abjurans absolutione recepta coram Episcopo memorato prædictum virum sibi restitui postulavit: at ille objiciens ei adulterium, & quod ab ipso non expulsa, sed spontanea recessisset, restitutionem sibi proposuit minime faciendam: quod mulier inferens replicavit in ipsum, quod fuerat fornicatus: [*& inf. a*] Quocirca mandamus, quatenus (nisi tibi constiterit vel per evidentiam rei, vel per confessionem legitimam mulieris, quod adulterata sponte fuisset) adulterii etiam, quod vir dicitur commisisse, probatione cessante, ipsum recipere compellas eandem. Quod si prædicto modo de mulieris fornicatione constiterit (nisi testes, per quos viri adulterium est probatum, fuerint reprobati, cum matrimonii jus in utroque lusum *g* consistat, & paria delicta mutua compensatione tollantur) nihilominus eum cogas, ut eam recipiat, & maritali affectione pertractet: alioquin mulieri silentium imponere non postponas.

g *Dictio, lusum, deest in Cod. Vatic. & aliis Cod.*

(*a Ex de fornicatione sobolem procrearat: propter quod tali exceptiam uti non poterat contra ipsam. Cumque autem utriq. parti probandi hac facultate concessa, præfata mulier per quosdam testes ejusdem viri adulterium probavisset, quos vir ipse dicebat tanquam minus idoneos reprobandos: tandem ab eo ad nostram præsentiam fuit appellatum.*]

¶ Pith. 6. *Turon. Episcopo.*] *Turonensi.*

7. *Intelleximus.*] V. C. addit, *per litteras venerabilis fratris nostri Pictaviensis Episcopi.*

CAP. VII.

Non debet separari matrimonium, quoad torum, propter adulterium, quando ambo conjuges fuerunt adulterati.

Idem *Episcopo Ambico.* h 8 (*c. an. 1203. Romæ in Galliam.*)

h *Ambian.*

i *Cap. 2. eod. tit. in 3. comp.*

TUa fraternitas *i* requisivit, utrum aliquo denegante uxori suæ in adulterio deprehensæ debitum conjugale, si postmodum ipse cum alia perpetret adulterium manifeste, cogi debeat, ut eandem maritali affectione pertractet: [*& inf.*] Super quo taliter respondemus, quod cum paria crimina compensatione mutua deleantur, vir hujusmodi fornicationis obtentu, suæ uxoris nequit consortium declinare.

¶ Pith.

¶ Pitu. 8. *Episcopo Ambianensi.*] *Abiricensi*, vel *Abrincensi*.

9. *Paria crimine*, &c.] L. *si uxor* §. *Judex ff. ad leg. Jul. de adulter.*

DE RAPTORIBUS, INCENDIARIIS, ET VIOLATORIBUS ECCLESIARUM.

TITULUS XVII.

CAP. I.

Ratione rapinæ sortitur quis forum non sui Judicis, & ab eo poterit puniri, proprio Judice suffragante.

Ex Concilio Melden. a (*in Gallia*.)

a *Concil. Meldensi c. 2. ut refert Burch. l. 11. decr. cap. 45. & Ivop. 14. c. 100. habetur c. 1. eod. tit. in 1. compil.*

DE illis autem, qui de loco ad locum iter faciunt & ibi rapinas, & depraedationes peragunt, placuit, ut ab illius loci Prælato excommunicentur, nisi ante ex parochia illa exeant, quam digne, quæ perpetrarunt, emendent: quorum excommunicatio proprio Episcopo significanda est, ut eos recipiat, antequam illuc redeant, ubi rapinam fecerint b, & omnia plene emendent.

b *Poterunt*.

CAP. II.

Manifestus raptor, vel Ecclesiæ violator, si restituit, vel de restituendo cavet, in vita, & in morte ad pœnitentiam, & ad sepulturam admittitur: si vero noluit cavere, cum posset, & in morte non potest, Clerici ejus sepulturæ interesse non debent: & Clerici interessentes, vel injungentes pœnitentiam contra hanc dispositionem deponantur ab officio, & beneficio.

Eugenius III. c [*c. an. 1150. Romæ.*]

c *Cap. 5. eod. tit. in 1. comp.*

SUper eo a e vero: (& *inf. a*) Statuimus, ut quicunque ex his, qui violenter surrexerint in rapinam, sive Ecclesiarum violationes, manifeste fuerit deprehensus, nisi prius ablata restituat, si poterit, vel emendandi formam, & plenam securitatem fecerit, pœnitentiæ beneficium ei penitus denegetur. Si vero usque ad obitum in contumacia sua duraverit, & in extremis positus remedium pœnitentiæ humiliter postulaverit, si emendationem, vel emendandi securitatem præstiterit, ei pœnitentia, & sepultura Ecclesiastica concedantur. Qui autem in sanitate obstinata mente non pœnituerit, vel emendaverit, & in morte securitatem præstare nequiverit, solennitas pœnitentiæ parum prodesse videtur, sicut credimus: sed de d peccato contrito viaticum non negetur, ita tamen ut nullus Clericorum sepulturæ illius intersit, nec ejus eleemosynam præsumat accipere. Quod si qui Presbyterorum, vel Clericorum contra hoc in vita, vel in morte pœnitentias dare, aut sepulturæ interesse, vel eorum eleemosynas accipere attentaverint, seu hujusmodi rapinæ participes inventi fuerint, ordinis sui damnum irrecuperabiliter patiantur, & Ecclesiastico beneficio careant.

d *In spe contritionis, sed de peccato contrito corde viaticum.*

[a *Quod de raptoribus, & Ecclesiarum violatoribus, atque Presbyteris, qui eis pœnitentiam injungere, vel per eorum ablationes contra statutum nostrum suscipere attentaverint, a nobis communi deliberatione statutum est in Concilio cum frat. nostr.*]

¶ Pitu. 2. *Eugenius III.*] Universo Clero.

2. *Super eo*, &c.] *Can. 2. Synod. Laudunensis habiti an. 1152. Papatus Domini Eugenii Papæ III.* Præterea statuimus, ut qui pro invasione, seu pro rapina rei Ecclesiasticæ anathematis vinculo innodantur, absolvi nullatenus mereantur, donec ablata integre restituant, vel Ecclesiæ, quæ damnum passa est, sufficienter caveant, quod universum debitum infra tempus quadrimestre persolvant. Verumtamen si de rebus omnibus eorum, qui damna inferunt eadem resarciri non potuerint, supportandas eos esse putamus, ut fidejussionis præstitere cautionem, vel ea deficiente juratoriam, ad eorum præstationis solutionem secundum suas facultates Episcopi taxatione teneantur. Si quis autem eos aliter absolvere præsumpserit, eadem damna resarcire compellatur.

CAP. III.

Excommunicari debent, qui rapiunt, vel spoliant fideles eo justa causa navigantes. h. d. primo. *Excommunicati sunt spoliantes naufragium patientes, nisi ablata restituant.* hoc secundo.

Ex Concilio Lateran. e [*c. an. 1179. Romæ.*]

e *sub Alex. III. c. 24. §. excommunicat. quoque, & Cap. 2. eod. tit. in 1. comp.*

EXcommunicationi subdantur, qui Romanos, aut alios Christianos pro negotiatione, vel aliis honestis causis navigio vectos aut capere, aut rebus suis spoliare præsumunt. Illi etiam, qui Christianos naufragium patientes (quibus secundum regulam fidei auxilio esse tenentur) damnata f cupiditate spoliant rebus suis, nisi ablata reddiderint, excommunicationi se noverint subjacere.

f *damnanda, in Concilio.*

CAP. IV.

Ex Principis delegatione possunt Prælati de raptu, & aliis criminibus judicare, pœnam tamen sanguinis infligere non possunt.

Alexander III. *Panorm. Archiep.* [*c. an. 1180. Romæ in Siciliam.*]

g *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. & post Conc. Lat. p. 50. c. 48.*

IN Archiepiscopatu g tuo quandoque Sarraceni mulieres Christianas, & pueros rapiunt, & eis abuti præsumunt, & quosdam etiam interdum occidere non verentur: cum autem excessus hujusmodi Rex Siciliæ tibi, & aliis Episcopis commiserit puniendos: Consult. t. t. r. quod tales in jurisdictione tua existentes pecuniaria poteris pœna mulctare, & etiam flagellis affigere ea moderatione adhibita, quod flagella in vindictam sanguinis transire minime videantur. Si vero ita fuerit grave excessus, quod mortem, vel detruncationem membrorum debeant sustinere, vindictam reservas regiæ potestati.

¶ Pitu. 3. *In Archiepiscopatu.*] Falcand. 137. 138. 139. 163.

CAP. V.

Incendiarius Ecclesiæ in morte pœnitens, & absolutus in cœmeterio sepelitur, & hæredes compelluntur ad satisfaciendum juxta facultates defuncti. h. d.

Idem h *Claromonten. Episcopo.* [*c. an. 1180. Romæ in Galliam.*]

h *Claromenteu.*

IN literis tuis continebatur i, quod cum H. multis fuisset criminibus irretitus, qui Ecclesiarum incendium Diabolo instigante commiserat, tandem in ægritudine constitutus accepta pœnitentia de commissis per manum Capellani sui fuit a sententia anathematis absolutus, sed moriens Ecclesiasticam sepulturam habere nequivit. Quapropter, si res ita se habet, mandamus, ut corpus ejusdem appellatione cessante facias in cœmeterio sepeliri, & hæredes ejus moneas, & compellas, ut his, quibus ille per incendium, vel alio modo damna contra justitiam irrogaverat, juxta facultates suas condignam satisfaciant, ut sic a peccato valeat liberari.

i *Cap. 8. eod. tit. in 1. comp.*

CAP. VI.

Raptus non dicitur, ubi volens pro matrimonio abducitur: raptor tamen cum rapta matrimonium contrahere potest: & post consummationem matrimonii alter sine consensu alterius religionem ingredi non potest. h. d. cum cap. sequenti.

Lucius III. *Burgen. Episcopo.* 4 [*c. an. 1180. Romæ.*]

k *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alexan. III. p. 50. c. 24.*

CUm causam a, quæ inter E. militem, & uxorem ejus vertitur: (& *infra. a*) Respondemus, quod cum ibi raptus dicatur admitti l, ubi nil ante de nuptiis agitur: iste raptor dici non debet, cum habuerit mulieris assensum, & prius eam desponsaverit, quam cognoverit, licet parentes reclamarent m, a quibus eam dicitur rapuisse. Præterea cum post matrimonium carnis commistione perfectum, teste Apostolo, uxor sui corporis potestatem non habeat, sed maritus, & econverso: si præcessisse matrimonium vel ex probationibus viri, vel ex mulieris confessione claruerit, post matrimonium sine assensu viri non potuit ipsa monasterium ingredi, aut aliter continentiam profiteri. Nos ergo prout, quod post matrimonium consummatum rapta per eum in monasterio fuerit, ei non poterit consortium declinare, maxime si probari nequeat virum, ut mulier profiteretur continentiam, assensisse n.

l *committi.*

m *reclamaverant.*

n *consensisse.*

[a *Tuæ commissis fecimus exhibentiæ terminandum, E. miles repetiit mulierem, legitime sibi nupsisse per probationes removit, et constanter se afferunt probaturum. Fœmina quoque protestatur, quod dominorum, & parentum suorum suggestione alteri fuerat tradita, ab illius militis amore divertit, qui a parentibus prius rapuit eam, illa tamen volente, ut dicitur, ut postmodum, & priusquam eam cognosceret, desponsavit, deinde reclusa est in monasterium, ubi etiam detinetur. Unde quoniam super his prud. t. duxit sed. Apost. consulendam: significatione præsentium tibi.*]

¶ Pitu. 4. *Burgen. Episcopo.*] *Hebergensi*, *Nanbebergensi*, *Nerebergensi*, *Nebeberensi*, *Hebgensi*.

CAP. VII.

Rapta potest matrimonium contrahere cum raptore, ubi datur libera facultas in contrahendo.

Innocentius III. *Episcopo Sorrnen.* 5 o [*c. an. 1212. Romæ.*]

o *Lateniru Glacontensi forte Gracenicensi, sed ut plerumque legitur, Latonsu.*

p *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp.*

ACcedens p ad Apost. sed.: [& *inf. a*] Rapta puella legitime contrahet cum raptore, si prior dissensio transeat postmodum in consensum: & quod ante displicuit, tandem incipiat complacere, dummodo ad contrahendum legitimæ sint personæ.

(a *Dil. fil. B. frater hospitalis Hierosolymitani exhibit ex parte tua quæsivit, utrum Clericus absens grætia studiorum Ecclesiastico possit beneficio investiri, & utrum si rapta puella, & in altero dimissa delata in Ecclesia fuerit consensisse in raptorem, matrimonium*

nium hujusmodi legitimum sit habendum. Nos igitur inquisitioni tuae r. v. quod & Clericus absque per eum, vel alius magis pro eo possit de beneficio Ecclesiastico investiri &c.)

¶ Pith. 5. *Episcopo Saronensi.*] Forte *Sarquonensi*, vel *Glasquensi* in Scotia.

DE FURTIS.

TITULUS XVIII.

CAP. I.

Breve est, & non summatur.

In Exodo. a

a Exod. 21. & cap. 1. eod. tit. in 1. compil. vid. Joan. de Anania.

QUi furetur hominem, & vendiderit eum, convictus *noxae*, morte moriatur.

CAP. II.

Furibus, & latronibus in peccato obeuntibus sacramenta Ecclesiastica deneganda sunt; secus, si in morte eos poenituit.

Ex Concilio Triburien. (*in Germaniam.*)

FUres & latrones, si in furando, vel depraedando occiduntur, visum est pro eis non esse orandum. Sed si comprehensi, aut vulnerati Presbytero, vel Diacono confessi fuerint, communionem eis non negamus.

CAP. III.

Committens furtum ex necessitate non multum urgente, peccat, sed non graviter: unde imponenda est ei levis poenitentia. h. d. secundum communem intellectum.

Ex Poenitentiali Theodori.

b Cap. 5. eod. tit. in 1. compil.

SI quis *b* propter necessitatem famis, aut nuditatis furatus fuerit cibaria, vestem, vel pecus, poeniteat hebdomadas tres: & si reddiderit, non cogatur jejunare.

CAP. IV.

Non indicans furem propter lucrum, quod ab eo consequitur, reus peccati est.

Hieronymus *super Parabolas*. c
(*c. an.* 390. *in Judaea.*)

c Proverb. 29. & cap. 6. eod. tit. in 1. compil.

QUi cum fure partitur, occidit animam suam. Non fur solum d, sed ille reus tenetur, qui furti conscius quaerente possessore non indicat.

d al. tantummodo.

CAP. V.

Fur occultus potest post restitutionem, & poenitentiam ad sacros ordines promoveri.

Alexand. III. *Cremonen. Episc.* (*c. an.* 1170. *Romae in Lombardiam.*)

e Cap. 7. eod. tit. in 1. compil.

EX literis *e* tuis innotuit, quod B. calicem quondam in Ecclesia minus caute dimissum rapiens, longo tempore detinere praesumpsit: (*& inf.*) Mandamus, quatenus si sponte confessus fuerit, & exinde Ecclesiae, cujus calix fuerat, satisfecerit, nec est super hoc nota, vel infamia manifeste respersus: post peractam poenitentiam, aut congruam partem poenitentiae (dummodo alias idoneum ipsum esse cognoscas) ad sacros ordines non dubites promovere.

DE USURIS. a

a Vid. D. Tho. 2. 2. qu. 78.

TITULUS XIX.

CAP. I.

Usura est lucrifacere fructus rei pigneratae: fallit in casu hic recepto.

Alexander III. *in Concil. Turon.*
(*c. an.* 1180. *Romae.*)

b Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. part. 26. c. 9.

PLures *b* Clericorum: (*& inf.* a) Generalis Concilii decrevit auctoritas, ut nullus constitutus in Clero vel hoc, vel aliud genus usurae exercere praesumat. Et si quis alicujus possessionem data pecunia sub hac specie, (vel conditione) in pignus acceperit, si sortem suam deductis expensis de fructibus jam perceptis, absolute possessionem restituat debitori. Si autem aliquid minus habet, eo recepto, possessio libere ad dominum revertatur. Quod si post hujusmodi constitutum in Clero quisquam extiterit, qui detestandis usurarum lucris insistat, Ecclesiastici officii periculum patiatur: nisi forte Ecclesiae beneficium fuerit, quod redimendum ei hoc modo de manu Laici videatur.

[*a Et quod maerentes dicimus, eorum quoque, qui praesens saeculum professione verbi, & habitu reliquerunt, dum communes usuras quasi manifestius damnatas abhorrent, commodantes pecuniam egentibus, possessiones eorum in pignus accipiunt, & provenientes fructus percipiunt ultra sortem: ideirco*]

¶ Pith. a. *Plures Clericorum.*] Neubrigens. 1. 92. Matth. Paris 135.

CAP. II.

Idem in effectu dicit cum praecedenti cap. sed addit tacite idem esse in Laicis, cum in praecedenti capite tantum fuit facta mentio de Clericis.

Idem *Cantuarien. Archiep. & ejus Suffraganeis.*
(*c. an.* 1180. *Romae in Angliam.*)

c Cap. 4. eod. tit. in 1. compil.

QUoniam *c* non solum viris Ecclesiasticis, sed etiam quibuslibet aliis periculosum est usurarum lucris intendere: auctoritate praesentium duximus injungendum, ut eos, qui de possessionibus, vel arboribus, quas tenere in pignore noscuntur, sortem (deductis expensis) receperunt, ad eadem pignora restituenda sine usurarum exactione Ecclesiastica districtione compellas. d

d compellatis.

CAP. III.

Manifesti usurarii ad communionem altaris, & Ecclesiasticam sepulturam, & oblationem offerendam admitti non possunt, & Clerici contra hoc facientes puniuntur, ut hic dicitur.

Idem a *in Concilio Later.* (*an.* 1179. *Romae.*)

a Idem scilicet Alexand. III. in Conc. Lat. c. 25. eod. t. in 1. comp.

QUia in omnibus fere locis ita crimen usurarum invaluit, ut multi (aliis negotiis praetermissis) quasi licite usuras exerceant, & qualiter utriusque Testamenti pagina condemnentur, nequaquam attendant: Ideoque constituimus, quod usurarii manifesti nec ad communionem admittantur altaris, nec Christianam (si in hoc peccato decesserint) accipiant sepulturam, sed nec oblationes eorum quisquam accipiat. Qui autem acceperit, vel Christianae tradiderit sepulturae, & quae acceperit, reddere compellatur: & donec ad arbitrium Episcopi sui satisfaciat, ab officii sui maneat executione suspensus.

CAP. IV.

Potest intelligi dupliciter. Primo in mutuante. Secundo, in recipiente usuras, & secundum primum intellectum hoc dicit. Etiam pro opera pia non licet usuras recipere, quando per receptionem datur causa usurae committendae. h. d. Vel sic & clarius. Non licet inducere quem ad exercendum usuras etiam pro pio opere, & ista lectura colligitur ex decisio.

Idem *Panormitano Archiepiscopo.* (*c. an.* 1180. *Romae in Siciliam.*)

f Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. part. 26. cap. 1.

SUper eo *f* vero: (*& infra.* a) Respondemus, quod cum usurarum crimen utriusque Testamenti pagina detestetur, super hoc dispensationem aliquam posse fieri non videmus: quia cum Scriptura sacra prohibeat pro alterius vita mentiri: multo magis prohibendus est quis, ne etiam pro redimenda vita captivi, usurarum crimine involvatur.

[*a Quod a nobis tua discretio postulavit, utrum possit in recipienda pecunia ad usuram dispensatio fieri, ut pauperes, qui in Saracenorum captivitate tenentur, per eandem possint pecuniam liberari, praesentibus literis tibi.*]

CAP. V.

Usurarii, qui sunt solvendo, coguntur per poenas Lateran. Concilii usuras restituere, etiam quas ante Concilium receperunt: & facultatibus non extantibus debent possessiones emptae in pecunia funebri vendi, & debentibus receptae satisfieri.

Idem *Salernitano Archiepiscopo.* (*c. an.* 1183. *Romae in Campaniam.*)

g Cap. 7. eod. tit. in 1. compil.

CUm tu manifestos *g* usurarios juxta decretum nostrum, quod nuper in Concilio promulgatum est, communione altaris, & Ecclesiastica praeceperis sepultura privandos, donec reddant, quod tam prave receperant: quidam eorum (ad excusandum *h* excusationes in peccatis) impudenter affirmant illas duntaxat usuras restituendas, quae sunt post interdictum nostrum receptae. (*& infra*) Super his Frat. t. r. s. quod sive ante, sive post interdictum nostrum usuras extorserint, cogendi sunt per poenam, quam statuimus in Concilio, eas his, a quibus extorserunt, vel eorum haeredibus restituere, vel (his non superstitibus) pauperibus erogare, dummodo in facultatibus habeant, unde ipsas *i* possint eas restituere: cum juxta verbum B. Augustini: *Non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.* Illi autem, qui non habent in facultatibus, unde usuras valeant restituere, non debent ulla *n* poena mulctari, cum eos nota paupertatis evidenter excuset. Possessiones vero, quae de usuris compara-

h Summantur hoc in Psal. 140.

i al. ita: unde possint restituere.

n al. non solum a poena illa.

ta sunt, debent vendi, & ipsarum pretia hic, a quibus usurae sunt extortae, restitui: ut sic non solum a poena, sed etiam a peccato possint (quod per usurarum extorsionem incurrerant) liberari.

[u *Nec aliquos ad solvendas usuras, quas ante interdictum receperant, debere compelli.*]

¶ PITH. 1. *Cum manifestum, &c.*] Vide Cap. 2. *de Usurar. puniend. lib. 1. Constitut. Sicul.*

CAP. VI.

Vendens rem plus quam valeat, quia solutionem differt, peccat: nisi dubium sit an tempore solutionis eris valor eis variatur, & vendidit non erat venditurus tempore, quo vendidit. h. d. secundum communem intellectum.

l Beneuenf.

Idem Genuen. l m *Archiepiscopo.* (c. an. 1213. *Romae in Tusciam.*)

m Cap. 8. eod. tit. in 1. comp.

IN civitate tua m dicis saepe contingere, quod cum quidem piper, seu cinnamomum, seu alias merces comparant, quae tunc ultra quinque libras non valent, promittunt se illis, a quibus illas merces accipiunt, sex libras statuto termino soluturos. Licet autem contractus hujusmodi ex tali forma non possit censeri nomine usurarum, nihilominus tamen venditores peccatum incurrunt, nisi dubium sit merces illas plus minusve solutionis tempore valituras: & ideo cives tui saluti suae bene consulerent, si a tali contractu cessarent, cum cogitationes hominum omnipotenti Deo nequeant occultari.

¶ PITH. 2. *Genuensi.*] *Januensi.*

CAP. VII.

Usurarius monitus non desistens, si Clericus est, ab officio & beneficio suspenditur: si Laicus, excommunicatur.

Idem. (c. an. 1213. *Romae.*)

n Cap. 9. eod. tit. in 1. comp.

PRaeterea n parochianis tuis usuras recipere interdicas, qui si parere contempserint, si Clerici sunt, eos ab officio beneficioque suspendas: si Laici, usque ad dignam satisfactionem ipsos vinculo excommunicationis adstringas.

CAP. VIII.

Fructus rei pignoratae imputari debent in sortem, & excipit unum casum.

Idem *Abbati, & fratrib. S. Laurentii.* (c. an. 1213. *Romae.*)

o Cap. 10. eod. tit. in 1. comp.

COnquestus est o nobis C. Clericus: [*& infra.* α] Discret. v. mandamus, quatenus si terram ipsam titulo pignoris detinetis, & fructibus ejus sortem recepistis, praedictam terram Clerico memorato reddatis: nisi terra ipsa de feudo sit monasterii vestri.

[α *Praesumit, quod licet de quadam terra, quam pater suus vobis obligavit, sortem vestram deductis expensis receperitis, tamen ipsam non sine derogatione vestrae salutis, & honestatis, & famae, mobilimus detinetis, unde est, quod*]

CAP. IX.

Haeres usurarii filius, vel extraneus usuras extortas per defunctum, restituere compellitur.

Idem *Episcopo Placentino.* (c. an. 1213. *Romae in Insubriam.*)

p Cap. 11. eod. tit. in 1. compil. Vid. Covarru. 3. var. res. c. 3.

TUa nos p duxit Frat. consulendos, quid sit de usurariorum filiis observandum, qui eis in crimine usurarum defunctis succedunt, aut de extraneis, ad quos bona usurariorum alterius devoluta? Tuae igitur quaestioni literis praesentibus respondemus, quod filii ad restituendas usuras ea sunt districtione cogendi, qua parentes sui, si viverent, cogerentur. Idipsum etiam contra haeredes extraneos credimus exercendum.

CAP. X.

Mutuans ea mente, ut ultra sortem aliquid recipiat, tenetur in foro animae ad illud restituendum, si ex hoc aliquid consecutus est. Idem in non dante parabolam juramenti, nisi aliquid inde recipiat. Et idem in vendente rem plus, quam valeat, quia differt solutionem.

Urbanus III. q (c. an. 1186. *Romae.*)

q Cap. 12. eod. tit. in 3. comp.

COnsuluit q nos tua devotio, an ille in judicio animarum quasi usurarius debeat judicari, qui non alias mutuo traditurus, eo proposito mutuam pecuniam credit, ut licet omni conventione cessante, plus tamen sorte recipiat. Et utrum eodem reatu criminis involvatur, qui (ut vulgo dicitur) non aliter parabolam juramenti concedit, donec, quamvis sine exactione, emolumentum aliquod inde percipiat. Et an negotiator r poena consimili debeat condemnari, qui merces suas longe majori pretio distrahit, si ad solutionem faciendam prolixioris s temporis dilatio prorogetur, quam si ei in continenti pretium persolvatur. Verum quia, quid in his casibus tenendum sit, ex Evangelio Lucae manifeste cognoscitur, in quo dicitur: *Date mutuum, nihil inde sperantes:* hujusmodi homines pro intentione lucri, quam habent (cum omnis t usura, & superabundantia prohibeatur in lege) judicandi sunt male agere, & ad ea, quae taliter sunt accepta, restituenda, in animarum judicio efficaciter inducendi.

r Vide Sotum l. 6. de just. & jure q. 4. art. 1. & Sylvest. verbo, usura. n. q. 1.
s prolixi, in antiq. Cod.
t verba sunt Ezechielis c. 18.

¶ PITH. 3. *Urbanus III.*] *Brixiensi Presbytero.*

CAP. XI.

Manifestus usurarius appellans ad subterfugiendum restitutionem, audiendus non est.

Innocent. III. *Praelatis in regno Franciae constitutis.* (c. an. 1213. *Romae in Galliam.*)

u Cap. 1. eod. tit. in 3. comp.

QUam u perniciosum 4: [*& inf.* α] Mandamus, quatenus manifestus usurarius (maxime quos usurae publice renunciasse constiterit) cum aliquis eum convenerit de usuris, nullius permittatis appellationis subterfugio se tueri.

[α *Est vitium usurarum, discretionem vestram non credimus ignorare, cum praeter constitutiones canonicas, quae in earum odium emanarunt, per Prophetam datur intelligi, eos, qui suam dant pecuniam ad usuram, a tabernaculo Domini repellendos, & tam in Novo, quam in Veteri Testamento prohibita sit usura, ut ipsa veritas praecipit, mutuum date, nihil inde sperantes, & per Prophetam dicatur, usuram & omnem superabundantiam non accipies. Inde est quod universitati vestrae per Apost. scr.*]

¶ PITH. 4. *Quam perniciosum, &c.*] Vide Orou. de Sancto Blasio, *pag.* 123. VVestmonast. *pag.* 72. Matth. Paris. *pag.* 255. Ex Italia in Franciam transierunt. Vide Edictum D. Ludovici, *ann.* 1230. & Librum Petri in *Camer. Computor.*

CAP. XII.

Per subtractionem communionis Christianorum, & per principes saeculares cogendi sunt Judaei ad usuras restituendas.

Idem *Narbon. Archiepiscopo* 5. (c. an. 1213. *Romae in Galliam.*)

x Cap. 2. eod. tit. in 3. comp.

POst x miserabilem 6: (*& inf.*) Judaeos ad remittendas Christianis usuras, per Principes & Potestates compelli praecipimus saeculares. Et donec eis remiserint, ab universis Christifidelibus tam in mercimoniis, quam in aliis per excommunicationis sententiam eis jubemus, communionem omnimodam denegari.

¶ PITH. 5. *Narbonensi Archiepiscopo.*] V. C. addit, *& Suffraganeis ejus, Comitibus, & Baronibus, & universo populo in Narbonensi Provincia constituto.*

6. *Post miserabilem, &c.*] Contra Albigenses. Rodericus Vitalis 208. Albigensis 118. Matthaeus Paris. 363. Refert Urspergensis *pag.* 316. ex Bulla Innocentii III. ad Christianos, pro reparanda Terra Sancta. Extat integra *pag.* 211. *epist. Innoc.*

CAP. XIII.

Non obstante juramento de non repetendis usuris, per debitorem praestito, potest Judex ex officio suo usurarium ad restituendas usuras compellere.

Idem *Mutinensi Episcopo.* (c. an. 1213. *Romae in Flaminiam.*)

y Cap. 3. eod. tit. in 3. comp.

TUas y dudum 7 recepimus quaestiones, quod quidam usurarii eos, quibus dant pecuniam ad usuram, praestare faciunt juramentum, quod usuras non repetant, & super his, quas solverint, nullam moveant quaestionem. Nos igitur respondemus, ut usurarios ipsos monitione praemissa per cens. Eccl. appell. remota compellas ante usurarum solutionem ab earum exactione desistere, vel restituere ipsas, postquam fuerint persolutae, ne de dolo, & fraude contingat eos commodum reportare.

¶ PITH. 7. *Tuas dudum, &c.*] Vide Urspergens. *p.* 316.

CAP. XIV.

Non auditur usurarius repetens usuras, nisi prius restituat extortas.

Idem. [c. an. 1213. *Romae.*]

z Cap. 4. eod. tit. in 3. comp.

QUia z frustra legis auxilium invocat, qui committit in legem: Statuimus, ut si quis ab usurario a nobis literas impetraverit super restituendis usuris, vel fructibus computandis in sortem, nisi prius ipse restituerit usuras, quas ab aliis noscitur recepisse, auctor. literarum ipsarum nullatenus audiatur.

CAP.

CAP. XV.

Convictus de usuraria pravitate per famam, & alia argumenta, potest manifestari usurarius, & tanquam manifestus usurarius compesci, secundum dispositionem Lateranensis Concilii.

Idem *Altissiodoren. Episcopo*. (c. an. 1203. Romæ in Galliam.)

> a Cap. 9. eod. tit. in 3. compil. Vide Arctinum in §. ex malef. artic. Inst. de obligationibus.

CUm in a diœcesi tua b sint quam plurimi usurarii, de quibus minime dubitetur, quin sint usurarii manifesti, contra quos propter timorem potentum, qui tuentur eosdem, nullus accusator apparet, nec iidem sunt per sententiam condemnati: Frat. t. t. respond. quod licet contra eos non appareat accusator, si tamen aliis argumentis illos constiterit esse usurarios manifestos, in eos poenam in Later. Concilio b contra usurarios editam libere poteris exercere.

¶ Pith. 8. *Cum in diœcesi tua, &c.*] Ejecti Judæi, Vincentius 30. anno. VVestmonasteriensis.

> b Lat. Conc. sub Alex. III. c. 25. quod refertur in c. quia in omnib. sup. eod. tit.

CAP. XVI.

Maritus recipiens pignus pro dote promissa, non tenetur fructus in sortem computare: h. d. & est casus singularis, & alibi non probatur.

Idem 9. [c. an. 1213. Romæ.]

> c Cap. 2. eod. tit. in 4. compil. vid. Covarr. 3. var. resol. c. 2. num. 3.

SAlubriter c 1 [& infra.] Sane generum ad fructus possessionum, quæ sibi a socero sunt pro numerata in dote pignori obligata, computandos in sortem, non credimus compellendum: cum frequenter dotis fructus non sufficiant ad onera matrimonii supportanda 11.

¶ Pith. 9. *Idem.*] *Electo Ydrothont*, vel *Electo de Olivia*.

10. *Numerata.*] *Numeranda*.

11. *Onera matrimonii supportanda.*] Et ideo non sunt hic vice usurarum dotis, sed vice repensationis onerum matrimonii, quæ gener sustinet.

CAP. XVII.

Repetens usuras non auditur, nisi restituat extortas per se, vel per alium, a quocumque causam habeat.

Idem *Episcopo Bonon.* (c. an. 1203. Romæ in Angliam.)

> d Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.

MIchael Laicus d suam nobis querimoniam destinavit, quod M. & quidam alii Bonon. cives multa extorserunt ab eo, & a patre suo, cujus hæres extitit, nomine usurarum: (& inf.) Attentius provisurus, ne auctoritate nostra in negotio procedas eodem, nisi dictus conquerens restituerit, vel adhuc restituat, si quas aliquando ipse, vel pater ejus extorsit usuras.

CAP. XVIII.

Etiam Judæi compellendi sunt ad restituendas usuras extortas a Christianis, & ad solvendas decimas, vel oblationes de eorum possessionibus.

Idem *in Concilio generali*. (an. 1216. Romæ.)

QUanto amplius Christiana religio ab exactione compescitur usurarum, tanto gravius super his Judæorum perfidia insolescit e, ita quod brevi tempore Christianorum exhauriunt facultates. Volentes igitur in hac parte prospicere Christianis, ne a Judæis immaniter aggraventur, synodali decreto statuimus, ut si de cætero quocunque prætextu Judæi a Christianis graves, immoderatasve usuras extorserint, Christianorum eis participium subtrahatur, donec de immoderato gravamine satisfecerint competenter. Unde Christiani [si opus fuerit] per cens. Eccl. app. postposita compellantur ab eorum commerciis abstinere. Principibus autem injungimus, ut propter hoc non sint Christianis infesti, sed potius a tanto gravamine studeant cohibere Judæos. Hac eadem poena Judæos decernimus compellendos, ad satisfaciendum Ecclesiis pro decimis, & oblationibus f debitis, quas a Christianis de domibus, & possessionibus aliis percipere consueverant, antequam ad Judæos quocunque titulo devenissent: ut sic Ecclesiæ conserventur indemnes.

¶ Pith. 10 *Judæi a Christianis graves immoderatasve usuras extorserint.*] Vide Vincent. lib. 30. cap. 8. Chronic. Mediolan. pag. 80.

> e insolescit. in Cod. Lamb. idest, crescit.

> f Hodie Judæi non possunt habere bona immobilia, per extrav. Paul. III. & Pii V. Pontif. Max. in 1. volumine, sup. de Judæis.

CAP. XIX.

Usurarius est, qui a debitore recipit aliquid ultra sortem, etiamsi suscipiat in se periculum. h. d. primo. Non est usurarius emptor rei minori justo pretio, si tunc verisimiliter dubitatur, an tempore solutionis plus vel minus sit res valitura. h. d. secundo. Propter dubium excusatur is, qui ex eo, quod differt solutionem pretii, vendit rem plus, quam valeat, si non erat eam alias venditurus. h. d. tertio.

Gregorius IX. *fratri R.* [c. an. 1236. Romæ.]

NAvigantig, vel eunti ad nundinas certam mutuans pecuniæ quantitatem, eo quod suscipit in se periculum, recepturus aliquid ultra sortem, usurarius est censendus. Ille quoque, qui dat X. solidos, ut alio tempore totidem sibi grani, vini, vel olei mensuræ reddantur: quæ licet tunc plus valeant, utrum plus, vel minus solutionis tempore fuerint valituræ, verisimiliter dubitatur, non debet ex hoc usurarius reputari. Ratione hujus dubii etiam excusatur, qui pannos, granum, vinum, oleum, vel alias merces vendit, ut amplius, quam tunc valeant, in certo termino recipiat pro eisdem, si tamen ea tempore contractus non fuerat venditurus.

> g Vid. citatus in c. in civitate, sup. eod. tit. & Sotum de just. & jure l. 6. q. 4. ar. 2.

DE a CRIMINE FALSI.

TITULUS XX.

> a In quodam vetori manuscr. De falsariis, & crimine falsi.

CAP. I.

Testis falsidicus tres lædit, Deum, Judicem, & partem: & falsus est non solum qui mendacium dicit, sed etiam qui veritatem occultat.

Augustinus. (c. an. 420. in Africa.)

FAlsidicus testis tribus personis est obnoxius: primum Deo, cujus præsentiam contemnit: inde Judici, quem mentiendo fallit: postremo innocenti, quam falso testimonio lædit. Uterque reus est 1, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia & ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat.

¶ Pith. 1. *Uterque reus est.*] Can. *Quisquis*, caus. 11. quæst. 3.

CAP. II.

Sententia lata per falsas literas non debet executioni mandari.

Lucius III. *Vigorien.* b *Episcopo*. (c. an. 1181. Romæ in Angliam.)

> b VVigorn.

SUper eo c 1, quod sententiam auctoritate literarum falsarum latam noluisti executioni mandare, tuam prudentiam commendamus. Mandantes, ut quoties aliqua scripta sub nomine nostro destinata, redargutionis viderit falsitatis, nullam eis adhibeas fidem, & quod per ipsa mandatum fuerit, non observes: sed eum, qui præsentaverit, retineri facias diligenter.

¶ Pith. 1. *Super eo, &c.*] Petrus Blesensis, epist. 53. Richardus Cantuariensis Archiepiscopus *Coepiscopis in Cantuariensi Provincia*. Quoniam in his partibus publica falsariorum pestis obrepsit, &c.

> c Cap. 4. tit. de re jud. in 2. comp. quod etiam hic admonet Joan. And.

CAP. III.

Clericus falsans sigillum Principis deponitur. Item ei character imprimatur, & in exilium mittitur.

Urbanus III. (c. an. 1186. Romæ.)

AD audientiam d nostram te significante pervenit, quod cum quosdam Clericos, qui falsaverunt sigillum Philippi Regis Francorum, carcerali custodiæ mancipaveris: [& inf. a] Fint. c. t r. ut eis nec membrum auferri, nec poenam infligi facias corporalem, per quam periculum mortis possint incurrere, sed eis a suis ordinibus degradatis in signum maleficii characterum aliquem imprimi facias, quo inter alios cognoscantur & provinciam ipsam eos abjurare compellens abire permittas.

[a *Quod faciendum sit tibi de ipsis ad sed. Apostol. duxisti inquirendum. Unde nos.*]

> d Cap. 2. eod. tit. in 2. comp.

CAP. IV.

Existens in curia literas Apostolicas non recipiat, nisi de manibus Papæ, vel officialium ab ipso deputatorum, personæ tamen solennes per nuncios recipere poterunt, de manibus tamen prædictorum. Contra faciens si Laicus est, excommunicationi subjacet: si Clericus, ab officio & beneficio deponitur. hoc dicit usque ad §. Adjicientes.

Innocentius III. a (c. an. 1202. Romæ.)

DUra sæpe e mandata: [& inf. a] Statuimus, & sub excommunicationis poena, & suspensionis ordinis, & bene-

> a Cap. 1. tit. de falsariis in 3. comp.

facili districtius inhibemus, ne quis apud sed. Apost. literas nostras, nisi a nobis, vel de manibus illorum f recipiat, qui de mandato nostro ad illud sunt officium deputati. Si vero persona tantae auctoritatis extiterit, ut ipsam deceat per nuntium literas nostras recipere: nuntium ad Cancellariam nostram, vel ad nos ipsos mittat idoneum, per quem literas Apostolicas juxta formam praescriptam recipiat. Si quis autem in hac parte mandati nostri transgressor extiterit, si Laicus fuerit, excommunicationi subjaceat: si Clericus, officii, & beneficii suspensione damnetur: (& inf.)

f certum.

(n Accidit nuper in urbe, quod quidam falsitatis astutiam perniciosius exercentes fuerint in iniquitatibus suis deprehensi, eo quod bullas tam sub nomine nostro, quam bonae mem. Ce. pp. p. n. quas falso confinxerant, & quamplures literas bullis signatas invenerimus apud eos. Nos autem semper bonum Rom. Eccl. & utilitati omnium paterna volentes sollicitudine providere, de frat. n. consilio.)

¶ Pitm. 3. Innocentius III.] *Romensi Archiepiscopo, Sanctae Sabinae Cardinali.*

Per excommunicationis poenam providet contra non resignantes, nec destruentes literas falsas intra XX. dies: & absolutio Papae reservatur, & contra factum non tenet: h. d. Abbas.

§. t Adjicientes statuimus, ut generalem excommunicationis sententiam promulgatam, quam per singulas parochias faciatis frequentius innovari, quod si quis falsas literas se habere cognoverit, intra viginti dies literas illas aut destruat, aut resignet, si poenam excommunicationis voluerit evadere: quam (nisi forsan in mortis articulo) sine speciali mandato nostro nunquam volumus relaxari: nec etiam si praesumpta fuerit contra hoc, absolutio quicquam habeat firmitatem.

CAP. V.

Ponit novem modos falsandi literas Papales.

Idem *Archiepiscopo, & Conventui Mediolan.* (c. an. 1212. *Roma in Insubriam.*)

g Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. Vid. Archidiaconum, & Turrec. in cap. in memoriam 19. dist.
h in vera bulla.

LIcet g ad regimen: [& inf. et] Ut autem varietates falsitatis circa nostras literas deprehendi valeant, eas vobis praesentibus literis duximus exprimendas. Prima species falsitatis haec est, ut falsa bulla falsis literis apponatur. Secunda, ut filum de vera h bulla extrahatur ex toto, & per aliud filum immissum falsis literis inseratur. Tertia, ut filum ab ea parte, in qua charta plicatur, incisum, cum vera bulla falsis literis immittatur, sub eadem plicatura cum filo simili consutum. Quarta, cum a superiori parte bullae altera pars fili sub plumbo rescinditur, & per idem filum literis falsis inserta reducitur intra plumbum. Quinta, cum literis bullatis, & redditis, in eis aliquid per rasuram tenuem immutatur. Sexta, cum scriptura literarum, quibus fuerat apposita vera bulla, cum aqua, vel vino universaliter abolita, seu deleta eadem charta cum calce, & aliis juxta consuetum artificium dealbata de novo rescribitur. Septima, cum charta, cui fuerat apposita vera bulla, totaliter abolita, vel abrasa alia subtilissima charta ejusdem quantitatis scripta cum tenacissimo glutino conjungitur. Eos etiam a crimine falsitatis non reputamus immunes, qui contra constitutionem nostram scienter literas non de nostra, vel bullatoris nostri manu recipiunt. Illos quoque, qui accedentes ad bullam falsas literas caute projiciunt, ut de vera bulla cum aliis sigillentur. Sed hae duae species falsitatis non possunt facile comprehendi, nisi vel in modo dictaminis, vel in forma scripturae, vel qualitate chartae falsitas cognoscatur. In caeteris autem diligens indagator falsitatem poterit invenire, vel in adjunctione filorum, vel in collatione bullae, vel motione, vel obtusione, praesertim si bulla non sit aequalis: sed alicubi magis tumida, & alicubi magis depressa.

[n Apost. sed. quae donec Dominus omnium Ecclesiarum mater, & Magistra, infesti sentit nos vito, & scientia reponeret: quantum tamen novit Dom. ut suspicaveris, & suo in fratribus concessit, ab his propositumus abstinere, per quae nobis posset merito derogari, quanquam ex infirmitate humana affectu non sic formam perfectionis semper & in omnibus imitari possimus, quin ob quod aliquando in nostris subrepat operibus, quod minus circumspectae providentiae valeat imputari: quod tamen non ex industria, vel conscientia certa, sed interdum ex ignorantia, vel nimia occupatione contingit. Caeterum cum easdem literas, sicut viri providi, & discreti ad nostram remisissetis praesentiam, ut eorum inspectione plenius nosceremus, utrum ex conscientia nostra processissent, plus in eis invenimus, quam nullum fuisset discretum suspicari. Nam licet in stylo dictaminis, & forma scripturae aliquantum asperimus dubietatis, bullam tamen veram invenimus, quod primum nos in vehementem admirationem induxit, cum licet ipsas literas de nostra conscientia nullatenus emanasse. Bullam igitur diligentius intuentes in superiori parte, qua filo adhaeret, eam aliquantulum tumentem invenimus, & unum filum ex parte tumenti sine violentia qualibet aliquantulum evelli fecissemus, bulla in filo remanente, filum ex parte alia fuit ab ipsa sine difficultate aliquatenus avulsum, in cujus summitate adhuc etiam incisionis indicium apparebat. Per quod liquido deprehendimus, bullam ipsam ex aliis literis extractam fuisse ac illis per vitium falsitatis infertam, sicut ex literis ipsius plenius cognoscetis, quas ad majorem certitudinem vobis duximus remittendas.]

CAP. VI.

Falsae sunt literae Papales, in quibus Episcopus vocatur filius, vel inferius frater, vel tu scribitur in plurali.

Idem *Attinaten.* i *Episcopo* 4. [c. an. 1212. *Romae.*]

i Antinaten. al. Antibaten.
k Cap. 3. eod. tit. in 3. comp. Et quatenus hic Doctores tractant de stylo Rom. curiae, vid. Felin. in c. 2. sup. de rescr. & Rom. cons. 376. incipiente: Quaestio est.
l In multis exemplaribus ita: dilecte in Christo fili, vocabaris. Hoc clausula in falsa praesumptionem falsitatis facit. Alexand. consil. 45. in 3. Volum. Felin in c. constam 2. De test. sup.

QUam gravi u poenae subjaceat: [& infra. et] Nos vero literas, quae tibi sub nostro nomine praesentatae fuerunt diligentius intuentes, in eis tam in continentia, quam in dictamine deprehendimus falsitatem, ut in hoc firmius admirati, quia tu tales literas a nobis credideras emanasse. Cum scire debeas Apost. sed. consuetudinem in suis literis hanc tenere, ut Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos, fratres, caeteros autem Reges, Principes, vel alios cujuscunque ordinis, filios in nostris literis appellemus. Et cum uni tantum personae nostrae literae dirigantur, nunquam ei loquimur in plurali, ut vos, sive vester, & his similia in ipsis literis apponamus. In falsis autem literis tibi praesentatis in salutatione dilectus in l Christo filius vocabaris: cum in literis, quas aliquando tibi transmisimus, ut videre potueris a nobis fratrem venerabilem appellatum. Propter quod sic literas Apost. studeas intueri, tam in bulla, filo, & charta, quam in stylo, quod veras pro falsis, vel falsas pro veris literas modo aliquo non admittas.

[n Ad audientiam siquidem nostram ex literis chariss. in Christo f. n. W. Cardulo Regis illustris, nec in tenore literarum earum, quas d. f. S. & Capellano n. Ap. Diutorbium direxisti, noveris pervenisse, quod cum Dominicus quondam Sueciae Episcopus, qui coram eodem Capellano nostro & dil. f. S. Subdiacono tunc in partibus illis gerentibus legationis officium, super de homicidio convictus, & in Concilio apud Zomanum penitus, alem resignaverat dignitatem, ad sedem eius praesentiam accessisset, a nobis extunc quasdam sibi literas praesentavit, quibus asserebat sibi a nobis pontificale officium restitutum. Tu vero literis fidem adhibens ven. f. n. G. quem Sueciae Episcopum institutum dicitur canonice consecrasse, ob eadem Ecclesia removisti, & praefato Dominico occasione literarum suarum in ipsa Ecclesia restituto. Praefatus autem Rex, sicut suis nobis literis intimavit, non credens suas literas de nostro conscientia emanasse, eum ipsum Dominicum, quam praefatum Episcopum nostro conspectui repraesentans, humiliter petens rescripto Apostolico edoceri, quid de ipso duceremus aequo faciendum.]

¶ Pitm. 4. *Attinaten. Episcopo.*] Tasa Beneficiorum, *Archiepiscopo Antibarensi.*

5. *Suecin. Episcopus.*] *Suecinensis, vel Suanensis Episcopus.*

CAP. VII.

Qui per se, vel per alios literas Papae falsant, excommunicati sunt cum suis fautoribus, & Clerici officio & beneficio privati sunt, & degradandi, & tradendi curiae saeculari, per quam Laicus legitime punitur. Qui vero falsis literis utitur, si Clericus est, officio, & beneficio privatur. Si Laicus, excommunicatus est. h. d.

Idem Innocentius III. 6 (c. an. circa. *Romae.*)

m Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.
n Vid. l. 2. cum gloss. in ver. & discrim & C. ad. l. C. de fid. instrum.

AD falsariorum m confundendam malitiam: (& inf. a) De communi fratrum nostrorum consilio duximus statuendum, ut qui literis nostris uti voluerint, eas primo diligenter examinent: quoniam si falsis literis se usos dixerint, nequaquam eos poenitentia evitare nequibunt poenas inferius annotatas n. Nos enim omnes falsarios literarum nostrarum, qui per se, vel alios vitium falsitatis exercent, cum auctoribus, & defensoribus suis anathematis vinculo decernimus innodatos: statuentes, ut Clerici, qui falsarii fuerint deprehensi, omnibus officiis & beneficiis Ecclesiasticis perpetuo sint privati: ita quod qui per se falsitatis crimen commiserint, postquam per Ecclesiasticum Judicem fuerint degradati, saeculari potestati tradantur, secundum constitutiones legitimas puniendi: per quam & Laici, qui fuerint de falsitate convicti, legitime puniantur. Qui vero sub nomine nostro literis falsis utuntur, si Clerici fuerint, officio & beneficio Ecclesiasticis spolientur: si Laici, tamdiu maneant excommunicationi subjecti, donec satisfaciant competenter: ita tamen, ut in illis & in illis malitia gravius, quam negligentia puniatur: quod & de his, qui falsas literas impetrant, statuimus observandum.

[n Jam alias necessitas literas Ap. destinasse, in quibus falsitatis modos, ne quis se posset per ignorantiam excusare, meminimus plenius destinasse. Quorum vero nonnulli nominatim nuntiaverunt, ut falsas literas exhiberent, postquam super his fuerunt redarguti, ad excusationem suam dicunt se literas hujusmodi per alios impetrasse.]

¶ Pitm. 6. Idem.] Vide in epist. Innocent. III. pag. 331. 489. 494.

CAP. VIII.

Non praesumitur quis falsare literas de simplici justitia: nec punitur, si hoc comperto destiterit illis uti.

Idem 7. [c. an. circa. *Romae.*]

o Cap. 5. eod. tit. in 4. comp.

ACcedens o1 [& infra.] Fraternitati tuae mandamus, quatenus si literae Apostolicae, in quibus falsitas fuerit deprehensa, de simplici justitia formam habeant: eum praesu-

præsumi non debeat, quod pro talibus literis, quæ possunt facile obtineri, fraudem quia commiserit falsitatis) nec literis usus est, postquam eas falsas esse cognovit, tu ei officium, beneficiumque restituens, ipsum super hoc ulterius non molestes.

¶ Pith. 7. *Idem.*] *Sipontino Archiepiscopo.*

CAP. IX.

Propter paucarum literarum rasuram in loco non suspecto, rescriptum non probatur falsum.

Idem 8. (*c. an.* 1212. *Romæ.*)

p Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.

EX conscientia p 9 [*& inf.*] Verum literas ipsas, quæ redargutæ fuerant falsitatis, diligentius intuentes, nullum in eis falsitatis signum, vel suspicionis invenimus, nisi paucarum literarum rasuras, quæ nequaquam sapientis animum in dubitationem vertere debuerunt: unde si vobis constiterit prædictum R. obligasse se sub periculo causæ, quod literas illas falsas esse probaret, eum quilibet ad renunciandum juri suo liberam habeat facultatem, ipsi R. super dicta Ecclesia silentium imponatis.

¶ Pith. 8. *Idem.*] *Episcopo Roffensi, & Archidiacono Barbonensi, vel Episcopo Renonensi.*

9. *Ex conscientia.*] *Ex continentia.*

DE SORTILEGIIS. a

a *al. Sortilegiis, & non male: vid. tract. Pauli Grillandi, adde Alphonsum Castrum l. 1, c. 13. de just. hær. pun.*

TITULUS XXI.

CAP. I.

Sortilegia pro futuris inveniendis, vel divinationibus faciendis prohibentur, & contra facientibus pœna imponitur.

Ex Pœnitentiali Theodori.

IN tabulis vel codicibus, aut aliis sorte futura non sunt requirenda, nec divinationes aliquas in aliquibus rebus quis observare præsumat. Qui autem contra fecerit, quadragintæ dies pœniteat.

CAP. II.

Presbyter, qui per inspectionem astrolabii furta requirit, ad tempus suspenditur ab altaris ministerio. Ita communiter summatur, sed in veritate hæc summatio non est indistincte vera, quia aetius potest puniri.

b *al. Gradens.*

Alexand. III. *Graden.* b *Patriarchæ.* (*c. an.* 1180. *Romæ in Istriam.*)

c *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 50. c. 6.*

EX tuarum c tenore literarum accepimus, quod V. Presbyter cum quodam latam in privatum locum accessit, non ea intentione, ut vocaret dæmonium, sed ut inspectione astrolabii furtum cujusdam Ecclesiæ posset recuperare. Verum licet hoc ex bono zelo, & simplicitate se fecisse proponat, id tamen gravissimum fuit, & non modicam inde maculam peccati contraxit: (*& inf.* a) Mandamus, quatenus talem ei pro expiatione illius delicti pœnitentiam imponas d, quod per annum, & amplius, si tibi visum fuerit, eum ab altaris ministerio præcipias abstinere, & exinde liberum sit ei exercere officium Sacerdotii.

d *pœnam, habent vetustiores Cod. & plerique manuscripti.*

[a *Sed quoniam tutius est in dexteram quam in sinistram, & in misericordiam quam in severitatem declinare, ipsum f. t. duximus remittendum, mandantes.*]

CAP. III.

Non solum electio per sortes fieri non debet, sed etiam electiones compromissariorum per sortes assumi non debent.

e *Lucens.*

Honorius III. *Capitulo Lucen.* e 10 (*c. an.* 1212. *Romæ in Hispaniam.*)

f *Vide Felin. in cap. capitulum, supr. de rescr. & S. Th. 2. 2. q. 95. art. 8 & ibi Cajet. ex quo intelliges, non fortes repellendas in electionibus spiritualibus.*

ECclesia f vestra Episcopo destituta, vos convenientes in unum, ut de futuri tractaretis electione Pontificis, unum elegistis ex vobis per sortem, qui tres auctoritate vestra eligit, per quos sive omnium Lucan. provideretur Ecclesia de pastore: quorum duo tertium Magistrum R. scilicet elegerunt: quod expresse licebat eisdem, secundum traditam a vobis omnibus potestatem. Procuratoribus igitur vestris super his in nostra præsentia constitutis, nos tali examinato processu, licet nota non careat, quinimo multa reprehensione sit dignum, quod sors in talibus intervenit: (*& infra.* a) Electionem celebratam de ipso ad gratiam confirmationis admittimus, sortis usum in electionibus perpetua prohibitione damnantes.

[a *Propter prærogativam, non nos & literatura magistri R. Canonici, in quem vota vestra Ecclesiæ vestræ præficiendum Episcopum concurrerunt, & affectione, quam ad eandem habemus Ecclesiam.*]

¶ Pith. *eu. Lucano.*] *Lucensi.*

DE COLLUSIONE DETEGENDA.

TITULUS XXII.

CAP. I.

Accusatore desistente ab accusatione, potest Judex ex officio suo inquirere super crimine illato.

Gregorius a *universis Episcopis de Corin.* (*c. an.* 600. *Romæ.*)

a *Greg. lib. 2. Registri. Ind. 11. epist. 38. c. 77. apud Joan. Diac. l. 4. c. 38. de vita Gregor. refertur Conc. Later. sub Alex. III par. 48. c. 2. & cap. 1. eod. tit. in 1. compil.*

SCripta Fraternitatis vestræ relegentes, agnovimus, quod hi, qui contra Hadrianum Episcopum aliqua dixerant, modo cum eodem in amicitiam convenissent: [*& inf.* a] Quia vero nunciati facinoris qualitas nos vehementer impellit, ut ea, quæ audivimus, dissimulare nullatenus debeamus, præsertim cum accusatores, & accusatum inter se fecisse gratiam indicaveritis: hoc necesse est subtilius perscrutari, an forte non ex charitate, sed ex præmio eorum sit concordia comparata.

[a *Et magna nobis ad præsens facta est de eorum unitate lætitia: sed quoniam ea, quæ dicta sunt, indiscussa manere non patimur, fratris nostri Diaconum ad ea investiganda dirigimus.*]

CAP. II.

Desistente accusatore, & accusato Judex prosequitur.

Idem. (*c. an.* 600. *Romæ.*)

b *Cap. 2. eod. tit. in 1. comp.*

CRimina b semel audita Gregorius indiscussa nullo modo præteribat, etiamsi accusatus cum accusatore in gratiam rediisset.

CAP. III.

Colludens in causa beneficiali privari debet beneficio.

Alexand. III. *Norwicen. Episcopo.* (*c. an.* 1180. *Romæ in Angliam.*)

c *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. part. 28. c. 22.*

AUdivimus c usque adeo Clericorum malitiam excrevisse, ut interdum inter se collusione facta super beneficiis, quæ possident, se sustineant ab aliis molestari, & postea, ut quæstioni cedatur, & iidem Clerici beneficia quieta possideant, quasi nomine transactionis solvunt alii de ipsis beneficiis annuam pensionem, ut post mortem eorum in beneficiis illis, super quibus est collusio facta, jus sibi valeant vendicare. Unde tibi mandamus, quatenus si quos Clericos tuæ jurisdictionis per collusionem hujusmodi fraudem legitime tibi constiterit commisisse, eos beneficiis, super quibus collusum fuerit, non differas penitus spoliare: quia satis esset indignum, si fraus & dolus, quæ in præjudicium tui juris, & aliorum noscuntur committere, in eorum non redundarent incommodum, & jacturam.

¶ Pith. 1. *Clericorum malitiam.*] V. C. addit, *in aliis Episcopatibus Angliæ.*

CAP. IV.

Absolutio de criminibus illatis per collusionem facta, non impedit facultatem iterum accusandi, & inquirendi de illis criminibus.

Gregorius IX. *Raven.* d *Archiepiscopo, & fratri Joseph Monacho Floren.* (*c. an.* 1236. *Romæ in Apuliam.*)

d *Ravenn.*

IN tantum clamor, qui ascendit contra Acheronthinum e Archiepiscopum, invaluit, quod dissimulare ipsum ulterius sine scandalo non valemus, nec sine periculo tolerare: [*& infra.*] Licet autem sedis Apost. frequentibus clamoribus excitata, inquisitionem quorundam excessuum suorum duxerit committendam, propter tergiversationes tamen ipsius (ut dicitur) eodem cum inquisitoribus, & examinatoribus colludente, necnon corruptis testibus, & inquisitoribus, ac examinatoribus supradictis, non solum prædicti excessus remanserunt hactenus incorrecti, verum etiam pejora prioribus committere non expavit: (*& infra.*) Discret. vestræ mandamus, quatenus si de hujusmodi collusione ac corruptione constiterit, ad integrum super præmissis & aliis, alioquin super necta duntaxat inquiratis, quæ videritis inquirenda.

e *Acheronsin. al. Acherontin.*

DE DELICTIS PUERORUM.

TITULUS XXIII.

CAP. I.

Impuberes præter vitium carnis delinquere possunt, puniuntur tamen mitius, quam adulti.

Gregorius a (c. an. 600.)

a *In plerisque vulgatis, Greg. nomen, in manuscr. ac primum, ut est impressum, in veteri compil. C. 1. ead. tit. Augu. tribuitur: verum unde sit scriptum, nondum est inventum.*

PUeris grandiusculis peccatum solent attribuere quidam, nisi ab annis 14. cum pubescere cœperint, Quod merito crederemus, si nulla essent peccata, nisi quæ membris genitalibus admittuntur. Quis vero audeat affirmare furta, mendacia, & perjuria non esse peccata? At his plena est puerilis ætas: quamvis in eis non ita, ut in majoribus punienda videantur.

CAP. II.

Puer non debet ita severe puniri sicut major, nec pater ex delicto filii impuberis tenetur.

Alexand. III. Hermon. Episcopo 1. (c. an. 1170. Romæ.)

b *Cap. 2. eod. tit. in 1. comp.*

c *al. Verum quoniam.*

d *ullam.*

REferente nobis b H. intelleximus, quod cum N. filius ejus decennis cum aliis pueris sagittaret, quidam nepos ejusdem H. sagitta percussus interiit: quod idem filius ejus, cum inter alios luderet, fortuito casu dicitur peregisse: propter quod Abbas sancti Remigii a præfato H. secundum consuetudinem illius terræ, centum solidos instantius requirebat: [& infra. a] Unde quoniam c in pueris relinqui solet inultum, quod in aliis provectioris ætatis humanæ leges dicunt severius corrigendum: mandamus, quatenus si constiterit filium prædicti H. intra 14. ætatis suæ annum eundem excessum commisisse, memoratum Abbatem moneas, & compellas, ut ab eodem H. prædictos centum solidos propter illius d consuetudinem non exigat, nec ab ipso pro temporali pœna requirat.

[a *Ad nostram audientiam appellavit.*]

¶ PITH. 1. *Hermon. Episcopo.*] forte, *Rhemensi.*

DE CLERICO VENATORE. a

a *Vide Concil. Trid. sess. 24. de reform. c. 12. §. vestitu insuper & Bernar. Diaz. in pract. crim. can. Cap. 62.*

TITULUS XXIV.

CAP. I.

Clerico prohibetur venatio, & contra facienti pœna imponitur. h. d. cum sequenti.

Ex Concilio Aurelianen. (in Gallia.)

b *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.*

EPiscopum b, Presbyterum, aut Diaconum canes, aut accipitres, aut hujusmodi ad venandum habere non licet. Quod si quis talium personarum in hac voluptate sæpius detentus fuerit, si Episcopus est, tribus mensibus a communione: si Presbyter, duobus: si Diaconus, ab omni officio suspendatur.

CAP. II.

Summatum est supra capitulo proximo.

Ex eodem. (in Gallia.)

OMnibus servis Dei venationes, & sylvaticas vagationes cum canibus, & accipitres, aut falcones habere interdicimus.

DE CLERICO PERCUSSORE.

TITULUS XXV.

CAP. I.

Clericus sæpe alium percutiens, & monitus non desistens, deponendus est.

Ex Concilio Agathen. a (in Gallia.)

a *Aldi part. can. 3. ut refert Burch. l. 2. Decr. c. 190. & Ivo p. 6. c. 235. sed in eo Concil. nondum repertum est.*

SI quis in aliquo gradu (sacro) percussor extiterit, corripiatur a crimine: & si non emendaverit, deponatur.

CAP. II.

Duobus mensibus a Missarum administratione suspenditur Episcopus, qui crudeliter aliquem fustigari facit.

Gregorius Tarentin. Episcopo. a (c. an. 600. Romæ in Apulium.)

PRæterea, quoniam mulierem propter delictum suum contra ordinem Sacerdotii cædi crudeliter fustibus deputasti: quam licet axieda (nam post octo menses decesserit) minime arbitramur fustis defunctam: tamen quia ad ordinem tuum noluisti habere respectum, duobus te mensibus ab administratione Missarum statuimus abstinere.

¶ PITH. 1. *Gregorius Tarentino Episcopo.*] *Andreæ Tarentino Episcopo.*

CAP. III.

Non punitur Clericus ut homicida, si fuit ipse in conflictu pro parte violentiam repellentium, licet ibi aliqui mortui sint, & ipse lapides projecit, ex quo nullum ipse percussit.

Alexander III. Lucen. Episcopo. a (c. an. 1180. Romæ in Tusciam.)

b *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 26. c. 22.*

PRæsentium b lator in quodam conflictu asserit se fuisse, pro parte tamen illorum, qui violentiam repellebant, in quo lapides ipse projecit, sed aliquem non percussit. Quem nos (quia per alios illic aliqui dicuntur occisi) a celebratione Missarum per biennium præcipimus abstinere. Mandamus itaque, ut si alia non impedierint, decurso hujusmodi temporis spatio ad sui officii executionem eum admittas.

¶ PITH. 2. *Lucan. Episcopo.*] V. C. addit, *& ejus Capitulo.*

CAP. IV.

Clericus, qui fuit in conflictu, ubi aliqui fuerunt occisi, sine ejus facto, vel consilio, de jure communi promoveri potest. h. d. secundum intellectum, qui plus placet Patrum.

Celestinus III. (c. an. 1195. Romæ.)

c *C. 1. de Cler. perc. in 2. compil.*

COntinentia c literarum: (& inf. a) Cum P. Acolythus cum quibusdam ad resistendum prædonibus arma sumpsisset, in conflictu illo tres fuerunt ab aliis vulnerati ad mortem, ita tamen, quod illa homicidia neque facto ejus, neque consilio perpetrata fuerunt: [& inf.] Consult. t. t. t. quod cum prædictum Acolythum ad frugem melioris vitæ transivisse dicatis, poterit ipse ad Subdiaconatus ordinem promoveri, & altaris ministerium exercere.

[a *Vestrarum inspecta, quæ significasti nobis, quod.*]

DE MALEDICIS a.

a *In Cod. Barb. & altero manusf. Vaticano ita: De Cleric. maledicis.*

TITULUS XXVI.

CAP. I.

Maledicens Papæ puniendus est, ut alii deinceps deterreantur, & ipse arceatur.

Clemens III. (c. an. 1190. Romæ.)

b *Capit. unic. de Cleric. maled. in 2. compil.*

INnotuit b nobis: [& inf.] Quia nobis per literas retulisti, quod cum I. Clericus multis coram adstantibus verba quædam in depressionem officii, & beneficii nostri protulit, ipsum a temeritate sua compescas: ut pœna illius aliis terrorem incutiat, ne de cætero contra Rom. Eccl. in talia verba prorumpant.

CAP. II.

Hic ponitur pœna blasphemantis Deum, vel aliquem Sanctum, & maxime Virginem gloriosissimam.

Gregorius IX. (c. an. 1236. Romæ.)

c *Vid Bernard. Diaz. in pract. crim. c. 103. Alb. de agn. assert. q. 27.*

d *al. septemque præcedentib. fuisse est vel subsequentib. in pane, &c.*

STatuimus c, ut si quis contra Deum, vel aliquem Sanctorum suorum, & maxime B. Virginem, linguam in blasphemiam publice relaxare præsumpserit, per Episcopum suum pœnæ subdatur inferius annotatæ: videlicet, quod in septem diebus Dominicis præ foribus Ecclesiæ in manifesto (dum aguntur Missarum solemnia) blasphemus assistat, ultimo illorum die Dominico pallium, & calceamenta non habens, ligatus corrigia circa collum, septemque d præcedentibus feriis feriis in pane, & aqua jejunet. Ecclesiam nullatenus ingressurus. Quolibet quoque prædictorum dierum tres, si poterit, alioquin duos reficiat pauperes, sive unum. Et si nec ad hoc ejus suppetant facultates, id in pœnam aliam commutetur: ent etiam,

etiam, si renuerit recipere, ac peragere pœnitentiam supradictam, Ecclesiæ interdicatur ingressus, & in obitu Ecclesiastica careat sepultura. Per temporalem præterea potestatem coactione (si necesse fuerit) Episcopi dioecesi. adhibita contra eam, blasphemus, si dives fuerit, quadraginta solidorum, aliquin triginta, sive viginti. & si ad id non sufficiat, quinque solidorum usualis monetæ pœna mulctetur, nullam in hoc misericordiam habiturus: quod etiam inter alia communitatem statuta ponatur.

a Dictis, deposito, dropt in aliquot antiq.

DE CLERICO EXCOMMUNICATO, DEPOSITO a, VEL INTERDICTO MINISTRANTE.

TITULUS XXVII.

CAP. I.

Clericus depositus celebrans excommunicatur.

Ex Canone Apostolorum. [an. 461.]

SI quis Episcopus, Presbyter, vel Diaconus depositus juste pro certis criminibus ausus fuerit attrectare ministerium sibi dudum commissum, hic ab Ecclesia abscindatur.

CAP. II.

Degradatus, vel suspensus celebrans, & monitus non desistens excommunicatur: & si nec sic desistat, per sæcularem Potestatem ad requisitionem Ecclesiæ exilio damnatur.

Ex Concilio Antiochen. (in *Syria.*)

b Cap. 2. eod. tit. in 1. comp.

SI quis b Presbyter c, aut alius Clericus fuerit degradatus, aut ab officio pro certis criminibus suspensus, & ipse per contemptum, & superbiam aliquid de ministerio sibi interdicto agere præsumpserit, & postea ab Episcopo suo correptus in incepta præsumptione perduraverit, modis omnibus excommunicetur c: & quicunque cum eo communicaverit, similiter se sciat esse excommunicatum. Similiter de Clericis, Laicis, vel inimicis ea communicatis observandum est. Quod si aliquis iste omnia contempserit, & Episcopus minime emendare potuerit, Regio judicio ad requisitionem Ecclesiæ exilio damnetur.

c Vid. l. 1. C. de superex. l. 10. & l. Popin. §. minimusse, ff. de inoff. test.

¶ Pith. 1. *Si quis Presbyter, &c.*] Initium capitis convenit cum Can 4. Antiocheni Concilii. Videtur tamen posterioris alicujus Synodi, cum de exilio videlicet Regio agat.

CAP. III.

Interdictus & excommunicatus celebrans, monitus non desistens, deponitur.

Alexander III. *Londonen. Episcopo.* (c. an. 1180. *Roma in Angliam.*)

d Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub. Alex. III. p. 26. c. 10.

CLerici d autem, si qui a suis, aut etiam de mandato Romani Pontificis ab alienis Episcopis interdicti, vel excommunicati ante absolutionem divina officia celebraverint, nisi moniti sine dilatione redierint, perpetuam depositionis sententiam pro ausu tantæ temeritatis incurrant.

CAP. IV.

Excommunicati, vel interdicti celebrantes deponi debent, nisi propter multitudinem mitigetur pœna.

Idem *Toletano Archiepiscopo* (c. an. 1180. *Roma in Hispaniam.*)

e Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 50. c. 31 vid. Bernard. Diaz. in pract. cri. can. c. 28.

LAtores e præsentium nobis intimarunt, quod tam ipsi, quam multi alii, postquam interdicti, vel excommunicati fuerint, divina præsumpserint officia celebrare: (& inf. n) Frat. tuæ mandamus, quatenus si XL. solummodo, vel pauciores in hic deliquisse cognoveris, omnes eos perpetuum ab officio Sacerdotali deponas. Si vero multitudinem magnam in hoc peccasse cognoveris, eos, quos magis causam delicti esse constiterit, perpetua depositione condemnes, & alios, qui non tantum deliquerint, ab officio ad tempus suspendas, & omnibus pœnitentiam secundum discretionem tibi a Deo datam injungas.

[n *Quoniam vero magnam cum eis multitudinem in hoc peccasse dicebant, nec nobis, quis eorum magis, vel minus deliquerit, innotescere poterit, negotium tuæ discretionis arbitrio duximus remittendum.*]

CAP. V.

Si habens notitiam excommunicationis, per falsam famam celebrat, debet de rigore deponi, licet cum eo possit misericorditer dispensari. h. d. & est casus notabilis.

Innocentius III. *Herbipolen. Capitulo.* (c. an. 1212. *Roma in Germaniam.*)

f Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. Alia pars hujus decr. est in c. illud Dominus sup. de major. & obed.

ILlud f Dominus a in B. Petro: (& inf.) Venerabilis frater noster quondam Hildesemen. Episcopus licentia non solum non obtenta, sed nec etiam postulata (Ecclesia Hildesemensi relicta) Herbipolensem Ecclesiam occupavit: [& inf.] Unde Magdeburgen. Episcopo g dedimus in mandatis, ut cum factum ipsum non posset in partibus illis non esse notorium, nisi dictus Episcopus intra XX. dies ab Herbipolen. Ecclesiæ administratione cessaret, eum excommunicatum publice nunciaret: quod idem Magdeburgen. studuit adimplere: [& inf.] Ipse cum Episcopus in nostra postmodum præsentia constitutus etsi suum recognosceret, & confiteretur excessum, & non judicium, sed misericordiam postularet: hoc tamen inter alia in sua excusatione proposuit, quod cum dictus Magdeburgensis non esset ordinarius Judex ejus, non crediderat, quod monitione non præmissa auctoritate delegata posset procedere contra ipsum, aut sententiam in eum aliquam promulgare. Unde cum nec ante factum monitorium, nec post literas ab eo aliquas accepisset, peccare non credidit, si divina officia quantumcunque solenniter celebravit, præsertim cum ei non nisi per famam de sententia contra eum prolata constaret: [& infra. a] Licet autem in hoc non videatur omnino culpabilis extitisse: quia tamen in dubiis via est eligenda tutior, etsi de lata in eum sententia dubitaret, debuerat tamen potius se abstinere, quam sacramenta Ecclesiastica pertractare. Illud autem, quod sub spe veniæ divina sibi fecit (postquam se a nobis excommunicatum noverat) celebrari, & communioni fidelium se ingessit, potius contra eum facere credimus, quam pro eo, cum sub fiducia pœnitentiæ non debuerit deliquisse, & excommunicare non vitare, multo magis, quam non h vitari periculosum existat: non vitare siquidem, cum in eo sit, excommunicatus sine delicto non potest: sed cum ex alio pendeat, sine suo delicto poterit non vitari: (& inf.) cum eo misericordiam facientes, pœnam, quam canon minatur his, qui post excommunicationem divina præsumpserint officia celebrare, vel se celebrationi ingesserint divinorum ei, non duximus infligendam.

g In vet. comp. legitur, Archiepiscopo: sed in Gregoriana legitur, Episcopo.

h Vid. Navarr. in Manuali de horis Can. c. 11. vers. 24. inter ambos.

(a *Quod autem postquam se novit excommunicatum a nobis, omnia divina sibi fecit officia celebrari, & fidelium communioni ingessit se frequenter, id non in contemptum sed. Apost. vel etiam clavis sacramenti, sed sub spe veniæ asserit se fecisse, ne videlicet induresceret amplius, & in divinis ejus animus divinus præteriret, vel posteraretur, si nunquam divinis officiis interesset: licet in diebus solemnibus se nunquam celebrationi divinorum ingesserit, & cum paucis in angulo alicujus Ecclesiæ occulte non festivis diebus divina sibi fecerit interdum officia celebrari.*]

¶ Pith. 2. *Illud Dominus, &c.*] Crantius 7. 9. *Metropolit.*

CAP. VI.

Excommunicatus celebrans a beneficio deponitur.

Idem *Bisuntin. Archiepiscopo.* (c. an. 1213. *Roma in Germaniam.*)

i Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. Bernard. Diaz. in pract. crim. can. c. 28.

FRaternitati i tuæ: [& inf.] Presbyteros autem, & alios Clericos, qui pro suis excessibus a te nexibus anathematis canonice innodati præsumpserunt, vel præsumunt officia celebrare divina, rationabiliter poteris omnibus beneficiis Ecclesiasticis spoliare.

CAP. VII.

Collatio beneficii excommunicato facta non tenet, & scienter talibus conferens a beneficiorum collatione suspenditur.

Idem *Decano* 3, & *Priori Coloniens.* (c. an. 1213. *Roma in Germaniam.*)

n Cap. 3. eod. tit. in 3. comp.

POstulastis n per sed. Apost. edoceri: (& infra.) Consult. v. respond. quod cum excommunicatis communicari non debeat, Clericis excommunicationis vinculo innodatis Ecclesiastica beneficia conferri non possunt, nec illi valent ea retinere licite, nisi forsitan cum eis fuerit misericorditer dispensatum, cum ea non fuerint canonice consecuti. Illi vero, qui scienter illa beneficia talibus contulerunt, tamdiu debent a beneficiorum collatione suspendi, donec super hoc veniam consequi mereantur, ut puniantur in hoc, in quo delinquere præsumpserunt.

¶ Pith. 3. *Idem Decano.*] V. C. *Idem majori Decano.* Chronic. Hirsaug. 224. Chronic. Sclavor. 193. 194. Ursperg. 309. Vigner. tom. 2. 227. 231.

Celebrans in loco interdicto, si est Clericus sæcularis, beneficio privatur: si Monachus in arctius Monasterium detruditur. h. d.

Quæst-

l Vid. quæ sunt superius c. 1s qui §. is vero & cap. ult. de sent. excomm. in 6.

Quæsivisti *l* praeterea, qualiter puniri debeant Clerici, Monachi, vel Moniales Ecclesiarum conventualium, qui post latam interdicti sententiam in locis suppositis interdicto præsumpserunt hactenus, & adhuc etiam non verentur divina officia celebrare, quamvis propter hoc sint excommunicationis vinculo innodati. Ad hoc breviter respondemus, quod Clerici, qui talia præsumpserunt, sunt Ecclesiasticis beneficiis spoliandi: Monachi vero, aut Moniales in arctioribus monasteriis ad peragendam pœnitentiam detrudendi.

CAP. VIII.

Valet collatio beneficii ei facta, qui prius fuit excommunicatus, sed absolutus tempore collationis.

m al. Subdecano.

Idem *Decano* 4, *& Subdiacono m Pictavien. & Magistro P. Canonico Petragoricen.* (*c. an.* 1213. *Romæ in Galliam.*)

n Cap. un. eod. tit. in 4. comp.

PRoposuit *n* coram nobis Magister P. Clericus Episcopi Tusculan. quod G. sanctæ Mariæ in porticu Diacono Cardinali in partibus illis Apostol. sed. legationis fungente officio, quidam de Lemovicinio et humiliter supplicarunt, ut eorum Ecclesiam, quæ debito fraudabatur Clericorum servitio, ordinaret: pro se ac Magistro eodem preces specialiter porrigentes. Ipse vero Lemovicen. civitatem ingressus, Canonicos monuit, ut illos reciperent in socios, & in fratres, mox ut cum Præbenda V. vel IV. ab ultima ipsius Ecclesiæ ordinatione vacassent: quibus post petitas, & concessas deliberationis inducias non curantibus respondere, de Præbenda Lemovicen. Cardinalis prædictus eosdem Clericos investivit: [*& infra.* α] Cum autem dictus Magister, & Lemovicen. Pœnitentiarius in nostra fuissent præsentia constituti, & acta judicii inspici fecerimus diligenter, per Pœnitentiarii testes intelleximus, quod Lemovicen. Episcopus pluribus annis, antequam idem Magister investitus fuerit, Clericos Bergen. castri Lemovicen. & eundem P. nominatim (quem eorum dicebant consiliarium, & fautorem) vinculo excommunicationis astrinxit. Per testes vero Magistri P. probatur, quod etsi dictus Episcopus in Bergen. & eorum fautores tam Clericos, quam Laicos Lemovicen. excommunicationis sententiam protulisset, eos tamen per tres annos absolvit, antequam dictus Magister fuerit investitus: [*& inf.* β] Et quia idem Episcopus dicto Magistro communicavit postea in Ecclesia, & in mensa: [*& inf.* γ] Quia vero sæpe dictum Magistrum investitum suo tempore, a præfato Episcopo absolutum excommunicatum, dictus Pœnitentiarius (sicut obtulerat) non probavit, cum ea ad orso de absolutione, & communione dicti Episcopi fuerit facta fides: quod per dictum Legatum de memorato Magistro factum est, per diffinitivam sententiam duximus approbandum.

[*α Si vero probaret ipsum excommunicatum tunc temporis extitisse, non postponeretur, quod de ipso factum fuerat, revocare, qui mandatum Apost. sed. exsequentes, utriusque partis confessionibus, & allegationibus intellectis, tandem causam sufficienter instructam ad nostrum remiserunt examen.*]

[*β Quibusdam Presbyteris usque ad certum tempus in excommunicatione retentis, qui contra sententiam interdicti præsumpserunt celebrare.*]

[*γ His igitur, quæ utraque pars proposuit, intellectis.*]

¶ PITH. 4. *Idem Decano.*] V. C. addit, *de Longo Vado.*

CAP. IX.

Suspensus, vel excommunicatus ignoranter celebrando, nulla indiget dispensatione respectu irregularitatis, alias secus.

o Hic titul. ex plurimis manusc. restitutus est : vulgati dissentiunt. al. ita : Gregor. IX. I. & A. Can. Pragen.

Gregorius IX. *I. & I. Canonicis Pragensibus.* o (*c. an.* 1232. *Romæ in Bohemiam.*)

APostolicæ sed. 5: [*& infra.*] Verum quia tempore suspensionis ignari celebrastis divina, vos reddit ignorantia probabilis excusatos. Cæterum si forte ignorantia crassa & supina, aut erronea fuerit, propter quod dispensationis gratia egeatis, eam vobis de benignitate Apostol. indulgemus.

¶ PITH. 5. *Apostolicæ Sedis, &c.*] Histor. Bohem. 141. Junge *cap. 9. sup. de Except.*

CAP. X.

Excommunicatus minori celebrans, non est irregularis, sed peccat, & potest eligere, & ea, quæ sunt jurisdictionis exercere, licet non eligi: & si confert sacramenta, licet peccet, tamen collatio tenet, & suum habet effectum.

Idem. (*an.* 1237.)

p Vide Covarr. in c. alma mater. de sent. excomm. §. 6. & 8. Theolo. per 4. sent. dist. 18. & seq. & Summular. verbo, excommunicatio.

SI celebrat *p* minori excommunicatione ligatus, licet graviter peccat, nullius tamen notam irregularitatis incurrit, nec eligere prohibetur, vel ea, quæ ratione jurisdictionis sibi competunt, exercere. Si tamen scienter talis electus fuerit, ejus electio est irritanda, pro eo quod ad susceptionem eorum eligitur, a quorum perceptione a sanctis Patribus est privatus. Peccat autem conferendo Ecclesiastica sacramenta: sed ab eo collata virtutis non carent effectu, cum non videatur a collatione, sed participatione sacramentorum (quæ in sola consistit perceptione) remotus: dummodo non in contemptum Ecclesiasticæ disciplinæ, videlicet contra prohibitionem superioris, communioni excommunicatorum pertinaciter se ingesserit: in quo casu est anathemate feriendus.

DE CLERICO NON ORDINATO MINISTRANTE.

TITULUS XXVIII.

CAP. I.

Clericus ministrans in pertinentibus ad ordinem, quem non habet, deponendus est, & amplius non ordinandus.

Hormisda Papa. (*c. an.* 500. *Romæ.*)

a Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. vid. Bern. Diaz. in pract. crim. can. c. 18.

SI quis *a* baptizaverit, aut aliquod divinum officium exercuerit non ordinatus, propter temeritatem abjiciatur de Ecclesia, & nunquam ordinetur.

CAP. II.

Diaconus Missam celebrans ad Sacerdotium non promovetur: & a Diaconatu suspenditur ad tempus: sed in beneficio poterit ad tempus dispensari.

b Legion. al. Lingen.

Urbanus III. *Legion.* b *Episcopo.* (*c. an.* 1186. *Romæ in Germaniam.*)

c Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. cap. 30. t. 62.

EX literis tuæ *c* Fraternitatis innotuit nobis, quod I. Diaconus, cum non imposuisset ei manum, Missarum celebrationem usurpare præsumpsit: [*& infra.* α] Consultationi tuæ taliter respondemus, quod ad Sacerdotis officium non poterit promoveri: a Diaconatu quoque biennio vel triennio pro tua maneat provisione suspensus. De beneficio autem misericorditer agatur cum eo: ne sustentatione privatus, ad sæculi negotia revertatur. Ut autem securius et possis hanc misericordiam facere, de agenda pœnitentia diligentem *d* circa eum curam non desinas exhibere: salubrius autem sibi absque dubio providebit, si ad regularem vitam se duxerit transferendum.

d diligenter.

[*α Postmodum vero Domino aspirante, rediens ad seipsum et proprium cognoscens excessum, in tanto sibi periculo consuli humiliter postulavit: quia igitur super hoc tua nos duxit Fr. consulendos, literis præsentibus.*]

DE CLERICO PER SALTUM PROMOTO.

TITULUS XXIX.

CAP. UN.

Qui ignoranter per saltum de Subdiacono fit Presbyter, post pœnitentiam in Diaconum ordinatur, & postea potest secum in Sacerdotio dispensari.

Innocentius III. *Bonon. Episcopo* 1. [*c. an.* 1213. *Romæ in Angliam.*]

a Cap. 1. eod. tit. in 3. comp.

TUæ literæ *a* continebant, quod (sicut ex relatione quorundam receperas) P. Presbyter Diaconatus ordine prætermisso, se fecit ad Sacerdotii ordinem promoveri. Ipse tibi quoque secreto confessus est, se pro certo nescire, si res taliter se haberet, sed ab quo boni viri hoc asserebant, inter quos fuerat conversatus, credebat assertioni eorum, eo quod tempore, quo ordines inferiores susceperat, intra annos discretionis fuerat constitutus: [*& inf.* α] Mandamus, quatenus condignam pœnitentiam pro hujusmodi negligentia injungas eidem: qua peracta (quia non intelligitur iteratum, quod factum esse nescitur) ipsum in Diaconum ordinari procures, & sic de misericordia eundem ministrare permittas in ordine Sacerdotii.

[*α Tu igitur ipsum ad Apostol. sed. transmittens, nobis supplicasti humiliter, ut cum eo misericorditer agere dignaremur. Nos igitur ejus miseriæ condolentes, f. 1. per Apost. sed.*]

¶ PITH. 1. *Bonon. Episcopo.*] Olomucensi.

DE EO, QUI FURTIVE ORDINEM SUSCEPIT. a

a *Quod sit ordinem furtive suscipere, præter Panormitanum, & alios hoc tradit Hostiensis in summa eod. tit. & Bernar. Diaz. in pract. crim. can. c. 81.*

TITULUS XXX.

CAP. I.

Qui furtive recipit ordinem, si contra hoc fuerunt lata excommunicatio, sine dispensatione Papæ in sic suscepto ministrare, vel ad superiorem ascendere non potest: sed si excommunicatio lata non erat, Episcopus, & Abbas poterunt dispensare. h. d. cum duobus sequentibus.

Alexander III. *Lingonen. Episcopo.* b (*c. an.* 1180. *Romæ in Galliam.*)

b *Lincolnien. al. Lugdunen.*

c *Cap. un. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III, p. 26. c. 9.*

VEniens ad nos P. nobis c exposuit, se furtive Diaconatus ordinem suscepisse. Unde Fr. t. resp. quod si non fuit a te, vel ab alio Archidiaconorum, vel Prælatorum tuorum sub Anathematis interminatione prohibitus, tu ipse in promotione ipsius ad Sacerdotale officium condigna satisfactione imposita (nisi aliud impediant) pro arbitrio tuo dispenses. Si vero interminatio anathematis super hoc facta est, moneas eum, ut in aliquo monasterio, seu canonica habitum suscipiat regularem: cui, ex quo in habitu illo aliquanto tempore fuerit laudabiliter conversatus, poteris misericorditer providere. alioquin nulla ratione concedimus eum ad Sacerdotalem ordinem promoveri.

CAP. II.

Summatum est supra capitulo proximo.

Cælestinus III. d (*c. an.* 1195. *Romæ.*)

d *Clemens III.*

e *Cap. 1. eod. tit. in 2. comp.*

CUm H. lator e præsentium, sicut nobis sua quæstione monstravit, ad tuam [ordinationis causa] præsentiam accessisset, juxta consuetudinem patriæ sibi quatuor minores ordines contulisti: quibus non contentus, Subdiaconatum temeraria ausu recepit. Quia vero idem Clericus in hoc facto multum excessit: Mandamus, quatenus eum in minoribus dumtaxat ordinibus celebrare permittas. Si vero domum religionis intraverit, & vita & mores ejus exegerint, Abbas (si voluerit) in aliis poterit ordinibus dispensare.

CAP. III.

Summatum est supra capitulo primo.

Idem. (*c. an.* 1195. *Romæ.*)

f *C. 2. eod. tit. in 2. comp. vid. allegata in præc. c. hoc eod. tit. & Conc. Trid. sess. 23. de refor. c. 16. 13. & 14.*

g *Temporum.*

INnotuit nobis f, quod G. Clericus, & alii duo de diœcesi tua ad G. quondam Seguntin. Episcopum, ut ordines ab eo reciperent, accesserunt. Cumque ab eodem Episcopo sub excommunicationis sententia fuisset inhibitum, ne quis se ad duos ordines suscipiendos ingereret, prædicti Clerici nihilominus Subdiaconatus & Diaconatus ordinem clandestine susceperunt: [& *inf.* a] Consul. tuæ taliter respond. quod ordinati in susceptis ordinibus de juris rigore ministrare non debeant. Verum, tametsi ad religionem aliquam voluerint se transferre, & peracta pœnitentia pro arbitrio tuo eis injuncta, ibidem laudabiliter fuerint conversati, processu temporis g cum eis poteris de nostra licentia dispensare, ut postmodum susceptorum ordinum executione lætentur.

[a *Quia igitur quid tibi agendum sit pro his nos duxit tua Fr. consulendos.*]

DE EXCESSIBUS PRÆLATORUM, ET SUBDITORUM.

TITULUS XXXI.

CAP. I.

Monet prælatos abstinere a gravaminibus subditorum, & aliqua enumerat, & geminatam pœnam imponit contra facientibus.

Alexander. III. a (*c. an.* 1170. *Romæ.*)

a *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.*

PErvenit a ad audientiam nostram: [& *infra.* a] Cum autem Presbyteros, quasi filios & fratres benignos, ac fraterna debeatis charitate fovere: Mandamus, quatenus in eos tallias, & exactiones indebitas exercere nullatenus præsumatis, nec de cætero irrationabiliter gravetis. vel inhoneste tractetis eosdem, aut sine judicio Capituli suspendere, vel eorum Ecclesias interdicto subjicere attentetis, neque duas Ecclesias, quarum unam sufficere videbitis, permittatis illos tenere, nec aliquem excommunicare sine ordine judiciario præsumatis. Sciatis pro certo, quod si hujusmodi rumores de vobis iterum ad aures nostras pervenerint, pro tanto excessibus eos taliter puniemus, quod timore pœnæ vestræ cæteri a similibus abstinebunt b.

b *Vid. l. 2. in princ. C. ad L. Jul. repetu. & Instit. de exc. §. hodie autem in fin.*

[a *Unde si verum est, miramur plurimum, & adversus vos de jure movemur, quod in Presbyteros, qui sunt in vestra jurisdictione constituti, singulis annis, quasi in servos mercenarios, talliam facitis, quibus nisi ad voluntatem vestram pecuniam solverint, divinum officium interdicitis, & eos viliter & inhoneste tractatis, quod ipsos Laicis despicabiles redditis. Ideo si hæc vera sunt, gravi debetis ultione feriri.*]

¶ Pith. 2. *Alexander. III.*) In Concilio Lateranensi.

CAP. II.

Non potest Episcopus sine causa Ecclesiam alteri subjectam ab illius subjectione, & obsequio liberare.

Idem Cantuariensi *Archiepiscopo.* (*c. an.* 1180. *Romæ in Angliam.*)

c *Cap. 2. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 24. c. 4.*

AD hæc c, quoniam a Episcopus plures Ecclesias a consuetudine, & obsequio Archidiaconorum liberas constituit, & immunes, per quod reditus diminuit eorundem: Mandamus, quatenus factum Episcopi super hoc corrigas & emendes, & ita provideas, quod præfatæ Archidiaconorum consuetudines, quas Presbyteri in Ecclesiis suorum Archidiaconatuum debent, plenarie conserventur, & illis debitam reverentiam exhibeant, & honorem.

¶ Pith. 2. *Ad hæc*, &c.] Petrus Blesensis *epist.* 132. Matth. Paris 196.

CAP. III.

Habens subjectionem, seu collationem beneficii, illud pro suo usu retinere non potest, sive sibi conferre.

Idem Exonien. *Episcopo.* (*c. an.* 1180. *Romæ in Angliam.*)

d *Cap. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alexand. III, part. 24. c. 3.*

AD aures d nostras pervenit, quod quidam Archidiaconi tui se in Ecclesias, quæ in suis Archidiaconatibus vacant, auctoritate propria intrudere non verentur. (*Et inf.* a) Mandamus, quatenus eos, qui tali modo Ecclesias occupant, vel occupatas detinent, ad easdem dimittendas censura Ecclesiastica compellas, & easdem Ecclesias de personis idoneis ordinans, præfatos Archidiaconos pro tanta præsumptione debita cures animadversione punire.

[a *& sic ipsas Ecclesias detinere non erubescunt. Attendentes itaq. absonum, & omni rationi contrarium tanta præsumptione excessum, nec valentes incorrectum relinquere, F. t. per Ap. s.*]

CAP. IV.

Contra naturam incontinentes, si sunt Clerici, deponuntur, & in monasterio detruduntur: si Laici, excommunicantur.

Idem *in Concilio Laterano.* a (*an.* 1179. *Romæ.*)

a *Idem scilic. Alexand. III. in Conc. Lat. c. 11. & 12. tit. de cohab. Cler. & mul. in 1. comp.*

CLerici [& *infra.*] Quicunque illa incontinentia, quæ contra naturam est (propter quam ira Dei venit in filios diffidentiæ, & quinque civitates igne consumpsit) deprehensi fuerint laborare, si Clerici fuerint, dejiciantur a Clero, vel ad agendam pœnitentiam in monasteriis detrudantur: si Laici, excommunicationi subdantur, & a cœtu fidelium fiant penitus alieni.

CAP. V.

Subditus non tenetur parere superiori aliquid exigenti, vel præcipienti contra tenorem sui privilegii.

Idem 3. (*c. an.* 1172. *Romæ.*)

f *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.*

SAne si Episcopi f aliquid ab Abbatibus præter debitam obedientiam contra libertatem ordinis a præd. n. & a nobis indultam exigunt, liberum sit Abbatibus auctoritate Apost. quod petitur, denegare.

¶ Pith. 3. *Idem.*] V.C. *Lucius III. Eboracensi Archiepiscopo, & Archidiacono, & Decano, & Abbati de Ferden.* Alius Codex. *Alexander universis Episcopis.*

CAP. VI.

Vicarius Ecclesiæ usurpans sibi ipsius Ecclesiæ personatum contra præstitum juramentum, ad officii sui executionem admitti non debet.

Idem *Norwicen. Episcopo.* (*c. an.* 1180. *Romæ in Angliam.*)

g *Cap. 1. tit. de jurej. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 39. c. 2.*

ILlud g etiam de Vicariis, qui personis fide, & sacramento obligati sunt, duximus statuendum, quod si personatum sibi falso assumentes contra personas se erexerint, & super hoc in jure convicti fuerint, vel confessi, de cætero in eodem Episcopatu ad officii sui executionem nullatenus admittantur.

CAP. VII.

Excommunicatio lata contra subditum, quia non paret contra privilegium sibi a superiore concessum, non tenet.

Clemens III. q (c. an. 1190. Romæ.)

h Cap. 5. eod. tit. in 2. compil. Vid. statuimus c. dum ex officio, sup. de præscr.

CUm h ad quorundam: [& infra.] Ideoque discr. v. Apost. auctoritate annecdimus, ut si Ecclesiarum Prælati numerum evectionis, & personarum in Lateran. Concilio constitutum, cum Ecclesias visitant, excedere forte præsumpserint, & pro illis procurationem exegerint, liberum sit vobis auctoritate Apostol. denegare: & si propter hoc in Ecclesias vestras, vel Clericos aliquam sententiam promulgaverint, ipsam decernimus non tenere.

[*a Majestate* *decernendum in Concilio fuerit Lateran.* *multa deliberatione statutum, ut Archiepiscopi, Episcopi, Archidiaconi, Archipresbyteri, & Decani certum evectionum numerum, & personarum in Ecclesiarum visitationibus non excedant: quia sicut audivimus, quidam ex prædictis personis id in Ecclesiis vestris nequaquam observant, super hoc commoditati vestræ attentius duximus salubriter providendum.*]

¶ PITH. 4. Clemens III.] Innocentius III. Abbati, et Conventui Vercellensi. Extat pag. 84. epist. Innocent. Vide Catal. test. veritat. 368. Vigner. tom. 2. 168.

CAP. VIII.

Prælatus inferior citra Episcopum non potest suam Ecclesiam, vel sibi subjectam alteri unire sine Episcopi consensu, etiam Metropolitani auctoritate interveniente. h. d. & est satis multum allegabilis.

Celestinus III. i Faventino Episcopo. (c. an. 1196. Romæ.)

i Faventin. habet vetus comp.

SIcut unire Episcopatus, atque potestati subjicere alienæ ad summum Pontificem pertinere dignoscitur, ita Episcopi est Ecclesiarum suæ diœcesis unio, & subjectio earundem. Cum itaque Prior Graden. monasterium suum, quod est in tua diœcesi, & tu non dabat ordinem consensu, monasterio de Accato n e tuo assensu minime requisito subjecerit, sive potuerit: quod fecit te inconsulto, tibi liceat auctoritate nostra (sicut justum fuerit) infirmare: non obstante assensu, vel confirmatione, quam Metropolitanus interposuisse proponitur, cum in diœcesi sui Suffraganei absque ipsius assensu non debeat aliquid contra constitutiones canonicas attentare, nos quoque id decernimus irritandum.

n Accrato, al. Acerato.

¶ PITH. 5. Graden. Monasterium.] a. V. C. Gonden. alias Granden. Non extat in tota Benefic.

d De Accato.] De Caborato. Diœces. Faventinæ Ordin. Sancti Benedicti. Vel de Cerato, vel de Accrato. Sic e. V. C.

CAP. IX.

Suspendi debet Clericus, qui de suo crimine publice gloriatur.

Innocentius III. Archipresbytero sancti Andreæ de Pal. l (c. an. 1214. Romæ.)

l Pollit. al. Potion.

QUam sit m grave crimen in Clericis, cum malefecerint, gloriari, nullus sanæ mentis ignorat. Accepimus sane, quod cum R. Delerian. P. filiam suam eandem I. nomine tradiderit in uxorem, P. Diaconus non erubuit publice confiteri n, se mulierem prædictam carnaliter cognovisse: unde factum est, quod vir ad propria eam remiserat, cui fuerat matrimonialiter copulata. Ideoque mandamus, quatenus si tibi constiterit de præmissis, app. cessante prælatum Clericum ab officio, & beneficio suspendere non postponas, compellens virum, ut uxorem suam recipiat, eique (sicut justum est) officium exhibeat maritale.

m Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.

n profiteri.

¶ PITH. 7. Quam sit grave.] Epist. 87. Innocentii pag. 87.

CAP. X.

Clericus auctoritatem, vel consilium directe, vel indirecte homicidio præstans, irregularis efficitur.

Idem Episcopo Hipponen. o & Abbati de Toleto, Visitatoribus Lombardiæ. (c. an. 1214. Romæ in Lombardiam.)

o Ipor. & Abbati de Toleto.

EX literis vestris p recepimus, quod cum ad Albiganensem Ecclesiam una cum Pisano Archiepisc. tunc Episcopo Vercell. accessissetis visitationis officium impleturi, Albiganensis Episcopus inter cætera, quæ proposita fuerant contra ipsum, ore proprio est confessus, quod cum quidem in villa quadam ad ejus q jurisdictionem spectante infamaretur de furto, & idem illud inficiaretur omnino, offerens, quod candentis ferri judicio se purgaret, & ut suspendio puniretur, si deficeret in eodem: dictus Episcopus requisivit a Judice, quid super hoc videretur eidem. Et cum Judex respondisset, ut fieret, sicut ipse fur dicebat, ferrum candens in ipsius præsentia Episcopi est allatum. quod cum accepisset fur ille, combustus est: unde Judex pavefactus, quid sibi super hoc videretur, consuluit Episcopum memoratum. Qui respondit, quod si fur sic evaderet, malum esset, quamquam asserat se verbis talibus usum fuisse, audivit, quantus est clamor populi, omnes dicunt, malum est, si sic evaserit impunitus: & sic Episcopus, & Judex villam ipsam cum multitudine sunt ingressi, in quorum præsentia prædictus fur est suspensus: propter quod ipsum cum literis vestris ad sed. Apost. destinastis: sed idem nihil super his proposuit coram nobis, nec literas vestras vidimus, licet idem se nobis illas asserat præsentasse: quinimo r cum dictus Archiepiscopus ad sed. Apost. accessit, qui nobis hujusmodi rei seriem plenarie indicavit, idem Episcopus a nostra discessit præsentia, & perquisitus non potuit inveniri. Nos autem quia idem Episcopus non solum se judicio s candentis ferri, verum etiam in furis suspendio graviter noscitur deliquisse, cum his non tantum auctoritatem præstiterit, verum etiam præsentiam exhibuerit corporalem, ipsum indignum altaris ministerio reputamus. Cum igitur Pontificale officium sine altaris ministerio non valeat adimpleri: mandamus, quatenus, ut Episcopatui cedat, moneatis eundem, alioquin ipsum ab Albiganen. Ecclesia amoventes, faciatis eidem per electionem canonicam de persona idonea provideri.

p Cap. 3. eod. tit. in 3. comp.

q illius.

r al. itaq; quinimo statim cum, &c.

s Cur judicium ferri candentis sit illicitum, tradit luculenter B. Th. 2. 2. q. 95. art. 8. ad. 3. arg.

CAP. XI.

Collatio beneficii facta indigno occulte cassari debet, & conferens secundo ante cassationem primæ collationis, privari debet ea vice potestate conferendi.

Idem Archiepiscopo, & Majoris monasterii, & sancti Juliani Abbatibus Turonen. (c. an. 1214. Romæ in Galliam.)

t Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.

INter dilectos filios B. & P. t Canonicos Pictaven. super Succentoria Pictaven. Ecclesiæ quæstione suborta, utroque asserente Succentoriam ipsam se per Pictaven. Cantorem (ad quem donatio ejus pertinebat) canonice assecutum: [& infr.] Nos igitur attestationibus utriusque partis inspectis invenimus esse probatum, eundem P. publicum aleatorem esse, et usurarium manifestum u, utpote qui undecim denarios pro duodecim mutuaverat in ludo. unde licet ad palliandum tantæ præsumptionis excessum proposuerit, quod hoc fecerat juxta consuetudinem Gallicorum Clericorum, quæ fere universi Clerici mutuant sic frequentur, & ludunt: nos tamen, qui ex officii nostri debito pestes hujusmodi extirpare proponimus, eisque ludos ulcipientes (occasione quorum sub quadam curialitatis imagine ad dissolutionis materiam devenitur) penitus improbamus, excusationem prædictam, quæ per pravam consuetudinem (quæ corruptela dicenda est) palliatur, frivolam reputantes, cum in illis magis plectibile sit offensa, per quos ad excusandas excusationes in culpis delinquendi auctoritas usurpatur: quod circa eundem P. de Succentoria factum esse dignoscitur, propter indignitatem, & vilitatem ipsius duximus irritandum, cum personis vilibus, & indignis porta dignitatis patere non debeant juxta legitimas sanctiones. Præterea contra præfatum B. fuit manifeste (per x testes) probatum, quod de conscientia Judicum ultima clausula inserta non fuerat in literis eorundem, sicut in ipsorum depositionibus exprimitur evidenter: [& infra.] Unde pars altera proponebat, quod cum prædictus B. sciens usus fuerit literis sic falsatis, debent tanquam falsarius omnino repelli. Verum nos attendentes, quod etsi constaret, quod dicta clausula literis illis fuisset apposita præter conscientiam Judicum prædictorum y, quia tamen fides facta nobis non fuit, quod dictus B. illam clausulam apposuerit, vel procuraverit, ut ab alio poneretur, vel etiam quod scienter usus fuerit literis sic falsatis, ab hujusmodi falsitatis objectu eundem duximus absolvendum: maxime cum postquam sibi hoc objectum fuit, prætermiserit uti eis: [& infra.] Cum igitur per depositiones duorum testium nobis constiterit z, quod concessio P. facta præcesserit, quanquam propter indignitatem ejusdem meruit reprobari, concessionem postmodum B. factam irritam decernimus, & inanem. Quia vero Cantor adeo inconstanter se habuit in hoc facto, ut prima donatione non reprobata secundam facere attentaverit, & dignum sit, ut in eo quis puniatur, in quo eisus est deliquisse, in hoc ejus duximus caritatis inconstantiam puniendam, ut concedendi Succentoriam ipsam hac vice nullam habeat facultatem: præfectioni vobis auctoritate mandantes concedimus, quatenus eandem, auctoritate nostra suffulti, personæ idoneæ assignetis.

u Vid. c. quoniam in omnibus sup. de usur. & licet. c. 12.

x Hæc duo verba, per testes, desunt in antiq. exempl. absunt etiam a vetere comp. & omnib. Vatican.

y non prædictorum, deest in antiquiomb. Cod.

z Vid. l. ubi numerus C. de test.

¶ PITH. 8. Sancti Juliani.] De Scolaria Ordinis Sancti Benedicti.

CAP. XII.

Cognoscere de causa matrimoniali, item pænitentias publicas, & indulgentias concedere spectat ad dignitatem Episcopalem: unde inferior Prælatus de his se intromittere non debet, nisi ei competat de jure speciali.

Idem in Concilio Generali, a (an. 1216. Romæ.)

a Idem scribit Innocent. III. in Conc. gener. c. 60. & cap. 1. eod. tit. in 4. compil.

ACcedentibus ad nos de diversis mundi partibus Episcoporum querelis intelleximus graves, & grandes quorundam

dam Abbatum excessus, qui suis finibus non contenti manus ad ea, quæ sunt Episcopalis dignitatis extendunt, de causis matrimonialibus cognoscendo, injungendo publicas pœnitentias, concedendo etiam indulgentiarum literas, & similia præsumendo: unde contingit interdum, quod vilescit Episcopalis auctoritas apud multos. Volentes igitur in his & Episcoporum dignitati, & Abbatum providere saluti, præsenti decreto firmiter prohibemus, ne quis Abbatem ad talia se præsumat extendere, si proprium voluerit periculum evitare, nisi forsan quisquam eorum speciali concessione, vel alia legitima causa super hujusmodi valeat se tueri.

CAP. XIII.

Ad revelandum peccatorem, sive peccatum in pœnitentia confessum, Sacerdos compelli non potest.

Honorius III. P. tit. *sanctæ Pudentianæ* [b] *Presbytero Cardinali.* (*c. an. 1229. Romæ.*)

b *Pro Prudentiana, repositum est Pudentiana, ut sup. c. 35. de electione.*

c *Vid. con. omnis infr. de pœn. & remiss.*

Dilectus filius Joannes Presbyter exposuit in [c] conquerendo, quod Rectores Fraternitatis urbis ipsum ad revelandum furem, & quod super quodam furto sibi tanquam Sacerdoti fuerat revelatum, vel ad satisfaciendum eisdem damnum passis arctare nitentes, in eum (nisi alterum præmissorum efficeret) tulerunt sententiam interdicti. Quia igitur perniciosum esset prædictum Presbyterum sibi taliter credita revelare, ac cogi aliquid, quod non rapuit, persolvendum: Discr. t. mandamus, quatenus præfatos Rectores coram te convocantes injungas eisdem, ut a memorati Presbyteri gravamine penitus conquiescant.

¶ Pith. 9. *Pudentiæ.*) *Prudentiana.* a. V. C.

10. *Joannes Presbyter exposuit conquerendo.*) *Joannes Sancti Thomæ de Parione Presbyter exposuit coram nobis quod, &c.*

CAP. XIV.

Privati homines regulariter nequeunt constituere collegium, & habere signa collegii, nisi eis aliter concedatur.

Idem *Præposito R. & I. Archidiacono Suessionen.* (*c. an. 1225. Romæ in Galliam.*)

d *appel*[illegible] *ur.*

Dilecta in Christo filia Abbatissa Jotrenen. 11 nobis insinuare curavit, quod cum Presbyteri, & Clerici Jotrenen. Ecclesiæ Meldensis diœcesis non consueverint proprium habere sigillum, nec sint unum corpus, ita quod Capitulum [d] appellaretur, nihilominus contra voluntatem ipsius (quæ ipsorum caput est, & patrona) sigillum habere contendunt: [*& inf.* u] Discr. v. mandamus, quatenus si nobis constiterit ita esse, dictis Presbyteris, & Clericis auctoritate nostra inhibeatis expresse, ne præsumant vel de novo fabricare sigillum, vel uti eo, si forte noviter fuerit fabricatum.

[u *In ipsius præjudicium, & gravamen, quare id eis a nobis petiit inhiberi. Quia vero nobis non constitit de præmissis.*]

¶ Pith. 11. *Abbatissa Jotrenen.*) *Nec est in tota veteri Beneficiorum. Forte Jotrensis. Gallice Jouarre in Diœcesi Meldensi.*

CAP. XV.

Qui contra juramentum negat Prælatum dominum suum, vel coram Judice seculari de ipso conqueritur, vel ipsum invadit, deponi debet.

e *al. Idem Abb. S. Alberti Archidiac. de Ammona, &c.*

Idem [e] *S. Auberti Archidiac. Abbati de Annona* 12, *& Præposito Cameracen.* (*c. an. 1226. Romæ in Belgium.*)

f *denegasse.*

g *al. cum complicibus, &c.*

Gravem & dolore non vacuam: [*& inf.* a] Discr. v. mandamus, quatenus si vobis constiterit Archidiaconum semel & secundo, contra fidem homagii præstiti, ac debitam reverentiam, Episcopum suum esse dominum negasse, vel in foro seculari deposuisse [f] contra eum super rebus spiritualibus quæstionem 13, aut manum injecisse Episcopi, & socium ejus, quam fratri ejus, vel [g] complicibus suis saniam, vel consilium præbuisse: ipsum tanquam membrum putridum ab Ambianen. Ecclesia perpetuo abscindatis, beneficia sua facientes personis idoneis per illos, ad quos donatio pertinet, assignari.

[a *Ac toti Clero contumeliarum aculeis circumfertam recepimus quæstionem: quod cum ven. f. n. Ambianen. Episcopus quoddam beneficium vacans, quod altare dicitur 14, cuidam idoneo, prout ad se spectare credebat, absente Archidiacono Ambian. contulisset, idem Archidiaconus stipatus caterva fratris sui, & quorundam aliorum, accedens ad Episcopum memoratum, & proponens, quod ei impetiatur fuerat super hoc, institit apud eum, ut sine causæ cognitione beneficio ipso prorsus amoveretur ab eo institutus.*]

¶ Pith. 12. *S. Auberti Archidiacono Abbati de Annona.*) *Abbati S. Auberti Archidiacono de Annona.* Vel *Abbati Sancti Alberti, Archidiacono, & Præposito Cameracensi.* Abbatis Sancti Alberti Ordinis Sancti Augustini, Diœcesis Cameracensis.

13. *Vel in foro seculari deposuisse contra eum super rebus spiritualibus quæstionem.*) In V. C. *Vel in foro seculari, vel super rebus spiritualibus deposuisse contra eum quæstionem.*

14. *Beneficium, quod Altare dicitur.*) *Can. quæsitum caus. 1. quæst. 3.*

CAP. XVI.

Ponit XV. gravamina illata Religiosis, a quibus præcipit Prælatos abstinere.

Gregorius IX. *universis Ecclesiarum Prælatis.* (*c. an. 1225. Romæ.*)

Nimis iniqua 15: [*& inf.*] Cum religiosi viri abnegantes salubriter semetipsos, elegerint in paupertate Christo pauperi ad placitum famulari, tanquam nihil habentes, & omnia possidentes: non desunt plerique tam Ecclesiarum Prælati, quam alii, qui cæca cupiditate seducti, proprio ævidiores lucrari reputantes, quicquid prædictis fidelium pietas elargitur, quietem ipsorum multipliciter inquietant [h]. Volunt namque contra regulam a Sede Apostolica approbatam, & sui ordinis instituta, ipsis invitis eorum confessiones audire, ac eis injungere pœnitentias, & Eucharistiam exhibere: nec volunt, ut corpus Christi in eorum Oratorio reservetur: & fratres ipsorum defunctos apud Ecclesias suas compellunt sepeliri, & eorum exequias celebrari. & si quis decedentium fratrum alibi, quam in suis Ecclesiis eligat [i] sepulturam, ipsos primo ad Ecclesias suas deferri cogunt, ut oblatio suis usibus cedat. Nec sustinentes eos habere campanam, vel cœmeterium benedictum, certis tantum temporibus permittunt ipsos celebrare divina. Volunt quoque in domibus eorum [k] certum numerum fratrum, Sacerdotum, Clericorum, & Laicorum, necnon cereorum, lampadum, & ornamentorum, pro voluntate sua ponere, ac residuum ceterorum, quando noviter apponuntur, exigunt ab eisdem. Nec permittunt, quod [l] novi Sacerdotes eorum alibi, quam in Ecclesiis suis celebrent primas Missas, ac nihilominus compellentes, ut in quotidianis Missis, quas in suis locis, & altaribus celebrant, oblationes ad opus eorum recipiant, & reservent: quicquid etiam eis, dum celebrant Missarum solennia, intra domorum suarum ambitum pia fidelium devotione donatur, ab ipsis extorquere ablationis nomine contendentes, quod eisdem tam in ornamentis altaris, quam in libris Ecclesiasticis absolute confertur, vendicant perperam juri suo. Quocirca mandamus, quatenus universi, & singuli a prænotatis gravaminibus desistatis, subditos vestros ab hujusmodi arctius compescendo.

h *inquietant.*

i *eligit.*

k *eorundem.*

l *ut.*

¶ Pith. 15. *Nimis iniqua, &c.*) Petrus de Vineis p. 234. Urspergensis *pag.* 318. & 358 & 319. Krantius *Metropol.* 7 38. Vetus Chronicon Sancti Victoris *ann.* 1237. Oritur discordia, & dissensio inter Magistros Theologiæ Parisiis, & Fratres Prædicatores, & Minores propter quædam Magistrorum statuta de Religiosis, & Collegatis, & *anno* 1241. Discordia Parisiis inter seculares Clericos, & Fratres Prædicatores, & Minores ingravescit, quia Universitati in studio suo querenda de quibusdam Clericis nequiter occisis noluerunt per sua juramenta adhærere. Unde Sedem Apostolicam Fratres prædicti appellantes a prædicta sunt Universitate ejecti.

CAP. XVII.

Ponit XII. gravamina Prædicatorum, & Minorum, a quibus præcipit Prælatos abstinere.

Idem *universis Ecclesiarum Prælatis.* (*c. an. 1236. Romæ.*)

Nimis [m] prave 16: [*& inf.*] Cum quidam viri religiosi, utpote fratres Prædicatores, & Minores (quorum ordinem, & regulam Sedem Apostol. noscitur approbasse) in arctissima [n] paupertate Christo pauperi famulentur, plerique Prælati, & alii eos ad Synodos suas cogunt accedere, ac suis constitutionibus subjacere: nec his contenti, Capitula & scrutinia in locis fratrum pro his corrigendis facturos se comminantur, fidelitatem juramento firmatam ab eorum ministris & custodibus exigentes: eis quoque, ut tam extra civitates, quam intra eum eis processionaliter veniant, ac levi causa mandantes, excommunicationis sententiam fulminant in benefactores ipsorum: & idipsum fratribus comminantes, eos de locis, in quibus Domino famulentur, satagunt amovere, nisi eis obediant in omnibus supradictis. Ad hoc [o] ne fratres ad honorabiliores [p] civitates & villas, ubi religiose ac honeste valeant commorari, a populis devote vocati accedere audeant inhibentes, tam in accedentes fratres, quam in receptatores [q] eorum præsumunt excommunicationis sententiam promulgare. Ab eis etiam de hortorum fructibus decimas, necnon de habitaculis fratrum (sicut de Judæorum domibus) contendunt reditus extorquere: asserendo, quod nisi fratres morarentur ibidem, ab aliis habitatoribus proventus aliqui solverentur: & ut ipsos sum subdant totaliter ditioni, eisdem ministros, & custodes volunt præficere pro suæ arbitrio voluntatis. Quocirca mandamus, quatenus universi & singuli a prænotatis gravaminibus desistatis, subditos vestros ab hujusmodi arctius compescendo.

m *De cogendis Synodis, & qui sint vocandi, vide Conc. Trid. sess. 24. de reform. c. 2.*

n *altissima.*

o *ad hæc.*

p *honorabiles.*

q *receptores.*

¶ Pith. 16. *Nimis prave.*) Westmonaster. 134. Matth. Paris 454.

CAP. XVIII.

Non servans interdictum, suspensus est ab officio, & beneficio, & omni jurisdictione. h.d. secundum verum intellectum.

Idem *Archiepiscopo Bracaren.* r (*c. an.* 1236. *Roma in Hispaniam.*)

TAnta est clavis Petri: [*& infra.*] Ad confusionem P. Episcopi quondam Colimbrien. non potest in memoriam tua venire, quotiens in nos, & Ecclesiam Romanam deliquerit, despexerit Petri claves, & Ecclesiasticam laeserit potestatem: cum non solum interdicti sententiam (quam servaverat ab initio) temere violavit, verum etiam induxit alios, imo compulit, non servare: & quos inducere muneribus, & flectere minis ac terroribus ad violandam interdicti sententiam nulla potuit ratione, post atroces injurias, amissionem bonorum, spoliationem parentum, dignitatibus, praebendis, & beneficiis spolians, ejecit miserabiliter ex clade, ea fors in hac parte fautoribus non absque praesumptione temeraria conferendo, quae omnia idem Episcopus in nostra, & s fratrum nostrorum praesentia publice recognovit. Licet autem memoratus Episcopus in manibus nostris spontanea cesserit voluntate, nolentes tamen, ut hi, qui hujusmodi sententiam interdicti non sunt veriti temeritate propria violare, ac recipere dignitates, Praebendas, ac beneficia aliorum, qui absque culpa & sine causa rationabili sic fuerant spoliati, severitatem effugiant canonicae ultionis, ne facti perversitas transeat praesumptoribus in exemplum: auctoritate Dei omnipotentis, omnem institutionem, donationem, collationem Praebendarum, beneficiorum, ac dignitatum praesumptus per eundem Episcopum, & excommunicationis, seu interdicti sententias, in quoscunque hac occasione prolatas ab eo post interdicti violationem ejusdem, decernimus irritas & inanes. Quia vero ubi magis exceditur, ibi est severius vindicandum: mandamus, quatenus omnibus, quos praedictus Episcopus in supradicta beneficia, Praebendas, & dignitates intrusit, non solum a beneficiis ipsis, Praebendis, & dignitatibus, verumetiam ab aliis beneficiis (si qua obtinent) & Ecclesiis prorsus amotis tam praesumptores eosdem, quam omnes alios, qui praefatum interdictum damnabiliter t violarunt, suspendas auctoritate u Apostol. ab officio, & beneficio. Illos quoque, quos in personas, & res praedictorum Canonicorum, Praelatorum, & Clericorum manus temerarias constiterit extendisse, ad nostram venire compellas praesentiam, pro meritis sententiam x recepturos, invocato ad hoc [si opus fuerit] auxilio brachii secularis.

r Bracarensi, & Colubriensi, seu Colimbriensi, Episcopatus sunt in Portugallia.

s al. ita, & in fratrum, &c.

t Violarunt.

u Hoc duo verba, auctoritate Apostolica, desunt in aliquot manuscrip. & in impressis paulo vetustioribus.

x Vox, sententiam, deest in nonnullis.

DE NOVI OPERIS NUNTIATIONE.

TITULUS XXXII.

CAP. I.

Etiam Ecclesia aedificata post nunciationem novi operis, destruenda est expensis construentis. h.d. cum sequenti.

Lucius III. *Paduano Episcopo.* (*c. an.* 1181. *Roma in Lombardiam.*)

INtelleximus a ex literis tuis, quod cum causa, quae vertitur inter Priorem S. Cypriani, & Clericos de Rodigio 1 super Capella, quae in praejudicium baptismalis Ecclesiae de Casis ab eisdem Clericis est constructa, Fr. t. delegata fuisset: (*& inf.* α) quia vero b sicut leges non dedignantur sacros canones imitari, ita & sacrorum statuta canonum Principum constitutionibus adjuvantur: Fr. t. mandamus, quatenus diligenter considerans, quod post denunciationem novi operis, sive jure, sive injuria aliquid construatur, legibus debet constitutionibus demoliri: & quia nulla Ecclesia in praejudicium est alterius construenda c, negotium ipsum secundum legum, & canonum statuta non differas terminare.

[α *Fine canonico terminanda, partibus autem ad tuam praesentiam convocatis per testes sufficienter tibi constitit, quod praefata Ecclesia de Rodigio eandem Capellam post app. ad nos factam, & denunciationem novi operis aedificare inceperat, & ob hoc praefatus Prior in judicio postulabat, quicquid in saepe dicta Capella post appell. ad nos factam, & denunciationem novi operis factum fuerat, penitus demoliri. Super quo discr. t. dubium videbatur, utrum ad hoc procedi posset canonico judicio, cum nihil de nunciatione novi operis sit in canonibus definitum, duxisti sed. Apostolicam consulendam.*]

¶ PITH. 1. *Clericos de Rodigio.*] Vuestmonast. 47. *Ecclesia de Rodingo dedicata.*

a Cap. 3. tit. de Eccl. aedific. in 2. comp.

b al. quia vero sicut leges, &c.

c constituenda.

CAP. II.

Summarium est ut sup. cap. primo.

Innocentius III. *Cantuar. Archiep.* 2 (*c. an.* 1200. *Roma in Angliam.*)

CUm d ex injuncto 3: (*& inf.* α) Fr. t. mandamus, quatenus quicquid aedificatum est in Ecclesia de Lamech 4, post novi operis nunciationem expensis tuis facias penitus demoliri, eo non obstante, si etiam nolens extiteris, cum cautum sit legitima sanctione, ut si is, cui opus novum fuerat e nunciatum, ante remissionem aedificaverit, deinde agere coeperit jus sibi esse ita aedificatum habere, sibi debeat actio denegari, reducens prorsus in irritum quicquid de instituendis ibi Canonicis, & aliis ad ipsam Ecclesiam pertinentibus a te, vel praedecessore tuo cognoscitur ordinatum, etiam redditibus ad statum pristinum revocatis, quos ab obligatione praestiti juramenti pro eo, quod ibidem instituti fuerant, auctoritate nostra per te denunciari praecipimus absolutos: cum enim amodo non teneat principale, quicquid ex eo, vel ob id secutum est, sub praemissa districtione decernimus irritandum: (*& inf.* β) Super eo quoque non sufficimus admirari, quod cum viri religiosi Monachi Cantuarien. qui omnia dimiserunt pro Christo, tot laboribus, & periculis personas, & res non dubitaverunt f frequenter exponere (quod non fecissent, nisi cognoscerent praemissa respicere in grave Cantuar. Ecclesiae detrimentum) tu saltem pro vitando tam gravi scandalo praemissorum ab hujusmodi etiam tibi prohibitis non cessasti: cum secundum Scripturae testimonium debueris g didicisse, quod licet opera illa, quae sine mortali peccato omitti non possunt, non sunt h pro vitando scandalo i dimittenda, nec ea debent pro scandalo vitando committi, quae sine mortali peccato committi non possunt: ab his tamen, quae sine peccato mortali committi possunt pariter, & dimitti, sit pro scandalo tollendo cessandum, & eis etiam pro vitando scandalo insistendum: unde Apostolus: *Si scandalizatur k frater non comedam carnes in aeternum.* Et Dominus l in Evangelio contra eum, qui scandali praestant materiam: *Vae, inquit, homini illi, per quem scandalum venit, &c.* Et licet majorum scandalum sit vitandum, vitandum est etiam scandalum pusillorum juxta testimonium veritatis: *Qui m scandalizaverit* (inquit) *unum de pusillis istis, qui in me credunt, &c.* Finis ergo his taliter a te imponatur, quod praeteritae contradictionis rebellio per virtutem sequentis obedientiae valeat expiari.

(α *Districte tibi pro justione mandavimus, ut in negotio capellae de Lamech, juxta formam in literis Ap. comprehensam ab oppressione Monachorum Cantuarien. omnino cessares. Cum autem quae promisimus, & simul ea in nostra fratrumque nostrorum praesentia prudenter essent a nuntiis allegata; nos, qui tempus accepimus justitiam judicandi, volentes illius vestigiis inhaerere, apud quem non est acceptio personarum, cujus locum licet indigni tenemus in terris, & ita via regia prudenter debemus incedere, ut non declinemus ad dextram, vel ad sinistram, praedecessores quoque nostros Urban. & Clem. & etiam Celestinum credentes amplius imitandos in illis, maxime quae deliberatione prava statuerant, de communi f. n. c.*)

(β *Sicut sancitum est in traditione canonica & civili.*)

¶ PITH. 2. *Innocentius III.*] Huberto.

3. *Cum ex injuncto, &c.*] Vide cap. 52. *inf. de appellat.* & Hist. Archiepisc. Cantuariens. pag. 143. Vualsing. 73. & 75. Neubrig. 4. 33. & 4. 26. Matth. Paris 195.

4. *Ecclesia de Lamech.*] *De Lambeta.* Matth. Paris 262. *Lambeste. Lambeth.*

d Cap. un. de novi op. nunc. in 3. compil. consule Hugl. in c. praec.

e fuerit.

f Dubitaverunt.

g debeat.

h sint.

i Vid. D. Th. 2. 2. qu. 43. per totam quaestionem.

k 1. Cor. 8.

l Matth. 18.

m Ibid.

CAP. III.

In optione est nunciantis novum opus, an intra tres menses de praejudicio suo debeat ostendere, & interim cessetur ab opere: an vero recepta cautione de opere demoliendo, statim aedificare permittat. h.d. cum seq.

Honorius III. o 5. (*c. an.* 1220. *Roma in Galliam.*)

SIgnificantibus p Canonicis S. Opportunae Parisien. innotuit nobis, quod cum super eo, quod N. civis Parisien. 6 in quadam platea Ecclesiae 7 suae eis prohibentibus in suum aedificabat praejudicium, & gravamen, deposuerunt contra eum Officiali Parisien. Archidiacono quaestionem, eis offerentibus in continenti probare praejudicium, & plateam 8 ad suam Ecclesiam pertinere, ac petentibus, non obstante, quod dictus N. cautionem de demoliendo opere offerebat, aedificium prohiberi. Et quia idem Officialis interlocutus decrevit probationes eorum admittendas esse, ne ab opere interim quiescendum, idem N. ad Senonen. Ecclesiam q provocavit. Sed cum Senon. Officialis eadem interlocutoria revocata decreverit, ad opus sub cautione de demoliendo ipso r non admissis eorum probationibus procedendum, praedicti Canonici nostram audientiam appellarunt: [*& inf.* α] Ideoque mandamus, quatenus, si est ita, revocato in irritum, quicquid post appellationem hujusmodi inveneris attentatum &c.

[α *Unde petebant, ut ipsorum probationes recipi, & prohiberi aedificium mandaremus.*]

¶ PITH. 5. *Honorius III.*] *Decano, & Praeposito Majoris Ecclesiae, & Magistro Michaeli Canonico S. Nicolai Ambianensis.*

6. *N. civis Parisiensis.*] *Nicolaus Rufus civis Parisiensis.*

7. *In quadam platea Ecclesiae suae.*] V. C. addit, *infra Claustrum ipsorum sita.*

8. *Et plateam.*] *& praedictam plateam.*

o Decano, & praeposito majoris Ecclesiae Ambianen. Conc.

p Vid. Doct. in l. 1. D. de novi op. nunc.

q al. curiam, idque in recentioribus, nam vetustiores Cod. Ecclesiam habent.

r opere.

CAP.

CAP. IV.

Summarium est supra capitulo proximo.

Gregorius IX. [c. an. 1230. Romæ.]

a *Denunciasse.*

IS, cui opus novum te nunciasse a proponis, non obstante renunciatione, quam offertur ab ipso de opere destruendo, si non jure ædificatum exstitit, tenetur te per trium mensium spatium expectare, juris tui præjudicium probare volentem.

DE PRIVILEGIIS, ET EXCESSIBUS PRIVILEGIATORUM.

TITULUS XXXIII.

CAP. I.

Episcopalis dignitas non debet tribui, nisi locis insignibus & populosis.

Leo Papa. [c. an. 459. Romæ.]

EPiscopalia gubernacula non nisi majoribus populis, & frequentioribus civitatibus præsidere oportet, ne honos, cui debent excellentiora committi, sui numerositate vilescat.

CAP. II.

Non obstante privilegio fori, potest Laicus Ecclesiæ malefactor per Ecclesiam puniri.

Gregorius P. Subdiacono. [c. an. 600. Romæ.]

a Cap. 2. eod. tit. in 1. comp.

b Ferre, legendum est, vel regesire.

SIcut a in judiciis Laicorum privilegia turbare nolumus, ita eis præjudicantibus nobis moderata volumus auctoritate resistere. Violentos itaque Laicos coercere, non contra legem est agere, sed legi facere b subsidium.

CAP. III.

Religiosi etiam exempti Ecclesias, & decimas non debent a Laicis recipere, sine consensu diœcesanorum. hoc dicit usque ad §. Excommunicatos.

c In Conc. Lat. sub Alex. III. c. 9. & c. 3. eod. tit. in 1. comp.

d nunquam.

e veritatis, in Concilio.

Alexander III. in Concil. Lateran. c [c. an. 1179. Romæ.]

CUm & plantare a sacram religionem, & plantatam fovere modis omnibus debeamus, nusquam d hoc melius exequimur, quam si nutrire ea, quæ recta sunt, & corrigere, quæ profectum veritatis e impediunt, commissa nobis auctoritate studemus. Fratrum autem, & Coepiscoporum nostrorum conquestione comperimus, quod fratres Templi, & Hospitalis, & alii Religiosi, indulta sibi ab Apost. sede privilegia excedentes contra Episcopalem auctoritatem multa præsumunt, quæ & scandalum faciunt, & grave pariunt periculum animarum: (& inf. a) Ecclesias igitur, & decimas de manu Laicorum sine consensu Episcoporum, tam illos, quam etiam quoscunque alios Religiosos recipere prohibemus, dimissis quascunque contra tenorem istum aliquo tempore receperunt.

[a *Proposuerunt enim, quod Ecclesias recipiunt de manu Laicorum, excommunicatos, & interdictos ad Ecclesiastica recipiunt sacramenta, & ad sepulturam admittunt in eorum Ecclesiis fieri præter eorum conscientiam, & instituunt, & amovent Sacerdotes, & fratribus eorum ad eleemosynas quærendas venientibus, est indultum eis, ut in adventu eorum pro modo semel in anno aperiantur Ecclesiæ, atque in eis divina celebrentur officia, plures ex eis de una sive diversis domibus ad interdictum locum sæpius accedentes, indulgentia privilegiorum nostrorum in celebrandis officiis, & sepeliendis mortuis abutuntur, & mortuos apud interdictas Ecclesias sepelire præsumunt. Occasione quoque confraternitatum, quas in pluribus locis faciunt, robur & auctor. Episcopalem enervant, dum contra eorum sententiam sub aliquorum privilegiorum obtentu munire cunctos intendunt, qui ad eorum fraternitatem voluerint se transferre. In his autem, quia non tam de majorum conscientia, quam de minorum discretione excedunt, & removenda ea, in quibus excedunt, & quæ dubitationem faciunt, decrevimus declaranda.*]

¶ Pith. 1. *Cum & plantare.*] G. Tyrius *lib. 18. cap. 3. pag. 425.*

Excommunicati, & interdicti omnino non debent admitti ad divina, etiam per Religiosos exemptos. h. d. usque ad §. In Ecclesiis. Abbas Siculus.

f Vid. Celestinum Pap. I. epist. 2. ad Episcop. Galliæ. Reformat. Burch. l. 11. decr. c. 58. & Ivo part. 14. c. 100.

§. 1. Excommunicatos f quoque, & nominatim interdictos tam ab illis, quam ab omnibus aliis juxta Episcoporum sententiam statuimus evitandos.

Religiosi etiam exempti in Ecclesiis non pertinentibus ad eos, pleno jure non instituunt, nec destituunt inconsultis Episcopis, sed rationem exigunt in temporalibus ab institutis. hoc dicit usque ad §. Quod si.

§. 2. In Ecclesiis vero a suis, quæ ad eos pleno jure non pertinent, instituendos Presbyteros Episcopis repræsentent, ut eis de plebis cura respondeant. Ipsis vero pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem. Institutos etiam inconsultis Episcopis non audeant removere.

¶ Pith. a. *In Ecclesiis vero, &c.*] Cap. 31. *sup. de Præbend. & Dignitat.*

Hospitalarii, & Templarii semel in anno celebrant in Ecclesia posita in loco interdicto, ibi tamen non sepeliantur corpora mortuorum. h. d. usque ad §. De confratribus. Abbas.

§. 3. Quod si Templarii, vel Hospitalarii ad Ecclesiam venerint interdictam, non nisi semel in anno ad Ecclesiasticum officium admittantur, nec tunc ibi sepeliantur corpora defunctorum.

Confratres exemptorum, seu ipsorum oblati, qui in totum non se transtulerunt, judicari possunt ab ordinariis locorum. h. d. usque ad fin. Abbas Siculus.

g Præter Panor. & alios vid. hic Marian. Socin. & alleg. in c. 2. sup. de foro compet. & gl. & Geminianum in c. quisquis 7. q. 4.

§. 4. De g confratribus hoc constituimus, ut si non se prædictis fratribus omnino reddiderint, sed in proprietatibus suis omnimodo duxerint remanendum, propter hoc ab Episcoporum suorum sententia nullatenus eximantur, sed potestatem suam in eos, sicut in alios parochianos suos exerceant, cum pro suis fuerint excessibus corrigendi. Quod autem de prædictis fratribus dictum est, ab aliis quoque Religiosis, qui præsumptione sua Episcoporum percipiunt 3 jura, & contra canonicas eorum sententias, & tenorem privilegiorum nostrorum venire præsumunt, percipimus observari. Si enim contra institutum hoc venerint, & Ecclesiæ, in quibus ista præsumpserint, subjaceant interdicto, & quod egerint, irritum habeatur.

¶ Pith. 3. *Percipiunt.*] *Præripiunt.*

CAP. IV.

Suis privilegiis privandus est, qui alienis derogat.

Idem *Archiepiscopis, &* h *Episcopis ad quos literæ istæ pervenerint.* (*an. 1179. Romæ.*)

h Hæ duæ voces, & Episcopis, desunt in aliquot, & vetustis, & recentioribus.

i Cap. 4. eod. tit. in 2. comp.

DIlecti filii i fratres Hospitalis Hierosolymitani 4 transmissa nobis conquestione monstrarunt, quod vos eis de malefactoribus suis justitiam facere non vultis, privilegia ipsorum recipere contemnentes. [& inf. a] Pro certo sciatis, quod nos concessa vobis privilegia decurtabimus, cum Ecclesiæ Rom. scripta authentica obviare minime timetis.

[a *Nec ipsis eleemosynas quærere in vestris parochiis, aut confratres eorum sepelire aliquatenus permittatis. Quoniam igitur iidem fratres multis sunt libertatibus, & privilegiis a Rom. Pontificibus præmuniti, quæ ut nostris temporibus infringantur nolumus sustinere. F. v. p. a. f. m. q. jam dictis fratribus in his, quæ sibi a Rom. Eccl. noscuntur indulta fuisse, nullam prorsus molestiam faciatis, nec eis sibi contradicere, vel denegare aliquatenus attentetis. Si enim de vobis in veritate de cætero talia poterimus comperire.*]

¶ Pith. 4. *Fratres Hospitalis Hierosolymitani.*] Favebant Alexandro. Sigonius 581. Salisberiensis 7. 81. 264 G. Tyrius *lib. 18. cap. 3.*

CAP. V.

Etiam privilegiati non possunt admittere excommunicatos ad sepulturam: & si admiserint, debent inde eos ejicere: & si non fecerint, Episcopus supplebit.

Idem Cantuarien. *Archiepiscopo.* (c. an. 1179. *Romæ in Angliam.*)

a Cap. 8. eod. tit. in 2. comp.

AD hæc a 5: (& inf. a) Mandamus, quatenus Hospitalarios præcipias, ut si quos in excommunicatione defunctos in cœmeteriis Ecclesiarum sepelierint, eos extra cœmeteria ejiciant: quod si facere noluerint, tu hoc de his, quos in excommunicatione defunctos esse constiterit, exequaris.

[a *In beatorum Apostolorum Principis cathedra Domino disponente quanquam immeriti sumus constituti, ut plantare debeamus, quæ ad divinum spectant decorem, & evellere & tradicere curemus, quæ obvia sunt rationi, & profectum impediunt salutis. Intelleximus sane, quod Hospitalarii nominatim excommunicatos contra prohibitionem Episcoporum Ecclesiastica præsumunt tradere sepulturæ, non cogitantes, quantum grave sit eos in morte communicare, quos dum viverent, Ecclesia a sua sinu pro suis excessibus frequenter. Unde quoniam hujusmodi præsumptionem, & temeritatem nolumus, nec debemus aliquatenus tolerare. F. v. p. a. f.*]

¶ Pith. 5. *Ad hæc, &c.*] G. Tyrius *lib. 18. cap. 3. 7. 8.* Nauclerus 850. Salisberiensis 266.

CAP.

CAP. VI.

Contra privilegium Ecclesiæ præscribitur spatium XXX. annorum, hodie vero XL. ut infra. eod. Accedentibus.

Idem *Abbati, & Monachis S. Andreæ Cisterciens. Ordinis.* 6 (*c. an. 1179. Romæ in Galliam.*)

l *Cap. 9. eod. tit. in 1. comp.*

m *Dillin, Ordinis, deest in antiquis omnib. Cod.*

SI de *l* terra 7, quam habetis in Parochia Canonicorum de Plautin, per XXX. annos m decimas persolvistis, eas sibi de cætero integre persolvatis. Licet enim privilegium m Rom. Eccl. beneficio fratribus Cisterciens. Ordinis m indultum fuerit, quod de laboribus suis nullas decimas persolvere debeant, de privilegio tamen indulto tanto tempore eobis detrahere voluistis, cum liberum sit unicuique suo juri renunciare, eoque modo non potestis eos in hac parte tueri.

¶ PITH. 6. *Cisterciensis Ordinis.*] *Claromontensis Diœcesis.*

7. *Si de terra, &c.*] Albertus Stadensis, *pag.* 191.

CAP. VII.

De privilegiis non est judicandum, nisi eorum tenore inspecto, & secundum continentiam eorum ab omnibus subditis sunt servanda.

n *Albien. al. Abson.*

Idem *Ambian.* n *Episcopo.* (*c. an. 1179. Romæ in Galliam.*)

o *Cap. 10. eod. tit. in 1. comp.*

p *dotats.*

q *conservare.*

POrro o quamvis Templarii, & Hospitalarii multa sint libertatis prærogativa donati p, non dubitamus, quin aliam libertatem habeant in locis, in quibus nunquam pervenissent ad eos, fuerunt habitatores: quod totum ex inspectione privilegiorum plenius advertere potes, & secundum quod inveneris, ita observes. Sic enim eos volumus privilegiorum suorum servare q tenorem, quod eorum metas transgredi minime videantur.

CAP. VIII.

Per solutionem census, quo fit Rom. Eccl. non probatur exemptio a jurisdictione Episcoporum.

Idem *I. Apost. sedis Legato.* (*an. 1179. Romæ.*)

r *Cap. 1. eod. tit. in 2. comp.*

s *al. judicium, ins. aliquot antiq. ut paulo post.*

REcepimus r literas, quas de Ecclesiis censualibus 8 direxisti. Cæterum diligentiam tuam volumus non latere, quod sicut non omnes, qui specialiter B. Petri juris existunt, annuatim Apost. sedi censum exsolvunt, ita non omnes censuales ab Episcoporum subjectione habentur immunes. Inspicienda sunt ergo Ecclesiarum privilegia, & ipsorum tenor est diligentius attendendus, ut si fuerit deprehensum, quod Ecclesia, quæ censum solvit, specialiter B. Petri juris existat, & ad judicium s perceptæ libertatis census annuus conferatur, non immerito poterit speciali prærogativa gaudere. Si vero ad indicium perceptæ protectionis census persolvitur, non ex hoc juri diœces. Episcopi aliquid videtur esse subtractum.

¶ PITH. 8. *Ecclesiis censualibus.*] Episcopo Novacensi.

CAP. IX.

Privilegium uni concessum non potest ad alium extendi, propter identitatem rationis. h. d. & solet quotidie allegari.

Idem. (*an. 1179. Romæ.*)

t *Cap. 2. eod. tit. in 2. comp.*

SAne t (*& inf.*) Temerarium est, & indignum, aliquem sibi sua auctoritate præsumere, quod Rom. Ecclesia alicui certa ratione inspecta singularibus voluit beneficiis indulgere.

CAP. X.

In Oratoriis privatis campana publica teneri non possunt etiam per Religiosos. h. d. & teneo menti hunc textum, quia quotidie allegatur, & est in usu.

Celestinus III. *Abulen. Episcopo.* (*c. an. 1195. Romæ.*)

u *alit. quinimo potius per te, &c.*

PAtentibus u literis certificari desideras, utrum Templariis, Hospitalariis, & aliis Oratoria in domibus suis habentibus, liceat campanas in eis ponere, publiceque pulsare: Respondemus autem consult. t. quod non licet eis hoc agere, quin potius per te per censur. Eccl. appell. rem. coercendi sunt, ut ita sint suo jure contenti, quod justitiam non impediant aliorum.

¶ PITH. 9. *Patentibus literis, &c.*] G. Tyrius, *lib.* 18. *tit.* 7. 8. Matth. Paris. 228. 229.

CAP. XI.

Intra provinciam exhortationis officio privantur Hospitalarii, qui mittunt pro eleemosynis cruce falso signatos &c. si missi sunt Laici, excommunicantur: si sunt Clerici, ab officio, & beneficio suspenduntur: & eadem suspensione puniuntur, qui ante reconciliationem in polluta Ecclesia celebrant: & suspensi per Episcopos exemptos absolvi non possunt: & fratres privilegiatorum, qui ad ipsa se omnino non transferunt, privilegiati non sunt.

Innocentius III. *Archiepiscopo Lugdun.* (*c. an. 1200. Romæ in Galliam.*)

x *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp.*

y *al. ipsi ibi in eo, &c.*

z *Diliise. divina, deest in antiquioribus exemp.*

a *Vid. l. Judæus. C. de Judæ. l. qui sunt ff. de negot. gest. & l. liberavit ff. de pecul.*

b *Suam, legitur in vulgatis libris, in antiq. tuam, repositum est.*

c *celebrasse.*

d *al. ita & prædictos Fratres, &c. caeterum in veteribus exemplarib. lectio impressa reposita est, ... ostendit ita legi oportere.*

TUerum x nos tenor edocuit literarum, quod fratres hospitalis S. Joannis Laicos, & illiteratos mittunt pro eleemosynis colligendis: [*& inf.*] Cum enim in quadam Ecclesia baptismali, eius prædecessor suo collata, quidam eorum percutiens Vicarium Sacerdotem ipsam Ecclesiam sanguinis effusione fœdasset, usque ad reconciliationem divina ibidem interdixisti officia celebrari: sed nihilominus y ipsi in ea divina officia celebrarunt. Alios vero Presbyteros ab officio suspensos per Episcopos suos iidem, cum sint Laici ad divina z officia instruunt exequenda. Quosdam præterea, qui cum uxoribus suis in domibus propriis commorantur, eo quod eis de suis aliquid conferunt annuatim, ita emancipare contendunt, ut aliquibus secundum legem terræ de sibi objectis respondere minime teneantur. Verum quia privilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate a: Frat. tuæ mandamus, quatenus si quos Clericos, aut Laicos a dictis fratribus pro colligendis eleemosynis cruce falso signatos inveneris, his, a quibus ipsos missos esse constiterit, per totam provinciam tuam b exhortationis officium interdicens: missos, si Laici fuerint, excommunicationis mucrone percellas: si Clerici, ab officio, beneficioque suspendas, nullo penitus privilegii beneficio, vel appellationis remedio prævalente. Eos vero, quos in prædicta Ecclesia lege tibi diœcesana subjecta post interdictum tuum divina celebrare c cognoveris, eadem pœna suspensionis involvens, in ea (donec reconciliata fuerit) officia non permittas celebrari divina: Presbyteros etiam suspensos ab Episcopis suis, & per prædictos d fratres ad officia sua temere restitutos, in eandem sententiam suspensionis reducas. Illos vero, quos ad respondendum alias secundum legem terræ pro præmissa causa asserunt non teneri, volumus excusari, quin eos ad respondendum (sublato appellationis impedimento) compellas.

[u *Quas populus ex devotione pro sustentatione pauperum præfato loco mittere consuevit. Quidam vero, qui non sufficiunt per se loca omnia circumire, sibi Clericos Sacerdotes, Laicos etiam rudes, nec religiosos in nequitiis exercitatos assumunt, eorum pectoribus crucis characterem imponentes, sicque gulæ & ebrietati deservientes, se valde inhonestos in aliis ostendentes, Clerum, & populum graviter scandalizant, cum ipsi sint Laici Priorum tamen funguntur officiis, & tam Clericis quam Sacerdotibus præponuntur: & non solum Episcopis inobedientes existunt, verum etiam quasdam immunitates, tanquam ab Apostolica sede sibi indultas præsumunt sibi temere vendicare.*]

CAP. XII.

Contenta in instrumento perdito probari possunt per testes, qui illud viderunt, si deponunt de tenore, & quod erat sine vitio. h. d. Et non est alibi casus ita clarus.

Idem *Abbati, & Conventui S. Petri Eugubin.* 10 (*c. an. 1212. Romæ in Marcam.*)

e *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. vid. Bald. in l. fin. C. de ed. Divi Hadr. toll. de inst. Specul. tit. de legato. § sup. vers. n. 17. Doctor. in l. ult. C. de edicto D. Hadr. toll.*

f *P.*

g *al. privilegii.*

CUm olim e cum essemus apud Perusium constituti, & tu, fili Abbas, privilegium Lucii Papæ nobis præsentans postulaveris innovari propter contradictionem Eugubini Episcopi asserentis hoc in suum præjudicium redundare, non fuit effectui mancipatum: [*& infra.*] Tu igitur, & præfati Episcopi procuratoribus in nostra præsentia constitutis, R. f Basilicæ XII. Apostolorum Presbytero Cardinali dedimus in mandatis, ut super omissione, ac tenore privilegiorum g reciperet testes, quos duxeris producendos, qui fideliter redegit in scriptis depositiones X. testium juratorum: quorum depositionibus publicatis dicti procuratores ad producendos testes, per quos inductos a parte adversa repellerent, inducias postularunt, quas sub eo tenore illis decrevimus concedendas, ut apud sed. Apost. probarent, quæ vellent, alioquin probationis pœna altera subiisset: [*& inf.*]

Nos vero tam per depositiones testium, quam assertiones quorundam fratrum nostrorum liquido cognoscentes talem dicti privilegii fuisse tenorem, quod videlicet monasterium vestrum nullo mediante ad Rom. Eccl. pertineret, & quod non liceret alicui Episcopo eidem monasterio, & ejus Ecclesiis excommunicationem indicere, ut fratres illic Domino servientes ab omni potestate liberi Rom. Eccl. libertatis gratia potirentur, & quod nulla in eis mentio diœcesani Episcopi habebatur: illud etiam attendentes, quod cum tu, fili Abbas, tempore Celestini prædec. nostri ad ipsius præsentiam accessisses, ipso inspectis Ecclesiæ tuæ privilegiis, te (licet excommunicatus ab Eugub. Episcopo diceretis) tanquam non ligatum admisit ad osculum: quod præsumitur non fecisse, nisi monasterium vestrum cognovisset ad Rom. Ecclesiam specialiter pertinere) decernimus

mus privilegium illud Lucii Papæ, quod sine reprehensione bullæ, chartæ, vel literæ apparebat, quando fuit nobis ostensum, illius fuisse tenoris, cujus per depositiones testium, & assertiones fratrum nostrorum noscitur extitisse. [a Cæterum quoniam infra tempus datum terminum, & tempus quo producendis testib. datus fuerat defecerunt.]

¶ Pitu. 10. Sancti Petri Eugubin.] Sancti Petri de Eugubio, Ordinis S. Benedicti.

11. Cum olim, &c.] Extat pag. 406. & 379. epist. Innocent.

CAP. XIII.

Innovatio privilegiorum novum jus non tribuit, sed antiquum conservat. h. d. quoad titulum.

h Cathalau.

Idem Cathalan. h electo, & Abbati Trium-Fontium. ea [c. an. 1213. Romæ in Galliam.]

i Cap. 3. eod. tit. in 3. comp.

a Hæ duæ voces, per literas, desunt in antiquioreb. C. & omnib. Vaticanis.

EX parte i Abbatissæ, ac sororum Jotren. 13 Ecclesiæ nostris intimatum, quod Meldan. Episcopus commissione occasione cujusdam (per a literas) ad Judices delegatos 14 obtenta (in qua nulla mentio habebatur de ipsarum privilegiis, quo illas & earum Ecclesias, Clerum & populum Jotren. ad Apostolicam sedem nullo medio ne spectare declarant, quorum ipse non erat ignarus) coeperit graviter molestare, obedientiam ab ipsis, ac a Clero, & populo Jotren. subjectionem omnimodam requirendo: (& infra.) Verum cum Judices ipsas valde gravarent, ad appellationis beneficium convolarunt: (& infra.) Sed Judices appellationi non deferentes, nec fragilitati sexus compatientes earum, in Abbatissam excommunicationis, & in Clerum, & in populum Jotren. interdicti sententias promulgerunt. Sane cum pars utraque Jotren. Ecclesiæ prædictæ, & alii in nostra præsentia retulissent, privilegium nobis Apostolicum ostenderunt, per quod Ecclesiam Jotren. constabat ad Romanam Ecclesiam specialiter pertinere. Nos autem eosdam nuncios propter appellationem prædictam diutius detinentes, quia tandem nullus apparuit idoneus responsalis, qui partem defensaret l adversam, privilegium Apostolic. sed. Ecclesiæ Jotren. concessum duximus innovandum, ita tamen, ut per innovationem ipsius eidem Ecclesiæ non plus juris accrescat, quam per privilegia prædecessorum nostrorum obtinuit: cum per hoc non novum ei concedere, sed antiquum jus conservare velimus.

l defenderet.

¶ Pitu. 12. Abbati Trium-Fontium.] Ordinis Cisterciensis.

13. Jotren.] Gallice Jouarre.

14. Ad Judices delegatos.] Ad V. F. N. Parisiensem Episcopum, & dilectum filium Abbatem de Latiniaco, Ordinis S. Bened. Paris. Diœcesis.

CAP. XIV.

Ecclesia utens duplici privilegio exemptionis, licet succumbat in uno, potest nihilominus in alio se juvare & obtinere: nec tenetur exemptus promittere obedientiam diœcesano: utique tamen exemptionis non potest sine licentia diœcesani Ecclesiam construere in loco non exempto: & si exemptus de facto in loco non exempto construxit Ecclesiam, cedit jure Episcopi.

m al. Columbrien.

Idem Colubrien. m Episcopo. [c. an. 1213. Romæ.]

n Cap. 4. eod. tit. in 3. comp.

CUm olim n propter quæstiones, quas adversus Priorem, & Canonicos monasterii sanctæ Crucis habebas, pro quibus ad audientiam nostram fuerat appellatum, morare fecisti longiorem: quia pro parte altera nullus comparuit responsalis, eisdem certum terminum duximus præfigendum, in quo venirent, vel mitterent super privilegiis omnibus, & libertatibus, quæ a Romanis Pontificibus, vel ab M. quondam Colubrien. Episcopo se habere dicebant, & super aliis quæstionibus adversus eos a Colubrien. Ecclesia intentatis, definitivam sententiam recepturi: (& infra.) Interim autem utrique parti liceret coram dilectis filiis tuis de Alcobatia, & de Serre o Abbatibus, & P. Monacho Alcobatiæ, quibus causa prima fuerat delegata, proponere, ac probare, si quid aliud proponendum duceret p ac probandum: (& infra.) Judices autem sufficienter actum esse de causa credentes, monasterium sanctæ Crucis in expensis, quas per quadriennium occasione hujusmodi negotii meaverat te fecisse, damnarunt, infirmantes sua sententia libertatem, quam dictus M. Colubrien. Episcopus contulerat monasterio sanctæ Crucis, Canonicorum assensu per Portarium Regis extorto. Præterea, quia idem M. prædecessor tuus fuerat Canonicus regularis, & duo millia Merabatinorum q, quæ acquisierat, in Episcopum jam promotus monasterio dederat memorato, ipsum ad restitutionem eorum Judices condemnarunt, insuper Ecclesias omnes, quas monasterium præter Episcopi Colubrien. assensum propria auctoritate fundarat (quia pars sanctæ Crucis, nec præscriptione, nec defensione alia, probationibus contra se factis obstiterat) judicarunt in jus Colubriensis Ecclesiæ, cum fructibus medii temporis revocari: (& infra.) Tandem procurator monasterii proposuit sententiam non valere nec tenere. Quod si etiam eadem sententia memorata teneret, quia tamen monasterium fuit indefensum, non nubibere fuerant ipsum eis privilegia libertatis (ne delictum personæ in damnum Ecclesiæ redundaret) debebat ad restitutionem privilegiorum suorum admitti, quod sibi concedi de solita benignitate sedis Apost. postulavit. Nos igitur attendentes, quod eadem privilegia non solummodo pro libertate monasterii faciebant, sed etiam exprimebant jus nostrum, & Eccles. Rom. justitiam tuebantur: ne in nos monasterii læsio redundaret, ad privilegia exhibenda partem ejus de gratia duximus admittendam: (& inf.) Distinguentes itaque inter libertatem per prædictum Episcopum Ecclesiæ ipsi concessam, & libertatem, quam ei longe ante tempus ipsius Episcopi Apost. sedes indulsit, quia nobis constitit autorem fuisse in Episcopi concessione Canonicorum assensum, & concessionis paginam in aliquot lineis habuisse rasuras, & subscriptiones singulas fuisse singulis subscribentium manibus adnotatas: scriptum autem, quod nobis exhibitum fuerat, nec rasuram prætendere, nec esse certis subscriptionum manibus exaratum, sed a primo ad ultimum eadem manu conscriptum, libertatem ab ipso Episcopo concessam [per e extorsionem] irritam decernimus, & inanem: super hoc sententiam delegatorum Judicum confirmantes. Quia vero evidenter agnovimus ex privilegiis antedictis prædecessores nostros Ecclesiæ sanctæ Crucis libertatis privilegium indulsisse, & quod in ea possessione tamdiu fuerat libertatis, quod aliis etiam cessantibus præscripsisset: libertatem ei a prædecessoribus nostris indultam, auctoritate Apost. confirmamus, tibi super hoc silentium imponentes. Super r hoc autem in nullo sententiæ delegatorum Judicum derogamus, cum ipsi de hac non cognoverint libertate: (& inf.)

r al. per hoc autem.

Cumque libertatem a prædecessoribus nostris indultam monasterio confirmamus, ad jus professionis (quod est contrarium libertati) monasterium decrevimus non teneri, non derogantes Judicibus delegatis, quibus libertatis privilegia non fuerant præsentata: in aliis autem istam a prædictis Judicibus sententiam pro Colubrien. Ecclesia confirmamus.

CAP. XV.

Contra privilegia Ecclesiæ minori spatio quadraginta annorum non præscribitur. h. d. secundum verum intellectum.

Idem Episcopo, & Magistro G. Lemovicen. [c. an. 1213. Romæ in Galliam.]

s Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.

ACcedentibus s ad præsentiam nostram Abbatis, & Conventus Naviacen. 15 ex una parte, & Templariorum de Trecen. ex altera procuratoribus, procurator Monachorum proposuit, quod cum decimas terrarum de Sarcolo diu quiete possederint, antequam ad Templariorum dominium pervenissent: & postquam Templarii terras acquisiere prædictas, decimas earundem per XL. annos & amplius pacifice possedissent, nunc eis ipsas subtrahere non verentur: (& inf. a) Discretioni vestræ mandamus, quatenus si Abbas, & Monachi sufficienter ostenderint, quod a Templariis decimas de terris prædictis per XL. annos continue perceperint sine lite, vos ad præstationem ipsarum Templarios compellatis. Cum enim tanto tempore contra indulta privilegia decimas solverint eis, renunciasse tacite præsumuntur. Quod si in probatione defecerint, ab ipsorum impetitione Templarios absolvatis, ipsis super hoc silentium perpetuum t imponentes.

t Dictis, perpetuum, desunt in antiq. Cod.

[a Hæc igitur, & alia, quæ coram prædicto Capellano fuere proposita, plenius intelleximus, quia de ipsis non poterat exhiberi plena fides.]

¶ Pitu. 15. Conventus Naviacensis.] Petrus Cluniacensis, epist. 32. 34. 35. Vusiensis, Ordinis S. Bened. diœces. Lemovic. Mangrasensis, Vussensis, Vusiensis.

CAP. XVI.

Exemptus ratione certæ rei, vel certi loci, non censetur exemptus respectu alterius rei, vel loci. h. d. & est textus notabilis, & multum allegabilis.

Idem Episcopo Lingonensi. [c. an. 1213. Romæ in Galliam.]

u Cap. 6. eod. tit. in 3. compil.

x al. Divionem, ut in veteri compil. sed Bohemius, sed Vaticane, & alia exemplaria constanter habent, Burgundiæ.

CUm Capella u Ducis Burgundiæ x 16 gaudere dicatur hujusmodi privilegio, quod nullus Archiepiscopus, aut Episcopus in personas Canonicorum ejusdem capellæ suspensionis vel excommunicationis, aut interdicti sententias, audeat promulgare, quidam capellæ supradictæ Canonici, qui parochiales Ecclesias a te tenent, occasione privilegii memorati, in his etiam, quorum jurisdictio ad te pertinet, ita se dicunt exemptos, ut quantumcunque graviter interdum excedant, tuæ correctioni recusent, & sententiæ subjacere. Quocirca mandamus, quatenus in quantum exempti sunt ejusdem ratione capellæ, Apostolicis privilegiis deferas reverenter: sed in quantum ratione parochialium Ecclesiarum, vel alias jurisdictionem tuam respicere dignoscuntur, officii tui debitum in eosdem libere prosequaris.

¶ Pitu. 16. Cum Capella Ducis Burgundiæ, &c.] Du Tillet, pag. 126.

CAP.

CAP. XVII.

Per exemptionem concessam monasterio, capellæ sibi subjectæ non censentur exemptæ.

Idem *Abbati, & fratribus Evesen.* y *ej* *cœnobii*. (*c. an.* 1213. *Romæ*.)

y *Evesen. al. Evesien.*

z *Cap. 7. eod. tit. in 3. compil. Innocent. sumitur ex Append. c. 6. & 9.*
a *VV gormen. al. Vvigorn.*

EX ore z sedentis in throno procedit gladius bis acutus, quoniam ex ore Roman. Pontif. rectissime debet exire sententia, quæ contra justitiam nulli parcat, sed reddat unicuique quod suum est. Cum igitur inter vos, & Vigor. a Episcopum, super monasterii vestri subjectione, vel libertate controversia verteretur, monasterii vestri proposuit procurator, quod idem monasterium ab ipsa sui fundatione liberum extitit & exemptum: & ad hoc probandum privilegia prædecessorum nostrorum induxit, unum Constantini, & alterum Alexandri, necnon indulgentias Clementis & Cælestini, quorum usum continuum a longis retro temporibus per depositiones testium ostendere nitebatur: (*& infra.*) Porro in privilegio Constantini quiddam contineri perspicitur, per quod idem cœnobium videtur ad jurisdictionem Episcopi pertinere: videlicet, quod Abbas ejusdem primum locum post Vigornen. Præsulem semper obtineat. Unde cum locum ipsum obtinere non possit in generali Concilio, neque in provinciali: quoniam absonum esset, ut Abbas primus post illum super alios Episcopos resideret: relinquitur ergo, quod locum illum in Episcopali Synodo intelligatur habere: quare tenetur ad Synodum Episcopalem accedere, ac per hoc ipsius statuta recipere ne renuat. In privilegio vero Alexandri Papæ quiddam b aliud continetur, per quod diœcesanus Episcopus in eodem cœnobio jurisdictionem suam (etsi non in omnibus, in quibusdam tamen) retinuisse videtur: cum in illo dicatur, quod Vigor. Episcopi ab ejusdem loci fratribus aliquid injuste non exigant, sed his tantum contenti permaneant, quæ prædecessores eorum antecessoribus suis constat rationabiliter impendisse: unde constat, quod Abbates Episcopis aliqua debeant exhibere reverentiæ. Nos igitur his & aliis diligenter auditis, cum a neutra parte sit probata præscriptio, sententialiter definimus, quod Evesen. c cœnobium liberum est in capite, tanquam ab Episcopali jurisdictione prorsus exemptum, & soli Rom. Eccl. subjectum, tutela tamen ipsius Cantuar. Archiepisc. reservata: in membris autem, quæ non probantur exempta, dioc. Episcopo ipsum subjacere decernimus: propter quod Abbas ad Synodum d ejus debet accedere, primumque locum post Vigor. Episcopum obtinere: pro ipsis quoque membris non exemptis idem Abbas tenetur Vigor. Episcopo exhibere reverentiam, obsequium, & honorem: quibus Vigornien. Episcopus sibi competenter exhibitis debet manere contentus.

b *quiddam in orig.*

c *Evesen.*

d *Vid. Conc. Tridem. sess. 24. de reform. c. 2.*

¶ Pirh. 17. *Evesen.*] *Evesham.* Vvestmonast. 66. 566. *Camden.*

CAP. XVIII.

Receptus sub protectione Papæ, per hoc non censetur exemptus. hoc dicit.

Idem *Ausonen. e Episcopo*. (*c. an.* 1214. *Romæ in Hispaniam*.)

e *Cap. 8. eod. tit. in 3. comp.*

f *al. taliter.*

EX parte e tua fuit quæsitum, utrum Clerici, & Laici, qui literas protectionis nostræ ostendunt, in quibus personæ suæ expresso nomine cum omnibus rebus suis sub Apost. protectione consistere declarantur, a jurisdictione Episcopi diœcesani sint exempti. Nos f autem tibi respond. quod per literas hujusmodi ab Episcoporum suorum potestate minime subtrahuntur.

¶ Pirh. 18. *Ausonensi Episcopo.*] *Terrensi Episcopo.*

19. *Literas protectionis.*] In vita Episcop. Cantuar. pag. 155 quibus Ecclesiam suam, Personas Ecclesiæ, jura & libertates ejusdem, terras & possessiones, & homines suos sub protectione Domini Papæ, & Romanæ Curiæ subjiciebant, jure dicentes ac aliquam Ecclesiasticæ, vel Secularis personæ aliquid attentare præsumeret.

CAP. XIX.

Religiosi, quibus a Papa concessum est, ut Ecclesias ei subjectas possint in proprios usus convertere, non auctoritate propria, sed a diœcesano loci possessionem illarum Ecclesiarum recipere debent: nisi in privilegio aliud exprimatur.

Idem *Xlidea. Episcopo*. g (*c. an.* 1214. *Romæ*.)

g *Helion. al. Belluen.*
h *Cap. 8. eod. tit. in 3. comp.*

i *Dilbio, Episcopum, deest in plurisque exempl.*

PAstoralis h officii: (*& infra.*) Interrogasti utrum viris religiosis, quibus a S. Apost. est indultum, ut Ecclesias suas in proprios usus possint convertere, decedentibus personis earum, liceat auctoritate propria possessionem earundem intrare, vel per diœc. Episcopum i in ipsa sint potius inducendi. Ad quod respon. quod nisi forte in indulgentia summi Pontificis id contineatur expressum, suo Episcopo inconsulto in possessionem ipsarum eis non est licitum introire: quia per indulgentiam hujusmodi Episcopali juri non credimus derogari.

CAP. XX.

Si is, propter cujus delictum positum est interdictum, illud non servat, alii nihilominus servare tenentur: secus, si ille non servat, in cujus favorem latum fuit.

Idem *Episcopo, & Capitulo Tripol.* n (*c. an.* 1214 *Romæ*.)

n *Tripolitan.*

l *Cap. 9. eod. tit. in 4. comp.*

PErilisti l per sed. Apost. edoceri, utrum cum propter Hospitalarios, vel Templarios aliquo vestro generali supponitur interdicto, eisdem non servantibus, vos illud teneamini observare. Ad quod duximus respondendum, quod illorum excessus vobis non præbet licentiam excedendi. Sed si præfati Hospitalarii, vel Templarii, privilegiorum suorum fines excesserint, violando temere interdictum, quod pro eis fuerit promulgatum: ne videantur de aliorum fletu ridere, nos in pœnam præsumptionis eorum, quamdiu ipsi violaverint interdictum, de nostra licentia celebretis.

¶ Pirh. 20. *Perilisti, &c.*] G. Tyrius, *lib.* 18. *cap.* 3.

CAP. XXI.

Privilegium concessum monasterio, ut ejus Monachi excommunicari non possint, intelligitur de Monachis consistentibus in monasterio, vel in Ecclesiis sibi subjectis utroque jure. h. d. & est casus quotidianus.

Idem. [*c. an.* 1214. *Romæ*.]

m *Cap. 4. eod. tit. in 4. comp.*
n *al. Blasii de Flagen. al. Flagan.*

QUoniam m per confessionem constat partis adversæ, quod Nepesinus Episcopus jus Episcopale percipit in Ecclesia S. Blasii n de Flagen. credimus, quod non obstante illo capitulo privilegii, quod monasterio est indultum, ut nullus Episcopus Ecclesias utroque jure illi subjectas interdicto supponere, vel Monachum, seu Clericum ejusdem monasterii synodare, vel excommunicare præsumat, præfatus Episcopus possit interdicere dictam Ecclesiam, & excommunicare Monachum, seu Clericum ejusdem ad ejus regimen deputatum, cum alterutrum de jure fuerit faciendum: quoniam illud capitulum esse intelligendum videtur de Monachis, aut Clericis in ipso monasterio permanentibus, vel ad Ecclesias destinatis, utroque jure sibi subjectas.

CAP. XXII.

Episcopus remittens alicui Ecclesiæ decimas Episcopales indefinite, remisisse videtur non solum præteritas, sed & futuras. Et est casus notabilis.

Idem *Londonen.* o *et Archiepisc. Apost. sed. Legato.* (*c. an.* 1214. *Romæ in Daciam*.)

o *Londin.*

p *Cap. 5. eod. tit. in 4. comp.*

q *De indefinita locutione, an, & quando æquipolleat universali, vide Covarr. l. 1. var. res. c. 13.*

QUia circa p: (*& infra.*) Quæsivisti, utrum Monachi memoratam sanctorum privilegium prædecessoris tui, super Episcopalibus decimis retinendis indultum extendere valeant ad possessiones acquisitas, & postmodum acquirendas.

Super quo tale damus responsum, quod si decimarum illarum remissio facta extitit secundum canonicas sanctiones, prædecessor tuus indefinite decimas q Episcopales monasterio remittendo (cum nihil exceperit, & potuerit excepisse, et in beneficiis plenissima sit interpretatio adhibenda, nec debeat unum eundemque substantia diverso jure censeri) intellexisse videtur non solum decimas possessionum illius temporis, sed futuri.

¶ Pirh. 21. *Londonen.*] *Lundensi*. In Dacia.

CAP. XXIII.

Per hoc Concilium ordinem quatuor Patriarchalium sedium usque ibi, Servata: ubi ponit tria privilegia ipsorum. Primum, quia dant Pallium. Secundum ibi. Dominicæ, quia suae se Crucem deferri faciunt, postquam in capitibus hoc receperint. Tertium ibi. In omnibus, quia ad ipsos appellatur, & in hoc protestatur ibi, Salvis.

Idem *in Concilio generali*. [*c. an.* 1216. *Romæ*.]

r *De Patriarcharum prærogativa, dignitate & numero, Chass. in Cat. glor. mundi. p. 4. consid. 9. Nic. Boer. de auctor. magni Concilii, n. 30 & seq. u. secundum locum.*

s *Vide Clem. ult. tit. de privileg.*

ANtiqua Patriarchalium r sedium privilegia renovantes sancta universali Synodo approbante sancimus, ut post Romanam Ecclesiam (quæ disponente Domino super omnes alias ordinariæ potestatis obtinet principatum, utpote mater universorum Christifidelium, & magistra) Constantinopolitana primum, Alexandrina secundum, Antiochena tertium, Hierosolymitana quartum locum obtineant, servata cuilibet propria dignitate: ita quod postquam eorum Antistites a Romano Pontifice receperint pallium (quod est plenitudinis officii Pontificalis insigne) præstito sibi fidelitatis, & obedientiæ juramento, licenter & ipsi suis Suffraganeis pallium largiantur, recipientes pro se professionem canonicam, & pro Romana Ecclesia sponsionem obedientiæ ab eisdem. Dominicæ s vero crucis vexillum ante se faciant ubique deferri, nisi in urbe Romana, & ubicunque summus Pontifex præsens extiterit, aut ejus Legatus utens insigniis Apostolicæ dignitatis. In omnibus autem provinciis eorum jurisdictioni subjectis ad eos (cum necesse fuerit) provocetur: salvis appellationibus ad sed. Apost. interpositis, quibus est ab omnibus humiliter deferendum.

¶ Pirh.

¶ Pith. 22. *Antiqua Patriarchalium Sedium privilegia.*] *Can. Renovantes. Distinct. 22. Novell. 123.*

CAP. XXIV.

Privilegium Religiosis concessum, ut possint sepelire confratres suos tempore interdicti, intelligitur de illis confratribus, qui licet maneant in seculo, obtulerunt se tamen Ordini mutato habitu seculari, vel de illis, qui bona sua eis dederunt usufructu retento. Hoc primo. *Privilegium Religiosis concessum, quod eis venientibus ad locum interdictum, semel in anno aperiantur Ecclesiae, ut celebrentur in eis divina, intelligitur, quod una tantum sola Ecclesia aperiatur in loco.* H. secundo.

Idem t in eodem. (an. 1216. Romae.)

t *Scilic. Inn. III. in Conc. Later. p. 27. c. 7. eod. tit. in 4. comp.*

UT privilegia, quae quibusdam religiosis Romana concessit Ecclesia, permaneant inconcussa, quaedam in eisdem duximus declaranda, ne minus sane intellecta pertrahantur ad abusum, propter quem possint merito revocari, quia privilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate. Sane quibusdam Regularibus Apost. sedes indulsit, ut his, qui fraternitatem eorum assumpserint, si forsitan Ecclesiae, ad quas pertinent, a divinis officiis fuerint interdictae, ipsosque mori contigerit, sepultura Ecclesiastica non negetur, nisi excommunicati, vel nominatim fuerint interdicti. Suos quoque confratres, quos Ecclesiarum Praelati apud Ecclesias suas non permiserint sepeliri, nisi excommunicati, vel interdicti fuerint nominatim, ipsi ad Ecclesias suas deferant tumulandos. Hoc autem de illis confratribus intelligimus, vel qui adhuc manentes in seculo eorum Ordini sunt oblati, mutato habitu seculari: vel eis, qui bona sua dederunt inter vivos, retento sibi (quamdiu in hoc seculo vixerint) usufructu: qui tamen sepeliantur apud ipsorum Regularium, vel alias non interdictas Ecclesias, in quibus elegerint sepulturam: ne si de quibuslibet ipsorum Fraternitatem assumentibus fuerit intellectum, pro duobus, aut tribus denariis annuatim sibi collatis dissolvetur pariter, & vilescat Ecclesiastica disciplina: certam tamen & ipsi remissionem obtineant ab Apostolica sibi sede concessam. Illud etiam, quod hujusmodi regularibus est indultum, ut si qui fratrum suorum, qui ab eis missi fuerint ad recipiendas fraternitates, sive collectas in quamlibet civitatem, sive castellum vel vicum advenerint, si forte locus ille a divinis officiis sit interdictus, in eorum jucundo adventu semel in anno aperiantur Ecclesiae, ut exclusis excommunicatis divina ibidem officia celebrentur: sic intelligi volumus, quod in eadem civitate, aut castro, aut villa una tantum Ecclesia ejusdem Ordinis fratribus semel (ut dictum est) aperiatur in anno. quia licet pluraliter dictum sit, quod in eorum jucundo adventu Ecclesiae aperiantur, non tamen ad Ecclesias ejusdem loci divisim, sed praedictorum locorum commoditatem sane referendum est intellectu: ne si hoc modo singulas ejusdem loci visitarent Ecclesias, nimium vilipendi contingeret sententiam interdicti. Qui vero contra declarationes praedictas quicquam sibi usurpare praesumpserint, gravi subjaceant ultioni.

CAP. XXV.

Tempore generalis interdicti Episcopi non prohibiti, qui non fuerunt culpabiles interdicti, clam celebrare possunt, & hodie istud non est privilegium Episcoporum, sed jus commune, ut in c. fin. de sent. excom. in 6. & ibi plene habetur, an, & quando, & qualiter possit celebrari tempore interdicti.

Idem u in eodem. (an. 1216. Romae.)

u *Innoc. III. in Conc. Later. c. 58 & C. 8 eod. tit. in 4. comp.*

QUod nonnullis est religiosis indultum in favorem Pontificalis officii ad Episcopos extendentes concedimus, ut cum commune terrae interdictum fuerit, excommunicatis, & interdictis exclusis, possint quandoque januis clausis, suppressa voce, & non pulsatis campanis divina celebrare officia, nisi & hoc ipsum eis expresse fuerit interdictum. Verum hoc illis concedimus, qui causam aliquam non praestiterint interdicto, nec quicquam [doli b, vel] fraudis ingesserint, tale compendium ad iniquum dispendium pertrahentes.

CAP. XXVI.

Privilegia non sunt violanda etiam indirecte. h. d. generaliter.

Honorius III. *Archiep. & Episcopis, in quorum dioec. monasteria, & Prioratus Cluniacen. monasterio subjecta consistunt.* (c. an. 1216. Romae.)

x *De ordin. Cluniacens. origine, & antiquitate, Chass. in Catalog. glor. mundi p. 3.*

QUanto amplius: (& inf.) Sane dilecti filii Abbas, & Conventus Cluniacen. x gravem nobis querimoniam obtulerunt, quod quidam vestrum, & vestrorum Officiales, cum in eos, & sui Ordinis Monachos non possint excommunicationis, & interdicti proferre sententias, eo quod super hoc Apost. sed. privilegiis sunt muniti, in eos, qui molunt in molendinis, vel coquunt in furnis eorum, quicquid vendendo, sive emendo, aut aliter eis communicant, sententias proferunt memoratas: & sic Apostolicorum privilegiorum non vim, & potestatem, sed sola verba servantes dicti ordinis Monachos quodammodo excommunicant, dum eis alios communicare non sinunt. Ex quo illud etiam accedit inconveniens, ut ipsi Monachi quantum ad hoc judicentur judicio Judaeorum, & qui eis communicant in praedictis, majorem excommunicationem incurrent, quam etiam excommunicatis communicando fuerint incursuri. Nolentes igitur haec crebris ad nos clamoribus jam perlata ulterius sub dissimulatione transire, vobis universis, & singulis mandamus, quatenus hujusmodi sententias in fraudem privilegiorum nostrorum de caetero non feratis: quia si super hoc ad nos denuo clamor ascenderit, non poterimus oculis conniventibus pertransire, quin promulgatores talium sententiarum severitate debita castigemus.

CAP. XXVII.

Qui in habitu, & tonsura, & caeteris ut Laici conversantur, deprehensi in maleficiis se pro Clericis non defendunt, ut ita communiter summatur.

Idem V. quondam Anglorum Reginae 23 illustri. (c. an. 1226. Romae in Angliam.)

y *Vid. Covar. in pract. q. c. 31.*

EX parte y 24 tua fuit propositum, quod nonnulli literati, quos nec habitus, nec tonsura Clericos profitentur, in terra tuae jurisdictioni subjecta degentes, cum deprehenduntur in aliquibus forisfactis, ut jurisdictionem tuam eludant, & debitam pro delictis ultionem evadant, assumunt, seu etiam resumunt tonsuram abjectam, seu habitum clericalem, licet ante pro laicis ab omnibus haberentur 25. Ne igitur tonsura, vel habitu sic resumpto malitia foveatur 26, si tuam jurisdictionem exerceas in hujusmodi delinquentes, qui 27 sine tonsura, & habitu in delicto fuerint deprehensi, aequanimiter duximus tolerandum: cum malitiis hominum indulgeri non debeat, sed potius obviari.

¶ Pith. 23. *V. Anglorum Reginae.*] *Berengariae, ut in cap. 9. sup. de Cleric. conjugat.*

24. *Ex parte tua.*] Vuestmonaster. pag. 71.

25. *Haberentur.*] V. C. addit, *& sic eorum delicta remanent impunita.*

26. *Malitia foveatur.*] *malitiam tueantur.*

27. *Qui.*] *cum.*

CAP. XXVIII.

Parisiis, & in locis vicinis jus civile legi non debet.

Idem z. (c. an. 1220. Romae in Galliam.)

z *C. Paris. & c. Eccl. violat Papae. constitutis. quare sup. ac magistris, &c.*

SUper specula: [& inf.] Sane licet sancta Ecclesia legum secularium non respuat famulatum, quae aequitatis, & justitiae vestigia imitantur: quia tamen in Francia, & nonnullis Provinciis Laici Rom. Imperatorum legibus non utuntur, & occurrunt raro Ecclesiasticae causae tales, quae non possint statutis canonicis expediri: ut plenius sacrae paginae insistatur: [& infra a]

Firmiter interdicimus, & districtius inhibemus, ne Parisiis, vel in civitatibus, seu aliis locis vicinis quisquam docere, vel audire jus civile praesumat. Et qui contra fecerit, non solum a causarum patrociniis interim excludatur, verum etiam per Episcopum loci excommunicationis vinculo innodetur. *Vos autem filii sic diligentius praescripta servetis, & facietis studiosius ab aliis observari, quod vere amici sponsi possitis merito comprobari, dum paranymphos suos studiosos ad epithalamium carmen curaveritis promovere. Dat. Rom. Pontificatus nostri an. quar.*

a *quatenus Gl. & Doll. hic quaerunt, an omnes subsint Imperatori, vide Chass. in Catal. glor. mundi, p. 5. conf. 28.*

[a *Et discipulis Helisaei liberius juxta fluenta plurissima resideant, ut columba dum in januis scalas non invenerint, ad quas divertere valeant pedes suos.*]

CAP. XXIX.

Innovatio privilegii jus novum non inducit, sed vetus conservat.

Idem *Episcopo Bajocen* b (c. an. 1222. *Romae in Galliam.*)

b *Bajoc.*

QUia e intentionis nostrae: (& infra. a) Cum innovatio nec jus novum conferat, nec etiam tollat vetus, te in eo statu esse volumus, in quo tempore impetratae innovationis dignosceris extitisse. Caeterum nullum per hoc intendimus juri alias eidem monasterio competenti praejudicium generari.

e *Doctores in c. fin. sup. de fid. instr. & in c. Albericus, &c. significavit, de testib.*

[a *Nonobstante, ut per innovationem, quam fecimus cuidam scripti monasterii SS. Caldonen 28 quod in regestro bon. mem. Alex. Pp. p. n. reperimus contineri, derogaretur Eccl. Bajocen*]

¶ Pith. 28 *Monasterii S. Caldonen.*] *Monasterii Sancti Stephani Cadomensis*, Ordinis Sancti Benedicti, dioecesis Bajocensis.

CAP. XXX.

Privilegiati ut ubique possint cum altari viatico celebrare, hoc possunt sine licentia Praelatorum.

Idem. (*c. an.* 1233. *Romae.*)

d *Gloss. & Doct. in cap. quoniam, De privileg. l. 7. & Sylvestrum in Summa, verbo, altare, q. 6.*

IN his d, quae ad cultum divinum facere dignoscuntur, non maligna, sed benigna esset potius interpretatio facienda. Unde mirari compellimur, quod cum fratribus Praedicatoribus, & Minoribus duximus indulgendum, ut ubicumque fuerint, sine parochialis juris praejudicio cum altari valeant viatico celebrare: quidam nimis stricte interpretando indulgentiam nostram, nituntur asserere, quod per eam praedicti fratres praeter Praelatorum assensum facere hoc non possint: propter quod eos celebrare juxta indulgentiam Apostolicam non permittunt. Cum autem eis nihil conferret memorata indulgentia, sine qua id Praelatis annuentibus liceret eisdem: Fraternitati tuae mandamus, quatenus interpretatione hujusmodi reprobata, dum tamen ab illis, quae jure parochiali proveniunt, prorsus abstineant, datam eis sic licentiam celebrandi auctoritate nostra non differas publicare, ita quod dicti fratres aliquem ex indulgentia nostra evidenter in hoc gratiam consecuti.

CAP. XXXI.

Privilegium de decimis novalium non solvendis, non comprehendit decimas tempore privilegii impetrati possessas ab aliis, nisi de possessione alterius in privilegio fiat mentio.

Gregorius IX. *majoris Ecclesiae, & Christianitatis Decano, & Archidiac. Lincoln.* (*c. an.* 1230. *Romae in Angliam.*)

e *al. de Buton.*

DUdum inter Priorem, & Conventum de Butele e ex una parte ure, & Priorissam & Moniales de Campesse ex alia, super decimis lite mota: [*& infra.*] De consilio fratrum nostrorum decrevimus, juri praedictorum Prioris, & Conventus super decimis novalium, in quarum erant possessione tempore illo, quo indulgentiae Apostolicae impetratae fuerunt, a parte altera de decimis novalium non solvendis, non debere per eas non facientes de hoc aliquam mentionem praejudicium generari.

¶ PITH. 29. *Conventum de Butele.*] *Bosteleshom*, Collegium Canonicorum Augustal. aliquando Sedes Templariorum. Leland. Camdem. 160.

CAP. XXXII.

Confratres privilegiatorum, nisi se ad eos in totum transtulerint, ad Episcopalia jura tenentur.

Idem. (*c. an.* 1231. *Romae.*)

QUidam (sicut asseris) in privilegiatorum Fraternitate recepti, nolunt tibi de juribus Episcopalibus respondere: Verum quamdiu hujusmodi fratres moram in domibus suis fecerint f, eos compellere poteris ad dicta jura tibi integre persolvenda.

f *Vide leg. fin. quam Bald. dicit esse singul. C. de jure fisc.*

CAP. XXXIII.

Quod privilegium retentionis decimae, semel novale semper est novale.

Idem *Arelaten. Capitulo.* (*c. an.* 1231. *Romae in Galliam.*)

COnsultationi vestrae h. r. quod terra, de qua non extat memoria, quod aliquando culta fuisset, redacta per Religiosos viros noviter ad culturam, perpetuo debet quoad immunitatem de non solvendis decimis novalium jure censeri. cum alias nonnunquam contingeret indulgentiam de novalibus plus eis dispendii, quam utilitatis afferre.

DE PURGATIONE CANONICA.

TITULUS XXXIV.

CAP. I.

Infamatus fide dignus per juramentum se purgat, alias secus: & confessus non idoneus enervatur peccatis.

Ex Concilio Triburien. (*in Germania.*)

e *Referunt Burc. l. 16 decret. c. 19. & Grat. sive Palea 2. q. 5. c. 15. & habetur c. a. eo. tit. de purg. vulg. in 1. compil.*

NObilis e homo, vel ingenuus si in Synodo accusatus crimen negaverit, si fidelem eum esse scivetit, cum duodecim ingenuis se expurget. Si autem antea deprehensus fuerit in furto, aut perjurio, aut falso testimonio, non admittatur ad jurejurandum: sed ei sicut qui ingenuus non est, purgatio indicatur.

CAP. II.

Infamatus tertio monitus se non corrigens, usque ad purgationem ab officio suspenditur.

Ex Concilio Agathen. (*in Gallia.*)

SI quis Presbyter negligens vitae suae, pravis exemplis mala de se suspicari permiserit, & populus ab Episcopo juramento seu banno Christianitatis adstrictus infamiam ejus patefecerit, certique accusatores criminis ejus defuerint, admoneatur h primo secreto ab Episcopo, deinde sub duobus vel tribus testibus: & si non emendaverit, Episcopus coram publica increpatione admoneat. Si vero nec sic se correxerit, ab officio suspendatur usque ad condignam satisfactionem, ne populus fidelium in eo scandalum patiatur.

h *Observat ordinem fraternae correctionis, de quo plene D. Th. 2. 2. q. 33. art. 3. 4. 5. & seq.*

CAP. III.

Etiam Regulares purgant se de delicto secundum regulam canonicam.

Ex Concilio Malden. e (*in Gallia.*)

e *C. 90. in Conc. impressis, non c. 2. ut ajunt. Burch. l. 8. decr. c. 57.*

MOniales 1 si libidinibus inservire accusentur, & manifeste detegi non valuerint, erga regulam 2 suo opinionis malam famam canonice purgare cogantur.

¶ PITH. 1. *Moniales.*] V. C. *Sanctimoniales.*
2. *Erga regulam.*] V. C. *erga Ecclesiam.*

CAP. IV.

Si delictum est probabile, non indicitur purgatio, alias secus. h. d. quoad titulum.

Ex eodem. (*in Gallia.*)

SI quis de gradu Ecclesiastico raptoribus alienarum sponsarum se consensurem, vel intercessorem manifeste prodiderit, e proprio gradu repellatur. Et si verisimilibus earundem suspicionibus fuerit propulsatus, canonice se expurget 3.

¶ PITH. 3. *Propulsatus canonice se expurget.*] *propulsatus, & canonice nequiverit approbari, secundum Sanctorum Patrum statuta se purgare cogatur.* Sic in veteri Codice.

CAP. V.

Infamatus, contra quem crimen probari non potest, debet se purgare juramento de veritate: compurgatores vero de credulitate.

Innocentius Papa d *Aquilegien. Patriarchae, & Mantuan. Episcopo.* (*c. an.* 1213. *Romae in Dalmatiam.*)

d *al. Innoc. Papa III.*

QUotiens 4 e Tridentinus Episcopus de Simonia impetitus sit, eos latere non credimus: sed accusatores scriptum afferentes, testes secundum formam canonicam producere nequiverunt, scilicet quod Ecclesiam sancti Petri Presbytero P. dederit pro quatuor modiis frumenti: [*& inf. a*] Communi fratr. nostr. consilio judicamus, ut tertia manu sui ordinis, & quarta Abbatum, & Religiosorum Sacerdotum de supradicta simonia debeat se purgare. Porro purgationis tenor erit hujusmodi: Episcopus jurabit primum super sancta Dei Evangelia, quod pro Ecclesia S. Petri Presbytero P. danda, nec ipse per se, nec per submissam personam, nec aliquis pro eo se sciente pretium recepit. deinde compurgatores super sancta Dei Evangelia jurabunt, quod ipsi credunt eum verum jurasse.

e *C. 4. eod. tit. in 1. compil. Refert. Grat. sive palea 2. qu. 4. c. quoties.*

(*a Quos ab ejusdem Ecclesiae Locis accepit. Verum quoniam nec accusatores, nec testes secundum formam canonum, & sanctorum Patrum statuta in causa ipsa procedere potuerunt.*)

¶ PITH. 4. *Quotiens.*] V. C. addit, *Frater noster Adelpretus.*

CAP. VI.

Episcopus Parochianum suum infamatum compellit ad se purgandum, nisi ab eo legitime appellaverit.

Alexand. III. 5 (*c. an.* 1172. *Romae in Tusciam.*)

NOs inter f 6 alios: (*& inf.*) Quia nos t. Fr. consulere voluit, utrum Episcopus Parochianum suum 7 ad purgationem cogere possit: Consul. t. t. r. quod si de aliquo crimine publica laborat infamia, accusatore, & testibus deficientibus ad purgationem est per ipsum Episcopum compellendus: nisi forte super ipso 9 ad superiorem Judicem duxerit appellandum. Sane si appellaverit, eius parebit judicio, ad cujus examen causam voluerit per appellationem transferre.

f *Cap. 4. tit. de offic. & pot. jud. & ord. ord. in 2. comp. & Cap. 7. eod. tit. de purg. can. in 1. comp.*

¶ PITH. 5. *Alexander III.*] *Genuensi Episcopo.*
6. *Nos inter alios.*] Vetus Codex addit: *Praeeminentiae sumus, immeriti licet, d. gerimus, ut & quae dubia sunt debeamus declarare, & consultationibus singulorum, quos nobis Deus manifestavit, sollicite respondere; ut quaestiones sub nomine Romana*

mana Ecclesia terminentur, qua inter alias Ecclesias, Deo disponente, obtinet principatum. Unde

7. *Primitiarum suum.*] V. C. addit, *publica forma cum accusante.*

8. *Per ipsum.*] Adde, *Dioecesanum,*

9. *ipso.*] *Hac.*

CAP. VII.

Compurgatores debent esse honesti, & notum habere eum, quem purgant, nec debent a Judice, vel alio impediri: & deficiens in purgatione punitur, ut convictus.

Idem *Gajetanen. electo.* [*c. an. 1172. Roma in Campaniam.*]

g Cap. 12. eod. tit. de accusat. ont. comp.

CUm P. Menconella g Presbyter [*& inf.*] Purgatores illius honestatis, & opinionis esse volumus, quod verisimile sit eos nolle amore, vel odio, seu obtentu pecuniæ pejerare. Ut autem idonei appareant, necesse est, ut ejus, quem purgare debent, vitam, & conversationem agnoscant. Deficientem vero in purgatione omni officio, & beneficio Ecclesiastico privare procures: præcavens, quod si qui purgandorum suo voluerint purgatione assistere, nullam eis malevolentiam, aut indignationem ostendas, nec eos impedias, vel ab aliis, quantum in te est, impediri permittas.

CAP. VIII.

Absolutio facta secundum purgationem vulgarem non tenet: & ea non obstante potest indici de novo purgatio: & admittitur accusatio.

Lucius III. [*c. an. 1181. Romæ.*]

h Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 51. c. 30.

EX tuarum h intelleximus continentia literarum, quod cum H. Presbyterum (quia infamabatur de homicidio) a Sacerdotali officio suspendisses, prædecessoris tui literas tulit in medium, quibus apparuit eum judicium aquæ frigidæ suam innocentiam purgavisse, & Episcopum suis eum literis absolvisse. Quia vero peregrina judicia sunt inhibita, purgationem, quam præstitit, sufficere non putantes mandamus, quatenus si accusatores idonei non apparuerint, ut cum septima, aut quinta manu sui ordinis [sicut expedire cognoveris] per purgationem canonicam innocentiam suam ostendat, sibi injungas: quam cum præstiterit, suspensionem sine difficultate relaxes, & eum testimonii boni eum annuncians, ab infamia homicidii, nullius contradictione, vel appellatione obstante absolvas.

CAP. IX.

Sufficit, quod compurgator sit toleratus ab Ecclesia bonæ famæ, nec de crimine suspectus condemnatur.

Idem *Eliensi Episcopo.* (*c. an. 1181. Roma in Angliam.*)

i Cap. 6. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 8. c. 22.

COnstitutus in præsentia nostra P. Diaconus: [*& infra.*] Præterea illud nobis non modicam admirationem induxit, quod purgationem oblatam recipere noluisti, nisi prius commendatitias nomine singulorum, qui dictum P. purgare volebant, & de nationibus, & cæteris circumstantiis prius inquireres diligenter, tanquam esses ordinationes facturus: utinam sic dicaturos ordinandos. Sane in purgationibus faciendis tum satis sit illis, qui pro purgando exhibent juramentum, secundum propriam conscientiam, & opinionem jurare, quod purgandus a crimine sit immunis, vel quod bonum exhibuit juramentum, si purgatores ab Ecclesia tolerantur, & sint bonæ famæ, in suis ordinibus ministrantes, nec in judicio pro crimine condemnati, procul dubio sunt absque ullius indagine admittendi.

CAP. X.

Propter magnitudinem criminis infamatus suspendi potest, nedum ab officio, sed etiam a beneficio, donec se purgaverit. Hoc primo. *Et augetur propter hoc numerus compurgatorum.* Hoc secundo. *Et causa interdum post purgationem præstitam suspenditur quis ad tempus.* Hoc tertio. *Et deficiens in purgatione punitur ut convictus.* Hoc quarto.

Innocentius III. *Senon. Archiepiscopo.* (*c. an. 1214. Roma in Galliam.*)

u Cap. 1. eod. tit. in 3. comp.

INter sollicitudines u nostras illa debet esse præcipua, ut capiamus vulpeculas: (*& inf.* x) Licet ergo Ecclesiastica constitutio tales ab officio tantum usque ad purgationem canonicam doceat suspendendos: quia tamen eum etiam a beneficio propter immanitatem criminis suspendisti, nolumus improbare: nec illud etiam improbamus, quod licet contra eum nullus accusator legitimus appareret, ex officio tuo tamen (fama publica deferente) voluisti plenius inquirere veritatem. Attendentes autem vulgatam infamiam, grave scandalum, & vehementem suspicionem ex testium dictis obortam, quæ contra Decanum facere videbantur, cum propter eorum quodlibet ei

Pars II.

esset purgatio indicenda, & servantes justitiam, & mollientes rigorem purgationem ei quartadecima manu sui ordinis duximus indicendam. Ipsum igitur ad te remittentes, ut ibi purgetur, ubi noscitur infamatus: mandamus, quatenus accitis l tecum Nivern. & Parisien. Episcopis indictam ei purgationem accipias: ita tamen, ut qui ad ejus purgationem processerint comprobandam, sint fide catholici, & vita probati, qui conversationem, & vitam ipsius non tam moderno tempore noverint, quam transacto. Purgatione vero recepta beneficium ei restituere non postponas. In pœnam autem familiaritatis illius, quem cum hæreticis scientes habuisse dignoscitur, eum ab officio volumus manere suspensum, donec scandalum sopiatur, ita tamen ut publice familiaritatem hæreticorum abjuret. Præcipias insuper et districte, ut in prædicta, & aliis villis circumpositis profiteatur, & prædicet fidem catholicam, ac confundat, & detestetur hæreticam pravitatem: sic deinceps vitam suam bonis adornans operibus, ut infamia convertatur in bonam m famam, & omne scandalum, & suspicio de Catholicorum mentibus deleatur. Quod si forsan in purgatione defecerit, eum Ecclesiasticæ disciplinæ mucrone percellas, & ab officio, & beneficio depositum ad agendam pœnitentiam in arctum monasterium detrudere non omittas.

l *al. accitis. al. accersitis, sed in Regist. & antiquis, ut est impressum.*

m *Dictio, bonam, deest in Registro, & plerisque antiq. exemplarib.*

{ x *Qui moliuntur vineam Domini demoliri, species quidem habentes diversas, sed caudas ad invicem colligatas, quadam de vanitate conveniunt in ipsum. Hi sunt namque caupones, qui aquam vino commiscent, qui virus draconis in aureo calice Babylonis regis propinant, qui juxta verbum propheticum, arcum rem amarum intendunt, ut sagittent in occultis immaculatos: quorum error serpit ut cancer, ita quod nisi botrus in flore lædatur, fructum non solum amarum, sed etiam pestiferum germinabit. Hos Apostolus egregius prædicator in epistola sua prophetica sermone describit, & docet omnibus modis evitandos, contra quos Sacerdotes tubis argenteis clangere debent, ut cum clamante populo arca fœderis præcedente, & muri corruant Hiericho, quæ jam fuerant perpetuo anathemate condemnata: ita quod si quis ex ea regulam auream furari præsumpserit, cum Achor filio Charmi lapidibus obruatur. Nos igitur scientiam literarum, & honestatem morum posteri attendentes.* }

¶ Pith. 10. *Inter sollicitudines, &c.*] Contra Decanum Nivernensem, an contra Abælardum. Extat integra *pag. 403. epistol. Innocent.*

CAP. XI.

Breve est, nec potest aliter summari.

Idem *Abbati sancti Dionysii, & Presbytero ex S. Martini &c.* (*c. an. 1214. Roma in Galliam.*)

n Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.

CUm dilectus n: [*& infra.*] Illud autem vos attendere volumus, & mandamus, ut tales ad purgationem admittantur personæ, quæ aliæ sint, & honestæ.

¶ Pith. 11. *Presbytero.*] *Priori.*

ex. *Sancti Martini.*] *De Campis.*

CAP. XII.

Si infamia ortum non habet ex probabilibus conjecturis, non est de necessitate indicenda purgatio, potest tamen indici ad instantiam purgandi.

Idem *23.* (*c. an. 1214. Roma in Hungariam.*)

o Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. pars hujus decret. est in cap. cum in juventute. sup. de præsumpt. ut optime hic admonet glossa.

CUm o in juventute sua: [*& infra.*] Quia vero pater filium, quem diligit, corripit: nos Quinqueclesien. 14 Episcopo per literas nostras ad majorem cautelam injunximus, ut ab illius familiaritate cessando taliter se haberet, quod sinistra de ipso suspicio non posset haberi: sed inimicus homo rescriptum literarum surripiens, apud Regem 15, & Regni magnates ipsum nequiter publicavit, ut sic deberet amplius infamari. Unde nos tantam æmulorum nequitiam attendentes, licet pulsati fuerimus multoties contra eum, nunquam tamen adversus ipsum potuimus commoveri, scientes, quod dictum unius facile sequitur multitudo: ubi vero idem Episcopus ad Strigon. metropolim exstitit postulatus, quidam, qui super ipsa postulatione adversabantur eidem, ut promotionem ipsius facilius impedirent, illius existimationis carbones reaccendere sunt moliti: unde quidam procurator ipsius de consilio amicorum suorum, qui super hoc bonum zelum habebant, sed non secundum scientiam, cœpit cum instantia postulare, quatenus eidem Episcopo purgationem canonicam faceremus indici, ut suam innocentiam demonstraret. Nos autem postulationem hujusmodi minus providam reputantes, procuratorem ipsum ab ea sæpe p voluimus revocare:] *& inf.* q] Cæterum quia procurator instabat, compulsi fuimus (non juris necessitate, sed importunitate petentis) ut per eos ei purgationem canonicam cum duobus Abbatibus mandaremus indici: quem eis fuimus protestati, quod ex alia causa talis petitio minus provida tunc fiebat, quia Strigon. Eccles. Suffraganei vix eo tempore purgarent eundem, quia in facto postulationis contradicebant eidem: & suffraganei Colocen. Ecclesiæ ipsum minime tunc purgarent, quia inter eum, & Colocen. Archiepiscopum de Strigon. metropoli contentio vertebatur: unde cum non sint alii Pontifices

p *al. semper, sed in antiq. ut est impressum.*

in Hungaria, merito videbatur, quod per Episcopos regni sui non posset in tali articulo se purgare.

[*a Tum quia sæpefatus Episcop. non videbatur apud bonos, & graves infamatus de illo crimine, cum Episcopi super hoc ex mandato Apostol. requisiti, laudabile testimonium de ipso nobis curaverunt perhibere, tum quia talis infamia a videbatur ab inimicis, & æmulis processisse, sicut superius est expressum. Unde cum antedicta vita ejus laudabilis appareret, & hujusmodi facinus incredibile videretur, non credebamus ei purgationem aliquam modo indicendam.*]

¶ PITH. 13. *Idem.*] V. C. *Canadiensi Episcopo, & Abbati Dec guorum.*

14. *Quinqualien.*] *Quinqueeclesient.*

15. *Regem.*] *Hungariæ.*

CAP. XIII.

Compurgator jurat de credulitate.

Idem Tiron. q *Archiepiscopo.* (*c. an.* 1214. *Romæ.*)

q Tironen. al. Tiron. al. Tyren.
r Cap. 4. eod. tit. in 3. comp.

DE r testibus (*& inf.*) Ille vero, qui ad purgandem alicujus infamiam inducuntur, id solum tenentur juramento firmare, quod veritatem credunt eum dicere, qui purgatur.

CAP. XIV.

Infamatus super defectu natalium non debet promoveri, nisi prius se purget.

Idem Floren. *Episcopo.* (*c. an.* 1214. *Romæ in Tusciam.*)

s Cap. 5. eod. tit. in 3. comp.

ACcedens s ad præsentiam nostram T. Diaconus humili nobis insinuatione monstravit, quod cum a suis æmulis diceretur, quod esset filius Sacerdotis, tu eum nec promovere voluisti, nec permisisti ab alio promoveri. Quocirca mandamus, quatenus si publice fuerit nota respersus, & de ipso tibi legitime constare non poterit, purgatione ab ipso recepta, ipsum non differas propter hoc ad Sacerdotii officium promovere: quia etsi non sit nota delicti, est tamen nota defectus impedientis ad sacros ordines promovendum.

CAP. XV.

Super notorio crimine non est indicenda purgatio, & pendente causa super criminibus coram Papæ delegatis, purgatio ab ordinario super eis recepta non tenet.

Idem *Abbati Eugen. & Scholastico Musin.* t (*c. an.* 1215. *Romæ in Flaminiam.*)

t Cap. 6. eod. tit. in 3. compil.

CUm t dilectis filiis H. Presbytero, & G. procuratori O. Clerici, T. Capellanum nostrum concesserimus auditorem, idem procurator proposuit, quod cum dictus Presbyter super incestus crimine fuisset publice infamatus, Constantien. Episcopus ordinarius Judex ei purgationem indixit: qui cum se purgare nequivisset, ab ipso fuit suis Ecclesiis sententialiter destitutus, quas ipse nihilominus detinuit per violentiam occupatas. Cumque idem Presbyter cujusdam consanguinei sui uxorem publice detineret, ad petitionem plebani de Hansio u, & quorumdam aliorum Clericorum Constantien. diœcesis, Judicibus dicimur literas destinasse, ut si dictus Presbyter super crimine adulterii, & incestus coram ipsis se purgare non posset, ipsum pœna debita castigarent: qui cum constitisset eisdem, quod idem Presbyter pro eo, quod in purgatione defecerat, ab Episcopo memorato fuerat condemnatus, ipsum utpote contumacem prædictis Ecclesiis per sententiam privaverunt, maxime cum de incestus, & adulterii crimine, tanquam de notorio liqueret eisdem, Abbati sancti Galli (ad quem illarum Ecclesiarum donatio pertinebat) potestatem liberam concedentes, Ecclesias illas personis aliis conferendi: qui eas postea supradicto O. Clerico assignavit: [*& infra.*] Dictus vero Presbyter inter cætera respondit, quod processus Judicum prædictorum debebat merito retractari, cum sine causæ cognitione procedere præsumpserint x contra eum: adjiciens, quod purgationem indictam ab electo Constantien. curaverit exhibere: [*& infra.* a] Hic igitur, & aliis plenius intellectis, licet literæ illæ, quæ ad prædictos Judices impetratæ dicuntur, vel ipsarum transcriptum ostensum non fuerit coram nobis, quia tamen ex tenore relationis ipsorum y, quam dictus procurator exhibuit, ac si literæ ipsæ ostensæ fuissent, nobis constitit evidenter Judices ipsos prætermisso juris ordine processisse: tam processum eorum, quam concessionem Ecclesiarum a prædicto Abbate de mandato ipsorum factam auctor. Apost. retractamus, præsertim cum relatio ipsius series repugnantia contineat, & adversa. Dicitur enim, quod crimen ejusdem Presbyteri usque adeo publicum z fuerat, & notorium, quod nullus inficiationi locus penitus existebat, utpote cujus universa vicinia populus testis erat: & tamen ibidem præmittitur, quod eidem Presbytero terminum peremptorium præfixerunt, in quo (si posset) super infamia prædictorum criminum canonice se purgaret: cum nimirum si crimen notorium existebat, non erat illi indicenda purgatio, sed in eum condemnationis sententia promulganda: [*& inf.*] Si vero nullus apparuerit legitimus accusator, & ipsum inveneritis apud bonos, & graves super prædictis criminibus, vel ipsorum altero infamatum, purgationem ei canonicam indicatis, non obstante quod coram prædicto electo dicitur se purgasse: cum judicio pendente coram Judicibus delegatis non debuerit ordinarius purgationem indicere infamato.

u al. de Hemmo. al. de Ponte, sed in vetustiorib. ut est impressum.
x præsumpserint, in vulgari: ac in antiq. præsumpserunt.
y ipsorum.
z publicatum.

[*a Nos indultus, ut frattum nostrorum debeamus consultationibus respondere, & ab eis, quantum humana permittit fragilitas, dubitationis scrupulum amputare. Inde est quod.*]

¶ PITH. 16. *Idem Eugen. & Scholastico Musin.*] *Alias Abbati Argent. Forte Abbati Augiensi. Vel Abbati Cuciensi, forte Curiensi.*

CAP. XVI.

Non sufficit Prælato de criminibus infamato jurare, cum se purgat, quod sit immunis ab illis criminibus, sed jurare debet, quod post suam promotionem illa crimina non commisit.

Idem. (*c. an.* 1215. *Romæ.*)

ACcepimus a literas, quibus nobis intimare curastis, quod Apostolico mandato super indicenda purgatione Archiepiscopo Bisuntin. recepto, ipsum citastis, ut denuit: qui ad diem præfixum comparuit coram vobis b, juramentum purgationis offerens sub hac forma: videlicet, quod immunis erat ab illis criminibus, super quibus se purgare debebat: (*& inf.*) Ipse enim ad præsentiam nostram accedens humiliter supplicavit, ut saltem super purgatione incontinentiæ dignaremur temperare rigorem, quia non deberet asserere, quod a nativitate sua nunquam passus fuerit lapsum carnis. Porro cum ab eo non credatur exactum fuisse hujusmodi juramentum, potius forte præsumimus, quod alia de causa volebat sub præscripta forma jurare: videlicet, quod immunis erat ab illis criminibus, de quibus fuerat infamatus, tanquam dimissis per pœnitentiam jam esset immunis ab illis. Sed hoc putare non parum temeritatis existeret: cum B. Job dicat c: *Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea.* (*& inf.*) Ideoque præscriptam purgationis formam, secundum quam idem Archiepiscopus obtulit se purgare, reprobamus, utpote indiscretam, temerariam, & ineptam: injungentes nidem, ut si voluerit, & potuerit secundum hanc formam se purgare, secundum sanum intellectum, quem ei damus exprimendum, videlicet quod illa crimina graviora, id est, simoniam, venditionem justitiæ, atque incontinentiam, de quibus infamatus existit, juret se minime commisisse, postquam ad Archiepiscopalem promotus est dignitatem: & compurgatores sic jurent, quod credunt eum verum jurasse: quo facto vos illum dimittatis in pace, alioquin &c.

a vid. Bart. in l. 1. §. non fatiorem. ff. ad S. C. Turpel. ubi ittat hunc textum in pulchro casu.
b nobis, sequitur in plerisque Cod. ferret enim indicat gelsdem, eorum vobis.
c Job. 9.

DE PURGATIONE VULGARI a.

a Vid B. Th. 2. 2. q. 95. art. 8. ad 3. arg.

TITULUS XXXV.

CAP. I.

Duello, & aliæ purgationes vulgares prohibitæ sunt, quia per eas innocentes condemnantur absolvendus, & Deus tentari videtur. h. d. totus titulus.

Celestinus III. (*c. an.* 1195. *Romæ.*)

CUra suscepti b regiminis: (*& infra.* a) Cum t. P. duxeris sed. Apost. consulendam, utrum super Ecclesiarum possessionibus duella debeant fieri? Tua duximus solicitudini respondendum, quod in eo esse, vel aliis etiam hoc non debes aliquatenus tolerare. c

[*a Sæpedicto tamen multo cum non desinunt infamare: unde nobis humiliter supplicavit, ut ab illarum impetitionibus solutum faceremus ipsum prædictarum Ecclesiarum posse. possessione gaudere.*]

b Cap. un. eod. tit. in 2. compil.
c Adde quod not. Bald. in l. 1. C. de Lat. lib. tol. ubi vide.

CAP. II.

Summatum est supr. cap. proximo.

Innoc. III. *Priori S. Sergii Spoleten.* (*c. an.* 1212. *Romæ in Umbriam.*)

SIgnificantibus d V. Laico, & fratribus ejus ad nostram noveris audientiam pervenisse, quod cum quidam eos super furti crimine accusaret, eam eos coacti sunt inire duellum, in quo aliis peccatis suis præpedientibus ceciderunt: propter quod per consules Spoletanos bonis fuerunt propriis spoliati: nunc vero furtum apud alios est inventum, & quod ipsi fuerint innocentes, est faciente Domino) revelatum. Unde consulibus ipsis dedimus in mandatis, ut oblata restituant universa.

d Cap. un. eod. tit. in 2. compil. vid. Conc. Trid. sess. 25. de reform. c. 19.

CAP.

CAP. III.

Summarum est supra cap. 1.

Honorius III. (*c. an.* 1225. *Romae.*)

a *Ivo p.* 10. *c.* 23.

DIlecti a filii noviter in Livonia baptizati, gravem ad nos querimoniam destinarunt, quod fratres Templariorum, & alii 1, qui temporalem in eis potestatem exercent, si quando de aliquo aliquo crimine infamantur, eos ferri candentis judicium 2 subire compellunt, quibus si quae exinde sequatur adustio, civilem poenam infligunt. Cum igitur hujusmodi judicium sit penitus interdictum, utpote in quo Deus tentari videtur, mandamus, quatenus dictos fratres 3, & alios, ut ab hujusmodi conversorum gravamine omnino desistant, per cens. Eccles. appell. remota compellas 4.

¶ Pith. 1. *Et alii.*] *Et quidem Advocati, & Judices.*
2. *Judicium.*] V. C. addit *seculi. Vide Ivonem epist.* 74. 91. *&* 234.
3. *Dictos fratres.*] V. C. addit, *Ordinem in Livonia profitentes.* Vide Chronic. Sclavorum *pag.* 199. Crant. *Daniae* 4. 24. & Trithem. *Hirsaug pag.* 224.
4. *Compellas.*] *Compellatis.*

DE INJURIIS, ET DAMNO DATO.

TITULUS XXXVI.

CAP. I.

Propter ejus brevitatem non summatur.

In Exodo. a

a *Exod.* 21.

SI rixati fuerint homines, & percusserit alter proximum suum lapide, vel pugno b, & ille mortuus non fuerit, sed c jacuerit in lecto, qui percusserit, operas ejus, & impensas in Medicos restituat.

b *v.* *d.* *l.* *fin.* *cum gl.* *&* *concor.* *ff.* *de sicariis.*
c *al.* *non* *sed* *jacuerit.*

CAP. II.

Breve est, & ideo non summatur.

In Eodem.

d *Exod.* 21. C. 3. *tit. de damno dato in* 1. *compilat. Refert Ivo p.* 16. *c.* 349.

SI d quis aperuerit cisternam, & foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos, vel asinus in eam, dominus cisternae reddet pretium jumentorum: quod autem mortuum est, ipsius erit.

CAP. III.

Breve est, & ideo non summatur.

Idem.

e *Exod.* 22.

SI e bos alienus cornupeta fuerit ab heri, & nudiustertius, & non custodivit eum dominus suus, reddat bovem pro bove, & cadaver integrum accipiet.

CAP. IV.

Breve est, & non summatur.

Idem.

f *Exod.* 22.

SI f laeserit quispiam agrum, vel vineam, & dimiserit jumentum suum, ut depascat aliena, pro damno aestimationem restituet.

CAP. V.

Breve est, & non summatur.

Idem.

g *Ibid.*

SI g egressus ignis comprehenderit acervos frugum, sive stantes segetes in agris, reddet damnum, qui ignem succenderit.

CAP. VI.

Breve est, & quasi idem cum praecedenti.

Ex Poenitentiali Romano. h

h *Similis sententia reperitur apud Burch. l.* 19.

SI quis domum, vel aream cujusquam incenderit voluntarie, ablata, & incensa omnia restituat, & tres annos poeniteat.

CAP. VII.

Secularis potestas, quae Clericum bannivit, condemnari debet per judicem Ecclesiasticum, secundum aestimationem injuriae in expensis, & damnis. Et hodie adde poenam in Clem. 1. *de poenis.*

Honorius III. *Episcopo Bonon.* [*c. an.* 1224. *Romae in Florentinum.*]

i *Vide Clem.* 1. *de poenis. c. Gravis, sup. de restit. spol.*

OLim i a scribentibus nobis Episcopo Mutinen. ut potestatem, consiliarios, & populum civitatis Florentin. ad satisfaciendum de damnis, & injuriis irrogatis Episcopo, & Ecclesiae Fesulan. cens. Eccl. compelleret, idem testes hinc inde contestata recepit. Quare nos ejus processu penitus revocato commune Florentin. quia bannivarat Episcopum Fesulanum contra Deum, & Ecclesiasticam libertatem, propter injuriam banni, & expensas, & damna tali occasione secuta, taxatione juramento praemissa, in mille libris usualis monetae praedicto Episcopo sententialiter duximus condemnandum.

¶ Pith. 1. *Olim, &c.*] *Joh. Villani* 25. *lib.* 4. *cap.* 5. 6.

CAP. VIII.

Qui jurat statutum super non repetendis damnis, hoc non obstante expensas repetere poterit. h. d. vel sic: Statutum super damnis non repetendis ad expensas non extenditur.

Gregorius IX. (*c. an.* 1236. *Romae.*)

IN nostra k 1, & fratrum nostrorum praesentia proposuistis, quod olim cives Brixien. pro l restaurationibus damnorum illatorum (dicentes), quos propter multas civiles discordias incurrerant, plurimum aggravari, statutum editum de non petendo, vel recipiendo in posterum restaurationes hujusmodi a communi generaliter approbarunt, & firmarunt etiam juramento: [*& inf.*] Cum igitur aliud sit damnorum restauratio, quam satisfactio expensarum, & idem in juramento exhibito super damnorum articulo intelligi non debeat, quod factum expensarum fuerit comprehensum: mandamus, quatenus [juramento non obstante praedicto] auctoritate nostra provideas, quod dictum commune pro bono concordiae ad expensarum satisfactionem aliquid m contribuat juxta tuae discretionis arbitrium, a te, sicut expedierit, moderandum.

k *vide Gl. in c. si canonici, verbo damnis, & summ. de offic. ord. in* 6.
l *dictio, pro, deest in vetustioribus Cod.*
m *dictio, aliquid, deest in antiquioribus exemplar.*

¶ Pith. 1. *In nostra.*] Capreol. 32.

CAP. IX.

Habet plura dicta, & se summat.

Idem. (*c. an.* 1236. *Romae.*)

SI culpa tua datum est damnum, vel injuria irrogata, seu aliis irrogantibus opem forte tulisti, aut haec imperitia tua, sive negligentia evenerunt: jure super his satisfacere te oportet, nec ignorantia te excusat, si scire debuisti ex facto tuo injuriam verisimiliter posse contingere, vel jacturam. Quod si animalia tua nocuisse proponas, nihilominus ad satisfactionem teneris, nisi ea dando passis damnum, velis liberare te ipsum: quod tamen ad liberationem non proficit, si fera animalia, vel quae consueverunt nocere, fuissent, & quam debueras, non curasti diligentiam adhibere. Sane licet, qui occasionem damni dat, damnum videatur dedisse: secus est tamen in illo dicendum, qui, ut non accideret, de contingentibus nil omisit.

DE POENIS.

TITULUS XXXVII.

CAP. I.

Toties puniendus est criminosus, quoties delictum iterat;

Ex Concilio Toletano. (*in Hispania.*)

EA, quae frequenti praevaricatione operantur, frequenti sententia condemnantur.

CAP. II.

Interficiens Presbyterum puniendus est: & poena pars Ecclesiae, cui praefuit, alia pars pro ejus anima distribuatur.

Ex Concilio Triburiensi. a (*in Germania.*)

a *Est in Concil. Triburiensi sub Arnulpho Imperatore.* 1 4. *sed aliis verbis refertur Burch. l.* 6. *Decret. cap.* 11. *Ivo p.* 10. *c.* 140. *& Gratian. sive Palea* 16. *q.* 4. *c. omnes Presbyteri.*

PResbyteri 1 interfecti compositio Episcopo, ad cujus parochiam pertinet, solvatur: ita ut medietatem 2 utilitatibus Ecclesiae, cui praefuit, tribuat, alteram in ejus eleemosynam juste dispertiat: quia nullus ejus haeres propinquior eidem, quam qui ipsum Domino sociavit.

¶ Pith. 1. *Presbyteri, &c.*] *Con. omnes caus.* 27. *qu.* 4.
2. *Medietatem.*] Adde *Veregildi.*

CAP.

CAP. III.

Non debent Prælati pro criminosis sustinendis pecuniam exigere, nec etiam correctionis causa ex cupiditate pœnam pecuniariam imponere.

Alexander III. *Cantuarien. Archiepiscopo.* (*c. an. 1180. Romæ in Angliam.*)

b Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 2. c. 3.

LIcet b juxta Apostolum: (& inf. a) Arguimus, quod Archidiaconi Conventren. Episcopatus pro corrigendis excessibus, & criminibus puniendis, a Clericis, & Laicis pœnam pecuniariam exigunt, & pro annua exactione pecuniæ personas quandoque suspendunt, Ecclesias interdicunt, e caritate donatum, ut eos in Ecclesiis cantare permittant, exigere non formidant, & alia agunt, quæ canonum obviant institutis, & de radice cupiditatis, & avaritiæ prodire videntur: (& inf.) Mandamus, quatenus Archidiaconis prædicti Episcopatus hoc districtius interdicas: si autem contravenire præsumpserint, eos appell. cessante Eccl. censura compellas.

(a *Arguere, obsecrare, & increpare studeamus: sic tamen debemus excessus corrigere singulorum, ut probemur non quæ nostra sunt, sed quæ Jesu Christi sunt, quærere, ut in correctione facienda videamur modestiam, & maturitatem servare.*)

¶ Pitn. 3. *Licet*, &c.] Vide Sarisberiens. *pag.* 469. Matth. Parif. *pag.* 134.

CAP. IV.

Victus condemnatur victori præsenti in expensis, etiam in causis pecuniariis, & unum casum excipit.

Idem in *Concilio Turonen.* (in *Gallia.*)

c Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 3. cap. 2.

CAlumniam c, & audaciam temere litigantium condemnando in expensis, & alio multiplici remedio sanctio imperialis 4 compescit. Quoniam igitur sacris institutis consonare dignoscitur, præcipimus 5, ut de cætero in causis pecuniariis victus victori in expensis condemnetur, nisi sententia pro absente feratur.

¶ Pitn. 4. *Sanctio imperialis.*] L. *properandum* §. *sin autem.* C. *de Judic.*

5 *Præcipimus*, &c.] Joannes Galli *quæst.* 273. Ordinatio Caroli quinti in *Antiq. fol.* 131.

CAP. V.

Clericus causam sui operam prabens bello, deponendus est.

Innoc. III. *Nidrosiensi* 6 *Archiepiscopo.* (*c. an.* 1212. *Romæ in Norvegiam.*)

d Cap. c. eod. tit. in 3. compil. an Clerico pugnare liceat, supplent B. Th. 2. 2. q. 40. art. 2. & ibi Cajet.

QUod in d dubiis: (& infra.) Quia tam tam Sacerdotes, qui gubernant naves ad pugnam, quam qui personaliter exercent conflictum, & hi, qui alios incitant ad pugnandum, omnes enormiter peccant: de rigore canonico eos credimus deponendos.

¶ Pitn. 6. *Nidrosiensi.*] *Nidrosiensi*, vel *Strindoniensi.*

CAP. VI.

Clericus pro magno scelere ab eo commisso, deponi debet, & in monasterio detrudi ad agendam pœnitentiam.

Idem *London. Episcopo.* (*c. an.* 1212. *Romæ in Angliam.*)

e Cap. 3. tit. de vita & hon. Cler. in 3. comp. vid. Bern. Diaz. in pract. crim. can. c. 84.

TUæ discretionis e prudentiam: [& infra.] Ad illud quod a nobis tertio requisisti, qualiter Clerici in latrocinio, vel aliis magnis sceleribus deprehensi, puniri debeant: Respondemus, quod a suis ordinibus degradati, detrudi debent in arctis monasteriis, ad pœnitentiam peragendam.

CAP. VII.

Si uterque contrahentium venit contra conventionem, uterque potest exigere pœnam ad invicem promissam in conventione.

Idem *Abbati*, & *fratrib. Cryptæ ferratæ.* (*c. an.* 1212. *Romæ.*)

f Parte constitutus, sup. de Reg. Jur. alii Laviden. al. Lavitan.

COnstitutus f in præsentia nostra: [& inf.] Licet autem in instrumento Episcopi Lavitani expressa fuerit certa pœna, quam pars contractum non servans solveret observanti: cum tamen utraque pars venisse contra illum, ex confessione propria convincatur, cum & pars vestra subtraxerit Episcopo prandium, & Episcopus procurationem exegerit ab eadem Ecclesia, sicut Œconomus proposuit memoratus, utramque partem ab ea reddimus absolutam.

CAP. VIII.

Si testis propter vacillationem incarceratur, infamiam non incurrit.

Idem *Priori S. Fridiani*, & *Magistro B. Canonico Pisano.* (*c. an.* 1213. *Romæ in Tusciam.*)

g cap. 3. tit. de accus. in 3. comp. h al. nobis. i al. vestro.

SUper g his, de quibus nos consulere voluistis: [& infra.] Clericus autem, qui pro eo quod variaverat, & vacillaverat coram vobis h, de mandato nostro i captus est & detentus, infamiam non incurrit.

CAP. IX.

Obligatus ad certam quantitatem, certa die sub pœna solvendam, si partem intra terminum solvit, ad pœnam integram non tenetur.

Idem *Spoletano Episcopo.* (*c. an.* 1213. *Romæ in Umbriam.*)

l C. 2. ne Cler. vel Monac. in 3. comp.

l Dilecto, nostras, deest in plerisque antiq.

SUam l ad nos Rectores Clericorum sancti Fortunati querimoniam transmiserunt, quod cum tibi essent in XL. Libris per quoddam arbitrium condemnati, essetque pœna XXX. librarum apposita, nisi eas solverent in termino constituto, tandem XXXIII. libris in termino persolutis, occasione septem residuarum, per quosdam nostras l litteras veritate tacita impetratas, obtinuisti eos in præfata XXX. libris tibi per delegatum Judicem condemnari. Quia igitur te non decet in totum Pontificalis modestiæ oblivisci, ut inhonestis quæstibus anhelando desideres cum aliena jactura ditari, mandamus, quatenus septem librarum solutione contentus, super pœna XXX. librarum memoratos Rectores de cætero non molestes.

CAP. X.

Occidentes Prælatum privantur beneficiis, & feudis, quæ habent ab Ecclesia, cui præerat Prælatus ille, necem, vel hæredibus restituuntur, nec alio de novo concedi debent. Et hodie in occidente, capiente, vel hostiliter Episcopum, multæ sunt similes pœnæ: de quibus in Clem. Si quis suadente. eod. tit.

Idem. (*c. an.* 1213. *Romæ.*)

m Cap. c. eod. tit. in 3. compil. n Hæc duo verba, bonæ memoriæ, desunt in omnibus Vatic.

AD aures m nostri Apostolatus pervenit, quod cum quidam parochiani tui ausu diabolico (bonæ n memoriæ) I. Vincentinum Episcopum, prædecessorem tuum nequiter peremissent, feuda & beneficia, quæ illi a Vincentina Ecclesia obtinebant, ipsis per sententiam fuerunt cum multa deliberatione sublata. Quia igitur major sunt animadversione plectendi, nos tam tibi, quam successoribus tuis, auctoritate Apostol. prohibemus, ne ipsis, aut hæredibus eorum beneficia prædicta restituantur, seu de novo eis alia qualibet conferantur.

CAP. XI.

Prorumpens contra Judicem arbitrio superioris punitur.

Idem. (*c. an.* 1213. *Romæ.*)

o Cap. c. tit. de prob. in 4. comp.

DIlectus o filius electus sancti P. ad montes 7: [& inf.] Ne judicialis evanescat auctoritas, cum de litigatoris improbitate constiterit, adversus assertionem Judicis temere prorumpentis, juxta superioris arbitrium digna poterit animadversione puniri.

¶ Pitn. 7. *Sancti P. ad Montes.*] *Sancti Petri ad Montes Cathalaunensis*, Ordinis S. Benedicti, Diœcesis Cathalaunensis.

CAP. XII.

Patroni, Advocati, vel Vicedomini vendicantes sibi in Ecclesiis plus quam jure permittitur, per censuram Ecclesiasticam compescuntur: & si occidunt Prælatum, vel Clericum Ecclesiæ per se, vel per alios, perdunt quod habent ab Ecclesia, & eorum posteri usque ad quartam generationem non admittuntur ad Clerum, nec in Religionibus præficiuntur.

Idem p in *Concilio generali.* (*an.* 1206. *Romæ.*)

p Scilicet Innocent. III. in Conc. gener. c. 45. & cap. c. eod. tit. in 4. comp.

IN quibusdam provinciis Ecclesiarum Patroni, & Advocati, seu Vicedomini se in tantam insolentiam erexerunt, quod non solum cum vacantibus debet Ecclesiis de pastoribus idoneis provideri, difficultates ingerunt, & malitias, verum etiam de possessionibus, aliisque bonis Ecclesiasticis, pro sua voluntate ordinare præsumunt: & (quod horrendum est dicere) in necem Prælatorum prorumpere non formidant. Cum igitur, quod ad defensionis subsidium est inventum, ad depressionis dispendium non debeat retorqueri: prohibemus expresse, ne Patroni, vel Advocati, seu Vicedomini super præmissis de cætero plus usurpent, quam reperiatur in jure permissum: & si contra

præ-

præsumpserint, per severitatem canonicam districtissime compescantur. Sacri nihilominus Concilii approbatione statuimus, quatenus si patroni, vel Advocati, aut Feudatarii, seu Vicedomini, aut alii beneficiati alicujus Ecclesiæ, Rectorem, vel Clericum alium ipsius Ecclesiæ, per se, vel per alios occidere, aut mutilare ausu nefando præsumpserint, Patroni jus patronatus, Advocati advocatiam, Feudatarii feudum, Vicedomini vicedominatum, & Beneficiati beneficium prorsus amittant. Et ne minus vindictæ quam excessus memoria prorogetur, non solum de præmissis nihil perveniat ad heredes, sed etiam usque ad quartam generationem posteritatis talium in Clericorum collegium nullatenus admittantur, neque in domibus regularibus alicujus prælationis assequantur honorem, nisi cum eis fuerit misericorditer dispensatum.

CAP. XIII.

Domino excommunicato manente, subditi fidelitatem non debent: & si longo tempore in ea perstiterit, & monitus non paruerit Ecclesiæ, ab ejus debito absolvuntur.

Honorius III. *Præposito Archidiac. & H. 8 Canonico Suession.* (*c. an. 1222. Romæ in Galliam.*)

q *Laudunen.*
r *Registrensi.*
s *al. eidem: sed in omnib. legitur, eisdem.*

GRavem Capituli Laudin. q recepimus quæstionem, quod cum Comes Registren. r 9 pro multis injuriis, quas irrogarat eisdem s, per Judices a sede Apostol. deleg. excommunicationis vinculo fuerit innodatus, idem per duos annos, & amplius in excommunicatione persistens, juri parere pertinaciter renuit, claves Ecclesiæ contemnendo. Licet igitur hujusmodi pertinacia non careat scrupulo 10 hæreticæ pravitatis: volentes tamen nobilitati parcere Comitis supradicti, Discr. v. mandamus, quatenus si Comes supradictus post commonitionem vestram 11 non paruerit plene juri, vos Ecclesiae, in quibus aliquod jus habere dignoscitur, ab ejus debito absolventes, fideles ipsius (quamdiu in excommunicatione persisterit) ab ejus fidelitatis juramento 12 denuncietis penitus absolutos.

¶ Pitth. 8. *Et H.*] V.C. addunt, *de Parisiis*.
9. *Comes Registrensis.*] In V.C. *Nobilis vir Comes Reisirensis*, alias *Registrensis*.
10. *Scrupulo.*] V.C. addit, *societatis occultæ*.
11. *Commonitionem vestram.*] V.C. addit, *intra quindecim dies*.
12. *Ab ejus fidelitatis juramento.*] In V.C. *ab ejus fidelitate*.

DE PŒNITENTIIS, ET REMISSIONIBUS.

TITULUS XXXVIII.

CAP. I.

Pro manifesto peccato pœnitentia publica imponi debet.

Alexander Papa. n 1

n *al. Calixtus, ut in omnib. Vaticanis: sed hæc reperiuntur apud Greg. l. 10. ep. 30. registr. ad Felicem Siciliæ Episcopum.*

MAnifesta peccata non sunt occulta correctione purganda.

¶ Pith. 1. *Alexander Papa.*] In Codice Brissonii, *Symmachus Papa*.

CAP. II.

Pœnis pœnitentiam occidentis Presbyterum.

Ex Concilio Moguntiacen. (*in Germania.*)

QUi Presbyterum occiderit, XII. annorum pœnitentia ei secundum canones imponatur: (*& infra.*) Convictus, usque ad ultimum tempus vitæ suæ militiæ cingulo careat, & absque spe conjugii maneat.

CAP. III.

Considerata circumstantiis arbitraria pœnitentia indicenda est ei, qui modum excessit se defendendo.

b *Hæ duæ voces, & Suffraganeis, desunt in omnib. Vatic.*
c *Cap. 2. eod. tit. in 1. comp.*

Alexander III. *Mediolan. Archiepisc. &* b *Suffraganeis.* (*c. an. 1272. Romæ in Insubriam.*)

SIgnificavit c nobis vir nobilis P. quod F. dictus Impetuosi, cum olim rediret ab urbe, castrum Vrimcæ anegavit: (*& infra.*] Unde contigit, quod IV. castris destructis plusquam duo millia domorum destructæ fuerunt, multi homines interfecti, & alia male ibi commissa, quæ longum esset per singula enarrare. Quoniam igitur præfatus P. Deo exinde reconciliari desiderat: mandamus, quatenus ipsi pœnitentiam (secundum quod visum fuerit) misericorditer imponatis d, attendentes e, quod pro libertate sua, & Ecclesiæ devotione hoc fecit. Quare in his debetis talem discretionem habere, ut alii, & ipse idem pro austeritate pœnitentiæ a servitio Ecclesiæ nul-

d *imponat.*
e *attendens.*

latenus retardentur, nec aliquod salutis periculum debeant formidare.

¶ Pith. 2. *Vimica.*] *Verruca.* Radev. lib. 2. cap. 29. pag. 259.

CAP. IV.

Indulgentiæ, quæ conceduntur per Prælatos non subditis, non prosunt, nisi proprii Judices hoc concedant.

Idem *Archiepiscopo Cantuariensi.* (*c. an. 1172. Romæ in Angliam.*)

f *Cap. 9. eod. tit. in 1. comp.*

QUod autem f 3 consuluisti, utrum remissiones, quæ fiunt in dedicationibus Ecclesiarum, aut conferentibus ad ædificationem pontium, aliis prosint quam his, qui remittentibus subsunt: hoc volumus tuam Fraternitatem tenere, quod cum a non suo Judice ligari nullus valeat, vel absolvi, remissiones prædictas prodesse illis tantummodo arbitramur, quibus ut prosint, proprii Judices specialiter indulserunt.

¶ Pith. 3. *Quod autem, &c.*] Hoc caput in *l. finali C. de sentent. pass. & restit.*

CAP. V.

Non est vere pœnitens, qui peccandi animum non deponit, tamen recipitur ejus confessio.

Idem *Beluacen. Episcopo.* (*c. an. 1272. Romæ in Galliam.*)

g *Cap. 6. eod. tit. in 1. comp.*

QUod g quidam ad confessionem de criminibus veniunt, & quamvis confiteri velint, se tamen asserunt abstinere non posse: Cons. t. t. r. quod eorum confessionem recipere debes, & eis de criminibus consilium exhibere: quia licet non sit vera hujusmodi pœnitentia, admittenda tamen est eorum confessio, & crebris & salubribus monitis pœnitentia indicenda.

CAP. VI.

Qui ex pœnitentia debet certis diebus in pane, & aqua jejunare, potest deficiente pane aliis cibariis uti.

Idem *Treverien. Archiepiscopo.* (*c. an. 1173. Romæ in Germaniam.*)

h *Cap. 3. tit. de feriis, in 1. comp. Pars alia sup. de feriis. c. Licet.*

LIcet tam h Veteris, quam Novi Testamenti pagina: (*& infra.*) Si autem illi, qui aliquos dies in pane, & aqua ex injuncta sibi pœnitentia tenentur peragere, panem, quo vescantur, non habent, leguminibus, aut piscibus, aut aliis cibariis reficiantur, si necessitas id exposcat: Discretione tamen adhibita, quod his non ad delicias, sed ad sustentationem utantur.

CAP. VII.

Sacerdoti Græco procuranti, vel studiose negligenti oppressionem filiorum, non imponitur pœnitentia publica, sed debet abstinere ab altaris officio, & alias in secreto agere pœnitentiam: sed si delictum est publicum, debet publice agere pœnitentiam.

Clemens III. (*c. an. 1190. Romæ.*)

l *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.*

QUæsitum est i 4 utrum Sacerdotibus Græcis, quibus legitimum matrimonium licet uti, pœnitentia publica sit imponenda, si eam sibi postulent pro filiis oppressis injungi? Huic igitur consult. t. t. r. quod si ipsis procurantibus, vel studiose negligentibus, filii in lectis reperiuntur oppressi, ab officio altaris debent perpetuo abstinere, & eis gravior quam Laicis, non tamen publica (nisi in publicum id veniat) pœnitentia debet imponi. Verum si ex incuria ipsorum mortui inveniantur in cunis, & illud fuerit occultum, eis pœnitentia pro arbitrio Pœnitentiarii imponatur, & in terrorem aliorum n ad tempus abstineant a celebratione Missarum.

n *Vid. l. aut facta. §. in fin. ff. de pœn. & l. cum qui ff. de injur.*

¶ Pith. 4. *Quæsitum est.*] Vide Can. *Utrum dist. 31.*

CAP. VIII.

Sacerdos pœnitentiam arbitrari debet secundum quantitatem excessus, pœnitentis contritionem, & alias circumstantias. h. d. quoad titulum.

Innocentius III. *Livon. Episcopo, & iis, qui cum ipso sunt, fratribus.* (*an. 1214. Romæ in Germaniam.*)

l *Cap. v. eod. tit. in 3. compil.*

DEus, qui l Ecclesiam suam 5: (*& inf.*) Cæterum cum pœnitentia non tam secundum quantitatem excessus, quam pœnitentis contritionem, per discreti Sacerdotis arbitrium sit moderanda, pensata qualitate personæ, super fornicatione, adulterio, homicidio m, perjurio, & aliis criminibus, consideratis circumstantiis omnibus, & præsertim novitate Livonien. Ecclesiæ, competentem pœnitentiam delinquentibus imponatis, prout saluti eorum videritis expedire. Apostoli autem vestigiis inhærentes, dicentis,

m *Vat. perjurio, deest in antiquis Cod.*

centis, *Lac vobis potum dedi, non escam*: paulatim eos institutos in fide, confessionis formam, orationem Dominicam, & Symbolum illos solicite docentes n. Interim tamen corporis, & sanguinis Domini sacramentum tantùm fonte baptismatis, consuetis festivitatibus, & in mortis articulo tribuatis.

n *Quæ debent servi Christiani ad salutem suam, vid. Bald. super rub. C. de summ. Trin.*

¶ PITH. 5. *Deut quo, &c.*] Chronicon Sclavorum pag 181. Junge *cap. 11. de Vit. & honest. Cleric. & caput ultimum de Divortiis.*

CAP. IX.

Auditur mulieris confessio, quæ sibi partum alienum supposuit, vel proprium ex adulterio suscepit, nec illud marito vult detegere.

Idem o Innoc. III. S. Laur. in Lucina Presbytero Card. Apost. sed. Legato. (c. an. 1214. Romæ.)

OFficii tui [& inf.] Significasti quandam mulierem in poenitentia tibi fuisse confessam, quod timens, ne viri possessio devolveretur ad alios, quorumdam herbarum succum potavit, & sic ventre ejus intumuit, & inde gravidam se ostendens, sibi partum supposuit alienum: ti. mensque maritum, non vult eumdem ipsi o detegere: qui prolem credit sine dubitatione qualibet esse suam. Quoniam igitur postulas edoceri, utrum ei hac fraude durante sit poenitentia injungenda: respondemus, quod sicut mulieri, quæ ignorante marito de adulterio prolem suscepit, quamvis id viro suo timeat confiteri, non est poenitentia deneganda: ita nec illi debet poenitentia denegari, maxime si per alios intelligas alienos, ad quos timeat possessionem viri devolvi: sed competens satisfactio per discretum Sacerdotem ei debet injungi.

o *illi.*

¶ PITH. 6. *Idem.*] V.C. addit, *E. titulo.*

7. *Officii, &c.*] Junge *cap 42. infr. de sentent. excommunic. cap. 38. de Elect. cap. 3. de poenit. & remiss. cap. 24. de Testam.*

CAP. X.

Abbatissa Moniales benedicere, confessiones audire, & publice prædicare non potest.

Idem *Valent.* p & *Burgen. Episcopis, & Abbat. de N. Cisterciens. Ordinis.* (c an. 1214. *Romæ in Galliam & Hispaniam.*)

p *Valentin. vel. Palentin. & Burgen. Episcopis, & Abbatib. Amid.*

NOva q quædam nostris sunt auribus intimata, quod Abbatissæ Moniales proprias benedicunt, ipsarum quoque confessiones in criminibus audiunt, & legentes Evangelium præsumunt publice prædicare. Cum igitur id absonum sit pariter & absurdum, mandamus, quatenus ne id de cætero fiat, curetis firmiter inhibere. Quia licet beatissima virgo Maria dignior, & excellentior fuerit Apostolis universis, non tamen illi, sed istis Dominus claves regni coelorum commisit.

q *Cap. 1. eod. tit. in 4. comp.*

CAP. XI.

Tempore generalis interdicti conceditur poenitentia, & viaticum morientibus. hoc primo. Clerici, qui servarunt interdictum, possunt cum silentio in cœmeterio sepeliri. hoc secundo. In conventualibus Ecclesiis Clerici bini, vel trini possunt horas submisse voce dicere. hoc tertio. Cruce signatis, & peregrinis tempore interdicti poenitentia concedi potest. hoc quarto.

Idem. (c. an. 1214. Romæ.)

QUod r in te [& inf. u] In illo enim verbo, per quod poenitentiam morientibus non negamus, viaticum etiam, quod vere poenitentibus exhibetur, intelligi volumus, ut nec ipsum decedentibus denegetur. Licet autem per generale interdictum denegetur omnibus tam unctio, quam Ecclesiastica sepultura, concedimus tamen ex gratia, ut Clerici decedentes, qui tamen servaverint interdictum, in cœmeterio Ecclesiæ, sine campanarum pulsatione, cessantibus solemnitatibus omnibus, cum silentio tumulentur. Et in conventualibus Ecclesiis bini, & bini, vel simul tres, horas canonicas valeant s legere, non cantare, januis clausis, interdictis, & excommunicatis exclusis, & voce ita demissa, quod exterius audiri non possint: cum & regularibus secundum privilegium sed. Apostol. sit indultum, ut cum generale interdictum terræ fuerit, liceat eis januis clausis, excommunicatis, & interdictis exclusis, non pulsatis campanis, suppressa voce celebrare Divina. Recipientibus autem signum crucis non negamus, quominus eis ob t reverentiam Crucifixi poenitentia, cum postulaverint, injungatur: quod & aliis peregrinis potest misericorditer indulgeri.

r *Cap. 3. eod. tit. in 4. compil. vid. c. ult. de sent. excomm. l. 6.*

s *In omnibus Vatic. valeant legere potius, quam cantare.*

t *Ad reverentiam.*

[u *Verum quoniam a quibusdam intelleximus dubitari, utrum Clericis, vel Laicis dandum sit viaticum in extremis, an & unctio impendenda, & an cum aliis sacramentis indulgenda sit decedentibus sepultura. Utrum in conventualibus demissa voce, januis clausis, interdictis exclusis, divina possint officia celebrari. Similiter an suscipientibus signum crucis, & sanctorum liminia visitantibus sit poenitentia injungenda. Ambiguitatem hujusmodi de dubitantium cordibus volumus amputare.*]

¶ PITH. 8. *Viaticum etiam.*] Vide *Can. 9. caus. 26. quæst. 26.*

CAP. XII.

Famosum est & multum allegabile. & hoc dicit. Quilibet doli capax tenetur saltem semel in anno confiteri proprio Sacerdoti, vel ejus licentia alteri, & Eucharistiæ sacramentum ad minus in Pascha recipere. Et Sacerdos revelans confessionem deponendus est, & in monasterio ad agendam perpetuam poenitentiam detrudendus.

Idem u in Concilio generali. (an. 1216. Romæ.)

u *Idem, scilicet Innocent. III. in Conc. gen. c. 21. & c. 2. eod. tit. in 4. compil.*

OMnis x utriusque y sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio Sacerdoti, & injunctam sibi poenitentiam propriis viribus studeat adimplere, suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiæ Sacramentum: nisi forte de proprii Sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab hujusmodi perceptione duxerit abstinendum: alioquin & vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana careat sepultura. Unde hoc salutare statutum frequenter in Ecclesiis publicetur, ne quisquam ignorantiæ z cæcitate velamen excusationis assumat. Si quis autem alieno Sacerdoti voluerit justa de causa sua confiteri peccata, licentiam prius postulet, & obtineat a proprio Sacerdote, cum aliter ipse illum non possit absolvere a, vel ligare. Sacerdos autem sit discretus b, & cautus, ut more periti Medici superinfundat vinum & oleum vulneribus sauciati, diligenter inquirens & peccatoris circumstantias, & peccati: quibus c prudenter intelligat, quale debeat ei præbere consilium, & cujusmodi remedium adhibere, diversis experimentis utendo ad salvandum d ægrotum. Caveat autem omnino, ne verbo, aut signo, aut alio quovis modo aliquatenus prodat peccatorem e: sed si prudentiori consilio indiguerit, illud absque ulla expressione personæ caute requirat: quoniam qui peccatum in poenitentiali judicio sibi detectum præsumpserit revelare, non solum a Sacerdotali officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendam perpetuam poenitentiam in arctum monasterium detrudendum.

x *Vid. Concil. Trid. sess. 14. c. 5. de confess. & can. 8. de sanctissimo. poen. sacram.*

y *al. ita, ab eunt.*

z *In aliis, ne quisquam in ignorantia cæcitate.*

a *al. solvere.*

b *Qualis debeat esse confessor, tradit Magister sententiarum, l. 4. dist. 9. §. qualem.*

c *al. ex quibus, in concilio ita: per quas.*

d *sanandum.*

e *B. Thom. in quæstionibus additis ad 3. part. qu. 11. art. 1. & Theolog. 4. Sent.*

¶ PITH. 9. *Omnis utriusque, &c.*] Vide in *Catalog. test. verit. pag. 430.* Matth. Paris. *pag. 923.*

CAP. XIII.

Medici vocati ad infirmos debent ante omnia inducere infirmum ad confessionem, nec quicquam persuadere pro salute corporis, tendens in animarum periculum.

Idem *in eodem.* (*an. 1216. Romæ.*)

CUm infirmitas corporalis nonnunquam ex peccato proveniat, dicente Domino languido, quem sanaverat a: *Vade, & amplius noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat.*

Præsenti decreto statuimus, & districte præcipimus Medicis corporum, ut cum eos ad infirmos vocari contigerit, ipsos ante omnia moneant, & inducant, ut Medicos advocent animarum: ut postquam fuerit infirmo de spirituali salute provisum, ad corporalis medicinæ remedium salubrius procedatur, cum causa cessante cesset effectus. Hoc quidem inter alia huic causam dedit edicto, quod quidam in ægritudinis lecto jacentes, cum eis a Medicis suadetur, ut de animarum salute disponant, in desperationis articulum incidunt, unde facilius mortis periculum incurrunt. Si quis autem Medicorum hujus nostræ constitutionis, postquam per Prælatos locorum fuerit publicata, transgressor extiterit, tamdiu ab ingressu Ecclesiæ arceatur, donec pro transgressione hujusmodi satisfecerit competenter. Cæterum cum anima sit multo pretiosior corpore, sub interminatione anathematis prohibemus, ne quis Medicorum pro corporali salute aliquid ægroto suadeat, quod in periculum animæ convertatur.

CAP. XIV.

Eleemosynarum quæstores sine Apostolicis, vel diœcesanorum literis admitti non debent: nec tunc proponant ultra id, quod in ipsis literis continetur. Hoc primo. Et debent esse modesti & a locis, & expensis incongruis abstinere. Hoc secundo. In dedicatione Basilicæ ultra annum, & in anniversario dedicationis, & in literis indulgentiarum concessis ab alio, quam a Papa ultra XL. dies remissio concedi non debet. h. d. usque ad fin.

Idem f in eodem. (an. 1216. Romæ.)

f *Scil. Inn. III. in eod. Conc. gen. Lat. c. 62. & C. 5. eod. t. in 4. comp.*

CUm ex eo: [& inf.] Eleemosynarum quoque quæstores, quorum quidam se alios mentiendo, abusiones nonnullas in sua prædicatione proponunt, admitti (nisi Apostolicas, vel diœcesani Episcopi literas veras exhibeant) prohibemus: & tunc præter id, quod in ipsis continebitur literis, nihil populo proponere permittantur. Formam vero, quam communiter talibus Apost. sedes indulget, ducimus

duximus exprimendam, ut secundum eam diœcesani Episcopi suas literas moderentur. Ea siquidem talis est quoniam (ut ait Apostolus) omnes stabimus ante tribunal Christi, recepturi prout in corpore gessimus, sive bonum fuerit, sive malum oportet nos diem messionis extremæ misericordiæ operibus prævenire, ac æternorum intuitu seminare in terris, quod reddente Domino cum multiplicato fructu recolligere debeamus in cœlis: firmam spem g, fiduciamque rectam tenentes, quoniam qui parce seminat, parce & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet vitam æternam. Cum igitur ad sustentationem fratrum, & egenorum ad tale confluentium hospitale propriæ non suppetant facultates, universitatem vestram monemus, & exhortamur in Domino, atque in remissionem vobis injungimus peccatorum, quatenus de bonis vobis a Deo collatis pias eleemosynas, & grata eis charitatis subsidia erogetis, ut per subventionem vestram ipsorum inopiæ consulatur, & vos per hæc h bona, & alia, quæ Domino inspirante feceritis, ad æterna possitis gaudia pervenire. Qui autem ad quærendas eleemosynas destinantur, modesti sint, & discreti, nec in tabernis, aut in aliis locis incongruis hospitentur, nec inutiles faciant, seu sumptuosas expensas, caveantque omnino, ne falsæ religionis habitum gestent. Ad hæc, quia per indiscretas, & superfluas indulgentias, quas quidam Ecclesiarum Prælati facere non verentur, & claves Ecclesiæ contemnuntur, & pœnitentialis satisfactio enervatur: decernimus, ut cum dedicatur basilica, non extendatur indulgentia ultra annum, sive ab uno solo, sive a pluribus Episcopis dedicetur; ac deinde in anniversario dedicationis tempore XL. dies de injunctis pœnitentiis indulta remissio non excedat: (& inf.) i Hunc quoque dierum numerum indulgentiarum literis præcipimus moderari, quæ pro quibuslibet casibus aliquoties conceduntur: cum Rom. Pont. qui plenitudinem obtinet potestatis, hoc n in talibus moderamen consueverit observare.

g in C. Rav. & in Conc. firmam spem fiduciamq. tenentes, &c.

h al. per hæc, & alia bona.

i Quid lateat sub hoc, infra, non apparet.

n al. & in talibus.

C A P. X V.

Archiepiscopus intra provinciam suam potest concedere indulgentias, secundum formam Concilii generalis. h. d. & loquitur de cap. præced. in fine.

Honorius III. au (c. an. 1220. Romæ.)

NOstro postulasti l certificari responso, utrum per tuam provinciam possis concedere remissionis literas generales. Nos igitur F. t. breviter respond. quod per provinciam tuam libere potes hujusmodi concedere literas, ita tamen, quod statutum generalis Concilii non excedas.

¶ Pith. 11. *Honorius III,*] Abbati & Conventui de Puzellis, Leodiensis Diœcesis.

l Vid. Spec. tit. de pœn. & remiss. §. 1 hom. in quibus add. ad 3. p. q. 25.

C A P. XVI.

Episcopus, & alii, de quibus in litera, possunt sine licentia superiorum sibi eligere providum Confessorem.

Gregorius IX. (c. an. 1230. Romæ.)

NE pro dilatione pœnitentiæ periculum immineat animarum, permittimus Episcopis, & aliis superioribus, necnon minoribus Prælatis exemptis, ut etiam præter sui superioris licentiam providum, & discretum sibi possint eligere Confessorem.

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS. a

a In duobus manuscr. tit: & absolutionis.

T I T U L U S XXXIX.

C A P. I.

Impubes, qui Clericum percussit, ab Episcopo absolvi potest, & qui joco, vel causa disciplinæ percutit Clericum, etiamsi sit major, excommunicatus non est: qui vero ex odio, sic, & per Papam absolvitur.

Alexander III. Senon. Archiepiscopo. 1 (c. an. 1172. Romæ in Galliam.)

SUper eo vero b, quod consilium postulasti: (& infra.) Respondemus, quod si Clerici infra pubertatis annos se ad invicem, aut unus alterum percusserit, non sunt ad Apost. sed. mittendi, quia eos ætas excusat.

Nec Clerici 2, si sunt plenæ ætatis, & non odio, vel invidia, vel indignatione, sed levitate jocose se ad invicem percutere contingat, neque Magister, si scholarem Clericum intuitu disciplinæ, vel correctionis percusserit: quia non potest in ipsa injectio manuum violenta notari. Ceterum si ex odio iidem scholares, vel seculares Clerici sese percusserint, pro sua absolutione debent ad Apostol. sedem venire.

[2 Utrum scholares si se invicem in plena, vel minore ætate, Clerici, vel relegati viri in claustro, secundum canonem illum 3, in quo statutum est, ut illi, qui in Clericos violentas manus injiciunt, mittantur ad Apost. sed. pro sua absolutione debeant venire, inquisis. 1.]

b Cap. 2. eod. tit. in 2. comp.

¶ Pith. 1. Senonensi Archiepiscopo.] 2. V. C. Exoniensi Episcopo.

2. Nec Clerici, &c.] Vide Petr. Blesensem, epist. 73. adversus hanc Decretalem.

3. Secundum Canonem illum.] Eugen. II. in Concil. Romens. c. 8. Ivo lib. 8. tit. 11. cap. 12. & 17. & lib. 4. cap. 29. & in Concil. Romano, cap. 11.

C A P. II.

Monachos se ad invicem percutientes absolvit Abbas. Idem in Canonicis regularibus: & Abbatis discretione deficiente recurritur ad Episcopum.

Idem eidem. (c. an. 1172. Romæ.)

MOnachi e vero 4, & Canonici regulares quicunque modo se in claustro percusserint, non sunt ad Apost. sedem mittendi, sed secundum providentiam sui Abbatis disciplinæ subdantur: & si discretio Abbatis non sufficit d ad eorum correctionem est providentia diœcesani Episcopi adhibenda.

¶ Pith. 4. Monachi vero, &c.] Refert Matth. Paris. pag. 642. Innocentius III. in 3. Collect. cap. 5. eod. tit. & Honorius III. in 5. Collect. cap. 10.

c Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.

d Sufficiat.

C A P. III.

Ostiarius, qui Clericum percussit non graviter, ab Episcopo absolvi potest. Hoc primo. Ostiarius deliberate injiciens manum in Clericum per Papam absolvitur. Hoc secundo. Qui repellendo vim in Clericum percutit, excommunicatus non est. Hoc tertio. Qui percutit Clericum turpiter inventum cum propinqua, excommunicatus non est, secus cum extranea. & dicitur propinqua, ut in litera.

Idem 5. (c. an. 1180. Romæ.)

SI vero aliquis e potestatis Ostiarius sub prætextu sui officii malignetur Clericum læserit, ab Episcopo suo potest absolvi, nisi forte eundem Clericum graviter vulneraverit. Officialis vero pro injectione manuum in Clericum non potest sine mandato Rom. Pontif. absolutionis beneficium promereri, quia nulli Laico super Clericum tanta datur auctoritas, nisi forte turbam arcendo irruentium, non ex deliberatione, sed fortuito casu Clericum lædat. Si vero Clericum vim sibi inferentem vi quis repellat, vel lædat, non debet propter hoc ad sed. Apost. transmitti, si in continenti vim vi repellat: cum vim vi repellere omnes leges, omniaque jura permittant. Nec ille compellendus est ad sed. Apost. venire, qui in Clericum cum uxore, matre, sorore, vel filia propria turpiter inventum manus injecerit violentas. Ceterum si in stupro, vel adulterio, quod committit cum ea, quæ ipsum ita prima in consanguinitatis linea non contingit, ceperit, aut in eum violentas manus injecerit, non erit a sententia illius excommunicationis immunis.

¶ Pith. 5. Idem.] Eidem.

e Cap. 4. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 14. c. 9.

C A P. IV.

Qui percutit Clericum, ignorans probabiliter eum Clericum, excommunicatus non est, ignorantiam tamen probare debet per juramentum: & si hoc præstare recusat, pro excommunicato haberi debet.

Idem 6. (c. an. 1173. Romæ in Angliam.)

SI vero f 7 aliquis in Clericum nutrientem comam manus injecerit violentas, propter hoc non debet g Apostolico præsentari conspectui, nec etiam excommunicatione coerceri h, dummodo ipsum esse Clericum ignoraverit. Vel si hoc dubium fuerit, propria manu duntaxat præstiterit juramentum, quod eum esse Clericum ignoraret. Ab illo autem (si præstare noluerit juramentum) quia violentas manus constat eum in Clericum injecisse, sicut ab excommunicato, donec de mandato summi Pontificis absolvatur, convenit abstineri.

¶ Pith. 6. Idem.] Bathoniensi, & Exoniensi Episcopis.

7. Si vero, &c.] Vide Can. 23. dist. 23. & cap. 1. 4. & 7. sup. de vita, & honestat. Cleric.

f Cap. 5. eod. tit. in 1. comp.

g al. non debet Apostolico repræsentari, &c.

h ne arc. in quibusd. libris.

C A P. V.

Percutiens Clericum, vel Religiosum excommunicatus est, nec ab alio, quam a Papa absolvitur, præterquam in mortis articulo.

Idem 8. (an. 1173. Romæ in Galliam.)

NOn dubium est, quod hi, qui violentas manus in Clericos, vel Canonicos, aut cujuslibet religionis Conversos injiciunt, ex constitutione Concilii i sententiam excommunicationis incurrunt, nec nisi in articulo mortis sine Rom. Pontifice absolutionis possunt beneficium impetrare.

i Cap. 6. eod. tit. in 1. compil. nam qui di. amore conversi, tradunt ætate sua, ut privilegia supra de privilegiis & Panorm. hic.

¶ PITH. 8. *Idem.*] *Abbatibus, Prioribus, & aliis Ecclesiasticis viris per Eboracensem Archiepiscopatum constitutis.* Sic in V. C. violentas enim manus, et ait Radulphus de Diceto Horedam, intulerant Rogero Eboracensi Archiepiscopo, Cantuariensis Archiepiscopi Ministri in Concilio VVestmonasteriensi, cum inter Hugonem Legatum, & Richardum Cantuariensem Archiepiscopum sedere niteretur, ne jure, quod sibi vindicabat, decedere videretur. Vide P. Bles. & J. Saresber.

9. *Concilii.*] Remensis, sub Eugenio II. & Romani sub Innocentio II.

CAP. VI.

Mulieres, quæ inciderunt in canonem, Si quis suadente, absolvuntur ab Episcopo. Idem in personis, quæ non sunt sui juris, vel sunt delicatæ, de quibus dubitatur, quod non possent commode accedere ad curiam. h. d. usque ad §. Illi.

Idem 10. (*c. an. 1180. Romæ in Angliam.*)

n Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 14. c. 12. vid. Decret. mus. 604. vel. 2.

MUlieres n, vel aliæ personæ, quæ sui juris non sunt, ab Episcopo diœces. absolvi possunt, si manus in Clericum injecerint violentas. De his vero, qui magnæ non sunt potentiæ, & ita delicati, quod laborem eundi ad sed. Apostolicam nequeunt sustinere: respondemus, quod status personæ prius, & veritas negotii est intimanda Rom. Pontifici, & secundum consilium ejus tales erunt de commisso scelere corrigendi.

¶ PITH. 10. *Idem.*] *Exoniensi Episcopo.*

Mandans Clericum percuti excommunicatus est, sicut percutiens. h. d.

§. 1. *Illi* vero, qui non per se ipsos, sed eorum auctoritate, vel mandato, alii violenter injiciunt manus in Clericos, ad sed. Apostol. sunt mittendi: cum is 11 committat vere, cujus auctoritate, vel mandato delictum committi probatur.

¶ PITH. 11. *Cum is, &c.*] Vide Decium *consil.* 604. & Ancharanum *hic*.

CAP. VII.

Excommunicatus per injectionem manuum in Clericum, licet occultus, absolvitur per solum Papam.

Idem 12. (*c. an. 1180. Romæ in Angliam.*)

l Cap. 9. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 14. c. 3.

POrro si aliqui violentas manus l in fratres suos injiciunt, & ducti pœnitentia non convicti, sed privatim a te veniam postulant, eis monere debes, & inducere, ut his, quos læserunt, congrue satisfaciant, & Apostolico se conspectui repræsentent, cum a te, vel alio sine speciali mandato Rom. Pontificis absolvi non possint.

¶ PITH. 12. *Idem.*] *Huguccioni Legato.* In vit. Archiep. Cantuar. *pag.* 105.

CAP. VIII.

Etiam privilegiati tenentur vitare excommunicatum, & per injectionem manuum in Clericum excommunicati sunt.

Idem 13. (*c. an. 1180. Romæ in Angliam.*)

m Cap. 10. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 14. c. 4.

NUlli 14 se possunt m privilegio Apost. sedis tueri, quominus excommunicatum vitare debeant, & pro violenta manuum injectione in Clericos, sicut excommunicati vitari.

¶ PITH. 13. *Idem.*] *Norwicensi Episcopo.* Sic V. C.

14. *Nulli.*] V. C. 2. addunt, *autem Monachi Templarii.* Vide Matth. Paris. *pag.* 303. Salisber. *pag.* 466. G. Tyr. *lib.* 18. *cap.* 3.

CAP. IX.

Percutiens Monachum, vel Conversum religiosum debet denunciari excommunicatus, & vitari, donec fuerit per Papam absolutus.

Idem *Episcopis, & aliis Prælatis per Galliam 15 constitutis.* (*c. an. 1180 Romæ in Galliam.*)

o Cap. 14. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 14. c. 11.

PArochianos o 16 vestros, si qui in Monachos, vel Conversos præfati ordinis 17 violentas manus injecerint, sublato appellationis remedio secundum tenorem generalis decreti excommunicatos publica nuncietis, ipsosque faciatis sicut excommunicatos arctius evitari, donec passis congrue satisfaciant, & cum literis vestris Apostolico se conspectui repræsentent.

¶ PITH. 15. *Per Galliam.*] *Per Angliam.*

16. *Parochianos.*] Sigonius *pag.* 512. Vignier. *ann.* 3. *p.* 132. Petrus Blesens. *epist.* 82. Abbati & Conventui Cisterciens. *Milites Galliarum sibi jus decimationis usurpant, nec vestris privilegiis deferentes, ea a vobis violenter extorquent.*

17. *Præfati Ordinis.*] *Cisterciensis.*

CAP. X.

Ponitur forma præcepti, quod sub virtute juramenti fieri debet illi, qui pro violenta manuum injectione in Clericum excommunicatus absolvitur.

Idem Genuen. *Archiepiscopo* 18. (*c. an. 1174. Romæ in Tusciam.*)

o Cap. 15. eod. tit. in 1. compil. vid. Sylvest. verbo, Absolutio.

EX tenore o literarum tuarum nobis innotuit, quod B. Canonicus in quendam Subdiaconum manus injecit violentas: (*& inf.*) Mandamus itaque, quatenus recepto ab eo juramento, quod non debeat mandato parere, ipsum vice nostra a sententia, qua tenetur, absolvas: sibique in virtute juramenti præcipias, ne de cætero in Clericum, Monachum, vel alicujus religionis Conversum manus injiciat violentas, nisi se defendendo, aut de mandato suorum fecerit Prælatorum, vel nisi super eum prælationis ministerium, aut magisterium habeat, aut cum ipso in eadem Ecclesia socius esse noscatur.

¶ PITH. 18. *Genuensi Archiepiscopo.*] *Januensi.*

CAP. XI.

Excommunicatum pro percussione Clerici absolvit Episcopus, si sine periculo Papam adire nequit: debet tamen sibi mandare, quod adeat Papam impedimento cessante.

Idem Cenomanen. Episcopo. (c. an. 1180. Romæ in Galliam.)

p Cap. 16. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 14. c. 13.

DE cætero p noveris, quod si quis pro violenta manuum injectione in Clericum est vinculo excommunicationis adstrictus, si habens capitales inimicitias 19, vel alias justas excusationes, quibus ab itinere rationabiliter excusetur, ita quod sine periculo Apostolico se nequeat conspectui præsentare: *licet* diœcesano Episcopo recepto juramento secundum morem Ecclesiæ sibi absolutionis gratiam impertiri. Sed est illi sub juramento debitu injungendum, ut quum citius opportunitatem habuerit, Rom. Pontif. adeat, mandatum Apostol. suscepturus.

¶ PITH. 19. *Capitales inimicitias.*] L. 13. & 14. *ff. de Procurat.*

CAP. XII.

Cum Papa absolutionem excommunicati delegat, mandat recipi cautionem de parendo mandatis Ecclesiæ.

Urbanus III. Senonen. *Archiepiscopo.* 20 (*c. an. 1172. Romæ in Galliam.*)

q Cap. 8. tit. de procurat. in 1. comp.

AD hæc q cum inter parochianos tuos: [*& inf.* a] Rom. Ecclesia absolutionem a sententia delegatorum Judicum nequaquam consuevit aliis delegare, nisi in literis commissionis contineatur expresse de sufficienti cautione præstanda ab his, qui absolvi debent, quod judicio Ecclesiæ debeant obedire.

(*a Vel timor est, & aliæ controversiæ coram delegatis Judicibus agitatur, sæpius a Judicibus ipsis, ut asseris, auctoritate Apost. injungitur, ut alterum partium forte parere judicio contemnentem, vel ob aliam causam rationabilem, Ecclesiast. districtione percellat. Illi vero, qui subjacere excommunicationi mandantur, ad alios Judices literas ab Apost. sede impetrant, a quibus absolvuntur auctoritate Apost. tibi mandatur, ut eos, qui de priorum Judicum mandato excommunicati fuerant, habeas absolutos: super quo tua Discretio dubitat, quid tibi in diversitate hujusmodi sit agendum: ad quod per nos respondemus, quod si literæ ad secundos Judices impetratæ tacita veritate obtentæ non fuerunt, eos ad mandatum eorum absolutos habere debes, præcipue cum*)

¶ PITH. 20. *Senonensi Archiepiscopo.*] M. Cenomanensi *Episcopo.*

CAP. XIII.

Excommunicatus per canonem, Si quis suadente: sit dives, vel pauper, per Papam absolvendus est, vel ejus Legatum: fallit in muliere, sene, infirmo, vel simili, qui per Episcopum absolvi possunt.

Clemens III. (*c. an. 1190. Romæ.*)

r Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.

EA noscitur r: [*& inf.* a] Consultationi t. t. duximus respondendum, quod mulieres, senes, & valetudinarii, seu membrorum destitutionibus impediti, licet ad Apost. sed. non veniant, ab Episcopis valeant fidelium communioni restitui, satisfacto juxta facultates his, quibus per eos constiterit injurias irrogatas. Alios autem sive pauperes, sive divites sedi Apost. vel Legatis ejus, ut beneficium absolutionis obtineant, necesse est præsentari. Si vero infirmitatis tempore timore mortis beneficium fuerit absolutionis indultum, juramento præstito injungatur eisdem, ut postquam sanitati fuerint restituti, ad Rom. Eccles. vel ejus Legatum accedant, mandatum s Apostolicum super talibus recepturi.

s Dictis, Apostolicum, desit in vetustioribus Cod.

(*a Quod utique F. t. diligenter attendens, certificari humiliter postulavit debet, qui violentas manus in Clericos aliquo temeri-*

enormitate miserunt, nec eis suppetunt facultates, ut ad Sed. Apost. valeant laborare, quomodo hoc possit salubriter provideri.)

CAP. XIV.

Ante denunciationem vitandus est excommunicatus pro violenta manuum injectione in Clericos, nisi sit occultus hoc primo. *Interficiens Clericum, qui contempto Clericali habitu se enormitatibus immiscuit, excommunicatus non est.* hoc secundo.

Idem. (*c. an. 1190. Romæ.*)

t Cap. 3. eod. tit. in 2. comp.

CUm non t ab homine: [*& infra. a*] Consult. t. t. e. quod a communione illius, qui pro sacrilega manuum injectione in Clericum in edictum excommunicationis incidit, licet denunciatus non sit, debes abstinere: nisi forte id tibi soli pateret, in quo casu ipsum privatim tantummodo evitabis, quamdiu ab Ecclesia toleratur: ut saltem verecundiæ rubore suffusus pro latenti excessu satisfacere compellatur. In articulo vero secundæ quæstionis respondemus, quod occisores Clericorum, nec Presbyterorum, qui contempto Clericali habitu tyrannidi, & enormitati se inverecunde immiscent, in odium Clericalis excessus, & terrorem, atque correctionem similium, canone latæ sententiæ minime coercentur: injungatur tamen eis pœnitentia competens aliquantulum asperior, quam si in Laicos talia commisissent.

[*u A nobis itaque fuit ex parte tua quæsitum, an teneamur abstinere a communione illius, qui pro temeraria manuum injectione in Clericum, in sententiam incidit, antequam excommunicatus publice nuncietur: & utrum incidant in canonem latæ sententiæ interfectores Clericorum, & Presbyterorum aliorum, qui abjecto suscepti ordinis monasterio, in publicis bellis, vel etiam præter bella se homicidiis polluere non verentur, cum in necessitatibus, & in ebrietatibus, atque rapinis, & aliis enormitatibus æque sunt, ut Laici, vel deterius debacchantes.*]

CAP. XV.

Ante absolutionem communicandum non est excommunicato, licet juraverit parere mandatis Ecclesiæ, vel composuerit cum offenso. h. d. primo. *Infamato de excommunicatione communicandum non est, nisi se purget, vel ad cautelam absolvatur.* h. d. secundo.

Idem. (*c. an. 1190. Romæ.*)

u Cap. 4. eod. tit. in 2. comp.

CUm u desideres: (*& inf. a*) Fuit autem primæ quæstionis tenor hujusmodi: utrum aliqui excommunicato, qui mandato Ecclesiæ stare juravit, & ante absolutionem Episcopus ei communionem reddidit, sit communicandum ab aliis: & an Episcopus id facere debeat. Cui quæstioni t. respond. quod cum cautio juratoria, quam hodie, qui excommunicati sunt, præstant, potius ad cautelam ex consuetudine Ecclesiæ, quam rigore canonum sit inducta, neque momenti tam valide reputetur, quod nisi absolutionis beneficium subsequatur, ille, qui excommunicatur, debeat communioni aliorum restitui, præsertim cum ex eo juramento absolutionem consecutus non sit, & constet eum excommunicatum fuisse, & verum sit absolutum non esse: nec Episcopus, ut nec alii debent communicare eidem, nisi fuerit secundum formam Ecclesiæ ex post juramentum præstitum absolutus: quia 23 qui cum excommunicato scienter communicaverit 24, excommunicationis pœnam contrahit cum eodem. Secundæ quæstioni 25 hunc finem duximus imponendum, quod si publica fama est y aliquem verberasse Clericum, nec Episcopus, nec alius communicare sibi debet, nisi ad arbitrium Episcopi de hoc se purgaverit, vel ad cautelam absolutionis beneficium consequatur. Tertio loco tua Discretio requisivit, si Clericus verberatus Episcopo mediante cum suo verberatore composuerit, & ille reconciliatus sibi fuerit, an per hoc is debeat ad aliorum communionem admitti. Super quo tibi breviter respondemus, quod licet ille, qui violentas manus injecit, ei, quem læsit, satisfecisse taliter videatur: Ecclesiæ tamen, quam offendit, in hoc non satisfecisse dignoscitur: & nisi forma Ecclesiæ, quæ pro absolutione talium introducta est, observetur, non est communicandum eidem.

z de consuetudine.

y Vid Dominic. in c. pro humani. §. ult. de homicid. in 6.

[*u Quoque quid tua F. observare debeat super his, quæ dubitatem continent, Apostol. sed. scripto plenius edoceri, nos, qui licet immeriti ex suscepto administrationis officio consultationibus respondere tenemur singulorum.*]

¶ Pith. 21. *Nec Episcopus.*] In V. C. *Non potest Episcopus, nec debet ei communionem dare, nec alii, &c.*

22. Secundum formam Ecclesiæ.] Ecclesiasticam.

23. *Quia.*] V. C. addit: *secundum Apostolorum Canones, & Fabiani statuta Pontificis.*

24. Communicaverit.] V. C. addit: *est communione privandus, immo juxta Isidori statuta.*

25. Secundæ quæstioni.] V. C. addit: *Statuta Canonum, & præcipue piæ memoriæ Alexandri III. prædecessoris nostri sequentes.*

CAP. XVI.

Sacerdos ejiciens regularem de Ecclesia officia divina turbantem, excommunicatus non est.

Idem Clem. III. (*c. an. 1190. Romæ.*)

z Cap. 5. eod. tit. in 2. comp.

VEniens z ad sedem Apostolicam I. lator præsentium, sua nobis assertione monstravit, quod cum matutina officia celebraret, quædam Monialis Ecclesiam ingrediens, cum alio Clerico ludendo impedimentum præstabat, quominus Deo divinum posset obsequium exhibere: unde memoratus Sacerdos commotus, ut liberius posset circa divinorum celebrationem vacare, manibus in eam appositis, ut extra Ecclesiam poneret, cum nollet exire, in trahendo a ipsam, coegit eandem extra b Ecclesiam residere: sed tu illum propter hoc tanquam excommunicatum evitasti, & facis ab aliis evitari. Ideoque mandamus, quatenus si res ita se habet, tum de cætero non evites: cum ex hoc ipsum excommunicatum nullatenus videamus.

a al. extrahendo. al. vi trahendo.

b al. eam extra Ecclesiam residere.

CAP. XVII.

Excommunicati pro levi manuum injectione in Clericum, possunt per Episcopum absolvi. h. d. secundum communem lecturam, & est textus singularis.

Idem. (*c. an. 1190. Romæ.*)

c Cap. 6. eod. tit. in 2. comp.

PErvenit ad c nos. [*& infra. a*] De his absolvendis, qui Clericis non enormem, sed modicam, & levem injuriam irrogarunt, tuæ Fraternitatis arbitrio duximus committendum.

[*a Illos autem, qui valetudine prævenditi, pro absolutionis beneficio ad sedem Apostolicam nequeunt laborare, recepto ab eis, sicut moris est, juramento potes absolvere, ita quod sanitate pristina restituti, Apostolico se conspectui repræsentent. Senes vero similiter, & pueros, ac feminas super hoc satis credimus posse libere dispensare.*]

CAP. XVIII.

Clericus, qui scienter, & sponte participat excommunicato in divinis officiis, excommunicatus est excommunicatione majori, & tantum absolvendus per Papam. h. d. secundum Panorm.

Idem. (*c. an. 1190. Romæ.*)

d Cap. 7. eod. tit. in 2. comp.

SIgnificavit d nobis: [*& infra.*] Verum Clericos, qui scienter, & sponte participaverunt excommunicatis a nobis, & ipsos in officium receperunt, eadem excommunicationis sententia cum ipsis non dubitamus involvi. quos etiam pro beneficio absolutionis habendo ad nos volumus cum literarum tuarum insinuatione remitti.

CAP. XIX.

Excommunicatus pro injectione manuum in Clericum, vel incendiarius post publicationem a solo Papa absolvitur.

Idem. (*c. an. 1190 Romæ.*)

e Cap. 8. eod. tit. in 2. comp.

f al. illo: quod non solum hi, qui, &c.

TUa nos e duxit Fratern. consulendos: [*& infra. a*] Fraternitati tuæ taliter respondemus, quod non solum, f qui in Clericos temerarias manus injiciunt, sed etiam incendiarii, ex quo sunt per Ecclesiæ sententiam publicati, pro absolutionis beneficio ad Apostolicam sedem sunt mittendi.

[*a An hi soli sunt ad sedem Apostolicam destinandi, qui in canonem latæ sententiæ incidentes, manus injiciunt in Clericos violentas, & utrum non possint ab eadem sententia, nisi per Rom. Pont. liberari.*]

CAP. XX.

Legati de latere absolvere possunt excommunicatos pro injectione manuum in Clericos.

Idem. (*c. an. 1190. Romæ.*)

g Cap. 9. eod. tit. in 2. comp.

AD eminentiam sedis g Apostolicæ: [*& inf. a*] Sicut ex parte tua nostris est auribus intimatum, tibi extitit dubium, utrum absolutionis beneficium assequantur, qui pro injectione manuum in Clericos, vel alias religiosas personas excommunicationem incurrerunt, & a legatis Cardinalibus, qui a latere Rom. Pontif. destinantur, pro tempore absolvuntur, cum iidem legati mandatum super hoc non ostendant expressum. Super quo id a te volumus observari, ut eos habeas absque omni hæsitationis scrupulo absolutos, quos constiterit a talibus beneficium absolutionis adeptos.

[*a Est revertendum, quoties articulus dubitationis emergit, ut inde quis promittere conscientiæ recipiat, & observet, quod super eo dubio sibi fuit a sede Apostol. responsum, quæ in prærogativa dignitatis ipsius certius noscitur veritatis sententiam, vel scientia roborata, quia in B. Petro Apostolorum Principe, præ aliis omnibus amplitudinem prælationis accepit.*]

CAP. XXI.

Generalis excommunicatio non ligat, nisi subditos proferentis.

Idem 26. (*c. an. c190. Romæ.*)

h Cap. 10. eod. tit. in 2. comp.

A Nobis *h* fuit ex parte tua quæsitum, utrum si quis ita pronuntiaverit: quicunque furtum fecerit, excommunicatus sit. hæc generalis clausula ad ipsius excommunicatoris subditos referatur, an generaliter extendatur ad omnes, qui non sunt de jurisdictione illius? Ad quod dicimus, quod has sententias non nisi subditi obligantur, nisi forte plus contulerit major, & largior auctoritas delegantis.

¶ PITH. 26. *Idem.*] *Rothomagensi Decano.*

CAP. XXII.

Qui cum effractione spoliant Ecclesias, excommunicati sunt, & per Papam tantum post denuntiationem absolvuntur.

Idem. (*c. an. c190. Romæ.*)

i Cap. 11. eod. tit. in 2. comp.

COnquesti 27 *i* sunt nobis Regin. Canonici, quod I. de Moialrena, & ejus sequaces quasdam Ecclesias Regin. Episcopatus violenter confregerunt, easque spoliare minime dubitarunt. Quoniam igitur gravia sunt, nec clausis debent oculis præteriri: mandamus, quatenus si est ita, memoratos sacrilegos excommunicatos nuncietis, & faciatis sicut excommunicatos arctius evitari, donec passis injuriam congrue satisfaciant, & damna (pro ære) data resarciant, & cum literis vestris rei veritatem continentibus Apostolico se conspectui repræsentent.

¶ PITH. 27. *Conquesti, &c.*] Sigonius *pag.* 734.

CAP. XXIII.

Percutiens, vel etiam interficiens Clericum, se, dimisso Clericali habitu, foveat commorantibus immiscentem, non tenetur ire pro absolutione ad sedem Apost. Ita generaliter summari potest.

Idem. (*c. an. 1190. Romæ.*)

o Cap. 12. eod. tit. in 2. compil.

PErpendimus 28 *o* ex literis tuis, quod quidam Sacerdos pro eo, quod se filium Regis falso nomine præsumpsit, & armis acceptis seditionem fecit & guerram, a B. Comite jussus est fustigari: qui postea ejus mandato traditus patibulo expiravit: [*& infra.* *a*] Fr. t. duximus respondendum, quod si memoratus Sacerdos tali modo excessit, & non propulsando, sed inferendo injuriam fuit occisus: non videtur nobis, quod interfectores ejus propter hoc ad obtinendam absolutionem Apost. sedem adire cogantur: tu vero, qui merita personarum bene nosti, pœnitentiam eis competentem injunges.

[*a Quia igitur tam ipsum Comitem, quam alios hujus facti participes velis super hoc satisfacere, consimili præsenti pag.*]

¶ PITH. 28. *Perpendimus, &c.*] Sigebertus *an.* 1138. Vignier. *tom.* 3. *pag.* 187.

CAP. XXIV.

Judex Ecclesiasticus faciens percuti Clericum per Laicum etiam causa disciplinæ excommunicatus est, & ipse, & verberans pro absolutione tenentur ire ad Papam.

Idem. (*c. an. 1190. Romæ.*)

l Cap. 13. eod. tit. in 2. comp. vid. Henr. Bo- in Ergo in illicitis non est domino obtemperandum. Facit, quod notat Bald. in l. servus. C. ad l. Jul. de vi publ.

UNiversitatis vestræ consultationem *l* accepimus, qua nos requisistis, utrum Laicus incidat in excommunicationis edictum, qui ad jussionem Abbatis, in cujus servitio commoratur, in Clericum, Monachum, aut Conversum temerarias manus præsumit injicere, maxime ubi causa non subest, propter quam debeat verberari. Nobis autem videtur, quod nisi causa regularis disciplinæ hoc faciat, Abbas in propria persona, vel (si necessitas urget) per Clericum, vel Monachum fieri jubeat: tam qui tales verberari præcipit, quam illi, qui verberant (etiamsi causa subesset) excommunicationis sententiam, donec ad Apostolicam sedem venerint, nequaquam evadunt.

¶ PITH. 29. *Universitatis.*] Matth. Paris 642.

CAP. XXV.

Clericus, ut Laicus incedens, tertio monitus non resipiscens, perdit privilegium Clericale.

Idem. (*c. an. c190. Romæ.*)

n Cap. 14. eod. tit. in 2 compil. vid. Sylvestrum super. casuum.

IN audientia nostra *n* talis fuit ex parte tua proposita consultatio, utrum Clerici, qui arma militaria (relicto habitu Clericali) gestare nullatenus erubescunt, si eis fuerit injuria temporalis illata, vel se a captione redemerint, illa Clericorum debeant immunitate gaudere, quam pro temeraria manuum injectione facta in Clericum, excommunicatus quis ipso jure notatur? Ad hæc tibi breviter respondemus, quod cum frustra Ecclesiam imploret auxilium, qui committit in ipsam, & lex secularium Principum huic responso satis efficax afferat argumentum, qua manifeste cautum habetur, matronam, cujus pudicitia attentata fuerit, non posse injuriarum agere, si in veste meretricali fuerit deprehensa: hujusmodi Clerici, si a Prælatis suis tertio commoniti militares noluerint arma deponere, de privilegio Clericorum subsidium aliquod habere non debent.

CAP. XXVI.

Excommunicatus propter injectionem manuum in Clericum impeditus ire ad curiam potest ab inferiore absolvi: sed impedimento cessante tenetur curiam visitare suscepturus mandatum Apostolicum.

Idem. (*c. an. c190. Romæ.*)

o Cap. 15. eod. tit. in 2. comp.

QUod *o* de his: [*& infra.* *a*] Fr. t. duximus respondendum, quod is, qui asserit se in canonem latæ sententiæ incidisse, non aliter quam per sedem Apostolicam, vel ejus Legatum absolutionis potest beneficium obtinere: nisi forte in mortis articulo, vel paupertate, aut infirmitate, vel senectute tanta gravaretur, quod ad Eccl. Rom. laborem subire non valeat veniendi, vel ab hoc alio impedimento canonico retrahatur.

Cæterum ab his in forma sacramenti exigi consuevit, ut resumptis viribus, & opportunitate concessa, Rom. Ecclesiam in propria persona debeant visitare.

[*a Etiam in quibus non dubitas, & quid de his observari debeat, plurimum agnovisti, sed Apost. responsa requiris, tanto F. t. magis in Domino commendamus, quanto in his, quæ sacrorum canonum institutionibus sunt expressa, auct. n. procedere desideras, & disponis. Sane requisivisti nobis Fr. t. utrum qui se confitetur in latæ sententiæ canonem incidisse, nec ad hoc possit induci, ut ad sed. Apost. veniat, absolvendus ab ipso, vel a simplici Presbytero, absolutionis debeat, vel possit beneficium promereri, & utrum Presbyteris bigamis, & viduarum maritis, & eorum uxoribus unam universa carnis ingressi Missarum solemnia liceat celebrare. Verum licet quid de his observari debeat, satis in canonibus sit definitum, hoc tamen*]

CAP. XXVII.

Ligatus pluribus excommunicationibus, licet in eodem facto, obtinens absolutionem, expressa una causa, seu una excommunicatione, non habetur pro absoluto quoad aliam.

Innocent III. *Archiepiscopo* 30, *Decano, & Præcentori Lugdun.* [*c. an. 1212. Romæ in Galliam.*]

p Cap. 6. eod. tit. in 3. compil. vid. citato super glossa.

CUm *p* pro causa, quæ inter G. & F. Cabilonens. Ecclesiæ Archidiac. vertebatur, eis concesserimus auditorem, procurator G. allegavit, quod cum F. Archidiaconus in Succentorem in communi dormitorio manus injecisset temere violentas, & eum traxisset verberando per claustrum, te frater Archiepiscope eum ob violentam manuum injectionem, & violationem immunitatis Ecclesiæ, fecisti excommunicatum publice nunciari. [*& inf. a*] Discr. vestræ mandamus, quatenus si vobis constiterit dictum F. Archidiaconum ob duplicem causam excommunicatum fuisse, & expressisse tantum alteram in literis, quas super absolutione sua impetravit, ipsum tanquam excommunicatum satisfacere Ecclesiæ suæ pro altero, monitione præmissa, cogatis.

[*a Ipse vero ad Apost. sed. accedens confessus est, quod in Clericum manus injecerat violentas, supprimens omnino, quod immunitatem violasset Ecclesiæ, super absolutione sua literas impetravit. Nos igitur causam ipsam vestro examini committentes.*]

¶ PITH. 30. *Archiepiscopo.*] *Archipresbytero.* Extat integra *pag.* 193. *epist. Innocent.*

CAP. XXVIII.

Excommunicato decedenti in excommunicatione, quantumcumque contritus decesserit, non est communicandum ante absolutionem, nec pro eo orandum, licet sit quoad Deum absolutus: sed si constet Ecclesiæ de contritione præcedente, absolvetur etiam post mortem ab eo, a quo vivens fuerat absolvendus. Et hæredes ejus compelluntur per Ecclesiam ad satisfaciendum pro eo.

Idem *Abbati S. Andreæ.* [*c. an. 1210. Romæ.*]

q Cap. 8. eod. tit. in 3. compil.

A Nobis *q* est sæpe quæsitum *a*, utrum si aliquis excommunicatus, in quo indicia fuerint pœnitentiæ manifesta, nec per eum steterit, quo minus reconciliaretur Ecclesiasticæ unitati, non suscepto beneficio absolutionis decesserit, pro absoluto ab Ecclesia sit habendus, & utrum pro tali recipienda sit eleemosyna, & a fidelibus sit orandum: [*& inf. a*] Nos igitur consult. t. hoc ita respondemus, quod judicium Dei veritati, quæ non fallit nec fallitur, semper innititur: judicium autem Ecclesiæ nonnunquam opinionem sequitur, quam & fallere sæpe contingit, & falli: propter quod contingit interdum, ut qui ligatus est apud Deum, apud Ecclesiam sit solutus: & qui liber est apud Deum, Ecclesiastica sit sententia innodatus. Vinculum ergo, quo peccator ligatus est apud Deum, in culpæ remissione dissolvitur: illud

autem,

autem, quo ligatus est apud Ecclesiam, cum sententia remittitur, relaxatur: quod in suscitatione r Lazari sermo Evangelicus manifestat, quem prius Dominus suscitavit, & Apostolis praecepit postmodum solvere suscitatum. Unde quotiescunque se quis juramento praestito, quod Ecclesiae mandato parebit, humiliare curaverit, quotacunque s poenitentiae signa praecesserint, si tamen morte praeventus absolutionis non potuerit beneficium obtinere, quamvis absolutus apud Deum fuisse credatur, nondum tamen habendus est apud Ecclesiam absolutus. Potest tamen, & debet ei Ecclesiae beneficio subveniri, ut si de ipsius vivente poenitentia per evidentia signa constiterit, defuncto etiam absolutionis beneficium impendatur. Nec obstat, quod Ecclesiae legitur attributa potestas ligandi atque solvendi homines super terram, tanquam non possit solvere, & ligare sub terra sepultos: & quod legitur: Non communicetur mortuo, cui non est communicatum & vivo. cum etsi communicatum non fuerit, communicandum tamen illi fuisset, quem non contemptus religionis, sed necessitatis articulus impedivit, & in certis casibus a canonibus denotatis ligasse legatur Ecclesia mortuos, & solvisse. Ut autem in uno pariter, & eodem egoto & servemus rigorem, & mansuetudinem ostendamus, statuimus, ut illius mortui absolutio a sede Apost. requiratur, qui cum viveret ab ea fuerat absolvendus: aliorum autem absolutionem ex praemissa causa caeteris indulgemus, a quibus dum viverent fuerant absolvendi. Absolutionis autem forma t servetur e, ut fiat cum poenitentiali Psalmo, & tam oratione Dominica, quam alia consueta. Haeredes quoque ipsius ad satisfaciendum pro ipso, si monitione praemissa noluerint, per districtionem Eccles. compellas.

[u Ut autem, quod intendimus per suppositionem exempli apertius exprimamus, quidam Presbyter, & Canonicus regularis, sicut per tuas nobis literas intimasti, cum publica laboraret infamia, quod ad quandam conjugatam accederet, maritus ejusdem mulieris, & consanguinei ejus in quem manus injecerunt temere violentas, propter quod per Episcopum denunciati sunt excommunicationis sententiae subjacere. Verum ipsi postmodum ad eundem Episcopum accedentes, praestito in manibus ejus, quod parerent judicio Ecclesiae corporaliter juramento, in mandato receperunt ab ipso, quod propter hoc Apostolico se conspectui praesentarent. Cumque unus illorum se ad iter accingeret ad sedem Ap. veniendi, a quibusdam suis aemulis est peremptus, & extra coemeterium Ecclesiae tumulatus: & licet contra interfectores amici, & consanguinei interfecti graviter sint commoti, promiserunt tamen eis, quod omnem rancorem remitterent, & ossa ejus, dummodo interfecti cadaver traderetur Ecclesiasticae sepulturae. Videtur igitur forsan in hoc casu quibusdam, quod cum sacramentum non necessitatis articulus, sed contemptus religionis recludat, & judicium Ecclesiae debeat imitari, cum interfecto praedicto manifesta poenitentiae signa praecesserint, & propter hoc absolutus etiam ab Ecclesia sit habendus: sed econtrario cum ex sola culpa ligetur quis quoad Deum apud triumphantem Ecclesiam, ex sola vero sententia ligetur quoad hominem apud Ecclesiam militantem, quandoque vinculum culpae remittitur apud Deum, sed apud homines non absolvitur, nisi forte quando vinculum sententiae relaxetur. Alioqui Ecclesiae absolutio nullatenus necessaria videretur, si ex sola cordis contritione praeter Sacerdotale officium rigor relaxaretur Ecclesiasticae disciplinae.]

¶ Pith. 31. *A nobis, &c.* Extat integra pag. 403. epist. Innoc.

r *Joann.* 11.

s *al. qualiacunque poenitentiae signa praecesserint.*

t *Vide Burch. l. 9. decr. c. 8.*

CAP. XXIX.

Detinens Clericum in custodia, vel vinculis sine laesione excommunicatus est h. d. primo. Communicans excommunicato sciente in crimine excommunicatus est: & nisi difficultas impediat, absolvi debet ab excommunicatore cum juramento. Communicans vero extra crimen reconciliari potest per simplicem Sacerdotem sine juramento. h. d. usque ad finem.

Idem *Wratislavien.* x *Episcopo.* (*c. an.* 1212. *Roma in Silesiam.*)

x *Vratislamen. al. Vratislaviae.*

NUper a nobis ea tua a discretio requisivit, quid de illis Laicis sit faciendum, qui Clericos [sine laesione tamen] in custodia detinent publica, vel privata, vel etiam detrudunt in vincula? Et utrum, qui nominatim excommunicatis scienter communicant, absolvi ab excommunicatione possint per confessionem a simplici Sacerdote, vel Episcopi seu Archiepiscopi sit ab eis absolutio expetenda? Nos igitur inquisitioni tuae eo ordine respondemus, quod in prima consultationis articulo non credimus Laicos poenam excommunicationis evadere, etiamsi per y eorum factum corporalis laesio non fuerit subsecuta, cum quam violentia saepius circa Clericos nequiter perpetratur. In secunda z vero quaestione credimus distinguendum, an is, qui nominatim excommunicato communicat, scienter in crimine communicet criminoso, ei consilium impendendo, auxilium, vel favorem: aut alias in oratione vel osculo, aut orando secum, aut etiam comedendo. In primo quidem articulo, cum talis communicet crimini, & particeps criminoso, ac per hoc ratione damnati criminis videatur in eum delinquere, qui damnavit: ab eo, vel ejus superiore merito delicti tunc erit absolutio requirenda: cum facientem, & consentientem par poena constringat. In secundo vero casu a suo Episcopo, vel a proprio Sacerdote poterit absolutionis beneficium obtinere: quamvis enim & tunc non Judicia, sed juris sententia excommunicato communicans sit ligatus, quia tamen conditor canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi. Is autem, qui juxta primum modum excommunicato communicat, cum juramento debet absolvi: qui vero juxta secundum modum, reconciliari poterit sine juratoria cautione. Verum si difficile sit ex aliqua justa causa, quod ad ipsum excommunicatorem absolvendus accedat, concedimus indulgendo, ut (praestita juxta formam Ecclesiae cautione, quod excommunicatoris mandato parebit) a suo absolvatur Episcopo, vel proprio Sacerdote.

¶ Pith. 32. *Nuper a nobis, &c.*] Extat integra pag. 402. *epist. Innoc.* Vide Annal. Siles. *pag.* 58.

u *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.*

y *Dictio, per, deest in antiquioribus exemplar.*

z *Vid. D. Thom. in quaest. additis ad 3. p. q. 83 art. 2.*

CAP. XXX.

Juramentum excommunicati de stando mandatis Ecclesiae non habet vim absolutionis. h. d. primo. Excommunicato nullus communicare tenetur praeter personas exceptas: alias communicans excommunicato incurrit minorem, & est excommunicandus majori, nisi ille esset excommunicatus cum participibus suis, qui tunc esset excommunicatus majori.

Idem *Strigonien. Archiepiscopo.* (*c. an.* 1212. *Roma in Hungariam.*)

QUod a in dubiis: [*& inf.*] Respondemus, quod excommunicatus, licet, quod stet mandato Ecclesiae juramento firmaverit, communicari non debet, donec per Ecclesiam fuerit absolutus, alioquin post juramentum non esset absolutio necessaria. Nullus autem scienter nominatim excommunicato communicare tenetur, nisi quaedam personae, quae per illud Gregorii Papae capitulum, Quoniam multos, specialiter excusantur. Illi autem, qui nominatim excommunicatis praesumptuose participant, praeter personas dicto canone annotatas, nisi ab eorum participatione commoniti forte destiterint, excommunicationis vinculo sunt innodandi: secus autem si scienter ei communicant, qui cum participibus suis est vinculo excommunicationis sententialiter innodatus: tunc enim & ipsi sententiam excommunicationis incurrunt.

a *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil. Pars sup. de poen. & quod in dubiis.*

CAP. XXXI.

Excommunicato communicare tenentur, qui prius erant ei obligati ad obsequium familiare: alii vero non tenentur de necessitate, licet interdum possint de necessitate urgente.

Idem *Doctoribus decretorum Bonon.* 33 (*c. an.* 1213. *Roma in Flaminiam.*)

INter alia b, quae Strigon. Archiepiscopus proponi fecit, nos recolimus respondisse, quod nullus nominatim excommunicato scienter communicare tenetur, nisi quaedam personae, quae per illud Greg. Papae C. Quoniam multos, specialiter excusantur. Verum ex hac responsione orta est occasio disputandi, aliis concedentibus, quod excommunicato communicare tenentur personae in praedicto C. contentae, praesertim quae prius ad communionem eorum ex debito tenebantur: aliis asserentibus eis communicare licite posse, si velint: non tamen ad haec ex necessitate teneri. Ut igitur unde jus prodiit, interpretatio quoque procedat, ambiguitatem hujusmodi aliter duximus absolvendam, quod cum quaedam personae in praemisso capitulo denotatae, illis, in quos lata fuerit excommunicationis sententia, ante prolationem ipsius obsequio teneantur familiariter adhaerere, neque postmodum ad contrarium teneantur (cum adhuc debitum durat) beneficio canonis id agentes, a priore non sunt obnoxietate solutae, sed ad familiare tenentur obsequium, & ita per consequens ad communionem tenentur, sine qua illud nequeunt exhibere. Illud autem non ad omnes personas capituli credimus referendum, ut videlicet obnoxietati hujusmodi sint subjectae, cum viatores, peregrini, & mercatores a communione talium personarum (nisi articulus necessitatis immineat) debeant abstinere, ut in fine colligitur manifeste, sed ad illas duntaxat, quae talibus arctiori tenentur obnoxietate constrictae: quibus tamen in his, pro quibus sunt excommunicationis notatae, ut in criminibus, communicare non debent, sed ab eis penitus abstinere.

¶ Pith. 33. *Doctoribus Decretorum Bononiae.*] Blond. *lib.* 7. *Decad.* 2. Bononia Paduam scholam transtulerat Fridericus II. Radevic. *lib.* 4. *cap.* 5. Crantius in special. Saxon. *lib.* 8. *cap.* 10.

b *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil. Vide Hostiensem in summa de sent. excom. §. & quae sit poena.*

CAP. XXXII.

Si excommunicatus pro manuum injectione scienter recipit ordines, si est Clericus secularis, deponendus est: si regularis, ab executione ordinis est suspendendus. Qui ignorans jus vel factum sic excommunicatus recipit ordines, si est Clericus secularis, dispensat cum eo solus Papa: si regularis, dispensat Abbas, si ignorantia est probabilis, & factum non est grave.

Idem. (c. an. 1213. Romæ.)

CUm illorum [c] absolutio, qui pro violenta manuum injectione in Clericos labem excommunicationis incurrunt (quibusdam casibus a prædecessoribus nostris exceptis) sedi duntaxat Apost. reservetur, nonnulli Ecclesiasticam sententiam negligentes, in excommunicatione positi, Ecclesiasticos ordines accipere non formidant. Quid autem de his fieri debeat, Apostolicum sæpius oraculum imploratur. Circa quos credimus distinguendum, quod tales vel sciunt excommunicationis se vinculo irretitos, vel non recolunt factum, pro quo in latæ sententiæ canonem inciderunt, vel factum quidem scientes, jus ignorant, nescientes inde se teneri. Primos [d], si fuerint seculares Clerici [e], a susceptis ordinibus censemus in perpetuum deponendos: in reliquis casibus tam Archiepiscopi, quam Episcopi absque mandato sedis Apostol. speciali, dispensandi facultatem se noverint non habere, quibus etiam est absolutio talium interdicta: cum majora [f] intelligantur illis prohibita, quibus vetita sunt minora. Poterunt tamen hujusmodi Rom. Pontif. nuntiis intimari, ut ab eo secundum rigorem, vel æquitatem responsum prodeat, prout discretio sua viderit faciendum. Qui si claustrales hujusmodi fuerint, licet ab Alexandro Papa fuerit constitutum, Monachi & Canonici regulares quocunque modo se in claustro percusserint, non sunt ad Apostol. sed mittendi, sed secundum providentiam sui Abbatis disciplinæ subdantur: & si Abbatis discretio ad eorum correctionem non sufficit, providentia est diœces. Episcopi adhibenda: & alibi dicatur, quod de seculo fugientes, qui religionis habitum in monasterio receperint, & inter cætera postmodum confitentur se tale commisisse delictum, per [g] quod ipso actu excommunicationis sententiam incurrerunt, sine licentia Rom. Pontif. Abbas non potest nec debet eos absolvere, quamvis præsumptionem delinquentium debita possit animadversione punire: nos tamen in religionis favorem, & ut evagandi materia subtrahatur, majorem eis gratiam exhibere volentes, eorum Prælatis, quod etiam talibus absolutionis beneficium impertiri valeant, indulgemus, nisi excessus ipsorum exstiterit difficilis, & enormis, utpote si ad mutilationem membri, vel effusionem sanguinis est processum, aut in Episcopum, aut Abbatem violentæ manus injectæ, cum excessus tales, & similes nequeant sine scandalo præteriri. Si vero claustralis aliquis in religiosam personam alterius claustri manus injecerit violentas, per Abbatem proprium, & ejus, qui passus est injuriam, absolvatur. Quod si Clericum percusserit secularem, non nisi per Apostol. sed. (ut scandalum evitetur) absolutionis gratiam poterit promereri. Si autem hos ad ordines promoveri contingat, juxta præmissam distinctionem, qui scienter in contemptum Ecclesiasticæ disciplinæ se fecerint ordinari, ab executione suscepti ordinis, & officii decernimus manere suspensos. Circa reliquos vero [illegible] nec mortem, vel juris peritiam non habentes monasteriorum utilitate pensata, post injunctam regularem pœnitentiam & peractam, Abbates ipsorum poterunt dispensare, nisi grave fuerit, & notabile factum: aut si, qui fecit, adultus fuerit & discretus, ut violenter contra oblivionem, vel ignorantiam præsumatur. Præcipimus autem Abbatibus, ut formam istam diligenter observent, ne privilegium mereantur amittere, qui sibi permissa abutuntur potestate.

¶ PITH. 34. *Cum illorum.*] Matth. Paris 642.

c Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.

d inveteratioribus, Primo: sed in antiquioribus, Primos.

e Dillio, Clerici, deest in vetustis Cod.

f a., olim & majora.

g propter.

CAP. XXXIII.

Monialis percutiens Monialem seu Conversum, vel Clericum secularem, incidit in excommunicationem, & ab Episcopo loci absolvi potest.

Idem Pistoriensi Episcopo. (c. an. 1213. Romæ in Tusciam.)

DE Monialibus [h] tua nobis Fraternitas requisivit, per quem eis sit beneficium absolutionis impendendum, si vel in se invicem, vel Conversos, vel Conversas suas, aut Clericos etiam, manus injecerint temere violentas. Super hoc igitur tuæ consult. taliter respondemus, ut per Episcopum, in cujus diœcesi monasterium fuerit, absolvantur.

¶ PITH. 35. *De Monialibus, &c.*] Matth. Paris 643.

h Cap. 6. eod. tit. in 3. comp.

CAP. XXXIV.

Contractus etiam, qui sine communione explicari non potest, non dissolvitur, seu impeditur per excommunicationem supervenientem in eum, qui tenetur aliquid præstare non excommunicatum.

Idem universis Cruce signatis. (c. an. 1198. Romæ.)

SI [i] vero 36: [& inf. *α*] Quod si Veneti forte nec satisfacere voluerint, nec absolvi, vobis permittimus, ut cum ipsis in terram Saracenorum, vel proximam (juxta quod inter vos convenit, & ipsos, vel honeste convenerit) navigio transeatis, quanto modo poteritis, cum dolore tamen & amaritudine cordis, & sub spe veniæ communicantes eisdem. Cum enim jam a vobis majorem nauli [k] receperint quantitatem, nec ad eam possint restituendam induci, aut etiam vocelari: si aliter fieret, cideremini vos damnum cum pœnitentia, ipsi vero præmium in contumacia reportare [l]: cum ad hoc devitum conveniendum ipsi vobis maneant obligati, & ab excommunicatis exigi possit & recipi, quod debetur. Est autem cautum in jure, quod si quisquam per terram hæreticorum, aut quorumlibet excommunicatorum transierit, necessaria emere ac recipere poterit ab eisdem. Præterea si paterfamilias domus excommunicationis sententia fuerit innodatus, a participatione illius familia excusatur. Licet ergo dux Venetorum dominus navium tanquam paterfamilias domus in excommunicatione persistat, vos tamen [m] tanquam ipsius familiam, dum in navibus ejus fueritis, ipsius excommunicatio non contingit: & excusabiles eritis apud Deum, si in excommunicatorum navibus residentes, cum dolore cordis sub spe pœnitentiæ communicaveritis ipsis, in quibus eorum communicationem non poteritis evitare.

[*α Vos paratos de commisso, & plene proponitis satisfacere de peccato, Deum vobis credimus, imo novimus, jam placatum. Si ergo Veneti ad satisfactionem inducti, & absolutionis beneficium meruerint obtinere, secure cum eis navigare poteritis, & in prælio Domini præliari.*]

¶ PITH. 36. *Si vero.*] VVilleheld. 27. 34. 35. Chronic. Albigens. *cap.* 24. 32. Vigens. *tom.* 3. *pag.* 420.

i Cap. 7. eod. tit. in 3. compil.

k Naulum est pretium, quod solvitur nautæ pro vectura.

l Vid. l. fenciones C. de pan. l. si quis §. item, C. de tacit. tit.

m Poteritis. ·l

CAP. XXXV.

Prælatus potest, & debet Clericum subjectum incorrigibilem incarcerare, & Laici citra metum excommunicationis de Prælatorum licentia capere possunt Clericos, & ad judicium ducere.

Idem Londonien. Episcopo. (c. an. 1213. Romæ in Angliam.)

UT [n] famæ tuæ: [& infra. *α*] Sane consuluisti nos, utrum Clerici graviter excedentes, qui tute non possunt monasteriis ad agendum pœnitentiam deputari, quoniam cum non pœniteant de commissis, opportunitate ingredi capta carcerem fugerent claustri, & pejoribus se sceleribus scelestius immiscerent, a te, vel eius Prælatis suis arctæ possint custodiæ mancipari? [& inf. *β*] Respondemus, quod cum Prælati excessus corrigere debeant subditorum, & publicæ utilitatis intersit, ne crimina remaneant impunita, & per impunitatis audaciam fiant, qui nequam fuerant, nequiores: non solum possunt, sed debent etiam Clericos, postquam fuerint de criminibus canonice condemnati, sub arcta custodia detinere: qui cum sint incorrigibiles, nec in monasteriis valeant custodiri, ad similia vel pejora facile laberentur. Laici vero citra excommunicationis sententiam capere Clericos, & ad judicium trahere possunt [o], si oporteat etiam violenter, dum tamen id de mandato faciant Prælatorum, quorum illi sunt jurisdictioni subjecti, & quorum est corrigere criminosos: cum hoc non ipsi, sed illi, quorum auctoritate id faciunt, facere videantur: dum tamen non amplius eorum violentia se extendat, quam defensio vel rebellio exigit Clericorum.

[*α Consulas saluti, & sic malorum audaciam comprimas, & ut ab eis bonorum innocentiam tuearis, super his nos humiliter consulis, quæ officium pastorale contingunt, ut de nostra responsione securus injunctæ tibi sollicitudinis debitum laudabilius exequaris.*]

[*β Et utrum Laici, si Clericos in magnis sceleribus deprehendant, in canonem incidant latæ sententiæ: cum vero comprehendere, nec ad Judices trahere ipsos possunt, nisi in eos manus injecerint violentas, ad primum.*]

n Cap. 18. eod. tit. in 3. compil. vid. Bern. Diaz. in pract. crim. can. cap. 119. & c. 131.

o Quid de capiente Clericum suum debitorem, suspectum de fuga, vid. Bart. in l. si quis in servit. ff. de furt.

CAP. XXXVI.

Excommunicatus est, qui in Clericum etiam volentem manus injecit violentas, etiamsi hoc faciat in satisfactionem præcedentis injuriæ. h. d. & est casus notabilis.

Idem Bracaren. Archiepiscopo. (c. an. 1214. Romæ in Hispaniam.)

COntingit [p] interdum, quod Clerici, si quem offendant, & satisfacere velint offenso, secundum morem patriæ, quem inter se Laici observant, corpora sua sponte supponunt XXX. seu pluribus, aut paucioribus percussionibus fustium: (& infra. *α*) Nos autem Fratern. tuæ super

p Cap. 10 eod. tit. in 3. compil.

per hoc respondemus, quod hujusmodi manus injectio, etsi non violenta, tamen injuriosa videtur, cum ille canon non tam in favorem Clerici ordinati, quam in favorem ordinis Clericalis fuerit promulgatus: ideo & volumus, & mandamus, ut id de cetero prohibeant attentari. Si quis autem Clericus post prohibitionem hujusmodi sponte se subjecerit, excommunicetur: proviso, ut Clericus injuriam passo sine injuria Clericali satisfaciat competenter, quatenus inter eos pax valeat rationabiliter reformari.

[*u Quod frequenter non coelis suscipiunt, sed volumus, non solum de aliorum Clericorum manibus, sed etiam Laicorum. Unde nos humiliter consulebas, utrum hujusmodi percussores in canonem incidant sententia promulgata.*]

CAP. XXXVII.

Servus excommunicatus pro injectione manuum in Clericum, tenetur pro absolutione ire ad sed. Apost. sed si ex hoc dominus, qui non fuit in culpa, grave damnum patiatur, vel servus hoc faciat in ejus fraudem, absolvi potest ab Episcopo, si laesio non fuit enormis.

Idem Lugdunen. 37 Archiepiscopo. (c. an. 1214. Romae in Galliam.)

q Cap. 11. eod. tit. in 3. compil.

RElatum q est nobis, quod cum aliqui servi propter injectionem manuum in Clericum violentam, in canonem incidunt sententia promulgatum: allegantibus dominis eorundem, quod carere mancipiis suis nolunt, venire ad sed. Apostol. absolvendi non curent, per occasionem hujusmodi eludentes Ecclesiasticam disciplinam. Quocirca mandamus, quatenus vos venire compellas ad sed. Apost. absolvendos: cum plus sit Deo, quam homini deferendum: nisi fecerint hoc in fraudem, ut subtrahant se obsequio dominorum, aut ipsi domini propter hoc sine culpa sua grave damnum incurrant: tunc enim r in utrolibet casu poteris eos ex indulgentia nostra praecisione absolvere, cum nimis sint ab Apost. sede remoti: sed in recompensationem laboris, quem in itinere sustinerent, alia eis satisfactio injungatur: dummodo non sit tam gravis, & enormis excessus, ut propter vitandum scandalum, & tollendum exemplum, hujusmodi servi ad servum servorum Dei venire debeant absolvendi.

r Dictio, enim, non est in vetustioribus Codicib.

¶ Pith. 37. Lugdunensi.] In V. C. Londonensi.

CAP. XXXVIII.

Excommunicatus propter participationem cum excommunicato, licet eum postea impugnet, ex hoc solo pro absoluto non est habendus.

Idem Strigonien. Archiepiscopo 38. (c. an. 1214. Romae in Hungariam.)

s Cap. 12. eod. tit. in 3. compil.

SAtis est s canonibus institutum: [& infra.] Licet is, qui voluntarius excommunicatis illis communicaverit, qui cum omnibus fautoribus, & participibus suis excommunicationis sententiae sunt adstricti, ad cor rediens, de mandato Ecclesiae excommunicatos, quos prius foverat, t impugnaverit: non tamen priusquam absolutionis gratiam perceperit, habendus est absolutus: nec si succumbat in hujusmodi bello, sunt absolutiones vel oblationes recipiendae pro eo, vel orationes Domino porrigendae, nisi cum de ipsius viventis poenitentia per evidentia signa constiterit, & juxta cujusdam constitutionis nostrae tenorem, defuncto etiam absolutionis beneficium impendatur.

t impugnaret.

¶ Pith. 38. Strigoniensi Archiepiscopo.] In V. C. Nidrosiensi.

CAP. XXXIX.

Semel excommunicatus debet vitari semper ut excommunicatus: nisi legitime probet se fuisse absolutum.

u al. ita: Assiniensi Episc.

Idem Assuntinen. 39 Episcopo. u (c. an. 1214. Romae.)

x Cap. 12. eod. tit. in 3. comp.

SIcut x nobis: [& infra. a] Fraternitati tuae respondemus, quod nisi excommunicati a te super absolutione sua literas nostras, vel illius, cui vices nostras in hac parte commisimus, reportaverint, aut alio modo legitime de illorum absolutione tibi constiterit, tu ipsos pro excommunicatis, ut prius, habeas, & facias evitari.

[*a Tuas literas intimasti, cum aliquos tuae dioecesis Clericos, vel Laicos culpis suis exigentibus excommunicationi supponis, ipsi postmodum ad te nulla satisfactione praemissa sine testimonialibus literis redeuntes, dicunt se absolutionis beneficium accepisse, quibus si credi dubitas, in hac parte per nos instrui suppliciter postulasti, cum propter causam hujusmodi, sicut dicit, tua sententia a subditis contemnatur. Nolentes itaque malitiae hominum indulgere*]

¶ Pith. 39. Assuntinen.] Assiniensi.

CAP. XL.

Si excommunicatus ab Episcopo ad Metropolitanum appellat, ab eo absolvi potest: Metropolitanus tamen volens suo Suffraganeo deferre, potest illum sibi remittere absolvendum, & tenetur etiam remittere, quando propter manifestum excessum fuit excommunicatus: & ante absolutionem non auditur volens probare se injuste excommunicatum: secus, si probare vult sententiam esse nullam.

Idem Senonen. Archiepiscopo. (c. an. 1214. Romae in Galliam.)

y Cap. 14. eod. tit. in 3. comp.

PEr tuas y literas: (& inf. a) Videtur enim aliquibus, quod cum ad Metropolitanum per appellationem quaestio non defertur, excommunicatus autem vocem non habeat appellandi, utpote ab Ecclesia separatus, sive appellaverit, sive non, Metropolitanus ei non debet absolutionis beneficium exhibere. Verum ex verbis cujusdam epistolae, quam Scholastici ab Alexandro Papa emanasse proponunt, habetur, quod si ante appellationem in aliquem excommunicationis sententia fuerit promulgata, Metropolitanus ante litis ingressum ab eo juramento recepto secundum Ecclesiae consuetudinem debet ipsum absolvere, nisi voluerit Episcopo dioecesano deferre, ipsumque ad eum remittere absolvendum: ubi etiam consequenter infertur, quod nec excommunicati sunt audiendi, priusquam fuerint absoluti, nec sunt ad illos, a quibus appellaverint, remittendi. In Sardicen. autem Concilio reperitur, 40 ut is, qui ab Episcopo est abjectus, finitimos Episcopos interpellet, & causa ejus audiatur, & diligentius pertractetur: Episcopus autem, qui juste, vel injuste abjecit eundem, patienter accipiat, ut discutiatur negotium, quatenus vel probetur ejus a pluribus sententia, vel etiam emendetur: prius tamen quam omnia diligenter examinata fuerint, nullus ante causae cognitionem communionem sibi praesumat, qui fuerat communione privatus. Nos igitur credimus distinguendum, utrum quis proponat se post appellationem legitimam interpositam excommunicatione fuisse notatum, vel in forma excommunicationis intolerabilem errorem fuisse patenter expressum, in quibus casibus ad probationem eorum, etiamsi absolutionem non petat, debet admitti: sed donec de ipsis constiterit, in aliis evitari debet z, quanquam Apost. sedes etiam tales a consueverit absolvere ad cautelam. Verum in aliis, nisi gratiam absolutionis imploret, non debet audiri, ne sententiam Ecclesiasticam contemnere videatur, & per hoc amplius ex suo contemptu ligetur. Quod si absolutionis beneficium humiliter postulaverit, Metropolitanus eum debet absolvere, nisi suo decreverit Suffraganeo deferendum: aut tamen si Suffraganeus absolutionis beneficium juxta formam Ecclesiae noluerit exhibere, ipse nihilominus illum absolvet cautione recepta, quod suo debeat parere mandato, ac deinde causam audiet, & quod canonicum fuerit, [justitia mediante, decernat. Quod si forsan Episcopus subditum suum propter manifestum excommunicasset excessum, Metropolitanus non debet ipsum absolvere, nisi Suffraganeus requisitus malitiose sibi beneficium absolutionis denegaret.

z al. dees, verbum, debet.

a al. talem.

[*a Nobis intimasti, quod ven. F. n. Altissiodoren Episcopus in dil. fil. Altissiodoren. Archipresbyterum excommunicationis sententiam promulgasset, Archipresbyter tuo se conspectui praesentavit, & quod staret mandato Ecclesiae, sufficienter obtulit cautionem, petens humiliter, ut absolutionis ei beneficium exhiberet: tu vero deferre volens Episcopo memorato, ipsum saepe monuisti, ut absolveret Archipresbyterum memoratum. Sed quia tuis monitis non parebat, excommunicatum absolvere curavisti, quem Episcopus pro absoluto non habet, utpote qui proponit, quod ad te illius absolutio non spectabat. Unde quaeris, quid in similibus de cetero sit agendum.*]

¶ Pith. 40. In Sardicensi autem Concilio reperitur.] Vide Can. 4. caus. 11. quaest. 3. & Epistolas Innocentii pag. 552. 623.

CAP. XLI.

Si Papa suis literis excommunicatum salutat, non propter hoc eum absolvit.

Idem 41. (an. 1214. Romae.)

b Cap. 2. de rescript. in 3. comp. vid. Clem. si summus. De sent. excommun.

SI aliquando 42 b forte contigerit, quod iis, qui auctoritate Apostolica sunt excommunicationi subjecti, nostrae literae cum salutationis alloquio destinentur, non propter hoc excommunicationis credatur sententia relaxata: cum per ignorantiam, vel negligentiam, aut occupationem nimiam, vel etiam surreptionem contingat hujusmodi literas impetrari.

¶ Pith. 41. Idem.] Universis Christi fidelibus per Lombardiam constitutis.

42. Si aliquando, &c.] Molins pag. 162.

CAP. XLII.

Excommunicatus a pluribus Praelatis ob plures causas non est communioni restituendus, licet de una causa velit satisfacere: & si impetratur absolutio tacitis aliis causis, non valet absolutio.

Idem C. *sancti Laurentii in Lucina Presbytero Cardin. Apostolicae sedis Legato.* (*c. an.* 1214. *Romae.*)

c Cap. 15. eod. tit. in 3. compil. Pars hujus in c. officii sup. de poen. & remiss.

OFficii nostri 43 [& inf.] Postremo quaesivisti, utrum is, qui propter plures excessus a pluribus Praelatis jus in ipsum habentibus excommunicationis est vinculo innodatus, & uni Praelatorum de uno tantum satisfacere vult excessu, ab eo sit absolvendus, de quo satisfacere vult eidem: & cum de aliis non satisfecerit, alii absolutus valeat nunciari: [& infra.] Super hoc articulo respondemus, quod supprimenti veritatem absolutio surrepta non prodest: & veritatem intelligens absolutionem hujusmodi exhibere non debet.

¶ PITH. 43. *Officii, &c.*] Junge *cap.* 9. *sup. de poenitent. & remiss. & cap.* 14. *de testam. & cap* 38. *de election.*

CAP. XLIII.

Excommunicatis, & interdictis praedicari potest licite verbum Dei. Hoc primo. In tempore generalis interdicti pueri possunt baptizari, & chrismari in fronte, & poenitentia morientium. Hoc secundo.

Idem *Ferrarien. Episcopo.* (*c. an.* 1214. *Romae in Insubriam.*)

d Cap. 16. eod. tit. in 3. compil. vid. Joan. Caldre. tract. de inter. memb. 6. q. 4.

REsponso 44 d nostro postulas edoceri, an cum Ferrarienses cives excommunicationis, & interdicti sententiis sint ligati, liceat tibi viros, & mulieres semel in hebdomada, vel in mense apud aliquam Ecclesiam convocare, quibus praedices verbum Dei, & eosdem ad correctionem inducas. Super quo respondemus, quod sine scrupulo conscientiae hoc facere poteris, cum videris expedire, dummodo juxta formam interdicti nullum eis divinum officium celebretur. Praeterea quaesivisti, cum Ferrarien. civitas sit interdicto supposita, & ideo sint ibidem [praeter baptisma parvulorum, & poenitentias morientium] universa sacramenta Ecclesiastica interdicta, an liceat tibi baptizatos pueros in frontibus consignare. Super quo respondemus, quod sicut baptizari possunt pueri, sic & baptizati ad confirmationem in frontibus a te possunt sacro chrismate deliniri.

¶ PITH. 44. *Responso.*] Bergomat. *pag.* 308.

CAP. XLIV.

Si conjunx scit pro certo impedimentum matrimonii, non debet reddere debitum, sed potius excommunicationem pati: si autem hoc credat ex causa probabili, & discreta, potest reddere debitum, non autem exigere: sed si ex levi, & temeraria causa, deposita conscientia, potest reddere, & exigere.

Idem. (*c. an.* 1214. *Romae.*)

e Cap. 17. eod. tit. in 3. compil. vid. Dict. Theol. § 4. sent. dist. 23.

INquisitioni tuae respondentes e, credimus distinguendum, utrum alter conjugum pro certo sciat impedimentum conjugii, propter quod sine mortali peccato non valet carnale commercium exercere, quamvis illud apud Ecclesiam probare non possit, an non sciat pro certo, sed credat. In primo casu debet potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere 45, quam per carnale commercium peccatum mortale operari. In secundo distinguimus, utrum habeat conscientiam hujusmodi ex credulitate levi, & temeraria, an probabili, & discreta: & quidem ad sui pastoris consilium [conscientia levi, & temeraria credulitate explosa] licite potest non solum reddere, sed exigere debitum conjugale. 46 Verum cum conscientia pulsat animum ex credulitate probabili, & discreta, quamvis non evidenti, & manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet: ne in alterutro, vel contra legem conjugii, vel contra judicium conscientiae committat offensam.

¶ PITH. 45. *Excommunicationis sententiam sustinere.*] Vide *cap.* 13. *sup. de restitut. Spoliat.*

46. *Sed exigere debitum conjugale.*] *Cap. u. sup. de secund. nupt.*

CAP. XLV.

Per dimissionem habitus & tonsurae, non perdit Clericus ante crimen commissum privilegium Clericale.

Idem. (*c. an.* 1214. *Romae.*)

f Vid. Clem. 1. & 2. De vita & honest. Cler. & Bern. Diaz. in pract. crim. c. 69. & 95.
g Al. de Clericatu.
h Deest enim, non est in pluris seqq. antiq. cod.

COntingit interdum f: [& infra.] Sane sicut accepimus insinuante Comite Flandren. in dioecesi tua quidam existunt, qui nec in rasura tonsurae, nec in vestimentorum forma, nec in qualitate negotiorum de Clericis quicquam ostendunt, ad poenae subterfugium se Clericos exhibentes: cum enim h super excessibus, quos seculari luxu committunt, ad publica judicia pertrahuntur, circumvenire vindictam, se pro Clericis repraesentant, Clericalis fori privilegium labiis allegantes, qui factis paulo ante negaverunt Clericatum: [& infra.] Verum quia privilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate, et frustra legis auxilium invocat, qui committit in legem: volumus, & mandamus, ut tales, si rursus a te commoniti seipsos contempserint emendare, illius efficiantur immunitatis i extorres, quae pro Clericorum tutela, & Laicorum violentia coercenda dignoscitur instituta.

i al. fam.

CAP. XLVI.

Ab excommunicati denunciatione repellitur, qui non praemonuit, & ei communicavit.

Idem. (*c. an.* 1214. *Romae.*)

k Cap. 2. eod. tit. in 4. compil. unde quod notat. Joan. Calder. tr. de interd. Eccl. memb. 6. q. 4.

IN praesentia k dil. filii [& inf.] Nec Canonici suo Decano excommunicationem possunt objicere, cum super hoc nec commonitus, nec impetitus fuerit: neque ipsi propter hoc eum duxerint evitandum, sed Episcopus in mensa, & Canonici 47 communicaverint ei etiam in divinis.

¶ PITH. 47. *Episcopus in mensa, & Canonici, &c.*] Vide Ivon. *epist.* 143. & 195. Gregor. Turon. jus Francicum de recipiendo in mensa excommunicato.

CAP. XLVII.

Excommunicatus est dolose permittens Clericum percuti, & quo poterat prohibere, & non prohibuit.

Idem. (*c. an.* 1214. *Romae.*)

l Cap. 3. eod. tit. in 4. compil. unde Navarrus in Manuali conf. c. 24. n. 29. & seq.

QUoniam praesumptionis l, & temeritatis existat in Romanae Ecclesiae manus injicere clientelas: [& infra a] Ne autem solos violentiae hujusmodi auctores aliquorum praesumptio existimet puniendos, facientes, & consentientes pari poena plecti canonica condemnat auctoritas. Eos delinquentibus favere interpretamur, qui cum possint, manifesto facinori desinunt obviare.

[*a In Evangelio Dominus protestatur, qui se in ministris suis asserit sprevisse, & Apostolorum principi aliis prohibuit se eorum crucifigi: hoc etiam qualitas poenae manifeste declarat, cum excommunicationis sententia corpora illos ferat delinquentes, si non solum in fratres nostros, & Coepiscopos, sed etiam minores ord. Clericos violentiam praesumpserint operari.*]

CAP. XLVIII.

Praelatus excommunicare non debet subditum, nisi competenti monitione praemissa, & ex causa manifesta, & rationabili: & contrafacienti imponitur poena hic expressa. Item punitur subditus, qui falso conqueritur se excommunicatum injuste: & subjicit quod juste, si Praelatus ascent se errasse, vult excommunicatum absolvere, & adversarius appellat, ne absolvatur.

Idem *in Concilio generali.* (*an.* 1216.)

m Quam cauta sit facienda excommunicatio, vide Trid. Conc. sess. 25. de refor. c. 3.

SAcro approbante Concilio m 48 prohibemus, ne quis in aliquem excommunicationis sententiam, nisi competenti admonitione praemissa, & personis praesentibus idoneis, per quas [si necesse fuerit] possit probari monitio, promulgare praesumat: quod si contra praesumpserit, etiamsi justa fuerit excommunicationis sententia, ingressum Ecclesiae per mensem unum sibi noverit interdictum, alia nihilominus poena mulctandus, si visum fuerit expedire. Caveat etiam diligenter, ne ad excommunicationem cujusquam absque manifesta, & rationabili causa procedat, ad quam si taliter forte processerit, & requisitus humiliter processum hujusmodi non curaverit absque gravamine revocare, gravatus apud superiorem deponat de injusta excommunicatione querelam: qui (si absque periculo morae potest) ad excommunicatorem illum cum suo mandato remittat infra competentem terminum absolvendum: alioquin ipse per se, vel per alium (prout viderit expedire) sufficienti cautione recepta munus ei absolutionis impendat. Cumque adversus excommunicatorem de injusta excommunicatione constiterit, excommunicator condemnetur ad interesse excommunicato, alias nihilominus [si culpae qualitas postulaverit] superioris arbitrio puniendus: cum non levis sit culpa, tantum infligere poenam insonti, nisi forsitan erraverit ex causa probabili, maxime si laudabilis opinionis existat.

Verum si contra excommunicationis sententiam nihil rationabile fuerit a conquerente probatum, idem n & super injusta excommunicationis molestia per poenam ad interesse, vel alias secundum superioris arbitrium condemnetur: nisi forsan & ipsum probabilis error excuset: & super eo, pro quo fuerit justa excommunicatione ligatus, per cautionem receptam satisfacere compellatur, vel in pristinam reducatur sententiam usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observandam. Si vero Judex suum recognoscens errorem paratus sit talem revocare sententiam, & is, pro quo lata fuerat, ne absque satisfactione revocaret illam, appellet, appellationi non deferat in hac parte, nisi talis sit error, de quo merito debeat dubitari: & tunc sufficienti cautione recepta, quod coram eo, ad quem appellatum extiterit, vel delegato ab ipso juri parebit, excommunicatum absolvat: sicque poenae praescriptae minime

n In Contiano libro, & aliis recentioribus ita: idem super justa excommunicationis molestia, &c. sed in Concilio, & Vaticano constanter legitur idem & super injusta.

pime subjacebit: caveat omnino, ne voluntate perversa in alterius præjudicium mentiatur errorem, si districtionis canonicæ vult effugere ultionem.

¶ Pith. 48. *Sacro approbante Concilio, &c.*] Hujus Constitutionis mentio est in *cap. 6. in fin. sup. de appellat.*

C A P. XLIX.

Excommunicat hæreticos, & quoscunque violatores Ecclesiasticæ libertatis.

Honorius III. *Episcopo Bononien.* (*c. an. 1224. Romæ in Flaminiam.*)

o Vide Zanchinum tract. de hæret. c. 17. & 18. & Alphons. Castrum l. 2. c. 18. de just. hæret.

NOverit o Fraternitas tua 49 : [*& infra.* n] Excommunicamus omnes hæreticos utriusque sexus, quocunque nomine censeantur, & fautores, & receptatores, & defensores eorum, necnon & qui de cætero servari fecerint statuta edita, & consuetudines 50 introductas, contra Ecclesiæ libertatem, nisi ea de capitularibus suis intra duos menses post hujusmodi publicationem sententiæ fecerint amoveri. Item excommunicamus statutarios, & scriptores statutorum ipsorum, necnon Potestates, Consules, Rectores, & Consiliarios locorum, ubi de cætero hujusmodi statuta, & 51 consuetudines edita fuerint, vel servata: necnon & illos, qui secundum ea 52 præsumpserint judicare, vel in publicam formam scribere judicata.

[n *Quod nos in basilica 53 Principis Apostolorum præsente charissimo in Christo fil. n. Federico illustri Romanorum Imperatore, & semper Augusto, in celebratione Missarum, postquam capiti ejus imposuimus diadema, de cons. frat. n. accensis candelis excommunicavimus.*]

¶ Pith. 49. *Noverit Fraternitas tua.*] Histor. Bononien. 1226. Vigner. pag. 258.

50. *Consuetudines.*] V. C. addit: *vel etiam potius abusiones.*

50. *&*] *vel.*

52. *Secundum ea.*] V. C. addit, *Capitula.*

53. *Basilica.*] *Cesse.*

C A P. L.

Fratres hospitalis Hierosolymitani excommunicati pro injectione manuum in Clericum seu confratrem, absolvi possunt per eorum Priorem, nisi excessus fuerit difficilis, & enormis.

Idem *Magistro, & fratribus Hospitalis Hierosolymitani.* (*c. an. 1224. Romæ.*)

p Vide Henric. Boich. in Ca. A nobis 2. & ino. Cum illorum, sup. eod. tit.

CAnonica p constitutione cavetur 54, quod Monachi, & Canonici regulares, quocunque modo se percusserint 55, non sunt ad Apostolicam sedem 56 mittendi, sed secundum discretionem, & providentiam sui Abbatis disciplinæ subdentur: quod si Abbatis discretio ad eorum correctionem non sufficiat, providentia est diœcesani Episcopi adhibenda: nisi excessus difficilis fuerit, & enormis, propter quem merito ad Eccles. Rom. sit recursus habendus. Nos ergo ad vos statutum hujusmodi ducimus extendendum, auctoritate prædicta statuentes, ut in tali casu (nisi majoris sit providentia requirenda) per Priorem vestrum, qui (sicut audivimus) Presbyter esse debet, fratribus vestris absolutionis beneficium impendatur.

¶ Pith. 54. *Canonica constitutione cavetur.*] *Cap. 9. sup. de vit. & honest. Cleric. & cap. 2. sup.*

55. *Quomodocunque modo se.*] V. C. addit: *in Claustro.*

56. *Apostolicam Sedem.*] In V. C. *Curiam Romanam.*

C A P. LI.

Excommunicatus, vel suspensus absolvi non debet, nisi prius juramento præstito: si tamen sine scandalo juramentum haberi non potest, poterit fieri absolutio per manualem promissionem.

Idem *titulo sanctæ Praxedis Presbytero Card. Apost. sedis Leg.* (*c. an. 1224. Romæ.*)

q V. d. Panorm. ibi. Cum desideres, sup. eod. tit. & ibi Henricum Boich. dist. 5.

SUper eo quod q Monachi Græci, & Eremitæ propter inobedientiam sententiæ suspensionis, & excommunicationis ligati, nolunt ad mandatum Ecclesiæ nisi per manualem promissionem redire: Hoc tibi duximus respondendum, quod si nullatenus possunt induci ad præstandum juxta formam Ecclesiæ juramentum, ipsos hac vice manualem promissionem poteris recipere: cum interdum (consideratis locorum, & temporum qualitatibus) severitati sit aliquid detrahendum.

C A P. LII.

Cùm de viribus sententiæ dubitatur, potest quis absolvi ad cautelam juramento præstito.

r Aurelian.

Idem *Biturricen. & Cornoten. Decan. & Subdiac. Arelaten.* r (*c. an. 1225. Romæ in Galliam.*)

VEnerabili fratre nostro Cenomanen. Episcopo & procuratore Turonen. Archiepiscopi, in nostra præsentia constitutis, pro quadam suspensionis sententia in præfatum Episcopum ab eodem Archiepiscopo promulgata: nos sententiam ipsam 57 relaxavimus ad cautelam, ipso Episcopo in præsentia dicti procuratoris præstante corporaliter juramentum, quod parebit mandatis, quæ idem Archiepiscopus sibi propter hoc fecerit, si constiterit ipsum eo, pro quo fuit lata prædicta sententia, culpabilem extitisse.

¶ Pith. 57. *Sententiam ipsam relaxavimus.*] V. C. addit: *de gratia.*

C A P. LIII.

Excommunicantur Officiales locorum, in quibus sunt statuta contra Ecclesiasticam libertatem, nisi ea deleri fecerint; & statutarii feudis Ecclesiæ sunt privati.

Idem *Episcopo Senen.* (*c. an. 1225. Romæ in Galliam.*)

s Prater Doctor. hic & inc. noverit sup. eod. tit. vid. legistas in Consti. : esse C. de sacr. Eccles.

GRavem 58 venerabilis f. n. s Pisani Archiepiscopi recepimus quæstionem, quod quidam cives Pisani, deputati a potestate ac populo ad statuta civitatis edenda, in derogationem Apostolicæ sedis, & subversionem Ecclesiasticæ libertatis edere præsumpserunt, quod si quis Clericus, vel Laicus contra quemcunque Laicum Pisani districtus, ad Judicem Ecclesiasticum literas Apostolicas impetraverit, in mille solidis (nisi renunciaverit literis) condemnetur: nec reditus possessionum suarum reddantur eidem, vel agri excolantur illius, sed banno potius subjaceant t potestatis: (*& inf.* u) Statuerunt illi præterea, ut Clerici suis sumptibus castrum Ripæ fractæ faciant custodiri: quod si renuerint, contra eos potestas procedere teneatur: (*& inf.* ß) Ideoque Fraternitati tuæ mandamus, quatenus in Consiliarios, & Officiales civitatis ipsius, nisi statuta ipsa de capitularibus suis deleri fecerint, & idonee, sicut exigit res, caveri, quod similia de cætero non debeant attentare, excommunicationis sententiam promulgare procures. Cæterum si qui iidem statutarii multa de bonis Ecclesiasticis tenere dicantur in feudum, ipsos fore nihilominus privatos feudis hujusmodi nunciare procures.

t subjacere.

u in Cod. Barb. Cæterum cum iidem statutarii, & potestas multa, &c.

[u *Qui nullum ad regimen civitatis suscipiet, nisi hoc se juraverit servaturum: & hoc etiam quælibet alia potestates, quæ pro tempore fuerint, & successores suos jurare facient supradicta.*]

[ß *Juxta quod dictæ civitatis consilium civitatis, quæ omnia Potestas, quæ nunc præest civitati, pro monasterio se firmiter juramento firmavit. Cum autem tota civitas Pisana, quæ alias Dei timorem semper objecit, infecta sit errore, vel nisi illum proximo præsumatur, & sint statutarii, quam Potestatem eandem non sit dubium propter hoc excommunicationis sententiam præter notam infamiæ incurrisse.*]

¶ Pith. 58. *Gravem, &c.*] Petrus de Vineis, pag. 289. 418.

C A P. LIV.

Alloquens excommunicatum in tendentibus ad salutem animæ, etiamsi alia verba interponat, excommunicatus non est.

Gregorius IX. (*c. an. 1236. Romæ.*)

x Vide D. Thom. in quod. additis ad 3 p. q. 23 ar. 1. & citatos in c. a nobis. sup. de excepti.

CUm voluntate x 59 ac proposito maleficia distinguantur, excommunicationis sententiam non incurrit, qui excommunicato in his, quæ ad absolutionem, vel alias ad salutem animæ pertinent, in locutione participat, licet etiam alia verba incidenter (ut apud eum magis proficiat) interponat.

¶ Pith. 59. *Cum voluntate.*] Joannes de Fordun. Histor. Scotic. lib. 19. cap. 3.

Prædicatores, præsertim qui aliàs sustentari non possunt, ab excommunicatis, & detinentibus bona aliena eleemosynam recipere possunt. h. d.

§. 1. Prædicatores quoque, qui pènes excommunicatos, vel alios alienarum rerum detentores, in prædicationibus, & confessionibus, quasi gerunt causam, (vel y curam) eorum, ad quos res ipsæ spectare noscuntur, eleemosynam licite possunt ab illis recipere, præsertim si aliàs non valeant in illo loco sustentationem habere.

y Hæc duo verba. vel curam, desunt in antiq. codic. & in Vatic.

Ponit quosdam casus, in quibus percutiens Clericum excommunicatus non est.

§. 2. Si qui vero ratione officii, quod in Ecclesia obtinent, aut etiam alii Clerici seniores ratione devotionis pueros, vel adolescentes in minoribus ordinibus constitutos, turbantes divinum officium, & hi qui obtentu prælationis vel magisterii subditos, & scholares correctionis causa leviter forte percusserint, excommunicationis sententiam non incurrunt. Quod & de his dicendum est, qui aliquos de familia sua, vel propinquos inferiorum graduum simili modo, ut cohibeantur a sua insolentia, & scientia bonisque moribus informentur, duxerint corrigendos.

Pars II.

CAP. LV.

Communicans excommunicato in crimine damnabili, incidit in excommunicationem majorem.

Idem *Asturicen. Episcopo.* (*c. an.* 1236. *Romæ in Hispaniam.*)

a *Vide Concil. Trid. sess. 25. de reform. c. 14. vide Covar. in c. alma mater. de sent. excom. l. 6. p. 1. §. 3.*

SI concubinæ a publicæ Clericorum Ecclesiastica censura districtione notentur, eosdem concubinarios non est dubium sententia majoris excommunicationis involvi, qui post latam sententiam communicant in eodem crimine criminosis.

CAP. LVI.

Excommunicatus minori potest ab excommunicatione aliquem absolvere.

Idem. (*c. an.* 1236. *Romæ.*)

a *Vide Henric. Bosch. in c. si vero sup. eod. Dist. ult.*

DUobus a collata potestas, ut a minori excommunicatione, si in ipsam inciderint, invicem se absolvant, utroque ligato vinculo excommunicationis hujusmodi, non expirat.

CAP. LVII.

Permittitur ministris Ecclesiarum semel in hebdomada celebrare tempore interdicti, concurrentibus his, quæ exprimuntur in textu.

Idem. (*c. an.* 1236. *Romæ.*)

b *Vid. Bonif. 8. in c. ult. de sent. excom. l. 6. §. adjicimus. & §. seq.*

PErmittimus b eo Ecclesiarum ministris semel in hebdomada tempore interdicti, non pulsatis campanis, voce submissa, januis clausis, excommunicatis, & interdictis exclusis, Missarum solennia celebrare, causa conficiendi corpus Domini, quod decedentibus in pœnitentia non negatur.
¶ PITH. 60. *Permittimus, &c.*] Matth. Paris. 304. 320. Joannes de Forden. *de gest. Scotor.* De mandato Papæ in commemoratione animarum renovatur interdictum tam in VVallia, quam in Anglia. Tandem per Clerum impetratum est a Domino Papa, ut Conventuales Ecclesiæ tam per VVallium, quam per Angliam semel in hebdomada possent celebrare, non canendo, sed legendo, clausis januis, & exclusis interdictis, an. 1207.

CAP. LVIII.

Satisfaciens Clerico, quem verberavit, non potest propter hoc ab Episcopo absolvi, nisi in certis casibus hic expressis.

Idem. (*c. an.* 1232. *Romæ.*)

QUamvis incidens in canonem latæ sententiæ propter violentam manuum injectionem, juxta proprias facultates eis satisfaciat, quibus injurias irrogavit, non tamen aliter, quam per sedem Apostolicam, vel ejus legatum absolutionis possit beneficium obtinere: nisi immineret mortis articulo, infirmitate, inimicitia, aut inopia, puerili, vel senili ætate fragilitate sexus, seu alia corporis impotentia, sive quolibet impedimento canonico retrahatur, quo minus Romanum Pontificem possit adire, vel nisi juris beneficio a labore hujusmodi excusetur. Cæterum quibusdam prædictorum, videlicet qui temporali impedimento laborant (exceptis pueris) sub debito juramenti (quod secundum Ecclesiæ formam præstare tenentur) consuevit injungi, ut impedimento cessante, ad Apostolicam sedem accedant, mandatum ipsius humiliter suscepturi.

CAP. LIX.

Excommunicatio simpliciter lata intelligitur de majori. h. d. Et est textus notabilis, & quotidie allegatur.

Idem. (*c. an.* 1237. *Romæ.*)

c *Dictio, suo, deest in plerisque vetustioribus: ea in utroq. Cod. & Vatic. est restituta: quam etiam agnovit gl. hic, & Hostiensis.*

SI quem c sub hac forma verborum: Illum excommunico, vel simili, a Judice suo c excommunicari contingat, dicendum est, eum non tantum minori, quæ a perceptione sacramentorum, sed etiam majori excommunicatione (quæ a communione fidelium separat) esse ligatum.
¶ PITH. 61. *Si quem, &c.*] Ivo *part. 14. cap. 52.*

CAP. LX.

Beneficium indultum ratione minoris ætatis, postquam cœpit habere locum, non extinguitur, licet minor pervenerit ad majorem ætatem.

Idem. (*c. an.* 1237. *Romæ.*)

PUeris de, qui in canonem inciderunt sententiæ promulgatæ, sive ante, sive post pubertatem postulent se absolvi, potest diœcesanus Episcopus absolutionis beneficium impertiri: cum propter defectum ætatis, in qua fuit commissus excessus, rigor sit mansuetudine temperandus.
¶ PITH. 62. *Pueris, &c.*] Concil. Elibertin. Can. 22. *in fin.*

DE VERBORUM SIGNIFICATIONE.

TITULUS XL.

CAP. I.

Novale est terra noviter ad culturam redacta.

Hieronymus *super Osee* a. (*c. an.* 390. *in Judæa.*)

a *Osee c. 10. sunt verba glossæ interlinearis.*
b *l. Qui per novale. ff. eod. & l. sylva. §. novale.*

INnovate novale. Novale b est ager nunc primum præcisus.

CAP. II.

Appellatione patris veniunt in hac significatione omnes ascendentes.

Idem *super Danielem* c. (*c. an.* 309. *in Judæa.*)

c *Dan. 5. & c. 1. eod. 1. in 2. comp.*

NAm & Rex Nabuchodonosor pater tuus: id est, proavus, more Scripturæ, quæ avos, & deinceps patres appellat.

CAP. III.

Non dicitur natus, qui statim decessit.

Idem *in Parabolis* d. (*c. an.* 390. *in Judæa.*)

d *Prov. 4. & c. 3. eod. c. in 1. comp.*

NAm & ego unigenitus fui coram matre mea. Quare unigenitum se nominat, quam fratrem alterum præcessisse Scriptura testatur? nisi quia ille mox natus sine nomine e, quasi nunquam esset, de vita decessit.
¶ PITH. 1. *Nomine suo nomine.*] Vide *cap.* 17. & 18. *tit. 2. lib. 4.* legis VVisigoth.

CAP. IV.

Dictio, Antequam, non semper implicat.

Idem *super Matthæum* e. (*c. an.* 390. *in Judæa.*)

e *Matt. 1. & c. 3. eod. c. in 1. comp.*

QUod dicitur, Antequam convenirent, non sequitur ut postea convenerint; sed Scriptura, quod factum non sit, ostendit.

CAP. V.

Primogenitus dicitur, qui primo nascitur, etiamsi nullus sequatur eum.

Idem *in eodem.* (*c. an.* 390. *in Judæa.*)

f *Ibid. & c. 4. eod. c. in 1. comp.*

JOseph non cognovit Mariam, donec f peperit filium suum Primogenitum. Ex hoc loco quidam perversissime suspicantur, & alios filios Mariam habuisse: cum mos divinarum Scripturarum sit, ut primogenitum non vocent, quem fratres sequuntur, sed eum, qui primo natus fuit.

CAP. VI.

Verba sunt intelligenda non secundum quod sonant, sed secundum mentem proferentis.

Hilarius g. (*c. an.* 355. *in Gallia.*)

g *Lib. 4. de Trin. Refertur c. 5. eod. tit. in 1. compil.*

INtelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi: quia non sermoni res, sed rei est sermo subjectus.

CAP. VII.

Non vitiatur factum vario modo narratum, ubi idem in substantia narratur.

Augustinus *super Matthæum* h. (*c. an.* 420. *in Africa.*)

h *Forte hoc dicit August. in lib. de consensu Evang. videtur l. 2. c. 12. 21. & 28.*

NIhil obstat narrandi diversitas, ubi eadem dicuntur, maxime cum quisque Evangelistarum eo ordine credat se dicere, quo Deus voluit.

CAP. VIII.

Sensum, non verba considerare debemus.

Gregorius i a. (*c. an.* 600. *Romæ.*)

i *Lib. 1. epist. 28. Regist. & c. 7. eod. tit. in 1. comp.*

PRopterea, si priorem epistolam meam ad interpretandum accipere te fortasse contigerit, rogo non verbum

an

ex verbo, sed sensum ex sensu transferri: quia plerumq; dum proprietas verborum attenditur, sensus veritatis amittitur.

¶ Ibid. 2. *Gregorius.*] Aristobolo Exprafecto, & Antigrapho.

CAP. IX.

Dicit, quis proprie sit Præpositus.

Isidorus x. (*c. an. 630. in Hispania.*)

x *Lib. 10. Etymol. & C. 8. eod. tit. in 1. comp.*

QUamvis omnes, qui præsunt, Præpositi rite vocentur, usus tamen obtinuit eos vocari Præpositos, qui quandam Prioratus curam super alios gerunt.

CAP. X.

Nec recipit congruam summationem.

Idem in libro Etymologiarum. l (*c. an. 630. in Hispania.*)

l *Lib. 18. Etymol. 15 & C. 10. eod. t. in 1. comp.*

FOrum est exercendarum litium locus, a fando dictus, sive a Foroneo Rege, qui primus Græcis legem dedit. Constat autem Forum causa, lege, & judicio. Causa, a casu, quo evenit, dicitur: est enim materia, & origo negotii, nedum discussionis examine patefacta: quæ dum proponitur, causa est: dum discutitur, judicium: dum finitur, justitia. Vocatur autem judicium, quasi jurisdictio, & justitia, quasi juris status. Judicium autem prius inquisitio vocabatur: unde & auctores judiciorum, præpositos, quæstores, vel quæsitores vocamus. Negotium multa significat: modo actum alicujus rei, cujus contrarium est otium: modo actionem causæ, quod est jurgium litis m, & dictum est negotium, id est, sine otio. Negotium autem in causis, negotiatio in commerciis dicitur, ubi aliquid datur, ut majora lucrentur. Jurgium dicitur quasi juris garrium: eo quod hi, qui causam dicunt, jure disceptant. Lis autem a contentione limitis prius nomen sumpsit, de qua Virgilius.

Causa. *Judicium.* *Justitia.* *Negotium.* m *Vide l. cum Clericus. C. de Episc. & Cleric.* *Jurgium.* *Lis.*

Virg. in 12.

Limes erat positus, litem ut discerneret agris.

Argumentum.

Causa aut argumento, aut probatione constat. Argumentum nunquam testibus, nunquam tabulis dat probationem, sed sola investigatione invenit veritatem: unde dictum est argumentum, quasi argute inventum. Probatio autem testibus, & fide tabularum constat. In omni quoque negotio hæ personæ quærunt: Judex, accusator, reus, & tres testes. Judex dictus, quasi jus dicens populo, sive quod jure disceptet. Jure autem disceptare, est juste judicare. Non est ergo judex, si non est in eo justitia. Accusator vocatus est quasi causator, qui ad causam vocat eum, quem appellat. Reus ante, quæ petitur, nuncupatur: quia quamvis conscius sceleris non sit, reus tamen dicitur, quamdiu in judicium pro re aliqua petitur. Testes antiquitus superstites dicebantur, eo quod super causæ statu proferebantur. nunc parte ablata nominis testes vocantur. Testes autem considerantur conditione, natura, & vita. Conditione, si liber, non servus: nam sæpe servus metu dominantis testimonium supprimit veritatis. Natura, si vir, non fœmina: nam varium, & mutabile testimonium n semper fœminas producit. Vita, si innocens, & integer acta: nam si vita bona defuerit, fide carebit: non enim potest justitia cum scelerato homine habere commercium.

Judex. *Jure disceptare.* *Accusator.* *Reus.* *Testes.* n *Dictio, testimonium, in omnibus Vaticanis deest.*

CAP. XI.

Dicit quid sit pactum, & unde dicatur.

Idem. (*c. an. 630. in Hispania.*)

Pactum.

PActum dicitur inter partes, ex pace conveniens scriptura, legibus, ac moribus comprobata. dictum pactum, quasi ex pace factum.

CAP. XII.

Hic Isidorus ponit etymologiam juris, prout habetur in re, non prout est generale nomen.

Idem in eodem. (*c. an. 630. in Hispania.*]

Jus unde dicatur. *Juste possidere.*

JUs dictum est a jure possidendo: hoc enim jure possidetur, quod juste: hoc juste, quod bene; quod autem male possidetur, alienum est: male autem possidet, qui vel suo male utitur, vel aliena præsumit.

CAP. XIII.

. Quidquid fidelis offert Ecclesiæ, oblationis nomine continetur, & a sæcularibus possideri non debet.

Paschalis Canonicis sancti Martini. (*c. an. 828. Roma in Flaminiam.*)

o *Cap. 13. eod. tit. in 1. comp.*

CAusæ Carpensis plebis: [*& inf.*] Caterum primitiæ, decimæ, & oblationes in solis Ecclesiarum bonis præcipue enumerantur. Oblationes vero dicimus, quæcunque de propriis, & licitis rebus Ecclesiæ a fidelibus offeruntur. Quicunque igitur eas per potestatem sæcularem obtinent, procul dubio contra Deum, & SS. Patrum statuta sanctiones: quinimo & qui accipit, & qui tradit, raptor, & sacrilegus judicatur.

CAP. XIV.

Solus Sacerdos potest sacramentum extremæ unctionis infirmo conferre. h. d.

Alexander III. (*c. an. 1175. Roma.*)

p *Cap. 9. eod. tit. in 1. comp.*

QUæsivit Frat. t. p: [*& inf.*] Nos itaque tibi t. duximus respondendum, quod Sacerdos uno præsente Clerico, & etiam solus potest infirmum ungere.

In anno bissextili servari debet loci consuetudo circa diem S. Matthiæ festandum, dum tamen vigiliæ continuetur festo. hoc dicit.

§. 1. Festum vero B. Matthiæ juxta consuetudinem Ecclesiasticam vigilia cæteris præcedat, ut nec pro bissexto, nec pro quolibet alio modo inter se, & solennitatem aliam diem admittat: in qua utique vigilia (nisi venerit in Dominica) jejunium celebretur: ipsum autem festum sive fiat in præcedenti die, sive in sequenti (qui duo quasi pro uno reputantur) nullus error, sed consuetudo Ecclesiæ tenenda.

CAP. XV.

Per verbum, Statuo & Præcipio, definitiva sententia ferri potest.

Cælestinus III. (*c. an. 1196. Romæ.*)

q *Cap. un. eod. tit. in 2. comp.*

IN his q, quæ ambiguitatem continent: (*& inf.* α) innotuit Apostolatui nostro, quod cum inter Magistrum M & Conversos hospitalis S. Simpliciani super eodem hospitali in præsentia Mediolanen. Archiepiscopi quæstio verteretur, ipse Archiepiscopus post cognitionem causæ in prolatione sententiæ his verbis non fuit usus: Talem partem condemno, vel talem absolvo, sed pronunciavit ita: Statuo, & Præcipio: [*& infra.* β] Attendentes igitur, quod hoc verbum, Statuo, tam perfectam significat, & cum effectu, non verbotenus accipitur. Item quia secundum Gregorium, quod præcipitur, imperatur, & quod imperatur, necesse est fieri, & aliquando si non fiat, pœnam habet: considerantes nihilominus, quod non debet aliquis considerare verba, sed voluntatem: cum non intentio verbis, sed verba intentioni debeant deservire: interpretamur procuratoribus utriusque partis præsentibus, & diffinimus, quod præfati Archiepiscopi verba tali forma prolata perpetuo valituræ sententiæ obtineant firmitatem.

(α *Ad sed. Apost. merito recursus debet haberi, ad quam revera, tanquam matrem omnium Ecclesiarum majores, & difficiliores quæstiones, ut ab antiquis Patribus constitutum, & moribus utentium velle approbatur, conferre debent.*)

(β *Ne de cætero, & cætera, quæ infra expresse continentur in registro quoniam igitur sicut ex relatione dil. fil. n. G. tit. S. Laurentii in Lucina, S. Joannis, S. Prisco Presbyterorum Cardinalium didicimus, quos ad hoc concessimus auditores, super hoc fuit in prolatione sententiæ dubitatum.*)

CAP. XVI.

Beneficium Principis latissime interpretari debet.

Innocentius III. *Patriarcha Graden.* (*c. an. 1213. Roma in Istriam.*)

r *Cap. 6. eod. tit. de Rescript. in 1. comp.*

OLim r tibi scripsisse recolimus, ut si Canonici Paduani magistro G. Canonico Paduano Præbendam, quæ tantum residentibus de communi confertur, sicut nec ex aliis de communibus proventibus, & manualia beneficia non conferrent, tu eos ad id appell. cessante compellere procurares: Quia vero quidam mandatum nostrum interpretari aliter, quam decet, moliuntur (cum beneficia Principum sint interpretanda largissime) nostrum aperiendum duximus intellectum, videlicet, quod Præbendam, quæ tantum residentibus in victu, & vestitu de communi confertur, ipsi magistro G. plenam sicut uni ex aliis residentibus injunximus conferendam.

CAP. XVII.

Generale dicitur interdictum, quod fertur nedum in provinciam, sed villam, vel castrum.

a *Vid. Joan. Vasconc. in Anacal. Hispan. c. 20.*

Idem *Colubrien.* a 3 *& aliis Episcopis in regno Portugalliae constitutis.* (*c. an.* 1213. *Romae in Portugalliam.*)

c *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp.*

CUm in partibus c vestris saepe contingat, diversa loca interdicto supponi, quandoque generale, vel particulare dici debeat interdictum, apud vos accepimus in dubium revocari: nam illi, qui ab Ecclesia Romana decorari privilegio meruerunt, videlicet, ut cum generale interdictum terrae fuerit, liceat eis januis clausis, non pulsatis campanis, exclusis excommunicatis, & interdictis, suppressa voce divina officia celebrare, interdicto particulari se asserunt non arctari, dicentes interdictum generale duntaxat, cum regnum, vel saltem provincia tota subjicitur interdicto: [& infra. a] Cum [autem] in privilegiis de regno vel provincia nil expresse dicatur, nomine terrae, non solum regnum, vel provinciam intelligi volumus, verum etiam villam, & castrum, ut in his locum habeat, quod de generali dicitur interdicto.

[a *Propter quod & justitia saepius deperit, & Praelatorum sententia contemnuntur, cum in aliis interdictis ipsi promptius divina celebrent, & suspensis organis aliorum, ipsi pulsatis campanis, & apertis januis quotlibet passim recipiant ad divina. Ne autem diversa interpretatio discordiae causam inter vos ulterius, & odii fomitem valeat ministrare, vel quod interdictum dici debeat generale amodo in dubium revocetur, significatione vobis praesentium intimamus, quod*]

¶ Pith. 3. *Colubriensi.*] Tere verius Beneficiorum, *Colimbriensi.* Extat *pag.* 348. *epist. Innoc.* Vide Vigner. *tom.* 2. *pag.* 149.

CAP. XVIII.

Privilegium contra consuetudinem juri communi obvientem largè est interpretandum. h. d. secundum intellectum Abbatis antiqui. Et est casus not. secundum hunc intellectum.

Idem *Altissiodoren. Episcopo.* (*c. an.* 1214. *Romae in Galliam.*)

u *Cap. 2. eod. tit. in 3. comp.*

CUm tibi u de benignitate 4 Sed. Apost. sit indultum, quod ordinatio rerum Clericorum ab intestato decedentium, in tua dispositione permaneat: nos consulere voluisti, an appellatio vocabuli Clericorum, tam ad Canonicos, quam ad non Canonicos extendatur: [*& inf.* a] Consult. t. q. r. quod appellatio Clericorum non solum alios, sed etiam Canonicos comprehendit.

[a *Secundo, an illi, qui indispensatione, & voluntate alterius suam commiserunt ultimam voluntatem, vel per se proprias ordinantes, nec determinantes, cui loco vel personae conferri debeant, dicantur decedere intestati. Primo igitur.*]

¶ Pith. 4. *Cum tibi de benignitate, &c.*] Vide *epist. Innoc. pag.* 51. Matth. Paris. 187. Junge *cap.* 13. *supr. de Testam.*

CAP. XIX.

Jurans obedire Praelato, & Ecclesiae, non Clero dioecesano, sed Capitulo Ecclesiae Cathedralis obedire tenetur.

Idem *Praeposito, & Capitulo Placentino.* (*c. an.* 1204. *Romae in Liguriam.*)

x *Cap. 3. eod. tit. in 3. comp.*

y *debet.*

CUm Clerici x 3 Placentini juramentum praestant sub hac forma verborum: Ego talis ab hac hora in antea fidelis ero, & obediens Placentinae Ecclesiae, & Domino meo Episcopo Placentino: nos consulere voluistis, utrum intelligi debeat y Clerus totius dioecesis, an Capitulum tantum Ecclesiae Cathedralis? Nos igitur taliter respondemus, quod per Ecclesiam Placen. vocabulum in forma juramenti praescripti non debeat intelligi totius dioecesis Clerus: & si Capitulum intelligatur Ecclesiae cathedralis, is tamen, qui praestat hujusmodi juramentum, Episcopo tanquam capiti principaliter obligatur.

¶ Pith. 5. *Cum Clerici.*] Extat *pag.* 448. *epist. Innoc.* Sigon. *pag.* 577.

CAP. XX.

Appellatione Ecclesiasticae censurae comprehenditur excommunicatio, suspensio, & interdictum.

Idem *Priori S. Fridiani Lucan.* (*c. an.* 1214. *Romae in Tusciam.*)

z *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.*

QUaerenti, quid z per censuram Eccl. debeat intelligi, cum hujusmodi clausulam in nostris literis apponimus: respond. quod per eam non solum interdicti, sed suspensionis, & excommunicationis sententia valet intelligi, nisi judex discretus, rerum, & personarum circumstantiis indagatis, ferat, quam magis viderit expedire.

CAP. XXI.

In privilegiis, de decimis Novalium non solvendis, illud appellatur Novale, de cujus cultura non est memoria, & quod prius modicum, vel nullum fructum afferebat.

Idem *Caesaraug.* *Episcopo.* (*c. an.* 1213. *Romae in Hispaniam.*)

a *Cap. 5. eod. tit. in 3. comp.*

b *in aliis plerisque: Nos tamen inquisitioni, &c. al. Nos autem, &c.*

QUid per a b Novale vocabulum intelligi debeat, t. F. requisivit. Licet autem quidam dixerint, quod Novale sit terra praecisa, quae anno cessat, aliis asserentibus, quod ex sylva, quae arboribus extirpatis ad cultum redigitur, fieri novale dicatur, quorum utraque interpretatio ex civilibus legibus colligitur. Nos igitur b inquisit. t. r. quod eam credimus praedecessorum nostrorum intentionem fuisse, cum piis locis indulgentiam de Novalibus concesserunt, ut Novale intellexerint agrum de novo ad cultum redactum, de quo non extat memoria, quod aliquando cultus fuisset. Sed nec de quolibet tali Novali credimus eis indulgentiam fore concessam, nisi de illo duntaxat, cujus decimam religiosus potest Conventus absque gravi detrimento parochialis Ecclesiae detinere, cum talis sit saepe locus incultus, de quo parochialis Ecclesia magnos percipit decimarum ratione proventus.

¶ Pith. 6. *Quid per Novale, &c.*] Vide *cap.* 12. *sup. de Decimis, &c.* Nam Ferdinandus Aragonius Caesaraugust. Episc. Coenobium Cisterciensis Ordinis in Celtiberis nuncupatum Petrinum constituerat, & se ei Conventui ex Praefecto Alcaniensi dicaverat. Suritta *an.* 1196.

CAP. XXII.

Si Ecclesia subjecta Episcopo unitur alteri, vel gubernanda committitur salvo jure Matricis Ecclesiae, per matricem Ecclesiam intelligitur Cathedralis, & non Romana.

Idem *Abbati F. & P. Monachis Alcobacin 7.* (*c. an.* 1215. *Romae.*)

c *Cap. 6. eod. tit. in 3. comp.*

d *Arganil.*

VEnerabili F. c Colubrien. Episcopo didicimus conquerente, quod cum fratres sanctae Crucis monasterium de Argantia d sub protectione sua nuper receperint, quod suis praedecessoribus Episcopalia jure consueverat ab antiquis temporibus exhibere, nunc quidam de Canonicis suis sine suo consensu ibi facto Priore, occasione cujusdem privilegii a C. Papa veritate tacita impetrati, eidem Episcopo obedientiam denegat exhibere: inde sumpta occasione, quod per Matricem Ecclesiam non Cathedralem intelligit, sed Romanam: [*& inf.* a] Ideoque mandamus, quatenus si aliud vobis non occurrerit, propter quod dictus Prior non debeat dioeces. Episcopo respondere: vos eum ad eam praestandam eidem, sicut praedecessores sui praedecessoribus Episcopi praestiterunt, per censuram Ecclesiasticam compellatis, non obstante privilegio in praejudicium Colubrien. Ecclesiae per surreptionem obtento: nos enim per Matricem Ecclesiam Cathedralem intelligi volumus, non Romanam.

[a *Quia vero non est nostrae intentionis, ut jura fratrum nostrorum temporibus nostris minuantur, causam ipsam vobis duximus committendam.*]

¶ Pith. 7. *Alcobatia*] . *De Alcobatia*, Dioeces. Ulisbon. Ordin. Cisterc. Extat integra *pag.* 131. *epist. Innoc.* Vide *pag.* 000. & 505.

CAP. XXIII.

Excommunicatus, vel interdictus pro contumacia, vel offensa dubia, absolvitur, cautione praestita de stando juri. Si vero fuit excommunicatus, vel interdictus pro manifesta offensa, tunc prius debet satisfacere, antequam absolvatur. Et dicitur manifesta, de qua constat per confessionem, vel probationem legitimam, vel rei evidentiam. h. d. cum cap. seq.

Idem *Abbati sanctae Genovefae, Decano, & Cancellario Parisien.* (*c. an.* 1215. *Romae in Galliam.*)

e *Cap. 7. eod. tit. in 3. comp.*

f *forte, privilegio.*

EX parte in Christo e dilectae filiae Comitissae Blesen. (*& inf.* a) Proposuerunt nuncii Comitissae, quod cum ipsius Praepositus quendam latronem cepisset, & justitia fuerit inde facta, terra sua per Capitulum Carnoten. post factam justitiam requisitus, qui eum in terra sua captum fuisse dicebant: (*& inf.* β) Verum cum super hoc de parendo juri Comitissa cautionem offerret, Canonici Carnoten. nihilominus terram ejus fecerunt interdicto supponi: quod relaxare noluerunt, nisi prius solveretur emenda: dicebant etiam in Carnoten. Ecclesiae privilegiis f contineri, quod eamini liceat excommunicare, vel nominatim interdictis, pro Canonicis Carnoten. absque congrua satisfactione absolutionis beneficium indulgere: (*& inf.* γ) Ad intelligendam autem clausulam privilegii memorati, credimus distinguendum, utrum in aliquem interdicti, vel excommunicationis sententia sit prolata pro contumacia tantum, quia scilicet citatus stare noluit juri: vel etiam pro offensa, quia videlicet jussus noluit maleficium emendare. In primo casu credimus congrue satisfieri, ut sententia relaxetur, si prius sufficiens standi juri cautio tribuatur: in secundo vero, si offen-

offensa est manifesta, non credimus satisfieri congrue, ut relaxetur sententia, nisi prius sufficiens praestetur emenda. si vero dubia est offensa, sufficere credimus ad relaxandam eandem, si parendi mandato Ecclesiae g competens satisfactio praebeatur.

g Dictio, Ecclesiae, deest in vetustioribus Cod. & in omnib. Vatic.

[a Nuncio ad nostram praesentiam destinati sibi postularunt audientiam exhiberi, ut audiremus injurias, quas ei & suis infert Ecclesia Carnoten. quibus & dil. fil. R. Beat. Canonico Carnoten. qui pro ipsa stebat Ecclesia, dil. fil. R. tit. S. Anastasii Presbyterum Card. dedimus auditorem: in cujus praesentia.]

[β Asserentibus Bellivis contra ipsum fuisse captum in terra, in qua jus capiendi latrones, & alios malefactores habet eadem Comitissa: quantum vir ejusdem, antequam signaculum crucis assumeret, erat in possessione juris illius, ut in loco illo, in quo captus ab ipso Capitulo dicebatur, hujusmodi jurisdictionem haberet: quod erant probare parati.]

[γ Videntes autem nuncii Comitissae, quod data cautione absolutionem petebant ut deberent, tam super hoc, quam alias causis inter Comitissam, & Capitulum agitatis, Metropolitanum audientium appellaverunt: tam ipsam Comitissam, quam terram & Ballivos ipsius sub ejus protectione ponentes. Metropolitanus cum partes essent in die pro fisa praesentes, privilegio inspecto, testibus hinc inde receptis, quibus ab officiali Metropolitani examinatis, in die partibus iterum assignata procurator Comitissae cum instantia postulabat publicari attestationes receptas, et abundanti de jure parendo sufficientem exhibens cautionem, ut relaxaretur interdictum. Sed procurator Capituli econtrario allegabat, quod jam dicti privilegii ratione, ab ipsa sententia non poterat nec debebat absolvi, nisi prius Capitulo facta fuisset emenda, interpretando verbum illud, quod in privilegio continetur, videlicet, satisfactione congrua, pro emenda. Litigatum igitur diutius super hujusmodi clausula, interlocutus est Metropolitanus jam dictus, se velle hujusmodi expositionem Apostolicae quaestioni reservare, & super hoc diem partibus assignavit.]

CAP. XXIV.

Summatum est supr. cap. proximo: vel dic: Manifestum dicitur, quod per confessionem, vel probationem legitimam, vel evidentiam rei constat.

Idem *Comitissae Blesen.* (*c. an. 1213. Romae in Galliam.*)

h Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. Hujus Decr. intellectus pendet ex superiori.

CUm olim *h* pro Canonicis Carnoten. quoddam capitulum contra te fuit allegatum, quod dicebant in Ecclesiae suae privilegiis contineri: ut videlicet omnino liceat excommunicatis, vel omnimodis interdictis, pro Canonicis Carnoten. absque congrua satisfactione absolutionis beneficium indulgere: (*& inf.*) Quia vero dum ansam solvimus, nondum dicimus ligavisse, propter hoc, quod eisdem Canonicis (velut asserit) proponentibus, illam offensam esse manifestam, non quae judici, nec quae alii, sed quae sibi tantummodo manifesta videtur: offensam illam nos rescribimus intelligere manifestam, quae vel per confessionem, vel probationem legitime nota fuerit, aut evidentia rei, quae nulla possit tergiversatione celari.

CAP. XXV.

Verba privilegiorum debent intelligi, ut aliquid operentur, & non remaneat ambiguitas: & adeo verba, Secundum & Juxta, videntur opposita causative, non conditionaliter. h. d. Pone.

Idem *Episcopo, & Cantori Atrebaten.* (*c. an. 1215. Romae in Belgium.*)

i Cap. 10. eod. tit. in 3. comp.

ABbate S. *i* Silvani *k* Alciaten. viam universae carnis ingresso, cum ejusdem loci Monachi elegissent quendam de ipsius Ecclesiae gremio in Abbatem, & confirmationem electionis a Morinensi Episcopo nequivissent aliquatenus obtinere, eam a sede Apostolica petierunt. Caeterum procurator monasterii sancti Bertini proposuit ex adverso, quod cum secundum approbatam consuetudinem, & privilegia Romani Pont. Abbates Alciaten. debeant de monasterio sancti Bertini semper assumi, hujusmodi electio erat non immerito reprobanda, utpote contra consuetudinem diuturnam, & contra privilegium sed. Apostol. attentata, & Alciaten. Monachi debeant de jure compelli *o*, ut de monasterio sancti Bertini personam idoneam sibi eligerent in Abbatem: [*& inf.*] Nos igitur depositionibus testium diligenter inspectis, invenimus esse probatum, quod a XL. annis & infra, Monachi Alciaten. Abbatem sibi de S. Bertini monasterio elegerunt: [*& infra.*] Et cum quadam vice Guarinum Alciaten. Monachum elegissent, ejus electio robur habere non potuit, donec apud monasterium S. Bertini professione facta, post aliquantum *l* temporis, quando scilicet ejusdem loci Abbati, & Conventui placuit, in Alciaten. extitit Abbatem assumptus. Ex privilegiis quoque Rom. Pontif. argui poterat Alciaten. Abbatem fore de sancti Bertini collegio eligendum: nam privilegio Paschalis Papae hujusmodi capitulum apparet insertum: surrogationem Abbatis penes monasterium sancti Silvani apud Alciaten. Monachos, juxta praeteriti temporis morem, in vestra semper consentimus dispositione persistere. In privilegio etiam Calixti hujusmodi capitulum invenitur. Porro juxta Paschalis Papae decretum, Abbatis surrogationem penes Alciaten. non aliunde, quam de vestro monasterio fieri Apostol. auctoritate decernimus. Ad hoc autem pars adversa respondit, quod si etiam probaretur, quod infra praedicti temporis spatium de monasterio sancti Bertini semper fuerit Abbas Alciaten. assumptus: ex hoc dici non poterat, quod consuetudo aliqua, quasi contradicto *m* judicio fuerit introducta, cum in memorati Guarini electione, per bonam pacem extra judicium processum taliter dignoscatur: (*& infra.*) Praeterea cum Paschalis Papa surrogationem Abbatis Sancti Silvani monasterio S. Bertini juxta morem praeteriti temporis duxerit concedendam, nec *n* more praeteriti temporis fiet fides, per ejus privilegium & similia, nullum super hoc Alciaten. monasterio poterat praejudicium generare. Contra quod fuit ex adverso responsum, quod hac determinatio, secundum praeteriti temporis morem, & causaliter, & conditionaliter *o* potest intelligi, & tam ad personale, quam ad impersonale verbum referri. Si enim impersonale verbum determinet, conditionaliter intelligitur, & est sensus, Concedimus surrogationem Abbatis sancti Silvani apud Alciaten. monasterium in vestra semper dispositione consistere, secundum praeteriti temporis morem: id est, si mos praeteriti temporis talis fuerit *p*. Si vero verbum determinet personale, causaliter debet intelligi, et sit sensus, Concedimus secundum praeteriti temporis morem: id est, quia mos praeteriti temporis sic obtinuit, surrogationem, &c. Hic autem sensus rectior esse videtur, quia cum privilegium sit lex privata, & lex *q* non debeat esse obscura, vel captiosa, sed certa & manifesta, nec esset privata, nisi aliquid specialiter indulgeret: profecto sic intelligenda fuit ille scribe, ut res, de qua agitur, valere possit potius quam perire: maxime cum supradictus C. Papa, qui eidem Paschali in vicem successit, verbis aequivocibus ejus, determinationem illam prorsus amoverit, ut ambiguitas tolleretur & quod dicebatur in concessione Paschalis, ut videlicet surrogatio Abbatis sancti Silvani apud Alciaten. in dispositione Abbatis, & fratrum sancti Bertini semper existeret, ipse mutaverit, decernens surrogationem ipsius Abbatis non aliunde, quam de monasterio sancti Bertini faciendam. His igitur diligenter auditis, monasterio sanct. Bertini adjudicavimus hujusmodi dignitatem, ut quoties in Alciaten. monasterio Abbatis electio immineat facienda, Alciaten. Monachi de coenobio S. Bertini personam idoneam sibi eligant in Abbatem: ita videlicet, ut tamdiu monasterium ipsum hac honoris debeat praerogativa gaudere, donec ibidem viguerit observantia regularis, ut idoneae personae inveniantur in illo, quae possint *r* in Abbatem assumi.

m al. contradictorio judicio.

n al. nec de more, vel consuetudine.

o conditionaliter.

p fuit.

q Bart. in l. si finita. §. ex hoc edicto. ff. de damn. infecto.

r al. quae possint, &c.

[*k Petra. 8. Sancti Silvani.*] O dinis Sancti Benedicti, Dioecesis Marinens. In Tera Bracheatum, *S. Sylvii de Arch aco, S. Silvii de Archiaco, S. Silvini Alciacensis, S. Silvini Attracensis.* Vide Annales Franciae, pag. 43.

CAP. XXVI.

Dicit, qui dicuntur haeretici manifesti. Secundo quae sint Pedagia, Guidagia, & Salinaria interdicta. Tertio dicitur, quomodo intelligitur praeceptum factum Laico, quod de se conquerentibus in Ecclesiastico foro respondeat. h. d.

Idem *Comiti Tolosan.* (*c. an. 1215. Romae in Galliam.*)

s Cap. 10. eod. tit. in 3. compil. vide Albertinum tract. de agnosc. assert. Cathol. & haeret. q. 29.

SUper *s* quibusdam mandatorum articulis: [*& infra.* *u*] Tua devotio postulavit a nobis, qui sint dicendi haeretici manifesti? Super quo tibi duximus respondendum, illos intelligendos esse manifestos haereticos, qui contra fidem catholicam publice praedicant, aut profitentur, seu defendunt errorum errorem, vel qui coram Praelatis suis convicti sunt, vel confessi, vel ab eis sententialiter condemnati super haeretica pravitate: quorum bona propria confiscantur, & ipsi juxta sanctiones legitimas puniantur. Praeterea cum Pedagia, Guidagia, Salinaria tibi Legatus interdixerit memoratus, auctoritate Apostolica duximus declarandum illa esse pedagia, salinaria, guidagia interdicta, quae non apparent Imperatorum, vel Regum, vel Lateran. *t* Concilii largitione concessa, vel ex antiqua consuetudine a tempore, cujus non extat memoria, introducta: (*& infra.*) Cum autem a Legato receperis in mandatis, ut de te conquerentibus, secundum suum, vel alterius Legati, vel Judicis ordinarii, vel delegati arbitrium, justitiam exhiberes: hoc taliter intelligendum esse censemus, ut in omni causa, quae tuamque personarum, vel rerum, ad Ecclesiasticum forum pertinet, ut super universis capitulis, quae pro pace servanda sunt per dictum Legatum statuta, vel auctoritate Apostolica statuenda, item viduis, pupillis, orphanis, & personis miserabilibus tenearis in judicio Ecclesiastico respondere.

t Later. Conc. sub Alex. III. c. 22.

[*u Tibi a bon. mem. Milone notario nostro tunc temporis Apostol. sed. Leg. factorum apud quosdam dubitatione suborta.*]

CAP. XXVII.

Clericus traditus curiæ seculari, quia degradatur, seculari potestate præsente, cui denunciatur, ut in suum forum illum recipiat. h. d. usque ad §. pro illo.

Idem *Episcopo Parisien. (c. an. 1225. Romæ in Galliam.)*

a Cap. 2. eod. tit. in 4. compil. Degradatio qualiter sit facienda, vide Conc. Trid. sess. 13. de reform. cap. 4.

NOvimus expedire a, ut verbum illud, quod in antiquis canonibus, & in nostro decreto contra falsarios edito continetur, videlicet ut Clericus per Ecclesiasticum Judicem degradatus, seculari tradatur curiæ puniendus, apertius exponamus.

Cum enim quidam antecessorum nostrorum super hoc consulti diversa responderint, & quorundam sit opinio a pluribus approbata, ut Clericus, qui propter hoc, vel aliud flagitium grave, non solum damnabile, sed damnosum, fuerit degradatus, tanquam exutus privilegio Clericali, seculari foro per consequentiam applicetur: cum ab Ecclesiastico foro fuerit projectus, ejus est degradatio celebranda seculari potestate præsente, ac pronunciandum eidem, cum fuerit celebrata, ut in suum forum recipiat degradatum: & sic intelligitur tradi curiæ seculari: pro quo tamen debet Ecclesia efficaciter intercedere, ut citra mortis periculum circa eum sententia moderetur.

Iste §. non facit ad titulum, sed ponit gratiam, secundum quosdam.

§. 1. Pro illo vero falsario scelerato, quem ad mandatum nostrum cepi fecisti, hoc tibi duximus consulendum, ut in perpetuum carcerem ad agendam pœnitentiam ipsum includas, pane doloris, & aqua angustiæ sustentandum, ut commissa defleat, & flenda ulterius non committat.

CAP. XXVIII.

Si Papa indulget reo, qui propter absentiam alteri possessionem recuperare non potest, quod ei lapsus eum non noceat, intelligitur hæc indulgentia secundum jus commune.

Honorius III. *Archiepiscopo Turonen. y (c. an. 1220. Romæ in Galliam.)*

DIlecto filio Jacobo Barba: [*& infra.* z] Quia te pro causa necessaria tunc absente, possessio tibi tradita causa custodiæ, resistente parte adversa non potuit: eidem indulsimus, ut sibi lapsus temporis non obsisteret: quo minus possessionem ipsam recuperare valeret. Quoniam vero tenorem temporis ante concessionem ipsius indulgentiæ dicitur elapsisse, quod tibi sufficere posset ad veræ possessionis effectum, secundum statuta a Concilio generali: (*& infra.*) Auctor. præf. declaramus, quod nostræ intentionis non fuit per ipsam indulgentiam jus perimere, quod tibi competit y ex possessione prætérita, vel post reditum tuum competierit ex futura: sibi enim imputare poterit pars adversa, si negligens fuerit in sua justitia prosequenda, non absentia tuæ impedimento cessante, conveniendi te habuit facultatem.

z Sub Innoc. III. cap. 40.

y competebat.

[*a Procuratore Ecclesiæ S. M. de Venetiis, olim nobis humiliter supplicante, ut cum paratus esset tibi justitiam plenariam exhibere super Ecclesia S. Marci de Tyro, & rebus aliis, de quibus inter Te, & Venetos, ac Vicarium Venetorum quæstio mota fuit, possessionem ipsius Ecclesiæ, neque rerum, quæ per fel. mem. I. PP. p. n. tibi fuit causa custodiæ assignata, sibi restitui faceremus: cumque.*]

¶ Pivn. 9. *Turonensi.*] *Tyrensi.*

CAP. XXIX.

Oblationis nomine intelligitur, quicquid offertur Ecclesiæ, quocunque modo in Missa vel extra, & in Ecclesia vel extra.

Idem *Priori, & Clericis sanctorum Joannis, & Pauli Tudertin. (c. an. 1225. Romæ in Marcam.)*

CUm inter vos dudum ex parte una, & Abbatem S. P. de monte in Spolet. diœc. ex altera super tertia parte oblationum capellæ S. Hilarii quæstio verteretur, & a vobis probatum fuerit per XL. annos, & amplius tertiam partem oblationum ejusdem capellæ vestram Ecclesiam recepisse a Clericis institutis per Abbatem de Monte, tuisque, fili Prior, eandem tertiam te commisisse aliquando colligendam, bonæ memoriæ I. Papa præd. noster ipsam tertiam Ecclesiæ vestræ adjudicans statuit, ut tibi, Prior, liceret per eosdem Clericos [sicut fuerat consuetum] partem colligere memoratam. Verum quia postmodum Sacerdos prædictæ capellæ asserens oblationum nomine minime contineri ea, quæ ipsi capellæ in festivitate omnium Sanctorum mittuntur, vel portantur ad illum, seu ad domum Sacerdotis ejusdem intuitu defunctorum: necnon quæ in cimiterio ponuntur, quod de altari suscipit, & facit per Ecclesiam deportari, & quæ ante crucem, & in Missa Trinitatis, & ea, quæ pro desponsatis dantur a, & lampades cum oleo, quæ prædictæ capellæ ab aliquibus offeruntur, vel quæ dantur unctio, quæ recipiuntur talia per prælatos capellæ in parochiam destinatur, de his omnibus vobis tertiam partem denegans exhibere, de aliis nomine tertiæ partis persolvendis pro rata vestram Ecclesiam contingentis retinere nitebatur ad expensas capellæ ipsius necessarias faciendas: dictus prædecessor de omnibus supradictis absque subtractione aliqua integre persolvi voluit, & mandavit tertiam portionem. At e Capellani prædictæ capellæ dicentes primitias, & decimas, vel ea, quæ offeruntur pro Missis mortuorum Sacerdotibus, & quæ pro septimis, & tricesimis, & anniversariis, panes b, & alia, quæ infra hebdomadam offeruntur, & mortuorum judicia oblationum nomine minime contineri: de his omnibus tertiam partem solvere vobis nolunt: (*& infra*) Volumus igitur, & mandamus, ut per vestrum Clericum a vobis in eadem Ecclesia institutum de omnibus supradictis, & aliis oblationibus quæcunque titulo ad Ecclesiam pervenerint, sine diminutione aliqua integra tertia vobis portio persolvatur.

a Cenitur, pro dantur, habetur in antiquis Cod. & ea Missæ, quæ pro desponsatis canitur.

a al. Ac.

b panes.

[*a Ut igitur hujusmodi scandalorum materia radicitus pullulantium evellatur.*]

¶ Pivn. 10. *Sancti P. de Monte.*] *Sancti Petri de Monte Martano,* Ordinis S. Benedicti.

CAP. XXX.

Lis dicitur mota, cum fuerit contestata.

Idem *Episcopo F. P. Bertrandi c ec. (c. an. 1222. Romæ in Hispaniam.)*

c al. ite: Idem Episcopo F. P. P.

EX parte vestra fuit propositum, quod Præpositus, & Canonici Aretinon. 12 sententiam, quam I. Papa præd. noster super Molendino de Calianen. ac aliis articulis promulgavit, in recidivæ quæstionis scrupulum reducere molientes, afferunt capitulum illud ejusdem sententiæ, quo dicitur, ne canonica ipsa impediat, quominus monasterium vestrum Molendinum præfatum de Calianen. reædificare valeat in eum statum, in quo fuisse dignoscitur tempore motæ litis, esse referendum ad tempus, quo lapillus in denunciatione novi operis jactus fuit: vobis econtrario asserentibus, illud esse intelligendum de tempore, quo lis super hoc inter vos, & præfatam canonicam fuerit contestata. Nos igitur considerata eadem sententia, quod in præfato capitulo dicitur de tempore motæ litis, interpretamur esse referendum ad tempus, quo litis contestatio facta fuit.

¶ Pivn. 11. *Idem Episcopo F. P. Bertrandi,*] *Idem Episcopo, & Archidiacono Caserensi.*

12. *Et Canonici Aretinen. &c.*] a. V. C. *& Canonici Areti, sententiam quam felicis memoriæ I. Papa prædecessor noster, super Ecclesia Sancti Gregorii (Gregorii) quibusdam terris, & parti Molendinorum Caprenæ, ac Castri Sani, & Molendino posito super pontem de Caliano.*

CAP. XXXI.

Constitutio Legati de solvenda tertia mortuariorum Episcopo, intelligi debet de his mortuariis, in quibus de jure communi debetur.

Idem *Prælatis universitatis Francigenarum Constanti.* 13 *(c. an. 1222. Romæ.)*

EX parte vestra fuit propositum, quod 14 Patriarcha vester occasione constitutionis cujusdam, quam Albinen. 15 Episcopus tunc Legatus in partibus Romaniæ super legatis edidit defunctorum, & dil. fil. I. tit. S. Praxedis Presbyter Card. dum ibidem legationis fungeretur officio, innovavit, de quibusdam, quæ vobis, & Ecclesiis vestris leguntur a decedentibus, tertiam a vobis exigit 16 portionem. Cum igitur ipsi 17 [sicut ex eorum interpretatione accepimus] non intellexerint, quod de his, quæ in ornamentis Ecclesiasticis, vel ad fabricam Ecclesiæ reparatione indigentis, aut ad Ecclesiæ luminaria, necnon de his, quæ pro anniversario, septimo, tricesimo, ac vicesimo faciendis, vel de his, quæ personis specialiter, nisi forsan id fiat Ecclesiæ ratione, a quocunque legantur, aliqua deberet solvi portio Ecclesiæ cathedrali. Nos interpretationem eorum ratam habentes, secundum constitutionem præfatam præcipimus observari: firmiter inhibentes, ne in prædictis aliquid fraudulenter in præjudicium cathedralis Ecclesiæ procuretur.

¶ Pivn. 13. *Idem Prælatis Universitatis Constanti*] *Idem Prælatis, & Capitulis Universitatis Constantinopolitanæ.* Vel, *Idem Prælatis, & Capitulis universis Constantinop.*

14. *Quod.*] V. C. addit, *Venerabilis.*
15. *Albinensis.*] *Albanensis.*
16. *Exigit.*] V. C. addit, *indebite.*
17. *Ipsi.*] V. C. addit, *Episcopi, & Cardinales.*

CAP. XXXII.

In privilegio de percipiendis fructibus beneficiorum appellatione beneficiorum etiam majora beneficia comprehendit, quando privilegium est concessum Episcopo pro honesta, & favorabili causa. h. d. cum suppletione Panormitani.

Idem *Episcopo Tolonen.* d 18 *(c. an. 1223. Romæ in Galliam.)*

d Tullen. al. Tullonen. al. Tullonen.

e Vid. Archid. in cap. frater. noster. 16. q. 1.

TUa nobis Fraternitas intimavit, quod cum tibi pro relevatione onerum debitorum e duxerimus indulgendum, ut fua-

ut fructus beneficiorum, quæ interim in diœcesi tua vacare contigerit, tibi liceat biennio retinere: quidam Apostolicæ gratiæ privilegium sinistra interpretatione restringere molientes, asserunt Præbendas, & majora beneficia nequaquam beneficiorum nomine contineri: [& inf. a] Nos igitur ex auctoritate præsentium declaramus, quod in hoc casu Præbendæ, ac alia beneficia generali beneficiorum nomine continentur.

[a Super quo interpretationem Apostolicam postulasti.]
¶ Pith. 18. Tolonensi.] Tolonensi.
19. Oneris debitorum.] V C addit, quo premeris.
20. Nos igitur.] Vetus Codex addit, hujusmodi interpretationem.

CAP. XXXIII.

Verbum moderationis diminutionem continet, non augmentum.

f Eguli.al.Engolismen.

Gregorius IX. *Decano, & Sacristæ Engo.* f
(*c. an. 1236. Romæ.*)

g Vid. gl. & D. in cap. cupientes, de elect. in 6. & Cardinalem Clement. 2. de magistris.

TRansmissæ g nobis literæ continebant, quod significantibus Episcopo, & Capitulo Xantoн. quod quadragenarius Canonicorum numerus institutus in eorum Ecclesia non poterat observari, pro eo, quod non sufficiebant Ecclesiæ facultates: vobis dedimus in mandatis, ut Canonicorum, & Præbendarum numerum juxta facultates Ecclesiæ moderantes, statueretis eundem firmiter observari. Vos vero invenistis prædictæ Ecclesiæ facultates a tempore statuti numeri adeo excrevisse, quod absque mutilatione Præbendarum major haberi posset numerus in eadem: quare quæsistis, an per moderationis verbum literis nostris appositum, eundem numerum augmentare, & minuere deberetis. Quocirca mandamus, quatenus si veteres non sunt minutæ præbendæ, cum moderatio locum non habeat, ipsarum & canonicorum numerum dimittatis, in eodem statu, in quo hactenus dignoscitur extitisse, in utilitatem ejusdem Ecclesiæ convertentes augmentum suorum redituum, donec duxerimus aliter disponendum.

DE REGULIS JURIS.

TITULUS LXI.

CAP. I.

Non potest breviter summari.

Joannes Chrysostomus. (*c. an. 398. in Thracia.*)

OMnis res, per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur.

CAP. II.

Dubia in meliorem partem interpretari debent.

a In Lucam, lib. 6. cap. 24. vide B. Th. 2.2. quæst. 60. art. 4.
b astimo.

Beda in *Homiliis.* a (*c. an. 730. in Anglia.*)

EStote misericordes, &c. Hoc loco nihil aliud nobis præcipi existimo b, nisi ut ea facta, quæ dubium est quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur. Quod enim scriptum est, *Ex fructibus eorum cognoscetis eos*: de manifestis dictum est, quæ non possunt bono animo fieri: ut stuprum, blasphemiæ, furta, ebrietates, & similia: de quibus nobis permittitur judicare.

CAP. III.

Propter scandalum evitandum veritas non est omittenda.

Idem. [*c. an. 731. in Anglia.*] 2

QUi scandalizaverit &c. Utilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur.

CAP. IV.

Propter necessitatem illicitum efficitur licitum.

Idem *super Marc.* [*c. an. 731. in Anglia.*]

QUod non est licitum in lege, necessitas facit licitum. Nam & Sabbathum custodiri præceptum est: Maccabæi tamen sine culpa sua in Sabbatho pugnabant: sic & hodie, si quis jejunium fregerit ægrotus, reus voti non habetur.

CAP. V.

Illicite factum obligationem inducit.

Gregorius VII. (*c. an. 1080. Romæ.*)

QUod latenter, aut per vim, vel alias illicite introductum est, nulla debet stabilitate subsistere.

CAP. VI.

Tormenta indiciis non præcedentibus inferenda non sunt.

Idem *Varien. Episcopo.* [*c. an. 1081. Romæ in Hungariam.*]

CUm in contemplatione: [& inf.] In ipso causæ initio non est a quæstionibus inchoandum.

CAP. VII.

Sacrilegus est offendens rem, vel personam Ecclesiasticam.

Stephanus Papa. c (*c. an. 257. Romæ.*)

c Stephanus Papa I. epist. 2. cujus exordium: plurimum gaudere. extat in 1. tom. Conc.

QUia multoties: [& inf. a] Quicquid in sacratis Deo rebus, & Episcopis injuste agitur, pro sacrilegio reputetur: quia sacra sunt, & a nequam violari non debent.

[a Usurpantur, necesse est ut multoties prohibeantur. Nam.]

CAP. VIII.

Qui facit aliter quam debet, facere non dicitur.

Augustinus. [*c. an. 420. in Africa.*]

QUi ex timore d facit præceptum, aliter quam debeat facit, & ideo jam non facit.

d Cap. 10. eod. tit. in 1. compil. vide B. Tho. 2.2. quæst. 19.

CAP. IX.

Committens unum peccatum, reus est omnium, quoad vitam æternam.

Idem *in libro de Pœnitentia.* [*c. an. 420. in Africa.*]

DEfleat peccator, quia offendens in uno factus est omnium reus.

CAP. X.

Ignorantia non excusat Prælatum in peccatis subditorum. h. d. quoad mysticum, & moralem intellectum.

Gregorius *in Registro.* (*c. an. 600. Romæ.*)

QUamvis causa: [& inf. a] Non enim potest esse pastoris excusatio, si lupus oves comedat, & pastor nescit.

[a Quod esse deterius potest, quam ut agantur talia contra servos Dei, ut ipse nesciat, qui præest.]

CAP. XI.

Pro spiritualibus homagium non præstatur.

Lucius III. e 1 (*c. an. 1181. Romæ.*)

e Cap. 13. eod. tit. in 1. compil. vide cap. 2. de excess. Prælat. in 2. compil. ubi extat integra clausula.

INdignum 2 est, & a Romanæ Ecclesiæ consuetudine alienum, ut pro spiritualibus facere quis homagium compellatur.

¶ Pith. 1. *Lucius III.*] *Eboracensi Archiepiscopo, & Abbati, & Decano de Forden.* Sic in V. C. In alm, *Eboracensi Archiepiscopo, & Londinensi Decano, & Abbati de Fonten.*
2. *Indignum, &c.*] Matth. Paris. 135. Neubrigensis *lib. 2. cap. 26.* Vignet. *tom. 3. pag. 142.*

LIBER SEXTUS
DECRETALIUM
D. BONIFACII PAPÆ VIII.
UNA CUM CLEMENTINIS, ET EXTRAVAGANTIBUS

A PETRO, ET FRANCISCO PITHOEO J. C.

NOTIS ILLUSTRATUS.

EX BIBLIOTHECA ILLUSTRISSIMI D. D.

CLAUDII LE PELETIER
REGNI ADMINISTRI,

REGII ÆRARII PRÆFECTI,

Et Supremi Galliarum Senatus Præsidis Infulati.

PITHŒORUM NOTÆ
AD TITULUM LIBRI

Liber *Sextum Decretalium*.) Ex Constitutionibus Gregorii X. Innocentii IV. Alexandri IV. Urbani IV. Clemens IV. Nicolai III. & Bonifacii VIII. collectus, circa annum Christi MCCXCVIII. opera Ricardi Malambri Senensis Cardinalis, Guilelmi Bergoniensis, & Dini Rossoni. Vide Joann. Villani lib. 8. cap. 64. Extat in Constitutiones a Gregorio X. in Concilio Lugdunensi editas, & ab eodem Bonifacio compilatas publicatasque Guilelmi Durandi Speculatoris, qui eidem Concilio interfuit, & plerasque ex Constitutionibus procuravit, commentarius editus a Simone Majolo anno 1569. in 4. cui & de Advocatis caput insertus est sub titulo de postulando, incipit *Properandum*. Quod unum fere in hac collectione prætermissum est. Innocentii vero IV. novellæ, quæ & authenticæ postea dictæ, in hanc collectionem relatæ sunt. Bernardus Guidonis Ordinis Prædicatorum in Catalogo Romanorum Pontificum. Anno Domini MCC. XCVIII. in fine anni, scilicet quinto nonas Martii, Pontificatus sui anno 4. idem Bonifacius fecit publicari Sextum librum Decretalium, quem per tres magnos, & solemnes viros fecerat compilari; plura nova constituens in eodem.

Una cum Clementinis.) Idem Bernardus Guidonis sub Joanne XXII. Anno Domini MCCCXVII. mense Novembri Dominus Joannes Papa XXII. fecit publicari, & sub Bulla sua ad generalia studia destinari Constitutiones, quas Dominus Clemens Papa prædecessor ejus fecerat tam in Vienensi Concilio, quam ante & post, quæ nondum fuerant ad generalia studia destinatæ, sed usque tunc steterant in suspenso. Idem in lib. de Concil. sub fin. Anno Domini MCCCXI. in Kal. Octob. Clemens Papa V. Pontificatus sui anno 8. convocavit Concilium apud Viennam: in quo quidem Concilio idem Papa nonnullas Constitutiones, quas cum pluribus aliis ordinari fecerat, promulgavit; ex quibus decrevit fieri librum unum, quem, sicut vulgatum fuit, volebat Septimum Decretalium appellari, sicut fecerat sextum librum Papa Bonifacius antecessor. Verum quia Constitutiones illæ nondum erant formatæ ad plenum, nec excoctæ & limatæ ad purum, suspensæ sunt, donec ex more ad studia generalia mitterentur: fuitque dicti libri publicatio per eundem Clementem Papam quasi biennio protelata, ut medio tempore singula limarentur. Postmodum vero in Festo B. Benedicti 12. Kal. Aprilis an. Domini MCCCXIV. in castro de Montibus prope Carpentoradum, ubi tunc curia morabatur, idem Papa fecit prædictum librum coram se in Consistorio publicari, cepitque Papa exinde ægrotare, unde post obiit 31. die, scilicet 12. Kal. Maii; & sic liber ille non fuit missus ad studia generalia, ut moris est, nec expositus communiter ad habendum, sed remansit liber tribus annis, & octo mensibus tantum in suspenso. Anno vero Domini MCCCXVII. mense Novembri Dominus Joannes Papa XXII. qui eidem Clementi immediate successit, fecit publicari, & sub Bulla sua ad generalia studia more solito destinari prædictas Constitutiones, quæ hucusque tunc steterant in suspenso.

INDEX

INDEX

TITULORUM, ET CAPITULORUM

SEXTI DECRETALIUM.

Tabula Titulorum V. Librorum Sexti Decretalium, secundum ordinem Alphabeti.

Finis Tabulæ Titulorum.

Tabula omnium Capitulorum Sexti Decretalium, secundum ordinem alphabeti.

TABULA CAPITULORUM SEXTI DECRETALIUM.

FINIS.

BOnifacius Papa VIII. natione Hernicus, patria Anagninus, e familia Cajetana, anno 1294 Pontifex Maximus creatus est. Is Decretales Epistolas Prædecessorum suorum per Guillelmum Archiepiscopum Ebredunensem, & Berengarium Episcopum Biterensem, ac Magistrum Richardum de Senis, S.R.E. Vicecancellarium, diligenter fecit recenseri, & quibusdam Decretis novis a se additis, in unum Librum sub debitis titulis redigi, & quinque aliis Gregorii Papæ IX. annecti, Sextumque nuncupari jussit. Ad quem Joannes Andreas Bononiensis continuas glossas, quibus multa ex ejus lectura fuerunt inserta, & hoc signo ( ) notata, conscripsit.

TABULA

TABULA TITULORUM ET CAPITULORUM
CLEMENTINARUM.

Tabula Titulorum Clementinarum, secundum ordinem Alphabeti.

F I N I S.

Clemens Papa V. natione Gallus, ex Provincia Vasconia, Diœcesis Burdegalensis anno 1305. Romanus Pontifex creatur. Is non modo in Concilio Viennensi, sed etiam ante & post ipsum Concilium plurimas Constitutiones edidit: quas cum & assidua occupatione, & morte præventus in unum collectas volumen, & sub congruis titulis collocatas edere, ut decreverat, non potuisset, Joannes XXII. ejus successor publicavit. Eas Joannes Andreas Bononiensis glossis illustravit.

Advertat Lector Concilium Viennense a Typographo per errorem in notis Chronologicis anno MCCCXII. adscriptum fuisse. Habitum est enim anno MCCCXI.

TABULA

T A B U L A
EXTRAVAGANTIUM VIGINTI

Joannis XXII. tum etiam titulorum, & Extravagantium Communium, per Alphabeti ordinem distincta.

F I N I S.

JOannes Papa XXII. natione Gallus, patria Caturcensis, ex Provincia Aquitania, anno 1316. Romanus Pontifex creatus est. Is præter Constitutiones Clementis V. prædecessoris, multas quoque suas publicavit, ad quas Zanzelinus de Cassanis, quem alii Genzelinum vocant, uberes composuit Commentarios.

LIBER

LIBER SEXTUS
DECRETALIUM
DOMINI BONIFACII
PAPÆ VIII.

BOnifacius Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Doctoribus, & Scholaribus universis Bononiæ [a] commorantibus, salutem & Apostolicam benedictionem.

SAcrosanctæ Romanæ Ecclesiæ (quam imperscrutabilis Divinæ Providentiæ altitudo, universis dispositione incommutabili prætulit Ecclesiis, & totius Orbis præcipuum obtinere voluit Magistratum) regimini præsidentes, curis sollicitamur continuis, & assidua meditatione urgemur, ut juxta creditæ nobis dispensationis officium, subditorum commodis (in quorum prosperitate utique prosperamur) jugi, quantum nobis ex alto concessum fuerit, sollicitudinis studio intendamus. Amplectimur quippe voluntarios pro ipsorum [b] quiete labores, & noctes quandoque transimus insomnes, ut scandala removeamus ab ipsis: & quas humana natura (novas semper deproperans edere formas) lites quotidie invenire conatur, nunc antiquorum [c] declaratione, nunc vero novorum editione jurium, prout nobis est possibile, reprimamus. Sane, cum post volumen Decretalium a felicis recordationis Gregorio Papa IX. prædecessore nostro tam provide, quam utiliter compilatum, nonnullæ ab eo, & ab aliis Romanis Pontificibus successive super diversis dicerentur articulis editæ Decretales; de quarum aliquibus, an Decretales existerent, earumque auctoribus dubitabatur sollicite in Judiciis & in Scholis: Nos ad apicem summi Pontificatus superna dispositione vocati, super hoc cum instantia requisiti a multis [d], ambiguitatem, & incertitudinem hujusmodi dispendium pluribus afferentem [e], omnino tollere, ac elucidare, quæ de Decretalibus ipsis teneri, quæve deberent in posterum refutari, gratia suffragante divina, pro utilitate publica desiderabiliter affectantes; per Venerabiles Fratres nostros Guilelmum Archiepiscopum Ebrudunens. [f] & Berengarium Episcopum Biterens. ac dilectum filium Magistrum [g] Ricardum de Senis, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Vicecancellarium, Juris utriusque Doctorem, Decretales hujusmodi diligentius fecimus [h] recenseri; & tandem pluribus ex ipsis

a In uno manuscripto ita: Paduæ commorantibus. In altero Vaticano ita: Bononiæ, Parisius, Aurelianisque commorantibus.

b mane.

c Optime text. secundum Doct. quod declarans non novat. Similis text. in l. Heredes palam. § sed & si notam. ff. de Testamentis. Fan.

d In dubio juris, si Princeps est præsens, consulendus est, aliter non valet actus. Vide l. cum de novo. C. de legib.

e Alias afferentem.

f Ebredunens.

g Doct. not. quod Doct. vocari possunt Magist. Gl. 3. in Clem. Cum sit de Ma. Ego, adde text. in leg. quibus præcipue. ff. de verb. sign. Fan.

h Nota quod potestas condendi legem est delegabilis. Do. Fan.

ipsis (cum vel temporales, aut sibipsis, vel aliis juribus contrariæ, seu omnino superfluæ viderentur) penitus resecatis: reliquas, quibusdam ex eis abbreviatis, & aliquibus in toto, vel in parte mutatis, multisque correctionibus, detractionibus, & additionibus, prout expedire vidimus, factis in ipsis, in unum librum, cum nonnullis nostris Constitutionibus (in quibus ad correctionem morum [i], subditorumque quietem multa statuuntur salubria, fructus uberes Deo propitio in domo Domini allatura, & plurima in judiciis & extra frequentata dubia deciduntur) redigi mandavimus, & sub debitis titulis collocari. Quem librum quinque libris aliis dicti voluminis Decretalium annectendum, Sextum censuimus nuncupari, ut idem volumen Senarium [k], (qui numerus est perfectus,) librorum illo adjuncto numerum comprehendens, perfectam in [l] rebus agendis formam tribuat, & in moribus disciplinam. Nec sine causa morem Prædecessorum nostrorum (qui cum Constitutiones aliquas promulgabant noviter, eas mandabant sub antiquarum serie situari) omisimus in hac parte servare: hæc [m] enim fecimus, ne infinitos libros destrui, & alios non sine maximis dispendiis, laboribus, & expensis de novo fieri oporteret. Universitati [n] vestræ igitur per Apostolica scripta mandamus, quatenus librum hujusmodi cum multa maturitate digestum, quem sub Bulla nostra vobis transmittimus, prompto suscipientes affectu, eo utamini de cætero in judiciis, & in scholis; nullas alias, præter [o] illas, quæ inferuntur, aut specialiter reservantur in eo, Decretales aut Constitutiones, a quibuscunque nostris Prædecessoribus Romanis Pontificibus post editionem dicti voluminis promulgatas recepturi ulterius, aut pro Decretalibus habituri.

i al. hos utrorumque subditorum quietem.

k Consule Euclidem, & alios Mathematicos, ex quibus intelliges cur numerus dicatur perfectus. Adde Macrobii lib. 1. c. 6. in Somnium Scipionis.

l al. ita: in Ecclesiasticis rebus agendis.

m hoc.

n Nota secundum hic juncto superscriptione, quod Scholar & Doct. simul faciunt Universitatem. Do. Philip. Fra.

o Nota quod dictio, præter, sequens negativum includit. Do. hic Rom. Consil. 328. Fra.

DE

DE SUMMA TRINITATE, ET FIDE CATHOLICA.

TITULUS PRIMUS.

CAP. UN.

Spiritus Sanctus aeternaliter a Patre, & filio, tanquam ab uno principio, & unica spiratione, procedit. Joan. Andr.

Gregorius X. *in generali Concilio Lugdunensi.* (*an.* 1273. *in Gallia.*)

FIdeli, ac devota a professione fatemur, quod Spiritus Sanctus aeternaliter ex Patre, & Filio, non tanquam ex duobus principiis, sed tanquam ex uno principio: non duabus spirationibus, sed unica spiratione procedit: hoc professa est hactenus, praedicavit, & docuit, hoc firmiter tenet, & praedicat, profitetur, & docet sacrosancta Romana Ecclesia, mater omnium fidelium, & magistra: hoc habet orthodoxorum Patrum, atque Doctorum Latinorum pariter, & Graecorum incommutabilis, & vera sententia. Sed quia nonnulli propter irrefragabilis praemissae veritatis ignorantiam in errores varios sunt prolapsi, Nos hujusmodi erroribus viam praecludere cupientes, hoc sacro approbante Concilio, damnamus, & reprobamus omnes, qui negare praesumpserint, aeternaliter Spiritum sanctum ex *b* Patre, & Filio procedere: sive etiam temerario ausu asserere, quod Spiritus sanctus ex Patre, & Filio, tanquam ex duobus principiis, & non tanquam ex uno, procedat.

¶ Petr. 1. *Fideli, ac devota.*] Matth. Paris 896. 919. Anton. Flor. *part.* 3. *tit.* 22. *cap.* 3. §. 12.

a Papa regitur confitens. Do. & infideles deponantur. XL. distinct. si Pap. per gloss. vide Magistrum, & ibi Doct. Theologos l. 1. sent. 11. & 1. S. Th. p. 1. q. 36. art. 2. & 4.

b al. e Patre.

DE CONSTITUTIONIBUS.

TITULUS II.

CAP. I.

Nova constitutio Principis tollit primam contrariam, quamvis id non exprimat. Speciales consuetudines, & statuta rationabilia non tollit, nisi id exprimat. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*c. an.* 1300. *Romae.*)

LIcet Romanus Pontifex (qui jura omnia in scrinio pectoris sui censetur habere) constitutionem *c* condendo posteriorem, priorem, quamvis de ipsa mentionem non faciat, revocare noscatur: quia tamen locorum specialium, & personarum singularium consuetudines, & statuta, (cum sint facti, & in facto consistant) potest probabiliter ignorare: ipsis, dum tamen sint rationabilia, per constitutionem a se noviter editam (nisi expresse caveatur in ipsa) non intelligitur in aliquo derogare.

c Quod dicitur, quasi communis sententia, & verbum statuit, accipitur jus scriptum 2. dist. §. cum itaque, secundum Archid.

CAP. II.

Duo sunt dicta. Primum, quod statuta ordinariorum non ligant probabiliter ignorantes. Secundum, quod statutum Episcopi extra suam dioecesim subditum non ligat. Joan. And.

Idem. (*c. an.* 1300. *Romae.*)

UT animarum *d* periculis obvietur, sententiis per statuta quorumcunque ordinariorum prolatis, ligari nolumus ignorantes: dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit, aut supina. Statuto Episcopi, quo in omnes, qui furtum commiserint, excommunicationis sententia promulgatur, subditi ejus furtum extra ipsius dioecesim committentes, minime ligari noscuntur: cum extra territorium jus dicenti non pareatur impune.

d Doct. hic not. quod Laici ligantur statuto Episcopi in favorem animae facto. C. Novit. de judic. c. inter de purg. can. Fam.

DE RESCRIPTIS.

TITULUS III.

CAP. I.

Rescriptum impetratum ab excommunicato, est ipso jure nullum, & quicquid inde secutum est: nisi in causa excommunicationis, vel appellationis.

Gregorius IX. (*c. an.* 1230. *Romae.*)

IPso jure rescriptum, vel processus per ipsum habitus non valeat, si ab excommunicato, super alio, quam excommunicationis, vel appellationis articulo, fuerit impetratum.

Pars II.

CAP. II.

Per clausulam, Quidam alii: possunt soli quatuor conveniri: quorum nomina in primo citatorio exprimantur, ne variationi sit locus. Joan. Andr.

Innocentius IV. *in Concilio Lugdunen.* (*an.* 1245. *in Gallia.*)

CUm in multis juris articulis infinitas reprobetur, providendo duximus statuendum, ut per illam generalem clausulam, Quidam alii, quae frequenter in literis nostris inseritur, ultra tres, vel quatuor in judicium non trahantur: quorum nomina in primo citatorio exprimat impetrator: ne locus fraudi forsitan relinquatur, si esset ea posse libere variare.

CAP. III.

Si actor contra reum super pluribus personalibus literas impetrat ad diversos, non valent literae, nec processus earum: & reo condemnabitur in expensis. Et idem in reo conveniente, vel reconveniente actorem, eodem durante judicio. Joan. Andr.

Idem *in eodem*, [*an.* 1245. *in Gallia.*]

DIspendia litium aequiteria compendio volentes *a* quo possumus industria coarctare, statutum felicis recordationis Gregorii Papae IX. praedecessoris nostri, super hoc editum ampliantes: Decernimus, ut si quis contra alium plures personales movere voluerit quaestiones, non ad diversos Judices, sed ad eosdem super omnibus hujusmodi quaestionibus literas studeat impetrare. Qui vero contrarium fecerit, omni commodo *a* careat literarum: nec processus habitus valeat per easdem, reo, si eum per ipsas citaverit, vel fatigaverit, in expensis legitimis condemnandus. Reus quoque, si eodem durante judicio actorem sibi obnoxium dixerit, reconventionis beneficio, vel conventionis (si contra eum literas impetrare maluerit) de jure suo *a* debet apud eosdem Judices experiri: alias eos ut suspectos poterit recusare: simili poena, si contra hoc fecerit, puniendus.

¶ Petr. 1. *De jure suo, &c.*] Novel. 53. & 96.

a Hoc est, si virtute primi rescripti adversarius erat in mora, male fide interrupta praescriptio, propter secundum rescriptum ad alium, omnes sui effectus pereunt. Phil. Et unde c. procedere etiam in delegatis ab inferioribus a Papa. Archid. Phil. Do. Fem.

CAP. IV.

Receptus per literas facultatis, si ad recipientes spectabat receptio, ipsorum, & non Papae auctoritate intelligitur esse receptus, nisi in literis aliud esset expressum. Si autem receptio non spectabat ad eos, tunc Apostolica auctoritate dicitur receptus. h. d. Jo. And.

Bonifacius VIII. (*c. an.* 1300. *Romae.*)

CUm aliquibus recipiendi aliquem in Canonicum alicujus Ecclesiae, non obstantibus ejusdem Ecclesiae privilegiis, consuetudinibus, vel statutis, juramento, confirmatione Apostolica, vel quacunque firmitate alia roboratis, per nostras literas concedimus facultatem: si Canonicorum receptio alias in ipsa Ecclesia non spectat ad eos, quibus hujusmodi literas dirigimus, sed ex earum viribus recipiunt potestatem, is qui, recipitur, auctoritate Apostolica dignoscitur esse receptus. Si vero Canonicorum receptio alias pertineat ad eosdem, non Apostolica, sed recipientium censetur auctoritate receptus: nisi, quod eum auctoritate nostra reciperent, in nostris literis caveatur expresse.

CAP. V.

Rescriptum Papale, quod concedit promoto retentionem priorum beneficiorum usque ad beneplacitum Papae, extinguitur mortuo Papa: secus, si ibi dicatur. Usque ad beneplacitum Apostolicae sedis. Nec intelligitur tale rescriptum de beneficiis prius non canonice obtentis. h. d. Joan. And.

Idem. (*c. an.* 1302. *Romae.*)

SI gratiose tibi a Romano Pontifice concedatur, ut beneficia *b*, quae tempore tuae promotionis obtinebas *c*, posses usque ad suum voluntatis beneplacitum retinere: hujusmodi gratia per ejus obitum, per quem ipsius beneplacitum omnino extinguitur, eo ipso expirat. Secus autem, si usque ad Apostolicae sedis beneplacitum gratia concedatur praedicta: tunc enim, quia sedes *d* ipsa non moritur, durabit perpetuo, nisi a successore fuerit revocata. Praetextu vero talis concessionis, quae debet (cum sit ambitiosa) restringi, ea solum beneficia, quae canonice obtines, potes licite retinere.

b Quid nomine beneficii intelligatur, vide Doct. in c. cum alias de praeb. lun. & dig. Plura beneficia sine dispensatione tenere licet, inf. eod. tit. gratia Dom.

c obtinere, posset, &c.

d In Cod. Barb. sedes Apostolica.

CAP. VI.

Vacatio per mortem, & vacatio per renunciationem sunt diversae. & ideo in literis ad beneficia impetratis, uno expresso non venit reliquum.

Idem. (c. an. 1302. Romae.)

SUsceptum ab Apostolica sede mandatum, ut ab aliquo beneficium (quod obtinet) resignatione recepta, ipsum alteri conferas & assignes: adimplere non potes a, si ille ipsum nunquam resignat, rebus eximatur humanis: cum non per resignationem vacaverit, sed per mortem: nisi de intentione mandantis aliud appareret expresse. Si duo super eodem beneficio literas impetrant, primo eorum per illius obitum, qui tenebat, secundo vero per cessionem ejusdem ipsum proponente vacare: secundus, cum beneficium ipsum cessione, non morte vacaverit, debet primo in ipsius assecutione praeferri.

¶ PITH. 2. *Adimplere non potes, &c.*] In materia stricta illud censetur omissum, quod non exprimitur. ad quod vide *l. si cum dotem, ff. solut. matrim. l. commodissime, ff. de liber. & posthum. cap. si tuo inf. de verbor. signif.*

CAP. VII.

Licet ignorans beneficium sibi collatum, in impetratione alterius illius mentionem non fecerit, valent litere: alterum tamen eliget, si de jure simul teneri non possint. Joan. And.

Idem. (c. an. 1302. Romae.)

GRatia, quam super beneficio a sede Apostolica te impetrasse proponis, vitiosa reputari non debet, quamvis de alio beneficio ab Episcopo tuo antea tibi absente & ignorante collato, nullam (eo tempore impetrationis nesciens) feceris mentionem. Utrumque tamen (si talia sint beneficia, quae simul nequeant de jure teneri) habere non potes: sed eligas, quod ex eis malueris retinere.

CAP. VIII.

Si restituatur quis ad gratiam revocatam, sine alterius praejudicio intelligitur restitutus: unde alteri ante restitutionem impetranti, praeferri non debet. Joan. And.

Idem. [c. an. 1302. Romae.]

QUamvis is, cujus gratia (per quam mandabatur e in certa Ecclesia provideri sibi de beneficio proxime vacaturo) per nos fuerat revocata, restituatur a nobis denuo ad eandem: non tamen ei, cui post revocationem, & ante restitutionem praedictas, similis in eadem Ecclesia gratia facta fuit (nisi de hoc f expresse dixerimus) antaferri debebit. Cum talis restitutio, ubi aliud non exprimitur, intelligatur fieri sine juris praejudicio alieni.

e *Hodie beneficiorum mandata de providendo amota sunt, Jubilaeo per Concil. Trid. sess. 24. de refor. c. 19.*

f *nisi hoc, &c.*

CAP. IX.

In literis ad beneficia impetratis inspicitur tempus datae. Unde per illas beneficium curatum obtinere non poterit, qui licet nunc sit major, illo tempore minor erat. Joan. And.

Idem. [c. an. 1302. Romae.]

SI eo tempore, quo tibi de beneficio cum cura, vel sine cura mandavimus provideri, ad obtinendum curatum beneficium idoneam g non habebas aetatem: tibi, licet nunc legitimae affectus sis aetatis h, auctoritate literarum hujusmodi (cum tempore datae ipsarum adhuc non esses idoneus) de beneficio curam animarum habente nequaquam poterit provideri. Beneficium autem sine cura (cum ad ipsum sufficientem tunc aetatem haberes) per eas licite poteris obtinere.

¶ PITH. 3. *Licet nunc legitimae effectus sis aetatis.*] Ubi certo tempore debet aliquid adesse, si illud postea adsit, actus non firmatur *l. 1. §. Sed si filius de leg. 3.* Imo executori volenti tum providere, Ordinarius resistet.

g *Quae sit idonea aetas in quolibet beneficio, tradit Panorm. c. super inordinata, de praeb.*

CAP. X.

Gratia generalis non praejudicat speciali, & debet facere mentionem de praecedenti privilegio, consuetudine, vel statuto. h. d. Zenze.

Idem. [c. an. 1302. Romae.]

SI propter tua debita persolvenda, fructus beneficiorum primi anni, quae in tua vacabunt dioecesi, tibi (non obstantibus quibuslibet consuetudinibus, privilegiis, vel statutis, per quae ista impediri possit concessio) usque ad quinquennium de speciali gratia concedimus: intentionis nostrae nequaquam existit, si fructus hujusmodi Ecclesiae tuae fabricae, vel alteri usui, seu cuicunque singulari personae, de speciali consuetudine, privilegio, vel statuto forsitan debentur: quod eis per concessionem ipsam (nisi hoc expresse caveatur in h ea) praejudicium aliquod generetur.

h *Papa in beneficialibus praejudicare potest alterius juri. non in beneficialibus omnino potest, c. 2. inf. de praeb.*

CAP. XI.

Causae ab Apostolica sede, vel ejus Legato committi debent dignitatem obtinentibus, vel Canonicatum Ecclesiae Cathedralis. Nec tractari debent, nisi in civitatibus, vel locis insignibus. h. d. usque ad §. Cum vero.

Idem Bonif. VIII. (c. an. 1302. Romae.)

STatutum i, quod circa Judices a sede Apostolica deputandos nuper edidimus, cum quaedam contenta in eo, quae pro communi utilitate credebantur inducta (sicut experientia docuit) tendere dignoscantur ad noxam: sanctione praesenti (quam irrefragabiliter observari mandamus) suadente utilitate, in melius ducimus reformandum. Sancimus igitur, ut nullis, nisi dignitate praeditis, vel personatum obtinentibus, seu Ecclesiarum Cathedralium Canonicis, causae auctoritate literarum sedis Apostolicae, vel Legatorum ejusdem de caetero committantur, nec audiantur alibi, quam in civitatibus, vel locis insignibus, ubi possit commode copia peritorum k haberi.

i *Nota appellatione statuti comprehendi jus commune. Font. vid. Conc. Trid. sess. 25. de refor. c. 10.*

k *nomine peritorum qui intelligantur, vide Archidiac. in c. ult. commiss. inf. de haeret.*

Actore, & reo ejusdem dioecesis existentibus, causa committi non debet extra illam, nisi in sex casibus, in quibus tamen non trahetur ultra unam dietam. Et nisi in duobus ultimis casibus impetrans per juramentum fidem fecerit de illis, repelletur a Judice, & in expensis condemnabitur. hoc dicit usque ad §. Cum autem. Dominicus.

§. 1. Cum vero ejusdem civitatis, seu dioecesis fuerint actor, & reus, extra ipsam causa non committatur, nec conveniatur aliquis eorundem, nisi ab Episcopo contra aliquem de sua dioecesi, vel ab aliquo contra eum, aut contra ejus Capitulum, seu contra universitatem civitatis, villae, aut castri fuerit actio dirigenda, vel nisi actor eandem civitatem, seu dioecesim intrare non audeat, aut in ea adversarii potentiam merito perhorrescens, eum intra ipsas nequeat convenire secure, in his quippe casibus extra dictas civitatem, & dioecesim possit contra praedicta causa committi: nullus tamen extra ultra unam dietam a fine suae dioecesis valeat conveniri. Sed & in duobus ultimis casibus, nisi impetrans de praedicto timore, quem in literis commissionis exprimere teneatur, primo fidem Judici fecerit, saltem per proprium juramentum: Judex ipse nullatenus in causa procedat, sed partes a sua jurisdictione dimittens, impetrantem eundem in expensis legitimis alteri parti condemnet.

Actor contra reum diversae Dioecesis debet impetrare Delegatum, vel in dioecesi rei, vel in alia non propria, nec ultra unam dietam distante. Dominicus.

§. 2. Cum autem actor, & reus civitatum, & dioecesum fuerint diversarum, si actor in civitate vel dioecesi rei Judicem habere recuset, ipsum non in sua, sed in alia civitate, vel dioecesi libere impetrare valeat, reumque trahere ad eandem: dummodo locus, ad quem eum traxerit, ultra unam dietam (sicut in casu alio promittitur) minime sit remotus.

Delegatus extra locum commissionis, nec partes citare, nec causam cognoscere potest sine expresso partium consensu, nec subdelegare locis vel personis aliis, quam his expressis. Jo. Andr.

§. 3. In nullo quoque casuum praedictorum Judex extra civitatem, seu dioecesim, in quibus deputatus fuerit, citet partes, nec de causa sibi commissa cognoscat: nisi ad id expresse accesserit earundem l assensus: neque alibi, quam inter illas, & personis dumtaxat designatis superius, committat m quomodolibet vices suas.

l *earundem.*

m *vid. Bart. in l. mulier, ff. de cond. & demonst. & Bald. in l. fin. C. de haeret. sec. Font.*

Delegatus nihil debet a partibus recipere, nisi esculentum, & poculentum libere oblatum, quod paucis possit consumi diebus: vel moderatas expensas, si non sunt pauperes, quando pro necessitate vel utilitate, non maliciose, extra domicilium pergeret. Dominicus.

§. 4. Insuper ut gratis, & cum omni puritate judicium coram ipso procedat, nullum munus, vel quicquam aliud, nisi forsan esculentum, vel poculentum mera liberalitate oblatum, quod paucis consumi possit diebus, vel nisi eum ipsum propter causam sibi commissam contigerit extra suum domicilium proficisci, moderatas expensas, recipere ab eisdem partibus qualitercunque praesumat. Provisurus attente, quod in ipsis expensis modum nequaquam excedat: nec plus ab una parte, quam ab alia exigat, cum commune gerat negotium utriusque: quodque (ubi causae sibi commissae utilitas, vel necessitas non exegerit) occasionem propter habendas expensas proficiscendi extra domicilium non assumat: sed & ubi notabiliter fuerint pauperes n litigantes, etiam pro expensis nil prorsus exigat ab eisdem.

n *Paupertas excusat ab onere expensarum.* Dom.

Delegatus, nisi indigeat, non assumet Assessorem: alias de suo illi providebit. Si eget, non suspectum partibus assumet, cum moderato salario a partibus solvendo.

§. 5.

o Jura dispensant super eo, quod non sit saepe, sed quandoque, Dom.

§. 5. Assessorem autem, ut quandoque o faciunt aliqui fraudulenter, nisi eo indigeat, quod conscientia relinquetur ajuidem, sibi nequaquam adjungat: alioquin de suo proprio providere tenebitur eidem. Si autem indiget, ipsum neutri parti suspectum assumens, et de competenti salario, provide moderando ab eo, faciat a partibus communiter provideri.

Delegatus taxare debet salarium Notariorum, nec participare debet cum ipsis, vel Assessoribus in salario. Dom.

§. 6. Notarium vero, vel Notarios, in causa sibi commissa scribentem, qui ut plurimum in exigendo salario metas rationis excedunt, ut ad ipsius spectat officium, prudenter inspiciat: nec cum ipsis, aut cum Assessore praefato lucrum participet ullo modo.

Delegatus recipiens aliquid contra prohibitionem hujus capituli, tenetur restituere, non obstante dantis remissione. Jo. Andr.

p Vid. l. fi rem. §. omnis. ff. de pig. act.

§. 7. Si quid p autem contra constitutionem praesentem receperit, ad ipsius restitutionem integram teneatur: nulla eorum, quibus restitutio facienda fuerit, remissione illi letenus profutura eidem.

Delegatus non debet vocare testes, nisi flante causa requirente, & producens illis administrare debet expensas in veniendo, stando, & redeundo. Dominicus.

q convocent.

§. 8. Pro ferendo quoque testimonio (praetextu cujus aliqui alios fraudulenter interdum a Judicibus vocari procurant, ut eos laboribus & expensis fatigent, aut extorqueant aliquid ab eisdem) nullum ullatenus convocet q: nisi quando conditio, & status causae requirent. Sed nec tunc, nisi a producente competentum (vocato pro testimonio veniendo, stando, & redeundo) faciat ministrari expensas.

Gesta contra hanc Decretalem sunt ipso jure nulla. h. d. *Et non dividitur.*

§. 9. Quicquid autem contra praemissa, vel eorum aliquod contigerit attentari, sit ipso jure irritum, & inane.

CAP. XII.

Sola praeventa praesentatio & receptio in Canonicum secundi impetrantis in eadem Ecclesia, non excludit primum impetrantem a Praebenda vacante tempore suae receptionis, vel post, a vacante ante suam receptionem, vel praesentationem: & hoc si per processum executoris, vel interpositionem decreti pro primo impetrante effecta fuerat: nisi dolo vel negligentia excluderetur ab eadem. h. d. Dominicus.

Idem. (*c. un. 1302. Romae.*)

r Bituren. al. Baioren.

s Hodie mandata de providendo, & gratias expectativas omnino sustulit Concil. Trid. sess. 24. de reform. c. 19.

t Quoque.

TIbi, qui gratiam in Bituren. r Ecclesia impetrasti s nobis certo executore concesso, qui te in Canonicum recipi faceret, & de Praebenda tibi (si qua in eadem Ecclesia tunc vacabat, alioquin de vacatura proxime) provideret: alter similem gratiam, post tuam impetrationem obtinens in eadem, licet prius quam tu suas literas praesentaverit, & in Canonicum sit receptus, in Praebenda tempore tuae receptionis, vel etiam post vacante, ex quo alteri ante tuam receptionem collata non extitit, anteferri non debet. Idem quoque, si ante receptionem tuam in Canonicum vacavisset Praebenda, per processum tui executoris, qui ei, ad quem Praebendae collatio pertinebat, notificaverat, quod eam conferat per hujusmodi potesterem conferre r sue interdixerat, ne conferret eandem, seu illam suae reservaverat collationi, praesertim cum interpositione decreti effecta: tunc enim tibi, & non alteri debet Praebenda hujusmodi assignari. Quinimo si ante receptionem, & praesentationem etiam tuam Praebenda vacaverit, idem erit censendum, si in hujusmodi gratia tibi facta decretum a nobis fuerat irritum, & inane, quod contra ipsum contingeret attentari. In praedictis itaque t casibus debes tu Praebendam vacantem potius, quam impetrator ultimus obtinere: dum tamen dolus tibi non possit, vel notabilis negligentia imputari.

CAP. XIII.

Si primo sub conditione provideri mandatur, & secundus pure impetrans, priusquam veniat conditio, a Papa vel executore suo Canonicatum obtineat, in assecutione Praebendae primo praefertur. Joan. Andr.

Idem. (*c. un. 1302. Romae.*).

u Bituren.

SI pro te 4 alicui directa fuerint scripta nostra, ut tibi de Canonicatu, & Praebenda Ecclesiae Bituren. u si ad id accederet Episcopi, & Capituli Ecclesiae praelibatae assensus, auctor. Apostol. provideret: alter postmodum impetrans, qui ex collatione Apostolicae sedis, vel executoris super hoc deputati provisione, priusquam Episcopi, & Capituli praedictorum assensus ad provisionem tibi accederet faciendam, Canonicatum obtinuit Bituren. licet tu

intercedente postea praedictorum assensu dicti prioris mandante auctoritate in Canonicum ipsius Ecclesiae sis receptus, in Praebenda vacante tibi merito anteferetur.

¶ Pitm. 4. *Si pro te, &c.*) Quando gratia est conditionalis, non potest procedi ad ejus executionem, conditione non existente.

CAP. XIV.

Haec est solennis Decretalis, & per per Joan. And. subtiliter glossata, & potest sic secundum eum summari. Si inter duas impetrantes non apparet prioritas, &c. haec Decretalis duo membra distinguit, & in secundo subdistinguit. Et potest patent secundum Joan. Andr. licet glossa primo latius summet.

Idem. [*c. un. 1302. Romae.*]

x Meminisse super operae eorum, quae sanciuit. Conc. Trid. sess. 24. de refor. c. 19.

DUobus x super provisione simili sibi facienda in eadem Ecclesia literas a nobis obtinentibus una die, concessis eis executoribus deputatis, si non appareat, quis primo impetraverit ex eisdem, is eorum, cui Canonicatum contulimus, est in Praebenda praeferendus alteri, qui a nobis Canonicatum non extitit assecutus: licet prius quam ille eis, ad quos spectat Canonicorum receptio, & collatio Praebendarum, suas praesentaverit literas, & ab eis in Canonicum sit receptus. Si vero neutri eorum, vel utrique Canonicatum contulimus, tunc (ex quo in gratia sunt aequales) is, qui primo praesentaverit, erit potior in Praebenda. Quod si forsan ambo simul in praesentando concurrant, hi, ad quos (ut praemittitur) spectat Canonicorum receptio, & collatio Praebendarum, vel eorum major pars ex eis alterum, quem voluerint, eligere tenentur: quo electo alter omnino careat impetratis: nisi ex tenore literarum ipsius expresse appareat, quod utrique ipsorum voluerimus providere.

CAP. XV.

Omnes Indulgentiae concessae a Bonifacio, vel suis Praedecessoribus, Clericis, de percipiendis perpetuo fructibus suorum beneficiorum in absentia, sunt revocatae. Et profitetur Papa, se illas in posterum non daturum. Joan. Andr.

Idem. [*c. un. 1302. Romae.*]

y Appellatione fructuum veniunt manualia, ut annotant Doct. De. Fom.

QUia per ambitiosam importunitatem petentium tam quo, quam nonnulli praedecessores nostri Romani Pontifices indulgentias perpetuas multis concessimus de percipiendis fructibus beneficiorum suorum, distributionibus y quotidianis duntaxat exceptis, sive in scholis essent, sive in Ecclesiarum suarum altera residerent, aut in Romana curia moram traherent, seu alio certo loco, vel etiam ubicumque: ex quo insolentiae nutritur evagandi, & dissolutionis praeparatur materia, minuitur cultus divinus, quem desideramus augeri, & officium plerumque, propter quod beneficium Ecclesiasticum datur, omittitur: Nos volentes emendare praeterita, & quantum possumus, adversus futura cavere, omnes hujusmodi, & similes indulgentias personis, non Ecclesiis, vel dignitatibus datas penitus revocamus, & earum concessionem nostris volumus seculare temporibus. Quodque nobis licere non patimur, nostris successoribus indicamus.

DE CONSUETUDINE.

TITULUS IV.

CAP. I.

Praetextu consuetudinis etiam juratae, vel quantocunque tempore observatae, non potest quis nisi unicum personatum, dignitatem, vel aliud perpetuum officium, simul cum Canonica, & Praebenda, in aliqua Ecclesia absque dispensatione sedis Apostolicae obtinere, vel jam obtenta tenere: & contra praesumptum, irritum est omnino. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. [*c. un. 1296. Romae.*]

a Vide Concil. Trid. sess. 7. de refor. c. 4. & sess. 24. de reform. c. 17.

b al. censeatur.

COnsuetudinem a, quam in vestra Ecclesia servatam asseritis tanto tempore, quod in contrarium memoria non existit: videlicet, quod ipsius Ecclesiae Canonici duos personatus, aut duas dignitates, vel praepositurus, seu administrationes, vel duo officia, vel eorum alterum cum reliquo insimul, & Praebendam possint in ea licite absque dispensatione sedis Apostolicae obtinere; corruptelam (cum sacris sit inimica canonibus, & de ambitionis radice processerit) merito reputantes, eam auctoritate Apostolica reprobamus, vosque ad ipsius observantiam, etiamsi juramento firmata extiterit (cum juramentum iniquitatis vinculum non existat) decernimus non teneri: Statuentes, ut cum unum officium vix digne valeat aliquis adimplere, nulli liceat de caetero, nisi unicum personatum, vel dignitatem, aut praepositurum, sive administrationem, vel officium perpetuum, quocunque nomine censeantur b, cum Praebenda insimul absque dispensatione dictae sedis in eadem Ecclesia obtinere, vel jam obtenta

tene-

a *Constitutio antiqua non declaratoria extenditur ad præterita, etiamsi contra se habeat consuetudinem, dummodo declaret eliam non valere. Dom. Fhil. Font.*

e tenere. Quod si a quoquam secus præsumptum fuerit, irritum sit omnino.

CAP. II.

Non valet consuetudo, quod ab officiali Episcopi ad Episcopum appelletur. Joan. Andr.

Idem. [*a. an. 1296. Romæ.*]

NOn petamus illam consuetudinem, quantocunque tempore de facto servatum, consonam rationi, quod ab Officiali Episcopi ad eundem Episcopum valeat appellari: ne ab eodem ad seipsum (cum sit idem auditorium utriusque) appellatio interposita videatur.

CAP. III.

Valet consuetudo præscripta, quod Episcopus in inquirendo, puniendo, & corrigendo subditorum excessus, sui Capituli consilium requirere non teneatur. Joan. Andr.

Idem. (*c. an. 1297. Romæ.*)

d *Vid. de consuet. c. fin. Dom.*
e *al. legitime.*
f *al. requirendis.*

NOn dest [dum tamen alias sit præscripta canonice e] consuetudo, quam allegas Episcopus, reprobanda, quod in inquirendis f, puniendis, & corrigendis subditorum excessibus, consilium sui Capituli requirere minime teneatur.

CAP. IV.

Per rescriptum Apostolicum, quo de Præbenda primo vacatura mandabatur alicui provideri, laudabilis illius Ecclesiæ consuetudo non tollitur: hinc est, quod si ibi est consuetudo, quod antiquiores Canonici vacantes Præbendas possint optare gradatim: illa non obstante mandato, poterit antiquior vacantem optare Præbendam: & expectari per XX. dies optare volentibus, executor de non optata providebit eidem. Si autem præbendam vacantem in curia Papa conferret, tunc illam nonquam optare non poterit. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1297. Romæ.*]

g *Vid. cap. 2. de don. & nota, quod Ecclesia dicitur esse prælati, quod intellige quoad administrationem, quia prælatus nõ est dominus.*

CUm in tua g Ecclesia (in qua consuetudo habetur, quod antiquiores Canonici gradatim meliores, si voluerint, possint, cum vacant, per se, vel per alios optare Præbendas) provideri mandemus alicui de Præbenda, nulli alii de jure debita, proximo inibi vacatura: hujusmodi non obstante mandato poterunt ipsi antiquiores juxta consuetudinem eandem optare, cum Præbenda vacabit: & illa, quæ optata non fuerit (si nulli sit debita) parte illi, pro quo scripsimus, conferenda. In Præbendis vero sed. Apost. vacantibus, cum de ipsis per Rom. Pontif. ordinatur, locus prædictæ consuetudini non existit. Ne autem prætextu ejusdem consuetudinis provisiones auctoritate Apostolica faciendæ ultra debitum differantur: statuimus, ut executores super ipsis provisionibus deputati optare volentes, per viginti dies duntaxat h expectent: quibus elapsis libere in non optatis ad exequenda sibi mandata procedant, præfata consuetudine non obstante.

h *de dictione, duntaxat, vide Archid. in c. statutum §. in nulla supr. de resc. & Bart. & Alex. in l. 1. ff. si quis jus dic. non obt.*

DE POSTULATIONE PRÆLATORUM.

TITULUS V.

CAP. I.

Si quis eligat postulando, vel postulandum, vel in postulandum: vel postulet eligendo, vel eligendum, vel in eligendum: talis electio, vel postulatio est irrita ipso jure. Si autem dicat, Eligo, & postulo, prout melius de jure valere potest, tenet: nisi probabiliter dubitaretur, an esset eligendus, vel postulandus: & tunc consensus tempore eligat alteram viam, electionis scilicet, vel postulationis: qua electa, ad alteram redire non poterit. h. d. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*c. an. 1297. Romæ.*)

a *al. seu postulando. al. vel.*

b *dictio, verbis, deest in manuscr. Cod.*

c *Al. & electus. Quam lectionem glossa agnoscit in verbo, sic.*

d *Vid. c. ut quis duas, infr. titul. prox. l. cum qui duob. ff. de acquir. her. Font.*

PErpetuo prohibemus edicto, ne sub aliqua ex his formis, quas perniciosa curiositas adinvenit, Eligo postulando, & a Postulo eligendo: aut, Eligo postulandum, seu Postulo eligendum: cum nec vera electio, nec vera postulatio resultet ex ipsis, quin sibi potius invicem adversentur: aut sub istis verbis b, Eligo in postulandum, vel Postulo in eligendum: cum tam imperfectum significare noscantur: ad faciendas electiones, vel postulationes de cætero procedatur, si secus actum fuerit, eo ipso irritum decernentes. Sub ea etiam forma, Eligo, & postulo, prout potest melius de jure valere (cum incertitudinem contineat) quenquam postulari, vel eligi prohibemus. Decernentes, quod contra factum fuerit, viribus omnino carere, nisi quando probabiliter dubitatur, utrum quis sit eligendus, vel potius postulandus: quo casu is, qui sic postulatus fuerit, aut c electus, consensus tempore viam electionis, vel postulationis (ne in incerto vagetur) eligere necessario teneatur, redeundi ad aliam (postquam unam elegerat) sibi licentia penitus interdicta d.

DE ELECTIONE, ET ELECTI POTESTATE.

TITULUS VI.

CAP. I.

Si aliquid opponatur contra provisionem, electionem, vel postulationem factam ad personatum, dignitatem, vel canoniam, in personam vel formam: & ob hoc fuerit appellatum ad Papam: appellans, & defendens, & quorum interest, a die objectionis, intra mensem arripiant iter in ndi ad Papam. Joan. Andr.

Innocentius IV. *in Concilio generali Lugdun.* (*an. 1245. in Gallia.*)

a *Ille dicitur impugnare electionem, qui opponit aliquid contra formam actus: vel contra personam, in cujus commodum dirigitur executio actus. Vid. gl. in c. personas, sup. de app.*

b *alia vel altera.*

STatuimus, ut si quis electionem, postulationem, vel provisionem factam impugnat, in formam a objiciens aliquid, vel personam, & propter hoc ad nos appellari contigerit: tam is, qui opponit, quam qui defendit, & generaliter omnes, quorum interest, & quos causa contingit, per se, vel per procuratores ad causam instructos, ad sedem Apostolicam a die objectionis iter arripiant intra mensem.

Si pars altera expectata per XX dies post adventum alterius non venerit, in negotio procedatur. Joan. Andr.

§. 1. Sed si pars alia b non venerit per viginti dies post adventum alterius expectata, in electionis negotio, non obstante cujusquam absentia, sicut de jure fuerit, procedetur. Hoc autem in dignitatibus, personatibus, & canoniis observari volumus, & mandamus.

Non probans quod in formam opponit, condemnatur parti alteri in expensis. non probans quod objicit in personam, est a beneficiis triennio suspensus, & perpetuo privatus, si se interim ad illa ingesserit. Hæc pœna locum non habent, si legitima potius eum calumniosum non justis. Joan. Andr.

c *adversa.*

§. 2. Adjicientes, ut qui plene non probaverit, quod in formam opponit, ad expensas, quas propter hoc pars altera c se fecisse docuerit, condemnetur. Qui vero in probatione defecerit ejus, quod objicit in personam, a beneficiis Ecclesiasticis triennio noverit se suspensum: ad quæ si intra illud tempus propria temeritate se ingesserit, eis ipso jure perpetuo sit privatus, nullam super hoc de misericordia spem, aut fiduciam habiturus, nisi manifestissimis constiterit documentis, quod ipsum a calumnia eitio causa probabilis, & sufficiens excusaret.

CAP. II.

Vota conditionalia, & alternativa, & incerta in electionibus reprobantur, & habentur pro non adjectis, & recidunt in pure consentientes. Joan. Andr.

Idem. [*an. 1245. in Gallia.*]

d *& incerta.*

e *Deponens vote hic expresso potuerit p... eligendi, sed non tunc computatur. Dom. Font.*

IN electionibus 1, & postulationibus, ac scrutiniis, ex quibus jus oritur eligendi, vota conditionalia, alternativa, vel d incerta penitus reprobamus: statuentes, ut hujusmodi votis pro non adjectis habitis, ex puris consensibus celebretur electio: voce illorum, qui non pure consenserint, ea vice e in alios residente.

¶ PITH. 1. *In electionibus, &c.*] Matth. Paris 915.

CAP. III.

Ponitur causa constitutionis, & juris veteris conservatio. Joan. Andr.

Gregorius X. *in generali Concilio Lugdunensi.* (*an. 1273. in Gallia.*)

f *Vide Concil. Lat. sub Alex. III. c. 1. & Clem. ... Roma. de elect.*

g *In Conc. Lat. c. 1. & refertur c. licet de vitanda. Extra, de elect.*

UBi periculum 2 f majus intenditur, ibi proculdubio est plenius consulendum. Quam gravibus autem sit onusta dispendiis, quot & quantis sit plena periculis Ecclesiæ Romanæ prolixa vacatio, exacta consideratio temporis edocet, & considerata prudenter illius temporis discrimina manifestant. Hinc nos evidens avocat ratio, ut, dum reformandis etiam minoribus nostræ soliciter vacat intentio, ea, quæ periculosiora sunt, nequaquam absque remedio reformationis incommoda relinquamus. Ideoque omnia, quæ pro vitanda discordia in electione Rom. Pontificis, a nostris sunt prædecessoribus, & præcipue a felicis recordationis g Alexandro Papa III. salubriter instituta, omnino immota in sua firmitate manere decernentes: nihil enim detrahere illis intendimus, sed quod experientia deesse probavit, præsenti constitutione supplere.

¶ PITH. 2. *Ubi periculum, &c.*] Clement. in a. *tos. sod. tit.*

Ponitur, quomodo debeat fieri Romani Pontificis electio, quando moritur in civitate, in qua cum sua Curia residebat.

§. 1. Hoc sacro Concilio approbante statuimus, ut si eundem Pontificem in civitate, in qua cum sua Curia residebat,

diem

diem claudere contingat extremum: Cardinales, qui fuerint in civitate ipsa praesentes, absentes expectare decem diebus tantummodo teneantur, quibus elapsis, sive absentes venerint, sive non, extunc omnes conveniant in Palatio, in quo idem Pontifex habitabat: contenti singuli singulis tantummodo servientibus Clericis vel Laicis, prout duxerint eligendum. Illis tamen, quibus patens necessitas id suggerit, indulgemus, duos habere permittimus, eorundem *h* electionis arbitrio reservato.

h al. ejusdem.

In eodem autem Palatio unum conclave, nullo intermedio pariete, seu alio velamine, *i* omnes inhabitent in communi: quod (reservato libero ad secretam Cameram aditu) ita claudatur undique, ut nullus illud *k* intrare valeat, vel exire. Nulli ad eosdem Cardinales aditus pateat, vel facultas secrete loquendi cum eis: nec ipsi aliquos ad se venientes admittant, nisi eos, qui de voluntate omnium Cardinalium inibi praesentium, pro iis tantum, quae ad electionis instantis negotium pertinent, vocarentur. Nulli etiam fas sit ipsis Cardinalibus, vel eorum alicui, nuncium mittere, vel scripturam: qui vero contra fecerit, scripturam mittendo, vel nuncium, aut cum aliquo ipsorum secrete loquendo, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat. In conclavi tamen praedicto aliqua fenestra competens dimittatur, per quam eisdem Cardinalibus ad victum commode necessaria ministrentur: sed per eam nulli ad ipsos patere possit ingressus. Verum si (quod absit) intra tres dies, postquam (ut praedicitur) conclave praedictum iidem Cardinales intraverint, non fuerit ipsi Ecclesiae de pastore provisum: per spatium quinque dierum immediate sequentium, singulis diebus, tam in prandio, quam in coena uno solo ferculo *l* sint contenti: quibus (provisione non facta) decursis, extunc tantummodo panis, vinum, & aqua ministrentur eisdem, donec eadem provisio subsequatur. Provisionis quoque hujusmodi pendente negotio, dicti Cardinales nihil de Camera Papae recipiant: nec de aliis eidem Ecclesiae tempore vacationis obvenientibus undecunque: sed ea omnia ipsa vacatione durante, sub ejus, cujus fidei, & diligentiae Camerae eadem est commissa, custodia maneant, per eum dispositioni futuri Pontificis reservanda. Qui autem aliquid receperint, teneantur extunc a perceptione quorumlibet redituum ad eos *m* spectantium abstinere, donec de receptis taliter plenariam satisfactionem impendant. Iidem quoque Cardinales accelerandae provisioni sic vacent attentius, quod se nequaquam de alio negotio intromittant: nisi forsan necessitas adeo urgens incideret, quod eos oporteret de terra ipsius Ecclesiae defendenda, vel ejus parte aliqua providere, vel nisi aliquod tam grande, & tam evidens periculum immineret, quod omnibus & singulis Cardinalibus praesentibus concorditer videretur illi celeriter occurrendum. Sane si aliquis ex praedictis Cardinalibus conclave praedictum (ut supra exprimitur) non intraverit, aut intrans absque manifesta causa infirmitatis exierit: ipso minime requisito, nec in ejusdem electionis negotio ulterius admittendo, per alios ad *n* eligendum summum Pontificem libere procedatur. Si vero infirmitate superveniente, idem conclave ex eis aliquem exire contingat, ipsa etiam infirmitate durante, poterit, ejus suffragio non requisito, ad *o* electionem procedi: sed si ad alios post sanitatem sibi redditam, seu ante, redire voluerit: vel etiam si alii absentes, quos per decem dies diximus expectandos, supervenerint: re integra, videlicet antequam eidem Ecclesiae sit de Pastore provisum, in eodem negotio, in illo statu, in quo ipsum invenerint, admittantur, praemissa tam de clausura, quam de servientibus, cibo, ac potu, & reliquis omnibus servaturi.

i Vid. l. si non speciali. C. de test. & Dom. in c. causam de test. & Bald. in d. l. si non speciali.
k In antiq. conciliis deest: vel.
l Vide gl. inc. in satis. de cons. dist. 5. Fam.
m Ipsos.
n In omnibus Codicibus iter ad eligendum subst-tuendum Pontificem libere, &c.
o Haec duo verba desunt in antiq. Codicibus.

Quid juris, quando moritur Romanus Pontifex extra civitatem, in qua erat Curia.

§. 2. Porro si quando Romanum Pontificem extra civitatem praedictam, in qua erat cum sua Curia residens, contigerit ab hac luce migrare: teneantur Cardinales in civitate, in cujus territorio, seu districtu idem Pontifex obiit, convenire, nisi sit forsitan interdicta, vel contra Ecclesiam Romanam in aperta rebellione persistat: quo casu, in alia viciniori conveniant, quae similiter nec interdicto subjaceat, nec sit (ut praedicitur) aperte rebellis. In hac etiam civitate tam quoad expectationem absentium, quam quoad habitationem communem, clausuram, & caetera omnia in domo Episcopali, vel alia qualibet eisdem Cardinalibus deputanda, eadem observentur, quae superius obeunte dicto Pontifice in ea, in qua cum sua Curia residebat, sunt expressa.

Dat executores huic juri cum poenis. Joan. Andr.

§. 3. Praeterea (quia parum est jura condere, nisi sit, qui eadem tueatur) adjiciendo sancimus, ut Domini *p*, aliique Rectores, & Officiales civitatis illius, in qua Romani Pontificis electio fuerit celebranda, auctoritate nostra, & ejusdem approbatione Concilii potestate sibi tradita, praemissa omnia & singula plene ac inviolabiliter sine fraude ac dolo aliquo faciant observari: nec Cardinales ultra quam praemittitur, arctare praesumant. Super his autem taliter observandis, statim audito summi Pontificis obitu, coram Clero, & populo ejusdem civitatis ipsius ad hoc specialiter convocandis, praestent corporaliter juramentum. Quod si praemissa diligenter non observaverint, aut fraudem in eis, vel circa ea commiserint, cujuscunque sint praeeminentiae, conditionis, aut status, omni ac cessante privilegio, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant, & perpetuo sint infames: nec unquam eis porta dignitatis pateant, nec ad aliquod publicum officium admittantur. Ipsos insuper feudis, & bonis caeteris, quae ab eadem Romana Ecclesia, vel quibuslibet aliis Ecclesiis obtinent, ipso facto decernimus esse privatos: ita quod ad Ecclesias ipsas plene ac libere revertantur, administratorum earundem Ecclesiarum arbitrio sine contradictione aliqua disponenda. Civitas vero praedicta non solum sit interdicto supposita, sed & *q* Pontificali dignitate privata.

p In antiq. dominus.
q In aliquot manuscr. sed etiam Pontificali.

Obtestatur Cardinales, ut in electione Romani Pontificis deponant omnem privatum affectum: & cassat omnia pacta, obligationes, & juramenta, quae data vel facta essent de aliquo eligendo.

§. 4. Caeterum (quia cum arbitrium, vel inordinatus captivat affectus, vel ad certum *r* aliquem obligationis cujusque necessitas adigit, cessat electio, dum libertas adimitur eligendi) Cardinales eosdem obsecrantes per viscera misericordiae Dei nostri, per aspersionem sui pretiosi sanguinis obtestamur, ut pensantes attentius, quid eis immineat, cum agitur de creatione *s* Vicarii Jesu Christi, successoris Petri, Rectoris universalis Ecclesiae, gregis Dominici directoris, omni privatae affectionis inordinatione deposita, & cujuslibet pactionis, conventionis, obligationis exsufflatae, nec non condicti, & intendimenti contemplatione cessantibus, non in se reciprocent considerationis intuitum, vel in suos: non quae sua sunt, quaerentes, non commodis privatis intendant, sed nullo arctante ipsorum in eligendo judicium, nisi Deo, puris & liberis mentibus, nude aestimata conscientia, utilitatem publicam libere prosequantur: omni conatu & sollicitudine, prout possibiliter poterunt, id acturi tantummodo, ut eorum ministerio valeat utilis, & pernecessaria totius mundi provisio, idoneo celeriter eidem Ecclesiae sponso dato. Qui autem secus egerint, divinae subjaceant ultioni, eorum culpa (nisi gravi propter hoc peracta poenitentia) nullatenus abolenda. Et nos nihilominus pactiones, conventiones, obligationes, condicta & intendimenta omnia, sive juramenti, sive cujuslibet alterius fuerint vinculo firmitatis annexa, cassamus, irritamus, & viribus decernimus omnino carere: ita quod nullus ad illa observanda quomodolibet sit adstrictus: nec quisquam ex eorum transgressione notam vereatur fidei non servatae, sed non indignae laudis titulum potius mereatur: cum lex etiam humana testetur, Deo magis transgressiones hujusmodi, quam jurisjurandi observationes acceptas.

r In antiquior. Codicibus, vel ad certum aliquid obligationis.
s Vide Turrem. in summa de Ecclesia, lib. 2. c. 36.

Monet omnes fideles, ut statim audita summi Pontificis morte, ejus celebrent exequias, & quotidie orent pro utili, concordi, & utili provisione Rom. Ecclesiae; Praelati autem in suis praedicationibus ipsos subditos ad hoc hortentur, & eis frequentiam orationum, & observantiam jejuniorum indicant. Joan. Andr.

§. 5. Quia vero fidelibus non est tam de solicita quantumcunque inventione fidendum, quam de instantia orationis humilis & devotae sperandum: huic adjicimus sanctioni, ut in omnibus civitatibus, caeterisque locis insignibus, ubi primum de memorati Pontificis obitu certitudo claruerit, a Clero & populo, solennibus pro eo exequiis celebratis, singulis diebus, donec de ipsius Ecclesiae provisione indubitanter rumor pertulerit veritatem, humiles preces fundantur ad Dominum *t*: apud eum *t* devotis orationibus insistatur, ut ipse, qui concordiam facit in sublimibus suis, sic efficiat eorundem Cardinalium corda in eligendo concordia, quod provisio celer, concors, & utilis (prout animarum salus exigit, & totius orbis requirit utilitas) ex ipsorum unanimitate sequatur. Et ne tam salubre praesentis sanctionis edictum ignorantiae negligi praetextu contingat, districte praecipimus, ut Patriarchae, Archiepiscopi, Episcopi & alii Ecclesiarum Praelati, caeterique, quibus concessum est proponere verbum Dei, Clerum & populum propter hoc specialiter frequentius congregandos, in suis sermonibus ad supplicantium precum suffragia, pro celeri, & felici exitu tanti negotii frequentanda solerter hortentur: & ipsa eadem auctoritate, non solum orationum frequentiam, sed *u* observantiam (prout circumstantiae pensandae suaserint) jejuniorum indicant.

t alias, & apud eum.
u al. Sed & observantiam.

CAP. IV.

Appellantes contra electionem, postulationem, vel provisionem, omnia, quae objicere intendunt contra personam, vel formam, tenentur exprimere: & jurare, quod illa credunt vera esse, & ea se posse probare. Super non expressis, ipsi, vel adhaerentes eis, non audientur: nisi de novo emergant, vel perveniant, vel superveniat probandi facultas: super quo jurare debebunt. Statutum Innoc. editum contra non probantes, quae objiciuntur in personam vel formam, in sua robore conservatur. Joan. Andr.

Idem in eodem. (an. 1273. in Gallia.)

UT circa electiones *x*, postulationes, & provisiones Ecclesiasticas viam malitiis, prout est possibile, praecludamus, ne diutius periculose vacent Ecclesiae: vel personatuum, dignitatum, & aliorum Ecclesiasticorum benefico-

x Vid. Conc. Lat. sub Innoc. III. c. 23 & refertur ext. de elect. cum. in pro defectu.

sciorum provisio differatur: Edicto perpetuo providemus, ut (si quando aliqui electionibus, postulationibus, vel provisionibus se opponunt, proponendo aliqua contra electionis, postulationis, seu provisionis formam, aut personas eligentium, vel electi, sive illius, cui erat provisio facienda sive facta, & propter hoc contigerit appellari) appellantes in instrumento publico, seu literis super appellatione confectis, omnia & singula exprimant, quae in formam intendunt objicere, vel personas: coram persona authentica, aut personis, quae super hoc testimonium perhibeant veritati, corporali praestito juramento, quod credunt ea, quae sic exprimunt, esse vera, & se posse probare: alioquin tam opponentes, quam (tempore appellationis interpositae, vel postmodum) adhaerentes eisdem, objiciendi aliqua (quae non fuerint in hujusmodi literis, vel instrumentis expressa) potestatem sibi noverint interdictam: nisi aliquid postea forsan emerserit, vel super antiquis supervenerit probandi facultas, aut aliqua antiqua in opponentium notitiam de novo pervenerint, quae appellantes appellationis tempore verisimiliter ignorare potuerint, & etiam ignorarint. Super hujusmodi autem ignorantia, & superveniente facultate probandi, fidem per proprium praestandum corporaliter faciant juramentum: hoc adjiciendo in juramento eodem, quod ad ea probanda credunt se sufficientes probationes habere. Illa sane, quae felicis recordationis Innocentius Papa quartus noster praedecessor statuit, quae in formam, vel personam objecerant, statuit, ea suo volumus robore permanere.

¶ Pium. 3. *Ut circa electiones, &c.*] *Cap. 4. de Election. in Clement.*

CAP. V.

Electus ante confirmationem administrare non debet per se, vel per alium, in totum, vel in partem, sub quocumque colore: qui contra fecerint, ipso jure privati sunt jure ex electione quaesito. Joan. Andr.

Idem *in eodem.* [*an. 1273. in Gallia.*]

AVaritiae y caecitas, & damnandae ambitionis improbitas aliquorum animos occupantes, eos in illam z temeritatem impellunt, ut quae sibi a jure interdicta noscuntur, exquisitis fraudibus usurpare conentur. Nonnulli siquidem ad regimen Ecclesiarum electi, quia eis, jure prohibente, non licet se ante confirmationem electionis celebratae de ipsis, administrationi Ecclesiarum, ad quas vocantur, ingerere: ipsam sibi tanquam procuratoribus, seu oeconomis committi procurant. Cum itaque non sit malitiis hominum indulgendum, nos latius providere volentes, hac generali constitutione sancimus, ut nullus de caetero administrationem dignitatis, ad quam electus est, priusquam celebrata de ipso electio confirmetur, sub oeconomatus, vel procurationis nomine, aut alio de novo quaesito colore, in spiritualibus, vel temporalibus, per se vel per alium, pro parte vel in totum, gerere, vel recipere, aut illis se immiscere praesumat. Omnes illos, qui secus fecerint, jure, si quod eis per electionem quaesitum fuerit, decernentes eo ipso privatos.

y *Vid. Lambertinum de jure patron. l. 2. part. 2. quaest. 3. nu. 1.*
z *Quae dicuntur extra eo tum temerarie, vel ea quae fl. sint leget. per venerabilem, ver. videbatur, & per Joan. And. in Clem. 2. de sepult.*

CAP. VI.

Eligentes, quam cito commode possunt, electionem electo praesentent. Electus intra mensem consentiat: alias privatur jure quaesito, nisi conditio personae ipsum excuset. Post consensum confirmationem petat intra tres menses, alias electio viribus vacuetur. Joan. Andr.

Idem Gregor. X. in eodem Concil. Lugdun. [an. 1273. in Gallia.]

QUam sit Ecclesiis ipsarum dispendiosa vacatio, quam periculosa etiam esse solent animabus, non solum jura testantur, sed etiam magistra rerum efficax experientia manifestat. Cupientes itaque competentibus remediis vacationum diuturnitatibus obviare, hoc perpetuo decreto statuimus: ut si quando fuerit electio in aliqua Ecclesia celebrata, electores electionem ipsam, quam citius commode poterunt, electo praesentare, ac petere consensum ipsius procurent a. Electus vero illum adhibere intra mensem a tempore praesentationis hujusmodi teneatur. Quem si electus ipse ultra praestare distulerit, jure, si quod ei ex sua electione fuerit acquisitum, eatenus se noverit eo ipso privatum: nisi forsan ea sit electae personae conditio, ut electioni de se celebratae absque superioris sui licentia, ex prohibitione, sive quavis praeminentia sedis Apostolicae, consentire non possit: quo casu idem electus, seu electores ipsius, consentiendi licentiam ab ejus superiore, cum ea celeritate, quam superioris ipsius praesentia, vel absentia permiserit, petere studeant, & habere. Alioquin, si lapso tempore pro ejusdem superioris praesentia, vel absentia (ut praemittitur) moderando, hujusmodi licentiam eos nequaquam obtinere contingat, electores extunc ad electionem aliam procedendi liberam habeant facultatem. Caeterum quilibet electus intra tres menses post consensum electioni de se celebratae praestitum, confirmationem electionis ipsius petere non omittat. Quod si, justo impedimento cessante, intra hujusmodi trimestre tempus omiserit, electio eadem eo ipso viribus vacuetur.

a *al. festinent.*

CAP. VII.

Si non sequatur electio, non est quis ex consensu in scrutinio scienter habito in indignum, eligendi potestate privatus. hoc dicit Joan. Andr.

Idem *in eodem.* [*an. 1273. in Gallia.*]

PErpetuo b sanctionis oraculo declaramus, quod scienter in electionibus nominantes indignum, propter suffragium in scrutinio praestitum (nisi adeo in eo perstiterint, quod ex votis eorum communis electio subsequatur) nequaquam eligendi potestate priventur: licet pro eo, quod indignum nominando, scienter contra conscientias suas agunt c, & divinam vindictam, & Apostolicae ultionis metum d, quem qualitas facti suaserit, possint non immerito formidare.

b *al. perpetuae sanctionis, &c.*
c *al. agunt.*
d *In omnibus vetrq. exemplar. motum.*

CAP. VIII.

Eligens, vel electioni consentiens, contra electum (nisi ex nova causa, vel nostra ex post detecta) se nequit opponere, vel eum accusare. Joan. Andr.

Idem *in eodem.* [*an. 1273. in Gallia.*]

NUlli liceat decernimus, postquam in scrutinio nominaverit aliquem, & electio fuerit subsecuta: vel postquam praestiterit electioni de ipso ab aliis celebratae consensum, illum super electione ipsa (nisi ex causis postea emergentibus) impugnare, vel nisi ex morum ipsius antea celata de novo pandatur improbitas: seu alicujus alterius latentis vitii, vel defectus, quem verisimiliter ignorare potuerit, veritas enuclearet. De hujusmodi autem ignorantia fidem faciat proprio e juramento.

e *Vid. Panorm. in c. a Deroosit. & Bal. cons. ang. par. 2.*

CAP. IX.

Contra electum a duplo majori parte, vel electores ipsius, nil a reliqua parte potest opponi, quod votum evacuet: sed id bene opponitur, quod votum vacillet. Joan. Andr.

Idem *in eodem.* [*an. 1273. in Gallia.*]

SI quando contigerit, duabus electionibus celebratis, partem alteram eligentium duplo majorem f numero inveniri: contra electores, qui partem reliquam sic excedunt, ad extenuationem zeli, meriti, vel auctoritatis ipsorum, reliquis, vel electo ab eis aliquid opponendi omnem praesenti decreto interdicimus facultatem. Si quid autem opponere voluerint, quod votum illius, cui opponitur, nullum redderet ipso jure, id eis non intelligimus interdictum.

f *Vid. gloss. in clem. ad compescend. de sequest. poss. & fru. De.*

CAP. X.

Appellatio judicialis, vel extra, devolvit causas electionum Episcoporum, & superiorum ad Papam, si in scriptis, & ex causa probabili fuerit interposita: alias non. Et ab ea possunt partes sine pravitate recedere, priusquam Papae praesentata fuerit. Et ea ex recessu inter veniens pravitas, inferiores judices ante omnia debent inquirere: quam si repererint, de causa non cognoscant, sed statuant partibus terminum, ut cum actis, & munimentis se Apostolico conspectui repraesentent. Joan. Andr.

Idem *in eodem.* [*an. 1273. in Gallia.*]

QUamvis constitutio felicis recordationis Alexandri Papae IV. praedecessoris nostri, causas electionum Episcopalium, seu super electionibus Episcoporum exortas, non immerito majoribus causis connumerans, cognitionem ipsarum per appellationem quamlibet deinceps afferat ad Apostolicae sedis examen. Nos tamen & temeritatem appellantium eadem, & effrenatam appellationum frequentiam refrenare volentes, hac generali constitutione duximus providendum: ut si extra judicium in praedictis electionibus, vel in aliis dignitatibus Episcopatu majoribus celebratis, expressa causa manifeste frivola g contigerit appellari, per appellationem hujusmodi nequaquam ad sedem eandem negotium devolvatur. Sed cum in electionum eorundem negotiis, in judicio, vel extra judicium appellatur in scriptis, ex causa probabili, quae probata deberet legitima reputari, ad sedem ipsam hujusmodi negotia deferantur. Caeterum in praemissis omnibus casibus liceat partibus ab hujusmodi appellationibus, nulla tamen interveniente pravitate, recedere, antequam praefatae sedi fuerint praesentatae. Inferiores autem Judices, quorum erat ipsarum causarum cognitio appellatione cessante, an in hoc pravitas intercesserit, ante omnia diligenter inquirant: & si eam intercessisse repererint, se de causis ipsis nullatenus intromittant, sed praefigant dictis partibus terminum peremptorium competentem, ut cum omnibus actis, & munimentis suis Apostolico se conspectui repraesentent.

g *Frivola censeo appellando quo dicantur, vide in cap. cum appellationi. inf. de appell. hoc lib.*

CAP.

CAP. XI.

Si inter reliqua, quæ objiciuntur promovendo ad dignitatem, objicitur evidens defectus scientiæ, vel personæ, illud ante omnia examinari debebit. Et si reperiatur falsum, opponens a prosecutione negotii repellitur, & punitur perinde ac si defecisset in probatione omnium objectorum. Joan. Andr.

Idem in eodem. [*an.* 1273. *in Gallia.*]

SI forte inter cætera, quæ objiciuntur electo, aut postulato, seu alias promovendo ad aliquam dignitatem, evidentem scientiæ, vel aliam personæ defectum opponi contingat: in discussione objectorum illum statuimus ordinem incommutabiliter observandum, ut promovendæ super defectu ipso ante omnia subjiciatur examini: cujus eventus examinandi aliis aut dabit initium, aut negabit. Cæterum si præmissi examinis exitus hujusmodi oppositiones docuerit veritate destitui, opponentes omnino a prosecutione censemus, in qua talia objecerunt, excludimus, ac perinde pœnis decernimus, ac si penitus in probatione omnium, quæ objecerant, defecissent.

CAP. XII.

Qui gravaverit aliquam personam Ecclesiasticam, vel ejus consanguineos, vel Ecclesias, sua bona, pro eo, quod eum, pro quo rogabatur, eligere noluit, ipso facto excommunicatus est. Joan. Andr.

Idem in eodem. [*an.* 1273. *in Gallia.*]

SCiant cuncti, qui Clericos, vel quaslibet alias personas Ecclesiasticas (ad quos in aliquibus Ecclesiis, monasteriis, aut aliis piis locis spectat electio) pro eo, quod rogati, seu alias inducti, eum, pro quo rogabantur, sive inducebantur, eligere noluerint, vel consanguineos eorum, aut ipsas Ecclesias, monasteria, seu loca cætera beneficiis, sive aliis bonis suis, per se, vel per alios spoliando, seu alias injuste prosequendo h gravare præsumpserint, se ipso facto excommunicationis sententia innodatos.

h Vid. c. fi. [illegible] de pœnis & [illegible]

CAP. XIII.

Primo *punit usurpantes de novo custodiam vacantium Ecclesiarum.* Secundo *punit Clericos, & Monachos hoc fieri procurantes.* Tertio *punit Clericos se talibus non opponentes.* Quarto *punit, qualiter debeant se habere habentes talem custodiam ab antiquo.* Joan. Andr.

Idem in eodem. [*an.* 1273. *in Gallia.*]

GEnerali constitutione sancimus, universos, & singulos, qui regaliæ, custodiæ, sive guardiæ, advocationis, seu defensionis titulum in Ecclesiis, monasteriis, seu quibuslibet aliis piis locis de novo usurpare conantes, bona Ecclesiarum, monasteriorum, aut locorum ipsorum vacantium occupare præsumunt, quantacumque dignitatis honore præfulgeant: Clericos etiam Ecclesiarum, Monachos monasteriorum, & personas cæteras locorum eorundem, qui hæc fieri procurant, eo ipso excommunicationis sententiæ decernimus subjacere. Illos vero, qui se (ut deberent) talia facientibus non opponunt, de proventibus Ecclesiarum, seu locorum ipsorum, pro tempore, quo præmissa sine debita contradictione permiserint, aliquid percipere districtius inhibemus. Qui autem ab ipsarum Ecclesiarum, cæterorumque locorum fundatione, vel ex antiqua consuetudine jura sibi hujusmodi vindicant, ab illorum abusu sic prudenter abstineant, & suos ministros in eis sollicite faciant abstinere, quod ea, quæ non pertinent ad fructus, sive reditus provenientes vacationis tempore, non usurpent: nec bona cætera, quorum se asserunt habere custodiam, dilabi permittant, sed in bono statu conservent.

CAP. XIV.

Parochialis Ecclesia nemini conferatur, qui non sit idoneus scientia, moribus, & ætate: & si conferatur non attingenti XXV. annum, non valet collatio. Ille autem, cui talis Ecclesia collata fuerit, tenetur personaliter residere, & infra annum Sacerdos fieri: si autem promotus non fuerit, elapso anno privatus est ipso jure. Super residentia autem Prælatus ejus ad tempus poterit dispensare. Joan. Andr.

Idem in eodem. [*an.* 1273. *in Gallia.*]

LIcet canon a fel. record. Alexand. Papa præd. nostro editus inter cætera statuerit, ut nullus regimen Ecclesiæ parochialis suscipiat, nisi XXV. annum ætatis attigerit, ac scientia, & moribus commendandus existat: quodque talis ad regimen assumptus hujusmodi, si monitus, non fuerit in præfixo a canonibus tempore in Presbyterum ordinatus, a regimine ejusdem amoveatur officio, & alii conferatur. Quia tamen in observatione canonis memorati se multi exhibent negligentes, nos periculosam illorum negligentiam volentes juris executione suppleri, præsenti decreto statuimus, ut nullus ad regimen parochialis Ecclesiæ assumatur, nisi sit idoneus moribus l, scientia, & ætate: decernentes collationes de parochialibus Ecclesiis, iis, qui non attigerint XXV. annum, de cætero faciendas, viribus omnino carere. Is etiam, qui ad hujusmodi regimen assumetur, ut gregis sibi crediti diligentius curam gerere possit, in parochiali Ecclesia, cujus Rector extiterit, residere n personaliter teneatur. Et infra annum a sibi commissi regiminis tempore numerandum se faciat ad Sacerdotium promoveri. Quod si infra idem tempus promotus non fuerit, Ecclesia sibi commissa nulla etiam præmissa monitione sit præsentis constitutionis auctoritate privatus. Super residentia vero (ut præmittitur) facienda possit Ordinarius gratiam dispensationis ad tempus facere, prout causa rationabilis id exposcit.

l Idem cavetur in Concil. Lat. sub Innoc. III. c. 30. & Concil. Trid. sess. 7. de reform. cap. 3. & sess. 24. de refor. c. 12.

n Idem cavetur in Concil. Trid. sess. 6. de reform. c. 2.

CAP. XV.

Parochialis Ecclesia non commendetur, nisi constituto in ætate legitima, & Sacerdotio, & tali non nisi una: & illa tunc demum, cum necessitas, vel utilitas exigit. Talis autem commenda ultra sex menses non duret. Quod contra prædicta factum fuerit, est irritum ipso jure. Joan. Andr.

Idem in eodem. [*an.* 1273. *in Gallia.*]

NEmo deinceps parochialem Ecclesiam alicui nisi constituto in ætate legitima, & Sacerdotio commendare præsumat: nec tali etiam nisi unam, & evidenti necessitate, vel utilitate ipsius Ecclesiæ suadente. Hujusmodi autem commendam (ut præmittitur) rite factam declaramus ultra semestre temporis spatium non durare: statuentes, quicquid secus de commendis Ecclesiarum parochialium actum fuerit, esse irritum ipso jure.

¶ Pium. 4. *Nemo deinceps, &c.*] An ergo teneat jus antiquum, & possit Episcopus alia Beneficia ad tempus, vel in perpetuum commendare, vide Domin. & Philipp. Franc. hic. Rebuff. *lib. 1. Prax. Benef. cap. 10. num. 26. pag. 31.*

CAP. XVI.

Hoc decret. fuit multum utile suo tempore, antequam Papa reservaret sibi provisionem Episcopatuum. Gloss. primo ponit summarium: & secundo divisionem. Dominicus.

Nicolaus III. [*c. an.* 1278. *Romæ.*]

CUpientes Ecclesiarum vacationibus l periculosis occurrere, ac malignantium subterfugiis obviare: jam provisis remediis, aliis (quæ patenter ipsa rerum experientia ad earum expeditionem indicavit utilia) remedia experta subjungimus: & quod fel. record. Gregorius Papa X. præd. noster de electionibus præsentandis electis, & ipsorum electorum petendo, et exhibendo consensu salubriter statuit, in suo robore, cum infrascripti temporis moderatione, in præsentandis electionibus permanere volentes: sed quod de trimestri tempore post consensum ad petendas confirmationes instituit, quoad illas, quæ peti non, vel peti debent a Sede Apostolica, temperantes: (cum interdum aliquorum locorum vicinitas minus exigat, aliquorum m distantia prolixius tempus expetat:) hac generali & in perpetuum valitura constitutione sancimus, ut omnes electi cathedralium, vel regularium Ecclesiarum (quorum electionum confirmationes, vel infirmationes, ad ipsius Sedis examen deductæ immediata subjectio, vel appellatio interjecta devolvit) infra unum mensem post consensum, vel post obtentam de ipsorum electione notitiam, si eam debito tempore non contigerit præsentari, ad Sedem ipsam iter arripiant, & extunc, sive infra præscriptum tempus iter arripuerint, sive non, absque fraude, quam cito poterunt commode, locorum considerata distantia, petituri suarum electionum confirmationem, vel prosecuturi electiones suas, quibus poterunt modis licitis comparere, cum omnibus actis, juribus & munimentis suis, & processus sua contingentibus, coram nobis personaliter teneantur. Quod si per viginti dies, post lapsum ex qualitate locorum moderandi temporis, expectati, seu eligentes, seu opponentes venerint, sive non: personaliter comparere, & suarum electionum confirmationem, vel prosecutionem, seu executionem petere, nulla justa causa interveniente, contempserint: de qua infra prædictos viginti dies proposita, infra quindecim dies post tempus hujusmodi, coram nobis, vel eis, seu aliis deputando, vel deputandis a nobis, si admittenda videbitur, teneantur apud eosdem ipsam facere plenam fidem. Nisi vel infra eosdem viginti dies, seu prædictos quindecim, in casu tantum, cum ad prædictam causam propositam, ut prædicitur, & admissam probandam concessi fuerint, talia & tam verisimilia proponi contingeret, quæ n judicio præsidentis electos ipsos ab infrascripta pœna merito excusarent. & propter quæ forsitan videretur eisdem ad prædictam comparitionem tempus prolixius indulgendum. Insuper etiam eo casu, quo ad personalem electorum comparitionem excusandam, aliquam justam causam proponi contingerit, vel admitti: nisi tunc infra idem tempus justo impedimento cessante, per procuratorem ad præmissa omnia sufficienter instructum, & nihilominus ipsa causa cessante, ut præmittitur, se personaliter præsentaverint: electiones de ipsis factæ, eo ipso viribus vacuantes, ipsos omni jure, si quod eis per electionem hujusmodi quæsitum esset, decernimus esse

l Vacatio similiter dicta continet omnem modum vacandi. vid. c. Infra ratum, de rescript. sup. eod. Phil. Fran.

m Al. ita: & aliquorum, &c.

n al. ita: quæ in judicio, &c.

esse privatos. Electos etiam, qui se hoc sciis, juribus & munimentis suis, & processus suos contingentibus personaliter, vel per procuratorem, ut præmittitur, præsentaverint: ex nolumus, ex contemptu constitutionis hujusmodi, eo casu pœnis percelli, ut pro exhibendis illis alibi, quam apud sedem ipsam, nisi ex justa causa, non possint dilationem aliam obtinere. Ad hæc, ut diligens inquisitio super electionibus, & eligentibus, & electis ac aliis præmissa contingentibus, plena informatio possit haberi (quam informationem per procuratores, qui ut plurimum constituuntur absentes, & processus ignari, cursus celerum non sentit de facili provenire) de ipsis electoribus duæ personæ ad minus, super negotio ipso, ut de electis præmittitur, sufficienter instructæ, quando electionem concordem esse contigerit, infra idem tempus, per u Capitulum expensis bonorum ad Prælatum ipsius Ecclesiæ, de cujus electione agitur, pertinentium, si fiat discrete, alioquin communium, vel per ipsum Capitulum aliunde procuratum, si de ipsis discretis, vel communibus tunc adhiberi non possint, ad omnia instructæ (inquam plenarie) transmittantur. Si vero in discordia electio, vel electiones ipsæ processerint: tunc duæ personæ ad minus de parte qualibet (cum sint plures) vel de parte electi (cum electio una processerit) necessariis, & moderatis expensis electorum. Quas si electi exhibere contempserint (nisi forsan ipsos facultatum impotentia pro qualitate negotii excusaret) omni jure ipsis ex tali electione quæsito priventur. Et quando unica est electio, cui aliquis, vel aliqui se opponunt, ab eo, seu tam opponens, quam opponentes hujusmodi, si duo tantum, vel si plures, duo ad minus ex ipsis opponentibus, expensis ipsorum opponentium propriis plene (ut dictum est) cum electis, & munimentis instructi p comparerent: ut per præmissas personas, vel negotium plenarie instrui, vel sedes eadem valeat informari, ex Ecclesiarum utilitate pensata, & aliis respectis circumstantiis, super habendis aliquibus probationibus, seu quibuscunque aliis sit ab ea facienda q commissio, vel (æquitate suadente) partes potius apud sedem ipsam in probationibus, & aliis sint sistendæ. Ceterum si eligentes electiones ipsas concorditer, vel in discordia celebratas, intra octo dies, postquam commode poterunt, electis præsentare distulerint: ipsos, qui culpabiles in hoc extiterint (quod ad se) a processus prosecutione totaliter excludentes, omnibus beneficiis suis, quæ in ipsa Ecclesia, de cujus electione agitur, obtinent, per triennium continuum extunc inchoandum, volumus eo ipso fore suspensos: ad quæ si intra illud tempus se propria temeritate, vel alio quæsito colore ingesserint, illis ipso jure perpetuo sint privati. Vel si personas instructas, ut præmittitur (etiamsi opponentes vel electi mittere, vel scire, seu expensas ministrare contemnant) destinare neglexerint (nisi eos Capituli, vel contradicentium paucitas, seu alia justa & probabilis causa excuset: in quo casu procuratorem sufficienter instructum mittere, & nihilominus cessante causa dictas personas dirigere teneantur:) & a tali (quoad se) prosecutione processus, & a proventuum beneficiorum, quæ in Ecclesia ipsa obtinent, per triennium continuum perceptione priventur: opponentis, vel opponentium (cum unicus est electus) contumacia simili pœna plectenda: nihilominus tamen in præmissis casibus, quibus eligentes, vel opponentes, quoad se processus prosecutione privantur, electis super hoc in prosecutione sui juris nullum præjudicium generetur. Denique cum ad postulationem concordem, vel discordem procedi contigerit, & aliqui patientes in ordinibus vel ætate defectum, vel his similes postulentur (cum qui aliis Ecclesiis alligati, liberum non habent sine nostra permissione exitum: circa quos taliter alligatos, nihil de ceteris juris observantia immutamus) postulatos hujusmodi, & postulantes eosdem, ea moderata districtione perstringimus, ut eo salvo, quod postulati hujusmodi, nec suis postulationibus præstare consensum, nec (ut de electis dictum est) exhibere expensas aliquibus teneantur: sed postulantes ipsi concorditer, vel discorditer expensas ipsas personis talibus subministrent: postulatos in veniendo (si non dissenserint) & postulantes in mittendo personas instructas (ut in concordi, vel discordi electione) per omnia (ut supra præmittitur) moderatio præmissa constringat: & negligentes statuta ibidem, similis pœna percellat: nec per hoc, quod de postulatis pro celeri Ecclesiarum expeditione statuitur, postulationes ipsas minus dependere intelligantur e gratia, quam antea dependebant. Porro in singulis casibus supradictis, in recuperandis, vel reddendis expensis eligentium, electorum, postulantium, & etiam postulati, illud servari decernimus, quod justum fuerit, seu æquitas canonum judicabit.

u Hæc periodus in antiq. Codic. ita habet: per Capitulum ex expensis bonorum ad Prælatum ipsius Ecclesiæ, de cujus electione agitur, pertinentibus, si fiat discreto: alioquin de communibus, vel per ipsum Capitulum aliunde procuratis, &c.

p al. instructæ.

q Hæc periodus ut plurimum in antiq. exemplaribus legitur: Et quando unica est electio, cui aliquis, vel aliqui se opponunt in expensis ipsorum propriis, ut casu tam opponens, quam opponentes hujusmodi, si duo tantum, vel si plures, duo ad minus ex ipsis opponentibus in expensis ipsorum opponentium plene, &c.

CAP. XVII.

Glossa prima dividit, & summat totum textum. vide tam. Dominicum.

Idem. (*c. an. 1278. Romæ.*)

FUndamenta militantis Ecclesiæ s in montibus sanctis Propheta r commemorans, per montes Apostolos, & prædicatores patenter insinuat, quibus tota hujusmodi ædificii fabrica confidenter innititur: qui firmæ s bases Ecclesiæ super fundamento, præter quod nemo aliud ponere potest, quod est Christus Jesus, velut summo angulari lapide solidentur: ut veritas, quæ cortice legis, & Prophetarum præconio exhiberet, per Apostolicam tubam in salutem universitatis exiret, sicut scriptum est: *In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Hujus autem muneris sacramentum ita Dominus ad omnium Apostolorum voluit officium pertinere, ut in beato Petro Apostolorum omnium summo, principaliter collocaret: ut ab ipso, quasi quodam capite, dona sua velut in corpus omne diffunderet. hunc enim in consortium individuæ unitatis assumptum, id, quod ipse erat, Dominus voluit nominari, dicendo: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*: ut æterni templi structura Deo ædificante constructa, mirabili munere gratiæ Dei in Petri consisteret firmitate: cui Salvatoris nostri miranda provisio beatum Paulum in Apostolatu gentium per dexteras societatis t adjunxit. Isti sunt, per quos Evangelium Romæ resplenduit. Isti sunt ejus Patres, verique pastores. Isti sunt qui una die pro meritis, uno loco pro gloria sub uno persecutore pari virtute compressi, urbem ipsam glorioso cruore martyrii Christo Domino consecrarunt. Isti sunt, qui illam in hanc gloriam provexerunt, ut sit gens sancta, populus electus, civitas sacerdotalis, & regia, per sacram beati Petri sedem caput totius orbis effecta. Ne autem ipsa mater Ecclesia in congregationis, & pastora fidelium temporalibus careret auxiliis, quin potius ipsis adjuta, spiritualibus semper proficeret incrementis: non absque miraculo factum esse conspicitur, ut occasionaliter Constantini Monarchæ a Deo provisa, sed curate baptismalibus fomentis infirmitas, quædam quasi adjiceret ipsi Ecclesiæ firmitatem, qui quarto die sui baptismatis, una cum omnibus satrapis, & universo senatu, optimatibus etiam, & cuncto populo, in persona beati Sylvestri, sibi Romanam concedendo urbem relinquens, ab eo & successoribus ejus, per pragmaticum constitutum disponendam esse, (decernens in ipsa urbe utriusque potestatis Monarchiam Romanis Pontificibus) declararet: non justum arbitrans, ut ubi Sacerdotii principatum, & Christianæ religionis caput Imperator cœlestis instituit, illic Imperator terrenus haberet potestatem: quin magis ipsa Petri sedes in Romano jam proprio solio collocata, libertate plena in suis agendis per omnia potiretur: nec ulli subesset homini, quæ ore divino cunctis dignoscitur esse prælata. Decet namque ipsi Romano Pontifici, per fratres suos sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales (qui sibi in executione officii Sacerdotalis coadjutores assistunt) libera provenire consilia: decet ipsos nullo modo vacillare judicio: ut fratres ipsos nullus secularis potestatis metus exterreat, nullus temporalis favor absorbeat, nullus eis terror immineat, nihil eos a veri consilii soliditate removeat: quin, cum per ipsum Romanum pontificem in quibuscunque negotiis contingeret eorum peti consilia in consulendo, per omnia libere eidem Romano Pontifici in omnibus, quæ pro tempore immineant, libere consulant, & assistant, ipsique Romani Pontificis Vicarii Dei, quæ suis temporibus occurreret electio, & eorundem x Cardinalium (cum expedierit) faciendæ promotio, in omni libertate procedant.

Digne itaque ad urbem ipsam ejusque regimen aciem nostræ considerationis extendimus, ut feliciter ductis regiminibus, præservetur a noxiis, & optatis semper proficiat incrementis. Numquid obduxit oblivio, quæ urbi, quæ incolis ejus dispendia intulerunt hactenus peregrina regimina? Numquid non hæc destructio mœnium, deformatio provectorum ea ruinis, luce clarius manifestant? Numquid non hæc fidelium contrectata x deposita? Numquid non hæc ipsa veneranda Dei templa profundentis manu sacrilega diebus nostris nefario ejulatu proclamant? Quid plura? Nonne ipsius urbis retroactis temporibus incorrupta castificatio, sub regentis y eo tempore nefanda subversa est regimine? ipsamque urbem speculum fidei tenta respersit infamia, ut a matre sua Romana Ecclesia filia prædilecta desciscere compulsa, quondam Conradinum, qui de venenosa radice Frederici quondam Romani Imperatoris, coluber tortuosi, justo ipsius Ecclesiæ judicio reprobati, prodisse videbatur in Regnum: quique ad exterminium Romanæ matris Ecclesiæ manifestis indiciis non cum suis fautoribus aspirabat, & in contemptum Dei, & suæ matris, ac ipsius urbis opprobrium patenter reciperet z, receptum foveret, consciscens sa per hæc a tum patentis hostis suæ matris Ecclesiæ filiam adjutricem. Hoc ipsi Romæ præstiterunt Senatores incogniti, hoc Præsides improvisi, ut gloriosa civitas redderetur ingloria, sua stabilitas vocaretur instabilis, suæque constantiæ ubique soliditas linguis hominum vocaretur infirma. Proinde officii nostri debitum circa hujusmodi tam periculosos casus ad libram moderaminis exigentes, tantis subversionis occasiones ita salubris remedii appositione præcidimus, ne illorum (qui ipsam Rempublicam laudabiliter hactenus gubernaverunt) videamur gloriam supprimere vel merita, quæ illis apud infallibilem, & scientem omnia retributorem, de jam peractis quæsita laboribus salva persistunt. Ut ergo circa regimen ipsum talis adhibeatur in omnibus cum discretione solertia, per quam ipsi Romanæ Ecclesiæ plena libertas (quæ in omnibus, & per omnia sibi debetur) opere proveniat: vitentur jam experta pericula, & Romanus b populus ab opprimentium protectus incursibus sedeat,

r Psalm. 86.

s 1. Corinth. 3.

Psal. 18. Rom. 10.

t al. societates.

u Quæ'es Cardinales eligi debeant, habetur in Concil. Trident. sess. 24. de refor. c. 1. circa finem.

x al. contracta.

y Hæc periodus ita legitur: Sub regentis eo tempore subversa regimine: ipsam urbem speculum fidei, &c.

z al. exciperet.

a al. per hoc. al. per hanc.

b al. ita: & Romanorum populus.

celebritudi sedeat, sedendo quiescat in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, & temporalium requie opulente, de fratrum nostrorum consilio, hac irrefragabili, & in perpetuum valitura constitutione sancimus: ut quandocunque, & quotiescunque Senatoris electio, vel alterius quocunque nomine censeatur, qui quocunque modo, vel quocunque titulo ipsius urbis debeat præesse regimini, in posterum imminebit: nullus Imperator seu Rex Romanorum, aut alius Imperator, vel Rex, Princeps, Marchio, Dux, Comes, aut Baro, vel quicunque alterius notabilis præeminentiæ, potentiæ, seu potestatis, excellentiæ, vel dignitatis existat, frater, filius, vel nepos ipsorum ad tempus, vel in perpetuum, seu quisis alius ultra annale spatium quovis modo, colore, vel causa, per se, vel per aliam personam quomodolibet submittendum, in Senatorem, Capitaneum, Patricium, aut Rectorem, vel ad ejusdem urbis regimen, sive officium nominetur, eligatur, seu alias etiam assumatur absque licentia sedis Apostolicæ speciali, per ipsius sedis literas concessionem licentiæ hujusmodi specialiter exprimentes. Quod si secus factum fuerit, nominationem, electionem, & assumptionem hujusmodi decernimus esse nullas, et carere omni robore firmitatis: & non solum nominatores, electores, & assumptores, verum etiam nominati, electi, & assumpti, si hujusmodi nominationi, electioni, seu assumptioni consenserint, aut se de ipsis qualibet modo intromiserint, intendentes, & obedientes eisdem, & in hoc omnes dantes ipsis nominatoribus, electoribus, assumptoribus, aut nominatis, electis, vel assumptis, auxilium, consilium, vel favorem, publice, vel occulte, cujuscunque dignitatis, vel præeminentiæ, conditionis, aut status extiterint, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant, ac nihilominus ipsos nominatos, electos, seu assumptos, si contra constitutionem præsentem prædictis nominationi, electioni, vel assumptioni consenserint, aut se quoquo modo illis ingesserint *q*, & eorum posteros in perpetuum omnibus feudis, privilegiis, libertatibus, immunitatibus, gratiis, & honoribus, quæ a prædicta, seu aliis Romana Ecclesiis, censemus esse privatos ita quod illi, ad quos eorum collatio, concessio, seu dispositio pertinet, resumendi ea, aut retinendi, concedendi, seu conferendi aliis, seu de ipsis aliam disponendi [prout ad nos pertinet] liberam habeant potestatem, & ne taliter nominati, electi, vel assumpti de sua pertinacia, vel contemptu valeant gloriari, nos quælibet mandata, præcepta, ordinationes, & statuta, quæ fecerint, omnesque sententias, quas tulerint, & quicquid penitus, in contractibus, & obligationibus, seu quibuscunque aliis urbis nomine, vel tanquam Senatores, Capitanei, Patricii, aut Rectores, vel Officiales ipsius egerint, irrita prorsus nomine, & cassa nunciamus. Judices vero, & Tabelliones, qui super his, aut eorum aliquibus contra præsentis constitutionis edictum patrocinium, vel instrumenta conficere forte præsumpserint, judicatus, & tabellionatus officiis se noverint esse privatos. Contemptores quoque, seu emulatores præmissorum, vel aliquorum, vel alicujus eorum ab hujusmodi excommunicationis sententia [præterquam *r* in mortis articulo] absolvi non possint, nisi per Romanum Pontificem, vel de ipsius petita, & obtenta licentia speciali: non obstantibus aliquibus privilegiis, indulgentiis, concessionibus, constitutionibus, consuetudinibus, & statutis quacunque firmitate vallatis, quæ in præmissis omnibus nolumus aliquibus, vel alicui suffragari: sed omnia quoad illa decernimus non tenere. Ut *s* autem cives Romanorum, qui ex ipsa urbe naturalem duxisse noscuntur originem, aut quivis alii, qui in ipsa, ejusve territorio, non advenæ, sed continui habitatores extiterint *t*, quoad honores ipsius urbis, aut regimen, grata & consuetudinibus potiantur: non intendimus, quod præsens constitutio tales excludat, quin ad unum annum duntaxat, vel ad aliud tempus brevius nominari ad ipsius regimen, & officium eligi valeant, seu assumi: etiamsi prædictorum Principum, & aliorum fratres, filii, vel nepotes existant: aut etiam si extra urbem, & ipsius territorium sub nomine comitatus, baroniæ, seu cujuscunque alterius tituli in hominibus *u*, vel locis aliquibus jurisdictionem, seu potestatem aliquam temporalem, vel perpetuam obtinerent: dummodo prædicta jurisdictio, vel potestas extra urbem, & territorium præfata consistens non tantæ præeminentiæ, vel notabilis potentatus existat, quod sint a obtinentes ejus occasione, vel causa cum aliis exclusis a dicto urbis regimine [ut præmittitur] præsentis constitutionis oraculo rationabiliter includantur.

¶ Pvn. 5. *Fundamento militantis Ecclesiæ*.] Locus est. Blondus *lib.* 7. & 8. 86. *Decad.* 2. Anton. Fl. Martin. Polon. in Append. Molin. 144.

q Ita. de Arch. hoc suspensum permansit fendrum in filium, quod ipse seringuat. Feur

r Quibuslo est dependent omnes, qui ipsius tentes presens & conservare possunt. Trid. 7. de cas.

s al. tam cives R.

t al. ec.

u al. hominibus.

u Dist. decis in Codicib.

CAP. XVIII.

Canonicis cathedralis Ecclesiæ ipso jure, vel per sententiam [præterquam in casu negligentiæ] eligendi potestate privatis, ad Papam jus devolvitur eligendi: in inferioribus Ecclesiis semper ad proximum superiorem devolvitur. h. d.

Bonifacius VIII. (c. an. 1299. Romæ.)

QUanquam in casu *y* negligentiæ sit statutum a jure, ut Ecclesia cathedrali vacante, si per eos, ad quos spectat, non fuerit electio de Prælato intra tempus debi-

y Pæna hic ex eo, quia negligentia non includit simdelictum non persequi negligentis.

tum celebrata, eligendi potestas ad superiorem proximum devolvatur: hoc tamen non est ad casum alium extendendum. Igitur si electores in hujusmodi Ecclesia vel ipso jure, cum eligunt scienter indignum, vel per sententiam, cum formam traditam in generali *z* Concilio non observant, eligendi potestate priventur: non ad dictum superiorem, sed ad Romanum Pontificem potestas eadem devolvetur. Secus autem in inferioribus Ecclesiis est censendum.

... delictum. In Concil. Later. gener. sub Innoc. III. 23.

z In prim. Conc. Lat. sub Alex. III. cap. 24.

CAP. XIX.

Constitutione, Ut circa, non satisfacit appellans, qui disjunctive proponit se credere opposita esse vera, vel quæ sufficere debeant in eis. Joan. Andr.

Idem. [c. an. 1299. Romæ.]

IS, qui contra electionis formam, vel electi personam aliqua objiciens ad sedem Apostolicam appellavit, corporali a se præstito juramento, quod illa, quæ in appellatione sua expresserat, vel ea, quæ de ipsis deberent sufficere, vera esse credebat, & se posse probare: non est super objectis, vel expressis hujusmodi audiendus. Cum non simpliciter, sicuti tenebatur juxta constitutionem felicis recordationis Gregorii Papæ X. prædecessoris nostri editam in Concilio generali Lugdunensi, juraverit, expressa eadem, seu objecta sic eadem vera esse, & se posse probare, sed indeterminate illa, vel ea, quæ debuerint sufficere de eisdem.

CAP. XX.

Qui contra certam personam, ut eligatur, appellat, constitutionem, Ut circa, servare tenetur. Joan. Andr.

Idem. [c. an. 1299. Romæ.]

QUi contra certam, & nominatam *a* personam, ne ab aliis eligatur, ad sedem Apostolicam, antequam fiat electio, duxerit appellandum, debet per omnia in appellando servare formam constitutionis felicis recordationis Gregorii Papæ X. prædecessoris nostri [Ut circa.] editæ in Concilio Lugdunensi, ac si electionem jam factam contingeret appellare. Alioquin non observans, pœnam constitutionis ejusdem se noverit subjacere.

a Potest dici personam certa, licet suo nomine non nominetur. Ad hoc de tes. licet ex quadam.

Nec argumentum, quod allegatur aliqui ad statui sufficit, quod allegat principii ipsius, absque eo quod eorum extensum producat. sic. eod. primum. Dom.

CAP. XXI.

Si compromissum est in plures, ut eligant, per unum facienda est electionis pronunciatio, sicut quando proceditur per formam scrutinii: aliter electio facta non tenet. Joan. Andr.

Idem. [c. an. 1299. Romæ.]

SIcut *b* cum per formam scrutinii ad electionem proceditur, est per unum pronuncianda, & facienda communis electio secundum canonicæ instituta: sic & per unum debet fieri, cum per formam proceditur compromissi. Quamvis in arbitrio compromissariis sit *c* humanæ, quod ab eis omnibus sit pronunciatio facienda: alioquin a pluribus compromissariis facta simul electio eo ipso viribus non subsistat *d*.

b Vid. Conc. Lat. sub Innoc. III. c. 24. ubi traduntur variæ electionum formæ.

c Leges civiles possunt allegari in foro canonico: de quo supra de nov. oper. nunc. c. 1. & 2. Dost.

d al. subsistit.

CAP. XXII.

Decret. supra eodem, licet canon. in collegiatis parochialibus Ecclesiis, & assumptis ad ipsarum regimen, locum non habet. Joan. Andr.

Idem. [c. an. 1299. Romæ.]

STatutum *e* felicis recordationis Gregorii X. Papæ prædecessoris nostri de iis, qui ad parochialium Ecclesiarum regimen assumuntur *f*, promovendis ad Sacerdotium intra annum, alioquin eisdem Ecclesiis fore privatis: quod [cum sit pœnale *g*] restringi potius convenit, quam laxari: declaramus ad collegiatas Ecclesias, etiamsi alias parochiales existerint, & ad assumptos ad earum regimen non extendi, sed antiqua jura servari debere potius in eisdem.

e Vid. Cardin. Cons. 90.

f C. Licet Canon. locum habet, qualitercunque sit provisum de parochiali Ecclesiæ cum dicat textus, assumuntur, quod comprehendit qualibet modo provisionis.

g Nota, vera pœnalia strictæ esse interpretanda. c. in pœnis. de reg. juris.

CAP. XXIII.

Si Compromissarius secundum traditam sibi metam (scrutatis, & in scriptis redactis voluntatibus singulorum) illum eligat, in quem non major pars Capituli, sed plures alterum comparatione consenserunt: non tenet electio, cum præter formam Concilii fuerit celebrata. Joan. Andr.

Idem. [c. an. 1299. Romæ.]

SI cui eligendi potestas data fuerit sub hac forma, ut ipse secreto, & sigillatim votis singulorum de Capitulo exquisitis, & in scriptis redactis illum eligat, in quem plures de Capitulo partium *h* comparatione ministrorum consenserint, licet consentientes majorem partem totius Capituli non attingant, ipsoque facto hujusmodi

h Appellatione majoris partis intelligitur de majori parte totius, non autem de majore parte comparatione aliorum minorum.

scrutinio, & in scriptis redacta juxta traditam sibi formam, is, in quem non major pars, sed plures de dicto Capitulo, quam in quemquam alium direxerunt vota sua, fuerit eligendum: talis electio (cum praeter formas, quas generale Concilium servari statuit in electionibus celebrandis, decernens eas, si aliter fierent, non valere, fuerit attentata) robur non obtinet firmitatis.

CAP. XXIV.

k Ex vocatione quocumque modo facta in discordia de Religioso mendicante ad praelaturam extra administrationem sui ordinis, non acquiritur illi jus, nec consentire poterit etiam de Praelati licentia. Idem de vocatione facta a minore parte etiamsi ad quamlibet praelationem de religioso non mendicante: & ideo factum irritum decernit. Et ponit istud cap. unum speciale in mendicantibus. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1299. Romae.*]

k Declarat hunc text. prout in Clem. unic. quod circa. de elect.

n dictio, & dict. in manus, l. nu. 9.

l Circa Oldrad. cons. 103 & Cur. Fred. s. §. 25. tit. de reg. c. 6.

QUorundam l oculos sic vitium ambitionis excaecat, quod quasi suae professionis immemores, qua contemptis honoribus, abjectis divitiis, spiritique deliciis sibi ipsum propitium subjugarant alterius ditioni, retro respiciunt ad aratrum manu missa, dum praecipitanter ruunt in laqueum mentis n, & consensum illicitis se involvunt, & extra administrationem propria ordinis sibi cum praelatura conscendere moliuntur, electionibus, postulationibus seu provisionibus de se in discordia celebratis, improvide praestando consensum, prabendi assumtum a suo superiore nonnumquam extorte licentia potius, quam obtenta: ex quo animarum, & Ecclesiarum dispendia noscimus provenisse, & proventura majora in antea verisimiliter formidamus. Volentes igitur huic pesti salubri remedio obviare, praesenti constitutione sancimus, ut nulli Religioso Praedicatorum, Minorum, Eremitarum sancti Augustini, aut quorumlibet mendicantium ordinum ex electione, postulatione, provisione, seu vocatione ad aliquam extra administrationem sui ordinis praelaturam in discordia de se facta jus de caetero acquiratur: nec eorum aliquis tali electioni, postulationi, provisioni, aut vocationi quoquo modo valeat consentire: etiamsi magistri, aut ministri, vel priores generalium eorumdem ad id accesserit licentia, vel consensus. Circa l Religiosos quoque alios cujuscumque conditionis, vel status existant, volumus hoc servari, ut nec ipsi electionibus, postulationibus, provisionibus, aut vocationibus, a minori parte numero ad praelationes quaslibet de se factis (quae hoc ipso, quod a minori parte procussurat, nullum prorsus tribuant jus eisdem) suum eadem praestare consensum: etiamsi super hoc assensus, vel licentia suorum intervenerit Praelatorum. Nos enim quidquid contra praemissa, vel eorum aliquod a quoquam contigerit attentari, omnino decernimus irritum, & inane.

CAP. XXV.

Non potest electus duas electiones prosequi, petendo confirmationem ex illis: etiamsi protestetur se contentum altera, per quam consequi posse suae intentionis effectum: necesse ergo habet alteram eligere: qua electa, ad alteram redire non poterit. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1299. Romae.*]

m Nota ex hoc C. posse quem obtinere duplicem electionem in eadem Ecclesia, tamen confirmationem quaerere non posse utriusque. Item non posse aliquem renuntiationem super eadem re, nisi re non tantum. Vide etc. in c. inter dilectos de fide instrum.

UT quis duas m electiones de se in aliqua Ecclesia celebratas prosequatur insimul, & confirmationem petat ex eis (cum non nisi ex una ipsarum valeat jus habere) rationi consonum non putamus: etiamsi se contentum esse velle altera, per quam suae intentionis consequi possit effectum, in initio protestetur. Oportet ergo eum (ne eum ipsius Ecclesiae, vel sui adversarii, si quem habet, discrimina in incerto vagetur) eligere, quam prosequi velit ex illis, & confirmationem petere tantummodo ejusdem: regressum ad aliam, cui per electionem alterius renunciare, sibique jus ex ea non competere profiteri videtur, nullatenus habiturum.

CAP. XXVI.

Si electus non consentit, vel post consensum renunciat, vel moritur, vel propter occultum suo vitium electio cassatur: eligentes ad eligendum etiam integrum tempus habebunt: nisi circa id egerint fraudulenter. Joan. Andr.

Idem. (*c. an. 1299. Romae.*)

SI electio eo effectum non sortiatur effectum, quia electus consentire recusat, vel post consensum renunciat juri suo, aut forte diem claudit extremum, seu propter occultum ejus vitium irritatur, electores (qui jam fecerant quod spectabat ad ipsos, intra juris terminum eligendo) habebunt a diffusio, renunciatione, morte, vel irritatione praedictis, ac si vocatio nova esset, tempus integrum ad electionem aliam celebrandam: dummodo nil fraudulenter egerint in praemissis.

CAP. XXVII.

Si Religiosus non obtenta licentia consentit electioni de se factae extra suum monasterium, non valet consensus, & irrita est electio.

Idem. [*c. an. 1299. Romae.*]

o Vid. Clem. cum consueta, de elect. & Extrav. Benedicti, quae incipit. Si Religiosus de elect.

n vid. tex. in. g. vel. mon. Dom.

SI Religiosus o (cujus arbitrium o non est suum, cum velle vel nolle non habeat, sed ex illius, quem vice Dei super caput suum posuit, & cujus imperio se subjecit, voluntate dependet) electioni de se ad praelationem aliquam extra suum monasterium, vel suam Ecclesiam celebratae, sui superioris, qui dare ipsam valeat, non petita licentia, & obtenta praesumpserit consentire, consensus hujusmodi nos teneat, & in poenam praesumptionis ejus electio eadem ipso facto viribus vacuetur omnino.

Solus Superior sine Conventu dare potest suo Religioso consentiendi, & transeundi licentiam. h. d.

p Nota quod Monachi dicuntur fratres. c. senserit. sup. de med. Dom. alleg. ibi c. pen. infr. eod. de praeb. Font.

§. 1. Quia vero utrum Religiosis consentiendi electionibus de se factis, & ad praelationes, ad quas electi fuerint, transeundi a suis Superioribus, sine fratrum p consilio, licentia dari possit (cum jura super hoc sint varia) dubitatur interdum: Nos ad hujusmodi dubitationem tollendam, & ut ordinationes Ecclesiarum ac monasteriorum, in quibus tales electi extiterint, ut et ex & facilius valeant expediri: decernimus, ut iidem Superiores (fuis irrequisitis Conventibus) electis hujusmodi consentiendi, & transeundi liberam dare valeant facultatem.

CAP. XXVIII.

Monachus in Abbatem eligi non potest, nisi sit expresse professus. Ad dignitatem autem Episcopalem & in saeculari, & in regulari Ecclesia talis eligi poterit.

Idem. [*c. an. 1299. Romae.*]

q Vide Clem. cum ratione. de elect.

r al. ita factum fuerit.

s al. ita: ad quam etiam novitii e &c.

NUllus Religiosus q ad Abbatiam seu praelaturam suam, vel alterius religionis de caetero eligatur, nisi antea fuerit ordinem regularem expresse professus. Quod si secus actum r fuerit, eo ipso irritum habeatur. Ad dignitatem vero Episcopalem (ad s quam novitii eliguntur interdum) talem in saecularibus, vel regularibus Ecclesiis eligi minime prohibemus.

CAP. XXIX.

Forma electionis tradita per decr. supra eod. Cum dilecti, non est sublata per sequens Concilium. Quia propter. h. d. Joan. Andr.

Idem. [*s. an. 1299. Romae.*]

t dictio, licite, deest in quamplurimis. Cod.

CUm expediat concordare jura juribus, & eorum correctiones (si sustineri valeant) evitari: Decretalem felicis recordationis Innoc. Papae III. praedecessoris nostri, quae inenit sub ea forma possit in electionibus licite t computatis, ut compromissariis secretis, & sigillatim vota omnium inquisitis, illum, in quem major & sanior pars Capituli consenserit, eligere teneantur, declaramus abrogatam non esse per subsequens Concilium generale: imo posse in ipsis electionibus ut prius procedi licite per eandem.

CAP. XXX.

Accedens ad sedem Apostolicam pro instruendo negotio electionis per Decr. Cupientes, eundo hac de causa, stando & redeundo integre (praeter quotidianas distributiones) percipit fructus beneficiorum, quos percipere posset in ipsa Ecclesia residendo. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1299. Romae.*]

u Suum potest dici id, quod est suum in parte, & non in toto: nam Ecclesia non est tota Canonici: unde gloss. infr. de praeb. cum in illis.

x al. ita: in dictis Ecclesiis.

y al. ita: non obstantibus quibuslibet aliis sum juramento ibus.

CUm non deceat alicui suum officium esse damnosum: Statuimus, ut ii, qui juxta constitutionem felicis recordationis Nicolai Papae tertii praedecessoris nostri super hoc editam, ad Apostolicam sedem veniunt, eam circa imminentium electionum negotia instructuri: (cum tales Ecclesiarum suarum u prosequentes utilitatem, censeri debeant residentes) fructus beneficiorum suorum, quae obtinent in illis Ecclesiis, quarum negotia prosequuntur, & etiam aliorum, quos reciperent, vel possent recipere in ipsis x Ecclesiis residendo, integre (quotidianis distributionibus duntaxat exceptis) recipiant, ad sedem praefatam veniendo eandem, ibidemque hac de causa morando, & ad ipsas Ecclesias redeundo, ac si personaliter in eisdem Ecclesiis residerent, non y obstantibus quibuslibet consuetudinibus vel statutis Ecclesiarum suarum contrariis, seu privilegiis quibuscumque, per quae praemissorum effectus posset quomodolibet impediri.

CAP.

CAP. XXXI.

Is, qui opponit evidentem defectum scientiæ, vel personæ, contra promovendum ad aliquam dignitatem, pœnitere non potest. Causam reddit. Joan. Andr.

Idem. [*c. un. 1299. Romæ.*]

AB eo, qui contra electum, vel postulatum, seu promovendum ad aliquam dignitatem, inter cætera, quæ objicit, evidentem z, notorium seu manifestum scientiæ, vel aliam personæ defectum opponit, ipsius defectus oppositio, vel ejus qualitas nequeunt postea revocari. Cum enim opponens (si quod de defectu opposuit hujusmodi, destitor veritate contingat) a prosecutione causæ debeat omnino excludi, & puniri perinde ac si in probatione omnium, quæ objecerat, defecisset: justum est, ut (postquam ad oppositionem eadem processit) nequeat in præjudicium ejus, contra quem opposuit, ulterius pœnitere.

z *Vid. text. inf. de verbor. signif. c. 2.*

CAP. XXXII.

Canonicus impubes ad electionem non vocatus, non agit de contemptu.

Idem. [*c. un. 1299. Romæ.*]

EX eo quod ad electionem Episcopi, quæ te in pupillari constituto ætate, in tua Ecclesia extitit celebrata, cum cæteris ejusdem Ecclesiæ Canonicis non fuisti admissus, de contemptu conqueri, nec electionem eandem impugnare non potes: cum tam juris a, quam rationis existat, ut tales (cum discretione careant) ad psallendum in electione suffragium nullatenus admittantur.

a *Vid. c. inquisitionis. fin. de accus. Dominic.*

Non professi cum professis, vel conversi Laici cum Clericis, electioni interesse non debent. h. d.

§. 1. In Ecclesiis quoque regularibus, vel monasteriis, hi, qui non sunt tacite, vel expresse professi, non debent cum professis, vel conversi Laici cum Clericis, electionibus interesse.

CAP. XXXIII.

Si ab electione cathedralis, vel regularis Ecclesiæ, in scriptis ex causa probabili appelletur ad Papam, ea pendente confirmatio facta per ordinarium non valet. Requirit Decr. Cupientes, non solum quod electus veniat, sed quod usque ad finem negotium prosequatur: & habet locum etiam, cum appellatur a confirmatione, vel provisione. Joan. Andr.

Idem. [*c. un. 1299. Romæ.*]

SI postquam ab electione in cathedrali vel regulari Ecclesia celebrata, fuerit in scriptis ex causa probabili, quæ probata deberet legitima reputari, ad sedem Apost. appellatum, electionem ipsam per ordinarium confirmari contingat: hujusmodi confirmatio, nisi prius fuerit canonice ab appellatione ipsa recessum (cum sit ab eo, qui non potuit, b de facto præsumpta) nullam obtinebit roboris firmitatem. Si vero electus, qui juxta constitutionem felicis recordationis Nicolai Papæ tertii, prædecessoris nostri, ad dictam sedem veniat pro electionis suæ negotio prosequendo, de Romana curia sine licentia recesserit, antequam hujusmodi negotium sit finitum, ejus electio auctoritate constitutionis ipsius (quæ non solum ut quis veniat, sed etiam ex sui mente exigit, quod usque ad finem negotium prosequatur) eo ipso viribus evacuetur c omnino. Cum autem ab electione confirmatione, vel facta provisione per eum, ad quem propter inferiorum negligentiam fuerat devoluta eligendi potestas, ad sedem appellatur eandem: constitutionem prædictam in veniendo, & mittendo, & aliis, quæ perstringuntur, in eo convenit observari.

b *Gesta a Judice incompetenti sunt nulla. Ad hoc supra de jud. in si Clericus, cum si. Dom.*

c *alias, vacuetur.*

CAP. XXXIV.

Dispensare possunt Episcopi, & superiores cum habentibus parochiales Ecclesias sibi subjectas, quod usque ad septennium studendo non teneantur ad Sacerdotium promoveri: ad Subdiaconatum tamen debent promoveri intra annum: alias sunt privati. Et illo durante septennio debet in illis Ecclesiis idoneus poni Vicarius, de fructibus Ecclesiæ sustentandus. Elapso septennio debet Rector intra annum in Presbyterum promoveri.

Idem. [*c. un. 1299. Romæ.*]

CUm ex eo, quod felicis recordationis d Gregorius Papa X. prædecessor noster, statuit in Concilio Lugdun. ut ad regimen parochialium Ecclesiarum assumpti, se ad Sacerdotium promoveri faciant intra annum e sibi commissi regiminis tempore connumerandum e, & personaliter residere in eisdem: alioquin si intra idem tempus promoti non fuerint, hujusmodi Ecclesiis absque monitione alia sint privati: nonnullis curatæ parochiales Ecclesias recusantibus acceptare, legendi & proficiendi (cum eis facultatem non suppe-

d *Alias eru: dominus Gregorius Papa prædecessor noster.*

e *connumerandum.*

tant, nec ab Ecclesiarum Prælatis de aliis beneficiis in plerisque mundi partibus mirandum providéatur esse) opportunitas ut subjata, in grande universalis Ecclesiæ (quæ ad sui regimen viris literatis permaxime noscitur indigere) dispendium & jacturam: Nos super hoc multorum rebellantiæ excitati frequenter, volentes cupientibus in scientia proficere, ut fructus in Dei Ecclesia suo tempore afferre valeant opportunum, uberius providere; præsenti constitutione sancimus, ut Episcopi, eorumque superiores cum iis, qui hujusmodi subjectas sibi Ecclesias obtinent, vel obtinuerint, in futurum dispensare possint libere, quod usque ad septennium literarum studio insistentes promoveri minime teneantur, nisi ad ordinem Subdiaconatus duntaxat, ad quem intra prædictum annum recipiendum (ut sicut a multis de Christi patrimonio sublimatis olim factum esse dignoscitur, a statu retrocedere valeant Clericali) omnino adstringi volumus: & nisi receperint, pœna contenta in dicto Concilio eo ipso percellit. Porro septennio prædicto durante, iidem Episcopi & superiores solicite providere procurent, ut per bonos & sufficientes vicarios, ab eis in hujusmodi Ecclesiis deputandos, animarum cura diligenter exerceatur, & deserviatur laudabiliter in divinis: quibus de ipsarum Ecclesiarum proventibus necessaria congrue ministrentur. Elapso vero dicto septennio f, hi, cum quibus fuerit (ut præmittitur) dispensatum, ad Diaconatus, & Presbyteratus ordines infra annum se faciant promoveri: alioquin extunc dictam pœnam (nisi justa de causa id omiserint) ipso jure se noverint incursuros.

f *Dispensare non potest Episcopus ultra septennium cum curato super non promotione ad Sacerdotium.*

CAP. XXXV.

Quatuor dicit, Primo, quod ad pœnam privationis Rectoris parochialis Ecclesiæ non promoti requiritur, quod annus integer sit completus. Secundo, quod annus ille non currit justo impedito. Tertio, quod post privationem Ecclesia eidem conferri non potest. Quarto, quod non promotus, si eo animo receperat Ecclesiam, ut fructus unius perciperet, tenetur ad restitutionem ipsorum. Et qui ea mente contulit, Ecclesiam servare debet indemnem. Joan. Andr.

Idem. [*c. un. 1299. Romæ.*]

COmmissæ tibi parochialis Ecclesiæ, quanquam tantum de anno transiverit, quod intra ipsum nequeas juxta statutum generalis Concilii Lugdunensis ad Sacerdotium promoveri: non est nisi tunc demum, cum ex toto g fuerit ipse annus elapsus, censenda vacare, nec potest alteri antea te nolente conferri. Annus autem hujusmodi, qui a tempore illo incipit, quo ipsius Ecclesiæ regimen commissum tibi extitit, & possessionem ejus pacificam habuisti, vel per te stetit, quo minus haberes eandem, tibi non currit, si promoveri justo impedimento detentus intra tempus hujusmodi nequivisti. Porro si intra dictum tempus non fueris rationabili causa cessante promotus, tibi Ecclesia ipsa, qua dicti statuti auctoritate jam privatus existis (ne statutum ipsum fiat ludibrio, debitoque frustretur effectu, & non rebus, sed verbis, cum sit potius contrarium faciendum, lex imposita videatur) nullatenus ea vice poterit iterum conferri. Cæterum si promoveri ad Sacerdotium non intendens, parochialem receperis Ecclesiam, ut fructus ex ea per annum perciperes, ipsam postmodum dimissurus (nisi voluntate mutata promotus fueris) teneberis ad restitutionem fructuum eorundem: cum eos receperis fraudulenter. Illum autem, qui eam tibi contulit, cum te non crederet ad hujusmodi ordinem promovendum (præter divinam, quam exinde incurrit offensam) ad servandam indemnem eandem Ecclesiam decernimus obligari.

g *Ubi statutum præcipit certum pœnam solvendam intra annum, illa pœna peti non potest, donec annus totaliter sit elapsus.*

CAP. XXXVI.

Abbas exemptus eligitur in Episcopum: sed transire non potest sine licentia Papæ, vel Legati de latere.

Idem. [*c. un. 1299. Romæ.*]

SI Abbatem Ecclesiæ Romanæ immediate subjectum in vestrum Episcopum elegistis, reprehendi exinde nulla ratione potestis: ei tamen ab alio, quam a nobis, vel Apostolicæ sedis Legato, si sit in provincia de latere h nostro missus, dari non potest licentia suum deserendi monasterium, & ad vestram Ecclesiam transeundi.

h *De triplici genere legatorum, vide gloss. in c. 1. de off. leg. & Dominum Brunellum in lib. de potest. legati. Font.*

Legatus de latere potest confirmare electiones Episcoporum exemptorum: reliqui non sine speciali mandato. Joan. And.

§. 1. Hujusmodi vero Legatus, qui majus omnibus post Rom. Pontificem in provincia sibi decreta imperium censetur habere, Archiepiscoporum, Episcoporum, & exemptorum electiones potest ex officio confirmare. Alii autem Legati hoc nequeunt, nisi id eis a sede ipsa specialiter sit commissum.

CAP. VI.

Vacatio per mortem, & vacatio per renunciationem sunt diversae: & ideo in literis ad beneficium impetratis una expresse non venit reliqua.

Idem. (*c. an. 1302. Romae.*)

SUsceptum ab Apostolica sede mandatum, ut ab aliquo beneficio (quod obtinet) resignatione recepta, ipsum alteri conferas & assignes: adimplere non potes, si ille antequam resignet, rebus eximatur humanis: cum non per resignationem vacaverit, sed per mortem: nisi de intentione mandantis aliud appareret expresse. Si duo super eodem beneficio literas impetrent, primo eorum per illius obitum, qui tenebat, secundo vero per cessionem ejusdem ipsum proponente vacare: secundus, cum beneficium ipsum cessione, non morte vacaverit, debet primo in ipsius assecutione praeferri.

¶ PITH. 2. *Adimplere non potes, &c.*] In materia stricta illud censetur omissum, quod non exprimitur, ad quod vide *l. si non dotem, ff. solut. matrim. l. commodissime, ff. de liber. & posthum. cap. si cui nos. de verbor. signific.*

CAP. VII.

Licet ignorans beneficium sibi collatum, in impetratione alterius illius mentionem non fecerit, valent literae: alterum tamen eliget, si de jure simul teneri non possint. Joan. And.

Idem. (*c. an. 1302. Romae.*)

GRatia, quam super beneficio a sede Apostolica te impetrasse proponis, vitiosa reputari non debet, quamvis de alio beneficio ab Episcopo tuo antea tibi absenti & ignoranti collato, nullam (cum tempore impetrationis nescires) feceris mentionem. Utrumque tamen (si talia sint beneficia, quae simul nequeant de jure teneri) habere non potes: sed eligas, quod ex eis malueris retinere.

CAP. VIII.

Si restituatur quis ad gratiam revocatam, sine alterius praejudicio intelligitur restitutus: unde alteri ante restitutionem impetranti, praeferri non debet. Joan. And.

Idem. [*c. an. 1302. Romae.*]

QUamvis is, cujus gratia (per quam mandabatur e in certa Ecclesia provideri sibi de beneficio proxime vacaturo) per nos fuerat revocata, restituatur a nobis denuo ad eandem: non tamen ei, cui post revocationem, & ante restitutionem praedictam, similis in eadem Ecclesia gratia facta fuit (nisi de hoc f expresse dixerimus) anteferri debebit. Cum talis restitutio, ubi aliud non exprimitur, intelligatur fieri sine juris praejudicio alieni.

e Hodie hujusmodi mandata de providendo omnino sunt sublata per Concil. Trid. sess. 24. de refor. c. 19.

f nisi hoc, &c.

CAP. IX.

In literis ad beneficia impetratis inspicitur tempus datae. Unde per illas beneficium curatum obtinere non potest, qui licet nunc sit major, illo tempore minor erat. Joan. And.

Idem. [*c. an. 1302. Romae.*]

SI eo tempore, quo tibi de beneficio cum cura, vel sine cura mandavimus provideri, ad obtinendum curatum beneficium idoneam g non habebas aetatem: tibi, licet nunc legitimae effectus sis aetatis, auctoritate literarum hujusmodi (cum tempore datae ipsarum adhuc non esses idoneus) de beneficio curam animarum habente nequaquam poterit provideri. Beneficium autem sine cura (cum ad ipsum sufficientem tunc aetatem haberes) per eas licite poteris obtinere.

¶ PITH. 3. *Licet nunc legitimae effectus sis aetatis.*] Ubi certo tempore debet aliquid adesse, si illud postea adsit, actus non firmatur *l. 1. §. Sed si filius de leg. 3.* imo executori volenti tum providere Ordinarius resistet.

g Quae sit idonea aetas in quolibet beneficio, tradit Panorm. c. post translata, de praeb.

CAP. X.

Gratia generalis non praejudicat speciali, & debet fieri mentionem de praecedenti privilegio, consuetudine, vel statuto. h. d. Zenze.

Idem. [*c. an. 1302. Romae.*]

SI propter tua debita persolvenda, fructus beneficiorum primi anni, quae in tua vacabunt dioecesi, tibi (non obstantibus quibuslibet consuetudinibus, privilegiis, vel statutis, per quae nostra impediri posset concessio) usque ad quinquennium de speciali gratia concedimus: intentionis nostrae nequaquam existit, si fructus hujusmodi Ecclesiae tuae fabricae, vel alteri usui, seu cuicunque singulari personae, de speciali consuetudine, privilegio, vel statuto forsitan debeantur: quod eis per concessionem ipsam (nisi hoc expresse caveatur in h ea) praejudicium aliquod generetur.

h Papa in beneficialibus praejudicare potest alteri jure: nam in beneficialibus omnia potest, c. 2. infr. de praeb.

CAP. XI.

Causae ab Apostolica sede, vel ejus Legato committi debent dignitatem obtinentibus, vel Canonicatum Ecclesiae Cathedralis. Nec tractari debent, nisi in civitatibus, vel locis insignibus. h. d. usque ad §. Cum vero.

Idem Bonif. VIII. (*c. an. 1302. Romae.*)

STatutum i, quod circa Judices a sede Apostolica deputandos nuper edidimus, cum quaedam contenta in eo, quae pro communi utilitate credebantur inducta (sicut experientia docuit) tendere dignoscantur ad noxam: sanctione perpetua (quam irrefragabiliter observari mandamus) suadente utilitate, in melius duximus reformandum. Sancimus igitur, ut nullis, nisi dignitate praeditis, aut personatum obtinentibus, seu Ecclesiarum Cathedralium Canonicis, causae auctoritate literarum sedis Apostolicae, vel Legatorum ejusdem de caetero committantur, nec audiantur alibi, quam in civitatibus, vel locis insignibus, ubi possit commode copia peritorum k haberi.

i Nota appellatione statuti comprehendi jus commune. Sed vid. Conc. Trid. sess. 25. de refor. c. 10.

k nomine peritorum qui intelligantur, vide Archidiac. in c. ult. commiss. infr. de haeret.

Actore, & reo ejusdem dioecesis existentibus, causa committi non debet extra illam, nisi in sex casibus, in quibus tamen non trahetur ultra unam dietam. Et nisi in duobus ultimis casibus impetrans per juramentum fidem fecerit de illis, repelletur a Judice, & in expensis condemnabitur. hoc dicit usque ad §. Cum autem. Dominicus.

§. 1. Cum vero ejusdem civitatis, seu dioecesis fuerint actor, & reus, extra ipsas causa non committatur, nec conveniatur aliquis eorundem, nisi ab Episcopo contra aliquem de sua dioecesi, vel ab aliquo contra eum, aut contra suum Capitulum, seu contra universitatem civitatis, villae, aut castri fuerit actio dirigenda, vel nisi actor eandem civitatem, seu dioecesim intrare non audeat, aut sui adversarii potentiam merito perhorrescat, nec intra ipsas nequeat convenire secure, in his quippe casibus extra dictas civitatem, & dioecesim possit contra praedictos causa committi: nullus tamen eorum ultra unam dietam a fine suae dioecesis valeat conveniri. Sed & in duobus ultimis casibus, nisi impetrans de praedicto timore, quem in literis commissionis exprimere teneatur, primo fidem Judici faciat, saltem per proprium juramentum: Judex ipse nullatenus in causa procedat, sed potius a sua jurisdictione dimittens, impetrantem eundem in expensis legitimis alteri parti condemnet.

Actor contra reum diversae Dioecesis debet impetrare Delegatum, vel in dioecesi rei, vel in alia non propria, nec ultra unam dietam distante. Dominicus.

§. 2. Cum autem actor, & reus civitatum, & dioecesum fuerint diversarum, si actor in civitate vel dioecesi rei judicem habere recuset, ipsum non in sua, sed in alia civitate, vel dioecesi libere impetrare valeat, reumque trahere ad eandem: dummodo locus, ad quem eum traxerit, ultra unam dietam (sicut in casu alio permittitur) minime sit remotus.

Delegatus extra locum commissionis, nec partes citare, nec causam cognoscere potest sine expresso partium consensu, nec subdelegare locis vel personis aliis, quam hic expressis. Jo. Andr.

§. 3. In nullo quoque casuum praedictorum Judex extra civitatem, seu dioecesim, in quibus deputatus fuerit, citet partes, nec de causa sibi commissa cognoscat: nisi ad id expressus accesserit earundem l assensus: neque alibi, quam intra illas, & personis duntaxat designatis superius, committet m quomodolibet vices suas.

l earundem.

m vid. Bart. in l. multa, ff. de mod. & demonst. & Bald. in l. fin. C. de haeret. inst. Fent.

Delegatus nihil debet a partibus recipere, nisi esculentum, & poculentum libere oblatum, quod paucis possit consumi diebus: vel moderatas expensas, si non sunt pauperes, quando pro necessitate vel utilitate, non malitiose, extra domicilium pergeret. Dominicus.

§. 4. Insuper ut gratis, & cum omni puritate judicium coram ipso procedat, nullum munus, vel quicquam aliud, nisi forsan esculentum, vel poculentum mera liberalitate oblatum, quod paucis consumi possit diebus, vel nisi eum ipsum propter causam sibi commissam contigerit extra suum domicilium proficisci, moderatas expensas, recipere ab eisdem partibus qualitercunque praesumat. Provisurus attente, quod in ipsis expensis modum nequaquam excedat: nec plus ab una parte, quam ab alia exigat, cum communiter gerat negotium utriusque: quodque (ubi causae sibi commissae utilitas, vel necessitas non exegerit) occasionem propter habendas expensas proficiscendi extra domicilium non assumat: sed & ubi notabiliter fuerint pauperes n litigantes, etiam pro expensis nil prorsus exigat ab eisdem.

n Paupertas excusat ab onere expensarum. Dom.

Delegatus, nisi indigeat, non assumet Assessorem: alias de suo illi providebit. Si eget, non suspectum partibus assumet, cum moderato salario a partibus solvendo.

§. 5.

n Iure disponente super eo, quod non fit saepe, sed quandoque, Dom.

§. 5. Assessorem autem, ut quandoque *n* faciunt aliqui fraudulenter, nisi eo indigeat, quod conscientiæ relinquatur ejusdem, sibi nequaquam adjungat: alioquin de suo proprio providere teneatur eidem. Si autem indigeat, ipsum neutri parti suspectum assumat, et de competenti salario, provide moderando ab eo, faciat a partibus communiter provideri.

Delegatus taxare debet salarium Notariorum, nec particeps esse debet cum ipsis, vel Assessoribus in salario. Dom.

§. 6. Notarium vero, vel Notarios, in causa sibi commissa scribentes, qui ut plurimum in exigendo salario metas rationis excedunt, ut ad ipsum spectat officium, prudenter refrenet: nec cum ipsis, aut cum Assessore praefato lucrum participet ullo modo.

Delegatus recipiens aliquid contra prohibitionem hujus capituli, tenetur restituere, non obstante dantis remissione. Jo. Andr.

p Vid. l. fovem. §. omnis. ff. de reg. stil.

§. 7. Si quid *p* autem contra constitutionem praesentem receperit, ad ipsius restitutionem integram teneatur: nulla eorum, quibus restitutio facienda fuerit, remissione vel latente profutura eidem.

Delegatus non debet vocare testes, nisi status causae requirente, & producentis illis administrare debet expensas in veniendo, stando, & redeundo. Dominicus.

q convocent.

§. 8. Pro ferendo quoque testimonio (praetextu cujus aliqui alios fraudulenter interdum a Judicibus vocari procurant, ut eos laboribus & expensis fatigent, aut extorqueant aliquid ab eisdem) nullum alleatenus convocet *q*: nisi quando conditio, & status causae requirent. Sed nec tunc, nisi a producente competentes (vocatis pro testimonium veniendo, stando, & redeundo) faciat ministrari expensas.

Gesta contra hanc Decretalem sunt ipso jure nulla. h. d. *Et non dividitur.*

§. 9. Quicquid autem contra praemissa, vel eorum aliquod contigerit attentari, sit ipso jure irritum, & inane.

CAP. XII.

Sola praeventa praesentatio & receptio in Canonicum secundi impetrantis in eadem Ecclesia, non excludit primum impetrantem a Praebenda vacante tempore suae receptionis, vel post a vacante ante suam receptionem, vel praesentationem: & hoc si per processum executoris, vel interpositionem decreti fuit primo impetranti affecta existeret: nisi dolo vel negligentia excluderetur ab eadem. h. d. Dominicus.

Idem. (*c. an.* 1302. *Romae.*)

r Britensi. al. Bituricensi.

s Hodie mandata de providendo, & gratiae expectativae omnino sublatae Concil. Trid. sess. 24. de reform. c. 19.

TIbi, qui gratiam in Bituren. *r* Ecclesia impetrasti *s* nobis certo executore concesso, qui te in Canonicum recipi faceret, & de Praebenda tibi (si quae in eadem Ecclesia tunc vacabat, alioquin de vacatura proxime) provideret: alius similem gratiam, post tuam impetrationem obtinens in eadem, licet prius quam tu suas literas praesentaverit, & in Canonicum sit receptus, in Praebenda tempore tuae receptionis, vel etiam post vacante, ac quae alteri ante tuam receptionem collata non extitit, anteferri non debet. Idem quoque, si ante receptionem tuam in Canonicum vacavisset Praebenda, per processum tui executoris, qui ei, ad quem Praebendae collatio pertinebat, notificaverat, quod eam volebat per hujusmodi potestatem conferre: aut interdixerat, ne conferret eandem, seu illam suae reservaverat collationi, praesertim cum interpositione decreti effecte: tunc enim tibi, & non alteri debet Praebenda hujusmodi assignari. Quinimo si ante receptionem, & praesentationem etiam tuam Praebenda vacaverit, idem erit censendum, si in hujusmodi gratia tibi facta decretum a nobis fuerat irritum, & inane, quod contra ipsam contingeret attentari. In praedictis itaque *t* casibus debes tu Praebendam vacantem potius, quam impetrator ultimus obtinere: dum tamen dolus tibi nequeat, vel notabilis negligentia imputari.

t Quoque.

CAP. XIII.

Si primo sub conditione provideri mandatur, & secundus pure impetrans, priusquam veniat conditio, a Papa vel executore suo Canonicatum obtineat, in assecutione Praebendae primo praefertur. Joan. Andr.

Idem. (*c. an.* 1302. *Romae.*)

u Biterrensis.

SI pro te *q* alicui directae fuerint scripta nostra, ut tibi de Canonicatu, & Praebenda Ecclesiae Bituren. *u* si ad id accederet Episcopi, & Capituli Ecclesiae praedictae assensus, auctor. Apostol. provideret: alter postmodum impetrans, qui ex collatione Apostolicae sedis, vel executoris super hoc deputati provisione, priusquam Episcopi, & Capituli praedictorum assensus ad provisionem tibi accederet faciendam, Canonicatum obtinuit Bituren. licet tu interveniente postea praedictorum assensu dicti prioris mandati auctoritate in Canonicum ipsius Ecclesiae sis receptus, in Praebenda vacante tibi merito anteferetur.

¶ Pith. 4. *Si pro te, &c.*] Quando gratia est conditionalis, non potest procedi ad ejus executionem, conditione non existente.

CAP. XIV.

Haec est solennis Decretalis, & per per Joan. Andr. subtiliter glossata, & potest sic secundum eum summari. Si inter duos impetrantes non apparet prioritas, &c. haec Decretalis duo membra distinguit, & in secundo subdistinguit. Et partes patent secundum Joan. Andr. licet glossa prima latius summet.

Idem. [*c. an.* 1302. *Romae.*]

x Meminisse super oportet omnem, quae feminis. Conc. Trid. sess. 24. de refor. c. 19.

DUobus *x* super provisione simili sibi facienda in eadem Ecclesia literas a nobis obtinentibus una die, certis eis executoribus deputatis, si non appareat, quis primo impetraverit ex eisdem, is eorum, cui Canonicatum contulimus, est in Praebenda praeferendus alteri, qui a nobis Canonicatum non extitit assecutus: licet priusquam alius eis, ad quos spectat Canonicorum receptio, & collatio Praebendarum, suas praesentaverit literas, & ab eis in Canonicum sit receptus. Si vero neutri eorum, vel utrique Canonicatum contulimus, tunc (ea quae in gratia sunt aequales) is, qui primo praesentaverit, erit potior in Praebenda. Quod si forsan ambo simul in praesentando concurrant, hi, ad quos (ut praemittitur) spectat Canonicorum receptio, & collatio Praebendarum, vel eorum major pars ex eis alterum, quem voluerint, eligere teneantur: quae electio eius omnino careat imperitia: nisi ex tenore literarum ipsius aspicitur appareat, quod utrique ipsorum voluerimus providere.

CAP. XV.

Omnes indulgentiae concessae a Bonifacio, vel suis Praedecessoribus, Clericis, de percipiendis perpetuo fructibus suorum beneficiorum in absentia, sunt revocatae. Et prohibetur Papa, se illas in posterum non daturum. Joan. Andr.

Idem. [*c. an.* 1302. *Romae.*]

y Appellatione fructuum veniunt manualia, ut annotant Doct. De Font.

QUia per ambitiosam importunitatem petentium tam nos, quam nonnulli praedecessores nostri Romani Pontifices indulgentias perpetuas multis concessimus de percipiendis fructibus beneficiorum suorum, distributionibus *y* quotidianis duntaxat exceptis, sive in scholis essent, sive in Ecclesiarum suarum altera residerent, aut in Romana curia moram traherent, seu alio certo loco, vel etiam ubicunque: ex quo insolentiae oriuntur vagandi, & dissolutionis praeparatur materia, minuitur cultus divinus, quem desideramus augeri, & officium plerunque, propter quod beneficium Ecclesiasticum datur, omittitur: Nos volentes emendare praeterita, & quantum possumus, adversus futura cavere, omnes hujusmodi, & similes indulgentias personis, non Ecclesiis, vel dignitatibus datas penitus revocamus, & earum concessionem nostris volumus exulare temporibus. Quodque nobis licere non patimur, nostris successoribus indicamus.

DE CONSUETUDINE.

TITULUS IV.

CAP. I.

Praetextu consuetudinis etiam juratae, vel quantocunque tempore observatae, non potest quis nisi unicum personatum, dignitatem, vel aliud perpetuum officium, simul cum Canonica, & Praebenda, in aliqua Ecclesia absque dispensatione sedis Apostolicae obtinere, vel jam obtenta tenere: & contra praesumptum, irritum est omnino. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. [*c. an.* 1296. *Romae.*]

a Vide Concil. Trid. sess. 7 de refor. c. 2. & 4. & sess. 24. de reform. c. 17.

COnsuetudinem *a*, quam in vestra Ecclesia servatam asseritis tanto tempore, quod in contrarium memoria non existit: videlicet, quod ipsius Ecclesiae Canonici duos personatus, aut duas dignitates, vel praepositurae, seu administrationes, aut duo officia, vel eorum alterum cum reliquo insimul, & Praebendam possint in ea licite absque dispensatione sedis Apostolicae obtinere; corruptelam (cum sacris sit inimica canonibus, & de ambitionis radice processerit) merito reputantes, eam auctoritate Apostolica reprobamus, eamque ad ipsius observantiam, etiamsi juramento firmata extiterit (cum juramentum iniquitatis vinculum esse non debeat) decernimus non teneri: Statuentes, ut cum unum officium vix digne valeat aliquis adimplere, nulli liceat de caetero, nisi unicum personatum, vel dignitatem, aut praepositurum, sive administrationem, vel officium perpetuum, quocunque nomine censeantur *b*, cum Praebenda insimul absque dispensatione dictae sedis in eadem Ecclesia obtinere, vel jam obtenta

b al. censeatur.

a Constitutio antiqui juris declarationem executione ad præterita, utramque contra se habent consuetudinem, dummodo declarent illam non valere, Dom. Phil. Fent.

t tenere. Quod si a quoquam secus præsumptum fuerit, irritum sit omnino.

CAP. II.

Non valet consuetudo, quod ab officiali Episcopi ad Episcopum appelletur. Joan. Andr.

Idem. (*c. an. 1296. Romæ.*)

NOn putamus illam consuetudinem, quantocunque tempore de facto servatam, consonam rationi, quod ab Officiali Episcopi ad eundem Episcopum valeat appellari: ne ab eodem ad ipsum (cum sit idem auditorium utriusque) appellatio interposita videatur.

CAP. III.

Valet consuetudo præscripta, quod Episcopus in inquirendo, puniendo, & corrigendo subditorum excessus, sui Capituli consilium requirere non teneatur. Joan. Andr.

Idem. (*c. an. 1297. Romæ.*)

d Vid. de consuet. c. fin. Dom.
e al. legitime.
f al. requirendis.

NOn deest [dum tamen alias sit præscripta canonice e] consuetudo, quam allegat Episcopus, ut probando, quod in inquirendis f, puniendis, & corrigendis subditorum excessibus, consilium sui Capituli requirere minime teneatur.

CAP. IV.

Per rescriptum Apostolicum, quo de Præbenda primo vacatura mandabamus alicui provideri, laudabilis illius Ecclesiæ consuetudo non tollitur: hinc est, quod si ibi est consuetudo, quod antiquiores Canonici vacantes Præbendas possint optare gradatim: illa non obstante mandato, poterit antiquior vacantem optare Præbendam: & capitulis per XX. dies optare volentibus, executor de non optata providebit eidem. Si autem præbendam vacantem in curia Papa conferret, tunc illam antiquior optare non poterit. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1297. Romæ.*]

g Vid. cap. 2. de don. & usu, quod Ecclesia dicitur esse prælati, quod intellige quoad administrationem, quia prælatus non est dominus.

CUm in tua g Ecclesia (in qua consuetudo habetur, quod antiquiores Canonici gradatim meliores, si voluerint, possint, cum vacant, per se, vel per alios optare Præbendas) provideri mandamus alicui de Præbenda, nulli alii de jure debita, proximo ibi vacatura: hujusmodi non obstante mandato poterunt ipsi antiquiores juxta consuetudinem eandem optare, cum Præbenda vacabit: & illa, quæ optata non fuerit [si nulli sit debita] eris illi, pro quo scripsimus, conferenda. In Præbendis vero sed. Apost. vacantibus, cum de ipsis per Rom. Pontif. ordinatur, locus prædictæ consuetudini non existit. Ne autem prætextu ejusdem consuetudinis provisiones auctoritate Apostolica faciendæ ultra debitam differantur: statuimus, ut executores super ipsis provisionibus deputati optare volentes, per viginti dies duntaxat h expectent, quibus elapsis libere in non optatis ad exequenda sibi mandata procedant, præfata consuetudine non obstante.

h de dictione, duntaxat, vide Archid. in c. statutum §. in notis supr. de resc. & Bart. & Alex. in l. 1. ff. si quis jus dic. non obt.

DE POSTULATIONE PRÆLATORUM.

TITULUS V.

CAP. I.

Si quis eligat postulando, vel postulandum, vel in postulandum: vel postulet eligendo, vel eligendum, vel in eligendum: talis electio, vel postulatio est irrita ipso jure. Si autem dicat, Eligo, & postulo, prout melius de jure valere potest, tenet: nisi probabiliter dubitaretur, an esset eligendus, vel postulandus: & tunc eo consensus tempore eligat alteram viam, electionis scilicet, vel postulationis: qua electa, ad alteram redire non poterit. h. d. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*c. an. 1297. Romæ.*)

a al. seu postulanda. al. vel.

b dictio, verbis, deest in manuscr. Cod.

c Al. & electus. Quam lectionem glossa agnoscit eo verbo, sic.

d Vid. c. ut circa duos, infr. eod. tit. prox. l. item qui duob. ff. de acqu. her. Fent.

PErpetuo prohibemus edicto, ne sub aliqua ex his formis, quas perniciosa curiositas adinvenit, Eligo postulando, & a Postulo eligendo: aut, Eligo postulandum, seu Postulo eligendum: cum nec vera electio, nec vera postulatio resultet ex ipsis, quia sibi potius invicem adversentur: aut subtilis verbis b, Eligo in postulandum, vel Postulo in eligendum: cum rem imperfectam significare noscantur: ad faciendas electiones, vel postulationes de cetero procedatur, si secus actum fuerit, eo ipso irritum decernentes. Sub ea etiam forma, Eligo, & postulo, prout potest melius de jure valere (cum incertitudinem contrahat) quoquam postulari, vel eligi prohibemus: statuentes, quod contra factum fuerit, viribus omnino carere, nisi quando probabiliter dubitatur, utrum quis sit eligendus, vel potius postulandus: quo casu is, qui sic postulatus fuerit, aut c electus, consensus tempore viam electionis, vel postulationis (ne in incerto vagetur) eligere necessario teneatur, redeundi ad aliam (postquam unam elegerit) sibi licentia penitus interdicta d.

DE ELECTIONE, ET ELECTI POTESTATE.

TITULUS VI.

CAP. I.

Si aliquid opponatur contra provisionem, electionem, vel postulationem factam ad personatum, dignitatem, vel canonicatum, in personam vel formam: & ab hoc fuerit appellatum ad Papam, appellans, & defendens, & quorum interest, a die objectionis, infra mensem arripiant iter versus ad Papam. Joan. Andr.

Innocentius IV. *in Concilio generali Lugdun.* (*an. 1245. in Gallia.*)

a Ille dicitur impugnare actum, qui opponit aliquid contra formam actus: vel contra personam, in cujus commodum dirigitur executio actus. Vid. gl. in c. personas, sup. de epp.
b alia vel altera.

STatuimus, ut si quis electionem, postulationem, vel provisionem factam impugnet, in formam a objiciens aliquid, vel personam, & propter hoc ad nos appellari contigerit: tam is, qui opponit, quam qui defendit, & generaliter omnes, quorum interest, & quos causa contingit, per se, vel per procuratores ad causam instructos, ad sedem Apostolicam a die objectionis iter arripiant infra mensem.

Si pars altera expectata per XX. dies post adventum alterius non venerit, in negotio procedatur. Joan. Andr.

§. 1. Sed si pars alia b non venerit per viginti dies post adventum alterius expectata, in electionis negotio, non obstante cujusquam absentia, sicut de jure fuerit, procedatur. Hæc autem in dignitatibus, personatibus, & canonicatis observari volumus, & mandamus.

Non probans quod in formam opponit, condemnatur parti alteri in expensis: non probans quod objecit in personam, est a beneficiis triennio suspensus, & perpetuo privatus, si se interim ad illa miscuerit. Hæc pœna locum non habet, si legitime pateat eum calumniosum non fuisse. Joan. Andr.

c adversa.

§. 2. Adjicientes, ut qui plene non probaverit, quod in formam opponit, ad expensas, quas propter hoc pars altera c se fecisse docuerit, condemnetur. Qui vero in probatione defecerit ejus, quod objicit in personam, a beneficiis Ecclesiasticis triennio noverit se suspensum: ad quæ si intra illud tempus propria temeritate se ingesserit, eo ipso jure perpetuo sit privatus, nullam super hoc de misericordia spem, aut fiduciam habiturus, nisi manifestissima constiterit documentis, quod ipsum a calumniæ vitio causa probabilis, & sufficiens excusaret.

CAP. II.

Vota conditionalia, & alternativa, & incerta in electionibus reprobamus, & habemus pro non adjectis, & reputamus pure consentientes. Joan. Andr.

Idem, [*an. 1245. in Gallia.*]

d & incerta.

a Deponentes vota hæc expressa non privantur potestate eligendi, sed vox sua non computetur. Dom. Fent.

IN electionibus a, & postulationibus, ac scrutiniis, ex quibus jus oritur eligendi, vota conditionalia, alternativa, vel d incerta penitus reprobamus: statuentes, ut hujusmodi votis pro non adjectis habitis, ex pure consentientibus celebretur electio: vocis illorum, qui non pure consenserint, ea vice e in alios residente.

¶ PITH. 1. *In electionibus, &c.*] Matth. Paris 915.

CAP. III.

Ponitur causa constitutionis, & juris veteris conservatio. Joan. Andr.

Gregorius X. *in generali Concilio Lugdunensi.* (*an. 1273. in Gallia.*)

f Vide Concil. Lat. sub Alex. III. c. 1. & Clem. ne Romæ, de elect.

g In Conc. Lat. c. 1. & referitur c. licet de vitanda. Extra, de elect.

UBi periculum a f majus intenditur, ibi proculdubio est plenius consulendum. Quam gravibus autem sit onusta dispendiis, quot & quantis sit plena periculis Ecclesiæ Romanæ prolixa vacatio, exacti consideratio temporis edocet, & considerata prudenter illius temporis discrimina manifestant. Hinc nos evidens invocat ratio, ut, dum reformandis etiam minoribus nostra solerter vacet intentio, ea, quæ periculosiora sunt, nequaquam absque remedio reformationis accommodæ relinquamus. Ideoque omnia, quæ pro vitanda discordia in electione Rom. Pontificis, a nostris sunt prædecessoribus, & præcipue a felicis recordationis g Alexandro Papa III. salubriter instituta, omnino immota in sua firmitate manere censentes: nihil enim detrahere illis intendimus, sed quod experientia deesse probavit, præsenti constitutione supplere.

¶ PITH. 2. *Ubi periculum, &c.*] Clement. in 2. eod. tit.

Ponitur, quomodo debeat fieri Romani Pontificis electio, quando moritur in civitate, in qua cum sua Curia residebat.

§. 1. Hoc sacro Concilio approbante statuimus, ut si eundem Pontificem in civitate, in qua cum sua Curia residebat,

diem

diem claudere contingat extremum: Cardinales, qui fuerint in civitate ipsa præsentes, absentes expectare decem diebus tantummodo teneantur, quibus elapsis, sive absentes venerint, sive non, extunc omnes conveniant in Palatio, in quo idem Pontifex habitabat: contenti singuli singulis tantummodo servientibus Clericis vel Laicis, prout duxerint eligendum. Illis tamen, quibus patens necessitas id suggerit indulgeri, duos habere permittimus, eisdem *h* electionis arbitrio reservato.

h al. ejusdem.

In eodem autem Palatio unum conclave, nullo intermedio pariete, seu alio velamine, *i* omnes inhabitent in communi: quod (reservato libero ad secretam Cameram aditu) ita claudatur undique, ut nullus illud *k* intrare valeat, vel exire. Nulli ad eosdem Cardinales aditus pateat, vel facultas secrete loquendi cum eis: nec ipsi aliquos ad se venientes admittant, nisi eos, qui de voluntate omnium Cardinalium inibi præsentium, pro iis tantum, quæ ad electionis instantis negotium pertinent, vocarentur. Nulli etiam fas sit ipsis Cardinalibus, vel eorum alicui, nuncium mittere, vel scripturam: qui vero contra fecerit, scripturam mittendo, vel nuncium, aut cum aliquo ipsorum secrete loquendo, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat. In conclavi tamen prædicto aliqua fenestra competens dimittatur, per quam eisdem Cardinalibus ad victum commode necessaria ministrentur: sed per eam nulli ad ipsos patere possit ingressus. Verum si (quod absit) infra tres dies, postquam (ut prædicitur) conclave prædictum iidem Cardinales intraverint, non fuerit ipsi Ecclesiæ de pastore provisum: per spatium quinque dierum immediate sequentium, singulis diebus, tam in prandio, quam in cœna uno solo ferculo *l* sint contenti: quibus (provisione non facta) decursis, extunc tantummodo panis, vinum, & aqua ministrentur eisdem, donec eadem provisio subsequatur. Provisionis quoque hujusmodi pendente negotio, dicti Cardinales nihil de Camera Papæ recipiant: nec de aliis eidem Ecclesiæ tempore vacationis obvenientibus undecunque: sed ea omnia ipsa vacatione durante, sub ejus, cujus fidei, & diligentiæ Camera eadem est commissa, custodia maneant, per eum dispositioni futuri Pontificis reservanda. Qui autem aliquid receperint, teneantur extunc a receptione quorumlibet reddituum ad eos *m* spectantium abstinere, donec de receptis taliter plenariam satisfactionem impendant. Iidem quoque Cardinales accelerandæ provisioni sic vacent attentius, quod se nequaquam de alio negotio intromittant: nisi forsan necessitas adeo urgens incideret, quod eos oporteret de terra ipsius Ecclesiæ defendenda, vel ejus parte aliqua providere, vel nisi aliquod tam grande, & tam evidens periculum immineret, quod omnibus & singulis Cardinalibus præsentibus concorditer videretur illi celeriter occurrendum. Sane si aliquis ex prædictis Cardinalibus conclave prædictum (ut supra exprimitur) non intraverit, aut intrans absque manifesta causa infirmitatis exierit: ipso minime requisito, nec in ejusdem electionis negotio ulterius admittendo, per alios ad *n* eligendum summum Pontificem libere procedatur. Si vero infirmitate superveniente, idem conclave aliquem exire contingat, ipsa etiam infirmitate durante, poterit, ejus suffragio non requisito, ad *o* electionem procedi: sed si ad alios post sanitatem sibi redditam, seu ante, redire voluerit: vel etiam si alii absentes, quos per decem dies diximus expectandos, supervenerint: re integra, videlicet antequam eidem Ecclesiæ sit de Pastore provisum, in eodem negotio, in illo statu, in quo ipsum invenerint, admittantur, præmissa tam de clausura, quam de servientibus, cibo, ac potu, & reliquis cum eis servaturi.

i Vid. l. si non speciali. C. de test. & Dom. in c. causam de test. & Bald. in d. l. si non speciali.

k in utroq. exemplar. exire.

l Vide gl. in c. nec talec. de cons. dist. 5. Font.

m Ipsos.

n In omnibus Codicibus erat ad eligendum subst. tuendum Pontificem libere, &c.

o Hæ duæ voces desunt in antiq. Codicibus.

Quid juris, quando moritur Romanus Pontifex extra civitatem, in qua erat Curia.

§. 2. Porro si quando Romanum Pontificem extra civitatem prædictam, in qua erat cum sua Curia residens, contigerit ab hac luce migrare: teneantur Cardinales in civitate, in cujus territorio, seu districtu idem Pontifex obiit, convenire, nisi sit forsitan interdicta, vel contra Ecclesiam Romanam in aperta rebellione persistat: quo casu, in alia viciniori conveniant, quæ similiter nec interdicto subjaceat, nec sit (ut prædicitur) aperte rebellis. In hac etiam civitate tam quoad expectationem absentium, quam quoad habitationem communem, clausuram, & cætera omnia in domo Episcopali, vel alia qualibet eisdem Cardinalibus deputanda, eadem observentur, quæ superius ob mortem dicti Pontificis in ea, in qua cum sua Curia residebat, sunt expressa.

Dat executores huic juri cum pœnis. Joan. Andr.

§. 3. Præterea (quia parum est jura condere, nisi sit, qui eadem tueatur) adjiciendo sancimus, ut Domini *p*, aliique Rectores, & Officiales civitatis illius, in qua Romani Pontificis electio fuerit celebranda, auctoritate nostra, & ejusdem approbatione Concilii potestate sibi tradita, præmissa omnia & singula plene ac inviolabiliter sine fraude ac dolo aliquo faciant observare: nec Cardinales ultra quam præmittitur, arctare præsumant. Super hiis autem taliter observandis, statim audito summi Pontificis obitu, coram Clero, & populo universitatis ipsius ad hoc specialiter convocandis, præstent corporaliter juramentum. Quod si præmissa diligenter non observaverint, aut fraudem in eis, vel circa ea commiserint, cujuscunque sint præeminentiæ, conditionis, aut status, omni cessante privilegio, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant, & perpetuo fiant infames: nec unquam eis porta dignitatis pateant, nec ad aliquod publicum officium admittantur. Ipsos insuper feodis, & bonis cæteris, quæ ab eadem Romana Ecclesia, vel quibuslibet aliis Ecclesiis obtinent, ipso facto decernimus esse privatos: ita quod ad Ecclesias ipsas plene ac libere revertantur, administratorum earundem Ecclesiarum arbitrio sine contradictione aliqua disponenda. Civitas vero prædicta non solum sit interdicto supposita, sed & *q* Pontificali dignitate privata.

p In antiq. dominus.

q In aliquot manuscr. sed etiam Pontificali.

Obtestatur Cardinales, ut in electione Romani Pontificis deponant omnem privatum affectum: & cassat omnia pacta, obligationes, & juramenta, quæ data vel facta essent de aliquo eligendo.

§. 4. Cæterum (quia cum arbitrium, vel inordinatus captivat affectus, vel ad certum *r* aliquem obligationis cujusque necessitas adigit, cessat electio, dum libertas adimitur eligendi) Cardinales eosdem obsecrantes per viscera misericordiæ Dei nostri, per aspersionem sui pretiosi sanguinis obtestamur, ut pensantes attentius, quod eis imminet, cum agitur de creatione *s* Vicarii Jesu Christi, successoris Petri, Rectoris universalis Ecclesiæ, gregis Dominici directoris, omni privato affectionis inordinatione deposita, & cujuslibet pactionis, conventionis, obligationis necessitate, nec non condicti, & intendimenti contemplatione cessantibus, non in se reciprocant considerationis intuitum, vel in suos: non quæ sua sunt, quærant, non commodis privatis intendant, sed nullo arctante ipsorum in eligendo judicium, nisi Deo, puris & liberis mentibus, nuda electionis conscientia, utilitatem publicam libere prosequantur: omni conatu & sollicitudine, prout possibilitas patitur, id acturi tantummodo, ut eorum ministerio acceleretur utilis, & pernecessaria totius mundi provisio, idoneo celeriter eidem Ecclesiæ sponso dato. Qui autem secus egerint, divinæ subjaceant ultioni, eorum culpa (nisi gravi propter hoc peracta pœnitentia) nullatenus abolenda. Et nos nihilominus pactiones, conventiones, obligationes, condicta & intendimenta omnia, sive juramenti, sive cujuslibet alterius fuerint vinculo firmitatis innexa, cassamus, irritamus, & viribus decernimus omnino carere: ita quod nullus ad illa observanda quomodolibet sit adstrictus: nec quisquam ex eorum transgressione notam vereatur fidei non servatæ, sed non indigne laudis titulum potius mereatur: cum lex etiam humana testetur, Deo magis transgressiones hujusmodi, quam jurisjurandi observationes acceptas.

r In antiquior. Codicibus, vel ad certum aliquid obligationis.

s Vide Turrecr. in summa de Ecclesia, lib. 2. c. 36.

Monet omnes fideles, ut statim audita summi Pontificis morte, ejus celebrent exequias, & quotidie orent pro ægili, concordi, & utili provisione Rom. Ecclesiæ; Prælati autem in suis prædicationibus ipsos subditos ad hoc hortentur, & eis frequentiam orationum, & observantiam jejuniorum indicant. Joan. Andr.

§. 5. Quia vero fidei hac non est tum de sollicita quantumcunque intentione fidendum, quam de instantia orationis humilis & devotæ sperandum: huic adjicimus sanctioni, ut in omnibus civitatibus, cæterisque locis insignibus, ubi primum de memorati Pontificis obitu certitudo claruerit, a Clero & populo, solemnibus pro eo exequiis celebratis, singulis diebus, donec de ipsius Ecclesiæ provisione indubitatam rumor pertulerit veritatem, humiles preces fundantur ad Dominum *t* apud eum devotis orationibus insistatur, ut ipse, qui concordiam facit in sublimibus suis, sic efficiat eorundem Cardinalium corda in eligendo concordia, quod provisio celer, concors, & utilis (prout animarum salus exigit, & totius orbis requirit utilitas) ex ipsorum unanimitate sequatur. Et ne tam salubris præsentis sanctionis edictum ignorantiæ negligi prætextu contingat, districte præcipimus, ut Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi & alii Ecclesiarum Prælati, cæterique, quibus concessum est proponere verbum Dei, Clerum & populum propter hoc specialiter frequentius congregandos, in suis sermonibus ad supplicum precum suffragia, pro celeri, & felici exitu tanti negotii frequentanda solerter hortentur: & ipsis eadem auctoritate, non solum orationum frequentiam, sed *u* observantiam (prout circumstantiæ pensandæ suaserint) jejuniorum indicant.

t alias, & apud eum.

u al. Sed & observantiam.

CAP. IV.

Appellantes contra electiones, postulationes, vel provisiones, omnia, quæ objicere intendunt contra personam, vel formam, tenentur exprimere: & jurare, quod illa credunt vera esse, & ea se posse probare. Super non expressis, ipsi, vel adhærentes eis, non audiuntur: nisi de novo emergant, vel perveniant, vel superveniat probandi facultas: super quo jurare debebunt. Statutum Innoc. editum contra non probantes, quæ objiciuntur in personam vel formam, in suo robore conservatur. Joan. Andr.

Idem in eodem. (an. 1273. in Gallia.)

UT circa electiones, postulationes, & provisiones Ecclesiasticas viam malitiæ, prout est possibile, præcludamus, ne diutius periculose *o* vacent Ecclesiæ: vel personatuum, dignitatum, & aliorum Ecclesiasticorum benefici-

o Vid. Conc. Lat. sub Innoc. III. c. 23 & refertur cap. de elect. cum, ex pro defectu.

ficiorum provisio differatur: Edicto perpetuo providemus, ut (si quando aliqui electionibus, postulationibus, vel provisionibus se opponunt, proponendo aliqua contra electionis, postulationis, seu provisionis formam, aut personas eligentium, vel electi, sive illius, cui erat provisio facienda sive facta, & propter hoc contigerit appellari) appellantes in instrumento publico, seu literis super appellatione confectis, omnia & singula exprimant, quæ in formam intendunt objicere, vel personas: coram persona authentica, aut personis, quæ super hoc testimonium perhibeant veritati, corporali præstito juramento, quod credunt ea, quæ sic exprimunt, esse vera, & se posse probare: alioquin tam opponentes, quam (tempore appellationis interpositæ, vel postmodum) adhærentes eisdem, objiciendi aliqua (quæ non fuerint in hujusmodi literis, vel instrumentis expressa) potestatem sibi noverint interdictam: nisi aliquid postea forsan emerserit, vel super antiquis supervenerit probandi facultas, aut aliqua antiqua in opponentium notitiam de novo pervenerint, quæ appellantes appellationis tempore emissæ verisimiliter ignorare potuerint, & etiam ignorarint. Super hujusmodi autem ignorantia, & superveniente facultate probandi, fidem per proprium præstandum corporaliter faciant juramentum: hoc adjiciendo in juramento eodem, quod ad ea probanda credunt se sufficientes probationes habere. Illa sane, quæ felicis recordationis Innocentius Papa quartus contra non plene probantes ea, quæ in formam, vel personam objecerant, statuit, in suo volumus robore permanere.

¶ FIRM. 3. *Ut circa electiones, &c.*] *Cap.* 4. *de Election.* in Clement.

CAP. V.

Electus ante confirmationem administrare non debet per se, vel per alium, in totum, vel in partem, sub quocunque colore: qui contra fecerint, ipso jure privati sunt jure ex electione quæsito. Joan. Andr.

Idem *in eodem*. [*an.* 1273. *in Gallia*.]

AVaritiæ y cæcitas, & damnandæ ambitionis improbitas aliquorum animos occupantes, eos in illam z temeritatem impellunt, ut quæ sibi a jure interdicta noverint, exquisitis fraudibus usurpare conantur. Nonnulli siquidem ad regimen Ecclesiarum electi, quia eis, jure prohibente, non licet se ante confirmationem electionis celebratæ de ipsis, administrationi Ecclesiarum, ad quas vocantur, ingerere: ipsam sibi tanquam procuratoribus, seu œconomis committi procurant. Cum itaque non sit malitiæ hominum indulgendum, nos latius providere volentes, hac generali constitutione sancimus, ut nullus de cætero administrationem dignitatis, ad quam electus est, priusquam celebrata de ipso electio confirmetur, sub œconomatus, vel procurationis nomine, aut alio de novo quæsito colore, in spiritualibus, vel temporalibus, per se vel per alium, pro parte vel in totum, gerere, vel recipere, aut illis se immiscere præsumat. Omnes illos, qui secus fecerint, jure, si quod eis per electionem quæsitum fuerit, decernentes eo ipso privatos.

y *Vid. Lambertinum de jure patron. l.* 2. *part.* 2. *quæst.* 5. *art.* 1.

z *Quæ dicuntur autem aliam temeritatem, sed etiam quæ sl. sint legit. per venerabilem, &c. videbatur, & per Joan. Andr. in Clem.* 2. *de supplic.*

CAP. VI.

Eligentes, quam cito commode possunt, electionem electo præsentent. Electus intra mensem consentiat: alias privatus est jure quæsito, nisi conditio personæ ipsum excuset. Post consensum confirmationem petat intra tres menses, alias electionis viribus vacuetur. Joan. Andr.

Idem Gregor. X. *in eodem Concil. Lugdun.*
(*an.* 1273. *in Gallia*.)

QUam sit Ecclesiis ipsarum dispendiosa vacatio, quam periculosa etiam esse soleat animabus, non solum jura testantur, sed etiam magistra rerum efficax experientia manifestat. Cupientes itaque competentibus remediis vacationum diuturnitatibus obviare, hoc perpetuo decreto statuimus: ut si quando fuerit electio in aliqua Ecclesia celebrata, electores electionem ipsam, quam citius commode poterunt, electo præsentare, ac petere consensum ipsius procurent a. Electus vero illum adhibere intra mensem a tempore præsentationis hujusmodi teneatur. Quem si electus ipse ultra præstare distulerit, jure, si quod ei ex sua electione fuerit acquisitum, extunc se noverit eo ipso privatum: nisi forsan ea sit electi personæ conditio, ut electioni de se celebratæ absque superioris sui licentia, ex prohibitione, seu quavis provisione sedis Apostolicæ, consentire non possit: quo casu idem electus, seu electores ipsius, consentiendi licentiam ab eius superiore, cum ea celeritate, quam superioris ipsius præsentia, vel absentia permiserit, petere studeant, & habere. Alioquin, si lapso tempore pro ejusdem superioris præsentia, vel absentia (ut præmittitur) moderando, hujusmodi licentiam eos nequaquam obtinere contingat: electores extunc ad electionem aliam procedendi liberam habeant facultatem. Cæterum quivis electus intra tres menses post consensum electioni de se celebratæ præstitum, confirmationem electionis ipsius petere non omittat. Quod si, justo impedimento cessante, intra hujusmodi trimestre tempus omiserit, electio eadem eo ipso viribus vacuetur.

a *al. festinent.*

CAP. VII.

Si non sequatur electio, non est quis ex consensu in scrutinio scienter habito in indignum, eligendi potestate privatus. hoc dicit Joan. Andr.

Idem *in eodem*. [*an.* 1273. *in Gallia*.]

PErpetuæ b sanctionis oraculo declaramus, quod scienter in electionibus nominantes indignum, propter suffragium in scrutinio præstitum (nisi adeo in eo perstiterint, quod ex votis eorum communis electio subsequatur) nequaquam eligendi potestate priventur: licet pro eo, quod indignum nominando, scienter contra conscientias suas agunt c, & divinam vindictam, & Apostolicæ ultionis metum d, quem qualitas facti ingesserit, possint non immerito formidare.

b *al. perpetuæ sanctionis, &c.*

c *al. agunt.*

d *In omnibus antiq. exemplar.* motum.

CAP. VIII.

Eligens, vel electioni consentiens, contra electum (nisi ex nova causa, vel noviter ei pandita) se nequit opponere, vel renunciare. Joan. Andr.

Idem *in eodem*. [*an.* 1273. *in Gallia*.]

NUlli licere decernimus (postquam in scrutinio nominaverit aliquem, & electio fuerit subsecuta: vel postquam præstiterit electioni de ipso ab aliis celebratæ consensum) illum super electione ipsa (nisi ex causis postea emergentibus) impugnare: vel nisi ei morum ipsius antea celata de novo pandatur improbitas: seu alicujus alterius latentis vitii, vel defectus, quæ verisimiliter ignorare potuerit, veritas revelетur. De hujusmodi autem ignorantia fidem faciat proprio e juramento.

e *Vid. Ponorm. in c.* 2. *De constit. & Bal. conf.* 239. *par.* 2.

CAP. IX.

Contra electum a duplo majori parte, vel electores ipsius, nil a reliqua parte potest opponi, quod votum extenuet: sed id bene opponitur, quod votum annullet. Joan. Andr.

Idem *in eodem*. [*an.* 1273. *in Gallia*.]

SI quando contigerit, duabus electionibus celebratis, partem alteram ex gentium duplo majorem f numero inveniri: contra electores, qui partem reliquam sic excedunt, ad extenuationem zeli, meriti, vel auctoritatis ipsorum, reliquis, vel electo ab eis aliquid opponendi omnem præsenti decreto interdicimus facultatem. Si quid autem opponere voluerint, quod votum illius, cui opponitur, nullum redderet ipso jure, id eis non intelligimus interdictum.

f *Vid. gloss. in clem ad compescend. de sequest. poss. & fru. De.*

CAP. X.

Appellatio judicialis, vel extra, devolvit causas electionum Episcoporum, & superiorum ad Papam: si in scriptis, & ex causa probabili fuerit interdicta: alias non. Et ob eo possunt partes sine provisione recedere, priusquam Papæ præsentatæ fuerit. Et ea in recessu interveniente providerit, inferiores Judices ante omnia debent inquirere: quam si repererint, de causa non cognoscent, sed statuent partibus terminum, in quo cum actis, & munimentis se Apostolico conspectui repræsentent. Joan. Andr.

Idem *in eodem*. [*an.* 1273. *in Gallia*.]

QUamvis constitutio felicis recordationis Alexandri Papæ IV. prædecessoris nostri, causas electionum Episcopalium, seu super electionibus Episcoporum exortas, non immerito majoribus causis annumerans, cognitiones ipsarum per appellationes quaslibet devolvi asserat ad Apostolicæ sedis examen: Nos tamen & temerariam appellantium audaciam, & effrenatam appellationum frequentiam restringere volentes, hac generali constitutione duximus providendum: ut si extra judicium in prædictis electionibus, vel in aliis dignitatibus Episcopatu majoribus celebratis, expressa causa manifeste frivola g contigerit appellari, per appellationem hujusmodi nequaquam ad sedem eandem negotium devolvatur. Sed cum in electionum earundem negotiis, in judicio, vel extra judicium appellatur in scriptis, ex causa probabili, quæ probata deberet legitima reputari, ad sedem ipsam hujusmodi negotia deferantur. Cæterum in præmissis omnibus casibus liceat partibus ab hujusmodi appellationibus, nulla tamen interveniente pravitate, recedere, antequam præfatæ sedi fuerint præsentatæ. Inferiores autem Judices, quorum erat ipsarum causarum cognitio appellatione cessante, an in hoc pravitas intercesserit, ante omnia diligenter inquirant: & si eam intercessisse repererint, se de causis ipsis nullatenus intromittant, sed præfigant dictis partibus terminum peremptorium competentem, in quo cum omnibus actis, & munimentis suis Apostolico se conspectui repræsentent.

g *Frivola causa appellandi quæ dicantur, vide in cap. cum appellationi. inf. de appell. hoc lib.*

CAP.

CAP. XI.

Si inter obiecta, quæ obiiciuntur promovendo ad dignitatem, obiicitur eundem defectus scientiæ, vel personæ, illud ante omnia examinari debebit. Et si reperiatur falsum, opponens a prosecutione ceterorum repellitur, & punietur perinde ac si defecisset in probatione omnium obiectorum. Joan. Andr.

Idem *in eodem*. [*an.* 1273. *in Gallia*.]

SI forte inter cetera, quæ obiiciuntur electo, aut postulato, seu alias promovendo ad aliquam dignitatem, eorundem scientiæ, vel etiam personæ defectum opponi contigerit: in discussione obiectorum illum statuimus ordinem incommutabiliter observandum, ut promovendus super defectu ipso contentionis subiiciatur examini: neque contra cetera examinandis aliquis dabit initium, aut negabit. Ceterum si præmissi examinis exitus huiusmodi oppositiones docuerit veritate destitui, opponentes omnino a prosecutione causæ, in qua talia obiecerunt, excludimus, ac perinde puniri decernimus, ac si penitus in probatione omnium, quæ obiecerant, defecissent.

CAP. XII.

Qui gravaverit aliquam personam Ecclesiasticam, vel eius consanguineos, vel Ecclesias, seu bona, pro eo, quod eum, pro quo rogabatur, eligere noluit, ipso facto excommunicatus est. Joan. Andr.

Idem *in eodem*. [*an.* 1273. *in Gallia*.]

SCiant cuncti, qui Clericos, vel quaslibet alias personas Ecclesiasticas (ad quas in aliquibus Ecclesiis, monasteriis, aut aliis piis locis spectat electio) pro eo, quod rogati, seu alias inducti, eum, pro quo rogabantur, sive inducebantur, eligere noluerint, vel consanguineos eorum, aut ipsas Ecclesias, monasteria, seu loca cetera beneficiis, sive aliis bonis suis, per se, vel per alios spoliando, seu alias iniuste prosequendo h gravare præsumpserint, se ipso facto excommunicationis sententia innodatos.

h *Vid. c. fi. Ut lit. non. de pœnis c. com. tho not.*

CAP. XIII.

Primo *punit usurpantes de novo custodiam vacantium Ecclesiarum*. Secundo *punit Clericos, & Monachos hoc fieri procurantes*. Tertio *punit Clericos se talibus non opponentes*. Quarto *ponit, qualiter debeant se habere habentes talem custodiam ab antiquo*. Joan. Andr.

Idem *in eodem*. [*an.* 1273. *in Gallia*.]

GEnerali constitutione sancimus, universos, & singulos, qui regaliæ, custodiam, sive guardiam advocationis, seu defensionis titulum in Ecclesiis, monasteriis, seu quibuslibet aliis piis locis de novo usurpare conantes, bona Ecclesiarum, monasteriorum, aut locorum ipsorum vacantium occupare præsumunt, quantacunque dignitatis honore præfulgeant: Clericos etiam Ecclesiarum, Monachos monasteriorum, & personas ceteras locorum eorundem, qui hoc fieri procurant, eo ipso excommunicationis sententiæ decernimus subiacere. Illos vero, qui se (ut deberent) talia facientibus non opponunt, de proventibus Ecclesiarum, seu locorum ipsorum, pro tempore, quo præmissa sine debita contradictione permiserint, aliquid percipere districtius inhibemus. Qui autem ab ipsarum Ecclesiarum, ceterorumque locorum fundatione, vel ex antiqua consuetudine iure sibi huiusmodi vindicant, ab illorum abusu sic prudenter abstineant, & suos ministros in eis sollicite faciant abstinere, quod ea, quæ non pertinent ad fructus, sive reditus provenientes vacationis tempore, non usurpent: nec bona cetera, quorum se asserunt habere custodiam, dilabi permittant, sed in bono statu conservent.

CAP. XIV.

Parochialis Ecclesia nemini conferatur, qui non sit idoneus scientia, moribus, & ætate: & si conferatur non attingenti XXV. annum, non valet collatio. Ille autem, cui talis Ecclesia collata fuerit, tenetur personaliter residere, & intra annum Sacerdos fieri: si autem promotus non fuerit, elapso anno privatus est ipso iure. Super residentia autem Prælatus eius ad tempus poterit dispensare. Joan. Andr.

Idem *in eodem*. [*an.* 1273. *in Gallia*.]

LIcet canon a fel. record. Alexand. Papa præd. nostro editus inter cetera statuerit, ut nullus regimen Ecclesiæ parochialis suscipiat, nisi XXV. annum ætatis attigerit, et scientia, & moribus commendandus existat: quodque talis ad regimen assumptus huiusmodi, si monitus, non fuerit a præfixis canonibus tempore in Presbyterum ordinatus, a regimine eiusdem amoveatur officio, & alii conferatur. Quia tamen in observatione canonis memorati se multi exhibent negligentes, nos periculosam illorum negligentiam volentes iuris executione suppleri, præsenti decreto statuimus, ut nullus ad regimen parochialis Ecclesiæ assumatur, nisi sit idoneus moribus i, scientia, & ætate: decernentes collationes de parochialibus Ecclesiis, his, qui non attigerint XXV. annum, de cetero faciendas, viribus omnino carere. Is etiam, qui ad huiusmodi regimen assumetur, ut gregis sibi crediti diligentius curam gerere possit, in parochiali Ecclesia, cuius Rector extiterit, residere n personaliter teneatur: & infra annum a sibi commissi regiminis tempore numerandum se faciat ad Sacerdotium promoveri. Quod si infra idem tempus promotus non fuerit, Ecclesia sibi commissa nulla etiam præmissa monitione sit præsentis constitutionis auctoritate privatus. Super residentia vero (ut præmittitur) facienda possit Ordinarius gratiam dispensationis ad tempus facere, prout causa rationabilis id exposcit.

i *Idem cavetur in Concil. Lat. sub Innoc. III. c. 30. & Concil. Trid. sess. 7. de reform. cap. 3. & sess. 24. de refor. c. 12.*

n *Idem cavetur in Concil. Trid. sess. 6. de reform. c. 2.*

CAP. XV.

Parochialis Ecclesia non commendetur, nisi constituto in ætate legitima, & Sacerdoti, & soli non nisi una: & illa tunc demum, cum necessitas, vel utilitas exigit. Talis autem commenda ultra sex menses non duret. Quod contra prædicta factum fuerit, est irritum ipso iure. Joan. Andr.

Idem *in eodem*. [*an.* 1273. *in Gallia*.]

NEmo deinceps o parochialem Ecclesiam alicui non constituto in ætate legitima, & Sacerdotio commendare præsumat: nec ulli etiam nisi unam, & evidenti necessitate, vel utilitate ipsius Ecclesiæ suadente. Huiusmodi autem commendam (ut præmittitur) rite factam declaramus ultra semestre temporis spatium non durare: & statuentes, quicquid secus de commendis Ecclesiarum parochialium actum fuerit, esse irritum ipso iure.

¶ Pion. 4. *Nemo deinceps*, &c.] An ergo remanet ius antiquum, & potest Episcopus alia Beneficia ad tempus, vel in perpetuum commendare, vide Domin. & Philipp. Franc. hic, Rebuff, *lib. c. Prax. Benef. cap.* 10. *num.* 16. *pag.* 33.

CAP. XVI.

Hoc decret. fuit multum utile suo tempore, antequam Papa reservaret sibi provisiones Episcoporum. Gloss. primo ponit summarium: & secundo divisionem. Dominicus.

Nicolaus III. [*c. an.* 1278. *Romæ*.]

CUpientes Ecclesiarum vacationibus l periculosis occurrere, ac malignantium subterfugiis obviare: iam provisis remediis, alia (quæ pateret ipsa rerum experientia ad earum expeditionem induxerit utilia) remedia expedire subiungimus: & quod fel. record. Gregorius Papa X. præd. noster de electionibus præsentandis electis, & ipsorum electionum petendo, ac adhibendo consensu salubriter statuit, in suo robore, cum infrascripti temporis moderatione, in præsentandis electionibus permanere volentes: sed quod de trimestri tempore post consensum ad petendas confirmationes instituit, quoad illas, quæ peti debent a Sede Apostolica, temperantes. (cum interdum aliquorum locorum vicinitas minus exigat, aliquorum m distantia prolixius tempus expostulat:) hac generali & in perpetuum valitura constitutione sancimus, ut omnes electi cathedralium, vel regularium Ecclesiarum (quarum electionum confirmatio, vel infirmatio, ad ipsius sedis examen dedinet immediate subiectio, vel appellatio interiecta devolvit) intra unum mensem post consensum, vel post obtentam de ipsorum electione notitiam, si eam debito tempore non contigerit præsentari, ad sedem ipsam iter arripiant, & extunc, sive intra præscriptum tempus iter arripuerint, sive non, absque fraude, quam cito poterunt commode, locorum considerata distantia, petituri suarum electionum confirmationes, vel prosecuturi electiones suas, quibus poterunt modis licitis comparere, cum omnibus actis, iuribus & munimentis suis, & processus suos contingentibus, coram nobis personaliter teneantur. Quod si per viginti dies, post lapsum ex qualitate locorum moderandi temporis, expectati, sive eligentes, sive opponentes venerint, sive non: personaliter comparere, & suarum electionum confirmationem, vel prosecutionem, seu executionem petere, nulla iusta causa interveniente, contempserint: de quo infra prædictos viginti dies proposita, infra quindecim dies post tempus huiusmodi, coram nobis, vel aliis, seu aliis deputando, vel deputandis a nobis, si admittenda videbitur, teneantur apud Sedem ipsam facere plenam fidem. Nisi vel infra eosdem viginti dies, seu prædictos quindecim, ex aliqua causa rerum, cum ad prædictam causam propositam, ut prædicitur, & admissam probandam concessi fuerint, talia & tam verisimilia propinqui contingeret, quæ n iudicio præsidentis electos ipsos ab infrascripta pœna merito excusarent: & propter quæ forsitan videretur eisdem ad prædictam comparitionem tempus prolixius indulgendum. Insuper etiam eo casu, quo ad personalem electorum comparitionem excusandam, aliquam iustam causam proponi contingerit, vel admitti: nisi tunc infra idem tempus iusto impedimento cessante, per procuratorem ad præmissa omnia sufficienter instructum, & nihilominus ipse causa cessante, ut præmittitur, se personaliter præsentaverint: electiones de ipsis factas, eo ipso viribus vacuantes, ipsos omni iure, si quod eis per electionem huiusmodi quæsitum esset, decernimus esse

l *Vacatio similiter dicta continet omnem modum vacandi. vid. c. susceptum. de rescript. sup. vid. Phil. Franc.*

m *Al. ita: & aliquorum, &c.*

n *al. ita: quæ in iudicio, &c.*

esse privatos. Electos vero, qui sic absentes, juribus & munimentis suis, & processus suos contingentibus personaliter, vel per procuratorem, ut præmittitur, præsentaverint: ea volumus, ea contempta constitutione hujusmodi, eo casu pœna percelli, ut pro exhibendis illis aliis, quam apud sedem ipsam, nisi ex justa causa, non possint dilationem aliam obtinere. Ad hæc, ut diligens inquisitio super electionibus, & eligentibus, & electis ac aliis præmissa contingentibus, plena informatio possit haberi (quam informationem per procuratores, qui ut plurimum constituuntur absentes, & processus ignari, ausus eamdem non fuerit de facili provenire) de ipsis electoribus duæ personæ ad minus, super negotio ipso, ut de electis præmittitur, sufficienter instructæ, quando electionem concordem esse contigerit, infra idem tempus, per [u] Capitulum expensis bonorum ad Prælatum ipsius Ecclesiæ, de cujus electione agitur, pertinentium, si sint discreta, alioquin communium, vel per ipsum Capitulum aliunde provisorum, si de ipsis discretis, vel communibus tunc adhiberi non possint, ad omnia instructæ (inquam plenarie) transmittantur. Si vero in discordia electio, vel electiones ipsæ processerint; tunc duæ personæ ad minus de parte qualibet (cum sint plures) vel de parte electi (cum electio una processerit) veniant, & moderatis expensis electorum. Quas si electi exhibere contempserint (nisi forsan ipsos facultatum impotentia pro qualitate negotii excusaret) omni jure ipsis ex sua electione quæsito priventur. Et quando unicus est electus, cui aliquis, vel aliqui se opponunt, eo casu tam opponens, quam opponentes hujusmodi, si duo fuerint, vel si plures, duo ad minus ex ipsis opponentibus, expensis ipsorum opponentium propriis plene (ut dictum est) cum actis, & munimentis instructi [p] compareant: ut per præmissas personas, vel negotium plenarie instrui, vel sedes eadem valeat informari, ac Ecclesiarum utilitate pensata, & aliis inspectis circumstantiis, super habendis aliquibus probationibus, seu quibuscumque aliis sit alibi facienda commissio, vel (æquitate suadente) partes potius apud sedem ipsam in probationibus, & aliis sint arctandæ. Cæterum si aliquis electiones ipsas concorditer, vel in discordia celebratas, infra octo dies, postquam commode poterunt, electis præsentare distulerint: ipsos, qui culpabiles in hoc extiterint (quoad se) a processus prosecutione totaliter excludentes, omnibus beneficiis suis, quæ in ipsa Ecclesia, de cujus electione agitur, obtinent, per triennium continuum extunc inchoandum, volumus eo ipso fore suspensos: ad quæ si infra illud tempus se propria temeritate, vel alio quæsito colore ingesserint, illis ipso jure perpetuo sint privati. Vel si personas instructas, ut præmittitur (etiamsi opponentes vel electi mittere, vel venire, seu expensas ministrare contemnant) destinare neglexerint (nisi eos Capituli, vel contradicentium paupertas, seu alia justa & probabilis causa evidenter excuset: in quo casu procuratorem sufficienter instructum mittere, & nihilominus cessante causa dictas personas dirigere tenentur:) & a totali (quoad se) prosecutione processus, & a proventuum beneficiorum, quæ in Ecclesia ipsa obtinent, per triennium continuum perceptione priventur: opponentis, vel opponentium (cum unicus est electus) contumacia simili pœna plectenda: nihilominus tamen in præmissis casibus, quibus eligentes, vel opponentes, quoad se processus prosecutione privantur, electis super hoc in prosecutione sui juris nullum præjudicium generetur. Denique cum ad postulationem concordem, vel discordem procedi contigerit, & aliqui patientes in ordinibus vel ætate defectum, vel his similes postulentur (non qui aliis Ecclesiis alligati, liberum non habent si ne nostra permissione velle: circa quos taliter alligatos, nihil de veteris juris observantia immutamus) postulatos hujusmodi, & postulantes eosdem, ea moderata districtione perstringimus, ut eo salvo, quod postulati hujusmodi, nec suis postulationibus præstare consensum, nec (ut de electis dictum est) exhibere expensas aliquibus tenentur: sed postulantes ipsi concorditer, vel discorditer expensas ipsas personis talibus subministrent: postulatos in veniendo (si non dissenserint) & postulantes in mittendo personas instructas (ut in concordi, vel discordi electione) per omnia (ut supra præmittitur) moderatio præmissa constringat: & negligentes statuta iisdem, similis pœna percellat: nec per hoc, quod de postulatis pro celeri Ecclesiarum expeditione statuitur, postulationes ipsas minus dependere intelligentur a gratia, quam antea dependebant. Porro in singulis casibus supradictis, in recuperandis, vel reddendis expensis eligentium, electorum, postulantium, & etiam postulati, illud servari decernimus, quod justum fuerit, seu æquitas canonum judicabit.

[u] *Hæc periodus in antiq. Codic. ita habet: per Capitulum expensis, de bonis ad Prælatum ipsius Ecclesiæ, de cujus electione agitur, pertinentibus, si sint discreta: alioquin de communibus, vel per ipsum Capitulum aliunde provisis, &c.*

[p] *al. instructæ.*

[q] *Hæc periodus ut plurimum in antiq. exemplar. ita legitur: Et quando unicus est electus, cui aliquis, vel aliqui se opponunt, ex expensis ipsorum propriis, eo casu tam opponens, quam opponentes hujusmodi, aut tantum, vel si plures, duo ad minus ex ipsis opponentibus ex expensis ipsorum opponentium plene, &c.*

CAP. XVII.

Glossa prima dividit, & summat totum textum, vide eam. Dominicus.

Idem. (*a. an. 1278. Romæ.*)

Fundamenta militantis Ecclesiæ [r] in montibus sanctis Prophetæ [r] rememorans, per montes Apostolos, & prædicatores patenter insinuat, quibus tota hujusmodi ædificii fabrica confidenter innititur: qui firmæ [s] bases Ecclesiæ super fundamento, præter quod nemo aliud ponere potest, quod est Christus Jesus, velut summo angulari lapide solidantur: ut veritas, quæ antea legis, & Prophetarum præconio velabatur, per Apostolicam tubam in latitudinem universitatis exiret, sicut scriptum est: *In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Hujus autem muneris sacramentum sic Dominus ad omnium Apostolorum voluit officium pertinere, ut in beato Petro Apostolorum omnium summo, principaliter collocaret: ut ab ipso, quasi quodam capite, dona sua velut in corpus omne diffunderet. hunc enim in consortium individuæ unitatis assumptum, id, quod ipse erat, Dominus voluit nominari, dicendo: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*: ut æterni templi structura Dei ædificante constructa, mirabili munere gratiæ Dei in Petri consisteret firmitate: cui Salvatoris nostri mirando provisio beatum Paulum in Apostolatu gentium per decretam societatis [t] adjunxit. Isti sunt, per quos Evangelium Romæ resplenduit. Isti sunt ejus Patres, verique pastores. Isti sunt qui uno die pro merito, uno loco pro gloria sub uno persecutore pro pari virtute compassi, urbem ipsam glorioso cruore martyrii Christo Domino consecrarunt. Isti sunt, qui illam in hanc gloriam provexerunt, ut sit gens sancta, populus electus, civitas sacerdotalis, & regia, per sacram beati Petri sedem caput totius orbis effecta. Ne autem ipsa mater Ecclesia in congregatione, & pastura fidelium temporalibus careret auxiliis, quin potius ipsis adjuta, spiritualibus semper proficeret incrementis: non absque miraculo factum esse concipitur, ut occasionaliter Constantini Monarchiæ a Deo procella, sed exutam baptismalibus fomentis infirmitatem, quandam quasi adjiceret ipsi Ecclesiæ firmitatem, qui quarto die sui baptismatis, una cum omnibus satrapis, & universo senatu, optimatibus etiam, & cuncto populo, in persona beati Sylvestri, sibi Romanam concedendo urbem relinqueret, ab eo & successoribus ejus, per pragmaticum constitutum disponendam esse, (decernens in ipsa urbe utriusque potestatis Monarchiam Romanis Pontificibus) declararet: esse justum existimans, ut ubi Sacerdotii principatum, & Christianæ religionis caput Imperator cœlestis instituit, illic Imperator terrenus habeat potestatem: quin magis ipsa Petri sedes in Romana jam propria solio collocata, libertate plena in suis agendis per omnia potiretur: nec ulli subesset homini, quæ ore divino cunctis dignoscitur esse prælata. Decet namque ipsi Romano Pontifici, per fratres suos sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales (qui sibi in executione officii Sacerdotalis coadjutores assistunt) libere providere ausilia: decet ipsius nullo modo vacillare judicium: ut inter ipsos nullus secularis potestatis metus interveniat, nullus temporalis favor abducat, nullus eis terror immineat, nihil eos a veri consilii soliditate removeat: quin, cum per ipsum Romanum pontificem in quibuscumque negotiis contingeret eorum peti consilia in consulendo, per omnia libati eidem Romano Pontifici in omnibus, quæ pro tempore imminent, libere consulant, & assistant, ipsaque Romani Pontificis Vicarii Dei, quæ suis temporibus occurreret electio, & eorundem [u] Cardinalium (cum expedierit) facienda promotio, in omni libertate procedant.

Digne itaque ad urbem ipsam ejusque regimen mentem nostræ considerationis extendimus, ut felici ducta regimine, præservetur a noxiis, & optatis semper proficiat incrementis. Nunquid obduxit oblivio, quæ urbi, quæ incolis ejus dispendia intulerunt hactenus peregrina regimina? Nunquid non hæc destructio mœnium, deformem provenire ex ruinis, luce clarius manifestant? Nunquid non hæc fidelium contractata [x] e deposita? Nunquid non hæc ipsa veneranda Dei templa possidentis manu sacrilega diebus nostris nefarie violata proclamant? Quid plura? Nonne ipsius urbis retroactis temporibus incorrupta manifestatio, sub regentia [y] eo tempore nefando subversa est regimine? ipsamque urbem speculum fidei tanta respersit infamia, ut a matre sua Romana Ecclesia filia prædilecta devians compulsa, quondam Conradinum, qui de venenosa radice Federici quondam Romani Imperatoris, colubri tortuosi, justo ipsius Ecclesiæ judicio reprobati, prodiisse videbatur in Regulum: quique ad exterminium Romanæ matris Ecclesiæ manifestis indiciis una cum suis fautoribus aspirabat, & in contemptum Dei, & suæ matris, ac ipsius urbis opprobrium patenter reciperet [z], tempore fecerat, constituens se per hæc [a] tam parentis hostis suæ matris Ecclesiæ filiam adjutricem. Hoc ipsi Romæ præstiterunt Senatores incogniti, hoc Præsides improvisi, ut gloriosa civitas redderetur ingloria, sua stabilitas occurreret instabilis, suaque constantia antiquata soliditas singulis hominibus vocaretur infirma. Proinde officii nostri debitum circa hujusmodi tam periculosos eventus ad libram moderaminis erigentes, totius subversionis occasiones tam salubris remedii appositione præcidimus, ne illorum (qui ipsam Rempublicam laudabiliter hactenus gubernaverunt) videamur gloriam fugillare vel merita, quæ illis apud infallibilem, & scientem omnia retributorem, de jam perlatis quæsita laboribus salva persistunt. Ut ergo circa regimen ipsum talis adhibeatur in omnibus cum discretione solertia, per quam ipsi Romanæ Ecclesiæ plena libertas (quæ in omnibus, & per omnia sibi debetur) optata proveniat: vitentur jam experta pericula, & Romanus [b] populus ab opprimentium protectus incursibus sedeat,

[r] *Psalm. 86.*

[s] *1. Corinth. 3.*

Psal. 18. Rom. 10.

[t] *al. societates.*

[u] *Quales Cardinales eligi debeant, habetur in Concil. Trident. sess. 24. de refor. c. 1. circa finem.*

[x] *al. contracta.*

[y] *Hæc periodus ita legitur: Sub regimine eo tempore subversa regimine? ipsam urbem speculum fidei, &c.*

[z] *al. reciperet.*

[a] *al. per hoc.*

al. per hanc.

[b] *al. ita: & Romanorum populus.*

sedeat, sedendo quiescat in pulchritudinem c pacis, in tabernaculis fiduciae, & requie opulenta, de fratrum nostrorum consilio, hac irrefragabili, & in perpetuum valitura constitutione sancimus: ut quandocunque, & quotiescunque Senatoris electio, vel alterius quocunque nomine censeatur, qui quocunque modo, cui quocunque titulo ipsius urbis debeat praeesse regimini, in posterum imminebit: nullus Imperator seu Rex Romanorum, aut alius Imperator, vel Rex, Princeps, Marchio, Dux, Comes, aut Baro, vel quicunque alterius cujusvis praeeminentiae, potentiae, seu potestatis, excellentiae, vel dignitatis existat, frater, filius, vel nepos eorum ad tempus, vel in perpetuum, seu quavis alius ultra annale spatium quovis modo, colore, vel causa, per se, vel per aliam personam quomodolibet submittendam, in Senatorem, Capitaneum, Patricium, aut Rectorem, vel ad ejusdem urbis regimen, seu officium nominetur, eligetur, seu aliter etiam assumetur absque licentia sedis Apostolicae speciali, per ipsius sedis literas concessionem licentiae hujusmodi specialiter exprimentes. Quod si secus factum fuerit, nominationem, electionem, & assumptionem hujusmodi decernimus esse nullas, ac carere omni robore firmitatis: & non solum nominatores, electores, & assumptores, verum etiam nominati, electi, & assumpti, si hujusmodi nominationi, electioni, seu assumptioni consenserint, aut se de ipsis quolibet modo intromiserint, intendentes, & obedientes eisdem, & in hoc omnes dantes ipsis nominatoribus, electoribus, assumptoribus, aut nominatis, electis, vel assumptis, auxilium, consilium, vel favorem, publice, vel occulte, cujuscunque dignitatis, vel praeeminentiae, conditionis, aut status extiterint, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant, ac nihilominus ipsos nominatos, electos, seu assumptos, si contra constitutionem praesentem praedictis nominationi, electioni, vel assumptioni consenserint, aut se quoquo modo illis ingesserint q, & eorum posteros in perpetuum omnibus feudis, privilegiis, libertatibus, immunitatibus, gratiis, & honoribus, quae praedicta, seu aliis tenent Ecclesiis, censemus esse privatos ita quod illi, ad quos eorum collatio, concessio, seu dispositio pertinet, resumendi ea, aut retinendi, concedendi, seu conferendi aliis, seu de ipsis etiam disponendi [prout ad eos pertinet] liberam habeant potestatem, & ne taliter nominati, electi, vel assumpti de sua pertinacia, vel contemptu valeant gloriari, eos quaelibet mandata, praecepta, ordinationes, & statuta, quae fecerint, omnesque sententias, quas tulerint, & quicquid penitus, in contractibus, & obligationibus, seu quibuscunque aliis actibus nomine, vel tanquam Senatores, Capitanei, Patricii, aut Rectores, vel Officiales ipsius egerint, irrita prorsus censemus, & vacua nunciamus. Judices vero, & Tabelliones, qui super his, aut eorum aliquibus contra praesentis constitutionis edictum patrocinari, vel instrumenta conficere forte praesumpserint, judicatus, & tabellionatus officiis se noverint esse privatos. Contemptores quoque, seu violatores praemissorum, vel aliquorum, vel alicujus eorum ab hujusmodi excommunicationis sententia [praeterquam r in mortis articulo] absolvi non possint, nisi per Romanum Pontificem, vel de ipsius petita, & obtenta licentia speciali: non obstantibus aliquibus privilegiis, indulgentiis, concessionibus, constitutionibus, consuetudinibus, & statutis quacunque firmitate vallatis, quae in praemissis omnibus nolumus aliquibus, vel alicui suffragari: sed omnia quoad illa decernimus non tenere. Ut s autem cives Romanorum, qui ex ipsa urbe naturalem duxisse noscuntur originem, aut quivis alii, qui in ipsa, ejusve territorio, non advenae, sed continui habitatores extiterint t, quoad honores ipsius urbis, aut regimen, gratiosis functionibus potiantur: non intendimus, quod praesens constitutio tales excludat, quin ad unum annum duntaxat, vel ad aliud tempus brevius nominari ad ipsius regimen, & officium eligi valeant, ac assumi: etiamsi praedictorum Principum, & aliorum fratres, filii, vel nepotes existant: aut etiam si extra urbem, & ipsius territorium sub comitatus, baroniae, seu cujuscunque alterius tituli in hominibus u, vel locis aliquibus jurisdictionem, seu potestatem aliquam temporalem, vel perpetuam obtineant: dummodo praedicta jurisdictio, vel potestas extra urbem, & territorium praelata consistens non tantae praeeminentiae, vel notabilis potentatus existat, quod eam x obtinentes ejus occasione, vel causa cum aliis exclusis a dicto urbis regimine [ut praemittitur] praesentis constitutionis oraculo rationabiliter includentur.

¶ Prov. 5. *Fundamenta militantis Ecclesiae.*] Locale est. Blondus *lib.* 7. & 8. 86. *Decad.* 2. Anton. Fl. Martin. Polon. in Append. Molin. 144.

c al. *pulchritudine.*

p *Vid. l.* 1. §. 1. *ff. de grad. & Bert. ink. omnes popul. gloss. in c. nimmulit. de rescr.*

q *Dicit Pet. de Anch. nisi hoc fuisset expressum poena privationis feudi, non transiret in filium, quod tamen ipse latius distinguit.* Fent.

r *Quia tunc nulla est casuum reservatio, & ideo omnes Sacerdotes quoslibet poenitentes a quibusvis peccatis, & censuris absolvere possunt.* Conc. Trid. *sess.* 14. *c.* 7. *de cas. reserv.*

s *al. ut autem cives Roman.*

t *al. existerent.*

u *al. in nominibus.*

x *Dictio, eam, deest in manuscr. Codicib.*

CAP. XVIII.

Canonicis cathedralis Ecclesiae ipso jure, vel per sententiam [praeterquam in casu negligentiae] eligendi potestate privatis, ad Papam jus devolvitur eligendi: in inferioribus Ecclesiis semper ad proximum superiorem devolvitur. h. d.

Bonifacius VIII. (*c. an.* 1299. *Romae.*)

Quanquam in casu y negligentiae sit statutum a jure, ut Ecclesia cathedrali vacante, si per eos, ad quos spectat, non fuerit electio de Praelato intra tempus debitum celebrata, eligendi potestas ad superiorem proximum devolvatur: hoc tamen non est ad casum alium extendendum. Igitur h electores in hujusmodi Ecclesia vel ipso jure, cum eligunt scienter indignum, vel per sententiam, cum formam traditam in generali i Concilio non observant, eligendi potestate priventur: non ad dictum superiorem, sed ad Romanum Pontificem potestas eadem devolvetur. Secus autem in inferioribus Ecclesiis est censendum.

y *Poena imposita per eos in casu negligentiae, non includit casum delicti, & sic non puniuntur negligentia, & delictum.* In Concil. Later. gener. *sub Innoc. III.* c3.

i *In gen. Conc. Lat. sub Alex. III. cap.* 24.

CAP. XIX.

Constitutionem, Ut circa, non satisfecit appellans, qui disjunctive juravit se credere opposita esse vera, vel quae sufficere deberent ex eis. Joan. Andr.

Idem. [*c. an.* 1299. *Romae.*]

Is, qui contra electionis formam, vel electi personam aliqua objiciens ad sedem Apostolicam appellavit, corporali a se praestito juramento, quod illa, quae in appellatione sua expresserat, vel ea, quae de ipsis deberent sufficere, vera esse credebat, & se posse probare: non est super objectis, vel expressis hujusmodi audiendus. Cum non simpliciter, sicut tenebatur juxta constitutionem felicis recordationis Gregorii Papae X. praedecessoris nostri editam in Concilio generali Lugdunensi, juraverit, expressa eadem, seu objecta se credere vera esse, & se posse probare, sed indeterminate illa, vel ea, quae deberent sufficere de eisdem.

CAP. XX.

Qui contra certam personam, ne eligatur, appellat, constitutionem, Ut circa, servare tenetur. Joan. Andr.

Idem. [*c. an.* 1299. *Romae.*]

Qui contra certam, & nominatam a personam, ne ab aliis eligatur, ad sedem Apostolicam, antequam sua electio, duxerit appellandum, debet per omnia in appellando servare formam constitutionis felicis recordationis Gregorii Papae X. praedecessoris nostri [Ut circa.] editae in Concilio Lugdunensi, ac si electione jam facta eum contingeret appellare. Alioquin non observans, poenae constitutionis ejusdem se noverit subjacere.

a *Patet dici persona certa, licet suo nomine non nominetur. Ad hoc de test. licet in quadam.*

Nota argumentum, quod allegans aliquod statutum sufficit, quod alleget principium ipsius, absque eo quod totum extensum producat. Sup. eod. proxim. Dom.

CAP. XXI.

Si compromissum est in plures, ut eligant, per unum facienda est electionis pronuntiatio, sicut quando proceditur per formam scrutinii: aliter electio facta non tenet. Joan. Andr.

Idem. [*c. an.* 1299. *Romae.*]

Sicut b cum per formam scrutinii ad electionem proceditur, est per unum pronuncianda, & facienda communis electio secundum canonicae instituta: sic & per unum debet fieri, cum per formam proceditur compromissi. Quamvis in arbitriis compromissariis lex c humana innuat, quod ab eis omnibus sit pronunciatio facienda: alioquin a pluribus compromissariis facta simul electio eo ipso viribus non subsistat d.

b *Vid.* Conc. Lat. *sub Innoc. III. c.* 24. *ubi traduntur variae electionum formae.*

c *Leges civiles possunt allegari in foro canonum: de quo supra de nov. oper. nunt. c.* 1. *& c.* Dil.

d *al. subsistit.*

CAP. XXII.

Decret. supra eodem, licet canon. in collegiatis parochialibus Ecclesiis, & assumptis ad ipsorum regimen, locum non habet. Joan. Andr.

Idem. [*c. an.* 1299. *Romae.*]

Statutum e felicis recordationis Gregorii X. Papae praedecessoris nostri de his, qui ad parochialium Ecclesiarum regimen assumuntur f, promovendis ad Sacerdotium intra certum, alioquin eisdem Ecclesiis sint privati: quod [cum sit poenale g] restringi potius convenit, quam laxari: declaramus ad collegiatas Ecclesias, etiamsi aliae parochiales extiterint, & ad assumptos ad earum regimen non extendi, sed antiquum jus servari debere potius in eisdem.

e *Vid.* Cardin. *Cons.* 90.

f C. *licet Canon. locum habet quotiescunque fit provisum de parochiali Ecclesia cum dicat textus, assumuntur, quod convenit cuilibet modo provisionis.*

g *Nota, jura poenalia stricte esse interpretanda. c. In poenis. de reg. juris.*

CAP. XXIII.

Si Compromissarius secundum traditam sibi normam (scrutatis, & in scriptis redactis voluntatibus singulorum) illum eligat, in quem non major pars Capituli, sed plures aliorum comparatione consenserant: non tenet electio, cum praeter formam Concilii fuerit celebrata. Joan. Andr.

Idem. [*c. an.* 1299. *Romae.*]

Si cui eligendi potestas data fuerit sub hac forma, ut ipse secreto, & sigillatim votis singulorum de Capitulo exquisitis, & in scriptis redactis illum eligat, in quem plures de Capitulo partium h comparatione minorum consenserint, licet consentientes majorem partem totius Capituli non attingant, ipseque facto hujusmodi

h *Appellatione majoris partis intelligitur de majori parte totius, non autem de majori parte comparatione aliorum numerorum.*

scrutinio, & in scriptis redacto juxta traditam sibi formam ipsam, in quam non major pars, sed pluria de dicto Capitulo, quam in quemquam alium direxerant vota sua, duxerit eligendum: talis electio (cum praeter formas, quas generale Concilium servari statuit in electionibus celebrandis, deveniendo, si aliter fierent, non valeant, licet attentata) robur non obtinet firmitatis.

CAP. XXIV.

Ex vocatione quocumque modo facta in discordia de Religioso mendicante ad praelaturam extra administrationem sui ordinis, non acquiritur illi jus, nec consequenter potest etiam de Praelati licentia. Idem de vocatione facta a minori parte numero ad quamlibet praelationem de religioso non mendicante: & ipsum factum irritum decernit. Et ponit istud cap. unum specialis in mendicantibus. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1299. Romae.*]

Declarat hunc text. potest in Clement. quod circa. de elect.

dictio, &c. desi in manuscr. Luc. 9.

QUorundem *i* oculos sic vitium ambitionis excaecat, quod quasi suae professionis immemores, qua contemptis honoribus, abjectis divitiis, spretisque deliciis sibi ipsis proprium subjugarunt alterius dominio, retro respiciunt ad aratrum manu missa, dum praecipitanter *m* in religiorum exaltatione, & causarum strepitibus se involvunt, & extra administrationem proprii ordinis solium praelaturae conscendere moliuntur, electionibus, postulationibus seu provisionibus de se in discordia celebratis, temere praestando consensum, praebendi assensum a suo superiore nonnunquam extorta licentia potius, quam obtenta: ex quo animarum, & Ecclesiarum dispendia nonnunquam provenisse, & provenire majora in antea verisimiliter formidamus. Volentes igitur huic pesti salubri remedio obviare, praesenti constitutione sancimus, ut nulli Religioso Praedicatorum, Minorum, Eremitarum sancti Augustini, aut quorumlibet mendicantium ordinum ex electione, postulatione, provisione, seu vocatione ad aliquam extra administrationem sui ordinis praelaturam in discordia de se facta jus de caetero acquiratur: nec etiam aliquis tali electioni, postulationi, provisioni, aut vocationi quoquo modo valeat consentire: etiamsi magistri, aut ministri, vel prioris generalium super eodem ad id accesserit licentia, vel consensus. Circa *l* Religiosos quoque alios cujuscunque conditionis, vel status existant, volumus hoc servari, ut nec ipsi electionibus, postulationibus, provisionibus, aut vocationibus, a minori parte numero ad praelaturam qualibet de se factis (quae hoc ipso, quod a minori parte processerint, nullum prorsus tribuant jus eisdem) suum audeant praestare consensum: etiamsi super hoc assensus, vel licentia suorum intervenerit Praelatorum. Nos enim quicquid contra praemissa, vel eorum aliquod a quoquam contigerit attentari, omnino decernimus irritum, & inane.

l Circa Oldrad. cons. 103 & Card. Tusch. j. ff. 25. tit. de reg. c. 8.

CAP. XXV.

Non potest electus duas electiones prosequi, petendo confirmationem ex illis: etiamsi protestetur se contentum altera, per quam consequi possit suae intentionis effectum: necesse ergo habet alteram eligere: qua electa, ad alteram redire non poterit. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1299. Romae.*]

UT quis duas *m* electiones de se in aliqua Ecclesia celebratas prosequatur insimul, & confirmationem petat ex eis (cum non nisi ex una ipsarum valeat jus habere) rationi consonum non putamus: etiamsi se contentum esse velle altera, per quam suae intentionis consequi possit effectum, in initio protestetur. Oportet ergo eum (ne enim ipsius Ecclesiae, vel sui adversarii, si quem habet, discrimina in incerto vagetur) eligere, quam prosequi velit ex illis, & confirmationem petere tantummodo ex eadem: regressum ad aliam, cui per electionem alterius renunciare, sibique jus ex ea non competere profiteri videtur, nullatenus habiturum.

m Nota ex hoc C. posse quem obtinere unpraesentem electionem in eandem Ecclesiam, tamen confirmationem quaerere non posse nisi a. una. Item non posse eligentem renunciare juri suo super eandem re, nisi in una causa. Vide text. in c. inter dilectos de fide instrum.

CAP. XXVI.

Si electus non consentit, vel post consensum renunciat, vel moritur, vel propter occultum sui vitium electio cassatur: eligentes ad eligendum novum integrum tempus habebunt: nisi circa id egerint fraudulenter. Joan. Andr.

Idem. (*c. an. 1299. Romae.*)

SI electio ex eo non sortiatur effectum, quia electus consentire recusat, vel post consensum renunciat juri suo, aut forte diem claudit extremum, seu propter occultum ejus vitium irritatur, electores (qui jam fecerant quod spectabat ad ipsos, intra juris terminum eligendo) habebunt a dissensu, renunciatione, morte, vel irritatione praedictis, ac si vocatio non esset, tempus integrum ad electionem aliam celebrandam: dummodo nil fraudulenter egerint in praemissis.

CAP. XXVII.

Si Religiosus non obtenta licentia consentit electioni de se factae extra suum monasterium, non valet consensus, & irrita est electio.

Idem. [*c. an. 1299. Romae.*]

SI Religiosus *n* (cujus arbitrium a non est suum, cum velle vel nolle non habeat, sed ex illius, quem vice Dei supra caput suum posuit, & cujus imperio se subjecit, voluntate dependet) electioni de se ad praelationem aliquam extra suum monasterium, vel suam Ecclesiam celebratae, sui superioris, qui dare ipsam valent, non petita licentia, & obtenta praesumpserit consentire, consensus sic praestitus non teneat, & in poenam praesumptionis ejus electio eadem ipso facto viribus vacuetur omnino.

n Vid. Clem. cum concesso, de elect. & Extrav. Benedicti, quae incipit. Si Religiosus de elect.

o vid. text. in c. ner. judic. Dom.

Solus Superior sine Conventu dare potest suo Religioso consentiendi, & transeundi licentiam. h. d.

§. 1. Quia vero utrum Religiosis consentiendi electionibus de se factis, & ad praelationem, ad quas electi fuerint, transeundi a suis Superioribus, sine fratrum *p* consilio, licentia dari possit (cum jura super hoc sint cassa) dubitatur interdum: Nos ad hujusmodi dubitationem tollendam, & ut ordinationes Ecclesiarum ac monasteriorum, in quibus tales electi extiterint, celerius & facilius valeant expediri: decernimus, ut iidem Superiores (suis irrequisitis Conventibus) electis hujusmodi consentiendi, & transeundi liberam dare valeant facultatem.

p Nota quod Monachi dicuntur fratres. c. tantum. sup. de jud. Dom. alleg. ibi c. pen. infr. eod. de praeb. Fonr.

CAP. XXVIII.

Monachus in Abbatem eligi non potest, nisi sit expresse professus. Ad dignitatem autem Episcopalem & in saeculari, & in regulari Ecclesia talis eligi poterit.

Idem. [*c. an. 1299. Romae.*]

NUllus Religiosus *q* ad Abbatiam seu praelaturam suae, vel alterius religionis de caetero eligatur, nisi antea fuerit ordinem regularem expresse professus. Quod si secus actum *r* fuerit, eo ipso irritum habeatur.

Ad dignitatem vero Episcopalem (ad *s* quam novitii eliguntur interdum) tales in saecularibus, vel regularibus Ecclesiis eligi minime prohibemus.

q Vide Clem. ne romano. de elect.

r al. ita: factum fuerit.

s al. ita: ad quam etiam novitii e &c.

CAP. XXIX.

Forma electionis tradita per decr. supra eod. Cum dilecti, non est sublata per sequens Concilium. Quia propter. h. d. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1299. Romae.*]

CUm expediat concordare jura juribus, & eorum correctiones (si sustineri valeant) evitari. Decretalem felicis recordationis Innoc. Papae III. praedecessoris nostri, quae innuit sub ea forma posse in electionibus licite *t* compromitti, ut compromissarii inquirerent, & sigillatim voluntatibus omnium requisitis, illum, in quem major & sanior pars Capituli consenserit, eligere tenerentur, declaramus abrogatam non esse per subsequens Concilium generale: imo potest in ipsis electionibus ut prius procedi licite per eandem.

t dictio, licite, deest in antiq. Cod.

CAP. XXX.

Accedens ad sedem Apostolicam pro insinuendo negotio electionis per Decr. Capitulum, eundo hac de causa, stando & redeundo integre (praeter quotidianas distributiones) percipit fructus beneficiorum, quos percipere posset in ipsa Ecclesia residendo. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1299. Romae.*]

CUm non deceat alicui suum officium esse damnosum: Statuimus, ut ii, qui juxta constitutionem felicis recordationis Nicolai Papae tertii praedecessoris nostri super hoc editam, ad Apostolicam sedem venerint, eam circa imminentium electionum negotia instructuri (cum tales Ecclesiarum suarum a prosequentes utilitatem, censeri debeant residentes) fructus beneficiorum suorum, quae obtinent in illis Ecclesiis, quamdiu negotia prosequuntur, & etiam aliorum, quos reciperent, vel possent recipere in ipsis *x* Ecclesiis residendo, integre (quotidianis distributionibus duntaxat exceptis) percipiant, ad sedem propterea veniendo eandem, ibidemque hac de causa morando, & ad ipsas Ecclesias redeundo, ac si personaliter in eisdem Ecclesiis residerent, non *y* obstantibus quibuslibet consuetudinibus vel statutis Ecclesiarum suarum contrariis, seu privilegiis quibuscunque, per quae praemissorum effectus posset quomodolibet impediri.

u Suum potest dici id, quod est suum in parte, & non in toto: nam Ecclesia non est tota Canonici: vide gloss. infr. de praeb. cum ex eadem.

x al. ita: in dictis Ecclesiis.

y al. ita: non obstantibus quibuslibet aliis consuetudinibus.

CAP.

CAP. XXXI.

Is, qui opponit evidentem defectum scientiæ, vel personæ, contra promovendum ad aliquam dignitatem, puniri non potest. Casum reddit. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1299. Romæ.*]

AB eo, qui contra electum, vel postulatum, seu promovendum ad aliquam dignitatem, inter cætera, quæ objicit, evidentem z, notorium seu manifestum scientiæ, vel alium personæ defectum opponit, ipsius defectus oppositio, vel ejus qualitas æquevalet postea revocari. Cum autem opponens (si quod de defectu opposuit hujusmodi, destitor veritate contingat) a prosecutione causæ debeat omnino excludi, & puniri perinde ac si in probatione omnium, quæ objecerat, defecisset: justum est, ut (postquam ad oppositionem eandem processit) nequaquam in præjudicium ejus, contra quem opposuit, ulterius pœnitere.

z *Vid. text. inf. de verbor. signif. c. 2.*

CAP. XXXII.

Canonicus impubes ad electionem non vocatus, non agit de contemptu.

Idem. [*c. an. 1299. Romæ.*]

EX eo quod ad electionem Episcopi, quæ tu in pupillari constituto ætate, in tua Ecclesia extitit celebrata, cum cæteris ejusdem Ecclesiæ Canonicis non fuisti admissus, de contemptu conqueri, aut electionem eandem impugnare non potes: cum tam jura a, quam ratio consistat, ut tales (cum discretione careant) ad præstandum in electione suffragium nullatenus admittantur.

a *Vid. c. inquisitionis. sup. de accus. Dominic.*

Non professi cum professis, vel conversi Laici cum Clericis, electioni interesse non debent. h. d.

§. 1. In Ecclesiis quoque regularibus, vel monasteriis, hi, qui non sunt tacite, vel expresse professi, non debent cum professis, vel conversi Laici cum Clericis, electionibus interesse.

CAP. XXXIII.

Si ab electione cathedralis, vel regularis Ecclesiæ, in scriptis ex causa probabili appellatur ad Papam, ea pendente confirmatio facta per ordinarium non valet. Requirit Decr. Capitulum, non solum quod electus veniat, sed quod usque ad finem negotium prosequatur: & habet locum etiam, cum appellatur a confirmatione, vel provisione. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1299. Romæ.*]

SI postquam ab electione in cathedrali vel regulari Ecclesia celebrata, fuerit in scriptis ex causa probabili, quæ probata deberet legitima reputari, ad sedem Apost. appellatum, electionem ipsam per ordinarium confirmari contingat: hujusmodi confirmatio, nisi prius fuerit canonice ab appellatione ipsa recessum (cum sit ab eo, qui non potuit, b de facto præsumpta) nullam obtinebit roboris firmitatem. Si vero electus, qui juxta constitutionem felicis recordationis Nicolai Papæ tertii, prædecessoris nostri, ad dictam sedem venerat pro electionis suæ negotio prosequendo, de Romana curia sine licentia recesserit, antequam hujusmodi negotium sit finitum, ejus electio auctoritate constitutionis ipsius (quæ non solum ut quis veniat, sed etiam cum sui mente exigit, quod usque ad finem negotium prosequatur) eo ipso viribus evacuetur c omnino. Cum autem ab electionis confirmatione, vel facta provisione per eum, ad quem propter inferiorum negligentiam fuerat devoluta eligendi potestas, ad sedem appellatur eandem: constitutionem prædictam in veniendo, & mittendo, & aliis, quæ perstringuntur, in eo convenit observari.

b *Gesta a Judice incompetenti sunt nulla. Ad hoc supra de jud. c. si Clericus. cum si. Dom.*

c *aliàs, vacuatur.*

CAP. XXXIV.

Dispensare possunt Episcopi, & superiores cum habentibus parochiales Ecclesias sibi subjectas, quod usque ad septennium studendo non teneantur ad Sacerdotium promoveri: ad Subdiaconatum tamen debent promoveri intra annum: alias sunt privati. Et ille durante septennio debet in illis Ecclesiis idoneus per Vicarium, de fructibus Ecclesiæ sustinendus. Elapso septennio debet Rector intra annum in Presbyterum promoveri.

Idem. [*c. an. 1299. Romæ.*]

CUm ex eo, quod felicis recordationis d Gregorius Papa X. prædecessor noster, statuit in Concilio Lugdun. ut ad regimen parochialium Ecclesiarum assumpti, se ad Sacerdotium promoveri faciant intra annum a sibi commissi regiminis tempore connumerandum e, & personaliter resideant in eisdem: alioquin si intra idem tempus promoti non fuerint, hujusmodi Ecclesiis absque monitione alia sint privati: nonnullis eorum parochiales Ecclesias recusantibus acceptare, legendi & proficiendi (cum eis facultates non suppe- tant, nec ab Ecclesiarum Prælatis de aliis beneficiis in plerisque mundi partibus interdum providetur aliorum) opportunitas ut fuimus, in grande universalis Ecclesiæ (quam ad sui regimen viris literatis permaxime noscitur indigere) dispendium & jacturam: Nos super hoc multorum instantia excitati frequenter, volentes cupientibus in scientia proficere, ut fructus in Dei Ecclesia suo tempore afferre valeant opportunum, utiliter providere: præsenti constitutione sancimus, ut Episcopi, eorumque superiores cum iis, qui hujusmodi subjectas sibi Ecclesias obtinent, vel obtinuerint, in futurum dispensare possint libere, quod usque ad septennium literarum studiis insistentes promoveri minime teneantur, nisi ad ordinem Subdiaconatus duntaxat, ad quem intra prædictum annum recipiendum (ut sicut a multis de Christi patrimonio sublimatis olim factum esse dignoscitur, a statu retrocedere valeant Clericali) omnino eos stringi volumus: & nisi receperint, pœna contenta in dicto Concilio eo ipso percelli. Porro septennio prædicto durante, iidem Episcopi & superiores solicite providere procurent, ut per bonos & sufficientes vicarios, ab eis in hujusmodi Ecclesiis deputandos, animarum cura diligenter exerceatur, & deserviatur laudabiliter in divinis: quibus de ipsarum Ecclesiarum proventibus necessaria congrua ministrentur. Elapso vero dicto septennio f, hi, cum quibus fuerit (ut præmittitur) dispensatum, ad Diaconatus, & Presbyteratus ordines intra annum se faciant promoveri: alioquin extunc dictam pœnam (nisi justa de causa id omiserint) ipso jure se noverint incursuros.

d *Alias hic: domnus Gregorius Papa prædecessor noster.*

e *annumerandum.*

f *Dispensare non potest Episcopus ultra septennium cum curato super non promotione ad Sacerdotium.*

CAP. XXXV.

Quatuor dicit, Primo, quod ad pœnam privationis Rectoris parochialis Ecclesiæ non promoti requiritur, quod annus integer sit completus. Secundo, quod annus ille non currit justè impedito. Tertio, quod post privationem Ecclesia eidem conferri non potest. Quarto, quod non promotus, si eo animo receperat Ecclesiam, ut fructus anni perciperet, tenetur ad restitutionem ipsorum. Et qui ea mente contulit, Ecclesiam servare debet indemnem. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1299. Romæ.*]

COmmissa tibi parochialis Ecclesiæ, quanquam tantum de anno transiverit, quod intra ipsum nequeas juxta statutum generalis Concilii Lugdunensis ad Sacerdotium promoveri: non est nisi tunc demum, cum in toto g fuerit ipse annus elapsus, censenda vacare, nec potest alteri antea te nolente conferri. Annus autem hujusmodi, qui a tempore illo incepit, quo ipsius Ecclesiæ regimen commissum tibi extitit, & possessionem ejus pacificam habuisti, vel per te stetit, quo minus haberes eandem, tibi non currit, si promoveri justo impedimento detentus intra tempus hujusmodi nequivisti. Porro si intra dictum tempus non fueris rationabili causa cessante promotus, tibi Ecclesia ipsa, quæ dicti statuti auctoritate jam privatus existis (ne statutum ipsum fiat ludibrio, debitoque frustretur effectu, & non rebus, sed verbis, cum sit potius contrarium faciendum, lex imposita videatur) nullatenus ex vice poterit iterum conferri. Cæterum si promoveri ad Sacerdotium non intendens, parochialem receperis Ecclesiam, ut fructus ex ea per annum perciperes, ipsam postmodum dimissurus (nisi voluntate mutata promotus fueris) teneberis ad restitutionem fructuum eorundem: cum eos receperis fraudulenter. Illum autem, qui eam tibi contulit, cum te non crederet ad hujusmodi ordinem promovendum (præter divinam, quam exinde incurrit offensam) ad servandam indemnem eandem Ecclesiam decernimus obligari.

g *Ubi statutum præcipit certam pœnam solvendam intra annum, illa pœna peti non potest, donec annus totaliter sit elapsus.*

CAP. XXXVI.

Abbas exemptus eligitur in Episcopum: sed transire non potest sine licentia Papæ, vel Legati de latere.

Idem. [*c. an. 1299. Romæ.*]

SI Abbatem Ecclesiæ Romanæ immediate subjectum in vestrum Episcopum elegistis, reprehendi exinde nulla ratione potestis: ei tamen ab alio, quam a nobis, vel Apostolicæ sedis Legato, si sit in provincia de latere h eorum misso, dari non potest licentia suum deserendi monasterium, & ad vestram Ecclesiam transeundi.

h *De triplici genere legatorum, vide gloss. in c. 1. de off. leg. & Dominum Brunellum in lib. de potest. legati. Font.*

Legatus de latere potest confirmare electiones Episcoporum exemptorum: reliqui non sine speciali mandato. Joan. And.

§. 1. Hujusmodi vero Legatus, qui major omnibus post Rom. Pontificem in provincia sibi decreta imperium censetur habere, Archiepiscoporum, Episcoporum, & exemptorum electiones potest ex officio confirmare. Alii autem Legati hoc nequeunt, nisi id eis a sede ipsa specialiter sit commissum.

CAP. XXXVII.

Compromissarius non eligit intra tempus juris, ad proximum superiorem devolvitur potestas providendi. Si eligit, sed indignum, nunquam redit ad compromittentes, nisi id scienter ratum habuerint. Idem, si electus idoneus non consentit. Si Compromissarius scienter eligit indignum, ipse solus ab Ecclesiasticis beneficiis triennio est suspensus, nisi ad compromittentes scienter ratum habuerint. Et pœna prædictæ suspensionis non habet locum in Episcopo compromissario, aut in electione inferiorum Episcoporum. Et restringitur illa pœna ad beneficia, quæ obtinet in Ecclesia offensa. Et idem in beneficiis illius, qui deficit in probatione ejus, quod objicit in personam. Joan. Andr.

Idem Bonifacius VIII. (*c. an. 1299. Romæ.*)

i *Electio potest fieri antequam Episcopus tradatur sepulturæ, de quo vide c. Bonæ, supra eodem.*

SI Compromissarius, in quem defuncto i Episcopo transfertur eligendi potestas, negligenter intra tempus a jure statutum eligere prætermittat, ad superiorem proximum potestas devolvitur providendi, sibique compromittentes imputent, qui in talem potestatem hujusmodi transtulerunt.

y *Vid. l. fin. C. de neg. gest. ubi ejus dictum contrahit processum, & pœnam de Anch. Fam.*

Si vero eligat, sed indignum, tunc sive scienter id fecerit (cum dolus ipsius eis, qui non sunt in culpa, non debeat imputari y) sive etiam ignoranter (cum sit functus officio) eligendi potestas (nisi & ipsi scienter electionem talem ratam habuerint) libere revertitur ad eosdem. Idem fit, cum eligit idoneum, sed electus renuit consentire.

Porro eo casu, dum scilicet indignus eligitur ab eodem, compromittentes, quos illius odio non convenit prægravari, nequaquam (nisi sicut præmittitur, ratum habuerint) puniuntur: sed ipse [ut pœnæ suum auctorem teneat] a beneficiis Ecclesiasticis triennio juxta Lateranense Concilium suspenditur ipso jure. Hujusmodi quoque pœna nec in Episcopo, si ad eligendum fiat compromissarius, sic peccante (cum de jure nullam sententiam suspensionis incurrat, nisi de ipso expressa mentio habeatur) nec in aliorum Episcoporum, & superiorum ipsorum electionibus, cum peccatur in ipsis, vindicet sibi locum. Restringitur etiam dicta pœna solum ad ea beneficia, quæ sic peccans in illa obtinet Ecclesia, quam taliter eligendo specialiter noscitur offendisse. Et idem in illius beneficiis est censendum, qui alicujus electionem, postulationem, aut provisionem impugnans in probatione deficit ejus, quod objicit in personam.

CAP. XXXVIII.

Procurator ad appellandum secundum formam l. *Ut circa, non est idoneus, nisi omnia objecta, & forma juramenti in procuratorio exprimantur.* h. d. secundum Panorm.

Idem. [*c. an. 1299. Romæ.*]

l *dicto, alicujus, deest in manuscript. Gaetr.*

PRocurator ad appellandum contra electionem, postulationem, aut provisionem alicujus l, non aliter idoneus de cætero reputetur, quam si omnia, quæ in formam objicere, vel personas, & propter quæ appellare intendit, singulariter, & clare in ejus procuratorio sint expressa: habeatque speciale mandatum jurandi corporaliter in eorum animas, quorum procurator existit, quod ipsi credunt expressa hujusmodi vera esse, & se posse probare.

CAP. XXXIX.

Cassata confirmatione, vel cassa nunciata, propter defectum jurisdictionis, vel solemnitatem omissam: non propter hoc electio cassata dicitur. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1299. Romæ.*]

m *Secundum Doct. iste text. habet locum etiam in aliis confirmationibus vid. Fe[illegible] conf[illegible] de rescr. Fam.*

SI confirmationem electionis m propter debitam juris solennitatem in confirmatione ipsa omissam, vel ex eo, quia ipse, qui confirmavit, confirmandi non habuit potestatem, cassari, seu cassam, & irritam nunciari contingat: non propter hoc præcedens electio (si alias sit canonica) intelligitur confirmari.

CAP. XL.

Si vacante cathedrali, regulari, vel collegiata Ecclesia, singulares personæ Capituli, vel Conventus occupant bona a Prælato dimissa, vel vacationis tempore obvenientia, donec plene restituant, ab officio, & quibuscunque beneficiis sunt suspensi. non obstantibus privilegiis, statutis, & consuetudinibus quacunque firmitate vallatis. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1299. Romæ.*]

n *Jure debent adnotari ea, quæ sæpe contingunt. unde gl. de sponsal. impub. literas.*

o *Quomodo puniantur colleg.*

QUia sæpe n contingit, quod cathedralibus, & regularibus, ac collegiatis Ecclesiis vacantibus, Capitula, conventus, collegia o, & singulares earundem personæ bona a Prælatis ipsorum dimissa, vel vacationis tempore obvenientia, quæ in utilitatem dictarum Ecclesiarum expendi, vel futuris deberent successoribus fideliter reservari, occupant, inter se dividunt, surripiunt, dilapidant, dissipant, & consumunt in earum grave dispendium, & jacturam: Nos ipsorum ausus reprimere, ac Ecclesiarum indemnitatibus præcavere volentes decernimus, ut ii, qui præmissa de cætero præsumpserint, eo ipso sint, & tamdiu maneant ab officio, & beneficiis quibuscunque suspensi, donec plene restituerint quicquid de bonis perceperint supradictis: non obstantibus quibuslibet privilegiis, vel indulgentiis, aut contrariis consuetudinibus, constitutionibus, vel statutis, juramento, confirmatione sedis Apostolicæ, aut alia quacunque firmitate vallatis, quæ omnia quoad hoc auctoritate Apostolica revocamus, cassamus, & irritamus, ac nullius deinceps esse volumus firmitatis.

vid. Bar. in l. aut facta. ff. de pun. c. si civitas de sent. excomm. de Anchar. Fam.

CAP. XLI.

Decretalis, Ut circa, solum in extrajudicialibus appellationibus locum habet: in judicialibus autem antiqua jura servanda sunt. h. d. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1299. Romæ.*]

COnstitutio fel. record. Greg. Papæ præd. nostr. edita in Concilio Lugdun. formam exprimens, secundum quam ab iis, qui in p electionibus, postulationibus, aut provisionibus se opponunt, debeat appellari: locum sibi non vindicat, nisi solum, cum in eis extra judicium appellatur.

p *dictio, in, deest in manuscr.*

Quando vero in judiciis q in hujusmodi negotiis appellari contingit, antiqua jura (cum per eam immutata non fuerint) observari oportet.

q *al. in judicio.*

CAP. XLII.

Habens plenam administrationem cathedralis Ecclesiæ in spiritualibus, & temporalibus jurisdictionalia exercere potest: sacramentalia non, nisi Episcopus fuerit. h. d. Dom.

Idem. [*c. an. 1299. Romæ.*]

IS, cui procuratio, seu administratio cathedralis Ecclesiæ plena, & libera in spiritualibus, & temporalibus a sede Apostolica [cui soli hoc competit] est commissa: potest (alienatione bonorum immobilium dumtaxat excepta) omnia, quæ jurisdictionis Episcopalis existunt, & quæ potest electus exequi confirmatus, libere exercere.

Illa quippe, quæ ministerium consecrationis exposcunt (nisi fuerit Episcopus) per alios faciat Episcopos expediri.

CAP. XLIII.

Monialis non eligit, nisi peregerit duodecimum annum, & sit tacite, vel expresse professa: nec eligitur, nisi peregerit trigesimum annum, & fuerit expresse professa. hoc dicit prima pars usque ibi, Sane. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1299. Romæ.*]

INdemnitatibus r monasteriorum Monialium, quæ frequenter propter electiones in discordia celebratas, in ipsis grandia in spiritualibus, & temporalibus dispendia patiuntur, occurrere desiderabiliter affectantes: statuimus, ut cum in eis fuerit electio facienda, nulla Monialis (nisi duodecimum annum peregerit, & professa fuerit tacite, vel expresse) ad eligendum cum aliis admittatur. Nec in Abbatissam, ac Priorissam (ubi per Priorissam monasterium gubernatur) de cætero eligatur aliqua, nisi trigesimum annum compleverit, & expresse professa fuerit ordinem regularem.

r *De materia hujus c. § vide quod novissime disposuit Conc. Trid. sess. 25. de regul. & monial. c. 7. vide Conc. Agathens. c. 19.*

Non obstante contradictione, vel appellatione quacunque, electa a duabus partibus numero, cum per scrutinium proceditur, examinatione præmissa per ordinarium præsidentis confirmatur, & benedicitur. Item publicato scrutinio, antequam ad aliud transeant se divertant, eligentes possunt accedere ad illam, quæ majorem partem Conventus numero habet, & si per accessum ad duas partes pervenerit (sicut in primo casu) confirmabitur, & benedicetur, non tamen adimetur contradicentibus potestas denunciandi, vel accusandi, cum Abbatissa fuerit benedicta, & possessionem adepta. Item de objectis contra electam a majori parte Conventus, quæ tamen duas partes nec a principio, nec per accessum habet, ante confirmationem sine strepitu, & figura judicii inquiretur. Ipsa tamen [alienationi bonorum, & Monialium receptioni sibi interdictis] interim ministrabit. Item a minore parte electæ nullum jus acquiritur, nec aliæ possunt accedere ad eam: nec ibi fit collatio, nisi numeri ad numerum. h. d.

§. 1. Sane s si ad electionem per formam scrutinii procedatur, & [votis in diversa divisis] electiones t per plures in discordia celebrari contingat: ea, quæ a duabus partibus numero fuerit celebrata [exceptione, seu contradictione, aut appellatione quacunque partis alterius non obstante] per superiorem [prius tamen ex officio, prout spectat ad ipsum, diligenti examinatione præmissa] si alias inventa fuerit canonica, confirmetur: & confirmata electa, si Abbatissa extiterit, benedictio impendatur. Si autem nulla earundem electionem a partibus fuerit celebrata duabus, tunc non obstante, quod sit publicatum scrutinium, & ad electionem pro-

s *de articulo hujus §. & seq. vid. quod novissime sancivit Concil. Trid. sess. 25. tit. de regularib. & monialib. cap. 6.*

t *in omnib. Cod. dictio, electiones vim ret in discordia, absque dictione. Per.*

processum, possint Moniales, quæ in aliam, vel in alias dixerant vota sua, licite per consensum, antequam ad actus diversos divertant eorumdem, omni pravitate cessante, ad illam accedere, quæ ab aliis majorem partem Conventus numero facientibus est electa. Et si per accessum hujusmodi ad duas partes pervenire poterit, illis, quæ antea in eam consenserant computatis, confirmetur u, & benedicatur, ac si duas partes ab initio habuisset, ut in casu proximo est præmissum x. Verum si quæ fuerint Moniales, quæ postquam in præmissis casibus talis confirmata, & benedicta extiterit, ac possessionem suæ administrationis fuerit assecuta, voluerint per modum denunciationis, vel accusationis, vel a dignitate dejiciatur adepta, proponere aliquid contra ipsam, eis per prædicta proponendi minime sit sublata facultas. Si vero ad illam, quæ a majori parte (ut præmittitur) est electa, noluerint aliæ accedere Moniales: vel si accesserint, non tamen, quod cum eliis prius in eam consentientibus faciant duas partes: tunc super y objectibus partis alterius, si quæ fuerint, & super aliis, quæ in tali negotio sunt ex officio inquirenda, plene hoc strepitu judicii, & figura per superiorem inquiratur primitus, antequam confirmetur electio, vel etiam infirmetur: sed interim præsentis constitutionis auctoritate in spiritualibus z, & temporalibus libere administret: sic tamen, quod de rebus monasterii nil penitus alienet, nec aliquam in Monialem recipiat quoquo modo. Si qua vero a minori parte Conventus numero nominata fuerit, vel electa, ex nominatione, vel electione hujusmodi (quum eo ipso, quod pars minor eas fecerit, nullæ vires aliquas noluimus obtinere) ipsi jus aliquod quomodolibet non quæratur: nec ad eam ab aliis per confessum in hoc casu valeat accessus haberi. Ut autem cum per prædictam formam proceditur, facilius in hujusmodi Monialium electionibus ad concordiam veniatur: decernimus, ut non zeli ad zelum, nec meriti ad meritum, sed solum numeri ad numerum fiat collatio in eisdem.

¶ Pito 3. *Præsentis Constitutionis auctoritate in spiritualibus.*] Aliud in Episcopis, & Abbatibus. *Extravag. sopra. Ile de Electa*,

u *al. ita: & confirmetur, & benedicitur.*

x *al. expressum.*

y *al. ita: super objectis partis alterius, si quæ, &c.*

Electa per compromissum benedictio impenditur, non obstante minoris partis contradictione: sed si major sit et opponat, libere administrabit, nec confirmabitur. Si autem ei se opponat pars in duplo major, non administrabit, nec confirmabitur, sed expectabit litis eventum. h. d.

§. 2. Cæterum si per formam compromissi fuerit in electione processum, & electæ pars aliqua se opponat: si minor, ipsius (ut in forma scrutinii statuitur) confirmetur electio, & eidem benedictio impendatur, partis ejusdem contradictione, vel exceptione, aut appellatione qualibet non obstante: sed per hoc denunciandi, vel accusandi eam postmodum sibi via minime sit præclusa. Si major, ejus (donec de objectis z & aliis, ut in eadem forma scrutinii præmittitur, fuerit inquisitum) confirmatio, vel infirmatio differatur: sed interim (ut prædicitur) libere administret, nisi forsan pars opponentium extiterit dupla major: tunc enim administrare ipsam nolumus, sed litis eventum potius expectare.

z *al. abjectibus.*

Si ab opponentibus in casibus præmissis appellatur, Constitutio: Ut circa, servabitur: sed Moniales ad sedem Apostolicam personaliter non venient, sed procuratores secundum constitutionem, Cupientes; mittent. h. d. Joan. Andr.

§. 3. Porro si in hujusmodi electionum negotiis contigerit (in illis duntaxat casibus, in quibus oppositiones juxta præmissa fuerint admittendæ) ad sedem Apostolicam appellari: appellantes formam constitutionis felicis recordationis Gregorii Papæ prædecessoris nostri, editæ in Concilio Lugdunensi diligenter servare teneantur. Sed cum eas propter sexus verecundiam a, suæque conditionis statum non deceat, nec ipsis expediat publice coram demonstrari, aut extra sua monasteria evagari, volumus quod electæ, vel etiam eligentes aut appellantes, seu hæ, contra quas appellatum fuerit, ad eandem sedem personaliter veniant quoquo modo. Sed procuratores sufficienter instructos, juxta constitutionem piæ memoriæ Nicolai Papæ tertii, prædecessoris nostri, ad sedem ipsam transmittant: per eos electionum, ac appellationum, & postulationum tantum prosecutura negotia, prout justitia suadebit: pœnam in dicta constitutione contentam ipso jure, si hoc non fecerint, incursuræ.

a *Vide hic effectum verecundiæ per Anchar. & l. filius. ff. de cond. instit. Fons.*

Ponentes, vel nutrientes discordiam in electione Monialium, ipso jure sunt excommunicati. h. d. Joan. And.

§. 4. Postremo hi, quos ad dirigendas in hujusmodi electionibus Moniales easdem deinceps contigerit evocari, ab his prorsus abstineant, per quæ inter eas super faciendis ipsis electionibus oriri b possit discordia, vel exorta nutriri: alias eo ipso excommunicationis sententiæ se noverint subjacere.

b *Dolt not. quod pœna statuta procurantibus earum discordiam, non tangit jam ortam nutrientes. Fons.*

Hæc Constitutio locum habet in Monialibus regulariter viventibus, & in Canonicis regularibus: hoc excepto, quod non debeant, nisi professæ eligere, vel eligi: quod non potest sibi vendicare locum in Canonicis secularibus. per hoc tamen Papa non approbat statum dictarum Canonicarum secularium. h. d. Joan. Andr.

§. 5. Supradicta siquidem nedum in monasteriis, in quibus sunt Moniales viventes sub aliqua de religionibus approbatis: sed etiam in illis, ubi sunt, juxta quorumdam provinciarum consuetudinem mulieres, quæ nec propriis renunciant, nec professionem faciunt regularem, sed vivunt, ut in secularibus Ecclesiis Canonici seculares, volumus per omnia observari: eo (quod supra dicitur) duntaxat excepto, ut non eligantur, nec eligant non professæ, cum in ipsis hoc locum sibi nequeat vendicare. per hoc tamen earum statum, ordinem, seu regulam nolumus, nec intendimus approbare.

c *Alias ita: sed & in aliis etiam ubi, &c.*

Jura de virorum electionibus tractantia, per hoc capitulum non sunt mutata. h. d.

§. 6. Ad hæc licet præmissa, quæ in multis a jure communi discrepare noscuntur, circa electiones in quibuslibet mulierum monasteriis faciendis ex d certis causis rationabilibus specialiter duxerimus statuenda, intentionis tamen nostræ nequaquam extitit e, ut per illa quoad electiones in aliis virorum monasteriis, vel quibusvis Ecclesiis celebrandas aliquid immutetur, sed jura precedentia in suo omnino remaneant f firmitate.

d *In manuscripto ita: ex certis genitis, & rationabilibus, &c.*

e *aliter, extitit.*

f *al. maneant.*

C A P. XLIV.

Si ordinarius post recessum appellationis interjectæ ad curiam, in tensis electionum Episcopatuum, non inquisito an pravitas intervenerit, procedit, confirmat, vel consecrat, prædicta non tenent: & ipse ab Episcoporum confirmatione, & consecratione suspensus est per annum. h. d. Dominicus de sancto Geminiano.

Idem Bonifacius VIII. (*c. an.* 1299. *Romæ.*)

PRovida consideratione generale Concilium Lugdun. concessit, ut ab appellationibus in judicio, vel extra judicium ad sedem Apostolicam in electionem Episcoporum, & aliorum superiorum negotiis interjectis, per quas ad sedem ipsam eadem negotia deferuntur, partes (nulla interveniente pravitate) recedere valeant, antequam ipsi sedi Apostolicæ appellationes eædem fuerint præsentatæ: sed inferiores Judices, quorum est (appellatione cessante) negotiorum cognitio eorundem, si in hoc pravitas intercesserit, ante omnia diligenter inquirant, & si eam intercessisse reperierint, se non intromittant ullatenus de eisdem: sed præfigant ipsis partibus peremptorium terminum competentem, quo cum actis, & monimentis suis Apostolico se conspectui repræsentent. Verum cum nonnulli concessione hujusmodi abutentes g, suam (inquisitione præfata omissa) cognitionem in eisdem negotiis interponant, ad confirmandas electiones, & consecrandos electos temere procedendo: Nos super hoc expressius providere volentes, confirmationes, & consecrationes hujusmodi, & quoscunque processus alios, quos (inquisitione præmissa non habita) contigerit de cætero in talibus negotiis attentari, decernimus nullius penitus existere firmitatis: & confirmantes, & consecrantes eosdem (ut in eo, quo peccaverint, puniantur h) ab Episcoporum confirmatione, ac consecratione per annum continuum ipso jure fore suspensos.

g *Vid. gloss. in Clem. 1. de jure patr.*

h *Vid. gloss. l. 1. ff. de divort. in princ. & Bart. in l. prætor ait §. hocque interdictum. ff. de nov. oper. nunciat.*

C A P. XLV.

Si Papa sibi provisionem Ecclesiæ cathedralis reservavit, inhibuit, & decrevit, non est vitiata electio, quæ præcesserat: omnia tamen, quæ reservationem sequuntur, carent effectu. Jo. And.

Idem. (*c. an.* 1299. *Romæ.*)

SI eo tempore, quo provisionem alicujus Ecclesiæ cathedralis ex quavis causa dispositioni, seu ordinationi sedis Apostolicæ reservamus, inhibentes, ne ad electionem, vel provisionem faciendam in ea quomodolibet procedatur, & decernentes, si secus super hoc a quoquam scienter, vel ignoranter attentatum extiterit, irritum, & inane, jam ad electionem forsitan sit processum in ipsa: præsenti constitutione sancimus, quod licet reservatio, inhibitio, & decretum hujusmodi non afficiant electionem, vel alia, quæ præcedunt, efficiunt tamen, ut effectu careant ea, quæ postmodum subsequuntur.

C A P. XLVI.

Absens plures procuratores ad actum electionis dare potest in solidum, & non aliter: & in altero admittendo potior est prior. h. d. usque ad §. Porro. Dominicus.

Idem. (*c. an.* 1299. *Romæ.*)

SI quis justo impedimento detentus in electionis negotio nequeat commode interesse, potest nedum uni (prout dicitur in Concilio i generali) sed & pluribus committere vices suas, dum tamen eorum cuilibet det in solidum potestatem k: & erit tunc melior conditio occupantis. Verum si ambo concurrant insimul, & postulent se admitti, audiri ambos non expedit: quia possent vota sua dirigere in diversos, sicque res non haberet exitum, & quod ab eis hoc casu fieret, non valeret: sed is admittatur duntaxat, quem Capitulum, vel pars major elegerit: vel si concordare nequeant, is, qui primo n in instrumento, vel literis procurationis extiterit nominatus.

i *In Concil. generali Later. sub Innoc. III. c. 24.*

k *Vid. dist. c. in Christo Petr. & l. si servus communis. de stip. ser. cap. quoniam Abbas. de offic. deleg. Fons.*

¶ Porro.

¶ Pizzi 4. *Dat in solidum potestatem.*] L. *Pluribus*, ff. *de Procurator.*

§. 1. Si autem nullus ipsorum in solidum fuerit deputatus, tunc propter rationem eandem ipsorum aliquis non debebit admitti: sibique imputet, qui sic eos constituit indiscrete.

Procurator ad eligendum constitutus, unum nomine suo, & unum nomine domini sui eligere non potest: nisi a domino de certa persona speciale mandatum habeat. h.d.

§. 2. Porrò cum unus est Procurator simpliciter constitutus, si in unum suo, & alium domini sui nomine in scrutinio nominandum duxerit, nihil agit: nisi de certa eligenda persona sibi dominus dederit speciale mandatum, tunc enim in illam ejus, & in aliam suo nomine licite poterit consentire.

Canonicus absens (licet nullus de Capitulo ejus Procurator esse velit, & ipse Procuratorem, qui non sit de Capitulo, nolente Capitulo deputare non possit) votum per literas exprimere non potest: cum cujuslibet votum sit secrete, & sigillatim in scrutinio exprimendum. h. d.

§. 3. Absens quoque (licet nullus de collegio velit esse procurator ejusdem, nec ipse nolente Capitulo extraneum valeat deputare) non poterit aliquatenus per literas exprimere votum suum: quod non est ante scrutinium, sed in ipso scrutinio secrete, & sigillatim tantummodo exprimendum.

CAP. XLVII.

Si appareat electus, vel se opponens ei, qui confirmationem petit, ille vocabitur nominatim: alias fiet in Ecclesia edicto generaliter, quod se confirmationi volentes opponere, veniant peremptorio assignato: aliter confirmatio facta non tenet. Joan. Andr.

Idem. [*c. an.* 1299. *Romæ.*]

QUoniam electione non in concordia celebrata, superior, ad quem electionis ipsius confirmatio pertinet, consuevit interdum suæ confirmationis celeritate, praferens cupiditatem, propriam juri, & inordinatum affectum etiam æquitati, competitorem aliquando, ubi alius, vel eos, qui se volunt opponere, quando electus est unicus, supplantare: dum nullis vocatis, & non discusso negotio per impositionem confirmationem cito (contra doctrinam Apostoli l) imponit manus electo: Nos volentes huic morbo, & fraudibus obviare, præsenti constitutione sancimus, confirmationes tales viribus omnino carere, ipsasque decernimus irritas, & inanes. Vocationem autem hujusmodi nominatim, ubi est coelectus, vel apparet oppositor m, alias generaliter in Ecclesia, in qua electio facta est, ut si qui sint, qui se velint opponere, compareant assignato peremptorio termino competenti, faciendam esse censemus. Quæ etiamsi electio in concordia celebrata fuerit, volumus observari.

l 1. *Timot.* 5.

m *Vid. Innoc. 3. inter quantum. de elect.* (?) *& obed. dict. l. fin. C. de jur. delib.*

DE RENUNCIATIONE.

TITULUS VII.

CAP. I.

Romanus pontifex potest libere Papatui renunciare. h. d. secundum Zen.

Bonifacius VIII. (*c. an.* 1299. *Romæ.*)

QUoniam aliqui a curiosi disceptantes de iis, quæ non multum expediunt, & plures sapere, quam oporteat (contra doctrinam Apostoli) temere appetentes, in dubitationem sollicitam, an Romanus Pontifex (maxime cum se insufficientem agnoscit ad regendam universalem Ecclesiam, & summi Pontificatus onera supportanda) renunciare valeat Papatui, ejusque oneri, & honori, deducere minus provide videbantur: Cælestinus Papa quintus prædecessor noster (dum ejusdem Ecclesiæ regimini præsidebat) volens super hoc hæsitationis cujuslibet materiam amputare, deliberatione habita cum suis fratribus, Ecclesiæ Romanæ Cardinalibus (de quorum numero tunc eramus) b de nostro, & ipsorum omnium concordi consilio, & assensu, auctoritate Apostolica statuit, & decrevit, Romanum Pontificem posse libere resignare. Nos igitur, ne statutum hujusmodi per temporis cursum oblivioni dari, aut dubitationem eandem in recidivam disceptationem ulterius deduci contingat, ipsum inter constitutiones alias ad perpetuam rei memoriam de fratrum nostrorum consilio duximus redigendum.

¶ Pizzi. 1. *Quoniam aliqui, &c.*] Antonin. Flor. *part.* 9. *tit.* 20. *cap.* 8. Vide Vitam B. Petri Cælestini, *cap.* 31.

a *Vid. Ludovicum Gomesium in regula cancellariæ, de infirmis resignantib. quæst. Paul. ad Roman.* c. 12.

b *Vide hinc Sonatorum. C. de dig. l.* 11.

CAP. II.

Si in fraudem expectantis primam vacaturam, cum in proximo crederetur pinguis vacare, renunciet aliquis tenuem, quam habebat, non tenetur expectans illam recipere, imo illa dimissa expectabit aliam sine fraude vacantem. Et si illi renuncians illa pinguis postea conferatur, hoc ipso probata sit fraus, & carebit utraque.

Idem. [*c. an.* 1299. *Romæ.*]

SI te præbendam c, vel dignitatem in aliqua Ecclesia proximo vacaturam auctoritate Apostolica expectante, aliquis præbendam, seu dignitatem tenuem obtinens in eadem, fraudulenter ei renunciet, ut illa primo sic vacante præcludatur tibi via per consequens ad obtinendum præbendam, vel dignitatem aliam pinguiorem, quæ per mortem alicujus, vel alias in ipsa Ecclesia creditur verisimiliter in proximo vacatura: per renunciationem hujusmodi (dummodo de præmissa fraude appareat, saltem per aliquas probabiles conjecturas, ut quia dictæ renunciationis tempore is, qui præbendam, vel dignitatem pinguiorem habebat, infirmitate gravi detinebatur a, vel aliquid aliud imminebat, propter quod illius præbenda, seu dignitas vacare in proximo probabiliter credebatur) nullum tibi volumus obstaculum interponi, quo minus (præbenda, seu dignitate prædicta sic fraudulenter renunciata omissa) possis dictam pinguiorem, cum eam, vel aliam, si prius ipsam vacare contigerit, auctoritate præfata libere petere, velut tibi debitam, & habere.

Cæterum si prædicto renuncianti hujusmodi præbenda, vel dignitas pinguior forsitan conferatur: eo ipso dicta fraus intelligatur esse probata, & idem renuncians habitu omnino careat, & ambitu.

¶ Pizzi. 2. *Infirmitate gravi detinebatur.*] L. 3. C. *de repudiis.* L. 59. ff. *Soluto matrimon.*

c *Hodie gratiæ quæ dicuntur expectativæ, sive ad vacatura, omnino sublatæ sunt per Conc. Trid. sess. 24. de refor.* c. 19.

DE SUPPLENDA NEGLIGENTIA PRÆLATORUM.

TITULUS VIII.

CAP. I.

Jurisdictio Suffraganei excommunicati ad Metropolitanum non devolvitur. Joan. Andr.

Innocent. IV. (*c. an.* 1250. *Romæ in Gallicam.*)

ROmana a Ecclesia, &c (& inf.) Edictum vero per Rhemensem provinciam publicatum, ut a subditis Episcoporum ipsius provinciæ pro audiendis, & terminandis eorum causis libere ad Rhemensem curiam accedatur, penitus revocamus: quia etiamsi teneretur iidem Episcopi pro sua culpa vinculo excommunicationis adstricti, non tamen ex culpa ipsa (cum id non inveniatur a jure concessum) ad Rhemensem Archiepiscopum jurisdictio devolveretur eorum. Sed alia forte pro illa pœna ipsis canonica posset infligi.

¶ Pizzi. 1. *Romana Ecclesia, &c.*] Cap. 2. *de Offic. Vicar. cap.* 2. *de Offic. Ordinar. cap.* 1. *de foro competenti, infr. cap.* 9. *de Testibus*, *Cap.* 1. *de appellat. cap.* 1. *de censib. & cap.* 2. *de pœn.*

a *Huc spectant tradita per Joan. And. in* 1. *novel. & per Felin. in cap. pastoralis. extra de offic. Legat.*

CAP. II.

Si ille, qui præest, est negligens, & remissus, debet superior illi dare idoneum coadjutorem. h. d. Joan. Andr.

Idem *Baronibus*, & *Comitibus regni Portugalliæ.*

GRandi non immerito: [& inf.] Mandamus, quatenus dilectum filium nobilem virum Comitem a Bolon. præfati Regis Portugalliæ fratrem, de devotione, probitate, et circumspectione multipliciter commendatum, qui eidem Regi (si absque legitimo decederet filio) jure regni succederet: quique examinatæ dilectionis affectu, quo vos, & prædictum regnum prosequitur (magnanimitate, ac potentia sibi plurimum suffragantibus) regnum ipsum maturius reformaturus firma credulitate speratur: præsertim cum ad curam, & administrationem generalem, & liberam regni ejusdem, tam b pro sæpe dicti regis, quam ipsius regni utilitate si provide attendatur, ac ad defensionem Ecclesiarum, monasteriorum, aliorumque piorum locorum regni præfati, & personarum Ecclesiasticarum, tam religiosarum, quam secularium, necnon viduarum, orphanorum, & cæterorum ibidem degentium, ac deperditorum inibi recuperationem salubriter [ut in Domino confidimus] sit assumptus, cum ad vos accesserit (fidelitate, homagio, juramento, seu pacto, si aliquibus forte præfato Regi, vel cuicunque alii personæ teneamini, aut etiam ipsius Regis prohibitione: dummodo personam ejus, & vitam, ac legitimi sui filii, si aliquem ipsum habere contigerit, fideliter conservetis, debitum ei exhibentes

b *al. ita non minus pro sæpe dicti Regis, quam, &c. al. ita: tam pro spe dicti Regis, quam, &c.*

beatis honorem, nequaquam obstantibus) in civitatibus, aliis, villis, & munitionibus regni prædicti, eum omnibus fuis recipere, ac ejus dispositionibus, ordinationibus, & mandatis universaliter singuli, & singulariter universi per omnia, & in omnibus intendere absque difficultate qualibet procuretis: impendentes sibi contra quoslibet repugnantes, ac etiam violentos consilium, auxilium, & favorem. de redditibus, proventibus, omnibusque præfati regni juribus sine diminutione aliqua plenarie respondendo: ut de illis dicto Regi, secundum quod suam decet excellentiam, sibi, ac suis, & præfati regni necessitatibus pro tempore, ac negotiorum emergentium qualitate valeat providere. Alioquin venerabilibus fratribus nostris Bracarensi a Archiepiscopo, & Episcopo Colimbrensi damus nostris literis in præceptis d, ut vos ad id monitione præmissa per censuram Ecclesiasticam appellatione remota compellant.

a De his Episcopatibus vid. J. Vasæum in Annalibus Hispaniæ, c. 20.

d al. ita: in mandatis.

Per hoc autem non intendimus memorato Regi, vel ipsius legitimo filio (si quem habuerit) prædictum regnum adimere: sed potius sibi, & eidem regno destructionem e oppositum, ac vobis ipsis in ista ipsius e Regis per sollicitudinem & providentiam Comitis consulere supradicti.

e al. ejusdem.

¶ Pius 2. *Nobilem virum Comitem.*] *&* *Assensum Mathildis Comitissæ Boloniensis uxoris.* Joan. Valæus part. 2. cap. 19.

CAP. III.

Episcopo a Paganis, vel a Schismaticis capto, non Archiepiscopus, sed Capitulum administrat: nisi Papa quem cito hoc fieri poterit, super hoc per Capitulum consulendus aliter ordinaret. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. [*c. an. 1299. Romæ.*]

SI Episcopus a Paganis, f aut Schismaticis capiatur, non Archiepiscopus, sed Capitulum, ac si sedes per mortem vacaret illius, in spiritualibus, & temporalibus ministrare debebit: donec eum libertati restitui, vel per sedem Apostolicam (cujus interest Ecclesiarum providere necessitatibus) super hoc per ipsum Capitulum quam cito commode poterit consulendam, aliud contigerit ordinari.

f Saracenos verum Scriptores Paganos vocant omnes idolorum cultores.

CAP. IV.

Ecclesia cathedrali vacante, solus Papa visitatorem deputat, nisi Archiepiscopus propter negligentiam, vel dolosam Capituli administrationem cum causæ cognitione deputaret. h. dicit Dominicus.

Idem. [*c. an. 1299. Romæ.*]

ECclesiæ g cathedrali vacanti visitator ab alio, quam a Rom. h Pontifice deputari non potest: nisi forte Capitulum in spiritualibus, & temporalibus negligenter, aut perperam administret. Tunc enim Archiepiscopus ob negligentiam, vel malitiam Capituli (ea tamen, causaque super hoc cognitione præmissa) visitatorem, seu administratorem eidem Ecclesiæ licite poterit deputare.

g Vide Marianum Socinum, tr. de visitat. onn.

h Vide supra, de offic. leg. quod translationem. Dominicus.

Visitator Ecclesiæ vacantis ab inferiore a Papa deputatus, temporalia, & spiritualia administrat: excepta beneficiorum collatione ad Episcopum pertinente. h. d. Dominicus.

§. 1. Hujusmodi quoque visitator, quanquam spiritualium, & temporalium administrationem legitimam censeatur habere, beneficia tamen, quæ ad collationem pertinent Episcopi, conferre non potest, si ab alio, quam a Romano Pontifice fuerit deputatus.

DE TEMPORIBUS ORDINATIONUM, ET QUALITATE ORDINANDORUM.

TITULUS IX.

CAP. I.

Episcopus Italiæ ultramontanum non ordinat, nisi de speciali licentia Papæ, vel per patentes literas Episcopi sui, continentes justam causam, quare noluit, vel non potuit illum ordinare, si secus factum fuerit, ordinans punietur pæna condigna, & ordinatus manebit suspensus: ita quod etiam a pænitentiario Papæ, sine ipsius speciali licentia absolvi non poterit. Joan. Andr.

Clemens IV. [*c. an. 1290. Romæ.*]

SÆpe contingit, quod nonnulli Clerici vinculo excommunicationis adstricti, aut apostatæ, seu irregulares, vel alias ordinum sacrorum susceptione indigni, suam patriam, in qua de his habetur notitia, fugientes, se in remotis partibus faciunt ad hujusmodi ordines promoveri. Nos igitur volentes animarum ipsorum periculis obviare, statuimus, ut nullus Episcoporum Italiæ de cætero aliquem ultramontanum Clericum ordinare præsumat, nisi a nobis specialem licentiam habeat, vel ab Episcopo, de cujus diœcesi traxit originem ordinandus, vel in cujus diœcesi beneficiatus existit a, per ejus patentes literas causam rationabilem continentes, quare ipsum noluit, aut nequeat ordinare. Eos vero, quos contra præmissa contigerit ordinari, manere volumus absque spe dispensationis, super hoc a sede Apostolica obtinenda, suspensos, ac ordinantes pœnitentia condigna puniri. Omnibus nostris pœnitentiariis inhibentes districte, ne absque licentia nostra speciali cum taliter ordinatis dispensent, vel suas eis tradant literas, per quas cum ipsis debeat dispensari.

a al. extitit.

CAP. II.

Qui scienter ordinaverint Clericum alienum, per annum a collatione ordinum sunt suspensi, & postquam suspensio fuerit manifesta, poterunt subditi sine ipsorum licentia a vicinis Episcopis ordinari. Joan. Andr.

Gregorius X. *in Generali Concilio Lugdunensi.* [*an. 1273. in Gallia.*]

EOs, qui b Clericos parochiæ alienæ absque superioris ordinandorum licentia scienter, seu affectata ignorantia, vel quocunque alio figmento quæsito præsumpserint ordinare, per annum a collatione ordinum decernimus esse suspensos: his, quæ jura statuunt contra taliter ordinatos, in suo robore duraturis. Clericis quoque parochiæ taliter suspensorum, postquam eorum suspensio fuerit manifesta, absque ipsorum etiam licentia, interim recipiendi ordines ab aliis vicinis Episcopis alias tamen canonice, liberam concedimus facultatem. c

b Vide Concil. Trid. sess. 23. de reform. cap. 8.

c al. potestatem.

CAP. III.

Episcopus originis, domicilii, vel Ecclesiastici beneficii commendatarius ad ordines dare potest, inferiores Prælati non, nisi ex privilegio: nec Officiales Episcoporum, sed ii, qui habent administrationem spiritualium, illas bene concedunt.

Bonifacius VIII. [*c. an. 1299. Romæ.*]

CUm nullus d Clericum parochiæ alienæ, præter superioris ipsius licentiam debeat ordinare: superior intelligitur in hoc casu Episcopus, de cujus diœcesi est is, qui ad ordines promoveri desiderat, oriundus, seu in cujus diœcesi beneficium obtinet Ecclesiasticum, seu habet (licet alibi natus fuerit) domicilium in eadem. Inferiores quoque Prælati, Religiosi vel alii, nisi eis quod suos Clericos aut subditos possint, a quo voluerint Episcopo, facere ordinari, a sede Apost. specialiter sit indultum, vel Officiales Episcopi (cum ad hoc se ipsius officium non extendat) hujusmodi nequeunt licentiam impertiri. Episcopo autem in remotis agente, ipsius in spiritualibus Vicarius generalis, vel sede vacante Capitulum, seu is, ad quem tunc temporis administratio spiritualium noscitur pertinere, dare possunt licentiam ordinandi.

d Vide Concil. Trid. sess. 7. de Reform. cap. 10. & sess. 23. de reform. c. 10.

Possunt Episcopi ordinare Priores Prioratuum non exemptorum, & ipsorum socios, quamdiu morantur in illis: licet inde non fuerint oriundi. Joan. Andr.

§. 1. Religiosi vero a suis superioribus in non exemptis Prioratibus deputati, Priores, & eorum socii possunt a locorum diœcesanis, quamdiu morantur in ipsis Prioratibus, ordinari licite, licet non sint de eorum e diœcesibus oriundi.

e al. Ipsorum.

CAP. IV.

Episcopus, seu alius inferior, primam tonsuram infanti non confert, nisi religionem intret: nec homini illiterato, nec homini alterius diœcesis, absque sui Prælati licentia: nec etiam conjugato, nisi religionem intret, aut ad sacros ordines promoveatur legitime, alias contra faciens punitur, ut hic. h. d. Zen.

Idem. [*c. an. 1299. Romæ.*]

NUllus f Episcopus, vel quivis alius, infanti (nisi forte religionem intrare) seu illiterato, sed nec absque sui superioris licentia homini diœcesis alienæ, Clericalem præsumat conferre tonsuram, nec etiam conjugato, nisi volenti religionem intrare, aut ad sacros ordines promoveri: prout est sacris canonibus definitum. Qui vero contra fecerit (ut in eo, in quo peccaverit, puniatur) per unum annum a collatione Clericalis tonsuræ duntaxat noverit se suspensum.

f Vide Concil. Trident. sess. 23. de reform. cap. 4.

DE

DE ÆTATE ET QUALITATE, ET ORDINE PRÆFICIENDORUM.

TITULUS X.

CAP. UN.

Episcopus dispenset cum majore XX. annis in dignitatibus, & personatibus non curatis, si aliud non obsiet. h. d. Dominicus.

Bonifacius VIII. (*c. an. 1299. Romæ.*)

PErmittimus, ut Episcopi cum iis, qui XX. annum compleverint, quod dignitatem, vel personatus, quibus animarum cura non imminet, valeant obtinere, possint (si *a* aliud non obstat canonicum) libere dispensare *b*.

a In manuscr. ito: si aliud Canonicum non obsistat.

¶ Pyth. e. *Libere dispensare.*] Potestas dispensandi in Superiore non est necessitatis, sed voluntatis.

DE FILIIS PRESBYTERORUM, ET ALIIS ILLEGITIME NATIS.

TITULUS XI.

CAP. I.

Cum illegitime natis dispensant Episcopi in minoribus ordinibus, & beneficio sine cura, dummodo sit tale, in quo aliter dispensare possint: in aliis dispensatio Papæ requiritur. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. [*c. an. 1299. Romæ.*]

IS, qui defectum patitur *a* natalium, ex dispensatione Episcopi licite potest (si et aliud canonicum non obsistat) ad ordines promoveri minores, & obtinere beneficium, cui cura non imminet animarum: dummodo sit tale, super quo per ipsum Episcopum valeat dispensari. Ad ordines quoque majores, vel *b* beneficia curam animarum habentia, super quibus nequit Episcopus dispensare, sine dispensatione sedis Apostolicæ promoveri non potest.

a el. in aliquibus natalibus.

b In aliquot antiquis Codicib. ita: beneficia, super quib. nequit, &c. aliqua alia quibus, curam animarum habentia.

Si dispensatum fuerit cum aliquo, quod non obstante illo defectu possit ad curatum beneficium promoveri, prætextu illius dispensationis non potest duo beneficia insimul obtinere. Joan. Andr.

§. 1. Ille vero, cum quo per sedem dispensatur eundem, ut (præmisso non obstante defectu) valeat ad beneficium, etiamsi curam animarum habeat, promoveri: nequit prætextu dispensationis hujusmodi (quam exorbitantem a jure oportet esse, odiosam restringi) nisi unicum beneficium obtinere.

CAP. II.

Si ille, cum quo super defectu originis in curato beneficio fuerit dispensatum, et tacito super pluralitate dispensationem obtineat, non valet dispensatio. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1299. Romæ.*]

SI is, cum quo fuit per sedem Apostolicam dispensatum, ut, non obstante defectu natalium, quem patitur, ad omnes ordines promoveri valeat, & obtinere beneficium, etiamsi curam habeat animarum, dispensationem aliam (tacito de prædicto defectu) postmodum obtineat a sede præfata, ut duo, vel plura beneficia similem curam habentia possit recipere, si ei alias canonice conferantur, & ea simul licite retinere: talis dispensatio (cum non sit verisimile sedem ipsam cum illo prædictum patiente defectum voluisse, si hoc fuisset expressum, eidem in pluralitate beneficiorum hujusmodi dispensare) velut per surreptionem obtenta, nullius penitus est momenti.

DE BIGAMIS.

TITULUS XII.

CAP. UN.

Bigamus nudatus est omni privilegio Clericali, & addictus seculari foro: nec valet consuetudo in contrarium: & prohibetur et sub anathemate, ne tonsuram deferat. Joan. Andr.

Gregorius X. in Concilio generali Lugdun. (*an. 1257. in Gallia.*)

ALtercationis antiquæ *a* dubium præsentis declarationis oraculo decidentes, bigamos omni privilegio Clericali declaramus esse nudatos: & coercitioni fori secularis addictos, consuetudine contraria non obstante. Ipsis quoque sub anathemate prohibemus deferre tonsuram, vel habitum Clericalem.

a Vide Anchar. consil. 124. & de multiplici genere Bigamorum apud Joan. Montagne tract. de bigamia, q. 5.

DE OFFICIO VICARII.

TITULUS XIII.

CAP. I.

Successor Officialis excommunicati, excommunicatus non est, nisi in crimine demum communicet: illa autem, quæ interim, ille excommunicatus manente, non valent, si jurisdictionem solum ab eo recepto non fecit. Joan. Andr.

Innocentius IV. [*c. an. 1250. Romæ.*]

ROmana Ecclesia: (& *infra.*) Cum Rhemen. Archiepiscopus in Officialem alicujus Suffraganei sui excommunicationis sententiam ex aliqua rationabili *a* causa profert: illos, qui vices ipsius gerunt, propter hoc excommunicationis vinculo non adstringit. Cum non communicent ob id Officiali eidem in crimine, qui Ecclesiastica censura districtione, pro eo quod suum exercent officium, non arctantur. Ea tamen, quæ ipsi gerendo hujusmodi vices agunt, eo taliter excommunicato manente (si jurisdictionem tantum recipiunt ab eodem) non possunt obtinere vigorem.

a Vide Concil. Trid. sess. 25. de reform. cap. 3.

CAP. II.

Ex generali commissione non potest Officialis inquirere, corrigere, deponere, & punire subditorum excessus. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. [*c. an. 1299. Romæ.*]

LIcet *b* in officialem Episcopi per commissionem officii generaliter sibi factam, causarum cognitio transferatur, potestatem tamen inquirendi, corrigendi, aut puniendi aliquorum excessus, seu aliquem a suis beneficiis, officiis *c*, vel administratione hos amovendi, transferri nolumus in eundem: nisi sibi specialiter hæc committantur.

b Nota quod genus non includit quamlibet speciem comprehensam sub illo, quando est dare aliquam rationem, quare non includatur ad hoc, quod not. gloss. in c. de excepc. pro.

c Dictio, officiis, deest in antiquis codicib.

CAP. III.

Ex generali commissione Officialis beneficia conferre non potest. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1299. Romæ.*]

CUm in generali concessione nequaquam illa veniant, quæ non esset quis verisimiliter in specie concessurus: nec regulariter donate valeat is, cui bonorum administratio etiam libera est concessa. Officialis, aut Vicarius generalis Episcopi, beneficia conferre non possunt: nisi beneficiorum collatio ipsis specialiter sit commissa.

DE OFFICIO, ET POTESTATE JUDICIS DELEGATI.

TITULUS XIV.

CAP. I.

Conservator a manifestis defendit injuriis, & judicialem indaginem non exercet.

Innocentius IV. (*c. an. 1250. Romæ.*)

STatuimus *a*, ut conservatores, quos plerumque concedimus, a manifestis injuriis, & violentiis defendere possint, quos eis committimus defendendos. Nec ad alia, quæ judicialem indaginem exigunt, suam possint extendere potestatem.

a Vide Petr. de Anchar. consil. 87. incip. omissa prima dubio. & consil. 136. incip. in primo dubio. & Jas. consil. 160. incip. circa duo. vol. 4.

CAP. II.

In executionibus, & pœnis Pontificali dignitati defertur.

Alexander IV. (*c. an. 1258. Romæ.*)

QUia Pontificali dignitate præditis ob reverentiam sacri officii, quod exercent, plurimum deferri convenit, & eos plus aliis honorari decet: ut cum a Judicibus, vel conservatoribus a sede Apostolica deputatis, contra eos ad censuras aliquas, sive pœnas fuerit procedendum, gradus, & modestia in hujusmodi processu servetur: ita quod (eis quadam condigna reverentia supportatis) ingressus primo ipsis Ecclesiæ, vel Sacerdotalis interdicatur ministerium: ac deinde ab officio suspendantur, & subsequenter aggravetur censura Ecclesiastica contra eos. Nisi forte aliter fieri suaserit nimia contumacia protervitas, sive culpa.

¶ Pyth.

¶ Prim. 2. *Ita quod.*] *Cap. Pastoralis.* Ext. eod. tit.

CAP. III.

Delegato procedente cum duobus subdelegatis non in totum, ad Papam, non ad condelegatos appellari debet. h. d. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (c. an. 1299. Romæ.)

SI duo ex tribus a sede Apost. delegatis, duobus aliis non in totum subdelegaverint vices suas, ipsique b subdelegati cum delegato tertio in causa processerint delegata, si appellatur ab ipsis, non ad condelegatos, sed ad primum delegantem tantummodo appellari debebit.

b *Vid. l. prætipimus. ad fin. C. de app. & c. fin. supr. de re jud. l. fin. C. de Con. lege. lib. 10. Anch. Font.*

CAP. IV.

Tres casus ponit, in quibus suspicionis causa coram arbitris non tractatur. Primus, cum recusatur unus ex delegatis datis cum clausula, quod si non omnes. Secundus, cum recusatur delegatus Episcopi. Tertius, cum recusatur Officialis. Joan. Andr.

Idem. [c. an. 1299. Romæ.]

SI contra unum ex duobus Judicibus cum illa clausula, quod si ambo interesse non possint, alter eorum in causa procedat, a sede Apostolica delegatis, suspicionis causa legitima proponatur: causa ipsa suspicionis coram non recusato conjudice (ad quem ex vi prædictæ clausulæ debet ipsius causæ cognitio pertinere) probari, & ab eo expediri debebit. Ubi vero non est dicta clausula in rescripto, debet super hoc ad arbitros recursus haberi. Cum autem ipse c delegatus Episcopi recusatur, recusationis causa coram Episcopo est probanda. Idem est, si Officialis recusetur ejusdem, licet ad ipsum ab eodem Officiali nequeat apellari.

c *Dictio, ipse, deest in antiquis codicibus.*

CAP. V.

Distinguit tria tempora ad sciendum, an Judex suspectus committere possit: quia aut non est proposita recusatio: & tunc in totum per eum facta commissio tenet. Aut est proposita, sed nondum pronunciatum super ea: & tunc volente recusatore committere potest: alias non. Aut jam pronunciatum est, illum esse suspectum: & tunc etiam volente recusatore committere nequit. Joan. Andr.

Idem. [c. an. 1299. Romæ.]

JUdex ab Apostolica sede datus, quamvis legitime recusari valeat ut suspectus, potest licite vices suas committere, antequam recusatio contra ipsum proponatur. Et si in totum commiserit recusari iterum, aut facta per eum commissio impugnari nequibit: quod posset, si sibi de jurisdictione aliquid reservasset. Post recusationem quoque propositam committere [nisi de recusatoris procedat assensu] non potest: sed eo volente hoc potest, etiamsi jam recusatio eadem sit probata: dummodo pronunciatum non fuerit super ea. Extunc enim [cum omnino Judex esse desierit] nulla etiam cum illius assensu potest fieri commissio per eundem.

CAP. VI.

Delegatus subdelegans, etiam in totum, re integra causam reassumere potest. h. d. Joan. Andr.

Idem. (c. an. 1299. Romæ.)

QUamvis alicui vices tuas in causa tibi a sede Apostolica delegata in totum commisisse noscaris: si tamen, antequam ille jurisdictionem usus fuerit, commissio hujusmodi per te revocetur ab ipso, vel eum rebus eximi contingat humanis: causam ipsam reassumere poteris. Cum jurisdictio [ea quam ipsa usus non extitit] non censeatur in eum efficaciter transiisse.

CAP. VII.

Si delegatus subdelegavit, quoties abesset, vel donec revocaret, & mortuus sit, re non integra, subdelegatus procedit. Et semper de subdelegato ad delegatum, qui sibi aliquid jurisdictionis reservavit, appellari debet, etiam post sententiam. h. d. Jo. Andr.

Idem. [c. an. 1299. Romæ.]

SI delegatus, quoties eum abesse contigerit, tibi commiserit vices suas, poteris eo rebus humanis exempto [eum & tunc censeatur abesse] commissum tibi negotium [dum tamen illo vivente jurisdictione usus extiteris] libere definire. Idem poteris, quando tibi vices etiam sub ea forma commisit, donec eas duceret revocandas. Nam talis commissio, per quam censetur etiam sententiæ prolatio [nisi antea fuerit revocata] committi, nequaquam morte committentis expirat, ex quo res integra non existit. Ad eum quoque, qui vices suas committit, donec revocet, vel qui executionem sententiæ d tantum, aut quicquid aliud de jurisdictione sibi reservavit, non ad delegantem primum appellari debebit, etiamsi post sententiam fuerit appellandum.

d *Executio est jurisdictionis: ideo non facienda die feriata. De fer. si videtur. Domin. Fam.*

CAP. VIII.

Plurium delegatorum in solidum quilibet cognoscit. Et uno cognoscente, alii (nisi ex causa) se non intromittunt. Et perpetuato unius, perpetuat quoad omnes. h. d. Zen.

Idem. (c. an. 1299. Romæ.)

CUm plures a sub illa forma, ut omnes, aut duo, vel unus eorum mandatum Apostolicum exequantur, aut alia consimili, Judices, vel executores a sede Apostolica deputari contingit: ipsorum quilibet injunctum potest libere adimplere mandatum. Porro uno eorum negotium inchoante commissum, alii nequibunt se ulterius intromittere de eodem, nisi vel infirmitate, vel alia justa causa illum contingeret impediri: aut si nollet, vel mentiose in eo procedere recusaret. Jurisdictione vero perpetuata, mandatore cedente per unum (in casu, quo potest) ex Judicibus delegatis perpetuata intelligitur quoad omnes.

¶ Prim. 2. *Cum plures, &c.*] *L. Nos distinguemus, §. Cum in plures, ff. De recept. qui arbitrium, &c.*

CAP. IX.

Executor super gratia facta datus a Papa, mortuo Papa, etiam re integra gratiam exequitur. Joan. Andr.

Idem. [c. an. 1299. Romæ.]

SI super gratia aliquam ab Apostolica sede facta executores fuerint deputati, æquum esse censemus, ut sicut ipsa gratia [licet nondum sit in ejus executione processum] morte non perimitur concedentis, sic nec etiam re integra perimatur executoribus data potestas, quam veluti gratiæ prædictæ accessoriam, naturam sequi congruit principalis. Ne gratiam eandem vel reddi quandoque omnino inutilem, vel ipsius effectum in tempora longiora (cum illius e dispendio, cui facta extitit) differri contingat.

e *al. Ipsius.*

CAP. X.

Duos casus ponit, quibus de subdelegato non in totum appellatur ad primum delegantem: scilicet cum delegatus excommunicatus, vel mortuus est. Alios casus pone infra eodem, Si a Subdelegato. Joan. Andr.

Idem. (c. an. 1299. Romæ.)

SI is, cui causa [licet proprio nomine non expresso] a sede fuerat Apostolica delegata, subdelegaverit non in totum vices suas alicui: a subdelegato hujusmodi, si delegatum ipsum excommunicari, aut de medio tolli contingat, impedimento tali durante ad sedem ipsam [ne absolutionem, vel successorem expectando illius, præjudicari litigantibus, vel causa plus debito prorogari valeat] volumus appellari.

CAP. XI.

Ab arbitris juris appellatur ad Papam. Joan. Andr.

Idem. [c. an. 1299. Romæ.]

AB arbitris, qui secundum formam juris, ut de proposita contra Judicem suspicionis causa cognoscant, vel qui cum de revocatione ambiguitas literarum, Judicibus nequeuntibus in unam sententiam concordare, ad concertationem hujusmodi sopiendam a partibus eliguntur: est (si gravaverint) ad sed. Apost. appellandum.

CAP. XII.

Executor datus a Papa, ut provideat personæ subdelegati, si datur, ut provideat Ecclesiæ non expressa persona, non subdelegat nisi habeat speciale mandatum: & causam reddit. Joan. Andr.

Idem. [c. an. 1299. Romæ.]

IS, cui ab Apostolica sede committitur certæ personæ provisio de beneficio in certa Ecclesia, diœcesi, vel provincia facienda, potest alii committere licite vices suas. Sed si (non expressa certa persona) committatur eidem, ut alicui personæ idoneæ de certa Ecclesia, vel de beneficio debeat providere: (quia circa eligendam personam ejus industria f tunc videtur electa) provisionem sibi commissam alteri demandare non potest: nisi forma commissionis habeat, ut per se, vel per alium id valeat expedire.

f *Vid. Bart. in l. inter artifices. ff. de sol. & Joan. Anch. Font.*

CAP. XIII.

Is, cui aliquid certo loco expediendum committitur, ex justa causa illud expedire poterit extra locum. h. d. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1299. Romæ.*]

STatuimus, ut is, per quem ab Apostol. sede certo loco inquisitio fieri, vel quicquid aliud expediri mandatur: si propter potentiam, vel malitiam illius, contra quem inquiri debet, sive procedi, seu fautorum g ejusdem non possit hoc exequi eo loco secure (ne ipse commodum ex dolo, vel fraude reportet) ad id exequendum locum alium eligat idoneum, & securum. Idem faciat, si alia rationabilis causæ subsit, propter quam in loco decreto perfici nequeat commode, quod mandatur, ne tali prætextu impediri contingat mandatum Apostolicum, vel differri.

g Vid. de Test. cogendis. & de homi. Petr. & i. qu. 4. quia Præsumitur. Dominic.

CAP. XIV.

Quando a subdelegato non in totum appellatur, quia non admisit exceptionem, per quam denegatur etiam delegatum habere jurisdictionem, ad primum delegantem appellabitur. h. d. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1299. Romæ.*]

SI a subdelegato, cui delegatus non in totum commiserat vices suas, ex eo fuerit appellandum, quia exceptionem coram se propositam, quod antequam per eum, vel per ipsum delegatum in aliquem processum fuisset, delegans viam fuerat universæ carnis ingressus, admittere recusavit: non ad delegatum (cum jurisdictionem negetur habere) sed ad delegantem potius appellari debebit. Idem fiet in aliis casibus, in quibus delegatus jurisdictionem habere negatur. Alias si appellari deberet ad ipsum, esset appellans (qui sic fateri videretur eundem jurisdictionem habere, quod ante negaverat h) contrarius sibi ipsi.

h alit. negavit. alias, denegarat.

CAP. XV.

Ponit hic, qui possint esse conservatores, & ubi cognoscere, & an, & quibus possint delegare, quantum duret eorum potestas, & de expensis talium. h. d. Zen.

Idem. [*c. an. 1299. Romæ.*]

HAc constitutione perpetuo valitura sancimus, ut conservatores, qui aliquibus (ut a manifestis injuriis, & violentiis tueantur eosdem) plerunque a sede Apostolica conceduntur, de cætero deputari non possint, nisi Episcopi, vel eorum superiores, aut Abbates, seu dignitates, vel personatus in cathedralibus, vel collegiatis Ecclesiis obtinentes, nullusque deputari sibi conservatores ista valeat consortes tur. Nec aliquis [Regibus, & i Reginis n, qui sicut dignitatis altitudine præeminent, sic prærogativa gratiæ ipsos convenit extolli, duntaxat exceptis] deinceps conservatorem habeat eum, qui sub ipsius jurisdictione, dominio, vel districtu Ecclesiastico, vel temporali consistat. Conservatores autem hujusmodi extra civitates, seu diœceses, in quibus fuerint deputati, contra quoscunque procedere, aut eliquos ultra unam dietam a fine diœcesum earundem trahere non præsumant. Vices quoque suas [citationibus, sententiarum denunciationibus duntaxat exceptis, quas per alios valeant exercere] nulli committere possint, nisi hoc eis competierit ex beneficio literarum: sed nec tunc, nisi intra civitatem, seu diœceses, in quibus deputati fuerint, & personis tenentur, quæ superius sunt expressæ.

Ut autem conservatores limites sibi traditæ potestatis (quos frequenter excedunt) metu pœnæ diligenter observent, decernimus, ut si de aliis, quam de manifestis injuriis, & violentiis, scienter se intromiserint, seu ad alia, quæ judicialem indaginem exigunt, suam extenderint potestatem, eo ipso per unum annum ab officio sint suspensi. Pars vero, quæ hoc fieri procurabit, sententiam excommunicationis incurrat: a qua non possit absolvi, nisi ei, quem sic fatigaverit l indebite, primo satisfaciat integraliter de expensis. Officium autem quorumcunque conservatorum, ipso jure, quoad non cœpta negotia per obitum concedentis volumus expirare. Circa munera vero, & expensas, assessores, ac notarios & personas testimonii causa vocandas, illa præcipimus in hujusmodi conservatoribus per omnia observari, quæ in delegatis Judicibus constitutio a nobis super his edita observanda decrevit m. Quicquid autem contra præmissa, vel eorum aliquid attentari contigerit, omnino decernimus irritum, & inane.

i al. ita, vel Reginis.
n Not. Pet. de Anch. quod dicitur hic etiam de Conservatoribus Laicorum, ponderando istam exceptionem, quia exceptio de regula est. l fin. §. cui dulcia. ff. de vi. ett. & aleo leges. Font.
l al. fatigaverit.
m al. iter decernit.

DE OFFICIO LEGATI.

TITULUS XV.

CAP. I.

Legati non Cardinales sine speciali mandato jure legationis beneficia conferre non possunt: sed legati Cardinales bene possunt. Joan. Andr.

Innocentius IV. (*an. 1245. in Gallia.*)

OFficii nostri debitum remediis invigilat subditorum: quia dum eorum excutimus onera, dum scandala removemus, nos in eorum quiete quiescimus, & fovemur in pace. Proinde præsenti decreto statuimus, ut Ecclesiæ Romanæ Legati quantumcunque plenam legationem obtineant, sive a nobis missi fuerint, sive suarum prætextu Ecclesiarum legationis sibi vendicent dignitatem: ex ipsius legationis munere conferendi beneficia nullam habeant potestatem, nisi hoc eisdem specialiter duxerimus indulgendum. Quod in fratribus nostris legatione fungentibus nolumus observari: quia a sicut honoris prærogativa lætantur, sic & auctoritate fungi volumus ampliori.

¶ PITH. n. *Innocentius IV.*] In Concilio Lugdunensi.

a In manuscriptis ita. qui sicut, &c.

CAP. II.

Legatus habet ordinariam: unde per mortem Papæ non expirat ejus officium h. d. Joan. Andr.

Clemens IV. [*tit. sanctæ Cæciliæ Presbytero Cardinali Apostolicæ sedis Legato.*

LEgatos, quibus in certis provinciis committitur legationis officium, ut ibidem evellant, & dissipent, ædificent, atque plantent, provinciarum sibi commissarum, ad instar Proconsulum, cæterorumque Præsidum, quibus certæ sunt provinciæ decretæ, ordinarios reputantes: Præsenti declaramus edicto, commissum tibi a prædecessore nostro legationis officium nequaquam per ipsius obitum b expirasse.

b Intellige scilicet re non integra: re vero integra, an per mortem Papæ expiret legatio, dubitatur hic Petr. de Ancbar. Font.

CAP. III.

Finita legatione expirant reservationes Legatorum, & omnis processus habitus super illis, nisi tunc illa beneficia jam vacantia sint collata. Item dicitur, quod pendente una sua reservatione in Ecclesia collegiata, vel de beneficio spectante ad collationem alicujus, Legatus in eadem Ecclesia, vel beneficio spectante ad collationem ejusdem, aliam facere non potest: & quod fit contra prædicta, irritum decernit. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*c. an. 1299. Romæ.*)

PRæsenti declaramus edicto, reservationes c quorumcunque beneficiorum ab Apostolicæ sedis Legato suæ legationis auctoritate facta, & decreta interposita super ipsis, necnon denunciationes, inhibitiones, & processus quoslibet per eum, vel per executores deputatos ab eo habitos circa ipsas (dummodo ad collationem eorundem beneficiorum jam vacantium minime sit processum) eo ipso, quod ipsius finitur legatio, viribus penitus evacuari: nec executores eosdem posse alterius beneficia taliter reservata conferre d. Cæterum reservationes hujusmodi (per quas interdum Prælati, & Ecclesiæ nimium onerantur) restringere cupientes, prohibemus, ne postquam Legatus in aliqua cathedrali, vel collegiata Ecclesia reservationem aliquam duxerit faciendam, aliam, illa pendente, faciat aliquatenus in eadem. Nec etiam postquam alibi reservaverit aliquod beneficium ad collationem pertinens cujuscunque, aliud, quod ad illius collationem pertineat (quamdiu reservatio pendet alterius) sibi quoquo modo reservet: Quicquid autem contra præmissa contigerit attentari, eo ipso viribus non subsistat.

c Vide Concil. Trident. sess. 24. de refor. cap. 19. ubi reservationes qualibet ad vacatura beneficia tolluntur.

d Fallit, si Legatus contulerit canonicatum, & prebendam vacaturam reservaverit, dato executore: nam tales finita legatione conferre poterit. Petr. de Ancbar. Font.

CAP. IV.

Cathedrales, vel regulares, vel collegiatas Ecclesias Legati reservare, vel conferre non possunt. Idem in dignitatibus Ecclesiarum cathedralium, quæ sunt majores post Episcopos, si ipsarum prælati per electionem debent assumi: & contra hoc factum est irritum.

Idem. [*c. an. 1299. Romæ.*]

DEliberatione provida duximus inhibendum, ne aliquis Apostolicæ sedis Legatus, quantumcunque legationem obtineat plenariam dignoscatur, cathedrales, vel regulares, aut collegiatas Ecclesias, seu ipsarum Ecclesiarum cathedralium dignitates, ad quas hi, qui præficientur eisdem, majores in earum Capitulis post Episcopos existentes, habent per viam electionis assumi, suæ ordinationi, col-

ni, collationi, provisioni, electioni, aut dispositioni, quomodocunque referret: nec de ipsis ordinandis, conferendis, vel disponendis, se aliquatenus intromittat: neque aliquid, quo minus hi, ad quos pertinuerit eligere, aut postulare, libere valeant, cum vacabunt, obstaculum quomodolibet interponat: Decernentes quicquid contra hoc actum extiterit, eo ipso irritum, & inane.

Delegatus non potest alicui committere, quod recipiat resignationem beneficii, & postea illud conferat: & contra factum, vel faciendum decernit irritum. h. d. Joan. Andr.

§. 1. Prohibemus insuper, ne Legatus ipse in genere, nec in specie cuicunque concedat, ut ab iis, qui beneficia intra legationem ejusdem habentes, ea in illius manibus voluerint libere resignare, ipsorum resignatione recepta, illa valeat idoneis conferre personis: cum per hoc aperiri posset via contra Lateranen. *a* Concilium ad beneficia vacatura. Nos enim concessionem, quam contra hoc contigerit attentari, & quicquid ex ea vel ob eam secutum extiterit, nullam prorsus habere statuimus roboris firmitatem. Volentes non solum ad futura, sed etiam ad praeterita, & adhuc pendentia negotia hoc extendi.

a Hoc est Concilium Later. sub Alex. III. cap. 8.

CAP. V.

Collatio Legati per taciturnitatem prioris beneficii vitiatur. hoc dicit Zen.

Idem. [*c. an. 1299. Romae.*]

COllatio beneficii per legatum sedis Apostolicae tibi facta, nullius momenti existit, si in ea non fuerit *f* habita mentio de alio beneficio, quod primitus obtinebas.

f Alias, fuit.

DE OFFICIO ORDINARII.

TITULUS XVI.

CAP. I.

a Archiepiscopus non potest sibi constituere Officiales in dioecesi Suffraganeorum suorum, etiam pro futuris causis per appellationem devolvendis ad ipsum, nisi de consuetudine hoc habeat: & tunc etiam tales Officiales inhibere non possunt, priusquam fuerit appellatum.

Innocentius III. *In Concilio Lugdunensi.*
(*an. 1246. in Gallia.*)

ROmanae Ecclesiae: [*& infra.*] Prohibemus quoque, ne Rhemensis Archiepiscopus in dioecesibus Suffraganeorum suorum in eorum Officiales constituat: quia, cum Metropolitanus, in suorum Suffraganeorum ingrediantur dioecesin, ut in eis auctoritate propria judicent, disponant, aliquidve aliud agant, canones prohibeant institute, nequaquam hoc possunt in illis per alios exercere. Nec pro eo, quod causas per appellationem delatas ad ipsos, possunt in Suffraganeorum suorum dioecesibus delegare, similiter licet eis tales Officiales instituere in eisdem, qui eorum vice (cum appellatur ad ipsos) citationes, vel inhibitiones faciant, seu compescant in hac parte rebelles: quia in causis per appellationem devolutis ad ipsos, jam jurisdictionem obtinere noscuntur, propter quod licite possunt super illis committere vices suas. Non sic autem in aliis *c*, in quibus nondum extitit appellatum, & idcirco non debent aliquos constituere pro citationibus in futuris causis appellationum, & inhibitionibus faciendis: nisi aliud Rhemensis Ecclesia circa talium Officialium institutionem de consuetudine obtineat speciali. A quibus etiamsi de consuetudine hujusmodi possint in Rhemensi provincia constitui: inhibitiones tamen, ne procedatur in causis, priusquam ad Rhemensem curiam appelletur, fieri penitus inhibemus.

c Vid. cap. fin. de rescript. in antiq. & l. nec quemadmodum. ff. de judic. Font.

Donec Archiepiscopus de facili potest haberi, Officialis ejus Suffraganeum excommunicare, suspendere, aut interdicere non potest, propter ordinis (melius dicisset officii) Episcopalis reverentiam. h. d. in summa. Joan. Andr.

§. 1. Officiales autem Rhemensis Archiepiscopi (quamdiu in sua provincia, vel circa illam extiterit) in Suffraganeos interdicti, suspensionis, vel excommunicationis proferre sententias non attentent. Et hoc idem ab Officialibus aliorum Metropolitanorum, circa ipsorum Suffraganeos, (quibus ob reverentiam Pontificalis officii deferri volumus in hac parte) praecipimus observari.

CAP. II.

Canonici, qui a divinis cessare possunt consuetudine, vel alio jure, si cessare volunt, causam sua cessationis exprimant in instrumento publico, vel patentibus literis suis, vel alio authentico sigillo munitis: & exhibeant illud vel illas illi, contra quem cessant. Hoc praetermisso, vel expressa causa non inventa legitima, quicquid medio tempore perceperint ab Ecclesia, restituant: & quae percipere debent, non percipiant, & satisfaciant de injuriis illi, contra quem cessant. Causa legitima inventa, tenetur ille ad interesse Canonicis, & ad certam quantitatem Ecclesiae, superioris taxandam arbitrio. Ultimo reprobatur consuetudo, qua imagines Sanctorum, cum dicta cessatione, spinis, & urticis supponebantur. Et statuitur contrarium facientes graviter puniendos. Joan. Andr.

Gregorius X. *in generali Concil. Lugdun.*
[*an. 1273. in Gallia.*]

SI *b* Canonici a divinis cessare voluerint, prout in Ecclesiis aliquibus sibi ex consuetudine, vel alias vindicant: antequam ad cessationem hujusmodi quoquomodo procedant, in instrumento publico, vel patentibus literis sigillorum *c* suorum, aut alterius authentici munimine roboratis, cessationis ipsius causam exprimant: & illud vel illas ei, contra quem cessare intendunt, assignent. Scituri, quod si hoc praetermisso cessaverint, vel causa, quam expresserint, non fuerit inventa canonica: omnia, quae de quibuscunque proventibus illius Ecclesiae, in qua cessatum fuerit, cessationis tempore perceperint, restituent. Illa vero, quae pro eodem tempore debentur eisdem, nullo modo percipiant, sed ipsi Ecclesiae cedant, ac nihilominus ei, contra quem cessaverint, de damnis & injuriis satisfacere teneantur. Si autem causa eadem canonica fuerit judicata, is, qui occasionem cessationi dederat, ad omne interesse dictis Canonicis & Ecclesiae, cui debitum officium ejus est culpa subtractum, ad certam quantitatem taxandam, & in divini cultus augmentum convertendam, superioris arbitrio condemnetur. Caeterum detestabilem abusum horrendae indevotionis illorum, qui Crucis, beatae Mariae Virginis, aliorumque Sanctorum imagines, seu statuas irreverenti ausu trahentes, eas in aggravationem cessationis hujusmodi prosternunt in terram, & urticis spinisque supponunt, penitus reprobantes, aliquid tale fieri de cetero districtius prohibemus. Statuentes ut in eos, qui contra fecerint, ultra procedat dura sententia: quae delinquentes sic puniat graviter, quod alios a similium praesumptione compescat.

b De materia hujus c. vide citatur in c. quamvis. eod. tit. & lib.
c Vid. l. ad restitutionem. ff. de test. & l. fin. ff. de alb. scrib. ac c. significantibus. infr. de appell. Font.

CAP. III.

Statuit Papa, quod habentes plures dignitates, vel alia beneficia curam animarum habentia, per ordinarios compellantur ostendere, intra tempus competens superioris arbitrio statuendum, dispensationes: quas si non ostenderint, perinde procedatur, ac si nullas haberent. Et si ostenderint, & sufficientes, non amplius molestentur: proviso, ne in praedictis beneficiis cura negligatur animarum. Si autem dubitetur de dispensatione, ad Sedem Apostolicam recurratur. Talibus plura similia beneficia obtinentibus alind non conferatur beneficium, nisi ostensa dispensatione sufficienti: & tunc ita demum conferatur, si per dispensationem possunt illud cum aliis retinere, vel si prioribus renunciaverint: aliter collatio facta non tenet. Joan. Andr.

Idem. (*an. 1273. in Gallia.*)

ORdinarii *d* locorum subditos suos plures dignitates, vel Ecclesias, quibus animarum cura imminet, obtinentes, seu personatum, aut dignitatem cum alio beneficio, cui cura similis est annexa, districte compellant dispensationes, auctoritate quarum hujusmodi Ecclesias, personatus, seu dignitates canonice tenere se asserunt, intra tempus pro facti qualitate ipsorum ordinariorum moderandum arbitrio, exhibere. Quod si forte justo impedimento cessante, nullam dispensationem intra idem tempus contigerit exhiberi: Ecclesiae beneficia, personatus, seu dignitates, quae sine dispensatione aliqua eo ipso illicite detineri constabit, per eos, ad quos eorum collatio pertinet, libere personis idoneis conferantur.

d Hoc decretum expresse innovat, & confirmat sacrum Conc. Trid. sess. 7. de reform. cap. 5.

Caeterum si dispensatio exhibita sufficiens evidenter appareat, exhibens nequaquam in beneficiis hujusmodi, quae canonice obtinet, molestetur. Provideant *e* tamen ordinarii, qualiter nec animarum cura in eisdem Ecclesiis, personatibus, seu dignitatibus negligatur: nec beneficia ipsa debitis obsequiis defraudentur. Si vero de dispensationis exhibitae sufficientia dubitetur, super hoc erit ad Sedem Apostolicam recurrendum, cujus est aestimare, quem modum sui beneficii esse velit. In conferendis insuper personatibus, dignitatibus, & aliis beneficiis curam habentibus animarum, iidem ordinarii diligentiam illam observent, ut personatum, dignitatem, vel aliud *f* beneficium similem curam habens animarum *g*, alicui plura similia obtinenti non ante conferre praesumant, quam eis super obtentis dispensatio evidenter sufficiens ostendatur. Quae etiam ostensa ita demum ad collationem procedi volumus, si appareat per eandem, quod is, cui est collatio facienda, hujusmodi personatum, dignitatem, vel beneficium retinere libere valeat cum obtentis, vel si ea, quae sic obtinet, libere, ac sponte resignet.

e alii. ita: provideant tamen ordinarii taliter, ne animarum cura, &c.
f Al. aliquod.
g Dictio, animarum, deest in manuscr. aliquot.

V u 2 Aliter

Aliter autem de personatibus, dignitatibus, & beneficiis taliter facta collatio, nullius penitus sit momenti.

CAP. IV.

Præcipit Papa, ne Prælati subditis interdicant, ne statum Ecclesiarum, & personarum superioribus inquirentibus manifestent: nec eos ad id celandum juramentis, promissionibus, obligationibus aut aliis pœnis adstringant: decernit autem, quod contra factum fuerit, irritum, & inane: & sententias, juramenta, promissiones, vel pœnas non ligare. & præsumptores præcipit pœna condigna a superioribus eisdem puniri. Joan. And.

Bonifacius VIII. (*c. an. 1299. Romæ.*)

QUia plerique Prælati non *h* sine multa temeritatis audacia suis subditis aliquando interdicunt, ne ipsorum superioribus, aut Apostolicæ sedis Legatis, vel Inquisitoribus ad inquirendum, corrigendum, & reformandum in eorum Ecclesiis, monasteriis, sive locis a sede deputatis eisdem, vel aliis quibuscunque personis, per quas ad notitiam prædictorum valeat pervenire, statum Ecclesiarum, monasteriorum, seu locorum suorum, personarum, & rerum ipsorum insinuent, vel exponant: in ipsos [*i* si secus egerint] excommunicationis, suspensionis, vel interdicti sententias proferentes, eosque ad hoc celandum juramentis, promissionibus, & *i* obligationibus aliisque pœnis nihilominus adstringentes. Nos hujus malitiæ [ne tali prætextu in Ecclesiis, monasteriis, & locis eisdem inquisitio, correctio, seu reformatio, cum facienda fuerint, valeant impediri] occurrere cupientes, prædicta, & eorum quodlibet attentari de cetero districtius inhibemus.

h In antiquis codicibus ita: non sine multa temeritatis, &c.

i In antiquis scribebatur. ita: & obligationibus aliisque pœnis nihilominus, &c.

Decernentes auctoritate Apostolica quicquid contra præsentem inhibitionem attentatum extiterit, nullius penitus existere firmitatis: nec quenquam sententiis, juramentis promissionibus, obligationibus, vel pœnis hujusmodi obligari quomodolibet, vel adstringi. Præsumptores autem eosdem (ne ipsorum temeritas quoquo modo transeat impunita) a superioribus, vel Legatis, seu Inquisitoribus memoratis, animadversione condigna præcipimus castigari.

CAP. V.

Jurisdictio Archiepiscopo attributa in una diœcesi, sibi in aliis non præjud. h. d. Zen.

Idem. [*c. an. 1299. Romæ.*]

UT *k* litigantes releventur a laboribus, & expensis: Statuimus, ne Archiepiscopus causas, quæ per appellationem, vel aliter jure Metropolitico deferuntur ad ipsum, alibi, quam in sua propria civitate, vel diœcesi, aut in eis, in quibus appellatum extitit, vel causæ ipsæ consistere dignoscuntur, audiat, vel etiam audiendas committat: nisi sibi aliud de consuetudine competat in hac parte.

k Vid. novissime sancita in Conc. Trid. sess. 24. de reform. c. 20.

CAP. VI.

Si Episcopus, cum potest, suam diœcesim visitat per alium, habet illi in necessariis providere: visitati autem in victualibus providebunt ipsi Visitatori visitanti, & non Episcopo. h. d. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1299. Romæ.*]

SI *l* Episcopus suam diœcesim [ubi ei a jure permittitur] faciat per alium *m* visitari, licet ipse illi habeat in aliis necessariis providere, ii tamen, qui visitantur, ministrare tenentur expensas victualium visitanti: cum secundum Apostolum non sit magnum, si ab eo metantur temporalia, per quem spiritualia seminantur. Idem tamen Episcopus cum personaliter non visitat eos, vel procuret ab iis, qui per illum, quem deputat, fuerint visitati, exigere poterit, aut debebit.

l De materia visitationis, prout ad hunc locum spectat, v. Conc. Tolet. IV. ca. 35. & novissimum Concil. Trident. sess. 24. de reform. cap. 3.

m al. visitet.

CAP. VII.

In quolibet loco diœcesis non exempto, per se & per alium potest Episcopus pro tribunali sedere, & libere exequi, quæ ad ipsius spectant officium. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1299. Romæ.*]

CUm *n* Episcopus in sua tota diœcesi jurisdictionem ordinariam noscatur habere, dubium non existit, quin in quolibet loco ipsius diœcesis non exempto per se, vel per alium possit pro tribunali sedere: causas ad Ecclesiasticum forum spectantes audire: personas Ecclesiasticas (cum earum excessus exegerint) capere, aut carceri deputare: necnon & cætera, quæ ad ipsius spectant officium, libere exercere.

n Vide limitationem ad hoc c. tractatam per Decianum in c. cum in. de offic. deleg.

CAP. VIII.

Canonici, qui a divinis cessare possunt, cum cessare voluerint, vocabunt absentes, sicut si immineret electio facienda, cum quibus de cessatione deliberabunt. & si deliberant cessare, requirent prius eum, contra quem cessant, ut irrogatam offensam emendet, quod si fecerit, non cessabunt: alioquin cessare poterunt, ita quod a cessatione intra mensem utraque pars, & cessans, & contra quem cessatur, iter arripiat vel ad Papam, vel per se, vel per procuratores sufficienter instructos: nisi interim intervenerit concordia inter ipsos. Et continuatis dietis quam cito poterunt se coram Papa præsentent, ut utraque parte præsente, vel altera contumaciter absente, Papa definiat negotium, & culpabiles puniat: & si pars cessans prædicta non servet, cessatio non servetur. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1299. Romæ.*]

QUamvis super cessationibus a divinis, quæ a Capitulis, Conventibus, sive Collegiis secularium, vel regularium Ecclesiarum multoties sine causa rationabili attentantur, manifesta satis *o* felicis recordationis Innocentio III. & Gregorio X. prædecessoribus nostris manaverint instituta: quia tamen post illa est plerunque compertum cessationes easdem irrationabiliter esse factas: nos ad tam periculosum evitandum abusum eadem statuta cum infrascripta moderatione in suo volentes robore perdurare, de fratrum nostrorum consilio districtius inhibemus, ne a secularium, vel regularium Capitulis, Collegiis, seu Conventu Ecclesiæ cujuscunque, cessationes ipsæ, nisi vocatis omnibus (prout sunt pro electionis negotio evocandi) & deliberatione habita diligenti, ab Episcopo, aliove quocunque Clerico, sive Laico (cujuscunque dignitatis, præeminentiæ, conditionis, aut status existat) propter cujus injuriam, vel offensam eadem videtur cessatio facienda, post prædictas vocationem, & deliberationem de cessando habitam requisito, quod irrogatam injuriam, vel offensam emendet, aliquatenus attententur. Neque tunc etiam, si emendam inde habuerint, vel per eum steterit, quo minus habeant competentem. Si autem prænissis servatis Capitulum, Collegium, vel Conventus alicujus Ecclesiæ ad cessationem eandem duxerint procedendum, extunc intra unius mensis spatium pars utraque, videlicet ii, qui cessant, & illi etiam, propter quorum factum a divinis cessatur (nisi superveniente concordia inter eos cessatio illa cesset) iter arripiant *p* per se, vel per procuratores idoneos, cum munimentis, & actis ad negotium ipsum spectantibus, ad Sedem Apostolicam veniendi: & continuatis dietis, quam cito commode poterunt, se Apostolico conspectui repræsentent: ut partibus præsentibus, aut una præsente, altera non veniente, vel mittente, examinato negotio apud Sedem eandem, pars, quæ culpabilis inventa fuerit in præmissis, præter alias pœnas a dictis canonibus institutas, si Romano Pontifici videbitur expedire, pœna docente cognoscat, quantum excesserit, quæ cessationi factæ irrationabiliter causam dedit: vel quæ sine rationabili, & manifesta causa cessavit. Parte insuper a divinis cessante *q* suprascripta tam in cessando, quam in veniendo, sive mittendo ad Sedem Apostolicam non servante, non servetur cessatio: sed ea non obstante (ut prius) in ipsa Ecclesia celebretur.

o Id tavit Innoc. III. in Conc. generali Lat. c. 7.

p al. arripiant.

q al. supradicta.

CAP. IX.

Primo ponit constitutionem de bonis dignitatum, vel Ecclesiarum vacantium, non occupandis per eos, ad quos collatio, vel custodia pertinet: nisi de spe tiali jure id eis competat. & contra facientibus pœnam imponit. Secundo ostendit, de quibus bonis intelligatur, cum de speciali jure id alicui competit. Tertio devot. post sæpe supr. eod. libro, de elect. dicit non esse correctam. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1299. Romæ.*]

PRæsenti prohibemus edicto, ne Episcopi, vel eorum superiores, aut Abbates, seu quivis alii regulares, vel seculares Prælati, aut Ecclesiasticæ quæcunque personæ, vacantibus dignitatibus, personatibus, præbendis, vel Ecclesiis quibuscunque sibi subjectis, seu ad collationem, ordinationem, præsentationem, vel custodiam pertinentibus, eorundem bona [morientibus etiam Rectoribus, vel Ministris] in ipsis inventa, sive vacationis ipsarum tempore obvenientia, quæ in utilitatem earundem expendi, vel futuris debent successoribus fideliter reservari, occupare, aut in usus suos convertere quoquomodo præsumant: nisi de speciali privilegio, vel consuetudine jam præscripta legitime, seu alia causa rationabili hoc eisdem competere dignoscatur.

Alioquin Episcopi, & eorum superiores ab ingressu Ecclesiæ, ceteri vero a beneficio, & officio tamdiu ex ipso noverint se suspensos, quousque restitutionem fecerint de prædictis. Porro ubi ex privilegio, vel consuetudine, seu alia de causa rationabili sibi aliquis prædictorum asserit bona competere supradicta: hoc de illis bonis solum debet intelligi, quæ solutis debitis, si qua sint, & iis, quæ fuerint necessaria pro servitoribus, & ministris, ac incumbentibus oneribus usque ad novos reditus supportandis con-

die congrua reservatis, ea ipsis reperta fuerint superesse. Sane constitutionem, quam superius specialiter edidimus contra Capitula, Collegia, Conventus, seu singulares personas, bona cathedralium, vel regularium, aut collegiatarum Ecclesiarum vacantium occupantes, per constitutionem præsentem (quam in dignitatibus, personatibus, prioratibus, & Ecclesiis aliis locum habere censemus) nolumus in aliquo derogari.

DE MAJORITATE, ET OBEDIENTIA.

TITULUS XVII.

CAP. I.

Capitulum, vel is, ad quem administratio pertinet vacante sede, eos absolvit, quos absolvere posset Episcopus, si viveret, nisi a sede Apostolica id fuerit interdictum. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. [*c. an. 1299. Romæ.*]

EPiscopali sede vacante potest Capitulum, seu is, ad quem Episcopalis jurisdictio tunc temporis noscitur pertinere, iis, quibus posset Episcopus, si viveret, ab excommunicationis sententia, sive juris, sive hominis fuerit, absolutionis beneficium impertiri: nisi ei fuerit a sede Apost. specialiter interdicta potestas.

¶ Pirn. *c. Episcopali Sede vacante.*] *Cap. ad abolendam ext. de hæret.*

DE PACTIS.

TITULUS XVIII.

CAP. II.

Monachi habentes liberam a sede Apostolica sepulturam, si paciscuntur de non recipiendis aliquibus, vel certis parochianis Ecclesiæ alicujus, servare compelluntur pactum: nec illos sepelire poterunt, licet apud eos elegerint sepeliri, cum per pactum privilegio renunciaverint. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. [*c. an. 1299. Romæ.*]

a *Vid Antoninum de B[...] rio. c. si[...] s imur de trans. Prælat. & Felinum in c. cum sit generale de foro compet.*

PActum a cum Rectore parochialis Ecclesiæ factum a vobis, ne aliquos, vel certos ipsius Ecclesiæ parochianos reciperetis ad Ecclesiasticam sepulturam, omnino servare debetis. Quamquam sepultura libera sit monasterio vestro ab Apostolica sede indulta, & illi apud vos elegerint sepeliri. Cum per dictum pactum indulto hujusmodi derogetur.

CAP. II.

Pactum factum patri a filia, dum tradebatur nuptui, quod dote contenta nullum habeat ad bona paterna regressum, si juraverit id ipsa filia, omnino servare tenebitur. Jo. And.

Idem. [*c. an. 1299. Romæ.*]

b *Vid. Matth. de Afflictis dec. 322. Panormitanum cons. 100. Hyppolitum Marsilium singulari 673. in quo nonnulla super forma. Alex. cons. 30. lib. 3. & cons. 42. lib. 1. & Ja. n. cons. 133. nu. 4.*

QUamvis b pactum patri factum a filia, dum nuptui tradebatur, ut dote contenta nullum ad bona paterna regressum haberet, improbet lex civilis: si tamen juramento, non vi, nec dolo præstito, firmatum fuerit ab eadem, omnino servari debebit: cum non vergat in æternæ salutis dispendium, nec redundet in alterius detrimentum.

CAP. III.

Pacta inita per fratres Prædicatores, vel minores, vel alios Mendicantes, cum Rectoribus parochialium Ecclesiarum super parochialibus juribus, si facta sunt per Priores, vel Guardianos de Conventuum ipsorum locorum consensu (licet auctoritas sedis Apostolicæ non intervenerit, vel licentia Prioris vel ministri generalis, aut magistri, vel provincialis ministri, vel Capituli provincialis) servanda sunt: dummodo alias sint licita & honesta. h. d. Joan. Andr.

Idem. (*c. an. 1299. Romæ.*)

c *Vid. B. Th. 2. 2. q. 43. per totam quæstionem.*

d *In antiq. Cod. constanter legitur, actibus.*

QUia ex eo, quod fratres Prædicatores, & Minores, & alii Mendicantes, compositiones, & pacta cum Prælatis, Capitulis, Rectoribus, & personis Ecclesiarum, civitatum, castrorum, villarum, & locorum, in quibus domus, seu habitationes eorum existunt, super juribus parochialibus, vel aliis quibuscunque articulis, ab eis, vel eorum antecessoribus inita, sive facta, servare recusant, & ea eo prætextu infringere moliuntur, quia magistri, aut ministri, vel priores generales, seu provincialium eorundem non affuit assensus in ipsis, nec approbata per ipsorum generalia, vel provincialia Capitula extiterunt: multa in diversis mundi partibus insurgunt scandala c, & ipsorum fratrum (quos decet puritatem omnimodam in suis observare actionibus d, & ab his abstinere propensius, per quæ possit aliis exempli perniciem generari) fama detrahitur plurimum & honori. Nos his occurrere paterna sollicitudinis studio intendentes, præsenti decreto sancimus: compositiones, & pacta hujusmodi cum Prælatis, Capitulis, & e rectoribus, & personis prædictis ab ipsorum fratrum Conventualibus Prioribus, seu Guardianis facta vel approbata, de suorum Conventuum consilio & assensu [dum tamen alias sint licita, & honesta] debere ab ipsis fratribus in locis, in quibus fuerint facta, perpetuo inviolabiliter observari: non obstante, quod magistri, vel ministri f aut Priores generalium, seu provincialium prædictorum non intervenerit in eisdem assensus, nec ab ipsorum generalibus, vel provincialibus Capitulis extiterint approbata: seu quod sedes Apostolica in iis, quæ per prædictos fratres Minores facta fuerint, auctoritatem suam non præstiterit, vel assensum.

e *Dictis, &c. desunt in manuscripto.*

f *Hic text. habet locum in pactis factis cum Laico.*

DE PROCURATORIBUS.

TITULUS XIX.

CAP. I.

Laicus potest esse Procurator ad agendum, & defendendum in causis spiritualibus.

Bonifacius VIII. [*c. an. 1299. Romæ.*]

NOn indiscrete Judex censetur egisse, Procuratorem Laicum ad agendum, vel defendendum in causis spiritualibus admittendo: cum regulariter qui non prohibetur expresse ad exercendum procurationis officium, idoneus debeat reputari.

Procurator post litem contestatam potest dare alium Procuratorem: ante non, nisi datus fuerit in rem suam, vel a Domino habuerit mandatum de substituendo etiam non certam personam.

§. 1. Licet autem a Procuratore post litem contestatam ab eo possit (cum Dominus sit litis effectus) dari alius Procurator: antea tamen non potest, nisi in rem suam sit datus, vel a Domino substituendi alium [etiam certa non expressa persona] sibi fuerit concessa potestas.

Procurator ad negotia potest dare alium procuratorem libere, & etiam quandocunque. h. d.

§. 2. Procurator vero datus ad negotia potest libere quandocunque alium deputare.

CAP. II.

Procurator ante litem contestatam etiam sine causa revocari potest, post litem contestatam non sine rationabili causa: Dominus tamen bene potest adesse causæ cum ipso Procuratore, maxime si de collusione timeat.

Idem. (*c. an. 1299. Romæ.*)

a *Pro hoc c. vide, quæ tradit Jason consil. 138. incip. revocatur in duorem, vol. 4 & Felinus in cap. ex parte Decani, extra de rescript.*

QUamvis a Procurator possit ante litem contestatam etiam sine causa libere a Domino revocari, postea tamen ipso nolente nequibit: nisi eum cum Domino infirmum fieri, vel suspectum, aut adversarium affinitate conjungi, vel ejus hæredem fieri, seu ingredi religionem, aut in longum peregrinari, vel ægritudine, aut vinculis detineri contingat, seu alia rationabilis causa subsit, propter quam sit merito revocandus. Verum, quamquam (nisi ut præmittitur) revocari non possit, Dominus tamen suæ causæ una cum eodem Procuratore (maxime si de collusione timeat) minime prohibetur adesse.

CAP. III.

Procurator habens mandatum substituendi, substitutum a se post mandatum susceptum, etiamsi eo non sit usus, revocare non potest, nisi & potestatem habuit revocandi. Si autem erat Procurator ad plures causas, & in altera substituit, in aliis remanet Procurator. Joan. Andr.

Idem. (*c. an. 1299. Romæ.*)

b *De materia revocationis procuratoris vid. Cynum & alios in l. mandato. C. mandati, & Joannem Ananiam consil. 13. in casu ex præsentato, & Paulum de Castro consil. 341. incip. venerabilis vir.*

IS, qui a b Procuratore super hoc a Domino potestatem habente Procurator extitit substitutus, non potest post mandatum susceptum, etiamsi eo usus non fuerit, (licet in delegato sedis Apostolicæ vices suas alteri committente aliud censeatur) ulterius revocari ab illo, nisi revocandi potestas concessa fuisset eidem. Verum si eum ad plures vel ad omnes causas generaliter constitutus fuisset, in una tantum substituerit eundem, in aliis nequaquam prohibetur procurationis officium exercere.

CAP.

CAP. IV.

Procurator generalis non agit exigentia speciale mandatum: nisi cum aliqua aliorum specificatione, vel libera potestate. h. d. Zen.

Idem. (c. an. 1299. Romæ.)

QUi ad agendum & defendendum, ac generaliter ad omnia (etiam mandatum exigant speciale) constituitur Procurator, ex vi generalitatis hujusmodi ad aliquem articulum, in quo speciale mandatum exigitur, admitti non debet. Sed si aliqui, vel aliqui de articulis speciale mandatum exigentibus specificati e fuissent, adjecta clausula generali, tunc ad non expressos etiam admittetur. Procurator quoque absque speciali mandato juramentum deferre, transigere, vel pacisci non potest: nisi ei bonorum, vel causæ administratio libere d sit concessa.

e Vid. l. legato inortiditur. de Legat. e. & Dec. in l. 1. de reg. juris. Font.
d Al. itexlibera.

CAP. V.

Mandatum generale ad negotia, etiam ad judicia se extendit.

Idem. [c. an. 1299. Romæ.]

QUi generaliter constituitur ad negotia Procurator, agere occupatus potest e, exceptis his casibus, qui mandatum exigunt speciale.

e Vid. l. 1. §. si mutuam. ff. si quid in fraud. ag. de Ant. Font.

Potest filius familias esse Procurator, etiam absque patris consensu. Zen.

§. 1. Nedum vero ad negotia, sed etiam ad judicia potest filius familias absque patris assensu fieri Procurator.

Maior annis XXV. ad judicia, major XVII. ad negotia deputari potest Procurator. h. d. Zen.

§. 2. Licet autem quis post XVII. annum Procurator ad negotia licite deputetur: ad judicia tamen, nisi major XXV. annis fuerit, deputari nequibit.

CAP. VI.

Ex duobus procuratoribus simul simpliciter constitutis, alter solus admitti non debet. Si vero in solidum, qui prima contestatur litem, admittitur altero totaliter exclusa: nisi adjectum fuerit, quod non sit melior conditio occupantis: quo casu altero non prosequente, nec alium substituente, reliquus admittatur. h. d.

Idem. [c. an. 1299. Romæ.]

SI duo f Procuratores simul (non adjecto in solidum) deputentur, unus sine altero non debebit admitti. Secus si sint in solidum constituti: sed tunc illius melior erit conditio, qui per litis contestationem negotium primitus occupabit. Post occupationem autem hujusmodi, alter se intromittere nequibit ulterius, cum ille litis dominus sit effectus: nisi dictum in constitutione fuisset, quod non foret melior conditio occupantis: tunc enim si eum, qui occupavit, infirmari, mori, absentari, vel alias impediri contingat, aut si prosequi forte nolit, poterit alter suscipere ac perficere negotium ab alio inchoatum, dum tamen ab alio non fuerit alius substitutus: nam si sit, is præferri debebit eidem.

f Ad hunc textum vid. quæ dicit Felin. in c. c. tent. de test. adde Socinum cons. 11. incip. circa præsentem. lib. 1.

Procurator datus in solidum, qui occupaverat negotium ex impedimento exclusus, non reassumit, nisi altero impedito. h. d. Dominicus.

§. 1. Cæterum ubi nullo substituto, alter suscipit negotium prosequendum, is, qui occupavit primitus, ipsum resumere postea impedimento cessante nequibit: nisi forsan illum contingeret g impediri.

g Al. contigerit.

In causis spiritualibus ex duobus Procuratoribus simul simpliciter datis, judex eligit magis idoneum, qui solus prosequi poterit: nec alter admittitur, nisi primo legitime exclusa. h. d. Dominicus.

§. 2. Sane in electionum, postulationum, provisionum, & aliorum spiritualium negotiorum causis (cum talia Clericorum expeditionem exigere dignoscantur) volumus specialiter observari, ut si plures procuratores simul in eis fuerint non in solidum deputati, Judex (ne propter eorum concursum negotia eadem intricari contingat) idoneiorem ex ipsis eligere valeat: & ille solummodo prosequatur, habeatque, quicquid cum illo sic electo factum extiterit, plenam roboris firmitatem: nec ad prosequendum alius admittatur postmodum, nisi prout eum, qui non occupat negotium, censuimus post occupationem factam ab alio superius admittendum.

CAP. VII.

Procurator, qui renuit acceptare mandatum, pœnitere potest, quamdiu constitutus in eadem perseveraverit voluntate.

Idem. [c. an. 1299. Romæ.]

LIcet h is, qui Procurator constituitur ab absente, dixerit præsentatum sibi suscipere nolle mandatum: hoc tamen nequaquam obstante, quamdiu constituens in eadem persisterit voluntate, ipsum acceptare poterit i quandocunque placebit.

h Ad hunc text. vide quæ dicit Alex. consil. 80. incip. revocatur in dubium. l. 5.
i Vid. l. consensu. §. de obl. & oblig. Font.

CAP. VIII.

Dominus dans Procuratorem, quoties contingit eum abesse, causam tractando, procuratorem non intelligitur revocare: secus si simpliciter, nisi expresse protestetur, quod ipsum revocare non intendit: vel aliter hoc appareat in probabilibus conjecturis. Joan. Andr.

Idem. [c. an. 1299. Romæ.]

SI quem sub ea forma, Quoties te abesse contigerit, constitueris Procuratorem ad causam, nec ideo (licet tractes eam postmodum per teipsum) Procuratorem ipsam dignosceris revocare, quinimmo Procurator idem Procuratoris assumet officium, quandocunque te contigerit absentare. Secus si simpliciter a te fuerit constitutus: tunc enim sive ante litem contestatam, sive post, ad causam ipsam venias, non ut ipsi Procuratori assistas, sed ut causam tractes eandem, tractando ipsam eum revocare censeris, nisi dicas expresse, quod ipsum vis in officio procuratoris (hoc non obstante) manere, vel nisi quod non animo revocandi hoc facias, ex aliquibus appareat conjecturis k, ut si forsan aliquis immineat articulus, in quo tu melius nosti veritatem, aut si sit Procurator ipse infirmus, vel forsitan sit absentes, seu quicquid aliud accidat, propter quod tibi causa tua sit præsentia opportuna.

k Una præsumptio tollit aliam, de præsumpt. literas, de in integ. restit. l. drums, Font.

CAP. IX.

Tria dicit: Primo, quod Procurator ad contrahendum matrimonium debet habere speciale mandatum. Secundo quod talis Procurator non substituit, nisi ad hoc mandatum habeat. Tertio, quod si talis Procurator revocetur etiam ignoranter contrahit, non tenet matrimonium. Joan. Andr.

Idem. [c. an. 1299. Romæ.]

PRocurator l non aliter censetur idoneus ad matrimonium contrahendum, quam si ad hoc mandatum habuerit speciale. Et quamvis alius is, qui constituitur ad negotia Procurator, alium dare possit, in hoc tamen casu (propter magnum, quod ex facto tam arduo m posset periculum imminere) non poterit deputare alium, nisi hoc eidem specialiter sit commissum. Sane si Procurator antequam contraxerit, a domino fuerit revocatus, contractum postmodum matrimonium ab eodem (licet tam ipse, quam ea, cum qua contraxerit, revocationem hujusmodi penitus ignorarent) nullius momenti existit, cum illius consensus defecerit, sine quo firmitatem habere nequivit.

l Vid. Ancharanum consil. 228. incip. A. duas filios habebat, & deinde Consil. seq. Antoninum Butrium, Consil. 64. incip. A. duas filias habere, & cons. seq. & Alexand. consil. 148. incip in causa & loc, & consil. 149 incip. viso processu. l. 5.
m Et ideo non deciditur juramento per judicem delato. Bald. in l. admonendi, Font.

DE IIS, QUÆ VI METUSVE CAUSA FIUNT.

TITULUS XX.

CAP. UN.

Excommunicationis, suspensionis, vel interdicti absolutio, vel revocatio per vim extorta, non tenet: & extorquens excommunicatus est ipso jure. Joan. Andr.

Gregorius X. in Concilio generali Lugdun. (an. 1273. in Gallia.)

ABsolutionis beneficium ab excommunicationis sententia, vel quamcunque revocationem ipsius, aut suspensionis, seu etiam interdicti per vim vel metum extorta, præsentis constitutionis auctoritate omnino viribus vacuamus. Ne autem sine vindicta violentia crescat audacia, eos, qui absolutionem seu revocationem hujusmodi vi vel metu extorserint, excommunicationis sententiæ decernimus subjacere.

DE

DE RESTITUTIONE IN INTEGRUM.

TITULUS XXI.

CAP. I.

Ecclesia post quadriennium non admittitur ad petendam restitutionem contra sententiam, vel contractum, nisi rationabilis aliqua causa hoc suadeat. Joan. Andr.

Gregorius IX. (*c. an. 1236. Romae.*)

ECclesia, quae ad retractandam sententiam, vel contractum, per beneficium restitutionis in integrum, postulat se admitti, si quadriennii spatium post sit lapsum, & negligenter omiserit, non est ad beneficium hujusmodi admittenda: *a* nisi praevaricationis, vel fraudis manifeste probetur super hoc intervenisse commentum: aut alia rationabilis causa subsit, quae superiorem movere debeat ad idem beneficium concedendum.

a Iste versiculus habet etiam locum in aliis personis, quibus iste restitutio competit. Phil. Font.

CAP. II.

Ecclesia contra confessionem, quae lusa fuit, admittitur intra quadriennium per beneficium restitutionis in integrum: postea non, nisi per viam juris communis. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*c. an. 1299. Romae.*)

SI adversus confessionem in judicio a se factam laesa Ecclesia beneficium restitutionis in integrum intra quadriennium ab ipsius confessionis tempore computandum, petere negligenter omittet, non est (nisi aliquid rationabile appareat, quod aliud suaserit faciendum) ad hoc petendum ulterius admittenda. Ubi vero per viam communem revocationis erroris, quem in facto praetendit, vult adversus suam confessionem Ecclesia se juvare, hoc quandocunque poterit, donec negotium sit finitum.

DE ARBITRIS.

TITULUS XXII.

CAP. I.

Si ex tribus arbitris duo concordant in summa, tenet illorum sententia: si omnes discordent, tenet sententia de summa minori.

Bonifacius VIII. (*c. an. 1299. Romae.*)

SI ex tribus arbitris re duo in decem, & tertius in quinque condemnent, debet sententia praevalere duorum: licet cum unus in xv. alius in x. tertius vero in quinque pronunciant, illius, qui dicit de summa minori (cum in illa omnes concordes existant) sententia efficax censeatur.

CAP. II.

Si ex tribus arbitris unus nolit examinando, vel definiendo negotio interesse, duo procedere poterunt, ac si ille praesens esset. Circa judices autem antiqua jura serventur. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1299. Romae.*]

UT quaestionibus (quae plerumque propter arbitrorum voluntariam, seu maliciosam absentiam remanent indecisae) finis celerius imponatur, statuimus, ut si ex tribus arbitris a partibus electis eorum aliquis ab aliis legitime requisitus ad examinandum, vel definiendum una cum eis negotium, super quo in ipsos extitit compromissum, non curaverit (cessante impedimento legitimo) convenire: duo praesentes, penes quos (licet lex civilis aliud innuere videatur) totalem in casu remanere decernimus potestatem, possint (maliciosa, seu voluntaria illius absentia non obstante) dictum examinare negotium, & libere definire, *a* sicut possent illo praesente, nec volente cum eis in unam sententiam concordare: ut sic ipsius absentia praesentia repleta divina eum reputari faciat pro praesente. Circa judices vero antiqua nolumus jura immutari.

a Vid. Bart. in l. item si unus. §. item si plures. ff. eod. tit.

SEXTI DECRETALIUM
LIBER SECUNDUS.

DE JUDICIIS.

TITULUS PRIMUS.

CAP. I.

Judex delegatus non habens ad hoc speciale mandatum a Papa, non potest compellere partem, ut personaliter coram eo compareat, nisi ex rationabili causa. Joan. Andr.

Innocentius IV. *in generali Concilio Lugdunensi.* (*an.* 1245. *in Gallia.*)

JUris esse ambiguum non videtur, Judicem delegatum (qui a sede Apostolica mandatum ad hoc non receperit speciale) jubere non posse alterutram partium coram se personaliter in judicio comparere: nisi causa fuerit criminalis *a*, vel nisi pro veritate dicenda, vel pro juramento calumniae faciendo, vel alias juris necessitas partes coram eo exegerit personaliter praesentari.

a Vid. Bart. in l. pen. §. ad crim. ff. de pub. judic. Font.

CAP. II.

Mulieres personaliter ad judicium (quorumque causa in jure non expressa) invitae trahendae non sunt: sed si necessarium sit ipsarum testimonium in causa, Judex expensis producentis interdum ibit, interdum mittet: & Judex fraudulenter vadens, excommunicatus est. Mulieres religiosae, etiam volentes, extra monasterium suum in aliqua causa personaliter ad judicium trahi non possunt; quod contra praedicta fit, est irritum. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*c. an.* 1298. *Romae.*)

MUlieres *b* (quas vagari non convenit, nec virorum coetibus immisceri) auctoritate literarum sedis Apostolicae, aut Legatorum ipsius, aut alia quacunque ad judicium personaliter evocari, vel trahi invitas, causa ferendi testimonium, aut alia qualibet (quae in jure non exprimitur) prohibemus. Sed cum necessarium fuerit testimonium earundem; Judex (in expensis partis producentis easdem) tabellionem, aut aliam personam idoneam ad eas transmittat: vel si forte talis casus occurrerit, quo, jure prohibente, receptio testium alteri committi non possit; Judex *c* tunc propter hoc personaliter ad illas accedat: aut (si talis sit personae judicantis conditio, quod id per ipsum non deceat fieri, vel non possit) mittat ad eas: proviso quod casus hujusmodi (videlicet ut Judex vadat personaliter) non fingatur, nec fraus interveniat in hac parte. Alioquin fictor hujusmodi, vel fraudator ipso facto sententiam excommunicationis incurret.

b Vid. l. foemina. de proc. l. servus C. de jud. & l. foemina ff. de reg. jur.

c Alias praefatus judex propter hoc, &c.

§. 1. Caeterum foeminae religiosae, praesertim quae debent sub clausura morari *d*, extra suum monasterium, seu clausuram non vocentur ad judicium, vel trahantur ex quavis causa personaliter, etiamsi ad hoc voluntas accederet earundem. Decernimus quoque, ut ipso jure sit irritum, & inane, si quid contra praemissa contigerit attentari.

d Causa Religionis hoc licet. Vid. l. 2. ff. de in jus voc. l. servos ad custodiam ff. de alim. & cibar. legat.

CAP. III.

Major XIV. annis per se & per procuratorem potest agere, & defendere causam spiritualem: minor XIV. per se non agit, sed per Procuratorem, vel per curatorem datum auctoritate ordinarii Ecclesiastici Judicis, & etiam delegati ad causas illas. Filius familias sine patris assensu agit causam spiritualem. h. d. Joan. Andr.

Idem. [*c. an.* 1298. *Romae.*]

SI annum quartum decimum tuae peregisti aetatis, in beneficialibus, & aliis causis spiritualibus, necnon & dependentibus ab eisdem, ac si major XXV. annis existeret, ad agendum, & defendendum per te, vel per Procuratorem *e*, (quem ad hoc constituendum decreveris) admitti debebis. Si vero infra XIV. annum existas, per te agere, aut defendere non poteris super ipsis: sed vel per tuum Episcopum, vel per Officialem ejusdem tibi curator debitur ad lites hujusmodi exercendas: aut tu ipse (si major infante fueris) cum auctoritate alterius eorundem, procuratorem ad hoc poteris deputare. Delegati etiam Apostolicae sedis, & subdelegati ab eo, tibi [si non habeas] curatorem dare valeant, vel auctoritatem constituendi procuratorem praestare ad illas causas, vel lites duntaxat, quae coram ipsis fuerint ventilandae. In hujusmodi quoque litibus sive causis, quanquam in potestate patris existas *f*, nec alias absque ipsius assensu in judicio regulariter esse possis: ejus (cum de iis se intromittere non habeat) nequaquam requiri debebit assensus.

e Nota, ubicunque minor legitime potest interesse judicio, ibi potest constituere procuratorem. Vid. l. 1. C. si de moment. possess. Font.

f Vid. c. indecorum. de aetat. & qualit.

DE FORO COMPETENTI.

TITULUS II.

CAP. I.

Archiepiscopus omisso appellationis articulo, vel per viam querelae, de causis subditorum, Suffraganeis etiam ipsis consentientibus, non cognoscit. h. d. usque ad §. Neque.

Innocentius IV. *a* [*c. an.* 1250. *Romae.*]

ROmana Ecclesia; [*& inf.*] Nec appellationis articulo praetermisso, nec alias etiam (cum minime appellatum extiterit) Rhemen. Archiepiscopus vel ejus Officialis *b*, de causis Clericorum tanquam Judices (licet in ipsos iidem Clerici de facto consentiant) absque dioecesanorum suorum voluntate cognoscant.

a In quodam manuscr. tribuitur Innoc. III.

b al. Officiales.

Archiepiscopus subditos Suffraganei non potest compellere causas delegatas ab eo suscipere, suas sententias, & praecepta exequi, vel testimonio in causis ad eos devolutis ferre: nisi consuetudo aliud disponat. h. d. Dominicus.

§. 1. Neque Suffraganeorum Rhemensis Ecclesiae subditos ipsorum delegationum suscipere, vel sententias, & praecepta exequi, aut in causis per appellationem devolutis ad eum, testimonium (nisi aliud in his tribus de consuetudine obtineant) perhibere compellant.

Archiepiscopus contra Officiales, vel Praelatos Suffraganeorum [consuetudine aliud non disponente] & contra subditos ipsorum, pro salariis Advocatorum, & Procuratorum causarum fori Archiepiscopi, Judex competens non est. h. d.

§. 2. Nec etiam Suffraganeorum ipsorum Officiales, aut Archidiaconos, Archipresbyteros, & alios inferiores Praelatos, Suffraganeis eisdem subjectos (dummodo aliud eis contraria consuetudo non tribuat) nec subditos Suffraganeorum ipsorum, super salariis Advocatorum, & Procuratorum in causis (quae in Rhemensi ventilantur curia) cogant querelantibus in sua praesentia respondere.

Archiepiscopus non compellet invitos contrahentes aliarum dioecesium in sua propria coram se respondere, nisi ibi inveniantur. Sed si citati nolunt comparere, vel malitiose se occultant, ne citentur, in bonis ipsorum sua dioecesis potest missionem facere, vel in alia decernere per ordinarios faciendam. h. d.

§. 3. Contrahentes vero aliarum dioecesium, super contractibus initis in Rhemensi dioecesi ab eisdem (nisi inveniantur ibidem) trahere coram se non debet invitos: licet in possessionem bonorum, quae ibi habent, etiam cum alibi copiam sui faciant, si eorum auctoritate citati *c* comparere contemnunt, possint missionem facere contra eos: vel si forte malitiose se ipsos occultent, ne citatio perveniat ad eosdem) decernere faciendam in possessionem bonorum, quae in alia etiam dioecesi obtinere noscuntur: sed tunc loci dioecesanus ad denunciationem ipsorum faciet hujusmodi missionem.

c Vid. l. sed interpellatus. §. 2. ff. de arbitr.

Nec potest Archiepiscopus suos Clericos mittere in dioecesim Suffraganei, ut coram eis fiant contractus, vel jam facti approbentur. Nec si facti vel approbati fuerint coram illis, possunt Suffraganeorum subditos coram se compellere litigare super illis, nec excommunicare Suffraganeorum Officiales vel subditos, si nolunt litigare coram ipso. h. d. ad finem, secundum Dominicum.

§. 4. Nec Clericos suos mittent ad Suffraganeorum ipsorum *d* dioeceses pro ineundis, vel recognoscendis contractibus coram ipsis. Nec eorundem Suffraganeorum subditos compellant coram se ex causa hujusmodi juri stare. Neque potest Archiepiscopus ipse in suorum Suffraganeorum Officiales, & subditos (pro eo quod vocati ab ipso nolunt querelantibus in sua praesentia respondere) Ecclesiasticam exercere censuram.

d al. suorum.

CAP.

CAP. II.

Judex secularis, qui vult Clericum compellere ad debita (etiam liquida) solvenda, per Ecclesiasticum Judicem desistere compellatur. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*c. an. 1299. Romæ.*)

SEculares e Judices, qui (licet ipsis nulla competat jurisdictio in hac parte) personas Ecclesiasticas ad solvendum debita (super quibus coram eis contra ipsas earum exhibentur literæ, vel probationes aliæ inducuntur) damnabili præsumptione compellunt *f*, a temeritate hujusmodi per locorum ordinarios censura Ecclesiastica decernimus compescendos.

e Vid. quæ late tradit Alex. consil. 8. l. 1.

f Dicit Petr. de Anch. quod isti Laici fallit hujusmodi probationibus sine sententia compellebant Clericos per sua statuta, unde not. quod sicut sententia non arctat non subditum, ita etiam statuta. c. fin sup. de constit. sed. lib. Fam.

CAP. III.

Ratione juramenti Laicus (ut illud servet) coram Judice Ecclesiastico convenitur.

Idem. [*c. an. 1299. Romæ.*]

CUm C. Laicus (pro quo solvisti certam pecuniæ quantitatem, in qua pro eo te fidejussorio nomine obligaveras) te servare recuset indemnem, contra juramentum a se præstitum temere veniendo: Ipsum coram Ecclesiastico Judice (ad cujus forum ratione juramenti causa hujusmodi cognitio noscitur pertinere) sic jure poteris convenire: ut ipsum monitione præmissa, per censuram Ecclesiasticam *g*, quod te super prædictis (ut tenetur) servet indemnem, prævia ratione compellat.

g Non ergo potest capere personas aut res eorum, Dom. Pet. de Anch. Phil. Fam.

DE LITIS CONTESTATIONE.

TITULUS III.

CAP. I.

Peremptoria litis contestationem non impedit: nisi sit de re semel finita. Joan. Andr.

Innoc. IV. *in Concilio Lugdun.* (*an. 1245. in Gallia.*)

EXceptionis peremptoriæ, seu defensionis cujuslibet principalis cognitionem negotii contingentis, ante litem contestatam objectæ, nisi de re judicata, transacta, seu finita excipiat litigator, litis contestationem non impediat, nec retardet: licet dicat objector, quod rescriptum non fuisset obtentum, si, quæ sunt impetranti opposita, fuissent exposita deleganti.

CAP. II.

Per exceptionem peremptoriam non fit litis contestatio. Jo. Andr.

Bonifacius VIII. (*c. an. 1298. Romæ.*)

SI oblato ab actore libello, ex parte rei exceptio peremptoria proponatur, nequaquam per hoc litis contestatio intelligitur esse facta: imo ea non obstante (nisi sit de illis exceptionibus, quæ litis contestationem impediunt) fieri oportebit eandem.

DE JURAMENTO CALUMNIÆ.

TITULUS IV.

CAP. I.

Non est de substantia, quod statim post litem contestatam jeretur de calumnia. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*c. an. 1298. Romæ.*)

SI de calumnia, seu de veritate dicenda, in primo litis exordio non juretur, (ut debet) poterit postmodum in qualibet parte litis jurari: cum hujusmodi juramenta præstari ab initio, de substantia ordinis judiciarii non existat.

Non annullatur processus, licet tacite omittatur calumniæ juramentum. h. d.

§. 1. Propter omissum quoque tacite in tota causa calumniæ juramentum, judicialis processus, alias factus legitime, non est nullus, nec etiam annullandus.

Præcipit quod in spiritualibus simul de calumnia, & de veritate juretur. Joan. Andr.

§. 2. Quamvis a in causis spiritualibus (in quibus debet de veritate dicenda jurari) canones non indicant alicui calumniæ juramentum: nos tamen (quia frequenter calumniari videmus in ipsis) utile reputamus, quod simul, (sicut plerique observant) tam de veritate dicenda, quam de calumnia (ut via præcludatur calumniæ) jurari debeat in eisdem 1.

¶ Pith. 1. *Jurari debeat in eisdem.*] Derogat *cap. licet.* un. ext. *de Juramento Calumniæ.*

a Circa istum §. nota, quod juramentum de calumnia differt a juramento de veritate l. 1. §. quod observari. C. eod. Nam juramentum de calumnia est de credulitate unde si aliud sit, non est perjurus, quemadmodum dicitur de juramento partis respondentis articulo per credit, vel non credit, neque respondens confitetur, sed solum relevat adversarium ab onere probandi. Pet. de Anch. Fam.

CAP. II.

In causa appellationis jurari debet de calumnia, & veritate dicenda.

IN appellationis causa (quanquam in principali juratum fuerit) præstari jubemus calumniæ juramentum. Et idem in juramento de veritate dicenda volumus observari.

Procurator deputatus post juramentum calumniæ, jurabit de calumnia. h. d.

§. 1. Procuratores quoque (qui post juramentum calumniæ deputantur) teneri volumus (ut calumnia vitetur ab ipsis) ad subeundum hujusmodi juramentum: etiamsi a suis dominis, quid ponere, aut respondere, seu agere debeant, sint instructi.

Judex quoties sibi videtur, exigit juramentum malitiæ: etiamsi de calumnia, vel veritate juratum sit. Jo. Andr.

§. 2. In omnibus autem causis c, nedum ante, sed etiam postquam lis fuerit contestata, sive de veritate, sive de calumnia sit juratum in ipsis, potest Judex a partibus exigere juramentum malitiæ, quoties viderit expedire.

¶ Pith. 2. *In omnibus autem causis, &c.*] Nota tria juramenta, de calumnia, de veritate, de malitia.

CAP. III.

Procurator habens speciale mandatum, jurat de calumnia. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

NUllam *b* tibi Judex injuriam fecisse censetur, qui procuratorem rei adversarii constitutum ad causam, habentem super hoc speciale mandatum, admisit ad præstandum in ea calumniæ juramentum.

b De intellectu v. de Matthæum sing. 140. incip. nota, quod si dominus. adde Jum. & Alexand. in l. qui bona. §. si alterno ff. de dam. infect.

DE RESTITUTIONE SPOLIATORUM.

TITULUS V.

CAP. I.

In civilibus non admittitur spoliationis exceptio, facta ab alio, quam ab actore. In criminalibus admittitur facta a tertio, dummodo sit de tota substantia, vel majori parte. Exceptio probari debet intra quindecim dies: alias fit condemnatio expensarum. Joan. Andr.

Innocentius IV. *in Concilio Lugdun.* (*an. 1245. in Gallia.*)

FRequens *a*, & assidua nos querela circumstrepit, quod spoliationis exceptio nonnunquam in judiciis calumniose proposita, causas Ecclesiasticas impedit, & perturbat *b*: dum enim exceptione instituitur, appellationes interponi contingit, & sic intermittitur, & plerumque penitus causa cognitio principalis: & propterea nos, qui voluntarios labores appetimus, ut quietem aliis proparemus, finem litibus cupientes imponi, & calumniæ materiam amputare: Statuimus, ut in civilibus negotiis, spoliationis objectu (quæ ab alio, quam ab actore facta proponitur) Judex in principali procedere non postponat. Sed si in civilibus ab actore, in criminalibus autem se spoliatum reus asserat a quocunque, intra quindecim dierum spatium (post diem, in quo proponitur) quod asserit, comprobabit: alioquin in expensis, quas interim actor ob hoc fecerit (judiciali taxatione præhabita) condemnetur: alias (si Judici æquum visum fuerit) puniendus. Illum autem spoliatum intelligi volumus in hoc casu (cum criminaliter accusatur) qui tota sua substantia, vel majori parte ipsius, se per violentiam destitutum affirmat: & secundum hoc loqui canones, sane credendum est intellectu: quia nec nudi contendere, nec inermes inimicis opponere nos debemus: habet enim spoliatus privilegium, ut non possit etiam jam nudatus.

a vid. Matthæ. de Afflict. dec. 19.

b al. conturbat.

Excipiens de spoliatione facta a tertio, intra certum tempus a judice statuendum, debet restitutionem petere, alias accusabitur exceptione non obstante. Joan. Andr.

§. 1. Solet c autem inter Scholasticos dubitari, si spoliatus a tertio, de spoliatione contra suum accusatorem exci-

c in omnibus Cod. ita, solet enim.

excipiat, an ei tempus a judice debeat indulgeri, intra quod restitutionem imploret: an forte sic valeat existere, ut omnem accusationem eludat, quod fore aequitati, & juri consonum aestimamus d. Quod si intra tempus indultum restitutionem non petierit, & tamen, rem poterit, non ducat ad finem: non obstante spoliationis exceptione deinceps poterit accusari.

d aestimamus,

Agenti super rebus Ecclesiasticis non obstat exceptio spoliationis privatarum rerum, vel converso. Joan. Andr.

§. 2. Ad hoc sancimus, ut rerum privatarum spoliatio agenti super Ecclesiasticis, vel econtrario, nullatenus opponatur.

CAP. II.

Ecclesia, quae petit restitutionem decimarum (quas se dicit intra parochiam alterius possedisse) non auditur, nisi probet possessionem legitimam. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (e. an. 1298. Romae.)

e Vide Matt. de Afflict. dec. 326.
f Vid. Bald. el. e. c. fin. sup. de procur. Font.

AD decimas e, quas Canonici f sancti Nicolai se asseruerunt intra parochiam Ecclesiae B. Clerici possedisse aliquandiu, & eis per eundem Clericum spoliatos fuisse, nequaquam debent restitui, nisi evidenter docuerint, quod earum possessionem legitime assecuti fuissent. Quia eas occupasse injuste verisimiliter praesumuntur, cum proveniant ex praedia intra aliquam parochiam constitutis. Sitque manifestum (nisi aliud ostendatur) eas de jure communi ad eandem Ecclesiam pertinere.

DE DOLO, ET CONTUMACIA.

TITULUS VI.

CAP. I.

Actor contumax condemnatur in expensis: nec citatur ulterius ad suam petitionem reus, nisi caveat de veniendo, & comparendo.

a al. ita: Inn. IV. in Conc. Lugdun.

Innocentius IV. a (e. an. 1244. Romae.)

b vid. Bald. in l. sancimus. C. de jud. & c. finem litibus, de dol. & contum. Font.

ACtor, qui ad terminum venire, ad quem citari adversarium fecerat, non curavit, venienti reo in expensis b (propter hoc factis legitime) condemnetur. Ad citationem autem minime admittendus, nisi sufficienter caverit, quod in termino fideliter debeat comparere.

CAP. II.

Judex appellantem, & recedentem citare ulterius non tenetur, si vult in causa procedere: nisi forsitan appellationi renunciet. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (e. an. 1298. Romae.)

EUm, qui a tua interlocutoria, vel gravamine, quod per te sibi proponit illatum, a tua praesentia recedit appellans: (cum protestari videatur hoc ipso, se nolle amplius te de caetero litigare) citare ad alia, quae postea in judicio facienda incumbunt, vel etiam ad sententiam audiendam (nisi sponte appellationi suae renunciet) non teneris. Nec ideo minus (quod in eius absentia processeris) tuus processus validus reputari debebit.

DE EO, QUI MITTITUR IN POSSESSIONEM CAUSA REI SERVANDAE.

TITULUS VII.

CAP. UN.

Quando agitur de beneficio Ecclesiastico, ob contumaciam rei non fit missio in possessionem, sed ad sententiam lite non contestata proceditur.

a al. ita: Inn. IV. in Conc. Lugdun.
b Ampliatur ad fructus beneficiorum, non fiet eorum sequestratio, nisi in Clem. II. de seq. pos. Phil. Font.
c Ubi contra contumacem non mittitur in possessionem, & mora est purgata, proceditur ad definitionem.

Innocentius IV. a (e. an. 1244. Romae.)

EUm b, qui super dignitate, personatu, vel beneficio Ecclesiastico obtinendis, cum aliquo litigat possessore, ob partis adversae contumaciam, causa rei servandae in ipsorum possessionem statuimus non mittendum: ne per hoc ad ea ingressus patere valeat vitiosus. Sed liceat in hoc casu (contumacia absentiam divina replente praesentia) etiam lite non contestata c, diligenter examinato negotio, ipsum fine debito terminare.

UT LITE PENDENTE NIHIL INNOVETUR.

TITULUS VIII.

CAP. I.

Si ex duobus litigantibus electis alter decedat, renunciet, vel a prosecutione causae excludatur, si lite pendente cum superstite fuerit alia electio facta, non tenet.

Bonifacius VIII. (e. an. 1298. Romae.)

DIspendiis, quae propter electiones diversas Ecclesiae patiuntur retardum, occurrere cupientes: Statuimus, ut si (aliquibus apud sedem Apostolicam, vel alibi litigantibus, super electionibus de se in discordia celebratis) aliquem ipsorum mori, vel suo juri renunciare, aut a prosecutione ipsius contigerit quoquo modo excludi: ad electionem aliam (lite super electione superstitis electi pendente) nullatenus procedatur. Alias attentata contra hoc electio ipso jure viribus non subsistat.

CAP. II.

Si beneficiatus (contra quem super beneficio litigatur) cedit, vel decedit, si alius lite pendente cum superstite fuerit electus, non valet electio. Si vero aliqui (quorum interest) ad defensionem litis velint admitti, in eo statu, in quo erat causa, admittentur. Joan. Andr.

Idem. (e. an. 1299. Romae.)

d Notat Phil. & Fer. de Anc. quod in beneficialibus est vera possessio, & illa est causa, quare in talibus fiant possessores post ea professiones & terminata item sententiam Anch. & Dominicus, non procedere in petitore decedente: neque obstat Clement. XVI. si abeunt, in eod. quia illa intelligitur, quando nulla lis pendet mortuo possessore: item terminatur text. quando lis est inter provisum a Papa, & eum ad quem spectat providere. Phil. hic Font.

SI ii, contra quos super dignitatibus, personatibus, vel aliis Ecclesiasticis beneficiis, quae possident d, litigatur, lite pendente cedant, vel forte decedant: ne propter novos adversarios (qui malitiose retardum petitoribus surrogantur) litigia in Ecclesiarum dispendium prorogari contingat: statuimus, ut dignitates, personatus, vel beneficia hujusmodi (donec contra superstites lis finita fuerit) aliis nullatenus conferantur, nec ad ea eligatur quispiam, vel etiam praesentetur. Quod si secus actum fuerit, eo ipso irritum habeatur. Sane si ad defensionem ipsius litis, aliqui, quorum interest, petierint se admitti, eos in illo statu, in quo ipsam invenerint, decernimus admittendos.

DE CONFESSIS.

TITULUS IX.

CAP. I.

Super facto negativo per partem improbabili (si Judici videbitur) est admittenda positio. Dominicus.

Innocentius IV. in Concilio Lugdunensi. (an. 1245. in Gallia.)

a vide Paul. de Cast. consil. 167. incip. ad primum, vol. 2. & Cyn. l. 2. §. sed quia, C. de jur. cal.

STatuimus a, ut positiones negativas (quae probari non possunt nisi per confessionem adversarii) Judices admittere possint, si aequitate suadente viderint expedire.

CAP. II.

Si reus jussus positionibus respondere recusat, vel si contumaciter recedit, habebuntur pro confessatis: secus si prius quam sic jussus esset, contumax fuerat: nam tunc procedetur contra eum tanquam contra contumacem. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (e. an. 1298. Romae.)

b Vide sup. c. pen. & ff. de interrog. act. l. si sine sup. de dolo. sicut ibi de hoc Joan. Andr.

SI post praestitum veritatis, aut calumniae juramentum, reus, vel procurator ipsius, positionibus ab adversario sibi factis, interrogatus, jussusque a Judice b respondere, absque rationabili causa recusat, aut noluit, seu contumaciter se absentet, haberi debet super iis, de quibus in ejusdem positionibus interrogatus extitit, pro confesso. Verum si antequam respondere sic jussus fuerit, reum contumaciter absentari contingat, tunc pro confesso non debet haberi: sed est alias contra eum tanquam contra contumacem (prout ratio dictaverit) procedendum.

DE

DE TESTIBUS, ET ATTESTATIONIBUS.

TITULUS X.

CAP. I.

Socius in crimine simoniæ admittitur in testem, si sit socius criminis tantum, & agatur civiliter: aliter non. Joan. Andr.

Gregorius IX. *in Concilio Laudunensi.* (*an.* 1232. *in Gallia.*)

MEdiatores, per quos scelus simoniæ plerumque committitur, ad testimonium contra scelera ejusdem auctores (in detestationem criminis) admittuntur, si non agatur criminaliter, sed civiliter, & emolumentum eciam non fuerint assecuti.

CAP. II.

Ponit modum remissoriæ curiæ, & dat modum jurandi super positionibus, & dicit per quem jurari debeat: dat modum respondendi, & modum testes probatorios reprobandi, & reprobatorios iterum reprobandi. h. d. Joan. Andr.

Idem c. (*c. an.* 1238. *Romæ.*)

PRæsentium auctoritate mandamus, quatenus in causa [1], quæ inter Abbatem, & Conventum S. Nicolai Andegavensis ex una parte, & Priorem, & Conventum de Paldigen. [2] a Lyconen. [3] diœcesis ex altera (super eo quod iidem Abbas, & Conventus, se ab ipsis Priore, & Conventu de Paldigen. possessione subjectionis ejusdem Prioratus asserunt spoliatos, & super irritanda quadam compositione olim inita inter partes, & rebus aliis) vertitur: ab eisdem Abbate, & Priore, nomine suo, & in animas Conventuum eorundem, vel majoris, & sanioris partis ipsorum, recepto juramento de veritate dicenda: injungas dictis Abbati, & Priori, ut tam ponendo, quam respondendo dicant veritatem, quam (super positionibus tibi sub bulla nostra transmissis) ipsi sciunt, & per illos intelliguntur, in quorum animas juraverint. Præterea sigillatim super quolibet articulo in qualibet positione contento facias a partibus sufficienter ad invicem responderi: nulla prorsus ab eis super ipsis positionibus contradictione recepta. Sine juramento autem a syndico utriusque partis, quid sciat de hujusmodi positionibus, vel credat, inquiras. Testes etiam, quos super articulis sub eadem bulla transmissis, pars dictorum Prioris, & Conventus duxerit producendos, ad reprobandos testes partis alterius in causa Principali productos (quorum nomina in eisdem articulis continentur) usque ad Kal. Novemb. proximo futuri, examines (secundum partis adversæ interrogatoria, quæ tibi sub eadem bulla transmittimus) diligenter: primo tamen in personam cujuslibet testis a prædictis Abbate, & Conventu producti, facta sigillatim specificatione criminum, & aliorum objectorum sibi in eisdem articulis contentorum. Si vero dicti Abbas, & Conventus aliquos testes coram te produxerint, contra testes [a] ab eisdem Priore, & Conventu productos, juxta articulos (quos ipsi Abbas, & Conventus tibi super reprobatione testium productorum Prioris, & Conventus in eadem causa [b] produxerint) recipere, ac eos usque ad Kalendas Februarii proximo futuri diligenter examinare procures: simili specificatione criminum, & aliorum (quæ contra testes eorundem Prioris, & Conventus objecta fuerint) observata: prius tamen præstito juramento a Procuratore dictorum Abbatis, & Conventus, quod ad hoc ex malitia non procedunt.

¶ Pith. 1. *Idem.*] *Archiepiscopo Rothomagensi.* Vide *Gloss in cap.* 49. *ext. de testib.*

2. *Paldigen.*] *Spaldig.*

3. *Lyconen.*] *Lincolnen.*

a *Not. quod Judex potest præfigere terminum ad reprobandas personas testium ante publicationem attestationum. Nam attestationes publicatæ non erant, quia Judex ad causas tenebatur remittere. Petr. de Anc. Font.*

b *Dictio, causa, deest in antiq. codic.*

CAP. III.

Advocatus vel Procurator principalis causæ in causa appellationis testificari non potest. Juramentum autem (præsumptione faciente pro appellante) sibi deferri non debet, nisi Judici videatur. Dominicus.

Innocentius IV. *in generali Concilio Lugdun.* (*an.* 1245. *in Gallia.*)

ROmanæ Ecclesiæ: [*& infra.*] In appellationis causa, is qui appellantis Procurator, vel advocatus in primo judicio fuerat, non recipiatur in testem. Neque indistincte ipsi appellanti (præsumptione faciente pro eo) deferatur etiam juramentum: sed tunc, cum inspectis personarum & ipsius causæ circumstantiis, id fuerit faciendum.

DE JUREJURANDO.

TITULUS XI.

CAP. I.

Prælati, Canonici, Rectores, & Officiales locorum, qui jurant statuta, & consuetudines loci, vel Ecclesiæ servare, prætextu talis juramenti non obligantur ad illicita, impossibilia, vel obviantia Ecclesiasticæ libertati: nec ad ea debet intentio jurantis referri. Joan. Andr.

Nicolaus III. (*c. an.* 1278. *Romæ.*)

COntingit [a] in nonnullis Ecclesiis de earum consuetudine observari, quod nec ipsarum Prælati (cum primo ad Ecclesias ipsas accedunt) admittuntur, nec Canonici (cum de recipiendis ibidem novis Canonicis agitur) aliter recipiuntur in ipsis, nisi jurent statuta, & consuetudines ipsarum Ecclesiarum, scripta & non scripta, inviolabiliter observare. Inter Laicos etiam in multis civitatibus, castris & terris, in suis Potestatibus, Rectoribus vel Officialibus assumendis, consuetudinis mos inolevit, quod Potestates, Rectores, & Officiales hujusmodi, ad potestaties, rectorias, & officia eadem (nisi prius servaturos se statuta ipsorum locorum clausa [b] juraverint) nullatenus admittantur. Quia vero in statutis, consuetudinibusque supradictis interdum aliqua reperiuntur illicita, seu impossibilia, vel obviantia Ecclesiasticæ libertati (ne sub tali generalitate jurandi, sic jurantibus peccandi occasio præbeatur, cum juramentum non fuerit, ut esset iniquitatis vinculum, institutum:) hac generali constitutione animarum periculis obsistere cupientes, præcipimus a quibuscunque scientibus contineri in prædictis consuetudinibus, & statutis, illicita, impossibilia, vel libertati Ecclesiasticæ obviantia, juramenta hujusmodi aliquatenus non præstari. Et talia juramenta ex intentione facienda, vel facta, ut etiam illicita, vel impossibilia, seu Ecclesiasticæ libertati obviantia observentur (cum etiam sub tali intentione præstari non possint absque divinæ majestatis offensa) decernimus in hujusmodi illicitis, impossibilibus, seu libertati Ecclesiasticæ obviantibus, non servanda: quin potius pro animarum salute, si sub forma prædicta, vel simili aliquos ignorantes prædicta illicita, seu impossibilia, vel libertati Ecclesiasticæ obviantia jurare contigerit, ad observanda duntaxat licita, possibilia, & non obviantia libertati Ecclesiasticæ, jurantium referri debet intentio. Declaramus quoque juramenta sub hujusmodi generalitate qualitercunque, & sub qualicunque [c] verborum forma præstita, vel præstanda, ad licita, possibilia, & libertati Ecclesiasticæ non obviantia [d], tantum extendi: ipsosque jurantes ad alia per præstationem juramenti hujusmodi non teneri.

a *De intellectu, vide Decium in rub. de const. in lect.*

b *An sit differentia jurare simpliciter, observare statuta, vel contenta in statutis, vel ponit in statutis, vide Fel. in c. cum accessissent, de constit.*

c *al. quacunque.*

d *his generalis principis confirmatio trahitur ad illicita, & alia de quibus in text. Alex. Consil.* 50. *vol.* 1. *& Dec. consil.* 272.

CAP. II.

Per Ecclesiasticum Judicem ordinarium loci, compellitur Judex secularis Ecclesiastico conjugio, jus canonicum, quod ad provisionem animarum statutum est, servare.

Bonifacius VIII. [*c. an.* 1298. *Romæ.*]

LIcet mulieres, quæ alienationibus dotium, & donationum propter nuptias consentiunt non contraventuræ, proprio juramento firmantes, servare juramentum hujusmodi non vi, nec dolo præstitum, de jure canonico [e] teneantur: quia tamen quidam Judices seculares eas contra præstitas alienationes audiunt, quamvis eis constet legitime de hujusmodi juramento: Nos animarum periculis obviare volentes, eosdem Judices ad servandum hoc jus canonicum per locorum ordinarios censura Ecclesiastica decernimus compellendos.

¶ Pith. c. *De jure Canonico.*] *Cap.* 25. *ext. eod. tit.*

e *Vide not. per Rom. sing.* 498. *incip. ubi juramentum & 409. incip. in fact. & per Joan. Andr. in c. cum Laurus, de foro compet. adde Fel. in c.* 2. *ext. de jurejur.*

CAP. III.

Electus post juramentum, ponens vel respondens contraria directe (nisi rationabiliter excusetur) velut perjurus a confirmatione repellitur. Idem si hoc fecerit Procurator, ipso mandante, vel ratum habente, vel non revocante. h. d. Joan. And.

Idem. (*c. an.* 1298 *Romæ.*)

CUm in positionibus super electionis tuæ negotio (post juramentum in causa præstitum) a te datis, seu responsionibus, quas ad positiones tui adversarii fecisse dignosceris, reperiatur contrarietas manifesta: tibi nunquam perjuro (nisi justa causa, & rationabilis te excuset) super ipsa electione perpetuum silentium imponi debebit.

Idem fiet si (in expressa mandata, vel etiam ex post facto sciente, ac ratum habente, seu non revocante) positiones, aut responsiones hujusmodi contrarias tuo nomine tuus fecerit Procurator.

DE EXCEPTIONIBUS.

TITULUS XII.

CAP. I.

Sex sunt dicta hujus decretalis. Primo ponit arengam, & jus antiquum, & constitutionis causam. Secundo dicit, quod reus, qui contra actorem de excommunicatione excipit, ut ipsum repellat ab agendo, debet ipsius excommunicationis speciem, & nomen excommunicatoris exprimere, & eam intra octo dies probare: alias judex procedat in causa, & illum in expensis condemnabit. Tertio statuit, quod si iterum objiciatur, & probetur eadem vel alia excommunicatio, actor repelletur, sed quæ acta sunt, valebunt. Quarto quod ultra duas vices hæc exceptio non opponetur, nisi ex causa. Quinto, quod si opponatur post rem judicatam, impeditur executio, sententia nihilominus valet. Sexto dicitur, quod judex publice excommunicatum, etsi non opponatur, ex suo officio debet ab agendo repellere. Joan. Andr.

Innoc. IV. *in Concilio Lugdun.* [*an.* 1245. *in Gallia.*]

PIa a consideratione statuit mater Ecclesia, quod majoris excommunicationis exceptio, in quacunque parte judiciorum opposita litem differat, & repellat agentes: ut ex hoc magis censura Ecclesiastica timeatur, communionis b periculum evitetur, contumaciæ vitium comprimatur, & excommunicati (dum a communibus actibus excluduntur) rubore suffusi ad humilitatis gratiam, & reconciliationis affectum facilius inclinentur: sed hominum succrescente malitia, quod provisum est ad remedium, tendit ad noxam. Dum enim in causis Ecclesiasticis frequentius hæc exceptio per malitiam opponitur, contingit interdum differri negotia, & partes fatigari laboribus, & expensis: proinde (quia morbus iste quasi communis irrepsit) dignum duximus commune ei adhibere remedium. Si quis igitur excommunicationem opponit, speciem illius, & nomen excommunicatoris exprimat, sciturus eam rem se deferre debere in publicam notitiam, quam intra octo dierum spatium c [die, in quo proponitur, minime computato] probare valeat apertissimis documentis. Quod si non probaverit, Judex in causa procedere non omittat: reum in expensis, quas actor ob hoc diebus illis se fecisse docuerit, præhabita taxatione condemnans. Si vero postmodum instantia durante judicii, & probationis copia succedente, de eadem excommunicatione, vel alia excipiatur iterum, & probetur, actor in sequentibus excludatur, donec meruerit absolutionis gratiam obtinere: iis, quæ præcesserant, nihilominus in suo robore duraturis. Proviso, quod ultra duas vices hæc non opponatur exceptio, præterquam si excommunicatio nova emerserit, vel evidens, & prompta probatio supervenerit de antiqua. Sed si post rem judicatam talis exceptio proponatur, executionem impediet: sed sententia, quæ processit, non minus robur debitum obtinebit: eo tamen salvo, ut si actor excommunicatus sit publice, & hoc Judex noverit d quandocunque, (etsi de hoc reus non excipiat) Judex ex officio e suo actorem repellere non postponat.

¶ PITH. 1. *Deferri negotia.*] *Differre, cap. 5. sup. de restit. spoliat.*

a *De intellectu vide Covarruv. in reg. quamvis de pact. l. 6. in 3. par. relectio §. 3. & Lud. Gom. in reg. cancellariæ, de annali possessore, quæst. 44.*

b *al. & communionis.*

c *sed si ultimus dies esset feriatus, an talis inter octo esset computandus. Dec. Fel. in c. fin. de except.*

d *Not. quod non sequitur, nisi est publice excommunicatus, ergo judex scit. Vide §. notandum. 2. q. 1. Arch. Fran.*

e *Vide Dec. in c. pastoralis de appel.*

CAP. II.

Exceptio rei judicatæ per Ecclesiasticum Judicem admitti debet in foro seculari, & e converso. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. [*c. an.* 1298. *Romæ.*]

CUm quidam seculares Judices (dum coram eis excipitur de re per Ecclesiasticum Judicem judicata, in casu, quo ad eum pertinet cognitio de consuetudine, vel de jure) recusent exceptionem audire, in derogationem jurisdictionis Ecclesiasticæ, & contemptum: Decernimus, ut per censuram Ecclesiasticam ab iniquitate coerceantur hujusmodi, & ad admittendum exceptionem eandem (ubi alias de jure debet admitti) a locorum ordinariis compellantur.

Similiter Ecclesiastici Judices (si coram ipsis excipiatur de re per secularem Judicem judicata) exceptionem ipsam admittant, in iis, quæ animarum periculum non inducunt, per superiores suos (nisi fecerint) animadversione debita castigandi.

DE PRÆSCRIPTIONIBUS.

TITULUS XIII.

CAP. I.

In præscriptionibus sufficit bona fides, ubi jus commune, vel præsumptio non est contra præscribentem, alias debet allegare titulum, & probare: nisi sit præscriptio, cujus contrarii non extat memoria. h. d. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. [*c. an.* 1298. *Romæ.*]

EPiscopum, qui Ecclesias, & decimas, quas ab eo repetis, proponit (licet in tua sint constitutæ diœcesi) se legitime præscripsisse, allegare oportet (cum jus commune contra ipsum faciat) hujusmodi præscriptionis titulum a, & probare. Nam licet is, qui rem præscribit Ecclesiasticam, si sibi non est contrarium jus commune, vel contra eum præsumptio non habeatur, sufficiat bona fides: ubi tamen est ei jus commune contrarium, vel habetur præsumptio contra ipsum, bona fides non sufficit, sed est necessarius titulus 1, qui possessori causam tribuat præscribendi: nisi tanti temporis allegetur præscriptio, cujus contrarii memoria non existat.

¶ PITH. 1. *Necessarius titulus.*] Sine quo vix præsumitur bona fides. *L. ult. C. Unde vi.*

a *An sufficiat titulus putativus, docent Ab. & Fel. in c. de quarta, & in c. audita de præscr.*

CAP. II.

Privatus ipso jure, vel per sententiam, bonis, quæ tenet a Romana vel aliis Ecclesiis, illa minori spatio centum annorum contra Romanam, vel quadraginta contra alias non præscribit. Filii autem hæreticorum, qui catholici putabantur, bona paterna contra Romanam, & alias Ecclesias præscribunt spatio quadraginta annorum: & idem in extraneis. Joan. Andr.

Idem. [*c. an.* 1298. *Romæ.*]

SI qui b (exigentibus culpis, vel excessibus ab eisdem commissis) bonis, quæ a Romana, vel aliis tenent Ecclesiis, sint per sententiam, vel ipso jure privati: statuimus, ut in apprehendendis, vel occupandis postea quandocunque bonis eisdem, nullus (licet leges humanæ super hoc alia tempora statuere videantur) ipsis Ecclesiis temporis lapsus obsistat, nisi contra ipsam Rom. Ecclesiam centenaria, vel contra Ecclesias alias quadragenaria præscriptio legitime sit completa. Si post mortem hæreticorum (qui dum viverent, catholici putabantur) bona ipsorum a catholicis eorum filiis, vel nepotibus, aut extraneis quibuscunque, spatio XL. annorum fuerint bona fide possessa: sancimus eos super bonis hujusmodi (etiamsi ad Romanam pervenire deberent Ecclesiam) in hoc casu non esse ulterius molestandos: quanquam illi, quorum bona fuerant, nunc deregantur hæretici extitisse.

b *De intellectu, Joan. Fab. instit. de usu & hab. §. fin.*

DE SENTENTIA, ET RE JUDICATA.

TITULUS XIV.

CAP. I.

Judex, qui contra justitiam, & contra conscientiam aliquid in judicio fecerit in gravamen partis, per gratiam, vel per sordes, condemnandus est parti læsæ in æstimationem litis, & per annum est suspensus, & perpetuo, si medio tempore ingerat se divinis, nisi Papa cum ipso dispenset. Joan. And.

Innocentius IV. *in Concil. Lugdunensi.* (*an.* 1245. *in Gallia.*)

CUm æterni tribunal Judicis illum reum non habeat, quem injuste Judex condemnat, testante Propheta: *Nec damnabit eum, cum judicabitur illi*: caveant Ecclesiastici Judices, & prudenter attendant, ut in causarum processibus nil vindictæ odium, vel favor usurpet, timor exulet, præmium aut expectatio præmii justitiam non evertat, sed stateram gestent in manibus, lances appendant æquo libramine, ut in omnibus, quæ in causis agenda fuerint, præsertim in concipiendis sententiis, & ferendis, præ oculis habeant solum Deum: illius imitantes exemplum, qui querelas populi tabernaculum ingressus ad Dominum referebat, ut secundum ejus imperium judicaret. Si quis autem Judex Ecclesiasticus, ordinarius, aut etiam delegatus, famæ suæ prodigus, & proprii persecutor honoris, contra conscientiam, & contra justitiam, in gravamen partis alterius in judicio quicquam fecerit per gratiam, vel per sordes, ab executione officii per annum noverit se suspensum, ad æstimationem litis parti, quam læserit, nihilominus condemnandus. Sciturus, quod si suspensione durante damnabiliter ingesserit

se di-

a Vide De. inc. fin. de Cle. excom. ministr. & quid sit irregularitas, & unde sumpserit originem. Dom.

se divinis, irregularitatis se laqueo involvet, secundum canonicas sanctiones: a qua non nisi per summum Pontificem poterit liberari, salvis aliis constitutionibus, quæ Judicibus male judicantibus pœnas irrogant, & infligunt. Dignum est enim, ut qui in tot præsumit offendere, pœna multiplici castigetur.

CAP. II.

Papa Imperatorem deponere potest ex causis legitimis, h. d. secundum Paulum.

Idem *sacro præsente Concilio, ad memoriam sempiternam.* [*an.* 1245. *in Gallia.*]

AD Apostolicæ dignitatis ec [*& inf.*] Sane cum dura generatrum commotio nonnullas professionis Christianæ provincias diutius afflixisset, nos ad Fredericum præcipuum Principem secularem, hujusmodi dissensionis, & tribulationis auctorem, a felicis recordationis Gregorio Papa IX. prædecessore nostro, pro suis excessibus anathematis vinculo innodatum, speciales nuncios, & magnæ auctoritatis viros, videlicet venerabiles fratres P. Alban. & Hug. b Sabin. Episcopos, ac dilectum filium Guilielmum Basilicæ XII. Apostolorum Presbyterum Cardinalem, qui salutem zelabantur ipsius, duximus destinandos: fecerantes sibi proponi per ipsos, quod nos & fratres nostri [quantum in nobis erat] pacem c per omnia secum habere, necnon cum omnibus hominibus optabamus, parati sibi pacem & tranquillitatem dare, ac mundo etiam universo. Et quia Prælatorum, Clericorum, omniumque aliorum, quos detinebat captivos, & omnium tam Clericorum, quam Laicorum, quos ceperat in galeis, restitutio poterat esse pacis plurimum inductiva: eum, ut illos restitueret [eam hoc idem, tam ipse, quam sui nuncii, antequam ad Apostolatus esseemus officium, promisissent] rogari & peti ab ipso fecimus per eosdem: ac proponi insuper, quod iidem pro nobis parati erant audire, & tractare pacem, ac etiam audire satisfactionem, quam facere Princeps vellet de omnibus, pro quibus erat vinculo excommunicationis adstrictus: & offerre præterea, quod si Ecclesia eum in aliquo contra d debitum læserat (quod non credebat) parata erat corrigere, ac in statum debitum reformare. Et si diceret ipse, quod in nullo contra justitiam læserat Ecclesiam, vel quod nos eum contra justitiam læsissemus, parati eramus vocare Reges, Prælatos, & Principes, tam Ecclesiasticos, quam seculares ad aliquem tutum locum, ubi per se, vel per solemnes nuncios convenirent e: eratque parata Ecclesia de consilio Concilii sibi satisfacere, si eum læsisset in aliquo, ac revocare sententiam, si quam contra ipsum injuste tulisset, & cum omni mansuetudine, & misericordia (quantum cum Deo, & honore suo fieri poterat) recipere de injuriis & offensis ipsi Ecclesiæ, suisque per eum irrogatis, satisfactionem ab f eo volebat, & omnes amicos suos sibique adhærentes g in pace ponere plenaque securitate gaudere, ut nunquam hac occasione possent aliquod subire discrimen. Sed licet sic apud eum pro pace paternis monitis, & precum coaraimos insistere laborata: idem tamen Pharaonis imitatus duritiam, & obturans h more aspidis aures suas, preces hujusmodi, & monita, elata obstinatione, & obstinata elatione despexit: propter quod non valentes absque gravi offensa Christi ejus iniquitates amplius tolerare, cogimur (urgente nos conscientia) juste animadvertere in eundem. Et ut ad præsens de cæteris ejus sceleribus taceamus, quatuor gravissima [quæ nullis possunt tergiversationibus celari] commisit. Dejeravit enim multoties pacem quondam inter Ecclesiam, & imperium reformatam temere violando: (*& inf.*) Perpetravit sacrilegium, capi faciens Cardinales Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ac aliarum Ecclesiarum Prælatos, & Clericos religiosos, & seculares venientes ad Concilium, quod idem prædecessor noster duxerat convocandum (*& inf.*) De hæresi quoque non dubiis, & levibus, sed difficilibus, & evidentibus argumentis suspectus habetur: (*& inf.*) Præter hæc regnum Siciliæ (quod est speciale patrimonium B. Petri i, & idem Princeps ab Apostolica sede tenebat in feudum) jam ad tantam in Clericis, & Laicis exinanitionem, servitutemque redegit, quod eis pene penitus nihil habentibus, & omnibus exinde fere probis ejectis, illos, qui remanserunt ibidem, sub servili quasi conditione vivere, ac Romanam Ecclesiam (cujus sunt homines principaliter, & vassalli) offendere multipliciter, & hostiliter impugnare compellit. Posset etiam merito reprehendi, quod mille quidem squifatorum annuam pensionam (in qua pro eodem regno ipsi Ecclesiæ Romanæ tenetur) per novem annos, & amplius solvere prætermisit.

h Vid. c. marovv. 6. q. 1. tamen, & l. Si avo. §. fin. ff. de orb. & Rar. in l. si sit. ff. de verb. obl. Font.

i Adde c. mandato & ibi Doct. de præscr. & c. 1. 94 dist. & inc. 1. Romani. de jur.

f ab ipso.

g ab obviamre.

Nos itaque super præmissis, & quamplurimis aliis ejus nefandis excessibus, cum fratribus nostris, & sancto Concilio deliberatione præhabita diligenti (cum Jesu Christi vices licet immeriti teneamus in terris, nobisque in B. Petri persona sit dictum u: *Quodcumque ligaveris super terram, ligatum erit & in cælis*) memoratum Principem, qui se imperio, & regno l, omnique honore, & dignitate reddidit tam indignum, quique propter suas iniquitates a Deo, ne regnet, vel imperet, est abjectus, suis ligatum peccatis, & abjectum, omnique honore, ac dignitate privatum a Domino ostendimus, denunciamus, & nihilominus sententialiter privamus: omnes, qui ei juramento fidelitatis tenentur adstricti, a juramento hujusmodi perpetuo absolventes, auctoritate Apostolica firmiter inhibendo, ne quisquam de cætero sibi tanquam Imperatori, vel Regi pareat, & intendat. Decernendo m quoslibet, qui ei deinceps, velut Imperatori, vel Regi consilium, vel auxilium præstiterint, seu favorem, ipso facto o excommunicationis sententiam subjacere. Illi autem, ad quos in eodem imperio Imperatoris spectat electio, eligant libere successorem.

u Matth. 16.

l Nota quod dignitates seculares de jure plures simul teneri possunt absque dispensatione: licet secus sit in Ecclesiasticis, de qua in c. 1. de consuet. & sup. de multa. de præbendis.

m al. & decernendo.

o Id est, absque monitione. Ita Decr. in cap. reprehensibilis. De appel. & const. 138.

De præfato Siciliæ regno providere curabimus cum eorundem fratrum nostrorum consilio, sicut viderimus expedire a.

¶ Pith. 1. *Ad Apostolicæ dignitatis, &c.*] Edita est integra cum Epistolis Petri de Vineis, pag. 61. Antonin. Florent. part. 3. tom. 19. cap. 5. §. 1. Matth. Paris. pag. 904.

2. *Sicut viderimus expedire.*] V. C. addit: *Datum Lugduni* 17. *Kal. August. Pontificatus nostri anno* 3.

CAP. III.

Qui petit rem certam causa expressa, si illam causam non probat, succumbit: licet aliam probet, maxime postmodum emergentem. Joan. Andr.

Idem *Præceptori hospitalis S. Joannis Hierosol. in Hispania, & Commendatori, ac fratribus domus de Cervaria, hospitalis ejusdem.* [*c. an.* 1250. *Romæ in Hispaniam.*]

ABbate sane: [*& inf.*] e Abbas de Bonefac. pro se, & Conventu suo proponens, locum de Rofellis esse prædicti monasterii jure dominii, vel quasi, & cum suis finibus ex largitione 3 Regis Aragoniæ ad ipsum monasterium pertinere: petiit adjudicari eidem monasterio locum ipsum, & vos exinde amoveri. Allegabatur autem pro parte ejusdem, quod facta vobis donatio de prædictis valida censebatur, quamvis tunc sub Sarracenorum tunc existerent potestate: quia non simpliciter, sed sub conditione fuere donata, videlicet si ad manus fidelium devenirent. In quo casu concessio poterat, & debebat habere vigorem, quia ipsi donationi rerum donatarum natura, vel qualitas non obstabat, & salubre, ac laudabile quidem erat spectare, ac præstolari tempus, quo illa Christianorum dominio subderentur: quare non cum pervenerunt ad ipsos, fuerunt ad vos totaliter devoluta. Multum quoque distabat, an ipsi monasterio de Bonefac. vel prædicto monasterio Populeti ab eodem Rege facta donatio fuisset, quia etsi liquebat prædicto monasterio Populeti ab ipso Rege, ac ab illo Abbati, & Conventui de Bonefac. fuisse collata: non tamen ob hoc constabat dictum Regem ipsi monasterio de Bonefac. illa donasse, vel mandasse donari. Nec pro eo, quod voluit, & statuit, ut ædificaretur ibi monasterium, poterat, & debebat intelligi eum prædicta, vel eorum aliqua construendo monasterio donavisse: cum illa potius sua videretur intentio, ut (quia præfatum monasterium Populeti tot, & tantorum bonorum largitione ditabat) Abbas, & Conventus ipsius pro sua, suorumque salute monasterium construere tenerentur, præsertim quia monasterio, quod nondum erat, aliqua fieri donatio non valebat. Præmissa vero concessio facta monasterio de Bonefac. ab Abbate, & Conventu monasterii Populeti, nullum prorsus ei videbatur afferre suffragium, pro eo potissime p, quod post litem contestatam, & processum judicii facta fuerat, sicut clare patebat ex instrumento præfato. Unde cum jus [si quod in prædictis ipsi monasterio de Bonefac. ex concessione hujusmodi competebat] in judicio minime deduxisset: [quia videri non potest illud venisse, quod postmodum accidit] pronunciari utique super petitis non poterat pro eodem. Pro parte autem altera dicebatur, quod cum Rex ipse sua probitate, ac studio ab infidelibus loca conquisiverit supradicta, donatio ejus, vel patris ipsius prius facta de illis, cum ad cultum fidei pervenirent, Regem eundem, quoad hæc sic per eum postmodum acquisita, obligare non poterat, cum sua propria facta essent & viderentur ab aliis bonis hæreditariis separata.

e De intellectu, vid. Joan. Fab. inst. de act. §. sic itaque discretur.

p Vid. Rot. & Alex. in l. habebat de instit. & Alex. in l. divus de re jud. & Felin. in cap. licet de prob.

Porro prælata concessio facta monasterio de Bonefac. a monasterio Populeti, licet post acceptum judicium causæque processum intervenerit, prodesse tamen, & valere debebat, cum pro actore (quod de jure suo ac causa idonea, quamvis supervenienti q appareat) satis sufficere videatur, satisque esse, si (prout servatur in reo) interfuit ipsius tempore sententiæ proferendæ. Sed ad hæc pars vestra respondit, quod cum tam supradicti avi donatio, quam locorum acquisitio præmissorum, fuerint nomine regni factæ, memoratus Rex donationem servare hujusmodi tenebatur r. Cæterum prædicta monasterii Populeti concessio monasterio de Bonefac. consultari non poterat in hac parte: quia cum quis agit ex aliqua certa, & speciali causa, & postea, sive alia, sive similis ei, quam exposuit, accedit, videri non potest illa in judicium devenisse 4: cum Judex tunc prospicere, ac attendere debeat diligenter, an r ex ea omnino eadem, quam prius expressa exstitit, utpote, quæ tunc etiam competeret, actoris intentio sit fundata. Secus autem cum quis, vel petit in genere, nullius certæ, vel specialis causæ faciens mentionem: videlicet quia generaliter forte proposuit aliquem obnoxium esse sibi, vel ad se jure dominii, vel quasi rem aliquam pertinere s: tunc enim hoc præcipue est inspiciendum Judici, an sufficienter, vel minime de jure, vel intentione constet actoris: unde si de hoc ex causa etiam postmodum accidenti liqueat, potest, & debet Judex (etiamsi appareat minus juste a principio fore actum) suum exinde animum informare. Quoniam etsi petitum fuerit indebite,

q Vid. decis. Rot. 376. in novis.

r Vide de hoc Bart. in l. prohiberi. § plane. ff. quod vi aut clam, & Ruin. cons. 23. lib. 2.

s In quodam manuscripto legitur sic, an & omnino eadem, &c.

non

non ab hoc tamen minus valuit, & eonit judicium subsecutum: nec illius acta, vel gesta propterea minus valida extiterunt: nec etiam Judex ipse cognita rei veritate pronunciare in contrarium possit cum libera conscientia, & secura. Non prodesset etiam multum reo, si tunc sinte in ipsum ex hujusmodi superveniente causa condemnatio non ferretur: cum mox alio instituto judicio foret ex illa merito condemnandus. Unde etsi actori suam ex superveniente causa intentionem sufficiat fundavisse, cum egit aliqua causa specialiter non expressa: secus tamen est, si certam, & specialem in sua petitione subjunxerit, nisi postmodum intentionem suam ex eadem prorsus (quam prius expressit) tunc e atiem competente causa fundarit. Quare cum memoratus Abbas monasterii de Bonifac. proposuerit superatum locum de Rosel. cum suis terminis ad ipsum monasterium ex prædicti Regis largitione spectare, nec de aliqua facta ipsi monasterio super hoc ab eodem Rege concessione docuerit, ostenderit autem donationem quandam factam illi de bis ab Abbate, & Conventu monasterii Populeti, quæ nec in sua petitione fuerat expressa, nec etiam ante facta: nullum profecto commodum ex ea reportare debebat.

Præfatus igitur Cardinalis præmissis omnibus, & aliis, quæ hinc inde fuerunt proposita, diligenter auditis, ac utriusque partis meritis æqua justitiæ lance discussis prodenter attendit id, quod prædicti Abbas, & Conventus de Bonifac. proposuerunt, intentionem videlicet actoris ex iis, quæ post litis contestationem accidunt, posse fundari, eaque debere in judicium devenire, tunc locum habere (sicut congrue allegatum est supra) videlicet quando ex certa, & expressa a causa specialiter non est actum. Ea sin enim, quæ post inchoatum judicium eveniunt, quando causa fuit exposita specialis, nec debet, nec potest Judicis animus ad proferendam sententiam informari: quia cum certæ causæ facta est mentio, utpote donationis, vel venditionis, aut alterius specialis, oportet incepti judicii tempus attendi, ut liquido cognoscatur, an tunc interfuerit actoris, propter illa, quæ specialem comitantur causam, & necessario adesse debent, veluti locus, & tempus, & hujusmodi, quæ sunt solicite attendenda, & sine quibus causa vacua, & invalida censeretur. Sed cum est in genere absque alicujus causæ declaratione petitum, non sic oportet accepti judicii tempus inspici: quia non requiruntur, nec sunt opportuna, nec attendi possunt hujusmodi comitentia in hoc casu x 6. Et licet aliquibus curiosis (qui de iis, quæ non multum expediunt, sæpe disceptant) aliter forsan appareat, quando actum est causa aliqua non expressa y: utilius tamen 7 videtur negotia tali expediri compendio, quam per quandam exactam subtilitatem longo dispendio prorogari: præsertim cum nonnulla pro utilitate communi contra juris asperitatem ex æquitatis mansuetudine tolerari noscantur. Unde idem Cardinalis considerans, quod ipsi Abbas, & Conventus de Bonifac. non probaverunt largitionem super his Regiam legitime sibi factam, ex qua specialiter vos impetere videbantur, ob hujusmodi eosdem Abbatem, & Conventum impetitione, de mandato nostro, prehabito fratrum nostrorum consilio, eos duxit sententialiter absolvendos. Nos igitur Cardinalis ejusdem sententiam ratam habentes eam auctoritate Apostolica confirmamus.

x alii. & tunc alium.

u Vid. ad hoc Bar. in l. 2. ff. de edend. & l. habebat. ff. de jud. & sur. & Fel in c. super. 2. de rescript.

x Vid. Bart. in l. & an. eadem. §. actiones ff. de except. rei jud. Font.

y Vid. l. si rem. § fin. de pign. act. l. non potest videri. ff. de jud.

¶ Pivn. 3. Ex largitione Regis.] Ex largitione Regis.

4. Videre non potest in judicio devenisse.] L. non potest. C. De Judic.

5. Vel ad se jure dominii, vel quasi rem aliquam pertinere.] Ita tamen, et simul directa in rem, & Publiciana agere non possit. Quod tamen Doctores ex hoc loco collegerunt in L. 39. §. 1. ff. de Evictione.

6. Comitantia in hoc casu.] Vide Paulum Castrens.

7. Utilius tamen, &c.] Vide Paulum Castrens. in § final. ff. de pignorat. act. Petr. de Bella Pertica, in L. 1. C. de Alien. judic. mutand. caus. fact.

CAP. IV.

Si ex pluribus Judicibus, vel arbitris unus (aliis præsentibus, & mandantibus) per verba pluralis numeri ferat sententiam, tenet sententia. Electio autem pronuncianda est per verba singularia. h. d. Joan. And.

Bonifacius VIII. [c. an. 1298 Romæ.]

CUm z ab uno arbitrorum, vel Judicum (aliis præsentibus, & mandantibus) scripta sententia recitatur, habetur perinde ac si simul esset ab omnibus recitata a. Oportet tamen, ut is, qui recitat, non utatur verbis singularis numeri, sed pluralis, ut dicat: Nos tales Judices, vel arbitri pronunciamus, seu statuimus in hunc modum. Licet secus in electione servetur, in qua (ut consentientibus unica, & communis) est ab uno vice omnium (sive per compromissum, sive per scrutinium procedatur) electionis pronunciatio per verba singularis numeri facienda.

z Ad intelligentiam und. not. per Dd. et præsertim Arc. can. in c. si cum per form. de elect. s. lib. 6.

a Vid. §. Sin autem in auth. ut jud. non exp.

CAP. V.

Ponit tres casus nullitatis sententiæ: & a primo unum casum excipit. h. d. Joan. Andr.

Idem. [c. an. 1298. Romæ.]

ETsi sententia definitiva (postquam scripta fuerit) debeat a Judice, non ab alio de scripti recitatione proferri (alias nec nomen sententiæ mereatur habere, nec ab ea sit appellare necesse) Episcopo tamen (quem propter dignitatis prærogativam ampliori convenit honore fulciri) sententiam ab eo ferendam licebit (ad instar illustrium personarum) per alium recitare. Sententia, quam scriptam ante a Judice litigantibus, non recitari, vel quam ab ipso stando, non sedendo proferri contingit, nullius penitus est momenti.

DE APPELLATIONIBUS.

TITULUS XV.

CAP. I.

Appellans ad Papam in judicio vel extra, appellare debet in scriptis, & causam exprimere, & Apostolos petere. Si vult & petit appellatus, principalis persona per se, vel per procuratorem instructum super principali, accedere debent ad Papam. In appellationibus a sententia definitiva interpositis nil mutatur. Damnum utrique contrafacienti imponitur pœna. Joan. And.

Innocentius IV. in Concilio Lugdun. [an. 1245. in Gallia.]

COrdi nobis est lites minuere, & a laboribus relevare subjectos. Sancimus igitur, ut si quis in judicio, vel extra super interlocutoria, vel gravamine aliquo ad nos duxerit appellandum, causam appellationis in scriptis assignare deproperet a, & petat Apostolos, quos et præcipimus exhiberi: in quibus appellationis causam exprimat, & cur appellatio non sit admissa, vel si appellationi forsan ex superiore reverentia sit delatum. Post hoc appellatus secundum locorum distantiam, personarum, & negotii qualitatem tempore prosecutionis indulto, si voluerit appellans, & petierit, principales personæ, per se, vel per Procuratores instructos, cum mandato ad agendum, & cum rationibus, & munimentis ad causam spectantibus, accedant ad sedem Apostolicam sic petiti, ut (si nobis visum fuerit expedire) hujusmodi appellationis articulo, vel de partium voluntate omisso, procedatur in negotio principali, quantum de jure poterit & debebit: iis, quæ in appellationibus a definitiva sententia interpositis antiquitas statuit, non mutatis. Quod si appellator, quæ præmissa sunt, non observat, reputabitur non appellans, & ad prioris Judicis redibit examen, in expensis legitimis condemnandus. Si autem appellatus contempserit hoc statutum, in eum tanquam in contumacem tam in expensis, quam in causa (quantum a jure permittitur) procedatur. Justum est equidem, ut in eum jura insurgant, qui jus & Judicem, & partem illudit.

a Vid. Bart. in l. 1. ff. de appel. & gl. in l. 1. ad fin. ff. eodem, Auth. Av. in d. l. 1. Font.

CAP. II.

Judex, qui recusatur, statuit competens tempus arbitris ad finiendam causam: quo elapso, si finita non fuerit, in principali procedit. Joan. Andr.

Idem. [an. 1245. in Gallia.]

LEgitima suspicionis causa contra Judicem assignata, & arbitris a partibus (secundum formam juris) electis, qui de ipsa cognoscant, sæpe contingit, quod ipsis in idem convenire nolentibus, nec tertium advocantibus, cum quo ambo, vel alter eorum procedat ad decisionem ipsius negotii, ut tenentur, Judex proferat excommunicationis sententiam contra ipsos: quam ipsi tum propter odium, tum propter favorem partium diutius vilipendunt: quare causa ipsa plus debito prorogata, non proceditur ad cognitionem negotii principalis. Volentes igitur morbo hujusmodi necessariam adhibere medelam, statuimus, ut ipsis arbitris per Judicem competens terminus præfigatur b, intra quem in idem conveniant, vel tertium concorditer advocent, cum quo ambo, vel alter eorum, ejusdem suspicionis negotium terminare procurent. Alioquin Judex extunc in principali negotio procedere non omittat.

b Vid. l. quoties. ff. de action. & obligat. & l. 1. §. diserit aliquis ff. de publ. de Auth. Font.

CAP. III.

De Officiali Episcopi non ad Episcopum, sed ad Archiepiscopum appellatur.

Idem. [an. 1245. in Gallia.]

ROmana Ecclesia: [& inf.] Cum Suffraganeorum Rhemensis Ecclesiæ, suorumque Officialium [qui generaliter

ualiter de causis ad ipsmum forum pertinentibus, eorum vices supplendo cognoscunt] unam & eandem consistorium sive auditorium tenendum: ab ipsis Officialibus non ad dictos Suffraganeos c, (ne ab eisdem ad seipsos interpont appellatum videatur) sed de jure ad Rhemensem est curiam a appellandum.

c Sed an supplicari possit, vide mor. in cap. in locorit de in integrum restit. Font. d vid. c. si quis Clericus, 11. q. 1.

De subdito Episcopi ad ipsum, non ad Archiepiscopum appellatur: nisi aliud esset de consuetudine. h. d.

§. 2. Ab Archidiaconis vero, aliisque inferioribus Prælatis, Suffraganeis subjectis eisdem, & eorum Officialibus, ad Suffraganeos ipsos debet, & non ad eandem curiam (omissis dictis Suffraganeis) appellari: nisi aliud Rhemensi Ecclesiæ de consuetudine competat in hac parte.

Archiepiscopus causam appellationis ab Episcopo interpositæ non debet committere, vel partes citare, nisi in appellatione probabilis causa sit expressa.

e de intellectu, vide Fel. in cap. pastoralis. §. quoniam. de rescript.

§. 2. Cum autem e ad præfatam curiam ab eorundem Suffraganeorum, vel suorum Officialium audientia fuerit appellatum, Rhemensis Archiepiscopus (qui pro tempore fuerit) vel Officialis ipsius nullatenus in appellationis causa interposita, ante definitivam sententiam citent partes: nec etiam alicui illam committant, appellationis ejusdem causa probabili seu legitima non expressa.

Si negetur per appellationem negotium devolutum, non inhibebit Archiepiscopus Judicem principalis causæ procedere, nisi prius de devolutione constiterit. h. d.

§. 3. Si vero vocatis partibus, vel nullatenus, aut non intra decem dies post interlocutoriam, vel definitivam sententiam appellatum fuisse, seu aliquid aliud simile, sicque non esse per appellationem ad eundem Archiepiscopum, vel ejus Officialem devolutum negotium proponeretur: iidem (nisi prius ipsis constiterit causam ipsam ad eos totaliter fuisse delatam) prohibere, ne in causa illa, vel ne ad executionem procedatur sententiæ, non præsumant.

Si dicitur in injusta causa appellatum, Archiepiscopus inhibere non potest, nisi prius recepta appellatione, ut probabili, incipiat cognoscere de causæ veritate. h. d.

f Ad intelligentiam §. vid. Abb. & Felin. in cap. dilectus. e. de rescript. Dec. Rot. 11. & 412. eod. tit. in novis.

§. 4. Quod f si objiciatur ex injusta causa seu minus legitima, ante sententiam appellationem interpositam extitisse, & ex eo non esse appellationem hujusmodi admittendam: nequeunt prædicti Archiepiscopus, vel ejus Officialis prohibere, ne procedatur in causa, nisi prius appellatione recepta velut emissa ex causa probabili, cognoscere incipiant de causa hujusmodi, an sit vera.

Licet dicatur appellatum a definitiva in casu prohibito a jure, in quo de hoc Archiepiscopus cognoscere cœperit, potest inhibere, ne sententia executioni mandetur. h. d.

g Quid sit notorium, & quotuplex, & quod notorium plus operetur, vid. cons. 45. lib. 1. Felin in cap. exceptionem, de except. Gram. decis. 105.

§. 5. Si autem post sententiam, in casibus a jure prohibitis (utpote a sententia super manifesto, & notorio g crimine, vel de quo quis in jure confessus extitit, promulgata) vel consimilibus appellatum fuisse dicatur: possint, ne sententia executioni mandetur (postquam cognoscere cœperint, utrum sit recipienda, vel non appellatio ab eo interposita) inhibere.

Archiepiscopus in tertiam personam (post inhibitionem suam in causa per appellationem delatæ ad ipsum) aliquid innovantem, jurisdictionem exercere non potest. h. d.

§. 6. In alium quoque, qui circa rem, de qua inter appellantem, & appellatum controversia vertitur, aliquid post eorum inhibitionem attentat, non valet occasione hujusmodi jurisdictionem aliquam vendicare.

Archiepiscopus appellantem in aliis causis, a jurisdictione Episcopi non potest eximere.

§. 7. Cum vero is, qui ad Rhemensem curiam super aliqua causa vocem appellationem emittit, nihilominus in causis aliis Ordinarii sui jurisdictioni subjiciatur: Rhemensis Archiepiscopus, vel Officialis ipsius, nequaquam jurisdictionem ipsam in aliis impediant, ut ab ejusdem Ordinarii potestate totaliter eximant taliter appellantem.

Ab Episcopis in causis, quibus jurisdictionem temporalem habent, de jure debet ad Archiepiscopum appellari: nisi speciale jus aliud inducat. h. d.

h Vid. gloss. in c. fin. de consuet. lib. 6. & Rom. consil. 109. lib. 4.

§. 8. Debet autem ad eos ab Episcopis præfatæ provinciæ, super causis, in quibus temporalem jurisdictionem exercent (nisi forte de consuetudine h, aut privilegio, sive jure alio speciali sit appellandum ad alium) appellari.

Censuram Ecclesiasticam, in appellantem prolatam per Episcopum, Archiepiscopus revocare non potest: nisi partibus vocatis, & de causa legitime cognito. h. d.

§. 9. Sententias quoque interdicti, vel suspensionis, seu excommunicationis in appellantem, ab eo, a quo appellatum proponitur, promulgatas, nullatenus i nisi vocatis partibus, & de appellatione legitime cognito, revocent, aut denuncient esse nullas.

i Dictio, nullatenus, quid importet, vid. per gloss. in Clem. i. nf. de seq. pos. & per Gram. consil. 3.

Ex quo Archiepiscopus pronunciaverit male appellatum ante sententiam, statim debet causam ad Suffraganeum remittere. h. d.

§. 10. Cum autem ad Rhemensem Archiepiscopum ab eadem Suffraganeo suo, super aliqua causa fuerit ante sententiam appellatum: idem Archiepiscopus (postquam de appellatione cognito constiterit, eam minus rationabilem extitisse) causam ad eundem Suffraganeum remittere non postponat.

CAP. IV.

Si Judex requisitus non tradit Apostolos, & postea procedit in causa, non valet processus, nisi renunciatum fuisset appellationi. Joan. Andr.

Idem. (*an. 1245. in Gallia.*)

UT super appellatione ac ejus causa instructio facilior valeat in processu haberi, districte præcipimus, quod ille, a quo appellatur, Apostolos appellanti (juxta tenorem constitutionis nostræ super hoc editæ) tribuat requisitus. Si vero non exhibuerit, et tunc si forte in causa procedat (nisi appellationi renunciatum fuerit k) ejus invalidus, & irritus sit processus.

k Ante processum Judicis: quia si post renunciaret, illa non valeret, Jo. Andr. Petr. de Anchar. Font.

CAP. V.

Judex appellationis inique appellantem ante sententiam remittere debet ad Judicem principalem, & in expensis condemnari, & hoc si principalis Judex non detulerat appellationi: sed si detulit, non fit remissio de necessitate. In appellationibus interpositis a definitiva, antiqua jura serventur. Joan. Andr.

Clemens IV. (*c. an. 1267. Romæ.*)

CUm appellationibus frivolis nec justitia deferat, nec sit a Judice deferendum, si Judex infrivolam appellationem minus legitimam non admittet, eam appellatore nihilominus prosequente, superior de ipsa cognoscens, eaulem ad priorem Judicem (juxta sanctiones canonicas) sine difficultate remittat, eadem die condemnationem faciens expensarum. Si vero Judex admittat eandem, licet tam appellatio, quam ipsius Judicis delatio a superiore valeant infirmari l, quia tamen Judex ipse, quantum in se fuit, a se jurisdictionem abdicavit eandem, appellationi deferens minus juste, totius causæ decisio in superioris est potestate transfusa, nec est illi causa de necessitate ulterius remittenda: salvis iis, quæ super appellationibus post sententiam interpositis sunt statuta.

l Et ratio, quia culpa alicujus non debet alium plus gravare quam valet. vid. l. si quis plurium. §. si quis. ff. de leg. 1. Anch. sicut perjurus non præstat juramentum honoris, sed oneris, ne culpa sua alios gravet. Font.

CAP. VI.

Si appellans intra XXX. dies instanter non petit Apostolos, appellationi renunciat. Si Judex modo debito requisitus illos non tradit, sed postea procedit, non valet ejus processus. Jo. And.

Bonifacius VIII. [*c. an. 1298. Romæ.*]

AB eo, qui appellat, intra triginta dies instanter Apostoli peti debent, & eidem intra dictum tempus a Judice exhiberi: alias præsumitur appellationi suæ renunciare appellans, si eos intra idem tempus petere prætermittet, etiamsi vadat, aut mittat ad appellationem hujusmodi prosequendam.

Illud autem, quod felicis recordationis Innocentius Papa IV. prædecessor noster statuendum decrevit, ut si is, a quo appellatur, Apostolos appellanti non tribuat requisitus, et tunc si forte in causa procedat (nisi appellationi renunciatum fuerit) ejus invalidus sit processus: tunc demum obtinet, cum Judex super hoc cum debita instantia, loco & tempore congruo requisitus, eos expresse denegat, vel intra præmissum tempus malitiose, aut negligenter illi tradere prætermittit.

CAP. VII.

Innovata per Judicem post definitivam sententiam, a qua appellatum extitit, revocantur statim per Judicem appellationis, etiamsi ante appellationem fuerint innovata. Attentata vero post appellationem ante definitivam, non revocantur nisi primo de veritate constiterit, nisi post inhibitionem debito modo factam attentata fuissent. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

NOn m solum innovata post appellationem a definitiva sententia interjectam, debent semper (exceptis casibus, in quibus jura post sententiam prohibent appellatio-

m De intellectu, vid. Alc. cons. 69. vol. 1. & Imol. in clem. 1. de sensu poss. & ra. vers. nota bonum dictum.

se)en-

re) ante omnia per appellationis Judicem penitus revocari: sed etiam ea omnia, quæ medio tempore inter sententiam, & appellationem (quæ postmodum intra decendium interponitur ab eadem) contingit n innovari, ac si post appellationem eandem innovata fuissent. Illa vero, quæ post appellationem interpositam ante definitivam sententiam innovantur, donec appellationis causam veram esse constiterit, revocari non debeat; nisi Judex appellationis (postquam sibi constiterit per appellationem emissum ex probabili causa fore ad se negotium devolutum) inhibeat canonice Judici, a quo appellatum extitit, ne procedat: tunc enim, quicquid post inhibitionem hujusmodi fuerit innovatum, est (licet causa eadem non sit vera) per eundem appellationis Judicem ante omnia in statum pristinum reducendum.

n *al. contigerit.*

CAP. VIII.

Qui appellat extra judicium, intra decem dies (ex quo scivit gravamen) appellare debet: postea per remedium juris communis auditur, sed non per appellationis remedium. Joan. Andr.

Idem. [*c. an.* 1298. *Romæ.*]

CONcertationi a antiquæ finem imponere præsenti constitutione volentes: statuimus, ut ab electionibus, postulationibus, provisionibus, & quibuslibet extrajudicialibus actibus (in quibus potest appellatio interponi) quisque ea die gravatum se reputans, per appellationis beneficium gravamen illatum desideraverit revocari, intra decem dies (postquam sciverit) si velit, appellet: post decendium vero eidem aditus non pereat appellandi. Sed si per contradictionem debitam, vel alia juris remedia petierit revocari gravamen, ei (dummodo medio tempore huic non consenserit) lapsus decendii non obstat.

o *Vid. Dec. in cap. cum sit & Perus. in c. consuluit. extr. de appell.*

CAP. IX.

Valet appellatio in scriptis porrecta, licet coram Judice non legatur, hoc dit Zenze.

Idem. [*c. an.* 1298. *Romæ.*]

APpellatio p, quam in scriptis Judici (a quo appellare volebas) te porrexisse proponis, non potest ea eo, quod coram ipso lecta non fuerit, rationabiliter impugnari.

p *De intimatione appellat. vid. Lapum. all.* 301. *in cap. an valeat. & all.* 119. *incip. quantum.*

CAP. X.

Judex a quo compellere non potest appellantem a gravamine ipsius veritatem probare, licet citare potest ad ipsius revocationem audiendam: qua facta in causa procedere poterit, ejus contumacia non obstante, ac si nunquam appellasset. h. d. Zen.

Idem. [*c. an.* 1298. *Romæ.*]

SI q a Judice a quo (propter gravamen, quod tibi proponis illatum) appellas, ad docendum te fore gravatum, & ad audiendam revocationem ejusdem gravaminis (si de ipso docuerit) tibi terminus præfigatur. Nec coram eo (cum ipse se id videre habeat) hoc docere, nec etiam tanquam coram Judice (cum per appellationem sit suspensa ipsius jurisdictio) comparere teneris: nisi ad hoc solum, ut revocationem ipsam audias, si eam duxerit faciendam: alias si non comparueris, & ipse in termino gravamen revocaverit cum effectu, poterit extunc libere in causa procedere, ac si appellatio interposita non fuisset.

q *Vid. Rot. dec.* 9. & 74. *in novis.*

CAP. XI.

A collatione Capituli ad Episcopum appellatur, si ut Canonicus interfuit: secus si ut Prælatus. h. d. Dominicus.

Idem. [*c. an.* 1298. *Romæ.*]

A Collatione beneficii, quam communiter per Episcopum, & Capitulum in tuum præjudicium factam esse proponis, non r ad ipsum Episcopum (si in ea, ut Prælatus interfuerit) sed ad superiorem te oportuit appellare. Alias, si ut Canonicus interfuisset in ea, potuisti appellare licite ad eundem.

r *Vid. Bart. in l. vero. ff. sol. matr. l. fortem qui. §. fin. ff. pro soc. Fess.*

CAP. XII.

Per appellationem interpositam a definitiva revocari potest interlocutoria principali negotio præjudicans: alias non. Joan. Andr.

Idem. [*c. an.* 1298. *Romæ.*]

LIcet ab interlocutoria (per quam petiti, vel præscriptionis, aut alia principali negotio præjudicans, vel judicium nullum reddens, exceptio est repulsa) non fuerit appellatum, si tamen a definitiva (quæ postmodum etiam ultra decendium promulgatur) appellari contingat, potest in appellationis causa ipsum gravamen per interlocutoriam eandem illatum licite per appellationis Judicem emendari. Ubi vero interlocutoria super eo profertur, quod non parat præjudicium negotio principali, vel judicium nullum reddit, nisi fuerit appellatum ab ipsa, per appellationem a definitiva postea interjectam gravamen illatum nequaquam poterit revocari.

SEXTI DECRETALIUM
LIBER TERTIUS.

DE VITA, ET HONESTATE CLERICORUM.

TITULUS PRIMUS.

CAP. UN.

Clericus joculatoriam artem per annum exercens, si tertio monitus non desistat, ipso jure perdit privilegium Clericale. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. [*c. an. 1298. Romæ.*]

CLerici, qui Clericalis ordinis dignitati non modicum detrahentes, se joculatores seu goliardos faciunt, aut bufones, si per annum artem illam ignominiosam exercuerint, ipso jure a: si autem tempore breviori, & tertio moniti non resipuerint, careant omni privilegio Clericali.

¶ Petr. c. *Goliardos.*] Jongleurs.

a *Vid. authent. de sanctiss. Episc. §. Interdicimus.*

DE CLERICIS CONJUGATIS.

TITULUS II.

CAP. I.

Si Clericus conjugatus ferat habitum, & tonsuram, Clericali privilegio gaudeat, alias non. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*c. an. 1298. Romæ.*)

CLerici a, qui cum unicis, & virginibus contraxerunt, si tonsuram & vestes deferant Clericales, privilegium retineant b canonis c ab Innocent. Papa II. prædecessore nostro editi in favorem totius Ordinis Clericalis. Et cum (juxta Parisiense Concilium a) nullus Clericus distringi, aut condemnari debeat a Judice seculari: præsenti declaramus edicto, hujusmodi Clericos conjugatos pro commissis ab eis excessibus vel delictis, trahi non posse criminaliter, aut civiliter ad judicium seculare, nec ab ipsis secularibus Judicibus eos debere personaliter, vel etiam pecuniariter (ne per unam viam concedatur eisdem Judicibus, quod per aliam denegatur) ullatenus condemnari. In cæteris autem, vel nisi (ut præmittitur) tonsuram, vel d vestes le rant Clericales, etiam in præmissis eos gaudere nolumus privilegio Clericali.

¶ Petr. a. *Juxta Parisiense Concilium*] *Consr. ex. quæst. 1. Can. 2.* Junge titulum *de Decret. ab Ordin. fac.*

a *Vide Concil. Trid. sess. 23. de reform. c. 6.*
b *al. retineant.*
c *Vid. Alex. consil. 8. vol. 1. & Rot. decis. 202. in novis.*
d *Alias, &*

DE CLERICIS a NON RESIDENTIBUS IN ECCLESIA, VEL PRÆBENDA.

TITULUS III.

CAP. UN.

Distributiones quotidianæ solum præsentibus, qui intersunt divinis, dari debent, consuetudine non obstante. Et qui aliter illas receperunt, non faciunt illas suas: & idem de distributionibus, quæ dantur pro anniversariis defunctorum. Jo. And.

a *Vide Concil. Trident. sess. 6. de reform. cap. 1. & sess. 21. cap. 3. & sess. 24. cap. 12.*

Bonifacius VIII. (*c. an. 1298. Romæ.*)

COnsuetudinem, quæ in quibusdam partibus inolevit, qua Canonici, & alii beneficiati, seu Clerici cathedralium, & aliarum collegiatarum Ecclesiarum, distributiones b quotidianas (quæ alias mensualia beneficia, seu victualia nuncupantur, & tantum residentibus tribuuntur) qualitercunque in civitatibus, seu aliis locis (in quibus ipsæ consistunt Ecclesiæ) sint præsentes, licet divinis officiis non intersint, ex integro percipiunt c, ac si continue in ipsis Ecclesiis in eisdem officiis deservirent, penitus improbantes: Statuimus, ut distributiones ipsæ quotidianæ in quibuscunque rebus consistant, Canonicis, ac aliis beneficiatis, & Clericis Ecclesiarum ipsarum, qui eisdem officiis in ipsis Ecclesiis adfuerint, tribuantur juxta Ecclesiæ cujuslibet ordinationem rationabilem jam factam, seu etiam faciendam. Qui vero aliter de distributionibus ipsis quicquam receperit (exceptis illis, quos infirmitas, seu justa, & rationabilis corporalis necessitas, aut evidens Ecclesiæ utilitas excusaret) rerum sic receptarum dominium non acquirat, nec faciat eas suas: imo ad omnium restitutionem, quæ contra hujusmodi nostram constitutionem receperit, teneatur.

De distributionibus etiam pro defunctorum anniversariis largiendis idem decernimus observandum.

b *Vid. Decium, cons. 280. ubi late de his quotidianis distributionibus.*
c *aliter, participant.*

DE PRÆBENDIS, ET DIGNITATIBUS.

TITULUS IV.

CAP. I.

Ad præsentationem Religiosorum, etiam exemptorum, non debent in Ecclesiis ipsorum Rectores institui, nisi primo certum eis tempore assignetur, unde incumbentia onera subire possint, & congrue sustentari: nec valet contraria consuetudo. Joan. Andr.

Clemens III. a. (*c. an. 1190. Romæ.*)

SUscepti regiminis nos cura sollicitat, ut utilitatibus subjectorum in eo præcipue, per quos b animarum saluti consulitur, nunc novorum editione jurium, nunc antiquorum innovatione sollicite providere curemus. Sane fuit olim per sedem Apostolicam provide constitutum, ut diœcesani locorum ad præsentationem Religiosorum nullum ad aliquam Ecclesiam reciperent, nisi tantum ei de proventibus ipsius Ecclesiæ curam eis facerit assignatum, unde jura Episcopalia possint solvere, & congruam sustentationem habere. Verum (sicut nobis querela multorum frequens insinuat) Religiosi exempti de proventibus parochialium Ecclesiarum, in quibus jus obtinent patronatus, seu Rectorum præsentatio pertinet ad eosdem, tantum percipiunt annuatim, quod Rectores ipsarum Ecclesiarum non possunt de residuo commode sustentari, & Episcopalia jura persolvere, ac alia incumbentia eis onera supportare: propter quod sæpe contingit, quod non inveniuntur personæ idoneæ, quæ hujusmodi Ecclesias velint recipere, sicque frequenter minus idoneis conferuntur, ex quo pericula imminent animarum. Nos itaque volentes super hoc salubre remedium adhibere præsenti decreto statuimus, & mandamus constitutionem hujusmodi quoad omnes personas c Ecclesiarum, Religiosos tam exemptos, quam non exemptos, & alios inviolabiliter observari, consuetudine contraria non obstante.

a *In vetustioribus codicib. constanter legitur Clemens IV.*
b *alit. Per quos.*
c *Alias casus, quibus Exempti subsunt ordinariis, vid. inf. sod. cap. 2. de pæn. & rem. per gl. ibi. Phil. Font.*

CAP. II.

Beneficia vacantia in curia alius quam Papa conferre non potest: quod si fecerit, irrita est collatio. Joan. And.

Idem. [*c. an. 1190. Romæ.*]

LIcet Ecclesiarum, personatuum, dignitatum, aliorumque beneficiorum Ecclesiasticorum plenaria dispositio ad Romanum noscatur Pontificem pertinere, ita quod non solum ipsa, cum vacant, potest de jure conferre, verum etiam d jus in ipsis tribuere vacaturis: collationem tamen Ecclesiarum, personatuum, dignitatum, & beneficiorum apud sedem Apostolicam vacantium, specialius cæteris antiquæ consuetudo e Romanis Pontificibus reservavit. Nos itaque laudabilem reputantes hujusmodi consuetudinem, & eam auctoritate Apostolica approbantes, ac nihilominus volentes ipsam inviolabiliter observari: eadem auctoritate statuimus, ut Ecclesias, dignitates, personatus, & beneficia, quæ apud sedem ipsam deinceps vacare contigerit, aliquis præter Romanum Pontificem quacunque super hoc sit auctoritate munitus, sive jure ordinariæ potestatis ipsorum electio, provisio, seu collatio ad eum pertineat, sive literas super aliquorum provisione generales, vel etiam speciales sub quacunque forma f verborum receperit (nisi ei sit super conferendis eisdem in curia Romana vacantibus specialis, & expressa ab ipso Pontifice summo auctoritas attributa) conferre aliqui, seu aliquibus non præsumat. Nos enim si secus actum, seu attentatum fuerit, decernimus irritum, & inane.

d *al. ita: verum etiam jus ad ea tribuere vacaturis.*
e *Vid. l. jus civile. ff. de justit. & jure.*
f *Procedit, etiamsi habeatur clausula, non obstante quod oporteret expressam mentionem de verbo ad verbum fieri in literis Apostolicis. Petr. de Anch. Dom. & Phil. Font.*

CAP. III.

Si Papa beneficia vacantia in curia non confert intra mensem a die vacationis, illi, ad quos collatio pertinebat, poterunt illa conferre. Joan. Andr.

Gregorius X. *in Concilio generali Lugdunensi.* (*an. 1274. in Gallia.*)

STatutum felicis recordationis Clementis Papæ prædecessoris nostri de dignitatibus, & beneficiis in curia Romana vacantibus, nequaquam per alium, quam per Romanum Pontificem conferendis, decernimus taliter moderandum, ut hi, ad quos eorundem beneficiorum, & dignitatum spectat collatio g [statuto non obstante prædicto] demum post mensem a die, qua dignitates, seu beneficia ipsa vacaverint, numerandum, ea conferre valeant. Tantummodo per se ipsos, vel (ipsis agentibus in remotis) per suos Vicarios generales in eorum diœcesibus existentes, quibus id generaliter sit commissum.

g Vid. § fin. in authent. de fil. ante m. do. instrum. Font.

CAP. IV.

In beneficiis, vel impetrationibus ad beneficia per provisionem usque ad certam summam pensio non debetur. Per Ecclesias civitatis, vel diœcesis non comprehenduntur cathedrales: sed per Ecclesias provinciæ metropolitana, & cathedrales reliquæ includuntur. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*c. an. 1298. Romæ.*)

QUamvis h plenissima sit alias in beneficiis interpretatio facienda, litera tamen super obtinendis beneficiis impetrata, debeat (cum sint ambitiosæ) restringi. Et ideo si alicui usque ad certam summam provideri mandamus, in non in pensione, sed in beneficiis Ecclesiasticis tantum volumus provideri: nisi de pensione in nostris literis mentio habeatur expressa. Quanquam sub nomine Ecclesiarum civitatis comprehendatur etiam Ecclesia cathedralis: cum tamen alicui de beneficio mandamus in aliqua Ecclesiarum civitatis, vel diœcesis provideri, ad cathedralem Ecclesiam [quam propter ejus honorem sub hac generalitate nolumus hoc casu includi] se mandatum hujusmodi non extendit. Secus i autem cum mandamus in aliqua Ecclesiarum provinciæ provideri: tunc enim & metropolitana, & ceteræ cathedrales Ecclesiæ includuntur sub tali mandato, cum uberiorem hoc casu, quam alio impetranti gratiam facere videamur.

h Vid. Oldrad. consil. 168.

i In antiq. cod. hic: Secus est cum mandamus.

CAP. V.

Impetranti beneficium seculare providetur de beneficio per seculares Clericos usque ad præscriptionem legitimam possesso. Hoc primo. Clerico seculari prioratum impetranti simpliciter, non providetur de consueto per religiosos gubernari. h. d. secundo Domin.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

CUm k de beneficio Ecclesiastico consueto Clericis secularibus assignari, provideri mandatur, de illo debet intelligi, quod tanto tempore ab uno, vel pluribus secularibus Clericis, institutis in eo Rectoribus, extitit continue ac pacifice gubernatum, ut præscriptio legitima sit completa, etiamsi ante, vel post l Religiosi quandoque ministraverint in eodem. Quando vero scribitur, ut provideatur de aliquo Prioratu alicui Clerico seculari, provideri non potest de Prioratu, qui per religiosos juxta modum præmissum est solitus gubernari: nisi hoc in literis caveatur expresse.

k Vid. Clem. 1. vis. de suppl. negl. prel. vers. prioratus. & ibi Felin. in cap. in nostra ant. de rescript.

l Vid. cap. fin. de decis.

CAP. VI.

Habere personatum cum cura, & Prabendam, cui annexa est parochialis Ecclesia, non est contra Concilium generale. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

SUper eo, quod Præbendas, quibus parochiales Ecclesiæ sunt annexæ m, in quibus spiritualem jurisdictionem secundum Ecclesiæ vestræ consuetudinem approbatam, & sic secundum aliquorum interpretationem curam animarum habetis, simul cum personatibus (quorum aliquibus cura imminet animarum) in eadem Ecclesia obtinetis: vobis (cum hoc generali concilio non obsistat) dispensatio necessaria non existit.

m De ista unione mo. Clem. si una de reb. Eccl. non alien. & c. si unquam. de excess. præl. de Auth. Font.

CAP. VII.

In impetratione beneficiorum inspicitur data, non præsentatio, vel receptio. Joan. Andr.

Idem. (*c. an. 1298. Romæ.*)

EUm, cui Canonicatus alicujus Ecclesiæ a sede Apostolica est collatus, licet nondum sit in ea receptus, decernimus in assecutione Præbendæ (juxta suæ provisionis ordinem) omnibus præferendum n, quibus postmodum in ipsa Ecclesia similis gratia est concessa: licet isti primo suas literas præsentaverint, & primo recepti fuerint in eadem.

n Vid. hic Felin. in c. cum te. de rescript. Font.

CAP. VIII.

Per literas Apostolicas non facientes de defectu ordinis mentionem potest impetranti de curato beneficio provideri: ad ordines tamen se faciet proximis temporibus promoveri. Joan. And.

Idem. (*c. an. 1298. Romæ.*)

SI pro Clericis pauperibus, vel aliis nostras literas, ut eis de beneficiis provideas, etiamsi animarum cura sit annexa eisdem, recipere te contingat: ipsis (licet non in sacris sint constituti ordinibus, nec de defectu ordinum in eisdem literis mentio habeatur) poteris de beneficiis curam habentibus licite providere, nec prætextu dicti defectus tua poterit provisio impugnari. Oportebit tamen, ut ipsi ad ordines, quos requirunt o collata eis beneficia, se faciant in proximis statutis a jure temporibus promoveri.

o Vide Concil. Trid. sess. 22. de refor. c. 4.

CAP. IX.

Mandato alterius super provisione facienda per Papam impleto, provisio auctoritate Papæ intelligitur esse facta. h. d. secundum Zen.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

SI eum, super cujus provisione Apostolicæ sedis Legatus in certa Ecclesia suas literas, quibus obtemperatum non fuerat, destinerat, mandamus auctoritate nostra in ipsa Ecclesia in Canonicum recipi, & in fratrem, sibique provideri de Præbenda juxta ipsius Legati continentiam literarum: talis receptus hujusmodi nostræ auctoritate mandati, non Legati, sed nostra p intelligitur auctoritate receptus. Et ideo est in assecutione Præbendæ omnibus post eum eadem auctoritate receptis, in dicta Ecclesia præferendus.

p Vid. l. si servus. ff. de her. inst. & l. omnem ex jamissa ff. de leg. 2.

CAP. X.

Mandatum alternative plures collatores includens, verificatur in primo vacante. In simul vero vacantibus ordo scripturæ servatur. hoc dicit secundum Dominicum.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

MAndato nostro sub ea forma tibi directo, ut alicui provideas de beneficio ad collationem tuam vel alterius pertinente: de beneficio, quod primo vacabit (sive ad tuam, sive ad illius collationem pertinuerit) ei, pro quo scribitur, providere debebis. Si vero plura beneficia ad tuam, & illius collationem forsan spectantia simul vacent, tunc scripturæ ordinem servare habebis, ut illi solum provideas de illo beneficio, quod ad te noscitur pertinere.

CAP. XI.

Si Clericus, cui mandabatur provideri de Præbenda primo vacante, negligit petere Præbendam sibi debitam, cecidit à gratia. Si autem sibi collatus fuerit Canonicatus, non habebit Præbendam, cum mutus est sibi expectans auctoritate Apostolica. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

SI Clericus, pro quo a sede Apostolica recepisti mandatum, ut ei de Præbenda q proximo vacatura in certa Ecclesia provideres, eumque postea in Canonicum ipsius Ecclesiæ recipi faceres, & in fratrem, Præbendam sibi debitam, quando vacat, petere negligenter omittat: aliam postmodum in ipsa Ecclesia vacaturam nequibit prætextu dicti mandati petere, nec tu ex ipsa sibi poteris providere, cum facta ei gratia per ipsius negligentiam sit extincta. Verum si præfatus Clericus fuisset auctoritate Apostolica effectus ab initio Canonicus in Ecclesia prælibata: tunc, (cum remanserit in ea Canonicus) dicta negligentia non obstante, ut per consequens ratione Canonicatus sit in alia Præbenda nulli alii de jure debita ceteris præferendus, petere poterit Præbendam aliam proximo vacaturam: dummodo non sint aliqui eadem auctoritate Præbendas in ipsa Ecclesia expectantes. Et eidem de ipsa non per te [cum mandatum non subsequeris super illo] sed per eum, ad quem spectat in eadem Ecclesia Præbendarum collatio, provideri debebit: alias facta de Præbenda hujusmodi alteri collatio in illius præjudicium, eo ipso viribus non subsistat.

q Vid. c. cum in Ecclesiæ insr. eod. & l. petens C. de pact. insr. de cons. Eccles. c. c.

CAP.

CAP. XII.

Receptus auctoritate Papæ etiam ad mandatum alterius, præferendus est alii in Præbenda. h. d. secundum Zen.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

HI, qui auctoritate Apostolica in aliqua Ecclesia in Canonicos sunt recepti, debent in Præbendarum exsecutione cæteris anteferri, Legatorum vel aliorum quorumcunque auctoritate receptis antea in eadem. Eum quoque, qui ad mandatum Legati, vel alterius, auctoritate Apostolica sibi specialiter in has partes concessa fungentis, recipitur, auctoritate Apostolica receptum esse dubium non existit.

CAP. XIII.

Si post gratiam mihi factam a Papa de Canonicatu, & Præbenda, Bononienses Canonici hoc ignorantes, & ignorantes Præbendam conferunt post vacantem, non tenet collatio. h. d. Joan. Andr.

Idem. (*c. an. 1298. Romæ.*)

SI postquam Canonicatum in aliqua Ecclesia tibi contulimus, & de Præbenda nulli alii de jure debita inibi proxime vacatura mandavimus provideri, hi, ad quos in ea spectat collatio Præbendarum, Præbendam, quæ vacabit *r* sibi postmodum, motu proprio, ignorantes tibi gratiam factam, alii duxerint conferendam: talis collatio in tuum præjudicium attentata nullam obtinet firmitatem. Nam eo ipso, quod Canonicus auctoritate Apostolica fuisti effectus, jus ad obtinendam Præbendam proximo vacaturam ibidem tibi acquisitum extitit: eandemque, quam extra vacavit [ex quo nulli alii debebatur] juste petere potuisti: & ideo a prædictis [licet ignorantibus] alteri conferri nequivit.

> *r* In antiquior. libris constanter legitur, vacavit.

CAP. XIV.

Si Papa *dat licentiam Legato suo recipiendi auctoritate Apostolica resignationes beneficiorum legationis suæ libere in manibus suis factas, & illa beneficia conferendi. secundo Papa, de prædicta potestate non habita mentione, Canonicatum & Præbendam si vacat, vel quam primo vacaverit in aliqua Ecclesia legationis mihi conferat: tertio Canonicus ipsius Ecclesiæ renunciat, & Legatus etiam, ignorans collationem mihi factam, confert tibi Præbendam prædictam: non tenet collatio Legati, sed mihi illa Præbenda debetur*. h. dicit. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

DUdum venerabili fratri nostro S. Episcopo Prænestino *s*, quem ad partes destinavimus Gallicanas, recipiendi auctoritate nostra resignationem ab obtinentibus beneficia Ecclesiastica in eisdem partibus, qui ea vellent libere in suis manibus resignare, ac beneficia ipsa personis idoneis conferendi per nostras literas potestate concessa: nos postmodum [de concessione hujusmodi non habita mentione] Nicolao de Bocsac Camerario dilecti filii nostri N. tituli sancti Laurentii in Damaso Presbyteri Cardinalis, Canonicatum Lexov. Ecclesiæ, quæ in partibus illis existit *t*, & Præbendam nulli alii de jure debitam [si qua tunc vacabat in dicta Ecclesia] contulimus, & sibi providimus de eisdem. Si vero nulla talis Præbenda vacabat ibidem, nos Præbendam proximo ibidem vacaturam [conferendam dicto Camerario, cum vacaret] donationi Apostolicæ duximus reservandam: decernentes ex tunc irritum & inane, si secus super hoc a quoquam contingeret attentari, certis *u* sibi ad hoc executoribus deputatis. Cumque postmodum Nicolaus Vasalli Clericus Canonicatum, & Præbendam, quos in dicta Lexov. Ecclesia obtinebat, in dicti Episcopi manibus resignasset, & dictæ potestatis prætextu ens idem Episcopus [collationis, provisionis, reservationis, & decreti prædictorum forsan ignarus] Guillelmo Vaselli Presbytero contulisset: dicti executores [collatione non obstante prædicta] literarum nostrarum auctoritate, Præbendam eandem dicto Camerario eidem sibi debitam contulerunt, quem dictus Presbyter [prætextu *x* collationis per dictum Episcopum sibi factæ] quod Præbendam ipsam pacifice possidere valeat, non permittit: propter quod idem Camerarius nobis supplicavit humiliter, ut providere sibi super hoc de opportuno remedio dignaremur. Nos igitur attendentes, quod eidem memorato Episcopo prædictam concessimus potestatem, penes nos tamen nihilominus remansit major *y*, licet eadem potestas, etiam in prædictis, propter quod nostra, qui eandem præoccupavimus potestatem, potior debet esse conditio: ac præsertim, quod secundum canonicas, & legitimas sanctiones per speciem generi derogatur, quanquam de genere in derogante specie mentio nulla fiat. Considerantes quoque, quod nos expresso nobis de potestate prædicta, nihilominus literas gratiosas daremus in dictis partibus, non habita mentione de ipsa *y*: quia foret absurdum, si tam late *z* nostræ impediretur potestas: & si in omnibus provisionum nostrarum literis, quas concederemus in partibus supradictis, oporteret nos de supradicta potestate specialem facere mentionem. & quod decretum nostrum prædictum [maxime ubi, ubi jam dictus Camerarius ante dictam renunciationem per nos erat Lexovien. effectus Canonicus] statim ignorantes ligaverit, cum super incerto non esset editum: nec ex alieno penderet arbitrio, vel voluntate cujusvis, qui acceptandi potestatem haberet: & idcirco per illud etiam expressisse videmur, ne alius posset conferre, & potestatem prædictam quoad id ad prælatum speciem revocasse, quæ in hoc casu, ubi de lucro dicti G. tantum agitur, & non de præjudicio Episcopi memorati, eo ignorante potuit revocari: nec post revocationem hujusmodi jus per eum in alium etiam ignorantem in re revocata transferri. Ad instar etiam servi calendarum propositi, qui post mortem Domini pecunias mutuatas accipiens non facit, licet inter contrahentes mors Domini præpositum revocans fuerit ignorata: & Domini, qui peculium, quod proprio servo concessisset, statim perimit, cum in eo suam mutaverit voluntatem. Discretioni ejusdem mandamus, quatenus præfatum Presbyterum monitione præmissa per censuram Ecclesiasticam compellatis, ut collatione de Canonicatu, & Præbenda prædictis per dictum Episcopum sibi facta [quæ nullis extitit] non obstante, dicto Camerario Præbendam ipsam omnino dimittat, & eum super ea deinceps nullatenus inquietet.

¶ Fieri. a. *Penes nos tamen nihilominus remansit major.*] Præventio scilicet.

> *s* al. Palestrino.
>
> *t* al. existit.
>
> *u* Al. ita: certis sibi super hoc, &c.
>
> *x* al. occasione.
>
> *y* Ad hunc locum vide notata, cap. ex parte. de fer. compeeen. & in Spec. de lib. conceptione. §. ad hujus tit. consummation verf. cum sit alter. de Ambas. Font.
>
> *z* al. late.

CAP. XV.

Secundus, qui impetravit dignitatem & Præbendam, præfertur priori, qui solam Præbendam impetravit. si Præbenda dignitati est annexa, alias non. h. d. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

QUia sæpe dubitatur a multis, si Canonicatus alicujus Ecclesiæ sit collatus a Sede Apostolica successive duobus, fueritque mandatum primo de Præbenda, secundo vero de Præbenda & dignitate, personatu, vel officio, cum se facultas obtulerit, provideri: quis ipsorum in Præbenda, quæ cum dignitate, personatu, vel officio vacat ibi, postmodum debeat de jure præferri. Nos dubitationem hujusmodi sopire volentes, præsenti declaramus edicto, primum (cum sit tempore anterior) cui per mandatum secundum præjudicari, aut jus ipsius absorberi non debet, ut quod de intentione mandantis contrarium non apparet, præferendum esse in dicta Præbenda, nisi vacanti dignitati, personatui, vel officio sit annexa: nam si esset annexa, secundus, cui debetur dignitas, personatus, vel officium, præferretur in ipsa.

CAP. XVI.

Mandatum provideri de dignitatibus, vel beneficiis aliis Ecclesiasticis, curata non includit, non expresse cura. h. d. usque ad §. Illis.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

CUm *a* in illis, quibus beneficia curam animarum habentia committuntur, major, quam in iis, qui ad alia promoventur, idoneitas requiratur: intentionis nostræ nequaquam existit, ut cum aliquibus de Ecclesiis, personatibus, dignitatibus, vel aliis beneficiis quibuscunque [de animarum cura mentione non habita] provideri mandamus, ipsis de iis, quibus hujusmodi cura imminet, possit aut debeat provideri.

In beneficii provisione modus electivus non includitur, si alii modi providendi exprimantur. h. d.

§. 1. Illis vero, pro quibus scribimus, ut provideatur eisdem de personatibus, vel dignitatibus, etiamsi curam habeant animarum, ad collationem, provisionem, præsentationem, vel dispositionem spectantibus quorumcunque *b*, provideri nequibit de prælaturis, personatibus, vel dignitatibus, ad quos, seu quas per electionem ii, qui eis habent præfici, assumuntur.

> *a* Vide Concil. Trid. sess. 7. de reform. c. 3. & B. Thom. 2. 2. q. 2. art. 6.
>
> *b* Vide l. 2. §. sin autem. & l. omnibus. ff. ad Trebell. Font.

Beneficiales literæ unum modum exprimentes, alios non includunt. h. d.

§. 2. Cum autem inter collationem, præsentationem, & institutionem differentia magna esse noscatur: si cui de beneficio ad alicujus collationem spectante provideri mandetur, de illo, quod ad ejus præsentationem, vel institutionem pertinet, provideri non poterit, nec etiam e converso: expresso enim uno casuum prædictorum, mandatum super hoc factum [quod debet de sui natura restringi] ad alios extendi non debet.

Mandatum simpliciter duos includens, alterum solum non adstringit, & converso directum aut dam non off. st. h. d. Dom.

§. 3. Si vero de beneficio ad aliquorum collationem, vel

praesen-

præsentationem spectante (non objecto communiter, vel divisim) provisio injungitur facienda, in beneficio, quod ad collationem, vel præsentationem alterius ipsorum tantum pertinet, adimpleri non potest. Sicuti si de beneficio spectante ad collationem unius provisio injuncta fuisset, impleri non posset in beneficio, cujus collatio ad eum simul cum alio pertineret.

CAP. XVII.

Beneficium mihi collatum ante dissensum meum alteri conferri non potest, nisi terminus mihi datus ad consentiendum esset elapsus, & tunc etiam post terminum, antequam alteri conferatur, potero consentire, Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

a *Vide l. consensu. ff. de action. & obligat.*

SI tibi absenti per tuum Episcopum conferatur a beneficium, licet per collationem hujusmodi (donec eam ratam habueris) jus in ipso beneficio, ut tuum dici valeat, non acquiras, ipse tamen Episcopus, vel quicunque alius de ipso beneficio (nisi consentire recusas) in personam alterius ordinare nequibit. Quod si fecerit, ejus ordinatio facta de beneficio non libero, viribus non subsistet. Sed si Episcopus (notificata tibi collatione) ad consentiendum terminum competentem assignet, nisi consenseris, poterit eo lapso beneficium libere (cui viderit expedire) conferre. Antequam tamen ipsum contulerit, tunc poteris (non obstante, quod lapsus sit terminus) præstare consensum, & extunc de ipso non poterit aliter ordinari.

CAP. XVIII.

Qui vi, vel injuste occupat secundum beneficium curatum, privatus est primo. Qui autem vi beneficium curatum aliquod occupat, est ipso jure privatus jure, quod in illo, vel ad illud habebat. h. d. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

d *Vide Extrav. Joan. 22. incip. execrab. lis. eod. tit. & Concil. Trid. sess. 2. de reform. c. 4. & seq. & sess. 2. de reform. c. 17.*

EUm d, qui beneficium, cui animarum cura imminet, vi occupat, seu se scienter injuste intrudit in eo: decernimus ipso jure fore privatum beneficio, quod cum eo simili primitus obtinebat. Non enim decet, ut sublimetur melioris quam prioris conditionis existat, vel quod invasor eo, qui juste ingreditur, privilegio gaudeat potiori. Insuper ut violenti, qui auctoritate (vel verius temeritate) propria occupare dignitates, personatus, aut alia quæcunque Ecclesiastica beneficia non verentur, etsi non virtutis amore, pœnæ saltem formidine a sua temeritatis audacia retineantur: eo ipso jus, si quod in dignitatibus, personatibus, & beneficiis occupatis taliter, vel ad ea ipsis forsan competebat, amittant.

CAP. XIX.

Habens potestatem Apostolicam personæ idoneæ de beneficio providendi, aliud beneficium sufficiens obtinenti providere non poterit, nisi in literis hoc exprimatur, & tunc unicum simplex obtinenti providebit. Si vero conceditur, ut provideat beneficia obtinenti, ad duo tantum refertur: & contra factum est nullum. h. d. Dominicus.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

a *Hæc dictio, determinat hoc, providere; ergo si nunc nil habet, quamvis alias habuerit, videbitur etiam de Canonicis, cum hæc sit gratia providentiæ, idest in suum favorem ampliando.* Petr. de Anch. Fant.

IS, cui conceditur, ut auctoritate Apostolica possit uni personæ idoneæ a in sua, vel alia Ecclesia providere, alicui aliud beneficium sufficiens obtinenti providere non potest. Nisi primo illud beneficium, quod obtinet, omnino dimittat. Vel nisi in concessione hujusmodi sit expressum, quod aliud beneficiato valeat providere personæ. Tunc enim providere poterit unicum duntaxat beneficium obtinenti: dum tamen illi cura non immineat animarum. Si vero concessum fuerit, ut providere illi valeat, qui alia beneficia noscitur obtinere, hujusmodi pluralitas debet solum ad duo beneficia sine cura restringi. Provisio quoque facta contra præmissa eo ipso viribus non subsistat.

CAP. XX.

Si quis ignorans recipiat beneficium prius reservatum, vel alteri collatum per Papam, si in quo fuerit, illud sua difficultate dimittit, recuperat priora beneficia, propter illud dimissa, aliter non. Joan. And.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

f *Vid. Dom. consil. 78. incip. formatur, & Lapum. alleg. 120.*

g *Dictio, & Arch. in antiq. cod.*

SI f beneficia, quæ per sedem Apostolicam conferuntur, aut decreto interposito reservantur, interdum contingat ab iis, ad quos alias pertinet collatio eorundem, aliquibus hujusmodi collationem, seu reservationem ignorantibus de facto conferri, & beneficia, quæ illi tenebant antea, & g post prædictorum adeptionem dimisse per eos alias assignari. Ne talis ignorantia eis (cum sint sine culpa) præjudicialis existat: statuimus, ut si ipsi de collatione, seu reservatione prædicta postea certiores effecti, sublata difficultate quacunque omnino dimiserint beneficia sic sibi de facto collata, ad beneficia sua priora (collationibus quibuscunque personis facto de ipsis nequaquam obstante) libere revertantur. Alioquin redeundi ad ea (si difficultatem adhibuerint in aliis dimittendis) sit ipsis penitus interdicta facultas. Eundem quoque modum in dimittendo recepta, & recuperando dimissa, quoad omnes alios, qui forsan occasione prædicta sua dimiserint beneficia, & dimissa per alios fuerint assecuti, per omnia decernimus observandum.

CAP. XXI.

Taciturnitas beneficii etiam modici vitiat dispensationem super pluralitate beneficiorum, quæ etiam legitime super duobus obtenta ad duo prima recepta refertur. Item provisio alicui facta de beneficio non obstante, quod aliud habeat, dispensationem super utroque retinendo non inducit, h. d. secundum Zen.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

h *Vide Fel. in c. in nostra extra de prescr. & Panorm. in cap. ad aures. in 2. not. de rescr.*

i *Vide Concil. Trid. sess. 7. de ref. cap. 4. & seq. & sess. 2. de refor. c. 14.*

NOn h potest dispensatio super pluralitate beneficiorum concessa impetranti prodesse, qui aliquod quantumcunque modicum beneficium subticuit in eadem. Illud autem Apost. sedis indultum, ut quis duo beneficia curam animarum habentia i, si alias canonice conferantur eidem, possit recipere, ac simul licite retinare, intelligitur de duobus primis beneficiis, quæ cum cura post dictum indultum obtinere contigit eundem. Cum vero tibi (non obstante, quod aliud beneficium obtineres noscaris) a sede prædicta de aliquo beneficio provideri contingit, per hoc tecum (ut primum beneficium cum secundo retinere valeas) non intelligitur dispensatum. Hæc enim solum prædicta operatur expressio, quod facta tibi gratia nequeat surreptitia judicari.

CAP. XXII.

Mandatum Legati super faciendo provisione per Papam confirmatum, Papalis gratia est censenda. Zenze.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

a *Hæc duo verba, ipsius Legati, desunt in manuscr. codic.*

SI Apostolicæ sedis Legatus volens tibi sua legationis auctoritate in certa Ecclesia providere Canonicatum, & Præbendam nulli alii de jure debitam, proximo in ipsa Ecclesia vacaturam, collationi suæ reservet, & decernat irritum, & inane, si secus super hoc contigerit attentari, certis, qui eas tibi conferant (cum vacabunt) executoribus per suas literas deputatis: nosque postmodum plena de his facta narratione, quod ab ipso Legato factum extitit, ratum, & gratum habentes, id auctoritate Apostolica confirmamus, & eisdem executoribus, vel aliis nostras demus literas in mandatis, ut in hujusmodi provisionis negotio auctoritate nostra procedant juxta ipsius Legati continentiam literarum: certum est, quod (cum ipsa provisio ipsius Legati a post impertitam a nobis auctoritatem nostra censeatur effecta) omnibus, quibus postea mandavimus in eadem Ecclesia provideri (etiamsi Canonicatum ipsius Ecclesiæ duxerimus conferendum eisdem) debes præferri, in Præbenda postmodum inibi vacatura.

CAP. XXIII.

Obstat taciturnitas obtenti beneficii licet modici, nisi conferri provisionem factam proprio motu Papæ: qui demum intelligitur, si hoc in literis exprimatur. h. d. Zen.

Idem. (*c. an. 1298. Romæ.*)

l *De clausula, motu proprio, vide Fel. in c. ad aures. & in c. si quando, extra de rescript. & in c. sensum, quæ sit de resti. & inc. rum inter procuratorum. de except.*

SI motu l proprio alicui aliquod beneficium obtinenti conferemus aliud de illo non habita mentione, non ob hoc gratiam hujusmodi, quæ de nostra mera liberalitate processit, invalidam volumus reputari, Secus si ad petitionem illius, vel alterius pro eodem oblatam gratiam hujusmodi faciamus: tunc enim (quantumcunque modicum beneficium teneret in ea) ipsam velut surreptitiam viribus volumus carere. Motu quoque proprio tunc solum gratia fieri censeatur, cum hoc expresse cautum fuerit in eadem.

CAP. XXIV.

Collatio facta motu proprio Papæ, pluribus beneficiis in eadem Ecclesia vacantibus simul intelligitur facta de pinguiore: sed si beneficia sunt æqualia, ad eum spectat electio, cui gratia est concessa. Collatio vero facta ad petitionem alterius, ad minus beneficium restringitur, si sunt æqualia, eligit, qui alias conferebat: quo negligente, alius eligit: & etiam gratiae. h. d. secundum Zen.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

SI pluribus simul in aliqua Ecclesia vacantibus dignitatibus, vel præbendis, nos de hac vacatione incerti dignitatem, vel præbendam (si quæ nulli alii de jure debita in ipsa vacat Ecclesia) cuiquam in genere conferamus, gratiam hujusmo-

jusmodi (si motu proprio eam fecerimus, ut tunc fiat interpretatio plenissima in eadem) referri volumus ad dignitatem, vel præbendam, quæ inter illas majoris consistit esse valoris: seu (si fiet forsan æquales) ad eam, quam is, cui contulimus, intra decendium post habitam de dicta vacatione notitiam duxerit eligendam. Si vero ad petitionem alterius ipsa gratia per nos fuerit facta, eam (ut hoc casu, prout juri congruit, restringatur) ad illam, quæ minoris valoris existit, seu, si sit æqualitas in eisdem, ad eam, quam is, ad quem illarum spectat collatio, intra dictum tempus elegerit, postquam sibi hujusmodi gratia erit nota, decernimus referendam. Alteruter quoque ipsorum (prout ad eum pertinet) intra tempus debitum eligere negligente, ad alium extunc electio libere devolvatur.

CAP. XXV.

Non debetur expectanti Præbenda, quæ per Episcopi Præbendarii mortem vacat. h. d. secundum Zen.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

CUm in Ecclesia tua, quæ XII. Canonicorum, & XIII. Præbendarum habet numerum, consuetudinem esse proponas, ut Episcopus, qui est pro tempore, vocem habeat in Capitulo tanquam Canonicus, licet Canonicus non existat, & unam de dictis Præbendis sicut unus Canonicus obtineat in eadem: certum est eum, cui auctoritate Apostol. provideri mandatur m, de Præbenda nulli alii de jure debita proximo in ipsa Ecclesia vacatura, Præbendam, quam per mortem Episcopi vacare contingit (ne contra dictam consuetudinem, cui per præsens mandatum non intelligitur derogari, futurus Episcopus præbenda careat, & dictus Canonicorum numerus impletus) habere non posse: sed expectare, quousque vacet alia, oportebit eundem.

m *Hæc mandata de providendo sublata sunt per Concilium Trid. sess. 24. de refor. cap. 19.*

¶ PITH. 3. *Episcopus vocem habeat in Capitulo tanquam Canonicus.*] *Cap. 19. extr. de præbend.*

CAP. XXVI.

Per adeptionem secundi beneficii curati, cujus fructus alter ex causa percipit, non vacat primum. Joan. And.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

SI tibi concesso a nobis, ut fructus beneficiorum n, quæ usque ad certum tempus in tua vacabunt diœcesi, percipere valeas pro solvendis debitis, quibus est tua Ecclesia onerata, beneficium vacans postmodum, curam habens animarum annexam, alicui simile beneficium obtinenti te conferre contingat: æquum est, ut quamdiu fructus ipsius percipis, primum non debeat reputari vacare.

n *Et appellatione beneficiorum non comprehenduntur præbendæ, pensiones, & præstimonia vide Fr. in c. postulasti. ext. de rescr.*

CAP. XXVII.

Cum mandatur alicui non Sacerdotalis, vel integra, vel certi valoris conferri Præbenda: Sacerdotalis dimidia, vel minoris valoris illi etiam volenti conferri non poterit.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

CUi de non Sacerdotali Præbenda provideri mandatur, sibi etiam volenti Sacerdotalis auctoritate mandati hujusmodi conferri nequibit. Similiter, si in Ecclesia, in qua integræ ac dimidiæ Præbendæ habentur, mandetur o integra conferri Præbenda, quanquam ille, pro quo scriptum extitit, dimidia velit esse contentus, ei de ipsa non poterit provideri. Idem cum injungitur provideri alicui de Præbenda certi valoris, ut in præbenda minoris valoris etiam illo volente mandatum non possit adimpleri. Non enim hujusmodi mandata (quorum fines diligenter servari oportet) debent ad casus alios, quam exprimitur extendi.

o *al. mandatur,*

CAP. XXVIII.

Secundo beneficio curato effectualiter adepto, primum consimile (ejus possessore irrequisito) conferri potest: non autem ejus possessio dari. secundum Zen.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

LIcet p Episcopus beneficium, quod cum animarum cura tenebas (postquam aliud recepisti consimile, ac ipsius possessionem pacificam habuisti, vel per te stetit, quo minus haberes eandem) possit alteri de jure conferre: illum tamen cui contulerit, non debebit te non vocato (cum tibi forsan jus possit competere retinendi) in possessionem ipsius inducere corporalem.

p *Vide Fel. in c. fin. ext. de præb. sup. & Hippol. singul. 195. incip. nemo privandus est.*

CAP. XXIX.

Sacerdotalis Præbenda per simplex mandatum de providendo, non nisi apto ad Sacerdotium est conferenda. h. d. secundum Zen. *Et illud summarium potest adaptari utrique lecturæ posita in textu glossæ.* Dominicus.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

EI, cui provideri mandatur q simpliciter de Præbenda proximo vacatura, Sacerdotalis Præbenda conferri non potest, si nondum in ætate tali existat, quod possit ad Sacerdotium promoveri: sed aliam expectare debebit.

q *Mandata de providendo sustulit Conc. Trid. sess. 24. de refor. c. 19.*

CAP. XXX.

Ex Mandato sedis Apostolicæ expectans a certa causa, ex deficiente, beneficium petere impeditur. h. d. secundum Zen.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

SI pauper r Clericus, cui nondum beneficium nullum haberet, mandabamus de beneficio (juxta sua probitatis merita) per Episcopum provideri, aliud antequam sit sibi provisum eidem, beneficium fuerit assecutus: providere Episcopus (cum cesset causa mandati) de cætero non tenetur.

r *Multis modis quis dicitur pauper. vide Alex. consil. 37. incip. consultus sum. l. 7. adde Bart. in l. si constante. ff. sol. matr.*

CAP. XXXI.

Ubi de prioritate beneficii pluribus collati non constat, primo possessio, deinde major prærogativa præfertur. h. d. secundum Zen.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

SI a sede Apostolica, vel Legato ipsius uni, & ab Ordinario alii, eodem die idem beneficium conferatur, nec appareat, quæ collatio fuerit primo facta, erit potior conditio possidentis s. Si vero neuter possideat, is, cui sedes ipsa contulit, vel Legatus (propter conferentis ampliorem prærogativam) erit alteri præferendus.

s *Vide l. quoties. C. de præb. c. licet consortium. de præb. & l. in bonæ fidei. C. de rebus cred. Font.*

CAP. XXXII.

Religiosus habens Prioratum, vel Ecclesiam curatam, si recipit secundum sine licentia Papæ, ipso jure vacat primum. Quod si statim non dimiserit, efficitur inhabilis, & privatur utroque. Eadem est pœna in iis, qui habebant ante hanc constitutionem, nisi intra mensem alterum elegerint, & alterum dimiserint, h. d. usque ad §. prohibemus. Jo. Andr.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

CUm t singula officia sint singulis committenda personis, & dissolutionis, ac evagationis materia sit Religiosis præ cæteris auferenda: præsenti prohibemus edicto, ne aliqui Monachi, vel Religiosi alii in pluribus Prioratibus, vel Ecclesiis curam habentibus animarum, etiamsi eadem cura non per ipsos, sed per Presbyteros ad eorum præsentationem per Episcopos institutos habeat exerceri, absque sedis Apostolicæ auctoritate præesse præsumant: nisi forte una ex eis ab alia dependeat, vel adinvicem sint unitæ. Statuentes, ut quicunque ipsorum Prioratum, vel Ecclesiam talem obtinens alium receperit, primum, quo sit ipso jure privatus, statim omnino dimittere teneatur, per eum, ad quem pertinuerit, libere alteri conferendum. Quod nisi fecerit, utroque eo ipso efficiatur inhabilis u, & tanquam ambitiosus ab utroque penitus repellatur. Circa eos autem, qui plures Prioratus, vel Ecclesias hujusmodi nunc detinent, providemus, ut intra mensem, postquam præsens constitutio pervenerit ad eosdem, unum ex ipsis, quem retinere voluerint (reliquis dimissis) eligere teneantur: alioquin extunc pœnis subjaceant supradictis.

t *Vide Concil. Trid. sess. 7 de ref. c. 2 & sess. 24. de refor. c. 17.*

u *Alias, alii.* *Vide gloss. 16. qu. 2. in sum. & clem. 1. de elect. Phil. Font.*

Prioratus Ecclesiæ, vel administrationes unius monasterii solita per ipsius Monachos gubernari, absque sedis Apostolicæ licentia alterius monasterii Monachis non committantur, nec commissa dimittantur. Qui contra fecerint, sint privati potestate ordinandi prædicta ea vice: & defertur ad Diœcesanum in non exemptis, & ad Papam in exemptis. Recipientes vel detinentes (alios eligentes) sunt inhabiles ipso jure. h. d.

§. 1. Prohibemus insuper, ne Prioratus vel Ecclesiæ, aut administrationes, seu officia unius monasterii consueta per ejusdem Monachos gubernari, committantur deinceps absque auctoritate sedis ejusdem alterius monasterii Monachis gubernanda, nec hactenus commissa dimittantur eisdem: sed per eos, ad quos pertinent, libere ordinentur. Cum illis non liceat habere locum in diversis monasteriis, quorum unum ab alio non dependet, nec aliorum monasteriorum (nisi canonice transferantur ad ipsa) Prioratus, Ecclesias, administrationes vel officia gubernare. Qui vero contra prohibitionem præsentem prædicta de cætero alie-

alienis Monachis commiserint, vel dimiserint jam commissa: ea vice ordinandi de ipsis sint potestate privati, & de eis per Dioecesanos (si exempta non fuerint) alioquin per sedem Apostolicam ordinetur. Ii autem, qui ea suscipere, vel suscepta praesumpserint detinere y, reddantur ineligibiles ipso jure.

y al. retinere.

CAP. XXXIII.

Contemptum possunt prosequi, si ad receptionem vel collationem absentes Monachi, vel Canonici non vocentur: nisi consuetudo habeat eos non vocari. h. d. secundum Zen.

Idem. [*c. an.* 1298. *Romae.*]

CUm in Ecclesiis Canonicorum receptio, aut Praebendarum, vel beneficiorum collatio imminet facienda, absentes Canonici (si commode fieri valeat) sunt vocandi, nisi consuetudo habeat eos ad talia non vocari. Alioquin quod in eorum absentia fieri contigerit, eis instantibus irritari debebit.

CAP. XXXIV.

Beneficia morientium etiam in loco vicino curiae Romanae per duas dietas legales, vel sede ipsa vacante, ibi causam, domicilium, vel originem non habentium, vel etiam habentium, sed curialium, & ibi causa Romanae curiae morantium, vel translata curia eam sequentium, & in itinere decedentium, vel in loco, unde recessit curia, ibi remanserant infirmi: conferri nequeunt per alium, quam per Papam. h. d. secundum Zen.

Idem. [*c. an.* 1298. *Romae.*]

PRaesenti declaramus edicto, statutum felicis recordationis Clementis Papae praedecessoris nostri de beneficiis apud sedem Apostolicam vacantibus, per alium, quam per Romanum Pontificem minime conferendis, locum habere in beneficiis, quae Legati, aut Nuncii sedis ejusdem, vel quivis alii ad Romanam curiam venientes, vel etiam recedentes ab ipsa obtinere noscuntur, si eos in locis vicinis z ipsi curiae mori contingat: quemadmodum si in loco, ubi eadem curia residet, morerentur.

Idem est, si aliquis curialis [etiam Ecclesia Romana vacante] peregrinationis, infirmitatis, aut recreationis, seu alia quavis causa ad locum curiae vicinum secedens, in hujusmodi loco vicino decedat. dummodo ibi [etiamsi erat ad ipsam curiam reversurus] ejus domicilium, seu domus propria non existat.

Loca vero intelligantur vicina eidem curiae in praemissis, quae remota ultra duas dietas legales (quas hoc casu sic specialiter volumus computari) a loco, ubi moratur ipsa curia, non existunt.

Sane si quis in loco, ubi a degit curia, suae originis domum habens, diem claudat extremum in eo: ipsius beneficia sub praedicto non aliter includantur b statuto, quam si curialis esset antea, & ibidem occasione curiae moraretur. Porro cum curiam de loco ad locum transferri contingit, si curiales in itinere [dum curiam sequuntur eandem] vel in loco, unde recedit ipsa curia, forsitan remanentes infirmi, rebus inibi eximantur humanis, praemissum statutum [quantumcunque locus, ubi decedunt, ab ipsa curia sit remotus] ad illorum beneficia se extendit.

z Nota ex loci vicinitate contrahi communionem quandam etiam quoad praemium, poenam, mores. de poenit. dist. 1. §. sed contrario. l. non contra §. litorum. ff. de excus. tut. & qui dicuntur vicini. vide l. si terrenis de aqua pluv. arc. l. 4. §. si tam vicinum. ff. de damn. infect. de Anch. Fom.

a Al. ita: ubi degit ipsa curia, &c.

b al. includuntur,

CAP. XXXV.

Mors Papae tollit, ne parochiales Ecclesiae in curia vacare dicantur. h. secundum Zen.

Idem. [*c. an.* 1298. *Romae.*]

SI Apostolica sede vacante aliquas parochiales Ecclesias vacare de caetero contigerit apud ipsam, statuimus, ut de eis (ne ipsarum vacatio diutina periculum valeat animabus afferre) per eos, ad quos pertinet a, possit libere ordinari. constitutione felicis recordationis Clementis Papae praedecessoris nostri de beneficiis apud sedem ipsam vacantibus, per alium, quam per Romanum Pontificem minime conferendis, vel alia quavis contraria super hoc edita non obstante. Idem volumus & de illis, quae ibidem ipso Romano Pontifice vivente vacabant, si de ipsis per eum ante ipsius obitum non fuerit ordinatum.

a Vide Dec. in c. bona. in princ. ext. de appell.

CAP. XXXVI.

Gratia alicui concessa, ut providere possit personis idoneis in certa Ecclesia, personis non expressis, non expirat re integra obitu concedentis: secus si persona essent expressa. Joan. And.

Idem. [*c. an.* 1298. *Romae.*]

SI cui (nulla personarum facta expressione) sit gratiose concessa facultas, ut auctoritate Apostolica possit aliquibus personis idoneis in certa Ecclesia providere, vel beneficia (quorum collatio est ad Sedem Apostolicam legitime devoluta) conferre, contradictores d eadem auctoritate per censuram Ecclesiasticam compescendo: hujusmodi concessio (quam, cum specialem gratiam contineat, decet esse mansuram) non expirat etiam re integra per obitum concedentis. Secus si super provisione certae personae facienda sit data potestas eidem, non ob suam, sed ejus, cui providere mandatur, gratiam, vel favorem: illa quidem expirat omnino, si concedens re integra moriatur.

d De hac clausula vide Zabarellam in Clem. 2. §. contrad. Florent. de rescript. dom. & Felin in c. super in. ext. de offic. deleg.

CAP. XXXVII.

Qui ex licentia sibi a Papa concessa absque titulo ad sacros ordines Clericos promovet, eis tenetur providere. Dans licentiam promoventi, vel etiam promovendo, eis promotis ad sacros sine titulo providere tenebitur. h. d. Zen.

Idem. [*c. an.* 1298 *Romae.*]

SI e Episcopus, cui nullis personis expressis in genere commissum, ut vice sua ordines in sua dioecesi celebrares, ad sacros ordines promoverit quempiam titulum non habentem: ei [cum in culpa fuerit taliter ordinando eundem] tenebitur vitae necessaria ministrare, donec sibi per eum, vel alium de competenti beneficio sit provisum. Si vero certas commiserit f eidem ordinare personas, eo [qui providere hoc casu, an haberent titulum, debuisti] taliter ordinato ad praedicta, donec per eum beneficiatus fuerit, obligatus existis. Hi autem, quibus a dioecesanis datur licentia, ut possint, a quo voluerint, Episcopo ad omnes sacros ordines promoveri, non qui ordinant, sed qui tribuunt licentiam [cum eam dare non debeant titulum non habenti] ad praemissa, si titulum non habeant, obligantur.

e Vide Concil. Trid. sess. 21. de refor. cap. 2.

f al. commisisset.

CAP. XXXVIII.

Si primo loco Papa dat licentiam conferendi beneficia certo modo vacantia, vel ad Papam devoluta: secundo aliquod de his conferas specialiter, vel conferre mandet, species generi derogat: ita quod secundo beneficium debetur. h. d. Joan. Andr.

Idem. [*c. an.* 1298. *Romae.*]

QUamvis g tibi nuper in genere potestatem dederimus beneficia seu Clericorum tantum cedentium, vel decedentium auctoritate nostra personis idoneis conferendi, Canonicatum tamen, & Praebendam, quos in tua Ecclesia (in qua post praedictam gratiam tibi factam mandavimus cuidam specialiter provideri) obtinebat quidam ex iisdem tuis Clericis nunc defunctus, conferre non potes: cum illi, pro quo scripsimus, debeantur. Nam primae generali gratiae tibi factae derogat posterior specialis, licet de illa non fecerit mentionem. Simili ratione si post facultatem tibi concessam a nobis conferendi beneficia tuae dioecesis [quorum collatio est ad sedem Apostolicam devoluta] nos eorum aliquod (antequam tu conferas) conferamus specialiter alicui, vel conferri mandemus, de concessione tibi facta non habita mentione, facta per nos collatio canonica est censenda.

g Vid. Dec. in c. 1. de rescript. sup. c. gl. & cons. consil. 147.

CAP. XXXIX.

Revocatio gratiae non tollit jus quaesitum, sed quaerendum, nisi jus annexum aliud inducat: nec tamen tollit jus quaerendum annexum juri digniori jam quaesito. h. d. secundum Zen.

Idem. [*c. an.* 1298. *Romae.*]

SI is, cui de Canonicatu, Praebenda, & dignitate, personatu, vel officio per felicis recordationis Nicolai Papae, vel Caelestini praedecessorum nostrorum literas, gratia in aliqua Ecclesia facta erat, constitutionis nostrae revocatoriae tempore Canonicatum, & Praebendam, dignitati, personatui, vel officio alicui non annexam erat adeptus: licet dignitatem, personatum, seu officium inibi expectaret, propter expectationem hujusmodi privatus non intelligitur jure, quod in Canonicatu, & Praebenda fuerat canonice assecutus: jus tamen, quod ad dignitatem, personatum, vel officium competebat eidem, juxta verba dictae revocationis intelligitur revocatum. Non sic autem, si Canonicatum cum dignitate, personatu, aut officio, conferri tantum Canonico consuetis h, fuerat assecutus sub expectatione Praebendae: cum jus magis dignum, quod iste in dignitate, personatu, seu officio hujusmodi jam habebat, jus minus dignum Canonicatus retineat, cujus Canonicatus ratione jus eidem salvum remanet, ad Praebendam nulli alii debitam, Apostolica ante ipsum auctoritate receptam. Sed & si ex Episcopi, vel alterius cujuscunque collatione vel provisione adeptus fuerat in eadem Ecclesia dignitatem, personatum, sive officium conferri tantum Canonico consueta: praefatus, qui Canonicatum auctoritate Apostolica jam habebat, idem erit censendum.

h Dicunt Petr. de Anch. & Arch. quod rescriptum impetrantis a Papa dignitatem, non facta mentione consuetudinis, de qua non obtinuerit, per l. honorem. §. a. ff. de decur. est surreptitium. Fom.

CAP. XL.

Obest revocatio gratiæ Prabendam expectanti, & decreti interpositio, etiam ignoranti. h. d. Zen.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

QUondam per literas felicis recordationis Nicolai Papæ prædecessoris nostri, Canonicatum sub expectatione l vacaturæ Prabendæ in certa Ecclesia obtinente, successor ejus Celestinus eidem alteri similem in eadem Ecclesia gratiam fecit, quem omnibus etiam ante ipsum auctoritate Apostolica, vel quavis alia in Ecclesia ipsa receptis voluit anteferri n, cum interpositione decreti: priusquam tamen ad primum, & ejus executores secundæ gratiæ notitia pervenisset, vacans Prabenda eidem primo per suos ejus executores collata: post hujusmodi autem, & ante factam secundo collationem ipsius Prabendæ, nostra constitutio revocatoria emanavit: & quoniam quis eorum jus habeat in Prabenda hujusmodi, dubitatur, nos neutrum illorum habere jus decernimus in eadem. Prima enim collatio post & contra decretum a dicto Celestino interpositum facta (licet ab ignorantibus & etiam ignoranti) non obtinet firmitatem. Jus vero, quod secundo ad Prabendam, nec in Prabenda hujusmodi competebat (cum nostram revocationem ejus collatio non præcesserit) per eam penitus est sublatum.

l *Expectativas ad vacatura omnino sustulit Concil. Trid. sess. 24. de reform. c. 19.*
n *De clausula, anteferri, vide late per Felin. in cap. capitulum, extr. de rescr.*

CAP. XLI.

Mandatum de providendo de beneficio ad collationem Capituli pertinente, non tangit jus singularis Canonici. hoc dicit secundum Zen.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

MAndatum Apostolicum tibi directum, ut T. Clerico de beneficio spectante ad collationem Narbonen. Capituli provideres, beneficia ejusdem Capituli, sive dentur in communi per ipsum, sive per Canonicos ejusdem Ecclesiæ singulatim, vice ac auctoritate Capituli, aut de jure ipsius de consuetudine vel statuto, merito comprehendit l. Ad beneficia tamen ratione dignitatum, personatuum, vel officiorum, quæ nonnulli ex eisdem Canonicis obtinent in ipsa Ecclesia, ad eorundem collationem spectantia, mandatum hujusmodi minime se extendit. Idem esse censemus, si ratione Prabendarum suarum ad ipsos Canonicos collatio dictorum beneficiorum singulariter pertinere noscatur: nisi contineretur forsitan in mandato, quod eidem Clerico provideas de beneficio ad collationem Narbon. Capituli pertinente communiter, vel divisim: tunc enim de beneficiis, quæ ad ipsorum collationem pertinent, ratione hujusmodi Prabendarum poteris providere.

l *Petr. de Anch. not. mandatum etiam adstringere gerentem vices illius, cui mandatur; similiter mandatum factum vicem gerenti: quia si deficit principalis, debet postea per principalem commodo recipientem impleri: l. secundum naturam. ff. de reg. jur. neque poterit per eum, cum gerentem impleri: in his enim mandatis intelligitur, re stante in eodem statu l. 1. ff. si ex nox. caus. ag. Font.*

DE CLERICO ÆGROTANTE, VEL DEBILITATO.

TITULUS V.

CAP. UN.

Datio Coadjutorum Episcoporum, & suorum superiorum est de majoribus causis, & spectat ad solum Papam: potest tamen Episcopus senio, vel infirmitate perpetua impeditus de consensu Capituli sui, vel majoris partis sibi auctoritate Apostolica unum vel duos Coadjutores assumere: & si demens fuerit, Capitulum, aut duæ partes ipsius hoc facient. Sed si Episcopus contradicit, tunc nil innovabit Capitulum, sed Episcopi & Ecclesiæ conditionem, quam cito poterit, intimabit Papæ. Et Coadjutores illi sumptus moderatos habebunt de proventibus Prælatorum ipsorum. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*c. an. 1298. Romæ.*)

PAstoralis officii debitum exequentes, declaramus atque statuimus, coadjutorum m Episcoporum, & superiorum Prælatorum dationem intelligendam esse de causis majoribus, & referendam ad sedem Apostolicam, ut ab ea (consuetudine non obstante contraria) tantummodo postulandam.

Verum ne hoc prætextu Ecclesiæ (existentes præcipue in remotis) dispendia patiantur: nos eorum in hac parte indemnitatibus præcavere volentes, hac generali constitutione sancimus, ut Episcopus senio, seu valetudine corporali gravatus, vel etiam aliàs adeo impeditus perpetuo, ut officium suum nequeat exercere, possit de sui consilio & assensu Capituli, vel majoris partis ipsius, unum vel duos auctoritate Apostolica coadjutores assumere, ad dictum officium exequendum. Si vero Episcopus demens fuerit, & quid velit aut nolit, exprimere nesciat, vel non possit: tunc ejus Capitulum, vel duæ ipsius partes eadem auctoritate unum, aut duos coadjutores assumant idoneos, qui ejus officium exequantur. Si autem Episcopus senio, aut incurabili morbo gravatus, vel perpetuo impedimento detentus, ad sui executionem officii reddatur inutilis, & coadjutorem assumere, vel habere noluerit, licet a Capitulo requisitus propterea, se illius non indigere suffragio forsitan asserendo: tunc nil per Capitulum innovetur, sed hoc ceto & etiam proximo tunc Capitulum Episcopi & Ecclesiæ suæ conditionem & statum, ac facti circumstantias universas, quam cito poterit, fideliter & explicite referat ad notitiam dictæ sedis, recepturi humiliter, & efficaciter impleturi, quod super hoc per sedem ipsam contigerit ordinari. Præsenti quoque adjicimus sanctioni, ut coadjutores hujusmodi de proventibus Prælatorum, in quorum assumentur auxilium, sumptus recipiant moderatos, ab alienatione qualibet de bonis Ecclesiasticis Prælatorum ipsorum, vel Ecclesiarum suarum quomodolibet faciendo penitus abstinentes: rationem non solum in districto examine, sed & Prælatis eisdem (si sanæ mentis extiterint) ac Capitulis eorundem, seu etiam ipsorum Prælatorum successoribus (si hoc antea non fecerint) plenariam reddituri. Ceterum quod de Episcopis præmittitur, ad superiores etiam Prælatos esse volumus, & intelligimus referendum.

m *Quam auctoritatem habeant coadjutores dati Episcopis senibus, vel infirmis, late docet Oldradus consil. 44.*

DE INSTITUTIONIBUS.

TITULUS VI.

CAP. I.

Capitulum sede vacante licet beneficia ad Episcopi collationem spectantia conferre non possit, tamen ad illa præsentatos instituere potest. h. d. Zen.

Bonifacius VIII. (*c. an. 1298. Romæ.*)

ETsi Capitulum a sede vacante beneficia, quæ ad collationem Episcopi pertinent, conferre non possit, præsentatos tamen a patronis potest admittere, si sint idonei, & eos instituere in beneficiis, ad quæ fuerint præsentati, licet ad Episcopum (si superesset) admissio, & institutio hujusmodi pertineret.

a *Variæ significationes hujus vocis, capitulum, ponit Joan. And. in c. capitulum sup. de rescr.*

CAP. II.

Non repellit præsentatum defectus sacrorum ordinum. hoc dicit Zen.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

SI is, ad quem Rectoris præsentatio in aliqua parochiali Ecclesia noscitur pertinere, quempiam non constitutum in sacris præsentet ad eam: ipsum b (dummodo alias sit idoneus, & intra tempus a jure statutum ad ordines, quos ipsius Ecclesiæ cura requirit, valeat promoveri) decernimus admittendum.

b *Not. idoneitatem, & tempus hic per copulam poni: unde non sat est quod intra tempus juris possit promoveri, sed debent etiam aliæ idoneitates concurrere. Dom. & Pet. de Anc. Fam.*

DE CONCESSIONE PRÆBENDÆ, ET ECCLESIÆ NON VACANTIS.

TITULUS VII.

CAP. I.

Si mandetur alicui provideri de dignitate vacatura, quam duxerit acceptandam, & vacat dignitas, quam ante acceptationem ordinarius confert, tenet ipsius collatio: etiamsi executor impetrantis ante acceptationem fecerit reservationem, inhibitionem, & processus super prima vacatura. Joan. Andr.

Innocent. IV. *dilecto filio Andreæ Capellano nostro.* [*c. an. 1250. Romæ.*]

QUia nonnullis: (*& inf.*) Proponebatur itaque pro parte tua, quod cum prædicta præpositura, dum vacabat, tibi per eum, qui conferre potuit ipsam, collata fuisset, collatio hujusmodi canonice extiterat: maxime cum nulla per Priorem ipsum, qui illam impedire posset, inhibitio præcessisset. Dicebat autem pars altera, quod cum præmissæ literæ sede Carentan. vacante fuissent in Capitulo publicatæ, ac prælatus Episcopus tunc de Capitulo ipso esset, ibique præsens extiterat, ignorare non potuit mandatum Apostolicum (super conferenda memorato D. Prabenda, vel dignitate sine cura, quam ipse duceret acceptandam, cum primo in Ecclesia ipsa prædicta vacaret) sibi fuisse directum, & sic per consequens facultatem sibi esse sublatam conferendi hujusmodi dignitatem: propter quod videbatur, quod nec per se, nec per alium prælatam Præposituram curam non habentem animarum annexam, quæ primo post mandatum ipsum in Ecclesia prædicta vacavit, potuerit alicui personæ conferre: præsertim cum jam dictus Prior eodem publicato mandato non prælato D. Prabendam, vel dignitatem, curam hujusmodi non habentem, quam primo in eadem Ecclesia vacare contingeret, contulisset: nec alias etiam (prout allegabatur) prodesse poterat ipsi Episcopo ignorantia in hac parte. Nam si alicui a sede Apostol. conce-

conceditur, quod excommunicari non possit, licet id forsan suus ignoret Episcopus, non tamen propter hoc ejus ligatur sententia, si quam proferat in eundem. Similiter si alicui conferendi præbendam aliquam tribuatur a sede Apost. potestas, ex hoc ipso videtur, quod sit Episcopo conferendi tunc eam penitus interdicta facultas. Nec obstaret, si forte objiceretur, quod lex, seu constitutio, & mandatum nullos obstringunt, nisi postquam ad notitiam a pervenerint eorundem, aut nisi post tempus, intra quod ignorare minime debuissent: quoniam privilegia, & indulgentiis, seu concessionibus specialibus secus existit, in quibus sufficit, quod ad illorum, quibus conceduntur, notitiam perveniant: ut patet, cum indulgetur alicui, quod excommunicari non possit, sicut superius est expressum. Et quidem cum tribuitur alicui potestas conferendi Præbendam, videtur proculdubio ei concedi aliquid speciale. Adjiciebatur insuper, quod cum sententia statim arctet etiam ignorantem: quoniam si contra Prælatum aliquem absentem depositionis sententia proferatur, contractus, quos inter ignoranter postea ut Prælatus, nullum robur obtinent firmitatis: & in supradictis literis irritum decreramus, & inane, quicquid super hujusmodi præbenda, vel dignitate contra nostrum contigerit attentari mandatum: collatio, quam idem Episcopus post tale nostrum decretum (sive illud ignoraverit, sive non) de præfata præpositura per se, vel per alium fecerat, non valebat. Ex parte vero tua extitit replicatum, quod hæc de illis privilegiis, & indulgentiis (æquitate suadente) debent intelligi, quæ vim suam habent mox, cum ad illos, quibus conceduntur, perveniunt: ex quorum tenore liquido noscere potest, quod talis circa id fuerit intentio concedentis: utpote cum alicui conceditur, quod excommunicari non possit: ex hoc enim evidenter apparet alteri ipsam excommunicandi ademptam esse penitus facultatem: non sic autem, si alicui conferendi Præbendam sive certe, sive incerte tribuatur potestas, non enim tunc esse videtur tribuentis intentio, ut per hoc ei (ad cujus donationem præbenda ipsa pertinet) conferendi possibilitas adimatur: nisi prius ille sibi notificaverit, quod eam velit per hujusmodi potestatem conferre, aut ei collationem interdicat illius, vel postquam illi notificaverit talem potestatem fore sibi concessam, vacuam decernat, & irritam, si secus de ipsa præsumat. Quia cum illi non amplius detur potestas, quam ipse Romanus Pontifex habeat in hac parte, sicut per eam, quam obtinet ipse Romanus Pontifex, facultas conferendi beneficium, vel Præbendam (nisi suam insinuet voluntatem) alicui non aufertur: similiter & per eam, quæ taliter illi ab ipso conceditur, ei, ad quem ipsius Præbendæ spectat collatio, priusquam insinuet ille sibi, quod eam velit concedere, vel etiam conferret [si forte vacet] potestas non tollitur conferendi, nisi forsan quod ipsam conferre non possit, exprimatur in concessione hujusmodi potestatis: tunc enim, licet talem concessionem fortassis ignoret, sua tamen collatio, si postmodum Præbendam ipsam conferet, nihil valet: cum sic super hoc concedentis intentio agnoscatur: sicut cum indulgetur alicui, quod excommunicari non valeat, ut in superioribus est præmissum. Subjunctum etiam extitit, quod cum memorato Priori per præfatas literas mandassemus, ut memorato D. Præbendam, vel dignitatem sine cura, quam acceptandam duceret, si vacaret tunc, vel quam primo vacare contingeret in Ecclesia prædicta, conferret: idem Prior providendi ei de Præbenda, vel dignitate ipsa (etsi post acceptationem ipsius b) non habebat aliquam potestatem. Unde cum supradicta præpositura fuerit tibi (antequam illam idem D. acceptaret) præfati Episcopi auctoritate collata, hujusmodi collatio talis mandati nostri prætextu (etiamsi prius illud Episcopus ipse scivisset) non poterat vacuari. Nostrum autem in hac parte decretum ad præbendam, seu dignitatem, quam prædictus D. acceptaret, referri debebat: alioquin super incerto fuisset editum, nec aliquem adstrinxisset. Sed extitit ex adverso responsum, quod etsi præfatus Prior jam dicto D. Præbendam, vel dignitatem hujusmodi, cum vacaret, ante hujusmodi acceptationem conferre nequiret: idem tamen D. præbendam, vel dignitatem talem licite posset, & libere acceptare: quare prædictus Episcopus præfatam præposituram (cum non prius eum requisierit, an acceptare vellet eandem) nequaquam conferre non potuit: quia imo ipsius collatio (cum idem D. præposituram ipsam postmodum acceptaverit) irritari debebat, & concessio per jam dictum Archipresbyterum sibi facta debet stabilis permanere: sicut cum legatur alicui unus ex servis, quem elegerit, vel optaverit, & hæres ante optionem, vel electionem illius manumittit aliquem, vel alienat ex illis: profecto manumissio, vel alienatio irritatur, ceditque ille legato, si legatarius eum duxerit eligendum. Econtra vero pro parte tua propositum extitit, quod id in ultimis voluntatibus tenet, nec præmissa in legatis futuris, quemadmodum in extantibus habent locum: quia nec etiam ad optandum, seu eligendum ex illis, sicut ex istis potest terminus assignari. Et gravis inesset conditio, quoddamque incongruum videretur, si quando mandaretur alicui de beneficio, quod duceret acceptandum in aliqua provincia, quam primo illud vacare contingeret, provideri: oporteret ipsum c in singulis beneficiis postmodum inibi vacantibus [prorogata non absque periculo forsitan ipsorum collatione] requiri: unde cum sæpe præfato Priori fuisset injunctum, ut dicto D. præbendam, vel dignitatem, quam acceptandam duceret, si vacaret in Ecclesia memorata, vel quam cito contingeret eam vacare, sibi auctoritate Apostolica conferret: & ita eidem D. circa futuras, sive vacaturas præbendas, vel dignitates tales ipsius Ecclesiæ optio data esset: non poterat per hoc memorati Episcopi in illis, quando vacarent, collatio impediri: nisi forsan cum aliquam ex eis vacare contingeret, illam ipse D. (priusquam eam conferret Episcopus) acceptaret: vel etiam nisi ante vacationem alicujus ipsarum vacaturarum ea hac primam, vel ut commissa, aut aliqua causa ulteriorem duceret acceptandam: quia taliter acceptatam conferre postmodum Episcopus non valeret. Nos itaque tam tuis, quam partis D. rationibus plenius intellectis, quia supradictam præposituram ad te volumus pertinere, ipsam tibi (habito fratrum nostrorum consilio) adjudicare curavimus: ipsi d D. super ea perpetuum silentium imponentes.

a *Vide Decium & Doct. in c. cognoscentes ext. de const. & Tornet. in c. 1. de constit. §. leges, dist. 4.*

b *Doct. not. hic quod executorum ad conferendum beneficium, quod impetrans duxerit acceptandum, inhibitio, intimatio, collatio ante ejus vacationem non ligat ordinarium, quia potestas in eventum vendi tionem non exercetur ante purificatam conditionem, facit c. si pro te. sup. C. de rescr. Fom.*

c *Al. ita: oporteret eum. Vide Cle. 1. §. factus, infr. eod.*

d *Al. ita, memorato D. super eo, &c.*

CAP. II.

Omnis promissio, per quam datur via ad beneficia vacatura, est reprobata. Joan. And.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

DEtestanda a iniquorum perversitas abstruere nesciens avaritia, nec gaudere desiit modo concessis, digne plerunque officium excitat præsidentis ad ea, quæ justa fuerant consideratione concessa (cum in abusum ea vergere circumspicit) discretione prævia revocanda. Sane licet olim fuerit canonica constitutione f decretum, quod si, qui promittunt aliquibus de beneficiis Ecclesiasticis, cum peterunt, vel cum facultas se obtulerit, providere, promissiones suas (facultate se offerente) debeant adimplere: quia tamen, sicut experientia docuit, per promissiones hujusmodi, quæ per importunitatem nimiam (per quam non concedenda multoties conceduntur) & per ambitionem improbam ut plurimum extorquentur, aperitur via sub tali palliatione verborum ad promittenda damnabiliter g contra Lateranense Concilium beneficia vacatura, mortis alienæ votum ingeritur, & Ecclesiis, ac Prælatis, & personis Ecclesiasticis gravamina plurima inferuntur. Nos malis hujusmodi, & animarum periculis occurrere cupientes, promissiones easdem, & alias quælibet sub quovis modo, aut forma verborum de cætero faciendas, per quas directe, vel indirecte aperiri via valeat ad beneficia vacatura, auctoritate Apostolica penitus reprobamus, & omnino viribus cassamus, decernentes per eas, vel ipsarum aliquam ad providendum alicui nullum deinceps quomodolibet obligari.

¶ Prim. 1. *Licet olim fuerit Canonica constitutione.*] Cap. accedens ext. eod. tit.

e *Vide Concil. Trid. sess. 16. de refor. c. 19.*

f *alit. ut h.*

g *Not. quod contravenientes peccant. gl. de pen. dist. 1. in summa. Imo incurrit notam infamiæ. c. illud. de majorit. & obedient. vid. Bart. in l. si quis pro re ff. de fidejuss. & gl. in 1. 1. de serv. ne ord. fac. vid quæ dixi in c. perpet. sup. de elect. Fom.*

CAP. III.

Habens literas Apostolicæ sedis super primo beneficio, dignitate, vel Præbenda, quod duxerit acceptandum, certum acceptare non potest: sed primum, quod vacabit, vel ex causa secundum, vel ulterius poterit acceptare. Reservationes, processus, & decreta contra hoc facta non valent. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

NE captandæ alienæ mortis occasio ex benignitate gratiarum sedis Apostolicæ tribuatur: declarandum duximus, quod is, cui ab eadem sede, ut ei provideatur de præbenda, dignitate, vel personatu, aut alio beneficio in aliqua provincia, diœcesi, vel Ecclesia, quam h, seu quod duxerit acceptandum, datis sibi super hoc executoribus deputatis gratia noscitur esse facta: licet in genere primum personatum, dignitatem, præbendam, seu beneficium in eadem provincia, diœcesi, vel Ecclesia vacaturum, aut secundum, seu ulterius (si rationabilis causa subsit) valeat acceptare: certum tamen, & expressum priusquam vacet, acceptare non potest. Quod si fecerit, etiamsi per executores ejus secundum acceptationem hujusmodi facta fuerit reservatio, inhibitio, vetitique processus, ac sententiæ promulgatæ, tam acceptatio i ipsa, quam processus viribus careant, nec aliquam obtineant roboris firmitatem: imo nisi acceptator ille dignitatem, præbendam, personatum, seu beneficium taliter acceptatum, & reservatum per collationem, vel institutionem postmodum factam de vacanti jam adeptus, vel ei jus in ipso fuerit acquisitum: per eum, ad quem ejusdem personatus, dignitatis, præbendæ, aut beneficii collatio, seu provisio pertinet (dictis acceptatione, ac cæterorum processibus inde secutis nequaquam obstantibus) de illo vacanti libere poterit alii providere.

h *al. ita: quam seu quod duxerit, &c. quam vero certam etiam ignoravit gl. hoc.*

i *Vid. l. per fundum ff. de servit. rustic. præd.*

CAP. IV.

Sine speciali mandato non inhibet executor generaliter collationem beneficiorum provinciæ, specialiter vero reservat primum, & inhibet ulteriorem non sine mandato: nec tunc tenet collatio contra facta. h. d. Dominicus.

Idem. (*c. an. 1298. Romæ.*)

EXecutor k super provisione alicujus a sede Apostolica, per generales literas in aliqua Provincia deputatus, Præla-

k *Nota quod executor datus ad*

providendum seu conferendum, non potest reservare, vel inhibere in genere, sed in specie, sic & ratio- nem ponit hic Jo. Andr. & Innoc. in cap. cum dilectus. sup. de jur. patron. Franeus,

Prælatis, & aliis, ad quos beneficiorum in eadem provincia spectat collatio, ne ad provisionem aliquorum procedant, donec illi, pro quo scribitur, sit provisum, non potest generaliter inhibere.

Nisi expresse in ipsis literis facultas hujusmodi inhibitionis concedatur. Potest tamen reservationem, & etiam inhibitionem facere specialem de primo; vel (si hoc illi ex beneficio competat literarum) de secundo, vel alterutro beneficio tibi vacaturo eidem Clerico conferendo. Quod autem contra talem reservationem, & inhibitionem ab eo, ad quem beneficii reservati collatio pertinebat, fuerit attentatum, non tenet.

CAP. V.

Si mandetur Capitulo, ut me recipiat in Canonicum, & Præbendam conferat, cum id pertineret ad eos, dato executore ad providendum, per solam præsentationem factam Capitulo affecta est Præbenda: & executor (negligente Capitulo intra terminum per eum statutum me recipere, & Præbendam conferre) non vocato Capitulo id exequi poterit. Joan. Andr.

Idem. (*c. an. 1298. Romæ.*)

SI Capitulo alicujus Ecclesiæ, cum ad ipsum Canonicorum receptio, ac Præbendarum collatio pertinebat, ut te in Canonicum reciperet, & tibi de Præbenda (si tunc vacaret) inibi provideret, vel cum se facultas offerret, ac executori, qui eidem Capitulo negligente mandatum Apostolicum exequatur, directa fuerint scripta nostra: per solam illorum præsentationem Capitulo ipsi factam, absque alia etiam executoris insinuatione, inhibitione, seu reservatione, beneficium, pro quo tibi conferendo scriptum extiterat, adeo est affectum, quod de illo alteri facta collatio non obtinet firmitatem: imo si Capitulum intra terminum competentem sibi ab executore præfixum, mandatum Apostolicum ei pro te directum, in quantum poterit, non duxerit adimplendum, extunc in ipsum executorem potestas providendi hujusmodi transferatur, & executor ipse Canonicatum incontinenti poterit tibi dare, ac Præbendam (etiam sine alia Capituli vocatione, vel monitione) si vacat, vel cum obtulerit se facultas.

CAP. VI.

Si soli ordinario, vel soli executori ad compellendum, vel ordinario, & soli executori sit scriptum: per præsentationem talis mandati non afficitur Præbenda, nisi in literis esset decretum, aut executor ille insinuasset, & inhibuisset, maxime cum decreto, vel ratione mandati jam esset facta acceptio ad Canonicatum. In his casibus, vel ipsorum altero affecta est Præbenda, ita quod collatio alteri facta non tenet. Joan. Andr.

Idem. (*c. an. 1298. Romæ.*)

l Nota primo, quod quandoque Papa scribit ordinario ut conferat, sine alia executoris datione: ad hoc. de refer. cum te. not. secundo argum. quod in impetratione debet fieri mentio de canonicatu, & præbenda, & sic videtur quod non sufficeret expressio tantum alterius. Dom.

m al. prædictum.

SI soli ordinario *l* pro te beneficiando, executore non dato, vel ordinario, & executori (ut eum ad faciendum quod mandatur compellat) aut soli executori (ut tibi faciat de canonicatu, & Præbenda, vel alio beneficio in certa Ecclesia, diœcesi, seu provincia provideri) mandatum Apostolicum sit directum: per talis præsentationem mandati ordinario ipsi factam, licet si contra faciat, puniendus existat, ei tamen potestas sic non adimitur conferendi, quin teneat alteri facta collatio ab eodem: nisi nos in gratia tibi facta decrevissemus irritum & inane, quod fieret contra ipsam: aut executor hujusmodi ordinario suam insinuans potestatem, ne alteri conferret beneficium (de quo tibi est secundum tenorem hujusmodi mandati Apostolici providendum) interdixisset eidem: præsertim cum interpositione decreti. Vel nisi tu juxte dictum *m* mandatum esses in Canonicum jam receptus: tunc enim Præbendæ collatio alteri facta firmitatem aliquam non haberet.

CAP. VII.

Si tres expectantes sunt in una Ecclesia, unus auctoritate Martini, alter auctoritate Bonifacii, tertius ejusdem auctoritate cum prærogativa, ut præferatur omnibus receptis non auctoritate Bonifacii: Præbendas hi consequentur hoc ordine, quia primam habebit secundus, secundam tertius, tertiam primus: quod probatur argumento legali. Joan. Andr.

Idem. (*c. an. 1298. Romæ.*)

n similiter.

o Nota, & tenor gratiæ est observandus, ad hoc de præbe. cum de nostra sup. eod. lib.

AUctoritate Martini Papæ prædecessoris nostri, quodam ad Præbendam primo in Parmensi Ecclesia vacaturam nulli alii de jure debitam in ejusdem Ecclesiæ Canonicum recepto, & alio a nobis in eadem Ecclesia simi*n*lem gratiam adepto secundo, tertio deinde auctoritate nostra in ipsa Parmensi Ecclesia in Canonicum, & in fratrem recepto cum prærogativa gratiæ, quod omnibus prædecessorum nostrorum auctoritate, non autem nostra receptis, in assecutione Præbendæ debeat anteferri: *o* post hæc autem quadam vacavit Præbenda in Ecclesia memorata, quæritur, quis eorum alteri præferatur: & secundum quem ordinem Præbendas assequi debeant tres prædicti. Cum igitur ex tenore gratiæ tertio a nobis concessæ appareat evidenter nos voluisse primo tertium, & secundum tertio anteferri: decernimus, quod primam secundus, secundam tertius, & tertiam primus debet obtinere Præbendam: alias forsan mandati minime servaretur. Licet enim in persona sua, secundus primam obtinere non posset, in persona tamen tertii, qui primum superat, illam habet. Sicut contingit in successione illius, qui ab intestato relictis patre (in adoptiva familia constituto) matre atque fratre decedit, in qua successione pater ex se matrem excludit: sed quoniam talem patrem agnatus, materque vincit agnatum, mater patri non ex semetipsa, sed agnati persona, in successione hujusmodi anteferetur.

CAP. VIII.

Revocatoria gratiarum includit receptos in Canonicos Præbendam distinctam expectantes: etiamsi perciperent distributiones quotidianas, secus si Præbendam distinctam non expectant, sed augmentum portionis. Includit habentes jus ad vacaturam, si nondum est deventum ad collationem. h. d. secundum Domin.

Idem. (*c. an. 1298. Romæ.*)

QUoniam ex constitutione nostra, per quam paulo post promotionem nostram ad summi Pontificatus apicem omnes collationes, provisiones, reservationes, & concessiones, super canonicatibus, dignitatibus, personatibus, præbendis, officiis, portionibus, præstimoniis *q*, Ecclesiis parochialibus, ruralibus, & aliis quibuscunque beneficiis Ecclesiasticis vacaturis, quocunque nomine censeantur, ac etiam super canonicatibus sub expectatione dignitatum, vel aliorum quorumcunque beneficiorum (in quibus jus non esset quæsitum in re, licet ad rem) a felicis recordationis Nicolao Papæ IV. & Cælest. V. prædecessoribus nostris factas, sive concessas, auctoritate Apostolica de fratrum nostrorum præsentia omnino cassavimus, irritavimus, & vacuavimus, cassas, irritas & vacuas nuntiavimus, & nullius fore decrevimus firmitatis: multæ dubitationes insurgant, ut unde præfatæ constitutionis revocatoriæ processit editio, interpretatio ejus quoque procedat: Præsenti declarandum duximus sanctione, quod in illis, (qui editionis tempore supradictæ ultra statutum numerum erant per eosdem prædecessores Canonici sub expectatione Præbendarum, vel etiam Portionum) eadem constitutio locum habet. Si autem hujusmodi recepti ultra numerum distributiones, & alia, ut Canonici de numero existentes, sic tempore dictæ revocationis habebant, quod per cessionem, vel decessum illorum, qui erant intra numerum, ex vigore prioris gratiæ nil amplius assequi expectabant, nisi distributionem, seu partium suarum augmentum (cum forsan esset Ecclesia, in qua Canonicorum, non autem portionum numerus, vel Præbendarum distinctio habebatur) quantoque totæ pauciores ejusdem Ecclesiæ dividentes proventus, tanto majores fieri possunt singulorum percipientium portiones; ad istos vel eos, qui per literas facultatum *p* dictorum prædecessorum nostrorum in aliquarum Ecclesiarum Canonicos erant recepti (licet Præbendas, vel alia beneficia expectarent) constitutionem certum est non extendi præfatam. In illis vero, qui ultra numerum auctoritate prælata in aliquarum Ecclesiarum Canonicos jam recepti, quantum ad Capitulum, & ad chorum, ac distributionum perceptionem quotidianarum plenitudinem juris Canonici tunc habebant, sed in alias dignitates, personatus, præbendas, portiones, vel alia beneficia, quæ dantur tantum existentibus de numero, expectabant: constitutionem præfatam locum habere (tantum hujusmodi expectationis) dubium non existit. Sane in iis, qui super canonicatibus, præbendis, & dignitatibus parochialibus, vel aliis Ecclesiis, seu beneficiis quibuscunque a dictis prædecessoribus nostris literas impetraverunt, etiamsi per executores illorum factæ fuerint reservationes, decreti interpositiones, vetitique processus, & etiamsi eadem beneficia tunc vacabant, & per impetrantes petitum fuerat ab executoribus, quod eis illa conferrent: non tamen ipsorum beneficiorum vacantium collationes tunc temporis erant factæ: locum habet constitutio supradicta, ut omnes hujusmodi gratiæ (quarum ratione tunc non erat ad collationem processum, & sic per consequens jus in re non fuerat ipsis impetrantibus acquisitum) intelligantur penitus revocatæ.

p Vid. Panorm. & Felin. in c. consuetus. extr. de rescr.

¶ Pitr. c. *Præstimonia.*] Oldradus *Cons.* 81, 113. & 104. Petrus de Ancharano *Consil.* 349.

NE SEDE VACANTE ALIQUID INNOVETUR.

TITULUS VIII.

CAP. UN.

Collatione communiter ad Episcopum, & Capitulum pertinente, uno ipsorum effecto inhabili, alter confert. h. d. usque ad §. Cum vero, secundum Dominicum.

Bonifacius VIII. [c. an. 1298. Romæ.]

SI a ad Episcopum, & Capitulum communiter pertineat b collatio Prebendarum, mortuo Episcopo, vel a beneficiorum collatione suspenso, poterit Capitulum vacantes conferre Prebendas: etiamsi Episcopus intestisse habeat in collatione hujusmodi, ut Prelatus. Idem poterit Episcopus, si Capitulum ab ipsa collatione suspendi contingat, vel singulariter omnes de Capitulo majoris excommunicationis vinculo innodari.

a *Ad intellectum hujus cap. vid. Panorm. in c. in parte, extr. de consti.*
b *Id ad dicitur communiter pertinere, quando æqualiter jus qualibet pars habet in ea.*

Collatione spectante ad Episcopum de consilio, vel assensu Capituli, illo existente inhabili (nisi sit in mora) non confert Capitulum. hoc dicit.

§. 1. Cum c vero ad solum Episcopum prebendarum spectat collatio, cum consilio sui Capituli vel assensu, defuncto Episcopo, vel suspenso (nisi Episcopus in petenda relaxatione suspensionis hujusmodi sit in mora) Capitulum se non potest intromittere de eisdem.

c *Ad hunc text. vide Felin. in c. ante te. extr. de rescript.*

Habens conferre cum consilio Episcopi, sine illo confert, morte, & remota absentia intervenientè. h. d. Dominicus.

§. 2. Ubi vero de speciali alicujus Ecclesiæ consuetudine, vel statuto, beneficiorum collatio ad aliquem cum consilio Episcopi noscitur pertinere: sublato Episcopo de medio (cum consilium nequeat tunc peti ab eo) non erit propter hoc vacantis beneficii collatio differenda: nec etiam si agerit in remotis, ita quod non possit ipsius presentia in brevi haberi: quia in petendo, vel expectando ejus consilio, posset vacanti beneficio periculum imminere.

DE REBUS ECCLESIÆ NON ALIENANDIS.

TITULUS IX.

CAP. I.

Perpetua alienatio facta de rebus Ecclesiæ vacantis non præcedente tractatu, & sine justa causa non valet. Joan. Andr.

Innocentius IV. (c. an. 1252. Romæ.)

DUdum: [& infra.] Dictus vero Archidiaconus ex adverso respondit, illas decimas illi Ecclesiæ restitui non debere: proferens in medium ordinationem quandam Episcopi Dulmen. de consensu Capituli sui factam, inter alia continentem, quod idem Episcopus attendens proventus Archidiaconatus Dulmen. adeo fore tenues & exiles, quod non sufficiebant ad ejus onera a supportanda, præfatas decimas Archidiaconatui memorato concessit: [& infra.] Quia vero in concessione hujusmodi prædicta Ecclesia (cum vacaret) legitime caruit defensore, qui sibi prius ab eodem Episcopo debuerat deputari: quia etiam tractatus solennis, & diligens, qui in talibus concessionibus perpetuis, & alienationibus rerum Ecclesiasticarum exigitur, non fuit habitus in eadem: ordinationem, & concessionem ipsam (præsertim cum evidens necessitas quare fieri deberet, vel utilitas b non subesset) de fratrum nostrorum consilio decernimus non valere, dictas decimas ipsi Ecclesiæ, tanquam pertinentes ad eam, sententialiter adjudicare curantes.

a *Vide cap. ad audientiam, de Eccl. ædi. & q. 157. nemo aliis regularis sola Principi licet. 12. q. 2. c. nemo. ff. de exte. Lucius. vid. Oldr. in consil. 180. cum 2. seq. hoc eod. tit.*
b *Vid. Hostien. in summ. hoc eod. tit. ubi assignat quinque causas alienationis rerum Ecclesiasticarum.*

CAP. II.

Primo prohibet submissionem Ecclesiarum, suorum immobilium bonorum, vel jurium fieri Laicis absque consensu Capituli, & licentia Papæ. Secundo cassat contractus quacunque firmitate vallatos, contra hoc de cætero faciendos. Tertio punit Prælatos contrafacientes, & Clericos non contradicentes, & Laicos, qui ipsos Prælatos ad hoc compulerunt, vel compellent. Quarto præcipit Laicos per tales contractus, eo casu, quo valent, ultra debitum non usurpare, & pœnam apponit. h. d. Joan. And.

Gregorius X. in Concilio generali Lugdun.
(an. 1273. in Galliis.)

HOc consultissimo prohibemus edicto, universos, & singulos Prælatos Ecclesias sibi commissas, bona immobilia, seu jura b ipsorum Laicis submittere, subjicere, seu supponere absque Capituli sui consensu, & Apostolicæ sedis licentia c speciali. Non concedendo bona ipsa, vel jura in emphyteusim, seu alias alienando in forma, & casibus a jure permissis: sed constituendo, vel recognoscendo, seu profitendo ab illis se tanquam a superioribus ea tenere: seu ipsos eadem advocando, prout in quibusdam partibus vulgariter dicitur, avoüer, vel ipsos Patronos, vel advocatos Ecclesiarum, seu bonorum ipsarum perpetuo, aut ad tempus non modicum statuendo. Contractus autem omnes etiam juramenti, pœnæ, vel alterius cujuslibet firmitatis adjectione vallatos (quos de talibus alienationibus sine hujusmodi licentia, & consensu contigerit celebrari) & quicquid ex eis secutum fuerit, decernimus adeo viribus omnino carere, ut nec jus aliquod tribuant, nec præscribendi etiam causam parent. Et nihilominus Prælatos, qui secus fecerint, ipso facto ab officio, & administratione. Clericos etiam, qui scientes contra inhibitionem prædictam aliquid esse præsumptum id superiori denunciare neglexerint, a perceptione beneficiorum, quæ in Ecclesia obtinent sic gravata, triennio statuimus esse suspensos. Laici vero, qui Prælatos, vel Capitula Ecclesiarum, seu alias personas Ecclesiasticas ad submissiones hujusmodi faciendas hactenus compulerunt, nisi post competentem monitionem [remissa submissione, quam per vim, vel metum exegerant] Ecclesias, & bona Ecclesiastica eis submissa taliter in sua libertate dimittant: illi vero, qui de cætero Prælatos, vel personas easdem ad talia facienda compulerint (cujuscunque sint conditionis, aut status) excommunicationis sint sententia innodati. Ex contractibus præterea super præmissis (hujusmodi licentia, & consensu intervenientibus) hactenus initis, vel quos in futurum iniri contigerit, seu occasione illorum, Laici ultra id, quod ex natura contractuum ipsorum, vel adhibita in illis lege permittitur, aliquid non usurpent. Qui vero secus egerint (nisi legitime moniti ab hujusmodi usurpatione destiterint, restituendo etiam ea, quæ taliter usurparunt) eo ipso sententiam excommunicationis incurrant: & extunc ad supponendum terram ipsorum [si opus fuerit] Ecclesiastico interdicto libere procedatur.

¶ Firm. 1. *Et Apostolicæ Sedis licentia.*] Glossa notat jus esse novum. Vide *cap. adversus ut. de immunit. Eccles.*

b *Vid. Bart. in l. u. in 2. col. C. ubi in rem actio. per l. si alieno. ff. de usucap. Fent.*
c *Dictio, ea a dersi in antiquo. codice.*

DE RERUM PERMUTATIONE.

TITULUS X.

CAP. I.

Non obstantibus expectationibus beneficiorum permutatio fieri potest. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. *Bitervn. Episcop.* (*c. an. 1296.* *Roma in Apuliam.*)

LIcet a in tua diœcesi aliqui auctoritate Apostolica beneficia proximo vacatura expectent: illos tamen, qui secundum formam juris sua beneficia in eadem diœcesi ad tuam collationem spectantia permutare volentes, libere, ac sine fraude in manibus tuis ipsa resignant: nolumus occasione præmissa (æquitatem præferentes in hac parte rigori) circa faciendam permutationem beneficiorum hujusmodi (quæ alias minime resignassent) ullatenus impediri.

a *Vid. Clem. 1. tit. de rer. permu. & de materia Bellamerum tr. de permutatione beneficiorum, & Dec. consil. 145. l. e. incip. ad plura dubia. & consil. 2. in cap. incip. viso puncto. l. 2.*

DE TESTAMENTIS, ET ULTIMIS VOLUNTATIBUS.

TITULUS XI.

CAP. I.

In fideicommissariis substitutionibus locum habet quartarum deductio: in directis non. Et substitutiones interpretari debemus directas, dummodo conveniant verbis, & personis institutis. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (c. an. 1298. Romæ.)

SI pater a filium, & filiam habens impuberes, & uxorem, filiam in re certa, filium vero in cæteris bonis suis universalem hæredem instituit, & uxori aliqua in suo testamento legavit, adjiciens, ut si decederet filio suo liberis, eidem filia, & si ipsa absque liberis obiret, filius prædicta filia moreretur, Christi pauperes instituendo hæredes, si utrumque sine liberis mori contingeret filiorum. Testatore mortuo, ac deinde filio subsequenter, & filia [superstite matre] defunctis ante tempora pubertatis, absque deductione Trebellianica, sive partis jure naturæ debitæ facienda, ipsis pauperibus bona omnia deferuntur. Præmissæ namque substitutiones factæ de filio ad filiam, & econtra, & de illis ad pauperes, directæ debent intelligi pupillares. Cum in substitutionibus semper sit interpretatio facienda (dummodo, sicut in casu proposito, eatum verbis, & personis conveniat

a *De materia hujus cap. præter doctores hic vide interpretes in c. Raynutius ext. de test. & in l. precibus. c. de impub. & aliis subst. & alibi.*

veniat institutis) at substitutio directa intelligatur potius, quam obliqua: quanquam directa interdum ad fideicommissum ea causa trahatur. Licet autem filius testamento suo matrem portione jure naturæ debita privare non possit, pater tamen in testamento, quod filio impuberi facit, potest: nam testamentum hujusmodi pupillare paternum, vel pater & pars potius est censendum.

¶ Pith. a. *Vel pater*,] *Vel paterno*.

CAP. II.

Superior habet consentire Religiosis deputatis executoribus. h. d. secundum Zen.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

Religiosus executor ab aliquo in sua voluntate ultima deputatus non potest (cum velle, vel nolle non habeat) hujusmodi officium suscipere, vel exequi: nisi a superiore suo petita super hoc licentia, & obtenta.

Pluribus executoribus datis, uno mortuo, vel in remotis existente, vel exequi nolente, unus officium executionis exercebit, ne impediatur testatoris voluntas: nisi aliud per testatorem disponeretur. h. d. secundum Zen.

§. 1. Sane pluribus a testatore simpliciter executoribus deputatis uno eorum mortuo, vel in remotis agente, aut id exequi forte nolente: ne voluntatem testatoris impediri, vel nimium differri contingat: poterit alius (nisi testator aliud expresserit) officium executionis injunctæ libere adimplere.

DE SEPULTURIS.

TITULUS XII.

CAP. I.

Hic prohibetur pactum de sepultura eligenda. Non obstante pacto de sepultura eligenda, vel electa non mutanda, sepeliendus est quis, ubi alias erat de jure sepeliendus, & alias sepultus cum omnibus sepulturæ obvenientibus restituendus est, alias pœna incurritur hic contenta. h. d. secundum Zen.

Bonifacius VIII. (*c. an. 1298. Romæ.*)

Animarum periculis, & scandalis, quæ frequenter ex his proveniunt, obviare volentes, universis Religiosis, & secularibus Clericis cujuscunque status, vel conditionis existant a, in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub interminatione maledictionis æternæ, districtissime prohibemus, ne aliquos ad vovendum, jurandum, vel fide interposita, seu alias promittendum inducant, ut apud eorum Ecclesias sepulturam eligant, vel jam electam ulterius non immutent. Nos enim (si secus actum fuerit) electionem talem decernimus nullius penitus existere firmitatis. Statuentes, ut hi, qui sic elegerint, nec apud sic electas Ecclesias ullatenus sepeliri, nec alibi, (ne contra votum, juramentum aut promissum hujusmodi e se factum materiam habeant veniendi) possint eligere sepulturam: sed contradictione quacunque cessante, sepeliantur omnino apud illas Ecclesias, apud quas sepeliendi de jure fuissent, si alias sepulturæ non electa forsitan decessissent. Si vero iidem Religiosi, vel Clerici prædictos in suis Ecclesiis, vel cœmeteriis præsumpserint sepelire, ad restitutionem tam sepultorum corporum (si petantur) quam etiam omnium, quæ occasione sepulturæ illorum pervenerint quomodolibet ad eosdem, intra decendium integraliter faciendam ipsos obligatos esse censemus. Quod nisi fecerint, Ecclesiæ ipsæ, apud quas sepulti fuerint, necnon & cœmeteria earundem extunc eo ipso sint, & tamdiu maneant Ecclesiastico supposita interdicto, donec ab eis facta fuerit restitutio plenaria omnium prædictorum.

a *Vid. cap. 2. de voto. & obed. & q. 4. sciendum. & Bal. in l. 1. C. de sacrosanct. Eccl.*

CAP. II.

Ecclesiæ dimissæ non debetur canonica portio, sed parochiali: & pluribus, si sunt plures.

Idem. (*c. an. 1298. Romæ.*)

Cum b quis, cujus majores sunt soliti ab antiquo in aliqua Ecclesia sepeliri, ac dimissa eligit alibi sepulturam, canonica portio dimissæ non debetur Ecclesiæ, sed illi duntaxat, in qua ille officia consuevit audire divina, & Ecclesiastica recipere sacramenta. Cum ab eo, qui duo habet domicilia, se collocans æqualiter in utroque, in loco tertio eligitur sepultura, domiciliorum Ecclesiæ habebunt inter se c dividere canonicam portionem.

b *Vide Concil. Trid. sess. 25. de reform. cap. 13. & Card. in consil. 90. incip. Episc. Feltren.*

c *Vid. Bart. in l. hoc artic. ff. de her. inst. Angel. de ag. success. §. proxim. Font.*

In loco etiam minus religioso potest nova eligi sepultura. h. d. secundum Zen.

§. 1. Si quis antiquo dimissa novam etiam in loco minus religioso elegerit sepulturam, electionem hujusmodi (licet jura super hoc videantur esse diversa) nequaquam volumus impugnari.

CAP. III.

Translatio personæ ad certum locum facta ad tempus, Ecclesiæ suæ sepulturam non aufert. h. d. secundum Zen.

Idem. (*c. an. 1298. Romæ.*)

Is d, qui habens domicilium in civitate vel castro, quandoque ad villam ruralem se transfert recreationis causa, vel ut ruralia exerceat in eadem, si non electa sepultura decedat ibidem, non in Ecclesia dictæ villæ, sed in sua parochiali, vel in ea potius, in qua Majorum ipsius ab antiquo sepulturæ extitit, sepeliri debebit: dummodo absque periculo ad ipsam valeat deportari.

d *Vide Conradum Brunum l. 4. de ceremon. c. 4. circa finem.*

e *Mulier mortua, quæ pluribus nupsit, cum viro ultimo sepelitur.* hoc dicit.

§. 1. Mulier autem, quæ plures viros habuit successive, si sepulturam non eliget, est cum viro ultimo, cujus domicilium retinet, & honorem e, tumulanda.

e *Vid. Abbatem in cap. super eo. ext. de testib.*

CAP. IV.

Ex consuetudine potest pater impuberi eligere sepulturam, pubes autem eligit per seipsum. & hoc dicit secundum Zen. *quoad titulum, sed non quoad textum: unde posset addi: Et pro anima non legat sine assensu patris bona non castrensia.* Domin.

Idem in eadem. f (*c. an. 1298. Romæ.*)

Licet g pater minores filios, qui nequeunt, antequam ad annos pubertatis perveniant, eligere sepulturam, possit (si consuetudo terræ id habeat) quo voluerit, sepelire: hoc tamen potest, ubi consuetudo hujusmodi non habetur, sed sunt cum suis majoribus, vel in parochiali Ecclesia tumulandi. Quamvis autem filiusfamilias absque patris assensu sibi possit libere eligere sepulturam, pro anima tamen sua h præter ipsius assensum (nisi peculium castrense, aut quasi castrense habeat) aliquid judicare non potest.

f *Hæc duo verba, in eadem, desunt in antiq. codicib.*

g *Vid. Anton. de Butrio in cap. de uxore extr. de sepulturis.*

h *Vid. Bart. in l. qui in potestate. ff. de testa. Font.*

CAP. V.

Religiosi, nisi multum remoti a monasteriis, nequeunt alibi eligere sepulturam. h. d. secundum intellectum. Zen.

Idem. (*c. an. 1298. Romæ.*)

Religiosi, nisi a propriis monasteriis adeo forsitan fiant remoti, quod ad ea, cum moriuntur, commode portari non possint, nequeunt (cum velle, vel nolle non habeant) sibi eligere sepulturam: sed sunt apud sua monasteria tumulandi.

DE DECIMIS, PRIMITIIS, ET OBLATIONIBUS.

TITULUS XIII.

CAP. I.

Populus, ut Ecclesiis jura debita persolvat, est in prædicationibus, & aliis exhortandus. h. d. secundum Zen.

Gregorius IX. *Fratribus Prædicatoribus, & Minoribus,* [*c. an. 1236. Romæ.*]

Discretioni a vestræ mandamus, districtius inhibentes, ne talia, quæ audientes a decimarum, seu aliarum rerum Ecclesiis debitarum solutione retrahant, vel alias animas corrumpant audientium, in sermonibus vestris, vel alibi proponere de cætero præsumatis. Imo verbo, & opera informetis eosdem, ut ad solutionem prædictorum promptæ voluntatis animo sint intenti.

¶ Pith. a. *Discretioni vestræ.*] Matth. Paris 1228.

a *Vide Concil. Trid. sess. 25. de reform. c. 12. & B. Tho. 2. 2. q. 87. art. 2.*

CAP. II.

Privilegium decimas novalium concedens non includit decimas novalium per alios possessas tempore impetrationis: & loca tantum includit, ubi percipiebantur antiqua, & ad portionem antiquam. h. d. usque ad §. Statuimus, secundum Domin.

Alexander IV. (*c. an. 1258. Romæ.*)

Statuto perpetuo declaramus, quod indultum illud Apostolicum [quod plerisque concedimus] ut novalium decimas pro ea portione percipere valeant, qua veteres eos

conti-

contingunt, ad illas novalium decimas (quas tempore illo, quo impetratum, vel obtentum extitit hoc indultum, nisi b possidebant, cum de hoc in ipso nulla mentio fiat) nullatenus se extendit: nec ad alias etiam, nisi in his tantum locis, ubi tunc (quando dictum indultum impetratum fuit) ipsi impetratores habebant, & pro ea solummodo portione, qua ipsi tempore impetrationis hujusmodi percipiebant antiquas.

b Vid. l. impuberi. ff. de admin. tut.

Privilegium decimarum novalium limitatum ad mensuram antiquarum, non potest ultra dimidiam includere: salvo in Cisterciensibus, & Carthusiensibus. h. d.

§. 1. Statuimus praeterea, quod idem indultum obtentum ab iis, qui tempore impetrationis totaliter veteres percipiebant decimas, ut ultra medietatem decimarum novalium nullatenus extendatur: quia non est verisimile, si tunc de plena & integra perceptione veterum fuisset expressum, quod Apostolica sedes pariter, & similiter novalium decimas, in tam grave parochialium Ecclesiarum dispendium indulsisset, quodque ratione talis indulti sive impetrati jam, sive impetrandi deinceps, non possit in novalibus (quae amodo fient) vendicari & exigi, vel percipi, plus quam medietas decimarum ipsorum novalium: etiamsi amplius in veteribus habebatur, cum non sit dicendum asperum, sed pium potius & benignum, si super decimis futurorum novalium contra parochialium Ecclesiarum gravamen (quod ex distinctione c indulti hujusmodi posset accidere) taliter obviatur. Religiosos tamen Cistercien. & Carthusiens. ordinum statuto, & declaratione hujusmodi (quantum ad hos duos articulos, videlicet de medietate decimarum novalium) comprehendi nolumus, vel constringi.

c al. Distrib̄tione.

Privilegiati super decimis recipiendis, Ecclesiis parochialibus gratis assignare debent portionem pro debitis oneribus supportandis. h. d. Dominicus.

§. 2. Ubi autem per hujusmodi concessiones decimarum parochiales Ecclesias adeo gravari contingit, quod earum Rectores de ipsarum redditibus congrue sustentari, & commode jura Episcopalia exhibere non possunt: provideatur per locorum ordinarios, & ordinetur taliter, quod eisdem Rectoribus tantum de illarum relinquatur proventibus, quod exinde competentem sustentationem habere d, & Episcopalia jura solvere valeant, aliaque onera debita supportare.

d Ad hoc vide l. in condemnatione. l. inter eos. ff. de regul. jur. Fam.

Decimae per Laicos ante Lateranense Concilium in feudum receptae a Religiosis, per eos recognitae in feudum, non possunt ipsis Religiosis concedi, sine dioecesanorum consensu. hoc dicit Dominicus.

§. 3. Sane quamvis forte a Religiosis exemptis, & aliis fiant infeudationes de decimis detentis a Laicis, & iidem Laici, quod illas ab ipsis Religiosis in feudum teneant, recognoscant: non tamen licet Religiosis eisdem post talem infeudationem, vel recognitionem sic de facto praesumptam, hujusmodi decimas de manibus Laicorum ipsorum acquirere, vel recipere absque dioecesanorum Episcoporum assensu. Illas autem decimas intelligimus posse taliter a Religiosis de manibus Laicorum recipi, vel acquiri, quae ante Lateranense e Concilium ipsis Laicis in feudum perpetuo fuere concessae.

e Hoc est Concilium Later. sub Alex. III. cap. 9.

Dioecesani compellant Religiosos exemptos solvere decimas parochialibus Ecclesiis, si non agatur de rebus exemptis. h. d. Dominicus.

§. 4. Dioecesani vero parochialium Ecclesiarum, ad requisitionem Rectorum earundem, de ipsis Religiosis super decimis, quas habent, vel eos habere contingit, quae quidem olim ad ipsas spectaverant Ecclesias (nisi de rebus exemptis agatur) exhibeant justitiae complementum.

Religiosi autem exempti de possessionibus acquisitis, & acquirendis Ecclesiis parochialibus solvere debent decimas, si privilegiati non sunt. h. d. Dominicus.

§. 5. Caeterum iidem Religiosi, tam exempti, quam non exempti de terris & possessionibus acquisitis hactenus, & amodo acquirendis, decimas integre solvant illis Ecclesiis, quibus eaedem possessiones, & terrae prius fuerant decimales, nisi super hoc speciali jure, vel privilegio sint muniti.

Ex donatione Laicorum habentes decimas antiquas, novales supervenientes in eodem loco non percipiunt. h. d. Dom.

§. 6. Nec pro eo, quod forte in aliquibus parochiis omnes majores decimas, seu partem illarum acquirunt de manibus Laicorum, possunt pro eadem, vel simili portione (si de novo postmodum fiant novalia) in eisdem parochiis, vel percipere novalium decimas eorundem: nisi alia rationabilis, per quam hoc facere valeant, causa subsit.

DE REGULARIBUS, a ET TRANSEUNTIBUS AD RELIGIONEM.

a De materia hujus tituli vide quae novissime sancivit Concil. Trident. sess. 25. tit. de Regul. & Monialibus.

TITULUS XIV.

CAP. I.

Si minor XIV. annis ingreditur religionem, in XV. anno liber exit: nisi in ipso XV. anno professionem fecerit, vel habitum professorum receperit, vel expresse ratam habuerit professionem prius a se factam. Si autem per totum XV. annum portavit habitum, ubi non est distinctus, intelligitur professus: nisi tamen sit indistinctio, quod novitii cum eis similes habitu induantur. Si major XIV. annis ingreditur, si portet habitum per annum, quantumcunque sit indistinctus, intelligitur professus. Joan. Andr.

Innocentius IV. (c. an. 1250. Romae.)

IS b, qui monasterium ante XIV. annum, ut Monachus efficiatur, ingreditur, nisi eo completo professionem faciat in sequenti, vel habitum religionis suscipiat, qui dari professuris consuevit, seu professionem a se prius factam ratam expresse habeat, libere potest infra c sequentem annum ad seculum remeare. Quod si per totum sequentem annum in monasterio permanserit, ubi Professorum, & Noviciorum sunt habitus indistincti, professionem per hoc fecisse, vel si quam prius fecerat, ratam habuisse videtur: nisi tanta indistinctio ibi habitus habeatur, quod & Professi, & Novitii, ac etiam alii communem vitam cum eis ducentes, similis penitus habitu induantur. Qui vero post quartum decimum annum habitum religionis assumpserit, si per annum illum gestaverit, extunc religionem assumptam praesumitur vel censetur esse professus, ubi professi a Novitiis dissimilitudine habitus minime distinguuntur, etiamsi alii degentes cum eis similibus vestibus utantur: quoniam cum jam hic ad discretionis annos pervenerit, quid agat agnoscit: & ideo susceptum discretionis tempore ordinem (postquam hunc anni probaverit spatio) intelligitur similiter approbasse. Secus autem in illo, qui ante discretionis annos habitum induit regularem: cum eorum, quae tunc agit, plenum non habeat intellectum.

b Vid. Concil. Trident. sess. 25. tit. de Regul. & Monialib. c. 15. ubi de tempore professionis aliud quam hic statuitur.

*c In antiq. cod. constanter legitur
intra, infra ipsum sequentem annum, &c.*

Hic declarat, qui sunt habitus distincti. h. d.

§. 1. Distinctos d quoque seu dissimiles intelligimus esse habitus, sive Novitius, sive Professis dissimiles vestes dentur: sive benedicantur, cum profitentibus concedantur: sive etiam aliquid aliud fiat, per quod Noviciorum a professorum habitu discernatur.

d De materia hujus §. vid. Clem. ne qui. tit. de regul. & ibi latius Zabarellam, Imolam, & alios.

CAP. II.

Praedicatores, & Minores intra annum probationis quemquam ad sui ordinis professionem recipere non possunt: quod si fecerint, receptus alligatus non est eorum ordini, & ipsi a receptione professionis aliorum sunt suspensi, & puniendi poena, quae pro gravioribus culpis eis consuevit infligi. Joan. Andr.

Alexander IV. *Fratribus Praedicatoribus, & Minoribus,* [c. an. 1260. Romae.]

NOn solum e: [& inf.] Licet zelum animarum habentes nos lucrari Domino solicite cupiatis, quia tamen decet, & expedit, ut conscientiae puritati non desit judicium rationis, ne unde spiritualis profectus quaeritur, salutis dispendium subsequatur: vobis de fratrum nostrorum consilio in virtute obedientiae, & sub poena excommunicationis auctoritate praesentium districtius inhibemus, ne ante annum probationis elapsum [qui est maxime in subsidium fragilitatis humanae regulariter institutus] quenquam ad professionem vestri ordinis, seu renunciationem in seculo faciendam recipere, nec institutum intra hujusmodi annum aliquatenus impedire, quominus intra ipsum ad aliam religionem quam maluerit, transeat: nisi (cum major tamen quatuordecim annis existens, professus sit tacite, vel expresse, aut evidenter ostenderit illam vitam voluisse mutare: quod tamen non praesumitur, nisi eius probatione, vel competentibus indiciis ostendatur) omnino ad seculum redeat, sic ut de sua voluntate processerit, praesumatis. Quod si forte contra hanc nostram prohibitionem quemquam recipere praesumpseritis, decernimus eum (qui taliter receptus fuerit) nullatenus vestro esse ordini alligatum, vosque a receptione quorumlibet ad professionem ejusdem ordinis fore ipso facto suspensos, & insuper poena subjiciendos, quae fratribus ipsius ordinis pro culpis infligi gravioribus consuevit.

e Vid. omnino, quod sancivit novissime Concil. Trid. circa professionem emittendam. sess. 25. tit. de Regul. & Monialibus. c. 15.

CAP. III.

Decretalis: Non solum, extenditur ad omnes Mendicantes: in aliis vero professio expressa religionis, cum fit: tacita autem generaliter obligat intra annum, h. d. secundum Zen.

Bonifac. VIII. [*c. an. 1298. Romæ.*]

f *Hic quoque tenendum, quod sanxerit Concil. Tridem. sess. 25. de Regul. & Monialibus, cap. 15.*

CONstitutionem f Innocentianam, quæ prohibet Conversorum professionem recipi ante annum probationis elapsum, piæ memoriæ Alexander Papa IV. prædecessor noster ad fratrum Prædicatorum, & Minorum ordines duntaxat declaravit extendi: unde nos pari similitudine rationis inducti declarationem eandem ad aliorum mendicantium ordines prorogamus. In aliis autem religionibus professio expresse, vel tacite fieri potest licite intra annum. Sed expresse emissa (etiam seculari habitu non mutato) illi religioni g penitus obligat, quam profitens est professus. Tacite vero facta intra probationis annum per susceptionem habitus (qui profitentibus tantum datur) non illi specialiter, cujus habitus est susceptus, sed generaliter religioni alicui recipienti eum obligat, si ætatis aptæ sit, si sciens, & voluntarius, ac triduo perseveret.

g *Vid. l. precibus, Cod. de impub. & aliis subst.*

CAP. IV.

Beneficium ingredientis religionem intra annum probationis (exceptis casibus hic expressis) non est alteri conferendum: interim tamen debebit per alium beneficio deserviri, assignata eidem substituto congrua portione, unde vivere possit. h. d. Joan. de Fan.

Idem *Parisiensi Capitulo*. (*c. an. 1298. Romæ in Gallicam.*)

h *Vide Concil. Tridem. sess. 25. de reform. cap. c. & al. consensus.*

BEneficium h illius, qui religionem ingreditur, non est intra probationis annum alicui conferendum: nisi ad id ipsius accedat assensus i, aut constet, quod vitam voluerit absolute mutare, vel professionem expressam fecerit, seu scienter habitum receperit professorum. Sed interim eidem beneficio per alium deservi debebit, assignata sibi congrua de ipsius proventibus portione.

CAP. V.

Secundum votum solenne religionis derogat priori simplici. h. d. Joan. de Fan.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

k *Vid. B. Th. 2. 2. qu. 88. art. 3. & q. 189. art. 4. & 8.*

QUI k post votum a se de certa religione intranda emissum, religionem aliam etiam laxiorem ingreditur, & profitetur in ipsa: potest (voto non obstante priori, cui nunquam simplici per secundum solenne noscitur derogatum) manere licite in eadem. Pro voto tamen non completo erit eidem pœnitentia imponenda.

CAP. VI.

Vacante monasterio Conventus novum recipit Monachum, si communiter ad Abbatem, & eos spectat: si ad Abbatem solum, secus. h. d. Dominicus.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

SI ad solum Abbatem pertineat creatio Monachorum, eo deficiente nequibit novus Monachus a Conventu creari: alias poterit, si eorum creatio spectat insimul ad utrumque.

DE VOTO, ET VOTI REDEMPTIONE.

TITULUS XV.

CAP. UN.

Votum solemnizatum per susceptionem sacri ordinis, vel per professionem factam alicui de religionibus per sedem Apostolicam approbatis, dirimit matrimonium post contractum: aliud solum impedit, & non dirimit. h. d. secundum Zen.

Bonifacius VIII. *Bitiren. Episcopo.* *
[*c. an. 1298. Romæ.*]

a *Vid. B. Th. & ibid. Cajet. 2. 2. q. 88. art. 7.*

QUod a votum debeat dici solenne, ac ad dirimendum matrimonium efficax, nos consulere voluisti. Nos igitur attendentes, quod voti solennitas ex sola constitutione Ecclesiæ est inventa: matrimonii vero vinculum ab ipso Ecclesiæ capite rerum omnium conditore, ipsum in paradiso, & in statu innocentiæ instituente, unionem, & indissolubilitatem acceperit: Præsentis declarandum duximus oraculo sanctionis, illud solum votum debere dici solenne, quantum ad post contractum matrimonium dirimendum quod solemnizatum fuerit per susceptionem sacri ordinis: aut per professionem expressam, vel tacitam factam alicui de religionibus per sedem Apostolicam approbatis. Reliqua vero vota, etsi quandoque matrimonium impediant contrahendum, & quanto manifestius fuer emissa, tanto propter plurium scandalum, & exemplum durior pœnitentia transgressoribus debeatur: non tamen rescindere possunt matrimonia post contracta.

DE STATU REGULARIUM.

TITULUS XVI.

CAP. UN.

Moniales tacite, vel expresse professæ clausuras monasterii exire non possunt, nec alii ad illas intrare, nisi causa legitima, & superioris licentia interveniat. h. d.

Bonifac. VIII. (*c. an. 1298. Romæ.*)

a *Intellige, quod Moniales corrumpuntur; & in talibus ut iis, qui publice vivunt, sit dandum corpus Christi gl. cap. 1. de situ, eq. q. 1. vid. Doct. in l. si quis non dicam rapere. C. de Episcop. & Cler. Fano.*

b *Aliter autem hic legitur: gravamen, offensam & religionis.*

PEriculoso, & a detestabili quarundam Monialium statui (quæ honestatis laxatis habenis, & monachali modestia, sexusque verecundia impudenter abjectis, extra sua monasteria, nonnunquam per habitacula secularium personarum discurrunt, & frequenter intra eadem monasteria personas suspectas admittunt, in illius, cui suam integritatem voluntate spontanea devoverunt, gravem b offensam, religionis opprobrium, & scandalum plurimorum) providere salubriter cupientes præsenti constitutione perpetuo irrefragabiliter valitura sancimus, universas, & singulas Moniales, præsentes, atque futuras, cujuscunque religionis sint, vel ordinis, in quibuslibet mundi partibus existentes, sub perpetua in suis monasteriis debere de cætero permanere clausura: ita quod nulli earum religionem tacite, vel expresse professæ, sit, vel esse valeat quacunque ratione, vel causa (nisi forte tanto & tali morbo evidenter earum aliquam laborare constaret, quod non posset cum aliis absque gravi periculo, seu scandalo commorari) monasteria ipsa deinceps egrediendi facultas: nullique aliquatenus inhonestæ personæ, nec etiam honestæ (nisi rationabilis, & manifesta causa existat, ac de illius, ad quem pertinuerit, speciali licentia) ingressus, vel accessus pateat ad easdem: ut sic a publicis, & mundanis conspectibus separatæ omnino servire Deo valeant liberius, & lasciviendi opportunitate sublata eidem corda sua, & corpora in omni sanctimonia diligentius custodiant.

In monasterio non Mendicantium tot sorores debent recipi, quot poterunt sine penuria sustentari, & ultra non valet receptio. hoc dicit Dominicus.

§. 1. Sane ut hoc salubre statutum commodius valeat observari, districtius inhibemus, ne in monasteriis ordinum non mendicantium aliquæ recipiantur de cætero in sorores, nisi quot poterunt de ipsorum monasteriorum bonis, sive proventibus absque penuria sustentari; si secus actum fuerit, irritum decernentes.

Abbatissa Principibus secularibus, ad fidelitatis sacramentum præstandum adstricta, si non possunt per procuratorem jurare, personaliter exeundo monasterium jurabunt, absque dilatione ad monasterium reditura. Domin.

§. 2. Verum quando Abbatissa, vel Priorissa cujusvis monasterii pro feudo, quod monasterium ipsum tenet ab aliquo Principe, seu domino temporali, sibi debebit homagium, vel fidelitatis sacramentum præstare (nisi quod per procuratorem illud præstet, possit obtinere apud eum) de monasterio cum honesta, & decenti societate exire poterit eo casu licenter, homagio facto, quam primum commode poterit, seu fidelitatis præstito sacramento ad ipsum monasterium e vestigio reversura: sic quod in tandem residentiæ, sive mora claustralis, nihil fiat omnino.

Compellantur domini temporales per censuram Ecclesiasticam, ut in suis curiis admittant Abbatissas per procuratores litigare: Ecclesiastici vero in temporalibus, & spiritualibus earum procuratores admittere debent. Domin.

§. 3. Porro, ne Moniales causam, sive occasionem habeant evagandi, Principes seculares, ac alios dominos temporales rogamus, requirimus, & obsecramus per viscera misericordiæ Jesu Christi, eisdem in remissionem peccaminum nihilominus suadentes, quod Abbatissas ipsas, & Priorissas, ac Moniales quascunque monasteriorum suorum curam, administrationem, negotia vel gerentes, quibuscunque nominibus censeantur, per procuratorem in suis tribunalibus, seu curiis litigare permittant: ne pro constituendis procuratoribus (qui etiam in aliquibus partibus non recipiuntur) seu aliis hujusmodi, easdem oporteat evagari. Si qui vero contra præsumpserint, exhortationi hujusmodi renuentes, atque sanctæ obtemperare nolentes, cum sit juri contrarium, quod mulieres (præsertim religiosæ) per se ipsas litigare cogantur, & c via devret honestatis, & periculum animarum inducat, ad hoc per suos ordinarios Ecclesiasticos d censura Ecclesiastica compellantur. Episcopis autem, & aliis Prælatis superioribus,

c *Not. Dom. & Phil. quod verba rogativa in materia præcepti, sunt præceptiva. gloss. 11. quæst. 3. c. Rogo. not. in l. age. C. de transac. de quo vide Tiraquell. tract. de pœnis temperandis aut remittendis. causa 33.*

d *Vid. gloss. 11. q. 3. c. rogo. not. in l. age. C. de transac.*

ribus, & inferioribus quibuscunque injungimus, quod & ipsi causas, seu negotia, quæ præfatæ Moniales habebunt agere coram ipsis, aut in curiis eorundem, sive sint homagia, fidelitatis sacramenta, lites, vel quicquid aliud, ipsa per procuratores earum fieri faciant, & tractari.

Ordinarii locorum in subjectis monasteriis propriis, in exemptis Apostolica auctoritate clausuram procurare debent: nec est propter hoc in aliis casibus jurisdictio in exemptos eis attributa. h. d. Dominicus.

§. 4. Et quoniam parum esset condere jura, nisi essent, qui ea executioni debitæ demandarent, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, & Episcopis universis districte in virtute sanctæ obedientiæ, sub obtestatione divini judicii, & interminatione maledictionis æternæ præcipiendo mandamus, quatenus eorum quilibet in civitate et diœcesi propria, in monasteriis Monialium sibi ordinario jure subjectis, sua, in iis vero, quæ ad Romanam immediate spectant Ecclesiam, sedis Apostolicæ auctoritate: Abbates vero, & alii, tam exempti, quam non exempti Prælati Ecclesiarum, monasteriorum & ordinum quorumcunque, in monasteriis hujusmodi sibi subjectis, de clausura convenienti, ubi non est, ipsorum monasteriorum expensis, & fidelium eleemosynis, quas ad hoc procurent, diligentius facienda, & de ipsis Monialibus includendis, quam primum commode poterunt, providere procurent, si divinam, ac nostræ indignationis voluerint acrimoniam evitare. contradictores atque rebelles per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, invocato ad hoc (si opus fuerit) auxilio brachii secularis. Per hoc autem in monasteriis exemptis ordinariis locorum, quoad alia nullam sibi credant jurisdictionem, vel potestatem aliquatenus attributam.

DE RELIGIOSIS DOMIBUS.

TITULUS XVII.

CAP. I.

Non licet novum ordinem, vel religionem, aut habitum novæ religionis creare, & assumere. Et revocati sunt ordines mendicantium per Papam non approbati, creati post Concilium. Dominicus.

Gregorius X. *in Concilio generali Lugdunensi.* (*an. 1273. in Gallia.*)

a Conc. Lat. sub Innoc. III. c. 13.
b al. vetavit.

RELigionum diversitatem nimiam (ne confusionem induceret) generale Concilium a consulta prohibitione vetavit b. Sed quia non solum importuna petentium inhiatio illarum postmodum multiplicationem extorsit, verum etiam aliquorum præsumptuosa temeritas diversorum ordinum, præcipue mendicantium (quorum nondum approbationis meruere principium) effrenatam quasi multitudinem adinvenit: repetita constitutione districtius inhibentes, ne aliquis de cætero novum ordinem, aut religionem adinveniat, vel habitum novæ religionis assumat. Cunctas c affatim religiones, & ordines mendicantes post dictum Concilium adinventos, qui nullam confirmationem sedis Apostolicæ meruerunt, perpetuæ prohibitioni subjicimus, & quatenus processerant d, revocamus.

c Innotiq. vol. in plurimum legitur ita: cunctas affatim religiosas, & ordines: & quidam manuscriptum habet ita: cunctas affatim religiosas, & ordines mendicantium.
d al. processerunt.

Religiosi Mendicantes, per Papam post Concilium approbati & instituti, non possunt aliquem ad professionem recipere, domum, vel locum de novo acquirere, nec acquisita sine licentia alienare, nec extraneis prædicare, confessiones eorum audire, vel ad sepulturam admittere. Et contra factum non tenet, & contra faciens excommunicatus est. h. d. Dominicus.

§. 1. Confirmatos autem per sedem eandem, post idem tamen Concilium institutos, quibus ad congruam sustentationem reditus aut possessiones habere professio sive regula quælibet interdicunt, sed per quæstum publicum tribuere victum solet incerta mendicitas: modo decernimus subsistere infra scripto, ut videlicet professoribus eorundem ordinum ita liceat in illis remanere, si velint, quod nullum deinceps ad eorum professionem admittant, nec de novo domum, vel aliquem locum acquirant, nec domos seu loca, quæ habent, alienare valeant sine sedis ejusdem licentia speciali. Nos enim ea dispositioni sedis Apostolicæ reservamus in terræ sanctæ subsidium, vel pauperum, vel alios pios usus per locorum ordinarios, vel eos, quibus sedes ipsa commiserit, convertenda. Si vero secus præsumptum fuerit, nec personarum receptio, nec domorum vel locorum acquisitio, aut ipsorum, cæterorumque bonorum alienatio valeat, & nihilominus contrarium facientes sententiam excommunicationis incurrent. Personis quoque ipsorum ordinum omnino interdicimus, quoad extraneos, prædicationis, & audiendæ confessionis officium, aut e etiam sepulturam.

e In monasterio: ac etiam sepulturam.

Revocatio Ordinum Mendicantium, Prædicatores, Minores, Eremitanos, & Carmelitas non comprehendit. hoc dicit Dominicus.

§. 2. Sane ad Prædicatorum, & Minorum ordines (quos evidens ex eis utilitas Ecclesiæ universali proveniens perhibet approbatos) præsentem non patimur constitutionem extendi. Cæterum Eremitarum S. Augustini, & Carmelitarum ordines, quorum institutio dictum Concilium generale præcessit, in solido statu volumus permanere.

Existens de ordinibus revocatis, non collegialiter, sed singulariter ad alios ordines transire potest. h. d. Dominic.

§. 3. Ad hæc personis ordinum, ad quos constitutio præsens extenditur, transeundi ad reliquos ordines approbatos licentiam concedimus generalem: ita quod nullus ordo ad alium, vel Conventus ad Conventum se, ac loca sua totaliter transferat f, sedis ejusdem super hoc permissione specialiter non obtenta.

f al. transferant.

DE CAPELLIS MONACHORUM.

TITULUS XVIII.

CAP. I.

Instituti in Ecclesiis Monachorum ad curam populi per Episcopum ad ipsorum præsentationem, per eundem (si causa subsit) sunt destituendi. h. d. Dominicus.

Bonifacius VIII. (*c. an. cujus. Romæ.*)

PResbyteri, qui ad curam populi per Monachos in eorum Ecclesiis præsentantur Episcopis, & instituuntur ab ipsis: (cum debeant esse perpetui a) consuetudine, vel statuto quovis contrario non obstante, ab eisdem nequeunt Ecclesiis (nisi per Episcopos, & ex causa rationabili) amoveri.

a Dictio, perpetuus, quid significet, vid. Fulgos. cons. 157. incip. in causa Benedicti, & Alex. consil. 60. incip. animo volutoq. in 1. volum.

DE JURE PATRONATUS a.

a De materia hujus tit. vide quod novissime decrevit Concil. Trid. sess. 25. de refor. c. 9.

TITULUS XIX.

CAP. I.

Donatio juris Patronatus Laici facta loco Ecclesiastico, etiam sine consensu Episcopi, tenet: non tamen præjudicat juri Episcopi. h. d. Dominicus.

Bonifacius VIII. (*c. an. 1298. Romæ.*)

SI Laicus jus patronatus Ecclesiæ sibi competens eidem, vel alteri Ecclesiæ, seu loco religioso duxerit conferendum, hujusmodi collatio (quamvis absque assensu Episcopi facta fuerit) efficax est censenda b. Per prælatam tamen collationem juri Episcopi, qui eidem assensum non præbuit, nolumus in aliquo derogari.

b Vid. l. cum amarr. C. de red vend. & l. Pern. §. frat. ff. de leg. 2.

Laicus quadrimestre tempus habet ad præsentandum: Ecclesia vero semestre, licet a Laico acquisiverit jus patronatus. hoc dicit Dominicus.

§. 1. Verum licet patronus Laicus ad præsentandum tempus habeat quadrimestre duntaxat: Ecclesia tamen, vel monasterium, cui facta est a Laico juris patronatus collatio, tempus habet semestre. Et omnino quantum ad præsentationem pertinet, non ut patronus Laicus, sed ut patronus debet Ecclesiasticus reputari.

DE CENSIBUS, EXACTIONIBUS ET PROCURATIONIBUS.

TITULUS XX.

CAP. I.

Archiepiscopus volens provinciam visitare, prius debet visitare Ecclesiam, civitatem, & diœcesim propriam, Clericos, & Laicos earundem. h. d. Dominicus.

Innocentius IV. [*an. 1252. Romæ.*]

ROmanæ a Ecclesiæ: (*& inf.*) Statuimus, ut quilibet Archiepiscopus suam volens visitare provinciam, prius Ecclesiam suam Capitulum, ac civitatem, & diœcesim propriam plene visitare procuret: nec sit solum erga majorum, sed etiam minorum Ecclesiarum, nec circa Clericorum tantum, sed etiam populorum visitationem intentus. Et si commode, vel absque difficultate accedere ad unamquamque non poterit, de pluribus locis ad unum congruum Clericos, & Laicos studeat convocare, ne in illis visitatio postponatur.

a De materia hujus decret. præter. statuta in Conc. Later. sub Alex. III. c. 4. & in Concil. Later. sub Innoc. III. c. 33. vide omnino quæ novissime sanctivit. Concil. Trid. sess. 24. de refor. cap. 3.

Visitata sua diœcesi, Archiepiscopus in parte vel in totum visitat omnia loca Ecclesiastica, Clerum, & populum provinciæ, procurationem a visitatis recipiendo. h. d. Domin.

§. 1.

§. 1. Deinde liceat ei per totam provinciam, vel ejus partem visitationis officium exercere, civitates, & dioeceses, Suffraganeos suos, & eorum subditos, cathedralium, & aliarum Ecclesiarum Capitula, & monasteria, Ecclesias, & alia religiosa, & pia loca, Cleros, & populos libere visitando, ac procurationes e locis tantum recipere visitatis.

Archiepiscopus post inceptam visitationem in una dioecesi transiens ad aliam, ad primam redire non potest: nisi de novo visitet in tota provincia. Dominic.

§. 2. Et quo tamen aliquam de ipsis dioecesibus visitare coeperit, eamque postea, sive totam, sive partem ejus visitaverit, revertatur causa visitationis ad illam, priusquam omnes reliquas ipsius provinciae dioeceses in toto, vel in parte (quas licenter visitare poterit) & suo denuo fuerint visitatae. Quod si forte eadem dioecesis, vel aliqua ibi Ecclesia plus aliis indiguerit visitari: tunc aliarum visitatione intermissa redeat ad eandem, si a loci dioecesano requisitus extiterit, vel de omnium, aut majoris partis Episcoporum ejusdem provinciae processerit consilio, & assensu: ad quod idem se pronos exhibeant, ut animarum profectus aliquatenus negligatur. Si vero maliciose in his difficultatem adhibuerint, Archiepiscopus licentiam super hoc a sede Apostolica postulet confidenter.

Expedita visitatione non visitat illam Archiepiscopus sine consilio Suffraganeorum, & definitione in scriptis prius facta: debet tamen incipere ab aliis, qui in prima non fuerant visitati. h. d. Dominicus.

§. 3. Postquam autem semel omnes provinciae suae dioeceses visitaverit, licitum sit ei postea (prius tamen Suffraganeorum suorum requisito consilio, & ipsius definitione super hoc habita coram eis, quo in scriptis redigi volumus, ut possint *h* aliis esse nota) visitationem per eandem reiterare provinciam juxta modum superius annotatum, etiamsi non interveniat in hoc Suffraganeorum ipsorum assensus: illam semper providentiam adhibendo, ut in posterioribus visitationibus illas Ecclesias, eosque Cleros & populos prius visitet, qui non fuerant ab eo in prioribus visitati: nisi magis sit aliis visitationis officium opportunum.

h al. possit.

Archiepiscopus visitans debet proponere verbum Dei, inquirere de vita ministrorum, & de pertinentibus ad divinum officium, absque juramento: infamatos ordinariis denunciet, & notoria crimina puniat. h. d. Dominic.

§. 4. Sane hujusmodi impensuros officium, proposito verbo Dei quaerat de vita, & conversatione ministrantium in Ecclesia & locis aliis divino cultui deputatis, ac caetera, quae ad officium ipsum spectant, absque coactione, & exactione qualibet juramenti, ad ipsorum emendationem per salubria monita *e*, nunc levia, nunc aspera, juxta datam sibi a Deo prudentiam diligenter intendens. Quod si de aliquibus orta fuerit infamia, contra eos ordinariis ipsorum (ut super his solenniter inquirant) denunciet, si viderit expedire. Notoria vero crimina, quae examinatione non egeant (cum super his merito notari possit ordinariorum negligentia eorundem) libere corrigat, poenam pro illis debitam infligendo.

e Vide omnino Conc. Trid. sess. 24. de reform. cap. 1.

Visitator non in pecunia, sed victualibus recipiat procurationem moderatam: nec familia sua aliquid recipere potest etiam praetextu officii, nec ipse nec sui aliquod munus etiam oblatum recipient. h. d. Dominicus.

§. 5. Procurationes autem recipiat, secundum quod est in canonibus *d* constitutum; nullam tamen pecuniam ipse vel aliquis de sua familia, occasione alicujus officii, aut consuetudinis, seu quolibet alio modo earum nomine, sed in victualibus necessaria tantum recipiat moderatas. Caveat insuper, ne ipse, vel quisquam suorum aliquod munus, quodcunque sit, & qualitercunque offeratur, praesumat recipere: ut non quae sua sunt videatur quaerere, sed quae Jesu *e* Christi. Quod si fuerit contra praesumptum, recipiens maledictionem incurrat, a qua nunquam (nisi duplum restituat) liberetur: volumus enim in his fraudem quamlibet penitus evitari.

d Hoc continet habes in Concil. Later. initio cap. citati.

e al. deest dictio, Jesu.

Forma visitationis praemissa servari debet in Episcopis, & aliis Praelatis inferioribus, Regularium consuetudinibus exceptis. hoc dicit Dominicus.

§. 6. Hanc autem visitandi formam ab universis etiam Episcopis aliisque Praelatis ordinario jure suos subjectos *f* visitantibus, plene observari praecipimus: salvis super hoc rationabilibus, & approbatis Religiosorum consuetudinibus, & regularibus institutis.

f al. subditos.

CAP. II.

Quia decret. Innocent. IV. supra proxim. non bene servabatur in illo capitulo, quo praeceperat procurationes in victualibus non in pecunia recipi, & non recipi munera, nec etiam procurationes in victualibus a locis non visitatis: illam confirmat, poenas adjiciens. Joan. Andr.

Gregorius X. *in generali Concilio Lugdun.*
(*an.* 1273. *in Gallia.*)

Exigit perversorum *g* audacia, ut non simus sola delictorum prohibitione contenti, sed etiam poenam delinquentibus imponamus. Constitutionem itaque felicis recordationis Innocentii Papae IV. praedecessoris nostri editam, super non recipiendis in pecunia procurationibus, ac super receptione munerum, visitantibus, eorumque familiaribus interdicta, quam multorum fertur temeritas praeterire, volentes inviolabiliter observari: eam decrevimus poenae adjectione juvandam. Statuentes, ut universi & singuli, qui ob procurationem sibi ratione visitationis debitam exigere pecuniam, vel etiam a volente recipere, vel alias constitutionem ipsam recipiendo munera, sive visitationis officio non impenso procurationem in victualibus, aut aliquid aliud procurationis occasione violare praesumpserint, duplum ejus quod receperint, Ecclesiae, a qua id receptum fuerit, intra mensem reddere teneantur. Alioquin extunc Patriarchae, Archiepiscopi, Episcopi, duplum ipsum ultra praedictum tempus restituere differentes, ingressum sibi Ecclesiae sentiant *h* interdictum. Inferiores vero ab officio, & beneficio noverint se suspensos, quousque de duplo hujusmodi gravatis Ecclesiis plenariam satisfactionem impendant: nulla eis in hoc dantium remissione, liberalitate seu gratia valitura.

g Vide Concil. Trid. sess. 24. de refor. c. 3. quod si quisquam.

h In veteri exemplari deest a sentiant.

CAP. III.

Visitator recipere potest procurationem in pecunia volentibus visitatis. Sed una die ultra unam procurationem non recipiet, licet plura visitaverit loca. h. d. Dominicus.

Bonifacius VIII. (*1. an. 1298. Romae.*)

Felicis *i* recordationis Gregorius Papa X. praedecessor noster prohibuit in Concilio Lugdunensi, ne aliqui ob procurationem sibi ratione visitationis debitam exigere pecuniam praesumerent, vel etiam recipere a volente. Verum quoniam rerum experientia nos instruxit, ex hoc tam personis visitantibus, quam locis & Ecclesiis visitatis multa incommodorum dispendia provenire, concedimus, ut Patriarchae, Archiepiscopi, Episcopi, & alii, quibus ex officio competit visitare, a volentibus Ecclesiarum, & locorum visitatorum Rectoribus, seu personis pecuniam licite recipere valeant, pro sumptibus moderatis faciendis in victualibus, diebus quibus visitationis officium personaliter exercebunt: adjicientes, quod non liceat visitanti nisi unam procurationem recipere una die, sive unum locum solum visitaverit, sive plura, etiamsi locus quilibet visitatus ab illo sufficeret ad procurationem integram persolvendam, cum eadem sufficere debeat, ut temporalia metat a locis personaliter visitatis, pro diebus, quibus eis spiritualia subministrat: caetera vero in ejusdem praedecessoris constitutione contenta in suo volumus robore perdurare.

i Vide Concil. Trid. sess. 24. de refor. cap. 3. §. si tamen in exceptione rerum.

CAP. IV.

Si universitas, vel singularis persona Ecclesias, vel Ecclesiasticas personas compulerit solvere pedagia, vel guidagia, vel exactiones pro rebus suis, quas causa negotiationis non deferunt, vel pro personis: singulares sunt excommunicati, & universitas interdicta: nec prodest contraria consuetudo, Cler. hoc addit, quod dioecesani, quibus constet aliquos has sententias incidisse, illos publicare debent, & ipsas sententias facere observari. eod. tit. praesenti. Joan. Andr.

Idem. (*1. an. 1298. Romae.*)

Quanquam *a* pedagiorum exactiones tam jure canonico, quam civili regulariter merito sint damnatae *l*: tanto tamen districtius ut ab Ecclesiis, & personis Ecclesiasticis talia exigantur, prohiberi oportet, quanto si id fiat, major inde transgressionis reatus incurritur, & offensa evidentius comprobatur. Cum igitur Ecclesiae, Ecclesiasticaeque personae ac res *m* ipsarum non solum jure humano, quinimo & divino, a secularium personarum exactionibus sint immunes: constitutionem felicis recordationis Alexandri Papae IV. praedecessoris nostri (qui statuit Ecclesias, & personas Ecclesiasticas ad pedagia & guidagia penitus non teneri, nec ad exhibendum, vel solvendum talia pro rebus suis propriis, quas non causa negotiandi deferunt, vel deferri faciunt seu transmittunt:) Volentes propter multorum insolentiam, & abusum poenae adminiculo adjuvare, adjicimus districtius inhibendo (contraria consuetudine quorumcunque, quae dicenda est corruptela verius, non obstante) ut nec collegium nec universitas, nec aliqua etiam singularis persona, cujuscunque

a Vide Concil. Lat. sub Alex. III. cap. 22. & Conc. Trid. sess. 25. de ref. c. 20.

l Ergo est facienti prohibit hoc sibi licere, infra, c. 2. de immun. Eccl. l. 1. C. de vectig. et. Dom. & Phil.

m vid. l. publicanus. §. de rebus, ff. de publ. Fons.

cunque sit dignitatis, conditionis aut status, a præfatis Ecclesiis, aut personis, pro personis ipsis, aut rebus prædictis talia exigat, vel extorqueat, per se vel per alium, suo nomine, vel etiam alieno, aut eas ad hujusmodi persolvenda compellat, Qui vero contra fecerint, si personæ fuerint singulares, excommunicationis: si autem collegium, vel universitas civitatis, castri, seu loci alterius cujuscunque, ipsa civitas, castrum vel locus interdicti sententiæ ipso facto incurrant: nec ab excommunicatione hujusmodi absolutionem, vel interdicti relaxationem obtineant, donec exacta plenarie restituerint, & de transgressione satisfecerint competenter.

CAP. V.

Archiepiscopus visitare potest provinciam ac etiam iterare, licet Suffraganei non sint negligentes: & tunc confessiones omnium audire, absolvere, & pœnitentias imponere. h. d. Dominic.

Idem, (*c. an.* 1298. *Romæ.*)

PErpetuo a declaramus edicto, Archiepiscopum posse secundum tenorem constitutionis felicis recordationis Innocentii Papæ IV. prædecessoris nostri super hoc editæ, suam provinciam visitare libere, licet non sint ejus Suffraganei negligentes, & iterare visitationem eandem, ac procurationes a locis recipere visitatis. Consuetudine (si qua forsan ab ipsis Suffraganeis, vel ab aliis allegetur) præmissis contraria non obstante. Potest etiam idem Archiepiscopus dum visitat, confessiones subditorum Suffraganeorum audire, ac absolvere confitentes, & ipsis pœnitentias imponere salutares.

a *Vide Concil. Trid. sess. 24. de ref. c. 3. §. A Metropolitanis vero: unde intelliges qualiter hodie procedat dispositio hujus capitis.*

DE CONSECRATIONE ECCLESIÆ, VEL ALTARIS.

TITULUS XXI.

CAP. UN.

Polluto Ecclesia pollutum est cœmeterium illi contiguum, sed non remotum. Pollutio cœmeterii Ecclesiam non polluit, licet contiguo existat. Polluto uno cœmeterio, aliud illi contiguum pollutum non est, licet per portam de uno in aliud detur ingressus. h. d. Dominicus.

Bonifac. VIII. [*c. an.* 1298. *Romæ.*]

SI a Ecclesiam pollui sanguinis aut seminis effusione contingat, ipsius cœmeterium, si contiguum sit eidem, censetur esse pollutum: unde antequam reconciliatum fuerit, non debet in eo aliquis sepeliri. Secus si remotum fuerit ab eadem. Non sic quoque in casu converso sentimus, ut videlicet polluto cœmeterio, quamvis Ecclesiæ contiguo, debeat Ecclesia reputari polluta: ne minus dignum, majus; aut accessorium, principale ad se trahere videatur. Non unum, sed plura cœmeteria esse noscuntur, quæ quamvis sibi cohærentia, pariete tamen medio separantur. Ideoque violato eorum altero, alterum (licet de uno ad aliud per portam intermediam habeatur accessus) non propter hoc reputabitur violatum.

a *De materia hujus decretalis, vide plene Turrecrematam, & alios in c. Ecclesiis. de consecrat. distinct. 1.*

DE RELIQUIIS, ET VENERATIONE SANCTORUM.

TITULUS XXII.

CAP. UN.

Festa duodecim Apostolorum, quatuor Evangelistarum, & quatuor Doctorum, & Confessorum Ecclesiæ, scilicet Gregorii, Augustini, Ambrosii, & Hieronymi, sub officio duplici debent solenniter celebrari. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. [*c. an.* 1298. *Romæ.*]

GLoriosus a Deus in sanctis suis, & in majestate mirabilis, cujus ineffabilis altitudo prudentiæ nullis inclusa limitibus, nullis terminis comprehensa, recti censura judicii cœlestia pariter, & terrena disponit, nec cunctos suos ministros magnificat, altis decorat honoribus, & cœlestis efficiat beatitudinis possessores: illos tamen (ut digne digna rependat) potioribus attollit insigniis dignitatum, & præmiorum uberiori retributione prosequitur, quos b digniores agnoscit, & commendat ingentior excellentia meritorum. Sic & alma mater Ecclesia ejus sacra vestigia prosequens, & exemplo ducta laudabili, licet universos in regnis cœlestibus constitutos studeat honorare solicitis, & sonoris efferre præconiis non desistat: gloriosissimos tamen Christianæ fidei principes, athletas Dei electos, justos seculi Judices, lumina vera mundi, videlicet Christi redemptoris Apostolos numero duodecim contentos, qui viventes in carne prædictam Ecclesiam suo pretioso sanguine plantaverunt, ipsam erigendo sublimiter, & disciplinis sanctissimis dirigendo: Reverendissimos c etiam patres virosque clarissimos, quatuor Evangelistas Domini, per quorum diligentissima, & fidelissima studia eidem Ecclesiæ sacra Evangelia illuxerunt: Egregios quoque ipsius Doctores Ecclesiæ beatos Gregorium, qui meritis inclytus sedis Apostolicæ curam gessit, Augustinum, & Ambrosium venerandos e antistites, ac Hieronymum Sacerdotii præditum titulo, eximios Confessores summis attollere vocibus, laudibus personare præcipuis, & specialibus disponit honoribus venerari. Horum quippe Doctorum perlucida, & salutaria documenta prædictam illustrarunt Ecclesiam, decorarunt virtutibus, & moribus informarunt: per ipsos præterea quasi luminosas ardentesque lucernas super candelabrum in domo domini positas (errorum tenebris profugatis) totius corpus Ecclesiæ tanquam sydus irradiat matutinum: eorum etiam fœcunda facundia cœlestis irrigui gratia influente Scripturarum ænigmata reserat, solvit nodos, obscura dilucidat, dubiaque declarat: profundis quoque, ac decoris illorum sermonibus ampla ipsius Ecclesiæ fabrica velut gemmis vernantibus rutilat, & verborum elegantia singulari gloriosius sublimata coruscat. Ideoque circumspecta prudentia dictæ sedis (quæ actibus intenta salubribus, & operibus exposita pietatis libenter, & solerter exequitur, quæ sunt Dei) præmissa solicite, digneque considerans, & debite meditatione perlustrans ad dicini nominis honorem, & gloriam, exaltationem catholicæ fidei, salutemque fidelium, merito censuit, riteque providit, Apostolos, Evangelistas, & Confessores eosdem in universali Ecclesia honorificentiæ potioris impendiis attollendos: ut ab ea tanto propensius honorari se sentiant, quanto ipsam præ cæteris excellentius illustrarunt. Nos itaque piis ducti consiliis, dignisque studiis excitati nonnullos d prædecessores nostros Romanorum Pontificum (qui specialis devotionis prosequentes affectum, aliquorum festa Sanctorum sub duplici ordinaverunt officio celebranda) imitari solicite intendentes, eorundem Apostolorum, Evangelistarum, & Confessorum festivitates præcipuas (de fratrum nostrorum consilio, & assensu) sub officio duplici per universas orbis Ecclesias volumus, statuimus, & præcipimus annis singulis perpetuis futuris temporibus solenniter celebrari.

b *Vide etiam. 89. dist. cap. ad hoc. fuit.*

c *al. reverendos.*

d *Al. ita: nonnullos prædecessorum nostrorum Romanorū Pontificum, &c.*

DE IMMUNITATE a ECCLESIARUM, CŒMETERIORUM, ET ALIORUM LOCORUM RELIGIOSORUM.

TITULUS XXIII.

CAP. I.

Seculares potestates ab Ecclesiis, vel Ecclesiasticis personis tallias, vel exactiones pro rebus, vel possessionibus acquisitis, vel acquirendis exigere non præsumant: nec eos compellere ad ipsas distrahendum, vel extra manum suam ponendum. hoc dicit Joan. Andr.

Alexander III. (*c. an.* 1160. *Romæ.*)

QUia b nonnulli habentes temporale dominium, vel potestatis gerentes officium secularis, libertatem, & immunitatem Ecclesiasticam lædere, ac minuere tanquam honores, & privilegia Ecclesiarum invidi moliuntur: expedit, quod per diligentiam, & auctoritatem sedis Apostol. (qui curam habet Ecclesiarum omnium, & tutelam) contra talium ausus, & conamina opportunum remedium apponatur, ut Ecclesiæ ipsæ in plenitudine juris sui, & libertatis integritate lætentur c, ac detestabilis malignorum audacia, & insolentium nefaria temeritas propulsetur. Sane intelleximus, quod in regno Franciæ, Communiæ, Scabini, seu Consules, & alii domini temporales, & ii, qui jurisdictionem in ipsis communiis, civitatibus, castris, & villis temporalem exercent, vel quibus in illis commissa est exercitium justitiæ secularis, molesti sunt nimium Ecclesiis super pluribus, & infesti: & inter cætera attentant, & student, ut illis collectas d, & tallias, & alia hujusmodi eædem Ecclesiæ prætextu bonorum, quæ acquisierunt, tribuant, & persolvant, vel extra manum suam ponant hujusmodi acquisita. Volentes itaque super his omnibus (prout expedit) solicite providere, eorumque temerariis ausibus congruis præsidiis obviare, auctoritate Apostolica, prehabita cum fratribus nostris diligenti deliberatione, decernimus, non licere præfatis Communiis, Scabinis, & iis, qui in eis jurisdictionem temporalem obtinent, vel justitiam temporalem e exercent, tallias, vel collectas, seu exactiones quascunque Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis imponere, vel exigere ab eisdem pro domibus, prædiis, vel quibuscunque possessionibus ab eisdem Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis legitime hactenus acquisitis, vel in posterum acquirendis, etiamsi ipsæ Ecclesiæ, vel personæ, vel res hujusmodi sint intra illorum districtum, vel territorium constituta. Nec etiam liceat illis ipsas Ecclesias, vel personas ad distrahendum, vel alienandum, aut extra manum suam ponendum acquisita jam, vel quæ deinceps acquirent, aliquatenus coarctare.

a *Vide Concil. Trid. sess. 25. de reform. c. 20. ubi privilegia, & immunitates Ecclesiarum, & personarum Ecclesiasticarum innovantur, & confirmantur.*

b *Vide Concil. Lat. sub Alex. III. cap. 19. & Conc. Lat. sub Leone X. sess. 9. sub de refor. curiæ. §. etiam a jure.*

c *al. lætentur.*

d *Vide Anch. consil. 96. incip. super dubio Dec. consil. 496. incip. in causa domini, & Jas. consil. 83. incip. dicta prædia. volum. 3.*

e *Secularem legitur constanter in vetust. codic.*

CAP.

C A P. II.

In Ecclesiis dato humili ingressu debet orationibus insisti: exclusis clamoribus, & seditionibus, concilio universitatis Laicorum, & eorum publicis parlamentis, usuris vellaquens, negotiationibus, & nundinis, ac judiciis secularibus, & maxime criminalibus. hoc dicit usque ad §. ordinarii Dominicus.

Gregorius X. *in generali Conc. Lugdun.* (*an. 1275. in Gallia.*)

f Psal. 92. & 75.

DEcet domum Domini *f* sanctitudo, decet, ut cujus in pace factus est locus, ejus cultus sit cum debita veneratione pacificus. Sit itaque ad Ecclesias humilis, & devotus ingressus, sit in eis quieta conversatio, Deo grata, inspicientibus placita *g*, quæ considerantes non solum instruat, sed & reficiat. Conveniantes ibidem nomen illud, quod est super omne nomen [a quo aliud sub cælo non est datum hominibus, in quo salvos fieri credentes oporteat, nomen videlicet JESU *h* Christi, qui salvum faciet populum suum a peccatis eorum] exhibitione reverentiæ specialis attollant, & quod generaliter scribitur *i*, ut in nomine JESU omne genu flectatur, singuli singulariter in seipsis implentes [præcipue dum aguntur Missarum sacra mysteria *n*] gloriosum illud nomen quandocunque recolitur, flectant genua cordis sui, quod vel capitis inclinatione testentur, attendantur in locis eisdam instantiis procordiis sacra solemnia, devotis orationibus insistatur, nullus in locis eisdem, in quibus cum pace, ac quiete vota convenit celebrari, seditionem excitet, conclamationem moveat, impetumve committat. Cessent in locis illis universitatum, & societatum quarumlibet consilia *l*, conciones, & publica parlamenta. Cessent vana, & multo fortius fœda, & prophana colloquia. Cessent confabulationes quælibet. Sint postremo quæcunque alia, quæ divinum possint turbare officium, aut oculos divinæ majestatis offendere, ab ipsis prorsus extranea: ne ubi peccatorum est venia postulanda, ibi peccandi detur occasio, aut deprehendantur peccata committi. Cessent in Ecclesiarumque cœmeteriis negotiationes, & præcipue nundinarum, ac fori cujuscunque tumultus, omnis in eis secularium judiciorum strepitus conquiescat, nulla ibidem causa per Laicos, criminalis maxime agitetur, sint loca eadem a Laicorum cognitionibus aliena.

g Al. placida.

h Vid. B. Chrys. super c. 2. Epist. Paul. ad Galat. i Philip. 2.

n al. ministeria.

l al. consilia.

Locorum ordinarii exequi debent hic contenta: & sententiæ in Ecclesiis habitæ sunt nullæ: & contra facientes puniri debent. h. d. Dominicus.

§. 1. Ordinarii locorum hoc faciant observari: scandala scandens, interdicta hujus canonis auctoritate compescant, ad hoc alios etiam in Ecclesia ipsa magis assiduos, & ad præmissa idoneos deputando. Et nihilominus processus judicum secularium, ac specialiter prolatæ sententiæ in eisdem locis omni careant robore firmitatis. Qui vero præmissas inhibitiones animo persistenti contempserint, præter processum ordinariorum, & deputandorum ab ipsis, divinæ ultionis & nostræ poterunt acrimoniam formidare, donec suum confessi reatum a similibus firmato proposito deliberaverint abstinere.

C A P. III.

Pœnis excessus Laicorum, qui Clericis collectas, tallias & onera imponebant: & excessus Clericorum, qui talibus consentiebant.

Bonifacius VIII. (*c. an. 1298. Romæ.*)

CLericis *m* Laicos infestos oppido tradit antiquitas, quod & præsentium experimenta temporum manifeste declarant, dum suis finibus non contenti nituntur in vetitum, ad illicita frena relaxant, nec prudenter attendunt, quam sit eis in Clericos, Ecclesiasticasve personas, & bona interdicta potestas: Ecclesiarum Prælatis, Ecclesiis, Ecclesiasticisque Personis, regularibus, & secularibus imponunt onera gravia, ipsosque talliant, & eis collectas imponunt, ab ipsis suorum proventuum, vel bonorum dimidiam decimam seu vicesimam, vel quamvis aliam portionem aut quotam exigunt, & extorquent, eosque moliuntur multifarie subjicere servituti, suæque submittere ditioni: & (quod dolentes *n* referimus) nonnulli Ecclesiarum Prælati, Ecclesiasticæque personæ, trepidantes ubi trepidandum non est, transitoriam pacem quærentes, plus timentes majestatem temporalem offendere, quam æternam, talium abusibus non tam temere, quam improvide acquiescunt, sedis Apostolicæ auctoritate seu licentia non obtenta.

¶ Pium. 1. Clericis, &c.] Caput istud revocatum per Clement. I. eod. tit. Theodoricus a Nyem, & Chronicon Comit. Montisf. Lendulf. de Colomn. in Breviar. Histor. Bernard. Guidon. ad ann. 1304.

m Quærebat Jo. Mont. in isto cap. Quid si fiat impositio talis non Ecclesiasticis personis, sed eorum hominibus, nunquid esset locus pœnæ hujus cap. Et dicebat quod sic, quia sit fraus legi, de qua infra de regulis jur. c. fin. & supra de privileg. quamvis facit infra eod. c. Eos, secundum Lap. Abb. Dom. Philip. dicit, quod nullo casu habebit locum hæc constitutio, quia penitus revocata cum declarationibus, nec aliud dicturum tam legit. Four.

n al. dolentes.

Prætenti personas Ecclesiasticas pro rebus suis, vel Ecclesiarum vel Laicis solvere debere absque licentia Apostolicæ sedis, sub quocunque colore mutuo, subventionis, doni, vel aliaqualiber: ut etiam ipsi Laici tallias non exigant vel recipiant, nec occupent quocunque modo deposita Ecclesiarum, vel personarum Ecclesiasticarum: singulares contra facientes excommunicat, universitates interdicit: quæ pœna locum habeat in promissionibus factis etiam ante hanc constitutionem, si postmodum solvantur vel recipiantur, & ab his sententiis solus Papa absolvit, præterquam in mortis articulo. hoc dicit.

§. 1. Nos igitur talibus iniquis actibus obviare volentes, de fratrum nostrorum consilio Apostolica auctoritate statuimus, quod quicunque Prælati, Ecclesiasticæque personæ, religiosæ, vel seculares quorumcunque ordinum, conditionis seu status, collectas vel tallias, decimam, vicesimam, seu centesimam suorum, & Ecclesiarum proventuum, vel bonorum Laicis solverint, vel promiserint, vel se soluturos consenserint, aut quamvis aliam quantitatem, portionem, aut quotam ipsorum proventuum, vel bonorum æstimationis, vel valoris ipsorum, sub adjutorii, mutui, subventionis, subsidii vel doni nomine, seu quovis alio titulo, modo, vel quæsito colore absque auctoritate sedis ejusdem: nec non Imperatores, Reges, seu Principes, Duces, Comites, vel Barones, Potestates, Capitanei, vel Officiales, vel Rectores, quocunque nomine censeantur, civitatum, castrorum, seu quorumcunque locorum constitutorum ubilibet, & quivis alii cujuscunque præeminentiæ, conditionis, & status, qui talia imposuerint, exegerint vel receperint, aut apud ædes sacras deposita Ecclesiarum, vel Ecclesiasticarum personarum ubilibet arrestaverint, saisiverint, seu occupare præsumpserint, vel arrestari, saisiri, *o* aut occupari mandaverint, aut occupata, saisita *p* seu arrestata receperint, necnon omnes, qui scienter dederint in prædictis auxilium, consilium vel favorem publice vel occulte, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant. Universitates quoque, quæ in his culpabiles fuerint, Ecclesiastico supponimus interdicto, Prælatis, & personis Ecclesiasticis supradictis in virtute obedientiæ, & sub depositionis pœna districte mandantes, ut talibus absque expressa licentia dictæ sedis nullatenus acquiescant: quodque prætextu cujuscunque obligationis, promissionis, & confessionis *q* factarum hactenus, vel faciendarum in antea, priusquam hujusmodi constitutio, prohibitio, seu præceptum ad notitiam ipsorum pervenerit *r*, nihil solvant, nec supradicti seculares quoquo modo recipiant. Et si solverint, vel prædicti receperint, in excommunicationis sententiam incidant ipso facto. A supradictis autem excommunicationum, & interdicti sententiis nullus absolvi valeat, præterquam in mortis articulo absque sedis Apostolicæ auctoritate, & licentia speciali: cum nostræ intentionis existat, tam horrendum secularium potestatum abusum nullatenus sub dissimulatione transire.

o Al. saisiri.

p al. saisita.

q In nonnullis legitur confessionis: & concessiones.

r al. pervenerint.

Omnia privilegia derogantia huic constitutioni cassat, & irritat.

§. 2. Non obstantibus quibuscunque privilegiis sub quibuscunque tenoribus, formis, seu modis, aut verborum conceptione concessis Imperatoribus, Regibus & aliis supradictis, quæ contra præmissa in nullo volumus alicui, vel aliquibus suffragari.

C A P. IV.

Excommunicati sunt, qui impediunt super causis, quæ ad forum Ecclesiasticum de jure, vel de consuetudine pertinent, literas a sede Apostolica impetrari, vel super ipsis coram ordinariis, vel delegatis Ecclesiasticis litigare. Joan. Andr.

Idem. (*c. an. 1298. Romæ.*)

QUoniam (ut intelleximus) quorundam Justitiariorum, Ballivorum, Judicumve secularium, ac temporalium dominorum in quibusdam partibus præsumptuosa temeritas sic excrevit, ut in terris eorum sive districtibus literas Apostolicas impetrantes, vel ad Judices ordinarios Ecclesiasticos recurrentes, super causis, negotiis, seu quæstionibus, quæ ratione personarum aut rerum de jure aut antiqua consuetudine ad forum *s* Ecclesiasticum pertinent, obtinere non possunt in eis per eosdem ordinarios Judices, vel Apostolicas literas justitiæ complementum, quin potius super illis recurrere ad judicium seculare, vel a lite causa seu quæstione desistere compelluntur: Nos justitiam nostram, & Ecclesiæ sponsæ nostræ volentes negligere, quæ alius in sua justitia confovemus: statuimus districtius inhibendo, ne quis impetratores literarum nostrarum, vel alios in foro Ecclesiastico delegato seu ordinario litigantes, seu litigare volentes, sive ambæ partes hoc voluerint, sive una, super causis Ecclesiasticis, sive quæ ad forum Ecclesiasticum ratione personarum, negotiorum, vel rerum, de jure vel de antiqua consuetudine pertinere noscuntur, per se vel per alium ad desistendum, vel in foro seculari de quæstionibus hujusmodi litigandum per eosdem Judicum Ecclesiasticorum, vel impetrantium, aut litigantium, seu volentium litigare, aut propinquorum ipsorum, seu rerum illorum, aut Ecclesiarum suarum etiam captionem, modisve aliis quibuscunque compellat, seu compelli faciat, vel procuret: nec per se aliosve impediat, quo minus eosdem Judicibus Ecclesiasticis, delegatis seu ordinariis quærelantes de causis, quæ (ut præmissum est) ad cognitionem pertinent eorundem, possint libere justitiam obtinere: nec ad prædicta facienda det auxilium, consilium, vel favorem. Si quis vero contra præsumpserit, excommunicationis se ipso facto noverit subjacere: a qua (nisi tam Judici, cujus cognitio fuerit impedita, vel jurisdictio usurpata, quam parti,

s Quæ sint illæ causæ, videas c. Licet de foro compet. in antiq. Bar. in extravag. ad reprim. in verb. denuntiatione.

parti, quæ turbata in prosecutione fuerit sui juris, de injuria, damnis, expensis, & interesse prius per eundem integre fuerit satisfactum) nullatenus absolvatur.

CAP. V.

Domini temporales prohibentes subditis, ne cum personis Ecclesiasticis contrahant, vel communia obsequia exhibeant, ipso facto excommunicationem incurrunt. h. d. Dom.

Idem. (*c. an. 1298. Romæ.*)

EOs r, qui temporale dominium obtinentes, suis subditis, ne Prælatis aut Clericis, seu personis Ecclesiasticis quicquam vendant, aut emant aliquid ab eisdem, neque ipsis bladum molent, coquant panem, aut alia obsequia exhibere præsumant, aliquando interdicunt (cum talia in derogationem libertatis Ecclesiasticæ præsumantur) ex ipso excommunicationis sententiæ decernimus subjacere.

r Vide Anch. Consil. 11. incip. Jadium super quo petitur consil. & Lapum alleg. 90. incip. suspensimus.

NE CLERICI, VEL MONACHI SECULARIBUS NEGOTIIS SE IMMISCEANT.

TITULUS XXIV.

CAP. I.

Capitulum, super specula, prohibens audientiam Legum, vel Physicæ, non extendit parochiales Ecclesias habentes, nisi sint plebaniæ habentes sub se capellas, in quibus Clerici perpetuo instituuntur. h. d. Domin.

Bonifacius VIII. (*1. an. 1298. Romæ.*)

STatutum a felicis recordationis Honorii Papæ tertii prædecessoris nostri, quod Decanis, Archidiaconis, Præpositis, Plebanis, Cantoribus, & aliis Clericis habentibus personatus, eudire Leges, vel Physicam interdicit: ad eos, qui parochiales Ecclesias obtinere noscuntur, piæ memoriæ Clementis Papæ quarti prædecessoris nostri vestigiis inhærentes, declaramus præsentis constitutionis oraculo ratione Ecclesiarum hujusmodi non extendi, nisi eædem Ecclesiæ fuerint plebaniæ sub se capellas habentes, in quibus instituantur Clerici perpetui, nequaquam ab ipsis absque causa rationabili amovendi.

a Vid. Doct. & imprimis Panor. in 1. non magnopere, & in c. fin. extra ne Cleric. vel Monachi. & Innoc. in cap. fin. extra. de judic. Termites. & fide Catholica.

CAP. II.

Excommunicatus est ipso facto Religiosus professus, habitum temerarie dimittens, vel ad quæcunque studia accedens, non obtenta licentia & Prælati, & Conventus. Doctores scienter docentes, vel in scholis retinentes ad Leges vel Physicam tales Religiosos, similiter excommunicationem incurrunt. h. d. Dominicus.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

UT b periculosa Religiosis evagandi materia subtrahatur, districtius inhibemus, ne de cætero aliquis quamcunque religionem tacite vel expresse professus, in scholis vel alibi temere habitum religionis suæ dimittat: nec accedat ad quævis studia literarum, nisi a suo Prælato cum consilio sui Conventus, vel majoris partis ejusdem, sibi eundi ad studium, licentia primitus sit concessa. Si quis autem hujusmodi temerarius violator extiterit, excommunicationis incurrat sententiam ipso facto. Doctores quoque sive Magistri, qui Religiosos habitu suo dimisso Leges vel Physicam audientes scienter docere, aut in scholis suis præsumpserint retinere, simili eo ipso sint sententia innodati.

b Multa hac fortentia, vide per Calderinum consil. 2. tit. de magistris, & per Abbatem consil. 84. lib. 1.

CAP. III.

Clericus in loco temporalis jurisdictionis suæ super delictis ibi commissis delegans, ut veritate inquisita justitiam exequatur, irregularis non efficitur, licet pœna sanguinis infertur. h. d. Dominicus.

Idem. [*c. an. 1299. Romæ.*]

EPiscopus c seu quicunque alius prælatus, vel Clericus jurisdictionem obtinens temporalem, si homicidio aut alio maleficio ab aliquibus in jurisdictione sua commisso, ballivo suo aut alii cuicunque mandat, ut super hoc veritatem inquirens, justitiæ debitum exequatur, irregularis censeri non debet: quamvis ipse ballivus, vel alius contra malefactores ad pœnam sanguinis processerit, justitia mediante. Nam licet Clericis causas sanguinis agitare non liceat, eas tamen, (cum jurisdictionem obtinent temporalem) debent, & possunt metu irregularitatis cessante aliis delegare.

c Præter Doctor. hic, vide notata in cap. ex literis extra, de excess. prælat. & in cap. in Archiepiscopatu, de raptoribus.

SEXTI DECRETALIUM LIBER QUARTUS.

TITULUS PRIMUS.

DE SPONSALIBUS, ET MATRIMONIIS.

CAP. UN.

Sponsalia pure & certe, ex consensu valido, licet alias nulla, inducunt publicam honestatem: qua habet dirimere sequentia sponsalia, sed non praecedentia.

Bonifacius VIII. [*c. an. 1298. Romae.*]

EX Sponsalibus a puris & certis, etiamsi consanguinitatis, affinitatis, frigiditatis, religionis, aut alia quavis ratione sint nulla, dummodo non sint nulla ex defectu consensus, oritur efficax ad impediendum, & dirimendum sequentia sponsalia vel matrimonia, non autem ad praecedentia dissolvendum, impedimentum justitiae publicae honestatis *b*. Quare ille, qui sponsalia pure ac determinate cum aliqua muliere contraxit, & postmodum cum secunda prioris consanguinea idem fecit, ex priorum sponsaliorum vigore (quibus per publicae honestatis justitiam ex secundis sponsalibus subsecutam minime derogatur) ad matrimonium contrahendum cum prima remanet obligatus.

a *Vide Concil. Trid. sess. 24. de refor. matr. c. 3. observ. omnes modo tum pro textu, & gloss.*
b *de impedimento justitiae publicae honestatis, quid sit, & unde proveniat, vide B. Thom. in quaestionibus additis ad tertiam partem, q. 55. art. 4. & Doct. scholasticos, lib. 4. sent. dist. 41.*
c *Nos. Doct. hic illam dicit mulierem, quae nondum matrimonio copulata est. Font.*

Publicam honestatem non inducunt sponsalia conditionalia ante conditionis eventum. h. d. Joan. Andr.

§. 1. Illa vero, qui sponsalia cum aliqua muliere c sub conditione contraxit, si postmodum ante conditionis eventum cum alia prioris consanguinea per verba contraxerit de praesenti, non secunda remanere debebit: cum ex sponsalibus conditionalibus ante conditionem extantem, sicuti consensum non habentibus, & incertis, nulla publicae honestatis justitia oriatur.

TITULUS II.

DE DESPONSATIONE IMPUBERUM.

CAP. UN.

Sponsalia amborum infantium, vel alterius tantum per supervenientiam majoris aetatis non validantur, nec publicam honestatem inducunt: nisi fuerint ratificata tacite, vel expresse. h. d. usque ad §. Idem quoque Dom.

Bonifacius VIII. [*c. an. 1298. Romae.*]

SI infantes a ad invicem, vel unus major septennio, & alter minor, sponsalia contraxerint ipsi, vel parentes pro eis, nisi per cohabitationem eorum mutuam, seu alias verbo, vel facto ipsorum liquido appareat, eosdem in eadem voluntate factos majores septennio perdurare, sponsalia hujusmodi, quae ab initio nulla erant, per lapsum dicti temporis minime convalescunt: & ideo cum sint nulla ratione defectus consensus, publicae honestatis justitiam non inducunt.

a *Vide B. Thom. in quaest. additis ad 3. part. q. 43. ar. 1. & 2. & Doc. l. 4. sent. dist. 27. & Dominic. consil. 24. incip. quoque dissuse.*

Sponsalia per verba de praesenti contracta inter impuberem, & puberem, vel inter impuberes non proximos pubertati, valent ut sponsalia de futuro: nec in matrimonium transeunt ex sola perseverantia aetatis, nisi aliter approbentur: inducunt tamen publicam honestatem. h. d. Dom.

§. 1. Idem quoque si pubes & impubes, vel duo impuberes non proximi pubertati, & in quibus aetatem malitia non supplebat, per verba contraxerint de praesenti: sponsalia enim illa, quae juris interpretatione tantum fuerunt sponsalia de futuro (licet verba consensum exprimentia de praesenti haberent, & matrimonium contrahere intenderent contrahentes) per adventum pubertatis in matrimonium non transeunt de praesenti: nec matrimonium (quod ut matrimonium stare non potuit prohibente) per lapsum dicti temporis convalescit: nisi per carnis copulam subsecutam, vel aliquem modum alium contrahentes eosdem cum ejusdem perseverantia voluntatis ad pubertatis tempora pervenisse constiterit evidenter: per dictum tamen contractum, qui valuit, ut poterit, non sicuti agebatur, publicae honestatis justitia est inducta.

Sponsalia pro absentibus filiis non tenent: nisi ipsis praesentibus, vel nisi approbaverint tacite, vel expresse ex post facto. h. d. Dominicus.

§. 2. Porro ex sponsalibus, quae parentes pro filiis puberibus, vel impuberibus plerumque contrahunt, ipsi filii, si expresse consenserint vel tacite, ut si praesentes fuerint, nec contradixerint, obligantur: ex eis oritur justitia publicae honestatis. Et est idem, si filii tempore sponsaliorum absentes, & etiam ignorantes eadem sponsalia post scientes ratificaverint tacite *b* vel expresse: alias ex sponsalibus contractis a parentibus pro filiis, nec ipsi filii obligantur, nec publicae honestatis justitia inde surgit.

b *Vide Bart. in l. quo enim. ff. rem. rat. ha. Font.*

DE COGNATIONE SPIRITUALI.

TITULUS III.

CAP. I.

Inter baptizatum, & levantem filios, & uxorem levantis ante carnaliter cognitam, & suscipientem, & patrem, & matrem suscepti, & similiter de baptizante, spiritualis contrahitur cognatio. h. d. usque ad §. Ex confirmatione. Dominicus.

Bonifacius VIII. (*c. an. 1298. Romae.*)

NEdum a inter baptizatum, & illum *b*, qui eum suscepit de baptismo, ac inter eundem baptizatum, & suscipientis filios, & uxorem ante susceptionem carnaliter cognitam ab eodem: imo etiam inter suscipientem, patremque baptizati, & matrem cognationem spiritualem in baptismo contrahi jura constat: quae cognatio & contrahendum matrimonium impedit, & dirimit post contractum. Et eadem, quae de suscipiente sunt dicta, sunt etiam de baptizante sentienda.

¶ Pith. 1. *De baptizante.*] sive foemina, sive Laicus fuerit, sive Sacerdos.

a *Vide Concil. Trid. sess. 24. de refor. matr. c. 2. & B. Thom. in qu. additis ad 3. part. q. 66. per totum. & Theol. l. 4. sent. dist. 42.*
b *Procedit si ille est Christian. 30. q. 1. c. 2. de cons. dist. 4. in baptismate. Joan. And. in reg. ea qu. sunt de reg.*

Confirmatio frontis inducit spiritualem cognationem, sicut baptismo. h. d. Dominicus.

§. 1. Ex confirmatione quoque, seu, frontis chrismatione, spiritualis cognatio eisdem modis contrahitur, matrimonia similiter impediens contrahenda, & dirimens post contracta.

CAP. II.

Compaternitas per catechismum contracta impedit matrimonium, sed non dirimit. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1298. Romae.*]

PEr a catechismum, qui praecedit baptismum, sacramentorum fundamentum, & januam reliquorum, cognatio spiritualis contrahitur, per quam contrahendum matrimonium impeditur: ut ex praedecessoris nostri Clementis Papae III. decretali colligitur evidenter: dicendo enim, quod talis non vis contrahendo matrimonio impedimentum afferret, velle videtur quod afferat, nam quod vio fit, fieri tamen dubium non existit. Per illam tamen cognationem matrimonium post tam contractum minime separatur.

a *Vide Theolog. scholasticos, l. 4. sent. dist. 42. & B. Thom. in quaestionibus additis ad 3. part. q. 55. art. 2.*

CAP. III.

Unus tantum intervenire debet in levatione infantis de sacro fonte, vel chrismatione frontis: tamen si plures interveniunt, cognationem contrahunt spiritualem a Et ex aliis sacramentis cognatio non contrahitur. h. d. Dominicus.

Idem. [*c. an. 1298. Romae.*]

QUamvis *d* non plures a n, quam unus vir, vel una mulier accedere debeant ad suscipiendum de baptismo infantem, juxta sacrorum canonum instituta: si tamen plures accesserint, spiritualis cognatio inde contrahitur, matrimonia contrahenda impediens, & etiam post contracta dissolvens. De confirmatione insuper, quantum ad hoc, idem judicium est habendum. Ex datione vero aliarum sacramentorum cognatio spiritualis nequaquam oritur, quae matrimonium impediat vel dissolvat.

¶ Pith. 2. *Quamvis non plures.*] Can. non plures. De consecrat. distinct. 4.

d *Vide Concil. Trident. sess. 24. de refor. mat. c. 2.*
a *Vide l. ad testium §. fin. ff. de testibus.*

SEXTI DECRETALIUM
LIBER QUINTUS.

DE ACCUSATIONIBUS a, INQUISITIONIBUS, ET DENUNCIATIONIBUS.

a De materia hujus tit. vide plene per Host. in summ. cod. tit.

TITULUS PRIMUS.

CAP. I.

Ex confessione coram delegato inquirente super certis criminibus deputato facta, punitur confitens, licet dicat se prius diffamatum non fuisse, vel inquisitionis capitula non habuisse. h. d. Dominicus.

Bonifacius VIII. (c. an. 1298. Romæ.)

POstquam b coram eo, qui contra te super certis criminibus inquisitor fuerat deputatus, eadem crimina fuisti confessus, frustra confessionem tuam (quo minus puniaris ex ea, prout justitia suadebit) eo prætextu impugnare contendis, quod super eisdem criminibus non fueras antea diffamatus: vel quod per eundem inquisitorem capitula, super quibus contra te volebat inquirere, tibi tradita non fuerunt.

b Vide Prosdoc. in c. dilecto. de appellat. & Alex. consil. 52. lib. 3. & Fel. in c. 1. de except.

CAP. II.

Valet inquisitio facta super veritate criminum, omissa inquisitione infamiæ, si reus præsens tacuit. h. d. secundum Joan. Andr.

Idem. (c. an. 1298. Romæ.)

SI is, cui contra te commissa fuerat simpliciter inquisitio super certis criminibus facienda, processerit te præsente, nec reclamante, aut quicquam super hoc excipiente (infamiæ inquisitione omissa) ad veritatem eorundem criminum inquirendam: processum hujusmodi ex eo, quod non fuit de infamia c primitus inquisitum, ulterius impugnare nequibis.

c Et qualiter probari debeat infamia alicujus, vide Romanum, cons. 267. & Cardinalem cons. 3. de 158.

DE HÆRETICIS.

TITULUS II.

CAP. I.

Propter crimen hæresis Clericum in quibuscunque sacris ordinibus constitutum, solus ejus Episcopus degradare poterit. hoc dicit Dominicus.

Gregorius IX. *Rhemen. Archiepiscopo, & suis Suffraganeis.* (c. an. 1230. Romæ in Galliam.)

QUoniam Episcoporum numerus ad degradationem Clericorum a canonibus constitutus, non potest de facili a convenire: concedimus, ut Sacerdotem vel alium Clericum in sacris ordinibus constitutum (cum pro hæresi fuerit curiæ sæculari relinquendus, aut perpetuo immurandus) convocatis Abbatibus, aliisque Prælatis, & religiosis personis, ac literatis suæ diœcesis, de quibus expedire videbitur, suus solus possit Episcopus degradare.

a Nota hic quod propter difficultatem relaxatur juris solemnitas, ut habet c. super eod. & l. 1. §. fin. ff. de ventr. in poss. mit. Fem.

CAP. II.

Excommunicationem incurrit sepeliens scienter hæreticos, vel eorum receptatores, defensores, vel fautores, nec absolvitur nisi exhument eorum corpora, locus vero privatur sepultura. hoc dicit usque ad §. Inhibemus, Dom.

Alexander IV. (c. an. 1258. Romæ.)

QUicunque b hæreticos, credentes, receptatores, defensores, vel fautores eorum scienter præsumpserint c Ecclesiasticæ tradere sepulturæ, usque ad satisfactionem idoneam excommunicationis sententiæ se noverint d subjacere. Nec absolutionis beneficium mereantur e, nisi propriis manibus publice extumulent f, & projiciant g hujusmodi corpora damnatorum. Et locus ille perpetuo h careat sepultura.

b Vid. Turrecr. in sum. de Ecclesia l. 4. part. 2. cap. 21.
c al. præsumpserit.
d al. noverit.
e al. mereatur.
f al. extumulet.
g al. projiciat.
h al. perpetuo.

Excommunicari debent Laici publice, vel occulte disputantes de fide. h. d. Dominicus.

§. 1. Inhibemus quoque, ne cuiquam Laicæ personæ liceat publice, vel privatim de fide catholica disputare. Qui vero contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur.

Non valet promotio hæreticorum, vel credentium, fautorum, receptatorum, & defensorum eorum, nec filiorum suorum usque ad secundam generationem ad beneficia Ecclesiastica, vel officia publica. h. d. Dominic.

§. 2. Hæretici autem, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorumque filii i usque ad secundam generationem, ad nullum Ecclesiasticum beneficium, seu officium publicum admittantur. Quod si secus actum fuerit, decernimus irritum & inane.

i Vide Gondisalvum tract. de hær. q. 20. & verb. perversorum inquisitor, verbo filii.

Privati sunt habentes beneficia Ecclesiastica ad preces hæreticorum, & inhabiles efficiuntur ad alia obtinenda, si scienter talia receperunt. h. d. Dom.

§. 3. Ad hæc quoscunque viros Ecclesiasticos, qui ad preces hujusmodi pestilentium personarum, dignitates, personatus, & quæcunque alia Ecclesiastica beneficia sunt adepti, ex nunc privamus taliter acquisitis: volentes, quod tales & habitis careant perpetuo, & si receperunt k illa scienter, ad alia vel similia nequaquam in posterum admittantur.

k al. receperint.

Nulla est emancipatio filiorum, vel subditorum per hæreticos facta, etiamsi postea vitium detegatur. h. d. Dom.

§. 4. Illorum autem filiorum emancipationem, quorum parentes post emancipationem etiam hujusmodi apparuerit ante ipsam a via veritatis ad hæreticæ superstitionis invium declinasse, nullius volumus esse momenti, valet factam de hominibus sui juris: cum dignum sit, ut propter tanti atrocitatem delicti, filii esse in parentum hæreticorum desierint potestate.

CAP. III.

Filii vel hæredes parentum in infirmitate sua hæreticorum consolationem, non admittuntur ad probandum, quod non sanæ mentis, vel perdita loquela susceperint, si constat, quod erant sanæ mentis, vel prius suspecti, vel diffamati erant de hæresi: alias admittuntur, scilicet per testes fide dignos, non suspectos. h. d. Dominicus.

Idem *inquisitoribus hæreticæ pravitatis.* (c. an. 1258. Romæ.)

FIlii, vel hæredes illorum, qui dum in ægritudinis lecto decumberent, petierunt hæreticos consolatores, ut ab eis per manus impositionem consolationem reciperent secundum pessimam consuetudinem eorundem, sicque viam fuerint universæ carnis ingressi: ad probandum, quod ipsi defuncti consolationem illam, imo verius desolationem non l sanæ mentis effecti susceperunt, vel post perditam jam loquelam, cum tamen moris sit (ut dicitur) apud eos, quod nullum taliter consolentur, qui non sit sanæ mentis, & memoriam habeat ordinatam, admitti non debent, si dum vivebant, diffamati erant de hæresi, vel suspecti, aut legitime constiterit, quod sanæ mentis existentes hujusmodi hæreticos petierunt. Alioquin admitti poterunt prædicti filii, vel hæredes ad probandum præmissa. Non tamen per uxores, filios, familiares, vel de suis aliquos, sed per testes alios fide dignos, & specialiter fidei zelatores.

l Quod in vivlos, & aliibus probatur: ut not. in l. si cum dotem. §. fin. autem. ff. sol. mat. c. hoc habet. 46. dist. & c. legitimus. 93. dist.

CAP. IV.

Relapsi in hæresim sunt tradendi curiæ sæculari, licet pœniteant eos, & ad fidem redeant: non tamen denegantur eis sacramenta pœnitentiæ, & Eucharistiæ. h. d. Dom.

Idem *eisdem.* (c. an. 1258. Romæ.)

SUper eo, m, quod scriptum legitur, Ecclesia nulli claudit gremium redeunti: quodque hi, qui post abjurationem erroris, vel postquam se propriæ assertione examinatione purgaverint, si deprehensi fuerint in abjuratam hæresim recidisse, sæculari decernuntur judicio sine ulla penitus audientia relinquendi: cum scriptura hujusmodi videantur sibi invicem adversari, quid tenendum sit, per sedem edoceri Apostolicam postulastis. Nos itaque inquisitioni vestræ de fratrum nostrorum consilio respondemus, quod taliter deprehensis, etiamsi (ut dictum est) sine ulla penitus audientia relinquendi sint judicio sæculari: si tamen postmodum pœniteant, & pœnitentiæ signa in eis appa-

m Vide Zanch. tract. de hæret. c. 26.

fuerint manifeste, nequaquam sunt humiliter petita sacramenta pœnitentiæ, et Eucharistiæ deneganda.

CAP. V.

Excommunicati participes, & socii criminis, admittuntur in testes contra hæreticos, si sciam verisimiliter veritatem deponere, h. d. Dom.

Idem eisdem. (*c. an. 1258. Romæ.*)

IN fidei favorem concedimus, ut in negotio inquisitionis hæreticæ pravitatis excommunicati, & participes, vel socii criminis ad testimonium admittantur: præsertim in probationum aliarum defectum contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & defensores eorum, si ex verisimilibus conjecturis, & ex numero testium, aut personarum (tam deponentium, quam eorum, contra quos deponitur) qualitate, ac aliis circumstantiis sic testificantes falsa non dicere præsumantur.

CAP. VI.

Ordinarii, vel eorum delegati, & inquisitores sine pœna excommunicationis facere habent executionem justitiæ contra hæreticos, per habentes jurisdictionem secularem in loco: licet excommunicati sint, vel de facto tantum illam jurisdictionem possideant, h. d. Dominic.

Idem eisdem. [*c. an. 1258. Romæ.*]

PRæsidentes *n* regimini alicujus regni, provinciæ, sive loci, licet excommunicati, vel de facto tantum, & non de jure jurisdictionem habentes, ac eorum officiales ad requisitionem ordinariorum, vel delegatorum ipsorum, aut inquisitorum hæreticæ pravitatis, non valentium sine moræ dispendio, vel negotii periculo recursum habere ad superiores, qui legitime in locis ipsis possint justitiam exequi, possunt & debent contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & defensores eorum justitiam, & suum officium exercere. Nec requirentes hujusmodi excommunicatos, propter hoc sententiam excommunicationis incurrunt. Non tamen præsidentibus prælibatis, vel officialibus eorundem propterea in aliis casibus intelligatur concessum aliquid, vel permissum.

n Vid. gl. fin. in c. 1. de offic. vicarii hoc eod. lib. & Gondisalvum tr. de hær. q. 19.

CAP. VII.

Excommunicatus propter contumaciam non respondendi super hæresi, de qua erat suspectus, post annum damnatur ut hæreticus, h. d. Dominicus.

Idem eisdem. [*c. an. 1258. Romæ.*]

CUm *o* contumacia (in causa præsertim fidei) suspicionis præsumptionem adjiciat vehementem: si suspectus de hæresi revocatus a vobis, ut de fide respondeat, excommunicationis vinculo (pro eo quod parere subterfugit, aut contumaciter se absentat) per vim fuerit innodatus, quam si *p* per annum animo sustinuerit pertinaci, extunc velut hæreticus condemnetur.

o de intellectu, vide Albertinum tract. de agnosc. assert. q. 30. n. 73.

p Dictio, si, deest in antiquioribus codicibus etiam impressis, & series orationis indicat abesse oportere.

CAP. VIII.

Abjurans in judicio hæresim propter vehementem præsumptionem, si iterato labitur (licet non fuisset probatum plene) relapsus dicitur: secus si levis erat præsumptio. h. d. usque ad §. Eum vero. Dominicus.

Idem eisdem. [*c. an. 1258. Romæ.*]

ACcusatus de hæresi, vel suspectus, contra quem de hoc crimine magna & vehemens suspicio orta erat, si hæresim in judicio abjuravit, & postea committit in ipsa, censeri debet quadam juris fictione relapsus: licet ante abjurationem suam hæresis crimen plene probatum non fuerit contra ipsum. Si autem levis, & modica suspicio illa fuerit *q*, quanquam ex hoc sit gravius puniendus, non tamen debet in hæresim relapsorum pœna puniri.

q al. fuit.

Culpabilis in uno articulo hæresis, generaliter postea abjurando relapsus dicitur, si committit etiam in alium articulum separatum, h. d. Dom.

§. 1. Eum vero, qui in una hæresis specie, vel secta commisit, aut in uno fidei articulo, seu Ecclesiæ sacramento erravit, & postmodum hæresim simpliciter, vel generaliter abjuravit, si extunc in aliam etiam hæresis speciem sive sectam, aut alio articulo, seu sacramento committat, volumus ut relapsum in hæresim judicari.

Qui post abjurationem hæresis, de qua convictus fuerat, vel postea muniuntur, facto, vel verbo hæreticis munusculis in rebus his prohibitis, relapsus dicitur, h. d. Dom.

§. 2. Ille quoque, de cujus lapsu in hæresim ante abjurationem constiterat, vel nunc constat, si post illam hæreticos acceptet *r*, deducat, visitet, sive associet, aut dona, vel munera eis donet, vel mittat, seu favorem eis impendat, qui excusari non possit etiam sine adoratione: (ut verbis vestris utamur) merito debet judicari relapsus, cum illum ex approbato *s* a se prius erroris consequentia non sit dubium id fecisse.

r al. recepetet.

s al. approbati.

Testis in causa hæresis falsum deponens, licet perjurus sit, probat dicendo contrarium: dum tamen ex indiciis constet dictum non corruptionem, sed veritatem tenuisse. h. d.

§. 3. Licet vero perjuri a testimonio, etiam post pœnitentiam, repellantur, si tamen hi, qui coram inquisitoribus recentes, tam de se, quam de aliis super facto hæresis dicere veritatem, eam celando dejerant, & postmodum vellent corrigere dictum suum, contra se ac alios suos complices deponendo: cum crimen hujusmodi sit exceptum, si ex manifestis indiciis apparuerit, tales non animi levitate, aut odii fomite, seu corruptione pecuniæ, sed zelo fidei orthodoxæ dictum suum velle corrigere, ac modo (quæ prius tacuerant) revelare in favorem fidei, nisi aliud obsistat, stari debet tam contra se, quam contra reliquos attestationibus eorundem.

Inquisitores super hæresi deputati, non se intromittant de divinationibus, vel sortilegiis non sapientibus hæresim manifestam. h. d. Dom.

§. 4. Sane cum *t* negotium fidei (quod summe privilegiatum existit) per occupationes alias non debeat impediri; præfatis inquisitores hæreticæ a sede Apostolica deputati de divinationibus, aut sortilegiis (nisi hæresim saperent manifeste) intromittere se non debent, nec punire talia exercentes, sed eos relinquere suis Judicibus puniendos.

t Vide Zanchinum tr. de hæret. c. 22.

Inquisitores hæresis de quæstionibus usurarum se intromittere non possunt. h. d.

§. 5. De quæstionibus præterea usurarum motis etiam contra illos, quibus restitutionem usurarum in pœnitentia pro hæresis crimine injunxerunt, vel illi se & sua ad hoc faciendum in judicio Ecclesiæ obligarunt, intromittere se non possunt: ne per causas hujusmodi offendiculum negotio fidei præparetur.

Inquisitores possunt compellere hæredes fautorum hæreticorum (qui tamen hæretici non erant) ad impendendum pœnitentiam injunctam in bonis temporalibus: secus si mortui sint, antequam fuerit pœnitentia injuncta, h. d. Dom.

§. 6. Si vero *u* pro eo, quod in hæresi, receptando vel defendendo hæreticos, seu eis favendo, non tamen existens hæreticus, quis commiserit, sub obligatione bonorum suorum inquisitoribus se adstrinxit ad recipiendam ab eis pœnitentiam & complendam, & ea licet injuncta, non tamen peracta decessit: si per hujusmodi pœnitentiam onus impositum fuerit proficiens ad salutem, in bonis ejus temporalibus exequendum, ad complementum ipsius per inquisitores cogi debent hæredes, et alii, ad quos cum suo onere bona hujusmodi devenerunt. Porro si propter hujusmodi hæreticorum receptationem, defensionem, seu favorem, quis ad faciendam pœnitentiam, quam inquisitores ipsi injungere vellent, bona sua obligaverit eisdem, & antequam ei pœnitentia injungeretur, decesserit: ejus hæredibus non est satisfactio pro extincto jam crimine injungenda.

u In vetustior. cod. ita: si vero in his, &c.

Post mortem hæretici declarari potest eum hæreticum fuisse, ad finem confiscandi. Dom.

§. 7. In eo vero casu, quo hæredes ad successionem non debent ob hæresim sui auctoris admitti, non obstante, quod auctore ipso vivente hoc non fuerit (interveniente ipsius morte) per sententiam declaratum, ad *x* confiscationem bonorum post mortem ejusdem nihilominus procedatur.

x al. ad occupationem.

Clerici instruentes testes, ne inquisitores veritatem investigent, puniri possunt per eos: & Religiosi gravius puniuntur. hoc dicit Dominicus.

§. 8. Sacerdotes insuper & alii Clerici, qui negotium inquisitionis instruendo citatos hæreticos, vel eorum credentes de celanda veritate, vel dicenda falsitate, seu eos indebite liberando inventi fuerint impedire (cum non sit dubium eos *y* ipsa facere in favorem hæreticæ pravitatis) per inquisitores a talibus compesci possunt, & pœna debite castigari, tam per captionem personarum, quam alias, prout culpa exegerit delinquentis. Religiosi etiam sunt immutationis pœnæ, vel alia gravius puniendi, quam seculares; si inventi fuerint in hæresi, vel consimilibus deliquisse.

y al. ita: ipsos eo facere, &c.

CAP.

CAP. IX.

Non valent statuta, per quae inquisitoris haeresis officium impeditur, vel retardatur.

Urbanus IV. (c. an. 1263. Romae.)

STatutum a civitatis, castri, villae, vel alterius loci, per quod negotium inquisitionis haereticae pravitatis directe vel indirecte, ne in eo libere procedi valeat, contigerit impediri, vel quomodolibet retardari, nullius existere firmitatis: ipsiusque civitatis, vel loci Dominum, Potestatem, Capitaneum, Consules, vel Rectores, per quem vel quos eadem civitas, seu locus regitur, quocunque nomine censeantur, ad statutum hujusmodi loci Dioecesano, vel ejus Vicario, aut inquisitori, seu inquisitoribus ipsis persolvendum, sine morae dispendio exhibendum: & si tale inventum fuerit, revocandum omnino, vel saltem eatenus moderandum, quod per illud inquisitionis processus non impediatur, vel aliquatenus retardetur, per censuram Ecclesiasticam decernimus compellendos.

a *Concordat rescriptum Innocent. IV. incip. Ad extirpanda. §. caeterum tenentur: & aliud rescriptum Alex. IV. incip. Implacida relatio: quae habentur impressa in Bullario literarum Apostolicarum pro officio sanctissimae inquisitionis.*

CAP. X.

Officium inquisitoris haeresis morte concedentis non expirat: etiam quoad negotia prius non capta vel coepta. h. d.

Clemens IV. Inquisitoribus haereticae pravitatis, Idem. [c. an. 1267. Romae.]

NE b aliqui dubitationem sollicitam excitantes in dubium revocent, an officium inquisitionis haereticae pravitatis sollicitudini vestrae intra certos limites ab Apostolica sede commissum expiret per mortem Romani Pontificis, qui commisit: Praesenti declaramus edicto, ipsum officium non solum quoad negotia vivente mandatore incepta, immo etiam quoad integra & non coepta, & quod plus est, quantum ad ea, quae tunc nequaquam emerserant, in favorem fidei post committentis obitum perdurare.

b *Vid. Dec. in cap. consem matrimonii. extr. de offic. deleg. & Zelarantum in tr. de haeret. notabili 4.*

CAP. XI.

Informat inquisitores ad Deum, et ejus timorem hominum metui anteponant, in procedendo simul, vel separatim contra haereticos & suos fautores: & etiam in eos absolvendo non vere redeuntes.

Idem eisdem. (c. an. 1267. Romae.)

UT h officium inquisitionis contra haereticos in provincia, in qua vobis idem officium est commissum auctoritate Apostolica, possitis efficacius adimplere, discretioni vestrae per Apostolica scripta mandamus, quatenus ubique in praefata provincia simul, vel separatim aut singulariter (prout negotii utilitas suadebit) contra haereticos, credentes, receptatores, fautores & defensores eorum, necnon contra infamatos de haeresi, vel suspectos, juxta sanctiones canonicas (humano metu divino c timori postposito) procedatis. Si vero aliquos ex praedictis haeretica labe pollutos abjurata, redire volentes ad Ecclesiae unitatem: eis juxta formam Ecclesiae absolutionis beneficium impendatis, & injungatis eisdem quod injungi talibus consuevit: proviso solerter, ne simulata conversione redeant fraudulenter, & vos (imo seipsos) fallentes, sub agni specie lupum gerant.

h *Concordat rescript. Urbani IV. incip. In omnib. unde hoc capitulum accepisse videtur, habetur impressum in bullario literarum Apostolicarum pro officio sanctissimae inquisitionis.*

c *Lege, divino timori postposito.*

Instruit inquisitores in modo examinationis testium, & in personis, quae testificata scribere debeant. h. d.

§. 1. Verum, quia in tam gravi crimine cum multa oportet cautela procedi (ut in reos suos alio praeferatur errore durae ac dignae severitas ultionis) volumus & mandamus, ut in examinatione testium, quos recipi super crimine praedicto, ejusque contingentibus oportuerit, adhibeatis duas religiosas & discretas personas: in quarum praesentia per publicam (si commode poterit haberi) personam, aut per duos viros idoneos, fideliter eorundem depositiones testium conscribantur. Ad conscribendas d quoque hujusmodi depositiones testium, & ad faciendum omnia, quae in commisso vobis officio ad notarii, seu tabellionis officium pertinent, tenati districte praecipimus, cum per vos fuerint requisiti, omnes & singulos vestri ordinis fratres, qui dum essent in saeculo, tabellionatus officium habuisse aut exercuisse noscantur: & illos etiam, quibus idem tabellionatus officium ratione praefati negotii fidei fuit Apostolica sede commissum, & in posterum committetur: concedentes hujusmodi fratribus, necnon & aliis Religiosis quibuslibet, qui similiter dum essent in saeculo, tabellionatus officium habuerunt e & exercuerunt, quibusvis etiam Clericis saecularibus officium ipsum habentibus (dummodo iidem fratres Religiosi, & Clerici sint in sacris ordinibus constituti) exercendi libere officium ipsum quoad praemissa, non obstante statuto aliquo contrario canonis vel ordinis, quocunque vallatur munimine, potestatem.

d *Vide rescript. Alex. IV. incip. Ne commissa & rescriptum Urb. IV. incip. Pastoralis officii cura: habentur impressa inter literas Apostolicas pro officio sanctissimae inquisitionis.*

e *al. aut habuerunt & exercuerunt.*

Instruit inquisitores circa personas, per quas impediri posset, vel differri inquisitionis negotium. h. d.

§. 2. Compescendi praeterea monitione praemissa per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita, praedicatores, quaestuarios f (ubi contigerit pro inquisitione, seu fidei negotio congregationem fieri, vel aliter eodem negotio, quomodolibet ad hoc impedimentum aliquod afferri) a praedicationis officio, quod ad ipsos nullatenus pertinet (quorum interest tantum charitativa subsidia suppliciter petere, et indulgentias si forte habent, exponere) liberam vobis & singulis vestrum concedimus, auctoritate praesentium, facultatem. Denique, ut circa praemissa plene vobis & singulis vestrum coercitionis, expeditae, & inviolabilis adsit auctoritas, volumus, ut ea omnia viriliter exequamini (si opus fuerit) invocato auxilio brachii saecularis, contradictores per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Non obstantibus aliquibus privilegiis, vel indulgentiis quibuscunque personis cujusvis conditionis, dignitatis vel gradus, religionis vel ordinis, comitatibus g, vel universitatibus civitatum & locorum specialiter, vel generaliter sub quacunque verborum expressione, vel forma a memorata sede concessis, vel imposterum concedendis, cum ea hujusmodi, vel aliis privilegiis, vel indulgentiis nullum vobis in tanto pietatis negotio velimus obstaculum interponi, & constitutione de duabus dietis edita in concilio generali. Statuimus insuper, ut Potestas, Capitaneus, seu Rector, vel Consules, seu quivis alii, qui civitati praesunt, vel loco alteri ad praesens, aut praeerunt h in futurum, ad requisitionem Dioecesanorum, vel Vicariorum suorum, seu inquisitorum haereticae pravitatis, jurent praecise attendere inviolabiliter, & i observare, ac facere a suis subditis observari toto tempore sui regiminis, in terris suae jurisdictioni, regiminive subjectis, constitutiones contra haereticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, ipsorumque filios, & nepotes a sede Apostolica promulgatas, ac etiam approbatas, quas, qui jurare noluerit & servare, ut infamis, & tanquam haereticorum fautor, ac de fide suspectus, officio, & honore sui regiminis spolietur: nec ulterius Potestas, Capitaneus, Consul, vel Rector habeatur in aliquo, nec de caetero in k aliquam dignitatem, vel officium publicum ulterius assumatur: & quae ut Potestas, Ballivus, Consul, vel Rector fecerit, nullam obtineant firmitatem.

f *Praedicatores quaestuarios omnino sustul. Conc. Trid. sess. 5. de refor. c. 2. §. ult. & sess. 21. de ref. c. 9.*

g *In manuscr. legitur, communitatibus.*

h *al. praefuerint.*

i *al. ita: & servare.*

k *al. ad aliquam.*

CAP. XII.

Comprehendit ista decret. plura media pro expediendo officio inquisitorum: dat enim eis potestatem committendi citationes, & sententiarum denunciationes: dat potestatem vocandi peritos, Clerum, & populum, ut eis assistant: dat potestatem procedendi contra illos, qui de suo in aliam provinciam se transtulerunt: dat potestatem inspiciendi libros, & processus, commutandi, & mitigandi poenas, privandi & privatos inhabilitandi officiis, & honoribus haereticos, fautores, & defensores eorum: ita tamen quod hoc fiat de Dioecesanorum, vel in eorum absentia Vicariorum suorum consilio: et si iidem scienter talibus beneficia contulissent. h. d. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. Inquisitoribus haereticae pravitatis. Idem. [a. an. 1298. Romae.]

UT l commissi vobis officii debitum utilius, & uberius exequamini, felicis memoriae Innocentii, Alexandri, & Clementis praedecessorum nostrorum vestigiis inhaerentes, vobis, & vestrum singulis committendi citationes, & denunciationes sententiarum, quas in quoslibet haereticos, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum tuleritis: advocandi quoque prout expedierit, peritos quoslibet, ut vobis assistant, & in hujusmodi ferendis sententiis praebeant consilium opportunum, ac eis, quod super his vobis humiliter pareant, in virtute obedientiae injungendi: convocandi etiam Clerum, & populum civitatum, castrorum, aliorumque locorum (prout dicto negotio fidei videritis expedire.) Et contra illos, quos in provincia, in qua vobis inquisitionis officium est commissum, haeresis crimen constiterit commisisse (licet ad alias partes se transferendos duxerint) procedendi: necnon faciendi a quibuslibet assignari vobis libros, seu quaternos, & alia scripta, in quibus inquisitiones factae, ac processus per quoscunque auctoritate sedis Apostolicae, vel Legatorum ejus habiti contra haereticos continentur: & illorum, qui vestris mandatis obedientes humiliter fuere propter haeresim in catena, vel muro reclusi, poenam una cum Praelatis, quorum jurisdictioni subsunt, mitigandi, vel mutandi, cum videritis expedire: privandi praeterea, vel privatos nuntiandi dignitatibus, ac aliis beneficiis Ecclesiasticis de dioecesanorum, vel eis absentibus Vicariorum suorum consilio, & officiis publicis, ac honoribus quibuscunque, eosdem haereticos, credentes, receptatores, & defensores ipsorum, eorumque filios, & nepotes, plenam concedimus facultatem. Sunt autem Dioecesani in privando tales, vel nuntiando privatos beneficiis, & hujusmodi requirendi: nisi forte constaret legitime, quod iidem scienter hujusmodi personis eadem beneficia contulissent: tunc enim eos in his requirendos non esse censemus, sed potius a suo Judice puniendos.

l *Vid. rescriptum Urban. IV. incip. Licet ex omnibus. §. ut ergo. extat impressum inter literas Apostolicas pro officio sanctissimae inquisit.*

CAP. XIII.

Christiani ad Judaismum transeuntes, & redeuntes hæretici reputantur. h. d. secundum Zen.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

Contra Christianos, qui ad ritum transferint, vel[m] redierint Judæorum (etiamsi hujusmodi redeuntes, dum erant infantes, aut mortis metu, non tamen absolute, aut præcise coacti, baptizati fuerint) erit[n] tanquam contra hæreticos, si fuerint de hoc confessi, aut per Christianos, seu Judæos convicti: & sicut contra fautores, receptatores, & defensores hæreticorum, sic contra fautores, receptatores, & defensores talium est procedendum.

m al. est.

n Verbum, nisi, deest in uet. manuscript.

CAP. XIV.

Non confiscantur dotes uxorum innocentium propter hæresim maritorum, h. d. secundum. Zen.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

Decrevit[o] felicis recordationis Innoc. Papa IV. quod propter hæresim maritorum uxorum catholicarum dotes non debeant confiscari. Quod intelligendum fore censemus, etsi forte mulieres ipsæ cum viris matrimonia contraxissent, quos hæreticos tunc sciebant.

o Vid. Zanchin. tract. de hæret. cap. 26.

CAP. XV.

Filii hæreticorum usque ad secundam lineam paternam ad primam vero maternam, sunt inhabiles ad beneficium Ecclesiasticum, vel officium simile, si patres ante mortem Ecclesiæ reincorporati non fuerint. h. d. secundum Dom.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

Statutum felicis recordationis Innocentii, & Alexandri præd. nost. ut videlicet hæretici, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorumque filii usque ad secundam generationem ad aliquod beneficium Ecclesiasticum, seu publicum officium admittantur, quod si secus actum fuerit, sit irritum, & [illegible] primum, & secundum gradum per paternam lineam comprehendere declaramus: per maternam vero ad primum duntaxat volumus hoc extendi. Hoc sane de filiis, & nepotibus hæreticorum, credentium, & aliorum hujusmodi, qui tales esse, vel tales etiam decessisse probantur, intelligendum esse videtur: non autem illorum, quos emendatos esse constiterit, & reincorporatos Ecclesiæ unitati, & pro culpa hujusmodi ad mandatum Ecclesiæ pœnitentiam recepisse, quam ipsi vel jam perfecerunt, vel humiliter prosecutioni ejus insistunt, vel parati fuerint ad recipiendam eandem.

CAP. XVI.

Inquisitor Papæ super hæresi, sine speciali mandato non inquirit contra Episcopum, sed si eum culpabilem senserit, nuntiabit Papæ. h. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

Inquisitores[p] hæreticæ pravitatis ab Apostolica sede, seu aliis, vel aliis quibuslibet deputati de hujusmodi crimine inquirere contra Episcopos nequeunt, aut ejus prætextu procedere contra eos: nisi in literis commissionis Apostolicæ, quod hoc possint, contineatur expresse. Si tamen inquisitores ipsi Episcopos, vel alios superiores Prælatos senserint, vel invenerint circa crimen hæreseos commisisse, aut eos de hoc diffamatos existere, vel suspectos, id tenebuntur sedi Apostolicæ nuntiare.

p Vide Concil. Trident. sess. 24. de reform. cap. 5. & repertorium Inquisitorum, verbo, Episcopus.

CAP. XVII.

Non derogatur ordinariis super processu hæreticorum, licet Papa generaliter alteri deleget. Et super eodem facto Episcopus, & inquisitor possunt procedere communiter vel divisim, vel proferre sententiam, in qua si discordant, debent Papæ referre. Et Episcopi qualitercunque procedant, debent servare modum inquisitoribus impositum, h. d. Domin.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

Per[q] hoc, quod negotium hæreticæ pravitatis alicui vel aliquibus ab Apostolica sede generaliter in aliqua provincia, civitate, vel diœcesi delegatur, diœcesanis Episcopis, quin & ipsi auctoritate ordinaria, vel delegata (si habent) in eodem procedere valeant, nolumus derogari. Verum, ut dictum inquisitionis negotium efficacius, melius, utiliusque procedat, concedimus, quod per Episcopos ipsos, & per inquisitores ex facto eodem inquiri valeat communiter, vel divisim: & si divisim processerint, teneantur sibi invicem communicare processus, ut per hoc possit melius veritas inveniri: & nisi hoc casu inquisitores in sententiæ prolatione Diœcesanis, vel contra dixerint deferendum, per utrosque simul sententia proferatur: in qua ferenda, si non convenerint, per utrosque negotium sufficienter instructum ad sedem Apost. remittatur[r]. Sive autem ordinaria, sive delegata Episcopi potestate procedant, illum in procedendo modum observent, quem inquisitores possunt & debent per jura communia, vel per speciales concessiones, seu ordinationes sedis Apostolicæ observare.

q Declaratur ista cap. per extravag. Benedicti incip. ex eod. habetur tit. de hær.

r Vid. Zanchin. tract. de hær. c. 15. & repertorium inquis. verbo Episcopus. §. quando de Episcopis.

CAP. XVIII.

Episcopis, & inquisitoribus hæresis non resistant, sed omnino pareant domini temporales, & de eo crimine non cognoscant aliter, prout dicitur hic, puniuntur. h. d. secundum Zen.

Idem. (*c. an. 1298. Romæ.*)

Ut inquisitionis negotium contra hæreticam pravitatem, ad Dei gloriam & augmentum fidei nostris temporibus prosperetur, leges[s] quasdam per Fridericum olim Romanorum Imperatorem, tunc in devotione Romanæ persistentem Ecclesiæ, promulgatas, quatenus Dei, & Ecclesiæ sanctæ suæ honorem promovent, & hæreticorum exterminium prosequuntur, & statutis canonicis non obsistunt, approbantes & observari volentes: universos fæculi potestates, & dominos temporales, ac provinciarum, terrarum, civitatum, aliorumque locorum Rectores, quibuscunque dignitatibus, vel officiis, aut nominibus censeantur, requirimus & monemus, ut sicut reputari cupiunt, & haberi fideles, ita pro defensione fidei diœcesanis Episcopis & inquisitoribus hæreticæ pravitatis, a sede Apostolica deputatis, aut in posterum deputandis, pareant, & intendant hæreticorum, credentium, fautorum, receptatorum, & defensorum ipsorum investigatione, captione, ac custodia diligenti, cum ab eis fuerint requisiti. Et ut præfatas personas pestiferas in potestatem, seu carcerem Episcoporum, aut inquisitorum dictorum, vel ad locum, de quo ipsi, vel aliqui ex eis mandaverint, infra eorundem dominorum potestatum, vel Rectorum districtum ducant, vel duci faciant sine mora: ubi per viros catholicos a præfatis Episcopis, seu inquisitoribus, vel eorum aliquo deputatos sub arcta, & diligenti custodia teneantur, donec eorum negotium per Ecclesiæ judicium terminetur. Utque de hæresi a diœcesano Episcopo, vel inquisitore, seu inquisitoribus condemnatos, prælati potestates, domini temporales, sive rectores, vel eorum officiales, seu nuntii sibi relictos statim recipiant indilate animadversione debita puniendos: non obstantibus appellationibus, seu proclamationibus prædictorum reproborum: cum tam secundum ordinationem prædecessorum nostrorum, quam secundum legem imperialem, appellationis & proclamationis beneficium expresse sit hæreticis, & credentibus, ac eorum receptatoribus, fautoribus, & defensoribus interdictum. Prohibemus quoque districtius potestatibus, dominis temporalibus, & Rectoribus, eorundemque officialibus supradictis, ne ipsi de hoc crimine (cum mere sit Ecclesiasticum) quoquomodo cognoscant, vel judicent. Sive captos pro eodem crimine absque dictorum Episcoporum, sive Inquisitorum, aut saltem alterius eorundem licentia, vel mandato a carcere liberent, aut executionem sibi pro hujusmodi crimine a diœcesano vel inquisitoribus, seu inquisitore injunctam, promptam (prout ad suum spectat officium) facere seu adimplere detrectent: vel aliud diœcesanorum, aut inquisitorum judicium, sententiam, seu processum directe, vel indirecte impedire præsument. Si quis vero de prædictis potestatibus, dominis temporalibus, Rectoribus, vel eorum officialibus, seu Ballivis, contra prædicta fecerit, aut prætexto fidei negotio superstatis diœcesano Episcopo, vel inquisitoribus incumbente se opponere forte præsumpserit, vel ipsum aliquatenus impedire, necnon & qui scienter in prædictis dederit auxilium, consilium, vel favorem, excommunicationis se noverit mucrone percussum: quam si per annum animo sustinuerit pertinaci, extunc velut hæreticus condemnetur.

s Vid. Bart. in l. Aurelius §. idem quæsit. ff. de lib. leg. l. in caus. ff. de Procur. Innoc. c. cum venerabilis de excep. Feud.

CAP. XIX.

Bona hæreticorum ipso jure sunt confiscata: quod probatur triplici argumento legali. Sed apprehensio bonorum fieri non debet per dominum sæcularem, nisi prout pronunciatum fuerit super crimine per judicem Ecclesiasticum, qui hoc possit. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

Cum secundum leges civiles, nefarias, naturæ contrarias, incestas nuptias contrahentes, ex ipso suarum dominium rerum perdant: & mulier humanam legem transgrediens, & (prælibatum parentibus suis non consentientibus) raptoris[t] nuptias eligens, bona omnia, quæ per legem sibi obvenerant a raptore, ac aliis consortibus raptus, ipso jure amittat, certoque casu deferenda in fiscum: ac etiam alterius speciei transvehens, aut rerum certarum prohibitionem[u] omittens eorundem specierum, & rerum proprietate hoc ipso privetur, & fisco earum, & specierum dictarum proprietas acquiratur: bona hæreticorum (qui gravius, horribilius, ac detestabilius, quam prædicti delinquunt) ipso jure de fratrum nostrorum consilio decernimus confiscata. Confiscationis tamen hujusmodi execu-

t Vide Concil. Trident. sess. 24. de reform. matrim. c. 6.

u al. prosecutionem.

executio, vel bonorum ipsorum occupatio fieri non debet per principes, aut alios dominos temporales (juxta Gregorii Papae praedecessoris nostri declarationem) antequam per Episcopum loci, vel aliam personam Ecclesiasticam, quae super hoc habeat potestatem, sententia super eodem crimine fuerit promulgata.

CAP. XX.

In causa haeresis proceditur simpliciter, & de plano, & dicta testium & accusatorum non publicantur, si periculum timeatur. h. d. secundum Zen.

Idem, (c. an. 1298. Romae.)

STatuta quaedam felicis recordationis Innocentii, Alexandri, & Clementis praedecessorum nostrorum, quibusdam declaratis, & additis, recensentes: concedimus, quod in inquisitionis haereticae pravitatis negotio procedi possit simpliciter, & de plano x, & absque advocatorum ac judiciorum strepitu & figura. Jubemus tamen, quod si accusatoribus, vel testibus in causa haeresis intervenientibus, seu deponentibus (propter potentiam personarum, contra quas inquiritur) videant Episcopus, vel Inquisitores grave periculum imminere y, si contingat fieri publicationem nominum eorundem: ipsorum nomina non publice, sed secreto coram dioecesano Episcopo, vel eo absente, ipsius Vicario, quando inquisitores procedunt: quando vero procedit Episcopus, coram inquisitoribus, si haberi commode possit copia eorundem: ac nihilominus sive Episcopus, sive Inquisitores processerint, aliquibus aliis personis providis & honestis, jurisque peritis (quas ad hoc vocari, & eis per z totum processum, super quo deliberandum est, seriose manifestari, ac integraliter explicari, & de ipsorum consilio ad sententiam, vel condemnationem procedi volumus) exprimantur: sicque (non obstante, quod illis, contra quos hujusmodi deposuerunt, nomina ipsorum non fuerint publicata) adhibeatur ad cognitionem Judicis instruendam plena fides depositionibus testium eorundem. Et ut eorundem accusatorum & testium periculis efficacius occurratur, & cautius in inquisitionis negotio procedatur: praesentis constitutionis auctoritate permittimus, quod Episcopus vel inquisitores secretum possint indicere illis, quibus (ut praemissum est) processum hujusmodi explanabunt: & in eos si arcana consilii, seu processus sibi sub secreto ab eisdem Episcopo, vel Inquisitoribus patefacta, praeter eorum licentiam aliis patefecerint, excommunicationis sententiam, quam ex secreti violatione ipso facto incurrant (si eis expedire videbitur) promulgare: sic tamen, quod inquisitores Episcopum, vel Episcopus Inquisitores non excommunicent hac de causa, sed Episcopi ex injuncto eis nunc a nobis sub virtute sanctae obedientiae districto praecepto ad secretum hujusmodi teneantur. Cessante vero periculo supradicto, accusatorum & testium nomina (prout in aliis fit judiciis) publicentur. Caeterum in his omnibus praecipimus, tam Episcopos, quam Inquisitores puram, & providam intentionem habere, ne ad accusatorum, vel testium nomina supprimenda, ubi est securitas, periculum esse dicant: nec in eorum discrimen securitatem asserant, ubi tale periculum immineret, super hoc eorundem conscientias onerantes. Constitutiones vero, ordinationes, & mandata alia praedecessorum nostrorum in negotio haereticae pravitatis facta, concessa, seu etiam ad consulta responsa, quae constitutionibus suprascriptis a super eadem edita pravitate non obviant, in suo volumus robore permanere.

x De ista clausula, vide Lanfrancum Clem. saepe, in n. 2. 3. & ibi alios Doct. & Bert. in extrav. ad reprimendum, in verbo Summarie.

y Hadie semper praesumitur imminere tale periculum, & ideo indistincte solet observari, ut in crimine haeresis nunquam publicentur nomina accusatorum, vel testium, vide extrav. Innoc. Papae, quam affert Repertorium inquisitorum, verbo, nomina.

z Dictio, per, deest in manuscr. codicibus.

a In antiquior. legitur constitutionibus, supradictis.

DE SCHISMATICIS.

TITULUS III.

CAP. I.

In prima parte ponit arengam usque ad vers. Jacobum videlicet, in qua dicit, quod Columnenses Jacobus, & Petrus olim Cardinales & filii Joannis, fratres scilicet dicti Petri, diutius expectati noluerunt ad cor redire, sed in profundum malorum descendentes sua aggravabant delicta: quare varias poenas tulit in eos, quas ad certitudinem praesentium, & memoriam futurorum hic inserit. Secundo ponit poenas, *quas promulsit in ipsos Jacobum, & Petrum, usque ad vers. Contra natos. Ibi tertio ponit poenas, quas tulit contra filios, & posteros dicti Joannis, usque ad vers. Omnem. Ibi quarto imponit poenas iis, qui de certo deliberato dictos Jacobum, & Petrum pro Cardinalibus habuerint, vel eis vel praedictis natis Joannis favorem praebuerint, usque ad vers. Haec & alia. Ibi quinto & ultimo ratificat, innovat, & confirmat praedicta, & ea praecipit inviolabiliter observari: & subet similes excessus puniri similibus poenis in posterum.* h. d. Joan. Andr.

Bonifac. VIII. [c. an. 1298. Romae.]

AD succidendos infructuosos palmites, pestiferos & noxios, quos (quasi ficus fatua) domus a de Columna produxit, nescientes in semitis justitiae dirigere gressus suos, ad cor revertí, & agere poenitentiae dignos fructus, licet diutius expectatos (Jacobum videlicet de Columna, & Petrum nepotem ipsius, olim sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales, & filios quondam Joannis de Columna, fratris dicti Jacobi, & patris Petri praefati posteros, & fautores, & sequaces eorum) in virtute altissimi insurgentes, spiritualiter & temporaliter contra eos duximus procedendum. Consequenter ustis Jacobo & Petro, descendentibus in profundum malorum, & molientibus inconsutilem tunicam Domini, sanctam videlicet Ecclesiam scindere notratam, & ut gladium exacuentibus linguas suas, & prorumpentibus non tam in verba b blasphemiae, & schismatica, quam in lacen, quae in scriptis redacta sub sigillis, quibus antequam essent depositi utebantur, per urbem & diversa mundi climata destinaverunt, aestimantes loquacitatem facundiam, & maledicere conscientiae bonae signum, & conficta materia disputandi, quia veritate non poterant, nos falsum lacerare mendaciis praesumpserunt: quorum dicta licet possimus superiori assertione convincere, & luce clarioribus rationibus confutare, duximus eorum latratibus non dare responsum, ut contrita eorum rabies, auctoritate sonora praesidentis in supremo judicii solio frangeretur, & potens veritas per seipsam veniret in publicam notionem, nostrumque silentium in supplicium eis foret: processus tamen contra ipsos, & alios fecimus successive varios, diversisque temporibus, spirituales & temporales poenas & sententias continentes, & multas: quorum (quia totum tenorem constitutionis in praesenti inserere longum esset) ea ex quadam compendiosa collata huic nostrae constitutioni duximus inserenda, ad certitudinem praesentium, & memoriam futurorum: videlicet, quod ex causis, quae rationabiliter nos moverant, de fratrum nostrorum consilio deposuimus dictos Jacobum, & c Petrum a Cardinalatibus ejusdem Ecclesiae, & ab omni Cardinalatus commodo & honore, ipsosque judicavimus schismaticos & blasphemos, & tanquam haereticos puniendos, expositis personis eorum a fidelibus capiendis, omnibus beneficiis, officiis, honoribus, dignitatibus, & personatibus perpetuo privantes eosdem, & reddentes inhabiles ad habenda, cunctis eorum bonis mobilibus & immobilibus, juribus & jurisdictionibus publicatis. Contra natos insuper & posteros dicti Joannis spiritualiter, & temporaliter duximus multipliciter procedendum, eorum bonis, & juribus publicatis, & confiscatis, ipsisque posteris dicti Joannis per masculinam, & femininam lineam descendentibus, inhabilitatis perpetuo redditis ad Cardinalatus honorem, & quaelibet officia, beneficia & ministeria in Ecclesia memorata, vel ejus curia: alibi vero usque ad quartam generationem. Omnem personam praesentem & futuram, cujuscunque fuerit praeeminentiae, conditionis, dignitatis, aut status Ecclesiastici, vel mundani (etiamsi foret sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalis) quae ipsos Jacobum & Petrum, vel eorum alterum scienter & deliberate pro Cardinalibus habuerit & tenuerit, aut ad Cardinalatum admiserit, seu votum eorum, vel alicujus ipsorum suffragium in electione Romani Pontificis admiserit, aut in Pontificem Romanum elegerit, nominaverit, assumpserit, vel receperit, seu dederit in his, vel ad hoc auxilium, consilium, vel favorem, excommunicationis sententia duximus innodandam, a qua (absque expressa licentia Romani Pontificis) non possit absolvi, nec etiam per collegium Apostolicae sedis, eadem sede vacante, namque praelatione, dignitate statu & honore Ecclesiasticis omnino privamus: nihilominus omnes, qui dictis Jacobo & Petro alias, & natis dicti Joannis favorem praebuerint, vel auxilium in rebellione & schismate persistentibus, excommunicationis sententia innodantes. Haec & alia per nos facta in praedictis nostris processibus, & in literis nostris bullatis super eis confectis contenta, hac constitutione perpetuo valitura ratificamus, confirmamus, & etiam innovamus, eademque d de novo facimus de fratrum nostrorum consilio praedictorum. Et ut dictorum malitia non inveniat successorem, & punitae transgressionis exemplar retrahat alios ab offensa, ne in oblivionem veritas veniens, non vagetur incerta: statuimus atque decernimus e, ut & ipsa inviolabiliter observentur, & quod similes excessus, & culpae poenis similibus in posterum puniantur. e

¶ PITH. t. *In posterum puniantur.* ‡ V.C. addit. *Datum Romae die Ascensionis anni Christi* 1298.

de Anch. Philip. dud. sup. rit. proc. c. fluctum, adde gl. in Clem. c. de hap. Nic. ex Ubal. in tr. de success. ab intest. Font.

b al. inter verba blasphemo, & schismatico.

c Vid. l. si fornic. §. plenum ff. quis caus. & l. demonstrare, ff. de condit. & demonst. Font.

d In antiq. libris est: eademque de novo, &c.

e al. decernimus.

DE HOMICIDIO.

TITULUS IV.

CAP. I.

Per assassinos faciens, vel tantum mandans aliquem interfici, tanquam ab omnibus diffidatur, absque alicujus probatione sententiam incurrit excommunicationis, & depositionis ab officio, & beneficio. h. d. secundum Zen.

Innoc. IV. in Concilio Lugdunensi.
(an. 1245. in Gallia.)

PRo humani redemptione generis e, de summis coelorum ad ima mundi descenderet, & mortem tandem subiret temporalem Dei filius Jesus Christus, ne gregem sui pretio sanguinis gloriosi redemptum, ascensurus

rus post resurrectionem ad patrem, absque pastore deseretet, ipsius autem B. Petro Apostolo (ut sua stabilitate fides caeteros in Christiana religione firmaret, eorumque mentes ad salutis opera suae accenderet devotionis ardore) commisit: unde nos ejusdem Apostoli effecti (disponente Domino, licet immeriti) successores a, & ipsius redemptoris locum in terris, quanquam indigne tenentes, circa gregis ejusdem custodiam sollicitis excitari vigiliis, & animarum saluti jugis attentione cogitationis intendere, summovendo noxia, & agendo profutura debemus, ut excusso a nobis negligentiae somno, nostrique cordis oculis diligentia sedula vigilantibus, animas Deo lucrifacere sua nobis cooperante gratia valeamus.

a *Vid. Turrecr. in summa de Eccles. lib. 2. c. 35. & 36.*

§. 1. Cum igitur illi, qui se horrenda inhumanitate detestandaque saevitia mortem sitiunt aliorum, ut ipsos faciant per assassinos occidi, non solum corporum, sed mortem procurent etiam animarum: (nisi eos exuberans gratia divina praevenerit, ut sint armis spiritualibus permuniti) ut eorum potestas tribuatur a Domino ad justitiam, rectaque judicia exercenda: nos tanto periculo volentes occurrere animarum, & tam b nefarias praesumptiones Ecclesiasticae animadversionis mucrone ferire: ut metus poena meta hujusmodi praesumptionis cesset: praesertim cum nonnulli magnates taliter perimi formidantes, coacti fuerint securitatem ab eorundem assassinorum domino impetrare, sicque ab eo non absque Christianae dignitatis opprobrio redimere quodammodo vitam suam.

b *al. istas & tam nefarias praesumptores.*

§. 2. Sacri approbatione Concilii statuimus, ut quicunque princeps, Praelatus 3, seu quævis alia Ecclesiastica singularisve persona quempiam Christianorum per dictos assassinos interfici fecerit, vel etiam mandaverit (quanquam mors ex hoc forsitan non sequatur) aut eos receptaverit, vel defenderit seu occultaverit, excommunicationis & depositionis a dignitate, honore, ordine, officio, & beneficio incurrat sententiam ipso facto: & illa libere aliis per illos, ad quos eorum collatio pertinet, conferantur: sit etiam cum suis bonis mundanis omnibus, tanquam Christianae religionis aemulus, a toto Christiano populo perpetuo diffidatus: & postquam probabilibus constiterit argumentis c, aliquem scelus tam execrabile commisisse, nullatenus alia excommunicationis, vel depositionis, seu diffidationis adversus eum sententia requiratur.

c *Vid. l. non omnes, §. a barbaris, ff. de re milit.*

¶ Pith. 1. *Humano redemptione genere*, &c. Vide Concilium Constantiense, *sess. 15. tom. 3. Concil. pag. 846.*

2. *Assassinorum Domino.*] Vide *le Vieil de la Montagne*, & *l'Histoire d'Outre-Mer.* Matth. Paris. 909.

3. *Statuimus ut quicunque Princeps, Praelatus*, &c.] Vvestmonaster. in Henrico *l. 97. 98.* Guillel. Tyrius *lib. 20. cap. 31.* Nicetas Chassis *lib. 2. de Imper.* Isaaci Angeli Antonii. *lib. 3. Histor. cap. 29.*

CAP. II.

Sine poena irregularitatis possunt Clerici de suis malefactoribus conqueri coram Judice saeculari, etiam de criminibus, in quibus debetur poena sanguinis, expresse protestando, quod ad poenam sanguinis non intendunt. h. d. Joan. And.

Bonifacius VIII. (*c. an. 1298. Romae.*)

PRaelatis d, vel Clericis quibuscunque, qui de Laicis suis malefactoribus querelam penes saecularem Judicem deponentes, petunt emendam sibi fieri, & provideri, ne contra eos talia de caetero praesumantur, protestando expresse, quod ad vindictam e, seu poenam sanguinis non intendunt, imputari non debet: quamvis alias in tali casu de jure debeat poena sanguinis irrogari, si Judex mortem illis inferat justitia exigente.

d *Vide Decretum conf. 189. & Fel. in c. afferte cum, de praesumpt.*

e *De intellectu vid. Doct. & Fel. in cap. querelam gut. de jurejur.*

Alioquin si Praelati, aut Clerici propter metum hujusmodi, quia Judex ad poenam sanguinis posset f procedere, de suis malefactoribus taliter conqueri non auderent, daretur plerisque materia trucidandi eosdem, & ipsorum bona libera depraedandi.

f *al. posset.*

CAP. III.

Mandanti aliquem verberari, secuta mors imputatur, h. d. secundum Zen.

Idem. [*c. an. 1298. Romae.*]

IS, qui mandat aliquem verberari, licet expresse inhibeat, ne occidatur ullatenus, vel membro aliquo mutiletur, irregularis efficitur, si mandatarius finus mandati excedens mutilat, vel occidit: cum mandando in culpa fuerit, & hoc evenire posse debuerit cogitare.

DE USURIS.

TITULUS V.

CAP. I.

Primo innovat, & observari praecipit Lateranense Concilium contra usurarios editum usque ad vers. Et quia. Ubi praecipit omnibus dominis & universitatibus terrarum, ne permittant alienigenas in terris suis conducere domos ad exercendum foenus, vel conductas habere, & quod aliquis eis ad hoc domos non locet. usque ad vers. Qui vero. Ubi imponit poenam Clericis contrafacientibus, usque ad versic. Caeterum. Ubi imponit poenam Laicis, & hoc facit usque in finem. Joan. Andr.

Gregorius X. *in generali Concilio Lugdunensi.* (*an. 1273. in Gallia.*)

USurarum voraginem (quae animas devorat, & facultates exhaurit) compescere cupientes, constitutionem Lateranensis a Concilii contra usurarios editam sub divinae maledictionis interminatione praecipimus inviolabiliter observari. Et quia, quo minor foeneratoribus aderit foenerandi commoditas, eo magis adimetur foenus exercendi libertas: hac generali constitutione sancimus, ut nec collegium, nec alia universitas, vel singularis persona, cujuscunque sit dignitatis, conditionis, aut status, alienigenas, & alios non oriundos de terris ipsorum publice foenebrem pecuniam exercentes, aut exercere volentes, ad hoc domos in terris suis conducere, vel conductas habere, aut alias habitare permittant: sed hujusmodi usurarios manifestos omnes intra tres menses de terris suis expellant, nunquam aliquos b tales de caetero admissuri: nemo illis ad foenus exercendum domos locet, vel sub alio titulo quocunque concedat. Qui vero contra fecerint, si personae fuerint Ecclesiasticae, Patriarchae, Archiepiscopi, Episcopi, suspensionis: minores vero personae singulares, excommunicationis: si autem collegium, seu alia universitas, interdicti sententiam ipso facto se noverint incursuros. Quam si per mensem animo sustinuerint indurato, terrae ipsorum (quamdiu in eis iidem usurarii commorantur) extunc Ecclesiastico subjaceant interdicto. Caeterum si Laici fuerint, per suos ordinarios ab hujusmodi excessu (omni cessante privilegio) per censuram Ecclesiasticam compescantur.

a *Later. Conc. sub. Alex. III. c. 25.*

b *alii. alios.*

CAP. II.

Manifestis usurariis, licet mandaverint usuras restitui, Ecclesiastica sepultura negabitur, nisi prius satisfiat, vel secundum formam hujus decreti idonee caveatur. Sepelientes eos contra hanc constitutionem Lateranen. Concilii poenam incurrunt. Testamenta ipsorum aliter facta non valent, nec debet eis aliquis interesse, vel eos absolvere, vel ad confessionem admittere. h. d. Joan. Andr.

Idem c. [*c. an. 1273. in Gallia.*]

QUamquam usurarii manifesti de usuris, quas receperant d, satisfieri expressa quantitate, vel indistincte in ultima voluntate mandaverint: nihilominus tamen eis Ecclesiastica sepultura denegetur, donec de usuris ipsis fuerit (prout patiuntur facultates eorum) plenarie satisfactum: vel illis, quibus facienda est restitutio, si praesto sint ipsi, aut aliis, qui eis possint acquirere, vel eis absentibus loci ordinario, aut ejus vices gerenti, sive Rectori parochiae, in qua testator habitat, coram aliquibus fide dignis de ipsa parochia (quibus quidem ordinario, Vicario, & Rectori praedicto modo cautionem hujusmodi eorum nomine liceat praesentis constitutionis auctoritate recipere, ita quod illis perinde actio acquiratur) aut servo publico de ipsius ordinarii mandato idonea de restitutione facienda sit cautum. Caeterum si receptarum usurarum sit quantitas manifesta, illam semper in cautione praedicta exprimi volumus: alioquin aliam recipientis cautionem hujusmodi arbitrio moderandam: ipse tamen scienter non minorem, quam verisimiliter creditur, moderetur: & si secus fecerit, ad satisfactionem residui teneatur. Omnes autem religiosos, & alios, qui manifestos usurarios, contra praesentis sanctionis formam ad Ecclesiasticam ausi fuerint admittere sepulturam, poenae Lateranensis Concilii contra usurarios promulgatae statuimus subjacere. Nullus manifestorum usurariorum testamentis intersit, aut eos ad confessionem admittat, sive ipsos absolvat: nisi de usuris satisfecerint, vel de satisfaciendo e pro suarum viribus facultatum praestent (ut praemittitur) idoneam cautionem.

c *al. ita: Idem in eodem.*

d *Supple cum effectu, ideo secutum, dicunt Joan. And. Dom. advocatus, ut in isto casu simpliciter formet articulum, quod manumovit ad usuras, quia immorantibus tantum, nisi probentur recepisse, restitutio sequatur. Facitque nota. in simili supr. cit. 1. c. 1. 2. & praemissis de dando non concludit datorem. 1. q. 8. cit. Font.*

e *al. satisfactione.*

§. 1. Testamenta quoque manifestorum usurariorum aliter facta non valeant, sed sint irrita ipso jure.

DE EXCESSIBUS PRÆLATORUM, a ET SUBDITORUM.

a *Hæc duo verba, & subditorum, desunt in u. miq. codicib. & in recentior. magis emendatis.*

TITULUS VI.

CAP. I.

Mendicantes non possunt acquirere nova loca ad habitandum, vel antiqua alienare, vel mutare, absque speciali licentia Papæ, quæ de hac prohibitione faciat mentionem. In acquirentibus tamen loca pro Eremitica vita ducenda, cessat prohibitio. h. d. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (c. an. 1298. Romæ.)

CUm ex eo , quod prædicatores, Minores, & religiosi alii mendicantes, in civitatibus, castris, villis, aut aliis locis ad habitandum domos, vel loca de novo suscipiunt, seu olim suscepta dimittunt, se ibidem ad alia transferentes, diversa scandala quandoque proveniant, & frequentes clamores ad sedem Apostolicam perferantur; nos super hoc providere volentes, hoc perpetuo prohibemus edicto, ne deinceps aliquis, vel aliqui de prædictis quibuscunque super hoc privilegiis muniti existant [quæ ipsis contra tenorem constitutionis præsentis nullatenus volumus suffragari] in aliqua civitate, castro, villa, seu loco quocunque ad habitandum domos, vel loca quæcunque de novo recipere, seu hactenus recepta mutare, vel ea venditionis, permutationis, donationis aut cujusvis alienationis titulo quocunque in alios transferre præsumant, absque sedis Apostolicæ licentia b speciali, plenam & expressam faciente de prohibitione hujusmodi mentionem: si secus egerint, irritum decernentes. Per hoc tamen eis, qui vitam ducentes Eremiticam seu solitariam eligendam, de majorum suorum licentia, quin cellas, mansiones seu habitacula in eremo, sive locis, ubi non sit hominum habitatio de propinquo, possint acquirere vel mutare, non intelligimus interdictum.

b *Per istud excluditur hic legatus de latere Phil. bene.*

¶ Finn. c. Cum ex eo, &c.] Vide Albericum in *l. qui sella §. ult. ff. de servitut. Rustic. Præd.*

DE PRIVILEGIIS.

TITULUS VII.

CAP. I.

Exempti vel privilegiati, qui non tenentur, nisi sub certo Judice respondere, ratione delicti, contractus aut rei, si hæc fiant infra vel sint in loco non exempto, conveniuntur coram ordinario: sed ratione domicilii non.

Innocentius IV. in Concilio generali Lugdunensi. [an. 1245. in Gallia.]

a *Vid. Concil. Trid. sess. 7. de refor. c. 14. ubi hæc decretalis innovatur.*

b *Privilegiatus non debet excedere metas privilegiorum, sup. eod. Janc. & c. parte.*

c *al. ita: quod quantumcunque, &c.*

d *al. ita: & illi quoad hoc.*

VOlentes a libertatem , quam nonnullis Apostolicæ sedis privilegio exemptionis indulsit, sic integram observari, ut & illam alii non infringant , & ipsi ejus limites non excedant b: declaratione irrefragabili definimus , quod quantumcunque c sic exempti gaudeant libertate , nihilominus tamen ratione delicti sive contractus , aut rei , de qua contra ipsos agitur, rite possunt coram locorum ordinariis conveniri, & illi d, quoad hoc suam in ipsos jurisdictionem [prout jus exigit] exercere. Nunquid ergo caret omnino in hic commodo libertatis ? non utique: quia nec coram ordinariis ipsis, dummodo sit in loco exempto commissum delictum, vel contractus initus, aut res litigiosa, sive ubi domicilium habent, si alibi delinquant, vel contrahant, aut res ipsa consistat, conveniri possunt aliquatenus super istis: nec domiciliorum prætextu locorum diœcesani (si ubi deliquerunt, vel contraxerunt, aut res ipsa consistit, illi conveniantur) remittendi eos illuc, vel ipsis ut illic respondeant, injungendi habeant aliquam potestatem: salvis nihilominus casibus aliis, in quibus eos Episcoporum jurisdictioni subesse canonica præcipiunt instituta. Et idipsum decernimus circa illos, quibus ut non nisi sub uno certo Judice teneantur de se conquerentibus respondere, Apostolico privilegio est concessum.

Monasterio privilegiato, ut ejus Monachi e quocunque interdici, suspendi, vel excommunicari non possint cessat in eis illis ordinariorum jurisdictio quoad illa: nisi illi Monachi mitterentur ad prioratus subjectos ordinariis: quia tunc etiam licet utrobique sint Monachi, ordinarii etiam quoad prædicta illos judicant, quamdiu ibi manent. h. d.

e *De intellectu, vide Decium in c. tuarum, n. 46. ext. de privileg.*

§. 1. In eos autem, quibus ne interdici, suspendi, vel excommunicari a quoquam valeant, e sede Apostolica est indultum: sicut sunt religiosi quamplures, in quorum privilegiis continetur , ne quisquam Episcopus, vel Archiepiscopus monasteriorum suorum Monachos pro ulla causa , nullove loco interdicere, suspendere , vel excommunicare præsumat, iidem ordinarii jurisdictionem suam quantum ad illa, ubicunque illi fuerint, penitus exercere non possint: nisi forsan ipsi Monachi ad monasteriorum suorum Prioratus ordinariis eisdem subjectos [ut vel gerant eorum f regimen, vel in eis tanquam proprii locorum ipsorum Monachi resideant] fuerint destinati: tunc enim etsi libere possint ad eadem monasteria revocari, ut tam illorum, quam ipsorum Prioratuum Monachi reputentur [cum non sit inconveniens aliquem g utrobique locum ; habere monachicum h ; unum alteri subesse monasterio , vel ab ipso noscitur dependere , ratione tamen eorundem Prioratuum dicti ordinarii sua jurisdictione in ipsis etiam quoad præmissa, quamdiu morantur in illis, licite uti possunt.

f *al. illorum.*

g *al. ita: aliquem sic utrobique, &c.*

h *al. Monachum.*

¶ Fin. c. Locum.] *Domicilium, l. ejus §. Celsus ff. ad municip.*

CAP. II.

Curia Romana habet studium generale, & ejus privilegia. h. d. Joan. Andr.

Idem. (an. 1245. in Gallia.)

CUm de diversis mundi partibus multi confluant ad sedem Apostolicam, quasi matrem, nos ad communem tam ipsorum, quam aliorum omnium commodum, & profectum solicitudinis nostræ intendentes, ut sit sine mora hujusmodi fructuosa, providimus, quod ibidem de cætero regatur, & vigeat studium juris divini, & humani i, canonici videlicet, & civilis. Unde volumus, & statuimus, ut studentes in scholis ipsis penes sedem eandem, talibus privilegiis omnino, libertatibus, & immunitatibus gaudeant, quibus gaudent studentes in scholis, ubi generale regitur studium, ac recipiant integre proventus suos Ecclesiasticos, sicut illi.

i *Vide Concil. Tridont. sess. 5. de ref. c. 2. in fin.*

CAP. III.

Dicit, quomodo intelligatur privilegium quod habent quidam Abbates de populo benedicendo, & quibus possint Abbates conferre tonsuram. Joan. Andr.

Alexander IV. a [c. an. 1260. Romæ.]

a *In manuscr. ita: Alex. III.*

ABbates, quos Apostolica sedes in exhibitione benedictionis super populum speciali privilegio insignivit, in Ecclesiis, quæ ad eos pertinent pleno jure, quando in eis divina officia celebrant, possunt post Missarum solennia, & vespertinas, vel matutinas laudes, benedictionem solennem super populum elargiri. Alibi autem publice, aut per vias, civitates, castra, & villas populis, & plebibus benedictionem facere, vel impertiri non valeant: nisi hoc eis expresse l Apostolico privilegio sit concessum. Nec eis m licitum sit aliis, quam monasteriorum suorum Conversis, & qui ad illa convolaverint, & in quos Ecclesiasticam, & quasi Episcopalem jurisdictionem obtinent, primam Clericalem conferre tonsuram: nisi eis id competat ex pleno præfatæ sedis indulto.

l *al. expresse.*

m *Vid. Concil. Tridont. sess. 23. de refor. c. 10.*

CAP. IV.

Exempti in locis non exemptis Oratoria, vel Capellas sine Diœcesanorum licentia construere non possunt, nec in exemptis sine licentia Papæ. Nec possunt exempti assumere causas proprias suorum liberorum hominum in se, etiamsi illi sint sui censuales. h. d. Joan. Andr.

Idem. [c. an. 1260. Romæ.]

AUctoritate sedis Apostolicæ de fratrum nostrorum consilio statuimus, quod Oratoria, vel Capellas in locis non exemptis sine Diœcesanorum locorum ipsorum licentia exempti construere non præsumant: neque in sic constructis, nec tempore interdicti (casibus expressis in jure duntaxat exceptis) celebrent, nec faciant celebrari divina. Quod si talia præsumpserint, ab his per locorum ipsorum Ordinarios compescantur: & si quas propter hoc exemptorum ipsorum conservatores in eos sententias protulerint, illas prorsus revocamus. Inhibemus insuper, ne in locis etiam exemptis hoc ipsi exempti facere audeant, nisi super hic licentiam, vel privilegium habeant sedis Apostolicæ speciale. Causas quoque, sive lites proprias suorum hominum liberorum, quæ videlicet tantum ad ipsos homines pertinent, iidem exempti suo nomine, sive ut actores, sive ut defensores aliquatenus non assumant: etiamsi sint ipsis dicti homines censuales, cum id nequaquam licitum sit eisdem.

CAP. V.

Privilegium Papæ, quod quis excommunicari, suspendi, vel interdici, non possit, non extenditur ad sententias ordinariorum: nisi tale privilegium sit concessum Regibus, Reginis, vel ipsorum filiis, vel religioso loco, vel ordini. h. d. Joan. Andr.

Clemens IV. (an. 1269. Romæ.)

NE aliqui de indultis Apostolicis confidentes alios confidentes in suo jure molestent, & Ordinariorum in-

jurisdictionem contemnant pariter, & eludant: omnes indulgentias, & privilegia quibuscunque singularibus personis Ecclesiasticis, vel secularibus, cujuscunque sint præeminentiæ, dignitatis, conditionis, aut status, quod interdici a quocunque, vel excommunicari non possint, nec etiam, vel Ecclesiæ ipsorum Ecclesiastico interdicto supponi, sub quacunque forma verborum concessa (illis, per quæ Regibus, & Reginæ, eorumque filiis, necnon & Religiosis quibuscunque non personarum tantum, sed ordinum privilegiatorum, vel locorum ratione, in hoc immunitas hujusmodi conceditur, duntaxat exceptis) de fratrum nostrorum consilio ad Ordinariorum sententias, & processus edicto perpetuo prohibemus extendi.

CAP. VI.

Inferiores Prælati, quibus per privilegium conceditur usus mitræ, si sunt exempti in provincialibus, & Episcopalibus Conciliis, uti possunt mitris aurifrisatis, non habentibus laminas aut gemmas. Et si non sunt exempti, albis & planis utantur: in aliis locis utantur, ut indulta permittunt.

Idem. [*c. an. 1267. Romæ.*]

UT Apostolicæ sedis a benignitas (quæ nonnullis Abbatibus, aliisque Prælatis, quibus non competit ex propria dignitate, concessit in Ecclesiarum suarum gloriam, & honorem, quod mitra n & aliis Pontificalibus uti possint) provideat, ne inde scandala oriantur, sic tamen, quod ipsi privilegiati suorum privilegiorum non frustrentur effectu, & ea majoritate ac digniore majori ornatuum, majoritas appareat dignitatum: de fratrum nostrorum consilio præsenti decreto statuimus, ut Abbates & alii, quibus mitræ usus est ab eadem sede concessus, exempti quidem in provincialibus conciliis, & Episcopalibus synodis (quibus nonnulli eorum interesse tenentur) mitris tantummodo aurifrisiatis (non tamen aureæ, vel argenteas laminas, aut gemmas habentibus) uti possint: non exempti vero simplicibus, & albis ac planis utantur. In aliis vero locis exempti, & non exempti, mitris liceat illis uti, prout concessa eis ab eadem sede indulta permittunt.

n Abbates ex dicantur esse prælati, vide Geminianum in cap. præsenti de offic. ord. l. 6. Vid. Barbat. in c. volentes. extr. de off. deleg.

¶ Pium. c. *Ut Apostolicæ Sedis, &c.*] Contra Petrus Blesensis, *epist.* 63. & 90. Petrus Cluniacensis, *lib.* 6. *epist.* 28. Durandus *de modo General. Concil. celebr.* & *in Specul. tit. de Privileg.*

CAP. VII.

In prima parte demonstrat, quid juris, cum quis solo privilegio se dicit exemptum. In secundo, ibi, Si autem, quid juris, cum super hoc præscriptionem allegat. In tertio, ibi, Quod si tales, quid juris, cum allegat utrumque. Joan. And.

Bonifacius VIII. (*c. an. 1298. Romæ.*)

CUm a personæ Ecclesiasticæ tam religiosæ, quam seculares plura præsumant, quæ ipsis infamiam pariunt, & aliis inferunt læsionem, prætextu exemptionis, vel libertatis, quam asserunt se habere, Ordinariorum correctiones, & ordinationes subterfugientes, ac eorum forum sive judicium declinantes: nos volentes super hoc de salubri remedio providere, statuimus, ut hi, qui se asserunt per privilegia, seu indulgentias Apostolicæ sedis exemptos, a locorum Ordinariis p requisiti, hujusmodi privilegia, vel indulgentias (quibus se dicunt fore munitos) ipsis Ordinariis in loco congruo & secura, aut aliquibus prudentibus viris omni suspicione carentibus, ad hoc per dictos Ordinarios deputatis, intra terminum competentem, pro facti qualitate, ipsorum Ordinariorum, aut delegatorum suorum arbitrio moderandum, justo impedimento cessante ostendere, ac ad legendum integraliter q, exhibere: necnon de articulis, de quibus controversia fuerit, transcriptum tradere teneantur. Si autem ad fundandam intentionem suam super hujusmodi libertate solummodo præscriptionem canonicam duxerint opponendam: eisdem Ordinariis, vel delegatis ab eis viris prudentibus non suspectis, de præscriptione hujusmodi facere debent fidem. Quod si tales privilegio, & præscriptione asserant se munitos, privilegium quidem ipsum exhibeant, ut in primo hujusmodi constitutionis articulo superius est expressum. Et si privilegium exhibitum non ad plenum per se sufficiat ad exemptionem seu libertatem hujusmodi comprobandam, sed tale est, quod saltem causam præbeat præscribendi, tunc personæ prædictæ annorum XL. præscriptionem teneantur probare, præscriptionisque probatione pendente, licet Ordinariorum intentio de jure communi fundetur, tamen quia de privilegio (quod saltem causam præscribendi præbet) faciunt fidem, in libertatis vel exemptionis possessione, non violenta, non clandestina, nec concessa precario, de qua fidem coram eisdem fecerint, non turbentur. Si vero privilegium per se sufficiens, quando solo privilegio se defendunt, vel saltem tale, quod præscriptioni canonicæ causam præstet, cum præscriptionem allegant, non exhibuerint, ut est dictum: cum de jure communi Ordinariorum intentio sit fundata, sua jurisdictione uti possint in eosdem libere: donec de præscriptione canonica (ut præmissum est) fecerint plenam fidem.

o Vid. Antonium Capycium decisione Neap. 209.

p Suppleat. Do. & Phil. seu alii, quorum jurisdictio fundata est jure communi, aut statuto privilegia autoris; quia notorium facti, ut iste Anchar. operatur idem quod notorium juris. Fout.

q Vide Bart. in rubr. ff. de novi oper. nunt. & l. prætor. ff. de edon. Font.

CAP. VIII.

Interdictus est ingressus Ecclesiæ regularibus, vel secularibus (quamvis exemptis) qui scienter celebrant, vel celebrari faciunt divina in civitatibus, vel locis interdictis: nisi secundum permissionem juris: vel qui excommunicatos, vel interdictos publice ad divina officia, sacramenta, vel sepulturam admittunt. h. d. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

EPiscoporum r & aliorum Prælatorum querelis frequentibus, & querulosis clamoribus excitati, præsenti decreto duximus statuendum, ne aliqui seculares aut regulares, quorumcunque exemptionis, seu libertatis sedis Apostolicæ privilegiis communiti, cujuscunque ordinis, religionis, status vel conditionis existant, scienter celebrent, vel faciant celebrari divina in civitatibus s, castris, villis (nisi quatenus eis a jure conceditur) seu locis aliis interdictis ab Ordinariis sive delegatis Judicibus, vel a jure: aut excommunicatos publice, vel interdictos ad divina officia, seu Ecclesiastica sacramenta, vel Ecclesiasticam sepulturam admittant. Qui vero contra præsumpserint (præter alias pœnas a jure statutas) ingressum Ecclesiæ sibi noverint interdictum: donec de transgressione hujusmodi ad arbitrium eorum, quorum sententiam contempserunt t, satisfecerint competenter.

r Vid. Clement. ex frequentibus. de sentent. excomm. Calderin. consil. 4. tit. de sentent. excomm. & late Felinum in cap. a nobis. extr. de excep.

s Civitatis appellatione quid veniat, vide per Felinum in cap. Rodulphus extr. de rescript.

t al. contempserint.

CAP. IX.

Primo *ponit, quando eximitur Ecclesia, quid importet.* Secundo, *quando ipsius Canonici.* Tertio, *quando Clerici. Et ipso ordinate declarat, in qualibet partium affirmative, & negative loquendo,* secundum Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

PEr u exemptionem Ecclesiæ concessam, ipsa Ecclesia, & ipsius Monachi vel Canonici, Clerici etiam & Conversi, perpetuoque oblati (non autem Ecclesiæ ejusdem Presbyter, qui Parochianorum curam habet, quoad ea, quæ ad curam eandem pertinent, nec ipsi parochiani etiam) intelliguntur exempti. Verum si Canonici alicujus Ecclesiæ eximantur, ipsi soli Canonici, non autem Ecclesia, vel alii ejus Clerici sunt exempti. Si autem Clerici cujusvis Ecclesiæ eximantur, tunc tam Canonici, quam alii Clerici eximuntur, non tamen Ecclesia: nisi aliud in exemptionis privilegio exprimatur.

u Præter doctores hic vide Decianum consil. 15.

CAP. X.

Formas privilegiorum ponit hæc decretalis: quarum quædam exemptionem conferunt, quædam non. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

SI Papa in aliquo privilegio, vel scriptura non facta principaliter super donatione x, vel sententia exemptionis seu libertatis, aliquam Ecclesiam ad jus, & proprietatem Romanæ Ecclesiæ pertinere, vel consimilia verba narret: non propterea illius Ecclesiæ exemptio est probata, nisi de libertate aliter doceatur. Si autem Ecclesiæ vel monasterio exemptionis privilegium concedendo, vel super ipsius exemptione sententiando (cum de ipsius exemptionis negotio ageretur) asserat ipsam Ecclesiam fore exemptam: aut etiam juris beati Petri existere: sive ad jus & proprietatem Romanæ Ecclesiæ, vel ad Romanam Ecclesiam specialiter, aut sine medio, vel etiam simpliciter pertinere: per hoc plene debet exempta hujusmodi Ecclesia judicari. Cum enim jure communi omnes Ecclesiæ per orbem diffusæ ad Romanam Ecclesiam pertineant, si id alicui concederetur Ecclesiæ, vel de eo per sententiam judicetur, ex hoc ipso comprobatur exemptio: ut privilegii verbis aliquas allature concessio ei, cui conceditur, & sententia nullam aliter datura subsidium Ecclesiæ (pro qua fertur) prærogativam (cum verba aliquid operari debeant) conferat gratiam specialis. Et est idem, si privilegium contineat, vel ipse Papa per modum exprimat suprascriptum, quod Ecclesia sit libera, seu quod potiatur Romanæ Ecclesiæ libertate: vel quod in hoc prærogativa gaudeat speciali: aut si dicat indefinite, quod Ecclesiæ Romanæ annuum censum solvat, ad perceptæ indicium libertatis: sive quod ipsam Ecclesiam eximit ab ordinarii y potestate: vel quod non audeat illic Episcopus cathedram collocare, aut imperandi (seu ordinationem quamvis levissimam faciendi) exercere aliquam potestatem. Similiter si aliqui recipiuntur in proprios, & speciales subjectos, censentur exempti. Non sic sunt proprios, & speciales filios Romanæ Ecclesiæ sint suscepti: tales quippe exempti propterea non existunt. Si vero dicatur simpliciter, quod aliqua Ecclesia Romanæ Ecclesiæ annuum censum solvat, non propter hoc exempta Ecclesia dici debet. Idem dicimus, si circa aliqua per privilegium concedatur libertas, & clausula de censu annuo persolvendo sequatur: ut si aliquibus, quod ab alio, quam a Papa seu ejus Legato excommunicari, suspendi aut interdici non possint, vel aliquid aliud specialiter a sede Apostolica sit indultum: vel etiam dicatur, quod in speciales Romanæ Ecclesiæ filios sint assumpti, & sequatur in privilegio, quod Ecclesiæ Romanæ ad indi-

x al. dotione.

y al. ordinaria.

z al. judicium. *a al. in ejusmodi privilegiatis articulis, al. sic in ceteris privilegiatis articulis, &c.*

judicium z libertatis perceptæ annuum censum solvant. His enim, & consimilibus casibus sic a in certis privilegiati articulis, Ordinariorum jurisdictioni quoatum ad alia sunt subjecti. Licet autem sic diversos privilegiorum, quibus Ecclesiæ ac monasteria eximuntur, tenores ad litium materiam amputandam duxerimus designandos: per hoc tamen aliis exemptionum (si reperiantur) seu aliarum libertatum modis, vel eorum effectibus nolumus aliquatenus derogari.

CAP. XI.

Privilegiati, ut tempore interdicti celebrare possint divina clausis Ecclesiis, alios etiam extraneos admittere non possunt. Et si fuerit singularis persona super hoc privilegiata, familiares suos admittit: secus in familia Conventus taliter privilegiati. Hoc privilegio non gaudet ille, cujus culpa ponitur interdictum. h. d. Dominicus.

Idem. (*c. an. 1298. Romæ.*)

b de materia vide latissime in c. alma mater. infr. de sent. excom.

c al. fuerit.

Licet b nobis concessum existat, ut interdicti tempore januis clausis, excommunicatis & interdictis exclusis, voce submissa divina celebrare possitis: ad ea tamen aliquos, etiamsi aliunde venerint (nisi super hoc privilegiati existant) recipere nulla ratione debetis. Cum conceditur singulari personæ, ut modo præmisso tempore interdicti celebrare valeat, vel audire divina: ejus familiares domestici ad audiendum cum eo, & celebrandum sibi dictum officium, licite admittuntur. Non sic autem in familiari hoc alicujus Conventus, seu collegii est concedendum: illi enim nisi privilegiati fuerint, admitti non debent. Hujusmodi quoque concessione gaudere non potest is, cujus causa seu culpa, dolo vel fraude, fuit c sententia interdicti prolata, seu qui ad perpetrandum delictum, cujus occasione lata extitit, præbuit consilium, auxilium, vel favorem.

CAP. XII.

Episcopi cum altari viatico celebrare possunt, & sibi facere celebrari: ita tamen, quod non violent interdictum. hoc dicit Joan. Andr.

Idem. (*c. an. 1298. Romæ.*)

d Et an appellatione Episcopi veniat electus, vid. Felin. in cap. cum te. de rescrip. vers. tert. restringitur.
e al. sup. nulla die.

Quoniam Episcopi d eorumque superiores se habent diversis ex causis a suis Ecclesiis, & diœcesibus absentare frequenter, nec semper possunt commode ad Ecclesias accedere pro Missa celebranda, vel audienda in ipsis, sine qua eos transire non decet absque causa rationabili ullam e diem: præsenti constitutione indulgemus eisdem, ut altare possint habere viaticum, & in eo celebrare, ac facere celebrari, ubicunque absque interdicti transgressione illis permittitur celebrare, vel audire divina.

DE INJURIIS, ET DAMNO DATO.

TITULUS VIII.

CAP. UN.

Represaliæ contra personas Ecclesiasticas concedi, vel concessæ extendi non debent: contra facientes (nisi revocent intra mensem) singulares sunt excommunicati, universitates interdictæ. Joan. Andr.

Gregorius X. in *Concilio generali Lugdunensi.*
[*an. 1273. in Gallia.*]

a Vide l. libro. rum. §. quod tamen Cassius. ff. de leg. 3. Bart. in l. Labeo. ff. de sup. leg.
b al. ipsarum.

Etsi pignorationes, quas vulgaris elocutio a represalias nominat, in quibus alius pro alio prægravatur, tanquam graves legibus, & æquitati naturali contrariæ, civili sint constitutione prohibitæ: ut tamen earum prohibitio in personis Ecclesiasticis tanto amplius timeatur, quanto in illis specialius inhibentur, eas concedi contra personas prædictas, seu bona ipsorum b, aut quantumcunque generaliter prætextu cujusvis consuetudinis (quam potius reputamus abusum fore) concessas, ad illas extendi præsenti decreto districtius inhibemus. Illi autem, qui contra fecerint, adversus personas easdem pignorationes, seu represalias concedendo, vel extendendo ad eas, nisi præsumptionem hujusmodi revocaverint, a concessione, vel extensionis tempore intra mensem, si personæ singulares fuerint, sententiam excommunicationis incurrant, si vero universitas, Ecclesiastico subjaceat interdicto.

DE PŒNIS.

TITULUS IX.

CAP. UN.

De veteri jure poterit Archiepiscopus, cum in provincia sua jurisdictionem suam exequitur, punire contra se injuriantes sibi, nunciis, & familiæ suæ, si per id sua jurisdictio impeditur: alias non, nisi consuetudo amplius tribuat: sed hodie tales injuriantes tunc punit, etiamsi jurisdictionem non impediant. h. d.

Innocentius IV. [*c. an. 1252. Romæ.*]

a Vid. Alex. consil. 135. l. 1. incip. circa primum dubium: unde intelliges quando quis possit esse judex in propria causa.

Romana a Ecclesia: [*& infra.*] Licet autem Rhemensi Archiepiscopo suam Provinciam visitanti, eos, qui tunc sibi, vel suæ familiæ, aut aliis, quos propter hoc per eandem provinciam dirigit, & etiam quando concilium convocat, eos, qui nuncii sui, quos pro illo, vel alias per provinciam illam sua debita jurisdictione utendo transmittit, injuriari præsumunt: si hac occasione sua in hic impeditur jurisdictio, pro injuria hujusmodi (dummodo existat notoria) propria auctoritate punire, nisi amplius ei de Rhemensis Ecclesiæ consuetudine competere dignoscatur. Sibi etiam, & Metropolitanis aliis in suis provinciis, dum sic in illis jurisdictionem exercent, puniendi manifestas, & notorias offensas, tunc eisdem illatas, vel suis (etiamsi exinde impediri jurisdictionem hujusmodi non contingat) libera sit de nostra speciali concessione facultas.

CAP. II.

Docet hæc decretalis, quibus assistentibus fieri debeat degradatio, de quibus vestibus, ornamentis, libris & instrumentis in degradatione sit expoliatio, & quibus verbis utatur ipse degradans. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. *Brixien. Episcopo.* [*an. 1298. Romæ in Aprilem.*]

b Qualiter hodie fieri possit degradatio, vide Conc. Trid. sess. 13. de reform. c. 4. adde c. excommunicamus. §. credentes. sup. de hæret. eod. lib.

c al. fuerunt.

d al. traditur.

Degradatio b qualiter fieri debeat, a nobis tua fraternitas requisivit. Super quo tibi taliter respondemus, quod verbalis degradatio, seu depositio ab ordinibus, vel gradibus Ecclesiasticis est a proprio Episcopo sibi assistente, in degradatione Clericorum in sacris constitutorum ordinibus, certo Episcoporum numero definito canonibus facienda: quamquam proprii Episcopi sententia sine aliorum Episcoporum præsentia sufficiat in degradatione eorum, qui minores duntaxat ordines receperunt. Actualis vero, sive solennis exauctoritas militiæ militia, id est, Clerici degradatio (cum ad eam fuerit procedendum) fiet, ut exauctorizatio ejus, qui militiæ deservit armatæ, cui militaria detrahuntur insignia, sicque a militia remotus castris rejectus, privatur consortio, & privilegio militari. Clericus igitur degradandus vestibus sacris indutus, in manibus habens librum, vas, vel aliud instrumentum, seu ornamentum ad ordinem suum spectans, acsi deberet in officio suo solenniter ministrare, ad Episcopi præsentiam adducatur: cui Episcopus publice singula, sive sint vestes, calix, liber, seu quævis alia, quæ illi juxta morem ordinandorum Clericorum in sua ordinatione ab Episcopo fuerint c tradita, seu collata, singulariter auferet, ab illo vestimento, seu ornamento, quod datum, vel traditum fuerat ultimo, inchoando, & descendendo gradatim degradationem continuet usque ad primam vestem, quæ datur d in collatione tonsuræ, deinceps radatur caput illius, seu tondeatur, ne tonsuræ, seu Clericatus vestigium remaneat in eodem. Poterit autem Episcopus in degradatione hujusmodi uti verbis aliquibus ad terrorem, illis oppositis, quæ in collatione ordinum sunt prolata, dicendo Presbytero hæc, vel similia verba in remotione planetæ: Auferimus tibi vestem sacerdotalem, & te honore sacerdotali privamus: sicque in remotione reliquorum insignium similibus verbis utens in ablatione ultimi, quod in collatione ordinum fuit primum, ita scripta, vel alio simili modo pronunciet, sive dicat: Auctoritate Dei omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ac nostra tibi auferimus habitum Clericalem, & deponimus, degradamus, spoliamus, & exuimus te omni ordine, beneficio, & privilegio clericali.

CAP. III.

Quamvis inventio carceris fuit ad custodiam: tamen potest quis puniri pœna carceris perpetuo, & ad tempus. Joan. And.

Idem. (*c. an. 1298. Romæ.*)

a Vid. Jo. Anamam in c. a nobis, de apostat. & Fel. in c. cum sit de for. compet.

Quamvis a ad reorum custodiam, non ad pœnam carcer specialiter deputatus esse noscatur: nos tamen non improbamus, si subjectos tibi Clericos confessos de criminibus, seu convictos (eorum excessibus, & personis ceterisque circumstantiis provida deliberatione pensatis) in perpetuum, vel ad tempus, prout videris expedire, carceri mancipes ad pœnitentiam peragendam.

CAP.

CAP. IV.

Pœna alicui imposita, & ejus posteris, non extenditur ad posteros lineæ fœmineæ, nisi aliud in jure, vel sententia sit expressum. h. d. Zen.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

UBicunque f alicui, & ejus filiis, seu posteris usque in certam generationem pœna imponitur ab homine, vel a jure, pœna ipsa eos tantum afficit, qui per masculinam, non per fœmininam lineam descendere dignoscuntur; nisi aliud in jure, vel sententia sit expressum.

f Præter Doct. hic vide aliquo per Decium in c. movit, de Judic.

CAP. V.

Primo *punit insequentes, percutientes, aut capientes Cardinales, & ejus criminis socios.* Secundo, *eorum filios & nepotes.* Tertio, *ipsis infidelitoribus pœnam addit.* Quarto, *quam satisfactionem cum absolventur, facere debeant, & quid per absolutionem consequantur.* Quinto, *de nudis consiliariis, vel simpliciter faventibus huic crimini.* Sexto, *ad collaterales permittit pœnas extendi.* Septimo, *ponit de insequentibus Clericos, vel Religiosos familiares Papæ, vel Cardinalium.* Octavo, *punit de occidentibus Cardinales.* Nono, *dicit potestates seculares nihilominus pœnis legalibus contra tales uti debere, & hanc constitutionem etiam facere observari, & contra facientibus pœnam imponit.* Joan. And.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

FElicis recordationis Honorii c Papæ III. prædecessoris nostri vestigiis inhærentes, quibusdam additis, & detractis de communi fratrum nostrorum consilio hac in perpetuum valitura constitutione sancimus, ut si quis deinceps in hoc sacrilegii genus irrepserit, quod sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem fuerit hostiliter insecutus, vel percusserit, aut ceperit, vel socius fuerit facientis, aut fieri mandaverit, vel factum ratum habuerit, aut consilium g dederit, vel favorem, aut postea receptaverit, vel defensaverit scienter eundem: sicut reus criminis læsæ majestatis perpetuo sit infamis, diffidatus h nihilominus, & bannitus, sit intestabilis, ut nec testamenti liberam habeat factionem, nec ad alicujus bona ex testamento, vel ab intestato vocetur: quatenus ab omni successione repulsus, publicaque repulsa confusus minus inveniat suæ malitiæ successorem: *fiant i habitationes ejus desertæ, & ut non sit qui eas inhabitet*, dentur cunctæ ipsius ædificia in ruinam, & ut perpetuam notam infamiæ perpetua ruina testetur, nullo tempore reparentur: nullus ei debita reddere, nullus respondere in judicio teneatur: quicquid etiam in bonis invenitur ipsius, fisci, vel reipublicæ dominio applicetur, ut ex illis nil transmittat ad posteros, sed potius eum ipsa quodammodo damnentur & sua. Si qua vero feuda, locationes, officium, vel beneficium spirituale, vel temporale ab aliquibus Ecclesiis obtinet, sit eis ipso jure privatus, quæ sic libere ad Ecclesias revertantur, quod Ecclesiarum Rectores de ipsis pro sua voluntate disponant. Quod si quis prædictorum filium, vel filios habeat, nepotem, vel nepotes per rectam lineam descendentes, beneficiatum, seu beneficiatos quovis beneficio, etiamsi pontificalem adeptus, vel adepti fuerint dignitatem, sint eis ipso jure privati, spe promotionis omnino sublata. Nulli præterea ullorum filiorum atque nepotum ex virili sexu descendentium ab eisdem, aliquæ aperiatur janua dignitatis, aut honoris Ecclesiastici vel mundani, seu ad alicujus loci regimen sit ascensus: sit eis postulandi negata facultas, sit notarie n judicatus, & quodlibet aliud officium seu ministerium publicum interdictum: in judiciis eorum assertio contra quemquam nihil fidei, nihil credulitatis inveniat, ut ad testimonium prorsus reddantur indigni: sit eis ad ordines ascensus inhibitus, sit ad beneficium, vel officium Ecclesiasticum denegatus accessus l, & (ut magis famosa sit eorum infamia) ad actus legitimos nullus eis pateat aditus, nulla porta pandatur eisdem super aliquo præmissorum, omni m spe dispensationis ademta. Præsenti nihilominus adjicimus sanctioni, ut ea insecutione prædicta, sicut ex injectione manuum violenta, ipso facto excommunicationis sententiam quæ incurrat, & tam insecutor, quam alii superadicti tanti mali participes, quamdiu in sua contumacia perduraverint, singulis diebus Dominicis, & festivis, pulsatis campanis, & candelis accensis, per omnes illius loci Ecclesias, in quo tantum facinus fuerit attentatum, necnon civitatum, & diœcesum vicinarum n excommunicati publice denuncientur: nec ab alio, quam a Romano Pontifice possint absolutionis beneficium obtinere, nisi duntaxat in mortis p articulo constituti.

g Vide Decium in c. 1. de off. delegati.

h Diffidare, & bannire, quid significet, docent Angelus de Perusio consil. 23. Germinianus in c. 1. de homic. l. 6. & Petrus Godofredus in auth. Gazaros. 1. de hær.

i Psalm. 62.

n al. notarie.

l al. ascensus.

m al. omnino.

n Loca vicina quæ dicantur, vide per Alex. consil. 57. l. 3.

o Al. munitæ nuncupentur.

p Quoniam in mortis articulo nulla est reservatio, atque ideo omnes sacerdotes quoslibet pœnitentes, a quibusvis peccatis, & censuris absolvere possunt: ita Conc. Trid. sess. 14. cap. 7. tit. de casuum reservatione.

Cum autem fuerint absolvendi, primo sufficienter, & idonee caveant, quod interendo parebunt, & enerviante Domino pœnitentiam peragent injungendam: deinde per omnes illius loci Ecclesias principales, vicinorumque locorum, diebus Dominicis, & solemnibus incedant nudi coram populo, femoralia tantum habentes, & ferulas deferentes in manibus, cum quibus per easdem Ecclesias publice fustigentur: iture postmodum ultra mare, & ibidem acturi pœnitentiam per tres annos ad minus, nec exinde postmodum reversuri absque sedis Apostolicæ licentia speciali. Verum cum talis gratiam reconciliationis meruerit, beneficio absolutionis obtento, indulgeatur ei licentia, ut suam & suorum injuriam prosequatur: & debitorum illorum, quæ contracta fuerint q, de postmodum acquisitis repetitio non negetur. Illud autem non duximus omittendum, quod si quis fuerit in præmissis nudo consilio aut simplici favore culpabilis, Judex in talem pœnam mitiatur ex culpa: ut secundum quod excessus exegerit, vindicta procedat. Cæterum, quia dignum est, ut nefandi ratione flagitii ultionis severitas amplius extendatur, & propter enormitatem culparum, plagarum modus excrescat, nec pœnis solitis contenteter: statuimus, ut ad collaterales fratres, videlicet nepotes, & pronepotes talium possit extendere pœnas in hujusmodi nostra constitutione contentas, circumspectio Romani Pontificis, prout circumstantiæ rationabiles suadebunt.

q al. fuerunt.

Præmissis etiam dignum censuimus annectendum, ut si quisquam aliquem prædictorum excessuum quemquam de Clericis vel religiosis nostræ familiæ, vel Cardinalium afficere forte præsumpserit, proportionetur pœna delicto: ita quod vindicta ex æquo excessui respondente ab offensa nostrorum cohibeantur deinceps manus temerariæ formidine ultionis, quas Dei, vel nostra, seu fratrum nostrorum reverentia non coercet. Si quis vero per se, vel per alium occiderit Cardinalem [quod absit] vel dederit causam mortis: ultra quam præmissa contineant, sic in eum potestas jurisdictionis insurget, sic rigor ultionis insistat, quod contra vitæ subsidium mortis solatium invocet, vivens pœna, non cœpta, vindictæ speculum, non offensæ. Per hoc quoque secularibus Potestatibus non adimimus facultatem utendi legibus contra tales, quas adversus sacrilegos catholici Principes ediderunt. Quis enim locus regiminis poterit esse tutus, quis Rector securitate gaudebit, si Romana Ecclesia (quæ omnium Ecclesiarum disponente Domino caput est & magistra) casibus istis subjicitur? si ejus filii speciales hujusmodi periculis exponentur? Quem Ecclesiæ filium, quem fidei zelatorem contumelia tanta non tangeret, & confusio tam aspera non moveret? Porro si filius est, dolebit: si fidelis, matre fidei læsa lædetur. Quapropter si Princeps, senator, consul, potestas, vel alius dominus sive rector contra præsumptores prædictos, præsentis constitutionis tenorem non fecerit observari: tam ipse, quam officiales ipsius intra mensem, postquam res ad notitiam eorum pervenerit, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant. Civitas vero quævis alia, præter urbem, quæ talia facientes, vel facientibus seu præsumentibus, in his consilium, vel auxilium dederit aut favorem, vel intra mensem saltem taliter delinquentes, (prout tanti facinoris enormitas exegerit, & facultas ei affuerit) non duxerit puniendos, pontificali ut supra sit eo ipso dignitate privata, & nihilominus remaneat interdicta.

¶ Pitu. 2. *Felicis recordationis Honorii.*] Mentio hujus Constitutionis est in Chronico Comitis Montisfortis.

DE POENITENTIIS, ET REMISSIONIBUS.

TITULUS X.

CAP. I.

Quæstores non citant aliquos, licet eos monere possint. Et in concedendis indulgentiis non excedunt Archiepiscopi statutum Concilii generalis. h. d. Zen.

Innocentius IV. *in Concilio Lugdunensi.*
(*an. 1245. in Gallia.*)

ROmana Ecclesia: [*& infra.*] Quæstoribus a autem fabricæ Rhemen. Ecclesiæ, Rhemen. Archiepiscopus, sive ejus officiales citandi Suffraganeorum ipsius Ecclesiæ subditos (quos iidem quæstores sibi resistere, aut nolle parere dicerint) ut super hoc compareant coram ipsis, nequaquam tribuant potestatem. Super benigna vero ipsorum receptione, ac subventione ipsi fabricæ facienda, possunt eosdem Suffraganeos, & alios Christi fideles Rhemen. Provinciæ charitative monere. In concedendis quoque indulgentiis non excedat Rhemen. Archiepiscopus statutum Concilii generalis.

a Prædicatores quæstuarios omnino sustulit Concil. Trid. sess. 5. de refor. c. 2. in fine, & sess. 21. de refor. c. 9.

CAP. II.

Concessio generalis confessoris non tangit Episcopo specialiter reservata, nec obtentu consuetudinis potest quis sibi eligere confessorem. h. d. Zen.

Bonifacius VIII. (*c. an. 1298. Romæ.*)

SI Episcopus suo subdito concesserit, ut sibi possit idoneum eligere confessorem, ille, quem is elegerit, in casibus, qui eidem Episcopo specialiter reservantur b, nullam habet penitus potestatem: cum in generali concessione illa non veniant, quæ non esset quis verisimiliter in specie concessurus. Nulla quoque potest consuetudine introduci, quod aliquis præter sui superioris licentiam confessorem sibi eligere valeat, qui eum possit solvere, vel ligare.

b Vide Concil. Trid. sess. 14. de sanctissimo pœnitentiæ sacramento. c. 7.

CAP.

CAP. III.

Decretalis, cum et ea, in pluribus Episcopis indulgentiis locum habet. h. d. Zen.

Idem. (*c. an. 1298. Romæ.*)

INdulgentiæ a, quæ ab uno vel pluribus Episcopis in Ecclesiarum dedicationibus, vel aliis quibuscunque casibus conceduntur, vires non obtinent d, si statutum excesserint Concilii generalis.

c *Vid. B. Thom. in quæstionibus additis ad 3. par. q. 26. art. 3.*
d *Vide l. mojorandum quod ex conventione. §. 1. ff. de receptis, & l. falsus. ff. quod cum falso. Font.*

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS, SUSPENSIONIS, ET INTERDICTI.

TITULUS XI.

CAP. I.

Judex, qui excommunicat, suspendit, vel interdicit, in scriptis hoc faciat, & causam conscribat, & requisitus exemplum sententiæ tradat intra mensem. Qui contra fecerit, per mensem ab ingressu Ecclesiæ & divinis est suspensus: & relaxabitur illa sententia per superiorem absque difficultate, & condemnabitur latori in expensis, & aliàs pœna condigna. Si sic suspensi celebrant ut prius, sunt irregulares: nec absolvuntur ab alio quam a Papa. h. d. Joan. Andr.

Innocentius IV. *in Concilio Lugdun.*
(*an. 1245. in Gallia.*)

CUm a medicinalis sit excommunicatio, non mortalis, disciplinans, non eradicans, dum tamen is, in quem lata fuerit, non contemnat, caute provideat Judex Ecclesiasticus, ut in ea ferenda ostendat se prosequi, quod corrigentis fuerit b, & medentis. Quisquis igitur excommunicat, excommunicationem in scriptis proferat, & causam excommunicationis expresse conscribat, propter quam excommunicatio proferatur. Exemplum vero hujusmodi scripturæ teneatur excommunicato tradere intra mensem, si fuerit requisitus, super qua requisitione fieri volumus publicum instrumentum, vel literas testimoniales sigillo authentico consignatas. Si quis autem Judicum hujusmodi constitutionis temerarius extiterit violator, per mensem unum ab ingressu Ecclesiæ c, & divinis officiis noverit se suspensum. Superior vero, ad quem recurritur, sententiam ipsam sine difficultate relaxans d, latorem excommunicatum ad expensas, & omne interesse condemnet, & alias puniat animadversione condigna, ut pœna docente discant Judices, quam gravis sit excommunicationum sententias sine maturitate debita fulminare. Et hæc eadem in suspensionis, & interdicti sententiis volumus observari. Caveant autem Ecclesiarum Prælati, & Judices universi, ne prædictam pœnam suspensionis incurrant: quoniam si contingeret eos sic suspensos divina officia exequi sicut prius, irregularitatem non effugient juxta canonicas sanctiones: super qua non nisi per Summum Pontificem poterit dispensari.

a *Vide Concil. Trid. sess. 25. de reform. c. 3. & cur excommunicatio dicatur medicinalis, luculenter docet Joan. Roffensis adversus Lutherum, art. 6. & Covarruvias in c. alma mater. de sent. excomm. l. 6. in init.*
b *al. est.*
c *Non hic ut mente Dominici, quod non possit domi in oratorio celebrare. Font.*
d *Vid. l. prolatam C. de sent. & interl. omn. jud. Font.*

CAP. II.

Qui petit absolvi ad cautelam, dicens excommunicationis sententiam in se latam esse nullam, absolvetur tanquam contradictione non obstante: nisi dicatur, & probetur intra octo dies excommunicatus pro manifesta offensa. Qui probat se excommunicatum post appellationem, probatione pendente in judiciis evitabitur, extra judicium vero non. h. d. Joan. Andr.

Idem in eodem. (*an. 1245. in Gallia.*)

SOlet e a nonnullis in dubium revocari, an cum aliquis per superiorem absolvi postulat ad cautelam, dum in se latam excommunicationis sententiam asserit esse nullam, sine contradictionis obstaculo munus ei debeat absolutionis impendi? Et an ante absolutionem hujusmodi is, qui se offert in judicio probaturum se post appellationem legitimam excommunicatione innodatum, vel intolerabilem errorem in sententia fuisse patenter expressum, sit in cæteris (excepto probationis illius articulo) evitandus? In prima igitur dubitatione sic statuimus observandum, ut petenti absolutio non negetur, quamvis in hoc excommunicator, vel adversarius se opponat: nisi eum excommunicatum pro manifesta dicat offensa. In quo casu terminus octo dierum indulgebitur sic dicenti: et si probaverit quod opponit, non relaxetur sententia, nisi prius sufficiens præstetur emenda, vel competens cautio de parendo juri, si offensa dubia proponatur. In secunda vero quæstione statuimus, ut is, qui ad probandum admittitur, pendente probationis articulo, in cæteris, quæ ut actor f in judiciis attentaverit, interim evitetur. Extra judicium vero in officiis, postulationibus, & electionibus, ac aliis legitimis actibus nihilominus admittatur.

e *Vid. Abb. Pal. & alios in c. Apostolicæ, ext. de excep. ubi multa tradunt de absolutione ad cautelam hac spectantia.*
f *Vide Dec. in c. intelleximus, extra de judiciis.*

¶ PITH. 2. *Terminus octo dierum.*) *Cap. 23. extr. de verb. signif.*

CAP. III.

Excommunicatio lata in participantes excommunicatis in locutione, & similibus (canonica monitione non præmissa) non tenet. Joan. Andr.

Idem in eodem. (*an. 1245. in Gallia.*)

STatuimus g, ut nullus Judicum participantes cum excommunicatis ab eo, in locutione & aliis, quibus ligatur participans excommunicatione minori, ante monitionem canonicam excommunicare majori excommunicatione præsumat; salvis constitutionibus contra illos legitime promulgatis, qui in crimine præsumunt participare damnato. Quod si in locutione & aliis, quibus participans labitur in minorem, excommunicatus fortius induresccat, poterit Judex post monitionem canonicam hujusmodi participantes consimili damnare censura. Aliter autem in participantes excommunicatio prolata non teneat: & proferentes pœnam legitimam poterunt formidare.

g *De participantibus cum excommunicatis, vid. c. sicut Apostolica, et. qu. 3. & ibi late Turrec. & B. Th. in quæstionibus additis ad 3. par. qu. 23. art. 1. 2. & 3.*

CAP. IV.

Episcopi nullam interdicti, vel suspensionis incurrunt sententiam, nisi in sententia sint expressi. h. d. Jo. Andr.

Idem in eodem. (*an. 1245. in Gallia.*)

QUia periculosum est Episcopis, & eorum superioribus, propter executionem pontificalis officii, quod frequenter incumbit, ut in aliquo casu interdicti, vel suspensionis incurrant sententiam ipso facto: Nos deliberatione provida duximus statuendum, ut Episcopi & alii superiores Prælati nullius constitutionis occasione, sententia sive mandati prædictam incurrant sententiam ullatenus ipso jure: nisi in ipsis de Episcopis expressa mentio habeatur.

CAP. V.

Hujus decretalis quinque sunt dicta. Primum, quod Archiepiscopus sententias latas a subditis suorum Suffraganeorum, nisi hoc habeat de consuetudine, non relaxet. Secundum, quod generalis sententia Archiepiscopi ligat tantum subditos. Tertium, quod pro præteritis vel præsentibus culpis, monitione non præmissa, ab eis lata sententia est injusta. Quartum, quod pro futuris culpis, vel jam commissis, scilicet nisi satisfecient, excommunicare non debent, nisi mora, culpa, vel offensa, vel alia justa causa subsit. Quintum, quod in universitatem, vel collegium non feratur excommunicationis sententia, sed in illos, qui culpabiles existunt. Joan. Andr.

Idem h. (*an. 1245. in Gallia.*)

ROmana Ecclesia: (*& infr.*) Cæterum interdicti, suspensionis, vel excommunicationis sententias latas ab officialibus Archidiaconorum, seu quibuslibet aliis jurisdictionem habentibus Suffraganeorum Rhemen. Ecclesiæ subditis, Rhemen. Archiepiscopus & ejus Officiales (omissis ipsis excommunicatoribus) non relaxent: salva contraria super hoc consuetudine, si quam habent. Porro excommunicationis sententiæ a Rhemensi Archiepiscopo, suisque Officialibus generaliter promulgatæ, subjectos eisdem jurisdictioni Archiepiscopi tantum ligent. Sed nec in specie nec in genere pro culpis, & offensis præteritis, vel præsentibus, excommunicationum sententias absque competenti monitione præmissa promulgent, & si contra præsumpserint, injustas noverint esse illas. Caveant etiam, ne tales sententias excommunicationis i, sive specialiter, sive generaliter 2, in aliquos pro futuris culpis, videlicet si tale quid fecerint, vel etiam pro jam commissis sub hac forma, si de illis intra tale tempus minime satisfecerint, proferre præsumant: nisi mora in exhibenda satisfactione, vel culpa seu offensa præcesserit, quibus merito ad injungendam satisfactionem hujusmodi, & talibus prohibenda similia inducantur: aut alia rationabilis (quam in ipsa sententia exprimant) causa subsit. In universitatem, vel collegium 3 proferri excommunicationis sententiam penitus prohibemus, volentes animarum periculum vitare, quod exinde sequi posset, cum nonnunquam contingeret innoxios hujusmodi sententia irretiri: sed in illos duntaxat de collegio, vel universitate, quos culpabiles esse constiterit, promulgetur.

h *al. ita: Idem in eodem. al. sic: Innocentius IV. in Conc. Lugdunensi.*
i *Dictio, excommunicationis, deest in antiquioribus exemplar. etiam impressis.*

¶ PITH. 2. *Sive specialiter, sive generaliter, &c.*) Ut *in cap. Præterea, ext. de appellat.*

3. *In Universitatem, vel Collegium, &c.*) Quod olim solitum fieri indicat, *cap. 16. inf. de exceptionib.*

CAP.

CAP. VI.

Prælatus contra potentiam temporalem etiam spirituali gladio, scilicet Ecclesiastica censura, se tueri potest. h. d. Joan. Andr.

Idem in eodem. *r* (*an.* 1245. *in Gallia.*)

r In manuscr. desunt hæc duo verba, in eodem.

DIlecto filio Decano Aurelianensi : [*& infra.*] Præterea cum omnes leges omniaque jura eum vi repellere, cunctisque sese defensare permittant, licuit *s* utique ipsi Decano (si prædictus ballivus eum bonis suis mendanis injuriose spoliare, vel ea violenter occupare præsumpserit, ut superius est expressum) contra ollius violentiam injuriamque se tueri. Et quoniam adversus ejus nimiam potentiam sufficiens temporalis defensio sibi forte non aderat, potuit se etiam spiritualiter, gladio videlicet utendo Ecclesiastico, defensare, ut recurrere propter hoc ad arma spiritualia, quæ sunt Ecclesiæ propria, & pro suo munimine illis uti : præsertim cum dictus ballivus post latam in eum ab *t* eodem Decano ex aliis causis excommunicationis sententiam (sicut idem Decanus asseruit) ipsum tanquam exinde provocatus, sententiæ ipsius contemptor, bonis spoliasset eisdem : & propter hoc postmodum ipse Decanus sententiam tulerit interdicti, tanquam spirituali se mucrone defendens contra illius injuriam & violentiam, sibi eo eodem occasione prædictarum sententiarum, & in ipsarum contemptum illatam. Et quidem cum liceat cuilibet suo vicino, vel proximo pro repellenda ipsius injuria suum impertiri auxilium : imo si potest & negligit, videatur injuriantem fovere, ac esse particeps ejus culpæ : licuit profecto ipsi Decano proprio sibimet subvenire subsidio, & suammet temporalem injuriam suo proprio spirituali defensione tueri : sicque utrumque quodammodo gladium & temporalem, & Ecclesiasticum, alterum videlicet altero adjuvare : maxime quia hi duo gladii consueverunt (exigente necessitate) sibi adinvicem suffragari, & in juvamen alterius subventione mutua frequentius exerceri.

s Vid. Dec. in a. rom non ab homine, in primo not. de jud. & in c. significasti, de off. deleg.

t Hæc verba, ab eodem Decano : desunt in manuscripto.

CAP. VII.

Excommunicatos a subditis Suffraganeorum Archiepiscopi non possum absolvere : sed excommunicatos a Suffraganeis, vel Officialibus eorum, si ad eos appellatum fuerit. h. d. Joan. Andr.

Idem. (*c. an.* 1245. *Romæ.*)

VEnerabilibus : [*& infra.*] Cæterum Rothomagen. Archiepiscopo, vel ejus Officiali non licet excommunicatis ab Archidiaconis, vel aliis subditis Suffraganeorum ipsius Archiepiscopi (cum ore excommunicantium, nec excommunicatorum sint Judices) absolutionis beneficium impertiri : excommunicatos autem ab ipsis Suffraganeis, vel eorum Officialibus possunt absolvere, si ab ipsis litigantibus ad eos *u* fuerit provocatum. Neutra vero partium appellante, si qua ipsarum per Archiepiscopum, vel ejus Officialem ab excommunicatione contra eam lata pro reliquo postulet se absolvi, vel alias coram eis de parte adversa querimoniam sine appellationis interpositione deponat : non est in hoc ab ipsis (cum sui non sint Judices) audienda. Sed si excommunicatus deponat apud eos de Suffraganeo, ut imponatur ei pœna, & pro suo interesse super injusta excommunicatione querelam, audire utique debent eum : secus autem si conqueratur de ipsis, ut relaxetur hujusmodi sententia contra se ab eo pro alio promulgata : quoniam tueri hanc causam non ad ipsum Suffraganeum, sed ad eum, pro quo est sententia lata, spectat. Attamen si Suffraganeus, vel extra judicium pro suorum defensione *x* jurium, vel etiam in judicio ex suo procedens officio *p*, inquirendo videlicet, vel simile quid agendo, aliquem excommunicet : in hoc casu conveniendus est ipse Suffraganeus coram Archiepiscopo, vel ejus Officiali; quia ipsius interest defendere causam suam.

u Ampl in c. in causa, not. per Abbatem in cap. ex literis, de off. Deleg. ubi vide omnino Decium.

o Vide not. in 1. novit. de off. leg. & Innoc. cap. in parte sup. de verb. signific. Font.

p Vide Innoc. c. humilis. de major. & obedient. Bert. l. a. ff. de adult. Fontan.

Archiepiscopus in casibus, in quibus jurisdictionem habet, non cognitionem causæ absolvit excommunicatum ad petitionem partis, vel ex officio, nisi detur excommunicatus pro manifesta offensa, vel contumacia : & contumacia præsumpta, & manifesta ponit exempla. h. d. Joan. Andr.

§. 1. Porro Archiepiscopus, vel ejus Officiales excommunicatos a Suffraganeis, semper antequam audire causam incipiant, in casibus, in quibus eis jurisdictio competit, juxta Ecclesiæ formam debent absolvere : utpote si post diffinitivam fuerit excommunicationis sententia promulgata, & ad eos *q* fuerit appellatum : exceptis casibus, in quibus jure prohibetur post sententiam appellare. Similiter si Suffraganeus extra judicium excommunicet aliquem pro ejus offensa, vel pro sui defensione juris, & super hoc querimoniam ille proponet, est ille primitus juxta formam Ecclesiæ absolvendus : nisi Suffraganeus probaturum se offerat, quod pro manifesta offensa excommunicationis eum vinculo innodavit. Idem est etiam, si quenquam pro præsumpta contumacia (videlicet quia citatus præfixo sibi termino non comparuit) excommunicatione constringat : quia si sic ligatus, proposita querimonia r petat ab Archiepiscopo se absolvi, sive quando Suffraganeus ex suo processit officio, sive quando est ad ipsum Archiepiscopum ante sententiam diffinitivam appellatum, & ab adversario proponatur, quod absolvendus non sit, nec pandi ei debeat judicii aditus, nisi prius expensas restituat, & judicio sisti exhibeat cautionem : ipseque respondeat, quod tecta contumax reputari non debet, pro eo quod in itinere veniens, vel etiam alio impedimento detentus in termino comparere nequivit : tunc protinus sibi juxta formam Ecclesiæ beneficium debet absolutionis impendi. Secus autem si se contumacem confiteatur, vel alias de contumacia sua constet, quia forte prædixerat in judicio, quod minime compareret : tunc enim [cum manifesta sit contumacia, & manifesta reputetur offensa] non est ei [nisi primo expensarum satisfactione, ac de stando judicio præstita cautione] absolutio impendenda. Et hoc ipsum est in similibus observandum : sicut si aliquis ad certum locum citatus, & ille proponet ipsum non esse sibi tutum, & Judex postea in eum (quia non probavit hoc, nec comparuit) sententiam excommunicationis promulget : nam tunc si excommunicatus ipse ad superiorem appellet, & ante omnia se ab eo petat absolvi (cum probare coram eo velit ipsum locum non existere sibi tutum) in hoc est procul dubio audiendus, cum præsumpta solummodo ejus contumacia videatur. Sed si Judex pronuntiasset locum illum esse idoneum, & securum, & ille non comparuisset, ac ideo excommunicasset eundem : ipse postmodum super hoc (nisi post latam interlocutoriam ante decendium provocasset) nullatenus audiri debet.

r Per viam supplicationis restitutionis in integrum, appellatione. Dom. Font.

Excommunicatio lata post appellationem interpositam ex causa probabili, non statim pronuntiatur nulla : sed fieri potest relaxatio ad cautelam, etiam antequam incipiat de veritate causæ cognoscere. Idem si dicatur lata per intolerabilem errorem, & an contrarium error ille probabiliter esse datur, Joan. Andr.

§. 2. Sed si ex causa legitima, seu probabili quis appellat, puta quia locus non est tutus, & post appellationem hujusmodi excommunicatione ligetur, ac deinde constet superiori, quod ad ipsum ex tali causa extitit provocatum; non tamen illico pronunciare debet excommunicationis sententiam fore nullam, sed potest eam ad cautelam juxta formam Ecclesiæ relaxare.

Si certum est excommunicationem esse justam, fit remissio : si certum est eam injustam, non fit : si est dubium, fieri potest relaxatio, sed honestius est remittere : tenet tamen relaxatio, ubi Archiepiscopus est Judex, licet non fiat remissio. h. d. Joan. And.

§. 3. Sane si certum est excommunicationis sententiam esse *s* justam, velut cum propter manifestum excessum est in aliquem promulgata, superior Judex (nisi periculum sit in mora) excommunicatum ad excommunicatorem prorsus remittere debet : nec debet eum absolvere, nisi excommunicator requisitus malitiose illi absolutionis beneficium deneget exhibere. Si vero constet hujusmodi sententiam esse injustam, nequaquam remittendus est ad suum excommunicatorem excommunicatus, sed debet sine difficultate aliqua mox absolvi. Quod si dubitetur, utrum justa sit, vel injusta, superior [nisi excommunicatori deferat] relaxare juxta formam Ecclesiæ potest illam : quanquam honestius, & convenientius agat, si ei deferat in hoc casu. Ubi autem superiori competit de excommunicatione cognoscere, absolutio, seu relaxatio, quam ipse fecerit, tenet, licet forsitan sit justa : quoniam etsi contra jus litigatoris, non tamen contra jus constitutionis absolvit.

s al. fore.

Archiepiscopus in casibus, in quibus excommunicare potest, si consuetudo habet, emendas pecuniarias exigere potest. h. d. Joan. And.

§. 4. Dequo a subditis Suffraganeorum emendas pecuniarias *t* potest Archiepiscopus secundum consuetudinem regionis exigere in casibus, in quibus ei licet eos excommunicationis vinculo innodare.

t De Anob. hic remittit ad 22. q. 5. c. si vos 22. q. 5. si quis cujuslibet. Font.

Summatur supra in §. Sed si ex causa, ubi videas.

§. 5. Potest quoque Archiepiscopus beneficium absolutionis juxta formam Ecclesiæ nonnunquam impendere ad cautelam : utpote si asseritur in excommunicationis sententia intolerabilem errorem fuisse patenter expressum, id est, aliquid sub vi præcepti, vel mandati aperte in ea contineri, quod communiter, vel in suo genere est peccatum : veluti si dicat forte aliquis se a Suffraganeo excommunicatum fuisse pro eo, quod eleemosynam pauperi tribuebat, vel quia faciebat aliquid aliud, quod in se bonum est, aut quia non operabatur id, quod suo actu illicitum est, & pravum, & Suffraganeus ipse offerat, quod pro digna, & rationabili causa, vel pro conservanda, vel recuperanda justitia hoc illi prohibuisset, vel etiam injunxisset : nam tunc Archiepiscopus ad cautelam absolvere potest eum.

Summarium habes supra in §. Sed si ex causa, ibi vide.

§. 6. Similiter si aliquis proponat se ante diffinitivam sententiam in judicio, vel extra post appellationem ex causa legitima interpositam, vinculo excommunicationis adlig-

adstrictum: potest Archiepiscopus, postquam sibi de hoc constiterit (etiam priusquam incipiat de veritate causæ appellationis cognoscere) absolutionis illi beneficium ad cautelam juxta formam Ecclesiæ impertiri.

CAP. VIII.

Judex Ecclesiasticus compellit Judicem laicum repellere excommunicatos ab actibus judicialibus sibi prohibitis. h. d. Jo. Andr.

Alexander IV. (*c. an. 1258. Romæ.*)

DEcernimus, ut Judices seculares per censuram Ecclesiasticam ab Ecclesiasticis Judicibus, canonica monitione præmissa, repellere excommunicatos ab agendo, patrocinando u, & testificando in suis curiis, & judiciis compellantur.

u *Quod laicatur patrocinando, debet excommunicatus restemere, vel erogare in pauperes: quia male est quæsitum. cap. cum sit. de Jud. Font.*

CAP. IX.

Non valet excommunicatio lata in participantes, nisi fuerint moniti nominatim. Et canonica monitio dicitur, quæ habet dierum intervalla: nisi necessitas facti aliud suadeat. h. dicit Joan. Andr.

Gregorius X. *in Concilio generali Lugdunensi.* [*an. 1273. in Gallia.*]

COnstitutionem felicis recordationis Innocentii Papæ IV. prædecessoris nostri, quæ prohibet participantes excommunicatis in participatione, quæ solam minorem excommunicationem inducit, monitione canonica non præmissa, majori excommunicatione ligari, decernens promulgatam aliter excommunicationis sententiam non tenere: ad tollendum omnem ambiguitatis scrupulum declarantes decernimus, ita demum esse monitionem canonicam in hoc casu, si aliis rite servatis, eos, qui monentur, exprimat nominatim. Statuimus quoque, ut inter monitiones, quas (ut canonice promulgetur excommunicationis sententia) statuunt jura præmitti, Judices sive monitionibus tribus utantur, sive una pro omnibus, observent aliquorum dierum competentia intervalla: nisi facti necessitas aliter ea suaserit moderanda y.

x *Vide Franc. Aret. l. 1. ff. de ver. obl. cap. lex divina 27. q. 2. & vera dicimus, loqui etiam, ubi lex expresse meminit de ver. c. cum apud de spons. Font.*

y *Vid. Bald. l. 1. de prec. imp. offer. Dom. Font.*

CAP. X.

Relatio ad cautelam in generali interdicto non habet locum. h. d. Dom.

Idem. (*c. an. 1273. in Gallia.*)

PRæsenti generali declaramus edicto, beneficium relaxationis ad cautelam, quoad interdicti sententias in civitates, castra, vel quælibet alia loca, sive terras aliquas generaliter promulgatas locum aliquatenus non habere.

CAP. XI.

Primo excommunicat certis limitationibus dantes licentiam offendendi in personis vel rebus suis, vel suorum: exercentes contra aliquos Ecclesiasticam censuram, vel eorum facientes, vel illam servantes. Secundo ibi, Eadem, pœnam prorogat ad utentem, vel motu proprio ad agentem. Tertio ibi, Qui autem, pœnam aggravat. h. d. Joan. Andr.

Idem in eodem. (*an. 1273. in Gallia.*)

QUicunque pro eo, quod in Reges, Principes, Barones, Nobiles, Ballivos, vel quoslibet ministros eorum, aut quoscunque alios excommunicationis, suspensionis, seu interdicti sententia fuerit promulgata, licentiam alicui dederint occidendi, capiendi, seu alias in personis, aut bonis suis, vel suorum z, gravandi eos, qui talem sententias protulerunt, sive quorum sunt occasione prolatæ, vel easdem sententias observantes, seu taliter excommunicatis communicare nolentes (nisi licentiam ipsam re integra revocaverint, vel si ad bonorum captionem occasione ipsius licentiæ sit processum, nisi bona ipsa fuerint intra octo dierum spatium restituta, aut satisfactio pro ipsis impensa) eo ipso sententiam excommunicationis incurrant. Eadem quoque sententia sint innodati omnes, qui ausi fuerint prædicta licentia data uti, vel aliquod præmissorum, ad quæ committenda dari licentiam prohibuimus, alias committere suo motu. Qui autem in eadem sententia permanserint, duorum mensium spatium extunc ab ea non possint, nisi per sedem Apostolicam, absolutionis beneficium obtinere.

z *Vide Bald. in l. Ars rebus. ff. sol. matrim. Bart. in l. nam, & Servius. ff. de neg. gest. & l. quoniam multa. C. ad leg. Jul. de vi. & c. si cui nob. de sglib. Font.*

CAP. XII.

Si malefactor captus a Judice laico dicit se Clericum, hujus rei cognitio ad Judicem Ecclesiasticum spectat. Et si notorie vel publica fama, vel communi æstimatione habetur pro Clerico, statim sit remissio. Idem si prius se gerebat pro Clerico, & modo deprehensus fuit in habitu clericali. Si autem prius se gerebat pro Laico, licet modo in clericali habitu deprehensus fuerit, non fit remissio, donec fuerit de Clericatu probatum, sed interim contra eum Judex in nullo procedat. h. d. Jo. Andr.

Bonifacius VIII. (*c. an. 1298. Romæ.*)

SI Judex laicus malefactorem captum detineat, & ipse Clericum dicens ad curiam Ecclesiasticam petat remitti, vel curia ipsa eum tanquam suum Clericum repetat, Judice illum inficiante Clericum, ac ob hoc minime remittendum: dubitatione hujusmodi, an scilicet sit, qui repetitur Clericus, ad Judicem Ecclesiasticum, quia de re Ecclesiastica, & spirituali, vocato tamen Judice seculari, vel alio, cujus interest, cognitio pertinebit a. Et si notorium fuerit, quod idem malefactor sit Clericus, qui hujusmodi privilegio gaudere debeat, statim absque alia cognitione, vel fama publica de hoc existente, aut ipse pro Clerico communiter habebatur: in continenti etiam ante cognitionem de Clericatu, Ecclesiasticæ curiæ debet reddi. Idem esse censemus, si reus ipse ante deprehensionem pro laico publice se non gerens, deprehensus fuit in habitu clericali, tonsuram videlicet, & vestes deferens clericales, nam talem debemus Clericum (donec constet de contrario) reputare. Sicut de illo, qui in possessione ingenuitatis existit, si dicatur ab alio libertinus, legalis auctoritas sancit, ut probandi necessitate non ipse, sed adversarius astringatur. Justum est enim, ut ipse talis, quem gestat, ex habitu (quousque appareat aliud) præsumatur, qualis in esse, cujus fert habitum, comprobatur. Sic stigmate namque consueto Fabricensibus b imprimi, artifex Fabricensis agnoscitur. Et custodes aquarum (quos hydrophylacas nominant) qui eis infigi solet, annotatione signati, manifesti sunt omnibus, & angariarum nomine non tenentur. Ifque status alicujus esse videtur, in quo ipse deprehenditur, donec contrarium doceatur c. Non sic autem volumus observari, si ante deprehensionem pro laico publice se gerebat, ac pro tali communiter habebatur, quamvis deprehensionis tempore repertus fuerit in habitu clericali: tunc enim restituendus non est, quousque idem de titulo fecerit clericali, cujus eidem probationis onus incumbat propter præsumptionem, quæ adversus ipsum orta est ex delatione laicalis habitus præcedenti. Contra eum tamen interim quavis processum judicis penitus conquiescat.

a *Vide Alex. consil. 8. l. 1. & consil. 61. lib. 4. Bal. in l. si quo per calumniam. C. de Episcop. & Cler. Canonistas. in c. cum non ab homine. ext. de jud. late Covarruv. in pract. qu. c. & 33. & Grammaticum decis. 81.*

b *Vid. Alciatum l. 1. prætermissorum, verbo militia.*

c *Vide c. inter. de sid. cog. l. præsens. C. ad l. Juliam, ac plag.*

CAP. XIII.

Non tenet suspensio, vel interdictum lata in participantes, non præmissa monitione canonica. h. d. Joan. Andr.

Idem. (*c. an. 1298. Romæ.*)

STatutum Gregorii Papæ X. factum ad declarationem constitutionis Innocentianæ, quæ prohibet participantes excommunicatis ea participatione, quæ solum d minorem inducit, majore excommunicatione ligari monitione canonica non præmissa: in suspensionis, & interdicti sententiis (quæ pro hujusmodi participatione plerunque ab ordinariis, vel delegatis e Judicibus promulgentur) præcipimus inviolabiliter observari: decernentes easdem sententias non tenere aliter promulgatas.

d *al. solam.*

e *Nota quod delegati possunt excommunicare, suspendere, interdicere: quanquam hoc in literis delegationis non exprimatur, secundum Doct. vide not. supr. eod. statuimus. Font.*

CAP. XIV.

Per negligentiam non prosequentis debito tempore appellationem excommunicatio post eam lata non convalescit: sed poterit tunc denunciari, & debebit vitari, donec de sententiæ nullitate docuerit. h. d. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

LIcet excommunicationis sententia post appellationem legitimam promulgata, per negligentiam appellantis, appellationem suam minime prosequentis, non ratificetur, nec etiam convalescat: excommunicatus tamen nominatim, vel specialiter, & expresse, qui post appellationem legitimam excommunicationis sententiam asserit in se latam: si appellationem eandem intra tempus f ad ipsam prosequendam ab homine, vel a jure statutum, non fecit (ut debuit) prosecutus, lapso eodem tempore excommunicatus publice nunciari, & nedum in judicialibus, sed etiam in extrajudicialibus evitari, ac a legitimis actibus removeri debebit, quousque quod post appellationem legitimam excommunicatus fuerit, vel alias de ipsius sententiæ docuerit nullitate.

f *Vide Abbat. in c. testimonium. de testib.*

CAP.

CAP. XV.

Prælatus capi faciens & includens, etiam per Laicos, Clericum nondum incorrigibilem, excommunicatus non est: nec etiam ipsi capientes. Secundo decerne, si solvi det fidejussores de parendo juri, detineri non debet: nisi justa causa id suadeat. h. d. Joan. Andr.

Idem. (*c. an. 1298. Romæ.*)

SI g Clericos tuæ jurisdictioni subjectos propter commissos excessus, etiam per Laicos capi facias, & eos (ne fugiant) in carcere pœna debita postea castigandos includas; tu, vel capientes eosdem (licet nondum appareat incorrigibiles illos esse) nulla credimus excommunicatione nodari: cum in hoc (nisi alias in proposito excedatur in ipsis) temeritas vel injuria nequeat deprehendi. Eosdem quoque Clericos si de parendo juri tibi fidejussoriam dederint cautionem, detinere non debes: nisi excessus enormitas, vel alia causa rationabilis eos suaserit detinendos.

g *Vide Alex. consil. n. l. 1. incip. videtur super proposita dubia & consil. 140. l. 6. incip. in causa inquisitionis.*

CAP. XVI.

Interdicto Clero non est interdictus populus, nec e converso. Interdicta civitate propter delictum domini, etiam non interdicti intra ipsam audiunt divina. Interdicto populo, singulares de populo intelliguntur interdicti. h. d. Jo. Andr.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

SI sententia interdicti proferatur in Clerum, non intelligitur (nisi aliud sit expressum in ea) interdictus populus, nec etiam e converso. Unde uno interdicto ipsorum, alios licite admitti ad divina. Ceterum cum propter delictum domini, vel rectoris est civitas interdicta, cives ejusdem (qui culpabiles non existunt, dummodo & ipsi propter dominum, vel rectorem puniendum in eis non fuerint interdicti) possunt extra ipsam licite interesse divinis h. Cum vero alicujus terræ populus interdicto nodatur, singulares eo eo personæ, quas interdictas esse constat (ne sententia effectu careat, cum divinorum auditio, & sacramentorum perceptio populo ut universis non competant) non debent alienis (casibus expressis a jure duntaxat exceptis) audire divina, vel Ecclesiastica recipere sacramenta.

h *Et an appellatione civitatis veniant terræ sibi recommendatæ, vide Anthar. in Clem. ne Romani. §. fane de elect. ubi asserit, non venire, & quæ sit ratio vide Curt. in consil. 204. l. c. & quid veniat appellatione civitatis, tradit Fel. in c. Rodulphus. extra de rescript.*

CAP. XVII.

Interdicta civitate, suburbia & continentia ædificia dicuntur interdicta. Et interdicta Ecclesia, Capella contigua & cœmeterium contiguum dicitur interdictum. h. d. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

SI civitas, castrum, aut villa, subjiciantur Ecclesiastico interdicto, illorum suburbia, & continentia ædificia eo ipso intelligi volumus interdicta. Nam licet prædicta videantur alias murorum ambitu terminari, hoc tamen casu ne vilipendi valeat sententia interdicti (quod fieret si posset in ipsorum suburbiis, vel continentibus ædificiis licite celebrari, ut prius) expedit interpretationem fieri latiorem. Ratione quoque simili si sit Ecclesia interdicto supposita i, vel subjecta, nec in Capella ejus celebrari, nec in cœmeterio ipsius eidem Ecclesiæ contiguis poterit sepeliri. Secus, si ei contigua non existant.

i *Hæc duo verba, supposita, vel, desunt in manusc. cod.*

CAP. XVIII.

Celebrans scienter in Ecclesia polluta, vel præsente excommunicato majori excommunicatione, irregularitatem non contrahit. Domin.

Idem. (*c. an. 1298. Romæ.*)

IS, qui in Ecclesia sanguinis, aut seminis effusione polluta, vel qui præsentibus majori excommunicatione nodatis, scienter celebrare præsumit, licet in hoc temerarie agat, irregularitatis tamen (cum id non sit expressum in jure) laqueum non incurrit.

Scienter celebrans in loco interdicto, in casibus non permissis, irregularis, & ineligibilis est. h. d. Dom.

§. 1. Is vero, qui scienter in loco celebrat supposito interdicto (nisi super hoc privilegiatus existat, aut a jure sit concessum eidem) irregularitatem incurrit: a qua nequit per alium, quam per Romanum Pontificem liberari, & adeo efficitur ineligibilis, quod non ad eligendum cum aliis debebit admitti.

CAP. XIX.

Tempore interdicti chrisma die Cœnæ Domini confici potest. hoc dicit.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

QUoniam a in baptismo & confirmatione (quæ nedum parvis, sed & adultis, propter mortis periculum exhiberi possunt licite tempore interdicti) chrismatis unitur unctione: posse (licet terra interdicta existat) chrisma die Cœnæ Domini confici, dubium non existit.

a *Vid. text. & ibi dd. in cap. non est, ut sin. extr. de spons.*

CAP. XX.

Suspensus ab ingressu Ecclesiæ in ea divina celebrans, est irregularis. Et moriens impœnitens suspensione illa durante, caret Ecclesiastica sepultura. Et suspensio ab ingressu Ecclesiæ, vel officio, per appellationem sequentem non suspenditur. h. d. Dom.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

IS, cui est Ecclesiæ interdictus ingressus (cum sibi per consequens censeatur in ipsa divinorum celebratio interdicta) irregularis efficitur, si contra interdictum hujusmodi divinis in ea se ingerat, in suo agens officio sicut prius. Talis quoque si hoc interdicto durante decedat, non debet in Ecclesia, vel cœmeterio Ecclesiastico (nisi l pœnituerit) sepeliri. Sane sicut excommunicatio, sic ab officio, vel ab ingressu Ecclesiæ lata suspensio, aut ipsius effectus, per appellationem sequentem minime suspenduntur.

l *In manuscrip. codicibus sic: nisi prius pœnituerit, &c.*

CAP. XXI.

Religiosum Clericum verberantem, absolvit Episcopus eo casu, quo absolveret Clericum. h. d. Dom.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

REligiosus, qui manus violentas in Clericum secularem injecit (ne hoc prætextu habeat materiam evagandi) poterit ab Episcopo eo casu absolutionis beneficium exhiberi, quo secularis Clericus posset, si alium Clericum percussisset.

Verberans Novitium religionis excommunicationem incurrit.

§. 1. Quamvis m autem is, qui religionem ingreditur, religiosus censeri cum effectu non possit, donec se tacite, vel expresse professus: si quis tamen violentas manus in eum injiciat, excommunicationis latæ a canone vinculum non evadit.

m *Vide Felin. c. nemo deputari. eod. de jud. & Jas. leg. pen. ff. de jur. om. jud.*

CAP. XXII.

Absolutus propter mortis periculum, vel aliud impedimentum, ab eo, a quo alias non poterat, si cessante impedimento se non præsentat, cum commode potest, ei, a quo alias absolvi debebat, recidit in eandem sententiam. Idem in absoluto, qui se debet alicujus conspectui præsentare, si hoc non faciat. Jo. Andr.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

EOs, qui a sententia canonis, vel hominis (cum ad illum, a quo alias de jure fuerant absolvendi, nequeunt propter imminentis mortis articulum, aut aliud impedimentum legitimum, pro absolutionis beneficio habere recursum) ab alio absolvuntur: si cessante postea periculo, vel impedimento hujusmodi, se illis, a quo his cessantibus absolvi debebant, quam cito commode poterunt, contempserint præsentare, mandatum ipsius super illis, pro quibus excommunicati fuerant, humiliter recepturi, & satisfacturi, prout justitia suadebit: decernimus (ne sic censura illudant Ecclesiastica) in eandem sententiam recidere ipso jure. Idem statuimus de his, quibus (cum a sede Apost. vel a Legatis ipsius, absolutionis beneficium a quibusvis sententiis consequuntur) injungitur, ut Ordinariorum suorum, vel aliorum quorumlibet suscepturi pœnitentiam ab eisdem, se conspectui repræsentent, & passis injuriam, seu his, quibus propter hoc obligati existunt, satisfactionem exhibeant competentem: si hæc, cum primum commode poterunt, non curaverint adimplere.

CAP. XXIII.

Si percussionem in Clericum sine meo mandato, tamen nomine meo factam, ratam habeam, excommunicatus sum: secus si meo nomine non sit facta. Joan. Andr.

Idem. [*c. an. 1298. Romæ.*]

CUm quis absque tuo mandato manus injicit n in Clericum tuo nomine violentas, si hoc ratum habueris, excommunicationem latam a canone inconstanter incurris: cum ratihabitio retrotrahatur, & mandato debeat comparari. Si vero injectio eadem tuo nomine non sit facta, tunc licet

n *al. injecerit.*

peccet ratam habendo eandem, non tamen propter hoc excommunicationis ullius *n* vinculo innodaris: cum quis tutum habere nequeat, quod ejus nomine non est gestum.

n al. illius.

CAP. XXIV.

Tempore interdicti etiam sani ad pœnitentiam admittuntur: nisi sint excommunicati, qui non nisi in mortis articulo admittuntur: vel nisi causam dederint interdicto, qui non admittentur, nisi satisfaciant, vel caveant prout possunt. Item illo tempore Missæ, & alia divina officia sub pœna distributionum, sicut prius, in Ecclesiis celebrentur januis clausis, plane sine excommunicatis & interdictis, & sonitu campanarum. Et quater in anno illa cum campanis & januis apertis celebrare possunt, & exclusis excommunicatis interdictos admittere: ita tamen quod hi, propter quorum excessum latum est, non appropinquent altari. In cæteris servandum est interdictum. Et evacuantur sum privilegia, ultra id quibuscumque concessa. h. d. Joan. Andr.

Idem. (*c. an. 1298. Romæ.*)

ALma mater Ecclesia *o* plerumque nonnulla rationabiliter ordinat & consulit, quæ suadente subjectorum utilitate postmodum consultius, ac rationabilius revocat *p*, vel mutat, sive commutat. Sane a nostris dudum fuit prædecessoribus constitutum, ut in terris seu locis Ecclesiastico suppositis interdicto, nulla (certis casibus & sacramentis exceptis) divina celebrentur officia, vel ministrentur Ecclesiastica sacramenta. Quia vero ex districtione hujusmodi statutorum excrescit indevotio populi, pullulant hæreses, & infinita pericula animarum insurgunt, ac Ecclesiis sine culpa earum debita obsequia subtrahuntur: cum fratribus nostris deliberatione habita super his diligenti, concedimus, quod tempore interdicti ab homine, vel a jure prolati, non tantummodo morientes, sed *q* etiam viventes, tam sani etiam quam infirmi, ad pœnitentiam (quæ propter pronitatem, & facilitatem hominum ad peccandum, summe necessaria est) licite admittantur, dum tamen excommunicati non fuerint, quos admitti (præterquam in mortis *r* articulo) nolumus ad eandem. Illis etiam, propter quorum culpam, dolum vel fraudem latum est sententia interdicti, vel qui ad perpetrandum delictum, cujus occasione ipsum interdictum est latum, præbuerunt auxilium, consilium vel favorem: nisi de ipso delicto (si sint tales, quod id facere valeant) prius satisfecerint, vel de satisfaciendo idoneam dederint cautionem, aut si satisfacere nequeunt, vel hujusmodi cautionem præstare juraverint, quod cum poterunt, satisfacient: & ad satisfactionem hujusmodi per eum, vel per eos, qui facere ipsam debent & possunt præstandam, dabunt consilium & auxilium, ac juxta posse suum fideliter laborabunt: non est pœnitentiæ beneficium aliquatenus concedendum. Nec tamen etiam quoad istos, vel alios, qui circa hoc minime deliquerunt (ubi civitas, vel locus alius, seu universitas interdicti existunt) facienda est relaxatio interdicti, sed est eis solummodo injungenda pœnitentia salutaris. Adjicimus præterea, quod singulis diebus in Ecclesiis & monasteriis Missæ celebrentur, & alia dicantur divina officia sicut prius: submissa tamen voce & januis clausis, excommunicatis ac interdictis exclusis, & campanis etiam non pulsatis. Et tam Canonici, quam Clerici Ecclesiarum, in quibus distributiones quotidianæ illis, qui horis intersunt canonicis, tribuuntur, si ad officia non venerint supradicta, distributiones easdem amittant: sicut interdicto pendente non essent, si divinis officiis non adessent. In festivitatibus vero Natalis Domini, Paschæ, ac Pentecostes, & Assumptionis Virginis gloriosæ, campanæ pulsentur, & januis apertis alta voce divina officia solenniter celebrentur, excommunicatis prorsus exclusis, sed interdictis admissis: quibus ob reverentiam dictarum solemnitatum (ut ipsi ad humilitatis gratiam, & reconciliationis *s* affectum facilius inducantur) præfatis diebus participationem permittimus divinorum: sic tamen quod illi, propter quorum excessum interdictum hujusmodi est prolatum, altari nullatenus appropinquent. Cætera, quæ circa observationem interdictorum a nostris sunt prædecessoribus instituta, in suo robore duratura: non obstantibus quibusvis privilegiis, Ecclesiis, monasteriis, ordinibus, religiosis, seu personis Ecclesiasticis, sæcularibus, vel regularibus, exemptis, & non exemptis, sub quavis forma, vel expressione verborum ab Apostolica sede concessis, quæ contra tenorem præsentis constitutionis nullis volumus suffragari, cum quibuslibet tam sæcularibus, quam regularibus sufficere debeat, ut tempore interdicti modo præmisso diebus celebrent supradictis.

¶ PITH. 4. *Alma mater Ecclesia.*] Vide Albert. Argentinens. in *Chronic. pag.* 98.

p Vid. l. 1. C. de sacros. eccl. ubi dicit Bald. quod sicut Medicus secundum tempora alterat medicinas, ita legislator leges. Font.

q al. ita: sed & viventes.

r Nam in mortis articulo nulla est casuum reservatio: atque ideo omnes sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis, & censuris absolvere possunt, ut Concil. Trident. sess. 14. cap. 7. de casuum reservatione.

s al. effectum.

DE VERBORUM SIGNIFICATIONE.

TITULUS XII.

CAP. I.

Declarat hic Innocentius, quid significet verbum privilegii: recepimus vos in proprios filios Ecclesiæ Romanæ: & quis locus dicatur esse desertus. h. d. Joan. Andr.

Innocentius IV. [*c. an. 1250. Romæ.*]

VIdentes: [*& infra.*] Per illa verba privilegii: in speciales, & proprios Ecclesiæ Romanæ filios vos recepimus: dictos fratres exemptos non intelligi, & ipsos ex illo in proprios ejusdem Ecclesiæ filios fuisse receptos, quod ab alio quam a Romano Pontifice, vel Legato ab ejus latere *a* destinato, interdici vel excommunicari a quoquam non valeant, declaramus. Illum locum desertum in præmissis intelligimus, qui non habitatus penitus, neque cultus fuerit, vel ultra memoriam hominum [secundum indulgentiam Lucii] est sub Saracenorum potestate detentus: concedentes Ecclesias in talibus desertis locis, a fratribus ipsis constructas, seu etiam construendas, in ea plena libertate gaudere, ut secundum indulgentiam Lucii, nihil ab ipsis legis diœcesanæ nomine valeat per Episcopos exigi: quæ [secundum privilegium Alexandri] non possint interdicto, seu excommunicationi supponi: quæ in locis hujusmodi dicti fratres habeant potestatem (petita a sede Apostolica licentia) construendi, easque cum suis plebibus per suos Clericos idoneos gubernent, qui ratione plebium eandem Episcopis præsententur, ut ab eis curam recipiant animarum, cum plebes Episcopis sint subjectæ. Cæterum dicti fratres decimas de laboribus, & novalibus suis, quos propriis manibus, aut sumptibus excolunt, aut aliis bonis sibi a Deo præstitis, Conventibus Clericorum ordinis sui (a quibus quarta, vel tertia onlationis exigitur) cum integritate persolvant, salva moderatione Concilii generalis.

In aliis eorum possessionibus jure communi, seu quolibet alio Ecclesiis parochialibus, & diœcesano Episcopo reservato. Per declarationem autem hujusmodi nolumus defensionibus aliis, & juribus partium derogari.

a Pet. de Anch. urget per hunc text. probari, legatos cognoscere posse de causis exemptorum, quia hoc est privilegium, non jus commune. Item æquiparantur ordinariis, qui exempta non judicant. not. supr. de offic. Leg. tramissionem. Font.

CAP. II.

Declarat manifestum, & evidens esse synonyma, & idem significare, quæ notantur decret. de elect. Si forte. Joan. Andr.

Nicolaus III. *b* [*c. an. 1278. Romæ.*]

COnstitutionem felicis recordationis Gregorii Papæ prædecessoris nostri editam in Concilio Lugdunensi, ubi forte inter cæteros, qui obtinentur electo, aut postulato, seu alias promovendo ad aliquam dignitatem, evidentem scientiæ, vel aliam personæ defectum opponi contingat, de illo primitus cognoscatur: & si opponentem inventum fuerit defecisse veritate, a causæ illius prosecutione totaliter sit exclusus, & alias puniatur, ubi in objectorum probatione omnium defecisset: in illo, qui manifestum defectum in visu, auditu, & aliis corporis *c* sensibus, necnon & in memoria, & etiam intellectu opponit electo, locum habere, ac quoad intentionem constitutionis ipsius, manifestum, & evidens, idem supponere declaramus.

b In plerisque antiq. cod. etiam impressis, ita: Nicolaus quartus.

c ul. corporis.

Declarat conspiratores, & conjuratores, qui juraverunt, & statuerunt de non recipiendo aliquem in Canonicum ad mandatum Papæ, donec possent resistere. Joan. Andr.

Cæterum Canonicos cujusvis Ecclesiæ, qui statutum fecerunt solenniter, & juramento firmarunt, quod Ecclesiam suam, & seipsos contra omnes impetrantes Canonicatum ipsius Ecclesiæ defenderent, usque ad jus, vel sententiam, quantum possent, ad judicium domini Papæ, vel specialis mandati ejusdem: & quod communibus expensis, ac cum procuratorio sigillo Capituli sigillato eadem defensio fieret: & quod quandiu aliquis de Canonicis ejusdem Ecclesiæ defensionem hujusmodi, & oppositionem vellet prædicto modo subire, alii Canonici non possent, nec deberent recipere in Canonicum, nec habere pro Canonico in Capitulo, vel extra Capitulum, impetrantem: conspiratores, & conjuratores contra sanctam Romanam Ecclesiam, ac libertatem, obedientiam, & auctoritatem ipsius decernimus, & eosdem tanquam conspiratores, ac conjuratores secundum sanctiones canonicas puniendos.

Statutum de non recipiendo aliquem ad Papæ mandatum, nullus ex causis est detestabile & illicitum. h. d.

Statutum quoque ipsum (quod Capitulum prælibatum, & singulas ejus personas libertatem, obedientiam eidem Ecclesiæ Romanæ debitum exhibendi saltem usque ad sententiam, & *d* Pontificum Romanorum judicium, seu specialia mandatum, liquido interdicit, promptum futurorum gravaminum, & expensarum discrimen ingerens nimis legitimos

d ul. & Pontificis Romani, &c.

gitimos

gitimam sanctionem, laudabile votum enervantium lites vetat, injustam litem movere compellit, atque controversiæ, seu liti cedendo, bonam fidem, seu conscientiam agnoscere prohibet, & adigit ad peccandum] conspirationem, & conjurationem committere contra libertatem, & auctoritatem sedis Apostolicæ monstrasse, ac alias detestabile, prorsusque illicitum reputamus.

CAP. III.

Constitutio amplissima pene cunctas declarans hæsitationes, quæ circa divi Francisci regulam contingere possunt. præsertim an fratres Minores (quos Cordigeros vocant) illius regulæ professores, sua ad omnia Evangelii consilia obligat. Et utrum aliquid proprium habere, & pecuniam recipere, lignaque sibi velle agnoscere valeant, cum multis aliis ambiguitatibus hic luculentissime resolutis.

Idem. [*v. an.* 1278. *Romæ.*]

EXiit, qui seminat a, seminare semen suum. De sinu paterno in mundum, veste scilicet humanitatis indutus Dei filius Jesus Christus, verbum Evangelicum laturus in singulos probos, & reprobos, insipientes, & ignaros, studiosos, & desides, & juxta Prophetam colonus futurus in terra, semen suum, doctrinam Evangelicam sine delectu dispersit in omnes, qui omnia tracturus ad se, omnes salvare venerat: qui tandem seipsum Deo Patri pro salute omnium in redemptionis humanæ pretium immolavit. Licet autem hoc semen in singulos communicativa Dei charitate dispersum, aliud ceciderit b secus viam, super corda scilicet dæmonum suggestionibus pervia: aliud supra petram, corda scilicet nullo fidei vomere penetrata: aliud inter spinas, corda scilicet hominum divitiarum sollicitudinibus lacerata: & ideo unum pravis affectibus conculcatum, aliud aridum, quia gratiæ carebat humore, reliquum vero legitur inordinatis sollicitudinibus suffocatum. Aliud tamen mite cor, & docile, terra bona, suscepit, hoc est Minorum fratrum mitis, & docilis in paupertate, et humilitate per almum Christi confessorem Franciscum radicata religio: quæ ex illo vero semine germinans germen aliud per regulam sparsit in filios, quos sibi, & Deo per suum ministerium in observatione Evangelii generavit. Isti sunt filii, qui dormiente Jacobo c verbum æternum Dei filium, sociatum humanæ naturæ in horto virginalis uteri, potens salvare animas, in mansuetudine susceperunt. Hi sunt illius sanctæ regulæ professores, quæ Evangelico fundatur eloquio f, vitæ Christi roboratur exemplo, fundatoris militantis Ecclesiæ, Apostolorum ejus sermonibus actibusque firmatur. Hæc est apud Deum, & Patrem munda, & immaculata religio, quæ descendens a Patre luminum per ejus Filium exemplariter, & verbaliter Apostolis tradita, & deinde per Spiritum Sanctum beato Francisco, & eum sequentibus inspirata, totius in se quasi continet testimonium Trinitatis. Hæc est, cui (attestante Paulo Apostolo) nemo de cætero debet esse molestus: quam Christus stigmatibus suæ passionis confirmavit, volens institutorem ipsius passionis suæ signis notabiliter insigniri. Sed nec sic contra fratres ipsos Minores, & regulam hostis antiqui cessavit astutia, quin potius contra eos nitens superseminare zizaniam, interdum æmulatores agitatos invidia, iracundia, & indiscreta inscitia concitavit: mordentes fratres & eorum regulam, quasi illicitam, inobservabilem, & discriminosam, caninis latratibus lacerantes, non attendentes hanc sanctam regulam [ut prædiximus] præceptis, ac monitis salutaribus insignitam, Apostolicis observationibus roboratam, per plures Romanos Pontifices g approbatam, & etiam per sedem Apostolicam confirmatam, tot divinis testimoniis communitam, quæ credibilia facta sunt nimis in tot sanctis viris h, in observantia hujus regulæ agentibus, & finientibus dies suos, quorum nonnullos Sanctorum Catalogo fides eadem ex eorum vita, & miraculis fecit adscribi. Ac novissime, quasi diebus istis, per piæ memoriæ Gregorium Papam nonum prædecessorem nostrum approbatam esse, ex evidenti utilitate, quam de ipsa consequitur universalis Ecclesia, in generali Lugdunensi Concilio declaratur. Nec non minus attendimus, imo profundius cogitamus, sicut pensare debent subtilius cæteri catholicæ fidei professores: quia ipse Deus ordinem prædictum, & ejus observatores inspiciens, sic eos ab insurgentibus in ipsos tentationibus salutari subsidio præservavit, quod nec ipsos fluctus tempestuosos allisit, nec animos in ordine ipso degentium conturbavit: quin potius in vigore regulari concrescant, & ampliantur in suorum observantia mandatorum. Veruntamen ut ordo prædictus (quibuslibet præcisis anfractibus) distincte, & pura vigeat claritate, & sicut fratres ejusdem ordinis nuper in generali Capitulo congregati providerant, dilectis filiis generali, & nonnullis aliis provincialibus ejusdem ordinis ministris, qui in Capitulo ipso convenerant, in nostra præsentia constitutis, cum ad plenam observantiam regulæ ejusdem in vigore spiritus eorum fervere noscatur intentio: visum est nobis [ut mordacibus hujusmodi mordendi vias præcluderemus] aliqua, quæ in ipsa regula videri poterant dubia, declarare: nonnulla per prædecessores nostros etiam declarata, pleniori claritate diffundere: in aliquibus etiam regulam ipsam contingentibus puritati eorundem conscientiæ providere. Nos autem, qui a teneris annis ad ordinem ipsum affectus nostros i ereximus, in illis succedendo, cum aliquibus ejusdem confessoris sociis, quibus ejus vita, & conversatio nota erat, super ipsa regula, & sancta ipsius B. Francisci intentione frequenti collatione tractavimus. Et tandem Cardinalis, ac postmodum ejusdem ordinis per prædictam sedem gubernator, & protector, & corrector effecti, conditiones prædicti ordinis ex imminenti nobis cura percepimus in Apostolatus officio: tam de pia intentione confessoris prædicti, quam de his, quæ regulam ipsam, & ejus observantiam contingunt: ex prædictis longa etiam experientia informati, nostræ ad ordinem præfatum convertimus cogitatus. Et tam ea, quæ per eosdem prædecessores approbata, & declarata esse noscuntur, quam etiam ipsam regulam, & eam contingentia, maturitate plena discussimus. Nonnulla in præsenti serie statuimus, declaravimus, certius approbavimus, approbata confirmavimus, addidimus, & concessimus, plura etiam ordinando seriosius, & clarius, quæ infrascriptis articulis plenius exprimuntur. In primis, quia (sicut intelleximus) ab aliquibus hæsitatur, an fratres ejusdem ordinis tam ad consilia, quam ad præcepta Evangelii teneantur: tum quia in regulæ prædictæ principio habetur: Regula, & vita Minorum fratrum hæc est: scilicet Domini nostri Jesu Christi sanctum Evangelium observare, vivendo in obedientia, sine proprio, & in castitate: tum ex eo, quod in eadem regula continetur sic: Finito vero anno probationis recipiantur ad obedientiam, promittentes vitam illam semper, & regulam observare: tum etiam, quia in fine ipsius regulæ continentur hæc verba: paupertatem, & humilitatem, et sanctum Evangelium Domini nostri Jesu Christi, quod firmiter promisimus, observemus.

Licet felicis recordationis Gregorius Papa nonus prædecessor noster hunc articulum, & nonnullos alios ejusdem regulæ declaraverit: quia tamen ejus declaratio propter aliquorum insurgentium in fratres, & regulam inordinatos, vel mordaces insultus, & multorum postea emergentium casuum considerandos eventus, in aliquibus obscura, in aliquibus semiplena, & in multis etiam contentis in ipsa regula insufficiens videtur: nos obscuritatem, ac insufficientiam hujusmodi prolata interpretatione declarationis amovere volentes, & cujuslibet ambiguitatis scrupulum in eisdem de singulorum mentibus plenioris expositionis certitudine amputare.

Dicimus, quod cum in principio regulæ non absolute, sed cum quadam modificatione, seu specificatione ponatur: Regula & vita minorum fratrum hæc est: scilicet Domini nostri Jesu Christi sanctum Evangelium observare, vivendo in obedientia, sine proprio, & in castitate: quæ tria eadem regula multum arcte prosequitur, & nihilominus alia nonnulla subnectit, præcipiendo, prohibendo, consulendo, monendo, hortando, & sub aliis verbis, ad aliquem modorum reducibilibus prædictorum: de intentione regulæ liquere valeat apertius: ut illud, quod in professione quasi absolute subnecti videtur, promittentes vitam istam semper & regulam observare, & quod in fine subjungitur, & sanctum Evangelium Domini nostri Jesu Christi, quod firmiter promisimus, observemus, totum ad ipsius regulæ modificatum, vel determinatum, seu specificatum principium reducatur: videlicet ad observantiam Evangelii (ut prædicitur) per ipsam regulam in illis tribus modificatam, vel determinatam, seu specificatam. Cum non sit verisimile ipsum sanctum verbum ab ipso semel cum quadam modificatione, vel determinatione, seu specificatione prolatum, licet quasi succincte repetitum, voluisse in sui repetitione data sibi per eum modificatione, seu specificatione sine certa causa carere. Et utriusque juris argumenta nos doceant o, ea quæ in principio, ad medium & ad finem: illa vero quæ in medio, ad finem atque principium: & ea quæ in fine, ad utrumque, vel eorum alterum sæpe referri. Et dato, quod absolute diceretur, omnino promitto sanctum Evangelium observare: non l professor hujusmodi intenderet se ad omnium consiliorum observantiam obligare: (quod vix, aut nunquam posset ad literam observare: propter quod talis promissio illaqueare profitentis animam videretur:) clare videtur promissionem hujusmodi ad alium intellectum absque intentione promittentis non debere perstringi: nisi ut observantia Evangelii sic, sicut tradita reperitur a Christo, videlicet quod præcepta ut præcepta, & consilia ut consilia a promittentibus observentur. Quem intellectum etiam in eisdem verbis habuisse idem B. Franciscus in serie sui processus in regula patenter ostendit: cum aliqua Evangelica consilia indicat, ut consilia, sub verbis monitionis, exhortationis, & consilii, nonnulla vero sub prohibitionis, ac verbo præcepti: per quod patet, quod non fuit loquentis intentionis n, quod fratres ex professione hujusmodi regulæ ad omnia consilia, sicut ad præcepta Evangelica tenerentur, sed solum ad illa consilia, quæ in eadem regula præceptorie, vel inhibitorie, seu sub verbis æquipollentibus sunt expressa. Unde nos ad sanctum ejusdem ordinis conscientiam pleniorem serenandam declaramus, quod ex professione ejusdem regulæ fratres ipsi ad ea tantum Evangelica observanda consilia sunt adstricti, quæ in ipsa regula præceptorie, vel inhibitorie, seu sub verbis æquipollentibus exprimuntur. Ad nonnulla vero alia per Evangelium data consilia eo magis, secundum exigentiam sui status, teneantur, plus quam cæteri Christiani, quo per statum perfectiorem, quem per professionem hujusmodi assumpserunt, se obtulerunt Domino holocaustum medullatum, per con-

a *In antiquior. codic. etiam impressis ita, Exiit, qui seminat, & infra: & non sequitur decretalis Privilegium. ex prima etiam glossa hic constat olim non fuisse solitam apponi anagram: sed dumtaxat, id initium textum.*

f *Nos tamen per omnia, ut in extrav. quorundam §. addit Font.*

g *Honorium III. Innocent. III. Gregorium IX. Font.*

h *Quos ponit Ant. circa finem tertia part. suæ Chronic.*

i *Idem dicit Jo. XXII. in extrav. quorundam. verb. nunc vero post princ. Font.*

o *Quæ vide in gloss. rubr. infr. eod. de reg. jur. in. prin. Font.*

l *al. non Professor, &c.*

n *Ecce in verbis colligitur intentio. Font.*

temptum omnium mundanorum. Ad omnia autem, quae in ipsa regula continentur, tam praecepta quam consilia, quam caetera, ex voto professionis hujusmodi non censentur teneri, quam eo modo, quo in regula ipsa traduntur: ut scilicet teneantur ad eorum o observantiam, quae in eadem regula ipsa sub verbis obligatoriis indicuntur. Caeterorum vero observantiam, quae sub verbis monitoriis, exhortatoriis, informatoriis, & instructoriis, seu quibuscunque aliis continentur: eatenus magis condecet de bono & aequo sibi prosequi, quo imitatores veri patris effecti Christi semitas elegerunt. Porro cum ipsa regula expresse contineat, quod fratres nihil sibi approprient, nec domum, nec locum, nec aliquam rem: sitque declaratum per eundem praedecessorem nostrum Gregorium nonum, & nonnullos alios, hoc servare debere, tam in speciali, quam etiam in communi: quam sic arctam abdicationem venenosis obtrectationibus aliquorum insecutura damnaverit astutia, ut iterum eorundem perfectionis claritas in talium imperitiae sermonibus laceretur: dicimus quod abdicatio proprietatis hujusmodi omnium rerum non tam in speciali, quam etiam in communi propter Deum meritoria est & sancta: quam & Christus viam perfectionis ostendens, verbo n docuit, & exemplo firmavit: quamque primi fundatores militantis Ecclesiae, prout ab ipso fonte hauserunt, volentes perfecte vivere, per doctrinae ac vitae exempla in eos derivarunt. Nec his quisquam putet obsistere, quod interdum dicitur Christum loculos habuisse: nam sic Jesus Christus, cujus perfecta sunt opera, in suis actibus viam perfectionis exercuit, quod interdum infirmorum imperfectionibus condescendens, & viam perfectionis extolleret, & imperfectorum infirmas semitas non damnaret: sic infirmorum personam Christus suscepit in loculis: sic & in nonnullis aliis infirmae humanae carnis assumens (prout Evangelica testatur historia) non tamen carne, sed mente condescendit infirmis. Sic enim humanam naturam assumpsit, quod in suis operibus perfectus existens, in nostris factus humilis, in propriis permansit excelsus. Sic & summae charitatis dignatione ad actus quosdam nostrae imperfectionis conformes inductus, quod summae perfectionis rectitudinem non everteret. Egit namque Christus & docuit opera perfectionis. Egit etiam infirma, sicut interdum & in fuga patet, & loculis: sed utrumque perfecte perfectus existens, ut perfectis & imperfectis se viam salutis ostenderet, qui utrosque salvare venerat: qui tandem mori voluit pro utrisque. Nec quicquam ex his insurgat erroris, quod taliter propter Deum proprietatem omnium abdicantes, tanquam homicidae sui, vel tentatores Dei, vivendi discrimini se committant: sic enim seipsos committunt divinae providentiae in vivendo, ut viam non contemnant provisionis humanae: quum vel de iis, quae offeruntur liberaliter, vel de iis, quae mendicantur humiliter: vel de iis, quae conquiruntur per laborem, sustententur: qui triplex vivendi modus in regula providetur expresse. Profecto si (juxta promissum Salvatoris) nunquam deficiet fides Ecclesiae, per consequens nec opera misericordiae subtrahentur: ex quo Christi pauperibus omnis vitae diffidentia cujuslibet videtur esse sublata. Et quidem ubi (quod non est aliquatenus praesumendum) haec cuncta deficerent, sicut nec caeteris, sic nec ipsis fratribus, jure poli, in extremae necessitatis articulo, ad providendum sustentationi naturae, via omnibus extrema necessitate detentis concessa praecluditur: cum ab omni lege extrema p necessitas sit exempta: nec etiam abdicationem proprietatis omnimodam, renunciationem usus rerum cuiquam eidem indicam: nam cum in rebus temporalibus sit considerare praecipuum, proprietatem, possessionem, usumfructum, jus utendi, & simplicem facti usum, & ultimo tanquam necessario egeat, licet primis carere possit vita mortalium: nulla prorsus potest esse professio, quae a se usum necessariae sustentationis excludat: verum condecens fuit ei professioni, quae sponte devovit Christum pauperem in tanta paupertate sectari, omnium abdicare dominium, & rerum sibi concessarum necessario usu fore contentam. Nec per hoc, quod proprietatem usus, & rei cujusque dominium a se abdicasse videtur, simplicis usus omnis rei renunciasse convincitur: qui, inquam, usus non juris, sed facti tantummodo nomen habens, quod facti est tantum, in utendo praebet utentibus nihil juris: quinimo necessariarum rerum, tum ad vitae sustentationem, quam ad officiorum sui status executionem (excepto quod de pecunia infra subjungitur) moderatus usus, sed secundum eorum regulam, & veritatem omnimodam, concessus est fratribus: quibus rebus fratres licite uti possent durante concedentis licentia, & juxta id, quod in praesenti serie continetur. Nec his obviare dignoscitur, quod civilis providentia in humanis rebus humane constituit: videlicet non posse usum, vel usumfructum a dominio perpetuo q separari: quod, ne dominium dominis (semper abscedente usu) redderetur inutile, temporalem utilitatem tantum in constituendo prospiciens ista decrevit. Retentio namque dominii talium rerum cum concessione usus facta pauperibus, non est infructuosa domino, cum sit meritoria ad aeterna, & professioni pauperum opportuna, quo tanto sibi censetur utilior, quanto commutet temporalia pro aeternis. Profecto non fuit confessoris Christi regulam instituentis intentio: quinimo contrarium in ipsa conscripsit, contrarium etiam eo servavit, cum & ipsis temporibus ad necessitatem usus fuerit, & in pluribus locis in regula usum talem licere fratribus manifestet. Dicit namque in regula, quod Clerici faciant divinum officium, ex quo habere poterunt breviaria: ex hoc patenter insinuans, quod fratres sunt habituri usum breviarii & librorum, qui sunt ad divinum officium opportuni. In alio quoque Capitulo dicitur, quod ministri & custodes pro necessitatibus infirmorum, & aliis fratribus induendis, per amicos spirituales solicitam curam gerant, secundum loca & tempora, & frigidas regiones, sicut eorum necessitati viderint expedire. Alibi etiam exhortans fratres per congruum laboris exercitium ad otium evitandum, dicit, quod de mercede laboris pro se & suis fratribus corporis necessaria recipiant. In alio quoque Capitulo continetur, quod fratres vadant pro eleemosynis confidenter. Habetur r etiam in eadem regula, quod ut praediximus, quum fratres faciunt, sint examinata & casta eorum eloquia ad utilitatem, & aedificationem populi: annunciando eis vitia & virtutes, poenam & gloriam. Sed constans est, quod haec praesupponunt scientiam: scientia requirit studium: exercitium vero studii convenienter haberi non potest sine usu librorum s. Ex quibus omnibus satis claret ex regula, ad victum, vestitum, divinum cultum & sapientiale studium, necessariarum rerum usum fratribus esse concessum. Patet itaque sane intelligentibus ex praedictis, regulam quoad abdicationem hujusmodi, non solum observabilem, possibilem & licitam, sed meritoriam & perfectam: & eo magis meritoriam, quo per ipsam professores ipsius magis a temporalibus propter Deum (sicut praedictum) elongantur. Ad haec cum fratres ipsi nihil sibi in speciali acquirere, vel eorum ordini possint etiam in communi, & cum aliquid propter Deum ipsis offertur, conceditur, vel donatur, ut (si secus non exprimat) offerentis, concedentis, vel donantis, verisimiliter credatur intentio, ut rem hujusmodi oblatam, concessam, vel donatam perfecte concedat, donec conferat, a se abdicet, ut in alium transferre cupiat propter Deum, nec sit persona, in quam loco Dei congruentius hujusmodi rei dominium transferat, quam sedes praefata, vel persona Rom. Pontificis Christi Vicarii, qui pater est omnium, & fratrum Minorum nihilominus specialis. Ne talium rerum sub incerto videatur esse dominium, cum patris filius suo modo, servus domino, & monachus monasterio res sibi oblatas, concessas, vel donatas acquirant; omnium utensilium & librorum, ac eorum mobilium praesentium & futurorum, quae & quorum usumfructum scilicet ordinibus, vel fratribus ipsis licet habere, proprietatem & dominium t (quod & fel. record. Innoc. Papa IV. praedec. noster fecisse dignoscitur) in nos & Romanam Ecclesiam plene & libere pertinere hac praesenti constitutione in perpetuum valitura sancimus. Praeterea loca empta de eleemosynis diversis, & oblata, seu concessa fratribus, sub quacunque forma verborum (licet fratres sibi cavere debeant, quod hujusmodi verbis statui suo incompetentibus non utantur) a diversis seu pro indiviso possidentibus, seu certas partes in ipsis locis habentibus, in quibus ipsi possidentes pro indiviso, seu certas partes habentes, nihil sibi in oblatione, seu concessione hujusmodi reservarent: similiter & in jus & dominium ac proprietatem nostram & Ecclesiae praedictae eadem auctoritate suscipimus. Loca vero, seu domos pro habitatione fratrum a singularibus personis, vel collegiis, vel ipsis fratribus in integro concedenda, seu etiam offerenda (si talia de voluntate conferentis fratres inhabitare contigerit) perseverare tantum voluntate concedentis inhabitent. Ac illa libere, praeter Ecclesiam, & oratoria ad Ecclesiam destinata, & coemeterium (quae tam ad praesentia, quam ad futura, in jus & proprietatem nostram & praedictae Romanae Ecclesiae simili modo, & auctoritate recipimus) mutata concedentis voluntate, ut ipsa fratribus patefacta dimittant: in quorum locorum dominio, seu proprietate nihil nobis, vel praefatae Romanae Ecclesiae retinemus omnino, nisi ut specialiter de nostro, seu ipsius Romanae Ecclesiae recipientis assensu: & si in eisdem locis reservaverit dominium sibi in concedenda concedens, praeter inhabitationem fratrum speciale u dominium in jus Ecclesiae supradictae non transeat, sed potius plene liberum maneat concedenti. Insuper nec utensilia, nec alia praeter eorum usum ad necessitatem & officiorum sui status executionem (non enim omnium rerum usum habere debent, ut dictum est) ad ullam superfluitatem, divitias, seu copiam, quae deroget paupertati, vel ad thesaurizationem, vel eo animo, ut ea distrahant sive vendant, recipiant, nec sub colore providentiae in futurum, nec alia occasione: quinimo in omnibus appareat in eis, quoad dominium omnimode abdicatum, & in usu necessitas. Haec autem secundum exigentiam personarum & locorum, ministri & custodes simul & separatim in suis administrationibus, & custodiis cum discretione disponant: cum de talibus interdum personarum qualitas, temporum varietas, locorum conditio, & nonnullae aliae circumstantiae plus minusve, ac aliter providere requirant: ista tamen sic faciant, quod semper in eis & eorum actibus paupertas sancta reluceat, prout ipsis ex eorum regulae inventione indictis. Caeterum cum in eadem regula sit super pecunia districtius prohibitum, ne fratres recipiant per se, vel per alium denarios, vel pecuniam ullo modo: idque fratres in perpetuum servare cupiant, & velut injunctum necesse habeant adimplere: ne ipsorum puritas in hujusmodi observatione praecepti maculetur in aliquo, & ne fratrum conscientiae aliquibus scrupulis diminuantur: articulum istum propter detrahentium morsus profundius, quam nostri praedecessores fecerint, assumentes, ac ipsum clarioribus determinationibus prosequen-

o *Verba obligatoria sunt: tenentium habeant, & alia declarata in Clem. Exivi. §. Ut autem haec. §. praeterea cum, Fom.*

n *Extrav. quia quorundam, declarat haereticum asserere, quod Christus, nec in speciali, nec in communi propriū habuerit. Fom.*

p *De Consec. dist. 1. sicut & in jure eod. dist. 4. c. sanctum. c. quod non est. cum gl. de reg. jur. Fom.*

q *Vid. l. omnium. ff. de usufr. l. antequam. C. eod. Fom.*

r *Vide Concil. Trid. sess. 5. de reform. c. 2.*

s *Libri sunt ad studentem necessarii. unde Oldr. cons. 84. incip. an expediat habere multos libros.*

t *De hoc dominio, unde extrav. Jo. XXII. incip. ad conditorem canonum. tit. de verb. signif. & extravag. quorundam, eod. tit.*

u *al. tale.*

sequentes, dicimus in primis, quod fratres ipsi a mutuis contrahendis abstineant, cum eis mutuum contrahere (ipsorum statu considerato) non liceat v: possint tamen ipsi pro satisfactione facienda, pro eorum necessitatibus, quæ pro tempore occurrerint (cessantibus eleemosynis, de quibus satisfieri commode tunc non posset) citra cujuslibet obligationis vinculum dicere, quod per eleemosynas, & alios amicos fratrum ad solutionem hujusmodi faciendam intendant fideliter laborare. Quo casu procuretur a fratribus, quod ille, qui dabit eleemosynam, per se, vel per alium, non nominandum ab ipsis, si fieri poterit, sed ab eo potius juxta suum beneplacitum assumendum, hujusmodi satisfactionem faciat in totum, vel in partem, prout sibi Dominus inspirabit. Si tamen ipse hoc nollet facere, vel non posset, vel quia recessus ejus immineat, aut quia quibus hoc velit committere, notitiam non habet fidelium personarum, seu quacunque alia occasione vel causa: declaramus & dicimus, quod in nullo regulæ puritas infringitur, aut quomodolibet ipsius observantia maculatur; si fratres ipsi alicujus vel aliquorum sibi curent dare notitiam, vel aliquos seu aliquem nominare, aut etiam præsentare: cui vel quibus, si eleemosynam facienti placuit, committi possit executio prædictorum, ex ipsius habeatur assensu super subrogationibus infrascriptis. Ita tamen, quod penes ipsum dantem, dominio, proprietate, ac possessione ipsius pecuniæ cum libera potestate revocandi sibi pecuniam ipsam semper usque ad conversionem ipsius in rem deputatam, plene, libere, ac integre remanentibus, in ipsa pecunia nihil omnino fratres juris habeant, nec administrationem, seu dispensationem, nec contra personam nominatam, vel non nominatam ab eis, cujuscunque conditionis existat, in judicio, vel extra, actionem, persecutionem, aut aliquod aliud jus intentent, qualitercunque persona prædicta in commissione hujusmodi se habeat: liceat tamen fratribus suas necessitates insinuare, ac specificare, vel exponere personæ prædictæ, ac eam rogare, quod solvat y. Possint etiam personam eandem exhortari ac inducere, quod fideliter in re commissa se habeat, & animæ suæ saluti in commissa sibi executione provideat: ita tamen, quod ab omni ejusdem pecuniæ administratione, seu dispensatione, & contra prædictam personam actione, seu persecutione (ut prædictum est) fratres abstineant omnimodo. Si vero personam hujusmodi nominatam, vel non nominatam a fratribus (quo minus per se possit exequi, quod prædicitur) contigerit per absentiam, infirmitatem, voluntatem, seu locorum distantiam, ad quæ ipsa nollet accedere, in quibus esset solutio seu satisfactio facienda, vel per occasionem aliam impediri: liceat fratribus cum conscientiæ puritate quandam aliam personam subrogandam ad præmissa in nominando, & aliis (si ad primum dantem non possint, vel nolint habere recursum) cum ista persona facere, sicut superius proxime declaravimus eis licere cum prima. Duarum autem personarum ministerium per viam subrogationis (ut dictum est) communiter, & generaliter videtur posse in prædictorum executione sufficere, cum prædicta satisfactio præsumatur posse celeriter expediri. Si tamen (ut interdum dictum est) propter locorum distantiam, in quibus esset satisfactio facienda, & conditiones seu circumstantias alias, casus emergeret, in quo videretur plurimum personarum subrogandarum ministerium opportunum: liceat ipsis fratribus in hoc casu juxta negotii qualitatem (servato modo prædicto) plures personas assumere, nominare, seu præsentare ad istud ministerium exequendum. Et quia oportet, & expedit fratrum necessitatibus, non solum illis, pro quibus jam esset solutio seu satisfactio facienda (ut superius proxime dictum est) sed etiam imminentibus, sive tales necessitates ingruentes immineant, quæ brevi tempore expediri valeant, sive talis (licet penes comparativa) quarum provisio ex sui conditione necessario tractum z temporis habet: ut in libris scribendis, Ecclesiis seu ædificiis ad usum habitationis ipsorum construendis, libris & pannis in locis remotis emendis, & aliis similibus, si quæ occurrerint, cum moderamine supradicto salubriter providere: sic in istis necessitatibus clare distinguimus, sic in eis fratres posse tute & salva conscientia procedere declaramus: videlicet ut ingruenti, vel imminenti necessitate, quæ brevi tempore, vel quæ interdum ex aliquibus circumstantiis non sic brevi (ut supra in proximo casu dictum est) valeat expediri: tum quoad dantem eleemosynam, quam quoad nominatum, vel substitutum, in omnibus, & per omnia (sicut in articulo solutionis pro necessitatibus præteritis faciendo supra proxime declaravimus) procedatur. In ea vero necessitate quantumcunque præsentialiter ingruenti, quæ tamen ex qualitate sui (ut prædicitur) tractum temporis habet necessario a, quia in eo casu verisimile est, quod tum ratione distantiæ locorum, quæ expeditio necessitatis ipsius ex sui conditione requireret, tum etiam circumstantiarum ipsius necessitatis ratione præfata frequenter casus accederent, in quibus ad expeditionem necessitatis hujusmodi oporteret, quod per diversas manus & personas transiret pecunia necessitati hujusmodi deputata, quarum omnium personarum impossibile quasi esset dominum principalem pro ipsa necessitate pecuniam deputantem, seu etiam substitutum ab eo, & tertium etiam ab ipso substituto (si casus talis accideret) postea subrogatum, habere notitiam: declaramus, & dicimus, quod in hoc articulo, præter dictos duos modos in necessitatibus præteritis, & ingruentibus, quæ possint brevi tempore, vel interdum non brevi (ut supra exprimitur) expediri (ut prædiximus) observandos, ad observandam ipsius regulæ ac professorum ejus omnimodam puritatem. Quod si præsto sit eleemosynæ hujusmodi elargitor, vel ejus nuntius, qui possit hoc facere, & velit: expresse illis prædicatus a fratribus, quod sibi placeat ut (dominio talis pecuniæ cum libera potestate revocandi sibi pecuniam ipsam penes ipsum semper usque ad conversionem ipsius in rem deputatam libere remanente, ut in aliis duobus casibus superius dictum est) per quorumcunque manus pecunia seu eleemosyna ipsa transeat, sive personas ab eo, vel a fratribus nominatas, totum suo consensu, voluntate ac auctoritate procedat: quo assensum suum præbente prædictis, secure fratres res emptas, vel acquisitas de illa pecunia per quemcunque (juxta modum annotatum superius) uti possint. Ad majorem autem prædictorum omnium claritatem hac in perpetuum valitura provisione serie declaramus, quod fratres (præfatis modis, ut prædicitur, circa pecuniam in supportandis eorum præteritis, & ingruentibus necessitatibus observatis) non intelligantur, nec dici possint per se, vel per interpositam personam pecuniam recipere, contra regulam, vel professionis suæ ordinis puritatem: cum manifeste pateat ex præmissis, ipsos fratres non solum a receptione, proprietate, dominio, sive usu ipsius pecuniæ, verum etiam a contrectatione qualibet ipsius, & ab ea pecunia penitus alienos. In eo vero casu quando (antequam ipsa pecunia in licitum rei habendæ, vel utendæ commercium sit conversa) concedentem pecuniam mori contigerit: si concedens in concedendo dixerit vel expresserit, quod persona deputata pecuniam ipsam in necessarium usum fratrum expenderet, quicquid de ipso concedente vivendo, vel moriendo contingeret, sive concedens hujusmodi hæredem reliquerit, sive non, possint fratres ad personam deputatam (non obstante concedentis morte, vel hæredis contradictione) pro ipsa pecunia expendenda recurrere b, sicut poterant ad ipsum dominum concedentem. Quia vero puritatem ipsius ordinis intima cordis affectione clamamus, cum in prædictis casibus ad determinatam necessitatem (ut prædicitur) per aliquem pecuniam concedi contigerit, concedens pecuniam rogari possit a fratribus, quod si quid de pecunia ipsa (habita necessitate determinata) superfuerit, consentiat ipse concedens, quod residuum prælatæ pecuniæ in res alias pro aliis ipsorum fratrum prædictis necessitatibus convertatur, quo non consentiente prædictis, ipsum residuum (si quod fuerit) restituatur eidem. Caveant tamen fratres, quod sollicite se caveant, ut non plus scienter concedi consentiant, quam verisimiliter æstimari possit, rem necessariam, pro qua pecunia ipsa conceditur, valituram.

Et quia c prædictorum seriosa expositione a dante, vel recipiente de facili possit errari: ut clarius utilitati dantium, puritati ordinis, simplicitati aliquorum simplicium, saluti animarum hinc inde securius consulatur intellectum illum, qui satis in hoc casu a sane intelligente percipitur, præsentis ut in utentrum valituræ constitutionis serie includamus, volentes illum ad communem deduci notitiam: videlicet quod semper quando pecunia fratribus ipsis mittitur, vel offertur (nisi expresse per mittentem, vel offerentem aliud exprimatur), prædictis modis prorsus oblata intelligatur, & missa.

Non enim verisimile est, aliquem eleemosynæ suæ fine expressione modum illum præfigere, per quem & donans meritum, vel illi d, quorum necessitatibus intendit per donum hujusmodi providere e, vel effectu doni, vel suæ professionis puritate fraudentur. Ad hæc quia fratribus ipsis interdum in ultimis voluntatibus sub diversis modis nonnulla legantur, nec expresse, quid de his agendum sit, in regula vel prædecessorum nostrorum declarationibus continetur: ut in ipsis dubitari contingat in posterum, providendo legantibus, & fratrum conscientiis præcavendo, declaramus, ordinamus, & dicimus, quod si testator modum, secundum quem fratribus (eorum conditione inspecta) recipere non liceret, exprimat in legando: ut si legaret fratribus vineam, vel agrum ad excolendum, domum ad locandum, vel similia verba in similibus proferret, aut modos similes in relinquendo servaret: a tali legato & ejus receptione per omnem modum fratres abstineant. Si vero modum licitum fratribus in legando testator expresserit: ut si diceret, lego pecuniam pro fratrum necessitatibus expendendam, vel domum, agrum, vineam, & similia, ad hoc quod per certam personam, vel personas idoneas distrahantur, & pecunia de rebus ipsis accepta in ædificia, vel alia fratrum necessaria convertatur: aut in legando similibus modis, vel verbis utatur: in hoc casu illud in omnibus, & per omnia (consideratis eorum necessitatibus, & moderaminibus supradictis) quantum ad fratres, servari decernimus, quod per nos est superius in concessis pecuniariis eleemosynis declaratum. Ad quæ legata solvenda tam hæredes testatorum, quam executores se liberales exhibeant f. Et etiam Prælati, & seculares, quibus de jure vel consuetudine provisio ista competeret (cum expedierit) se ex officio suo promptos exhibeant ad pias voluntates defunctorum adimplendas.

Nam & nos etiam per modos licitos, & fratrum regulæ congruos intendimus providere, quod hæredum cupiditas legitimis sublata fraudibus: ut pia defunctorum destituatur intentio, ac ipsi fratres pauperes opportunis auxiliis non fraudentur. Si vero fratribus ipsis generaliter aliquid absque modi expressione legetur, in hoc legato sic indeterminate relicto, in omnibus & per omnia intelligi ac servari

z Quia tibi de meo fit tuum, quod provenem Fratri Minori non convenit: & hanc provisionem circa pecuniam approbat Clem. exivi, ubi vide a §. porro usque ad §. proinde Font.

y Quid de hæredibus talis personæ, vide infra, eod. §. in eo casu, Font.

c al. tractu.

a al. minimum.

b Observatis modo, & forma. §. ita tamen. sup. eod. Font.

c al. ne & quia in prædictorum, &c.

d al. & illi.

e al. providere.

f Nota, quod Judex secularis interponit se circa legata piæ. Font.

vari volumus, & in perpetuum præsenti constitutione jubemus, quod supra in pecunia seu eleemosyna fratribus indeterminate oblata, vel relicta volumus ut expressimus observari: videlicet ut sub modo licito fratribus intelligatur esse relictum: ita quod nec legans merito, nec fratrem ipsi effectu relicti fraudentur.

Quia vero libros & alia mobilia, quibus tam ordo, quam fratres utuntur, quorum dominium (cum non sint domini aliorum) ad præfatam Ecclesiam specialiter spectare dignoscitur, interdum contingit seu expedit vendi, vel etiam commutari: fratrum utilitatibus & eorum conscientiis providere volentes, eadem auctoritate concedimus, ut commutatio talium rerum, & ad eas res, quarum usum fratribus licet habere, de generalium, & provincialium ministrorum in suis administrationibus conjunctim, vel divisim auctoritate procedat, quibus etiam de dispositione usus talium rerum concedimus ordinare. Si vero res hujusmodi æstimatam pretio vendi contingat, cum fratribus ipsis per se, vel per alium recipere pecuniam (regula prohibente) non liceat: ordinamus & volumus, quod talis pecunia seu pretium recipiatur, & expendatur in rem licitam, cujus usum fratribus licet habere, per procuratorem a præfata sede, vel a Cardinali gubernationem per ipsam sedem gerenti ejusdem ordinis deputandum, juxta modum in superioribus necessitatibus præteritis, & ingruentibus ordinatum. De vilibus autem mobilibus, vel parum valentibus, liceat ex præsenti nostra concessione fratribus (pietatis seu devotionis intuitu, vel pro alia honesta & rationabili causa) obtenta super hoc prius superiorum suorum licentia, juxta quod inter fratres in generali, vel in provincialibus Capitulis, tam de ipsis rebus vilibus seu parum valentibus, & earum valore, quam præfata licentia, scilicet, a quibus & qualiter sit habenda, extiterit ordinatum, intra & extra ordinem aliis elargiri g. Licet autem contineatur in regula, quod fratres habeant unam tunicam cum caputio, & aliam sine caputio, & videri possit illa fuisse institoentis intentio, quod necessitate cessante pluribus non utantur: declaramus, quod possint fratres de licentia ministrorum, & custodum conjunctim, & divisim in administrationibus sibi commissis, cum eis videbitur (pensatis necessitatibus, & aliis circumstantiis, quæ secundum Deum, & regulam attendenda videntur) uti pluribus, nec per hoc videantur a regula deviare: cum etiam in ipsa dicatur expresse, quod ministri, & custodes de infirmorum necessitatibus, & fratribus induendis sollicitam curam gerant, secundum loca, & tempora, & frigidas regiones. Et quanquam prædictæ regulæ contineat, quod de fratribus induendis, & necessitatibus infirmorum ministri tantum, & custodes sollicitam curam gerant: & dictio illa, tantum h, adeo ministros, & custodes in hac vera perstringere videatur, quod ab ea cæteros prima facie excludat: quia tamen solicite considerare non convenit, & tempus regulæ institutæ, quo fratres isti ad comparationem præsentem numero pauci erant, & forsan ministri, & custodes videbantur tunc ad ista procuranda posse sufficere: ac nihilominus multiplicationes fratrum, & moderni temporis qualitatem: nec sit verisimile beatum Franciscum institutorem regulæ, vel ipsis ministris, & custodibus impossibilitatis jugum voluisse præfigere, vel ex ipsius impossibilitatis consequentia fratres ipsos suis necessitatibus velle carere: concedimus, quod ipsi ministri, & custodes possint per alios hujusmodi curæ solicitudinem exercere. Debent etiam & alii fratres curam hujusmodi, quæ præfatis ministris, & custodibus præcipue incumbit ex hac regula, cum sibi ab illis commissa fuerit, gerere diligenter. Continetur quoque in regula, quod fratres, quibus gratiam dedit Dominus laborandi, laborent fideliter, & devote: ita quod (excluso otio animæ inimico) sanctæ orationis, & devotionis spiritum non extinguant. Quia vero ex verbo isto fratres ipsius de otiositate vitæ, & de regulæ transgressione improbe notare interdum hactenus aliqui sunt conati: non minus hujusmodi nefarios reprimentes, declaramus, quod consideratis verbis prædictis, & forma seu modo loquendi, sub quibus fratres ad hujusmodi exercitium inducuntur, non videtur ea fuisse institoentis intentio, quod vacantes studio, vel divinis officiis, & ministeriis exequendis, manuali labori seu operationi subderet, vel ad hoc illos arctaret: cum exemplo Christi, & multorem sanctorum Patrum, labor iste spiritualis tanto illi præponderet, quanto quæ sunt animæ, corporalibus præferuntur. Ad alios vero, qui se in prædictis spiritualibus operibus non exercent i, nisi tales alio tum fratrum licitis servitiis occupentur (ne otiosi vacent) verba prædicta declaramus extendi: nisi & tales tam excellentis, & notabilis contemplationis, & rationis existerent, quod merito propter hoc non essent a tanto bono per hujusmodi exercitium subtrahendi: fratres enim quæcunque studio, vel divinis ministeriis non vacantes, sed aliorum fratrum studio, vel aliis divinis officiis, & ministeriis vacantium servitiis inhærentes tantum, pro servitiis eisdem cum ipsis, quibus serviunt, sustentari merentur, quod astruitur illa æqua lege, quæ strenuus pugnator ille k David juste decrevit, videlicet, quod descendentium ad prælium & remanentium ad sarcinas, portio æquaretur. Verum quia expresse continetur in regula, quod fratres non prædicent l in Episcopatu alicujus Episcopi, cum ab eo illis fuerit contradictum: nos in hoc & deferentes regulæ, & nihilominus auctoritatem Apostolicæ plenitudinis conservantes, dicimus, quod prædictum verbum ad literam, sicut regula ipsa protulit, observetur. nisi per sedem Apost. circa hoc pro utilitate populi Christiani sit concessum, vel ordinatum aliud, vel in posterum concedatur, seu etiam ordinetur m. Et quia in eodem capitulo regulæ immediate subjungitur, quod nullus fratrum populo penitus audeat prædicare, nisi a ministro generali fuerit examinatus, & etiam approbatus, ut ab eo prædicationis officium sibi sit concessum: nos & statum præteritum ipsius ordinis in paucitate sui, & modernum in amplitate fratrum numero, ac utilitatem animarum (ut condecet) advertentes, concedimus, nedum Generalem examinare, & approbare fratres prædicaturos in populis, ac illis concedere licentiam prædicandi, quatenus personæ idoneitatem, & prædicationis officium licentia ipsa respiceret, prout in regula continetur: verum etiam provinciales ministri hoc possint in Capitulis provincialibus cum definitoribus, quod etiam hodie observari dicitur, & in fratrum privilegiis continetur: quam quidem licentiam præfati ministri revocare, & suspendere valeant, & arctare, sicut & quando id eis videbitur expedire. Sed quoniam in desideriis nostris hoc geritur, ut ad Dei gloriam salus proficiat animarum: ac dicto ordini, per quem jugiter ad amorem æternum affectio Christiana religionis accenditur, maritum & numerus augeatur, concedimus & præsenti statuto firmamus, licere non solum Generali, sed etiam provincialibus ministris personas fugientes a seculo in fratres recipere, quæ ministrorum provincialium licentia per ipsum Generalem (sicut expedire viderit) possit arctari. Vicarii vero provincialium ministrorum ex officio vicariæ licentiam hanc sibi noverint interdictam, nisi per ministros eosdem (quibus hoc posse committere Vicariis, & aliis licere decernimus) hoc ipsis Vicariis specialiter committatur. Caveant tamen ipsi Provinciales, quod hoc non indiscrete, nec passim, sed sic considerate committant, ut illos, quibus hoc committi contigerit, fidelibus consiliis fulciant, qui omnia discrete procedant. Nec indifferenter omnes admittantur ad ordinem, sed illi tantum, qui suffragantibus eis literatura, idoneitate, vel aliis circumstantiis possint utiles esse ordini, sibique per vitæ meritum, ac aliis proficere per exemplum. Insuper dubitantibus fratribus prædicti ordinis, an pro eo, quod in regula dicitur, ut decedente Generali ministro, a provincialibus ministris, & custodibus in capitulo Pentecostes sua electio successoris, omnium custodum multitudinem oporteat ad generale Capitulum convenire: aut (ut omnia cum majori tranquillitate tractentur) sufficere possit, ut aliqui de singulis provinciis, qui vocem habeant aliorum, intersint: Taliter respondemus, ut scilicet singularum provinciarum custodes unum ex se constituant, quem cum suo provinciali ministro pro seipsis ad Capitulum dirigant, voces aut etiam suas committentes eidem. Quod etiam constituerint per seipsos, statutum hujusmodi ducimus approbandum. Quod idem prædecessor noster Gregorius nonus in casu hujusmodi dicitur respondisse. Denique a quis continetur in regula supradicta, quod fratres non ingrediantur monasteria Monacharum, præter illos, quibus a sede prædicta concessa fuerit licentia specialis: quanquam hoc de monasteriis pauperum Monialium inclusarum fratres attentius intelligendum esse crediderunt: cum eorum sedes præfata curam habent specialem, & intellectus hujusmodi per constitutionem quandam tempore regulæ datæ, vivente adhuc B. Francisco, per provinciales ministros fuisse credatur in generali Capitulo declaratus: iidem fratres certificari nihilominus postulaverunt, an hoc de omnibus generaliter, cum regula nullum excipiat, an de illis solum monasteriis Monialium prædictarum debeat intelligi? Nos utique generaliter id esse prohibitum de quarumlibet cœnobiis Monialium respondemus: & nomine monasterii volumus claustrum, domos, & officinas interiores intelligi: pro eo, quod ad alia loca, ubi homines seculares conveniunt, possunt fratres illi causa prædicationis, vel eleemosynæ petendæ accedere: iis, quibus id a superioribus suis pro sua fuerit maturitate, vel idoneitate concessum, exceptis, seu pro prædictarum monasteriis inclusarum, ad quæ nulli datur accedendi facultas sine sedis ejusdem licentia speciali: quod etiam ipsum idem prædecessor noster Gregor. IX. in eo casu dicitur respondisse. Cæterum sanctæ memoriæ confessor Christi Franciscus mandasse dicitur circa ultimam vitæ suæ (cujus mandatum ipsius dicitur testamentum) quod verba ipsius regulæ non glossentur, & (ut verbis utamur eisdem) quod sic, vel sic intelligi debeat, non dicatur: adjiciens quod fratres nullo modo literas aliquas ab Apostolica sede petant: & alia quædam interserens, quæ non possent sine multa difficultate servari, propter quod fratres hæsitantes, an tenerentur ad observantiam testamenti prædicti, dubitationem hujusmodi per eundem prædecessorem nostrum Gregor. IX. petierunt de ipsorum conscientiis amoveri: qui (sicut asseritur) attendens periculum animarum, & difficultates, quas propter hoc possent incurrere, dubietatem de ipsorum conscientiis amovendam, dixit, fratres ipsos ad ipsius mandati observantiam non teneri, quod sine consensu fratrum, & maxime ministrorum, quos universos tangebat, obligare nequivit, nec successorem suum quomodolibet obligavit: cum non habeat imperium par in parem. Nos autem circa præsentem articulum nihil duximus innovandum n. Ad hæc a nonnullis prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus circa declarationem ipsius regulæ, & ipsam regulam contingentia, diversas literas intelleximus emanasse. Sed nec per hoc mordacium prædictorum contra regulam ipsam, & fratres

quievit

g Vide Clem. exivi. §. præterea & extravagem. quorundam. §. in primis. Font.

h Nota quod constitutio ex varietate supervenienti ampliatur.

i Hoc est, non concionantur ad plebem, non psallunt, non legunt. Font.

k 1. Lib. Reg. c. 30.

l Vide omnino Conc. Trid. sess. 5. de reform. c. 2. & sess. 24. de refor. c. 4.

m Nota bene, quod Papa potest constituere expresse contra constitutionem alicujus sancti: etiamsi vivo, & constitutio sua sit per alios Pontifices approbata. Font.

o Vide Concil. Trident. sess. 25. tit. de regularib. & monialibus, cap. 5. & Extrav. Pii Pap. V. incip. & si mendicantium.

n Vid. hanc §. & §. quæ sub colore. Auth. §. quo modo, liter. C. de sacros. Eccl. & Bal. l. non dubium. C. de leg. Font.

quievit infultos: nec per ipsas literas statui fratrum providere p in multis, in quibus de novo, vel aliter necessario providendum esse multorum postea casuum contingentium experientia indicavit. Nos itaque ne literarum hujusmodi, & præsentis constitutionis diversitas, vel intellectus adversitas in prædictorum observatione fratrum animos perturbaret: & ut plenius, clarius & certius eorum statui & observantiæ prædictæ regulæ consulatur in omnibus & singulis illis articulis, quos constitutio ipsa continet, quanquam ipsi vel eorum aliqui contineantur in aliis literis Apostolicis supradictis: hanc nostram constitutionem, declarationem, seu ordinationem totum a fratribus ipsis præcise, ac inviolabiliter decernimus perpetuis temporibus observandam. Cum igitur ea prædictis, & aliis per nos cum multa maturitate discussis, regula ipsa licite, sancte, perfecte, & observabilis, nec ulli pateat discriminis evidenter appareat: illa & omnia suprascripta per nos statuta, ordinata, concessa, disposita, decreta, declarata etiam & suppleta, de Apostolicæ potestatis plenitudine approbamus, confirmamus, & volumus existere perpetuæ firmitatis: in virtute obedientiæ districte præcipientes, quod hæc constitutio sicut cæteræ constitutiones, vel decretales Epistolæ, legatur in scholis. Et quia sub colore liciti nonnulli contra fratres ipsos & regulam in legendo, exponendo, atque glossando possent dirum virus suæ iniquitatis effundere: ac ipsius constitutionis intellectum ipsum in diversas, & adversas sententias producentes suis adinventionibus depravare: & opinionum diversitate ac distortis intellectus multorum pios animos possent inquietare, & a religionis ingressu multorum corde subtrahere: talium detrahentium vitanda perversitas cogit nos viam ipsis ad prædicta præcludere, & certum procedendi modum hanc constitutionem legentibus præfinire. Itaque sub pœna excommunicationis, & privationis officii ac beneficii districte præcipimus, ut præsens constitutio, cum ipsam legi contigerit, sicut prolata est, sic fideliter exponatur ad literam: concordantiæ, contrarietates, seu diversæ, vel adversæ opiniones a lectoribus, seu expositoribus nullatenus inducantur. Super ipsa constitutione glossæ non fiant (nisi forsan, per quas verbum vel verbi sensus, seu constructio, vel ipsa constructio quasi grammaticaliter ad literam, vel intelligibilius exponatur.) Nec intellectus ipsius per legentem depravetur in aliquo, seu distorqueatur ad aliud, quam litera ipsa sonat. Et ne secundum prædicta contra detractores hujusmodi oporteat ulterius laborare, universis ac singulis cujuscunque præeminentiæ, conditionis aut status, districte præcipimus, ne contra prædictam regulam, & statum fratrum prædictorum, seu contra præmissa per nos statuta, ordinata, concessa, disposita, decreta, declarata, suppleta, approbata, & etiam confirmata, dogmatizent, scribant, determinent, prædicent, seu prave loquantur publice vel occulte. Sed si quid forsan aliquem in his ambiguitatis emerserit, ad culmen prædictæ sedis Apostolicæ deducatur, ut ex auctoritate Apostolica sua in hoc manifestetur intentio: cui soli concessum est in his statuta condere, & edita declarare. Glossantes vero in scriptis constitutionem ipsam aliter, quam eo modo, quem diximus, Doctores vero insuper & lectores, dum docent in publico, ex certa scientia, & deliberate intellectum constitutionis hujusmodi depravantes, facientes quoque commentum, scripturas, seu libellos, ut ex certa scientia, & deliberate determinantes in scholis, seu prædicantes contra prædicta, vel aliqua, seu aliquod prædictorum, (non obstantibus aliquibus privilegiis, vel indulgentiis, aut literis Apostolicis, quibuscunque dignitatibus, personis, ordinibus, aut locis religiosis, vel secularibus generaliter, vel singulariter sub quacunque forma, vel expressione verborum concessis, quæ nolumus aliquibus in præmissis quomodolibet suffragari) excommunicationis sententiæ, quam nunc in ipsos proferimus, se noverint subjacere: a qua per neminem nisi per Romanum Pontificem possint absolvi q. Insuper tam istos, contra quos per nos excommunicationis est prolata sententia, quam alios (si qui fuerint) contra præmissa, vel eorum aliquod venientes, ad sedis memoratæ volumus deduci notitiam: ut quos provisus modus æquitatis non arcet a vitiis, compescat rigor Apostolicæ ultionis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis, ordinationis, concessionis, dispositionis, suppletionis, approbationis, confirmationis, & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus, se noverit incursurum. Datum Striani XVIII. Calendas Septembris, Pontificatus nostri anno secundo.

p al. providetur.

q In isto vers. nota, quod Papa potest sibi rebellantes excommunicare, & ultra adhuc aliter punire. Fenz.

CAP. IV.

Exemptis cellis alicujus monasterii, quid appellatio cellæ significet, hic ostendit. Joan. Andr.

Bonifac. VIII. (*c. an.* 1298. *Romæ.*)

PRivilegium monasterio tuo concessum, ut Monachi, sive fratres in cellis ad monasterium ipsum spectantibus habitantes, ab alio, quam a Papa, vel ejus Legato excommunicari, aut suspendi, vel ipsæ cellæ interdicto supponi non possint: non fratres in Prioratibus, Ecclesiis, seu Capellis ejusdem monasterii commorantes, aut ipsos Prioratus, Ecclesias, vel Capellas ab Ordinariorum jurisdictione in aliquo, sed residentes tantum in cellis, & cellas ipsas (hæ est loca secreta & inferiora, quæ ab hominum separata convictu sunt, ad contemplandum, & Deo vacandum specialiter deputata) defendat.

CAP. V.

Privilegiato alicui, ut possit conferre beneficia Clericorum suorum, quid appellatio Clericorum suorum designet, ostendit. Joan. Andr.

Idem. (*c. an.* 1298. *Romæ,*)

SIcut nobis significare curasti, tibi gratiose concessimus, ut beneficia Clericorum tuorum cedentium, vel decedentium posses conferre: quodque iidem Clerici Præbendarum suarum fructus percipiant, ac si in suis Ecclesiis personaliter residerent. Verum quia dubitas, qui Clericorum tuorum appellatione debeant contineri: breve respondemus oraculo, quod illos in his, & similibus casibus tuos volumus intelligi Clericos, qui per te non quæsiti propterea, vel recepti, sine fraude & fictione qualibet vere tui Clerici familiares existunt, & in tuis expensis continue domestici commensales: etiam si r quos ex illis aliquando pro tuis gerendis negotiis abesse contingat.

r Alias ita: etiamsi ex illis aliquos aliquando, &c.

DE REGULIS JURIS.

Bonifacius VIII, s [*c. an.* 1298. *Romæ.*]

[s al. ita: Idem.

Regula I.

BEneficium Ecclesiasticum non potest licite sine institutione canonica obtineri.

Idem. Regula II.

Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit.

Idem. Reg. III.

Sine possessione præscriptio non procedit.

Idem. Reg. IV.

Peccatum t non dimittitur, nisi restituatur ablatum.

t Ex B. August. epist. 54. ad Macedonium refert. Ivo in Decreto part. 13. c. 4. & part. 15. c. 23.

Idem. Reg. V.

Peccati venia non datur nisi correcto.

Idem. Reg. VI.

Nemo potest ad impossibile obligari.

Idem. Reg. VII.

Privilegium personale personam sequitur, & extinguitur cum persona.

Idem. Reg. VIII.

Semel malus, semper præsumitur esse malus.

Idem. Reg. IX.

Ratum u quis habere non potest, quod ipsius nomine non est gestum.

u Vide Ruin. conf. 27. l. 4. & conf. 129. eod. lib.

Idem. Reg. X.

Ratihabitionem retrotrahi, & mandato non est dubium comparari.

Idem. Reg. XI.

Cum sunt partium jura obscura, reo favendum est potius, quam actori.

Idem. Reg. XII.

In judiciis non est acceptio personarum habenda.

Idem. Reg. XIII.

Ignorantia facti non juris excusat.

Idem Reg. XIV.

Cum quis in jus succedit alterius, justam ignorantiæ causam censetur habere.

Idem. Reg. XV.

Odia restringi, & favores convenit ampliari.

Idem.

Idem. Reg. XVI.

Decet concessum a Principe beneficium esse mansurum

Idem. Reg. XVII.

Indultum a jure beneficium non est alicui auferendum.

Idem. Reg. XVIII.

Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit.

Idem. Reg. XIX.

Non est sine culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet, se immiscet.

Idem. Reg. XX.

Nullus pluribus uti defensoribus prohibetur.

Idem. Reg. XXI.

Quod semel placuit, amplius displicere non potest.

Idem. Reg. XXII.

Non debet aliquis alterius odio prægravari.

Idem. Reg. XXIII.

Sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus.

Idem. Reg. XXIV.

Quod quis mandato facit Judicis, dolo facere non videtur: cum habeat parere necesse.

Idem. Reg. XXV.

Mora sua cuilibet est nociva.

Idem. Reg. XXVI.

Ea, quæ fiunt a Judice, si ad ejus non spectant officium, viribus non subsistunt.

Idem. Reg. XXVII.

Scienti, & consentienti non fit injuria, neque dolus.

Idem. Reg. XXVIII.

Quæ a jure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda.

Idem. Reg. XXIX.

Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.

Idem. Reg. XXX.

In obscuris minimum est sequendum.

Idem. Reg. XXXI.

Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet.

Idem. Reg. XXXII.

Non licet actori, quod reo licitum non existit.

Idem. Reg. XXXIII.

Mutare consilium quis non potest in alterius detrimentum.

Idem. Reg. XXXIV.

Generi per speciem derogatur.

Idem. Reg. XXXV.

Plus semper in se continet, quod est minus.

Idem. Reg. XXXVI.

Pro possessore habetur, qui dolo desiit possidere.

Idem. Reg. XXXVII.

Utile non debet per inutile vitiari.

Idem. Reg. XXXVIII.

Ex eo non debet quis fructum consequi, quod nisus extitit impugnare.

Idem. Reg. XXXIX.

Cum quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ sequuntur ex illo.

Idem. Reg. XL.

Pluralis locutio duorum numero est contenta.

Idem. Reg. XLI.

Imputari non debet ei, per quem non stat, si non faciat, quod per eum fuerat faciendum.

Idem. Reg. XLII.

Accessorium naturam sequi congruit principalis.

Idem. Reg. XLIII.

Qui tacet, consentire videtur.

Idem. Reg. XLIV.

Is, qui tacet, non fatetur: sed nec utique negare videtur.

Idem. Reg. XLV.

Inspicimus in obscuris, quod est verisimilius, vel quod plerumque fieri consuevit.

Idem. Reg. XLVI.

Is, qui in jus succedit alterius, eo jure, quo ille, uti debebit.

Idem. Reg. XLVII.

Præsumitur ignorantia, ubi scientia non probatur.

Idem. Reg. XLVIII.

Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura.

Idem. Reg. XLIX.

In pœnis benignior est interpretatio facienda.

Idem. Reg. L.

Actus legitimi conditionem non recipiunt, neque diem.

Idem. Reg. LI.

Semel Deo dicatum non est ad usus humanos ulterius transferendum.

Idem. u Reg. LII.

Non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum.

Idem. Reg. LIII.

Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus.

Idem. Reg. LIV.

Qui prior est tempore, potior est jure.

Idem. Reg. LV.

Qui sentit onus, sentire debet commodum, & econtra.

Idem. Reg. LVI.

In re communi potior est conditio prohibentis.

Idem. y Reg. LVII.

Contra eum, qui legem dicere potuit apertius, est interpretatio facienda.

Idem. z Reg. LVIII.

Non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum.

Idem. Reg. LIX.

Dolo facit, qui petit, quod restituere oportet eundem.

Idem. Reg. LX.

Non est in mora, qui potest exceptione legitima se tueri.

Idem. Reg. LXI.

Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum.

Idem.

u Per hanc regulam dicunt. Phil. Joan. Andr. non tolli sponsalia per matrimonium ob consanguinitatem resolutum, & fallit hæc regula in iis, in quibus tacita voluntas sufficit. de leg. 2. plane in princ. Ant. Fab. §. posteriori. quibus mod. usufr.

y Vide c. cum dilectus. de Consuet.

z Vid. B. Th. 2. 2. q. 89. art. 7.

Idem. Reg. LXII.

Nullus ex consilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur.

Idem. Reg. LXIII.

Exceptionem objiciens non videtur de intentione adversarii confiteri.

Idem. Reg. LXIV.

Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi.

Idem. Reg. LXV.

In *a* pari delicto, vel causa potior erit conditio possidentis.

a De commodo possessionis, vide Doctor. in l. quoties. C. de rei vend.

Idem. Reg. LXVI.

Cum non stat per eum, ad quem pertinet, quo minus conditio impleatur, haberi debet perinde, ac si impleta fuisset.

Idem. Reg. LXVII.

Quod alicui suo non licet nomine, nec alieno licebit.

Idem. Reg. LXVIII.

Potest quis per alium, quod potest facere per seipsum.

Idem. Reg. LXIX.

In *b* malis promissis fidem non expedit observari.

b Vide D. Th. 2. 2. qu. 89. art. 7. & Turrecremat. in c. si aliquid. 2. 2. qu. 4.

Idem. Reg. LXX.

In alternativis electoris *c* est electio, & sufficit alterum adimpleri.

c In omnibus autem, cod. tit. legatur, debitoris.

Idem. Reg. LXXI.

Qui ad agendum admittitur, est ad excipiendum multo magis admittendus.

Idem. Reg. LXXII.

Qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per seipsum.

Idem. Reg. LXXIII.

Factum legitime retractari non debet, licet casus postea eveniat, a quo non potuit inchoari.

Idem. Reg. LXXIV.

Quod alicui gratiose conceditur, trahi non debet ab aliis in exemplum.

Idem. Reg. LXXV.

Frustra sibi fidem quis postulat ab eo servari, cui fidem a se præstitam servare recusat.

Idem. Reg. LXXVI.

Delictum *d* personæ non debet in detrimentum Ecclesiæ redundare.

d Vide gloss. in c. de dilat. gloss. in c. placuit. 26. qu. 3. Innoc. in c. cum dilectus. de ord. cognitionum. Ant. de Butrio in c. 1. de dolo. & contum. & Doctor. in l. jubemus. C. de sacros. Eccles.

Idem. Reg. LXXVII.

Rationi congruit, ut succedat in onere, qui substituitur in honore.

Idem. Reg. LXXVIII.

In argumentum trahi nequeunt, quæ propter necessitatem aliquando sunt concessa.

Idem. Reg. LXXIX.

Nemo potest plus juris transferre in alium, quam sibi competere dignoscatur.

Idem. Reg. LXXX.

In toto partem non est dubium contineri.

Idem. Reg. LXXXI.

In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus.

Idem. Reg. LXXXII.

Qui contra jura mercatur, bonam fidem præsumitur non habere.

Idem. Reg. LXXXIII.

Bona fides non patitur, ut semel exactum iterum exigatur.

Idem. Reg. LXXXIV.

Cum quid una via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti.

Idem. Reg. LXXXV.

Contractus *e* ex conventione legem accipere dignoscuntur.

e Nota quod conventio partium legem inducit, quæ in contractibus servanda est. Pithœo.

Idem. Reg. LXXXVI.

Damnum, quod quis sua culpa sentit, sibi debet, non aliis *f* imputare.

f al. alii.

Idem. Reg. LXXXVII.

Infamibus portæ non pateant dignitatum.

Idem. Reg. LXXXVIII.

Certum est, quod is committit in legem, qui legis verba complectens contra legis nititur voluntatem.

Dat. Romæ apud S. Petrum V. Nonas Martii, Pontificatus nostri anno quarto *g*.

g PITH. *1. Anno quarto.*] 1298.

CONSTITUTIONES
CLEMENTIS PAPÆ V.
IN CONCILIO VIENENSI EDITÆ ¶.

PRÆFATIO.

JOANNES Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Doctoribus, & Scholaribus universis Bononiæ commorantibus, salutem & Apostolicam benedictionem. [a]

QUoniam nulla Juris sanctio, quantumcunque perpenso digesta consilio ad humanæ naturæ varietatem, & machinationes ejus inopinabiles, sufficit, nec ad decisionem lucidam suæ nodosæ ambiguitatis attingit; eo præsertim quod vix aliquid adeo certum clarumque statuitur, quin ex causis emergentibus(quibus jura jam posita mederi non possint,) in dubium revocetur; quia etiam ab adolescentia viri proclivis ad malum sensualitas humana declinat; per quod morum subversio in Clero, & populo frequenter obrepit, necessaria est Superioris auctoritas; ut, tam per determinationis opportunæ suffragium tollat ambigua, lites auferat, altercationes dirimat, & obscura succidat, quam per cultoris providi sarculum extirpet vitia, virtutes inserat, corrigat excessus, moresque reformet. Hæc sane felicis recordationis Clemens Papa V. prædecessor noster providenter attendens, & provide cupiens deformatorum reformationi prospicere, solvere difficilia, ac sanctiones quæstionibus, & negotiis imminentibus consonas promulgare. Dudum, nedum in Concilio Vienensi, quinetiam ante & post ipsum Concilium, Constitutiones plurimas edidit, in quibus multa utilia statuit atque salubria, & nonnulla dubia in judiciis, & extra frequentata decidit. Et licet eas collectas in unum volumen, & sub congruis titulis collocatas mittere decrevisset, & dare in commune subjectis; assidua tamen occupatio circa magna, ac fortis humanæ conditio, quæ ipsum de medio sustulit, in causa fuerunt, quare suum in hac parte propositum non implevit. Nos etiam, qui sicut eidem (licet immeriti) in Apostolatus officio, Domino permittente, successimus; sic & in affectus plenitudine, in iis, quæ compendium universi concernunt, successisse debemus, tot grandibus agendis, & arduis fuimus a nostræ promotionis exordio circumsepti, quod tam ex hoc, quam ex causis rationabilibus aliis, quas sub silentio providimus committendas, prædictas vobis communicare Constitutiones fuimus hactenus impediti. Nunc igitur (opportunitate captata) illas vobis sub Bulla nostra transmittimus, universitati vestræ per Apostolica scripta mandantes, quatenus eas prompto affectu suscipiatis, & studio alacri; eis sic vobis manifestatis, & cognitis, usuri de cætero in judiciis, & in Scholis. Data Avinion. [b] viij. Kalendas Novemb. Pontificatus nostri anno secundo.

a *Hanc benedictionem primo introduxit Papa Cletus, loco cujus scribitur ab Ecclesia prætisse, Spiritum sanioris consilii. Et licet ista benedictio omnibus prosit, qui tamen non student, non gaudent privilegio studii. Zab. Ven. Four.*

b *De his vide C. de contrah. & commit. stipul. l. optimam. 2. q. ult. libellorum. de probat. quoniam. de re jud. Abbas. lib. 6. de quo in Spec. de instru. edit. §. restat.*

¶ PITH. 1. *In Concilio Vienensi editæ.*] Anno 1312. Joannes Villani, cap. 2. *lib.* 9. septimum librum Decretalium vocat.

DE

DE SUMMA TRINITATE, ET FIDE CATHOLICA.

TITULUS PRIMUS.

CAP. UN.

Fatetur Concilium, unicum DEI Filium in essentia DEI aeternaliter subsistentem, verum corpus humanum assumpsisse de Virgine, & in eo passum, & jam mortuum lancea perforatum, approbans in hoc ordinem, quem tradidit Evangelista Joannes. hoc dicit.

Clemens V. in *Concilio Viennensi*. [an. 1310. *in Gallia*.]

FIDEI Catholicæ fundamento, præter quod (teste Apostolo) nemo potest aliud ponere, firmiter inhærentes, aperte cum sancta matre Ecclesia confitemur, unigenitum Dei Filium, in iis omnibus, in quibus Deus Pater existit, una cum Patre æternaliter subsistentem, partes nostræ naturæ simul unitas (ex quibus ipse in se verus Deus existens, fieret verus homo) humanum videlicet corpus passibile, & animam intellectivam, seu rationalem, ipsum corpus vere per se, & essentialiter informantem, assumpsisse ex tempore, in virginali thalamo, ad unitatem suæ hypostasis, & personæ. Et quod in hac assumpta natura ipsum Dei verbum pro omnium operanda salute non solum affigi cruci, & in ea mori voluit, sed etiam emisso a jam spiritu perforari lancea sustinuit latus suum: ut exinde profluentibus undis aquæ & sanguinis, formaretur unica & immaculata, ac virgo sancta, mater Ecclesia, conjux Christi, sicut de latere primi *b* hominis soporati Eva sibi in conjugium est formata; ut sic certæ figuræ primi & veteris Adæ (qui secundum Apostolum *c* est forma futuri) in nostro novissimo Adam, id est, Christo, veritas responderet. Hæc est, inquam, veritas illius prægrandis aquilæ vallata testimonio, quam Propheta vidit *d* Ezechiel animalibus cæteris Evangelicis transvolantem, beati Joannis videlicet Apostoli & Evangelistæ, qui sacramenti hujus rem gestam narrans & ordinem, in Evangelio suo dixit *e*: *Ad Jesum autem cum venissent, ut viderunt eum jam mortuum, non fregerunt ejus crura, sed unus militum lancea latus ejus aperuit, & continuo exivit sanguis & aqua: & qui vidit, testimonium perhibuit, & verum est testimonium ejus; & ille scit, quia vera dicit, ut & vos credatis.* Nos igitur ad tam præclarum testimonium, ac sanctorum Patrum & Doctorum communem sententiam, Apostolicæ considerationis (ad quam duntaxat hæc declarare pertinet) aciem convertentes, sacro approbante Concilio, declaramus, prædictum Apostolum, & Evangelistam Joannem rectum in præmissis factæ rei ordinem tenuisse, narrando, quod Christo jam mortuo, unus militum lancea latus ejus aperuit.

a Vide Guidonem Carmelitam in summa de hæresibus, tit. de hæresibus. Petri Joan. mod. & ejus sequacium cap. 3.
b *Gen.* 2.
c *Rom.* 5.
d *Ezech. cap.* 1.
e *Joan. cap.* 19.

Reprobat, & hæreticam judicat doctrinam, quæ habet, quod substantia animæ rationalis, seu intellectivæ, non, & per se humani corporis non sit forma. Joan. Andr.

§. 1. Porro *f* doctrinam omnem, seu positionem temere asserentem, aut vertentem in dubium, quod substantia animæ rationalis, seu intellectivæ, vere ac per se humani corporis non sit forma, velut erroneam, ac veritati catholicæ inimicam fidei, prædicto sacro approbante concilio reprobamus: definientes, ut cunctis nota sit fidei sinceræ veritas, ac præcludatur universis erroribus aditus, ne subintrent, quod quisquis deinceps asserere, defendere, seu tenere pertinaciter præsumpserit, quod anima rationalis, seu intellectiva non sit forma corporis humani per se, & essentialiter tanquam hæreticus sit censendus.

f Vide Concil. Later. sub Leone X. Sess. 8. in decreto, incip. Apostolici regiminis.

¶ Ibid. §. 1. *Porro doctrinam omnem, &c.*] Francisc. Georgius tom. 1. *Problem. sé.* 27. & 119.

Asserens confitendum unum baptisma, sicut unum Deum, & unam fidem, approbat opinionem, quæ habet per illud conferri etiam parvulis (quoad habitum) informantem gratiam & virtutes. Joan. Andr.

§. 2. Ad hoc *g* baptisma unicum baptizatos omnes in Christo regenerans est (sicut unus Deus ac fides unica) ab omnibus fideliter confitendum. Quod celebratum in aqua, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, credimus esse tam adultis, quam parvulis communiter perfectum remedium ad salutem. Verum, quia quantum ad effectum baptismi in parvulis, reperiuntur Doctores quidam Theologi opiniones contrarias habuisse.

g al. arbor.

§. 3. Quibusdam ex ipsis dicentibus, per virtutem baptismi parvulis quidem culpam remitti, sed gratiam non conferri: aliis econtra asserentibus, quod & culpa eisdem *h* in baptismo remittitur, & virtutes, ac informans gratia infunduntur, quoad habitum, etsi non pro illo tempore quoad usum. Nos autem attendentes generalem efficaciam mortis Christi (quæ per baptisma applicatur pariter omnibus baptizatis) opinionem secundam (quæ dicit, tam parvulis, quam adultis conferri in baptismo informantem gratiam, & virtutes) tanquam probabiliorem, & dictis Sanctorum, ac Doctorum modernorum Theologiæ magis consonam, & concordem, sacro approbante Concilio duximus eligendam.

h *al. ipsis.*

DE RESCRIPTIS,

TITULUS II.

CAP. I.

Major Prælatus pro membris suis (etiamsi sint de mensa) reum convenire non potest per rescriptum Apostolicum, nisi ubi possent administratores membrorum. Contra faciens in expensis & interesse punitur, & processus est irritus. Joan. Andr.

Clemens V. in *Concilio Viennensi*. [an. 1312. *in Gallia*.]

ABbates *a*, aut alii Religiosi quibuslibet administrationibus præsidentes occasione Prioratuum, seu aliorum locorum subditorum eisdem, nullum auctoritate literarum Apostolicæ sedis, vel Legatorum ipsius, quomodolibet valeant convenire, nisi ubi, & coram quibus Prioratuum, & locorum ipsorum Prioribus, aut aliis gubernatoribus hoc liceret. Nec occasione locorum ad mensam pertinentium eorundem, aliud in ipsis super hoc liceat, quam si loca ipsa sic præmissa speciales sub eis gubernatores haberent. Si quis autem aliquem contra hæc vexare præsumpserit, in expensis sibi, & interesse per Judicem (coram quo vexatio fiet hujusmodi) condemnetur: omnisque processus contra præmissa habitus sit irritus ipso jure.

a Si habent dignitatem principaliter. cap. hac constitutione. de offic. deleg. lib. 6. Bald. per illum text. in auth. habita. C. ne fil. pro pat. gl. c. a Subdiacono. dist. 93. quæ gloss. limitatur a Dom. ibi per c. quia. §. quamquam de præb. l. 6. Barb. Font.

CAP. II.

Principalis Officialis Episcopi, & Prior conventualis, licet obedientiarius, delegari possunt a Papa: Officialis vero foraneus, vel Prior claustralis non. Joan. Andr.

Idem in eodem.

ETsi *b* principalis Officialis Episcopi, aut Religiosus conventualem obtinens Prioratum (quamvis ad Prioratum eundem Prior non consueverit per electionem assumi) a sede Apostolica, vel Legato ejusdem dari valeat delegatus: in Officiali tamen foraneo, aut Religioso monasterii seu Priore claustrali nequaquam hoc volumus observari.

b Vide l. fin. C. de edict. divi Hadrian. tollend. Bart. in l. 1. §. 1. ff. de ferund. tab. c. ultima voluntas. 13. q. 2. Font. & vide Concil. Trid. sess. 10. 25. de Reform. c. 10.

CAP. III.

Brevius non potest summari.

Idem in eodem.

AUditor *c* in Romana curia deputatus a nobis de beneficio (quod pronuntiabit alicui de jure fore debitum) poterit sibi absque commissione alia *d* (ut vitetur circuitus) providere.

c Vide Doct. in c. super eo. de off. deleg & Alex. in l. more. ff. de jurisd. omn. jud.
d Vide l. si prius. ff. de oper. nov. nuntiat. & Bar. in l. cum fundum. §. si servum suum comprendens ff. si certum. 1 et. Fom.

CAP. IV.

Expectans beneficium perdit gratiam, si consequitur aliud, quod cum illo, quod expectat, de jure tenere non potest. Joan. Andr.

Idem.

GRatiæ, ut de dignitate, vel beneficio certo tibi provideatur, renunciasse videris *e*, si ante adeptionem ejusdem aliud beneficium pacifice assequaris, quod simul de jure cum dignitate, vel beneficio certo dictæ gratiæ tibi debito retinere non posses, licet illud resignare sis, aut sis resignare paratus.

e Vide c. 1 de jud. l. divo fratres. ff. de lib. tom. Bar. in l. quæ remota. §. si arbiter. ff. de arbit.

CAP. V.

Gratia super vacaturo non comprehendit beneficium post datam in substantia creatum. h. d. Jo. de Imol.

Idem.

LIteras nostras super conferendo tibi beneficio vacaturo directas, ad beneficium post datam ipsarum creatum, statuimus non extendi.

DE ELECTIONE, ET ELECTI POTESTATE.

TITULUS III.

CAP. I.

Religiosus eligi non potest ad praelaturam non Episcopalem alterius religionis, vel habitus: si contra fiat, est irritum. h. d. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi*, [*an.* 1312. *in Gallia*.]

CUm rationi non congruat, ut homines disparis professionis, vel habitus simul in eisdem monasteriis socientur: prohibemus, ne Religiosus aliquis in Abbatem, vel Praelatum alterius religionis, vel habitus de caetero eligatur. Quod si secus actum extiterit, sit eo ipso irritum, & inane a. Per hoc autem, quin Religiosus in Episcopum, secularis, vel cujuslibet regularis Ecclesiae, licite possit eligi, non intendimus prohibere.

a *Vide c. Capitulum sanctae crucis. de rescrip. l. ex facto. ff. de vulg. & pupil.*

CAP. II.

Coetus Cardinalium sede vacante jurisdictionem Papalem non exercet, nisi in quantum permittit Concilium Lugdunense: nec illud, vel ejus partem alterare potest.

Idem.

NE Romani electioni Pontificis indeterminata opinionum diversitas aliquod possit obstaculum, vel dilationem afferre: Nos inter caetera praecipue attendentes quod lex superioris per inferiorem tolli non potest, opinionem astruere (sicut accepimus) satagentem, quod constitutio, felicis recordationis Gregorii Papae X. praedecessoris nostri circa electionem praelatam edita in Concilio Lugdunensi per coetum Cardinalium Romanae Ecclesiae (ipsa vacante) modificari possit, corrigi, vel immutari, aut quicquam ei detrahi, sive addi, vel dispensari quomodolibet circa ipsam, seu aliquam ejus partem, aut eidem etiam renuntiari per eum, tanquam veritati non consonam, de fratrum nostrorum consilio reprobamus b: irritum nihilominus, & inane decernentes, quicquid potestatis, aut jurisdictionis ad Romanum, dum vivit, Pontificem pertinentis (nisi quatenus in constitutione praedicta permittitur) coetus ipse duxerit [eadem vacante Ecclesia] exercendum.

¶ Prin. c. Constitutio.] Cap. 3. sup. eod. tit. lib. 6.

b *Ad haec vide l. cum qui. §. fin. ff. de jurisdict. omn. judic. Font.*

Officium Camerarii, vel Poenitentiariorum Papae durat ea mortuo, qui si deficiant, poterit coetus Cardinalium pro tempore vacationis alios surrogare, Joan. Andr.

§. 1. Eo tamen proviso, quod si ejusdem Ecclesiae Camerarium, aut majorem, vel aliquem alium ex Poenitentiariis (quorum officium per obitum ejusdem Pontificis nolumus expirare) per mortem, vel alias deficere quovis modo contingat, valeat idem coetus ad tempus vacationis hujusmodi pro numero deficientium, vel ampliori etiam, quantum ad Poenitentiarios (si hoc eidem coetui concorditer expedire videbitur) alios surrogare.

Determinat dioecesim intelligi id, quod in Concilio dicitur de territorio, & districtu: statuit moriente Papa extra curiam, ipsius electionem fieri debere in loco, ubi erat consistorium, & literarum audientia, licet suspensa. nisi prius ordinatum esset de curia transferenda. Joan. Andr.

§. 2. Sane cum juxta constitutionem praedictam Papa extra civitatem, in qua cum sua erat curia, moriente, in civitate, in cujus districtu seu territorio moritur sit regulariter successoris electio celebranda, districtus, seu territorii nomine, dioecesim hoc casu intelligendam fore censemus. Eo tamen adjecto, quod si in certo loco consistorium, & literarum Apostolicarum audientia remanente, Papam alibi mori contingat, non ibi, sed ubi praedicta fuerit audientia, memorata electio celebretur: etiamsi eadem audientia tempore mortis hujus vacare noscatur: nisi forsan ante mortem eandem ordinatum esset per Papam de curia transferenda, quo casu servetur provisio constitutionis praedictae.

Providet casui, quo contingeret Cardinales omnes exire conclave.

§. 3. Porro si Romano non electo Pontifice Cardinales omnes simul, vel successive (quod absit) exire contingeret conclave deputatum eisdem: hi (ad quos pertinet executio constitutionis praedictae) illos ea ipsa, quibus infirmitas corporis, aut nota debilitas excusationem non dabit, idem conclave (quam cito poterunt) reintrare compellant c: poenas in dicta constitutione contentas (nisi hoc fecerint) incursuri. Cardinales autem hujusmodi conclave reintrantes ad electionem jam dictam procedant: & alias constitutionem praelatam observent, secundum statum, in quo erant in eodem conclavi, quando ipsum (ut praemittitur) exierant.

c *Vide Bart. in l. si fidejussor. §. non omnisse. ff. de leg. 1.*

Statuit Cardinales per exceptionem excommunicationis, suspensionis, vel interdicti, ab electione non repelli. Joan. And.

§. 4. Caeterum, ut circa electionem praedictam eo magis vitentur dissensiones, & schismata, quo minor eligentibus aderit dissidendi facultas: decernimus, ut nullus d Cardinalium cujuslibet excommunicationis, suspensionis, aut interdicti praetextu a dicta valeat electione repelli: juribus aliis circa electionem eandem hactenus editis plene in suo robore duraturis.

d *al. ita: ut nullus ex Cardinalibus.*

Electos & alios [qui mittere vel ire tenentur ad curiam] adstringit ad id sede vacante, h. d. Joan. Andr.

§. 5. Verum, quia tam ex provisis remediis, quam ex orationibus ad Deum super hujus negotio effundendis, quod breviter hujusmodi celebretur electio, praesumendum est probabiliter, & sperandum e: statuimus, ut electi, & alii (qui ex quacunque causa ad sedem Apostolicam venire, vel mittere sunt adstricti) ad ipsam, cum vacat, ac si non vacaret f, venire, vel mittere teneantur.

e *Vide Bald. in l. 1. col. 4. Cod. de Latin. lib. toll. quanquam.*

f *Consule l. non tantum. ff. de jud. c. revocant. 3. q. 9. Pann. in d. c. licet. Font.*

CAP. III.

Primo *ponit formam, secundum quam appellans appellationem intimat appellato, ut per ipsam causa beneficialis ad curiam devolvatur.* Secundo *providet, cum appellatus vel ipsius specialis Procurator nequit haberi.* Tertio *providet, cum per metum appellati, vel suorum, intimatio fieri non potest.* Quarto *vitiat intimationem aliter factam.* Quinto *prorogat hunc modum intimandi ad alios casus.* h. d. Joan. Andr.

Idem.

CAusam electionis, postulationis, seu provisionis per appellationem ab ipsa, vel occasione ipsius ad sedem Apost. amissam, tunc demum ad sedem eandem devolvi censemus, cum in appellati, aut procuratoris ejusdem in ipsa causa specialiter constituti praesentia interposita fuerit, aut eorum alteri intra mensem ab interpositione ipsius, vel saltem post lapsum ejusdem mensis (quam cito commode fieri poterit) legitime intimata: porrecto videlicet sibi sub scriptura authentica, vel perlecto g illius tenore, & copia modo consimili (si petita fuerit) inde facta. Quod si forsan appellatum abesse, & procuratorem talem non inveniri contingat in domo, quam ipse appellatus habitare communiter consuevit: vel (si domus eadem in remotis existat) in Ecclesia cathedrali, in cujus civitate, vel dioecesi consistit beneficium: & nihilominus utroque casu in Ecclesia, vel beneficio, de quo agitur, eandem appellationem hujusmodi publicari, ac de ipsa, quandocunque petitum fuerit, copiam modo praemisso fieri appellato. Verum si propter appellati, aut suorum metum, vel potentiam intimatio fieri nequeat (ut praefertur) appellationem eandem in loco aliquo publico sic solenniter volumus publicari, quod ad appellati, seu ad ejus procuratoris notitiam possit verisimiliter pervenire. Intimatio vero aliter facta omni careat juris effectu: nec causa per appellationem eandem ad sedem censeatur devoluta praedictam, nisi ad appellatum ejus plena, & certa notitia, intra tempus praedictum aliter pervenisset. Idem quoque in aliis casibus observari volumus, in quibus requiritur intimatio facienda.

g *Not. idem esse scripturam legere, aut legendam exhibere. Vide l. item apud Labeon. §. convicium autem. juncta l. lex Corneliae. §. si quis librum.*

CAP. IV.

Decretalis, ut circa; locum non habet, cum appellans jus suum vel Ecclesiae directe prosequitur: sed contra formam, vel personas opponit crimina vel defectus: quorum circumstantias, si non specificat, super illis non auditur, etiamsi juret illas didicisse de novo. Nec etiam in eadem causa super illis auditur alius non appellans, & prosequens commune non proprium interesse: potest tamen assistere appellanti. Appellans, qui non servat formam, etiamsi appellationi renunciet, per viam querelae non prosequitur objecta, nec etiam alia: nisi in casibus exceptis. Om. sic forma licet appellantem a probatione repellat, non tamen infirmat probationem super his legitime factam adversarii confessione, vel aliter. h. d. Joan. Andr.

Idem.

COnstitutionem, Ut circa h, editam in Concilio Lugdunensi locum decernimus non habere, quando, quae opponuntur, directe respiciunt jus Ecclesiae, vel opponentis

h *Hoc est. Cap. quod licet, non capitulum ut circa. dum ibi per jus suum principaliter. Font.*

tis personæ: sed tantum ubi per competitorem *i*, vel oppositorem quemlibet appellantem in formam, aut personas defectus, vel crimina opponuntur. Cæterum cum circa crimine, vel defectus debitam circumstantiarum specificationem prædictus omittit appellans, non est postmodum in prosecutione negotii super his audiendus, etiamsi circumstantias hujusmodi, vel probationes earum per juramentum afferat ad se pervenisse de novo. Sane si quis, cujus interest, ab electione, postulatione, vel provisione duxerit appellandum, opponendo crimina, vel defectus forma dictæ constitutionis omissa, eodem postmodum appellationem hujusmodi prosequente, alios supervenientes non appellans, contra appellatum in eadem causa principaliter admitti non debet, pro interesse communi eosdem articulos prosequendo, licet appellanti possit assistere, ac adhærere: non tamen ei propter hoc prosecutionem proprii interesse denegamus. Insuper si appellans ab electione, postulatione, vel provisione per viam querelæ simplicis causam agat, vel eam appellato agente defendat, repellitur ab objectibus in appellatione sua expressis, & aliis, nisi constiterit ipsum formam servasse prædictam, præterquam in casibus in constitutione præmissa exceptis: etiamsi appellationem suam non prosequatur, nec exhibeat, & illa se asserat nolle uti: dum tamen de ipsa coram judice fiat fides: quia per ipsam jus repellendi eundem adversarium est quæsitum. Illius vero constitutionis formæ omissio, licet appellantem ab objectibus in formam electionis, vel personæ eligentium, vel electi propositis vel proponendis, & eorum facienda probatione repellat *a*: probationem tamen factam super his per adversarii confessionem *b*, vel aliter legitime non infirmat.

i Nota differentiam inter competitorem, & oppositorem, & quis sit competitor; & dic, ut in gl. ejusdem. Oppositor autem est, quando electus est nominatus, ut lit. pend. c. 1. & 2. l. 6. Zabarel.

a Not. hic, confessionem in judicio nulla factam valere. Idem dicit Imol. c. fin. de restit. spol. Panor. Font.

b In quocumque parte litis opponatur secundum Imol. Sed Franc. dicit, sane exceptionem dilatoriam: & ideo quæ in istis specialibus non contestatur lis, Clem. sæpe, opponendam, antequam procedatur ad illa, quæ alias fiunt post litem contest. per gl. & quæ ibi dixi c. v. sup. eod. tit. lib. 6. Font.

CAP. V.

Sine speciali licentia Papæ nullus providere potest Ecclesiæ cathedrali Clero carenti, & populo Christiano. Religiosus per Prælatum licentiari non debet, ut tali provisioni consentiat: consentiens, etiamsi fuerit consecratus, priori Prælato subjacet: nec in Episcopum recipitur, nec ad aliquem honorem promovetur: quæ contra fiunt, irrita decernit. Jo. Andr.

Idem.

IN plerisque Ecclesiis nedum (quod dolentes referimus) præsidio facultatum privatis, sed & Clero carentibus, & populo Christiano, multos frequenter & religiosos præsertim, improvida superiorum provisio ad Pontificatus assumit honorem, qui nec (ut expediret) prodesse, nec præesse (ut deceret) valentes, instabilitate vagationis & mendicitatis opprobrio serenitatem Pontificalis obnubilent dignitatis. Volentes igitur contra temeritatem tam facientium, quam ut frequentius recipientium provisiones hujusmodi providere, de consilio fratrum nostrorum statuimus, ut nullus de cætero, quantacunque dignitate præpollens (nisi speciali super hoc auctoritate sedis Apostolicæ fulciatur) de pastore provideat cathedrali Ecclesiæ sibi qualitercunque subjectæ, quæ Clero careat, & subditis Christianis: nullusque religiosus a suo unquam, quod provisioni tali consentiat, licentietur Prælato. Quod si licentiatus etiam hujusmodi provisioni consenserit, & in Episcopum se fecerit, aut permiserit consecrari, in Episcopali nullatenus recipietur honore. Sed in tantæ ambitione pœnam sub religione, aut monasterii sui Prælato semper sic degat humilis, jaceatque prostratus, quod nullus eidem in religione sua, vel extra, ad gradum honoris, vel administrationis cujuslibet sit ascensus. Nos enim quicquid contra præmissa, vel aliquod præmissorum contigerit attentari, irritum esse decernimus & inane, contraria quacunque consuetudine non obstante. Sane circa prælatas Ecclesias præmissa sic specialiter providenda decernimus, quod circa provisionem quarumlibet aliarum, facultatem superiorum nec coarctam intendimus, nec ultra juris communis limites ampliare.

CAP. VI.

Capitulum: Quorundam, quoad discordiam, & minoritatem numeri, intelligitur quoad vocis facti, non secundum juris fictionem. h. d. Joan. Andr.

Idem.

QUod circa religiosorum electiones super discordia, & minoritate numeri Bonifaciana constitutione cavetur, de discordia & numeri minoritate, quæ in facto, non in fictione, vel juris effectu consistunt; debere intelligi declaramus.

CAP. VII.

Emolumentum ex jurisdictione, sigillo curiæ, vel aliter pertinens ad Prælatum cathedralis Ecclesiæ, vel collegiatæ, ea vacante, non obstante consuetudine (deductis expensis) reservandum est successori: nisi cum certa dignitate competat jurisdictio cum ipsius emolumento. Joan. Andr.

Idem.

STatutum super bonis a Prælatis cathedralium regularium, & collegiatarum Ecclesiarum dimissis, aut obvenientibus tempore vacationis earum, futuris successoribus fideliter reservandis editum, locum declaramus habere in omni emolumento, quod provenit ex jurisdictione, & sigillo curiæ Ecclesiasticæ, vel secularis, aut aliàs undecunque, quod ad prælatos (Ecclesiis non vacantibus) pertineret, consuetudine qualibet contraria non obstante: ita tamen quod in istis & similibus rationabiles deducantur expensæ. Cæterum ad singulares personas, ad quas ratione dignitatem, quas obtinent, jurisdictio cum ejus emolumento devolvitur, sede vacante, de consuetudine, privilegio, vel jure alio speciali, nolumus præsentem constitutionem extendi.

CAP. VIII.

Concessa licentia generalis Religioso de consentiendo electioni factæ, vel fiendæ, non valet. Joan. de Imol.

Idem.

CUm concessa Religioso a superiore suo licentia, ut electioni, vel provisioni (si quam de ipso contigerit fieri) suum dare possit assensum, ambitioni aditus viam patet, nullam eam existere volumus firmitatem.

DE RENUNCIATIONE.

TITULUS IV.

CAP. UN.

Renunciatio dignitatis, vel beneficii facta per procuratorem ad hoc constitutum, tenet: licet prius procurator fuerit revocatus, ipso tamen & superiore, cui fiebat cessio, ignorante: nisi per malitiam ipsorum, vel aliorum revocatio ipsis fuerit occultata. Joan. Andr.

Clemens V. in Concilio Viennensi.
(an. 1312. in Gallia.)

CUm a illusio, & varietas in personis Ecclesiasticis maxime sint vitandæ, præsenti constitutione sancimus, ut si quis ad cedendum Pontificali, aut alii cuilibet dignitati *b*, vel beneficio procuratorem sponte ac libere constituerit, & ipsum ignorantem postmodum duxerit quomodolibet revocandum; teneat cessio facta per eum, antequam ad ipsum, vel illius in cujus manibus cessio fuerat facienda notitiam revocatio hujusmodi sit deducta. Nisi forte per ipsos, aut alios malitiose factum fuerit, quo minus ad eos, vel eorum alterum ante cessionem potuerit revocatio pervenisse.

a Vide Fel. in tertia parte decani. tit. de rescript.

b Sub isto voce dixit Cardin. per hunc text. non comprehendi Episcoporum Fel. in rubr. de major. & obed. in coll. 6. Font.

DE SUPPLENDA NEGLIGENTIA PRÆLATORUM.

TITULUS V.

CAP. UN.

Si Prælati regulares non conferunt intra sex menses prioratus, administrationes, & Ecclesias vacantes, quæ non sunt de mensa, sed solent (speciales) (licet obedientiarius) rectores habere: Diœcesani auctoritate sua vel Apostolica, si sint exempto, conferant illa personis, quibus per Prælatos fuerant conferenda. Nec permittunt illa applicari mensæ Prælatorum, vel pensionibus gravari. Declarantur etiam decret. de offic. ordin. præsenti. & de præbend. cum singula, in talibus prioratibus & Ecclesiis locum habere. Joan. Andr.

Clemens V. in Concilio Viennensi.
(an. 1312. in Gallia.)

QUia regulares Prælati prioratus, Ecclesias, administrationes, aut quævis alia beneficia, ad eorum dispositionem spectantia, cum vacant, interdum committere negligunt, vel conferre intra tempus in Lateranensi *a* Concilio constitutum: diœcesani locorum in non exemptis, sua, in exemptis vero Apostolica auctoritate negligentiam super hoc suppleant eorundem. Prioratus, Ecclesias, administrationes, & beneficia hujusmodi, illa *b* videlicet, quæ consueverunt per seculares Clericos gubernari, secularibus Clericis: alia *c* vero, quæ Religiosis don-

a Idest, Concil. Later. sub Alexan. d. III. c. R.

b Vide Concil. Trid. sess. 14. de reform. c. 6.

c ai. ste: illa vero, &c.

duntaxat committi sunt solita, vel conferri, Religiosis monasteriorum, quorum Prælati hujusmodi negligentes fuerint, conferendo. Eadem quoque auctoritate diœcesani suffulti nullo modo permittant, quod iidem Prælati prioratus, Ecclesias, administrationes, aut beneficia hujusmodi applicent mensis suis, pensionesve novas eis imponant, aut veteres augeant, sive quod ipsis de novo impositæ, sive auctæ solvantur. Præmissa vero de prioratibus, Ecclesiis, administrationibus, & beneficiis intelligimus, quæ non sunt de mensa Prælatorum ipsorum, sed speciales Priores, administratores seu rectores consueverunt habere: licet Priores, seu administratores hujusmodi libere possint ad claustrum (cum oportuerit) revocari. In quibus etiam constitutionem Bonifacii Papæ VIII. prædecessoris nostri, bona beneficiorum vacantium occupari a Prælatis, vel aliis prohibentem, ac nihilominus in prioratibus hujusmodi, & Ecclesiis illud Bonifacii ejusdem statutum, quod Religiosum quemcunque pluribus præesse prohibet prioratibus, aut Ecclesiis curam animarum habentibus (etiamsi cura ipsa non per eum, sed per alium habeat exerceri) locum sibi censeimus vendicare: licet etiam eisdem prioratibus cura non immineat supradicta.

DE ÆTATE, ET QUALITATE, ET ORDINE PRÆFICIENDORUM.

TITULUS VI.

CAP. I.

Diœcesani servare debent, & a suis subditis servari facere jura, loquentia de qualitate personarum præficiendarum Ecclesiis. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*
[*an.* 1312. *in Gallia.*]

CUm a Ecclesiis, quibus præficiuntur personæ minus idoneæ scientia, moribus vel ætate, gravia propter hoc (ut docet experientia) nonnunquam perferant in spiritualibus & temporalibus detrimenta: nos volentes per locorum diœcesanos, quibus ratione officii hoc competit, præcipue super hoc diligentius præcaveri: eis districtius injungimus, ut ipsi statuta canonica, quæ super præficiendis personis in hujusmodi Ecclesiis hactenus emanarunt, diligentius per seipsos observent, & faciant a suis subditis inviolabiliter observari, si divinam offensam, & Sedis Apostolicæ debitam vitare voluerint ultionem.

a *Vide Concil. Trid. sess. 24. de refor. c. 12.*

CAP. II.

In capitulo cathedralis Ecclesiæ, vel collegiatæ vocem non habet, qui non est Subdiaconus. Habens beneficium, cui annexus est ordo, post annum, nisi prius (impedimento cessante) promoveatur ad illum, in Capitulo vocem non habet, donec fuerit ordinatus, & interim perdit distributionem dimidiam. Joan. Andr.

Idem.

UT b ii, qui divinis in cathedralibus, vel collegiatis secularibus, vel regularibus Ecclesiis sunt mancipati officiis, vel mancipabuntur in posterum, ad suscipiendos sacros ordines propensius inducantur: statuimus, ut nullus de cætero in hujusmodi Ecclesiis vocem in Capitulo habeat (etiamsi hoc sibi ab aliis libere concedatur) nisi saltem in Subdiaconatus ordine fuerit constitutus. Illi vero, qui dignitates, personatus, officia, vel præbendas, quibus certi ordines sunt annexi, pacifice nunc obtinent in eisdem Ecclesiis, vel obtinuerint in futurum, nisi (justo impedimento cessante) ad hujusmodi ordines se promoveri fecerint intra annum, extunc donec ad eos promoti fuerint, nullo modo vocem in Capitulo habeant earundem. Ipsique distributionum, quæ dantur his, qui certis horis intersunt, pars dimidia subtrahatur, non obstantibus quibuslibet consuetudinibus vel statutis: pœnis aliis, quæ contra tales promoveri ad ordines recusantes statuuntur in jure, nihilominus in suo robore permansuris.

b *Vide Concil. Trid. sess. 7. de reform. c. 12. & sess. 24. de reform. c. 12.*

CAP. III.

In XVIII. anno ad Subdiaconatum: in XX. ad Diaconatum: in XXV. ad Presbyteratum potest quis libere promoveri. h. d. Joan. Andr.

Idem.

GEneralem Ecclesiæ observantiam volentes antiquis juribus in hac parte præferri, decernimus, ut (alio non obstante impedimento canonico) possit quis libere in decimo octavo ad Subdiaconatus, in vigesimo ad Diaconatus, & in vigesimo quinto ætatis suæ anno, ad Presbyteratus ordines promoveri.

c *Dictio, impedimento, deest in antiquioribus exemplaribus.*

DE OFFICII VICARII.

TITULUS VII.

CAP. UN.

Jura loquentia de Ecclesiis curatis, locum habent, quoad ætatem, in Vicariis perpetuis Ecclesiarum parochialium. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*
[*an.* 1312. *in Gallia.*]

QUæ de Ecclesiis curam animarum habentibus per receptionem aliarum similium emittendis, ac de ipsarum rectoribus promovendis ad sacerdotium, & de eorum ætate a jure statuta noscuntur, in perpetuis a Ecclesiarum parochialium Vicariis, & assumptis ad eas, volumus observari.

a *De Vicariis perpetuis, vide multa per Felinum in cap. si perpetuas. extr. de fid. instrum.*

DE OFFICIO, ET POTESTATE JUDICIS DELEGATI.

TITULUS VIII.

CAP. UN.

Judex ad receptionem testium in civili, & executor ad providendum certæ personæ, cognitione præmissa, a Papa deputati, licite subdelegant.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*
[*an.* 1312. *in Gallia.*]

JUdices super receptione testium in causa civili, necnon executores ad providendum aliquibus, si per inquisitionem solertem eos esse vitæ laudabilis, & conversationis honestæ repererint, a Sede Apostolica deputati, aliis possint committere licite vices suas.

DE OFFICIO JUDICIS ORDINARII.

TITULUS IX.

CAP. I.

Episcopi ita debent corrigere Clericorum excessus, quod metu pœnæ ipsi arceantur, & alii pertimescant. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*
[*an.* 1312. *in Gallia.*]

UT Clericorum audacia, qui prætextu privilegii Clericalis ordinis a impunitatem excessuum obtinere sperantes, nonnulla multoties committunt enormia, per quæ nimirum diffamatur Ecclesia, & scandala gravia in populo generantur, potissime cum talia per Episcopos, ad quos horum spectat correctio, deserantur ut plurimum incorrecta, penitus compescantur: eisdem Episcopis districte injungimus b, quatenus sic circa correctionem Clericorum hujusmodi vigilanter intendant, & diligenter sui officii debitum exequantur, quod & iidem Clerici metu pœnæ a suis arceantur insolentiis c, & alii eorum exemplo perterriti prosilire ad similia merito pertimescant.

a *Dictio, ordinate, deest in antiquiorib. exemplaribus.*

b *Si negligens, peccant mortaliter. 53. dist. c. denique. Anfrer. Fontanus.*

c *Obiectum censum puniuntur etc in ipso loco, delati scilicet in Auth. si vero. C. de adulter. Font.*

CAP. II.

Valet collatio beneficii facta a collatore quolibet citra Legatum Apostolicum, non facta mentione de beneficio, quod prius habebat is, cui fit. h. d. Joan. Andr.

Idem.

ETsi ab Apostolicæ Sedis Legato de beneficio facta collatio beneficium aliud obtinenti, non valeat, nisi de illo, quod obtinet, facta fuerit mentio specialis: in aliis tamen quibuslibet collationem beneficiorum habentibus, hoc nolumus observari.

DE

DE PROCURATORIBUS.

TITULUS X.

CAP. I.

Qui sciens sine protestatione recipit instrumentum, vel literas sua procurationis, quibus constituens pro ipso cavebat, super omnibus eo procuratorem dominum defendere cogitur. Joan. Andr.

Idem.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*
[*an.* 1312. *in Gallia.*]

INstrumento ᵃ, vel literis, quibus te aliquis in causa suis procuratorem constituens pro te debito modo cavit, simpliciter [nulla facta protestatione] a te scienter receptis, non potes postea recusare defensionem illius: imo cogi poteris ipsum defendere in omnibus causis, & negotiis, ad quæ prædicta instrumenta seu literæ se extendunt: cum per hæc ad omnia tuum præstitisse videaris assensum.

PITH. a. *Instrumento, &c.*] Vide L. 16. *ff. Ad Macedonian.*

CAP. II.

Procurator habens mandatum jurandi, & omnia faciendi, quæ requirunt speciale mandatum, contra electum vel provisum opponere non potest crimina, vel defectus. Joan. Andr.

NOn potest procurator ad agendum, vel defendendum a, jurandumque de calumnia, & veritate dicenda, & generaliter ad omnia alia, quæ speciale mandatum exigunt, constitutus (nisi aliud super hoc in mandatis habeat) opponere in personam electi, seu ejus, cui est provisio facienda vel facta, crimina b, vel defectus, cum sub generalitate tali graviora non veniant, vel majora, quam in ipso procuratorio sint expressa.

a *Idem & multo magis si ad alterum tantum, cum tunc Procuratoris minor esset potestas.*
b *Crimina intellige magna, vel parva, dum tamen talia sint, quæ probata repellerent electum a beneficio, de quo agatur, juxta cap. 2. de elect. lib. 6. & Clem. constit. sup. de Eccles. Bonifacius.*

CAP. III.

Religiosus etiam pro conreligioso, nisi pro consorte ejusdem loci, non potest procurator constitui sine licentia superioris: nec etiam alium constituere, nec substituere: licet hoc haberet in mandatis. Joan. Andr.

Idem.

REligiosus procurator, etsi per per alium religiosum sui vel alterius monasterii fuerit constitutus, licet non potest sine sui superioris licentia procuratoris c officium suscipere, nisi pro suo in eadem re consorte: ita non potest alium procuratorem constituere seu substituere, etiamsi per constituentem hoc sibi expresse fuerit commissum.

c *al. Procuratoris.*

CAP. IV.

Per obitum Rectoris Ecclesiæ revocatur procurator ab eo pro Ecclesia constitutus, etiam quoad negotia jam cœpta.

Idem.

PRocuratorem a Prælato, Rectore, vel alio quolibet, pro Ecclesia d sua vel beneficio constitutum, per mortem constituentis revocari censemus: etiam quoad negotia jam incepta, & causas, in quibus per ipsum lis fuerit ante mortem hujusmodi contestata.

d *Vide cap. si tibi absenti. de præben. lib. 6.*

DE RESTITUTIONE IN INTEGRUM.

TITULUS XI.

CAP. I.

Ecclesia probans se læsam per lapsum temporis, ad illud tempus tantum restituitur, & intra quadriennium a tempore læsionis.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*
[*an.* 1312. *in Gallia.*]

AB Ecclesia e adversus lapsum temporis, in quo se læsam affirmat, in integrum restitutio peti poterit & causa restitutionis hujusmodi finiri debet intra quadriennium continuum a tempore læsionis, etiamsi minus quadriennio tempus læsionis existat. Sed non fiet restitutio, nisi ad tantum tempus, quantum se læsam fore probabit.

e *De intellectu hujus Clementinæ Mattheus de Afflictis, dec. 17.*

CLE-

CLEMENTINARUM
LIBER SECUNDUS.

DE JUDICIIS.

TITULUS I.

CAP. I.

Constitutio Bonifacii, quæ habet, quod citationes etiam extra dies solennes publice factæ, de mandato Papæ, in audientia literarum Apostolicarum, vel papalis palatii ostiis januis majoris Ecclesiæ loci, in quo Papa cum curia sua degit, arctent citatum, ac si ad eum personaliter devenissent: restringitur ad eos, qui impediunt, ne ad eos possit citatio pervenire, vel quorum domicilium tute non potest adiri. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi*,
[*an.* 1312. *in Gallia.*]

DUdum *a* Bonifacius VIII. prædecessor noster constituit, ut citationes auctoritate Apostolica de personis quibuscunque, ac etiam undecunque ad instas edictorum in albo prætoris propositorum, etiam extra dies solennes, in quibus Romani Pontifices processus consueverunt facere generales, ipso Papa specialiter, & ex certa scientia id mandante factæ, in Apostolicarum audientia publice literarum, vel in papali palatio, publice postmodum majoris Ecclesiæ loci, in quo Romanus Pontifex cum sua curia residebit, januis affigendæ, sic citatos arctent atque afficiant post lapsum terminum *b*, quem (considerata distantia locorum) citationibus ipsis apponi convenit competentem, ac si ad eos personaliter devenissent. Quia vero statutum ipsum rationabiliter editum, propter malitiam temporis tunc instantis, nonnullis nimis rigorosum videtur: nos rigorem ipsum mansuetudine temperantes, idem statutum, & prælatum modum citandi restringimus ad illos tantum, & in illis locum volumus sibi vendicare, qui faciunt, impediunt, vel procurant per se vel per alios quovis modo, ne ad eos possit citatio pervenire: vel quorum domicilia sive loca non possunt tute libereve adiri. Formæ et, quod circa citationes absentium, tam diebus solennibus, quam aliis, Ecclesia *c* Romana diversis in causis interdum facere consuevit, per præsentem constitutionem seu moderationem in nullo volumus derogari.

a Modus citandi per edictum in forma hujus Clement. locum habet in solo Papa, ut not. hic Zabarella: cum videto.

b al. terminum.

c In quodam manuscripto ita: Ecclesia Romana diversis in causis processus interdum, &c.

CAP. II.

In causis etiam pendentibus beneficialibus, decimarum, matrimonialibus, & usurarum, & ipsas tangentibus, procedi potest simpliciter & de plano, absque judiciorum strepitu, & figura. Joan. Andr.

Idem.

DIspendiosam prorogationem litium (quam interdum ex subtili ordinis judiciarii observatione causarum docet experientia provenire) restringere in subscriptis casibus cupientes: Statuimus, ut in causis super electionibus, postulationibus, vel provisionibus, aut super dignitatibus, personatibus, officiis, canonicatibus, vel præbendis, seu quibusvis beneficiis Ecclesiasticis, aut super decimis, ad quarum etiam præstationem possunt, qui tenentur ad eas præmoniti censura Ecclesiastica coerceri, necnon super matrimoniis, vel usuris, & eas quoquomodo tangentibus ventilandis, procedi valeat de cætero simpliciter & de plano, ac sine strepitu judicii & figura: volentes non solum ad futura negotia, sed ad præsentia, & adhuc etiam per appellationem pendentia hoc extendi.

DE FORO COMPETENTI.

TITULUS II.

CAP. I.

Concedit Concilium certo casu Episcopis expulsis a suis sedibus, quod in locis aliarum diœcesium servata forma, quam limitat, possint procedere contra expulsores, consiliarios, & fautores, & inter subditos jus dicere. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*
(*an.* 1312. *in Gallia.*)

QUamvis sacris canonibus sit generaliter interdictum, ne quis Episcopus jurisdictionem in diœcesi exerceat aliena: nos tamen Episcopis, qui a suis sedibus prævalentia impiorum expulsi, non audent propter metum persequentium in suis civitatibus, vel diœcesibus, aut earum parte aliqua residere, nec jurisdictionem ad se spectantem per se vel per alium ibi exercere: ne injuria in eorum expulsione ipsorum irrogata Ecclesiis hoc prætextu remaneat impunita, duximus indulgendum, ut in diœcesibus alienis, in civitatibus videlicet, vel locis insignibus suis Ecclesiis vicinioribus, in quibus poterunt secure morari, & jurisdictionem suam libere exercere, possint contra suos expulsores, & eorum in hac parte consiliarios, & fautores (dummodo civitates, vel loca hujusmodi eisdem expulsoribus, consiliariis, & fautoribus sint secura, & ipsi personaliter vel ad domum, si hoc tute fieri valeat, aliquin publice in Ecclesia cathedrali loci, vel domicilii eorundem citati fuerint) libere procedere, prout justitia suadebit.

Si vero dicti Episcopi ausi non fuerint hujusmodi suos expulsores, vel eorum consiliarios, aut fautores dicto modo citare, vel ipsi malitiose impedimentum præstiterint, ne potuerint sic citari: liceat iisdem Episcopis, ut expulsores, consiliarios, & fautores eosdem diebus aliquibus Dominicis, vel festivis, cum populus convenerit ad divina, ut sic facta citatio ad eos pervenire verisimiliter *a* præsumatur, citent vel citari faciant publice in Ecclesiis civitatum, vel locorum insignium prædictorum, & procedant deinde contra ipsos, si citati taliter statuto ipsis peremptorio termino competenti coram eisdem Episcopis noluerint comparere, ac si citati legitime alias extitissent.

Eisdem etiam Episcopis indulgemus, ut inter suos subditos (ne ob defectum justitiæ dispendium aliquod patiantur) possint in diœcesibus alienis, in quibus moram traxerint (dummodo per se, vel per alium hoc in suis propriis diœcesibus facere non audeant, vel non possint) jurisdictionem suam quomodolibet exercere: ita tamen, quod subditi, qui expulsores, vel eorum fautores, aut consiliarii non fuerint, ultra duas dietas a fine suæ diœcesis non trahantur. Volumus insuper, ut ante omnia a diœcesanis locorum, in quibus moram traxerint, petant licentiam in præmissis: quam si obtinere nequiverint *b*, procedant nihilominus, prout superius est expressum. Sane si prædicti Episcopi asseruerint, se non fuisse ausos prælatos expulsores, consiliarios vel fautores, personaliter, vel ad domum, aut publice (ut præmittitur) in eorum Ecclesiæ cathedrali citare: vel ipsos malitiose præstitisse impedimentum, ne per eos potuerint sic citari: aut quod in suis diœcesibus jurisdictionem per se vel per alium contra ipsos exercere nequeunt, vel non audent: stari super his volumus assertionibus eorundem. Ipsis districtius injungentes, sub interminatione divini judicii, ut circa præmissa contra conscientiam quicquam mendaciter, aut dolose asserant, vel confingant. Eorundem autem Episcoporum sententias & processus, quos in præmissis casibus in aliis diœcesibus duxerint faciendos, denuncient, seu denunciari faciant per suas diœceses convicini Episcopi, cum ab eis fuerint requisiti. Per præmissa quoque nullum ex transcursu temporis quantocunque, vel alias quoquo modo locorum diœcesanis, vel aliis quibuscunque jurisdictionem habentibus in locis præmissis, in quibus prædicti Episcopi sic expulsi jurisdictionem (ut prædicitur *c*) exercebunt, præjudicium generetur.

a al. verisimiliter.

b al. nequiverint.

c al. præmittitur.

DE CAUSA POSSESSIONIS, ET PROPRIETATIS.

TITULUS III.

CAP. UN.

In causa beneficiali delata etiam per appellationem ad curiam, utraque pars potest petitorium, & possessorium intentare. Et ante causæ conclusionem potest spoliatus suspenso petitorio suo, vel adversarii, possessorium prosequi. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*
[*an.* 1312. *in Gallia.*]

CAusa *a* beneficiali per appellationem ad sedem Apostolicam legitime devoluta, tam appellanti, quam appellato licere decernimus, non dum petitorium, sed & possessorium intentare. Et in spoliatis odium ante causæ conclusionem suspendere petitorium a se, & ab adversario intentatum, in solo possessorio procedendo,

a Vide Paul. de Castro cons. 277. lib. 1. & de incol. lelle, Covarruviam lib. 1. var. resol. c. 11. n. 2 3.

DE DOLO, ET CONTUMACIA.

TITULUS IV.

CAP. UN.

Appellans ante definitivam, etiam a definitiva, lata in absentem, citato vel non, appellare potest: nisi prima appellatio fuerit frivola manifeste: quo casu non appellat, tanquam manifestus contumax. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*
[*an.* 1312. *in Gallia.*]

SI ante a definitivam sententiam a Judice quis appellando recedat, & Judex suae appellationi non deferens, eo citato, vel etiam non citato ulterius in causa procedens, contra ipsum etiam absentem sententiam definitivam promulgat, poterit idem appellans a dicta sententia intra tempus debitum appellare: nisi ejus prima appellatio esset frivola manifeste.

a *Nota quod appellari potest ante definitivam, quod est verum indistincte de jure canonico: dum tamen appelletur ex causa rationabili. cap. ut debitus. ext. de appell. sed de jure civili non appellatur, nisi in certis casibus. Zabarella.*

UT LITE PENDENTE NIL INNOVATUR.

TITULUS V.

CAP. I.

Si duo litigantes super beneficio moriantur: sive uterque in curia, vel solus possidens, vel neutro possidente alter tantum, altero alibi moriente: ad Papam, & in conversis casibus ad Ordinarium spectat collatio, si ad alterum beneficium pertinebat. Si autem alter tantum moritur, si superstes, vel alius, cujus interest, litem prosequitur, ex futuro eventu apparebit, ad quem collatio spectat. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*
[*an.* 1312. *in Gallia.*]

SI duobus in Romana curia, super beneficio sibi collato litigantibus, in eadem curia mori contingat utrumque, collationem hujusmodi beneficii ad Romanum Pontificem: si vero extra dictam curiam, ad Ordinarium decernimus pertinere: nisi forsan alius ab eis in dicto beneficio jus haberet. Quod si unum in dicta curia, alterum vero extra mori contingat, si moriens in curia beneficium possidebat, ad Romanum Pontificem: si vero alius, ad Ordinarium pertineat collatio supradicta. Neutro autem ipsorum beneficium possidente, erit Romanus Pontifex, propter auctoritatis praerogativam in collatione hujusmodi praeferendus. Si vero alter tantummodo, sive possessor, sive petitor, decedat, si superstes, vel alius, cujus interest, causam nihilominus prosequatur (cum interim beneficium de jure conferri non possit) ad quem collatio ejus pertineat, futurus declarabit eventus. Nam si ad defunctum pertinuisse beneficium fuerit declaratum, pertinebit ad Papam, si ille in curia, vel ad Ordinarium, si extra curiam sit defunctus. Quod si ad nentrum illud spectasse constiterit, ad Ordinarium collatio pertinebit. Salva tamen in praemissis omnibus Rom. Pontificis potestate; ad quem Ecclesiarum, personatuum, dignitatum, aliorumque beneficiorum Ecclesiasticorum plena & libera dispositio, ex suae potestatis plenitudine noscitur pertinere.

CAP. II.

Lis dicitur pendere quoad hoc, ut nihil debeat innovari, cum citatio legitime pervenit ad partem, vel per eam stetit, quo minus perveniret, cum tali expressione, quod potuit instrui super quo conveniatur. Joan. Andr.

Idem.

CUm lite pendente nihil debeat innovari, litem quoad hoc pendere censemus, postquam a Judice competenti in ea citatio emanavit, & ad partem citatam pervenit: vel per eam factum fuit, quo minus ad ejus notitiam perveniret. Dum tamen in citatione praedicta talia sint expressa, per quae plene possit instrui, super quibus in judicio conveniatur.

DE SEQUESTRATIONE POSSESSIONUM, ET FRUCTUUM.

TITULUS VI.

CAP. UN.

Si super beneficio contra ipsum possessorem, qui triennio non possedit in pacifico, vel possessore una definitiva fertur in curia, etiamsi nulla fore dicatur, ipsius beneficii sequestratio per loci Ordinarium fieri debet: quam impediens, vel sequestratos fructus occupans, excommunicatus est, & si est de litigantibus, cadit a jure suo, & ipsius pendentis. Joan. Andr.

Idem. a

AD compescendas litigantium malitias, definimus, ut uno contra possessorem definitiva sententia super beneficio apud sedem Apostolicam, dumtaxat in petitorio, vel possessorio promulgata, beneficium ipsum, etiamsi dignitas, vel personatus existat, & curam habeat animarum, a possessore hujusmodi (dum b tamen triennio pacifice antea ab eo possessum non fuerit) per loci Ordinarium, apud aliquam personam idoneam sequestretur, quae plenam de ipso, & debitam curam gerens, id, quod de fructibus ipsius (debitis ejusdem supportatis oneribus) superesse contigerit, illi restituat, qui finalem in causa victoriam obtinebit. Si quis autem sequestrationem hujusmodi impedire, vel fructus sequestratos quoquo modo praesumpserit occupare, excommunicationis incurrat sententiam ipso facto: a qua (nisi impedimento prius amoto, & occupatis per eum fructibus restitutis) nullatenus absolvatur. Et nihilominus, si de litigantibus fuerit, a jure (si quod in hujusmodi beneficio, vel ad ipsum forsitan competebat eidem) hoc ipso se noverit cecidisse: praemissis nedum circa futura, sed etiam circa per appellationem pendentia negotia observandis: non obstante si contra praefatam sententiam de nullitate forsan opponatur.

a *Ita in manuscr. ita habetur.*

b *Vide a. commissa de elect. in 6. not. Bart. & moderni in l. Celsus. ff. de usucap. Font.*

DE PROBATIONIBUS.

TITULUS VII.

CAP. UN.

Verba literarum Apostolicarum, quibus Papa proprium factum narrat, plene probant, si super illis gratia, vel intentio Papae fundatur. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*
[*an.* 1312. *in Gallia.*]

LIteris nostris, 1 quibus nos dignitates qualibet, seu beneficia collationi nostrae, vel sedi Apostolicae reservasse, aut resignationem beneficii alicujus recepisse, vel recipiendi potestatem aliis commisisse, vel aliquem excommunicasse, seu suspendisse, seu aliquem Capellanum nostrum vel familiarem fuisse, vel alia similia, super quibus gratia, vel intentio nostra fundatur, fecisse narramus, censemus super sic narratis fidem plenariam adhibendam: volentes ad praeterita, & pendentia (etiam per appellationem) negotia hoc extendi.

¶ Petr. 1. *Literis nostris, &c.*] Haec Clementina correcta est Pragmatica Sanctione, & Concordatis.

DE TESTIBUS.

TITULUS VIII.

CAP. I.

Per testes Christianos convinci possunt Judaei, & Sarraceni, non obstantibus contrariis privilegiis Regum, & Principum: quibus si utantur, subtrahatur illis Christianorum commercium. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*
[*an.* 1312. *in Gallia.*]

CUm Judaei quidam, & Sarraceni (sicut accepimus) quod super civilibus, aut criminalibus convinci per Christianos non possint, se privilegiis Regum & Principum tueantur (quia id nedum juri contrarium, sed est Christianae religioni opprobriosum est quamplurimum & adversum) Reges eosdem, & Principes a in Domino exhortamur, ut concedant hujusmodi de caetero privilegia, vel servent, aut servare permittant etiam jam concessa. Quod si Judaei, aut Sarraceni privilegiis talibus uti praesumpserint, Christianorum communio eis subtrahatur, sic, quod Christiani ab eorum abstinere communione censura Ecclesiastica (si opus fuerit) compellantur.

a *Qui debent Judaeos punire: vide l. si quis in hoc genus. C. de Episc. & Cler. & gl. in cap. Judaei. 2. de Jud. Fam.*

CAP. II.

Publicatis attestationibus testes producti non possunt (etiam in causa appellationis) super eisdem articulis, vel directe contrariis. Joan. Andr.

Idem.

b *Vid. l. 1. §. Adnunciales. ff. de adil. edict. & l. apud eum. §. Imperator. ff. de manumiss.*

TEstibus rite *b* receptis, & eorum attestationibus publicatis, sicut non licet super eisdem, vel directo contrariis articulis alios, vel eosdem testes in principali causa producere: sic non debet in appellationis causa licere: cum non minus in appellationibus, quam in principali causa subornatio sit timenda.

DE JUREJURANDO.

TITULUS IX.

CAP. UN.

Juramenta, quæ Romanæ Ecclesiæ præstant Romani Principes, fidelitatis existunt. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*
[*an. 1312. in Gallia.*]

a *al. Imperatores.*

ROmani Principes *a*, orthodoxæ fidei professores sacrosanctam Roman. Ecclesiam, cujus caput est Christus redemptor noster, ac Romanum Pontificem ejusdem Redemptoris Vicarium, fervore fidei, & eleræ devotionis promptitudine venerantes, eidem Romano Pontifici, a quo approbationem personæ, ad Imperialis celsitudinis apicem assumendæ, necnon unctionem, consecrationem, & Imperii coronam accipiunt, sua submittere capita non reputarunt indignum, seque illi, & eidem Ecclesiæ, quæ a Græcis Imperium transtulit in Germanos, & a qua ad certos eorum Principes jus, & potestas eligendi Regem in Imperatorem postmodum promovendum pervenit, astringere vinculo juramenti, prout tam nos observationis antiquæ, temporibus novissimis renovatæ, quam forma juramenti hujusmodi sacris inserta canonibus manifestant. Dudum sane inter quondam Henricum Imperatorem, tunc Romanorum Regem, & charissimum in Christo filium nostrum Robertum Siciliæ Regem, gravi discordia suscitata, nos multis grandibusque periculis, quæ exinde proventura verisimiliter timebantur, intendentes celeri, & opportuno remedio obviare, quibusdam ex fratribus nostris sanctæ Rom. Eccl. Cardinalibus, assistentibus tunc in urbe pro reformanda pace, & solidanda concordia inter Reges eosdem, literas nostras sub certa forma duximus destinandas, inter alia inserentes in eis, quod cum ipsi Reges ejusdem Ecclesiæ specialissimi filii, sibi juramento fidelitatis, & aliàs multipliciter essent adstricti, ipsius Ecclesiæ deberent esse promptissimi defensores. Dictis autem literis in notitiam dicti Henrici ad Imperium jam promoti sic deductis, idem Henricus ab eisdem Cardinalibus requisitus, ut super contentis in illis suum propositum responderet: quasi molestia tulisset, quod de juramento fidelitatis hujusmodi per eum præstito in dictis literis mentio habebatur, non familiariter, nec secrete, ut tractandæ pacis qualitas exigebat, sed multis tabellionibus accersitis, & requisitis ab eo, quod de responsionibus suis conficerent publica instrumenta, (inter cætera publice (præsente multitudine hominum copiosa) respondit *b* se non teneri unquam ad juramentum fidelitatis adstrictum, & quod nunquam fecerit juramentum, propter quod foret ad juramentum fidelitatis alicui obligatus, & quod ipse nesciebat, quod antecessores sui Romani Imperatores unquam juramentum hujusmodi præstitissent, simulans se immemorem juramentorum, quæ nobis ante coronationem suam præstiterat, & post coronationem etiam innovarat. Nos itaque attendentes, quod hujusmodi responsio, si sub dissimulatione pertransiret, vel silentio palliatur, posset in magnum, & evidens præjudicium Rom. Ecclesiæ redundare, dignum admodum, & opportunum fore perspeximus, ut de juramentis hujusmodi constitutioni præsenti aliqua breviter annectamus. Dictus nempe H. quamprimum fuit in Regem Romanorum electus solennes *c* ad nos nuntios destinavit, dans eis per suas patentes literas plenum, & speciale mandatum exponendi nobis pro eo devotionem ipsius, & reverentiam filialem, quam ad nos, & Rom. Eccles. sincero gerere se dicebat affectu: necnon petendi, & impetrandi a nobis favorem, & gratiam consuetos: offerendi quoque nobis, & præstandi pro eo, & in ipsius animam debita nobis, & eidem Ecclesiæ fidelitatis, & cujuslibet alterius generis juramentum, ac nihilominus petendi a nobis per nostras sibi manus impendi unctionem, consecrationem, & Romani Imperii diadema. Præfatis itaque nuntiis in nostra, & fratrum nostrorum præsentia constitutis, ac secundum dicti tenorem mandati Avenione, ubi tunc eramus cum nostra curia residentes, in publico consistorio, in quo erat Prælatorum, & aliorum, tam Clericorum, quam Laicorum non modica multitudo, præmissis per eos nobis expositis supplicando pariter humiliter, & oblatis: Nos eodem mandato, & decreto electionis ejusdem H. ex parte Principum tam Ecclesiasticorum, quam secularium, qui eundem elegerunt, nobis per dictos nuntios præsentatis, plena cum eisdem fratribus deliberatione discussis, factaque nobis de electione hujusmodi concordi, & legitima plena fide, examinata quoque persona ipsius H. prout absentia patiebatur ejusdem & de ipsius fide, probitate, & aliis, quæ in persona Imperatoris sunt merito requirenda, cum pluribus Prælatis, & aliis magnæ auctoritatis viris, qui ejusdem H. mores, conditionem, & statum plenius noverant, inquisito, ejusque persona, cujus etiam nos, & fratres nostri aliqualem plenæ notitiam habebamus, propter quod sufficiens transivimus in examinatione hujusmodi, idonea reputata, ipsum nominavimus, denunciavimus, & declaravimus Regem Romanorum, ipsius approbantes personam, eumque sufficientem, & habilem declarantes ad suscipiendam Imperialis celsitudinis dignitatem, ac decernentes unctionem, consecrationem, Imperiique Romani coronam sibi per manus nostras debere concedi: & consequenter a præfatis nuntiis sufficiens ad hoc ab eo (ut præmittitur) mandatum habentibus, secundum formam in decreto, quæ incipit, Tibi Domino, comprehensam, fidelitatis recepimus juramentum. Postea idem H. consecrationis, & coronationis suæ tempore aliud eisdem Cardinalibus, quos ad impendendum sibi hujusmodi consecrationis, & coronationis insignia miseramus ad urbem, illud nostro nomine recipientibus juramentum præstitit corporale, quod in libro Pontificali Rom. præstandum Pontifici per Imperatorem coronationis suæ tempore continetur, cujus tenor dignoscitur esse talis: Ego H. Romanorum Rex, annuente Domino, futurus Imperator promitto, spondeo, & polliceor, atque juro coram Deo, & B. Petro me de cætero protectorem, procuratorem *d*, & defensorem fore summi Pontificis, & hujus sanctæ Romanæ Ecclesiæ, in omnibus necessitatibus, & utilitatibus suis, custodiendo, & conservando possessiones, honores, & jura ejus, quantum divino fultus fuero adjutorio, secundum scire, & posse meum, recta, & pura fide: sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Dei Evangelia. Cæterum quia juramenta hujusmodi fidelitatis existant, a retro Romanis Principibus non fuit hactenus hæsitatum: imo tam quondam Albertus Rex Romanorum, immediatus prædecessor memorati Henrici, Bonifacio Papæ VIII. prædecessori nostro tempore approbationis ejusdem Alberti, quam Rodulphus pater ipsius, & alii prædecessores ejusdem Romanorum Reges diversis nostris prædecessoribus juramentum fidelitatis, & obedientiæ præstiterunt. Idemque Bonifacius memoratum A. juramento hujusmodi ab eo recepto, de fratrum suorum consilio (præsente Prælatorum, & aliorum multitudine copiosa) auctoritate Apostolica recepit in specialem suum filium, & Ecclesiæ memoratæ, ipsumque in Regem Romanorum assumpsit, in Imperatorem postmodum promovendum. Verum quia supefatus H. qui in proximis diebus fuit de hac luce subtractus, non virtutem, & mentem, sed nudum verborum inspiciens corticem, sensumque confundens, juramenta restringendo prædicta curiose videbatur asserere (ut præfertur) illa ad debitum fidelitatis hujusmodi non extendi: novo modo curiositatis hujus incolestæ veritatis acidotum ipsius declarationis oraculo providimus apponendum. Quia ergo capitulis juramenti fidelitatis contentis solicita meditatione pensatis, ipsa capitula in præfatis Imperatoriis juramentis, quantum ad affectum, mentem, & virtutem ipsorum non est dubium contineri: Nos præmissis, & aliis rationibus, ne quis in Romanum assumptus Principem, vel in posterum assumendus, an juramenta hujusmodi per dictum H. Imperatorem præstita, & per successores ipsius in futurum præstanda, fidelitatis existant, in dubitationem deducere audeat, vel super his contrarium asserere astruere, auctoritate Apostolica de fratrum nostrorum consilio declaramus illa juramenta prædicta *e* fidelitatis existere, & censeri debere. Porro præter juramenta prædicta idem Henricus suorum inhærens prædecessorum vestigiis, priusquam ingrederetur Italiam, vel ibidem moram aliquam traheret, sub testimonio suarum patentium literarum in manibus dilecti filii Joannis de Mulhanois *f*, scholastici Ecclesiæ Tullensis, Capellani nostri, ad hoc specialiter per nos missi nostro, & præfatæ Ecclesiæ nomine recipientis promisit, & tactis sacrosanctis Evangeliis juramento firmavit, quod eandem Ecclesiam, & fidem catholicam pura fide, totisque viribus conservaret reverenter, & etiam defensaret, omnemque hæresim, schisma, & hæreticos quoslibet, fautores, receptatores, & defensores ipsorum exterminaret pro posse: ac nunquam cum Sarracenis, Paganis, Schismaticis, seu aliis quolibet communionem *g* catholicæ fidei non habentibus, aut cum aliquo alio prælatæ Ecclesiæ inimico, vel rebelli, seu eidem manifeste suspecto, unionem quamlibet, seu parentelam, aut confœderationem iniret, sed tam nostram, quam successorum nostrorum personas, honorem, & statum manuteneret, defenderet, & conservaret contra omnes homines, cujuscunque existerent præeminentiæ, dignitatis, vel status. Eidem etiam *h* adjiciens juramento, quod manuteneret semper, atque servaret privilegia omnia per prædecessores suos Reges, ac Imperatores Romanos, prælatæ Romanæ, & aliis quibuslibet Ecclesiis quocunque concessa tempore, & continentiæ cujuscunque: ipsaque omnia, & specialiter, ac præcipue per claræ memoriæ Constantinum, Carolum, Henricum, Ottonem IV. Fridericum II. atque Rodulphum prædecessores ipsius super conces-

b *Vide Bart. in leg. sciendum ff. de verbor. obligat.*

c *Vide c. ad Apostolica. de re judic. lib. 6. q. 1. a. eliore. & 97. distinct. nobilissimus Fons.*

d *Dictio, procuratorem, deest in antiquioribus cod.*

e *Dictio, prædicta, deest in antiquioribus codic.*

f *al. Meloris.*

g *Ad hæc vide l. non dubito. ff. de capt. & Innoc. cap. 1. de schis. Dec. in c. quod super his. de vo. Font.*

h *Dictio, etiam, deest in antiquioribus codicibus.*

cessione, recognitione, approbatione, innovatione, quitatione, & libera dimissione terrarum, & provinciarum Romanæ Ecclesiæ ubilibet positarum, quarum etiam multas nominatim expressit, sedi Apostolicæ, Romanisque Pontificibus super b quocunque tenore concessa recognovit, confirmavit, & ex certa scientia innovavit, ac etiam de novo concessit: & terras ipsas, atque provincias recognovit ad jus, & proprietatem ipsius Ecclesiæ plenissime pertinere: easque nihilominus ex abundanti de novo Ecclesiæ sæpefatæ donavit, sub prædicto se obligans juramento, quod ipsas, aliquamve ipsarum partem nullo unquam tempore occuparet, seu (quantum in eo esset) ab alio permitteret occupari. Nec in eis, aut aliqua parte ipsarum jura aliqua, possessionem, aut tenutas haberet, seu quomodolibet possideret, nec in eis etiam potestariam, seu cujusvis capitaniæ, aut jurisdictionem quamcunque per se, vel per alium exerceret, quinimo (ut Princeps catholicus, & sanctæ Ecclesiæ advocatus, atque defensor) ipsam juvaret, & consiliis, & auxiliis illi assisteret opportunis, contra quoscunque inobedientes, & rebelles eidem, & præcipue contra occupantes, seu turbantes terras prædictas, seu provincias, vel partem quamlibet earundem. Sub eodem etiam juramento promisit, quod tam ipsam Romanam Ecclesiam, quam alias Ecclesias, libertatem Ecclesiasticam, bona, jura, Prælatos, & ministros Ecclesiarum ipsarum manuteneret, conservaret, atque defenderet pro posse. Et quod Ecclesiæ Romanæ nullatenus contra justitiam offensurus, devotos, ac fideles Ecclesiæ etiam in Imperio constitutos benigne tractaret, nec eos opprimeret contra justitiam, aut (quantum in eo esset) per alium opprimi sustineret, sed in suis potius juribus, & justitiis conservaret. Hoc quoque juramentum, & etiam præstitum pro eo nobis per suos nuntios (ut præmittitur) præstitum, receptis suæ coronationis insigniis renovavit, prout in patentibus ante coronationem ipsam, ejus regio magno sigillo, & aliis post coronationem eandem, ejus Imperiali aurea bulla munitis, inde confectis literis (quas in archivis Rom. Ecclesiæ reponi, & diligenter conservari fecimus) plenius continetur a.

¶ *Vide c.* Romani Principes *Orthodoxæ fidei Professores, &c.*] Vide Albert. Abbat. Stadens. *in Chron. pag.* 151. Alberic. de Rosat. *in l. bene a Zenone, C. de Quadragen. annor. præscript.* epist. Urbani IV. *ad Roman. Regem apud Zuritam lib.* 2. *pag.* 130. Æneam Silvium qui Papa Pius II. *in hist. de Friderico Imp. Bello Austriaco.*

a *Continetur.*] *Can. Tibi Domino, dist.* 63.

b *Al. sub.*

DE EXCEPTIONIBUS.

TITULUS X.

CAP. UN.

Exceptio excommunicationis opponitur dilatoria quandocunque, peremptoria non obstante. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*
[*an.* 1312. *in Gallia.*]

EXcommunicationis exceptio dilatoria in qualibet parte litis opponi potest terminum peremptorium per Judicem assignato ad proponendum exceptiones declinatorias, & dilatorias non obstante: servata tamen constitutione felicis recordationis Innocentii Papæ IV. edita circa hoc in Concilio Lugdunensi.

DE SENTENTIA, ET RE JUDICATA.

TITULUS XI.

CAP. I.

Qui tres sententias contrarias in quavis causa reportavit, de illarum nullitate non agit, nec excipit ipsarum executionem non facta: & respicit etiam pendentia. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*
[*an.* 1312. *in Gallia.*]

UT a calumniis litigantium occurratur, is, qui in beneficiali, vel alia quavis causa tres contra se in petitorio, vel possessorio sententias reportavit, ad agendum de nullitate ipsarum, vel alicujus ex eis nullitatem admittatur, donec hujusmodi sententiæ plenariæ fuerint executioni mandatæ. Similiter si ille, contra quem tres sententiæ definitivæ latæ fuerint, ab interlocutoria, vel gravamine ante prolationem ipsarum, vel earum alterius se appellasse, & causam appellationis hujusmodi adhuc pendere proponat: sententiarum prædictarum executionem tali prætextu nolumus impediri. Quæ ad causas qualitercunque etiam per appellationem pendentes duximus extendenda.

a *De intellectu vide Oldradum consil.* 126. *incip. quod litera executiva.*

CAP. II.

Sententia lata contra citatum extra citantis territorium existentem, nulla est ipso jure. h. d. Joan. Andr.

Idem.

PAstoralis curæ sollicitudinis nobis divinitus super cunctas Christiani populi nationes injunctæ nos instiganter remedia subjectorum, eorundem periculis obviare, & scandala removere compellit. Sane cum jamdudum inter quondam Henricum Imperatorem Romanorum, & charissimum in Christo filium nostrum Robertum Siciliæ Regem gravis fuisset materia turbationis exorta, asserente deinde Imperatore prædicto, quod cum quibusdam ipsius subditis suas confœderationes, & conspirationes fecerat in ipsius majestatis offensam: quodque tractaverat, & ordinaverat, ut civitates quædam sub Imperio, & Imperatoris ejusdem obedientia consistentes, contra eum, & Imperium rebellarent, gentesque sui ipsius fultæ subsidio nonnullas alias Imperii civitates, & castra (inde ejicientes ejusdem ipsius Imperatoris Officiales) occupaverunt, & pro ipso Rege occupata tenebant: ac alias etiam in urbe, & alibi in Imperii, & Imperatoris ejusdem contemptum, & suæ majestatis injuriam, & reipublicæ detrimentum multa gravia fuerant b per Regem eundem, ac malitiam, & instigationem ipsius tam a suis stipendiariis, quam a subditis Imperatoris commissa.

Præhabitis per Imperatorem eundem quibusdam processibus contra eum, absentem tamen, quamvis legitime (prout Imperatoris assertio) citatum, ac quod supradicta erant notoria, per imperialem interlocutoriam declarat Imperator ipse, Regem affirmans propter præmissa læsæ majestatis crimine reum esse, in eum peremptorie (ut dixit) & sufficienter citatum, sed comparere contumaciter recusantem, tanquam rebellem, proditorem, & hostem Imperii, ac reum supradicti criminis, privationis omnium dignitatum, quocunque comprehensarum titulo, & quibus se intitulabat Rex ipse, auctoritatum quoque, honorum, provinciarum, terrarum, bonorum, jurium, & jurisdictionum, tam perpetuorum, quam temporalium, & si quando veniret in forum, & Imperii fortiam, mutilatione etiam capitis sententiam promulgavit, omnem supplendo defectum, si quis forsitan fuerat in solennitate juris omissus in processibus memoratis: præmissa (ut asseruit) facere exigente justitia, & de imperiali etiam potestate. Verum quia hujusmodi sententia, quæ non a discretione, matre virtutum, sed a noverca justitiæ, voluntaria scilicet judicantis præcipitatione processit, partes nostras debitoris haberet, si ipsius sententiæ inefficacia in publicum præconia justitiæ non prodiret: nos circa eam tali uti provisione volentes, quæ (detectis ipsius defectibus) sententiato per eam extinguat pericula, & in ratione reddenda sit posteris profutura, ipsam subjiciendam esse providimus limæ justitiæ, ac rectæ libraminis rationi. Ejusdem igitur causæ, & continentiæ, necnon conditione illorum, a quo, & in quem lata fuit, diligenti & debita consideratione pensatis, penitus ex his illius eruitur evidentia nullitatis, & manifeste arguitur temeritas promulgantis. Notorium quippe ac indubitatum existit, quod graves ab ante tempore dictorum processuum, & sententiæ, continue Imperatori existens, Regem ipsum, & suos prosequebatur odio capitali: Pisanaque civitas, in qua lata fuit memorata sententia, Regem capitali habebat odio notorio, & antiquo. Esto igitur, quod Rex ipse alias ad præmissa fuisset legitime per Imperatorem citatus: nunquid venire debuit ad Judicem exercitu feroci ac grandi, ipsique citato (ut præmittitur) odioso stipatum? Nunquid etiam debuit comparere in loco admodum populoso, maxime potenti, ac pridem in eum odio provocato? Quis enim crederet, vel qua ratione audere aliquis tenetur constantis tali subire d judicium, & se in hostium suorum reponere, ac ad mortem per violentam injuriam, non per justitiam inferendam ultroneum se offerre? Hoc quidem jure timetur, hoc de more vitatur, hoc humana fugit ratio, hoc abhorret natura. Desiperet igitur, qui citationem hujusmodi speraret arctasse citatum. Ut e illud tanquam notissimum nullatenus omittamus, quod Regem extra districtum Imperii, in regno scilicet Siciliæ, notorie ac continue tempore supradicto morantem, citare non potuit Imperator, nec citavit, si quam forsan de ipso intra Imperii fines fecit, citatum extra Imperium constitutum arctavit. Nos quoque Regis ordinarius Judex, quod ad Imperatoris judicium citaremus, vel citari aut remitti faceremus eundem, nequaquam fuimus requisiti: tamen licet ad nos, & curiam nostram temporibus illis rumores frequentes de curia Imperatoris venirent, & juxta eum etiam quidam ex fratribus nostris existerent, prius tamen dictæ sententiæ promulgatio, quam aliquid de processibus antecedentibus ad audientiam nostram perveniret. Denique licet Rex ipse terras aliquas ab Imperatore tenere dicatur in feudum, non tamen in eis, sed in regno prædicto domicilium suum fovebat, unde Imperator in ipsius personam nullam ratione terrarum hujusmodi (nisi ex natura feudorum) debitam superioritatem habebat. Quod si punitio criminis intra districtum imperialem commissi, ad imperatorem forsan pertinuisse asseratur: verum ad hanc qui-

b *Al. fuerunt.*

a *Vide l. vel capitales. ff. de pœnis, & l. transigere. C. de transact. cum l. ex nulli. C. de jurisd. omnium jud. atque l.* 1. *C. ne Christianum, & Felin. in c. ex literis* 1. *col. de constit.*

d *al. ita: subire judicium, se in hostium suorum reponere, ad mortem, &c.*

e *al. ut id.*

quidem, si in eodem districtu[a] fuisset inventus delinquens, vel ad illum de more remissus. Dici-ne ergo sententia meruit, quæ a Judice, qui per Regem tute adiri non potuit, & in loco notorio (ut præfertur) non tuto, in absentem, nec citatum legitime ac remittens per consequens, & indefensum, non maturo fuit judicio, sed præcipiti, & de tanto prælertim crimine promulgata? Rursus non est silentio relinquendum, quod ipse Rex noster, & Ecclesiæ Romanæ ratione regni prædicti notorie subditus, homoque ligius & vasallus e, ac *f* in eodem regno, non ut præmittitur, in Imperio certum, continuum & notorium suum habens domicilium, ac originem inde trahens, Imperatori ne modo non subfuit, quod in eum crimen *g* læsæ majestatis commiserit, quantumlibet in sententia supradicta contenta veritatem indubiam continerent, sicque nedum non jure, imo nec etiam juris colore tulit Imperator sententiam supradictam *b* in Regem, ex causa, quæ veritatis subsistentiam non habebat, propter quam etiam, quatenus in eo fuit, Regem eundem privando regno, & regia dignitate, ac terris etiam aliis, & jurisdictionibus perpetuis & temporalibus, quæ sub eo nullatenus, vel ab eo, sed a nobis, & sub nobis, tenebat: necnon procedendo contra Regem eundem ex illis, quæ per ipsius stipendiarios, ac nonnullos Imperatoris ejusdem subjectos per malitiam, & instigationem Regis ipsius, contra eum fuisse commissa in urbe dicebat: cum etsi illa fuissent ibidem revere commissa, punitio tamen eorum in Regem, veluti extra districtum Imperii commissorum, ad imperatorem nullatenus pertineret: inhibendo etiam in eadem sententia sub magnarum appositione pœnarum, quarum aliquas sibi applicari mandavit, ne quis dicto Regi præsumeret in suis respondere debitis, in ipsiusve familiaritate, vel servitio remanere, aut eidem contra ipsum Imperatorem quovis modo impendere consilium, auxilium, vel favorem: eum debitores, servitores, & auxiliatores hujusmodi extra Imperium, & in regno constituti prædicto nullatenus Imperatori subessent, nec ex committendis in regno eodem dictæ possent pœnis adstringi, vel aliqualiter condemnari per ipsum: absolvendo quoque ab omni fidelitate, obligatione, servitio, promissione, ac pacto provincias omnes, civitates, & castra, & *i* loca, ipsiusque vasallos, & feudatarios, & alios quoslibet eidem Regi quomodolibet obligatos, cum includerentur in absolutione hujusmodi terræ & personæ aliæ, & Ecclesiæ Romanæ subjectæ, proprios terminos potestatis excessit, in messem nostram mittens perperam suam falcem. Ceterum defectus suppletio circa processus adhibita supradictus, non tantum valet ad justificationem ipsorum, & sententiæ supradictæ, quantum ad eorum suggillationem & notam: cum nullam super præmissis potestatem haberet Imperator in Regem, sibi alias, quam ut præfertur, non subditum, non citatum *K* legitime, aut remissum, & extra districtum ipsius continue ac notorie consistentem: nec prædicta suppletio circa subditum etiam ad ea potuisset de ratione referri, per quam de criminis præsertim sic gravi delato defensionis (quæ a jure provenit naturali *l*) facultas adimi valuisset: cum illa Imperatori tollere non licuerit, quæ juris naturalis existunt. Ut igitur, sicut memorata sententia juris caret effectu, sic auctoritate & nomine rei careat judicatæ, ut nec in opinione communi, aut vulgi labiis nomen habere sententiæ mereatur: ut etiam in magnum justitiæ ac pacis obsequium scandalosa occurratur periculis, quæ cum nostra & Ecclesiæ, provinciarum multarum, regnorum, & gentium turbatione non modica possent occasione ipsius pro tempore suboriri: nos tam ex superioritate, quam ad Imperium non est dubium nos habere, quam ex potestate, in qua (vacante imperio) Imperatori succedimus 3. & nihilominus ex illius plenitudine potestatis, quam Christus Rex Regum, & Dominus dominantium nobis, licet immeritis, in persona beati Petri concessit, sententiam & processus omnes prædictos, & quicquid ex eis secutum est, vel occasione ipsorum, de fratrum nostrorum consilio declaramus fuisse ac esse omnino irritos & inanes, nullumque debere, aut debuisse sortiri effectum, seu nocumentum, vel notam afferre cuiquam, vel quomodolibet attulisse. Ipsosque nihilominus, quatenus processerent de facto, & quicquid ex eis secutum est, vel ob eos, vel in posterum sequi posset, in irritum revocamus.

¶ PITH. 1. *Pastoralis cura, &c.*] Albertus Argentinensis in *Chronic. pag.* 110. Baldus *Liberti*, num. 18. *ff. de operib. libertor.*

2. *Ipse Rex noster & Ecclesiæ Romanæ ratione Regni prædicti notorie subditus, homoque ligius & vasallus.*] Ex sententia Bonifacii VIII. Baldus in *L. cum aliquanto. C. de jur. delib.*

3. *Ex potestate in qua, vacante Imperio, Imperatori succedimus.*] *Cap. Licet* 10. *sup. de for. compet.*

f In quodam manuscripto ita: ac in eodem regno, ut præmittitur, non Imperio certum, &c.

g Vide l. Pomponius. ff. de acq. hær.

b al. sæpe dictam.

i Hæc duo verba, & loca, desunt in antiquioribus codicibus.

K De hoc vide Uldaricum Zasium l. 2. § eodem tempore. ff. de vi. pu. Bal. in l. fin. C. de leget.

l L. ut vim. ubi late dosseret. ff. de justit. & jure.

DE APPELLATIONIBUS.

TITULUS XII.

CAP. I.

Valet appellatio coram majore parte plurium Judicum. Sed appellato est appellatio, delatio, & termini præfixio intimanda. Joan. And.

Clemens V. *in Concilio Viennensi,*
[*an.* 1310. *in Gallia.*]

SI a Judicibus a duobus, aut pluribus fuerit appellandum, quia forte de facili eorum præsentia simul haberi non posset, liceat coram ipsis, vel majori parte ipsorum appellare, & Apostolos petere saepetenus, valebitque appellatio talis, ac si simul fuisset in eorum præsentia ab omnibus appellatum. Est tamen appellato ignoranti, appellationis, necnon delationis eorem, & termini præfixionis, si subsecuta fuerint, intimatio legitime facienda.

a Nota quod indefinite dicitur Judicib. in omnibus agitur majusculus. species ... dicitur vendicat sibi locum, m in gloss. 1. Pet. de Ancher.

CAP. II.

Sufficit Apostolos peti uno contextu sæpius & instanter: ad quos recipiendos, si Judex certum terminum statuat, appellans illos non petens in termino, appellationi renunciat. Idem cum Judex statuit terminum juris incertum, intra quem appellans illos debuit non petivit, vel oblatos recipere renuit.

Idem.

QUamvis rigor juris exposcat eum, qui appellat, debere petere Apostolos congruo loco & tempore sæpius, & instanter: nos tamen antiquam & communem observantiam litigantium sequi, & æquitatem rigori præferre volentes, decernimus sufficere, quod per appellantem simul uno contextu Apostoli instanter, & sæpius postulentur. Verum si Judex a quo appellatur, certum terminum ad recipiendos Apostolos appellanti assignet, & appellans in assignato sibi termino non compareat coram eo, nec petat Apostolos sibi tradi, appellationi suæ renunciasse videtur. Similiter si Judex appellanti responderit, intra juris terminum Apostolos se daturum, appellationi suæ renunciasse appellans intelligitur, nisi intra dictum terminum congruo loco & tempore instanter, & sæpius saltem uno contexto petat Apostolos ab eodem Judice sibi dari *b*, vel si recipere recusat oblatos.

b al. tradi.

Ponit tres casus, quibus appellans non habens Apostolos appellationem prosequi potest. h. d. Joan. Andr.

§. 1. Quod si Judex in termino[a] ad dandum Apostolos præfixo per eum ipso appellanti petenti non dederit: aut si dum petebantur Apostoli, responderit se daturum eosdem, nullo termino certo sibi præfixo, vel intra juris terminum se eos asseruerit velle dare, & postea per appellantem congruo loco & tempore sæpius, & instanter uno contextu etiam requisitus, eos non curaverit intra eundem terminum exhibere, appellationem suam extunc prosequi possit appellans, ac si expresse fuissent eidem Apostoli denegati.

CAP. III.

Appellans prosequi, & finire tenetur appellationem extrajudicialem intra annum a die interposita appellationis, vel illati gravaminis: quo non facto [impedimento justo cessante] appellatio est deserta. h. d.

Idem.

SIcut appellationem judicialem, sic & extrajudicialem intra annum a die interpositionis ipsius, vel a die illati gravaminis, ubi a futuro gravamine appellatur, prosequi & finire tenetur appellans. Quod si justo impedimento cessante non fecerit, debebit ejus appellatio deserta censeri.

CAP.

CAP. IV.

Tempus ad prosequendam appellationem ab homine, vel a lure praefixum, non currit appellanti compromisso durante, vel de partium expresso consensu; nisi periculo imminente in mora Judex aliud decernat.

Idem.

QUamdiu c appellationis prosecutio per compromissum, vel alias de partium expresso consensu differtur: tempus ad prosequendum eandem ab homine, vel a jure praefixum, currere nolumus appellanti: nisi forte Judex videns, ex dilatione periculum imminere, praeciperet in illa procedi.

c De intellectu, vide Mathesilanum in Ambon, si tamen. C. de temp. appell.

CAP. V.

Ante definitivam appellanti non licet prosequi causas, in appellatione nominatim non expressas: nec processus primi Judicis justificari, vel impugnari potest, nisi ex actis coram eo.

Idem.

APpellanti ab interlocutoria, vel a gravamine Judicis, non licet alias causas prosequi, quam in appellatione sua nominatim duntaxat expressas: nec processus primi Judicis ex novis, aut de novo probandis justificari potest, vel etiam impugnari: sed tantum ex illis, quae acta fuerunt, vel exhibita coram ipso.

CAP. VI.

Prosecutio appellationis desertae non impedit, quin sententia censeatur in rem judicatam transivisse. h. d. Joan. Andr.

Idem.

SI d appellationem per negligentiam appellantis desertam, appellans ipse cum appellato, aut appellatus etiam per se, & principaliter prosequatur; non ideo minus in rem judicatam censebitur transivisse sententia, a qua fuerat appellatum.

d Pro limitatione huius Clem. vide Abbatem in c. in parte. §. 2. ext. de resc. & de materia eadem plenissime. Fel.

CAP. VII.

A peremptoria repulsa ex alio, quam propter ineptitudinem, secundo appellans, & succumbens non auditur super eo in appellatione a definitivo. h. d. Joan. Andr.

Idem.

CUm a repulsione exceptionis peremptoriae, secundo appellans succumbit, non est in causa appellationis postmodum a definitiva emissae audiendus ulterius super ea: nisi tunc rite proposita ex eo prius repulsa fuisset, quia proponebatur inepte.

CLEMENTINARUM
LIBER TERTIUS.

DE VITA, ET HONESTATE CLERICORUM.

TITULUS PRIMUS.

CAP. UN.

Punit Clericos conjugatos, & alios personaliter, & publice carnificum, & tabernariorum officium exercentes, qui per diœcesanos moniti, & tertio moniti, illud officium non dimittunt, vel dimissum resumunt. Excitat etiam diœcesanos contra illos Clericos, qui seculares actus exercent. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi,*
[*an. 1312. in Gallia.*]

Diœcesanis a locorum districte præcipimus, ut Clericos carnificum, seu macellariorum, aut tabernariorum officium publice, & personaliter exercentes, nominatim, & tertio moneant, ut se ab hujusmodi officiis intra convenientem terminum monentium ipsorum arbitrio moderandum desistant, & quod ipsa nullo unquam tempore reassumant. Qui si taliter moniti ab his non destiterint, aut ipsa (ut præmissum est) exercendo resumpserint quandocunque, conjugati omnino, non conjugati vero in rebus, & si omnino incedant ut Laici, in personis privilegium clericale, quamdiu præmissis institerint, eo ipso amittant. Adversus vero alios Clericos negotiationibus, vel commerciis secularibus, vel officiis non convenientibus Clericali proposito publice insistentes, vel arma portantes, sic canonica servare studeant instituta, quod & illi ab excessibus compescantur hujusmodi, & ipsi de damnabili circa hæc negligentia nequeant reprehendi.

a *Vide Conc. Trid. sess. 22. de Reform. cap. 1. & Bernardinum Diaz. in pract. crim. can. c. 63.*

CAP. II.

Præmisso exordio, punit Primo Clericos beneficiatos, utentes publice virgata, vel partita veste. Secundo, Subdiaconos, & Diaconos. Tertio, omnes Clericos, tonsuram publice cum tali veste portantes. Quarto, habentes dignitatem, personatum, beneficium curatum, & Sacerdotes & Religiosos publice portantes talem vestem, vel infulam. Quinto, punit omnes prædictos utentes tabardo notabiliter brevi, contigue faderato. Sexto, certas caligas Clericis interdicit. Joan. Andr.

Idem.

Quoniam b qui abjectis vestibus proprie congruentibus ordini alias sumere, & in publico portare rationabili causa cessante præsumit, professorum illius ordinis prærogativa se reddit indignum: præsenti constitutione sancimus, quod quicunque Clericus virgata, vel partita veste publice utetur (nisi causa rationabilis subsit) si beneficiatus extiterit, per sex menses a perceptione fructuum beneficiorum, quæ obtinet, sit eo ipso suspensus. Si vero beneficiatus non fuerit, in sacris tamen ordinibus citra Sacerdotium constitutus, per idem tempus reddatur eo ipso inhabilis ad Ecclesiasticum beneficium obtinendum. Idem quoque censemus de Clericis aliis vestem talem simul & tonsuram publice deferentibus Clericalem. Dignitatem vero, personatum, seu beneficium aliud obtinens, cui cura imminent animarum, necnon cæteri in Sacerdotio constituti, ac religiosi quilibet, quos oportet per decentiam habitus extrinseci morum intrinsecam honestatem ostendere, si (præterquam ex causa rationabili) publice vestem ferant hujusmodi, aut infulam, seu pileum c lineum publice portent in capite, sint eo ipso, beneficiati videlicet a perceptione fructuum beneficiorum, quæ obtinent, suspensi per annum. Cæteri vero Sacerdotes, & Religiosi qualibet per idem tempus reddantur inhabiles ad quodcunque beneficium Ecclesiasticum obtinendum. Sed & tales, & cæteri quicunque Clerici utentes epithogio, seu tabardo foderato usque ad oram, & ita brevi, quod vestis inferior notabiliter videatur, epithogium ipsum seniores Clerici, & Religiosi administrationem habentes teneantur intra mensem dare pauperibus. Cæteri vero Religiosi administrationem non habentes intra idem tempus illud teneantur suis superioribus assignare in pios usus aliquos convertendum. Alioquin beneficiati suspensionis, cæteri vero inhabilitatis pœnas prædictas, per idem tempus se noverint incurrisse. Huic insuper adjicimus sanctioni, ut Clerici, præsertim beneficiati, caligis scacatis, rubeis, aut viridibus publice non utantur.

¶ Pilum. 3. *Scacatis.*] Gallice, *desjaquetees*,

b *Hanc constitutionem innovat, & amplius Conc. Trid. sess. 14. de reform. c. 6.*

c *Al. pileum juvenum.*

DE PRÆBENDIS, ET DIGNITATIBUS.

TITULUS II.

CAP. I.

Clausula inserta literis gratiosis super dignitate concessis, per quam provideri mandatur, ne animarum cura (si dignitati imminet) negligatur, vel per quam inhibetur electionem fieri dignitatis: non facit extendi gratiam ad dignitatem curatam, vel ad quam quis per electionem assumitur. hoc dicit Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi,*
[*an. 1312. in Gallia.*]

Si dignitatem habenti de alia provideri mandemus a, dispensantes cum eo, ut simul utramque valeat retinere, de animarum cura, quæ illic, vel alteri earum imminet, non habita mentione, gratia hujusmodi velut surreptitia nullius penitus est momenti: quanquam contineatur super ea literis sit insertum, quod animarum cura (si dignitatibus ipsis, vel alteri earum immineat) nullatenus negligatur. Ad hoc si alicui provideri mandemus de dignitate ad cujuscunque, vel quorumcunque collationem, provisionem, seu quamvis dispositionem aliam in certa Ecclesia pertinente, quam intra mensem duxerit acceptandam: inhibentes illi, vel illis, ad quorum collationem, provisionem, seu electionem, dignitates in ipsa Ecclesia pertinere noscuntur, ne interim ad collationem ipsarum, seu provisionem procedant, vel quenquam eligant ad easdem de dignitate, ad quam consuevit quis per electionem assumi, impetranti non potest provideri: cum in concessione gratiæ (ad quam non augendam, sed exequendam debent, quæ de inhibitione sequuntur, referri) nullam de electione fecerimus mentionem.

a *De mandatis de providendo vide quod novissime sanxerunt Concil. Trident. sess. 24. cap. 19.*

CAP. II.

Litera super provisione Clericorum non includunt hospitalia, & loca similia, & habentia jura spiritualia: nisi id exprimatur. h. d. Joan. Andr.

Idem.

Per literas a sede Apostolica, vel Legatis ipsius super provisione quorumlibet Clericorum directas, de xenodochiis, leprosariis, eleemosynariis, seu hospitalibus (etiamsi Ecclesias, vel Capellas, decimas, aut alia spiritualia jura noscantur habere) nulli posse decernimus b provideri: nisi hoc in Apostolicis literis caveatur expresse.

b *Nota quod hoc verbum satis notanter, & hoc tenet Zenzelinus de jud. decernimus, Zabarel.*

CAP. III.

Quo casu vacat una dignitas per receptionem alterius, vacant etiam plures.

Idem.

Si plures c obtinens dignitates aliam dignitatem, aut beneficium curam animarum habens acceperit, dispensatione super hoc legitime non obtenta: ejus possessione adepta pacifice, dignitates, quas prius habebat, ipso facto vacare censemus.

Sicut si dignitatem unicam obtinenti alia similis conferatur, ejus pacifice possessione habita, prima de jure vacaret.

c *Vide Concil. Trident. sess. 7. de reform. c. 4. & sess. 24. de reform. c. 17.*

CAP. IV.

Valet provisio facta proprio motu Papæ tacentis beneficia provisi, quæcunque sint, & quotcunque. h. d. Joan. Andr.

Idem.

Si Romanus Pontifex de beneficio alicui motu proprio provideat, de beneficiis, quæ obtinet, non habita mentione, provisionem, seu gratiam hujusmodi fore validam declaramus, qualiacunque fuerint beneficia, dignitates, aut personatus, cum cura, vel sine cura, & in numero quantocunque d, quæ ipse habebat, cum sibi provisio facta fuit.

d *Al. quotcunque.*

CAP.

CAP. V.

Expectans beneficium, ad collationem Episcopi, devolutum ad illius Capitulum, obtinere non poterit: devolutum tamen ad Episcopum, vel etiam ad Papam ex cujuscunque negligentia poterit obtinere.

Idem.

SI de beneficio ad cujuscunque Episcopi collationem spectante alicui conferendo scribamus, sibi illud conferri non poterit, cujus collatio ex negligentia ipsius Episcopi ad ejusdem Capitulum devoluta existit. Licet provideri sibi possit de illo etiam, cujus ad ipsum Episcopum ex sui Capituli, vel alterius cujuscunque, sive ad nos ex ipsius Episcopi, & aliorum in hoc eidem succedentium negligentia collatio fuerit devoluta.

CAP. VI.

Adeptus in Ecclesia dignitatem habentem Praebendam annexam, perdit primam Praebendam, quam habebat in illa. h. d. Joan. Andr.

Idem.

SI juxta nostri formam mandati Canonicatum, & Praebendam Ecclesiae Rutinensis adeptus, dignitatem, quem duxerit acceptandam, ibidem expectat, Archidiaconatum a mihi post vacantem, non obstante, quod certe sit sibi annexa Praebenda, poterit acceptare: primaque Praebenda hoc ipso vacabit, quod secundam cum Archidiaconatu praedicto pacifice fuerit assecutus.

a Nota, quod Archidiaconatus est dignitas. v. de Doct. in cap. de multa. de praeb. Archidiaconum, in cap. 1. de consuet. l. 6. & Abbatem. in c. novit. de judic.

DE CONCESSIONE PRÆBENDÆ, ET ECCLESIÆ NON VACANTIS.

TITULUS III.

CAP. I.

Decretum conditionale ante conditionis eventum non efficit potestatem ordinarii, vel alterius collatoris: secus quando acceptationi beneficii tempus adjicitur cum decreto. Et qui beneficium vacans ab executore petit, vel recepit, illud intelligitur acceptasse: quae vacatio nota dicitur expellenti, ex quo in loco beneficii publice scitur.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*
[*an.* 1312. *in Gallia.*]

CUm ei, quem in scientia reputamus idoneum, si per inquisitionem executoris sibi deputati a nobis repertus fuerit esse vita laudabilis, & conversationis honestae, de beneficio certi valoris alicui provideri mandamus, adjicientes, quod de beneficio minoris valoris possit eidem, si voluerit, provideri, ut nutum etiam inane decernentes, & irritum, si secus a quoquam quavis auctoritate contigerit attentari: quia decretum hujusmodi in eventum duntaxat praedictarum conditionum suum sortitur effectum: antequam extet prima conditio, beneficium praetaxati valoris, & etiam minoris, priusquam suam impetrans super valore hujusmodi voluntatem declaret, conferri libere poterit per ordinarium, aut alium executorem a nobis ad providendum de tali beneficio deputatum. Secus autem fore censemus, quum decreto apposito alicui provideri mandamus de beneficio, quod intra mensem a vacationis ipsius notitia duxerit acceptandum, et apposito mense ejusdem aliquid afferat impetranti. Quin etiam beneficium, quod acceptare poterat, petendo sibi per suum executorem conferri, aut recipiendo sibi praesenti collatum: ipsum ex hoc acceptare, & collationem taliter sibi factam valere censemus. Caeterum ut tam dispendiis vacationibus, quam fraudibus, & litibus occurratur, praedictae vacationis notitiam impetrantem interpretamur habere, ex quo ipsa vacatio in loco, vel Ecclesia hujusmodi beneficii publice nota erit. Imputet quidem sibi, si hoc casu, quo de ipsius commodo agitur, id, quod per se, vel per alium scire potuerit, ignoravit.

a Nota, quod promovendus ad beneficium debet esse idoneus. de quo praeter Doct. hic vide Canonistas in cap. si tu tempore. de rescr. lib. 6. & in c. si eum. de praebend. eod. lib. Abb. in c. dudum de elect. & Fel. in c. ult. de praesumpt.

DE REBUS ECCLESIÆ NON ALIENANDIS.

TITULUS IV.

CAP. I.

Religiosus, qui concedit alicui ad vitam, vel certum tempus jura, reditus vel possessiones administrationis, cui praeest, suspensus est ab officio, nisi duo concurrant: nec valet concessio, duos casus excipit. h. d. Joan. Andr.

Clemens V. a in *Concilio Viennensi.*
[*an.* 1312. *in Gallia.*]

a al. in: Idem.

MOnasteriorum, & aliarum administrationem regularium dispendiis occurrere cupientes, perpetuo prohibemus edicto b, ne quis Religiosus monasterio, prioratui, Ecclesiae, seu administrationi cuivis praesidens, jura, reditus, aut possessiones ejusdem, alicui ad vitam ejus, seu aliud certum tempus, pecunia etiam inde recepta quovis modo concedat: nisi necessitas, aut utilitas monasterii, prioratus, Ecclesiae, aut administrationis hujusmodi hoc exposcat, Conventus sui, aut si Conventum non habeat, Praelati proprii assensu ad hoc nihilominus accedente. Si quis autem contra hoc fecerit, c poenam suspensionis ab officio eo ipso incurrat, nec ex concessione ipsius recipienti jus aliquod acquiratur. Verum praemissa ad locationes, vel etiam redituum, aut fructuum venditiones, ad tempus modicum faciendas, declaramus ullatenus non extendi.

b Propter expressionem harum verbi hac Constitutio ab omnibus ut lex generalis est servanda. [illegible] l. 3. C. de legib. Bonifacius de [illegible] tal.

c al. attentaverit.

CAP. II.

Episcopus unire potest Ecclesiam alteri, vel loco religioso donare, etiam non vocato rectore, vel defensore. h. d. Joan. Andr.

Idem.

SI d una Ecclesia alteri Ecclesiae, sive dignitati alicui, e vel praebendae per Episcopum, non consentiente Capitulo unitur, aut religioso loco donetur, ex eo quod rector ipsius ad hoc vocatus, vel si vacabat, defensor ei super hoc datus non extitit, nequaquam id poterit impugnari. Quod si Episcopus (sui etiam Capituli accedente consensu) mensae suae, vel ipsi Capitulo aliquam duxerit Ecclesiam uniendam: hoc irritum esse decernimus & inane, contraria quavis consuetudine non obstante.

d Circa unionem vide statuta [illegible] Conc. Trid. sess. [illegible] de reform. cap. [illegible] & sess. 24. de reform. c. 13. & 15. & sess. 25. de reform. c. 9.

DE RERUM PERMUTATIONE.

TITULUS V.

CAP. UN.

Collatio de beneficiis causa permutationis vacantibus facta aliis, quam permutantibus, non tenet. h. d. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*
[*an.* 1312. *in Gallia.*]

NE concessione juris utentibus praesertim circa spiritualia illudatur, si quae a beneficia ex causa permutationis, ab aliquibus resignata, aliis quam ipsis permutare volentibus conferantur, nullius hoc esse volumus firmitatis.

a In vetust. codicibus, etiam impressis, constitutio legitur ita: beneficia ex causa, &c.

DE TESTAMENTIS, & ULTIMIS VOLUNTATIBUS.

TITULUS VI.

CAP. UN.

Ordinarius loci rationem exigit a Religiosis etiam exemptis de testamentorum executionibus, quas gesserunt: & si circa id deliquerint, illos punit.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*
[*an.* 1312. *in Gallia.*]

REligiosis etiam exemptis, deputatis ad executionem cujuslibet ultimae voluntatis, circa ipsius executionis officium (quod utique non possunt, nisi a superiori suo petita super hoc licentia, & obtenta, suscipere) volentes praescindere materiam delinquendi: praesentis constitutionis auctoritate statuimus, quod tales, etiamsi praelationis fungantur officio, locorum ordinariis debitam reddere, ipsique ordinarii ab eisdem absque dolo fraude, seu negligentia de susceptae executionis officio tenentur exigere rationem: illos, quos circa id deliquisse repererint, in aliorum exemplum poena debita (quocunque non obstante privilegio) puniturі.

DE

DE SEPULTURIS.

TITULUS VII.

CAP. I.

Excommunicati sunt etiam exempti, qui in casibus non permissis defunctos sepeliunt in cœmeteriis tempore interdicti: vel qui scienter sepeliunt excommunicatos publice, nominatim interdictos, vel manifestos usurarios. Joan. Andr.

Clemens V. in Concilio *Viennensi*.
[*an.* 1312. *in Gallia.*]

a De intellectu vide Decrem in cap. ad hæc. ext. de privil.

EOs a, qui propriæ temeritatis audacia defunctorum corpora, non sine contemptu clavium Ecclesiæ, in cœmeteriis interdicti tempore, in casibus non concessis a jure, vel excommunicatos publice, aut nominatim interdictos, vel usurarios manifestos scienter sepelire præsumunt: decernimus ipso facto excommunicationis sententiæ subjacere: a qua nullatenus absolvantur, nisi prius ad arbitrium diœcesani Episcopi eis, quibus per præmissa fuerit injuria irrogata, satisfactionem exhibuerint competentem: nullo eis circa præmissa exemptionis, vel quovis alio privilegio, sub quacunque forma verborum concesso, aliqualiter suffragante.

CAP. II.

Pars, quæ titulum respicit, hoc intendit: Prædicatores, & Minores in locis suis libere sepeliunt illos, qui hoc libere elegerint. De funeralibus tamen, & quibuscunque obventionibus, & relictis, etiam de quibus alias non debetur canonica, quartam, & non ultra solvent Ecclesiæ parochiali. h. d. Joan. Andr.

Idem in eodem.

DUdum a Bonifacio Papa VIII. prædecessore nostro infrascripta edita decretali, Benedictus Papa undecimus prædecessor noster aliam illius revocatoriam promulgavit: quæ quia (ut probavit effectus) nedum pacis ab auctore ejusus speratæ fructum non attulit, quinimo discordiæ, pro qua sedanda processerat, fomentum non modicum ministravit: nos eam omnino cassantes, aliam a præfato Bonifacio editam, sacro instante, & approbante Concilio innovamus, subjicientes tenorem illius, qui dignoscitur esse talis: Bonifacius Episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Super cathedram præeminentiæ pastoralis divina disponente clementia constituti: etsi multis & arduis, quæ in amplum Romanæ curiæ alveum undique confluunt quasi torrens, prægravemur negotiis, curis excitemur innumeris, cogitationibus plurimis distrahamur, circa id tamen ferventibus b votis intendimus, vacamus instantius, ac operosæ studium solicitudinis impertimur, ut ad divini nominis c gloriam, exaltationem catholicæ fidei, & profectum fidelium animarum (præcisis radicitus dissidiorum sentibus, & litigiorum anfractibus omnino subductis) inter Ecclesiarum antistites, ad curam & regimen gregis Dominici deputatos, cæterasque personas, quas ordo clericalis includit, pacis tranquillitas vigeat, ferveat charitatis ardor, invalescat concordiæ unitas d, animorum identitas perseveret. Scimus enim, & ex evidentia facti colligimus, quod non nisi in pacis tempore bene colitur pacis auctor: nec ignoramus, quod dissensiones & scandala pravis actibus aditum præparant, rancores & odia suscitant, & illicitis moribus ausum præbent. Ab olim siquidem inter Prælatos & Rectores, seu Sacerdotes ac Clericos parochialium Ecclesiarum, per diversas mundi provincias constitutos ex una parte, & Prædicatorum & Minorum ordinum fratres ex altera (pacis æmulo, satore e zizaniæ procurante) gravis & periculosa discordia extitit suscitata, super prædicationibus fidelium populis faciendis, eorum confessionibus audiendis, pœnitentiis injungendis eisdem, & tumulandis defunctorum corporibus, qui apud fratrum ipsorum Ecclesias, sive loca noscuntur eligere sepulturam. Nos autem (pii patris more laudabili) molestæ ferentes incommoda filiorum, reducentes ad exactæ considerationis examen, ac intra pectoris claustra solicite revolventes, quam sit plena periculis, quam onusta dispendiis, quamque in divinæ majestatis conspectu reddatur exosa discordia supradicta: & propterea intendentes paterna solicitudinis studio illam prorsus evellere, ac omnimoda submovere, nullis unquam futuris temporibus faciente f Domino suscitandam: grandi quoque desiderio cupientes, ut hujusmodi negotium, quod potissime insidet cordi nostro, finem salubrem, & celerem per Apostolicæ solertiæ studium consequatur, diligenti cum fratribus nostris deliberatione præhabita super eo, ad honorem Dei, & exaltationem Catholicæ fidei, quietem statum partium prædictarum, ac salutis animarum fidelium incrementum, de g ipsorum fratrum consilio, auctoritate Apostolica statuimus & ordinamus, ut dictorum ordinum fratres in Ecclesiis & locis eorum, ac in plateis communibus h libere valeant clero & populo prædicare, ac proponere verbum Dei: hora illa duntaxat excepta, in qua locorum Prælati prædicare voluerint, vel coram se facere solenniter prædicari, in qua prædicare cessabunt, præterquam si aliud de Prælatorum ipsorum voluntate processerit, ac licentia speciali. In studiis autem generalibus, ubi sermones ad clerum ex more fieri solent diebus illis, quibus prædicari solenniter consuevit, ad funera etiam mortuorum, & in festis specialibus, sive peculiaribus eorundem fratrum, possint iidem fratres, & liceat eis libere prædicare: nisi forte illa hora, qua solet ad clerum in prædictis locis Dei verbum proponi, Episcopus, vel Prælatus superior clerum ad se generaliter convocaret, aut ex aliqua ratione, vel causa urgente clerum ipsum duceret congregandum. In Ecclesiis autem parochialibus fratres illi nullatenus audeant, vel debeant prædicare, vel proponere verbum Dei, nisi fratres prædicti a parochialibus Sacerdotibus invitati fuerint vel vocati, & de ipsorum beneplacito & assensu, seu petita licentia fuerit & obtenta: nisi Episcopus, vel Prælatus superior per eosdem fratres prædicari mandaret. Statuimus etiam, & ordinamus auctoritate prædicta, ut in singulis civitatibus & diœcesibus, in quibus loca fratrum ipsorum consistere dignoscuntur, vel in civitatibus & diœcesibus locis ipsis vicinis, in quibus loca hujusmodi non habentur, magistri i priores provinciales Prædicatorum, aut eorum vicarii & generales k & provinciales ministri, & custodes Minorum ordinum prædictorum, ad præsentiam Prælatorum eorundem locorum se conferant per se vel per fratres, quos ad hoc idoneos fore putaverint, humiliter petituri, ut fratres, qui ad hoc electi fuerint in eorum civitatibus, & diœcesibus confessiones subditorum suorum confiteri sibi volentium audire libere valeant, & hujusmodi confitentibus (prout secundum Deum expedire cognoverint) pœnitentias imponere salutares, atque eisdem absolutionis beneficium impendere de licentia, gratia, & beneplacito eorundem. Ac deinde præfati magistri, priores, provinciales, & ministri ordinum prædictorum, eligere studeant personas sufficientes, idoneas, vita probatas, discretas, modestas atque peritas, ad tam salubre ministerium & officium exequendum: quas sic ab ipsis electas repræsentent, vel faciant præsentari Prælatis, ut de eorum licentia, gratia, & beneplacito in civitatibus & diœcesibus eorundem, hujusmodi personæ sic electæ, confessiones confiteri sibi volentium audiant, imponant pœnitentias salutares, & beneficium absolutionis in posterum l impendant, prout superius est expressum: extra civitates & diœceses, in quibus fuerint deputatæ, per quas eas volumus, & non per provincias deputari, confessiones nullatenus audituræ. Numerus autem personarum assumendarum ad hujusmodi officium exercendum esse debet, prout m universitas cleri & populi, ac multitudo vel paucitas exigit eorundem. Et si iidem Prælati petitam licentiam confessionum hujusmodi audiendarum concesserint, illam præfati magistri, ministri, & alii cum gratiarum recipiant actione, dictæque personæ sic electæ commissum sibi officium exequantur. Quod si forte jam dicti Prælati quemquam ex dictis fratribus præsentatis eisdem ad hujusmodi officium nollent habere, vel non ducerent admittendum: eo amoto vel subtracto, loco ipsius similiter, eisdem præsentandus Prælatis possit, & debeat alius surrogari. Si vero iidem Prælati præfatis fratribus ad confessiones (ut præmittitur) audiendas electis, hujusmodi exhibere licentiam recusarint: nos ex nunc ipsis, ut confessiones sibi confiteri volentium libere liciteque audire valeant, & eisdem pœnitentias imponere salutares, atque eisdem beneficium absolutionis impertiri, gratiose concedimus de plenitudine Apostolicæ potestatis. Per hujusmodi autem concessionem nequaquam intendimus personis, seu fratribus ipsis ad id taliter deputatis, potestatem in hoc impendere ampliorem, quam in eo curatis, vel parochialibus Sacerdotibus est a jure concessa: nisi forsan eis Ecclesiarum Prælati uberiorem in hac parte gratiam specialiter ducerent faciendam. Hujusmodi quoque statutis, & ordinationibus nostris adjicimus, ut fratres dictorum ordinum in Ecclesiis, vel locis suis ubilibet constitutis, liberam (ut sequitur) habeant sepulturam: videlicet, quod omnes ad eam recipere valeant, qui sepeliri elegerint in locis, & Ecclesiis memoratis. Verum ne parochiales Ecclesiæ, & ipsarum curati, sive rectores, qui ministrare habent Ecclesiastica sacramenta, quibus noscitur de jure competere, prædicare seu proponere verbum Dei, & confessiones audire fidelium, debitis & necessariis beneficiis defraudentur, cum operariis mercedis exhibitio debeatur: auctoritate Apostolica constituimus, & ordinamus eadem, ut dictorum ordinum fratres, de obventionibus omnibus tam funeralibus, quam quibuscunque, & quomodocunque relictis, distincte vel indistincte n, ad quoscunque certos, vel determinatos usus, de quibus etiam quarta, seu canonica portio dari, sive exigi non consuevit, vel non debet de jure: necnon de donis, vel quibuscunque donatis in morte, seu mortis articulo in infirmitate donantis, vel dantis, de qua decesserit, quomodocunque directe, vel indirecte fratribus ipsis, vel aliis pro eisdem, quartam partem (quam auctoritate Apostolica taxamus, & etiam limitamus) parochialibus Sacerdotibus, & Ecclesiarum Rectoribus, seu curatis largiri integre teneantur. Facturi & curaturi, quod nec aliis, nec alius, a quibus quarta hujusmodi minime deberetur, ad ipsorum fratrum utilitatem, vel commodum hujusmodi fiant relicta, aut

b al. frequentibus.
c al. numinis.
d al. & animorum, &c.
e al. satoreque.
f alias ita: auctore Domino.
g al. ita: de fratrum nostrorum consilio, &c.
h Videl. sicut latius §. fin. ff. quemad. servitus amit.
i al. Magistri.
k al. Generalis Minister.
l Hæ duæ dictiones, in posterum, desunt in antiquioribus codicibus.
m al. ita: prout universitas cleri & populi multitudo, vel paucitas exigit eorundem.
n Vide l. mior potestas. §. 1. ff. de rast pec. l. a filio. §. fin. ff. de alim. & cibar. leg. Fone.

aut in eos taliter data vel donata procedant, seu quod in morte, vel ab infirmis hujusmodi dandum vel donandum fratribus ipsis extiterit, in eorumdem dominium, vel donantium sanctare sibi dari vel donari procurent. In quibus per ipsos vitandis eorum intendimus conscientias onerare. eo si (quod absit) per fratres ipsos dolo vel fraude quicquam in hac parte agi forsitan contigerit (praeter id, quod nos propterea dictis Sacerdotibus Rectoribus, & curatis teneri volumus) etiam districta ratio in extremi judicii examine requiratur ab eis. Ultra portionem autem hujusmodi nihil valeant parochiales rectores curati, & Praelati exigere supradicti, neque illis dicti fratres amplius impendere sint adstricti, neque ad id a quoquam possint aliqualiter coerceri. Nos etenim (ut in cunctis aequaliter, & pacifice favente Domino procedatur) universa privilegia, gratias, indulgentias, verbo, seu scripto, sub quacumque forma vel expressione seu conceptione verborum, a nobis vel praedecessoribus nostris Romanis Pontificibus quibuscumque ordinum praedictorum concessa, necnon consuetudines, conventiones, statuta & pacta, in quantum sunt praemissis, vel alicui praemissorum contraria, ut penitus revocamus, vacuamus, cassamus & irritamus: quinimo cassa, vacua & irrita nunciamus, & decernimus nullius prorsus existere firmitatis. Caeterum universos Ecclesiarum Praelatos cujuscumque praeeminentiae, status, vel dignitatis existant, ac Sacerdotes Parochiales, & curatos, sive Rectores praedictos, praesentium tenore rogamus, & hortamur attente, nihilominusque a eis districte praecipiendo mandamus, quatenus pro divina & Apostolicae sedis reverentia, praedictos ordines, & professores eorum habentes affectu benevolo commendatos, fratribus ipsis non se difficiles, graves, duros, aut asperos, sed potius favorabiles, propitios, ac benignos, piaque munificentia liberales se studeant exhibere: sic eos in praedicationis officio, & b propositionibus verbi Dei, ac in omnibus aliis supradictis, tanquam cooperatores eorum idoneos, & laborum suorum participes prompte benignitate recipiant, ut effectuose admittere non omittant, ut proinde illis aeternae beatitudinis praemium augeatur, & animarum salutis incrementa felicia procurentur. Nec ipsos lateat, quod si secus ab eis agi fortasse contigerit in hac parte, Apostolicae sedis benignitas, quae ordines, & professores eosdem ubere favore prosequitur, & gerit in visceribus charitatis, eorum eos non immerito turbaretur, nec eadem aequanimiter pati posset, quin super hoc provisionis opportunae remedium adhiberet: ipsisque nihilominus coelestis indignatio Principis digna pro meritis rependentur, cujus obsequia fratrum ipsorum sedulitas curiosa prosequitur, minime praeteriret.

a Al. ita: nihilominus eis districte praecipiendo mandantes, &c.

b Al. & propositionis.

DE DECIMIS, PRIMITIIS, a ET OBLATIONIBUS.

a In antiq. codicibus etiam impressis desunt haec tria verba: primitiis, & oblationibus.

TITULUS VIII.

CAP. I.

Poenis quatuor casus, in quibus Religiosi gravantes, vel fraudantes Ecclesiam circa decimas eis debitas, si requisiti per illos, quorum interest, non desistunt intra mensem, vel de usurpatis vel retentis intra duos menses non fecerint emendam, suspensi sunt ab officiis, administrationibus, & beneficiis: & talia non habentes sunt excommunicati. Secundus, tertius & quartus casus ibi, Seu qui. Joan. Andr.

Clemens V. in Concilio Viennensi.
[an. 1312. in Gallia.]

Religiosi b quicunque, qui novalium aut alias decimas Ecclesiis debitas ad eos ex aliqua causa legitima non spectantes, appropriare sibi praesumpserint, aut exquisitis fraudibus, sive coloribus usurpare: seu, qui de animalibus familiarium, & pastorum suorum, vel aliorum etiam animalia ipsa eorum gregibus immiscentium: seu, qui de animalibus, quae in fraudem Ecclesiarum in pluribus locis emunt, emptaque tradunt venditoribus, vel aliis ab ipsis tenenda: seu qui de terris, quas tradunt aliis excolendas, decimam solvi Ecclesiis non permiserint, aut prohibuerint: nisi post requisitionem per eos, quorum interest, super hoc eis factam a praemissis destiterint intra mensem, aut si de iis, quae contra praemissa usurpare, vel retinere praesumpserint, intra duos menses damnificatis Ecclesiis emendam non fecerint competentem: sint, & tamdiu maneant ab officiis, administrationibus, & beneficiis suis suspensi, donec destiterint & satisfecerint, ut superius est expressum. Quod si religiosi hujusmodi administrationem, vel beneficia non habeant, eo casu, quo alii supradictam suspensionis, ipsi sententiam excommunicationis incurrant, ante satisfactionem condignam nullatenus absolvendi: privilegiis non obstantibus quibuscunque. Caeterum praemissa extendi nolumus ad animalia, quae per religiosorum ipsorum donatos seu oblatos tenentur: dum tamen illi religiosis eisdem cum effectu donaverint aut obtulerint se & sua.

b Vide Concil. Trid. sess. 25. de reform. c. 12.

CAP. II.

Decima beneficiorum alicui concessa, sibi debetur secundum taxationem, & de moneta currente: nec possunt collectores propter hoc distrahere, vel occupare ornamenta divinis officiis deputata. h. d. Joan. Andr.

Idem in eodem.

Si beneficiorum decima cuivis simpliciter concedatur ad tempus, secundum taxationem decimae in illis partibus, in quibus fiet concessio, consuetam, & ad monetam currentem c communiter ipsa decima levari poterit, & debebit. Nec per collectores d, levatores, sive exactores ipsius decimae, Ecclesiarum calices, libros, & alia ornamenta divinis officiis deputata, ex causa pignoris, vel distractionis capi vel recipi volumus, nec distrahi, seu quomodolibet occupari.

c Vide Geminianum consil. 137. & Albertum Brunum consil. 98.

d De potestate collectorum, & subcollectorum, & an debeat constare per literas, vide Rotam decis. 266. in novis.

DE REGULARIBUS, ET TRANSEUNTIBUS AD RELIGIONEM.

TITULUS IX.

CAP. I.

Professi ordinum Mendicantium etiam licite transeuntes ad non Mendicantes, licet administrationes habeant, non habent vocem in capitulo, etiamsi alias de Capitulo id concedatur: nec deinceps consequi possunt administrationes, Prioratus, vel officia, etiam tanquam Vicarii: nec pro se vel aliis animarum curam gerere: & ironias contra factum. Ultimo ponit casum exceptum, Joan. Andr.

Clemens V. in Concilio Viennensi.
[an. 1312. in Gallia.]

Ut professores cujusvis paupertatis ordinis eo libentius, in quo vocati sunt vocatione persistere, transeuntesque ad non mendicantium ordinem in eodem conversari quietius studeant, quo in ipsis dissensionum, & schismatum productiva ambitio reprimetur a: sacro concilio approbante statuimus, Mendicantes quolibet, qui ad non Mendicantium ordines etiam auctoritate Apostolica transibunt in posterum, quive hactenus transiverunt, quamvis nunc Prioratus, administrationes, vel officia, aut curam animarum, vel regimen quodcunque obtineant ibidem, vocem, aut locum in Capitulo non habere: etiamsi hoc sibi ab aliis libere concedatur. Ad b prioratus quoque, administrationes, aut quaecunque in eorum non assumi officia, etiam tanquam vicarios, ministros, vel locum aliorum tenentes: quodque animarum curam, & regimen nec pro se possint, nec pro aliis exercere. Quicquid autem in contrarium attentatum fuerit, sit irritum ipso jure, quovis privilegio non obstante. Ad illorum autem Mendicantium ordines, quos Apostolicae sedes eo modo subsistere c voluit, ut eorum Professoribus, ita in illis remanere liceret d, quod nullum extunc admitterent ad professionem eorum, quibusque concessit licentiam generalem ad approbatos alios ordines transeundi, praesentem nolumus constitutionem extendi.

a Al. reprimatur.

b In manuscr. vetusto jam, & emendato ita: Ad prioratus, quaslibet administrationes, aut quaecumque etiam animas officia non assumi, & tanquam vicarios, seu ministros vel loca aliorum tenentes, &c.

c Al. sustinere.

d Al. liceat.

CAP. II.

Pubes per annum deferens habitum noviciorum, non patenter distinctum ab habitu professorum, intelligitur professus. Joan. Andr.

Idem.

Eos, qui deinceps in discretionis constituti aetate, noviciorum habitum in aliqua religione per annum portaverint, hoc ipso religionem illam decernimus esse professos: nisi hujusmodi habitus in colore, scissura, vel forma se distinctum patenter exhibeat ab habitu professorum.

DE STATU MONACHORUM, VEL CANONICORUM REGULARIUM.

TITULUS X.

CAP. I.

Praemittit exordium breve, in quo constitutionis causam ponit, & generale interdictum Monachorum nigrorum circa exquisitum ornatum, vel notabilem excessum in vestibus, cibis, potibus, equitaturis, & lectisterniis.

Clemens V. in Concilio Viennensi.
[an. 1312. in Gallia.]

Ne in agro Dominico, sacra videlicet Monachorum nigrorum religione, indecorum aliquid surrepat, aut vitiosum quicquam perniciose a in segetem coalescat, sed ut in illa potius flores honoris, & honestatis fru-

a Al. perniciosum in segetem.

ctus in ubertate ſuccreſcant: nia in veſtibus inordinatum omnem, ſeu exquiſitum ornatum, aut cultum, necnon in cibis, & potibus, equitaturis, & leſtiſterniis quemvis notabilem interdicentes exceſſum.

Specialiter providet circa veſtes habitui proximas, almutias, caputia, calceamenta, zonas, cultellos, calcaria, ſellas, & frænos ipſorum: & ultimo, circa habitum ſuperiorem. Joan. Andr.

§. 1. Statuimus, ut ſuperior veſtis ipſorum habitui proxima, nigri, bruni, aut albi coloris exiſtat, juxta morem apud eos ſervari ſolitum in regione, qua degunt: nec in qualitate panni regularis excedatur modeſtia, nec quæratur quod pretioſius, & ſubtilius, ſed quod vilius valeat inveniri. Sit etiam veſtis ipſa rotunda per circuitum, & non ſciſſa, nec longitudine nimia, aut brevitate notanda: largas etiam manicas habeat uſque ad pugnum protenſas, non conſutitias, vel quomodolibet botonatas. Almutiis de panno nigro, vel pellibus caputiorum loco cum caputio habitus, quem geſtaverint, ſint contenti: juxta tamen diſpoſitionem Abbatis ſeiſſis ſuper humeros, & honeſtis caputiis uti poſſint. In veſtibus ſendatum pro ſoderaturis non portent. Æſtivalibus largis, aut botis altis pro calceamentis utantur. Nullus autem, cultellum, calcaria cum ornatu deferre, aut cum ſella clavorum ornatu decorata ſuperflua, vel nimis alias ſumptuoſa, ſive cum fræno ſerraturam ad ornatum habente equitem præſumat. Rurſus in locis, in quibus fuerit congregatio duodecim Monachorum, aut ſupra, intra ſepta Monaſterii Abbas, Prior, aut alius præſidens portet floccum de panno, pro floccis, aut cucullis in ipſo monaſterio conſueto: Monachi vero alii in monaſteriis, in quibus floccos ſoliti ſunt portare, debent etiam uti eis. In aliis autem monaſteriis, & intra domos, & alios Prioratus, ubi non eſt tanta congregatio Monachorum, cucullas clauſas deferant, & honeſtas. Cum vero Abbates, Priores, aut alios Præſidentes, & Monachos alios extra monaſterium proficiſci contingat, floccum, cucullam, aut capam clauſam habeant, & ſubtus capam, ſi eam portaverint, cucullam deferant, aut ſi maluerint, ſcapulare. Cum autem ad ſerviendum in divinis officiis albis, vel ſacris veſtibus induuntur, aut cum occupabuntur in operibus, uti eis liceat ſcapulari. Verum ne ex diverſa acceptione, quam in diverſis regionibus hujuſmodi vocabula, floccus videlicet, & cuculla dicuntur habere, hæſitandi circa præmiſſa materia relinquatur: cucullæ nomine habitum longum, & amplum, ſed manicas non habentem: nomine vero flocci habitum, qui longas, & amplas habet manicas, nos intelligere declaramus.

Providet circa Monachorum confeſſionem, communionem, expoſitionem regulæ, & inſtructionem noviciorum. Jo. And.

§. 2. Sane ᵇ ſingulis menſibus tam in monaſteriis, quam extra (ſublata occaſione quacunque) ad confeſſionem ſaltem ſemel accedant omnes, & ſinguli Monachi. Et in prima Dominica menſis cujuslibet in monaſteriis ſemper communicent, niſi ex cauſa forte, quam Abbati, Priori, aut Pœnitentiariis monaſteriorum non differant intimare, eorumque judicio vel abſtineant, vel accedant. Regula quoque cum in Capitulo legitur, ab illo, qui præeſt ipſi Capitulo, vel alio, cui hoc ipſe injunxerit, propter juniores vulgariter exponatur. Novitii etiam fideliter deputentur inſtructori, tam in divinis officiis, quam in obſervantia regulari.

ᵇ Iſte §. comprehendit canonicos regulares, ut rubrica ſit ſuperflua, contra l. ſi quando. ff. de legat. 1. & c. ſolite. de major. & obed.

Providet circa venationes, & aucupationes Monachorum. Joan. Andr.

§. 3. Porro a venationibus, & aucupationibus omnes ſemper abſtineant, nec eis interſint, nec canes, vel aves venaticos per ſe, vel per alios tenere præſumant, nec a familiaribus ſecum morantibus teneri permittant, niſi ſeptus, vivaria, vel garennas proprias, vel jus venandi in alienis haberent, in quibus cuniculi, vel feræ aliæ forſan eſſent, quo caſu hoc eis permittitur, dum tamen intra monaſteria, ſeu domos, quas inhabitant, aut eorum clauſuras venaticos canes non teneant, nec venationi præſentiam exhibeant perſonalem.

Punit certos prædictorum tranſgreſſores: omnes alios puniri jubens juxta diſciplinam regulæ. Joan. Andr.

§. 4. Si quis autem præmiſſorum temerarius extiterit violator, regulari ſubjaceat diſciplinæ. Et nihilominus ſi ſeculares non corrigiatas & altas, aut ſotulares (ut præſumitur) non ſiſſe portare præſumpſerit, ſiquidem Abbas, vel Prior non habens Abbatem proprium fuerit, per unum ſe noverit a beneficiorum collatione ſuſpenſum: ſi vero alius fuerit, ab adminiſtratione, ſi quam obtinet, ſit per eundem ſuſpenſus. Quod ſi nullam habeat, eo ipſo per annum reddatur inhabilis ad adminiſtrationem, & Eccleſiaſticum beneficium obtinendum. Si qui vero eorum venationi, aut aucupationi clamoſe, vel alias cum canibus, aut avibus ex propoſito interfuerint, juxta præmiſſam perſonarum diſtinctionem, dictarum ſuſpenſionis, & inhabilitatis pœnas per biennium ipſo facto incurrant. Ad Abbatem autem, vel Priorem a collatione (ut præmittitur) beneficiorum ſuſpenſo, ad Priorem clauſtralem, cum conſilio, & aſſenſu Conventus, vel majoris partis ipſius, eorundem beneficiorum collatio devolvatur.

Providet contra profeſſos euntes ad curias principum, vel alias vagantes, vel intra ſepta monaſterii arma tenentes. Jo. Andr.

§. 5. Quia vero nonnulli Monachorum ipſorum (ſicut accepimus) ſuavi jugo obſervantiæ regularis abjecto, interdum (propriis relictis monaſteriis, ſe in eis ſecure morari non poſſe fingentes, vel alia colore quæſito) per curias Principum evagando diſcurrunt: & niſi a Prælatis eorum petita penſio, vel ſubventio aſſignetur eiſdem, conſpirantes in illos, eiſque proditionem vel alia gravia imponentes, eos capi & incarcerari, ipſorumque monaſteria comburi procurant, & interdum monaſteriorum ipſorum bona in totum, vel ᶜ in partem non modicam occupare præſumunt: nos eorum in hac parte reprobis auſibus obviare volentes, hoc edicto perpetuo prohibemus, ne Monachi, aut regulares Canonici adminiſtrationem aliquam non habentes, ad curias Principum abſque ſpeciali Prælatorum ſuorum licentia ſe conferre præſumant. Quod ſi ut ſuis Prælatis, aut monaſteriis damnum aliquod inferant ᵈ, ad dictas curias ſe conferre præſumpſerint, excommunicationis ſententiam eos incurrere volumus ipſo facto. Prælatis eorum diſtricte nihilominus injungentes, ut ipſos a prædictarum curiarum acceſſu, & aliis quibuſlibet vagationibus, & diſcurſu diligenter compeſcere, ac ſuper hoc non parentes eiſdem, ſevere corrigere non omittant. Præfatæ quoque ſententiæ Monachos intra ſepta monaſteriorum, ſine licentia Abbatum ſuorum arma tenentes, decernimus ſubjacere.

ᶜ al. in: vel in parte non modica.

ᵈ Vide l. quiſquis C. ad l. Jul. majeſt. & Joan. And. in cap. in pœnis. de reg. jur. lib. 6.

Providet circa Monachorum ſolitudinem. Joan. Andr.

§. 6. Ad hæc prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis inhærentes, perpetuo prohibemus edicto, ne Monachi ſinguli in ſingulis ſibi commiſſis adminiſtrationibus, vel Prioratibus habitare præſumant: ſed ſi proventus Prioratuum, ſeu adminiſtrationum hujuſmodi duobus forte non ſuppetant, iidem Prioratus, ſeu adminiſtrationes, niſi per Abbates ad ſuſtentationem duorum ſufficientes reddantur, locis aliis vicinioribus, ad eorum monaſteria pertinentibus, vel ipſorum monaſteriorum officiis, aut inter ſe invicem prout erit commodius, cum conſilio & aſſenſu Abbatum, per locorum ipſorum ordinarios uniantur: Monachis locorum, quæ aliis unientur prioratibus, ad clauſtrum primitus revocandis, & Clericis ſervituris ibidem, de locorum ipſorum proventibus proviſione debita facienda.

Providet de Priorum ætate, & ipſorum ſacerdotio, profeſſione, & habitatione. Joan. Andr.

§. 7. Cæterum Prioratus conventuales alicui, niſi XXV. annum attigerit: alii vero curam animarum habentes, etſi cura ipſa per ſeculares habeat Presbyteros exerceri, cuiquam niſi XX. annum peregerit, conferri nequeunt, aut committi. Qui autem Prioratus iſtos, vel illos habuerint, intra annum computandum a tempore collationis, ſeu commiſſionis ſibi factæ de eis, & poſſeſſionis eorum adeptæ, vel intra vigeſimum quintum ætatis ſuæ annum, ſi ante annum ipſum non conventuales Prioratus eis commiſſi fuerint, aut collati, ſe faciant ad ſacerdotium promoveri. Quod ſi (ceſſante rationabili cauſa) non fecerint, eo ipſo, nulla etiam monitione præmiſſa, prædictis Prioratibus ſint privati, qui ipſis iterum ea vice nullatenus conferantur. Sane prioratus aliquis, ſive adminiſtratio committi alicui, vel conferri non poſſit, niſi expreſſe profeſſus fuerit ordinem monachalem: neque Prioratus, aut adminiſtrationes extra monaſteria obtinentes, permittantur in monaſteriis, ſed teneantur in ipſis Prioratibus, ſeu adminiſtrationibus (quacunque non obſtante conſuetudine) reſidere: niſi ex ſtudiorum, vel alia cauſa rationabili ad tempus forte ab hujuſmodi reſidentia excuſentur.

Providet de Monachorum ordinatione, & ipſorum doctrina. Joan. Andr.

§. 8. Ad ampliationem autem cultus divini, ſtatuimus, quod Monachi quilibet ad monitionem Abbatis ſe faciant ad omnes ordines ſacros (excuſatione ceſſante legitima) promoveri. Rurſus ut ipſis Monachis proficiendi in ſcientiis, via opportuna non deſit, in ſingulis ipſorum monaſteriis, quibus ad hoc ſuppetunt facultates, idoneus teneatur magiſter, qui eos in primitivis ſcientiis inſtruat diligenter.

Confirmat, & innovat decretalem ſupra eadem: Cum ad monaſterium. & cap. In ſingulis. h. d. Joan. Andr.

§. 9. Præmiſſa igitur omnia, & ea nihilominus, quæ felicis recordationis Innocentius Papa quartus prædeceſſor noſter circa ſtatum Monachorum ipſorum pro uberiori cultu obſervantiæ regularis, quoad uſum camiſiarum, abdicationem proprietatis, ſilentium, & eſum carnium, ac de eorum Capitulis de triennio in triennium celebrandis, & etiam quoad quælibet alia ſtatuit (quæ omnia innove-

noverimus, & approbamus) expresse volumus, & statuimus firmiter observari.

CAP. II.

Moniales, quæ nulli subsunt nisi Papæ, & Canonici seculares, per ordinarios, & alia exempta per suos Prælatos debent annis singulis visitari. Et ponit numerum personarum visitationi interesse debentium. h. d. Joan. Andr.

Idem in eodem.

a *Vide Concil. Trid. sess. 25. tit. de regularibus. c. 9.*

ATtendentes a, quod ubi gubernaculum disciplinæ contemnitur, restat, ut religio naufragetur: providendum censuimus esse præcipue, ne per contemptum hujusmodi in his, quæ se Christo voto celebri desponderunt, quicquam reperiatur incongruum, quod in regulari possit honestatis gloria maculam, & divinam merito possit offendere majestatem. Hoc igitur sacro approbante Concilio duximus statuendum, ut singula Monialium monasteria per ordinarios, exempta videlicet, quæ ita sedi Apost. quod nulli alii subjecta noscuntur, Apostolica: non exempta vero, ordinaria auctoritate, et exempta alia per alios, quibus subsunt, annis singulis debeant visitari. Visitatores autem hujusmodi sollicitudinis studium diligenter impendant, ut Moniales ipsæ (quarum nonnullas dolentes audivimus in subscriptis excedere) pannis sericis, variorum foderaturis, sandaliis, cornatis, & cornutis crinibus, sive tortis, & virgatis caputiolis non utantur: non choreas, non festa secularium prosequantur: non die noctuve per vicos, & plateas incedant, aut culpabilem alias vitam ducant, easque solertius retrahant ab insolentiis quibuslibet, & mundi hujus illecebris, ac inducant easdem ad impendendum in monasteriis suis decentem, & debitum virtutum Domino famulatum. Ad quæ omnia observanda Moniales easdem (non obstantibus exemptionibus, & privilegiis quibuscunque, quibus tamen quoad alia nolumus præjudicium generari) per alios, de quibus supra dictum est, compelli jubemus remediis opportunis. Statuimus insuper, ut quævis ad regimen Abbatiarum assumptæ, in monasteriis, in quibus Abbatissæ sunt solitæ benedici, intra annum a suæ confirmationis tempore computandum f munus benedictionis suscipiant: alioquin a jure suo (nisi subsit causa rationabilis) prorsus se noverint cecidisse: per illos, ad quos id pertinet, provisione de Abbatissis monasteriis ipsis canonice facienda. Illas quoque g mulieres, quæ vulgo dicuntur Canonicæ seculares, & ut seculares Canonici vitam ducunt, non renuntiantes proprio, nec professionem aliquam facientes, per locorum ordinarios, si exemptæ non fuerint, sin vero exemptæ fuerint, Apostolicæ auctoritate præcipimus visitari: per hoc tamen non intendentes earum statum, regulam, seu ordinem approbare. Ipsos autem visitatores Notariis duobus, & personis duabus suæ Ecclesiæ, quæcunque viris aliis honestis utique, & maturis præcipimus in ea, quam visitando facient, inquisitione fore contentos. Si qui vero visitatores ipsos in præmissis impedire præsumpserint, seu aliquem præmissorum (nisi moniti resipiscant) ipso facto excommunicationis sententiam se noverint incursuros, privilegiis, statutis & consuetudinibus quibuslibet in contrarium minime valituris.

f *al. numerandum.*

g *Vide Archidiaconum in c. si quis fundentes. 7. q. 4.*

DE RELIGIOSIS DOMIBUS, UT EPISCOPO SINT SUBJECTÆ.

TITULUS XI.

CAP. I.

Mulieres statum Beguinarum sollicitantes, & de novo assumentes, ac Religiosi in hoc dantes consilium, vel favorem, ipso facto sunt excommunicati: status tamen pœnitentialis per hoc non interdicitur: Secundum Paulum.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*
[*an.* 1312. *in Gallia.*]

CUm de quibusdam mulieribus, Beguinabus vulgariter nuncupatis (quæ cum nulli promittant obedientiam, nec propriis renuntient, neque profiteantur aliquam regulam approbatam, religiosæ nequaquam existunt, quanquam habitum, qui Beguinarum dicitur, deferant, & adhæreant Religiosis aliquibus, ad quos specialiter trahitur affectio earundem) nobis fide digna relatione insinuatum extiterit, quod earum aliquæ, quasi perductæ in mentis insaniam, de summa Trinitate ac divina Essentia disputent & prædicent, ac circa fidei articulos, & Ecclesiastica sacramenta opiniones catholicæ fidei contrarias introducant, & multos super his decipientes simplices, eos in errores diversos inducant, aliaque quamplura periculum animarum parientia e sub quodam velamine sanctitatis faciant, & committant: nos tam ex his, quam ex aliis de ipsarum opinione sinistra frequenter auditis, eas merito suspectas habentes, statum earundem sacro approbante Concilio perpetuo duximus prohibendum, & e Dei Ecclesia penitus abolendum: eisdem & aliis mulieribus quibuscunque sub pœna excommunicationis, quam in contrarium facientes incurrere volumus ipso facto, injungentes expresse, ne statum hujusmodi, dudum forte ab ipsis assumptum, quoquo modo sectentur ulterius, vel ipsum aliquatenus de novo assumant. Prædictis vero Religiosis, per quos eædem mulieres in hujusmodi Beguinagii statu foveri, & ad ipsum suscipiendum induci dicuntur, sub simili excommunicationis pœna, quam eo ipso quod secus egerint, se noverint incursuros, districtius inhibemus, ne mulieres aliquas prædictum statum (ut præmittitur) dudum assumptum sectantes, aut ipsum de novo forsitan assumentes, quomodolibet admittant: ipsis super eo sectando, vel assumendo præbentes ullo modo consilium, auxilium, vel favorem, nullo contra præmissa privilegio valituro. Sane per prædicta prohibere nequaquam intendimus, quin si fuerint fideles aliquæ mulieres, quæ promissa continentia, vel etiam non promissa, honeste in suis conversantes hospitiis, pœnitentiam agere voluerint, & virtutum Domino in humilitatis spiritu deservire, hoc eisdem liceat, prout b Dominus ipsis inspirabit.

e *al. parantia.*

b *al. ita prout ipsis Dominus ministrabit.*

CAP. II.

Ponens constitutionis causam, statuit hospitalia reformari per Collatores ipsorum, & cogi Rectores eorum ad conservationem locorum & suorum jurium, & ad hospitalitatem tenendam: statuens per locorum ordinarios suppleri defectum, vel negligentiam Collatorum, etiam circa exempta. Joan. Andr.

Idem.

QUia contingit interdum, quod xenodochiorum, leprosariarum, eleemosynariarum, seu hospitalium Rectores, locorum ipsorum cura postposita, bona, res & jura ipsorum interdum ab occupatorum, & usurpatorum manibus excutere negligunt: quinimo ea collabi & deperdi, domos & ædificia ruinis deformari permittunt, & non attento, quod loca ipsa ad hoc fundata, & fidelium erogationibus dotata fuerunt, ut pauperes, infectique lepra reciperentur inibi, & ex proventibus sustentarentur illorum, id renuunt inhumaniter facere, proventus eosdem in usus suos damnabiliter convertentes c: cum tamen ea, quæ ad certum usum largitione sunt destinata fidelium, ad illum debeant, non ad alium (salva quidem Sedis Apostolicæ auctoritate) converti: nos incuriam, d & abusum hujusmodi detestantes, hoc sacro Concilio approbante sancimus, ut hi, ad quos id de jure, vel statuto in ipsorum fundatione locorum apposito, aut ex consuetudine præscripta legitime, vel privilegio Sedis Apostolicæ pertinet, loca ipsa studeant in prædictis omnibus salubriter reformare, ac occupata, deperdita, & alienata indebite in statum reduci debitum facient, & ad ipsarum miserabilium personarum receptionem, & sustentationem debitam, juxta facultates, & proventus locorum ipsorum Rectores prædictos compellere non omittant. In quo, si forte commiserint negligentiam vel defectum, ordinariis locorum injungimus, ut etiamsi pia loca prædicta exemptionis privilegio munita consistant, per seipsos, vel alios impleant omnia præmissa & singula, & Rectores eosdem utique non exemptos, proprie: exemptos vero, & alios privilegiatos, Apostolica ad id auctoritate compellant. Contradictores cujuscunque status, aut conditionis existant, ac præbentes eisdem circa præmissa consilium, auxilium, vel favorem, per censuram Ecclesiasticam, & aliis juris remediis compescendo: nullum tamen per hoc exemptionibus, seu privilegiis ipsis, quoad alia, præjudicium generando.

c *Ad hunc locum vide l. legatum. ff. de admin. rer. ad civit. pert. c. veniens, de conf. dist. 2. ver. nec. c. quamvis de pœn. lib. 6.*

d *al. injuriam.*

Præcipit hospitalia in beneficium non concedi, nisi in duobus casibus, & reprobat contrariam consuetudinem, subnectens, quales esse debeant, quibus administratio ipsa committitur, & de ipsorum juramento, inventario, & ratione reddenda, & decretum apponit. Joan. Andr.

§. 1. *Ut* autem præmissa promptius observentur, nullus ex locis ipsis secularibus Clericis in beneficium conferatur, etiamsi de consuetudine (quam reprobamus penitus) hoc fuerit observatum, nisi in illorum fundatione secus constitutum fuerit, seu per electionem sit de Rectore locis hujusmodi providendum. Sed eorum gubernatio viris providis, idoneis, & boni testimonii committatur, qui sciant, velint, & valeant loca ipsa, bona eorum, ac jura utiliter regere, & eorum proventus, & reditus in personarum usum miserabilium fideliter dispensare, & quos in usus alios bona prædicta convertere præsumptio verisimilis non existat: in quibus sub obtestatione divini judicii illorum, ad quos dictorum locorum commissio pertinet, conscientias oneramus. Illi etiam, quibus dictorum locorum gubernatio, seu administratio committetur, ad instar tutorum, & curatorum juramentum præstare, ac de locorum ipsorum bonis inventaria e conficere, & ordinariis, seu aliis, quibus subsunt loca hujusmodi, vel deputandis ab eis, annis singulis de administratione sua teneantur reddere rationem. Quod si secus a quoquam fuerit attentatum, collationem, provisionem, seu ordinationem ipsam carere decernimus omni robore firmitatis.

e *al. Inventarium.*

Declarat constitutionem non extendi ad hospitalia Religiosorum, & militarium ordinum. h. d.

* §. 2. Præmissa vero ad hospitalia militarium ordinum, aut religiosorum etiam aliorum extendi minime volumus: quorum tamen hospitalium Rectoribus in sanctæ obedientiæ virtute mandamus, ut in illis secundum suorum ordinum instituta, & antiquas observantias providere pauperibus, & hospitalitatem debitam in illis tenere procurent: ad quod per superiores eorum arcta *f* districtione cogantur, statutis, aut consuetudinibus quibuslibet non obstantibus in præmissis.

f al. Ecclesiastica.

Conservat antiquas consuetudines talium locorum, circa divina officia, & sacramenta. Joan. Andr.

§. 3. Caeterum nostræ intentionis existit, quod si qua sint hospitalia, altare, vel altaria, & cœmeterium ab antiquo habentia, & Presbyteros celebrantes, & sacramenta Ecclesiastica pauperibus ministrantes, seu si parochiales Rectores consueverint in illis *g* exercere præmissa, antiqua consuetudo servetur, quoad exercenda, & ministranda spiritualia supradicta.

g al. ibi: In illis partibus, &c.

DE JURE PATRONATUS.

TITULUS XII.

CAP. I.

Si præsentatis ad Ecclesias per patronos Ecclesiasticos, in quibus ipsi non consueverunt omnia onera supportare, non assignetur intra terminum competentem congrua portio, diœcesanus eam assignare debebit. Quod locum non habet, quando onera sunt per patronos supportanda. h. d. Joan. Andr.

Clemens V. in *Concilio Viennensi.*
[*an. 1312. in Gallia.*]

UT constitutio, quæ ad Ecclesiam aliquam quamvis etiam ad exemptorum præsentationem admitti, consuetudine non obstante contraria, prohibet, nisi præsentato de proventibus ejusdem Ecclesiæ, talis coram diœcesano portio fuerit assignata, unde jura possit Episcopalia solvere, & sustentationem habere congruam, sicut expedit, observetur, ipsam declarare, et *a* quaedam adjicere consulta hujusmodi sacri Concilii approbatione providimus: Diœcesanis sub obtestatione divini judicii districtius inhibentes ne præsentatum aliquem per quamcunque personam Ecclesiasticam jus præsentandi ad Ecclesiam aliquam habentem admittant, nisi intra certum terminum competentem per diœcesanum *b* ipsis præsentantibus præfigendum, ipsi præsentato fuerit coram eis (ut præscribitur *c*) congrua de proventibus Ecclesiæ portio assignata. Quam si forsan iidem præsentantes intra terminum ipsum assignare neglexerint, ne factum eorum noceat præsentato, statuimus, ut eundem diœcesani debeant præsentatum (nisi aliud canonicum obsistat) admittere, & in pœnam præsententium ad diœcesanos ipsos potestas assignationis hujusmodi devolvatur. Præcipimus autem diœcesanis eisdem sub ipsius obtestatione divini judicii, ipsorumque conscientias onerantes, quod moderationem portionis *d* ipsius debite faciant, nec odio, vel favore, vel alias in pluri, vel minori circa illam scienter excedant. Sane in Prioratuum, vel aliorum tam regularium, quam sæcularium locorum Ecclesiis, in quibus Religiosi, vel alii, ad quos eorum reditus pertinere noscuntur, prædicta consueverunt onera supportare, præmissa nullatenus observentur: sed onera omnia, quæ Ecclesiarum ipsarum perpetuis Presbyteris, aut Vicariis incumberent, si dicta eis assignatio facta esset, Religiosi, & alii supradicti plena subire, ac Presbyteros, seu Vicarios ipsos decenter tractare, eisque sustentationem eis præstare sufficientem, & congruam teneantur. Ad quæ omnia integraliter adimplenda, & nihilominus ad observationem debitam assignationis per diœcesanum in casu alio (ut præmittitur) faciendæ, Religiosos prædictos, & alios quoslibet a diœcesanis eisdem Ecclesiastica volumus censura compelli: non obstantibus exemptionibus, aut aliis quibuslibet privilegiis, consuetudinibus, vel statutis, quæ circa præmissa, vel eorum aliquod Religiosis ipsis, aut aliis in nullo volumus suffragari.

a In antiquiorib. codicib. constanter legitur ita: ac et quædam, &c.

b al. Episcopos.

c al. præmittitur.

d al. pensionis.

CAP. II.

In plures heredes unius ex pluribus patronis transit jus patronatus per stirpes. h. d. Joan. Andr.

Idem.

PLures *a* ab uno ex patronis Ecclesiæ relicti heredes vocem duntaxat unius habebunt in præsentatione Rectoris. Et (ut facilius provideatur Ecclesiis) non inconveniens reputamus patronos ipsos inter se posse libere convenire de Rectore ab eis alternis vicibus præsentando: quibus etiam in eadem causa permittimus, ut plures ad vacantem Ecclesiam possint eo modo præsentare personas, quod una ex eis eligi per Episcopum valeat, & admitti.

a De intellectu vide Lambertin. de jure patron. art. 10. quæst. 1. part. 1. num. 5.

DE CENSIBUS, EXACTIONIBUS, ET PROCURATIONIBUS.

TITULUS XIII.

CAP. I.

Religiosi subire tenentur onera, quæ incumbebant Ecclesiis per eos ante hoc Concilium acquisitis: nisi privilegio, exemptione, vel alia justa causa juventur: quæ privilegia, vel exemptiones non juvant in Ecclesiis post Concilium acquirendis. h. d. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*
[*an. 1312. in Gallia.*]

CUm sit naturæ consonum, illos non recusare onera, qui rerum commoda complectuntur, hac in perpetuum valitura constitutione sancimus, ut Religiosi quicunque pro monasteriis, & Ecclesiis, quæ ad eos quocunque sunt titulo devolutæ, procurationes Legatorum sedis Apostolicæ, ac jura Episcopalia, & alia præstari pro ipsis, antequam ad eos pervenissent, solita, prompte solvere studeant: nisi forsan sedis Apostolicæ privilegio, exemptione, vel alia causa legitima, ab his se valeant excusare. Privilegia vero, seu exemptiones hujusmodi ad monasteria, seu Ecclesias, quæ ad eos obvenire continget, in posterum volumus non extendi.

CAP. II.

Ponit quædam gravamina, quæ Prælati inferebant exemptis, præcipue Cisterciensibus, & illa fieri prohibet: statuens, quod Episcopi, qui in monasteriis Cisterciensis ordinis charitative procurantur, sint contenti cibariis, quæ per illos sibi ministrantur. Si vero procurantur ut debita, ipsis volentibus carnes ministrari debent extra septa monasterii, vel saltem extra portam, quæ dicitur Regularis. Ipsorum etiam Eleemosynarii fragmenta mensarum possunt pauperibus erogare. Joan. Andr.

Idem.

AD *a* nostrum (quod dolentes referimus) pervenit auditum, quod Ecclesiarum Prælati ad monasteria Cisterciensis ordinis accedentes, licet ab eis charitative recipiantur, & eis curialiter necessaria ministrentur, cibis tamen regularibus non contenti, contra privilegia dicti ordinis carnes petunt, & si eis non ministrentur, auferunt violenter. Et licet in locis eisdem fiant eleemosynæ competenter, ipsi tamen Prælati ipsis Religiosis invitis alias eleemosynas faciunt, etiam in aliquibus locis, in quibus procurationes non habent, de consuetudine vel de jure. Pro equitaturis quoque ferrandis, licet ferris non egeant, & coci eorum sui officii ratione pecuniam exigunt, & extorquent: nec compositiones super procurationibus inter Prælatos ipsos, & eos initas eis servant. Ipsi etiam in recipiendis procurationibus ita graves existunt, quod ipsi in eorum monasteriis, & Ecclesiis procurationes recipientibus, longi temporis victum brevis hora consumunt: & dum procurationem recipiunt, canes venaticos, falcones & accipitres secum habent. Et nisi voluntati satisfiat eorum, valvæ monasteriorum seu Ecclesiarum per violentiam sæpe franguntur, & ornamenta Ecclesiæ exportantur, pluresque procurationes recipiunt uno die sedis Apostolicæ privilegio non suffulti, interdum in pecunia numerata, visitationis etiam officio non impenso, & occasione dictarum procurationum iidem Prælati ab ipsis frequenter exigunt, quæ illi solvere non tenentur, intolerabilia eisdem gravamina cumulantes. Sunt *b* & nonnulli, qui procurationes nunciorum Apostolicæ sedis, aliaque extraordinaria onera exemptis, & aliis Religiosis pro majori parte imponunt, ut se ac Presbyteros liberent sæculares, Religiosos ad ordinandum hujusmodi onerum distributionem minime assumentes. In multis etiam aliis præfati Prælati, exempta monasteria, & ipsorum Ecclesias utroque illis jure subjectas, gravant in procurationibus recipiendis, & oneribus insolitis imponendis. Nos igitur super his volentes de opportuno remedio providere, sacri approbatione Concilii duximus statuendum, ut si Episcopi non causa visitationis, sed charitativæ hospitalitatis, ad monasteria venerint supradicta, victualia gratiose recipiant, quæ charitatis gratia eis fuerint ministrata. Ipsis autem Episcopis, ad monasteria venientibus supradicta, & procurationem ibidem recipientibus sibi debitam de jure communi, consuetudine, privilegio, vel jure alio speciali, in domibus ipsorum monasteriorum, extra tamen septa ipsorum existentibus, si quæ fuerint ad hoc aptæ, alioquin intra septa ipsa, non tamen intra portam, quam regularem appellant, carnium pro congruentia temporis, si voluerint (privilegio non obstante quocunque) cibaria ministrentur. Nec inconveniens reputamus, si fragmenta, quæ de mensis ipsorum Episcoporum, & suorum familiarium colliguntur, per ipsorum Epi-

a Vide c. cum Apostolus, extra de censib. & c. 1. 2. & 3. eod. tit. lib. 6. & vide Concil. Trident. sess. 24. de refor. c. 3. ubi plena de materia visitationis.

b al. sunt etiam, &c.

Episcoporum Eleemosynarios ibidem pauperibus erogentur. Ab aliis autem gravaminibus supradictis superius Prælati diligenter e abstineant, si Dei & Apostolicæ sedis indignationem voluerint evitare.

e al. ita: diligenter prorsus abstineant.

CAP. III.

Diœcesani, quibus hoc constat, illos, qui exigendo a Clericis pedagia, vel guidagia excommunicati sunt vel interdicti, publicare debent. Joan. Andr.

Idem in eodem.

PRæsenti d constitutione e jubemus, ut locorum diœcesani contra eos, qui ab Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis pro earum rebus propriis, quas non negotiandi causa deferunt, aut deferri faciunt, vel transmittunt, pedagia vel guidagia suo vel alieno nomine exigunt, vel extorquent in animarum suarum periculum, & eorum, a quibus ea exigunt, præjudicium & gravamen, excommunicationis, & interdicti sententias a jure prolatas, postquam de e his ipsis constiterit, omnino publicent, vel a suis subditis tamdiu faciant publicari, donec illi sic exacta f restituerint, & de transgressione hujusmodi satisfecerint competenter.

¶ Pitr.). *Præsenti Constitutione, &c.*] Vide *leg. Longobard. lib. 3. tit. 94.*

d Nota quod vel Clericorum gaudent eodem privilegio, quo res Ecclesiar. c. ult. de vit. & honest. Cler. 2. Ecclesiar. ferunt. 12. qu. 1. Anchar.
e al. de ipsis eis constiterit, &c.
f al. extorta.

DE CELEBRATIONE e MISSARUM, ET ALIORUM DIVINORUM OFFICIORUM.

d al. ita: de celebratione Missarum, & aliorum officiorum.

TITULUS XIV.

CAP. I.

Prælati, ad quos spectat correctio, & illis negligentibus, superiores ipsorum debent esse solliciti, ut horis debitis in cathedralibus, regularibus, & collegiatis Ecclesiis Horæ Canonicæ devote psallantur: & quod in Ecclesiis aliis celebretur convenienter, & debite diurnum officium, & nocturnum, principaliter hoc intendit. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*
[*an. 1312. in Gallia.*]

GRavi b nimirum turbatione movemur, quod ex nonnullorum Rectorum negligentia, quæ dum spem impunitatis permittit, multam nutrire pestilentiam consuevit in subditis, plerique Ecclesiarum ministri modestia ordinis Clericalis abjecta, dum offerre Deo sacrificium laudis, fructum labiorum suorum in puritate conscientiæ, & animi devotione deberent, Horas Canonicas dicere, seu psallere, transcurrendo, syncopando, extranea quidam & plerumque vana, profana, & inhonesta intermiscendo colloquia, tarde ad chorum conveniendo, seu Ecclesiam ipsam absque rationabili causa ante finem officii exeundo frequenter, aves interdum portando, seu faciendo portari, canesque secum ducendo venaticos, ac quasi nihil prætendentes de clericali militia, in corona, vestibus & tonsura, divina etiam celebrare, aut eis interesse nimis indevote præsumunt. Nonnulli etiam tam Clerici, quam Laici, præsertim in festorum certorum vigiliis, dum in Ecclesiis deberent orationi insistere, non verentur in ipsis, earumque cœmeteriis choreas facere dissolutas, & c interdum canere cantilenas, ac multas insolentias perpetrare, ex quibus Ecclesiarum, & cœmeteriorum violationes, inhonesta, variaque delicta quandoque sequuntur, & Ecclesiasticum plerumque perturbatur d officium, in divinæ majestatis offensam, & astantium scandalum populorum. In multis insuper Ecclesiis vasa, vestimenta, & cætera ornamenta ad divinum cultum necessaria, indecentibus utique (pensatis earum facultatibus) deserviunt. Ne igitur transgressiones invalescant hujusmodi, aliisque veniant in exemplum, sacri Concilii approbatione hoc fieri prohibentes, sancimus: ut illi, ad quos id pertinet, & in eorum, si utique exempti non sint, negligentiam, vel defectum, locorum ordinarii: si vero exempti fuerint, aut alias circa hoc privilegiati, superiores ipsorum (omni negligentia, vel incuria penitus relegata) circa reformanda præmissa, & eorum singula corrigenda, necnon ut in Cathedralibus, Regularibus & Collegiatis Ecclesiis horis debitis devote psallatur: in aliis vero convenienter, & debite celebretur divinum diurnum & nocturnum officium, si Dei & Apostolicæ sedis indignationem evitare voluerint, sollicitam curent diligentiam adhibere: contradictores per censuram Ecclesiasticam (dummodo ad eos illam exercere pertineat) aliisque opportunis remediis compescendo, facientes prout ad eos spectat in his & aliis, quæ ad divinum cultum, & morum reformationem pertinent, ac Ecclesiarum & cœmeteriorum respiciunt honestatem, sacrorum statuta Canonum, ad quæ sollicita diligens curent adhiberi studium, irrefragabiliter observari.

b De materia hujus Clement. præter Doct. hic, vide Canonistas in c. 1. & 2. de celebrat. ext. de celeb. Missæ.
c al. ita: etiam interdum, &c.
d al. perturbant.
a al. ita: diurnum officium pariter, & nocturnum.

CAP. II.

Clerici etiam Religiosi, domestici commensales Cardinalium, vel Episcoporum, se possunt illis in divinis officiis coaptare. h. d. Joan. Andr.

Idem in eodem.

DIgnum prorsus & congruum arbitrantes, quod Clerici tam Religiosi, quam alii Cardinalium sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, ac quorumcunque Pontificum gratiam, & communionem Apostolicæ sedis habentium, commensales domestici se possint ipsis in divinis officiis coaptare, ut illud, quod iidem Cardinales, seu Pontifices dicunt officium, licite dicere valeant, nec ad dicendum aliquod aliud teneantur, sacri approbatione Concilii indulgemus.

DE BAPTISMO, ET EJUS EFFECTU.

TITULUS XV.

CAP. UN.

In fontibus Ecclesiarum, non in privatis domibus, debet baptismus concedi: dum casus excipit, & transgressores puniri præcipit. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*
[*an. 1312. in Gallia.*]

PRæsenti a prohibemus edicto, ne quis de cætero in aulis, vel cameris, aut aliis privatis domibus, sed duntaxat in Ecclesiis, in quibus sunt ad hoc fontes specialiter deputati, aliquos (nisi Regum, vel Principum, quibus valeat in hoc casu deferri, liberi extiterint, aut talis necessitas emerserit, propter quam nequeat ad Ecclesiam absque periculo propter hoc accessus haberi) audeat baptizare. Qui autem secus præsumpserit, aut suam in hoc præsentiam exhibuerit, taliter per Episcopum suum castigetur, quod alii attentare similia non præsumant.

a Conferunt tradita per S. Thom. part. 3. quæst. 83. art. 3.

DE RELIQUIIS, ET VENERATIONE SANCTORUM.

TITULUS XVI.

CAP. UN.

Festum corporis Christi celebrari debet feria quinta post octavam Pentecostes, & certæ indulgentiæ conceduntur iis, qui in festo vel intra octavam officio, vel horis intersunt. h. d. Jo. And.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*
[*an. 1312. in Gallia.*].

SI Dominum in sanctis ejus laudare jubemur, dignum profecto, justum & salutare nobis existit, ut sibi in sui, quo nos quotidie spiritualiter reficit, memoriam corporis, laudes festivæ venerationis, & gratias referamus. Hac igitur consideratione inducti, constitutionem e bonæ memoriæ Urbano Papa quarto prædecessore nostro super hoc editam, de fratrum nostrorum consilio districte præcipimus observari, cujus tenor sequitur in hæc verba: Urbanus Episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis Ecclesiarum Prælatis, &c. Transiturus de hoc a mundo ad Patrem Salvator noster Dominus Jesus Christus, cum tempus suæ passionis instaret, sumpta cœna, in memoriam mortis suæ instituit summum & magnificum sui corporis, & sanguinis sacramentum, corpus in cibum, & sanguinem in poculum tribuendo. Nam quoties hunc panem manducamus, & calicem bibimus, mortem Domini annunciamus. In institutione quidem hujus sacramenti dixit ipse Apostolis: *Hoc facite in meam commemorationem*: ut præcipuum, & insigne memoriale sui amoris eximii, quo nos dilexit, esset nobis hoc præcelsum, & venerabile sacramentum: memoriale, inquam, mirabile ac stupendum, delectabile, suave, tutissimum, ac super omnia pretiosum, in quo innovata sunt signa, & mirabilia immutata, in quo habetur omne delectamentum, & omnis saporis suavitas, ipsaque dulcedo Domini degustatur, in quo utique vitæ suffragium consequimur, & salutis. Hoc est memoriale dulcissimum, memoriale sacratissimum, & memoriale salvificum, in quo gratam redemptionis nostræ recensemus memoriam, in quo a malo retrahimur, & in bono confortamur, & ad virtutum & gratiarum proficimus incrementa, in quo profecto proficimus ipsius corporali præsentia Salvatoris. Alia namque, quorum memoriam agimus, spiritu menteque complectimur, sed non propter hoc realem eorum præsentiam obtinemus: in hac vero sacramentali Christi commemoratione Jesus Christus præsens sub alia quidem forma, in propria vero substantia est nobiscum. Ascensurus enim in cæ-

a In antiquioreb. codicib. deest dictio, hoc.

in cœlum dixit Apostolis, & eorum sequacibus: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi*. benigna ipsos promissione confortans, quod remaneret & esset cum eis etiam præsentia corporali b. O digna & nunquam intermittenda memoria! in qua mortem nostram recolimus mortuam, nostramque interitum interiisse, ac lignum vitale ligno crucis affixum, fructum nobis attulisse salutis. Hæc est commemoratio gloriosa, quæ fidelium animos replet gaudio salutari, & cum infusione lætitiæ devotionis lachrymas subministrat. Exultamus nimirum nostram memorando liberationem, & recolendo passionem Dominicam, per quam liberati sumus, vix lachrymas continemus. In hac itaque sacratissima commemoratione adsunt nobis suavitatis gaudium simul, & lachrymæ: quia & in ea congaudemus lachrymantes, & lachrymamur devote gaudentes, lætas habendo lachrymas, & lætitiam lachrymantem: nam & cor ingenti perfusum gaudio dulces per oculos stillat guttas. O divini amoris immensitas, divinæ pietatis superabundantia, divinæ affluentia largitatis! dedit enim nobis Dominus omnia, quæ subjecit sub pedibus nostris, & super universas terræ creaturas contulit nobis dominii principatum. Ex ministeriis etiam spirituum superiorum c nobilitat, & sublimat hominis dignitatem. Administratorii namque sunt omnes in ministerium, propter eos, qui hæreditatem salutis capiunt, destinati. Et cum tam copiosa fuerit erga nos ejus munificentia, volens adhuc ipse in nobis suam exuberantem charitatem præcipua liberalitate monstrare, semetipsum nobis exhibuit, & transcendens omnem plenitudinem largitatis, omnem modum dilectionis excedens, attribuit se in cibum. O singularis, & admiranda liberalitas, ubi donator venit in donum, & datum est idem penitus cum datore. Quam larga, & prodiga largitas, cum tribuit quis seipsum! Dedit igitur nobis se in pabulum, ut quia per mortem homo corruerat, & per cibum ipse relevaretur ad vitam: cecidit homo per cibum ligni mortiferum d, relevatus est homo per cibum ligni vitalis. In illo pependit esca mortis, in isto pependit vitæ alimentum. Illius esus meruit læsionem, istius gustus intulit sanitatem: gustus sauciavit, & gustus sanavit. Vide quia unde vulnus est ortum, prodiit & medela, & unde mors subiit, exinde vita evenit. De illo siquidem gustu dicitur e: *Quacumque die comederis, morte morieris*. De isto vero legitur f: *Si quis comederit ex hoc pane, vivet in æternum*. Hic est cibus, qui plene reficit, vere nutrit, summeque impinguat. non corpus, sed cor, non carnem, sed animam, non ventrem, sed mentem. Homini ergo, qui spirituali alimonia indigebat, Salvator ipse misericors, de nobiliori & potentiori hujus mundi alimento pro animæ refectione pia dispositione providit. Decens quoque liberalitas extitit, & g conveniens operatio pietatis, ut verbum Dei æternum, quod rationalis creaturæ cibus est & refectio, factum caro, se rationabili creaturæ carni & corpori, homini videlicet, in edulium largiretur h: panem enim Angelorum manducavit homo, & ideo Salvator ait i: *Caro mea vere est cibus*. Hic panis sumitur, sed vere non consumitur: manducatur, sed non transmutatur: quia in edentem minime transformatur, sed si digne recipitur, sibi recipiens conformatur. O excellentissimum Sacramentum! O adorandum, venerandum, colendum, glorificandum, præcipuis magnificandum laudibus, dignis præconiis exaltandum, cunctis honorandum studiis, devotis prosequendum obsequiis, & sinceris mentibus retinendum! O memoriale nobilissimum intimis commendandum præcordiis, firmiter animo alligandum, diligenter reservandum in cordis utero, & meditatione, ac celebratione sedula recensendum! Hujus memorialis continuam debemus celebrare memoriam, ut illius, cujus ipsum fore memoriale cognoscimus, semper memores existamus: quia cujus donum, vel munus frequentius aspicitur, hujus memoria strictius retinetur. Licet igitur hoc memoriale sacramentum in quotidianis Missarum solenniis frequentetur, conveniens K tamen arbitramur & dignum, ut de ipso semel saltem in anno, ad confundendam specialiter hæreticorum perfidiam & insaniam, memoria solennior, & celebrior habeatur. In die namque cœnæ Domini, quo die ipse Christus hoc instituit sacramentum, universalis Ecclesia pro pœnitentium reconciliatione, sacri confectione chrismatis, adimpletione mandati, circa lotionem pedum & aliis quamplurimum occupata, plenè vacare non potest celebrationi hujus maximi sacramenti l. Hoc enim circa Sanctos, quos per anni circulum veneramur, ipsa observat Ecclesia, ut (quamvis in Letaniis & Missis, ac aliter etiam ipsorum memoriam sæpius renovemus) nihilominus tamen ipsorum natalitia certis diebus per annum solennius recolat, festa propter hoc eisdem diebus specialia celebrando. Et quia in his festis circa solemnitatis debitum aliquid per negligentiam, aut rei familiaris occupationem, aut aliam, ex humana fragilitate omittitur: statuit ipsa mater Ecclesia certum diem, in quo generaliter omnium Sanctorum commemoratio fieret, ut in hac ipsorum celebratione communi, quicquid in propriis ipsorum festivitatibus omissum existeret m, solveretur. Potissime igitur exequendum est erga hoc vivificum sacramentum corporis & sanguinis Jesu Christi, qui est Sanctorum omnium n gloria & corona, ut festivitate ac celebritate præfulgeat speciali, quatenus id ab, quod in aliis Missarum officiis circa solemnitatem est forsitan prætermissum, devota diligentia suppleatur, & fideles (festivitate ipsa instante) intra se præterita memorantes, id, quod in ipsis Missarum solenniis, sæcularibus forsan agendis impliciti, aut aliàs ex negligentia, vel fragilitate humana minus plene gesserunt, tunc attente in humilitate spiritus & animi puritate restaurent. Intelleximus autem olim, dum in minori essemus officio constituti, quod fuerat quibusdam catholicis divinitus revelatum, festum hujusmodi generaliter in Ecclesia celebrandum. Nos itaque ad corroborationem, & exaltationem catholicæ fidei, digne ac rationabiliter duximus statuendum, ut de tanto sacramento, præter quotidianam memoriam, quam de ipso facit Ecclesia, & solennior & specialior annuatim memoria habeatur. certum ad hoc designantes, & describentes diem, videlicet feriam quintam proximam post Octavam Pentecostes: ut in ipsa quinta feria devotæ turbæ fidelium propter hoc ad Ecclesias affectuose concurrant, & tam Clerici, quam populi gaudentes in cantica laudum surgant: tunc enim omnium corda & vota, ora & labia, hymnos persolvant lætitiæ salutaris: tunc psallat fides, spes tripudiet, exultet charitas, devotio plaudat, jubilet chorus, puritas jucundetur: tunc singuli alacri animo promptaque voluntate convenient, sua studia laudabiliter exequendo, tanti festi solemnia celebrantes. Et utinam ad Christi servitium sic ejus fideles ardor inflammet, ut per hæc & alia proficientibus ipsis meritorum cumulis apud eum, qui sese dedit pro eis in pretium, tribuitque se ipsis in pabulum, tandem post hujus vitæ decursum eis se in præmium largiatur. Ideoque universitatem vestram monemus & hortamur in domino, & per Apostolica scripta in virtute sanctæ obedientiæ districte præcipiendo mandamus, in remissionem peccaminum injungentes, quatenus tam excelsum, & tam gloriosum festum prædicta quinta feria singulis annis devote ac solenniter celebretis, & faciatis studiose per universas Ecclesias civitatum vestrarum, & diœcesum celebrari: subditos vestros in Dominica, dictam quintam feriam proxime præcedente, salutaribus monitis solicite per vos & per alios exhortantes, ut per veram & puram confessionem, eleemosynarum largitionem, attentas & sedulas orationes, & alia devotionis & pietatis opera taliter se studeant præparare, quod hujus pretiosissimi sacramenti mereantur fieri participes illa die, possintque ipsum suscipere reverenter, ac ejus virtute augmentum consequi gratiarum. Nos enim Christifideles ad colendum tantum festum & celebrandum donis volentes spiritualibus animare, omnibus pœnitentibus, & confessis, qui Matutinali officio festi ejusdem in Ecclesia, in qua idem celebrabitur, interfuerint, centum: qui vero Missæ, totidem: qui autem in primis ipsius festi vesperis interfuerint, similiter centum: qui vero in secundis, totidem. illis vero, qui Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ ac Completorii officiis interfuerint, pro qualibet Horarum ipsarum, quadraginta. illis autem, qui per octavas a illius festi Matutinalibus, Vespertinis, Missæ, ac prædictarum Horarum officiis interfuerint, centum dies singulis octavarum ipsarum diebus, de omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Apostolorum ejus Petri, & Pauli auctoritate confisi, de injunctis sibi pœnitentiis relaxamus.

b Vide gl. in l. c. ff. quod met. caus. & gloss. in l. 2. C. in quibus caus. tolo. l. 12.

c al. superiorum.

d Alias, mortiferi.

e Genes. 2.

f Joan. 6.

g al. ita: & non inconveniens, &c.

h Psalm. 77.

i Joan. 6.

K Vide Concil. Trid. session. 13. de sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, c. 5. & can. 6.

l Joan. 3.

m al. extitit.

n Philipp. 4.

a al. octavam.

DE IMMUNITATE ECCLESIARUM.

TITULUS XVII.

CAP. UN.

Revocat & pro infectis vult haberi decretalem, Clericis, eod. tit. l. 6. cum suis declarationibus. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*
[*an.* 1312. *in Gallia.*]

Quoniam ex constitutione Bonifacii Papæ VIII. prædecessoris nostri, quæ incipit, Clericis Laicos, & ex declaratione, seu declarationibus ex illa postmodum subsecutis nonnulla scandala, magna pericula, & incommoda gravia sunt secuta, & ampliora sequi (nisi celeri remedio succurratur) præsumuntur a verisimiliter in futurum: Nos de consilio fratrum nostrorum constitutionem, & declarationem, seu declarationes prædictas, & b quicquid ex eis secutum est, vel ob eas, penitus revocamus, & eas haberi volumus pro infectis: volentes, & firmiter statuentes, illud (contra quoscunque Laicos, exigentes, seu extorquentes ab Ecclesiis, Ecclesiasticisque personis tallias, seu collectas, aut exactiones quascunque, & contra dantes eis id faciendum consilium, auxilium, vel favorem, necnon & circa persolvendas subventiones Laicis ab Ecclesiarum Prælatis, & aliis viris Ecclesiasticis) inviolabiliter observari, quod super his a prædecessoribus nostris in Lateranensi, & generali Conciliis, quæ nos sub obtestatione divini judicii præcipimus observari districte, salubriter est provisum.

a al. præsumuntur.

b In vetusto codice manuscripto ita: ac omnia, & singula contenta in eis penitus, &c.

CLEMENTINARUM
LIBER QUARTUS.

DE CONSANGUINITATE, ET AFFINITATE.

TITULUS UNICUS.

CAP. UN.

Scienter contrahens matrimonium in gradu consanguinitatis, vel affinitatis prohibito, vel cum Moniali, excommunicatus est ipso iure: & publicari debet, & vitari. Idem in professo, & professa, vel constituto in sacris. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*
[*an.* 1312. *in Gallia.*]

EOs, a qui divino timore postposito in suarum periculum animarum scienter in gradibus consanguinitatis, & affinitatis constitutione canonica interdictis, aut cum monialibus contrahere matrimonialiter non verentur: necnon Religiosos, & Moniales, ac Clericos in sacris ordinibus constitutos matrimonia contrahentes refrænare metu pœnæ ab hujusmodi eorum temeritatis audacia cupientes, ipsos excommunicationis sententiæ ipso facto decernimus subjacere: præcipientes Ecclesiarum Prælatis, ut illos, quos eis constiterit taliter contraxisse, excommunicatos publice tamdiu nuncient, seu a suis subditis nunciari faciant, donec suum humiliter recognoscentes errorem separentur abinvicem, & absolutionis obtinere beneficium mereantur. Per prædicta quoque juribus, quæ sic contrahentibus alias pœnas imponunt, in nullo volumus derogari.

a *Vide Concil. Trid. sess.* 24. *de reform. matrim. c.* 5. *& de intellectu, B. Antoninum, tractat. de excommunicatione, c.* 34. *adde* Covarruv. *lib.* 4. *decretal. part.* 2. *c.* 5. §. 2. *n.* 8.

CLEMENTINARUM
LIBER QUINTUS.

DE MAGISTRIS, ET NE ALIQUID EXIGATUR PRO LICENTIA DOCENDI.

TITULUS PRIMUS.

CAP. I.

In studiis Romanæ curiæ, Parisien. Oxonien. Bononien. & Salamantino, debent esse magistri catholici, scholas regentes in linguis Hebraica, Arabica, & Chaldæa, duo scilicet pro qualibet lingua. Et statuitur per quos eis debeat de stipendiis, & sumptibus provideri.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*
[*an.* 1312. *in Gallia.*]

INter sollicitudines nostris humeris incumbentes perpetua cura revolvimus, ut errantes in viam veritatis inducere, ipsosque lucrifacere Deo, sua nobis cooperante gratia valeamus: hoc est, quod profecto desiderantes exquirimus, ad id nostræ mentis sedulo destinamus affectum, ac circa illud diligenti studio, & studiosa diligentia vigilamus. Non ambigimus autem, quin ad hujusmodi nostrum desiderium assequendum *b* divinorum eloquiorum sit expositio congrua, ipsorumque fidelis prædicatio admodum opportuna. Sed nec ignoramus, quin & hæc promi noscantur inaniter, vacuaque redire, si auribus linguam loquentis ignorantium proferantur. Ideoque illius, cujus vicem in terris (licet immeriti) gerimus, imitantes exemplum, qui ituros per universum mundum ad evangelizandum Apostolos in omni linguarum genere fore voluit eruditos, viris catholicis notitiam linguarum habentibus, quibus utuntur infideles præcipue, abundare sanctam affectamus Ecclesiam, qui infideles ipsos sciant, & valeant sacris institutis instruere, Christicolarumque collegio per doctrinam Christianæ fidei, ac susceptionem sacri baptismatis aggregare.

Ut igitur peritia linguarum hujusmodi possit habiliter per instructionis efficaciam obtineri: hoc sacro approbante Concilio scholas in subscriptarum linguarum generibus ubicunque Romanam curiam residere contigerit *c*, necnon in Parisien. & Oxonien. Bononien. & Salamantino studiis providimus erigendas: statuentes, ut *d* in quolibet locorum ipsorum teneantur viri catholici sufficientem habentes Hebraicæ, Arabicæ, & Chaldææ linguarum notitiam: duo videlicet uniuscujusque linguæ periti, qui scholas regant inibi, & libros de linguis ipsis in Latinum fideliter transferentes alios linguas ipsas sollicite doceant, earumque peritiam studiosa in illos instructione transfundant *e* ut instructi, & edocti sufficienter in linguis hujusmodi, fructum speratum possint (Deo auctore) producere, fidem propagaturi salubriter in ipsos populos infideles. Quibus equidem in Romana curia legentibus *e* per sedem Apostolicam: in studiis vero, Parisiensi, per Regem Franciæ: in Oxoniensi Angliæ, Scotiæ, Hiberniæ, ac VValliæ: in Bononiensi per Italiæ: in Salamantino per Hispaniæ Prælatos, Monasteria, Capitula, Conventus, Collegia exempta, & non exempta, & Ecclesiarum Rectores in stipendiis competentibus, & sumptibus volumus provideri: contributionis onere singulis juxta facultatum exigentiam imponendo: privilegiis, & exemtionibus quibuscunque contrariis nequaquam obstantibus, quibus tamen nolumus quoad alia præjudicium generari.

a Vide Ludovicum Gomesium in regula Cancellariæ de idiomate, ubi plene de materia linguarum.
b aliter, eorumdem.
c al. contingat.
d alit. ita ut in locorum ipsorum studiis, &c.
e al. regentibus.

CAP. II.

Is, ad quem spectat magisterium vel doctoratum tribuere, prius a doctorando recipiat juramentum, quod in solemnitate sua non expendat ultra summam trium millium Turon. argenteorum. Quod si non fecerit, etiamsi sit Episcopus, per sex menses a collatione magisterii est suspensus. h. d. Joan. Andr.

Idem.

CUm sit nimis absurdum, ut quis cum vanitate, & imperitiæ ad honorem ascendat peritiæ literarum, non sine turbatione miramur illum apud Scholasticos invaluisse abusum, quod plerique eorum, qui in quavis scientia ad doctoratus, vel magisterii assumuntur honorem, cum sue solenniter principia faciunt, aut sui recipiunt insignia doctoratus, circa cibos, vestes, & alia sic in expensis excedunt, quod & ipsi transeunte expensarum hujusmodi vanitate, vacui plerumque remaneant, & gravati: & ceteri, qui vel nolunt, vel nequeunt similes expensas subire, hac occasione frequenter a receptione honoris hujusmodi retrahuntur. Volentes igitur de opportuno super hic remedio providere illis, ad quos ubilibet pertinet honorem tribuere memoratum, districte præcipimus, ut quoscunque ab eis de cætero dictum recipientes honorem, juramento prius adstringant, ne ultra tria millia Turonen. argenteorum *f* in solemnitate, circa hujusmodi doctoratum, aut magisterium quomodolibet adhibenda, expendant: ipsosque nihilominus (nisi forsan nobilis *g* conditionis extiterint) ut intra summam prædictam hujusmodi moderentur expensas, efficaciter exhortantes, ac si hoc illorum congruere statui viderint, juramentum exigentes ab eis, quod certas intra summam præfatam taxandos ab ipsis expensarum terminos non excedant. Si quis autem Pontificali etiam *h* dignitate præfulgens, non recepto prius juramento præfato honorem cuiquam tribuerit supradictum, a collatione magisterii, seu doctoratus cujuslibet per sex menses sequentes eo ipso noverit se suspensum.

f al. argenti.
g al. notabilis.
h Dictio, etiam, deest in antiquioribus exemplarib. & impressis.

DE JUDÆIS, ET SARRACENIS.

TITULUS II.

CAP. UN.

Principes Christiani compescere debent Sarracenos sibi subjectos ab invocatione publica nominis Machometi, & a peregrinatione, quam facere solent ad sepulchrum ipsius. hoc dicit Joannes Andreas.

Clemens V. in *Concilio Viennensi*,
[*an.* 1312. *in Gallia.*]

CEdit quidem in offensam divini nominis, & opprobrium fidei Christianæ, quod in quibusdam mundi partibus Principibus Christianis subjectis, in quibus interdum seorsum, interdum vero permixtim cum Christianis habitant Sarraceni, Sacerdotes eorum, Zabazala vulgariter nuncupati, in templis seu Musquitis suis, ad quas iidem Sarraceni conveniunt, ut ibidem adorent perfidum Machometum, diebus singulis, certis horis in loco aliquo eminenti ejusdem Machometi nomen, Christianis & Sarracenis audientibus, alta voce invocant, & extollunt, ac ibidem verba quædam in illius honorem publice profitentur: ad locum insuper, ubi olim quidam sepultus extitit Sarracenus, quem ut sanctum Sarraceni alii venerantur & colunt, magna Sarracenorum earundem partium, & etiam aliarum confluit publice multitudo, ex quibus nostræ fidei non modicum detrahitur, & grave in cordibus fidelium scandalum generatur. Cum autem hæc in *a* divinæ majestatis displicentiam non sint ulterius toleranda, sacro approbante Concilio, ipsa in terris Christianorum districtius fieri deinceps inhibemus: universis & singulis Principibus Catholicis, sub quorum dominio dicti Sarraceni morantur, & fiunt prædicta, sub obtestatione divini judicii *b* obnoxius injungentes, quatenus ipsi tanquam veri Catholici & Christianæ fidei seduli zelatores, opprobrium, quod tam ipsis, quam cæteris Christicolis per præmissa ingeritur, debita consideratione pensantes, ipsum (ut proinde æternæ beatitudinis præmium assequantur) de terris suis omnino auferant, & a suis subditis auferri procurent: inhibendo expresse, ne præfata invocatio, seu professio nominis ipsius sacrilegi Machometi publice, aut peregrinatio prælibata ab aliquo in eorum existente dominio audeat attentari de cætero, vel quomodolibet sustinere. Hi vero, qui secus præsumpserint, taliter ob divinam reverentiam castigentur ab ipsis, quod alii eorum exemplo perterriti a præsumptione simili arceantur.

a Dictio, in, deest in antiquioribus Cod. etiam impressis.
b In antiquis etiam impressis constanter legitur, obnoxius.

DE HÆRETICIS.

TITULUS III.

CAP. I.

Præmittit constitutionis causam. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*
[*an.* 1312. *in Gallia.*]

MUltorum *a* querela sedis Apostolicæ pulsavit auditum, quod nonnulli inquisitores per sedem eandem contra pravitatem hæreticam deputati, metas sibi traditas excedentes, sic interdum extendunt *b* sua potestatis officium, ut quod in augmentum fidei per circumspectam ejusdem sedis vigilantiam salubriter est provisum

a De materia & intellectu, vide Doct. in c. ut commissi, &c. per hoc, de hæret. lib. 6.
b al. excedunt.

nifum (dum fub pietatis fpecie gravantur innoxii) cedat in fidelium detrimentum.

Ponit conftitutionem de officio inquifitionis exercendo per diœcefanos & inquifitores, primo ponens quinque, quæ poteft alter fine altero. Secundo tria, quæ non poteft: & decretum apponit, fubmittens, quomodo impeditus, vel intereffe nolens committat alii, vel confentiat. Joan. Andr.

§. 1. Propter quod ad Dei gloriam, & augmentum ejufdem fidei, ut negotium inquifitionis hujufmodi eo profperetur felicius, quo deinceps ejufdem labis indago folennius, diligentius, & cautius peragetur: ipfum tam per diœcefanos Epifcopos, quam per inquifitores a Sede Apoftolica deputatos (omni carnali amore, odio, vel timore, ac cujuslibet commodi temporalis affectione femotis) decernimus exerceri. Sic quod quilibet de prædictis fine alio citare poffit, & arreftare, five capere, ac tutæ cuftodiæ mancipare, ponendo etiam in compedibus, vel manicis ferreis, fi ei vifum fuerit faciendum, fuper quo ipfius confcientiam oneramus: necnon inquirere contra illos, de quibus pro hujufmodi negotio, fecundum Deum, & juftitiam viderit expedire. Duro tamen tradere carceri, five arcto, qui magis ad pœnam, quam ad cuftodiam videatur, vel tormentis exponere illos, aut ad fententiam procedere contra eos, Epifcopus fine inquifitore, aut inquifitor fine Epifcopo diœcefano, aut ejus Officiali, vel Epifcopali fede vacante, Capituli fuper hoc delegato, fi fui ad invicem copiam habere valeant, intra octo dierum fpatium, poftquam fe invicem requifierint, non valebit. Et fi fecus præfumptum fuerit, nullum fit & irritum ipfo jure. Verum fi Epifcopus, vel ejus Capituli fede vacante delegatus cum inquifitore, aut inquifitor cum altero eorundem, propter præmiffa nequeat aut nolit perfonaliter convenire; poffit Epifcopus, vel ejus feu Capituli, fede vacante, delegatus inquifitori, & inquifitor Epifcopo vel ejus delegato, feu fede vacante illi, qui ad hoc per Capitulum fuerit deputatus, fuper illis committere vices fuas, vel fuum fignificare per litteras confilium, & confenfum.

Providet circa muros, vel carceres hæreticorum, ipforum claves, cuftodes, & cuftodum miniftros. Joan. Andr.

§. 2. Sane quia circa cuftodiam carcerum hæreticalium, qui muri in quibufdam partibus vulgariter nuncupantur, multas fraudes dudum intelleximus perpetratas: nos volentes fuper hoc providere, ftatuimus, ut quilibet talis carcer vel murus, quem de cætero Epifcopo, & inquifitori prædictis columus fore communem, duos cuftodes habeat principales, difcretos, induftrios & fideles: unum, quem volet Epifcopus, & providebit eidem: alium, de quo voluerit inquifitor, cui etiam providebit: & quilibet prædictorum cuftodum fub fe alium bonum, & fidum poterit habere miniftrum. In quolibet etiam conclavi ejufdem carceris five muri, erunt duæ claves diverfæ, quarum unam unus, aliam alter tenebit prædictorum cuftodum, & eam cum officio miniftrandi, quæ incarceratis fuerint miniftranda, fuo poterit committere, vel fubdelegare miniftro.

> *c De materia iftius §. vid. Zanch. tract. de hæret. cap. 8 & 10. Gondiflavum tract. de hær. q. 11. Sylveft. in verb. hæref. 8.*

Ponit juramentum cuftodum, miniftrorum fuorum, & notariorum, & aliorum officialium. Joan. Andr.

§. 3. Porro coram Epifcopo vel Capitulo, fede vacante, & inquifitore prædictis, vel fubftitutis ab eis, cuftodes fupradicti, antequam fuum officium exequantur, jurabunt ad fancta Dei Evangelia corporaliter a fe tacta, quod in cuftodia immurandorum, & aliorum pro crimine fupradicto in fua cuftodia pofitorum, & ponendorum, omnem diligentiam, & follicitudinem, quam poterunt, fideliter adhibebunt. Et quod alicui incarcerato nihil unquam in fecreto d loquentur, quin hoc audiat alter cuftos. Et quod provifionem, quam incarcerati recipient ex ordinatione communi, & illud quod a parentibus & amicis, vel aliis perfonis fidelibus offeretur eifdem (nifi Epifcopi, & inquifitoris, vel fuorum commiffariorum ordinatio refragetur) ipfis fideliter & abfque diminutione aliqua miniftrabunt, nec in his fraudem aliquam adhibebunt. Et idem juramentum, & coram eifdem perfonis miniftri cuftodum, priufquam fuum exerceant officium, exhibebunt. Et quia fæpe contingit Epifcopos proprios habere carceres, fibi & dictis inquifitoribus non communes: volumus, & diftricte præcipimus, ut cuftodes ad incarceratorum pro dicto crimine cuftodiam per Epifcopos, vel fede vacante per Capitulum deputandi, & eorum miniftri coram dictis inquifitoribus, vel fubftitutis ab eis præftent fimile juramentum. Notarii e quoque inquifitionis ejufdem coram Epifcopo, & inquifitore, vel fubftitutis ab eis jurabunt fuum officium fideliter exercere. Et idem fiat de aliis perfonis neceffariis ad prædictum officium exequendum.

> *d Vid. Archidiac. in cap. Cleric. §. 1. dift. & in c. fi peccaverit. 2. q. 1. Joan. Andr. in c. ult. de hæret.*

> *e De juramento Notariorum Hoftienf. & Doct. in c. ut officium. §. ad confcribendas de hæret. l. 6. & ine ficut. ex clerici, vel monachi.*

Punit Epifcopos, inquifitores, & eorum fubftitutos, qui faciendo, vel omittendo delinquunt in officio. h. d.

§. 4. Verum quia nimis eft grave, ad exterminationem pravitatis prædictæ non agere, quod ipfius contagiofa commiffio agendum requirit: grave eft quoque, & damnatione

digniffimum malitiofe infontibus eandem imponere pravitatem: Epifcopo, & inquifitori prædictis ac aliis ad dicti executionem officii fubftituendis ab eis, in virtute fanctæ obedientiæ, & fub interminatione maledictionis æternæ præcipimus, ut fic difcrete & prompte contra fufpectos, vel diffamatos de hujufmodi pravitate procedant, quod malitiofe, aut fraudulenter tantam labem, feu quod ipfos in executione officii inquifitionis impediat, falfo alicui non imponant. Quod fi odii, gratiæ, vel amoris, lucri, aut commodi temporalis obtentu, contra juftitiam, & confcientiam fuam omiferint contra quemquam procedere, ubi fuerit procedendum fuper hujufmodi pravitate, aut obtentu eodem, pravitatem ipfam, vel impedimentum officii fui alicui imponendo, eum fuper hoc præfumpferint quoquo modo vexare (præter alias pœnas, pro qualitate culpæ imponendas eifdem) Epifcopus, aut fuperior fufpenfionis ab officio per triennium, alii vero excommunicationis fententiam eo ipfo incurrant. A qua quidem excommunicationis fententia, qui eandem incurrerint, nifi per Romanum Pontificem nequeant, præterquam in mortis articulo f, & tunc fatiffactione præmiffa, abfolutionis beneficium obtinere: nullo in hac parte privilegio fuffragante.

> *f In mortis articulo, nulla eft cafuum refervatio, atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibufvis peccatis, & cenfuris abfolvere poffunt: ita Concil. Trident. feff. 14. cap. 7. de cafuum refervatione.*

Confirmat antiqua jura huic conftitutioni non obvia. Joan. Andr.

§. 5. Alia fane, quæ circa præmiffum inquifitionis officium a noftris funt prædecefforibus inftituta (quatenus præfenti decreto non obviant) facri approbatione Concilii roborata, in fua volumus firmitate manere.

CAP. II.

Primo ponens conftitutionis caufam, determinat ætatem inquifitorum. Secundo, punit inquifitores, qui prætextu officii pecuniam illicitis modis extorquent, vel ob delictum Clericorum, Ecclefiarum bona confifcant. Tertio, præcipit Notariis, Officialibus & fociis, ut hoc facientes reprehendant, & fuperioribus denuncient, fi probare poffunt. Quarto, prohibet inquifitoribus abufum armorum, & circa quantitatem, vel qualitatem Officialium. h. d. Joan. Andr.

Idem in eodem.

NOlentes fplendorem folitum negotii fidei per actus indifcretos, & improbos quorumvis inquifitorum hæreticæ pravitatis, quafi tenebrofi fumi caligine obfufcari: hoc facro Concilio approbante ftatuimus, nullis ex nunc, nifi qui quadragefimum ætatis annum attigerint, officium inquifitionis prædictæ committi inquifitoribus: & tam ipforum, quam Epifcoporum feu Capitulorum, fede vacante, fuper hoc deputatis commiffariis quibufcunque diftrictius injungentes, ne prætextu officii inquifitionis quibufvis modis illicitis ab aliquibus pecuniam extorqueant: nec fcienter attentent Ecclefiarum bona ob Clericorum delictum g prædicti occafione officii fifco etiam Ecclefiæ applicare. Quod fi fecus in his vel eorum altero fecerint, excommunicationis fententiæ eos fubjacere decernimus ipfo facto. A qua non poffint abfolvi, præterquam in mortis articulo, donec illis, a quibus extorferint, plene fatisfecerint de pecunia fic extorta: nullis privilegiis, pactis, aut remiffionibus fuper hoc valituris. Notarii vero, & Officiales dicti officii, necnon fratres, & focii inquifitorum & commiffariorum ipforum, qui dictos inquifitores, aut commiffarios fecrete noverint talia commififfe (fi indignationem Dei, & Apoftolicæ fedis vitare voluerint, & offenfam) ipfos graviter arguant, & corrigere ftudeant in fecreto. Quod fi taliter ea fciverint, quod probare valeant, fi fit opus, hæc Prælatis inquifitorum, & commiffariorum eorundem, ad quos id pertingbit, nunciare folicite debeant. Qui equidem Prælati inquifitores, & commiffarios prædictos recuinde repertos ab officiis amovere, & amotos alias punire debite, feu corrigere teneantur. Prælatis autem inquifitorum id negligentibus agere, præmiffa omnia nunciari per prædictos locorum Ordinarios volumus: quibus, ut ea in Apoftolicæ fedis notitiam perferant, in virtute fanctæ obedientiæ diftricte præcipimus, & mandamus. Porro inquifitoribus ipfis diftrictius inhibemus, ut nec abutantur quomodolibet conceffione portationis armorum, nec officiales, nifi fibi neceffarios habeant, tales, qui fe conferant ad fua cum inquifitoribus ipfis officia exequenda.

> *g Delictum Prælati quando nocent Ecclefiæ. Vide Felin. in cap. ad audientiam de refcr. & Alex. conf. 13. l. 2.*

CAP. III.

Damnat fectam Beguardorum & Beguinarum Alemaniæ, & eorum ipfius errores, excitans diœcefanorum, & inquifitorum affectum contra illos. h. d. Joan. Andr.

Idem in eodem.

AD noftrum (qui defideranter in votis gerimus, ut fides catholica noftris profperetur temporibus, & pravitas hæretica de finibus fidelium extirpetur) non fine difplicentia grandi pervenit auditum, quod fecta quædam abominabilis quorundam hominum malignorum, qui Beguardi, & quarundam infidelium mulierum, quæ

Begui-

Beguinæ vulgariter appellantur, in Regno Alemaniæ (procurante fatore malorum operum) damnabiliter insurrexit: tenens & asserens doctrina sua sacrilega, & perversa infertius designatos errores. Primo videlicet, quod homo in vita præsenti tantum, & talem perfectionis gradum potest acquirere, quod reddetur penitus impeccabilis, & amplius in gratia proficere non valebit, nam (ut dicunt) si quis semper posset proficere, posset aliquis Christo perfectior inveniri. Secundo, quod jejunare non oportet hominem, nec orare, postquam gradum perfectionis hujusmodi fuerit assecutus: quia tunc sensualitas est ita perfecte spiritui, & rationi subjecta, quod homo potest libere corpori concedere quicquid placet. Tertio, quod illi, qui sunt in prædicto gradu perfectionis, & spiritu libertatis, non sunt humanæ subjecti obedientiæ, nec ad aliqua præcepta Ecclesiæ obligantur: quia (ut asserunt) ubi spiritus Domini, ibi libertas. Quarto, quod homo potest ita finalem beatitudinem, secundum omnem gradum perfectionis in præsenti assequi, sicut eam in vita obtinebit beata. Quinto, quod quælibet intellectualis natura in seipsa naturaliter est beata: quodque anima non indiget lumine gloriæ, ipsam elevante ad Deum videndum, & eo beate fruendum. Sexto, quod se in actibus exercere virtutum, est hominis imperfecti, & perfecta anima licentiat a se virtutes. Septimo, quod mulieris osculum (cum ad hoc natura non inclinet) est mortale peccatum: actus autem carnalis (cum ad hoc natura inclinet) peccatum non est, maxime cum tentatur exercens. Octavo, quod in elevatione corporis JESU Christi non debent assurgere, nec eidem reverentiam exhibere: asserentes, quod esset imperfectionis eisdem, si a puritate & altitudine suæ contemplationis tantum descenderent, quod circa ministerium seu sacramentum Eucharistiæ, aut circa passionem humanitatis Christi aliqua cogitarent. Nonnulla etiam alia sub simulata quadam sanctitatis specie dicunt, faciunt & committunt, quæ oculos divinæ majestatis offendunt, & grave in se continent periculum animarum.

Cum autem ex debito commissi nobis officii, hujusmodi sectam detestabilem, & præmissos ipsius execrandos errores (ne propagentur ulterius, & per eos corda fidelium damnabiliter corrumpantur) exstirpare ab Ecclesia catholica necessario habeamus: nos sacro approbante Concilio, sectam ipsam cum præmissis erroribus damnamus, & reprobamus omnino: inhibentes districtius, ne quis ipsos de cætero teneat, approbet vel defendat. Eos autem, qui secus egerint, animadversione canonica decernimus puniendos. Porro diœcesani & illarum partium inquisitores hæreticæ pravitatis, in quibus Beguardi, & Beguinæ hujusmodi commorantur, suum officium circa eos diligenter exerceant, inquirentes de vita, & conversatione ipsorum, qualiterve sentiant de articulis fidei, & Ecclesiæ sacramentis. In illos vero, quos culpabiles repererint (nisi abjuratis sponte prædictis erroribus pœnituerint, & satisfactionem exhibuerint competentem) debitam exerceant ultionem.

DE HOMICIDIO VOLUNTARIO, VEL CASUALI.

TITULUS IV.

CAP. UN.

Furiosus, infans, vel dormiens, hominem mutilans, vel occidens, non efficitur irregularis: nec etiam ille, qui aliter mortem vitare nequiens, suum invasorem occidit, vel mutilat. h. d.

Clemens V. in Concilio Viennensi,
[*an.* 1312. *in Gallia.*]

a Hanc Clementinam latissime repetivit Didacus Covarruvias: eum videas.

SI a furiosus, aut infans, seu dormiens, hominem mutilet, vel occidat, nullam ex hoc irregularitatem incurrit. Et idem de illo censemus, qui mortem aliter vitare non valens, suum occidit vel mutilat invasorem.

DE USURIS.

TITULUS V.

CAP. UN.

Officiales communitatum facientes, dictantes, vel scribentes statuta super usuris solvendis, non repetendis, vel non restituendis, vel judicantes secundum illa, vel non delentes illa (si possunt) intra tres menses de libris communitatum, vel illa servantes, excommunicati sunt. Joan. Andr.

Clemens V. in Concilio Viennensi.
[*an.* 1312. *in Gallia.*]

a Pro materiæ intellectu, vide D Th. 2.2. q.78. per totam quæst.

EX a gravi ad nos insinuatione pervenit, quod quorundam communitates locorum in offensam Dei, & proximi, ac contra jura divina pariter & humana, usurariam approbantes quodammodo pravitatem, per statuta sua juramento quandoque firmata, usuras exigi, & solvi nedum concedunt, sed b ad solvendas eas debitores scienter compellunt, ac c juxta ipsorum continentiam statutorum gravia imponendo plerunque usuras repetentibus onera, aliisque utendo super his diversis coloribus, & fraudibus exquisitis, repetitionem impediunt earundem. Nos igitur perniciosis his ausibus obviare volentes, sacro approbante Concilio statuimus, ut quicunque communitatum ipsarum Potestates, Capitanei, Rectores, Consules, Judices, Consiliarii, aut alii quivis Officiales, statuta hujusmodi de cætero facere, scribere, vel dictare, aut quod solvantur usuræ, vel quod solutæ, cum repetuntur, non restituantur plene ac libere, scienter judicare præsumpserint, sententiam excommunicationis incurrant. Eandem etiam sententiam incursuri, nisi statuta hujusmodi hactenus edita, de libris communitatum ipsarum (si super hoc potestatem habuerint) intra tres menses deleverint, aut si ipsa statuta sive consuetudines effectum eorum habentes quoquo modo præsumpserint observare.

b Al. sed & ad solvendum easdem, &c.

c Al. ante.

Fœneratores in causis usurarum edere coguntur libros rationum suarum. Joan. Andr.

§. 1 Cæterum, quia fœneratores sic utplurimum contractus usurarios occulte ineunt, & dolose, quod vix convinci possunt de usuraria pravitate, ad exhibendum, cum de usuris agetur, suorum codices rationum, censura ipsos decernimus Ecclesiastica compellendos.

Pertinaciter asserens exercere usuras non esse peccatum, hæreticus est. Joan. Andr.

§. 2. Sane si quis in illum errorem inciderit, ut pertinaciter affirmare præsumat, exercere usuras non esse peccatum, decernimus eum velut hæreticum puniendum: locorum nihilominus Ordinariis, & hæreticæ pravitatis Inquisitoribus districtius injungentes, ut contra eos, quos de errore hujusmodi diffamatos invenerint, aut suspectos, tanquam contra diffamatos, vel suspectos de hæresi, procedere non omittant.

DE EXCESSIBUS PRÆLATORUM.

TITULUS VI.

CAP. UN.

Providerat Greg. contra XXVII. gravamina, quæ Prælati Religiosis inferebant, eod. tit. Nimis, 1. & 2. hoc vero Concilium providet contra XXX. a quibus Prælatos cessare præcipit, & per suos subditos cessare facere, jubens ipsorum privilegia & jura servari. h. d. Joan. Andr.

Clemens V. in Concilio Viennensi.
[*an.* 1312. *in Gallia.*]

FRequens & assidua nos quorundam Religiosorum querela circumstrepit, quod plerique Episcopi, & eorum superiores, ac cæteri Ecclesiarum Prælati, ipsorum Religiosorum quietem injuste in subsequentibus multipliciter inquietant. Quidam enim exemptos capiunt, & incarcerant in casibus non concessis a jure. Quidam per gravium interminationem pœnarum impediunt, ne debentes exemptis decimas seu reditus illas solvant eisdem: neve aliqui Missas eorum audiant: molentes in molendinis, & coquentes in furnis eorum: servientes quoque, & vasallos, & domesticos eorundem, vel alios qualitercunque contrahentes, & participantes cum ipsis, suspendunt, interdicunt, & excommunicant absque causa rationabili pro libito voluntatis: bona illorum interdum nihilominus illicite occupantes. Et appellationibus, quas prædicti exempti ob prædicta, vel alia gravamina rationabiliter interponunt quandoque, minime deferentes, appellantes occasione appellationum hujusmodi, interdum capiunt, aut capi faciunt, & carceri mancipari. Quidam præterea Capellanos in Ecclesiis pleno jure spectantibus ad eosdem (licet nulla causa subsit legitima) celebrare non sinunt, nec administrare parochianis Ecclesiastica Sacramenta. Nonnulli a etiam indebite Abbates, Monachos, & conversos exemptos, necnon & Clericos ipsis pleno jure subjectos, si eis non pareant in iis etiam, in quibus non tenentur eisdem, inconsulta facilitate suspendunt, excommunicant, capiunt, & incarcerant, ac loca, & Ecclesias interdicunt ipsorum. In surgendo insuper ab ipsis exemptis, ipsorumque subditis subsidia charitatis excedunt nimium contra eos. Et insolitos, ac indebitas ipsis contra jura exactiones imponunt, novos census, & indebita onera parochialibus imponunt Ecclesiis, in quibus exempti jus obtinent patronatus: processus juste factos, seu sententias juste latas a delegatis sedis Apostolicæ, vel a conservatoribus pro exemptis publicari, seu executioni mandari a suis subditis non permittunt, Tabellionibus publicis inhibent, ne instrumenta conficiant: & Judicibus, ne justitiam faciant, ac Jurisperitis, ne consilium, vel auxilium præbeant in causis, seu negotiis eorundem: præsentatos per exemptos ad ordines, vel beneficia, quorum præsentatio ad eos pertinet, nolunt admittere, nisi,

a In veteribus quodam manuscriptis: Nonnulli etiam Abbates indebite monachos, & conversos suos exemptos.

nisi praesentantes ponant obedientiam in salutatione literarum, quas pro hujusmodi praesentatione transmittunt: Ecclesiis quoque vacantibus, in quibus monasteria jus obtinent patronatus (repulsis personis idoneis praesentatis ad eas) personas instituunt inhabiles, & indignas. Quidam etiam Ecclesias curam animarum habentes ad mensam Abbatum spectantes, quarum fructus quandoque Clericis saecularibus tradunt, seu concedunt ad firmam, Clericis ipsis decedentibus, suis conferunt Clericis, quanquam ipsae propter hoc Ecclesiae in veritate non vacent. Nonnulli quoque in Ecclesiis Monachorum jura ipsorum injuste sibi appropriant, & de ipsorum redditibus, ut volunt, ordinant, ita quod rectoribus earum *b* non remanet, unde valeant sustentari. Quidam etiam eruunt, & erecto exilio, molendina, & alia bona contra justitiam destruunt exemptorum, quae etiam tanto tempore possederunt, quod de contrario memoria non existit: mittuntque frequenter ad monasteria suorum visitatum, & dioecesium suos consanguineos & nepotes, & interdum animalia sua cum custodibus, ut eis de bonis monasteriorum debeat provideri: Abbates insuper, & Priores monasteriorum frequenter compellunt, ut suis consanguineis, & nepotibus monasteriorum suorum, seu Prioratuum possessiones *c* concedant in perpetuum, vel ad tempus: quas quidem concessiones, vel *d* pensiones, nos nullas esse volumus ipso jure: eosdem quoque Abbates, & Priores quandoque compellunt ad praesentandum sibi ad Ecclesias vacantes, in quibus jus obtinent patronatus, & ad monachandum interdum suos familiares, consanguineos, vel nepotes. Frequenter etiam permittunt, & tacite consentiunt, quod in sua dominio temporali per milites, vasallos & ipsorum temporales officiales monasteriorum bona mobilia, & immobilia per violentiam occupentur, in casibus non permissis a jure: & alias varias injurias personis Ecclesiasticis, & monasteriorum hominibus irrogentur. Praeterea interdum injuste Abbates, Priores, ac alios beneficiatos beneficiis suis privant, ut sic fructus beneficiorum illorum percipere valeant primo anno, praetextu privilegii, quod asserunt se habere, quod usque ad certum tempus fructus beneficiorum vacantium possint percipere primi anni: quibus non contenti, equos, boves, thesaurum, & alia bona monasteriorum, & beneficiorum vacantium illicite occupant, quae essent futuris successoribus reservanda. Quidam militibus, & aliis potentibus dignitatum suarum reditus, & proventus vendunt ad tempus, ut per ipsos exempti sicius fortius opprimantur: nonnulli etiam indebite monasteria diruunt: alii domus & hospitalia, & alia bona monasteriorum mobilia, & immobilia frequenter occupant, & detinent occupata. Plerique quoque sine causa justa impediunt, ne exempti loca sua valeant reparare. Quidam statuta faciunt, per quae derogatur privilegiis exemptorum. Et generaliter quamplures Praelati Religiosis, praesertim exemptis & privilegiatis, in personis & rebus locis ac juribus spiritualibus, & temporalibus, graves inferunt contra justitiam, & eorum privilegia injurias, & jacturas. Verum quia una est regularium, & saecularium Praelatorum, & subditorum exemptorum, & non exemptorum universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur, quorum omnium unus est Dominus, una fides, & unum baptisma: decet ut omnes, qui ejusdem sunt corporis, unius etiam sint voluntatis, & sicut fratres ad invicem vinculo charitatis sint adstricti. Decet igitur, ut & Praelati, & alii tam exempti, quam non exempti suis juribus sint contenti, & alter in alterius injuriam non prosiliat, seu jacturam. Universis itaque Praelatis Ecclesiarum praesentis sanctionis edicto districte praecipiendo mandamus, quatenus ipsi a praedictis gravaminibus omnino cessantes, & cessare suos subditos facientes, viros religiosos, exemptos privilegiatos, & non exemptos, mendicantes, & non mendicantes, charitative tractent & foveant, & sua jura, & privilegia inviolabiliter eis servent. Et quoniam plus solet timeri, quod specialiter, quam quod generaliter inhibetur, eisdem Praelatis districtissime inhibemus, ut Abbates, Priores, & alios religiosos, ne ad sua generalia, vel provincialia vadant Capitula, impedire quomodolibet non praesumant.

b *aliàs, earum.*

c *aliàs, pensiones.*

d *Hae duae verba, vel pensiones, non habentur in antiq. cod. etiam impressis.*

DE PRIVILEGIIS, ET EXCESSIBUS PRIVILEGIATORUM.

TITULUS VII.

CAP. I.

Ponit sex casus, in quibus Religiosos excommunicat, & absolutionem Papae reservat: & privilegiis, & exemptionibus non obstantibus eos per ordinarios locorum denunciari praecipit. Joan. Andr.

Clemens V. in Concilio Viennensi.
[*an.* 1312. *in Gallia.*]

Religiosi, qui Clericis aut Laicis sacramentum Unctionis extremae, vel Eucharistiae ministrare, matrimoniave solemnizare, non habita super his parochialis Presbyteri licentia speciali, aut qui excommunicatos a canone, praeterquam in casibus a jure expressis vel per privilegia sedis Apost. concessis eisdem, vel a sententiis per statuta provincialia aut Synodalia promulgatis, seu (ut verbis eorum utamur) a poena, & culpa absolvere quemquam praesumpserint: excommunicationis incurrant sententiam ipso facto, per sedem Apostolicam duntaxat absolvendi, quos etiam locorum Ordinarii (postquam de hoc eis constiterit) excommunicatos faciant publice nunciari, donec de absolutione ipsorum eis fuerit facta fides, nullo Religiosis eisdem super hoc exemptionis, vel alio privilegio suffragante.

Ponit septem culpas Religiosorum, a quibus eos praecipit abstinere sub certis poenis, quas eis imponi jubet: & quas Praelatis ipsorum imponit, si non satisfecerint. Joan. And.

§. 1. Quibus etiam in virtute sanctae obedientiae, & sub interminatione maledictionis aeternae districtius inhibemus, ne in sermonibus suis Ecclesiarum Praelatis detrahant *a*: aut etiam retrahant Laicos ab Ecclesiarum suarum frequentia vel accessu, vel indulgentias pronuncient indiscretas: neve cum confectionibus *b* testamentorum intersunt, a restitutionibus debitis, aut legatis matricibus Ecclesiis faciendis retrahant testatores: neve legata, vel debita, aut male ablata incerta sibi aut aliis singularibus sui ordinis fratribus, vel Conventibus in aliorum praejudicium fieri, seu erogari procurent: nec etiam in casibus sedi Apostolicae, aut locorum Ordinariis reservatis quemquam absolvere, nec personas Ecclesiasticas, praesertim coram Judicibus delegatis a nobis, suam contra eos justitiam prosequentes, vexare indebite, aut ad loca plura, & praesertim multum remota convenire praesumant. Si qui vero praemissa, vel aliquid de praemissis attentare praesumpserint, per duos menses subjaceant poenis illis, quae secundum eorum regulam, vel statuta, pro gravibus criminibus sua culpis eis consueverunt imponi: super quibus absque manifesta necessitate cum eis non valeat dispensari. Caeterum Praelati eorum, nisi de his, quae occasione praemissorum *c* accessuum ad eos quoquomodo pervenerint, Ecclesiis aut personis Ecclesiasticis damnificatis, vel laesis satisfactionem plenariam exhibuerint infra mensem, postquam super hoc fuerint requisiti, suspensionis sententiam usque ad satisfactionem debitam eo ipso incurrant, non obstantibus *d* praemissis statutis, aut quibuslibet privilegiis, cujuscunque tenoris existant.

a *Vide omnino Concil. Lat. sub Leone X. sess. 11. in decreto, incip. Supernae majestatis praesidio.*

b *al. sollicitationibus.*

c *al. praedictorum.*

d *In antiq. etiam impressis constanter legitur ita: non obstantibus in praemissis statutis, &c.*

Ponit moderationem circa duos primos casus. hoc dicit Joan. Andr.

§. 2. Sane Religiosis illis, quibus est ab Apostolica sede concessum, ut familiaribus suis domesticis, aut pauperibus in hospitalibus suis degentibus, sacramenta possint Ecclesiastica ministrare, nullum ex praemissis volumus quoad hoc praejudicium generari.

CAP. II.

Archiepiscopi per loca exempta provinciae suae facient crucem ante se deferri, ipsi etiam, & dioecesani ibi benedicent, audient divina, & illa celebrent, & facient celebrari: per hoc tamen exemptis, vel privilegiatis in aliis nullum sit praejudicium. Joan. Andr.

Idem in eodem.

Archiepiscopo *e* per quaevis loca exempta suae provinciae facienti transitum, aut ad ea forsan declinanti, ut crucem ante se libere portari faciat, benedicat populo, divina officia privatim, vel publice ibidem audiat, & ea etiam in pontificalibus celebret, & faciat in sua praesentia sine Pontificalibus celebrari (quovis privilegio contrario non obstante) sacro approbante Concilio praesentis constitutionis serie duximus concedendum. Simili modo concedimus Episcopo, ut in locis eisdem suae dioecesis possit populo benedicere, audire divina officia, & ea etiam celebrare, & in sua praesentia facere celebrari. Sic tamen, quod praetextu concessionis hujusmodi, in locis ipsis exemptis, vel circa hoc privilegiatis, nullam aliam jurisdictionem idem Archiepiscopus, vel Episcopus exerceat *f*, nec personis exemptis, vel privilegiatis molestiam inferat *g*, vel gravamen, nullumque *h* exemptioni, vel privilegiis eorundem aliud praejudicium generetur, nec ipsi Archiepiscopo vel Episcopo jus aliud quomodolibet acquiratur.

e *Vide notata per Doct. in c. 1. in lite pend. & in c. antiqua. de privil.*

f *aliàs exerceant.*

g *al. inferant.*

h *al. ita: nullumque exemptioni eorum, vel privilegiis aliud praejudicium generetur.*

DE POENIS.

TITULUS VIII.

CAP. I.

Percutiens Episcopum, capiens, & banniens, vel hoc mandans, vel ratificans, socius, consiliarius, fautor, & defensator, cum suis posteris, civitas in hoc delinquens, & ejus Officiales, pœnis variis per Concilium puniuntur. Joan. Andr.

Clemens V. in *Concilio Viennensi.*
[*an. 1312. in Gallia.*]

a *De intellectu hujus Clement. vide Joan. Lupum in tract. de libert. Ecclesiast. part. 2. quæst. 1.*

SI quis a suadente diabolo in hoc sacrilegii genus proruperit, quod quemvis Pontificem injuriose, vel temere percusserit, aut ceperit, seu bannaverit, vel hæc mandaverit fieri, aut facta ab aliis rata habuerit, vel socius in his fuerit facientis, aut consilium in his dederit, aut favorem, seu scienter defensaverit eundem: in aliis casibus de prædictis, in quibus excommunicationem per jam editos canones non subiret, sit hujus nostræ constitutionis auctoritate (non obstante quacunque consuetudine, quam reputamus approbante sacro Concilio potius corruptelam) anathematis mucrone percussus, a quo nequeat, nisi per summum Pontificem (præterquam in articulo mortis) absolvi. A feudis insuper, locationibus, officiis, & beneficiis spiritualibus sive temporalibus, quæ ab Ecclesia, cui sic offensus præest Episcopus, obtinet, cadat hoc ipso, ut ad eandem Ecclesiam libere revertantur. Ipsius nisi per masculinam descendentes lineam usque ad generationem secundam (nunc spe dispensationis adempta) reddantur ipso facto inhabiles ad Ecclesiastica beneficia, in civitate & diœcesi, in quibus idem Episcopus præsidet, obtinenda. Terra quoque ipsius (dum tamen ultra unam diœcesim non contineat) usque ad condignam satisfactionem ejusdem, necnon b locus aut loca, in quibus captus Episcopus detinebitur, quamdiu detentus ipse in eisdem duraverit, Ecclesiastico subjaceant interdicto. Quod si terra ipsidem duas diœcesim, vel ultra contineat, diœcesis domicilii principalis ipsius c, & illa etiam, in qua fuerit delictum commissum, si sua sit, & duæ aliæ, quæ sub ipso sunt eidem loco magis vicinæ, interdicto subjaceant supradicto. Et quia eo major erit ipsius confusio, quo sua fuerit culpa patentior, quousque dignam d satisfactionem prodiderit, per omnes illius loci, in quo commissum est facinus, necnon civitatum, & diœcesum vicinarum Ecclesias, quibuslibet diebus Dominicis & festivis, pulsatis campanis, & candelis accensis excommunicatus publice nuncietur. Et cum absolvendus fuerit, sufficienter & idonee caveat, quod inferendæ pœnæ parebit, & auxiliante Domino pœnitentiam peraget injungendam. Civitas autem, quæ præmissa, vel eorum aliquod in Episcopum suum commiserit, interdicto (donec satisfecerit) subjaceat memorato: Potestas vero, Consiliarii, Ballivus, Scabini, Advocati, Consules, Rectores & Officiales ipsius, quocunque nomine censeantur, in præmissis culpabiles existentes, similiter excommunicationis sententiæ, a qua (nisi ut præmittitur) non valeant absolutionis obtinere beneficium, sint subjecti. Quæ e omnia tanto magis in Episcoporum interfectoribus sunt servanda, quanto in eos severior, quam in præfatos pœna debet exurgere, & gravioris indignationis ultione desævire.

b *al. ita: necnon locus, aut loca aliis in quibus, &c.*

c *al. ita: & illa etiam terra in quo, &c.*

d *al. condignam,*

e *al. ita: quæ etiam tanto magis, &c.*

Excusat rigorem, dicens, quod graviores pœnæ deberent imponi. Joan. Andr.

§. 1. Nec super hoc quisquam miretur, quod præmissa perpetrantibus pœnas non inferimus graviores: licet enim (quod dicere pudet) hæc, proh dolor! frequenter occurrant, multisque grassantibus opus assit exemplo, & ex dignitate offensi pœnam metiri deceat offendentis: Episcopi enim dicuntur sanctissimi, Christi Legati existunt, spiritualium sunt patres, nostrique fratres & Coepiscopi, columnæ comprobantur Ecclesiæ: quare gravem oporteret esse pœnam culpæ violantis dignitatem tantæ præeminentiæ adæquandam. Volumus tamen ad præsens in pœnarum exaggeratione temperare rigorem: ad pœnas alias processuri, si protervitatem delinquentium hoc exposcere videamus.

Repetit jus antiquum de absolutis in mortis articulo, qui sanati reinciduunt, si non satisfaciant. Joan. Andr.

§. 2. Sane si quis in aliquo casuum prædictorum fuerit ab excommunicationis sententia in mortis articulo absolutus, nisi postquam pristinæ restitutus fuerit sanitati, quam cito commode poterit, conspectui Romani Pontificis se præsentare curaverit, ejus mandatum f humiliter recepturus, prout justitia suadebit; in eandem excommunicationis sententiam reincidat ipso facto. Quamvis enim super hoc satis plene in jure alibi sit provisum, ne tamen aliquis in hoc se ignorantia juris se satagat excusare, hoc expresse præmissis duximus annectendum.

f *al. mandata,*

CAP. II.

Procurantes capi viros Ecclesiasticos, ut renuncient beneficiis, vel ne citati non vadant ad curiam, præter pœnam excommunicationis, quam per canones antiquos incurrunt, si sint Prælati, a perceptione fructuum per triennium sunt suspensi, inferiores vero beneficiis sunt privati. Eandem pœnam incurrunt ipsi citati, qui se capi procurant. Resignatio etiam sic facta non tenet, etiamsi per Prælatos recepta fuerit, vel ratificata. h. d. Joan. Andr.

Idem.

MUltorum ad nos gravis querela deduxit, quod nonnulli obtinentes temporale dominium viros sæpe Ecclesiasticos capere, captosque donec sua resignent beneficia, aut ne citati ad Apostolicam sedem ab homine, vel a jure, venire ad ipsam valeant, enim detinere sacrilego non verentur, citatos eosdem ut exitu eorum districtum g ut plurimum capientes. Considerantes igitur, quantum ex his tam nostro, & Apostolicæ sedis honori, quam personarum Ecclesiasticarum quieti, & prospero statui non sine damnanda exempli pernicie derogetur: sacro approbante Concilio statuimus, ut præter sententiam canonis, quam facientes, & fieri procurantes præmissa incurrere dignoscuntur, procurantes ipsi personæ Ecclesiasticæ antedictæ, a perceptione fructuum Ecclesiarum suarum, si fuerint Prælati, triennio sint suspensi. Quod si inferiores extiterint, eo ipso obtentis beneficiis sint privati: illis pœnam incursuris eandem, qui ne citati (ut præmittitur) ad sedem Apostolicam veniant, sed ut se sub obtentu hujusmodi a veniendo excusent, a potestate seculari se capi (ut interdum contigisse audivimus) procuraverint. Sane resignationes beneficiorum modo supradicto extortas (licet a resignantium ipsorum Prælatis receptæ, aut ratæ habitæ fuerint) nullius omnino decernimus h esse firmitatis: locorum Ordinariis injungentes, ut postquam eis constiterit aliquos sibi subjectos pœnam, & sententiam incurrisse præmissas, ipsas publicare non differant, executionique debitæ (prout ad eos pertinuerit) demandare.

g *al. ita: fuerint districtum, &c.*

h *Vide c. Abbas, quod met. causa & l. qui in carcerem. ff. quod metus caus. Fem.*

CAP. III.

Excommunicat Religiosos mendicantes transgressores constitutionis Bonifacii de excess. prælat. cap. unic. lib. 6. Item omnes Religiosos, qui in sermonibus, vel alibi proferunt aliqua, ut retrahant a solutione decimarum, quarum solutionem certis diebus, & in confessionibus suadere tenentur sub certis pœnis, quas incurrunt: nisi sint tales, quorum monasteriis, vel Ecclesiis competat percipere decimas. Joan. Andr.

Idem.

CUpientes eos, quos ad observantiam jurium virtutum præmia non inducunt, tam adjectarum exaggeratione pœnarum, quam adjiciendarum de novo formidine, a temeritatis ausibus refrænare, transgressores constitutionis, quæ Religiosis mendicantibus domos ad habitandum, vel loca quæcunque de novo recipere, recepta hucusque mutare, vel ea transferre in alios cujusvis alienationis titulo interdicit. Illos i etiam Religiosos, qui aliqua, ut audientes a decimarum Ecclesiis debitarum solutione retrahant, in sermonibus suis, vel alibi proferre præsumunt, excommunicationis subjacere sententiæ decernimus ipso facto.

Et quia nisi fiat quod bonum est, a malo abstinere non sufficit, Religiosis omnibus injungimus sub obtestatione divini judicii, & intermissione maledictionis æternæ, ut quoties populo prædicabunt in prima Dominica, quarta & ultima Quadragesimæ, & in festis Ascensionis Dominicæ, Pentecostes, Nativitatis beati Joannis Baptistæ, Assumptionis, & Nativitatis beatissimæ virginis Mariæ matris Dei audientes expresse studeant informare, si ab Ecclesiarum rectoribus, vel vicariis, aut locā tenentibus eorundem requisiti fuerint: necnon & iis, quorum confessiones audient, conscientiam facere, quod decimas solvere non omittant. Quod si forte in prædicationibus hoc ipsum supradictis diebus suadere scienter omiserint, per superiores eorum graviter arguantur. Quibus etiam superioribus in virtute sanctæ obedientiæ districte præcipimus, ut contra tales omittentes statuta pœnalia faciant, secundum quæ sic taliter puniant transgressores, quod pœna eorum sit cæteris in exemplum: constitutione bonæ memoriæ Gregorii Papæ decimi k prædecessoris nostri circa hæc edita in suo nihilominus robore duratura. Qui vero scienter postposuerint confitentibus conscientiam facere de solvendis hujusmodi decimis, ab officio prædicationis tamdiu maneant ipso facto suspensi, donec confitentibus ipsis (si hoc ipsum sibi dicendi commode facultatem habuerint) conscientiam fecerint: axinde excommunicationis incursuri sententiam ipso facto, si prædicere præsumpserint, prædicta negligentia (ut præmittitur) non purgata. Ad l Religiosos tamen monasteriorum, vel Rectores Ecclesiarum decimas percipientium nolumus hoc extendi.

i *Vide Concil. Trident. sess. 25. de reform. c. 12.*

k *In manuscr. cod. legitur noni.*

l *In antiquioriб. codic. etiam impressis constanter legitur ita: ad religiosos tamen monasteriorum, vel Ecclesiar. decimas percipientium, &c.*

Excom-

Excommunicat violatores Decret. de sepult. lib. 6. & absolutionem Papæ reservat, h. d. Joan. Andr.

Sane temerarios violatores constitutionis illius, quæ Religiosis & Clericis secularibus prohibet, ne aliquos ad vovendum, jurandum, vel fide interposita, seu alias promittendum inducant, ut sepulturam apud eorum Ecclesias eligant, vel jam electam ulterius non immutent, similem sententiam (pœna in dicta constitutione contenta in suo perdurante robore) incurrere volumus ipso facto, ab alio, quam a Sede Apostolica (præterquam in mortis articulo) nullatenus absolvendos: nullis privilegiis, nec statutis, cujuscunque tenoris existant, super his valituris.

DE PŒNITENTIIS, ET REMISSIONIBUS.

TITULUS IX.

CAP. I.

Damnatis ad mortem hoc petentibus pœnitentia concedi debet: nec valet contraria consuetudo. Secundo, locorum Ordinarius ad hoc exequendum excitat: ubi, Locorum. h. d. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi*.
[*an. 1312. in Gallia.*]

CUm a secundum statuta canonica ultimo deputandis supplicio negari (si petant) non debeat pœnitentiæ sacramentum, abusum damnabilem in quibusdam partibus contra hoc introductum aboleri omnino volentes, justitiarios omnes, & dominos temporales, ut ab hujusmodi desistant abusu, hortamur in Domino, & obsecramus per viscera misericordiæ Jesu Christi: locorum ordinariis nihilominus injungentes, ut eos ad hoc, cum primum commode poterunt, diligenter moneant, & (si necesse fuerit) Ecclesiastica censura compellere non omittant.

a *Vide notata per doct. in c. 3. rat. de furtis.*

CAP. II.

Repetit Concilium generale de quæstoribus non admittendis sine literis Apostolicis, vel diœcesanorum. Et addit per diœcesanos literas Apostolicas prius examinari. h. d. Joan. Andr.

Idem.

ABusionibus b, quas nonnulli eleemosynarum quæstores in suis proponunt prædicationibus, ut simplices decipiant, & aurum subtili, vel fallaci potius ingenio extorqueant ab eisdem, cum in animarum cedat c periculum, & scandalum plurimorum, viam (prout est nobis possibile) præcludere cupientes, juxta statuta d Concilii generalis districtius prohibendum districte, ne Quæstores aliqui (nisi Apostolicas, vel diœcesani Episcopi literas exhibuerint) quomodolibet admittantur, nec permittantur (nisi solum ipsas contentas indulgentias sibi concessas insinuare populo, & charitative postulare subsidia suppliciter ab eodem) ullatenus ipsi populo prædicare, nec aliud exponere, quam quod in literis continebitur supradictis. Literas quoque Apostolicas diœcesani Episcopi (ne quid fraudis committi valeat per easdem) antequam admittant, Quæstores ipsos examinent diligenter.

b *Quæstorum nomen, & usum omnino abolevit Concil. Trident. sess. 21. de refor. c. 9.*
c *al. cedunt.*
d *al. statutum.*

Penis esse reprehensibiles actus Quæstorum, quos fieri prohibet: & contraria privilegia revocat. Joan. Andr.

§. 1. Ad hæc cum aliqui ex hujusmodi Quæstoribus, sicut ad nostrum audientiam est perlatum, non sine multa temeritatis audacia, & deceptione multiplici animarum, indulgentias populo motu suo proprio de facto concedant, super votis dispensent, a perjuriis, homicidiis, & peccatis aliis sibi confitentes absolvant, male ablata, incerta (data sibi aliqua pecuniæ quantitate) remittant, tertiam, aut quartam partem de pœnitentiis injunctis relaxent, animas tres, vel plures parentum, vel amicorum illorum, qui eleemosynas eis conferunt, de purgatorio (ut asserunt mendaciter) extrahunt, & ad gaudia paradisi perducunt, benefactoribus locorum, quorum Quæstores existunt, remissionem plenariam peccatorum indulgent, & aliqui ex ipsis eos a pœna, & a culpa (ut eorum verbis utamur) absolvunt. Nos abusus hujusmodi, per quos censura vilescit Ecclesiastica, & clavium Ecclesiæ auctoritas deducitur in contemptum, omnimode aboleri volentes, ea per quoscunque Quæstores fieri, vel attentari de cætero districtius inhibemus: omnia, & singula privilegia, si quæ super præmissis, vel eorum aliquo sint aliquibus locis, ordinibus, vel personis Quæstorum hujusmodi quomodocunque f concessa (ne ipsorum prætextu sibi ea materia tali ulterius præsumendi) auctoritate Apostolica, quantum ad præmissa, penitus revocantes.

e *al. ita: tertiam, aut quartam partem aliis de pœnitentiis, &c.*
f *al. quoquomodo.*

Delinquentes Quæstores per Episcopos puniri præcipit non obstantibus privilegiis.

§. 2. Quæstores autem, qui deinceps in præmissis, vel aliquo præmissorum deliquerint, vel aliàs etiam quibuscunque suis privilegiis abusi fuerint, sic per locorum Episcopos puniri volumus (nullo prorsus eisdem Quæstoribus in hac parte privilegio suffragante) quod a suis temerariis ausibus, qui ubique (ut communis habet assertio) nimium excreverant, pœnæ formidine propensius compescantur.

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS, SUSPENSIONIS, ET INTERDICTI.

TITULUS X.

CAP. I.

Religiosi etiam exempti violantes interdictum positum per Sedem Apostolicam, vel Ordinariorum loci, vel generalem cessationem divinorum factam per provinciale Concilium, vel eum, qui hoc possit, servatam per cathedralem, vel matricem Ecclesiam loci, excommunicati sunt ipso facto: non obstantibus privilegiis, conventionibus, consuetudinibus, & statutis: & respicit pendentia. h. d. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi*.
[*an. 1312. in Gallia.*]

EX a frequentibus Prælatorum querelis accepimus, & nos ipsi experientia certa probavimus, in minoribus constituti, quod plerumque Religiosi nunc petentes a sententiationibus locorum, & frivole invitentes, nunc intrantes Ecclesiarum suarum januis perforatis, aut in eis factis fenestris, seu modis aliis exquisitis, non absque damno cathedralium, & parochialium Ecclesiarum, & scandalo plurimorum, disrumpendo nervum Ecclesiasticæ disciplinæ, civitatum, terrarum, & aliorum locorum generalia interdicta præsumptione damnabili violare præsumunt. Nos igitur in sancta Dei Ecclesia, cui (disponente Domino) præsidemus, quæ quidem unica est, & unum Deum prædicat, atque colit, unam fidem firmiter, & simpliciter confitetur, uniformitatem (quantum commode possumus) conservare volentes, circa interdictorum observantiam prædictorum auctoritate Sedis Apostolicæ, vel a locorum ordinariis positorum, de fratrum nostrorum consilio districte præcipiendo mandamus, quatenus Religiosi quicunque, tam exempti, quam non exempti, cujuscunque ordinis, & conditionis existant, cum cathedralem, vel matricem, seu parochialem b loci Ecclesiam illa viderint, aut scivarint observare (non obstantibus quibuscunque appellationibus, antea etiam ad eandem Sedem, vel alium, seu alios interjectis, & aliis objectibus quibuscunque) absque dolo, & fraude, cum moderatione tamen decretalis: Alma, inviolabiliter c conservent. Alioquin non servantes excommunicationis sententiæ hoc ipso volumus subjacere. Quod etiam in interdictis, & in cessationibus a divinis indictis per provincialium Conciliorum statuta, vel ipsorum auctoritate, cum maius sit provinciale Concilium, quam singulares Prælati Provinciæ, ac judicium integrum, quod plurimorum sententiis comprobatur, volumus observari. In cessationibus vero generalibus a divinis civitatum, terrarum, & aliorum locorum, quas aliquando ex consuetudine, vel alias Capitula, Collegia, vel Conventus secularium, aut regularium Ecclesiarum sibi vendicant (quia ipsis hoc unico tantum ad repellendas injurias vix sufficiens privare nolumus, nec debemus) idem intelligimus observandum. Ipsi vero sint diligenter attenti, ut statuta Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum super his edita, diligenter observentur. Porro hanc d sanctionem ad pendentia trahimus: non obstantibus privilegiis, conventionibus, statutis, & consuetudinibus quibuslibet, quæ contra præmissa, seu aliquod præmissorum Religiosis ipsis in nullo volumus suffragari.

a *Not. in verbo, frequentib. quod pure adaptantur ad ea, quæ frequenter emergunt, de hoc, de despons. impub. literas, Zabarel.*
b *Hæc duo verba, seu parochialem desunt in antiq. exempl. etiam impressis.*
c *al. vel inviolabiliter ea servent.*
d *al. ita: porro hanc etiam sanctionem, &c.*

CAP. II.

Domini temporales, qui cogunt aliquos in loco interdicto celebrare divina, vel qui per præcones faciunt eum ad illa audienda populum evocari, vel prohibent, ne publice excommunicati, vel interdicti, super hoc per illos, qui Missas celebrant, moniti Ecclesias exeant, & ipsi nominatim moniti, qui non exeunt, excommunicati sunt, & per Papam absolvendi. h. d. Joan. Andr.

Idem.

GRavis ad nos Prælatorum querela perduxit, quod nobiles e quidam, & Domini temporales (terris eorum Ecclesiastico suppositis interdicto) nedum in locorum suorum capellis, sed & in collegiatis, & aliis insignium locorum Ecclesiis, Missas, & alia divina officia publice, & solemniter faciunt celebrari: ad officia eadem celebranda, nunc hos, nunc illos vocantes, & interdum (quod est de- terius)

e *Nobiles, qui dicantur, & cur ita vocentur, late docet. Tiraquell. tract. de Nobilit. c. 1.*

terius) compellantur: hisque non contenti excessibus per campanarum non solum pulsationem, sed & voce praeconis populos etiam interdictos, ut (interdicti non obstante sententia) ad audiendas Missas hujusmodi veniant, faciunt evocari. Nonnulli quoque ipsorum sive plerumque subjectis, ne (licet excommunicationis, vel interdicti sententiis publice sint innodati) de Ecclesiis, dum in ipsis Missarum celebrantur solemnia, insistentibus etiam celebrantibus exeant, praecipere non verentur: ex quo frequenter contingit, quod non sine Dei offensa, clerique ac populi scandalo ipsa Missarum solemnia remaneant inexpleta. Ne igitur excessus sic graves excedentium impunitate trahantur ab aliis in exemplum, praesumptores praefatos, qui in locis interdicto suppositis quemquam de cetero divina celebrare officia, quomodolibet cogere, aut qui modo praedicto, ad officia eadem audienda aliquos, excommunicatione praesertim, vel interdicti ligatos sententia, evocare: seu, qui ne excommunicati publice, aut interdicti, de Ecclesiis, dum in ipsis missarum aguntur solemnia, a celebrantibus, moniti ut exeant, prohibere f nominatim excommunicatos publice, & interdictos, qui in ipsis Ecclesiis nominatim a celebrantibus, ut exeant moniti, remanere praesumpserint, excommunicationis sententia (a qua per sedem duntaxat Apostolicam possint absolvi) sacro approbante Concilio innodamus.

f In manuscriptis ita: prohibere, vel etiam impedire, nominatim, &c.

CAP. III.

Fratres Minores si tempore interdicti recipiant in suis Ecclesiis ad divina fratres, & sorores tertii Ordinis, excommunicati sunt, nec privilegia juvant. h. d. Joan. Andr.

Idem.

Cum ex eo, quod Religiosi viri fratres Minores in suis recipiunt Ecclesiis ad audienda divina officia tempore interdicti, fratres & sorores de ordine tertio (quem B. Franciscus instituit) existentes, qui Continentes, seu de poenitentia nuncupantur, scandalum aliorum, qui ob hoc excluduntur, mentibus generetur, censura etiam Ecclesiastica, & nostrae auctoritatis interdicti sententia tepescat: eisdem fratribus Minoribus districtius inhibemus, ne de cetero aliquem, vel aliquos praedictorum (etiamsi super hoc hi, vel illi privilegiis quibuscunque muniti exstiterint, quae ipsis in nullo prorsus quoad hoc volumus suffragari) ad divina in suis Ecclesiis tempore interdicti quoquomodo admittant. Quod si fecerint, eo ipso excommunicationis sententiae se noverint subjacere, a qua per alium, quam per Romanum Pontificem, vel satisfactione praemissa, per locorum Episcopos (quos auctoritate Apostolica fungi volumus in hac parte) absolutionis beneficium nequeant obtinere.

CAP. IV.

Si Papa etiam scienter excommunicato participat, illum per hoc non absolvit, nisi exprimat hoc se velle. Et si scienter sub titulo dignitatis aliquem nominet, vel honoret, per hoc illum in dignitate non approbat. Joan. Andr.

Idem.

Si summus Pontifex g scienter etiam excommunicato participet literis, verbo vel osculo, seu alio quovis modo, ipsum per hoc absolvere nulla ratione censetur, nisi se velle forsitan exprimat illum ex hoc pro absoluto haberi. Similiter quoque, si quem sub titulo cujuslibet dignitatis, ex certa etiam scientia, verbo, consistorialiter, vel literis nominet, & honoret, seu quovis alio modo tractet: per hoc in dignitate illa ipsum approbare non intelligitur, aut quicquam ei tribuere novi juris.

¶ P. 7 in c. *Si summus Pontifex, &c.*] c. *si aliquem, eod. tit.*

g Sic Pelin. in rub. Proemii Gregoriani, & in cap. tum vigesimum. de offic. delegat.

DE VERBORUM SIGNIFICATIONE,

TITULUS XI.

CAP. I.

Declarantur ea aliquibus cap. Exiit, eod. tit. lib. 6. praesertim ea fratres Minores tenentur ad observationem eorum omnium, quae in regula sub verbis imperativi modi ponuntur: deinde multa inseruntur, ad quae fratres ipsi obligentur. Et consequenter eorum novem excessibus prolixe discussis, de electione ministri ipsorum luculentissime tractatur.

Clemens V. in Concilio Viennensi.
[an. 1312. in Gallia.]

a Ecclesiast. 24.

Exivi a de paradiso, dixi, rigabo hortum plantationum, ait ille coelestis agricola, qui vere fons sapientiae, verbum Dei a Patre, in Patre manens, genitum ab aeterno novissime diebus istis [fabricante Sancto Spiritu] in utero virginis caro factum, exivit homo ad opus arduum redemptionis humani generis peragendum: exemplar b se dando coelestis vitae, praebens hominibus semetipsum. Verum quia plerumque mortalis vitae sollicitudinibus pressus homo, mentis aspectum ab exemplaris hujusmodi intuitu c divertebat, verus noster Salomon in solo militantis Ecclesiae hortum voluptatis inter ceteros quendam fecit, a procellosis mundi fluctibus elongatum, in quo quietius ac securius vacaretur contemplandis, & servandisque hujusmodi operibus exemplaris, in hunc mundum introivit ipse, ut rigaret ipsum fecundis aquis spiritualis gratiae, & doctrinae. Hic hortus siquidem est fratrum Minorum sancta religio, quae muris regularis observantiae firmiter undique circumclusa, intra se solo contenta Deo, adornatur abunde novellis plantationibus filiorum. Ad hunc veniens dilectus Dei filius mortificantis poenitentiae myrrham metit cum aromatibus, quae suavitate mira universis odorem attrahentis sanctimoniae circumfundunt. Haec est illa coelestis vitae forma, & regula, quam descripsit ille confessor Christi eximius sanctus Franciscus, ac servandam a suis filiis verbo docuit pariter, & exemplo. Quia vero dictae sanctae regulae professores, ac aemulatores devoti, ut & alumni, & veri filii tanti patris affectabant, sicut & ferventer affectant, ad purum, & ad plenum praemissam regulam firmiter observare: attendentes quaedam, quae dubium poterant afferre sensum, in ipsius regulae serie contineri, pro ipsorum declaratione habenda recurrerunt prudenter olim ad apicem Apostolicae dignitatis d, ut certificati per ipsam, cujus pedibus etiam per ipsam regulam sunt subjecti, possent Domino (pulsis conscientiae dubiis) cum plena charitate conscientiae deservire. Horum autem piis ac justis supplicationibus, plures praedecessores nostri Romani Pontif. successive (sicut dignum erat) applicantes aures & animum, declaraverunt ea, quae dubia videbantur: ediderunt nonnulla, & aliqua concesserunt, sicut expedire eisdem fratrum conscientiae, ac puro observantiae statui. Verum, quia plerumque ubi culpa non est, etiam timere solent conscientiae timoratae, quae in via Dei quodcunque decessum expavescunt, non sunt ad plenum ex dictis declarationibus dictorum omnium fratrum conscientiae quietatae, quia circa aliqua ad regulam, ipsorumque statum pertinentia, dubitationum in ipsis fluctus aliqui generantur, & oriuntur, sicut ad aures nostras pluries, & de quam pluribus in publicis & privatis consistoriis est perlatum. Quapropter pro ipsos fratres nobis extitit humiliter supplicatum, quatenus praedictis dubiis, quae occurrerunt, & quae possent occurrere in futurum, adhibere opportunae declarationis remedia de benignitate sedis Apostolicae curaremus.

c al. contuitu.

d Cap. exiit. §. penult. eod. tit. lib. 6. Fom.

Nos igitur (cujus animus ab aetate tenera pia devotione efferbuit ad hujusmodi professores regulae, & ad ordinem ipsum totum: nunc autem ex commissa cura pastoralis regiminis, quam immeriti sustinemus, ad ipsos fovendos, dulcius, & attentius gratiosis favoribus prosequendos, tanto provocamur ardentius, quanto frequentius intenta mente revolvimus fructus uberes, quos ex eorum exemplari vita, & salutari doctrina toti universali Ecclesiae continue cernimus provenire) tam piae supplicantium intentione commoti, ad peragendum diligenter quod petitur, studia nostra duximus convertenda: ipsaque dubia, per plures Archiepiscopos & Episcopos, & in Theologia magistros, & alios literatos, providos & discretos examinari fecimus diligenter. Cum igitur e in primis eo, quod in dictae regulae principio habetur: Regula & vita fratrum Minorum haec est, scilicet Domini nostri Jesu Christi sanctum Evangelium observare, in obedientia vivendo sine proprio, & in castitate. *Item infra.* Finito vero anno probationis f recipiantur ad obedientiam, promittentes vitam istam semper & regulam observare. *Item circa finem regulae.* Paupertatem & humilitatem, & sanctum Evangelium Domini nostri Jesu Christi, quod firmiter promisimus, observemus: sit haesitatum, an fratres ejusdem ordinis ad omnia tam praecepta quam consilia Evangelii, ex professione suae regulae teneantur. Quibusdam dicentibus, quod ad omnia, aliis autem asserentibus, quod ad sola illa tria consilia, videlicet vivere in obedientia, in castitate, & sine proprio, ad ea, quae sub verbis obligatoriis ponuntur, in regula obligantur. Nos circa hunc articulum praedecessorum nostrorum vestigiis inhaerentes, ipsumque articulum, quoad aliquid clarius prosequentes, dictae haesitationi duximus respondendum, quod cum votum determinatum g cujuslibet habeat cadere sub certo, vovens regulam non potest dici teneri ex vi voti hujusmodi ad ea consilia Evangelica, quae in regula non ponuntur. Et quidem B. Francisci conditoris regulae haec probatur fuisse intentio, ex hoc quod quaedam Evangelica consilia in regula posuit aliis praetermissis. Si enim per illud verbum, Regula & vita fratrum Minorum haec est, &c. intendisset eos ad omnia consilia Evangelica obligare, superflue & nugatorie quaedam eorum (suppressis ceteris) in regula expressisset. Cum autem natura termini restrictivi hoc habeat, quod sic excludit ab ipso extranea, quod cuncta ad ipsum pertinentia concludit: declaramus & dicimus, quod dicti fratres non solum ad illa tria vota nude, & absolute accepta, ex professione suae regulae obligantur, sed etiam tenentur ad ea omnia implenda, quae sunt pertinentia ad haec tria praedicta, quae regula ipsa ponit. Nam si ad haec tria praedicta tantum praecise, & nude promittentes se servare regulam vivendo in obedientia, castitate, & sine proprio, & non etiam ad omnia contenta in regula, quae haec tria modificant, arctarentur, pro nihilo & vane proferrentur haec verba: promitto semper hanc regulam observare: cum quo ex his ver-
bis

e Vid. Conc. Trid. sess. 25. tit. de regularibus, & monialibus c. 2.

f Vid. Conc. Trid. sess. 25. tit. de regularibus, & monialibus c. 15.

g Vide B. Thom. 2. 2. q. 88. art. 1. 2. & 3.

bis nulla obligatio nasceretur. Nec tamen putandum est, quod B. Franciscus professores hujus regulae, quantum ad omnia contenta in regula, modificantia tria vota, seu ad alia in ipsa expressa, intenderit aequaliter esse obligatos: quin potius aperte discrevit, quod quoad quaedam ipsorum ex vi verbi transgressio est mortalis, & quoad quaedam alia non: cum ad quaedam ipsorum verbum apponat praecepti, vel aequipollentis eidem, & quoad aliqua verbis aliis sit contentus. Item quia praeter ea, quae expresse verbo praecepti, vel exhortationis, seu monitionis ponuntur in regula, nonnulla verbo imperativi modi negative, vel affirmative apposito inferuntur, hactenus extitit dubitatum, an tenerentur ad ista, ut ad habentia vim praecepti. Et quia (ut intelleximus) non minuitur hoc dubium, sed augetur ex eo, quod felicis recordationis Nicolaus Papa tertius h praedecessor noster noscitur declarasse, quod fratres ipsi ex professione suae regulae sunt adstricti ad ea consilia Evangelica, quae in ipsa regula praeceptorie vel inhibitorie, seu sub verbis aequipollentibus exprimuntur: & nihilominus ad eorum omnium observantiam, quae ipsis in eadem regula sub verbis obligatoriis indicuntur: supplicaverunt praedicti fratres, ut ad ipsorum conscientias servandas i declarare, quae horum censeri debeant praecepta aequipollentia vel obligatoria, dignaremur. Nos itaque, qui in sinceris horum conscientiis delectamur, attendentes, quod in iis, quae animae salutem respiciunt, ad vitandos graves remorsus conscientiae, pars securior est tenenda K: dicimus, quod licet fratres non ad omnium, quae sub verbis imperativi modi ponuntur in regula, sicut ad praeceptorum, seu praeceptis aequipollentium observantiam teneantur: expedit tamen ipsis fratribus ad observandam puritatem regulae & rigorem, quod ad ea sicut ad aequipollentia praeceptis se noverint obligatos, quae hic inferius annotantur. Ut autem haec, quae videri possunt aequipollentia praeceptis ex vi verbi, vel saltem ratione materiae, de qua agitur; seu ex utroque sub compendio habeantur, declaramus, quod illud, quod ponitur in regula, de non habendo plures tunicas, quam unam cum caputio, & aliam sine caputio: item, de non portando calceamenta, & de non equitando extra casum necessitatis: item, quod fratres vilibus induantur. Item, quod jejunare a festo omnium Sanctorum usque ad Natale Domini, & in sextis feriis teneantur: item, quod Clerici faciant divinum officium, secundum ordinem sanctae Romanae Ecclesiae: item, quod ministri, & custodes pro necessitatibus infirmorum, & fratribus induendis sollicitam curam gerant: item, quod si quis fratrum in infirmitatem ceciderit, alii fratres debeant ei servire: item, quod fratres non praedicent in Episcopatu alicujus Episcopi, cum ab eo illis fuerit contradictum: item, quod nullus audeat penitus populo praedicare, nisi a generali ministro, vel aliis, quibus secundum declarationem praedictam id competit, fuerit examinatus, approbatus, & ad hoc institutus: item, quod fratres qui cognoscerent se non posse praemissam regulam spiritualiter observare, debeant & possint ad suos ministros recurrere: item, quod omnia quae ponuntur in regula ad formam habitus, tam novitiorum, quam etiam professorum, necnon ad receptionis modum vel professionem spectantia, nisi recipientibus, quoad habitum novitiorum (sicut dicit regula) secundum Deum aliter videatur. Haec, inquam, omnia sunt a fratribus tanquam obligatoria observanda. Item ordo communiter sensit, tenet & tenuit ab antiquo, quod ubicunque ponitur in regula hoc vocabulum, *teneantur*: obtinet vim praecepti, & observari debet a fratribus sicut vult. Caeterum quia Christi confessor praedictus, agendorum ac servandorum circa recipiendos ad ordinem, ministris & fratribus modum praebens, dixit in regula, quod caveant fratres, & eorum ministri, ne sint solliciti de rebus suis temporalibus, ut libere faciant de eis, quicquid ipsis a Domino fuerit inspiratum: licentiam tamen habeant ipsi ministri mittendi eos ad aliquos Deum timentes: si consilium requiratur, quorum consilio sua bona pauperibus erogentur. Dubitaverunt, & dubitant multi fratrum, an liceat ipsis de bonis ingredientium quicquam recipere, si donetur, & si ad dandum personas, & Conventibus possint non inducere sine culpa: si etiam ad disponendum de distributione rerum talium debeant ipsi ministri, seu fratres dare consilium, ubi ad consulendum alii, quam ipsi, ad quos ingressuri mittantur, possint idonei inveniri. Nos autem considerantes attente intendisse sanctum Franciscum suae regulae professores, quos fundaverat in maxima paupertate, ab affectu temporalium rerum ipsorum ingredientium per dicta verba specialiter, & totaliter elongare, ut quantum est ex parte fratrum ipsorum, receptio ad ordinem stricta & purissima appareret, & ne aliquo modo oculum viderentur habere ad bona eorum temporalia, sed ad ipsos tantum divino servitio mancipandos: dicimus l de caetero debere tam ministros, quam fratres caeteros a dictis inductionibus ad sibi dandum, & suasionibus, necnon & dandis circa distributionem consiliis abstinere: cum per hoc ad timentes Deum dictet alterius mitti debeant, non ad fratres, ut vere cunctis pateant esse tam salubris instituti paterni studiosi zelatores sedulo & perfecti. Cum vero facere de rebus suis, quod Dominus inspirabit, ipsemet regulae ingredientibus liberam velit esse: non videtur, quin liceat eis recipere, consideratis scilicet eorum necessitatibus, & moderaminibus declarationis jam dictae, si quid de bonis suis ac eis, sicut & caeteris pauperibus per modum eleemosynae libere velit dare. Cavere tamen in acceptione oblatorum talium decet fratres, ne ex receptorum quantitate notabili praesumi possit habere nevus contra ipsos. Praeterea cum dicatur in regula, quod illi, qui jam promiserunt obedientiam, habeant unam tunicam cum caputio, & aliam sine caputio, qui habere voluerint: item, quod fratres omnes vestimentis vilibus induantur: nosque praedicta verba declaraverimus aequipollere praecepto, volentes hoc determinari plenius, dicimus, quantum ad numerum tunicarum, quod plures habere non licet: nisi in necessitatibus, quae haberi possunt ex regula, secundum quod bonae memoriae praedictus praedecessor noster plenius declaravit: vilitatem autem vestium, tam habitus, quam interiorum tunicarum, illam intelligi debere dicimus, quae secundum consuetudinem, vel conditionem patriae debeat, quantum ad colorem panni, & pretium vilitatis merito reputari: non enim quoad regiones omnes potest determinatus unus modus in talibus assignari. Hujusmodi etiam vilitatis judicium ministris & custodibus, seu guardianis duximus committendum, eorum super hoc conscientias onerantes: ita tamen, quod servent in vestibus vilitatem. Quorum etiam ministrorum, custodum, & Guardianorum judicio eodem modo relinquimus, pro qua necessitate possint ipsi fratres calceamenta portare. Deinde, cum duobus temporibus annotatis in regula, scilicet a festo omnium Sanctorum, usque ad Nativitatem Domini, & maxime Quadragesima, in quibus jejunare tenentur, inseratur in eadem regula: aliis autem temporibus non teneantur, nisi sexta feria jejunare: & ex hoc voluerunt aliqui dicere, quod dicti utique fratres non tenentur, nisi ex condecentia, ad alia jejunia, quae adjicta, declaramus debere intelligi, eos non teneri ad jejunium aliis temporibus, praeterquam in jejuniis ab Ecclesia constitutis: non est enim verisimile, quod vel institutor regulae, vel etiam confirmator, absolvere ipsos intenderit a servandis illis jejuniis, ad quae de communi statuto Ecclesiae obligantur caeteri Christiani. Porro cum dictus sanctus, volens fratres suos super omnia a denariis, seu pecunia esse totaliter alienos, praeceperit firmiter fratribus universis, ut nullo modo denarios, vel pecuniam recipiant, per se, vel per interpositam personam, istumque articulum declarans idem praedecessor noster, casus & modos posuerit, quibus servatis a fratribus non possint dici, nec debeant per se, vel per alium pecuniam recipere contra regulam, vel sui ordinis puritatem: dicimus fratres teneri arcere summopere, quod pro aliis causis, & sub modis aliis, quam ponat dicti praedecessoris nostri declaratio, ad dantes pecunias, seu deputatos nuncios non recurrant: ne (si secus ab ipsis attentatum fuerit) transgressores praecepti, & regulae merito possint dici. Nam ubi aliquid aliter generaliter prohibetur, quod expresse non conceditur, intelligitur denegatum. Quocirca quaslibet omnes pecuniae, ac oblationum pecuniarum receptio in Ecclesia, vel alibi, truncos vel truncos ordinari ad offerentium, seu donantium pecunias reponendas, necnon & quicunque recursus alius ad pecunias, seu habentes ipsas, qui per declarationem praedictam non conceditur, haec, inquam, omnia sunt eis simpliciter interdicta. Cum etiam recursus ad amicos spirituales expresse tantum in duobus casibus, secundum regulam concedatur, videlicet, pro necessitatibus infirmorum, & fratribus induendis: idque pie & rationabiliter, considerata necessitate vitae, ad alias necessitates fratrum pro tempore occurrentes, cessantibus eleemosynis, seu etiam ingruentes, supradictus praedecessor noster duxerit extendendum: attendant fratres penitus, quod pro nullis causis aliis, quam praedictis vel similibus in via, vel alibi recurrere licet eis ad amicos hujusmodi: sive sint dantes pecunias, seu deputati per ipsos, sive nuntii, vel depositarii, seu alio quovis nomine appellentur, etiamsi concessi per eandem declarationem modi circa pecuniam integre servarentur. Denique cum idem confessor summe affectaverit suae regulae professores totaliter esse abstractos ab affectu & desiderio terrenorum, & specialiter a pecuniae, & ejus usus totaliter expertes, sicut probat prohibitio de recipienda pecunia, in regula saepius repetita: circa fratres vigilantes necesse est, quod cum ex causis praedictis, & modis ad habentes pecunias deputatas pro ipsorum necessitatibus recurrere oportebit ad tenentes ipsas, quicunque hi fuerint, principales, vel nuntii, in omnibus sic se gerant, quod se cunctis ostendant in dictis pecuniis (sicut nec habent) penitus nil habere. Quapropter praecipere, quod, & qualiter pecunia expendatur, computumque exigere de expensa, eam quomodocunque repetere, sive deponere, aut deponi facere, capsulam pecuniae, vel ejus clavem deferre: hos actus, & consimiles sibi fratres illicitos esse sciant. Praedicta enim facere ad solos dominos pertinet, qui dederunt, & eos, quos ipsi deputaverant ad hoc ipsum. Proinde cum vir sanctus paupertatis promissae in regula modum exprimens, dixerit in eadem: fratres nihil sibi approprient, nec domum, nec locum, nec aliquam rem: sed tanquam peregrini, & advenae in hoc saeculo in paupertate, & humilitate Domino famulantes, vadant pro eleemosyna confidenter: sicque declaratum extitit per nonnullos praedecessores nostros Romanos Pontifices, hanc expropriationem intelligi debere tam in speciali, quam etiam in communi, propter quod & rerum omnium concessarum, oblatarum, & donatarum fratribus (quas & quarum usum,

h *In antiquis Codicibus etiam impressis constanter legitur, ut: Nicolaus PP. III. & decretal. Exiit. de qua loquitur iste tex. quae habetur eod. tit. lib. 6. etiam tribuitur Nicolao IV. in antiquioribus, & emendatioribus exemplaribus, prout in hac editione observatum est.*

i *al. servandas, id est, clarificandas, sive ad serenitatem, & tranquillitatem deducendas.*

K *ad hoc vide c. consilium. & gl. de observ. jejun. c. juvenis. de sponsal. c. in bellum, 34. q. 2.*

l *alias ita: dicimus omnino debere tam ministros, &c.*

usum, facti scilicet, ordini vel eis ipsis fratribus licet habere) proprietatem, & dominium in se & Romanam Ecclesiam receperunt, dimisso ipsis fratribus in eis tantummodo usu facti simplicis: ad nostrum fuerunt deducta examen, quae in ordine fieri dicebantur, & videbantur praedicto voto & puritati ordinis repugnare: videlicet, ut ea prosequamur ipsis, quae remedio credimus indigere, quod se institui haeredes non solum sustinent, sed procurant. Item, quod reditus annuos recipiunt interdum in tam notabili quantitate, quod Conventus habentes totaliter inde vivunt. Item, quod cum ipsorum negotia, etiam pro rebus temporalibus in curiis agitantur, assistunt advocatis, & procuratoribus, & ad instigandum eosdem se ibidem personaliter repraesentant. Item, quod executiones ultimarum suscipiunt voluntatum, & gerunt, seq. intromittunt quandoque de usurarum, vel male ablatorum dispositionibus seu restitutionibus faciendis. Item, quod alicubi non solum excessivos hortos, sed etiam vineas magnas habent: de quibus tam de oleribus, quam de vino multum colligitur ad vendendum. Item, quod temporibus messium, vel vindemiarum sic copiose granum, & vinum, mendicando, vel aliunde emendo, colliguntur a fratribus, & in cellariis, & granariis reconduntur, quod per anni residuum absque eorum mendicatione possunt transigere vitam suam. Item, quod Ecclesias vel alia aedificia faciunt, vel procurant fieri in quantitate, & curiositate figurae & formae, ac sumptuositate notabiliter excessiva, sic quod non videntur habitacula pauperum, sed magnatum. Paramenta etiam Ecclesiastica in plerisque locis tam multa habent, & tam notabiliter pretiosa, quod excedunt in his magnas Ecclesias cathedrales. Equos insuper, & arma eis oblata in funeralibus recipiunt indistincte. Tamen communitas fratrum, & specialiter Rectores ipsius ordinis asserebant, quod praedicta, seu plura ex ipsis in ordine non fiebant, quod & si qui reperiuntur rei in talibus, rigide puniuntur, necnon contra talia, ne fiant, sunt facta pluries ab antiquo statuta in ordine multum stricta. Cupientes igitur nos ipsorum fratrum providere conscientiis, & cuncta dubia (quantum possibile nobis est) de ipsorum pectoribus removere, ad praedicta modo qui sequitur respondemus. Cum enim ad veritatem vitae pertineat, ut id, quod exterius agitur, interiorem mentis dispositionem, & habitum repraesentet: necesse habent fratres, qui se expropriatione tanta a temporalibus abstraxerunt, ab omni eo, quod dictae expropriationi esset, vel posset videri contrarium, abstinere. Quia igitur in successoribus transit non solum usus rei, sed & dominium suo tempore in haeredes: fratres autem praefati nihil sibi in speciali acquirere, vel eorum ordini possunt, etiam in communi: declarando dicimus, quod successionum hujusmodi, quae etiam ex sui natura indifferenter ad pecuniam & etiam ad alia mobilia, & immobilia se extendunt (considerata sui puritate voti) nullatenus sunt capaces. Nec licet eis valorem haereditatum talium, vel tantam earum partem, quod praesumi posset hoc in fraudem fieri, quasi sub modo, & forma legati sibi dimitti facere, vel sic dimissa recipere, quin potius ista sic fieri ab ipsis simpliciter prohibemus. Cumque annui reditus immobilibus connumerentur a jure, ac hujusmodi reditus obtinere paupertati, & mendicitati repugnat: nulli dubium est, quod praedictis fratribus reditus quoscunque, sicut & possessiones, vel eorum u etiam usum (non enim eis reperitur concessus) recipere, vel habere conditione considerata ipsorum non licet. Amplius cum non solum quod malum esse dignoscitur, sed & omne, quod speciem habet mali, sit a viris perfectis specialiter evitandum: ex talibus autem assistentiis in curiis, & instigationibus, cum de rebus agitur in ipsorum commoda convertendis, credantur verisimiliter ex his, quae foris patent (de quibus habent homines foris judicare) in ipsis rebus fratres x assistentes aliquid quaerere tanquam suum: nullo modo debent hujusmodi voti & regulae professores se talibus curiis & litigiosis actibus immiscere, ut & testimonium habeant ab his, qui foris sunt, & puritati satisfaciant voti sui, ac evitetur per hoc scandalum proximorum. Verum etiam cum dicti ordinis fratres, non solum a receptione, proprietate, dominio sive usu ipsius pecuniae, verum etiam a contrectatione qualibet ipsius, & ab assint penitus alieni, quemadmodum felicis recordationis praedecessor noster in declaratione hujusmodi regulae plane dixit: cumque dicti ordinis professores pro nulla re temporali possint in judicio experiri, praedictis fratribus non licet, nec competit, quin potius (considerata sui puritate status) debent sibi scire interdictum, quod hujusmodi executionibus & dispositionibus se exponant: cum haec sine litigio & contrectatione, vel administratione pecuniae nequeant expediri. Veruntamen in hoc nequeunt dari consilium ipsorum statui non obsistit, cum ex hoc ipsis circa bona temporalia nulla jurisdictio, sive actio in judicio, sive dispensatio tribuatur. Licet vero non solum sit licitum, sed & multum conveniens rationi, quod fratres, qui in laboribus spiritualibus orationis & studii sedulo occupantur, hortos & areas habeant competentes ad recollectionem, & recreationem sui, & interdum ad seipsos, post laborem hujusmodi corporaliter deducendos, necnon ad habenda necessaria hortalitia pro seipsis: habere tamen hortos aliquos, ut colantur, ac olera ac alia hortalia pretio distrahantur, necnon & vineas, repugnat suae regulae, & ordinis puritati, secundum quod dictus praedecessor declaravit, ac etiam ordinavit: quod si talia ad usus proxime dictos ut puta agrum vel vineam ad colendum, & consimilia, fratribus legarentur, per omnem modum fratres a receptione talium abstineant: cum etiam praemissa habere, et pretium fructuum suis temporibus habere p, ad naturam & formam proventuum appropinquat. Rursus cum praedictus sanctus tam in exemplis vitae, quam verbis regulae ostenderit se velle, quod fratres sui, & filii, divinae providentiae committentes suos in Deum jacerent cogitatus, qui volucres coeli pascit, quae non congregant in horrea, nec seminant, nec metunt: non est verisimile voluisse ipsum eos habere granaria, vel cellaria, ubi quotidianis mendicationibus deberent sperare posse transigere vitam suam. Propterea non ex timore levi relaxare q se debent ad congregationes, & conservationes r hujusmodi faciendas, sed tunc tantum, cum esset multum credibile ex jam expertis, quod non possent vitae necessaria aliter invenire. Hoc autem ministrorum, & custodum simul, & separatim in suis administrationibus, & custodiis (cum Guardiano, & duorum de conventu loci discretorum Sacerdotum, & antiquorum in ordine fratrum consilio, & assensu) duximus judicio relinquendum, eorum super hoc conscientias specialiter onerantes. Hinc est etiam, quod cum vir sanctus fratres suos in paupertate summa, et humilitate fundare voluerit, quoad affectum pariter, & effectum, sicut fere regula tota clamat, convenit ipsis, quod nullo modo deinceps fieri faciant, vel fieri sustineant Ecclesias, vel alia quaecunque aedificia, quae (considerato fratrum inhabitantium numero) excessive in multitudine, & magnitudine debeant reputari: ideoque volumus, quod ubique in suo ordine deinceps temperata, & humilibus aedificiis fiant contenti, ne huic tantae paupertati promissae, quod patet oculis, contrarium foris clamet. Quamvis etiam paramenta, & vasa Ecclesiastica ad honorem divini nominis ordinentur, propter quem omnia fecit ipse Deus: tamen qui absconditorum est cognitor, ad animum sibi ministrantium respicit principaliter, non ad manum: nec per illa sibi vult serviri, quae suorum servitorum conditioni, & statui dissonarent: propter quod sufficere debent eis vasa, & paramenta Ecclesiastica decentia, in numero, & in magnitudine sufficienter competentia. Superfluitas autem, aut nimia pretiositas, vel quaecunque curiositas in his, seu aliis quibuscunque non potest ipsorum professioni, vel statui convenire: cum haec sapiant thesaurizationem, seu copiam, paupertati tantae quoad humanum judicium derogent manifeste. Quae propter praemissa servari a fratribus volumus, & mandamus. Circa equorum vero, & armorum oblationes illud decernimus in omnibus, & per omnia observandum s, quod per declarationem praedictam in pecuniariis noscitur eleemosynis definitum. Ex praemissis autem succrevit non parum scrupulosa quaestio inter fratres: videlicet, utrum ex suae professione regulae obligentur ad arctum, & tenuem, sive pauperem usum rerum: quibusdam ex ipsis credentibus, & dicentibus, quod sicut quoad dominium rerum habent ex voto abdicationem arctissimam, ita ipsis quoad usum arctitudo maxima, & exilitas est indicta. Aliis in contrarium asserentibus, quod ex professione sua ad nullum usum pauperem qui non exprimatur in regula, obligantur: licet teneantur ad usum moderatum temperantiae, sicut & magis ex condecenti, quam caeteri Christiani. Volentes itaque conscientiarum praedictorum fratrum providere quieti, & his altercationibus finem dare declarando dicimus, quod fratres Minores ex professione suae regulae specialiter obligantur ad arctos usus, seu pauperes, qui in ipsorum regula continentur, & eo obligationis modo, sub quo continet, seu ponit regula dictos usus. Dicere autem, sicut aliqui asserere perhibentur, quod haereticum sit tenere, usum pauperem includi, vel non includi sub voto Evangelicae paupertatis, praesumptuosum, & temerarium judicamus. Demum, quia ex eo, quod dicta regula, per quos, & ubi fieri debeat Ministri Generalis electio, tradens, nullam facit de ministrorum provincialium electione, vel institutione penitus mentionem, posset super hoc oriri dubitatio inter fratres: Nos volentes posse ipsos clare, ac secure procedere in omnibus factis suis declaramus, statuimus etiam, & ordinamus in hac constitutione in perpetuum valitura, ut cum alicui Provinciae de ministro fuerit providendum, ipsius ministri electio t penes Capitulum provinciale resideat, quam idem Capitulum die sequenti, qua fuerit congregatum, facere teneatur. Ipsius autem electionis confirmatio ad Ministrum pertineat generalem. Et si quidem ad electionem hujusmodi per formam scrutinii procedatur, & (votis in diversa divisis) electiones plures in discordia celebrari contingat: illa quae a majori parte Capituli numero [nulla zeli, vel meriti collatione, aut consideratione habita] fuerit celebrata, exceptione, seu contradictione quacunque alterius partis non obstante, per dictum Generalem Ministrum de consilio discretorum de ordine (prius tamen ex officio, prout spectat ad ipsum, diligenti examinatione praemissa) confirmetur, vel etiam infirmetur, prout eis secundum Deum visum fuerit expedire. Et si fuerit infirmata, ad Capitulum provinciale electio hujusmodi revertatur. Caeterum si Capitulum memoratum die praedicta ministrum eligere praetermittat, extunc ministri Provincialis provisio ad Generalem ministrum libere devolvatur. Verum si Ministro praedicto, & Capitulo generali ex certa, manifesta, et rationabili causa videretur aliquando in provinciis ultramarinis

rinis

m al. ita: & ipsis.

u Al. eorum.

x al. ita: fratres, & assistentes, &c.

p al. habent.

q al. tenere.

r al. observationes.

s al. servandum.

t De modo electionis faciendae vide novissime sancita in Conc. Trid. sess. 25. de regularib. & monialib. c. 6.

rinie Hyberniae, seu Graeciae, seu Romae, in quibus hactenus alius providendi modus dicitur ex causa certa, & rationabili fuisse servatus, expedire ministrum Provincialem per ministrum Generalem, cum proborum ordinis consilio potius, quam per praedicti Capituli electionem praefici in provinciis Hyberniae, etiam ultramarinae irretragabiliter: in Romana vero, vel Graecia, quando Minister dictae provinciae moreretur, vel absolveretur citra mare: illa vice servetur absque dolo, partialitate, & fraude (super quo eorum conscientias oneramus) quod super hoc dictus minister cum dictorum proborum consilio duxerit ordinandum. In destitutione vero dictorum ministrorum Provincialium servari volumus, quod super hoc hactenus de ipso ordine extiterit observatum. Caeterum si contingeret eosdem ministro Generali carere, per Vicarium ordinis fiat super hoc, quod faciendum fuerit per eundem ministrum, usquequo provisum fuerit de Generali Ministro. Porro, si quid de hujusmodi ministro Provinciali secus attentari forte contigerit, illud ipso facto sit irritum, & inane. Nulli igitur omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum declarationum, dictorum, commissionis, responsionem, prohibitionis, ordinationis, mandati, constitutionum, judicationem, & voluntatum infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem &c.

CAP. II.

Determinat, & declarat, quid significent haec verba inserta in judicialibus commissionibus, quae fiunt a Principe, vel a jure: scilicet, quod procedatur simpliciter, & de plano, & sine strepitu, & figura judicii. Joan. Andr.

Idem Clemens a V.

a *Haec duo verba, Clemens V. absunt a vetustioribus codicib.*

SÆpe contingit, quod causas committimus, & in earum aliquibus simpliciter, & de plano, ac sine strepitu, & figura judicii procedi mandamus: de quorum significatione verborum a multis contenditur, & qualiter procedi debeat, dubitatur. Nos autem dubitationem hujusmodi (quantum nobis est possibile) decidere cupientes, hac in perpetuum valitura constitutione sancimus, ut Judex, cui taliter causam committimus, necessario libellum non exigat, litis contestationem non postulet, in tempore etiam feriarum ob necessitates hominum indultarum a jure procedere valeat, amputet dilationum materiam, litem, quanto poterit, faciat breviorem, exceptiones, appellationes dilatorias, & frustratorias repellendo, partium, Advocatorum, & Procuratorum contentiones & jurgia, testiumque superfluam multitudinem refraenando. Non sic tamen Judex litem abbreviet, quin probationes necessariae, & defensiones legitimae admittantur. Citationem vero, ac praestationem juramenti de calumnia vel malitiae, sive de veritate dicenda, ne veritas occultetur, per commissionem hujusmodi intelligimus non excludi. Verum quia juxta petitionis formam pronunciatio sequi debet, pro parte agentis, & etiam rei, si quid petere voluerit, vel in ipso litis exordio petitio facienda, sive scriptis, sive verbo: actis tamen continuo (ut super quibus positiones, & articuli formari debeant, possit haberi plenior certitudo, & ut fiat definitio clarior) inserenda. Et quia positiones ad faciliorem expeditionem litium, propter partium confessiones, & articulos ad clariorem probationem usus longaevus in causis admisit: nos usum hujusmodi observari volentes, statuimus, ut Judex sic deputatus a nobis (nisi aliud de partium voluntate procedat) ad dandum simul utrosque terminum dare possit, & ad exhibendum omnia acta & munimenta, quibus partes uti volunt in causa, post dationem articulorum diem certum, quandocunque sibi videbitur, valeat assignare: eo salvo, quod ubi remissionem fieri contingeret, pro testibus producendis possint etiam instrumenta produci, assignatione hujusmodi non obstante. Interrogabit etiam partes, sive ad earum instantiam, sive ex officio, ubicunque hoc aequitas suadebit. Sententiam vero definitivam (citatis ad id licet non peremptorie partibus) in scriptis, & (prout magis sibi placuerit) stans, vel sedens proferat: etiam (si ei videbitur) conclusione non facta, prout x ex petitione & probatione, & aliis actitatis in causa fuerit faciendum. Quae omnia etiam in illis casibus, in quibus per aliam constitutionem nostram, vel alias procedi potest simpliciter & de plano, ac sine strepitu & figura judicii, volumus observari. Si tamen in praemissis casibus solennis ordo judiciarius in toto, vel in parte non contradicentibus partibus observetur, non erit processus propter hoc irritus, nec etiam irritandus. Data Avenion. XIII. Cal. Decemb. Pontificatus nostri anno 2.

x *In antiquioribus etiam impressis mendose legitur sic: prout ex petitione & probatis, & aliis, &c.*

Clementinae Constitutiones accurate castigatae cum summariis admodum familiaribus finiuntur.

EXTRAVAGANTES,

SEU

CONSTITUTIONES VIGINTI

A JOANNE PAPA XXII.

E D I T Æ,

DE ELECTIONE, ET ELECTI POTESTATE.

TITULUS I.

CAP. I.

(c. *Anno* 1316. *in Gallia.*)

Electi, qui pro suarum electionum negotio ad curiam venire tenentur, etiam sede vacante, non tenentur de necessitate in ipsa curia moram trahere: & licet alibi morentur, nullum eis præjudicium generatur. facit Clement. Ne Romani, §. fin. eod. tit.

AD nostræ Apostolicæ servitutis superam dispositione vocati, ambiguitates, ex quibus possent Ecclesiis damnosa provenire dispendia, tollere cupientes, de potestatis plenitudine, ac fratrum nostrorum consilio ordinamus, quod quibuscunque electis, qui ad sedem Apostolicam venire, vel mittere tenebantur, ac ipsorum electionum instructoribus, qui in veniendo ad sedem ipsam, & se præsentando ipsa sede vacante, vel non vacante servaverunt tempora a canonibus instituta (dummodo præsentialiter adsint in civitate Lugdun. vel fuerint Avenione in Calendis Octobris) ubicunque sede vacante moram traxerint, nullum ipsis, seu eorum juri præjudicium ex mora interim facta ubilibet generetur: sed eorum jura circa electiones hujusmodi hoc non obstante perinde serventur illæsa, ac si apud sedem Apostolicam moram traxissent. Non obstantibus prædecessorum nostrorum constitutionibus quibuscanque: quibus tamen quoad alia nullum volumus præjudicium generari. Nulli ergo, &c. nostræ ordinationis infringere, &c. Datum Lugduni VIII. Idus Septemb. Anno 1.

CAP. II.

[*An.* 1317. *in Gallia.*]

Beneficio vacante, cujus fructus ad certum tempus debentur alicui annalia habenti, vel aliis, qualiter debeant fructus ipsi dividi inter ipsum annalia habentem, & beneficiatum, & divisione facta, cujus sit electio, hic declarat constitutio. Et ponitur pœn sub tit. de rescript. vel Ne sed. vacant. vel ut Eccl. benefic. vel de verborum signific.

SUscepti regiminis nos cura sollicitat, ut quæ in Ecclesiis non absque dispendio ministrorum, & cultus detrimento divini servari viderimus, per appositionem congrui moderaminis in melius reformemus. Cum itaque in nonnullis Ecclesiis observetur, & a longis retro temporibus fuerit observatum, quod fructus primi vel secundi, aut alterius cujuscunque sequentis anni beneficiorum vacantiam in eisdem defuncto, vel fabricæ, aut Ecclesiæ, vel personæ habentibus annalia, de consuetudine, privilegio, vel statuto applicantur in totum: ita quod illi, qui hujusmodi beneficia canonice obtinent, & ad quos alias de jure fructus ipsi spectare deberent, nihil inde percipiunt: unde illa inconvenientia sequitur, quod commode nequeunt, ad impendendum servitium debitum residere in Ecclesiis, in quibus beneficiati existunt. Nos *a* de illo super hic remedio providere volentes, per quod hi & illi in fructuum prædictorum perceptione participent, & Ecclesiæ debitis servitiis non fraudentur: præsenti decreto statuimus de fratrum nostrorum consilio, quod illi, qui fructus prædictos sibi *b* hactenus integre vendicabant, ex privilegio, consuetudine vel statuto, nihil exinde ultra summam, pro qua unumquodque beneficiorum ipsorum consuevit in solutione decimæ taxari, prætextu cujusvis privilegii, consuetudinis, vel statuti quovis modo percipiant, sed ipsius summæ perceptione duntaxat sint omnino contenti: totali residuo prædicta obtinentibus beneficia remansuro: nisi forsan illi, qui fructus eosdem soliti fuerint (ut præfertur) cum integritate percipere, pro se mallent ipsum habere residuum, & obtinentibus ipsa beneficia summam dimittere memoratam: quo casu percipiendi, quod maluerint, illis relinquimus optionem. Sic, quod infra decem dies, postquam sciverint beneficia ipsa vacare, iis, quibus annalia *c* ipsa debentur ex privilegio, consuetudine, vel statuto, vel ipsorum annalium *d* collectores, quem partem habere voluerint, ut scilicet decimæ taxationem, vel illa dimissa residuum, nulla subhastatione præmissa eligere teneantur. Quam electionem, si infra dictos decem dies non fecerint (ut dictum est) extunc ad eum, cujus est beneficium, hujus optio, vel electio transeat ipso jure. Et hoc in Ecclesiis & partibus illis, in quibus beneficia majora, & alia, quæ ad solutionem decimæ sunt taxata, volumus observari. In illis vero Ecclesiis & partibus, in quibus decimarum taxatio non est facta, servetur quod fructus & obventiones beneficii tunc vacantis, quod *e* decimam solvere consuevit, per medium dividantur: quorum medietatem habeat is, cui annalium *f* per alterum de prædictis modis perceptio est concessa. Reliquam vero medietatem percipiat ille, cui beneficium est concessum, pro sustentatione sua, & aliis Ecclesiæ oneribus supportandis. Quod si alter de prædictis præfata medietate noluerit esse contentus, altero contentari volente, pars nolentis transeat ad volentem *g*: & volens fructus, & obventiones illius beneficii percipiet universos, eidem beneficio congrue faciens deserviri, ac ejus supportans onera consueta. Et si quicquam aliquis prædictorum ultra præmissa perceperit, illudque his, ad quos pertinebit, infra mensem non restituerit cum effectu: si ipse sit Episcopus, vel superior Prælatus fuerit, a pontificalibus, & ingressu Ecclesiæ sit suspensus; si autem capitulum, universitas, vel collegium, interdicto se noverint (donec prædicta cum integritate restituerint) subjacere. Si vero aliqua singularis persona Ecclesiastica, vel mundana id fecerit, excommunicationis incurrat sententiam ipso facto, a qua sine restitutione præmissa, præterquam in mortis articulo, minime absolvatur: non obstantibus quibuscanque privilegiis, vel indulgentiis, aut contrariis consuetudinibus & statutis, juramento *h*, confirmatione sedis Apostolicæ, aut alia quacunque firmitate vallatis, quæ omnia, quoad hoc, auctoritate Apostolica revocamus, & nullius deinceps esse volumus firmitatis. Nulli ergo, &c. nostræ constitutionis, revocationis, cassationis, irritationis & voluntatis, &c.

a Vide l. fundo, C. de omni agro deser. lib. 11.

b al. ibi,

c al. annalia,

d al. annalium,

e al. quod.

f al. annalium,

g Vide l. si totam, ff. de acquir. hær. l. hac scriptura, §. fin. ff. de cond. & demon. Faur.

h Vide c. cum non deceat. de elect. lib. 6. & in verbo pactis. Clement. Dudum, de sepul.

DE MAJORITATE, ET OBEDIENTIA.

TITULUS II.

CAP. UN.

[c. *Anno* 1317. *Avenioni.*]

Quia multi assumebant dominium, & se creari faciebant potestates, & Capitaneos in comitatu Sabinæ, & aliis locis hic nominatis, qui sunt de patrimonio Ecclesiæ Romanæ: inhibetur, ne tales de cætero assumantur, neque illis tanquam talibus obediatur: & quod nullus hujusmodi præeminentiam sibi audeat adscribere sine speciali licentia sedis Apostolicæ. Et si sint aliquæ civitates, quæ habeant jus eligendi tales Capitaneos per sedem Apostolicam confirmandos, vetat Papa, quod ante confirmationem debitam nulla eis tanquam talibus præstetur obedientia.

ECclesiæ Romanæ suorumque fidelium dispendia dissimulare non possumus, quin postquam nobis cognita fuerint, adversus ea opportunis remediis occurramus. Attendentes igitur gravia nocumenta, quæ nonnullis civitatibus, terris, castris, intra patrimonium beati Petri in Tuscia, Comitatum Sabinæ, & terram Arnulphorum constitutis, eidem Ecclesiæ Romanæ subjectis, & personis singularibus earundem, ex diversorum tam nobilium, quam etiam aliorum usurpato regimine provenerunt, & valentes super hus in posterum eorum dispendiis præcavere: omnibus & singulis comitatibus, seu universitatibus, & singulis personis civitatum, terrarum, castrorum, & locorum intra patrimonium, comitatum, & terram prædictos constitutis, in quibus videlicet nobis, seu quibusvis officialibus nostris jus *a* competit deputandi, vel instituendi, aut eligendi seu ponendi Potestates, Capitaneos, Dominos, vel Rectores, aut Officiales quoslibet alios, ne ipsi Potestatem, Capitaneum, Dominum, Rectorem vel defensorem, seu quemcunque alium officia-lem,

a Vide c. Constantin. 26. dist. & 23. q. 8. convenior. de Cleric. conjug. c. et per tot. in authen. quomodo oper. Episc. col. 1. in princ.

lem, quocunque nomine censeatur, in civitatibus, castris, terris & locis prædictis, aut eorum aliquo eligere, assumere, vocare vel recipere, retinere, aut jam electo vel assumpto, vocato seu recepto, tanquam Potestati seu Capitaneo, Rectori seu defensori, vel officiali obedire quoquo modo præsumant: neve taliter electus, assumptus, receptus seu vocatus, hujusmodi potestariæ, capitaneatus, dominii, vel rectoriæ, seu defensoriæ, aut quodcunque aliud cujusvis nominis officium recipere, acceptare, assumere, vel gerere (nisi de nostra, & Apostolicæ sedis licentia speciali) quomodolibet audeat, sed assumptum omnino dimittat. Ubi vero ad communitates seu universitates, & singulares personas civitatum, terrarum, castrorum, & locorum prædictorum, vel eorum aliquem jus competit eligendi potestatem, Capitaneum, Dominum, vel Rectorem, seu Officialem quemlibet alium, qui per nos seu quosvis Officiales nostros debeat aut consueverit confirmari, ne ante debitam confirmationem obtentam ipsæ, vel earum aliquæ se electo, tanquam potestati, seu Capitaneo, Rectori vel defensori, seu officiali in quibusvis obediant, neve taliter electus quousque confirmationem habuerit (ut præfertur) hujusmodi potestariæ, capitaneatus, dominii, vel rectoriæ, seu defensoriæ, aut cujusvis alterius nominis officio se immiscere, vel illud gerere aut exercere quovis modo præsumat, auctoritate Apostolica districtius inhibemus. Decernentes extunc irritum, & inane, quicquid contra hujusmodi inhibitionis tenorem contigerit attentari. Nulli ergo, &c. nostræ inhibitionis, & constitutionis infringere. Datum Aven. 4. Nonas Augusti, Anno 2.

DE PRÆBENDIS, ET DIGNITATIBUS.

TITULUS III.

CAP. UN.

[*Anno 1307. Avenioni.*]

Tempore hujus cap. obtinentes plures dignitates, personatus vel beneficia curam animarum habentia ex dispensatione, virtute illius non poterant retinere, nisi unum: & reliqua tenebantur resignare verbaliter, & realiter coram Ordinario sub testimonio publico intra mensem a tempore notitiæ hujus capitis, nisi fuissent Cardinales, aut regum filii. Illi autem, qui plura talia sine dispensatione obtinebant, poterant ultimum retinere, reliquis forma præscripta & sub eodem tempore resignatis. Qui vero deinceps tale habuerit beneficium, si cum illo secundum simile receperit, quamprimum illius possessionem habuerit, vel per eum steterit quo minus habeat, primum, quo est ipso jure privatus, modo prædicto resignare tenetur: alias utrumque perdit, & inhabilis fit ad sacros ordines suscipiendos, & ad quodcunque beneficium habendum. Tandem, qui dicantur Ordinarii, quantum ad præmissa, & quæ sint beneficia curam animarum habentia, hic manifestatur. h. d. hæc Extravagans, quæ est notabilis, & multum practicabilis, & gravius obligat, quam cap. de multa, eod. tit. in antiq. ut patet ad oculum.

EXecrabilis quorundam tam religiosorum, quam secularium ambitio, quæ semper plus ambiens eo magis fit insatiabilis, quo sibi amplius indulgetur, & improbitas importune petentium a nobis, & prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus, non tam obtinuisse, quam extorsisse plerunque noscuntur, quod unus interdum etiam ad unum beneficium Ecclesiasticum minus idoneus, in diversis Ecclesiis, eadem vicinis, sed etiam ab invicem longe distantibus, imo nonnunquam in diversorum regnorum partibus situatis, duas aut tres, aut plures dignitates, personatus, officia seu prioratus, aut diversa Ecclesiastica beneficia curam animarum habentia possit dispensative (cum alias non liceret de jure communi) recipere, & simul licite retinere. Unde inter cæteras inconvenientias, subscripta sequuntur, quod videlicet interdum unus, qui unicum, quamvis modicum vix officium implere sufficeret, plurimorum sibi vendicet stipendia, quæ multis literatis vitæ puritate, ac testimonio bonæ famæ pollentibus, qui mendicant, possent abunde sufficere, eaque distributione collata, habentibus ipsa paratam evagandi materiam, divinus cultus minuitur, hospitalitas in ipsis beneficiis debita non servatur. Et dum non sunt sui in unaquaque regione rectores, Ecclesiarum detrahitur commodis, & honori, quæ carentes defensorum auxilio in juribus suis, & libertatibus multipliciter collabuntur, & ruinis patent ædificia nobilia, quæ magnificentia extruxerat decessorum, & (quod amarius est dolendum) animarum cura negligitur, & vitiorum sentibus fomentum periculose præbetur. Nos itaque tot malis tantisque discriminibus occurrere cupientes, omnes, & singulas dispensationes super receptione, aut retentione plurium dignitatum, personatuum, officiorum, prioratuum aut beneficiorum, quibus cura animarum sit annexa, sub quacunque forma, vel expressione verborum a nobis, vel prædictis prædecessoribus quibuscunque personis concessas (Cardinalibus tamen sanctæ Romanæ Ecclesiæ, qui circa nos universali Ecclesiæ serviendo, singularum Ecclesiarum commoditatibus se impendunt, ac Regum filiis, qui propter sublimitatem eorum, ac generis claritatem sunt

potioris prærogativa gratiæ attollendi, duntaxat exceptis) deliberatione super hoc cum fratribus nostris habita diligenti, de ipsorum consilio, & ex certa scientia nostra, in forma subscripta duximus taliter moderandas, quod per moderamen nostrum effrænatam circa easdem personas talium beneficiorum multitudinem refrenemus: ipsique suppetente fructu dispensationum hujusmodi totaliter non frustrentur a. Statuimus itaque, ut de fratrum ipsorum consilio ordinemus, quod obtinentes nunc ex dispensatione legitime pluralitatem hujusmodi dignitatum, personatuum, officiorum, aut prioratuum, seu beneficiorum, quæ alias absque dispensatione obtinere nequibant, unum tantum ex dignitatibus, personatibus, officiis, prioratibus, Ecclesiis, vel beneficiis hujusmodi, quibus cura imminet animarum, cum dignitate, personatu vel officio, prioratu, Ecclesia, vel beneficio sine cura, quod habere maluerit, prætextu dispensationis sufficientis circa id eisdem indultæ, possint licite retinere. Quæ tamen teneantur eligere intra mensem numerandum a tempore notitiæ constitutionis istius: cæteris beneficiis cum cura, vel sine cura, quæ ipsius dispensationis prætextu tenebant, & quæ aliter non poterant de jure absque dispensatione licite retinere, quæ nos extunc vacare decernimus, coram Ordinario sub testimonio publico intra idem tempus verbaliter, & realiter cum effectu dimissis: ita quod ad illa nunquam sine nova collatione ab eo qui facere poterit facienda redire, aut eorum administrationi se immiscere præsumant. Alioquin tam his, quam aliis omnibus beneficiis, quæ virtute hujusmodi nostræ moderationis retinere poterant (ut præfertur) sint ipso jure privati, & prorsus inhabiles ad similia beneficia obtinenda. Per hoc autem iis, qui dignitates, personatus, officia, vel alia beneficia, curam animarum habentia ex dispensatione, quæ jus b tribuat, juxta nostram moderationem præscriptam obtinent, & alia similia beneficia nostrarum, vel aliarum eorundem prædecessorum auctoritate literarum expectant, cum quibus est, ut illa, cum vacaverint, recipere, & una cum obtentis retinere licite valeant, dispensatum, nolumus derogari, quin ea cum vacabunt intra dicti temporis spatium possint eligere, & dimissis aliis recipere in forma præscripta, ac licite retinere: pœnas similes incursuri, si huic nostræ contraire præsumpserint sanctioni. Porro, quia quorundam mentes sic avara cupiditatis vitium excæcavit, quod plurima talia beneficia simul absque dispensatione canonica retinere præsumunt: nos de illis præsenti decreto statuimus, ut omnia & singula beneficia sic detenta, illo tantum retento, quod ultimo receperunt, dummodo in eo ex collatione canonica competat jus eisdem, intra tempus (ut præscribitur) limitatum, verbo & facto ac sine fraude coram Ordinario sub testimonio similiter publico dimittere teneantur. Quod si non fecerint, etiam illo sint ipso jure privati, in quo jus eis alias competebat, & inhabiles penitus ad quæcunque obtinenda Ecclesiastica beneficia censeantur. Qui vero deinceps receperint dignitatem, vel personatum, seu officium aut aliud beneficium animarum curam habens annexam, si antea simile beneficium obtinebant, illud (quo ipso jure, postquam secundi possessionem habuerint, vel per eos omni dolo, & fraude cessantibus, quo minus habeant, steterit, privati noscentur) absque mora dispendio in Ordinariorum manibus dimittere debeant pari modo: alioquin etiam sint ipso jure secundo privati, & eodem ad sacros suscipiendos ordines, quam etiam ad habendum quodcunque beneficium Ecclesiasticum inhabiles reputentur. Quæ omnia, & singula beneficia vacatura (ut præmittitur) vel dimissa, nostræ, & sedis Apostolicæ dispositioni de ipsorum fratrum consilio reservamus: inhibentes, ne quis præter Romanum Pontificem, quacunque sit super hoc auctoritate munitus, de hujusmodi beneficiis disponere, vel circa illa per viam permutationis, vel alias innovare quoquo modo præsumat. Nos enim, si secus actum, seu attentatum fuerit, irritum decernimus, & inane. Cæterum ordinarios intelligimus in casibus suprascriptis Episcopos, in quorum civitatibus, vel diœcesibus consistunt beneficia, seu aliquod eorum, quæ debent secundum præmissa dimitti, aut ipsi, qui ea debent dimittere, commorantur, vel Ecclesiis cathedralibus vacantibus, Capitula earundem: & hi de beneficiis tam dimissis, quam (ut præmittitur) perditis, nos, vel Apostolicam sedem certificare studeant, quamprimum commode poterunt indilate, ut de illis salubriter disponere valeamus. Quantum autem ad modificationem attinet ante factam, illa duntaxat, & non alia beneficia Ecclesiastica, quocunque nomine nuncupentur, curam animarum habere censemus, quæ parochias habent, in quibus est animarum cura, non per vicarios perpetuos, sed per Rectores, aut ministros beneficiorum ipsorum, vel illorum temporales vicarios exercenda: necnon & illa, quorum ministris ratione beneficiorum hujusmodi competit visitare, inquirere, procurationes recipere, suspendere, excommunicare, seu ab excommunicationis, & suspensionis sententiis absolvere de consuetudine, vel de jure: juribus aliis de animarum cura loquentibus in suo robore quoad cætera permansuris. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum moderationis, statutorum, constitutionum, reservationis, inhibitionis, & voluntatum infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Avenione 13. Cal. Decembr. Anno 2.

a *Al. frustrentur.*

b *Not. text. pro stante facultate tenendi de beneficiis, quæ jure obtinentur: nam in tali veniunt beneficia dispensative retenta, per text. hic Fœm.*

DE CONCESSIONE PRÆBENDÆ, ET ECCLESIÆ NON VACANTIS.

TITULUS IV.

CAP. I.

[*an. 1319. Avenioni.*]

Executores gratiarum, & Judices causarum a sede Apostolica deputati in diœcesibus jam divisis procedere possunt, sicut ante divisionem poterant. Et congrue ponitur sub hoc titulo, cum loquatur de executoribus, de quibus frequens mentio habetur in tit. de concess. præbend. lib. 6. patet in cap. Executor. cap. Si Capitulo. & cap. Si soli. Et potuisset statui sub tit. de rescript. vel de off. deleg. vel de Paroch.

a Hæc Extravagans habetur inter communes, sub tit. de officio deleg. cum gloss. Guillelmi de Monte. Laudun.

SEdes a Apostolica in suis actibus veritatem prosequens, lucem amans, libenter evitat nodosæ ambiguitatis involucrum, illamque sibi semper in suis ordinationibus reservare cautelam intendit, ut de illis ita proveniat commodum, quod aliis non immineat detrimentum. Sane pridem ad divini cultus augmentum, & ad salutem populi, quem in nonnullis civitatibus, ac diœcesibus sic multiplicavit Altissimus, quod in earum singulis singulorum vultus nequibat (ut eum decet) unicus pastor inspicere, aut alias partes boni pastoris implere, salubriter intendentes, in ipsis diœcesibus (quarum nonnullas in duas, & aliquas in plures diœceses ducimus dividendas) certas civitates, & Ecclesias erximus cathedrales, quarum singulis proprias, distinctas, & limitatas diœceses jussimus assignari. Verum quia plures ante ordinationem, seu divisionem nostram hujusmodi tam a nobis, quam a prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus Apostolicas obtinuerunt literas super beneficiis Ecclesiasticis in ipsis tunc integris diœcesibus vacaturis, quarum nonnullæ restant adhuc executioni mandandæ: nos amovere volentes cujusvis dubitationis scrupulum, qui circa executionem gratiarum super hujusmodi beneficiis concessarum posset forsan incidere, & provide considerantes attentius, quod per ordinationem, seu divisionem nostram prædictam jus ad rem expectantibus dicta beneficia antea competens ea ratione mutari non debet, quin adeo efficax in divisis diœcesibus maneat, sicut prius erat: auctoritate præsentium declaramus, quod omnes, & singulæ gratiæ super beneficiis vacaturis ante divisionem hujusmodi in ipsis quondam integris diœcesibus a nobis, vel prædictis prædecessoribus personis quibuscunque concessæ, tam in ipsis nunc divisis, quam in aliis diœcesibus divisis ab illis, eisdem modo, & forma possint sine ordine b per executores inde datos, & alios, ad quos id pertinebit, ad debitam executionem adduci, quibus ante divisionem supetater poterant, & debebant. Idem etiam declaramus quoad literas Apostolicas justitiam continentes; ut videlicet Judices dati per illas in causis quarumlibet personarum, quæ nunc de hujusmodi diœcesibus divisis existunt, possint juxta earum tenorem provide procedere, ac si dictæ diœceses, de quibus mentio in literis eisdem habetur, integræ remansissent, Nulli &c.

b Ad hæc vide gloss. in tit. de desen. extit. §. qua igitur c. 3. Vide Claud. Commentarium in loco ob medium, Imol. Nicol. Ever.

CAP. II.

[*an. 1320. Avenioni.*]

Nullus impediat Capitulo, Archidiaconos, & alias personas in juribus, quæ sibi competebant in Ecclesiis integris, quin illa jura percipiant post divisionem ipsarum, sicut ante soliti erant percipere: quoniam in beneficiis divisis habet quis eadem jura, quæ habebat in integris. Et hoc cap. sub hoc tit. fuit positum, quoniam declaratio præcedens, ut clare patet Concord. cap. quæ monasterium. de relig. dom. in antiquis.

AD Apostolatus nostri pervenit auditum, quod aliquarum Ecclesiarum per nos ab aliis Ecclesiis ex certis causis, quæ ad hoc nostrum animum induxerunt, auctoritate Apostolica divisarum, Prælati, & Subditi Capitulis, Archidiaconis, & aliis personis Ecclesiarum, a quibus supradictæ Ecclesiæ sunt divisæ, multipliciter injuriari præsumunt, non permittentes eos uti jurisdictionibus, & juribus suis, sicut ante divisionem hujusmodi utebantur. Quia igitur intentionis nostræ non extitit, nec existit, per divisionem Episcopatuum Ecclesiarum, a quibus divisiones factæ sunt, Capitulis, Archidiaconis, vel aliis personis velle aliquatenus derogare, nisi quatenus in divisionem hujusmodi literis Apostolicis continetur expresse: Nos præsentis auctoritate statuti universis Prælatis Capitulis, & aliis quibuscunque personis Ecclesiasticis Ecclesiarum decisarum, & in Cathedrales Ecclesias per nos auctoritate Apostolica erectarum præcipimus, & mandamus, ut Capitulo, Archidiacono, & aliis personatus, vel dignitates, officia, seu beneficia in prædictis primariis Ecclesiis obtinentibus, quo minus visitationes exerceant, procurationes recipiant, jurisdictionem, & jura Archidiaconalia, & alia hujusmodi obtineant in prædictis decisis diœcesibus, sicut ante divisionem hujusmodi obtinebant, nisi quantum in divisionem hujusmodi literis Apostolicis caveatur expresse, impediant quoquo modo, quousque per sedem Apostolicam aliud fuerit ordinatum. Si enim aliqui contra præsens præceptum agere, vel facere præsumpserint, nos præsumptores tales digna curabimus animadversione punire. Nulli, &c. nostrorum præcepti, & mandati infringere, &c. Datum Avenioni 5. Cal. Octobris, Anno 5.

NE SEDE VACANTE ALIQUID INNOVETUR.

TITULUS V.

CAP. UN.

[*An. 1316. Avenioni.*]

Vacante sede imperiali, cum jurisdictio ad Papam devolvatur, sub pœna excommunicationis hic prohibetur, quod nullus nunc nomen Vicarii, Imperatoris, vel alterius cujuscunque officii retineat, assumat, vel resumat, nullusque ei obediat, vel auxilium præbeat: alias excommunicatio in personas, & interdictum in terras (nisi intra duos menses resipuerint) profertur. Tandem modus hujus processus publicandi exprimitur. h. d.

SI fratrum, & Coepiscoporum nostrorum, & aliorum quorumlibet jura illibata servari, & ab omni fore dispendio diminutionis extraneæ cupimus, & ad illud libenter nostræ solicitudinis studium adhibemus: multo fortius equidem pro nostris, & Romanæ Ecclesiæ sponsæ nostræ juribus, & honoribus conservandis ex injuncto nobis officii debito Apostolicæ provisionis partes tenemur impendere, ne temporibus nostris usurpationis injuriam subeant, aut detrimentum cujusvis derogationis incurrant. Sane in nostram, & fratrum nostrorum deductum est (fama divulgante) notitiam, quod licet de jure sit liquidum, & ab olim fuerit inconcusse servatum, quod vacante Imperio, sicut & nunc per obitum quondam Henrici Romanorum Imperatoris vacasse dignoscitur, cum in illo ad secularem Judicem nequeat haberi recursus, ad summum Pontificem, cui in persona beati Petri terreni simul, & cœlestis Imperii jura Deus ipse commisit, Imperii prædicti jurisdictio, regimen & dispositio devolvuntur, & ea ipse (durante ipsius vacatione Imperii) per se, vel alium, seu alios exercuisse noscitur in Imperio memorato: nonnulli tamen in Italiæ partibus potestatis & dignitatis fastigium illicite ambientes, in nostrum & Romanæ sanctæ matris Ecclesiæ (quantum in eis est) præjudicium evidens, ac diminutionem honoris & juris, vicariatus seu alterius cujuscunque nomen officii, quod ipso Imperatore vivente ex ipsius commissione gerebant in certis terris, territoriis sive locis, post decessum ipsius, absque nostra vel Apostolicæ sedis petita, vel obtenta licentia, retinere sibi, & nonnulli etiam de novo assumere, quod non gesserant, seu gestum antea, posteaque dimissum resumere temerariis ausibus præsumpserunt, quo vel quibus adhuc abutuntur, & sub ejus vel eorum colore multa fecere & facisse noscuntur, quæ in nostram, & Ecclesiæ prædictæ injuriam aperte redundant, non abhorrentes per id variis involvi criminibus, nec divinæ majestatis formidantes offensam. Quia igitur error, cui non resistitur, approbari videtur, & laxum pandit delinquentibus sinum, qui eorum perversis conatibus non resistit: nos volentes nostris & Ecclesiæ sponsæ nostræ juribus, & honoribus in hac parte prospicere, & malis ac scandalis, quæ ex retentione, assumptione, seu resumptione hujusmodi orta sunt hactenus, & quæ periculose possent in antea suboriri, celeriter obviare, necnon periculis animarum hujusmodi retinentium, assumentium seu resumentium nomina, & eis abutentium [ut præfertur] salubriter occurrere cupientes, præsentium auctoritate monemus, sub excommunicationis pœna, omnes & singulos cujuscunque status, præeminentiæ, dignitatis, aut conditionis existant, etiamsi Patriarchali, vel quavis alia superiori sive Episcopali, vel Regia, seu alia quacunque præfulgeant dignitate, qui post vacationem Imperii absque nostra, vel sedis prædictæ licentia hujusmodi Vicariatus, seu cujusvis alterius officii nomen ubilibet retinuerunt, assumpserunt, seu resumpserunt, & retinent: & qui assument, vel resument fortassis in posterum, & sub talis donationis pallio abusi sunt, & abutuntur, vel etiam abutentur potestate, vel jurisdictione quacunque, seu ejus exercitio publice, vel occulte, quatenus de cætero etiam a denominatione hujusmodi, seu cujuscunque assumptione, resumptione ac retentione prædictis, necnon usu, potestate, & exercitio supradictis prorsus abstineant, & omnino desistant. Inhibentes insuper sub pœna prædicta omnibus & singulis Patriarchis, Prælatis, & etiam aliis superioribus ac Regibus, civitatibus, comitatibus, universitatibus, Capitaneis, Potestatibus, Rectoribus, Comitibus, Vicecomitibus, Baronibus, & aliis omnibus cujuscunque sint dignitatis, conditionis aut status, ne prædictum hujusmodi nomen, seu aliud quodlibet in eodem Imperio retinentes [ut præfertur] aut assumentes, vel eorum aliqui sub denominatione, vel titulo hujusmodi nominum, seu procuratores, commissarios, judices, aut vices eorum gerentes, quocunque colore quæsito, recipiant, vel admittant, nec ut vicariis, seu vicariis aut officialibus Imperii pareant vel intendant, aut pareri vel intendi faciant, vel

vel permittent, nec in his eis vel ei quomodolibet praestent auxilium, consilium, vel favorem. Alioquin in omnes & singulos Patriarchas, Praelatos, & superiores & inferiores, Reges & caeteros, denominationem praedictam (ut praemissum est) retinentes, assumentes, seu resumentes, ac illius praetextu exercentes quaecunque officia, potestates seu jurisdictiones, & recipientes eos, ut vicarios, vel officiales Imperii, aut commissarios eorum, ac talium, & eis parentes seu obedientes eis, ac talibus, ut praestantes in hoc sibi consilium, auxilium, vel favorem, nisi intra duorum mensium spatium, a die data praesentium numerandum, penitus resipuerint, vel se licentia sedis Apostolicae super hoc ostenderint communitos, excommunicationis in singulas personas, & in terras & loca ipsorum, & quaslibet communitates, universitates, civitates, aut villas, interdicti sententias de fratrum nostrorum consilio publice promulgamus. Contra eos nihilominus spiritualiter, & temporaliter gravius processuri, prout inobedientia eorum exegerit, qualitas facti suaserit, & viderimus expedire. Et ut quibuslibet parendi talibus tollatur occasio, omnes & singulos, qui hujusmodi vicariatus nomen retinentibus, assumentibus seu resumentibus, juramento fidelitatis tenentur adstricti, a juramento hujusmodi, quantum ad hoc, de potestatis plenitudine absolventes, auctoritate Apostolica firmiter inhibemus eisdem, ne talibus, ut vicariis vel officialibus Imperii, aliquatenus pareant, vel intendant. Et insuper omnes Pactiones, obligationes, confoederationes, & colligationes a quibuscunque super hoc quomodolibet initas, juramento vel quacunque firmitate vallatas, omnino dissolvimus, viribus evacuamus, irritamus, & quatenus de facto processerint, revocamus: ac hujusmodi, & quaelibet alia juramenta quibuslibet super his praestita, per quae posset in praedictis nostris, & Ecclesiae nostrae praedictae juribus derogari, praesertim cum juramentum vinculum iniquitatis esse non debeat, relaxamus. Caeterum ut hujusmodi processus verius ad communem omnium notitiam deducatur, chartas seu membranas processum continentes eundem, in Ecclesiae Avenionensis appendi, vel affigi ostiis, seu superliminaribus faciemus, quae processum ipsum suo quasi sonoro praeconio & patenti judicio publicabunt: ita quod omnes & singuli, quos processus ipse contingit, & contingere potest, nullam postea possint excusationem praetendere, quod ad eos talis processus non pervenerit, vel quod ignoraverint eundem: cum non sit verisimile remanere quoad ipsos incognitum, vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. Datum Avenioni in domo Episcopali, pridie Cal. April. Anno 1.

DE VOTO, ET VOTI REDEMPTIONE.

TITULUS VI.

CAP. UN.

[c. an. 1322. Avenioni.]

Votum per susceptionem sacri ordinis solennizatum, licet impediat matrimonium sequens, non tamen praecedens: etiamsi nondum esset per carnis copulam consummatum. Et durante matrimonio, etiam nondum consummato, nullus praesumat recipere aliquem de sacris ordinibus: quod si fecerit, dissoluto etiam matrimonio, nec in illo ministrare, nec ad superiores ascendere poterit, nisi aliquam de religionibus approbatis ingrediatur, & ejus regulam expresse, vel tacite profiteatur. Est autem talis conjugatus sic ordinatus per dioecesanum monendus, ut religionem ingrediatur, si matrimonium nondum est consummatum: quod si renuerit, & uxor institerit, compellitur per excommunicationem ad matrimonii consummationem. hoc dicit. Et est casus notabilis, & qui satis efferri non posset.

Antiquae concertationi finem cupientes imponere, ac animarum periculis inde provenientibus salubriter providere, de fratrum nostrorum consilio praesenti declaramus edicto, quod licet votum solennizatum per sacri susceptionem ordinis, quantum ad impediendum matrimonium contrahendum, ac ad dirimendum, si post contractum fuerit, secundum statuta canonum sit efficax reputandum: ad dissolvendum tamen prius contractum, etiamsi per carnis copulam non fuerit consummatum, cum nec jure divino, nec per sacros reperiamus canones hoc statutum, invalidum est censendum: auctoritate Apostolica districtius inhibentes, ne quisquam durante matrimonio, nondum etiam consummato, aliquem de sacris ordinibus praesumat suscipere, nisi prout sacris canonibus noverit convenire. Quod si secus a quoquam forsitan attentatum fuerit, ordinamus, quod nec matrimonio soluto in sic suscepto ordine ministrare, nec ad superiores ordines provehi, nec ad aliquod beneficium, vel officium Ecclesiasticum valeat promoveri; nisi aliquam de religionibus approbatis (quarum professio ad castitatis custodiam, & abdicationem temporalium, & sui superioris obedientiam suos professores astringat) ipsum deinde contigerit ingredi, ac ejus regulam expresse, vel tacite profiteri: quo casu dioecesani super praemissis, & singulis praemissorum eum ea dispensare valeant, nisi sit aliud canonicum, quod obsistat. Ad ingressum hujusmodi sic ordinatum, si matrimonium consummatum non fuerit, per dioecesanum instanter moneri praecipimus, & induci: quod si forsan renuerit adimplere, ipsum, si sponte ejus institerit, per censuram ecclesiasticam compellendum decernimus contractum matrimonium consummare. Nulli, &c. nostrarum declarationis, inhibitionis, ordinationis, praecepti, & constitutionis infringere. Datum Avenione Calend. Decemb. Anno septimo.

DE RELIGIOSIS DOMIBUS.

TITULUS VII.

CAP. UN.

[an. 1317. Avenioni]

Secta & religio Fratricellorum, sive Beguinorum, qui se dicebant de tertio ordine beati Francisci, cassatur, quoniam inter caeteros errores Ecclesiastica sacramenta despiciebant: & sub poena excommunicationis omnibus injungitur, ne nullus de caetero talem statum assumant, & ne Episcopi ipsum concedere praesumant. Vide cap. fin. eod. tit. in antiq. cap. 2. eod. tit. l. 6.

Sancta Romana atque universalis Ecclesia, cui auctore Domino, licet immeriti, praesidemus, sicut religiose, & pia sorte benigno favore prosequitur, sic superstitiosos cultus insolentium hominum b detestatur, videlicet ne sub ovina pelle gregem Dominicum truculentia lupi rapacis invadat, sub pietatis imagine eorum haeretica pravitatem obrepat, & sub praetextu conversationis angelicae, incautis mentibus spiritus malignus illudat: cujus rei gratia sacris canonibus est interdictum, ne aliquis novum ordinem, aut religionem inveniat, vel habitum novae religionis assumat: sed quicunque ad religionem venire voluerit, ingrediatur unam de religionibus approbatis. Nonnulli tamen profanae multitudinis viri, qui vulgariter Fratricelli, seu fratres de paupere vita, Bizochi sive Beguini, vel aliis nominibus nuncupantur in partibus Italiae, necnon in insula Siciliensi, Comitatu Provinciae Narbon. & Tholosanen. civitatibus, & dioecesibus, & Provinciis, aliisque diversis cismarinis, & ultramarinis partibus, contra dictos canones habitum novae religionis assumere, congregationes & conventiculas facere, & superiores sibi ipsis eligere, quos ministros, seu custodes, vel gardianos, aut nominibus aliis appellant: plurimos ad eorum sectam recipere, & loca de novo construere, seu constructa recipere, in quibus habitant in communi, publice mendicare (quasi eorum secta foret una de religionibus per sedem Apostolicam approbatis) temeritate damnabili praesumpserunt, & praesumunt etiam incessanter. Et ut ipsorum error veritas, & impietas religio reputetur, plurimi eorum regulam seu ordinem fratrum Minorum, quem sanctus Franciscus instituit, se profiteri ad literam conservare confingunt: quanquam in obedientia Generalis, vel Provincialium ministrorum ipsius ordinis non morentur: praetendentes se a sanctae memoriae Caelestino Papa quinto praedecessore nostro hujus status, seu vitae privilegium habuisse: quod tamen etsi ostenderent, non valeret, cum bonae memoriae Bonifacius Papa octavus praedecessor noster, ex certis causis rationabilibus omnia ab ipso Caelestino praedecessore nostro concessa, quae per ipsum Bonifacium non contingeret approbari, viribus penitus evacuaverit, dictumque eius privilegium non inveniatur per eundem Bonifacium approbatum. Quidam autem eorum dictum habitum, & vivendi ritum a quibusdam Episcopis seu eorum superioribus, vel aliis Ecclesiarum Praelatis habuisse profitentur, quos nec eis concedere licuit contra formam Concilii generalis. Nonnulli etiam ex ipsis asserentes se esse de tertio ordine beati Francisci, Poenitentium vocato, praedictum statum, & ritum eorum sub ejusmodi velle nominis satagunt palliare: cum tamen in regula ipsius tertii ordinis talis vivendi ritus nullatenus sit concessus. Et quia in errorum barathrum faciliter ruunt, qui conceptus proprios Patrum definitionibus anteponunt, ipsorum quam plurimi (sicut fide dignae relatione percepimus) a veritate catholicae fidei deviantes Ecclesiastica sacramenta despiciunt, ac errores alios student multipliciter seminare. Cum itaque talium dementiae temeritas in ejusdem fidei detrimentum, fidelium scandalum, praefati Minorum, & aliorum ordinum opprobrium, & etiam earum & aliarum animarum perniciem redundare noscatur: sectam, ritum, & statum hujusmodi, non obstantibus praemissis eorum excusationibus, quas frivolas reputamus, & quicquid per eos communiter, vel divisim sub religionis, Conventus, Collegii, seu congregationis nomine, vel colore attentatum exstitit, vel existit, de fratrum ipsorum consilio, auctoritate Apostolica cassamus, & cassa fuisse & esse decernimus, & nullius existere firmitatis: & quatenus de facto processerunt, de consilio, & auctoritate praemissis revocamus omnino, ac perpetuae prohibitioni subjicimus, & ab Ecclesia Dei penitus abolemus. Eisdem personis & aliis quibuscunque sub poena excommunicationis, quam eos (si secus fecerint) incurrere volumus ipso facto, injungentes expresse, ne statum, sive sectam, & ritum hujusmodi ab ipsis assumptum sectentur ulterius, vel ipsum de novo assumere quoquo modo praesumant. Episcopos quoque & eorum superiores, & etiam alios Praelatos quoscunque, qui praedictis personis vel aliis

talium

a De Beguinorum secta, & erroribus, vide Guidonem Carmelitarum in summa de haeresibus, tit. de haeresibus Beguinorum, & Nicolaum Eymericum in directorio inquisitor. par. 2. qu. 15.

b Vide l. qui sub conditione. ff. de cond. instit. l. non erit. §. divus. ff. de jurejur.

citum vivendi, & habitum supradictos, præter specialem Apostolicæ Sedis auctoritatem deinceps concesserint, prædictæ excommunicationis pœnæ ipso jure decernimus subjacere: dignum est enim, ut adulterinas plantationes, quas non Pater cœlestis, sed humana temeritatis audacia plantat, Apostolicæ culminis censura divellat: nec patiatur in agro Dominico perversæ congregationis vepres excrescere, cum proprium est divino (opitulante gratia) virtutes serere, ac vitia radicitus exstirpare. Nulli ergo, &c. Datum Aven. 3. Cal. Januar. Anno 2.

DE JUDÆIS, ET SARRACENIS.

TITULUS VIII.

CAP. UN.

[*An. 1316. Avenioni.*]

Ut Petrus filius Regis Castellæ pio ductus proposito facilius Agarenos infideles a regno Granatæ expelleret, lata fuit excommunicationis sententia in omnes prohibita portantes ipsis infidelibus, & Sarracenis præfati regni Granatæ. Concor. c. Ita quorundam & c. Ad liberandum. eod. tit. in antiq.

COpiosus in misericordia Dominus, qui de sua abundantia pietatis corda fidelium ad suæ majestatis obsequia devotionis ardore succendit, præcordiis dilecti filii nobilis viri Petri infantis nati claræ memoriæ Sanchii Regis Castellæ, odem copiose gratiam cœlestis inspirationis infudit, quod sibi delectabile reputat propriam exponere in ipsorum prosecutione personam. Pro quidem nobilis ipse ductus proposito, tanquam strenuus athleta Domini, negotium impugnationis perfidorum Agarenorum, a quibus regnum Granatæ in Dei contumeliam detinetur, tutorio nomine, charissimi in Christo filii nostri Alphonsi Castellæ Regis illustris, qui sub teneritudine puerilis ætatis adhuc dignoscitur constitutus, assumpsit sub spe cœlestis auxilii ferventer, & viriliter prosequendum. Cum igitur omnia cupiamus obstacula removere, per quæ dicti negotii prosecutio posset quomodolibet impediri, universis & singulis cujuscunque conditionis, præeminentiæ vel status existant, districtius inhibemus, ne arma, equos, ferrum, lignamina, victualia & alia quæcunque prohibita per Romanos Pontifices prædecessores nostros ad terras Ægypti deferri, ad Sarracenos dicti regni Granatæ intra triennium incipiendum a Cal. Aprilis proxime secuturi, quomodolibet deferre præsumant. Nos enim omnes, & singulos, qui ad dictum regnum arma, equos, ferrum, lignamina, & victualia supradicta, & quæcunque prohibita, contra tenorem hujus nostræ prohibitionis deferre præsumpserint, illis pœnis, & sententiis, quas deferentes hujusmodi prohibita in Alexandriam, vel ad Ægypti partes incurrunt, decernimus subjacere. Et nihilominus omnes & singulos, qui Sarracenis Granatæ præstabunt (dicti negotii prosecutione durante) auxilium, consilium vel favorem, aut prosecutionem dicti negotii directe vel indirecte, secrete vel publice impedire vel turbare forte præsumpserint, excommunicationis sententiam incurrere volumus ipso facto. Nulli ergo nostræ inhibitionis, constitutionis & voluntatis, &c. Dat. Aven. 5. Kal. Mart. Anno primo.

DE TORNEAMENTIS.

TITULUS IX.

CAP. UN.

[*an. 1316. in Gallia.*]

Constitutio Clementis in quibusdam regnis torneamenta inhibens sub pœnis excommunicationis, & interdicti, hic revocatur: & illi, qui hujus occasione sententias incurrerunt, absolvuntur.

QUia in futurorum eventibus sic humani fallitur incertitudo judicii, ut quod conjecturæ probabili exnunc interdum externæ consideratio utile pollicetur, reperiri damnosum quandocunque contingat: nonnunquam, quod consulte statuitur, ex saniorie inspectione judicii consultius revocatur. Sane felicis recordationis Clemens Papa V. prædecessor noster, attente considerans, generale passagium in Concilio Viennensi pro terræ sanctæ subsidio salubriter ordinatum, per torneamenta, & hastiludia, sive juxtas non leviter impediri: cum quia frequenter sic ipsum passagii negotium prosecuturos exinaniunt, quod ad ejus executionem efficiuntur impotentes, tum quia interdum quamplures a crucis assumptione retrahent, dum ab illis abstinere (aliis ea exercentibus) erubescunt: torneamenta ipsa, & hastiludia, sive juxtas in regnis Franciæ, Angliæ, & Alemaniæ, & aliis nonnullis Provinciis, in quibus ea consueverant frequentius exerceri, specialiter interdixit: in facientium ea, vel ad id eis præstantium opem, consilium, vel consensum, & illorum etiam, in quorum locis, vel districtibus fierent, non prohibentium hoc, cum possent & illorum procedentia, ad illa in domibus suis recipientium, vel commercium quomodolibet exercentium cum eisdem, in personas excommunicationis, & in terras interdicti sententias promulgando, absolutione ab excommunicatione hujusmodi, præterquam in mortis articulo, Sedi Apostolicæ reservata. Verum quoniam (ut intelleximus) per sententiam hujusmodi periculum animabus ingeritur, & pro eo maxime negotium dicti passagii derogatur: quia nonnulli militari cingulo abstinent, & quia vacare militia more præsertim ipsius sententiæ non præsumunt, propter quod idoneos, & voluntarios ad terræ prædictæ subsidium in regnis eisdem contingit paucimes solito reperiri. Nos ad dilectorum filiorum nobis viri Philippi claræ memoriæ regentis Franciæ, & Navarræ Regis, & aliorum de domo regia, necnon quamplurium magnatum, & nobilium, tam in regno Franciæ, quam aliunde, considerantium præmissa discrimina, repetitæ supplicationis instantiam, sententias excommunicationis, & interdicti præfatas, præmissorum supplicationibus inclinati, & ductis considerationibus antedictis, & ex causis etiam rationabilibus aliis, in favorem sæpefati negotii de fratrum nostrorum consilio revocamus, eos, qui propter exercitium torneamentorum seu hastiludiorum ipsorum hujusmodi sententias incurrerunt, absolventes ab illis, & cum eis, qui sic ligati, vel in locis propterea interdictis divina celebrarunt officia, super irregularitate inde contracta auctoritate Apostolica dispensantes. Datum Lugdun. 16. Cal. Octobr. Anno 1.

DE CRIMINE FALSI.

TITULUS X.

CAP. UN.

[*an. 1320. Avenioni.*]

Falsificantes monetam Regis Franciæ, & aliorum locorum circumvicinorum, aliquo de quatuor modis hic præsens declaratis, ipso facto excommunicationem incurrunt: a qua absolvi non possunt, nisi a Papa, præterquam in mortis articulo. De falsificantibus sigillum ipsius Regis Franciæ habes cap. Ad audientiam eod. tit. in antiquis.

PROdiens quasi ex adipe iniquitatis multorum scelleratorum insesta cupiditas, eos in perniciem præcipitare conatur, dum sequi miserabilem ejus ingluviem, satietatis nescientem moderamen, non verentur: ipsi etenim turpium lucrorum in tactibus immergentes, ambitiosis cordibus revolvuntur: Dei timorem damnabili cæcitate postponunt, & quasi ambulantes in tenebris non vitant excessus peccatorum. Nuper siquidem ad nostri Apostolatus auditum multorum relatio fide digna perduxit, quod nonnulli nullam habentes auctoritatem justa, vel consuetudinem, seu privilegium faciendi, monetam falsam ostendunt, & fabricant in regno Franciæ, & locis circumvicinis. Alii vero monetam falsam sub vero signo charissimi in Christo filii nostri Caroli Regis Francorum, & Navarræ illustris studiose depravant, & ex hoc cedit a suo recto pondere. Quamplures etiam in locis circumvicinis, quibus de jure, aut consuetudine, seu privilegio jus competit fabricandi monetam, signum proprium monetæ regiæ monetæ suæ, quam fabricant, imprimere, seu insculpere moliuntur, ejusdem quantitatis, & rotunditatis, literarum figuræ, quam habet moneta regia, monetæ suæ, quam fabricant, quantum possunt similius, speciem, & formam insculpunt, constituunt, & imponunt: & quamvis moneta prædicta eorum ad usurpatam similitudinem perducta deficiat a justo pondere argenti, & solito in regia moneta, & more, & consuetudine observato, simplices tamen, & populares personæ non habentes inter monetas tantæ similitudinis peritiam discernendi, falluntur quotidie ex occasione in usu monetarum, recipientes monetam falso assimilatam pro certa. Sunt & alii, qui scienter falsas monetas extra regnum prædictum emunt, & post intra regnum ipsum eas portant, vendunt, & expendunt. Nos igitur attendentes, quod iidem falsarii, & fabricatores monetarum talium, & emptores prædicti per hoc se dignos maledictione constituunt, eos, qui (ut præmittitur) præmissa moliri, aut fabricare, aut emere, vel portare ad regnum prædictum scienter præsumpserint, felicis record. Clementis Papæ V. prædecessoris nostri vestigiis inhærentes, excommunicationis sententia innodamus: absolutione prædictorum nobis, & successoribus nostris, præterquam in mortis a articulo reservata. Nulli &c. nostræ innovationis infringere &c. Datum Avenion. 5. Nonas Jul. an. 4.

a *Vide gl. in l. cui pactum §. fin. ff. de pactis. l. sicut opportet. §. fin. ff. de exc. tut. gl. in verb. præsidentes. reputata singul. Clem. 1. de resscr. & l. 1. C. de raptu. virg. & Bald. in c. 1. §. si quis rusticus. de pa. ten. Feud.*

a *In mortis articulo nulla est casuum reservatio, atque ideo omnes sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis, & censuris absolvere possunt. In Concil. Trid. Sess. 14. c. de casuum reservatione.*

DE

DE PRIVILEGIIS.

TITULUS XI.

CAP. UN.

[c. an. 1308. *Avenioni.*]

Privilegia, si qua sint, quibus aliqui nobiles Campaniæ, & Maritimæ dicebant se munitos circa bannitorum receptationem, hoc constitutio propter causas hic insertas revocat, & annullat.

AD nostri Apostolatus pervenit auditum, quod nonnulli nobiles, & communitates terræ nostræ Campaniæ, Maritimæque provinciæ constituti, asserentes per privilegia sedis Apostolicæ sibi fore concessum, quod de Provinciis ipsis per Rectorem earum, qui est pro tempore, vel Officiales autem Rectoris ejusdem banniti, in terris, civitatibus, castris, & locis eorum morari libere possint, nec in illis idem Rector bannitos ipsos capere valeat, eosdem bannitos in dictis terris, civitatibus, castris, & locis suis absque derogatione sedis Apostolicæ manifeste recipiunt, & receptant. Nos igitur, qui benevoli more patris in provinciarum ipsarum tranquillitate, & pacis commodis delectamur, super hoc (prout ad nostrum spectat officium) pro communi bono provinciarum ipsarum de congruo volentes remedio providere, privilegia supradicta, cujuscunque tenoris existant, maxime cum ipsorum prætextu maleficia remaneant in eisdem Provinciis impunita, pendatur aulus excessibus, cultus lædatur justitiæ, dictique Rectoris multipliciter impediatur officium, ac provinciarum ipsarum status, pacis fœdere violato, non absque grandi reipublicæ detrimento subverti possit scandalis, scissuris, ex nunc auctoritate Apostolica ex certa scientia revocamus, annullamus, & etiam irritamus, ac nullam habere decernimus roboris firmitatem. Nulli &c. nostræ revocationis, & annullationis, cassationis, irritationis, & constitutionis infringere. Data Aven. 7. Idus Aug. Anno 3.

DE POENIS.

TITULUS XII.

CAP. UN.

[c. an. 1318. *Avenioni,*]

Narratis facinoribus hominum Marchiæ, qui suos Rectores, & Officiales occidere soliti erant, post enumerationem 17. modorum offensæ, totidem pœnas exprimit, quas incurrent, qui de cætero talia præsument: & propter patrum iniquitatem filios a quibuscunque honoribus, & beneficiis tanquam indignos repellit, Concor. cap. ad aures. & cap. in quibusdam eod. tit. in antiq. & cap. felicis eod. tit. lib. 6. juncta Clem. si quis suadente diabolo, etiam in eod. tit.

Dierum a crescente malitia videmus mundum in deteriora jugiter prolabi, sic hominum mentes assueta depravata nequitia malis passim cumulum superaddi, ut & boni, qui alias odirent virtutis amore delinquere, interdum cum perversis admisti concurrere cum illis in illicitis habeant, & in apertam malitiam prosilire. Est enim compescenda malorum audacia, ut saltem pœnæ formidine retrahantur a noxiis, sicque boni sectando virtutem meliores affecti non cogantur cum illis perire. Sane vulgaris famæ notorium publicat, & longe lateque ipsa injuriosa transgressus evidentia manifestat, quod nonnulli de Marchia Anconitana, Provincia nobis, & Romanæ Ecclesiæ subjecta, nedum olim temporibus diversorum prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum gressus fidelitatis egressi deviaverunt ad infidelitatem reprobæ devium: sed in diebus non longe præteritis contra nos, & Ecclesiam eandem, & dilectum filium Amelium præpositum Beilimantia Capellanum nostrum, Provinciæ memoratæ Rectorem cervicem rebellionis erigere præsumpserunt. & in quosdum officiales, & familiares suos crudelitate sævientes, post graves illatas injurias, & probrosas contumelias irrogatas eisdem, & post bona ipsorum violenta prædatione subtracta eos crudeliter mortis supplicio in ore gladii tradiderunt: inter quos pars dicitur fuisse non modica, qui metus sanior inerat, & tantæ temeritatis excessus non leviter displicebat, sed habuerunt, vel inviti fuerunt confusæ multitudinis cedere, dum illius nequiverunt conatibus obviare. Nos igitur, ut mali pœnarum impositionibus gravium territi retrahantur in antea in consimilia erroris devium relabi, ac boni persistentes in sua fidelitate constanter, non habeant propter aliorum clandestinam perfidiam, remedia, quibus possumus, præcavere volentes, & animarum futuræ saluti, dictæque provinciæ pacifico statui paternis affectibus prospicere cupientes: de fratrum nostrorum consilio hac in perpetuum valitura constitutione sancimus, ut quicunque de Provincia ipsa, vel aliunde in ea Provincia morem trahens, Clericus, vel Laicus famæ suæ prodigus (ipsius Ecclesiæ calcata reverentia) in hoc sceleris genus irrepserit, quod Rectorem, seu Rectores, qui pro tempore regimini dictæ Provinciæ in spiritualibus, & temporalibus auctoritate Apostolica præfuerint, vel ipsorum aliquem, aut eorum, vel alicujus ipsorum vicarium, aut judicem, vel judices, vel ipsius Provinciæ thesaurarium, aut locum tenentem ejusdem (quod absit) occiderit, aut ad offendendum illum, vel illos insecutus fuerit, ceperit, captivaverit, detinuerit, percusserit, aut etiam vulneraverit, aut ipsorum aliquid, vel alias in locum, ubi moram traxerint, insultum fecerit, aut ipsum, vel ipsos obsederit, sive de suo regimine vel officio forsan expulerit, vel fugaverit, vel fociæ fuerit facientis, vel illum vel illos bonis aliquibus spoliaverit, vel Provinciæ supradictæ alicujus civitatis, castri vel loci de Provincia ipsa populum, communitatem vel universitatem, aut aliquos ex eis, vel quosvis alios de Provincia ipsa directe vel indirecte, contra nos & præfatam Ecclesiam, seu Rectores, Officiales & locum tenentes prædictos, vel ipsorum aliquem ad seditionem quomodolibet excitabit, ac rebellionem seu conspirationem per se, vel per alium, seu alios facere, vel procurare præsumpserit, vel ad ea, seu ipsorum aliquod dederit auxilium, consilium, vel favorem, directe vel indirecte, publice vel occulte, cujuscunque conditionis, ordinis, dignitatis aut status Ecclesiastici vel mundani fuerit, etiamsi Patriarchali, vel Archiepiscopali, seu Episcopali, aut superiori præfulgeat dignitate, perpetuo sit infamis: ac neque ad testimonium, vel alios actus legitimos admittatur. Sit intestabilis, ut nec testandi liberam habeat factionem, vel ad alicujus bona ex testamento, vel ab intestato vocetur. Nullus ei super quocunque negotio respondere, sed ipse aliis respondere teneatur. Nec quævis causa ad audientiam perferantur illius. Nec valeant ejus sententiæ, vel processus. Nullus ei in quacunque causa, vel negotio patrocinium præstare præsumat. Nec ipse ad patrocinandum aliis admittatur. Instrumenta confecta per eum, si forte officium tabellionatus exerceat, nullam habeant firmitatem, sed potius cum auctore damnato damnentur. Dignitatibus, officiis, & beneficiis Ecclesiasticis, vel mundanis, quæ obtinet, quæcunque sint, & quocunque nomine censeantur, sit eo ipso privatus, ac inhabilis, & indignus ad ea, & qualibet alia in posterum obtinenda. Filii ejus ad nullos honores Ecclesiasticos, vel mundanos, ad nullas dignitates, vel beneficia Ecclesiastica, aut officia publica quomodolibet admittantur. Libertatibus & etiam immunitatibus realibus & personalibus, privilegiis & indulgentiis quibuscunque sub quacunque forma verborum ab Apostolica sede concessis, careant penitus careant. Vasalli & homines a juramento fidelitatis, & alia quavis obligatione, quibus tenentur eisdem, sint penitus absoluti. Feuda quoque, jura, honores, ac officia, & alia quæcunque immobilia, quæ in dicta Provincia Marchiæ, & alibi ubicunque a prædicta Romana obtinent Ecclesia, sint eo ipso penitus confiscata. Alia vero feudis, juribus, honoribus, officiis, & bonis immobilibus, quæ a quibuscunque aliis tenent Ecclesiis, sint eo ipso privati, quæ sic ad easdem Ecclesias libere revertantur, quod de illis earum Rectores pro sua voluntate disponant: mobilia vero bona ipsius curæ diligentiæ fidelibus occupanda. Illud nihilominus adjicientes nostræ hujusmodi sanctioni, ut sic delinquens excommunicationis sententia: universitas vero, seu communitas, quæ deliquerit in prædictis, ejusque territorium, & districtus interdicto Ecclesiastico subjaceant ipso facto: a qua quidem excommunicationis sententia nullus ab alio, quam a Romano Pontifice possit absolutionis beneficium obtinere, nisi duntaxat in mortis articulo b constitutus. Per hoc autem non adimimus sæcularibus potestatibus facultatem utendi legibus contra talem, quas adversus sic delinquentem catholici Principes ediderunt. Dignum etenim est, ut quos timor Dei a malo non revocat, pœnarum moles in eos exaggerata compescat. Nulli, &c. nostræ sanctionis, & sanctionis insuper, &c. Datum Avenion. 8. Cal. Septemb. Anno 3.

a Nil potest videre militiam D Bonus de Judiciosis crvab. Et ego adde, quod isti hic expressi, quos rebellaverunt contra ipsum Rectorem positum a Pap. contra quem committitur crimen læsæ majestatis, c. in primis. in fin. 2. q. 1. inciderunt in illud crimen. Bart. in l. hostes. ff. de capt. & post. rev. Cynus in l. non contemni q. 4. C. de impur. vag. isti quia facto fuerunt omnia in contemptum Papæ, possum interimi remittere. arg. not. ib. per Cynum. Font.

b *Quia in mortis articulo nulla est casuum reservatio. vide Concil. Trid. sess. 14. c. 7. de casuum reservatione.*

¶ Pitu, t. *Hominum Marchiæ.*] Arresto unn. 1302. die 21. *mensis Maji*, indicatum hanc Extravagantem locum habere tantum in Marchia Ancona.

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS, SUSPENSIONIS, ET INTERDICTI.

TITULUS XIII.

CAP. UN.

[c. an. 1316. *Avenioni.*]

Tenoris gratiarum sedis Apostolicæ impetratarum, tam cum clausulis consuetis, quam non consuetis, hic continetur. Et quæ literas quæque dictionis lineæ complecti debeat, declaratur ad paupertatem respectus habetur. Contra transgressores pœna suspensionis ab officio usque ad sex menses, & quandoque privatione imponitur: & ultra illam abbreviatoribus sententiam excommunicationis Papa comminatur.

CUm ad sacrosanctam Rom. Eccl. sinum, velut ad matris ubera refarta dulcedine, ac ad Romani Pont. Christi Vicarii successorisque Petri clementiam, tanquam ad patris plenam providentia pietatem, orbis ter-

terrarum, & qui habitant in eo, gratiarum spe a affidue confluant universi, vndique cum credimus nostris fore temporibus, ne quibus nos & Ecclesia ipsa exuberamus in gratiis, deficiamus in donis: ne murmurandi inde praestetur occasio, unde gratitudinis necessitas adesse colloudendi: neve scriptura reddat onustum, quod liberalitas fecerat gratiosum. Qua de re circa literarum nostrarum scripturas, registri quoque nostri, nec non abbreviatorum Rom. curiae notas, illam in taxando volumus moderatinoem apponi, qua personae, quibus gratiae hujusmodi conceduntur, se gratias ipsas ab Apostolica sede liberaliter sentiant consecutas: ne literarum ipsarum scriptoribus, registri etiam nostri, notarumque abbreviatoribus antedictis, qui interdum in eis etiam multo labore desudant, de suo labore congruo satisfiat. Ad tollendas igitur anxietates, difficultates, circuitus & anfractus, qui possent ex variis literarum Apostolicarum taxationibus provenire, sancimus, ut modus subscriptus in hujusmodi taxationibus observetur: videlicet quod litera gratiae cum clausulis consuetis super canonicatu, & prebenda, & alio beneficio Ecclesiastico, cum cura vel sine cura, vacanti, vel vacaturo, etiamsi dignitas, officium, vel personatus existat, decem Turonen. grossis & non ultra taxetur: executio vero ejusdem ex. Turonensibus & non ultra taxetur: & idem in similibus literis beneficialibus gratiosis, puta super Prioratu aliquo, administratione & hujusmodi, ut executoriis earundem servari debebit. Si vero eisdem literis gratiae, & executoriis earundem (ut supra) aliquae clausulae non communes, vel insolitae apponantur, circa taxationem clausularum hujusmodi congrue poterit sic distingui: videlicet quod non habeatur consideratio in eisdem majoris, vel minoris gratiae ejus, quod conceditur, nec quod ipsius fint majores, vel pauciores fructus, redditus & proventus, & ex hoc plus minusve taxetur, sed habeatur in taxando illa consideratio ad laborem, ut scilicet longior scriptura magis, & minus brevior aestimetur: hoc tamen circa hujusmodi clausulas apponendas addito moderamine in taxando, ut si scriptura clausulae appositae non faciat lineam, nec ipsa clausula literae taxationem augmentet. Si vero per se, vel saltem aliis addita clausulis faciat lineam, in quarta parte Turonen. grossi taxetur: & sic pro qualibet linea hujusmodi additae clausulae in taxando quarta pars gross. Turon. addatur, & si quid superfuerit, & minus linea, illud superfluum nec taxationem immutet. Lineam autem, quae centum & quinquaginta literas, seu XXV. continet dictiones, intelligi volumus in hoc casu: & ut taxatio hujusmodi (dum exempla ponuntur) quodammodo procedat, inserta illa clausula: verum ne sub eo praetextu, &c. quae quatuor continet lineas, uno Turon. grosso taxetur. Illa etiam clausula: Praebendam vero ac dignitatem, quae cum acceptatione reservat, quae quatuor & paulo plus continet lineas, uno Turon. grosso taxetur: & in similibus clausulis additis, secundum linearum numerum idem fiat. Eandem taxationem cum moderamine notadicto, quoad praefatas literas in registro nostro servari volumus, cum fuerint registrandae. Eandem etiam taxationem quoad praefatarum literarum notas, scilicet gratiae cum antedicto numero Abbreviatores observent. De executoriis vero hujusmodi gratiarum Abbreviatores ipsi, etiamsi clausulae non communes, vel insolitae apponantur eisdem, duos tantum recipiant Turonen. Hoc licet sic in taxatione praedictarum literarum observari velimus, informa tamen pauperum deferri volumus paupertati, & nostram taxationem in illa, videlicet octo Turon. gross. inviolabiliter observari: nam beatum fore vitam, qui super pauperem, & egenum intelligit, verbis propheticis b edocemur. Circa taxationem autem literarum, quae per audientiam transeunt, nihil ad praesens aliud duximus ordinandum, sed rationabilis modus observetur in illis, qui solitus est hactenus observari: maxime secundum taxationem literarum ipsarum, quae in libro provinciali invenitur esse conscripta. In quarum taxationibus literarum ex causis rationabilibus subtrahimus, ut Turonens. gross. quamdiu scilicet Romana curia extiterit circa montes, Romanus succedat. Caeterum ubicunque de Turon. gross. in taxationibus praelibatis fit mentio, intelligi volumus, quamdiu curia fuerit extra montes. Si vero ultra montes, Romae scilicet, vel in aliis locis, vel Italiae partibus curia ipsa extiterit, in taxationibus antedictis Romaninus pro Turonen. ponatur. Ad haec praedictae nostrae adjicimus sanctioni, ut si forsan (quod quandoque contingit) eveniat, videlicet quod ex culpa, negligentia, vel defectu scriptoris, vel ex ignorantia, caecitate, aut torpore desidiae, vel ex occupatione, distractione, aut alia quavis occasione Abbreviatoris, qui notam, ex qua literae grossa procedit, inepte formaverit, eadem grossa literae gratiae fuerit rescribenda: hoc ipsi scriptori, vel illi, cujus litera hujusmodi fuerit rescribenda, non noceat, sed Abbreviatori debeat imputari, in tantum, ut eidem scriptori Abbreviator ipse satisfaciat integre, juxta taxationem ejusdem grossae literae rescribendae. Caeterum ut praedicta, quae a nobis pro utilitate publica sunt instituta salubriter, ex diligentiores sui observatores inveniant, quo transgressores ipsorum mereri noverint se poena percelli: statuimus, ut praefati omnes & singuli, tam literarum nostrarum, quam registri nostri scriptores, quam Abbreviatores notarum ipsarum (quibus etiam Abbreviatoribus specialiter ultra infra scriptas poenam, quatenus praedictas taxationes observent, sub excommunicationis poena mandamus) qui contra praemissa fecerint, plus scilicet praefatas nostras beneficiales literas, vel notas ipsarum, vel earundem in dicto registro scripturas taxando, exigendo, vel recipiendo pro ipsis, quam superius sit taxatum: usque ad semestre tempus officio, in quo se deliquerint, sint eo ipso suspensi. Et si secundo deliquerint in eodem, ipso facto eodem officio (quod, quantum in ipsis fuerit, maculare conati sunt) perpetuo se privatos agnoscant. Nulli ergo liceat, &c. Datum Aven. 4. Idus Decembr. Pontificatus nostri An. 2.

a Vide Inn. VIII. in regul. 86. ubi dicit, quod Camera Apost. est mater pecuniarum. Vide eundem in regul. 46.

b Psalm. 40.

DE VERBORUM SIGNIFICATIONE.

TITULUS XIV.

CAP. I.

[*An. 1321. Avenioni.*]

Cum fratres Minores indumentis vilibus secundum eorum regulam debeant indui, de qua vilitate sit intelligendum, hoc relinquit judicio superiorum, praecipiens sub poena excommunicationis illis obediri, & reprehendens fratres, qui pro arbitrio suo habitus curtos, strictos, & novitatis plenos portabant, qui transgressores regulae non dicuntur, si in hoc superioribus obsequuntur. Superiores etiam arbitrari possunt, an habenda sint granaria, & cellaria pro necessariis ad victum colligendis. Tandem fratres ipsos hortatur ad obedientiam, quam dicit paupertati, & castitati esse praeferendam. h. d. & est valde notabilis. Concor. c. Exiit qui seminat. eod. tit. lib. 6. & Clem. Exivi de paradiso, eod. tit.

QUorundam exigit caeca scrupulositatis ambiguum, et ipsorum quodammodo indocta scientia (ne dixerimus, quod irreligiosa horum sit vana, & in hoc superstitiosa religio) ut dum suis mavult temere sub conscientiae velamento conceptibus, quam praelatorum ordinis sui cum obedientiae merito provide inhaerere sententiis, nos post praedecessorum nostrorum, & praesertim felicis recordationis Nicolai IV. ac piae memoriae Clem. V. Romanorum Pontificum super intellectu, & observantia regulae ordinis fratrum Minorum, declarationes salubriter editas, solidas quidem & claras, & lucidas multaque maturitate digestas, nostras Domino favente indubias ipsorum praedecessorum declarationibus declarationes adjungamus: sicque dies a diei eructet verbum, & nox nocti scientiam manifestet, ne perperam paucorum dicti ordinis fratrum (quod absit) inscitia, recta ipsarum declarationum verba convertens in devium, illaque suis eis profecto contraria accommodans sensibus, ingrata Deo, superioribus contumax, praefato ordini detrahens, odiosa confratribus, unionem scindens, si valeat, reddatur, ac grave in populo scandalum illatura, quin potius (ut nostra vehementer flagitat intentio) antedictis profugatis incommodis, haec sancta Minorum fratrum religio, ad quam jamdudum (cum minor esse gradus haberet) dilectionis, & devotionis fervor incanduit, nunc vero post susceptum a nobis Apostolicae servitutis jugum, ad illius religionis gubernationem, protectionem, defensionemque interius exteriusque propitiam pastoralis curae solicitudo nos angit, peramplius cogit provisivae debitum, ac internae charitatis calor accendit, quieta pace gaudeat, sancto proficiat otio, in numero ac merito quamplurimum augeatur, blandeque in redeuntium filiorum suae scilicet professionis ruat oscula, mactet vitulum, eorumque liberis, & sedula concurrat in amplexus: profecto cum ipsius religionis odor trahat, charitas attrahat, scientia luceat, oratio mereatur, quae in convalle lachrymarum, hujus scilicet mundi miseria, vel cordis contritione & humiliatione purissima ascensiones in corde suo disposuit, ut non solum in virtutem de virtute proficiat, sed in eisdem virtutibus permanens, quasi quibusdam harum ad profectionem tendentibus gradibus, de die in diem facta se melior ascendat in altius, terrena despiciat, ac coelestia complectatur: sicque tandem divino numine collocata in patria, tanto Deum secundum hujus sanctae ascensionis gradus cognoscat apertius, quanto nunc in hujus peregrinationis angustia illius conscenderit altiores. Nam secundum David Prophetam eximium, dum sanctam Ecclesiam Deus suscipiet, in ejus gradibus dignoscetur. Quapropter tantis incommodis, tantisque ejusdem ordinis excitari periculis, ac ad illa salubribus, & opportunis per ejusdem sedis providentiam circumspectam adhibendis summovenda remedia, nostrae solicitudinis studium convertentes ad Dei laudem, B. Francisci praeconium, ejusque praefati ordinis pacem, consolationemque fidelium, necnon minus cautis, minusque habentibus inobediendi, vel evagandi occasionem subducendam materiamque trepidandum, ubi timor non aderat, scrupulosam caliginem detergendam, eosque suaviter deducendos, ut filios ad ipsius religionis gremium, vel matris. Diligenti super his perscrutatione, & matura deliberatione praehabitis, de fratrum nostrorum consilio infrascriptas declarationes, commissiones, ordinationes, & praecepta, quae inferius inseruntur, duximus adjungenda. In primis cum dicatur in regula, quod illi, qui promiserunt obedientiam, habeant unam tunicam cum caputio, & aliam sine caputio, qui habere voluerint. Item quod fratres omnes vestimentis vilibus induantur, &

a Psalm. 18.

super

super prædictorum verborum sensu a præfatis prædecessoribus nostris Nicolao, & Clemente declarationes (ut præmittitur) limpide emanarent: dictusque Clemens hujus vilitatis judicium ministris, custodibus, seu Gardianis ordinis prædicti duxerit committendum, eorum super hoc conscientias onerando: nec ob hoc in quibusdam ex fratribus antedicti ordinis, volentibus plus sapere, quam oportet sapere, novarum adinventiones ambiguitatum suscitare quamplurimæ, vel non omnino non veterarum explicatum quæstionum, tum videlicet super longitudine, & latitudine, quam grossitie, & subtilitate, forma, & figura vestimentorum ipsorum, quinimo adeo hujusmodi adinventiones, & quæstiones propria excrevere licentia, ut ex eisdem fratribus aliqui habitus propterea curtos, strictos, inusitatos, & squalidos, novitate plenos, ac difformes non ignaros, cum a communitate ordinis discreparent, assumerent, nec eos ad ministrorum, custodum, Gardianorum eorundem mandatum requisiti deponerent, nec alios prout equidem ordinis communitas deferebat, habitus, juxta eorundem ministrorum, custodum, & Gardianorum arbitrium ducerent resumendos, dicentes in hoc eorundem Prælatorum suorum non pertinere jure arbitrio: nam & suum sic aspectum regularem, & cruciformem assererent, cæterorum verum superfluum habitum irregularemque censerent. nec huic eorum opinioni præfati Clementis declarationem sæpius repetitam obesse. Nam licet ministris, custodibus, & gardianis præfatis vestium vilitatis detur in illa judicium, tamen ibidem consequenter adjungitur: ita tamen, quod vilitatem in vestibus servent: præsertim cum & in declaratione prædicti Nicolai dicatur, quod semper in eisdem fratribus, & eorum actibus paupertas sancta reluceat, prout ipsis ex eorum regula invenitur indicta: ac constitutionibus ejusdem ordinis generalibus caveatur (ut asserunt) quod in omnibus, quæ ad habitum fratrum spectant, reluceant semper asperitas, vilitas, & paupertas: unde cum nec paupertatis, vel vilitatis oblatæ per ministros, custodes, & gardianos vestes existerent, nec ipsorum superiorum ordinis fuit in deponendo vestes, quas gererent, nec in reassumendo, quas darent, sequi judicium ullatenus tenebantur b, generali ministro, & cæteris fratribus, qui pro communitate ejusdem ordinis aderant, suis rationibus (quas brevitatis causa omittimus) contrarium asserentibus ex adverso: prout hæc, & alia hincinde coram nobis, & eisdem fratribus nostris scripto lecta, verboque fuere proposita, ac etiam coram aliquibus ex fratribus nostris prædictis super hoc deputatis a nobis, præsertim per aliquos ex fratribus dicti ordinis, qui in prædictis communitatibus adversabantur eisdem, fuerunt pluries repetita. Quocirca nos seriosius rationibus prædictis auditis, & aliis, aliisque plenius intellectis, volentes perpetuum præfato finem dare negotio, de prædictorum fratrum nostrorum consilio declaramus, & dicimus, quod cum (sicut prætangitur) dicatur in regula, quod fratres omnes vestimentis vilibus induantur, & cum vilitatem hujusmodi vestium, tam habitus, quam interiorum tunicarum, illam præfatus Clemens intelligi debere decreverit, quæ secundum consuetudinem, vel conditionem patriæ debeat, quantum ad colorem panni, & pretium, vilitas merito reputari, atque consequenter hujus vilitatis judicium ministris, custodibus, seu Gardianis prædictis (ipsorum super hoc conscientias onerando c) duxerit committendum, prout in ejusdem Clementis literis super hoc confectis plenius continetur: in eorundem ministrorum, custodum, seu gardianorum eodem modo judicio est relictum. Nosque nihilominus prælatorum ministrorum, custodum, & Gardianorum judicio præsentium auctoritate committimus, determinare videlicet, arbitrari, atque præcipere, cujus longitudinis, & latitudinis, grossitiei, & subtilitatis, formæ, sive figuræ, atque similium accidentium esse debeant tam habitus, ipsorumque caputia, quam interiores tunicæ, quibus fratres omnes Minores dicti ordinis induuntur, ac insuper cujus quantæque vilitatis indui eos ipsis vestimentis oporteat, & an in vestimentis hujusmodi secundum regulam, & declarationes eorundem prædecessorum nostrorum, & præfatas ordinis constitutiones, reluceat asperitas, vilitas, & paupertas: utrumne quantum ad colorem, vilitatem, paupertatem quoque, ac cætera d accidentia supradicta fratres vestimentis induantur, ac debent: super quibus eorundem ministrorum, custodum, & gardianorum conscientias oneramus: statuentes, & districte præcipiendo mandantes, quod in prædictis, & his similibus eorum arbitrium, determinationem, sive judicium, generalis quidem in totius Ordinis, Provincialium vero in provinciarum ministrorum, ac custodum, & gardianorum administrationibus, custodiis, ac gardianiis, sive consimilibus ordinis memorati commissis eisdem fratres omnes, & singuli sequi omnimode, illisque parere per omnia teneantur. Ac insuper quod illorum sequendo arbitrium determinationem, sive judicium, illisque parendo, nec sint, nec dici possint, vel debeant, nec ipsi seipsos æstiment suæ regulæ, vel constitutionum sui ordinis transgressores, maxime cum nec expresse, vel determinate in prædicta fratrum Minorum dicatur regula, vel declarationibus antedictis, quantæ longitudinis, quantæ latitudinis, quantæ grossitiei, vel subtilitatis, qualis formæ, qualisve figuræ hujusmodi debeant esse vestes, sicut nec qualis quantæque vilitatis eas esse oporteat, exprimitur in eadem: sicque quodammodo eadem urgente

necessitate, æquitate non impari e, vero sensu, eorumque id regulæ suadentibus intellectu, ejusdem Clementis inhærentes vestigiis, prælatorum ministrorum, custodum, & gardianorum in prædictis, horumque similibus fore judicium, declarare compellimur, illaque eis (ut prædicitur) committere instamus. Non enim particularium omnium certa potest dari scientia, neque eorum (cum infinita sint) contingit fieri disciplinam, non ars, non regula circumstantias singulas, accidentiaque cuncta complectitur: habens in illis minores majoribus obloqui, illisque intendere, non in certis solum, verum etiam in dubiis: & in certis præsunt artibus, quibus obediant, præsunt regulis singulis, quibus obtemperent discipulis, ut illarum sibi egregius debitis obsequentium ministerium subsequatur. Sic jurisque cuncta timentur, & discuntur, leges casibus applicat, canonum decreta secerneit: sic morbos aggravans Medicum, sic virtus consistens in medio, sapientem, prudentemque deposcit: ac si quisque regatur, ut appetit, confestim corruet, ut non quærit, neque taliter conviventibus non ordo, sed horror inhabitet: adest (quod absit) discordia: religatur religio relegetur: sententiæ namque variantur, ut capita, & crescit ex stolidis opinionibus phantasia. Eodem modo, eisdemque quodammodo rationibus invitati, cum prælatorum ministrorum, vel custodum sub certa forma, simul scilicet & separatim in suis administrationibus, & custodiis, cum e gardiani, & duorum de Conventu loci discretorum Sacerdotum, & antiquorum in ordine fratrum consilio, & assensu, præfatus Clemens judicem duxerit relinquendum, ac sit multum credibile ex jam expertis, quod fratres ipsi absque granariis, & cellariis non possint vitæ necessaria invenire: quæ usu granaria, & cellaria, aggregationes, & conservationes hujusmodi eis ipse concessit, prout in prædictis ejusdem Clementis literis plenius continetur. Nos de prædictorum fratrum nostrorum consilio eorundem ministrorum, & custodum sub eadem forma judicio præsentium auctoritate committimus, determinare videlicet, arbitrari, atque præcipere in casu qualibet, ubi, & quando, & quoties granum, panem, & vinum pro vita sua tantum necessaria fratres ipsi quærere debeant, conservare, sive reponere, etiamsi reponenda sint in prædictis granariis, & cellariis conservanda: statuentes & districte præcipiendo mandantes, quod in prædictis, & his similibus eorundem arbitrium, determinationem, sive judicium generalis quidem in totius, provincialium vero in provinciarum, ministrorum, ac custodum simul, & separatim administrationibus, & custodiis ordinis memorati commissis eisdem, non Gardiani tamen (ut supra prædicitur) & duorum de Conventu loci discretorum Sacerdotum, & antiquorum in ordine fratrum consilio, & assensu, fratres omnes, & singuli obsequi omnimode, illisque parere per omnia teneantur. ac insuper quod illorum sequendo arbitrium, determinationem, sive judicium, illisque parendo, nec dici possint, vel debeant, neque ipsi seipsos æstiment suæ regulæ, vel constitutionum sui ordinis transgressores. Ideoque omnes, & singulos fratres antedicti ordinis Minorum, qui strictos, curtos, & difformes habitus absque generalis ministri, & aliorum de dicta communitate habitu coram nobis, & fratribus nostris, & alias in Romana curia detulerunt, vel deferunt, monemus, & hortamur in Domino, eis nihilominus in virtute sanctæ obedientiæ, & sub excommunicationis pœna per Apostolica scripta mandantes, quatenus ad mandatum ipsius generalis deponant, quos deferunt habitus, & alios juxta ejusdem generalis arbitrium, determinationem, sive judicium (ut supra prædicitur) induentur ipsique generali in omnibus istis, & aliis, & per omnia secundum beati Francisci regulam, & prædictas prædecessorum nostrorum declarationes, concessiones, & commissiones, in ipsis declarationibus comprehensas, & nostras contentas in præsentibus, humiliter obediant, pareant, & intendant: non obstantibus quibuscunque privilegiis, indulgentiis, literis, libertatibus, immunitatibus, vel exemptionibus, eis, vel alicui ipsorum a præfato Clemente concessis, vel appellationibus ab eis, vel ipsorum aliquo ad sedem Apost. interjectis, quas (in quantum possent derogare præsentibus) viribus vacuamus. Religio namque perimitur, si meritoriæ subditi obedientiæ subtrahantur: magna quidem paupertas, sed major integritas, bonum est obedientia maximum, si custodiatur illæsa: nam prima rebus, secunda carni, tertia vero menti dominatur, & animo, quos velut effrænes, & liberos ditioni alterius, humilis jugo propriæ voluntatis adstringit. Ad hanc itaque fratres prædicti non inviti, sed sponte redeant, hanc velint, & appetant, hanc magnis desideriis concupiscant, illudque verbi Canticorum f ingeminent. Osculetur me osculo oris sui, charitatis utique & dilectionis, religionis hujus obedientia sancte purificans: nam meliora sunt ubera tua, præceptorum siquidem, & consiliorum quædam nutrientia pocula, vino, unguentis optimis, scilicet bonæ famæ fragrantia suavitatis odorem. Nec formident hi ad obedientiam ordinis Deo auctore, dum redeunt: nam Prælatos suos [ut firmiter speramus, eisque injungimus] sibi benignos & mites invenient, cæterum dulces atque palpabiles, cum sint, & esse debeant omnes, & singuli fratres in Christo, & clamitent: quis mihi det te fratrem meum, communis scilicet patre beato Francisco congenitum, sugentem ubera matris meæ, religionis utique, & professionis ejus velut matris contemplationis, & electionis suavis, & dulcia pocula, ut inveniam te foris ab ejusdem observantiis quodammo-

b Vid. l. si vero. §. de viro. in 7. fallentia. ff. sol. matr. & l. 2. C. de monal. ass. Bart. in l. omnes. 6. q. principali. ff. de just. & jur. Pan. n. folia 1. eod. de majorit. & obed. Font.

c Vide hic quæ ego omnui in c. statutum. in §. assessorem. super gl. relinquat. de rescr. l. 6. Font.

d Nota hic expressum, quod cui competit cognoscere de principali, competit etiam cognoscere de iis, quæ consequenter accedunt. vid. gl. fin. infr. eod. in extravag. ad conditorem. Font.

e Vide Bart. in l. 1. §. si plures. ff. de tutel. Joan. And. & post eum Alber. in lo. unilus re consil. de reg. jur. lib. 6. de materia hujus text. est gl. posita in Clem. exivi. §. rursus.

f Cant. 1.

dummodo disparem, & dissimiles blande, videlicet intra charitatis viscera te complexus: & jam me, imo, & te nemo despiciat, profecto quos foris positos multis, ac sic divisos & desides fortassis desperaverant, intus, puta intra dilectionis interna præcordia, & conformis observantiæ claustra repositos, jam nemo despiciat, sed suscipientes eosdem dilectione quisque dignis laudibus efferet, & suscepto. Nulli ergo, &c.

CAP. II.

(1. an. 1325. Avenione.)

Præmissa qualiter glossantes decretalem, Exiit qui seminat, eod. tit. lib. 6. excommunicationem ipso facto non obstantibus quibuscunque privilegiis incurrunt, illam excommunicationem usque ad sedis Apost. beneplacitum suspendit: & per istam suspensionem contra fratres minores obloquendi non intendit tribuere occasionem.

QUia nonnunquam, quod conjectura profuturum creditur, subsequens experientia nocivum ostendit, non debet reprehensibile judicari, si canonum conditor, canones a se, vel suis prædecessoribus editos, vel aliqua in eisdem contenta canonibus revocare, modificare, vel suspendere studeat g, si ea obesse potius viderit, quam prodesse. Sane dudum felicis record. Nicolaus Papa quartus prædecessor noster, quandam constitutionem declarativam, quæ incipit: Exiit, super regula dilectorum filiorum fratrum ordinis Minorum, quam beatus Franciscus almus confessor instituit, promulgavit, sub certis pœnis arctius interdicens, ne concordantias, contrarietates, seu adversas, vel diversas opiniones ab ipsius constitutionis lectoribus, seu expositoribus aliquatenus induxantur, nec super constitutione glossæ fiant ab aliquibus, nisi forsan, per quas verbum, vel sensus ipsius, vel ipsa constitutio quasi grammaticaliter, & ad literam exponatur, nec intellectus ipsius per legentem distorqueatur ad aliud, quam constitutionis ejusdem litera ipsa sonat, glossantes autem in scriptis constitutionem eandem aliter, quam superius est expressum, facientes quoque commenta, scripturas, seu libros, & ex certa scientia, & deliberatione determinantes in scholis, seu prædicantes contra contenta in constitutione prædicta, vel aliqua seu aliquod prædictorum (non obstantibus aliquibus privilegiis, seu indulgentiis, aut literis Apostolicis, quibuscunque personis, dignitatibus, ordinibus, aut locis religiosis vel secularibus generaliter vel singulariter sub quacunque forma, vel expressione verborum concessis (quæ noluit aliquibus in prædictis quomodolibet suffragari) ipso facto excommunicationis sententia voluit subjacere. Nos autem attendentes, quod argumentis frequenter, & collationibus latens veritas aperitur h, quodque sub eadem litera sæpe latet multiplex intellectus: necnon esse difficile, volentibus constitutionem prædictam perfecte legere ac intelligere pœnas adjectas in Constitutione hujusmodi devitare: viam veritatis aperire volentes, & periculis, quæ ex prædictis possent literatis personis præcipue scholasticis incurrere, salubriter obviare, præsertim cum de novo suborta sint aliqua dubia, circa quæ posset periclitari veritas, & erroribus via pandi, nisi liceret conferre super contentis in constitutione hujusmodi, & disputare: prohibitiones & pœnas prædictas tam latas, quam comminatas & earum effectus, de fratrum nostrorum ac multorum Archiepiscoporum, Episcoporum, & aliorum Prælatorum, necnon multorum professorum utriusque juris, & multorum sacræ Theologiæ magistrorum præsentia, dum consistorium teneremus, auctoritate Apostolica duximus usque ad sedis Apostolicæ beneplacitum suspendendas. Per suspensionem autem hujusmodi nequaquam licentiam cuiquam intendimus impertiri, quod contra fratrum regulam prædictorum dogmatizare, scribere seu determinare, prædicare seu prave loqui liceat publice, vel occulte: quinimo hæc omnibus, & singulis auctoritate prædicta districtius inhibemus. Ne autem in posterum præmissarum prohibitionum, & pœnarum suspensio in dubium revocari valeat, aut aliqui propter defectum probationis impingi, quod velut transgressor prohibitionum ipsarum in pœnam seu pœnas inciderit antedictas: nos volentes super hoc de opportuno remedio providere, chartas seu membranas suspensionem continentes eandem, appendi seu affigi in ostiis Ecclesiæ Avenion. ostiis, seu superliminaribus faciemus, quæ suspensionem prædictam suo quasi sonoro præconio, & patenti judicio publicabunt. Dat. Avin. 7. Cal. April. Ann. 4.

g *Vide quæ notavi in cap. alma mater, de sent. excommun. l. 6, Font.*

h *De utilitate disputationis omnino vid. Sylvanum nuptialem Joannis de Nevizan, in princ. Font.*

CAP. III.

(1. an. 1322. Avenioni.)

Dominium rerum, quæ perveniebant ad fratres Minores, retentum ab Ecclesia Romana, simplici usu facti fratribus ipsis reservato, tollit, quæ sequuntur. eod. tit. lib. 6. summus Pontifex refutat: multiplici ratione probans eos non posse habere usum aliquem simplicem usum facti: & statuit quod de cætero nullum jus nullumque dominium habeat Ecclesia Romana in hujusmodi rebus, quæ in posterum conferentur, vel offerentur ipsis fratribus. Hæc extravagans est multum juridica, & subtilis in plerisque locis, præsertim ubi probat usum simplicem non posse consistere in rebus usu consumptibilibus.

AD conditorem canonum non est dubium pertinere, cum statuta a se vel prædecessoribus suis edita obesse percipit potius, quam prodesse, ne ulterius obesse valeant, providere. Dudum siquidem felicis record. Nicolaus quartus prædecessor noster, attente prospiciens in almi confessoris beati videlicet Francisci regula contineri, quod nihil sibi approprient, neque domum, neque locum, neque rem aliquam alieni sui ordinis professores, ac considerans diligenter, quod per piæ recordationis Gregorii Papæ IX. & nonnullos alios prædecessores ejusdem fuerat declaratum, hoc debere servari, tam in speciali, quam in communi: necnon & consideranter attendens, nonnullos fratribus ipsis detrahere, impingentes eisdem, quod regulam & declarationes hujusmodi non observabant, pieque considerans ora contra præmissos fratres oblatrantium claudere, ac professorum ipsorum conscientiis providere, inter alia ordinavit & sanxit, omnium utensilium & librorum, ceterumque mobilium, & præsentium, & etiam futurorum, Ecclesiarum quoque & oratoriorum ac cœmeteriorum tam præsentium, quam etiam futurorum, necnon & aliorum emptorum, & eleemosynæ divinæ oblatorum seu concessorum dictis fratribus (in quibus tamen offerentes seu concedentes ipsa nihil in ipsis sibi duxerint reservandum) proprietatem & dominium plene ac libere ad se & Romanam Ecclesiam pertinere, ipsa in se recipiens, ac antedictam Ecclesiam, simplici usu facti duntaxat in rebus & bonis hujusmodi reservato fratribus antedictis. Et quia nonnunquam libros, & alia mobilia supradicta vendi expedit, seu etiam commutari, fratribus ipsis in eadem ordinatione concessit, ut res ipsas cum rebus aliis, quarum usum habere licet ipsis fratribus (dummodo generalis, & provincialium ministrorum conjunctim, vel divisim auctoritas intercederet) possint libere commutare. Sed & quia fratribus ipsis pecuniam per se, vel per alium recipere ipsorum regula districtius interdicit, voluit & concessit, quod si vendi contingeret res mobiles antedictas pretio æstimato, quod hujusmodi pretium per procuratorem deberet recipi, a præfata sede, vel Cardinali gubernatore ejusdem ordinis deputandum, per procuratorem eundem in rem licitam, cujus usus esset permissus ejusdem ordinis fratribus, expendendum: hoc adjecto, quod possent de vilibus rebus mobilibus, vel parvum valentibus fratres ipsi pietatis seu devotionis intuitu, vel pro alia honesta causa, & rationabili (obtenta tamen super hoc superiorum suorum licentia) intra vel extra dictum ordinem ordinare. Quamquam autem pia consideratione motus prædecessor noster ordinavit, supradicta illa dicto ordini verisimiliter profutura: ipsa tamen attento modo utendi fratrum ipsorum ac dictæ Ecclesiæ subsecuta patientia circa ipsum non profuisse, sed potius tam ipsis fratribus quam multis aliis obfuisse, subsequens magistra rerum experientia nostris temporibus declaravit. Ipsis quidem fratribus quantum ad statum perfectionis nequaquam profuit reservatio dominii supradicta: cum enim perfectio vitæ Christi principaliter, & essentialiter in charitate consistat, quæ ab Apostolo perfectionis vinculum dicitur, & quæ unit seu jungit aliqualiter in via hominem suo fini: ad quam per contemptum bonorum temporalium, & ipsorum expropriationem via disponitur, per hoc præcipue, quod sollicitudo, quam temporalia in acquirendo, conservando, & dispensando exigunt, quæ plerunque ab actu charitatis retrahit, amputatur: sequitur quod si sollicitudo eadem post expropriationem hujusmodi, quæ ante ipsam fuerat, perseveret, ad perfectionem hujusmodi talis expropriatio valeat nihil conferre: constat autem, quod post ordinationem prædictam non fuerunt in acquirendis ac conservandis bonis prædictis in judicio & extra minus solliciti, quam ante illam fuerant fratres ipsi, quanquam sint religiosi mendicantes alii, habentes aliqua in communi. Adhuc nec utique profuit dictis fratribus ordinatio supradicta, quantum ad hoc, quod propter carentiam talis propriæ se pauperiores dicere valeant, quam si res ipsas cum illo (quo carere se dicunt) dominio obtinerent. Licet etiam prædecessor noster prædictus dominium earum rerum, quæ ipsis fratribus offerri seu conferri, aut aliàs obvenire contigerit, quarum tamen usum facti duntaxat habere licet ordini, vel fratribus antedictis (usu facti simplici prædictis fratribus reservato) in se Romanamque Ecclesiam recipiendum duxerit, ac libere pertinere decreverit, ut superius est expressum: attento tamen ipsorum fratrum utendi modo, & ejus effectu, ac patientia circa modum ipsum Romanæ Ecclesiæ subsecuta non ipse usus fratrum dici debet, sed potius Romanæ Ecclesiæ dominium

nium esse simplex. Quia enim simplicem usuarium dicere poterit, cui rem usuariam licet permutare, vendere, & donare? procul dubio hæc usui repugnare noscuntur, nec ad usuarium pertinere, quæ tamen de rebus mobilibus concessis faciunt fratres ipsi. Quod autem dominium Romanæ Ecclesiæ reservatum simplex censeri debeat, ex hoc patet, quod ex illo nullum eidem Ecclesiæ temporale obvenit hactenus commodum, nec speratur, quod obvenire debeat in futurum, cum nec intentio reservantis, nec fratrum ipsorum fuerit, quod ad quemcunque alium, quam ad fratres dictarum rerum perveniret compendium, quod procul dubio modus utendi fratrum ipsorum, & Romanæ Ecclesiæ subsecuta potestas evidenter declaravit. Et quod talis intentio fuerit ordinantis, & ex hoc patet, quod illarum rerum sibi, & Ecclesiæ Romanæ dominium duntaxat retinuit, quarum usum facti liceret habere ordini, vel fratribus ejusdem ordinis: talia autem dominii carentia re in præsenti, et spe in futurum omnimodo denudari, quoad paupertatem temporalem, quam ultimam (præ mendicantibus aliis in communi habentibus) sibi vendicant dicti fratres, pauperem non efficit non habentem. Quod autem § quoad res, quæ usu consumuntur, non sint censendi usuarii fratres ipsi, ex sequentibus liquet satis: dicere siquidem, quod in talibus rebus usus juris vel facti separatus a proprietate rei seu dominio possit constitui, repugnat juri, & obviat rationi, nec prædecessoris nostri prædicti fuisse videtur intentio, Romanæ Ecclesiæ talium bonorum dominium reservare. Quis enim sanæ mentis credere poterit, quod intentio fuerit tanti patris, unius ovi, seu caseri, aut frusti panis, & aliorum usu consumptibilium, quæ sæpe fratribus ipsis ad consumendum exiliguntur conceduntur, dominium Romanæ Ecclesiæ, & usum fratribus retinere? profecto probabile non videtur, præsertim cum illorum bonorum duntaxat dominium præfatæ Ecclesiæ reservaverit, quorum simplex usus facti pertinere potest ad fratres dicti ordinis, quod nequaquam potest in rebus usu consumptibilibus reperiri, in quibus nec jus utendi, nec usus facti, separata a rei proprietate seu dominio possunt constitui, vel haberi. Et quod de talibus rebus non intellexerit, evidenter ostendit, dum respondet legi dicenti, non posse usumfructum a dominio perpetuo separari, ne dominium dominis, semper abscedente usu, inutile redderetur: quæ quidem lex de rebus illis intelligitur, quarum penes unum usus rei, & penes alium dominium possit (licet inutile) remanere, quod nequaquam in rebus usu consumptibilibus potest esse, cum in illis per usum, vel abusum usuarii substantiæ talis rei esse desinat, & per consequens proprietas etiam inutilis non subsistat. Cum enim ususfructus, prout est in re constitutus, qui servitus dicitur personalis, & pro quo reales competunt actiones, nihil sit aliud, quam jus utendi, nec usus, qui etiam personalis est servitus, sit aliud, quam jus tantum utendi rebus alienis salva rei substantia, id est, jus percipiendi fructus & utilitatem aliam in totum, vel pro parte suo nomine, qui possunt ex re, in qua ususfructus, seu usus constituitur, pervenire, propter quod proprietas reputatur inutilis, a qua perpetuo abscedit ususfructus, seu usus constitutus rebus, ex quibus ipsis stantibus usufructuario, seu usuario nulla possit utilitas provenire: patet quod ad hoc, quod talis ususfructus, vel usus in re aliqua constitui valeat, requiritur, quod ex re illa possit fructus, vel utilitas (salva ipsius rei substantia) ad fructuarium, vel usuarium pervenire. Quod si nulla ad ipsos possit ex re ipsa utilitas (salva rei substantia) pervenire, quales res constet esse usu consumptibiles, nequaquam posset in rebus ipsis aliquam ususfructus, vel usus constitui, vel a quoquam haberi. Adhuc nec jus utendi, quod nec est jus in re, nec servitus personalis, sed mere jus personale, pro quo reales actiones non competunt, in rebus talibus, vel rebus ipsis utendi potest constitui vel haberi, cum & jus tale exigat, quod ex re ipsa, quæ ad utendum conceditur, tali modo ad usuarium pervenire posset utilitas aliqua, ut cum usu permanente usuarii, substantia salva rei, quod nequaquam potest (sicut ad sensum potest percipi) in rebus usu consumptibilibus reperiri. Rursus nec simplex usus, qui non est servitus, nec pro illo competit jus utendi, in talibus rebus potest constitui vel haberi: cum enim uti re aliqua, nihil sit aliud proprie, quam fructus rei sive utilitatem aliam in solidum vel pro parte recipere, qui ex ea possunt (salva rei substantia) provenire: restat quod re illa uti quis nequeat, ex qua (ejus salva substantia) nulla sibi provenire potest utilitas, quales res usu consumptibiles esse constat. Ex quibus patet, quod nec usus, qui est servitus personalis, nec jus utendi, quod non est servitus, sed mere jus personale, nec actus ipse utendi sine jure aliquo possunt in rebus usu consumptibilibus constitui, vel haberi, cum quodlibet præmissorum exigat, quod ex re ipsa (salva rei substantia) possit habenti jus utendi, seu utenti ex re ipsa utilitas aliqua provenire, quod utique in rebus nequit usu consumptibilibus reperiri. Nec obviat supra dictis, quod idem prædecess. nost. in ordinatione prædicta etiam illorum, quæ ad vitæ sustentationem pertinent, sibi & Romanæ Ecclesiæ dominium reservavit: hoc enim de rebus illis duntaxat debet intelligi, quæ usu non sunt consumptibiles, sine quibus humana vita non est sustentabilis, quæ utique non sunt pauca. Licet autem in rebus usu consumptibilibus, nec jus utendi, nec ipsum uti possit constitui, vel haberi, ipsis tamen poterit quis abuti. Abuti autem (dum tractatur de rebus usu consumptibilibus) pro rei consumptione sumitur, quod ei opponitur, quod est uti. Uti quidem præsupponit, quod cum usu, salva rei substantia, maneat, sed abuti exigit, quod cum actu hujusmodi rei substantia consumatur: cum abuti nihil aliud, quam contra naturam usus uti in hac materia proprie possit dici. Licet autem quis re ubertim absque jure utendi aliqua uti possit, ipsum tamen uti etiam in re tali absque jure utendi separato a dominio vel commodo, nec ab aliquo potest constitui, nec a quoquam haberi. Et quod talis usus constitui nequeat, ex hoc patet, quod dare vel constituere quod suum non est, nec ad se pertinet, nemo potest; licet interdum illud dare possit alteri, quam sit suum. Actus autem ipse utendi ad utentem pertinet, in quantum quis suorum actuum per liberum arbitrium & voluntatem Dominus dicitur, cum per hoc illos non exercere valeat, vel etiam exercere: non autem actus ipse utendi ad eum pertinet, qui concedit alii, quod in re sua actum illum valeat exercere: quod utique nihil est aliud, quam quod actum suum ad rem concedentis ad actum suum utens valeat applicare. Sicut qui equum suum alicui commodat, non actum equitandi concedit commodatario, sed quod actum illum in equo suo valeat exercere: quod non est utique actum utendi simplicem concedere sine jure, cum hæc concedere nihil sit aliud, quam concedere jus utendi: quod quidem jus utendi separatum a proprietate seu dominio in rebus, quæ usu consumuntur, nequit constitui, ut patet manifestius ex prædictis. Præterea quod simplex usus, id est, sine jure utendi a proprietate seu dominio separatus, etiam in re nobili haberi nequeat, sic probatur: si enim possit haberi usus talis, aut ante actum ipsum, aut in ipso actu, aut post completum actum hujusmodi haberetur. Quod autem hoc nequeat fieri, ex hoc patet, quod non est, nequaquam haberi potest; patet autem, quod actus ipse, antequam exerceatur, aut etiam dum exercetur, aut postquam perfectus est, in rerum natura non est; ex quo sequitur, quod haberi minime potest: licet enim & ante actum ipsum quis facultatem illum habeat exercendi, per hoc tamen actus ipse in rerum natura, nisi in potentia, non existit: cum autem actus est in fieri, nec adhuc quod ipse actus in rerum natura sit, potest dici, licet pro eo quod sit in fieri, dici possit: quod enim de actu, qui est in fieri, præteriit, vel futurum est, jam non est in rerum natura, sed in memoria, vel apprehensione tantum est: quare, nisi prout in memoria vel apprehensione tantum est, haberi nequaquam potest. Quod autem in præsenti fit, momentaneum, vel instantaneum est, quod utique magis intellectu, quam sensu percipi potest: unde nec potest haberi per tunc, nisi pro momento illo seu instanti, in quo cum fit, potest dici actum post actum completum: licet si ex facto ipso producta res aliqua fuerit, res ipsa aliqua facta haberi valeat, factum tamen ipsum, quod jam transit, nisi in memoria (prout supradictum est) non habetur. Præterea si simplex usus absque jure utendi haberi possit ab aliquo, constat, quod non justus esset actus utendi hujusmodi reputandus: cum ille usus fuerit, cui jus non competebat utendi: talis autem usus non justus ad perfectionis statum nequaquam pertinet, nec perfectioni aliquid adjicit, sed sibi repugnare potius ac detrahere noscitur manifeste. Quod autem usum non justum conditor canonis fratribus ipsis intellexerit reservare, nequaquam debet aliquis sapiens æstimare: imo quod de justo intellexerit, ex eo potest evidentius apparere, quod in eadem ordinatione curavit adjicere, quod illarum rerum duntaxat in se, & Ecclesiam Romanam recipiebat dominium, quarum usum facti liceret habere fratribus, seu ordini antedicto, subjungens nihilominus, quod non interim usum habere debeant fratres ipsi: quantum autem ad usum facti simplicem absque omni jure utendi attinet nulla rerum quoad fratres differentia est censenda: sic enim vel de facto possunt prohibitis, ut permissis: quare præmissa rerum distinctio ad illum usum facti potius est referenda, pro quo ipsis competit fratribus jus utendi: quarundam enim rerum usus fratribus ipsis prohibitus noscitur, & quarundam permissus: ex quo sequitur, quod usus facti, de quo ordinatio loquitur, de tali intelligi debeat, qui justus sit, id est, pro quo competat jus utendi: & hoc conditor ipsius canonis exprimit evidenter, cum in eadem ordinatione adjecerit, quod moderatus usus in expressis prius rebus ipsis fratribus est concessus. Præterea si in rebus consumptibilibus posset usus constitui, vel haberi, nequaquam simplex, nec a rei substantia, proprietate, seu dominio separatus usus hujusmodi posset dici, cum per talem usum, id est, utendi actum, & in ipso actu, & cum ipso actu res consumatur hujusmodi, ac in ipsius rei exerceatur substantia, nec sine rei ipsius consumptione esse valeat usus talis: ex quo patet, quod usus talis nec simplex, nec separatus a dominio potest dici. Rursus a nudum fratribus ipsis ordinatio prædicta non profuit, sed etiam occasionaliter honori sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ non leviter detrahit, & detrahit. Nunquid non prælatæ Ecclesiæ derogatur honori, si ipsam oporteat nunc in foro Ecclesiastico, nunc in seculari, interdum quoque coram pedaneis Judicibus, & plerunque pro rebus parvis, & vilibus continue litigare? Hinc autem notum est fieri, quare occasione retentionis dicti dominii omnes causæ occurrentes agendo, vel defendendo pro bonis hujusmodi nomine Romanæ Ecclesiæ, virtute cujusdam privilegii, a fel. record. Martino Papa quarto prædecessore nostro concessi, super hoc agitentur, & (quod gravius est censendum) procuratores causarum hujusmodi multos curare dicun-

§ Vide gloss. positam in Clem. Exivi. §. Proinde vers. Soluto. videtur dicendum.

a Vid. Bart. l. a. minore §. 8. de ll. detentem constitutionem Martini non prorsus correctam. adde Baldum relatum per Pet. de Anchor. in Clem. exivi.

dicuntur indebite, licet potestas attributa procuratoribus talibus per privilegium antedictum, quoad administrationem bonorum praemissorum dudum servata non fuerit, nec servetur, quae omnia in noxam, & injuriam sanctae Romanae Ecclesiae non est dubium redundare. Adhuc ordinarum antedicta Ecclesiarum Praelatis, & Rectoribus gravia, & aspera nimium & molesta monstratur. Nunquid non grave praemissis potest existere, quod ipsius oporteat se opponere sanctae Romanae Ecclesiae, quae ipsorum caput noscitur, & magistra, ut cum ea agendo, vel defendendo litigare assidue, vel cedere juri suo? hoc tamen oportet illos facere, cum in multis dicti fratres praedictis existere dicantur injurii, sicut multorum Praelatorum, & Rectorum diversarum provinciarum adhuc in annis existentium habet insinuatio, qui quidem fratres facta sua per procuratores nituntur defendere antedictos. Nos itaque, qui veritatem tenemur colere, velut ille, qui illius, qui veritas noscitur, licet immeriti, vicem teneamus in terris, illa volentes in sancta Dei Ecclesia, quae non verbo obtineat tantum, sed quae re potius observari: praemissis in scrutinio rectae considerationis adductis, ac deliberatione cum fratribus nostris, & multis aliis praehabita diligenti, dignum arbitrantes, & congruum, professores dicti ordinis non verbis tenorem, non simulatis actibus, sed operibus claris, veritate suffultis, perfectioris status, ut altioris paupertatis sibi praerogativam prae aliis mendicantibus vendicare, ac nihilominus honori sacrosanctae Romanae Ecclesiae, cujus obnubilari posset gloria, si eam perversa simulationi, quae profecto & ipsa simulantibus officit, & aliis scandali materiam subministrat, dissimulando illi connivere consentiret: ac insuper volentes indemnitati Praelatorum, & Rectorum salubriter super hoc providere, nolentes in posterum sub praetextu seu pallio talis dominii temporalis, verbalis, nudi, ut aenigmatici, tanta bona, quanta dicti fratres faciunt, infici, ut fomentum tantis malis, quanta procedunt ex simulatione hujusmodi, ministrare: de fratrum nostrorum consilio hoc edicto in perpetuum valituro sancimus, quod in bonis, quae in posterum conferentur, vel offerentur, aut alias quomodolibet obvenire continget fratribus, seu ordini supradictis (exceptis Ecclesiis, oratoriis, officinis, & habitationibus, ut vasis, libris & vestimentis divinis officiis dedicatis, vel dedicandis, quae ad ipsos obvenient in futurum, ad quae se non extendunt adeo inconvenientia supradicta, propter quod constitutionem istam ad illa extendi nolumus) nullum jus, seu dominium aliquod occasione ordinationis praedictae, seu cujusvis alterius a quocunque praedecessorum nostrorum super hoc specialiter editae, Romanae Ecclesiae acquiratur, sed quoad hoc habeantur prorsus ordinationes hujusmodi pro non factis. Per hoc autem in his, quae absque dictis ordinationibus in bonis praedictis ad dictam Ecclesiam provenire, vel pertinere quomodolibet poterant, vel debebant, nullum eidem parari praejudicium volumus, sed illa sibi expressius intacta, & inviolata servamus. Et quia praefatum Martini Papae praedecessoris nostri privilegium dudum servatum quoad administrationem bonorum praemissorum non extitit, nec servatur: ac ipsorum procuratorum officium, qui nominantur a Ministris, & custodibus dicti ordinis, Ecclesiae Romanae injuriosum, ut multis aliis molestum noscitur, & etiam onerosum: districtius inhibemus, ne deinceps pro recipiendis, petendis, exterquendis, defendendis, seu administrandis bonis, quae in posterum fratribus, vel ordini praedictis offerri, vel conferri, seu alias obvenire continget, quisquam nominaretur quoquam, seu constituatur amodo nomine sanctae Romanae Ecclesiae procurator: nec occasione cujusvis privilegii quicunque administrationem quorumcunque bonorum, quae obvenire fratribus ipsis, vel ordini continget in posterum, in judicio, vel extra, agendo, vel defendendo, supplicando, vel alias quomodolibet assumere, vel exercere dictae Ecclesiae nomine audeat, nisi de sedis Apostolicae licentia speciali: decernentes irritum, & inane, si secus a quoquam in posterum contigerit attentari: non obstantibus quibuscunque privilegiis a Martino Papa praedicto, vel aliis praedecessoribus nostris ipsis fratribus, vel ordini sub quacunque forma, vel expressione verborum concessis. Per hoc autem dicti ordinis regulae in aliquo non intendimus derogare, nec privilegiis fratribus ipsis, seu eorum ordini ab Apostolica sede concessis (nisi duntaxat quoad praemissa, & ista tangentia) praejudicium aliquod generare. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostrae sanctionis, inhibitionis, constitutionis, & intentionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit &c. Dat. Avenion. 6. Idus Decemb. Pontificat. nostri An. 7.

CAP. IV.

(2. an. 1322. Avenioni.)

Opinio, quae asserit Christum, & ejus discipulos nihil habuisse, & in his, quae habuerunt, nullum jus eis fuisse, erronea est, & haeretica. Haec Extravagans est valde notabilis, & glossas habet profundas, quae sunt ex sacra Scriptura fontibus hausta. Si diligenter Extravagantem praecedentem, & sequentem inspexeris, locum hunc aptum fuisse assignatum mea opinione dixeris.

a *Vide B. Ant. p. 3. tit. 12. c. 4. §. 23. & Turrecrem. in summa de Eccles. lib. 2. c. 132. ad co. argum.*

CUm a inter nonnullos viros scholasticos saepe contingat in dubium revocari, utrum pertinaciter affirmare Redemptorem nostrum, ac Dominum Jesum Christum, ejusque Apostolos in speciali non habuisse aliqua, nec in communi etiam, haereticum sit censendum, diversa, & adversa etiam sentientibus circa illud: Nos huic concertationi finem imponere cupientes, assertionem hujusmodi pertinacem, cum Scripturae sacrae, quae in plerisque locis ipsos nonnulla habuisse asserit, contradicat expresse, ipsamque Scripturam sacram, per quam utique fidei orthodoxae probantur articuli, quoad praemissa fermentum aperte supponat continere mendacii, ac per consequens quantum in ea est, ejus in totum fidem evacuans, fidem catholicam reddat, ejus probationem adimens, dubiam, & incertam, deinceps erroneam fore censendam, & haereticam de fratrum nostrorum consilio hoc perpetuo declaramus edicto. Rursus in posterum pertinaciter affirmare, quod Redemptori nostro praedicto, ejusque Apostolis iis, quae ipsos habuisse Scriptura sacra testatur, nequaquam jus ipsis utendi competierit, nec illa vendendi, seu donandi jus habuerint, aut ex ipsis alia acquirendi, quae tamen ipsos de praemissis fecisse Scriptura sacra testatur, seu ipsos potuisse facere supponit expresse, cum talis assertio ipsorum usum, & gesta evidenter includat, in praemissis non justa, quod utique de usu, gestis, seu factis Redemptoris nostri Dei filii sentire nefas est, sacrae Scripturae contrarium, & doctrinae catholicae inimicum: assertionem ipsam pertinacem de fratrum nostrorum consilio deinceps erroneam fore censendam merito, ac haereticam declaramus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum declarationum infringere, vel ausu ei temerario contraire. Si quis autem &c. Datum Avenion. 2. Idus Novemb. Anno 7.

CAP. V.

(6. an. 1323. Avenioni.)

Reprobatur opinio illorum detractorum, qui praesumunt impugnare constitutiones Joan. XXII. Ad conditorem canonum &c. Cum inter nonnullos, supra immediate praecedentes. Et praemissis responsionibus ad omnes eorum objectiones tandem declarantur tanquam haeretici, & Romanae Ecclesiae rebelles, ab omnibus evitandi, si deinceps scienter verbo, vel scripto aliquid defendere, vel approbare contra illas praesumpserint. Hic habetur sub parte secunda, & tertia, de clavium materia, prolixa, & utilis disputatio.

QUia quorundam mentes sic pater mendacii dicitur excaecasse, quod nostris constitutionibus, quarum una incipit, Ad conditorem canonum: alia vero, Cum inter nonnullos: utique tam cum fratribus nostris sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalibus, quam cum multis Archiepiscopis, & Episcopis, aliisque Ecclesiarum Praelatis, necnon & compluribus sacrae Theologiae Magistris, ac utriusque juris Professoribus deliberatione praehabita diligenti digestis, ac de praemissorum fratrum nostrorum consilio promulgatis, non absque multa temeritate plectibili nisi sunt detrahere, & nituntur veritatem, quam continent, per falsas insanias obfuscare. Nos tam perniciosis ausibus, ne eorum doctrina pestifera simplicium animos labefacere, ac in sui erroris devium deducere valeat, de eorundem fratrum consilio decrevimus super hoc salubriter (ut sequitur) providere. Ad impugnandas autem constitutiones praedictas suprascripta ratione, tam verbo, quam scripto usi sunt publice, sicut fertur: illud, inquiunt, quod per clavem scientiae, in fide, ac moribus semel definierunt Romani Pontifices, adeo immutabile perseverat, quod illud successori revocare non liceat in dubium, nec contrarium affirmare: licet de iis, quae per clavem potestatis ordinaverint, asserant secus esse. In confirmatione autem regulae ordinis fratrum Minorum, Honorii tertii, Gregorii noni, Innocentii quarti, Alexandri quarti, Nicolai quarti, praedecessorum nostrorum summorum Pontificum haec verba asserunt contineri: haec est regula Evangelica Christi, & Apostolorum imitatrix, quae nihil in hoc mundo habet proprium, vel commune, sed in rebus, quibus utuntur, habent simplicem usum facti, his addere praesumentes, praefatos summos Pontifices, & multa Concilia generalia per clavem scientiae definisse paupertatem Christi, & Apostolorum constitisse perfecte in expropriatione cujuslibet temporalis dominii civilis, & mundani, & sustentationem eorum in solo, & nudo usu facti etiam constitisse: ex quibus nituntur concludere, non licuisse, nec licere ipsorum successoribus contra praemissa aliquid immutare. Ideoque cum constitutio nostra in ratione praedicta, contra definitiones praedictorum praedecessorum nostrorum (sicut asserunt) definierit, Christum, & Apostolos in iis, quae habuerunt, habuisse non tantum simplicem usum facti, sed jus faciendi de ipsis, easque ipsos fecisse Scriptura sacra testatur: pertinacem assertionem dicentium ipsos jus hujusmodi minime habuisse, cum actus illorum fuisse concludant non justos, quod de Christo nefas est dicere, haereticam declarando: concludere satagunt, licet falso, nobis non licuisse declarare, vel statuere supradicta. Item quia constitutio, Ad conditorem canonum: contra definitiones praedictas fratres Minores asserit non posse habere in re aliqua simplicem usum facti, nituntur similiter concludere contra ipsam. Quod autem quod in ratione praedicta praemittitur, videlicet, quod illa, quae per clavem scientiae in fide ac moribus

p summ-

a summis Pontificibus semel sunt definita, eorum successoribus revocare non licet in dubium, nec contrarium affirmare, licet secus sit (sicut dicunt) in iis, quæ per clavem potestatis per summos Pontifices ordinantur, prorsus sit contrarium veritati, patet ex sequentibus evidenter: primum quidem secundum illos, qui tenent clavem spiritualem nequaquam esse scientiam, sed ligandi atque solvendi potestatem, patet assertores prædictos ponendo esse scientiam, erravisse: pro quibus facit clavis definitio, quæ a Doctoribus datur: Clavis est specialis potestas ligandi atque solvendi, qua Judex Ecclesiasticus dignos recipere, & indignos excludere debet a regno. Item quia claves, de quibus agimus, in collatione Sacerdotalis ordinis conferuntur: constat autem, quod ordinato in Sacerdotem scientia communiter non confertur: quare secundum illos videtur, quod scientia non est clavis, sed potentia tantum ligandi atque solvendi debeat dici clavis. Adhuc secundum illos, qui ponunt unam clavem spiritualem esse scientiam, & secundum illos, qui auctoritatem discernendi inter lepram & lepram esse asserunt clavem, & aliam potestatem ligandi atque solvendi, consequitur evidenter errasse. Supponunt enim per claves hujusmodi circa ea, quæ fidei sunt, & alia, posse per constitutionem aliquam definiri: claves autem, quæ in Sacerdotali conferuntur ordine, ad talia minime se extendunt: alias sequeretur quod circa præmissa possent constitutiones Sacerdotes simplices facere, quod falsum est evidenter. Si autem intendunt claves istas extendere ad generalem potestatem attributam beato Petro, suisque successoribus in personam ejusdem in commissione officii pastoralis, per quem utique videtur evidenter ipsis omnia concessisse, sine quibus pastoralis universalis convenienter cura nequit seu officium expediri: adhuc claret ipsos etiam errasse: dicunt enim alium effectum habere illa, quæ per clavem scientiæ, & alium illa, quæ per clavem potentiæ statuuntur, supponentes alia per clavem scientiæ, & alia per clavem potentiæ statui, seu etiam definiri, quod evidenter est falsum: per clavem enim scientiæ, sive per auctoritatem discernendi, seu cognoscendi inter lepram & lepram (si ipsam dicerimus esse clavem) nil aliud per ipsam illi, cui datur, tribuitur, nisi auctoritas cognoscendi. Ei autem, cui datur auctoritas de re aliqua cognoscendi, de illa definiendi non intelligitur esse data. Quare restat, quod ad convenienter statuendum, seu aliquid definiendum, utraque clavis, scilicet cognoscendi, & definiendi necessario requiretur: vel quod soli clavi potentiæ statuere competat, & etiam definire: sed sicut lumen materiale clavigerum in usum clavis materialis dirigit, & quasi quantum ad hoc obtineat scientia vicem lucis. Et hoc Salvator noster in promissione clavium facta beato Petro sensisse videtur expresse, cum post illam immediate subjunxerit: & quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunque solveris super terram, erit solutum & in cœlis, nulla de scientia habita mentione. Quod autem subsequenter proponitur in ratione prædicta: videlicet, quod in confirmatione, & declaratione regulæ fratrum Minorum, nonnullorum prædecessorum nostrorum, videlicet Honorii III. Gregorii IX. Innocentii IV. Alexandri IV. Nicolai IV. verba hujusmodi continentur: Hæc est regula Evangelica, &c. supra posita, usque ibi, in nudo usu facti etiam consistere potest, prorsus obviat veritati. Honorius quidem præfatam regulam absque declaratione aliqua confirmavit, in cujus confirmatione de verbis prædictis mentio aliqua non habetur, ut liquere potest cuilibet confirmationem hujusmodi intuenti, nisi quatenus de vita Evangelica habetur mentio in ipsa regula confirmata: ibi, cum dicit: hæc est regula fratrum Minorum, scilicet Domini nostri Jesu Christi sanctum Evangelium observare, vivendo in obedientia, sine proprio, & castitate. Ex quibus verbis concludi non potest, quod per ipsum prædecessorum nostrum ea, quæ ipsi in verbis prædictis asserunt, fuerint definita: imo potest concludi potius, quod vita Evangelica, quam Christus & Apostoli tenuerunt, habere in communi aliqua non excludat, cum sine proprio vivere non exigat, quod sic viventes nihil habeant in communi. In declarationibus quoque Gregorii, Innocentii, & Alexandri prædictorum, qui eandem regulam absque confirmatione alia declarant, similiter nulla prorsus fit mentio de prædictis: imo per eas evidenter ostenditur eorum, quæ habere licet ipsis fratribus, usum juris ad ipsum ordinem pertinere. Gregorius quidem in sua declaratione, quantum ad hoc, interseruit, quæ sequuntur: dicimus, quod nec in speciali, nec in communi debent habere proprietatem: sed utensilium, librorum, & rerum mobilium, quas licet habere, ordo usum habeat, & fratres, secundum quod Generalis minister & provinciales ordinandum duxerint, his utantur. Innocentius autem, & Alexander præfati in suis declarationibus sic dicebant: dicimus insuper, quod cum in ipsa regula contineatur expresse, quod fratres nihil sibi approprient, neque domum, neque locum neque aliquam rem, quod nec in communi, nec in speciali debent proprietatem habere: sed locorum, & domorum, & utensilium, & librorum, & eorum, quæ licet habere, ordo usum habeat, & fratres secundum quod generalis & provinciales ministri ordinandum duxerint, his utantur. Cum enim dicatur in declarationibus supradictis, quod ordo usum rerum habeat præmissarum, ad usum juris necesse est hoc referri: facta quidem, quæ singulorum sunt, personam veram exigunt, & requirunt: ordo autem vera persona non est, sed repræsentata, & imaginaria potius est censenda: quare, quæ sunt facti, sibi vere nequaquam competunt, licet ei possint congruere quæ sunt juris. Adhuc licet declaratio Nicolai IV. prædicti contineat, quæ sequuntur: hi sunt illi sanctæ regulæ professores, qui Evangelico fundantur eloquio, vitæ Christi roborantur exemplo, fundatorumque militantis Ecclesiæ Apostolorum ejus sermonibus, & actibus firmantur. Et post in eadem declaratione subjunxit, dicens, quod abdicatio proprietatis omnium rerum, tam in speciali, quam in communi propter Deum meritoria est & sancta, quam & Christus viam perfectionis ostendens, verbo docuit, & exemplo firmavit: quamque primi fundatores militantis Ecclesiæ, prout ab ipso fonte hauserant, in volentes perfecte vivere, per doctrinæ ac vitæ ipsorum alveos dirivarunt. Ex verbis tamen prædictis nequaquam potest colligi, quod præfati prædecessoris nostri Nicolai intentio fuerit, dicere, quod dicta regula, quoad omnia, quæ continentur in ea, Evangelico fundetur eloquio, ac vitæ Christi roboretur exemplo: nec quod Apostolorum vita, & actibus sit firmata. Constat enim multa contineri in dicta regula, quæ nec Christus verbo docuit, nec exemplo firmavit, utpote, quod præcepit continetur regula fratribus universis, ut nullo modo denarium, vel pecuniam recipiant per se, vel per interpositam personam, necnon & de multis aliis contentis in dicta regula: quæ utique nec Christus, nec Apostoli verbo docuerunt, nec firmaverunt exemplo. Nec obstat, quod Christus portare pecuniam Apostolis & discipulis, dum ipsos ad prædicandum mitteret, interdixit: quod tamen antequam eos mitteret, ipsis fuisse non legimus interdictum. Quodque post reditum pecuniam portaverunt, in plerisque locis Evangelica veritas, & Apostolica dicta testantur. Præterea Augustinus dicit expresse, quod illud non fuit præceptum, sed potestas recipiendi necessaria ab iis, quibus prædicabant Evangelium, quam servare Apostolis licuit, vel etiam non servare. Sed hoc Romanus Pontifex prædecessor noster Nicolaus, quoad principalia tria vota, scilicet in obedientia vivere, & sine proprio, & in castitate, ac alia, si quæ Evangelio reperiantur expressa, in dicta regula videtur intellexisse dicere in declaratione prædicta: quod utique declarationibus nostris in nullo obviat supradictis: adhuc non apparet ipsum dixisse sustentationem Christi, & Apostolorum ante in solo, & nudo simplici consistere usu facti: cum quoad Christum & Apostolos nullam præfatus prædecessor noster Nicolaus in sua declaratione fecerit mentionem: imo sensisse satis videtur expresse, quod aliud a proprietate habuisse potuerunt; cum de sola abdicatione proprietatis, non juris alterius, in præfata declaratione, quantum ad ipsos attinet, mentio habetur. Adhuc idem Nicolaus prædecessor noster videtur sensisse, quod Christus & Apostoli etiam quoad proprietatem habuerunt aliquid in communi: cum enim in sua declaratione prædicta verba de abdicatione proprietatis dixisset, respondens objectioni tacitæ, quæ sibi de loculis, quos Christus habuisse in Evangelio legitur, poterat fieri, statim quæ sequuntur, subjunxit: nec his quisquam potest obsistere, quod interdum dicitur Christum loculos habuisse: nam sic ipse Christus, cujus perfecta sunt opera, in suis actibus viam perfectionis exercuit, quod interdum infirmorum imperfectioni condescendens in viam perfectionis extolleret, & imperfectorum infirmas semitas non damnaret: sic & infirmorum personam Christum asserit in loculis suscepisse. Alias impertinens de loculis fuisset objectio, nisi intellexisset Christum etiam quoad proprietatem loculos habuisse. Præterea si diceretur Christum in loculis habuisse tantummodo simplicem usum facti, frustra diceretur, quod in personam infirmorum ipsos Christus habuit loculos: cum secundum eum perfectis etiam conveniat habere simplicem usum facti. Et si quæretur, propter quos infirmos istos loculos habuerit? Augustinus, cujus dictum insertum est in decretis, respondet, dicens: habebat Dominus loculos a fidelibus oblata conservans, & suorum necessitatibus, & aliis indigentibus tribuebat: unde consimili ipsum de suis discipulis hoc sensisse. Nec hoc scilicet in communi, & quoad proprietatem aliqua habere derogat, juxta dictum Greg. IX. prædicti, altissimæ paupertati, qui in quadam sua decretali dicit expresse, fratres Prædicatores & Minores in altissima paupertate Christo pauperi famulari: & tamen constat ipsos Prædicatores habere in communi etiam quoad proprietatem aliqua, quod eorum regulæ & statui non repugnat. Hoc etiam Alexander prædecessor noster præfatus in condemnatione libelli, contra statum Prædicatorum & Minorum editi, videtur sensisse, in quo aliquando de dictis fratribus, quæ sequuntur, subjunxit, cum insuper respondet, quod iidem fratres omnia propter Deum dereliquerint, necessaria vitæ subsidia mendicantes, Christumque imitentur pauperem, perfectionem Evangelicam amplexando: propter quod evidenter apparet eos non solum in statu salvandorum existere, sed etiam perfectorum, & per suæ religionis observantiam, quæ quidem ipsius perfectionis Evangelicæ tenet formam, in æterna retributione præmia præcellentem gloriam promereri, ubi quidem expresse dicit, Prædicatores Christum pauperem imitari, ipsosque perfectionem Evangelicam amplexari, & in statu existere perfectorum, quodque ipsorum religionis observantia perfectionis Evangelicæ tenet formam,

& ta-

& tamen constat ipsos habere posse etiam quoad proprietatem aliqua juxta eorum regulam in communi. Nec obstat, quod dicunt, Innoc. (alias Celestinum) V. praedecessorum nostrum dixisse, altam paupertatem esse, habere pauca propria propter Deum: altiorem, quae nulla habet propria, tamen habet in communi: altissimam, quae nihil habet in hoc mundo, nec in proprio, nec in communi: dicimus quidem quod hoc dixerit, non ut Papa, sed ut frater Petrus de Tarantasia in quadam Postilla sua, quare dicta praemissorum summorum Pontificum sunt ei everito praeferenda. Dicunt etiam, quod Apostolus de tali altissima loquitur paupertate, dicens: *Et altissima paupertas eorum abundavit in divitias simplicitatis eorum:* quod evidenter est falsum: quia ibi loquitur de paupertate Macedonum, qui etiam in speciali bona temporalia obtinebant: de quibus Apostolus asserit, quod supra vires suas miserant eleemosynas sanctis. Quod autem dicitur in declaratione Nicolai praedecessoris nostri contineri, quod fratres Minores in rebus, quae eis obveniunt, habent tantum simplicem usum facti: dicimus, quod si ipse intellexerit simplicem usum facti denudatum omni jure, ita quod fratres ipsi seu ordo nullum jus habeant utendi, hoc est expresse contra declarationem Greg. Innoc. Alex. summorum Pontif. praedictorum, quibus expresse quod talium bonorum ordo usum habeat, continetur: quod de usu juris est intelligendum necessario, ut superius est probatum. Adhuc dicimus, quod est hoc impossibile, scilicet usum facti simplicem absque jure aliquo (quod nihil aliud, quam ipsum uti proprie potest dici) posse in re aliqua etiam usu non consumptibili ab aliquo obtineri, prout in decret. Ad conditorem canonum, est probatum: & b Aug. in lib. XI. de actu tenet expresse. Praeterea si simpliciter usus denudatus ab omni jure haberi posset ab aliquo, constat quod actus utendi hujusmodi esset reputandus non justus, cum ille usus fuerit, cui jus non competebat utendi: usus autem non justus ad perfectionis statum nequaquam pertinet, nec perfectioni aliquid adjicit, sed sibi repugnare potius noscitur manifeste. Quod autem usum talem non justum conditor canonis fratribus ipsis intellexerit reservare, probabile non videtur: imo quod de justo intellexerit, ex eo potest evidentius apparere, quod in eadem ordinatione adjicit, quod illarum rerum duntaxat in se & etiam Rom. Eccl. recipiebat dominium, quarum usum facti liceret habere fratribus seu Ordini antedicto: subjungens, quod non rerum omnium usum habere debeant fratres ipsi. Quantum autem ad usum facti simplicem absque omni jure utendi attinet, nulla rerum potest censeri differentia quoad fratres: sic enim uti de facto possunt prohibitis, ut permissis. Ex quo sequitur, quod usus facti, de quo ordinatam loquitur, de tali intelligi debeat, qui justus sit, & pro quo competat jus utendi, & ipse videtur conditor canonis ex eo etiam sensisse, quod in eadem ordinatione subjunxerit, quod moderatus usus rerum pensis prius rebus ipsis fratribus est concessus. Rursus impugnatores constitutionum hujusmodi asserere publice perhibentur, quod libellum & dicta magistrorum asserentium dictam paupertatem, & vitam dictorum fratrum non esse Evangelicam & Apostolicam, summi Pontifices damnaverunt, districtius per Apostolicas literas inhibentes, ne quisquam praemissa vel aliquod praemissorum contumaciter assereret, seu quomodolibet praesumeret defensare: statuentes, quod praesumens contrarium tanquam contumax, Ecclesiae Romanae rebellis, et ut haereticus haberetur. Ad quod dicimus assertionem hujusmodi falsam esse: non enim continetur in sententia supradicta, quod contra faciens, ut haereticus haberetur, quae quidem quoad hoc continet, quae sequuntur: nos enim nihilominus auctoritate praesentium districtius inhibemus, ne quisquam praemissa, vel aliquod praemissorum pertinaciter asserere, vel quomodolibet defensare praesumat: quicunque vero hoc praesumpserit, tanquam contumax, & Ecclesiae Romanae rebellis ab omnibus fidelibus habeatur: non fuit adjectum, quod ut haereticus a haberetur, ut patet in serie sententiae condemnationis praedictae. Rursus asseruisse dicuntur publice hujusmodi assertores, quod abdicatio juris in cujuscunque rei proprietate, & in usu ejus est sancte, & meritorie propter Deum, & a Christo in seipso servata, Apostolis imposita, & ab ipsis sub voto assumpta: nec propter hoc usus facti ad sustentationem naturae in Christo, & Apostolis convincitur esse non justus: sed tanto justior atque perfectior, & Deo acceptior, & mundo exemplarior, quanto plenius renunciatum fuerit omni juri, per quod potest sic utens pro usu hujusmodi quomodolibet contendere, vel in judicio litigare. Quae quidem assertio continet multa falsa: cum neque Christum expropriationem praedictam omnis juris in cujuscunque rei proprietate, & in ejus usu in se servasse, nec eam imposuisse Apostolis, neque sub voto ab ipsis fuisse receptam, Evangelica seu Apostolica doceat historia, sed contrarium evidentius manifestat. Quod autem in praedicta assertione adjicitur, quod per abdicationem juris praedicti, videlicet proprietatis, & usus facti ad sustentationem naturae in Christo, & Apostolis non convincitur esse non justus, sed tanto justior, &c. impossibilitatem includit, & errorem dictum hujusmodi evidentur. Impossibile enim est actum humanum extrinsecum esse justum, si exercens actum ipsum nullum jus habeat illum exercendi: imo non justus, seu injustus necessario convincitur talis usus. Item est absurdum, & erroneum, quod actus alicujus non habentis jus actum hujusmodi faciendi, sit justior & Deo acceptior, quam habentis, cum concludat actum injustum justiorem, & Deo acceptiorem existere, quam sit justus. Ex praemissis autem inferre nituntur (ut fertur) quod praedictorum summorum Pontificum definitio, quam definierunt de paupertate Christi, & Apostolorum, ac fratrum Minorum praedictorum regula (prout superius expresserunt) per nos non potuit mutari, proculdubio falsa asserunt, dicendo praedecess. nostros definivisse talia, ut superius est probatum, & adhuc sic loquentes, dum per talia constitutiones nostras impugnare satagunt, constitutiones illas, quibus se adjuvant, ostendunt, (si eorum falsae assertiones verae existerent) fore invalidas, erroneas & infirmas. Si enim nobis non licuit contra constitutionem Nicol. IV. praedecess. nostri, in qua se fundant praecipue, aliquid statuere commune, nec sibi licuit contra statuta Gregor. Innoc. & Alexandri praedictorum statuere, aut aliquid declarare, quod tamen ipsum fecisse (secundum eorum assertionem) noscitur evidenter: cum enim illi declaraverint, quod ordo Minorum habet usum earum rerum, quas licet eis habere, quod ad usum juris est referendum necessario, ut superius est probatum: ipse vero secundum ipsos statuit, quod nec ordo, nec fratres jus utendi habeant, sed tantummodo simplicem usum facti: & insuper ordinavit, decrevit & statuit hujusmodi constitutionem, ordinationem, & declarationem suam duntaxat a fratribus ipsis praecise, & inviolabiliter perpetuis temporibus observandam: constat non solum, quod contra declarationes praedecess. praedictorum ordinaverit, sed ipsum illas, quantum ad ea, quae sua declaratio continet, etiam revocasse. Ipse quoque praedecessor noster in sua declaratione subjungit, ad sedis Apostolicae declarationem, & ordinationem eorum, & circa ea, quae ipse declaraverat, pertinere, sic dicens: si quid in praedictis ambiguitatis emerserit, hoc ad culmen sedis Apostolicae deducatur, ut ex auctoritate Apostolica sua in hoc manifestetur intentio, cui solum concessum est in his statuta condere, & condita declarare: cujus tamen contrarium asserunt hujusmodi assertores. Adhuc patet, quod asserunt, esse falsum: licet enim Innoc. III. praedictus in generali Concilio interdixisset novas religiones fieri, tamen successores ipsius (non obstante interdicto hujusmodi) plures leguntur ordines confirmasse, qui etiam (aliquibus exceptis) fuerunt postea per Gregor. IX. praedecessorem nostrum dissoluti certo modo in Concilio generali. Si igitur post interdictum generalis Concilii, licuit summis Pontificibus non confirmatos ordines confirmare, & eorum successoribus sic confirmatos in totum dissolvere non est mirum, si quod declarat circa regulas ordinum solus summus Pontifex, vel ordinat, liceat ejus successoribus declarare, seu alias immutare. Patet autem, quod neque Honorii confirmatio, neque Gregorii, neque Alexandri, neque Nicolai praedictorum facta fuerit in Concilio generali, cum per nullum ipsorum fuerit generale Concilium celebratum, licet Innoc. IV. celebravit Concilium generale, tamen in illo, nec auctoritate alicujus Concilii facta fuit ipsius declaratio supradicta, Nicolaus autem IV. non celebravit generale Concilium, nec aliquid circa dictam regulam declaravit. Gregorius autem IX. praedictus nec confirmavit, nec declaravit dictam regulam: sed in generali Concilio, ubi cassati fuerunt nonnulli mendicantium ordines, dictorum fratrum Minorum, & Praedicatorum ordines non cassavit, sed asseruit approbatos, sic dicens: ad eos, quos evidens ex eis utilitas Ecclesiae universali proveniens perhibet approbatos, praesentem non patimus constitutionem extendi. Praeterea dicant nobis, ubi legunt assertionem hujusmodi, quod ad fidem, vel mores pertineat, Christum, & Apostolos non habuisse in his, quae habuerunt, nisi simplicem usum facti: profecto directe hoc ad fidem non pertinet, cum de hoc articulus non sit aliquis, nec sub quo valeat comprehendi, ut patet in symbolis, in quibus articuli fidei continentur: nec etiam reducte, ac quasi hoc sacra Scriptura contineat, quo negato tota Scriptura sacra redditur dubia: & per consequens articuli fidei, qui habent per Scripturam sacram probari, redduntur dubii & incerti, hoc enim in Scriptura sacra non poterit, sed contrarium reperiri. De fratribus autem Minoribus praedictis constat, quod de ipsorum paupertate, & simplici usu facti, seu de dominio eorum, quae ipsis offeruntur, quod summus Pontifex illud sibi, & Romanae Ecclesiae reservaverit, vel potuerit reservare, nec quod illud reservatum successori abjicere non liceat, si hoc expedire viderit, seu quod procuratores constitutos auctoritate summi Pontificis pro negotiis nostris praedictis successor revocare non valeat, in praedictis symbolis, Evangeliis, neque actibus Apostolorum, & epistolis mentio aliqua non habetur. Unde non possunt ex praedictis concludere, nisi falso, quin contra ordinata per summos Pontifices circa talia valeat successor aliud ordinare: quod Nicolaus praefatus expresse in sua declaratione inseruit, ut superius plenius continetur. Non itaque, ut fabricatores mendaciorum hujusmodi, ut etiam assertores de tam pestifera, erronea, & damnata doctrina, confutatione, ut confusione utique omni digna, gloriari valeant, & alios trahere in errorem, cum ausu arripiendo, ac petulantia in probare ausi defendere publice fuerint damnatam per constitutionem praedictam haeresim, ac etiam probare, videlicet quod Christus, & ejus Apostoli in iis, quae habuisse leguntur, tantum habuerint absque jure aliquo simplicem usum facti, ex quo (si verum esset) sequeretur usum Christi fuisse non justum, quod profecto blasphemiam continet, & est catholicae fidei inimicum, cum hoc de pertinaci animo.

b al. ita & Aug. de doctrina Christiana tener, &c.

a Nota contrarium bene, & quis dicatur haereticus, vide gl. Clem. I. de usu c. haeretici. 24. quaest. 3. & Joan. de Turrecrem. l. 4. par. 2. c. 2. Fam.

animositate, ac erronea non sit dubium processisse: omnes & singulos, qui verbo ac scripto per se vel alios seu alios talia publice præsumpserunt, ipsos quoque, qui eos docuerunt in talibus, & ut præmissa facerent, in damnatam incidisse hæresim, ac ut hæreticos evitandos fore, de fratrum nostrorum consilio declaramus. Si quis autem damnatae per constitutionem, Cum inter prædictam, hæreses, vel ipsarum alteram, deinceps scienter verbo, vel scripto defendere, vel approbare præsumpserit, de fratrum eorundem consilio decernimus, ut tanquam hæreticus ab omnibus evidenter habeatur. Adhuc quod constitutionem nostram, Ad conditorem canonum, supradictam tacito ausu impugnare nisi sunt (sicut fertur) districtius de eorundem fratrum consilio inhibemus, ne quisquam contra definita, ordinata, seu facta per ipsam verbo, vel scripto scienter approbet aliquid, vel defendat. Si quis vero contra præsumpserit, tanquam contumax, & rebellis Romanæ Ecclesiæ ab omnibus habeatur. Nulli ergo &c. Data Avenion. IV. Idus Novembris, Pontificatus nostri Anno 9.

Constitutionum viginti Joannis XXII. finis.

EXTRA-

EXTRAVAGANTES
COMMUNES,
A DIVERSIS ROMANIS PONTIFICIBUS
POST SEXTUM EDITÆ:
CUM SUIS (UT VOCANT) SUMMULIS.

TITULUS I.

DE CONSUETUDINE.

CAP. UN.

Consuetudo impediens, ne Legati sedis Apostolicæ recipiantur, non valet: & ille non obstante Legati ipsi sunt ab omnibus recipiendi, & eos impedientes ipso facto excommunicationem incurrunt, & eorum terræ Ecclesiastico subjaciunt interdicto.

Joannes XXII. [*c. Ann.* 1318. *Romæ.*]

SUper gentes, & regna Romanus Pontifex a Domino constitutus, cum personaliter singulas regiones circuire non possit, nec circa gregem sibi creditum curam pastoralis sollicitudinis exercere; necesse habet interdum ex debito impositæ servitutis, suos ad diversas mundi partes (prout necessitates emerserint) destinare Legatos, qui vices ipsius supplendo errata corrigant, aspera in plana convertant, & commissis sibi populis salutis incrementa ministrent. Verumtamen aliqui hujusmodi officium, & potestatem ipsius Romani Pontificis, quam non ab homine, sed a Deo recepit, sub suo arbitrio redigere molientes, Legatos ipsos, nisi ab eis petiti fuerint, vel de beneplacito eorum transmissi, sibi terras subjectas (dicentes hoc eis de consuetudine competere) ingredi non permittunt. Nos hujusmodi consuetudinem, non tam irrationabilem, quam nonnunquam animarum saluti contrariam, detrahentemque Apostolicæ potestati, auctoritate Apost. penitus reprobantes, Legatos ipsos ab omnibus, cujuscunque præeminentiæ, conditionis, aut status fuerint, debere admitti decernimus: nec eos prætextu cujusvis consuetudinis impediri posse a quoquam Christiano nomine gloriante, quo minus regna, provincias & terras qualibet, ad quas ipsos destinari contigerit, ingrediantur libere, ac commissæ sibi legationis officium exerceant in eisdem. Qui vero de cætero super prædictis dictos Legatos, aut etiam Nuntios, quos ad quascunque partes pro causis quibuslibet sedes ipsa transmiserit, præsumpserint impedire, ipso facto sententiam excommunicationis incurrant. Regna, terræ, & loca qualibet subjecta eisdem, tamdiu sint eo ipso Ecclesiastico supposita interdicto, quamdiu in hujusmodi contumacia duxerint persistendum. Non obstantibus quibuslibet indulgentiis, aut privilegiis, Imperatoribus ac Regibus, seu quibuscunque aliis sub quibuscunque modis, tenoribus, & formis a sede ipsa concessis, quæ contra præmissa nullis volumus suffragari.

TITULUS II.

DE POSTULATIONE PRÆLATORUM.

CAP. UN.

Minores XXVII. annis seculares, & mendicantes religiosi ad certas Ecclesias prohibentur postulari: & puniuntur tam postulantes, quam postulati.

Joannes XXII. (*c. an.* 1318. *Avenioni.*)

DIspendiis, & periculis variis, quæ ex subscriptis postulationibus possunt Ecclesiis evenire, & electionum diminutionibus, quæ consueverunt nonnunquam ex postulationibus irrationabilibus provenire, ac dispendiis, quæ inde frequenter Ecclesiæ incurrunt, ad futuram rei memoriam obsistere cupientes: illum, qui vigesimum septimum non attigerit annum, ad cathedralem, necnon professorem cujusvis mendicantium ordinis ad inferiores cathedralibus Ecclesias, ad monasteria extra suos ordines postulari edicto perpetuo prohibemus. Quod si secus postulatum fuerit, & attentatum, irritum ac nullius penitus sit momenti. Et qui scienter processerint ad eandem, ea vice postulandi ac eligendi potestate privatos, ac beneficiis, quæ in ipsa obtinebunt Ecclesia, ad quam postulationem hujusmodi fecerint, per triennium noverint se suspensos. Postulatos vero, qui postulationis de se factæ negotium fuerint per se, vel per alium in Romana curia prosecuti, illud ibi proponi in publico, vel privato Consistorio facientes, etiam se duntaxat dispositioni sedis Apost. committendo, si se vigesimum XXVII. non attigisse sciverint (ut præfertur) usque ad XXXV. annum; cæteros vero seculares & religiosos extra suorum administrationes ordinum perpetuo ineligibiles ac impostulabiles esse decernimus, ac prorsus inhabiles ad quascunque dignitates Ecclesiasticas, & beneficia qualibet obtinenda.

TITULUS III.

DE ELECTIONE.

CAP. I.

Multis probat argumentis, promotos in curia non debere ad propria redire sine literis suæ promotionis. Qui si secus fecerint, pro Prælatis non sunt habendi, pœnasque incurrunt hic expressas. Et de ista extravaganti facit mentionem Panor. in cap. qualiter. de elect. dicens: quod nullus, antequam habeat literas Apostolicas super sua promotione, debet administrare, nec debet recipi ab Ecclesia tanquam Prælatus: alias recipientes, & recepti incurrunt pœnam, de qua hic.

Bonifacius VIII. [*c. an.* 1300. *Romæ.*]

INjunctæ nobis debitum servitutis exposcit, ut qui ad reformandos in Clero mores & actus (prout nobis ex alto permittitur) solertius intendimus, ibi præcipue reformationis accommoda remedium apponamus, ubi majus respicimus periculum imminere. Sane quam periculosum existet, quod aliquis in officium, dignitate, vel gradu fore se asserat, & pro tali etiam habeatur, nisi prius ipse, quod asserit, legitimis ostenderit documentis, tam ex civilibus, quam ex canonicis institutis colligitur evidenter. Asserenti namque rem mandatis Principis se venisse, credendum non est, nisi hoc scriptis probaverit. Nec similiter creditur se asserenti Legatum. Nunquam enim Apost. sedis moris fuit, absque signatis apicibus undecunque legationem suscipere. Sed nec dicenti se delegatum sedis ejusdem creditur vel intenditur, nisi de mandato Apostolico fide doceat oculata. Similiter Clerici ad alienam diœcesim sine suorum ordinariorum literis venientes, nec in suis recipiantur ordinibus, nec ad superiores ascendant. Clerici quoque & Monachi, qui de suis civitatibus ad alienam urbem proficiscuntur (nisi muniti veniant suorum literis Prælatorum) non sunt Clerici vel Monachi reputandi. Si quis præterea in Clerum electum se dicat, si Sacerdotem sese nominet, hoc scrutandum est: quia non sine periculo est in talibus communicatio indiscussa. Quod autem in illis, qui se Episcopos, vel superiores Prælatos, aut etiam Abbates, Priores, seu alios monasteriorum Rectores, quocunque nomine censeantur, appellant, sit discussio celebris & diligens facienda, luculenter apparet: si scandala & pericula gravia (quæ ipsorum parere posset communicatio indiscussa) diligentius attendantur. Hinc nos eadem evocat ratio, ut cum præmissis aliis casibus, qui minoris existunt periculi, sit ex constitutionibus editis jam provisum, hunc ultimum, qui pericula graviora minatur, nequaquam sine provisionis opportunæ remedio relinquamus. Præsenti itaque perpetuo valitura constitutione sancimus, ut Episcopi & alii Prælati superiores, necnon Abbates, Priores & cæteri monasteriorum regimina exercentes, quocunque nomina censeantur, qui apud dictam sedem promoventur, aut confirmationis, consecrationis, vel benedictionis munus recipiunt, ad commissas sibi Ecclesias & monasteria absque dictæ sedis literis hujusmodi, eorum promotionem, confirmationem, consecrationem, seu benedictionem continentibus accedere, vel

bono-

bonorum Ecclesiasticorum administrationem accipere non præsumant: nullique eas absque dictarum literarum ostensione recipiant, aut eis pareant vel intendant. Quod si forsan contra præsumptum fuerit, quod per Episcopos, Prælatos, Abbates, Priores, & alios monasteriorum regimina exercentes prædictos medio tempore actum fuerit, irritum habeatur. nec quicquam interim iidem Episcopi, vel Prælati, Abbates, Priores, vel regimina exercentes, de Ecclesiarum, vel monasteriorum proventibus percipiant eorundem. Capitula vero & Conventus Ecclesiarum, & monasteriorum ipsorum, & alii quicunque, ipsos absque hujusmodi dictæ sedis literis recipientes, vel obedientes eisdem, tamdiu sint a beneficiorum suorum perceptione suspensi, donec super hoc ejusdem sedis gratiam meruerint obtinere. Similiter quoque Episcopi, Prælati, Abbates, Priores, & alii monasteriorum regimina exercentes prædicti, solito fidelitatis & obedientiæ juramento non præstito. Illi etiam Pontifices, quos apud prædictam sedem pallium contingat recipere, absque literis traditionis ipsius pallii nequaquam ab eadem discedant: discedentes vero (quousque hujusmodi juramentum præstiterint, & literas obtinuerint) nihil de ipsarum Ecclesiarum, & monasteriorum proventibus percipiant: & quicquid interim per eos (ut de aliis prædicitur) actum fuerit, viribus non subsistat.

¶ Prim. 1. *Necnon Abbates, & Priores, &c.*] Aliud in Abbatissis Monialibus, *cap. indemnitatibus, de Elect. in* 6.

CAP. II.

Si religiosus electus non petierit ipse, vel ejus electores licentiam consentiendi, intra tempus moderandum pro præsentia, vel absentia superioris, est eo ipso privatus jure sibi ex electione quæsito, & possunt electores alium eligere. h. d. addit. ad c. quam sit. de elect. in 6.

Benedictus XI. [*c. an.* 1304. *Romæ.*]

SI Religiosus, qui absque sui superioris licentia electioni de se factæ consentire non potuit, illam post electionem sibi præsentatam, vel ejus electores, intra tempus pro ejusdem superioris præsentia, vel absentia moderandam, nequaquam obtinent, dat generale Concilium Lugdunense electoribus extunc ad electionem aliam procedendi liberam facultatem. Verum quia frequenter dubitatum est, an etiam sit eo ipso jure (si quod ei competebat ex hujusmodi electione) privatus: statuimus illum eum hoc ipso fore privatum.

CAP. III.

Quatuor Patriarchalibus Ecclesiis vacantibus, statuitur illis non posse provideri Romano Pontifice inconsulto: quod si scienter factum fuerit, irritum decernitur.

Idem. (*c. an.* 1304. *Romæ.*)

a *Vide notata per Doct. in c. antiquæ, extra de privil.*

SAncta a Romana Ecclesia, quæ disponente Domino super omnes alias ordinariæ potestatis obtinet principatum a Deo, utpote mater universorum Christi fidelium, & magistra, quatuor Patriarchales sedes instituit, inter quas post ipsam Romanam Ecclesiam, Constantinopolitanam primum, Alexandrinam secundum, Antiochenam tertium, & Hierosolymitanam quartum locum voluit obtinere. Ipsasque multis prærogativis & honoribus ac privilegiis decoravit: de quarum provisionibus cum eas vacare contingit, tanto est accuratius cogitandum, & attentius providendum, quanto majoris eminent altitudine dignitatis, & periculosius erratur in provisionibus earundem. Super hoc igitur cum fratribus nostris habita deliberatione matura, inter alia nostræ considerationi occurrit, quod omnes (proh dolor!) prædictarum sedium Patriarchalium civitates aut sunt destructæ, aut occupatæ ab infidelibus, vel a Schismaticis detinentur, ipsarum Capitulis, seu Conventibus, & Canonicis dispersis undique extra civitates ipsas, per alias regiones, seu longe a civitatibus ipsis remotis. Ex quo contigit (sicut experientia nuper nos docuit) quod vacante Constantinopolitana Ecclesia, per mortem bonæ memoriæ Petri Patriarchæ, solum per unum duntaxat ejus Canonicum fuit de novo pastore electio celebrata, aliis Canonicis suis agentibus in remotis: dictus tamen electus jus, si quod sibi ex electione hujusmodi competebat, in nostris manibus sponte ac libere resignavit. Ideoque de eorundem fratrum consilio & Apostolicæ potestatis plenitudine statuimus, ut quamdiu civitates ipsæ Schismaticorum, aut infidelium subsunt, aut suberunt ditioni, aut detinebuntur per eos, Canonici dictarum patriarchalium sedium, cum eas vel ipsarum aliquam, sive aliquas vacare contigerit, ad electionem, postulationem, seu quamvis provisionem de præficiendo sibi Patriarcha, vel pastore nullo modo procedant, quousque ad Apost. sedis notitiam deducatur. Nos enim a data præsentium decernimus irritum & inane, si secus per prædicta Capitula, Conventus vel Canonicos, aut quemvis alium vel alios scienter, vel ignoranter fuerit attentatum: non obstantibus quibuscunque ipsarum Ecclesiarum, vel alicujus earum consuetudinibus, vel statutis, juramento, confirmatione dictæ sedis, vel quacunque alia firmitate vallatis, seu constitutionibus, privilegiis, vel indulgentiis sedis ejusdem, per quæ effectus præsentium impediri posset quomodolibet, vel differri, & de quibus quorumque totis tenoribus de verbo ad verbum in nostris literis habenda esset mentio specialis. Nulli ergo, &c. Data Lateran. X. Calend. Januar. Pontificatus nostri Anno 1.

CAP. IV.

Cum beneficia apud sed. Apost. vacantia sint soli Papæ reservata, ostendit, quæ & quorum apud sedem vacare dicantur eandem. Et primo loquitur de reservationibus, secundo de pensionibus.

Joannes XXII. [*c. an.* 1316. *Avenioni.*]

EX debito pastoralis officii, nobis quanquam immeritis superna dispositione commissi, periculis animarum & Ecclesiarum ac monasteriorum dispendiis, quæ ob ipsorum vacationes diutinas ipsis solent frequentius provenire, congruis remediis (quantum nobis ex alto conceditur) salubriter occurrere intendentes, ut celerius & utilius provideatur Ecclesiis ac monasteriis antedictis, & ut Rom. Eccl. quæ super ipsas Ecclesias ac monasteria ex divina provisione obtinere dignoscitur principatum, honor debitus impendatur: prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum, præsertim fel. record. Bonif. VIII. qui dignitates, personatus, Ecclesias & alia Ecclesiastica beneficia, & Clem. V. qui tam hujusmodi dignitates, personatus, Ecclesias, beneficia, quam cathedrales Ecclesias quaslibet, monasteria, prioratus, administrationes & officia quæcunque, quæ apud sedem Apost. vacarent, provisioni Apostolicæ sub certis tenoribus reservaverunt, vestigiis inhærentes: nec ex causis rationabilibus, quæ ad id nostrum animum induxerunt, de fratrum nostrorum consilio nonnullis detrahendo, aliqua declarando, & quædam addendo de novo, Episcopales, & etiam superiores sedes, monasteria, & regulares Ecclesias, ad quas hi, qui eis pro tempore præficiendi sunt, etiam per electionem canonicam assumuntur, Prioratus, officia vel administrationes eorundem, dignitates, personatus, præbendas, aliaque Ecclesiastica beneficia, cum cura, vel sine cura, quocunque nomine censeantur, quæ apud prædictam sedem vacant ad præsens, & extunc in antea (donec Christi dignatio nos dignabitur universalis Ecclesiæ sponsæ suæ regimini præsidere) vacare contigerit apud eam, provisioni nostræ de fratrum nostrorum consilio auctoritate Apostolica reservamus. Hujusmodi autem sedes, monasteria, Ecclesias & alia præfata beneficia Ecclesiastica, per mortem vel depositionem, ac privationem eorum, qui ea obtinerent, per electionum cassationem, postulationem, repulsionem, renunciationem, quarumlibet provisionum, translationem, sive per susceptionem munere consecrationis, aut benedictionis dudum a dicto Clemente prædecess. nost. promotis impensi: nisi de ipsis disposuerit prædecessor, & a nobis, sive auctoritate nostra promovendis impendendi apud sedem ipsam, vel etiam ubicunque, aut quovis alio modo canonice vacare, apud sedem intelligimus prælibatam. Episcopales insuper, vel alias dignitates, Ecclesias, Monasteria, & alia prædicta fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium apud dictam sedem per eorum obitum vacare censemus, sive intra, sive alibi ubicunque ipsos migrare contigerit de hac luce. Et hoc idem in dignitatibus, & beneficiis quibuslibet (ut de aliis præmittitur) officialium nostrorum, videlicet Vicecancellarii, ejusdem Ecclesiæ Camerarii, Notariorum, auditoris contradictarum, correctorum, scriptorum literarum, ac pœnitentiariorum nostrorum, necnon abbreviatorum curiæ Romanæ locum sibi volumus vendicare. Rursus hujus nostræ reservationis edictum ad dignitates, & alia jam dicta Capellanorum nostrorum commensalium, & quorumlibet aliorum ratione officii, vel ex causa legitima in dicta curia morantium, quando a nobis pro nostris, & ejusdem sedis negotiis prosequendis, de ipsa curia quocunque modo præmissi, vel aliqui eorum transmissi, aut legati vel nuncii fuerint, & eos ubilibet ante ipsorum ad præfatam curiam reditum (durante legatione, seu prosecutione ipsorum negotiorum) rebus eximi contigerit ab humanis, duximus extendendum. Et ad ipsum etiam esse volumus in hujusmodi Capellanis commensalibus, etiamsi (ut præmittitur) nunc transmissi fuerint ubicunque, & ipsos rebus eximi contigerit ab humanis. Cæterum edictum ipsum trahimus ad sedes, monasteria, & alia supradicta, quæ vivente adhuc dicto Clem[illegible] successore nostro usque ad ejus obitum, nisi de ip[illegible] fuerit ordinatum, & deinde usque ad datam [illegible] apud sedem vacaverunt eandem, illaque vac[illegible] decernimus apud ipsam, dummodo in eis jus in re, licet ad rem non sit aliquibus acquisitum: decernentes extunc irritum & inane, si secus in prædictis, & singulis eorum scienter vel ignoranter, per quemcunque seu quoscunque Apostolica vel alia quavis auctoritate attentatum fuerit, vel contigerit in posterum attentari: non obstantibus piæ memoriæ Gregorii decimi, ac Bonifacii octavi, & aliorum Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum constitutionibus super hoc editis: quatenus edicto essent, & sunt contrariæ memoratæ. Cæteris in ipsis constitutionibus contentis, in suo robore duraturis. Pensiones insuper annuas ab Episcopis, & eorum superioribus aliisque Prælatis inferioribus, necnon quibuscunque Capellanis, Conventibus, collegiis, vel singularibus personis factas & faciendas

perso-

personaliter aliquibus ex eisdem Cardinalibus, seu quibusvis aliis ex praenominatis personis, & pensiones praeterea, seu assignationes quantitatum quarumlibet super certis Provinciis, dioecesibus, Ecclesiis, Monasteriis, vel aliis Ecclesiasticis locis aut ordinibus, etiam a quibusvis praedecessoribus nostris Romanis Pontificibus factas praemissis personis, sive alicui earundem, vel monasteria, Prioratus, administrationes qualibet, beneficia regularia, vel alia qualibet quocunque nomine censeantur, non consueta ab olim Clericis secularibus assignari, hujusmodi personae, vel alicui earundem collata, sive concessa in commendam, vel alio quovis titulo ab eisdem praedecessoribus seu aliis Episcopis, vel superioribus Praelatis, Capitulis, aut Conventibus, vel collegiis sub edicto praedicto nolumus aliquatenus comprehendi: quo minus eis cedentibus vel decedentibus, sive illa quovis alio modo dimittentibus, monasteria ipsa, Prioratus, administrationes, beneficia, ac loca hujusmodi, ad Ecclesias, & Monasteria, sive alia loca religiosa, vel alia Ecclesiastica, eorumque Praelatos, sive personas, ad quos antea eorum dispositio pertinebat, seu quibus immediate subesse noscuntur, libere revertantur: nisi eis quid canonicum obstiterit, vel de ipsis aliter duxerimus disponendum.

DE AUCTORITATE, ET USU PALLII.

TITULUS IV.

CAP. UN.

Pallii traditio per objectum criminis, vel defectus retardari non debet, nisi objiciens praemisso juramento de objectis promptam faciat fidem. Et quid sit promptam fidem facere, declarat.

Joannes XXII. [*c. an. 1318. Avenione.*]

MAlitiis hominum, quae saepe circa impediendam pallii dationem committuntur, volentes salubriter obviare, hac in perpetuum valitura constitutione sancimus, ut deinceps per objectum cujusvis criminis, seu defectus traditio pallii facienda his, qui ad Metropolitanarum Ecclesiarum, seu aliarum regimen assumuntur, non impediatur in aliquo, nec retardetur, nisi objicientes firment corporali praestito juramento se id malitiose non agere, sed objecta vera esse se credere, ac de objectis offerant facere promptam fidem, & nihilominus ad poenam talionis, seu extraordinariam se obligent arbitrio praesidentis. Promptam vero fidem intelligimus in hoc casu, si intra bimestris temporis spatium numerandum a die collationis in antea probaverint legitime, quod opponunt. Quod si non fecerint, eorum objectibus nequaquam obstantibus ad ipsius traditionem pallii procedatur. Per traditionem autem hujusmodi, viae accusationis, denunciationis, vel inquisitionis nullum volumus praejudicium generari.

DE OFFICIO CUSTODIS.

TITULUS V.

CAP. UN.

In religiosorum mendicantium conventibus plures campanae esse non possunt sine speciali Papae licentia: plures autem campanulas in refectoriis, capitulis, & alibi liciti possunt ipsi religiosi mendicantes habere. h. d. Et est Extravagans notabilis: & quia pulsare campanas est Custodis officium, ut patet eod. tit. c. 1. in ant. ideo hic non abs re collocata est.

Joannes XXII. (*an. 1323. Avenione.*)

QUia cunctos orthodoxae fidei professores, & viros praesertim Ecclesiasticos sic hortamur adinvicem, & quoad alios etiam conversari, [illegible] ipsorum gestis nullius offendatur justitia, nec [illegible] scandali materia praeparetur: advertentes quod [illegible] nonnulli mendicantium ordinum professores in [illegible] suis conventibus plures campanas obtinent, & in posterum satagunt obtinere, cathedrales, ac Ecclesiae aliae suae queruntur propterea justitiae detrahi, & exinde civitatibus locorum interdum afferri divinis officiis impedimentum, videturque inter ipsos litigiis, & scandalis viae aperiri. Nos praemissis obviare cupientes periculis, pacemque desiderantes inter ipsos (sine qua bene pacis auctor non colitur) observari: de fratrum nostrorum consilio hoc edicto perpetuo ordinamus, quod religiosi dictorum ordinum mendicantium in nullo conventu suo, seu loco plures campanas habeant sine sedis Apostolicae speciali licentia, sed non tantummodo pro loco qualibet sint contenti. Quod si forsan communitas, seu universitas aliqua Ecclesiastica, vel mundana, seu iidem religiosi pro illis, in aliquo ipsorum locorum campanam aliam habuerint, vel nunc habent, non illam, sed aliam solam unam specialiter usibus deputatam pulsare valeant horis diurnis, & nocturnis, Missis, & aliis consuetis. Caeterum religiosis eisdem permittimus, quod ubi hactenus plures campanas sine lite, & contradictione qualibet in usus duntaxat proprios habuerint, & nunc habent, illis etiam deinceps libere uti possint. Aliis quibuscunque per eos habitis intra trium mensium spatium de suis locis, seu campanilibus deponendis, & nullatenus iterum reponendis. Verum campanulas, quas in Refectoriis, Sacristiis, Capitulis, & aliis forsan officinis religiosorum ipsorum consueverunt haberi, sub ista nostra ordinatione nolumus comprehendi. Nulli ergo &c. Datum 2. Novembris, Pontificatus nostri anno 8.

DE OFFICIO DELEGATI.

TITULUS VI.

CAP. UN.

Literae Apostolicae impetratae ad gratias, seu ad lites in aliquibus civitatibus, seu dioecesibus, dum erant integrae, non obstante divisione facta de ipsis in duas, seu plures civitates, seu dioeceses, quae divisio facta propter divini cultus augmentum, & populi incrementum, & etiam executores, seu Judices eorundem habeant sub eisdem modo, & forma illum vigorem in sic divisis, quem habebant in illis, dum integrae remanebant. a

Joannes XXII. *Episcopus, servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam.* [*c. an. 1318. Avenione.*]

a *Haec Extravagans habetur inter XX. Jo. XXII. sub tit. de concess. praeb. cum gl. Domini Zenzelini.*

SEdes Apostolica in suis actibus veritatem prosequens, lucem amans libenter evitat nodosa ambiguitatis involucrum: illamque sibi semper in suis ordinationibus reservare cautelam intendit, ut de illis ita proveniant commoda, quod aliis non immineat detrimentum. Sane pridem ad divini cultus augmentum, & ad salutem populi, quem in nonnullis civitatibus, & dioecesibus sic multiplicavit Altissimus, quod in earum singulis singulorum vultus nequibat, ut decebat, unicus pastor inspicere, aut alias partes boni pastoris implere: salubriter intendentes, in ipsis dioecesibus, quarum nonnullas in duas, & aliquas in plures dioeceses duximus dividendas: certas earum civitates, ac Ecclesias erreximus cathedrales, quarum singulis proprias, distinctas, & limitatas jussimus assignari. Verum quoniam plures ante ordinationem, seu divisionem nostram hujusmodi tam a nobis, quam a praedecessoribus nostris Romanis Pontificibus Apostolicas obtinuerant literas, super beneficiis Ecclesiasticis in ipsis tunc integris dioecesibus vacaturis, quarum nonnullis restant adhuc executioni mandandae: Nos amovere volentes cujusvis dubitationis scrupulum, qui circa executionem gratiarum super hujusmodi beneficiis concessarum posset forsan incidere, considerantes attentius, quod per ordinationem, seu divisionem nostram praedictam jus ad rem expectantibus dicta beneficia ante competens ex ratione immutari non debet, quin adeo efficax in divisis dioecesibus maneat, sicut in ipsis quondam integris, auctoritate praesentium declaramus, quod omnes, & singulae gratiae super beneficiis vacaturis ante divisionem hujusmodi in ipsis quondam integris dioecesibus a nobis, vel praedictis praedecessoribus nostris personis quibuscunque concessae, tam in ipsis nunc divisis, quam in aliis dioecesibus decisis ab illis, eisdem modo, & forma possint seu ordine per executores demandatos, & alios, ad quos id pertinebit, ad debitam executionem adduci, quibus ante divisionem saepefatam poterant, & debebant. Idem etiam declaramus quoad literas Apostolicas justitiam continentes, ut videlicet Judices dati per illas in causis quarumlibet personarum, quae nunc de eisdem dioecesibus divisis existunt, possint juxta earum tenorem perinde procedere, ac si dictae dioeceses, de quibus mentio in eisdem literis habetur, integrae remansissent. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae declarationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Avenion. 5. Cal. Novemb. Pontificatus nostri Anno 2.

DE

DE OFFICIO JUDICIS ORDINARII.

TITULUS VII.

CAP. I.

Episcopus monasterium visitans non tenetur suscipere Monachos illius monasterii pro tabellionibus, etiamsi hoc habeat consuetudo: nec in actu visitationis debet esse solus, sed duos, vel tres Clericos cum Notario, qui similiter sit Clericus, secum assumat. h. d.

Bonifacius VIII. (*s. an.* 1302. *in Latio.*)

Debent superioribus suis reverentiam subditi: & dum salubriter ab eis pro culpis correctionem velut curantium medicamenta recipiunt, obedientiam exhibere tenentur. Rursus oportet Praepositos cum charitate a corrigere: decet eos tolerare humiliter, quod docent, & paterna subjectos dilectione fovere. Sic debitor delicatus effugitur, sic onerosus creditor minime reperitur. Sane dudum venerabili fratre nostro A. Episcopo Dulmen. ad visitandum Capitulum suae Ecclesiae Dulmen. quae regularis ordinis S. Benedicti fore noscitur, descendente, Prior, & Capitulum ipsius Ecclesiae excipientes, quod de consuetudine erat Ecclesiae supradictae a tempore, cujus non extat memoria, inconcusse servata, quod Episcopi Dulmen. qui fuerunt pro tempore, per se solos absque aliis religiosis sibi adjunctis, vel Clericis, vel Laicis saecularibus quibuscunque, assumpto sibi suo Notario Monacho, seu Monachis Capituli memorati, visitationem suam hactenus praefato impenderunt Capitulo, supplicarunt eidem Episcopo, ut omnes tam Clericos, quam Laicos, religiosos & saeculares (antequam visitationem actualiter exerceret) a Capitulo praeciperet amoveri: quibus amotis parati erant ipsum admittere ad visitationem hujusmodi peragendam. Et quia dictus Episcopus eos super hoc non audivit, quanquam protestaretur se velle omnes Clericos suos, & alios (praeter tres, vel quatuor, & Notarium) amovere, & sic suam visitationem incipere, & complere, idem Prior, & Capitulum ad sedem Apostolicam appellarunt. Proposito itaque hujusmodi negotio coram nobis, & auditis, & intellectis, quae partes dicere voluerunt: nos considerantes, quod consuetudo praedicta contra communem utilitatem, facultatem probationum (quae non est angustanda) restringit, propter quod etiam, ne falsa scilicet sit rerum probatio, quia publice interest, ne veritas occultetur, cautum est jure, ut coram magistratu testari, id est, testificari volentibus, seipsum, & alios testes, vel signatores probare. Et statuit generale Concilium, ut a judicibus adhibeatur persona publica, vel duo viri idonei, qui acta conscribant. Quos quidem Monachos ad praedicta, tum propter eorum professionem, quae illorum vocem facit functam, & ipsos arcet a judiciis, & publicis, sive civilibus actibus, nec patitur (prout constitutio nostra declarat) nisi in inquisitione haereticae pravitatis causa, tabellionis [cujus vicem in hac parte duo viri per supradictum Concilium obtinent] officium exercere: tum quia suspecti nec contra Priorem, aut Capitulum, quibus subsunt, quae corrigenda invenirentur, fideliter, & recte conscriberent, constat non esse idoneos. Attendentes quoque, quod id Episcopali non modicum detrahit dignitati, si ab Episcopo, qui dignitatem propriam suo ingenio augere debet, comites honoris sui causa adhibiti abducantur, seque solum suspectis quandoque forsitan, quos visitat, committere compellatur: dictam consuetudinem, per quam praelibati Prior, & Capitulum videntur nimium delicati, tanquam non rationabilem reprobamus. Sed ne sit Episcopus onerosus, decernimus, nostrorum praedecessorum vestigiis inhaerentes, ut cum ad visitationem de caetero faciendam in Ecclesia memorata descenderit, in visitationis actu duas, vel tres honestas personas Clericali charactere insignitas, quarum una ad minus sit religiosa ordinis supradicti, & unum Notarium Clericum secum habeat, & non plures: consuetudine aliqua obstante, & compositione qualibet inter partes ipsas super hoc in contrarium facta hactenus non obstante. Nulli ergo liceat hanc paginam nostrarum reprobationis, constitutionis &c. Datum Anag. X. Cal. Augusti, Pontificatus nostri Anno 8.

a *Vide Concil. Trid. sess. 13. de refor. c. 1.*

CAP. II.

Beneficia plura incompatibilia obtinens sine dispensatione debet illa praeter ultimum in manu ordinarii intra duos menses dimittere: alias poenas incurrit hic positas. Et debet Ordinarius tales plura beneficia obtinentes compellere ad ostendendam dispensationem: quod si non fecerit, ab ingressu Ecclesiae suspenditur. Vide c. Ordinarii. eod. tit. lib. 6. quod si diligenter notetur, haec Extravagans sub hoc tit. recte collocata dicetur.

Joannes XXII. [*c. an.* 1318. *Avenioni.*]

Ut b quos virtutis amor a vitiis ambitionis execrandae, & avaritiae caritate non retrahit, saltem rigor coerceat disciplinae: statuimus, ut quicunque plures dignitates, vel personatus, aut parochiales Ecclesias, aut dignitatem, vel personatum cum alio beneficio curam animarum habente, simul sine canonica dispensatione detinens, illas omnes, & singulas (illo duntaxat excepto, quod ultimo receperit, quod possit, si tamen in eo ex collatione canonice jus sibi competat, retinere) intra duos menses a die notitiae hujusmodi nostrae constitutionis continue numerandos effectualiter verbo, & facto, absque fraude aliqua in manu Ordinarii dimittere teneatur: per eum, vel per eos, ad quem, vel ad quos eorum dispositio spectabit, ut etiam libere disponenda. Quod si non fecerit, etiam illo sit ipso jure privatus, in quo jus competebat eidem, & inhabilis ad quaecunque beneficia obtinenda penitus censeatur. Qui vero deinceps receperit dignitatem, vel personatum, aut beneficium curam habens animarum annexam, si prius simile beneficium obtinebat, primum, quod postquam secundi possessionem habuerit, vel per eum (omni dolo, & fraude cessantibus) quo minus habeat, steterit, privatus existat ipso jure, absque morae dispendio in manu Ordinarii omnino similiter dimittere teneatur, per eum, vel eos, ad quem, seu quos collatio, seu ordinatio spectaverit, disponendum: quod nisi fecerit, extunc secundo sit ipso jure privatus, & inhabilis ad sacros ordines, & ad quodcunque beneficium Ecclesiasticum obtinendum. Ut autem praemissorum effectus facilius subsequatur, omnibus, & singulis Ordinariis in virtute sanctae obedientiae, & sub poena suspensionis ab ingressu Ecclesiae, quam eos (si in exequendis subsequentibus negligentes fuerint) incurrere volumus ipso facto, districte praecipimus, & mandamus, ut sub certa, & formidabili poena eorum arbitrio infligenda, subditis suis plures dignitates, & personatus, aut Ecclesias, quibus cura imminet animarum, aut dignitatem, vel personatum cum alio beneficio, cui cura similis sit annexa, obtinentibus, injungere debeant, quod dispensationes, auctoritate quarum hujusmodi Ecclesias, personatus, vel dignitates obtinent, si quas habent, necnon & titulos Ecclesiarum, dignitatum vel personatuum eorundem, infra tempus pro facti qualitate ipsorum ordinariorum moderandum arbitrio, ordinariis ipsis, vel iis, quem vel quos ad hoc duxerint deputandos, exhibere procurent: de processibus habendis super his exhibitis, propositis & productis, reddituri absque morae dispendio per scripta publica consignanda super his sedem Apostolicam certiorem.

b *Vide Concil. Trid. sess. 7. de reform. c. 3. & 4. & sess. 24. de ref. c. 17.*

DE MAJORITATE, ET OBEDIENTIA.

TITULUS VIII.

CAP. I.

Omnes Christi fideles de necessitate salutis subsunt Romano Pontifici, qui utrumque gladium habet, & omnes judicat, a nemine autem judicatur. Haec tamen extravagans Regem Franciae, & regnicolas non amplius subjicit Ecclesiae Romanae, quam prius erant. ut patet inf. de privil. meruit.

Bonifacius VIII. [*c. an.* 1302. *Romae.*]

Unam sanctam Ecclesiam catholicam, & ipsam Apostolicam urgente fide credere cogimur & tenere. Nosque hanc firmiter credimus, & simpliciter confitemur: extra quam nec salus est, nec remissio peccatorum, Sponso in canticis a proclamante: *Una est columba mea, perfecta mea. Una est matri suae, electa genitrici suae:* quae unum corpus mysticum repraesentat, cujus caput Christus: Christi vero Deus. In qua unus Dominus, una fides, unum Baptisma. Una nempe fuit diluvii tempore arca Noe, unam Ecclesiam praefigurans, quae in uno cubito consummata, unum (Noe videlicet) gubernatorem habuit, & Rectorem, extra quam omnia subsistentia super terram legimus fuisse deleta. Hanc autem veneramur, & unicam, dicente Domino in b Propheta: *Erue a framea Deus animam meam, & de manu canis unicam meam.* Pro anima enim, id est, pro se ipso, capite simul oravit & corpore: quod corpus unicam scilicet Ecclesiam nominavit, propter sponsi, fidei, sacramentorum & charitatis Ecclesiae unitatem. Haec est tunica c illa Domini inconsutilis, quae scissa non fuit, sed sorte provenit. Igitur Ecclesiae unius, & unicae, unum corpus, unum caput, non duo capita, quasi monstrum, Christus videlicet, & Christi vicarius Petrus, Petrique successor, dicente Domino ipsi Petro, *Pasce d oves meas*, meas, inquit, & generaliter, non singulariter has vel illas, per quod commisisse sibi intelligitur universas. Sive ergo Graeci, sive alii se dicant Petro ejusque successoribus non esse commissos, fateantur necesse se de ovibus Christi non esse: dicente Domino in Joanne, unum e ovile, & unicum esse pastorem. In hac ejusque potestate duos esse gladios, spiritualem videlicet & temporalem, Evangelicis dictis instruimur. Nam dicentibus Apostolis f, *Ecce gladii duo hic:* in Ecclesia scilicet, cum Apostoli loquerentur, non respondit Dominus nimis esse, sed satis e. Certe qui in potestate Petri temporalem gladium esse negat, male verbum attendit Domini proferentis, *Converte gladium tuum g in vaginam.* Uterque ergo est in potestate Ecclesiae, spiritualis scilicet gladius & materialis. Sed is quidem pro Ecclesia, ille vero ab Ecclesia exercendus. Ille Sacerdotis, is manu Regum & militum, sed ad nutum & patientiam Sacerdotis. Oportet autem gladium

a *Cantic. 6.*
b *Psalm. 21.*
c *Joan. 19.*
d *Joan. 21.*
e *Joan. 10.*
f *Luc. 22.*
g *Matth. 26.*

dium esse sub gladio, & temporalem auctoritatem spirituali subjici potestati. Nam cum dicat Apostolus: Non [h] *est potestas nisi a Deo: quae autem sunt a Deo, ordinata sunt.* Non autem ordinatae essent, nisi gladius esset sub gladio, & tanquam inferior reduceretur per alium in suprema. Nam secundum B. Dionysium, lex divinitatis est, infima per media in suprema reduci. Non ergo secundum ordinem universi omnia aeque ac immediate, sed infima per media, & inferiora per superiora ad ordinem reducuntur. Spiritualem autem & dignitate, & nobilitate terrenam quamlibet praecellere potestatem, oportet tanto clarius nos fateri, quanto spiritualia temporalia antecellunt. Quod etiam ex decimarum datione, & benedictione, & sanctificatione, ex ipsius potestatis acceptione, ex ipsarum rerum gubernatione claris oculis intuemur. Nam veritate testante, spiritualis potestas terrenam potestatem instituere habet, & judicare, si bona non fuerit: sic de Ecclesia, & Ecclesiastica potestate verificatur vaticinium Hieremiae: *Ecce [i] constitui te hodie super gentes, & regna.* & caetera, quae sequuntur. Ergo si deviat terrena potestas, judicabitur a potestate spirituali: sed si deviat spiritualis minor, a suo superiori: si vero suprema, a solo Deo, non ab homine poterit judicari, testante Apostolo: *Spiritualis homo judicat omnia, ipse autem a nemine judicatur.* Est autem haec auctoritas (etsi data sit homini, & exerceatur per hominem) non humana, sed potius divina ore divino Petro data, sibique suisque successoribus in ipso, quem confessus fuit petra firmata, dicente Domino ipsi Petro: *Quodcunque ligaveris* [k], &c. Quicunque igitur huic potestati a Deo sic ordinatae resistit, Dei ordinationi resistit, nisi duo (sicut Manichaeus) fingat esse principia, quod falsum & haereticum judicamus: quia testante [l] Moyse, non in principiis, sed in principio coelum Deus creavit & terram. Porro subesse Romano Pontifici omni [m] humanae creaturae declaramus, dicimus, definimus & pronunciamus omnino esse de necessitate salutis. Dat. Laterani, Pontificatus nostri Anno 8.

h Rom. 13.

i Hierem. 1.

k Matth. 16.

l Gen. 1.

m al. ita, omnem humanam creaturam.

¶ Pith. v. *Nam discentibus Apostolis.*] Non Petrus solo.

2. *Ecce gladii duo hic, in Ecclesia scilicet, cum Apostoli loquerentur, non respondit Dominus nimis esse, sed satis, &c.*) Sumpta videntur ex Sancto Bernardo, *lib. 4. de Consider.*

3. *Ille Sacerdotis, is manu Regum, & militum.*) Hoc advarte de brachio seculari ut hactenus, & apud Augustinum *Epist. 50. ad Bonifacium.*

4. *Spiritualem autem, &c.*) Gregor. Nazianz. *Orat. ad populum timore perculsum, & Praefectum irascentem.*

CAP. II.

Praelati non discurrant, praesertim habitu transformato: qui si ad curiam venerint, inde recedere non debent, sine Papae licentia: alias ipsi, & receptantes illos excommunicati sunt.

Joannes XXII. [c. an. 1318. *Avenioni.*]

UT Praelatorum inepta discursibus gravitas & simplicitas simulationibus obvia, & ipsorum ad Christi vicariam indevotio, religiositati quippe contraria, non immerito arguenda, cum reverentiam illorum sanctitas, lucem puritas, firmosque maturitas poscat gressus, ut sint vita mundi, fama clari, proficuique reddantur exemplo. Verum quia ipsorum quorundam (ut fide dignorum habet assertio) eo usque prorupit interdum, ut diceremus, perniciosa temeritas, quod (actibus spiritualis sanctitatis abjectis, dissimulato habitu) ad remotas a suis sedibus partes se transferunt. Quinimo ad sedem Apostolicam clanculo, nobis non visis, nec insinuato a quo venerint, accessisse, latitasse, discessisseque dicantur: nos ne tacentibus nobis non praecisus hujusmodi morbus invalescat, dum provideri creditur, quod incautum, licitum, quod impune: omnibus Episcopis, superioribusque Praelatis sub obtestatione divini judicii inhibemus, ne absque rationabili causa, timoris forte vel alia, extra suorum civitatis & dioecesis ac Provinciarum (mutatis habitibus) limites indiscrete discurrant. Inhibemus etiam, ne qui Episcoporum & superiorum ipsorum lateant (praesertim habitu transformato) venientes ad curiam, de ipsa (Romani Pontificis non praesentati conspectibus, vel saltem ab eo recedendi licentia non obtenta) recedant. Si qui vero Episcoporum & superiorum hujusmodi nostrae Inhibitionis contradictores extiterint, & absque ipsius Romani Pontificis recedendi licentia concessa, eoque non viso, recesserint ab eadem, necnon si qui scienter receptaverint antedictos, nisi id confestim eidem Romano Pontifici, vel alicui, per quem hoc ipsum ad ejus crediderint deduci notitiam, manifestare curaverint (etiamsi Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali, vel quavis alia dignitate praefulgeant) eos excommunicationis sententia innodamus.

n clanculum.

CAP. III.

Praelati ad curiam non debent more noctuae latenter venire, nec inde sine papali licentia recedere: alias infideles judicantur, & sententia excommunicationis ligantur.

Joannes XXII. [c. an. 1318 *Avenioni.*]

ETsi deceat quoslibet subditorum curam exercere sollicite, & per omnia salutis suae filios ambulare: hoc tamen praecipue ab ipsis exigitur, qui constituti per altitudinem dignitatis, ut in specula, circa commissas sibi plebes pastorum simul, & custodum partes implere tenentur, & coram ipsis laudabilium operum exemplo lucere. Ad nostrum sane pervenit auditum, quod nonnulli pontificali praediti dignitate, gregum suorum custodiam negligentes, & abhorrentes lucem, tanquam filii tenebrarum, non verentur se ab ovium suarum ora, mercenarii more, tempore longo subducere, & pontificali dignitate rejecta non erubescunt vagari per devia sub habitibus transformatis, ac contempto de exhibendo patribus, & superioribus honore praecepto, sic abjecti, & indecori interdum ad sedem Apostolicam clanculo declinare praesumunt, ubi more noctuae, cujus intuitum nox illuminat, lux excaecat, de die latentes, hujus tenebrarum, quos suis arbitrantur conformari desideriis, visitant, suos ibi fomentes conceptus iniquos, & conspirationes forsan illicitas adversus nos, & alios pertractantes, & demum ab inde (non absque notabili sedis praedictae contemptu) reverentia tam consueta, quam debita, non exhibita Romano Pontifici, & nec ab ipso petita licentia, nec obtenta, recedunt. Nos igitur & ipsius sedis honori in hac parte prospicere, ac talium insolentiis finem imponere cupientes, de fratrum nostrorum consilio, generali prohibemus edicto, ne de caetero Praesul aliquis sine sui superioris licentia, nisi pro negotiis Ecclesiae sibi commissae, extra suam dioecesim audeat peregrinare: firmiter statuentes, ut quicunque Pontifex ad Romanam curiam veniens, Papam prius primitus visitet, ad Papam (si hoc patiatur temporis opportunitas) intraturus, ac reverentiam consuetam, & debitam exhibiturus eidem: nullatenus recessurus a curia, nisi ab ipso super hoc petita licentia & obtenta. Quod si secus a quoquam super his fuerit attentatum, nos quoscunque Praelatos, quacunque etiam Patriarchali dignitate fulgentes, sic ad sedem accedentes, & ab illa (ut praedicitur) recedentes, necnon quoslibet alios, qui tales apud sedem ipsam receptare praesumpserint, nisi ante receptionem hujusmodi eidem Romano Pontifici significaverint adventum illorum, decernimus eo ipso notam infidelitatis incurrere, ac excommunicationis sententiae subjacere. Nulli ergo, &c.

DE TREUGA, ET PACE.

TITULUS XI.

CAP. I.

Sixtus Papa volens discordiam ex pragmatica sanctione subortam sedare, ordinariis regni Franciae ad conferenda beneficia sex menses concedit. Facultatem concedendi, seu gratias sibi retinet. Beneficia Cardinalium, & eorum, qui Cardinalib. sunt familiares, in regno Franciae existentia, suae dispositioni usque ad certum tempus reservat. De beneficiis promovendorum quid fieri debeat, ostendit. Causas beneficiales in prima instantia vult in partibus terminari, in quibus ante definitivam sententiam (nisi in uno casu) vetat appellari. Quid de causis in curia pendentibus faciendum sit narrat. Si autem eadem causa in diversis movetur, diversis respectibus tractatur, quonam pacto terminanda sit, hic recitatur. Taxas beneficiorum editas a Joanne XXII. servandas censet. Tandem tempus ponit, intra quod vult ista acceptare, & servare. Sciat autem, quod hujusmodi concordata, tanquam juri communi, & decretis Constant. & Basileens. contraria, non sunt effectum sortita.

Sixtus IV. [c. an. 1472. *Romae.*]

AD universalis Ecclesiae regimen divina disponente clementia vocatis, inter alia pro commissorum populorum votiva directione nil occurrit praestantius, quam exorta inter personas Ecclesiasticas (principis tenebrarum astutia) discordiarum fomenta per nostrae sollicitudinis operam protinus extinguere: ut eorumvis altercationis salubriter avulsis seminibus, pacis & tranquillitatis dulcedinem inter creditos nobis populos (divina nobis assistente gratia) imponere & conservare valeamus. Cupientes itaque, ut suscitata retroactis temporibus discordia (proh dolor) in regno Franciae, Delphinatu, aliisque terris & dominiis charissimi in Christo filii nostri Ludovici Francorum Regis illustris, inter nonnullas ex eisdem personas, occasione cujusdam constitutionis, quae in eodem regno diutius inoleverat, quam personae praedictae pragmaticam sanctionem vocant, ne si (quod absit) majora fomenta sumeret, damna pariter & graviora scandala pariantque subsequerentur, sine debito claudatur, & totaliter secludatur: auctoritate Apostolica ex certa scientia de fratrum nostrorum consilio omnibus, & singulis Praelatis, & aliis personis Ecclesiasticis regni, Delphinatus, terrarum & dominiorum eorundem, ad quos dignitatum, aliorumque beneficiorum Ecclesiasticorum, terrarum, & dominiorum eorundem collatio, provisio, praesentatio, electio, seu quaevis alia dispositio pertinet: de quibuslibet dignitatibus, personatibus, administrationibus, officiis, canonicatibus, & praebendis, necnon aliis beneficiis Ecclesiasticis, cum cura & sine cura, secularibus & regularibus, ad eorum collationem, provisionem, praesentationem, electionem, seu quamvis aliam dispositionem pertinentibus, quae deinceps in Februarii, Aprilis, Junii, Augusti, Octobris, & Decembris mensibus futuris perpetuis temporibus vacare conti-

contigerit (dummodo dispositioni Apostolicæ ex aliqua generali reservatione in corpore juris clausa, aut per alteram ex constitutionibus felicium recordationum Benedicti XII. quæ incipit, Ad regimen, aut Joannis XXII. Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum, quæ incipit, Execrabilis, seu constitutiones & regulas Cancellariæ Apostolicæ, per nos super hoc editas reservata generaliter non existant) perinde ac si aliquæ a sede Apostolica, vel ejus Legatis expectativæ literæ non emanassent, libere disponendi facultatem concedimus per præsentes. Et quia alii summi Pontifices prædecessores nostri consueverunt se in concessionibus gratiarum expectativarum a personis benemeritis exhibere liberales, nostræ intentionis existit concedere in regno, Delphinatu, terris & dominiis regni hujusmodi, ultra gratias expectativas per nos in eisdem regno, Delphinatu, terris & dominiis concessas (quibus in aliquo præjudicare non intendimus per præsentes, quasque in suo robore permanere volumus) sex personis idoneis regnicolis, sex alias gratias expectativas ad quamlibet collationem, provisionem, præsentationem, seu quamvis aliam dispositionem singulorum ex Prælatis & aliis personis prædictis. Ex quibus quidem sex gratiis, duæ gratiæ expectativæ concedentur duobus Clericis regnicolis idoneis, pro quibus Rex ipse, & charissima in Christo filia nostra Regina, ac dilectus filius nobilis vir Delphinus Viennensis, necnon Magistri & Præsidentes, ac alii officiarii, in aliquo ex parlamentis Regni ejusdem regni nobis super hoc unanimiter supplicabunt: qui duo nominati per Regem & Reginam, Delphinum, magistros, præsidentes, & officiarios præfatos, gaudeant prærogativis ad instar familiarium nostrorum continuorum commensalium. Ipsisque sex gratiis consumptis, alias sex gratias similes, aliis sex gratiis personis idoneis modo, & forma præmissis concedere intendimus. Volumus autem, ac ejusdem auctoritate, & tenore præsentium decernimus, & declaramus beneficia, quæ venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Rom. Eccl. Cardinalium familiares continui commensales eorum familiaritate durante in regno, Delphinatu, terris, & dominiis præfatis obtinent, & in posterum obtinebunt, dispositioni Apostolicæ in posterum censeri reservata, quamdiu dumtaxat Cardinales prælati eximi duxerint in humanis, ac post obitum eorundem Cardinalium per sex menses continuos sequentes. Quibus quidem sex mensibus elapsis, alii, ad quos eorundem beneficiorum collatio, provisio, præsentatio, electio, seu quævis alia dispositio alias pertinet, de beneficiis familiarium hujusmodi in regno, Delphinatu, terris, & dominiis præfatis consistentibus, in prædictis mensibus disponere valeant, hujusmodi reservatione non obstante. Concedimus etiam, quod beneficiorum, quæ promovendi per nos, dignitatum, seu beneficia consistorialia ipsarum provisionum per nos de eorum personis faciendarum obtinebunt, ut in quibus, & ad quæ jus ex quomodolibet competit, seu competere poterit, per promotiones ad dignitates, & alia beneficia consistorialia prædicta, ac munus consecrationis eisdem promovendis impendendum, seu lapsum temporis de consecrandis Episcopis a sacris canonibus debiti vacaturorum, si promotiones ipsæ in aliquo ex supradictis mensibus fiant, nisi beneficia ipsa essent alias dispositioni Apostolicæ (ut præfertur) reservata, ad prælatos, & personas supradictas. Si vero in aliis mensibus promotiones eisdem fieri contingat, ad nos, & Romanos Pontifices successores nostros collatio, provisio, & omnimoda dispositio pertineat. Et quoniam sedis Apost. Notariorum magnus reperitur numerus, eorundem Notariorum, qui habitum per ejusdem sedis Notarios gestari solitum publice, & continue gestant, & in posterum gestabunt, beneficia in eisdem regno, Delphinatu, & terris consistentia, durante non consentimus reservata: quodque [b] omnes & singulæ causæ beneficiales in partibus coram Judicibus competentibus usque ad definitivam inclusive, in prima dumtaxat instantia, in qua nulli ante definitivam liceat appellare, nec appellatio (si fuerit emissa) debeat admitti, nisi ab interlocutoria, vel a gravamine negotium principale minime concernente, quod non possit per appellationem a definitiva sententia reparari. In aliis vero instantiis in Romana curia tractentur, cognoscantur, & fine debito terminentur. Causæ vero beneficiales pendentes in dicta curia inter nostros, aut dictorum Cardinalium familiares continuos commensales, ipsis Cardinalibus in eadem curia præsentibus, seu in aliqua legatione, aut recreationis causa secedentibus, necnon præfatæ sedis officiales, officia ejus exercentes, aut alias e præmissis, qui per sex menses curiam prædictam secuti sunt, & sequentur de præsenti, curiales, & quoscunque alios eorum adversarios, super quibusvis beneficiis eisdem adversariis auctoritate ordinaria collatis, per illos, quibus commissæ reperiuntur, seu alios per nos ad id deputatos, seu etiam deputandos Judices audiantur, cognoscantur, decidantur, fineque debito terminentur, ac executioni debitæ demandentur. Ceteræ vero similes causæ beneficiales inter quoscunque alios pendentes, & quæ quibusvis Judicibus, seu auditoribus commissæ reperiantur, aliquibus Judicibus competentibus in regno Franciæ auctoritate Apostolica committantur audiendæ, & cognoscendæ, decidendæ, & fine debito terminandæ, cum necessaria earundem causarum advocatione. Præterea, quia aliquæ ex supradictis causis in eadem Rom. curia super petitorio, & diversis curiis ipsius regni super possessorio tractantur: volumus, quod in eisdem causis in diversis curiis super petitorio, & possessorio unico, & eodem contexta pendentibus (suspenso petitorio, & censuris super hoc latis) in possessorio in curiis eorundem Judicum, coram quibus causæ possessorii pendent de præsenti, procedant, causæque ipsæ super hujusmodi possessorio intra biennium terminentur, & finiantur. Alioquin biennio elapso liceat partibus ipsis procedere super petitorio, & ulterius dictis causis expeditis super possessorio, aut hujusmodi biennio elapso altera partium litigantium coram judice competenti, auctoritate Apostolica deputato, poterit jus suum prosequi, ipseque Apostolicus Judex intra aliud biennium causam in petitorio terminare teneatur. Quod si non fecerit, causa ipsa ab eo avocata, & ita penitus extincta censeatur. Et si forsan aliquis eorundem Judicum cujusvis sibi commissæ causæ expeditionem malitiose prorogare, aut differre præsumpserit, excommunicationis, & omnium beneficiorum suorum privationis pœnas ipso facto incurrat, a qua quidem excommunicationis pœna absolvi nequeat, nisi a nobis, & successoribus nostris Rom. Pontificibus, præterquam in mortis [c] articulo et quodque de cetero in literis expediendis in regno Franciæ, Delphinatu, & terris, aliisque dominiis prædictis serventur taxæ super hoc editæ per Joan. XXII. Papam prælatum, & excessus, si qui fuerint, corrigantur. Et quia propter assiduas guerras, & novitates, quæ continue vigent in dicto regno, prætenditur Ecclesias, dum vacant gravatas, in taxa etiam reformata in Concilio Constant. quæ reducta est ad medietatem antiquæ taxæ, quod gravatus in eadem taxa Prælatus promovendus soleat communia, & minuta servitia, quæ plures ex Gallis Annatam vocant, tantum pro vera æstimatione fructuum Ecclesiæ, & monasterii, ad quæ sit promotus, easque in dicta Cancellaria, & Camera Apostolica inviolabiliter observari mandamus. Et quia in supradictis concessionibus regnum, ac Regem maxima sumus charitate complexi, credendum est non immerito, ut se devotos, & obedientes erga sanctam Romanam Eccles. exhibeant. Quare volumus, & eisdem auctoritate, & tenore statuimus, quod præfatus Rex intra quatuor menses præmissa acceptare, & observare, ac in regno, Delphinatu, & dominiis hujusmodi observari facere, necnon intra alios duos præfatos quatuor immediate sequentes menses super acceptatione, & observatione, aliisque præmissis omnibus, & singulis per suas patentes literas nos, & sedem prælatam certificare teneatur. Alioquin præsentes literæ, & inde secuta quæcumque sint cassa, & irrita, nulliusque roboris, vel momenti. Nos enim extunc irritum decernimus, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum concessionis, intentionis, voluntatis, constitutionis, declarationis, indulti, mandati, & statuti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud S. Petrum, Anno incarnationis Dominicæ 1472. septimo Idus Augusti, Pont. nost. Anno 1.

a *Gratias expectativas, & mandata de providendo nemini amplius concedi decrevit Conc. Tridentin. sess. 24. de reform. c. 19.*

b *Vide Conc. Trid. sess. 24. de reform. c. 20.*

c *In mortis articulo nulla est casuum reservatio, atque adeo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis, & censuris absolvere possunt, Conc. Trid. Sess. 14. c. 7. de casuum reservatione.*

CAP. II.

Discordiæ inter religiosos mendicantes, & Ecclesiarum parochialium Rectores in partibus Germaniæ quatuor delegatis commissæ, per eos sub certis formis, & modis in pacem & concordiam conversa fuit: quam Romanus Pon. confirmat, præcipiens sub pœna excommunicationis illam a Prælatis observari.

Sixtus IV. [1 Jan. 1478. Romæ.]

Vices illius, qui super petram ædificavit Ecclesiam suam (meritis licet insufficientibus) gerentes in terris, & per ejus immaculata vestigia (quantum nobis ex alto conceditur) incedere satagentes, inter Christifideles quoslibet, & præsertim sub uno, atque eodem Sacerdotii vexillo nobiscum Deo militantes, pacem, & charitatem inducere, & inductam confovere vigilanti solicitudine meditamur assidue, & quæ his contraria sunt, salvæ vigilantiæ pastoralis ad eadem posita submovere, prout rerum, & temporum circumstantiæ id non immerito exposcere dignoscuntur. Nuper siquidem pro parte tam venerabilium fratrum nostrorum Maguntinen. & Treveren. Archiepiscoporum, ac Herbipol. & VVormacien. & Spiren. Episcoporum, quam dilecti filii nobilis viri Philippi Comitis Palatini Rheni, & Ducis Bavariæ, qui unus ex Electoribus Romani imperii existit, ad nostrum pervenit auditum, quod inter dilectos filios Prædicatorum, Minorum, & Carmelitarum ordinum Professores, & nonnullos parochialium Rectores, & alios etiam Ecclesiarum Prælatos, instigante illo, qui tanquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret, in partibus Germaniæ, & præsertim in oppido Eslingen. Constan. diœces. suscitata sunt nonnulla dissensionum, & scandalorum fomenta, ex certis causis tunc nobis expressis, quæ nisi per vigilantiam pastoralis officii celeriter succidantur, possent ad scandalum non modicum Christifidelium illarum partium faciliter pervenire. Nos igitur attendentes, quod sacrosancta Rom. Ecclesia ab ejus fundatione primæva in ordine sacerdotali, quem Petrus Apostolus, & ejus successores observarunt, instituta, & per viros providos, & Sacerdotes circumspectos adaucta, & longissimis temporibus feliciter conservata extitit: rursusque animadvertentes, quod hodiernis temporibus hominum crescente malitia, nisi apte Domini-

minime cultoribus idoneis, buccinatoribus Spiritus Sancti, & praeconibus verbi Dei (qui praeter caeteros in ordinibus fratrum mendicantium gratia assistente divina in copioso numero reperiuntur) assidue coleretur, vepribus malorum, & sentibus vitiorum omnium celeriter obrueretur: non possumus non ab intimis cordis nostri dolere, quod inter tales viros, qui se mutuo charitate diligere, & alter alterius (juxta Apostolum d) onera portare deberent, discordiae seminarium excitaretur. Unde cum vellemus super his ea, qua decet, maturitate consulere, venerabilibus fratribus nostris Gulielmo Hostiensi, & Angelo Praenestino, Episcopis, & dilectis filiis nostris Juliano tituli S. Petri ad Vincula, ac Petro tituli S. Sixti Presbyteris Cardinalibus, vivae vocis oraculo commisimus, & mandavimus, ut a singulis partibus praedictis, vel eorum procuratoribus legitimis, auditis hincinde propositis, inter eas concordiam tractarent. Qui quidem Episcopi, & Cardinales statutis loco, & tempore convocatis, auditis, & intellectis partibus praedictis (ut praefertur) & in praemissis graviter, & consulte procedentes, partes ipsas de communi earundem consensu ad concordiam infrascriptam perduxerunt: videlicet, quod ipsi parochiani Sacerdotes de caetero non dicant a mendicantibus haereses processisse, cum in veritate fides nostra sit illuminata, & Ecclesia exaltata per eosdem, & praesertim per ordines Praedicatorum, & Minorum, ut jura testantur. Quodque fratres mendicantes non praedicent, populos parochianos non teneri audire Missam in eorum parochiis diebus festivis, & Dominicis, cum jure sit cautum illis diebus parochianos teneri audire Missam in eorum parochiali Ecclesia, nisi forsan ex honesta causa ab ipsa Ecclesia se absentarent: quodque etiam nec fratres, nec curati inducant aliquo modo laicos ad eligendum sepulturam apud eos, & bene caveant propter poenas, quas imponunt canones, cum sit libera. Quod etiam ipsi mendicantes desistant praedicare, quod parochiani non sint obligati, saltem in paschate proprio confiteri Sacerdoti: quia de jure e tenetur parochianus saltem in Paschate proprio confiteri Sacerdoti. Per hoc tamen ipsi fratres mendicantes non censeantur exclusi, quo minus secundum juris communis, & privilegiorum eisdem concessorum dispositionem, confessiones audire, & poenitentias injungere valeant. Quod etiam de caetero inter ipsos fratres mendicantes, & curatos, quoad effectum praedicandi, horas cantandi, & campanas pulsandi, servetur consuetudo antiqua, quae temporibus antiquis servata fuit in ipso oppido Eslingensi. Et casu, quo veniat aliqua occasio, sive necessitas, non fiat commutatio temporis, vel horae in ipsis praedicationibus fiendis, nisi de consensu partium. Quodque etiam ipsi fratres in sermonibus eorum non detrahant Praelatis, & Rectoribus parochialium Ecclesiarum: nec etiam populos e suarum Ecclesiarum parochialium frequentia, & accessu abstrahent, sive retrahant quoquo modo. Et viceversa ipsi Rectores, & Praelati aliquo modo non detrahant mendicantibus, sed illum favorem, quem possunt, eis impendant, & in omnibus, & per omnia praestent, ita ut vera unitas, & perfecta charitas inter eos ostendatur. Nos itaque illius vices gerentes in terris, qui Apostolis suis dixit f: *pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis*: cupientes super his opportune provideri, motu proprio, non ad alicujus super hoc nobis oblatae petitionis instantiam, sed de nostra certa scientia, & mera voluntate, concordiam praedictam, ac omnia, & singula per praefatos Episcopos, & Cardinales ordinata, ad hoc, ut perpetuo inconcussa persistant, auctoritate Apostolica, & ex certa nostra scientia approbamus, & confirmamus, ac viribus perpetuo subsistere debere decernimus, Supplentes omnes, & singulos defectus tam juris, quam facti, si qui forsan intervenerunt in eisdem. Injungentes nihilominus Archiepiscopis, Episcopis, Plebanis, Rectoribus, Curatis, necnon Prioribus, Gardianis, & singulis fratribus ordinum mendicantium, sub poena excommunicationis latae sententiae, quam contra facientes, & quemlibet eorum contra facientem incurrere volumus eo ipso: a qua absolvi nequeant, nisi de expresso consensu partis laesae, & debita satisfactione praevia inviolabiliter observent, & quantum in eis est, ab aliis observari faciant. Et insuper quascunque lites, & causas, coram quibuscunque causarum palatii Apostolici auditoribus, seu alibi occasione praemissorum, inter dilectos filios Decanum, & Capitulum Ecclesiae Spiren. & curatum dicti oppidi, ac fratres praedictos indecisas pendentes, illarum status, tenores, & formas, & in eis gesta, & actitata, praesentibus pro expressis habentes, ad nos harum serie, motu, scientia, & auctoritate praedictis advocamus, & litem, seu lites ipsas penitus extinguimus: & ambabus partibus praedictis litis hujusmodi consortibus, seu illis adhaerentibus perpetuum silentium imponimus. non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac privilegiis eisdem fratribus in genere, vel in specie concessis, caeterisque contrariis quibuscunque. Nulli ergo &c. Datum, Romae apud S. Petrum, Anno incarnationis Dominicae 1478. xv. Cal. Julii Pontif. nostri Anno 7.

FINIS LIBRI PRIMI.

d *Gal. 6.*

e *Cap. omnis utriusque sexus de poen. & remiss.*

f *Joan. 14.*

EXTRA-

EXTRAVAGANTIUM
COMMUNIUM
LIBER SECUNDUS.

DE JUDICIIS.

TITULUS I.

CAP. UN.

Decretalem, Super cathedram, quæ est in Clem. in cap. Dudum, innovata, jubet observari: neque propter illam debent religiosi mendicantes esse molesti, & graves Prælatis, neque Prælati ipsis religiosis. Et si sint aliquæ injuriæ, vel molestationes hinc inde factæ, Papa vult justitiæ complementum breviter exhiberi, summarie, simpliciter & de plano, sine strepitu, & figura judicii, vel aliter, prout qualitas excessuum exigit: non obstantibus quibuscunque obstaculis, quæ possent his obviare.

Joannes XXII. (c. an. 1317. *Avenioni.*)

FRequenter immo innumerosæ quodammodo de diversis mundi partibus venerabilium fratrum nostrorum Episcoporum, aliorumque superiorum Prælatorum, necnon dilectorum filiorum, Rectorum, curatorum, & parochialium Sacerdotum querelæ, contra dilectos filios fratres Prædicatorum & minorum ordinum nostrum & sedis Apostolicæ excitarunt auditum, & clamorosis insinuationibus, excitare & fatigare non cessant, quod iidem fratres decretalem, Dudum, editam a felicis recordationis Bonif. Papa VIII. præd. nost. quæ incipit, Super cathedram, ac per piæ memor. Clem. Papam V. prædec. nost. in Viennensi Conc. innovatam temere obfuscare non verentur: sed ipsam transgredi non timentes, in ejusdem sedis contemptum, animarum suarum periculum, & earundem & Ecclesiarum parochialium præjudicium & gravamen. Intelleximus quoque, quod plerumque præfatis dictorum Prædicatorum, & Minorum, necnon Eremitarum sancti Aug. & Carmelitarum ordinum fratribus, in aliqua ordinis dictorum Eremitarum personis idem prædecessor Bonif. constitutionem prædictam, in qua tantum de ipsis prædicatorum, & Minorum cavebatur ordinibus, per omnia voluit postmodum integraliter, & inconcusse servari; & ad quam prædictorum Carmelitarum fratrum ordinem, nos subsequenter constitutionem eandem, quoad omnia in ea contenta, duximus extendendam, a prædictis Episcopis, Prælatis, Rectoribus, Curatis, & Sacerdotibus contra tenorem constitutionis prædictæ graves injuriæ atque molestiæ in diversis partibus inferuntur. Nuper pro parte Ven. fratris nostri Archiepiscopi Burdegal. & dilectorum filiorum Capitulorum majoris Burdegal. & aliarum Ecclesiarum, Prioratuum, Conventuum, Rectorum, Curatorum, Sacerdotum, & Vicariorum parochialium, ac Clericorum, tam regularium, quam secularium civitatis, & diœcesis prædictarum, nobis extitit intimatum, quod prædicti eorundem Prædicatorum, Minorum, Eremitarum, & Carmelitarum ordinum fratres, contra tenorem decretalis ejusdem, multa eisdem & eorum singulis gravamina & injurias inferunt, & jacturas. Quia igitur parum esset jura condere, nisi qui ea tueatur, existat: nos volentes de fratrum nostrorum consilio decretalem prædictam, Super cathedram, irrefragabiliter observari: Discret. V. per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel duo, aut unus vestrum, per vos, seu alium, vel alios, etiamsi sint extra loca, in quibus estis conservatores, seu Judices deputati, tam eisdem Archiepiscopo, Capitulis, Prioribus, Conventibus, Rectoribus, Curatis, Sacerdotibus, Vicariis, ac Clero civitatis, & diœcesis prædictarum, & eorum cuilibet adversus prædictos, quam e converso eisdem fratribus adversus Archiepiscopum, Capitula, Prælatos, Priores, Conventus, Rectores, Sacerdotes, Vicarios ac Clerum præfatos, & singulos eorundem efficacibus defensionibus præsidio assistentes, ac facientes decretalem prædictam, quoad omnia ejus capitula, prout jacent, firmiter observari, non permittatis contra tenorem ipsius per memoratos fratres dictorum ordinum eisdem Archiepiscopo, Capitulis, Prælatis, Prioribus, Conventibus, Rectoribus, Curatis, Sacerdotibus, Vicariis ac Clero, vel alicui seu aliquibus eorundem, nec etiam prædictos Archiepiscopum, Capitula, Prælatos, Conventus, Rectores, Curatos, Sacerdotes, Vicarios, ac Clerum, seu aliquem, vel aliquos ipsorum eisdem fratribus gravamina, ac injurias irrogari: facturi ipsis hincinde, de quibuscunque injuriis, molestationibus, gravaminibus, & damnis sibi invicem illatis hactenus, & etiam in posterum inferendis eisdem contra tenorem constitutionis ejusdem, in illis videlicet, quæ judicialem requirunt indaginem, summarie, simpliciter & de plano, sine strepitu judicii & figura, in aliis vero prout qualitas ipsorum exigit, justitiæ complementum: molestatores minores & majores hujusmodi, necnon contradictores quoslibet & rebelles, quandocunque, & quotiescunque expedierit, per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Non obstantibus quibuscunque exemptionibus, specialibus vel generalibus, tam fratribus & ordinibus prædictis, vel alicui, seu aliquibus fratrum & ordinum eorundem, quam præfatis Archiepiscopo, Capitulis, Prælatis, Prioribus, Conventibus, Rectoribus, Curatis, Sacerdotibus, Vicariis, ac Clero, seu ipsorum alicui, vel aliquibus, communiter vel divisim, sub quacunque forma, vel expressione verborum ab eadem sede concessis, ac ejusdem Bonifacii, quo cavetur, ne aliquis extra suam civitatem, vel diœcesim, nisi in certis exceptis casibus, & in illis ultra dietam unam a fine suæ diœcesis ad judicium evocetur. Seu ne Judices, & conservatores a sede deputati prædicta, extra civitatem & diœcesim, in quibus deputati fuerint, contra quoscunque procedere, sive alii vel aliis vices suas committere, aut aliquos ultra unam dietam a fine diœcesis ejusdem trahere præsumant: dummodo ultra duas dietas aliquis extra suam civitatem auctoritate præsentium non trahatur. Seu, quod de manifestis injuriis, molestiis, & aliis, quæ judicialem indaginem exigunt (pœnis in eos, si secus egerint, & etiam in procurantes, adjectis) conservatores se nullatenus intromittant, quam aliis quibuscunque constitutionibus a Romano Pontifice, tam de Judicibus delegatis, & conservatoribus, quam personis ultra certum numerum per literas Apostolicas ad Judicium non vocandis, aut aliis editis, quæ nostræ possent jurisdictioni, aut potestati, ejusque exercitio libere quomodolibet obviare. Seu si tam eisdem fratribus, vel eorum ordinibus, aut alicui, seu aliquibus fratrum & ordinum prædictorum, quam Archiepiscopo, Capitulis, Prælatis, Prioribus, Conventibus, Rectoribus, Curatis, Sacerdotibus, Vicariis, ac Clero prædictis, vel aliquibus ipsorum, seu quibusvis aliis communiter, vel divisim a præfata sede sit indultum, quod excommunicari, suspendi, vel interdici, seu extra vel ultra, circa vel alio quocunque modo ad judicium evocari non possint, per literas Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi & de eorum personis, locis, hominibus, ordinibus, & nominibus propriis mentionem: & quibuslibet aliis indulgentiis, seu privilegiis dictæ sedis generalibus vel specialibus, quorumcunque tenorum existant, per quæ præsentibus non expressa, vel totaliter non inserta, nostræ jurisdictionis explicatio in hac parte valeat quomodolibet impediri. Et de quibus, quorumque totis tenoribus, de verbo ad verbum specialem oporteat in nostris literis fieri mentionem. Cæterum Judicibus, seu conservatoribus quibuscunque per literas Apostolicas sub quacunque alia, quam præsenti verborum forma, vel expressione confectas, eisdem prædictorum Prædicatorum, Minorum, Eremitarum, ac Carmelitarum ordinum fratribus, seu ipsis ordinibus communiter vel divisim super damnis & injuriis, & aliis quibuscunque rebus, seu negotiis alias deputatis, & subdelegatis eorum præsentibus & futuris, auctoritate præsentium districtius inhibemus: ne aliquem, seu aliquos auctoritate literarum papalium, prætextu seu occasione quorumcunque damnorum vel injuriarum, seu gravaminum, contra tenorem prædictæ constitutionis, Super cathedram, ipsis fratribus, seu eorum ordinibus antedictis communiter, vel divisim a quibuscunque personis illatorum hactenus, & etiam inferendorum in posterum, coram se aliqui deinceps ad judicium, vel alias quoquomodo vocare, seu in causam aliquatenus trahere præsumant. Inhibitionem hujusmodi non solum ad futura, sed etiam ad quævis modo adhuc pendentia, & incepta negotia valentes extendi: ac decernentes prolatas literas & processus eorum auctoritate quæcunque habitos & habendos ad damna, gravamina, & injurias hujusmodi contra tenorem dictæ constitutionis illata, & inferenda (ut dictum est) deinceps aliquatenus non extendi: ac etiam irritum & inane, si secus super præmissis per quoscunque scienter, vel ignoranter contigerit attentari: nobis nihilominus injungentes, ut inhibitionem nostram hujusmodi ad dictorum Judicum, seu conservatorum & subdelegatorum notitiam, de quibus vobis expedire videbitur, deducere procuretis. Insuper volumus, & auctoritate Apostolica decernimus, quod quilibet vestrum prosequi valeat articulum etiam per alium incho-

tum,

tum, quamvis idem inchoatus nullo fuerit impedimento perpeditus canonico: quodque a data præsentium sit vobis & unicuique vestrum in præmissis, omnibus & eorum singulis coeptis, & non coeptis, præsentibus & futuris & præteritis, licitum procedere, ac si prædicta omnia & singula coram vobis coepta fuissent, & jurisdictio cujuslibet vestrum in prædictis omnibus & singulis per citationem, vel modum alium legitimum perpetuata extitisset: constitutione prædicta super conservatoribus, & aliis quomodolibet in contrarium edita non obstante. Datum Avenion. X. Cal. Februarii, Pontificatus nostri Anno 1.

DE DILATIONIBUS.

TITULUS II.

CAP. UN.

Præmisso elegante exordio, ostensisque periculis, quæ proveniunt ex falsorum florenorum fabricatione, citantur peremptorie fabricantes, data sibi dilatione trium mensium, intra quos coram Papa compareant: alias contra ipsos, eorum absentia non obstante, procedetur prout justitia suadebit.

Joannes XXII. [*c. an. 1305. Avenioni.*]

IN delictorum diversorum navibus ac tenebris involutos, plerunque trahit in majorum scelerum præcipitium moles præponderans peccatorum: nam etsi diversos diversa delicta coinquinent, sunt tamen nonnulli, qui propriæ salutis immemores, delictis communibus & vulgaribus non contenti, ad profana & vetita prorumpentes, sic damnata cupiditate lucrorum, ac inexhausta eorum voragine devolvuntur, quod dummodo suæ ingluviei, ad quas inhiant, expleant, se lucris illicitis, imo jacturis spiritalibus temere immergentes, honori Dei, & animarum saluti, ac sacrorum canonum, & imperialibus edictis, & juribus communibus, capturas nefarias, & lucra illicita anteponunt. Sane jamdudum ad nostri Apostolatus auditum multorum fide digna relatio sæpius etiam repetita perduxit, & fama jam publica per facti evidentiam divulgata effecit notorium, nonnullos esse in Lombardiæ superioris, & Marchiæ Januensis partibus, qui licentia temeraria laxatis habenis, litere sibi præsumentes illicita, cudunt & fabricant, seu cudi & fabricari faciunt florenos auri, secundum formam, & signum, & cuneum, ac circumferentias literarum, qui in civitate Florentiæ (a tempore, cujus non extat memoria) cudi & fabricari sunt soliti, & cuduntur & fabricantur etiam in præsenti. Et quamvis dicti floreni ad veram florenorum de Florentia similitudinem fabricati, in vero & solito florenorum ejusdem civitatis pondere communiter & bonitate auri, & vero florenorum valore deficiant, ipsi tamen (simulata eorum effigie) personas quamplurimum simplices, & quandoque etiam in hujusmodi rebus expertas decipiunt, ipsasque damnis rerum, & periculis personarum exponunt, dum pro veris florenis ipsos recipiunt: cum etiam prætera in talibus plurimi non habeant inter florenos, & florenos tanta similitudinis peritiam discernendi. Nos itaque tantis & præcipue animarum periculis effectu paterno occurrere cupientes, monemus omnes & singulos talium præsumptores, ipsis nihilominus districtius inhibentes, quatenus deinceps a cusione, & fabricatione florenorum hujusmodi cessent, realiter & effectualiter resipiscant: nihilominus præsentis edicti peremptorii auctoritate citantes eosdem, ac eorum singulos, sub pœna privationis juris, si quod eis super cudendis florenis competit, (quam ipsos cessante justo impedimento, si in exequendis mandatis nostris hujusmodi remissi, seu negligentes fuerint, incurrere volumus ipso facto) ut intra trium mensium spatium a data præsentium numerandum, per se, vel per procuratorem idoneum Apostolico conspectui se præsentent, proposituri, quo jure ipsos florenos competat jus cudendi, ut exhibituri privilegium, si quod super hoc habeant, vel jus aliud, si quod sibi credant competere, ostensuri. Et nihilominus super prædictis facturi, & recepturi, quod justitia suadebit: intimantes eisdem, quod si non venerint, nos contra ipsos super præmissis, & ea tangentibus procedemus, prout expedire videbimus, & suadebit justitia, ipsorum absentia non obstante. Ut autem hujusmodi nostra monitio, & citatio ad communem omnium notitiam deducatur, chartam, sive membranam, citationem, atque monitionem hujusmodi continentes, in majoris Ecclesiæ Avenionensis affigi ostiis faciemus: quæ processum hujusmodi suo quasi sonoro præconio, & patulo judicio publicabunt, ut prædicti moniti, & citati, & alii quicunque, qui sua crediderint interesse, vel quos processus ipse contingit, nullam possint excusationem prætendere, quod ad eos processus hujusmodi non pervenerit, vel quod ignoraverint eundem, cum non sit verisimile remanere quoad ipsos incognitum a, vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. Datum Avenion. 6. Cal. Decemb. Pontificatus nostri Anno 9.

a *Occultum non præsumitur, quod omnibus publicatur.*

DE DOLO, ET CONTUMACIA.

TITULUS III.

CAP. UN.

Citationes etiam extra dies solennes publice factæ de mandato Papæ, in audientia literarum Apostolicarum, vel Papalis palatio affixæ januis majoris Ecclesiæ loci, in quo Papa cum curia sua degit, arctant citatum, ac si ad eum personaliter devenissent. Restringitur tamen hæc extravagans ad illos, qui impediunt, ne ad eos possit citatio pervenire, vel quorum domicilium tute adiri non potest, ut c. 1. de jud. in Clem.

Bonifacius VIII. [*c. an. 1301. Romæ.*]

REm non novam aggredimur, neque viam insolitam ambulemus, sed anterioris juris calcatam vestigiis præsentis constitutionis indubitato roboramus suffragio, & inconcusso munimine stabilimus. Est siquidem jam sancitum, quod propositum publicæ citationis edictum eum arctet, qui impedit, aut facit etiam se celando, ne ad eum possit pervenire citatio, appareatque contumax, qui sic agit. Quodque in albo prætoris hujusmodi edicta proposita suæ jurisdictioni subjectos arceant b, & adstringant magis, quam si voce præconia (quæ innotescit paucis) vel literis citarentur. Jus enim, quod talem modum citationibus proposuit, violenter præsumpsisse credendum est, ut quæ in eodem albo tot ipsius albi publicum locum frequentantium oculis paterent legenda, ad citati notitiam devenirent. Unde ad præbendam omnibus eorum, quæ sanciuntur, plenam lectionem, & notionem, mandatur leges tabulis, vel lapidibus sculptam sanctissimæ Ecclesiæ describi porticibus, & affigi. Præmissis igitur in debitam considerationem deductis, ac in lance irrefragabilis rationis appensis: Nos, qui universis (disponente Domino) præesse dignoscimur, volentes per hanc novellam constitutionem aliquid circa prædicta statuta expressius inveniri, declaramus de fratrum nostrorum consilio, & nihilominus hoc edicto perpetuo valituro firmamus, & statuimus, ut citationes auctoritate Apostolica de quibuscunque personis undecunque, & ubicunque sint, cujuscunque status, dignitatis, vel præeminentiæ Ecclesiasticæ, vel mundanæ, etiamsi imperiali, vel regali fulgeant dignitate, præsertim si impediant, vel faciant per se, vel per alios quoquo modo, ne citationes ipsæ ad eos perveniant, ex quacunque causa faciendo, ut citandorum domicilia, sive loca tute, vel libere adiri non possint: cum (prout scriptum est) existimare debeamus, eo eo ire licere, ubi est citatio facienda, perinde ad instar edictorum prætorum propositorum in albo prætoris, etiam extra solennes dies, in quibus Romani Pontifices suos facere consueverunt generales processus, publice id nobis specialiter, & ex certa scientia jubentibus, facta in audientia literarum nostrarum, aut in aula nostri palatii, postmodum affigenda januis majoris Ecclesiæ loci, in quo Romana communis omnium Christiani populi narratum residebit curia, ut cunctis possint patere, & ita deferri citatis, sic valeant, & arctent citatos post terminum lapsum, quem (considerata locorum distantia) volumus citationibus ipsis competentem apponi, sicut si eos personaliter apprehendissent: non obstantibus aliquibus privilegiis, indulgentiis, & literis Apostolicis generalibus, aut specialibus, quibuscunque personis Pontificali, imperiali, regali, vel alia Ecclesiastica, seu mundana dignitate præditis, aliisque inferioribus Ecclesiis, monasteriis, locis, collegiis, & universitatibus in quacunque forma verborum concessis, per quæ talium citationum effectus posset quomodolibet impediri, etiamsi de ipsis, & eorum totis tenoribus de verbo ad verbum, aut de propriis nominibus personarum, monasteriorum, Ecclesiarum, locorum illorum, quibus conceduntur, vel eorum ordinibus, aut dignitatibus oporteat in nostris literis fieri mentionem.

b *Fortassis legendum, arctent.*

FINIS LIBRI SECUNDI.

EXTRAVAGANTIUM COMMUNIUM LIBER TERTIUS.

DE VITA, ET HONESTATE CLERICORUM.

TITULUS PRIMUS.

CAP. UN.

Promissa Musicæ artis plurima laude cantorum lascivus melodia reprobatur, qui contra honestatem Clericalem, quod ore canebant, gestibus simulabant. Et contra eos ipsi tam temporis, quam non exempti per octo dies ab officio suspenduntur. Posset etiam hæc Extravagans apte locari sub tit. de Celeb. Miss.

Joannes XXII. [c. an. 1322. *Avenioni*.]

Docta sanctorum Patrum decrevit auctoritas, ut in divinæ laudis officiis, quæ debitæ servitutis obsequio exhibentur, cunctorum mens vigilet, sermo non cespitet, & modesta psallentium gravitas placida modulatione decantet. Nam in ore a eorum dulcis resonabat sonus. Dulcis quippe omnino sonus in ore psallentium resonat, cum Deum corde suscipiunt, dum loquuntur verbis, in ipsum quoque cantibus devotionem accendunt: inde etenim in Ecclesiis Dei psalmodia cantanda præcipitur, ut fidelium devotio excitetur: in hoc nocturnum diurnumque officium, & Missarum celebritates assidue Clero, ac populo sub maturo tenore, distinctaque gradatione cantantur, ut eadem distinctione collibeant, & maturitate delectent. Sed nonnulli novellæ scholæ discipuli, dum temporibus mensurandis invigilant, novis notis intendunt fingere suas, quam antiquas cantare malunt, in semibreves, & minimas Ecclesiastica cantantur, notulis percutiuntur: nam melodias hoquetis intersecant, discantibus lubricant, triplis, & motetis vulgaribus nonnunquam inculcant, adeo ut interdum antiphonarii, & gradualis fundamenta despiciant, ignorent, super quo ædificant, tonos nesciant, quos non discernunt, imo confundunt: cum ex earum multitudine, notarum ascensiones pudicæ, descensionesque temperatæ, plani cantus, quibus toni ipsi secernuntur ad invicem, obfuscentur: currunt enim, & non quiescunt, aures inebriant, & non medentur: gestibus simulant, quod depromunt, quibus devotio quærenda contemnitur, vitanda lascivia propalatur. Non enim inquit frustra ipse Boetius, lascivus animus vel lascivioribus delectatur modis, vel eosdem sæpe audiens emollitur, & frangitur. Hoc ideo dudum nos, & fratres nostri correctione indigere percepimus: hoc relegare, imo prorsus abjicere, & ab eadem Ecclesia Dei profligare efficacius properamus. Quocirca de ipsorum fratrum consilio districte præcipimus, ut nullus deinceps talia, vel his similia in dictis officiis, præsertim horis canonicis, vel cum Missarum solemnia celebrantur, attentare præsumat. Si quis vero contra fecerit, per ordinarios locorum, ubi ista commissa fuerint, vel deputandos ab eis in non exemptis, in exemptis vero per Præpositos, seu Prælatos suos, ad quos alias correctio, & punitio culparum, & excessuum hujusmodi, vel similium pertinere dignoscitur, vel deputandos ab eisdem, per suspensionem ab officio per octo dies auctoritate hujus canonis puniatur. Per hoc autem non intendimus prohibere, quin interdum diebus festis præcipue, sive solemnibus in missis, & præfatis divinis officiis aliquæ consonantiæ, quæ melodiam sapiunt, puta octavæ, quintæ, quartæ, & hujusmodi supra cantum Ecclesiasticum simplicem proferantur: sic tamen, ut ipsius cantus integritas illibata permaneat, & nihil ex hoc de bene morata musica immutetur: maxime cum hujusmodi consonantiæ auditum demulceant, devotionem provocent, & psallentium Deo animos torpere non sinant. Actum & datum, &c.

a *Ecclesiast.* 47.

DE PRÆBENDIS, ET DIGNITATIBUS.

TITULUS II.

CAP. I.

Cum beneficia in curia vacantia idoneis debeant conferri personis, illorum collationem Papa sibi reservat, Vide cap. 2. & 3. & cap. præsens. eod. tit. lib. 6.

Bonifacius VIII. [c. an. 1295. *Romæ*.]

Piæ sollicitudinis studio ducimur, ut dignitates, personatus, præbendæ, aliaque beneficia Ecclesiastica, cum cura, vel sine cura, quæ apud sedem Apostolicam vacare noscuntur, personis conferantur idoneis a, per quas in eis debita impendantur obsequia, & divinorum cultus succrescat solicite in eisdem. Inde fit, quod nos hujusmodi dignitates, personatus, præbendas, Ecclesias, & alia Ecclesiastica beneficia, quæ apud sedem eandem intra unum mensem a data præsentium hactenus in curia vacaverint, computandum, & quæ deinceps apud eam vacaverint in futurum, provisioni sedis ejusdem auctoritate Apostolica reservamus: decernentes ex nunc irritum, & inane, si secus in hac parte scienter, vel ignoranter, per quemcunque seu quoscunque Apostolica, vel alia quavis auctoritate contigerit attentari. Nulli ergo, &c. Datum Lateri. 3. Nonas Maji, Anno 2.

a *Vide Concil. Trid. sess.* 24. *de reform. c.* 18.

CAP. II.

Provisiones sub titulo commendæ factas de Ecclesiis Patriarchalibus, Archiepiscopalibus, Episcopalibus, & monasteriis ad petitionem Regum, vel quorumcunque Magnatum, revocat.

Clemens V. [c. an. 1306. *in Tuscia*.]

Ex supernæ providentia majestatis, cujus universa dispositione reguntur, ad Apostolicæ præeminentiam dignitatis (licet insufficientibus meritis) evocati, gregem Dominicum nostræ vigilantiæ creditum undique contemplamur: illumque salubri studemus pastoris more, vigili (quantum nobis ex alto permittitur) observantia custodire, ut de illo possimus ad ipsius laudem, cujus exercemus vices in terris, dignam in extremo judicio reddere rationem. Ideoque nos diligens cura solicitat, continue pulsat instantia, & curiosa solicitudo perurget, ut circa fidelium statum salubriter dirigendum, sic efficacibus studiis, & promptis operibus intendamus, quod per nostræ cooperationis ministerium erga sanctam matrem Ecclesiam devotio illorum concrescat, ipsorum cessent gravamina, & tranquillitatis ei proveniat incrementum: quod tunc recte agere credimus, cum molestiis eventibus etiam periculosimus, indirecte dirigimur, subtrahimus noxia, & salubria procuramus. Sane pridem nos, licet insufficientibus meritis, ad summum Apostolatus apicem (sicut Domino placuit) evocati, ab ipso nostræ promotionis exordio, antiquæ notitiæ Regum, Prælatorum, Magnatum, & aliorum nobilium personarum Ecclesiasticarum, & secularium memores existentes, ac ipsorum aliquibus, tum quia in terris manentes eorum gradum hujusmodi prominentis habuimus, tum quia solita ad eos amicitiæ specialibus affectibus ducebamur: aliquibus vero ex affluenti Romanorum Pontificum liberalitate, quam in suis vetericris sunt soliti novitatibus, volentes honoris, & liberalitatis affluentia complacere, ad eorum importunas tamen & multiplicatas precum instantias, nonnullis Clericis, & personis Ecclesiasticis, religiosis & secularibus, diversorum ordinum, dignitatis, conditionum, & statuum, Patriarchales, Archiepiscopales, & Episcopales Ecclesias, ac monasteria destituta pastoribus, sub commendæ, vel custodiæ, seu curæ vel guardiæ, aut administrationis titulo, commissa nutabili, duximus perpetuo ad vitam seu ad certi temporis spatium committenda super his, an tales videlicet tantasque gratias per nos fieri decuisset, variorum arduorum negotiorum multiplicitate distracti, usque ad tempus, quo infirmitate satis periculosa nos his diebus visitavit omnipotens, nequivimus cogitare plenarie. Verum in debilitate ipsius ægritudinis constituti, a negotiorum utcunque discussione semoti, ad hoc sub di-

sigenti examine direximus aciem nostræ mentis, demumque prospeximus evidenter, quod Ecclesiarum, & monasteriorum eorundem cura negligitur, bona & jura dissipantur ipsorum, ac subjectis eis personis, & populis spiritualiter plurimum & temporaliter derogatur, eisque redundant ad noxam, quæ dicebantur cedere ad profectum: ac nedum ipsis, sed etiam Romanæ matri Ecclesiæ, (quæ disponente Domino ipsorum caput fore dignoscitur, & magistra) gravima inde futura timentur pericula. Nolentes igitur tot, & tantis dispendiis ulterius causam relinquere, sed volentes potius opportunum, & debitum in hac parte remedium adhibere, omnes, & singulas promissiones a hujusmodi per nos (ut præmittitur) factas, quibuscunque cujuscunque ordinis, dignitatis, aut status, sed etiam sanctæ Rom. Ecclesiæ Cardinalibus quocunque modo, vel tempore factæ noscantur, auctoritate Apostolica easdem ex certa scientia revocamus, cassamus, & annullamus, & decernimus de cætero non habere aliquam roboris firmitatem. Nulli ergo, &c. Datum apud Pisatum Burdegalens. Diœces. X. Cal. Martii, Anno 2.

¶ PITH. a. *Promissiones,*] Malim, *provisiones.*

C A P. III.

Beneficia majora & minora vacantia, & vacatura, præsertim in provincia Burdegalen. Clemens V. certis ex causis suæ dispositioni reservavit, cum appositione decreti.

Clemens V. [*c. an. 1306. in Gallia.*]

ETsi in temporalium dispositione bonorum habenda sit discretionis cautela, præcipue ut nedigne, & laudabiliter ponantur: in Ecclesiasticis tamen rebus multo fortius invigilare nostra debet intentio, ut juxta personarum conditiones, & status, ad Divini nominis laudem, & ipsarum utilitatem provideatur a merito Ecclesiasticis personis, cum juxta canonicas sanctiones b nihil sit, quod Ecclesiæ Dei magis officiat, quam quod indigni assumantur ad regimen animarum. Hac igitur consideratione moti specialiter Burdegalen. Ecclesiam, de qua (licet immeriti) sumus noviter ad hunc statum summi Apostolatus assumpti, & monasterium sanctæ crucis Burdegalen. ordinis sancti Benedicti etiam vacans per obitum quondam fratris Gulielmi de Bobin Abbatis ejusdem: et generaliter Patriarchales, Archiepiscopales, Episcopales Ecclesias, monasteria, prioratus, & quoslibet personatus dignitates vel officia, cujuscunque ordinis, & conditionis existant, necnon Canonicatus, præbendas, Ecclesias cum cura vel sine cura, & alia quælibet beneficia Ecclesiastica quocunque nomine appellentur, quæ apud sedem Apost. vacare noscuntur ad præsens, & quæ intra nostri Pontificatus tempore vacare contigerit in futurum: provisioni, collationi, & dispositioni nostræ, & sedis ejusdem hac vice auctoritate Apostolica reservamus. Decernentes extunc irritum, & inane, si quid contra hoc per quoscunque quavis auctoritate scienter, vel ignoranter attentatum est hactenus, vel in posterum contigerit attentari. Constitutione Clem. IV. & Bonifac. VIII. Rom. Pont. prædecess. nost. & alia qualibet in contrarium edita non obstante. Et quia plus timeri solet, quod specialiter injungitur, quam quod generaliter imperatur, hac reservatione nostra, decreto ligari volumus ignorantes. Et quia bullam nostram non habemus ad præsens, ad cautelam præsentium, & memoriam futurorum, hujusmodi reservationem cum præmissi interpositione decreti scribi, & in publicam formam redigi jussimus per Bertrandum Caprarii publicum Notarium infrascriptum: quam etiam sigilli (quo utebamur olim Burdeg. Ecclesiæ præsidentes) fecimus appensione muniri. Datum Burdeg. 2. Cal. Aug. Pontif. nost. Anno 1.

b In Conc. Lat. sub Innoc. IV. c. 26. refertur in c. nihil est extr. de elect.

C A P. IV.

Papa hic primo ambitionem, & importunitatem quorundam Religiosorum, & secularium super obtinendis pluribus beneficiis, dispensative, qui insufficientes quandoque erant pro uno, in diversis locis, regnis & aliis locis distantibus existentes, apposuit plures ex hoc contingentes inconvenientias: & tandem statuit, quod omnes (exceptis Cardinalibus ac Regum filiis) qui super pluralitate beneficiorum, quæ aliàs de jure non poterant obtinere, dispensationem obtinent, unum cum cura, aliud sine cura, possint a tempore notitiæ eligere intra mensem, & alia cum effectu dimittere teneantur: alias omnibus sic dispensatis sint ipso jure privati. Et idem de beneficiis, in quibus jus est ad rem, dum vacabunt: de pluribus etiam talibus, injuste tamen & sine dispensatione detentis, ordinat, quod ultimum obtinent, & omnia alia dimittant intra mensem, alioquin omnibus sint privati. Item vult, quod qui amodo talia receperint, dimissionem de primo faciant coram Ordinario cum effectu, alioquin sint omnibus ipso jure privati: quæ omnia sic vacantia dispositioni Apost. sedis reservat, interpretans Ordinarios in hoc casu solos dimissiones beneficiorum sic dimissorum. Item hoc vult de solis beneficiis intelligi, in quibus quis per se vel vicarium suum temporalem curam animarum vel spiritualem jurisdictionem exercet de consuetudine, vel de jure. h. d. de Laud.

Joan. XXII. *Episc. servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.* [*c. an. 1317. Avenione.*]

EXecrabilis c quorundam tam religiosorum, quam secularium ambitio, quæ semper plus ambiens, eo magis insatiabilis creditur, quo sibi amplius indulgetur, & importune petentium a nobis, & prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus non tam obtinuisse, quam extorsisse plerumque noscuntur, ut unus interdum etiam ad unum beneficium Ecclesiasticum minus idoneus, in diversis Eccl. nedum vicinis, sed ab invicem longe distantibus, imo nonnunquam in diversorum regnorum partibus situatis, plures quam duas vel tres, aut plures etiam dignitates, vel personatus, officia seu prioratus, aut diversa Ecclesiastica beneficia curam animarum habentia possit dispensative, quæ alias non liceret de jure communi, recipere, & simul licite retinere. Unde inter cætera, inconvenientia infrascripta nascuntur, quod videlicet interdum unus, qui unum quomodo modicum vix officium implere sufficeret, plurimorum sibi vendicat stipendia, quæ multis literatis viris etiam paritate ac testimonio bonæ famæ pollentibus, qui mendicant, possent abunde sufficere, æqua distributione collata. Habentibus ipsa parata vagandi materia, divini cultus minuuntur, hospitalitas in ipsis beneficiis debita non servatur: & dum non sunt sui in eisque regimine Rectores, Ecclesiarum detrahitur commodis & honori, quæ carentes defensorum auxilio in juribus suis, & libertatibus multipliciter collabuntur: ruinis patent ædificia nobilia, quæ magnificentia extruxerat decessorum: & (quod amarius est dolendum) animarum cura negligitur, & vitiorum sentibus fomentum periculose præberet. Nos itaque tot malis tantisque discriminibus occurrere cupientes, omnes & singulas dispensationes super receptione ac retentione plurium dignitatum, personatuum, officiorum, prioratuum, aut beneficiorum, quibus cura sit animarum annexa, sub quacunque forma, vel expressione verborum a nobis vel dictis prædecessoribus nostris, cuicunque personæ concessas (Cardinalibus tamen sanctæ Rom. Eccles. qui circa nos universali Ecclesiæ serviendo, singularum Ecclesiarum commoditatibus se impendunt, ac Regum filiis, qui propter sublimitatem eorum ac generis claritatem sunt potiori prærogativa gratiæ attollendi, duntaxat exceptis) deliberatione super hoc cum fratribus nostris habita diligenti, de ipsorum consilio & ex certa nostra scientia, in forma subscripta duximus taliter moderandas, quod per moderamen nostrum assistentiam circa easdem personas talium beneficiorum multitudinem refrenemus, ipsique impetrantes fructu dispensationum hujusmodi totaliter non frustrentur. Statuimus itaque & de fratrum nostrorum consilio ordinamus, quod obtinentes nunc ex dispensatione legitima pluralitatem hujusmodi dignitatum, personatuum, officiorum, aut Prioratuum seu beneficiorum, quæ aliàs absque alia dispensatione legitima obtinere nequibant, unum tantum ex dignitatibus, personatibus, officiis, prioratibus, Ecclesiis vel beneficiis hujusmodi, quibus cura immineat animarum, cum dignitate, personatu, vel officio, prioratu, Ecclesia vel beneficio sine cura, quæ habere maluerint, prætextu dispensationis sufficientis circa id eisdem indultæ, possint licite retinere: quæ tamen tenebuntur eligere intra mensem, numerandum a tempore notitiæ constitutionis istius. Cætera beneficia cum cura vel sine cura, quæ ipsius dispensationis prætextu tenebant, & quæ aliter uno non poterant de jure absque dispensatione aliqua licite retinere, quæ nos vacare decernimus, coram ordinariis sub testimonio publico intra idem tempus verbaliter, vel realiter cum effectu dimissa: absque eo, quod ad illa unquam sine nova collatione, ab eo qui facere poterit, facienda, reditu, aut eorum administrationi se immiscere præsumant. Alioquin tam his, quam aliis omnibus beneficiis, quæ virtute hujusmodi nostri moderaminis retinere poterant, ut præfertur, sint ipso jure privati, & prorsus inhabiles ad similia beneficia obtinenda. Per hoc autem iis, qui dignitates, personatus, officia, prioratus, vel alia beneficia curam animarum habentia ex dispensatione, quam jus tribuat, juxta nostram moderationem præscriptam obtinent, & alia similia beneficia nostrarum vel eorundem prædecessorum auctoritate literarum expectant, cum quibus est, ut illa cum vacaverint, recipere, & tunc cum obtentis retinere licite valeant, dispensatum, nolumus derogari, quin ea cum vacaverint, intra dicti temporis spatium possint eligere, & dimissis aliis recipere in forma præscripta, ac licite retinere: pœnas similes incursuri, si hujusmodi nostræ contraire præsumpserint sanctioni. Porro quia quorundam oculos sic avara cupiditatis vitium excæcavit, quod plura talia beneficia simul absque dispensatione canonica retinere præsumunt: tunc de illis præsenti decreto statuimus, ut omnia & singula beneficia sic detenta (illo tamen retento, quod ultimo receperunt, dummodo in eo ex institutione canonica competat jus eisdem) intra tempus, ut præscribitur, limitatum, verbo & facto ac sine fraude, coram ordinariis sub testimonio similiter publico dimittere teneantur. Quod si non fecerint, & illo sint ipso jure privati, in quo jus eis aliàs competebat, & inhabiles penitus ad quæcunque obtinenda Ecclesiastica beneficia censeantur. Qui vero deinceps receperint dignitatem, vel personatum, seu officium, aut aliud beneficium, curam animarum habens annexam, si antea simile beneficium obtinebant, illud, quo ipso jure (postquam secundi possessionem habuerint, vel per eos omni dolo, & fraude cessantibus, quo minus haberent, steterit) privari noscuntur, absque moræ dispendio in ordinariorum manibus dimittere debeant pari modo: alioquin extunc sint ipso jure secundo privati, & nedum ad sacros suscipiendos ordines, quin etiam ad habendum quodcunque aliud Ecclesiasticum beneficium inhabiles reputen-

c Vide Concil. Trid. sess. 7. de reform. c. 2. & 4. sess. 24. de reform. cap. 17.

putentur. Quæ omnia & singula beneficia vacatura, ut præmittitur, vel dimissa, nostræ & sedis Apostolicæ dispositioni, de ipsorum fratrum consilio reservamus: inhibentes, ne quis præter Rom. Pont. quicunque sit super hoc auctoritate munitus, de hujusmodi beneficiis disponere, vel circa illa per medium permutationis, vel alias innovare hoc quoquo modo præsumat. Nos enim si secus actum, vel attentatum fuerit, irritum decernimus & inane. Cæterum ordinarios intelligimus in casibus suprascriptis Episcopos, in quorum civitatibus, vel diœcesibus consistunt beneficia, seu aliquod eorum, quæ debent secundum præmissa dimitti, aut ipsi, qui ea debent dimittere, commorantur, vel Ecclesiis cathedralibus vacantibus Capitula earundem. Et hi de beneficiis tam dimissis, quam (ut præmittitur) perditis, nos, vel Apost. sedem certificare studeant, quamprimum commode poterunt, indilate, ut de illis salubriter disponere valeamus. Quantum autem ad modificationem personarum attinet antefatam, illa dumtaxat, & non alia beneficia Ecclesiastica, quocunque nomine nuncupentur, curam habere censemus, quæ parochias habent, in quibus est animarum cura commissa, non per vicarios perpetuos, sed per Rectores, aut ministros beneficiorum ipsorum, vel illorum temporales vicarios exercenda. Necnon etiam illa, quorum ministris ratione beneficiorum hujusmodi competit visitare, inquirere, procurationes recipere, suspendere, excommunicare, seu ab excommunicationis, & suspensionis sententiis absolvere de consuetudine, vel de jure, juribus aliis de ammeritum eorum loquentibus in suo robore quoad cætera permansuris. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum moderationis, statutorum, constitutionum, reservationis, inhibitionis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Avenion. XIII. Calend. Decembr. Pontif. nost. Anno 2.

CAP. V.

Episcopatus Tholosanus, in redditibus plurimum abundans, in novam metropolim, propter multiplices causas hic expressas erigitur, cui pro suffraganeis Ecclesiis sunt deputatæ quatuor villæ in novas civitates erectæ, adjecta cum illis Ecclesia Apamiarum. Et quibus Episcopis, & Archiepiscopis prius subessent, quidque eorum cuilibet pro redditibus sit assignatum, hic exprimitur: & tandem censura Ecclesiastica in rebelles profertur. Adverte, quod Ecclesia de Vauro, & Ecclesia de Mirepice sunt sub Ecclesia Tholosana tanquam suffraganeæ: licet de illis hic mentio nulla fiat. Utilitas ex hoc capitulo habetur, quoniam cognoscimus causas erigendi, & dividendi Ecclesias, alias aliis subjiciendi, & alias ab aliis eximendi, & ad solum Papam hæc omnia spectare: cui in singulari privilegio majores causæ majoresque negotia reservantur, patet in cap. 1. de translat. Episc. cum suis concordantiis.

Joannes XXII. [*1. an. 1316. Avenioni.*]

a Matth. 9.

SAlvator noster, cujus nutui cuncta serviunt, in agro mundi hujus messem multam aspiciens a, & operariorum raritatem attendens, Dominum messis rogandum esse, ut in illam operarios mitteret, censuit: & ipse idem etiam exiens mane, cujusdam patrisfamilias diligens, horis diei variis operarios in vineam suam misit. Romanus itaque Pontifex, sicut eodem Domino disponente Vicarius ejus in terris esse dignoscitur, sic & ipsius actibus (in quantum sinit humana fragilitas) se conformare tenetur. Ubi ergo superexcrescere messem, populi videlicet multitudinem, viderit, operarios debet opportunos adjicere, & juxta Propheticum verbum augere custodiam: custodes, & cultores idoneos in Dominicam vineam destinare. Sane considerantes attentius, & intra pectoris claustra meditatione sollicita revolventes, quod in tanta multitudine populi, quanta fecundavit altissimus civitatem, & diœcesim Tholosanam, singulorum vultus nequibat (ut condecet) unicus pastor inspicere, aut alias partes boni pastoris implere: quodque durum erat, atque difficile, per talem latam & diffusam diœcesim ad unum tantum a personis Ecclesiasticis & mundanis recursum haberi. Attendentes etiam, quod licet Tolosanus Episcopatus redditibus abundaret immensis, non tamen superest hucusque memoria, quod ex suorum opulentia copiosa redituum aliquid in Ecclesia, vel diœcesi Tholosana provenisset in divini cultus augmentum: imo sicut ex adipe prodierat, & prodibat iniquitas, ut multo jam tempore lusus circa carnis desideria, evectionum pompa, immensitas clientelæ, immoderata diffluxio in parentes, sumptus enormes, aut usus extraordinarii sibi vendicassent ibidem quasi totum patrimonium crucifixi: & verendum erat ne præsul unicus Tholosanus incrassatus & dilatatus, & ex excessivis hujusmodi opibus altas superbus periculose recalcitrans, Deum factorem derelinqueret, & a Deo salutari recedens, perniciosum exemplum in subditos derivaret. Pensantes quoque, quod sanctæ memoriæ Clemens Papa quintus, prædecessor noster, eodem etiam tempore, quo civitas, & diœcesis antefata longe minus in populo, ac redditibus affluebant, tamen ea tunc benedicente Domino incredibiliter creverint in utroque, &

b Deut. 8.

jugiter crescere dignoscantur, spiritu beatæ considerationis inductus, ad divisionem Episcopatus ejusdem firmiter, dum viveret, intendebat: licet morte præventus suum in hac parte nequiverit implere conceptum. Nos pium prædecessoris nostri propositum in effectum volentes adducere, & tam dissipare malum, quod prædictorum redituum copia excessiva produxit, quam etiam cultum augere divinum, & spiritualem animarum profectum, quem (si juxta facultatis exigentiam, & diffusam latitudinem dictæ diœcesis sufficiens numerus in eadem utilitate Præsulum deputetur) indubie provenire speramus, promovere salubriter intendentes: præmissis, & aliis suadentibus justis causis, ex certa nostra scientia, de fratrum nostrorum consilio concordi, & Apostolicæ plenitudine potestatis, ad laudem Dei, exaltationem Ecclesiæ, fideliumque salutem, Episcopatum ipsum, dictamque diœcesim Tholosanam Apostolica auctoritate dividimus in quinque diœceses, quas per certos distinguí limites faciemus: volentes, ac decernentes, quod præter civitatem Tholosanam, quæ suam propriam, & distinctam habebit diœces. certis finibus limitandam, subscriptas quatuor villas, quarum quamlibet, eisdem consilio & auctoritate in civitatem erigimus, & civitatis vocabulo insignimus: scil. de monte Albano, pridem de Caturcen. diœces. cui adjicietur certa pars dictæ quondam diœcesis Tholosanæ: ac sancti Pauli de Rivis, & de Lumberiis, & de ipsa quondam Tholosana diœcesi existentes, IV. separatas diœceses habeant certis limitibus distinguendas. Quodque beati Martini de monte Albano, ubi corpus sancti Theodardi confessoris dicitur esse reconditum, prædictæ civitatis montis Albani, & beati Pauli dictæ civitatis sancti Pauli, B. Mariæ de Lumberiaco, civitatis præfatæ Lumberiaci, necnon beatæ Mariæ de Rivis Ecclesiæ ipsius civitatis Rivensis, sint de cætero, & habeantur perpetuo Ecclesiæ cathedrales. Et quia Ecclesia Tholosana, sicut solenniori statu, & conditione potiori refulget, sic & grandioris honoris titulis efferenda est, ipsam hucusque suffraganeam Ecclesiæ Narbonens. ac totam quondam diœces. Tholosanam de fratrum nostrorum consilio, & ex certa nostra scientia, & Apostolicæ plenitudine potestatis, ab omni jurisdictione, potestate, ac subjectione Archiepiscopi, Capituli & ejusdem Ecclesiæ Narbonensis penitus eximentes, eam ad laudem divini nominis, & honorem Ecclesiæ sanctæ suæ, in Archiepiscopalem, seu Metropolitanam erigimus, eamque honoribus, & insigniis sedis Metropolitanæ decoramus. auctoritate Apostolica decernendo, ut ex nunc pro metropolitana Ecclesia in perpetuum habeatur. Et quia etiam dignum est, ut ea quo de filia facta mater, metropoliticæ dignitatis suscepit insignia, & suffraganearum congruum numerum filiarum, ac decentem provinciam habeat, ut ad judicium Archiepiscopi Tholosani, qui pro tempore fuerit, omnes causæ suffraganeorum Episcoporum, & personarum Ecclesiasticarum, ac civitatem ejusdem provinciæ juxta sacrorum statuta canonum referantur. Nos præfatas IV. civitates, & Ecclesias cathedrales cum earum diœcesibus (ut præmittitur) distinguendas, necnon civitatem, & Ecclesiam Apamiarum cum sua diœcesi, ex nunc ipsius Ecclesiæ Tholosanæ suffraganeas, ac de provincia Tholosana in perpetuum fore decernimus, & jure metrop. subjicimus, & subjectas esse volumus eas illi. Prænominatas montis Albani, quæ de diœcesi Caturcen. & Bituricen. provincia, & Apamiarum civitates, & Ecclesias, quæ de provincia Narbon. hactenus fuisse noscuntur, necnon reliquas tres civitates, & Ecclesias sancti Pauli, Rivens. & Lumberiacen. quæ ab olim de diœcesi Tholosana fuerunt, cum earum diœcesi. conventibus, collegiis, sive capitulis a jurisdictione, potestate, ac subjectione quacunque Bituricensis, & Narbonensis Archiepiscoporum, ac Caturcensis, & quondam Tholosani, Episcoporum, Capitulorum, & Abbatum, atque Conventuum, & ordinariorum quorumlibet aliorum Ecclesiasticorum, quibus quomodolibet fuerant hucusque subjectæ, auctoritate præsentium perpetuo eximentes, de prædictorum consilio, & plenitudine potestatis. De bonis earum, redditibus, proventibus, & juribus dicti quondam Episcopatus Tholos. ipsi Tholos. decem millia, & singulis aliis prædictis Ecclesiis (Apamiarum excepta, cui de ipsis bonis, redditibus & proventibus, juribus, ultra illa, quæ habere dignoscitur, certam assignabimus portionem nostris alias literis distinguendam) singulis quinque millia librarum Turonen. annui reditus, & perpetui proventus, quæ quidem unicuique illarum, suisque Pontificibus (diligenter, ac onere, & circumstantiis aliis attentis pensatis) debere sufficere credimus, præter redditus, proventus, & jura, quæ ad prædictas Ecclesias, & conventus earum ante pertinebant, de quibus ad honorem Dei, & ipsarum Ecclesiarum commodum intendimus ordinare: ex nunc auctoritate prædicta de consilio, ac plenitudine memoratis concedimus, donamus, ac etiam deputamus percipienda integraliter per ipsarum Ecclesiarum præsules, qui pro tempore fuerint, in rebus, & locis cuilibet magis adjacentibus, & vicinis, juxta distinctionem, seu limitationem diœcesum singularum, per alias nostras literas faciendam. Interim tamen distinctione, seu limitatione prædicta pendente, volumus quod eorum quilibet summam eum contingentem pro rata accipiat annuatim de bonis, redditibus, proventibus, & juribus antedictis per manus eorum, quos ad hoc providerimus, deputandos. Residuum vero reddituum, proventuum, & jurium ipsorum, quod facta de illis (ut promissum est) assignatione superfuerit, necnon jurisdictionem spiritualem, & temporalem, quæ ad dictum quondam

dam Episcopatum Tholosan. usque ad tempus divisionis hujusmodi pertinebat, & quæ distinctione, seu limitatione post facta pendente faciemus per idoneas exerceri personas. Ac beneficia, etiamsi dignitates, personatus vel officia existant (exceptis his, ad quæ quis per electionem assumitur, & in quibus, vel ad quæ auctoritate literarum Apostolicarum alicui, seu aliquibus jus est aliquod acquisitum, quibus per id nullum volumus præjudicium generari) nunc & in antea usque ad distinctionem diœcesis, vacatura dispositioni nostræ ac sedis Apostolicæ de fratrum ipsorum consilio reservamus. Hæc igitur per dictæ sedis prudentiam circumspectam sic statuta salubriter, & utiliter ordinata, perpetuis esse valitura temporibus, & robur incommutabilis firmitatis obtinere volentes: auctoritate prædicta districtius inhibemus, ne aliquis cujuscunque præeminentiæ, ordinis, conditionis, aut status, etiamsi Archiepiscopali, vel Episcopali, seu regia præfulgeat dignitate, hujusmodi ordinationem, Apostol. reservationem, & alia supradicta quovis modo turbare, seu quomodolibet impedire præsumat. Nos enim exnunc irritum decernimus, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate contigerit attentari. Et nihilominus in eos, qui ex certa scientia contrarium præsumpserint, nisi intra octo dierum spatium post publicationem præsentium resipuerint cum effectu, excommunicationis in personas, & interdicti in universitates, ac suspensionis in Conventus, Capitula, seu collegia, de consilio, & auctoritate prædictis sententias promulgamus: a quibus non, nisi per Romanum Pontificem, absolutionis beneficium (præterquam in mortis † articulo) valeant obtinere. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostrarum divisionis, voluntatis, constitutionum, erectionum, insignitionum, exemptionum, decorationis, subjectionis, concessionis, donationis, deputationis, reservationis, inhibitionis, promulgationis, infringere, vel ei ausu, &c. Datum Aven. VII. Calend. Julii, Pont. nost. Anno 2.

† In articulo mortis nulla est casuum reservatio: atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis, & censuris absolvere possunt. Conc. Trident. sess. 14. c. de casuum reservat.

CAP. VI.

Impedientes Episcopatus Tholosani erectionem in Ecclesiam cathedralem, & ejus divisionem in V. diœc. ultra pœnas in constitutione superiori declaratas perdunt feuda, & quæcunque beneficia spiritualia, & temporalia. Et si sint personæ Ecclesiasticæ, efficiuntur inhabiles ad quæcunque beneficia Ecclesiastica.

Idem. [c. an. 1316. *Avenioni*.]

NUper certis ex causis, quæ nostrum, & fratrum nostrorum animos ad id rationabiliter induxerunt, quondam Episcopatum Tholosanum in Archiepiscopalem, seu Metropolitanam ereximus Ecclesiam: quatuor villas, quarum quamlibet insignivimus vocabulo civitatis, quatuor cathedrales Ecclesias creavimus: unam videlicet in villa montis Albani, quondam Caturcen. diœc. adjicienda sibi certa parte quondam diœc. Tholosan. alteram in villa Lumberiaci, aliam in villa sancti Pauli, & aliam in villa de Rivis, & de Robestria quondam Tholos. diœc. Quas quidem Ecclesias una cum Apamiarum Ecclesia, tanquam suffraganeas subjecimus ipsi Metropolitanæ Tholosanæ Ecclesiæ. De bonis quoque, & redditibus dicti quondam Episcopatus Tholosan. tam ipsi Tholosan. quam prædictis Ecclesiis suffraganeis certam portionem, quam cuicuique illarum sufficere vidimus, providimus assignandam: totali bonorum, & redituum ipsorum residuo, dispositioni nostræ, & sedis Apostolicæ reservato. Alia etiam circa præmissa fecimus, decrevimus, & ordinavimus ex certa nostra scientia, de ipsorum fratrum concordi consilio, & Apostolicæ plenitudine potestatis, districtius inhibentes, ne quis cujuscunque præeminentiæ, ordinis, conditionis, aut status, etiamsi Archiepiscopali dignitate fulgeret, ipsam ordinationem nostram impedire præsumeret, vel turbare: ac decernentes exnunc irritum, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate contigerit attentari. Et nihilominus in eos, qui ex certa scientia contrarium facerent, nisi resipuerint cum effectu, intra octo dierum spatium post publicationem ordinationis ipsius excommunicationis in personas, interdicti in universitates, ac suspensionis sententias in Capitula, Conventus, sive Collegia duximus promulgandas, prout hæc & alia in Apostolicis literis inde confectis plenius continentur. Verum quia ipsa nostra ordinatio eo efficacius & inviolabilius speratur servari, quo plurium, & graviorum vallata fuerit adjectione pœnarum: Nos ad observationem inconcussam ipsius eo arctius anhelantes, quo evidentius in divini cultus augmentum, & salutem fidelium animarum noscitur redundare, præfatis adjiciendo sententiis, omnes & singulos scienter turbantes, aut impedientes ordinationem eandem, aut aliqua in illa contenta: seu turbantibus vel impedientibus dantes consilium, auxilium vel favorem, directe vel indirecte, publice vel occulte, cujuscunque sint conditionis, dignitatis, ordinis, aut status, Ecclesiastici vel mundani, etiamsi Archiepiscopali vel Episcopali, aut majori vel superiori præfulgeant dignitate: nisi intra octo dierum spatium post publicationem præsentium ab hujusmodi impedimento seu turbatione, ac impensione consilii, auxilii vel favoris resipuerint cum effectu, feudis, locationibus, officiis & beneficiis quibuscunque spiritualibus, & temporalibus, etiamsi dignitates vel Prælaturæ quævis fuerint, quæ ab Ecclesiis, seu in Ecclesiis quibuscunque obtinebunt, seu obtinent, ex certa nostra scientia, & de ipsorum fratrum consilio, & Apost. plenitudine potestatis, privatos esse decernimus ipso facto. Et sic libere ipsa feuda, locationes vel officia aut beneficia spiritualia, & temporalia, dignitates, & Prælaturæ ad ipsas, ad quas spectant, revertantur Ecclesias, & devolvantur ad Rectores, Capitula seu Collegia eorundem, quod de illis pro sua voluntate disponant, & ad dignitates & Prælaturas per electionem, aut alium modum licitum idoneas personas assumant: personasque Ecclesiasticas, quæ culpabiles fuerint in præmissis, inhabilitamus ad quæcunque Ecclesiastica beneficia obtinenda. Nulli ergo omnino hominum, &c. Datum Avenion. IV. Non. Aug. Pontif. nost. Anno 1.

CAP. VII.

Executores quatuor dantur ad pœnas superiores solemniter publicandas.

Idem *Bartholomæo electo Narbon. diœces. Agathæ de Blevio Engolismen. Eduen. Archid. & magistro Berengario de Lagiis Lemovicen. & Narbon. Ecclesiarum Canonico.* [c. an. 1303. *Avenioni*.]

NUper ex certis causis, quæ nostrum, & fratrum nostrorum animos ad id rationabiliter induxerunt, &c. (*ut supra proxime usque ad, beneficia Ecclesiastica obtinenda.*) Quocirca Discretioni vestræ per Apost. scripta mandamus, quatenus privationem & inhabilitationem nostram hujusmodi vos omnes, seu tres, vel duo, sive unus ex vobis, per vos vel alium, seu alios, in Ecclesiis & solennibus locis & aliis, de quibus & quoties expedire videritis, solenniter publicetis: ne quisquam valeat circa id ignorantiam allegare. Datum Avenion. II. Idus Novemb. Pontif. nost. Anno 8.

CAP. VIII.

Dispensat cum quodam Abbate, ut Episcopus possit esse, licet defectum patiatur in ordinibus & ætate. Ex hac & sequenti cognoscimus causas & formas dispensandi. Quæcunque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt. ad Rom. 15.

Idem *Arnaldo electo Lumbarien.* [c. an. 1319. *Avenioni*.]

NUper ex certis rationabilibus, & manifestis causis, quæ ad hoc nostrum animum induxerunt, civitatem Lumbarien. olim villam de Lumbaeis, tunc intra Tholosanæ diœces. limites constitutam, qui locus insignis, ac multiplici commoditate dotatus existit, de fratrum nostrorum consilio, & Apostolicæ plenitudine potestatis, per literas nostras sub certa forma in civitatem ereximus, civitatisque vocabulo duximus decorandam: statuentes, ac etiam decernentes, ut Ecclesia Abbatia illius loci de Lumban. ordinis sancti Augustini extunc haberetur & existeret cathedralis: ac deinde volentes eidem Ecclesiæ de Pastore idoneo salubriter providere, in te Abbatem ejusdem Ecclesiæ, virum utique literatum, & literarum scientia præditum, vitæ ac morum honestate decorum, discretionis & consilii maturitate conspicuum, direximus oculos nostræ mentis, teque (non obstante defectu ætatis & ordinum, quem pateris, cum tonsuratus modo in Clericum, & in XXVII. ætatis tuæ anno, vel circa constitutus esse dicaris, super quo tecum gratiose duximus dispensandum) de fratrum nostrorum consilio ipsi Ecclesiæ præfecimus in Episcopum & Pastorem, curam & administrationem ipsius Ecclesiæ tibi in spiritualibus & temporalibus committendo. Unde licet nondum sit tibi munus consecrationis impensum, nec Apostolicas literas promotionem tuam hujusmodi continentes (cum illas non habeas) possis ostendere: nos tibi, ut (constitutione felicis record. Greg. Papæ VIII. præd. nost. & qualibet alia super hoc in contrarium edita, nequaquam obstante) possis ejusdem Ecclesiæ Lumbar. & quorumcunque bonorum ipsius administrationem accipere, ipsamque administrationem libere exercere, auctoritate præsentium indulgemus. Contradictis, &c. Datum Anno 4. ut supra.

CAP. IX.

Hortatur quendam in multis commendatum, ut curam pastoralem administret in Ecclesia, quæ de novo fuerat in cathedralem erecta. Hic autem invenies multa notatu dignissima, quæ debeant lectores ad devotionem accendere.

Idem *venerabili fratri Bertrando Episcopo montis Albani, ad universalis Ecclesiæ regimen exercendum divina dispensatione vocato.* [c. an. 1319. *Avenione in Galliam*.]

AD cujuslibet status Ecclesiæ aciem sollicitæ considerationis extendimus, pastorales partes officii vigilanter adhibentes, ut earum singulæ pastoribus gubernentur idoneis, & providis Rectoribus dispensentur, quorum dispensatione provida, & providentia circumspecta (illius cooperante clementia, qui vere Pastor & Rector agnoscitur) spiri-

spiritualium & temporalium proficiant incrementis. Nuper siquidem ex certis, & rationabilibus causis, quæ ad hoc nostrum animum induxerunt, civitatem, olim villam montis Albani, tunc intra limites Caturcen. diœcef. constitutam, qui locus insignis existit, ac ubertate multiplici hominum, & rerum exuberat, de fratrum nost. consf. & Apost. plenitudine potestatis, civitatis vocabulo duximus decorandam: statuentes ac etiam decernentes, ut Ecclesia monasterii illius loci montis Albani monasteris usia Dei ad Rom. Eccl. nullo medio pertinentis, ordinis sancti Benedicti Claremonten. diœc. tunc immediate subjecte, extunc haberetur & existeret Ecclesia cathedralis: postmodum vero de celebri ac salubri provisione ipsius Ecclesiæ montis Albani, ut sponsi solatio lætaretur, sollicite cogitantes, ac volentes illum eidem præficere in pastorem, de quo certam haberemus notitiam, quod eum clare morum insignia redimirent, nec esset dubia ejus charitas circa plebem suo regimini committendam, & in cujus fiducia consisteret salubriter securitas subditorum. Ad te nunc monasterii prædicti Abbatem, quem literarum scientia præditum, vita & morum honestate decorum, discretione & consilii maturitate conspicuum, in temporalibus providum, in spiritualibus circumspectum, nobis & fratribus nostris placida tua conversatio continuata, diu apud sed. Apost. approbavit, direximus oculos mentis nostræ: quibus omnibus debita meditatione pensatis, de persona tua, nobis & eisdem fratribus ob tuorum exigentiam meritorum accepta, de ipsorum fratrum consilio, & Apostolicæ plenitudine potestatis, eidem Ecclesiæ montis Albani providimus, præficientes eidem sanctæ Ecclesiæ teipsum in pastorem, tibi curam & administrationem illius in spiritualibus & temporalibus committendo, ac tibi postmodum faciendo, per venerabilem frat. nost. Berengarium Episcopum Tusculan. munus consecrationis impendi: firma spe, fiduciaque tenentes, quod eadem Ecclesia monasterii Albani [dominica assistente clementia] per tuæ circumspectionis, & industriæ studium fructuosum servabitur a noxiis & adversis, & spiritualibus & temporalibus proficiet incrementis. Tolle igitur Dei jugum, tam leve collis humilium, quam suave, ac dilectione pascendum suscipe gregem ejus, super quem noctis vigilias dilectus sollicitusque custodis, ut liber non pateat aditus invasori, & dominus insuspicabili hora venturus, si te invenerit sic agentem, cursu consummato, qui suo labori proponitur, & horum fide servata, quæ tuæ sollicitudini committuntur, te repertum fidelem in modico supra multa constituat, ac in dilecta gaudiosum suorum tabernacula introducat. Datum, &c. Anno 4.

C A P. X.

Declaratur, an collector fructuum primi anni omnium beneficiorum Ecclesiasticorum vacantium & vacaturorum, usque ad certi temporis spatium deputatorum, pro camera Apost. oneribus facilius supportandis possit cum obtinentibus beneficia convenire, & an altaria dotata cadant sub tali reservatione, &c.

Idem *Hugoni de Mirabella Canonico Ebredun. collectori fructuum primi anni, &c.*
(*c. an. 1319. Avenione in Galliam.*)

POstulasti per Apostolicæ declarationis evidentiam edoceri, quid tibi super dubiis infra scriptis circa commissam tuæ industriæ recollectionem fructuum prædictorum (alias præbendarum, aut beneficiorum) imminentibus sit agendum. Tuæ itaque consultationi breviter respondentes, te scire volumus beneplaciti nostri esse super fructibus beneficiorum, quæ ita reperies in solutione decimæ juxta verum taxata valorem, quod illam nequaquam excedunt, cum obtinentibus hujusmodi beneficia, prout melius & utilius diœcesanis locorum [in quibus hujusmodi beneficia fuerint, quorum consilia in hac parte requiras] & tibi videbitur, valeas convenire. Nos enim ipsorum diœcesanorum, & tuam conscientiam super his oneramus. Licet autem quotidianæ distributiones per nos fuerint a perceptione fructuum prædictorum exclusæ, hoc tamen volumus de distributionibus ipsis intelligi, quæ dantur eis, qui horis intersunt: sic quod illæ, quæ solvuntur his, qui sunt in civitate vel loco præsentes, quamvis horis non intersint eisdem, non fiet ob hoc re dictæ recollectionis immunes. Porro declarationem illam factam per nos in deputatione seu reservatione fructuum prædictorum, ut videlicet non extendatur ad vicarias seu capellanias, et plurimum a decedentibus institutas ad Missas pro ipsis decedentibus celebrandas, certis constitutis redditibus Presbyteris inibi celebranti, locum habere volumus in altaribus dotatis certis fundis ususfructis seu censibus, ut Capellanus inibi celebrare debeat pro dotantium animabus certis vicibus, singulis septimanis, & in Ecclesia cathedrali horis interesse divinis, dummodo valor annuus ipsorum altarium summam XX. librarum Turon. non excedat. Alioquin includantur in deputatione seu reservatione prædicta. Ubi vero præbenda fuerit in decima pro tanto taxata, quod parum posset Canonico hebdomadario [cui certum pro illa servitium imminet in Ecclesia faciendum] post perceptionem taxationis hujusmodi remanere: volumus quod de taxatione ipsa pro hujusmodi servitio onere portionem aliquam congruam prædicto hebdomadario dimittas, pro jam dicta camere nostre residuum perceptums. Cæterum præbendas illorum, qui taxationem decimæ solvere recusantur abesse velle se simulant, ut taxationem ipsam numinare compellantur: ne per illorum absentiam hujus perceptione taxationis fraudaris, quam vel de præbenda percipere valeas, de quo non percipiant aliquid, nisi saltem in loco, vel in civitate præsentes, cum tamen Ecclesiæ fabrica tales præbendas ex integro percipere dignoscatur: declaramus sub deputatione seu reservatione comprehendi penitus, ut videlicet eas juxta deputationis nostræ modum percipere valeas, Canonicorum ipsorum absentia non obstante. Ridiculum enim esset, ut eadem fabrica potiori quam nos privilegio in talibus uteretur. De illis denique, qui licet per multos menses tenuerint Ecclesias, vel præbendas, nihil tamen se percepisse asserunt ex eisdem, nam juxta consuetudinem patriæ prædecessores eorum testati fuerunt de bonis illorum, propter quod ipsi obtinentes tales Ecclesias tibi satisfacere nequeunt de fructibus antedictis: nihilominus offerentes, quod tamdiu fructus Ecclesiarum ipsarum percipias, donec tibi fuerit inde plenarie satisfactum: placet nobis & volumus, ut si est ita, oblationi hujusmodi condescendas: per hoc tamen non intendimus consuetudinem approbare prædictam. Datum Avenion. V. Idus Octobr. Pontificatus nostri Anno 2.

C A P. XI.

Cum Romanus Pontifex pro Ecclesiæ Romanæ necessitatibus fructus beneficiorum vacantium usque ad certum tempus reservasset, circa illam reservationem plurimæ ambiguitates ortæ fuere, quas hoc solvit.

Idem. [*c. an. 1309. Avenioni.*]

CUm nonnullæ Ecclesiasticæ personæ in cathedralibus Ecclesiis Canonicatus, præbendas, dignitates, personatus, & officia, ac alia beneficia Ecclesiastica obtinentes, revocare conentur in dubium, an fructus, redditus, & proventus primi anni beneficiorum Ecclesiasticorum etiam vacantium, & quæ in diversis orbis partibus usque ad triennium vacare contingeret, quos pro Eccles. Rom. necessitatibus per nostras sub certa forma literas duximus reservandos, juxta tenorem literarum ipsarum cameræ nostræ solvere teneantur: præsertim cum Archiepiscopales, & Episcopales Ecclesiæ, ac regulares Abbatiæ ab hujusmodi solutione fructuum [ut dicunt] in dictis literis eximantur: nos dubitationem hujusmodi amputare volentes, auctoritate Apost. declaramus, quod cum sub appellatione Archiepiscopalis, vel Episcopalis Ecclesiæ, aut regularis Abbatiæ, hujusmodi præbendæ, dignitates, personatus, & officia nequaquam intelligantur, nec etiam includentur prædictos, necnon & præbendarum, & officiorum Monachorum, monasteriorum regularium, ac redditus Abbatiarum, seu Abbatum earundem, quæ in beneficiis Ecclesiasticis assignantur, distinctos fructus, redditus & proventus includi in deputatione prædicta, & dictæ cameræ juxta prædictarum literarum tenorem debere persolvi: ac id idem super solutione omnium fructuum, redituum, & proventuum commendatariarum, custodum, seu grangiarum, monasteriorum, domorum & locorum conventualium, quæ pro beneficiis Ecclesiasticis (ut prædicitur) conceduntur (nisi duntaxat in fructibus illorum, quæ sunt forsan excepta) declaramus, & præcipimus observari. Præterea cum in aliquibus Ecclesiis tam cathedralibus, quam aliis, panis & potus pro quotidianis distributionibus ipsarum Ecclesiarum Canonicis, & personis de præbendarum ipsarum corporibus pro die quolibet deputetur: & etiam interdum certa quantitas bladi, & quandoque certa pecuniæ summa, & aliquando alterum pro altero pro singulis mensibus, vel hebdomadis etiam Canonici studiorum causa, aut alias pro eorum negotiis, de licentia Capitulorum Ecclesiarum ipsarum, ab Ecclesiis eisdem absentibus exhibeantur, & etiam persolvantur: declaramus auctoritate prædicta, illam bladi quantitatem, & pecuniæ summam, quæ pro qualibet mense vel hebdomada dictis Canonicis (ut prædicitur) ministrantur, non debere pro quotidianis distributionibus computari, sed illa tantum, quæ præsentis Canonicis quotidie pro diurnis, & nocturnis horis distribuuntur sine fraude. Adjicimus insuper declarationi prædictæ, quod si obtinenti curatum beneficium aliud sibi consimile collatum fuerit, vel etiam in posterum conferatur, post secundi beneficii pacificam possessionem adeptam, & fructuum perceptionem ipsius, nihil de fructibus ejusdem primi beneficii (nisi forsan super hoc dispensatione canonica sit munitus) percipere possit: sed pro dicta camera nostra juxta formam dictarum literarum recipiantur, & etiam exigantur. Ubi vero fructuum, redituum & proventuum beneficiorum Ecclesiasticorum non reperiretur certa taxatio: declaramus auctoritate prædicta, quod fructus, reditus & proventus beneficiorum hujusmodi, cum vacare contigerit, per medium dividantur, quorum medietas recipiatur pro cameræ prædicta, reliquam vero medietatem ille pro sua sustentatione percipiat, qui beneficium hujusmodi dignoscitur obtinere. Grangias autem, & alia loca Cisterciensis ordinis, & aliorum locorum regularium, in quibus gubernatores seu custodes, vel administratores ponuntur ad tempus & removentur ad voluntatem superiorum suorum, eorumque fructus, reditus & proventus auctoritate declaramus

mus eadem in deputatione prædicta, ac literis nostris super illa confectis aliquatenus non includi. Nulli ergo omnino, &c. Dat. Avenion. Nonis Januar. Pontif. nost. An. 4.

CAP. XII.

Fructus amborum beneficiorum, quibus quandoque beneficiatus privatur, cameræ Apostolicæ deputantur.

Idem. [*c. an. 1319. Avenioni.*]

CUm nonnullæ Eccles. personæ revocare conentur in dubium, an si obtinenti dignitatem, vel aliud beneficium Ecclesiasticum, aut curam animarum, aliud beneficium conferatur, eo casu, quo ambo beneficia ipsa successive vacare contingit, eorundem amborum fructus primo anno, quo vacant, ratione deputationis fructuum, redituum, & proventuum Ecclesiasticorum tunc vacantium, & quæ usque ad certum tempus vacare contingeret, quos pro Ecclesiæ Romanæ necessitatibus relevandis per nostras literas duximus deputandos, nostræ cameræ debeantur. Nos ambiguitatem hujusmodi removere volentes, auctoritate Apostolica declaramus, amborum eorundem beneficiorum fructus, reditus, & proventus (cum utrumque ipsorum vacet) pro eadem camera debere percipi, & haberi. Nulli ergo &c.

CAP. XIII.

Dispositioni Apostolicæ reservantur beneficia curialium, & aliorum ad curiam accedentium, vel ab ea recedentium, si moriantur in locis ultra duas dietas legales ab ipsa curia non distantibus.

Benedictus XII. [*c. an. 1335. Avenioni.*]

AD regimen Ecclesiæ generalis, quanquam immeriti, superna dispositione vocati, gerimus in nostris desideriis, ut debemus, quod per nostræ diligentiæ studium ad quarumlibet Ecclesiarum, & monasteriorum regimina, & alia beneficia Ecclesiastica juxta divinum beneplacitum, & nostræ intentionis effectum, viri assumantur idonei, qui præsint, & prosint committendis eis Ecclesiis, monasteriis, & beneficiis præliberis. Præmissorum itaque consideratione inducti, & suadentibus nobis aliis rationabilibus causis, nonnullorum prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum vestigiis inhærentes, omnes Patriarchales, Archiepiscopales, & Episcopales Ecclesias, & etiam monasteria, prioratus, dignitates, personatus, & officia, necnon canonicatus, & præbendas, & Ecclesias, cæteraque beneficia Ecclesiastica cum cura, vel sine cura, sæcularia, & regularia, quæcunque, & qualiacunque fuerint, etiamsi ad illa personæ consueverint, seu debuerint per electionem, seu quemvis alium modum assumi, nunc apud sedem Apostolicam quocunque modo vacantia, & in posterum vacatura, necnon per depositionem, vel privationem, seu translationem, aut muneris consecrationis suspensionem, per felicis recordationis Joan. Papam XXII. præd. nost. seu ejus auctoritate factas, & per nos, seu auctoritate nostra in antea faciendas ubilibet. Necnon si forsan tempore jam dicti prædecessoris aliqui in concordia, vel discordia electi, vel postulati fuerint, quorum electio cassata, seu postulatio repulsa, vel per eos facta renuntiatio, & admissa per ipsum prædecessorem, vel auctoritate ipsius extiterint, seu quorum electorum, vel postulatorum, & in antea eligendorum, seu postulandorum, ac renuntiantium electionem cassari, vel postulationem repelli, aut renuntiationem admitti per nos, vel auctoritate nostra contingeret apud sedem prædictam, vel alibi ubicunque. Ac etiam per obitum Cardinalium ejusdem Eccles. Rom. ac officialium dictæ sedis, videlicet, Camerarii, Vicecancellarii, Notariorum, Auditorum literarum contradictarum, & Apostolici palatii causarum auditorum, correctorum, & scriptorum literarum Apostolicarum, ac Pœnitentiarii præfatæ sedis, ac abbreviatorum, necnon commensalium, & aliorum quorumlibet Capellanorum Sedis ejusdem, & etiam quorumcunque Legatorum, sive nuntiorum, ac in terris Ecclesiæ Romanæ Rectorum, & Thesaurariorum per dictum Joan. prædecessorem, vel per nos specialiter deputatorum, seu missorum hactenus, vel a nobis deputandorum, aut mittendorum in posterum: nunc vacantia, & in antea vacatura, ubicunque dictos Legatos, vel Nuntios, seu Rectores, aut Thesaurarios, antequam ad Romanam curiam redierint, seu venerint, rebus eximi contigerit ab humanis. Necnon quorumlibet pro quibuscunque negotiis ad Romanam curiam venientium, seu etiam recedentium ab eadem, si in locis a dicta curia ultra duas dietas legales non distantibus jam forsan obierint, vel eos in antea transire contigerit de hac luce. Ac etiam simili modo quorumcunque curialium peregrinationis, infirmitatis, aut recreationis, seu alia quacunque causa ad quævis loca secedentium, si eos antequam ad dictam curiam redierint, in locis ultra duas dietas ab eadem curia (ut præmittitur) non remotis, dummodo tamen proprium domicilium non existat ibidem, jam forsitan decesserint, vel in posterum eos contigerit de medio submoveri, nunc per obitum hujusmodi vacantia, & in posterum vacatura. Rursus monasteria, prioratus, decanatus, dignitates, personatus, administrationes, officia, canonicatus, præbendas, & Ecclesias, cæteraque beneficia Ecclesiastica, secularia, & regularia, cum cura, vel sine cura, quæcunque, & qualiacunque fuerint, etiamsi ad illa personæ consueverint, & debuerint per electionem, aut quemvis alium modum assumi, quæ promoti per dictum prædecessorem, vel ejus auctoritate ad Patriarchalium, Archiepiscopalium, & Episcopalium Ecclesiarum, necnon monasteriorum regimina obtinebant tempore promotionum de ipsis factarum nunc vacantia. Et qui per nos, seu auctoritate nostra in posterum ad eadem regimina promovendi tempore promotionis hujusmodi obtinebunt. Necnon etiam quæ per assecutionem pacificam quorumcunque prioratuum, dignitatum, personatuum, officiorum, canonicatuum, & præbendarum, Ecclesiarum, & beneficiorum aliorum per nos, vel eundem Joan. prædecessorem, seu auctoritate literarum nostrarum, vel ipsius Joan. prædecessoris collatorum, & conferendorum in posterum, nunc vacantia, & in antea vacatura (plena super præmissis omnibus, & singulis cum fratribus nostris collatione præhabita, & matura deliberatione secuta) ordinationi, dispositioni, & provisioni nostræ (donec miseratio divinæ clementiæ nos universalis Ecclesiæ regimini præsidere concesserit) de ipsorum fratrum consilio auctoritate Apostolica reservamus, decernentes extunc irritum, & inane, si secus super præmissis, & quolibet eorum per quoscunque quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus quibuscunque constitutionibus a prædecessoribus nostris Rom. Pontif. editis, quatenus obsistere possent super enarratis articulis, vel aliquo, sive aliquibus eorundem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ reservationis, & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Avenion. 9. Idus Januarii, Pontificatus nostri Anno 1. MCCCXXXV.

CAP. XIV.

Beneficia, quæcunque sint, dispositioni Apostolicæ reservata, per talem reservationem sunt affecta: ita quod illorum collatio non tenet, si per alium a Romano Pontif. fuerit facta.

Paulus Venetus. *Papa II.* [*1467. Romæ.*]

AD Romani Pontificis providentiam, & circumspectionem providam spectare dignoscitur, dubia varia (ex quibus lites graves oriuntur in dies) suæ declarationis oraculo terminare, prout negotiorum qualitate, & temporum conditione inspectis, conspexerit in Domino salubriter expedire. Cum itaque nonnulli Romani Pontifices prædecessores nostri per diversas eorum constitutiones, quas suo tempore durantes durare voluerunt, quæcunque beneficia Ecclesiastica, quæ & sanctæ Romanæ Ecclesiæ viventium, & tunc existentium Cardinalium familiares continui commensales obtinebant, & in posterum obtinerent, eorum familiaritate durante, etiamsi ab ipsa familiaritate per obitum Cardinalium eorundem, vel alias recessissent: necnon illa, quæ etiam fructuum, & proventuum cameræ Apostolicæ debitorum collectores, & qui ipsorum prædecessorum temporibus sua officia exercerent, unà subcollectores durantibus eorum officiis obtinebant, ac in quibuscunque locis vacaverint, cum irritantis appositione decreti, & deinde prædecessoribus ipsis sublatis de medio, ac eorum beneficiorum occurrentibus vacationibus, inter utriusque juris interpretes, etiam officiales Romanæ curiæ sæpenumero hæsitatum extiterit, an beneficia hujusmodi propter reservationem, & decretum prædicta reservata, vel affecta remanserint: ita quod nullus præter Romanum Pontif. de illis disponere potuerit, seu possit, reservatione & decreto obsistentibus supradictis. Ac eum propter ambiguitatem hujusmodi, varias quoque Jurisperitorum opiniones, & discrepationes ipsas adverteremus, plerunque pro reservatione, & affectione præmissa, interdum vero econtra pronuntiatum, & definitum fore. Nos qui vigilis more pastoris super his mature providendum esse consilio non indigne censuimus, & propterea in singulis causis super quibusvis beneficiis Ecclesiasticis eandem ambiguitatem quomodolibet concernentibus, usque ad nostrum beneplacitum supersedere mandavimus: cupientes (quemadmodum nostro incumbit officio) dubiis hujusmodi finem imponere, & litigantium obviare dispendiis, & (ne lites fiant penitus immortales) de opportuno remedio providere: Felicis recordationis Urbani V. Gregor. IX. Bonif. VIII. Romanorum Pontificum, etiam prædecessorum nostrorum, qui ad submovenda altercationum fomenta, & ambiguitates hujusmodi lucidandas, declarationes similes per suas literas ediderunt, vestigiis inhærendo, ac provide considerantes effectum, per reservationem, manusque appositionem eorundem prædecessorum in dictis beneficiis in esse productum, per obitum ipsorum nequaquam censeri debere revocatum, Romani quoque Pontificis manus appositionem prædictam tantæ efficaciæ, tantæque virtutis existere, ut etsi literæ Apostolicæ super provisionibus beneficiorum, aut de providendo mandatis, in quibus decretum, & reservatio hujusmodi apponuntur, ex aliqua causa suum debitum non sortiantur effectum: facultatem tamen providendi de beneficiis taliter reservatis quibuscunque aliis fuisse ademptam

hujus

hujus perpetuo, & irrefragabilis constitutionis edicto de venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio omnia, & singula beneficia Ecclesiastica, secularia, & cujusvis ordinis regularia, etiamsi præpositatus, canonicatus, præposituræ, & præbendæ, dignitates, personatus, administrationes, vel officia fuerint: etiamsi ad illa consueverint, qui illis præficiuntur, per electionem assumi, atque cura immineat animarum (ut præmittitur) reservata, & per Romanos Pontifices successores nostros canonice intrantes in posterum reservanda, ac etiam quovis modo vacantia, & in antea vacatura, per hujusmodi reservationem, & decretum remansisse, & remanere semper affecta, nullumque de illis (cum primum vacare contigerit) præter eundem Romanum Pontificem ea vice quovis modo disponere potuisse sive posse, harum serie decernimus, & pariter declaramus. Quod tam in pendentibus etiam per appellationem, quam in futurum super eisdem beneficiis (ut præmittitur) reservatis, committendis causis, per dilectos filios magistros Capellanos nostros, causarum palatii Apostolici auditores, atque alios quoscumque delegatos, & Judices ubilibet inviolabiliter observari, & secundum præmissa, non aliter sententiari, & definiri volumus atque mandamus eis, & eorum cuilibet, quavis alia super præmissis interpretandi facultate sublata: Decernentes exnunc irritum, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis, declarationis, voluntatis, mandati & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Marcum, Anno incarnationis Dominicæ MCCCCLXVII. Cal. Septemb. Pontif. nost. Anno 3.

DE SEDE VACANTE ALIQUID INNOVATUR.

TTIULUS III.

CAP. I.

Papa volens providere divino cultui, & ministris ejusdem, & occurrere dispendiis, quæ ipsis quotidie imminent propter occupationes vacantium Ecclesiarum primi anni, quæ competunt in diversis titulis aliquibus Ecclesiis seu personis: statuit quod quando talis occupatio imminebit in beneficiis, quæ consueverunt in decima solutione taxari, collectores ipsorum annalium sint contenti ipsa summa, pro qua consuevit dari decima, si ipsam eligendam duxerint, totali residuo penes eum, cui collatum est beneficium, remanente: vel dimissa eadem summa prædicta, possint dictum residuum sibi assumere, dum tamen eligant intra X. dies dicti eligant collectores: alias post X. dies ipsorum optio in beneficiatum transeat ipso jure. In non taxatis autem fructus decimales illius anni dividantur per medium, & utrique eorum medietas tribuatur: ita quod si alter dimidia noluerit contentari, ipse in volentem transeat ipso jure: & si quicquam aliquis contra dictam ordinationem receperit, pœnas hic contentas incurrat.

Joannes XXII. *Episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.* [*c. an. 1318. Avenioni.*]

SUscepti regiminis nos cura sollicitat, ut quæ in Ecclesiis non absque dispendio ministrorum, & cultus detrimento divini servari videamus, per appositionem congrui moderaminis in melius reformemus. Cum itaque in nonnullis Ecclesiis observetur, & a longis retroactis temporibus fuerit observatum, quod fructus a primi, vel secundi, aut alterius cujusque sequentis anni beneficiorum vacantium in eisdem, defectu vel fabricæ, aut Ecclesiæ vel personis habentibus annalia de consuetudine, privilegio, vel statuto applicetur in totum: ita quod illi, qui hujusmodi beneficia canonice obtinent, & ad quos alias de jure fructus ipsi spectare deberent, nihil inde percipiunt; unde illud inconveniens sequitur, quod commode nequeunt ad impendendum servitium debitum residere in Ecclesiis, in quibus beneficiati existunt. Nos de illo super his remedio providere volentes, per quod hi & illi in fructuum perceptione prædictorum participent, & Ecclesiæ debitis servitiis non fraudentur: præsenti decreto statuimus de fratrum nostrorum consilio, quod illi, qui fructus prædictos sibi hactenus integre vendicabant ex privilegio, de consuetudine vel statuto, nihil exinde ultra summam, pro qua unumquodque beneficiorum ipsorum consuevit in decimæ solutione taxari, prætextu cujusvis privilegii, consuetudinis, vel statuti quovis modo percipiant, sed ipsius summæ perceptione duntaxat sint omnino contenti, totali residuo prædicta obtinentibus beneficia remansuro: nisi forsan illi, qui fructus eosdem soliti fuerint (ut præfertur) cum integritate percipere, pro se mallent ipsum habere residuum, & obtinentibus ipsa beneficia summam dimittere memoratam, quo casu percipiendi quod maluerint illis relinquimus optionem: sic quod intra X. dies, postquam scriverint bene-ficia ipsa vacare, ii, quibus annalia ipsa debentur ex privilegio, consuetudine vel statuto, aut ipsorum annalium collectores, quam partem habere voluerint, an scilicet decimæ taxationem, vel illa dimissa residuum (nulla subhastatione præmissa) eligere teneantur. Quam electionem si intra dictos X. dies non fecerint, ut est dictum, extunc ad eum, cujus est beneficium, hujusmodi optio vel electio transeat ipso jure. Et hoc in Ecclesiis & partibus illis, in quibus beneficia majora & alia quantum ad solutionem decimæ sunt taxata, volumus observari. In illis vero partibus & Ecclesiis, in quibus decimarum taxatio non est facta, servetur, quod fructus & obventiones beneficii tunc vacantis, quos in decima solvere consuevit, per medium dividantur, quorum medietatem habeat is, cui annalium per alterum de prædictis modis perceptio est concessa: reliquam vero medietatem percipiat ille, cui beneficium est concessum pro sustentatione sua, & aliis Ecclesiæ oneribus supportandis. Quod si alter de prædictis prædicta medietate voluerit esse contentus, altero contentari nolente, pars nolentis ipso jure transeat ad volentem, & volens fructus & obventiones illius beneficii percipiet universos, eidem beneficio congrue faciens deserviri, ac ejus supportans onera consueta. Et si quicquam aliquis prædictorum ultra præmissa perceperit, illudque his, ad quos pertinebit, intra mensem non restituerit cum effectu, eo ipso, si Episcopus, vel superius Prælatus fuerit, a Pontificalibus & ingressu Ecclesiæ noverit se suspensum; si autem capitulum, universitas vel collegium, Ecclesiastico interdicto se noverit (donec prædicta cum integritate restituerit) subjacere. Si vero aliqua singularis persona Ecclesiastica, vel mandans id fecerit, excommunicationis incurrat sententiam ipso facto, a qua, nisi restitutione præmissa (præterquam in mortis articulo) minime absolvatur: non obstantibus quibuscumque privilegiis vel indulgentiis, aut contrariis consuetudinibus, aut contrariis statutis, juramento, confirmatione sedis Apostol. aut alia quacunque firmitate vallatis. Quæ omnia quoad hæc auctoritate Apostolica revocamus, cassamus, & irritamus, & nullius deinceps esse volumus firmitatis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis, revocationis, cassationis, & voluntatis infringere, vel ei, &c. Si quis, &c. Datum Avenion. Calend. Novemb. Pont. nostri Anno 2.

DE REBUS ECCLESIÆ NON ALIENANDIS.

TITULUS IV.

CAP. UN.

Bonorum Ecclesiasticorum alienatio non tenet, & alienantes, & recipientes sunt excommunicati, Prælatisque diversis diversæ pœnæ imponuntur.

Paulus Venetus *Papa II.* [*an. 1468. Romæ.*]

AMbitiosæ a cupiditati, illorum præcipue, qui divinis & humanis affectati, damnatione postposita, immobilia, & pretiosa mobilia Deo dicata, in quibus Ecclesiæ, monasteria & pia loca reguntur, illustrantque, & eorum ministri sibi alimoniam vendicant, profanis usibus applicare, aut cum maximo illorum ac divini cultus detrimento exquisitis mediis usurpare præsumunt, occurrere cupientes, omnium rerum & bonorum Ecclesiasticorum alienationem, omneque pactum, per quod ipsorum dominium transfertur, concessionem, hypothecam, locationem, & conductionem ultra triennium, necnon infeudationem, vel contractum emphyteuticum, præterquam in casibus a jure permissis, ac de rebus & bonis in emphyteusim ab antiquo concedi solitis, & cum Ecclesiarum evidenti utilitate, ac de fructibus & bonis, quæ servando servari non possunt, pro instantis temporis exigentia, hac perpetuo valitura constitutione præsenti fieri prohibemus: prædecessorum nostrorum constitutionibus, prohibitionibus, & decretis aliis super hoc editis, quæ tenore præsentium innovamus, in suo nihilominus robore permansuris. Si quis autem contra hujus nostræ prohibitionis seriem de bonis, & rebus eisdem quicquam alienare præsumpserit, alienatio, hypotheca, concessio, locatio, conductio & infeudatio hujusmodi, nullius omnino sint roboris vel momenti. Et tam qui alienat, quam is, qui alienatas res & bona prædicta receperit, sententiam excommunicationis incurrat. Alienanti vero bona Ecclesiarum, monasteriorum, locorumque piorum quorumlibet inconsulto Rom. Pont. a aut contra præsentis constitutionis tenorem, si Pontificali seu Abbatiali præfulgeat dignitate, ingressus Ecclesiæ sit penitus interdictus. Et si per sex menses immediate sequentes, sub interdicto hujusmodi animo (quod absit) perseveraverit indurato, lapsis mensibus eisdem a regimine & administratione suæ Ecclesiæ vel monasterii, cui præsidet in spiritualibus & temporalibus, sit eo ipso suspensus. Inferiores vero Prælati, Commendatarii, & aliarum Ecclesiarum Rectores, beneficia vel administrationem quomodolibet obtinentes, prioratibus, præposituris, præpositatibus, dignitatibus, personatibus, administrationibus, officiis, canonicatibus, præbendis, aliisque Ecclesiasticis cum cura & sine cura secularibus & regularibus beneficiis, quorum res & bona alienarunt duntaxat,

ipso

a *Vide extravagantem Pii V. Pontificis Maximi, incip. Durum nimis.*

a *Vide Concil. Trid. sess. 25. de reform. c. 11.*

ipso facto privati existant, illaque absque declaratione aliqua vacare censeantur, possintque per locorum ordinarios, vel alios, ad quos eorum collatio pertinet, personis idoneis (illis exceptis qui propterea privati fuerint) libere de jure conferri, nisi aliter dispositioni Apost. sedis sint specialiter, aut generaliter reservata: nihilominus alienatæ res & bona hujusmodi ad Ecclesias, monasteria & loca pia, ad quæ ante alienationem hujusmodi pertinebant, libere revertantur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ prohibitionis, & innovationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Marcum, Anno Dom. incarn. MCCCC. LXVIII. Cal. Mart. Pontif. nost. An. 4.

¶ PITH. 1. *Intonsulta Romano Pontifice.*) Vide cap. 11. *de reb. Eccles. non alienand.* in 6.

DE EMPTIONE, ET VENDITIONE.

TITULUS V.

CAP. I.

Contractus emptionis, & venditionis annui census cum conditione revenditionis declaratur hic non esse usurarius. Et in fine mandatur, quod hujusmodi bullæ publicentur.

Martinus V. *Venerabilibus Fratribus Treveren. & Lubicen. ac Almicen. Episc.* (c. an. 1420. Romæ in Germaniam.)

a De materia hujus extravagantis vide gloss. & doctores in c. conquestus. de usur. Butrium, & Imolam in c. ad nostram, de empt. & vend. Anch. consil. 30. incip. Dubitari solet, Felinum in c. si cautio, de fide instr. & Sot. l. 6. de just. & jur. q. 5. art. 3.

REgiminì universalis Ecclesiæ, quanquam immeriti, disponente Domino præsidentes, curis angimur assiduis, ut juxta creditæ nobis dispensationis officium, subditorum quorumlibet paci & quieti (quantum nobis ex alto conceditur) intendamus. Et dubia, quæ inter eos oriuntur pro tempore, ne litis anfractum, seu scandalorum parturiant fomentum, nostro moderamine declarentur. Sane petitio dilectorum filiorum universorum cleri, nobilium, incolarum, & habitatorum civitatis, & diœces. Vratislavien. nobis exhibita continebat, quod a centum annis citra, & supra, & a tanto tempore, & per tantum tempus, cujus contrarii memoria hominum non existit, in eisdem civitate & diœc. ac partibus aliis vicinis, quædam consuetudo rationabilis observata, præscripta, & ac moribus utentium approbata, ad communem hominum utilitatem introducta fuisset. Pro quibus Princeps, Baro, miles, civis, sive oppidanus partium earundem, cum hoc expedire videbatur, melius per hoc non valentes sibi consulere, personæ Ecclesiasticæ, aut seculari collegio, aut universitati, oppido vel civitati, super bonis suis, dominiis, oppidis, terris, agris, prædiis, domibus, & hæreditatibus vendere consuevit, & vendidit annuos census unius, vel plurium marcarum, aut grossorum Pragensium nummi Polonici, a & pagamenti consueti: ad rationem, & pro qualibet marca annui census X. XI. XIII. XIV. marcæ, aut plus vel minus, secundum temporis qualitatem, prout ipsi contrahentes tunc inter se convenerant. Ipsi venditori tunc integraliter in pecunia numerata solvi consueverunt, bonis in ipso contractu tunc expressis, pro ipsius census annui exsolutione in perpetuum obligatis. Et semper in ipsis contractibus expresse ipsis venditoribus data fuit facultas atque gratia, quod ipsum annuum censum in toto vel in parte pro eadem summa denariorum, quam ab ipsis emptoribus receperunt, quandocunque vellent, libere absque alicujus requisitione, contradictione, vel assensu possent extinguere & redimere, ac se ab ipsius census solutione extunc penitus liberare. Sed ad hoc hujusmodi census venditores inviti nequaquam per emptores arctari, vel adstringi valerent, etiam ipsis possessionibus, & bonis obligatis penitus interemptis seu destructis. Fuitque, & est talis contractus emptionis, & venditionis per Episcopos Vratislavien. pro tempore existentes, & eorum officiales, necnon per diversos dominos temporales locorum & terrarum, in quibus census hujusmodi constituti existunt, tanquam licitus, & communi utilitati deserviens, sæpius confirmatus pariter & approbatus. Quodque etiam super hujusmodi censibus plurima beneficia Ecclesiastica, collegia, canonicatus, & præbendæ, dignitates, personatus & officia, vicariæ, altaria numero plusquam duo millia, de expresso consensu, & voluntate dominorum temporalium, sub quorum territoriis dicta bona obligata consistunt, erecta, dotata, & fundata, authenticis eorundem dominorum temporalium literis, sigillis sigillatis & roboratis fore noscuntur. Quodque etiam venditores eorundem censuum se nonnunquam ad ipsorum censuum solutionem, pœnis & censuris Ecclesiasticis ordinariorum locorum sponte & libere submiserunt: fueruntque etiam aliqui eorum tractu temporis compulsi fuerunt, & compelli consueverunt. Tamen nonnulli ex venditoribus ipsis in avarum pravum conversi, cupientes cum alterius jactura locupletari, hujusmodi census hucusque per eos ante libere, & absque ulla contradictione solutos, eisdem emptoribus, tam Ecclesiasticis, quam secularibus solvere contradicunt, & recusant, confingentes hujusmodi emptionis, & venditionis contractus fore & esse usurarios, & illicitos, ipsos emptores Ecclesiasticos & seculares, necnon collegia, canonicatus, & præbendas, & dignitates, personatus, & officia, vicarias & altaria, ac beneficia hujusmodi ipsorum annuorum censuum spoliant perceptione, & detinent spoliatos, in animarum suarum periculum, eorumque emptorum præjudicium, damnum & gravamen. Et propterea an contractus emptionis, & venditionis hujusmodi liciti existant, a nonnullis hæsitatur. Quare pro parte eorundem cleri, nobilium, incolarum, & habitatorum civitatis, & diœc. Vratislavien. nobis fuit humiliter supplicatum, ut an contractus hujusmodi liciti vel illiciti censeri debeant, declarare, & alias eis in præmissis opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur hujusmodi supplicationibus inclinati, quia etiam ex relatione dilecti filii nostri Gulielmi tituli sancti Marci Presbyteri Cardinalis, cui negotium hujusmodi cum peritorum consilio commisimus examinandum, comperimus contractus hujusmodi juridicos, & juxta determinationem doctorum licitos fore. Ad hujusmodi ergo ambiguitatis tollendum dubium in præmissis, præfatos contractus, licitos, & juri communi conformes, ac ipsorum censuum venditores, ad illorum solutionem (remoto contradictionis obstaculo) obligari, auctor. Apost. tenore præsentium ex certa scientia declaramus: non obstantibus præmissis, cæterisque contrariis quibuscunque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Volentes, quod prædictæ literæ nostræ debitum sortiantur effectum, Fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel duo, aut unus vestrum, per vos, vel alium seu alios, præfatis emptoribus in præmissis opportuni favoris præsidium efficaciter impendentes, dictasque literas, ubi, quando, & quoties expedire videritis, auctoritate nostra solemniter publicantes, faciatis eadem auctoritate eisdem emptoribus, vel ipsorum procuratoribus eorum nominibus, per venditores, seu debitores censuum hujusmodi de præfatis censibus juxta contractuum, & conventionum inter ipsos habitorum formam & tenorem, plenam & debitam satisfactionem impendi. Contradictores per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita compescendo. Non obstante si aliquibus communiter, vel divisim a sede Apost. sit indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint, per literas Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem. Datum Romæ, apud sanctos Apost. 6. Nonas Jul. Pontific. nost. Anno 3.

¶ PITH. c. *Præscripta.* Abest a V. C. in quo legitur *legitime.*

a. *Polonici.*] Polongi.

CAP. II.

Contractum quendam emptionis, & venditionis præcedenti similem declarat esse juri consonum & ab usuris alienum. Et tandem jubet præsentem bullam cunctis manifestari.

Calixtus III. *Episcop. Magdeburgen. Nuremburgen. & Halberstaden. Ecclesiarum Decanis.* [c. an. 1455. Romæ in Germaniam.]

b Vide Doct. in proximo præcedenti extravaganti citatos.

REgimini *b* universalis Ecclesiæ quanquam immeriti disponente Domino præsidentes, curis angimur assiduis, ut juxta nobis crediti dispensationem officii subditorum quorumlibet paci & quieti (quantum nobis ex alto conceditur) intendamus: & dubia, quæ inter eos oriuntur pro tempore (ex litium anfractus exinde, seu scandala proveniant) debito (prout justitia persuaserit) declarationis nostræ ministerio sopiantur. Sane pro parte venerabilis fratris nostri Joannis Episcopi Mersburgen. & dilectorum filiorum universi Cleri civitatis, & diœcesis Mersburgen. nobis nuper exhibita petitio continebat, quod licet a tanto tempore, cujus contrarii memoria non existit, in diversis Alemaniæ partibus, pro communi hominum utilitate, inter habitatores, & incolas partium earundem talis inoleverit, hactenusque observata fuerit legitime præscripta, ac moribus utentium & ordinariorum permissione, & plerunque expressa ratificatione approbata consuetudo, quod ipsi habitatores & incolæ, sive illi ex eis, quibus id pro suis statu, & indemnitatibus expedire visum fuerit, super eorum bonis, domibus, agris, prædiis, possessionibus, & hæreditatibus annuos marcarum, florenorum, seu grossorum monetæ in partibus illis currentis, reditus seu census vendentes pro singulis ex marcis, florenis sive grossis hujusmodi ab eis, qui illos, vel illos, sive reditus sive census ipsos emerint, certum competens pretium, in numerata pecunia secundum temporis qualitatem, prout ipsi vendentes, & ementes, in contractibus super his inter se firmaverunt, & recipere soliti fuere, illa ex domibus, terris, agris, prædiis, possessionibus, & hæreditatibus prædictis, quæ in hujusmodi contractibus expressi fuerant, prædictorum solutione redituum, & censuum efficaciter obligantes, in illorum vendentium favorem: hoc adjecto, quod ipsi pro rata, qua hujusmodi per eos receptam dictis ementibus restituerent in toto, vel in parte pecuniam, a solutione redituum seu censuum hujusmodi restitutam pecu-

niam

niam contingentiam, liberi forent penitus, & immunes. Sed eidem emptores, etiamsi bona, domos, terras, agros, possessiones, & hæreditates hujusmodi processu temporis ad omnimodæ destructionis sive deminutionis reducerentur opprobrium, pecuniam ipsam etiam agendo repetere non valerent. Apud aliquos tamen hæsitationis versatur scrupulus, an hujusmodi contractus liciti sint censendi. Unde nonnulli illos asserere fore prætendentes, occasionem quærunt reditus, & census hujusmodi ab eis debitos non solvendi. Quare pro parte Episcopi, & Cleri prædictorum, asserentium, quod in talibus sic emptis censibus, & reditibus, fructus, reditus, & proventus plurium Ecclesiarum, monasteriorum, hospitalium, & Ecclesiasticorum beneficiorum, civitatis, & diœcesis, ac partium prædictarum, necnon fere omnes quotidianæ distributiones, quæ in plerisque ex Ecclesiis ipsis divinis interessentibus ministrari solent, consistere noscuntur. nobis fuit humiliter supplicatum, ut super his Apostolicæ sedis declarationis oraculum impertiri, & adjicere paterna dilectione curaremus. Nos igitur hujusmodi in hac parte supplicationibus inclinati, & factam ac commissionem felicis recordationis Martini Papæ quinti, prædecessoris nostri, desuper examinationem, & ejusdem prædecessoris nostri declarationem attentius perstringentes, suisque vestigiis inhærentes, ad omne super his ambiguitatis tollendum dubium, præfatos contractus licitos, jurique conformes, & venditores eosdem ad ipsorum solutionem censuum, & redituum, juxta dictorum contractuum tenores (remoto contradictionis obstaculo) efficaciter teneri auctoritate Apostolica præsentium serie declaramus. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum, Anno incarnationis Dominicæ, MCCCCLV. pridie Nonas Maji, Pontificatus nostri Anno primo. Volentes itaque, quod prædictæ literæ debitum sortiantur effectum, fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel duo, aut unus vestrum, per vos vel alium, seu alios, dictis Præposito, Decano, Capitulo, ac aliis beneficiatis, opportunæ defensionis præsidio assistentes, dictasque literas (ubi & quando, ac quoties expedire videritis) auctoritate nostra solenniter publicantes, faciatis, & eadem auctoritate per venditores seu debitores redituum, & censuum hujusmodi dictis emptoribus, seu illis, quibus ipsorum redituum, & censuum solutio præstanda fuerit, de eisdem censibus, & reditibus juxta contractuum, & conventionum super his habitorum formam, & tenorem, plenam & debitam satisfactionem impendi, contradictores vero per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo: non obstante si aliquibus communiter, vel divisim a sede Apost. indultum existat, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint, per literas Apostolicas non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum, de indulto hujusmodi mentionem. Datum ut supra.

DE SEPULTURIS.

TITULUS VI.

CAP. I.

Corpora defunctorum exenterantes, & ea immaniter decoquentes, ut ossa a carnibus separata ferant sepelienda in terram suam, ipso facto sunt excommunicati.

Bonifacius VIII. (*c. an.* 1300. *Romæ.*)

DEtestandæ feritatis a abusum, quem ex quodam more a horribili nonnulli fideles improvide prosequuntur, nos pia intentionis ducti proposito, ne abusus prædicti sævitia ulterius corpora humana dilaceret, mentesque fidelium horrore commoveat, & perturbet auditum, digne decrevimus abolendum. Præfati namque fideles hujus suæ improbandæ utique consuetudinis vitio intendentes, si quisquam ex eis genere nobilis, vel dignitatis titulo insignitus, præsertim extra suarum partium limites debitum b naturæ persolvat, in suis vel alienis remotis partibus sepulturæ electe, defuncti corpus ex quodam impiæ pietatis affectu truculenter exenterant, ac illud membratim, vel in frusta immaniter concidentes, ea subsequenter aquis immersa exponunt ignibus decoquenda. Et tandem ab ossibus tegumento carnis excusso, eadem ad partes prædictas mittunt seu deferunt tumulanda. Quod non solum divinæ Majestatis conspectui abominabile plurimum redditur, sed etiam humanæ considerationis obtutibus occurrit vehementius abhorrendum. Volentes igitur (prout officii nostri debitum exigit) illud in hac parte remedium adhibere, per quod tantæ abominationis, tantæque immanitatis, & impietatis abusus penitus deleatur, nec extendatur ad alios: Apost. auctoritate statuimus, & ordinamus, ut cum quis cujuscunque status aut generis seu dignitatis extiterit, in civitatibus, terris, seu locis, in quibus Catholicæ fidei cultus viget, diem de cætero claudet extremum, circa corpora defunctorum hujusmodi abusus, vel similis nullatenus observetur, nec fidelium manus tantæ immanitate fœdentur. Sed ut defunctorum corpora sic impie ac crudeliter non tractentur, deferantur ad loca, in quibus viventes elegerint sepeliri, aut incineratæ, castro vel loco, ubi decesserint, vel loco vicino, Ecclesiasticæ sepulturæ tradantur ad tempus, ita quod demum incineratis corporibus, aut alias ad loca, ubi sepulturam elegerint, deportentur, & sepeliantur in eis. Nos enim si prædicti defuncti executor, vel executores, aut familiares ejus, seu quivis alii cujuscunque ordinis, conditionis, status, aut gradus fuerint, etiam si pontificali dignitate præfulgeant, aliquid contra hujusmodi nostri statuti, & ordinationis tenorem præsumpserint attentare, defunctorum corpora sic inhumaniter, & crudeliter pertractando, vel faciendo pertractari, excommunicationis sententiam (quam exnunc in ipsos proferimus) ipso facto se noverint incursuros a qua non nisi per Apostolicam sedem (præterquam in mortis articulo) c possint absolutionis beneficium obtinere. Et nihilominus ille, cujus corpus sic inhumane tractatum fuerit, Ecclesiastica careat sepultura. Nulli ergo, &c. Datum Lateran. XII, Cal. Martii, Pont. nost. Anno 6.

¶ PITH. t. *Detestandæ feritatis*, &c. Huic statuto occasionem dedit N. tituli Sancti Laurentii in Damaso Presbyter Cardinalis, ut patet ex vetere codice Sancti Victoris Parisiensis.

a *Al. more.*

b *Mori, est naturæ debitum solvere.*

c *Vide Concil. Trid. sess. 14. c. 7. de casuum reserv.*

CAP. II.

Super prædicationibus, confessionibus, & sepulturis providet hoc cap. ut tollat contentiones, quæ olim erant inter curatos ex una parte, & Jacobitas, & Chordigeros ex altera. Hoc cap. licet fuisset sublatum per extravagantem, inter cunctas, quæ est infra de privil. est tamen hodie innovatum per Clem. Dudum. de sepult.

Bonifacius VIII. (*c. an.* 1300. *Romæ.*)

SUper cathedram a præeminentiæ pastoralis divina disponente clementia constituti, etsi multis & arduis, quæ in amplum Romanæ curiæ alveum undique confluunt quasi torrens, prægravemur negotiis, curis excitamur innumeris, cogitationibus plurimis distrahamur: circa id tamen ferventibus votis intendimus, vacamus instantius, ac operosæ studium solicitudinis impertimur, ut ad divini nominis gloriam, exaltationem catholicæ fidei, & profectum fidelium animarum (præcisis radicitus dissidiorum vepribus, & litigiorum anfractibus omnino subductis) inter Ecclesiarum antistites, ad curam & regimen gregis Dominici deputatos, cæterasque personas, quas ordo clericalis includit, pacis tranquillitas vigeat, fervor charitatis exuberet, invalescat concordiæ unitas, animorum identitas perseveret. Scimus enim & ex evidentia facti colligimus, quod non nisi in pacis tempore bene colitur pacis auctor: nec ignoramus, quod dissensiones & scandala pravis actibus aditum præparant, rancores & odia suscitant, & illicitis moribus ausum præbent. Ab olim siquidem inter Prælatos & Rectores, seu Sacerdotes, ac Clericos parochialium Ecclesiarum per diversas mundi provincias constitutos ex una parte, & Prædicatorum & Minorum ordinum fratres ex altera (pacis æmulo sator zizaniæ procurante) gravis & periculosa discordia extitit suscitata super prædicationibus fidelium populis faciendis, eorum confessionibus audiendis, pœnitentiis injungendis eisdem, & tumulandis defunctorum corporibus, qui apud fratrum ipsorum Ecclesias sive loca eligunt eligere sepulturam. Nos autem (pii patris more laudabili) moleste ferentes incommoda filiorum, reducentes ad exactæ considerationis examen, ac intra pectoris claustra solicite revolventes, quam sit plena periculis, quam noxia dispendiis, quamque in divinæ majestatis conspectu reddatur exosa discordia supradicta: & propterea intendentes paternæ solicitudinis studio illam prorsus evellere, ac omnimode submovere, nullis unquam futuris temporibus favente Domino suscitandam: grandi quoque desiderio cupientes, ut hujusmodi negotium, quod potissime insidet cordi nostro, finem salubrem & celerem per Apostolicæ solertiæ studium consequatur: diligenti cum fratribus nostris deliberatione præhabita super eo, ad honorem Dei, & exaltationem catholicæ fidei, quietem status partium prædictarum, ac salutis animarum fidelium incrementum, de ipsorum fratrum consilio, auctoritate Apostolica statuimus & ordinamus, ut dictorum ordinum fratres in Ecclesiis & locis eorum, ac in plateis communibus libere valeant Clero, & populo prædicare ac proponere verbum Dei, hora illa duntaxat excepta, in qua locorum Prælati prædicare voluerint, vel coram se facere solenniter prædicari, in qua prædicare cessabunt, præterquam si aliud de Prælatorum ipsorum voluntate processerit, ac licentia speciali. In studiis autem generalibus, ubi sermones ad clerum ex more fieri solent, diebus illis, quibus prædicari solenniter consuevit, ad funera etiam mortuorum, & in festis specialibus sive peculiaribus eorundem fratrum, possint iidem fratres, & liceat eis libere prædicare: nisi forte illa hora, qua solet ad Clerum in prædictis locis Dei verbum proponi, Episcopus, vel Prælatus superior Clerum ad se generaliter convocaret, aut ex aliqua ratione, vel causa urgente Clerum ipsum duceret congregandum. In Ecclesiis autem parochialibus fratres illi nullatenus audeant, vel debeant prædicare, vel proponere ver-

verbum Dei, nisi fratres prædicti a parochialibus Sacerdotibus invitati fuerint, vel vocati: & de ipsorum beneplacito, & assensu, seu petita licentia fuerit, & obtenta, nisi Episcopus vel Prælatus superior per eosdem fratres prædicari mandaret. Statuimus etiam, & ordinamus auctoritate prædicta, ut in singulis civitatibus, & diœcesibus, in quibus loca fratrum ipsorum consistere dignoscuntur, vel in civitatibus & diœcesibus locis ipsis vicinis, in quibus loca hujusmodi non habentur, Magistri, Priores, provinciales prædicatorum, aut eorum Vicarii, & generales, & Provinciales Ministri, & Custodes minorum ordinum prædictorum ad præsentiam Prælatorum eorundem locorum se conferant, per se, vel per fratres, quos ad hoc idoneos fore putaverint, humiliter petituri, ut fratres, qui ad hoc electi fuerint, in eorum civitatibus, & diœcesibus confessiones subditorum suorum confiteri sibi volentium audire libere valeant, & hujusmodi confitentibus (prout secundum Deum expedire cognoverint) pœnitentias imponere salutares, atque eisdem absolutionis beneficium impendere de licentia, gratia, & beneplacito eorundem. Ac deinde præfati Magistri, & Priores, Provinciales, & Ministri ordinum prædictorum, eligere studeant personas sufficientes, idoneas, vita probatas, discretas, modestas, atque peritas, ad tam salubre ministerium, & officium exequendum: quas sic ab ipsis electas repræsentent, vel faciant præsentari Prælatis, ut de eorum licentia, gratia, & beneplacito in civitatibus, & diœcesibus eorundem hujusmodi personæ sic electæ confessiones confiteri sibi volentium audiant, imponant pœnitentias salutares, & beneficium absolutionis impendant, prout superius est expressum: extra civitates, & diœceses, in quibus fuerint deputatæ, per quas eas volumus, & non per provincias deputari, confessiones nullatenus auditura. Numerus autem personarum assumendarum ad hujusmodi officium exercendum esse debet, prout universitas Cleri, & populi, ac multitudo vel paucitas exigit eorundem. Et si iidem Prælati petitam licentiam confessionum hujusmodi audiendarum concesserint, illam præfati Magistri, Ministri, & alii cum gratiarum recipiant actione, dictæque personæ sic electæ commissum sibi officium exequantur. Quod si forte jam dicti Prælati quenquam ex dictis fratribus præsentatis eisdem ad hujusmodi officium nollent habere, vel non ducerent admittendum, eo amoto vel subtracto, loco ipsius similiter eisdem præsentandus Prælatis possit, & debeat alius surrogari. Si vero iidem Prælati præfatis fratribus ad confessiones (ut præmittitur) audiendas electis hujusmodi exhibere licentiam recusarent, nos ex nunc ipsis, ut confessiones sibi confiteri volentium libere liciteque audire valeant, & eisdem pœnitentias imponere salutares, atque eisdem beneficium absolutionis impertiri, gratiose concedimus, de plenitudine Apostolicæ potestatis. Per hujusmodi autem concessionem nequaquam intendimus personis, seu fratribus ipsis, ad id taliter deputatis, potestatem in hoc impendere ampliorem, quam in ea curatis, vel parochialibus Sacerdotibus est a jure concessa, nisi forsan eis Ecclesiarum Prælati uberiorem in hac parte gratiam specialiter ducerent faciendam. Hujusmodi quoque statuto, & ordinationibus nostris adjicimus, ut fratres dictorum ordinum in Ecclesiis, vel locis suis, ubilibet constitutis, liberam (ut sequitur) habeant sepulturam: videlicet, quod omnes ad eam recipere valeant, qui sepeliri elegerint in locis, & Ecclesiis memoratis. Verum ne parochiales Ecclesiæ, & ipsarum curati, sive Rectores, qui ministrare habent Ecclesiastica sacramenta, quibus noscitur de jure competere, prædicare, seu proponere verbum Dei, confessiones audire fidelium, debitis & necessariis beneficiis defraudentur, cum operariis mercedis exhibitio debeatur: auctoritate Apostolica constituimus, & ordinamus eadem, ut dictorum ordinum fratres de obventionibus omnibus tam funeralibus, quam quibuscunque, & quomodocunque relictis, distincte vel indistincte, ad quoscunque certos, vel determinatos usus, de quibus etiam quarta sive canonica portio dari, sive exigi non consuevit, vel non debet de jure, necnon de datis vel qualitercunque donatis in morte, seu mortis articulo in infirmitate donantis, vel dantis, de qua decesserit, quomodocunque, directe vel indirecte, fratribus ipsis, vel aliis pro eisdem, quartam partem (quam auctoritate Apostolica taxamus, & etiam limitamus) parochialibus Sacerdotibus, & Ecclesiarum Rectoribus seu curatis largiri integre teneantur, facturi & curaturi, quod nec alii, nec aliis, a quibus quarta hujusmodi minime deberetur, ad ipsorum fratrum utilitatem, vel commodum hujusmodi fiant relicta, aut in eos taliter data vel donata procedant, seu quod in morte, vel ab infirmis hujusmodi dandum, vel donandum fratribus ipsis existeret, in eosdem decentium vel donantium sanitate, sibi dari vel donari procurent: in quibus per ipsos vitandis eorum intendimus conscientias onerare, ut si (quod absit) per fratres ipsos dolo vel fraude quicquam in hac parte agi forsitan contigerit (præter id quod eos propterea dictis Sacerdotibus, Rectoribus, & curatis teneri volumus) etiam districte ratio in extremi judicii examine requiratur ab eis. Ultra portionem autem hujusmodi nihil valeant parochiales Rectores, curati & Prælati exigere supradicti, neque illis dicti fratres amplius impendere sint adstricti, neque ad id a quoquam possint aliqualiter coerceri. Nos etenim (ut in cunctis æquitas, & pacifice favente Domino procedatur) universa privilegia, gratias, indulgentias, verbo seu scripto sub quacunque forma, vel expressione, seu conceptione verborum, a nobis, vel prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus, cuicunque ordinum prædictorum concessa, necnon consuetudines, conventiones, statuta & pacta, in quantum sunt præmissis, vel alicui præmissorum contraria, ea penitus revocamus, vacuamus, cassamus, & irritamus, quinimo cassa, vel vacua, & irrita nunciamus, & decernimus nullius prorsus existere firmitatis. Cæterum universos Ecclesiarum Prælatos, cujuscunque præeminentiæ, status, vel dignitatis existant, ac Sacerdotes parochiales, & curatos, sive Rectores prædictos præsentium tenore rogamus, & hortamur attente, nihilominusque eis districte præcipiendo mandamus, quatenus pro divina & Apostolicæ sedis reverentia prædictos ordines & Professores eorum habentes affectu benevolo commendatos, fratribus ipsis non se difficiles, graves, duros, aut asperos, sed potius favorabiles, propitios, ac benignos, atque munificentia liberales se studeant exhibere: sic eos in prædicationis officio, & propositionibus verbi Dei, ac in omnibus aliis supradictis, tanquam cooperatores eorum idoneos, & laborum suorum participes prompta benignitate recipiant, ac affectuose admittere non omittant: ut proinde illis æternæ beatitudinis præmium augeatur, & animarum saluti incrementa felicia procurentur. Nec ipsos lateat, quod si secus ab eis agi fortasse contigerit in hac parte, Apostolicæ sedis benignitas, quæ ordines & professores eosdem ubere favore prosequitur, & gerit in visceribus charitatis, contra eos non immerito turbaretur, nec eadem æquanimiter pati posset, quin super hoc provisionis opportunæ remedium adhiberet, ipsosque nihilominus cœlestis indignatio Principis digne pro meritis rependeretur, cujus obsequia fratrum ipsorum sedulitas cautela prosequitur, minime præteriret. Nulli ergo omnino, &c.

¶ Prim. 2. *Super Cathedram*, &c.) Albert. Argentinens. *in Chronic. pag.* 111. & Chronicon. Citiense an. 802. Vide c. 1. *de privileg. in f. lib.* 3. *tit.* 7.

DE DECIMIS.

TITULUS VII.

CAP. UN.

Cum Bonifacius *decimam certis ex causis hic in principio expressis, ab Ecclesiis & Ecclesiasticis personis exigi statuisset, multa dubia, circa illam suborta sunt, quæ hic clare & prolixe manifestantur, unde textum cum gl. in Clem. 2. eod. tit. ubi hæc extravagans in multis declaratur.*

Bonifacius VIII. *collectori decimæ.* [*c. an.* 1300. *in Latio.*]

Declarationes, quas in negotio decimæ per nos nuper impositæ pro prosecutione guerræ ac negotii regni Siciliæ contra hostes, de Ecclesiis & personis Ecclesiasticis per totam Italiam, & certa loca constitutis, volumus observari (cujus quidem decimæ in illis partibus te superintendentem seu collectorem duximus deputandum) tales sunt: de redditibus & proventibus leprosariarum, domorum Dei, & hospitalium pauperum, qui in usus leprosorum, infirmorum, & pauperum convertuntur, decima non solvetur. Moniales etiam aliæque regulares personæ, quarum redditus, & proventus Ecclesiastici adeo sunt tenues & exiles, quod de illis sustentari non possunt, sed pro habenda vitæ suæ sustentatione necesse habent publice mendicare, & eleemosynas publice petere, dictam decimam non persolvent. Seculares quoque Clerici, quorum Ecclesiastici redditus, & proventus annui summam septem florenorum auri non excedunt, eandem decimam non præstabunt. Si vero una persona plura habeat beneficia, quorum nullum per se acceptum dictam summam septem florenorum auri annuatim attingat, simul tamen collecta in minimis proventibus summam memoratam excedant, quotquot, vel quantumcunque modica fuerint, de omnibus & singulis decima persolvetur, sed non solvetur de pitantiis Monachorum. Similiter de his, quæ a Christifidelibus relinquuntur Ecclesiis, ut ex eis perpetui emantur reditus. Item de exeniis Prælatis, & aliis personis Ecclesiasticis liberaliter factis, decima non solvetur. Solventium decimam electioni seu arbitrio committitur, utrum ipsam velint solvere per totum tempus, quod durabit decima, pro rata proventuum, quos singulis annis dicti temporis ipsos percipere contigerit, an per ipsum tempus pro rata communis æstimationis proventuum eorundem. Sed una via electa non licebit alicui variare ad aliam revertendo. Et fiat, & redigatur per collectores in scriptis electio hujusmodi expresse in prima solutione decimæ supradictæ: alioquin juxta æstimationem communem per totum tempus solvere tenebuntur. Declaramus autem, quod hi, qui elegerint solvere decimam pro rata eorum, quæ perceperint annuatim, vendant proventus beneficiorum suorum, quæ personalem residentiam non requirunt, & solvant decimam pro solo pretio, quod receperint de eisdem: dum tamen contra hoc in fraudem decimæ nihil omnino agatur. Sed Ecclesiastica persona, quæ in Ecclesia sua,

vel

vel beneficio (quod residentiam personalem requirit) non residet, sed facit in eodem per Firmarium, vel Vicarium deserviri, deputando ipsi Vicario, vel Firmario certam suorum proventuum portionem: non de vicarmtur, seu Firmarii portione, sed de universis ipsius Ecclesiæ, vel beneficii proventibus decimam exhibebit. Declaramus etiam, quod de sylvis seu nemoribus, quæ non consueverunt vendi, nil solvetur, nisi forte aliquid de illis venditum fuerit durante decima: & tunc æstimabitur, quantum valere debeant annui reditus partis venditæ secundum assisiam, quæ consuevit fieri de nemoribus in partibus illis, in quibus nemus situatum fuerit, & de sola æstimatione decima persolvetur, & non de eo, quod perciperetur de dictis sylvis seu nemoribus, quæ vendi non consueverunt, nisi forte vendantur durante decima: quæ tunc solvetur ex venditione pascuagii seu herbagii, aut alterius consimilis proventus eorundem nemorum, & sylvarum. Et si non vendantur hujusmodi pascuagia, & similia, non solverent decimam de his: ita tamen, quod in fraudem decimæ nihil contra hoc attentetur. Idemque de pascuis, herbagiis, & consimilibus obventionibus sylvarum volumus observari. De stagnis, & piscariis decima sic solvetur, videlicet quod fiet relatio de numero annorum, quibus ante venditionem ultimam vendita non fuerunt, ad quantitatem pretii ex ipsa venditione ultima recepti: ut pretio diviso in partes secundum annorum terminum, durante decima, solvatur decima ipsa de tot partibus pretii ex ipsa venditione recepti, quot fuerunt anni prædicti: ut si forte sint quinque anni elapsi, ex quo fuerat stagnum venditum, & tunc venditur pro centum florenis, fient de pretio quinque partes, & pro tribus annis, quibus durabit decima, solvetur ipsa decima de tribus partibus pretii, centum videlicet LX. florenorum, & multiplicabuntur, & minuentur partes pretii, prout plures, & pauciores fuerint dicti anni. De piscariis autem fluminum, & lacuum, & venationibus si venduntur, & sylvis cæduis, idem quod de stagnis fiet. De piscibus stagnorum, vel belliis garenarum, quos pro usu vel esu suo consumi, vel sine fraude donari contigerit, decima non solvetur. Et quia nonnulli obtinent e monasteriis, & Ecclesiis prioratus, grangias, domos, reditus, pensiones & census, in solvenda de his decima credimus distinguendum: videlicet, an talia in beneficium habeantur, an ex contractu, an ex mera gratia. Si talia in beneficium habeantur, sive hoc sit concessum per sedem Apostolicam, sive per ipsorum monasteriorum, vel Ecclesiarum personas, de illorum proventibus solvetur decima. Cum autem obtinentur talia ex contractu, puta pensionem, vel firmam annuam, in qua non est facta gratia obtinenti, sed in hoc uterque contrahentium studuit conditionem suam facere meliorem: perceptores pensionis, vel firmæ de ipsa pensione vel firma decimam exhibebunt. Si autem quis ante vel post concessionem hujus decimæ ad vitam propriam emit proventus Prioratuum, vel aliorum prædictorum pro aliqua pecunia, ita quod in hoc ei scienter gratia non est facta, considerabitur quantum æstimatione communi valeant annui proventus, prioratus, grangiæ, domus terrarum seu reditum hujusmodi: & secundum hoc ab illis, quorum est horum proprietas, qui inde pretium ipsa futuro tempore receperint, per tres annos decima exhibebitur. Si autem in his gratia facta sit obtinentibus, quia scienter pro minori pretio, quam valeant, sunt talia vendita, vel locata, ipsi obtinentes, & non monasterium vel Ecclesia de illo, in quo gratia facta est ipsis, & de reliquo illi, quorum est proprietas, decimam exhibebunt. Si autem personis aliquibus pro justa mercede, seu remuneratione laboris, vel obsequii præstiti, vel præstandi talia sunt concessa, ii, quorum est illorum proprietas in decimatione proventuum suorum, etiam horum proventus merito numerabunt, & de illis (sicut de aliis, quos pro certis suis utilitatibus expendunt) decimam exhibebunt. Quod si hæc per illos, qui ea obtinebant, in alios sunt translata (quia res transit cum onere suo) etiam circa illos, quæ prædiximus, servabuntur. Nec deducentur expensæ, quæ pro Monachis (qui in talibus prioratibus, grangiis, seu domibus, in beneficium seu ex mera gratia concessis, ex pacto teneri debent) fieri dignoscuntur. Expensæ autem illorum Monachorum vel personarum, quas teneri debent ex pacto in Prioratibus, grangiis seu domibus ad justam firmam seu pensionem concessis, sive determinate, sive non, æstimabuntur æstimatione communi, & talem æstimationem monasterium, vel Ecclesia, cujus illorum est proprietas, cum suis proventibus decimabit. Prælati de procurationibus, quas in victualibus percipiunt, decimam non persolvent: sed qui eis præstant hujusmodi victualia, in decimatione suorum proventuum, & reditnum numerabunt, & solvent decimam de eisdem. De illis autem procurationibus, quas Prælati in pecunia numerata rite percipiunt ab antiquo, & quas percipiunt, etiamsi non visitarent, decimam præstare tenentur. Prælatus autem, qui procurationem (quam sine visitatione potuit de jure percipere in pecunia numerata) remittit: quia remittit quod sibi debetur, & de quo solvisset decimam, si recepisset illud, tenetur ex tali procuratione decimam exhibere. Si vero procurationem, quam tantum in victualibus licet percipi, fortasse remittit, persona Ecclesiastica, cui remissio facta est, hujusmodi victualia cum aliis proventibus suis, cum solvet, decimam æstimabit: cum etiamsi non esset remissa, hoc facere teneretur. In solvendo decimam supradictam solæ expensæ necessariæ, quæ fiunt in re, ex qua fructus percipiuntur arando, colendo, & colligendo fructus, sine quibus non possunt inde fructus percipi, deducentur. Expensæ autem, quæ fiunt in castrorum custodibus, cum fiunt extra rem, vel etiam in ædificiis construendis vel conservandis, nullatenus deducentur: sicut nec illæ, quæ in villis tuendis fierent in guerris, seu etiam cavalcatis. De iis quoque, quæ consistunt in jurisdictione, mero imperio, regalibus atque similibus, solvetur decima deductis salariis moderatis, quæ ante concessionem decimæ consueverant solvi Judicibus, & Officialibus, similibusque personis, sine quibus jurisdictio, & cætera similia nequeunt expediri: ita tamen, quod in fraudem decimæ nihil contra hoc penitus attentetur. Sed expensæ Officialium, Judicum & consimilium personarum, factæ in vestibus sive victualibus, minime deducentur, sicut nec aliæ expensæ similes factæ circa familiam Prælatorum. Ratione autem æris alieni, quo persona solvens decimam obligata consistit, nihil de decima minuetur, etiamsi certæ res Ecclesiasticæ propter hoc a quoquam fuerint obligatæ. Item de furnis, & de molendinis decima præstabitur. Solvetur autem de oblationibus, sive fiant pro benedictione nubentium, sive pro exequiis mortuorum, necnon de proventibus sigillorum Prælatorum, & de emendis, quæ ab excommunicatis recipiuntur. De Legatis quoque sibi, & aliis personis Ecclesiasticis non personarum, sed Ecclesiarum, vel officiorum ratione relictis, decima persolvetur. Pro decima supradicta non exhibebitur pecunia, nisi illa communiter curreret de mandato Domini terræ, & quæ est moneta in locis, in quibus consistent fructus & reditus, unde decima persolvetur, nec aliqui pecuniam cambire cogentur eandem. Sed si ex probabilibus seu verisimilibus præsumptionibus apparuerit, quisquam pensatis ejus proventibus minus debito notabiliter de decima persolvisse, ita quod super hoc merito suspectus debeat reputari: ex officio nostro per viros idoneos deputandos a nobis faciemus inquiri ab illis, qui super hoc scire valeant veritatem, videlicet de consilio diœcesani Episcopi, vel alicujus deputandi ab ipso, si sit ejus subditus, & non aliter, si Episcopus ipse vel deputatus ab eo commode possit haberi: & tunc demum & non prius, ille, cujus proventus fuerint taliter æstimati, pro eo quod minus solverit, etiam nominatim excommunicabitur, si ejus contumacia exegerit, & visum fuerit expedire. Episcopi autem & Abbates cæteræque personæ Ecclesiasticæ, honorabiles non suspectæ, propriæ conscientiæ relinquantur: ita quod sufficiat quod tales excommunicationis sententia, quæ in nullo modo solventes, vel scienter adhibentes fraudem, vel malitiam circa ipsius decimæ solutionem generaliter proferetur. Super his autem fiet compulsio per censuram Ecclesiasticam, prout nobis & illi, cui hoc committendum duxerimus, visum fuerit expedire. Proferetur autem (si expediens visum fuerit) excommunicatio generaliter, vel specialiter in eos, qui contra solutionem decimæ, vel suorum æstimationem proventuum, cum fuerit facienda, fraudem vel malitiam scienter duxerint adhibendam.

§. 1. Fiet autem solutio decimæ non ex ipsis rebus, quæ percipiuntur de proventibus, sed in pecunia numerata.

§. 2. Solvetur autem decima illis, quos ad hæc contigerit deputari.

Rector parochialis, qui urgente necessitate Ecclesiæ, puta, quia ipsa residendo personaliter in eadem per se non sufficeret ipsi curæ propter multitudinem parochianorum, vel divisionem parochiæ suæ, sed necesse habet unum, vel duos, vel plures Capellanos conducere, & eis propter victum salarium constituere, salarium hujusmodi poterit in decimæ solutione deducere: sed ratione victus Capellanorum ipsorum aliquid non deducet.

§. 3. Quod si in diversis civitatibus, & diœcesibus diversa beneficia obtineantur, de unoquoque beneficio in civitate, vel diœcesi, in qua illud fuerit, decima persolvetur.

§. 4. De eleemosynis vero, seu oblationibus datis ad opus fabricæ, maxime de his oblationibus, quæ in civitatibus, & aliquibus castris, & locis dictarum provinciarum in certis festivitatibus, in candelis, & aliis consueverunt dari, & offerri ad opus fabricæ deputatis, decima non solvetur.

§. 5. Similiter nec de illis oblationibus, quæ colliguntur interdum per Laicos, qui consortiales dicuntur: interdum per Clericos, quæ ad opus consortii reducuntur, & quæ offeruntur, ut luminaria in Ecclesia, cruces, & calices fiant, & reparentur, & etiam ex illis pauperibus subveniatur, & sepeliantur corpora pauperum defunctorum. Prælati autem, & Clerici saulares, cujuscunque conditionis, aut dignitatis existant, de suis proventibus Ecclesiasticis decimam persolvent. Illæ quoque expensæ, quæ fiunt pro fossatis, & aliae pro terris ædificandis, ut uberiores fructus producant, & illæ, quæ fiunt in conservandis, & reparandis ædificiis molendinorum, domorum, seu apothecarum, & similium, & ex quibus fructus, & pensiones recipiuntur, & nisi reparentur, fructus ex eis percipi non valerent: de decima hujusmodi minime deducentur. Nec etiam illæ, quæ fiunt pro custodia castrorum, quamvis fiant majores solito.

§. 6. Insuper de oblationibus minutissimis, quas percipiunt Ecclesiasticæ personæ ratione Ecclesiarum suarum, pro sepulturis, & dandis pœnitentiis, decima persolvetur. Et quia non occurrit nobis, quod quotidianæ distributiones proventus Ecclesiastici fiet, de distributionibus, quæ dantur in horis canonicis præsentibus, debere solvi decimam declaramus.

§. 7. Illi quoque, qui deputati fuerint ad collectionem deci-

decimæ, cum hi, qui debent solvere decimam, de aliqua certa summa solvenda pro decima, neque vel convenire.

§. 8. De fructibus arborum, & hortorum solvatur decima.

§. 9. De his autem, quæ consumuntur usu, vel esu animalium, si sint Ecclesiarum, solvatur decima, deductis expensis necessariis, quæ fiunt pro custodia: si vero sunt personarum, decima non solvatur.

§. 10. Tu ergo in his solum Deum, & justitiam pro præmissis præ oculis habens ex prædictis declarationibus in decidendis hujusmodi dubitationibus, quæ pro parte leviter decidi poterunt, confirmationem accipias: super majoribus vero decisionem Apostolici oraculi expectes.

§. 11. Volumus quoque & præsentium tibi auctoritate mandamus, ut in quamquamque personam Ecclesiasticam deputatarum tibi partium, cujuscunque ordinis, conditionis, vel dignitatis existat, quæ decimam ipsam nullo modo, vel non integre scienter, aut non secundum verum valorem fructuum suorum perceptorum, sive non in terminis constitutis exhibuerit, seu in illorum exhibitione malitiam commiserit sive fraudem: excommunicationis sententiam auctoritate nostra promulges: & etiam in singulos, qui scienter impedimentum præstiterint, directe vel indirecte, publice vel occulte quo minus decimæ prædictæ solvantur. Et omnes & singulos, qui hujusmodi sententias latas incurrerint: per te & alios, singulis diebus Dominicis & festivis, pulsatis campanis, & candelis accensis, usque ad satisfactionem condignam excommunicatos publice nunties, & facias ab omnibus publice evitari: aggravaturus alias manus tuas contra ipsos prout proterviam & contumaciam exigere videris eorundem: quod si satisfacere decreverint, post plenam & integram satisfactionem ab hujusmodi excommunicationibus juxta Ecclesiæ formam absolvas eosdem, & dispenses cum eis super irregularitate, si taliter ligati non abstinuerint a divinis: proviso hactenus, quod contra decimam hujusmodi non solventes nullatenus sine speciali mandato Apostolicæ sedis invocetur brachium seculare. Quodque ad vasa sacra, paramenta, calices, cruces, & libros, aliaque bona mobilia ad cultum deputata divinum, vel ad privilegia Ecclesiarum, & monasteriorum, aliorumque locorum Ecclesiasticorum, ipsius occasione decimæ manus nullatenus extendatur. Dat. Anagniæ Cal. Octobr. Pont. nost. Anno 7.

DE REGULARIBUS, ET TRANSEUNTIBUS AD RELIGIONEM.

TITULUS VIII.

CAP. I.

Religiosi mendicantes sub excommunicationis pœna prohibentur convolare ad religionem non mendicantium, quocunque quæsito colore, quam ipso facto incurrunt tam recepti, quam recipientes, quacunque licentia non obstante. Quid juris sit de jam receptis, subdit.

Martinus IV. (*c. an. 1281.*)

Vitam ambitiosæ cupiditatis religiosis, potissime mendicantibus præcludere cupientes, ad alios Ordines præsertim monasticos (fucatis tamen coloribus asserentibus ob frugem melioris vitæ, aut arctioris observantiæ) tam sancti Benedicti, quam Cisterciensis, Camaldulensis, Vallisumbrosæ, Canonicorum regularium sancti Augustini, vel aliorum monasticorum ordinum convolare nitentibus, licentiam a sede Apostolica seu Legatis aut Nuntiis ejusdem sedis ad transferendum se de mendicantium ordinibus ad alios ordines, præsertim ea ratione (ut verisimile est, prout facti evidentia docet) ut liberius degant, dignitatesque, & beneficia monastica consequi valeant, & ex certis aliis causis honestati non consonis obtinentibus. Ac volentes etiam conservationi ordinum mendicantium providere, auctoritate Apostolica ex certa scientia tenore præsentium declaramus, & etiam decernimus, statuentes, quod de cætero nullus religiosus ordinum mendicantium quorumcunque, cujuscunque gradus, status, conditionis, vel religionis existat, quantumcunque, & qualitercunque possit, & debeat virtute cujuscunque licentiæ, etiam indulti Apostolici seu Pœnitentiarii nostri curam gerentis, vel alia quavis auctoritate hactenus, etiam per literas Apostolicas facultatum quarumvis tam Legatorum, vel Nuntiorum sedis Apostol. quam alia auctoritate, maxime de transferendis fratribus, aut aliquibus præsertim ordinum mendicantium professoribus in genere vel in specie ab ordinibus hujusmodi mendicantium, sub quacunque verborum forma appareant, admitti aut recipi per aliquos etiam superioris ordinis, seu monasterii, aut loci monastici, seu alias in Monachum vel in fratrem alicujus ex ordinibus Monasticis supradictis, vel aliis expressis (ordine Carthusiensium duntaxat excepto) sub pœna excommunicationis, quam tam recipientes, quam recepti ipso facto incurrunt. Et quam exnunc prout extunc contra quemlibet transgressorem quomodolibet in præmissis, scienter, & auctoritate antefata proferimus in his scriptis. Et a nemine, nisi duntaxat a Rom. Pontif. (præterquam in mortis articulo *a*) excommunicati hujusmodi possint absolutionis beneficium quomodolibet obtinere. Et nihilominus seces facta non teneant, & nullius existant efficacia, vel momenti. Decernentes etiam, & volentes, quod si quis hactenus virtute cujusvis licentiæ, seu mandati hujusmodi fuisset receptus ad aliquem monasticum ordinem, & habitum consuetum gestari per Monachos talis ordinis susceperit, sive professionem emiserit, sive non, sub dicta pœna teneatur in monasterio, in quo receptus fuerit (etiamsi beneficia Ecclesiastica seu rectorias Ecclesiarum quarumvis obtineat) stare in ejus totalis ordinationis, & in hujusmodi ordine monastico Altissimo deservire. Si quis autem prætextu hujusmodi licentiæ, vel sine habitu vel cum habitu vagando incederet, monitione prævia teneatur, & debeat intra terminum XV. dierum a die monitionis hujusmodi computandorum, ad ejus religionem vel ordinem, unde cum licentia, vel sine licentia recesserat, remeare. Quod si efficere neglexerit, post ipsum terminum tanquam notorius apostata excommunicatus ex omnibus, & per omnia debeat per quemlibet reputari, & ab omnibus tractari: etiam per invocationem auxilii brachii secularis, quoties fuerit opportunum. In futuris autem nullus ex professoribus alicujus ex ordinibus mendicantium hujusmodi in aliquem monasticum ordinem (Carthusiensium duntaxat excepto) possit aut debeat per quemcunque recipi, vel admitti, virtute alicujus licentiæ vel indulti, absque sedis hujusmodi licentia speciali sub dictis pœnis, & nihilominus secus facta non teneant ipso jure. Hujusmodi licentiis, & indultis, necnon constitutionibus Apostolicis, & mendicantium ordinum prædictorum, etiamsi de illis specialis, & expressa, ac de verbo ad verbum in nostris literis mentio habita foret, & aliis contrariis non obstantibus quibuscunque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis, decreti, statuti, prohibitionis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Sebennis 4. Cal. Aug. Pont. nost. Anno 1.

a Vide Concil. Trid. Sess. 14. c. 7. de casuum reservatione.

CAP. II.

Religiosi sine sui superioris licentia ultra mare euntes sunt ipso facto excommunicati, nec ibi sunt ad prædicationem, vel divinorum celebrationem admittendi.

Joannes XXII. (*c. an. 1324. Avenioni.*)

Ad nostrum nuper relatio fide digna perduxit auditum, quod nonnulli religionis gestantes habitum, sed a veritate religionis omnino vacui, & a modestia penitus alieni, ad partes quandoque transmarinas se transferunt, in quibus pauci fideles respectu infidelium commorantur. Et ut illi decipere facilius simplicium animos ac ipsos, & alios in errores præcipitare, seu retinere valeant, sub ovilla veste, ac humilitatis habitu lupinum animum occultantes, per doctrinas suas reprobas, & erroneas, fidelium mentes, quantum in eis est, corrumpere satagunt: in ipsis partibus periculum nimium spargere non omittunt, necnon & os suum ponentes in cœlum, lingua eorum falsidica transeunte super terram, S. Rom. Eccles. detrahere constitutionibus, & alia multa a fide devia in suis sermonibus, & secretis collocutionibus evomere infandis ausibus non verentur: ex quibus Deus offenditur, periculosa suscitantur scandala, paratur simplicibus laqueus, ipsique talium præsumptores de hæresi vehementer arguunt se suspectos. Nos itaque tantis obviare periculis paterna diligentiæ studiis cupientes, universis, & singulis religiosis, cujuscunque conditionis, religionis, ordinis vel status existant, de fratrum nostrorum consilio districtius auctoritate præsentium inhibemus, ne ipsorum aliquis absque superioris ordinis sui licentia, sibi per ipsius literas patentes concessa, de cætero ad partes se transferat antedictas. Superioribus ipsis nihilominus injungentes, ne quibusvis sui ordinis fratribus (nisi duntaxat viris literatis, providis & expertis) hujusmodi licentiam impertiri præsumant. Non enim quoscunque præsumentes contrarium quovis modo, excommunicationis subjacere sententiæ volumus ipso facto. A qua nullus ab alio, quam a Rom. Pont. possit (nisi duntaxat in mortis articulo) absolutionis beneficium obtinere. Cæterum universis Ecclesiæ Prælatis in virtute sanctæ obedientiæ districte præcipiendo, præsentium tenore mandamus, quatenus nullos religiosos ad partes se transferentes prædictas, nisi per patentes superioris sui ordinis literas, de licentia speciali se illuc transferendi sibi concessa, Prælatis eisdem fecerint plenam fidem, in civitatibus suis, & diœcesibus ac locis, & terris aliis ad prædicationis officium, vel divinorum celebrationem admittant: sed ipsos potius velut apostatas capiant, seu capi faciant, eos carcerali custodiæ (donec de dicta licentia speciali modo prædicto sibi constiterit) detinendo. Et nihilominus si quos religiosos approbare, quæ sedes Apost. reprobavit, vel quæ alias sunt fidei obvia, in suis prædicationibus seu secretis collocutionibus dogmatizare persenserint: eos tales (quibuscunque existentibus privilegiis) possint licite capere, & carcerali custodiæ, sicut suos possunt subditos mancipare, licentiam impertimur. Et insuper tenore præsentium mandamus eisdem, ut de præmissis summarie, simpliciter & de plano, ac sine strepitu

judi-

judicii, & figura, per se, vel alium seu alios se solertes, & fideliter studeant informare: quosque de prædictis, seu eorum aliquo repererint reos esse, juxta statuta canonum in aliorum exemplum castigare pœnis debitis non postponant: non obstantibus exemptionibus, & aliis quibuscunque privilegiis, & literis Apostolicis eisdem Religiosis, vel eorum ordinibus ab eadem sede concessis, vel in posterum concedendis: etiamsi de illis plena, & expressa mentio, ac de verbo ad verbum in præsentibus sit habenda. Quæ quantum ad prædicta, vel aliquod eorundem eisdem in nullo volumus suffragari. Nulli ergo, &c. Datum Avenion. VI. Idus Maii, Pont. nost. Anno 9.

DE RELIGIOSIS DOMIBUS.

TITULUS IX.

CAP. UN.

Licet Beguinarum status sit propter multas rationes per Clementem V. reprobatus, permittitur tamen mulieribus fide dignis, quæ nec sunt culpabiles, nec suspectæ, sub habitu Beguinarum vivere, nec sunt tales per ordinarios molestandæ. Vide cap. 1. eod. tit. in Clement.

Joannes XXII. (*c. an. 1305. Avenioni.*)

Ratio recta non patitur, ut innocentes ad pœnis cum nocentibus judicentur. Sane felic. rec. Clemens Papa V. prædecess. nost. cum de mulieribus, quæ Beguinæ vulgariter nuncupantur, nonnullis ei fuissent præcipue de Alemanniæ partibus insinuata sinistra, & præsertim quod certam quandam de summa Trinitate, & divina essentia disputarent, & prædicarent, ac circa articulos fidei, & Ecclesiastica sacramenta opiniones catholicæ fidei contrarias introducerent, & multorum simplicium animas in diversos errores inducerent: ex his & aliis frequenter de illis auditis habens eas non indigne rationa suspectas, in illas, quæ statum hujusmodi noviter assumptum sectarentur ulterius, aut quæ illum de novo assumerent, excommunicationis sententiam promulgavit. Verum quia in multis mundi partibus plurimæ sunt mulieres, quæ similiter vulgo Beguinæ vocatæ, segregatæ quandoque in parentum, aut suis, interdum vero in aliis, aut conductis sibi communibus domibus insimul habitantes, vitam ducentes honestam, Ecclesias de nocte frequentant, diœcesanis locorum, & parochialium Ecclesiarum Rectoribus reverenter obediunt, curiositatem disputandi, aut auctoritatem, seu temeritatem potius prædicandi, nullo modo sibi usurpant, nec se vel alias seu alios quolibet præmissis opinionibus, erroribusque involvunt: nec ulla super his est aut fuit hactenus nota seu suspicio contra eas, quæ ipsas dissimiles a luce sua constringeret, ut nullis earum, quæ perpetuam forte Domino continentiam devoverunt, occasio præbeatur ad lapsum: & ne periculis, damnis, & scandalis plurimis, quæ proinde verisimiliter sequerentur, pro provisione Ecclesiæ moderna occurratur: Beguinas hujusmodi inculpabiles (ut præmittitur) nec suspectas sub prohibitione, & abolitione præmissis (quas de ipsis prædecessor noster præfatus nullatenus sensisse dignoscitur) de fratrum nostrorum consilio declaramus, & volumus non includi. Locorum ordinariis nihilominus injungentes, ut eas sub prætextu hujusmodi nullatenus molestari permittant. Et si quid forsan ex hoc in bonis aut juribus a quibuscunque contra eas attentatum est hactenus, vel attentari contigerit in futurum, per illos prædictos ordinarios auct. nost. in statum reduci debitum volumus: invocato (si opus fuerit) auxilio brachii a secularis. Cæterum statum Beguinarum hujusmodi, quas esse permittimus (nisi de his per sedem Apostolicam aliter ordinarum extiterit) nullatenus ex præmissis intendimus approbare. Locorum autem ordinarios, & alios, ad quos prædicta spectabunt, curam pervigilem, & solicitudinem debitam præcipimus adhibere, ne præmissarum sequentes ineptias, & ipsarum actus temerarios imitando, præmissis erroribus, & disputationum & prædicationum temeritatibus se involvant: eas, quæ contra prædicta præsumpserint, per censuram Ecclesiasticam (appellatione postposita) compescendo. Porro mulieres, quodcunque nomen habentes, quæ de illis, ex quibus prohibitio præcesserit, culpabiles se reddiderint, aut merito notabiles, vel suspectas, si statum vel habitum quoquo modo mutaverint, vere sub prædicta decernimus remanere censura: & taliter contra eas, per illos, ad quos pertinuerit, procedi volumus & mandamus, quod ab errore de more revocatæ, non altro subjiciant sanas aures.

a *Brachium seculare potest quandoque ab Ecclesia invocari. c. 1. de off. ord. in antiq.*

DE CENSIBUS, EXACTIONIBUS, ET PROCURATIONIBUS.

TITULUS X.

CAP. UN.

Taxat procurationes, pabula charitatis, & subsidium charitativum, Salvat privilegia, conventiones, consuetudines, & præscriptiones, & indemnitatem pauperum: inhibet contravenire: punit transgressores, & eorum familiares, &c. Et locari debet sub rubrica, de censibus, & procuratoribus.

Benedict. XII. *Episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.* [*c. an. 1336. Avenioni.*]

Vas electionis Paulus Apostolus egregius prædicator, se & eos, qui secum erant, propriis manibus exhibebat b, ut pseudo & subdolis operariis sub prædicationis specie lucra sectantibus locum præcluderet, & his, quos ipse pascebat pabulo verbi Dei, non existeret onerosus. Sane licet circa modestiam in exigendis procurationibus observandam a prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus salubria emanaverint instituta, quia tamen (sicut experientia docet) nonnulli Prælatorum, necnon diœcesis Nuntiorum, vel Legatorum Apostolicæ sedis, de quibus nullam faciunt mentionem expresse, sic se reddiderunt, & reddunt in dictarum procurationum exactionibus onerosos, ut oppressi subditi hujusmodi onera nequeant supportare, & victum longi temporis brevis hora consumat. Nos attendentes, quod parentes debent thesaurizare filiis, non delitiis fastidiosis eorum substantiam absorbere: ac cupientes pro diversitate conditionum visitantium Prælatorum, & Provinciarum, ac Ecclesiasticarum etiam facultatum, certum modum sufficientem visitantibus, & supportabilem visitatis in præmissis fore de cætero observandum: de fratrum nostrorum consilio præsentis constitutionis edicto statuimus, quod cum in Franciæ, Navarræ, Majoricarum regnis, ac terris, provinciis, & partibus adjacentibus, & in exclusis eisdem, necnon in Delphinatu, Burgundiæ, Sabaudiæ, Provinciæ, & Forcalquerii Comitatibus, Archiepiscopi, & Episcopi, ac alii Prælati, & personæ Ecclesiasticæ, quibus id de jure, vel consuetudine competit, suos subditos personaliter visitabunt: iidem Archiepiscopi a suis, vel Suffraganeorum suorum cathedralibus Ecclesiis pro procuratione unius diei, sive in victualibus, sive a volentibus in pecunia, ultra trecentorum: a monasteriis vero & aliis Ecclesiis, vel prioratibus secularibus vel regularibus, habentibus collegium vel conventum duodecim, vel plurium personarum, ultra ducentorum ac quinquaginta. Ab habentibus vero paucarum personarum collegium seu conventum, & quibusvis aliis Ecclesiis, prioratibus & locis, ultra ducentorum. Episcopi vero ab Ecclesiis cathedralibus ultra ducentorum. A monasteriis vero, & Ecclesiis aliis, ac Prioratibus secularibus, vel regularibus, habentibus collegium vel conventum duodecim, vel plurium personarum, ultra ducentorum quinquaginta. Ab habentibus vero paucarum personarum collegium, seu conventum, & quibusvis aliis Ecclesiis, prioratibus & locis, ultra ducentorum. Episcopi vero ab Ecclesiis cathedralibus, ultra ducentorum. A monasteriis vero & Ecclesiis aliis ac prioratibus secularibus, vel regularibus, collegium habentibus duodecim, vel plurium personarum: ultra centum & quadraginta. Ab habentibus vero personarum collegium pauciorum, & quibuslibet aliis Ecclesiis, prioratibus & locis, ultra centum, & quadraginta. Abbates quoque a monasteriis, vel Prioratibus habentibus collegium duodecim, vel plurium personarum, ultra centum. Ab aliis quoque habentibus minus collegium, ac Ecclesiis, prioratibus & locis quibuscunque ultra lxxx. Archidiaconi quoque ultra xxxv. Archipresbyteri quoque ultra xxx. Turonen. argenti valorem recipere non præsumant. Si vero præfati Archiepiscopi, Prælati, & personæ Ecclesiasticæ ex privilegio Apostolico per alios visitare, & procurationes recipere valeant in pecunia numerata: iidem Archiepiscopi a suis & aliis cathedralibus Ecclesiis, ultra centum lx. a monasteriis vero & Ecclesiis aliis, ac prioratibus secularibus & regularibus, habentibus collegium duodecim, vel plurium personarum, ultra centum. Ab habentibus vero minus collegium, & quibuslibet aliis Ecclesiis, prioratibus & locis, ultra lxxx. Episcopi etiam ab eisdem Ecclesiis, monasteriis, prioratibus, atque locis, ultra lxxx. Abbates, ultra lx. Archidiaconi, ultra xxv. Turonen. argenti valorem non recipiant quoquo modo. In Alemanniæ quoque, Angliæ, Hungariæ, Bohemiæ, Poloniæ, Norvegiæ, Daciæ, Scotiæ, & Sueciæ regnis, terris, ac provinciis, & partibus eisdem adjacentibus Archiepiscopi & Episcopi, alii quoque Prælati, & personæ Ecclesiasticæ, cum (ut præmittitur) personaliter visitabunt, iidem Archiepiscopi & Episcopi etiamsi primates existant, a suis vel suffraganeorum suorum Ecclesiis Cathedralibus, & personis earum pro procuratione unius diei,

diei, sive in victualibus, sive e valentibus in pecunia, ultra trecentum & viginti. A monasteriis vero & aliis Ecclesiis, Prioratibus, secularibus vel regularibus, habentibus collegium duodecim, vel plurium personarum, ultra CC. & LX. ab aliis vero monasteriis, Ecclesiis, seu Prioratibus minus collegium habentibus, aliis quoque Ecclesiis, Prioratibus & locis, ultra ducentorum & viginti. Episcopi etiam a cathedralibus Ecclesiis, ultra ducentorum & viginti. A monasteriis vero & aliis Ecclesiis, & Prioratibus, secularibus vel regularibus, habentibus collegium duodecim, vel plurium personarum, ultra C. & LXXX. Ab habentibus vero collegium minus, & quibuslibet aliis Ecclesiis & prioratibus atque locis, ultra centum & quinquaginta. Abbates insuper a monasteriis, prioratibus, seu Ecclesiis habentibus collegium XII. vel plurium personarum, ultra centum. Ab habentibus vero minus collegium, ac Ecclesiis, Prioratibus, & aliis locis quibuslibet, ultra lxxx. Archidiaconi vero ultra quinquaginta. Archipresbyteri etiam, ultra decem Turonen. argenti valorem recipere non præsumant. Si vero iidem Archiepiscopi, Episcopi, & Prælati, ac personæ Ecclesiasticæ ex privilegio Apostolico per alios visitare, & procurationes recipere valeant in pecunia numerata, dicti Archiepiscopi, etiamsi primates existant, ab hujusmodi Ecclesiis, monasteriis, prioratibus, atque locis, ultra centum. Episcopi ultra octoginta, Abbates ultra lx. Archidiaconi ultra xxv. Turon. argenti valorem pro procuratione qualibet unius diei recipere non præsumant. In Castellæ quoque, Legionis, Aragoniæ & Portugaliæ regnis & dominiis, terris & provinciis Regum Castellæ, Aragoniæ & Portugaliæ, & partibus adjacentibus etiam vicinis eisdem, excepto Sardiniæ & Corsicæ regno, Archiepiscopi, Episcopi, & Prælati, ac personæ Ecclesiasticæ, cum (ut præmittitur) personaliter visitabunt, iidem Archiepiscopi a suis, & Suffraganeorum suorum Ecclesiis cathedralibus, pro procuratione unius diei, sive in victualibus, sive e valentibus in pecunia, ultra centum & quadraginta: a monasteriis vero & Ecclesiis aliis, ac prioratibus secularibus vel regularibus, habentibus collegium duodecim, vel plurium personarum, ultra centum & viginti. Ab habentibus vero minus collegium, aliisque Ecclesiis, prioratibus atque locis, ultra centum. Episcopi etiam a cathedralibus Ecclesiis, ultra centum: a monasteriis vero & prioratibus secularibus vel regularibus, habentibus collegium duodecim, vel plurium personarum, ultra lxxx. Ab habentibus vero minus collegium, aliisque Ecclesiis, prioratibus & locis, ultra lx. Abbates etiam a monasteriis vel prioratibus, habentibus collegium XII. vel plurium personarum, ultra quinquaginta. Ab habentibus minus collegium, & quibuslibet aliis Ecclesiis, prioratibus & locis, ultra xl. Archidiaconi vero, ultra xxv. Archipresbyteri vero ultra v. Turonen. argenti valorem recipere non attentent. Si vero proxime nominati Archiepiscopi, Episcopi, & Prælati, & aliæ personæ Ecclesiasticæ, ex privilegio Apostolico, per alios visitare & procurationes recipere possint, in pecunia numerata: iidem Archiepiscopi ab eisdem suis & Suffraganeorum suorum Ecclesiis ultra lxx. A monasteriis vero & Ecclesiis aliis, ac prioratibus secularibus, vel regularibus, habentibus collegium duodecim vel plurium personarum ultra lx. Ab habentibus vero minus collegium, & quibuslibet aliis Ecclesiis, prioratibus sive locis, ultra L. Episcopi etiam ab eisdem Ecclesiis, monasteriis, prioratibus sive locis, ultra xl. Abbates vero ab eorum monasteriis, prioratibus, Ecclesiis sive locis, ultra xxx. Archidiaconi vero ultra xx. Turon. argenti valorem recipere non attentent. In Apuliæ vero, Calabriæ, terræ Laboris, Siciliæ, Lombardiæ, Tusciæ, Sardiniæ, Corsicæ, & cæteris aliis Italiæ partibus, necnon Sclavoniæ, Achajæ, Cypri, & cæteris regnis, Insulisque & aliis provinciis & partibus omnibus ultramarinis, & etiam transmarinis, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, ac Prælati alii & personæ Ecclesiasticæ consistentes, cum (ut præmittitur) personaliter visitabunt: iidem Patriarchæ & Archiepiscopi a suis vel Suffraganeorum suorum Ecclesiis cathedralibus pro procuratione unius diei, sive in victualibus, sive e valentibus in pecunia, ultra lx. A monasteriis vero & Ecclesiis aliis, ac prioratibus secularibus, vel regularibus, habentibus collegium xii. vel plurium personarum, ultra quinquaginta. Ab habentibus vero minus collegium, & quibuslibet aliis Ecclesiis, prioratibus atque locis, ultra quadraginta. Episcopi etiam a cathedralibus Ecclesiis, ultra quinquaginta: a monasteriis vero, aliisque Ecclesiis, & prioratibus secularibus vel regularibus, habentibus collegium duodecim vel plurium personarum, ultra quadraginta. Ab habentibus vero minus collegium, & Ecclesiis aliis, seu prioratibus vel locis quibuslibet, ultra triginta. Abbates vero a suis monasteriis vel prioratibus, simile collegium vel majus habentibus, ultra viginti. Ab habentibus vero minus collegium, & quibuslibet aliis Ecclesiis, prioratibus atque locis, ultra sexdecim: Archidiaconi ultra decem Turonen. argenti valorem non audeant recipere quoquo modo. Si vero Prælati, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, & personæ Ecclesiasticæ proxime nominati, ex privilegio Apostolico per alios visitare, & procurationes recipere valeant in pecunia numerata: dicti Patriarchæ seu Archiepiscopi, ab eisdem suis vel Suffraganeorum suorum Ecclesiis cathedralibus, ultra quadraginta. A monasteriis quoque & Ecclesiis aliis, ac prioratibus secularibus vel regularibus, habentibus collegium duodecim vel plurium personarum, ultra triginta. Ab habentibus vero minus collegium, & Ecclesiis aliis, prioratibus, sive locis, & subditis quibuscunque, ultra viginti octo. Episcopi quoque a suis cathedralibus, & quibuslibet aliis Ecclesiis, monasteriis, prioratibus atque locis, ultra viginti. Abbates etiam ultra decem, necnon Archidiaconi ultra quinque Turonen. argenti valorem recipere non præsumant. Ita quod expensæ seu sumptus universi, seu taxatio pecuniaria hujusmodi procurationis totius diei, videlicet in pecunia, vel victualibus & necessariis aliis, prædictam summam vel valorem aliquatenus non excedat: nec ultra dictas summas vel taxationes, seu valores earum prætextu cujusvis consuetudinis, vel alias, vel ab ipsis Prælatis vel familiaribus eorumdem quicquam exigere vel recipere liceat etiam a volentibus, quando ex conventione vel consuetudine minus solvere consueverint, quod propter prædicta non plus solvant. Illud quoque, quod de Archidiaconis superius diximus ordinandum, locum habere volumus etiam in Decanis. Præpositis, aliisque personis Ecclesiasticis superius non expressis, quibus visitationis officium & procurationis receptio ex privilegio sedis Apostolicæ, vel de jure seu consuetudine competere dignoscuntur: Decanis ruralibus duntaxat exceptis, qui in aliquibus regionibus Archipresbyteri nominantur, circa quos in receptione hujusmodi procurationis id, quod supra statutum est de aliis Archipresbyteris, volumus observari. Nostræ tamen intentionis existit, quod si ex conventione, vel consuetudine, tam Ecclesiæ cathedrales, quam collegiatæ, & aliæ quælibet seculares, ac etiam monasteria, prioratus conventuales, & loca alia quævis Ecclesiastica, earumque Capitula, collegia seu conventus, Rectores etiam & personæ, Prælatis quibusvis suis visitantibus (ut præfertur) minus debeant, vel consueverint, quam per nos superius est statutum, ad solvendum ultra conventionem vel consuetudinem hujusmodi nullatenus adstringantur, sed super his circa eos conventio, & conventio hujusmodi observentur. Hujusmodi etiam moderationes, & taxationes ad Prælatos quoslibet, qui prætextu cujusvis consuetudinis in monasteriis, sive locis aliis Ecclesiasticis gratis recipiantur ad pabulum charitatis, extendimus, & etiam prorogamus: proviso nihilominus, quod in locis quibuslibet secundum quod major vel minor rerum copia fuerit in eisdem, necnon juxta majorem, vel minorem personarum, & evectionum numerum hujusmodi visitantium, expensarum majorum, vel minorum debita moderatio teneatur: ita tamen, quod majores expensæ non excedant summam superius limitatam. Insuper prædictis omnibus Archiepiscopis, Primatibus, Episcopis, & aliis superius nominatis visitantibus, ne ultra conventionem, vel consuetudinem hujusmodi circa personas, & loca, ubi fuerint, nec ultra moderationes, & taxationes permissas quicquam præsumant recipere, districtius nihilominus inhibemus. Volentes etiam constitutionem præsentem pœnæ adjectione juvari, statuimus, quod si dicti visitantes per se, vel (si eis privilegio eis competat) per alios visitationis officium exercuerint, & procurationes receperint (ut præfertur) ipsi, vel familiares eorum ultra taxationes prædictas aliquid scienter exegerint, vel receperint etiam a volente, duplum ejus, quod ipsi iidem Prælati, vel eis scientibus aut eorum habentibus eorum familia taliter exegerint, vel receperint, intra duos menses post receptionem, seu scientiam hujusmodi Ecclesiis, monasteriis, & aliis locis, a quibus illa receperint, restituere teneantur. Si vero dictis Prælatis per alios visitantibus, hi, qui pro eis visitationis officium exercebunt, per se, vel per alios ultra moderationes, seu taxationes prædictas quicquam exegerint, seu receperint etiam a volentibus, duplum ejus, quod ultra receperint, Ecclesiis, & monasteriis, vel locis aliis, a quibus id receptum fuerit, intra præfatum terminum restituere teneantur. Alioquin extunc dicti Prælati, qui ultra moderationes, & taxationes prædictas, seu conventionem, vel consuetudinem hujusmodi receperint in pecunia numerata, duplum ipsum eisdem Ecclesiis, monasteriis, sive locis ultra dictum tempus restituere differentes, ingressum Ecclesiæ sibi noverint interdictum. Hi vero pro dictis Prælatis visitationem hujusmodi (ut præmittitur) exercentes, ab officio, & beneficio noverint se suspensos, quousque gravatis Ecclesiis, monasteriis, sive locis de hujusmodi duplo plenariam satisfactionem impendent. Adjicientes constitutioni præsenti, quod si quis de familia Prælati personaliter visitantis, aliquid ultra moderationes, & taxationes prædictas per se, vel alios, Prælato ignorante, nec ratum habente, receperit ab Ecclesiis, monasteriis & locis aliis visitatis, duplum ejus, quod ultra receperit, de suo proprio intra duos menses post receptionem hujusmodi Ecclesiis, monasteriis, & locis aliis, a quibus illa receperit, reddere teneatur: alioquin extunc recipiens, si Clericus fuerit, tamdiu ab officio, & beneficio sit eo ipso suspensus: si vero Laicus, tamdiu ingressum Ecclesiæ sibi noverit interdictum, & a communione Eucharistiæ ipso facto noverit se suspensum, donec de duplo hujusmodi gravatis Ecclesiis, monasteriis, sive locis satisfecerit cum effectu: nulla eisdem ultra moderationes, & taxationes prædictas recipientibus in his donantium remissione, liberalitate, vel gratia valitura. Cæterum moderationes, & taxationes hujusmodi in illis locis volumus observari, in quibus id fieri poterit secundum Ecclesiæ, monasterii, vel loci alterius facultates. In aliis autem tantam præcipimus modestiam adhiberi, quod per hæc, quæ ad exonerationem locorum Ecclesiarum eorumdem providimus, non doleant, se gravari, nec per hoc dicti Prælati exigendi amplius quam

ipsi

ipsi subditi pati possint, indultam sibi existimant potestatem. Præmissis quoque adjiciendo statuimus, quod si dicti Prælati, vel aliquis eorundem ex Apostolica indulgentia, vel consuetudine, seu de jure, petere sibi ab Ecclesiis, monasteriis, & locis aliis, eorumque Capitulis, Collegiis, vel Conventibus, Rectoribus, seu personis moderativum, seu charitativum subsidium exhiberi, non possint a singulis Ecclesiis, monasteriis, sive locis pro subsidio hujusmodi ultra petere, vel recipere (etiam a volentibus) nisi quantum ascenderent singulæ procurationes in pactum per nos superius moderatum, quas iidem Prælati possent recipere, quando ex privilegio per alium aliquem reciperent. Porro Turonenses prædictos tales fore intelligimus, quod XII. ipsorum valeant unum florenum auri boni, puri, & legalis ponderis, ac cunei Florentini. Per constitutionem autem hujusmodi nolumus, quod prædicti Prælati, vel alii, quibus visitationis officium, & procurationum receptio ex privilegio sedis Apostolicæ, vel aliàs de consuetudine vel de jure competere dignoscuntur, jus visitandi, seu procurationes recipiendi, sibi valeant vindicare. Nec per constitutionem eandem aliis constitutionibus super præmissis, per prædecessores nostros dudum editis, quoad alia contenta in eis, aliquatenus derogetur. Insuper Abbates Cistercien. ordinis sua monasteria visitantes, sub præsente constitutione nostra nolumus comprehendi, cum super his per aliam constitutionem nostram duxerimus specialiter providendum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum constitutionis, intentionis, inhibitionis, adjectionis, & præcepti ac voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Avenion. XV. Cal. Januarii, Pontificatus vero nostri Anno 2.

DE CELEBRATIONE MISSARUM.

TITULUS XI.

CAP. UN.

[1] *Narratis perturbationibus plurimis, quæ Ecclesiæ præsertim per hæreticos inferuntur, ordinat Romanus Pontifex, quod dum Missæ celebrantur, in quibus devotius oratur, certæ preces hic expressæ ad Deum effundantur. Et ut Christiani ad id sint promptiores, viginti dies indulgentiarum cunctis hoc facientibus elargitur.* Adverte, quod sub hoc tit. apte potuisset locari Extravagans, *Docta*, quæ est supra, De vita & honest. Cler. ut ibi tractatum est.

Joannes XXII. [*c. an. 1327. Avenioni.*]

Discipulorum Christi a gesta nos instruunt, ut in pelago hujus mundi procella surgente, ad divinum consilium recurrere debeamus. Illi quidem commotione maris adeo grandi facta, ut fluctus naviculam, in quam JESUM sequentes intraverant, operirent, Christum dormientem vocibus excitarunt supplicibus, & adversus ingruentes tempestatum impetus ab eo salutis præsidium postularunt. Cum itaque catholicam Ecclesiam, quæ congregationem b fidelium comprehendit, videamus (quod dolentes referimus) pacis æmuli, zizaniorumque satoris malitia procurante, discordiarum flatibus concitatam, earumque fluctus adeo elevatos, quod quasi operiant ipsam totam: hæreticos insuper Ecclesiam ipsam cernamus, & schismaticos impugnare ferociter, ac ut inconsutilem Domini tunicam scindant, multipliciter laborare: cum fratribus nostris deliberatione præhabita diligenti, expediens, (imo necessarium potius) æstimamus, ut ad illum, qui ad dexteram Patris residet in excelsis, qui caput est congregationis ejusdem, cuique potestas omnia tam in cœlo, quam in terra noscitur tradita, cuique venti, & maria obsecundant c, levemus cum manibus corda nostra, ipsumque devotis pulsantes precibus, apud eum sedulis orationibus insistamus, ut insurgentes præmissæ fremitus tempestatis, quæ quasi universorum Christicolarum regna concutit, subditos contra dominos violato fœdere erigit, hæreticis, & schismaticis, ac rebellibus Ecclesiæ Dei insurgendi contra ipsam, ejusque iura usurpandi infanda damnabili ausum pandit: flatus cessare, fluctusque pendictus quiescere sua faciat omnipotenti virtute: cordaque hæreticorum, schismaticorum, aliorumque rebellium ad Dei Ecclesiæ unitatem, ac devotionem inclinet, & habiliter, vel forsan, cum præmissis pertinaciter intendunt persistere, ipsorum elidet superbiam, eorumque obstinatam malitiam suæ virtute dexteræ conterat, & prosternat. Corda quoque subditorum ad eorum superiores, & eorum superiorum convertat ad subditos, ipsosque diffidentes in concordiæ unitate conciliet, & confirmet: sicque det ipsis superioribus præsidere, quod sic regnent, ut dirigantur, eorumque regimen cedat subditis ad salutem perpetuam, quietem, & pacem: nobisque ipse, cujus providentia in sui dispositione non fallitur, modos, & vias aperiat, per quas hoc, quod in votis gerimus, efficaciter promovere possimus. Et quia in Missarum solemniis ad Deum consueverant preces effundi devotius, de eorundem frat. con. ordinamus, quod in singulis Missarum celebrationibus post dictum a celebrante, Pater noster, responsionesque secuta, antequam in Missa ulterius procedatur, illud Canticum: Lætatus c sum in his, quæ dicta sunt, totum cum Gloria Patri a Religiosis, Clericis, & aliis literatis præsentib. cum devotione dicatur d. Et primo dicantur Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison, Pater noster. Et post ista versiculi subsequantur, Domine salvos fac Reges. Et exaudi nos in die, qua invocaverimus te. Salvum fac populum tuum Domine, & benedic hæreditati tuæ. Et rege eos, & extolle illos usque in æternum. Fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis. Domine exaudi orationem meam, & clamor meus ad te veniat. Dominus vobiscum, Et cum spiritu tuo.

Collecta.

Ecclesiæ tuæ, quæsumus Domine, preces placatus admitte, ut destructis adversitatibus, & erroribus universis, secura tibi serviat libertate. Per Dominum nostrum.

Hostium nostrorum quæsumus Domine elide superbiam: & eorum contumaciam dexteræ tuæ virtute prosterne, Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Benedicat celebrans consequenter.

Nos autem Christifideles ad exequendum supradicta promptius donis volentes spiritualibus animare, omnibus vere pœnitentibus, & confessis, tam his celebrantibus, quam ipsis assistentibus observantibus supradicta, quam aliis preces tunc devotas Deo fundentibus, pro præmissis diebus, & Missis singulis, quibus hæc fecerint, XX. dies de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, de injunctis sibi pœnitentiis relaxamus. Nulli ergo &c. Datum XII. Calen. Julii Pont. nost. Anno 12.

DE RELIQUIIS, ET VENERATIONE SANCTORUM.

TITULUS XII.

CAP. I.

Qui conceptionem immaculatæ virginis devote celebrabunt, in eodem festo, & ejus octavis officio intererunt, tales tribuuntur indulgentiæ, quales consequuntur Christi fideles in corporis Christi solemnitate.

Sixtus IV. [*c. an. 1477. Romæ.*]

Cum præexcelsa meritorum insignia, quibus Regina cœlorum Virgo Dei genitrix gloriosa sedibus prælata æthereis, sideribus quasi stella matutina prærutilat, devotæ considerationis indagine perscrutamur, & intra pectoris arcana revolvimus, quod ipsa utpote via misericordiæ, mater gratiæ, & pietatis, amica humani generis consolatrix, pro salute fidelium, qui delictorum onere gravantur, sedula oratrix, & pervigil ad Regem, quem genuit, intercedit: dignum, quin potius debitum, reputamus universos Christi fideles, ut omnipotenti Deo (cujus providentia ejusdem virginis humilitatem ab æterno respiciens, pro reconciliando suo auctori humana natura, lapsa primi hominis æternæ morti obnoxia, eam sui unigeniti habitaculum Sancti Spiritus præparatione constituit: ex qua carnem nostræ mortalitatis pro redemptione populi sui assumeret, & immaculata virgo nihilominus post partum remaneret) de ipsius immaculatæ virginis miræ conceptione gratias, & laudes referrent, & instituta propterea in Dei Ecclesia, Missas, & alia divina officia dicant, & illis intersint, indulgentiis, & peccatorum remissionibus invitare, ut exinde fiant ejusdem Virginis meritis, & intercessione divinæ gratiæ aptiores. Hac igitur consideratione inducti, ejusdem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, auctoritate Apostolica hac in perpetuum valitura constitutione statuimus, & ordinamus, quod omnes, & singuli Christi fideles utriusque sexus, qui Missam, & officium conceptionis ejusdem Virginis gloriosæ juxta piam, devotam, & laudabilem ordinationem dilecti filii magistri Leonardi de Nogarolis Clerici Veronensis Notarii nostri, & quæ desuper a nobis emanavit, Missæ, & officii hujusmodi institutionem, in die festivitatis conceptionis ejusdem Virginis Mariæ, & per octavas ejus devote celebraverint, & dixerint, aut illis horis canonicis interfuerint, quoties id fecerint, eandem prorsus indulgentiam, & peccatorum remissionem consequantur, quam juxta felicis record. Urbani a IV. in Concilio Viennensi approbatam b, ac Martini V. & aliorum Rom. Pontificum prædecessorum nostrorum constitutiones, consequuntur illi, qui Missam, & horas canonicas in festo corporis, & sanguinis Domini nostri Jesu Christi a primis vesperis, & per illius octavas juxta Romanæ Ecclesiæ constitutionem celebrant, dicunt, aut Missæ, officio, & horis hujusmodi intersunt: præsentibus perpetuis temporibus valituris. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnat. Dom. MCCCCLXXVII. 3. Cal. Martii, Pont. nost. anno 6.

CAP.

a Luc. 8.

b *Vid. Turrecr. in summa de Eccles. 1. cap. 6.*

c Luc. 8.

d In *aliis legitur, dicant.*

a *Hanc constitutionem Urbani habes insertam in Clem. 1. de reliquiis, & venerations Sanctor.*

b *Forte approbatam.*

CAP. II.

Excommunicationem ipso facto incurrunt prædicatores asserentes divam virginem in peccato originali fuisse conceptam: qui etiam dicunt, quod festum Conceptionis ejus celebrantes graviter peccant. Et vult præsentem constitutionem in locis populosis publicari.

Idem *in eadem materia.* [*anno* 1483. *Romæ.*]

a Vide Concil. Trid. sess. 5. in decreto de peccato orig. §. ult. & extravagant. Pii V. P. et max. incip. super speciali Domini, ubi statutum confirmatur, & approbatur.

GRave a nimis gerimus, & molestum, cum sinistra nobis de quibusdam Ecclesiasticis personis referuntur. Sed in eorum, qui ad evangelizandum verbum Dei sunt deputati, excessibus prædicandi commissa, eo gravius provocamur, quo illi periculosius remanent incorrecti: cum facile deleri nequeant, qui multorum cordibus sic publice prædicando diffusius, & damnabilius imprimuntur errores. Sane cum S. Rom. Eccl. de intemeratæ, semperque Virginis Mariæ conceptione publice festum solenniter celebret, & speciale, ac proprium super hoc officium ordinaverit: nonnulli (ut accepimus) diversorum ordinum prædicatores in suis sermonibus ad populum publice per diversas civitates, & terras affirmare hactenus non erubuerunt, & quotidie prædicare non cessant, omnes illos, qui tenent aut asserunt eandem gloriosam, & immaculatam Dei genitricem absque originalis peccati macula fuisse conceptam, mortaliter peccare, vel esse hæreticos, ejusdem immaculatæ conceptionis officium celebrantes, audientesque sermones illorum, qui eam sine hujusmodi macula conceptam esse affirmant, peccare graviter. Sed & præfatis prædicationibus non contenti, confectos super his suis assertionibus libros in publicum ediderunt: ex quorum assertionibus & prædicationibus non leviæ scandala in mentibus fidelium exorta sunt, & majora merito exoriri formidantur in dies. Nos igitur hujusmodi temerariis ausibus, ac perversis assertionibus ac scandalis, quæ exinde in Dei Ecclesia exoriri possunt (quantum nobis ex alto conceditur) obviare volentes, motu proprio, non ad alicujus nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de nostra mera deliberatione, & certa scientia, hujusmodi assertiones prædicatorum eorundem, & aliorum quorumlibet, qui affirmare præsumerent, eos, qui crederent aut tenerent, eandem Dei genitricem ab originalis peccati macula in sua conceptione præservatam fuisse, propterea alicujus hæresis labe pollutos fore, vel mortaliter peccare, aut hujusmodi officium conceptionis celebrantes, seu hujusmodi sermones audientes alicujus peccati reatum incurrere, utpote falsas & erroneas, & a veritate penitus alienas, editosque desuper libros prædictos id continentes, quoad hoc auctoritate Apostolica tenore præsentium reprobamus & damnamus. Ac motu, scientia & auctoritate prædictis statuimus, & ordinamus, quod prædicatores verbi Dei, & quicunque alii, cujuscunque status, gradus, aut ordinis ac conditionis fuerint, qui de cætero ausu temerario præsumpserint in eorum sermonibus ad populum, seu alias quomodolibet affirmare, hujusmodi sic per nos improbatas, & damnatas assertiones veras esse, aut dictos libros pro veris legere, tenere, vel habere, postquam de præsentibus scientiam habuerint, excommunicationis sententiam eo ipso incurrant: a qua ab alio, quam a Rom. Pontifice (nisi in mortis articulo) nequeant absolutionis beneficium obtinere. Item motu, scientia, & auctoritate similibus, simili pœnæ ac censuræ subjicientes eos, qui ausi fuerint asserere, contrariam opinionem tenentes, videlicet gloriosam virginem Mariam cum originali peccato fuisse conceptam, hæresis crimen vel peccatum incurrere mortale, cum nondum sit a Rom. Eccles. & Apostolica sede decisum. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis contrariis quibuscunque, quibus communiter, vel divisim a sede Apostolica indultum existat, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas Apostolicas, non facientes plenam ac expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem. Et ne de præmissis aliquando valeant ignorantiam allegare, volumus, quod locorum ordinarii requisiti præsentes literas in Ecclesiis consistentibus in eorum civitatibus, & suarum diœcesum, & locis insignibus, dum major ibi multitudo populi ad divina convenerit, sermonibus ad populum mandent, & faciant publicari. Præterea, quia difficile foret præsentes literas ad singula loca, in quibus expediens fuerit, deferri, etiam volumus, & dicta auctoritate decernimus, quod earundem literarum transumpto *d* manu publici Notarii confecto, & authentico alicujus Prælati Ecclesiastici sigillo munito, ubique stetur, prout staretur eisdem originalibus literis, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ reprobationis, damnationis, statuti, ordinationis, voluntatis, & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum se noverit incursurum. Datum Rom. apud S. Petrum, anno incarnationis Dominicæ 1483. prid. Non. Sept. Pont. nost. Anno 13.

d Instrumentum ex originali transumptum quandoque facit plenam fidem.

DE IMMUNITATE ECCLESIARUM.

TITULUS XIII.

CAP. UN.

Decretalis, Clericis Laicos *eod. tit. lib. 6. habet locum tantum quoad Laicos tallias a Clericis exigentes, & dantes illis auxilium, & non quoad solventes: præcipit deinde Lateran. & generalia Concilia diligenter observari.*

Benedictus XI. [*c. an.* 1304.]

QUod a olim per felic. record. Bonifacium Papam VIII. præd. nost. contra Laicos, exigentes sive recipientes a Clericis, & Ecclesiasticis personis tallias, decimam vel aliam quotam seu quantitatem aliquam de proventibus bonorum suorum, aut Ecclesiarum: necnon adversus solventes, aut promittentes, vel consentientes se soluturos, pœnis adjectis statutum est, quantum ad pœnas ipsas ex causa de consilio fratrum nostrorum restringimus ad exigentes tantummodo, & ad exigendum dantes auxilium, consilium vel favorem: non autem quoad easdem pœnas in solventibus, aut recipientibus a sponte dantibus deinceps vendicet sibi locum. Cæterum attendant solicite Ecclesiarum Prælati, & alii Clerici Lateran. Concilium, quod in hujusmodi subventionibus solum casum necessitatis, aut communis utilitatis, ubi Laicorum ad id non suppetunt facultates, deliberatione provida noscitur excepisse: & deinde generale statuisse Concilium, propter quorundam imprudentiam, etiam in hoc casu Rom. Pont. (cujus interest communibus providere utilitatibus) primitus consulendum. Attenta igitur caveant, ne prædictorum Conciliorum transgressores existant, aliquid in casu prædicto, & multo magis si casus ipse non subsit, quoquo modo, vel titulo inconsulto Rom. Pont. occasione subventionum dictarum concedendo Laicis, vel etiam promittendo: alioquin tanquam anxium, & tam solemnium Conciliorum temerarii transgressores, quas proculdubio (Deo propitio) idem infliget Pontifex, gravissimas pœnas poterunt merito formidare. Nulli ergo hominum, &c.

a vide c. 1. eod. tit. in Clem. cum notatis ibid. per Doct.

PAstoralis cura sollicitudinis super cunctas populi Christiani nationes, invigilare remediis subjectorum, eorundem periculis obviare, ac scandala removere compellit. Sane quoniam ex constitutione felicis recordationis Bonifacii, &c. ut in Clem. 1. eod. tit.

FINIS LIBRI TERTII.

Quartus Liber vacat.

EXTRAVAGANTIUM
COMMUNIUM
LIBER QUINTUS.

DE SIMONIA.

TITULUS I.

CAP. I.

Pastus vel jocalia exigentes, & etiam dantes pro religionis ingressu, si sint singulares personæ, excommunicationis: si Conventus, vel Capitulum, suspensionis sententias ipso facto incurrunt: cujus utriusque vinculi absolutio soli Papæ reservatur: aliis pœnis in suo robore duraturis, nisi ingredientes aliquid sponte, & sine pactione obtulerint. Quid de personis jam tali labe fœdatis, & bonis sic receptis faciendum sit, tandem perstruit.

Urbanus IV. al. V. [c. an. 1262. Romæ.]

SAcræ [a], ac in vinea Domini nostri (licet insufficientibus meritis) commissæ custodiæ, nascentes vepres & spinæ adeo convalescant, quod speratam fructificationem ipsius nequeant impedire, diligentiæ nostræ incumbit officio, ut illas extirpare radicitus solerti studio procuremus. Sane multorum fide dignorum relatione didicimus, quod in nonnullis Ecclesiis, monasteriis, prioratibus, & aliis locis religiosis, tam virorum, quam mulierum, ordinum, regionum & partium diversarum detestabilis, & a canonibus reprobata servatur abusio, quod cum personæ aliquæ recipiuntur ab eis ad observantiam regularem, ipsæ temeritate præsumptuosa pastus seu prandia Capitulis, & Conventibus ipsarum Ecclesiarum, monasteriorum, prioratuum, & locorum, aut pecunias, aut jocalia, seu res alias ipsis Ecclesiis, monasteriis, prioratibus, & locis, seu præsidentibus eis, ex statuto seu consuetudine, quæ corruptela est potius dicenda, tribuere compelluntur: ex quibus decori Ecclesiastici, & immaculatæ religionis detrahitur. Quamplures etiam, tam execratione hujusmodi criminis, quam expensarum onere a sacræ religionis proposito retrahuntur: ipsæque Ecclesiæ, monasteria, & loca famulantium Deo consuetis numeris remanent destituta, & in multorum mentibus fidelium scandalum generatur. Nos igitur huic morbo pestifero cupientes congruam adhibere medelam, & aliis pœnis in talia præsumentes inflictis a jure in suo robore duraturis, pœnam adjicere graviorem: universis Abbatibus, Prioribus, Decanis, Præpositis & Magistris, necnon Abbatissis & Priorissis, aliisque Prælatis, quovis nomine nuncupatis, & eorum officialibus quarumcunque etiam Ecclesiarum, monasteriorum, prioratuum, domorum & locorum quorumlibet, religiosorum, ordinum etiam militarium, tam exemptorum, quam non exemptorum, quocunque nomine censeantur, ac Capitulis & Conventibus, & singularibus personis eorum, tenore præsentium auctoritate Apostolica (quamvis sit eis a jure prohibitum) districtius inhibemus, ne tam a maribus quam a mulieribus, volentibus ingredi eorum religionem, Ecclesias, monasteria, prioratus, domus seu loca, in eorundem personarum receptione, aut ante vel post illam, quoscunque pastus, prandia seu cœnas, pecunias, jocalia, aut res alias, etiam ad usum Ecclesiasticum, seu quemvis pium usum alium deputatas, vel deputanda, directe vel indirecte petere, vel exigere quoquo modo præsumant. Sed eas potius cum omnimoda pietate recipiant, ac in victu & vestitu sicut alias personas earum Ecclesiarum, monasteriorum, prioratuum, domorum, & locorum sincera charitate pertractent. Illa duntaxat, quæ personæ ipsæ ingredientes pure & sponte, & plena liberalitate omnique pactione cessante dare, vel offerre Ecclesiis, monasteriis, prioratibus, domibus, & locis hujusmodi voluerint, cum gratiarum actione licite recipiant. Nos enim, qui secus egerint, si sint singulares personæ tam dantes, quam accipientes, hujusmodi excommunicationis: si Capitulum, vel Conventus fuerit, suspensionis sententiis eo ipso decernimus subjacere: e quibus (præterquam in mortis articulo) absolvi nequeant absque sedis Apostol. licentia speciali. Cæterum personis illis utriusque sexus, quæ jam labe hujusmodi sunt fœdatæ, earum providentes saluti, de benignitatis gratia eas liberantes, concedimus, quod per suos locorum diœcesanos hac vice duntaxat a crimine hujusmodi, & nota infamiæ inde contracta, auctoritate Apostolica absolvantur: canonica proinde ipsis pœnitentia salutari imposita, & de qua ipsorum discretioni videbitur expedire, & demum cum ipsis, ut in earum Ecclesiis, monasteriis, prioratibus, dignitatibus & locis licite valeant remanere, misericorditer dispensetur [1]. Insuper erga personas illas, quæ in præmissis recipiendo aliqua contra canonicas sanctiones peccasse noscuntur, volentes eos reddere gratiosos, omnia recepta hujusmodi si ad communem usum monasteriorum seu locorum eorum sunt applicata, ut ad dictum usum licita concedimus retinere. Si vero ad specialem usum Abbatis seu Abbatissæ, Prioris aut Priorissæ, aut alterius singularis personæ retineantur, illa omnino præcipimus in commune. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ inhibitionis, constitutionis, concessionis, & præcepti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum 2. Nonas mensis Aprilis, Pontif. nost. Anno 1.

a *Vide cap. non satis. cap. cum in Ecclesiæ corpore, & c. Veniens eum ibi notatis, extrav. de simon. adde B. Th. 2. 2. q. 100. art. 3. ad quartum argumentum.*

CAP. II.

Omnes simoniaci cujuscunque dignitatis aut status, sunt ipso facto excommunicati: nec habent simoniace ordinati ordinis executionem. Et electiones aut aliæ provisiones per simoniam factæ non valent, nec jus percipiendi fructus tribuunt. Mediatores etiam simoniæ eadem censura ligantur, qui a solo Papa absolvuntur. Et omnes prædicti sunt Romano Pontifici revelandi.

Paulus Venetus Papa II. [an. 1464. Romæ.]

CUm [b] detestabile scelus simoniacæ pravitatis tam divinorum, quam sacrorum canonum auctoritas abhorreat atque damnet, nos considerantes, quod plures pœnarum gravitas, quam Dei timor arcere solet a voluntate peccandi, ac summis desideriis affectantes, ut horum pestiferum vitium non ex usu solum, sed etiam ex mentibus hominum saltem propter pœnarum metum penitus evellatur: prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum vestigiis inhærentes, ut etiam omnes, & singulos excommunicationis, suspensionis, privationis, & interdicti sententias, censuras, & pœnas dudum a Romanis Pontificibus prædictis, & pro talibus reputatis contra simoniacos quomodolibet latas, & illos, qui cujuscunque status, gradus, ordinis, conditionis, vel præeminentiæ fuerint, etiamsi Cardinalatus, Patriarchali, Episcopali, Regali, Reginali, vel alia quavis Ecclesiastica seu mundana dignitatibus præfulgeant, & eorum quemlibet, tam manifestum quam occultum, quas ipso facto vult incurrere volumus, confirmantes, & innovantes Apostolica auctoritate, declaramus quod omnes illi, qui simoniace ordinati fuerint, a suorum sint ordinum executione suspensi [c]. Et electiones vero, postulationes, confirmationes, provisiones, seu quasvis alias dispositiones, quas simoniaca contigerit labe fieri, & quæ viribus omnino careant in Ecclesiis, monasteriis, dignitatibus, personatibus, officiis Ecclesiasticis, & quibusvis beneficiis, aut aliquem eorum cuiquam jus nullatenus acquirere, nec inde faciat aliquis fructus suos, sed ad illorum omnium quæ percepit restitutionem sub animæ suæ periculo sit adstrictus. Statuentes præterea, quod universi, & singuli etiam præmissis dignitatibus præditi, qui quomodolibet dando, vel recipiendo simoniam commiserint, aut quod illa fiat, mediatores extiterint, seu procuraverint, sententiam excommunicationis incurrant: a qua nisi a Romano Pontifice pro tempore existente non possint absolvi, præterquam in mortis articulo constituti. Et ut hujusmodi labis contagio frequentius reprimatur, omnibus & singulis Ecclesiasticis sæcularibusque personis cujuscunque dignitatis, status, gradus, ordinis, vel conditionis fuerint, in virtute sanctæ obedientiæ districtius injungimus, ut eos omnes, quos simoniam hujusmodi commisisse vel procurasse, aut in ea mediatores esse scierint, Pontifici prædicto, vel cui idem Pontifex duxerit committendum, per se vel alios revelare quantocius non omittant. Pro revelatione hujusmodi, etiamsi complices [d] fuerint, non solum veniam a nobis, sed etiam gratiam consecuturi, si eorum indicio participes tanti criminis valeant coerceri. Quod si non fecerint, absolvi non valeant, donec prædicta revelent, & complices hujusmodi debitis actibus puniantur.

Nulli ergo, &c. nostræ confirmationis, innovationis, declarationis, & voluntatis infringere, &c. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis Dominicæ MCCCCLXIV. 9. Cal. Decemb. Pontificatus nostri Anno 1. Publicata die 24. Novemb. Anno prædicto.

b *Vide extravagant. Pii V. incip. Cum primum. §. & ut simoniaca pravitate, per quam hæc constitutio inviolabiliter observari mandatur, & de intellectu decisionem Cassador. 3. tit. de consist.*

c *Vide c. de simon. & ibi plene per Canonistas, extra de simonia, adde omnino beatum Thom. 2. 2. q. 100. art. 2. ad quartum argumentum.*

d *Complices criminis quandoque præmiantur. Cod. ad leg. Juliam majest. l. quisquis. in fine.*

DE JUDÆIS.

TITULUS II.

CAP. I.

Christiani arma portantes ad infideles, Christianos impugnantes, ipso facto sunt excommunicati, capientium servi, infames, & intestabiles tam active, quam passive, & eorum bona confiscata. vid. cap. Ita quorundam, & cap. Ad liberand. extra eod. tit.

Clemens V. (c. an. 1310. *Romæ*.)

MUlta a mentis amaritudine concitamur, gravisque doloris aculeus perfodit mœrorem nostrum, intelligentes, quod quidam sacri fonte baptismatis in devium aberrantes, qui deberent opprobrium illatum Domino in terram hæreditatis suæ totis viribus vindicare, potius injuriatoribus suis favent, Sarracenorum videlicet horribili, & perfidæ nationi: & degenerantes miserabiliter a statu fidelium, famæ propriæ immemores, & salutis obliti, inimicis crucis Christi, contra ipsius negotium, ferrum, equos, arma, & alia vetita, necnon victualia, & mercimonia in Alexandriam, & ad alia loca Sarracenorum terræ Ægypti deferre præsumunt. Ex quo manifeste apparet, quod Christianos, qui ad defensionem hæreditatis Domini ibidem pro fide remanserunt, talibus adjuti subsidiis traverentur impugnent: propter quod fidei negotium ibidem quodammodo noscitur deperire. Nos igitur, qui ad liberandam terram ipsam operam dare intendimus (cum Dei adjutorio) efficacem, tam graves transgressiones ulterius sustinere nolentes, felicis recordationis Nicol. Papæ IV prædecess. nostri vestigiis inhærentes, præsentium tenore statuimus, ut nullus arma, equos, ferrum, lignamina, victualia, & alia quæcunque mercimonia in Alexandriam, vel alia loca Sarracenorum terræ Ægypti deferre, mittere, vel portare, seu de portubus eorum, ut eisdem deferantur, extrahere, vel extrahi permittere, aut eis alias auxilium vel favorem præstare quoquo modo præsumat. Nos vero illos, qui contra hujusmodi constitutionem nostram ausu temerario venire præsumpserint, eo ipso excommunicationis sententiæ decernimus subjacere: a qua absolvi nequeant, nisi tantum de bonis propriis in dictæ terræ subsidium convertendum persolverint, quantum ad partes prædictas detulerint, vel miserint, aut deferri, vel de ipsorum portubus extrahi permiserint deferendum: nec tunc etiam ab eadem (præterquam in mortis articulo) absolvantur sententia, absque mandato sedis Apostolicæ speciali. Et nihilominus, si personas eorum capi contingat, in servitutem, & captivitatem illorum esse volumus, in quorum ceciderint captionem. Auctoritate insuper Apostolica statuentes, ut illi, qui contra hujusmodi statutum nostrum quomodolibet venire præsumpserint, præter pœnas prædictas, quas ipso facto incurrant, perpetuo sint infames, & intestabiles habeantur: ita quod nec testari, nec legata sibi seu relicta percipere valeant, & insuper ad successiones, tam ex testamento, quam ab intestato sint prorsus, & reddantur inhabiles, nec ad publica quælibet admittantur officia, sintque illis omnes actus legitimi penitus interdicti, & tanquam excommunicati, hostesque catholicæ fidei (postquam de ipsorum hujusmodi temeritate constiterit) diebus Dominicis, & festivis publice nuncientur, & in fiscum bona eorum omnia devolvantur.

a *Præter c. ita quorundam, & cap. ad liberandam, extra, de Judæis, vid. Cle. 1. eod. tit. & processum Bullæ in cœna Domini. §. 5.*

CAP. II.

Judæi ad fidem conversi non sunt in bonis molestandi, ne sint deterioris conditionis post baptismum, quam essent ante.

Joannes XXII. [c. an. 1319. *Avenioni*.]

DIgnum b arbitrantes, & juri consonum, fonte renatos baptismatis Judaica cæcitate dimissa amplioribus favoribus aut gratiis, quam antea abundare: indecens, & absurdum, ut qui in perfidia abundarant, cogantur mendicare fideles: universis, & singulis Rectoribus, & aliis officialibus comitatus Venaissini, aliorumque Comitatuum, & terrarum pertinentium ad Apostolicam sedem, districte præcipimus & mandamus, quatenus conversis hujusmodi, & qui in posterum convertentur, in possessionibus, & bonis aliis, quocunque nomine censeantur, quæ in Comitatibus, & terris prædictis conversionis tempore obtinebant, seu etiam obtinebunt, occasione prædicta nullam molestiam inferant, nec ab aliis inferri permittant: sed ipsis in his, & aliis se favorabiles exhibentes, ipsos ab injuriis, & molestiis protegant, & defendant: ut sic de servitute ad libertatem se transisse percipiant, nec redire prætextu mendicitatis odibilis ad dimissam perfidiam compellantur. Nulli ergo, &c. nostrorum præceptionis, & mandati infringere. Datum Avenioni 10. Cal. August. Pont. nost. Anno 4.

b *Vide omnino extravag. Pauli Papæ III. incip. cupientes Judæos, ubi de hac materia plenius cavetur.*

DE HÆRETICIS.

TITULUS III.

CAP. I.

Damnalem, Per hoc, eod. tit. lib. 6. declarat, bona hæreticorum per diœcesanos usurpari vetans.

Benedictus XI. *Inquisitoribus hæreticæ pravitatis.* (c. an. 1304.)

EX eo a, quod quondam novella constitutio super negotio hæreticæ pravitatis a bonæ memoriæ Bonifacio Papa VIII. prædecessore nostro edita continet, quod in ipso negotio per diœcesanos Episcopos, & inquisitores super eodem facto inquiri valeat communiter, vel divisim: & si divisim processerint, teneantur sibi invicem communicare processus: nos consulere voluistis, quando & quoties sit ista processuum communicatio facienda. Nos autem de fratrum nostrorum consilio intelligendo diœcesanos, & inquisitores tunc demum divisim procedere, cum hi, & illi separatim, non quando Episcopi tantum, vel inquisitores tantum procedunt: consultationi vestræ breviter respondemus, quod quando utrique procedunt sejunctim, sibi debent in fine tantum, dum nihil restat agendum, nisi quod solum sententia promulgetur, communicare processus. Licet enim quibusdam potuisset videri per legem civilem, quod sicut quando aliquis ex adsistentibus coram alio debet ferre sententiam, utputa, quando administrator delegat causam, sibi sententiæ reservata: saltem in principio, id est, contestatione, rursus in medio, & semel in fine, quæ sunt examinata, audire debet: ita & in casu præsenti, ubi ex actis coram alio habitis alter profert sententiam, sic eis hujusmodi acta recenseat: quod fieri non potest, si eorum denegetur editio: tamen id æquitas canonum non admittit. Unum tamen casum excipimus, si alter commode non possit procedere, nisi alterius actis visis. Et hac enim causa semel tantum (ut fraudi locus non fiat) in toto negotio copia tribuatur. Verum quia b nonnulli diœcesani partem partis proventuum de hæreticorum bonis inquisitionis officio deputatam propter expensas, quas dum inquirunt in expeditione negotii, faciunt, a vobis exigere moliuntur, hoc tanquam juri absonum (cum ordinarii sint, ideoque officium tale, quod eis incumbit, propriis eos oportet explere stipendiis) fieri penitus prohibemus. Rationem coram iisdem diœcesanis proventuum, obventionum ex inquisitionis officio a vobis, non obstante aliqua constitutione, consuetudine, vel mandato contrario, non exposcant: sed eam cameræ nostræ, vel aliis, cui nos, vel successores nostri Romani Pontifices mandaverimus reddendam, reddatis, quod generaliter observari jubemus.

a *Præter notata in cap. per hoc de hæret. lib. 6. vide Nicolaum Eymericum in directorio Inquisitorum part. 3. qu. 50. 51. & 52. Repertorium Inquisitorum verbo communicare. §. sed quomodo & Zanchinum tract. de hær. c. 15.*

b *Vide Eymericum in directorio Inquisitor. p. 3. q. 104. 105. & seq.*

CAP. II.

Tres errores magistri Joannis de Poliaco, doctoris Parisiensis, hic damnantur.

Joannes XII. (c. an. 1320. *Avenioni*.)

VAs electionis doctor eximius, & egregius prædicator, cujus prædicatio mundum docuit universum, præsumptuosam illorum audaciam refrænare solicitus, qui prudentiæ propriæ innitentes, in errores proprios prolabuntur, non plus sapere, quam oportet sapere, sed ad sobrietatem sapere salubri doctrina suggessit: & juxta Sapientis c eloquium: *Quisque suæ prudentiæ modum ponat.* Sane dudum cum dilectum filium magistrum Joannem de Poliaco, sacræ Theologiæ Doctorem, certis ex causis de fratrum nostrorum consilio ad nostram præsentiam vocavissemus: fide digna relatio ad nostrum pervenit auditum, quod ipse in quibusdam articulis tangentibus pœnitentiæ sacramentum, non sobrie, sed perperam sapiebat, infrascriptos articulos, periculosos continentes errores, docens publice in suis prædicationibus & in scholis. Primo siquidem asserens, quod confessi fratribus, habentibus licentiam generalem audiendi confessiones, tenentur eadem peccata, quæ confessi fuerant, iterum confiteri proprio Sacerdoti. Secundo, quod stante, Omnis utriusque sexus, edicto in Concilio generali d, Rom. Pontif. non potest facere, quod parochiani non teneantur omnia peccata sua semel in anno proprio Sacerdoti confiteri, quem dicit esse parochialem curatum. Imo nec Deus posset hoc facere: quia (ut dicebat) implicat contradictionem. Tertio, quod Papa non potest dare potestatem generalem audiendi confessiones: imo nec Deus, quin confessus habente licentiam teneatur eadem confiteri proprio Sacerdoti: quem dicit esse (ut præmittitur) proprium curatum. Nos igitur scire volentes, si suggesta nobis veritatem haberent, articulorum præmissorum copiam eidem magistro Joanni fecimus assignari, & ad sui defensionem plenam audientiam sibi præbuimus, tam in nostra, & fratrum nostrorum præsentia in consistorio, quam alias coram aliquibus ex ipsis fratribus per nos ad hujusmodi officium deputatis. Verum licet præfatus magister dictos articulos, & contenta in ipsis defendere niteretur, asserebat tamen se paratum credere & tenere in præmissis, & aliis, quæ tenenda & credenda esse

c *Rom. 12. Proverb. 6. & 23.*

d *Scilicet Lat. sub Innoc. III. c. 21.*

esse sedes Apostolica definiret. Nos igitur attendentes, quod prædictorum articulorum assertio, prædicatio, & doctrina redundare poterat in multarum perniciem animarum, ipsos per Prælatos magistros in Theologia examinari fecimus diligenter. Nos ipsi etiam cum dictis fratribus nostris collationem solertem, & examinationem habuimus super his. Per quas quidem collationem, & examinationem super his habitas, comperimus præmissos articulos doctrinam non sanam, sed periculosam multum, & veritati contrariam continere. Quos etiam articulos omnes, & singulos idem magister Joannes, variis sibi rationibus oppositis dudum sua habitæ contraviis demonstratis, in consistorio revocavit: asserens se credere eos non veros, sed ipsorum contrarium verum esse, & dicens se nescire rationibus sibi factis in contrarium respondere. Ideoque ne per assertionem, prædicationem, & doctrinam hujusmodi in errorem (quod absit) corda simplicium prolabantur, omnes articulos, & quemlibet eorum tanquam falsos, & erroneos, & a doctrina sacra devios auctoritate Apostolica condemnamus, & reprobamus, de fratrum nostrorum consilio prædictorum, doctrinam contrariam veram, & contrarium esse catholicum asserentes: scilicet, quod illi, qui prædictis fratribus confitentur, non magis tenentur eadem peccata confiteri iterum, quam si ea aliis confessi fuissent eorum proprio Sacerdoti juxta concilium generale a. Optantesque veritatis viam notam esse fidelibus cunctis, & prædictis erroribus præcludere aditum, ne subintrent errores, felicis recordationis Alexandri IV. & Clementis IV. Romanor. Pontificum, prædecessorum nostrorum vestigiis inhærendo, universis & singulis districtius inhibemus, ne quisquam præmissos articulos per nos (ut præmittitur) damnatos & reprobatos, & contenta in eis, vel aliquo ipsorum, utpote a catholicis mentibus respuenda, tenere audeat, seu defensare quomodolibet, vel docere. Quocirca universitati vestræ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus universis & singulis vestrum in civitatibus, & diœces. vestris convocato clero & populo communiter omnia præmissa, & singula per vos, seu alios solenniter publicetis. Nos etiam eidem magistro Joanni mandamus, quod in scholis & sermone Parisius prædictos articulos, & contenta in eis tanquam veritati contraria propria vocis oraculo, asseveratione constanti publice debeat revocare. Quod se facturum dictus magister Joannes efficaciter repromisit. Datum Aven. 8. Cal. Aug. Pont. nost. Anno 5.

a Id est, Conc. gener. Later. sub Innoc. III. c. 21, & refertur in c. omnis. de pœnit. & remiss.

CAP. III.

Inquisitores hæreticæ pravitatis censuras Ecclesiasticas fulminare non possunt in Officiales, & Nuncios sedis Apostolicæ sine ipsius licentia speciali: sed de eorum excessibus informationem facere possunt, & deinde Romano Pontifici significare.

Idem. (*c. an. 1327. Avenioni.*)

CUm *f* Matthæus de Pontian. ordinis Prædicatorum, inquisitor hæreticæ pravitatis in regno Siciliæ auctoritate Apostolica deputatus, frivola occasione quæsita, ac nostra & Apostolicæ sedis reverentia & honore postpositis, in dilectum filium G. de Baleto, Archidiaconum Forolivien. Capellanum nostrum, Campaniæ, Maritimæque Rectorem excommunicationis sententiam inconsultis motibus, non sine multa temeritate duxerit proferendam: nos volentes de cætero talium præsumptoribus obviare, universis & singulis, tam ordinariis, quam delegatis Judicibus, & inquisitoribus pravitatis ejusdem, & aliis universis & singulis, quacunque auctoritate fungantur, auctoritate Apostolica districtius inhibemus, & mandamus expresse, ne contra nostros & Apostolicæ sedis officiales vel nuntios, aut ipsorum aliquem, quavis occasione vel causa, absque nostra, & Apostolicæ sedis licentia speciali, eis per sedis ipsius literas concedenda, plenam facientes de tenore præsentium mentionem, procedere quoquomodo præsumant, aut in eos, vel ipsorum aliquem excommunicationis, vel suspensionis, seu quasvis alias sententias promulgare. Nos enim exnunc decernimus irritum & inane, quicquid contra inhibitionem, & mandatum hujusmodi contigerit attentari. Volumus tamen, quod diœcesani & inquisitores prædicti super iis, quæ negotium tangunt fidei, nisi etiam super iis, quæ rem tangunt, vel publicam vel privatam, sive ordinarii, sive delegati, quacunque auctoritate fuerint, prout posset ad eorum officium pertinere, si quid per officiales & nuntios ipsos indebite forsan attentatum extiterit, se plenius informare, idque nobis significare studeant, ut providere super hoc de remedio opportuno valeamus. Nulli ergo &c. Datum Avenion. XII. Cal. Jan. Pont. nost. Anno 10.

f Super hac constitutione, vide omnino Consil. Lapi, incip. factum super quo, id Consilium nunc circumfertur post Consilia Oldradi. adde Eymericum in directorio inquisit. p. 3. q. 26.

DE SCHISMATICIS.

TITULUS IV.

CAP. UN.

Processus & sententias latas per Bonifacium VIII. contra Jacobum & Petrum de Columna, tanquam Schismaticos, & eorum posteros, revocat hic Benedictus XI. exceptis confiscationibus, in quibus nihil immutat. Et sic (ut clare patet) hæc extravagans corrigit & prorsus revocat cap. unic. eod. tit. lib. 6.

Benedictus XI. (*c. an. 1304.*)

DUdum bonæ memoriæ Bonifacius Papa VIII. prædecessor noster, contra Jacobum, Petrum, & Joannem de sancto Vito, Ottonem quondam Agapitum, Stephanum, & Jacobum Scyarram, nepotes memorati Jacobi, & filios olim Joan. de Columna, & posteritatem eorum, necnon contra Richardum, Petrum, & Joan. de monte Nigro, ac adjutores, fautores, & receptatores eorum, cujuscunque status, etiamsi Imperiali, vel Regali dignitate fulgerent, contra ipsam insuper Præneste, dum vixit, varios fecit processus, sententias graves pœnas habentes, & mulctas, prout in eisdem processibus continetur, ex quibus sic pœnas in mulctis, & prolixos breves exprimimus, quod intelligi volumus specialiter singulas numeratas, & nominatim expressas. Inter cætera siquidem deposuit dictos Jacobum atque Petrum a Cardinalatibus sanctæ Rom. Eccl. reddens eos & filios dicti Jacobi, & posteritatem eorum inhabiles ad Apostolicæ dignitatis apicem, & Cardinalatus honorem: ipsos, eosdemque Jacobum & Ottonem, & Richardum beneficiis Ecclesiasticis, & Ecclesiis conctis privavit, eosque & Agapitum, Stephanum, & Scyarram prædictos bannivit ab urbe, & ita Ecclesiæ supradictæ ipsorum confiscavit bona & jura, pluium excommunicationum sententiis innodavit, addidit infamia, capiendos exposuit, judicavit Schismaticos, & tanquam hæreticos puniendos, ab administrationibus & officiis, jurisdictionibus, exercitio & dignitatibus in urbe & circa in Rom. Eccles. & terris, ac ipsorum posteros perpetuo, & in terris Rom. Eccles. usque in quartam generationem, per masculinum & fœmininum sexum coercuit, eis incolatum, civilitatem, & habitationem urbis, circumpositæ regionis, & terrarum subjectarum Ecclesiæ interdixit, & intestabiles fecit. Nos itaque, qui ejus vices in terris gerimus, cujus est proprium misereri & parcere, eorum miseriis & ærumnis compatimur, ad clementiam pro eis commovemur, ipsis pietatis nostræ aperimus viscera, & mansuetudinem non negamus, misericordes ab eis non avertimus oculos, illisque pium animum exhibemus. Ideoque omnes prædictas, depositionis a Cardinalatibus, privationis a beneficiis & Ecclesiis, inhabilitatis ad Papatum Romanum, & honorum, & jurium, quæ certis nobilibus Romanis civibus & aliis concessa sunt (confiscationibus exceptis, in quibus nihil immutamus ad præsens) sententias, pœnas & mulctas, & alias, quæ in processibus memoratis sive alibi continentur: verbo etiam in vita ipsius, vel in morte in eos latas & inflictas, seu confirmatas, & innovatas per prædecessorem eundem, sicut si (ut prædicitur) essent per nos specialiter numeratæ, & nominatim expressæ, tam ad prædictos Jacobum & fil. dicti Joannis de Col. masculinam & fœmininam prolem eorundem Joannis & filiorum & per utrumque sexum posteritatem descendentem ab eis, Pet. & Richardo, & Joann. de monte nigro præfatos, quam ad coadjutores, fautores, receptatores, susceptores & sequaces eorum quoslibet alios, penitus tollimus & viribus vacuamus: ita quod nec etiam pro præterito tempore possint super eis aliquæ personæ impeti, quæ incurrissent eas, aut contra ipsas aliquem effectum habere. Eisque quod quævis alia quam præfatarum, depositionis a Cardinalatibus, privationis beneficiorum, & Ecclesiarum, confiscationis bonorum & jurium, quæ (ut præmittitur) dictis civibus seu aliis sunt concessa, & inhabilitatis ad Papatum sententia sive pœnæ abstulit, reddimus. Et irregularitatem, si quam quoquomodo contraxerint, removemus, & notam abolemus ipsius: inhibentes ne jam dicta Præneste cum monte suo reædificetur, vel muniatur, aut civitatis nomen, sive Episcopatum recuperet absque nostra licentia speciali. Non obstantibus quibuscunque constitutionibus, processibus, inhibitionibus, decretis, privilegiis, indulgentiis, & literis Apostolicis, per quæ præsentibus non expressa, vel totaliter non inserta, earum effectus possit quomodolibet impediri: & de quibus, quorumque totis tenoribus, de verbo ad verbum debeat in nostris literis fieri mentio specialis.

¶ Pitu. *Dudum bonæ memoriæ.*] Vide *cap. 1. de Schismat. in Sexto.*

DE FURTIS.

TITULUS V.

CAP. UN.

Publicatio excommunicationis latae in eos, qui furati sunt thesaurum Ecclesiae, quem jubente Clemente Papa de Perusio in Lucanam civitatem tres viri hic nominati deportaverant. Et hic habetur optima practica monendi malefactores, ut intra certum terminum satisfaciant, alias excommunicationem incurrant: & modum ipsius excommunicationis publicandae haec extravagans clare manifestat.

Joannes XXII. [*c. an. 1316. Avenioni.*]

INfidelis & stolidae praedicationis alumni se per culpae vitium redignos efficiunt, ut matris Ecclesiae filii nuncupentur, dum ad ipsius matris injuriam se convertunt, (quod gravi nos commotione perturbat) matris ejusdem pietatem offendunt: & hi sua pernicie miserabili caecitate delapsi, respergunt infamiae maculis loca propriae notionis. Dudum siquidem nonnulli degeneres filii, qui ad quaeque nefaria currere sunt ausi, perversis ausibus in matris ejusdem proclivitate injuriam & offensam, illam thesauri sui maximam partem, quae de Perusio ad civitatem Lucanam de mandato felicis record. Domini Clementis Papae V. praedec. nost. dum adhuc viveret, per dilectos filios Vitalem de Chabanaco, Clericum Burdegalen. dioecel. & Guil. de Luna, servientem praedecessoris ejusdem, necnon dilecto filio Jacobo de Casalibus, Decano Ecclesiae S. Severini Burdegal. dioec. Capellano nostro, fuerat deportata: & quae in sacristia monasterii S. Fridiani Lucanen. tunc temporis servabatur: deinde ad venerem praedecessoris ejusdem fideliter deferendam, tempore invasionis civitatis Lucanen. diripuerunt in praedam, & de praefata sacristia per violentiam asportarunt. Nos igitur ad recuperationem thesauri praedicti sollicitis studiis intendentes, omnes & singulos asportantes thesaurum praedictum, & alios, penes quos aliqua de thesauro fuerunt, vel adhuc existunt, auctoritate Apostolica coram hac fidelium multitudine copiosa monemus, ut ea nobis, aut ei, quem ad id duximus deputandum, infra quatuor mensium spatium a die dictae publicationis praesentium numerandum, cum integritate restituant & assignent: et omnes & singulos scientes, ubi vel penes quos aliqua de dicto thesauro extiterint, vel existant, infra terminum supradictum, nobis aut ipsi deputato nostro indicare studeant: alioquin in omnes & singulos monitioni hujusmodi contemptores, cujuscunque dignitatis, status, vel conditionis extiterint, etiamsi Patriarchali vel superiori, aut alia quacunque praeeminent dignitate, exnunc auctoritate praedicta excommunicationis sententiam promulgamus: mandantes illos per dioecesanos locorum & rectores parochialium Ecclesiarum, civitatum & dioecesum earundem singulis diebus Dominicis & festivis pulsatis campanis & candelis extinctis excommunicatos publice nunciari: processuri ad graviora nihilominus contra eos, necnon & contra civitates, communitates, universitates, & singulares personas quascunque, quae fuissent in praemissis vel publice, sicut protervia ipsorum exegerit, & viderimus expedire. Non obstante, si eis, aut eorum aliquibus, vel alicui sub quacunque forma vel conceptione verborum, a sede Apostolica sit indultum, quod excommunicari non possint, per literas sedis ejusdem non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem, & qualibet alia dictae sedis indulgentia generali vel speciali, cujuscunque tenoris existat, per quam effectus praesentium impediri possit, vel quomodolibet retardari. Ut autem hujusmodi nostra monitio veniat ad communem omnium notitiam deducatur, chartas sive membranas monitionem continentes eandem, in Ecclesiae Avenion. appendi vel affigi ostiis, seu superliminaribus ejusdem Ecclesiae faciemus, quae monitionem ipsam suo quasi sonoro praeconio & patulo indicio publicabunt: ita quod omnes & singuli, quos monitio ipsa contingit vel contingere potest, nullam postea possint excusationem praetendere, quod ad eos talis monitio non pervenerit, vel quod ignoraverint eandem: cum non sit verisimile, remanere quoad ipsos incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. Datum Avenione, 2. Calend. April, Pontif. nostri Anno 2.

DE CRIMINE FALSI.

TITULUS VI.

CAP. UN.

Alchimiae hic prohibentur, & puniuntur facientes & fieri procurantes: quoniam tantum de vero auro & argento debent inferre in publicum, ut pauperibus erogetur, quantum de falso & adulterino posuerunt: & si eorum facultates non sufficiant, poena per judicis discretionem in aliam commutabitur, & infames fiunt. Et si sint Clerici, beneficiis habitis privantur, & ad habenda inhabiles efficiuntur. Vide extravagantem ejusdem Joan. quae incipit, Provida, & est sub eod. tit. collocata.

Joannes XXII. [*c. an. 1317. Avenioni.*]

SPondent [a], quas non exhibent divitias, pauperes Alchimistae: petitur, qui se sapientes existimant, in foveam incidunt, quam fecerunt. Nam haud dubie hujus artis Alchimiae alterutrum se professores ludificant, cum sua ignorantia conscii sunt, qui supra ipsos aliquid hujusmodi dixerint, admirentur: quibus cum veritas quaesita non suppetat, diem eximunt, facultates exhauriunt: iidemque verbis dissimulant falsitatem, ut tandem, quod non est in rerum natura, esse verum aurum vel argentum sophistica transmutatione confingant: eoque interdum eorum temeritas damnata, & damnanda progreditur, ut fictis metallis cudant publicae monetae characteres fidei oculis, & non aliis Alchimicum fornacis ignem vulgum ignorantem eludant. Haec itaque perpetuis volentes exulare temporibus, hac edictali constitutione sancimus, ut quicunque hujusmodi aurum vel argentum fecerint, vel fieri secreto facto mandaverint, vel ad hoc scientes (dum id fieret) facientibus ministraverint, aut scientes eo auro vel argento usi fuerint, vendendo vel dando in solutum: eorum tanti ponderis aurum vel argentum poenae nomine inferre cogantur in publicum pauperibus erogandum, quanti Alchimicum existat: circa quod eos aliquo praedictorum modorum legitime constiterit deliquisse: facientibus nihilominus aurum vel argentum Alchimicum, aut ipso (ut permittitur) scienter utentibus, perpetuae infamiae nota cum poena. Quod si ad praefatam poenam pecuniariam exsolvendam delinquentium ipsorum facultates non sufficiant, poterit discreti moderatim judicis poenam hanc in aliam (puta carceris, vel alteram juxta qualitatem negotii personarum differentiam, aliasque attendendas circumstantias) commutare. Illos vero, qui in tantae ignorantiae infelicitatem prorupterint, ut nedum nummos vendant, sed naturalis juris praecepta contemnant, artem excedant metam, legumque violent interdicta, scienter videlicet adulterinam ex auro & argento Alchimico cudendo seu fundendo, cudi seu fundi faciendo monetam, hac animadversione percelli jubemus, ut ipsorum bona deferantur aerario, ipsique perpetuo sint infames. Et si Clerici fuerint delinquentes, ipsi ultra praedictas poenas priventur beneficiis habitis, & prorsus reddantur inhabiles ad habenda.

[a] *Vid. D. Th. 2. 2. qu. 7. art. 2. ad 1. arg. & ibi Cajetan. Oldrad. 74. consil. incip. An Alchimistae pecc. & loco Cassaneum in catalogo gloriae mundi, p. 12. consider. 40.*

DE PRIVILEGIIS.

TITULUS VII.

CAP. I.

Haec Extravagans dat Praedicatoribus, & Minoribus privilegia plurima circa tria: videlicet circa praedicationes, confessionum auditiones, & sepulturas. De secundo in §. Sed quia multoties. De tertio in §. Porro. Et licet sit revocata per Clem. 2. de sepul. multa tamen notatu digna in ea reperiuntur, quae non sunt retractata. Et potuisset non inepte poni sub tit. de sepult. Sed non est inconveniens idem cap. diversis respectibus, sub variis collocari titulis: ut patet in cap. significantibus, extra, de libel. oblat. & de appell.

Benedictus XI. (c. an. 1304.)

INTER cunctas [a] sollicitudines nostras, quibus nos pastorale premit officium, & debitum Apostolicae servitutis adstringit, illa debet esse praecipua, ut gregi Dominico nobis superna dispositione commisso, animarum cura non desit, ne illum lupus rapax, antiquus serpens humani generis inimicus invadat, ejusque sanguis de nostris (quod absit) clamante Propheta, manibus requiratur. Debemus insuper, quantum ex alto permittitur, pacem inserere, removere scandala, jurgiorum amputare materiam, & intelligere super egenum, & pauperem, quia non in finem oblivio erit pauperis, & patientia pauperum non peribit in finem. Sane dudum bonae memoriae Bonifacius Papa VIII. praedecessor noster quandam specialem inter Praelatos, Rectores, seu Sacerdotes, & Clericos parochialium Ecclesiarum ex parte una, & Praedicatorum, ac Minorum Ordinum fratres ex altera, super faciendarum praedicationum, audiendarum confessionum per eosdem Fratres, ac de eis relictis, & de funeralibus canonica portione articulis constitutionem edidit, certum his modum imponens, prout in eadem constitutione plenius continetur. Sed pro ea, quam intendebat quiete, turbatio

[a] *Vide extravagantem Sixti IV. incip. vices illius. tit. de treug. & pace, inter communes.*

bellio nata est, pro concordia sunt suborta dissidia, & pullulata inquietudines pro tranquillitate noscuntur: sicque dum ansam solvisse se credidit, nodum ligasse videtur, & septem non Hydræ amputato capite suscitasse. Nec mirum, quia plerumque pariunt novitates discordiam, præsertim dum ab eo, quod diu æquum visum est, per novam constitutionem recedatur: nec quare recedatur, utilitas evidens, vel alia causa subest. Ideoque cupientes, ut ipsi gregi eo ca nostra ex plenior impendatur, quo amplior in agro Domini operariorum numerus operetur, super *b* egenum intendentes, & pauperem, & novitatem removentes per eandem constitutionem inductam: statuimus de fratrum nostrorum consilio, ut priorum Ordinum Fratres, qui ad hoc deputati fuerint, in Ecclesiis ac locis ipsorum, quæ impræsentiarum habent, & in posterum obtinebunt, ac in plateis communibus seu publicis, libere absque diœcesanorum, & aliorum Prælatorum petita licentia valeant Clero, & populo prædicare, eique proponere verbum Dei. Caveant tamen omnino, ne hora, in qua diœcesani prædicti prædicarent, vel coram se facerent prædicari, prædicent iidem Fratres: putamus etenim dignum, ut majori minor, & superiori inferior deferat in hac parte: nisi forsan aliud circa hoc facerent de voluntate diœcesanorum ipsorum, aut in studiis generalibus prædicarent diebus illis duntaxat, quibus sermones ad Clerum fieri solent, & solleniter prædicari, seu mortuorum funeribus, vel eorundem Fratrum festis specialibus, seu peculiaribus: quia in his casibus eum diœcesanis in prædicationes concurrere poterunt. Ubi vero iidem diœcesani vocarent generaliter ad se Clerum aliqua ratione, vel urgente causa illum ducerent congregandum, ea hora in studiis memoratis diebus, supradicti fratres ab hujusmodi prædicatione cessabunt. In Ecclesiis autem parochialibus Fratres ipsi invitis eorum Rectoribus seu Sacerdotibus (nisi jussi a superioribus eorundem) non audeant prædicare. §. 2. Sed *c* quia multoties propositum verbum Dei audientem a peccato non retrahit: idcirco post prædicationem necessarium est pœnitentiæ sacramentum, circa quod (nisi articulo necessitatis occurrat) Sacerdoti facienda oris confessio (prout scriptum est *d*: *Corde ad justitiam creditur, ore autem fit confessio ad salutem*) exigitur: alias frustra esset in Sacramento eodem Sacerdotis (qui inter lepram, & lepram debet discernere) ministerium institutum. Electi igitur ab eisdem Fratribus ad audiendas confessiones, & pœnitentias injungendas, libere auctoritate Apostolica absque licentia diœcesanorum, & aliorum Prælatorum inferiorum, exemptorum & non exemptorum, quibuscumque, qui ad confitendum accedunt, audiant eis peccata sua confiteri volentes. Non Religiosos, qui secundum statuta suorum Ordinum propriis Prælatis confiteri debent, aut ab eis, ne confiteantur aliis, prohibentur, absolvant: ipsis qui pœnitentias salutares injungant, intra sibi designatos terminos ad hujusmodi exercendum officium constitutos. Excommunicationis vero, vel alias sententias per Prælatos latas contra hos, vel in ejus fraudem, denunciemus irritas & inanes: nec confessi ipsis Fratribus peccata illa, de quibus confessi sunt eis, & absoluti pœnitentes, de illis Sacerdotibus propriis teneantur (sicut etiam non tenentur) iterum confiteri: non obstante constitutione generalis Concilii, quæ sano intellectu (ne sequatur absurdum, quod per pœnitentiam dimissa peccata quis confiteri debeat, & quod liberatus debitor adhuc ad solvendum remaneat obligatus) intelligenda est (ut nunc patet) de illis, qui peccata sua confiteri aliis neglexerunt. Sed Sacerdotes ipsi taliter confessis, & absolutis adstricti sint ministrare Eucharistiæ, & extremæ Unctionis etiam sacramentum. Super confessione autem facta Fratribus memoratis, cum de conscientia solius præjudicio (si falsum dicat) agatur in judicio animæ seu pœnitentiæ foro, stabitur simplici verbo illius, qui sacramenta petit prædicta, & dicit Fratribus se confessum. Duos tamen casus excipimus, scilicet si Sacerdos afferat eum excommunicatum, aut notorium peccatorem. Sed videat, ne id dicat mendaciter, aut in dolum, vel in fraudem: quia si hoc egerit, a delicto tali, nisi plene satisfecerit (præterquam in morte) absolvi nequeat, nec de illo ad pœnitentiam aliter admittatur. Ut autem diœcesanis honor debitus reservetur, præcipimus, ut Provinciales Priores Prædicatorum, & Ministri Minorum Ordinum prælatorum, per se vel alios, verbo vel scripto, eis significent, se Fratres ad hujusmodi confessionum audiendarum, & pœnitentiarum injungendarum officium elegisse: & non nominando, aut coram ipsis sistendo eos, nec illorum numerum exprimendo, petant humiliter a diœcesanis eisdem, quod iidem electi Fratres de ipsorum beneplacito, & licentia dictum possint in eorum civitatibus, & diœcesibus intra eis determinatos fines officium exercere. Quod si denegent, vel intra triduum non concedant, extunc iidem Fratres nihilominus auctoritate eadem hujusmodi officium exequantur. Datam vero licentiam per diœcesanorum mortem nolumus terminari. Per hoc autem non intendimus, quod supradicti Fratres, qui ad hoc eliguntur officium exercendum, plus habeant in audiendis confessionibus, & pœnitentiis injungendis, quam parochiales Sacerdotes noscuntur habere. Sicque de casibus Episcopis, & superioribus, quos inferius annotamus, ac sedi Apostol. reservatis, se nullatenus intromittant. Observent ergo sollicite dicti Fratres, ne ad confessiones recipiant criminosos criminibus, pro quibus solennis est pœnitentia indicenda: modo eadem excommunicatos recipiant, & Clericos, qui propter delictum irregularitatem aliquam incurrerunt. Inconveniens enim existimamus, ut a peccato absolvat, qui pœnitentiam ei debitam imponere, aut irregularitatis pœnam, peccati sequelam, vel excommunicationem, quæ infligitur maxime a jure quandoque pro crimine, quæ eque quem ab Ecclesia, & per consequens a participatione Ecclesiasticorum sacramentorum excludit, removere non potest. Incendiarios, eosque, qui tam enormibus sunt irretiti peccatis, quod ea rationabilis consuetudo præscripta canonice in Episcopatibus aliquibus reservavit Episcopis, similiter non admittant: quam consuetudinem (ex causa, quæ juste ad id animum nostrum movit) solummodo circa voluntarios homicidas, falsarios, Ecclesiarum immunitatis, & libertatis Ecclesiasticæ violatores, & sacrilegos approbamus. Quod si forsan aliquem ab eo, qui potestatem habet, absolvi possint, mora talium confiteri volentium verisimiliter timeatur: etiam in prædictis casibus supradicti Fratres non confiteri volentes audiant, ipsisque beneficium absolutionis impendant, sed subeant juramentum, quod liberati se sistant Episcopis, & excommunicatoribus præsentabunt: excommunicantium super his, pro quibus ab eis excommunicati erant, & Episcoporum pro peccatis hujusmodi parituri mandatis. Verum quia post baptismum inter cætera magis ad salutem necessaria *e* ex proposito verbi Dei, quo audientes illud, quod est auctoris nostri, instruuntur in fide, docentur fugienda fugere, & sectanda sectari, a quo per peccatum lapsi resurgunt, pœnitentiæ sacramentum perficiunt: grandis nobis sollicitudo incumbit, ut tales ad hæc promoveantur Fratres, qui non dulcedine verbi equidem nostri non foveant subditos, a peccatis prohibeant, increpationis vino peccatorum suorum mordeant vulnera, eosque ad illa pœnitentiæ actimonia purgandum, & tergendum provocent, & inducant. Ad id vero exequendum sententia *f* divinæ legis exposcitur, desideratur ordo, & vitæ integritas etiam postulatur. Scriptum est enim *g*: *Tu scientiam repulisti, & ego te repellam, ne sacerdotio fungaris mihi: quia labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore ejus*: alias prout ad eum pertinet, inter peccatum, & peccatum non posset discernere, nec peccator existens Dei *d* deberet enarrare justitias, & testamentum illius assumere per os suum. Nam cujus vita despicitur, consequens est, ut ejus prædicatio contemnatur. Quare decernimus, ut Priores, & Ministri Generales, & Provinciales Prædicatorum, & Minorum Ordinum præfatorum, vel eorum Vicarii, de discretorum consilio ad tam salubre officium Fratres divina scientia doctos, discretione vigentes, vita probatos, & expertos moribus (alioquin districtam reddant in futuro examine rationem) eligant, & assumant: sic enim quod prædicabunt, facientque quæ arguant, operari cessabunt: & in eis ædificabitur populus verbo pariter, & exemplo. Cæterum licet (sicut prædicitur) de necessitate non sit iterum eadem confiteri peccata: tamen quia propter erubescentiam, quæ magna est pœnitentiæ pars, ut eorundem peccatorum iteretur confessio, reputamus salubre: districte injungimus, ut Fratres ipsi confitentes attente moneant, & in suis prædicationibus exhortentur, quod suis Sacerdotibus saltem semel confiteantur in anno: asserendo id ad animarum profectum procul dubio pertinere. §. 3. Porro, ut circa sepulturam apud loca eorundem Fratrum eligentium sepeliri, & portionem canonicam de relictis eisdem Fratribus minime detrahendam nequeat in posterum dubitari: jubemus, ut corpora defunctorum, qui apud eorundem Fratrum loca elegerint, dum viverent, sepulturam, processionaliter cum cruce, thuribulo, & aqua benedicta, cantando, seu legendo officium mortuorum, vel psalmos, & alios ingredientes parochias possint assumere, & ad suas deferre Ecclesias tumulanda. De quibuscunque vero relictis prælatis Fratribus in communi, vel singulis ultimis decedentium voluntatibus, sive apud eos sepeliendi sint, sive alibi, nulla per parochiales Sacerdotes morientium (a qua Fratres ipsos liberos esse volumus) canonica portio, vel multo minus per Episcopos Episcopalis quarta omnino, cum eis tanquam exempti non subsint, nec etiam debita jura parochiæ, si forsan cathedralis defunctorum esset parochialis Ecclesia, detrahatur. De funeralibus autem medietatem, si commode divisionem recipiant, alias ejusdem medietatis æstimationem solvent parochiali Ecclesiæ, & Sacerdotibus antedictis. Funeralia vero intelliguntur hoc casu, quæ cum funere deferuntur. De candelis vero, quas Fratres portent, portio non petatur. Moveant autem iidem Fratres, & pro posse inducant confitentes sibi, ut de propriis bonis suis parochialibus Ecclesiis, earumque Sacerdotibus competenter relinquant, & quæ eis debent, parochialia jura reddant. Ad hoc non murmuret, quæsumus, secularis Clerus, non gerant moleste Prælati, quod circa præmissa sic duximus providendum. Attendant, quanta ex iis, quæ in primis duobus articulis statuta sunt, salus animarum proveniat. Advertant, quanta tollantur jurgia, & patenter considerent, quod eorum onera cum aliis nostro beneficio salubriter, & quasi necessario patiuntur.

Circa tertium vero articulum diligenter intelligant, quod Fratres ipsi hoc per privilegia Romanorum Pontificum eis benigne concessa, ante constitutionem eandem hactenus habuerunt. Quodque sunt pauperes, nil habentes singuli, nec in communi rustica prædia, imo nec urbana, vel mobilia eorum alteri, vel etiam universi, mendicant victum, quantum est victum, & catenus sustinare possunt, quatenus vel civium pietas, aut morientium charitas eis necessaria subministrat. Quis ergo non miseretur eorum, qui omnia, voluntatem habendi etiam, reliquerunt? Quis non compatiatur eisdem operantibus tam utiliter in agro prædicto? Certe

nullus,

---

b Psal. 40.

c Prædicatio non semper retrahit audientem a peccato.

d Rom. 10.

e Verbi Dei propositio est ad salutem valde necessaria.

f Forte scientia.

g Osea c. 4. Malach. 2. Ps. 94.

nullos, nisi qui triturantis bovis os impie alligare velit, aut eos subtractis alimentis necare. Insuper patrimonii onera ipsa non habendi necessitate non sustinent, & a catalibus rat Ecclesiæ, vel pius locis donatas, a quarta præstatione, seu lucratiarum inscriptionibus lex facit immunes. Relicta pauperibus non patiuntur Falcidiam. Et legata ad fabricam, vel pro ornamentis Ecclesiæ, aut ad divinum cultum perpetuum solutioni non subjacent canonicæ portionis. Pauperes autem (ut dictum est) sunt Fratres, & quod eis relinquitur, aut in sua alimenta erogant, aut in fabricam, sive in cultum divinum, & Ecclesiæ ornamenta convertunt. Propter b quod nos, qui debemus intelligere super egenum, & pauperem, & non obliviscí eorum, cum humanitatis sit etiam secularis Principis prospicere egenum, & dare operam, ut pauperibus alimenta non desint: non tam pie, quam quodammodo juste in eodem articulo egimus, egenos eosdem (ut præmittitur) reddendo ab onere canonicæ portionis exemptos. Hæc autem (dicta constitutione, quæ incipit, Super cathedram: quam penitus revocamus, aliisque quibuscunque constitutionibus specialibus, & generalibus, statutis, privilegiis, indulgentiis sub quacunque forma verborum concessis, etiamsi de ipsis de verbo ad verbum, vel aliquorum nominibus in nostris literis oporteret fieri mentionem, conventionibus, pactis, juramentis, sententiis, consuetudinibus contrariis nequaquam obstantibus) inviolabiliter observari sancimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti, denunciationis, exemptionis, præceptorum, approbationis, jussionis, voluntatis, revocationis, & sanctionis infringere. Si quis autem &c.

b *Psalm. 40.*

¶ Plan. *Inter cunctas sollicitudines*, &c.] Junge, *cap. 2. seq. de sepultur.*

CAP. II.

Rex Franciæ & regnicolæ per Extravagantem, Unam sanctam. supr. de major. & obed. non amplius subjiciuntur Ecclesiæ Rom. quam prius erant.

Clemens V. [*c. an. 1306. Lugduni.*]

MEruit charissimi filii nostri Philippi Regis Francorum illustris, sincera affectione ad nos & Ecclesiam Romanam integritas, & progenitorum suorum præclara merita meruerunt, meruit insuper regnicolarum puritas, ac devotionis sinceritas, ut tam Regem, quam regnum favore benevolo prosequamur. Hinc est, quod nos Regi & regno per definitionem & declarationem bonæ memoriæ Bonifacii Papæ VIII. prædecess. nost. quæ incipit, Unam sanctam: nullum volumus vel intendimus præjudicium generari. Nec quod per illam Rex, regnum, & regnicolæ prælibati amplius Ecclesiæ sint subjecti Romanæ, quam antea existebant: sed omnia intelligantur in eodem esse statu, quo erant ante definitionem præfatam, tam quantum ad Ecclesiam, quam etiam ad Regem, regnum, & regnicolas superius nominatos.

¶ Prin. c. *Meruit charissimi filii*, &c.] In Thesauro, *Regist.* 34. 77. Defensor pacis, *part. 2. cap. 20.* G. Villani. *lib. 9. cap. 22.* Appendix Martini Poloni. Hieronymus Surrita in *Indicib. rer. Aragon. pag. 115. & 380.* Matthæus Parif. 200. Otho Frisingensis, *lib. 6. cap. 35.* Urspergensis, 286.

CAP. III.

Ordinarii non possunt ferre censuras in suos subditos pro suis negotiis Romam euntes, ibi manentes, aut ab ea recedentes: nec illos privare beneficiis: quod si fecerint, irritum est. Et si beneficia illorum aliis sint collata, tam dantes, quam recipientes ipso facto sunt excommunicati, & a solo Papa absolvendi.

Eugenius IV. [*c. an. 1432. Romæ.*]

i *Vide Concil. Trid. Sess. 23. de reform. c. 2. circa finem. & Sess. 24. de reform. c. 11. §. quæ vero privilegia.*

DIvina i in eminenti sedis Apostolicæ specula disponente clementia constituti, ad ea libenter intendimus, per quæ Officiales prædictæ sedis obsequiis ejus (ad quam velut fidelium omnium matrem, pro animarum salute quærenda, & justitia prosequenda, de diversis mundi partibus confluit multitudo) tutius & quietius se promptiores valeant exhibere. Hinc est, quod nos ex certis rationabilibus causis moti, etiam nonnullorum prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, districtius inhibemus locorum Ordinariis, necnon Commissariis & Delegatis eorum, ceterisque universis & singulis, quacunque potestate & auctoritate præfulgeant, cujuscunque dignitatis, gradus vel præeminentiæ fuerint, ne contra Officiales prælatos, quocunque nomine nuncupentur, in nostris & dictæ sedis obsequiis nunc & pro tempore existentes, necnon quoscunque alios pro suis & eorum causis vel negotiis prosequendis ad sedem prædictam venientes, ac in ea (durante negotiorum & causarum hujusmodi prosecutione) morem trahentes, & recedentes ab eadem, procedere, aut in eos excommunicationis, suspensionis vel interdicti, aut privationis officiorum, aut beneficiorum, seu quamvis aliam sententiam promulgare præsumant. Nos enim omnes & singulos processus & sententias contra tenorem & mentem nostræ inhibitionis hujusmodi latas & habitas, & in posterum habendas, ac etiam promulgandas, & quæcunque inde secuta, declaramus nulla, irrita & inania, nullisque extitisse vel existere roboris vel momenti. Necnon quicquid in contrarium a quoquam, quavis auctoritate scienter vel ignoranter attentatum forsan est hactenus, vel in posterum contigerit attentari, etiam decernimus irritum & inane. Et nihilominus in omnes & singulos Ordinarios & Officiales, Commissarios & Delegatos eorum, qui se de dignitatibus ac beneficiis Ecclesiasticis quibuscunque Officialium, aut negotia hujusmodi apud dictam sedem prosequentium prædictorum: eos illis forsan privando, atque privatos decernendo seu declarando, vel cujuscunque privationis prætextu illa personis aliis conferendo, seu de illis in eos quomodolibet se intromittendo, tam in dantes, quam in recipientes excommunicationis, suspensionis & interdicti latæ sententias promulgamus: quas volumus eos ipso facto incurrere. A qua quidem excommunicationis sententia absolvi nequeant, nisi a nobis vel per nos deputandis, præterquam in mortis articulo constituti. Præmissa autem a die affixionis præsentium ad valvas basilicæ Principis Apostolorum de urbe, ex certa scientia quoscunque ligare volumus & arctare: non obstantibus Apostolicis & quibuscunque generalibus, aut provincialibus, aut synodalibus conciliis, edictis, constitutionibus, ordinationibus, & Apostolicis privilegiis: per quæ effectus præsentium impediri posset quomodolibet vel differri, etiamsi de illis, eorumque totis tenoribus habenda esset in præsentibus mentio specialis, & quæ præsentibus volumus haberi pro sufficienter expressis, ceterisque contrariis quibuscunque.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ inhibitionis, declarationis, constitutionis & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis Dominicæ MCCCCXXXII. 5. Idus Martii, Pontificat. nost. Anno 2.

CAP. IV.

Præmisso tenore duarum constitutionum, dicit, quod Hospitalarii sancti Joannis ex statuto, consuetudine, vel privilegio habentes annalia beneficiorum vacantium, percipere debent portionem, quam haberent beneficia obtinentes, si in illis essent residentes.

Joannes XXII. *Magistro, & Fratribus Hospitalis sancti Joannis Hierosolymitani.*
(*c. an. 1320. Avenione.*)

EXhibita nobis ex parte vestra petitio continebat, quod dudum post constitutionem per nos editam, qua specialiter & expresse cavetur, quod habentes annalia in Ecclesiis de consuetudine, privilegio, vel statuto, qui ratione dictorum annalium fructus primi, vel secundi, vel alterius cujuscunque sequentis anni beneficiorum vacantium sibi hactenus in totum vendicaverant, nihil exinde ultra summam, pro qua unumquodque beneficiorum ipsorum consuevit in decimæ solutione taxari, prætextu cujusvis privilegii, consuetudinis, vel statuti, quovis modo perciperent, sed ipsius summæ perceptione duntaxat deberent esse contenti, totali residuo prædicta obtinentibus beneficia remansuro: nisi forsan illi, qui fructus illius soliti essent cum integritate percipere, mallent ipsum habere residuum, & obtinentibus beneficia dimittere summam memoratam: quo casu percipiendi quod mallent, erat eis optio derelicta. Quamdam aliam declaratoriam constitutionem fecimus, in qua specialiter cavebatur, quod si hujusmodi beneficium obtinentes in Ecclesia, in qua specialiter illud beneficium existeret, minime residerent, ad debitum servitium impendendum Capitulo ejusdem Ecclesiæ nihil deberet accrescere: cum cessante causa n cessare debeat pariter, quod agebat. Quodque ex verbis declarationis hujus satis innui videbatur, quod fructus beneficiorum non residentium accrescere debeant habentibus annalia memorata. Verum ex eo, quod in declaratione dicta non continetur expresse de perceptione annalium beneficiorum vacantium vobis debitorum de prædictis consuetudine, privilegio, vel statuto quoad fructus non residentium in eisdem, qui vobis accrescere debent, nullum adhuc commodum assequi potuistis: licet (ut præmittitur) dicti fructus Capitulo non accrescant. Quare nobis humiliter supplicastis, ut quod in hujusmodi declaratione nostra tacite innuitur, declarare expressius dignaremur. Nos itaque petitionem vestram juri consonam æstimantes, ac propterea in hac parte quieti & indemnitati vestræ providere volentes, præsenti oraculo declaramus, quod fructus prædictæ Ecclesiæ vel beneficii vacantis, cujus annalia, in quibus consistunt, debentur vobis ex privilegio, consuetudine, vel statuto, etiam pro parte, quæ obtinentibus Præbendam vel beneficium hujusmodi (si in Ecclesia, ubi illa consistunt, personalem residentiam facerent) deberetur, si non residerent ibidem vere vel interpretative, utpote per speciale privilegium Apostolicum, vel alias ex causa rationabili ab hujusmodi residentia legitime excusentur: cum dicta pars (ut præmittitur) Capitulo non accrescat, vobis accrescere debet, secundum intentionem & mentem declarationis memoratæ. Nulli ergo omnino hominum, &c. ut supra. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, &c. ut supra. Datum Avenion. Calend. Martii, Pontificat. nostri Anno 5.

n *L. adigno. §. quamvis. ff. de jur. patron. c. cum cessante. de appellat.*

DE

DE PŒNIS.

TITULUS VIII.

CAP. UN.

Episcopus Caturcen. propter varios excessus per ipsum perpetratos, præsertim quia sedi Apost. fuit subdicere & sibi ipsi insensus fuerat, varias pœnas incurrit: quoniam perpetuæ depositionis sententiam meruit, privaturque suis Pontificali, Sacerdotali, & alio quolibet officio, & ad perpetuum carcerem condemnatur. Doctrinam utilis hoc nobis tribuitur: ut scilicet cognoscamus crimina & excessus, pro quibus Prælatus deponi possit. Facit ad hoc c. veritatis, extra, de dolo & cont. c. ex literis, & c. tanta est clavis Petri, de excess. Prælat. Et nisi antiqui libri hoc. sub tit. de pœnis annotavissent, sub tit. de excess. Prælat. positum fuisset.

Joannes XXII. (c. an. 1318. *Avenioni*.

DIvinis exemplis, quæ nostrorum debent esse actuum regula, patenter instruimur, aures nostras subditorum a suis præpositis oppressorum indebite, & aggravatorum injuste non obturare clamoribus, sed ipsas ipsis potius compassivis affectibus inclinare: ut si per solertis inquisitionis indaginem clamores hujusmodi opere *a* completos esse viderimus, liberationis opportunum remedium sollicitis studiis apponamus: pœna nihilominus debita puniri in hanc patratorum qualitatem excessuum illicitos oppressores. Omnipotens etenim Dominus audito *b* clamore populi sui, propter duritatem eorum, qui operibus præerant, dolentis, ad liberandum eum descendit: & summi templi præposito, qui juxta communis interpretationem in vias pravas usque diverterat, comminando sic ait *c*: *Expellam te de statione tua, & de tuo ministerio te deponam*. Dudum siquidem fama gravi, clamore frequenti, & querela flebili subditorum deferentibus nobis Hugonem Geraldi olim Caturcen. Episcopum, de multiplicatis excessibus, oppressionibus gravibus, enormibusque criminibus esse reum: nos male hujusmodi nolentes mente credere, quam probare, super illis inquisitionem per nos & per alios fieri fecimus diligentem. Et demum inquisitionis ipsius viso & examinato processu, luculenter invenimus, quod ejus fuerat vitiosus ingressus, cum per ambitionem nimiam, & per abrupta simoniacæ pravitatis ad Pontificalem ascendisset honorem. Progressus autem ejus (ut execcando conveniret initio) injuriosus extiterat quoad tria. Primo videlicet quoad Apostolicam sedem, cui (licet ipsum honorasset in multis, & tandem ad Episcopalis dignitatis apicem promovisset) terga vertens, non faciem, contemptum pro gratia, maleficium pro beneficio, & vituperium retulit pro honore. Appellationibus interdum ad sedem ipsam ab eo vel Officialibus ejus per subditos oppressos emissis, eis dum deferre contemptibiliter renuens, sed eas verbo vilipendens & facto, suis præcipiendo ministris, quod de appellationibus hujusmodi non curarent, ac nihilominus appellantes (quibus contra oppressiones debuerat esse appellatio ipsa remedium) nunc per captionis injuriam, nunc per spoliationem beneficiorum, & alias indebite affligendo multipliciter, non absque vitio ingratitudinis violans juramentum fidelitatis ab ipso præstitum dictæ sedi: nec veritus matris Ecclesiæ transgressionem apertam, nonnullis quandoque per suas patentes literas de vacaturis mandavit beneficiis provideri, viam ad vacationem eorum aperiens nimis illicitas & suspectas: periculosus etiam fuit & frequens literarum Apostolicarum abusor. Secundo vero, quantum ad subditos, erga quos non pii Prælati vel Pastoris peregit officium, quinimo tanquam fur improbus, crudelisque tyrannus, sub pallio charitativi subsidii incussis terroribus, violentiis & injuriis illatis, deceptionibus, & fraudibus exquisitis, veluti recursor iniquus, extorsionibus eos intolerabilibus prægravando, nunc bis in anno, nunc pluries in die, nunc alias nimium excessivas, & Ecclesiis importabiles, utpote multiplicato evectionum numero canonibus definito, interdum per se, interdum per alios procurationes exigendo, pro libera visitationis officio quandoque nullatenus, & regulariter non ad fructum correctionis, sed ad saturandæ cupiditatis affectum impenso, ad alios quæstus illicitos & damnatos, suam exercuit frequenter sagenam, nec de modo, nec de causa curavit. Et cum invenit subditos suos in hoc reprobandis affectibus non parentes, nec aliter ab eis exigere potuit concepta, calumniosas delationes fieri, contra eos lites moveri, & diversa eis gravamina subdole procuravit pluries inferri. Præterea non citatos legitime, nec convictos etiam, nec confessos, suis privavit beneficiis, occasionem pro causa confingens, non rationem in his, sed tyrannidem potius prosequens personalem. Multa falsa scienter instrumenta dictavit, per suos illa faciens Notarios publicari, & ut illis, qualem ipse habuerat, ad Ecclesias præberet ingressum, instituere ac præsentatos, seu institutionis suæ concedere literas supine renuit, nisi primitus certa sibi & magna pecunia propter hoc exsolveretur. Multa Ecclesiastica beneficia, nunc permutationis prætextu, nunc vero simpliciter in suis manibus resignata, modo jure (ut prætendebat) ordinario, modo super hoc (ut dicebat) Apostolico munere indulto, de facto scienter contulit: intervenientibus fraude, pacto, & simoniaca pravitate subjectas sibi Ecclesias occupans, earum reditus usurpavit: & sic in suis fuit corruptus judiciis, processum eorum, & finem in pecuniarum commodum ordinando, quandoque justificans impium, innoxium injuste condemnans: sic & alios corrumpere Judices pro obtinenda super oppressionibus inchoatis injusta victoria visus fuit. Tertio, quantum ad se, ut qui sibi nequam existeret, nulli alii bonus esset, suæ namque famæ prodigus, se perjuriis patenter involvit, irregularitatisque laqueis irretivit, & (quod referre pudet) in corpus suum fornicando peccans per continuatum incontinentiæ vitium, quo se dudum fœdaverat, Pontificali pollens decoratus honore, in suo ponens gloria maculam, & lumbos suos non erubuit mulieribus inclinare. In his quidem ejus sic reprehendendi ingressus, sic scandalosus, perniciosus exemplo progressus, ut vitio hujusmodi, sive culpis nesciens finem imponere, & periculosus egressus, cum adeo foret in ipsa habituata malitia, quod (remanente sibi adsolita facultate) in iniquitatis operibus sibi deficere minime speraretur. Propter quod, ne prioribus pejus committeret, aliud solum æstimamus salubre remedium, ut quod velle non poteramus auferre, auferremus vel posse. Nos itaque super præmissis & pluribus aliis ejus nefandis excessibus cum fratribus nostris ea sano consilio deliberatione cohabita diligenti, in præfatum Hugonem Geraldi, qui se omni honore ac dignitate reddidit tam indignum, quique ob suas iniquitates, ne præsit, est abjectus a Deo, suis ligatum peccatis, omnique honore ac dignitate Pontificali jam privatum a Domino, de consilio omnium & singulorum fratrum ipsorum, perpetuæ depositionis sententiam duximus promulgandam: Pontificali eum, & Sacerdotali, & alio quolibet officio privantes, & ad perpetuum carcerem condemnantes: ut ibi committendis cessantibus agat pœnitentiam de commissis. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ promulgationis & condemnationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Avenion. XV. Calend. Junii, Pontif. nost. Anno 2.

DE PŒNITENTIIS, ET REMISSIONIBUS.

TITULUS IX.

CAP. I.

Centesimo quoque anno visitantibus basilicas Petri & Pauli Apostolorum, plenissima peccatorum venia conceditur.

Bonifacius VIII. (c. an. 1300.)

ANtiquorum *a* habet fida relatio, quod accedentibus ad honorabilem basilicam Principis Apostolorum de urbe, concessæ sunt magnæ remissiones, & indulgentiæ peccatorum. Nos igitur, qui juxta officii nostri debitum salutem appetimus, & procuramus libentius singulorum, hujusmodi remissiones & indulgentias omnes & singulas ratas & gratas habentes, ipsas auctoritate Apostolica confirmamus, & approbamus, & etiam innovamus & præsentis scripti patrocinio communimus. Ut autem beatissimi Petrus & Paulus Apostoli eo amplius honorentur, quo ipsorum basilicæ de urbe devotius fuerint a fidelibus frequentatæ, & fideles ipsi spiritualium largitione munerum ex hujusmodi frequentatione magis senserint se refertos: Nos de omnipotentis Dei misericordia, & eorundem Apostolorum ejus meritis, & auctoritate confisi, de fratrum nostrorum consilio, & Apostolicæ plenitudine potestatis omnibus in præsenti anno millesimo trecentesimo, a festo Nativitatis Domini nostri Jesu Christi præterito proxime inchoato, & in quolibet anno centesimo secuturo, ad basilicas ipsas accedentibus reverenter, vere pœnitentibus, & confessis, vel qui vere pœnitebunt, & confitebuntur in hujusmodi præsenti, & quolibet centesimo secuturo annis, non solum plenam, & largiorem, imo plenissimam omnium suorum concedemus, & concedimus veniam peccatorum: Statuentes, ut qui voluerint hujusmodi indulgentiæ a nobis concessæ fieri participes, si fuerint Romani, ad minus XXX. diebus continuis, seu interpolatis, & saltem semel in die: si vero peregrini fuerint, aut forenses, simili modo diebus XV. ad basilicas easdem accedant. Unusquisque tamen plus merebitur, & indulgentiam efficacius consequetur, qui basilicas ipsas amplius & devotius frequentabit. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis, approbationis, innovationis, concessionis, & constitutionis infringere, &c. Datum Romæ apud sanctum Petrum, VIII. Cal. Mart. Pontif. nost. Anno 6.

a *Gen.* 18.

b *Exod.* 3.

c *Esa.* 22.

a *Vide Doctor. scholasticos l. 4. sent. dist.* 19. 20. *& 21. indulgentiæ sunt aperte, quæ traduntur in eis. & glossis. adde Roffensem contra Luth. art.* 17. *& aliquos sequent.*

CAP.

CAP. II.

Annus Jubilaeus, sive plenaria remissio, quae olim dabatur quolibet centesimo anno omnibus vere poenitentibus & confessis, visitantibus basilicas beatorum Petri, & Pauli, per istam extravagantem ad annum quinquagesimum reducitur.

Clemens VI. *Archiepiscopo Tarracon. ejusque Suffraganeis*, [*c. an. 1349.*]

UNigenitus Dei filius de sinu Patris in uterum dignatus est descendere matris, in qua, & ex qua nostrae mortalitatis substantiam divinitati suae, in suppositi unitate, ineffabili unione conjunxit, id quod fuit permanens, & quod non erat, assumens: ut haberet, unde hominem lapsum redimeret, & pro eo satisfaceret Deo Patri. Ubi enim venit plenitudo temporis a, misit Deus filium suum factum sub lege, natum ex muliere, ut eos, qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem reciperent filiorum. Ipse namque factus b nobis a Deo sapientia, justitia, sanctificatio, & redemptio, non per sanguinem hircorum, aut vitulorum, sed per proprium c sanguinem introivit semel in sancta, aeterna redemptione inventa. Non enim d corruptibilibus auro & argento, sed sui ipsius agni incontaminati, & immaculati pretioso sanguine nos redemit: quem in ara crucis innocens immolatus non guttam sanguinis modicam, quae tamen propter unionem ad verbum pro redemptione totius humani generis suffecisset, sed copiose velut quoddam profluvium noscitur effudisse, ita ut a planta e pedis usque ad verticem capitis nulla sanitas inveniretur in ipso. Quantum ergo exinde, ut nec supervacua, inanis, aut superflua tantae effusionis miseratio redderetur, thesaurum militanti Ecclesiae acquisivit, volens suis thesaurizare filiis pius pater, ut sic sit infinitus thesaurus hominibus, quo qui usi sunt, Dei amicitiae participes sunt effecti. Quem quidem thesaurum non in sudario f repositum, non in agro g absconditum, sed per beatum Petrum coeli clavigerum, ejusque successores, suos in terris Vicarios, commisit fidelibus salubriter dispensandum: & propriis, & rationabilibus causis, nunc pro totali, nunc pro partiali remissione poenae temporalis pro peccatis debitae, tam generaliter, quam specialiter (prout cum Deo expedire cognoscerent) vere poenitentibus, & confessis misericorditer applicandum. Ad cujus quidem thesauri cumulum beatae Dei genitricis, omniumque electorum a primo justo usque ad ultimum merita, adminiculum praestare noscuntur: de cujus consumptione, seu minutione non est aliquatenus formidandum, tam propter infinita Christi (ut praedictum est) merita, quam pro eo, quod quanto plures ex ejus applicatione trahuntur ad justitiam, tanto magis accrescit ipsorum cumulus meritorum. Quod fel. rec. Bonifacius Papa VIII. praedecessor noster pie (sicut indubie credimus) considerans & attenta meditatione revolvens, quantum apud homines gloriosi Principes terrae Petrus, & Paulus (per quos Evangelium Christi Romae resplenduit, & per quos Ecclesia religionis sumpsit exordium, qui facti Christiani populi per Evangelium genitores, gregis Dominici pastores, fidei lucernae, Ecclesiarum columnae prae ceteris Apostolis peculiari quadam praerogativa in ipso Salvatore fidei virtute praecellunt: quorum uni, scilicet Apostolorum Principi, sicut bono dispensatori, claves regni caelorum commisit: alteri, tanquam idoneo doctori, magisterium Ecclesiasticae eruditionis injunxit) in speciali veneratione haberi debeant, & debita honorificentia venerari, pro ipsorum memoria recolenda crebrius, & reverentia a cunctis Christi fidelibus eis devotius adhibenda, ipsorumque patrocinio favorabilius assequendo, inconsumptibilem thesaurum hujusmodi pro excitanda, & remuneranda devotione fidelium voluit aperire: decernens de fratrum suorum consilio, ut omnes, qui in anno a Nativitate Domini MCCC. & quolibet anno centesimo extunc futuro ad dictorum Apostolorum basilicas de urbe accederent reverenter, ipsisque, b Romani ad minus XXX. si vero peregrini, aut forenses fuerint, quindecim diebus continuis, vel interpolatis, saltem semel in die, dum tamen vere poenitentes, & confessi existerent, personaliter visitarent, suorum omnium obtinerent plenissimam veniam peccatorum. Nos autem attendentes, quod annus h quinquagesimus in lege Mosaica (quam non venit Dominus solvere, sed spiritualiter adimplere) Jubilaeus remissionis, & gaudii, sacerque dierum numerus, quo lege fit remissio, censebatur: quodque ipse quinquagenarius numerus in Testamentis, Veteri quidem ex legis datione, Novo ex visibili Spiritus Sancti in discipulos missione, per quem datur peccatorum remissio, singulariter honoratur. Quodque huic plura, & grandia divinarum adaptantur mysteria scripturarum. & clamorem peculiaris populi nostri Romani, videlicet hoc humiliter supplicantis, ut nos ad instar Moysi, & Aaron, per proprios, & solemnes nuntios ad hoc destinatos specialiter orantis pro toto Christiano populo, & dicentis, Domine, aperi eis thesaurum tuum, fontem aquae vivae, desiderantes benignius exaudire, non quidem ut sicut illius Israelitici populi induratio esset murmuratio, sed ut istius praedilecti populi, & sanctorum fidelium augeatur devotio, fides splendeat, spes vigeat, charitas vehementius incalescat: volentesque quamplurimos hujusmodi indulgentiae fore participes, cum pauci multorum respectu propter vitae hominum brevitatem valeant ad annum centesimum pervenire, de fratrum nostrorum consilio praedictam concessionum indulgentiae ex suprascriptis, & aliis justis causis ad annum quinquagesimum duximus reducendam. Statuentes de fratrum consilio praedictorum, & Apostolicae plenitudine potestatis, ut universi fideles, qui vere poenitentes, & confessi in anno a Nativitate ejusdem MCCC. quinquagesimo proximo futuro, & deinceps perpetuis futuris temporibus de quinquaginta in quinquaginta annis praedictas eorundem Petri, & Pauli Apostolorum basilicas, & Lateranen. Ecclesiam (quam inclytae recordationis Constantinus, postquam per beatum Sylvestrum, sicut per eosdem Apostolos Deo revelante cognovit, renatus fonte baptismatis fuerat, & a contagio leprae mundatus, in honorem Salvatoris construxisse, quamque idem B. Sylvester novo sanctificationis, & chrismationis genere dedicasse legitur, & in cujus Ecclesiae parietibus praefati Salvatoris imago depicta primum toti populo Romano visibiliter apparuit, devotius veneranda, quem ex his, & aliis certis, & rationabilibus causis, ut ipsa Ecclesia pariter indulgentiae praedictae privilegio decoretur, & devotus ab eodem Salvatore, qui in praefatis Apostolis mirabilis praedicatur, eorum meritis, & precibus indulgentiae mereatur percipere largitatem, in hoc censuimus venerandam) causa devotionis modo praedicto visitaverint, plenissimam omnium peccatorum suorum veniam consequantur, ita videlicet, ut quicunque voluerint indulgentiam hujusmodi assequi, b Romani, ad minus XXX. si vero peregrini, aut forenses modo simili XV. diebus ad praedictas basilicas & Ecclesiam accedere teneantur: adjicientes, ut si etiam, qui pro ea consequenda ad easdem basilicas, & Ecclesiam accedent, post iter arreptum impediti legitime, quo minus ad urbem illo anno valeant pervenire, aut in via, vel dictum praefato numero non completo in dicta urbe decesserint, vere poenitentes (ut praemittitur) & confessi, eandem indulgentiam consequantur. Omnes nihilominus & singulas indulgentias, per nos vel praedecessores nostros Rom. Pontifices tam praenominatis, quam aliis basilicis & Ecclesiis de dicta urbe concessas, ratas & gratas habentes, ipsas auctoritate Apostolica confirmamus & approbamus, ac etiam innovamus, & praesentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae reductionis, constitutionis, &c. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & dictorum Petri, & Pauli Apostolorum se se noverit incursurum. Datum Avenion. VI. Calend. Februar. pontif. nost. An. 8. Quocirca fraternitati vestrae per Apost. scripta mandamus, quatenus singuli vestrum, in singulis vestris civitatibus, & dioecesibus praedictas nostras literas subditis vobis clero, & populo publicetis, & intelligibiliter exponatis, ut devote Domino ad promerendam hujusmodi indulgentiam se disponant. Caeterum, quia praesentes literae nequirent forsitan propter viarum discrimina, vel alia legitima impedimenta singulis vestrum commode praesentari, volumus, quod per te frater Archiepiscope, dictarum literarum transumptum manu publica scriptum, tuoque munitum sigillo vobis, fratres suffraganei, transmittatur, cui velut originalibus literis adhiberi volumus plenam fidem. Datum &c.

a *ad Gal.* 4.
b 1. *Cor.* 1.
c *ad Hebr.* 9.
d 1. *Pet.* 1.
e *Isa.* c. 1.
f *Luc.* 19.
g *Matth.* 13.
h *Levit.* 25. a. *ubi plenissime de anno quinquagesimo Jubilaeo.*

CAP. III.

Constitutio casus Papae reservatos comprehendens, certis in casibus hoc ponitur, a quibus nullus potest absolvere sine speciali licentia sedis Apostolicae.

Paulus Venetus Papa II. (*c. an. 1469. Romae.*)

ETsi Dominici gregis saluti semper intenti, singulis cum humilitate poscentibus ea benigne concedere studeamus, per quae (peccatorum mole depositâ) scius ipsa succedet, & ab hostis humani generis servitute ereptas animas lucrifaciamus Altissimo, qui nobis eas sua bonitate commisit: id tamen propensiori studio praecavendum esse censemus, ne (cujusvis indulgentiae, remissionis, vel facultatis obtentu) Christi fideles procliviores ad illicita in posterum committenda reddantur, aut veniae facilitas i eis peccandi tribuat incentivum. Hac itaque consideratione habita olim emanavit a nobis constitutio tenoris subsequentis, videlicet: Sanctissimus in Christo Pater, & Dominus noster, Dominus Paulus divina providentia Papa secundus, qui pridem super plenariis remissionibus, quae semel in vita, & semel in mortis articulo conceduntur, formam, & normam instituit, ne passim sine exceptione quorumcunque criminum procliviores redderentur homines ad peccandum, per regulam in cancellaria Apostolicae publicatam statuit, & ordinavit, quod in quibuscunque concessionibus, & facultatibus absolvendi, casus infrascripti tanquam speciales sedi Apostolicae reservati, semper intelligerentur excepti: videlicet offensae Ecclesiasticae libertatis, Violationis interdicti ab eadem sede impositi, Criminum haeresis, Conspirationis in personam aut statum Romani Pontificis, seu cujusvis offensae, inobedientiae, seu rebellionis ejusdem Pontificis, vel sedis Apostolicae, Presbytericidii, Offensae personalis in Episcopum seu alium Praelatum, Invasionis, Depraedationis, Occupationis, aut devastationis terrarum Romanae Ecclesiae mediate, vel immediate subjectarum: ac etiam invasionis Romipetarum, seu quorumcunque aliorum ad Romanam curiam venientium: Prohibitionis devolutionis causarum ad dictam curiam, Delationis armorum, & aliorum prohibitorum ad partes infide-

i *Veniae facilitas incentivum tribuit delinquendi.* c. ut Clericorum, extr. de vita & honest. Clericorum.

infidelium, Impositionis novorum onerum realium, vel personalium Ecclesiis vel Ecclesiasticis personis, Simoniæ super ordinibus vel beneficiis assequendis, in eadem curia vel extra contractæ. Et generaliter in casibus contentis in bulla, quæ consuevit in die Cœnæ Domini, per prædecessores suos Romanos Pontifices publicari: considerans, quod plerumque contingit suam Sanctitatem hujusmodi facultates, & confessionalia, tum præsentibus, quam absentibus, etiam oraculo vivæ vocis concedere: (ne prætextu concessionis hujusmodi, vel pœnitentes vel confessores in superscriptis casibus fallantur, & fallant, statuit & declarat, suæ intentionis fuisse, & esse, per quascunque concessiones & facultates, per suam Sanctitatem, tam scripto, quam verbo factas & in posterum faciendas, nemini licere in restrictis dictis casibus absolvere sine speciali suæ Sanctitatis licentia: quinimo concessione & indulta prædicta, quoad casus exceptos hujusmodi, nulli penitus suffragari. Ut autem ipsa constitutio [quæ dudum, scilicet quinto Calendas April. anni, ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi, millesimi quadringentesimi sexagesimi sexti, Pontificatus nostri Anno secundo, publicata fuit) eisdem Christi fidelibus plenius innotescat, nullusque illius ignorantiam prætendere valeat in futurum: præsentibus inseri fecimus, et ad majorem omnium perveniat notionem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti, ordinationis, & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis Dominicæ MCCCCLXVIII. quinto Nonas Mart. Pontificatus nostri Anno 5.

CAP. IV.

Bulla confirmationis anni Jubilæi, publicata apud sanctum Petrum in die Nativitatis Domini, in qua continetur, quod annus Jubilæus est ad brevius tempus reductus, quam olim esset: quoniam vigesimo quinto quoque anno cunctis fidelibus basilicas urbis Romanæ hic expressas visitantibus, illius indulgentia conceditur. Et illo durante, aliæ indulgentiæ ubique cessant.

Sixtus IV. [c. an. 1473.]

a *Vid. extravagantem Gregorii XIII. incip. Dominus ac redemptor, qua indicitur sanctus Jubilæus pro an. 1575.*

QUemadmodum a operosi, vigilisque pastoris solertia oves suæ custodiæ deputatas curat a ferarum præservare incursibus, & ad statum prosperum fœtu multiplicato perducere: ita quoque & nos (quibus dispositione superna universi gregis Dominici sollicitudo commissa est) & supremis desideramus affectibus, & studiis nitimur indefessis, cunctos Christi fideles, quos a justitiæ semita hostis humani generis diabolica fraude avertit, depositis peccatorum sarcinis, suo reconciliare auctori: ut æternæ felicitatis præmia nostri redemptoris inæstimabili charitate media portantur, harque nostræ operationis ministerio, utilitate publica suadente, etiam per gratiarum susceptionem, quod eorum saluti conveniat, atque nostra, & prædecessorum nostrorum ordinatione salubres debitis effectibus mancipentur. Olim siquidem felicis recordationis Paulus Papa secundus, prædecessor noster, rationabilibus causis tunc expressis inductus, de venerabilium Fratrum nostrorum, tunc suorum (de quorum numero tunc eramus) consilio, annum Jubilæum ad brevius tempus provida moderatione reducens, illum ad annum vigesimum quintum Apostolica auctoritate restrinxit, ac voluit, statuit, & decrevit ex causis prædictis, quod singulis vigintiquinque annis Jubilæus annus prædictus celebrari deberet: quodque anno Domini MCCCCLXXV. proxime futuro, videlicet a vigilia Nativitatis Domini nostri Jesu Christi, idem annus Jubilæus inciperet, & ut sequitur, sineretur: ac universi & singuli utriusque sexus fideles, qui beatorum Apostolorum Petri & Pauli basilicas, Lateranensem quoque & sanctæ Mariæ majoris almæ urbis Ecclesias statutis diebus devote visitarent, omnes & singulas indulgentias, & peccatorum remissiones consequerentur, quas idem Pontifex suique prædecessores anno Jubilæo hujusmodi basilicas, & Ecclesias prædictas visitantibus devote concesserant, per quasdam primo, & deinde nos, qui (dicto prædecessore, sicut Domino placuit, sublato de medio) summus divina disponente clementia ad apicem summi Apostolatus assumpti, & per alias nostras literas, ejusdem Pauli prædecessoris ordinationem, voluntatem, & statutum, ac omnia & singula in eisdem suis literis contenta, de fratrum eorundem consilio approbantes: similiter statuimus & ordinamus, quod annus Jubilæus prædictus, cum eisdem indulgentiis, & remissionibus plenariis peccatorum, anno proxime futuro a vigilia Nativitatis ejusdem inciperet, & ut sequitur, continuari deberet: prout in singulis literis prædictis (quarum tenores præsentibus haberi volumus pro expressis) plenius continetur. Verum, quia postmodum tam nos, quam idem Paulus Prædecessor noster, dum in humanis ageret, animarum saluti fidelium intenti, multorum Principum & aliorum Christi fidelium, ac devotarum personarum pulsati precibus, diversas indulgentias & peccatorum remissiones plenarias nonnullis Ecclesiis, monasteriis, & piis locis duximus concedendas: propter quas populorum forsan concursus ad basilicas & Ecclesias antedictas retardari, aut

ipsius anni Jubilæi celebritas minui, vel intermitti posset, cum animarum non modico detrimento: nos, qui universorum credentium profectum, & saluti prospicere ex debito ministerii pastoralis adstringimur (ne propter aliquam indulgentiarum hactenus a nobis, seu eodem Paulo, vel aliis prædecessoribus nostris concessarum, hujusmodi effusionem, hoc sanctum opus, ac remissionis & gratiæ annus Jubilæus intermittatur, aut fideles ipsi a tanto munere redderentur expertes) remediis opportunis providere volentes, omnes & singulas plenarias, etiam ad instar Jubilæi, ac etiam commutandi vota, aut super eis & male ablatis incertis, aut per usurariam pravitatem, vel alium illicitum modum extortis, dispensandi & componendi, aut illa sub certis modo & forma remittendi, & deputandi confessores, cum potestate absolvendi, etiam in casibus sedi Apostolicæ reservatis, facultates, concessiones, & indulta a nobis & eadem sede, vel illius auctoritate quibuscunque Ecclesiis, monasteriis, hospitalibus, & piis locis, universitatibus, fraternitatibus quibuslibet, tam in perpetuum, quam ad certum tempus, in vita, seu in mortis articulo, quovis modo, aut quavis causa, quomodolibet concessas & concessa, & in posterum forsitan concedendas, vel concedenda, auctoritate Apostolica tenore præsentium de Apostolicæ potestatis plenitudine, usque ad nostrum, & ejusdem sedis beneplacitum suspendimus, illasque durante beneplacito nostro & sedis prædictæ suspensas esse volumus, nec cuiquam alicui suffragari: indulgentiis tamen basilicarum & Ecclesiarum dictæ urbis in suo pleno robore durantibus. Districtius inhibentes, alias indulgentias (præter illas duntaxat) in locis publicis vel privatis prædicari aut nuntiari, earumque prætextu a quæstoribus l aliquid exigi quoquo modo. Quinimo quæstores & prædicatores quoscunque per locorum ordinarios a prædicationibus, & quæstibus hujusmodi cessandos, volumus & mandamus præsentium auctoritate arceri, sub censuris & pœnis Ecclesiasticis, de quibus visum fuerit opportunum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum suspensionis, inhibitionis, mandati & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Tybure anno incarnationis Dominicæ MCCCCLXXIII. 4. Calend. Septemb. Pont. nost. Anno 3.

l *Prædicatores quæstuarios omnino abolevit Conc. Trid. sess. 5. de reform. cap. 2. §. alii & seq. 21. de reform. c. 9.*

CAP. V.

Sixtus tempore suo multis multas concesserat indulgentias: quas certis ex causis hic revocat.

Idem. [an. 1478.]

ETsi Dominici gregis saluti semper intenti, singulis cum humilitate poscentibus ea benigne concedere studeamus, per quæ (peccatorum mole deposita) salus ipsis succedat, & hostis humani generis suæ iure aspera animas lucrifaciamus Altissimo, qui nobis eas sua bonitate commisit: id tamen propensiori studio præcavendum esse censemus, ne concessis indulgentiis, remissionis, vel facultatis obtentu, Christi fideles proclives ad illicita in posterum committenda reddantur, aut facilitas veniæ eis peccandi tribuat incentivum. Cum itaque (sicut multorum fidedignorum testimonio accepimus) ob multitudinem facultatum per nos, vel auctoritate nostra concessarum, tam verbo, quam in scriptis, confectis etiam literis vel non, Prælatis & personis Ecclesiasticis, etiam religiosis, & sæcularibus utriusque sexus, Capitulis, Collegiis, Conventibus, hospitalibus, confratriis, & universitatibus, tam in genere, quam in specie, sub electione, vel deputatione confessorum, qui eligentes eosdem, vel pro indulgentiis per nos concessis consequendis, ad Ecclesias & alia pia loca confluentes, seu ad aliqua pia opera manus porrigentes adjutrices, earundemque confratriarum confratres & sorores, ac in hospitalibus prædictis decedentes, seu deservientes, aut eis per aliquid relinquentes, vel aliqua alia meritorum ministeria exhibentes, & in ordinibus profitentes, eorum confessiones diligenter audita, in singulis etiam sedi Apostolicæ reservatis casibus semel in vita, & in aliis toties quoties, ac in morte plenarie, vel aliam etiam ad effectum consequendi quascunque indulgentias plenarias, vel non plenarias, absolvere, & pœnitentiam salutarem eis injungere, emissa quoque vota per illos quæcunque in alia pietatis opera commutare libere, & licite valeant: fideles præstari ad peccandum, & ad alia illicita committendum, nonnunquam procliviores extiterunt, in non parvum periculum salutis animarum suarum: Nos qui Deo propitio ejusdem gregis Dominici (meritis licet insufficientibus) curam gerimus, & illum spiritualis thesauri elargitione cupimus ipsi Deo reddere acceptabilem: ne exinde clavium auctoritas deducatur in contemptum, ipsique ad peccandum procliviores (ut dicimus) liberius prolabantur: ex præmissis & aliis rationabilibus causis animum nostrum moventibus, motu proprio (non ad alicujus nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de nostra mera voluntate, & deliberatione) auctoritate Apostolica tenore præsentium statuimus & ordinamus, quod de cætero prætextu facultatum hujusmodi concessarum a nobis, vel auctoritate nostra, & quas concedi quomodolibet contingat

tinget in posterum, verbo, literis, aut quovis alio scripturæ, etiam cum clausula, quod sola signatura sufficiat, etiam in favorem fidei & cruciatæ, nullus confessorum eorundem quempiam, cujusvis status, gradus, ordinis, vel conditionis existat, & quacunque Ecclesiastica, etiam Episcopali, vel majori, aut mundana, etiam regali, & majori dignitate præfulgeat, qui offensæ Ecclesiasticæ libertatis, violationis interdicti ab eadem sede impositi, seu hæresis, postquam fuerint de ea sententialiter condemnati, delati, seu publice diffamati: conspirationis in personam aut statum Roman. Pontific. seu cujusvis offensæ, inobedientiæ, aut rebellionis ejusdem Pont. vel dictæ sedis, mutilationis membrorum, vel occasionis cujuscunque in sacris ordinibus constituti: offensæ personalis in Episcopum seu alium Prælatum: invasionis, deprædationis, occupationis, aut devastationis terrarum Romanæ Ecclesiæ mediate, vel immediate subjectarum: ac etiam rogationis Romipetarum, seu quorumcunque aliorum ad Romanam curiam venientium: prohibitionis devolutionum causarum ad dictam curiam: delationis armorum & aliorum prohibitorum ad partes infidelium: impositionis novorum onerum, realium vel personalium, Ecclesiæ vel Ecclesiasticis personis: simoniæ super ordinibus vel beneficiis consequendis in dicta curia vel extra eam contractæ, criminum quomodolibet reus foret: & generaliter in casibus contentis in literis, quæ consueverunt in die Cœnæ Domini publicari, prætextu hujusmodi facultatum absolvere, & per eos emissa peregrinationis ultramarinæ, & visitationis liminum Apostolorum Petri & Pauli: ac Compostellæ: & castitatis ac religionis vota: nisi ex speciali licentia, & certa scientia nostra, de qua demum constare censeatur, cum in signatura nostra desuper manu nostra scriptum, aut in literis nostris expressum fuerit, nos ex certa scientia & de speciali gratia id concedere cum derogatione præsentis constitutionis, illius de verbo ad verbum inserto tenore: non autem per clausulas ad importantes: vel in articulo mortis constitutum, & tunc in casibus (in quibus satisfactio fuerit impendenda) facta satisfactione, vel idonea præstita cautione, commutare præsumant. Et si aliqui confessorum prædictorum contra præsentem constitutionem quenquam absolvere, aut excepta vota prædicta commutare attentaverint, absolutio & commutatio hujusmodi nullius sit roboris vel momenti. Et contrafacientes eo ipso excommunicationis sententiam incurrant, a qua (nisi in mortis articulo constituti) ab [a] alio, quam a Romano Pontifice absolvi non possint: non obstantibus literis & constitutionibus hujusmodi, ac constitutionibus, & ordinationibus, &c. Et ne aliquis de præmissis ignorantiam valeat allegare, mandamus eas in Cancellaria Apostolica, & audientia literarum contradictarum legi & publicari, ac inter extravagantes alias Apostolicas constitutiones in quaterno dictæ cancellariæ describi, &c. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum suspensionis, inhibitionis, mandati & revocatis, &c. Dat. Spiræ, An. Domini MCCCCLXXVIII.

a *Vide Concil. Trid. Sess. 14. de casuum reservatione, c. 7.*

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS.

TITULUS X.

CAP. I.

Excommunicati sunt, qui pactis aut promissionibus justitiam vel gratiam a sede Apostolica obtinent, & qui scientes non revelant: nec illis absolutio facile conceditur.

Bonifacius VIII. (*c. an. 1300. Romæ.*)

EXcommunicamus, & anathematizamus ex parte Dei omnipotentis, Patris & Filii, & Spiritus Sancti, auctoritate quoque beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, & nostra, omnes Clericos, Religiosos, & Laicos utriusque sexus, sive sint familiares curiæ, sive alii undecunque, qui aliquod pactum fecerint, seu aliquid parvum, vel magnum promiserint, vel promissionem receperint, aut ex pacto sive promissione occulta, vel manifesta, facta sub generalibus, & plenarie non expressa, sive sit sub specialibus, & expressis aperte verbis, quicquam dederint aut receperint, magnum vel parvum, vel promissionem de quocunque re aut utilitate propter hoc consequenda fecerint, vel receperint, pro aliqua justitia sive gratia pro se aut pro alio in causis, vel judiciis, seu alias per literas Apostolicas, & quibuscunque modis apud Sedem Apostolicam obtinenda. Et hanc sententiam ad promittentes & acceptantes, dantes & recipientes ducimus extendendam. Illos quoque, qui aliquem sciverint culpabilem in prædictis, & nobis intra dierum trium spatium non retulerint, vel alicui, per quem ad nos verbum fideliter perferatur, simili decernimus sententiæ subjacere. Decernimus etiam, ut nullus hanc incurrens excommunicationis sententiam pro prædictis, vel aliqua prædictorum (absque speciali mandato) nostræ absolutionis beneficium valeat obtinere: nisi forsan ad nos habere accessum non posset, in mortis articulo [a] constitutus. Nec etiam ad absolutionis gratiam admittetur, nisi prius quantum dedit, vel recepit, integraliter pauperibus largiatur. Justitiam vero sive gratiam sic obtentam nullius prorsus esse momenti volumus, omnique statuimus carere effectu, & robore firmitatis. Sed & scienter attentes ipsis, simili sententiæ excommunicationis adstringimus: & reservantes nobis absolutionem eorum cum præmissis omnibus ad pœnas similes obligamus.

a *Vide Concil. Trid. Sess. 14. c. 9. de casuum reservatione.*

CAP. II.

Præmissis damnis ex interdictis provenientibus statuit, quod propter dominum debita non solventem ejus terra vel civitas sine speciali Papæ licentia non interdicatur.

Idem Bonif. VIII. (*c. an. 1300.*)

PRovide attendentes, quod ut frequentius, quamvis non sine causa, sine culpa tamen multorum, interdicti sententiæ proferuntur, quodque sunt nonnulli Judices nimis prompti ad proferendas easdem, etiam in negotiis, sive causis, quæ interdum plus ex cupiditatis, quam ubertatis radice perspicimus initium procedere argumentum: quodque interdicti tempore divina organa suspenduntur & laudes, nec Ecclesiastica sacramenta ministrantur, ut solent: tolluntur mortuis seu minuuntur suffragia, præsertim per oblationem frequentem hostiæ salutaris: adolescentes, & parvuli participantes rarius sacramenta, minus inflammantur, & solidantur in fide: fidelium tepescit devotio, hæreses pullulant, & multiplicantur pericula animarum. Præsentis constitutionis providemus edicto, ut nulla Provinciæ, civitas, castrum, villa, locus, territorium, vel districtus, auctoritate ordinaria, vel delegata supponatur Ecclesiastico interdicto pro pecuniario debito, vel pro cujusvis monetæ, vel pecuniæ quantitate, quacunque occasione vel causa, seu quovis quæsito colore: pro eo maxime, quod ipsorum domini, rectores seu officiales, quocunque nomine censeantur, aut incolæ seu habitatores, aut singulares personæ ipsorum, statutis eis statuendis, ordinatis vel ordinandis, terminis hujusmodi debitum seu quantitatem non solverunt hactenus, aut tunc non persolverint. Nos enim exnunc decernimus irritum, & inane, si secus hactenus extitit attentatum, vel contigerit attentari, illudque revocamus omnino: non obstantibus quibuscunque contractibus, obligationibus, pactis, conventionibus, compositionibus, submissionibus, fidejussionibus, consensibus, processibus, & sententiis super hoc habitis, vel habendis, juramentorum, pœnarum spiritualium, & temporalium, seu mulctarum appositarum, vel quacunque alia firmitate vallatis. Nisi talis suppositio interdicti hactenus foret facta, vel in antea fieret de Apostolicæ sedis speciali licentia, & expressa per ipsius sedis patentes literas apparente.

CAP. III.

Andronicum Palæologum, se Imperatorem Græcorum nominantem, & hæresis ipsorum fautorem, excommunicatum denunciat: omnesque cum eo se manente societatem contrahentes ipso facto dicit excommunicatos, & eorum terras Ecclesiastico supponendas interdicto. Suisque privandi bonis, quæ ab Ecclesia tenent: & talis societas seu confœderatio nulla est. Facit cap. ad Apostolicæ, de sentent. & re jud. lib. 6.

Clemens V. (*c. an. 1307. in Gallia.*)

AD certitudinem præsentium, & memoriam futurorum Andronicum Palæologum, qui Græcorum Imperatorem se nominat, tanquam eorundem Græcorum antiquorum [b] Schismaticorum, & in antiquato schismate constitutorum, & per hoc hæreticorum, ac hæresis ipsorum ac schismatis antiqui fautorem, de fratrum nostrorum consilio denunciamus excommunicationis sententiam latam a canone incurrisse, ac ipsius sententiæ vinculo innodatum. Cæterum universis & singulis Regibus, Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, & cæteris omnibus cujuscunque præeminentiæ, conditionis, status, necnon universitatis civitatum, castrorum, & aliorum locorum districtius inhibemus, ne cum eodem Andronico Palæologo in hujusmodi excommunicatione manente, societatem vel confœderationem aliquam contrahere sub quovis ingenio, vel machinatione præsumant: vel ei alias in hoc, quibus excommunicatus est denunciatus a nobis, præstare consilium, auxilium vel favorem publicum vel occultum. Et si secus præsumptum fuerit, omnes singulares personas contrarium præsumentes (non obstante qualibet indulgentia sub quacunque forma verborum, vel expressione ipsis ab Apostolica sede concessa, vel in posterum concedenda, quam quoad hoc viribus volumus omnino carere) sententiam excommunicationis, quam exnunc in ipsos ferimus, incurrere volumus ipso facto: terras ipsorum, & universitatum prædictas, quæ secus attentare præsumpserint, prout expedire videbimus, Ecclesiastico curabimus subjicere interdicto. Ad privationem omnium bonorum, quæ a quibuslibet tenent Ecclesiis, & ad pœnas alias spirituales, & temporales, prout utile putabimus, processuri. Et nihilominus societatem & confœderationem ipsas (etiamsi pœnarum, & juramenti additione vel quacunque fuerint alia firmitate vallatæ) decernimus irritas, & inanes. Datum Pictavis III. Nonas Junii, Anno 2.

b *Al. antiquatorum.*

CAP.

CAP. IV.

Excommunicati sunt, qui literas a Papo ante suam coronationem concessas impugnant.

Idem. c (an. 1307. in Galliis.)

QUia d nonnulli (prout accepimus) contra doctrinam Apostoli sua prudentia, quin potius imprudentia, innitentes, ac disceptare super his, de quibus eis non expedit, satagentes, asserere non verentur, quod summus Pontifex ante suae coronationis insignia se non debet intromittere de provisionibus, reservationibus, dispensationibus, & aliis gratiis faciendis, nec se in literis Episcopum simpliciter, sed electum Episcopum scribere: nec etiam uti bulla, in qua nomen exprimatur ipsius. Nos talium temeritates compescere cupientes, singulos, qui occasione hujusmodi aliquas literas nostras super negotiis quibuscunque confectas e, quae a nobis ante coronationis nostrae insignia emanarunt, ausi fuerint impugnare, excommunicationis sententia innodamus. Datum apud Pessacum Burdegalensis dioecesis, Pont. nost. Anno 2.

c Joan. de Sylvo in tract. de benef. part. 2. q. 2. dum meminit hujus extravagantis, contribuit Clem. VI.

d Prov. cap. 3. a. ne innitaris. extr. de conf.

e Al. concessas.

EXTRAVAGANTIUM COMMUNIUM FINIS.

LOCI COMMUNES

RERUM, ET VERBORUM MEMORABILIUM, EX UNIVERSO JURIS CANONICI CORPORE COLLECTI,

ORDINE ALPHABETICO

PER GENERA CAUSARUM ELEGANTI METHODO DIGESTI: PRIORIBUS OMNIBUS ANTEHAC EDITIS LOCUPLETIORES.

A.

AARON; Summum Pontificem repræsentat, *dist.* 21. *c.* 1. *§.* *e.*

Aaronis exemplum proponitur Episcopis & Clericis, ad se invicem honorandum, 93. *dist. c. Esto.*

Aaronis virga devorat virgas magorum, 26. *q.* 5. *c. nec mirum, ante med.*

QUI ABBAS ORDINARI, VEL ELIGI DEBET?

ABBAS alterius monasterii Monachus non est ordinandus, nisi in monasterio vacante idoneus non existat, vel consuetudo loci in contrarium noter, *de relig. domib. c. ne nimia.*

Clerici in Abbates non ordinandi, 18. *qu.* 2. *c. pervenit. cum.* 1. *seq.* Denique qualis Abbas ordinari debet, traditur, 18. *q.* 2. *c. Abbatem ut fin.*

Abbas quis esse potest in necessitate, licet non possit esse Presbyter, *c. tuam, de ætat. & qual.*

Abbas esse non potest non professus, *c. cum in magisterium, de elect.*

In Abbatem eligi potest eremita, *c. cum monasterium, de elect.*

Abbas fieri potest quis de apostasia rediens, *c. intellenimus, de ætat. & qual.*

A QUIBUS ELIGI, VEL CONFIRMARI DEBEAT.

A Conventu est eligendus, non ab aliis, 18. *qu.* 2. *c. abbas. c. abbatem, c. quam sit. §. defuncto. vers. quem sibi propria. c. abbas. versic. tamen eligam. item* 16. *q.* 7. *c. ult.* Contradicit *d. q.* 2. *c.* 2. Cui objectioni respondet Gratianus, *d. c. abbas, §. ecce.* Sed & alii quam Monachi Abbatem eligere possunt, si Monachi sint indomitæ cervicis, & effrenatæ superbiæ, *d. §. ecce. & d. q.* 2. *c. nullam.* Vel religiosa feminis Abbas sit præficiendus, *d. q. c.* 1. *quæ religiosæ.*

Abbatem potest capitulum confirmare, *c. cum dilectus, de consuetud.*

DE POTESTATE, AUCTORITATE, ET OFFICIO ABBATUM.

Abbas admittere non debet alienum Monachum, 18. *q.* 2. *c. Abbatet. §. Monachi, vers. vel qui Monachum. item* 19. *q.* 3. *c. statuimus. vers. discedentem vero,* 20. *q.* 4. *c. ult. in pr.*

Ut Abbates quolibet anno conveniant, *c. abbates, in princ. vers. qui semel in anno,* 18. *q.* 2.

Abbas diversas cellulas, diversave monasteria ne habeat, 20. *q.* 4. *c. ult. §. abbas.*

Locum suum deserere potest cum licentia Episcopi, *can.* 8. 18. *qu.* 2.

Cum fratribus in conventu manere debet, atque in officio suo sollicitus esse, *cap. cum ad.* 6. *§. Abbas vero. de statu Monach.*

Abbati a Monachis obedientia debetur, 18. *q.* 2. *c. Abbates. §. Monach. & c. cum ad c. §. Abbas vero. de statu Monach.*

In potestate Episcopi est, 18. *qu.* 2. *c. Abbates. in princ. c. monasteria. c. Abbatib.*

Ne Monachos vagari permittat, 18. *quæst.* 2. *c. Abbates. §. Monachi, vers. aut per loca aliqua.*

Abbas absolvere potest Monachum ab excommunicatione in seculo contracta, nisi mutilatio membri, vel effusio sanguinis sit secuta, vel in Episcopum aut Abbatem manus injecerit violentas, *c. cum illorum, de sentent. excommunic.*

Cum talibus possunt etiam dispensare Abbates in susceptis ordinibus in excommunicatione, si memoriam facti non habeant, vel peritiam juris: nisi factum sit grave, & notabile, *ibidem.*

Abbas potest excommunicare Monachos suos, vel Canonicos. Idem potest Prior, *cap. cum in Ecclesiis, de major. & obed.*

Abbas non benedictus ab Episcopo, super hoc a tertio requisitus, potest exercere ea, quæ sui officii sunt, Episcopo irrequisito: ita tamen, quod sit primo confirmatus. *cap. statuimus, de suppl. neglegen. Prælat.*

Abbates Cisterciens. obedientiam faciunt Episcopo suo, *secundum formam, quæ habetur, c. ut Dei Ecclesiam, de Simon.*

DE REMOTIONE ABBATIS.

Causæ, ex quibus Abbas est removendus, notantur 18. *q.* 2. *c. si quis abbas.* & si infamatus, vel convictus sit appellatione remota, nolit sponte cedere, compellatur, *de appellat. cap. quia nos.* & non a Monachis, sed ab Episcopo & vicinis Abbatibus est loco removendus, *dict. c. si quis abbas. vers. ab Episcopo, in cujus territorio. & d. c. nullam.*

DE POENIS ABBATUM.

De puniendis seu corrigendis Abbatibus, *c. ult. §. si vero abbates, eod. tit.*

ABBATISSA Moniales benedicere, confessiones audire, & publice prædicare non potest, *cap. nova quædam,* 10. *de pœnitentiis.*

Abbatissa potest etiam suspendere Clericos delinquentes ab officio, licet non possit excommunicare, *de major. & obedient. c. dilecta,* & de electione Abbatissæ, *vide c. indemnitatib.* 43. *de electione in* 6.

Abbatissa nec prædicare, nec confessiones audire potest, *cap. nova, de pæn. & remiss.*

De ABIGEIS accusatio cum inscriptione, & sine ea proponi potest, 4. *quæst.* 4. *c. nullus. §. abactis, l. unic. C. de abigeis.*

ABLATA violenter restituuntur ante litem contestatam, *can.* 3. 3. *qu.* 2.

ABOLITIO pœnam remittit, sed infamiam non tollit, *can.* 8. 2. *q.* 3.

ABORTUS causam dans, si conceptum erat vivificatum, & animal rationale, homicida est, *cap.* 20. *de homic. volunt.*

ABSENS accusare, vel accusari per alium non potest, *can.* 18. 3. *qu.* 9. neque judicari, *can.* 13. & 14. 3. *quæst.* 9. nisi contumax fuerit, *can.* 1. 3. *qu.* 8.

Appellare potest eo quo scit, si indefensus fuit, *can.* 29. *§. si adversus,* 2. *qu.* 6.

Fructus Beneficiorum percipit, si studiorum causa absit, *cap.* 21. *de præbend.*

Investiri potest per alium, *cap.* 24. *de præbend.*

Absens in servitio Papæ vel Episcopi sui non debet privari beneficio suo, *cap. cum dilectus, de Clericis non residentib.* Idem est, si causam suam vel suorum agat.

Contra absentes non servatur sententia diffinitiva lite non contestata, & maxime si sint absentes causa studii & peregrinationis, *cap. inter quatuor, de major. & obedien. item cap. consultationibus, de offic. jud. deleg.*

Absens studii causa in loco minus competenti fructus beneficii non recipiat, *c. tuæ. de Cler. non resid.*

Absens diu vocatus, si venire noluit, privatur beneficio, sive dignitate, *c. ex parte, de Cler. non resid.* Et maxime si sine justa & necessaria causa præsertim sine licentia Episcopi moratus fuerit, & congruo tempore expectatus non redierit, *c. inter quatuor, eod. tit.* Item, si Ecclesia patiatur defectum magnum de absentia ministrorum, possunt absentes revocari, *c. cum ad hoc, eod. tit.*

Absens quis esse potest de licentia sui Prælati, vel causa studii, sive alia causa honesta, *c. relatum, eod. tit.*

Absente uno Judicum, sententia alterius non valet, *cap. causam, de offic. deleg.*

Absens ad electionem vocari debet, si tamen commode potest, *cap. coram, de elect.* alias electio cassari potest, nisi postea consentiat.

Absens contumax lite contestata condemnari potest, *c. prout, de dol. & contumac.*

ABSOLUTIO dividitur in publicam & privatam, 26. *q.* 6. *c. ministrare, §. sed notandum.*

Absolu-

Abſolutio pecunia redimi non debet, 1. *ad aures, de Simon.*
Abſolutio occultato crimine non valet, *c. cum pro cauſa, & c. officii, de ſent. excomm.*

Qui absolvere possit.

Abſolvere poteſt Capitulum, *vid. inf. eod. in Epiſcopus.*

Concilium abſolvere poteſt ob hæreſim excommunicatum, & hic non niſi a Concilio poteſt abſolvi, *cap. hic vero, §. fin. cum c. ſeq. de ſententia excommunicat. diſt. 50. 1. qu. 7. cap. ſi quis Epiſcopus*, jure novo aliud eſt, *c. ad abolendam. 9. §. præſenti, verſ. ad arbitrium Epiſcopi, de hæreticis.*

Delegatus ab eo, qui jus abſolvendi habet, abſolvere poteſt, *cap. ult. de offic. ordin.*

Epiſcopo non alii jus abſolvendi competit, *17. quæſt. 4. c. omnes, 26. qu. 6. c. 1.* ſecus eſt ſi privata ſit abſolutio, non publica: tunc enim alius abſolvere poteſt, *dict. quæſt. 6. c. miniſtrare, §. ecce quod. c. presbyteri.* item ſi Epiſcopus ſit abſens, & periculum ſit in mora, *dict. quæſt. 6. c. Aurelius, c. ſi aliquis, §. ecce quod.* quatenus hoc procedat, *vide d. cap. Aurelius, verſ. debet presbyter utique conſulere, & d. q. 6. cap. ſi quis de corpore, in fin. dict. quæſt. 6. c. ſi aliquis, §. ſed ſi neceſſitate. c. pen. §. fin. cum c. ſeq.* item ſi Eccleſia vacet, Capitulo jus abſolvendi competit, *c. un. de major. & obed. in 6.*

Qui excommunicavit vel damnavit, abſolvere poteſt, non alius, ſecundum diſtinctionem, *cap. cum Eccleſiarum, 3. in fin. cap. ad reprimendam, 8. in princip. & §. tu vero frater. c. paſtoralis, 21. §. præterea, de offic. ordin. c. venerabilibus, 7. in princip. de ſentent. excommun. in 6. 26. quæſt. 6. cap. 1.*

Excommunicatus abſolvere non poteſt, *vid. inf. in eod. in Hæretico.*

Hæretici & Excommunicati, neque ligendi, neque ſolvendi jus habent, *24. quæſt. 1. cap. audivimus. §. fin. cum duob. cc. ſeqq. item de pœnitent. diſt. 2. c. verbum.*

Legatus de latere abſolvere poteſt eum, qui Clericum percuſſit, *c. ad eminentiam, 20. & c. quod de his, 26. in princ. dict. tit.* Plura infra in Legatus e Latere.

Papa ab alio excommunicatos, vel damnatos abſolvere poteſt, *9. quæſt. 3. c. fuit ſemper. cap. cuncta. §. ſed nec illa. c. cuncta. c. fratres.*

Clericus, qui quod excommunicato communicaverit, fuit excommunicatus, non niſi a Papa poteſt abſolvi, *cap. ſignificavit, 18. de ſentent. excommun.*

Neque is, qui ob incendium fuerit excommunicatus. *cap. tuo nos. 19. d. tit.*

Neque is, qui ob id quod Eccleſiam effregit & expoliavit, fuit excommunicatus, niſi a Papa eſt abſolvendus, *c. conqueſti, 22. d. tit.*

Qui contra interdictum vel excommunicationem fecerit, nonniſi a Papa poteſt abſolvi, *c. quicunque, 11. §. fin. & c. is qui in Eccleſia, 18. §. is vero. verſ. a quo nequit. de ſentent. excommun. in 6.*

Qui ob id, quod juſtitiam vel gratiam pecunia redemit, fuerit excommunicatus, non niſi a Papa poteſt abſolvi, *c. 6. §. decernimus, de ſentent. excomm. in extrav. comm.*

Si quis Clericum percuſſerit, & propterea excommunicatus, nonniſi a Papa poteſt abſolvi, *17. q. 4. c. ſi quis ſuadente, in princ. item c. 1. §. fin. & c. non dubium, 5. in fin. c. ea noſcitur, 13. §. alter autem, de ſent. excomm. 11. q. 3. c. ad menſam. §. juxta igitur hanc diſtinctionem, in fin.* Fallit, ſi ſine periculo Papam adire non poſſit. *c. de cætero, 11. & c. quamvis, 58. verſ. niſi imminente. d. tit.*

Sacerdos ſimplex abſolvere poteſt Laicum, ſi ob id, quod excommunicato communicaverit, fuerit excommunicatus: ſi modo extra crimen illi communicaverit, *cap. nuper. 29. d. tit.*

Abſolvitur de injectione manus violente Oſtiarius a ſuo Epiſcopo, niſi ſit caſus enormis, *c. ſi vero, de ſentent. excomm.*

Abſolvuntur Monachi & Canonici regulares a ſuis Abbatibus, *c. Monachi, eod. tit.*

Abſolvitur a ſolo Papa Laicus litteris falſis ſcienter utens, *cap. dura de crimine falſ.*

Mulieres & perſonæ, quæ ſui juris non ſunt, ab Epiſcopo ſuo abſolvuntur, *c. mulieres, de ſent. excomm.*

Item potentes & delicati, quique modicam læſionem intulerunt, *cap. mulieres, eod. tit.*

Item cum ex juſta cauſa excommunicator quæri non poteſt, vel difficulter inveniri, tunc abſolvi poteſt ab Epiſcopo, vel proprio Sacerdote, *c. nuper de ſentent. excomm.*

Legatus non miſſus a latere, tantum de provincia ſibi commiſſa abſolvere poteſt. Sed Legatus ſub prætextu ſuarum Eccleſiarum, nec de ſua, nec de alia provincia abſolvere poteſt, *cap. excommunicatis, de offic. leg.*

Abſolvi poſſunt Hoſpitalarii a Prioribus ſuis, *cap. cavemus, de ſentent. excommunicat.*

Abſolvitur quis in neceſſitate, non obſtante contradictione, vel etiam appellatione partis adverſæ, *cap. quo fronte, de appellat.*

Abſolutus a delegato ad excommunicatorem remittitur. *cap. prudentiam, de offic. delegat.*

Abſolvi poteſt quis poſt mortem. Item legatus apud Deum abſolvitur ab Eccleſia, *cap. a nobis, de ſentent. excommunicat.*

Abſolvitur a ſolo Papa Laicus juſſu Abbatis Monachum vel Converſum percutiens etiam ex juſta cauſa; & ſimiliter jubens: niſi diſciplinæ cauſa faciat per ſeipſum ſolum, vel Clericum & non Laicum, *cap. univerſitatis, de ſentent. excomm.*

Non abſolutus ſcienter ordinatus, ſi ſit ſæcularis, perpetuo deponitur: ignorans factum vel ignarus juris a ſolo Papa abſolvitur. Si autem talis ſit religioſus, a ſuo Abbate abſolvitur, niſi factum ſit grave & notabile, *cap. cum illorum, eod. tit.*

Abſolvitur ſervus de injectione manus violenta ab Epiſcopo ſuo, in fraudem faciens, ut ſervitio domini ſui ſe ſubtrahat, vel dominus ſine culpa ſua grave damnum incurrat ex ejus abſentia, *cap. relatum, eod. tit.*

Abſolvunt ſe mutuo a minori excommunicatione contracta aliqui, poteſtate utique collata, *cap. duobus, de ſentent. excommunicat.*

Abſolutus non eſt qui ex ſola ſalutatione Papæ ſibi ſcripta, *cap. ſi aliquando, eod. tit.* Item, nec qui pluribus excommunicationibus innodatus, ab una tantum eſt abſolutus, *cap. officii, eod. tit.*

Abſolvere quis non poteſt alienum parochianum, niſi de licentia ſui proprii Sacerdotis, *c. omnis, de pœn. & remiſſion.*

Abſolvendi namque poteſtas alii poteſt committi in neceſſitate, *cap. ex litteris, de officio delegatorum.*

Ex quibus causis absolutio concedenda.

Sine cauſa pœna remittenda non eſt, *cap. cum, ab 3. de offic. ordinar.*

Si damnatus pœnitentiam egerit. *11. q. 3. cap. plerumque. §. cauſa ergo. cap. cum aliquis, in pr. 27. q. 1. cap. devotam. §. niſi deſinant. item diſt. 50. cap. domino. §. final.*

Si tamen pœnitens vel ſatisfaciens ab errore ſeu peccato non recedat, non erit abſolvendus. *11. quæſt. 3. c. tuam vero, 24. quæſt. 2. cap. damnatio, in princip. cap. legatus, 27. quæſt. 1. cap. devotam, in princip.*

Si ſatisfactum ſit pro crimine, *cap. 3. verſicul. uſque ad dignam ſatisfactionem, de offic. ordinar. cap. ex litteris, 11. de conſtitutionibus.* ſed hoc ſi ex pluribus cauſis damnatus, pro omnibus ſatisfecerit, *cap. cum pro cauſa, 27. & cap. officii, 42. de ſent. excommunicat.* ſecus ſi pro delicto nondum ſatisfecerit, nec ablata reſtituerit, *cap. peccatum, 4. de regul. juris, in 6.* & Exemplum habetur, *cap. quicunque, 2. in princ. verſ. nec abſolutione, de hæreticis. in 6.* nam peccati venia non datur, niſi correcto, *cap. peccati, 5. dict. tit.*

Quod ſi vero delictum, ob quod excommunicatus eſt, non fuerit manifeſtum, deque jure excommunicationis dubitetur, tunc cum cautione præſtita, etiam ante ſatisfactionem abſolvitur, *cap. ex parte, 25. de verbor. ſignificat. cap. quo fronte, 25. §. final. de appellationibus. c. 1. §. ideoque mandamus, de his, quæ vi metuſve cauſa. cap. venerabilibus, 7. §. porro. & §. poteſt. de ſentent. excommunicat. in 6.* item ſi periculum mortis inſtat: tunc enim præſtita cautione de ſatisfaciendo, abſolvendus eſt, *d. c. quo fronte, 25. & dict. c. venerabilibus, 7. §. ſane ſi reorum, verſ. niſi periculum.*

Si ſententia ſit injuſta, abſolutio danda, *c. cum ad quorundam, 9. de exceſſib. Prælatorum.*

Forma et Modus Absolvendi.

Cauſa cognita abſolutio indulgenda, *c. Romana, 3. §. ſententiæ, de appellationib. in 6. 11. q. 3. c. plerumque contingit.*

Secus ſi cauſa excommunicationis dubia, non manifeſta ſit: tunc enim excommunicatus cauſa etiam nondum cognita, ad cautelam poteſt abſolvi, *cap. ex parte, 23. de verb. ſignif. c. cum olim, 24. eod. tit. c. per tuas, 40. §. verum in verb. & §. quod ſi abſolutionis. c. venerabili, 52. de ſent. excom. c. venerabilibus, 7. §. porro. verſ. ſimiliter ſi ſuffraganeus, eod. tit. in 6. item c. 1. §. ideoque mandamus, de iis quæ vi metuſve cauſa, cap. pendentiam, 21. §. 6. verſ. cæterum ſi vel, & cap. cum contingat, 36. de offic. delegati.*

Secus etiam ſi poſt appellationem interpoſitam quis ſit excommunicatus: nam & hic cauſa nondum cognita ad cautelam poteſt abſolvi, *d. §. porro in pr. & dict. c. venerabilibus, 7. §. ſed ſi ex cauſa, §. fin. item d. c. per tuas, 40. §. nos igitur. verſ. quanquam apoſtolica, item c. cum contingat, 36. §. ad quod taliter, de offic. delegati.* Niſi cauſa talis ſit, in qua appellare non liceat, *d. §. porro, in princ. verſ. exceptis caſibus, in quibus.*

Fallit tertio, ſi ſententia excommunicationis intolerabilem contineat errorem, *d. c. venerabilibus. 7. §. poteſt quoque. item d. §. ad quod taliter. & dict. §. nos igitur. verſ. quanquam apoſtolica.*

Cautione interpoſita, & de cautione eorum, qui ob hæreſim excommunicati abſolvuntur, & ad Eccleſiam redeunt, *vide 1. quæſtion. 7. c. convenientibus, §. item Baſilius, c. ſi qui voluerint, c. quotieſcunque, c. ſaluberrimum, cap. ſi quis Epiſcopus. item 26. quæſt. 6. c. his qui in tempore, §. fin.* & abſolvendus caveat de parendo mandato Eccleſiæ, *c. quo fronte, 25. §. ſane ſi quis, verſ. ob ipſa tamen, de appellationibus.*

Gratis nihil tribuat Judex in abſolvendo, *11. q. 3. c. plerumque.*

Contra interdictum Eccleſiæ generale abſolutio quando valeat, *c. præſenti, 10. de ſentent. excommun. in 6.*

Impoſitione manus ante atrium Eccleſiæ, *26. q. 6. c. ult. in fin. cap. miniſtrare, §. publica*, quod tamen fallit in abſolvendo Clerico, *diſtinct. 50. c. confirmandum, & c. illud quoque, in prin. diſtinct. 82. c. Presbyter. §. ſuoque urbis.* item ſi in periculo mortis conſtitutus abſolvatur, *26. quæſt. 6. c. qui recedunt, in prin.*

Juramento præſtito ab eo, qui abſolvitur, de parendo Eccleſiæ vel excommunicatoris mandato, & de non committendo tale quid in poſterum, *c. ex tenore, 10. ad hæc, 12. c. nuper. 29. §. fin. c. venerabili, 52. de ſentent. excommun. 11. quæſtione 3. c. cum aliquis. verſ. & de futuris,*

Si ta-

Si tamen absolvendus ob id, quod excommunicato extra crimen communicaverit, fuerit excommunicatus, hic etiam sine juramento absolvitur, *dict. c. nuper*, 29. §. *is autem qui*.

Si sine scandalo juramentum praestari non possit: tunc enim sufficit manualis promissio, *c. super eo*. 32. *d. tit.* Item juramentum praestatur ab eo, qui impeditus, quo minus a Papa vel ordinario Judice absolutionem petat, ab alio absolvitur: & jurare debet, cessante impedimento, se Papam accessurum, & mandatum Apostolicum suscepturum, *c. de caetero*, 11. §. *fin.* & *c. eo infertur*, 13. §. *fin. de sentent. excommun.*

De reliqua forma & solennitate absolutionis, *vide* 11. *quaest.* 3. *c. cum aliquis*.

Absolutus quis non habetur, nisi probet per literas, vel alias legitime, *c. sicut nobis de sentent. excommun.*

Absolutio pro offensa, vel contumacia quomodo fieri debet, *c. ex parte, de verb. sign.*

QUANDO ABSOLVENDUS,

Quinta Feria ante Pasche absolutio facienda, & peccata remittenda, *c. de poenit. de consecr. distinct.* 3.

Non nisi peracta poenitentia est absolutio indulgenda. *distinct.* 50. *c. obstat. c. si quis praepostera. c. domino. item* 31. *qu.* 3. *c. tunc vero. c. plerumque contingit.* §. *causa ergo. item de poenitent. distinct.* 1. *c. nonnulli*.

Non, nisi laeso satisfactum, & ablatum restitutum sit, absolutio est indulgenda, *c. ex infertur*, 13. *vers. satisfactio juxta facultates, de sentent. excomm.*

De *Absolutione* retractanda agitur, *c. ex part.* 5. & *c. significavit*. 6. *de officio ordinarii*.

Infamia per restitutionem vel *Absolutionem* non abolitur, 2. *quaest.* 3. *c. Euphemium.* §. *hinc colligitur. c. ult.* §. *abolitio enim*, & §. *unde Imperatores*.

Absolutus in terra, erit etiam in coelo absolutus, 24. *q.* 1. *c. quodcunque*.

Absolutus pristinum statum recepit, nisi ex pluribus causis excommunicatus, ab una tantum non omnibus fuerit absolutus, *cum pro causa*, 27. *de sentent. excomm.*

Item: nisi per vim absolutio sit extorta, *cap.* 1. *de his quae vi metusve causa fiunt in* 6.

Tertio fallit si injusta sit absolutio. Quae tamen exceptio reprobatur, *c. venerabilibus*, 7. §. *ubi autem, de sentent. excommun. in* 6.

Quarto: nisi ab alio, quam a quo debuit, propter impedimentum aliquod absolutus, cessante impedimento ei, a quo absolvi debuit, se non praesentavit, *c. eos. q.* 22. *de sentent. excomm. in* 6. *Clement.* 1. §. *fin. de poenit.*

Qui *Absolutus* est in periculo mortis poenitentiae tempore nondum peracto, si convaluerit, illud implere tenetur, 26. *q.* 6. *c. si quis de corpore. c. qui recedunt.* §. *quod si supervixerit. c. is qui in* §. *si supervixerit.* & §. *fin. item c. de his vero.* §. *quod si desperatur*.

DE ABSOLUTIS HAEREDIBUS,

De heredibus ejus, qui post mortem absolutus ad satisfactionem cogendis, *videatur c. a nobis*, 28. §. *fin. de sentent. excomm.*

ACCESSORIUM naturam sequi congruit principalis, *c. accessorium*, 42. *d. tit.* adeo ut commisso principali & illud committatur, *de offic. delegati. c. praeterea.* & *cap. pendentem. quaest. capit. cum in consuetudo, de oper. nov. nunc.*

DE ACCUSATIONIBUS,

An ACCUSATIO sit justa, seu Christiano homini licita, 23. *q.* 4. de quo vide *inf.* in litera P. in Poena.

Accusatio contra inopem & spoliatum & contra usurarium pauperem est inanis, *c. olim. de restit. spol.*

Ab accusatione potest desisti ante inscriptionem, *c. licet, de accusat.*

ACCUSARE QUI POSSINT, VEL NON,

Primum sine legitimo Accusatore nemo inter reos est recipiendus *cap.* 1. *de accusationib.* 2. *quaest.* 1. *cap. nihil. c. imprimis.* §. *sed & de personis accusantium.* 3. *quaest.* 9. *cap. dignum, in fin.* 6. *quaest.* 1. *cap. nos sequentes*.

Accusatus prior a reo accusare non potest, nisi prior accusatio sit finita. 3. *quaest.* 11. *in princ. cum cap. sequen. c. non est, in princ. c. neganda*, 4. *quaest.* 1, *c. ult.* §. *fin.* 6. *quaest.* 1. *qui crimen*.

Fallit si accusatus de majori crimine accusetur, *d. c. non est.* §. *hoc autem*.

Si reus contra accusatorem priorem inscriptionem tacitum pendente accusatione deponat: hoc enim facere non prohibetur, *d. c. neganda. in fin.* & *dict. c. neganda, in princ.*

Abbas inimicum Episcopum accusare non potest, 2. *q.* 7. *c. detractores. item* 6. *q.* 1. *c. detractores*.

Affinis Accusati accusare non potest, ut nec cognatus, familiaris, vel domesticus, 3. *q.* 5. *c. similiter, vers. vel affines. c. accusatores. vers. nec familiares. item* 3. *q.* 11. *c. ult.* §. *si quis enim*.

Alius pro alio accusare non potest, 2. *q.* 6. *c. si quando. Vide inf. in accusator*.

Anathematisatus. *Vide inf. eodem in Excommunicat.*

Apostata. *Vide inf. eodem Haereticus*,

Qui Calumniator antea fuerit, vel praevaricatus, hic accusare non potest, 6. *q.* 1. *c. prohibemur.* §. *nisi propter suspicionem, item* 2. *quaest.* 3. *c. ult.* §. *accusator*.

Cognatus accusati. *Vid. sup. eodem. Affines*,

Cohabitans. *Vide inf. eodem. Domesticus*.

Conspirator accusare non potest. *dict. quaest.* 4. *c. conspiratores*.

Qui consuluit sortilegos & Magos, non potest accusare, 2. *q.* 8. *c. quisquis.* §. *fin. item* 3. *q.* 5. *c. constituimus. vers. seu qui ad*.

Contentiosus homo accusare non debet, 3. *q.* 5. *c. suspectos.* & *d. cap. similiter.* & *d. q.* 3. *c. nullus. vers. nullus frequenter litigans*.

An Clericus Clericum accusare possit. 3. *q.* 5. *c. de accusationibus. c. accusationes. c. accusatores, in prin. cap. nullus, in fin.*

Laicus, qui Clericus non est, nec esse potest, Clericum non accuset. 2. *q.* 7. *c. beati* §. *fin. cum cap. seq. c. testes, in p.* & §. *sic* & *illud. cap. sacerdotes. item* 6. *q.* 1. *c. omnes vero, vers. indignum est enim. cap. infames.* §. *hi nimirum omnes, item* 15. *q.* 3. *in pr. vers. generaliter omne*.

Item Clericus Laicum non accuset. 2. *q.* 7. *c. sicut*, & *c. decretum*.

Culpabilis ipse, & in crimine constitutus accusare non potest, 4. *q.* 1. *in princ. cum c. seq.* & *c. beatus. in princ. item c. qui crimen. item* 3. *quaest.* 5. *c. suspectos. c. canonica. cap. similiter. c. nullus.* hujus exemplum habetur, *c. cum Ecclesiastica*, 3. *de exceptionibus*.

Qui destitit semel ab instituta accusatione, iterum accusare prohibetur, *c. licet*, 14. *de accusationib.*

Detractor accusare non potest. 2. *q.* 4. *c. detractores*.

Domesticus inimici accusari, vel ei cohabitans non potest accusare, *c. repellantur*, 7. *de accusationibus. item* 3. *q.* 5. *c. accusatoribus, in princ.*

Domesticus, vel familiaris Judicis non accuset. 3. *q.* 5. *c. similiter. in verbo Gratiani.* & 4. *q.* 4. *c. pen.* §. *fin. cum c. seq.*

Ecclesiastica persona non accuset. *Vide supra in Clericus*.

Excommunicatus vel anathematizatus accusare non potest, 4. *quaest.* 1. *c.* 1. *in princ. cap. quod autem* 2. *quaest.* 7. *c. in sentent.* 6. *q.* 1. *c. illi qui.* §. *similiter. c. omnes.* 3. *quaest.* 4. *c. conspiratores.* 2. *nullus. c. omnes.* Nisi reus accusatori excommunicato communicaverit. Sed hoc reprobatur. *c.* 2. *de exceptionibus*, quo exceptio fallit in casu, *c.* 2. *de exceptionibus*.

Exterus & ignotus non accuset. 3. *quaest.* 5. *transmissis. vers.* & *eos, qui non sunt eorum generis, item c. accusatores. vers. nullus alienigena*,

Familiaris accusati accusare non potest. *Vid. sup. eodem in Affinis*, quod fallit, si reus accusatorem propter crimen, quod illi objicit, a sua familiaritate antea non repulerit: hoc enim casu accusare poterit, *c. nullis*, 3. *de accusationibus*, 3. *q.* 5. *c. nulli, in princ.*

Familiaris Judicis. *Vide supra in Domesticus*,

Filius parentem. *Vide infra eodem in Liberi*.

Haereticus, apostata, vel alias vilis homo accusare non potest. 2. *q.* 7. *c. quaerendum. c. alieni. c. pagani. item* 3. *quaest.* 4. *c.* 1. *c. beatus. c. si quis. item.* 3. *qu.* 5. *c. suspectos. c. canonica. c. nullus. item* 4. *q.* 1. *cap.* 1. §. *omnes etiam. c. quod autem.* fallit, si haereticus haereticum velit accusare. *d. c. paganos.* §. *in hoc*, & *d. q.* 7. *c. si haereticus in princ.*

Infamis accusare non potest, *d. cap. prohibentur.* §. *elii propter delictum*, 3. *qu.* 4. *in pr. cum c. seq.* 3. *qu.* 5. *c. canonica. c. accusatores. in fin. c. constituimus. c. similiter. c. nullus. item* 4. *q.* 1. *c.* 1. §. *omnes etiam*, 6. *q.* 1. *in pr. cum c. seq. c. beatus* 6. *q.* 1. *omnes. c. illi qui. c. summa.* §. *finali. item c. seq.* fallit, si ex lege Julia de crimine infamis accuset. 2. *qu.* 1. *c. prohibentur.* §. *mulierem. vers. famosi quoque.* item si de haeresi vel simonia infamis accusare velit, 6. *q.* 1. *c. non sequentes.* §. *sed licet.* Contradicere videtur *d. q. c. c. quaero ergo.* Ubi Gratianus subjicit solutionem vers. etiam hoc Augustinus.

Inferior superiorem, vel minor majorem accusare non potest. 2. *quaest.* 7. *c. qualis.* §. *fin. cum c. seq. item c. majorum. c. quaerendum. c. in fonte. vers.* & *sicut major. item* 6. *quaest.* 1. *c. beatus, in pr. vers.* & *qui sit coaequales.* & §. *finali. omnes vero, in fin. item* 3. *q.* 5. *c. accusationes, in fine.* fallit si major sit haereticus, & minor catholicus, *d. qu. c. c. cum majores.* item si major exemplo suo ad interitum trahat juniores. 2. *q.* 7. *cap. Paulus dicit.* vel si major vita & moribus minore sit deterior, *d. q.* 7. *cap. qui vult.* §. *finali. cum c. seq. quanquam. c. puta. c. quaeritur.* sed tamen si minor sit irreprehensibilis, accusare potest, *d. q.* 7. *c. criminationes in princ.*

Inimicus accusati ab accusatione repellitur, 3. *quaest.* 5. *c. suspectos.* & *c. canonica.* & *d. c. nullus vers. nullus, qui inimicitiis studet.* & *d. c. omnes, in fine. item.* 3. *q.* 5. *c. accusatores. c. accusatoribus. c. nullis.* §. *quod vero. c. ultimo.* §. *finali. item* 4. *qu.* 4. *c. in vindicta.* §. *sed huic vindicta.* & *c. ultimo. item de accusationibus. c. cum P.* 10. & *c. meminimus*, 13. 5. *q.* 5. *in princ. cum c. seq. c. non omnis. c. non osculatur.* licet obstet. *d. c. non osculatur.* §. *fin.* sed ei respondetur *d. quaest.* 3. *c. ult.* §. *sed eliud*.

Imbecillus Papa non potest accusare, 3. *q.* 4. *cap.* 1. & *c. si quis*.

Si accusatoribus nihil intersit, accusare non potest, *c. ille praepositus.* 3. *de accusationibus*.

Laicus Clericum non accuset, 2. *quaestion.* 7. *in princ. cum c. sequente. c. nullus. c. laicus. c. in fonte. c. laicos. c. sicut c. laici, item* 6. *quaest.* 1. *c. beatus. c. sacerdotes. c. sunt plerumque. c. quaesitum, item* 11. *quaest.* 1. *c. Clericum, in fin. item c. cum P.* 10. *de accusat.* & *c. de caetero*, 14. *de testibus, Vid. sup. eod. in Clericus*.

Liberi parentes non accusent, 2. *q.* 1. *cap. prohibemur*, etsi in crim

in crimine læsæ majestatis, 3. qu. 11. cap. *Episcopus*. §. & in *criminali*. *vers. crimen vero*.

Libertus Episcopum non accuset, 3. qu. 5. c. *accusatores*. §. *finali*. & c. *nullus*.

Nec Libertus patronum accuset, 3. qu. 11. c. *ult*. §. *fin*. 12. q. 2. c. *Episcopus*, §. *hujusmodi autem*. & §. *in criminali*. d. §. *alias per conditionem*. fallit si de lege Julia majestatis accuset, d. §. *in criminali*, *vers. crimen vero*. item si civiliter, non criminaliter agatur, 2. q. 1. *cap. prohibentur*. §. *liberi*.

Qui in Magistratu positus est, accusare non potest, 2. q. 1. c. *prohibentur*, *in pr*.

In illegitimo Matrimonio constitutus, vel ei consentiens, accusare prohibetur, 3. qu. 4. c. *consanguineorum*.

Miles accusare non potest, 2. qu. 1. *cap. prohibentur*. Nisi miles ex lege Julia de annona accuset, d. *cap. prohibentur*, §. *mulierem*. *vers. milites quoque*.

Monachus Clericum non accuset, 2. q. 7. *cap. placuit*, *cap. nullus*, *in pr*. 3. qu. 4. *cap. hi qui*, §. *fin*. 5. qu. 3. *cap. canonica*. §. *fin*. Contradicit *dicta quæstio septima*, *cap. ult*. §. *item ſcimendum*: respondetur per distinctionem, *dicto cap. nullus*. §. *sed aliud*, & *dist. qu. 7. cap. negligere*. *cap. sancto*. *item de accusationibus*. *cap. ex parte*, II.

Mulier ab accusando repellitur, 2. q. 1. *cap. prohibentur*, 15. *quæst*. 3. *in princ*. & *cap. de crimine*. Nisi mulier suam suorumve injuriam persequatur, d. *quæst*. 3. *in princ*. *versic. nisi forte suas*, & *cap. ex eo quod*. §. *finali cap. veniens de causa*, *in princ*. & §. *novo suo*. si tamen mulier maritum, vel adulteram adulterio velit accusare, hanc injuriam non potest persequi, 32. qu. 1. *cap. apud misericordiam*. §. *publico*. Hujus ratio est, 32. qu. 5. c. *penult*. §. *sed quæritur*. *cum capite seq*. item et crimen læsæ majestatis mulier deferat, 15. qu. 3. *cap. ceteri de causis*. §. *in quæstionib. cap. fame*. §. *unde aut*. item ex lege Julia de annona mulier accuset, 2. q. 1. c. *prohibentur*. §. *mulierem*.

Par parem, vel Superior inferiorem accusare potest, 2. q. 7. *cap. pagans*.

Pauper accusare prohibetur, 2. *quæst*. 1. *cap. prohibentur*. §. *nonnulli*. & c. *imprimis*. § *sed & de personis*.

Qui pecuniam antea ob accusandum, vel non accusandum acceperit, ab accusatione repellitur, 2. qu. 1. c. *prohibentur*.

Plures reos habens, accusare prohibetur, 2. *quæst*. 1. *cap. prohibentur*.

Plures eundem de eodem crimine accusare non possunt, c. *illa*, 3. *de accusationibus*. Nisi priore accusatore desistente alius eundem reum repetat, 2. q. 1. *cap. prohibentur*. §. *ab alio*.

Qui in probatione defecit adversus eundem, vel aliam, accusatione instituta iterum accusare non potest, 3. *quæst*. 10. *in princ*. *cum cap. sequente*. & *cap. ult*. *item* 4. *quæst*. 6. *cap*. 1. *cap. si accusatorum*. & *cap. ult*. Nisi accusator propriam causam, non tamen criminalem, vel Ecclesiasticam persequatur, *dist. quæst*. 6. *cap. ult*. *versic. nisi proprias*.

Prohibitus accusare potest suam suorumve injuriam persequi: hoc enim casu accusatio ei non deneganda, 2. *qu*. 1. *cap. prohibentur*. §. *tamen amore*, 4. *quæst*. 6. *cap. omnibus*, & *cap. illud vero*, *versic. nisi proprias*, *item cap. si accusatorum*, *versic. nisi proprias*. & *cap. ultimo*. *vers. nisi proprias*. item si hæreticus accusetur, 4. *quæst*. 1. *cap. præsumant*. §. *huic opposition*. *versic. ceterum si a fide*. *item* 6. *qu*. 1. *cap. nos sequimur*, §. *sed licet*. & *cap. non majores*. *cap. quæro*. quod fallit, si hæretico de alio crimine, quam de hæresi accusatur ab eo, qui est inferior in conversatione vitæ, *dist. qu*. 7. c. *si hæreticus*. §. *sed quæritur*.

Item accusare prohibitus potest, si testis in eum produci possit, *dist. quæst*. 7. *cap. testes*. §. *nunc demonstrandum*. *vers. et quicunque*.

Pupillus accusare non potest, 2. *quæst*. 1. *cap. prohibentur*, *in princ*. Nisi pupillus patri vel avi injuriam persequatur, 15. *qu*. 3. c. *ceteri de causis*. §. *pupillis*.

Qui qualiscunque causa accusat, prohibetur, c. *significasti*, 5. *qui matrimon. accusare possunt*.

Raptor accusare non potest, *cap. consanguineorum*, *versic. similiter*, *de raptoribus*.

Qui renunciavit accusationi, antea præstito jurejurando, ab accusatione repellitur, *cap. veniens*, 15. *de accusationibus*.

Sacrilegus non accusat, 3. *qu*. 4. c. *nulli*.

Servus dominum accusare non potest, 3. *quæst*. 11. *cap. ultimo*. §. *si quis enim*. & 2. *qu*. 1. c. *ultimo*. §. *causa vero*, 2. *qu*. 1. c. *in primis*. §. *quod autem dicitur*.

Item non potest omnino Servus accusare, 3. *quæst*. 5. c. *canonica*. *vers. aut libertus*. c. *accusatores*. §. *finali*. c. *nullus*, nisi ex lege Julia de annona velit accusare, 2. *qu*. 1. c. *prohibentur*. §. *mulierem*.

Item nisi Servus mulierem, quæ cum proprio servo rem habuit, deferat, 12. *quæst*. 2. c. *Episcopus*. §. *in criminali*, *vers. quo casu cum seq*.

Subditus Prælatum, vel Magistrum suum accusare prohibetur, 2. *quæst*. 7. c. 2. c. *sacerdotes*. c. *qualis*. c. *sententia*. c. *oves*. c. *sunt nonnulli*. c. *si hæreticum*. §. *item quod dicitur*, 3. *quæst*. 4. c. *hi qui*, 6. *quæst*. 1. c. *oves*, c. *deteriorat*, 8. *quæst*. 2. c. *ultim*. *in fin*. Contradicit 2. *quæst*. 7. c. *plerunque*, c. *testes*. §. *accusationum*, *cum sequentibus*, *usque ad c. Clericus aut Laicus*. Item contradicit d. *qu*. 7. c. *criminationes*. §. *colligitur*. & c. *admonendi*.

Fallit supradicta decisio, si Prælatus a fide exorbitaverit: tunc enim a subditis suis accusari potest, 2. *qu*. 7. c. *Sacerdotes*, *in fin*. c. *oves*, *vers. nisi a fide*. & c. *præsumant*.

Secundo si Prælatus commonitus non sit, non vita, d. q. 7. c. *nonomnes*. c. *non omnis*. c. *sicuti*. c. *qui nec*. c. *plerunque*. §. *fin*. c. *Paulus*. *item* 8. *qu*. 1. c. *verum*.

Tertio fallit, si Clericus subditus Prælatum accuset, verum hæc repletatio reprobatur, 2. *quæst*. 7. c. *Sacerdotes*. c. *oves*. §. *his auctoritatib*. c. *plerunque*. §. *item probatur*. *item* 3. *qu*. 3. c. *Clericus*.

Denique fallit si accusator vir sit probus, minime criminosus, d. §. *his auctoritatibus*. *cum c. sequente*. & d. *quæst*. 8. c. *accusatio*, *in pr*. c. *sunt nonnulli*. §. *fin*. *cum c. sequente*. *item c. si hæreticum*. §. *item quod dicitur*.

Superior inferiorem accusare potest. *vide supra eodem Par*.

Suspectus accusare prohibetur, 3. *quæst*. 5. *cap. suspectos*. c. *inimicis*. c. *accusatores*. c. *omnes*. *in fine*. *item* 3. *qu*. 8. *cap*. 1. *in princ*.

Accusare me non potest, qui contra me testimonium tulit, c. *meminimus*, *de accus*.

Vilis persona in dignitate constitutum accusare non potest. *vide supra eodem Hæreticus*: *item in inferiore*.

Quos accusare liceat, vel non.

Alium quam qui crimen commisit, accusare ac punire non licet, 1. *quæst*. 4. *in princip*. *cum sequentibus*, *usque ad c. quia præsulatus*. c. *crimen*. c. *Judas*. c. *sane itaque*. c. *non imputentur*. *item* 24. *quæst*. 3. *in pr*. §. *unde per Ezechielem*. & §. *quia vero*. *item c*. 1. c. *certum*. §. *illicite*. *item c*. 2. §. *finali*. *de his*, *quæ fiunt a majore parte*. & *de consecratione*, *dist*. 4. *cap. quarta*, *in princ*.

Accusare licet eum, qui cogit ad crimen faciendum: nam & hic tenetur, 22. *qu*. 5. *in princ*. *cum cap. seq*.

Consentientem in crimine: nam & hic propter suum consensum tenetur, 11. *quæst*. 3. *cap. qui consentit*. 17. *qu*. 4. *cap. omnes*, 22. *qu*. 5. *in princ*. 27. *qu*. 1. *cap. viduas*. §. *finali*. *item dist*. 86. *cap. facientis*.

Eum, cujus consilio crimen fit commissum: hoc enim casu uterque potest accusari, *de pœnitentiis*, *dist*. 1. *cap. si quis iratus*, *cum c. seq*.

Defendentem crimen alterius: nam & hic ob suam defensionem tenetur, *dist*. *cap. qui consentit*. *vers. & defendit alium*. *item versic. si quis peccantem defendit*. Exemplum habetur *dicta quæst*. 3. *cap. ita corpora*. & 24. *quæst*. 6. c. 1. §. *illud vero fidelissime*.

Mandantem, *dist*. 1. *cap. si quis iratus*, *cum cap. seq*.

Posteros, si pœna non solum crimen committenti, sed etiam ejus posteris lege specialiter imposita sit: hoc enim casu posteri quoque puniantur, exemplo criminis læsæ majestatis, nisi posteri per fœmininam, non masculinam lineam descendant, *cap. ubicunque*, 4. *de pœnis*, *in* 6.

Non propulsantem injuriam, cum posset: nam & hic tenetur, *dist*. 83. *in pr*. *cum ca. sequentib*. *item cap. consentire*. *item dist*. 86. *cap. facientis*. *item* 23. *q*. 3. *cap. non in inferendo*. *cap. qui potest*. c. *ab imperatoribus*. & *cap. ult*. *item* 23. *quæst*. 5. *cap. non putes*, *cap. non est*. *cap. qui vero*. *item* 23. *quæst*. 8. *cap. præterea*. *item de sententia excommunicationis*, *in* 6. *cap. dilecto*, 6. §. & *quidem*.

Accusari non debet de eodem crimine absolutus, *cap. de his*, *de accusationib*.

Accusari non potest inimicus vel ejusdem amicus, *cap. repellamur*, *de accusat*.

Accusari potest matrimonium post ternam denuntiationem, si ante non constabat impedimentum, *cap. cum in tuo*, *qui matr. accusar. poss*.

Accusari quis potest de diversis criminibus in eodem libello, c. *licet*, *de accus*.

Ubi accusare liceat.

In loco, in quo crimen commissum est, regulariter reus accusandus ac puniendus est, *cap*. 1. *de raptoribus*, 6. *qu*. 4. *cap. Peniam*. §. *revera*. 3. *qu*. 6. *in pr*. *cum cap. seq*. & *cap. ult*. 3. *quæst*. 9. *cap. nec extra*, 6. *quæst*. 3. *cap. placuit cap. ult*. Nisi Papa permiserit alibi accusari, *dicto cap. nec extra*. *versic. salvo tamen*, vel cum alibi de crimine constare possit, vel si per appellationem, vel recusationem Judicis causa alio devolvatur, *d. quæst*. 6. c. *pulsatus*. §. *hoc autem*. item si Episcopus accusetur, *dicta qu*. 6. c. *si quis*, *in princ*. 3. *quæst*. 5. c. *accusatores*. §. *nullus*. denique si reus alibi deprehendatur, c. 1. §. *contrahentes*. *de foro competenti*.

In Templis, Cœmeteriis & aliis locis Ecclesiæ, causæ sanguinis agi non debent, c. *cum Ecclesia*, 5. *de immunit. Eccles*.

Apud quem Accusare liceat.

Apud eum, cujus interest, accusatio instituti potest, *cap. illo*, 3. *de accusat*.

Apud Magistratum Ecclesiasticum accusatio publica non competit, c. *in Archiepiscopatu*, 4. *de raptorib*.

Apud Stationarios accusatio non competit, 4. *q*. 4. c. *nullus*. §. *si quis fit*, *de accusat*.

Forma, et quemadmodum accusatio instituenda.

Admonitio præmittenda accusationi Prælatorum, 2. *q*. 7. c. *accusatio*. §. *sed si quis*. c. *si quis ergo*.

Cum Causæ cognitione circa personam: nam accusatoris, & recusandi causa præmittenda, d. *q*. 7. c. *si quis sum*, c. *quærendum*. c. *accusatio*. c. *Clericus*. c. *criminationes*, *in princ*. *item* 3. *q*. 4. c. *si quis a vero*, *in fin*. 3. *q*. 9. c. *habetur*. & c. *dignum*.

Per

Per Epistolam accusatio non potest institui. *Vide inf. in accusator.*

Inscriptione accusantis interponenda. *Vide inf. in accusat.*

Accusatio in scriptis producenda est, ac legenda. 2. *q.* 8. *in princ. cum c. seq.* Contradicit *d. quæst.* 8. *cap. ult. in princ.* Cui respondet Gratianus *ibid.* §. *sed Calumni.*

Subscriptione accusatoris interveniente, 2. *qu.* 8. *c. ult.* §. *item subscribere.*

In accusatione, denunciatione & inquisitione qualiter sit procedendum, *habetur in c. licet, de simon.*

Accusandum non est per rescriptum, sed viva voce, contra matrimonium, *cap. e nobis qui matr. accus. poss.*

ACCUSATOR unde dicatur, *c. forum,* 10. §. *accusator. de verb. signif.*

Accusare per alium non potest, neque per epistolam, 2. *q.* 6. *c. si quando.* 2. *q.* 7. *c. criminationes,* 2. *q.* 8. *c. per scripta, in pr.* 3. *q.* 9. *c. absente. c. non oportet. c. habetur. c. qui accusare. c. dignum. c. absens. c. ult. item* 5. *qu.* 2. *c. relatum.* 3. *q.* 3. *c. in criminalib.* Fallit, si absentiæ causa per procuratorem reddatur. 5. *qu.* 3. *in pr. cum c. seq. item de accusat. c. veniens.* 15. §. *idem vero ad finem,* item si accusator in illustri dignitate sit constitutus, 3. *q.* 9. *c. absens.* item si civiliter ex crimine agatur: puta si maritus uxorem de adulterio accuset, ut ab ea separetur: *cap. tuæ fraternitati,* 3. *de procurat.* fallit denique, si per modum exceptionis crimen objiciatur, *c. super his,* 16. §. *fin. de accusat.*

Accusatus custodiæ similitudinem patietur, 2. *quæst.* 8. 9. *quisquis.*

Libelli inscriptio ab accusatore facienda, 6. *q.* 8. *cap. quisquis ille.* 3. *q.* 9. *c. qui accusare. vers. inscriptione videlicet,* 4. *q.* 4. *c. nullus.* §. *inscripta semper.* §. *in aliis,* & §. *inscripta vero.*

Quod fallit, si maritus uxorem de adulterio accuset: hic enim inscribere in crimen non tenetur, *d. c. nullus.* §. *si maritus.*

Item si de abigeatu accusatio instituatur, *d. cap. nullus.* §. *abolit.*

Item si per officiales crimen Præsidi nuncietur, *dict. c. nullus.* §. *aliquando.* vel si non per accusationem, sed per denunciationem crimen deferatur, *c. super his,* 16. *in princ. de accusation.*

Denique si per modum exceptionis crimen objiciatur, quod probatur simul & distinguitur, *d. c. super his,* §. *cum autem excipiendo.*

Porro de modo & forma inscriptionis, item iis quæ designanda vel inscribenda sunt, *vide* 2. *quæst.* 8. *c. Paulum.* §. *omnis igitur, quæst.* 8. *c. pen. item c. ult.* §. *quæ vero,* & §. *sed etsi aliud.*

Ad formam etiam inscriptionis pertinet, ut accusator subscribat, vel alius pro eo, si literas nesciat, *d. c. ult.* §. *item subscribere.*

Denique si in crimen inscriptum non sit, vel non recte, rei nomen abolitus & ex intento repetendi reum potestas fiet, *d. c. ult.* §. *quod si libellis.*

Accusatori probandi onus incumbit. 2. *quæst.* 7. *c. si quis Episcop.* & 4. *q.* 6. *c. ult.* quibus autem rationibus crimen probandum sit, *paulo inferius inter officia Judicis, regul.* 4. *cum sequentibus docebitur.*

Accusatore deficiente, nihilominus indicitur purgatio infamato, *c. accedens, de accusat.*

Accusatore deficiente, reus absolvitur, *c. ex nostro, Ut benef. Eccles. sin. dim.*

Accusatoris injusti pœna, *c. accusasti, de accusat.*

De *Accusatoribus,* Calumniatoribus, Prævaricatoribus, & Tergiversatoribus. *Vide inf. unumquodque verbum in suo loco.*

ACCUSATUS contumax coercetur per excommunicationem. 4. *q.* 5. *in pr. cum c. seq.*

Accusatus apprehensus custodiendus, nisi coram judicio sisti, vel de parendo juri satisdare sit paratus, *c. si Clericus,* 15. §. *fin. de sentent. excomm. in* 6.

Accusatus non recipiendus, nec occultandus, *d. c.* 6 *p.* 3. nisi recipientes sint privilegiati ad recipiendum: sed reprobatus, *c. unico, de privileg. in extravag. Joann. XXII.*

Accusatus defendere se per alium in criminalibus non potest, nec per epistolam, 3. *quæst.* 9. *c. ult.* 5. *qu.* 3. *c. in criminalibus, in fin.* & *cap. ult. vers. excepto publice*: quod fallit, si absens sit damnandus ad pœnam: hoc enim casu quilibet potius pro eo verba faciens admittendus est, quam absens damnandus, *d. q.* 3. *c.* 1. *si agnoveris.* §. *nos. Item de accus. c. veniens,* 15. §. *idem vero.* Item si illustris persona de injuriis accusetur, hæc enim per procuratorem se defendere potest, 3. *quæst.* 9. *c. absens.* denique absentiæ causa per procuratorem reddi potest, *de hac ut dictum supra in Accusatore.*

Accusatus suspendendus est interim ab officio suo, 2. *quæst.* 4. *c. accusat.*

Accusato interdicitur alienatio rerum Ecclesiasticarum, *cap. prælatorum, de accusation.*

Accusatus de crimine & convictus deponitur, per modum vero inquisitionis convictus removetur, si est subditus, simpliciter: prælatus vero removetur ab administratione, *can. dilectus, eod. tit.*

ACOLYTHI unde dicantur, *dist.* 21. *c. Cleros.* §. *acolythi.* & de officio, *dist.* 25. *c.* 1. §. *ad acolythum, dist.* 33. *c. c.* §. *deservientes.*

De modo ordinandi acolythum cavetur, *dist.* 23. *c. acolythus.*

Acolythus non a Presbytero confectatum aliis ne porrigat, *dist.* 24. *cap.* 2.

Acolythus uxoratus tonsuram portare non tenetur, *c. Joan. de Cleric. conjug.*

Acolythus uxoratus beneficium amittit Ecclesiasticum, *cap.* 1. *eod. tit.*

ACQUISITA ab Ecclesiastico post promotionem cedunt Ecclesiæ post mortem, *de success. ab intest. c. sed hoc.*

ACTA Judicis non valent, nisi testibus inveniatur, *c. cum a nobis, de testib.*

Acta judicis temere violans non potest impugnare, *cap. coram, de offic.* & *potest. Jud. deleg.*

An ACTIO jure divino sit permissa, 24. *q.* 1. *in pr.* & 23. *q.* 4. ubi vindicta prohibetur: contrarium tamen concluditur, *d. q.* 1. *c.* 2. §. *fin. cum duob. c. seq.*

Actio litigiosa cedi ac emi prohibetur, *c. ult.* §. *cum igitur, de alienat. judic. mutandi causa facta.*

Actio Clericis & Monachis videtur deneganda, 24. *qu.* 1. *in prin. cum c. seq. in prin.* fallit si de damno vitando, non de lucro captando agant, *d. quæst.* 2. *c.* 1. §. *his ita.* item si non suo, sed alterius vel Ecclesiæ nomine agant, *d. c. c. aliud est, usque ad* §. *fin.*

Actori non debet licere, quod reo non permittitur, *c. non licet,* 32. *de reg. jur. in* 6. cum favorabiliores sint rei conventi, quam actores, *cap. cum sunt,* 11. & *c. in pari,* 65. *de reg. jur. in* 6.

Actore non probante reus absolvitur, *de caus. possess.* & *propr. c. cum Ecclesia.*

Actor potest juramento probare intentionem, scil. in casu, *c. super eo, de iis qui in mat. maj. sunt.*

Actor quando possit reum sub quo vult Judice convenire, *vide in c.* 8. 10. & 12. *de for. competen.*

Actore absente per contumaciam, lite non contestata partis adversæ testes recipiuntur, *cap. causam, de dolo* & *contumacia.*

Actor, nisi testibus & instrumentis deficientibus, non tenetur jurare, *c. sicut consuetudo, de probat.*

Actor ab actione cadit, si juramentum calumniæ præstare nolit, *c. ult. de juram. calumn.*

Actor ab accusatione non repellitur, quamdiu opposita excommunicatio sibi non probatur, *c. excep. de excep.*

ACTUS legitimi conditionem non recipiunt, neque diem, *c. actus,* 50. *de reg. jur. in* 6.

ADAMUS natus est immortalis, *de consecr. dist.* 4. *c. placuit igitur.*

ADSCRIPTITIUS agrum, cui adscriptus est, deserere non debet, *cap. indicatum,* 3. *de immun. Eccles.*

ADVENA Probare debet ordinem antequam admittatur in ordinem susceptione, vel ulterius promoveatur, *de Cler. peregr. non ord. cum. inter quatuor.*

ADVERSARIUS injuste fatigans condemnatur in expensis, *c. ceterum, de rescript.*

Adversarii gratia se committens non cadit ob hoc a jure suo, *c. fano, de arbitr.*

Adversarius per viginti dies est expectandus in causa appellationis, *c.* 1. *de appellat. in* 6.

DE ADULTERIO, ET STUPRO.

De Adultero, et Adulterio.

Adulterans vir uxorem adulteram dimittere non potest, *c. significasti, de divort.*

Adulteræ occultæ non est deneganda pœnitentia, *c. officii, de pæn.* & *remiss.*

Adulter cum adultera post mortem viri contrahere potest, nisi fidem dederit de contrahendo, vel actu eam duxerit, & ante vel post, uxore ejus superstite, ipsam cognoverit, *c. veniens.* & *c. si quis, de eo qui dux. in matrim. quam per adult. poll.*

Adultera separata sine spe conjugii manet, *c. literis, de præsumpt.*

Adultera alium repetere non potest, nisi & ipse sit adulter, *c. constitutus, de conversi. conjug.*

Adultera pœnitens reconcilianda est viro secundum Concilium, *c. gaudemus, cum ibi not. de convers. conjug.*

Cum adulterinis filiis non faciliter dispensatur, *c. per venerabil. qui fil. sint. legit.*

Adulterini filii non sunt, qui ex muliere superducta in facie Ecclesiæ, ignoranter vivente prima, gignuntur, *c. ex tenore, eod. tit.*

Adulterii vel stupri qui accusare possunt.

Marito adulteræ imprimis accusatio competit, *c. maritus,* 4. *de adult.* Nisi maritus ipse sit adulter, *c. intelleximus,* 6. *de adult.*

Uxori adulteri accusatio adulterii non competit, 32. *quæst.* 1. *c. apud misericordem.* §. *hoc in mulieribus. cum seq. item q.* 5. *c. ult.*

Quos Adulterii accusare liceat vel non.

Qui Adulterium commisit, 27. *q.* 1. *c. nubendi.* §. *fin. item dist.* 28. *c. fornicari.* definitio & differentia fornicationis, stupri, & adulterii traditur, 36. *q.* 1. *c. lex illa.* §. *sed non omnis, cum seq.* Sane omnis illicitus coitus definitur adulterium esse, 32. *q.* 4. *c. meretr.* & 32. *q.* 5. *c. illa autem.* §. *cum ergo. veri. et enim est.* si quis tamen liberorum procreandorum non libidinis causa adulterium vel stuprum commiserit, accusari non poterat, 32. *q.* 4. *in prin.* & *c. dixit. in prin. c. obsecrantes.*

sed

sed exceptio reprobatur. *d. q. 4. c. sinat forius. in pr. c. recurras. §. fin. vers. nec illorum. c. dicat aliquis. c. sic non sum.*

Coitus omnis extra legitimum matrimonium punitur, *d. c. omne. §. quicquid. & d. §. cum ergo.*

Concupiscentia sola quoque punitur, *de poenit. dist. 1. c. si cui etiam, 32. q. 7. c. non solum.* & si ob defectum vel sterilitatem uxoris cum alia concubuerit, accusari potest, 32. q. 4. *c. sicut satius, in princ.* si cum deformi vel paupere fornicatio sit commissa, 24. q. 6. *c. ult. §. quomodo.*

Si deprehensam in adulterio conjugem conjux retinuerit, *c. si vir, 3. in princ. de adulter. 32. qu. 1. in princ. c. sinat. c. dixit. vers. tunc cum illo. c. si quis uxorem. c. apud misericordiam. §. quod si adulterio. & §. unde in novo.*

Qui dimisit uxorem suam sine causa, accusari de adulterio non potest, 27. q. 2. *c. matrimon. c. omnis res.*

Qui dimissam dimissamve ob adulterium adulterii accusatum reduxerit, 34. *q. 1. c. non satis. §. cum novum. vers. utraque egressa.* quod fallit, si repudiatus repudiatave poenitentiam egerit, *c. si vir sciens. 3. §. fin. de adulteriis 32. q. 1. c. benedicto. c. quod autem. & c. non erit.* item fallit, si ob aliam quam adulterii causam quis uxorem dimiserit: hanc enim recipere non prohibetur, 27. *q. 1. c. si quis geminis.*

Si quis duas uxores simul habeat, vel una duobus nupta sit, accusari potest, nisi per errorem & ignorantiam quis eam, quae alium habet maritum duxerit, vel contra: is enim tunc ignorantiae exceptione defenditur, 34. *q. 1. c. cum per bellicam. vers. nec tamen culpabilis. item c. si quis necessitate. §. final. cum cap. sequenti.* Alia exceptio est: Nisi prior conjux propter fornicationem dimissus dimissave sit, 32. *quaest. 7. c. quemadmodum.*

Qui per errorem putavit suam esse uxorem, cum alienam habuerit, adulterii accusari non potest, 34. *qu. 1. c. si virgo, §. fin. vera c. seq.*

Si incestus crimen sit commissum, accusare licet, 36. *quaest. 1. c. lex illa. §. incestus est.*

Si Liberorum causa adulterium commissum sit, punitur, *ut sup. eod. in pr. in adulterium.*

Si quis contra uxorum lenocinetur, vel meretricem maritus renuntiaverint, 32. *q. 7. c. adulterii c. offerebat. c. flagitia. c. usus.*

Si cum Meretrice, aut alias ignominiosa muliere stuprum sit commissum, punitur, *d. c. 4. c. meretrices esse. & c. nore.*

Si quis ab alio repudiatam uxorem duxerit, vel si quae repudiata nupserit, 31. *q. 1. c. denique. §. primo auctoritas,* 30. *q. 1. c. dixit. q. 7. c. licite, in princ. dominus, in fine. c. omnes. §. qui dimiserit. vers. & qui dimissam. item* 34. *q. 1. c. non satis. §. cum novum. vers. utraque egressa.*

Si cum solute sit commissum, punitur, 32. *qu. 4. c. si one sunt. §. final. cum 1. seq. q. 7. c. fieri potest.*

Si cum serva commissum sit adulterium, vel stuprum, punitur, 14. *q. 6. c. ult. vers. ancilla.*

Si per vim aliqua stuprum, vel adulterium sit passa, accusari non potest, nisi cum passa non exclamaverit, 34. *q. 1. c. non satis §. legis libras.*

Amor uxoris immodicus, & libidinosus punitur, 32. *qu. 4. c. origo c. recurras. §. fin. 1. in eo. §. fin. & c. liberorum, in princ.*

FORMA ACCUSANDI DE ADULTERIO, ET QUEMADMODUM ACCUSETUR SIET.

Juramento accusatoris interveniente, 33. *q. 6. c. si duo. §. fin. cum c. seq.*

Confessio alterutrius non probat contra alterum, quoad poenam, sed quoad purgationem indicendam sufficit: *c. significasti, 3. de adulteriis, 2. qu. 3. c. interrogatum.*

Probatio honesta requiritur, 33. *q. 6. c. si duo, in pr.*

Poena. Vide in loco de poenis, in litera P.

DE ADVOCATIS, ET POSTULANTIBUS.

Advocati confessio non revocata praejudicat domino suo, *c. cum consam. de appell. c. clem, de confessibus.*

Advocatum potest dare Judex requisitus, *c. ex litteris, de offic. jud.*

Et advocatus a Judice sic datus non potest recusari per partem, quia Judicis sit domesticus, *Ibid.*

Postulare quid, 3. *q. 7. infames. §. est autem.*

ADVOCATI QUI ESSE POSSINT, ET POSTULARE.

Advocatus adversus eum, pro quo antea postulerit, in eadem causa postulare quis prohibetur: nisi cum antea contra partem pupilli postulasset, postea tutor filiis factus ratione sui officii pro pupillo postulet, 3. *q. 7. c. infames §. si contra.*

Advocatus fisci contra fiscum postulare non prohibetur, excepta causa, in qua fisci advocatus fuit, *d. c. infames. §. quamvis ilis.*

Qui cum Bestiis pugnaverit, vel operas suas, ut cum bestiis pugnaret, locarit, prohibetur, *d. c. infames. §. similiter. vers. vel qui operas.*

Clerici & Monachi postulare prohibentur, 3. *q. 3. cap. ult. item de postulando. c. 1. c. ex parte c. & c. ult.* Nisi propriam causam persequantur, *d. c. 1. vers. nisi propriam causam. d. c. ult. vers. nisi pro se ipso.* item nisi Ecclesiae causam defendant. *d. c. 1. vers. vel Ecclesiae suae. & dict. cap. ult. vers. vel Ecclesiae suae.* item nisi causam conjunctis defendant, *d. c. ult. vers. pro personis conjunctis.* item nisi miserabilium causam defendant, *d. c. ult. vers. aut miserabilibus. item. distinct 87. c. 1. cum cap. seq.* denique nisi in judicio publico. 3. *q. 3. cap. ult. vers. excepto publico.*

Caecus advocatus esse nequit, 4. *q. 7. c. infames. §. ne praemisimus. vers. vel propter caecam.*

Exceptione postulans a postulatione submovetur. *d. §. qui adversus eo.*

Excommunicati postulare non possunt, *c. intelleximus, 7. de judiciis c. decernimus, 8. de sent. excom. in 6.*

Foemina postulare non potest, *d. c. infames. §. alii prohibentur, c. 2. de judiciis, in 6.* Nisi foemina pro se velit postulare, quae exceptio non habet locum, si monialis pro se velit postulare, *d. c. 2. §. caeterum foeminae. c. nuss. §. porro ne moniales, de statu regularium, in 6.*

Haeretici postulare non possunt, *de poenitentiis, dist. 1. c. nemo vel in foro.*

Honoratis urbis Romae postulare permittitur, 3. *q. 7. c. infames §. apud urbem.*

Infamibus postulare prohibitum, *d. c. infames, in princ. & alii prohibentur. vers. vel propter notam.* Nisi infamis pro se non pro aliis velit postulare, *dict. cap. infames §. alii enim omnes.* item nisi pro parente, patrono, liberis, fratre & aliis hujusmodi personis conjunctis postulare velit, *dict. §. alii enim omnes, vers. & pro personis. & d. c. infames. §. permittitur.* denique nisi infamia in integram sit restitutus, *dict. § alii enim omnes. vers. nisi in integrum restitutum.*

Minoribus septemdecim annorum postulare interdictum, *d. c. infames. §. nemo ut praemisimus.* Quod extenditur ad Minores viginti quinque annis, *cap. qui generaliter, 5. §. fin. de procuratorib. in 6.* sed fallit in causis beneficialibus & ceteris spiritualibus, in quibus minori quatuordecim annis postulare permittitur, *c. ult. de judiciis, in 6.*

Monachus advocatus esse non potest. *Vide supra eod. in Clericis.*

Moniali ne pro se quidem postulare permittitur, *Vide supra eodem, Foemina.*

Qui Procuratorem dedit, ob id postulare, & causae suae adesse non prohibetur, *c. 1. in fine, de procuratorib. in 6.*

Prohibitus postulare advocatus esse potest pro se, non pro aliis *d. c. infames. §. his personis.* item si non sponte, sed necessario fungatur officio, *d. c. infames. §. his personis. vers. nisi forte & §. omnes.* item pro parente, patrono, aliisque similibus personis postulare potest, *dict. c. infames. §. permittitur. & §. nunc.* Fallit tamen, si offinem pro quibus postulare permittitur, esse desierint, *d. c. infames. §. adsistentes.* alias si prohibitus postulare contra fecerit, poena postulanti statuta est, *de poen. dist 1. c. quicumque.*

Surdo postulare prohibitum, *d. §. nam. ne praemisimus.*

OFFICIA ADVOCATORUM, ET JURA.

Advocati ne cui patrocinium denegent, cavetur, 3. *q. 7. d. cap. infames. §. si quis vero communiter.*

Honoraria exigere, & accipere advocati non prohibentur: quod fallit in Clericis advocatis, 15. *qu. 2. in princ. cum cap. sequente.*

Pacisci cum cliente non debent advocati, *d. c. infames, d. §. praeterea.* Ne de quota litis paciscantur, *d. cap. infames. §. arceantur etiam.*

Ut ratione, non probris certent, cavetur, *d. cap. infames. d. §. quis adeo.*

Ne ex industria litem protrahant, cavetur, *dict. cap. infames. §. praeterea non licet, in fine.*

Advocati & Procuratores jurabunt, quod injustam causam non suscipient, nec fovebunt, & in causa quacunque non plus accipient, quam 20. libras Turon. *c. procurator, 20. de postular. Gregor. in Novell. cap. 1.* Poena facientis contrarium est haec: Receptor punitus restitutione, & officii privatione, advocati per triennium, procuratores punientur in perpetuum, *Gregor.*

Advocatus non habentibus dandus, *c. 1. de officio Judicis, 3. q. 7. c. infames. §. si vero in uno. & §. si quis autem.*

ÆQUITAS Mater justitiae, 25. *quaestion. 1. 1. 26.*

ÆTAS si quem seniorem faciat, non vita, graviter increpandus est. 2. *q. 7. cap. 28.*

AFFECTUS non sufficit, nisi sequatur effectus, ubi ex necessitate opus est facto. *c. 1. de eo qui mitt. in poss. cas. serv.*

Affectus malus culpetur, licet non sequatur effectus, *c. adolescens de spon.*

AFFINITAS contrahitur per coitum fornicarium, *tan. per tuos de probat.*

Affinitas nulla est inter consanguineos viri, & uxoris. *c. quod super his, de consang. & affinit.*

Affinitas superveniens sponsalia futura solvit, *c. super eo, de consang. & affinit.*

Affinitas causata ex copula illicite rumpit sponsalia praecedentia, & privat facultate contrahendi matrimonium. *c. ex literis, de eo qui cognov. consang. uxor.*

Affinitas tamen non nocet ignoranti, *c. 2. & 12. eod.*

Affinitas prohibet abstinere a consanguineis uxoris, sicut a propriis. *c. 1. de consang. & affin.*

Affinitatis tertium genus hodie sublatum est, *c. non debet, eod.*

Affinitate non obstante, permittitur neophytis conversis, ut stent cum relictis fratrum suorum, sed non permittitur postea de novo contrahere cum illis. *c. Deus qui, de divort.*

AFFLICTIO non est addenda afflicto, *c. ex parte, 5. de Clerico aegrotante.* Nec flagellatis, 7. *q. 1. c. 2.*

Pars II.

AGERE non potest, qui exceptione, vel replicatione impeditur c. 3. de except.

ALEÆ, & taxillorum ludis non ludant, & nec intersint Clerici, c. Clerici offic. de vit. & honest. Cler.

De alienatione rerum Ecclesiasticarum.

Alienationis verbum continet concessionem, donationem, & permutationem, cap. nulli liceat, de reb. Eccles. alien. vel non.

ALIENATIO rerum Ecclesiasticarum regulariter prohibetur, cap. nulli liceat, 5. cap. si quis, 6. de rebus Ecclesiæ alienandis. extravag. comm. unico, eod. tit. cap. fraternitatem, 2. de donationibus. cap. ne commutationis, 2. de rerum permut. c. 1. c. cum nos, 3. & c. tua nuper, 8. de his quæ fiunt a Prælato. cap. hoc consultissimo, 2. de rebus Ecclesiæ non alienandis, in 6. 10 q. 2. in princ. cum c. sequente, 12. q. 2. in princ. cap. Apostolicos. cap. quisquis. c. non liceat. c. indigne. c. Vulterana cap. statuimus. cap. Episcopus. vers. si quid de Ecclesiæ. c. decrevit. c. quicquid. c. alienationes. c. Abbatibus, c. si qua de, c. precariæ. c. sicut. §. his omnibus. c. placuit. c. sine exceptione, in princ. & §. Episcopus, 16 qu. 1. c. quia juxta c. possessiones, 17. qu. 4. c. 1. c. ratio. est. qu. 2. cap. quoniam sit, in princ. 10. qu. 2. cap. in enim.

Qui res Ecclesiasticas alienare possint.

Laicus alienare quandoque potest, ut si Laicus decimas, quas ab una Ecclesia habet, alii Ecclesiæ donaverit, cap. cum apostolica, 7. eod. tit. item si Laicus jus suum patronatus, quod in Ecclesia habet, eidem vel alii Ecclesiæ contulerit, c. 1. in princ. de jure patronat. in 6.

Ne Papa quidem alienare potest, 12. q. 2. non liceat Papæ.

Prælatus alienare potest, si alienans de suis rebus tantum det Ecclesiæ, quantum est in re alienata, 12. qu. 2. c. si quis qualibet. & 12. qu. 5. c. si Episcop.

Alienatio Ecclesiasticarum rerum admittitur, et quarum.

Si ædes ruinosæ, aut destructæ alienentur. Quod probatur certo modo, 10. quæst. 2. cap. hoc jus. §. si quæ vero.

Feudum quoque Ecclesiasticum concedi potest, de quo antea non investitum est, cap. pertuas, 3. de donationibus. item si feudum apertum alii rursus in feudum concedatur, cap. ex parte, c. de feudis.

Inutile alienari potest, ut si res alienata inutilis sit, & multis præstationibus onerata, cap. ut super, 8 §. fin. 10. q. 2. c. hoc jus. § prædium, c. hujusmodi, §. fin 12. quæst. 2. c. non liceat Papæ. vers. nisi tantummodo. c. sine exceptione. §. fin. c. terrulas. cum cap. seq. injustum. vers. cum convenit.

Res ad mensam Prælati & Capituli pertinens, alienari non potest, c. ut super, 8. & c. possessiones, 10. in princ. de rebus Ecclesiæ alienandis. Nisi cum quis juramentum præstitisset de non alienandis rebus ad mensam suam pertinentibus, omnino illas res mobiles ad mensam pertinentes, vel de quibus dubitatur, an ad mensam pertineant, alienavit, c. ut super, 8. de rebus Ecclesiæ alienandis.

Mobilia aliquando alienari possunt, sed hæc sententia patitur multas exceptiones: nam alienari prohibentur mancipia, vel coloni adscriptitii: certo tamen modo, c. mancipia, 3. & cap. injustum, 4. de rerum permutat. 10. q. 2. cap. 1. 12. q. 2. c. injustum. item vasa sacra, vestes, aut alia donaria ad religionem necessaria, dict. c. c. vers. vel vasa, item 12. q. 2. c. Augustinus. c. Apostolicos. item extravag. commun. unico in pr. vers. & pretiosa mobilia de reb. Eccles. non alien.

Modica res alienari potest, c. ceterum. 3. de donationibus.

Monasterium quomodo alienari possit, 16. q. 1. c. memini.

Pignori obligatum alienari non potest, dict. extravag. unica, in pr. versic. hypothecam. Nisi sacra vasa, aut res aut alia donaria ad religionem necessaria pignori data sint, c. 1. de pignoribus. quæ exceptio vera est, si necessitas urserit, d. c. c. vers. nisi justissima necessitate. alias si pro alieno debito res Ecclesiastica pignori sit obligata, non potest alienari, cap. si quorundam, 2. de solutionibus.

Remotam rem alienare licet, d. cap. terrulas, vers. aut longe positas

Ususfructus tantum rei Ecclesiasticæ alienari potest. 10. q. 2. c. si œconomus. cum c. sequente. quod fallit Clem. 1. de rebus Ecclesiæ non alienandis.

In quos Alienatio committatur, vel non.

Si Dispensatoribus Ecclesiarum Liberisve eorum, Cognatis vel Affinibus alienatio sit facta, non valet, c. cum Clerici. 21. de censibus, 10. q. 2. c. hujusmodi. & quibuscunque 16. quæstion. 1. 2. cum consortibus §. generaliter.

Si peregrinis necessitate exigente largitio sit facta, valet, 16. qu. 1. c. possessiones. & cap. alt. in princ.

Servo Ecclesiæ si quid Episcopus a se manumisso donaverit, valet. Quod probatur & distinguitur d. q. 2. si quos de servis.

Ob quas causas committatur.

Ob æs alienum urgens res Ecclesiastica potest alienari. Quod probatur certo modo, 10. q. 2. cap. hoc jus, in princ. 17. q. 4. cap. nullus res.

In alimoniam pauperum alienatio valet, 12. qu. 2. cap. gloria. c. aurum.

In fabricam Ecclesiæ donatio facta valet. Quod probatur, & distinguitur, 16. q. 4. cap. quæsti sunt.

Si ministerialis retento servi Ecclesiæ manumittantur, valet manumissio, 12. q. 2. cap. cum redemptum.

Propter redemptionem captivorum res Ecclesiæ alienari valet, 10. qu. 2. cap. 1. in fine. 12. qu. 2. cap. Apostolicos. & in princ. vers. excepta causa. cap. & sacrorum. cap. sicut omnino. c. aurum. ut & propter redemptionem terræ sanctæ, c. ult. §. fin. de voto.

Item si Religionis intuitu res Ecclesiastica monasterio alienetur, valet, 12. q. c. si Episcopus. c. ult. & q. 5. quia, sum. 16. q. 1. c. possessiones, vers. aut monasteriis. quod fallit, si id quod religionis intuitu alienatur, quinquagesimam vel centesimam portem rerum Ecclesiæ excesserit, 12. qu. 2. c. pan.

Si pro remuneratione obsequii datum sit, valet, d. q. 2. c. quicunque c. Ecclesiasticis, 16. qu. 1. c. possessiones, vers. nisi forte. Nisi in perpetuum pro remuneratione res immobilis data sit, d. cap. possessiones. vers. sic tamen ut hæc. & d. qu. 1. c. prædicator. §. illud autem.

Quibus modis admittatur, vel non.

Donatione, vide supra eod. in loco comm. In quos.

In Emphyteusin dando res Ecclesiastica alienari potest certo modo, 10. qu. 2. cap. hoc jus. §. perpetua. Contradicit, c. nulli liceat, 5. §. alienationis. vers. & emphyteusicum perpetuum, c. ad audientiam, 9. de rebus Ecclesiæ alienandis. c. hoc consultiss. 2. §. non concedendo, eod. tit. in 6. extravag. comm. unica, in princ. vers. necnon infeudationem, eod. tit. Contradicit item 10. qu. 2. c. de precariis. admittitur tamen in terra non fertili & de sylvis extirpate, c. ad aures, 7. d. tit. item admittitur in rebus solitis in emphyteusin concedi. vers. necnon infeudationem. si tamen emphyteuta biennio continuo non solverit canonem: hoc casu emphyteusis potest revocari, d. §. perpetua, vers. qui rem. item si emphyteuta rem fecerit deteriorem. nam & tunc revocari potest, d. §. perpetuo. vers. qui rem fecerit.

Locari potest res Ecclesiastica ad tempus, c. vestra, c. de locato & conducto. Quod constituit in triennium. extravagant. comm. unica, in princ. vers. locationem & conductionem, de rebus Ecclesiæ non alienandis. item Ecclesiæ lareis locari non possunt, cap. secundum, 6. in fin. ne Clerici vel Monachi secularibus negotiis.

Permutatione quoque res Ecclesiastica alienari potest. c. 1. de rebus Ecclesiæ alienandis. cap. ad q. 6. de rerum permut. 10. quæst. 2. hoc jus. §. sin autem. quod etiam obtinet, si spiritualis vel spiritualium res Ecclesiastica sit permutata, cap. 2. de rerum permut. 10. q. 2. c. hoc jus. §. sed & permutare. non tamen spirituale cum temporali permutari potest, cap. ult. de rerum permut.

Si longi temporis Præscriptione alienatum sit firmata, non valet, d. §. inventus autem. vers. nec præscribendi etiam.

Restitutiona iis oblatæ ei, quem professionis pœnitet, seu alias beneficio privatur, res alienari potest, 17. qu. 4. c. bone ergo. §. sed notandum. & c. quando ei, 3. §. fin. de Clericis coniug. quod etiam verum est, si oblata ei, qui postea filios est sortitus, restituatur, 17. q. 4. c. ult. §. quam laudabile.

Si Clerico in stipendium datum sit, valet, 12. qu. 2. c. sæpe fit.

Per Transactionem res Ecclesiastica alienari potest, c. fraternitatis, 2. c. contingit, 3. de transactionibus. Nisi sine consensu Prælati vel superioris facta sit transactio, d. c. c. vers. de assensu Episcopi. c. veniens, 8. eod. tit. ipse tamen transigendum statuit, nihilominus obligatur, d. c. 8. vers. ne prædicta vera alias, 1. de ceteris, 5. eod. tit. item Clerici de beneficio suo se transigere non possunt, cap. consultationes, 4. d. tit. c. cum pridem, 4. de pactis. c. non sine, 2. de arbitris. mediatori tamen transactionis nocet, c. ex literis, 6. de transactionibus.

Gratis, nullo dato vel promisso, transactio de beneficio facta valet. c. super eo, 7. eod. tit.

De jure patronatus aliquo excepto non valet transactio, c. præterea. 9. d. tit.

Non valet, si de subjectione spirituali sit transactum, c. præterea, 10. d. tit.

Forma Alienationis, et quemadmodum ea fieri debeat.

Si Ecclesiæ Conditio per alienationem melior sit facta, valet alienatio, 12. q. 2. cap. sicut Ecclesia. §. fin. c. sine exceptione.

Item si cum Consensu Capituli & solenni Decreto interveniente facta sit alienatio, cap. pastoralis, 7. §. fin. de donationibus, 10. qu. 2. c. hujusmodi. §. quod si necessitas. 17. q. 4. c. nullus est.

Item si Capitulum sciens alienationi non contradixerit, cap. conturbatur, c. de iis quæ fiunt a Prælatis. alias si sine Consensu Capituli, & solenni decreto non interveniente, facta sit alienatio, non valet, c. hoc consultiss. 2. in princ. versic. & consilium a jure permissum, 2. §. contractus autem, de rebus Eccles. non alien. in 6. atque si sine Consensu Prælati alienatio sit facta, c. præterea, & c. cum Clerici, 12. de censib. 17. q. 4. in venditionibus, in pr. quod tamen fallit, in c. 1. in pr. de jure patronatus, in 6. denique si sede vacante nullo defensore constituto alienatio facta sit, non valet, c. 1. de rebus Ecclesiæ non alienand. in 6.

Si Episcopus soles alienationi consenserit, non valet, 17. q. 4. c. in venditionib. §. iteamsi.

Si Consuetudo vel Statutum loci alienationem permittat, valet. Quod procedit certo modo, d. c. 3. vers. & idem terra consuetudo. Nisi constitutio loci laicorum sit, c. ult. de rebus Ecclesiae alienandis. Contradicit c. sine exceptione, 12. q. 2.

Etiamsi alienatio Juramento sit firmata, non valet tamen, c. hoc consultissimo, 2. §. contractus autem, de rebus Eccles. non alienand. in 6.

Neque jussu quidem Imperatoris alienatio fieri potest, 23. q. 8. c. convenior. Nisi inalienatio ab Imperat. ad Ecclesiam fuerit profecta, 10. q. 2. c. hoc jus, in pr. videtur tamen rei Ecclesiasticae alienatio valere, si Princeps aliquis saecularis res Ecclesiae alienaverit, c. quis res, 2. de reb. Eccles. non alien. 22. q. 2. c. de rebus.

Si Papa permiserit & confirmaverit alienationem, 12. q. 3. c. quia Joannes.

Si Capitulum alienationem postea ratam habuerit, c. tuemnos, 3. in fin. eod. tit.

Si res Ecclesiastica licite alienata est, is qui ea est alienata, eam ultra debitum & naturam contractus usurpare non debet, c. hoc consultissimo, 2. §. ex contrahib. de reb. Eccles. non alienand. in 6.

De Evictione praestanda ei, cui res alienata fuit cavista, cavetur, c. ad audientiam 9. §. fin. de reb. Eccles. alienand. 10. q. 2. c. hoc jus, §. qui vero. vers. sed adversus eum, 12. q. 2. c. Volterana, §. sit emptoribus.

De re alienata vindicanda seu restituenda, 10. quaest. 2. c. ult. q. 2. movemur, in fin. c. quisquis, §. fin.

Quilibet ex Clero rem repetere potest, d. c. si quis Presbyterum, 6. §. fin.

Alienatio rei Ecclesiae licet non valeat, tamen alienans eam retractare non potest, c. inter dilectos, 8. de donationib.

ALIUS potest pro me, quod per me non possum; tamen melius per me facerem, cap. quia propter, de elect.

Inter alios res acta aliis non praejudicat, cap. inter dilectos, de fid. instrum.

ALTARE non magnam habens fracturam, non tabula mota, non debet reconsecrari, cap. ligneis, de consecr. Eccles.

Altare non reconsecratur, si aliquod addatur non consecratum: quia sacrum trahit ad se non sacrum, c. quod in dubiis, de consecr. Eccles.

Altare, ad cujus honorem Ecclesia est consecrata, si mota est mensa superior, cum Ecclesia reconsecratur, c. proposuisti, de consecr. Eccles.

Altaris reconsecratio non cogit Ecclesiam reconsecrari, c. quod in dubiis, eod. tit.

Altaria plura potest Episcopus simul uno die consecrare, c. cum sit, eod. tit.

Altaria sine permissu Episcopi non sunt erigenda, de consecr. dist. 1. nullus Presbyter.

Altaria superflua sunt destruenda, d. dist. 1. cap. Eccles. in fin. Ut & ea quae sine Sanctorum reliquiis sunt instituta. d. dist. 1. c. placuit.

AMISSIS, Quibus modis acquirimus, iisdem in contrarium actum amittimus, c. 1. de R. J.

ANCILLA, si nescitur, post contractum matrimonium repudiari potest, nisi ipsam cognoverit postquam sciret, cap. proposuit, de conjug. serv.

de ANIMA, Clem. 1. §. porro doctrinam, de summa Trinitate, 32. q. 2. cap. quod vero. §. hic de anima. c. Moyses, de poenit. dist. 1. c. resurrectione, dist. 2. c. illa anima.

ANIMUS, Diversitatem corporum diversitas sequitur animorum, c. quia diversitatem, 5. in princ. de concessione praebendae.

ANNULIS non utantur Clerici, nisi quibus competit ex officio, c. Clerici, de vita & honest. Cleric.

Per Annulum potest Episcopus Clericum investire, cap. cum olim, de sent. & re judic.

Annulus delatus signum est matrimonii contracti, c. illud quoque, de praesumpt.

ANTEQUAM dictio non semper implicat, cap. quod dicimus, 4. de verbor. significat.

de ANTINOMIA conciliandae ex causa, tempore & loco, habetur, dist. 29. in pr. cum tribus ec. seq. dist. 30. in pr. dist. 31. ex si laicus. §. quod autem. cum c. seq. dist. 31. in pr. cum c. seq. & c. penult. §. si quis igitur.

Antinomiae canonum ita conciliantur, quod ejus Concilii sententia tenenda est, cujus antiquior & major est authoritas, dist. 50. c. domino. §. in fine autem, 33. q. 2. c. hoc ipsum. §. in fine autem, caeteras leges videre, dist 29. c. in canonicis, dist. 20. c. 1. cum c. seq. 11. q. 3. c. qui resistit.

ANTISTES, dist. 21. Ver. Cleros. §. antistes.

de APOSTATIS coercendis, cap. a nobis. §. de apostatis.

DE APPELLATIONIBUS.*

Appellationis usus, 2. qu. 6. in princ. cum c. seq. & c. cum speciali, de Appellat.

Appellatio non excusat aliquem a perjurio, cap. brevi. de jurejurando.

Appellatio non tuetur aliquem in notorio delicto, cap. quae not. de appellat.

Appellatio admittitur in parvis, sicut in magnis, ibid.

Appellatio fraudulenter facta non valet, c. suggestum eodem titulo.

Pars II.

Appellatione eximitur quis a potestate, sed ordinarii, c. dilecti, eod. tit.

Appellatio generalis non admittitur, c. 2. eod. tit.

Appellatio ante litem ingressam dicitur provocatio, non appellatio, c. cum sit Romana, & c. consuluimus, eod. tit.

Appellationi in dubio deferendum est, cap. sacro approbante, de sent. excommun.

Appellationi alterius qui non defert, nec sibi deferendum est, c. ut sit, de appellat.

Appellatione partis adversae non obstante, absolvitur quis, cautione praestita de justitia obtemperando, cap. qua fronte, de appellation.

Appellatio unius valet omnibus, cum plures gravantur, c. non solum, de appell.

Appellatio non tuetur in his, quae dilationem non capiunt, c. qua fronte, eod. tit.

Appellatio in omnibus articulis commissionis interdicta intelligitur, si in uno interdicatur articulo, c. secunda requiris, eod. tit.

Appellationis articulo praetermisso, potest coram Judice a quo litigari, non obstante appellatione, c. cum teneamur, eod. tit.

Post appellationem delinquens, punitur ab ordinario, non obstante appellatione, c. 22. de appellat. Neminem enim tuetur in suo nequitia appellatio. c. ad nostram, eod. tit.

Appellatio licet sit remota de principali, appellatur tamen super quaestione incidente, c. cum teneamur, eod. tit.

Qui appellare possint.

Alius quam qui condemnatus est vel qui egit, appellare non potest, c. cum inter. 28. de Elect. 2. q. 6. 1. non solet, in princ. Nisi alterius intersit, hic enim ratione sui interesse agere vel appellare non prohibetur, c. ult. §. fin. ut lite pendente nihil innovetur, in 6. cum super eo de re jud.

Absens per contumaciam, si condemnatus est, non potest appellare, 2. q. 6. c. sane etiam, 24. q. 3. c. de illicito. §. de conventione. Fallit si ideo non adfuit, quod ante definitivam sententiam appellaverit; probatur & distinguitur Clement. 1. de dolo & contumacia. Item si ideo non adfuit, quod dicat se libellum Principi dedisse, & inde expectare responsum: sed reprobatur hoc, 2. qu. 6. cap. non solent.

Adiens de arbitratu post appellationem interpositam, alium Judicem, quam appellatum, non post appellare, cap. sollicitudinem, 54. de appellat.

Qui admittere noluit ante appellationem suum adversarium, in eadem causa appellare ipse non potest, d. c. ex sin. 42. vers. quod cum in eo qui, & c. consuluit, 23. eod. tit. c. bonae memoriae, 23. §. dum inquirere. de electione.

Aperiens acta causae sigilla violando appellare non potest, cap. cum olim, 33. dict. tit.

Si appellans post appellationem nonnulla contra appellationem attentaverit, ad appellationem non admittitur. c. ex sit, 42. de appell.

Ne Clericus laicum Judicem appellet, 21. q. 5. in princ. cum seq.

Confessus appellare non potest, vel si causa sit manifesta, cap. cum spec al. 61. §. porro de appellat. cap. Romana, 3. §. si notum post. eod. tit. in 6. c. 2. q. 1. cap. quicumque.

Qui deferuit antea appellationem ab alio gravamine factum, nihilominus appellare potest, cap. dilecto, 39. de appellat.

Qui juravit, quod sententiae velit stare, appellare non potest, cap. qu. 21. de appellationib. Nisi sententia excedat limites juramenti & licitae promissionis, c. ad haec, 20.

Laicus Ecclesiasticum Judicem appellare potest, 2. qu. 6. c. omnis.

Nisi Officialis a suo Judice ob male gestum officium fuerit condemnatus, non potest appellare, 3. q. 6. c. si quis appellat. §. nullo quoque.

Qui renunciavit appellationi, vel litem coram Judice, a quo appellaverat, postea prosecutus est, non potest appellare, c. pastoralis, 20. §. fin. de offic. deleg.

Appellare quis potest pro parochianis, cap. ad audientiam, de appellat.

Appellare non potest de crimine notorio accusatus, c. licet, de offic. jud. ordin. Ut nec is, cui indicitur purgatio super infamia, nisi modus excedatur, cap. quod ad consultationem, de sent. & re jud.

A quibus, et ad quos appellare liceat, vel non.

Ab arbitris delegatorum a Papa judicum Papa appellatur, c. ab arbitris 12. de offic. deleg. in 6. Nisi ex compromisso arbiter sumptus pronunciaverit. Quod probatur & distinguitur, 2. q. 6. c. a judicibus. cum. seq. c. si quis Episcop. §. veniens tamen. Potest tamen a compromissario appellari si in ordinarium vel delegatum Judicem sit compromissum, l. c. a judicib. vers. ab his etsi ut arbitrariis. Item si non omnes, in quos est compromissum, judicaverint, dict. quaest. 6. c. sane ex consensu partium, denique si non sponte, sed jure cogente in arbitros sit compromissum, cap. ab arbitris, 12. de offic. deleg. in 6.

Ab auditore seu Subdelegato non provocetur, nisi cap. super, 27. §. verum cum tacite. & §. emerge, de offic. deleg.

A Capitulo ad Episcopum appellatur, sed distinguitur, *c. si collat. 11. de appell. in 6.*

A Civili Judice Papa non appellatur, nisi sit de temporali jurisdictione Ecclesiae, *c. si duob. 7. §. fin. de appellat.*

A Compromissario appellare licet, *vide supra eod. ab Arbitris.*

A Concilio Provinciali appellatur Primas, *2. q. 6. c. placuit, 6. q. 4. c. si inter, 11. q. 4. c. presbyteri.*

Non tamen ad transmarina Concilia appellatur, *d. c. presbyteri. vers. ad transmarina, & d. c. placuit. vers. ad transmarina,* ubi additur exceptio haec: nisi Papa appellatur.

A Delegato Judice appellatur Delegans, *c. super quaestionum, 27. §. fin. de offic. jud. deleg.*

Etiam si datus sit remota appellatione: nimirum si fuerit a dante alii delegata, *c. pastoralis, 28. §. praeterea, de offic. delegati.* Vel cum duobus causa delegata esset, ne ab iis appelletur, unus alteri ea ne etiam suas commisit, *c. super, 27 §. si vero, d. tit.*

An ab Episcopali liceat appellare, *c. 2. quaest. 6. c. omnes itaque, in princ.* Et ordinarie ab Episcopo Archiepiscopus appellatur, *c. Romana, 3. §. debet autem, de appellat. in sext.* Nisi communi concausa comprovincialium Episcoporum sententia sit lata, *6. q. 4. c. si metropolitanus, cum c. seq.*

Ab executore appellare non licet, nisi modum excedat, *c. novit ille, 45. de appellat. c. quod ad consultationem, 15. §. fin. de re judic. 2. q. 6. c. ult.*

Ad Haereticum appellare non licet, vel ad eum, qui non est Fidei catholicae, *2. q. 6. c. catholicus.*

A Judice ita dato, ne ab eo appelletur, appellare non licet, *c. pastoralis, 53. in princ. de appell. c. 1. de rescriptis.* Nisi specialiter aliquae casus a jure fuerit exceptus, *d. c. 53. versic. quae a jure non indulgetur expresse.* Et quamvis appellatio executionem sententiae hoc casu non impediat, tamen nihilominus gravamen appellantis per Judicem appellationis poterit emendari, *d. cap. 53. vers. sed si appellans fuerit.*

Item a tali Judice appellatur, si appellans privilegium habeat appellandi. Sed reprobatur, *d. cap. c. de rescriptis.*

Item si alius, quam cui Judex datus est, ob suum interesse appellet: nam potest, *cap. super eod. 15. de offic. deleg.*

Item a tali Judice appellari potest, si sententia manifestam contineat iniquitatem, *c. inter caeteras, 9. de re judicata.*

Praeterea si cum plura essent negotia, quibus Judex datus est, alia eorum praecedant clausulam, appellatione remota, alia eam sequantur: hoc enim casu clausula illa ad sequentia non videtur pertinere, *cap. inquisitioni, 71. de appellation.* Nisi negotia sint connexa, *d. cap. 71. versic. si sunt plura negotia se invicem contingentia. & cap. secund. 41. in princ. eod. tit.* Vel si clausula haec, Appellatione remota, in fine literarum fuerit repetita: tunc enim a nullo appellare licet, *dict. c. 71. vers. nisi forte in fine.*

Item adversus Judicem datum, appellatione remota, recusatio potest objici, *cap. postrem. 38. dict. tit.* Ut & exceptio loci non tuti, si appellans ad locum non satis tutum in jus vocetur, *cap. ex parte, 47. eod. tit.*

Legatus Papae omisso medio adiri, vel appellari potest, *cap. 1. de officio legati.*

A Metropolitano ad Synodum provocatur, *6. qu. 9. si metropolit.*

Ab Officiali generali Episcopi non appellatur Episcopus, sed Archiepiscopus, *c. non putamus, de consuetudine, in 6. c. Romana, 3. in pr. de appellat. in 6.*

Ad Papam omisso medio appellatur, *2. qu. 6. cap. si quis vestrum, c. omnes. cap. ad Roman. c. si quis putaverit. c. ad Roman. cap. ideo huic. c. decreto. c. qui se scit. n. argum. c. si quis putaverit. c. ideo huic. cap. quoties, 3. quaest. 6. c. accusatur. & de Appellationibus. c. si duobus, 7. in princ.* Nisi consuetudine aliter observetur, *c. Romana, 3. §. ab Archidiaconis. vers. nisi aliud. de appellat. in 6.*

A primate regionis non appellatur, *6. qu. 4. cap. si inter, § fin.*

A Pari per Judex non appellatur, *2. quaest. 6. cap. anterioribus, § illo videlicet.*

A Subdelegato ad priorem delegatum appellatur, si delegatus alii non ad subdelegantem causam subdelegaverit, quod probatur sub conditione, *dict. c. super quaestionum, 27. §. porro. & §. si vero, in fine, de offic. deleg.* Nisi subdelegans aliquid sibi de jurisdictione reservaverit: hoc enim casu subdelegans est appellandus, *d. §. porro. & d. c. 27. in pr. vers. ipse mandans respondeat. & §. ejus ergo. & c. cum te consulente, 18. eod. tit. item c. si delegatur, 7. §. fin. eod. tit. in 6.* Item & alio casu a subdelegato ad delegantem appellatur, si ex tribus delegatis duo vices suas non in totum subdelegaverint: hoc enim casu tertio delegato cum duobus subdelegatis cognoscente non ad subdelegantem, sed ad delegantem provocatur, *c. si duo, 3. d. tit. de officio delegati, in 6.* Item si subdelegans excommunicatur, vel mortuus sit, *cap. si cui, 10. dict. tit.* vel si subdelegans negetur habere jurisdictionem: his enim casibus omisso subdelegante ad delegantem appellatur, *cap. si a subdelegato, 14. eod. tit.*

A quibus Actibus appellare liceat, vel non.

Si Apertura testamenti concessa sit, non appellatur a tali sententia, *c. ult. § quoties etiam casus, de appell.*

Ab appellatione non admissa provocare licet: ut si Metropolitanus a provinciali Episcopo appellatus, appellationem suscipere nolit, ad Synodum provocare licet, *6. qu. 4. c. si metropolitanus.*

A citatione ad locum non tutum licet appellare, etiam contra Judicem datum cum clausula, appellatione remota, *cap. ex parte, 47. de appell.*

A correctione regulari non appellandum, nisi modus excedatur, *c. reprehensibilis. & c. 26. de appellat.*

A criminali sententia appellatur. *Vide inf. eod. in Sententia.*

A decreto perpetuo non appellatur, *c. eq. de appellat.*

Ab exigua sententia appellatur. *Vide in Sententia, infra eodem.*

Ab exceptione rejecta appellare licet, ut si cui exceptio, ne ultra duas dietas in jus vocetur, auferatur, *c. olim, 7. de exceptionibus.* Item si exceptio non sufficientis mandati, vel litis pendentiae per interlocutoriam sit rejecta: ab hac enim interlocutoria licet appellare, *cap. significante, 48. de appellationibus.* Item si exceptio est petita in libello non desiderata per interlocutoriam fuerit rejecta, *cap. significantibus, 49. d. tit.* variatum fuit hic a Pontificibus: cum talis exceptio reprobatur, *cap. cum sit, 5. §. si vero. cap. super eo, 12. in pr. de appellationibus, 2. quaest. 6. c. quisquis, §. fin. c. non ita, & c. si quis.* alias admittitur, si causa rationabilis coram Judice, a quo ante sententiam appelletur, non fuerit ab appellante expressa, *c. ut debitus, 59. de appellationibus. cap. Romana, 3. §. cum autem, eodem titul. in 6.* Juxta hanc distinctionem intelligendum videtur, *c. ultim. de dolo, & contumacia, in 6.*

A fiscalis negotii sententia non appellatur, *c. ult. §. quoties etiam, de appell.*

A gravamine omni appellare non licet, si generalis sit appellatio de omni gravamine, tam praesenti, quam futuro, *c. inter caetera, c. de appell.* Nisi generalis appellatio restricta sit ad certam causam, *cap. consuluit, 18. eod. tit.*

A gravamine sublato non licet appellare, *c. cum cessante, 60. d. tit. & c. si a judice, 10. §. fin. eod. tit. in 6.*

Ab interlocutoria appellare licet, *vide supra in eodem in exception.* exempli gratia, ut si Judex quaestionem habendam interlocutus sit: ab hac enim interlocutoria potest appellari, *dict. cap. non solum. §. ante sententiam.*

A possessione scripto haeredi decreta non appellatur, *cap. ult. §. si quis etiam casus, de appellat.*

A possessione momentanea decreta non appellatur, *2. q. 6. c. ult. §. de possess. c. ad hoc, 39. de appell.*

A probatione exceptionum adversus testes denegata appellare licet, *c. ex parte, 7. de testibus.*

A sententia conditionali appellatur, *cap. praeterea, 40. de appellat.*

A sententia medio tempore a Papa confirmata appellatur, *c. bonae memoriae, 3. de confirmat. utili.*

A sententia in causa criminali appellare licet, *2. quaest. 6. c. liceat. item. c. cum sit Romana, 5. §. fin. de appell.*

A sententia exigua causa permissa appellatur, *cap. de appellationibus, 11. de appellation.*

A Sententia in causa fisci vel tributariae functionis non appellatur, *d. c. ult. §. quoties etiam, de appell.*

A Sententia interdicti non appellatur, *cap. ad hoc, 37. de appellationibus.*

Appellari non potest contra convenientem, qui impetrat literas appellatione remota, *cap. prudentiam, de mutat. pet.*

De forma appellationis, quoties et quomodocumque appellandum.

Bis in eadem causa, *c. sua nobis, 65. de appellat. 2. quaest. 6. c. si autem, in princ. & §. unde in septimo.*

Contra id, quod perpetuo Edicto decretum est, non appellatur, *c. consuluit, 29. de appellationibus.*

De Forma appellandi agitur, *2. q. 6. c. post appellationem, §. forma vero.*

Frustratorie appellare prohibitum: quod verum, si appellatio manifeste sit Frustratoria, *c. pastoralis, 53. in pr. vers. quod per appellationem. de appellat. 2. q. 6. c. ideo huic. §. fin. c. qui fest. §. patet ergo. c. quicunque.*

Gradatim appellandum est, non omisso medio, *c. dilecti, 66. de appell. c. duo simul, 9. de officio ordinarii, c. Romana, 3. §. Ab Archidiaconis, de appellat. in 6.*

Coram Majori parte judicum est appellandum, *Clement. c. 1. in princ. de appellationibus.*

Contra Regularem disciplinam, seu Correctionem non appellatur, *c. ad nostram, 3. c. reprehensibilis, 26. §. nec subjacit. & §. fin. c. cum non, 32. de appell.*

In scriptis regulariter est appellandum, *2. q. 6. c. post appellationem, §. fin.* nisi quis ipso die, quo sententia fertur, apud acta viva voce appellaverit, *2. quaest. 6. c. ult. §. litigatoribus.*

Tertio in eadem causa non licet appellare, *cap. sua nobis, 65. de appellat. 2. quaest. 6. c. si autem, in fin. §. unde in septimo.*

Viva voce in quidem apud acta appellare licet, si vel ab interlocutoria vel extraordinario gravamine ad Papam appelletur, *c. si in pr. de appell. in 6.*

Quando appellandum, et quamdiu.

Ante sententiam definitivam non appellatur, *2. quaest. 6. cap. non solum. § fin.*

Intra statutum tempus appellandum est, *2. q. 6. capit. propter superfluam.* omnium intra biduum, *2. q. 6. c. biduum, §. palam est.* intra quinquendium, *d. quaest. 6. c. pro-*

propter superfluam. item decendium, *d. qu. 6. c. anteriorum, in princ. & cap. quod ad consultationem, 15. de re judicata.*

Plane quæ de tempore, quo biduum aut triduum currere incipiebat, jure antiquo statuta sunt, ad jus novum decem dierum transferri possunt. Biduum autem & triduum illud currere incipiebat ex die latæ sententiæ, *d. quæstione 6. cap. biduum, in princip.* si sententia sub conditione lata sit, *d. cap. biduum. §. 1. & dict. §. biduum versic. quid ergo. item c. præterea requisiti. 40. de appellationib.*

Item fallit, si Judex sententiam Imperatori transmiserit confirmandam, vel ut locus pœnæ alligetur: hoc enim casu etiam a rescripto Principis tempus appellandi currit, *dict. cap. biduum. §. si quis in infinitum.* Item fallit si extrajudicialis sit causa, in qua appellatur. Sed reprobatur, *cap. concertationi. 8. de appellationibus. in 6.*

Item fallit, si non per appellationem, sed per aliud juris remedium gravamen proponatur, *dict. c. 8. versic. sed si per contradictionem.*

Denique fallit, si in sententia præcipiatur aliquid fieri intra certum terminum: hoc enim casu videtur non nisi termino elapso decendium currere. Sed reprobatur, *c. quod ad consultationem, 15. de re judicata.*

Item si appellans intra statutum tempus dimissorias literas non petierit vel impetraverit, aut iter ad Judicem appellationis non arripuerit, appellatio non valet, *dict. c. propter superfluam, & dict. quæstione. 6 c. ab eo item Clement. quamvis. 2. de appellationibus*, quod fallit, si non per appellantem, sed per Judicem steterit, quo minus suo tempore Apostoli dati sint, *dict. quæstione 6. c. post appellationem, §. sufficit. d. Clement. quamvis. 2. §. quod si Judex. & c. ut super. 4. in fine. cap. ab eo 6. de appellationib. in 6.*

In appellationis termino præfigendo consideranda, *c. cum specialis. de appellation.*

Appellationis prosequendæ annus unus, vel duo secundum distantiam locorum, & personarum, & negotiorum qualitatem breviatur, *c. cum sit Romana, eodem titulo, & c. constitutus, ibid.*

Appellari non debet post juramentum ad standum Ecclesiæ mandatis, *c. ad hæc, eod. tit.*

Appellatio post sententiam excommunicationis latam non tenet, *cap. pastoralis. eodem titulo.*

Ex quibus Regionibus appellari liceat, vel non?

Ex Ægyptiaco tractu, vel Lybia appellatur præfectus Augustalis, *a. q. 6. c. anteriorum. §. illud etiam.*

Ex tractu Orientali appellatur Comes Orientis, *d. c. anteriorum. §. Orientalem autem.*

De appellante.

APPELLANS acta edere, & transmittere tenetur, *2. quæst. 6. c. ult. §. judices. c. ult. de probationibus.*

Appellans Apostolos, seu libellos dimissorios a priore Judice ad posteriorem petere debet, ac dandi sunt, *cap. 1. in princ. versic. petat apostolos. & cap. ut super 4. de appellat. in 6. 2. quæstione 6. c. post appellationem. in pr.* Forma Apostolorum præscribitur, *d. c. post. appellationem. §. forma.*

Causam appellationis appellans ante sententiam reddere Judici, a quo appellat, tenetur, *c. ut debitus. 59. §. cum autem, & c. cum specialis. 61. §. accessit quoque. de appellationibus, c. 1. in princip. versic. causam. appellationis, eodem titulo in 6.* sed ea Judici, a quo appellatum est, probanda non est, *cap. si a judice. 10. de appellationib. in 6.* neque Judex a quo appellationem denegare debet, *2. quæst. 6. c. appellantem. & c. ultim. §. similiter. item de appellationibus, c. de priore, 31.*

Coram Judice appellationis causa probanda est, quod scilicet exceptio legitima non solum fuerit opposita, sed etiam non admissa: ideoque appellatio interposita, *c. dilecto, 63. c. interposita, 70 in principio de appellationibus.* & causa appellationis ab initio expressa mutari non potest, aliaque in prosecutione appellationis allegari, *Clement. appellanti, 5. eod. tit.*

Nec Appellatio a Judice appellationis recipienda, nec remittenda, *cap. interposita. 70. §. eidem, de appellationibus, 2. quæst. 6. c. placuit. ultim. §. fin.*

Contumacia appellantis punienda, *c. reprehensibilis, 26. §. si autem in quocunque, de appellationibus, c. 1 §. quod si appellationibus, c. 1. §. quod si appellator. eodem titulo, in 6.* Appellans Judicem appellatum mutare, & errorem suum corrigere potest, *2. quæstione. 6. c. ultim. §. si vero it quis.*

Appellatio appellato denuncianda, *dict. Clement. 1. versic. sit tamen appellatio. & Clement. causam. 3. de electione.*

Iter ad Judicem appellationis intra certum tempus arripiendum, *2. qu. stione 6. c. propter versic. & in his ipsis.*

Prosequenda appellatio, quando prosequenda, & quamdiu, item per quos & a quibus, dicetur infra.

Probare quæ liceat in causa appellationis, *Clement. 1. de causa possession. & proprietatis. Clement. appellanti. 5. de appellationibus.*

Appellans videtur appellationi renuntiasse, cum pesica inducias petit, vel testibus utitur, *c. gratum. de offic. deleg.*

Appellans intelligitur, qui iter arripit ad curiam Romanam, *c. bona, de appellation.*

Appellantes cogendi sunt a Judice, a quo appellatum est, ad certum diem prosequi appellationem, vel judicio suo parere, *c. consuluit nos, eod. tit.*

Appellans injuste remittitur ad eum, a quo appellavit, nisi fiat super Judicis recusatione, *c. cum in Ecclesia, eod. tit.*

Appellans impotens prolaque, post biennium prosequi poterit, *c. constitutus, eod. tit. & c. ex ratione, ibid.*

Appellans in criminibus manifestis non auditur, *cap. cum sit Romana, eodem titulo.*

Appellans, appellationem suam non prosequens, contumax censetur, & condemnatur in expensis, *cap. sæpe contingit, de appellationib. & c. reprehensibilis, eod. tit.*

Appellationem non prosequens incidit in jurisdictionem illius a quo appellavit, *c. reprehensibilis, eod. tit.*

De Appellato.

APPELLATI contumacia punienda, *dict. cap. 1. §. fin. item cap. cum specialis, 61. §. accessit quoque. versic. nullo autem. & cap. interposita, 70. §. fin. de appellationibus.*

De Appellationis Judice, ejusque officio.

Appellationis causa remittenda ad Judicem a quo appellatum est, si constiterit male appellatum esse, *c. cum in Ecclesia, 58. c. ut debitus, 59. §. cum autem, versic. ipse minus. c. cum specialis. 61. §. fin. de appellationib. c. Romana, 3. §. fin. & c. cum appellation. 3. eod. tit. in 6.* quod fallit, si causa nondum cognita remittatur *c. accepta, 25. de appellation.* potest tamen remitti, si partes consentiant, ut remittatur, *dict. c. accepta, versic. nisi partes consenserint.* item si appellans causam remitti petat, *c. interposita, 70. §. ille denique, de appellationibus.* secundo fallit, si Judex, a quo appellatum est, appellationem injustam admisit: tunc enim ad eum remittenda non est, *c. cum appellationibus, 4. de appellationibus in 6.*

Appellatione a definitiva facta, revocari etiam potest interlocutoria, licet ab ea non fuerit appellatum, ut probatur & distinguitur, *c. ult. de appellat. in 6.*

Si constiterit bene appellatum esse, Judex, ad quem appellatum est, rescissa priore sententia in causa principali procedere potest ac debet, *cap. ad probandum, 24. de re judicata, cap. ut debitus, 59. §. cum autem, versic. aliquin ipse procedat. & c. cum specialis, 61. §. accessit quoque versic. appellationis causa, de appellationibus.* Nisi exceptio de ultra duas dietas non citando reo, propter quam fuit appellatum, probetur vera: hoc enim casu quamvis bene appellatum esse constet, nihilominus tamen causa est remittenda, *c. olim, 7. de rescriptis.*

Sententia priori cassata, non punitur Judex a quo, nisi inimicitia vel pecunia probetur corruptus, *2. qu. 6. cap. hoc etiam.*

Pœna appellantis non obtinentis, *2. qu. 6. c. omnino,* hæc non operatur, si appellans ante sententiam appellationi renuntiaverit, *d. q. 6. c. ult. §. si vero it quis.*

Si ad residendum in Ecclesia admonitus appellaverit, interim alius in locum ejus substituendus est, *c. pervenit, 18. versic. interim vero, de appellationibus.*

Appellatione pendente.

Appellatione pendente nihil innovandum, estque de eo Judici, a quo appellatum est, per Judicem appellationis inhibendum: & innovatum seu attentatum rescindendum, *2. q. 6. c. post appellationem. §. Ulpianus.* Ejus exempla proponitur, *3. qu. 4. c. accusatus. versic. & dum iterato, item de appellationib. c. 1. & c. ad præsentiam, 14. & cap. dilectis, 35. item c. licet, 4. de sentent. excomm. in 6. cap. cum olim, 32. de offic. deleg. c. cum in fili, 16. de testib. c. dilecta, 10. de exceptionibus.* Quod verum est, si etiam antequam Appellatio interposita est, fuerit innovatum, *c. non solum, 7. in princ. de appellat. in 6.* item etiam si extrajudicialiter sit appellatum, *cap. bonæ, 51. de appellation. in 6.*

Appellatione pendente quando aliquid innovari possit.

Ut si appellans quoque contra appellationem suam aut adversarii sui antea factam aliquid novaverit, *c. constitutus, 21. de appellationibus, in 6.*

Nisi per sententiam excommunicatus ad cautelam absolvatur, *c. qua fronte, 25. d. tit.*

Si appellans, appellationem non prosequatur, *cap. ad hæc, 27. cap. pervenit, 28. & cap. cum specialis, 61. §. accessit quoque. vers. quam si prosequi, de appellat.*

Si Appellatio aliqua jura non subsistat, *cap. ult. de dolo & contumacia, in 6. cap. non solum, 7. in princ. versic. exceptis casibus, de appellation. in 6.*

Si eum ab adversario dicatur appellationis causa injusta seu minus legitima, Judex appellationis, nondum recepta appellatione aut ex causa probabili facta, impetret de causæ veritate cognoscere: tunc enim inhibere non potest, *dict. c. Romana, §. quod si obiiciatur.* quod fallit, si a definitiva sententia appellatum: hoc enim casu etiam ante receptam appellationem Judex potest inhibere, *dict. §. quod si obiiciatur, versic. ante sententiam, & d. c. Romana. §. si autem post.*

Si appellans agat de præbenda sibi antequam vacaret promissa: hoc enim casu ea potest alii conferri appellatione non obstante, *c. Statutum, 3. de concess. præbendæ.*

Si nondum constet, causam per appellationem ad Judicem

cum inhibentem esse devolutam, tunc ab eo inhibendum est, c. Roman. 3. §. si vero vocans, de appellat. in 6.

Deserta causa Appellationis, ut si in alia causa vel quæstione procedatur, quam in qua appellatio est interposita, c. cum pervenimus, 27. & cap. præterea, 21. de appellationibus. quod fallit, si quæstio in qua non est appellatum, sine ea, in qua appellatum est, expediri non possit, c. superno, 20. dict. tit. item fallit, si propter plura crimina condemnetur, in gravioribus appellavit: hoc enim casu in ulterioribus executio suspenditur, 2. q. 6. post appellationem. §. si quis in pluribus. denique fallit, si alterum elterius, ob quod appellatum est, sit accessorium, c. ostens. 55. de appellat.

Si ab electione a majore parte facta sit appellatum, c. 1. & c. in ore, 3. de his quæ fiunt a majore parte. Item si duobus præsentatis, prior repulsus appellaverit: hoc enim casu ulterius institutio, quamvis pendente appellatione facta, valet, cap. postoralis, 29. de jure patronatus.

Si a sententia Excommunicationis, vel suspensionis sit appellatum, c. pastoralis, 53. §. verum quia. dict. tit. & c. si cui, 20. §. fin. de sent. excomm. in 6.

Si possessore condemnato, fructus rei sequestrentur, 2. quæst. 6. cap. quoties post.

Si Judex gravamen, ob quod appellatum est, revocaverit, c. si a Judice, 10. §. fin. de appellat. in 6.

Si ab interlocutoria sit appellatum: hoc enim casu procedi potest, d. c. non solum 7. §. illo autem. Nisi postea appellationis causam veram esse constet, dict. §. illo autem, vers. donec appellat. causam. item, nisi legitima inhibitione facta ventum sit, d. §. illo autem. verfic. nisi Judex appellationis.

Si Judex a quo appellatum est, juramentum præstiterit de sententia intra certum tempus exequenda, sed hoc reprobatur, cap. venientes, 19. de jurejurando.

Si in integrum restitutionem contra sententiam petite, præsumptio sit eam malitiose ad differendam executionem peti: hoc enim casu executio fieri potest, cautione ab adversario præstita, c. suscitata, 6. de in integr. restitut.

Si appellationi sit renunciatum, c. ut super, 4. versic. nisi appellationi, dict. tit.

Si tertius aliquis pendente appellatione aliquid innovaverit: hic enim de attentatis contra inhibitionem non tenetur, c. Romana, 9. §. in aliquo, de appellation. in 6.

Si tres conformes sententiæ in eadem causa latæ sint, Clement. 1. de re judicata.

Accusationi appetit remedium.

Accusatio & denunciatio perperam electi, c. constitutio, 46. de appellationibus.

Exceptio, quod quisque juris adversus alium statuit, ut ipse eodem jure utatur, eisque remedium est: nisi statutum jus non habuerit effectum. De pœnitent. dist. 1. c. hæc autem verba.

In integrum restitutio adversus sententiam etiam affine est remedium. Nisi pro libertate judicatum sit, vel nisi Papa sententiam dixerit. Quæ tamen exceptio reprobatur, c. cum ex literis, 5. de in integr. restitut.

Nullitas, de qua Judex, qui sententiam tulit, non executor cognoscit, c. de cætero, 5. de re judicata, c. pastoralis, 28. §. quia vero sæpe, de officio delegati.

ex L. AQUILIA de damno dato actio adversus dantem competit, c. ult. in pr. de injuriis.

Etiamsi per ignorantiam vel imperitiam damnum dederit. dict. c. ult. in princ. vers. aut hæc imperitia. fallit si actus damnum vitare potuit, c. damnum, 86. de reg. jur. in 6.

Si causam & occasionem damni dedit, de damno dato tenetur. Nisi quis licitum faciens alteri causam vel occasionem damni dedit, 23. q. 5. de occidendis. §. qui vero repellentur, usq. ad §. fin. item fallit si ne damnum accideret, nihil de contingentibus omisit, & in culpa non erat, c. ult. §. fin. de injuriis.

Si domum vel superficiem alium incenderit, punitur, 1. si quis domum, 6. de injuriis, 23. q. 8. c. si quis membrorum, cum seq.

Si quis foveam fecerit, in quam alienum pecus ceciderit, is qui foveam fecit, de damno dato tenetur, c. si quis. 2. de injuriis.

Si fructus alienos immisso pecore depavit, de damno dato tenetur. 1. si culpa. 4. d. tit.

Si ignem immisit in alienam segetem, de damno dato tenetur, c. si egressus, 3. dict. tit.

Si Liberum hominem vulneravit, punitur, c. 1. de injuriis, & d. c. si quis membrorum, in princ.

ARBITER is est, qui consensu Litigantium in Judicem eligitur, ut ejus sententiæ stent, 2. q. 6. c. a Judicib. §. quod de arbitris. & c. placuit, 2.

Item nullus arbiter esse potest in ea causa, in qua fuit Judex, 3. q. 7. c. ante fuum. §. si quis vero.

Arbiter super spirituale non potest esse Laicus, nisi auctoritate superioris, c. per tuas, de arbitr.

Fœminæ arbitra esse potest secundum constitutionem terræ, non aliter, c. dilecti filii, de arbitr.

Arbiter non potest infirmare sententiam per jus latam, c. exposita, eod. tit.

Arbiter tantum judicat de his, de quibus est compromissum, c. cum dilectus, eod. tit.

Ab arbitro non requiritur super sententiæ dubitatione interpretatio, sed a superiori. c. cum olim, eod. tit.

Arbiter in causa restitutionis in integrum esse non potest, c. causa, de rest. in integr.

Coram arbitris conventus non potest convenire conventantem, c. cum dilectus fil. de arbit.

Arbitri quot eligantur, c. fin., eod. tit.

ARBITRIUM injustum per superiorem corrigi debet, c. non sine multa, eod. tit.

Arbitrium contra jus & formam compromissi non tenet, c. pervenit, eod. tit.

Arbitrio Judicato compelluntur partes stare, si juste sit arbitratum, c. dilectis, & c. cum olim, eod. tit.

Arbitrium inter prælatos in damnum Ecclesiæ non valet, c. pervenit, eod. tit.

In arbitrium sub certa pœna compromitti potest, c. literas, de præsumpt.

In arbitrium licet compromitteredo rebus spiritualibus, c. cum Apostolica, de his quæ fiunt a Prælat. Arbitrium finitur uno adversario defuncto, c. ex parte, de arbit.

Arbitrium valet auctoritate superioris, quod aliter non valet, c. cum a nobis, eod. tit.

Arbitrium, si male recognoscatur arbitratum, non tenet, c. non sine multa, eod. tit.

ARCHIDIACONUS, si Episcopus negligens fuerit, a Clero eligi potest, c. ng. c. volumus. §. hinc colligit. officia ejus commemorantur, dist. 25. c. 1. §. hi sunt ordines, usq. ad §. Archipresb.

Archidiaconus vicem gerit Episcopi in omnibus, & major est post Episcopum. c. 1. & c. ad hæc, 7. §. Archidiacon. vers. secundum vero, de officio Archidiac.

Archidiaconus ponit Abbates & Abbatissas in sede, d. c. 9. in fin.

Acolythus ordinare debet, dist. cap. 2. §. fin.

Archidiaconus non dat Commendatitias ad ordines, c. significasti, 8. eod. tit.

Quæ corrigenda in diœcesi videt, corrigere & emendare potest ac debet, d. §. fin. & c. ad hæc. 7. §. cum in epist. eod. tit.

Omnis sollicitudo & cura Cleri & Ecclesiarum ejus ad Archidiaconum pertinet, c. 1. vers. & omnem curam, c. ad hæc, 7. §. Archid. vers. parroch. & versic. omnem sollicitudinem, de officio Archidiaconi. dist. 25. cap. c. §. hi sunt ordines.

Curam animarum sine licentia Episcopi ulli committere debet, c. cum satis, dict. tit.

Custodia vasorum Ecclesiæ ad Archidiaconum pertinet, c. ea quæ, 3. d. tit.

Decani rurales per Episcopum & Archidiaconum communiter ordinandi ac removendi sunt, dict. cap. 7. §. fin.

Dominari Clericis, & censum ab eis exigere prohibetur, dist. §. Archidiaconus, cum cap. seq.

Circa Evangelium legendum Officium Archidiaconi, c. officium, c. dict. tit. & dist. 25. c. 1. hi sunt ordines. vers. quia Levitarum.

Examen Clericorum ordinandorum ad Archidiaconum pertinet, d. §. in quadam, & c. ut nostrum, 9. versic. & illos examinare, eod. tit.

Jus Excommunicandi sine auctoritate Episcopi non habet, c. Archidiaconi, 5. de officio Archidiaconi.

Institutio corporalis tam super beneficiis, quam etiam dignitatibus ad Archidiaconum pertinet, dict. c. 7. §. in quadam vero nostro.

Jurgia singulorum audire debet, c. ad hæc, 7. §. Archidiaconus, vers. & audire, dict. tit.

Jurisdictioni ejus subjecti sunt Diaconi & Levitæ. dict. c. 7. §. Archidiaconus, dist. 25. c. 1. & §. hi sunt ordines, versic. Archidiaconus, sed in Monasteriis jurisdictionem non habet, nisi quantum tribuit ei generalis vel specialis consuetudo, c. ult. de officio Archidiaconi.

Omne officium Ecclesiasticum providendo, Lectiones aut Responsoria in matrice Ecclesia dare debet, & auscultare, d. c. officium, 2. §. omnes & dict. vers. quia Levitarum.

Oculus Episcopi appellatur, dict. c. 7. §. item in epistola.

Repræsentet ordinandos Episcopo, dict. c. 9. & dict. §. in quadam.

Visitare quolibet triennio per diœcesin tenetur parochias, c. 1. §. fin. de officio Archidiaconi, & omnibus semel in anno ad Ecclesias visitandas accedere debet, at distinguitur, c. mandamus, 6. de officio Archidiaconi.

Clericorum vitam inquirere debet, & corrigenda Episcopo nunciare, dist. 94. c. si quis & §. Archidiaconus.

Archidiaconus potest cognoscere de causis matrimonialibus, c. 1. ad hæc, de officio Archidiac.

Archidiaconus, cum personaliter visitat, potest procurationem petere, c. 1. de offic. Archid. & c. cum Apostolus, de censib.

Archidiaconus nemo sit in duabus Ecclesiis: sed in una potest habere præbendam, in alia Archidiaconatum, cap. præterea, de præbend. & c. ex infamatione, de pœnit.

Ab Archidiaconi jurisdictione non debet Episcopus Ecclesias eximere, c. ad hæc, de ceref. Prælat.

Archidiaconus exercet jurisdictionem secundum consuetudinem loci, c. Archidiaconus; de offic. Archid.

Archidiacono detur coadjutor, si efficiatur paralyticus, c. ult. de Cler. ægrot.

ARCHIEPISCOPI definitio, dist. 21. c. 1. §. Archiepiscopus. §. patriarcha patrum. & §. fin. item c. nullus, in fine.

Non nisi Presbyter, vel Diaconus in Archiepiscopum eligendus, dist. 60. c. nullus.

Ab omnibus suis suffraganeis ordinandus est, dist. 66. c. 1.

Sine suffraganeis suis Archiepiscopus nihil agere debet, d. 1. c. in fin. d. 1. per singulas. §. fin. & 9. quæst. 3. c. salvo. c. Archiepiscopus. c. si autem. c. nullus. c. Episcopo. item 9. quæst. 6. 1. describere. in princ. Apost. tamen. 33. §. sed neque ideo. Quod fallit si Papa sine suffraganeis suis agat, dict. c. salvo,

Item

Item si Patriarcha seu Primas suo Suffraganeis suis agat. Sed reprobatur, d. quæst. 3. c. conquestus. Tertio fallit si Suffraganeus in suo officio negligens sit, & subditis consortes, dict. quæst. 3. c. cum fuinus, & c. ult. item fallit si a suffraganeo ad Archiepiscopum sit provocatum, d. cap. conquestus. vers. nisi forte pro causa. Fallit quoque si suffraganeus deceßerit, d. c. conquestus. vers. vel si Episc. sunt. item si Archiepiscopus ad hoc specialiter sit privilegiatus, ut sine consensu suffraganeorum agere ei liceat, dict. c. conquestus, in fin. denique fallit si ad propriam ipsius Archiepiscopi parochiam negotium pertineat, d. qu. 3. c. si autem. versic. nisi eas tantum. c. nullus. vers. nisi quod ad suam.

Sine Archiepiscopi consensu, & consilio suffraganei nihil agere debeant, quæst. 3. quæst. 6. c. hæc quippe, in princ. 9. quæst. 3. cap. 1. cap. per singulas c. nullus. §. fin. cap. Archiepisc. vers. nec illis. Nisi in sua Ecclesia aliquid agant suffraganei, non extra, dict. c. per singul. vers. nisi hoc tantum. & dict. c. nullus. §. fin. item dict. c. Archiepiscopus. vers. nisi quantum ad suas. d. c. 33. §. illa autem.

Archiepiscopus potest providere de Episcopo, vel Abbate, si intra menses non eligatur de consilio Capituli sui, & aliorum virorum prudentum, c. ne pro defectu, de elect.

Archiepiscopus debet consecrari in sua Ecclesia ab omnibus suffraganeis, c. si Archiepiscopus, de temp. ord.

Archiepiscopi provisio cassatur, si non post sex menses providit, quando potuit, c. dilectus, de concess. præbend.

Archiepiscopus provinciam suam visitans, potest petere procurationem, c. Iapsiæ, de censib.

Archiepiscopi legati non possunt absolvere de injectione manuum in Clericos, c. excommunicatis, de offic. legat.

Archiepiscopus subdito sui suffraganei non potest causam aliquam invito delegare, c. pastoralis, de offic. jud. ord.

Archiepiscopus debet excommunicatos suffraganei vitare, & sententiam ejus tenere, & ad absolvendum remittere, si sit appellatum ad eam, c. ad reprimendam, eod. tit.

Archiepiscopus cedens subest Archiepiscopo, in cujus provincia moratur, c. ad supplicationem, de renunciat.

Archiepiscopus non debet statuere in provincia sui suffraganei, vel acceptare contra jus sive suo consensu, c. sicut, de excess. Prælat.

Ad Archiepiscopum potest appellari a suffraganeo in causa, etiamsi videatur interdicta, c. licet, de offic. judic. ordin.

Archiepiscopus non habet jurisdictionem in subditos suffraganeorum, nisi in casibus expressis, c. pastoralis, eod. tit.

Ad Archiepiscopum non devolvitur potestas conferendi beneficia, si intra semestre tempus non conferantur, nec quando collatio ad Capitulum, & ad Episcopum simul pertinet, & ipsi simul non conferunt: sed tunc confert superior, c. postulastis, de concess. præbend.

In Archiepiscopum confirmatus potest Episcopum confirmare, etiam non consecratus, c. cum ex illo, de elect. Episc.

De Pallio Archiepiscoporum quære literam P.

ARCHIPRESBYTERI a multis Decani appellantur, c. ad hæc, 7. §. Archidiaconus. vers. Archipresbyteri, de offic. Archidiaconi.

Non nisi Presbyter aut Diaconus in Archipresbyterum, vel Decanum est ordinandus, dist. 60. c. 1. c. nullus in præpositum c. innovamus, in princ.

Archipresbyter etiam absentis Episcopi gerit in providendo, ut Sacerdotes suum faciant officium, & in aliis, c. 1. vers. & in Episcopi sui absentia, c. ministerium, n. §. si Episcopus, c. officium, 3. in princ. de offic. Archipresbyteri. & dist. 25. c. 1. §. Archipresbyt. vers. & quando.

Providere debet, ut officium Sacerdotum Cardinalium in communicatione corporis, & sanguinis Christi, & aliis similibus rite expediatur, c. ministerium, c. in princ. d. tit.

Archipresbyter ruralis Presbyterorum, & Laicorum plebaniæ suæ curam gerit: contra decretum tamen Episcopi nihil potest, c. ult. d. tit.

Officia Archipresbyteri circa infirmos, pœnitentes, convertendos, & infantes exponuntur, d. c. 3. §. debet etiam.

In præcipuis festivitatibus aut ipse Missam celebrabit, aut alii celebrandam committat, dict. c. 2. §. fin. & c. offic. 3. in princ. eod tit.

Assidue in Ecclesia stare debet, Collectam dicere, aut aliis injungere, d. c. 1. vers. & assidue in Ecclesia, & dict. §. Archipresbyter. vers. & assidue.

Archipresbyter præest Presbyteris, & Presbyteralibus officiis, d. c. 1. vers. & quod specialiter. item d. §. Archipresb. vers. & quod specialiter.

Archipresbyter subest Archidiacono, dict. vers. Archipresbyter. & c. 1. de officio Archipresbyteri, dist. 25. c. 1. §. Archipresbyter.

Providere debet, ut vita Sacerdotum cardinalium sit honesta & decens, d. c. 2. vers. provideat etiam.

ARGUMENTUM, c. forus, 10. §. argumentum, de V. S.

In argumentum trahi nequeunt, quæ propter necessitatem aliquando sunt concessa, c. in argumentum, 78. de reg. jur. in 6.

Quæ inter communi eambiunt, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda, c. quæ a jure, 28. de reg. jur. in 6.

Argumentum dicitur, quod non per testes, vel tabulas, sed naturali probatione inducitur, c. forus, de verb. sign.

ARIOLUS, c. 1. §. ariolo, de sortileg.

ARMA Clericorum orationes & lachrymæ, 23. qu. 8. c. non pila quærunt. & c. convenior. ante medium, dist. 50. c. ult. sic Christus in Ægyptum ab Herode fugiens, & lapidibus Judæorum cedens, docuit non arma armis, sed fugam persequentibus opponi, 23. qu. 3. c. 1. §. 1. per totum. ideoque etiam Petro dictum est: converte gladium in vaginam tuam, 23. quæst. 8. sum e fuaare. Quare Ecclesia non corporalia arma, sed Christum patienter exspectet, 16. q. 3. porro.

Arma Laicis protectione Ecclesiæ, & patriæ non sunt prohibita, 23. qu. 3. per totum. & quatenus Clericis, & Ecclesiasticis liceat Laicos hortari, 23. qu. 8. c. igitur, & seq.

Arma portantes Clerici excommunicentur, c. Clerici, de vit. & honest. Cleric.

In armis inventi Clerici post trinam admonitionem Episcopi non defenduntur, quia jus perdunt clericale, c. in audientia, de sentent. excommun.

Arma portantes, & seditionem facientes Clerici, si occidantur, non mittuntur ad cultum occisores eorum, c. perpendimus, eod.

Armis se defendere possunt Clerici ab inimicis, ibid.

Armis Clerici associati aliis, si aliqui & sine eorum consilio occidantur ab aliis, non sunt promovendi, c. ult. de Cleric. percuss.

ARCTA non potest contrahere matrimonium, & contractum dirimitur, c. fraternitatis, de frig. & maleficiat.

Arcta probanda est per aspectum, qui præfertur juramento, ibid. & c. proposuisti, de prob.

ARTES liberales diligenter docendæ, 37. dist. c. 1.

ARUSPEX 26. qu. 3. c. 1. §. aruspices, 26. qu. 5. c. contra idolorum, c. nec mirum. §. aruspicina.

Si aruspicem, mathematicum vel similem consulat, vel ei credat, 26. quæst. 2. c. omnis ege. item 26. qu. 5. c. quæ divinatione, c. si quis Episcopus, 26. q. 7. c. non observetis. item de sortilegiis. c. ex tenore, 2.

ASSESSOR est, qui consensu partium eligitur ad causas dirimendas, c. super quæstionum, de offic. jud deleg.

ASTROLOGUS aut Mathematicus, 26. qu. 3. c. non liceat, in princ. 26. qu. 2. c. 1. §. pe & astronomia. & §. astrologi. c. illos planetarios. c. sea & illud. §. ast & illud.

ATTESTATIONES unius Judicis, alius Judex recipere potest, c. cum sem quæ, de testib.

Attestationibus publicatis contra matrimonium, alii testes, & alia instrumenta admittuntur, c. fraternitatis, eod. tit.

Attestationibus clausis iterato possunt produci testes, c. cum causam, eod. tit.

Attestationes quando non valent, patet in tit. ut lite non contest. non proc. c. ult.

Attestationibus publicatis, possunt instrumenta exhiberi, c. cum dilectus, de fid. instr.

AUCTORITAS consequitur pallium Archiepiscopale, de auct. & usu pallei, per tot.

Auctoritas superioris non excusat delinquentem, c. dilectus fil. de temp. ord.

Auctoritas eligentium præfertur numero eligentium, c. dudum, de elect.

Auctoritas regalis, & sacerdotalis tenentur defendere suæ Ecclesiæ, 23. qu. 5. c. res admonemus.

AUDITUS testium contra matrimonium non valet, nisi sint graves personæ testantes factum, c. præterea, de testib.

Auditur quis veniens contra factum suum, c. Lator, de sent. & re jud.

Ab auditore dato a Judice ordinario non potest appellari, c. super quæstionum. §. verum, de offic. deleg.

AUGUR vel Augures consulendi, 26. q. 3. c. 1. §. augurum, q. 5. c. nec mirum. §. auguria.

AUGUSTINUS 2. q. 7. c. quamquam.

AUTHENTICA scriptura quæ, c. 1. & 2. de fid. instrum.

AUXILIUM malefactoribus ferendum non est, 14. q. 5. per totum.

B.

BALISTARII & sagittarii adversus Christianos artem non exerceant, c. artem, de sagittariis.

BALNEA die dominico conceduntur, dummodo non fiant voluptatis causa, sed propter necessitatem, de consult. dist. 3. c. pervenit.

Ne viri cum mulieribus lavare habeant communia, canetur, dist. 81. c. non oportet. Hæc sunt dicta de delictis, & quasi delictis: ad quæ alia plura connumerari possent. Nam quicquid fit contra præceptum legis, delictum dici potest, & pœnam meretur, 14. q. 2. quisquis.

BAPTISMUS quid, de consecrat. dist. 4. c. Baptismi, & c. Cathecumenus.

Baptismus verus est, a quocunque conferatur in forma Ecclesiæ, c. firmiter, de summa. Trin.

Baptismi nec suscipit rem, nec characterem, qui publice contradicit, nec post consentit, c. majores, de baptism.

Baptizare nemo potest seipsum, c. debitum, eod. tit.

Baptizari qualiter possunt dementes, & dormientes, ibid.

Baptizatus habendus est, qui inter Christianos natus, honeste conversatus est, nisi evidentibus signis contrarium probetur, c. veniens, de Presbyt. non baptizat.

In baptismo crimina remittuntur, sed matrimonium non solvitur, c. gaudemus, de divort.

Non baptizatus baptizetur, & iterum ordinetur, c. veniens, de Presbyt. non baptizat.

Bapti-

Baptismus conferri debet, & potest interdicti tempore, *c. responso, de sent. excommunic.*

Baptizandi modus, & quando dubitatur baptizetur aliquis, *c. de quibus, de baptiz.*

Baptizatus a Latino non rebaptizatur a Græco, nec converso, *c. literas, eod. tit.*

Baptizatus bis non promovetur ad ordines, si est publicum, nec inter religiosum, *c. ex literarum, de apost. & reit. baptiz.*

Baptizatus non potest accipere filiam ejus, qui eum baptizavit, *c. & literis, de cognat. spirit.*

BEATITUDO æterna solummodo membris Christi paratur, *de pœnit. dist. 2. omnis qui non diligit.*

BEGUARDI & Beguinæ damnantur, *Clem. 1. de religiosis domibus. Clem. ad nostram, 3. de hæretic. extrav. Joan. XXII. unica, de religiosis domib.* Ab hac regula excipiuntur mulieres fide dignæ, nec suspectæ, sub habitu beguinarum viventes, *extrav. commun. unic. eod. tit.*

a BELLICIS actibus aliquibus diebus feriandum, *c. 1. de treuga, & pace.*

Nisi necessitas urgeat, *23. q. 8. c. si nulla.*

Belli tempora quæ securitate gaudeant, *c. ult. de treuga, & pace.*

BENEFICIA, *c. tua nobis, 32. de verb. signific.*

Beneficium Ecclesiasticum non potest licite sine institutione Canonica obtineri, *c. 1. de reg. jur. in 6.*

Beneficium Principis latissime interpretandum, *c. olim, 16. & 1. Abbate, 25. de verb. sign. c. cum dilecto, 8. de donat.* Hujus regulæ exceptio est in literis super obtinendo beneficio impetratis, *c. quamvis, 4. in princ. de prabendis, in 6.*

Ad beneficia non debent aliqui promoveri, nisi castitate promissa, *c. fane, de Cleric. conjug.*

Beneficium contra jus possessum juste possidetur per tolerantiam superioris, *c. literas, de suppl. negl. Prælat.*

Beneficium vacans ex causa potest retineri ad tempus, *c. præterea, de consf.*

Beneficiorum tempus computatur a notitia, *c. litere, de suppl. negl. Prælat. & c. quia diversitatem, de conceff. prabend.*

Beneficium vacans ultra sex menses, si Capitulum debet conferre & non fecerit, Episcopus conferet, & econversa, si Episcopus neglexerit, ad Archiepiscopum, vel ad Papam, si ille non fecerit, collatio pertinet, *c. intra sex menses, de conceff. prabend & c. licet, de suppl neglig. Prælat.*

Beneficium sibi ipsi nullus dare potest, *c. cum ad nostram, de instit.*

Beneficium primum ipso jure amittitur, si aliud recipitur, *c. jam dudum, de prab. & dignitat.*

Beneficium suum habeat Clericus infirmus, *c. cum percussio, de Cleric. ægrot.*

Beneficium quis amittit propter ingratitudinem, *c. cum Sacerdotis, de postulat.*

Beneficium quis non debet amittere, nisi convincatur de crimine, *c. si constiterit, de accus.*

Beneficium habens sufficiens, ab Ecclesia cui non servit, nil recipiat, *c. quia nonnulli, de Cler non resid.*

Beneficium non vacans nulli promittatur specialiter, *c. accepimus, de pac.*

Pro beneficiato non scribit Papa, nisi primi fecerit mentionem, *c. postulasti, de rescript.*

Beneficium habens primo, si literas super alio obtinendo impetret, non valent, nisi de primo mentionem fecerint, *c. postulasti. de rescript.*

Beneficium male dans conferendi potestate privetur, *c. grave, de prabend.*

Beneficium Clerici detineri potest a Judice pro debitis, *c. pervenit, de fidejuss.*

Beneficia plura non potest quis habere sine dispensatione, *c. dudum, de elect.*

Beneficia conferenda a religiosis non possunt suis monasteriis conferri, & si negligant præsentare Clericum, Episcopus providebit, *c. sicut nobis, de suppl. negl. Prælat.*

A beneficiis debent removeri Clerici incontinentes, *c. Clericus, de cohab. Cler.*

Beneficium curatum habens vel Prælaturam recipiens sit 25. annorum, *c. cum in cunctis, de elect.*

Beneficium obtinens, si literas impetret tacita veritate, non valent literæ, *c. ad aures. & c. in nostra. de rescript.*

Beneficia conferat Episcopus, si neglexerit patronus, *c. cum te, de jur. patr.*

Beneficium dimittat Clericus uxorem ducens, *c. quod a te, de Cler. conjug.*

Beneficium non detur, nisi residere volenti, *c. quia nonnulli, de Cler. non resid.*

Beneficium dans, quod non potuit, tenetur alia dare, *c. inter cætera, de prabend.*

BIBERE non licet id, quod reliquum est ex eo, quod dæmonibus est immolatum, *26. q. 2. c. sed & illud, §. fin. usque cap. seq.*

BIGAMI, *27. quæst. 1. c. quotquot.*

Bigamus ad Sacerdotium promoveri non potest, *c. ex bigami, de bigam.*

Bigamus ex dispensatione ordinari non potest, *c. super eo, eod. tit.* & ordinatus privatur officio, nisi ex dispensatione toleretur.

Bigamus ipso jure est a divinorum celebratione suspensus, *c. de bigamis, eod. tit.*

Bigamus non est contrahens cum vidua, si adhuc est incognita, *c. debitum, eod. tit.*

Bigamus non est plures habens concubinas, *c. quia, eod. tit.*

Bigamus contrahens non debet benedici a Sacerdote, *c. capellanum, de secund. nupt & c. vir. autem, ibid.*

Bigamiæ pœna punitur in sacris ordinibus constitutus, cum vidua contrahens de facto, *c. quia, & c. nuper, de bigam.*

Bigami Clerici ipso jure cadunt a privilegio, tonsura, & habitu Clericali, & foro seculari sunt subditi, *Greg. in novell. de bigam. lib. 6.*

BLASPHEMIÆ & adjurationes puniendæ, *c. u. de maledicto.*

BONA fides non patitur, ut bis idem exigatur, *c. bona fides, 33. de reg. jur. in 6.*

Bonarum mentium est, ibi etiam culpam agnoscere, ubi culpa non est: quia sæpe sine culpa agitur, quod venit ex culpa, *dist. 5. c. uit. §. fin. cap. complexum, 2. §. cum autem, in fine, de observantia jejuniorum.*

Bonos paucos sanctius est, quam multos malos habere, *c. cum in ore, 14. vers. sanctius enim, de ætate & qualitat. præficiendor.*

BONORUM nomine tam mobilia, quam immobilia dicuntur, *c. relatum, de test.*

Bona mobilia per Ecclesiam acquisita possunt dari locis religiosis & pauperibus, sive etiam servis, consanguineis, vel aliis post mortem Clericorum: sed alia quocunque modo acquisita, pro voluntate morientium distribuantur, *c. relatum, de testam.*

C.

Qui quoties CADIT, toties resurgit, justi vocabulum non amittit, *de pœnit. dist. 3. c. quamvis. §. hoc in fin.*

CALCARIBUS deauratis non utantur Clerici, *c. Clerici, de vit. & honest. Cleric.*

CALUMNIÆ juramentum post litis contestationem præstatur, *c. cum in causa, de juram. calumn.*

Calumniæ juramentum præstare recusantis pœna, *c. fin. eod. tit.*

De calumnia non juretur in causis spiritualibus, *c. literas, eod. tit.*

De calumnia jurare non tenetur Clericus alicujus ordinis, *c. inhærentes, eod. tit.*

De calumnia jurari potest per œconomum & per syndicum, *c. in pertractandis, eod. tit. & c. imperatorum, eod.*

Calumniæ juramentum in casu requiri potest a Clerico, *c. ceterum, de juram. calumn.*

CALUMNIANTES ad vindictam poscit similitudo supplicii, *2. qu. 8. cap. quisquis, 5. q. 6. c. qui calumniam, cum seq.*

Calumniari præsumitur denunciator non probans quod intendit, *c. 2. de calumn.*

Calumniatores Prælatorum puniuntur degradatione, incarceratione, suspensione, *d. c. 2. ibid.*

CAMPANAS Religiosi mendicantes plures habere prohibentur, exceptis certis casibus, *c. unic. de officio custodis, in extr. comm.*

Campanarum pulsatione cessante, possunt Clerici, interdicti tempore, in cœmeterio sepeliri, qui tamen servarunt interdictum, *c. in quod ea te, de pœn. & remiss.*

Campanas non licet templariis nec hospitalariis habere, nec pulsare sine consensu Episcopi diœcesani, *c. potentib. de privileg. & excess.*

CANONICUS Episcopo serviens beneficium non perdit, *c. de cætero. & c. ad audientiam, de Cler. non resid.*

In Canonicum recepto præbenda debetur, *c. relatum, de prabend. & c. cum super, de conceff. prab.*

Canonici certum numerum Canonicorum in Ecclesia statuere possunt, *c. in Ecclesia, de instituo.*

Canonici dignitates Ecclesiarum mutare possunt, *c. cum accessissent, de constit.*

Canonicorum numerus non debet ex Laicis suppleri, *c. Ecclesia, de instituo.*

Canonici dignitatem vel præbendam supprimere propria auctoritate non possunt in sua Ecclesia, *c. cum accessissent, de constitut.*

Canonici regulares Ecclesias parochiales regere possunt, & regulam suam servare debent, ut Episcopo sint subjecti, *c. inter quatuor, de relig. dom.*

Canonicorum numerus augeri potest, si facultates augentur, nisi sit Canonicorum numerus statutus, *c. cum M. Ferrarien. de constitut.*

Canonici non possunt minuere numerum Canonicorum, *cap. ex parte, eod. tit.*

Canonicus ægrotans habeat debitam portionem suæ præbendæ, *c. ad audientiam, de Cler. non resid.*

Canonicorum correctio in criminalibus pertinet ad Episcopum, *c. irrefragabili, de offic. jud. ord.*

Canonicorum numero, juramento & confirmatione Papæ firmato, literæ super receptione non valent, nisi de prædicto mentionem faciant, *c. constitutus, de rescript.*

CANONUM origo & numerus Conciliorum canonicorum, *dist. 15. in princ. cum c. seq. dist. 16. c. sicut synodum, cum c. sequentib. usque ad distinct. 17.*

Canonis definitio, *dist. 3. c. 1. cum duob. seqq.*

Canonum divisio, *dict. distinct. 3. c. regula. §. porro canonum.*

De Canonibus Apostolorum cavetur. *distinct. 16. c. sexaginta. c. Clementis. c. placuit. c. Isidorus. c. sancta. cap. habeo, c. quoniam.* Contradicit *dict. dist. 16. in princ. cum c. seq. item dist. c. Clementis.*

Canones & decreta Pontificum vim legis obtinent, *c. de me-*

de constitut. distinct. 21. cap. hoc verbo, dist. 10. c. vidimus, item 1. quaest. 7. c. si quis, in princ. 25. quaest. 1. c. nulli. c. violatores. c. ambo quod. c. prima salus. c. generali. c. omnia. c. hoc tonsura. c. a sanctis, item 25. qu. 2. c. amputato c. si quis dogmata.

Canon posterior derogat priori, *c. 1. de constit.*

Contra Canones recipiens, & dans beneficium, uterque punitur privatione, *c. quia nonnulli, de Cleric. non resid.*

Secundum Canones agatur in judicio, & nemo suo sensu utatur, *c. Canonum & c. ne innitaris, de constitut.*

Canones scire debent, qui causam matrimonii tractant, *arg. c. accepisti, de frigid. & malefic.*

CANONIZATIO requiritur ad hoc, quod debeat sanctus venerari, etiam miracula faciens, *c. audivimus, de reliq. & vener. sanctor.*

CAPELLA in praejudicium matricis Ecclesiae non potest construi, *c. intelleximus, de op. nov. nunciat.*

In capellis possunt esse Canonici privilegiati, *c. cum capella, de privileg.*

In Capellis Monachorum populum habentium debet institui, & destitui Capellanus per Episcopum, *c. 1. de capell. Monach.*

CAPITE languescente, facilius membra corporis languescunt, *6. qu. 1. c. sunt plurimi §. verum, & c. in merito, sequuntur enim caput membra, 10. dist. c. non decet. 11. dist. c. noluit, de conjecr. dist. 3. c. celebritat.*

CAPITULI major pars & sanior obtinere debet, *c. in parte, de his quae fiunt a maj. part. c.* sed pars minor contradicere potest, si habet rationem, *c. cum in cunctis, eod. tit. & c. cum inter, 3. de elect.*

Capituli assensus requirendus est in institutione vel destitutione personatum, vel dignitatum ab Episcopo, *cap. quanto, de his quae fiunt a Prael.*

Capitulo non consentiente, non est rata donatio Episcopi, *c. cum nos, eod. tit. & c. quanto. eod. item c. fraternitatem & c. pastoralis, de donat.*

Item nec pensionem augere potest Episcopus sine licentia Papae, *c. pastoralis, eod. tit.* nec centesimam dare sine consensu Capituli, nisi per Papam, *c. Apostolicae, eod. tit.*

Capitulo dissentiente, non tenet donatio Abbatis, *c. cum nostris, de his quae fiunt a Prael. sine consensu Cap.*

Capituli consensus confirmat donationem Episcopi, *c. pastoralis, de donat.*

Capitulum, vacante sede, potest excommunicare, absolvere, judicare & confirmare, *c. abolendam, de haeret.*

CARDINALES Papae in executione officii sacerdotalis coadjutores assistunt, *c. fundamenta, 17. vers. decret namque ipsi Romano, de electione in 6.*

CARITAS annona, *26. qu. 1. c. revertimini. §. si quando. 26. qu. 7. c. majores.*

CARNE uti licet, si dies Nativitatis Domini sit in sexta feria, *c. explicari, de observ. jejun.*

Carnes etiam in quadragesima, & jejuniis solemnibus, cum urgens est necessitas, indulgeri possunt, *c. 2. eod. tit.*

CASSA est sententia a non suo Judice lata, *cap. P. & G. qu. de off. & potest. Judic. deleg. & cap. at si Clerici, de judic.*

Cassatur electio, si ante confirmationem electus ministret, *c. qualiter, de elect.*

Cassatur electio propter defectum scientiae in electo, *ibidem.*

Cassari debent quae per importunitatem fiunt, *c. tua de praebend. & dignit.*

CASTITAS seu continentia voluntaria Deo placet, non necessaria, *33. quaest. 5. cap. tunc salvabitur, circ. medium.*

Castitatem servare, est viam arctam, & difficilem ingredi, *28. dist. c. de his, & 33 q. 5.*

CASTRANS seipsum ex justa causa non est irregularis, *c. ex parte, 3. de corpor. vitiat.* Sed sine necessitate faciens dispensare per Episcopum in aliis, sed non in altaris ministerio, *c. significavit, 4. eod. tit.*

CAUSA, *c. forus, 10. §. causa a casu. & §. causa est, de verb. signif.*

Causa cessante cessat effectus, *cap. etsi Christus, 26. §. quemadmodum ergo Paulus, in fine, de jurejurand.*

Prohibita causa, prohibitus quoque censetur effectus, *c. cum quid, 39 de reg. jur. in 6. c. nam concupiscentiam. 4. de constitutionib.* ut contra prohibito effectu, omnis ejus causa prohibita censetur.

Causa dicitur insufficienter instructa, lite non contestata, *c. olim, de lit. contest.*

Causae committi debent ei, coram quo secure potest comparere, *c. accedens, ut lit. non contest. non proced.*

Causae non debent remitti ad eos, a quibus appellatum est, nisi partes consenserint, *c. accepta, de appell.* tamen quandoque remittitur, *c. litterae, de matrimon. contra interdictum Eccles.*

Causae majores ad sedem Apostolicam mittendae sunt, *c. cum ex illo, de translat. Episc.*

Causae continentia dividi non debet, *c. 1. de sequestr. poss. & fruct.*

Causa principalis sicut committi potest, ita & incidens, *c. tanfum, de rescript.*

In causa criminali intentata potest constitui procurator, *c. tuae fraternitati, de procur.*

In causa status, vel liberali non debet procedi eo absente, qui petitur in servitutem, *c. inter quatuor, de major. & obedient.*

In causis gravibus non cogitur quis invitus constituere procuratorem, *c. querelam, de procur.*

In causa pari potior est conditio primo occupantis, *c. pastoralis, de jur. patronat.*

In causis spiritualibus juratur, licet non de calumnia, tamen exceptionibus propositis in eis, *c. litteras, de restitut. spoliat.*

Causae non sunt audiendae tempore puerdinarum, *c. suggestum, de judic.*

Causa civiliter tractata, non deducatur ad Judicem Ecclesiasticum, *c. ex parte, de alienat. judic. mutand.*

CAUTIONEM standi mandatis Ecclesiae praestet absolvendus, *c. ad nostram. de jurejur.*

Cautionem praestet in possessione existens, cum de jure possessionis dubitatur, scilicet restituendi omni tempore medio recepta, si cadit in causa, *c. suscitata, de in integr. restit.*

CELEBRARE divina ubicunque possunt praedicatores & minores, *c. in his, de privileg.*

CELLA, *c. privilegium, 4. de verborum significatione, in 6.*

CENSURA Ecclesiastica dicitur excommunicatio, suspensio, & interdictum, *c. quaerenti, 20. de verbor. signific.*

CENSUS EX QUIBUS CAUSIS DEBEATUR.

Si CENSUS in praedio alicujus constitutus sit per Legatum, indictionem vel similem aliquem modum, debetur. Quod fallit si Ecclesiae census sit impositus, *c. sicuti, 3. c. prohibemus, 7. c. cum Clerici, 21. de censibus. c. praeterea, 23. de jure patronatus.*

Census ab Ecclesia debetur, si in fundatione Ecclesiae consensu Episcopi, census ei sit impositus, *d. c. 23. vers. praeter antiquos. c. significavit, 13. §. quocirca, de censibus.* Nisi census postea sit auctus, *dict. c. prohibemus, 7. vers. nec veteres, & c. gravis 15. de censib.*

Census ab Ecclesia praestatur, si Episcopus remittendo Ecclesiae jura Episcopalia censum ei imposuerit, *cap. constitutus. 6. de religiosis domibus.* non tamen, si Episcopus Ecclesiam a Laicis occupatam illis eripuerit, *cap. Ecclesias de censibus,* neque etiam juramentum de persolvendo censu praestitum sit. *cap. significavit. 13. & cap. gravis. 15. eod. tit.*

Si Ecclesiae auctoritate superioris census impositus est, debetur, *cap. praeterea 8. versic. si Pontifices d. tit.* Nisi nulla justa causa subsit, *dict. cap significavit 13. §. fin.*

Ex praescriptione, ut si multis annis census sit persolutus, debetur. Nisi Clericus sine auctoritate superioris ex redditibus Ecclesiae censum persolverit. *dict. cap. praeterea, & c. cum Cler. 21. de censib.*

Neque etiam debetur census, cujus causa ignoratur, *cap pervenit. 5. eod. tit.*

Census a privata persona impositus personalis est, nec ejus vitam excedit. *cap praeterea illi. de censib.*

Census dicitur personalis, nisi exprimitur, quod sit realis. *cap. venientes. de transact.*

Census novae Ecclesiae non imponatur. *cap. sicuti. & c. prohibemus. de censib.*

DE PETITIONE CENSUUM.

Censum petens causam exprimere debet, ex qua debeatur. *cap. pervenit. de censibus.*

Census a miserabilibus personis non est extorquendus, *c. licet de censib.*

DE SOLUTIONE CENSUUM: QUIS, ET QUANTUM DEBEATUR.

Si census annui diversis mensuris soluti sunt, in minori mensura debentur. *cap. ex parte. 18. de censib.*

Solvendi sunt census in antiqua moneta, in qua sunt instituti. *cap. pennlt. de censibus.* Nisi solutio alterius monetae sit praescripta, *cap. olim. 20. d. tit.* Item nisi antiqua moneta in usu esse desierit: tunc enim aestimatio ejus persolvenda. *d. c. penult. in fin.*

Ne ratione census, vel alterius actionis plus debito exigatur. *c. ea, quae de. 12. d. tit. & c. quia plerique 8. de immunitate Eccles.*

Census ignorantia solvi non debent. *c. pervenit. de censibus.*

Censum non solvere per biennium amittit rei detentionem. *c. querelam. de jurejur.*

Census solutio est subjectionis probatio. *c. omnes. de cens.*

Censum solventes domino Papae, tales Ecclesiae sunt exemptae. *c. recepimus. de privileg.*

Census tempore certo, & certa ex causa debet solvi. *c. pervenit de censib.*

CERTIORARI alterius non oportet eum, qui certus est. *c. cumque. 31. de reg. jur. in 6.*

CESSIO Episcopi quando, & quibus de causis admittitur. *c. nisi, de renunciat.*

Cedere non potest Episcopus auctoritate propria. *c. quanto. de translat. Episc.*

Cedere propter honestam causam iterum potest reassumi. *c. post translationem. de renunciat.*

Cessio sufficientis, & sancte difficultas admittitur. *c. litteras. eod. tit.*

Cessionem petens, & impetrans compellitur, si nolit. *c. quidam cedendi. eod. tit.*

CHARITATIS definitio, seu potius descriptio. *de pœnit. dist. 2. c. charitas est. in pr. usque ad §. ergo si charitatem*. item appellatur unctio invisibilis. *d. dist. 2. c. unctio*.

Charitatis divisio in perfectam, & imperfectam. *d. dist. 2. c. Charitas. in quibusdam*.

Dilectio proximi specialiter describitur. *d. c. Charitas est. §. proximus. usque ad dict. §. illi vero plus quam se. item 23. q. 4. c. debet*.

de Charitate sui ipsius, seu philautia, quatenus concessa. *d. c. Charitas est. §. ex pos nostrum*. & ordo charitatis perversus quis sit *d. c. Charitas est. §. ordinem dilectionis*.

Charitas non excidit, vel deseri nequit. *de pœn. dist. 2. Charitas, quæ. c. radicata. c. Charitas est. in princ. vers. corruptione nefaria. c. Charitas nunquam. c. unctio. c. filia. c. sermone. Contradicit d. dist. 2. c. ut cognoverunt. c. si enim. c. ult. §. Charitas. usque ad fin.* & distinguitur regula proposita in charitate imperfecta. *d. dist. 2. c. Charitas est aqua. § fin. c. super tribus*.

Charitas Ecclesiæ peccata dimittit, ac tenet. *d. dist. 4. c. Ecclesia*.

Sine charitate non remittitur peccatum. *de pœnit. dist. 2. c. 1. §. fin. c. Charitas est aqua. §. sine charitate. §. Amen, Amen. c. ego sum. ibid. dist. 7. c. nullus. §. scriptum est*.

Charitatem habens non peccat. *d. dist. 2. c. 2. §. fin. c. filia Charitas. §. fin.* & qui charitatem habet, non stare in æternum. *d. dist. 2. c. Charitas est aqua, in princ*.

Charitas liberet a mundanis cupiditatibus. *d. dist. 2. c. valida. c. Charitas est. in princ. vers. more ermineum. §. ergo si charitatem. vers. seculi blandimenta*.

Charitas facile peccato resistit, *d. §. ergo si charitatem. §. quoniam si ex toto corde*.

Charitas omnia difficilia perficit. *d. § ergo si charitatem. vers. & omnia*. & omnia tolerat *de pœnit. dist. 3. c. alii §. hoc propter*.

Omnium bonorum radix est charitas. *de pœn. dist. 2. c. quia radix*. & charitas est excellentior via ad Deum. *d. c. Charitas est §. hæc est charitas*.

Bona opera sine charitate non prosunt, declaratur *de pœn. dist 3. dist. cap. ult. in princ*.

An Charitas sit in reprobis, & iis, qui aliquando peccaturi sunt eventualiter, dubitatur. *d. dist. 2. c. 1. § fin. c. si enim. §. fin. c. Apostolus. c. mirandum. c. multi bene. § c.*

Charitatis contrarium est odium. *de pœnit. dist. 2. c. tolle charitatem. Hæc de charitate*.

de CHRISTI nomine. *c. 2. §. quia vero. versic. Christus enim. de sacra unctione*.

Christus verus Deus, & homo est. *c. in quadam. 8. de celebrat. Missarum Clement. 1. in princ. de summa Trinitate. c. cum Christus, 7. de hæreticis*.

Christus Fundamentum est: quo deficiente, deficit id quod est superædificatum, *1. q. 1. c. cum Paulus*.

Christus Panis est vivus, *de Consecr. dist. 2. c. Christus*.

Christus quotidie immolatur, cum corpus & sanguis ejus sumitur, *d. dist. 2. c. semel immolatus de pœn. dist. 1. c. potest fieri, §. sicut*.

Semel Mortuus, non amplius morietur, *de consecr. dist. 2. c. semel. Christus*.

Christus pingendus est specie hominis, non agni, *de consecr. dist 3. c. sextam*.

de Christi gratia, *de consecr. dist. 4. c. gratia. c. antepenult. cum duobus sequentibus*.

Signum Deitatis in Christo est, quod super eum descenderit & manserit Spiritus Sanctus, *de pœn. dist. 2. c. quærendum*.

CIRCUMSTANTIÆ decem a testibus inquirendæ sunt, *c. cum causam de testibus*.

Circumstantiis probatur crimen adulterii, *c. litteris de præsumpt*.

CITATIO non valet, si plures quam quatuor citantur, *c. nonnulli, de rescriptione*.

Citatio, extra provinciam ultra duas dietas non valet, *ibidem*.

Citatio, si plures conditiones manifeste inconvenientes habent, non valet, *c. accedens, ut lit. non contest. non procud*.

Citatio ad locum periculosum vel inhonestum non valet. *c. ex litteris, de off. Jud. deleg*.

Citatus legitime per suum superiorem, etiamsi dimissum mutaverit, jurisdictioni tenetur respondere, *c. proposuisti de foro compet*.

Citatus ad judicium debet comparere, & suum privilegium allegare, alias sententia tenet, *cap. si duobus, de appellat*.

Citatus a secundo non tenetur respondere, nisi prius sciat jurisdictionem prioris esse revocatam, *c. ex tenore, de rescript*.

Citationi rescriptum Papæ est inserendum, *c. præterea, de dilat*.

Citari debet procurator absente domino, & si ille non sit, denuncietur domus ejus, *c. si adversarius, de eo qui mit. in poss*.

de CIVIUM ornatu & fuco mulierum, *de consecr. dist. 5. c. fucare*.

CLANDESTINUM matrimonium asserentes, vel etiam negantes, non sunt ab Ecclesia compellendi, *c. quod nobis, de clandestin. despons*.

Clandestine contrahentium in gradu prohibito, etiam ignoranter, proles illegitima censetur, *c. cum inhibitio, eod. tit*.

Clandestinum matrimonium carnalis copula sequens ligat, sive de præsenti, sive de futuro, *c. c. eod. tit. & c. is qui, de spons*.

Clandestinus contractus in facie Ecclesiæ est innovandus, *c. 2. de clandestin. despons*

Clandestina matrimonia prohibentur, *c. cum inhibitio, eod. tit*.

Clandestinum matrimonium debet probari per virum, *c. si quis, eod. tit*.

Clandestino matrimonio consentiens Sacerdos punitur per suspensionem per triennium, *c. final. §. final. eod. tit*.

Clandestinum matrimonium a contrahentibus publicatum confirmat Ecclesia, *c. quod nobis, eod. tit.* nisi rationabilis causa impediat.

CLAVIS *extravag. Joan. XXII. quia quorundam 5. §. clavis est, d. tit*.

CLERICUS in conflictu existens promoveri potest, si neminem percussit, & armis potest resistere inimicis suis eum sibi inferentibus, *cap. præsentium, de Cler. percuss*.

Clericorum nomine Canonici intelliguntur, *c. cum tibi, de verbor. signific*.

Clericorum officium.

Clericus sine consensu Episcopi, alterius jurisdictioni se non subjiciat, *c. significasti, de for. compet*.

Clericus comam non nutriat, eam nutriens levitur tondeatur, *c. Clericus, de vit. & honest. Cler*.

Clericus judicio seculari se non subjiciat quoad pœnam, & percutiens hic est excommunicatus, *c. contingit, de sent. excomm*.

Clericus Laico in temporalibus non ministret, *c. Sacerdotibus, & c. sed nec, ne Clerici se negot. secul. immisc*.

Clericus alterius diœcesis ad ordines non transeat, nec recipiatur sine litteris sui Episcopi, vel Papæ. *c. fraternitati, de Cler. non resign*.

Clerici canes vel aves ad venandum non habeant, *c. 2. de Cler. venat*.

Clerici officia sive commercia secularia non exerceant, *c. Cler. 2. de vit. & honest. Cler*.

Clericus in sacris ordinibus constitutus non debet esse tabellio in causa criminali, *c. sicut te. ne Cler. se negot. secul. immisc.* nec causam vel judicium sanguinis agitet, vel litteras scribat vel dictet, *c. Cler. eod. tit*.

Clericus prælaturam vel curam habens animarum, vel Sacerdos, Physicam vel leges non audiat, alioc, si intra duos menses non redierit, est excommunicatus, *c. super specula, ne Cler. vel Monach*

Privilegia Clericorum.

Clericum tenens in vinculis solum est excommunicatus, *c. nuper a nobis, de sentent. excomm*.

Clericum verberans privatim etsi non sit cognitus, a Papa absolvendus est, *c. porro, de sent. excomm*.

Clerici ad judicium seculare non trahentur, *c. qualiter, de jud.* nec a secularibus condemnentur, sed coram Judice Ecclesiastico tractentur causæ eorum, *c. nullus, de for. compet*.

Clericus a Laico judicari non debet, nisi depositus, *c. Cler. de judic*.

Clericus de calumnia jurare non debet, nisi per alium, nec religiosus irrequisito superiore, vel Clericus inconsulto Episcopo, *c. 1. de juram. calumn*.

Clericum percutiens quis vel se expurget, vel absolvatur, alias quasi excommunicatus habetur, *c. cum desideres, de sentent. excomm*.

Clericus absens potest per alium de beneficio investiri, *c. accedens, de Præbend. & dignit*.

Clericum verberans Papam adeat, nisi sit intra annos puberes, *c. super eo, 2. de sentent. excomm*.

Clericus moriens potest conferre bona sua intuitu personæ cui velit, & etiam alia mobilia servis vel cognatis, vel piis locis, *c. sed hoc, de success. ab intest*.

Clericorum percussoribus faventes, vel liberare valentes, cum manifeste possint facinori obviare, & non faciunt, incidunt in Canonem, *c. quantæ, de sent. excomm*.

Clericus potest convenire Episcopum coram Metropolitano, *c. sollicitudinem, de appellat*.

Clerici depositi non statim debent tradi judicio seculari per Episcopum, *c. at si Clerici, de judic*.

Clerici tempore interdicti possunt sepeliri in cœmeterio, si interdictum bene servaverunt, *c. quod in te, de pœnit. & remiss*.

Clerici de bonis Ecclesiæ subvenire non debent Judicibus secularibus sine licentia papæ, nisi in necessitate, *c. non minus, & c. adversus, de immunit. Ecclesiæ*.

Clericus furem in foro seculari potest convenire civiliter, sed non criminaliter, *c. Henricus, de Cleric. pugn. in duell*.

Clerici possunt poni in locis religiosis, si defuerint regulares, *c. inter quatuor, de religios. domib*.

Laicus Clericum capere potest tantum de mandato Prælati sui, alioquin excommunicatur, dummodo etiam non excedat, nisi quantum rebellio exigit defendentium, *c. ut famæ, de sent. excommunic*.

Clericis in sacris ordinibus constitutis non debet pœnitentia publica injungi, *c. quæsitum, de pœnitent. & remiss*.

Clericus Laico fidelitatem jurare non tenetur, nisi aliquod temporale teneat ab eodem, *c. nimis, de jurejur*.

Cle-

Clerici quomodo privilegia sua amittant, vel alias amittantur.

Clericus negotia secularia exercens, amittit privilegium Clericale, *c. ex literis, de vit. & honest. Cleric.*
Clericus fur auctoritate superioris ligari potest, & torqueri usque ad restitutionem, *c. graven, de deposit.*
Clericus post trinam admonitionem a suo Episcopo, arma portans habitu Clericali relicto, non gaudet privilegio Clericali, *c. in audientia, de sent. excomm.*
Clericus verberari potest per superiorem disciplinae causa, similiter Monachus & Conversus, vel Clericus per Clericum, vel Monachus per Monachum de mandato ejus, *c. universitatis, de sentent. excomm.*
Clericus habitum, & tonsuram dimittens non debet defendi ab Ecclesia, *c. praeterea de Apostat.*
Clericum guerram, & seditionem facientem interficiens, non est mittendus ad Papam, *c. perpendimus, de sentent. excommunic.*
Clericus propter haeresim depositus, tradatur Judici seculari, *c. ad abolendam, de haeret.*
Clericus delinquens in habitu & tonsura seculari punietur ut Laicus, *c. contingit, 2. de sentent. excommun.*
Clericus duellum iniens, sive obtulerit, sive susceperit, deponendus est, poterit tamen cum eo dispensare Episcopus, si mors, vel mutilatio membri inde non sit secuta, *c. 1. de Cler. pugnantib. in duell.*
COACTIO voluntati contraria excusat peccatum, *15. quaest. 1. c. quod autem. §. sed hoc & c. merito.*
Coactio an in causa religionis locum habeat? quod non, *45. dist. c. de Judaeis.* quod sic, *23. qu. 4. c. ipsa pietas. & c. quid faciat,* cum similibus.
Coactio non tenet in obligatione, ubi non sequitur assensus, similiter nec in matrimonium, *c. 1. de iis quae vi metusve caus. fiunt, & d. cum locum, de spons.*
Coacta officia Deo displicent, *23. q. 6. c. jam vero.*
COADJUTOR detur Clerico aegrotanti, *c. de Rectoribus, de Cler. aegrotant.*
CŒMETERIA, ubi excommunicati sunt sepulti, reconcilientur aqua benedicta solenniter. *cap. consuluisti, de consecrat. Ecclesiar.*
COGITATIONIS poena est ex lege divina *49. dist. c. hinc etiam, ante fin.*
In Cogitatione voluptas reprimenda, ne etiam in actu dominetur, *d. c. hinc etiam.*
a COLLECTIS & muneribus Clerus immunis est, *c. licet multum, 4. de consib.*
COLLEGIUM constituere sine auctoritate superioris non licet, *c. dilecta, 14. de excessib. Praelator.*
Collegium sive corpus debet habere syndicum, *c. unic. de Syndico.*
COMMISSIONES duae super eodem negotio impetratae, nisi una de altera faciat mentionem, non valent *c. ex tenore, de rescript.*
COMMITTENS in leges, frustra leges invocat, *c. quia frustra, 14. in pr. de usuris.*
COMMODUM sentire debet, qui sentit onus & contra, *c. qui sentit, 55. & c. ratione, 77. de regul. jur. in 6.* Et eo non debet quis fructus consequi, quod nisus extitit impugnare, *c. ex, 38. de regulis juris, in 6.*
in re COMMUNI potior est conditio prohibentis, *c. in re communi, 56. de regul. juris, in 6.*
COMMUTATIO praebendarum vel dignitatum sine Episcopo non fiat, *c. quaesitum, de rer. permutat.*
Commutatio Ecclesiae fieri potest, licet non venditio, *c. ad quaestiones, eod. tit.*
Commutatio spiritualis cum spirituali, temporalis cum temporali fieri potest, sed non simul confuse, *d. c. eod. tit.*
COMPENSATIONIS exceptio opposita, condemnationem minuit, nisi depositi actione agatur, *c. 2. §. fane depositors, de deposito,* vel nisi debitum, quod opponitur, dubium sit, non liquidum, *d. c. 2. §. fin.*
COMPASSIONEM vera justitia non debet habere, *43. dist. c. vera, 23. q. 4. c. est injust.*
COMPROMISSUM procuratoris debet dominus ratum habere: procurator tamen non debet compromittere sine mandato domini, *c. per tuas, de arbitr.*
Compromitti potest in Laicum auctoritate superioris, *ibidem.*
Compromissio in Laicum de spiritualibus non valet, *c. contingit, eod.*
Compromissione facta, quando non licet resilire, *c. in causis, de elect.*
Compromissionis fines servandi sunt, alias non valet, *c. constit. de appell.*
Compromissio facta de electione semper intelligitur de idoneo, & sic electus est recipiendus, *cap. causa de elect.*
Compromissum non extenditur ad haeredes compromittentis, si de ipsis non caveatur, *ibid. & ult. de arbitr.*
Compromissio tenet in beneficiis spiritualibus, *c. nisi de praeb.*
CONCENTOR, *dist. 21. c. Cleros. §. Concentor.*
CONCESSIO Laici de re Ecclesiastica non valet, *c. quisquis, de reb. Eccles. non alien.*
Concessio praesumitur realis, nisi probetur fuisse personalis, *c. cum venissent, de inst.*

Concessionis verbo generali omnia concedi videntur, *ibid. & c. nulli, de rebus Eccles. non alien.*
Confessio Episcopi Capitulo reclamante non tenet, per Capitulum facta tenet, nisi fiat contra mandatum Papae, *c. cum nos, de iis quae fiunt a Prael. & c. 2. & 3. de concess. praeb.*
Concessionis auctoritas transit ad superiorem, quando statutum tempus negligitur, *capit. nam nostris, eodem titulo.*
Concedere non potest Episcopus, ut in eadem Ecclesia plura quis habeat beneficia, *c. literas, eod. tit.*
Ex concessione Episcopi potest haberi beneficium simplex habens curam animarum, *c. de multa, de praebend.*
Conceditur nobilibus & literatis plura beneficia habere, ex dispensatione tamen Papae, *ibid.*
Concessum ex gratia nulli debet praejudicium generare, *c. bonae memoriae, de postulat.*
Concessio beneficiorum non vacantium prohibetur, *c. 2. & 3. de concess. praebend.*

De Conciliis.

de CONCILII nomine & nominis ratione, *dist. 15. c. 1. §. Synodus autem, usque ad fin.*
Antequam Concilia habeantur, prius de iis, quae correctione indigent, inquirendum est, *c. sicut olim, 25. §. ut autem id valeas, de accusat.*
Absque Apostolicae sedis auctoritate Synodum particularem vel Concilium universale congregare non licet, *dist. 17. in princ. cum c. sequentib. usque ad c. ult. item 3. q. 6. c. dudum,* quod fallit, si non ad generaliter aliquid definiendum, sed ad corrigendum & indicendum id quod est statutum, Concilia celebrentur, *dist. 18. in princip.*

A quibus habenda Concilia.

Regulares quoque Canonici, Abbates atque Priores possunt ac debent habere peculiare Concilium, *c. in singulis, 7. in princ. & §. hoc ipsum, de statu Monachorum.*

Quando et quoties habenda Concilia.

Singulis annis habenda Concilia provincialia, *c. sicut olim, 25. in princ. de accusationib. dist. 18. c. quoniam quidem, in princ.*
Singulis annis bis habenda Concilia provincialia, *dist. 18. c. de Conciliis, in princ. c. propter Ecclesiasticas, in princ. c. pervenit, c. quoniam, in princ. c. propter Ecclesiasticas, in princ.*
Regulares quolibet triennio Concilia celebrabunt, *c. in singulis, 8. in princ. de statu Monachor.*
Aliquot certis diebus concione habendum, *dist. c. 7. §. hujusmodi vero.*

Qui ad Concilia convocandi.

De Abbatibus ad Synodum non cogendis, *distinct. 18. c. Episcopus. item 18. quaest. 2. c. ult. versic. cum enim,* fallit, si rationabilis causa subsit, *dict. versic. non enim. & dict. c. Episcopus.* item fallit, si Abbates populum habeant, *c. quod super, 9. de majoritate & obedientia,* denique fallit, si Concilium sit Abbatum ac Religiosorum peculiare, *c. in singulis, 7. in princ. de statu Monachorum.*
Capitula cathedralium Ecclesiarum ad Concilia provincialia vocanda & admittenda, *c. ult. de his, quae fiunt a Praelat.*
Diaconos, Presbyteros, & omnes quotquot se laesos existimant, praesentes esse oportet, *dict. c. 18. c. propter Ecclesiasticas. §. in ipsis autem. c. antepenult. versic. ita ut ad Concil.*
Haeretici ad Synodum non convocandi, *c. 24. qu. 2. c. cum quibus.*
Imperatores Synodis interesse non debent, *d. dist. 96. c. ubinam,*
Nisi universalis sit Synodus, in qua de fide agitur *dist. c. ubinam. vers. nisi forte. & d. dist. 96. c. nos ad fidem.*
Presbyteri religiosi populum non habentes, ad Synodum non cogendi, *c. nimis prave, 17. & ibi glossa. de excess. Praelatorum.*
Suffraganei Episcopi convocandi, *c. sicut olim, 25. in princ. de accusationib. item dist. 15. c. propter Ecclesiast. §. admoneant autem.*
Universi Sacerdotes convocandi, *c. cum super, 9. de majoritate & obedientia. & d. c. 7. in princ.*

Forma Conciliorum.

Ne quis ex vocatis ad Synodum religiosorum plus quam sex evectiones & octo personas secum adducat, *c. in singulis, 7. in princ. versic. hoc adhibito, de statu Monachor.*
Praesidentes Synodi ordinandi, *c. 7. §. eduxerunt autem, de statu Monachorum.*
Juramentum synodale, *23. q. 6. c. Episcopus.*
De meditatione & solicitudine Episcoporum congregatorum circa mandata divina, *dist. 18. quoniam, §. ut autem. versic. & ut fideliter, de accusat.*
De inquisitis quae correctione indigent, in Concilio proponendis, *cap. sicut olim, 25. §. ut autem. versic. & ut fideliter, de accusat.*

De inquirenda culpa præsidentium priorum cavetur, c. in qua, 8. §. sequentes. versic. idem etiam, dist. tit. de statu Monachorum.

De corrigendis excessibus & majoribus reformandis, & querelis dijudicandis in Concilio, d. c. 25. in princ. versic. in quibus. & d. §. ut autem versic. ut super his. item dist. 18. c. de Conciliis. vers. in quibus, cap. propter Ecclesiast. in princ. & c. antepenult. in princ. item de statu Monachorum, c. in singulis, 7. §. hujusmodi vero.

De dissidentibus Episcopis reconciliandis, dist. 90. c. dissidentes.

De moneribus a subditis accipiendis, vel offerendis, dist. 18. c. quoniam. §. fin. & c. de eulogiis.

De visitatoribus eligendis, & horum officio, dist. 18. c. 7. §. ordinentur etiam.

De sequentis Concilii, vel Capituli loco definiendo, cavetur dist. 18. 2. 7. §. proviso.

De cavendo, ne Ecclesiæ a Laicis lædantur, cavetur dist. 18. cap. 7. §. fin.

De vita communiter celebranda & communibus expensis cavetur, dist. 18. c. 7. §. qui convenerint.

De contumacia vocatorum non venientium, vel non habentium singulis annis synodum coercenda, dist. 18. c. non oportet, 1. pervenit. c. quoniam. §. hunc ergo. cap. Episcopus. cap. placuit, cap. si quis autem. cap. si Episcopus. c. si quis Episcoporum.

De die Paschatis enunciando cavetur, de consecr. dist. 3. c. placuit ut postquam.

De Statutis publicandis, dist. 18. cap. ult. item de statutis Concilii observandis, c. in singulis, 7. §. & quod statutum. §. si vero, vers. ceteris irrefragabiliter, de statu Monachor. item c. sicut olim, 25. §. ut autem. vers. & qua statuerint, de accusationibus. & de pœna transgressorum, dict. c. 25. §. fin.

Denique de iis, quæ in Synodo expediri non possunt, ad Pontificem referendis, dict. c. 7. §. si vero, item dist. 18. c. de Conciliis, ut fine.

CONCIONATORES a solo Episcopo ordinandi, c. 2. de Capellis Monachor.

Qualis debeat esse concionator, definitur, 8. q. 2. c. oportet.

Qui concionari possint, vel non.

De Laicis ad Concionandum non admittendis, d. dist. 23. cap. mulier. §. Laicis. item de hæreticis. c. cum ex injuncto, 12. & cap. sicut, 14.

De muliere ad concionandum non admittenda, dist. 23. c. mulier, item de consecrat. dist. 4. c. mulier. item cap. nova quædam, 10. de pœnit.

Ne monachi ad concionandum non admittendis, c. 2. de Capellis Monachor. item 16. qu. 1. c. de Monachis. §. fin. cap. Monachus non. c. adjicimus. c. hinc est. §. item illud. item c. unico. §. persone quoque, de religiosis domibus, in 6. quod fallit, si Monachus in Clericum fuerit ordinatus, 16. qu. 1. c. sunt nonnulli. §. fin. cum duobus c. sequentibus, usque ad §. non est humilitatis. item fallit, si Monachus sit Canonicus regularis, c. quod Dei timorem, 5. de statu Monachor. tertio fallit, si divina gratia inter communes Monachi concionentur, 16. qu. 1. c. placet rationabiles. §. ostendit ergo, denique fallit si Monachi consulentes ab eius habitum Monachalem susceptoris, d. q. 1. c. juxta Chalcedonensis, vers. & a populorum.

Non ordinati ad concionandum non admittendi, c. excommunicamus, 13. §. quia vero, de hæreticis.

Forma Concionandi.

De Admonendo in concionibus populo, ut decimas & alia Ecclesiæ fideliter solvant, c. 2. de decimis, in 6. Clem. cupientes, 3. §. illos etiam, usque ad finem, de pœnis.

De admonendo in concionibus populo, ut operas sibi invicem exhibeant, 22. quæst. 2. c. te quidem. §. fin. cum cap. seq. fere.

Omnes ad audiendam concionem admittendi, de consecr. dist. 1. cap. Episcopus nullum.

Ut diligenter concionibus auscultetur, 2. quæst. 1. c. interroga.

Ut stantes Evangelium audiant, de consecr. dist. 2. c. Apost.

Ne ante finitam concionem peractam exeant, d. dist. 2. c. omnes fideles. cum duob. cc. sequentib.

CONCUBINA distinct. 34. c. omnibus. §. concubina.

Concubina Clerici excommunicata, excommunicatione majori involvitur Clericus accedens ad eam, c. si concubinæ, de sent. excommun.

Concubina Clerici secundum Canones punitur, c. si quisquam, de cohabit. Cler. & mulier.

Concubinam retinens post admonitionem Clericus perpetuo suspendatur, ibidem.

Concubinam retinens Clericus perpetuo suspendatur, c. Clericus, eod. tit.

Literæ a Clerico concubinario super absolutionem (tacita facti serie) obtentæ, non valent, c. super. eod. tit.

Concubinatus primo punitur per beneficii suspensionem: deinde perpetuam subtractionem, c. sicut, eod. tit.

Concubinarii missa audiatur. & ab eo Ecclesiastica Sacramenta percipiantur, quamdiu ab Ecclesia toleratur, nisi valde notorium sit talem eum esse, c. vestra, eod. tit.

Concubinam habenti Clerico purgatio indicitur, c. tuæ nos, eod. tit.

CONCUSSIONIS crimen, quæst. c. 1. concussionis.

CONDEMNARI non debet quis propter credulitatem aliorum, qualiter, & quando, 2. de accusat.

CONDICTIO ex lege adfine remedium interdicti unde vi est, si post appellationem quid sit innovatum, c. bonæ memoriæ, 51. de appellat.

CONDITIO contra substantiam matrimonii dissolvit illud, c. si conditiones, de cond. apposit. in despons. alias conditio inhonesta matrimonium non dissolvit, dummodo sit contra substantiam matrimonii, ibidem. habentur enim in favorem matrimonii pro non adjectis, ibid.

Conditionis error impedit matrimonium & dirimit, c. proposuit, de conjug. servor.

Conditio ex alieno consensu dependens, non ligat, nisi consentiat, c. super eo, de condition. appos. in despons.

Conditio hæc, Centum si mihi debis, te in uxorem ducam, in matrimoniis pro honesta habetur & valet, nec tenetur eam in uxorem recipere centum non datis, c. 3. de condit. appos. in despons.

Ab omni conditione apposita in matrimonio receditur per copulam carnalem, c. per tuas, eod. tit.

Conditio hæc in literis Papæ intelligitur, si preces veritate nitantur, c. ex parte, 2. de rescript.

Sub conditione alterius consensus, traditio rei non valet, nisi consentiat, c. olim, 1. de restit. spol.

Conditio locum bene habet in spiritualibus, c. significatum, de præbend. & dignit.

Sub conditione data possessio revocatur ea cessante, c. verum de condit. appos.

Sub conditione manumissus ut fiat Monachus, Monachus fieri debet, c. 2. eod. tit.

Si CONDUCTOR damnum in fructibus perceptis, vel percipiendis passus sit, remittenda est ei pensio, c. propter, 3. in princ. de locato & conducto. Nisi anni præcedentis vel sequentis fructus fuerint uberiores, dict. c. 3 in princ. vers. nisi cum ubertate. vel nisi culpa conductoris damnum contigerit, dict. c. in princ. vers. sine culpa.

Si quis hospitium ab alio conductum ante tempus illius conductionis finitum sine consensu Prioris conducentis, punitur, c. 2. de locato & conducto.

CONFESSUS in jure ut convictus condemnatur, c. cum super, de confess.

Confessio etiam coram non suo Judice tenet, c. & si Clerici de judic.

Confessio semper est facienda in anno, c. omnis, de pœnitent. & remiss.

Confessio invita & coacta non præjudicat, c. consuluit, de offic. delegat.

Confessio criminis extra jus facta præjudicat, c. ult. de confess.

Confessio de seipso in præjudicium aliorum credi non debet, eod tit. c. c.

Confessio a non pœnitentibus recipienda est, & pœnitentia injungenda, c. quod quidam, de pœnitent. & remiss.

Confessionem potest quis alteri Sacerdoti facere, licentia non obtenta, tamen petita, cap. omnis, de pœnit. & remiss.

Confessor, sciens, excommunicatum aliquem in confessione solus tenetur eum vitare, & non in publico, c. cum non ab homine de sentent. excommun.

Confessio procuratoris per errorem, negotio nondum finito, non obest domino, si revocat, nec sit per hoc litis contestatio, 2. cum consum, de appellat.

Confessus crimen, super eodem alium accusans non auditur, 2. veniens, de testib.

Confessio, qualis esse debeat, & qualiter se habere, & cui sit confitendum, & pœna revelantis confessionem, c. fin. & c. omnis, de pœnit. & remiss.

CONFIRMATIO contra jus obtenta non valet, c. examinata, de confirmat. util. vel inutil.

Ante confirmationem electi non debent beneficia sua conferre alicui, c. cum in electis, de elect.

Ante confirmationem possunt administrare in concordia electi Papæ subjecti immediate. si sint valde remoti ultra Italiam, dum tamen de rebus Ecclesiæ nil alienent, c. nihil est, de elect.

Confirmatio Prælatorum inferiorum pertinet ad Episcopum, c. constitutus, de appell.

Confirmatio Papæ personalem transactionem facit realem, c. cum Apostolica, de his quæ fiunt a Prælat.

Confirmatio impetrata lite pendente non valet, nec tenet sententia contra jus lata etiam per superiorem confirmata, c. bonæ & c. examinata, de confirmat. util. vel inutil.

Confirmatio Papæ ex certa scientia tenet, etsi alias non valeret, c. venerabilis, eod. tit.

Confirmare non intendit Papa factum Legati contra Episcopum, c. sua nobis, eod. tit.

Confirmari potest factum dubium inferioris, per superiorem diœcesanum, c. cum monasterium, de elect.

Confirmari potest sententia lata juris ordine prætermisso, c. ad petitionem, de accus.

Confirmationem potest quis petere per interpositam personam, c. nihil est, de elect.

Confirmatio per subreptionem obtenta non valet, c. de confirmationib. de confirmat. util. vel inutil.

Confirmatio sententiæ, a qua appellatur, quando valet & quando non, c. bonæ memoriæ, eod. tit.

Confirmatus in Archiepiscopum non potest transferri in Episcopum, c. 3. de translat.

Con-

Confirmari possunt pueri tempore interdicti ab Episcopo, *c. responso, de sentent. excommun.*

CONFISCATIO non tollit jus uxoris: ideoque bonis damnati publicatis, uxor dotem salvam habet, *c. decrevit, 24. de haereticis in 6.*

CONGREGATIO dicitur, ubi duo, vel tres fuerint insimul, *c. 2. de elect.*

CONJUGATORUM neuter sine altero religionem ingredi potest, *c. non sit, de convers. conjug.*

Conjugatorum alter, altero invito, ante carnalem copulam potest ordinem intrare, *c. verum, eod. tit.*

Conjugem religionem intrantem separatio ad Episcopum pertinet: alias revocatur, si alter suspectus habetur, alter intret ordinem, vel voveat continentiam, & non sit suspectus, *c. 2. eod. tit.*

Conjugum alter separatus propter fornicationem, potest ordinem intrare, *c. gaudemus, eod. tit.*

Conjugatorum alter, si ab altero fraudulenter obtinens licentiam intrandi ordinem, non valet, nisi alter ipsum sequatur ad religionem, *c. accedens, eod. tit.*

Conjugatus tenetur alterum expectare, donec certus sit de morte ejus, *c. in praesentia, de sponsal.*

Conjugatorum altero relinquente seculum, potest is, qui remansit, contrahere, si non fuerit carnalis copula secuta, *c. verum de convers. conjug.*

Conjugatorum alter ordinem intrans invito altero perdit jus petendi debitum, & post mortem alterius, si exierit, non compellitur redire, sed continere, *c. quidam, & c. placet. eod. tit.*

Conjugatorum altero intrante religionem, qui remanet tenetur vel intrare, si est suspectus, vel si non est suspectus, tenetur continentiam vovere, *c. non sit, eod. tit.*

Conjugatus propter infidelitatem separatus, judicio Ecclesiae peracta poenitentia, si ordinem intrare noluerit, compellitur fideli cohabitare relictae, *c. ult. eod. tit.*

CONJURATORES & conspiratores, *c. constitutionem 2. §. caeterum, de verb. signif. in 6.*

COMPATERNITAS non contrahitur per ea, quae praecedunt baptismum, *c. morrello, de cogn. spirit.*

Compater suo non potest uxori suae copulari postea, post ejus mortem, *c. Martinus, eod. tit.*

Ante compaternitatem natus non contrahat cum filia mediante qua facta est compaternitas: & si contraxerit: dirimetur, *c. 1. ne nos, eod. tit.*

Filii duorum compatrum, per quorum neutrum deventum est ad compaternitatem, licite contrahent, nisi resistat consuetudo, *c. 1. & c. super eo, eod. tit.*

CONPURGATORES, qui ad purgandam alicujus infamiam inducuntur, id solum juramento tenentur firmare, quod credunt veritatem eum dicere, qui purgatur, *c. de testibus, 13. de purgat. canonic.*

CONSANGUINEAM uxoris cognoscens nunquam debitum petat ab uxore sua, *c. 1. de eo qui cognov. consang. uxor. su.*

Consanguineam infideli non potest Clericus legare, *cap. fin., de success. ab intest.*

A consanguineis uxoris abstinendum est ut a propriis, *c. in litteris, de consanguin. & affin.*

Consanguinei testes esse possunt in causa matrimoniali, *c. videtur, qui matrimon. accus. possunt.*

Consanguineus testis praefertur in causa matrimonii, *c. quoties de testib.*

Consanguineus consanguinei sponsam ducere non potest, *c. sponsam, de spons.*

Consanguineam sponsae praecognoscens, sponsam postea ducere prohibetur, *c. tertio loco, 13. de praesumpt.*

CONSECRATIO Ecclesiae, & Chrismatis & Episcoporum non debet fieri, nisi cum Missae celebratione, *c. quod sicut, de elect.*

In consecratione Ecclesiarum prius est dos assignanda, *c. cum sicut, de consecrat. Eccles.*

Reconsecrari debet altare, si motum sit, vel lapis fractus, nec propter hoc Ecclesia reconsecratur, *c. ad haec, eod. tit.*

Consecrantur bene Ecclesiae diebus festis, & ferialibus, *c. una, de consecrat. Eccles. vel alt.*

Consecrari non est necesse Ecclesiam sanguine pollutam propter homicidium, sed & alio modo potest reconciliari, per aquam nempe, vinum, & cinerem benedictum, *c. proposuisti, 4. eod. tit.*

Consecrari etiam possunt multa altaria, & multi Episcopi, *c. cum sit, eod. tit.*

Consecrari debet Ecclesia polluta sanguine, vel semine humano, etiamsi prius non fuerit consecrata, *c. si Ecclesia, final. eod. tit.*

Reconsecrari non debet altare in extremis tantum fractum, *c. ligneis, eod. tit.*

Consecrari debet Episcopus ad minus a tribus caeteris Episcopis, consecrante Archiepiscopo, *c. Episcopus, dist. 23.*

Pro consecratione Ecclesiae procuratio peti potest, *cap. cum sit Romana, de simon.*

Consecrationem electi potest committere Archiepiscopus Suffraganeis, *c. quod sedem Apostolicam, de offic. judic. ordin.*

Consecratum non debet ad humanos usus applicari, *c. ad haec, de religios. domib.*

De consecratione Regum habes, *de sacr. unct. c. unic.*

De forma consecrandi Episcopos legitur *in c. Episcopi dist. 23. & c. dist. 75.*

De consecrationis modo aliorum Clericorum habetur, *in cap. presbyter. & cap. seq. usque ad capitulum Plasmisti. dist. 23.*

Forma consecrandi Ecclesias traditur, *in auth. de Monachis. §. cl. & c placuit. 1. q. 1. & c. c. dist. 1. de consecr.*

Forma consecrandi altaria, aliasque res sacras explicatur, *in dist. c. unic. §. ungitur, de sacr. unct. 1. altaris, & c. placuit, dist. 1. de consecr.*

CONSENSUS partium potest relaxare auctoritatem juris, *c. nonnulli, de rescript.*

Propter consensus defectum confirmari nequit matrimonium impuberum, ante aetatem legitimam contractum, *c. a nobis, de despons. impub.*

Consensus non videtur esse, si metus intercessit, *c. cum locum, de sponsal. & matrim.*

CONSENTIRE omnes debent in eo, quod omnes tangit, *c. quod omnes, 29. de reg. jur. in 6. c. ad haec. 7. §. fin. de officio Archidiaconi.*

Qui tacet, consentire videtur, *c. qui tacet, 43. de regul. jur. in 6. licet qui taceat, non utique fateatur, sed nec utique negare videtur, c. is, qui tacet, 44. d. tit.*

CONSERVATORES de manifestis injuriis tueri possunt, quae indaginem juris non requirunt, *c. 1. de offic. deleg. in lib. 6.*

Ex CONSILIO (dummodo fraudulentum non fuerit) nullus obligatur, *c. nullus, 62. de reg. jur. in 6.*

CONSTITUTIONIS definitio habetur, *dist. 2. c. constitutio,*

Constitutionum divisio in civiles & Ecclesiasticas habetur, *dist. 3. in princ.* Sed & dividuntur constitutiones in generales & personales.

Constitutum nullum ligat, antequam ad eum perveniat, *c. cognoscentes, de constitut.*

Constitutiones contra libertatem Ecclesiae revocantur, *c. noverit, de sentent. excommun.*

Constitutio non debet fieri in praejudicium futurorum, *c. cum omnes, de constitut.*

Constitutiones antiquae non mutentur, nisi de consensu Episcopi, *c. cum consuetudinis, de constitut.*

Constitutionem publicam non oportet moribus singulorum infirmari, *c. c. de postulat. Praelat.*

Constitutum sedis Apostolicae omnes adstringit, *c. fin. de constitut.*

Constitutio ad praeterita non extenditur, nisi nominatim de eis caveatur, *d. c.*

Constitutio contra libertatem Ecclesiae non tenet, *cap. ult. de reb. Eccles. non alien.*

Constitutio de usuris fertur ad praeterita, *c. cum tu, de usur.*

Constitutiones Ecclesiae pro tempore variari possunt, *c. non debet, de consang. & aff.*

Constitutio nihil debet ambiguum, & obscurum continere, *c. ult. de constit.*

Constituens patiatur legem, quam ipse tulerit, *c. cum omnes, eod. tit.*

Constitutio confirmata per superiorem, non potest revocari per constituentes, *c. cum accessissent, eod. tit.*

Constitutio facta a Laico etiam pro libertate Ecclesiae non tenet, nisi per Papam approbetur, *c. Ecclesia, eod. tit.*

Constitutio de certo numero Canonicorum non valet, nisi per Papam confirmata fuerit, *c. ex parte Episcopali, eod. tit.*

Constitutiones vim legis habent, *dist. 8. c. quae contra. versic. generale quippe.*

Constitutionum personalium definitio, item privilegiorum habetur, *dist. C. c. regula §. fin. cum c. seq. item 25. q. 2. c. ult. §. cum ergo aliqua. vers. privilegia namque.*

CONSUETUDO cujus non extat memoria, pro lege est habenda, *c. fraternitatis, de testib. & attestationib.*

Consuetudine fulciuntur contra libertatem Ecclesiae, excommunicatus est, *c. noverit, de sent. excomm.*

Ex consuetudine hactenus praestitum peti potest, *c. ad haec, de transf. Praelat.*

Consuetudo juri contraria non valet, *c. ad audientiam, & c. quanto, de consuet.*

Consuetudo juri scripto non praejudicat, *c. Clerici, de judic.*

Consuetudo quod Laicus testificetur contra Clericum in causa criminali, praesertim si ejus fuerit inimicus, non valet, *c. meminimus, 13. de accus.*

Consuetudo, quae absque peccato servari non potest, non valet, *c. ult. de praescr.*

Consuetudo in testamentis religiosis, factis sine scriptis & testibus, valet, dummodo forma contrahendi secundum consuetudinem terrae servetur, *c. ex litteris, de consuetud.*

Consuetudo de sepultura pauperum tenenda est, secundum morem terrae, *c. de uxore, de sepult.*

Consuetudo de canonica portione valet, secundum morem & consuetudinem terrae, *c. certificari, eod. tit.*

Consuetudo de contrahendo matrimonio cum ante, vel post compaternitatem genitis valet, *c. super eo, de Cognat. spirit.*

Consuetudo in testamentis, ut testes duo, vel tres sufficiant, non obstantibus legibus, valet, *c. cum esset, de testam.*

Consuetudo praejudicat juri communi, in suo loco tantum, ubi viget, *c. cum dilectus, de consuetud.*

Consuetudo damnosa Ecclesiae abolenda est, *c. cum consuetudinis, de consuetud.*

Consuetudo dat jurisdictionem, *c. cum contingat, de for. compet.*

Consuetudo de pluribus praebendis habendis in una Ecclesia non valet, *c. litteras, de concess. praebend.*

Consue-

Consuetudo non excusat in delictis, c. quanto, de consuetud.

Consuetudo terræ in judiciis servanda est, si bona sit, c. ad Apostolicæ, de decim.

Secundum consuetudinem loci decedens, debet relinquere Ecclesiæ matrici partem bonorum suorum, c. certificari, de sepult.

Consuetudo est optima interpres legum, c. dilectus, de consuetud.

Consuetudo observetur in electionibus & beneficiis conferendis, c. cum Ecclesia, de elect. & c. cum Eccles. de caus. propriet.

Consuetudines antiquæ sunt magnæ auctoritatis, c. cum consuetudinis, de consuetud.

CONTEMTUS absentes cassat electionem, c. quod sicut et litteris. & c. bonæ memoriæ, c. de elect.

CONTESTATO litis perpetuat jurisdictionem, c. relatum, de offic. deleg.

Contestatio & sententia diffinitiva debent fieri coram principali, c. super quæstion. eod. tit.

Contestatio litis, ubi omittitur processus, non valet, c. dudum, de elect.

Contestatio litis quomodo fit, ibid.

CONTRACTUS ex conventione legem accipere dignoscuntur, c. contractus, 85. de reg. jur. in 6.

CONTRAHERE non possum cum sorore mea adoptiva, durante adoptione, c. si qua, de cognat. legal.

Contrahere non potest filius carnalis cum filia spirituali, & e converso, c. in litteris, de cognat. spirit.

In contrahentibus considerande est scientia & ætas, c. ex litteris de sponsal.

Contrahentes clandestine non possunt compelli cohabitare, c. quod nobis, de clandestin. despons.

Contrahens uxoratus cum ignorante, prima uxore defuncta non potest petere divortium, nisi illa velit, c. c. & c. veniens, de eo qui dux. in matr.

CONTRARIA allegans, non est audiendus, c. cum olim, 29. §. fin. de censibus. Item contrahere & conjungi non possunt, quibus studia & vota sunt diversa, 26. q. 7. c. in mona. §. distingue.

Contraria proponens, vel sibi contrarius, suspectus est, & non audiendus, c. sollicitudinem, de appellat.

CONTUMAX non est, qui infirmitate impeditur, c. querelam, de procur.

Contumax potest excusari per nuncios, ibid.

Contumax est, qui comparet, sed respondere non vult, c. 1. de judic.

Contumax condemnatur in expensis, a tempore quo cœpit esse contumax, adversario expectante, c. cum dilecti, de dol. & contum.

Contra contumacem post litis contestationem sententia diffinitiva dari debet, si liquet de jure, si non, adjudicatur petenti possessio, c. prout, de dolo & contum.

Contumaciter recedens a judicio compellitur stare juri & tempori, & Ecclesiastica pœna puniendus est, ibidem.

CONVALESCERE ex postfacto non potest, quod ab initio non valet, c. audito, de elect.

CONVENIRE, vel conveniri non debet collegium sine consensu Prælati, c. causam, 2. de judic.

Conventus per literas duplices ad Judices diversos, primis non revocatis, tenetur respondere secundis, c. ex tenore, de rescript.

Sex conventionis vitia ponuntur, c. fin. eod. tit.

Conveniri potest possessio rei pro domino, c. quoniam frequenter. §. fin. ut lit. non contest.

Conveniri simul quis non potest coram diversis Judicibus super diversis actionibus personalibus, c. quia nonnulli, de rescript.

CONVENTICULA prohibentur, de consecr. dist. 3. c. ne quis jejunet. vers. & ad alienas.

CONVENTU irrequisito non debet Abbas, vel Abbatissa beneficium conferre, nisi propter privatam consuetudinem, c. continebatur, de his, quæ fiunt a Prælat.

de CONVERSIONE hominis, 32. q. 2. c. ancillam. §. fin. de pœn. dist. 1. cap. convertimini, in princ. de pœn. dist. 7. c. 1. c. ult. §. quod quamvis.

CONVERSO Judæo ad fidem est parvulus puer assignandus, c. 1. de convers. infidel.

Conversum verberans est excommunicatus, & a Papa absolvendus, c. non dubium, de sentent. excom.

de COREPISCOPORUM differentia, dist. 68. cap. quamvis.

Usus Corepiscoporum prohibetur, d. dist. 68. c. Corepiscopi.

de CREATIONE hominis, quare non simul, sed alter ex altero sit creatus, differitur, 33. qu. 5. c. ult. in princ.

Quid sit quod ad similitudinem Dei dicitur homo creatus, de pœnitent. dist. c. c. similem.

Si CREDITOR ad extorquendum debitum vim adhibuit debitori, jus crediti amittit, 10. quæst. 6. in princ. cum duab. seq. et. & ult. §. fin. Nisi non creditor, sed alius ipsius nomine, non tamen ipsius mandato vim intulit debitori, d. quæst. 5. c. plerique. §. fin. cum c. seq. si Episcopum. & c. ult. §. si ergo.

Creditor ultra sortem non potest petere, c. ad nostram, 3. de jurejur. Sed potest impensas circa pignora factas deducere, ibid.

CRIMEN occultum non impedit promovendum, c. ex tenore, de temp. ord.

Crimen est ibi puniendum, ubi commissum, de rapt. c. c.

Crimen talibus modis potest exponi, denuntiando, excipiendo, accusando, c. super his, de accus.

Crimen, pro quo excommunicatur Laicus, deponit Clericum, c. monasteria, de vit. & honest. Cleric.

Crimen per testes, non per actorem probetur, c. licet, de simon.

Pro crimine nemo puniendus est, contra quem non laborat infamia, c. inquisitionis, de accusat.

In crimine participans eadem sententia involvitur, c. si concubinæ, de sentent. excommun.

De crimine semel accusatus reaccusari non debet, nisi iterum crimen replicet, c. de his criminibus, de accusat.

Crimen publicum ordine judiciario probandum est, c. dilectus, de simon.

Crimina audita non dissimulanda, sed inquirenda sunt, c. criminis, de collus. deteg. & c. licet, de simon.

Crimina paria pari compensatione tolluntur, c. tua fraternitas, de adult.

D.

Criminosus testificari non potest, c. cum oporteat, de accus.

Criminoso, in crimine socios accusanti, non est credendum, excepto crimine læsæ majestatis, c. c. de confess.

Criminosus pœnitentia peracta, repellitur a testificando in causa criminali, non in civili, c. non debet, & c. testimonium, de testib.

In criminali causa potest aliquando responderi per procuratorem, c. cum dilecti, de dol. & contum.

In causa criminali non debet procurator admitti, c. veniens, 15. de accusat.

Crimina quædam sunt, in quibus culpa est relaxare vindictam, c. c. de postulat. Prælat.

In causa criminali pater non recipitur pro filio, nec contra, c. 3. qui matrim. accus. poss.

Pro crimine occulto nemo debet publice puniri, c. inquisitionis, de accus.

CUCULLA Clement. c. §. statuimus. versic. fin. de statu Monachor.

CULPA est immiscere se rei ad se non pertinenti, c. non est, 19. de reg. jur.

DAMNUM, quod quis sua culpa sentit, sibi, non aliis debet imputare, c. damnum, 86. de reg. jur. in 6.

Damni appellatione non continentur expensæ, c. in nostra, 8. de injuriis.

Damnum dedisse videtur, qui occasionem damni dedit, c. fin. de injur. & damn.

Damno facto per antecessorem non obligatur successor, si est in damnum Ecclesiæ, c. 2. de precar.

In damnum Ecclesiæ alienata sunt revocanda, c. ad audientiam, de reb. Eccles. non alien.

Damnum faciens non excusatur ignorantia, si scire debuit, quin teneatur satisfacere, c. fin. de injur.

DEBITOR non obligatur, si alteri quam creditori solvit, c. ex te, de jurejur.

Pro debitis solvendis potest Episcopus beneficium retinere, c. pervenit, de fidejuss.

Pro debitis alienis Ecclesiæ non graventur, c. fraternitatem, de donat.

Debita patris solvat filius, & Prælati prædecessorum suorum, c. c. de solut.

Debitor excommunicatus debet absolvi, si non potest solvere, præstita cautione, quod solvat, cum poterit, cap. Odoardus, eod. tit.

Debiti injusti solutio per debitorem probari debet, c. is qui, eod. tit.

Debito pro majori parte soluto, non debet pœna exigi, si aliud non potest solvi, c. suam, de pœnis.

Debitor tenetur liberare fidejussorem ab omni obligatione, c. constitut. de fidejuss.

Indebite exactum, licet ex consuetudine, non est solvendum, c. sane, de success. Prælat.

Ad debita solvenda quatuor menses conceduntur, cap. quærenti, de offic. deleg.

Si debitor pro suo debito rem alienam obligavit, ad eam redimendam ipse, ejusque hæres tenetur, c. in præsentium. 3. de pignoribus.

DECEPTIS, & non decipientibus jura subveniunt, c. cum universorum, de rer. permut.

DECESSUS alicujus non impedit, quin de statu ejus cognosci possit, c. si quis Episcopus, de hæretic.

DECIMÆ quo jure introductæ sunt, cavetur, de consecr. dist. 5. c. quadragesima, §. fin. 16. q. 1. c. decimas. in princ. q. 3. c. jubemus. §. decimæ. q. 7. c. 1. §. oportet autem. c. decimas.

De definitione, seu potius disceptatione decimarum, habetur, c. tua nobis, 26. §. verum si ad, versic. quæ tribuens, de decimis, 16. qu. 1. c. decimæ. in princ.

De quatuor generibus decimarum juris veteris, cavetur c. 1. in princ. d. tit.

Decimæ dandæ sunt de lana, fœno, molendinis, piscariis, deductis expensis, c. pervenit, & c. pastoralis, de decimis.

Decimæ statim solvuntur collectis fructibus, ante solutionem mercedis mercenariorum, c. cum homines, eod. tit.

A decimarum solutione nemo absolvi potest per principem, c. tuæ, eod. tit.

Decimæ dandæ sunt de rebus omnibus licite acquisitis, c. in transmissa, eod. tit.

Ad

Ad decimas dandas omnes tenentur, *c. a nobis, eod. tit.*

Decimas detinens Laicus caret sepultura Ecclesiastica, *c. prohibemus, eod. tit.*

Decimæ dentur parochiæ illi, in cujus parochia sita sunt prædia. *c. fin. de paroch. & alien. parac.*

Decimæ jure hæreditatis teneri non possunt, *c. ad hæc, de decim.*

Decimæ debentur divina constitutione, *c. tua, & c. parochianos, eod. tit.*

Decimæ non debent retineri propter malitiam Clericorum, *c. tua nobis, eod. tit.*

Decimæ dandæ sunt de diversis etiam seminibus, unius etiam agri, *c. ex parte, eod. tit.*

Decimæ dandæ sunt de omnibus bonis, de apibus, & omni fructu terræ, *c. non est, eod. tit.*

Decimæ pertinent ad Ecclesiam parochialem de jure communi, *c. cum contingat, eod. tit.*

Decimas non tenentur dare Cistercienses, hospitalarii, templarii de terris, quas propriis manibus & sumptibus colunt, *c. ex parte, eod. tit.* de terris tamen, quas tradunt aliis excolendas, tenentur ad decimas, *c. nuper, & c. licet, eod. tit.*

Decimæ tribuuntur in signum universalis dominii: item sunt tributa egentium animarum, *c. tua nobis, eod. tit.*

Ad decimas persolvendas compellendi sunt Laici per censuram Ecclesiasticam, si nolint persolvere, *ibid.*

In decimis solvendis consuetudo approbata servatur, *c. cum sint, eod. tit.*

Decimarum solutio præcedit exactionem tributorum & censuum, *c. cum non sit in homine, eod. tit.*

Decimæ locari possunt quibuscunque, *c. vestra, de locat. & conduct.*

In decimis locum habere potest compositio, *c. suggestum est, 9. de decimis.*

Decimæ solvendæ sunt de terris, quæ olim pascuosæ, nunc fructuosæ sunt, & de fundo, ubi steterunt olim domus. *ibid.*

Decimas non tenetur solvere mercator, nisi deductis expensis suis, *c. pastoralis, eod. tit.*

Decimas tenentur Clerici de patrimonio solvere, *c. novum, eod. tit.*

In decimis non deducuntur expensæ pro fructibus percipiendis, vel rebus conservandis factæ, *c. non homines, eod. tit.*

Decimas tenentur Judæi solvere de terris, quas tenent colendas, *c. de terris, eod. tit.*

Decimas non recipiat Ecclesia in alieno Episcopatu, *c. cum sint. eod. tit.*

Decimæ non recipiantur de manu Laici sine consensu Episcopi, *c. cum & plantare, de privilegiis, & c. dudum, de decimis.*

Decimas alterius Ecclesiæ a Laico detentas alius in pignus non recipiat, *c. interdicimus, eod. tit.*

Decimas de hortis suis fratres Prædicatores & Minores solvere non tenentur, *c. nimis iniqua, de excess. prælat.*

Decimæ datæ in feudum revocentur, *c. cum Apostolica sedes, de iis quæ fiunt a prælat.*

Decimas Laico concedens deponatur, *c. quamvis, de decimis.*

Decimarum transactio fieri debet de consensu Episcopi, vel Papæ: alias non valet, *c. statuimus, & c. veniens, de transact.*

de DECRETIS quatuor Conciliorum, *dist. 15. c. 1. c. sicut. c. sancta. item dist. 16. c. sancta, can. 6. c. septuagesimæ. c. vigesima.* item aliorum præter ista quatuor Conciliorum decreta, *dist. 15. c. sicut. §. quæniam vero. c. sancta. §. sed & si que. item. dist. 16. c. sancta c. sexta. c. prima. c. ult.*

de DELITIIS, *dist. 41. c. delitia.*

De Delegati potestate, et officio.

DELEGATUS potest exequi jurisdictionem suam per annum integrum, *c. quærenti, de offic. & potest. jud. deleg.*

DELEGATUS major est ordinario in causa sibi commissa, *c. sane, eod. tit.*

Delegatus vices suas committere potest suo conjudici, etsi simpliciter sit pluribus commissa causa. *c. quamvis, eod. tit.*

Delegatus potest excommunicare contumacem, *c. quærenti, eod. tit.*

Delegatus potest vices suas committere in rebus non arduis, *c. si pro debilitate, eod. tit.*

Delegatus prædicationem crucis sibi commissam, sive dispensationes, absolutiones, pœnitentiarum injunctiones, non potest alteri committere, *c. quoniam Apostolica sedes. §. ceterum, eod. tit.*

Delegatus potest coercere quemlibet jurisdictionem suam impedientem, *c. 2. eod. tit.*

Delegatus potest arbiter esse in causa sibi commissa, *c. litteras de præsumpt.*

Delegatus eandem habet potestatem in principali, & accessorio, *c. quoniam, de decimis.*

Delegatus generalis non habet potestatem super causa delegata alteri specialiter, *c. 2. de offic. deleg.*

Delegatus rebus sibi non delegatis se intromittere non debet, *c. super litteris, de rescript.*

Delegatus potest esse testis in causa sibi delegata, si judicandi officium non assumat, *c. dilecto filio, de test.*

Delegatus potest alteri causam committere, prout vult, *c. super quæstionum, de offic. & potest. deleg.*

Delegatus committens alteri vices suas, de cætero se non intromittet, si ea toto commisit, *ibid.*

Delegatus sequi debet mentem delegantis, *c. sane, eod. t.*

Delegatus non potest alteri committere causam appellatione remota, *d. c. super quæstionum.*

Delegatus potest compellere subdelegatum ad recipiendum vices suas, *ibid.*

Delegatus non procedat in causa sibi commissa, si litteræ priores litteris contrariæ opponuntur, de eis mentionem facientes, *c. sane, eod. tit.*

Delegatus puniat contumacem pœna statuta, vel alias pro qualitate delicti, *c. præterea, eod. tit.*

Delegatus recipiens causam, simul recipit potestatem omnium ad causam pertinentium, *ibidem, & c. suspicionis, eod. tit.*

Delegatus potest sententiam suam executioni mandare, & debet id facere, si ordinarius nolit, vel alias non possit, *c. significasti, eod. tit.*

Delegatus potest ordinario executionem mandare, *c. ex litteris, eod. tit.*

Delegatus exequi debet, nisi Papa aliud, vel aliter committet, *c. si quando, eod. tit.*

Delegatis commissa causa expressis nominibus locorum, non personarum, uno mortuo successor ejus in dignitate, potest in causa cum aliis sententiam dicere, *c. quoniam Abbas, eod. tit. de off. & pot. jud. del.*

Delegatus non potest aliquem invitis ordinariis instituere, *c. super eo, eod. tit.*

Delegatis duobus causa commissa, unius sententia sine altero non tenebit, *ibid.*

Delegatus suspectus est amovendus, *c. insuper quo, eod. tit.*

Delegatus debet procedere mortuo mandatore, si lis ante ejus obitum contestata fuerit, *c. relatum, eod. tit.*

Delegatus potest procedere in causa, citatione emissa ante mortem mandatoris, *c. gratum, eod. tit.*

Delegatus potest absolvere excommunicatum ab ordinario, si ille malitiose noluerit facere, *c. pastoralis, eod. t.*

Delegatis tribus, uno absente alii non possunt procedere, nisi se legitime impeditum probet, vel nisi duobus committatur, etiamsi tertius nequiverit interesse, *ibid.*

Delegatus non debet procedere in causa, si citatus misit legationem ad Papam, *ibid.*

Delegatus unus non procedat in causa, appellatione emissa contra suum conjudicem, *c. cum super, eod. tit.*

Delegatus usque ad mediam noctem potest partes expectare, & sententiare, 24. *eod. tit.*

Delegatus vice sua & sui conjudicis mortui re integra non procedat, nisi a suo conjudice sibi committatur, & ante mortem ejus sit emptum, *c. licet. eod. tit.*

Delegati mandatum non tenetur exequi ordinarius, nisi prius ei constet de rescripto apostolico, *c. cum in jure, eod. tit.*

Delegatus non potest excedere formam mandati apostolici, alioquin non valet processus, *c. venerabili fratre, & c. P. & C. eod.*

Delegatus de consensu partium potest alteri vices suas demandare, licet ei sit mandatum, ut personaliter exequatur: nisi sit causa ardua, *c. fin. eod. tit.*

Delegatus qualiter procedat contra injuste excommunicantem, *c. cum contingat. de off. deleg.*

Delegatus potest recusari, si nimiam familiaritatem post litis contestationem cum alterutra partium contraxerit, *c. insinuante, eod. tit.*

De ætate delegati, et quando ejus potestas expirat.

Delegatus debet esse 20. annorum, nisi partes scienter consentiant in eum, qui sit major octodecim annis, alias facta delegatio ab alio quam a Principe non teneret, *c. cum vigesimum, de offic. & potest. deleg.*

Delegatus officio suo functus, cum sententiam executioni mandat, expirat auctoritas sua, *c. ex litteris, eod. tit.* Item quando terminus præfixus præteriit, *c. de causis, eod. tit.*

Delegatus per negligentiam vel malitiam amittit jurisdictionem, *c. quoniam, eod. tit.*

Delegante uno mortuo, potestas alterius expirat, nisi aliud sit in delegatione expressum, *c. un. eod. tit.* Item de arbitris.

Delegati jurisdictio finitur, cum causa remittitur ad superiorem, *c. licet, de offic. deleg.*

Delegati jurisdictio expirat per sententiam interlocutoriam, qua se jurisdictionem non habere pronunciavit, nec ipsam etiam de consensu partium ressumit, *c. significantibus, 38. eod. tit.*

DELICTUM personale non redundat in Ecclesiam, vel conventum, *c. damnamus, de summa Trinitate*

Delictum occultum non impedit promovendum, *c. ex tenore, de temp. ordin.*

Delicti cognitio facta extra judicium nocet, sicut confessio, *c. per inquisitionem, de elect.*

DENUNCIANS repellitur, qui non præmonuit, *c. de dilect. de excess.*

A denunciatione repellantur concubinarii publici, *c. cum dilectis de accus.*

A denunciatione repellantur conspiratores, *ibid.*

Ad denunciandum non admittuntur inimici. *c. cum oportet. de accusat.*

In denunciatione deficiens suspenditur ab officio, & beneficio, *c. cum dilectus. de calumn.*

Denunciari quis potest de pluribus in eodem judicio, *c. cum I. & A. de sent.*, *& re jud.*

DEPOSITA res furtiva non est furi reddenda, *c. 1. de depos.*

Deponendus est nullus ante causæ cognitionem, *c. 2. de judic.*

Non deponitur quis, nisi pro notabilibus peccatis, *c. cum dilecti filii, de accusat.*

Depositus si celebrat, ab Ecclesia rescindatur, *c. si quis presbyter. de Cler. excommun.*

Deponendus quis non est, si testes contra eum ex sola credulitate deponunt, *c. inquisit. de accusat.*

DESERTUS locus, *c. 2. §. illum locum, de verb. signif. in 6.*

de DIABOLO. Hic affligens homines, ipse plus affligitur, *de poenit. d. 1. c. potest fieri. §. ægritudo. & ibi glossa.*

DIACONI, *dist. 21. c. Cleros §. Levitæ. vers. hi Græce.*

De origine Diaconorum legitur, *dist. 21. in princ. §. Levitas.*

De modo ordinandi Diaconum, *dist. 23. c. diaconus.*

In iis ordinandis manus eorum chrismate perungi non debent, *dist. 23. c. præterea.*

Septem ordinandi, *dist. 93. c. diaconi qui. & diaconi septem.*

Diaconi officium circa albam, *d. dist. 93. c. diaconus, in fin.*

De cœlibatu Diaconorum cavetur, *dist. 28. c. quando. c. præterea. cum c. seq. dist. 32. c. eos qui.* Contradicit *d. dist. 28. c. presbyter. c. diaconi in princ.* Huic objectioni respondet Gratianus *d. c. diaconi. vers. sed quod de cœlibatu.*]

Compagis Diaconus uti non debet, *dist. 93. c. pervenit.*

Diaconi nihil eorum, quæ decreta sunt primis ordinibus sibi debent vendicare, ut baptisma, Eucharistiam &c. *dist. 93. c. diaconus. c. pervenit. c. non oportet.* Cujus exceptio est in tempore necessitatis. *d. dist. 93. c. præsente.*

De inquirendis a Diacono iis, quæ ad cultum Ecclesiæ, & disciplinam ejus pertinent, *dist. 93. c. diaconi Ecclesiæ.*

De Episcopo a Diaconis custodiendo, *dist. 93. c. diaconi qui.*

Sicut in ministerio, ita in dispensatione sine Diacono Episcopus essere non debet, *d. dist. 93. c. diaconi suum.*

Diaconus sinistrum tantum humerum orario ambit, *dist. 25. c. audere. in fin. cum c. seq.*

Diaconi ministrant Sacerdotibus, *d. 25. c. 1. §. ad diacon.*

Diaconi subesse debent Presbyteris, non se illis præferre, *dist. 93. c. a Subdiacono. §. porro. c. Diaconi septem. ¶ ut igitur. c. pervenit. c. non oportet. c. Diacon. c. Diaconus. c. nonnulli. c. legimus. c. dominus.* Nisi Diaconus locum Metropolitani sui obtineat, *d. dist. 93. c. ult.*

DIE Dominica est ab omni opere illicito abstinendum, *c. 1. de fer.*

Die dominico licet Episcopo virgines consecrare, & ordines conferre, *c. 1. de temp. ordin.*

Diebus Dominicis potest solus Papa Subdiaconos ordinare, *ibid.*

Dies quandoque incipit initio noctis, & terminatur ad diem sequentem, idque verum est in celebrandis ordinibus, cum quatuor, pluresve uno die collati sunt, *c. litteras, 13. de temp. ordin.*

Dies aliquando incipit a vespere usque ad vesperam quoad festa celebranda, *c. 2. de fer.*

Dies aliquando incipit a mane, & terminatur in fine diei ante tenebras, quantum ad Judicem, & sententiam definitivam, *c. consuluit, de off. jud. deleg.*

Dies aliquando incipit a media nocte, & terminatur in mediam noctem sequentem, quantum ad contractus faciendos: possunt enim fieri qualibet hora, *c. consuluit, eod. tit.*

Dies aliquando incipit post cœnam, & durat per noctem usque ad diem sequentem, quantum ad jejunium, *c. de esu. de consecrat. dist. 3.*

Dies etiam incipit a quarta feria post occasum solis usque ad secundam feriam in ortu solis, quantum ad treugas servandas, *c. 1. de treuga & pace.*

DIÆTAS ultra duas extra suam diœcesim nemo citandus est, *c. olim de rescr.*

DIFFINITIVA sententia proferri non debet contra absentem ex legitima causa, & lata non tenet, maxime in causa matrimoniali, *c. tenor. & c. cum Berchtoldus, de sent. & re jud.*

Contra contumaciter absentem, etiam lite non contestata, proceditur ad sententiam diffinitivam in causa criminali per viam inquisitionis mota, *c. veritatis. 8. de dol. & contum.*

DIGNITAS infamibus non patet, *c. infamibus. 87. dist. tit.*

Dignitates duas habens unam dimittat, etiamsi illas habeat in diversis Ecclesiis, *c. præterea, de præbend.*

Ad dignitatem majorem a minori est transeundum, *c. licet in tantum de translat. Episc.*

DILAPIDATOR deponendus est, *c. licet Heli, de Simon.*

Dilapidator rerum Ecclesiasticarum suspectus removetur usque ad disquisitionem facti, *c. fin. de excess.*

DILATIO non nisi causa cognita danda, *3. q. 3. c. ult. §. a Judice.*

DILECTIO Dei, & Proximi. *vide sup. in Charitas.*

DIŒCESIS, *c. Rodulphus, 35. de rescrip.*

DISCIPULI Christi creduntur esse baptizati, *de consecrat. dist. 4. c. quando ab. c. si eos.*

in DISJUNCTIVIS, *cap. in alternativis 70. de reg. jur. in 6.*

DISPENSATIONES ad jus commune trahi non debent, *c. in causis de sent. & re jud.*

Dispensare potest Episcopus cum Clerico in minoribus criminibus, *c. at si Clerici, de jud.*

Collaterales personæ in secundo gradu matrimonium contrahentes dispensari possunt a Papa, quia hoc non est contra jus divinum, *c. literas. de restit. spol.*

Dispensationem inducit multitudo supplicantium, & consuetudo terræ, *c. fam. de temp. ordin.*

Dispensatur cum eo in temporalibus, cum quo & in spiritualibus, *c. per venerabilem, qui filii sint legit.*

In dispensatione esse attendi debet debilitas, & paupertas, *c. quod super his, de vot. & vot. redempt.*

Dispensatio revocari non debet. *c. cum nobis de fil. presb.*

Dispensationem non habenti alia curæ animarum non conferatur, si talis eam ante habuerit, alioqui collatam viribus careat, *c. de multa de præb.*

DISPUTARE de fide Laici non debent, *c. quicunque §. inhibemus, de hæret. in 6.*

DISSENSUS difficulter probatur, nisi contraria judicia præcesserint, *c. ad id, de sponsal. & c. insuper, qui matrimonium accus. poss.*

Dissentiente altero desponsatorum post septennium alter solutus est ipso jure. *c. accessit, de desponsat. impub.*

DISTINCTIO, vide supra in Antinomia, vel Contraria.

DIVINATIO, *26. quæst. 5. in princ. c. pass. 1. c. nunquam, in princ.* causa 26. Item quæ proponuntur infra causa 9. Ratio hujus causæ per objectionis solutionem habetur, *d. q. 5. c. ult. §. si enim quislibet.*

Origo divinationum exponitur, *26. q. 3. in princ. cum c. seq.* Ratio nominis exponitur, *d. q. 3. c. 2. ¶ divini.*

Genera divinationum numerantur, *d. c. 1. ¶ 1.* Singulorum generum species in sequentibus causis proponuntur. Divinationum etiam causæ, vel modi exponuntur, *d. c. 1. §. fin. cum c. seq.*

DIVORTIUM non celebratur, licet ex utraque parte conjugum consanguinitatis impedimentum allegetur, nisi per testes fide dignos illud probetur: idque fit ad impediendam collusionem, *c. super eo, de eo, qui cognovit consanguin. uxoris suæ.*

Divortio judicio Ecclesiæ celebrato non potest compelli fidelis recipere infidelem, licet conversum ad fidem, *c. de illa, de divor.*

Post divortium dos est reddenda uxori, & possessiones dividendæ sunt, *c. significavit, de donat. inter vir. & uxor.*

Divortium non fit propter furtum, vel simile quid, sed propter infidelitatem, vel adulterium commissum, *c. quæsivit, de divort.*

Divortio propter hæresim facto, continere debet fidelis vivente infideli, *ibid. & c. quanto. eod. tit.*

Divortium fieri potest ex violenta præsumptione, *c. literas, de præsumpt.*

Divortium sine jurisdictione Ecclesiæ non tenet, *c. porro, de divort. & c. 1. de convers. conjug.*

Divortio propter adulterium facto contrahens cum altera debet redire ad primam, *c. ex litteris, de divort.*

DOCTORIS juramentum, vel ejus, qui ad magisterii honorem promovetur, circa expensas præstando cavetur, *Clement. cum sit nimis, 2. de magistris.*

De magistris, & doctoribus artium liberalium ubique constituendis, *dist. 37. c. de quibusdam.*

Ne pro licentia docendi aliquid accipiatur, *d. c. 1. §. pro licentia. & c. prohibeas, c. 2. c. quanto, 3. eod. tit.*

Item. Ut gratis doceant magistri, *d. §. pro licentia.*

DOLUS scienti, & consentienti non fit, neque injuria, *c. scienti, 27. de reg. jur. in 6.*

Dolo facit, qui petit, quod est restituendum, *c. dolo 59. de reg. jur. in 6.*

Item qui contra jura mercatur, dolo agere præsumitur, *c. qui contra, 82. de reg. jur. in 6.*

Dolo facere non creditur, qui jussu Judicis facit, *c. quod quis, 24. d. tit.*

Dolus alicujus facit, ut contra eum absentem procedi possit, *si* de eo constet, *c. cum olim, de sent. & re jud.*

DOMICILIUM ibi quis habere dicitur, ubi habet beneficium, *c. dilectus filius, de rescript.*

Domicilium ubi quis habet, ibi conveniri potest, *c. dilecti filii, de for. compet.*

DOMINIUM acquiritur, si quid capitur ex hostibus, nisi bellum sit injustum, *c. sicut, eg. in princ. de jurejur.*

DONATIO Episcopi sine consensu capituli non valet, *c. cum nos, de his, quæ fiunt a Prælat.*

Donatio occulta suspecta est, & ideo irritanda, *c. 1. ut benefic. Eccles. sine deler. conf.*

Donare potest, qui sui juris est, & rerum suarum habet administrationem, *c. cæterum, de donat.*

Donationem potest, & debet vir mulieri facere, si viro dedit uxor dotem, *c. nuper de donat. inter vir. & uxor.*

Donationes Ecclesiarum vivente Rectore non valent, nisi fiant locis religiosis, ita tamen, ut Rectores eis non priventur per vitam, *c. consulationibus, de donat.*

Donare nemo sibi ipsi potest beneficium, *c. cum ad nostram, de instit.*

Donatio inter virum, & uxorem, quæ dantem pauperiorem, accipientem locupletiorem facit, non valet, *c. ult. de don. post divort. restitut.*

Donationes Episcopi in gravamen Ecclesiæ factæ sine con-

consensu Capituli revocentur per successorem, *c. fraternitatem, de donat.*

Donatio Abbatis cum consilio Prioris, vel paucorum non tenet, aliis reclamantibus, *c. caeterum, eod. tit.*

DOS ad uxorem, & donatio ad eumdem revertitur soluto matrimonio, *c. fin. de don. post divort. rest.*

In dotem non potest dari feudum, *c. nuper, eod. tit.*

Dos debet reddi uxori separatae ob legitimam causam, *c. 1. de don. inter vir. & uxor.* secus, si ob fornicationem matrimonium solutum sit: tunc enim non redditur, *c. plerumque, eod. tit.*

Dos etiam reddenda est post divortium ancillae, quae matrimonii contracti tempore libera credebatur, *c. propositum, de conjug. serv.*

Dos in manu viri est uxore vivente, *c. per vestras de donat. inter vir. & uxor.*

Dos detur uxori viro decoquente, vel fugiente, *c. ex litteris, de pignorib.*

Pro dote uxoris omnia viri bona tacite sunt hypothecata, *ibid.*

Dotem uxoris, nisi aestimatam, maritus vendere non potest, *c. ex parte, de consuet.*

Dos Ecclesiae immunis esse debet ab omni servitute, *c. c. de censib. & exact.*

in DUBIO consuetudo loci est attendenda. Quod si varia sit consuetudo, ea potius attendenda, quae magis rationabilis est, & alii minus praejudicans, *c. cum olim, 6. de consuetudine.*

Humaniorem sententiam sequi debemus, *c. eslote, 1. de reg. jur. c. odia restring. 15. c. in poenis, 49. eod. tit. in 6.*

Contra eum, qui legem apertius dicere potuit, interpretatio facienda, *c. contra eum. 57. de reg. jur. in 6.*

Inspicimus, quod verisimilius est, aut quod plerumque fieri solet, *c. inspicimus, 45. d. tit.*

DUELLUM qui fecit, potest ex dispensatione in ordine prius habito ministrare, *c. 1. de corp. vitiat.*

Duellum exercens potest promoveri, si non interfecerit, *c. 1. de Cleric. pugnant. in duell.*

Homine in duello interfecto non potest interfector ejus in ordine suscepto ministrare, *c. 2. eod. tit.*

DUPLICIA monasteria prohibita, *18. q. 2, c. diffinimus.*

E

EBRIETAS, ubi est, ibi etiam libido, & furor, *35. dist. c. vomer.* item, obcaecat conscientiam, & sepelit rationem. *15. q. 1. c. fens.*

de EBRIETATE punienda *dist. 35. c. 1. c. luxuriosa, c. Ecclesiae. c. venter. c. vinolentum. c. luxuriam. c. fens.*

ECCLESIASTICI, & civilis status comparatio, *dist. 96. c. cum ad verum. c. quis dubitet. c. duo sunt.*

ECCLESIA Catholica est fidelium multitudo fide, & charitate uncta, *93. dist. c. legimus. circa med. 1. q. 1. c. multa, in fin. 24. q. 1. c. loquitur.*

Una est Ecclesia universalis, extra quam non est salus, *c. 1. §. una vero de summa Trinitate, 1. q. 1. c. tenemus, 24. q. 1. c. loquitur. 1. quia in solo. c. quoniam. c. pudenda. §. etenim. c. schisma. item dist. 93. c. qui cathedram.*

De Ecclesiis defendendis contra Laicos, *dist. 96. c. ult. & dist. 97. in princ. §. sed sicut. ex c. 1. cum c. seq.*

De Ecclesiis non violandis, & Violatorum poena, *c. relatum, 21. §. fin. de jure patron. 17. q. 4. c. ad Episcopos. c. attendendum. c. si quis.*

Poena eorum, qui Ecclesiae pacem turbant, *24. quaest. 1. c. qui contra, d. qu. 3. c. quisquis per.* non est enim subjecta Ecclesia cum suis personis, rebus & actibus Laicorum dispositioni vel judicio, *per tot. jam proposita. & d. dist. 96. in princ. cum c. seq. nos ad fidem. cum cap. seq. cap. ubinam. c. denique. c. satis. c. in scripturis. 1. si Imperator. c. nunquam. c. sicut. item dist. 97. in princ.*

Ecclesiae res in nullius bonis sunt, nec quisquam eas tanquam proprias sibi potest vendicare, *c. casto, 3. de praebendis, 16. q. 7. c. 1. §. hoc vero decimas. versic. sed sunt omnino commenda, 23. quaest. 7. cap. ad quod autem. §. si autem privatum.*

In res Ecclesiae non succeditur jure consanguinitatis, *c. 1. de praebendis. c. consuluit, 15. de jure patronat. 16. q. 1. cap. in canonibus. §. generaliter. versic. similiter & ii.*

Ecclesiastica Laicus conferre non potest, *c. dudum, 31. §. caeterum. vers. cum sacrilegii. de decimis. c. nullus, 17. de jure patronatus.* neque quid disponere vel statuere, *dist. 98. in princ. cum seqq. 16. q. 7. c. nullius Laicorum, c. non placuit. cap. Laicis. c. si quis, princ. quicunque. §. si ergo.*

Ecclesiastica Laicis non conferenda, nec committenda, *d. §. Laicis autem. & cap. quamvis. 17. de decimis. item dist. 89. cap. indicatum.* nam omnis ab Episcopo, ejusve consensu conferenda ac possidenda sunt, *16. q. 7. cap. congregato, c. & hoc. §. fin.*

Res Ecclesiasticas Laicus possidere non potest, *16. qu. 7. in princ. §. Laicis autem, cap. c. in princ. cap. nullus Laicorum.* & licet res sterilis vel onerosa, Ecclesiae redhiberi debet, *10. quaest. 2. cap. hoc jus. §. sicut.*

De rebus Ecclesiae vindicandis, *16. qu. 3. cap. 1. in fin. c. inter memoratos. §. fin. item de reb. Ecclesiae alienandis. cap. si quis, 6. §. fin. vide supr. in Alienatio.*

Ecclesia non vacans potest concedi religiosis, *c. cum venissent, de restit. spol.*

In una Ecclesia plures simul non instituuntur, *c. quoniam de jure patron.*

Ecclesia ultra quatuor menses vacare non debet, *cap. cum propter discordias, eod. tit.*

Ecclesiam sine dispensatione Papae tenens non Presbyter privetur, *c. praeterea, de aetat. & qualit.*

Ecclesiam habens non recipiat aliud beneficium, *cap. cum non ignores, de praebend. & dignit.*

Ecclesiae donatio sub conditione facta revocari potest, si sic collata fuerit, quod conditione cessante revocetur, *cap. verum, de cond. appos.*

Ecclesia non consecrata immunitatem nihilominus habet, *c. Ecclesiae, de Ecclesf.*

Ecclesiae de novo aedificari possunt populo crescente, *c. ad audientiam, de Ecclesf. aedific.*

Ecclesia sub annuo censu concedi potest ratione fructuum, *c. querelam, ut praelat. vices suas.*

In Ecclesia placita secularia fieri non debent, *c. cum Ecclesia, de immunitat. Ecclesf.*

Ecclesiae nomine cathedralis intelligitur, *cap. cum Clerici, de verbor. signific.*

Per Ecclesiam matricem intelligitur cathedralis, *cap. venerabili, eod. tit.*

Ecclesia tantum judicat de manifestis, *c. sicut, de simon.*

Ad Ecclesiam fugiens, modo in ea non deliquerit, tutus est ab omni injuria, *c. inter alia. & c. fin. de immunitat. Ecclesf.*

Ecclesiae subsunt Episcopo, in cujus dioecesi sitae sunt de jure communi, *cap. constitutus, de religios. dom.*

Ecclesias plures habere licet, quarum una ex alia pendeat, vel quae proprios Sacerdotes habere non valet, *c. tuo te, de aetat. & qualit. praefic.*

Ecclesiarum effractores & incendiarii, postquam sunt denunciati, a solo Papa absolvendi sunt, *cap. conquest. de sent. excommunic.*

Moriens, qui testamento Ecclesiae aliquid legat, id congregationi legare intelligitur, *c. relat. de testam. & ult. volunt.*

In Ecclesiis regularibus non fiet seculares Clerici, aut regulam profiteantur, aut amoveantur, *c. cum consuam, de elect.*

Ultimum & summum quod ab Ecclesia infligitur supplicium, est anathema, *c. cum non ab homine, de judic.*

Ecclesiarum novarum constructio veteri nocere non debet, *c. de his, de Ecclesf. aedific.*

Ecclesia fornicatione polluta, aspersione aquae reconcilietur, *cap. significasti. de adulter. & stupr.*

Ecclesias reparare tenentur rectores earum, *cap. de his, de Ecclesf. aedific.*

Ecclesia secularis non potest fieri regularis sine consensu dioecesani Episcopi, *cap. ad audientiam, eod. tit.*

Ab Ecclesia sua se transferens ad aliam auctoritate propria, utraque privetur, & prima & secunda. *cap. quanto, de translat. praelat.*

Ecclesia si possessiones suas a Laicis repetat, debet expensas in rei meliorationem factas computare & praestare, *cap. 1. de in integr. restitut.*

Ecclesiasticum feudum non licet vendere sine consensu Episcopi, *cap. quae in Ecclesiarum, de constitut.*

Ecclesiae & Praelaturae pueris non conferantur, *c. ex ratione, de aetate, qualitate & ordin. praefic.* Sed talibus debet cura animarum committi, qui brevi ordinari possunt in Presbyteros, *cap. inde eorum, & cap. praeterea, eod. tit.*

Ecclesia debet habere chorum & Ecclesiam, *cap. 1. de vit. & honest. Cleric.*

Ecclesia parochialis non dividatur sine Episcopo, *cap. avaritiae, de praebend.*

Ecclesia vivente Rectore nec dari nec recipi potest, *c. qui in vicarium, de concess. praebend.*

Ecclesia per Episcopum, non per Presbyterum reconciliari potest, *c. aqua per Episcopum, d. consecr. Ecclesf. vel alt.*

Ecclesia vacante, confirmatio non spectat ad capitulum, *cap. 2. ut sede vacant.*

Ecclesiae suis non sunt spoliandi caeci nec leprosi, *c. licet multum, de censib.*

Ecclesia regularis & cathedralis ultra tres menses non vacet; si vacaverit, Archiepiscopus provideat illi, *cap. ne pro defectu, de elect. potest.*

Ecclesia vacans propter dissensum Episcopi & patroni custodietur per oeconomum, *cap. cum vos, de offic. jud. ord.*

Ecclesia non potest poenam sanguinis infligere, *cap. in Archiepiscopatum, de rapt. & incend.*

Ecclesias in proprios usus concessas non licet regularibus intrare sine dioecesani consensu, *c. pastoralis, de privileg.*

Ecclesia debet ab omni exactione immunis esse, *c. 1. de censib.*

Ecclesia cathedralis quendam Professorem in Theologia habeat, *cap. quia nonnullis, de Magistr.*

Ecclesiae matrici debentur decimae, *cap. ut transmissa, de praescript.*

Ecclesiae statuta pro tempore variari possunt, *cap. non debet, de consanguin. & affin.*

Statuta Laicorum ab Ecclesia confirmata valent, alias non, *cap. Ecclesia sanctae Mariae de constitut.*

Contra Ecclesiam aliquid statuentes, ni revocaverint, excommunicentur, *cap. noverit, de sent. excom.*

Quae edenda, cui non.

EDI omnem actionis necessarium non est; sed factum ita exponendum, ut Judici actio constare possit, *cap. dilecti. 6. de judiciis.*

Causae actionis edenda, *d. c. 6. & c. ult. de libelli oblation.*

Scriptura actor edenda, *cap. 1. de libelli oblatione, 3. q. 2. cap. ult. in princ. vers. & non prius.*

Si actio inepta est edita, reus ab instantia absolvitur, *cap. examinata*, 15. *de judiciis*.

Reus actori non tenetur instrumenta edere, *cap.* 1. *de probationibus*, 4. *q.* 3. *cap. ult.* §. *qui accusat*.

Nisi instrumenta actori, & reo communia sint, *c. G. pervenit*, 22. *de fide instrum*.

Non totum instrumentum edendum est, sed id tantum, quod ad causam pertinet, *c. contingit*, 3. *de fide instrum*.

EFFECTU prohibito omnis ejus causa prohibita censetur, *c. cum quid* 48. *de reg. jur. in* 5.

EJECTA, *dist.* 38. *c. viduus*.

ELECTIO debitoris, si quæ debeatur, vel unum ex duobus, *c. in alternativis*, 75. *de reg. jur. in* 6.

Quæ Electio valeat, quæ non.

Electio celebrata ab interdictis non valet, *c. cum inter R. de elect.*

Electione prima non annullata non valet secunda electio, *c. considerarimus*, *eod. tit.*

Electio simoniaca non valet, si propter hoc electoribus promissa fuerit pecunia, licet electus ignoret, nisi in fraudem electi factum sit, *c. nobis*, 27. *de simonia*.

Electio pendente appellatione facta non valet, *c. bonæ memoriæ*, *de elect.*

Electio Episcopo nondum sepulto facta non valet, *c. bonæ memoriæ*, *de elect.*

Electionis tempore transacto facta electio non valet, *c. dilecto filio*, *de suppl. negl. Prel.*

Electio secunda valet, cum certum est primam non valere, *c. bonæ memoriæ*, *de electionib.*

Electio suspensi, vel a suspensis celebrata non valet, *c. cum inter R. eod. tit.*

Electio publicato scrutinio valet, *c. publicato*, *eod. tit.*

Electio Pontificis a Laicis facta non valet, *c. sacrosancta*, *eod. tit.*

Electiones clandestinæ reprobantur, *c. quia propter diversas*, *eod. tit.*

Electio ad præbendam per importunitatem facta non valet, *c. tuæ fraternitatis*, *de præbend. & dign.*

Electio non valet, nisi absentes vocentur, qui possunt, & debent electioni interesse, *c. quod sicut*, *de elect.*

Nulla electio dissentiente capitulo facta valet, *c. auditis*, *eod. tit.*

Electio, quæ nulla est, ex post facto non convalescit, *c. auditis*, *eod. tit.*

Electio Episcopi in Archiepiscopum non valet, quia postulari debet Episcopus, *c. gratum gerimus*, *de postul.*

Qui, et quales cum Electi, tum Eligentes esse debeant.

Electio ad Episcopatum fieri debet de digno scientia, moribus, & ætate, & habeat trigesimum annum completum, & sit legitimo matrimonio natus, *c.* 7. *de electione & electi potest.*

Electioni de se factæ per potestatem secularem consentiens non potest eligi ad aliquam dignitatem sine dispensatione, *c. quisquis electioni*, *eod. tit.*

Electus schismaticus, si schisma non abjuraverit, non confirmatur, *c. quia diligentia*, *eod. tit.*

Electus non sit procurator, vel œconomus in spiritualibus, vel temporalibus, *c. avaritiæ*, *eod. tit. in* 6.

In electo tandem quæ requirantur singula, *vide in c. cum dilectis*, *de elect.*

Qui ad electionem vocandi, et ad quos ea spectet.

Ad electionem vocandi sunt, qui sunt in provincia, quia plus nocet contemptus unius, quam contradictio multorum, *c. coram dilecto*, *eod. tit. de elect.* In electione tamen Episcopi Canonici valde remoti non sunt expectandi, *c. cum inter universas*, *eod. tit.*

In electione requiritur major, & sanior pars capituli, *c. Ecclesia*, & *c. congregato*, *eod. tit.*

Electio Abbatis ad Monachos ejusdem monasterii spectat, *c. cum dilectus de consuet.*

Electio Imperatoris spectat ad Germaniæ Principes, sed examinatio, & coronatio ad Papam, *c. venerabilem*, *de elect.*

Excommunicati ad electionem non sunt vocandi, *c. illa quotidiana*, *eod. tit.*

De electionis forma, et modo.

Electionis formam, & requisita necessaria *vide in c. cum terra*, & *c. quia propter*, *de elect.*

Per aliquam de tribus his formis, Scrutinii scilicet, Compromissi, & Inspirationis procedi debet ad electionem, *c.* 42. *de elect.*

De electione tractanda dies est præfigendus, *c. Ecclesia vestra*, *eod. tit.*

Electio debet fieri de proprio gremio, si reperiatur idoneus, *c. cum inter*, *eod. tit.*

In electionibus valet consuetudo, *cap. cum terra*, *eod. tit.*

In electionem possunt omnes in unum compromittere, *c. causam*, *eod. tit.*

Eligentium numerus major, & zelo excedens præfertur, dignitati numero, sed minori, *c. dudum*, *eod. tit.*

Electio Papæ a duabus partibus facta valet, licet tertia dissentiat, *c. licet de vitanda*, *eod. tit.*

In electione Papæ absentes Cardinales ultra decem dies non expectandi, *c. ubi periculum*, *de elect. lib.* 6.

Electio Papæ fit in eo loco, ubi prædecessor obiit, alias in proxima civitate non interdicta, *ibid.*

Pro ea electione etiam Cardinales arctantur, & includuntur, donec quis vero sit electus, *ibid.*

Quomodo cum Electus, tum Eligentes, sive Eligentes suo jure priventur.

Electus, qui ante confirmationem administrare res Ecclesiæ tentaverit, cassatur, & removetur, *c. bonæ memoriæ*, *de elect. c. qualiter*, *eod.*

Electus multas dignitates habens, si dispensationem a Papa non habuerit, cassatur, *c. dudum*, *eod. tit.*

Qui scienter, & ex proposito indignum eligunt, potestate eligendi privantur, & a beneficio per triennium suspenduntur, & si a majori parte facta sit hæc electio, ad minorem deinceps devolvitur, *c. cum Vintoniens. eod. tit.* & *c. gratum*, *de postul.*

Electus requisitus ab electoribus, si intra mensem non consenserit electioni, a jure electionis cadit, nisi consensus electi pendeat a superiore, qui si non concedat, ad aliam poterunt electi procedere electionem, *c. quam sit*, *de elect. lib.* 6.

Electus si intra tres menses non petierit confirmationem post consensum datum, ab electione cadit, nisi legitime fuerit impeditus, *eod. c. in fin. eod. tit.*

Electus non potest ab electoribus removeri, nisi de novo improbitas aliqua in electo emerserit, *c. nullus*, *eod. tit. in* 6.

De Eleemosynis.

Divisio ELEEMOSYNARUM trimembris *dist.* 45. *c. & qui emendat.* §. *fin. cum c. seq. item c. duæ sunt*, *in princ. usque ad* §. *in his.*

Species eleemosynæ est remittere debitum, *de pæn. dist.* 3. *c. de quotidianis* §. *fin.*

De ratione dandarum eleemosynarum, 12. *q.* 2. *c. aurum*, *cum c. seq.*

Ut hilariter quisque det eleemosynas, non invitus, nec ob pudorem, 22. *q.* 6. *c. jam vero.* §. *unde Apostolus.*

A quibus Eleemosynæ accipiendæ, vel non.

Ab excommunicatis Eleemosynæ non sunt accipiendæ, nisi qui alias sustentari non possunt, hi enim ab excommunicatis eleemosynas accipere possunt, *c. cum voluntate* 54. §. 1. *de sententia excommunicationis.* Deinde excipiuntur ii, qui non nominatim sunt excommunicati: nam & ab his eleemosynas accipere licet, 24. *quæst.* 2. *c. sane.*

Eleemosyna injustorum non justificat, 14. *q.* 5. *c. scriptum.*

Pœnitenti detur eleemosyna, & agenda prius Pœnitentia, quam detur eleemosyna, *de pænitent. dist.* 3. *c. qui vult.*

Eleemosynæ Raptoris & sacrilegi violatoris Ecclesiarum & Clericis non accipienda, *c. super eo*, 3. §. *qui autem. vers. nec enim*, *eleemosynam*, *de raptoribus.*

Viduis etiam danda eleemosyna, 30. *quæst.* 2. *c. quomodo.* §. & *ideo Apostolus.*

Ex quibus rebus Eleemosynæ dandæ, vel non.

Ex rebus turpiter quæsitis eleemosynæ non sunt dandæ, 1. *quæst.* 1. *c. non est*, 14. *quæst.* 5. *in princ. cum sequentibus*, *usque ad c. nemo*, *item c. eleemosyna c. neque enim. c. denique c. scriptum est. c. pænale.* §. *fin.* Contradicit *d. quæst.* 5. *c. qui habetis.* & *c. ult.*

De eleemosynarum effectu & usu, 13. *qu.* 2. *c. anima*, *in princ.* & §. *ubi illud etiam. c. tempus.* §. *cum fueris ibi.*

Eleemosynarum quæstorum officium, *c. cum ex eo*, 24. *in princ. usque ad* §. *ad hæc*, *de pænitentiis. Clem.* 2. *eod. tit.*

EMENS rapinam punitur, 14. *quæst.* 5. *c. rapinam.*

Si EMPHYTEUTA non requisito vel nolente domino jus suum alienaverit, eo cadit, *c. ult.* §. *emphyteuta quoque vers. sane præsumendo*, *de locato & cond.* quod fallit, si dominus requisitus ipse emere noluit, *dict. cap. ult. in princ.* sed si testificatione præmissa emphyteuta domino non indicaverit, quantum pretium sibi ab alio offeratur, emphyteusi cadit, *dict. c. ult. in princ.* quod etiam verum est, si ab attestatione præmissa nondum duo menses præterierint, *d. c. ult. in princ. vers. vel a denunciatione*. item si personis prohibitis alienaverit, emphyteusi cadit, *dict. c. ult. in princ. vers. qui ab emptione hujusmodi.*

Item si emphyteuta rem fecerit deteriorem, jure suo cadit, 10. *quæst.* 2. *c. hoc jus.* §. *qui rem.*

Si emphyteuta Ecclesiæ intra biennium, vel alias intra triennium canonem non solverit, jure suo cadit, *c. ult.* §. *emphyteuta quoque*, *de locato & conducto*, 10. *quæst.* 2. *c. hoc jus.* §. *qui rem.* etiamsi dominus non solvat emphyteutæ meliorationes, *dict.* §. *qui rem. vers. non repetiturus*, vel si emphyteuta non sit interpellatus, ut solveret, *d. c. ult. in fin.*

Item si emphyteuta jus suum ex causis prædictis amisit,

ut

ut ad dominum res redeat, nihilominus præteriti temporis pensiones solvere, & damnum, quo res deterior facta est, præstare tenetur, d. §. qui cum. verf. ut tamen solvat.

De Episcopis.

EPISCOPORUM origo, dist. 21. c. in novo.

Etymologia, dist. 21. §. Episcopus, & 8. quæst. 1. c. qui Episcopatum.

Definitio, divisio Episcoporum & species, dist. 21. c. 1. c. ordo vero.

Differentia Episcoporum & Corepiscoporum, dist. 68. c. quamvis.

Dignitas Episcoporum est, ut sint loco Apostolorum, quorum vicem in Ecclesia gerunt, dist. 21. c. in novo. §. cæteri. verf. ipsi quoque dist. 68. cap. ult.

Prærogative dignitatis ex subscriptione & voti ordine colligitur, dist. 17. cap. penult. §. fin. cum cap. seq. & ex tempore ordinationis, dist. 17. c. ult. & dist. 18. 1. c.

Denique compositionem de jure primatus inter solus, cujus interest, potest impedire, c. ult. de majorit. & obedient.

Episcopales sedes.

Majores tantum Civitates privilegio Episcopatus sunt honorandæ, c. 1. de privilegiis, dist. 80. in pr. cum sequentib. usque ad cap. ult. 23. qu. 4. c. sicut excellentiam. §. Concilium. verf. ipse vero primus, 16. q. 1. c. præcipimus, in princ. usque ad §. fuit & dist. 68. c. Ecclesiis. §. inter Episcopos.

Episcopales sedes non longo intervallo a se debent disjungi, dist. 80. c. ult.

Propter hostium impetum, & crudelitatem subditorum Episcopos suos trucidantium sedes Episcopalis in aliam civitatem transfertur, 7. q. 1. c. temporis 23. q. 2. c. ult.

Quæ civitates antea non habuerunt Episcopos, in iis non postea constituendi, 16. q. 1. c. falle.

Episcoporum Officium.

Corrigere subditos debet, & ad fidem provocare non severitate, sed blandimentis, dist. 45. c. licet. c. qui sincera. c. de Judæis. c. licet. c. cum beatus, in princ. Contradicit tamen dist. c. cum beatus. §. Salomon, cum seq. usque ad c. tria sunt. Cui objectioni respondet Gratianus d. dist. 45. c. duo sunt. §. his omnibus, cum seq. usque ad c. ult. item de corrigendo populo agitur, c. irrefragabili, 13. in pr. de officio ordinarii, dist. 86. c. 1. c. odio. c. facientis, 23. q. 4. c. duo ista. & si in corripiendo modum excesserit, a domino, non a subditis veniam petere debet, dist. 86. c. quando.

Episcopus crimen non probatum non nominatim redarguat, sed in genere, c. si Sacerdos, c. de officio ordinarii. & de criminibus inquirere, eaque punire possunt, & si opus fuerit, brachium seculare implorabunt, c. 1. d. tit. sed ne in puniendis delictis ad quæstum magis, quam ad leges respiciant, c. irrefragabili, 13. §. fin. eod. tit. denique ne sermone incauto infirmorum conscientiam vulnerent, dist. 45. c. ult.

De docendo populo, regendo, & amando, 7. q. 1. sicut vir. §. Episcopum, dist. 36. c. ult. & dist. 86. in pr.

In docendo, sacram Scripturam, non Grammaticam Episcopus exponere debet, d. dist. 86. c. cum multa.

Familiaritatem domesticorum immoderatam vitare debet, dist. 34. 1. c.

Hospitalem Episcopum decet esse, dist. 40. in pr.

Impatiens non sit, neque percussor, sed mansuetus, neque aliquem propriis verberet manibus, dist. 45. c. c. cum 1. seq. & c. Episcopum. c. castigabitur. item dist. 86. c. non licet. 2. q. 7. c. si quis omnium. §. penul. item de Clerico percussore, 1. c.

Ut infirmis & pauperibus subveniat, dist. 82. in pr. cum c. seq. dist. 84. in princ. cum duob. c. seq. item 8. quæst. 1. 1. Clemens.

De mensa, suppellectile, & victu Episcopi cavetur, dist. 41. c. Episcopus.

Ne subditos gravent sumptibus, & exactionibus, c. cum Apostolus, 6. §. prohibemus. de censibus. c. 1. de Excessibus Prælatorum, 10. qu. 3. c. quia cognovimus. c. cavendum. c. inter cætera. c. relatum. c. ult. & 16. q. 1. c. constituimus. c. nullus. c. prædicator. item extrav. com. unica. §. secundo vero, de pœnis, charitativum tamen subsidium licitum est.

Viduis & orphanis Ecclesiæ præsidium implorantibus Episcopus debet subvenire, dist. 87. in pr. cum sequentib. usque ad c. ecclesia. Restringitur tamen hæc regula, dist. 88. c. Episcopus gubernationem.

Ad Episcopum pertinet, de domibus religiosis disponere, c. de xenodochiis. de religios. domib.

Episcopus Sacerdos necessario esse debet, c. ex litteris, de excess. Prælat.

Episcopus non debet Clerici beneficium sine ejus consensu minuere, c. ad hæc, eod. tit.

Episcopi semper in publico superindumentis lineis uti debent, nisi religiosi sint, c. Clerici officia, de vit. & honest. Cleric.

Episcopus non debet sibi vendicare res Ecclesiæ, c. prohibemus, de censib. & exact.

Episcopi duo simul in uno loco & diœcesi esse non possunt, c. quoniam in plerisque, eod. tit.

Episcopus ad aliam dignitatem sine Papæ licentia transire non potest, c. licet, de translat. Episcop.

Episcopus res Ecclesiæ sine consensu Capituli alienare non debet, c. c. de his quæ fiunt a prœl. sine consens. capit.

Episcopus nihil juris sibi in Monachos constituat, nisi disciplinæ causa, 1. c. de stat. Monach.

Episcopus potest aliquos dignitatis proventus detinere, vel beneficia, si sua Ecclesia onerata sit, c. ut nostrum, ut Eccles. benef. sine dimin. confer.

Episcopus potest alteri inferiori committere, quæ jurisdictionis sunt, non quæ sunt ordinis, c. aqua benedicta, de consecrat. Eccles.

Episcopus judicio sanguinis nec consentire, nec interesse debet, alioquin removetur, c. ex litteris, de excess. prælat.

Episcopus non potest augere pensiones sine consensu Capituli sui, vel Papæ, c. pastoralis, de his quæ fiunt a prœl.

Episcopus nec debet nec potest personatum vel dignitatem habere in alia Ecclesia, c. post electionem, de concess. præbend.

Episcopus potest ex causa Clericum ligandum & capiendum curare, c. dilectis, de appellat.

Episcopus vices suas sub annuo censu committere non debet, c. querelam, ne prælat. vices suas.

Ad Episcopum spectat animarum cura, c. ult. de verbor. signific. in 6.

de EREMITIS, c. c. §. fin. de excessib. Prœl. in 6. 10. qu. 3. perlatum. §. nostro.

ERROR facti nulli nocet, negotio nondum definito, c. ex parte Abbatis, de confess.

de EVANGELIO & lege 23. q. 4. c. hæc autem, §. ex his omnib. usque ad fin. c. cum in lege.

EUCHARISTIA in fine pœnitenti non denegatur, c. ult. de sepult. nec etiam tempore interdicti, c. quod inter, de pœnit. & remiss.

Eucharistia ad minus semel in Pascha accipiatur, nisi de consilio Sacerdotis quis abstineat, c. omnis, eod. tit.

Non ex EVENTU, sed ex consilio facta æstimanda, dist. 47. c. sicut. §. fin. cum duobus sequentib.

EVICTA re, quando nequit emtor de evictione agere, c. si venditori, de empt. & vendit.

EVIDENS, c. consuetudinem, 2. in princ. de verb. signific. in 6.

EXAMINATIO ad eum pertinet, ad quem confirmatio, c. venerabilem de elect.

Examinari debet postulatio, sicut & electio, c. ult. de translat.

Examinatio a non suo Judice non valet, c. bonæ memoriæ, de elect.

Examinanda sunt miracula per testes, & qualiter, cap. venerabili, de rescript.

EXCEPTIO neque ut actio a Judice est attendenda, etiamsi simpliciter Judici cognitio mandata sit, certa forma expressa: hoc enim casu videtur, quod exceptionem non debeat admittere, c. ex parte, 13. de offic. deleg. Nisi ita causa sit delegata, ne Judex ullas exceptiones admittat, dist. c. 13. verf. nisi exprimatur.

Exceptio multo magis illi competit, cui competit actio, c. qui ad agendum, 91. de reg. jur. in 6.

Ei tamen denegatur exceptio, qui eodem crimine laborat, quod objicit, c. cum Ecclesiastica, 3. de exceptionibus. c. constitutus, 23. de appellationib. c. pro illorum, 12. de præbendis. c. intelleximus. 6. §. quod si prædicto. & c. ult. in fin. de adulteriis, 32. quæst. 6. c. nihil iniquius. vide tamen cap. dilecti, 8. de exception.

Exceptionem objicere non videtur de intentione actoris confiteri, c. exceptionem, 63. de reg. jur. in 6. & c. cum venerabilis, 6. de exceptionibus.

Qui Exceptione usus est, eo, contra quod excepit, postea uti pro se non potest, c. cum olim, 19. versic. licet enim, de censib.

Non est in mora, qui exceptione se potest tueri, cap. non est, 60. de reg. jur. in 6.

Nemo pluribus exceptionibus uti prohibetur, quamvis diversæ sint, c. nullus, 20. de reg. jur. in 6.

Exceptione doli submovetur, qui petit quod est restiturus, c. dolo, 59. de reg. jur. in 6.

Exceptio ignorantiæ datur, si quid errore vel ignorantia gestum est, exemplo c. Apostolicæ. 9. in princ. de Clerico excommunic. de differentia inter errorem & ignorantiam, dist. 38. c. quamvis. ubi errare dicitur, qui putat se scire quod nescit. Is autem qui ignorat, non putat se scire: sed fallit supradicta regula, si juris, non facti fuerit ignorantia, illa enim non præstat exceptionem, c. ignorantia, 13. de reg. jur. in 6. 1. q. 4. c. turbatur. §. notandum, & §. item ignorantia. Si tamen non crassa aut supina, sed probabilis fuerit ignorantia juris, excusat, c. ult. in princ. de const. in 6. item si agatur de damno vitando, d. §. item ignorantia. verf. juris civilis. sed si in delictis juris ignorantia prætenditur, hoc casu ad vitandam pœnam probabilis juris ignorantia excusationem non præstat, d. §. item ignorantia. verf. non ita si delictum. item si fœmina vel miles jus ignoraverit, excusatur, nisi jus naturale mulier vel miles ignorasse dicatur. d. §. item ignorantia, in princ. item si quis in jus alterius succedens jus ejus ignoret, exceptio ignorantiæ ei prodest, c. cum quis, 14. de reg. jur. in 6.

Exceptio ignorantiæ non prodest, si crassa & supina fuerit facti ignorantia, hominis nimirum fervi, c. ult. verf. dum tamen, de const. in 6. Plene hoc casu dispensari potest, c. Apostolicæ, 9. §. cæterum, si forte, de Cleric. excom.

Præterea dicta exceptio non prodest, si culpa ignorantia acciderit, quo minus scierit; vel si voluntaria sit ignorantia, dist. 37. c. ult. & dist. 38. in princ. si tale sit factum, quod oportuit ignorantem scire, c. q. 4. c. turbatur. §. notandum. c. quamvis, 10. de reg. jur nisi minor sit ætate, d. qu. 4. c. ult. §. finali.

Exceptio peremptoria ante litem contestatam frustra opponitur, c. 1. cum c. sequent. de litis contestat. in 6. Licet tamen eam in initio litis contestari, 3. quæst. 3. c. ult. §. fin. & quæst. 6. c. si quis Episcoporum in fin.

Vis exceptionis est, non ut condemnetur actor in id quod in exceptione deducitur, sed ut actionem excludat, c. 2. de ordine cognitionum, c. 2. de exceptionibus.

Exceptio falsi procuratoris & ante & post sententiam admitti potest, c. in nostra, de procur. Similiter de literis falsis, c. cum venerabilis, de exception.

Excipiens contra electum de calumnia jurare cogitur, c. cum dilectus, de elect.

Exceptio excommunicationis in qualibet parte litis opponi potest, c. exceptionem excommunicationis, de except.

Exceptio excommunicationis publicæ repellit Judicem de officio suo, ibid.

Exceptio contra testem ante sententiæ definitionem probanda, 1. 3. de exceptionibus.

EXCOMMUNICATIONIS definitio, 11. quæst. 3. c. ad mensam. §. vel sententia.

Excommunicatione nulla major pœna est in Ecclesia, 24. q. 3. c. corripiantur, vers. qua pœna.

Excommunicatio debitoris exceptionem ei non præstat, c. si vero, 24. vers. cum ad hoc debitum, de sent. excomm.

Medicinalis non mortalis est pœna, c. 1. in princ. de sentent. excommun. in 6. 24. q. 3. c. notandum. in fine.

Quinam excommunicationem incurrant.

Excommunicationem incurrit, qui percussores Clerici defendit, vel cum possit, eum a percussione non prohibet, c. quante, de sent. excommunic.

Excommunicationis pœnam ipso facto incurrunt etiam molestantes eos, qui electionem, vel beneficiorum collationem secundum eorum petitionem non fecerint, cap. sciant cuncti, 12. de elect. in 6.

Item Principes vel alii licentiam dantes occidendi, vel male excipiendi eos, qui proferunt & divulgant sententiam excommunicationis, suspensionis, sive interdicti contra ipsos, nisi re integra intra octo dies revocaverint sententiam, vel res ablatas propter hoc restituerint, excommunicationis sententiam incurrunt, in qua si permanserint per duos menses, absolvi nisi per Papam possunt, c. quicumque de sent. excomm. lib. 6.

Excommunicationis Forma.

Excommunicatio debet fieri in scriptis, ut & suspensio interdicti: secus faciens suspenditur per mensem ab ingressu Ecclesiæ, c. 1. de sent. excommun. lib. 6.

Excommunicatio non debet fieri sine monitione canonica, c. statuimus, & c. Romana, eod. tit.

Excommunicatio post appellationem non tenet, c. dilecti filio, de appellat.

Excommunicatus potest quis denunciari post mortem, c. si quis, de hæretic.

Excommunicationis sententia debet esse manifesta, & publica, c. per tuas, de sent. excomm.

Excommunicationis Vis, et Effectus.

Ab excommunicato domino liberantur servi, si post trinam denunciationem, & admonitionem satisfacere nolit, c. gravem, de pœnis.

Excommunicato non debet beneficium Ecclesiasticum conferri, nec potest illud sine dispensatione retinere, cap. postulastis, de Cler. excomm.

Excommunicatus quamvis agere non possit, conveniri tamen potest, ita tamen, ut per alium respondeat, cap. intelleximus, 7. de judic.

Excommunicatus scienter ordines suscipiens, deponitur in perpetuum, si est Laicus, cap. cum illorum, de sent. excommunicat.

Excommunicatus absolutionem contemnens, nec vetera beneficia retinere, nec nova acquirere potest ante absolutionem, c. cum bona, de ætat. & qualit.

Excommunicatio minor non impedit executionem officii, c. si celebrat. de Cleric. excomm.

Excommunicatio ligat, etiam admonitione non præmissa, c. sacro, de sent. excomm.

Excommunicatus potest appellationem prosequi, & literas impetrare, c. pervenit, de appellat.

Excommunicatus in dubio semper vitari debet, quia semper pro Judice præsumitur, c. per tuas, de sent. excommun.

Excommunicatus duobus casibus auditur ante absolutionem, ibid.

Excommunicatus ad osculum Papæ præbendum admissus, censetur absolutus, c. cum olim, de privileg.

Excommunicati testificari non possunt, c. veniens, de testib.

Excommunicatus nisi Papa scribat, non ideo censetur absolutus, c. si aliquando, de sent. excomm.

Excommunicato participans non admittitur ad ipsum denunciandum, c. in præsentia, de sent. excomm.

Excommunicatus propter debita, si inops sit, absolvitur cautione data, quod solvet, cum poterit, c. Odoardus, de solut.

Excommunicatus potest prædicari, & possunt ad bonum converti, & admoneri de correctione, c. responso, de sent. excommunic.

Excommunicatus publicus non debet ad dignitatem laicalem, vel secularem evehi, c. venerabilem, de electione.

Excommunicatus a delegato non potest absolvi, nisi a Papa, vel ab eo, qui succedit delegato in onere, & honore, nisi in mortis articulo, c. pastoralis, de off. Jud. ordin.

Excommunicatus publice Judex esse non potest, c. exceptionem, in fin. de exception. & c. ad probandum, de sentent. & re jud.

Excommunicatus notorius debet ab omnibus etiam privilegiatis vitari, c. cum & plantare, de privil.

Excommunicatus in cœmeterio sepultus exhumari, & ejici debet, c. ad hæc de privileg. & c. sacris. de sepult.

EXECUTIO sententiæ debet differri ad 30. dies propter deliberationem, 11. q. 3. cum apud.

de EXECUTORIBUS testamenti, & quatenus unus sine altero exequi possit, c. ult. §. fin. de testam. in 6. item de ratione ab executoribus testamenti reddenda, Clem. 1. eod. t.

Executores testamenti debent ad ejus executionem compelli, c. Ioannes, de testam.

Executio sententiæ si alicui tertio præjudicet, non mandatur, donec hic de jure suo docuerit, c. cum super, de sent. & re judic.

Executori debent literæ exhiberi, cap. cum contingat, de rescript.

Executio de beneficiis privandis fiet per episcopum, in cujus diœcesi est beneficiatus privandus, non ubi delinquitur, cap. postulasti, de foro compet.

EXEMPTÆ non sunt omnes Ecclesiæ Papæ censuales, nisi privilegia monstrent a subjectione Episcoporum esse liberas, c. recipimus, de privil.

Exemptus enim, ratione delicti vel contractus potest coram diœcesano conveniri, nisi locus ubi commissum est delictum, sit exemptus, c. 1. de privileg. lib. 6.

Exemptus non potest exemptum ad alienam diœcesim, ubi crimen sit commissum, compellere ad respondendum, ibid.

Illi non sunt exempti, quibus Papa solummodo dicit, Vos in filios Ecclesiæ Romanæ recipimus: sed illi tantum, qui nec excommunicari, nec suspendi, nec interdici a nemine possunt, præter a Papa vel ejus delegato, c. 1. de verbor. significat. lib. 5.

Exemptus in capite ratione membrorum ad Synodum veniat, c. ex ore, de privileg.

Exempti a diœcesano puniri non debent, c. sicut nobis, de suppl. neglig. prælat.

Exemptionis causa absolutus potest conveniri alia de causa, c. in causa, de caus. propriet. & possess.

Exemptus non est omnis, qui protectionis literas a Papa habet, c. in parte, 2. de privileg.

EXEQUIÆ Pompaticæ plus sunt solatia vivorum, quam subsidia mortuorum, 13. qu. 2. c. animæ.

EXHÆREDATIO suorum non debet fieri propter Ecclesiam, 17. q. ult. c. ult.

EXILII pœna per Judicem Ecclesiasticum infligi potest, c. ad audientiam, de crimin. fals.

EXPENSAS honestas potest Judex a partibus petere, c. cum ab omni, de vit. & honest. Cler.

In expensis condemnatus, in necessariis condemnatur, c. cum venissent, de eo qui mit. in possess.

In expensis condemnatur, qui possessionem illicite tenuit, c. ad hæc, de sequestr. poss.

In expensis condemnatur, qui temere aliquem ad judicium trahit, c. ex literis, de dol. & contum.

In expensis condemnatur, qui appellationem non prosequitur, c. irreprehensibilem, de appellat. c. 1. de appellat. in 6.

Condemnatur in expensis, qui formam electionis non probat, c. ult. de dolo & contum. lib. 6.

Qui in quarta testium productione deficit, condemnatur in expensis, c. ultra tertiam, de testibus. Item si falsas literas impetravit, & earum occasione expensas facit, c. ceterum, de rescript. Item qui injuste appellavit, c. ut debitus, de appellat.

In expensis condemnatur adversarius contumax ad judicium non veniens, c. cum dilecti, de dolo & contum.

Expensæ factæ circa electionem sede vacante, de bonis dignitatis resarciuntur, non capituli, sed prælatorum, c. ut debitæ, 45. de elect. & elect. potest.

de EXPOSITITIIS cap. unic. de infantibus, & languidis expositis.

Si infans expositus tollatur & educetur, servus educantis efficitur, dist. 87. c. ult. Sed contradicit c. unicum. §. fin. de infantibus expositis.

EXORCISTÆ, dist. 23. c. c. §. exorcista, & de modo ordinandi exorcistam, dist. 23. 1. exorcista. item de horum officio, dist. 23. c. 1. §. ad exorcistam.

Exorcizare non licet, nisi iis, qui ab Episcopo ad id sunt promoti, dist. 69. c. ult. & de consecrat. dist. 1. c. 1. §. sanctum ut legitur.

Exorcismo dæmonia ejicit, de consec. dist. 4. c. Sacerdotes.

EXPRESSA nocent, quæ non expressa non nocerent: sic multa per patientiam tolerantur, quæ si deducta fuerint in judicium, exigente justitia non tolerarentur, c. cum jamdudum, 18. §. fin. de præbendis.

F.

FABULÆ Poetarum Christianis non legendæ, 37. dist. c. ideo.

FACERE potest quis per alium, quod potest facere per seipsum, c. potest, 68. de reg. jur. in 6.

Qua

Quo quis facit per alium, hoc ipse fecisse videtur, *cap. qui facit, 72. de regul. jur. in 6.*

Quod alicui suo non licet nomine, nec alieno licebit, *c. quod alicui, 67. d. tit.*

Factum cuique suum, non alteri nocere debet, *c. nemo, 25. de regul. jur. in 6.*

Per Procuratorem quis factum in judicio proponere prohibetur, *c. postulasti, 14. de judiciis.*

Ex facto alterius alius conveniri non potest: nisi alius factum alterius ratum habuerit, *c. cum quis absque, 23. de sentent. excommun. in 6. c. ratihabitionem, 10. de regul. juris in 6.* quod si tamen nomine ratumhabentis non sit gestum, tunc ratihabitio ei non nocet, *dict. c. 23. §. fin. & c. ratum, 9. de regul. juris, in 6.*

Factum alterius alteri nocet, si jure repressaliarum incola pro incola conveniatur: quod limitatur in personis & rebus Ecclesiasticis, contra quas repressaliae concedi, vel extendi non possunt, *c. unic. de injuriis, in 6.*

Successori Ecclesiastico non praejudicat factum praedecessoris, *c. 2. de praescriptionibus.* Nisi in rem Ecclesiae sit versum. Nam successor in beneficio Ecclesiastico conveniri potest ex contractu e praedecessore suo in rem Ecclesiae inito. *c. 1. de solutionibus.*

Pro facto habetur, quoties per eum qui facere debet, non stat quo minus fiat, *c. imputari, 41. & c. cum non stat, 66. de regulis juris, in 6.*

FACULTATIBUS crescentibus, crescere potest numerus Canonicorum, *c. cum M. Ferrariens. de constit.*

FACILITAS veniae illecebra est delictorum, *c. ut Clericorum, de vit. & honest. Cleric.*

qui FALLENDI animum non habet, non mentitur, *22. q. 2. c. beatus. §. illi ergo.*

Qui falso accusere possint, vel non.

Qui falsum committit, *c. 1. in princ. de crimine falsi.* quod consistit in veritate occultanda & in mendacio dicendo, *dict. c. 2. in fin.* Nisi sine dolo malo, vel per errorem & ignorantiam quis falsum commiserit, *c. accedens, 8. de crimine falsi.*

Species falsi in literis commissi enumerantur, *c. licet, 5. eod. tit.*

Si quis Alchimiam exerceat, vel procuret, punitur, *cap. unic. de crimine falsi, in extrav. comm.*

Si instrumenta quis suppressit, vel adversariis tradidit, *22. qu. 2. c. si quis de Clericis, 1. & cap. si quis de Cleric. 2.*

Qui Justum injustum dicit, sanctum non sanctum, vel contra, aliove modo mentitur, *22. q. 3. c. si quis dixerit, c. si quis hominem, c. ne quis dicatis. c. unicuique.*

Qui falsas literas non destruxit, vel resignavit, *c. dura, 4. §. adjicientes, de crimine falsi.*

Qui literas Papae de manibus ejus, vel officialium ejus non recepit, *c. licet, 5. §. eos etiam, eod. tit.*

Qui circa pondera & mensuras falsum adhibuit, punitur, *c. ut mensurae, 2. de empt. & venditione.*

Qui monetam falsificavit, punitur, *c. unic. de crimine falsi in extravag. Joan. XXII. c. unic. de dilationib. in extravag. communib.*

Si mulier virili veste utatur, punitur, *distinct. 30. c. si qua mulier.*

Si pecuniam quis accepit ob accusandum vel non accusandum, ob dicendum, vel non dicendum testimonium, vel ob sententiam, *dict. c. unicuique. §. fin. cum c. sequente. 1. quaest. c. commissionis.*

De ponderibus, vide infr. eod. in Mensura.

Si falsum dixerit Testimonium, *3. quaest. 9. c. nihilominus, 4. quaest. 2. c. ult. §. qui falso.*

Nisi indignum ignorans dignum dixerit, *c. inito, de scrutinio.*

Si Testis dicta sua utrique parti prodit, *4. quaest. 2. c. ult. §. qui falso.*

Falsariorum poena.

Falsarii cum fautoribus, & defensoribus, ipso jure sunt excommunicati, *c. ad falsariorum, de crim. fals.*

Falsarii literarum Papae, nisi ab ipso vel de ejus mandato absolvi non possunt, nisi in mortis articulo, *c. dura. saepe, eod. tit.*

Falsificator literarum capituli, suspenditur ab officio & beneficio, *c. jam literis, de testibus.*

Contra falsitatem qualiter procedatur, vide in *c. movimus, de verbor. signific.*

Quot modis falsitas literarum Papalium dignoscatur, *vid. c. licet ad regimen. de crim. fal.*

FAMA pluris facienda unius testimonio, *c. super eo, de consanguin. & affinit.*

In probationibus etiam est famae habenda ratio, *c. cum causam, de probat.*

Fama tamen sola ad condemnandum non sufficit, cum testibus sit judicandum, *c. tuae nos, de cohabitat. Cler. & mulier.*

FAMES curat morbos, quos gula infert, *de consecrat dist. 5. c. nullus.*

FAMILIA cum patre excommunicato communicans, excusatur, *c. si vero, de sentent. excommun.* nisi in crimine quoque communicet, tunc enim non excusatur, *ibid.*

FAMILIARITAS nimia mulierum incitat antiqui hostis stimulos, *81. dist. c. oportet.*

FAVOR vel gratia saepius pretii loco succedunt, ideoque non minus favor pretio prohibetur, in beneficiis conferendis, vel esserendis, *cap. nemo, de simon. & c. grave, de praebend.*

In favorem alicujus constituta, adversus eum non sunt interpretanda, *c. quod ob gratiam, 61. de regul. juris in 6.*

FELICITATE peccantium nihil est infelicius, *23. q. 5. c. pervenit.*

FESTIS diebus neque juramenta praestari, nec pro pace jurari, neque placita seu justa poenam sanguinis inferentia, fieri debent, *c. 1. de feriis.*

Festis diebus necessitatis tantum causa operari licet, *c. licet, de feriis.*

Festa sanctorum ex terrae consuetudine veneranda sunt, *c. quoniam in parte, eod. tit.*

Festis diebus nec causae audiendae sunt, nec sententia ferri debet, nec processus etiam partibus consentientibus valet, *c. conquestus, eod. tit.*

FEUDA secularia in Ecclesia nulla sint, *c. cum decorem de vit. & hon. Cler.*

Feudi causa quando per Judicem Ecclesiasticum sit tractanda, *c. ex transmissa, de for. competen.*

Infeudare de novo neminem licet de rebus Ecclesiae, *c. ex parte, de feud.*

Feudum in dotem nemo dare potest, nisi sicut & ipse tenuit, *c. nuper, de donat.*

Feudatarius, sive Vassallus quamdiu fructus non percipit feudi, servire non tenetur, *c. 1. de feud.*

Infeudare potest Episcopus beneficium Ecclesiae ratione obsequii praestiti, *c. per tuas, de donat.*

Feudum Ecclesiasticum non licet vendere Laico sine consensu Episcopi, *c. verum quoniam, de for. comp.*

FIDES non deficit, *dist. c. c. firmum.*

Fides operatur per dilectionem, *de poenit. dist. 2. c. circum.*

Sine recta fide non valent bona opera, *24. q. 1. c. ubi. c. ubi sana.*

Quod ex fide non est, peccatum est, *28. q. 1. c. omnes. §. illud vero, de poenit. dist. 3. c. quaerat. §. nisi fides desit.*

Ad fidem quatenus quis sit cogendus, disseritur, *23. q. 5. c. ad fidem.*

Fidem praestari frustra sibi petit, qui eam non praestat, *c. frustra. 75. de reg. jur. in 6.*

Sine bona fide praescriptio non valet, *c. fin. de praescript.*

De fide pactionis, & consensus, vide *c. tua fraternitas, de sponsal. duor.*

In fide peccans dimitti potest, sed neuter eorum altero vivente cum alio contrahere matrimonium potest, *c. de illa, de divort.*

De fide dubitationes ad Papam sunt referendae, *c. veniens, de presbyt. non baptiz.*

Fides sacramenti, etsi ipsum sacramentum desit, ad salutem prodest, *c. debitum, de baptismo, & ejus eff.*

Fides adultero data de contrahendo matrimonio post mortem alteri, matrimonium contrahendum impedit, & contractum dirimit, *c. veniens, de eo, qui dux. in matrim.*

Contra fidem veniens punitur, sicut contra juramentum aliquid faciens, *c. pervenit, de fidejuss.*

FIDEJUSSOR contraria mandati actione consequitur, ut indemnis servetur, *c. pervenit, 2. de fidejussor.* quod fallit, si nondum solverit actor, *d. c. 3. q. 1. excep. 1.*

Quod si debitor diu in solutione debiti cessaverit, fidejussor indemnitatem consequi potest, *c. ult. d. tit.* ut & si debitor dissipare bona sua incipiet, *d. c. ult. vers. aut dissipare.* vel si actor sit condemnatus, *d. c. ult. vers. seu super hoc.* denique si actor a creditoribus molestatur, *c. constitutus, 3. d. tit. de fidejussor.*

Fidejussor jussu debitoris agere potest contra eum, pro quo fidejussit, *c. cum pro quo, de fidejuss.*

Fidejussoribus inserviens Clericus deponitur, *c. 1. eod. tit.*

Fidejussorem debet debitor indemnem servare, *c. pervenit, eod. tit.*

Religiosus Fidejussor esse non potest, nisi de licentia superioris, *c. quod quibusdam, de fidejussor.*

FILIUS Sacerdotis in Sacerdotio genitus non debet in Ecclesia patris sui ministrare, si Sacerdos est, *c. ad praesentiam, de fil. presb.*

Filius immediate non potest patri in beneficio succedere, *c. conquerente, eod. tit.*

Filius legitimus, & pater simul ministrare possunt uni Ecclesiae, *c. ad hoc, eod. tit.*

Filius Presbyteri ministrans potest partem beneficii retinere, *c. propositis, eod. tit.*

Filius poterit succedere patri, si sit temporalis vicarius, *c. consultatur, eod. tit.*

Filius non potest succedere patri per donationem Laici, *c. ult. eod. tit.*

Filius Episcopi legitimus potest non cum patre beneficium obtinere in una Ecclesia, & ad sacros ordines promoveri, *c. ad hoc, eod. tit.*

Filius non erit vicarius in Ecclesia, in qua pater antea personatum habuit, *c. ad extirpandas, eod. tit.*

Filii legitimi in seculo existentes ad sacros ordines, curas animarum, vel praelaturas sine dispensatione promoveri non possunt, *c. 1. eod. tit.*

Filii Canonicorum cum patribus in eadem Ecclesia Canonici esse non possunt, *c. cum decorem, de fil. presb.*

Filii

Jeju-

Jejunandum est sabbatho præcedenti, si in secundam feriam evenerint festa sanctorum, jejunia habentium, *c. 3. de observat. jejun.*

Jejunandum quando, & quibus temporibus & diebus, *c. 2. de observat. jejun.*

IGNORANTIA non habet locum in iis, quæ publice fiunt, *c. cum in tua, qui matrimon. accus. poss.*

Ignorantia quando excuset, & quando non, *vide in c. presbyterum, de homicid. & c. 2. de cogn. spirit. & cap. 2. de ord. ab Episcopo.*

Ignoranti tempus non currit, *c. licet de supplend. neglig. prælat.*

Ignorantiam allegans juramentum præstare tenetur, *c. si vero, de sermon. execution.*

ILLEGITIMOS solus Papa ad Episcopatus legitimat, *c. cum Vintoniensis, de elect.*

Illegitimi parentibus succedere non debent, *c. referente, qui filii sint legit.*

Illegitimi reputantur in gradu vel statu prohibito geniti, *c. cum inhibitio, de clandestin. desponsf.*

de IMAGINIBUS sanctorum, *de consecr. dist. 3. c. perlatum.*

Imagines sanctorum memoria sunt & recordatio præteritorum, *d. dist. 3. c. venerabiles.*

IMPEDIMENTUM justum excusat, *c. inter quatuor, de Cler. non resid.*

Impediens aliquem in jure suo condemnandus est in expensis, *c. accedens, de accusat.*

de IMPERATORIS electione, *c. venerabilem, 34. de electione, & clement. c. de jurejurando.*

De Juramento, quod præstat imperator. *d. clement. 0.*

Imperator vel Rex jura Imperii vel regni, etiam præstito jurejurando, nequit alienare, *c. intellecto, 32. de jurejurando.*

Imperatore mortuo jurisdictio Imperii vacantis ad quem pertinet, *c. unico, ne sede vacante aliquid innovetur.*

De judicio Imperatoris disputari non oportet, 19. *q. 4. c. si quis suadente. §. committunt.*

In Imperio non habet locum sanguinis successio, sed tantum electio, *c. venerabilem, de elect.*

Imperio vacante potest appellari ad Papam ob audientia vel instantia Judicis secularis, *c. licet, de foro compet.*

Imperatore major est Papa in temporalibus, *c. solicitæ, de major. & obed.*

Imperator Justinianus decrevit, ut sacri canones vim legum obtineerent. *c. 1. de jur. calumn.*

ad IMPOSSIBILE nemo potest obligari, *c. nemo, 6. de reg. jur. in 6.*

IMPUBERES possunt mortaliter peccare, *c. 1. de delict. puer.*

INCANTATOR, Incantatrix, 26. *qu. 5. c. Episcopi. §. illud etiam. c. quicumque. §. fin. cum cap. seq. item c. perveniat. item q. 7. c. admoneant, 26. q. 3. §. incantatores.*

de INCENDIIS puniendis, *c. si quis domum, 4. de injuriis, 23. q. 8. c. si quis membrorum, c. pessimam.*

INCESTUS matrimonium sequens illud non solvit, *de eo qui cognovit consang. per totum tit.*

de INCONSTANTIA dictorum factorumque, 22. *q. 4. c. unusquisque. §. fin. c. incommutabile. c. non semper. c. magnæ, de pœnitent. dist. 1. si agamus. c. quamobrem.*

INDULGENTIA non excedat annum unum, sive ob uno, sive e pluribus dedicetur Ecclesia, *c. cum ex eo, de pœnit. & remiss.*

Indulgentiam facere potest Episcopus in suo Episcopatu, *c. pen. eod. tit.*

Indulgentiarum formæ in literis ponendæ, *ibid.*

Indulgentiam aliorum Episcoporum, quibus & quando valet, *ibid.*

Indulgentiam dant Episcopi soli, *c. quod inter, eod. tit.*

INFIRMITAS duplex, 15. *qu. 1. in princ. §. porro infirmitas. c. illud relatum. §. itaque ut, usque ad §. furor. cap. concupiscentia.*

Infirmitas excusat a contumacia, *c. querelam, de procurat.*

Infirmitas magna solvit sponsalia, *c. quemadmodum, de jurejur.*

Infirmi carnes comedere possunt in Quadragesima, *c. 2. de observat. jejun.*

Infirmus jejunium solvens non peccat, *cap. quod non est, de regul. jur.*

Infirmo Episcopo datur coadjutor, similiter infirmus Episcopus omnia recipiat, quæ sanus reciperet, *c. 2. & c. ex parte, de Cler. ægrot.*

Infirmo Clerico dandus est etiam adjutor, *cap. de rectoribus, eod. tit.*

INFAMIÆ causæ enumerantur, 3. *qu. 7. in infames. §. porro infamia.*

Mulier, quæ intra annum luctus nuptias iterat, non notatur, *c. penult. & ult. de secundis nuptiis.*

Caret non infamat, *c. super his, 8. de pœnis.*

Condemnatus ex causa famosa notatur: quod fallit si nulla vel minima fuerit injuria, propter quam quis est condemnatus, *c. cum te ab, 23. de sententia & re judicata.*

Plures aliæ causæ infamiæ enumerantur, 6. *q. 1. c. summo. §. fin. cum c. seq.*

INIMICITIÆ bene loquendo extinguendæ. 11. *quæst. 3. cap. injustum. §. homines.*

Inimicus repellitur ab accusatione, *c. cum oporteat Episcopum, de accusat.*

Cum inimico habitans, ut & inimicus, ab accusando & testificando repellitur, *c. repellantur, eod. tit.*

INJURIARUM tenetur non solum is, qui fecit, sed is quoque, cujus dolo vel opera injuriam fecit, *de pœnit. dist. 1. c. si quis non. §. fin.*

Si matremfamilias, aut prætextatum prætextatamve affectatus fuerit, sive alicujus pudicitiam attentaverit, punitur, *de pœnit. dist. 2. cap. si quis eum masculum, in pr. & §. attentari.*

Si libellum, carmen, aut tale quid ad alicujus infamiam scripserit vel confinxerit, punitur, 5. *q. 1. c. 1. cum duob. cap. seq.*

Item si libellum famosum inventum non corruperit, punitur, *d. cap. 1. versic. & qui eam. & d. qu. 1. ult. §. si quis famosum.*

Si adversus aliquem manus levatæ sint, & sæpe territus sit, quasi vapulaturus, punitur, *d. dist. 1. c. si quis pulsatus.* quod fallit si jocose casu factum sit, non injuriæ faciendæ animo, 15. *q. 1. cap. illud. §. quare si quis.* item si quis liberum hominem pro servo sive per errorem ceciderit, 15. *qu. c. c. ult. d. §. si quis liberum.*

Injuriarum non tenetur, si reus errorem aperte confessus fuerit, ac revocaverit, *d. §. fin autem in eodem, vers. vel forte sciens.*

Neque tenetur si furiosus vel impubes injuriam fecerit, *d. cap. illud, in princ.*

Nec si quis nocentem infamavit. 5. *quæst. c. cap. quidam. §. sin autem in eodem*, vel si injuria remissa sit, 23. *quæst. 4. cap. si illic, in princ.*

In injuriarum actione tentanda prior est reconciliatio, quam ad sententiam perveniatur, *quæst. 4. cap. si illic ubi. vers. sin vero nihil.*

Injuriarum actione damnatus fit infamis: nisi modica fuerit injuria, *cap. cum te, 15. de re judicata.*

INITIO vitiosum, tractu temporis non convalescit, *cap. non firmatur, 18. de reg. jur. in 6.*

Vix bono peraguntur exitu, quæ malo inchoata sunt principio, *dist. 61. cap. miramur. §. principatus. item 1. quæst. 1. cap. principatus.*

Quod initio vitiosum non est, ex post facto non vitiatur, *c. factum, 37. de reg. jur. in. 6.*

INOPIA debitoris invitum tedit actionem, *c. olim, 66. de restitut. spoliat.* potest tamen Laicus debitor incarcerari: in Clerico debitore secus est, qui præstito jurejurando de solvendo, si quando potuerit, dimittitur, *c. Odoardus, 3. de solutionib.*

INQUILINUS in quibus casibus expelli potest, *vide in c. propter sterilitatem, de locat. cond.*

INQUISITIO non debet fieri, nisi de eo, qui est malæ famæ, *c. cum oporteat, de accus.*

In inquisitione litis contestatio non usurpatur, *c. accedens, de accus.*

Per inquisitionem solam Prælatus non deponi, sed ab administratione tantum removeri potest, *ibid.*

Inquisitorum jurisdictio extendit se ad ea, sine quibus inquisitio fieri non potest, *c. olim, eod. tit.*

Pendente inquisitione non tenentur subditi Prælato, contra quem fit inquisitio, obedientiam præstare, nec potest Prælatus tunc quicquam in præjudicium inquisitionis statuere, *ibidem.*

Inquisitio valet & in inferiores & in superiores, *c. qualiter, & c. ult. de accusat.*

Inquisitio fieri debet in publicis criminibus, nec Judex actor est, sed sola fama, & ideo litis contestatione non est opus, *ibid.*

Inquisitio fit tantum circa præsentes, *c. illa Præpositorum, eod. tit.*

Inquisitio suscipitur tantum ex relatione gravium personarum, *c. qualiter, de accusat.*

Per inquisitionem nullus deponitur, sicut in accusationibus fieri solet: nisi in simonia & similibus, *eod. c.*

Inquirendi quid debeant jurare & qualiter, *c. illa Præpositorum, eod. tit.*

In inquisitione qualiter sit procedendum, *vide in c. per tuas, de simon.*

INSTITUTIO pertinet ad Episcopum, cujus est jus patronatus, *c. si vero, de jur. patron.*

Institutiones & destitutiones non debet facere Episcopus sine capitulo suo, *c. novit, de iis quæ fiunt a Prælat. sine consens. cap.*

In Institutionibus non debet esse beneficiorum successio, *c. ad decorem, de institut.*

Institutio per Laicum solum facta non valet, *c. ut tua, de fil. presbyt.*

Institutio Presbyterorum in Ecclesia baptismali in plebe & capella pertinet ad Episcopum, *c. cum olim, de præscript.*

Instituendi sunt idonei, etiam undecunque sint, *c. ad decorem, de institut.*

INSTRUMENTO amisso contenta in eo probari possunt per testes, & quod fuerit sine vitio, *c. cum olim, 10. de privileg.*

Instrumento publico creditur ubicunque terrarum, *c. ad audientiam, de præscript.*

Instrumenta inveterata vel alias consumpta possunt per Judicem ordinarium renovari, *c. si instrumenta, de fid. instrument.*

Instrumenta subscriptionem testium non habentia, vel manu propria conscripta, non valent, *c. scripta vero, eod. tit.*

Instrumento non potest derogari per testes, *c. illud, de præsumpt.*

Instrumenta transsumpta non valent, nisi originalia diligenter examinata & perfecta fuerint, *c. de fid. instrum.*

Unius

Unius literæ defectus in instrumento illud non vitiat, c. *ex parte*, *eod. tit.*

Instrumenta, & testes parem in litibus potestatem habent, c. *cum Joannes*, *de fid. instrum.*

Sub instrumentorum nomine & testes continentur, c. *pervenit. de test. cog.*

Instrumento debita forma carenti non creditur, c. *quod super his*, *de fid. instrum.*

Instrumentis potest per testes, qui instrumento subscripserunt, derogari, c. *cum Joannes*, *eod. tit.*

Instrumenta contraria proferens sibi obest, c. *imputari*, *eod. tit.*

Instrumentum deletum vel interlineaturam habens non valet, c. *inter dilectos*, *eod. tit.*

Sub instrumentorum novorum prætextu non debent lites resuscitari, c. *tenor*, *de sent. & re judic.*

Instrumentorum falsorum obtenta sententia lata ad viginti annos usque retractari potest, c. *cum venerabilis*, *de except.*

Cui reddenda sint instrumenta.

Instrumenti copia facienda est adversario postulanti, c. *contingit*, *de fid. instrum.* & c. *quoniam contra*, *de probat.*

Instrumentis vel privilegiis utens tenetur ea edere petenti, c. *contingit*, *de fid. instrum.*

Instrumenta legi debent coram parte adversa, *eod. c.*

INTERDICTUM generale privilegiati observare tenentur, non obstante privilegio, c. *petiistis*, *de privileg.*

Interdictum non servatur, nisi a capitulo indictum, c. *quæsivit*, *de his quæ fiunt a major. parte Cap.*

Interdicto durante, possunt nihilominus Clerici in cœmeterio sepeliri, si bene interdictum servarunt, c. *quod in te*, *de pœnit. & remiss.*

Interdicto qualiter sint horæ dicendæ, & quæ sacramenta sint interdicta, *ibid.*

In interdicto generali conceditur Episcopis divina celebrare januis clausis, non pulsatis campanis, exclusis interdictis, c. *quod nonnullis*, *de privileg.*

In interdicto generali non est denegande pœnitentia cruce signatis, & peregrinis, c. *quod in te*, *de pœnit. & remiss.*

Interdicto generali durante, interdictis & excommunicatis prædicare licet, & confirmare baptizatos, c. *permittimus*, *de sent. excommun.*

In quovis interdicto excipiuntur baptismus puerorum, & pœnitentia morientium, & viaticum, c. *non est*, *de sponsal.*

Interdicto durante celebrantium pœna habetur, *in cap. postulastis*, *de Cleric. excommunicat.*

Interdicto loco ab homine potest quis uti privilegio, sed non in loco, qui jure interdictus sit, c. *ex parte*, *de privileg.*

Interdictum ferentes in privilegiatos puniendi sunt, c. *quanto amplius*, *eod. tit.*

Interdictum non servantis pœna, c. *petiistis de privil.*

INTERFECISSE videtur, qui liberare potuit & noluit, c. *sicut dignum*, *de homicid.*

Interfectores, & eorum defensores pari sunt afficiendi pœna, *ibid.*

Interficiens furem quando sit in culpa, *ibid.* & c. *si perfodiens*, *eod. tit.*

Si INTERIERIT res quæ petitur, tunc exceptione defenditur, si interpellatus exceptione se tueri potuit, c. *non est 60. de reg. jur. in 6.* item si alias, non tunc in mora fuerit, c. *mora. 33. eod. tit.*

INTERPRETARI. Ejus est jus interpretandi leges, cujus est & jus ferendi, 25. q. 1. c. *ult.* §. *quanquam.*

Leges priores, quamvis abolitæ, in posterioribus interpretandis adhiberi possunt, c. *fuerunt.* §. *paulatim*, *dist.* 7.

Interpretatio semper in meliorem partem facienda, c. *cum in*, *de testibus.*

Interpretatio adhibenda est plena in contractibus, plenior in testamentis, plenissima in beneficiis, c. *cum dilecti filii*, *de donat.*

Interpretari debet Papa statuta sui prædecessoris, c. *super quæstionum*, *de off. Jud. deleg.*

Interpretatur Papa dubias verborum sententias, c. *in his*, & c. *seq. de verb. signif.*

Interpretatio fieri debet, ut prosit, non ut obsit, c. *in his de privileg.*

Judex dubia instrumentorum interpretatur, c. *cum dilecti filii*, *de donat.*

de IRA Dei, *de pœnit. dist.* 3. c. *productior.* §. *fin.*

JUDÆI novas synagogas non faciant, veteres tamen illis resarcire permissum, c. *Judæi*, *de Jud.*

Judæi claudent ostia, & fenestras suas in die Parasceves, c. *quia super*, *eod. tit.*

Christianus Judæo serviens excommunicatur, c. *Judæi*, *eod. tit.*

Judæus conversus possessiones suas prius habitas non amittat, *ibid.*

Judæi ad fidem non sunt cogendi, c. *sicut Judæi*, *eod.* 1.

Judæorum ritus, & festivitates non impediantur, c. *sicut*, *eod. tit.*

Judæo nullus noceat sine auctoritate superioris, *ibid.*

Judæi Christianas nutrices non habeant, c. *etsi Judæos*, *eod. tit.*

Judæum percutientis pœna, c. *postulasti*, *eod. tit.*

Judæi habitum a Christianis distinctum gerant, *cap. in nonnullis*, *eod. tit.*

Judæi publicis officiis non præferantur, c. *cum sit*, *eod. tit.*

Judæi servus ad fidem conversus liber fit, c. *nulli Judæo*, *eod. tit.*

Judæi solvant prædiorum decimas, c. *quanto amplius*, *de usur.*

Judæi compelli possunt ad immodicas usuras restituendas, c. *post miserabilem*, & c. *quanto amplius*, *eod. tit.*

Judæus conversus filium Judæum petere potest, c. *ex quorundam*, *de Judæis.*

Judæus conversus ad Ecclesiasticum beneficium promoveri potest, c. *cum te*, *de rescript.*

JUDEX c. 10. §. *Judex*, *de verb. signif.*

A Judice factum, quod ad officium ejus non pertinet, ratum non est, c. *ea quæ fiunt 26. de reg. jur. in 6.*

Si Judex litem suam fecerit, & male judicaverit, punitur, c. *de fin.* & *re jud.* 11. q. 3. c. *temerarium*, *si quis deserit*, c. *moleste*, §. *fin. cum seq.*

Judicis potestas non expirat, si per cavillationem causa ultra triennium prorogetur, c. *venerabilis*, *de judic.*

Judicis Officium.

Judices qualiter se habere debeat ad partes, c. *cum P. de Burg.*

Judex solum de re, quam cognoscit, judicare debet, c. *cum semper de caus. propr. & poss.*

Ex singulis tamen evidentibus judicium fieri potest, c. *pastoralis*, *eod. tit.*

Judex sine suo conjudice procedere non debet, c. *sollicitudo*, *de rescript.*

Judicis Ecclesiastici est viduas defendere, c. *ex parte*, *de foro comp.*

Judicis officium est reo libellum dubium interpretari, c. *significantibus*, *de libell. oblat.*

Judex in tenebris judicare non debet, c. *consuluit*, *de offic. deleg.*

Judex interlocutoriam mutare potest, c. *cum cessante*, *de appell.*

Judex suspectus, vel inimicus esse non debet, c. *secundo requiris*, *eod. tit.*

Judex debet per se ipsum cognoscere, c. *super quæstionum*, *de off. Jud. deleg.*

Judex potest, & debet supplere partibus ea, quæ juris sunt, c. *bonæ memoriæ*, *de postul. Præl.*

Judicis arbitrio relinquitur numerus testium, c. *cum causam*, *de testib.* tempus comparendi, *cap. consuluit*, *de offic.* induciæ citatoriæ, c. *quoniam*, *ut lit. non contest.* tempus & pœna pœnitentiæ, c. *significavit*, & c. *quæsitum*, *de pœnit. & remiss.*

Judex, ad quem appellatum est, potest sententiam prius latam in quibusdam infirmare, & in quibusdam confirmare, c. *quod ad consultationem*, *de sent. & re jud.*

Judex quilibet debet habere tabellionem, vel duos viros idoneos, c. *quoniam contra*, *de probat.*

Judex debet operam dare, ut persona in judicio agens vel defendens sit legitima, c. *causam*, *de judic.*

Judex Ecclesiasticus in quibus causis etiam secularis Judicis officium subire potest.

In causis peregrinorum, & pauperum, c. *ex parte*, 2. *de for. comp.*

Item si vacat imperium, c. *licet*, *eod. tit.*

Item si Judex secularis negligenter justitiam administret, c. *ex tenore*, *eod. tit.*

Item si sit terra Ecclesiæ, c. *si duobus*, *de appell.*

Item ubi consuetudo invaluit, ut Ecclesia judicet de maleficiis, c. *cum sit generale*, *de for. comp.*

Item in denunciatione criminis, c. *novit. de jud.*

Item ratione connexionis, ut de jure patronatus, *cap. quanto*, *de jud.* & c. *de prudentia*, *de donat. inter vir. & uxor.* & c. *per venerabilem*, *qui filii sint legitimi*. ubi simul etiam docetur, quando Judex ad spiritualia, & temporalia legitimat.

Judex ex quibus causis recusari queat.

Judex recusari potest, si sit adversario familiaris, c. *insinuante*, & c. *super quæstionum*, *de off. deleg.*

Item si ab eo appellatum sit, c. *ad hæc si*, *de appell.*

Item si sit adversarii consanguineus, vel commensalis, c. *accedens*, *ut lite non contest.* & c. *causam*, *de off. Jud. deleg.*

Sine justa causa Judex recusari non potest, c. *cum specali*, *de appellat.*

IUDICIUM, c. 10. ¶. *vocatur autem.* & §. *judicium in extravag. comm. de judiciis.*

In judiciis non est acceptio personarum habenda, c. *in judiciis*, 12. *de reg. jur. in 6.*

Judicium est triplex, c. *per venerabilem*, *qui filii sint leg.*

In judicio non debet distinctio personarum fieri, c. *novit*, *de judic.*

In judicio quæ personæ requirantur, c. *forus*, *de verb. sign.*

In judicio contraria asserenti non creditur, c. *dilectus*, *de temporibus ordinat.*

In judicio uno facta fidem faciunt in alio, c. *cum ad sedem*, *de restit. spoliat.*

In judicio non proceditur, nisi contra victum, vel contumacem, *c. inter quatuor, de major. & obed.*

Excommunicatus in judicem conveniri potest, & per alium respondere, *c. intelleximus, de re jud.*

Clerici in judicem seculari respondere non tenentur non obstante quavis consuetudine, *c. cler. de judic.*

Judicio seculari traditur Clericus incorrigibilis degradatus, *c. non ab homine, eod. tit.*

Res judicata vim legis non habet, nisi Pontifex Maximus sententiam tulit, *c. in causis, 19. de sent. & re jud. vers. cum in similib. casib.*

JURAMENTUM non est obligatorium contra bonos mores praestitum, *c. non est, 58. de reg. jur. in 6.*

JURGIUM, *c. in. §. jurgium, de verb. signif.*

JURIS civilis origo, *dist. 7. c. 1. cum duob. seq.*

Juris Pontificii origo, *dist. 15. cap. 1. cum seq.*

Jus dictum est, quia justum, *cap. jus generale, §. jus autem, dist. 1.*

Jus quid, *cap. jus dictum, 12. de verb. significat.*

Differunt jus & lex, quemadmodum genus & species, Lex enim juris species dicitur, *d. c. jus generale, in princ.*

Jus dividitur in naturale, gentium & civile, *dist. 1. in princ. & cap. jus autem, dist. 11. cap. catholica.*

Dividitur in divinum & humanum, *dist. 1. cap. omnes leges. dist. 8. cap. 1.*

Dividitur in jus personarum, rerum & actionum. Ad jus personarum pertinet jus maris & feminae. Mas autem dicitur ad imaginem Dei creatus, foemina non item. Ideoque haec velari caput jubetur, *33. q. 5. c. haec imago. c. mulier.*

Jus aliud publicum, aliud privatum dicitur, *dist. 1. cap. penult.* Eadem legum divisio, sed alia sententia habetur, *19. q. 2. c. duae sunt.*

Jus dividitur in scriptum & non scriptum, seu leges & mores, *dist. 1. cap. jus generale.*

Juris naturalis definitio, *dist. 1. c. 1. §. jus naturale, dist. 8. c. non est peccatum. §. his itaque respondetur, d. dist. 1. cap. jus naturale.*

Species juris naturalis est rerum communio, *dist. 8. in princ. cum cap. 1. seq.* & ibidem de differentia juris naturalis & civilis. Sed & alia differentia est, quod naturale jus vetustius sit, *dist. 5. in §. naturale.* item quod naturale sit dignius, *d. §. naturale. & d. c. 1. §. fin.*

Jus gentium, *dist. 1. c. jus gentium.* item hujus species est jus militare, *de quo dist. 1. cap. jus militare.*

Juris civilis definitio, *dist. 1. cap. jus civile.*

Species juris civilis est rerum proprietas, seu distinctio dominiorum, *dist. 8. in princ. cum 1. seq.*

Differentia juris civilis & naturalis est, quod civile jus sit posterius, *c. ult. §. naturale ergo, dist. 6.*

Jus civile in unaquaque civitate appellatur proprium Quiritum, *dist. 1. cap. ult.*

Divisio juris civilis in scriptum & non scriptum, *dist. 1. cap. jus generale, in fin. distinct. 12. c. Ecclesiasticorum.*

Species juris scripti enumerantur, *dist. 1. c. 1.*

Definitio juris non scripti habetur, *dist. 1. cap. non est, cap. consuetudo, in princ. §. vocatur autem.*

Juris legumque retinendi usus est coercitio humanae audaciae, & nocendi facultatis, *dist. 4. c. 1. cum seq 23. q. 5. c. non frustra.*

Jure disceptare, *c. forus, 10. §. cum autem, de verb. signific.*

Juri suo quilibet renuntiare potest, *c. si diligenti, de for. compet.*

Jus commune ubi non invenitur expressum, proceditur ad aequitatem, *c. ex parte, de transact.*

Jure quod quis in alterum statuit, ipse uti debet, *cap. cum omnes, de constit.*

JUSJURANDUM est illicitum vel per metum extortum, ad id relaxandum aliter competit, *exemplo c. pervenit, 1. c. si vero aliquis, 8. c. verum, 15. in princ. c. sicut, 19. in princ. vers. cum a praedicto, de jurejurando.* Nisi jusjurandum servari possit sine interitu salutis aeternae, *dist. c. 8. §. dominus sibi.*

De modo relaxandi jurisjurandi, *c. verum in ea, 15. §. caeterum, de jurejurando.*

Juramento mulieris, allegantis quendam cum ipsa matrimonium contraxisse, non creditur, nisi per testes probetur, *c. mulieri, de jurejurando.*

Juramentum debet habere tres comites, *cap. etsi Christus, de jurejurando.*

Jusjurandum servandum est, nisi vergat in aeternae salutis dispendium, vel per superiorem relaxetur, *cap. si vero. & cap. venient. eod. tit.*

Juramentum contra possessionem emissum non tenet, *cap. in literis, de jurejurando.*

Juramentum illicitum non obliget, & taliter absolvendi sunt cum poenitentia, *cap. cum quidam, eod. tit.*

Juramentum aliquando recipit interpretationem, *cap. brevi, eod. tit.*

Juramento subintelligitur semper haec tacita conditio, quod observabitur, si sit observandum, *cap. quemadmodum, eod. tit.*

Juramentum Episcoporum in consecratione eorum, *c. ego N. eod. tit.*

Juramentum contra jus canonicum, vel Ecclesiam factum non tenet, sed potius est perjurium, *c. si diligenti, de for. comp. & c. sicut, de jurejurando.*

In juramento illicito consulendus est superior, *c. venerabilem, de elect.*

Jurans mihi fidelitatem, & per consequens meis fidejussoribus, non tenetur iterum jurare, *cap. veritatis, de jurejurand.*

Jurans de contrahendo matrimonio tutius implet, quam aliud quaerat, *c. commissum, de sponsal.* ad illud implendum compellendus non est, *cap. requisivit, eod. tit.*

Juramentum non exigat Episcopus a Clericis suis, nisi cum committit eis beneficium Ecclesiasticum, *cap. nullus Episcopus, de jurejurando.*

Jurans de usuris solvendis ad ejus praestationem tenetur, sed restituenda est, *c. debitores, eod. tit.*

Ubi perjurium timetur, ad juramentum nemo cogi debet, *cap. 2. de cohabit. Cleric. & mulier.*

Jurare possunt Monachi in causis monasterii sui, *cap. etsi Christus, de jurejurando.*

Juramenta testium possunt remitti partibus consentientibus, *cap. tuis quaestionibus, de testibus.*

Juramentum ad casum inopinatum extendi non debet, *cap. cum nos, de Eccles. aedific.*

Jurans se contra me non acturum, potest nihilominus pro Ecclesia contra me agere, *cap. petitio, de jurejur.*

Jurans se edita statuta servaturum, ad futura non obligatur, *cap. penult. eod. tit.*

Juramentum non exigitur, nisi cum aliae probationes desint, *cap. sicut consuetudo, de probat.*

Juramento non obligantur minorennes, *cap. in praesentia, eod. tit.*

In juramento intelligitur semper jus superioris exceptum, *c. venientes, de jurejur.*

Juramentum qualiter deferatur reo vel actori, *c. fin. eod. tit.*

Juramentum non dicitur violatum, cum in melius mutatur, *cap. pervenit, 2. eod. tit.*

Juramenta Clerici Laicis praestare non debent, nisi temporale quid ab eis teneant, *c. nimis de jurejur.*

JUSTITIA, *c. forus, 10. §. vocatur autem, de verb. signific. 14. q. 5. c. ubi sana.*

JUXTA, *c. Abbate, 25. de verb. signific.*

L.

LÆDERE alium non licet: delictum personae non debet in detrimentum Ecclesiae redundare, *c. delictum, 76. de reg. jur. in 6.*

Mutare consilium quis non potest in alterius detrimentum, *c. mutare, 33. de reg. jur. in 6.*

LAICI unde dicti, *12. q. 1. c. duo sunt, §. aliud vero.*

Laici non debent assumi loco Canonicorum, nec de rebus Ecclesiae disponere, *cap. quanquam, de decim.*

Aliquando tamen Laici in Clericos potestatem habere possunt, sed id tantum auctoritate Ecclesiae, *cap. ad falsariorum, de falsi. & c. cum non ab homine, de judic.*

Laicus jurisdictioni alienae se submittere potest, Clericus non item, *cap. significasti, de for. compet.*

Laici de jure patronatus cognoscere non possunt, *cap. quanto, de judic.*

Laicus potest Episcopum vel Clericum denuntiare, vel accusare, *cap. cum juventute, de praesumpt.*

Laici nihil Ecclesiasticis dare possunt sine consensu Episcopi, *c. quod autem, de jure patron.* Recipientes enim crimen sacrilegii incurrunt, *c. causa, de verb. signific.*

Laicorum statuta contra libertatem Ecclesiae sine consensu Ecclesiae non valent, *c. quae in Ecclesiarum, de constit.*

Laici quibus casibus respondere tenentur coram judicio Ecclesiastico, *vide in c. novimus, de verbor. signif.*

Laicus contra Clericum ferre testimonium non debet, accusare tamen potest, *c. de caetero, de test.*

LECTIO librorum sacrorum & usus, *dist. 38. c. sicut. c. nunc. c. quae ex.*

LECTORES, *distinct. 21. c. Cleros. §. lectores,* & de officio lectorum, *dist. 25. c. 1. §. lectores. dist. 23. c. 1. §. ad lectorem.*

De modo ordinandi lectorem, *dist. 23. c. lector.*

Lector debet esse viginti quinque annorum, *20. qu. 1. c. placuit, in fin.*

Lector orare ubi non debet, *dist. 23. c. non oportet.*

LEGATUS ad plures provincias, in una degens, potest & de aliis judicare, *c. novit, de offic. leg.*

Legatus non a latere Papae, absolvere non potest excommunicatos in sua vel alia provincia, nisi de licentia speciali sibi a Papa collata, *c. excommunicatis, eod. tit.*

Legati constitutio in sua provincia perpetuo durat, *c. animus dubium, eod. tit.*

Post legati recessum non durat commissio causarum, nisi citatio facta sit eo in provincia existente, *ibid.*

Legatus potest conferre Ecclesias vacantes, *c. dilectus filius, eod. tit.*

Legatus mandatum Papae interpretari potest, *c. 2. de postulat. praelat.*

Legato speciali praesente, legatus generalis cessat, *cap. volentes, de offic. legat.*

Legatus dispensare potest in causa matrimoniali, *cap. quod dilectio, de consanguinit. & affinit.*

Legatus Ecclesias & praebendas dare potest invito patrono, *c. dilectus filius, de offic. legat.*

Legatus potest cognoscere de causis suffraganei per simplicem querelam, *c. 2. eod. tit.*

Legatus generalis non potest sententiam secundum formam mandati a judice delegato latam removere, *c. studuisti, eod. tit.*

Legatus non debet se intromittere de causa ad Papam transmissa, *c. licet, eod. tit.*

Legato Papae tenentur omnes subvenire, nec valet contra hoc praescriptio, nisi habeant privilegium speciale, *c. accedentes, de praescript.*

LEGIS definitio, *dist.* 2. *c. lex est. Instit. de jure naturali.* §. *scriptum. vers. lex est. dist.* 1. *c. lex est.*

Species aliquot legum enumerantur, *dist.* 2. *c. quaedam, cum duob. sequentib.*

Cum lex in praeteritum quid indulget, in futurum vetat, 3. *qu.* 7. *c. quaeris a populis. c. exiguum. c. donatum.* §. *fin.*

De Legislatione. Translato Sacerdotio, legis quoque ferendae potestas transfertur, *cap. translato*, 3. *de constitutionib.*

Quae in legibus ferendis attendenda, definitur, *dist.* 4. *c. facta.* §. *praeterea*, *cum c. seq.*

De Legum institutione et confirmatione differitur, *dist.* 4. 1. *in istis temporalib.* §. *leges.*

Legis auxilium frustra invocat, qui committit in eam, *c. bonae memoriae. de elect.*

Leges civiles audientes Praelati, & curam animarum habentes, vel sacerdotes, excommunicantur, *c.* 3. *ne Clerici. vel Monach.*

Idem est de Monachis physicam audientibus, *ibid.*

Legibus Imperatorum Galli non utuntur, nec Parisiis jure leguntur, ut Theologiae studium amplietur, *c. super specula, de privileg.*

LEGITIMARI non potest per subsequens matrimonium in adulterio natus, *c. tanta prafertarum, qui filii sint legit.*

Illegitimi reputantur nati ex his, qui in gradu prohibito, & ignorantes clandestine contrahunt, *c. cum inhibitio, de clandestin. despons.*

Plura de legitimatione & legitimitate, vide infra eod. in liberi.

LEPRA conjugatos non separat, *c. quoniam, de conjug. lepros.*

Lepra non obstante, sanus debitum naturale solvere tenetur, *ibid.*

Leprosi seorsum habitare debent, *c.* 2. *eod. tit.*

Lepra superveniente, sponsalia contrahentes non coguntur matrimonium consummare, *c. litteras, eod. tit.* & *cap. quemadmodum, de jurejur.*

Leprosus matrimonium contrahere non prohibetur, *cap. quoniam nemini, de conjug. lepros.*

Leprosus missam non celebret, *c. tuae nos, de Cleric. aegrot.*

Leproso Clerico dandus est coadjutor, *c. tuae nos, eod. tit.*

LEVITÆ, *distinct.* 21. 1. *Cleros.* §. *Levitae.*

LIBELLUS in causis omnibus offerri debet, *c.* 1. *de libell. oblat.*

Libellus ad respondendum canonice conficitur, *ibid.*

In libello conventionali causa exprimi debet, *c. dilecti filii, eod. tit.*

In libello actio specificare debet quid petit, *c. signif. eod. tit.*

Libello inepto oblato, reus ab instantia judicii absolvitur, sed non a causa, *c. examinata, de judic.*

de **LIBERALITATE**, quis ejus sit modus definitur, *dist.* 86. *c. donare, cum duob. sequentib. c. non satis, cum sequentib. usque ad c. qui dementiam.*

LIBERI unde dicantur, 32 *q.* 4. *c. liberi in princ.*

Liberi parentibus reverentiam & obsequium debent, 33. *q.* 3 *c. ostende*, etiam in divinis, *dist.* 90. *c.* 1.

Si alter conjugum ad fidem Christianam redeat, altero in haeresi manente; apud conversum filii alendi & educandi sunt, *c.* 2. *de conversione infidelium.*

Liberi naturales dicuntur, qui non ex justis nuptiis sunt procreati, 32. *q.* 4. *c. ult.* §. *naturales.* Nisi publice in facie Ecclesiae sine contradictione matrimonium sit contractum, *c. cum inter*, 2. *c. pervenit*, 11. & *c. ex tenore*, 14. *qui filii sint legitimi*: si tamen uterque parens vitium matrimonii sciverit, sunt tantum naturales, *c. ult.* §. *si quis vero, de clandestine desponsat.*

Legitimi sunt, si parentes infideles, qui injustas nuptias contraxerint, postea ad fidem sint conversi, *c. ult. qui filii sint legitimi.*

Naturales liberi matris, non patris conditionem sequuntur, 32. *q.* 4. *c. ult.*

Naturalis filius per subsequens Matrimonium legitimatur, *c.* 1. *qui filii sint legitimi.* Nisi filius sit adulterinus, *c. tanta est*, 6. *eod. tit.*

Naturalis legitimatur per Rescriptum Papae, *c. per venerabilem*, 13. *qui filii sint legitimi.* Nisi filius sit adulterinus, *dict. c.* 13. §. *fin.*

Naturales aeque ac legitimi honesti esse possunt, 31. *qu.* 4. *c. sicut sanae.* §. *undecunque.*

Actio, quae quaeritur, utrum quis legitime natus sit, apud Ecclesiasticum Judicem competit, non civilem, quamvis incidenter proponatur, *c. lator*, 3. & *c. causam*, 7. *qui filii sint legitimi.*

De Probatione si quaeratur utrum naturalis, an legitimus sit filius, *c. per tuas*, 12. *eod. tit.*

LIBERTAS Ecclesiae praescribi potest, *c. ex ore sedentis, de privileg.*

Libertate fruens per decennium liber judicandus est, *c. licet, de conjug. servor.*

Libera si sciens cum servo contrahit, valet matrimonium, *c. illud, de praescr.*

Ex liberta natus vel libera in servitutem redigi non potest, *c.* 1. *de nat. ex lib. ventr.*

Libertus potest per ingratitudinem in servitutem redigi, *c. de famulis, de serv. non ordin.*

In favorem libertatis est sententia ferenda, *c. licet, de conjug. servor.* & *c. ult. de sent. & re judic.*

Filius quoad libertatem, matris sequitur conditionem, *c. ult. de serv. non ordin.*

qui **LIBRI** sint legendi, vel non, *dist.* 15. *c. sancta*. §. *item nonnulli subjiciendum, usque ad* §. *caeterum.*

Quo tempore singuli libri legendi, *d.* §. *caeterum, usque ad fin.*

Veterum librorum fides ex Hebraeis, novorum ex Graecis voluminibus petenda, *dist.* 9. *c. ut veterum.*

Si quid parum rationabile in libris Canonicis invenitur, quid de eo censendum sit, *d. dist.* 9. *ego solis.* & *c. si ad scripturas.*

LIS unde dicta, *c. forus.* 10. §. *lis. de verb. signif.*

Lis mota, *c. ex parte*, 30. *eod. tit.*

Litis contestatio fit non per positiones, & ad eas responsiones, sed per petitionem in jure propositam, & responsionem secutam, *c. unic. de litis contestatione*, *cap. quoniam*, 54. §. *licet autem, de electione.* Quod autem dicitur, per responsionem secutam fieri litis contestationem, id intelligendum de responsione, quae in negando, non in distinguendo consistit. Nam per exceptionem, quamvis peremptoriam, quae in distinguendo consistit, non fit litis contestatio, *c. si oblata*, 2. *de litis contestatione*, *in* 6.

Omissa litis contestatione, processus est nullus, *dict. c. unic. vers. quia litis contestationem non invenimus esse factam.* & *d.* §. *licet autem.* Fallit si non jure actionis, sed officio Judicis proceditur *c. Judicis*, 2. *de officio Judicis.*

Viginti dierum dilationem habet reus ad litem contestandam, 3. *qu. ult.* §. *offeratur.*

Res Litigiosa prohibetur alienari, *c. Ecclesia.* 3. *ut lite pendente nihil innovetur*, 12. *q.* 1. *c. ult.* Nisi res aequivalens in locum rei alienatae substituatur, *dict. c.* 3. & *cap.* 4. *eod. tit.*

De re litigiosa sequestranda. Sequestratio regulariter prohibita est. Nisi possessor ejus in possessionem missus res ejus fructus dissipet atque consumet, *c. dilectus.* *c.* & *c. ult. de sequestrat. possess.* vel nisi sententia contra possessorem lata, executio per appellationem fuerit suspensa, *d. c. ult. item* 2. *q.* 6. *c. quoties post. item Clement. unica, de sequestratione.* cujus exceptionis replicatio est: nisi titulum pacifice a reo res sit possessa, *d. Clem. unic. vers. dum tamen titulo.*

LITERÆ non valent, quae sunt surreptitiae, & contra veritatem impetrantur, *c. cum dilecta, de rescript. c. super eo, de test.* & *c. accedens, ut lit. non contest.*

Literas falsificans est ab officio suspendendus, & a beneficio, *c. cum literis, de test.*

Literis super facto quodam impetratis debet facti series narrari, *c. super re, de celebrat. cler.*

In literis Datum attendendum est, *c. cum te, de rescr.*

Literae posteriores ex priores revocant, *unde in c. audita, de restit. spoliat.* & *c. ex parte, de rescript.*

Literae secundae non tenent, nisi fecerint mentionem de primis, cum utraque sint speciales, *c. ex parte, de offic. deleg.*

Literis prioribus generalibus derogant posteriores, *c. pastorales*, & *c. si eorum, de rescript.*

Juxta literarum formam Judex procedere tenetur, nisi sint contra jus, *c. sonsom, de jure.* & *ut judic.*

Literae commissoriae extenduntur tantum ad ea, quae ibi continentur, *c. cum olim, de offic. deleg.*

Literarum impetratarum jurisdictio si intra annum negligatur, vel ex malitia supprimatur, expirat, *c. plerumque, de rescript.*

Literarum Papalium falsitas quomodo cognoscatur, & quomodo examinetur, *c. licet, de crimine falsi.*

Literis Papalibus abutentium poena, *c. nonnulli, de rescript.*

Literis contra aliquem impetratis, ipso defuncto ante citationem emissam, non potest ejus haeres conveniri, *c. significavit, eod. tit.*

Literae a Laico impetratae contra Clericum mentione non facta, quod sit Clericus, non valent, *c. ex parte, de testib.*

LOCATOR conductorem prohibere non potest, quominus re conducta fruatur. Quod si fecerit, ex conducto tenetur: quod fallit, si res locata usibus domini necessaria sit, *c. propter*, 3. §. *verum, de locato, & conducto.* Item si dominus aedes locatas reficere velit, *d.* §. *verum.* Item si conductor male in re conducta sit versatus, *d.* §. *verum, vers. qui etiam inde.* Denique si conductor non solverit pensionem, *d.* §. *verum. vers. vel cum canonem.*

Locari possunt decimae, & quae tuemur, *c. vestra nobis, de locat.*

De locatione domorum in universitate, *c.* 1. *de locat.* & *conduct.*

Per locationem solam non rei probatur proprietas, *cap. inter dilectos, de fide instrum.*

In locatione debent computari expensae locantis, & qualiter, *c. propter sterilitatem, de locat.* & *cond.*

Locari non debent officia, seu dignitates sub annuo censu, *c. quoniam in quibusdam, ne Praelat. vices suas.*

LOCUPLETARI non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura, *c. locupletari*, 48. *de reg. jur. in* 6.

de **LUCIFERO**, *de poenit. dist.* 2. *c. penult.* §. *hinc etiam diabolus. c. ult. in princ. usque ad* §. *charitas.*

de **LUSU** prohibito, *dist.* 35. *c.* 1. *ut fin.*

De lusoribus non naturalibus puniendis, *c. Cler.* 4. *de excess. Prael.*

M

MAGIA. 26. *q.* 5. *c. non oportet*, *c. Episcopi, in princ. c. nec mirum.* §. *magi sunt.* & 26. *q.* 3. *c.* 1. §. *primum autem.*

MA-

Matrimonium contrahere non possunt professi in religione, *c. rursus, qui Cler. vel vov.*

Matrimonium liberi cum servili non valet, nisi eum talem esse prius ignoraverit, vel postquem scivit, eam cognovit, *c. proposuit, de conjug. servor.*

Matrimonium contrahere non potest furiosus, *c. dilectus, de sponf.*

Matrimonium cum inhabili valet, si contrahentes voluerint, *c. consultationi, de frigid. & malef.*

Matrimonium inter filium spiritualem baptizantis, & carnalem filium baptizati non valet, *c. in litteris, de cognat. spirit.*

Matrimonium contractum cum ea, quæ alteri per verba de præsenti desponsata est, non valet, *c. accepisti, de sponf. duor.*

Matrimonium contractum cum sorore ejus, quam quis ante septennium attentavit, non valet, *c. juvenis, de sponf.*

MATRIMONIUM QUOMODO DIRIMATUR.

In matrimonio dirimendo aspectus corporis præfertur juramento, *c. proposuisti, de probat.*

Matrimonio juncti non separantur per solam & privatam confessionem viri & uxoris, *c. inter præsentium, de sentent. & re judicat.*

Matrimonium illud dirimitur, in quo vir per septennium uxori cohabitans eam cognoscere non potest, *c. litteræ vestræ, de frigid. & malefic.*

MATRONA in habitu meretriciali inventa injuriarum agere non potest, *cap. in audientia, de sentent. excommun.*

MEDICI ante omnia infirmum ad confessionem inducere debent, nec quicquam illi suadere, quod ad periculum animarum tendat, *cap. cum infirmitas, 13. de pœnitentiis.*

Si execrabili modo medetur, vel sanari cupiat, *26. quæst. 2. cap. illud quod. cap. qui sine. quæst 7. c. admoneant. c. non observetis, vers. sive qui per quosdam.*

Medicus nihil omittens de contingentibus non est puniendus, etsi æger moriatur, *cap. ad aures, de ætat. & qualit. præfic.*

Medicus consulat etiam saluti animæ ægrotantis, neque ratione medicinæ detrimentum inferat animæ, *cap. cum infirmitas, de pœnitent. & remiss.*

Medicina adustionis vel incisionis est Clericis prohibenda, *c. sententiam sanguinis, ne Cler. vel Mon.*

de MENDICANTIBUS, *cap. unic. de religiosis domibus, in 6. cap. unico, de excess. Prælat. in 6 Clement. 1. de regularib. Clement. cupientes, 3. de pœnit. extravag. comm. unico, de officio custodis. extravag. com. vices, 2. de treuga & pace, extravag. com. 1. de regul.*

METROPOLITANUS, *dist. 21. c. Cleros. §. Metropolitanæ. & §. Patriarcha patrum, in fin.*

Metropolitanus dignitatis sibi traditæ antiquitus jus incontaminatum obtineat, *25. quæst. 2. c. agatur. & 1. servatur.*

Ne in una provincia duo Metropolitani constituantur. *dist. 101. cap. 1.*

Metropolitanus provinciam suam visitare potest, *cum ex officio, de præscript.*

Metropolitanus cum suis Episcopis consecrent Episcopum, *c. 2. de sacr. unct.*

METUS cadens in virum constantem excusat, *c. ad audientiam, de his quæ vi metusve.*

Metus ingressum religionis vitiat, nisi postmodum etiam consentiat. *1. 2. eod. tit.*

Renuntiatio metu Laicorum facta non valet, *c. 2. eod. tit.*

Metus, & coactio consensum excludunt, *cap. cum locum, de sponf.*

Metus vitæ & bonorum conservationem tantum spectans, non absolvit jurantem a juramenti præstatione, *cap. si vero. §. verum. de jurejurand.*

de MINORIBUS: hi possunt ubique vel sine licentia Prælati prædicare, *c. in sis, 30. de privilegiis. Clement. dudum, 2. de sepulturis. extrav. com. unica, de judiciis. extravag. com. super cathedram, 2. de sepulturis. extrav. com. 1. de privilegiis. cap. quia in co. 3. de pœnit, in 6. c. in tit. 3. de verb. signif. extrav. in 6. Clem. 1. eod. tit. extrav. Joan. XXII. 1. de verb. signif. extrav. Joan. XXII. quia nonnunquam, 2. eod. tit. extravag. Joan. XXII. ad conditorem, 3. & ult. eod. tit.*

MINORENNIS quomodo intelligatur quis esse *cap. in præsentia, de probat.*

Minorum jure fungitur Ecclesia in restitutionibus, *cap. 1. & 2. audivit, de restitut. in integr.*

MIRACULA sunt per testes examinanda, & qualiter, *c. venerabilis, de testibus.*

Miracula faciens non colatur unquam sanctus, nisi Romanæ Ecclesiæ auctoritate, *c. 1. de reliq. & venerat. sanct.*

Per miracula probat se quis a Deo missum, *cap. cum ex injuncto, de hæretic.*

de MISERICORDIA, *23. qu. 4. cap. est injusta, cap. ne amiffo. cap. duo ista. item dist. 86. qui clementiam.*

de MISSÆ origine. *De consecr. dist 1. cap. Jacobus, &* de causa missæ & usu, *habetur cap. cum creatura, 11. de celebrat. missar.*

Missa non fit de subsistentia ordinum & Ecclesiarum consecrationem, *c. quod sicut, de elect.*

Missarum celebrationem impedit deformitas, vel debilitas personæ celebrare volentis, *c. Presbyterum, de Cleric. ægrot.*

Missas duas quando Sacerdos celebrare possit, & tunc post sanguinem vinum non sumat, *cap. consuluisti. & c. ex parte vestra, de celebrat. miss.*

Missam nemo propter conscientiam celebrare fingat, quia dupliciter peccat, *cap. dolentes, eod. tit.*

MODERATIO *cap. transmissa, 33. de verbor. signif.*

MONACHUS *16. quæst. 1. cap. 2. in princ. cap. placuit, §. fin.*

Monachus non fiat quis, nisi in legitima ætate, *cap. 1. de regul.*

Monachus potest in Episcopum eligi, *c. cum olim, de dol. & contum.*

Monachus qualiter possit proprium possidere, *c. 2. de statu Monach.*

Monachus potest etiam in causa monasterii testimonium perhibere, *c. tertio loco, de probat.*

Monachi irregulariter vaguntes ejiciantur, nisi se corrigant, *c. relatum, ut Cler. vel Monach.*

Monachi non regant Ecclesias ad eos pleno jure non spectantes, *c. 1. de Capell. mon*

Monachus cum licentia Abbatis & Episcopi sui prædicare potest, *c. cum sit, de jud. & Sarracen.*

Monachum non facit habitus, sed professio, *c. porrectum, de regular.*

de MONASTERIO fœminarum longius a virorum monasterio ædificando, *18. quæst. 2. c. monasteria.*

Puellarum monasteria Monachorum præsidio & ministerio regantur, *18 quæst. 2. c. in decimo. c. pluralis, 40. de regul. juris, in 6.*

Ne vir monasterium Monialium ingrediatur, *c. monasteria, 8. de vita & honestate Clericor. c. unic. in princ. vers. aliique aliquatenus, de statu regular. in 6.*

De colloquio Monialium cum Monachis interdicendo, *18. quæst. 2. c. in decimo. vers. sed neque Abbatem. & d. quæst. 2. c. diffinimus. §. verum.*

Ne cum viris concumbant, *27. quæst. 1. cap. nec aliqua, cum c. seq.*

Ne simul cum Canonicis, & Monachis conveniant in Clero, *18. quæst. 2. c. perniciosam. §. simili modo.*

Ne Moniales monasterium egrediantur, *cap. unic. in princ. de statu regular. in 6.*

Nisi Abbatissa præstandi juramenti fidelitatis causa monasterium egrediatur, *d. c. unico. §. verum.*

Ne sanctimoniales propria receptacula habeant, *18. q. 2. perniciosam, in princ.*

De vestitu Monialium, *dist. 29. 1. sanctimoniales.*

De consecrandis & velandis sanctimonialibus, *20. q. 1. cap. devoti, cum sequentibus, usque ad cap. ult.*

De eligendis Monialibus, & earum officio, *Clement. ult. de statu Monachorum.*

Omnisque regula eadem in Monialibus, quæ in Monachis, jura sunt observanda, *c. ult. §. fin. de statu Monachorum.*

Monasteriis pluribus unus Abbas præesse non debet, nec unus Monachus in duobus monasteriis locum habere, *c. ult. de Xenodoch.*

MONIALEM percutiens incidit in canonem, *c. de Monialibus, de sent. excomm.*

Monialis de incestu suspecta se purgare tenetur, *c. Monialis, de purg.*

Monialium monasteria frequentantes Clerici, admoniti deponantur. Laici excommunicentur, *c. monasteria, de vit. & honest. Cler.*

Monialis divinum officium turbans, sine excommunicatione vinci potest, *c. veniens, de sent. excommunicationis.* Idem de Clericis, vel Religiosis intelligendum.

Monialis in quacunque causa criminali vel civili non est ad juramentum compellenda, *cap. 1. de jur. calumn.*

MONETA qualiter fit & innovetur, *c. quanto de jurejur.*

in MORA non est, qui potest exceptione legitima se tueri, *c. non est, 40 de reg. jur. in 6.*

si Morlator quis in bello contra hæreticos ac infideles, justificatur, *23. q. 5. c. omnium. q. 8. c. omni timore.*

MORTUO potest absolutio excommunicationis impendi, *c. a nobis, de sent. excommun.*

MULCTA alicui indicta jure civili pertinet ad fiscum, *l. 5 Codic. de modo mulctarum.* Secus tamen observatur jure Pontificio.

MULIER, *32. quæst. 2. c. penult.*

De orationibus, & meritis muliarum Ecclesiasticarum, agetur *dist. 81. cap. ult.*

Mulier ab undecimo anno dicitur nuptiis apta, *cap. continebatur, de sponf. impub.*

Neque mulier, neque monialis prædicare, benedicere, vel confessionem audire potest, *c. nova, de pœnitent. & remiss.*

Mulier arbitra esse potest in civili causa Clericorum, *cap. dilecti, de arbitr.*

Mulier procuratrix esse potest, *cap. cum dilecta, de confirmat. util.*

Mulier præbendas conferre potest, *c. dilecto filio, de restib.*

MUTILATUS manu ordinari non potest, *c. expofuisti, de corp. vit.*

MYSTERIUM, *c. quæstion. 1. cap. multi. §. mysterium.*

N.

NATALIUM causa ad forum Ecclesiasticum pertinet, *c. tuam, de ordin. cognit.*

Nati.

Nativitas legitima prius probanda venit, quam de successione agatur, *ibid.*

Nati ex libero ventre in servitutem non redigantur, *c. c. de nat. ex lib. ventr.*

NATUS *c. nam & ego, 3. de verb. signif.*

Si ex NAUFRAGIO quid abstulerit, excommunicatur, *c. excommunicationi, 3. §. illi etiam, de raptoribus.*

NECESSITAS licitum facit, quod non est licitum in lege, *c. quod non est, 4. de reg. jur.*

Necessitas legem non habet, *cap. consilium, de observat. jejun.*

Necessitas juramentum excusat, *c. si vero, de jurejur.*

NEGATIVA probari non potest, nec debet, nisi purgando se de calumnia, *c. bonae, de elect. & c. cum dilectus filius, de calumn.*

de NEGLIGENTIA. *dist. 83. c. ult. §. sicut autem.*

Negligentia Episcopi punitur, *c. 1. de suppl. neglig. Praelat.*

Propter negligentiam in praesentando admissam, jus praesentationis amittitur illa vice, *c. 3. eod. tit.*

Propter negligentiam collationis beneficiorum intra tempus semestre, spectat ad Papam collatio, *c. licet, eod. tit.*

Per negligentiam jus eligendi amittitur, *c. ult. eod. tit.*

Per negligentiam inferiorum, beneficiorum collatio ad superiorem devolvitur, *cap. quia diversitatem, de concess. praebend.*

Per negligentiam perdit Praelatus jurisdictionem, *cap. per tuas, de sent. excommun.*

NEGOTIUM, *c. forus, 10. §. negotium. & §. in omni. item dist. 88. c. quoniam. §. fin.*

Si quis negotia Ecclesiae gerendo, vel Ecclesiae rebus damnum intulerit, sibi lucrum captando: vel contra in suis rebus damnum senserit, dum utilitati Ecclesiae studet, hoc damnum hinc inde praestabitur, *12. quaest. 4. c. 2. §. fin. cum c. sequente. usque ad §. si vero de reb.*

Si quis negotia Ecclesiae gerendo res suas consumpserit, hoc praestandum est, *12. q. 5. c. obitum.* Quo nomine etiam adversus haeredem datur actio, *d. c. obitum.*

NEGOTIATOR, *dist. 88. c. ejiciens. §. ostendam ergo, de verb. signific.*

NOBILITAS vitae & non sanguinis attendenda est in beneficiorum collatione, *c. venerabilis frater, de praebend. & dignitat.*

NOMINATIO sola nullum jus acquirit nominato, *cap. quod sicut, de elect. & cap. cum olim, de verbor. signif.*

NOTORIUM quid, & quot modis dicitur, *c. vestra, de cohabit. cler.*

Notoria probatione non egent, *c. tua nos eod. tit. & c. evidentia de accus.*

Notoria per famam purgatione indigent, & taliter diffamatis non est indicenda purgatio, sed condemnatio, *cap. cum dilectus filius, de purgat. canonic.*

In notoriis Ecclesiae judicium requiritur, *c. porro, de divor.*

In notoriis non requiritur ordo juris, *c. ad nostram, de jurejur.*

NOVALE, *c. c. capit. quod per novale, de verb. signif.*

NOVI operis nuntiatio remittitur, si is, cui nuntiatum est, cautionem praestet de opere, si non jure fuerit aedificatum demoliendo. Nisi in continenti, vel intra tres menses probari possit, non jure aedificari, *c. pen. & ult. de novi operis nuntiatione.*

Si quis contempta novi operis nuntiatione opus fecerit, illud destruere cogitur, *c. 1. cum seq. dict. tit.* etiamsi jure opus factum sit, *d. c. 1. cum seq.*

NULLITAS SENTENTIAE QUANDO SIT EX PERSONA JUDICANTIS.

Si excommunicatus sententiam tulerit, *24. q. 1. c. Achatius. in fin. cum c. seq. d. q. 1. c. miramur.*

Si Haereticus sententiam tulerit, *2. q. 6. c. catholicus.* quod fallit, si judex de haeresi nondum fuerit damnatus, secus si ipsa haeresis jam olim fuerit damnata, *24. q. 1. in princ. cum c. seq. c. majores, c. Achatius.* vel si novam haeresim effingens, eam ex corde praedicare coepit, *d. q. 1. c. audivimus. §. sin autem ex corde, cum seq.*

Si a non competente Judice sit sententia lata, *c. ex si Cler. 4. de judiciis, 2. q. 1. c. in primis. §. de persona Episc. 3. q. 8. c. c. §. nullum. 9. q. 2. 1. 1. 11. q. 1. c. in Clericorum, q. 3. c. uni est, Clem. 2. de judiciis.* fallit, si actor a Judice condemnatus, exceptione propositi utetur: huic enim non prodest, *3. q. 8. 1. c. §. major.* item si publice ab omnibus Judex competens fuerit existimatus, *3. q. 7. c. 2. in fin.*

Si Judex pecunia corruptus sententiam dixerit, *extravag. comm. 1. §. justitiam vero, de sent. excommun. & q. 6. cap. ult. §. venales.*

Si quidam, non omnes judicaverint, *2. q. 6. c. ult. §. terno si plures, 3. q. 6. c. dissimere, vers. ex ne nemo ex eis desit, de officio delegati. c. causam, 16. c. nos, 42. & c. ult. in princip. vers. idem quoque.* quod fallit, si omnes fuerint praesentes: tunc enim, quamvis omnes non consenserint, statur tamen sententiae majoris partis, *c. 1. in princ. & c. ult. de iis, quae fiunt a majore parte.* Plane si utriusque sententiae pares numero Judices sint, quid sequendum sit, *c. ult. de re judicat.* Quod autem *d. c. ult* dicitur: si ex delegata potestate utraque pendet sententia ex arbitrio delegantis, verum est; diversum etiam observatur, si in synodo provinciali dissenserint. hoc enim casu ea sententia obtinet, cui Metropolitanus etiam provinciae accedit, *6. q. 4. in princ. cum c. seq. cap. si quis Episcopus, c. si inter Episcopos, in princ.* Porro *d. c. ult. in fin.* cessat ex diversitate arbitrorum compromissariorum. Fallit deinde, si ita concesserit, vel unus delegatus, vel non, vel plures absentibus caeteris nihilominus judicare possent, *c. prudentiam, 21. §. sexcenties, c. cum super, 23. vers. quamvis solus, de off. deleg. c. cum plures 8. in princ. eod. c. in 6.* seu tamen si constiterit absentem adesse noluisse, vel non potuisse, valet sententia, *d. cap. prudentiam, 21. in princ. & cum causa, 22. eod. tit.* denique valet sententia, si praesens subdelegatum absentis admittere nolit. Sed reprobatur, *c. eorum dilectio, 34. eod. tit.*

EX PERSONA EJUS, QUI JUDICATUS EST.

Si contra absentem sententia dicta sit, nulla est, *c. ignor. 10. de re judic. c. consultationibus. 11. de officio delegati, c. inter quatuor, 8. de majoritate, & obedientia, 2. q. 1. c. in primis, §. sed & de personis vers. si scriptis judicatum est, 3. q. 8. c. c. §. fin.* Nisi per contumaciam absens fuit, contra quem judicatum est, *dict. c. consultationibus. 10. in fin. vers. ut is qui possidet. c. veniens, 8. de dolo, & contumacia, 2. q. 1. c. nemo. §. fin. q. 3. 8. c. c. §. fin. 24. q. 3. c. de illicita. §. de conventione.* sed tamen contra absentem contumacem non valet sententia, si ex dispositione Pontificis abest. Approbatur exemplo, *c. cum olim, 7. de dolo, & contumacia.* Valet tamen sententia, si Judex probetur circumventus in sententia ferenda, vel ne aliis iniquitas sententiae constet. Approbatur exemplo, *c. cum Bertoldum, 14. de re judic.* Nisi legitima absentiae causa probetur, *d. c. 18.* item non valet ferenda, si absens non fuerit legitime citatus, *5. q. 2. c. 1.* sed contra absentem valet sententia, si cum esset praesens, a Judice recedens appellans, *c. ult. de dolo, & contum. in 6.* Quod etiam verum est, si cum absente praefixus esset terminus ad prosequendam appellationem, eam intra terminum non fuerit prosecutus: hoc enim casu contra appellantem absentem, etiam non legitime citatum, sententia lata valet, *c. saepe contingit, 4. de appellat.*

Sententia non valet, si ante terminum praefixum, vel in ipso termino, partibus non expectatis, sententia sit lata, *d. c. 44. vers. si quis autem terminum. c. ex conjunctione. 50. §. exteriat autem. & c. significante, 69. vers. adjiciens, quod cum de consensu, eod. tit.* Nisi ante terminum a lege, non a Judice, vel partibus praefixum judicatum sit, *c. obiato, 57. d. tit.* Nisi jurisdictio Judicis delegati in termino praefixo expiret. huic enim casibus valet, *c. consuluit. 24. de off. deleg.*

Praeterea sententia contra absentem lata non valet, si absens ad Papam de causa litigiosa ivit, vel nuntium misit, *c. dilect. 50. de appellat. c. unico, de Cleric. peregrinant. extravag. comm. Divinae, 3. de privilegiis,* quod fallit, si post citationem iter arripuit, vel nuntium misit, *c. meminimus, 9. c. suggestum, 13. & c. ad haec, 30. de appellat.* item si ante sententiam appellans sine rationabili causa dicat se nuntium misisse, *c. ne debitum, 59. versic. non obstante, si dicat, eod. tit.*

Sententia contra absentem valet, etiamsi procuratorem non habeat, si post conclusam causam mandatum fuerit revocatum, *c. nonnulli, 8. de procuratorib.* item si ignorante Judice, & adversario mandatum sit revocatum, *c. mandato, 13. eod. tit.*

Si inter alios, quam quibus Judex datus est, judicatum sit, sententia nulla est, *c. Petro, 40. de offic. deleg.* Nisi alius jurisdictionem Judicis delegati impediret: in hunc enim, aeque ac in eos, quibus Judex datus est, jurisdictionem exercere potest, *c. c. eod. tit.*

EX QUIBUS CAUSIS NULLITAS ORIATUR.

Si sententia neque absolutionem, neque condemnationem continet, nulla est. *2. q. 6. c. ult. §. diffinitiva.* Nisi verbo aequipollenti Judex sit usus, *c. in iis, quae, de verbor. signif.*

Si de alia re judicatum sit, quam de qua Judex est datus, nullitas est. Approbatur exemplo, *c. cum dilect. 22. §. dictum, de rescript. c. olim, 32. de offic. deleg.* Nisi id, de quo pronunciatum est, accessorium sit ejus, de quo Judex est datus, *c. prudentiam, 21. §. d. in fin. de offic. deleg.* Cujus exemplum habetur, *d. §. 6.*

Si auctoritas superioris contra sententiam imploretur, nullitas est, *6. q. 4. c. ult. c. quod bene. vers. nisi forte ubi fuerit.* Sed haec imploratio videtur intelligenda de appellatione, vel de in integrum restitutione.

Si contra Canones judicatum. Vide supra eod. Leges.

Si sententia sub conditione lata conditio defecerit, nullitas est, *35. q. 9. c. Apostolicae.*

Si causa sententiae falsa sit, vel contrarium ejus, quod in sententia quasi factum pronunciatum est, possit probari: sed hoc reprobatur, *11. qu. 3. c. non solum. §. conjungit, 35. qu. 9. in princ. c. loci nostri. §. quia ergo.* Contradicere tamen *d. c. loci nostri. §. hic ita respondetur. & d. q. 9. c. quod quis. c. veniens. c. sententiam, c. grave. c. ult.* Exemplum bonum proponitur, *d. q. 9. c. penult.* admittitur tamen in matrimonio ex falsa causa diremto, *dict. c. loci nostri. §. aliud est.*

Si ex falsis instrumentis sit judicatum, nulla sententia est, *cap. cum venerabilis, 6. §. licet autem, de exceptionib. cap. super eo, 2. de crimine falsi.*

Item

Item si ex falso testimonio testibus corruptis fit judicatum, c. *sicut nobis*, 9. *de testibus*. c. *cum I. & A.* 10. *de re judic.* quod fallit, si non probatur Judicem falsi testimonii fidem secutum in pronunciando, *dict. cap.* 22. *versic. vel licet de hoc constaret*.

Si fines suae jurisdictionis Judex in ferenda sententia excesserit, nullitas est, *dict. cap. pastoralem*, 11. *in princ. versic. mandato siquidem*, 2. *quaest.* 6. *cap. ult.* §. *item cum erra*. quod fallit, si sententia nihil iniquitatis habeat, c. *consensu*, 14. *de re judic.*

Si gravatus ob vim sibi factam, appellare non potuit, sententia nulla est, quod probatur sub conditione, c. *ult. de appellat.*

Item si gravatus iter ad Papam arripuerit, sententia annullatur, c. *unico*, *de Clericis peregrinantib.*

Si Judicatum contra aliquem postquam protectioni superioris quis se subjecit, judicatum non valet, *cap. ad audientiam*, 34. *de appellationib.*

Item si contra sententiam prius dictam judicatum fit, 2. q. 6. c. *ult.* §. *item si sententia*. quod fallit si antea dispensative judicatum fit, 35. *qu.* 9. *cap. sententiam*. item fallit, si exceptio rei judicatae ante posteriorem sententiam non fuerit opposita, *cap. inter monasterium*, 20. *de re judicata*.

Si Jure nullo sententia nitatur, non valet, *dict. qu.* 1. *cap. qui est*. *item de re judicato*. c. *inter caeteras*, 9. Cujus exemplum habetur *cap. non potest*, 3. & c. *inter*, 7. *eod. tit.* Nisi per triginta annos a morte judicis numerandos res ex injusta sententia sit possessa, 16. q. 3. *cap. si Sacerdotes*.

Si contra leges vel canones sententia sit lata, nulla est, c. 3. *de re judic.* c. *adversus*, 7. §. *quia vero nec sit*, *de immunitate Ecclesiar.* 2. q. 6. c. *ult.* §. *item si sententia*. quod fallit primo, si contra jus litigatoris magis quam contra expressas leges sententia lata sit, quasi in hoc casu lex locum non habeat, *dict.* §. *item si sententia*. *vers. si vero contra jus*. c. *cum inter*, 13. *de re judicata*. item fallit, si ex consuetudine contra jus commune scriptum sententia lata sit; item fallit si in causa Clericorum ex jure Pontificio contra jus civile sententia sit lata, c. *quod Cleric.* 9. *de foro compet.* Quarto fallit, si Papa dispensative contra jus pronunciaverit, c. *in causis*, 19. *in fin. de re judic.*

Postremo hoc loco emanda est divisio injustae sententiae trimembris, quae habetur, 11. q. 3. c. *Episcopus*. §. *ad hoc respondendum*.

Si regio metu vel potentioris jussu sententia lata sit, nulla est, 11. q. 3. c. *injustum*.

Si noctu sit pronunciatum, non valet, c. *consuluit*, 24. §. *in vero*, *de officio delegati*.

Si nova instrumenta post sententiam latam in causa sint inventa, sententia non est nulla, c. *inter monasterium*, 20. *vers. cum sub praetextu*, & *cohaerente*, 21. §. *fin. de re judic.*

Si non servato juris ordine sit judicatum, non valet, 2. q. 1. *in princ.* c. *prohibentur*. §. *fin.* q. 6. c. *ult.* §. *item sent. vitra*, 11. *quaest.* 3. c. *Episcopus*. c. *ad hoc respon. vers. sed non ex ordine*. c. *sequitur*. §. *fin.* c. *manum*. Exemplum hujus exceptionis habetur, c. *exhibita*, 19. *de judiciis*. c. *cum dilectis*, 15. §. *hoc igitur & aliis*. *vers. praetermisso juris ordine*, *de purgat. canonica*. Contradicit 11. *qu.* 3. c. *non solum*. §. *cum ergo*. sed fallit supra dicta definitio, si causa sit manifesta seu notoria, d. *cap. prohibentur*. §. *fin. vers. hoc de illis intelligendum sunt*. Hujus exemplum proponitur, c. *ad petitionem*, 22. *de accusationib.* c. *quoniam*, 10. *de filiis Presbyterorum*. Notorium autem dicitur tribus modis: per sententiam, per confessionem, & per evidentiam rei, *cap. ult. de cohabit. Cler.* sed contra non valet sententia, si Judici tantum causa sit manifesta, non etiam aliis, 2. *qu.* 1. *cap. manis*, *cum cap. seq.* vel si causa aliis nota, Judici sit incognita, d. *quaest.* 1. *cap. Deus*. vel si reus factum neget, d. *cap. Deus*. §. *quando autem crimen*. secundo fallit & sententia valet etiam juris ordine non servato, si Judex juramentum praestiterit, quod in omni causa ordinem judiciarium sit observaturus: quod tamen reprobatur, c. *ad nostrum*, 21. *de jurejur.* item tertio fallit & sententia valet, si causa sit Ecclesiastica beneficialis, decimarum, matrimonialis, usurarum & similis: in hujusmodi enim causis de simplici & plano absque judiciorum strepitu procedendum. *Clement. dispendiosam*, 2. *de judiciis*. Quod & ad matrimoniales causas attinet. *Concordat cap.* 1. §. *consultationi vestrae*, *ut lite non contestata*. Quarto sententia valet, si causa Judici ita commissa sit, ut simpliciter & de plano, ac sine strepitu ac figura judicii procederet. *Quae explicatio approbatur simul & declaratur Clement. ult. de verb. signif.* alias si Papa judicaverit ordine non servato, sententia nulla esset, c. *in causis*, 19. *de re judic.* denique sententia valet etiam juris ordine non servato, si quis in haeresin jam damnatam inciderit: hic enim ipso facto pro excommunicato habetur, etiam sententia non interveniente, 24. *quaest.* 1. *in princ. cum tribus seq. sequentibus*.

Si rescriptum sit a Papa contra sententiam, nihilominus sententia valet, c. *ex*, *qu.* 4. *de re judic.*

Si post revocationem delegationis judicatum sit, non valet: quemadmodum si Judex superior causam ad se revocasset, *cap. ut nostram*, 56. *de appellationibus*.

Si satisfacere condemnatus sit paratus, nihilominus sententia valet, c. *cum aliquib.* 6. *de re judic.*

ne NUNDINAE in templis vel coemeteriis celebrentur, c. *decet*, 2. §. *cessent in Ecclesiis*, *de immunit. Ecclesiar. in* 6.

NUNTII malum non obest domino, c. *significante*, *de pig.*

NUPTIAE ab osculo dictae sunt, 30. *quaest.* 5. c. *nec illud*, *in princ.*

Definitio, 27. *quaest.* 2. *in princ.* §. *sunt enim*. 29. *qu.* 1. *in princ. Instit. de patria potestate*. §. 2. quae declaratur d. q. 2. c. *beata*. §. *individua*.

O

de OBEDIENTIA, 8. *quaest.* 1. *cap. sciendum*, 11. q. 3. *cap. non semper*. c. *si dominus*. *cap. quid ergo*.

Obedientia ab Abbate Episcopo praestita sine Conventus consensu non valet, c. *cum dilectus*, *de religios. domib.*

Ab obedientia sui Episcopi non absolvitur subditus Papae, *cap. per tuas*, *de majorit. & obedient.*

Obedire non tenentur inferiores a Superiore exemti, *cap. inter*, *eod. tit.*

Obedientiae juramentum debet a contumacibus exigi, *cap. cum in Ecclesiis*, *eod. tit.*

Non obedientes Praelatis suis de Ecclesia debent ejici. *ibid.*

Obedire tenentur tam Laici, quam Clerici, Abbati jurisdictionem habenti, *cap. dilecta*, *eod. tit.*

Obedientiae formam ab Abbate Episcopo praestandae, *vide cap. ut Dei*, *de simon.*

Ad obedientiam plenam quae exigantur, *cap. his quae*, *de majorit. & obed.*

OBLATIONES, *cap. tonsa*, 29. §. *oblationes*. & *capit. cum inter*, 29. *de verb. signif.* 12. *quaest.* 2. *cap. videntes*, *vers. ipsa enim*.

Oblationum appellatione continetur quicquid donatur Ecclesiae, vel mobile, vel immobile in Ecclesia, vel etiam extra Ecclesiam, d. *cap. cum inter nos*, 29. *de verbor. significat.*

Quorum Oblationes non recipiuntur.

Oblationes dissidentium fratrum non accipiendae, *dist.* 90. *cap. oblationes*. *cap. neque*.

Oblationes excommunicati, vel excommunicato factae, non sunt recipiendae. Sed & hujus regulae exceptio est: nisi excommunicatus poenitens, antequam absolveretur, morte fuerit praeventus, dum Sacerdotem invenire non potuit, 26. *qu.* 6. c. *si aliquis*, *in princ.* & q. 7. c. *Sacerdos*. §. *poenitentes vero*.

Oblationes ejus, qui filium suum exhaeredaverit, non accipiendae, 17. *qu.* 4. *cap. ult. in princip.*

Oblationes injustorum non accipiendae, *dict. cap. scriptum*.

Oblationes eorum, qui pauperes opprimunt, non accipiendae, *dict. cap. oblationes*. & *cap. eorum*, *eod. dist.* 90.

Oblationes ex rebus turpiter quaesitis non accipiendae, 14. *qu.* 5. c. *immolamus*. Contradicit *dict. qu.* 5. c. *scriptum*. §. *econtra*. Solvitur haec objectio, *ibid.* c. *seq.*

Semel oblatum Deo, non est revocandum aut retinendum, 17. q. 4. *cap. sunt qui opes*, *cum cap. seq. Sacrilegium*, 13. q. 2. c. *Cler.*

OBLIGATIO ex illicito facto non nascitur, c. *quod latenter*, 3. *de reg. jur.*

Sed ex contractu & quasi contractu, maleficio & quasi maleficio regulariter oritur obligatio simul & actio: nisi jussu Magistratus fecerit, c. *quod quis*, 24. *de reg. jur. in* 6. item nisi sciente & consentiente adversario fecerit, c. *scienti*, 27. *dict. tit. in* 6.

Obligatio turpis nec de facto, nec de jure valet, *cap. ult. de pact.*

Obligatio pro Ecclesia facta successorem obligatum habet, *cap.* 3. *de solut.*

Obligans Ecclesiam pro debitis alienis, ipso facto ab administratione temporalium & spiritualium est suspensus, nec ad solutionem ejus Ecclesia tenetur, *cap.* 2. *eod.*

Obligatus non est successor pacto antecessoris irrationabili, qui precario bona Ecclesiae concessit, c. 2. *de precar.*

Obligatio ad eum transit, qui emolumentum recepit, *cap. ex literis*, *de pig.* quia cum onere suo transit res ad suum possessorem, c. 1. *de Eccles. aedific.*

in OBSCURO id sequendum, quod legibus contrarium non est, *cap. ult. in fin. dist.* 24. vide supra in dubio.

ODIO alieno alter non debet praegravari, 1. *non debet*, 21. d. *tit.* 2. q. 4. *in princ. cum c. seq. usque ad* q. 5.

OECONOMI non sunt constituendi Laici, sed Clerici, 16. *quaest.* 7. *cap. in nova*.

ad OFFICIA publica Pagani non sunt admittendi, vide infra in Pagani.

OFFICIALIS ex generali commissione non potest inquirere, corrigere, deponere & punire subditorum excessus, c. *licet*, 2. *de officio vicarii*, *in* 6. nec beneficia conferre potest, c. *ult. eod. tit.*

OLEUM consecratum potest admisceri non consecrato, & totum erit consecratum: simile est de aqua benedicta, c. *quod in dubiis*, *de consecr. ult.*

de OPERIBUS, *de poenitent.*, *dist.* 3. c. *plenum est*, c. *si quando*. c. *tenendum*. c. *quid ergo*, c. *ult. in princ. de consecr. dist.* 5. c. *nihil enim*. *cum duob. et sequentibus*.

OPUS novum si alicui nuntiatum fuerit, per tres menses ab opere desistere debet, c. *fin. de op. nov. denuntiat.*

Operis novi nuntiatio facit, ut quicquid post eam constructum fuerit, demoliri debeat, idque expensis ipsius construentis, c. *cum ex injuncto*, *de oper. nov. nuntiat.*

de OPINIONIBUS doctorum, *dist.* 2. c. *responsa*. Hae hodie probabilem tantum obtinent auctoritatem non necessariam, *dist.* 9. *cap. nolo meis*. c. *negare*. c. *ego solis*, c.

nolo

uli fratr. 2. *neque quorumlibet*, *item dist.* 20. *in princ. cum c. seq.*

De Orationibus.

In ORATIONE præmittatur præfatio, Sursum corda, *de consecrat. dist.* 1. *c. quando*.

Genua flectenda, vel prostrato corpore orandum, 26. *qu.* 7. *c. Sacerdos*. §. *debent etiam remissionem*. Nisi in Dominico, & per omnes dies Paschæ usque ad Pentecosten, *dist.* 30. *c. ult.* §. *similiter. dist.* 76. *cap. jejunium debet*, *in princ. vers. neque ad exorandum*. *item de consecr. dist.* 3. *cap. quoniam sunt*.

Non verbis tantum, sed & corde orandum, *de consecr. dist.* 5. *cap. non mediocriter*, & *dict. cap. quando*.

Ut oratio dominica matutinis & vespertinis subjungatur, *de consecr. dist.* 5. *c. ut semper*.

De oratione pro sæculari potestate habenda, *de consecr. dist.* 1. *c. de hymnis*. §. *componuntur*.

ORATORIA campanas habere non possunt sine Episcopi consensu. *c. parentibus. de privil.*

Oratoria privata permittuntur certo modo, *de consecrat. dist.* 1. *c. unicuique*.

In oratoriis privatis campanæ publicæ haberi non debent. *c. parentibus*, 10. *de privilegiis*.

ORDO clericalis per primam tonsuram confertur, *c. cum contingat*, *de ætat. & qual. ordin.*

Ordinis susceptionem probet advena, antequam admittatur, vel ulterius promoveatur. *c. inter. de Cler. peregrin.*

Ordinatus ab Episcopo, sine titulo, ab eodem sustentetur, *cap. non liceat*, *de præbend. & dignitat.* & *cap. Episcopus si aliquem*, *eod. tit.*

Ordinatus ab Episcopo, qui cessit, quando ministrare possit, *cap.* 1. *de ordin. ab Episc.*

Ordinari extra statutum tempus ministrare possunt post pœnitentiam peractam, *c. consultationi*, *de temp. ord.*

Cum furtive ordinato potest Episcopus dispensare, si non sub excommunicatione prohibitus accessit, alias non dispensat, nisi religionem intret, *cap. innotuit*, *de eo qui furtiv. ordin.*

Non ordinatus ministrans nunquam ordinetur, *cap. ex literis*, *de Cleric. non ordin.*

Ordinatus a Papa non est ideo a Prælati sui jurisdictione exemptus, *cap. per tua*, *de majorit.*, & *obed.*

Ordinem Subdiaconatus a Papa recipiens non potest sine ejus licentia ab alio ulterius promoveri, *c. cum quidam*, *de temp. ordin.*

Ordinatus in apostasia quando ministrare possit, *vide in cap. ex parte*, *eod. tit.*

Quinam ordinari debeant vel possint, et quomodo.

Ordinari non debent spurii, *cap. per venerabilem*, *qui fil. sint legit.*

Defectus genitalium ordinandum removet, *cap. significavit*, *de corp. vitiat.*

Ordinari non debet servus, nisi manumissus, *c.* 1. *de serv. non ordin.* item nec infamis ante purgationem, *cap. non debet de testibus*. Imo nec pœnitentes publice, *cap.* 2. *de bigam*. Item nec ad ratiocinia obligati, *cap. ad ratiocinia*, *de oblig.* Item nec membris mutilati, *cap. expositisti*, *de corpor. vitiat.*

Ordinari potest quis ad suum patrimonium, *cap. cum secundum. de præb. & dignit.*

Ordinem Subdiaconatus confert solus Papa, die Dominico, *cap.* 2. *de temp. ordin.*

Ordines omnes quando conferri possint, *vide ibid.*

Ordines minores possunt Episcopi conferre die Dominica & festis præcipuis. *ibid.*

Ordinem suscipiens die non debito, est ad Papam mittendus, *c. cum quidam*, *de tempor. ordin.*

Ordinem recipientis sine ætate legitima, & conferentis pœna, *c. vel non est compos. eod. tit.*

Ordines sacri duo una die conferri non possunt, & pœna conferentis habetur, *in c. dilectus*, *eod. tit.*

De ordinis substantia non est tempus, impedit tamen executionem, *c. consultationi*, *de temp. ordin.*

Prælati & beneficiati ordines sacros recipiant, vel amoveantur, *c. cum in cunctis*. *de elect.* & *c. quarto*, *de ætat. & qualit. ord.*

Ordines duos uno die recipiens est suspendendus, potest tamen cum eo dispensari pœnitentia peracta, *c.* 3. *de eo qui furt. ord. suscep.*

ORDINARIUS non potest restituere possessionem contumaci, contra quem missio in poss. facta est a delegato, *c. postmodum*, *de offic. deleg.*

Ordinarius potest ex officio suo cogere partes, ut stent justo arbitrio, & pareant sententiæ arbitrorum, *c.* 2. *de arbitr.*

Ordinarius non tenetur obedire delegato, nisi ei de commissione constet, *c. cum in jure*, *de offic. Jud. deleg.*

Ordinario non exequente Judicis delegati sententiam, ipse delegatus exequi potest, *c. significasti*, *eod. tit.*

Ordinarius retractare debet iniquam sententiam a judice delegato in causa matrimoniali latam, *c. significavit*, *eod. tit.*

Ordinarius Judicis delegati sententiam exequi tenetur, *c. ex literis*, *de offic. Jud. deleg.*

Ordinarius excommunicare potest injuste a delegato absolutos, *c. ex parte*, *de offic. Jud. ordin.*

Ordinario major est delegatus Papæ, quatenus ad causam sibi commissam, *c. pastoralis*, *eod. tit.*

Ordinario præjudicium facere non cupit Papa per mandatum suum, *c. licet*, *eod. tit.*

OPPRIMENTES pueros noctu qualiter puniendi, *vide in c. ult. de iis qui fil. occid.*

OSTIARIUS, & de nomine & officio ostiariorum, *dist.* 21. *c.* 1. §. *fin. dist.* 23. *c.* 1. §. *ad ostiarium*.

Ne ostiarius orario utatur, *dist.* 23. *c. non oportet.*

P.

PACTUM quid sit, *c. pactum*, 21. *de verb. signif.*

Pactum legis commissoriæ in pignoris contractu prohibetur, *c. significante*, 7. *de pignoribus*.

Pactum privatorum, legi contraria, nullius est efficaciæ, *c. si diligenti*, *de for. compet.*

Pactum quod ab initio non valuit, per superioris ratihabitionem valet, *c. quoties*, *de pact.*

Pactum turpe vel impossibile nullum ligat, *cap. ult. de pact.*

Pactum generale, ne de crimine agatur, non valet, *c. quemadmodum*, *de jurejur.*

PÆDAGIA & vectigalia nova sine consensu Principis imponere non licet, *c. innovamus*, 10. *de censib.* vide *infr. in Pedagia*.

qui PAGANIS prædicant, possunt sibi ab ipsis apposita velle, *c. quam sit*, 10. *in pr. de Judæis*.

Ut iis qui idonei sunt, permittatur paganis prædicare, *dict. cap.* 10. §. *insuper*.

Ne Pagani ad officia publica admittantur, *c. cum sit*, 16. §. *fin. eod. tit.*

Pagani constitutionibus Ecclesiæ non subjacent, *c. gaudemus*, *de divort.*

Paganis arma & auxilium vendentium pœna, *c. quod olim. de Jud. & Sarracen.*

PALLIO uti potest Archiepiscopus infra quamlibet Ecclesiam suæ provinciæ, *cap.* 1. *de usu pall.*

Pallium novum habebit transiens ad novum Archiepiscopatum, *c. bonæ memoriæ*, 2. *de postul.*

Pallium alteri Archiepiscopo accommodari non debet, *cap. ad hæc*, *eod. tit.*

Pallio non utendum extra Ecclesiam, ut in processione & similib. *c.* 2. *eod. tit.*

In pallio debet Archiepiscopus sepeliri, *c.* 2. *eod. tit.*

Pallio consequitur quis plenitudinem officii, nec prius Archiepiscopus appellari debet, *cap. nisi specialis*, *de usu pall.*

Pallium quid significet, *vide in c. ad honorem*, *eod. tit.*

Pallio semper & ubique solus utitur Papa, *ibid.*

Pallio non utatur Archiepiscopus extra suam provinciam, nisi ex privilegio speciali, & de licentia ejus, in cujus Ecclesia celebrat, *c. ex tuarum*, *eod. tit.*

Pallio utendum in festis præcipuis & diebus privilegiatis Ecclesiæ suæ concessis, *c. ex tuarum. eod. tit.*

Pallium Archiepiscopus dandum accipitur de corpore Sancti Petri, *c. significasti*, *eod. tit.*

Pallium recipiens fidelitatem jurare tenetur, *ibid.*

Sine pallio non licet Archiepiscopo confirmato convocare Concilium, conficere chrisma, &c. *c. quod sicut*, & *c. præterea*, *de elect.*

Pallium conferre possunt principales Patriarchæ Suffraganeis suis, *c. antiqua*, *de privilegiis*.

de PAPA, *dist.* 21. *c.* 1. §. *Pontifex*.

Papa solus potest supra jus dispensare, *c. proposuit*, *de concess. præbend.*

Papæ soli reservatur translatio Episcoporum, & depositio, *c. inter corporalia*, *de translat.*

Papa de hæreditate judicare potest ratione fidei, *c. Judæi. de Jud.*

Papa potestatem habet a Deo, Imperator a Papa, *cap. novit. de Jud.*

Papa ejusdem est potestatis, cujus & beatus Petrus, *c. illud dominus*, *de major. & obed.*

Papa Principem sæcularem deponere potest, *c. ad abolendam*, *de hæret.*

Papa potest legitimare illegitimos, *c. per venerabilem*, *qui filii sint legitimi*.

Papa solus Episcopos fratres suos in literis nuncupat, *c. quam gravi*, *de crim. falsi*.

Papæ potest cum ratione obviari, nisi absolute jubeat, *c. si quando*, *de rescript.*

Contra Papæ voluntatem nemo jus in beneficiorum collatione habet, *c. dilectus*, *de præb.*

Papa solus canonizat sanctos & sanctorum reliquias, *ibid.*

Papa solus Laico concedit jus eligendi in Ecclesia collegiata, *c. nobis*, *de jur. patron.*

Papa solus causas committit appellatione remota, *c. super quæstionum*, *de offic. deleg.*

Papa solus major est omni Concilio, omnia statuto, *c. significasti*, *de elect.*

Solus Papa Dei vicarius in terris esse videtur, nullusque major, *c. licet*, *eod. tit.* & *c. quanto*, *de translat.*

Solus Papa dispensare potest, ut filii Presbyterorum Eccle-

Ecclesiae patronus immediate habeant, *c. dilectus, de filiis presb.*

Papa solus unit & dividit Episcopatus, *de translationib. per tot. tit.*

Solus Papa sententiam diffinitivam mutare potest, *cap. cum olim, de sentent.*

Papa successori suo legem imponere non potest, nec potestatem ejus limitare, *c. innotuit, de elect.*

Papa cognoscere debet de causa natalium, *c. tuam, de ordin. cognit.*

PARIA sunt quid factum non esse, & inutiliter esse factum, *c. non praestat, 52. c. quo minus, 64. & c. in malis, 69. de reg. jur. in 6.*

Paria crimina pari compensatione tolluntur, *cap. pen. & ult. de adult.*

Par in parem non habet imperium, *c. innotuit, de elect.*

De Parochi Ordinatione.

PAROCHUS non est ordinandus, nisi in sacris constitutus, qui ad minus sit Subdiaconus, *c. praeterea, 3. de aetate, & qualitate.*

Non nisi idoneus moribus, scientia, & qui vicesimum quintum annum ingressus est, in parochum est ordinandus, *c. licet canon. 14. de elect. in 6.*

De Parochi Officio.

Parochus ordinatus residere personaliter tenetur, *d. c. licet canon. 14. §. is etiam.*

Parochus ordinatus intra annum Sacerdos fieri debet sub poena privationis, *d. §. is etiam. vers. & intra annum.* Nisi in Ecclesia collegiata, *c. statutum, 22. eod. tit.* Item nisi Episcopus loci cum Parocho studiorum causa dispensaverit, *c. cum ex eo, 34. eod. tit.* Item nisi annus nondum sit completus, *c. commissa, 35. in princ. eod. tit.* Item nisi ex justa causa fuerit impeditus, quo minus intra annum Parochus sit factus, *d. c. 35. §. annus autem.* Item nisi anno elapso eadem Ecclesia eidem rursus conferatur, quod reprobatur *d. c. 35. porro.* Denique si intra annum Sacerdos factus non sit, praeter privationem fructus quoque perceptos restituere tenetur, & ordinator Ecclesiam debet praestare indemnem, *d. c. 35. §. caeterum.*

Ne parochialem Ecclesiam Parochus alicui non constituto in legitima aetate, & Sacerdotio, neque ultra sex commendet, *c. nemo, 15. de electione. in 6.*

Parochianum alterius nullus Episcopus judicet, *c. nullus, de paroch.*

Parochianum alterius non absolvat Presbyter ad divina, *c. ut dominicis. eod. tit.*

Parochianum alterius non admittat Presbyter sine ejus petita licentia, *c. omnis, de poenit. & remiss.*

Parochia non dividantur sine consensu Episcopi, *cap. avaritiae, de praeb.*

Parochialis Ecclesia debet habere aliquid de bonis Parochiani, etiam alibi sepulti, *c. relatum, de sepult. & c. de his, ibid.*

Parochialis Ecclesia nulli debet conferri, qui personatum, vel dignitatem habeat cum cura, alioqui non tenet ipsa collatio ipso facto, *c. nemo, de off. jud. ord. lib. 6.*

PATER, *c. cum & Rex 2. de verb. sign.*

Pater filios alere debet, *dist. 30. c. si quis reliquerit*, etiam si ex injusto matrimonio sint nati, *c. cum haberet 9. §. fin. in fine, de eo, qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium.*

Pater filium castigare debet, quod est charitatis, *23. q. 5. c. non putet.*

Pater convenire non potest pro filio, neque tenetur, *c. ult. de delictis puer. item 1. q. 4. c. Judas. in fin.*

Patria potestas solvitur, si alimenta pater denegaverit, vel si pater filium languidum exposuit, *c. unic. de infantib. & languidis expositis.*

Episcopalis dignitas filium e patria potestate liberat, *dist. 54. c. si servus sciente. §. sed & jus patriae.*

Haeretici liberos suos in potestate sua non habent, ideoque emancipatio ab iis facta nihil operatur, *c. quicunque. 2. §. fin. de haeretic. in 6.*

de PATRIARCHIS, & de loco, & origine Patriarcharum, *dist. 99. c. 1. & dist. 80. 2. c. cum c. seq.*

Definitio realis, *d. dist. 99. c. nullus.*

De nomine, & speciebus Patriarcharum, *dist. 21. c. 1. §. Patriarcha Graeca, & §. Patriarcha patrum Princeps.*

Patriarchae, & Primas nomine tantum, non re differunt, *dist. 99. in princ. §. primatus, & c. 1. vers. nostros Patriarchas.*

PATRONUS efficitur quis Ecclesiam construens de consensu dioecesani, *c. a nobis, de jur. patron.*

Patronus potest quis esse multarum Ecclesiarum, *c. unicum, de jurejur.*

Patronus non disponat de rebus Clerici defuncti, *c. 2. de success. ab intest.*

Patronus Episcopi jus minuere in Ecclesia non debet, *c. cum saeculum, eod. tit.*

Patronus filium suum, vel utpotem sine Episcopi consensu instituere non debet, *c. consuluit, de jure patron.*

Patronus potest ab Ecclesia reditus sibi ab Episcopo constitutos, & designatos exigere, *c. praeterea, eod. tit.*

Universitate vendita patronatus jus etiam transit, nisi diserte excipitur, *c. ex literis, eod. tit. & c. cum saeculum, eod.*

Patronus Laicus neminem sine consensu Episcopi dioecesani instituat, *c. praeterea, eod. tit.*

Patronatus libere donari potest consanguineo, vendi vero per se non potest, sed cum universitate solum, *cap. ex insinuatione, & c. de jure, eod. tit.*

Patronus Laicus praesentato non repulsam passo potest alium exhibere, *c. pastoralis, eod. tit.*

Patronus Ecclesiae vacanti intra quatuor menses provideat, alioqui jus conferendi Episcopus habet. *c. cum propter discordias, eod. tit.*

Patroni est ad Ecclesiam praesentare, non conferre, *cap. ult. eod. tit.*

Patronus Clericus seipsum praesentare non potest, *cap. per nostras, eod. tit.*

Patroni consensus in electione Praelati requirendus est, *c. a nobis, eod. tit.*

Patronus honorandus est, & ab Ecclesia fundata sustentandus, si egeat. *ibid.*

Patronatus jus haeredibus dividi non debet, *c. 1. eod. tit.*

Patroni si plures fuerint, ille praesentatus obtineat, qui Plurimorum assensu eligitur, si vita & scandalum non contradicant, *ibid.*

Patronus Ecclesiam non vacantem alteri conferre non potest, *c. illud praetereundum, eod. tit.*

Patronus jus patronatus sine Episcopo dare potest, *ibid.*

Patronus non sine Episcopo, nec Episcopus sine patrono beneficium conferat, *c. suggestum, eod. tit.*

Patroni religiosi non possunt Ecclesiam in proprios usus convertere propria authoritate, *c. sicut nobis. de suppl. neglig. praelat.*

Patronatus causa definiri debet per Judicem Ecclesiasticum, *c. quanto, de judic.*

De Patronatus jure orta quaestione, neutro conferente, debet Episcopus post sex menses beneficium conferre, *c. si vero. & 2. ex re, de jure patronat.*

PECCATI definitio, *15. qu. 1. c. 1. §. fin.*

Dividitur item peccatum in originale & actuale, *de consecrat. dist. 4. c. regeneratione.*

Dividuntur peccata in mortalia & venialia, *dist. 25. c. unum orarium. §. unde Hieronymus, cum sequentibus, usque ad. c. qui in aliud.*

Alia dicuntur voluntatis, alia infirmitatis, *15. q. 1. in princ. c. illa cavenda.*

De tribus generibus peccatorum. *De poenitent. dist. 2. c. sicut tribus, cum sequentib. usque ad super trib.*

De quatuor generibus peccatorum. *De poenitent. dist. 1. c. super tribus.*

PECUNIA 1. *qu. 3. c. totum.*

PEDAGIA, guidagia, salinaria interdicta quae *c. super quibusdam, 26. §. praeterea, de verb. signific. vid. sup. in* Paedagia.

PENSIONEM solvens alicujus rei, ejus praesumitur dominus, *c. cum venisset, de restit. spoliat.*

Pensio propter sterilitatem terrae minuenda est, *c. propter sterilitatem, de locat. & conduct.*

In pensionis solutione antiqua consuetudo est servanda, *c. quanto creatori, de censibus.*

Pensiones minuere ad Clericorum detrimentum, vel augere non licet sine Episcopi consensu, *c. avaritiae, de praebend. & dignitat.*

Praelatus non potest Ecclesiam ultra vitae suae tempus pensionariam constituere, *c. praeterea, de censibus.*

PEREMPTORIE potest quis in prima citatione citari, *c. 1. de dilat.*

de PEREGRINATIONE haec regula est: non Hierosolymis fuisse, sed Hierosolymis bene vixisse, laudandum est, *12. qu. 2. c. gloria. §. penult.*

Peregrinari non debet Clericus sine licentia Episcopi sui, nec Episcopus sine licentia Papae, *c. magnae devotionis, de vot. & vot. red.*

Peregrinorum res nullus occupet, quia sunt sub Papae protectione, *c. 1. de Cler. peregrin.*

Peregrinorum privilegio gaudet, qui causam Papae agit, *ibid.*

Peregrinis in via constitutis tempore interdicti poenitentia non est deneganda, *c. quod in te, de poenit. & remiss.*

Peregrini Clerici non sunt in Ecclesiis instituendi, *c. 1. de Cler. peregr.*

PERJURUS Clericus ab officio & beneficio suspendatur, vel beneficio prorsus privetur, *c. querelam de jurejur.*

A perjuro non debet amplius juramentum recipi *cap. literas de praesumpt.*

de PERSECUTIONE, *23. quaest. 4. c. qui sentiendum, cap. ille gladium §. porro. c. minimum. §. item si semper, cum sequentibus item 23. q. 5. c. non vos. 24. qu. 1. c. a recta.*

PERSONALIA rescripta vel privilegia personam non excedunt, *c. mandato Ecclesiastico, de rescript.*

Personale delictum in damnum Ecclesiae redundare non debet, *c. cum venerabilis, de except.*

Personalis concessio cum persona finitur, realis perpetua est, *c. cum venissent, de instit.*

Personatus plures in eadem Ecclesia, vel diversis, nullus habere debet sine sedis Apostolicae dispensatione, *c. ad haec. & c. multa, de praebend.*

de PIETATIS studio, *dist. 47. c. comes.*

PIGNUS recipere potest Praelatus a quolibet possessore, *c. cum contra, de pign.*

In

In pignoris causa fructus in sortem non sunt computandi, alias censetur usura, *ibid.*

Prælatus bona Ecclesiæ pignori dare non potest pro suis debitis, *c. in præsentium, de pign.*

Ex pignoris contractu regulariter competit actio pignoratitia, & hypothecaria ad persequendum pignus. Nisi liber homo pignori sit obligatus, *c. lator, 2. de pignorib.* item nisi extraneus possessor rem usucepit vel præscripserit, *16. qu. 3. c. placuit iit. §. præscriptionem. vers. non solum.* si tamen alius quam qui rem usucepit vel præscripsit, convenietur, huic alterius præscriptio non prodest, *d. c. cap. placuit iit. §. si vero ad alium. versic. nec sibi prodesse.*

Si pignori obligata est eadem res duobus vel pluribus, is potior est, qui prior est tempore, *c. qui prior, 54. de reg. jur in 6.*

quod semel PLACUIT, amplius displicere non potest, *c. quod semel, 21. de reg. jur. in 6.*

PLAGIARIORUM pœna est ultimum supplicium, *c. 1. de furtis.*

de PLEBISCITO. Hujus definitio habetur, *dist. 2. c. plebiscito. Instit. de jur. naturali. §. plebiscitum.*

si PLUS quis petierit, punitur, *c. unic. de plus petitionibus.*

Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus, *c. cui licet, 53. de reg. jur. in 6.*

Pluralis locutio duorum numero contenta est, *c. pluralis, 40. de reg. juris, in 6.*

PŒNARUM inventarum ratio est emendatio delinquentium, *26. q. 2. c. placuit. §. fin. 23. qu. 4. c. est injusta. §. fin.*

QUIBUS PŒNÆ REMITTUNTUR VEL TEMPERANTUR.

Qui sine culpa, nisi subsit causa, deliquit, non est puniendus, *c. sine culpa, 23. de reg. jur. in 6.* Sane causæ publicorum judiciorum generales enumerantur. *De pœnitent. dist. 1. c. aut facto.*

Animal brutum si commiserit delictum, non punitur, *15. quæst. 1. c. firmissime. §. animalia enim.*

Si coactus commiserit, punitur, *15. quæst. 1. c. merito.*

Si corruperit reus accusatorem, hoc casu pro convicto habetur, *2. qu. c. ult. §. in omnib.*

Si Episcopus commiserit, hic accusari nequit, nec damnari, *11. q. 3. c. irritam, 6. quæst. 1. c. qui crimen. §. fin. cum c. sequent. 2. quæst. 7. c. accusatio. §. unde liquet.* Contradicit. *d. q. 7. c. præsumunt. c. si hæreticus. §. item quod dicitur.*

Si Furiosus commiserit, non punitur, *5. quæst. 4. c. indicas, 15. quæst. 1. in princ. & c. illud. §. furor. §. mens vero. item c. aliquos. c. illa cavenda. vers. neque enim si per. c. ne is qui. §. fin.*

Si minor ætate commiserit, non punitur, *15. qu. 1. c. illud. §. fin. c. firmissime, in princ. item c. excellentissimus 2. de delictis puerorum.* Nisi minor doli sit capax, *dict. §. fin. vers. nisi aetatem sit capax. item c. 1. de delictis puerorum* qui tamen minus propter ætatem punitur, *dict. c. 1. § quamvis in iis non ita.*

EX QUIBUS CAUSIS PŒNA REMITTITUR, VEL NON.

Si Absolutio criminis intervenerit, *c. q. 3. c. 2. ult. §. destitisse. vers. abolitio enim.*

Si eadem accusatio antea quoque in judicium fuerit deducta, vel ejusdem criminis nomine actum, non potest iterum accusari, *c. de his, 6. de accusationibus.* Nisi prior accusator fuerit prævaricatus, vel per collusionem reus absolutus, *c. ult. de collusione deteg.* vel nisi crimen sit iteratum, de quo postea accusatio instituitur, *cap. 1. de pœnis.*

Si per cæcitatem commiserit, non punitur. Probatur simul & distinguitur, *15. quæst. 1. c. illud. §. sed objicitur.*

Si accusator destiterit, reprobatur, *c. 1. & 2. de collusione detegen.*

Si sine dolo malo factum sit, & non injuriæ gratia, *15. quæst. 1. in princ. item. §.. ubi sententia. item c. non est. item de pœnitent. dist. 1. c. secundum.*

Hujus exemplum proponitur, si ratione officii fecit, *23. qu. 5. c. non homo, in princ. & dict. c.*

Si per ebrietatem commiserit, non punitur, *15. qu. 1. c. sane dicimus. & c. inebriaverunt.*

Si per infirmitatem vel ignorantiam commiserit, punitur, *15. qu. 1. in pr. §. 1. 1. illud. §. itaque ut ex promissis.* Contradicit *d. q. 1. c. illa cavenda. §. quia etiam ipsius.*

Si jussu ejus, cui parere necesse fuit, commiserit, punitur, *c. quod quis, 24. de reg. jur. in 6. item de consecrat. dist. 4. c. quæres a me, in princ.* Contradicere videtur, *dist. c. merito.*

Si reus mortuus sit, pœna extinguitur, *33. qu. 2. c. admonere. §. & nunc post mortem, versic. nec a re post.* Nisi de hæresi quis accusetur, *24. q. 2. c. penult. §. fin. cum c. seq.*

Si accusator mortuus sit, vel ex alia causa impediatur accusationem prosequi, *2. quæst. 8. c. ult. § fin.*

Si crimen propositum non fuerit perfectum, non punitur: quod tamen reprobatur *de pœnitent. dist. 1. c. quisquis, in princ. & cap. aut facto. §. eventus.* alias si crimen ad actum non pervenerit, non punitur. Nam cogitationis pœnam nemo patitur, *dict. dist. c. cap. cogitatio. & c. cogitationis.* Hoc quoad hominem. Nam apud Deum distinctio jam dicta non admittitur, a quo etiam cogitatio punitur, *dict. dist. 1. c. numquid. item 17. quæst. 1. c. vovens. tibus, 32. qu. 5. c. sicut enim, 1. si Paulus. c. nec solo. qui vident. item 32. quæst. 7. cap. non solum.*

Si crimen commissum sit vulgare & usitatum, *23. qu. 4. nep. si quis potestatem. §. fin. cum cap. seq.* pœna sine culpa (nisi subsit causa) non imponitur, *cap. sine culpa, 23. de reg. juris in 6.*

Si in hac vita pœnam sustinuerit, justificatus per hoc est in altera vita: approbatur simul & distinguitur, *d. quæst. 1. nep. quod ergo, de pœnitent. dist. 3. nep. sunt plures. §. auctoritas illa, nep. ignis succensus, nep. quæras.*

PŒNITENTIA quid? *De pœnitent. dist. 1. c. ecce nunc. §. penult. & ult. c. tres sunt. §. est enim pœnitentia. nep. quis aliquando. §. illud autem. vers. est enim pœnitentia, & dist. 3. c. 1. & c. pœnitentia c. pœnitentiam. §. fin.*

Divisio pœnitentiæ trimembris. *De pœnitentia dist. 3. cap. tres sunt.*

Et divisio pœnitentiæ bimembris, in veram & falsam, *De pœnitent. dist. 3. c. in tantum. § & fin. & c. scelerates. §. 1.*

Iisdem divisio pœnitentiæ bimembris in interiorem, & exteriorem. *De pœnitent. dist. 1. c. quis aliquando. §. octava. vers. est enim pœnitentia.*

Exempla pœnitentiæ. *De pœnitent. dist. 1. nep. convertimini. §. unde post trinam. dist. 3. c. totam, c. Achab.*

Quo jure sit introducta pœnitentia, *33. quæst. 2. nep. audivimus. §. quia pro omnibus.*

Ad quem causæ Pœnitentiales pertineant, *c. accedentibus, 12. de excess. prælator. item 9. q. 2. c. placuit ut deinceps.*

POETÆ non legendi, *distinct. 37. cap. idem prohibetur, in princip.*

PONTIFEX, *distinct. 21. c. Cleros. §. Pontifex.*

POSSESSIO acquiritur ex consuetudine loci, quæ modicum terræ loco rei tradendæ datur, vel in extremitate palli manu apprehendente sustinetur, *cap. ex literis. 2. de consuetudine.*

Per solutionem pensionis rei, pro qua pensio solvitur, traditio censetur, *c. cum venisset, 9. de restitut. spoliator.*

Si vis fiat ei, qui in possessionem missus est, datur ut nomine actio: nisi cum ob latitantem debitorem creditor in possessionem bonorum ejus missus esset, debitor cautionem offerat judicio sisti & judicatum solvi, *c. 1. de dolo & contumacia.* Vel: nisi misso tale crimen objiciatur, quo probato possessione esset privandus: quod tamen reprobatur, *cap. accedens, 23. de accusationib.*

Sine possessione præscriptio non procedit, *cap. sine possessione, 3. de reg. jure. in 6.*

Pro possessore habetur qui dolo desiit possidere, *c. pro possessore, 35. d. tit. de reg. jure.*

Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit, *cap. possessor, 2. de regulis juris. in 6.*

POSTERORUM appellatione in pœnis non continentur per feminas descendentes, *c. ubicunque, 4. de pœnis, in 6.*

POSTULATIO fit irrita, si postulatus interdictum non servaverit, *c. 2. de postulat.*

Postulationis concessio fit ex gratia, *cap. bonæ memoriæ, eod. tit.*

Postulatio, sicut electio, est examinanda, *cap. liter. de translat. Episcop.*

Majore parte indignum postulante, potestas eligendi ad minorem devolvitur, *c. gratum gerimus, de postul. prælat.*

Postulatio communi consensu facta, & superiori insinuata, amplius variari non potest, *c. bonæ memoriæ, eod. tit.*

Postulatio vel electio non debet fieri per verba conditionalia, vel alternativa, *c. 2. de elect. in 6.*

Postulari debent Prælati Ecclesiarum, non eligi, *c. ult. de postul. prælat.*

Postulatio non valet, quæ absentibus jus eligendi habentibus contemtis fit, *c. bonæ memoriæ, eod. tit.*

PRÆBENDAS duas non potest quis tenere ex dispensatione Archiepiscopi, *cap. literas, de concess. præb.*

Præbenda non promitti, potest antequam vacet, *cap. 2. de concess. præbend.*

Præbenda non integretur scissione alterius, *cap. cum causam, de præbend.*

Præbendæ proventum quis habere potest, etsi Canonicus non sit, *c. quia nonnullis, de magistr.*

Præbendarum multitudo a promotione repellit, *c. nam jam dudum, eod. tit.*

Præbenda carere non debet, qui in Canonicum receptus est, *c. majoribus. & c. relatum, de præbend.*

Præbendam vel beneficium dans, quam dare non potest, illa nescita, quam potest dare tenetur, *cap. inter cæteras, eod. tit.*

Præbenda secunda, recepta prima, vacat, *cap. literas, de concess. præbend.*

Præbenda ultra sex menses vacare non debet, *c. 2. eod. tit.*

De præbenda potest absens per alium investiri, *cap. accedens, eod. tit.*

Præbendarum proventus recipiunt studentes in Theologia per quinquennium, *cap. fin. de magist. & cap. licet, de præbend.*

Præbenda alteri per Papam collata, præcipitur Episcopo potestas conferendi illud beneficium, *cap. 1. de concess. præbend.*

Præbenda & beneficia vacantia in curia Romana, a die vacationis post mensem possunt conferri per eos, ad quos id oneris incumbit, vel absentibus eis, ab eorum generalibus vicariis, *c. statutum, de præbend. lib. 6.*

Ex præbenda non possunt duæ fieri, *cap. vacante, de præbend.*

Si prœbenda alicui ratione rescripti debeatur, & alteri conferatur, debet ille in Canonicum recipi & sustentari, donec beneficium vacet, cap. dudum, de præbend. lib. 6.

Præbendarum collatio ad quem pertineat, cum Episcopus & Capitulum debito tempore non conferant, c. postulasti, de concess. præbend.

Præbendarum collatio ad Capitulum sede vacante non spectat, cap. illa devotionis, ne sed. vac.

PRÆCENTOR, cap. Cleros. §. præcentor. dist. 21.

PRÆDESTINATIO, 23. quæst. 4. cap. non quisquo. §. est & alia, cap. sicut non. cap. obtineri. cap. Nabuchodonosor, cap. vasa. item de pœnitent. dist. 2. cap. firmat, cap. nullus. cap. talibus, cap. si enim. §. fin. cap. Apostolus, cap. mirandum, cap. multi cap. totum. cap. ult. in princ. usque ad §. charitas. item de pœnitent. dist. 4. cap. si ea bona. c. benedictus. cap. novit Deus. cap. in domo. cap. hanc societatem.

PRÆDICANS excommunicatis potest ab eis eleemosynas & victum recipere, cap. cum voluntate, de sentent. excommunicationis.

Prædicatorum fratrum privilegium & Minorum, cap. nimis, de excess. prælat.

Prædicatores vesci possunt his, quæ eis apponuntur, cap. quam sit laudabile, de Juda.

Prædicationem facere debet Episcopus vel per se, vel per alios, cap. inter cætera, de offic. ordin.

Prædicare non licet Laico, cujuscunque sit ordinis, c. sicut nos, de hæretic.

Prædicare non debent eleemosynarum quæstores, cap. nam ex eo, de pœnit. & remiss.

PRÆLATUS esse non potest secularis, vel regulam non professus, c. nam consem, de elect.

Prælati non committant vices suas, vel Ecclesias sub annuo censu, c. 1. ne præl. vices suas.

Prælati factum non præjudicat Ecclesiæ, c. non nostris, de concess. præbend.

Prælati non onerent subditos exactionibus, vel pluribus equorum alimentis in visitatione, c. quia plerique, de immunit. Eccles. & c. cum Apostolus, de censibus.

Ad prælaturam se nemo præsentare debet, c. per nostras, de jure patr.

Prælatus plus juris habet in concessione Ecclesiæ, quam patronus in præsentatione, c. dilectus, de offic. deleg.

Prælatus est procurator rerum Ecclesiasticarum, non dominus, c. fraternitatem, de donat. & rerum Ecclesiasticarum conditionem meliorem facere potest, deteriorem nunquam, ibid.

Prælati inferiorum privilegia diminuere possunt, c. ad petit. de accusat.

Prælati judicium ferri candentis subire non debent, nec tali purgationi interesse, vel auctoritatem præstare, cap. ex litteris, de excess. prælat.

Prælatus tenetur subdito, ad austeriorem religionem migrare volenti, licentiam dare, c. licet quidam, de regul.

Prælati non debent interesse corporali punitioni alicujus, d. c. ex litteris, de excess. prælat.

Prælaturam amittat, qui ad ordines promoveri non potest, c. ut Abbates, de ætat. & qualitat. ordin.

PRÆPOSITUS, c. quamvis, 9. de verbor. signific.

In Præpositum non est ordinandus, nisi Presbyter, vel Diaconus, dist. 60. c. nullus.

PRÆSCRIPTIO non valet absque bona fide & justo titulo, maxime rerum Ecclesiasticarum, c. quoniam omne, de præscript. & cap. vigilanti, c. si diligenti, eod.

Præscriptio, quæ sine peccato servari non potest, non valet, c. veniens, eod. tit.

Præscriptionem non inducit longa usurpatio, c. causam, eod. tit.

Præscriptio nulla contra Ecclesiam currit, nisi quadraginta annorum, sola autem centenaria contra Romanam Ecclesiam, cap. illud. cap. ad audientiam. & c. de quarta, eod. tit.

Præscriptionem elidit interruptio, eod. cap.

Præscriptio non currit contra obedientiam, c. cum non liceat, eod. tit.

Præscriptio non currit contra Episcoporum constitutionem, & contra procurationem eis debitam, c. accedentes, & c. cum ex officii, eod. tit.

Præscriptio non currit tempore schismatis, c. cum nobis, eod. tit.

Super præscriptione possunt testes produci, c. illud, eod. tit.

Laicus non potest decimas nec præscribere, nec detinere, c. causam, eod. tit.

Præscriptio omnem actionem excludit, cap. ad aures, eod. tit.

Præscribere potest Abbas jus Episcopale, cap. auditis, eod. tit.

Præscriptionem interrumpit Synodalis proclamatio, c. sanctorum, eod. tit.

Præscriptio non currit tempore hostilitatis, c. ex transmissa, eod. tit.

PRÆSUMPTIO violenta evidentissimam probationem requirit, c. veniens, 3. in fine, de Presbytero non baptizato.

Semel malus semper præsumitur malus, c. semel, 8. de reg. jur. in 6.

Ignorantia præsumitur, nisi probetur scientia, c. præsumitur, 47. de reg. jur.

Qui contra jura mercatur, bonam fidem non habere præsumitur, c. qui contra, 82. de reg. juris.

Præsumitur quilibet bonus, nisi probetur contrarium, & quod nemo sit immemor suæ salutis, c. dudum, & cap. cum in juventute, de præsumpt.

Præsumptio quandoque purgationem inducit, & qualis, c. si quis de gradu, de purgat. canon.

Ex præsumptione violenta potest quandoque sententia ferri, pro veritate enim habetur, c. litteras. c. nullus dubitat. c. illud quoque. c. tertio loco, de præsumpt.

PRECARII differentia & præcariarum, c. ult. de precariis. ubi dicitur, quod precarium mutata voluntate concedentis, vel ejus, cui succedens alienavit, revocari potest: precaria vero non item.

Solvitur item precarium morte ejus, qui precario rogavit, dict. c. ult. vers. solvitur quoque.

Solvi quoque videtur precarium morte concedentis. Sed hæc causa reprobatur, d. c. ult. vers. non etiam concedentis.

De precariis Ecclesiasticis qualiter fieri debeat, 10. qu. 2. c. precariæ a nomine.

De precariis quolibet quinquennio renovandis caveatur d. qu. 2. c. precario de quinquennio. & cap. 1. de precariis.

Nisi ita factum sit precarium, ne unquam revocari possit, quod tamen reprobatur, c. de precariis, 2. eod. tit. & d. quæst. 2. c. de precariis.

PRESBYTERI & Presbyterus, dist. 21. c. Cleros. §. Presbyter. dist. 32. c. ult. dist. 84. c. ult.

Presbyter non celebret vase ligneo, nec de pane fermentato, nec sine aqua & vino, & plus apponat de vino, quam de aqua, c. litteras & c. perniciosus, de celebr. miss.

Presbyter in fraudem Ecclesiæ nil de bonis ejus suo, vel alieno nomine emere potest, c. Presbyter. & c. inquirendum, de pecul. Cler.

Presbyteris debet condecens beneficium dari, c. extirpanda, de præb.

Presbyter Clericum secum habeat, nec sine eo celebret, cap. ut quisque, de vit. & honest. Cleric.

Presbyteri officium est prædicare, c. quod Dei timorem, de statu Monach.

Presbyter duobus digitis amissis non celebret, c. Presbyter enim, de Cler. ægrot.

Presbyter res Ecclesiæ sine justa causa non pignori det, c. 1. de pig.

Presbyterum interficientis pœna, c. 2. de pœnitent. & remissionib.

Presbyter, qui non jejunus celebrarit, beneficio privetur, c. si consisterit, de accus.

PRIMAS non appellandus est universalis, dist. 99. c. nullus.

Primas non appellandus est Princeps Sacerdotum, vel summus, d. dist. c. prima.

Archiepiscopi primatibus obedientiam debent, & ab illis ad hos provocatur, non contra, dist. 99. in princ. §. ab Archiepiscopis. & c. 1. vers. ad quos Episc.

de PRIMICERII officium circa Acolythos, Exorcistas, Cantores, atque Lectores, & alia, dist. 95. c. c. §. ad primicerium. c. unico, de officio primicerii.

PRIMITIARUM origo, c. c. at vero, de decimis.

Primitiæ perinde ac decimæ Sacerdotibus sunt solvendæ, dist. 32. c. præter hoc, § deinde.

Quantum autem primitiarum nomine solvendum, dict. §. at vero. vers. traditionem quoque.

Primitiæ perinde ac decimæ sunt in dispositione Episcopi, dict. §. deinde. vers. & ut ipsæ.

Primitiæ inter Diaconos, & alios Clericos dividendæ, d. c. omnium, 4. §. manifestum.

PRIMOGENITUS, c. Joseph 25. de verb. sign.

PRIOR tempore, potior jure, c. qui prior, 55. de reg. jur. in 6.

De Prioris officio, c. cum ad 8. §. prior autem, de statu Monachorum.

PRIVILEGIUM personale personam sequitur, & extinguitur cum persona, c. privilegium, 7. & c. quod alicui, 74. de reg. jur. in 6.

Decet concessum a Principe beneficium esse mansurum, cap. decet, 12. cum c. seq. eod. tit.

Quod ad gratiam alicui conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum, c. quod ob gratiam, 61. eod. tit.

Privilegia stricti juris sunt, c. porro, de privil.

Privilegia extenduntur ad ea tantum, quæ in eis continentur, c. ex parte, eod. tit.

Privilegium monasterio concedi non potest, antequam ibi canonica institutio facta fuerit, c. ad audientiam, de Eccl. ædif.

Privilegiorum generalium explanatio, c. ut privilegia, de privileg.

Privilegia possunt & Laici Ecclesiis conferre, cap. cum Laicis, de rebus Eccles. non alien.

Privilegio suo potest quis renunciare, c. si de terra, de privileg.

Privilegium per subreptionem obtentum non valet, c. cum olim, de sentent.

Privilegium statim atque ad notitiam eorum, quibus indulgetur, pervenit, vim habet, c. fin. de privil. in 6.

Privilegium, & consuetudo juri communi derogant, c. cum contingat, de for. comp.

Privilegium lite pendente impetratum non valet, nisi in eo litis mentio fiat, c. consum, 2. de testib.

Privilegium sine exceptione concessum ad præterita, & futura extenditur, c. quia, de privileg.

Privilegium, nisi urgente ratione, dari non debet, cap. fene, de privileg.

Privi-

Privilegium sine alterius injuria concedendum est, *cap. pastoralis, eod. tit.*

Contra privilegium Papæ sententia lata non valet, *cap. dudum, eod. tit.*

Privilegio clericali non potest renunciari, *c. si diligenti, de foro compet.* & *c. contingit, de sent. excom.*

De privilegio a Papa concesso ipsemet solus judicat, *c. cum venissent, de judic.*

Privilegium Cisterciensium de decimis non solvendis qualiter se extendat, *vide in c. ex parte, de decim.*

Privilegio xxx. annorum gaudet Ecclesia Romana in præscriptionibus, *c. ad audientiam, de præscrip.*

Quæ ratione Privilegium amittatur.

Privilegium ratione delicti amittitur, *c. ad abolendam, de hæret.*

Privilegio privatur, qui concessa sibi potestate abutitur, *c. tuarum de privileg.*

Contra privilegium faciens eo privatur, *c. cum accessissent, de constitut.*

Privilegium non amittitur, etiamsi intra quinquaginta annos quis eo non utatur, *c. ad audientiam, de præscrip.*

Privilegium sequens primo non præjudicat, nisi ejus mentionem faciat, *c. dudum, de privil.*

Quis amittat privilegium.

Clericus per enorme crimen a privilegio cadit, *c. cum non ab homine, de judic.*

Item temerarie Romanam Ecclesiam occupans, *c. licet, de elect.*

Item in hæresim cadens, *c. ad abolendam, de hæret.*

Item contrahens cum vidua, vel corrupta, *c. Joannes, de Cler. conjug.*

Item de furto suspectus, *c. 2. de depos.*

Item si statim repercutit, *c. si vero aliquis, de sentent. excomm.*

Item si admonitus non deponat arma, *c. in audientia, eod. tit.* & *c. perpendimus, ibid.*

Item turpiter agens cum personis, quæ exprimuntur, *c. si vero, eod. tit.*

Item ratione disciplinæ castigatus, *c. cum voluntate, eod. t.*

Item si in minoribus ordinibus constitutus matrimonium contrahat, *c. ex parte, de Cler. conjug.*

Item degradatus, *c. novimus, de verb. signif.*

Item admonitus sæcularia negotia non postponens, *cap. ult. de vita, & honest. Cleric.*

PROBATIO, *c. forus, in §. probatio de verb. signif.*

Probatio contra legitimam probationem non est admittenda, *c. juravit, de probat.*

Probatio debet esse certa, & clara, *ibid.*

Probatio non exigitur in notoriis, *c. tua nos, de cohab. Cler.*

Quæ ad probationem singula non valent, multa prosunt, *c. cum causam, de probat.*

Probatio virginitatis per aspectum prævalet juramento viri, *c. proposuisti, eod. tit.*

Probatio ex multis præsumptionibus, & fama sufficiens dicitur, *c. præterea, de testib.*

Actore non probante reus absolvitur, *c. cum Ecclesia, de caus. possess.*

Probationibus æqualibus existentibus liberatur reus, nisi in causa libertatis, *c. ex literis, de probat.*

Probationi accusantium consanguinitatem in matrimonio plus deferendum, quam defendentium, *c. licet ex quadam, de probat.*

In probationis defectum succedit juramentum, *c. sicut consuetudo, de probat.*

Probatur crimen quandoque per confessionem, ut *c. cum ad sedem, de restit. spol.* quandoque per famam: ut *c. sicut, de probat.* quandoque per instrumentum, ut *cap. 2. de fide instrum.*

Probationis tempus quare sit Religiosis concessum, *vide in c. ad Apostolicam sedem, de regul.*

PROCESSUS de simplici, & plano qualis sit, *Clemen. 2. de verb. signif.*

Processus contra formam juris, vel rescripti non valet, *c. ex parte, de off. jud. deleg.* & *c. cum dilecta, de rescript.*

PROCURATIO visitationem personalem requirit, alias peti non potest, quæ tamen secundum Ecclesiæ facultates vel consuetudinem loci statuenda est, *c. cum Apostolus, de censibus.*

Prælati inferiores, & superiores tempore visitationis absentes, vel præsentes nec pecuniam, nec munera, sed solam sustentationem recipere debent, *Gregorius X. tit. de censib. lib. 6.*

Procuratio debetur Archiepiscopo ab omnibus Ecclesiis, quas visitat, *c. cum ex offic. 2. de præscr.* & *c. sopitæ, de censib.*

Petenda non est procuratio in sacris, seu grangiis Monachorum, *c. ult. de censib.*

Procurationem præstare tenetur Ecclesia Episcopo visitanda, *c. cum venerabilis, eod. tit.*

Et Monachi diœcesano, *c. venerabili, eod. tit.* nec præscriptio contra hoc currit, *ibid.*

In constituendis procurationibus requiritur patroni voluntas, *c. quanto creatori, eod. tit.*

Legatis, & nuntiis Papæ ab omnibus debetur procuratio, nisi specialiter sint exempti, *c. accedentes, de præscr.* & *c. cum instantia, de censib.*

De procuratoribus Ecclesiarum equites non vectarum novam formam, *in c. super eo, de censib.*

PROCURATOR in quavis causa, in literis mandati clausulam de rato habere debet, *c. cum causam, de juram. calumn.*

Procuratoris falsi exceptio post sententiam latam non valet, *c. ex nostra, de procur.*

Procurator ab excommunicatis constitutus non valet, *vide in c. consuluit, eod. tit.*

Procuratoris confessio obest domino, *c. 2. de postulat.*

Procuratoris negligentia non debet obesse domino, *cap. cum venissent, de restitutione in integr.*

Pro procuratoris absentia non est dominus puniendus, *c. 2. ut lite non contest.*

Procurator illud solum potest, quod sibi committitur, *c. innotuit, de election.*

Procuratores duo in una causa constitui possunt, *c. in nostra præsentia, de procurat.*

Procuratorem constituere nullus cogitur in gravibus, *c. querelam, de procurat.*

Procurator non admittitur in causa criminali, *c. veniens, de accusat.*

Propter procuratoris contumaciam non potest dominus excommunicari, *c. 4. ut lit. non contest.*

Procuratores Prælatorum in Conciliis ad negotiorum tractationem sunt admittendi, *c. final. de his quæ fiunt a Prælat.*

Procurator excommunicatus non admittitur, *cap. post cessionem, de probat.*

Procuratorium mandatum revocans in dispendium adversarii, condemnatur in expensis, *c. audientes, de procur.*

De procuratoribus pluribus datis prior tempore potior est jure, *c. non injuste, eod. tit.*

Procurator in prima instantia appellationis causam, nisi velit, prosequi non tenetur, *ibid.*

Procurator secundus non admittitur, qui primi factum non ratificaverit, *c. 1. de procur.*

PROFESSIONE in omni semper intelligitur Papæ auctoritas excepta, *c. Deus qui, de vit. & honest. Cler.*

Ante professionem quisque libere redire potest ad statum pristinum, *c. super eo, de regul.* & *transeunt.*

Professo licet transire ad superiorem religionis statum, venia tamen prius a suo Prælato impetrata, *c. sane, eod. tit.*

PROMISSIO non infringitur, cum in melius commutatur, *c. pervenit, 2. de jurejur.*

Promissio juramento firmata non tenet, conditione apposita in forma juramenti non servata, *ibid.*

In promissione quamvis firmata juramento, superioris auctoritas semper excipitur, *c. venientes, eod. tit.*

Promissio beneficii, nullo in Ecclesia vacante non valet, *c. final. de conceff. præbend.*

Promissio Ecclesiæ obsequii causa est simoniaca, *c. tuam effent, de simon.*

PROMOTIO impeditur propter defectum scientiæ, *cap. nihil congregato, de election.*

Promovens indignum punitur, sicut & promotus, *cap. nihil est, eod. tit.*

Promotionem impedit macula in oculo promovendi, *c. cum de tua, de corpor. vitiat.*

Promotus removetur propter homicidium & simoniam, *c. inquisitioni, de accusat.*

PROTESTATIO fit, ne ab altero præjudicium juri suo fiat, *c. suborta, de sentent.*

Factum contra protestationem non valet, *c. cum accessissent, de constitut.* & *c. 4. de iis quæ vi metusve.*

PSALMISTA, *dist. 21. c. Cleros. §. Lectores.*

Psalmista orario uti non debet, *dist. 23. c. non oportet.*

PUBERES unde dicantur, quando dicantur tales, & qualiter per corporis aspectum dignoscantur, *c. puberes, de despensat. impub.* & quando possint mortaliter peccare, *c. 1. de delict. pu.*

PUBLICATO scrutinio, non possunt electores sua vota variare, *c. publicato, de elect.*

Post publicationem testium possunt alii testes induci, dum Prælatus de crimine inquirit, *c. cum clamor, de testib.*

Publicatis attestationibus, non sunt iterato testes interrogandi, *c. per tuas, eod. tit.* nisi in favorem matrimonii, *c. consistentur, 2. de testib.*

PUERIS non committatur animarum cura, *c. in ratione de ætat. & qualitat. præfic.*

Pueri reputantur, qui 14. annos agunt, *cap. referente, de delict. puer.*

de PURGATORIO, *c. unum. §. unde Augustinus, usque ad fin. c. qualis. 2. qui vis alend, dist. 25. item c. ult. §. non præmittimus tamen, cum sequentibus, de pœnitent. dist. 7.*

PURGATIO propter infamiam indicenda est, *cap. cum oporteat, de accusat.*

In purgatione deficiens pro convicto habetur, *c. inter. de purgat. canonic.*

Formam jurandi in purgatione super simonia, *vide in c. quoties, de simon.*

In notoriis non est indicenda purgatio, sed condemnatio facienda, *c. cum dilectus, eod. tit.*

Purgatio indicenda est Clerico suspecto, *cap. si quis de rapt.*

Purgare nemo se tenetur, nisi de eo, de quo infamatus est, *c. ult. eod. tit.*

Purgatio indicenda est infamato, deficientibus accusatoribus & testibus, *c. nos inter, eod. tit.*

Compurgatores quales sint, *c. cum P. de purgat. Canon.* & quid jurare debeant, *c. de testib. eod. tit.*

Purgatio per ferrum candens & similia interdicuntur, *c. dilecti filii, de purgat.*

Purgatores sunt stricte examinandi, sicut testes, *c. constitutus, de purgat. Canonic.*

Purgatores scire debent vitam & conversationem ipsius purgandi, *c. cum P. eod. tit.*

Q

QUADRAGESIMA non impedit, quin in ipsa famis necessitate liceat carnes comedere, *c. 2. de observat. jejun.*

Si QUADRUPES damnum dederit, datur actio, ut vel damnum sarciatur, vel quadrupes noxæ dedatur, *c. ult. §. quod si animal, de injuriis.* secus si fera bestia, vel quæ consuevit nocere, damnum dederit; hinc enim dando dominus non liberatur, *dist. §. quod si animal. vers. quod tamen ad liberationem*, vel si culpa domini, quadrupes damnum dederit, *dict. §. quod si animal. vers. & quem deberet. item c. si bos, 3. & cap. si laserit, 4. eod. tit.*

Quadrupes, quæ nocuit, etiam ordinaria pœna punitur, 15. q. 1. c. fraternitas. *§. unde etiam. de bruta. §. fin. cum c. seq. Mulier.*

R.

RAPTORES sunt excommunicandi, nec ad pœnitentiam recipiendi, nisi bona ablata restituant: pœnitentes tamen in morte in cœmeterio sunt sepeliendi, *cap. 1. & 2. de raptor.*

Raptores rerum, quæ confragorum sunt, ipso jure excommunicandi sunt, *c. excommunicat. eod. tit.*

RASURA debet esse in clerico competens, *c. 1 de vit. & honest. Cler.*

Rasura in literarum vel instrumentorum locis suspectis, literas vel instrumentum vitiat, *1. cum olim, 2. de privil.*

Rasura in instrumento ipsum non vitiat, si per consequens ea eadem intelligi possit, *cap. ex parte, de fid. instrum.*

RATIONE legis cessante, cessat lex, *1. quæst. 7. c. quod pro remedio*, & ubi eadem ratio, ibi idem jus constituendum est: nisi aliquid contra jus commune statutum vel introductum sit, hoc enim ad similes casus non est trahendum, *c. quæ a jure, 28. de reg. juris, in 6.* item nisi, propter necessitatem aliquid statutum sit: nam nec hoc ad similes casus trahendum, *cap. in argumentum, 78. de reg. juris, in 6. 1. quæst. 7. cap. quod pro remedio, 9. qu. 1. c. ordinationes. §. quamvis. cap. cum in cunctis, 7. in princ. vers. ea propter, de elect. c. in causis, 19. in fin. de sentent. & re judic.*

Rationes vim legis habere dicuntur a Gratiano. *dist. 1. cap. consuetudo. §. porro.*

RATUM quis habere non potest, quod ipsius nomine non est gestum, *cap. ratum, 9. de reg. juris in 6.*

Ratihabitio retrotrahitur & mandato comparatur, *cap. ratihabitionem, 10. de regul. juris.*

Ratihabitio subsequens confirmat contractum præcedentem, *cap. accessit, de desponsat. impub.*

Ratihabitio confirmat matrimonium, quod ab initio non fuit. *1. insuper, qui matrimon. accusar. poss.*

Ratihabitio confirmat religionem, *cap. cum virum, de regular.* Item sententiam, *c. cum ad sedem, de restitut. spoliat.* Item confirmat procuratoris transactionem, ita ut eam nemo postea retractare possit, *c. contingit, de transact.*

RECOGNITIO delicti coram judicem nocet, sicut confessio, *c. per inquisitionem, de elect.*

RECONCILIENTUR cœmeteria, in quibus excommunicati sunt sepulti, aqua benedicta solemniter inspersa, *cap. consuluisti, de consecr. Eccles.*

RECONVENTIONIS & exceptionis differentia, *c. cum dilectus, 2. de ordine cognitionum.*

RECONVENIRE potest reus actorem in eodem judicio: & conventio & reconventio paribus passibus ambulare debent, *dict. c. cum dilectus, 2. §. nos autem distinguendum, vers. quamquam in idem. item cap. 1. de mutuis petitionibus.* Nisi interdicto recuperandæ possessionis agatur: huic enim reconventio non potest opponi, *1. ult. de ordin. cognit. item c. ad ultimum. 2. de causa possessionis*, fallit etiam supradicta regula, si excommunicatus reconventionem opponat, *cap. cum inter, 5. §. fin. de exceptionibus*: tertio fallit, si apud alium, quam actionis Judicem reconventio opponatur, *c. dispendia. 3. §. reus quoque, de rescript. in 6.* Quarto, si apud arbitros causa agatur, *c. cum dilectus, 6. de arbitrit.*

Modus procedendi per rescriptum conventioni præscriptus, etiam reconventioni datus intelligitur, *cap. prudentiam, 2. de mutuis petitionib.*

REGULA, *dist. 3. cap. regula, in princip.*

RELIGIONEM intrans, dummodo sit sanus, nil Ecclesiæ parochiali tenetur præstare, *c. de his, de sepult.*

Religionis habitum potest quis in domo propria suscipere & tenere, *c. ex parte tua, de convers. conjug.*

Religionum diversitas reprobatur, maxime mendicantium, *c. ne nimia, de religios. domib.*

Religionem ingredi non prohibentur conjugati, ante carnalem copulam, *c. verum, de convers. conjug.*

In religione per annum commoratus, nec ad seculum redire, nec uxorem ducere potest, *c. conjuncti, eod. tit.*

Conjugatus post carnalem copulam religionem ingredi non potest, nisi de licentia uxoris suæ, *cap. ad Apostolicam sedem, de convers. conjugat.* qui vero ita semel ingressus est, repeti non potest, *c. dudum, eod. tit.*

Impubes religionem ingredi non potest, nisi de licentia parentum, *c. 3. de regular.* nec invitus, vel in ætate non legitima, alias a parentibus extrahi potest, *c. 1. eod. tit.*

Religionem intrans ante 14. annum consummatum, pœnitere potest, *c. ad nostram, eod. tit.*

Religio tacita quæ dicitur, *c. & si quæstionis, de Sermon.*

Cum religiosis facilius dispensatur, quam cum Laicis, quoad ordines, *c. ex literarum, de apostat. & vots. baptism.*

De religione ad religionem magis arctam transiri potest, *c. licet de regula.*

Religionis habitum assumens, etsi viduus, etsi in domo propria, resilire non potest amplius, *c. viduæ de regularib.*

Religiosus de religione ad religionem ex levitate non transeat, alias ad arctiorem transire potest, *cap. Joannes, eod. tit.*

Religionem intrans, renuntiare potest annali probationi *c. Apostolicam, eod. tit.*

Religiosus ante professionem exiens, quando uxorem ducere possit, quando non, *vide in 1. consulsit, eod. tit.*

Religionem intrans non habet habitum professorum, *cap. statuimus, eod. tit.*

Religiosus exiens ad reditum cogendus est, & per Prælatum revocandus, *cap. ult. eod. tit.*

Religionem ingressus per metum, qui in constantem virum cadere potest, non obligatur ad religionem, *1. a. de iis, quæ vi metusve.*

Religiosis interdicitur chirurgia, *c. tua nos, de homic.*

Religiosus nec fidejubere, nec mutuum accipere potest, sine consensu Capituli vel Abbatis, *c. quod quibusdam, de fidejuss.* alias conventus solvere non tenetur. *ibid.*

RELIGIOSUS locus efficitur locus ad hospitalitatis usum deputatus, *c. ad hæc, 4. de religios. domib.*

Locus in quem mortuus illatus est, Religiosus efficitur: nisi hæreticus ibi sit illatus, *c. quicunque, 2. in princip. vers. & locus ille, de hæret. in 6.*

Res sacra, vel RELIGIOSA alienari, obligari, vel civilibus usibus commodari non potest, 12. q. 2. c. nulli. *cap. prædia. item reg. juris, in 6. c. semel, 51.*

ante RELATIONEM consultationem exemplum litigatoribus edendum, *c. ut debitus, 68. de appellationibus.*

Ne relatione pendente Judex pronunciet, vel aliquid innovet, *c. licet, 5. de officio legat. 2. quæst. 6. c. nomen. vers. quod nec in negotiis.*

Relatione facta & responso accepto, sententiaque exinde lata, appellatio denegatur, 2. *qu. 6. c. biduum. §. fin.* ad quos sit RECURRENDUM, si sacræ scripturæ auctoritas desit, *dist. 20. c. ult.*

RELIQUIÆ non debent exponi venales, & antiquæ extra capsam non sunt ostendendæ, *c. 2. de reliquiis.*

Reliquiæ de novo inventæ absque Papæ approbatione non sunt venerandæ, *c. 2. eod. tit.*

REMEDIUM *c. redintegranda, 3. q. 1. c. redintegranda.*

REMISSIONIS literas possunt Episcopi concedere: & quantum generales remissiones valeant, *vide in c. nostro. & c. quod autem, de pœnitent. & remiss.*

RENUNTIARE non videtur, qui deceptus aliud facit, *c. lecta, de renunciat.*

Renuntians Episcopatui quando ad illum resumi possit, *cap. post translationem, eod. tit.*

Renuntians beneficio potest ad illud denuo admitti, *cap. veniens, eod. tit.*

Non renuntiat juri suo, qui gratiæ se committit, *ibidem.*

Renuntians instrumentis liti, renuntiasse videtur, *cap. cum pridem, de pact.*

Renuntiare potest quilibet juri suo, *cap. statuimus, de regular.*

Renuntiare potest quis tacite privilegiis suis, *cap. accedentibus, de privileg.*

Renuncians beneficio in manu Laici, ipso jure eo privatur. *cap. quod in dubiis, de renunciat.*

Renuntiatio bene regentis non est facile admittenda, *cap. nisi cum pridem, eod. tit.* ubi simul notantur causæ renuntiationis.

Renuntiatione facta ipso jure irrita sunt instrumenta, *cap. suam, eod. tit. & cap. cum pridem, de pact.*

Archiepiscopus renuntians in illo loco pallio uti non potest, *c. ad supplicationem, de renuntiat.*

Renuntiare quis potest beneficio sibi concesso, sed non collegio dato, *c. si diligenti, de foro compet.*

Renuntiare quis non debet beneficio absque consensu Episcopi, & quando repetere possit renuntiationem, *cap. admonet. & cap. suam, de renuntiat.*

Renuntians beneficio metu, vel vi, illud non perdit, *cap. ad audientiam, de iis quæ vi.*

Renuncians beneficio suo coram Judice competenti, illud repetere potest, *1. accepta, de restit. spol.*

REPRESSALIÆ dantur, quando generalis rerum retentio auctoritate principis, vel civitatis, pro damni recompensatione indulgetur, *cap. dominus, 23. quæst. 2.*

Repressaliæ de jure canonico & civili prohibentur, unde in repressaliis ultra sortem nihil debet accipi, *c. unic. lib. 6. de repress.*

Repres-

Repressalias concedentes contra Clericos, vel accipientes, si singulares sunt personæ, excommunicationis, si universitas, interdicti sententiam incurrunt, nisi intra mensem retractent, *ibid.*

REI VENDICATIO non nisi adversus rei possessorem competit: nisi dolo desierit possidere: hic enim pro possessore habetur, *c. pro possessore, 36. de reg. juris.*

Rei vendicatione instituta, regulariter quidem ipsa res venit in condemnationem. Nisi res sit consecrata: tunc enim æstimatio ejus venit præstanda, *14. q. 6. c. 2. §. fin. vers c. seq. comperimus.*

Rei vendicatio ibi, ubi res est, de qua contenditur, competit, *cap. fane si, 3. de foro compet.*

In rei vendicatione actor rem, quam petit, tenetur specificare ac designare, *c. significantib. 2. de libelli oblatione.*

In rei vendicatione succumbit actor non probans causam, ex qua petit, licet post actionem in judicium deductam ex alia causa dominium sit nactus, *c. Abbate. 3. de re judicata, in 6.*

In rei vendicatione actor reo sumptus, quos in rem bona fide fecit, tenetur restituere. A qua regula excipitur pretium, quo rem comparavit, *16. quæst. 3. cap. penult. §. univers.*

Rei vendicatio longi temporis præscriptione eliditur, *cap. cum olim, 18. de præscriptionibus, 16. quæst. 3. cap. placuit. ut quæcunque. §. præscriptionum.*

RESIDENTIAM non faciens Canonicus admonitus, nec appellationem ob hoc factam prosequens privetur præbenda, *c. pervenit, de appellat.*

Residens intelligitur, qui jura Ecclesiæ suæ prosequitur, *cap. cum dilectus, de Cler. non resid.*

Residere nolens, admonitus, beneficio privetur, *c. ex parte, eod. tit.*

Residens dicitur, qui in servitio est Papæ, vel justa de causa abest de licentia, *c. ad audientiam, & cap. relatum, eod. tit.*

Ad residentiam compelli possunt Clerici per suos Prælatos, *c. cum ad hoc, eod. tit.*

Residens studii causa, quantum recipere debeat, *vide in c. licet, de præbend.*

Residere debet quilibet per se, non per alium, *c. conquerente, eod. tit.*

Non residens, post citationem, per sex menses est expectandus, *c. tuæ, eod. tit.*

Non residens, etsi Cardinalis, Ecclesia privandus, *cap. 1. eod. tit.*

RESPONSA prudentum, vide supra in litera O. opiniones.

RESTITUERE in integrum, ad quem spectet, *vide c. ex causa, de restit. in integr.*

Restitutio fieri non debet, antequam citetur reus, si contumax est, *c. quoniam frequenter, ut lit. non contest.*

Restituenda est possessio cum omnibus, quæ interim percipi potuissent, *c. gravis, de restit. spol.*

Spoliatis per sententiam iniquam bona restituenda sunt, *cap. in insinuatione, de procurat.*

Restitutio prius facienda est in causa possessionis, ante litis ingressum, *c. 1. & 2. de restitut. spoliat.*

Restitutio prius facienda est in causa possessionis, ante litis ingressum, *c. 1. & 2. de spoliat.*

Restitutio in spiritualibus peti potest, *c. cum venissent, de restitut. in integr.*

Restituendus est prædo secundum juris rigorem, & de restitutione prius agendum, quam de canonica institutione, *c. literas, de restitut. spoliat.*

Restitutionem potest petere Ecclesia, etiam contra latam sententiam, *c. ex literis, de restit. in integr.*

Restituta uxore, debent omnia ejus bona simul restitui, *c. accedens. 2. ut lit. non contestat.*

Restitutionem petenti non potest adversarius crimen opponere, *c. item cum quis, de restit. spoliat.*

Restitutionem petens quid probare debeat, *c. olim, 4. eod. tit.*

Ad restitutionem non est cogendus, qui non potest, *c. cum tu, de usur.*

In restitutione matrimonii necesse est probare jus matrimonii, & possessionem corporalem per carnalem copulam, *c. ex parte, de restitut. spoliat.*

Restitutionem matrimonii impedit adulterium publicum, *c. significasti, de divortiis.*

Restitutio denegatur mulieri volenti cohabitare viro, cum contumelia creatoris, *c. gaudemus, eod. tit.*

Restitutionem mulieris quæ impediant, *vide in literas, & cap. ex transmissa, de restitut. spoliat.*

Restitutionem petere non potest possessionem de jure non habens, *c. ex parte, de restitut. spoliat.*

Restitutio favorabilis est in causa matrimonii, *cap. ex literis, de in integr. restitut.*

Restitui potest Ecclesia contra aliam Ecclesiam, *c. auditis, eod. tit.*

Restituere quis tenetur omnia, quæ medio tempore percepit, si adversarius suum jus probaverit, *cap. suscitata, eod. tit.*

RES cum suo onere transit, *cap. non sit in dominio, de decim.*

Res, per quas causas nascitur, per easdem dissolvitur, *cap. 1. de reg. juris.*

Non sermoni res, sed rei sermo est subjectus, *c. intelligentiæ, de verbor. signific.*

REVOCATIO mandati non valet, priusquam in causa sit conclusum, *cap. audientia, de procurat.*

Revocationi æquivalet certa Principis scientia, *c. postulati, de offic. delegat.*

Revocatio procuratoria non valet, nisi de ea Judici constet, *c. ex parte, de rescript.*

Revocari potest illicitum mandatum per superiorem, *cap. quintavallis. de jurejur.*

REUS, *cap. 10. §. reus, de verb. signific.*

Non debet actori licere, quod reo non permittitur, *c. non licet, 32. d. tit. l. non debet, 41. ff. eod. tit.*

Reus condemnatur in expensis, actore ex decreto primo in possessionem misso, etiam lite pendente, *c. 1. de seq.*

Reus si post litem contestatam non comparuerit, ad sententiam definitivam procedatur, *cap. prout, de dol.*

Reus contumax potest adhuc a Judice citari semel, *ibid.*

Reus, actore non probante, absolvitur, *c. accedens, de priv.*

Reus absolvitur, ubi obscura sunt partium jura, *c. inter, dil. fil. extram.*

RESTITUTIO in integrum partibus præsentibus petenda ac decernenda, *c. cum ex literis, 3. tandem §. deliberatio, de in integr. restit.*

Non totius temporis restitutio facienda, sed ejus tantum, quando se læsum probat, *Clement. 1. in fin. de in integr. restitut.*

In integrum restitutus meliorationes adversario restituere debet, *c. 2. in fin. de in integr. restitut.*

S.

SACERDOS, *distinct. 21. c. Cleros. §. Sacerdos.*

Sacerdos qualiter se circa confessum habere debeat, *vide in c. omnis, de pœnit. & remiss.*

Sacerdotis filiam carnalem ducere non potest baptizatus ab eo, *c. ult. de cogn. spirit.*

Sacerdos cum virgine matrimonium contrahens, post pœnitentiam dispensationem obtinere potest, *c. sane, de Cler. conjug.*

Sacerdos advocatus esse non debet, *c. cum Sacerdotis, de postulat.*

Contra Sacerdotem infamatum qualiter est procedendum, *c. 2. de purgat. canon.*

Sacerdos consanguineam feminam in domo sua habeat, & suspecta post tertiam denunciationem excommunicetur, *c. 1. & 2. de cohabit. Cler.*

Sacerdotis confessionem revelantis pœna, *c. omnis, de pœnit. & remiss.*

Sacerdos hominem casu interficiens non est deponendus, *c. ante-fecisti, de homicid.*

Sacerdos puerum disciplinæ causa percutiens, ita ut ictu moriatur, deponendus est, *c. Presbyterum, eod. tit.*

Sacerdotii incapax est bigamus, *c. 1. de bigam.*

Sacerdos non habeat officium interdictum, vel simile, *c. Sacerdotibus, ne Cleric. vel Monach.*

Sacerdoti infamato purgatio indicitur, *c. significasti, de adulter.*

SABBATHIS carnes comedere licet secundum morem patriæ, *c. consilium, de observat. jejun.*

SACRUM quod est vel semel Deo dicatum, non est ad usus humanos ulterius transferendum, *c. semel, 51. de reg. jur. in 6.*

SACRAMENTUM, *1 q. 1. c. multi. §. sacramentum.* & de variatione nominis, *d. c. multi. §. sunt autem sacramenta. versic. quæ ob id sacramenta, usque ad vers. quæ ideo fructuosa. item d. dist. c. c. qui manducant. § isto ideo dicuntur sacramenta.*

Definitio sacramenti, *1. q. 1. c. multi secularium. §. sacramentum, de consecrat. dist. 2. c. sacrificium. Declaratur dict. dist. 2. c. signum.*

Divisio sacramentorum in sacramenta necessitatis & dignitatis, *1. q. 1. c. remissionem. §. sed notandum est.*

Species sacramentorum, *d. quæst. 1. c. multi secularium. §. sunt autem sacramenta.*

Sacramenta libere sunt conferenda, absque ullius præmii exactione, *c. ad Apostolicam. & c. cum in Ecclesia, de simon.*

Sacramenta collata ab excommunicato, in excommunicatione vim habent, licet talis conferens peccet, *cap. si celebrat, de Cler. excommunic.*

Si Sacramentum est prætermissum, caute supplendum est, *c. 1. de sacram. non iter.*

Sacrum trahit ad se non sacrum, *c. quod in dubiis, de consecrat. Eccles.*

Sacra non debent Laico pignori dari, nisi in necessitate, *c. 1. de pignor.*

SACRARIUM ingredi prohibentur Subdiaconi & Ministri non sacrati, *dist. 23. c. non oportet Subdiaconos. & c. non oportet, in sacratos.*

SACRIFICIUM *cap. multi. §. sacrificium, de verbor. signific.*

Sacrilegium quotque modis committatur.

SACRILEGIUM est quicquid in sacratis Deo rebus, & Episcopis injuste agitur, pro sacrilegio reputatur, *c. quæ multotiens, 9. de reg. jur. 12. qu. 2. c. multi. c. prædia, 13. q. 2. c. qui oblationes, in fine, 17. qu. 4. c. qui rapit, c. si quis contumax. §. sacrilegium ergo. c. quisquis. §. sacrilegium, usque ad finem.* etiamsi rem privatam e loco sacra-

facrato quis furripuerit, *dist. 1. §. quis contumax. §. sacrilegium ergo. vers. vel uno sacrum. & d. c. quisquis. §. similiter sacrilegium. & §. fin.* quod fallit, si sacrum e loco privato furripuerit, *23. q. 4. c. quid ergo, §. fin.*

Si res Ecclesiæ alienat, vel alienationi consentit, sacrilegium committit, *17. q. 4. c. omnes Ecclesiæ.*

Si Ecclesiam non permittat ordinari vel consecrari, sacrilegium committit, *1. q. 1. c. nullus. §. qui autem, cum c. sequenti.*

Si de judicio Imperatoris vel Papæ dubitat, sacrilegium committit, *dist. §. committunt etiam. vers. aut qui de principali. §. fin. item c. seq.*

Si quis legata Ecclesiæ retineat, sacrilegium committit, *13. q. 2. c. qui oblationes, in fin. 17. q. 4. c. sacrilegium.*

Si divinam Legem non observat, vel in articulis fidei errat, sacrilegium committit, *17. q. 4. c. si quis suadente. §. committunt etiam.*

Si Sacerdotes insequitur, sacrilegium committit, *d. q. 4. cap. sicut qui. c. si quis contumax. §. dicitur etiam. c. quisquis. §. c. vers. seu qui injuriam. c. si quis deinceps. c. si quis suadente, in princ.*

Sacrilegium committitur, si Laicus jura Ecclesiastica usurpaverit, *c. cumque sit, 16. de foro compet.*

SACRISTA & de hujus officio, *cap. unico, de officio sacristæ.*

de SALARIO & mercede Magistris ac Doctoribus artium liberalium decernendo, *c. 1. c. quia nonnullis, 4. & c. ult. §. fin. de magistr.*

SALITOR, *vigesima sexta, quæstione tertia, c. 2. §. salitores.*

SAPIENTIA, *de pœnitent. dist. 2. c. sapiens.*

SATISFACTUM *cap. in parte, 23. de verbor. signific.*

SCANDALUM non debet bonum faciendum impedire, *c. nisi, de renunciat.*

Ob scandalum ea quandoque sunt omittenda, quæ pro rigore juris sunt statuta, *c. super quodam, de statu Monach.*

SCHOLARES Canonici plene recipiant fructus præbendarum suarum, *c. super specula, de magistr.*

Scholares in universitate possunt statum facere, & citare, & contemnentes punire, *c. ex literis, de constitut.* Item possunt constituere procuratorem in curia Papæ, *c. quæ ex causa, de procurat.*

SECUNDUM *c. Abbate, 25. de verborum significat.*

SEDE vacante, nil debet innovari vel mutari, *cap. 1. ne sed. vacant.*

SENATUSCONSULTI definitio, *dist. 2. c. Senatusconsultum.*

SENTENTIA injusta Judicem potius lædit, quam eum, in quem temere fertur, *11. q. 3. c. noli. §. fin.*

De sententia non præcipitanda, *11. q. 3. c. summopere.*

Sententia ab ipso Judice sedente recitanda, *c. ult. §. fin. de re judicata in 6.* fallit in Episcopo Judice, *d. cap. ult. in princ.*

De sententia in plurali, non singulari numero proferenda, *c. cum ab non, 4. dist. tit.*

De sententia ex scripto recitanda, *c. qu. c. c. in primis. §. sed & de prosonis, vers. si scriptis judicatum, & §. fin. cum c. seq. c. legum.* Nisi Episcopus in causa Clerici sententiam ferat, *11. q. 1. c. si quis cum Clerico.*

SEPULTURA est eligenda apud loca magis religiosa, *c. 3. de sepult.*

Sepulturam debet quis eligere in loco majorum suorum, *c. 1. de sepult.*

Sepulturam eligere potest uxor, sicut vir, *c. de uxore, eod. tit.*

Sepulturam filio minori potest eligere pater, *ibid.*

De sepulturis hospitalariorum, *c. in nostra præsentia. eod. tit.*

Sepelire non licet Clerico raptorem, nec in mortali peccato decedentem, *c. 2. de raptorib.*

Sepultura conceditur Clericis interdictum servantibus, *c. quod in te, de pænit. & remiss.* Item facinoroso pœnitenti, *c. ult. in fin. eod.*

In sepulturis non est danda portio canonica, si ad fabricam, & ad luminaria quædam data sint, *c. in parte, 5. de verb. signif.*

Pro sepultura nil est dandum, *c. abolenda, eod. tit.*

SEQUESTRATIO fit rei servandæ causa, *c. 1. eod. tit.*

Sequestrationem bonorum impetrare potest mulier propter inopiam viri, *c. per vestras, de donat.* Item & etiam propter contumaciam absentis suspecti possessoris, *c. ex literis, de dolo, & contum.*

Sequestratio injusta revocatur, *c. 1. de sequestr. possess. & fruct.*

Sequestrantur fructus lite pendente, *cap. 3. de sequestr. fruct.*

Si SERVUS Judæi Christianus fieri desideraret, per hoc liber efficitur, *dist. 54. c. nullus. §. fin. cum c. sequent. usque ad c. si servus absent.*

Si Servus Episcopus sit factus, per hoc liber efficitur, *dist. 55. c. si servus sciente. §. Episcopalis.*

Servus non ordinetur invito domino, alias deponitur & domino restituitur, *c. 1. 3. & 5. de serv. non ordin.*

Servus Ecclesiæ quomodo potest manumitti, *vide in c. Episcopi, eod. tit.*

Servi, & libertæ filius liber est, *c. dilectus filius, de serv. non ordin.*

Servus matrimonium contrahere potest, domino suo invito, *c. proposuit, de conjug. serv.*

Servus fugitivus per fraudem ordinatus deponitur, *cap. de servorum, de serv. non ordin.*

Servus ad ministrandum domino in sacerdotali ordine constitutus, si renuntiat officio, deponatur, *c. nullus, eod. tit.*

de SCHISMATICIS Jacobo, Petro, & Joanne de Columna, *c. unico, de schismaticis, in 6.*

SIGILLO novo non utantur nisi collegiati, *c. dilecto, de majorit. Prælat.*

Sigillum non probat, nisi sit authenticum, *c. 2. de fid. instrum.*

Sigillum capituli dicitur authenticum, *c. 3. de probat.* Item sigillum principis, *c. cum dilectus, de fid. instrum.*

Ex sigillis veritas privilegiorum, vel falsitas dignoscitur, *ibid.*

Sigillo authentico debet sententia excommunicationis corroborari, *c. cum medicinalis, de sentent. excommunic.*

Sigilla falsa deferentium vel fingentium pœna, *c. 3. de crimen. falsi. c. cum olim, de offic. Judic. deleg.*

Qui Signa rebus alienis imponunt, coercendi, *16. q. 6. cap. 1.*

SIMONIA, *1. quæst. 7. c. ult. in princ.*

Ejus definitio, *1. q. 1. c. qui studet.* Ex hoc canone Simonia definitur studiosa voluntas emendi, vel vendendi spiritualia.

Est autem Simonia dicta a Simone Mago, *24. quæst. 3. c. pen. in princ.*

Simoniam vero esse hæresim, patet ex *d. ult. in princ. 1. q. 1. c. ventum. §. fin. item 1. seq. c. cum omnis. c. eos qui. c. placuit. §. ex illo.* Concordat item proposita causa, *1. qu. 1. c. ergo Simoniacos. & c. tanquam. & c. qu. 3. c. in quo. item extravagans com. 2. de Simonia. extravag. com. 1. de sentent. excomm.* Objicitur *1. qu. 1. c. placuit. §. item opponitur.* Species seu exempla hujus causæ exponuntur *c. non satis, 8. & c. cum in Ecclesia, 9. de Simonia.*

Quid est Simonia, et quomodo committatur.

Simonia est pactio circa spiritualia vel eis annexa, *c. quæsitum, de rerum permut.*

Ut promovere negotium spe beneficii Ecclesiastici promissi, *c. cum essem, de simon.*

Item docere pro mercede, cum salarium ab Ecclesia constitutum habeat, *c. de magist.*

Item pro consecratione aliquid ultra procurationem accipere, *c. non fit, de simoniac.*

Item, ubicunque spiritualia pro temporali venditur, *c. in tantum, eod. tit.*

Simonia est aliquid pro sepulturis recipere, vel pro nuptiis, inthronizatione, vel quocunque sacramento, *c. cum in Ecclesia, eod. tit.*

Item per gratiam vel favorem publice peccantem non corrigere, vel denuntiare, *c. nemo, eod. tit.*

Item promittere beneficium electuri, *c. de hoc, eod. tit.*

Item Ecclesiam emere vel redimere, *c. querelam, eod. tit.*

Item pœnitentem indignum propter favorem aut gratiam reconciliare, vel pœnitentem ex odio repellere, *cap. nemo, eod. tit.*

Item homagium petere pro beneficio, *cap. ex diligenti, eod. tit.*

Item pro Ecclesiastico ministerio aliquid petere, *cap. c. eod. tit.*

Simonia est omne impensum pro qualibet obsequio in ordinatione, *c. 1. eod.*

Item ementes & vendentes Ecclesiarum administrationem simoniam committunt, *c. consulere, eod. tit.*

Simonia est aliquem pro pretio absolvere, *cap. ad aures, eod. tit.*

Simonia sola intentione committi potest, *cap. tua nos. de simon.*

Simoniam quæ munera, & quando inducant, *vide in c. dilectus filius, eod. tit.*

In simonia gratia, favor, vel odium loco pretii succedunt, *c. cum essent, eod. tit.*

In simoniaco contractu tantum valet remittere, quantum dare, *c. veniens, de testib.*

Simoniacus est, qui de bonis suis præbendam constituit, ut ad eam Canonicus recipiatur, *c. tua nos, de simon.*

Simoniacus est recipiens pecuniam pro eo, ad quod tenetur officio, *c. dilectus filius, de simoniac.*

Simonia est temporalia dare, spiritualia lucrandi causa, *c. tua nos, eod. tit.*

Simonia non est dare sua Ecclesiæ, & postea petere ut recipiatur in ea, nisi corrupta sit intentio & dantis, & recipientis, *ibid.*

Simoniacus non dicitur Episcopus, qui jura Episcopalia pro annua pensione alteri cedit, maxime ubi Papæ confirmatio accedit, *c. consilientes, de religios. domib.*

Simonia non est, si Clericus possessor vexationum redimit, *c. dilectus filius, de simon.*

Poena qui simoniam committunt poena.

Simoniacus convictus perpetuo est deponendus, *cap. de hoc, eod. tit.* Debet purgatio indici de simonia suspecto, in qua si defecerit, beneficio privatur, *cap. inhæreturum, eod. tit.*

Similiter beneficio, & officio privetur munus aliquod recipiens pro chrismate, *c. non satis, eod. tit.*

Simo-

Simoniace ordinatus Missam cantare non potest, *c. 4. eod. tit. de simon.*

Contra simoniacum admittitur testis servus, & criminosus, *c. tanta, eod. tit.*

Quæ sit pœna intrantis, & recipientis in Ecclesia quendam simoniace, *vide in c. dilectus filius, eod. tit.*

Pro simoniam aliquem beneficio privans deponetur, *c. qui alium, eod. tit.*

Contra simoniacum potest agi per certa signa, *c. sicut simoniaca, eod. tit.*

Simoniacus de simonia testificari non potest, *c. si domina, de simon.*

Simoniace religionem scienter intrans locum illum deserat, & arctiorem suscipiat, *c. de regular. eod. tit.*

Simoniace promoti, quamvis pervenit per parentes ignoranter beneficium adepti illud resignare tenentur, *c. per tuas, 2. eod. tit.*

Circa simoniace accusatum quæ attendenda, *ibid.*

Simoniaca promissio promittentem non obligat, *c. hoc autem, eod. tit.*

Cum simoniaco aliquando potest dispensari, *c. per tuas 2. eod. tit.*

Simoniam ex sola intentione committens non tenetur renuntiare, vel restituere, *c. mandato, eod. tit.*

SOLVITUR eo genere quodque, quo colligatum est, *c. 1. de reg. jur.*

SOLUTIO proficit debitori ad liberationem, & acceptionem. Nisi alii, quam creditori solutum sit, *c. ex re, 22. de jurejur.* item etsi aliud pro alio solvatur, vel præstetur, *c. cum aliquib. 6. de re judic.*

Solutio præterea proficit debitori, si causa, de qua judicatum est, & quæ per sententiam est finita, cujus deducatur in judicium: nam obstat rei judicatæ exceptio, etiamsi cum antea apud Ecclesiasticum Judicem actum esset, nunc apud civilem Judicem agatur: vel contra, *c. ult. de except. in 6.* quod non semper verum sit, *vide 12. q. 2. c. quicunque.*

Fallit supradicta regula, si ex alia causa nunc agatur, quam actum esset antea, *c. ult. de causa possess. cap. cum olim, 24. de privilegiis.* Nisi in eum agatur, *c. Abbate 3. de re judicata in 6. Approbatur ibid. §. fin. autem.*

Fallit secundo, si causa, ob quam in priori judicio tum fuit absolutus, in posteriore judicio cesset, *c. adversariis 23. de exceptionibus, Clem. ult. de appellat.*

Tertio fallit, si contra alium in judicio priore actum est, quam contra quem nunc agitur, *c. cum olim 7. de causa possess.* quod ita est, nisi prior, & posterior consentes sint litis consortes, *c. 4. 6. c. ei qui appellat. §. quandoque.*

Quarto fallit, si alius antea egerit, quam qui nunc agit, *c. cum super, 17. de re judic. c. inter dilectos, 8. §. fin. in fin. de donat. c. 1. §. per præsentem, de jure patron. in 6.* proficit tamen prior solutio, si eam posteriori actori actio primum competeret, is alium antea agere passus sit, *cap. quamvis, 25. de re judic.* ut etiam si posterior actor sit successor ejus, qui antea egit, *d. c. 25. in fin.*

Quinto fallit, si alia res petatur nunc, quam antea est petita, *c. dilectus, 18. de off. ordinarii, c. cum olim 7. de causa possess.*

Si pro solutione debiti pignoribus antea debitor sit paratus, per hoc exceptione non defenditur, *c. cum aliquibus, d. de re judicata.*

Solvere non tenetur Ecclesia debita pro ea non contracta, *c. de solut.*

Ad solutionem debiti pro Ecclesia ab antecessore contracti tenetur successor, *c. 1. eod. tit.*

Solutionem debiti neganti incumbit probatio, *cap. fin. eod. tit.*

Ad solutionem expensarum tenetur, qui diem non servat, *c. cum dilecti, de dolo, & contum.*

SORORES duæ possunt duobus fratribus copulari, *cap. quod super, de consanguin. & affin.*

SORTILEGUS, *26. q. 2. c. 1. §. fin. cum c. seq. c. hi qui de paganis, c. non exemplo. q. 5. in princ. c. fortes, perveniet. c. Episcopi in princ. & q. 7. c. non observetis. vers. & fortes. item de sortilegiis, c. 2.*

Definitio sortilegorum, *26. q. 1. in princ. cum cap. seq. item q. 3. c. 1. §. sortilegi.*

SPECIALE præceptum plus valet, quam generale, *c. si adversus nos, de hæret.*

ad SPECTACULA in die solemni prætermisso Ecclesiæ conventu itur, *de consf. dist. 1. c. qui die solemni.*

SPIRITUS sanctus procedit a Patre, & a Filio, *c. unic. de summa Trinitate, in 6. de consecr. dist. 5. c. de spiritu, & c. ult.*

An, & quatenus permaneat, vel recedat Spiritus sanctus, *de pœn. dist. 2. c. quærendum. c. potest discursus.*

SPIRITUALIA pro temporalibus commutari non possunt, *c. exhibita, de rer. permut.*

De spiritualibus potest in arbitros compromitti, *c. nisi, de prab.*

In spiritualibus non ex legum distinctione, sed ex æquitate canonum proceditur, *c. literas, de juram. calumn.*

In causis spiritualibus non recipitur juramentum calumniæ, *ibid.*

SPOLIANTES naufragos incidunt in canonem, *cap. excommunicationi, eod. tit.*

Spoliatus conveniri non potest, antequam restituatur, *2. q. 6. c. ult. §. appellatore, c. de rest. spol.*

SPONSALIA, *30. q. 5. c. nostrates.*

Dividuntur in sponsalia de præsenti, & de futuro, *cap. si inter virum, 31. de sponsalib.*

Sponsalia de futuro solvuntur per sequentia de præsenti, *c. 1. de sponf. duor.*

Sponsalia dicuntur matrimonium consummatum, si carnalis copula intervenerit, *c. veniens, de sponf.*

Sponsalia de futuro solvit lepra, vel alia deformatio similis, *c. quemadmodum, de jurejur.*

Sponsalia quando inducant publicæ honestatis justitiam, *vide in c. literas, de despons. impub.*

Sponsalia de præsenti dissolvi non possunt, *c. 1. & 2. de sponf. duor.*

Sponsalia ante septennium rite contrahi non possunt, *c. ad dissolvendum, de despons. impub.*

Sponsalia per vim contracta, etsi sponsa fuerit in domum sponsi deducta, non valent, *c. ex literis, eod. tit.*

Sponsam fratris nemo, etiam fratre mortuo, habere potest, propter publicæ honestatis justitiam, *cap. ad audientiam, de sponf.*

Sponsa sponsum vagabundum sequi non tenetur, nec cum eo cohabitare, *c. de illis, eod. tit.*

Sponsa de præsenti vivente sponso aliam ducere non potest, nisi prior religionem intret, *c. 2. de sponf. duor.*

Sponsa duorum dicitur, quæ cum uno per verba de futuro contrahit, cum altero per verba de præsenti, *cap. 1. eod. tit.*

Sponsa duorum lite pendente cum neutro contrahere potest, donec quæstio decidatur, *c. tua fraternitas. eod. tit.*

Sponsalibus contractis inter puberem, & impuberem, pubes per verba de præsenti contrahens dissentire amplius non potest, sed impubes, cum pubes factus erit, poterit dissentire, *c. de illis, de despons. impub.*

Sponsalia sunt, & non matrimonium, quæ ante annos legitimos fiunt, *c. tua nobis, eod. tit.*

Sponsalia de præsenti contrahens ad consummationem cogendus est, *c. ex literis, eod. tit.*

Sponsalia de futuro qui contraxerunt, possunt mutuo dissensu separari, *c. præterea, de sponsalib.*

Sponsalia sub honesta conditione contracta non valent ante conditionis eventum, *c. de illis, de condit. apposit.*

Sponsalia contrahi possunt inter absentes per personam interpositam, *c. veniens, qui Cler. vel vov.*

Qui sponsalia contraxit cum puella in cunabulis existente, ea mortua matrem ducere non prohibetur, *c. literas, de despons. impub.*

Sponsalia quæ ante dissolvantur, vel consummentur, *vid. in c. attestationes, eod. tit.*

Sponsaliorum probatio viro incumbit, *c. 1. de clandestin. despons.*

Sponsalibus conditio inhonesta apposita, quæ contra substantiam matrimonii sit, ea rumpit, & dissolvit, *cap. ult. de condit. apposit.*

Ad sponsalia consummanda hortandus quis potius est, quam cogendus, *c. requisivit, de sponsal.*

Sponsaliorum, & nuptiarum promiscuus usus: ideo 27. q. 2. Gratianus disserit, an sponsalia conjugii appellatione contineantur, seu an sponsus, & sponsa conjuges recte dicantur: cujus quæstionis partem quidem affirmativam primum probat argumentis, & auctoritatibus, *d. q. 2. in princ. c. sufficiat. §. cum ergo, c. beata. §. fin. c. conjuges. c. conjunx. c. omne itaque. c. quod desponsatam, in princ. & §. 1. item cap. si quis desponsaverit, § fin.*

Deinde partem negativam defendit, sponsalia videlicet conjugii appellatione non contineri, & sponsum, sponsamque conjuges non recte dici, *d. §. fin. cum seq. & d. q. 2. c. decreto. §. 1. c. quod autem. §. unde apparet. §. item si sponsa, c. si quis sponsam. §. 1. c. statutum. §. apparet.* Postremo Gratianus hanc canonum contrarietatem reconciliare conatur, distinctione facta inter conjugium initiatum, & ratum: initiatum appellans, cui carnalis copula non intervenerit: ratum appellans, cui copula illa intervenerit, *d. c. statutum. §. quomodo, & d. q. 2. c. cum initiatur.*

SPORTULARUM nomine Clerici judicantes, nihil pro suis sententiis accipere debent, *c. cum ab omni, 10. de vita, & honest. Cler.*

Taxatio expensarum pro literis cancellariæ dandarum, *extravag. Joann. 22. unic. de sent. excomm.*

STATUTA Ecclesiæ variari possunt pro tempore, *c. non debet, de consang. & affin.*

Statuta Laicorum super rebus Ecclesiæ non valent, nisi ab Ecclesia confirmentur: & statuentes contra Ecclesiam sunt excommunicandi, nisi statuta revocent, *c. noverit, de sent. excomm.*

Ex STIPULATIONE pœnali si non fiat, quod sub pœna promissum est, actio datur ad pœnam petendam. Nisi matrimonium sub pœna sit promissum, *c. gemma, 29. de sponsalib.* item nisi pro parte præstitum sit, quod sub pœna promissum est, hoc enim casu pœnalis stipulatio non nisi pro reliqua parte, non in solidum committitur, *c. suam, q. de pœnis.*

SUBDELEGATUS a Principe solus alteri causam subdelegare potest, *c. cum causam, de appellat.*

A subdelegato si fuerit appellatum, delegatus procedere poterit, si aliquid jurisdictionis sibi retinuerit, *c. super quæstionum, de offic. deleg.*

SUBDIACONI, *dist. 21. c. Cleros. §. Hypodiaconus.*

Subdiaconus non debet esse minor viginti annis, *dist. 77. c. Subdiaconus.*

Cali-

Calicem, & patenam ad altare defert, Diacono tradit, urceolum quoque, & aquam, mantile, & manutergium tenet, &c. *dist.* 23. *c.* 1. §. *ad Subdiaconum*, *dist.* 23. *c.* 1. §. *deservientes*.

Subdiaconus, & Diaconus simili gaudent privilegio, *c. miramur*, *de serv. non ordin.*

Subdiaconus a Papa ordinatus privilegium habet, *c. cum in distrib*, *de temp. ordin.*

Subdiaconus potest eligi in Episcopum, & cura animarum ei committi potest, *c. a multis*, & *c. praeterea*, *de aetat. ordin.*

SUCCENTOR, *dist.* 21. *c. Cleros.* §. *succentor*.

SUCCESSOR praestat factum praedecessoris, nisi perniciosum sit, tunc enim mutat, 63. *dist. c. quia sancta*. §. *verum*.

Nemo plus juris ad alium transfert, quam ipse habuit, *c. nemo potest*, 79. *de reg. jur.* in 6.

Successor uti debet jure sui actoris, *c. is qui* 46. *dist. tit.* secus si manifeste sit iniquitas, 100. *dist. c. nuper*.

Successor justam habet ignorantiae causam, *c. cum quis*, 34. *de reg. jur. in* 6.

SUFFRAGANEUS Archiepiscopi delegationem invitus recipere non tenetur, *c. pastoralis*, *de offic. ordin.*

SUI Clerici, *c. sicut*, 3. *de verb. sign. in* 6.

SUPERSTITIO est, quicquid institutum est per homines ad facienda, vel colenda idola, vel ad colendam, sicut Deum, creaturam, 26. *q.* 2. *c. illud*.

SUSPENSUS nec eligi, nec eligere potest. *c. cum dilectus*, *de consuet.* nec beneficium conferre, *c. si celebrat*, *de Cler. excomm.*

Si celebret, privatur officio & beneficio, *c. Cler. eod. tit.*

SUSPENSIONIS CAUSAE.

Quicunque Ecclesiam pro alieno debito obligat, suspenditur, *c. si quorundam*, *de solut.*

Suspensus est quicunque in mortali peccato existit, *cap. quaesitum*, *de cohabit. Cler.*

Judex Ecclesiasticus, qui sine scriptis sententiam excommunicationis profert, per mensem suspenditur ab ingressu Ecclesiae: idem de eo, qui sententiam ex gratia, vel favore in detrimentum alterius partis profert, *cap.* 1. *de sent. & re judic. lib.* 6.

Clericus, qui clandestinis matrimoniis praeest vel interest, per triennium suspendi debet, *cap. cum inhibitio*, *de clandest. despons.*

Literas Capituli qui corrupit, ab officio & beneficio suspendi debet, *cap. cum literis*, *de testibus*.

Sacerdos concubinarius, cum in judicio per sententiam vel propriam confessionem condemnatur, suspenditur, *c.* 6. *de cohabit. Cleric.*

Suspensus celebrans est deponendus, *c. veritatis*, *de dol. & contum.*

Episcopus Clericum alterius dioecesis ordinans sine literis dimissoriis, per annum suspenditur, *cap. nullus*, *de tempor. ordin.* in 6. & Clerici Episcoporum sic suspensorum possunt sine licentia eorum a caeteris Episcopis canonice ordinari, *ibid.*

Praelati, qui Ecclesias, vel bona immobilia Ecclesiarum dominio Laicorum subjiciunt, seu instituendo vel advocatos vel patronos, per triennium suspenduntur; Laici etiam, qui ad hoc praelatos aliosve personas per vim compulerunt, cujuscunque conditionis sint, excommunicationem incurrunt, & nihilominus ipsum factum ipso jure nullum est. *Gregorius in cap. hoc consultissimo*, *de rebus Eccles. non alien. lib.* 6.

In SUSPICIONEM fidelis homo facile venire non debet, 21. *q.* 3. *cap. absit*.

Suspecto non debet causa committi, nec committit Papa ex certa scientia, *cap. causam*, *de offic. deleg.* & *c. cum inter priores*, *de except.*

Propter suspicionem, etiam injustam, potest dominus mandatum revocare, *cap. ex parte*, *de rescript.*

Ex suspicione potest uxor accusari de adulterio, *cap. maritus*, *de adult.*

Suspicionis causa non coram suspecto Judice, sed coram arbitris est probanda, *cap. secundo requiris*, *de appell.*

Suspecti Judicis causa coram quo probanda sit, *vide in c. suspicionis*, *de offic. deleg.*

Suspicio sola licet vehemens non condemnat, *c. literas*, *de praesumpt.*

de SYMBOLO praedicando, *de consec. dist.* 4. *c. symbolum*.

T

TABELLIONATUS officio uti non debent Clerici in sacris ordinibus constituti, *c. sicut*, *ne Cleric.*, *vel Monach.*

Tabellionatus officium, *vide in cap. quemadmodum contra falsum*, *de probat.*

TACITURNITAS bona & mala, 43. *distinct. c. in mandatis*.

TEMPORE prior est jure potior, *cap. quia diversitatem*, *de concess. praebend.*

Tempore cursus crimen probat, nec currit tempus, nisi a tempore notitiae, *c. excommunicamus*, 2. *de haeretic.*

TENTATIO multiplex: Dei, hominis & Diaboli, *de poenit. dist.* 1. §. *opponitur*, & §. *econtrario*.

TERGIVERSATIO est deceptio, & sine tergiversatione notorium dicitur, quod nulla arte celari potest, *cap. cum in partibus*, *de verbor. signific.*

TESTAMENTUM unde dictum, definitur, 13. *q.* 2. *cap. placuit*, §. *vel ut quidam*, *vers. unde & testam.*

Testamentum papillare paterni testamenti pars est, *cap.* 1. §. *in fine*, *de testamentis*, in 6.

Testatoris privata dispositio generalem canonis constitutionem non mutare potest, *cap. requisivisti*, *de testam.*

Testamentum multis modis dicitur, *cap. cum Marthae*, *de celebrat. Miss.*

Testamentum morte confirmatur, *ibid.*

Relictum testamento Episcopo, praesumitur intuitu Ecclesiae relictum, nisi e propinquo, aut speciatim intuitu personae datum sit, *cap. requisivisti*, *de testam.*

In testamenti dispositione & executione consuetudo terrarum est observanda, *cap. Raynutius*, *de testament.*

Testator potest solutioni legatorum poenam imponere, *ibid.*

Testamento legata ab haeredibus sunt praestanda, nisi sit alius executor, *ibid.*

Testamentum legitimum impediens, excommunicandus est, *cap. si haeredes*, *eod. tit.* & *c. penult. eod.*

Testatoris vota observanda, ubi nec fraus, nec dolus intervenit, *cap. requisivisti*, *eod. tit.*

De indistincte Ecclesiae relictis Episcopus canonicam portionem sumere debet, *ibid.* quae vero sit ea canonica portio, *vide in cap. ex parte*, 3. *de verb. sign.*

Testamentum in fraudem Ecclesiae non valet, *cap. de his*, *de testament.*

Compellendi sunt per Episcopos executores, ut voluntatem testatoris exequantur, & si noluerint, vel negligentes in executione sint, Episcopus ipse exequatur, *cap. tua nobis*. & *cap. Joannes*, *de testament.*

Qui extremam voluntatem in alterius dispositionem committit, non videtur decedere intestatus, *cap. cum tibi*, *de testam.*

Abbatissa testamentum de rebus Ecclesiae condere non potest, *cap.* 2. *de reb. Eccles. non alien.*

Alienatus mente testamentum condere non potest, *cap. ult. de success. ab intest.*

Testari non potest Clericus de bonis mobilibus, vel immobilibus Ecclesiae, sed eleemosynas mediocres dare ei permittitur: de propriis vero libere testatur, *cap. relatum*, *de testament.*

Testamentum duorum, vel trium testimonio probatur, *ibid.*

In testamenti causa non secundum leges, sed secundum canones est judicandum, *cap. relatum*, *de testam.*

TESTAMENTI Veteris & novi differentia, 32. *quaest.* 2. *cap. si quis fuerit*, §. *sed in veteri*.

TESTIS, *cap. forus*, 10. §. *testes*, *de verbor. signif.*

Testes ad testimonium ferendum cogi possunt, *c.* 1. *de testibus cogend.*

Ad probationem tamen criminis nemo invitus cogitur, *cap. dilectorum*, *eod. tit.*

Testis ex intervallo dictum mutare non potest, *cap. per tuas*, *de probat.*

Post testium renunciationem, & publicationem testimoniorum peremptoria exceptio probari & opponi potest, *cap. fraternitatis*, *de testibus*.

Formam juramenti, quod testes praestare debent, *vide in cap. quoties*, *de testibus*.

Testes possunt super novis articulis produci, attestationibus licet publicatis, *cap. fraternitatis*, *eod. tit.*

Testis semel in causa jurare debet, *cap. praeterea*, *de testib. cogend.*

Testes idonei iterum recipi possunt, *cap. praesentata*, *eod. tit.*

Testi non creditur nisi jurato, *cap. nuper nobis*, *eod. tit.*

Testes etiam absente Judice sumuntur, *cap. significavit*, *de offic. jud. ordin.*

Testium receptio in causa matrimoniali, & ante & post litem contestatam valet, *cap. accedens*, 2. *ut lite non contestat.*

Tertia testium productio concedenda est, sed quarta non facile admittenda, nisi cum juris solennitate, *cap. in nostra*, *de testibus*.

Testem impediens, ne testimonium dicat, excommunicatur, *cap. consultationi*, *eod. tit.*

Testes producuntur extra judicium quandoque ad perpetuam rei memoriam, *cap. Albericus*, *de testib.*

Testes examinari & audiri possunt in alia provincia, quam ubi litigatur, & per alios quam per Judices ipsos, *cap. cum olim*, *eod. tit.*

Testium reprobatio mutua, tertiam iterationem non excedat, *cap. licet*, 3. *eod. tit.*

Testium productio quarta quando peti, & quando concedi possit, *vide in cap. penult. eod. tit.*

Testium juramentum potest a partibus remitti, *c. in his quaestionibus*, *eod. tit.*

Testium dicta discordantia Judex, quatenus fieri potest, concordare debet, eorumque dicta in benigniorem partem interpretari, *cap. cum tu*, *de testibus*.

Testes iterato examinare potest Judex ex officio, *cap. cum clamor*, *eod. tit.*

Testes nomina instrumentorum continentur, *cap. cum Joannes*, *de fid. instrum.*

Secundum testium dicta judicandum est, *cap. tertio loco*, *de probat.*

Testes partibus praesentibus producantur, nisi alterutra pars contumaciter absit, *c. in nomine*, *eod. tit.*

Qui

QUI ET QUALES AD TESTIMONIUM DICENDUM ADMITTI DEBEANT, QUIDQUE IN IIS OBSERVANDUM.

Testes qui dicantur idonei, *vide in cap. forus, de verbor. signif.*

In testibus quæ sint circumstantiæ inquirendæ, *vide in cap. cum causam, de testibus.*

Testes super positionibus sunt diligenter examinandi, *cap. 1. de testibus, in 6.*

In causa denuntiationis vel correctionis, principalis persona testis legitimi loco habetur, *cap. in omni negotio, de testibus.*

Testes debent infamia, suspicione, & omni denique macula carere, *cap. 1. de except.*

Consanguinei testes requiruntur ad probationem consanguinitatis, hique aliis omnibus præferuntur, *cap. quoniam, de testib.*

Testis non potest esse actor & procurator in eadem causa, *cap. insuper, eod. tit.*

Testium non multitudo, sed qualitas consideranda, & testium auctoritas multitudini præfertur, *ibid.*

Testium numerus ubi non exigitur certus, duo vel tres sufficiunt, *c. licet universis, de testibus*, & testibus ejusdem honestatis existentibus, prævalet numerus, *ibid.*

Testium juratorum tantum valet testimonium, *cap. præterea, de testib.*

Testes qui perjurii suspecti sunt, non audiri debent, *c. in literis, de testib.*

Testis unus ad condemnationem solus non sufficit, *cap. veniens, eod. tit.*

Testes miraculorum qualiter examinandi, *cap. venerabili, eod. tit.*

Teste jejuni deponere debent, *cap. e. de testib.*

Testis potest esse Clericus in causa Ecclesiastica, & religiosus in causa Ecclesiæ suæ, *cap. cum nuncius, eod. tit.*

Testes plures quam mater & filia requiruntur ad matrimonii probationem, *cap. super eo, eod. tit.*

Testis potest esse Judex delegatus in causa sibi commissa, dummodo officium judicandi deponant, *c. dilecto filio, eod. tit.*

Testis minor legitimus in odiosa exceptione admittitur, *cap. tam literis, eod. tit.*

Testes admitti possunt in causa matrimoniali super uno articulo, testationibus publicatis, *cap. ex tenore, eod. tit.*

Testis idoneus non dicitur, cui criminalis objectio fieri potest, *cap. 2. eod. tit.*

Religiosus in Ecclesiæ suæ causa testis esse potest, modo patronus ejus non sit, *cap. insuper, de testib.*

QUIBUS DE CAUSIS TESTES REPROBENTUR.

Testes quibus de causis reprobentur, *vide in cap. si quis testium. & cap. ex parte, de testib.*

Testis in uno judicio receptus, non facit fidem in alio, nisi inter easdem personas, *cap. constitutus de testibus.*

Testis sibi contradicens reprobatur, *cap. licet, de probat.*

Testes in probatione singulares reprobantur, *cap. cum dilectis, de elect.*

Testes familiares ad matrimonii diruptionem non admittuntur, *cap. in literis, de testib. & attest.*

Testis in mea causa esse non potest is, cujus testimonium in alia causa reprobavi, *cap. insuper, de testib.*

Testes quibus crimen objicitur, a testimonii dictione removentur, *cap. super eo, de testib.*

Testis, cui in modum exceptionis crimen objicitur, aliqua pœna affici non debet, sed tantum a testimonio repelli, *cap. c. de except.*

Testis varians & vacillans repellitur, *cap. cum Ecclesia, de caus. possess. & propriet.*

Qui contra testes aliquid opponit, publicatis attestationibus, de malitia jurare debet, *cap. præsentium, de test.*

Testis esse non potest quis ejusdem criminis accusatus, *cap. veniens eod. tit.*

Testimonium de auditu in causa matrimonii non valet, *cap. licet ex quadam, eod. tit.*

Judæus in causa Christiani testis esse non potest, non contra, *cap. Judæi, de testibus.*

Testes qui testificando didicerunt, reprobantur, nisi in causa matrimoniali, *c. constitutus. & c. cum in tua, eod. tit.*

Laicus in criminali causa contra Clericum testimonium perhibere non potest, accusat tamen pro sua vel suorum injuria, *cap. de cætero, de testibus.*

Socius criminis in criminali causa non admittitur tanquam testis, *cap. sicut nobis, eod. tit.*

Si crimen testibus objiciatur, & Judex nihilominus secundum eorum dicta sententiam ferat, revocanda sententia, *cap. ex parte, A. eod. tit.*

In causa testis ie idoneus non est, qui consimilem causam habet, *cap. personas, eod. tit.*

Conspiratores ad testimonium dicendum non admittuntur, *cap. tam I. & A. de simon. & cap. subortæ. & cap. per tuas, 2. de simon.*

Testimonio unius prævalet fama, *cap. super eo, de consang. & affin.*

Ad testimonium dicendum non admittuntur inimici capitales, *cap. licet Heli, de sim.*

de THEOLOGIÆ studiosis ad scholas transmittendis, *cap. ult. de magistris.*

THESAURARII officium, *dist. 25. c. 1. §. ad thesaurarium*

TIMOR Dei, *11. quæst. 3. cap. qui omnipotentem.*

TONSURAM primam potest Abbas dare Monacho suo, *cap. cum contingat, de ætat. & qualit.*

Tonsuram gestare non tenetur Clericus uxoratus, *cap. Joannes, de Cleric. conjug.*

Tonsura non privilegiat uxoratos, *c. cum decorem, eod. tit.*

de TORNEAMENTIS non exercendis, *c. 1. in princ. de torneamentis.*

Moratorum tollitur hoc *Extrav. Joan. XXII. unica, eod. tit.*

in TOTO & pars continetur, & in eo quod plus est, continetur minus, *cap. plus semper, 35. & cap. in toto, 8. de reg. jur. in 6.*

TRADITIO rei præsumitur ex solutione pensionis, *cap. cum venissent, 9. de restitut. spoliat.*

TRANSACTIO non minorem auctoritatem, quam res judicata obtinet, omnemque disputationem causæ principalis tollit exceptionis ope, *cap. c. de transactionibus.* Nisi de beneficio Ecclesiastico accepta pecunia sit transactum, *cap. cum pridem, 4. de pact.* item nisi de causa matrimoniali sit transactum, *cap. ult. versic. accepere momentum. de transactionibus.* alias non recedendum, etiamsi transigentem statim pœnituerit, *cap. quod semel, 21. de reg. jur. in 6,* quod si adversa quoq; pars fidem transactioni non præstet, & altera eam servat, non tenetur, *c. frustra, 75. de reg. jur. in 6.*

Transactio dicitur amicabilis compositio, *c. ex literis. & c. seq. de transact.*

Transactio in matrimoniali causa locum non habet, *c. ex parte, eod. tit.*

Transactio super subjectione spirituali non valet, nisi in beneficiis Ecclesiasticis, *c. præterea, & c. super eo, eod. tit.*

Transactio in spiritualibus, quæ fit mediante pecunia, non valet, sed ea per compositionem amicam secundum jus fieri debet, *c. constitutus. c. præterea. & c. de cætero, eod. tit.*

Transactio in decimis locum non habet, *c. veniens, eod. tit.*

Transactio quæ juri non est contraria, ab Episcopo rata habetur, *c. de cætero, eod. tit.*

Transactione facta, omnia priora instrumenta cassantur, & prævalet instrumentum transactionis, *c. 1. eod. tit.*

Transactio fieri non debet super Ecclesiastico beneficio: quia speciem continet simoniæ talis transactio, *c. constitutus, de transact.*

Transactio super decimis inter personas Ecclesiasticas valet, si fiat auctoritate diœcesani, *c. statuimus, eod. tit.*

Transigere non potest Prælatus sine literis Capituli, *c. contingit. eod. tit.*

Per transactionem non potest nova pensio Ecclesiæ imponi per partium pactionem, sine vitio simoniæ, *c. præterea, c. e. de transact.*

TREUGÆ quando servandæ, & circa quas personas: item ipsas frangentium pœna, *c. c. de treug.*

TRIBUTUM etiam licite ob Ecclesiæ datur, sed intuitu pacis, *23. q. 1. c. 1. quid.*

TUTELA triplex, *16. q. 1. c. generaliter.*

A tutela & cura excusantur Clerici & Monachi, *dist. 88. c. ult. 16. quæst. 1. c. generaliter, 21. q. 3. c. Cyprian.*

Pubertate pupilli finitur tutela. Cui tamen contradicit, *c. puberes, 9. de desponsat. impub.*

Tutor tenetur defendere pupillum, & judicium nomine ejus suscipere, *12. q. 1. c. 1.* Nisi tutor esse desierit, *c. ex parte, 67. de appellat.*

VACANTE sede, status ejus mutari non debet, *c. 1. ne sede vac.*

Vacante imperio, ejus vicem supplet Ecclesia, & ad eam appellari potest, *c. licet, de for. compet.*

Vacantium Ecclesiarum custodia ad Archidiaconum spectat, *c. ut Archidiaconus, de offic. Archidiac.*

Vacare non debet Ecclesia regularis vel cathedralis ultra tres menses, *c. ne pro defectu, de elect.*

Non vacans præbenda nemini promitti debet, *c. relatum, de conceff. præbend.*

Vacante sede nulla præscriptio currit, *c. illa ne sede vac.*

Vacante sede, attestationes contra sedis statum receptæ non valent, *c. fin. eod. tit.*

Vacante beneficio ultra id tempus, quo conferendi potestas ad Episcopum devolvitur, Papa conferendi illud jus habet, vel legatus ejus, *c. 2. de conceff. præbend.*

Vacantem Episcopatum conferre non potest Archiepiscopus, sed quidem minora beneficia, *c. dilectus filius, eod. tit.*

Vacante sede, potest Capitulum supplere vices Episcopi, in quibus Episcopo non præjudicatur, *c. his quæ. & c. cum olim, de majorit. & obed.*

Vacante sede Metropolitana, potest Capitulum Suffraganeum confirmare, *ibid.*

VANITATEM & sensus obscuritatem inducit omnis scientia, quæ ad tropologiam non confertur, *37. dist. c. nunc.*

VASALLUS vasalli coram vasallo conveniendus est, & non coram domino principali, *cap. ex transmissa, de for. compet.*

Vasallus feudum sine consensu domini alienare non potest, *c. quæ in Ecclesiarum, de constit.*

VATES distinctione vigesima prima, *c. Cleros, §. vates.*

VECTIGAL novum non potest Episcopus imponere monasterio, *c. statuimus, 9. & c. innovamus, 10. de censibus.*

VELUM de manu sacerdotis dari potest, *c. consuluit, qui Cleric. vel vov. contr. poss.*

VENATIO quæ Clericis permissa, *76. distinct. c. Esau, de consecrat. distinct. 5. c. nunquam.*

VENDENDI carius, emendique studium maxime Clericis prohibetur, *14. q. 4. c. canonum.*

Si Venditor deceptus sit ultra dimidium justi pretii, valet quidem venditio, sed venditori datur actio, ut restituto pretio rem recipiat, c. cum dilectus. 3. & c. cum causa, 6. de emptione, & venditione. Nisi emptor offeret quod justo pretio deest, dict. c. 3. & dict. c. 6. & d. dist. 1. repl. 1.

Venditor cogi potest, ne carius vendat merces suas transeuntibus, quam in mercato vendere possit, c. 1. de emptione, & venditione.

Venditor vitium rei in vendendo indicare tenetur: alias emptor actione redhibitoria utetur. Nisi emptor vitium sciverit, c. cum qui certus, 32. de de regulis juris, in 6.

Re vendita evicta, emptor regressum habet adversus venditorem de praestanda evictione, quod fallit, si emptor conventus non denuntiaverit venditori, ut defensioni rei adesset, c. ult. in princ. de empt. & vend. fallit, si emptor contumaciter abfuit tempore sententiae latae, dict. c. ult. vers. vel contumaciter. Tertio si per injustam Judicis emptor victus sit, d. c. ult. vers. sive per injuriam.

Venditio celebrata intelligitur, si pretium receptum sit, vel fides de eo habita, licet res nondum sit tradita, c. in aurum, de simon.

Transeuntibus nil carius vendendum quam incolis, c. 2. de empt. & vend.

Vendita re minus dimidio pretio, in optione emptoris est, venditionem rescindere vel pretium justum supplere, c. cum dilecti, eod. tit. & c. cum causa, eod. tit.

Vendita res Ecclesiastica revocari debet, c. ad nostram, de reb. Eccles. non alien.

Venditor tribus casibus emptori non tenetur de evictione, c. si venditore de empt. & vendit.

Vendi, vel venales exponi non debent reliquiae Sanctorum, c. 2. de reliquiis.

VENIÆ facilitas incentivum praestat delinquendi, 23. quaest. 4. c. est injusta, in fin. & c. si eo, cum seq. 36. quaest. 9. c. docet, 86. dist. c. custodium.

VERBA cum effectu sunt accipienda, c. relatum, de Cleric. non resid. & ex intentione proferentis sunt intelligenda, c. secundo requiris, de appell.

VERITAS non est omittenda propter scandalum evitandum, c. qui scandalizaverit, 3. de reg. jur.

a VERITATE Dei exit, qui a fide & charitate abit, 15. q. 3. c. cum aliquis.

VESTIS quae non propter necessitatem, sed propter venustatem accipitur, elationis habet calumniam, 41. q. 4. c. 1.

VIDUA, distinct. 34. c. vidua. c. presbyteri. §. viduam.

de VI publica & privata accusari potest, si quis alicui vim fecerit: hoc judicio accusari potest, quod fallit si magistratus alicui vim fecerit, 23. q. 5. c. non est. c. quo malo. & c. Judex, item si jussu Magistratus vim fecerit, 23. quaest. 4. c. duo ista. §. fin. c. cum sequente.

Vim faciens ab ejus loci magistratu puniendus est, in quo crimen commisit, c. 1. de raptoribus.

Ex vi facta in litem jurator taxatione a judice facta, c. ult. de his quae vi metusve.

Vim inferentis poena Ecclesiastica, excommunicatio, dict. c. 1. & c. excommunicationi, 3. eod. tit. item 23. q. 8. c. si quis membrorum & c. pessimam. De poena hujus criminis Lombardica & saeculari, 12. quaest. 2. c. cum devotissimam c. si saeculi.

VICARII officium vide in c. ad audientiam, de offic. vicar.

Vicarius a pastore secundo removeri non potest, c. ad hoc. si persona, eod. tit.

Vicarius non potest sibi ipsi constituere vicarium, cap. Clericus, eod. tit.

Vicarii residere debent, & Sacerdotes esse, c. ex parte, eod. tit.

Vicarius Papae non habet potestatem extra urbem, cap. tua, eod. tit.

Vicarius Papae obediat, vel privetur beneficio, c. illud, de excess. Praelat.

Vicarius Episcopi quam potestatem habeat, vide in cap. petitio, de procur.

Vicarius animarum curam in Ecclesia recipiens, vicariatus officio renunciasse videtur, c. 1. de offic. vicar.

Vicarium successor removere non potest, nec ejus reditus minuere, c. ad haec, eod. tit.

Vicarius Papae plus juris non habet, quam sibi committitur, c. sua nobis, eod. tit.

Vicarius Praelati excommunicati non est propterea excommunicatus, c. inter. de sentent. excommun.

Vicariatus plures quis habere non potest, c. provideat, de offic. vicar.

VITIATUS enormiter ad ordinem promoveri non potest: & qui Presbyter fieri non potest, in Praelatum vel Episcopum multo minus eligi potest, c. c. & c. expositis. & c. cum de tua, de corpor. vitiat.

VIDUAS tenetur Ecclesia defendere, c. ex parte de for. compet.

VIRI verbo standum est, dicentis se uxorem cognovisse, licet illa neget, c. cum contingebatur, de desponf. impub.

VISITARE non debent Episcopi Praedicatores & Minores, c. nimis iniqua, de excess. Praelat.

Visitare potest Archiepiscopus ordinario jure provinciam suam, & procurationem petere, c. Romana, de censib. in 6.

UNCTIONEM sacram solus Sacerdos conferre potest, c. quaesivit, de verb. signif.

De unctione sacra, ejus effectu & speciebus, vide c. 1. de sacr. unct.

UNIRI potest unum monasterium alteri, cap. 2. de religios. dom.

UNITAS fidei ubi est, ibi nihil contrarium infert diversitas, 7. q. 1. cap. nihil.

UNIVERSITATI debitum, non debetur singulis ex universitate, c. cum Clerici, 19. de verb. signif.

VOLUNTAS 15. q. 1. in princ. §. est autem voluntas.

VOTUM non infringitur, cum in melius mutatur. cap. pervenit, de jurejurand.

Votum ex timore non obligatur, cap. veniens, qui Cler. vel vov.

In votoria attendenda, c. magnae devotionis, de vot.

Votum deditionis non obligat, cap. sicut tenor. de regul.

In redemptione voti peregrinationis attendenda est persona & locus, cap. quod super his, eod. tit.

Episcoporum peregrinationis neque non possunt sine licentia Papae, cap. magnae, de vot.

In voto peregrinationis dispensare potest Episcopus, excepto voto transmarino, cap. 1. & cap. non est, de vot.

Votum castitatis uxor, marito invito, facere non potest, cap. tantissimae, de convers. conjug.

Votum in pueritia factum non obligat, cap. veniens, de vot.

Votum temporale absolvitur per praestationem spiritualis, cap. scripturae, eod. tit.

Episcopus sine consensu Capituli, nec Capitulum sine consensu Episcopi votum facere potest, cap. magnae devotionis, eod. tit.

Votum religionis vovens, & tempore statuto non observans, transgressor est, nec Episcopus fieri potest, cap. per tuas, eod. tit.

Votum simplex, matrimonium contrahendum impedit, sed contractum non dirimit, cap. meminimus, qui Cleric. vel vov.

Votum transmarinum potest exuere vir, etiam uxore invita, cap. ex multa, de vot.

Votum defuncti potest superstes implere, cap. licet, de vot. & red.

Praelatus potest votum ultramarinum emittere, & vigesimam proventuum Ecclesiae expendere, cap. final. eod. tit.

Votum religionis vovens, ad illius praestationem compellendus est, cap. porrectum, de regular.

In voto praejudicium non fietur juramento, cap. vidua, de regular.

Votum peregrinationis potest quis per alium exequi, cap. licet, de vot. & vot. redempt.

Voti reus non habetur, qui aegrotus jejunium frangit, c. quod non est, de regul. juris.

Votum religionis non valet, invito alterutro conjuge, cap. quidam intra, de convers. conjug.

Votum conjugatorum religionem intrantium coram Episcopo fieri debet, alias non valet, c. 3. eod. tit.

USURÆ debentur ex mora, quod fallit si non reus, sed alius moram fecerit: cum reo alterius mora non nocet, c. mora 25. de reg. jur. in 6. item fallit si inter contrahentes assumptione se moram poterit, c. non est, 60. eod. tit.

Usurarius utriusque testamenti pagina damnatur, cap. quia in omnibus, 3. vers. & qualiter. cap. super eo, 4. in princ. de usuris. quia omnis negotiatio est prohibita, cap. ejiciens, in pr. dist. 88.

Objectio ponitur & solvitur, d. c. ejiciens. §. dicit aliquis.

Usurarius raptori aequiparatur, 14. q. 4. cap. si quis usuram, cap. c. quid dicam. cap. ult. vers. sine forte.

Usurarius. Ex quibus causis quis usurarius fuerit, vel non.

Si usuras quis exerceat, cap. 1. in princ. de usuris, in 6. cap. de vita & honestate Cleric.

Si quis annonam vel vinum emat, ut pluris vendat, 14. q. 4. cap. quicunque. Nisi cum tempus traditionis rei emptae esset dilatum, verisimiliter dubitatur, utrum plus vel minus tempore traditionis res sit valitura: dict. cap. ult. §. ille quoque. Si fructus pignoris creditor pro pecunia credita loco usurarum percipiat, cap. 1. de usuris. quod fallit si beneficium Ecclesiasticum hoc modo e Laico redimatur, d. cap. 1. vers. nisi forte Ecclesiae beneficium. item si Dominus a vasallo feudum pignori acceperit, remissis ei servitiis, c. c. de feudis. c. conquestus, 8. in fine, de usuris. Tertio si pro dote maritus pignus acceperit, cap. salubriter, 16. dict. t.

Si quis plus justo pretio rem suam vendiderit ob dilatam pretii solutionem, dict. cap. 10. vers. & an negotiator poena consimili. item cap. in civitate, 6. eod. tit. Nisi alias non erat eam distracturus, cap. ult. §. fin. de usur.

Si Parabolam juramenti non alias concedit, quam emolumentum aliquod inde percipiat, cap. 10. versic. & utrum eadem ratio, de usuris.

Si quid ultra sortem recipiatur, cap. consuluit, 10. de usuris, 14. q. 3. in princ. cum sequentib. q. 4. c. si quis Clericus, in fine, & c. nullus.

Usurarius Clericus deponitur, cap. 1. §. quod si post. & cap. praeterea, 7. de usuris, 14. q. 4. cap. 1. si quis obliitus. cap. quoniam.

Usurarius Testamentum facere prohibetur, cap. quanquam, 2. §. final. de usuris. in 6.

Ut usurarii peregrini expellantur, nec domus illis locentur, cap. 1. §. & quia ex usuris, in 6.

De haeredibus usurarii defuncti, c. tua nos, 9. de usuris.

Usurarii ad usuras restituendas compelli debent, cap cum

tum tu, *de uſuris*, etiamſi debitor creditori juraverit, ſe non petiturum, *cap. ad noſtram, de jurejur.*

Uſurarios contractus quando æſtimetur, *vide in cap. in civitate, & cap. conqueſtus, de uſur.*

Contra uſuras conſtitutio facta ad præterita trahitur, & ultra ſortem nil peti poteſt, *cap. cum tu. & cap. na-vigandi, de uſuris.*

Uſurariorum pœna habetur *in c. quia in omnibus, eod. tit.*

Appellanti uſurario deferendum non eſt, *cap. quam per-niciſum, eod. tit.*

In uſuræ crimine non poteſt diſpenſari, *cap. ſuper eo, eod. tit.*

Contra uſurarium poteſt hæres, ſicut & dominus agere, *cap. illo vos, de pig.*

Uſura non eſt, beneficium Eccleſiaſticum pecunia redimere, *cap. 1. de uſur.*

Uſura eſt, rerum hypothecatarum fructus in ſortem non computare, *cap. quoniam, eod. tit.*

Uſuras reſtituere compelluntur etiam Judæi, *cap. quanto amplius, eod. tit.*

Contra uſurarium poteſt procedi, deficiente accuſatione, ex ſola fama, *cap. cum in diverſis, eod. tit.*

Uſurariis publicis nemo domos locet, *2. c. de uſuris in 6.*

Uſurarius publicus, quomodocunque pœniteat, ſepeliri non debet, ſi quatenus poterit, præſentibus non ſtatim uſuras reſtituat, pro abſentibus vero aliqui fide digni ejus parochiæ, ordinario vel ejus vicario ſic obligetur, ut illis actio acquiratur ſuper reſtitutione facienda, *c. quamquam, eod. tit.*

Nec Religioſi ejuſmodi uſurariorum teſtamentis intereſſe, vel eorum confeſſionem audire, nec abſolvere debent, niſi ſatisfaciant, quatenus poterunt pro modo facultatum, *c. ult. eod. tit.*

USUS non debet tolli per abuſum, *14. quæſt. 5. c. neque enim.*

Qui non utitur partis, aut male utitur, alienum poſſidere videtur, *14. q. 4. c. quid dicam. §. hæc utique.*

USUCAPIONE quoque rerum dominia acquiruntur, *16. qu. 2. c. placuit. §. poteſt.*

Qui uſucapere non poſſint.

Qui ſciens rem alienam poſſederit, rem non uſucapit, *34. qu. 1. c. ſi virgo. verſ. in jure. & c. ult. de præſcr.* etiamſi triginta annorum præſcriptio objiciatur, *c. urgenti 3. 1. ſi diligenti. 17. §. ſi vero dicatur. & c. ult. de præſcriptionibus. c. poſſeſſor, 2. de reg. jur. in 6.*

Qui non ſuo, ſed alieno nomine poſſederit, *c. ſi diligenti, 17. in princ. de præſcriptionibus.*

Si Poſſeſſor medio tempore vel poſt impletam uſucapionem privilegium contrarium uſucapioni petierit, *c. veniens, 19. de præſcr.*

Si is, qui rem uſucepit, poſtea eam rem poſſidere deſierit: ſi mala fide qui præſcripſit, poſſederit, *d. c. placuit. et §. quod ſi mala. verſ. ſi vero liceat.*

Quæ uſucapere non liceat.

Res Eccleſiæ uſucapi non poteſt, *16. quæſt. 3. c. licet. c. placuit et. §. poteſt etiam.*

Res Fiſci, vel Imperatoris uſucapi nequit, *16. q. 3. c. penult. §. univerſas*, in rebus non poſſeſſis non procedit uſucapio, *c. cum olim, eſt. in fine, de præſcriptionib.*

Quemadmodum Uſucapio impeditur.

Si cauſa falſa vel nulla poſſeſſionis fuerit, *1. c. de præſcript. in 6. c. 2. de reg. jur. in 6.* Niſi jus commune, vel præſumptio ſit pro poſſidente, *d. c. 1. de præſcript. in 6.* Item niſi tempus ſit triginta annorum non poſſedit, vel immemoriale, *d. cap. 1. in fin. & d. cap. placuit et. §. ſi autem nulla titulo.*

Sine Poſſeſſione, *c. ſine poſſeſſione, 3. de præſcript. in 6.* veluti etiam, ſi non per legitimum tempus poſſederit, quod fallit ſi acceſſione utatur ſui auctoris. *16. quæſt. 3. c. placuit. et §. quod ſi ab et.* Niſi ab eo cauſam poſſidendi non habeat poſſeſſor, vel ipſa mala fide poſſideat, *d. c. placuit et. §. quod ſi mala. verſic. nec ſibi proderit.*

Si poſſeſſio fuerit interrupta, & res medio tempore non poſſeſſa, non uſucapitur, *d. cap. placuit et. §. hoc de præſcript. decernit.* Niſi in tempore poſſeſſionis temperatæ triginta anni exceſſerint, *d. §. hoc de præſcript. verſ. quod ſi per.*

USUSFRUCTUS in iis rebus, quæ uſu conſumuntur, conſtitui non poteſt, *extravag. Joan. XXII. ad conditorem, 3. §. quod autem quod res, de verbor. ſign.*

De cautione ab uſufructuario præſtanda, *c. ult. de pign.*

Uſusfructus eſt jus utendi fruendi rebus alienis ſalva earum ſubſtantia, *c. ult. de pign.*

Uſufructuarius cautionem dare tenetur de rebus immobilibus, quæ uſu non conſumuntur, *c. ult. eod. tit.* eamque dare debet ad arbitrium boni viri, primo de rebus honeſte fruendis, ſecundo etiam de eiſdem reſtituendis termino elapſo, *ibid.*

UTILE non debet per inutile vitiari, *c. utile, 37. de reg. jur. in 6.*

UXOR ex quibus cauſis non ſit dimittenda, *32. q. 5. c. ſi uxorem.*

Uxoris & viri paria jure quoad caſtitatem, *32. q. 4. c. nemo. & c. nec.*

Uxorem cognoſcens libidinis cauſa, & immoderato affectu, peccat, *32. q. 4. c. origo. & c. liberor.*

Uxorem in adulterio deprehenſam an liceat occidere, *33. qu. 2. c. interfectores, cum ſequente.*

Uxores duas ſimul habens de facto bigamus eſt, & infamis, *c. debitum, de bigam.*

Uxores plures ſemper fuit illicitum habere, *c. gaudemus, de divort.*

Uxor, quæ credens virum mortuum religionem ingreſſa eſt, eo redeunte marito eſt reſtituenda, nec eo poſtmodum moriente, ad religionem cogenda eſt, *c. placet. de converſ. conjug.*

Vir uxori reſtitui debet, ſi illo religionem ingreſſo, illa non continet, *c. præterea, de converſ. conjug.*

Uxor dimitti non debet ſine judicio Eccleſiæ, *c. duo, de deſponſ. impub.*

Uxor virum ante definitivam ſententiam non eſt reſtituenda, ſi odium capitale timeatur, *c. ex tranſmiſſa, de reſt. ſpol.*

Uxoratus beneficio & officio privetur in minoribus ordinibus conſtitutus, *c. quod a te, de Cler. conjug.*

Uxor non debet privari dote propter maleficium viri, *c. ex litteris, de pign.*

Uxore ſene & caſtitatem vovente, poteſt vir cum ejus licentia religionem ingredi, illa in ſeculo remanente, *c. cum ſit, de converſ. conjug. & c. ſane, de Cler. conjug.*

Uxor reſtituenda eſt viro religionem egredienti, *c. accedens, de converſ. conjug.*

Uxorem fornicantem cauſa dimittens aut contineat, aut ei reconcilietur, *c. ex litteris, de divort.*

Uxorem infidelem repudians, ſi convertitur, non ducat aliam illa vivente, *c. gaudemus, de divort.*

Uxor ante viri reditum alteri nubere non poteſt, niſi de viri morte conſtat, *c. in præſentia. & c. dominus, de ſponſal.*

Uxorem propter hæreſim relinquens eam cogitur recipere, ſi reſtitutionem petat, *c. quanto, de divort.*

Uxor petens reſtitutionem repellitur, ſi antea fornicata eſt, & maritus continuit: quod ſi non continuit maritus, ſed cum alia adulterium commiſit, eam, quamvis fornicata ſit recipere cogitur, *c. ſignificaſti, de divort.*

Uxor Eccleſiæ judicio a viro ſeparata religionem ingredi poteſt, *c. mulier, de converſ. conjug.*

Uxor vivente viro teſtari poteſt, *c. indicante, de teſtam.*

Uxor in mortem viri machinata, ei poſtea nubere non poteſt, *c. ſi quis, de divort.*

Vir religionem ingreſſus, non eſt uxori adulteræ reſtituendus, *c. veniens, de converſ. conjug.*

Uxore habitum religionis aſſumente, poteſt vir in Epiſcopum conſecrari, *c. ſane, de converſ. conjug.*

Uxoris votum non tenet, niſi vir ſimiliter voveat, *c. ſane, eod. tit.*

Sed vir uxore conſentiente votum religionis vovens ad ejus obſervationem tenetur, *c. ex parte, & c. charissimus, eod. tit.*

Uxoratus privilegiis Clericorum gaudere non debet, nec beneficium Eccleſiaſticum habere, *c. Joannes, & cap. cum decorem, de converſ. conjug.*

Z

ZELUS indiſcretus reprobatur, *24. quæſt. 3. c. non in perpetuum.*

ZONAS de auro vel argento non portent Clerici, *c. Clem. de vit. & honeſt. Cler.*

FINIS LOCORUM COMMUNIUM.

LIBER SEPTIMUS
DECRETALIUM
CONSTITUTIONUM APOSTOLICARUM
ADJECTUS

AD

PLENAM, ET PERFECTAM

JURIS APOSTOLICI

COGNITIONEM.

BENE-

BENEVOLO LECTORI S.

AMice Lector, quo magis Reipublicæ literariæ, & tibi consultum foret, hunc *Septimum Decretalium Constitutionum Apostolicarum*, post *Sextum Clementinas* & *Extravagantes*, hactenus editarum & a doctissimo Viro D. Petro Matthæi J. C. Lugdunensi olim ita collectarum, & separatim impressarum, ac Illustr. D. Cardinali Cajetano inscriptarum, tot libris Canonice Corporis Juris Canonici universi adjungere operæ pretium esse duximus: quo nimirum nihil restaret, quod plenam & perfectam cognitionem hujus Apostolici juris impedire posset. Præsertim cum constet, istas Constitutiones a DD. modernis passim, ab Historicis quoque allegari. Adjunximus etiam quibusdam in locis (ubi hoc necessarium videbatur) notas non inutiles, Tu igitur, Vir optime, nostro labore, & bona intentione contentus, illo utere, fruere. Vale.

INDEX

INDEX TITULORUM
SEPTIMI DECRETALIUM.

LIBRI
SEPTIMI DECRETALIUM
PRIMI.

Tit. I.

LIBRI
SEPTIMI DECRETALIUM
SECUNDI.

Tit. I.

LIBRI
SEPTIMI DECRETALIUM
TERTII.

Tit. I.

LIBRI
SEPTIMI DECRETALIUM
QUARTI.

Tit. I.

LIBRI
SEPTIMI DECRETALIUM.
QUINTI.

Tit. I.

SEPTI-

SEPTIMI DECRETALIUM LIBER PRIMUS.

TITULUS I.

DE SUMMA TRINITATE, ET FIDE CATHOLICA.

CAP. I.

Trinitatem personarum in unitate substantiæ, Christi divinitatem, ejusque de Spiritu Sancto in utero Virginis Mariæ conceptionem profitetur fides Catholica.

Paulus Quartus.

CUm quorundam hominum pravitas, atque iniquitas eousque nostris temporibus processerit, ut ex illis, qui a Catholica fide aberrant, & deficiunt, plurimi quidem non solum diversas hæreses profiteri, sed etiam ipsius fidei fundamenta negare præsumant, & eorum exemplo multos in interitum animæ deducant: Nos cupientes pro nostro pastorali officio, & charitate hujusmodi homines, quantum cum Deo possumus, a tam gravi, & pestilenti errore avocare, ac cæteros, ne in talem impietatem labantur, paterna severitate admonere, omnes & singulos, qui hactenus asseruerunt, dogmatizarunt, vel crediderunt, Deum omnipotentem non esse Trinum in personis, & incomposita omnino, indivisaque unitate substantiæ, & unum unicae simplici divinitatis essentia. Aut Dominum nostrum Jesum Christum non esse verum Deum, ejusdem substantiæ per omnia cum Patre, & Spiritu Sancto, aut eundem secundum carnem non esse conceptum in utero beatissimæ, semperque Virginis Mariæ de Spiritu Sancto, sed sicut cæteros homines ex semine Joseph. Aut eundem Dominum, ac Deum nostrum Jesum Christum non subiisse acerbissimam crucis mortem, ut nos & a peccatis, & æterna morte redimeret, & patri ad vitam æternam reconciliaret *b*. Aut eandem beatissimam Virginem Mariam non esse verum Dei matrem, nec perstitisse semper in virginitatis integritate, ante partum scilicet, in partu, & perpetuo post partum. Ex parte omnipotentis Dei Patris, & Filii, & Spiritus Sancti Apostolica auctoritate requirimus, & monemus, quatenus intra spatium trium mensium a publicatione præsentium in Romana Curia quoad residentes in ea modo infrascripto, extra eam vero quoad alios in illa non residentes modo, & forma per diœcesanos statuendis facienda, incipiendorum, quos pro primo, secundo, tertio, ac peremptorio termino, ac monitione canonica eis, & eorum cuilibet assignamus, ab eorum assignatione, dogmatibus, & credulitate hujusmodi, ac quibuscumque aliis in fide prædictis erroribus, in quos hactenus lapsi sunt, resipuisse, & ad unitatem Ecclesiæ redeundo, assertionem dogmate, & credulitatem, ac alios errores hujusmodi in manibus inquisitorum hæreticæ pravitatis civitatum, & locorum, in quibus ad præsens degunt, realiter, & cum effectu abjurasse, & infra alios tres menses a die abjurationis hujusmodi inchoandos, de eadem abjuratione venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus, dictæ hæreticæ pravitatis Inquisitoribus generalibus plenam fidem fecisse debeant. Et cum hujusmodi errores tam graves, & nefandi sint, ut illi, qui in eos deciderunt, excusationem non habeant, sed subversi potius, atque immanes, quam hæretici merito dici possint, hac nostra perpetuo valitura constitutione sancimus, quod tam illi, qui hactenus in ipsos errores, vel eorum aliquem lapsi sunt, & infra supradictum terminum non resipuerint, & ea, quæ supra diximus, non adimpleverint, quam omnes, & singuli alii, qui in futurum in illos, vel illorum aliquem quomodolibet prolabentur, cujuscunque dignitatis, status, gradus, ordinis, vel conditionis existant, pro subversis, & elapsis in hæresim habeantur, & ut relapsi Curiæ seculari tradi, & per ipsam Curiam debitis pœnis in relapsos statutis puniri possint, in omnibus, & per omnia perinde ac si vere, & realiter in hæresim relapsi essent, & ut relapsos esse constaret. Dat. Rom. sept. Id. Aug. MDLV.

a L. 2 l. 2 §. 2. C. eod. Vigil. advers. Eutych.

b Antidicomarianitas intellige: Epiphan. lib. 3. Hæres. tom. 2. hæres. 78. n. §. 2. C. eod.

CAP. II.

Fidei, & religionis Christianæ assertio tuetur adversus Græcorum errores de processione Spiritus Sancti a Patre, & Filio, & de reliquis doctrinæ Catholicæ capitibus.

Eugenius IV. in Concilio Florentino.

COnvenientes Latini, & Græci in hac sacrosancta Œcumenica Synodo, magno studio invicem usi sunt, ut inter alia, etiam articulus ille de divina Spiritus Sancti processione summa cum diligentia, & assidua inquisitione discuteretur. Prolatis vero testimoniis ex divinis scripturis, plurimisque auctoritatibus sanctorum Doctorum orientalium, & occidentalium: aliquibus quidem ex Patre, & Filio, quibusdam vero ex Patre per Filium procedere dicentibus Spiritum Sanctum, & eandem intelligentiam aspicientibus omnibus sub diversis vocabulis *c*, Græci quidem asseruerunt, quod id, quod dicunt, Spiritum Sanctum ex Patre procedere, non hac mente proferunt, ut excludant Filium: sed quia eis videbatur (ut aiunt) Latinos asserere Spiritum Sanctum ex Patre & Filio procedere, tanquam ex duobus principiis, & duabus spirationibus, ideo abstinuerunt a dicendo, quod Spiritus Sanctus a Patre procedat & Filio. Latini vero affirmaverunt, non se hac mente dicere Spiritum Sanctum ex Patre Filioque procedere, ut excludant Patrem, quin sit fons atque principium totius Deitatis (Filii scilicet, ac Spiritus Sancti) aut quod id, quod Spiritus Sanctus procedit ex Filio, Filius a Patre non habeat, sive quod duo ponant principia, seu duas spirationes: sed ut unum tantum asserant esse principium, unicamque spirationem Spiritus Sancti, prout hactenus asseruerunt. Et cum ex his omnibus unus & idem eliciatur veritatis sensus, tandem in infrascriptam sanctam & Deo amabilem eodem sensu eademque mente unionem, unanimiter concordarunt & consenserunt. In nomine igitur Sanctæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, hoc sacro universali approbante Florentino Concilio diffinimus, ut hæc fidei veritas ab omnibus Christianis credatur & suscipiatur, sicque omnes profiteantur, quod Spiritus Sanctus ex Patre & Filio æternaliter est, & essentiam suam suumque esse subsistens habet ex Patre simul & Filio, & ex utroque æternaliter, tanquam ab uno principio, & unica spiratione procedit. Declarantes quod id, quod sancti Doctores & Patres dicunt, ex Patre per Filium procedere Spiritum Sanctum, ad hanc intelligentiam tendit, ut per hoc significetur, Filium quoque esse secundum Græcos quidem, causam, secundum Latinos vero, principium subsistentiæ Spiritus Sancti, sicut & Patrem. Et quoniam omnia, quæ Patris sunt, Pater ipse unigenito Filio suo gignendo dedit, præter esse Patrem, hoc ipsum quod Spiritus Sanctus procedit ex Filio, ipse Filius a Patre æternaliter habet, a quo etiam æternaliter genitus est. Diffinimus insuper explicationem verborum illorum, Filioque, veritatis declarandæ gratia & imminente tunc necessitate, licite ac rationabiliter Symbolo fuisse appositam.

c Græci negantes processionem Spiritus Sancti a Patre, & Filio contra Latinos, & quorum Concil. l. 7. § 4. C. eod. maximas turbas in Ecclesia excitarunt. Vid. Hug. Eterianum. Arb. in symbol. & lib. hujus argumenti.

CAP. III.

Eucharistiæ Sacramentum, pœnitentiæ & bonorum operum merita, suffragia Ecclesiastica, sedis Romanæ primatum, & Apostolicam successionem profitetur Orthodoxa religio.

Idem in eodem.

DIffinimus & declaramus in azymo *d*, sive fermentato pane triticeo, corpus Christi veraciter confici, Sacerdotesque in altero ipsorum Domini corpus conficere debere, unumquemque scilicet juxta suæ Ecclesiæ sive Occidentalis sive Orientalis consuetudinem. Item si vere pœnitentes in Dei charitate decesserint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commissis & omissis satisfecerint, eorum animas pœnis purgatorii post mortem purgari, et ut a pœnis hujusmodi releventur, & prodesse eis fidelium vivorum suffragia (missarum scilicet sacrificia, & orationes, & eleemosynas, & alia pietatis officia) quæ a fidelibus pro aliis fidelibus fieri consueverunt secundum Ecclesiæ instituta. Illorumque animas, qui post Baptisma susceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiam, quæ post contractam peccati maculam, vel in suis corporibus, vel eisdem exutæ corporibus, prout superius dictum est, sunt purgatæ, in coelum mox recipi, & intueri clare ipsum Deum trinum & unum sicuti est, pro meritorum tamen diversitate alium alio perfectius. Illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato, vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas. Item diffinimus sanctam Apostolicam sedem, & Romanum Pontificem in universum orbem tenere primatum, & ipsum Pontificem Romanum successorem esse beati Petri Principis Apostolorum, & verum Christi vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum Patrem ac Doctorem existere, & ipsi in beato Petro, pascendi, regendi ac gubernandi universalem Ecclesiam, a Domino nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam in gestis Oecumenicorum Conciliorum, & in sacris canonibus continetur. Renovantes insuper ordinem traditum in canonibus cæterorum venerabilium Patriarcharum, ut Patriarcha Constantinopolitanus secundus sit post sanctissimum Romanum

d Ambros. lib. 4. c. 4. de Sacram. Damascenus l. 4. c. 14 Orthod. fid. Theophyl. ad 20. c. Joan. Cyrill. Catech. myst. 1. 3. & 5. Cypr. serm. de laps. 6. vid. l. 7. inp. C. eod.

nam Pontificem, tertius vero Alexandrinus, quartus autem Antiochenus, & quintus Hierosolymitanus, salvis videlicet omnibus privilegiis & juribus eorum.

CAP. IV.

Promovendi ad beneficia, & dignitates Ecclesiasticas, cujuscunque ordinis, & instituti, fidei professionem hac praescripta forma, cum solemni juramento profiteri debent.

Pius IV. in Concilio Tridentino.

INjunctum nobis Apostolicae servitutis officium requirit, ut ea, quae Dominus omnipotens ad provisam Ecclesiae suae directionem, sanctis Patribus in nomine suo congregatis diebus nostris inspirare dignatus est, ad ejus laudem & gloriam incunctanter exequi properemus. Cum itaque juxta a Concilii Tridentini dispositionem omnes, quos deinceps Cathedralibus & superioribus Ecclesiae praefici, vel quibus de illarum dignitatibus, Canonicatibus, & aliis quibuscunque beneficiis Ecclesiasticis, curam animarum habentibus, provideri contingeret, publicam orthodoxae fidei professionem facere, seque in Romanae Ecclesiae obedientia permansuros spondere, & jurare teneantur. Nos volentes etiam per quoscunque, quibus de Monasteriis, Conventibus, Domibus, & aliis quibuscunque locis regularium quorumcunque ordinum, etiam Militarium, quocunque nomine vel titulo providebitur, idem servari, & ad hoc, ut unius ejusdem fidei professio uniformitas ab omnibus exhibeatur, unicaque & certa illius forma cunctis innotescat, nostrae sollicitudinis partes in hoc aliquatenus minime desiderari, formam ipsius praesentibus annotatam, publicari, & ubique gentium per eos, ad quos ex decretis ipsius Concilii, & alios praedictos spectat, recipi & observari, ac sub poenis per Concilium ipsum in contravenientes latis, juxta hanc, & non aliam formam, professionem praedictam solemniter fieri, auctoritate Apostolica tenore praesentium districte praecipiendo mandamus, hujusmodi sub tenore: Ego N. firma fide credo & profiteor omnia & singula, quae continentur in Symbolo fidei, quo sancta Romana Ecclesia utitur, videlicet: Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem coeli & terrae, visibilium omnium & invisibilium. Et in unum Dominum Jesum Christum, Filium Dei unigenitum, & ex Patre natum ante omnia saecula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, Genitum, non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de coelis. Et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria virgine, & homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus, mortuus, & sepultus est. Et resurrexit tertia die secundum scripturas. Et ascendit in coelum, sedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus est judicare vivos & mortuos, cujus regni non erit finis. Et in Spiritum Sanctum Dominum, & vivificantem, qui ex Patre, Filioque procedit. Qui cum Patre & Filio simul adoratur, & conglorificatur, qui locutus est per Prophetas. Et unam Sanctam, Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam. Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum. Et expecto resurrectionem mortuorum. Et vitam venturi seculi, Amen. Apostolicas & Ecclesiasticas traditiones, reliquasque ejusdem Ecclesiae observationes, & constitutiones, firmissime admitto, & amplector. Item Sacram Scripturam, juxta eum sensum, quem tenuit, & tenet sancta mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu, & interpretatione sacrarum scripturarum, admitto, nec eam unquam, nisi juxta unanimem consensum Patrum accipiam, & interpretabor. Profiteor quoque, septem esse vere & proprie Sacramenta novae legis, a Jesu Christo Domino nostro instituta, atque ad salutem humani generis, licet non omnia singulis necessaria, scilicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Poenitentiam, Extremam unctionem, Ordinem, Matrimonium: illaque gratiam conferre: & ex his Baptismum, Confirmationem, & Ordinem sine sacrilegio reiterari non posse. Receptos quoque, & approbatos Ecclesiae Catholicae ritus in supradictorum omnium Sacramentorum solemni administratione recipio, & admitto omnia & singula, quae de peccato originali, & de justificatione in sacrosancta Tridentina Synodo definita & declarata fuerunt, amplector & recipio. Profiteor pariter in Missa offerri Deo verum, proprium, & propitiatorium sacrificium pro vivis & defunctis, atque in sanctissimo Eucharistiae Sacramento esse vere, realiter & substantialiter corpus & sanguinem, una cum anima, & divinitate Domini nostri Jesu Christi, fierique conversionem totius substantiae panis in corpus, & vini in sanguinem, quam conversionem Catholica Ecclesia transubstantiationem appellat. Fateor etiam sub altera tantum specie totum atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi. Constanter teneo Purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis juvari. Similiter & sanctos una cum Christo regnantes, venerandos, atque invocandos esse, eosque orationes Deo pro nobis offerre, atque eorum Reliquias esse venerandas. Firmiter assero, Imagines Christi, ac Deiparae semper virginis, necnon aliorum Sanctorum, habendas & retinendas esse, atque eis debitum honorem, ac venerationem impertiendam. Indulgentiarum etiam potestatem a Christo in Ecclesia relictam fuisse, illarumque usum Christiano populo maxime salutarem esse, affirmo. Sanctam Catholicam, & Apostolicam Romanam Ecclesiam omnium Ecclesiarum matrem, & magistram agnosco. Romanoque Pontifici, Beati Petri Apostolorum Principis successori, ac Jesu Christi Vicario, veram obedientiam spondeo, ac juro. Caetera item omnia a sacris Canonibus, & oecumenicis Conciliis, ac praecipue a sacrosancta Tridentina Synodo tradita, definita, & declarata, indubitanter recipio atque profiteor, simulque contraria omnia, atque haereses quascunque ab Ecclesia damnatas, & rejectas, & anathematizatas, ego pariter damno, rejicio, & anathematizo. Hanc veram Catholicam fidem, extra quam nemo salvus esse potest, quam in praesenti sponte profiteor, & veraciter teneo, eandem integram & immaculatam usque ad extremum vitae spiritum constantissime, Deo adjuvante, retinere & confiteri, atque a meis subditis, seu illis, quorum cura ad me in munere meo spectabit, teneri, doceri & praedicari, quantum in me erit, curaturum. Romae Idib. Novemb. 1564.

a Concil. Trid. sess. 24. c. 2. constitutio ista omnib. non modo Theologis, sed & Jurisperitis, Medicis, & Philosophis, promotis & promovendis, in urbe Rom. scripta & data est. Habetur in Can. Conc. Trid. inf. de Magist. & Doct. c. 2.

DE RESCRIPTIS, ET MANDATIS Apostolicis.

TITULUS II.

CAP. I.

Rescriptorum & mandatorum Apostolicorum executionem impedientes quibus poenis coerceantur.

a Innocentius VII.

OMnes personae, tam seculares quam regulares, contra quas in Curia Romana causae de jure vel consuetudine commissae sunt, vel in futurum tam per appellationem, seu devolutionem ad illam, aut alias quomodolibet committentur, & quae citationes in eam commissionis Apostolicarum decretas vel decernendas, aut quaevis alia mandata, seu rescripta Apostolica a, justitiam vel gratiam continentia, quo minus juxta illorum tenorem executioni demandentur, per se vel per alium seu alios, directe vel indirecte, quovis quaesito colore impediunt, aut impediri facere, seu clericis, ut beneficia Ecclesiastica renuncient, aut juri in illis sibi competenti cedant, vel ut a prosecutione causarum, & jurium hujusmodi desistant, mandari facere praesumpserint, aut pro illis impediendis, & renunciandis, ad Principes seu Officiales seculares, publice & occulte, per se vel alium, quovis quaesito colore recursum habuerint, causam perdant, & omne jus, tam in petitorio, quam possessorio, in re vel ad rem, de qua agitur, sibi competens, eo ipso amittant, & ad beneficia sic renunciata obtinendum inhabiles existant.

a Divisio rescriptorum. Justitiae, a. pastoralis. a. fastidiosa (?). c. super interr. de rescript. Gratiae, s. gratia, de rescrip. in 6. & Clement. grat. eod.

Aliae vero personae Ecclesiasticae, seu etiam seculares, quas causa hujusmodi non tangit, executionem citationum hujusmodi, aut aliorum quorumcunque mandatorum, seu rescriptorum, & provisionum Apostolicarum, ut praemittitur, impedientes, aut impedientibus hujusmodi auxilium, consilium, vel favorem, publice vel occulte, directe & indirecte praestantes, cujuscunque conditionis, vel praeeminentiae existant, sententiam excommunicationis eo ipso incurrant, a qua (praeterquam in mortis articulo constituti, & satisfactione praevia,) ab alio quam a Romano Pontifice pro tempore existente, & canonice intrante, absolutionis beneficium nequeant obtinere.

Notarii vero, sive tabelliones publici praedicti, qui de executionibus citationum & mandatorum, ac provisionum hujusmodi faciendis, aut quo minus fiant inhibitionibus, requisiti fuerint, instrumenta publica desuper ad instantiam interesse habentium, seu interesse praetendentium (satisfacto tamen de congruo salario) conficere recusaverint, perjurii reatum incurrant, ac executionem officii tabellionatus amittant, fiantque infames eo ipso, & eorum instrumentis sive scripturis publicis postmodum per eos super rogitibus postea factis, & conficiendis, donec ab hujusmodi reatu perjurii absolutionem, & infamiae abolitionem obtinuerint, nulla fides in judicio, vel extra adhibeatur. Datum Romae 8. Cal. Febr. An. 1491.

CAP. II.

Statuta & ordinationes, quae fiunt in injuriam executionis rescriptorum & literarum Apostolicarum, nullius sunt vigoris aut roboris.

Leo X.

LIcet felic. record. Bonifacius Papa IX. praedecessor noster, ad quem fide dignorum relatione pervenerat, quod certi Praelati, quibus piae memoriae Urbanus Papa VI. etiam praedecessor noster concesserat, ut in eorum civitatibus & dioecesibus executio literarum Apostolicarum fieri non possit, nisi literae ipsae Praelatis ipsis, aut eorum officialibus prius exhibitae, & per eos approbatae forent, & eorundem praelatorum officiales in consuetudinem deduxerant: aliqui vero praetextu statutorum provincialium, seu synodalium, etiam servabant, quod nullus literas Apostolicas hujusmodi exequi auderet, nisi postquam Praelati, seu officiales ipsi per suas literas,

literas, quas vidimus, nuncupabant, mandarent, & concederent, ut judices in ipsis literis Apostolicis deputati, & sine licentia vel consensu quorumcunque Praelatorum, vel superiorum, aut Officialium eorundem, literas Apostolicas exequi possent, & deberent. Tamen nuper in publica signatura coram nobis nonnullae supplicationes propositae fuerant, continentes, quod in Toletan. & Carthaginen. Ecclesiis, sub colore falsitatibus obviandi, editae fuerunt constitutiones synodales, quibus caveri dicebatur, ut Tabelliones & Notarii, etiam a partibus requisiti, literas Apostolicas nullatenus recipere possent, nisi illae prius per Archiepiscopum Toletanum, & Episcopum Carthagin. pro tempore existentes, aut eorum Officiales examinatae forent, a nobisque earundem Constitutionum confirmatio petebatur.

Nos attendentes hujusmodi nulla ratione carentem, non Romani Pontificis gesta, per inferiores sibi, & subditos, sine ejus speciali licentia examinari non debeant: indecens, & absurdum, quinimo temerarium esse censentes, quod aliquis quacumque occasione literas Apostolicas, sine Romani Pontificis speciali commissione examinare velle praesumat: propterea supplicationes ipsas prout merito rejiciendae erant, rejecimus, & coram nobis lacerari fecimus. Ac constitutiones edentium temeritatem tali castigatione reprimere, ac super his tale remedium adhibere volentes, ut aliis in posterum committendi similia aditus praecludatur, motu proprio, & ex certa nostra scientia, ac de Apostolicae potestatis plenitudine, literas Bonifacii praedecessoris hujusmodi tenore praesentium approbamus, & innovamus, ac perpetuae firmitatis robur obtinere, illasque inviolabiliter observari debere decernimus.

Nec non quascunque constitutiones synodales, tum in dictis Toletan. & Carthaginen. quam quibusvis aliis Ecclesiis per universum orbem constitutis super his factas, motu, scientia, auctoritate & potestate praedictis cassamus, & convellimus, ac irritamus, & ordinamus, quod judices & executores in literis Apostolicis pro tempore deputati, ac Notarii, ac Tabelliones super his requisiti, literas ipsas Apostolicas, sine alicujus personae cujuscunque Ecclesiasticae vel mundanae dignitatis fuerit, licentia vel consensu exequi possint & debeant. Et insuper universis Patriarchis, Archiepiscopis, Primatibus, Episcopis, & aliis Praelatis, & personis Ecclesiasticis, nec non dilectis filiis, Communitatibus civitatum, & universitatibus castrorum, oppidorum, terrarum, & locorum, sub interdicti, singularibus vero personis eorum, etiam saecularibus, sub excommunicationis, & anathematis poenis, quas eo ipso, si contra fecerint, absque alia declaratione incurrant, & a quibus non nisi a nobis vel successoribus nostris Romanis Pontific. canonice intrantibus, praeterquam in mortis articulo constituti, & debita satisfactione praemissa, absolvi, & interdicti hujusmodi relaxationem obtinere possint, in virtute sanctae obedientiae districte praecipiendo mandamus, ne Judices & executores literarum Apostolicarum, ac Notarios & Tabelliones super his requisitos, quo minus literas Apostolicas hujusmodi exequi possint, quoquo modo impedire praesumant, ne eos, qui executionem literarum hujusmodi impedientibus auxilium, consilium vel favorem quovis modo, directe vel indirecte, publice vel occulte praestare praesumpserint, etiamsi Patriarchali, Archiepiscopali, Primatiali, Episcopali, & quavis alia Ecclesiastica, vel Mundana, etiam Imperiali, Regali, Reginali, aut Ducali, vel alia praefulgeant dignitate, eidem excommunicationis, & anathematis sententiae, a quo non nisi a praelatis absolvi possint, subjacere. Ac civitates, castra, oppida, & loca praedicta, & ad quae inobedientes, & contra facientes declinare, & in quibus moram trahere contigerit, Ecclesiastico supposita interdicto, tam diu similiter observando, donec compendium vel hujusmodi interdicti relaxationem, debita satisfactione praemissa, meruerint obtinere, ac ibidem permanserint, & per triduum post eorum inde discessum, motu, scientia, auctoritate, & potestatis plenitudine similibus decernimus: ac sub dictis poenis etiam mandamus illis, in quorum libris constitutiones synodales, & provinciales hujusmodi descriptae reperiuntur, ita deleri & cassari faciant, ut amplius legi non possint. Dat. Romae Calend. Mart. 1518. Concordat c. tibi qui. re. in 6. h. t.

CAP. III.

Personae excommunicantur, loca interdicto supponuntur, quorum consensu favore & conatu literae, & rescripta Apostolica sine executione remanent.

Clemens VII.

Rescriptorum & literarum Apostolicarum executionum impedientes, & illos, qui impedientibus auxilium, consilium, vel favorem directe vel indirecte, publice vel occulte, aut quovis quaesito colore praestare praesumpserint, etiam si Patriarchali, Archiepiscopali, Primatiali, Episcopali, & quavis alia Ecclesiastica, vel mundana, etiam Imperiali, Regali, Reginali, Ducali, vel alia dignitate praefulgeant, per alias nostras literas in die coenae Domini publice lectas b excommunicavimus, & anathematizavimus, prout etiam tenore praesentium eos, eidem excommunicationis & anathematis sententiae, a qua non nisi a praefatis absolvi possint, subjicere, ac civitates, terras, castra, oppida, & loca, in quibus dicti inobedientes & contra facientes manserint, & ad quae eos declinare contigerit, Ecclesiastico supposita esse interdicto, tam diu firmiter observando, donec ad cor reversi, interdicti hujusmodi relaxationem, debita satisfactione praemissa, meruerint a nobis, aut dictis successoribus nostris obtinere. Necnon omnes & singulas sententias, censuras & poenas, quas dicti ordinarii, aut eorum officiales, contra hujusmodi judices, & executores literarum Apostolicarum, aut illa impetrantes, seu notarios, & tabelliones, propter executiones per eos factas, vel faciendas, tulerunt & promulgarunt, aut in futurum quomodolibet infligant, aut promulgabunt, irritas & inanes, ac nullius roboris, vel momenti existere, eidem motu, scientia, auctoritate, & potestatis plenitudine decernimus, & declamamus. Dat. Romae 4. Cal. Jan. 1533.

b *Solemni illo diplomate, quod legitur Romae die coenae Domini, singulis annis excommunicantur, qui executionem literarum Apostolicarum, aut aliarum expeditionem impediunt.*

CAP. IV.

Concilii Tridentini decretum de cognoscendis causis coram ordinariis locorum, Apostolicis rescriptis non obest.

Gregorius XIII.

Ad Romani Pontificis providentiam circumspectam pertinere dignoscitur, dubia super sacrorum Conciliorum decretis pro tempore insurgentia, sic suae declarationis oraculo dilucidare, & interpretari, ut eorundem litium dispendia inter fideles quoslibet valeant submoveri. Accepimus sane nuper quodlibet mal..... Romanus Pontifex, ut provisione, & gratia per eum de beneficiis pro tempore vacantibus, ac suae & sedis Apostolicae dispositioni & ordinationi reservatis, in favorem diversarum personarum sibi gratarum & acceptarum factae, concurrente debitae demandentur, & ne (dum literae Apostolicae sub plumbo desuper expediuntur) beneficia ipsa ab aliquibus invehere occupentur, aut aliqua in spiritualibus, & temporalibus detrimenta sustineant, nonnunquam corporalem possessionem ipsorum beneficiorum, & illis annexorum, juriumque & pertinentiarum, quomodocunque sedis & camerae Apostolicarum nominibus apprehendi, ac omnes, & quoscunque fructus, redditus, & proventus beneficiorum, & annexorum eorundem percipi, exigi, eosque integros personis praedictis, postquam ipsae literas sub plumbo expeditas habuerint, una cum dicta possessione consignari, quandoque etiam, dum literae sub plumbo hujusmodi expediuntur existunt, ut jus suum unicuique illorum conservetur, & temerariorum audacia debita castigatione compescatur, ac ipsae literae Apostolicae facilius debito executioni, ut par est, demandentur, provisis, de beneficiis in corporalem, realem, & actualem possessionem beneficiorum, & annexorum, jurium ne, & pertinentiarum praedictorum induci, & inductos in ea manuteneri, amotis quibuslibet illicitis detentoribus ab eisdem, eisque fieri, & exequi per diversas suas in forma brevis, & sub annulo piscatoris confectas literas mandet, & percipiat omnia lioliti modo, & forma tunc praescriptis, dilecto filio causarum Curiae Camerae Apostolicae generali Auditori, seu aliis executoribus desuper deputatis, quibus omnino parendum esse. Nihilominus nonnulli beneficia praedictis inhiantes, ac gratias praedictas illudere, eorumque intrusiones, & detentiones improbe tueri satagentes executionem literarum in forma brevis hujusmodi, & facultatem per eas ipsis executoribus attributam, diversis dubiis, & cavillationibus remorantur, & processus per eosdem executores desuper habitos, & formatos, ac inde secuta quaecunque nulla, & invalida, nullliusque roboris, vel momenti esse, neque attendi debere contendunt sub praetexto, quod in decreto sacri Concilii Tridentini, sessione vigesima quarta, capitulo vigesimo, dispositum fuerit, quod causae omnes ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, etiamsi beneficiales sint, in prima instantia coram ordinariis locorum duntaxat cognoscuntur, exceptis c his, quae juxta canonicas sanctiones apud sedem praedictam sunt tractandae, vel quas ex urgenti, rationabilique causa judicaverit summus Pontifex Romanus per speciale rescriptum signaturae suae manu propria subscribendum committere, aut avocare. Verum cum decretum hujusmodi Concilii conventione praedictarum literarum in forma brevis, & illarum executionem nihil efficiet, neque per illas causa, seu instantia introducatur, sed more executivo procedi mandetur, literaeque quoque in forma brevis, annulo Piscatoris munitae, non minoris sint efficaciae, & auctoritatis, quam rescripta d signaturae Rom. Pont. ejus propria manu subscripta: Nos in his nostrae debitae declarationis cautelam adhibentes, ac provisorum praedictorum ne adversus dubia, & cavillationes hujusmodi, aequitate, & justitiae fundamentibus perseverare volentes, necnon praedictarum, & quarumcunque literarum in forma brevis, super capienda possessione nomine Camerae hujusmodi, aut in favorem literarum sub plumbo expeditarum, tam a praedecessoribus nostris, quam nobis, & dicta Sede hactenus concessarum, tenores, ac lites, & causas, si quae desuper executione sint, statum, & merita, nominaque, & cognomina judicum, executorum, & collitigantium, praesentibus pro sufficienter expressis habentes: motu proprio, non ad ipsorum provisorum, aut aliorum nobis pro eis super hoc oblatae petitionis instantiam, sed ex certa scientia, ac de mera nostra deliberatione decernimus, & declaramus per concessionem literarum in forma brevis, sub annulo Piscatoris super apprehendo possessione quorumcunque beneficiorum dispositioni Apostolicae

c *C. nec licuit, 17. dist. c. majores de bapt. Vigilius Papa in epist. ad Eutherum in fin. & Pelagius c. in 1. epist. circa finem similib.*

d *Notantur differentiae literarum Apostolicarum, de quibus P. Greg. in Syntag. l. 19. c. 13. n. 10. & seq.*

stolicæ reservatorum, seu affectorum, Sedis, & Cameræ Apostolicarum nominibus apprehendenda, & ejusdem possessione in favorem fructuum ab ipsa sede de eisdem beneficiis, postquam literæ sub plumbo super provisionibus hujusmodi habebunt expeditæ relaxatione, etiam assistentia ipsis provisis litteras desuper sub plumbo expeditas habentibus præstanda, & aliorum inibi expressorum executione facienda, quæ mandata executiva sunt, & summariam dumtaxat cautatum, propter quas illæ emanarunt, cognitionem requirunt, decreta Concilii hujusmodi non contrariarum, nihilque præjudicii illis inferri, vel eorum formam in aliquo violari, neque judici, aut censeri, vel executionem literarum earumdem propterea in aliquo suspendi, sive remorari, aut facultatem literarum executoris facultate sibi per easdem literas, ut prælertos, concessas uti, frui, gaudere, & contra illis non parentes ad declarationem incursus pœnarum, & censurarum in eisdem literis in forma brevis contentarum, ut invocationem brachii secularis procedere, alia omnia, & singula in eisdem literis contenta (illarum tamen forma servata) facere, & exequi libere, & licite potuisse, & posse, omnino processus desuper habitos, & formatos, habendosque, & formandos, ac inde secuta, & sequenda quæcunque firma, valida, & efficacia fuisse, & esse, & fore, suosque integros, & plenarios effectus sortiri debere in omnibus, & per omnia: præsentes quoque literas de subreptionis, vel obreptionis vitio, aut intentionis nostræ, vel quoquam alio defectu notari, impugnari, aut invalidari nullatenus posse.

DE ELECTIONE, ET ELECTI POTESTATE.

TITULUS III.

CAP. I.

Electio Pontificis Maximi Simoniaca mandinatione inducta nulla est, nullusque potestatis, adeo ut sic electus accusaretur ab omnibus dignitatibus, & officiis cum suis sequacibus, & complicibus Cardinalibus.

Julius II. in Concilio Lateranensi.

a Conc. Basil. sess. 23. modum præscribit. Vide Redoan. de sim. 2. c. 33. n. 11. & seq.

Cum tam divino, quam humano jure, in spiritualibus præcipue, detestabiliter sit Simonia crimen prohibita, & longe magis in electione Rom. Pont. Vicarii Jesu Christi Domini nostri, abominabilis sit, & universali Ecclesiæ perniciosa: Nos, qui regimini ejusdem universalis Ecclesiæ (meritis licet imparibus) annuente Domino præsidemus, cupientes, quantum cum Deo possumus, in præmissis pro tanta rei necessitate, ac periculi magnitudine, ut tenemur, in posterum salubriter providere, de fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio, & unanimi consensu, hac nostra perpetuo valitura constitutione, Apostolica auctoritate, & de potestatis nostræ plenitudine statuimus, ordinamus, decernimus, & diffinimus, quod si (quod Deus pro sua clementia, & ineffabili bonitate avertat) contigerit, postquam nos, vel successores nostros successive ipse Deus ab hujusmodi universalis Ecclesiæ regimine absolverit, humani generis inimico procurante, & ambitione, vel cupiditate ad hoc inclinante, seu impellente, electionem Romani Pontificis ab eo, quem eligi contigerit, vel ab aliquo, seu aliquibus de cœtu Cardinalium quomodolibet votum dantibus, per simoniacam hæresim (in dando, promittando, vel recipiendo pecuniæ, bona cujuscunque generis, castra, officia, vel beneficia, seu promissiones, & obligationes) commissam, per se, vel alium, seu alios, quomodocunque, & qualitercunque (etiam in duarum partium, vel omnium Cardinalium unanimi concordia, quomodolibet, etiam per viam assumptionis unanimiter, nemine discrepante, etiam sine scrutinio factam) celebrari, vel fieri: non solum hujusmodi electio, vel assumptio, eo ipso nulla existat, & nullam eidem sic electo, vel assumpto, administrandi, in spiritualibus & temporalibus facultatem tribuat, sed etiam contra dictum sic electum, vel assumptum, de simoniaca labe, a quocunque Cardinali, qui eidem electioni interfuerit, opponi, & excipi possit, sicut de vera & indubitata hæresi: ita quod a nullo pro Romano Pontifice habeatur, quinimmo ipse sit a priori suo Cardinalatu, & alio quoque honore, Ecclesiis Cathedralibus, etiam Metropolitanis, & Patriarchalibus Monasteriis, & dignitatibus, & aliis quibuscunque beneficiis, & pensionibus, quæ tunc obtinebat in titulum vel in commendam, aut alias quomodocunque, absque alia declaratione privatus existat, & idem electus non Apostolicus, sed Apostaticus, tanquam simoniacus, & hæresiarcha, & ad prædicta omnia & singula perpetuo inhabilis habeatur, sit. Nec ejusmodi simoniaca electio per subsequentem ipsius inthronizationem, seu temporis cursum, aut omnium Cardinalium præstitam obedientiam, ullo unquam tempore convalescat.

CAP. II.

Pontifici simoniace electo nemo obedire tenetur, illiusque auctoritati detrahere omnibus licet, & nova electione is a Pontificio solio deturbandus est.

Idem in eodem.

Liceat omnibus, & singulis Cardinalibus, (etiam illis, qui huic simoniacæ electioni, seu assumptioni, consenserint, etiam post inthronizationem, & adorationem, seu obedientiam) ac etiam universo Clero, populo Romano, necnon subditis, & sancti Angeli de Urbe, ac quarumcis aliarum Romanæ Ecclesiæ arcium præfectis, Castellanis, Capitaneis & aliis officialibus (quocunque homagio, seu juramento, vel cautione præstitis, non obstantibus) a tali electi, etiam inthronizati, obedientia & devotione, impune & quandocunque discedere, (ipsis, fidei Rom. Ecclesiæ, & obedientiæ futuri Rom. Pontificis canonice intrantis nihilominus astrictis permanentibus) & eum, ut Magum, Ethnicum, publicanum, & hæresiarcham evitare. Ad cujus quoque confusionem possint Cardinales, qui præfatæ electioni se opponere voluerint, si præsumpserit se regimini universalis Ecclesiæ, prætextu talis electionis ingerere, auxilium brachii secularis contra eum implorare. Nec tales ab ejus obedientia discedentes, tanquam tunicæ Domini scissores, aliquarum propter dictum discessum pœnarum, seu censurarum ultioni subjaceant. Cardinales vero, qui eum simoniace elegerunt, a suis ordinibus, etiam Cardinalatu, titulis & honore, ac quibuscunque Patriarchalibus, Archiepiscopalibus, Episcopalibus, & aliis prælaturis, ac dignitatibus, & beneficiis, quæ in titulum, vel commendam tunc obtinebant, vel in quibus, seu ad quæ jus tunc habebant, absque alia declaratione privati existant, nisi ab illo penitus, & cum effectu discesserint, & reliquis Cardinalibus, qui hujusmodi simoniæ non consenserint, intra terminum octo dierum, postquam fuerint ab eis requisiti, personaliter, si fieri poterit, alias per edictum publicum, se absque fictione, vel fraude univerint, & conjunxerint. Et tunc, si præfatis aliis Cardinalibus se univerint, & conjunxerint, in pristinum statum, & ad pristinos honores, & dignitates, etiam Cardinalatus, ac Ecclesias, & beneficia, quibus privarentur, & quæ obtinebant, reintegrati, rehabilitati, ac restituti & repositi, ab hujusmodi simoniæ labe, & censuris ac pœnis Ecclesiasticis quibuscunque absoluti eo ipso existant.

CAP. III.

Simoniacæ electionis consilii, proxenetæ & mediatores ad instar reorum Majestatis pœnis subjiciuntur, activæ & passivæ; Cardinalibus vero novum Pontificem eligendi æquiore tramite conceditur potestas.

Item.

Mediatores vero & proxenetæ, cujuscunque tam Clerici, quam Laici, cujuscunque dignitatis, qualitatis, & ordinis fuerint, etiam Patriarchali, Archiepiscopali, vel alia seculari, mondana, sive Ecclesiastica dignitate præditi, etiam quorumcunque Regum, & Principum Oratores, vel nuntii, hujus simoniacæ electionis participes, sint omnibus suis Ecclesiis, beneficiis, prælaturis & feudis, ac aliis quibuscunque honoribus, & bonis eo ipso privati, & ad similia inhabiles, ac etiam active & passive intestabiles, & eorum bona ipso facto, ad instar reorum criminum læsæ majestatis, fisco Apostolicæ sedis applicentur, & devolvantur, si prædicti delinquentes Ecclesiastici fuerint, vel alias Romanæ Ecclesiæ subditi. Bona vero & feudalitates delinquentium, non subditorum secularium, in partibus, sitan secularis Principis, in cujus territorio bona sita fuerint, ipso facto similiter applicentur. Ita tamen, quod si intra tres menses a die, quo notum fuerit, illos simoniam commisisse, vel participasse, Principes dicta bona fisco suo actualiter non applicaverint, ex tunc illa fisco Ecclesiæ Romanæ applicata censeantur, & sint eo ipso, absque aliqua simul declaratione. Promissiones quoque, & obligationes, sive sponsiones propterea quandocunque, etiam ante tempus dictæ electionis, etiam extra personas Cardinalium, per quoscunque alios, quomodocunque factæ, cum quavis inexcogitabili solemnitate & forma, etiam jurata, conditionales, sive eventuales, & in forma excommunicatorum, ex quacunque causa, etiam depositi, mutui, cambii, confessionis de recepto, donationis, arrendamenti, vel venditionis, permutationis, vel alterius cujuscunque contractus, etiam in ampliori forma Cameræ Apostolicæ factæ, sint nullæ & invalidæ, & ad agendum inefficaces, nullusque illarum vigore cogi vel constringi possit, in judicio vel extra. Liceatque omnibus ab illis impune, absque aliquo metu, sive perjurii nota recedere. Et insuper liceat Cardinalibus, qui electioni prædictæ simoniacæ interfuerint, & a præfato sic electo discesserint, adhibitis secum aliis Cardinalibus, etiam illis, qui hujusmodi simoniacæ electioni consenserunt, & postea eisdem Cardinalibus in dicta simonia non complicibus se univerint, si se cum eisdem unire voluerint, alioquin sine eis, ad alte-

rius nihilominus Pontificis electionem, non expectata alia sententia declaratoria simoniacæ electionis hujusmodi (eadem tamen præsente nostra constitutione, semper in suo robore permanente) libere, alias tamen canonice devenire, & Concilium etiam generale indicere & convocare in loco idoneo, prout eis videbitur expedire. Non obstantibus quibuscunque contrariis constitutionibus, etiam generalibus Conciliis editis. Datum in Concil. Later. apud S. Petrum 19. Cal. Februar. An. 1505.

CAP. IV.

Electionum & postulationum quanto animi moderamine cavere debeat, ut publicis Ecclesiæ officiis digni manifeste instituantur & promoveantur, ætatis, morum, doctrinæ & vitæ candoris prævio examine.

Leo X. *in Concilio Lateranensi.*

CUm piæ memoriæ Alexander Papa III. prædecessor noster, etiam in Lateranensi Concilio decreverit, ut ætas, morum gravitas, ac litterarum scientia, in personis promovendis in Episcopos & Abbates, diligenter inquiratur, nihilque magis Dei Ecclesiam officiat, quam cum immeriti assumuntur Prælati ad regimen Ecclesiarum, præcipue in promotionibus Prælatorum, quarum a Romano Pontifice magna ratio haberi debet, ut præsertim, quod de promotis per eos ad Ecclesias, seu Monasteria in extremo judicio rationem Deo reddituri sunt; Statuimus & ordinamus, ut deinceps perpetuis futuris temporibus, Patriarchalibus, Metropolitanis, ac Cathedralibus Ecclesiis, & Monasteriis pro tempore vacantibus, de personis, juxta præfati Alexandri constitutionem, ætate maturæ, gravitate morum, litterarumque scientia præditis, non ad alicujus instantiam, per commendam & administrationem, seu conservationem, aut alio quovis modo provideatur, nisi ratione utilitatis Ecclesiarum, prudentiæ, nobilitatis, probitatis, experientiæ, atque curialitatis notitiæ, non competenti literatura, & in sede Apostolica meritorum, aliter visum fuerit faciendum. Idemque in electis & postulatis, quorum electiones & postulationes per sedem Apostolicam admitti consueverunt, volumus observari. Et si de minoribus ætate 30. *b* annorum Ecclesiis, aut monasteriis hujusmodi contigerit provideri, non dispensetur cum eisdem, ut Ecclesiis citra vigesimum septimum, Monasteriis vero citra vigesimum secundum ætatis annum præesse valeant. Quinimo ut accuratius, diligentiusque idoneæ personæ promoveantur, statuimus, ut Cardinalis, cui electionis, postulationis, aut provisionis Ecclesiæ, seu Monasterii relatio committetur, antequam in sacro consistorio (ut moris est) referat commissionem examinis ac electionis hujusmodi sibi datam, uni cujuslibet ordinis antiquiori Cardinali in ipso consistorio, per se ipsum, vel si ea die, qua sibi commissionis onus injunctum fuerit, consistorium non fuerit, per Secretarium suum, aut alium quemlibet ex suis domesticis familiaribus, notam illam facere debeat, qui tres priores illis, quamprimum sui ordinis Cardinalibus, eam significare teneantur, negotiumque electionis, administrationis, postulationisve, aut provisionis, summarie & de plano per scriptum dictus relator enarret, & si qui contra dixerint, his vocatis, idoneos, graves & fide dignos testes, & si expediens visum fuerit, alios ex officio assumere, processusque & jura hujusmodi relationis, una cum dictis testibus, die faciendæ relationis secum ad consistorium deferre debeat, neque ullo modo referat, si præsens in Curia promovendus majorem Cardinalium partem antea non adiverit, ut quæ a referente collecta sint Cardinales auditori, occulta fide, quorum ad personam promovendi attinet, cognoscere possint. Promotus vero eosdem Cardinales, qui præsentes in curia fuerint, ex antiquo more, consuetudineque laudabili, quamprimum visitare teneantur. Quem quidem morem, laudabilemque consuetudinem innovamus, ac inviolabiliter observari mandamus.

b *Annum 35. dictorum intelligimus, l. cum bonos. §. Septimus ff. de statu liber. gl. in cap. si propter. de rescript. in 6. & dictum ultimum captum pro completo l. quia ætate. & ibi gloss. & DD. ff. de testi. Ætas ad canonicatum in Ecclesia 14. annorum sufficit. Beneficiorum curatorum non observatur annus 25. an. sive dispensatione. Episcopatus annorum 30. est. cap. cum cunctis. de probend. cap. si eo temp. de rescript. in 6. concord. Concil. Trident. sess. 23.*

CAP. V.

Electus ad regularium dignitates, electionis auctoritate non gaudet, nisi per Pontificum confirmationem.

Pius IV.

PIus Quartus tentis, qui paulatim in religiosis irrepserunt, abusibus & ausibus nimis licentiosis aliquando, sicut par est, cupiens occurrere, suæque sedis præfatæ prærogativam afferre, omnes & singulas electiones quarumvis personarum ad regimina monasteriorum, prioratuum, & aliarum dignitatum conventualium, ipsarumque electionum confirmationes, per quoscunque, cujusvis status, gradus, ordinis, & conditionis existant, & quavis etiam Archiepiscopali, Patriarchali, aut majori præfulgeant dignitate, hactenus sic præsumptas, nullas, invalidas, ac pro nullis, invalidis & prorsus infectis habendas esse *c*, personasque sic, ut præfertur, electas & confirmatas, monasteria, absque dignitates hujusmodi, sine legitimo titulo possedisse & possidere, necnon illorum fructus, reditus & proventus indebite percepisse & percipere. Ac personas ipsas ad absolutionem, & habilitationem super his, necnon confirmationem electionum de se factarum, a Sanctitate sua, seu Romano Pontifice pro tempore existente, aut sede prædicta, infra sex menses a data præsentium computandos impetrandum, ac literas Apostolicas super hujusmodi confirmatione in totum expediendas omnino teneri, declaravit. Et nihilominus hac sua perpetuo valitura constitutione statuit & ordinavit, quod nullus de cætero, seu in regimine & administratione monasterii, vel alterius dignitatis conventualis, ad quod, seu quam, illum eligi contigerit, in spiritualibus, vel temporalibus, antequam rite celebrata electio a sanctitate sua aut Romano Pontifice pro tempore existente, & sede prædicta confirmata, & literæ Apostolicæ desuper expeditæ fuerint, per se vel alium, in toto vel in parte, quovis quæsito colore immiscere, aut ad illud vel se recipi facere, vel alias pro ejus prælato gerere præsumat. Decernens omnes & singulos, qui secus fecerint, jura, si quod illis ad monasteria vel eorum regimina & administrationes, ac alias conventuales dignitates, per electionem hujusmodi fuerit quæsitum, eo ipso privatos, & deinceps ibi inhabiles esse, ipsaque monasteria & alias dignitates ab eadem sede impetrari posse, qui vero similes electiones confirmare præsumpserit, eo ipso superiores ordinum videlicet suis dignitatibus privatos, ordinarios autem locorum, etiam si Archiepiscopali & majori præcellant dignitate, ingressum Ecclesiæ interdictum, eosque ab Ecclesiarum suarum regimine, & administratione suspensos existere.

c *Jus non acquiritur electo ante confirmationem, gl. in cap. nostro. & in c. qualiter, & cap. transmissam. de elect. & ibid. Innoc. Jo. Andr. in c. si electo, de in integr. restit. lib. 6. Et qui caret munere in electione nullatenus ante confirmationem, jure suo privatur. DD. in c. avaritiæ. de electione. in 6. Felinus in cap. ex Diltimorem, de simonia.*

DE CARDINALIBUS.

TITULUS IV.

CAP. I.

Cardinalis creatio non prius rata & valida habetur, donec Cardinalatus insignia accesserint.

Eugenius IV. *ex Concilio Constant.*

QUanquam ex libris Romani ordinis, aliis ceremoniarum nuncupatis, & aliis Eccles. Romanæ libris, seu antiquis Codicibus comprehendi possit, & ex illis resultat, quid nominis, tituli vel honoris per secretam pronunciationem, de alicujus persona in ejusdem Romanæ Ecclesiæ Cardinalem, per Romanum Pontificem pro tempore in secreto consistorio factam, eidem personæ in Cardinalem sic pronunciatæ per promotionem hujusmodi acquiratur. Quia tamen temporibus modernis, quibus aliquoties nonnulli in secreto consistorio in Cardinales assumpti fuerunt secrete, & eis ex bonis respectibus insignia Cardinalatus saltem omnia, minime assignata fuerunt, nonnullorum aliter sapere, quam oportet sapere, satagentium astutæ considerationes & inductiones subtiles, juxta præmissa & verum effectum nonnulla dubia prodierunt. Nos ad submovendum causam & occasionem quorumcunque dubiorum, quæ quomodolibet super iis insurrexere hactenus, & possent insurgere, præsenti irrefragabili constitutione declaramus, hujusmodi pronunciationem sic in secreto consistorio de quibusvis per nos hactenus factam, seu in posterum faciendam, alicui sic in Cardinalem in præteritum pronunciato, seu in posterum pronunciando, licet per eum ad Cardinalatus tertiam dispositus videatur, nullum jus seu titulum re aut nomine acquisitum fuisse, aut acquiri potuisse hactenus seu posse, neque aliquem, per quempiam, per scripturam, vel nominationem pro Cardinali reputari vel haberi debuisse seu potuisse hactenus, vel debere seu posse quomodolibet in futurum, donec & quousque de similium consilio, & consensu sic pronunciato in Romana curia præsenti Cardinalatus insignia, videlicet per capelli rubei traditionem, ac tituli assignationem, annulique, juxta morem consuetum, in digito immissionem, absenti vero ab eadem Curia, per hujusmodi capelli missionem, realiter fuit impensa, aut saltem in generali consistorio. Quodque sic in Cardinalem sic pronunciatus, etiam postquam insignia hujusmodi omnia receperit, & etiam admissus fuerit, & receptus, ut præfertur, in electione Romani Pontificis pro tempore vocem activam, aut aliquo alio actu, habuisse, vel habere debuisse, sive posse vel debere, minime censeatur, donec, & quousque per Romanum Pontificem pro tempore existentem, similibus consilio & consensu sibi in præticandis, consulendis & deliberandis negotiis consistorii antedicti, postquam in consistoriis aliquibus mores in talibus observati consonantes apertus, interrogatus consultive aut consultive, responsum dandi expressa licentia tribuatur, seu ad hunc effectum (ut verbis utamur communibus) ei fuerit os apertum. Dat. Romæ Calend. Novembr. 1431.

CAP. II.

In domos Cardinalium vi & impetu irrumpentes, & in eis aliquid suscipientes, poenis a Pontifice jure decretis plectuntur.

Leo Decimus.

TEmerariorum quorundem, qui S. Rom. Ecc. Cardin. precipuas Catholicae Ecclesiae columnas, ea qua convenit reverentia, observare contemnunt, & in eorum res & bona, manus violentas a ausu sacrilego injicere non verentur, effrenata libido nos admonet, & inducit, ut ad eorum audaciam, antequam longius prorepat, comprimendam, ea, quae a praedecessoribus nostris in dictorum Cardinalium dignitatis conservationem, provida sunt consideratione sancita, pro illorum observantia firmiori nostrae innovationis munimine roboremus, extendemus, & ampliemus, prout temporum qualitas exigit, & tam eminenti in Ecclesia Dei dignitati conspicimus in Domino salubriter expedire. Sane ob aliquibus retro temporibus damnabilis quidam in urbe inolevit abusus, & licentia delinquendi, quo dum Apostolica sede vacante, per Cardinales in conclavi existentes, de futuri Romani Pontificis electione tractatur, si quo de uno ex eisdem Cardinalibus, quod in Pontificem sit electus, una prodeunt etiam non vera, illius domum vulgus armis aggreditur, & super ea diripienda, cum ipsius Cardinalis, conclave nondum egressi, familiaribus eam custodientibus, vi contendit, & sic etiam effractis foribus, aut pariete effosso, aditus pateat in praedam omnium bonorum, quae ibi extant, hostiliter corruit, nisi armatorum praesidio defendatur. Nonnulli quandoque reperiuntur ita temerarii, & audaces, ut alias etiam temporibus, praetextu rixarum, domos Cardinalium hostiliter cum armis aggredi non vereantur, in eisque morantes, offendere & vulnerare, ex quibus Cardinalatus honori, quibus sacrosancta militans Ecclesia, tanquam purpureo tota decoratur amictu, non parum detrahitur, & eorum generatur contemptus, & homicidiorum, & aliorum scandalorum occasio exhibetur.

Nos igitur hujusmodi temerarios conatus debita volentes animadversione reprimere, sacro approbante Concilio, fel. record. Honorii III. & Bonifacii VIII. Romanorum Pontificum praedecessorum nostrorum, contra aliquem dictae Ecclesiae Card. hostiliter insequentes, & illis praesentia, consilio, aut favore assistentes, ac eos scienter receptantes, aut defendentes, & eorum domos & aedes ut supra invadentes, & eorum posteros, bona edites constitutiones auctoritate Apostolica, tenore praesentium innovamus: decernentes eas ubique debere perpetuis futuris temporibus inviolabiliter observari. Et nihilominus constitutiones easdem cum omnibus & singulis in eis contentis censuris & poenis, ad omnes & singulas personas, cujuscunque status, conditionis & excellentiae existentes, quae alicujus dictorum Card. domum, tam tempore dicti conclavis, etiam si in Romanum tunc Pontificem sit electus, quam alias quandocunque, & ex quacunque causa, armata manu invadentes, & in ea violenter, hostiliter aliquid diripientes, aut quenquam ex inibi existentibus vulnerantes, & eorum socios, & eos, qui id fieri mandaverint, vel factum ejus nomine ratum habuerint, ac ipsis invasoribus consilium in praemissis, vel favorem praestiterint, & defenderint, extendimus & ampliamus. Romae in publica sess. Lateran. Syn. 1516. 17. Cal. Aprilis.

a *Clement. si quis suadente. de poen. 17. q. 4. Navarr. c. 27. nu. co. sum. lat.*

CAP. III.

Hostiliter offendens Cardinalem per se, vel alium fit reus laesae majestatis & punitur.

Pius V. Ex Bonifacii noni decreto.

INfelicis saeculi pericula miserati dolorem comprimere non valemus, quod nefarii homines, justorum sanguinem sitientes, ad illorum quoque perniciem infestiore animo incumbant, quos Spiritus sanctus membra constituit praecipua Ecclesiae Dei, quam suo sibi sanguine acquisivit. Magna igitur ratione, post alios felicis recordationis Bonifacius Papa VIII. de fratrum suorum consilio, perpetua constitutione sancivit, ut si quis sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalem fuerit hostiliter insecutus, aut percusserit, aut ceperit, aut mandaverit id fieri, sociusque fuerit facientis, factumve ratum habuerit, seu dederit consilium, vel favorem, aut receptaverit, aut defenderit scienter eundem tanquam laesae majestatis b reus, perpetuo sit infamis; & praeterea diffidatus, bannitus, & intestabilis. Omnia ejus aedificia ruinae perpetuo subjaceant, nullus ei debita reddere, nullus ei in judicio respondere teneatur, bona omnibus fisco, vel reipublicae applicatis. Idem etiam feudis, beneficiis, & officiis spiritualibus, & temporalibus sit ipso jure privatus, sed & ipsa infectione excommunicationis sententiam incurrat, quam solus Roman. Pontif. excepto mortis articulo, valeat relaxare. Sed ne haec quidem constitutio, propter abdita sceleratorum consilia, omnino satis esse noscitur ad hujusmodi sacrilegia amplius prohibenda. Qui enim alicui eum inferre sibi proponunt, id secreto in tenebris et maxime machinantur, velociorem illud factione induunt, in personam dilecti filii nostri Caroli, tituli sanctae Praxedis Presbyteri Cardinalis e Borromaei, Ecclesiam Mediolanensem sanctissima institutione studiose reformantis, proxime attentatum. Quae res nos gravius commovet, vehementiusque excitat, omnia exquirere, ut nobilissimae corporis nostri partes undique protegantur. Quibus enim praesidio erimus, quibus suppetias afferemus, quae denique tuebimur, si templi Dei bases, si clarissima Ecclesiae lumina, si speciales filios, qui pro animabus populorum, pro fide, pro justitia, pro unitate pervigilant, inultos deseramus? Itaque sanctissima praedicta de simili fratrum nostrorum consilio adjicientes, statuimus, ut quisquis, etiam a nudo consilio, aut simplici favore, aut omnino a caeteris praedictis alienus, quempiam auctorem, administratorem, vel conscientiam conjurationis, sive conspirationis, aut commissi, committendive criminis in personam Cardinalis, illorumve fautorum, receptatorum, vel occultatorum, sive ex renunciatione sibi prolatione, vel per interpositam personam, aut literas facta, cognoverit, sive ex scriptura, coetu, conatu, concursu, insidiis, aliisve signis & indiciis qualemcunque scientiam habuerit, vel etiam conjecerit, quive horum quicquam intellexerit, quemcumque res alias occulta sit, quamprimum id Rom. Pont. si in Curia fuerit, sin autem, ordinario loci, vel si Cardinalis ipse ordinarius extiterit, propinquiori Episcopo, & si crimen nondum commissum fuerit, etiam ipsi Cardinali properet revelare. Quicunque vero etiam non subditus, & omnino extraneus detexerit, cujuscumque dignitatis fuerit, praedicto sit excommunicationis laqueo innodatus, pariterque majestatis reus, infamiam, & omnes poenas praedictas eo ipso incurrat. Eadem nihilominus constitutione, quoad reliquas ejus partes, ac caeteris omnibus sanctionibus canonicis, & civilibus ad talium coercitionem editis, in suo robore duraturis. Porro si quis ad lanistam revertens, remedium incognitum retinuerit, omni nota penitus liberetur. Caeterum loci ordinarii secreto casum ad sedem laesum praedicto Pontifici primo quoque tempore nunciare, & interim rem omnem ab istis perquirere, & si necessitas tunc postulet, seculare quoque brachium adhibere debeat. Dat. Rom. 14. Calend. Jan. 1569.

b *Joan. Andr. in c. ad Apostolicae. §. perpetuavit. de sent. & re jud. in 6. in vers. Cardinales. Praepositus in c. in primis. §. de personis, nu. 20. 2. qu. 1. Ancor. in c. felicis. d. ponis And. de Afflict. in 1. 11. colum 8. cu titul. quae sint.*

c *In hunc Anno 1569. a Monachis quibusdam conjuratio : illa quidem sine effectu sunt facta illi v. comprehensi, degradati, capite plectuntur.*

CAP. IV.

Cardinales, qui sedi Apostolicae, & communi omnium Christi fidelium Patri assident, praeclaris virtutibus, & integris moribus illustres esse debent.

Leo Decimus in Concilio Lateranensi.

CUm sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales caeteros omnes in ipsa Ecclesia, post Summum Pontificem, honore, ac dignitate praecedant, conveniens ac debitum est, ut vitae munditia, ac virtutum splendore cunctis praefulgeant. Quapropter non modo hortamur eos ac monemus, verum etiam statuimus, & ordinamus, ut de caetero quilibet Cardinalium pro tempore existens, juxta doctrinam Apostoli, ita sobrie, caste, ac pie vivat, ut non solum a malo, sed ab omni etiam specie mali abstineat, coram hominibus luceat, Deumque inprimis operibus honorificet. Sint omnes vigiles, ac divinis officiis, missarumque celebrationibus intenti, habeantque capellas suas in loco honesto, prout facere consueverunt. Sitque eorum domus, familia, mensa, supellexque non fastu, aut pompa, neque superfluis rebus, neque aliquo modo reprehensibilis, ne peccandi, excedendique modum licentia inde nascatur, sed ut aequum est, modestiae & frugalitatis speculum dici mereantur. Illis itaque sint contenti, quae sacerdotalem prae se ferant modestiam, ac Praelatos & quoscunque alios insignes viros ad Romanam Curiam venientes, benigne, honorificeque, tam publice quam privatim tractent, & apud nos & successores nostros gratiose, liberaliterque eorum negotia commendata suscipiant. Praeterea ministerium indecorum Episcoporum, Praelatorumque in domibus non habeant, ne caeteris praesse instituti, & sacro charactere insigniti, in vilia descendant ministeria, pessimque pastoralis officii contemptum inducant. Eos itaque, quos vel nunc habent, vel in posterum sunt habituri, honorifice, ut fratres, ac juxta eorum statum condecentiam, tractent. Cumque Rom. Pontifici, communi omnium Christi fidelium patri assistant, personarum acceptatores, vel advocatos eos fieri, valde inconveniens est.

Propterea statuimus, ne partialitatem suscipiant aliquem, neque Principum, aut communitatum, vel quorumcunque aliorum, contra quempiam, nisi quatenus justitia & aequitas postulat, eorumque dignitas, & conditio requirit, promotores aut defensores fiant, sed a privata omni passione secreti, sedandis & componendis inter quoscunque litibus, omni diligentia vacent, recumbentque, Principum, & quorumcunque aliorum, ac praesertim pauperum, & religiosorum justa negotia pio promoveant affectu, oppressos & injuste gravatos juxta vires suas, & officii debitum adjuvent. Tituli sui loca, si praesentes in curia fuerint, personaliter; si vero absentes, per Vicarium idoneum, semel saltem singulis annis visitent: clericos & populos Ecclesiarum titulis suis subjectarum, cum diligentia inquirant, vigilentque circa cultum divinum & bona dictarum Ecclesiarum, moresque inprimis & vitam clericorum & parochianorum solicitae explorent, eosque omnes & singulos ad recte, honesteque vivendum paterno

monsent

moneant affectu. Pro augmento autem divini cultus, & salute animæ suæ, quilibet Cardinalis, vel in vita donet, vel in mortis articulo relinquat suo titulo, quantum sit satis ad Presbyterum unum commode ibi sustentandum, vel si Ecclesia indigeat reparatione, vel alia subventione, tantum illi relinquat, vel donet, quantum conscientiæ suæ videbitur. Et cum minime deceat, affines, & consanguineos præsertim bene meritos, & ope indigentes negligere, sed illis providere justum & laudabile sit, non propterea tamen, vel beneficiorum multitudine, vel Ecclesiasticis redditibus, ita eos impleri convenire arbitramur, ut cæteri damnum ex hujusmodi largitionis intemperantia patiantur, & inde scandalum nascatur.

Statuimus itaque, ut Ecclesiarum bona temere non effundant, sed ea in piis & sanctis operibus reponant, quorum causa magna, & optimi reditus per sanctos Patres statuti & ordinati fuerunt. Volumus etiam, ut Ecclesiis eisdem Cardinalibus commendatis, etiam si Cathedrales, Abbatiales, aut prioratus, vel quæcunque alia beneficia Ecclesiastica fuerint, absque ulla prorsus excusatione procurent, ac omni conatu suo provideant debite inserviri: Cathedralibus dignos & idoneos Vicarios, seu suffraganeos, prout consuetudo fuerit, cum digna & competenti mercede apponentes, reliquis autem sibi commendatis Ecclesiis aut Monasteriis, de justo Clericorum, vel Capellanorum, seu religiosorum, aut Monachorum Deo sufficienter & laudabiliter servientium numero providentes, ædificia quoque, possessiones, & jura quæcunque in statu convenienti conservent, & diruta instaurent, sicut ad bonorum prælatorum, & commendatariorum officium spectat.

CAP. V.

Familia Cardinalium, quæ magis personis illustribus subsunt, eo cultu illustriore modestiæ enitescere debent.

Idem *ibidem*.

STatuimus etiam, ut Cardinales circa numerum familiarium, suorumque suis impensis alendorum, magna utantur circumspectione, ac diligenti providentia, ne majorem numerum, quam suæ facultas, conditio, ac dignitas patiatur, habentes, luxus ac prodigalitatis vitio notari possint, neve rursus avari, sordidique habeantur, si in magnis & amplis redditibus paucissimis victum præbeant, cum domus Cardinalis patens hospitium, portusve ac refugium proborum & doctorum maxime virorum, & pauperum, nobilium, honestarumque personarum esse debeat. Sint igitur circa modum & numerum tenendi prudentes, ac de familiarium qualitate inprimis curiosi, ne ex alienis vitiis turpem sibi contrahant infamiæ notam, aliisque obloquendi, calumniandique justas præbeant occasiones. Et cum maxime providendum sit, ut non solum coram Deo, cui primum placere debemus, sed etiam coram hominibus opera nostra probentur, ut cæteris exemplo ad imitandum possimus esse, ordinamus, ut quilibet Cardinalis se domus ac familiæ suæ optimum Rectorem, præfectumque ostendat esse, tum circa ea, quæ extrinseca omnibus apparent, quam quæ intus latent abscondita. Habeat itaque unusquisque Sacerdotes, & Levitas, honestis vestimentis indutos, attenteque provideat, ne quis in familia sua quoquo modo beneficiatus, & in sacris ordinibus constitutus, vestes portet versicolores, nec eo habitu utatur, qui ordini Ecclesiasticorum non conveniat. Quare in Presbyteratus ordine constituti, vestes colorum, quæ clericis a jure non prohibentur, deferre debent, eisque ad talos saltem demissis & habentes dignitates in cathedralibus, & canonici etiam dictarum cathedralium, ac primam dignitatem in collegiatis habentes, & Cardinalium capellani Missas celebrantes, capitulum deferre in publico teneantur.

Scutiferis vero paulo supra talos concedentes, parafrenarii, qui in assiduo sunt motu, ministerioque funguntur laborioso, brevioribus, ac magis expeditis vestibus uti possint, etiam si fuerint clerici, dummodo in Presbyteratus ordine non sint constituti. Ita tamen, ut ab honestate non discedant, sed ita vivant, ut more Ecclesiasticis suis ordinibus non discrepent. Reliqui vero clerici temperate ac modeste omnia faciant, & tam ipsi clerici beneficiati, quam in sacris ordinibus constituti, comam, neque barbam non nutriant d, neque mulas aut equos cum phaleris, ornamentisque ex velluto aut serico factis, habeant, sed ejusmodi rebus e panno tantum, aut corio, simpliciter utantur.

d *Episcoporum domus (ait divus Hieronymus) omnium commune debet esse hospitium. Laicus unum, aut duos, aut paucos recipiens, implebit hospitalitatis officium, Episcopus nisi omnes receperit, inhumanus est. Vide* Can. 40. *Apost.* c. *prohibetur* 23. *di.* 1. & *Carthag.* Syn. 4. & *cleric. de vita & honestate cleric.*

CAP. VI.

Lites & causæ Cardinalium evocantur, & Pontificis decisioni reservantur.

Paulus VI.

LItes & causas inter quoscunque sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, super quibusvis rebus & bonis, tam Ecclesiasticis, quam secularibus, vel quorumvis ordinum regularibus, coram quibusvis Judicibus, in quavis instantia, ac etiam in negotio executorio, vel restitutionis in integrum, quomodolibet vertentes & pendentes, ad nos in eisdem statu & terminis in quibus reperiuntur, advocamus, cognitionemque & decisionem illarum nobis reservamus, decisionique & terminationi per nos super illis faciendæ, appellatione quacunque, etiam aliis de jure admissibili, rejecta & postposita, standum, acquiescendum, & pariter omnino parendum & obediendum fore statuimus & ordinamus, ac similiter in titulis & causis, quæ de cætero inter eosdem Cardinales exoriri contigerit, observari volumus. Romæ 1555. 9. Januarii.

CAP. VII.

Pompa funebris Cardinalium quo sumptu persolvi debeat.

Leo X. *in Concilio Lateran.*

EXpensæ funebres Cardinalium, computatis omnibus, centum & quinquaginta florenorum summam excedere non debent, nisi exequutorum providentia, justis allegatis causis ac rationibus, plus exponendum esse duxerit. Exequiæ & castrum doloris, prima & nona die fiant, infra octavam vero Missæ de more celebrentur.

DE ÆTATE ET QUALITATE ORDINANDORUM.

TITULUS V.

CAP. I.

Nemo ad sacros ordines admittatur sine titulo beneficii, pensionis aut patrimonii.

Pius V.

CUm non deceat divino mysterio adscriptos, cum ordinis dedecore, a mendicare, aut sordidum aliquem quæstum exercere, sacro Tridentino Concilio inter alia decretum fuit, ne quis deinceps clericus secularis, quamvis alias moribus, scientia, & ætate esset idoneus, ad sacros ordines promoveretur, nisi prius legitime constaret, eum beneficium Ecclesiasticum, quod sibi ad victum honeste sufficeret, pacifice possidere, vel alias ordinari non posset, nisi juxta decreti ab ipso Concilio desuper editi formam & tenorem. Cum autem nulla in hujusmodi decreto religiosorum Clericorum mentio facta fuerit, ac propterea nonnulli (uti moleste accipimus,) cæterorum ordinum religiosi, seu Canonici, vel Clerici, intra claustra monasteriorum seu domorum more regularium in communi viventes, qui nunquam, seu non nisi ad certum tempus professionem emittunt, & ex claustro exire, & dimitti, atque ad seculum redire, libere & licite possent, religionis prætextu, absque titulo sufficientis beneficii, nec juxta dicti decreti tenorem ad sacros ordines se promoveri prætendunt, & a nonnullis Episcopis passim promoveantur, atque inde plerunque illud inconveniens eveniat, ut sic promoti, & a claustro exeuntes, & per seculum vagantes, vel mendicare, vel sordidum quæstum exercere, non sine ipsorum dedecore, ac ordinis vilipendio, & quamplurimorum Christi fidelium scandalo, cogantur. Nos igitur, qui singulorum Dei ministrorum honorem, & decus (quantum in nobis est) sinceris exoptamus affectibus, motu proprio & ex certa nostra scientia, deque Apost. potest. plenitudine, hac perpetuo valitura sanctione, decretum prædictum de Clericis secularibus loquens, ad omnes & singulos etiam, cujuscunque ordinis Clericos religiosos sive seculares, more religiosorum viventes, in communi non professos, harum serie extendimus, & ampliamus, ac religiosis, & aliis prædictis non professis, ut ad sacros ordines promoveri, necnon omnibus & singulis venerabilibus fratribus nostris Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis, gratiam, & communionem sedis Apostolicæ habentibus, ut ordines ipsos hujusmodi religiosis personis impendere, nisi observata forma dicti decreti, sub virtute sanctæ obedientiæ, & sub indignatione nostra penitus interdicimus, & prohibemus, ac contra facientes per annum, a præstatione talium ordinum ipso jure suspendimus. Romæ Idibus Octobr. 1568.

a *Cap. Diaconi sunt, circa med.* 93. *dist.* Concil. Trid. *sess.* 21. *c.* 2. & *seq. c.* 6. *planum.*

DE FILIIS PRESBYTERORUM.

TITULUS VI.

CAP. I.

Filii Presbyterorum beneficiis, quibus olim patres præfuere, quacunque dispensationis gratia intercedente, non instituantur.

Clemens VII.

AD canonum conditorem non est dubium pertinere, cum statuta a se, vel prædecessoribus suis, ad animarum Christi fidelium salutem edita, propter eorum abusum, qui successu temporum, malitia

hominis

hominum succrescente, magis in dies dignoscitur obesse, quam prodesse animadvertit, ne ulterius obesse valeant, providere. Sane postquam fel. record. Alexander Papa III. prædecessor noster filios præfatum Sacerdotum in Ecclesiis paternis succedere prohiberat a, nesque nihilominus, media intercedente persona, filios habere disposuerat, cum passim Sacerdotes, ut Ecclesiis suis eorum filii potirentur satagentes, in Alexandri prædecessoris hujusmodi dispositione nonisi, Ecclesias suas, quas ad eorum pervenire filios gestiebant, in favorem personarum, quæ Ecclesias ipsas, etiam illarum possessione non habita, in ipsorum resignantium filios, ex fornicatione genitos, illico mox resignare, ipsique filii Ecclesiæ ipsae, dispensatione super defectu natalium, quem ex dictis Sacerdotibus resignantibus geniti patiebantur, etiam patris nomine expresso, obtenta, consequi hactenus consueverint, profecto pernitiosum semper, & abominabile, ac in gravem divinæ majestatis offensam tendere, videlicet, quod ipsi Presbyteri eorum crimen, quod erat occultum, non sine turpitudine, ad inordinatum suorum filiorum amorem, detegere non erubescerent.

a Concil. Tolet. in c. 10. gravius animadvertit. Alexand. III. p. 14. c. 3. & in Concil. Lateran. cap. 14. arcentur a beneficiis spurii, quibus olim patres præfuere. concor. Conc. Trid. sess. 25. cap. 15.

Indignavimus propterea, quod ubi tempus, quod omnia palam facit, & præsentium ratio, quid in futurum cavendum sit, admoneat, merito movemur, & ad tollendum hujusmodi abusum, necessarium arbitrari sumus, ejusdem Alexandri prædecessoris canonem corrigere potius, quam talia, cum tanto hominum scandalo, tolerare. Habita igitur super his cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus matura deliberatione, de eorum consilio & unanimi consensu, auctoritate Apostolica, tenore præsentium statuimus & ordinamus, quod de cætero filii Presbyterorum ex fornicatione nati, Ecclesias cathedrales, etiam metropolitanas, ac monasteria, quibus eorum patres præfuerunt, seu illa, & illas dignitates, etiam majores & principales personatus, administrationes & officia etiam curata, & electiva, & alia quæcumque beneficia Ecclesiastica, cum cura & sine cura, secularia, & quorumvis ordinum regularia, quæ Presbyteri & clerici ex religiosi eorum patres in titulum, vel commendam, aut administrationem, ad tempus, seu in perpetuum aliquando obtinuerunt, nullo unquam tempore quoquo modo obtinere possint, nec cum eis super hoc dispensare intendimus. Et si quas dispensationes per nos concedi contigerit, tanquam per præoccupationem & contra mentem nostram, inconcessas eis nullatenus suffragari, talesque dispensationes nostris volumus suffragari temporibus, & quod nobis licere non patimur, nostris successoribus indicamus. Romæ 1533. 3. Non. Junii.

DE BONIS ECCLESIÆ ALIENANDIS, VEL NON.

TITULUS VII.

CAP. I.

Bonorum Ecclesiasticorum alienatio, inconsulto Sum. Pontifice, & necessitate non urgente nulla est.

Paulus Secundus.

AMbitiosæ cupiditati, illorum præcipue, qui divinæ, & humanæ affectatæ, damnatione postposita, immobilia & pretiosa mobilia Deo dicata, ex quibus Ecclesiæ, Monasteria, & pia loca reguntur, illustranturque, & eorum ministri sibi eleemosynam vendicant, profanis usibus applicare, nec cum maximo illorum ac divini cultus detrimento, exquisitis modis usurpare præsumunt, occurrere cupientes: omnium rerum & bonorum Ecclesiasticorum alienationem omneque pactum, per quod ipsorum dominium, concessionem, hypothecam, locationem & conductionem ultra triennium, necnon infeudationem, vel contractum emphyteuticum, præterquam in casibus a jure a permissis, ac de rebus & bonis in emphyteusim ab antiquo concedi solitis, & tunc cum Ecclesiarum evidenti utilitate, ac de fructibus & bonis, quæ servando servari non possunt, pro instantia temporis exigentia, hac perpetuo valitura constitutione fieri prohibemus, prædecessorum nostrorum constitutionibus, prohibitionibus & decretis aliis, super hoc aditis, quas tenore præsentium tenemus, in suo nihilominus robore permansuris.

a Jure conceditur acriis urgentibus casibus necessitatis, & majoris utilitatis alienatio. C. c. in 2. volum. consecr. 8. Barb. in 5. volum. consecrat. 6. in 2. volum. & seq. Ludov. Roman. consil. 36 Ustlagorr. de rebus Ecclesiæ male alienat.

Si quis contra hujus nostræ prohibitionis seriem, de bonis & rebus eisdem quicquam alienare præsumpserit, alienatio, hypotheca, concessio, locatio, conductio, & infeudatio hujusmodi, nullius omnino sit roboris vel momenti: & tam qui alienat, quam is, qui alienatas res & bona prædicta receperit, sententiam excommunicationis incurrat, alienanti vero bona Ecclesiarum, monasteriorum, locorumque piorum quorumlibet, inconsulto Rom. Pontifice, aut contra præsentis constitutionis tenorem, si Pontificali vel Abbatiali præfulgeat dignitate, ingressus Ecclesiæ sit penitus interdictus: & si per sex menses immediate sequentes, sub interdicto hujusmodi, animo (quod absit) perseveraverit indurato, lapsis mensibus eisdem, a regimine & administratione suæ Ecclesiæ vel monasterii, cui præsidet, in spiritualibus & temporalibus sit eo ipso suspensus. Inferiores vero Prælati, commendatarii, & alii Ecclesiarum Rectores beneficiati, vel administrationem quomodolibet obtinentes, prioratibus, præpositeris, præpositeribus, dignitatibus, personatibus, administrationibus, officiis, canonicatibus, præbendis, aliisque Ecclesiasticis cum cura & sine, secularibus & regularibus beneficiis, quorum res & bona alienarunt duntaxat, ipso facto privati existant, illaque absque declaratione aliqua vacare censeantur: possintque per locorum ordinarios, vel alios, ad quos eorum collatio pertinet, personis idoneis (illis exceptis, quæ propterea privatæ fuerint) libere de jure conferri, nisi alias dispositioni Apostolicæ sedis sint specialiter aut generaliter reservata: & nihilominus alienatæ res & bona hujusmodi, ad Ecclesias, monasteria, & loca pia, ad quæ ante alienationem hujusmodi pertinebant, libere revertantur. Rom. Kalend. Martii 1467.

CAP. II.

Alienationes contra formam a Paulo II. præscriptam factæ revocantur.

Julius III. *Simoni de Puteo, & Joanni Baptistæ, Cardinalibus.*

INdemnitati Ecclesiarum, ut ex debito nostri pastoralis officii tenemur, volentes providere, circumspectioni vestræ, quorum nimis integritas, singularis prudentia, exacta diligentia, & in rebus gerendis dexteritas, ac aliæ præclaræ virtutes, veteris experientiæ documento nobis jam dudum cognitæ sunt, per præsentes committimus, & mandamus, quatenus per vos seu alium, quem ad hoc cum simili, aut limitata potestate, duxeritis deputandos, vocatis, prout vobis videbitur, bonorum male alienatorum, contra formam b constitutionis per felic. recordat. Paul. Papæ II. editæ, vocatis possessoribus super nullitate, & invalidatione locationum, & alienationum hujusmodi, ac indebita occupatione, summarie, & simpliciter, sine strepitu, & figura judicii, sola facti veritate inspecta auctoritate nostra diligenter requiratis, ac bona, & jura illa beneficiorum, & piorum locorum, quorum antea erant, in jus, & proprietatem revocetis, & reducatis, & possessores de indebite perceptis ad satisfaciendum cogatis, & compellatis. Romæ 23. Maii 1552.

b Duo copulative requiruntur, videlicet, formam, id est, solemnitatem, & justam causam alienand. a. 1. de rebus Ecclesiæ non alienand. in 6. gl. in verb. redire in c. 1. extr. de in integr. restitut.

CAP. III.

Pro præsidio belli suscipiendi adversus Turcæ furores Cameræ Apostolicæ censuum alienandi facultas conceditur.

Paulus Tertius.

IN sacra B. Petri sede cum plenitudine potestatis, meritis licet imparibus, divina dispositione locati, ad ea (ut debemus) libenter intendimus, per quæ orthodoxæ fidei defensioni, ac reipublicæ Christianæ statui valeat salubriter provideri. Sane universo orbi notum esse credimus, immanissimum Turcarum tyrannum post innumerabiles per ejus prædecessores Christiano nomini in diversis mundi partibus illatas clades, multaque regna, & dominia ejus ditioni adjecta, novissime tempore nostri Pont. Regnum Neapolitanum, pluribus illius locis prædatis, invasisse, & notabile damnum, tam in locorum devastatione, quam in personarum asportatione fecisse, longe etiam plura facturus, nisi Christianissimi in Christo filii, Caroli Romani Imperatoris semper Augusti, & dicti regni Regis pietas, virtus, & strenuitas, qui ad hoc non sine maximis expensis, potentem classem paraverat, obstitisset, præmissisque non contentum civitatem Castri novi, Christianis illam acriter defendentibus immaniter trucidatis expugnasse. Quæ etsi potius vindicanda, quam cum Christianitatis ignominia, & damni recordatione recensenda forent, tamen non possumus non ea dolentes referre, propter evidens periculum, quod reipublicæ prædictæ ex novis belli apparatibus, per tyrannum ad perturbandam Pannoniam ad præsens tumultuantem, & finitimam Germaniam, ad Italiam, ad quam idem tyrannus, patens inde facta, quod reliquum est Christianitatis, in suam potestatem redigere, insatiabili siti anhelat, invadendum, & occupandum, terra marique noviter instructis, comminus imminere. Et cum periculo hujusmodi, quod in dies majores vires habiturum dubitatur ea, quæ in pluribus Christianitatis partibus circa veram religionem innovata sunt, & innovantur, nequaquam omnino recedamus: considerantes ad præmissa magna esse opus impensa, & quod de Christianorum Principum subsidio, non quantum res ipsa expostulet, nobis promittere valemus propter bella, & calamitates, quibus temporibus præteritis affecti fuerunt: quodque vires nostræ ex alienationibus rerum, & bonorum ipsius Romanæ Ecclesiæ per Romanos Pontifices prædecessores nostros factis, & magnis expensarum profluviis, quas pro nonnullis Apostolicæ sedis necessitatibus plurimas nos subire oportuit, tenuissimæ sunt, cogitavimus pecunias modis omnibus, qui nobis possibiles sint, exquirere, ut illarum auxilio truculentam rabiem dicti tyranni retundere, ac aliis Christianæ fidei necessitatibus providere valeamus. Habita igitur cum venerabilibus fratribus nostris ejusdem Ecclesiæ Romanæ Cardinalibus, in consistorio nostro secreto, discussione, & deliberatione matura, de ipsorum fratrum consilio, & unanimi assensu, ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, quam plurimorum

Roma-

Romanorum Pontificum etiam prædecessorum nostrorum, qui similibus, vel aliis tunc urgentibus necessitatibus nonnulla bona Ecclesiastica vendiderunt, vestigiis inhærentes dilectis filiis Guidoni Ascanio Sfortiæ, S. Eustachii Diacono Cardinali Camerario, & Hieronymo Ricanati de Capite Ferreo Thesaurario nostris, quos ad hæc commissarios, & exequutores nostros facimus, ac deputamus: quod per se, vel per alium, seu alios de eorum mandato quoscunque canones, responsiones, & recognitiones, & census perpetuos, vel temporales, quibuscunque nominibus nuncupentur, & ad quascunque summas ascendant, sub quibusvis caducitatis, & aliis pactis, & conventionibus, ac obligationibus, necnon modis & formis constitutos, quos in extractionibus, ac liberationibus infrascriptis specificari volumus super quibusvis casalibus, vineis, domibus, possessionibus, prædiis, tenimentis, & aliis bonis immobilibus, cujuscunque qualitatis, valoris, æstimationis, etiam speciali nota dignis existentibus, Cameræ Apostolicæ, & Romanæ, ac quarumcunque etiam cathedralium, & metropolitanarum, ac patriarchalium, ac basilicarum, nec monasteriorum, congregationum, ordinum, ac aliorum religiosorum, & piorum locorum, etiam quantumcunque privilegiatorum, & exemptorum, ac habentium, quod in generali, ac etiam speciali, & individua expressione, nisi certis modis, & formis servatis, non veniant, nec comprehendantur in urbe prædicta, & extra illius muros, necnon quibusvis civitatibus, terris, & locis temporali dominio dictæ Romanæ Ecclesiæ existentibus consistentium (monasteriis monialium, ac hospitalibus hospitalitatem servantibus, & locis hospitalis S. Joannis Hierosolymitani duntaxat exceptis) feudi, emphyteusis, livelli, census, canonis, responsionis, locationis, & cujusvis alterius contractus, vel concessionis, jure, causa, occasione, vel alias quomodolibet, per quoscunque, etiam Episcopali, vel alia majori Ecclesiastica, vel mundana dignitate, & excellentia præditos solvendos, seu debitos pro pretio, seu pretiis, quod, seu quæ Camerarius, & Thesaurarius nostri præfati reperierint, sine aliqua causæ cognitione, ac ullis tractatibus, ullisve solemnitatibus desuper habitis & servatis, ac sine requisitione, & consensu eorum, qui de jure, vel alias requiri & consentire deberent, extinguere: & casalia, vineas, domus, possessiones, prædia, tenimenta, & alia bona prædicta, illorumque feudatarios, emphyteutas, censuarios, livellarios, locatarios, conductores, ac utiles dominos a censuum, canonum, responsionum, & recognitionum hujusmodi, in pecunia numerata, vel alia specie debitorum præstatione perpetuo affrancare, & liberare, illisque de novo casalia, & alia bona prædicta infeudare, locare, & concedere (recompensa tamen Cameræ, Ecclesiis, monasteriis, ordinibus, congregationibus, & locis, ac aliis prædictis, quorum census, canones, responsiones, recognitiones, & alia jura hujusmodi extinguentur, pro concurrenti reditus annui quantitate assignata; ita tamen quod paribus conditionibus conductorus, & alii, quibus alias per extinctionem hujusmodi præjudicaretur, quibuscunque aliis præferantur: necnon quæcunque instrumenta, & scripturas, ac alia desuper necessaria, & opportuna facere, & exequi libere, & licite possint, & valeant, plenam, & liberam licentiam, facultatem, & auctoritatem concedimus. Decernentes extinctiones, affrancationes, liberationes, investituras, concessiones, & alia per dictos Camerarium, & Thesaurarium desuper fienda, & exequenda perpetuæ firmitatis robur obtinere, aut feudatarios, & utiles dominos, ac alios præfatos, eorumque hæredes, & successores, ac alios, quorum interest, & interesse poterit, modo aliquo contra tenorem præsentium desuper molestari, impediri, vel inquietari non posse, sed illos, & casalia, vineas, domos, possessiones, bona, & jura hujusmodi franca, libera, & allodialia fore, & esse, ac Ecclesias, monasteria, ordines, congregationes, & loca prædicta, eorumque Præsules, & Rectores nunc pro tempore existentes, ullo unquam tempore præmissis se opponere, aut ob illis reclamare, vel beneficium restitutionis in integrum, sub læsionis, vel alio quocunque prætextu petere, vel impetrato uti, non posse neque debere. Romæ 11. Calend. Jan. 1540.

CAP. IV.

Bonorum Ecclesiasticorum alienationes ipsis Ecclesiis & piis locis damnum, & intolerabilem injuriam afferentes, annullanda, & revocanda sunt.

Paulus Quartus.

RErum & bonorum Ecclesiæ illicitas alienationes sentientibus nostris pertransire nequeuntes, quinimo cupientes eis, quantum cum Deo possumus, opportunum remedium adhibere, motu proprio, & ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, omnes & singulas alienationes, & in emphyteusim, seu censum perpetuum, aut tertiam, vel aliam generationem, seu hominis vitam, aut aliud tempus ultra triennium locationes, vel concessiones, seu permutationes, hypothecas, & obligationes, de quibusvis castris, terris, oppidis, civitatibus, & locis, aut aliis bonis immobilibus, seu rebus & juribus, tam spiritualibus, quam temporalibus, ejusdem Romanæ, & quarumcunque cathedralium, etiam Metropolitanarum & aliarum Ecclesiarum, necnon monasteriorum, domorum, & aliorum regularium locorum, & quorumvis beneficiorum Ecclesiasticorum, cum cura, & sine cura, secularium & quorumvis ordinum regularium, necnon hospitalium, & aliorum piorum locorum quorumlibet, per quoscunque, etiam Romanos Pontifices, prædecessores nostros, seu eorum auctoritate vel mandato Camerarios suos, & clericos Cameræ Apostolicæ præsidentes, ac quosvis Ecclesiarum, Monasteriorum, & domorum prælatos, & beneficiatos, necnon hospitalium, & aliorum regularium, & piorum locorum Rectores cujuscunque dignitatis, status, gradus, ordinis, & conditionis existentes, etiamsi Cardinalatus honore pollerent, in damnum Ecclesiæ, seu non servatis solemnitatibus a jure requisitis, seu alias nulliter hactenus factas, & contractus superinde sub quibusvis formis, & verborum expressionibus habitos & celebratos, etiamsi juramento vallati extiterint, & quorumvis longi temporis præscriptionis robur sumpsisse dici possint, ac ipsius Romanæ Ecclesiæ favorem aut commodum continentes, eorum omnium tenores, ac si de verbo ad verbum insererentur præsentibus pro expressis habentes, Apostolica auctoritate, tenore præsentium rescindimus, irritamus, cassamus, & annullamus, ac viribus omnino evacuamus, ac pro rescissis, irritis, cassis, & nullis, ac penitus infectis haberi volumus. Ipsosque detentores ad castra, terras, oppida, civitates & loca occupata, ac bona, res, & jura prædicta, Rom. & cathedralibus, etiam Metropolitan. ac aliis Ecclesiis necnon monasteriis, domibus, hospitalibus, & beneficiis, ac regularibus, & piis locis relaxandum, & de fructibus, tam hactenus perceptis, quam in posterum percipiendis, realiter satisfaciendum teneri, & ad id cogi & compelli posse omnibus juris remediis. Romæ Prid. Idus Jul. 1555.

CAP. V.

Romanæ Ecclesiæ & Cameræ Apostolicæ bona alienata, in illius damnum aut sine paris valoris recompensa, vel necessitate, seu evidenti utilitate, pro non alienatis habeantur, & reintegrentur.

PIUS IV.

VEnditiones, cessiones, infeudationes, locationes, donationes, permutationes, hypothecas, concessiones, & alias omnimodas alienationes, & contractus, quæcunque, quotcunque, & qualescunque, ac in quorumvis Principum, ac Cardinalium, Patriarcharum, & aliorum Prælatorum favorem, vel eorum contemplatione, per prædecessores nostros, ac nos, & sedem prælatam necessitate vel evidenti utilitate sedis hujusmodi id non exigente, seu sine aliqua, vel saltem minime correspectiva, neque competenti recompensa factos, & concessos, ac confirmatos, & approbatos, etiamsi quantumvis longissima temporis præscriptione robur sumpsisse dici possint, auctoritate Apostolica tenore præsentium perpetuo revocamus, rescindimus, cassamus, & irritamus, annullamus, ac viribus omnino vacuamus. Declarantes venditiones, cessiones, infeudationes, locationes, donationes, permutationes, hypothecas, concessiones, & cæteras alienationes præmissas nequaquam tenuisse, nec tenere, nullumque emptoribus, cessionariis, feudatariis, locatariis, donatariis, aliisque rerum ipsarum detentoribus, nec aliquem possidendi titulum per eas quæsitum esse, nec eisdem Ecclesiæ, sedi & Cameræ præjudicium afferre potuisse. Ac civitatum, terrarum, & aliorum locorum eorundem habitatores, vasallos, & subditos, dictis illorum detentoribus, nullum vasallagii, fidelitatis, vel subjectionis, aut aliud jus vel obedientiam, alienationum hujusmodi, vel etiam juramenti per eos illis præstiti, quod etiam eis harum serie relaxamus, prætextu debere, nec illis adstrictos esse. Quinimo detentores ipsos ad eadem, civitates, terras, & castra, oppida, & loca sedi & Cameræ prælatis realiter, & cum effectu restituenda, & relaxanda, ac eorum detentiones ad fructuum inde post obitum concedentis hactenus perceptorum, & in posterum percipiendorum, restitutionem in utroque foro omnino teneri, & ad id etiam sententiis, censuris & pœnis Ecclesiasticis, ac etiam pecuniariis, necnon privationis quorumcunque aliorum feudorum Ecclesiasticorum, per eos etiam legitime obtentorum, & inhabilitatis ad illa aliaqua deinceps obtinenda, ac aliis juris & facti remediis cogi & compelli posse. Ac decernentes, præsentes vim perpetuæ legis habere, neque de nullitatis vitio, seu intentionis nostræ, vel alio quovis defectu notari, seu impugnari posse, sed illas omni exceptione remota, validas & efficaces fore, suosque plenarios & integros effectus sortiri, & inviolabiliter observari. Rom. 25. Cal. Decemb. 1565.

CAP. VI.

Infeudationum & alienationum bonorum Ecclesiæ persuasores & mediatores excommunicantur.

PIUS V.

TRactantes, consulentes, aut alias verba facientes de infeudationibus, aut alienationibus *a*, de civitatibus & locis immediate ad nos & sedem Apostolicam spectantibus, & pertinentibus, etiam devolutis, etiam in feudum

a Spec. in titul. de emphyteus. §. nunc vero aliqua vers. 103. prope fin. Bald. in l. cum unam C. de fideicom. Barto. in l. re divers. §. extremum gloss. ult. ut, quo sol mat. in l. quod diximus. ff. de verb. oblig. 12. q. 2.

dum communiter, & pluries dari solitis, sive ex causa permutationis, vel alias quomodolibet, etiam contemplatione meritorum erga sedem præfatam, aut sub prætextu necessitatis, vel evidentis utilitatis faciendæ, seu de postulandis a nobis & sede præfata quibusvis personis cujusvis dignitatis, in Duces, Vicarios, Gubernatores seu quemvis alium titulum, ad vitam, vel in perpetuum, vel longum tempus, civitatum, oppidorum, arcium & locorum prædictorum, ac propterea de eligendis oratoribus ad nos, & successores nostros super præmissis, vel eorum occasione mittendis proponentes, tam ipsi, quam oratores, minus hujusmodi recipientes, aut alii quicunque alienationem per se vel alium, seu alias insinuantes, vel suadentes, eo ipso sententiam incurrant excommunicationis, & sedis Apostolicæ rebelles, etiam in primo capite læsæ Majestatis, & proditores civitatum & locorum prædictorum, ac loca eorum illico ipso jure devoluta, & incorporata sint, & esse censeantur, omnibus dignitatibus, & quomodolibet obtentis beneficiis, privati existant, neque ad civitates & loca prælata ullo unquam tempore remitti possint, & si aliquando eos redintegrari contigerit, nihilominus infames remaneant, illisque bonorum, & dignitatum portæ perpetuo claudantur. Rom. 4. Cal. April. 1566.

CAP. VII.

Bonorum immobilium Gallicanæ Ecclesiæ alienatio permittitur in subsidium belli ad exstirpandas hæreses.

Sixtus V.

CUm charissimus in Christo filius noster Henricus, Francorum Rex Christianissimus, suis literis & nuntiis nobis significaverit, se jam omnes propemodum modos tentasse reducendi hæreticos, qui jam aliquam partem regni sui infecerant, in viam veram & Catholicam, ac tot retroactis seculis in illo regno usitatam, magna cum pietatis laude & ipsius regni tranquillitate, nec tamen quicquam proficere potuisse, volens satisfacere debito suo erga Deum omnipotentem, per quem Reges regnant, paci etiam & quieti Regni sui consulere cupiens: scriptum est enim: *Omne Regnum in se divisum desolabitur*: conscientiæ etiam securitati, & animæ suæ saluti, qua nulla res est pretiosior, prospicere intendens, quando alia via non licuit, ad arma succurrendum duxit, quo hanc pestem ex suo regno ejiceret & eliminaret: eodem etiam tempore non solum conservationi Ecclesiarum, ac personarum & bonorum Ecclesiasticorum, sed etiam recuperationi eorum, quæ ab his hæreticis detinentur, & impie tractantur, diligenter intenderet: cum alioqui de his omnibus rationem Deo redditurus, divini judicii ultionem merito reformidare cogatur, si remisse ac negligenter negotium Dei ac religionis, Ecclesiarum etiam & bonorum occupatorum tractaret. Quare cum jam arma sumpserit, hoc sancto proposito constantissime obfirmatus, justum esse duxit, ut Clerus etiam Galliæ partem oneris sustineat, quod etiam ipse idem Franciæ Clerus legitime congregatus, necessarium judicavit, istis bellorum tempestatibus Regi succurrendum esse, etiam per alienationem bonorum immobilium: nobis itaque supplicari fecit, ut dicto Clero facultatem vendendi bona mobilia vel immobilia, usque ad valorem centum millium scutorum in redditibus annuis concederemus: nos considerantes, quod si bellum hoc eum exitum habuerit, quem & optamus, & aspirante regiis conatibus divina clementia firmiter speramus, Ecclesiasticus ordo non solum conservabit, quæ nunc possidet, sed recuperabit jam ab hæreticis occupata, quorum non parva summa est, postulatis regiis libenter annuimus; ita tamen ut hic ordo servetur, ut prius quinquaginta tantum millia alienentur, quæ summa, ut quam minimo Ecclesiarum detrimento efficiatur, & fideliter atque utiliter in usum designatum erogetur, &c.

DE OFFICIO LEGATI.

TITULUS VIII.

CAP. I.

Legati residere tenentur in locis, ad quæ deputantur.

Leo X. in Concilio Lateranensi.

NUllis Cardinalibus provincias ac civitates legationis titulo obtinentibus, eas per locum tenentes aut officiales quoscunque administrare liceat, sed personaliter ipsi pro majori parte temporis adesse, eisque cum omni vigilantia regere & gubernare teneantur: & qui nunc titulum legationis obtinent, aut pro tempore obtinebunt, si in Italia, intra tres menses, si extra Italiam, quinque, a die præsentis publicationis, ad suas provincias ire, ac majorem temporis partem ibi residere teneantur: nisi de nostro & successorum nostrorum mandato, pro aliquibus gravioribus negotiis in Romana Curia retineantur, vel ad alia loca, prout necessitas postulat, mittantur: & tunc in dictis provinciis ac civitatibus vicelegatos, auditores, locumtenentes, cæterosque consuetos officiales cum debitis provisionibus ac salariis habeant. Qui præmissa omnia & singula non servaverint, emolumentis quibuscunque legationis careant. Quæ quidem propter hoc antiquitus ordinatæ & institutæ fuerunt, ut opportuna legatorum præsentia populis esset salutaris, non ut ipsi laborum & curarum penitus experte, lucro tantum, sumque legationis titulo inhæreant. Rom. 3. Non. Maji, 1515.

DE INSULIS NOVI ORBIS,

TITULUS IX.

CAP. I.

Ad propagandam fidem Christianam novi orbis Insulæ conceduntur jure & dominio Regis Catholici, Ferdinandi Arragon.

Alexander VI.

ALexander Episcopus, servus servorum Dei, Ferdinando Regi, & Isabellæ Reginæ Castellæ, Legionis, Arragonum, Siciliæ, & Granatæ, illustribus, salutem & Apostolicam benedictionem a. Inter cætera divinæ majestati beneplacita opera, & cordis nostri desiderabilia, illud profecto potissimum existit, ut fides Catholica, & Christiana religio, nostris præsertim temporibus exaltetur, ubilibet amplietur & dilatetur, animarumque salus procuretur, ac barbaricæ nationes deprimantur, & ad fidem ipsam reducantur. Unde cum ad hanc sacram Petri sedem divina favente clementia (meritis licet imparibus) evecti fuerimus, cognoscentes vos, tanquam veros Catholicos Reges & Principes, quales semper fuisse novimus, & a vobis præclare gesta toti pene jam orbi notissima demonstrant, nedum id exoptare, sed omni conatu, studio & diligentia, nullis laboribus, nullis impensis, nullisque parcendo periculis, etiam proprium sanguinem effundendo efficere, ac omnem animum vestrum, omnesque conatus ad hoc jamdudum dedicasse, quemadmodum recuperatio regni Granatæ a tyrannide Saracenorum hodiernis temporibus per vos, cum tanta Divini nominis gloria, facta testatur, digne ducimus non immerito, & debemus illa vobis etiam sponte & favorabiliter concedere, per quæ hujusmodi sanctum & laudabile ab immortali Deo coeptum propositum, in dies ferventiori animo, ad ipsius Dei honorem & imperii Christiani propagationem prosequi valeatis. Sane accepimus, quod vos dudum animum proposueratis, aliquas insulas & terras firmas, remotas & incognitas, ac per alios hactenus non repertas, quærere & invenire, ut illarum incolas & habitatores ad colendum Redemptorem nostrum, & fidem Catholicam profitendam reduceretis, hactenus in expugnatione & recuperatione ipsius regni Granatæ, plurimum occupati, hujusmodi sanctum, & laudabile propositum vestrum ad optatum finem perducere nequivistis: sed tandem sicut Domino placuit, regno prædicto recuperato, volentes desiderium adimplere vestrum, dilectum filium Christophorum Colambum, virum utique dignum & plurimum commendandum, ac tanto negotio aptum, cum navigiis & hominibus ad similia instructis, non sine maximis laboribus & periculis ac expensis destinastis, ut terras firmas & insulas remotas & incognitas hujusmodi, per mare, ubi hactenus navigatum non fuerat, diligenter inquireret: qui tandem (divino auxilio) facta extrema diligentia in mari Oceano navigantes, certas insulas remotissimas, & etiam terras firmas, quæ per alios hactenus repertæ non fuerant, invenerunt, in quibus quamplurimæ gentes pacifice viventes, & ut asseritur, nudi incedentes, nec carnibus vescentes, inhabitant, & ut præfati nuncii vestri possunt opinari, gentes ipsæ in insulis & terris prædictis habitantes, credunt unum Deum creatorem in cœlis esse, ac ad fidem catholicam amplexandum, & bonis moribus imbuendum satis apti videntur, spesque habetur, quod si erudirentur, nomen Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, in terris & insulis prædictis facile induceretur, ac præfatus Christophorus in una ex principalibus insulis prædictis, jam unam turrim satis munitam, in qua certos Christianos, qui secum iverant, in custodiam, & ut alias insulas ac terras firmas, remotas & incognitas inquirerent, posuit, construi & ædificari fecit. In quibus quidem insulis & terris jam repertis, aurum, aromata, & aliæ quamplurimæ res pretiosæ diversi generis, & diversæ qualitatis reperiuntur, unde omnibus diligenter, & præsertim fidei Catholicæ exaltatione & dilatatione (prout decet Catholicos Reges & Principes) consideratis, more progenitorum vestrorum claræ memoriæ Regum, terras firmas & insulas prædictas, illarumque incolas & habitatores vobis, divina favente clementia, subjicere, & ad fidem catholicam reducere proposuistis. Nos igitur hujusmodi vestrum sanctum & laudabile propositum plurimum in Domino commendantes, ac cupientes, ut illud ad debitum finem perducatur, & ipsum nomen Salvatoris nostri in partibus illis inducatur, hortamur vos quamplurimum in Domino, & per sacri lavacri susceptionem, qua mandatis Apostolicis obligati estis, & viscera misericordiæ Domini nostri Jesu Christi attente requirimus, ut cum expeditionem hujusmodi omnino prosequi & assumere proba mente ortho-

a *Constitutio ab Historicis celebrata: situr, qua Reges Portugalliæ & Castellæ inter, Indias dividebat, ne ad arma devenirentur. Erat autem Ferdinandus hic V. Arragoniæ Rex, Joannis filius, Alphonsi Neapolitani frater, Caroli V. & Ferdinandi Imp. avus. Qui in uxorem duxit Isabellam Castellæ Reginam, maxime regna conjunxit, & Johannam nuptam Philippo Austr. nuptam, procreavit.*

doxæ fidei zelo intenderetis, populos in hujusmodi insulis & terris degentes, ad Christianam religionem suscipiendum inducere velitis & debeatis, nec pericula, nec labores ullo unquam tempore vos deterreant, firma spe fiduciaque conceptis, quod Deus omnipotens conatus vestros feliciter prosequetur. Et ut tanti negotii provinciam, Apostolicæ gratiæ largitate donati, liberius & audacius assumatis, motu proprio, non ad vestram, vel alterius pro vobis, super hoc nobis oblatæ petitionis instantiam, sed de nostra mera liberalitate, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, omnes insulas & terras firmas inventas & inveniendas, detectas & detegendas, versus occidentem & meridiem, fabricando & construendo unam lineam a Polo Arctico, scilicet Septentrione, ad Polum Antarcticum, scilicet meridiem, seu terræ firmæ, & insulæ inventæ & inveniendæ sint versus Indiam, aut versus aliam quamcunque partem, quæ linea distet a qualibet insularum, quæ vulgariter nuncupantur, *de los Azores y cabo verde*, centum leucis versus occidentem, & meridiem, ita quod omnes insulæ, & terræ firmæ repertæ & reperiendæ, detectæ & detegendæ, a præfata linea versus occidentem & meridiem, per alium Regem aut Principem Christianum non fuerint actualiter possessæ, usque ad diem nativitatis Domini nostri Jesu Christi proxime præteritum, a quo incipit annus præsens millesimus quadringentesimus nonagesimus tertius, quando fuerunt per nuncios & Capitaneos vestros inventæ aliquæ prædictarum insularum, auctoritate omnipotentis Dei, nobis in beato Petro concessa, ac Vicariatus Jesu Christi, qua fungimur in terris, cum omnibus illarum dominiis, civitatibus, castris, locis, & villis, juribusque & jurisdictionibus ac pertinentiis universis, vobis, hæredibusque & successoribus vestris (Castellæ & Legionis Regibus) in perpetuum, tenore præsentium, donamus, concedimus, & assignamus, vosque & hæredes ac successores præfatos illarum dominos, cum plena, libera & omnimoda potestate, auctoritate & jurisdictione, facimus, constituimus & deputamus: decernentes nihilominus per hujusmodi donationem, concessionem & assignationem nostram, nulli Christiano Principi, qui actualiter præfatas insulas & terras firmas possederit, usque ad dictum diem Nativitatis Domini nostri Jesu Christi, jus quæsitum, sublatum intelligi posse aut auferri debere. Et insuper mandamus vobis in virtute sanctæ obedientiæ, ut (sicut pollicemini, & non dubitamus, pro vestra maxima devotione & regia magnanimitate, vos esse facturos) ad terras firmas & insulas prædictas, viros probos & Deum timentes, doctos, peritos & expertos, ad instruendum incolas & habitatores præfatos in fide catholica, & bonis moribus imbuendum, destinare debeatis, omnem debitam diligentiam in præmissis adhibentes, ac quibuscunque personis cujuscunque dignitatis, etiam imperialis & regalis status, gradus, ordinis vel conditionis, sub excommunicationis latæ sententiæ pœna, quam eo ipso, si contrafecerint, incurrant, districtius inhibemus, ne ad insulas & terras firmas, inventas & inveniendas, detectas & detegendas, versus occidentem & meridiem, fabricando & construendo lineam a Polo Arctico ad Polum Antarcticum, sive terræ firmæ & insulæ inventæ & inveniendæ sint versus Indiam, aut versus aliam quamcunque partem, quæ linea distet a qualibet insularum, quæ vulgariter nuncupantur, *de los Azores y cabo verde*, centum leucis versus occidentem & meridiem, ut præfertur, pro mercibus habendis, vel quavis alia de causa accedere præsumant, absque vestra ac hæredum & successorum vestrorum prædictorum licentia speciali. Non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscunque. In illo, a quo imperia & dominationes ac bona cuncta procedunt confidentes, quod dirigente Domino actus vestros, si hujusmodi sanctum & laudabile propositum prosequamini, brevi tempore cum felicitate & gloria totius populi Christiani, vestri labores & conatus exitum felicissimum consequentur. Romæ 4. Nonas Maji. 1493.

DE BENEFICIORUM COLLATIONE, ET INSTITUTIONE.

TITULUS X.

CAP. I.

Beneficiorum aut dignitatum tam regularium quam secularium administrationem, neglecta expeditione literarum Apostolicarum, aut illis non expeditis suscipere, fructus ad restitutionem fructuum obnoxia.

Julius II. in Concilio Lateranensi.

ROmani Pontificis circumspecta providentia ad ea libenter intendit, per quæ animarum periculis, Ecclesiarum & Monasteriorum dispendiis obvietur, Cameræque Apostolicæ (cui diversa impensarum onera, pro Ecclesiæ Romanæ statu conservando, quotidie incumbunt) indemnitati debite provideatur. Cupientes igitur, ut provisiones, concessiones, & gratiæ Apostolicæ sedis, & præcipue, quæ a nobis emanarunt, & pro tempore emanabunt, diu maneant in suspenso, sed perfecte ad actum, juxta Apostolicas constitutiones, deducantur a. Et ne Ecclesiarum, Monasteriorum, & Ecclesiasticarum dignitatum Prælati quicunque, seu commendatarii, & administratores, absque titulo, & literis Apostolicis in animarum suarum periculum, regimini, & administrationi eorundem se ingerere, aut alias illis se immiscere præsumant, præsenti constitutione perpetuo valitura declaramus, quod constitutiones Bonifacii, Alexandri, Pii, & Innocentii prædecessorum nostrorum juxta illarum tenores perpetuis temporibus inviolabiliter observentur, quoad pœnas, & censuras etiam prioritionis in eis expressas. Dat. Rom. 5. Cal. Aug. Pont. nostri an. 2. Dom. 1505.

a *Similis in repertorio in verb. Gratia, debita forma gratiarum literas non expeditas, sub pœna excommunicat. & privationis Ecclesiarum & beneficiorum, nemo se immiscere debet administrationi eorundem.*

CAP. II.

Parochialium Ecclesiarum collationes citra formam Concilii Tridentini præscriptam factæ nullius sunt effectus, aut juris.

Pius V. in Concilio Tridentino.

STatuit Synodus Tridentina b, ut occurrente vacatione parochialis Ecclesiæ, etiam generaliter vel specialiter, etiam vigore indulti in favorem S. R. E. Cardinalium, aut aliter quomodolibet reservatæ, vel affectæ, debeat Episcopus habita notitia vacationis Ecclesiæ, si opus fuerit, idoneum in ea Vicarium cum congrua ejus arbitrio fructuum portionis assignatione constituere, qui onera ipsius Ecclesiæ sustineat, donec ei de Rectore provideatur, & deinde Episcopus, & qui jus patronatus habet, intra decem dies, aut aliud tempus ab Episcopo præscribendum, aliquos clericos ad regendam Ecclesiam idoneos, examinatoribus juxta formam ejusdem Synodi deputatis, nominet, & nominatis ab eisdem examinatoribus per concursum aliorum examinatorum, atque tanquam magis idoneo, ab Episcopo judicato, & electo, de Ecclesia provideatur: alias provisiones, seu institutiones omnes præter formam prædictam factæ surreptitiæ censeantur. Sed quoniam res humanæ semper in deterius prolabuntur, nisi sit, qui eas retineat, ac debitæ executioni demandet, & verendum sit, ne propter constitutionum hujusmodi transgressionem maximi abusus oriantur: Nos, ad quorum notitiam non sine gravi nostra molestia pervenit nonnullos ex venerabilibus fratribus nostris, Archiepiscopis, & Episcopis, occurrente vacatione parochialium Ecclesiarum, eas nullo, aut minus rite servato examine, præsertim illo, quod per concursum fieri debet ex Concilio Tridentino, vel etiam rite servato, personis minus dignis, carnalitatis, aut aliorum humanæ passionis affectum, non rationis judicium sequentes contulisse, & de eis providisse, volentes (quantum cum Deo possumus) hujusmodi, ac etiam futuris casibus occurrere, eorundem prædecessorum nostrorum constitutiones præfatas etiam innovando, auctoritate Apostolica tenore præsentium omnes, & singulas collationes, provisiones, institutiones, & quasvis dispositiones parochialium Ecclesiarum ab eisdem Episcopis, & Archiepiscopis, et quibusvis aliis collatoribus, tam ordinariis, quam delegatis S. R. E. Cardinalibus, et sedis Apostolicæ Legatis, vel nuntiis, præter, & contra formam ab eodem Concilio Tridentino, præsertim in examine per concursum faciendo præscriptam, factas, aut in futurum faciendas nullas, irritas, ac nullius roboris, vel momenti fore, & esse, nullumque provisis jus, aut titulum etiam coloratum possidendi præbere, & parochiales Ecclesias hujusmodi, ac prius ante collationes hujusmodi vacabant, vacare statuimus, decernimus, & declaramus, easque omnes pro tempore sic vacantes nostræ, & sedis Apostolicæ, seu eorum, quibus jus conferendi eas, præterquam Episcopis, & Archiepiscopis, qui curam dicti examinis juxta decretum Concilii habere debent, competet, dispositioni reservamus. Insuper ne parochiales Ecclesiæ diu in suspenso maneant in maximum animarum periculum, quarumcunque parochialium Ecclesiarum, quarum, dum pro tempore vacant, ad Episcopos, Archiepiscopos, Primates, & Patriarchas, & quosvis alios ordinarios collatores, in mensibus ordinariis collatoribus etiam per nostras regulas assignatis provisio, & collatio spectat, & pertinet, de quibus iidem Episcopi, & ordinarii prædicti intra sex mensium spatium a die vacationis earundem, perfecto examine juxta formam Concilii Tridentini præfati non providerint, ac illarum etiam, quarum collationes nobis, & dictæ sedi generaliter, vel specialiter, & ex quavis causa reservatæ, seu affectæ existunt, aut aliasex indulto sedis Apostolicæ competunt, ad quas occurrente illarum vacatione Episcopi, & Archiepiscopi præfatas personas per examen, concursu multorum habito, juxta dicti Concilii Tridentini formam approbatas, & magis idoneas non elegerint, aut electos nobis, vel successoribus nostris, aut iis, ad quos collatio spectabit, pro collatione obtinenda, intra quatuor mensium spatium a die illius vacationis non significaverint, necnon parochialium Ecclesiarum similium, qui juris patronatus Ecclesiastici, vel aliorum, seu Clericorum, & Laicorum simul fuerint, si præsentatus intra tempus eisdem patronis a jure præfixum prævio examine juxta formam dicti Concilii approbatus petatur, institutioque ipsa per duos menses a die præsentationis dilata fuerit, collationem, provisionem, institutionem, ac omnimodam dispositionem nobis, & ipsi sedi ac personis indulta hujusmodi conferendi, providendi, seu instituendi obtinentibus respective reservamus, data tamen in parochialibus juris patronatus optione ipsis patronis, ut si institutio ad ordinarios spectabit, ipsi ordinario illam facere

b *Concil. Trid. sess. 23. cap. 1. 8. eadem sess. de elect. locus canon 106. eod.*

facere negligentibus, & ultra dictos duos menses differentibus possint pro hujusmodi institutione obtinenda habere recursum ad Metropolitanum, vel viciniorem ordinarium aut ad sedem Apostolicam. Prohibentes etiam eisdem ordinariis, ne tempus decem dierum eisdem ordinariis, & patrono ab eodem Concilio Tridentino ad nominandum idoneos Clericos unum deputatis examinatoribus præfixum, ultra alios decem dies prorogare audeant, vel præsumant. Districtius inhibentes, ne quis præter Romanum Pontificem, aut alius indulto hujusmodi obtinentes, ut præfertur, quacunque sit super hoc auctoritate munitus, de hujusmodi beneficiis sic reservatis (ut præfertur) disponere, vel circa illa etiam per viam permutationis, vel alias renovare quoquo modo præsumat.

CAP. III.

Reclamare possunt electum minus dignum digniores in Ecclesiis parochialibus lecta appellatione.

Idem *ibidem*.

UT non solum digni, sed magis idonei repertis juxta Concilii decretum, parochiales Ecclesiæ conferantur, volumus, & decernimus, quod si Episcopus minus habilem posthabitis magis idoneis, elegerit, possint ii, qui rejecti fuerint, e mala electione hujusmodi ad Metropolitanum, vel si ipse eligens Metropolitanus, aut exemptus fuerit, ad viciniorem ordinarium, uti nostrum, & sedis hujusmodi delegatum, aut alias ad ipsam sedem Apostolicam appellare, ac prælectum ad novum examen coram ipso appellationis Judice, & ejus examinatoribus provocare, & constito de prioris eligentis irrationabili judicio, eoque rejecto parochialis magis idoneo per eundem Judicem appellationis auctoritate nostra (quatenus collatio ad Episcopum, a quo appellatum fuit, spectaret,) conferatur, alias eidem magis idoneo per Judicem appellationis approbato conferenda remittatur ad eum, ad quem collatio, provisio, vel institutio spectabit. Hæc tamen appellatio interposita interim non impediat, aut suspendat, quo minus electio per ordinarium primo loco facta interim debitæ demandetur executioni, & provisus ab eadem Ecclesia causa appellationis hujusmodi dependente non amoveatur. Et si qui a sententia per Judicem appellationis lata duxerit appellandum, is tunc ad sedem ipsam Apostolicam appellabit. Si secus in præmissis omnibus, & singulis actum, aut attentatum fuerit, irritum decernimus, & inane.

CAP. IV.

Beneficii cujuscunque impetratio, quæ supposita dolo malo in manum prodit personam, & conditione quapiam pacificitur quæstus, aut privati lucri gratia, est falsa, & irrita.

Paulus IV.

FRaudibus, & dolis, ac hæresi simoniacæ, quantum cum Deo possumus, efficaciter occurrere volentes, Apostolica auctoritate tenore præsentium statuimus, & ordinamus, atque decernimus, quod de cætero omnes, & singuli, qui occasione beneficiorum obtinendorum se alios esse simulaverint, & tanquam tales se in examine supposuerint, aut beneficia pro personis id ignorantibus, seu pro se, vel pro aliis cum oblatione alicujus annuæ pensionis, aut pro aliis cum spe pensionem annuam, aut aliud quodcumvis modicum temporale commodum ab eis consequendi, vel pro se ipsis principaliter, & intentione ea postmodum in favorem aliorum, etiam quantumvis idoneorum, & benemeritorum cum simili pactione, aut commodo, vel etiam sine eo resignandi obtinere procuraverint, cujuscunque status, gradus, ordinis, & conditionis existant, etiamsi Episcopali, aut alia majori dignitate Ecclesiastica, vel Cardinalatus honore, seu mundana, etiam Regali, Ducali, aut Marchionali præeminentia præfulgeant, excommunicationis, & anathematis, ac maledictionis æternæ sententiam, a qua nisi a nobis, aut Romano Pontifice pro tempore existente, præterquam in mortis articulo constituti, absolvi nequeant, necnon privationis omnium, & singulorum beneficiorum Ecclesiasticorum, cum cura, & sine cura, secularium, & quorumvis ordinum regularium, per eos in titulum, vel commendam, aut alias quomodolibet obtentorum, & inhabilitatis ad illa, & alia in posterum obtinenda, pœnas eo ipso absque alia desuper facienda declaratione incurrant, ita ut etiam solum summarie, & extrajudicialiter, quod ipsi contra tenorem præsentium aliquid fecerint, per curiæ causarum Cameræ Apostolicæ generalem auditorem, seu vicecamerarium, vel ejus locumtenentem pro talibus, & ut tales publicari possint. Et nihilominus, sicut præfertur, obtentæ provisiones, & commendæ, aliæque dispositiones nullæ fiet, irritæ, & inanes, nullumque jus aliquod in ipsis beneficiis, vel ad illa tribuant, & ab aliis libere impetrentur. Volumusque præsens decretum etiam quoad monasteria monialium, & alia beneficia per moniales, aut alias mulieres obtineri solita, locum habere.

a *Beneficiorum impetrationes liberæ esse debent, & ab omni conditione alienæ. Gravet. consil. 122. Natta consil. 603. num. 2. lib. 3. Rebuffus in praxi benef. titul. quot modis beneficia acquir. nu. 4.*

CAP. V.

Qui retinent aut possident beneficia Ecclesiastica, priusquam Apostolicis literis possessione probetur, beneficiis illis priventur, & ad alia obtinenda perpetuo fiunt inhabiles.

Julius III.

JUlius Papa Tertius, cum nuper innotuit, quod licet alias fel. record. Gregor. X a sanxerit, quod nullus administrationem de cætero administrationem dignitatis, ad quam electus esset, priusquam celebrata de ipso electio confirmaretur, sub Œconomatus, vel procurationis nomine aut alio de novo quæsito colore, in spiritualibus vel temporalibus, per se vel per alium, pro parte vel in totum gerere, vel recipere, aut illis se immiscere præsumeret, omnes illos, qui secus fecissent, jure, si quod illis per electionem quæsitum foret, decernens eo ipso privatos. Sanctiones ipsas ad inferiora beneficia Ecclesiastica quæcunque, & quomodocunque qualificata ampliavit, & extendens, hac sua perpetuo valitura constitutione statuit & ordinavit, quod omnes & singulæ personæ Ecclesiasticæ, tam seculares, quam quorumvis ordinum regulares, cujusvis status, gradus, ordinis, vel conditionis existant, etiam si Episcopali, vel Archiepiscopali, aut Patriarchali, vel alia majori dignitate præfulgeant, quod de cætero literis, super dispensatione retinendi beneficia per eos, antequam promoveantur, aut eorum electiones confirmentur, obtenta, eis per sedem eandem pro tempore concessis minime confectis, beneficia ipsa retinere, aut possessionem alicujus, seu aliquorum beneficiorum Ecclesiasticorum, cum cura vel sine cura, secularium vel quorumvis ordinum regularium, quæcunque & qualitercunque qualificatorum, eis dicta auctoritate Apostolica conferri, seu commendari, aut in eorum favorem & commodum uniri, seu alias disponi concessam, literis Apostolicis super collatione, seu commenda, aut unione, seu alia dispositione hujusmodi non expeditis per se, vel per alium, seu alios ejus nomine, etiam supplicationum seu sumptorum vel transumptorum hujusmodi, aut collationum, eis postmodum de ipsis beneficiis, tanquam etiam nunc certo modo in supplicatione expresso vacantibus, ordinaria vel alia quavis auctoritate factarum prætextu apprehendere præsumpserint, aut per alios apprehensam, ratam & gratam habuerint, ipsorum beneficiorum non possessores, sed meri & nudi detentores ac violenti, & sine aliquo titulo intrusi censeantur, & pro talibus habeantur & reputentur, nec fructus suos faciant, sed ad illorum restitutionem, ut præfertur, teneantur, & obligati existant, constitutione seu dictæ cancellariæ regulæ, de annali & triennali possessore in illis locum non habeant, nec eisdem detentoribus & intrusis in aliquo suffragentur, quinimo beneficia per eos tempore promotionis suæ, aut eorum electionis, confirmationis, obtenta, literis super dispensatione eo retinendi sibi concessis non expeditis retinentes, aut possessionem beneficiorum literis Apostolicis super illis non confectis apprehendentes, seu per alios apprehensam, ratam & gratam habentes, beneficia sic retenta, aut apprehensa, & omne jus, quod in illis, vel ad illa pro tempore quomodolibet habuerint, eo ipso amittant, illisque & illo privati, ac ad illa de cætero obtinenda perpetuo inhabiles, nec illa ulterius, & prætextu novi tituli, aut nova commenda, vel unionis, seu alterius dispositionis etiam Apostolica auctoritate facta, assequi valeant, seu beneficia ipsa, tanquam de jure & facto vacantia, aliis conferri, seu commendari, & per quosvis, tam ab eorum ordinariis collatoribus, quam a sede prædicta, libere impetrari possint, & si beneficia ipsa litigiosa fuerint, collitigantes in omni jure, & ad omne jus, quod beneficia retinentibus, aut possessionem apprehendentibus hujusmodi in eisdem beneficiis, vel ad illa quomodolibet competebat, aut competere poterat, eo ipso, absque aliquo juris aut hominis ministerio, surrogentur & surrogati esse censeantur, ac in eorum favorem causa desuper pendens advocata, & lis extincta fuisse, & similiter esse censeatur. Quodque de cætero supplicationis, etiam manu nostra, & motu proprio signatæ, nisi habuerint clausulam, quod earum sola signatura sufficiat, nullam aliam, quam per literarum super illis conficiendarum fidem aut probationem faciant, seu præstant, nec ulla eis in aliquo alio casu fides adhibeatur, aut adhiberi possit.

a c. avaritiæ 5. de Elect. & elect. potest. in 6.

CAP. VI.

Pluralitatis beneficiorum exercitatissimus abusus extinguitur.

Leo X. in Concilio Lateranensi.

DIspensationes ad plura incompatibilia, ultra duo, nisi qualificatis juxta formam juris communis, non concedentur, nisi ex magna & urgenti causa. Et personis, cujuscunque dignitatis, parochiales Ecclesias, & earum perpetuas vicarias, ac dignitates majores & principales, etiam per viam unionis, vel commendæ ad vitam, ultra quatuor obtinend. ex nunc terminum duorum annorum præfigimus, et interim quatuor tantum ex eis retentis, reliquas dimittere tenean-

a *Pluralitas beneficiorum tum Divino tum Cæsareo jure damnatur. Pontificio quidem c. sanctorum. 70. dist. c. clericus. 21. q. 1. & c. 1. 89. dist. Imperator maxime improbat quempiam habere duas militias. l. iis quidem. C. qui militare non possunt. 12. & cum quidem collegio. l. 1. ff. de coll. illicit.*

teneantur, & beneficia dimittenda hujusmodi resignari valeant in mensibus ordinariorum, ad effectum, ut de illis providentur personis per eos nominandis, quacunque reservatione, etiam generali, etiam ex qualitatibus resignantium personarum resultante, non obstante: quo elapso termino, nisi dimiserint omnes, sacras censeantur, ut possint libere, ut vacantia, impetrari, talesque praeterea retinentes, poenas extravagantis, execrabilis, recolendae memoriae Joannis Papae XXII. etiam praedecessoris nostri, incurrant.

CAP. VII.

Ad beneficia, quibus cura animarum jungitur, vita & morum atque doctrinae splendore insignes, provehi debent, examine praevio, ac dioecesanorum testium fide & depositione mediante.

Pius IV.

INter multiplices curas decrevimus & declaramus, parochiales Ecclesias, & alia beneficia Ecclesiastica curata, personis sine examine praevio, & per dioecesanorum aut testium fidem, & depositionem eorumdem, idoneis repertis, ac praestito per eos juramento & obligatione, de apud illa actu tunc expresso tempore residendo, per nos collata, quae postmodum per easdem personas, juramento & obligatione hujusmodi neglectis, etiam in eisdem mensibus nostris, etiam ex hujusmodi permutationis causa resignata, seu quovis modo, etiam per juris cessionem, literis non expeditis dimissa fuerint, ex nunc, in quibus, ut praefertur, prout tenebantur, debito tempore non resederint, tam de jure quam de facto, ut prius videlicet adhuc non, quodum de illis per nos eis, ut praefertur, provisum, seu provideri concessum extitit modo, ex ipso vacare, & sic, ac non per infrascriptam privationem vacantia impetrari, & de illis, tanquam sedis praefatae, etiam propter praemissa reservatis, per nos, & Romanum Pontificem pro tempore existentem, & non alios collatores, disponi posse, ac collationes, & provisiones de hujusmodi beneficiis tam idoneis repertis, quam aliis ex earum resignationis seu concessione jus habentibus personis, cujuscunque qualitatis, conditionis, & praeeminentiae existant, etiam si Pontificali dignitate praefulgeant, nullius roboris vel momenti existere, & viribus enervatas, eosque hujusmodi beneficiis privatos esse, & censeri debere: ita tamen, quod propter vacationem & privationem praedictam, eorumdem beneficiorum possessores, seu in illis intrusi, vel super illis colligantes, aliquod jus non acquirant, nec acquisitum sit, seu esse censeatur, nec ipsi de annali, seu triennali, vel aliarum regularum nostrarum beneficio gaudeant, neque illo, nec alio juris adminiculo se juvare possint. Et ne ipsi alterius de sua malitia glorientur, sed, si non Domini timore, saltem formidine poenae, a similibus abstineant, omnes & singulos, ut praefertur, vel aliás quomodolibet gratificatos, qui de caetero, de parochialibus Ecclesiis, perpetuis vicariis, & aliis beneficiis Ecclesiasticis curatis, per obitum vacantibus, examine praevio, ac dioecesanorum, & testium fide, & depositione hujusmodi mediante, ac aliter, quam sacri Canones statuunt, praestito per eos juramento & obligatione, de eisdem beneficiis intra certum tempus personaliter deserviendis, a nobis sibi provideri obtinuerint, beneficia ipsa, non adimpletis promissis, & obligatione hujusmodi minime satisfacto, in aliorum, etiam intrusorum vel possessorum favorem simpliciter, vel ex causa permutationis hujusmodi resignaverint, seu cesserint, aut illa quovis modo, etiam occasione litis & molestiae dimiserint, necnon eos, in quorum favorem beneficia ipsa sic resignaverint, cesserint, & dimiserint, illosque, qui ad id auxilium, consilium, vel favorem, directe vel indirecte, scienter praestiterint, inferiores ab Episcopis videlicet, sententiam majoris excommunicationis eo ipso per contravenientes incurrendae, a qua non nisi a nobis, aut Romano Pontifice pro tempore existente, praeterquam in mortis articulo constituti, absolvi queant, auctoritate Apostolica, & tenore praemissis innodamus, eosdem excommunicatos, & ad praedicta, & alia per eos obtenta, sive saecularia, sive regularia, quomodolibet qualificata beneficia Ecclesiastica, inhabiles & incapaces eo ipso esse, ut praefertur, censeri, beneficiaque ipsa, ipso jure & de facto, vacare, & a nobis, tanquam apud sedem praefatam vacantia, & propterea dispositioni Apostolicae reservata, & non aliter, per quoscunque, dummodo ipsis privatis & incapacibus consanguinei, vel affines, aut aliàs confidentes non sint, quos etiam ad hoc incapaces esse volumus, impetrari posse, sicque per quoscunque, quavis auctoritate fungentes, Judices & personas, etiam Curiae Camerae Apostolicae generalem auditorem, ac palatii Apostol. auditores, seu locumtenentes, sublata eis, & eorum cuilibet, quavis aliter judicandi, diffiniendi & interpretandi facultate & auctoritate, judicari & diffiniri debere; irritum quoque, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter attentari contigerit, eisdem auctoritate & tenore similiter decernimus & declaramus.

CAP. VIII.

Regressuum & accessuum effrenatoria facultas, qua bona Christi testante non Ecclesiae facit, revocatur.

Paulus IV.

AD Romani Pontificis auctoritatem pertinet, ut quae per eum consulte fiunt, suum plenarium consequantur effectum, nec praetextu ignorantiae, aut alias quomodolibet cavillentur. Nuper siquidem in consistorio nostro secreto, venerabilibus Fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus adstantibus & audientibus, decretum fecimus tenoris subsequentis. Sanctissimus Dominus noster, attendens nonnullos ex S. R. E. Cardinalibus, qui ex decreto fel. rec. Pauli Papae III. sanctitatis suae praedecessoris, ultra Ecclesiam tituli seu denominationis suae, uni tantum Ecclesiae cathedrali praeesse, aut eam in administrationem obtinere permittuntur, ad plures cathedrales *f*, etiam Metropolitanas, & Patriarchales Ecclesias, regressum seu accessum in diversas, sibi Apostolica auctoritate concedi obtinuisse, & in dies obtinere, ad hoc, ut regressu seu accessu hujusmodi effectum sortiente, regiminis & administrationi ipsarum Ecclesiarum, seu earum regiminis & administrationis possessione, seu quasi, non habita, juri & facultati regrediendi seu accedendi hujusmodi, in favorem personarum eis gratarum & acceptarum, ad eorum libitum cedere possint, in maximam Ecclesiasticae confusionem, & dicti decreti enervationem, atque Ecclesiarum, quae interdum personam magis utilem & idoneam requirunt, laesionem, ac Christi fidelium scandalum non modicum. Ac propterea volens, quantum cum Deo potest, praemissis salubriter occurrere, statuit, decrevit, & ordinavit, quod de caetero perpetuis futuris temporibus, alicui Cardinali non nisi unus regressus seu accessus, ad Patriarchalem, seu Metropolitanam, vel aliam cathedralem Ecclesiam concedi possit. Et qui ex eisdem Cardinalibus ad praesens regressum seu accessum ad plures cathedrales Ecclesias habent, si praesentes in curia existunt, intra quindecim dies, si vero extra eam in Italia degunt, infra unum, reliqui vero in Gallia, Germania, aut Hispania commorantes, infra duos menses proxime futuros, unam Ecclesiam cathedralem, ad quam vigore regressus seu accessus sibi ad illam concessi, in illius eventum regredi seu accedere maluerint, eligere & nominare, electionemque, & nominationem hujusmodi manu propria subscriptam, & suo munitam sigillo Senescallo, seu custodi Cancellariae Apostolicae, per eum in quaternio ipsius Cancellariae de verbo ad verbum describendam transmittere, ac postquam regressui seu accessui praedicto locus fuerit, infra unum mensem ex tunc computandum, si alteri Ecclesiae cathedrali praefuerint, aut aliam Ecclesiam cathedralem in administrationem obtinuerint, eam vel aliam, ad quam regressum, seu accessum habuerint, in manibus Romani Pontificis pro tempore existentis, absque ulteriori sibi desuper concedendo regressu vel accessu, ne hereditariam possessionem ipsius Ecclesiae usurpare velle videantur, realiter & cum effectu dimittere omnino debeant: quod si non dimiserint, ambae Ecclesiae eo ipso vacent, & utrique earum de praesule idoneo per ipsum Romanorum Pontificem provideri possit. Revocans, cassans, & annullans tamen omnes & singulos regressus & accessus, ipsis Cardinalibus ad quamcunque, praeterquam per eos, ut praefertur, eligendam & nominandam cathedralem Ecclesiam, sub quibuscunque tenoribus & formis, ac cum quibusvis efficacissimis, etiam motus proprii, & certae scientiae, ac plenitudine potestatis clausulis, irritantibusque, & aliis decretis quomodolibet concessis, ac decernens ex nunc irritum & inane, quicquid illorum praetextu contra praemissa, scienter vel ignoranter contigerit attentari. Et licet decretum ipsum per infra scriptum Secretarium nostrum, eisdem Cardinalibus, alta & intelligibili voce in dicto consistorio, lectum & publicatum fuerit, quia tamen postmodum recognovimus, per illud inconvenientibus, quae occasione regressuum & accessuum hujusmodi contingunt, praesertim in eo, quod facultatem tribuunt, possessionem, seu quasi, regiminis & administrationis Ecclesiarum sub ipsis regressibus comprehensarum, propria auctoritate apprehendendi, plene provisum non esse, cum saepius possessionem hujusmodi, etiam inscio Romano Pontifice, ad quem Ecclesiarum omnium universalis pertinet cura, apprehendant. Nos inconvenientibus praedictis occurrere, & decretum nostrum, quo ad hoc, ampliare volentes, statuimus, decernimus, & ordinamus, quod nullus Cardinalis de caetero, vigore cujusvis regressus seu accessus ei ad quamcunque cathedralem seu Metropolitanam, vel patriarchalem Ecclesiam quomodolibet concessi, etiamsi id sibi ex tenore ipsius regressus seu accessus libere permittatur, possessionem, seu quasi, regiminis & administrationis ejusdem Ecclesiae, absque expressa nostra, seu pro tempore existentis Romani Pontificis, licentia in scriptis obtenta, apprehendere praesumat.

f Concil. Trid. sess. 23. cap. 7.

CAP.

CAP. IX.

Beneficia in confidentiam, hoc est, certa simoniaca pravitatis specie collata quibusdam, aut ipso jure incapacibus, vel nondum adhuc natis, vacant, eorumque dispositio Sedi Apostolicae reservatur.

Paulus IV.

OMnes & singulas Ecclesias, etiam Metropolitanas, & alias cathedrales, ac monasteria etiam consistorialia, prioratus, praepositurras, praepositatus, dignitates etiam majores, & principales, etiam conventuales, personatus, administrationes, & officia, caeteraque beneficia Ecclesiastica, cum cura & sine cura, saecularia & quorumvis ordinum regularia, etiam de jure patronatus, etiam laicorum, etiam nobilium & illustrium, etiam ex fundatione & dotatione existentia, per ejusdem Romanae Ecclesiae etiam Episcopos, Cardinales, & quoscumque alios, etiam Patriarchas, Archiepiscopos, & alios Episcopos, ac etiam ejusdem Camerae clericos, in titulum, commendam, vel administrationem, aut alias, confidentiam jure prohibitam, cujusvis personae, ut praefertur, contemplatione vel intuitu, quovis modo recepta, illorum liberam collationem & dispositionem nobis & Sedi Apostolicae harum serie reservantes, ipso jure a die receptionis eorundem vacavisse, & vacare, ac fructuum & pensionum reservationes, ac facultates transferendi, & collationis beneficiorum concessiones, eis ut praemittitur factas, ac regressus, seu accessus, & ingressus concessos hujusmodi cessasse, & cessare, ac extinctos esse. Et eosdem Cardinales, seu quosvis alios, a prima die receptionis beneficiorum hujusmodi, circa fructus, reditus, & proventus eorundem Ecclesiarum, monasteriorum, dignitatum, & aliorum beneficiorum, ac pensiones praedictas, indebite percipere, suosque facere non potuisse, neque debuisse, sed illos omnes & singulos ad Cameram eandem devolutos fuisse, & esse, illisque deberi, ac ipsos Cardinales, & alios, ad quorum manus quomodolibet pervenerunt, & eorum haeredes, ad integram illorum restitutionem in utroque foro teneri, & ad id opportunis juris remediis compelli debere, auctoritate Apostolica, tenore praesentium decernimus & declaramus. Et insuper universis & singulis, tam ejusdem Rom. Ecclesiae Cardinalibus, etiam Episcopis, quam Praelatis, & clericis, & aliis praedictis, praesentibus & futuris, ne deinceps ullo unquam tempore aliquas Ecclesias, monasteria, vel alia beneficia, etiam de dicto jure patronatus, uti praefertur, existentia, aut fructus vel pensiones, aut regressus seu accessus in confidentiam praedictam, aut ad effectum reservationum hujusmodi, sibi postmodum cedentibus procurandum, recipere praesumant: Cardinalibus videlicet & aliis Praelatis hujusmodi, in virtute sanctae obedientiae, & sub interdicti ingressus Ecclesiae, reliquis vero sub majoris excommunicationis latae sententiae poena, per contrafacientes eo ipso incurrenda, a qua nisi a nobis, aut Romano Pontifice pro tempore existente, praeterquam in mortis articulo constituti, absolvi nequeant, districtius inhibemus.

CAP. X.

Causae beneficiorum in confidentiam collatorum, Sedi Apostolicae discutiendae reservantur.

Pius V.

AD aures nostras non sine animi nostri displicentia pervenit, ut nonnulli sacros canones parvipendentes, nec verentes in animarum suarum perniciem, Ecclesias etiam cathedrales, & Metropolitanas, monasteria, prioratus, & alia beneficia saecularia & regularia, in confidentiam, quam simoniacam pravitatem sapere non ignorant, accipere, & retinere, seu illa in vim regressuum seu accessuum & ingressuum sic eis concessorum, & effectum, ut ajunt, sortitorum assequi & habere velle. Nos, qui post nostram ad summi Apostolatus apicem divina favente clementia assumptionem, inter alias nobis imminentes curas, hoc praecipue & maxime cordi habuimus, prout habemus, hujusmodi confidentias de medio tollere, & in sua pertinacia circa hujusmodi Ecclesiarum, monasteriorum, & beneficiorum detentionem, seu assecutionem, persistentes, nisi resipiscant, debitis nobis visis poenis plectere, ac unicuique prout ex nostro universali & pastorali officio tenemur, in hoc justitiam ministrare, & ne abusus vel potius delictum hujusmodi ulterius fidelium animas illaqueatas teneat & progrediatur, omni debito, & celeri remedio providere volentes: motu simili, &c. ac ex nostra certa scientia, & de Apostolicae potestatis plenitudine, praemissorum omnium cognitionem, & literarum praedictarum executionem, nobis & successoribus nostris Romanis Pontificibus canonice intrantibus reservantes. Prout harum serie reservamus, omnes & singulas confidentiarum hujusmodi, contra quoscumque etiam ejusdem S. R. E. Cardinales, Archiepiscopos, Episcopos & alios quoscumque, coram quibuscumque Judicibus, etiam ad hoc specialiter delegatis, etiam sacri Palatii Apostolici causarum auditoribus, ac S. R. E. Cardinalibus motas, & pendentes, in eisdem statu, & terminis, in quibus reperiuntur, ac etiam alias quascumque similium confidentiarum causas, contra supradictos, & alios quoscumque de caetero movendas, seu ad nos quomodolibet deferendas, per nos summarie, simpliciter, & de plano, sine strepitu & figura judicii, sola facti veritate inspecta, etiam per viam inquisitionis, seu ex nostro officio, aut alias nobis expedire videbitur, procedendo, audiendas, cognoscendas, decidendas, finemque debito terminandas, & realiter exequendas, ad nos avocamus, decisionique & terminationi per nos super illis faciendis appellatione quacumque, etiam alias de jure admissibili rejecta, & postposita, standum, ac acquiescendum, & omnino parendum, & obediendum fore statuimus, & ordinamus, sicque mentis, & voluntatis nostrae incommutabilis esse dicimus, decernimus, & declaramus. Certificantes, prout certificamus, & attestamur omnibus, & singulis supradictis, in ipsis causis, nos in eorum praetensis juribus, & aliis, quae coram nobis dicere & allegare, seu praetendere voluerint, audiendo, justitiam, ut par est, nos ministrare paratos existere.

CAP. XI.

Retinentium beneficia in confidentiam detegitur abusus, & extinguitur poena sancita nova.

Idem.

FRequentius plurium querelis pridem concitati, quod judices in causis confidentiarum expediendis remissiores essent, omnes & singulas causas ipsas, ubicumque, & inter quoscumque motas, ad nos advocavissemus, ac omnium earundem hujusmodi causarum praesentium & futurarum, rerumque omnium ex ipsis resultantium cognitionem, nobis & successoribus nostris reservavissemus, & super quibusdam coram nobis processum fuisset, veris inde, nec levibus conjecturis intelleximus, etiam quidem confidentias usquequaque irrepsisse, sed plerisque causis praesumptiones & conjecturas, quae ad illud probandum deducuntur, minime sufficere, ejusque rei causa plurimos, qui ante literarum praedictarum editionem hujusmodi confidentias exercebant, ubi cognoverunt obstructam veritatem, propter difficultates probandi in judiciis confidentias ipsas, contempta constitutione praedicta, Ecclesias, monasteria, & beneficia sic recepta, ut prius retinere, alios fructus, pensiones, & alias res accipere, alios eorum exemplo ad similia & graviora fidentius commovere. Multi enim ipsa beneficia jure retinere nequeuntes, alii ne cogantur ad sacros ordines, ad residentiam, ad incedendum habitu clericali, ut ad bellum proficiscantur, ut inimicos occidant, alii ut alieno nomine lites agant, aut defendant, alii propter crimina incepta, quidem ut purgato delicto, vel absolutione consecuta, illa repetant, eadem in alios deponant, & in plerisque fructus ipsorum aut eis ministrantur, aut quibus ipsi fecerunt, saepe laicis, & inhabilibus, plerique vel senes, vel infirmi, ut beneficia in domibus suis perpetuent, illa renunciarunt & renunciant in alios, qui vel protinus familiam cedentium de fructibus Ecclesiasticis alant, vel illa etiamnum infantibus, aut nascituris asservent, facto interdum circuitu retrocessionis, cum reservatione fructuum, aut aliarum rerum, aut accessu, praesertim ab illis, qui praestandorum juxtum camerae Apost. sunt immunes, alii aut incapaces, aut aliis beneficiis Ecclesiasticis onusti, aut Ecclesiastico ordini sese mancipare refugientes, aut mere laici, beneficia Ecclesiastica aliis conferenda procurant, ut de illis postmodum ad libitum suum disponerent, fructus etiam percipientes illorum. Ad haec plerique ordinarii, & alii collatores, ac etiam patroni laici curant deponenda beneficia, ut fructus, seu pensiones capiunt eorundem, aliisve faciunt ministrari. Alia item permulta ejusmodi admittuntur, quibus immaculata rerum divinarum puritas impie violatur, disciplina Ecclesiastica vehementer disrumpitur, & imminens paratur exitium animarum. Quare nos volentes periculoso talium medicinam novi juris subsidio adhibere, praesentium auctoritate statuimus, ut si quis, quaecumque cathedralem Ecclesiam, vel monasterium, aut aliud beneficium Ecclesiasticum qualecumque ex resignatione, vel cessione cujuscumque personae simpliciter, aut cum clausula retrocessionis, cum regressu, vel accessu, etiam sola mittentis intentione receperit, ut illa vel illud, etiam in eventu regressus, vel accessus, eidem dimittenti, vel alteri postea conferatur, aut illius fructus, vel eorum pars, ei, vel aliis concedantur, vel pensiones solvantur ex eisdem, haec confidentia censeatur. Iisdem si ordinarius, vel alius collator contulerit, vel in futurum beneficium Ecclesiasticum quovis modo vacans, ex conditione tacita, vel expressa, ut postea in alterum, pro arbitrio collatoris, seu alterius cujuscumque contra jure communis ordinationem disponatur, sive ut de eo provisus, fructus illius, vel partem, ad utilitatem vel libitum conferentis vel decedentis, aut alterius relinquat, & remittat, seu pensionem illi vel illis, quem vel quos idem collator, aut cedens, vel alius, per se vel alium, scripto aut verbo, jusserit seu significaverit, persolvat, & pariter, si a patrono etiam laico, vel alteri praesentatori, seu electori contigerit, aut continget id fieri. Adhuc, si clericus praedictae Camerae, aut Cardinalis, aut alius a solutione jurium ipsius Came-

Camerae, vel etiam Cancellariae Apostolicae exemptus, post resignationem vel cessionem alicujus extracei, de Ecclesia, monasterio, vel alio beneficio Ecclesiastico in se, Apostolica vel alia auctoritate factam & admissam, illam vel illud, etiam confectis literis Apostolicis, & possessione apprehensa, in eundem resignantem vel cedentem, modico spatio interjecto, veluti duorum aut trium mensium, retrocesserit, aut retrocedat in futurum, & ex illa retrocessione fructus Ecclesiae, seu monasterii, aut beneficii, vel eorum pars, seu pensio, seu quid aliud super illis reservatum, aut regressus, seu accessus, & ingressus ad illam vel illud, ipsi clerico, vel Cardinali, aut alii exempto sit, fueritve concessus. Postremo si quis crimine aliquo absolutus, aut cum quo super irregularitate dispensatum est, denuo receperit quacunque auctoritate Ecclesiam, monasterium, vel aliud beneficium Ecclesiasticum, quod ante vel post commissum delictum aut contractam irregularitatem dimiserit, in quibus horum casuum confidentiae pravitas sit contracta, casusque hujusmodi literis praedictis comprehenduntur, ac si illis speciatim expressi fuissent, licet ipsum confidentiae crimen alterius tantum partis conscientia sit admissum.

CAP. XII.

Confidentiarum casus, conjectura, & praesumptiones legitimae, ad tantum abusum non praecavendum sunt notum.

Idem.

AD probandum plane confidentiarum abusum, inter alias, etiam hae praesumptiones & conjecturae habeantur legitimae, videlicet, si quis post cessam ab se Ecclesiam, vel monasterium, aut beneficium, & publicam resignationem, seu cessionem, captamque a successore possessionem, sese in illa, vel illo, seu rebus illius, per se vel alium, seu alios de facto ingesserit, aut fructus perceperit, aut quicunque successor illi, vel ejus propinquis ipsos, aut partem aliquam remiserit eorundem, si recipiens beneficium constituerit dimittentem, vel ejus parentes, aut propinquos, procuratores ad percipiendum, vel locandum fructibus perceptis, aut percipiendis donationem fecerit. Si vel sola procuratoris depositione, vel libris rationalibus mensariorum ex parte dimittentis, expeditio, quae personam recipientis concernit, prosecuta sit, simulque expensae pro ea necessariae ab illo factae fuerint. Denique, si quis pro concessione alicui facta, quacunque auctoritate, de beneficio Ecclesiastico per se, vel alium, seu alios intercesserit, vel alias in negotio concessionis sese immiscuerit quoquo modo, deinde aliquid de fructibus talis beneficii de facto, etiam per modum professoris, aut etiam simplicis donationis titulo perceperit, seu de illo postmodum ad voluntatem intercessoris fuerit dispositum quandocunque. Testes autem de quoque et singulares singulas probare [g] valeant praesumptiones, & conjecturas pluresque hujusmodi praesumptiones & conjecturae plenam probationem faciant in praedictis. Caeterum criminosi, & caeteri omnes, qui ad perhibendum in casibus simoniae testimonium recipi possunt, ad praedicta omnia admittantur.

g Singulare testimonium, quod hoc loco Pont. approb. regulariter alias non probat. c. nihilominus. & ibi gl. 3. q. 9. & in c. tam literis de test. Anchar. in consil. 266. Hyppolyt. in practica, in §. diligenter. Felin. in c. licet. de test. Corn. in cons. 286. vol. 3. Alex. consil. 9. vol. 1. Jas. in rep. l. admonendi. ff. de jurejur.

CAP. XIII.

Confidentiae criminis rei arceantur ab omni dignitatis & beneficii Ecclesiastici jure, & excommunicationis sententia vinciantur.

Idem.

NE quis vana fiducia fretus non incurrendi contra se judicium, in crimine confidentiae beneficiorum perseveret, atque hoc malum gravioris censurae stimulo atque quoque prohibeatur, omnes & singulos, qui huc usque Ecclesias, monasteria, beneficia, fructus, pensiones, aliasve res, intercedente hoc confidentiae vitio receperunt, aut recipient, nisi statim ad se reversi, & resipiscentes, celeri dimissione sibi prospexerint, & quicquid tale admiserint in futurum, tam omnibus, & singulis aliis Ecclesiis, Monasteriis, dignitatibus, administrationibus, officiis, & beneficiis obtentis, quae pariter sub dicta reservatione comprehendi volumus, necnon fructibus, pensionibus, & aliis rebus Ecclesiasticis, ac etiam Romanae Curiae, & aliis officiis temporalibus praesentium auctoritate privamus, & ad futura inhabiles decernimus, & in juris subsidium, excommunicationis sententia innodamus, a qua nullus nisi in mortis articulo constitutus, ab alio quam a Romano Pontifice, absolutionis beneficium valeat obtinere. Nos enim advocationem causarum hujusmodi, & reservatione cognitione illarum, rerumque omnium inde emergentium, nobis, & praedictis successoribus, ut praedictum est, facta causis illis duntaxat exceptis, quae jam coram nobis pendere noscuntur, ac etiam iis, quas ratione Ecclesiarum, & monasteriorum, quorum dispositio in consistorio fieri consuevit, aut debet, itemque contra ordinarios, collatores, Episcopos, & alios superiores praelatos etiam Cardinales, haberi contigerit, uti jam aliis nostris literis statutum est, audiendis, decidendis, & terminandis, harum serie praefue reliquimus, decernimus: ita deinceps quoscunque Judices ordinarios, & delegatos, etiam causarum palatii Apostolici auditores, ac praedictae Romanae Ecclesiae Cardinales, sublata eis, & ipsorum cuicunque quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate ubique judicari, interpretari, & diffiniri debere, necnon irritum, & inane quicquid secus in praedictis per quoscunque quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Quocirca omnibus locorum ordinariis districtius injungimus, ut in suis quisque Ecclesiis, civitatibus, dioecesibus, & locis etiam exemptis ad praedicta studiose attendant, & quatenus illis relaxaverimus, in delinquentes severe animadvertant, si divinam majestatis judicium, dictaeque sedis censuram voluerint evitare. In caeteris vero causis & negotiis (nobis, & praedictis successoribus exceptis) eosdem locorum ordinarios praesentium auctoritate delegamus, ut gratia, & favore postpositis, pro se quisque, cum venerit usus, contra praedictos omnes sub ipsa exceptione comprehensos, diligenter inquirant, suoque inquisitiones omnes sigillo obsignatas, ad praedictam sedem quamprimum transferant, ut nos & praedicti successores in causis hujusmodi procedentes, quod justum fuerit, decernamus.

CAP. XIV.

Coadjutoriae tolluntur, prohibenturque, ne his expeditiones Camerae Apostolicae suffragentur.

Idem.

ROmani Pontificis providentia circumspecta nonnunquam gesta per praedecessores suos, rationabilibus & honestis suadentibus causis moderatur & revocat, prout id Ecclesiarum indemnitati conspicit in Domino expedire. Hinc est, quod nos volentes omnem haereditariam [b] beneficiorum Ecclesiasticorum successionem de Ecclesia Dei tollere, ac libertati beneficiorum hujusmodi providere, & ut de persona magis utili & idonea, prout requiritur, facilius provideri valeat, omnes & singulos regressus, accessus, etiam eventuales, aut partiales, ac coadjutorias etiam de consensu, aut alias quomodolibet, sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis efficacissimis, etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicae potestatis plenitudine, clausulis irritantibus, & aliis decretis quomodolibet per quosvis Romanos Pontifices praedecessores nostros, ad beneficia Ecclesiastica, cum cura & sine cura, saecularia, & quorumvis ordinum regularia, etiam si saecularia, canonicatus, & praebendae, dignitates, personatus, administrationes, vel officia in cathedralibus, etiam Metropolitanis, seu collegiatis Ecclesiis, & dignitates ipsae in cathedralibus etiam Metropolitanis, post Pontificales majores, seu collegiatis Ecclesiis hujusmodi principales, regularia vero beneficia hujusmodi, monasteria etiam consistorialia, Prioratus, Praepositurae, dignitates etiam conventuales, personatus, administrationes, vel officia etiam claustralia, ac hospitalia, praeceptoriae etiam hospitalis sancti Joannis Hierosolymitani, etiam quarumvis aliarum militiarum, quibuscunque personis cujuscunque status, gradus, ordinis, & conditionis existentibus, etiam Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali dignitate, aut Cardinalatus honore pollentibus concessos, super quibus literae Apostolicae integraliter hactenus expeditae non fuerunt, etiamsi in plumbaria nostra, aut penes Summatorem nostrum reperiantur, motu proprio, & ex certa nostra scientia, ac de Apostolicae potestatis plenitudine, auctoritate Apostolica, tenore praesentium revocamus, cassamus, abolemus. Mandantes dilectis filiis nostris Vicecancellario, & dicto Summatori, caeterisque officialibus tam Cancellariae Apostolicae, quam Camerae nostrae, ad quos spectat, in virtute sanctae obedientiae, & sub indignationis nostrae poena, ne in futurum super dictis gratiis, accessus, regressus, & ingressus, necnon coadjutoriarum literas expediant aut relaxent. Romae prid. Id Septemb. 1571.

b Concil. Trid. praed. sess. 25. c. 7.

CAP. XV.

Beneficiorum impetrationes vacantium vera vel certae narratione expediri debent, ut invalida ac irrita habeantur.

Paulus III.

ATtendentes malitiis hominum non esse indulgendum, sed potius obviandum, volumus, quod de caetero impetrantes beneficia [i] Ecclesiastica cujuscunque qualitatis, per privationem & amotionem, vel alias propter commissa, excessus, & crimina vacantia vel vacatura, in supplicatione desuper porrecta excessus & crimina ipsa eorum qualitates, necnon modos & causas tales, ex quibus de jure privatio incursa aut facienda censetur, & similiter impetrantes, etiam per modum devolutionis beneficia, tanquam certo modo vacantia, & ab aliis etiam non for... ... detentis, aut infirmitate aut impedimento detentis, tanquam nullo seu minus canonico titulo possessa, modum vacationis illorum in supplicatione desuper porrecta specifice & determinate ac dispositive exprimere teneantur, & antequam decretum citationis a Judice, cui causa commissa fuerit, per se vel procuratorem eorum petant, coram eo juramentum, quod credunt ea, quae sic expresserunt, vera esse, & posse ea probare, corporaliter praestent, & deinde excessus & crimina, aut modum vacationis hujusmodi proponere, & deducere, & intra octo dies obser-

vatio-

i Beneficii impetratio canonica, & quae ab omni obreptione & subreptione aliena est, exprimat qualitatem vacationis, ut si vacet per obitum, vel per resignation. gloss. in Clem. 1. in verbo, quamvis, de praeben. Joan. And. & Gemin. in c. suscepimus, de rescript. in 6. lapsus. al. leg. 6. col. 2. Felin. in cap. in nostra, n. 37. de rescript. Rot. decis. 24. de rescript in novis. Joan. de Selva. tract. de benef. parte 3. q. 11. n. 20.

vationem termini ad articulandum, per eum vel per procuratorem suum, suo ordine & loco, ita quod si ipse terminus sic non servetur, dicti octo dies, post observationem termini, secundo loco servari, quicunque ii fuerit, currisse censeatur, fictam immediate sequentes probare, necnon eorum intra annum, similiter a die impetrationum eorum computandum, causam contra eosdem possessores, usque ad diffinitivam sententiam prolationem inclusive, prosequi debeant, & teneantur.

Quodque impetrationes de beneficio, tanquam per privationem, & amotionem, vel alias propter commissa, excessus & crimina vacantibus, vel vacaturis, absque causa seu causarum privationis & amotionis, aut excessuum & criminum vacationem hujusmodi causantium, necnon tanquam de certo modo vacantibus, etiam per modum devolutionis, absque modi vacationis specifica expressione, etiam praetextu quarumcunque clausularum quomodolibet implicitarum, & quantumcunque pregnantium, etiam quod causae, & excessus, ac crimina, necnon modi vacationum hujusmodi, in literis pro expressis habeantur, vel etiam dispositive exprimi possint, dispositivum in supplicationibus insertarum eisdem impetrantibus nullatenus suffragentur, & quaecunque surrogationes per ipsos impetrantes de beneficiis, quae etiam cum hujusmodi expressione impetraverint, tanquam litigiosis, in jure, vel ad jus eorum, quos hujusmodi excessus, & crimina perpetrasse, aut quorum beneficia per devolutionem, aut alias certo modo vacasse pervenerint, a Sede Apostolica, vel legatis ejus, quomodolibet impetranda, seu etiam motu proprio concedenda, nisi quod impetrantes excessus, & crimina, aut modum vacationis hujusmodi, intra dictos dies observationem dicti termini ad articulandum factam, quoad excludendos, post dictos dies, ipsos impetrantes, approbationem excessuum, seu criminum, aut modi vacationis praedictorum nihil operari volumus contra possessores beneficiorum, quae impetraverint, probaverint, etiam si alia excessus & crimina, privatione aut privationis declaratione digna, etiam ante lapsum dictorum octo dierum probaverint, nullius sint roboris vel momenti.

Quodque surrogationes hujusmodi, si ii, contra quos hujusmodi impetrationes fient, in itinere propter id suscepto, quod post executionem citationis, etiam per edictum factae, etiamsi de dictorum citatorum notitia aliter non apparuerit, propterea attentatum praesumatur, defuncti fuerint, etiamsi senes, aut valetudinarii, seu impediti, ut praefertur, non extiterint, aut etiam si, contra quos hujusmodi impetrationes fient, morte violenta decesserint, licet nullum penitus argumentum, aut nulla conjectura habita fuerit, quod colligatur id fecerit, aut de tali morte culpabiles, seu conscii fuerint, locum non habeant. Et si post lapsum dicti anni, vel etiam eo durante, & istis octo diebus, post dicti termini ad articulandum, absque probatione praedictorum excessuum seu criminum, aut modi vacationis per ipsos impetrantes, vel eorum procuratorum, observationem, ipsos contingat possessores dictorum beneficiorum, seu aliquem ex eis decedere, aut eorum beneficia simpliciter, vel ex causa permutationis, aut alias quomodolibet, in Romana Curia, vel extra eam, vacare non contingat, propterea beneficia ipsa litigiosa, de hujusmodi beneficiis sic vacantibus provideri, & alias libere disponi possit, in omnibus & per omnia, ac si contra dictos possessores aliqualis modo praemisso mota non fuisset. Et nihilominus impetrantes praedicti, ad ambita beneficia hujusmodi obtinenda, censeantur perpetuo inhabiles, necnon vocatis partibus omnia damna, interesse, & expensas persolvere teneantur, ac omnibus & singulis beneficiis Ecclesiasticis, per eosdem impetrantes obtentis, in triennio suspensos invenerint. Quibus, si se in eis propria temeritate ingesserint, ipso jure privati sint, ac calumniosi de perjurio, juxta canonicas sanctiones, puniantur. Decernentes novas provisiones super impetrationibus praedictis pro tempore, etiam antequam dicti octo dies elapsi fuerint, sic, in quorum favorem emanaverint, in fraudem hujusmodi constitutionis non suffragari. Et si iis, qui impetrationes modo praedicto fecerint, beneficia sic impetrata resignaverint, quandocunque id fecerint, illis, quibus de beneficiis hujusmodi per resignationem de eis factam & admissam provisum fuerit, praesenti constitutioni subjacere, & in eodem statu, in quo dictus resignans tempore hujusmodi resignationis erat, quoad hoc censeri & esse.

DE RESERVATIONIBUS.

TITULUS XI.

CAP. I.

Beneficia Sedi Apostolicae reservata quovis modo vacantia, & vacatura, semper manent affecta, & summi Pontificis dispositioni subdita.

Paulus II.

CUm nonnulli Romani a Pontifices per diversas eorum constitutiones, quas suo tempore duntaxet durare voluerunt, quaecunque beneficia Ecclesiastica, quae sui & sanctae Romanae Ecclesiae viventium, & tunc existentium Cardinalium familiares, continui commensales obtinebant, & in posterum obtinerent, eorum familiaritate durante, etiam si ab ipsa familiaritate per obitum Cardinalium eorundem vel alias recessissent, necnon quae etiam fructuum & proventuum Camerae Apostolicae debitorum collectores, & qui ipsorum praedecessorum temporibus sua officia exercerent, nec sub-collectores, durantibus eorum officiis obtinebant, ac in quibus vacaverint, cum irritantis appositione decreti: & deinde praedecessoribus ipsis sublatis de medio, in eorum beneficiorum occurrentibus vacationibus, inter utriusque juris interpretes, etiam officiales Romanae Curiae, saepenumero haesitatum extiterit, an beneficia hujusmodi, propter reservationem & decretum praedicta, reservata vel affecta remanserint, ita quod nullus praeter Roman. Pontif. de illis disponere potuerit, seu possit: reservatione & decreto obsistentibus supradictis. Ac propter ambiguitatem hujusmodi, varias quoque jurisperitorum opiniones & disceptationes ipsas, advertentes plerumque pro reservatione & affectione praemissis, interdum vero econtra pronunciatum & diffinitum fore. Nos, qui vigiles more pastoris, semper his maturo providendum esse consilio non indigne censuimus: & propterea in singulis casibus, super quibusvis beneficiis Ecclesiasticis, eandem ambiguitatem quomodolibet concernentibus, usque ad nostrum beneplacitum supersedere mandavimus: cupientes, quemadmodum nostro incumbit officio, dubiis hujusmodi finem imponere, subditorum dispendiis, & ne lites fiant penitus immortales, de opportuno remedio providere, felicis recordationis Urbani quinti, Gregorii IX. & Bonifacii VIII. Romanorum Pontificum etiam praedecessorum nostrorum, qui ad submovenda altercationum fomenta, & ambiguitates hujusmodi lucidandas, declarationes similes per suas literas ediderunt, vestigiis inhaerendo, ac provide considerantes effectum, per reservationem manusque appositionem eorundem praedecessorum in dictis beneficiis in esse productum, per obitum nequaquam veniens debere revocatum, Romani quoque Pontificis manus appositionem praedictam, tanta efficacia, tantaeque virtutis existere, ut si & literae Apostolicae super provisionibus beneficiorum aut de providendo mandatis, in quibus decretum, & reservatio hujusmodi apponuntur, ne aliqua causa suum debitum non sortiantur effectum, facultatem tamen providendi de beneficiis taliter reservatis, quibuscunque aliis fuisse ademptam, hujus perpetuo & irrefragabilis constitutionis edicto, de venerabilium fratrum nostrorum sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium consilio, omnia & singula beneficia Ecclesiastica saecularia, & cujusvis ordinis regularia, etiamsi praepositurae, canonicatus, praebendae & praebendae, dignitates, personatus, administrationes, vel officia fuerint, & ad illa consueverint qui per electionem assumi, eisque cura immineat animarum, ut praemittitur reservata, & per Romanos Pontifices successores nostros canonice intrantes in posterum reservanda, ubi quovis modo vacantia, & in antea vacatura, per hujusmodi reservationem, & decretum mansisse & remanere semper affecta, nullumque de illis, cum primum hoc de in contigerit, praeter eundem Romanum Pontificem ea vice quovis modo disponere potuisse, sive posse, harum serie decernimus pariter & declaramus, quod tam in pendentibus, etiam per appellationem, quam in futurum super eisdem beneficiis, ut praemittitur, reservatis committendis causis, per dilectos filios, magistros Capellanos nostros, & causarum palatii Apostolici auditores, atque alios quoscunque delegatos, & Judices ubilibet inviolabiliter observari, & secundum praemissa, nec aliter sententiari & diffiniri volumus, atque mandamus eis, & eorum cuilibet, quavis alia super praemissis interpretandi facultate sublata.

CAP. II.

Fructus beneficiorum reservatorum seu affectorum, a die vacationis, usque ad diem provisionis, Apostolicae Camerae adjerebuntur.

Pius IV.

CUpientes malitiae nonnullorum, qui in possessione monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum dispositioni Apostolicae reservatorum pro tempore vacantium, sine justo titulo, ac sine literis Apostolicis, ut illorum fructus durante vacatione hujusmodi usurpent, se intrudere non verentur, occurrere, & Camerae nostrae Apostolicae gravissimis oneribus in aliqua parte sublevandis, quantum cum Deo possumus, consulere, motu proprio, & ex certa scientia, ac matura deliberatione nostris, deque Apostolicae potestatis plenitudine, omnes & singulos fructus, reditus, & proventus, ac jura, obventiones, & emolumenta quaecunque, quomodolibet & qualitercunque nuncupata, omnium & singulorum monasteriorum, etiam consistorialium, & beneficiorum Ecclesiasticorum, cum cura & sine cura, saecularium & quorumvis ordinum regularium, nobis & Sedi Apostol. tam per constitutiones Apostolicas, quam Cancellariae Apostolicae regulas editas & edendas, seu alias quomodolibet, & ex quavis causa generaliter, vel specialiter reservatorum, seu affectorum, in partibus Italiae, in quibus collectores & subcollectores spoliorum, & jurium Camerae Apostolicae praedi-

a Haec constitutio eadem est, quae habetur in extravagant. c. ad Romana. de concess. praeben.

prædictæ esse consueverunt, ac earum civitatibus, & diœcesi. consistentium, per obitum, & alias quovis modo, præterquam per decessum illa obtinentium, pro tempore vacantium a die ipsorum monasteriorum & beneficiorum vacationis, pro rata temporis, usque ad diem provisionis seu commendæ, de eisdem beneficiis & monasteriis per nos faciendæ, de quo per literas nostras sub plumbo, & non aliter, constare debere volumus, eidem Cameræ auctoritate Apostolica, tenore præsentium reservamus, applicamus, incorporamus, & appropriamus, illaque ei reservare, applicata, incorporata, appropriata esse statuimus.

CAP. III.

Menses Apostolicæ sedi reservati, Episcoporum alternativæ residentium non obstant.

Gregorius XIII.

SAnctissimus in Christo Pater, & Dominus Gregorius (divina providentia) Papa XIII. cupiens pauperibus clericis, & aliis benemeritis personis providere, omnia beneficia Ecclesiastica, cum cura & sine cura, secularia, & quorumvis ordinum regularia, qualitercunque qualificata, & ubicunque existentia, in mensibus Julii, Augusti, Octobris, Novembris, Januarii, Februarii, Aprilis & Maji, usque ad quinquennium a die publicationis præsentis constitutionis computandum extra Romanam Curiam, aliàs quam per resignationem quocunque modo vacatura, ad collationem, provisionem, præsentationem, electionem, & quamvis aliam dispositionem quorumcunque collatorum & collatricium secularium, & quorumvis ordinum regularium, (non tamen S. R. E. Cardinalium, aut illorum sub concordatis, inter sedem Apostolicam, & quoscunque alios initis, & per eos, qui illa acceptare & observare debuerunt, acceptatis & observatis, quæ lædere non intendit comprehensorum quomodolibet pertinentia) dispositioni suæ generaliter reservavit. Volens in supplicationibus, seu concessionibus gratiarum, quæ in dictis beneficiis sunt vacantibus, etiam motu proprio fient, de mense, in quo vacaverint, dispositam mentionem fieri, alioquin gratias nullas esse, ac privilegia & indulta Apostolica disponendi de hujusmodi reservationibus nunquam comprehendentur, etiam cum quibusvis derogatoriis, ac fortioribus, efficacioribus, & insolitis clausulis, necnon irritantibus, & aliis decretis, quibusvis personis & collegiis, cujuscunque dignitatis, gradus, ordinis, & conditionis existentibus, quomodolibet concessa, adversus reservationem hujusmodi interior suffragari.

Insuper Sanctitas sua ad gratificandum Patriarchis, Archiepiscopis & Episcopis tantum, ipsis, quamdiu apud Ecclesias aut diœceses suas personaliter resederint duntaxat, de omnibus, & quibuscunque beneficiis Ecclesiasticis cum cura, & sine cura, secularibus, & regularibus, & ad liberam ipsorum dumtaxat, non autem aliorum cum eis dispositionem, seu præsentationem, vel electionem pertinentibus, quæ in antea dictis mensibus Junii, Augusti, Octobris, Decembris, Februarii, & Aprilis extra Curiam ipsam vacare contigerit (dummodo aliàs dispositioni Apostolicæ reservata, vel affecta non fuerint) libere disponendi facultatem concessit. Ac etiam voluit, quod si ipsi in collatione, aut alia dispositione beneficiorum in aliis seu mensibus, videlicet Julii, Septembris, Novembris, Januarii, Martii, & Maji vacaturorum (quæ etiam dispositioni suæ, ut præfertur, reservavit) seu etiam aliorum dispositioni suæ, & dictæ sedis aliàs quomodolibet reservatorum, vel affectorum sese intromiserint, aut quominus provisiones, & gratiæ Sanctitatis suæ de illis debitum effectum consequantur, impedimentum quoquo modo præstiterint, usu, & beneficio prædictæ facultatis eo ipso privati existant, ac collationes, & aliæ dispositiones de beneficiis illius prætextu deinceps faciendæ nullius sint roboris, vel momenti. Illi vero, qui gratiam alternativæ prædictæ acceptare voluerint, acceptationem hujusmodi per patentes literas suo sigillo munitas declarare, & literas ipsas hujusmodi ad Datarium Sanctitatis suæ transmittere teneantur. Quibus ab eo receptis, & recognitis, tunc demum, & non antea uti incipiant gratia supradicta.

CAP. IV.

Reservantur sedi Apostolicæ beneficia omnia propter crimen hæresis vacantia.

Pius Quintus.

CUm ex Apostolatus officio nobis (meritis licet imparibus) credito, cura dominici gregis nobis immineat generalis, & exinde teneamur more vigilis pastoris vigilare, & attentius providere, ut Ecclesiis, monasteriis, & quibusvis aliis beneficiis Ecclesiasticis nunc, & pro tempore propter crimen hæresis vacantibus, & vacaturis tales viri eis præficiantur idonei, qui detestandas, ac nefarias hæreses diabolo disseminante contra veræ, & orthodoxæ fidei puritatem exortas de agro Domini extirpare, & populos sibi commissos ad catholicæ Ecclesiæ unitatem reducere doctrina, verbo, & boni operis exemplo valeant. Præmissorum itaque consideratione inducti, & aliis ad id suadentibus rationabilibus causis nonnullis etiam prædecessorum nostrorum vestigiis inhærendo, motu proprio, non ad alicujus nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de mera nostra voluntate, & deliberatione omnia, & singula beneficia Ecclesiastica cum cura, & sine cura, secularia, & quorumvis ordinum etiam S. Joannis Hierosolymitani, & aliarum quarumvis militiarum regularia, quotcunque, & qualiacunque sint, etiamsi secularia, canonicatus, & præbendæ, dignitates, personatus, administrationes, vel officia in cathedralibus, etiam Metropolitanis, vel collegiatis, & dignitates ipsæ in cathedralibus etiam Metropolitanis post pontificales majores, seu collegiatis Ecclesiis hujusmodi principales. Regularia vero beneficia hujusmodi, monasteria etiam consistorialia, prioratus, præpositurę, præpositatus, dignitates etiam conventuales, personatus, administrationes, vel officia etiam claustralia, ac hospitalia, & præceptoriæ, & aliàs quomodocunque qualificata fuerint, ordinationi, & dispensationi nostræ, & sedis Apost. hac perpetuo constitutione valitura auctoritate Apost. tenore præsentium reservamus, Declarantes omnes, & quascunque impetrationes de beneficiis, ut præfertur, quomodocunque qualificatis certo modo in futurum faciendas, & obtinendas, beneficia hujusmodi propter hæresim vacantia, & in futurum vacatura, non comprehendere, nisi specialiter, & dispositive vacationis modus propter crimen hæresis expressus fuerit, & illum nullo modo sub quibusvis clausulis, & decretis comprehendi, quantumcunque generalibus, in quibusvis gratiis, & concessionibus per nos, & Rom. Pont. successores nostros hactenus, etiam per Fiat signatis, & concessis, ac decernentes omnes, & quascunque impetrationes, de quibusvis beneficiis, ut præfertur, qualificatis hactenus factas, & obtentas, nisi earum vigore in judicio per impetrantes arumen hujusmodi deductum fuerit, & super eo sententiam favorabilem obtinuerint, aut dictorum beneficiorum possessionem assequuti fuerint, ad revocationem hujusmodi propter crimen hæresis se non extendere, & illum nominatim comprehendere decernimus. VI. Cal. Feb. 1566.

CAP. V.

Dispositio beneficiorum personis prohibitis propter genus aut hæresim, & a fide defectionem irrita est, & ad Pontificiam reservationem refertur.

Gregorius XIII.

IN Ecclesiis præsertim insignibus hoc magnopere curandum est, ut Sacerdotes, & personæ salubribus earum institutis convenienter ordinentur: quod quantum in nobis est, enitimur, atque eos ab illis repellendos in primis contendimus, qui propter genus, aut hæresim, & a fide apostasiam, sive propria, sive sturpis, sive cognatorum vitio contaminati, per canonicas sanctiones, aut statuta ab hac sede firmata, aut Apostolica privilegia prædictis Ecclesiis prohibentur. Sed nobis negotiorum magnitudine distentis, hujus generis nonnulli ad illarum Sacerdotia frequenter obrepunt, inter quos quidam existimationis suæ prodigi, etsi se ab illis expulsum iri sciunt, ipsa tamen inconcessa præsumunt, ut inde vel permutatione, aut quoquo pacto beneficium, pensionem, aut quid aliud extracturos. Nos malum hoc, quo dictæ Ecclesiæ sæpius divexantur, penitus evellere volentes, præsentium auctoritate decernimus, omnes, & quæque Apostolicæ, necnon legatorum dictæ sedis, & aliorum omnium, ab ea facultatem disponendi habentium, ac etiam ordinarias dispositiones dignitatum, præbendarum, beneficiorum, & officiorum ejusmodi Ecclesiarum, in quascunque personas sic infectas, & per hujusmodi sanctiones, seu statuta, vel privilegia, ut præfertur, inhabiles, atque effectum non habere, personasque hujusmodi, illarum possessionis usu & commodo carere, beneficiaque ipsa ut prius, vacare, & quæ ex illis tempore dispensationis Apostolicæ prædictis personis, illi reservata fuerint aut affecta, sub eadem reservatione, vel affectione manere, & tam illa, quam etiam omnia alia non reservata neque affecta, de quibus ab ipsa sede, ac legatis, & aliis facultatem habentibus prædictis, in hujusmodi personas quomodocunque dispositum fuerit, ad novam Romani Pontificis dispositionem duntaxat pertinere, eaque ab aliis idoneis ab ipsa sede duntaxat, libere impetrari posse. Impetrationes tamen, ac etiam motu proprio concessiones, nisi modus vacationis, necnon causa ac decretum hujusmodi, conditionaliter, aut per æquipollens, sed definite, nominatim, ac dispositive in illis exprimantur, omnino non valere. Ab ordinariis vero (cessantibus reservationibus, vel affectionibus Apostolicis) pro tempore collata, devolutioni, juxta Lateranensis statuta Concilii subjacere, necnon irritum & inane, quicquid secus per quoscunque, scienter vel ignoranter contigerit attentari. Reservationibus Apostolicis fructuum, pensionum, & aliarum rerum hujusmodi beneficiorum, in personas idoneas, etiam de hujusmodi contaminatorum consensu factis, eisdemque ab illis interim præstitis vel solutis, nihilominus valituris. Romæ Idib. Novemb. 1580.

CAP VI.

Provisi de beneficiis reservatis sedi Apostolicae, ejusdem auctoritate inscia, pro malae fidei possessoribus habentur.

Clemens V.

ADmonet nos incumbentis nobis pastoralis officii cura, ut non solum nobis, sed etiam cunctorum Christi fidelium, & praesertim Ecclesiasticarum personarum profectibus diligenter intenti, illorum occurramus dispendiis, & quae in cujuscunque ipsorum praejudicium sine onere, quavis etiam auctoritate prodiisse comperimus, salubriter reformemus. Sane dudum ad nostram pervenit notitiam, qualiter nonnulli Archiepiscopi, & Episcopi ac Ecclesiarum Praelati, nonnulli etiam Principes, & domini temporales inclytae nationis Germanicae, post miserabilem orbis direptionem, collationes, & dispositiones beneficiorum Ecclesiasticorum, nobis & sedi Apostolicae, etiam virtute concordatorum b, inter sedem, & nationem praefatas reservatorum, temere usurpare praesumpserint, ac collationes, & dispositiones nostras, & dictae sedis de illis factas, admittere contempserunt, nedum in nostrum, & ipsius sedis vilipendium, sed etiam in jurium nostrorum, & ejusdem sedis, ac illorum, quibus de ipsis beneficiis providimus, aut in quorum favorem alias disposuimus, seu provideri, & disponi mandavimus, grave praejudicium. Nos, qui a dictis concordatis, quae olim Romanae Ecclesiae, & dictae nationis hominibus, pro ipsius Ecclesiae unione, ac pace, & tranquillitate, inter Ecclesiam & nationem praedictas, perpetuo solidandis & conservandis, laudata, conclusa, & accepta fuerunt, nullatenus recedere intendimus, ne dicti praesumptores, & contemptores, aut per eos in dictis beneficiis intrusi, ex hujusmodi temeraria praesumptione gloriari valeant, neve ipsi intrusi, ex adulterinis eorum titulis, aliquem fructum reportent, nec illis, quibus de beneficiis praedictis per nos aut dictam sedem, seu ejus auctoritate provisum extitit, & in futurum providebitur, per alicujus temporis fluxum, seu aliquam patientiam, vel toleratiam praejudicium, fiet aut factum censeatur, ex pastoralis officii debito providere volentes, ac concordatis praedictis firmiter inhaerentes, motu proprio, & ex nostra matura deliberatione, ex certa scientia auctoritate Apostolica, de Apostolicae potestatis plenitudine, tenore praesentium declaramus, praenofas collationes, & alias dispositiones, de quibuscunque beneficiis Ecclesiasticis, cum cura & sine cura, nobis & dictae sedi, ut praefertur, reservatis, per Archiepiscopos, Episcopos, Praelatos, ac seculares Principes, & dominos quoscunque dictae nationis, seu ad eorum praesentationem, vel nominationem, etiam per ordinarios ipsorum beneficiorum collatores, a tempore dictae direptionis, citra contraque tenorem, & formam dictorum concordatorum quomodolibet factas, & in posterum faciendas, personis, quibus aut in posterum fient, nisi sint per nos, aut nostra, vel dictae sedis auctoritate approbatae, nullum titulum vel colorem ipsis beneficia possidendi tribuisse, aut in futurum tribuere, sed & illos pro malae fidei possessoribus, & mere intrusis, ab omnibus haberi & censeri, ac fructus per eos ex beneficiis hujusmodi perceptos, & percipiendos, nullo unquam tempore suos facere, sed ad illorum restitutionem in utroque foro efficaciter obligatos esse, & ad illorum restitutionem, ad eorum quorum interest, seu etiam fisci nostri instantiam, omnibus viis juris, & remediis compelli posse, & debere, & eos nullo unquam tempore, beneficium regulae de annali, & triennali pacifico possessore gaudere potuisse aut posse. Illis vero, quibus eadem beneficia per nos, aut auctoritate nostra, vel dictae sedis, tenore & forma concordatorum hujusmodi servatis collata, seu commendata sunt, aut in futurum conferentur, vel commendabuntur, necnon Ecclesiis, & locis Ecclesiasticis, ac Collegiis, quibus perpetuo vel ad tempus eadem auctoritate unita sunt, aut in posterum unientur, ac omnibus illis, qui in executione literarum Apostolicarum eis concessarum, per constitutiones, seu mandata Archiepiscoporum, Episcoporum, Praelatorum, principum, vel dominorum praedictorum, hactenus quomodolibet impediti fuerint, aut in posterum impedientur, dictas regulas, quaecunque temporis fluxum, seu patientiam vel tolerantiam minime obstare debere, quo minus contra dictos intrusos, & intrudendos quocunque tempore judicialiter experiri valeant.

b Concordata reservationum edidit Nicolaus V. nationi Germanorum 1447. 14. Cal. April. cum Friderico Imper. aliisque Ecclesiasticis, & secularibus loci Principibus.

DE PENSIONIBUS.

TITULUS XII.

CAP. I.

Reservari pensiones non debent in diminutionem Monasteriorum, & Ecclesiarum regularium.

Leo Decimus, *in Concilio Lateranensi.*

QUoniam Ecclesiis Monasteriorum absque aliquo fructuum diminutione provideri decet, ut tam dignitati praesidentium, quam Ecclesiarum, & aedificiorum necessitati consulatur, decernimus pariter ac statuimus, ut super earundem Ecclesiarum fructibus pensiones, minime reserventur a, nisi ex resignationis causa, aut etiam alia, quae in secreto nostro consistorio justa, probabilis, & honesta habita fuerit.

a DD. in cap. praeterea. 23. de jure patron. sent. in cap. suggest. 8. de decimis.

CAP. II.

Laici, & qui caelibatum sacris ordinibus annexum non colunt, beneficiorum pensionibus jure frui nequeunt.

Pius V.

LAici extra conjugium & in caelibatu viventes, ac bigami & clerici conjugati, nullas novas pensiones aut fructus, aut omnino alias res Ecclesiasticas habeant, nec ipsi etiam qui conjugati non sunt, si ad primas aut alias nuptias transierint, antiquas deinceps percipere. Clerici vero, & alii matrimonium etiam cum unica, & virgine contrahentes, postquam illud contraxerint, nec antiquas retinere, nec novas assequi possint, sed nec illi laici, nec clerici privilegio transferendi pensiones, fructus aut alias res hujusmodi de caetero potiantur. Decernentes omnem transferendi facultatem ex nunc, antiquas vero pensiones, & alias reservationes tam laicis, quam laicis concessas, & quas ipsos clericos habere contigerit, per futurum contractum matrimonium hujusmodi extinctas esse, Rom. 3. Id. Septemb. 1568.

DE UNIONIBUS BENEFICIORUM.

TITULUS XIII.

CAP. I.

Parochialium perpetuo unitarum piis locis portio assignanda Vicariis, non sit major centum, nec minor quinquaginta scutorum.

Pius V. *Ex Concilio Tridentino.*

AD Exequendum pastoralis officii debitum, vigilantibus studiis intendentes, ad ea, per quae cathedralium, aliarumque Ecclesiarum, necnon Monasteriorum, beneficiorum, seu collegiorum, ac aliorum piorum locorum prospero profectui, divinique cultus augmento, & opportunae congruaeque sustentationi parochialium Ecclesiarum eisdem unitarum flatui feliciter dirigendo, & personarum in illis curam animarum exercentium utilitati recta, & provida moderatione consuli, & salubriter provideri valeat, libenter interponimus nostrae sollicitudinis partes. Hinc est quod nos, ad quorum aures (quod non sine animi nostri molestia referimus) pervenit, nonnullos ex venerabilibus fratribus nostris, Patriarchis, Archiepiscopis & Episcopis, in deputandis Vicariis, ac in assignatione portionum, Vicariis perpetuis parochialium dictis Ecclesiis, Monasteriis, beneficiis, collegiis, vel locis piis perpetuo unitarum, ex Concilio Tridentino a facienda, ita modum excessisse, ut parum aut nihil ex fructibus, redditibus & proventibus parochialium Ecclesiarum sic unitarum, Ecclesiis, Monasteriis, beneficiis, collegiis, aliisve locis piis remanserit, ob idque multae ortae sint super hoc controversiae circa interpretationem dicti Concilii.

a De portionibus assignandis Vicariis perpetuis habes decret. Conc. Trid. sess. 7. c. 5. Et de unionum forma. c. 9. sess. 14. & sess. 24. c. 13. & 15. de reform.

Nos ad eas tollendas animum intendentes, considerantesque uniones ipsas ideo a praedecessoribus nostris factas esse, ut ex redditibus & emolumentis beneficiorum unitorum, Ecclesiis Monasteriis, collegiis, beneficiis, & locis piis, quibus illa uniuntur, facilius onera eisdem incumbentia supportentur, & promptius a ministris Ecclesiasticis in eisdem divina officia celebrentur, hospitalitas servetur, aliaque charitatis opera exerceantur, ac etiam, ut nihilominus cura animarum dictarum parochialium laudabiliter exerceretur, motu proprio, & ex certa nostra scientia, auctoritate Apostolica, hac nostra perpetuo valitura constitutione statuimus, & ordinamus, ac declaramus, quemadmodum etiam de ipsius Concilii mente fuisse colligimus, Patriarchas, Archiepiscopos & Episcopos praelatos, in assignatione portionis ipsis Vicariis perpetuis ex praedicto Concilio ipsorum Praelatorum arbitrio facienda, ita se continere & arbitrari debere, ut non major centum, nec minor quinquaginta scutorum annuorum summae, computatis omnibus etiam incertis emolumentis, & aliis obventionibus communiter percipi solitis, eis omnino assignetur, nisi Vicariis temporariis solitum fuisset plus assignari, sive in quantitate aut quota fructuum, pecuniaque numerata, fundo seu alia re stabili portio hujusmodi constituatur, cujuscunque valoris parochialis Ecclesia unita fuerit, & habita etiam ratione redituum & onerum loci, cui parochialis ipsa unita fuerit, ita quod portiones ultra vel infra dictas summas scutorum centum, & scutorum quinquaginta hactenus assignandae, quoad excessum & defectum hujusmodi nullius roboris & momenti existant, & ad summas praedictas reductae & auctae respective censeantur, nisi tamen valor census ipsius parochialis unitae habita ratione (ut praefertur) minor sit quinquaginta scutis, quo casu portio assignata vel assignanda Vicario perpetuo, non debeat excedere summam nonnaut

valoris dictæ parochialis, sed sufficiat, quod omnes fructus ejus duntaxat attribuantur ipsi Vicario perpetuo.

Et quoniam iniquum esset, eos, qui commodis privantur, eadem onera, quæ prius sustinebant, debere sufferre, volumus & statuimus, quod Ecclesiæ, Monasteria, collegia, beneficia, & pia loca hujusmodi, in quorum perpetuis Ecclesiis easdem contingat Vicarias prædictas erigi, pro quantitatibus fructuum ipsis Vicariis perpetuis assignatorum, ad solutionem quindenniorum, quam nobis & Cameræ Apostol. solvunt, ulterius non teneantur, sed eis detractio fiat ad ratam eorum, quæ de fructibus dictarum parochialium percipiuntur: ita tamen, quod Vicarii perpetui, qui pro tempore deputabuntur, teneantur recipere a Sede Apostolica novam provisionem suæ deputationis, & solvere annatam proportione fructuum, redituum & proventuum eorumdem sibi assignatorum, & expedire literas Apostolicas, nec alias ad possessionem dictarum Vicariarum perpetuarum, & servitium earumdem parochialium admitti possint, nisi soluta annata, & expeditis literis Apostolicis novæ provisionis, ut præfertur: alioquin integrum quindennium solvi debere, nec Vicarii prædicti antea tuta conscientia fructus percipere possint. Volumus insuper, & ita mandamus, quod dicti Vicarii perpetui non ad liberam ordinariorum electionem, sed ad nominationem illorum, in quorum Ecclesiis unitæ ponantur, cum ipsorum ordinariorum, seu eorum Vicariorum, prævio examine approbatione deputentur. Et si dictæ parochiales unitæ erant Monasteriis regularium mendicantium, possint a superioribus dictorum Monasteriorum nominari ex ipsis mendicantibus, quos si ordinarii prævio examine, per se aut eorum Vicarios faciendo, idoneos ad earum animarum exercendam invenerint, & ita pro idoneis approbaverint, teneantur in Vicarios, ad nutum tamen superiorum suorum amovibiles, deputare. Idemque etiam servetur in regularibus Monachis tantum, dummodo in ea parochiali, in qua unus ex eis Monachis fuerit, servata forma prædicta, Vicarius deputatus, habitent cum eo saltem quatuor alii ex dictis Monachis.

DE RESIGNATIONIBUS, ET PERMUTATIONIBUS.

TITULUS XIV.

CAP. I.

Legitima beneficii resignatio, omnem temporis, & personarum dolum excludens, certo dierum spatio ante obitum fieri debet.

Innocentius VIII.

PRæsumimus resignationes fictas & non vere fieri, si illi, qui literas facultatis & licentiæ, cum clausula *etiamsi commutationum seu simpliciter in eorum favorem resignationum beneficia Ecclesiastica, dispositioni Apostolicæ generaliter reservata existant*) habent, & personæ compermutantes cum eis, seu simpliciter in eorum favorem resignantes, resignata per eos beneficia quatuor mensibus a (a) ante resignationes ipsas pacifice non possederint, vel ipsi resignantes, intra mensem post resignationes ipsas, morte præventi fuerint, si tamen tempore resignationum, seu permutationum earundem infirmi erant, ex infirmitate, de qua decesserint.

> a *Beneficia nisi certo tempore ante mortem fuerint resignata, resignatio, quam mors non sequatur, facta, tanquam fraudulenta & fraudis præsumptione gravata, non subsistit, ut est in reg. cancell. de infir. resig. intra xx. dies. Quo regula quo pacto sit intelligenda, latius explicant Gomesius & Rebuffus.*

CAP. II.

Resignationes & jurium concessiones infra quod tempus publicari debeant.

Gregorius XIII.

HUmano vix judicio ita bene quicquam, & providenter sanciri potest, quin usus sæpe aperiat, doceatque id, quod salubre fore credebatur, minus experiundo prodesse: quod in illis constitutionibus, quas ad prohibendas simulatas, occultasve beneficiorum Ecclesiasticorum resignationes, diversi Romani Pontif. molestiarum ediderunt, & fel. record. Pius Papa V. prædecessor noster, novissime promulgavit, cognoscimus accidisse. Nos hoc malum prout occasio necessitasque postulat, coercere volentes statuimus, ut posthac omnes & quæcunque resignationes, etiam causa permutationis, ac commendarum, & etiam literis Apostolicis non confectis, & possessione non habita, necnon litis & jurium quorumcunque cessiones, ac retrocessiones, quæ deinceps de quibuscunque beneficiis Ecclesiasticis, in nostris, seu Rom. Pontif. pro tempore existentis manibus, ac etiam coram Notario publico & testibus fient, & a nobis, vel illo, seu nostro, vel illius mandato admittentur, & super eis provisiones, & aliæ quæcunque alia dispositiones, sive temporales, seu perpetuæ, aut ad hoc mandata Apostolica, sub quacunque forma, & quibuscunque etiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, ac privilegiis quæcunque privilegio suffultis, facta publicari debeant cum literis Apostol. desuper confectis, intra sex (b) menses, si beneficium citra montes fuerit, ultra vero intra novem, a data concessionis gratiæ, non autem a die præstiti super eo consensus numerandos, etiam si postea concessio gratiæ hujusmodi ex quavis causa, diversisque subsequentibus datis, ac quotiescunque & quovis modo reformata, & valida reddita fuerit, pluresve, & quotquot in alium, vel alios cessiones, ac etiam in ipsummet primum resignantem, vel cedentem retrocessiones, termino prædicto nondum elapso, intercesserint, ita ut unicus dumtaxat terminus omnibus his successivis cessionibus ac retrocessionibus decurrat, ut qui postremus gratiam habuerit, publicationem hujusmodi facere, cæteraque omnia hic subscripta intra eundem terminum præstare teneatur. Ipsa autem publicatio in cathedrali, & in beneficii Ecclesia, vel Ecclesiis, si in pluribus illud sit, fiat, ibique dum frequens populus ad Missarum solemnia convenerit, palam omnibus, literæ Apost. prædictæ earumve transumptum authenticum exhibeatur, claraque & intelligibili voce resignatio seu cessio hujusmodi, ac beneficii qualitas, & invocatio, nomenque, & cognomen resignantis seu cedentis, ac illius, in cujus favorem gratia hujusmodi facta est, pronuntientur, ita ut hæc omnia possint ad notitiam omnium ibi assistentium verisimiliter pervenire, scriptaque de his omnibus exemplo collato valvis utarumque Ecclesiarum affixum relinquatur. Si vero Ecclesia beneficii ruralis sit, aut populo, conventuque careat, eo casu in parochiali, intra cujus parochiæ limites beneficium ipsum consistit, & in cathedrali Ecclesia, vel si locus bello, seu peste, aliisve manifestis periculis subjaceat, tunc in proxima parochiali, ac etiam in cathedrali Ecclesia, vel si aditus accesserit, aut utramvis, minime sit securus, in alia cathedrali vel parochiali viciniori periculorum immuni, publicatio hujusmodi peragatur. Is quoque, in quem disponi vel mandari de beneficio, etiam litigioso, vel accedente non possesso, sub quacunque forma contigerit, possessionem beneficii intra dictum tempus, vigore literarum Apostolicarum desuper confectarum, nec alias apprehendere debeat, & si propter litem, aut aliud legitimum impedimentum nequiverit, saltem literas Apostolicas una earum publicatione, si tunc facta erit, Judici, seu executori illarum, vel aliis, ad quos pertinet, per se vel procuratorem suum legitimum, intra idem tempus præsentare, & apud illum vel illos pro ipsarum literarum executione instare, & possessionem hujusmodi instanter petere teneatur. Cæterum modus & forma hic tradita semper & ubique debeat observari, nec aliis, vel æquipollens ullo modo committi, in omnibus hujusmodi resignationibus, cessionibus quorumcunque beneficiorum, tam regularium quam secularium. Quod si quicquam prædictorum omissum fuerit, dictis terminis utcunque modo sint irritæ & inanes. Dat. Rom. Non. Jan. 1583.

> b *Hi menses computari debent a die supplicationis, non a die consensus, quamvis Gomes. asserat a tempore consensus computandos. q. 7. Par. consl. 143. Christian. Rossin. de benefic.*

CAP. III.

Resignationes legitimis de causis tantum admitti debere.

Pius V.

QUanta Ecclesia Dei incommoda omni tempore attulerit, & nunc quotidie magis afferat, ministrorum in eam ingressus c vitiosus, jam late perspiciant, & cum maxime expendunt Præsules omnes & Pastores, quando hæc pernicies cæterarum omnium maxima, tam multas nobis Ecclesiæ implevit. Quia vero hoc malum, cum in cæteris frequens, tum maxime in beneficiorum, & officiorum Ecclesiasticorum dimissione admittitur, nemini molestum esse debet, quod perinde de reprimendis quotidianis fraudibus, quæ hac in re frequentiores internoscuntur, certam aliquam rationem tandem inituri, officii nostri partes, in prohibenda omnibus interim resignationum hujusmodi receptione, paulo severius interposuerimus, omnesque beneficiorum interim resignandorum dispositiones, quæ fierent, in irritum revocaverimus, ac etiam decreverimus, nullum per eas in illis jus, neque titulum, vel coloratum, tam in petitorio, quam in possessorio, ipsis provisis tribuere, quin etiam eos, ad illa deinceps obtinenda, perpetuo inhabiles fore: collatores vero alios in illorum dispositione, etiam tanquam devolutionis jure, sese interponere non posse, sed de eis, ut vere vacantibus, sive per Romanos Pontifices, sive alios collatores eorundem superiores, ut præventum esset, libere provideri.

> c *Meritis suffragantib. non ambitu provehi debent & ad beneficia & sacr. limine ingredi, c. nullus vaque e. 1. in script. 8. q. 1.*

Nunc autem intendentes institutum hoc nostrum, quo sanctuarium Domini cupimus illibatum auctore Domino prosequi, ac simul, quantum in nobis est, cavere, ne resignationes ipsæ dehinc pro cujusque arbitrio, nullisque, vel certe levibus causis, passim & temere admittantur, prohibitionem, & alia prædicta ac cætera omnia, nostris super hoc literis contenta, certo ius relaxamus, ut posthac Episcopi, & alii facultatem habentes, eorum duntaxat resignationes recipere & admittere possint, qui aut senio confecti, aut valetudinarii, aut corpore impediti, vel vitiati, aut criminis obnoxii, eversisque Ecclesiasticis irretiti, aut nequeunt, aut non debent Ecclesiæ, vel beneficio inservire, seu qui unum aliud, vel plura beneficia obtinuerint, vel quos ad aliud contigerit promoveri, religionem quoque ingressuri, vel matrimonium contracturi, si iterum postea id re ipsa exequentur, denique eos quia ex aliis casibus acciderit, qui constitutione felicis recordationis Innocentii Papæ III. de dimittendis cathedralibus Ecclesiis edita continentur. Qui etiam ob capitales inimicitias nequeunt, vel non audent in loco beneficii residere secure. Sed nec horum ullus sacro ordini mancipatus, nisi religionem ingressurus, valeat ullo modo beneficium vel officium Ecclesiasticum resignare, nisi aliud ei sit, quo in vita possit commode sustentari. Ad hæc beneficiorum permutationes admittere, quæ canoni-

nonicis sanctionibus, & Apostolicis constitutionibus permittuntur. Caveant autem Episcopi, & alii prædicti, itemque omnes electores, præsentatores, & patroni tam Ecclesiastici, quam laici, quicunque sint, ne verbo quidem aut nutu, vel signo, futuri in hujusmodi beneficiis & officiis successores, ab ipsis resignantibus, aut aliis eorum significatione vel hortatu designentur, aut de his ussumendis promissio inter eos, vel etiam intentio qualiscumque intercedat. Cæterum præcipimus atque interdicimus, ne ipsi Episcopi, aut alii collatores, de beneficiis & officiis resignandis prædictis, aut seis, aut administrationem consanguineis, affinibus vel familiaribus, etiam per fallacem circuitum multiplicatarum in extraneos collationum, audeant providere: quod si secus, ac etiam quicquid præter vel contra formam prædictorum fuerit a quocunque temere attentatum, id totum eo omni vim & effectum decernimus non habere. Qui vero contrafecerint, ut in eo quo deliquerint puniantur, a beneficiorum & officiorum collatione, necnon electione, præsentatione, confirmatione, & institutione, prout cuique competierit, tam diu suspensi remaneant, donec remissionem a Rom. Pont. meruerint obtinere, & qui talia beneficia seu officia receperint, eos prædictæ pœnis volumus subjacere. Et nihilominus in eos, qui sic suspensi, conferre, eligere, præsentare, confirmare, vel instituere, ausi fuerint, excommunicationis, quoad personas, quo vero ad capitula, & conventus, a divinis suspensionis sententias ipso facto promulgamus. Romæ Cal. April. 1568.

CAP. IV.

Consensus qui præstari debet in beneficiorum resignationibus, quo pacto notetur, & computetur in libris Cameræ Apostolicæ.

Clemens VII.

SAnctissimus in Christo pater, & D. N. D. Clemens, divina providentia Papa VII. Constitutionem suam de consensibus in Cancellaria, vel Camera Apostolica extunc de cætero præstandis, quoad materiæ Franciæ infra tres menses, in aliis vero infra quindecim dies, a die extensionis eorundem consensuum computandos, in libris solitis, & authoritate annotandos, ad obviandum fraudibus, quæ in retardatione annotationis consensuum hujusmodi committebantur, nuper editam declarando, voluit, quod dicta tempora, non a die extensionis consensuum in dictis libris, cum ipsa constitutio sic nihil operaretur, nec per eam dictis fraudibus in aliquo obviaretur, sed a die præstationis eorundem consensuum, intelligi debeant. Et quoniam nonnunquam præstantur consensus super supplicationibus nondum ad registrum missis, seu adhuc penes Datarium suum existentibus, & notarii non possent tales consensus in dictis libris annotare, nisi videant hujusmodi supplicationes registratas seu expeditas, & sæpe labuntur dicta tempora, antequam ipsæ supplicationes ad registrum mittantur seu expediantur, voluit & declaravit, quod tunc & eo casu dicta tempora a die, qua Datarius hujusmodi supplicationes ad registrum, vel summistam miserit, computari debeant, diem autem missionis hujusmodi de cætero annotabit Datarius, pro tempore in calce supplicationum consensum aliquem requirentium, per hæc verba videlicet: *Missa die tali N. Datarius*: quæ verba voluit ad plenam probationem missionis prædictæ sufficere. Præterea voluit, quod notarii, de talibus consensibus rogati, in annotatione illarum in dictis libris facienda, teneantur de die missionis hujusmodi sicut de data supplicationum, expressam mentionem facere, ut die præstationis consensuum, & die missionis supplicationum hujusmodi simul junctis, ex illorum inspectione evidenter appareant ipsi consensus infra tempora prædicta in dictis libris annotati, & notarii requisiti de cætero ad ponendum aliquos consensus in libris prædictis, si ex inspectione dierum præstationis consensuum, ac missionis supplicationum, viderint dicta tempora adnotandum consensus, ut præfertur, præfixa esse lapsa, consensus tales in dictis libris annotare nullatenus præsumant, sub pœnis dicta prima constitutione contentis. Et nihilominus annotatio de illis sic extra tempora prædicta pro tempore facta, ipsique consensus sic annotati, viribus omnino careant, nullius que sint roboris, vel momenti. Narrative quoque per verbum Hodie vel Nuper, in literis Apostolicis super materiis, ad quarum expeditionem consensus aliquis requiritur, pro tempore expediendis posita, contra præmissa minime attendi debeat, nec aliquem effectum operatur.

CAP. V.

Beneficiorum fraudulentæ permutationes prohibentur.

Pius IV.

SAnctissimus in Christo Pater, & Dominus noster, Dominus Pius, divina providentia Papa IV. ad cujus aures pervenit, nonnullos beneficia Ecclesiastica per eos obtenta, in amicorum aut alias sibi gratarum personarum favorem, etiam in ordinariorum aliorum collatorum ma-

nibus, contra juris dispositionem resignare cupientes, certam fictæ permutationis formam excogitasse, per quam se beneficia hujusmodi ex causa permutationis, alias de jure approbatæ, pro quodam imaginario, nec usquam reperibili beneficio (quod beneficium de Pertica, seu alio nomine vocant) illud per suppositivum compermutantem suum obtinere asserentes, & non alias, in dictis manibus resignant, talesque resignationes ex causa prætensæ permutationis admitti, ac de suis veris beneficiis, tanquam per dictas resignationes vacantibus, eisdem fictis compermutantibus, seu potius ipsimet compermutantes, ubi provideri procurant, hæc indirecte sua beneficia in aliorum favorem similiter resignando, in sacrorum canonum fraudem, & animarum suarum periculum.

Proinde considerans illud fictitium de Pertica, aut aliter nuncupatum, incertum, incorporeum & inane, nullibique reperibile, ac vere non esse beneficium, ac propterea verum cum eo permutationem fieri non posse (tametsi non desint, qui subtilis potius quam vera ratiocinatione contrarium pertinaciter asseverare nitantur) ac propterea Ecclesiam sanctam cura sua divinitus commissam bene prava abesse, fraudulentoque commento salubriter emundare volens, hac perpetuo valitura constitutione prohibuit, ne quis de cætero tales permutationes simulatas facere, neque beneficium de Pertica, nec aliud hujusmodi fingere, nec locorum ordinarii seu quivis alii resignationem alicujus beneficii, ex causa prætensæ permutationis cum beneficio de Pertica hujusmodi, seu quovis alio quocunque nomine sic dolosa, & in fraudem nominata factam, vel faciendam tanquam meram fraudem sapientem, tanquam certa, & causaliter in favorem alterius factam, ac propterea illicitam admittere præsumant. Decernens omnes, & singulas beneficiorum resignationes, prætextu permutationis hujusmodi, earumque subsecutas admissiones ac provisiones, & alias dispositiones, quavis etiam Apostolica auctoritate faciendas, nullas & irritas, nullius que fore roboris vel momenti, irritum quoque & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

DE FRUCTUUM BENEFICII RESTITUTIONE.

TITULUS XV.

CAP. I.

Susceptos fructus Clericus omittens dicere officium restituere debet.

Leo X. in Concilio Lateranensi.

STatuimus & ordinamus, quod quilibet habens beneficium, cum cura vel sine cura, si post sex menses ab obtento beneficio divinum officium non dixerit, legitimo impedimento cessante, beneficiorum suorum fructus suos non faciat, pro rata omissionis officii, & temporis, sed eos tanquam injuste perceptos, in fabricas Ecclesiarum, ejusmodi beneficiorum, vel pauperum eleemosynas erogare teneantur: si vero ultra dictum tempus in simili negligentia contumaciter permanserit, legitima monitione præcedente, beneficio ipso privetur, cum propter officium detur beneficium. Intelligatur autem officium omittere, quoad hoc, quod ex eo beneficio privari possit, qui per quindecim dies illud saltem bis non dixerit. Deo tamen ultra præmissa debitam omissionis redditurus rationem. Quæ pœna in habentibus beneficia intelligatur toties esse, quoties contra facere convincatur.

CAP. II.

Fructuum omissæ ob neglectas horas canonicas pro rata temporis præteriti officii perpenditur.

Pius V.

EX proximo Lateranensi Concilio a pia, & salubris sanctio emanavit, ut quicunque habens beneficium Ecclesiasticum cum cura, & sine cura, si post sex menses, quam illud obtinuerit, divinum officium legitimo cessante impedimento non dixerit, beneficiorum suorum fructus pro rata omissionis officii, & temporis suos non faciat, sed eos tanquam injuste perceptos in fabricas ipsorum beneficiorum, vel pauperum eleemosynas erogare teneatur. Verumtamen multorum animi suspensione tenentur, cujusmodi rata prædicta ratio sit habenda: Nos huic rei providentius, atque expeditius providere volentes statuimus, ut qui horas omnes canonicas uno vel pluribus diebus intermiserit, omnes beneficii, seu beneficiorum suorum fructus, qui illi, vel illis diebus responderent, si quotidie dividerentur: qui vero matutinum tantum, dimidiam: qui cæteras omnes horas, aliam dimidiam: qui harum singulas, sextam partem fructuum ejusdem diei amittat: modo si aliquis choro addictus non recitans omnibus horis canonicis cum aliis præsens adsit, fructusque, & distributiones forte aliter exigeantur sola præsentia, juxta statuta, consuetudinem, fundationem, vel alias sibi lucratum esse

a Concil. Later. sess. 9. Dominicus de Soto q. 5. art. 6. lib. 10. hoc decretum pendenter interpretatur. Menochius vero de arbit. jud. cent. 5. cas. 460. certo modo hanc pœnam minuere contendit.

prætendat. Is etiam præter fructuum, & distributionum amissionem: item ille, qui primis sex mensibus officium non dixerit, nisi legitimum impedimentum ipsum excusaverit, grave peccatum intelligat admisisse. Declarantes præstimonia, præstimoniales portiones, & qualiacunque beneficia, etiam nullum omnino servitium habentia, obtinentes eum prædictis pariter contineri. At quicunque pensionem, fructus, aut alias res Ecclesiasticas, ut clericus, percipit, eum modo prædicto ad dicendum officium parvum B. Mariæ Virginis decernimus obligatum, & pensionum, fructuum, rerumque ipsarum amissioni obnoxium. Romæ 12. Cal. Octobr. 1572.

CAP. III.

Tempore obitus beneficii fructus transeunt ad successores, non ad hæredes. h. d.

b Vacantium beneficiorum fructus debent converti in Ecclesiæ utilitatem, vel reservari futuro successori. text. in c. quia sæpe. de elect. in 6. cap. si propter. de rescript. eod. lib.

Julius III.

NOstræ intentionis nunquam fuit, quod quivis, quorumcunque beneficiorum b, etiam Episcoporum, Archiepiscoporum, Patriarcharum, & aliorum Prælatorum, etiam Cardinalium, ubilibet, etiam in Romana Curia, aut districtu, pro tempore decedentium, sive ex testamento, per ipsos beneficiatos, etiam vigore facultatum quarumcunque etiam in specie, vel in genere, etiam prætextu quorumcunque capitulorum, ac statutorum, & ordinationum, etiam nostrorum, sub quibusvis tenoribus, & formis, ac alias quomodolibet concessorum conditi, sive ab intestato hæredes, fructus, &c. ac pecunias, & res alias per ipsos sic defunctos beneficiatos, etiam Episcopos, Archiepiscopos, Patriarchas, & alios Prælatos, ac Cardinales, ante eorum obitum non exactos, etiamsi pro tempore ante obitum hujusmodi decursu debeantur, ac eorum solutionis dies beneficiatis, & Cardinalibus viventibus advenerit, & per ipsos beneficiatos, & Cardinales non steterit, quo minus illos exegerint, quinimo omnem pro illorum exactione necessariam diligentiam etiam judicialiter agendo fecerint, quoquo modo exigere, aut etiam sponte oblatos percipere.

FINIS LIBRI PRIMI.

SEPTI-

SEPTIMI
DECRETALIUM
LIBER SECUNDUS.

DE FORO COMPETENTI, ET JURISDICTIONIS ORDINARIÆ POTESTATE.

TITULUS PRIMUS.

CAP. I.

Laicis in Clericos nulla potestas, & ideo Ecclesiasticorum causæ in foro jurisdictionis ordinariæ debent decidi.

Martinus V.

AD reprimandas insolentias transgressorum, eorumque præsumptionem refrænandam, si nervus Ecclesiasticæ disciplinæ lentescet, eorum voluntas proclivior fit ad peccandum, & exemplum impunitatis perniciosius in alios derivatur. Propter quod ad præsidentis officium pertinet sic debitam executionem adhibere justitiæ, quod commissa jam puniat, & committendorum in posterum audaciam interdicat. Sane sicut displicenter accepimus, nonnulli diversorum regnorum, & terrarum Judices, aliique officiales laici, & laicales personæ jurisdictionem in temporalibus exercentes, exercerique facientes, non attendentes, quod laicis in Clericos, & Ecclesiasticas personas, & illorum bona nulla sit attributa potestas, prætextu hujusmodi, quod asserunt in suis dominiis ad se pertinere, coercere via facti, quæ vere, & ficte attentata asseruntur, etiam in quocunque loco sacro, vel religioso, quantumcunque Deo dicato, ex quacunque causa, etiam si ratione delationis corporis Christi, collationis Sacramentorum, & beneficiorum Ecclesiasticorum conditionis factorum, aut aliarum rerum, & bonorum ad Ecclesias & Ecclesiasticas personas pertinentium quomodocunque, etiam si sola negatione vel affirmatione facti intervenerit, & ad eos recurratur, cognitionem ad se spectare, pro eo, quod factum & novitas, quæ prætenduntur, etiam sine aliqua violentia, quamvis in loco spirituali, & in loco sacro sive religioso, ne quod immediate, ut prætenduntur, spiritualiter non assistant, propterea ministros Ecclesiæ, & personas Ecclesiasticas, quantumcunque res, causa, vel occasio, unde dependent & derivantur, piæ, sacræ, vel Ecclesiasticæ sint aut spiritualia, ad forum suum, & ipsarum cognitionem trahunt, & respondere cogunt: necnon procuratores fiscales in curiis temporalibus multoties agere procurant, ad quos (quod deterius est) nonnulli prælati & personæ Ecclesiasticæ, in superbiam & elationem dati, ad superandum & sibi subjiciendum, per tales inventiones & cautelas, alias personas Ecclesiasticas & religiosas, habent plerumque recursum, & propterea in eisdem regnis, & terris, civitatibus, castris, & locis, auctoritas & jurisdictio Ecclesiastica penitus absorbentur; & nihilominus ipsi laici Judices alios laicos in foro Ecclesiastico, super rebus quantumcunque Ecclesiasticis, vel spiritualibus, & concernentibus immediate Ecclesiasticas personas, ne respondeant, & Judicibus Ecclesiasticis, ne cognoscant, inhibitiones fieri sub gravibus pœnis temporalibus faciunt, & procurant, & si secus fecerunt, emendam pecuniariam exactionem exigere, ac vastatores in domibus, & aliis piis locis Ecclesiasticis, & religiosis, inducere, ac loca ipsa, personasque Ecclesiasticas, jocalibus & paramentis Ecclesiasticis, & bonis mobilibus, se alii spoliare, illaque vendere & alienare, fructus quoque & proventus ad temporalitatem ad manus suas ponere, necnon diversas injurias, & molestias reales & personales eisdem personis Ecclesiasticis inferre non verentur, in Dei offensam, animarum suarum periculum, Ecclesiasticæ libertatis dispendium, & plurimorum gravamen, præjudicium & jacturam. Nos igitur adversus talia præsumentium temeritates, remedia apponere, & super his salubriter providere cupientes, ac Concilii *a* Milevitani, ac fel. record. Innocentii Papæ III. prædecessoris nostri constitutionibus super hoc editis, auctoritate Apostolica, ex certa scientia nostra irrefragabili constitutione perpetuo duratura, tenore præsentium statuimus, decernimus, ac etiam ordinamus, quod omnes & singulæ personæ Ecclesiasticæ, seculares & regulares, ordinum quorumlibet, quacunque exemptione suffultæ, etiamsi Patriarchali, Archiepiscopali, Episcopali, Abbatiali, vel alia quavis præfulgeant dignitate, quæ aliam personam Ecclesiasticam, collegium, vel conventum, in actione reali, mixta, vel personali, civili, criminali, etiam occasione cujuscunque summissionis, etiam juramento vallatæ, vel alias ad forum sive judicium laicale, directe vel indirecte, de qua in foro Ecclesiastico ordinari consueverit, possit, vel debeat, de jure, vel de consuetudine, aut alias cognosci, trahere præsumpserit, causam ipsam, & omne jus ei, sive eis, in possessorio vel petitorio, in re vel ad rem, causæ vel occasione hujusmodi quomodolibet competens, eo ipso perdant penitus & amittant, & singulares personæ excommunicationis: capitula vero & conventus suspensionis & interdicti sententias incurrant ipso facto, & si personæ ipsæ, & eis in præmissis adhærentes & servientes, in aliquo rebelles fuerint, & in continenti non obedierint, omnes illas per privationem suorum beneficiorum Ecclesiasticorum quorumcunque, quæ obtinebant, & in quibus, & ad quæ jus quomodolibet competit, & inhabilitationem ad alia in posterum obtinenda coerceri & compelli volumus antedictas. Et nihilominus omnes & singulos Judices & executores, communitates, dominos, laicos, & laicales personas, postquam acceptum fuerit de non jurisdictione eorum, aut evidenter appareat, hujusmodi cognitionem ad eos de jure non spectare, talia præsumentes, & ea fieri mandantes, seu eorum nomine & mandato facta rata habentes, vel eis faciendis dantes auxilium, consilium, vel favorem, cujuscunque præeminentiæ, dignitatis, gradus, ordinis vel conditionis existant, seculares personas, eorum videlicet singulos officiales, quocunque nomine censeantur, & consiliarios, & privatas personas, quæ præmissorum principales perpetratores existerent, excommunicationis sententiam incurrere volumus ipso facto, nullusque ab eisdem sententiis, per alium, quam per Romanum Pontificem, præterquam in mortis articulo constitutus, absolvi valeat, sive possit; & præmissa omnia, non tantum ad futura, sed etiam ad præsentia, & pendentia extendimus, auctoritate memorata; quodque etiam procurator fiscalis causarum Cu. Cameræ Apostolicæ contra culpabiles in præmissis, desuper summaria informatione præhabita, per se, vel alium seu alios, agere & procedere possit & valeat, nihilominus concedentes.

a *Gratian. in c. contumax, 11. q. 1. & in c. futuram, 12. q. 2.*

CAP. II.

Laici Judices, in privilegii & ordinis clericalis injuriam non possunt sine culpa sacrilegii clericos bannire aut relegare.

Urbanus VI.

QUia, sicut displicenter accepimus, nonnulli diversarum partium Principes, Marchiones, Duces, Comites, Barones, & alii nobiles, necnon Potestates, Capitanei, Bajulini, Sabini, Advocati, Rectores, Judices & Consules, aliique officiales & consiliarii civitatum, oppidorum, terrarum, castrorum, & aliorum locorum, aliique laici & laicales personæ, dominium seu jurisdictionem in temporalibus obtinentes, necnon ipsarum civitatum communia, & oppidorum, castrorum, terrarum, & aliorum locorum universitates, non attendentes, quod laicis in clericos, & personas Ecclesiasticas, & illorum bona, nulla sit attributa potestas, nihilominus ministros Ecclesiæ, etiam interdum in dignitatibus constitutos, temeritate propria bannire, seu relegare, aut proscribere non verentur. Nos adversus temeritatem hujusmodi remedium apponere cupientes, omnes & singulos talia præsumentes, & ea fieri mandantes, seu eorum nomine vel mandato facta rata habentes, vel in eis faciendis, dantes auxilium, consilium, vel favorem, si singulares personæ fuerint, cujuscunque præeminentiæ, dignitatis, status vel conditionis existant, eorum videlicet singulos, si vero communitates vel universitates extiterint, omnes & singulos earum communitatum & universitatum potestates, capitaneos, bajulinos, sabinos, advocatos, rectores, judices, consules, & officiales, quocunque nomine censeantur, ac consiliarios, & privatas personas, quæ hujusmodi sacrilegii principaliores patratores existerent, excommunicationis sententias incurrere, necnon quamlibet earundem communitatum, seu universitatem, ac illa ipsorum Principum, Marchionum, Ducum, Comitum, Baronum, Nobilium, & aliorum quorumcunque

que laicorum, & laicarum personarum talia præsumentium, in quibus talia fierent, civitates, terræ, oppida, castra, & alia loca Ecclesiastico interdicto subjacere volumus ipso facto, nullusque ab eisdem sententiis per alium, quam per Romanum Pontificem, præterquam in mortis articulo, possit absolvi, nec interdictum hujusmodi per alium etiam relaxari. Romæ 4. Id. Decemb. 1560.

CAP. III.

Exemptionis privilegio abutentes Canonici ordinarium forum subterfugientes, & impunitatem scelerum simulantes, quamobrem eorum causæ jurisdictioni Ecclesiasticæ discutiendæ traduntur.

Leo X. in Concilio Lateranensi.

Regimini universalis Ecclesiæ (disponente Domino) præsidentes, juxta pastoralis officii debitum, libenter intendimus utilitatibus subditorum, & ad conservandam libertatem Ecclesiasticam, & removenda scandala, ponendam concordiam, & nutriendam quietem inter Ecclesiarum prælatos, & eorum subditos, eo propensius Apostolicæ sollicitudinis studium adhibemus, quo dissensionem talium fore dispendiosam experimento comprobatur, necnon indulta pariter, & privilegia eisdem subditis, in ipsorum prælatorum dispendium, tam per prædecessores nostros, quam sedem Apostolicam concessa, ita libenter moderamur, ut exinde scandala procedant, neve ex his aliis detur materia malignandi, & personæ Ecclesiasticæ a bono obedientiæ, necnon divini perseverantia servitii nullatenus retrahantur. Sane nuper ad nostrum relatione fide digna pervenit auditum, quod Canonici Patriarchalium, Metropolitanarum, & Cathedralium, & collegiatarum Ecclesiarum, & alii clerici seculares, plura præsumunt, quæ ipsis infamiam non parvam pariunt, & aliis inferunt læsionem, prætextu exemptionis, & libertatis a dicta sede obtentæ, ordinariorum correctiones & ordinationes subterfugiunt, ac eorum forum sive judicium declinant, nonnulli etiam impunitatem suorum excessuum, per privilegium exemptionis obtinere sperantes, excessus ipsos committere non verentur, quos, nisi per exemptionem, qua gaudent, crederent se defendi, nullatenus fuissent commissuri.

Hinc itaque accidit, ut propter eorum audaciam, qui prætextu privilegii exemptionis impunitatem excessuum obtinere confidentes, nonnulla multotiens committunt enormia, per quæ plurimum diffamatur Ecclesia, & scandala gravia generantur, potissime autem, cum talia per eos, ad quos horum spectat correctio, incorrecta remaneant, seu illi, ad quos spectat illa punire negligunt. Nos volentes, ne eo prætextu delicta remaneant impunita, morbo hujusmodi necessariam adhibere medelam, sacro approbante Concilio statuimus, ut de cætero illi, quibus exemptorum correctio, & punitio a dicta sede demandata est, circa illam vigilanter intendant, & diligenter officii sibi commissi debitum exequantur, & quamprimum eis exemptos ipsos deliquisse legitime constiterit, ita eosdem exemptos delinquentes puniant, quod iidem exempti metu pœnæ suis arceantur insolentiis, & alii eorum exemplo perterriti prosilire ad similia merito perhorrescant.

Et si circa hoc negligentes fuerint diœcesani, & alii locorum ordinarii, eosdem, quibus exemptorum correctio hujusmodi competit, personaliter, si illorum copia & notitia haberi poterit: alioquin, vel si nullos in partibus exemptorum ipsorum certos Judices fuerit, eos, quorum sua in præmissis interesse poterit, per edictum publicum, cathedralium seu aliarum Ecclesiarum, locorum, in quibus exemptorum Judices hujusmodi residere, seu a illis eorundem exemptorum Judicibus existentibus, ipsos exemptos deliquisse contigerit, valvis affigendum, moneant, ut ipsi tales exemptos delinquentes & criminosos puniant & castigent, infra competentem terminum, monentium ipsorum arbitrio moderandum. Et si ipsi moniti in hoc negligentes fuerint, & id adimplere neglexerint, seu recusaverint, tunc ut in eo, in quo deliquerint, puniantur, cognitione hujusmodi ea vice sint privati, & se non intromittant ullatenus de eisdem: sed diœcesani & alii locorum ordinarii hujusmodi, contra tales exemptos delinquentes & criminosos, auctoritate nostra ad inquisitionem, vel per accusationem, sine aliquibus tormentis, procedere, & testes per seipsos examinare possint, ac processum ipsum (quem ratione solennitatis juris, præterquam ratione citationis omissæ, dummodo delictum aliis rite probatum fuerit, nullum allegari vel dici posse prohibemus, sed per eos habitum, clausum, & eorum sigillo munitum, ad sedis Apostolicæ examen, ipsorum exemptorum delinquentium expensis, etiam in ipso processu factis, ad quorum solutionem ordinarii ipsi possint eosdem inquisitos, & accusatos compellere, vel proprium vel alium nuncium quanto citius destinare procurent) apud eandem sedem, per Romanum Pontificem, vel alium, cui dixerit committendum, diligenter examinandum, & ita culpabiles repertos, quod ad condemnationem, vel propter sufficientia indicia, propter quæ ad torturam pro veritate exquirenda procedi valeat, ad ipsos diœcesanos seu ordinarios, per eos auctoritate nostra in causa inquisitionis seu accusationis ulterius legitime procedendum, & causam ipsam, prout justum fuerit, terminandam remittendum. Notarii autem dictæ sedis, quorum officium in ipsis primitivæ Ecclesiæ initiis, a felic. record. Clem. Papa I. ad sanctorum gesta a perquirenda atque conscribenda ᵃ fuerat institutum, ad Protonotariatus officium assumpti, habitum & rochettum deferentes, & alii nostri & dictæ sedis officiales, actu sua officia exercentes, tam in civilibus, quam criminalibus, ab omni ordinariorum jurisdictione sint exempti. Alii vero Notarii habitum Protonotariatus non deferentes, nisi illum infra trimestre post præsentium publicationem assumpserint, & ipsi ac alii eo postea non assumendi, habitum & rochettum hujusmodi continue non gestantes, atque alii nostri & dictæ sedis officiales, officia sua actu non exercentes, tam in criminalibus, quam in civilibus, ratione causæ summam 25. Ducatorum auri de Camera non excedentis, durante eorundem diœcesanorum & ordinariorum jurisdictioni subjaceant. In civilibus vero causis, summam hujusmodi excedentibus plena gaudeant exemptione, & a dictorum diœcesanorum & ordinariorum jurisdictione prorsus sint exempti.

ᵃ *Protonotariorum officium in principio Ecclesiæ primitivæ a B. Clemente ad sanctorum Martyrum gesta perquirenda atque scribenda fuit institutum, ut legitur in historia S. Clementis Papæ & Fabiani. Vide Luc. de Penna, in rub. de magistro scriniorum. Cod. lib. 12.*

Dignum quoque & etiam congruum arbitrantes, quod ex sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium familiaribus, illi duntaxat privilegio exemptionis gaudeant, qui actu domestici, & continui sunt commensales, vel ab eisdem Cardinalibus ad ipsorum exequenda negotia missi, vel qui recreationis causa ad tempus a Romana Curia ablantes fuerint, cæteris vero etiam familiaritatis literas habentibus, quo minus correctioni diœcesanorum, & ordinariorum eorundem subjaceant, familiaritatis hujusmodi privilegium nullatenus suffragetur, & cum eisdem diœcesanis, ut monasteria monialium sedi Apostolicæ immediate subjecta, in eorum diœcesibus consistentia, semel in anno visitare possint, per constitutionem in Concilio Viennensi editam, quæ incipit: Attendentes, &c. plena fuerit data facultas, illam innovamus, ac exemptionibus & privilegiis quibuscunque non obstantibus, districte servari præcipimus, & mandamus. Per præmissa quoque eisdem diœcesanis, & ordinariis, casibus, quibus in exemptos a jure jurisdictio concessa est, nullatenus præjudicium generetur. Exemptiones autem de cætero, absque rationabili causa, & quorum interest, minime citatis, pro tempore concessas, nullius roboris, & momenti esse decernimus.

Et cum Ecclesiasticus ordo confundatur, si sua unicuique jurisdictio non servetur, ordinariorum jurisdictioni (quantum cum Deo possumus) favere, ac litibus finem celerem imponi, & litigantium immoderatis sumptibus, & expensis parci satagentes, statuimus & ordinamus, quod singulæ causæ, tam spirituales, quam civiles, & mixtæ, forum Ecclesiasticum quomodolibet concernentes, & beneficiales, dummodo beneficia ipsa generaliter reservata non fuerint, & ipsorum singulorum beneficiorum fructus, redditus, & proventus 24. ducatorum auri de Camera secundum communem æstimationem valorem annuum non excedant) in prima instantia extra Romanam Curiam, & in partibus coram ordinariis locorum duntaxat cognosci, & terminari, ita quod nulli ante diffinitivam sententiam liceat appellare, nec appellatio (si fuerit emissa) ullatenus admitti, nisi ab interlocutoria, quæ vim habeat diffinitivæ, vel a gravamine minime concernente negotium principale, quod per appellationem a diffinitiva sententia reparari non possit, nisi alter collitigantium adversarii sui potentiam merito perhorrescens, seu alia probabili, & honesta causa aliter, quam per proprium juramentum saltem semiplene probata coram ordinario non auderet litigare. Eo enim casu causæ ipsæ, etiam appellationum in dicta Curia, etiam in prima instantia committi, & cognosci, & terminari possint. Alioquin appellationes, & illarum, etiam aliarum causarum hujusmodi commissiones, ac postea, & quicquid inde secutum fuerit, nullius sint roboris, & momenti. Judices autem, & conservatores a sede Apostolica deputati, si in altero jurium graduati non fuerint, assessorem partibus non suspectum ab ipsis partibus, vel earum altera requisiti, sumere, & secundum ejus relationem judicare teneantur.

CAP. IV.

Constitutiones editæ contra Principes seculares jurisdictionis Ecclesiast. libertatem impedientes, confirmantur, & innovantur.

Et quia sæpius, & multiplici ratione percepimus, quamplurimas Ecclesias, & illis præsidentes Episcopos, tam citra, quam ultra montes vexari in eorum jurisdictionibus, juribus, & dominiis, ac turbari a domicellis, Principibus, & nobilibus eorundem, qui sub colore juris patronatus, quod in beneficiis Ecclesiasticis habere confingunt, nullo privilegio Apostolico suffulti, sine ordinariorum collationibus, & literis, & absque aliquo saltem colorato titulo beneficia non solum clericis, sed etiam laicis conferre, sacerdotes, & clericos delinquentes ad eorum libitum punire, decimas omnium rerum, & ad quarum solutionem de jure tenentur, ac cathedralium, & alia, quæ legis diœcesanæ, & jurisdictionis sunt, & ad ipsos Episcopos duntaxat pertinent, temere auferre, scindare, usurpare, seu, ut præmissa fiant, mandare, ac ipsa, & fructus quoscunque, ne e civitatibus, terris, & locis eorum extrahantur, prohibere, feuda, possessiones, & prædia occupare, & indebita detinere, sed & ad feuda & bona ipsarum Ecclesiarum eis concedendum, vel Ecclesiasticis personis per eos nominatis concedendum, minis & terroribus, vel aliis viis indirectis, inducere & compellere, & alia quamplurima damna, jactu-

tas

ras & injurias, Ecclesiis, & earum Prælatis, ac clericis præfatis inferri, non modo permittere, sed etiam expresse mandare præsumant. Attendentes igitur, quod licet ea clericis & personas Ecclesiasticas, ac bona Ecclesiastica, non est attributa facultas, eisque æquum & justum esse, ea in eos jure insurgant, qui illa offendere præsumunt.

Necnon considerantes, quantum ex his, tam nostro & Apostolicæ sedis honori, quam personarum Ecclesiasticarum quieti, & prospero statui, non sine damnanda pernicie derogatur, ne expirantes eos, quos ad observantiam jurium virtutum præmia non inducunt, tam adjectarum exaggeratione pœnarum, quam adjiciendarum de novo formidine a temeritatis ausibus refrenare, omnes & singulas constitutiones, quæ super decimarum solutione, & contra violatores, & raptores Ecclesiarum, & invasores, agrorum depopulatores, & tam S. R. E. Cardinales, quam venerabiles fratres nostros Episcopos, & alias personas Ecclesiasticas, seculares & regulares, capientes, detinentes, & eorum jurisdictionem, & jura quomodolibet indebite usurpantes, aut eos in eorum jurisdictionis exercitio perturbantes, seu molestantes, eos quoque ad conferendum beneficia Ecclesiastica personis per eos nominatis, aut alias de illis, pro illorum libera voluntate, disponendum, & fundum ac bona Ecclesiastica in emphyteusim concedendum, aut alias vendendum, temere compellentes, necnon statuta contra libertatem Ecclesiasticam facientes, & ad præmissa auxilium, consilium vel favorem præstantes, hactenus emanarunt, innovamus.

Et cum ea ardua non solum contraria, sed etiam Ecclesiasticæ libertati opprobriosa sint quamplurimum & adversa, ut de officio nobis credito dignam Deo possimus reddere rationem, affectibus & monitis paternis, Imperatorem, Reges, Duces, Marchiones, Comites, Barones, & quoscunque alios, alterius cujuscunque nobilitatis, præeminentiæ, potentiæ, seu potestatis, excellentiæ, vel dignitatis existentes, attente hortamur in Domino, eisdem in virtute sanctæ obedientiæ mandantes, ut ipsi constitutiones prædictas observent, & faciant etiam a suis subjectis inviolabiliter observari, quacunque consuetudine contraria non obstante, si divinam offensam, & sedis Apostolicæ debitam evitare voluerint ultionem, ac collationes de dictis beneficiis sic factas, nullas, & irritas nihilominus esse decernimus, ac illis utentes reddantur inhabiles ad alia beneficia Ecclesiastica obtinenda, donec cum eis super hoc per sedem prædictam fuerit dispensatum. Mature quoque considerantes, quod post Christi ad Cœlos ascensionem, Apostoli per singulas orbe & diœceses Episcopos distribuerunt; sicut sancta Romana Ecclesia per orbem constituit, eosdem Episcopos in partem sollicitudinis vocando, onera gradatim distribuendo, per Patriarchas, Primates, Archiepiscopos: ut sacris etiam canonibus, fuerit diffinitum, per eos, pro morum correctione & controversiarum decisione, & determinatione, ac mandatorum Domini, observatione, fieri debere Concilium provinciale, ac Synodum Episcopalem, ut depravata corrigerentur, & illa facere negligentes canonicis pœnis subjacerent, eam conveniat nos circa ea, quæ Rempublicam Christianam concernunt, esse intentos, considerantes, canones ipsos similiter observari, eisdem Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, & Episcopis districte injungimus, ut de officio eis commisso dignam Deo possint reddere rationem, Canones, Concilia & Synodos hujusmodi fieri mandantes, quocunque privilegio non obstante, inviolabiliter observent, præterquam, quoad Concilium provinciale, quod de cætero singulis triennio fieri mandamus, ad illaque etiam exemptos accedere debere decernimus, privilegio et consuetudine quacunque contraria non obstantibus. Circa hoc autem negligentes pœnas in eisdem canonibus contentas se noverint incursuros. Et cum constitutione in Concilio Viennensi edita, quæ incipit, In plerisque, ut Pontificiæ dignitatis honos servaretur, statutum fuerit, ne Ecclesiis cathedralibus (sine quibus spiritualia dio esse non possunt) privatis, ac clero & populo Christiano carentibus, de aliquibus personis, præsertim religiosis provideretur, constitutionem ipsam innovamus, inviolabiliter observari debere volumus atque mandamus, nisi aliqua justa causa, in consistorio nostro secreto approbanda, alias duxerimus faciendum. Nos enim quicquid contra præmissa, vel aliquod præmissorum contigerit attentari, irritum decernimus & inane, contraria quacunque constitutione aut privilegio non obstantibus.

CAP. V.

Ordinariorum jurisdictioni subesse debent Græci, qui per varias Christianæ ditionis civitates morantur, ac licentiores jam dudum revellis & recussis haresibus suis insiciant.

Pius IV.

ROmanus Pontifex, præcipuus æquitatis, & religionis assertor, facultates & gratias ab Apostolica sede concessas, ne quibus tempore procedente animarum pericula, & inter catholicos scandala proveniant animadverterit, pro sui pastoralis officii debito, mature revocare consuevit. Sane nonnulli locorum ordinarii nuper ad audientiam nostram referri curarunt, quod in quamplurimis Regni Siciliæ citra, & ultra Pharum, & aliis Christiani nominis civitatibus, & locis, magna Græcorum, tam religiosorum & secularium clericorum, quam laicorum multitudo reperitur, qui Ecclesiæ Græcæ mores, & ritus observantes, seque suos proprios ejusdem nationis Prælatos habere, ac alios, non autem locorum ordinariis subesse, sed immunitatum, aliorumque privilegiorum sibi per fel. rec. Leonem X. Paulum III. Julium etiam III. & forsan alios Romanos Pontifices, prædecessores nostros, & dictam sedem antiquitus concessorum prætextu, ab eorundem ordinariorum jurisdictione, & superioritate exemptos esse prætendentes, impunitate sibi proposita, in diversas hæreticas, erroneasque opiniones, & absurda deliramenta passim prolabuntur, asserentes inter alias eorum blasphemias, nullum esse defunctorum purgatorium, Rom. Pont. aliquam in eos jurisdictionem, vel auctoritatem habere negantes, indulgentias ab illo concessas damnantes, Ecclesiasticas sententias, & censuras ab eo latas spernentes, sanctissimæ Dei genitricis virginis Mariæ, beatorum Apostolorum, & aliorum Dei sanctorum festivitates, ab Ecclesia Rom. sanctisque Patribus ordinatas, non observantes, sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum suis infantibus in Baptismo exhibentes, inhumate defunctorum cadavera superstitione quadam impia, & plus quam barbarica, e sepulchris eruentes, ignisque comburentes, ordinariorum locorum, quos habitant, visitationem, jurisdictionemque contemnentes, & Ecclesiasticam disciplinam perturbantes; ac demum hujusmodi aliisque suis spurcitiis erroribus atque sacrilegiis populos Latinos inficientes, correctionem legitimam suæ prætensæ exemptionis clypeo repellentes, in suis impietatibus, abusibusque evanescunt, & immorantur, in suarum aliorumque populorum, præsertim simplicium animarum perniciem, & scandalum plurimorum. Nos igitur providæ considerantes, quod dam sedis intentionem nunquam fuisse, exemptionem, aliudve privilegium a se concessum iis, ut inde scelerum impunitas, & animarum periculum emanat, abusibus & periculis hujusmodi, quantum cum Deo possumus, tempestive obviare volentes, ac quarumcunque exemptionum, aliorumque privilegiorum dictis Græcis, eorumque Prælatis, Rectoribus, Abbatibus & aliis, tam sancti Basilii, & alterius ordinis regularibus, quam secularibus, ac etiam laicis personis, quocunque nomine nuncupatis, per præfatos & alios quoscunque Rom. Pont. prædecessores nostros, ac nos, & sedem præfatam in genere vel in specie hactenus concessorum, ac etiam iteratis vicibus approbatorum, & innovatorum, literarumque desuper confectarum, & inde secutorum tenores præsentibus pro sufficienter expressis habentes, motu proprio, & ex certa scientia nostra, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, omnes & singulas exemptiones, ac prout illas concernunt, desuper confectas literas præfatas, ad hoc videlicet, ut ipsi locorum ordinarii quatenusque Græcorum Ecclesias, Monasteria, prioratus, & alia pia loca, tam secularia, quam cujusvis ordinis regularia eorumque Prælatos, etiamsi Episcopali, Archiepiscopali, aut majori dignitate præfulgeant, necnon Abbates, Rectores, Ministros, & quosvis alios ejusdem nationis personas, in suis civitatibus & diœc. consistentes, quoties opus fuerit, visitare, ac in illis suam ordinariam jurisdictionem, plenamque omnimodam superioritatem, in iis, quæ Dei cultum, Sacramentorum administrationem, & animarum salutem hæresumque extirpationem concernunt, exercere & exequi libere & licite valeant, reliquis ipsorum Græcorum in divinis celebrandis, aliisque ritibus a sede Apostolica approbatis, necnon privilegiis & gratiis Apostolicis interdictis remanentibus. auctoritate Apostolica, tenore præsentium, perpetuo revocamus, cassamus, & annullamus, ac revocatas, cassatas, & annullatas esse, nec ipsis Græcis clericis vel laicis, eorumque prælatis, Ecclesiis, cœnobiis, aut aliis piis locis, in aliquo suffragari, sed illos omnes & singulos locorum, in quibus moram traxerint, ordinariorum visitationi, correctioni, punitioni, jurisdictioni, & omnimodæ superioritati in præmissis subesse, illisque tanquam superioribus suis, suarumque animarum pastoribus, humiliter obedire. Datum Rom. 16. Febr. 1564.

DE INVASORIBUS, ET OCCUPATORIBUS BONORUM ECCLESIÆ.

TITULUS II.

CAP. I.

Præter excommunicationis & interdicti pœnas, beneficiis, & privilegiis arcentur occupantes & detinentes bona Ecclesiæ.

Clemens VI.

ETsi solertem adhibere vigilantiam, ut quarumlibet Ecclesiarum jura deperire, ut debito nostri officii tenemur, in manutenendis tamen, defendendis, recuperandisque usurpatis juribus Ecclesiæ Romanæ, sponsæ nostræ, quæ (disponente Domino) caput omnium, & magistra, cæteris altiori dignitate præcellens, majoribus est juvanda præsidiis, & amplioribus honoribus attollenda, esse debemus solliciti, & attenti. Ad obviandum igitur perversis illorum conatibus, qui sibi commoda, non sine commodis patrimonii beati Petri in Tuscia, quod juris & proprietatis ejusdem Ecclesiæ fore, ac eidem immediate subesse dignoscitur, applicantes, temere civitates, castra,

stra, & villas ejusdem patrimonii, ad eandem Ecclesiam pertinentia, eorumque dominium, superioritatem, advocationem, capitaneatum, & jurisdictionem, in ipsius Ecclesiae grave praejudicium, contra constitutiones & ordinationes, olim per fel. recor. Urbanum IV. & Joannem XXII. ac diversos alios Romanos Pontifices praedecessores nostros editas, non verentur diversis exquisitis coloribus occupare, & sibi in eisdem dominium, superioritatem, & praeeminentiam vendicare: hac perpetuo constitutione sancimus, ut nulla civitas, vel communitas, nullaque singularis persona, cujuscunque conditionis vel status existat, deinceps in aliquibus civitatibus, castris, seu villis ipsius patrimonii ad praedictam Romanam Ecclesiam spectantibus, dominium, superioritatem, capitaneatum, advocationem, jurisdictionem, seu aliquam praesidentiam seu praeeminentiam, praetextu ejusque venditionis, submissionis, recommendationis, concessionis, recognitionis, obligationis, contractus vel pacti, aut cujusvis alterius commercii, absque auctoritate sedis Apostolicae speciali, recipere audeat, vel sibi dominium, praesidentiam, capitaneatum, seu jurisdictionem in praedictis civitatibus, castris, seu villis, ex quavis occasione seu causa, quomodolibet vendicare: quodque civitates, & singulares personae, summissiones, suppositiones, & subjectiones quascunque jam in eas factas & receptas, seu de facto, cum de jure non teneant, quomodolibet attentatas, admittere teneantur, nec civitates, castra, seu loca alia, quae se eis, ut praemittitur, submiserunt, vel quomodolibet subjecerunt, virtute submissionis & suppositionis alicujus, vel cujusvis contractus titulo valeant retinere, nullaque universitas, seu communitas civitatis, castri, seu villae Ecclesiae Romanae subjecta, in terris patrimonii constituta, alicui universitati, seu communitati, vel privatae personae, cujuscunque conditionis aut status existat, se subjicere, submittere, seu supponere valeat, constituendo, recognoscendo, seu profitendo se subesse alicui universitati, vel privatae personae, seu ad eosdem super eos, & in ipsis ac dictis civitatibus, & castris, & villis, aliquam jurisdictionem, dominium, capitaneatum, seu quamvis aliam praeeminentiam pertinere. Et si quae civitates, castra, vel loca, jam de facto ad submissionem, & suppositionem aliquibus civitatibus, vel privatis personis de se factam, venditione, donationis, vel cujusvis alterius contractus colore vel titulo processerunt, realiter & effectualiter studeant revocare, nec illis unquam utantur, nec virtute submissionum hujusmodi, vel aliis illis, quibus quovis titulo vel colore se summiserint, ulterius obediant, pareant, vel intendant, contrarium non facientes, directe vel indirecte, per se vel alios, tam illi, & eorum singuli, qui in civitatibus, castris, aut villis ejusdem patrimonii, vel eorum aliquo hujusmodi dominium, superioritatem, capitaneatum, advocationem, jurisdictionem, quamcunque praeeminentiam, seu praesidentiam, sine licentia sedis Apostolicae speciali recipiant in futurum, & qui jam ea quocunque contractu, vel obligatione receperunt, seu quavis usurpatione quomodolibet occupaverunt, nisi sic recepta, & occupata infra duorum mensium spatium, postquam praesens constitutio ad eorum notitiam pervenerit, vel per eos steterit, quo minus valeat pervenire, dominium seu praesidentiam, superioritatem, capitaneatum, advocationem, jurisdictionem quamcunque, seu praeeminentiam hujusmodi realiter dimiserint cum effectu, illa nullo unquam tempore, absque ipsius sedis licentia resumpturi, quam illi, qui se summiserint, supposuerint, seu subjecerint, ut praefertur, simili modo, cujuscunque dignitatis, status, ordinis, vel conditionis existant, singulae personae sententiam excommunicationis incurrant, ac terrae ipsorum, ubicunque fuerint, Ecclesiastico interdicto subjaceant ipso facto. Civitates autem, castra & villae, quae se antea se submittent, supponent, seu subjecerint, & quae summissionem, suppositionem seu subjectionem hujusmodi recipient, seu quomodolibet occupabunt, civitates quoque, castra, etiam loca quaecunque, quae se jam quovis colore vel titulo, ut praemittitur, summiserunt & subjecerunt, ac civitates, quae summissiones & subjectiones hujusmodi receperunt, nisi intra praedictum duorum mensium spatium, ab omni effectu dictae summissionis, & subjectionis realiter destiterint, ipsis alterius non usure, seu contra constitutionem & inhibitionem nostram venire, directe vel indirecte, per se vel alium seu alios attentabunt, Ecclesiastico subjacere decernimus interdicto, & nihilominus omnibus indulgentiis, privilegiis, ac gratiis, necnon feudis, bonis, & honoribus, & juribus quibuscunque, quae ab eadem Romana & aliis Ecclesiis obtinuerint, privamus, & privatos esse volumus ipso facto. Non obstantibus, si eis vel eorum aliquibus, communiter vel divisim, ab eadem sit sede indultum, quod excommunicari, ipsorumque terrae & loca Ecclesiastico interdicto supponi non possint, per literas Apostolicas, non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de hujusmodi ac eorum personis, locis, ordinibus, & nominibus propriis mentionem. Nos insuper omnes summissiones, subjectiones, suppositiones super praedictis factas, & obligationes praestas, seu conventiones, sub titulo venditionis, vel cujusvis alterius contractus, quomodolibet initas & habitas, & quascunque poenas adjectas, & juramenta praestita super illis, sub quibuscunque modis & forma, vel expressione verborum, praesertim cum in praejudicium ejusdem Ecclesiae redundant, ac juramentum vinculum iniquitatis esse non debeat, decernimus fore nulla, vana, irrita, & inania, & nullius existere firmitatis, & quatenus ad illa de facto processum extitit, tollimus & revocamus omnino, & viribus vacuamus. Caeterum, cum praefatus Joannes Papa XXII. praedecessor noster, dudum universis & singulis, tam clericis quam laicis, cujuscunque status, ordinis, conditionis, praeeminentiae, vel dignitatis existerent, etiam si Pontificali, vel Imperiali, seu Regali, vel quavis alia dignitate fulgerent, ac omnibus Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, & Nobilibus, ac potestatibus, capitaneis, & aliis officialibus quibuscunque, communibus & populis civitatum, terrarum, castrorum, & aliorum quorumcunque locorum ubicunque consistentium: & omnibus aliis quibuscunque, auctoritate Apostolica inhibendum, per suas literas vim constitutionis habentes duxerit, & mandandum, ne per se vel alios, directe vel indirecte, patrimonii Romandiolae, Marchiae Anconit. Ducatus Spoletan. Campaniae, Maritimaeque ac Massae, Trebariae, Provinciae Venetiarum, & Urbinatus, olim comitatus, ac Urbinat. & Ravennat. civitates & alias terras, civitates, castra, villas, & loca quaecunque ad eandem Rom. Eccles. pertinentes, vel ipsarum aut alicujus earum partem occupare, invadere, aut turbare, seu fidelibus eorundem injurias, damna seu violentias irrogare, aut occupantibus, invadentibus, turbantibus, vel injurias, damna, seu violentias irrogantibus, publice vel occulte, adsistere, aut auxilium, consilium, vel favorem, directe vel indirecte, publice vel occulte, per se vel per alium seu alios praestare praesumerent quoquo modo, in omnes & singulos, contra inhibitionem & mandatum hujusmodi venire aut attentare per se vel per alios praesumentes, tam clericos quam laicos, etiam si, ut praedictum, Pontificali, aut Imperiali seu Regali, vel alia quavis dignitate fulgerent, de fratrum suorum consilio, excommunicationis, quam eo ipso incurrerent, sententiam promulgavit, ipsorumque terras, necnon quaslibet universitates, communitates & populos ipsorum, civitates, terras, castra, villas, & loca, in praemissis vel aliquo praemissorum culpabiles, Ecclesiastico supposuit interdicto, & eos ac ipsorum quemlibet, omnibus privilegiis, indulgentiis, gratiis, & immunitatibus realibus, & personalibus, ab eadem Ecclesia, & Imperio Romano concessis eisdem, omnium etiam feudorum, bonorum, honorum, officiorum, jurium & jurisdictionum, quae ab Ecclesia & Imperio praedicti obtinerent, de ipsorum fratrum consilio, auctoritate privavit supradicta, ipsos ad illa & similia & quaelibet alia, eorumque filios & nepotes ad quaelibet beneficia Ecclesiastica, dignitates, personatus, & officia, cum cura vel sine cura, quaevis nomine censeantur, auctoritate qualibet obtinenda, usque ad tertiam generationem exclusisse, reddendo inhabiles & indignos. Nos per praemissa vel quaecunque alia inhibitioni, mandata, poenas & sententias per ipsum praedecessorem factis & promulgatis, ut superius est expressum, aliisque contentis in litteris supradictis, non intendimus in aliquo derogare, inhibitionem, mandatum, poenas & sententias & alia supradicta, per praesentem constitutionem nostram roboramus, & in sui vigoris efficacia volumus, & decernimus permanere.

CAP. II.

Principes occupantes bona Ecclesiastica, & eorum libertati detrahentes, excommunicantur.

Leo X. in *Concilio Lateranensi*.

STatuimus *a* & ordinamus, ut fructus, reditus, & proventus Ecclesiarum, monasteriorum, ac beneficiorum per seculares ullos Principes, etiamsi Imperator, Reges, Reginaeve, seu Respublicae, vel potentatus fuerint, aut per eorum officiales, seu Judices, etiam Ecclesiasticos vel quascunque alias personas, publicas vel privatas, de eorundem Imperatoris, Regum, Reginarum, ac Principum, Rerumque publicarum, vel potentatuum mandato sequestrari nequaquam, aut modo aliquo detineri, ipsique hujusmodi Ecclesias, monasteria, ac beneficia obtinen. sub praetextu fabricae, instaurationisque, sine Romani Pontificis pro tempore existentis expressa licentia, aut eleemosynarum, seu quovis alio colore aut fucu, impediri non debeant, quo minus de illis, ut antea, libere, ac sine impedimento disponere valeant. Et si sequestrati fuerint occupative, vel detenti, integre, libereque, ac sine exceptione vel mora, praelatis, ad quos de jure, legitimeque spectant, restituantur, de quibus, si dissipati aliquem reperiri possint, eorum justa aestimatione facta, dictis praelatis satisfieri volumus per eos, qui dictas sequestrationes, applicationes, dissipationesque fecerint, aut fieri mandaverint, sub poena excommunicationis, aut interdicti Ecclesiastici, talium Principum terris & dominio, eo ipso incurrendis, & ut eorum ac eisdem subjectorum bona ubicunque reperta, si moniti parere noluerint, capi & retineri possint; ipsi vero contrafacientes, tam supradictis poenis, quam privationis feudorum & privilegiorum, quae a nobis, & a Romana vel aliis Ecclesiis, nunc & pro tempore obtinuerint, & alias contra violatores & oppressores libertatis Ecclesiasticae, etiam per extravagantes, & alias constitutiones, etiam incognitas, & forsan in usu non existentes, impositis, quas eorum omnium tenores pro expressis, & insertis habentes innovamus, ac perpetuum firmitatis robur habere decernimus & declaramus, ac secundum eas, per quoscunque Judices, etiam sanctae Romanae Ecclesiae Card. sublata & adempta eis aliter judicandi declarandique potestate, sententiari, judicari, & interpretari debere volu-

a Praesens decretum confirmarunt Adrianus VI. Clemens VII. Julius III. & Pius IV. Casus hic reservatur in bulla coenae Domini.

volumus atque mandamus. Et cum a jure tam divino, quam humano, laicis potestas nulla in Ecclesiasticas personas attributa sit, innovantes omnes & singulas constitutiones fel. rec. Bonifacii Papæ VIII. etiam prædecessoris nostri, quæ incipit, Felicis, & Clemen. V. quæ incipit, Si quis suadente, necnon quascunque alias Apostolicas sanctiones, in favorem libertatis Ecclesiasticæ, & contra ejus violatores, quomodolibet editas, & pœnas etiam contra talia præsumentes, in bulla, quæ legitur in cœna Domini, contentas, in suo robore permansuris, Et cum in Lateranensi pariter ac Conciliis generalibus, sub excommunicationis pœna prohibitum fuerit, ne Reges, Principes, Duces, Comites, Barones, Respublicæ, & alii potentatus, quicunque, regnis, provinciis, civitatibus, ac terris quoquo modo præsiden. collectas, decimas, & alia hujusmodi onera, clericis, prælatis, & aliis quibuslibet personis Ecclesiasticis imponant, exigantque, nec a sponte etiam dantibus & consentientibus etiam recipiant, atque in præmissis auxilium, favorem, consiliumve palam vel occulte præstantes, in excommunicationis latæ sententiæ pœnam eo ipso incidant, & ipsæ quoque Respublicæ, ac communitates & universitates, circa hoc quomodolibet delinquentes, Ecclesiastico eo ipso subjaceant interdicto, prælati etiam præmissis absque Rom. Pont. expressa licentia ultro consentientes excommunicationis & depositionis pœnam ipso facto incurrant. Statuimus & ordinamus, ut de cætero talia præsumentes, etiamsi (ut præfertur) qualificati fuerint, ultra supradictas pœnas, quas contravenientes eo ipso incurrere volumus, ad omnes actus legitimos inhabiles, & intestabiles habeantur.

CAP. III.

Occupatores bonorum & redituum Ecclesiasticorum sub pœna excommunicationis restituere debent singula oblata & detenta.

Paulus IV.

Quæcunque præscriptione, etiam centenaria & ultra, prætensa vel prætendenda non obstante, statuimus, quod, nisi occupatores seu detentores bonorum Cameræ b & sedis Apostol. ac Romanæ Ecclesiæ, intra duos menses a publicatione præsentium, ea restituerint, & feudatarii, vasalli, emphyteutæ, censuarii, ac monasteriorum, etiam consistorialium, & prioratuum commendatarii, libellarii, conductores, & alii prælatæ Cameræ respondentes, seu alias, etiam ratione exemptionum, libertatum & immunitatum eis concessarum, vel annuatim, seu quindenniorum, aut aliter, qualitercunque & quomodocunque, aliquid solvere obligati, seu in aliquo debitores de eo, in quo Cameræ, sedi & Ecclesiæ prælatæ tenentur, integre satisfecerint, & præmissa, seu eorum, aut alias ab eis debita, non adimpleverint, omnes & singulas sententias & pœnas, tam Ecclesiasticas, quam temporales, & etiam privationis feudorum, & aliorum bonorum, & monasteriorum, etiam consistorialium, quorum occasione, etiam propter eorum exemptionem & immunitatem, solvunt, ac eorundem monasteriorum, commendarum cassationis eo ipso incurrant, & absque alia declaratione desuper fienda incursisse censeantur, feudaque & bona ad nos devoluta, & monasteria ipsa, per alios, a nobis & dicta sede libere impetrari possint, prout etiam nos tenore præsentium eos omnes sententiis, censuris, & pœnis prædictis expresse innodamus, ac privatos esse, commendasque cassasse ex nunc decernimus & declaramus, & nihilominus ad satisfactionem Cameræ Apostolicæ omnino teneantur. Decernentes eos ab aliis, quam a Romano Pontifice, præterquam in mortis articulo constitutos, & prævia debita satisfactione, absolvi non posse. Publicata Romæ, XXVI. & XXX. mensis Octobris, 1556.

b *Bonorum appellatione intelligit tam mobilia, quam immobilia, l. bonorum. ff. de verb. signif. c. relatum c. de test. & Joan. And. c. si quis exigentibus.*

CAP. IV.

Pœna detinentium bona Romanæ Ecclesiæ, & palatii Apostolici.

Pius IV.

Pastoralis officii auctoritas nos admonet, & ordo rationis exposcit, ut circa ea potissimum versemur, per quæ res & bona Rom. Ecclesiæ, præsertim usui & ornatui Rom. Pont. pro tempore existentis, & sacri palatii Apostolici deputata, ab impiorum insultibus, & rapinis præserventur, & ab eis ausu sacrilego, aut alias quomodolibet, abinde asportata & distracta nostri operationis ministerio cum animarum salute eorum, qui ea cupiditate ducti, in non parvum sanctæ matris Ecclesiæ injuriam, & ipsorum animarum perniciem, Dei timore postposito, asportare, seu sibi appropriare, aut illa detinere ausi fuerint, eidem Romano Pontifici pro tempore existenti restituantur, & taliter in præmissis provideatur, quod cæteris cedat in exemplum. Cum itaque, sicut non sine gravi animi nostri molestia accepimus, tam tempore infirmitatis diversorum Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum, ea quo, sicut Domino placuit, ab humanis decesserunt, quam exinde diversarum sedium vacantium, quamplura etiam pretiosa jocalia, ornamenta, & aliæ res & bona usui præfato, ut præfertur, deputata, & alias ad eundem Romanum Pontificem pro tempore existentem, & Cameram Apostolicam spectantia & pertinentia, tam ex dicto Palatio, quam aliis quibusvis locis ablata & distracta fuerint, & e diversis eorum pretiosis consistentia detineantur, in nostrum & ejusdem Pontificis pro tempore existentis non solum detrimentum, sed etiam sedis Apostolicæ ignominiam, & ipsius auctoritatis diminutionem, necnon illa detinentium animarum perniciem, atque periculum non modicum. Nos hujusmodi inconvenientibus, & animarum periculis, quantum in nobis est, obviare, & alias in præmissis, prout par est, providere volentes, motu proprio, & ex certa nostra scientia, omnes & singulos per nos, & Pontifices prædecessores nostros, contra talium perpetratores, ac aliar bonorum Apostolicor. usurpatores, raptores, receptores, & possessores, ac detinentes & non restituentes, ac scientes & non revelantes, sub quibusvis verborum forma promulgatas, quarum & literarum Apostolicarum desuper confectarum tenores, ac si de verbo ad verbum insererentur præsentibus, haberi volumus pro expressis, auctoritate Apostolica, tenore præsentium approbamus, & innovamus, ac ad infrascriptos extendimus & ampliamus. Et nihilominus motu, & scientia similibus, omnes & singulos, tam sæculares, quam Ecclesiasticas, ac etiam militiarum, & ordinum quorumcunque religiosas, etiam quacunque Episcopali, Archiepiscopali, & Patriarchali, seu superiori Ecclesiastica, etiam Cardinalatus honore, ac etiam Comitali, Marchionali, aut Ducali dignitate fungentes, ac alias mundanas personas, nullas penitus excipientes, cum dignitas, qualiscunque sit, in peccatis nemini excusationem præbere debeat, quæ jocalia, ornamenta, aurum, argentum monetatum & non monetatum, gemmas, margaritas, lapides pretiosos quocunque nomine nuncupatos, pecunias, vestes, pannos, & tam manuscriptos, quam quoscunque alios libros, scripturas, necnon equos, mulos, mulas, imagines aureas, argenteasque, ac æneas, & marmoreas, ac supellectilia, & alias quascunque res, & bona mobilia, & immobilia, spiritualia & profana, cujuscunque generis, qualitatis, & quantitatis, seu pretii existentia, pro usu & commoditate Romani Pontificis pro tempore existentis, & ornamento palatii hujusmodi deputata, ac ad eundem Romanum Pontificem pro tempore existentem spectantia, & pertinentia, tempore infirmitatis cujusvis Romani Pontificis prædecessoris nostri, ex qua postmodum decessit, ac etiam dictæ sedis propterea vacantia, necnon per annum ante obitum & vacationem hujusmodi, & dicto palatio & aliis undecunque, & quocunque asportarunt, subtraxerunt, & occultarunt, seu prætenso titulo donationis, vel remissionis, quitantiæ, vel alio quovis prætextu detinent, seu sciunt, ea per alios possideri, usurpari & detineri, aut usurpata fuisse, & ad eorum manus pervenisse, requirimus & monemus, eisque districte præcipiendo mandamus, quatenus infra sex dierum spatium, quorum duos pro primo, duos pro secundo, & reliquos duos dies pro tertio, & peremptorio termino, eis & eorum cuilibet pro canonica monitione assignamus, omnia & singula jocalia, ornamenta, aurum, argentum, gemmas, margaritas, lapides pretiosos, pecunias, vestes, pannos, libros, equos, mulos, mulas, imagines, supellectilia, & alias res, & bona hujusmodi, dilecto filio Francisco Odescalco, dictæ Cameræ præsidenti, cum effectu restituant, & consignent, & si donationem vel remissionem, aut quitantiam desuper sibi factam prætendant, illam seu illas ostendendas, ut decet, & examinandas exhibeant, & producant, ac illorum raptores, usurpatores, seu detentores, vel occupatores scientes revelent. Alioquin lapsis diebus hujusmodi, omnes & singuli præfati Episcopali vel Archiepiscopali, aut Patriarchali, ac etiam Cardinalatus honore seu dignitate præditi, interdicti ingressus Ecclesiæ pœnam, alii vero excommunicationis, & maledictionis æternæ sententiam, quam alias in eos his scriptis ferimus, & a quibus, nisi a nobis & eodem Romano Pontifice pro tempore existente, ac satisfactione prævia, præterquam in mortis articulo constituti, relaxationis & absolutionis beneficium obtinere non possint, eo ipso incurrant: & si Pontificali aut Cardinalatus honore seu dignitate præditi, sub interdicto hujusmodi per octo dies præfatos, seu immediate sequentes, permanere, alii vero inferiores eius candem excommunicationis sententiam animo, quod absit, indurato sustinere non formidaverint, extunc elapsis dictis octo diebus, Pontificali & etiam Cardinalatus honore seu dignitate præditi, a regimine Ecclesiarum eis commissarum, eo ipso suspensi, ac tam ipsi, si alia beneficia Ecclesiastica obtinent, quam inferiores ab eis, omnibus & singulis Monasteriis, prioratibus, dignitatibus, administrationibus canonicatibus, & præbendis, cæterisque beneficiis Ecclesiasticis, cum cura & sine cura sæcularibus ac quorumvis quorumcunque regularibus, quæ in titulum vel commendam seu administrationem, aut alias quomodolibet, etiam ex quibusvis concessionibus, seu dispensationibus Apostolicis obtinent, ac etiam officiis Romanæ Curiæ per eos obtentis. Sæculares vero feudis, vicariatibus, dominiis & aliis juribus, ac privilegiis quibuscunque, eis per Romanam Ecclesiam aut sedem præfatam seu alios quoscunque, etiam quacunque alia auctoritate, etiam Imperiali vel Regali eis concessis, etiam eo ipso privati existant, & ad similia beneficia, feuda, privilegia, vicariatus, dominia & jura obtinenda, necnon ad quoscunque actus legitimos exercendos inhabiles, ac etiam instabiles similiter eo ipso fiant, sintque beneficia, officia, ac vicariatus & feuda, aliaque jura hujusmodi, tanquam vacantia, absque alia declaratione desuper faciunda, a nobis & sede præfata, ac aliis, ad quos per-

pertinet, illa concedere & dare, libere impetrari: scituri quod si ipsi, aut eorum aliqui suæ salutis immemores in præmissis morosi fuerint, seu præmissa adimplere non curaverint, aut contempserint, hoc eis pro gravi crimine & delicto imputabitur, & justitia mediante contra eos adgravio ana, & tales pœnas absque ullo respectu procedetur, quod illorum correctio eis perpetuo cedat ad noxam, & aliis in exemplum, absque spe alicujus veniæ inde consequendæ: si vero se humiles, & ad satisfaciendum aut confitendum promptos exhibuerint, eum omni mansuetudine, & respectu suscipientur, & ex eorum spontanea restitutione seu confessione eis salutare misericordiæ, & gratiæ amplexus, aaubecunti sedis præfatæ in singulos pietate provenient. Ac singulas donationes eis desuper factas, prout justitia suadebit, & ordo dictaverit rationis, admittemus. Ac, ut præferiar, scientes, & revelantes, ultra cœleste præmium, a nobis condignam mercedem, & retributionem recipient, cum eorum omnium grata satisfactione. Romæ 3. Non. April. 1560.

DE ANNATIS.

TITULUS III.

CAP. I.

Excommunicationis & privationis beneficiorum pœnis innodantur, non solventes debitis temporibus annates.

Innocentius VIII.

APostolica Cameræ, ex qua non modo S. R. E. sed etiam magnum totius Christianæ Reip. subsidium provenit, jura illæsa servare (ut tenemur) modis omnibus cupientes, his quæ propterea a prædecessoribus nostris emanarunt, libenter adjicimus muniminis nostri firmitatem, ac alias desuper providemus, prout in Domino conspicimus salubriter expedire. Dudum siquidem per fel. rec. Pium Papam II. prædecessorem nostrum, accepto, quod numerus debitorum dictæ Cameræ nimis auctus erat, & quod obligati pro annatis beneficiorum Ecclesiasticorum, quæ auctoritate Apostolica assecuti fuerant, excommunicationis sententiam in eos latam (quam non solvendo in præfixo eis termino ipso facto incurrebant) minime curare videbantur, & per hoc animabus sic illaqueatis periculum imminebat, & continua dictæ Cameræ damna subsequebantur. Idem prædecessor cupiens tam saluti animarum, quam ipsius Cameræ indemnitatibus salubriter providere, per eas ordinavit, quod omnes, qui de cætero pro annatis quorumcunque beneficiorum in dicta Camera se obligarent, si infra eis præfixos terminos, dictæ Cameræ, aut collectoribus fructuum, & proventuum, eis in partibus existentibus, satisfacere defecerint, ipso facto, lapso termino, non solum in sententiam excommunicationis inciderent, sed etiam beneficiis suis, pro quibus se in dicta Camera obligassent, omnino privati forent; illi vero, qui non pro se, sed pro aliis, ut Principales, se pro annatis hujusmodi obligarent, si in terminis eis satisfacerent, ultra sententiam excommunicationis hujusmodi, essent ipso facto omnibus beneficiis Ecclesiasticis, quæ obtinent, privati, possentque talia beneficia per quoscunque libere impetrari, prout in ejusdem prædecessoris literis desuper confectis plenius continetur. Cum autem (sicut accepimus) ex ordinatione prædicta, ab aliquibus temporibus citra, ideo optati fructus non provenerint, quia nonnulli, qui beneficia Ecclesiastica per hujusmodi privationem vacantia pro tempore postmodum impetrarunt super illis, agendo atque excipiendo, privationem hujusmodi in judicium deduxerunt, coram pelatis causarum Apostolici Auditoribus, & aliis Judicibus Romanæ Curiæ, auditoribus & Judicibus, asserentibus ordinationem eandem prædecessoris præfati non fuisse receptam, & moribus utentium comprobatam, crevitque & crescit in dies numerus debitorum eorundem, in animarum non solventium, quæ debent, periculum, & præfatæ Cameræ ac Christianæ Reip. præfatæ non leve præjudicium. Nos igitur volentes super præmissis opportune providere, ejusdem prædecessoris ordinationem, & literas prædictas, ac omnia & literas prædictas, ac omnia & singula in eis contenta, auctoritate Apostolica, præsentium tenore approbamus, & robur perpetuæ firmitatis obtinere debere decernimus, juxta illarum continentiam & tenorem, ac volumus, & eadem auctoritate statuimus, quod hactenus obligati Cameræ eidem ex causis prædictis, qui non solverunt, statutis eis terminis, ac propterea excommunicationis sententiam, & juxta ejusdem prædecessoris literarum continentiam, privationis pœnam prædictam incurrerunt (si curiales, infra unum; citramontani infra tres; & ultramontani, infra unum menses, a die publicationis præsentium in Cancellaria Apost. computandos) dictæ Cameræ de his, quæ debebant, satisfecerint, extunc eo ipso ab excommunicationis sententia absoluti, & ad beneficia, quibus propterea juxta ordinationem prædictam, privati extiterunt, plenarie restituti censeantur, & si non solverint in terminis prædictis, privationis pœnam prædictam de novo incurrant eo ipso. Quodque illi, qui in posterum se obligabunt, excommunicationis & privationis pœnas prædictas, juxta ejusdem prædecessoris ordinationem, omnino incurrant; & impetrantes beneficia per hujusmodi privationem vacantia, & similiter contra illos sic privatos, & de privatione hujusmodi excipientes, possint & debeant per quoscunque auditores, & Judices audiri; nec ex prætexto, quod constitutio prædicta non fuerit recepta, & moribus utentium comprobata, repelli; teneanturque auditores, & Judices quicunque, in causis cognoscendis in Romana curia & extra, secundum eandem ordinationem judicare. Rom. 13. Cal. Mart. 1484.

CAP. II.

Annatæ non debentur Cameræ Apostolicæ, nec exiguntur de beneficiorum pensionibus, annuum valorem 24. Ducatorum non excedentibus.

Clemens VII.

CUm, sicut nobis innotuit, licet ratione fructuum beneficiorum Ecclesiasticorum, valorem annuum viginti quatuor ducatorum auri, de more communi æstimatione non excedentium, annatæ Cameræ Apostolicæ non debeantur, nec solvi aut exigi consueverint, & minus ratione pensionum quantitatem viginti quatuor ducatorum auri similium non excedentium, annatæ aliquæ retroactis temporibus exactæ aut solutæ fuerint, nihilominus a certo tempore citra, præsidentes dictæ Cameræ & alii Officiales Romanæ Curiæ, ad quos exactio annatarum pertinet, sub prætextu, quod in provisionibus & aliis dispositionibus beneficiorum Ecclesiasticorum, super quorum fructibus, &c. valorem viginti quatuor ducatorum excedentibus, aliquam pensionem annuam, cujuscunque etiam minoris quantitatis viginti quatuor ducatorum reservata existant, illorum medietas deduci ac defalcari consueverit, annatas ex pensionibus quantitatem octo ducatorum excedentibus, & viginti quatuor non excedentibus aut attingentibus, de facto exegerint, & exigunt. Nos qui unicuique in justitia debitores sumus, super his congruis remediis providere volentes, ac ratione pensionum, quarum quantitas viginti quatuor ducatorum auri de Camera non excedit, nullas annatas Cameræ aut officialibus prædictis deberi declarantes, ex certa nostra scientia, & deliberatione statuimus, quod de cætero ex quibusvis pensionibus, quantitatem viginti quatuor ducatorum hujusmodi non excedentibus, nulla annata quovis prætextu exigatur, nec per illos, quibus pensiones ipsæ resignatæ fuerint, solvatur, neque solvi debeat, sic tamen, quod in pensionibus, & aliis dispositionibus beneficiorum, super quorum fructibus similes pensiones etiam minoris quantitatis viginti quatuor ducatorum, & quantitatum viginti quatuor ducatorum similium non excedentes resignatæ fuerint, ex talibus pensionibus nihil deduci debeat. Districtius inhibentes Cameræ præsidentibus, ac aliis officialibus prædictis, sub excommunicationis, & a perceptione emolumentorum officiorum suorum, ad nostrum, & Apostolicæ sedis beneplacitum, suspensionis, in eorum singulos lata sententia pœnis, ne de cætero ratione hujusmodi pensionum quantitatem viginti quatuor ducatorum non excedentium, aliquas annatas quovis prætextu exigere, seu quo minus literæ resignationis illarum expediantur, impedire vel differre quoquo modo præsumant, alioquin literas ipsas tam per Cancellariam, quam Cameram Apostolicam per eos, ad quos literarum expeditio pertinet, absque earundem illorum appositione, libere expediri posse decernimus, ac ad id eis liberam facultatem concedimus.

CAP. III.

Constitutionum editarum in non solventes annatas a variis Pontificibus ampliatio, & confirmatio.

Julius III.

CUpientes Cameræ Apostolicæ, ex qua non modo S. R. E. verum etiam toti Reip. Christianæ subsidium provenit, & collegii Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium ac officialium sedis Apostolicæ indemnitati consulere, & eorum jura, ut tenemur, illæsa preservare, his, quæ a prædecessoribus nostris ad hoc provide emanarunt, libenter adjicimus nostris muniminis firmitatem a, aliasque desuper disponimus, prout in Domino conspicimus salubriter expedire. Dudum siquidem, postquam felicis recordationis Pius Papa II. prædecessor noster, accepto, quod numerus debitorum dictæ Cameræ plurimum auctus erat, & quod obligati pro annatis beneficiorum Ecclesiasticorum, quæ Apostolica auctoritate assecuti fuerant, excommunicationis sententiam in eos latam, quam non solvendo in termino eis præfixo ipso facto incurrebant, minime curare videbantur, unde animabus sic illaqueatis periculum imminebat, & continue eidem Cameræ damna subsequebantur; cupiens tam saluti animarum, quam indemnitati Cameræ hujusmodi salubriter providere, per suas ordinaverat, quod omnes, qui extunc de cætero pro annatis quorumcunque beneficiorum dictæ Cameræ se obligarent, si infra terminos eis præfixos dictæ Cameræ, aut collectoribus fructuum, & proventuum eidem Cameræ debitorum, in illis partibus existentibus, satisfacere defecerint, ipso facto lapsis terminis prædictis non solum sententiam excommu-

a *Idem habetur sup. 1. de annatis. in Innoc. VIII.*

communicationis inciderant, sed etiam beneficiis, pro quibus se eidem Camerae obligassent, omnino privati essent: si vero, qui se pro annatis hujusmodi non pro se, sed pro aliis, ut principales, obligarent, si in terminis non satisfecerent, ultra sententiam excommunicationis hujusmodi, essent omnibus beneficiis Ecclesiasticis per eos obtentis eo ipso privati, possentque talia beneficia per quoscunque libere impetrari.

CAP. IV.

Annata solvi debet singulis quindecim annis Camerae Apostolicae de beneficiis, & monasteriis unitis de caetero non vacantibus.

ET piae memoriae Paulus etiam Papa II. praedecessor noster cum tam ipse, quam dictus Pius praedecessor, ac recolendae memoriae Martinus V. Eugenius IV. Nicolaus etiam V. & Calixtus III. Romani Pontifices praedecessores nostri, tunc sui, quamplura diversorum ordinum Monasteria, prioratus, praeposituras, & praepositatus, conventuales, necnon dignitates majores in cathedralibus, etiam Metropolitanis, & principales in collegiatis Ecclesiis administrationes quoque, officia, & beneficia Ecclesiastica, etiam dispositioni Apostolicae generaliter reservata necnon, vel aliis cathedralibus, etiam Metropolitanis, seu collegiatis Ecclesiis, ac earum, sive capitularibus mensis, aut monasteriis, dignitatibus, collegiis, universitatibus, & beneficiis, ac congregationibus canonicorum regularium S. Augustini Lateranensium, & de Scopeto, seu S. Salvatoris nuncupatorum, Monachorum S. Justinae Paduan. & Montis Oliveti, S. Benedicti Cisterciensis, Vallis Umbrosae, & Carthusiens. Ordinum, Presbyterorum quoque S. Georgii in Alga Venetiarum, atque aliis Monasteriis, domibus, hospitalibus, fabricis, & piis locis, utriusque sexus personarum, sub diversis modis, & formis dicta auctoritate univissent, annexuissent, incorporassent, & submisissent b. Et propterea monasteria, prioratus, praepositurae, dignitates, administrationes, officia, & beneficia unita hujusmodi amplius vacare non sperarentur, & exinde Camera, ac Collegium hujusmodi, & officiales sedis Apostolicae detrimentum non modicum paterentur: volens, ut par erat, quod uniones, annexiones, incorporationes, applicationes, & submissiones praedictae si alias rite, & rationabiliter processerant, ita in sua firmitate permanerent, quod eorum, quibus uniones factae, oneribus unita fuerant, commodis deservirent, & aliorum jura propterea non laederentur, per suas statuerat, & ordinaverat, atque decreverat, quod omnia, & singula monasteria, illa videlicet, quorum fructus, redditus, & proventus ad summam centum florenorum auri de Camera, secundum communem aestimationem, ascendebant annuatim, sive in libris ejusdem Camerae taxati reperiebantur, communia, & minuta servitia, ac alia jura debita, & consueta, tam Camerae, & collegio, quam officialibus praedictis, reliqua vero monasteria, prioratus, praepositurae, praepositatus, dignitates, personatus, administrationes, officia, & beneficia, ut praefertur, unita, pro quibus praedictae Camerae annatas, seu alia jura solvi consueverant, vel debebant temporibus retroactis, & de solvendo singulis certis futuris temporibus, obligatio in eadem Camera per inadvertentiam facta non fuerat, unnatam, sive medios fructus unius anni in posterum, & singulis quindecim annis perpetuo secuturis, eidem Camerae omnino solvere tenerentur, & deberent. Et quod de omnibus monasteriis, prioratibus, praepositurae, praepositatibus, dignitatibus, personatibus, administrationibus, officiis, & beneficiis supradictis, ut praefertur, unitis, a quorum unionum temporibus, postquam illae fuerant sortitae effectum, anni quindecim effluxerant, infra annum proxime secuturum, communia minuta, & alia jura, seu annatas, & medios fructus hujusmodi solvere astringerentur, etiam singulis 15. annis in futurum, prout multi aliis similes uniones, & gratias obtinentes faciebant, & facere consueverant, & ad id ii, quorum interetat, infra ipsius anni spatium se in eadem Camera efficaciter obligare deberent cum effectu, alioquin si a solutione, aut obligatione praemissis cessare praesumpsissent, uniones, annexiones, incorporationes, applicationes, & submissiones praedictae haberentur penitus pro infectis: & sic unita Monasteria, prioratus, praepositurae, praepositatus, dignitates, personatus, administrationes, officia, & cujusvis qualitatis, aut generis beneficia tunquam vere vacantia possent a dicta sede libere impetrari, & canonice obtineri, ac omnes ipsae & super eis confectae literae, ac processus habiti per easdem, & quaecunque inde secuta nullatenus emanasse.

b *De beneficiorum unionibus habet supr. in fine 1. lib.*

CAP. V.

Ordinationem Pii II. cujus neglectus summum detrimentum minabatur Camerae Apostol. confirmavit Innoc. VIII.

AC similis memoriae Innocentius Papa VIII. similiter praedecessor noster accepto, quod ex ordinatione Pii praedecessoris hujusmodi a tunc certo tempore citra optatus fructus non provenerat, quia nonnulli, qui beneficia Ecclesiastica per hujusmodi privationem vacantia impetraverant super illis agendo, & alii, qui recipiendo privationem hujusmodi in judicium deduxerant coram causarum palatii Apost. Auditoribus, & aliis Rom. Curiae Judicibus, asserentibus ordinationem hujusmodi receptam, & moribus utentium comprobatam non fuisse, auditi non fuerant, & quod creverat, crescebatque in dies numerus debitorum eorundem in animarum non solventium periculum, & praedictae reipub. Christianae praejudicium, ordinationem, & literas Pii praedecessoris hujusmodi, ac omnia, & singula in illis contenta per suas approbaverat, & perpetuae firmitatis robur obtinere decreverat. Ac voluerat & statuerat, quod illi, qui ex tunc in posterum se obligarent, excommunicationis & privationis poenas praedictas, juxta ordinationem Pii praedecessoris hujusmodi omnino incurrerent, & impetrantes beneficia per hujusmodi privationem vacantia, similiter contra illos sic privatos, de privatione hujusmodi incipientes, possent & deberent per quoscunque auditores audiri, nec praetextu, quod ordinatio hujusmodi non fuisset recepta, & moribus utentium comprobata, repelli: tenerenturque auditores & Judices quicunque, tam in dicta Curia, quam extra eam, secundum ordinationem hujusmodi judicare, nec prodessent eisdem obligatis quietationes, quas a collectoribus vel subcollectoribus haberent, quae publico non probarentur instrumento.

CAP. VI.

Poenas & censuras sancitas tum privationis beneficiorum, tum excommunicationis inviolabili legis vigore servari voluit Julius II. ex non solventes annatas, cujus in primum rescriptum ratum & constantissime servandum Julius III. confirmat.

SAnctae memoriae Julius similiter Papa II. & praedecessor noster, eorundem praedecessorum vestigiis inhaerendo, motu proprio, & ex certa scientia ordinationes, statuta, decretum, & voluntatem praedecessorum hujusmodi per quaedam innovans, per constitutionem suam perpetuo valituram decrevit, declaravit, statuit, & ordinavit, quod ordinationes, statuta, decretum, & voluntates praedecessorum hujusmodi, & quaecunque contenta, & poenas etiam privationis in eas expressas, quoad futura in omnibus & per omnia, juxta illorum tenores inviolabiliter perpetuis futuris temporibus observarentur. Et quod illi, quos pro annatis hujusmodi dictae Camerae teneri constaret, etiam si illas solvere non promitterent, seu ad illarum solutionem se specialiter non obligarent, dummodo beneficia ipsa realiter assequerentur, ad solutionem annatae, & juxtum praedictorum efficaciter tenerentur. Et deinde accepto, quod ex praedictis, & quae postea tam per dictum Innocentium, quam per similis memoriae Sixtum IV. & Alexandrum VI. Romanos Pontifices, pariter praedecessores nostros, tam suos caeteros facta fuerant, perpetuis unionibus, & applicationibus, ac ex negligentia, sive malitia multorum, qui dictis literis parere hactenus contempserant, dicta Camera in suis juribus non mediocrem patiebatur jacturam, tam statutum, ordinationem, decretum, & declarationem Pauli praedecessoris hujusmodi, quam omnia, & singula alia in illius praedictis literis contenta per alias suas literas approbavit, & innovavit, ac inviolabiliter observari debere, ac omnes, & singulos cujuscunque qualitatis, gradus, & conditionis forent, qui se postea obligaverant, aut alias ratione Monasteriorum, ac aliorum beneficiorum sic unitorum ad valorem centum florenorum similium communi aestimatione ascendentium, vel quorum fructus, redditus, & proventus in eisdem libris ad similem summam taxati reperiebantur, eidem Camerae solvere tenebantur, ad integram solutionem eidem Camerae de praemissis faciendam infra certum tunc expressum tempus juxta tenorem literarum Pauli praedecessoris hujusmodi, & sub poenis in illis contentis, ut par erat, omnino teneri, obligatique decrevit, prout in singulis literis praedecessorum hujusmodi plenius continetur. Cum autem, sicut accepimus, malitia, & avaritia hominum in dies crescente, ordinationes, statuta, voluntates, decreta, & declaratio Pii, & Pauli, ac Innocentii, & Julii praedecessorum hujusmodi ad praesens plene non observentur, & a tempore ipsius Alexandri praedecessoris citra, tam per ipsum Julium, quam etiam fel. record. Leonem X. Adrianum VI. & Clementem VII. ac Paulum III. Romanos Pontifices praedecessores nostros, ac nos, diversae aliae uniones, annexiones, incorporationes, & applicationes perpetuo factae, & concessae fuerint, ac ex incuria agentium pro Camera praedicta, seu alias obligationes de solvendis communibus, & minutis servitiis, ac annatis, seu mediis fructibus, aut aliis juribus solvi debitis, & consuetis factae non fuerint, & quae factae sunt, executioni non demandentur, in eorum, ad quorum commodum uniones, annexiones, incorporationes, & applicationes praedictae factae fuerunt, animarum periculum, & Camerae, ac collegii Cardinalium, & officialium detrimentum, necnon Reipublicae hujusmodi non leve praejudicium.

Nos volentes in praemissis opportune providere praedecessorum hujusmodi vestigiis inhaerendo, motu proprio, non ad alicujus nobis super hoc oblatae petitionis instantiam, sed de mera deliberatione, & certa scientia nostris, ordinationes, statuta, voluntates, decreta, & declarationem Pii, & Pauli, ac Innocentii, & Julii praedecessorum hujusmodi, necnon desuper confectas literas, ac omnia, & singula in eis contenta Apostolica auctoritate tenore praesentium approbamus, & innovamus, ac robur perpetuae firmitatis obtinere, & a quibuscunque tam in eisdem literis nominatis, quam non nominatis, virorum, & mulierum, saecularibus, & quorumvis ordinum regularibus, congregationibus, ac omnibus aliis, & singulis praedictis, & praesentibus nostris literis comprehensis personis, tam pro prae-

terito, quam futuro tempore inviolabiliter observari, atque omnia, ac censuras, ac pœnas in singulis literis hujusmodi contentas, contra omnes congregationes, & personas prædictas, quoad omnia, & singula monasteria, & beneficia Ecclesiastica cum cura, & sine cura, secularia, & quorumvis ordinum regularia quomodolibet qualificata, quæ congregationes prædictæ quomodolibet communiter possident, etiamsi de jure patronatus laicorum, etiam Imperatoris, Regum, Ducum, Marchionum, Baronum, Comitum, & aliorum nobilium, etiam illustrium, nec non modo per ipsas congregationes possideantur, tam in Romana curia, quam extra eam, inter quæscumque litigiosa existant, vigere, & locum habere, totalique, & plenariæ executioni demandari debere decernimus. Necnon ea omnia, quæ singuli prædecessores prædicti voluerunt, eisdem auctoritate, & tenore volumus, ac præmissa omnia prout per ipsos prædecessores ordinata, statuta, decreta, & declarata fuerunt, de novo ordinamus, statuimus, decernimus, & declaramus, eaque omnia ad quæscumque tam seculares, quam regulares virorum, & mulierum congregationes, quantumvis privilegiatas, & exemptas auctoritate, & tenore prædictis extendimus, & ampliamus. Rom. 16. Cal. Jan. 1539.

CAP. VII.

Annatarum, quindenniorum & reliquorum jurium solutioni obligantur Monasteria, quorum fructuum taxam Camera Apostolica non habet auctoritas. Beneficiorum quoque annuum valorem prodere & fateri debent Ecclesiæ cathedrales, ne annatarum jus defraudetur.

Pius Quintus.

APostolicæ sedis poscit auctoritas, ut quæ provide per Rom. Pontif. statuta fuerunt, debitæ executioni demandentur. Cum autem, sicut accepimus, ut annatarum communium, & aliorum jurium semel tantum, vel de 15. in 15. annos ob perpetuas beneficiorum Ecclesiasticorum uniones persolvendorum, quæ aliàs fel. record. Julius III. & Paulus IV. Rom. Pontif. prædecessores nostri per eorum literas in forma motus proprii desuper editas, et præterito duntaxat Cameræ Apostolicæ applicaverunt, ac celerius quo poterit, exactio, & executio fiat, plurimum intersit, & necessarium existat, ut tam Julii III. & Pauli IV. prædecessorum literas prædictas, quam alias quæscumque constitutiones, statuta, decreta, & declarationes per fel. mem. Pium II. Paulum etiam II. Innocentium VIII. Julium similiter II. ac Julium, & Paulum prælatos, aliosque diversos Rom. Pontif. prædecessores nostros contra pro tempore in Camera Apostolica, aut alias ratione annatarum communium, & aliorum jurium prædictorum semel tantum, aut de 15. in 15. annos solvend. obligatos, aut alias quæcunque, beneficia Ecclesiastica, absque eo, quod annatas, communia, & quindennia prædicta solvissent, pro tempore possidentes, editas, & factas, per nos innoventur, approbentur, & confirmentur.

Nos igitur singularum literarum, & cujuslibet motus proprii a prædictis Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris, ut præfertur, quam etiam forsan a nobis hactenus emanati veriores tenores, ac si de verbo ad verbum his insererentur, pro plane, & sufficienter expressis, & insertis haberi volentes, illas, & illos, necnon omnia, & quæcunque per quoscunque Judices, executores, & commissarios in illis deputatos, & ab eis subdelegatos, ac alios ministros in præmissis, & circa ea quomodolibet gesta, & exequuta reperiantur, ac inde sequuta quæcunque ex certa scientia, ac de Apostolicæ plenitudine potestatis approbamus, & confirmamus, ac rata, & grata habemus, necnon illis perpetuæ, & irrefragabilis firmitatis robur adjicimus, illasque inconcusse observari debere decernimus, & declaramus, omnesque, & singulos tam juris, quam facti, & solemnitatum forsan omissarum, & alios quoscunque defectus, si qui forsan intervenerint in eisdem, & qui necessario exprimi deberent, motu, scientia, & potestatis plenitudine similibus supplemus, illasque, & illa, quatenus opus sit, innovamus. Et insuper quoniam (sicut etiam innotuit) a nonnullis nimium scrupulosis & plusquam oporteat super contendentibus hæsitatur, an monasteria, quorum fructus, &c. in libris Cameræ Apostolicæ taxati reperiuntur, necnon prioratus quorumvis ordinum regularia, & regulares, cæteraque beneficia Ecclesiastica quocunque titulo nuncupata, quorum fructus, redditus, & proventus in distributiones quotidianas convertuntur, sub literis Pauli II. & aliorum prædecessorum hujusmodi comprehendantur.

Nos considerantes, quod annatarum communium, & aliorum jurium prædictorum exactio, in recognitionem universalis dominii introducta, est antiquissima [a]; quindenniorumque usus, & solutio ideo adinventi sunt, ne prædicta Cameræ ex monasteriorum, prioratuum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum unionibus, quæ amplius vacatura non sperabantur, detrimentum aliquod pateretur: volentes Cameræ nostræ Apostolicæ, ac venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, nec non dilect. filiorum Rom. Curiæ officialium participantium jura præservare, illorumque indemnitati consulere, ad omnem dubietatem omnemque disputandi, & excipiendi occasionem tollendum, motu simili, &c. omnia, & singula monasteria tam secularia, quam quorumvis ordinum regularia, dummodo in libris ejusdem Cameræ taxata reperiantur, reliqua vero monasteria, prioratus, præposituras, præpositatus, tam seculares, quam quorumvis ordinum regulares, necnon dignitates, personatus, administrationes, officia, & alia quæcunque beneficia Ecclesiastica, etiamsi manualia, & de jure patronatus existant, quorum fructus, &c. summam 24. ducatorum auri de Cam. se con. sec. val. annuum excedunt, a quocunque tempore citra, etiam ante fel. record. Martinum Papam V. similiter prædecessorum nostrum, & per nos, & successores nostros, quibuscunque cathedralib. etiam Metropolitanis, seu collegiatis Ecclesiis, aut capitularibus mensis, etiam pro quotidianis distributionibus, aut aliis usibus, necnon collegiis, universitatibus, congregationibus quorumvis ordinum, monasteriis, domibus, hospitalibus, fabricis, ac utriusque sexus personarum piis locis, quantumvis privilegiatis, & exemptis, sub quibuscunque tenoribus, & formis Apost. auctoritate unita, seu alias quomodolibet, & quovis titulo obtenta, & possessa, sub literis Pauli II. & aliorum prædecessorum hujusmodi comprehendi, & includi. Et propterea omnia, & singula cathedralium etiam Metropolitanarum, Ecclesiarumque collegiatarum capitula, congregationes, universitates, collegia, hospitalia, & pia loca, & quævis alia, in quorum favorem uniones, annexiones, incorporationes, applicationes, & submissiones hujusmodi factæ reperiuntur, quantumcunque, ut præfertur, exempta, & privilegiata existant, etiamsi se superiores in Cam. Apost. non obligaverint, dummodo monasteria, & beneficia ipsa possideant, ad solutionem communium annatarum, & aliorum jurium prædictorum eidem Cameræ pro tempore præterito (salvis collegii, & officialium juribus quoad futura temporibus) ratione unionum, annexionum, incorporationum, applicationum, & submissionum prædictorum singulis 15. annis a die, quo illæ suum sortitæ fuerunt effectum, & alias juxta tenorem literarum, in forma motus proprii a Julio III. prædecessore prædicto super applicatione quindenniorum prædictorum eidem Cameræ facta, desuper emanatarum faciendam, teneri, & obligatos esse, & ad id per sententiam, censuras, & pœnas in singulis Pauli II. & aliorum prædecessorum hujusmodi literis contentas, cogi, & compelli posse, sicque & non aliter in præmissis omnibus & singulis per quoscunque Judices, & commissarios, quavis Apost. auctoritate fungentes, etiam palatii nostri Apostol. causarum Auditores, necnon S. R. E. Cardinales, ac venerabilem Fratrem nostrum Hieronymum Episcopum Maceraten. prælatæ Cameræ Clericum, cui omnes & singulas causas, occasione præmissorum pendentes commisimus in quavis instantia, sublata eis, & eorum cuilibet aliter judicandi facultate, judicari, & diffiniri debere, irritumque &c. decernimus, & declaramus. Mandantes eidem Hieronymo Episcopo, ut omnes, & singulas causas coram eo inter dil. filium ejusdem Cameræ collectorem ex una, & quascunque congregationum, capitula, collegia, & quasvis alias personas ex altera partibus super solutione annatarum communium, & aliorum jurium quindenniorum eorundem, vel eorum occasione motas, & pro tempore pendentes juxta præsentium tenorem terminet, & decidat. Et pro faciliori indagatione omnium prædictorum omnia, & singula cathedralium etiam Metropolitanarum, & collegiatarum Ecclesiarum capitula, collegia, necnon tam virorum, quam mulierum seculares, & quorumvis ordinum regulares congregationes, seu collegia, & pia loca, eorundemque prælatos, & procuratores, ad judicandum, & profitendum medio juramento omnia, & singula monasteria, prioratus, præposituras, præpositatus, parochiales Ecclesias, & alia quæcunque beneficia Ecclesiastica, quæ ipsa capitula, congregationes, & alia pia loca prædicta possident, & quo titulo illa possideant, illorumque annuos valores sub privationis, & aliis in literis in forma motus proprii Pauli IV. prædecessoris hujusmodi contentis sententiis, censuris, & pœnis in Romana Curia, & extra eam moneat, & requirat.

DE JURE PATRONATUS.

TITULUS IV.

CAP. I.

Beneficiorum electivorum concessiones juris patronatus hactenus factæ, a primo anno Pontificatus Innocentii Octavi, qui Romæ coronatus fuit pridie Idus Septemb. 1734. revocantur.

Adrianus VI.

SAnctissimus D. N. Adrianus VI. accepto per Sanctitatem suam, quod nonnulli Romani Pontifices ejus prædecessores diversis personis, & collegiis laicorum [a] jus patronatus, & facultates, & indulta præsentandi, seu nominandi personas idoneas ad Ecclesias etiam Metropolitanas, Monasteria, & beneficia Ecclesiastica, secularia ac regularia, ac hospitalia, & alia pia loca extunc deinceps vacatura, etiam interdum pro eorum hæredibus, & successoribus alias sub certis modis, & formis per diversas eorum literas in perpetuum, vel ad certum tempus conces-

[a] *Introducta fuit annata ad sub. ventionem Papæ & Cardinalium indigentium, ficuti & thesaurizantium subsidium, ut tradit Ferdinan. Cardub. in tractatu suo de annat. quem refert Gamez. in prudat. reg. cancell. de valore exprimendo. n. 6.*

[a] *Vid. Mar. Socin. de prob. ult. col. Felin. in trac. quando litera Apostol. 6. limitat. Cæsar. Lambert. in tract. de jure patr. lib. 1. qu. 1. art. 8. Rebuff. in tract. de nominib. Rochus in tract. de jure patronat. verb. honorificum. q. 3.*

reservarunt, & concesserunt, considerans quod per hujusmodi facultates, & indulta Romanus Pontifex saepius impeditus, quominus personas qualificatas, utiles, & necessarias ad Ecclesias, & monasteria promovere, ac de beneficiis Ecclesiasticis similibus personis providere, hospitalia quoque, & pia loca hujusmodi personis etiam utilibus, & Monasteriis committere, & alias de illis disponere libere possit. Ideo ut per sanctitatem suam, & sedem Apost. liberius de personis benemeritis, dictis cathedralibus Ecclesiis, & monasteriis providentur, & de illis, ac aliis dignitatibus, beneficiis, hospitalibus, & piis locis hujusmodi disponatur, opportune providere volens, fel. record. Innocentii Papae VIII. suae Sanctitatis praedecessoris inhaerendo vestigiis, omnes, & singulas reservationes, & concessiones juris patronatus, ac facultates, & indulta praesentandi, seu nominandi personas hujusmodi ad Ecclesias, Monasteria, prioratus, praepositurás, dignitates, personatus, administrationes, officia, canonicatus, & praebendas, aliaque beneficia Ecclesiastica, cum cura & sine cura, saecularia, & ordinum quorumcunque regularia, qualitercunque qualificata, ac hospitalia, & alia pia loca, per nostros praedecessores, & sedem Apostolicam, aut ejus legatos, nuncios, executores, & subexecutores, ab ipso primo Pontificatus ejusdem Innocentii praedecessoris citra, quibusvis Regibus, Reginis, Ducibus, & Marchionibus, ac aliis Principibus, & personis, necnon communitatibus, universitatibus, confraternitatibus, & collegiis saecularium personarum, cujuscunque dignitatis, status, gradus, ordinis, & conditionis existentibus, etiam ex motu proprio & ex certa scientia, ac de potestatis Apostolicae plenitudine, aut etiam consistorialiter, & alias tam simpliciter, quam sub quibusvis conditionibus, & promissionibus, & alias quomodocunque & qualitercunque & ex quibusvis causis, praeterquam ratione ereptionis locorum, in quibus Ecclesiae, monasteria, & beneficia praedicta consistunt, ex infidelium manibus & potestate factas, concessas, quorum omnium formas & tenores eadem sua sanctitas haberi voluit pro expressis, quoad Metropolitan. ac alias cathedrales Ecclesias, & monasteria, necnon prioratus, & praepositurás, ac alias dignitates conventuales, & alia electiva, etiam si ii, quibus reservationes, & concessiones, facultates, & indulta hujusmodi facta, & concessa fuerunt, quascunque conditiones eis propterea quomodolibet impositas, & promissiones per eos propterea factas adimpleverint.

Quo vero ad alia beneficia ac hospitalia & pia loca hujusmodi, si illi, quibus reformationes, & concessiones ac facultates & indulta hujusmodi facta, & concessa fuerunt, ut praefertur, illorum occasione fructus proxime dictorum beneficiorum, hospitalium, & piorum locorum, ad medietatem anni ascendentis valoris fructuum eorundem, secundum communem aestimationem, de propriis eorum bonis non auxerunt, vel eorum Ecclesias aut hospitalia, & pia loca hujusmodi, de novo fundamentaliter non aedificarunt b, seu funditus dirutas non reaedificarunt, seu fundos, in quibus aedificarentur aedificia in praesentiarum subsecuto non concesserunt, ad quorum augmenti, aedificationis, reaedificationis, & concessionis respective probationem, eos, qui tali jure patronatus, seu praesentandi & nominandi, directe, vel indirecte uti voluerint, eadem sua sanctitas teneri decrevit, etiam si conditiones, ad quas alias, quam modis praemissis, tenebantur, executioni demandatae fuissent, & in literis reformationum, & primo dictarum concessionum, seu facultatum & indultorum hujusmodi cautum sit, quod dictum jus simpliciter, vel sub certis conditionibus, modis & formis, ex fundatione vel dotatione pertineat aut pertinere censeatur, vel perinde habeatur, ac si ex fundatione vel dotatione praedicta pertineret, & quod reservationes, & primo dictae concessiones, facultates, & indulta hujusmodi revocari non possint, & clausulae etiam derogatoriarum, derogatoriae, fortiores, efficaciores, & insolitae in dictis literis, pro illarum perseveratione desuper adjectae sint, illarum formas & tenores pro expressis habendo revocavit, cassavit, annullavit, & Ecclesias, monasteria, prioratus, praepositurás, dignitates, & beneficia hujusmodi, ad verum pristinum naturam, praemissis non obstantibus, reduxit.

b *Constructione, dotatione, vel fundatione, ut jus acquiritur, sic & iisdem tribus modis conservatur, cap. 3. de jure patronatus. cap. pia mente & ibi gl. 16. quaest. 7. cap. Abbatem in 2. 18. quaest. 2.*

CAP. II.

Jure praesentandi privatur, qui apostatam praesentat ad beneficium juris patronatus.

Paulus IV.

SI patroni alicujus beneficii Ecclesiastici, sive sint laici, sive clerici, aliquem ex apostatis & extra claustra vagantibus ad beneficium, de eorum jure patronatus existens, tunc vacans, praesentaverint, praesentationes hujusmodi sint eo ipso nullae, irritae & inanes, ac viribus careant, & ipsi patroni jure praesentandi alios ad eadem beneficia pro ea vice tantum privati existant.

CAP. III.

Jus Patronatus concedendi legitima causa quae sit.

Pius IV. ex reformationis poenitentiariae Apostolicae decretis.

POEnitentiarius ac poenitentiariae Apostolicae regens abstineat a concessione juris patronatus seu praesentandi ad beneficia Ecclesiastica, propter augmentum fructuum, sed tantum ex causa fundationis vel dotationis c illud concedere possit.

c *Pont. in conf. 96 & 106. lib. 1. Cass. ad decis. 7. de jure patron. num. 6.*

DE CONFESSIS.

TITULUS V.

CAP. I.

Confessi crimen, aut probatissimis indiciis quaestione torquendi carcerati, non relaxentur sine judice, nisi praestita fuerit cautio.

Paulus IV.

LIcet ex juris communis dispositione satis provisum sit, ut de aliquo crimine inquisitus, dum super indiciis contra eum existentibus discutitur, an torturae in ejus persona jure locus sit, personaliter in carcere detineatur, & ut crimen confessus, in quem nihil, nisi ut poenam solvere cogatur, agendum restat, quousque ille debite punitus fuerit, non relaxetur: tamen ut nuper accepimus, rei criminum torturae supponendi, sub cautione de se repraesentando, & confessi sub simili cautione, seu etiam sub cautione de stando juri, & judicatum solvendo, plerumque relaxantur, quo fit, ut illis extra carcerem positis, expeditionem non procurantibus, causae hujusmodi differantur, & demum oblivioni tradantur, aut extra vita rei ipsi, post aliquod tempus, cautiones praestitas liberari procurent, sicque ipsi poenas debitas effugiant, & delicta remaneant impunita, in grave scandalum, & pessimum caeterorum exemplum. Nos itaque huic abusui occurrere volentes, motu simili, & ex certa nostra scientia, ac de Apostolicae potestatis plenitudine, tenore praesentium decernimus, statuimus, & ordinamus, ut nullus, qui ex indiciis contra eum laborantibus jure torquendus veniat, seu de quo dubitatur, dum de indiciis hujusmodi, an ad torturam sufficientia sint, disputatur, quousque aut per torturam indicia ipse purgaverit, aut eum torturae subjiciendum non esse, cognitum fuerit, nisi procuratore fisci nostri ad haec omnia citato & intervenienti, sub quovis cautione e carcere relaxetur, neque super iis extra carceres audiatur. Nullus etiam, qui crimen in judicio confessus fuerit, contra quem nulla nisi partes Judicis, nisi in exequendo, etiamsi pro crimine hujusmodi pecuniaria poena plectendus existat, & quamcunque cautionem de illa solvenda praestare offerat, e carcere relaxetur, nisi poena ipsa, praefato fisci procuratore desuper audito, debite persoluta, sicque per quoscunque Judices quavis auctoritate fungentes, judicari, diffiniri, & observari debere, sublata eis & eorum cuilibet aliter judicandi diffiniendi facultate, irritumque & inane, quicquid contra praesentium tenorem a quoquam quavis auctoritate, scienter vel ignoranter, attentari contigerit, decernimus.

CAP. II.

Rei confessi a vinculis carceris non solvantur, nisi executioni sententiae paruerint.

Pius V.

CUm sicut accepimus, visitatores carcerum almae urbis nostrae homicidii, aliorumque capitalium criminum reos carceratos ad illorum absolutionem, & liberationem nimis humanitate proni, atque proclives saepe e carceribus liberari soleant sub cautione de se praesentando, aut alias sub aliis obligationibus, & conditionibus eis bene visis, & ita processus debilitentur, & causarum expeditiones differentur, vel (quod molestius ferimus) eos quandoque liberant, aut leviori poena, quam justitia exposcit, afficiunt, ac propterea delicta impunita remaneant contra jus, & utilitatem a publicam. Nos considerantes impunitatem scelerum esse incentivum majorum, nolentesque in futurum reos homicidii, ac aliorum delictorum capitalium, nisi in casibus a jure expressis, e carceribus liberari, & extra carceres audiri, ac leviori puniri, tenore praesentium eisdem visitatoribus sub poena indignationis nostrae inhibemus, atque interdicimus, ne posthac reos carceratos, ut praemittitur, arbitrio suo relaxent, & liberent. In levioribus autem delictis reos confessos, aut convictos non relaxent, neque liberent, nisi prius sententiae, aut condemnationi, quam eis infligendam & imponendam duxerint, paruerint, & illius executio facta fuerit.

a *L. cum quidem. ff. de liberis & posthumis. c. ut fame. de sent. excommun.*

vit. Volumus autem quotiescunque viderint æquitatem juris rigori attenta facti qualitate præferendam esse, cum ad solum Principem jus decernendi inter jus, & æquitatem non scriptam spectet, & pertineat, tunc facti qualitas diligenter inquisita consideretur, & si quid ab eisdem jure relaxandum videbitur, nobis unus ex visitatoribus una cum Judice causæ referat, præsente procuratore fiscali, vel Advocato fiscali ejusdem Cameræ, & fisci, ac etiam pauperum advocato, ut a nobis, quid statuendum, & deliberandum sit intelligatur.

CAP. III.

In causis criminalibus confessi appellare nequeunt.

Idem.

IN confessos Judices procedere possunt non obstantibus b appellationibus, & inhibitionibus, & absque aliquorum pœnarum incursu.

b *Propria voce confessus, appellare non potest. l. 2. & quorum appell. non recip. ubi gloss. Bart. Bald. & Oldrad. communiter dicunt.*

DE DOLO ET CONTUMACIA.

TITULUS VI.

CAP. I.

Defensio condemnatorum in contumaciam, infra semestre exigi debet.

Pius IV.

QUoniam sæpe contingit, ut qui ex aliquo crimine in contumaciam condemnati fuerint, perdurant ad multos annos in contumacia, expectantes occasionem, ut per temporis diuturnitatem criminis probatio impossibilis reddatur, & tunc quærunt contumaciam sibi remitti, & desuper defensionibus audiri, cum criminis probandi facultas est fisco sublata, causam plerunque, vel coram judicibus in ipsos propensis, vel in locis, ubi jura fisci deduci non possunt, introducentes, statuimus, quod rei in contumaciam condemnati, ad suas defensiones faciendas admitti non possint, nisi intra sex menses a quo ad faciendas videlicet a die condemnationis, quo vero ad jam factas condemnationes, a die publicationis præsentium computandos, nec alibi, quam in loco, ubi condemnatio facta est, vel in curia generali Provinciæ, ubi delictum fuerit commissum. Et si secus fieri contingat, quæcunque absolutiones desuper obtinendæ, etiam si vigore commissionis signatura nostræ nullius sint roboris, vel momenti, sed ad ipsarum condemnationum jam factarum executionem deveniri possit, & debeat. Quo termino sex mensium elapso sententiæ in contumaciam latæ eo ipso notoriam efficiant, & tanquam in rem judicatam transiverint, realiter & personaliter executioni demandentur. Nec homicidia prosit minor ætas viginti annorum, dum tamen major quatuordecim annorum extiterint. Quod si banniti hujusmodi in contumaciam condemnati veniant postmodum absolvendi, Judices sub pœna mille scutorum, & infamia perpetua ipso facto incurrenda, & sine ulla sportularum solutione absolvere debeant. Publicata Rom. 26. Maji 1565.

a *Pius V. in sequenti constitutione, contumaces infra annum ad defensionem admitti posse decrevit.*

CAP. II.

Semestre spatium concessum Pii IV. decreto contumacibus ad experimentas causæ defensiones, ad annum extenditur, & prorogatur, ea tamen, ut sponte comparentibus duntaxat, non captis, infra annum faveat & patrocinetur.

Pius V.

DUdum postquam fel. record. Pius Papa IV. prædecessor noster cupiens subterfugiis delinquentium b obviare per quasdam suas in forma motus proprii editas literas sub dat. Romæ apud S. Petrum 12. Cal. Junii an. 6. inter alia statuisset, quod rei in contumaciam condemnati ad suas defensiones faciendas admitti non possint, nisi intra sex menses quoad faciendas videlicet a die condemnationis, quo vero ad jam factas condemnationes a die publicationis earundem literarum computandos, per alias nostras, etiam in forma motus proprii emanatas literas die 20. mensis Junii, Pontificatus nostri anno primo publicatas, terminum sex mensium hujusmodi ad annum prorogavimus, ac contumacibus hujusmodi defensiones non nisi post anni elapsi terminum denegari debere decrevimus. Cumque, sicut accepimus, a nonnullis ordinationem, & dispositionem hujusmodi, nostramque & dicti prædecessoris in illis edendis intentionem variis calumniis eludere, & sæpe etiam sinistris interpretationibus agentes pro fisco & Cameræ Apostolica fatigare, & causas in longum protrahere, & illas intricare, sententiarumque executionem vitare satagentibus sæpe in dubium verti contingat (licet ex verborum proprietate res clara sit) an scilicet, tam sponte comparentes, de quibus loquitur motus proprius præfati prædecessoris, quam etiam capti intra dictum tempus indistincte admitti debeant ad faciendum suas c defensiones maxime stantibus in eodem motu nostro proprio appositis supra relatis verbis, videlicet: *At contumacibus hujusmodi defensiones non nisi post anni elapsi terminum denegari debere:* quæ indistincte prolata sunt, & evidenter possunt comprehendere tam sponte comparentes, quam captos, nihilominus considerantes, quod verba ipsa nihil aliud disponunt, quam prorogationem termini, his, quibus ex forma motus proprii prædicti prædecessoris denegari non poterat. Nos igitur ad tollendum omne dubium, & absurdum evitandum, quod capti, & sponte comparantes paris essent conditionis, necnon calumniis, & aliis inconvenientibus hujusmodi, quantum cum Deo possumus, obviare, omnemque disputandi materiam tollere, & in his opportune providere volentes, necnon singularum literarum prædictarum, ac judiciorum, inquisitionum, processuum, condemnationum, & sententiarum desuper emanatarum, & latarum, ac formandarum, & promulgandarum hujusmodi aliorumque forsan latius exprimendi tenores, continentias, formas, & compendia, ac reorum, delictorum, criminum, & excessuum, ac pœnarum hujusmodi, & Judicum nomina, cognomina, gradus, & qualitates, ac quantitates, & loca pro plene, & sufficienter expressis habentes, & decernentes, necnon singulas prænarratas literas confirmantes, & innovantes, motu simili &c. quod banniti, & in contumaciam condemnati in pœnam capitis, & ultimi supplicii, si capti ad manus Curiæ devenerint, per Judices ad novas, sive alias defensiones faciendas, etiam intra dictum tempus non admittantur, nisi habita a nobis, vel signatura nostra desuper gratia speciali, nec literæ ipsæ, quæ in eorum odium editæ sunt, eis in aliquo suffragentur, aut illos se juvare, sive defendere possint. Quinimo quod Judices præfati sententias ipsas condemnatorias tam in urbe, quam extra eam latas, & ferendas, si tamen legitimis præcedentibus indiciis ad inquirendum promulgatæ fuerint, executioni realiter & corporaliter suis loco, & tempore congruis, respective totaliter, & integre contra sic captos demandent, & demandari faciant, hac nostra perpetuo valitura declaratione declaramus, & ordinamus, & ita mentis, & intentionis nostræ fuisse, & esse attestamur. Rom. Id. Septembris 1571.

b *Contumacia in criminalibus accusanda. l. absentem. §. 1. ff. de pœnis. Bart. in l. inter alt. col. ff. de public. jud. & in contrarium. ad reprimendum, in verb. negligentia.*

c *Contumax damnatus non auditur, nisi tanta mora fuisse ex pensis. gl. in l. sed. & fi. §. sed etsi dum decreto ff. ex quibus causis major. Bald. in c. cum venissent. col. 2. de judic. Idque observatur tam in civilibus, quam criminalibus causis.*

DE SEQUESTRIS.

TITULUS VII.

CAP. I.

Judicibus decernendi sequestra fructuum beneficiorum lite pendente conceditur facultas.

Pius V.

SAnctissimus in Christo Pater, & Dominus noster Dominus Pius divina providentia Papa V. cupiens, prout suo pastorali incumbit officio, unicuique quod suum est tribui, justitiamque inter omnes æqua lance ministrari, ac animarum periculis, & fraudibus eorum, qui passim beneficia Ecclesiastica in mensibus, in quibus illorum collatio, & provisio per constitutiones suas, seu Cancellariæ Apostolicæ regulas desuper editas dispositioni suæ pro tempore reservata existunt, vacantia, seu alias eidem & sedis Apostolicæ dispositioni generaliter reservata, vel ex generali reservatione Apostolica, vel alias affecta, ordinaria, seu alia auctoritate contra dictarum constitutionum tenorem, aut alias indebite sibi conferri, & de illis etiam provideri procurant, & in eis prætextu collationum, & provisionum hujusmodi se intrudunt, ad hoc, ut illorum fructus suos faciant, & ex eis impetrantes Apostolicos, seu alias justo titulo provisos molestent, & exinde lites odiose in longum protrahunt, ut impetrantes, & justum titulum habentes aut cum eis concordare, aut eorum juri cedere, & renunciare, aut in prosecutione litium hujusmodi omnes fere eorum facultates dissipare, & tandem in illarum prosecutione mori cogantur. Quique beneficia in Romana Curia, vel extra eam litigiosa resignant, aut eorum juri cedunt simpliciter, vel in favorem tertii, in memorialibus cum parvis datis, & consensibus desuper præstitis, quæ penes se retinent, & nihilominus lites hujusmodi prosequuntur, & dum cognoscunt nullum jus sibi in hujusmodi beneficiis litigiosis competere ad effugiendum sententiam, & expensas, vel fructuum restitutionem, in quibus condemnandi venirent: supplicationes desuper signari, ac datas, & consensus parvos hujusmodi extendi faciunt, asserentes se jam diu illa dimisisse, partes foventes bonum jus, & Judices justitiam ministrantes deludendo, quantum in eo est obviare, omnem penitus talia præsumendi occasionem tollere, hac sua perpetuo valitura sanctione statuit, & ordinavit, quod quoties in antea aliquem super quovis beneficio Ecclesiastico, ut præfertur, reservato, seu affecto, & dicta auctoritate, vel alias nulliter collato tam in dicta Curia, quam extra eam litigare contigerit, & Judici ordinario, seu cui causa desuper commissa fuerit, etiam summarie, & extrajudicialiter, quatenus sibi pro rei qualitate sufficere parte legitime citata videbitur, constiterit beneficium ipsum in dictis mensibus vacavisse, aut alias, ut præfertur, reservatum, seu affectum, & nihilominus ordinaria, seu alia

aucto-

auctoritate nulliter collatum, & indebite detentum existere, idem Judex reproductis attestationibus fructus, reditus, & proventus beneficiorum sic nulliter collatorum, & indebite detentorum, sequestrari a mandet, & faciet, ac alias exequatur in præmissis necessaria, & opportuna. Super quo eidem Judici omnem potestatem, & auctoritatem impertitus est. Idemque Sanct. suo in causis nunc in quavis instantia coram eisdem Judicibus pendentibus similiter observari mandavit. Præterea decrevit, & declaravit sic resignantes, seu cedentes, & nihilominus lites hujusmodi prosequentes, ne eorum malitia illis prodesse, & insontibus bonum jus nocere valeat ad fructuum, redituum, & proventuum dictorum beneficiorum per eos perceptorum restitutionem, ac expensarum in litibus hujusmodi factarum refectionem, omniaque, & singula damna & interesse, in quibus condemnari lucrint, si non cessissent, vel resignassent per Judices tam ordinarios, quam delegatos, vel alia auctoritate fungentes, coram quibus lites ipsas pro tempore pendere, seu moveri contigerit, condemnandos fore, & condemnari debere, ac ad id teneri, & obligatos esse, ipsosque, ac etiam in dictis beneficiis successores quoscunque, ad paritionem sententiæ seu sententiarum, ac literarum executorialium pro tempore latæ seu latarum, & decretarum, a quibus appellare non liceat ad restitutionem, seu relaxationem possessionis, ac fructuum, redituum, & proventuum, necnon refectionem expensarum, ac damnorum, & interesse hujusmodi, perinde ac si contra eosdem successores sententia seu sententiæ latæ, & literæ executoriales hujusmodi decretæ fuissent, cogi & compelli. Sic tamen, quod postquam alter ipsorum sententiæ, seu sententiis, ac restitutioni, vel relaxationi possessionis, & fructuum, redituum, & proventuum, necnon damnorum & interesse hujusmodi refectioni aliisque præmissis, realiter & cum effectu paruerit, ulter desuper molestari non possit.

a Sequestrum non debet concedi, nisi jus illud petentis appareat. l. cum proponas. C. de bon. auth. jud. possid. l. si ita quis. ff. ut in poss. legat. Nam si is, qui petit sequestrum, nul juris habeat, sequestrum non fiet.

CAP. II.

Lite pendente fructus & distributiones beneficiorum Ecclesiasticorum fidei sequestro debent deponi.

Pius V.

CORdi nobis est lites minuere, & a laboribus subditos, maxime personas Ecclesiasticas divino cultui deditas, relevare. Sane, cum (sicut accepimus) in plerisque cathedralibus & collegiatis Ecclesiis, earum constitutionibus & statutis, etiam a Sede Apostolica approbatis, & confirmatis cautum sit, quod occurrentibus litibus & controversiis inter provisos de dignitatibus, officiis, canonicatibus, & præbendis, personatibus, & præstimoniis, cæterisque beneficiis Ecclesiasticis qualitercunque qualificatis, tam ordinaria, quam Apostolica auctoritate, tam super illorum provisione, seu institutione, aut possessione, quam illorum idoneitate & habilitate, aut alias ex quavis causa, & eorundem ad dignitates, canonicatus, & præbendas, cæteraque beneficia Ecclesiastica prædicta, admissione & receptione, & capitulum, & canonicos, cæterasque capitulares personas, ad quos admissio, & receptio, tum de jure, quam ex consuetudine spectat & pertinet, aut etiam alias personas Ecclesiasticas, asserentes, beneficia prædicta ad se de jure spectare, ipsi sic provisi interim beneficiorum hujusmodi fructus ac distributiones non percipiant, sed capitulum & canonici illos, vel in suos usus & utilitatem convertendas, seu restituendas ei, cui de jure restituenda erunt, recipiant, prout in dictis constitutionibus & statutis, seu consuetudinibus continetur, quo factum est, ut lites hujusmodi immortales efficiantur, nec earum optatum finem videri possit. Hinc est, quod nos hac nostra perpetuo valitura constitutione, auctoritate Apostolica, statuimus atque decernimus quod fructus, reditus, & proventus, ac distributiones, cæteraque emolumenta, quæ vigore constitutionum, consuetudinum, & statutorum prædictorum a capitulo & canonicis recipienda (ut præmittitur) erant, amplius non ab eisdem capitulo, & canonicis recipiantur, sed penes personam fide & facultatibus idoneam, per Judicem, coram quo causa hujusmodi pendens reperta fuerint, eligendam & nominandam deponantur, restituenda ei, cui de jure postea restituenda fuerint. Datum Romæ. 3. Cal. April. 1568.

DE INTERDICTO.

TITULUS VIII.

CAP. I.

Propter pecuniarium debitum civitas, provinciæ, & loci publici non possunt interdicto supponi.

Bonifacius VIII.

PRovide attendentes, quod ut frequentius, quamvis non sine causa, sine culpa tamen multorum, interdicti sententia proferatur; quod sint nonnulli Judices, nimis prompti ad proferendas easdem, etiam in negotiis sive causis, quæ plus interdum ex cupiditatis, quam ex charitatis radice, perspicuis indiciis procedere arguuntur; quodque tempore interdicti divina organa suspenduntur, & laudes Dei, nec Ecclesiastica Sacramenta ministrantur, ut solent, tolluntur mortuis, seu minuuntur suffragia, præsertim per oblationem frequentem hostiæ salutaris, adolescentes & parvuli percipientes rarius Sacramenta, minus inflammantur, & confoduntur in fide, fidelium tepescit devotio, hæreses pullulant, & multiplicantur pericula animarum: præsentis constitutionis providemus edicto, ut provincia, civitas, castrum, villa, locus, territorium vel districtus, auctoritate ordinaria vel delegata non supponantur Ecclesiastico interdicto pro pecuniario debito, vel pro cujusvis monetæ vel pecuniæ quantitate, sub quacunque occasione, vel causa, seu quovis quæsito colore, pro eo maxime, quod ipsorum domini, rectores, seu officiales, quocunque nomine censeantur, aut incolæ seu inhabitatores, quod singulares personæ ipsorum, statutis vel statuendis, ordinatis vel ordinandis terminis hujusmodi seu quantitatem non solverint hactenus, aut in antea non persolvent. Nos enim ex nunc decernimus irritum & inane, si secus hactenus contigerit attentari, illudque revocamus omnino.

CAP. II.

Judices in quacunque loca ob pecuniarum debita interdicti sententiam ferre non debent, nisi casibus hic expressis urgentibus.

Leo X. in concordatis Galliæ.

QUoniam ex indiscreta interdictorum promulgatione, multa consueverunt scandala evenire, statuimus, quod nulla civitas, oppidum, castrum, villa aut locus Ecclesiastico possit supponi interdicto, nisi ex causa sive culpa ipsorum locorum, aut domini seu rectores vel officiales ipsorum locorum auctoritate Judicis requisiti, hujusmodi personam excommunicatam intra biduum inde cum effectu non ejecerint, aut ad satisfaciendum compulerint, quæ etiam post biduum remanere possint, quod etiam in pendentibus locum habere decernimus.

CAP. III.

Pro pecuniario debito, vel cujusvis æris crediti quantitate, non potest Judex, ordinaria vel delegata potestate, locum vel populum interdicere.

Clemens IX.

LIcet ea, quæ per Romanum Pontificem pro Christi fidelium animarum salute quotidie facta fuerunt, plenam obtineant roboris firmitatem, nonnunquam tamen Romanus Pontifex illa libenter approbat, & concedit, ut ea firmius illibata persistant, quo magis sunt fuerint præsidio communita. Dudum siquidem fel. rec. Bonifacius Papa VIII. a prædecessor noster, libenter provide attendens, quod ut frequentius, quamvis non sine causa, sine culpa tamen multorum, interdicti sententia proferretur, quodque etiam nonnulli Judices erant prompti ad proferendas easdem, etiam in negotiis sive causis, quæ interdum plus ex cupiditatis, quam charitatis radice, perspicuis indiciis procedere arguebantur, quodque interdicti tempore divina organa suspendebantur, & laudes, nec Ecclesiastica Sacramenta ministrabantur, ut solebant, tollebantur mortuis seu minuebantur suffragia, præsertim per oblationem frequentem hostiæ salutaris, adolescentes & parvuli participantes rarius Sacramenta, minus inflammabantur, & solidabantur in fide, fidelium tepescebat devotio, hæreses pullulabant, & multiplicabantur pericula animarum: constitutione sua providit edicto, ut nulla provincia, civitas, castrum, villa, locus, territorium, vel districtus auctoritate ordinaria vel delegata supponeretur Ecclesiastico interdicto pro pecuniario debito, vel cujusvis monetæ vel pecuniæ, quacunque occasione, vel causa, seu quovis quæsito colore, pro eo maxime, quod ipsorum domini, rectores, vel officiales, quocunque nomine censerentur, aut incolæ seu habitatores, aut singulares personæ ipsorum tunc statutis seu statuendis, ordinatis vel ordinandis terminis hujusmodi debitum, seu quantitatem non solvissent hactenus, aut in antea persolverent, decernens ex tunc irritum & inane, si secus hactenus contigisset attentatum, vel contingeret attentari, illudque revocavit omnino. Non obstantibus quibuscunque contractibus, obligationibus, pactis, conventionibus, compositionibus, submissionibus, fidejussionibus, consensibus, processibus, & sententiis tunc desuper habitis, & habendis, juramentorum, pœnarum spiritualium, temporalium, seu mulctarum appositione, vel quacunque alia firmitate vallatis, nisi talis suppositio interdicti antea non foret facta, vel in antea fieret, de Apostolicæ Sedis speciali licentia & expressa, per ipsius patentes literas apparente. Nos igitur cupientes, ut ea, quæ pro animarum Christi fidelium salute, per prædecessores nostros mature deliberatione ordinata & facta fuerunt, perpetuis futuris temporibus firmius observentur, motu proprio, & ex certa nostra scientia, ac potestatis plenitudine, literas prædictas, & in eis contenta, auctoritate Apostolica, tenore præsentium approbamus, & innovamus, ac præsentis scripti patrocinio communi-

a Sup. cap. prim.

anonimus, illeque inviolabiliter observari debere decernimus atque mandamus, ac priori pro cautela, omnia in eis contenta, de novo facimus & ordinamus. Romæ Cal. Junii 1550.

DE APPELLATIONIBUS.

TITULUS IX.

CAP. I.

Appellationes & provocationes a summo Pontifice ad futurum Concilium, inanes, schismaticæ & erroneæ sunt.

Pius II. in *Mantuana Synodo*.

EXecrabilis, & pristinis temporibus inauditus, tempestate nostra inolevit abusus, ut a Romano Pontifice Jesu Christi Vicario (cui dictum est in persona beati Petri, Pasce oves meas, & Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis) nonnulli spiritu rebellionis imbuti, non sanioris cupiditate judicii, sed commissi evasione peccati, ad futurum Concilium provocare præsumant: quod quantum sacris canonibus adversetur, quantumque Reipublicæ Christianæ noxium sit, quisquis non ignarus jurium intelligere potest. Namque (ut alia prætereamus, quæ huic corruptelæ manifestissime refragantur) quis non illud ridiculum judicaverit, quod ad id appellatur, quod nusquam est, neque scitur, quando futurum sit? Pauperes a potentioribus multipliciter opprimuntur, remanent impunita scelera, nutritur adversus primam sedem rebellio, libertas delinquendi conceditur, & omnis Ecclesiastica disciplina, & hierarchicus ordo confunditur. Volentes igitur hoc pestiferum virus e Christi Ecclesia procul pellere, & ovium nobis commissarum saluti consulere, omnemque materiam scandali ab ovili nostri Salvatoris arcere, de venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, cunctorumque Prælatorum, ac divini & humani juris interpretum, curiam sequentium consilio, & assensu, ac certa nostra scientia hujusmodi provocationes damnamus, & tanquam erroneas, ac detestabiles reprobamus, cassantes, & penitus annullantes, si quæ hactenus taliter interpositæ reperiantur, easque tanquam inanes, ac pestiferas nullius momenti esse decernimus, ac declaramus; præcipientes deinceps, ut nemo audeat quovis quæsito colore ab ordinationibus, sententiis, sive mandatis quibuscunque nostris, ac successorum nostrorum talem appellationem interponere, aut interpositæ per alium adhærere, seu eis quomodolibet uti.

CAP. II.

Pii II. in appellantes a sedis Apostolicæ sententiis ad futurum Concilium constitutio confirmatur, & interpretatur.

Julius II.

LIcet olim fel. record. Pius Papa II. prædecessor noster de Fratrum suorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, cunctorumque Prælatorum, ac divini, & humani juris interpretum Curiam Romanam sequentium in dicta sua congregatione Mantuana existentium approbatione, matura prius, & gravi præmissa discussione, & de eorundem congregatorum unanimi consilio, & assensu, ac ex certa scientia provocationes ad futurum Concilium efficacissimis, & palpabilibus rationibus, tanquam erroneas, & detestabiles a damnaverit, ac sub excommunicationis latæ sententiæ, & interdicti pœnis præceperit, ne quæ persona cujusvis dignitatis, sive etiam universitas, aut collegium quovis quæsito colore ab ordinationibus, sententiis, seu mandatis quibuscunque suis, ac successorum suorum appellationem hujusmodi interponere auderet, & contrafacientes non tam fautoribus suis, & consilium, auxiliumve præstantibus (sive hi tabelliones essent, sive testes, sive advocati, sive alii quicunque) non solum pœnis, & censuris prædictis, sed etiam iis, quæ læsæ majestatis & hæreticæ pravitatis reis imponuntur, obnoxios esse statuerit. Leonardus tamen Lauredanus Dux, Rogati, ac generale Concilium, & commune Venetiarum, omnesque, & singuli patritii, & cives communis ejusdem una cum provisoribus, potestatibus, commissariis, & reliquis officialibus suis, quorum auctoritate, industria, consilio, opere, aut favore civitates, oppida, castra, & arces ad nos, & sanctam Rom. Ecclesiam legitime pertinentes occupatæ fuerunt, aut detinebantur, de fratrum nostrorum consilio a nobis requisiti, & moniti, ut intra certum terminum sub pœnis tunc expressis nos & sanctam Apost. sedem placarent, & omni ex parte in concessa sibi auctoritate & libertate, cum obedientia recognoscerent, & reintegrarent, ac Ravennam, Cerviam, Ariminum, Faventiam, Sarsinam civitates cum oppidis, castris, terris, & districtu ipsarum, comitatus Cesenaten. Foroliven. ac Imolen. territoriis, castris, oppidis, terris, & locis, quæ occupabant, integre, & expedite nobis & dictæ Romanæ Ecclesiæ, cujus juris esse noscebantur, relaxarent, atque inde recederent, nec impedirent, quominus illorum cives, & habitatores ad pristinam suæ Romanæ Ecclesiæ obedientiam reverterentur: omnes eorum fautores ab auxilii in talibus præstatione desistendo, ita quod requisitioni, monitioni, & mandato nostro hujusmodi non parentes majoris excommunicationis sententiæ, de similis consilio eo ipso innodati censerentur, a qua, præterquam in mortis articulo constituti, per alium, quam per Romanum Pontificem etiam prætextu cujuscunque facultatis, cuicunque pro tempore concessæ, absolvi non possent, quam quidem excommunicationis sententiam in hujusmodi non parentes eventum iteratis etiam vicibus aggravavimus, paternis monitis, & salutaribus jussis obsequi, prout debebant, indebite recusantes, seu qui juri proprio diffidunt, & superioris mandata contumaciter obaudiunt, & quæ minus juste usurparunt, indebite, etiam cum animarum suarum detrimento retinent: ad prohibitum, atque damnatum remedium confugientes a requisitione, monitione, & mandato, ac sententiis, censuris, & pœnis prædictis, nulla constitutionis Pii prædecessoris hoc expresse vetantis, habita ratione, ad futurum concilium temere (ut accepimus) provocarunt: prout etiam perditionis filii quondam Joannes Bentivolus, & ejus nati cum eos a tyrannica oppressione dilectæ civitatis nostræ Bononiæ expellere decrevimus, damnabiliter fecisse dicuntur, videlicet ad futurum Concilium prædictum appellasse, & provocasse. Nos igitur quam detestanda sit eorum perversitas attendentes, qui propriis innixi commodis, & nefariis cupiditatibus mancipati, salubria decreta Patrum, & Superiorum jussa spernentes, inconsutilem Christi tunicam scindere, aut etiam scissionis causam præbere contendunt, & Ecclesiæ unitatem dividere, prædictæ S. sedis Apost. principatum tollere, & contra tot sanctorum Patrum, & sacrorum Concil. decreta temere & damnabiliter, magna audacia venire non erubescunt, & contrafacere non verentur: asserentes inter cætera, consulentes, persuadentes, determinantes, seu determinationi hujusmodi interessentes, sola consilii præstatione, seu persuasione, deliberatione aut determinatione, quod aliquibus casibus a Rom. Pont. seu ejus sententia vel decreto, ad futurum Concil. generale appellari possit, dictæ Pii prædecessoris constitutione non ligari, nisi in ipsa actuali appellatione, & illius interpositione, vel scripturæ compositione, se immiscuerint: ne de cætero tali assertione se excusare, ac tale quid in posterum præsumere impune valeant, opportunam tam immani & periculoso morbo medelam adhibere volentes, hac generali, & in perpetuum valitura constitutione, ex certa nostra scientia, & potestatis plenitudine, de venerabil. fratrum nostrorum sanctæ Roman. Eccles. Cardinalium consilio promulganda, sancimus, constitutionem Pii prædecessoris præfatam, tam citra quam ultra montes, & in ultramontanis partibus, quoad omnes, tam Ecclesiasticas quam sæculares personas, etiam regali dignitate ac Cardinalatus honore fulgentes, capitula, universitates, communitates, & collegia, congregationes & Synodos, ac parlamenta, valuisse, valere, & perpetuo valituram declaramus, cum suppletione solemnitatis cujuslibet, etiam publicationis omissæ, (cujus in illa edenda, vel publicanda defectus prætendi posset, quæ juxte illam fieri requirebatur) eamque ex præterito nunc, & in posterum inviolabiliter observari mandamus, ipsius violatores cujuscunque dignitatis existant, pœnis & censuris in eadem expressis, quocunque tempore subjacere statuentes, contraria consuetudine, seu potius corruptela, non obstante: decernentes, & declarantes, ultra pœnas impositas (quas ipso facto dictos violatores, & contra facientes incurrere volumus) ipsos & eorum quemlibet, pro veris & indubitatis schismaticis, inconsutilis tunicæ Domini nostri Jesu Christi violatoribus, & dissipatoribus, ac de catholica fide male sentientibus, habendos & reputandos, pœnisque canonicis & legalibus contra tales impositis subjacere, & cum Dathan & Abiram partem & damnationem habere, ipsasque etiam pœnas, & earum quamlibet omnes illos incurrere voluerimus, cujuscunque conditionis existant, & gradus prærogativa fulgeant, qui in senatu, consiliis, parlamentis, congregationibus, etiam Synodalibus, & provincialibus, vel alias quomodolibet, tacite vel expresse, voce vel scripto, per se vel alium (cujuscunque timoris vel reverentiæ velamine, vel prætensa excusatione, & superioris mandato, non obstantibus) decreverint, seu deliberaverint, vel aliorum dicta approbaverint, ut ad futurum universale Concil. a nobis vel successoribus nostris Rom. Pontificibus contra prædictam constitutionem appellare liceat, possit vel debeat: dictas pœnas ad ipsos eorum quemlibet contravenientem in præmissis, tenore præsentium extendentes, & locum habere declarantes, omni ambiguitate cessante. Et nihilominus provocationes, & appellationes, tam per Leonard. Ducem, Rogatos, consilium & commune Venetiarum, factas hujusmodi, quam per quoscunque alios prædictos pro tempore faciendas, & inde secuta quæcunque (utpote contra Pii prædictam ac præsentem constitutionem attentata) nulla, prorsus fuisse & invalidas, nullinsque roboris vel momenti fuisse, & pro tempore fore; auctoritate, scientia & potestate similibus statuimus, decernimus, & declaramus: ac pro potiori cautela, cassamus, & annullamus. Et ultra supradictas pœnas (quas contra constitutionis hujusmodi violatores in suo robore permanere decernimus) loca quæcunque, ad quæ violatores ipsos declinare, & in quibus scienter stare permitta

a Proxime sup. [illegible] de appellationibus.

mitti contigerit, Ecclesiastico supponimus interdicto: decernentes illud, quamdiu ipsi violatores inibi steterint, ut præfertur, & per triduum post eorum inde discessum, firmiter observari. Romæ 9. Cal. Julii 1509.

CAP. III.

Appellationes in causis criminalibus infra sex menses expediri debent, ut sivus deinterim pœnæ mora delinquentium impunitas vitetur.

Pius V.

Cum remedium appellationis, contra Judicum injuriam a legibus introductum, minime tollere intendamus, saltem cum eo homines abuti, & illud in calumniam versum prospiciamus, illius tempus limitandum & restringendum duximus, ut eo magis hominum malitiæ occurratur, & bene vivere volentium quieti, & securitati consulatur. Hac igitur perpetuo valitura constitutione decernimus, ut lata in causis criminalibus sententia, continente pœnam pecuniariam fisco nostro applicandam, appellantes, ab ea (in casibus tamen, quibus alias de jure communi permissa est appellatio, & servatis iis, quæ ex forma constitutionum Apostolicarum circa depositum faciendum, seu cautionem præstandam sunt servanda) teneantur intra sex menses a die ipsius interpositæ appellationis computandos, ita coram Judice appellationis causam suam prosequi, ut etiam expeditionem reportent, quibus elapsis, & expeditione coram Judice a quo non reproducta, teneatur prælatus Judex, a quo, ad quamcunque fuit instantiam, etiam si acta fuerint transportata, sententiam prolatam debitæ executioni, omni mora postposita, demandare, ita ut effectualis incarceratio subsequatur. Verum ne malitia Judicis vel litigatorum officiales deteriores, ut virtute sanctæ obedientiæ, ac indignationis nostræ, ac privationis officiorum, etiam si illa ex causa onerosa obtineant, ut refectionis omnium damnorum & interesse, quibuscunque Judicibus totius status nostri Ecclesiastici, quacunque dignitate & præeminentia fulgentibus, etiam si legati, vicelegati, ac provinciarum gubernatores existant, committimus & mandamus, ut appellantibus, sine mora actis, & processus quoscunque effectualiter tradi curent & faciant, & ipsi judices ad quos respective, bona fide & omni cavillatione remota, ad conficiendam legitimam expeditionem procedant, scituri nos exinde vindicaturos, si per eorum quempiam in præmissis fuerit appellantibus ipsis præjudicium generatum. Dat. Rom. 14. Octobr. 1571.

CAP. IV.

Ab excessu taxæ semel appellandum.

Pius IV. in decretis reformationis signaturæ justitiæ.

Sancimus, quod ab excessiva taxatione expensarum semel tantum appellatio committatur, & duæ sententiæ habeant vim trium. Dat. Rom. Cal. Jan. 1562.

CAP. V.

A fructuum liquidatione unica conceditur appellatio.

Idem in reformat. Rotæ Apostolicæ sanctionibus.

A Liquidatione fructuum, & expensarum taxatione semel tantum appellare licet, ita quod duæ conformes rem judicatam faciant.

CAP. VI.

A decretis ordinariorum ante sententiam diffinitivam, & ubi agitur de morum & disciplinæ Ecclesiasticæ reformatione, appellatio prohibetur.

Idem.

Episcopis, Archiepiscopis, Primatibus, & Patriarchis residentibus, ultra privilegia & indulta eis per quoscunque Rom. Pontifices decessores nostros, et sedem Apostolicam, & generalia Concilia, & Cancellariæ Apostolicæ regulas concessa, quæ in suo robore permanere volumus, tanquam a dicta sede delegati, in quibuscunque civilibus, criminalibus vel mixtis causis, contra quoscunque clericos, seculares, particulares, ac etiam extra eorum monasteria seu regularia loca degentes regulares, quomodolibet exemptos, auctoritate nostra procedere, & causas ipsas cognoscere, fineque debito terminare, ac quicquid terminaverint, exequi & observari facere, ipsosque exemptos pro tempore delinquentes, juxta eorum excessus, & delicta punire, & corrigere, & omnem jurisdictionem in eos exercere, omniaque alia, & singula in præmissis, & circa quomodolibet necessaria, & opportuna, quæ nosmet facere, exercere, & exequi possumus, in omnibus & per omnia facere, exercere, & exequi libere & licite valeant, plenam & liberam licentiam ac facultatem auctoritate & tenore prædictis concedimus, & indulgemus, decernentes ab eorum ordinationibus, interlocutionibus & decretis, ante diffinitivam sententiam, vel vim diffinitivæ habentem, & ubi agetur de morum correctione b, nullatenus, etiam ad nos & sedem Apostolicam appellari posse: & nihilominus per appellationes quascunque, contra præsentium tenorem quomodolibet interpositas, minime causas devolvi, aut etiam per quasvis inhibitiones, etiam cum quibusvis censuris & pœnis, eis a quibusvis Judicibus ordinariis vel delegatis forsan faciendas, illarum ulteriorem cognitionem & expeditionem, & ubi de morum correctione agatur, etiam legitimam executionem minime impediri, aut censuris & pœnis hujusmodi ligari aut irretiri censere. Romæ prid. Non. Septembr. 1560.

b Cap. irrefragabili. de offic. ord. c. ad nostram. c. reprehensibilis, in fin. cod. Speciali. cod. tit. §. in quibus vers. 12. n correctione.

CAP. VII.

Appellationum suffragia propensiores reddunt ad lites faciendas animos & flagitia audenda, cum sententiæ prorogantur, & indecisa remanent, ideo non admittuntur in causis maleficiorum, nisi deposita pecuniaria mulctæ summa.

Julius II. Thesaurario Marchiæ Anconitanæ.

Accepimus fisco Cameræ Apostolicæ, illius nostræ provinciæ, damnum non leve inferri, delictaque impunita remanere ex plurimis appellationum, quæ in maleficiorum a causis, tum ante condemnationem, tum post, interponuntur: propter quas, cum aut ad urbem, aut alio causæ ipsæ transferuntur, indecisæ, & minus pro ipso fisco defecatæ remanent. Quamobrem volentes damno & impunitati prædictæ occurrere, tibi committimus & mandamus, ut nullam in aliqua causa alicujus maleficii, aut tractæ pacis, induciarum, vel treugæ (etiam si de nova causa, aut de habendo recursum diceret) appellationem admittas, nec admitti sinas per aliquem Judicem vel officialem, nisi prius effectuale depositum pœnæ in fecerint, de pœna, in qua appellans condemnatus fuerit, vel veniret condemnandus, prout in constitutionibus provincialibus, & aliis prædecessorum nostrorum, & nostris literis (ad quas relationem haberi volumus) plenius continetur. Inhibentes etiam præsentibus, Gubernatoribus, Vicelegatis, Locumtenentibus, & aliis quibuscunque officialibus ipsius provinciæ, quocunque nomine nuncupatis, ut appellationem aliquam in dictis causis admittere nullo modo audeant vel præsumant, nisi per te eis prius constiterit de effectuali deposito, ut præmittitur facto. Romæ 28. Jun. 1506.

a Nullus homicidarum, veneficorum, maleficorum, adulterorum, nec non eorum, qui manifestam violentiam commiserunt, argumentis convictus, testibus superatus, etiam voce propria, seu tamen confessus, audiatur appellans. l. 2. quorum appellatio non recipi. cap. fin. §. mulier. 2. q. 6.

DE DILATIONIBUS, ET CESSIONIBUS BONORUM.

TITULUS X.

CAP. I.

Cessionis sive discussionis bonorum beneficium impetrantes, aut dilationem quinquennalem, tenentur causam infra tres menses expedire.

Clemens VII.

Cum ex multorum relatione non sine animi nostri displicentia acceperimus, quod nonnulli, Dei timore postposito, & famæ existimationis & honoris proprii immemores, post magnum æs alienum contractum, etsi non sufficientia pro satisfaciendis creditoribus habeant, tamen ad eos illudendos, ac laboribus & expensis defatigandos, alii beneficium alterutrum, cessionis videlicet bonorum aut dilationis quinquennalis, alii discussionem bonorum aut hæreditatis, etiam a Sede Apost. impetrent, quibus impetratis ad expeditionem earundem minime incumbant, & dictis gratiis se tutos cognoscentes, & difficile reputantes, quod vel creditores conveniant in eligendo, vel bonorum hæreditatis discussio fiat, pauperes creditores eorum credita vel deludantur, vel adeo protrahuntur, ut ipsi fame pereant, vel, ut sæpius evenire solet, moriantur, & hæredes eorum, non ita de materia informati, a creditis eorum penitus excludantur. Nos talibus inconvenientiis obviare volentes, motu proprio, & ex certa nostra scientia, tenore præsentium decernimus & declaramus, quod quicunque beneficium alternative prædictum, aut discussionem bonorum, seu hæreditatis, hactenus impetrarunt, a die publicationis præsentium, & qui in futurum impetrabunt, a die eorum impetrationis computandis, nisi infra tres menses usque ad sententiam inclusive causam expediverint, seu expedita fecerint, dictis gratiis seu beneficiis ipso jure privati existant, & Judices eorum, quibus tales causas ventilare contingerit, sive ordinarii, sive delegati, etiam si sint causarum palatii Apostolici auditores, aut S. R. E. Cardinales, ad totalem executionem contra ipsos debitores, ad instantiam cujuslibet creditoris, procedere possint, & debeant, perinde ac si talia beneficia ipsis talibus debitoribus minime concessa fuissent, partibus alias justitiam ministrando. Et nihilominus, si ex aliqua rationabili causa

Judicibus prædictis visum fuerit, dictum terminum trium mensium prorogari debere, dictum terminum sibi bene visum, non tamen ultra alium mensem, & non amplius, prorogandi licentiam per præsentes concedimus pariter, & facultatem.

CAP. II.

Extensio præcedentis decreti ad discutiendas cavillationes suffugiorum brachiis c. Odoardus, &c. pervenit.

Idem.

CUm nuper ad amputandum cavillationes eorum, qui ad fraudandum creditores, & diutius prorogandum debita, alternativas & dilationes bonorum a Sede Apostolica impetraverint, ut aliquando ac longissimo tempore durante nullatenus solvere teneantur, una per motum proprium, manu venerabilis fratris nostri Antonii de Monte Episcopi Portuensis mandaverimus, ut ii, qui talia impetraverant, eatenus, qui vero talia in futurum impetrarent, a die impetrationis hujusmodi, infra tres menses causam expedire tenerentur, cum potestate dictis Judicibus attributa, trimestre prædictum, si eis videretur, ad unum mensem prorogandi, quibus elapsis, & causa minime finita, extunc Judex, coram quo causa penderet, ad executionem contra debitores, perinde ac si tales concessiones minime impetrassent, procedere deberent, aliaque facerent, prout in dicto motu proprio, cujus tenorem haberi volumus pro inserto, plenius continetur. Verum quia, quod una via prohibuimus, alia cavillosi debitores præfati consequuntur: alii capitulum: Odoardus, alii beneficium capituli: pervenit, a prædicta Sede Apostolica impetrantes, quo beneficio nullatenus expedire curant, in maximum pauperum creditorum damnum, animæ suæ periculum, ac scandalum plurimorum. Talibus igitur inconvenientiis providere volentes, dictumque mandatum etiam ad prædicta beneficia ampliantes & extendentes, decernimus & mandamus, quod quicumque aliquod dictorum beneficiorum, si capitulum: Odoardus, & capit. Pervenit. a nobis, seu Sede Apostolica hactenus impetraverint, aut in posterum impetrabunt, eatenus, aut a die impetrationis respective, infra tres menses, cum potestate prorogandi ad alium mensem, juxta & secundum formam dicti prioris mandati, causam ipsam omnino expedire facere teneantur.

CAP. III.

Gravibus dolis, quos mediantur, qui alternativas & dilationes in fraudem creditorum petunt, pœna occurritur.

Pius IV.

COpientes mercatoribus & aliis personis, tam almæ urbis nostræ civibus, quam forensibus in ipsa urbe, cum quibusvis personis contrahendi omnem possibilem securitatem concedere, & omnem viam, ac etiam omnes dilationes, per quas mercatorum & aliarum personarum debitores, a debitorum solutione subterfugere, seu se quoquo modo subtrahere, & creditores eorum creditis defraudare, aut supplantare possent, de medio tollere, ac remedium opportunum, præmissa ne fiant, adhibere, & ut debitores ipsi a præmissis, si non Dei omnipotentia, saltem humanæ ignominiæ timore abstineant, & sic eorundem mercatorum & personarum firmitati providere volentes, & considerantes motum proprium a fel. rec. Paulo Papa IV. prædecessore nostro, quod ex tunc de cætero alternativæ, significationes, & dilationes quæcunque, nisi juxta juris dispositionem, ac formam statutorum ipsius urbis, concedi nullatenus possent, & qui illas obtinuissent, & eatenus in futurum obtinerent, semper birretum viride portare tenerentur, emanatum, circa ipsorum debitorum malitiam, seu malos homines, non sufficere, cum ipsum birretum viride, nisi postquam ad alternativam vel alias dilationes admissi fuerint, portare non teneantur, & sic beneficio temporis, in grave creditorum præjudicium, & jacturam gaudeant. Nos igitur motu simili, &c. per præsentes perpetuo statuimus, & ordinamus, quod de cætero, quicumque debitores, sive in forma Cameræ, aut aliter quomodolibet obligati, quamcumque dilationem, etiam secundum capitulum a: Pervenit, vel: Odoardus, seu inhibitionem aliquam a Curiæ causarum Cameræ Apostolicæ auditore, seu ejus locum tenente, aut almæ urbis Vicario, vel Gubernatore, vel Senatore, seu aliis ipsius urbis Judicibus, etiam commissariis, aut etiam carcerum urbis visitatoribus, petere non possint, nisi se prius verum illud dictum birretum viride gestando præsentaverint, & ipsum birretum viride publice & sincere, sub fustigationis per urbem pro prima vice, & triremium pro secunda, qua sine dicto birreto reperti fuerint, deferre, per se, vel suos legitimos procuratores, ipsis absentibus, promiserint, & medio juramento affirmaverint, ac aliter a prædictis, & aliis quibusvis Judicibus, etiam vigore specialis commissionis, nostra aut successorum nostrorum manu signatæ vel signandæ, obtentæ, & obtinendæ, alternativæ, & significationes, aut dilationes quæcunque etiam secundum juris formam nulla fiant, & ipsis debitoribus, etiamsi clerici existant, nullatenus suffragentur.

a *Hæc duo cap. habentur lib. 3. decret. tit. ex de fidejussoribus, & tit. xx. de solutionibus.*

CAP. IV.

Fraudulenti & dolosi decoctores, luxu & imprudentia rem alienam dilapidantes, pro furibus & latronibus impune grassantibus haberi debent, & ideo pœna ultimi supplicii plectuntur.

Pius V.

POstquam eo usque humana processit intemperantia, ut Christi fideles, qui in sacri Baptismatis susceptione, Diabolo, & omnibus vanitatibus ejus, sponte, ac solemniter renuntiaverunt, diabolica fraude seducti, ita mundi hujus illecebras appetere, ut pro illis assequendis, non modo filii prodigi in Evangelio per Dominum demonstrati exempla sequentes, sua luxuriose vivendo profundant, verum etiam, illis absumptis, aliena appetant, grande æs alienum a proximis suis, qui ideo, prout mutuum fert hominum commercium, sub variis instrumentorum obligationibus liberaliter mutuent, extorquendo, ut deinde, cum id eis sub paupertatis specie restituere negligant, proximos suos una cum tota familia aliquando mendicare cogant: ferre nullo modo possumus, quin & pastoralis officii debito, qui disponente Domino præsidemus, moniti, & eo, qua Christus prior dilexit nos, charitate impulsi, clementia & misericordia rejectis eis, justitiam & judicium in tales acriter insurgendo assumamus, justique rigorem actionem reddamus, ut saltem per hoc eos, quos timor Domini a malo non retrahit, ultimi supplicii pœna coerceat, sicque universum Dominici gregis oves ad ovile, ad quod (dante Domino) omnes dirigi cupimus, salubre perducamus. Sane licet alias fel. rec. recordat. Paulus Papa IV. prædecessor noster inter cætera dilectis filiis populo Romano concessa privilegia, per quasdam suas literas voluerat, quod dilationes quæcunque, nisi juxta dispositionem juris, ac formam statutorum almæ urbis, concedi nullatenus possent, & qui illas obtinerent, semper birretum viride portare tenerentur, ac alias, prout in dictis literis plenius continetur: nihilominus diversi iniquitatis filii, præmissis non attentis, propriaque temeritate confisi, postquam propria eorum bona, non adversa fortuna aut fortuitis casibus, sive hostium incursu, vel ventorum, maritimæ violentia atque impetu (quod quidem vel certe serendum esset) cum eis facile cavere nequeat humana providentia, sed sua ipsorum vi incuria, negligentia, prodigalitate, atque luxu in explendis propriis voluptatibus, penitus dilapidarint, proximorumque, ad veris actum bona sibi mutuando, sub spe restitutionis compulerant, similiter aliis prælusis creditores suos cessione bonorum deludentes, ac rem literas præfatas, quoad alia, per hoc, contra hujusmodi decoctores, fallitos nuncupatos, edita statuta deridere audent, in grave Apostolicæ auctoritatis vilipendium, proximorum suorum detrimentum & gravamen, ac animæ suæ periculum non modicum. Nos præmissa conniventibus oculis pertransire nequeuntes, & attente considerantes, nulla alia de causa in fures ultimi supplicii pœnam esse impositam, nisi ut talia perpetranti hominibus vie interclusa, liberum esset unicuique sua ubique perpetuo possidere & uti, haud tamen ideo furibus & latronibus similes esse, ut ab illis in nihilo different, etsi ut, quod ab eis non nisi cum vita sua periculo agitur, hoc decoctoribus impune liceat, volentesque propterea, ut par, imo gravius delictum, parem etiam sortiatur pœnam, juriique rigorem in hos graviorem reddere, ac genus hoc hominum, tanquam humano generi infestum, a cæterorum cœtu segregandum merito esse dijudicantes, omnium & singulorum legum & constitutionum, tam Imperialium quam Apostolicarum, etiam in corpore juris descriptarum tenores & formas, ac si de verbo ad verbum inserti forent præsentibus, pro expressis habentes, sine illarum aliquo præjudicio, quinimo illas corroborantes, & confirmantes, motu proprio, hac nostra perpetuo valitura constitutione sancimus, statuimus, & declaramus, quod deinceps perpetuis futuris temporibus, quæcunque persona, tam sæcularis, quam Ecclesiastica, etiam si clericali & Ecclesiastico foro gaudeat, cujuscunque status, gradus, ordinis, & conditionis existat, & quacunque dignitate, tam mundana, etiamsi Domicellus, Comes, aut aliter nobilis aliquando fuerit, quam Ecclesiastica, non tamen Episcopali præfulgeat, qui omnem eorum substantiam, non præmissis casibus fortuitis, sed incuria, negligentia, prodigalitate, & luxu suis, propriis voluptatibus explendis, & cupiditatibus aut mediocri intemperantia servientes, subtraxerint, & dilapidaverint, necnon qui se bona sua decoxisse simulantes, illa in fraudem creditorum suorum occultaverint, & eorum pecuniam totam in eorum utilitatem forsan converterint, ut eorum creditores ad secum componendum facilius alliciant, pœna ultimi supplicii, & ea, quæ furibus ipsis de jure vel consuetudine, aut particulari vel municipali statuto plecti solent, puniri debeant. Mandantes tam urbis præfatæ Gubernatori, & Curiæ causarum Cameræ Apostolicæ generali auditori, quam omnibus & singulis nostris & sedis Apostolicæ, in quibuscunque provinciis, legatis & vicelegatis, necnon quarumcunque civitatum, terrarum, oppidorum, & locorum, nobis & eidem sedi tam mediate quam immediate subjectorum Gubernatoribus, Prætoribus, Capitaneis, Commissariis, & aliis quibuscunque Judicibus, quavis etiam subdelegata potestate fungentibus, ut Præsentes nostras inviolabiliter in

eorum

eorum judiciis observant, eas nontre talus, nisi illarum forma servata, procedere audeant, vel præsumant. Districtius quoque inhibentes quibuscunque terrarum, oppidorum & locorum dominis in temporalibus, in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub excommunicationis, &c. pœnis, ne sic in præmissis judicantes eorum secularis auctoritate molestare, inquietare, perturbare, vel impedire audeant vel præsumant.

DE CAMBIIS.

TITULUS XI.

CAP. I.

Commutationis rerum ad res, sive pecuniæ ad pecunias, quam Cambium mercatorum antiqui vocant, prohibetur illicita, & declaratur concessa.

Pius V.

IN eam pro nostro pastorali officio curam diligenter incumbimus, ut dominici nostri ovibus opportuna pro animarum salute remedia adhibere minime differamus. Cum itaque ad aures nostras pervenerit, legitimum a cambiorum usum, quem necessitas, publicaque utilitas induxit, sæpenumero ob illiciti quæstus cupiditatem sic depravari, ut sub illius prætextu, usuraria pravitas a nonnullis exerceatur: Nos petitionibus, quæ super his nuper nobis factæ sunt, hac perpetuo valitura decretali respondendum esse duximus, ut neque dolosis sua fraus suffragetur, neque ignotos perdat inscitia: sic enim pastoris officium exequimur, dum gregem nobis commissum ab æternæ damnationis periculo eripere modis omnibus studemus. Primum igitur damnamus ea omnia cambia, quæ ficta nominantur, & ita confinguntur, ut contrahentes ad certas nundinas, seu ad alia loca cambia celebrare simulant, ad quæ loca ii, qui pecuniam recipiunt, literas quidem suas cambii tradunt, sed non mittuntur, vel ita mittuntur, ut transacto tempore, unde processerant, inanes referantur, aut etiam nullis hujusmodi literis traditis, pecunia ibi denique cum interesse reposcitur, ubi contractus fuerat celebratus, nam inter dantes & recipientes usque a principio ita convenerat, vel certe talis intentio erat, neque quisquam est, qui in nundinis, aut locis supradictis, hujusmodi literis receptis solutionem faciat. Cui malo simile etiam illud est, cum pecuniæ, sive depositi, sive alio nomine ficti cambii traduntur, ut postea eodem in loco, vel alibi cum lucro restituantur. Sed & in ipsis cambiis, quæ realia appellantur, interdum (ut ad nos perfertur) Campsores præstitutum solutionis terminum, lucro ex tacita vel expressa conventione recepto, seu etiam tantummodo promisso, differant. Quæ omnia nos usuraria esse declaramus, & ne fiant, districtius prohibemus. Porro ad tollendas quoque in cambiis, quantum cum Deo possumus, occasiones peccandi, fraudesque fœneratorum, statuimus ne deinceps quisquam audeat, sive a principio, sive alias, certum & determinatum interesse etiam, in casum non solutionis, pacisci neque realia cambia aliter, quam pro primis nundinis, ubi illæ celebrantur, ubi vero non celebrantur, pro primis terminis juxta receptum locorum usum exercere, abusu illo prorsus rejecto, cambia pro secundis & deinceps nundinis, sive terminis exercendi. Curandum autem erit in terminis, ut ratio habeatur longinquitatis, & vicinitatis locorum, in quibus solutio destinetur, ne dum longiores præfigantur, quam loca destinatæ solutionis desiderant, fœnerandi detur occasio. Quicunque contra hanc nostram constitutionem commiserit, pœnis a sacris canonibus contra usurarios inflictis se noverit subjacere. Eos vero, qui conspirationes fecerint, vel congestam undique pecuniam ita ad se redegerint, ut quasi monopolium pecuniæ facere videbantur, pœnis, quæ a jure contra exercentes monopolia constitutæ sunt, teneri sancimus. Rom. 5. Cal. Febr. 1575.

a De cambiis & cambiorum institutis et abusibus vid. Aut c. part. an. 1. t. 7. §. 47. de laur. de Radulph. de usuris. c. consulent. p. 2. q. 26. Ang. Sylv. Tab. Gay. & tract. de camb. Soto de just. & jure l. 6. q. 8. art. 1. Navar. c. 17. Joseph. Anglar. de camb.

DE FORMA CONTRAHENDI CENSUM.

TITULUS XII.

CAP. I.

Census est rei immobilis fructiferæ in pecunia numerata contractus, nec super fructibus census augeri vel creari potest, cujus pretium semel constitutum immobile permanet.

Pius V.

CUm onus Apostolicæ servitutis obeuntes, cognoverimus, innumeros celebratos fuisse, & indies celebrari censuum contractus, qui nedum non continentur intra limites, a nostris antecessoribus eisdem contractibus statutos, verum etiam, quod deterius est, con-

trariis omnino pactionibus, propterea ardentem avaritiæ stimulum, legem, etiam divinorum manifestam antecemptum præ se ferunt, animarum, prout tenemur, saluti consulentes, ut piorum mentium petitionibus etiam satisfacientes, tam gravi morbo, salutiferoque veneno, salutari antidoto non mederi.

Hac igitur nostra constitutione statuimus a, censum seu annuum reditum creari constituive nullo modo posse, nisi in re immobili, aut quæ pro immobili habeatur, de sui natura fructifera, & quæ nominatim certis finibus designata sit.

Rursum nisi vere in pecunia numerata, præsentibus testibus, ac Notario, & in actu celebrationis instrumenti, non autem prius recepto integro, justoque pretio.

Solutiones, quas vulgo anticipatas appellant, fieri, aut in pactum deduci prohibemus.

Conventiones, directe vel indirecte obligantes ad casus fortuitos eum, qui alias ex natura contractus non teneretur, nullo modo valere volumus.

Quemadmodum nec pactum auferens aut restringens facultatem alienandi rem censui suppositam, quia volumus, rem ipsam semper, & libere, ac sine solutione laudemii, seu quinquagesimæ, aut alterius quantitatis vel rei, tam inter vivos, quam in ultima voluntate alienari.

Ubi autem vendenda sit, volumus dominum census alitis omnibus præferri, eique denunciari conditiones, quibus vendenda sit, & per mensem expectari.

Pacta continentia, morosum census debitorem teneri ad interesse lucri cessantis, vel ad cambium, seu certas expensas aut certa salaria, aut ad salaria, seu expensas medio juramento creditoris liquidandas, aut rem censui subjectam, sive aliquam ejus partem amittere, aut aliud jus ex eodem contractu, sive alioquin acquisitum perdere, aut in aliquam pœnam cadere ex toto irrita sint, & nulla.

Imo & censum augeri, & novum creari super eadem, vel alia re in favorem ejusdem, aut personæ per eum suppositæ, pro censibus temporis vel præteriti, vel futuri omnino prohibemus.

Sicut etiam annullamus pacta continentia solutiones onerum ad eum spectare, ad quem aliunde jure, & ex natura contractus spectarent.

Postremo census omnes in futurum creandos non solum in se totum, vel pro parte perempta, aut infructuosa in totum, vel pro parte affecta volumus ad ratam perire, sed etiam posse pro eodem pretio extingui: non obstante longissimi etiam temporis, ac immemorabili, imo centum, & plurium annorum præscriptione, non obstantibus aliquibus pactis directe, aut indirecte talem facultatem auferentibus quibuscunque verbis, aut clausulis concepta sint.

Cum vero traditione pretii redimere extinguendus erit, volumus per bimestre ante id denuntiari ei, cui pretium dandum erit, & post denuntiationem, intra annum tamen, etiam ab invito pretium repeti posse, & ubi pretium non voluerit intra annum exigere, volumus nihilominus quandocunque reditum extingui posse, prævia tamen semper denunciatione, de qua supra, & non obstantibus his, de quibus supra: idque observari mandamus, etiam quod plurias ac pluries denunciatum fuisset, nec unquam effectus secutus fuisset.

Pacto etiam continentis pretium census extra casum prædictum ab invito, aut ob pœnam, aut ob aliam causam repeti posse omnino prohibemus.

Contractusque sub alia forma posthac celebrandos fœneratitios judicamus.

Et ita illis propterea non obstantibus, quicquid vel expresse, vel tacite contra hæc nostra mandata dari, remitti, aut dimitti contingat, a fisco volumus posse vendicari. Hanc autem salutiferam sanctionem, nedum in censu noviter creando, verum etiam in creato quocunque tempore alienando, modo post publicationem constitutionis creatus sit, perpetuo, & in omnibus servari volumus.

Declarantes pretium semel census constitutum nunquam posse ob temporum, aut contrahentium qualitatem, seu aliud accidens, nec quoad ultimo contrahentes minui, vel augeri.

Et licet legem ipsam ad contractus jam celebratos non extendamus, illos tamen omnes, in quos sub alia forma pervenerunt census, hortamur in Domino, ut singulos contractus, censuræ bonorum religiosorum subjiciant, & animarum saluti consulant. Rom. 14. Cal. Feb. 1568.

a Census varia significationes explicantur apud Cujacium. lib. 3. variorum prout. & l. 2. §. post originem. ff. de origine jur. Theophil. in ult. Instit. de Libertinis. quomodo vero differat a pensione emphyteutica, & aliis similibus, habet in gloss. & Pont. in cap. constitutus de Religiosis domibus, & Bal. in tract. de pace Const. in verb. persolvere.

DE TESTAMENTIS ET ULTIMIS VOLUNTATIBUS.

TITULUS XIII.

CAP. I.

Piis locis, qui testandi facultatem non habent Prælati, jure legari, vel donatione decimam tantum partem bonorum relinquere possunt.

Paulus III.

ROmanus Pontifex, qui ex affecta sedis Apostolicæ benignitate in favorem Ecclesiarum, hospitalium, & aliorum piorum locorum diversa privilegia concedere consuevit, si processu temporis tendunt in abu-

sum,

sum, illa moderari, ac desuper opportune providere solet, prout rerum, & temporum qualitate pensata conspicit in Domino salubriter expedire. Sane non absque animi molestia accepimus, quod nonnulli Archiepiscopi, Episcopi, & Prælati, aliæque personæ Ecclesiasticæ, etiam sæculares, quam diversorum ordinum, & militiarum regularium non habentes de eorum rebus, ac bonis testandi, & disponendi facultatem, & Ecclesias, hospitalia, & alia pia loca, quibus a dicta sede Apostolica capiendi res, & bona ex testamento, vel aliis dispositionibus illorum, qui alias de rebus, & bonis suis disponere non possent, facultas est concessa, hæredes instituunt, & in testamentis, sive eorum dispositionibus plura legata, seu ordinationes in favorem diversarum personarum, ac alios usus, in quos bona, & res hujusmodi transmittere non possent, faciunt: Hospitaliaque, Ecclesiæ, & loca pia hujusmodi, sive eorum Rectores sidem testantium, seu disponentium insequentes legata ipsa, & in testamentis, seu aliis etiam inter vivos dispositionibus ordinata adimplent, ex quo Camera Apostolica circa res, & bona, spolia nuncupata, per obitum Archiepiscoporum, Episcoporum, Prælatorum, & aliarum personarum Ecclesiasticarum hujusmodi absque testandi, & disponendi facultate decedentium remanentia in suis juribus detrimentum patitur, & jacturam. Et quia nostrum est in præmissis taliter providere, quod ipsius Cameræ jurium debita ratio habeatur, motu proprio, & ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, tenore præsentium omnia, & singula privilegia, facultates, gratias, literas, & indulta quibusvis Ecclesiis, etiam Metropolitanis, monasteriis, hospitalibus, etiam ab Archiepiscopis sancti Jacobi in Augusta de urbe dependentibus, seu causam habentibus, ac aliis piis locis ubilibet consistentis per quoscunque Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac nos, & sedem prælatam super capiendis, seu acquirendis hæreditatibus, rebus, ac bonis ex testamento, donatione inter vivos, vel alia quacunque dispositione quorumcunque Archiepiscoporum, Episcoporum, Prælatorum, & aliarum personarum Ecclesiasticarum, sæcularium, vel regularium, utcunque etiam, ut præfertur, qualificatorum, quacunque præeminentia, ac dignitate, & auctoritate fulgentium, etiamsi S. R. E. Cardinalis fuerit, de hæreditatibus, rebus, & bonis hujusmodi facultatem disponendi non habentium, seu alias quomodolibet concessa, etiamsi usu recepta sint, moderantes, volumus, decernimus, & declaramus, quod Archiepiscopi, Episcopi, Prælati, & personæ hujusmodi de rebus, ac bonis suis a nobis, vel a dicta sede facultatem testandi, seu disponendi non habentes, decimam partem tantum rerum, & bonorum eorundem mobilium, & immobilium, & se moventium, ac pecuniarum Ecclesiæ, monasteriis, hospitalibus, & piis locis capiendi, & acquirendi facultatem hujusmodi habentibus tantum, non per etiam institutionis hæredum, seu donationis, vel legati in vita, seu in morte relinquere, & Ecclesiæ, monasteria, hospitalia, & pia loca hujusmodi, seu illorum rectores, nonnisi decimam partem hujusmodi capere, seu acquirere possint, & ad hoc Ecclesiarum, & hospitalium, ac aliorum piorum locorum hujusmodi privilegia, facultates, concessiones, gratias, literas, & indulta quæcunque reducimus, moderamus: decernentes sic, & non aliter in præmissis, ac illis quomodolibet concernentibus, & quoad privilegia, facultates, gratias, indulta, etiam in forma brevi in futurum concedendas per quoscunque, tam ordinaria, quam delegata, & mista auctoritate fungentes Judices, & personas, etiam dictæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales ubique judicari, cognosci, ac decidi debere; sub lata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, cognoscendi, ac decidendi facultate, necnon irritum, & inane, quicquid secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

CAP. III.

Testamenta & donationes acquisitorum ex bonis Ecclesiæ in favorem illegitimorum, etiam legitimatorum, non tamen hospitalibus expositorum & orphanor. infirmantur & annullantur.

Pius V.

QUæ ordini Ecclesiastico noxia esse, & scandalum objectum perhibentur, necesse est, e medio submovere: quod nos pro nostri muneris officio, inter alia incommoda, quæ in oculos nostros incurrunt, de Christi peculio, ac ob indigen & rejectis ignominiose consumatur, neve illorum causa Ecclesiis & pauperibus præripiatur, curam præcipuam habere volentes, de nobis attributæ potestatis plenitudine, revocamus & abolemus omnia & quæcunque privilegia, licentias, dispensationes, & indulta faciendi testamenta, donationes, sive inter vivos, sive causa mortis, legata, & quascunque alias dispositiones, de dominiis, terris, castris, domibus, & quibuslibet aliis bonis & rebus immobilibus, mobilibus, & se moventibus, necnon pecuniis, juribus, & actionibus, ex beneficiis, fructibus, pensionibus, & aliis rebus Ecclesiasticis qualibuscunque confectis, acquisitis, & aliis quomodocunque provenientibus, necnon de peculio, & aliis etiam sola industria, labore, muneribus, aut quocunque alio modo partis, cujuscunque qualitatis, quantitatis, speciei, naturæ, & valoris existentibus, in quoscunque illegitimos, sive suos, sive extraneos, etiam legitimatos, eosdemque ex toto, vel in parte hæredes instituendi, & substituendi, seu quod ipsi in prædictis ab intestato succedant, eatenusque hujusmodi facultatem, & permissiones, ac etiam habilitationes, & capacitates succedendi in bonis & rebus feudalibus & emphyteuticis, ab Ecclesiis, monasteriis, & piis locis possessis, quibuscunque personis sæcularibus, & quorumcunque ordinum, necnon militiarum, & hospitalium, regularibus, ac Romanæ Curiæ officialibus, & aliis curialibus, eamque ipsam sequentibus, & etiam nobis Romæ civibus, ac palatia, ædes, mansus, aliaque bona, in ea, ejusque districtu habentibus, nostris quoque & aliorum Romanorum Pontificum familiaribus, Ecclesiarum Prælatis, etiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, & aliis cujuscunque dignitatis, ordinis, & conditionis existentibus, aliisque, & aliis Ecclesiis, capitulis, conventibus, ordinibus, militiis, hospitalibus, collegiis, officiis, & locis, ac prædictæ urbi, aliisque civitatibus, provinciis, & dominiis, eorumque dominis, populis, civibus, & incolis, tam per felic. recordation. Sixtum IV. Innocentium VIII. Alexandrum VI. Julium II. Leonem X. Clementem VII. Paulum III. Julium III. Paulum IV. Pium IV. & qui ante illos fuerunt, alios quoscunque Romanos Pontifices, ac nos, & sedem Apostolicam, ejusque legatos, etiam de latere, nuncios, notarios, comites, collegia, officia & loca, etiam per modum statuti perpetui, generalis legis, initi & stipulati contractus, seu quasi, & aliis sub quibuscunque tenoribus & formis, ac cum quibusvis restitutivis, perseverativis, mentis, attestativis, derogatoriarum derogatoriis, aliisque fortioribus, efficacioribus, & insolitis clausulis, necnon irritantibus, & aliis decretis, etiam motu proprio, & ex certa scientia, deque similis potestatis plenitudine, ac prædictorum Cardinalium consilio, & matura deliberatione in consistorio habita, necnon consideratione, intuitu, contemplatione, vel ad instantiam Imperatoris, Regum, & aliorum Principum, etiam ob remunerationem laborum & obsequiorum nobis & dictæ sedi impensorum, relictionem damnorum, compensationem jacturæ rerum vel oblatarum, novæ militiæ contra hæreticos & infideles, seu prædictæ urbis ornatu, & frequentatione, ac quibuscunque aliis causis, ac etiam necessariis & piis causis concessa, & multiplicatis vicibus confirmata, innovata, extensa, & moderata, & quantocunque tempore pacifice observata, quoad eam partem, quæ illegitimos prædictos tangit duntaxat, etiamsi illa contineant, quod omnes Curiales Curiam sequentes, & alii, sive Ecclesiastici, etiam Cardinales, sive Mundani, qui palatia, domos, & prædia urbana vel rustica ædificaverint, aut census, aliave bona acquisiverint, aut alias acquisita habuerint in dicta urbe, & circum eam ad milliaria decem, ex bonis, seu fructibus Ecclesiasticis, hæredes de illis, necnon juribus & jurisdictionibus omnibus, in favorem illegitimorum, ac quomodolibet inhabilium & incapacium, sive inter vivos, sive causa mortis disponere, eisque hæredes & successores universales, vel particulares instituere & substituere, & si intestati decesserint, ipsi illegitimi & incapaces, in illis succedere possint, quodque per quascunque revocationes, derogationes, aut alias contrarias dispositiones illis, quorum interest, præjudicari nequeat, & si ullo unquam tempore præjudicatum, aut derogatum quoquo modo appareat, jus quæsitum ablatum, & literæ revocationum & derogationum hujusmodi juris quæsiti, ablativæ censeantur: sicque per quoscunque Judices judicari debere, & etiam diffiniri. Ac penitus tollimus & abrogamus omnes & quascunque facultates similia concedendi, legatis, nunciis, notariis, comitibus, collegiis, officiis, & aliis supradictis, quorum omnium tenores, ac si ad verbum insererentur, habemus præsentibus pro expressis. Ita ut privilegiorum, dispensationum, facultatum, habilitationum, capacitatum, indultorum, & aliorum supradictorum sic revocatorum, aut etiam literarum legitimationis prætextu, nullus omnino de hujusmodi bonis, rebus, pecuniis, juribus, jurisdictionibus, & actionibus, in commodum & favorem illegitimorum utriusque sexus, sive eorum filiorum, sive consanguineorum, affiniumve, sive extraneorum, etiam in statu sæculari procreatorum, ac legitimatione quacunque auctoritate donatorum, vel ad hujusmodi res & bona, ejusque successionem, testato vel intestato, idoneorum & capacium effectorum, sive ex testamento, sive donatione, sive legato, sive eleemosyna, sive alio quocunque titulo, & pio opere (exceptis in omnibus, ac omni fraude, conventione, seu compositione cessante, Hospitalibus expositorum, & orphanorum) disponere, nec illegitimi ipsi in eis ab intestato, sive per eos, sive per interpositas personas, ac quomodocunque succedere, aut illa alio ad eos, etiam per quoscunque circuitus multiplicatarum in aliis capaces successionum, ullo tempore devolvi possint. Ac etiam nulla esse, & pro infectis habere volumus omnia, & quæcunque facta hucusque testamenta, legata, donationes, & alia disposita hujusmodi, quæ viventibus adhuc testatoribus, non alias, locum non habuerunt, ac penitus intestato successiones non tamen litigiosas, quæ plenarium non sunt effectum sortitæ. Dehinc vero districtius prohibemus, ne talia sive in prædictos illegitimos utriuslibet sexus, sive in illorum conjuges, sive ipsorum parentes, filios, descendentes, ascendentes, vel alios cognatos, sive eis viventibus, sive defunctis ipsis illegitimis, etiam perpetua-

a C. fin. de poenit. cler. Abb. in cap. cum esset in relect. col. 14. Barb. in tract. de praest. Card. 1. part. n. 4. Joan. Mat. in 4. sent. dist. 24. q. 20. Aug. in verb. clerici 2. §. 13. Sylv. verb. Clericus. 4. qu. 2. Alvar. Pelag. de planct. Eccles. 2. p. art. 28. col. 3. Archid. in sum. ea. qu. 5.

pertasis, dotis, aut alterius cujuscunque pii operis imuitu fiant, neve ipsi nunquam in rebus, bonis, proventis, juribus, jurisdictionibus, & actionibus prædictis, sive toto, sive in parte succedant, nec illa ad ipsos, quavis dispensatione suffultos, etiam per prædictum eventum deveniant, neve de eis ulla in alium seu alios concessio, donatio, translatio, aliave dispositio fiat, nec alia bona similia vel dissimilia, illegitimis aut aliis supradictis concedantur. Quod si prædictorum quispiam fuerit præsentium violator, testamentum, donatio, legatum, & dispositio, omnino non teneat, nec etiam quoad alios capaces, & res alias valeat, sicque disponens privilegio, dispensatione, facultate, & indulto prædicto, ejusque usu, & commodo, etiam in cæteris omnibus ipso sit jure privatus. Nemo quactumvis capax illius prætexto fructus, res, pecunias, aut prorsus alia bona sua faciat, nec illa detinens præscriptione, aut alio alio juris præsidio adjuvetur, sed ad integram illorum restitutionem quocunque temporis lapsu non obstante debeat coarctari. Ita ut omnes in Ecclesiis, monasteriis, beneficiis successores tam conjunctim, quam divisim, quisque videlicet pro rata parte sua, illa omni tempore recuperare possint, & qui primus cæteris ab iis monitis, & negligentibus judicium intenderit, ei soli ea tota merito vendicentur. Nullis vero hujusmodi successoribus pro prædictis insistentibus, ac etiam de peculio alias, quam ex rebus Ecclesiasticis confecto, locorum ordinarii, tam concessorum, & relictorum illegitimis, earumve cuiusa, quam quorumcunque aliorum bonorum immobilium, mobilium, & se moventium, necnon pecuniarum, fructuum, rerum, & jurium alias sub dictis testamentis, donationibus, legatis, & dispositionibus comprehensorum, corporalem possessionem, amotis inde & expulsis quibuscunque detentoribus, sive incapacibus, sive capacibus per se, vel alium, seu alios libere apprehendant, & apprehensam hujus sedis nomine custodiant, donec ipsa sedes de illis uti, eam tulerit piorum operum necessitas, duxerit providendum. Bona enim, res, & jura feudalia, vel emphyteutica (aliis legitimis ad ea forte vocatis non existentibus) ea ipso devoluta, & juri, ac proprietati suarum Ecclesiarum, & locorum restituta, & cum reliquis eorum bonis consolidata esse declaramus.

CAP. III.

Bona Ecclesiastica sine indulto Apostolico ultimæ voluntatis arbitrio non relinquuntur.

Pius IV.

GRave nobis, & molestum accidere solet, cum de personarum Ecclesiasticarum actionibus, quæ integritatis exemplo cæteris præstare debent, ea nobis deferuntur, quæ & earum famæ sinceritatem denigrare, & Cameræ nostræ Apostolicæ incommodum, ac detrimentum afferre videntur: unde nos, ut malitiosorum pravis intentionibus occurrere valeamus, debita postmodum remedia in medium afferre, & perniciosis fraudibus, prout ex universalis nostræ Curiæ solicitudine tenemur, obviare cogimur. Cum itaque (sicut ex proborum & fide dignorum hominum relatione nuper accepimus) quamplures Prælati, Presbyteri, & alii Ecclesiasticæ personæ diversorum provinciarum, locorum, & dominiorum, & præsertim regni Neapolis, nulla a nobis, seu sede Apostolica facultate testandi suffulti, vel muniti, sed temeritate propria, & forsan ad suorum importunam suggestionem impulsi in eorum ultimis voluntatibus testamenta sua condendo, ac donationes, seu legata, aut codicillos faciendo, de bonis suis diversimode[a], licet id facere nullo modo possint, neque debeant, disponere audeant, ipsaque bona sub diversis confictis prætextibus, & coloribus, hospitalibus, ac piis locis, & forsan cum promissionibus clandestinis, quod eorum consanguineis, vel affinibus, aut aliis personis ab eisdem testatoribus nominatis post illorum obitum ab ipsis hospitalibus, & locis de cetera, seu quota portione bonorum hujusmodi subveniatur, testari, relinquere, legare, codicillari non erubescant, in dictæ Cameræ grave damnum, & præjudicium maximum, dictæ Cameræ indemnitati opportune consulere & inconvenientibus hujusmodi pro officii nostri debito congruum remedium adhibere volentes, motu proprio, & ex certa scientia, ac matura deliberatione nostra, non ad cujusvis nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam auctoritate Apostolica tenore præsentium decernimus, & declaramus omnia, & singula testamenta, donationes inter vivos, vel mortis causa factas, codicillos, legata, & quæcunque alia in ultimis voluntatibus per quoscunque Ecclesiarum prælatos etiamsi Patriarchali, Archiepiscopali, vel Episcopali præfulgeant dignitate, ac quorumvis monasteriorum cujuscunque ordinis Abbates, seu commendatarios, ac presbyteros, & alias quaslibet Ecclesiasticas personas prædictas, & quascunque alias, quæ ex bonis, & redditibus Ecclesiasticis, & beneficiorum fructus perceperint absque nostra, seu ejusdem sedis speciali licentia, & facultate quomodolibet, quæ in futurum ab illis quocunque prætextu, aut quæsito colore, etiam in favorem hospitalium, & aliorum piorum locorum hujusmodi de dictis redditibus fieri, condi, & testari, seu relinqui, aut quavis ultimæ voluntatis titulo disponi contigerit, nulla, irrita, inania, invalida, ac nullius roboris, vel momenti fore, & esse, ac nemini,

a Ut in c. quia nos. & c. volur. a. de test.

neque etiam hospitalibus, & piis locis præfatis (cum ad Cameram ipsam solum fraudandum, prout ex multis fraudibus desuper commissis, & repertis nobis constitit, præmissa facti clara appareat) ullatenus deinceps suffragari, easque subsistere, aut testamentis suis hujusmodi quicquam juvare, aut tueri, nec effectum aliquem ulla ratione habere, vel sortiri.

DE NAUTIS ET NAUFRAGIUM PATIENTIBUS.

TITULUS XIV.

Naufragorum bona occupantes, & nautas impedientes, excommunicantur, qui vero eis opitulantur, condonatione Pontificia remunerantur.

Julius III.

ORdinamus, statuimus, firmiterque, & inviolabiliter observari mandamus in virtute sanctæ obedientiæ, & sub excommunicationis, necnon decem millium ducatorum auri largorum Cameræ Apostolicæ applicandorum pœnis, quatenus in urbe Roma, ejusque portibus, & ripis, aliisque omnib. & singulis civitatibus, terris, castris, ripis, portibus, & plagis Romanæ Ecclesiæ mediate, vel immediate subjectis, etiam Prælatorum, dominorum temporalium, & Baronum dictorum terrarum, in quibus est commercium maritimum, persona aliqua cujuscunque gradus, Ecclesiastici, vel secularis, communitas, vel civium, officiales, aut privatus, etiam Cardinalatus honore fulgens deinceps non audeat, vel permittat præbere impedimentum, aut genus aliquod molestiæ præstare, dictis nautis, & mercium conductoribus subditis Imperatoris, qui cum bono, aut iniquo tempore infortunium, aut naufragium patiantur, in dictis ripis, aut prope ripas, vel intra mare, seu in aliqua parte illius, aut portibus, seu plagis (quod Deus avertat) aut quavis alia voluntarie, aut necessitate, infortunato, aut pacifico modo, eos navibus applicare contigerit in quamcunque ripam, portum, aut plagam dictarum terrarum, quinimo illi favore, & opere gratiose recipiantur, & benigne tractentur, restituendo, & restitui faciendo res, & bona eorum, in talibus navigiis conducta, si ea per aliquam, vel aliquos detineri, & occupari contingat, eaque postarem occupationem, aut detinebuntur, ad effectum, ut flante hujusmodi bona comportatione eorum querelis cessent, & illi libentiori animo conducant ad loca prædicta se & eorum merces. Et ut Christi fideles ad præmissa alliciantur, ac ob eis naufragium hujusmodi patientibus promptiora subsidia præbeantur, omnibus, & singulis utriusque sexus Christi fidelibus, qui auxilium, consilium, & favorem, naufragium patientibus in reparatione, & conservatione suorum bonorum præstiterint, 10. annos, & totidem quadragenas de injunctis eis pœnitentiis in Domino relaxamus. Romæ 22. Octobris 1554.

CAP. II.

Fucatur res, quæ jacent post naufragium in ripis aut portibus locorum maritimorum diripitur, repulsa omnis consuetudinis pravitate, nisi restituatur.

Paulus III.

JUlius Papa II. considerans tam civili, quam canonica lege licere unicuique naufragium suum impune colligere, ac jacta in mari allevandi oneris causa recuperare, illaque diripientes furtum committere, & graviter delinquere, ac Christianos naufragium patientes, rebus suis spoliantem diversis pœnis puniri: & propterea consuetudinem prædictam, tanquam contra regulam fidei, quæ neve alteri auxilium esse teneret, merito corruptelam appellavi, neminique suffragari debere, cujuscunque temporis cursu muniatam: volensque (sicut ejus incumbebat pastorali officio) omnium mari terraque ad almam urbem nostram venientium securitati, & tranquillitati providere, periculisque hujusmodi obviare, ac venientium ad almam urbem ex omnibus mundi partibus tanquam ad matrem de necessariis cum opulentia providere, necnon animarum verendam Christifidelium saluti consulere, motu proprio, non ad alicujus sibi super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de ejus mera deliberatione, & ex certa sua scientia consuetudinem capiendi, & retinendi bona per naufragium, vel jactum levandæ navis gratia, aut alia necessitate urgente factum ad litora maris, civitatum, terrarum, & locorum Rom. Ecclesiæ mediate, vel immediate subjectorum pertinentia allegari non posse, illamque nulli in judicio vel extra illud, suffragari debere, auctoritate Apostolica decrevit & declaravit: & ultra pœnas, tam a lege, quam a canone, contra tales spoliantes bonis suis Christianos naufragium patientes, & raptores in littore maris, civitatum, terrarum & locorum Romanæ Ecclesiæ mediate, vel immediate subjectorum, hactenus inflictas, quas pro potiori cautela innovavit, & confirmavit, talium spoliantium, cujuscunque auctoritatis & dignitatis forent, bona & jura quæcunque præmissa, confiscavit & publi-

publicavit, illaque Cameræ Apostolicæ confiscata, & applicata, & locorum dominos id fieri permittentes, excommunicatos eo ipso fore decrevit, & etiam declaravit: dictosque repertos in flagranti crimine repertos ut latrones, & grassatores puniri posse, alios ut fures: præterquam si naute in manifesto naufragii, & submersionis periculo constitutis eorum opem, & auxilium implorantibus & exposcentibus non absque vitæ discrimine in personarum, & rerum conservatione auxilio fuerint, vel alias ob imminentis, & præsentanei naufragii periculis ipsorum labore, & opera liberaverint, & salvos reddiderint, aut bona jam deperdita recuperaverint.

FINIS LIBRI SECUNDI.

SEPTI-

SEPTIMI DECRETALIUM LIBER TERTIUS.

TITULUS I.

DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM.

CAP. I.

Clerici habitus decoro modesti incedant, omnem luxus ornatum fugientes, sub pœna beneficiorum, quæ possident.

Leo X. in Concilio Lateranensi.

CLerici temperate, ac modeste omnia faciant, & tam beneficiati, quam in sacris ordinibus constituti a comam, neque barbam non nutriant, neque mulas, aut equos cum phaleris, ornamentisque ex veluto, aut serico factis habeant, sed ejusmodi rebus ex panno tantum, aut corio simpliciter utantur. Si quis contrafecerit, excommunicationem incurrat, & si post legitimam admonitionem in hujusmodi pertinacia obstinatus permanserit, beneficiis omnibus, quæcunque habet, privatus sit, & esse censeatur, eaque sic vacantia a Sede Apostolica libere impetrari valeant.

a *Cap. clerici, de vita & honestate clericorum. Ex Concilio Carthaginensi 4.*

CAP. II.

Clerici non solum interna vitæ munditia, verum etiam exterius decenti habitus ornatu & modestia vitæ integritatem & gravitatem præbeant.

Pius IV.

NOs pro pastorali officii nostri sollicitudine Ecclesiasticam disciplinam temporum difficultate, ac hominum malitia, licentiaque deterius labentem, quantum nobis ex alto conceditur, in pristinam sacrorum canonum observantiam reducere cupientes, considerantesque convenire esse, ut clerici, maxime qui in sacris ordinibus constituti, aut beneficiati existunt, cujuscunque gradus existant, non solum interna vitæ munditia b ac virtutum splendore, interius præfulgeant, verum etiam exterius, in toto habitu & vestibus, gravitatem & morum honestatem, quam ipsos decet, præ se ferant, statuimus, decernimus, & ordinamus, quod omnes & singuli clerici, qui dignitates, personatus, canonicatus, & præbendas, parochiales Ecclesias, aut alia quæcunque beneficia Ecclesiastica, qualiacunque sint, obtinent, vel qui in quibusvis sacris ordinibus constituti sint, qui in hac alma urbe nostra permanent, & moram trahunt, & in illa inducti incedant cum debita & congrua tonsura, vestes exteriores ante infra genua se extendentes, ita ut a vestibus & fagie laicorum omnino differant, gestent, sub pœna excommunicationis, ac sub aliis, eo etiam ciascente eorum contumacia beneficiorum privationis, arbitrio nostro, seu dilecti filii nostri Jacobi titul. S. Mariæ in Cosmedin, in hac alma urbe ejusque districtu Vicarii generalis, imponendis pœnis in eventum contraventionis incurrent.

b *Ex Concilio Carthag. cap. 45. & in generali Synodo sept. can. 16. 21. quæst. 4. cap. omnis jactura. Concil. Trident. sess. 14. cap. 6.*

CAP. III.

Concubinarii priventur officiis, & inhabiles ad officia & beneficia declarantur.

Nicolaus V.

SI diligenter attendimus vitia singula, quæ in conspectu populi decus vilescere faciunt clericale a, quam odibilis ac nocessus in clericis, crimen incestus hujusmodi, quod plerique, propter illius impunitatem, sibi blandiuntur minime verendum, imo quasi non fore peccatum, non immerito cohibere compellimur, & præsertim in propatuline in curia nostra, quo illud ibidem videtur scandalosius, & ab aliis periculosius trahitur in exemplum. Hinc est, quod nos præsentis constitutionis edicto, universis & singulis sedis Apostolicæ officialibus, necnon quavis Romanæ curiæ officia exercentibus, utriusque ratione officiorum hujusmodi, ipsius sedis officiales non censeantur, & aliis quibuscunque clericis eandem curiam sequentibus, districtius inhibemus, ne quisquam ex eis concubinam publice in domo sua, aut alibi, ut illius turpi commercio liberius utatur, teneat: seu quicunque mulierem ad aliorum turpem usum hujusmodi, aut quamcunque mulierem in præsentiarum tenuerit, nisi post præsentium publicationem in valvis Basilicæ Principis Apostolorum de urbe, & in cancelleria nostra faciendam (quam etiam vim habere volumus monitionis peremptoriæ) infra novem dies, ab hujusmodi excessu, realiter & cum effectu destiterit, ac concubinam seu mulierem ipsam penitus, & omnino dimiserit, quodque quisquis in antea concubinam vel mulierem talem tenere præsumpserit, omnibus beneficiis suis Ecclesiasticis, necnon quæ in dicta curia obtinent, vel exercent, officiis, sint ipso facto privati, illaque extunc possint per quoscunque alios libere impetrari, iidemque privati, necnon quicunque alii concubinas, & mulieres hujusmodi, contra præsentem prohibitionem tenere præsumentes, inhabiles censeantur ad beneficia obtinenda, & in dicta curia officia hujusmodi exercenda, nec illorum capaces efficiantur, nisi inhabilitatem suam antea per dictæ sedis literas obtinuerint aboleri, & interim per eos in prædictis gesta habeantur pro infectis.

c *In Presbyterorum lascivam, & libidinem sanctiones variæ editæ sunt a summis Pontificibus, & Conciliis, Nicæno can. 3. 32. dist. cap. interdixit, & Nannetensi cap. 3. quos refert Burc. lib. 2. decr. c. 116. Lucr. par. 6. c. 190. Adde Conc. Trid. sess. 18. de refor. cap. 14. & l. eum qui. C. de Episcop. & Cler. in Conc. Tridem. sess. 25. cap. 14.*

CAP. IV.

Incontinentes clerici & laici vitio contra naturam horrere infelici, pœnis canonum & juris civilis statutis plectuntur. Idem in concubinarios decernitur.

Leo X. in Concilio Lateranensi.

UT Clerici præsertim caste continenterque juxta canonum præcepta vivant, statuimus, ut contrafacientes acriter secundum canones puniantur. Si quis vero, tam laicus, quam clericus, de crimine, propter quod venit ira Dei in filios diffidentiæ, convictus fuerit, pœnis per sacros canones, aut jus civile, respective impositis puniatur. Concubinarii autem, sive laici sive clerici fuerint, eorundem canonum pœnis mulctentur, neque superiorum tolerantia, seu prava consuetudo, quæ potius corruptela dicenda est, a multitudine peccantium, aliave quælibet excusatio, eis aliquo modo suffragetur, sed juxta juris censuram severe puniantur.

CAP. V.

Clerici nefandi criminis contra naturam rei, degradati, & clericali privilegio exuti, seculari jurisdictioni pœnas easdem, quæ in laicos statutæ sunt, recepturi, traduntur.

Pius V.

HOrrendum illud d scelus, quo pollutæ, fœdatæque civitates tremendo Dei judicio conflagrarunt, acerbissimum nobis dolorem inurit, graviterque animum nostrum commovet: ut ad illud, quantum potest, comprimendum, studia nostra conferamus. Sane Lateranensi Concilio e dignoscitur constitutum, ut quicunque clerici illa incontinentia, quæ contra naturam est, propter quam ira Dei venit in filios diffidentiæ, deprehensi fuerint, laborare, a clero dejiciantur, vel ad agendam in monasteriis pœnitentiam detrudantur. Verum ne tanti flagitii contagium impunitatis spe, quæ maxima peccandi illecebra est, fidentius invalescat, clericos hujus nefarii criminis reos, gravius ulciscendos deliberavimus, ut qui animæ interitum non horrescunt, hos certe deterreat civilium legum vindex gladius secularis. Itaque quod nos jam in ipso Pontificatus nostri principio hac de re decrevimus, plenius nunc, fortiusque persequi intendentes, omnes quoscunque Presbyteros, & alios clericos seculares & regulares, cujuscunque gradus & dignitatis, tam dirum nefas exercentes, omni privilegio clericali, omnique officio, dignitate, & beneficio Ecclesiastico præsentis canonis auctoritate privamus. Ita quod per Judicem Ecclesiasticum degradati, potestati statim seculari tradantur, qui de eis illud idem capiat supplicium, quod in laicos, hoc in exitio devolutos, legitimis reperitur sanctionibus constitutum. Rom. 3. Cal. sept. 1568.

d *Jure hoc scelus vocat horrendum & execrandum, post Alex. Alens. 2. part. quæst. 143. Thom. 22. 154. Astens. l. 2. tit. 64. Anton. 2. part. tit. 5. cap. 4. Ungner. cap. 7. §. 3. Ang. Sylv. Tab. ver. luxur. Peral. tit. de luxuria.*

e *Cap. clerici. de excessibus prælat. & sup. tit. eod. c. 1.*

DE

DE CLERICIS NON RESIDENTIBUS IN ECCLESIA, VEL PRÆBENDA.

TITULUS II.

CAP. I.

Episcoporum non residentium in diœcesi, cuilibet eorum negligentium pœna.

Pius IV. ex Concilio Tridentino.

DE salute gregis Dominici nobis ex alto commissi attentius cogitantes ac libenter intendimus, per quæ grex ipse continuus suorum cum ea residentia a pastorum, præservetur a noxiis, & se devium prolabens ad rectitudinis tramitem reducatur, ut pastores ipsi residentiam ipsam, prout tenentur, commodius facere, ac circa ipsius gregis curam liberius, ac ferventius invigilare, & illum ab errorum præcipitiis præservare, ac in fide orthodoxa, & devotione nostra continere valeant, opem, & operam efficacem impendimus, prout rerum, & temporum qualitate pensata conspicimus in Domino salubriter expedire. Hinc est, quod nos motu proprio, non ad alicujus nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de nostra mera deliberatione omnes, & singulos venerabiles fratres nostros Episcopos, Archiepiscopos, Primates, & Patriarchas ab Ecclesiis, & diœcesibus suis absentes in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub interdicti ingressus Ecclesiæ pœna, eo ipso, absque alia declaratione, incurrenda, districte præcipiendo monemus, ut omnibus postpositis quando citius in Romana Curia videlicet moram trahentes intra unum, extra eam vero in Italia intra duos, extra vero Italiam existentes intra 4. menses a die publicationis præsentium in locis infrascriptis faciendam computandos se itineri committere, & legitimis itineribus ad Ecclesias, seu diœceses suas proficisci, & sese personaliter conferre, ac ibidem, ut tenentur, residere, & pastorale officium exercere debeant. Si quis autem a Patriarchali, Primatiali, Metropolitana, seu cathedrali Ecclesia sibi quocunque titulo, nomine, seu jure commissa, quocunque ille dignitate, gradu, & præeminentia præfulgeat, legitimo impedimento, seu justis rationabilibus causis cessantibus, sex mensibus continuis extra suam diœcesim morando abfuerit, quartæ partis fructuum unius anni fabricæ Ecclesiæ, & pauperibus loci per superiorem Ecclesiasticum applicandorum pœnam ipso jure incurrat: quod si per alios sex menses in hujusmodi absentia perseveraverit, aliam quartam partem fructuum similiter applicandam, eo ipso amittat: crescente vero contumacia severiori sacrorum canonum censuræ subjiciatur *b*. Metropolitanus Suffraganeos Episcopos absentes, Metropolitanum vero absentem suffraganeus Episcopus antiquior residens sub pœna interdicti ingressus Ecclesiæ ipso jure incurrenda infra tres menses per literas, vel nuntium Romano Pontifici denuntiare teneatur: qui in ipsos absentes, prout cujusque major, aut minor contumacia exegerit, sua suprema sedis auctoritate animadvertere, & Ecclesiis ipsis de pastoribus utilioribus providere poterit, sicut in Domino noverit salubriter expedire.

a Residentia pastoralis commendatur Conc. Trid. sess. 5. Constantinop. c. 17. & 24. Antioch. Can. 17. Agathen. can. 39.

b Extat can. 20. 7. q. 1. quo Episcopus in Ecclesia non residens, sed per diversa loca vagatus redire cogitans in monasterium detrudi- tur. Greg. lib. 5. epist. 23.

CAP. II.

Privilegia, & facultates concessæ Episcopis in gratiam pastoralis residentiæ.

EOsdem autem Patriarchas, Primates, Archiepiscopos, & Episcopos mandatis nostris parentes, & apud suas Ecclesias, seu in earum diœcesibus personaliter residentes, specialibus favoribus, & gratiis prosequi volentes, ut liberius, & commodius eorum officio fungi valeant, etc. & eorum cuilibet, ut, quando resederint, etiam prætextu quorumcunque delictorum, & excessuum atrocium, etiam hæresis, & læsæ majestatis criminum, per eos quomodolibet commissorum ad comparendum personaliter in Romana Curia per quoscunque Judices ordinarios, vel delegatos, etiam S. R. E. Cardinales, nisi vigore specialis commissionis manu nostra, vel Romani Pontificis pro tempore existentis signata trahi, aut citari non possint, nec debeant, atque aliter factas citationes, & censuras in eis appositas, ac inde secuta quæcunque nulla, & irrita, ac nullius roboris, & momenti fore, ac eos minime afficere, nec arctare statuimus, & ordinamus. Necnon eos, & eorum quemlibet ab omnibus, & singulis decimis, subsidiis, & aliis oneribus ordinariis, & extraordinariis quomodolibet nuncupatis per nos, & successores nostros Romanos Pontifices pro tempore existentes, ac sedem Apostolicam, etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac etiam consistorialiter, etiam ad instantiam Regum, & principum quomodolibet, & ex quavis etiam quantumvis urgentissima, justissima, ac pia, & necessaria causa, etiam pro defensione fidei catholicæ, ratione dictarum Ecclesiarum nunc & pro tempore impositis, illorumque solutione, auctoritate Apostolica tenore præsentium, ex simili scientia penitus, & omnino eximimus, & liberamus, nec ad id dilectis filiis moderno, & pro tempore existentibus S. R. E. Camerario, necnon Cameræ Apostolicæ Thesaurario, præsidentibus, & clericis, ac decimarum, subsidiorum, & aliorum onerum hujusmodi collectoribus, & subcollectoribus, seu exactoribus, & commissariis ad id pro tempore deputatis, etiam vigore quorumcunque privilegiorum, indultorum, & literarum etiam præsentibus derogantium, ac illorum totum tenorem de verbo ad verbum exprimentium, eis quomodolibet concessorum, & concedendorum cogi, seu compelli, & ob non solutionem hujusmodi aliquas sententias, censuras, & pœnas incurrere posse decernimus, illisque, & quibuscunque aliis in virtute sanctæ obedientiæ, & sub nostræ indignationis, necnon excommunicationis, aut suspensionis, aut privationis suorum officiorum, & beneficiorum, quæ obtinent, & pro tempore obtinebunt, eo ipso incurrendis pœnis, eosdem Episcopos, Archiepiscopos, Primates, & Patriarchas se in dictis Ecclesiis, vel earum diœcesibus residentes, quandiu in illis resederint, ut præfertur, ad solutionem decimarum, subsidiorum, & onerum præfatorum cogere, ac propter eorum non solutionem excommunicationis, aut alias sententias, censuras, & pœnas promulgare quoquo modo audeant, seu præsumant, districtius inhibemus. Et insuper eisdem Episcopis, Primatibus, & Patriarchis, sicut præmittitur, residentibus ultra privilegia, & indulta eis per quoscunque Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac sedem Apostolicam, & generalia, & Cancellariæ Apostolicæ regulas concessa, quæ in suo robore permanere volumus, tanquam dicta sede delegatis in quibuscunque civilibus, criminalibus, vel mixtis causis contra quoscunque clericos seculares particulares, ac etiam extra eorum monasteria, seu regularia loca degentes regulares quomodolibet exemptos auctoritate nostra procedere, & causas ipsas cognoscere, fineque debito terminare, ac quicquid terminaverint, exequi & observari facere, ipsosque exemptos pro tempore delinquentes juxta eorum excessus & delicta punire, corrigere, & omnem jurisdictionem in eos exercere, omniaque alia, & singula in præmissis, & circa ea quomodolibet necessaria, & opportuna, quæ nosmet facere, exercere, & exequi possemus in omnibus, & per omnia facere, exercere, & exequi libere licite valeant, plenam, & liberam licentiam, ac facultatem auctoritate, & tenore prædictis concedimus. Decernentes ab eorum ordinationibus, interlocutoriis, & decretis ante diffinitivam sententiam, vel vim diffinitivæ habentem, & ubi agatur de morum correctione nullatenus, etiam ad nos, & sedem Apostolicam appellari posse: & nihilominus per appellationes quascunque contra præsentium tenorem quomodolibet interpositas minime causas devolvi, aut etiam per quasvis inhibitiones, etiam quibusvis censuris, & pœnis factas a quibusvis Judicibus ordinariis, vel delegatis forsan faciendas, illarum ulteriorem cognitionem, & expeditionem, & ubi de morum correctione agatur, etiam legitimam executionem minime impediri, aut censuris & pœnis hujusmodi ligari aut irretiri censeri.

CAP. III.

In favorem studiorum conceditur absentia a cura pastoralis residentiæ, dummodo ordinariorum consensu, & auctoritate firmetur.

Idem.

SAnctissimus in Christo Pater & Dominus noster, D. Pius, divina Providentia, Papa IV. ad cujus aures nuper pervenit, nonnullos curatos, vel alios sacros ordines, aut personalem residentiam requirentia beneficia obtinentes sub prætextu, quod literis operam dare cupiebant, post confirmationem Concilii Trident. per sanctitatem suam, factam & publicatam, secum ut literarum studio in loco, ubi illud vigeat generale, actu insistendo, ratione beneficiorum per eos obtentorum hujusmodi, usque ad quinquennium, vel aliud tempus tunc expressum, dummodo infra primum illius annum Subdiaconi fierent, ad reliquos ordines promoveri minime tenerentur, & tam iidem, quod interim, quam alii etiam ad eosdem ordines vel eorum aliquem seu aliquos promoti, quod similiter studentes, beneficia per eos obtenta, per vicarios idoneos, per locorum ordinarios, etiam congrua fructuum beneficiorum hujusmodi portione illis assignata, vel alias deputandos, in divinis deserviendo, animarum curam illis imminentem exercendo, & alia incumbentia onera supportando, usque ad simile tempus, personaliter in eisdem beneficiis residere non tenerentur, & nihilominus interea omnes eorundem beneficiorum fructus percipere possent, per nonnullos seu literas sua signaturam, seu pœnitentiariæ suæ officium dispensari, sibique pariter indulgeri obtinuerunt, nullum in his vel fraudi, vel circumventioni locum præsertim quoad absentes a Romana Curia, de quorum qualitatibus facilis notitia haberi non potest, quantum humana ratione provideri potest, relinquere volens, Concil. etiam Tridentini decretis inhærendo, hujusmodi dispensationes, & indulta hactenus concessa, ac tam ipsius pœnitentiariæ, quam Apostolicas, & alias desuper confectas & conficiendas literas processusque habitos, & habendos, per easdem dictis absentibus nullatenus suffragari, nisi singulorum ordinariorum locorum, in quibus singula beneficia hujusmodi consistunt, consensus gratis præstandus ad id accedat, Apostolica auctoritate declaravit.

CAP.

CAP. IV.

Clerici non prius admittantur ad regimina Ecclesiarum & dignitatum, nec beneficiorum proventibus gaudeant, quam prius residentiæ juramentum cum cautione præstiterint.

Idem.

Intendentes beneficiorum dispendiis, & animarum periculis, congruis remediis obviare, de parochialibus Ecclesiis, seu earum perpetuis vicariis, & aliis beneficiis Ecclesiasticis curam animarum habentibus, per obitum illorum possessorum successive vacantibus, & antea dispositioni nostræ reservatis, non nisi personis Ecclesiasticis, prævio rigoroso examine, de mandato nostro desuper speciali facto, aut per diœcesani fidem, vel fide dignorum testium depositionem idoneis repertis, & medio illarum juramento, ac etiam præstita fidejussione, de se infra certum expressum tempus ad locum beneficii conferendi, & apud illud curam animarum illi imminentem per seipsos exercendo, personaliter residendi, astrictis providemus, seu provideri mandamus. Romæ 13. Mart. 1565.

CAP. V.

Iis qui majoribus Ecclesiis præsunt, pastoralis residentia summopere commendari debet, & præcipi animadversiones sanctionum juris, & Concilii Tridentini exsequutione.

Idem.

Cum tam per sacrosanctum œcumenicum Concilium Tridentinum a, quam etiam per nostras literas sive bullas etiam desuper emanatas, & inter alias sub Dat. Romæ apud S. Petrum, anno incarnationis Domini 1564. septimo Cal. Decemb. Pontificatus nostri anno quinto, mandatum sit omnibus Episcopis, Archiepiscopis, & aliis, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro iis sacrificium offerre, verbique divini prædicatione, Sacramentorum administratione, ac bonorum omnium exemplo pascere, pauperum, aliorumque miserabilium personarum curam paternam gerere, & signanter munere pastorali, & eis diligenter incumbere, & assistere, aliaque facere, quæ in dicto sacro Concilio, & in dictis nostris literis, sive Bullis continentur. Quæ omnia nequaquam ab eis præstari & adimpleri possunt, cum gregibus suis non invigilant, neque assistunt, sed mercenariorum more oves suas deserunt: & propterea debuissent omnes & singuli Episcopi, Archiepiscopi, & alii, in dignitatibus Ecclesiasticis constituti, & præfecti, & quibus animarum cura exsistit, juxta divina præcepta, & prædicti œcumenici Concilii, ac prædictarum nostrarum literarum seu Bullarum vim, formam, continentiam & tenorem, ad eorum respective Ecclesias diœces. ac alia beneficia, quibus personalis residentia requiritur, ad effectum inibi personalem residentiam faciendam, sese contulisse, ac omnia & singula in eisdem præceptis, Concilio, & literis sive bullis respective contenta, adimplevisse & observasse. Attamen sicut accepimus, multi & multi prælatorum, & præceptorum, & mandatorum contemptores, animarumque suarum, & propriæ salutis immemores, in dictis dignitatibus Ecclesiasticis, quibus cura animarum imminet, ac Episcopalibus & Archiepiscopalibus, respective constituti, præmissa facere & adimplere hactenus minime curarunt, sed distulerunt & differunt, in grave non modo suarum gregumque sibi commissorum periculum, & aliorum suorum perniciosum exemplum, & scandalum, sententias, & censuras, & pœnas propterea sibi inflictas temere & damnabiliter incurrendo. Quæ omnia, cum nos sint conniventibus oculis, aut impune prætermittenda, sed graviter, ut cæteris transeant in exemplum, cum jam per tot menses inobedientes fuerint, censuras præfatas sustinendo, motu proprio, & ex certa nostra scientia, deque potestatis nostræ plenitudine dilecto filio nostro Alexandro Riario, Cameræ Apostolicæ generali auditori, cui alias etiam seu prædecessori suo vivæ vocis oraculo commisimus, ut dictos Episcopos, Archiepiscopos, & alias personas Ecclesiasticas animarum curam habentes, non residentes, pœnas præfatas in dicto Concilio, & literis sive bullis nostris contentas incurrisse declararet, & ad illarum effectualem executionem, aliaque graviore procedere, vivæ vocis oraculo commisimus: tantum quoque nonnullis monitoriis contra certos Episcopos, & alias personas præfatas, in vim commissionis nostræ hujusmodi sibi factæ tunc decreverit, & relaxaverit, ne in posterum de illius jurisdictione dubitari contingat, dictoque eidem auditori nostro nunc officium auditoratus exercenti, auctoritate nostra committimus, & mandamus, quatenus statim, tam contra Episcopos, Archiepiscopos, & alios quoscumque prælatos, tam in urbe quam alibi, & ubique locorum existentes, & in propriis diœces. non resident. constituto sibi quantum sufficere videbitur, summarie simpliciter & de plano, sola veritate inspecta, & manu regia, de obedientia prædicta, usque ad sententiam exclusive procedat, & deinde nobis referat, ut nos in Consistorio nostro secreto, de fratrum nostrorum consilio, ut moris est, ad sententiam privationis, & depositionis prælatorum inobedientium hujusmodi procedere valeamus, prout procedere intendimus: quo vero ad alios curam animarum habentes, us-

Pars II.

que ad sententiam inclusive procedat, & exequatur juxta formam, & tenorem dicti Concilii, & literarum nostrarum prædictarum, cum eisdem facultatibus, et super, ac alia faciat, & exequatur, prout in dictis literis sive bullis continetur cum potestate citandi, inhibendi, excommunicandi, suspendendi a divinis, declarandi, interdicendi, aggravandi, reaggravandi, carcerandi, & brachium seculare decernendi, relaxandi, & exequendi, aliaque faciendi necessaria quomodolibet, & opportuna, contrariis quibuscumque non obstantibus.

CAP. VI.

Ecclesiasticum monasterium nequaquam committendum nisi personæ, quæ residere in loco, & curam Ecclesiæ per se ipsum valeat exercere.

Pius V.

Cupientes pro nostri pastoralis officii munere Christi fidelium animarum saluti, quantum cum Deo possumus, salubriter consulere, & parochialibus Ecclesiis ab earum parochis, prout tenentur, in divinis debite, & laudabiliter deserviri, insistendo etiam decretis sacri Concilii Tridentini, motu proprio, & ex mera deliberatione, certaque scientia nostra, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, hac nostra perpetuo valitura constitutione omnes & singulos Rectores parochialium Ecclesiarum, cujuscunque dignitatis, status, gradus, ordinis, conditionis & præeminentiæ fuerint, in quibuscunque regnis, provinciis, civitatibus, diœcesibus, ac aliis Christiani orbis partibus consistentes, qui parochialem Ecclesiam, ac canonicatum, aut dignitatem, etiam post Pontificalem majorem, seu Principalem, in quibusvis Patriarchalibus, aut Metropolitanis, vel cathedralibus, seu collegiatis Ecclesiis, seu aliud quodcunque beneficium Ecclesiasticum, etiam quarumcunque dispensationum a Romanis Pontificibus, Prædecessoribus nostris, seu etiam a nobis hactenus quomodolibet impetratarum, ac literarum Apostolicarum desuper expeditarum titulo, quas omnes hac præsenti constitutione abolemus, & revocamus, seu quocunque alio prætextu obtinent, cum prima, & præcipua debeat esse cura animarum, eos ad residendum in Ecclesia parochiali, & ibi in divinis deserviendum, debitoque earum officio fungendum, omnino teneri, & obligatos esse, ac ad id per Episcopos, & aliorum locorum ordinarios, etiam tanquam Apostolicæ sedis delegatos, sub sententiis, & censuris Ecclesiasticis, ac pecuniariis arbitrio eorum declarandis, ac etiam privationis dictarum parochialium, & aliorum quorumcunque beneficiorum pœnis, quacunque appellatione remota, cogi & compelli posse & debere, auctoritate Apostolica, tenore præsentium statuimus, præcipimus, & ordinamus. Eos tamen sic residentes in Ecclesiis parochialibus, omnes & singulos fructus, reditus & proventus, etiam canonicatus sui, vel dignitatis, seu alterius cujuscunque beneficii, exceptis duntaxat quotidianis distributionibus, & aliis, quæ ex juxta morem absentes percipere non solent, lucrari volumus. Sicque per quoscunque Judices & commissarios, etiam causarum palatii Apostolici auditores, ac Ecclesiæ Cardinales, sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, interpretari, judicari, & diffiniri debere: necnon irritum & inane, quicquid secus super his a quoquam, quavis auctoritate scienter vel ignoranter, attentatum forsan est hactenus, vel in posterum contigerit attentari, decernimus, & declaramus. Rom. 8. Id. Jul. 1568.

CAP. VII.

In beneficiis curatis & Parochialibus residere tenentur, quibus credita est animarum cura, aut privilegia collata in gratiam pastoralis residentiæ amittant, & pœnis canonicis subjiciantur.

Idem.

In suprema militantis Ecclesiæ specula, meritis licet insufficientibus, divina dispositione constituti, cunctum non solum vigilantiæ nostræ commissos dominicos greges, sed etiam singulorum pastorum suorum actus, intenta nostræ mentis acie collustrantes, studium efficax, operamque sedulam ad hoc omnino statuimus adhibere, ut quemadmodum operosum sacri Concilii Tridentini progressum, feliciemque exitum (Domino cooperante) præstitimus, ita sanctissima illius decreta, ipsorum præsertim, qui in Apostolicæ sollicitudinis partem vocati sunt, pastorum officium concernentia, non tepide, neque dissimulanter exequamur. Sane licet in Concil. præfato saluberrima fuerit ordinatione decretum, quod omnes & singuli venerabiles Fratres nostri, Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, & Episcopi, & alii beneficiati, apud Ecclesias sponsas suas residere teneantur: nonnulli tamen (quod non sine animi nostri mœrore referimus) adeo sui, gregumque, quos alias deperditos Salvator noster proprio sanguine redimere dignatus est, sibi creditorum obliti sunt, ut etiam nunc in alma urbe, vel alibi commorantes, & sacrosancta spiritualis matrimonii, inter eos suasque Ecclesias solenniter contracti, jura confundentes, sponsas suas in longa quasi viduitate relictas, & prædictas Ecclesias quorumque modo sibi concessas invisere, & apud illas, ut probos & providos patres familias decet, re-

 sidere

sidera non curent, in perditionem animarum suarum, & subditorum suorum, ac perniciosum exemplum & scandalum plurimorum. Nos hanc eorum contumaciam, aliquius etiam temporalis poenæ metu, frangendam seu coercendam esse censentes, motu proprio, & ex certa scientia nostra, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, omnibus, & singulis Patriarchis, Primatibus, & Episcopis prælatis, ac aliis quibuscunque, etiam quavis auctoritate, dignitate, gradu, vel præeminentia fulgentibus, dictas Ecclesias in commendam, vel administrationem, aut alio quovis nomine obtinentibus, & aliis quibuscunque beneficiatis curam animarum habentibus, qui juxta decreti super residentia in Concilio prædicto promulgati tenorem, personaliter in suis Ecclesiis residentiam facere tenentur, in virtute sanctæ obedientiæ, ultra poenas in dicto decreto Concilii contentas, etiam sub privatione eorum a regimine & administratione Ecclesiarum suarum, ac aliis, nostro, & pro tempore existentis Romani Pontificis successoris nostri arbitrio, imponendis poenis, districte præcipiendo per Apostolica scripta mandamus, quatenus omni mora cessante, in eisdem suis Ecclesiis, juxta formam & tenorem dicti Concilii personaliter resideant, & nihilominus, si quis mandato nostro hujusmodi [quod absit] non parere contigerit, ut etiam tales absentes, melioris in hac parte conditionis, quam essent in suis Ecclesiis residentes existant, hac nostra perpetuo valitura sanctione per præsentes statuimus, & ordinamus, quod deinceps omnia, & singula, mobilia, & immobilia, etiam in urbe vel ejus districtu existentia, & se moventia, res & bona, jura & actiones, cujuscunque qualitatis, valoris, & ubicunque locorum consistant, ad Patriarchas, Primates, Archiepiscopos, Episcopos, & alios quoscunque, etiam quavis auctoritate, dignitate, gradu, & præeminentia præfulgentes, Ecclesias prædictas in titulum, vel commendam, sive administrationem, aut alio quovis nomine obtinentes, & alios quoscunque beneficiatos curam animarum habentes, qui extra prædictas Ecclesias ac dioceses, etiam in Romana Curia, aut alibi degentes, & juxta decretum & formam Concilii hujusmodi non residentes decesserint, pertinentia, & per illos suarum Ecclesiarum, ac quorumcunque monasteriorum, Prioratuum, Præpositurarum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum, cum cura & sine cura sæcularium & regularium, quæ illi quomodolibet obtinuerint, ac fructuum, redituum, & proventuum Ecclesiasticorum, nec non pensionum annuarum, sibi super similibus fructibus, redditibus, & proventibus reservatarum, & assignatarum occasione quæsita; etiamsi facultatem specialem de illis, aut eorum parte testandi, & alias libere disponendi, a nobis, & a quibuscunque aliis Romanis Pontificibus, prædecessoribus, & successoribus nostris, etiam cum clausulis, quod facultates hujusmodi revocari non queant, aliisque irritantibus decretis obtinuerint, & in vim illarum literarum desuper confectarum, de rebus & bonis hujusmodi, jamque deposuerint, tamquam spolia ad Cameram Apostolicam legitime pertineant. Liceatque dilecto filio, moderno & pro tempore existenti commissario nostro generali, & suis dictæ Cameræ deputatis in eventu decessus hujusmodi, solitum inventarium super rebus, & bonis præfatis conficere, illaque, prout de reliquis clericorum spoliis fieri solet, ad dilecti filii nostri moderni, & pro tempore existentis generalis Thesaurarii manus reddere, dictæque Cameræ applicare, cujusvis licentia desuper minime requisita. Ad facultates desuper confectas literas prædictas, etiam motu & scientia similibus, etiam in recompensam laborum & obsequiorum, etiam nobis, & Ecclesiæ Romanæ dictæque sedi impensorum quomodolibet concessas, & etiam iteratis vicibus approbatas, illorum omnium tenores, præsentibus pro sufficienter expressis, & ad verbum insertis habentes, in eventum obitus hujusmodi, etiam si in urbe, aut ejus districtu, vel alibi extra suas Ecclesias (ut præfertur) contigerit, & nunc prout ex tunc, & econtra, in dictæ contumaciæ poenam ejusdem potestatis plenitudine, & tenore revocamus, cassamus, & annullamus, & tam eas, quam earum prætextu, quomodolibet pro tempore condita factaque testamenta, codicillos, legata, donationes, & alias dispositiones quaslibet, etiam ad pias causas, vel in remunerationem servitiorum, nulla & invalida, nullinsque roboris vel momenti fore, neque cuiquam contra præsentium tenorem suffragari, & sic per quoscunque Judices & commissarios, quavis auctoritate fungentes, & S. R. E. Cardinales in quavis instantia, sublata eis eorum cuilibet, quavis alias judicandi & interpretandi facultate, judicari & diffiniri debere, ac quicquid secus a quoquam, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter attentari contigerit, irritum & inane decernimus. Per hoc autem nostra, & Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum ordinationibus, reservationibus, & decretis, quoad Prælatorum, & aliorum beneficiatorum, etiam in suis Ecclesiis aut dioecesib. residentiam, & ibi decedentium, quæ etiam ampliamus & extendimus ad habentes Ecclesias in urbis districtu, ibique residentes, & decedentes, spolia Cameræ Apostolicæ applicata hactenus emanatis, nullatenus præjudicare, neque quicquam in eis alterare intendimus, sed ea in suo robore, ut antea, manere volumus, præterquam quoad eos, qui in suis Ecclesiis juxta formam prædicti Concilii resederint, & specialem licentiam testandi habuerint: hanc enim nostram falcem eis esse volumus, ita ut generalis licentia testandi eis quequam residentibus minime suffragetur, sed sola speciali, quam habuerint, tueri se possint. Rom. 7. Calend. Dec. 1564.

DE SPOLIIS CLERICORUM.

TITULUS III.

CAP. I.

Bona Prælatorum sine facultate testandi decedentium, ad reverendæ Cameræ Apostolicæ fiscum pertinent.

Paulus III.

ROmani Pontificis providentia circumspecta, dubia, quæ litium dispendia afferre possent, in sua declaratione arbitrio tollit, ac desuper statuit, & ordinat, prout rerum qualitate pensata, conspicit in Domino salubriter expedire. Cum itaque, sicut accepimus, a nonnullis animum curiosis, qui jura Cameræ Apostolicæ usurpare, & Cameram præfatam illis defraudare cuperent, in dubium redigatur, an res, & bona spolia nuncupata Prælatorum, etiam Pontificali, vel alia majori dignitate fulgentium, cæterarumque personarum Ecclesiasticarum sæcularium, & regularium tempore obitus ipsorum remanentia, ea ex, quod Rom. Pontifici pro tempore existenti, & Cameræ præfatæ reservata fore, aliqua generali constitutione forsan non caveatur, ad Cameram prædictam jure legitimo spectare, & pertinere debeant. Nos etsi satis evidenter constet, & appareat, prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum, & nostram indubiam intentionem, & voluntatem semper fuisse, ut spolia hujusmodi ad dictam Cameram, & non ad alias spectarent & pertinerent, & quod pro eadem Camera exigerentur, & recuperarentur, cum prædecessores præfati diversos dictorum spoliorum, ut ad Cameram prædictam spectantium & pertinentium, collectores & exactores in certis provinciis & locis deputaverint, & constituerint, & nos deputaverimus & constituerimus, certæ quoque literæ ab eisdem prædecessoribus, & a nobis, super exactione aliquorum eorundem spoliorum, in quibus spolia hujusmodi ad præfatam Cameram spectare expresse continebantur, emanaverint, ac semper de illis dicti prædecessores, per plerasque alias literas, tanquam de rebus ad Cameram prædictam pertinentibus, donando vel transigendo, aut alias diversimode disposuerint, & nos disposuerimus, necnon ac ab antiquissimo tempore extra dictæ Cameræ nostræ nomine exacta, & inter jura ipsius Cameræ connumerata fuerint, ne tamen præmissorum veritas deprimi, & mendacium desuper in præfatæ Cameræ præjudicium locum sibi vendicare valeant attendentes, quod iniquum esset, si ex Apostolicæ sedis benignitate, vel alia rationabili causa ad singula quæque loca collectores non destinamus, jura ipsius Cameræ propterea deperirent, dubium hujusmodi excludere, ac in præmissis opportune providere volentes motu proprio, & ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine declaramus, res, & bona hujusmodi, spolia, ut præfertur, nuncupata, in quibusvis regnis, ac dominiis, tam citra, quam ultra montes, & maria consistentia, quæ pro tempore post obitum prælatorum, & personarum prædictarum quorumcunque etiam, ut præfertur, vel alias quomodolibet qualificatarum, etiam Cardinalatus honore fulgentium, qui vel nullo condito testamento, vel absque sufficienti facultate, aut ultra quantitatem, de qua facultatem habuerint, condito, decesserunt, decedent, remanserunt, remanent, & remanebunt, etiam quod ad illa recuperandum aliqui collectores deputati non fuerint ad Cameram Apostolicam, & non ad alios, etiam cathedralibus, etiam metropolitanis, & collegiatis, & aliis Ecclesiis, monasteriis, cæterisque beneficiis Ecclesiasticis, cum cura & sine cura, sæcularibus & quorumvis ordinum regularibus utcunque qualificatis successores illa in titulum, commendam, administrationem, & alias quomodolibet pro tempore obtinentes, etiam si ad illa vigore prioris tituli, jus ingrediendi, seu accedendi, vel ingrediendi, concessum fuerit, spectasse, & spectare: illaque tanquam ad Cameram ipsam spectantia, perpetuo colligi & recuperari potuisse & posse, atque debere, ac ita, ut præfertur, eorundem prædecessorum, & nostram intentionem & voluntatem semper fuisse, fidem facimus, & attestamur per præsentes.

CAP. II.

Sacra supellectilia ornamenta & res divino cultui dicatæ, non veniunt sub nomine spoliorum pertinentium Cameræ Apostolicæ, sed ad Ecclesias tempore obitus illas obtinentium spectant.

Pius V.

ROmani Pontificis providentia circumspecta ad ea sollicitudinis suæ partes potissimum convertit, per quæ in singulis Ecclesiis debita obsequia, & opportuna subventionis auxilia minime subtrahuntur. Cum itaque, sicut accepimus, nonnulli Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, & Abbates, seu Commendatarii, & alii beneficia Ecclesiastica obtinentes propriæ honoris, & salutis immemores, etiam prætextu facultatum testandi eis per sedem Apostol. concessarum, in eorum ultimis voluntatibus res sacras, ac vasa, ornamenta, & paramenta Ecclesiastica, aliaque divino cul-

tui

tui dicata, quandoque ex fructibus Ecclesiasticis per eos acquisita non Ecclesiis, & monasteriis, ac beneficiis, quibus præfuerunt, seu a quibus proventus Ecclesiasticos, ac stipendia acceperunt, prout rationi, & honestati consentaneum foret, sed aliis locis, etiam aliquando non piis, ut interdum etiam consanguineis, & affinibus relinquere, ac Cameræ Apostolicæ collectores præterea, quod illa sub appellatione spoliorum veniant, tanquam ejusdem Cameræ spolia exigere, & percipere non erubescant in maximum religionis dedecus, ac Ecclesiarum, monasteriorum, & beneficiorum eorundem detrimentum, ac relinquentium animarum periculum, scandalumque plurimorum. Nos abusibus, scandalisque hujusmodi providere, ac singularum Ecclesiarum, & monasteriorum, ac beneficiorum indemnitati, animarumque quarumlibet saluti consulere volentes, motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine hac nostra perpetuo valitura constitutione statuimus, ordinamus, decernimus, & declaramus, quod de cætero omnia, & singula ornamenta, & paramenta, ac vasa, nomnon Missalia, & Gradualia, ac Cantus firmi, & musicæ, aliique quomodolibet nuncupati libri, & alia sacra, etiam auri, & argenti, ac quæcunque alia bona per quoscunque Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, seu Commendatarios, & alios quoscunque beneficia Ecclesiastica cum cura, & sine cura, sæcularia, & quorumvis ordinum regularia, in titulum, vel commendam, aut alias quomodolibet obtinentes quocunque nomine, vel titulo censeantur, etiamsi de illis, & eorum qualitatibus specialis, & expressa mentio habenda foret, ad usum, & cultum divinum, etiam in eorum privatis ædibus, & capellis, vel oratoriis destinata, tempore eorum obitus ex testamento, vel ab intestato relicta sub quibusvis facultatibus testandi, & alias disponendi de bonis per eos ex altari, vel alias quomodolibet acquisitis per quoscunque Romanos Pontifices prædecessores, & successores nostros, ac nos, sub quibusvis tenoribus, & formis, ac cum quibusvis clausulis, & decretis, etiam motu proprio, & alias quomodolibet concessis, & concedendis, minime comprehendantur, nec sub appellatione spoliorum veniant, sed ad singulas Ecclesias, monasteria, etiam conventu carentia, & beneficia hujusmodi, in quibus resederint, aut quibus præfuerint, seu quæ alias obtinuerint, omnino spectent, & pertineant, ac spectare, aut pertinere, illaque post eorum obitum eisdem Ecclesiis, monasteriis, & beneficiis, etiam si in Romana Curia, & procul ab illis decesserint, vel ad illa nunquam accesserint, etiam si antea Ecclesiarum, & monasteriorum regimini cesserint, vel beneficia hujusmodi renunciaverint, eo ipso applicata, & incorporata fore, & esse censeantur. Ita quod liceat illis defunctis in eisdem Ecclesiis, monasteriis, & beneficiis, successoribus, ac Ecclesiarum & monasteriorum hujusmodi Capitulis, & conventibus, respective illa propria auctoritate libere apprehendere, ac eorum Ecclesiis, ac sacristiis applicare, ac incorporare, ac quæcunque donationes, ac relicta, legata, testamenta, & codicilli, & aliæ ultimæ voluntates, seu spolia desuper, contra præsentis constitutionis nostræ tenorem, quomodolibet pro tempore facta quoad præmissa nulla, & invalida, nulliusque roboris, & momenti existant, & personis etiam Ecclesiasticis seu locis etiam piis, aut Ecclesiasticis aliis quibuscunque, in quarum, seu quorum favorem pro tempore facta fuerint, minime suffragentur, nec pro eisdem personis, seu locis, vel aliis Ecclesiis hujusmodi aliquod jus in rebus prædictis, vel ad illas acquiri possit. Quinimo res sacras, ac alia bona prædicta quocunque nomine, vel titulo pro tempore detinentes ad alia Ecclesiis, & monasteriis, ac beneficiis per defunctos quomodolibet acquisitis, ut præfertur, juxta præsentium tenorem realiter, & cum effectu restituendum, & consignandum, quibusvis dispositionibus de illis in contrarium quomodolibet factis minime attentis, omnino teneantur: & ad id per censuras, & pœnas, etiam furti, & sacrilegii, ac alia juris, & facti remedia opportuna cogi, & compelli possint, & debeant. Insuper ne deinceps contingat insolentia spoliorum Cameræ Apost. collectorum, vel subcollectorum, aliquas Ecclesias, nec hominum quenquam damno, & injuria affici, nec cuiquam de cætero vertatur in dubium quæ res habendæ sint nomine spolii, simili modo statuimus, decernimus, & declaramus, quod quæcunque scamna, cathedræ, arcæ, & etiam ligneæ, vel lapideæ, etiam marmoreæ mensæ, & tabulæ, ac quæcunque dolia, seu vasa vinaria vacua, & alia similia supellectilia domestica per quosvis Presbyteros, seu Clericos ab humanis pro tempore decumbentes in Ecclesiis, seu eorum domibus Ecclesiarum earundem, vel alibi ubivis locorum relicta, etiamsi ex fructibus & proventibus beneficiorum, quæ dum viverent obtinebant, acquisita fuerint, sub spoliorum appellatione minime veniant, nec pro spoliis ullo modo reputari possint. Præterea, quod nullum spolium Cameræ præfatæ fieri, nec quicquam a quibusvis spoliorum Cameræ hujusmodi collectoribus, vel subcollectoribus exigi posse per obitum illius, qui dum viveret unum, vel plura beneficia obtinuerit, cujus, vel quorum insimul fructus, reditus, & proventus triginta ducatorum auri de camera secundum communem æstimationem valorem annuum non excesserint, aut qui pensiones annuas super quibusvis fructibus Ecclesiasticis usque ad dictum valorem annuatim perceperit, dummodo tamen is se ab omni illicita negotiatione, & a sacris canonib. prohibita abstinuerit. Ita quod si quis dictorum collectorum aliquid ex bonis quorumvis defunctorum, qui similia beneficia obtinuerint, seu similes pensiones perceperint praetextu spoliorum ejusdem Cameræ percipere, aut alias contra præsentes nostras literas attentare præsumpserit, ad totalem bonorum per eum perceptorum restitutionem teneatur, ad id via juris, etiam per similes censuras, & pœnas cogi & compelli possit, & debeat. Rom. 3. Cal. Sept. 1567.

CAP. III.

Bona regularium extra claustra degentium nomine spoliorum continentur, & fisco Cameræ Apostolicæ adjudicantur, vera velute, & propria hæredi.

Gregorius XIII.

OFficii nostri partes sedulo præstare tenemur, ut dubia, quæ ab aliquibus falso sub prætextu, vel nimis subtiliter excitata, in Cameræ nostræ Apostolicæ præjudicium tendunt, declaratione nostra dilucidemus. Nuper accepimus, quod etsi fel. record. Pius Papa IV. prædecessor noster constitutionem, & quæcunque in illa continerentur, per piæ memoriæ Paulum P. IV. etiam prædecessorem nostrum contra apostatas d editam, per quam inter cætera decrevit bona quæcunque mobilia, & immobilia, ac census, reditus, & proventus, jura, & actiones per regularem ordinem professos extra claustra suorum regularium locorum, etiam de licentia suorum superiorum degentes, tempore, quo extra claustra hujusmodi fuissent acquisita, etiamsi acquisitiones hujusmodi ab ipsis professis ex redditibus beneficiorum Ecclesiasticorum cum cura, vel sine cura per eos obtentorum, seu detentorum, aut ex propria industria, seu artificio, mercatura, vel ex testamento sive successione ab intestato quorumvis consanguineorum, affinium, vel amicorum suorum, aut quorumcunque aliorum factæ essent, non fisco, aut Cameræ Apostolicæ, sed religioni, aut monasteriis, in quo, vel quibus primo professi fuissent, eo ipso applicata esse, & censeri debere, ad juris, & sacrorum constitutionum formam reduxerit: necnon præfata bona regularium extra claustra, ut præfertur, degentium sive mendicantium, sive non mendicantium, aut militarium professorum, & etiam bona, & canonicales portiones, aut dignitates in cathedralibus, vel collegiatis Ecclesiis cujusvis ordinis regularibus obtinuerint, ac Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali, Primatiali, vel quavis alia præfulserint dignitate post eorum obitum ad eandem Cameram Apostolicam, & juxta constitutionem fel. rec. Pauli Papæ III. super spoliis sub dat. videlicet tertio nonas Januarii Pontificatus sui anno tertio promulgatam legitime spectent & pertineant, idque per Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac nos, dum collector generalis ad recuperandum spolia regularium specifice deputatus sit, aperte demonstratum extiterit, ac in possessione illa exigendi, ac recuperandi eadem Camera merito semper fuerit: nihilominus nonnulli etiam sub dictæ constitutionis Pauli IV prædecessoris præfati prætextu cautionem aliquando afferere non dubitarint: Nos omnem circa prædicta dubitandi occasionem dimovere, simulque æquitate, & justitia suadentibus, ejusdem Cameræ indemnitati, ne in dies molestiis, & incommodis afficiatur, consulere volentes præsentium auctoritate declaramus res, & bona quæcunque per dictos regulares extra claustra Ecclesiarum, monasteriorum, domorum, & quorumcunque regularium locorum degentes, quocunque jure, & actione, sive ex causa testati, sive intestati, acquisita, & in posterum acquirenda, vel ad eos delata in quibusvis provinciis, dominiis, regnis, & locis consistant, ubi iidem, ad quos illa spectaverint, sufficienti fuerint testandi, aut de illis disponendi facultate suffulti, eaque legitima usi fuerint, ad eandem Cameram pleno jure pertinuisse, & spectare, ac bona quæcunque eorundem sub spoliorum nomine comprehensa per ipsam Cameram, ejusque nomine a quibuscunque illa quandocunque occupantibus & detinentibus recuperari, ac vindicari posse, & debere, ac juxta Pauli III. & aliorum prædecessorum nostrorum literas eadem Cameræ Apostolicæ in hujusmodi bonis spolia nuncupatis, vere universaliter succedere, quod ipsa Camera, quæ cæteris hæredibus, & successoribus ampliori est privilegio munita, cuique meritu magis succedendum est, dum in eam rerum, & bonorum dominium ac possessio nulla traditione præcedente transeat, in quæcunque bonorum, & spoliorum, sive ad sæculares, sive ad regulares, dum viverent, spectantium successione, quibuscunque in rebus, sive pecuniis illa consistant, etiamsi nominatim, aut alia speciali nota illa designanda essent, quæ ad eandem Cameram jure spoliorum pervenerunt, pertinebunt in posterum, omni prorsus obstacone penitus cessante, jus, & nomen veri hæredis in eisdem spoliis habere, illiusque naturam sortiri, ac veri hæredis privilegiis, & juribus, in quibuscunque bonis, pecuniis, juribus, & actionibus, uti antehac potuisse, & nunc posse, idque eorundem prædecessorum ac nostram etiam intentionis semper fuisse, & esse, auctoritate præsentium declaramus. sicque per quoscunque Judices in quibusvis causis etiam per appellationem, aut alias pendentibus, & futuris, ac in quacunque causa, vel instantia, sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate judicari, & diffiniri debere: necnon quicquid secus super his a quoquam, quavis auctoritate scienter, vel ignoranter attentatum forsan hactenus, vel in posterum contigerit attentari, irritum, & inane decernimus. Dat. Romæ 22. Jan. 1577.

d *Apostasia irregularitatem, non fidei. 47. dist. quantumlibet. 16. q. 1. de hoc habes lib. 5 const. Pauli 4. de heret.*

CAP. IV.

Res quæcunque bonorum mobilium sive immobilium, post obitum Prælatorum & quarumcunque personarum Ecclesiasticarum, extra urbem Romam decedentium relicta, pertinent ad Cameram Apostolicam.

Idem.

Illa quæ ex fructibus, redditibus, & proventibus Ecclesiasticis prolecta, ædificata, refecta, & instaurata fuerint, seu aliæ ex eisdem fructibus, redditibus, & proventibus quomodolibet provenerint, per obitum quarumcunque personarum Ecclesiasticarum beneficia Ecclesiastica, tam simplicia quam administrationem habentia, obtinentium, nisi quoad simplicia de fructibus hujusmodi dispositum fuerit, vel ex privilegio Apostolico, vel ex consuetudine legitime præscripta, tam familiarium, quam quorumvis ordinum regularium, quovis, etiam Pontificali dignitate fulgentium, in universa Italia, extra tamen dictam urbem, pro tempore decedentium remansura, cujuscunque qualitatis, generis, & speciei fuerint, etiam gemmas, & alia pretiosa, & pecuniarum summas, necnon etiam fructus, reditus, & proventus mensarum hujusmodi, a die Ecclesiarum & monasteriorum vacationis hujusmodi, usque ad diem professionis, seu provisionis, seu commendæ de illis facientibus, quos omnes & singulos fructus, reditus, & proventus ad nos & dictam Cameram spectare & pertinere volumus & decernimus, & eidem Cameræ appropriamus & applicamus.

CAP. V.

Clericorum bona omnia per negotiationem illicitam quæsita, quæ tempore obitus eorum manent inconsumpta, pertinent ad S. R. Ecclesiam: confiscata quoque quæcunque vi sacris canonibus prohibita.

Pius IV.

Decens esse censentes, & æquum, ut nos, qui alios in sua justitia conservamus, Cameræ Apostolicæ jure non negligamus, quinimo, ne prætextu incertitudinis illud ab aliquibus usurpetur, aut super eis dubia aliqua oriri contingat, ita nostræ declarationis remedio providemus, quod a nemine desuper dubium aliquod deduci possit. Cum itaque, sicut accepimus, a nonnullis vertatur in dubium, an res & bona per clericos, etiam in sacris ordinibus constitutos, ex negotiatione illicita, vel alias contra sacros canones acquisita, uti spolia, vel alia, ad Cameram præfatam jure legitimo spectare & pertinere debeant: Nos omnem desuper hæsitationis materiam submovere, ac cavillationibus, ac altercationibus, ac litibus viam præcludere, & denique malitiis eorum, qui jura dictæ Cameræ usurpare satagunt, obviare, aliasque in præmissis opportune providere volentes, motu proprio, & ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine decernimus & declaramus, omnia & singula, res & bona, cujuscunque qualitatis & quantitatis existentia, ac in quibusvis regionibus & regnis ac dominiis, tam citra, quam ultra montes & maria consistentia per quosvis clericos, tam seculares, quam quorumvis, etiam mendicantium ordinum, ac militiarum regulares, etiam in sacris ordinibus constitutos, cujuscunque status, ordinis, & conditionis fuerint, ac Archiepiscopali, Episcopali, vel alia majori dignitate præfulgeant, ex negotiatione illicita, aut alias contra sacros canones quomodolibet acquisita, quæ pro tempore post obitum eorum, qui etiam ex facultate, quam habuerint, testandi, condito testamento ubivis locorum decesserint & decedent, aut quibus illos, etiam eis viventibus privari, & vindicari contigerit, & præsertim quondam Andreæ Jupiter de sancto Joanne Rotundo Presbyteri, seu religiosi, extra Romanam Curiam, ad illam forsan veniendo, defuncti hactenus remanserunt, remanent, & remanebunt, ad eandem Cameram, & non alios, etiam in quibusvis cathedralibus, etiam Metropolitanis, & collegiatis, ac aliis Ecclesiis, monasteriis, hospitalibus, militiis, cæterisque beneficiis Ecclesiasticis eum eorum, secularibus & quorumvis ordinum regularibus, qualitercunque qualificatis, successores, illa in titulum, commendam, administrationem, commissionem, ac alias quomodolibet, pro tempore obtinentes, etiam si ad illa, rigore prioris tituli, jus regrediendi seu accedendi aliquibus concessum fuerit, spectare, ac sub nomine spoliorum venire, illaque uti spolia ad Cameram ipsam pertinentia, perpetuo colligi & recuperari potuisse, posse ac debere, & ita per quoscunque judices, quavis auctoritate fungentes, in quacunque instantia, sublata eis quavis aliter judicandi & interpretandi facultate & auctoritate, judicari & diffiniri debere. Rom. Non. Novemb. 1560.

DE COMITIBUS PALATINIS.

TITULUS IV.

CAP. UN.

Doctoratus laurea magistralis a Comite Palatino, quæ olim conferebatur ex quavis facultate candidatis, Concilii Tridentini decreto nullius est auctoritatis & juris.

Pius V. in Concilio Tridentino.

Quamvis a sede Apostolica, ad quam negotiorum multitudo undique confluit, certis omnino plena innumeris, nonnullis interdum ex justis causis concedantur, quæ successivis temporibus in publicum detrimentum, & alieni juris præjudicium tendere noscuntur, non debet reprehensibile videri, si Roman. Pontifex, ad suam providentiam pro debito pastoralis officii spectat, super iis debite providere, illa rationabilibus & juridicis supervenientibus causis deinde cognitis quandoque revocat & annullat, ac in statum redigit rationis. Sane cum fide digna plurimorum relatione, non sine animi nostri molestia intelleximus nonnullos Comites Palatinos, & diversos alios, prætextu facultatum sibi a Romanis Pontificibus & sede Apostolica concessarum, quamplurimos, tam laicos, quam clericos, tam jure civili, quam canonico, & Theologia, nullo, aut non debito examine præmio, indoctos & inhabiles, Doctorum, Licentiatos, & Magistros creasse & promovisse, ut ad dignitates, cæteraque beneficia Ecclesiastica facilius assumerentur, & de eis providerentur, in animarum suarum jacturam, & quamplurimorum scandalum. Nos hujusmodi scandalis, quantum in nobis est, obviare, & alias, ne de cætero inhabiles ad hujusmodi gradus admittantur, providere volentes motu proprio, non ad alicujus super hoc nobis oblatæ petitionis instantiam, sed ex mera deliberatione, & ex certa scientia nostra ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, hac nostra perpetuo valitura constitutione omnia & singula, facultates & indulta eisdem Comitibus, ac etiam quibusvis officialium Romanæ Curiæ collegiis, singulisque aliis personis, cujuscunque status, gradus, ordinis, & præeminentiæ existentibus, ad Doctoratus, Licentiaturæ, & Magisterii gradum promovendi, per quoscunque Romanos Pontifices prædecessores nostros, & sedem Apostolicam, ac etiam nos, etiam motu, scientia, & potestatis plenitudine, similibus pro expressis habentes, auctoritate Apostolica tenore præsentium perpetuo revocamus, cassamus, & annullamus: ac decretis Concilii Tridentini[a] inhærentes decernimus & declaramus, eos, qui a Comitibus & aliis prædictis promoti fuerint, quoad dignitates, cæteraque beneficia Ecclesiastica, nulla gradus prærogativa frui & gaudere posse vel debere. Rom. Cal. Jan. 1568.

[a] Concil. Trid. sess. 22. c. 2. de reform. & sess. 24. cap. 12. de reform.

DE MAGISTRIS, ET DOCTORIBUS.

TITULUS V.

CAP. I.

Institutio & promotio ad Doctoratus insignia in favorem pauperum gratis fieri debet.

Julius III. Rectori Universit. almæ urbis.

Pauperes & egeni, qui ad susceptionem Doctoratus graduum habiles reperientur, in utroque seu altero jurium promoveri, & gratis pro Deo, absque aliqua pecuniarum solutione ab eis facienda, assumi seu Doctores creari debent.

CAP. II.

Cujuscunque facultatis Doctores & Professores promoti seu promovendi, tam electi, quam eligendi, ad officiorum exercitia non se ingerant, nisi prius solenne fidei professionis juramentum emiserint, forma hic præscripta.

Pius IV.

In sacrosancta beati Petri Principis Apostolorum cathedra, meritis licet imparibus, hisce procellosis militantis Ecclesiæ tempestatibus constituti, plurimum nos oportet esse solicitos, ut Domini gregem curæ nostræ commissam, non solum ab apertis rapacium luporum undecunque caulis obstrepentium insultibus, sed etiam a magis formidolosis pestiferorum vulpecularum domi latentium insidiis, per providum pastoralis officii ministerium, ipso Domino cooperante præservemus, ac illis omnes nocendi occasiones, quantum cum Deo possumus, ubilibet auferamus. Cum itaque, juxta notum sanctissimi Vatis oraculum, timor Domini, sine quo vera religio, & catholicæ fidei puritas nullibi reperitur, sapientiæ sit

inis

initium, & qui vel in scientiis proficere, vel eas alias docere parant, supremum illum sapientiæ parentem, benigneque largitorem devoto sanæ fidei animique demereri, veraque sincera religionis pietate sibi conciliare debent. Idcirco hanc fidei puritatem scientiis, doctrinisque quibuslibet, tum tradendis, tum addiscendis, tanquam necessariam basim, constituere, & ne simplicia non nullorum adolescentium, ter novae cadendi impedimentum, ingenia, in naufragos blandientium hæresum scopulos imprudenter impingant, occurrere cupientes, motu proprio, & ex certa scientia nostra, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine; quod deinceps nullus Doctor, Magister, Regens, vel alius cujuscunque artis & facultatis professor, sive clericus, sive laicus, aut secularis, vel cujusvis ordinis regularis sit, in quibusvis studiorum generalium Universitatibus aut Gymnasiis publicis, aut alibi, ordinariam vel extraordinariam lectionis cathedram assequi, vel jam obtentam retinere, seu alias, Theologiam, canonicam vel civilem censuram, Medicinam, Philosophiam, Grammaticam, vel alias liberales artes, in quibuscunque civitatibus, terris, oppidis, ac locis, etiam in Ecclesiis, monasteriis, aut conventibus Regularium quorumcunque, publice vel privatim quoquo modo profiteri, seu lectiones aliquas in facultatibus hujusmodi habere, vel exercere: neque Doctores ipsi, aut Universitatum, seu Gymnasiorum eorundem Rectores, Cancellarii, vel alii superiores, sed nec etiam Palatini a Comites, aut alii particulares, facultatem creditos viros ad eosdem gradus promovendi, etiam a nobis, & Apostolica sede, vel alias undecunque habentes, scholares, tam laicos, quam clericos, & cujusvis ordinis regulares, vel alios quoscunque, quantalibet eruditione præditos, ad aliquem gradum in eisdem facultatibus suscipiendum recipere & admittere, neque Doctores, Magistri, & Scholares ad electionem alicujus in Rectorem vel Cancellarium Universitatis, aut Gymnasii procedere; nec ipsi Scholares, vel alias quantumlibet docti, & alioquin habiles, gradus hujusmodi, vel eorum aliquem palam vel privatim recipere valeant, nisi Doctores videlicet, ac Regentes, Magistri & alii Professores jam ad cathedras & lecturas recepti, in Italia intra tres, extra vero illam intra sex menses, a die publicationis præsentium computandos: ceterique vero ad cathedras, & alias lecturas ibidem in posterum assumendi, ante illorum receptionem in Rectoris, vel aliorum superiorum: eligendi autem in Rectores vel Cancellarios ante illorum electionem, aut saltem admissionem in ordinaria loci, vel ejus in spiritualibus vicarii: ac promovendi Scholares, & alii præfati, ante illorum promotionem in eisdem ordinarii, seu ejus vicarii, aut Doctorum aliorumve promoventium manibus, præmissa etiam processu, vel debita informatione, quantum eis sufficere videbitur, super religione fideque catholica, Rectorum, Cancellariorum, Doctorum, Lectorum, & promovendorum eorundem per ipsos locorum ordinarios, vel eorum Vicarios rite facta præcedente, eandem Catholicam fidem, verbis juxta formam infrascriptam tenorum conceptis, palam & solemniter profiteri teneantur. Et desuper instrumentum publicum confici, ac de processu, seu informatione, & fidei professione, in privilegio Doctoratus vel alterius gradus hujusmodi, specialis ac de verbo ad verbum mentio & relatio fidei debeat, auctoritate Apostolica, tenore præsentium, perpetuo statuimus & ordinamus. Forma autem dictæ professionis fidei hæc est: Ego N. firma fide credo & profiteor omnia & singula, quæ continentur in symbolo fidei, quo S. R. E. utitur, videlicet: Credo in unum Deum, patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, visibilium omnium, & invisibilium. Et in unum Dominum Jesum Christum, filium Dei unigenitum. Et ex patre natum ante omnia secula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero. Genitum, non factum, consubstantialem patri, per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis. Et incarnatus est de spiritu sancto ex Maria virgine, & homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus, mortuus & sepultus est. Et resurrexit tertia die secundum scripturas. Et ascendit in cœlum, sedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus est cum gloria judicare vivos & mortuos, cujus regni non erit finis. Et in Spiritum Sanctum Dominum, & vivificantem, qui ex Patre, Filioque procedit. Qui cum Patre & Filio simul adoratur, & conglorificatur, qui locutus est per Prophetas. Et unam sanctam catholicam, & Apostolicam Ecclesiam. Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum. Et expecto resurrectionem mortuorum. Et vitam venturi seculi, Amen. Apostolicas & Ecclesiasticas traditiones, reliquasque ejusdem Ecclesiæ observationes, & constitutiones firmissime admitto, & amplector. Item, sacram Scripturam, juxta eum sensum, quem tenuit & tenet sancta mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu & interpretatione sacrarum Scripturarum, admitto, nec eam unquam, nisi juxta unanimem consensum Patrum accipiam, & interpretabor. Profiteor quoque, septem esse vera & proprie Sacramenta novæ legis, a Jesu Christo Domino nostro instituta, atque ad salutem humani generis, licet non omnia singulis necessaria, scilicet, Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam unctionem, Ordinem, & Matrimonium; illaque gratiam conferre, & ex his Baptismum, Confirmationem, & Ordinem sine sacrilegio reiterari non posse. Receptos quoque & approbatos Ecclesiæ catholicæ ritus in supradictorum omnium Sacramentorum solemni administratione recipio & admitto. Omnia & singula, quæ de peccato originali, & de justificatione in sacrosancta Tridentina Synodo definita & declarata fuerunt, amplector & recipio. Profiteor pariter, in Missa offerri Deo verum, proprium, & propitiatorium sacrificium pro vivis & defunctis, atque in Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento esse vere, realiter, & substantialiter corpus & sanguinem, una cum anima & divinitate Domini nostri Jesu Christi, fierique conversionem totius substantiæ panis in corpus, & totius substantiæ vini in sanguinem, quam conversionem catholica Ecclesia transsubstantiationem appellat. Fateor etiam, sub altera tantum specie totum atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi. Constanter teneo purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis juvari. Similiter & Sanctos, una cum Christo regnantes, venerandos atque invocandos esse, eosque orationes Deo pro nobis offerre, atque eorum reliquias esse venerandas. Firmiter assero imagines Christi, ac Deiparæ semper virginis, nec non aliorum Sanctorum habendas & retinendas esse, atque eis debitum honorem ac venerationem impertiendam. Indulgentiarum etiam potestatem a Christo in Ecclesia relictam fuisse, illarumque usum Christiano populo maxime salutarem esse affirmo. Sanctam Catholicam & Apostolicam Romanam Ecclesiam omnium Ecclesiarum matrem & magistram agnosco. Romanoque Pontifici, beati Petri Apostolorum Principis successori, ac Jesu Christi Vicario, veram obedientiam spondeo, ac juro. Cetera item omnia, a sacris canonibus, & œcumenicis Conciliis, ac præcipue a sacrosancta Tridentina Synodo tradita, definita, & declarata, indubitanter recipio, atque profiteor: simulque contraria omnia, atque hæreses quascunque ab Ecclesia damnatas & rejectas, & anathematizatas, ego pariter damno, rejicio, & anathematizo. Hanc veram catholicam fidem, extra quam nemo salvus esse potest, quam in præsenti sponte profiteor, & veraciter teneo, eandem integram & immaculatam usque ad extremum vitæ spiritum constantissime (Deo juvante) retinere, & confiteri, atque a meis subditis, seu illis, quorum cura ad me in munere meo spectabit, teneri, doceri, & prædicari, quantum in me erit, curaturum. Ego idem N. spondeo, voveo, ac juro: sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Dei Evangelia.

a Vid. sup. c. 4 de sum. Trin. & fide cath. & ibid. notas.

DE MEDICIS.

TITULUS II.

CAP. I.

Fidei professionem præscriptam, & juxta juramenti formam traditam, emittere debent Medici, nec ultra diem tertium visitare tenentur infirmos spiritualia remedia confessionis renuentes, salutis admonitos.

Pius V.

SUpra gregem Dominicum nostræ vigilantiæ divinitus creditum vigilis speculatoris, prout nobis desuper conceditur, exercentes officium, ad ea, per quæ animarum salutis, cum divini nominis gloria, consuli valeat, libenter intendimus, ut Christi fideles post Baptismum in peccata lapsi, per Sacramentum pœnitentiæ Deo reconcilientur. Sane, cum infirmitas corporalis nonnunquam ex peccatis proveniat, dicente Domino languido, quem sanaverat: Vade, noli amplius peccare, ne quid deterius tibi contingat: ac propterea providus fel. record. Innocentius a III. prædecessor noster Medicis præceperit: ut cum eos ad ægrotos vocari contigerit, ipsos ante omnia moneant, ut animarum Medicos vocent, ne cum eis hoc in extrema ægritudine constitutis suadetur, in desperationis articulum incidant. Nos igitur volentes hoc tam salutare præceptum nullo temporis præscriptione aboleri, sed semper observari, constitutionem præfatam, auctoritate Apostolica, tenore præsentium innovamus, & hac nostra in perpetuum valitura constitutione statuimus, & decernimus, quod omnes Medici cum ad infirmos in lecto jacentes vocati fuerint, ipsos ante omnia moneant, ut idoneo confessori omnia peccata sua juxta ritum S. R. E. confiteantur, neque tertio die ulterius eos visitent, nisi longius tempus infirmo confessor ob aliquam rationabilem causam, super qua ejus conscientiam oneramus, concesserit, & eis per fidem confessoris in scriptis factam constiterit, quod infirmi, ut præmittitur, peccata sua confessi fuerint. Conjunctos vero, ac omnes familiares, & domesticos infirmi in Domino rogamus, & monemus, ut de infirmitate parochum certiorem faciant, ac tam parochus, quam conjuncti, & familiares præfati infirmum ad confessionem suadeant, & inducant. Quod si qui Medicorum præmissa non observaverint, ultra pœnam in dicta constitutione contentas, quas incurrere declaramus, perpetuo sint infames, & gradu Medicinæ, quo insigniti erant, omnino priventur, & a Collegio, seu universitate Medicorum ejiciantur, ac pœna etiam pecuniaria arbitrio ordinariorum, ubi deliquerint, mulctentur. Et ut hæc omnia inviolabiliter observentur, volumus, & eadem auctoritate præcipimus, & mandamus, ut nullus posthac ubique locorum Medicinæ doctoretur, nisi ei quomodolibet

a Decreto magni Concilii Lateranensis consl. 20.

libet medendi facultas a quovis collegio, & universitate concedatur, nisi omnia in praesenti nostra constitutione contenta medio eorum juramento coram Notario publico, & testibus, observare, in eorum manibus, vel ordinarii jurejurando, & de hujusmodi juramento in privilegio, seu licentia medendi specialis mentio fiat. Quod si collegia & universitates praelatae, non recepto a promovendis juramento hujusmodi, eosdem ad gradum praedictum promoverint, aut eisdem medendi licentiam praestiterint, poenam privationis facultatis alios ulterius doctorandi incurrent. Mandantes in virtute sanctae obedientiae, omnibus & singulis venerabilibus fratribus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, & Episcopis, quatenus in civitatibus, & dioecesibus propriis praesentes nostras literas publicari faciant, ac juramentum praedictum a medicis jam promotis, seu licentiam medendi habentibus, omnibus juris remediis exigant, neque alios ad medendum in civitatibus & dioecesibus praedictis admittant, nisi eis constiterit eosdem juramentum hujusmodi jam praestitisse, & contumaces, & jurare juramentum hujusmodi jam praestitum exhibere recusantes, gradu Medicinae, & omnibus privilegiis eisdem Medicis, tam conjunctim, quam divisim, vel & eorum cuilibet concessis per quosvis etiam Romanos Pontifices, privent, ac ab ingressu Ecclesiae arceant, donec resipuerint. Rom. 8. Martii, 1566.

CAP. II.

Medici Judaei & infideles ad Christianorum curandas morbos non admittantur.

Gregorius XIII.

ALias piae mem. Paulus Papa Quartus praedecessor noster edita perpetua constitutione inter alia sancivit, ne Medici Judaei, etiam vocati & rogati ad Christianorum aegrotantium curam accedere, aut illis interesse possent: quam constitutionem postea Pius Papa quintus, etiam praedecessor noster, per suas literas approbavit, innovavit, & confirmavit, & robur perpetuae firmitatis obtinere decrevit: ac voluit, & sub interminatione divini judicii praecepit & mandavit, omnia in eadem constitutione contenta in posterum firmiter observari, non solum in terris & dominio sanctae Romanae Ecclesiae subjectis, sed etiam ubique locorum. Quia tamen nobis non sine magna animi nostri molestia innotuit, ea minime observari, sed multos adhuc ex Christianis hominibus esse, qui dum suos corporum languores, illicitis mediis, & praecipue Judaeorum ac aliorum infidelium opera sanari cupiunt, suae salutis animarum suarum & corporum simul immemores fiunt, & (quod valde dolendum est) in damnationis aeternae maximum saepe discrimen incidunt, Medicis Judaeis & infidelibus hujusmodi ad ipsorum curationem accitis, & adhibitis: unde fit, ut & Judaeis ac aliis infidelibus magna datur delinquendi occasio, & simul salutare praeceptum negligatur, ab Innocentio Papa III. similiter praedecessore nostro, in Concilio generali quondam emissum, & deinde a praedicto Pio V. innovatum, quod omnes Medici, cum ad infirmos in lecto jacentes vocati essent, ipsos ante omnia monerent, ut idoneo confessori omnia peccata sua, juxta ritum sanctae Romanae Ecclesiae confiterentur b, neque tertia die ulterius eos visitarent, nisi longius tempus infirmo concessum ob aliquam rationabilem causam, super qua ejus conscientia onerabatur, concessisset, & eis per fidem confessoris in scriptis factam constaret, quod infirmus peccata sua confessus fuisset. Idcirco nos, tam Judaeos, qui adversus mandata hujusmodi Apostolica committere audent, quam Christianos, qui illos ad se accersunt, seu medendi licentiam concedunt, & viam ad delinquendum eisdem aperiunt, coercere volentes, supradictas praedecessorum nostrorum constitutiones, auctoritate Apostolica, tenore praesentium approbamus, confirmamus, & innovamus, ac inviolabiliter observari mandamus, atque hac nostra in perpetuum valitura constitutione, eisdem constitutionibus, & praeceptis pro firmiori illorum observatione addentes, universis utriusque sexus, Christi fidelibus districte inhibemus, & interdicimus, ne posthac Judaeos, vel alios infideles, ad ipsorum christianorum aegrotantium, & infirmorum curam vocent, seu admittant, aut vocari, admittive faciant, concedant, vel permittant.

b C. cum infirmitas. de poenit. & remission.

DE CONCILIIS.

TITULUS VII.

CAP. I.

Summi Pontificis auctoritatem supra Concilium esse, multis exemplis & pragmaticae sanctionis in Concilio Basiliensi decretae abolitione probatur.

Leo X. in Concilio *Lateranensi.*

PAstor aeternus gregem suum usque ad consummationem saeculi nunquam deserens, ita Apostolo a teste obedientiam dilexit, ut pro expiando primi parentis inobedientiae peccato, seipsum humiliaverit, factus obediens usque ad mortem. migraturus vero ex mundo ad patrem, in soliditate petrae Petrum, ejusque successores vicarios suos instituit, quibus ex libri Regum b testimonio, ita obedire necesse est, ut qui non obedierit, morte moriatur, & ut c alibi legitur, in Ecclesia esse non potest, qui Romani Pontificis cathedram deserit, quoniam ut Augustino, d Gregorioque auctoribus, sola obedientia est mater, & custosque omnium virtutum, sola fidei meritum possidens, sine qua quisque infidelis convincitur, etiam si fidelis esse videatur. Itaque nos, eodem Petro docente, soliciti esse debemus, ut quae a Rom. Pont. praedecessoribus nostris, praesertim in sacris Conciliis, pro obedientiae hujusmodi, auctoritatis, libertatisque Ecclesiasticae, & sedis Apostolicae defensione, meritae, & ex legitimis causis inchoata sunt, nostro studio, cura & diligentia debito absolvantur, & ad optatum finem perducantur, simpliciumque quoque animae, quarum etiam rationem Deo reddituri sumus, a dolis & laqueis tenebrarum Principis liberentur, sane fel. recor. Julius Papa secundus praedecessor noster, post indictum ex legitimis tunc expressis causis, de venerabilium fratrum suorum sanctae Rom. Eccles. Cardin. de quorum numero tunc eramus, consilio, & assensu, sacrum Lateran. Concilium provide considerans cum eodem sacro Lateran. Concilio Bituricen. Regni Franciae corruptelam, quam illi pragmaticam sanctionem vocant, cum maximo animarum periculo, & scandalo, ac dignitatis sedis Apostolicae detrimento, & vilipendio retroactis temporibus viguisse, & adhuc vigere, ejusdem pragmaticae sanctionis negotium, eodem approbante Concilio discutiendum, certis tunc nominatim deputatis Cardinalibus, & Praelatis dictae congregationis commisit. Et quamquam sanctio praefata ex multis causis nullitati notorie subjaceret, schismaque manifestum foveret, & contineret, & propterea citatione aliqua minime praecedente per se irrita, nulla, & invalida declarari potuisset: ex abundanti tamen cautela idem Julius praedecessor Gallicos praelatos, capitula Ecclesiarum, & monasteriorum, parlamenta, & laicos illis faventes, & dicta sanctione utentes, omnesque & singulos alios, in praemissis sua communiter vel divisim interesse putantes, per edictum publicum, cum ad partes illas tuto tunc non pateret accessus, in Mediolan. Asten. & Papien. Ecclesiarum valvis affigendum monuit: quare sanctio praelata, illiusque corruptela & abusus, in concernentibus auctoritatem Romanae Ecclesiae, & sacrorum canonum ac Ecclesiasticae libertatis violationem, nulla & invalida declarari non deberet. Cumque dicto Julio praedecessore in humanis agente, diversis impedimentis causantibus, citatio exequi & reproduci, ac negotium abrogationis hujusmodi plene discuti, ut intentio ipsius Julii praedecessoris fuerat, non potuisset, sed eodem Julio praedecessore rebus humanis exempto, citatio ipsa legitime executa, & per procuratorem fiscalem sacri Concilii promotorem reproducta, ipsorumque citatorum non comparentium contumacia accusata, & ad ulteriora procedi petitum fuisset, nos (divina favente clementia) ad summi Apostolatus apicem assumpti omnibus rite perfectis, petitioni praedictae ex certis causis nullum tunc responsum dedimus, ac deinde, cum per dictos monitos, & citatos diversa impedimenta allegarentur, quare in termino eis (ut praefertur) praefixo comparere non potuissent, ut omnis justae excusationis, & querelae occasio eis auferretur, terminum citationis & monitionis hujusmodi praefixum, eodem sacro approbante Concilio, ad alium tunc expressum terminum jam diu effluxum in diversis sessionibus pluries prorogavimus.

Cum autem moniti & citati praedicti, sublatis jam omnibus impedimentis, effluxisque omnibus terminis, coram nobis & dicto Concilio non comparuerint, nec comparere curaverint ad allegandam causam, quare sanctio praedicta nulla declarari non debeat, ita ut excusationi ulterius locus non sit, ipsisque merito contumaces reputari prout eos exigente justitia reputamus: Nos mature attendentes pragmaticam sanctionem, vel potius (ut dictum est) corruptelam, schismatis tempore non habentibus potestatem editam, reliquae Christianae Reip. Ecclesiaeque sanctae Dei nullatenus conformem, & a clar. mem. *Ludovico* XI. e a Francorum Rege Christianissimo revocatam, cassatam, atque abolitam auctoritatem, libertatem, ac dignitatem dictae sedis violare, ac diminuere facultatem Rom. Pont. pro tempore existentis, de sanctae Romanae Ecclesiae Card. pro universali Ecclesia assidue laborantium, aliorumque doctorum personis, quibus abundat Curia, & quorum consilio sedis Apostolicae, & Rom. Pont. atque universalis Ecclesiae auctoritas & potestas conservatur, negotiaque diriguntur, & in prospero statu confoventur, Ecclesiis & monasteriis, eisdemque personis de reliquis beneficiis Ecclesiasticis, juxta eorum status exigentiam, providendi penitus auferre: Praelatis vero Ecclesiasticis illarum partium causam praebere, ut ipsi nervum Ecclesiasticae disciplinae obedientiam frangant, & violent, ac contra nos, & sedem praedictam cornua erigant, & eis ad praemissa eundem viam aperire, ipsamque notoriae nullitati subjectam, nulloque robore alicujus temporis, seu potius tolerantiae cujusdam adminiculo fulciri, etsi Rom. Pont. praedecessores nostri praefati, prout ipsi suo tempore summopere optare demonstrarunt, corruptelam, & abusionem hujusmodi, vel malignitate temporum, vel aliis illis providere, & in totum occurrere non valentes suis temporibus tolerasse etsi fuerunt: considerantes tamen ob ipsius sanctionis editione, sic annos septuaginta fluxisse, nullumque infra hoc temporis spatium,

a *Philip.* 2.

b 1. *Reg.* 15.

c *Augustin. in opere Monachor.*

d *Gregor.* 35. *moral.*

e *Ludovicus XI. Francorum Rex per legatos missos ad Pium II. liberam Ecclesiae & Pontificis regna obedientiam praestitit, abrogationem pragmaticae sanctionis, & magna in Turcas auxilia pollicitus Remus Senonum Parisiensis. Gaguin. lib.* 10.

tium, præter hoc Lateranense Concilium legitime fuisse celebratum, quo cum (disponente Domino) constituti fimus, ab ejusdem impiobæ sanctionis extirpatione, ac totali annullatione, sine nostra, & fratrum Patrum in præsenti Concilio congregatorum nota, ac nostræ, & dictorum illa tenentium animarum periculo abstinere, seu desistere non posse Augustinum tacite, judicemus, atque censemus.

Et sicut piæ mem. Leo Papa I. prædecessor noster; cujus in hoc libenter, quod possumus, vestigia imitamur, ea, quæ in secunda Ephesina Synodo temere contra justitiam, & catholicam fidem gesta fuerunt, postmodum in Chalcedonen. Concilio mandavit, ac fecit pro dictæ fidei firmitate revocari: ita & nos a tam nefariæ sanctionis, & contentorum in ea revocatione retrahi, aut desistare salva conscientia, ac nostro, & ipsius Ecclesiæ honore non posse, aut debere censemus: nec illud movere debet, quod sanctio ipsa, & in ea contenta in Basiliensi Concilio edita, & ipso Concilio instantia, a Bituricen. congregatione recepta, & acceptata fuerunt, cum ea omnia post translationem ejusdem Basiliensis Concilii per fel. mem. Eugenium Papam IV. etiam prædecessorem nostrorum factam, a Basiliensi conciliabulo, seu potius conventiculo, quod præsertim post hujusmodi translationem Concilium amplius appellari non merebatur, facta extiterint, ac propterea nullum robur habere potuerint, cum etiam solum Rom. Pont. pro tempore existentem tanquam auctoritatem super omnia Concilia habentem, Conciliorum indicendorum transferendorum, ac dissolvendorum plenum jus, & potestatem d habere, nedum ex sacræ scripturæ testimonio, dictis sanctorum Patrum, ac aliorum Romanorum Pontificum etiam prædecessorum nostrorum, sacrorumque canonum decretis sed propria etiam eorundem Conciliorum confessione manifeste constet: quorum aliqua referre placuit, reliqua vero utpote notoria, silentio præterire.

d Ut hæc facilius innotescant, vide Cajet. in tract. de comparat. Papæ, & Conciliorum. Dominicum Jacobatium l. 10. de Concilio art. 7. Petrum de Monte in lib. de potestate Papæ, & Concilii.

In Alexandrina enim Synodo Athanasio ibidem assistente Felicis Rom. Pont. ab eadem Synodo scriptum lusisse legimus Nicænam Synodum statuisse non debere absque Rom. Pontif. auctoritate Concilia celebrari. Neque nos latet etiam eundem Leonem Pontif. Ephesinam secundam Synodum ad Chalcedonen. transtulisse, Martinum etiam Papam V. præsidentibus suis in Concilio Senen. potestatem transferendi Concilium nullo consensu ipsius Concilii mentione habita, dedisse. Ephesinam quoque primam Synodum Cælestino, ac Chalced. eidem Leoni VI. Agathoni VII. Hadriano VIII. Nicolao VIII. etiam Constantin. Synodum Hadriano Rom. Pont. prædecessoribus nostris maximam reverentiam exhibuisse, eorundemque Pontif. institutionibus, & mandatis, in sacris Conciliis per eos editis, & factis reverenter, & humiliter obtemperasse. Unde Damasus Papa, & cæteri Episcopi Romæ congregati scribentes de Concilio Ariminen. Episcopis in Illyrico constitutis, præjudicium aliquod per numerum Episcoporum Arimini congregatum fieri non potuisse testantur: quandoquidem constet Rom. Pontif. cujus ante omnia decebat spectari decretum, talibus non prabuisse consensum: eundemque Leonem Pontificem universis Siciliæ Episcopis scribentem idem voluisse apparet: consuevisseque antiquorum Conciliorum Patres pro eorum, quæ in suis Conciliis gesta fuerunt, corroboratione, a Romano Pontifice subscriptionem, approbationemque humiliter petere, & obtinere, prout ex Nicæna, & Ephesina, ac Chalcedon. hujusmodi, & VI. Constantinopol. & VII. eadem Nicæna, ac Romana sub Symmacho Synodis habitis, earumque gestis, necnon in annali libro de Synodis habitis manifeste colligitur, quod etiam novissime Constantinenses e Patres fecisse constat. Quam laudabilem consuetudinem si Rituricen. & Basilien. secuti fuissent, hujusmodi molestia procul dubio careremus.

e Vid. Nicolaum Sanderum, lib. 7. de visibili monarchia, ubi agit de Conc. Constantiensi, pag. 540.

Cupientes quoque hujusmodi negotium ad debitum finem perduci, ac tam vigore citationum hactenus a nobis, & præfato Julio prædecessore ac abundanti emanatarum, quam aliorum præmissorum, quæ ita notoria sunt, ut nulla valeant excusatione, aut tergiversatione celari, etiam ex nostro pastorali officio procedentes, omnesque & singulos tam juris, quam facti defectus, si qui forsan in præmissis intervenerint, supplentes ex certa nostra scientia, & de Apostolicæ potestatis plenitudine, eodem sacro approbante Concilio tenore præsentium præfatam pragmaticam sanctionem, seu corruptelam, ejusque approbationem quomodolibet emanatam, omniaque, & singula decreta, capitula, statuta, constitutiones, sive ordinationes in eadem quomodolibet contentas, seu etiam insertas, ac ab illis primo editas, necnon consuetudines, stylum, usus, sive potius abusum ex ea in hunc usque diem quomodolibet emanatos, seu observatos, nullius roboris, vel momenti fuisse, & esse decernimus, & declaramus. Necnon ad abundantiorem cautelam eandem Bituricensem sanctionem, seu corruptelam, ejusque approbationem tacitam vel expressam, ut præfertur, & in ea contenta omnia & singula, etiam infecta quæcunque revocamus, cassamus, abrogamus, irritamus, annullamus, ac damnamus, & pro infectis, revocatis, cassatis, abrogatis, irritatis, annullatis, & damnatis haberi volumus, decernimus, & declaramus. Et cum de necessitate salutis existat, omnes Christi fideles Romano Pontifici f subesse, prout divinæ Scripturæ & Sanctorum Patrum testimonium edocemur, ac constitutione fel. mem. Bonifacii Papæ VII. similiter prædecessoris nostri, quæ incipit, Unam sanctam, declaratur, pro eorundem fidelium animarum salute, ac Rom. Pontif. & hujus sanctæ sedis suprema auctoritate, & Ecclesiæ sponsæ suæ unitate & potestate, constitutionem ipsam, sacro præsenti Concilio approbante, innovamus & approbamus, sine tamen præjudicio declarationis sanctæ mem. Clementis Papæ V. quæ incipit, Meruit. Inhibentes in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub pœnis & censuris infra dicendis omnibus & singulis Christi fidelibus, tam laicis quam clericis, secularibus, & quorumvis ordinum, etiam mendicantium regularibus, & aliis quibuscunque personis, cujuscunque status, gradus, & conditionis existant, etiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinal. Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, ac quibusvis aliis Ecclesiastica vel Mundana vel quavis alia dignitate fulgentibus, omnibusque aliis & singulis Prælatis, clericis, capitulis & conventibus secularibus, & ordinum prædictorum regularibus, etiam monasteriorum Abbatibus, Prioribus, Ducibus, Comitibus, Principibus, Baronibus, Parlamentis, officialibus etiam Regiis, Judicibus, advocatis, notariis & tabellionibus Ecclesiasticis vel secularibus, & quibusvis aliis personis Ecclesiasticis, regularibus & secularibus, ut præfertur, quacunque dignitate fulgentibus, in præfato Regno Franciæ, Delphinatu, & ubicunque prædicta pragmatica directe vel indirecte, tacite vel expresse vigeret, quomodolibet existentibus, aut pro tempore futuris, ne de cætero præfata pragmatica sanctione, seu potius corruptela, quomodolibet ex quavis causa, tacite vel expresse, directe vel indirecte, aut quovis alio quæsito colore vel ingenio, in quibuscunque actibus judicialibus vel extrajudicialibus uti, seu etiam eam allegare, vel secundum eam judicare, aut quosvis actus judiciales vel extrajudiciales, secundum dictæ pragmaticæ tenorem vel capitula in ea contenta, per se vel alium seu alios, nullatenus facere præsumant, aut per alios fieri permittant, seu mandent, nec præfatam g pragmaticam sanctionem, aut in ea contenta capitula seu decreta, ulterius in domibus suis, aut aliis locis publicis vel privatis teneant, quinimo illam ex quibusvis Archiviis etiam Regiis, seu capitularibus & locis prædictis, infra sex menses a data præsentium computandos deleant, seu deleri faciant, sub majoris excommunicationis lata sententia, necnon quoad Ecclesiasticas & regulares personas prædictas omnium etiam Patriarchalium, metropolitanarum & aliarum cathedralium Ecclesiarum, monasteriorum quoque & Prioratuum, etiam conventualium & quarumcunque dignitatum, aut beneficiorum Ecclesiasticorum secularium & quorumvis ordinum regularium, privationis, & inhabilitatis ad illa in posterum obtinenda, quo vero ad seculares præfatæ excommunicationis, necnon amissionis quorumcunque feudorum, tam a Romana, quam alia Ecclesia, ex quavis causa obtentorum, ac etiam inhabilitatis ad illa in posterum obtinenda, quo vero ad seculares præfatæ excommunicationis, necnon amissionis quorumcunque feudorum, tam a Romana, quam alia Ecclesia, ex quavis causa obtentorum, ac etiam inhabilitatis ad illa in posterum obtinenda, inhabilitatisque ad omnes & singulos actus legitimos, quomodolibet faciendos, infamiæque ac criminis læsæ majestatis pœnis expressis pœnis, eo ipso & absque ulteriori declaratione, per omnes & singulos supradictos, si (quod absit) contrafecerint, incurrendis, a quibus vigore cujuscunque facultatis, ac clausulis etiam, etiam in confessionalibus, quibusvis personis sub quibusvis verborum formis concessis contentarum, nisi a Rom. Pont. canonice intrante, vel alio ab eo ad id in specie facultatem habente, præterquam in mortis articulo constituti, absolvi nequeant.

g Pragmaticæ sanctionis abolitio, ejusque sequentium pœnæ.

f Leo epist. 84. ad Anast. in fin. Gelas. in Epist. ad Episcop. Dardaniæ. Nicol. I. in Epist. ad Michaelem Imp. Inn. III. serm. de consecr. Pontif. Bon. VIII. in Extravag. tit. de major. & obed.

C A P. II.

Ecclesia in afflictis, & maxime turbatis Christianæ Reipublicæ rebus præsentissimum remedium ex Conciliorum œcumenicorum indictione experta est.

Paulus III.

MAjores nostri sapientia admirabili & sanctitate prædi- ti, sæpe in summis Christianæ Reipublicæ periculis, remedium optimum atque opportunissimum, œcumenica Concilia, & Episcoporum generales conventus adhibuerunt. Ex diplomate indictionis Tridentini Concilii. Kal. Junii, 1542.

C A P. III.

Conciliorum canones interpretantur & confirmantur Pontificis Maximi declaratione.

Pius IV.

SIcut ad sacrorum Conciliorum decreta ac canones auctoritas atque confirmatio Apostolicæ sedis & debet & solet accedere, ita si qua super eis exorta sit dubitatio, ejusdem sedis judicio & declaratione tollenda est.

CAP.

CAP. IV.

Concilii decreta non prius rata & firma habentur, quam eis accesserit Pontificis maximi confirmatio, cujus est ea & intelligere & declarare, cum fuerit interpretatum. Idque nunc Concilii Tridentini exemplo, in antiqua Ecclesiastica jurisdictionis usu, probare licet.

Idem.

b 2. Corinth. 1.

BEnedictus b Deus, & pater Domini nostri Jesu Christi, pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui respicere dignatus Ecclesiam suam sanctam, tot procellis & tempestatibus agitatam usque vexatam, & gravius in dies laborantem, apto tandem ei subvenit optatoque remedio. Ad plurimas & perniciosissimas hæreses extirpandas, ad corrigendos mores, & restituendam Ecclesiasticam disciplinam, ad pacem & concordiam Christiani populi procurandam, indictum jampridem in civitatem Tridentinam œcumenicum & generale Concilium i a piæ memoriæ Paulo III. prædecessore nostro, & sessionibus aliquot habitis cœptum fuerat. Ab ejus autem successore Julio in eandem urbem revocatum, post alias sessiones celebratas, variis impedimentis & difficultatibus objectis, ne tum quidem peragi potuerat. Itaque diutius intermissum fuerat, non sine maximo mœrore piorum omnium, cum quotidie magis Ecclesia ejusmodi remedium imploraret. Nos vero, post susceptum sedis Apostolicæ regimen, rem necessariam ac salutare opus, sicut pastoralis sollicitudo monebat, divinæ misericordiæ fiducia perficere aggressi, adjuti pio studio charissimi in Christo filii nostri, Ferdinandi Romanorum Imperatoris electi, & aliorum Christianorum Regum, Rerumpublicarum, ac Principum, tandem consecuti sumus, quod nec diurnis nec nocturnis laboribus desistimus, quodque a patre luminum assidue precati sumus. Cum enim eam in urbem undique ex Christiani nominis nationib. convenisset nostris convocata literis, & sua etiam ipsorum pietate, acciture Episcoporum & aliorum insignium Prælatorum maximo, & œcumenico Concilio digna frequentia, præter plurimos alios pios, & sacrarum literarum scientia, divinique & humani juris cognitione præstantes viros, præsidentibus ipsi Synodo sedis Apostolicæ legatis, nobis adeo Concilii libertati faventibus, ut etiam de rebus sedi Apostolicæ propriæ reservatis, liberum ipsi Concilio arbitrium, per literas ad legatos nostros scriptas, ultro permiserimus, quæ de Sacramentis, & aliis rebus, quæ quidem necessariæ visæ sunt, tractanda, definienda, & statuenda restabant, ad confutandas hæreses, ad tollendos abusus, & emendandos mores, a sacrosancta Synodo summa libertate diligentiaque tractata, & accurate ac mature admodum definita, explicata, statuta sunt. Quibus rebus perfectis, Concilium tanta omnium qui illi interfuerunt concordia peractum fuit, ut consensum eum plane a Domino effectum fuisse constiterit, idque in nostris atque omnium oculis valde mirabile fuerit. Pro quo tam singulari Dei munere supplicationes statim in alma hac urbe indiximus, quæ magna Cleri & populi pietate celebratæ fuerunt, laudesque & gratias divinæ majestati merito persolvendas curavimus, cum ejusmodi Concilii exitus spem magnam & prope certam attulerit, fore, ut majores in dies fructus ad Ecclesiam ex ipsius decretis, constitutionibusque perveniant. Cum autem ipsa sancta Synodus, pro sua erga sedem Apostolicam reverentia, antiquorum etiam Conciliorum vestigiis inhærens, decretorum suorum omnium, quæ nostro & prædecessorum nostrorum tempore facta sunt, confirmationem k a nobis petierit, decreto de ea re in publica sessione facto; Nos ex legatorum literis prius, deinde post reditum eorum, ex iis, quæ Synodi nomine diligenter retulerunt, postulatione ipsius Synodi cognita, habita super hac re cum venerabilibus fratribus nostris S. R. Eccl. Card. deliberatione matura, sanctique Spiritus inprimis auxilio invocato, cum ea decreta omnia catholica, & populo Christiano utilia ac salutaria esse cognovissemus, ad Dei omnipotentis laudem, de eorundem fratrum nostrorum consilio & assensu, in consistorio nostro secreto, illa omnia & singula auctoritate Apostolica hodie confirmavimus, & ab omnibus Christi fidelibus suscipienda ac servanda esse decrevimus: sicut harum quoque literarum tenore ad clariorem omnium notitiam confirmamus, & suscipi observarique decernimus. Mandamus autem in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœnis a sacris canonibus constitutis, aliisque gravioribus, etiam privationis, arbitrio nostro infligendis, universis & singulis venerabilibus fratribus nostris, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis quibusvis Ecclesiarum Prælatis, cujuscumque status, gradus, ordinis, & dignitatis sint, etiam si Cardinalatus honore præfulgeant, ut eadem decreta & statuta in Ecclesiis suis, civitatibus & diœcesibus, in judicio & extra judicium, diligenter observent, & a subditis quisque suis, ad quos quomodolibet pertinent, inviolabiliter faciant observari, contradictores quoslibet & contumaces per sententias, censuras, & pœnas Ecclesiasticas, etiam in ipsis decretis contentas, appellatione postposita compescendo; invocato etiam, si opus fuerit, brachii sæcularis auxilio. Ipsum vero charissimum filium nostrum Imperatorem electum, cæterosque Reges, Respublicas, ac Principes Christianos monemus & per viscera misericordiæ Domini nostri Jesu Christi obtestamur, ut qua pietate Concilio per oratores suos affuerunt, eadem pietate, ac pari studio divini honoris, & populorum suorum salutis causa, pro sedis quoque Apostolicæ, & sacræ Synodi reverentia, ad ejusdem Concilii exequenda & observanda decreta Prælatis, cum opus fuerit, auxilio & favore suo adsint, neque adversantes sanæ ac salutari Concilii doctrinæ opiniones a populis ditionis suæ recipi permittant, sed eas penitus interdicant. Ad vitandum præterea perversionem & confusionem, quæ oriri posset, si unicuique liceret, prout ei liberet, in decreta Concilii commentarios & interpretationes suas edere, Apostolica auctoritate inhibemus omnibus, tam Ecclesiasticis personis, cujuscunque sint ordinis, conditionis, & gradus, quam laicis quocunque honore ac potestate præditis, Prælatis quidem sub interdicti ingressus Ecclesiæ, aliis vero, quicunque fuerint, sub excommunicationis latæ sententiæ pœnis, ne quis sine auctoritate nostra audeat ullos commentarios, glossas, annotationes, scholia, ullumve omnino interpretationis genus super ipsius Concilii decretis quocunque modo edere, aut quicquam quocunque nomine, etiam sub prætextu majoris decretorum corroborationis aut executionis, aliove quæsito colore statuere. Si cui vero in eis aliquid obscurius dictum & statutum fuisse, eamque ob causam interpretatione aut decisione aliqua egere visum fuerit, ascendat ad locum, quem Dominus elegit, ad sedem videlicet Apostolicam, omnium fidelium magistram, cujus auctoritatem etiam ipsa sancta Synodus tam reverenter agnovit. Nos enim difficultates & controversias, si quæ ex eis decretis ortæ fuerint, nobis declarandas, quemadmodum ipsa quoque sancta Synodus decrevit, reservamus, parati, sicut ea de nobis merito confisa est, omnium provinciarum necessitatibus, ea ratione, quæ commodior nobis visa fuerit, providere. Rom. 7. Kal. Febr. 1563.

i a Pio IV. tandem in Tridentina civitate continuatum & absolutum fuit die Mercurii, 26 Januar. 1564.

k Sess. 25. cap. ultimo.

DE CELEBRATIONE MISSARUM, ET SACRAMENTO EUCHARISTIÆ, ET DIVINIS OFFICIIS.

TITULUS VIII.

CAP. I.

Clerici, sub pœna suspensionis a divinis, Missæ sacrificium non celebrent vespertino tempore.

Pius V.

SAnctissimus in Christo pater & Dominus noster, dominus Pius (divina providentia) Papa V. ad cujus notitiam pervenit, quod nonnulli cathedralium, etiam forsan metropolitanarum, collegiatarum, & aliarum Ecclesiarum, necnon monasteriorum, conventuum, domorum, & aliorum piorum locorum sæcularium, & diversorum ordinum, ac militiarum regularium, Prælati, capitula, clerici, fratres, aliique superiores & personæ, antiquum sanctæ Romanæ Ecclesiæ ritum institutis Missarum celebrandarum temporibus pervertere satagentes, diversas licentias & facultates, Missas, quæ media nocte, & tam in aurora Nativitatis, ac de mane Resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, & forsan aliarum festivitatum, juxta prædictum ritum celebrari consueverant, de sero forsan circa solis occasum vigiliæ festivitatum earundem, in suis Ecclesiis & capellis celebrandi, seu celebrari faciendi, ab Apostolica sede vel ejus legatis ac etiam majori pœnitentiario pro tempore existente, variis prætextibus impetraverunt, illisque jampridem utuntur: hoc ab antiquo catholicæ Ecclesiæ instituto, sanctorumque Patrum decretis deviare considerans, ac propterea hunc abusum ab Ecclesia Dei submovere volens, omnes ac singulas licentias & facultates hujusmodi hactenus etiam motu proprio, vel quorumvis etiam Imperatorum, Regum, & aliorum Principum contemplatione, & ex quibusvis causis quomodolibet concessas, ac Apostolicas & alias literas desuper confectas, illarum omnium tenores pro sufficienter expressis habens, Apostolica auctoritate, ex certa scientia revocavit, ac omnino cassavit, & annullavit: hac præsenti perpetuo valitura constitutione quibusvis Prælatis, capitulis, clericis, fratribus, aliisque superioribus, & personis earundem Ecclesiarum, monasteriorum, conventuum, domorum, & aliorum piorum locorum, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub indignationis suæ, ac perpetuæ suspensionis a divinis pœna, districtius inhibens, ne deinceps Missas vespertino tempore, nomine licentiarum & facultatum hujusmodi, aut alio quovis prætextu celebrare, vel celebrari facere præsumant: ac mandans locorum ordinariis, ut eandem præsentem constitutionem, sub prædictis & aliis sibi benevisis pœnis, per quoscunque Prælatos, capitula, clericos, fratres superiores, & personas hujusmodi, inviolabiliter observari faciant, contradictores quoslibet auctoritate Apostol. compescendo. Rom. 28. Mart. 1566.

CAP.

CAP. II.

Divini cultus & templorum Dei dicatorum religio omnem decorem expostulat, ut hinc arceantur colloquia, confabulationes, deambulationes, joci, & ea omnia, quæ vel scandala sunt, vel devotionis impedimenta: nam domum Domini decet sanctitudo.

Idem.

UT Deo optimo maximo, gloriosæ virgini, & sanctis omnibus debitus honor deferatur, Gregorii X. prædecessoris nostri constitutionem innovantes, ac statuta in Tridentino Concilio observari volentes, statuimus & ordinamus, ut ad Ecclesias sit humilis & devotus ingressus, quieta conversatio, decentia orationibus insistat, & omnes genibus flexis sanctissimum Sacramentum adorent, ad nomen Jesu Christi Domini nostri, cum exhibitione reverentiæ, caput inclinent, nullus in dictis Ecclesiis seditionem faciat, tumultum excitet, clamores moveat, impetum vel committat, cessent vana, fœda, & profana colloquia, risus immoderati, & strepitus omnes judiciorum, & alia quæcunque, quæ divinum officium perturbare possunt. Nullus intra Ecclesias deambulare audeat sive præsumat, dum celebrantur sacra Missarum mysteria, & alia divina officia. Qui vero prædicta petulanti animo contempserint, præter divinæ ultionis acrimoniam, nostri quoque arbitrii pœnas incurrant, quod omnia locorum quoque ordinarii in suis Ecclesiis faciant observari. Quicunque vero in Ecclesia, dum ibi sacrificium Missæ, & divina celebrantur officia, aut verbum Dei prædicatur, deambulare, vociferari, aut verso tergo ad sanctissimum irreverenter sedere, aut aliquid, quod scandalum generet, aut divina perturbet officia, facere præsumpserit, pœnam viginti quinque ducatorum incurrat, præter alias arbitrio nostro imponendas & moderandas pœnas, & qui non habebit in ære, luat in corpore, aut exilio mulctabitur. Qui vero in Ecclesiis cum mulieribus impudicis, sive etiam honestis, colloquium scurrile habuerit, aut alios inhonestos actus fecerit, vigintiquinque ducatorum pœnam incurrat, & carceris per mensem. Qui in Ecclesiis, ut supra, obscœnis & inhonestis verbis aut signis usus fuerit, aut alia fœda colloquia cum personis quibuscunque habuerit, decem aureorum pœna mulctetur, aut alias corporaliter puniatur. Mandamus præterea omnibus & singulis cathedralium, collegiatarum, & parochialium Ecclesiarum capitulis, Rectoribus, vicariis, sacristis, ostiariis, & aliis ipsarum custodibus, quatenus prædictos omnes in Ecclesiis delinquentes admoneant, & ut in iis vetita fieri non permittant, vel saltem ipsis ordinariis vel officialibus nostris puniendos deferant: quod si facere neglexerint, pœnam duorum aureorum vice qualibet incurrant *** ducatorum incurrat, pro secunda pœna duplicabitur, pro tertia autem centum ducatos solvet, & ignominia notatus exilio mulctabitur. Qui vero plebejus fuerit, nec erit solvendo, pro prima vice manibus post tergum ligatis ante fores Ecclesiæ constitutus per diem integrum, pro secunda fustigabitur per urbem, pro tertia lingua ei perforabitur, & mittetur ad triremes. Quicunque clericus in hoc blasphemiæ crimen incurrerit, pro prima vice fructibus unius anni omnium & quorumcunque beneficiorum suorum, pro secunda beneficiis ipsis privetur, pro tertia omnibus etiam dignitatibus exutus deponatur, & in exilium mittatur. Quod si clericus nullum obtinuerit beneficium, pœna pecuniaria, vel corporali pro prima vice puniatur, pro secunda carceribus mancipetur, pro tertia verbaliter degradetur, & ad triremes mittatur. Qui reliquos sanctos blasphemaverit, pro qualitate blasphemiæ atque personæ, arbitrio Judicis puniatur.

CAP. III.

Facultatis concessæ Græcis Latino more, & Latinis Græco ritu Missas & alia divina officia celebrandi, revocatio.

Idem.

PRovidentia Romani Pontificis plurimum circumspecta nonnunquam ea, quæ certis suadentibus causis per ejus prædecessores gesta sunt, ex aliis non minus rationabilibus causis alterat, & ad pristinum statum reducit, prout æquitas suadet, & in Domino conspicit expedire. Sane, cum ad notitiam nostram pervenerit, quod nonnulli Presbyteri, tam Græci, quam Latini, antiquum S. R. E. ritum, tam in celebratione Missarum, quam aliorum divinorum officiorum, pervertere satagentes, diversas licentias & facultates, Missas, & alia divina officia, Græci Latino more, ac Latini Græco ritu celebrandi, ab Apostolica sede, vel ejus legatis, ac etiam majore pœnitentiario pro tempore existente, variis prætextibus impetrarunt, illisque jampridem utuntur, hoc ab antiquo catholicæ Ecclesiæ instituto, sanctorumque Patrum decretis devisare considerantes, propterea hunc abusum ab Ecclesia Dei extirpare & submovere volentes, omnes & singulas licentias & facultates hujusmodi, hactenus etiam motu proprio, vel quorumvis etiam Imperatorum, Regum, & aliorum Principum contemplatione, & ex quibusvis causis quandolibet concessas, ac Apostol. & alias literas desu-

Pars II.

per confectas, illarum omnium tenores pro sufficienter expressis habentes, Apostolica auctoritate, ex certa scientia, hac perpetuo nostra perpetuo valitura constitutione revocamus, cassamus, annullamus, & irritamus: quibusvis Presbyteris, tam Græcis, quam Latinis, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub indignationis nostræ, ac perpetuæ suspensionis a divinis pœnis, districtius inhibentes, ne deinceps Presbyteri Græci, præcipue uxorati, Latino more, & Latini Græco ritu, hujusmodi licentiarum & facultatum, aut alio quovis prætextu, Missas & alia divina officia celebrare, & celebrari facere præsumant. Mandantes in virtute sanctæ obedientiæ omnibus & singulis venerabilibus fratribus nostris, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, & Episcopis, quatenus in civitatibus & diœcesibus propriis præsentes nostras literas publicari, & sub prædictis & aliis sibi benevisis pœnis, per quoscunque Prælatos, Capitula, Clericos, Fratres, Superiores, & personas quaslibet inviolabiliter observari faciant. Contradictores quoslibet auctoritate Apostolica compescendo.

DE RELIQUIIS, ET VENERATIONE SANCTORUM.

TITULUS IX.

CAP. I.

Sanctorum festa & solemnes memoriæ sub die eorum obitus celebrantur.

Paulus IV.

GLoriosus in sanctis suis Deus, qui omnia operatur in omnibus, quosdam in Ecclesia sua posuit Apostolos, quosdam Prophetas, quosdam Doctores, quosdam Martyres, & quosdam Confessores, quos per hanc excelsam, diu ac plurimum, quo eum ad cœlestia regna migrare contigit, sancta veneratur universalis Ecclesia, ut Christi fideles eorum venerationi per exercitium bonorum operum vacantes, pro ante thronum divinæ majestatis eorum suffragiis adjuvari, & exinde Deo propitio vitam æternam facilius consequi valeant.

CAP. II.

Religiosa festorum dierum renovatio, in quibus nihil agendum, quod sanctitatem, charitatem & pietatem non sapiat.

Pius V.

CUm dierum festorum observatio ad Dei cultum maxime pertineat, & in lege divina [a] præcipiatur, cupientes abusus pravos, qui ex eorum inobservantia invaluerunt, omnino corrigere, & antiquorum canonum statuta renovantes mandamus, ut omnes dies Dominici, & præcipue in honorem Dei, beatæ Mariæ virginis, sanctorum Apostolorum feriati, cum omni veneratione observentur, & omnes diebus prædictis Ecclesias frequentent, divinis officiis devote intendant, ab omni illicito & servili opere abstineant, mercatus non fiant, profanæ negotiationes, & judiciorum strepitus conquiescant. Qui vero in diebus prædictis opus aliquod illicitum fecisse deprehensus fuerit, præter divinam ultionem, & amissionem animalium, quibus ad vecturam utetur, etiam graves pœnas incurret, arbitrio nostro, seu Vicarii nostri in urbe. In aliis autem locis arbitrio ordinariorum, vel aliorum magistratuum, ita ut præventioni locus sit. Quibus omnibus districte præcipimus, ut hæc diligenter observari procurent, illas etiam festivitates, quas juxta consuetudinem locorum solemniter celebrari consueverunt, juxta laudabilem consuetudinem, debita cum reverentia observari faciant, sub pœnis arbitrio ipsorum imponendis & moderandis. Romæ Cal. Aprilis, 1566.

[a] *Deuter.* 5. 5. *Exod.* 21. & 30. *Exec.* 20. *Luc.* 18.

CAP. III.

Calendis Octobris perpetua solemnes festi Rosarii beatæ Virginis, ob devictam classem Selimi Turcarum Imperatoris in sinu Corinthiaco apud Naupactum.

Gregorius XIII.

MOnet Apostolus in omnibus gratias agere, monent quoque sacrarum literarum historiæ, insignia Dei beneficia, tum ut ei, a quo accepta sunt, meritæ referantur gratiæ, tum ut fideles, quibus collata sunt, illorum memores, ad divinum cultum magis in dies incitentur, solemnibus annuis festivitatibus celebranda esse. Quod cum multoties institutum fuerit, tum vero maxime, cum Deus patrum nostrorum populum suum e servitute Ægyptiaca per manum fortem liberavit. Notabilis itaque quod non minora beneficia quotidie a Deo Optimo Maximo accipimus, inter quæ illud singularissimum superiore anno ab ineffabili ipsius clementia nobis concessum fuit, ut Turcarum classis & numero longe superior, & præteritis elata victoriis, a Christianorum classe, virtute Domini no-

stri Sabbaoth decertante, die septimo Octobris, non longe a Corinthiaco sinu penitus devicta & quassata fuerit, qua nempe victoria universum populum Christianum ab impiissimi Tyranni faucibus divino munere ereptum fuisse inficiari nemo potest: Apostoli praecepto parere, & sanctorum patrum exempla sequi volentes, ut hujus ingentissimi beneficii anniversaria habeatur memoria, consulere omnino decrevimus.

Quia vero preces ad Deum oblatae, eo gratiores ad illius conspectum ascendant, quo dignioribus intercessoribus, & pio aliquo orandi modo offeruntur, memores beatum Dominicum ordinis praedicatorum institutorem, cum & Gallia & Italia a perniciosis premeretur haeresibus, ad iram Dei placandam, & beatissimae virginis intercessionem implorandam, piissimum illum orandi modum instituisse, quod Rosarium & Psalterium beatissimae virginis Mariae nuncupatur: animadvertentes quoque, eadem die septima, quae tunc fuit dies Dominica prima dicti mensis Octobris, fraternitates omnes sub dicti Rosarii nuncupatione militantes, per universum orbem, juxta earum laudabilia instituta & consuetudines processionaliter incedentes, pias ad Deum preces effudisse, quas per intercessionem beatissimae virginis ad dictam victoriam consequendam multum profuisse, pie credendum est, operae pretium nos facturos esse existimavimus, si ad tantae victoriae coelitus procul dubio concessae memoriam conservandam, ad gratias Deo & beatissimae virgini agendas, festum solemne sub nuncupatione Rosarii in prima Dominica mensis Octobris singulis annis celebrandum instituerimus. Quocirca motu proprio & de Apostolicae potestatis plenitudine, ad laudem Dei & Domini nostri Jesu Christi, ejusque gloriosae virginis matris, tenore praesentium decernimus, ut de caetero perpetuis futuris temporibus, quolibet primo die Dominica mensis Octobris, per universi orbis partes, in his videlicet Ecclesiis, in quibus altare, vel capella Rosarii fuerit, ab omnibus & singulis utriusque sexus Christi fidelibus festum solemne sub nuncupatione Rosarii praedicti, sub duplici majori officio, ad instar aliarum solemnium festivitatum celebretur & sanctificetur, eademque die officium de beatissima virgine novem lectionum more Ecclesiastico persolvatur & recitetur. Decernentes praesentes, quas perpetuo valere volumus, nullo unquam tempore, de surreptionis vel obreptionis, aut nullitatis seu alio vitio, vel intentionis nostrae, aut alio defectu notari, argui, vel impugnari posse, sed plenarios effectus sortiri debere: & ita per quoscunque judices, quavis auctoritate fulgentes, etiam causarum palatii Apostolici auditores, & sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales, sublata eis, & eorum cuilibet, quavis aliter judicandi, aut interpretandi facultate & auctoritate, judicari & interpretari, & definiri debere. Cal. April. 1573.

DE JURAMENTIS, ET JURISJURANDI RELIGIONE.

TITULUS X.

CAP. I.

Impossibilium & illicitorum juramentum inane & prohibitum.

Gregorius XIII.

INter Apostolicas & alias canonicas sanctiones, quae de jurisjurandi religione variis temporibus prodierunt, fel. record. Nicolaus Papa III. intelligens, in nonnullis Ecclesiis de antiqua consuetudine observari, ut cum earum Praelati ad Ecclesias ipsas primo accederent, vel etiam de recipiendis ibidem novis Canonicis agitur, nec Praelatus admitti, nec canonicos aliter recipi in dictis Ecclesiis, nisi jurato ab eis, statuta & consuetudines ipsarum Ecclesiarum scripta, inviolabiliter observare: inter laicos etiam multarum civitatum, castrorum, & terrarum, eum consuetudinis morbum in assumendis potestatibus, rectoribus, vel officialibus suis irrepsisse, ut ipsi potestates, rectores, & officiales ad hujusmodi potestates, rectorias, & officia, nullo modo admittantur, nisi prius se statuta ipsorum locorum clausa juraverint servaturos. Et quia in statutis consuetudinibusque supradictis interdum aliqua reperiebantur illicita, seu impossibilia, vel obviantia Ecclesiasticae libertati, idcirco ne sub tali generalitate jurandi sic in jurantibus peccandi occasio praeberetur, cum juramentum non fuerit institutum, ut vinculum esset iniquitatis, praedictus Nicolaus Papa animarum periculis obviare cupiens, irrefragabili & salubri constitutione praecepit quibuscunque scientibus, contineri in praedictis consuetudinibus & statutis illicita, impossibilia, vel libertati Ecclesiasticae obviantia, hujusmodi juramenta ab eis nullo modo praestari, & juramenta, ea intentione facienda vel facta, ut etiam illicita, vel impossibilia, seu libertati Ecclesiasticae obviantia observentur, cum etiam sub tali intentione praestari non possint, absque divinae Majestatis offensa, decrevit in hujusmodi illicitis, impossibilibus, seu libertati Ecclesiasticae obviantibus non servanda: quia potius pro animarum salute, si sub forma praedicta vel simili aliquos ignorantes praedicta illicita, seu impossibilia, vel libertati Ecclesiasticae obviantia jurare contingeret, ad observanda duntaxat licita, possibilia, libertati Ecclesiasticae non obviantia, juramentorum intentio referri debebat: declarans juramenta sub hujusmodi generalitate qualitercunque, & sub quacunque verborum forma praestita vel praestanda, ad licita, possibilia, ac Ecclesiasticae libertati non obviantia duntaxat extendi, ipsosque jurantes ad alia per praestationem juramenti hujusmodi non teneri. Veruntamen multi infirmi, angustique sensus sese in hujusmodi juramenta cum animarum suarum periculo praecipitant.

Nos, quoniam haec sanctorum quoque Patrum institutis & salubri rerum Ecclesiasticarum directioni adversantur, & tanquam de radice ambitionis procedentia, omne bonum in Ecclesiis rebusque publicis pervertunt, ea nova provisionis subsidio prohibere volentes, praefatam auctoritate innovamus praedictam constitutionem Nicolai Papae, easdemque alias omnes canonicas sanctiones, de abusu & reprobatione hujusmodi juramentorum promulgatas, volumusque eas ubique ab omnibus, etiam quoad praeterita, inviolabiliter observari. Ac etiam praecipimus, & interdicimus Praelatis, Canonicis, & aliis supradictis, necnon Ecclesiarum capitulis, & monasteriorum, caeterisque conventibus, civitatum quoque, castrorum & terrarum communitatibus, & personis quacunque dignitate praeditis, ne illa omnino juramenta illicita, impossibilia, damnosa, vel libertati Ecclesiasticae, aut decretis Concilii Tridentini obviantia, sive ante, sive post electiones, confirmationes, provisiones, receptiones, admissiones, aut alios actus, ubicunque, ac quocunque tempore, etiam praetextu cujusvis consuetudinis quantocunque tempore observatae, quae potius corruptela est censenda, sive in genere, sive in specie praestare, reddere, vel exigere, neve super praestitis, additis, vel exactis hactenus quoquam in judicio, vel extra inquietare audeant quoquo modo, vel turbare: illos enim, qui juramenta illicita, impossibilia, damnosa, vel Ecclesiasticae libertati, aut decretis dicti Concilii obviantia exigere contenderint, Episcopos videlicet, & alios quoscunque Pontificali dignitate praeditos, suspendimus a divinis; capitula vero & conventus, eorumque Ecclesias, & loca omnia interdicto Ecclesiastico supponimus, ac singulares personas excommunicationis sententia innodamus, inhabilesque facimus ad obtenta & alia obtinenda, eo ipso, nobisque & Romano Pontifici pro tempore existenti, relaxationem suspensionis & interdicti, necnon absolutionem ab excommunicationis sententia hujusmodi perpetuo reservamus. Decernentes eos, qui talia juramenta scienter praestiterint, usu & commodo rei & gratiae, cujus causa juraverint, eo ipso privatos esse: alios vero ignorantes ad praestitorum juramentorum hujusmodi observationem minime teneri; necnon irritum & inane, quicquid secus per quoscunque, scienter vel ignoranter, attentatum est hactenus, & deinceps contigerit attentari. Rom. Non. Sept. 1584.

DE TREUGA, ET PACE.

TITULUS XI.

CAP. I.

Pacis & treugae fidejussiones stipulentur, ut nulla ex causa rumpatur conventio.

Pius IV.

QUoniam eo hominum protervitas devenit, ut qui homicidium, vel maleficium aliquod committere deliberarunt, prius quaerant eos, quos pro hostibus habent, treugae vel pacis praetextu assecurando decipere, quo facilius postea delicti perpetratio reddatur expeditior: propterea, ut quos Dei timor non retinet, poenarum rigor deterrendo coerceat, populorum quieti consulere, & flagitiosos sicariorum ac scandalosorum ausus deprimere, necnon cavillationibus, quas ad subterfugiendas poenarum effugiendas hominum malitia in dies excogitat, subvenire volentes, quod poenae conventionales pacis & treugae rupto, & fidejussiones de non offendendo, stipulentur in futurum per Notarios in favorem Camerae Apostolicae, & non communitatum vel alterius, & si aliter factae fuerint, in ipsius Camerae favorem stipulatae censeantur. Quodque in causis treugarum pacisque fractarum ipsi fractores, vel eorum fidejussores allegare non possint, quod offensa ex nova causa processerit, nec allegata cuiquam suffragetur. Et quia in cautionibus de non offendendo partes intendunt, ut sibi, eo quo melius fieri potest modo, cautum sit, ne offendantur impune, & idem promittunt, non solum pro se ipsis, sed etiam pro aliis eorum conjunctis, quod non offendent, neque offendi facient: sed aliquando Notariorum imperitia seu fraude, & intentionem partium pervertentium, contingit non scribere, quod partes promittunt, non offendere per se & alios, ubi scriptum oportuisset, pro se & aliis: differentiam videlicet inter has voces, per & pro, nescientes, vel confundentes; ex propterea praebentes ansam cavillosis, & delinquentibus praetendendi, quod facta offensione per

unum

unum ex comprehensis in fidejussione, non sit commissa stipulatio pœnæ, nisi constet, quod ille, qui offendit, de mandato principalis offenderit; unde etiam infinita scandala eveniunt, illaque remanent impunita. Idcirco quod si quis Notarius errorem hujusmodi commiserit, mille ducatorum auri Cameræ Apostolicæ applicandorum pœna plectatur, & nihilominus, sive ex dictione, per, sive ex dictione, pro, stipulatio concepta & offensio sequuta fuerit, principales promittentes ad pœnam conventionalem perinde teneantur, ac si ipsis mandantibus offensio emanasset, & de eorum mandato legitime constaret: idemque Notarii sub simili pœna in instrumentis fidejussionum de non offendendo apponant clausulam: quod dato contraventione alicujus comprehensi in stipulatione, si contingat, talem contravenientem vere & realiter confiteri, vel etiam propter contumaciam in non comparendo, pœna conventionalis committatur, & exigi possit a fidejussoribus, nulla excusatione vel exceptione penitus admissa: imo habeantur crimen & contraventio, ac si per testes vel aliter legitime probatum vel approbata fuissent. Et si clausula in stipulatione omissa fuerit, illa nihilominus pro apposita, & contraventum pro legitime approbato habeatur. Et similiter, si per principalem sive alium in fidejussione comprehensum, stipulationi contraventum, & offendens seu contraveniens contumax, ipsos in meram contumaciam condemnatus fuerit, fidejussor statim ad solvendam pœnam conventionalem cogatur, nec possit audiri, suum principalem offendisse ex causa necessariæ defensionis, allegando & deducendo, nec videlicet delinquentes indirecte per procuratorem & interpositam personam audiantur: & quod dictum est in exemplo dicto exceptione hujusmodi, id etiam ad omnia alia extendatur. Et si talis clausula fuerit in prædictis stipulationibus omissa, nihilominus apposita similiter intelligatur. Quod & ad legitimam per parentes solvendam extendimus, ut illam solvere teneantur, etiamsi eorum filii in meram contumaciam de aliquo delicto condemnati vel banniti fuerint, non obstante quocunque statuto, aut forsan consuetudine in contrarium existente, quibuscumque hac nos per præsentes in ampliori forma derogatum esse censemus & decernimus.

Præventio inter Judices ordinarios & seculares.

IN causis clericorum criminalibus mere Ecclesiasticis, ordinarii Ecclesiastici privative ad seculares Judices cognoscunt, sed in aliis mixtis sit locus præventioni inter ordinarium & Judicem secularem, dataque præventione ex parte ordinarii Ecclesiastici, non nisi contra clericos tantum procedere possit. Et si prætenderetur ratione connexitatis, adjuncti, vel aliter quomodocunque, laicum ejus forum sortiri debere, Judex tamen secularis ita præveniens, quavis inhibitione sibi facta non obstante, absque censurarum vel aliarum pœnarum incursu procedere possit. Necnon quibuscunque appellationibus, provocationibus, nullitatum dictionibus, commissionibus, inhibitionibus, & aliis decretis, contra formam superius traditam, per quoscunque etiam Judices præfatos pro tempore quomodolibet emanatis & factis non attentis, libere & licite per ipsos Judices, a quibus ad suarum condemnationum totalem executionem, alias tamen legitime, sub similis indignationis & excommunicationis pœnis, procedi posse, & omnino debere, ac ut procedant, præcipimus & mandamus. Et insuper tam Judicibus præfatis, quam Notariis, sub eadem excommunicationis ac indignationis nostræ, privationisque officii pœna, ne contra præmissa, aut quicquam præmissorum, facere & attentare præsumant, districtius inhibemus.

CAP. II.

Moderatur & ad juris terminos reducitur præcedens rescriptum Pii IV. de allegatione novæ causæ in causis pacis & treugæ fractæ. Et præventio juxta Concilii Tridentini decreta observatur.

Pius IV.

CUm ob innumeras Rom. Pont. occupationes, ac particularium rerum quarumlibet status ignorantiam, contingat ab eo quandoque literas emanare, quæ in magnum aliquorum præjudicium redundare noscuntur, minime reprehendendum esse videtur, si tandem præjudicio cognito literas hujusmodi, etiamsi per ejus prædecessorem emanaverint, tanquam per inadvertentiam editas, revocet & limitet, aliasque desuper disponat, prout rerum & temporum qualitate pensata conspicit in Domino salubriter expedire. Dudum siquidem felic. record. Pius Papa IV. prædecessor noster, cupiens criminibus & excessibus, qui in dies oriebantur, providere, per quasdam suas in forma motus proprii editas literas inter alia statuit, quod in causis treugarum & pacis fractarum, ipsi fractores, vel eorum fidejussores allegare non possent, quod offensa ex nova causa processisset, nec allegata cuiquam suffragarentur. Et etiam, quod in causis mixtis inter Judicem Ecclesiasticum & laicum locus sit præventioni, ita tamen, quod Judex Ecclesiasticus in casu præventionis non possit procedere contra laicum, sed illud debeat remittere ad Judicem laicum, & alias prout in eisdem literis plenius

continetur. Nos considerantes a ratione & juris debito alienum esse, eos, qui criminis inexcusati fuerint, eorumque fidejussores, si treugæ, pax, seu fidejussiones de non offendendo, postea ex nova emergente occasione fractæ fuerint, earum occasione gravari debere, cum principes paces, treugæ, seu fidejussiones hujusmodi de non offendendo, non ad offensionem ex futuris causis, sed ex præteritis tantum oriantur, literas præfatas, quoad præmissa, revocantes, cassantes & moderantes, effectumque suum sortiri in præmissis non posse decernentes: motu simili, &c. novam causam in pacis, treugarum, seu fidejussionum hujusmodi fractione principales earum, videlicet, qui fuerunt causa pacis, treugarum, seu fidejussionum de non offendendo hujusmodi factarum, seu faciendarum, præstitarum seu præstandarum, si ipsi aliquo modo, seu aliquis eorum in dictis fractionibus intervenerint seu intervenerit, videlicet si aliquis ex dictis principalibus aliquem ex comprehensis in pace, treuga, seu fidejussione de non offendendo, offenderit, vel ipse ab aliquo ex ipsis comprehensis offenderetur, non excusare.

Si vero supradicti principales, seu aliquis eorum, in fractione pacis, treugæ, seu fidejussionis hujusmodi, ut supra, non intervenerint, seu intervenerit, ipsos eorumque consanguineos & fidejussores, cæterosque in pace, treuga seu fidejussione, de non offendendo comprehensos, & quemlibet eorum novam causam hujusmodi allegare posse, & ea probata excusare debere, & quoquomodo gravari, perturbari, aut inquietari non posse, neque debere: idque tam in causis motis, & indecisis pendentibus, quam etiam finitis, & in quibus etiam pronunciatum fuit (dummodo sententiæ desuper latæ totaliter non fuit executioni demandatæ) locum sibi vendicare posse & debere declaramus. Cumque etiam sæpe contingat, partes ipsas, contra quas in contumaciam procedi consueverit, vel ita negotiorum mole gravari, vel ita longe abesse, ut ipsorum contumaciam sex mensium spatio hujusmodi expurgare minime queant, terminum sex mensium hujusmodi ad annum prorogamus, ac contumacibus hujusmodi defensiones, nonnisi post anni elapsi terminum, denegari debere. Ac quascunque aliter, quam ut præmittitur, ferendas sententias, inanes, nulliusque roboris & momenti fore & esse, prout nos eas ex nunc, tanquam contra juris debitum, & de facto latas, annullamus, cassamus, & irritamus. Quo vero ad præventionem inter Judicem Ecclesiasticum & laicum, declaramus illam habere locum in terminis & statu, prout ante dictum motum proprium erat, ac ipsum ad terminos juris in hoc reducimus, & volumus, ut in præventionibus procedatur juxta formam juris, & sacrorum decretorum Concilii Tridentini, & non alias aliter, nec alio modo.

DE VOTIS, ET VOTORUM PROFESSIONE.

TITULUS XII.

CAP. UN.

Disciplinæ regularis institutum semel professus, extra solemne votum religionis, tribus substantialibus votis consiliis Evangelicis debet obligari, ut perpetuo liberius Deo famuletur.

Pius V.

LUbricum vitæ genus eorum veriti, qui regularium formam præ se ferentes, nec propriis renunciant, nec ullam professionem ex regulis approbatis, quando horum plerique proprio instinctui obsequentes, alii odio incensi, alii, dum quod ambiunt minus consequuntur, alii vel dilapidatis, vel intercertis rebus, & ad sese, vel propinque translatis, ut retinentia effugiant, quidam etiam in sese ipsorum mores inquisitum iri præsentientes, quasi impunitatem adepturi, e sodalitio suo, ut lubet, exiliunt, ejectisque illius insignibus, vestem recipiunt secularem. Hinc graves & periculosæ quotidie offensiones in populos constituuntur, dum quos disciplinæ regulari perpetuo mancipatos credunt, rursus eos, etiam ubi consueverint, contempto post tot annos, & relicto indignis sæpe modis, ejus, cui sese dederant, attemptiitutor, liberos vident, & solutos in seculum vagari. Cum igitur conveniat, ut cujus arma induit, eam miles militiam persequatur, hanc de prædictis rationem capere instituimus, ut vel permanendi, vel abscedendi facultate semel singulis proposita, certus deinceps & immobilis disciplinæ regularis cultus debeat in ipsis sodalitatibus perpetuo observari. Itaque de nobis attributa potestatis plenitudine statuimus, ut omnes & singuli Priores, Præpositi, & alii præsidentes generales, provinciales, & conventuales, necnon canonici, & fratres sancti Georgii in Alga Venetiarum ac eremitarum sancti Hieronymi, alias beati Petri Pisarum, & omnium ac quarumcunque aliarum congregationum, necnon Ecclesiarum, domorum, & conventuum in communi, & sub obedientia voluntaria, & extra votum solemne religionis viventes, quorum habitus a secularibus presbyteris est distinctus, qui religionem amplecti, & professionem regularem solemnem emittere voluerint, id in suis quisque conventibus

& domibus, intra viginti quatuor horarum spatium, postquam delegatus noster praesentes literas eis significaverit, palam & sponte deliberent & declarent: inde convocato quamprimum per singulas hujusmodi congregationes generali vel alio supremo, juxta morem cujusque congregationis, capitulo, ibique electa una, sub qua degant, ex regulis approbatis, in quam major pars vocum ipsius capituli consenserit, trium votorum substantialium professionem regularem intra mensem solemniter emittant, & in ea, tam ipsi, quam illam deinceps ingressuri atque professuri, perpetuum fereat Altissimo famulatum. Sicque professi, vel in suis quisque prioratibus, propositurie, praesidentiis, administrationibus & officiis confirmentur, vel ad alia transferentur, prout cuique congregationi, & superioribus suis, videbitur utilius expedire. Qui vero excurso jam anni spatio in ipsa congregatione morati, refugerint intra tempus praedictum profiteri, detracto religionis habitu, ac redditis etiam in vinculis, si opus fit, receptorum & administratorum omnium rationibus ejiciantur, nec deinceps patiantur, in ullis ejusdem congregationis domibus seu conventibus amplius conversari. Rom. 13. Calend. Decembr. 1568.

DE GRATIIS, ET DISPENSATIONIBUS.

TITULUS XIII.

CAP. I.

In dispensationum, & aliorum gratiarum impetratione non gesta veritas reticens poena falsi demum impetrantes.

Pius IV.

CUm, sicut accepimus, nonnulli suae conscientiae prodigi, ac propriae salutis immemores, ut facilius a nobis, & sede Apostolica, dispensationes matrimoniales a & alias gratias & concessiones obtineant, gradus consanguinitatis vel affinitatis, aut cognationis spiritualis, ut seniorum illorum aliter, quam ab a principio ab ipsis partibus significatum vel narratum fuerit, exponunt, & si matrimonia hujusmodi adhuc contracta non fuerint, pro contractis narrant, ac alias diversimode verum facti speciem, tam in ipsis dispensationibus matrimonialibus, quam pro aliis quibuscunque gratiis & concessionibus obtinendis immutant, ut propterea, cum non solum in impetrationibus hujusmodi falsitas narretur, verum etiam in partibus plerumque pro obtentione gratiarum hujusmodi veritas immutetur, & falsitas committatur. Nos igitur hujusmodi abusibus & erroribus obviare cupientes, omnes & singulos, qui veritatem facti a narratione, quam ab ipsis partibus habuerint, quoad substantialia & qualitates necessario exprimendas, diversam fecerint, seu quoquo modo inverterint, aut immutaverint, deprehensi, & per subreptionem & obreptionem gratias a nobis extorserint, poenam falsi incurrere, & ea puniri omnino debere decernimus & declaramus. Romae 5. Decembr. 1566.

a *Dispensatio est determinatio superioris, qua declarat legem communem non esse in aliquo particulari casu servandum. Nec dispensatio est pura declaratio, ut dispensatum est de votis, cap. venientes, sed est quaedam juris relaxatio. Vid. Sanch. de cons. matrim.*

CAP. II.

Exprimendi sunt gradus propinquiores in dispensationibus matrimonialibus conjunctis in diversis gradibus.

Pius V.

PIus (divina providentia) Papa V. attendens, per quandam constitutionem dudum per fel. record. Pium Papam IV. sanctitatis suae praedecessorem editam, qua cavetur, quod in dispensationibus matrimonialibus, pro diversis consanguinitatis seu affinitatis ex eodem stipite provenientibus gradibus conjunctis, non remotioris solum, prout olim fieri solebat, sed etiam propinquioris gradus expressa mentio fieri debeat, alioquin dispensationes, ac desuper confectae literae nullius sint roboris vel momenti, prout in dicta constitutione plenius continetur, a dispositione juris communis, & laudabili, ac antiqua Rom. Cur. stylo nimium recedi, ac favorem matrimonii debitum restringi: volensque propterea juri & stylo praedictis, necnon piae mem. Gregor. XI. & Clem. VI. Rom. Pontif. etiam sanctitatis suae praedecessorum vestigiis inhaerendo, Sacramento & libertati matrimonii, quantum cum Deo potest, favere, statuit & ordinavit, quod de caetero in quibuscunque dispensationibus, quas pro matrimoniis contractis, aut contrahendis inter viros & mulieres, invicem diversis prohibitis consanguinitatis seu affinitatis, aut mixtis ex communi, seu ab eodem stipite surgentibus, quicunque illi sint, dummodo primum quoquo modo b non attingant, cum ipsa Sanctitas sua nequaquam dispensare intendat, gradibus conjunctos, ab eadem Sanctitate sua, & pro tempore existente Romano Pontifice, aut sede Apostolica impetrare, vel alias concedi contigerit, ac literis, commissionibusque desuper etiam locorum ordinariis faciendis, gradus remotior attendatur, trahatque secum propinquiorem, ut ob id sufficiat remotiorem tantum gradum exprimere, obtentis tamen postea super propinquiore literis declaratoriis, juxta Gregorii & Clementis praedecessoris hujusmodi constitutiones, quas quoad hoc innovavit, & inviolabiliter observari mandavit, dispensationesque seu dispensandi commissiones, ac desuper confectas literas, & processus habitos per easdem dispensatos, seu his, cum quibus dispensari mandetur, propter propinquioris gradus hujusmodi non expressionem, de surreptionis vel obreptionis vitio, seu intentionis defectu notari non posse, sed in omnibus & per omnia suffragari, perinde ac si in literis seu commissionibus hujusmodi de propinquiore seu utroque gradu, specialis & expressa mentio facta fuisset.

b *Vide Concil. Trident. sess. vigesimo quarta, cap. 3. & 5. Alphonsum Castr. lib. 2. de leg. poen.*

DE INDULGENTIIS.

TITULUS XIV.

CAP. I.

Christi passio est veluti labrum, ex quo omnia bona effluunt, indulgentiarum quoque & gratiarum dona consistunt, quamobrem gratis expediantur, nec pretio mercentur.

Pius IV.

DEcet Romanum Pontificem, quem Dominus noster Jesus Christus Vicarium suum coelestibus thesauris dispensandis in terris constituit, providere, ut sicut ipse thesauros hujusmodi, & gratias coelestes gratis accepit, ad honorem Dei, & illius sanctorum, animarumque Christi fidelium salutem absque lucro dispenset, idem quoque a Romanae Curiae officialibus, quibus literarum Apostolicarum super gratiis, a sede Apostolica pro tempore concessis, expeditio incumbit, observetur. Quapropter inconveniens esse censentes, pro concessionibus indulgentiarum, quae in solis meritis passionis ejusdem Domini nostri Jesu Christi, & ejus gloriosorum Martyrum, & Sanct. consistunt, aliquid temporale exigere: nos praemissis, prout nostro incumbit officio, de remedio opportuno providere volentes, motu proprio, & ex certa nostra scientia, dilectis filiis moderno, & pro tempore existentibus sanctae Romanae Ecclesiae Vicecancell. ejusque in Cancellaria Apostolica Locumtenenti necnon Summistae, scriptoribus, illorumque pro tempore Rescribendario, Computatori, receptori, & defensoribus, necnon Secretariis, literarum Apostolicarum, illarumque tam majoris, quam minoris praesidentiae Abbreviatoribus, ac sollicitatoribus, plumbique & registri magistris, collectoribus, earumdemque literarum Apostolicarum registratoribus, Bullatoribus, fratribus barbatis nuncupatis, & illorum famulis, necnon in registro supplicationum, manu & in praesentia nostra signatorum, magistris & scriptoribus, aliisque Romanae Curiae officialibus & personis, etiam eorum officia ex causa quantumvis onerosa obtinentibus, cujuscunque qualitatis & conditionis existant, ac quocunque nomine appellentur, in virtute sanctae obedientiae, & sub majoris excommunicationis latae sententiae, necnon amissionis ad semestre omnium emolumentorum eorum officiorum, quae ipso jure, quoties contrafecerint, fabricae Basilicae Principis Apostolorum de urbe applicata esse censeantur, & eisdem inobedientiae, etiam privationis eorundem officiorum, ipso facto incurrendis poenis Apostolica auctoritate, tenore praesentium praecipimus & mandamus, quatenus videlicet in registro supplicationum magistri, & scriptores hujusmodi, ultra salarium ibibi signaturae ordinarium exigi solitum, alii vero officiales literas Apostol. tam sub plumbo, quam in forma brevis, super gratiis Indulgentiarum, & peccatorum remissione, etiam plenariam, tam pro vivis, quam defunctis, tam ad tempus, quam perpetuo, ad futuram seu perpetuam rei memoriam, vel alia forma ac cum quavis narrativa, pro quibusvis particularibus personis, seu Ecclesiis, etiam cathedralibus, & collegiatis, monasteriis, prioratibus, capellis, perpetuis cancellariis, oratoriis, hospitalibus, capitulis, collegiis, conventibus, confraternitatibus, societatibus, universitatibus, & quibuscunque aliis piis locis, a nobis & successoribus nostris Romanis Pontificibus, etiam facultatem eligendi confessorem cum votorum commutatione in se continentibus, pro tempore, citra tamen clausulam porrectionis manuum adjutricem, concessis & concedendis conficiend. gratis pro Deo ubique eorum officia, absque aliqua taxae regalium seu jocalium, aut cujusvis alterius generis solutione vel exactione, quantumvis ordinaria, vel extraordinaria, omnibus recusationibus, & contradictione cessantibus, illico nulla alia a nobis aut altero desuper expectato mandato, expediant, & prosequentibus illarum expeditionem, etiam si partes, quorum intererit fuerint concessae, in Rom. Curia non sint praesentes, sed longe ab illa absint, expeditas tradant & consignent. Romae Calend. Jan. 1562.

DE

DE QUÆSTORUM TOLLENDO ABUSU.

TITULUS XV.

CAP. I.

Quæstorum abusus, spiritualis thesauri Ecclesiæ largitionem in avarum lucrum convertens, extinguendus.

Pius V.

ETsi dominici gregis saluti semper intenti, singulis cum humilitate poscentibus, ea benigne concedere, nos & prædecessores nostri studuerunt, per quæ peccatorum male deposita salus ipsis succedat, & hostis humani generis servituti ereptas animas lucrifaciant Altissimo, qui eas nobis sua bonitate commisit: id tamen propensiori studio nos præcavendum esse censemus, ne cujuslibet indulgentiæ, remissionis, vel facultatis obtentu, Christi fideles procliviores ad illicita in posterum committenda reddantur, aut facilitas venia eis peccandi tribuat incentivum, & exinde clavium auctoritas deducatur in contemptum, & Christi fideles quamplurimum scandalizentur. Sane, cum ad auditum nostrum ex diversis mundi partibus quamplurimæ querelæ perlatæ fuerint, quod vigore diversarum indulgentiarum & facultatum, per prædecessores nostros, ac etiam nos, vel auctoritate nostra, tam fabricæ nostræ Basilicæ Principis Apostolorum, & Ecclesiæ S. Joannis Lateranensis de Urbe, ipsiusque Ecclesiæ, nec non S. Joannis, & S. Lazari Hierosolymitani, ac S. Spiritus in Saxia, & S. Joannis Lateranensis, ac S. Jacobi Incurabilium, de eadem Urbe, necnon S. Elmi, & S. Bovis, ac S. Gothardi, & S. Leuguzoni, necnon S. Nicolai, & S. Bernardi Montis Jovis, necnon S. Leonardi, ac S. Marthæ, necnon sanctissimi Crucifixi Syracusan. ac S. Mariæ de Monte Serrato, hospitalibus, ac etiam S. Sebastiani prope & extra muros dictæ urbis, necnon S. Antonii de S. Antonio Vienen. diœcesis, & redemptionis captivorum nuper Neapoli instituto monasteriis, illorumque ac diversis aliis Ecclesiis, monasteriis, hospitalibus, militiis, confraternitatibus, societatibus, & piis locis concessarum, multi quæstores ex eisdem indulgentiis, lucrum temporale tantum quærentes, nominibus fabricæ Ecclesiarum, hospitalium, monasteriorum, militiarum, confraternitatum, societatum, & piorum locorum in diversis civitatibus, & diœcesibus quæstus facere, confratres describere, capellas & oratoria erigere, illisque effectus indulgentias hujusmodi communicare, & in diversis gradibus jure prohibitis dispensare, ac plura etiam concedere, quam eis vigore facultatum prædictarum licitum sit, ipsique lucra sectantes, pecuniasque potius, quam Christi fidelium salutem quærentes, ex eisdem indulgentiis sic abutentes, quæstum ex illis particularem facere conantur, variosque & diversos Quæstores, Commissarios, Procuratores, Receptatores, Thesaurarios, Factores, Nuncios, & alios ministros constituere, qui non solum supradicta, sed etiam plura alia eis nunquam concessa facere & concedere, necnon locorum ordinarios, illorumque in spiritualibus Vicarios generales, & officiales ac ministros, Ecclesiarumque & ordinum Prælatos, Superiores & Personas, quæstus hujusmodi impedientes, censuris Ecclesiasticis innodare, & alias in pluribus graviter excedentes in divinæ majestatis offensam, ac fœdam ac Christi fidelium animarum perniciem, ac ordinariorum perturbationem, & plurimorum fidelium scandalum præsumunt. Nos qui Deo propitio gregis Dominici, meritis licet insufficientibus, curam gerimus, & illum spiritualis thesauri elargitione cupimus ipsi Deo reddere acceptabilem, ex præmissis, & aliis rationabilibus causis animum nostrum moventibus, felicis record. Calixti IV. Clementis VII. Pauli III. Julii similiter III. & diversorum aliorum Romanorum Pontific. prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, motu proprio, non ad alicujus nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de mera nostra voluntate & deliberatione, omnes & singulas indulgentias etiam perpetuas, & peccatorum remissiones fabricæ, & Ecclesiæ hujusmodi, necnon sancti Joannis Hierosolymitani, etiam pro constructione, & ædificatione illius novæ civitatis prædictis, in quibusvis aliis hospitalibus, monasteriis, Ecclesiis, domibus, militiis, ordinibus etiam mendicantium, congregationibus, confraternitatibus, & universitatibus, & piis locis, illorumque ordinibus, capitulis, conventibus, magistris, superioribus, & tam secularibus, quam quorumvis etiam mendicantium ordinum regularibus personis, tam singulariter, quam universaliter, per quoscunque Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac etiam nos, sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis clausulis & decretis, etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac ex quibusvis etiam urgentissimis causis, etiam causa redemptionis captivorum, & alias quomodolibet concessis: propter hos consequendis manus sunt porrigendæ adjutrices, & quæ quæstuandi facultatem quomodolibet continent, illarum omnium tenores, formas, derogationes & decreta, præsentibus pro expressis habentes, auctoritate Apostolica, tenore præsentium perpetuo revocamus, cassamus, irritamus, & annullamus, ac viribus vacuamus. Et insuper perpetuo hac nostra valitura constitutione decernimus, quod extunc de cætero, sub indignationis nostræ pœna, prætextu indulgentiarum & facultatum, per quoscunque Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac nos, & sedem Apostolicam etiam motu simili, ac sedis Apostolicæ Legatos, alias quomodolibet concessarum, & quæ a nobis & sede prædicta in posterum exibunt, literis ac quavis alia scriptura, etiam manu nostra signata, etiam cum clausula, quod sola signatura sufficiat, etiam in favorem fidei, aut cruciatæ sanctæ, vel cujuscunque alterius piæ causæ, etiam privilegiatæ, concedi quomodolibet contigerit, nullus quavis etiam Episcopali, Archiepiscopali, & Patriarchali aut majori dignitate, etiam Cardinalatus honore seu etiam regali, vel temporali excellentia, præfulgeat, audeat vel præsumat quæstus facere, aut nuncios, quæstorum, commissarios, thesaurarios, receptores, pro illis recipiendis, in dictis hospitalibus, Ecclesiis, domibus, monasteriis, militiis, & aliis supra nominatis, vel pro eis aut illorum nominibus alibi constituere, & deputare, nisi ex speciali licentia & ex certa scientia nostra, & Romani Pontificis pro tempore existentis, de qua per literas nostras & ejusdem Romani Pontificis pro tempore existentis, locorum ordinariis, aut eorum spiritualibus vicariis, seu officialibus, derogationem præsentis nostræ constitutionis, illius tenore de verbo ad verbum inserto, expresse continentes. Nos enim exnunc irritum decernimus & inane, quicquid secus his a quoquam, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari. Rom. d. Id. Febr. 1560.

CAP. II.

Indulgentiæ per quæstores ob quæstum, & bona extorquendi virtus, quam impetrandi desiderium, prædicatæ, revocantur & prohibentur.

Idem, ex Concilio Tridentino.

QUum plenum sit periculi noxia populo ingerere, nimium his temporibus afflicta religio testatur, quod malum, cum in cæteris ministris, tum præcipue in Ecclesiarum prælatis animadvertendum est, quod ab his temere profecta longe maxime Ecclesiæ Dei conferant detrimenta. Rem sane indignam audivimus, quod non solum quondam Gometius Tello Giron, temporarius administrator Ecclesiæ Toletanæ, sed etiam quidem Hispaniæ Ecclesiarum præsules, officii paterni præmente, facultates sibi e sacris canonibus concessas excedentes, literas suas in ipsorum civitatibus ac diœcesibus ausi sunt publicare, quibus inter cætera periculosa deprehenditur, quod cuicunque illas accipienti certa soluta pecunia licitum sit, quam soluerit, sibi sumere sacerdotem, qui confessione audita ipsum absolvere valeat, non in iis tantum casibus, in quibus simplex sacerdos[a] absolvere potest, sed etiam in iis, quos soli Episcopis reservata reperiuntur, aliquo prætera casu admisso, veluti simoniæ reatu, qui ad examen sanctæ sedis esset referendus. Non animadvertentes ipsi Præsules, & Administratores, quam periculosum sit, ea pessimis interdum personis committere, quæ ad Episcoporum judicium, arbitriumque ideirco deferuntur, ut qui melius lepram a lepra discernere norint, causis & circumstantiis subtili indagine explorata, salutaria cuique morbo remedia valeant adhibere. Ad hæc ipsi in dispensandis cœlestis gratiæ donis nimium prodigi, iis sic literas prædictas accipientibus, indulgentias & pœnitentiarum injunctarum remissiones nulla cum re temporali conferendas, profusas & indiscrete largiuntur quibus & aliis licentiis prædictis non pauci fluctuantes, & infirmi, venire facilitate inducti, ad peccandum procliviores fiunt, quando tot & tantorum delictorum remissionem certo & vilissimo pretio acquirere posse confident. Indicem præterea casuum & indulgentiarum ædibus sacris appendi jusserunt, quo palam significatur solventibus suprascripta concedi, & tatae alia, absolvendi facultatem ab eis prohibitorum tribui. Itemque indulgeri Missæ sacrificium, & sepulturam, tempore interdicti, assumptionem duorum pluriumve compatrum ad sacrum Baptisma, præter eos, qui synodalibus (ut dicunt) constitutionibus asciscuntur, reparationem Ecclesiarum, erectionem confraternitatum, & alias pias causas prætexendo. Cum igitur inter cætera scandala, etiam simoniæ pravitas redoleat, ac prædicta sacri Tridentini[b] Concilii decretis, & aliis sanctionibus canonicis, nostræ præterea constitutioni, de indulgentiis ad quæstum non emittendis, adversetur, clavium auctoritas vilescat, & pœnitentialis satisfactio enervetur: Nos his malis celeri remedio occurrendum, eademque opere futuris præcavendum fore censentes, de Apostolicæ potestatis plenitudine, supradicta omnia, quæ in ipsa Toletana, & quibuscunque aliis civitatibus, diœcesibus, & locis tam Hispaniæ, quam aliarum quarumcunque provinciarum, & regionum, quotcunque præsertim hucusque emanarunt, perpetuo abolemus, ac nulla & irrita nunciamus, jubentesque literas & indices, necnon scripturas & monumenta quæcunque publica & privata, per ipsos locorum ordinarios & alios Ecclesiarum rectores, ubicunque reperientur, dilacerari, penitusque deleri, & ne talia de cætero a quoquam fiant, publicentur, vel concedantur, districtius prohibemus. Quicunque secus egerint, seu attentaverint, antistites, etiam si Cardinalatus honore præfulgeant, ab ingressu, & perceptione fructuum suarum Ecclesiarum tamdiu suspensi jaceant, donec satisfactione prævia illis per sedem prædictam suspensio relaxetur. Inferiores vero ab Episcopis sententiam excommunicationis incurrant, e qua, nisi

[a] Vide Calder. de pœnit. & remissione, c. nostro. col. 17. Navar. tract. de indulgentiis.

[b] Concil. Trid. præscripta norma legitime elargiendi indulgentias, & tollendi abusus quæstuariorum sess. 5. de reform. cap. 2. & sess. 21. de refor. c. 9.

nisi in mortis articulo constitutos, absolvi, quam a Romano Pontifice, absolutionis beneficium nequeant obtinere, Romæ 4. Non. Jun. 1569.

DE DECIMIS.*

TITULUS XVI.

CAP. UN.

Ecclesiasticis personis decimas, & alia onera imponentes absque licentia Papæ excommunicantur.

Sixtus V. ex Bulla cœnæ Domini.

EXcommunicamus & anathematizamus omnes eos, qui aut collectas, decimas, taleas, præstantias, & alia onera clericis, prælatis, & aliis personis Ecclesiasticis, ac eorum, & Ecclesiarum, monasteriorum, aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum bonis, illorumque fructibus, redditibus, & proventibus hujusmodi, absque Rom. Pont. speciali & expressa licentia imponunt; & diversis etiam exquisitis modis exigunt; aut imposita, etiam a sponte dantibus & concedentibus recipiunt: necnon qui per se, vel alium, seu alios, directe vel indirecte prædicta facere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxilium, consilium, vel favorem, aut votum, seu suffragium, palam vel occulte, præstare non verentur, cujuscumque sint præeminentiæ, dignitatis, ordinis, conditionis, aut status, etiam si Imperiali, aut Regali præfulgeant dignitate, seu Principes, Duces, Comites, Barones, Respublicæ & alii potentatus quicumque, etiam regnis, provinciis, civitatibus, & terris quoquo modo præsidentes, aut quavis etiam Pontificali dignitate insigniti: innovantes decreta super his per sacros canones, tam in Lateran. novissime celebrato, quam aliis Conciliis generalibus edita, etiam cum censuris & pœnis in eis contentis.

DE RELIGIOSIS DOMIBUS, ET MONTIBUS PIETATIS.

TITULUS XVII.

CAP. I.

Piorum locorum & monasteriorum exemptio ab onere hospitandi milites.

Pius IV.

CUm, sicut non sine gravi dolore nobis innotuit, omnia & singula, seu quamplurima hujus almæ urbis, ac etiam nostri Ecclesiastici conventus & monasteria, & alia Ecclesiastica, & pia loca, tam secularia, quam regularia, & a personis religiosis quomodolibet inhabitata, eo tempore, quo equites & milites ejusdem almæ urbis ac status Ecclesiastici præfati, pro defensione ipsius urbis & status adversus infestissimum Turcarum tyrannum, vel ob alias, quæ pro tempore sese offerunt, causas expediri, & ad diversa ejusdem status loca transmitti contingit, ab eisdem equitibus & militibus perturbentur & molestentur, ipsique conventus, monasteria, & alia Ecclesiast. & pia loca, in eorundem equitum seu militum distributione, nonnullos eorundem equitum & militum, intra eorum domus & monasteria hospitio excipere & recipere cogantur, in maximum eorum detrimentum, divini cultus perturbationem, gravissimum religionis dedecus, Dei optimi offensam, & non solum præter omnem nostram intentionem, verum etiam intolerabilem animi nostri amaritudinem. Quapropter nos in præmissis, quantum cum Deo possumus, de optimo remedio salubri manu providere, ac monasteriorum, & aliorum Ecclesiasticorum & piorum locorum hujusmodi personarum Deo altissimo die noctuque famulantium quieti, integritati, & decori consulere volentes, motu simili, & ex certa nostra scientia, ac de Apost. potestatis plenitudine, universis & singulis, tam dictæ almæ urbis, quam totius status præfati Gubernatoribus, Potestatibus, Ducibus, & Capitaneis, communitatibusque & universitatibus, & aliis, ad quos spectat & pertinet, ac spectabit & pertinebit quomodolibet in futurum, ac deinceps perpetuis futuris temporibus in eorundem militum, & equorum distributione, tam in transeundo, quam inibi commorando, communitatib. & universitatibus, videlicet ne dictos equites ac milites in eisdem monasteriis, cœnobiis, domibus, & aliis Ecclesiasticis & piis locis, sub ducentorum millium ducatorum auri Cameræ Apostol. ipso facto applicand. & aliis arbitrio nostri pœnis, quovis quæsito colore, causa, ingenio, sive præteritu distribuere sive assignare, vel ad illos recipiendum, & hospitio excipiendum cogere; ipsis vero Capitaneis & Ducibus, ac eosdem sunt equites & milites sub indignationis nostræ, ac privationis officiorum suorum, aliisque etiam arbitrii nostri pœnis, in dictis monasteriis, cœnobiis, domibus, & aliis Ecclesiasticis & piis locis, etsi communitates & universitates ipsæ eadem loca eisdem assignent, distribuant. Gubernatoribus vero, & ipsarum civitatum & locorum Prætoribus, ac aliis officialibus quibuscunque, quo minus præmissa ab ipsis communitatibus & universitatibus, ac Capitaneis, & Ducibus fiant, sub ejusdem indignationis nostræ, ac etiam privationis officiorum suorum prælatorum respectiva pœnis, auctoritate Apostolica, fieant vel permittant, inhibemus, præcipimus, committimus & mandamus. Et insuper tam illis, quam equitibus, & militibus præfatis, ne monasteria, cœnobia, & loca pia hujusmodi in personis, rebus, & bonis, aut alias desuper quomodolibet molestare, perturbare, impedire & inquietare, seu molestari, perturbari, vel alias inquietari facere audeant, seu præsumant, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub jam dictis pœnis eadem auctoritate inhibemus, præcipimus, committimus, & mandamus, ipsa monasteria, cœnobia, domos, & alia Ecclesiastica & pia loca, ac nunc ab eisdem militibus & equitibus, ac onere illos hospitio suscipiendi, motu & auctoritate similibus eximendo, & totaliter liberando, ac libera & immunia faciendo.

CAP. II.

Ordinis mendicantium cœnobia, monasteria, & prædia a collectis, subsidiis & hospitio militum eximuntur.

Idem.

DUm ad uberes, quos fructus mendicantium ordines in agro Dominico quotidie faciunt, tractus attente respicimus, & attenta considerationis indagine perscrutamur ipsorum religionis sinceritatem, & voluntariæ paupertatis habitum, in quibus sub humilitatis spiritu devotum Altissimo præstant famulatum, dignum, quin potius debitum reputamus, ut illis ea libenter concedamus, per quæ semotis quibuslibet gravaminibus piius priores ejusdem Altissimi inhæreant servitiis. Hinc est, quod nos volentes eosdem mendicantium ordines, & dilectos filios, eorum fratres, & Monachos, cæterasque personas, ac etiam moniales qualibet ejusdem ordinis, sub illorum cura degentes specialibus favoribus & gratiis prosequi, motu proprio, non ad alicujus nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, quod ex nunc deinceps perpetuis futuris temporibus, omnes & singuli mendicantium ordinum hujusmodi fratres, Monachi, & dilectæ filiæ in Christo moniales seu sorores, ac aliæ utriusque sexus personæ regulares, ubilibet per totum Christianum orbem diffusi & constituti, illorumque monasteria, cœnobia, domus, conventus, Ecclesiæ, capellæ, oratoria & alia loca, etiam unita, ac membra, & dependentia, necnon terræ cultæ & incultæ, possessiones, prædia, agri, & alia omnia & singula mobilia & immobilia, ac se moventia, & ubilibet, ac in quibuscunque rebus consistentia bona, necnon eorum in dictis bonis laboratores, coloni, arrendatarii, locatarii & affictuarii, negotiorumque suorum gestores universi, quomodolibet nuncupati, nunc & pro tempore existentes in perpetuum, ab omnibus & singulis exactionibus tam urbanis, quam rusticis, necnon datiis, gabellis, pedagiis, vectigalibus, collectis, impositionibus, & oneribus, ordinariis, & extraordinariis, ac tam realibus, quam personalibus, meris & mixtis, etiam subsidio triennali, & augmento, ac focularibus, equorum tassis, militumque hospitiis, ac aliis quibuscunque nominibus nuncupatis, quavis auctoritate quomodolibet impositis, & imponendis, & quæ lascis, ac aliis quibusvis quomodolibet imponi consueverunt, & in futurum imponantur, ac ratione quarumcunque mercium & rerum cujuscunque generis, vel qualitatis existentium, tam per mare & aquam dulcem, quam per terram undecunque & quomodocunque pro tempore delatarum, necnon animalium quorumcunque mortuorum & vivorum, & quæ alias quomodolibet & ex quacunque causa super quibuscunque rebus, tam in alma urbe nostra, quam extra eam ubilibet locorum exiguntur, & in futurum exigentur, necnon a contributionibus, & solutionibus in illis tarandis, ac tam pro adetu, & exitu, quam quocunque alio usu seu tantum, ac tam emendo quam vendendo, & alias quomodolibet negotiando, necnon etiam a solutione quadrantis pro singulis libris carnium de animalibus, quæ unus & pro tempore ex armentis occidi contigerit, necnon etiam, quæ in suis ædibus, prædiis, & possessionibus privatim detinent & nutriunt, ac a contributione sumptuum & expensarum, quæ aliquando pro pontibus, & viis, aquæductibus, muris, montibus, aliisve machinis struendis, & reparandis seu reficiendis, ac civitatum, terrarum, & locorum quorumcunque fortificationibus, necnon etiam aliis ab omnibus per omnia, ac tam in dicta urbe, quam extra eam ubilibet penitus, & omnino liberi, immunes & exempti, ac liberæ & exemptæ, liberaque immunia & exempta sint & esse censeantur, ac pro talibus teneantur & reputentur. Quodque terræ, agri, possessiones & loca arativa, ac præsertur, in illis, quæ aliquando pro pascuis animalium ad certum tempus reservantur, nullatenus unquam comprehendantur, nec comprehendi censeantur, ac etiam monasteria, cœnobia, aliaque omnia regularia loca prædicta, pro quorumcunque militum, tam equitum quam peditum hospitiis, quemadmodum magno cum nostro dolore hucusque in plerisque

risque locis factum comperimus, nequaquam assignentur, nec assignari debeant. Rom. 29. Jul. 1566.

CAP. III.

Montes pietatis Christiana charitate erecti, & auctoritate Apostolica probati & confirmati, & ab usurario fœnore alieni, liciti sunt.

Leo X. *in Concilio Lateranensi.*

INter multiplices nostræ sollicitudinis curas, illam inprimis suscipere pro nostro pastorali officio debemus, ut quæ salubria & laudabilia, ac catholicæ fidei consona, & bonis moribus conformia nostro tempore non solum commolentur, verum etiam ad posteros propagentur, & quæ materiam scandali præbere possent, penitus succidantur, & radicitus extirpentur, nec pullulare usquam sinantur in agro Dominico, & vinea Domini Sabbaoth, ea duntaxat conseri permittendo, quibus fidelium mentes pasci spiritualiter possint, eradicatis zizaniis, & oleastri sterilitate succisa. Sane cum olim inter nonnullos dilectos filios sacræ Theologiæ Magistros, ac Juris utriusque Doctores, controversiam quandam, non sine populorum scandalo, & murmurationes exortam, & nuper his diebus innovatam esse comperimus, circa pauperum relevationem in mutuis eis publica auctoritate faciendis, qui Montes pietatis vulgo appellantur, quique in multis Italiæ civitatibus, ad subveniendum per hujusmodi mutuum pauperum inopiæ, ne usurarum voragine deglutiantur, a civitatum magistratibus, & aliis Christi fidelibus sunt instituti, atque a sanctis viris divini verbi præconibus & laudati & persuasi, ac a nonnullis, etiam summis Pontificibus, prædecessoribus nostris, probati & confirmati, sintne prælati Montes a Christiano dogmate dissonantes, vel non, utraque parte diversimode sentiente, atque nonnullis etiam Magistris, & Doctoribus dicentibus, eos Montes non esse licitos, in quibus aliquid ultra sortem pro libra, decurso certo tempore, per ministros hujus Montis, ab ipsis pauperibus, quibus mutuum datur, exigitur, & propterea ab usurarum crimine, injustitiæ, seu ab aliqua certa specie mali, mundos non evadere; cum Dominus noster, Luca Evangelista attestante, aperte nos præcepto obstrinxerit, ne ex dato mutuo quicquam ultra sortem sperare debeamus. Ea enim propria est usurarum interpretatio, quando videlicet ex usu rei, quæ non germinat, nullo labore, nullo sumptu, nullove periculo lucrum fœnusque conquiri studetur. Addebant etiam iidem Magistri & Doctores in iis montibus, neque commutative, neque distributive justitiæ fieri satis, cum tamen contractus hujusmodi, si justi terminos excedere non debeant, si debeant approbari. Idque probare nitebantur, quia impensa pro hujusmodi Montium conservatione, a pluribus, (ut ajunt) debita, a solis pauperibus, quibus mutuum datur, extorquentur: pleraque interdum ultra necessarias, & moderatas impensas, non absque specie mali ac incentivo delinquendi, quibusdam aliis personis (ut inferre videntur) exhibentur. Aliis vero pluribus Magistris, & Doctoribus contra asserentibus, & in multis Italiæ Gymnasiis verbo, & scripto conclamantibus, pro tanto bono, tanquam Reipublicæ pernecessario, modo ratione mutui nihil petatur, neque speretur, pro indemnitate tamen eorundem montium, impensarum videlicet ministrorum eorundem, ac rerum omnium ad illorum necessariam conservationem pertinentium, absque montium hujusmodi lucro idque moderatum & necessarium ab iis ex hujusmodi mutuo commodum suscipiunt, licite ultra sortem exigi, & capi posse, omnino licere; cum regula juris habeat: Quod qui commodum sentit, onus quoque sentire debeat, præsertim si Apostolica accedat auctoritas. Quam quidem sententiam a fel. recor. Paulo II. Sixto IV. Innocentio VIII. Alexandro VI. & Julio II. Rom. Pont. prædecessoribus nostris probatam, a sanctis quoque ac Deo devotis, & in magna, ob sanctitatis opinionem, existimatione habitis, Evangelicæ veritatis prædicatoribus prædicatam esse ostendunt. Nos super hoc (prout nobis est ex alto concessum) opportune providere volentes, alterius quidem partis justitiæ zelum, ne vorago aperiretur usurarum, alterius pietatis, & veritatis amorem, ut pauperibus subveniretur, utriusque vero partis studium commendantes, cum hæc ad pacem & tranquillitatem totius Reipub. Christianæ spectare videantur, sacro approbante Concilio declaramus, & diffinimus, montes pietatis antedictos per respubl. institutos, & auctoritate sedis Apost. hactenus probatos, & confirmatos, in quibus pro eorum impensis & indemnitate aliquid moderatum, ad solas ministrorum impensas, & aliarum rerum ad illorum conservationem (ut præfertur) pertinentium, pro indemnitate duntaxat, ultra sortem, absque lucro eorundem montium, recipitur, neque speciem mali præferre, nec peccandi incentivum præstare, neque ullo pacto improbari, quinimo meritorium esse, ac laudari, & probari debere, tale mutuum minime usurarium putari, licereque illorum pietatem, & misericordiam populis prædicare, etiam cum indulgentiis a sancta sede Apostol. eam ob causam concessis. Ac deinceps alios etiam similes montes, Apostol. sedis approbatione erigi posse. Multo tamen perfectius, multoque sanctius fore, si omnino tales montes gratuiti constituerentur, hoc est, si illos erigentes aliquos census assignarent, quibus si non omni, saltem vel media ex parte, hujusmodi montium ministrorum solvantur impensæ, ut ad leviorem æris solvendi portionem, medio hoc, pauperes gravari contingat, ad quos cum hujusmodi census assignatione, pro impensarum supportatione erigendos, Christifideles majoribus indulgentiis invitandos esse decernimus. Omnes autem religiosos & Ecclesiasticos ac sæculares personas, qui contra præsentis declarationis & sanctionis formam de cætero prædicare, seu disputare, verbo aut scriptis, ausi fuerint, excommunicationis latæ sententiæ pœnam, privilegio quocunque non obstante, incurrere volumus. Romæ in Concil. Lateran. 4. Non. Maji, 1515.

CAP. IV.

Licentia hactenus concessa mulieribus ingrediendi monasteria ac domus Carthusiensium, & aliorum quorumcunque regularium ordinum, etiam mendicantium, revocatur.

Pius V. *ex Concilio Tridentino.*

REgularium personarum, quæ relicto seculo, Dei se obsequiis dedicarunt, pro commisso nobis officio quieti consulere cupientes, ad ea removenda, quæ religiosum earum propositum impedire possunt, curam nostram libenter impendimus, ut nullis, quæ eos a divino cultu avocent, præpediti, secundum ordinem suorum regularia instituta, & decretum sacri Tridentini Concilii, tranquillis mentibus gratum Altissimo impendere possint famulatum. Quia igitur & Carthusiensium ordinis, & aliorum regularem vitam professorum quies non parum solet, sicut accepimus, perturbari, propterea quod mulieres, modestiæ matronalis oblitæ, dum ad monasteria eorum, contra ipsorum instituta, prætextu confessionalium, aut aliarum literarum Apostolicarum, ingredi audeant, ipsis etiam Abbatibus, Præpositis, Prioribus, & aliis Præsidentibus aliquando recusantibus & renitentibus, non sine magna eorum molestia, nec sine gravi laicorum etiam offensione ac scandalo, si quando admitti nimis facile videantur: huic rei providere volentes, motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, omnes & singulas facultates ac licentias ingrediendi monasteria ac domos Carthusiensium, & aliorum quorumcunque regularium ordinum, etiam mendicantium, mulieribus cujuscunque status, gradus, ordinis, conditionis, & quacunque dignitate, ac præeminentia præditis, etiam Comitissis, Marchionissis, Ducissis, sub quibuscunque etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque fortioribus & efficacioribus & insolitis clausulis, necnon irritantibus decretis ab Apostolica sede quomodolibet concessas, quarum tenores perinde ac si de verbo ad verbum præsentibus insererentur, haberi volumus pro expressis, tenore præsentium revocamus, & cassas, irritas, & inanes esse decernimus, districte prohibentes, mulieribus quidem prædictas facultates & licentias prætendentibus, sub excommunicationis latæ sententiæ pœna, postquam harum literarum notitiam habuerint, a qua non possint, nisi a nobis, aut a Romano Pontifice, qui pro tempore fuerit, absolvi, præterquam in mortis articulo, nec dictas domos & monasteria ingredi audeant. Ipsis vero monasteriorum & conventuum Abbatibus, Præpositis, Prioribus, & aliis Præsidentibus, quocunque nomine vocentur, & eorum Monachis, canonicis, & fratribus, sive mendicantibus sive non mendicantibus sub privationis officiorum, quæ in præsentia obtinent, & inhabilitatis in posterum ad illa & alia omnia, & suspensionis a divinis ipso facto sine alia declaratione incurrendis pœnis, ne eas introducere, admittereve præsumant.

Pius V.

Ingredi intra septa monasteria nemini liceat, cujuscunque status, conditionis aut ætatis fuerit, sine licentia Episcopi aut superioris in scriptis obtenta, quæ nec ne concedatur, nisi urgentibus necessitatibus.

Gregorius XIII. *ex Concilio Tridentino.*

UBi gratiæ & indulta ab hac sede concessa, successu temporis incommodum afferre noscuntur, expedit illa salubri præsidentis consilio submoveri. Proinde Sanctimonialium quieti & tranquillitati consulere, ac omnia, quæ illas a spiritualium rerum cogitatione & exercitio avocant, impedimenta tollere, periculaque & scandala ab eis removere cupientes, auctoritate præsentium revocamus & abolemus omnes & quascunque licentias ac facultates ingrediendi monasteria, domos, & loca monialium, ac etiam virorum quorumvis ordinum, quibusvis etiam Comitissis, Marchionissis, Ducissis, & aliis cujuscunque status & conditionis mulieribus, ac etiam omnes & quascunque licentias ingrediendi monasteria, domos, & loca ipsarum Sanctimonialium, quibuscunque viris, etiam ejusdem status & dignitatis, tam a prædecessoribus nostris, quam etiam a nobis, & sedis Apostolicæ Legatis, aut aliis ex quibusvis quantumcunque urgentibus causis, sub quibuscunque tenoribus, & etiam derogatoriis, revocatorum restitutoriis, aliisque efficacioribus clausulis, irritantibusque, & aliis decretis, etiam motu proprio & ex certa scientia, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, atque ad Imperatoris, Regum, Reginarum, aliorumque

Prin-

Principum contemplationem, vel supplicationem concessas, confirmetis, ac etiam iteratis vicibus renovetis, cassamusque, & annullamus literas desuper confectas & processus habitos per easdem. Inhibentes eisdem, qui illas obtinuerunt, sub excommunicationis pœna ipso facto incurrenda, super qua a nemine, nisi a Romano Pontifice (præterquam in mortis articulo) absolutionis beneficium possit impertiri, ne ipsarum licentiarum prætextu monasteria hujusmodi quovis modo ingredi audeant, Abbatissis vero, necnon Abbatibus, conventibus, ac aliis monasteriorum utriusque sexus superioribus, & personis, quocunque nomine vocentur, districte præcipimus, sub eadem excommunicationis pœna, necnon privationis dignitatum, beneficiorum & officiorum suorum, ac inhabilitatis ad illa & alia in posterum obtinenda, ne in monasteria, domos, & loca sua quemquam prætextu hujusmodi licentiarum & facultatum ingredi faciant vel permittant. Quin etiam sub eisdem pœnis ipso facto incurrendis prohibemus atque interdicimus omnibus & quibuscunque personis Ecclesiasticis & secularibus, ac etiam ordinum quorumcunque etiam mendicantium regularibus, ne prætextu licentiarum ab Episcopis vel superioribus, quibus illas concedendi in casibus necessariis tantum ex decreto Concilii Tridentini tributum, ne monasteria ipsa monialium pro libito, sed necessitatibus urgentibus duntaxat ingredi, neve moniales sub eisdem pœnis illos aliter admittere præsumant. Romæ Idib. Junii, 1575.

DE REGULARIBUS, ET RELIGIOSIS EXTRA CLAUSTRA VAGANTIBUS.

TITULUS XVIII.

CAP. I.

Pœna eorum, qui in ætate legitima religionis votum emittentes a professæ vitæ instituto desciscunt & ad alios ordines vagantur.

Paulus IV.

POstquam divina bonitas nos (licet immeritos) ad summi Apostolatus fastigium assumere dignata est, nunquam cessavimus abusus, qui in Ecclesia Dei, seu nimia sedis Apostolicæ indulgentia, seu hominum malitia irrepsisse cognovimus, pro viribus tollere, & Ecclesiam ipsam in pristinum candorem restituere, diversas ad hoc saluberrimas constitutiones edendo, & inviolabiliter observari mandando. Verum cum non omnia uno & eodem tempore excogitari, nedum perfici potuerint, quinimo circa ea fit nobis singulis ferme diebus aliquid extendum, abusui apostasiæ, quæ per regulares personas sub diversis falsis prætextibus quotidie incurritur, ulterius procedendum non esse a censuimus. Nam licet diversi Rom. Pont. prædecessores nostri per eorum constitutiones complura contra apostasiam hujusmodi ediderint statuta, & ordinationes, nondum tamen est plenum contra eam adinventum remedium. Quinimo diversi diversorum etiam mendicantium ordinum religiosi propriæ salutis immemores, Deique timore postposito, sub prætextu alii videlicet, quod religioni, & ordini in genere ob suas confictas causas astricti non sint, & superinde sententiam declaratoriam obtinuerint: alii quod beneficium Ecclesiasticum curatum assecuti sint: alii quod extra regularia sui ordinis loca standi, & alicui beneficio Ecclesiastico deserviendi a suis superioribus licentiam habeant, & alii diversis aliis confictis coloribus. Alii vero nullo suffulti prætextu, sed temeritate propria contra proprium juramentum per eos in eorum professione præstitum & regulare sui ordinis institutum extra claustra suorum regularium locorum degunt, & in seculo aliqui habitu sui ordinis retento, aliqui illo abjecto in habitu Presbyterorum secularium, & complures in habitu laicali temere vagantur. Et postquam Deo fidem fallere non sunt veriti, cætera omnia quantumvis gravissima, & detestanda, facere, & licere reputantes. Alii parochianos eorum curæ commissos falsam doctrinam docere, & pravis opinionibus ac hæresibus replete, alii uxores ducere, alii sive paupertate eos cogente, sive diabolico instinctu secularibus, & mechanicis negotiis se dedere. Alii seditionibus popularibus, conjurationibus contra Principes, & alias, ac quibusvis aliis sævis actibus se implicare, & cætera omnia nequissime facere præsumunt in gravissimam divinæ majestatis offensam, & religionis opprobrium, ac animarum suarum perniciem, & aliorum Christifidelium scandalum.

a *Adde ea quæ in c. 27. Conc. Agath. & Trid. sess. 14. c. 11. de refor. & sess. 25. c. 19. de regular.*

Quamobrem considerantes Apostatas hujusmodi infinitis erroribus in eadem Dei Ecclesia causam præstare, & propterea volentes contra apostasiam ipsam plenius providere, & eam, quantum nobis ab alto conceditur, de medio tollere, motu proprio, & ex certa scientia nostra, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine omnes, & singulos, qui post professionem per eos in ætate legitima constitutos, aliquo approbato, etiam militari ordine pure & libere emissam, vel si ante ætatem legitimam professi fuerint, post illam per eos in ipsa ætate legitime constitutos, pure, & libere, ratam, & gratam habitam temeritate propria, aut quovis prætextu, vel causa, etiamsi se religioni, & ordini non astrictos esse sine causæ cognitione, & his, quæ a jure requiruntur, servari omissis, vel non legitime probatis declarati obtinuerint, aut beneficium Ecclesiasticum, etiam curatum non legitima præcedente dispensatione possideant, vel alicui beneficio Ecclesiastico etiam extra alterius ordinis deserviant, extra claustra suorum regularium locorum degunt, aut in posterum degent, omnino, & singulis beneficiis Ecclesiasticis cum cura, & sine cura, secularibus, aut sui, vel cujusvis ordinis regularibus per eos quomodolibet obtentis, & de cætero obtinendis cujuscunque qualitatis fuerint, ac fructibus, redditibus, & proventibus Ecclesiasticis, eis quomodolibet reservatis, seu assignatis, necnon Baccalaureatus, Licentiaturæ, Doctoratus, & Magisterii, ac quibusvis aliis in jure Canonico, vel civili, Theologia, seu Medicina, vel artibus, aut quavis alia facultate, gradibus per eos, etiam antequam religionem ingrederentur, obtentis, seu assecutis, necnon quocunque ministerio Ecclesiastico Apostolica auctoritate tenore præsentium penitus, & omnino privamus, ac ad illa, & alia quæcunque, & qualiacunque in posterum obtinenda, seu fructus, redditus, & proventus Ecclesiasticos percipiendos, ut gradus assequendos perpetuo inhabiles omnes, & ab executione quorumcunque Ecclesiasticorum, etiam sacrorum & præsertim Presbyteratus ordinum, necnon omni ministerio Ecclesiastico prædicto perpetuo suspendimus, privatosque, & inhabiles, ac suspensos esse, necnon beneficia ipsa de jure & de facto, etiam ad hoc ut eorum ordinarii collatores ea aliis libere conferre possint, & alia ex intra tempus a Lateranensi Concilio statutum contulerint, collatio beneficiorum eorundem ad immediatum illorum superiorem, & deinum ad nos, ac pro tempore existentem Rom. Pont. devolvatur, Patroni quoque eorundem beneficiorum personas idoneas intra tempus a jure statutum ad ipsa beneficia præsentare possint, & nisi præsentaverint, eorum institutio collatio ad ordinarium spectet, & pertineat, vacare, ac reservationes fructuum, redituum, & proventuum hujusmodi expirare decernimus, ita ut de cætero ipsi apostatæ, quamdiu steterint, aliqua beneficia Ecclesiastica obtinere, aut aliquod officium Ecclesiasticum exercere, aut fructus, redditus, & proventus Ecclesiasticos, seu super illis pensiones annuas percipere, vel exigere, seu curam animarum, vel aliquod ministerium Ecclesiasticum exercere, aut Sacramenta Ecclesiastica ministrare, seu Missam celebrare, aut prætextu ordinum, in quibus constituti erant, aliquid facere, vel exequi nequeant, & provisiones, seu commendæ, ac reservationes fructuum, redituum, & proventuum Ecclesiasticorum, necnon assignationes pensionum eorumdem eis, etiam dicta auctoritate, etiam cum præsentium toto eorum tenore inserta plenaria derogatione pro tempore factæ nullæ sint, & irritæ, ac viribus omnino careant, nec aliquod eis jus, aut titulum beneficia possidendi, aut fructus, reditus, & proventus, seu pensiones hujusmodi exigendi, vel percipiendi tribuant. Ipsique sic privati, inhabiles, & suspensi fructus suos non faciant, sed ad illorum restitutionem teneantur. Et nihilominus si curam animarum exercere, vel Ecclesiastica Sacramenta ministrare, seu Missam celebrare, aut prætextu ordinum suorum prædictorum aliquid facere, aut aliquod ministerium Ecclesiasticum exequi præsumpserint, tanquam suspensi ab executione ordinum suorum, & in illis contra suspensionem ipsam, & in contemptum clavium ministrantes condignis pœnis omnino puniantur.

Et ut omnis vagandi occasio apostatis hujusmodi tollatur, volumus, & sancimus, quod quævis tam Ecclesiasticæ, quam seculares personæ, cujuscunque status, gradus, ordinis, conditionis, & præeminentiæ existant, etiamsi Archiepiscopali, Patriarchali, aut alia majori Ecclesiastica dignitate, etiam Cardinalatus honore, vel mundana, etiam Marchionali, Ducali, aut alia majori auctoritate, seu excellentia præfulgeant, aliquem apostatarum eorundem receptare, seu nutrire, vel illis, quominus ad eorum monasterium, seu domum, vel alium locum regularem redeant, favorem, aut auxilium, seu consilium præstare non præsumant, & si eos receptaverint, vel illis, ut præfertur, faverint, aut auxiliati, seu consilium præstiterint, & per ordinarium loci, in quo quisque stabat, commoniti, a præmissis non destiterint, sententiam excommunicationis eo ipso incurrant. Et si patroni alicujus beneficii Ecclesiastici, sive sint laici, sive clerici, aliquem ex eisdem apostatis ad beneficium de jure patronatus eorum, tunc vacans præsentaverint, præsentationes hujusmodi sint eo ipso nullæ, irritæ, & inanes, ac viribus careant, & ipsi patroni jure præsentandi alias ad eadem beneficia pro ea vice tantum privati existant. Quilibet superiores ordinum, quos ipsi professi fuerint, & ordinarii locorum, in quibus ipsi apostatæ pro tempore degent, tam conjunctim, quam divisim, eosdem apostatas, ut ad eorum monasteria redeant, requirere, & si ad dicta monasteria redire recusaverint, distulerint, vel renuerint, ac secundum ordinum disciplinam, monitione præmissa, per censuras Ecclesiasticas, & pœnas, etiam corporis afflictivas, ad redeundum cogere & compellere possint, invocato etiam ad hoc si opus fuerit, auxilio brachii secularis. Quod si regularis ordo hoc non patiatur, auctoritate nostra providere valeant, ut tribuatur apud eadem monasteria in locis competentibus, si absque gravi scandalo fieri poterit, alioquin in aliis religiosis domibus ejusdem ordinis, ad agendam inibi pœnitentiam, vitæ necessaria ministrentur. Si vero apostatæ hujusmodi se in his inobedientes præstiterint, sint etiam auctoritate nostra, majoris excommunicationis sententia eo ipso innodati, & superiores sui eos excommunicatos esse declarent & nuncient, ac ut tales ab omnibus suis subditis nunciari & publicari faciant. Teneanturque ipsi apostatæ, cujuscunque ordinis, congregationis, & habitus fuerint, Birretum nigrum, duo-

bus

bus lineis albis in tela contextis, & digito humano latis, ab una extremitate ad aliam extremitatem circumductis distinctum, & per totam ejus circumferentiam simili linea albae suffulcitos, ita ut omnes lineae praelatis oculis intuentium manifeste appareant, continuo gestare. Et si hoc birreto hujusmodi deprehensi fuerint, possint pro hujusmodi inobedientia, non solum per suos superiores, verum etiam per quoscunque, tam Ecclesiasticos, quam saeculares Judices & magistratus, condignis poenis puniri, & ad delationem ipsius birreti, ut praefertur, distincti & suffulti, omnino compelli. Decernentes, quod de caetero, qui aliquem ordinem approbatum, ut praefertur, tacite vel expresse professus fuerit, & se illi ordini non astrictum esse contenderit, vel alias quovis modo, sive retento, sive dimisso habitu, extra regularia loca ipsius ordinis de jure aliquo casu stare posse putaverit, vel quavis ratione aut praetextu super hoc postulaverit, seu supplicaverit, literas, quas a nobis seu officio poenitentiariae nostrae obtinebit, Cardinali, protectori, seu viceprotectori ipsius ordinis in curia residenti, & procuratori generali ordinis dirigi, & praesentari facere, ac coram eo in hujusmodi negotio, cum plena causae cognitione procedere teneatur, alias omnia & singula, per ipsum professum in praemissis gesta, nullius sint roboris vel momenti, literaeque alio directae nullam jurisdictionem tribuant. Quodque omnes & singulae translationes de caetero ipsis ad aliam ordinem, etiam per nos, aut praedecessores nostros, vel per officium poenitentiariae hujusmodi hactenus factae, & quae deinceps fieri contigerit, nisi ad arctiorem, vel parem ordinem factae fuerint, & ipsi sic translati in monasteriis, in quibus regularis observantia viget, actu maneant, nullae sint, & irritae, ipsique sic translati ad pristinum ordinem, etiam si in ordinem, ad quem translati fuerint, professionem in eo emitti solitam emiserint, redire teneantur. Et si post unam & secundam monitionem, sibi a Praelatis seu superioribus ordinum, a quibus translati sunt, factam, redire distulerint aut neglexerint, liceat ipsis Praelatis, seu superioribus procedere contra eos, modo & modis contra apostatas statutis. Et nihilominus praefatos sic translatos, & ut praefertur, non redeuntes, administratione cujuscunque Ecclesiastici beneficii seu officii, & praelaturae perpetuo privamus.

CAP. II.

Apostatarum causae, & religiosorum extra claustra vagantium lites, ad Apostolicam decisionem evocantur.

Pius IV.

Singulas lites & causas, hactenus coram quibusvis ordinariis vel delegatis Judicibus, etiam in Rom. Cur. introductas, & in quacunque instantia contra dictos apostatas vel translatos, vel alias inter quasvis personas praemissorum occasione pendentes, etiam si instructae sint, ad nos advocamus, ac causas, tam ad nos advocatas in statu & terminis, quibus reperiuntur, reassumendas, necnon quam & quas quaecunque personae Ecclesiasticae & regulares, ac etiam saeculares, necnon conventus, collegia, & universitates dictae occasione suo in praemissis communiter vel divisim interesse putantes, contra dictos apostatas, vel translatos, aut alias quascunque activa vel passiva, civiliter vel criminaliter, ac realiter & personaliter vel mixtim, habent & movent, aut habere vel movere volent & intendent, cum omnibus & singulis incidentibus, dependent. emergent. annexis & connexis, totoque negotio principali, quoad professos, videlicet in alma urbe & ejus districtu existentes praefatos, dilecto filio nostro Jacobo tituli S. Mariae in Cosmedin. Presbytero Cardinali Sabello nuncupato, nostro in dicta urbe & districtu Vicario generali, seu ejus locum tenenti, extra Curiam vero ordinario loci, ac superiori monasterii, in quibus prima & originalis Professio per quemlibet ex apostatis & translatis praedictis emissa asseritur, necnon obtinenti primam dignitatem in Ecclesia cathedrali, seu Metropolitana, vel alii superiori loci hujusmodi, seu antiquiori canonico pro tempore residenti, per eos conjunctim, visis imprimis & diligenter inspectis & examinatis dispensationibus, facultatibus, licentiis, & indultis per eosdem apostatas & translatos quomodolibet obtentis, ac processibus desuper habitis, & causis eorum allegatis mature discussis, ac prout justum & aequum fuerit, verificatis & probatis, summarie simpliciter & de plano, ac sine strepitu & figura judicii, ac sola veritate inspecta, appellatione postposita, audiend. cognoscend. & mature juris & sacrorum constitutionum dispositionem fine debito terminand. committimus & mandamus.

CAP. III.

Regulares non possunt audire confessiones saecularium, nisi approbatione & indulto ordinariorum.

Pius V.

Romani Pontificis providentia circumspecta, nonnunquam gesta per eum rationabilibus & honestis suadentibus causis moderatur & commutat in melius, prout in Domino conspicit salubriter expedire. Nuper siquidem quasdam declarationes & moderationes, circa nonnulla Concilii Tridentini decreta, regulares personas ordinum mendicantium, eorumque instituta concernentia, edidimus & promulgavimus. Et quia, uti accepimus, illarum vigore saecularibus regulares praedictorum ordinum quandoque minus idonei & inhabiles confessionibus saecularium audiendis ab eorum superioribus propositi, absque alia Episcoporum, sed sola Magistri ordinis generalis, aut provincialium ministrorum approbatione admittuntur. Nos super his, pro debito pastoralis officii, providere volentes, tenore praesentium hac nostra constitutione perpetuo sancimus, decernimus & declaramus, decretum Concilii Tridentini[a] de approbatione regularium, audiendis confessionibus saecularium praepositorum, ab Episcopis facienda observari debere, etiam in omnibus regularibus, quorumvis ordinum, etiam mendicantium, etiam sub regulari disciplina viventibus, etiam si sint lectores, aut in Theologia, etiam de superiorum suorum licentia graduati, vel promoti, vel a suis Magistris generalibus vel provincialibus, ministris, saecularium confessionibus audiendis expositi. Volumus tamen eos, qui semel ab Episcopis in civitate & dioecesibus suis praevio examine approbati fuerint, ab eodem Episcopo iterum non examinari. Ab Episcopo autem successore, pro majori conscientiae suae quiete, examinari de novo poterunt. Inhibentes quibuscunque regularibus quorumvis ordinum etiam mendicantium, ut praefertur, ne vigore deputationis & approbationis ab eisdem magistris, & ministris provincialibus etiam quod illarum occasione ab ordinariis hucusque tolerati fuerint, absque speciali in posterum licentia & approbatione ab ordinariis obtinenda, saecularium confessiones audire praesumant. Romae 8. Id. Aug. 1571.

[a] Concil. Trid. sess. 24. cap. 7.

DE MONIALIBUS.

TITULUS XIX.

CAP. I.

Moniales a decimarum, & subsidiorum, aliorumque onerum impositione exemptae sunt.

Pius IV.

De Statu Ecclesiarum, & monasteriorum quorumlibet, curae nostrae divina dispositione commissorum paterna diligentia cogitantes, ad ea, per quae illorum, ac personarum, praesertim feminei sexus in illis sub regulari observantia Altissimo famulantium statui, & opportunae subventioni valeat salubriter provideri, ipsaeque personae, semotis perturbationibus universis, in pace & quieta amoenitate divinis officiis liberius vacare valeant, libenter attendimus, ac in iis nostri pastoralis officii partes favorabiliter impertimur. Hinc est, quod nos motu proprio, non ad alicujus nobis super hoc oblatae petitionis instantiam, sed de nostra mera liberalitate, omnes & singulas Abbatissas, Priorissas, Ministras, Moniales, & Sorores quorumcunque monasteriorum, domorum, & regularium locorum, monialium, & sororum quorumvis Cistert. Praemonstraten. sanctae Clarae, necnon sancti Benedicti, & sancti Augustini, ac tertii ordinis sancti Francisci, & aliorum quorumvis ordinum, etiam sub cura, & regimine, ac secundum regularia instituta fratrum Minorum de observantia nuncupatorum, & Eremitarum ejusdem sancti Augustini degentium in Lombardia, & quibuscunque aliis Italiae partibus consistentium, ipsaque monasteria, domos & loca, deductis quatuordecim ducatis auri de Camera, pro victu cujuslibet monialis seu sororis, alios redditus non habentia, eorumque possessiones, & alia quaecunque bona, mobilia, & immobilia quaecunque, decimarum, & subsidiorum ac aliorum onerum quomodolibet nuncupatorum, per nos & sed. Apostolicam, seu ejus legatos & nuncios, aut quoscunque alios quavis auctoritate fungentes, etiam pro expeditione contra Turcas, vel fidei tuitione, ac fabrica Basilicae Principis Apostolorum de urbe, aut quavis alia urgentissima causa, pro tempore impositorum solutione, ex certa nostra scientia, auctoritate Apostolica, tenore praesentium, in perpetuum prorsus eximimus, & liberamus. Et nihilominus omnibus, & singulis collectoribus, subcollectoribus, ac commissariis, necnon quibuscunque aliis ad decimarum, & subsidiorum hujusmodi exactionem deputatis, & pro tempore deputandis, in virtute sanctae obedientiae, & sub nostrae indignationis, ac excommunicationis latae sententiae poena, districtius inhibemus, ne Abbatissas, Priorissas, Ministras, Moniales, & Sorores, domos, monasteria, & loca praedicta, etiam vigore quarumcunque literarum a nobis, vel sede praedicta pro tempore emanatarum, etiam si in eisdem contineatur, quod ad quaevis exempta, domos, monasteria, & loca se extendant, vel alterius cujuscunque tenoris existant, ipsius sedis sibi concessis facultatis, nisi de praesentibus earumque toto tenore, ac de dictis ordinibus, & nomine eorum quibus dictorum ordinum cura, gubernatio, & protectio pro tempore commissae fuerint, plenam & expressam, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes fecerint mentionem, ad solvendum decimas, seu subsidia, aut onera hujusmodi, quovis modo cogere aut compellere, seu alias praemissorum occasione, eas molestare seu inquietare praesumant. Romae Non. April. 1560.

CAP. II.

Clausura astringantur moniales tacite vel expresse religionem professæ, & earum receptiones ad ordinem, clausuræ obligatione violata, irritæ sunt, & inanes.

Pius V.

Circa pastoralis officii nobis, meritis licet imparibus, desuper commissi curam (quantum nobis ex alto permittitur) vigilantes, assidue ad ea, per quæ singulis erroribus, & excessibus obviatur, ac personis quibuslibet, præsertim sæminei sexus virginitatem suam Altissimo voventibus, sub religionis jugo Christo Salvatori in castitatis holocausto famulari affectantibus, a semita justitiæ & honestatis declinantibus, ne quicquam in eis reperiatur in congruum, quod in regularis ponat honestatis gloriæ maculam, & divinam merito possit offendere majestatem opportune succurritur, libenter intendimus, ac in his nostræ vigilantiæ partes propensius impertimur, prout id in Domino salubriter expedire conspicimus. Hac igitur perpetuo valitura constitutione, inhærentes etiam constitutioni fel. record. Bonifacii Papæ VIII. a prædecessoris nostri, quæ incipit, Periculoso, & decretis Concilii Tridentini super clausura monialium editis, auctoritate Apostolica, tenore præsentium statuimus, atque perpetuo decernimus, universas, & singulas moniales, præsentes atque futuras, cujuscunque religionis, ordinis, vel militiarum, etiam Hierosolymitan. sint, quæ vel jam receptæ sint, vel in posterum in quibuscis monasteriis seu domibus recipientur, & tacite vel expresse religionem professæ, etiam si conversæ, aut quocunque alio nomine appellentur, etiam si ex institutis, vel fundationibus earum regula ad clausuram non teneantur, nec unquam in earum monasteriis seu domibus, etiam ab immemorabili tempore ea servata non fuerit, sub perpetua in suis monasteriis seu domibus de cætero debere permanere clausura, juxta formam dictæ constitutionis fel. recor. Bonifacii Papæ VIII prædecessoris nostri quæ incipit, Periculoso, sacro Concilio Trident. approbatæ & innovatæ, quam nos auctoritate præfata etiam approbamus, & innovamus, in omnibus & per omnia, ac illam districte observari mandamus. Quod si aliquæ moniales forsan reperiantur, quæ consuetudine etiam immemorabili, aut instituto vel fundatione regulæ suæ fretæ, animo obstinato huic clausuræ resistant, aut quoquo modo reluctentur, ordinarii una cum superioribus earum omnibus juris & facti remediis compellant easdem, tanquam rebelles & incorrigibiles, ad præcise subeundum dictam clausuram, & perpetuo observandam. Mulieres quoque, quæ Tertiariæ, seu de pœnitentia dicuntur, cujuscunque fuerint ordinis, in congregatione viventes, si & ipsæ professæ fuerint, ita ut solemne votum emiserint, ad clausuram præcise, ut præmittitur, & ipsæ teneantur. Quod si votum solemne non emiserint, ordinarii, una cum superioribus earum, hortentur, & persuadere studeant, ut illud emittant, & profiteantur, ac post emissionem, & professionem eidem clausuræ se subjiciant, quod si recusaverint, & aliquæ ex eis inventæ fuerint scandalose vivere, severissime puniantur. Cæteris autem omnibus sic absque emissione professionis, & clausura vivere omnino volentibus, interdicimus, & perpetuo prohibemus, ne in futurum ullam aliam prorsus in suum ordinem, religionem, congregationemve recipiant. Quod si contra hujusmodi hanc nostram prohibitionem, & decretum aliquas receperint, eas ad sic vivendum omnino inhabiles reddimus, ac illarum quaslibet professiones, & receptiones irritas decernimus, & nullas, prout etiam præsenti decreto irritas facimus, & annullamus. Porro ne moniales vel tertiariæ prædictæ, propter hanc clausuram, detrimentum aut incommodum aliquod in earum necessitatibus, maxime in pertinentibus ad illarum victum, patiantur, sed ut eis opportune consulatur, auctoritate Apostol. permittimus monialium eleemosynas, per conversas, quæ non sint professæ, vel si professæ fuerint, sint tamen ætatis annorum quadraginta, & in domibus contiguis extra tamen monasterium degant, & non ingrediantur clausuram aliarum monialium, nisi in casibus ex earum constitutionibus permissis, & de earum domibus exire non possint pro hujusmodi eleemosynis colligendis, nisi de licentia ordinarii, vel earum superiorum. Et de cætero nullæ aliæ conversæ professæ recipi amplius, etiam de consensu suorum superiorum vel prælatorum possint. Quod si adversus hanc nostram prohibitionem receptæ fuerint, illarum receptio nulla, irrita, & inanis sit, prout ex nunc nullam, ac irritam facimus & annullamus. Quod si prædicto modo necessitatibus monialium & mulierum tertiarum prædictarum succurri sufficienter non poterit, mandamus ipsis ordinariis & superioribus earum, ut ipsi provideant de aliis personis piis, & Deo devotis, quæ fidelium eleemosynas colligant, vel alias eo meliori & commodiori modo, quo fieri poterit, etiam ex opere manuum ipsarum monialium & mulierum prædictarum, arbitrio ordinariorum & superiorum earundem, prout eis congruentius expedire videbitur, provideatur & succurratur. Et ne propter monialium numerum excessivum clausuræ observatio violetur, inhærentes etiam similiter dispositioni dictæ constitutionis Bonifacii, & Concilii Tridentini decretis, monialibus prædictis, & illarum superioribus & ordinariis districte inhibendo præcipimus & mandamus, ne plures in earum monasteriis recipiant & admittant, sive recipi & admitti permittant, quam ex propriis redditibus ipsorum monasteriorum, vel consuetis eleemosynis commode sustentari possint. Mandantes propterea, in virtute sanctæ obedientiæ, sub obtestatione divini judicii & interminatione maledictionis æternæ, universis venerabilibus fratribus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, & Episcopis, quatenus in civitatibus & diœcesi propriis nostras publicari faciant, ac in monasteriis monialium sibi ordinario jure subjectis, in his vero quæ ad Roman. mediate vel immediate spectant Ecclesiam, sedis Apostolicæ auctoritate, una cum superioribus eorundem monasteriorum, clausuram, ut præmittitur, quamprimum poterint, servari procurent, contradictores atque rebelles, per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo, invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis. Ac, ut hoc tam salutare decretum facilius observetur, omnes Principes sæculares, & alios dominos, & magistratus temporales rogamus, requirimus, & obsecramus per viscera misericordiæ Domini nostri Jesu Christi, eisdem in remissionem peccatorum injungentes, quod in præmissis omnibus, eisdem Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, & Episcopis, & aliis monialium superioribus assistant, ac suum favorem & auxilium præstent, ac impedientes pœnis etiam temporalibus afficiant.

a Bonifac. VIII. c. periculosa, de statu regularium in 6.

CAP. III.

Incendii, infirmitatis, lepræ, vel Epidemiæ necessitate, monialibus egrediendi e clausura non denegatur postulata facultas.

Idem.

Decori & honestati omnium sanctimonialium, quarum Jesus Christus Dominus noster sponsus est, ut in puritate & castitate superædificantes in ipso feliciter inhabitare valeant, consulentes, ea quæ illarum existimationi detrahere possunt, decet nos consulto summovere. Sane periculo & scandalo plena res est, ut regularis observantiæ rebus neglectis, ad consortium sanctimoniales aliquando parentes, fratres, sorores, aut alios agnatos vel cognatos, necnon monasteria, & alia, filiationes nuncupata, etiam eis subjecta visitandi, aut infirmitatis causa, aut sub prætextu e monasteriis exire, & per sæcularium personarum domos discurrere & vagari, quo veluti culpæ eximium quoque honestatis & pudicitiæ decus in discrimen committunt. Unde nos malo huic, pro nostro pastoralis officii debito, salubriter occurrere volentes, inhærentes etiam decreto sacri Concilii Tridentini, de clausura monialium disponendi, ac aliis nostris literis super hujusmodi clausura editis adjicientes, volumus, sancimus, & ordinamus, nulli Abbatissarum, Priorissarum, aliarumve monialium, etiam Carthusien. Cisterciensium, sancti Benedicti, & mendicantium, & quorumcunque aliorum ordinum, etiam militarium, ac statuum, graduum, conditionum, dignitatum, ac præeminentiarum existentium, etiam a Regia vel illustri prosapia ortarum, de cætero etiam infirmitatis, seu aliorum monasteriorum etiam eis subjectorum, aut domorum, parentum, aliorumve consanguineorum visitandorum, aliave occasione, & prætextu, nisi ex causa magni incendii, vel infirmitatis, lepræ, aut Epidemiæ, quæ tamen infirmitas præter alios ordinum superiores, quibus cura monasteriorum incumberet, etiam per Episcopum, seu aliam loci ordinarium, etiam si prædicta monasteria ab Episcoporum & ordinariorum jurisdictione exempta esse reperiantur, cognita & expresse in scriptis approbata sit, a monasteriis prædictis exire, sed nec in prædictis casibus, extra illa, nisi ad necessarium tempus stare liceat. Aliter autem, quam ut præfertur, egredientes, seu licentiam exeundi quomodocunque concedentes, necnon comitantes, ac illarum receptatrices personas, sive laicas, aut sæculares, vel Ecclesiasticas, consanguineas, vel non, excommunicationis majoris latæ sententiæ vinculo, statim eo ipso absque aliqua declaratione subjacere, a quo præterquam a Romano Pontifice, nisi in mortis articulo, absolvi nequeant; & insuper tam egressas, quam præsidentes & alios superiores prædictos, eis licentiam hujusmodi concedentes, dignitatibus, officiis, & administrationibus, per eas & eos tunc obtentis, privamus, & illas & illos ad obtenta, & alia in posterum obtinenda inhabiles, necnon licentias & facultates, seu indulta & privilegia exeundi e monasteriis, & extra illa standi, a nobis, seu alio Romano Pontifice prædecessore nostro, ac sedis Apostolicæ Nuntiis & Legatis, etiam de latere, ac majoris pœnitentiariis, aut ordinum prædictorum superioribus, aliisve personis, sub quibuscunque tenoribus & formis, ac cum quibusvis restrictivis, præservativis, mentis attestativis, etiam motu proprio gratiam & datam concedentibus, aliisque efficacioribus & efficacissimis ac insolitis clausulis, irritantibusque & aliis decretis in genere vel in specie, etiam motu proprio, & ex certa scientia, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, etiam Imperatoris, Regum, Ducum, & aliorum Principum, necnon S. R. E. Cardinalium intuitu, & contemplatione, ac instantia, vel alias quomodolibet concessa (quæ prorsus abolemus) ac literas desuper confectas, & in posterum concedendas & conficiendas, nullas & invalidas, nulliusque roboris, ac momenti fore, non illas habentibus & ha-

& habitu lie suffragari posse, & ita per quoscunque Judices & Commissarios, quavis auctoritate fungentes, sublata eis & eorum cuilibet aliter judicandi & interpretandi facultate & auctoritate, judicari & definiri debere, irritum quoque & inane, quidquid secus super his a quoquam, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari, decernimus. Rom. Cal. Febr. 1569.

CAP. IV.

Prælati & alii monasteriorum monialium curam habentes in casibus tantummodo urgentis necessitatis parvo comitatu ea ingrediantur.

Gregorius XIII. *ex Concilio Tridentino.*

Dubiis, quæ emergunt, declarationis remedium expedit adhibere. Cum igitur super eo, quod optime primum ratione Concilium sanxit Tridentinum, deinde in constitutione fel. record. Pii Papæ V. prædecessoris nostri, Nonis Julii, Pontificatus sui anno tertio, atque item statuimus, decernimus, præcipimus, atque mandamus universis, & superioribus earum, ut curent, colligi fide, item nostra, idibus Junii, Pontificatus nostri anno quarto edita fuit provisum, ne cui in posterum, nisi in casibus necessariis septa monasteriorum monialium ingrediendi concederetur licentia, a nonnullis dubitatum fuisse, scilicet circa personas, quæ alterius ad id licentia non indigent, sed sua auctoritate officii utuntur, an liceat eis pro libito suæ voluntatis hujusmodi septa ingredi, vel potius servare debeant ipsi quoque regulam a Concilio præscriptam. Nos omnem hæsitationis materiam tollere, & viam scandalis præcidere, ac sanctimonialium quieti consulere volentes, harum tenore auctoritate Apostolica declaramus Prælatos omnes, tam seculares, quam regulares, quibus cura & regimen monasteriorum monialium quovis modo incumbit, facultate sibi ex officio attributa ingrediendi monasteria prædicta, ita demum uti posse, si id faciant in casibus necessariis, & a paucis, iisque senioribus, ac religiosis personis comitati. Quocirca universos, & singulos Episcopali, seu majori, ac etiam Cardinalatus dignitate præditos, necnon quorumvis ordinum Abbates, Priores, ministros, & alios quoscunque superiores regulares serio monemus, ut facultate hujusmodi, qui eam habent, præterquam in casibus, ut præfertur, necessariis, nequaquam utantur. Quod si contra fecerint, eadem auctoritate Apost. statuimus, atque decernimus, qui Pontificali dignitate fuerint, eos pro prima vice, qua contrafecerint, ingressu Ecclesiæ interdictos, pro secunda a munere Pontificali, & a divinis suspensos, ac deinceps ipso facto absque alia declaratione excommunicatos existere, regulares vero omni officio, & ministerio privatos excommunicationi similiter subjacere. Rom. 13. Dec. 1581.

FINIS LIBRI TERTII.

SEPTIMI DECRETALIUM LIBER QUARTUS.

TITULUS I.

DE MATRIMONIIS, ET SPONSALIBUS.

CAP. I.

Qui spe obtinendæ dispensationis matrimonium contrahunt in gradibus prohibitis, in posterum Pontificia gratia per hujusmodi dispensationes non gaudeant, etiamsi ex copula sequuta sit proles.

Paulus IV.

AB eo ipsa die, qua divina bonitas nos (licet tanto oneri impares) regendæ universali suæ Ecclesiæ præficere dignata est, nunquam cessavimus cogitare, quo pacto singuli abusus nostra diligentia tollerentur, diversas superinde constitutiones juxta rerum exigentiam quotidie promulgando, & publicando. Hinc est, quod cum (sicut nobis nuper innotuit) a nonnullis usus sit introductum sit, ut qui matrimon. in secundo consanguinitatis, vel affinit. gradu contrahere anhelant, scientes se dispensationem a Sede Apostolica super hujusmodi matrimon. contrahendo obtinere non posse, sub fiducia illam super eodem matrim. postquam contractum fuerit, reportandi, matrim. ipsum de facto contrahunt, & carnali copula consumment, excommunic. sententiam, in Concil. Vien. contra matrimon. in gradibus prohibitis scienter contrahentes promulgatam damnabiliter incurrendo. Et deinde sub prætextu, quod si divortium fieret inter eos, gravia exinde inter eos, & eorum consanguineos & affines scandala possent verisimiliter exoriri, & mulier perpetuo diffamata remaneret, absolutionem necessariam, & dispensationem opportunam, quas sibi debitas concedi expostulant, sicque absolutionem, dispensationem (quas alias non obtinerent) eo prætextu plerumque reportent in scandalum plurimorum. Nos considerantes præmissa causam tribuere delinquendi, & incestum committendi, & ex delicto, loco pœnæ, commodum, & appetitus satisfactionem reportari, malitiis hominum occurrere volentes, per has nostras omnibus innotescere volumus, quod nos illo tempore, infra quod notitiæ præsentium in partibus, ex quibus similes dispensationes peti contingat, verisimiliter haberi poterit, absolutiones, & dispensationes hujusmodi ex prætextu prædicto, etiamsi proles ex matrimonio sic contracto subsecuta fuerit, nullatenus, sed solum ex causa urgentissima pro bono publico, & a jam considerata, per nos tantum, & non alium approbanda, concedemus, & quod dispensationes ex alia causa nostris temporibus perpetuo exulabunt, quod nobis licere non putamus, nostris successoribus indicantes. Rom. Idib. Dec. 1555.

[*Eandem constitutionem prius Clemens VII. tulerat, quam habes infra eod. cap. 3.*

CAP. II.

Publicæ honestatis, quæ ex sponsalibus contrahitur, impedimentum nullus, aut parum frequens est usus, quoniam sponsalia de futuro quam rarissime fiunt, longeque major sit prohibitionis ratio in matrimonio per verba de præsenti contracto, quam in sponsalibus de futuro.

Pius V.

AD Romanum spectat Pontificem, sua sollicitudine diligenter providere, ut sacrorum Conciliorum decreta ita suæ declarationis adminiculo dilucidentur, quod nulla desuper dubitandi occasio cuiquam relinquatur.

Sane ad aures nostras pervenit, multos esse, qui dubitent, an decretum œcumenici Concil. Trident. sess. 24. de reformat. matrim. cap. 3. quo cavetur impedimentum publicæ honestatis, ubi sponsalia a valida non fuerint, prorsus tolli; ubi vero valida fuerint, non excedere primum gradum, cum in ulterioribus gradibus non possit hujusmodi prohibitio servari, de sponsalibus per verba (ut ajunt) de futuro tantum conceptis intelligatur, vel etiam matrimonia per verba de præsenti contracta, non tamen consummata, quæ interdum sponsalia appellantur, comprehendat, ita ut etiam eo casu impedimentum inde proveniens sublatum fuerit.

a *Philip. Franc. a. in sponsalib. de sponsal. in 6.*

Nos itaque, ut omnis difficultas, dubitatioque tollatur, attendentes, quod sponsaliorum appellatione, quæ dictum Concilium utitur, non nisi improprie matrimonium verbis de præsenti conceptis contractum continetur, quodque agitur de correctione juris veteris, quo casu secundum proprietatem verborum dootanet procedendum est, præsertim cum longe majorem rationem prohibitionis in matrimonio per verba de præsenti contracto, quam in sponsalibus de futuro, vigere a nemine dubitetur: idcirco motu proprio, auctoritate Apostolica, tenore præsentium declaramus & diffinimus, decretum Concilii hujusmodi omnino intelligendum esse, & procedere in sponsalibus de futuro duntaxat, non autem in matrimonio sic (ut præfertur) contracto, sed in eo durare adhuc impedimentum, in omnibus illis casibus, & gradibus, quibus de jure antea ante prædictum decretum Concilii introductum erat.

CAP. III.

Qui intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere præsumpserit, spe dispensationis consequendæ carere debet.

Clemens VII.

QUia plerunque in futurorum eventibus imbecillitas humani judicii adeo fallitur, ut quod utile non solum conjectum, sed etiam attente & provida consideratione pollicebatur, id prorsus inutile, ac nonnunquam (solet) maxime damnosum reperiatur, propterea nonnunquam expedit, ut gratiæ, quæ olim consulto, & rationabili de causa concedi videbantur, multo consultius in posterum denegentur, id quod necessitas præsentis provisione ordinatur attendet. Sane postquam fel. record. Clemens b Papa V prædecessor noster, in Concilio Viennensi non, qui divino timore postposito, in gradibus consanguinitatis & affinitatis contra canonicam sanctionem matrimonia scienter in suarum periculum animarum contrahere præsumpsissent, excommunicationis sententiæ ipso facto decreverat subjacere, præcipiendo Ecclesiarum prælatis, ut tales, tamdiu excommunicatos publice nunciarent, seu nunciari facerent, donec separarentur ab invicem, & beneficium absolutionis obtinerent. Sedes Apostolica & Romani Pontifices prædecessores nostri, considerantes gravia oriri posse scandala, si matrimonia hujusmodi scienter contracta & carnali copula consummata per divortium dirimerentur: ad obviandum hujusmodi scandalis & ne mulieres perpetuo diffamatæ remanerent, indulserunt ad dispensandum cum illis, qui in gradibus hujusmodi prohibitis, matrimonia ipsa scientes contraxissent. Propter quod multi volentes in gradibus prohibitis matrimonia contrahere, ac sperantes veniam & absolutionem ac dispensationem a Sede prædicta facilius obtinere posse, illa passim contrahere, & carnali copula sub ea spe consummare præsumpserunt. Qui abusus & corruptela, cum tempore, propter inveteratam hominum malitiam, & nimium dictæ Sedis in absolvendo ac dispensando facilitatem, adeo creverit, ut cupientes in gradibus prohibitis hujusmodi contrahere, nullo pacto id facere vereantur, & unde scandalis remedia petebantur, inde scandalorum materia & occasio nata videatur. Nos, quorum interest agrum Domini ita colere, ut virtutes in eo crescant, abusiones vero quæcunque tollantur, ac malis moribus via & aditus omnis præcludatur, hujusmodi fraudibus & dolis, per quos multi dispensationes in præjudicium animarum a nobis extorquere, ac clementia & misericordia Apostolica sub spe veniæ, ut experientia rerum magistra docet, peccandi viam prodit, abuti non essent, obviare volentes, habita super his cum fratribus nostris matura deliberatione, de ipsorum fratrum consilio, omnibus denunciandum seu intimandum duximus, quod in posterum cum illis, qui in gradibus prohibitis matrimonia scienter contraxerint, etiam si illa consummaverint, non intendimus dispensare, sed illa (scandalis, quæ oriri posse formidantur, minime attentis) omnino separari mandabimus, absolutionem duntaxat petentibus misericorditer concessuri, cum gratia dignus non sit, qui conditorem contempsit, illique cum omnia sua detrimento injuriam fecit. Romæ 16. Calend. Septembr. 1524.

b *Clem. V. in Conc. Vienen. ut habetur in Clem. tit. 1. c. 1. de consang. & affinit. decretum tulit, qua scienter contrahens matrimonium in gradu consanguinitatis, vel affinitatis prohibito, vel cum moniali, excommunicatur ipso jure, & publicari debet & vitari; de hac re vide Conc. Trid. sess 24. de reform. cap. 5. & Beat. Amonen. tract. de excommun. c. 34. Covarr. lib. 4. p. 2. c. 3. §. 1. num. 8.*

DE

DE CONSANGUINITATE, ET AFFINITATE.

TITULUS II.

CAP. I.

Gradus consanguinitatis, qualitates remotiores & propinquiores, sunt exponendæ in dispensationibus.

Pius IV.

SAnctissimus in Christo pater & Dominus Pius (divina providentia) Papa IV. ad cujus notitiam pervenit, quod multi viri, mulieresque invicem diversis consanguinitatis seu affinitatis gradibus, ex communi seu ab eodem stipite surgentibus conjuncti, matrimonii vinculo copulari cupientes, dispensationem super remotiori gradu a sanctitate sua, & Rom. Pontifice pro tempore existente, vel sed. Apostol. solent impetrare, absque eo, quod dispensanti aliquam gradus propinquioris, qui forsan expressus Pontificem, aut sedem a dispensando vel averteret, vel saltem retardaret, cognitionem suggerant, literas postmodum super gradu propinquiori declaratorias, juxta constitutiones fel. rec. Greg. XI. & Clem. VI. Rom. Pont. sanctitatis sum prædecessorum desuper respective editas, ipso dispensante expediri procurantes. Circumspectius deinceps in hujusmodi dispensationibus concedendis procedere, ac propterea cuncta prorsus obstacula, & quicquid dispensationi concedendæ verisimiliter obesse posset, ne videlicet aliquid ab ipso dispensante rerum ignaro, contra mentem suam, in animarum contrahentium periculum emergat, clarius judicari, seque de singulis obstaculis plene certiorari volens. Quod in quibuscunque dispensationibus, quas pro matrimonio, scienter vel ignoranter contracto vel contrahendo, in quibusvis prohibitis consanguinitatis & affinitatis, seu mixtis gradibus, ab eadem sanctitate sua, vel quovis Romano Pontifice successore suo pro tempore existente, seu dicta sede impetrari, vel alias etiam motu proprio concedi contigerit, commissionibusque desuper etiam ordinariis locorum faciendis, ac literis quibusvis inde conficiendis, non solum de remotiori, sed etiam de proximiori, aut de proximioribus gradibus, quicunque illi fuerint, eorumque distantia speciali, & expressa mentio fieri debeat. Alioquin dispensationes, declarationes, ac inde conficiendæ literæ hujusmodi, processusque habendi per easdem nullius sint roboris, vel momenti, & pro infectis habeantur, Constitutionibus prædecessorum hujusmodi, cæterisque contrariis nonobstantibus hac sua perpetuo valitura sanctione auctoritate Apostolica statuit, & ordinavit. Sicque per quoscunque Judices, & commissarios, etiam S. R. E. Cardinales sublata eis quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate judicari, & diffiniri debere. Ac quicquid secus super his a quoquam, quavis auctoritate, scienter, & ignoranter attentari contigerit, irritum, & inane decrevit.

CAP. II.

Declarationes Concilii Trid. circa impedimentum cognationis spiritualis, & affinitatis ex fornicatione quoad matrimonia post confirmationem Concilii contracta, & de cætero contrahenda.

Pius V.

SAnctissimus in Christo pater, ac Dominus Pius divina providentia Papa V. ad cujus notitiam pervenit, quod cum in decretis sacri Concilii a Trident. certæ tantum personæ enumerentur, inter quas duntaxat cognatio spiritualis deinceps contrahatur, ab aliquibus revocatur in dubium, an qui ultra personas in dictis decretis annumeratas b quoquo modo cognatione spirituali ante confirmationem dicti Concilii conjuncti erant, absque dispensatione Apostolica matrimonium post dictam confirmationem contrahere potuerint, ac hodie de cætero contrahere possint, cum ante prædictam confirmationem id facere de jure minime liceret.

a Concil Trid. sess. 24. de refor. matrim.

b De cognatione spirituali vide Hostiens. lib. 4. sum.

Et insuper cum in eisdem decretis statuatur affinitatem, quæ ex fornicatione contrahitur, in illis solummodo attendi debere, qui primo, vel secundo affinitatis gradu conjunguntur, ab aliquibus pariter dubitatur, an matrimonia inter personas, quæ ante confirmationem dicti Concilii tertio, vel ulteriori hujusmodi affinitatis gradu conjunctæ erant, post confirmationem ejusdem Concilii absque dispensatione Apostolica contracta, & quæ deinceps contrahi contigerit, dirimi debeant.

Sanctitas sua ad tollendum omne dubium eos, qui ante confirmationem prædicti Concilii cognationem spiritualem contraxerunt, dummodo non sint ex personis in dictis decretis annumeratis, & inter quas juxta eorum Concil. valeat deinceps contrahi hanc cognationem spiritualem, matrimonii vinculo inter se absque dispensatione aliqua libere, & licite copulari posse, ac matrimonia etiam post confirmationem hujusmodi, absque dispensatione sedis Apostolicæ inter eos jam contracta valere, plenamque roboris firmitatem obtinere. Et similiter matrimonia post confirmationem Concilii absque dispensatione Apost. sequuta, & quæ de cætero sequentur inter personas, quæ ante dictam confirmationem affinitatem (ultra tamen secundum gradum ex fornicatione provenientem) contraxerunt, propter hujusmodi affinitatem dirimi non debere, sed valida, & efficacia existere declaravit.

CAP. III.

Declaratio circa impedimentum cognationis spiritualis.

Idem.

CUm illius vicem, licet minime suffragantibus meritis, geramus in terris, de cujus vultu prodit judicium, & vident oculi æquitatem, officii nostri debitum prosequimur actionem, si obscuros sacrorum canonum sensus ita aperire studemus, ut piis Christifidelium mentibus nulla dubitandi occasio relinquatur.

Sane licet ex eo, quod in Concilio Trid. decretum fuerit cognationem spiritualem inter eos tantum contrahi, qui suscipiunt baptizatum e de baptismo, & baptizatum ipsum, & illius patrem, & matrem, necnon baptizantem, & baptizatum baptizatique patrem, & matrem, in reliquis personis, quæ per antiquos canones ratione cognationis hujusmodi contrahere prohibebantur, omne impedimentum sublatum esse videatur, adhuc tamen ab aliquibus dubitari accepimus, an saltem impedimentum cognationis spiritualis hujusmodi inter maritum, vel uxorem suscipientis, & baptizatum, necnon inter maritum, vel uxorem suscipientis, & patrem, ac matrem baptizati vigeat, propterea quod prohibitum de uno conjuge de altero etiam prohibitum esse videatur.

a Vid. c. non plures. de consecr. dist. 4. & c. quamvis de cognat. spir. in 6. c. super quibus. c. pervenit. & c. fin. 30. q. 3. c. 1. super eo, & fere per totum de cognat. spirit. c. 1.

Nos piarum mentium quieti, & matrimoniorum favori (quantum ex alto nobis permittitur) consulere volentes, a præcisis verbis Concil. minime discedendum in præmissis esse censuimus. Et propterea nullum amplius impedimentum ratione cognationis hujusmodi subesse decernimus, & declaramus, quo minus inter dictos maritum, vel uxorem suscipientis, & baptizatum, baptizatique patrem, & matrem, & quascunque alias personas, tam ex parte suscipientis, quam baptizantis, & baptizati in dicto Concilio nominatim non expressas matrimonium libere, & licite contrahi possit, & ita ab omnibus judicari debere mandamus, atque statuimus.

CAP. IV.

Tertia declaratio circa impedimenta cognationis, aut affinitatis ex fornicatione.

Idem.

AD Romanum Pontificem spectat canonicas sanctiones, quæ expressiorem sensum postulare videntur, ex diligenter perspecta declarare, & alias providere, ut omnis dubietas de piis Christifidelium mentibus avellatur. Sane postquam ex eo, quod Tridentina Synodus impedimentum affinitatis ex fornicatione provenientis, per quod non solum matrimonium contrahi prohibetur, sed etiam postea factum dirimitur, ad eos tantum restrinxit, qui primo, & secundo gradu conjunguntur, in ulterioribus vero gradibus statuit, matrimonium postea factum non dirimi a pluribus Christifidelibus, ut accepimus, est dubitatum, an licet in ulterioribus gradibus hujusmodi matrimonium contractum non dirimatur, adhuc tamen juxta antiquos canones contrahi prohibeatur.

Et propterea nos omnem ambiguitatem tollere, & animarum tranquillitati, ac matrimonii libertati, quantum cum Deo possumus, consulere volentes declaramus, & Apostol. auctoritate decernimus nullum hodie impedimentum remanere, quo minus in ulterioribus gradibus hujusmodi libere, & licite matrimonium contrahi possit.

ANIMADVERSIO AD LECTOREM.

Juris Pontificii librorum is, qui tractat de matrimonio, & pertinentibus ad conjugia, brevior semper & compendiosior est, quamobrem ut hic septimus decretalium responderet, quarti libri eorundem hoc adscripsimus. Qui vero consanguinitatis, & affinitatis voluerit latius investigare singulares regulas, adeat finem Epistol. decret. hujus editionis, ubi declaratur arbor consanguinitatis.

FINIS LIBRI QUARTI.

SEPTI-

SEPTIMI
DECRETALIUM
LIBER QUINTUS.

DE JUDÆIS.

TITULUS I.

CAP. I.

Hebræorum, & Judæorum filii invitis parentibus Christiani, & orthodoxi non instituantur, aut baptizentur, nemini siquidem ad credendum vis inferri debet.

Julius III.

EPiscopis, eorumque Vicariis, & officialibus, ac quibusvis aliis personis tam Ecclesiasticis, quam secularibus expresse inhibemus, ne Judæorum filios, tam mares, quam fœminas ipsis parentibus invitis violenter auferre, seu subducere, nec præter formam sacrorum canonum quomodolibet baptizare debeant, vel præsumant. Romæ 8. Jun. 1551.

CAP. II.

Evangelium prædicandum Judæis, & conversi infideles rudimentis fidei debent imbui.

Nicolaus III. *Generali Ordinis Prædicatorum.*

VInearn Soreth velut electam plantavit dextera Dei patris, & omne semen verum seminavit in ipsa, Angelica custodia sepivit illam, lapides noxios abjecit ex ea. Hanc de Ægypto in luto, & latere sub jugo Pharaonis oppressam in signis, & prodigiis transferens, dominiorum ejus extirpans in terram promissionis adduxit. Vinea Domini exercituum domus Israel est, viri Judæ delectabile germen ejus. Hanc se mire translatam quasi adhuc novum campum vomere legali proscindens prophetali doctrinæ sulcavit, & ut ipsam ad maturam frugem, i. e. ad regenerationis gratiam præpararet. Sed, proh dolor! peccatorum spinis obsita nullum imbrem gratiæ spiritualis excipiens, quæ sperabatur, ut uvas educeret, labruscas eduxit: unde sperabatur judicium, processit iniquitas: unde justitia, inde clamor. Hæc est vinea, in qua fici arbor, scilicet synagoga Judæorum plantata, Evangelica veritate describitur, cujus plantator Christus, cœtus Apostolicus cultor exstitit. Hæc triplici tempore, quasi tribus annis, ut fructum produceret expectata, infructuosa reperta cultori succidenda prædicitur. Nam nec tempore circumcisionis ad profectum deducta, quia circumcisionem animæ non quærebat: nec sanctificata per legem, quia per eam tantum carnalia sequebatur: nec tandem justificata per Evangelii gratiam, quia gratiam recipere noluit: quia potius latronem gratiæ justum injuste peremit, & quodammodo induratione Pharaonis excedens, omnes curantis, & eam refotavit antidotum, adeo ut nec verbis, nec signis, nec Sacramentis, quinimo nec ipsius Christi & Dei corporali præsentia molliretur. Multifarie enim, multisque modis olim Deus loquens antiquis ipsius synagogæ patribus in Prophetis, novissime in fine temporum locutus est ipsis, & nobis in Filio, quem constituit hæredem universorum, per quem fecit & sæcula: sed omnem escam abominata est anima ejus: & ideireo justo Dei judicio reprobatam exterminavit eam aper de sylva, & singularis ferus depastus est eam. Ablata est sepes ejus, prosternata maceria, & in direptionem posita, ut deserta, nec inventus est in terris amplius locus ejus. Verum quia miserationes Dei super omnia ipsius opera prædicantur, qui omnes salvos fieri, & neminem vult perire, qui seipsum pro nobis & ipsis hostiam salutis exhibuit Deo patri, qui exaltatum a terra expansis in cruce manibus ad se cuncta trahere Evangelica voce prædixit. Nos, licet immeriti, vicem ejus tenentes in terris, qui etiam Judaicam perfidiam a sua misericordia non repellit, libenter pro illius populi obcæcatione laborare appetimus, ut effectum nostrum divina prosequente clementia, cognitæ veritatis luce, quæ Christus est, e suis tenebris eruantur. Porro quia Judæorum ipsorum quasi per universum mundum divino judicio provisa dispersio ipsos ad recipiendum sacramenta fidei ac doctrinam commode in unum convenire non patitur, necessitate nos salutarios urgente compellimur per diversas mundi partes diversos seminatores eligere, per quos semen verbi Dei, prout possibile est, spargamus in singulos, quorum salutem universaliter, & singulariter affectamus. Ad te igitur tuos alias sub spe divinæ gratiæ mentis nostræ oculos convertentes, cum tui ordinis claritate relucere, & tradente ubilibet per opera utilia, & exempla laudabilia fructuosus, & ex dote tibi divinitus gratiæ scire te confidamus, & posse fructus uberes in domo Domini germinare. discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus confidens in illo, cui proprium est spirituales gratias elargiri, talem umbrarum tenebris obcæcatus in commissa tibi provincia per te, ac alios fratres tui ordinis, quos ad hoc honestate morum, experta scientia, probatis virtutibus, circumspectione provida, & experientia comprobata idoneos esse cognoveris, & quorum industria, atque doctrina divinis donis a Domino fœcundata intrepide pro catholica fide reluceat, & in sui claritate non titubet, sed tenebrosas mentes radiorum repercussione clarificet, & obstinatas cervices reprimat perversorum: Judæos eosdem in terris, & locis, in quibus habitant, generaliter, & singulariter convocando semel, & pluries, ac toties reperiris instantiis, quoties proficere posse putaveris, prout melius fieri poterit, prædicationibus, salutaribus monitis, & discretis inductionibus, Evangelicis doctrinis reformare ipsos studeas juxta datam tibi a Domino gratiam, fugatis tenebrarum nubibus ad viam reducere claritatis: ut renati fonte baptismatis reluceant in lumine vultus Christi, & exinde choros Angelicos delectetur. Tu quoque, ac alii, quos ad prosecutionem tanti negotii duxeris eligendos, perennis boni præmium, nostramque benedictionem, & gratiam vobis de bono in melius vendicetis. Et ut affectum, quem ad salutem eorum ipsorum gerit mater Ecclesia, percipiant per effectum, tu illos ex eis, quos ad susceptionem sacri baptismatis gratia divina perduxerit, prælatis, et dominis locorum, in quibus tales habitare contigerit, ex parte nostra affectuosissime recommendes, ut Deo gratias, in recuperata ove deperdita & filio prodigo redeunte vitulum exsultationis, & gaudii exhibentes eos charitative foveant, favoribus muniant, & benigne pertractent: nec ipsos in personis, aut rebus per Judæos, vel alios indebite molestari permittant: quin potius in omnibus favorabiliter ipsis assistant auxiliis opportunis. Sed si forte, quod absit, aliqui ex ipsis in eorum obstinata perfidia perdurantes, & velut aspis surda suas aures incredulas obdurantes, ne tui, & aliorum, quos ad hæc salutis opera deputabis, vocem audiant, ut de tenebris ad lucem exeant, incantantium sapienter tuas, & per te ad hæc deputandorum fratrum salutares convocationes aspernantes effugerent, de istis (si tales inveneris) qui sint, in quibus locis, & sub quorum dominio commorentur, nobis rescribere non omittas, ut circa pertinaces hujusmodi de salubri eorum remedio, sicut expedire videbimus, cogitemus. Ut autem de prævisis avidis nostris conceptibus grata nostra desideria satisfiat, frequenter nobis intimare studeas, qualiter tibi commissum negotium prosperatur, & qualem fructum seminata repromittant. Dat. Viterbii 2. Non. August. Pontificatus nostri An. 1.

CAP. III.

Judæorum ad fidem Christianam conversorum indulta, quæ amittunt, si ad vomitum redierint, tunc ut hæretici relapsi puniuntur.

Paulus III.

CUpientes Judæos, & alios infideles quoslibet ad fidem catholicam converti, & prætextu bonorum per eos antea possessorum ob eadem fide non distrahi, motu proprio, & ex certa nostra scientia auctoritate Apostolica, tenore præsentium hac in posterum valitura constitutione sancimus, quod cuicunque eorundem Judæorum, & infidelium ad dictam fidem converti volenti, etiamsi in patria potestate constitutus fuerit, bona sua quæcunque, tam mobilia, quam immobilia integra, & illæsa permaneant. Itaut etiam filiifamilias, & in patria potestate, ut præfertur, constituti, legitima, & quacunque alia portione bonorum patrimonialium, aut maternorum, cis de jure, seu successione bonorum eis alias debitorum per eorum parentes fraudari, aut privati non possint, ut-

que

quæ debeant, sed ea integre, etiam si contra voluntatem parentum suorum ad fidem ipsam conversi fuerint, etiam ipsis parentibus viventibus debeantur. Et si bona ipsa ex usuris, aut illicite quæsita fuerint acquisita, & notæ sint personæ, quibus eorum fuerit de jure facienda restitutio (quia non dimittitur peccatum, nisi restituatur male ablatum) illa eisdem personis omnino restituantur: personis vero non extantibus prædictis, quia bona ipsa essent per manus Ecclesiæ in pios usus convertenda, bona hujusmodi eisdem Judæis, & aliis infidelibus in favorem suscepti baptismatis tanquam in pium usum libere concedimus, eaque apud ipsos sic conversos Judæos, & alios infideles remanere decernimus. Interdicentes sub divini anathematis pœna quibusvis tam Ecclesiasticis, quam secularibus personis, ne ullam super bonis hujusmodi quovis quæsito colore molestiam inferant, aut inferri patiantur: sed magnum se fecisse lucrum existiment, dum tales Christo lucrati fuerint. Et quoniam, ut scriptum est, qui habuerit substantiam mundi hujus, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in ipso? si ipsi conversi pro tempore inopes aut indigentes fuerint, omnes tam Ecclesiasticos, quam seculares per viscera misericordiæ Dei nostri exhortamur, ut ipsis conversis manum porrigant adjutrices, ipsi quoque diœcesani non solum Christianos ad subveniendum ipsis adhortentur, sed etiam tam de redditibus Ecclesiarum, prout poterunt, quam de his, quæ ad pauperum usus per ipsos convertenda devolvuntur, hujusmodi neophytos sustentare non negligant, ipsosque a detractionibus, & contumeliis paterna affectione defendant. Et quoniam per gratiam baptismi cives sanctorum, & domestici Dei efficiuntur, longeque dignius existit, regenerari spiritu, quam nasci carne, eadem constitutione statuimus, ut civitatum, & locorum, in quibus sancto baptismate pro tempore regenerabuntur, vere cives sint, & privilegiis, ac libertatibus, & immunitatibus, quas alii ratione nativitatis, & originis duntaxat consequuntur, gaudeant. Curent igitur Sacerdotes baptizantes, & alii de sacro fonte eos suscipientes tam ante baptismum, quam post illos in articulis fidei, ac legis divinæ præceptis, catholicæque Ecclesiæ ritibus diligenter instruere, & tam ipsi quam diœcesani operam dent, ne cum aliis Judæis, seu infidelibus saltem per longum tempus conversentur, ne sicut quandoque contigit, ab infirmitate correctis modica occasio ad pristinam damnationem recidivam efficiat. Et quoniam experientia teste compertum est mutuam ipsorum neophytorum inter se conversationem ipsos in fide nostra fragiliores reddere, ac saluti ipsorum plurimum officere: hortamur locorum ordinarios, ut quantum pro incremento fidei viderint expedire, curent, & studeant neophytos ipsos cum originariis Christianis matrimonio copulare. Et prohibeant eisdem sub gravibus pœnis, ne mortuos more Judæorum sepeliant, aut Sabbatha, aliasque solemnitates & antiquæ sectæ ritus quoquo modo observent: sed & Ecclesias, & prædicationes prout alii catholici frequentent, & in omnibus Christianorum moribus se conformes reddant. Contemptores autem prædictorum per sacerdotes, in quorum parochiis degent, aut alios, ad quos de jure, vel antiqua consuetudine de talibus inquirere spectat, aut etiam per alios quoscunque, diœcesanis, seu inquisitoribus hæreticæ pravitatis deferant, & invocato, si opus fuerit, auxilio brachii secularis per eos taliter puniantur, quod aliis transeat in exemplum. Et insuper de his omnibus in provincialibus, & synodalibus Conciliis diligens fiat inquisitio, & tam circa Episcopos, & Sacerdotes in præmissis negligentes, quam ipsos neophytos, & infideles prædictæ contemptores opportunum adhibeatur remedium. Si quis autem cujuscunque gradus, vel præeminentiæ fuerit, hujusmodi neophytos, ne observantiam ritus Christiani, & aliorum præmissorum complectantur, foverit, aut defenderit, pœnas contra fautores hæreticorum promulgatas ipso facto incurrat: neophyti vero, si se corrigere post monitionem canonicam neglexerint, & ad vomitum judaizantes redire comperti sint, contra eos, tanquam perfidos hæreticos per ordinarios locorum secundum sacrorum canonum instituta procedatur. Romæ xi. Mart. An. 1542.

CAP. IV.

Judæi, ut fide distincti a Christianis, sic & locorum separatione, sive cohabitatione, & vestitus ratione, cæterisque privilegiis discriminari debent.

Paulus IV.

Cum nimis absurdum, & inconveniens existat, ut Judæi, quos propria culpa perpetuæ servituti submisit, sub prætextu, quod pietas Christiana illos receptet, & eorum cohabitationem sustineat, Christianis adeo sint ingrati, ut eis pro gratia contumeliam reddant, & in eos pro servitute, quam illis debent, dominatum vendicare procurent. Nos, ad quorum notitiam nuper devenit eosdem Judæos in alma urbe nostra, & nonnullis S. R. E. civitatibus, terris, & locis in id insolentiæ prorupisse, ut non solum mixtim cum Christianis, & prope eorum Ecclesias nulla intercedente habitus distinctione cohabitare, verum etiam domos in nobilioribus civitatum, terrarum, & locorum, in quibus degunt, vicis, & plateis conducere, & bona stabilia comparare, & possidere, ac nutrices, & ancillas, aliosque servientes Christianos mercenarios habere, & diversa alia in ignominiam, & contemptum Christiani nominis perpetrare præsumant, considerantes Ecclesiam Romanam eosdem Judæos tolerare in testimonium veræ fidei Christianæ, & ad hoc, ut ipsi Sedis Apostolicæ pietate, & benignitate allecti errores suos tandem recognoscant, & ad verum catholicæ fidei lumen pervenire satagant, & propterea convenire, ut quamdiu in erroribus persistunt, effectu operis recognoscant se servos, Christianos vero liberos per Jesum Christum Deum, & Dominum nostrum effectos fuisse, iniquumque existere, ut filii liberæ filiis famulentur ancillæ. volentes in præmissis quantum cum Deo possumus salubriter providere, hac nostra perpetuo valitura constitutione sancimus, quod de cætero perpetuis futuris temporibus tam in dicta urbe, quam in quibusvis aliis ipsius Romanæ Ecclesiæ civitatibus, terris, & locis Judæi omnes in uno, & eodem, ac si ille capax non fuerit, in duobus, aut tribus, vel tot, quot satis sint, contiguis & ab habitationibus Christianorum penitus sejunctis per nos in urbe, & per magistratus nostros in aliis civitatibus, terris, & locis, prædictis designandis vicis, ad quos unicus tantum ingressus pateat, & quibus solum unicus exitus detur, omnino habitent. Et in singulis civitatibus, terris, & locis, in quibus habitaverint, unicam tantum Synagogam in loco solito habeant, nec aliam de novo construere, aut bona immobilia possidere possint. Quinimo omnes autem Synagogas præter unam tantum demoliri, & devastare. Ac bona immobilia, quæ ad præsens possident, infra tempus eis per ipsos magistratus præfigendum, Christianis vendere. Et ad hoc ut pro Judæis ubique dignoscantur, masculi birretum, fœminæ vero aliud signum patens, ita ut nullo modo celari aut abscondi possit, glauci coloris palam deferre teneantur, & astricti sint, nec super non delatione birreti, aut alterius signi hujusmodi prætextu cujusvis eorum gradus, vel præeminentiæ, seu tolerantiæ excusari, aut per ejusdem Ecclesiæ Camerarium, vel Cameræ Apostolicæ Clericos, seu alias illi præsidentes personas, aut sedis Apostolicæ Legatos, vel eorum vicelegatos quovis modo dispensari, aut absolvi possint. Nutrices quoque, seu ancillas, aut alios utriusque sexus servientes Christianos habere, vel eorum infantes per mulieres Christianas lactari, aut nutriri facere, seu Dominicis, vel aliis de præcepto Ecclesiæ festis diebus in publico laborare, aut laborari facere, seu Christianos quoquo modo gravare, aut contractus fictos vel simulatos celebrare, seu cum ipsis Christianis ludere, aut comedere, vel familiaritatem, seu conversationem habere nullatenus præsumant. Nec in libris rationum, & computorum, quos cum Christianis pro tempore habebunt, aliis quam latinis literis, & alio, quam vulgari italico sermone uti possint, & si utantur, libri hujusmodi contra Christianos nullam fidem faciant. Judæi quoque præfati sola arte strazzariæ, seu cenciariæ, ut vulgo dicitur, contenti aliquam mercaturam frumenti, vel hordei, aut aliarum rerum usui humano necessariarum facere. Et qui ex eis Medici fuerint, etiam vocati, & rogati, ad curam Christianorum accedere, aut illi interesse nequeant. Nec se a pauperibus Christianis dominos vocari patiantur. Et menses in eorum rationibus, & computis ex triginta diebus completis numerum conficiant, & dies, qui ad numerum triginta non ascenderint, non pro mensibus integris, sed solum pro tot diebus, quot in effectu fuerint, computentur, & juxta ipsorum dierum numerum, & non ad rationem integri mensis eorum credita exigant. Ac pignora eis pro cautione pecuniarum suarum pro tempore consignata, nisi transactis prius a die, quo illa eis data fuerint, decem & octo integris mensibus, vendere nequeant, & postquam menses prædicti effluxerint, si ipsi Judæi pignora hujusmodi vendiderint, omnem pecuniam, quæ eorum credito superfuerit, domino pignorum consignare. Et statuta civitatum, terrarum, & locorum, in quibus pro tempore habitaverint, favorem Christianorum concernentia inviolabiliter observare teneantur. Et si circa præmissa in aliquo quomodolibet defecerint, juxta qualitatem delicti in urbe per nos, seu vicarium nostrum, aut alios a nobis deputandos, ac in civitatibus, terris, & locis prædictis per eosdem magistratus, etiam tanquam rebelles, & criminis læsæ majestatis rei, & toto populo Christiano diffidati, nostri, & ipsorum vicarii, ac deputandorum, & magistratuum arbitrio puniri possint. Rom. prid. Id. Jul. 1555. Vid. sup. tit. de Medic. cap. 2.

CAP. V.

Inquisitorum fidei animadversio in Judæorum blasphemias, & flagitiosam vivendi consuetudinem.

Gregorius XIII.

ANtiqua Judæorum improbitas, qui divinæ bonitati semper restiterunt, tanto execratior consistit in filiis, quanto ipsi cumulandam patrum suorum mensuram, in Dei filio repudiando, ejusque in mortem nefarie conspirando, graviter deliquerunt: qui propterea sua affecti majoribus nequitiæ propriis sedibus expulsi atque in omnes dispersi terrarum orbis regiones, servitutique perpetuæ mancipari, non majorem in cujusquam ditione clementiam, quam in Christianorum provinciis, maxime vero in Apostolicæ pietatis gremio invenerunt, quæ pro eorum conversione laborans

eos

eos misericorditer excepit, atque in cohabitatione una cum filiis suis sustinuit, ut veritatis lumen elucere pro semper studio conata est, rebusque ad vitam necessariis juvit, injuriis, & contumeliis prohibuit, multis denique beneficiis suis privilegiis circummunivit: illi vero nullis beneficiis mansuefacti, ubique de pristino suo scelere remittentes, Dominum nostrum Jesum Christum in coelo triumphantem adhuc in Synagogis suis, & ubique persequuntur: Christi quoque membra infensissimi non desinunt in religionem Christianam horrenda facinora quotidie magis audere, quibus nos, ne pietatis nostrae puritas polluatur, aut a tam mancipiis Christo, Christianoque nomini impune illudatur, obviare volentes statuimus, ac etiam declaramus, Inquisitione haereticae pravitatis libere procedere posse in omnibus casibus, & causis, qui sequuntur.

Si quis Judaeus, aut infidelis in his, quae circa fidem cum illis nobis sunt communia, veluti Deum unum, & aeternum, omnipotentem, creatorem omnium visibilium, & invisibilium, & similia, non esse asseruerit, praedicaverit, vel praecepto alicui insinuaverit.

Si daemones invocaverit, consuluerit, aut eorum responsa acceperit, ad illos sacrificia, aut preces ob divinationem, aliamve causam direxerit, aut quid eis immolaverit, vel thure, aliarumve rei fumigationes obtulerit, aut alia quaevis impietatis obsequia praestiterit.

Si Christianos verbo, facto, vel exemplo, aut alio quovis modo nefaria hujusmodi docuerit, vel ad ea perpetranda perduxerit, aut perducere attentaverit.

Si Salvatorem, & Dominum nostrum Jesum Christum purum hominem, vel etiam peccatorem fuisse, matremve Dei non esse virginem, & alia hujusmodi blasphemia, quae per se haeretica dici solent, in Christianae fidei ignominiam, contemptum, aut corruptionem impie protulerit.

Si cujuscumque eorum opera, auxilio, consilio, vel favore aliquis Christianus a fide defecerit, quamque semel susceperat, abnegarit, vel ad Judaeorum, seu aliorum infidelium ritus, caeremonias, superstitiones, vel impias sectas transierit, vel redierit, seu in haeresim aliquam inciderit, aut qui, ut Christi fidem abneget, seu in haeresim incidat, opem, consilium, auxilium, vel favorem quomodocunque praestiterit.

Si quem Catechumenum, vel quemcunque ex Judaeis aut infidelibus (Deo inspirante) ad fidem Christianam venire volentem, post declaratam nutu, verbo, facto, aut quocunque alio modo ejus voluntatem, a fide, vel fidei instructione, vel a sacri Baptismi susceptione retrahere curaverit, vel dehortari, aut ne ad fidem veniat, aut regenerationis lavacro abluatur, quovis modo impedierit.

Si quis apostatam, haereticosve scienter domi suae receptaverit, aluerit, commeatu juverit, seu quovis modo eis cibaria ubicunque praebuerit, aut dona, vel munera dederit, vel miserit, aut de loco ad locum deduxerit, seu associaverit, vel deducendos sive associandos curaverit, aut sumptus ministraverit, duces, vel comites illis adjunxerit, vel ne ab eis perpetrata deprehendi, aut investigari queant, fecerit. Quique dictos apostatas aut haereticos scienter aliquo modo receptaverit, occultaverit, defenderit, aut eis opem, consilium, auxilium, vel favorem quomodolibet praestiterit.

Si libros haereticos, vel Talmudicos, aut alios Judaicos, quomodolibet damnatos, aut alias prohibitos tenuerit, vel tradiderit, vel divulgaverit, vel in quaecunque loca detulerit, aut ad eam rem operam suam accommodaverit.

Si Christianos deriserit, redemptionisque nostrae hostiam salutarem in ara crucis immolatam, Christum Dominum ludibrio & despectui habens, quandocunque, maxime vero in sacro Parasceves die, agnum, sive ovem, aut quid aliud cruci affixerit, aut appenderit, in eamve conspuerit, seu quodcunque contra ipsum fecerit.

Si nutrices Christianas, contra sacrorum canonum statuta, diversorumque Romanorum Pontificum praedecessorum nostrorum sanctiones, adhuc retinuerit, aut eas retinere die, quo sanctissimum Eucharistiae sacramentum sumpserit, lac uno vel pluribus diebus in latrinam, cloacas, vel alia loca effundere coegerit.

In quibus casibus universis & singulis, auctoritate praedicta praefatis Inquisitoribus omnium regnorum, provinciarum, civitatum, dominiorum, & locorum universi orbis Christiani Judicibus, in suis quamque locis perpetuo delegamus, ut super his contra Judaeos atque infideles, quoscunque simul vel separatim, prout in causis fidei, juxta sacrorum canonum formam, necnon officii Inquisitionis hujusmodi constitutiones, diligenter inquirant, & procedant, & quos in aliquo vel aliquibus horum flagitiorum excessibus culpabiles repererint, in eos pro culpae modo, ac etiam pro criminum numero vel multiplicatione, aut consuetudine delinquendi, flagris, remigio, etiam perpetuo, rerum quoque publicationes, exilia, aliisque atrociora decernant, & alias de eis exempla edant, quae scelestos illos deterreant ab hujusmodi flagitiis in posterum admittendis. Nos enim venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus, Inquisitoribus generalibus, necnon Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis locorum Praelatis, ac etiam aliis praedictis Inquisitoribus, in virtute sanctae obedientiae districte praecipimus & mandamus, ut praesentes nostras litteras in civitatibus & locis cuique subjectis publicare, & juxta illarum tenorem procedere, ipsique debitae executioni mandare procurent. Rom. Calend. Jun. 1581.

CAP. VI.

Catechesis & fidei instructionis sedula cura adhibeatur ab Episcopis in Judaeorum conversionem, ubi hujus dispersae gentis Synagogae colliguntur.

Idem.

Sancta mater Ecclesia, cujus Christus caput est, ingentem suam charitatem ad omnes late diffundens, antiquum Israeliticae gentis populique Dei peculiaris reliquias, pio nunquam desinit affectu miserari, graviterque commiseratur, Judaeorum quondam opinionem praecipuis auctam muneribus & gratiis, cujus erat adoptio filiorum, gloria, testamentum, legislatio, obsequium, & promissa, unde etiam Christus Salvator noster secundum carnem nasci dignatus est, per diversas orbis partes tot jam secula dispersam, ac congregationis gregis more per invia & inaquosa misere errantem, verbi Dei fame, & aquae refectionis siti perire, longeque non a terreno tantum, super quam Dominus flevit, sed quod gravius est, e coelesti quoque Hierusalem, nisi Christum, quem negavit, confiteatur, exturbari: quare miseratione & moerore commoti, in dies semper aliquid excogitamus, unde eorum conversioni & saluti opportunius provideatur, ipsique ad intelligentiam eam, quam sibi praeclusere, valeant Deo propitio pervenire. Quare sollicito haec animo meditantes, ac felicis recordationis Nicolai Papae V. aliorumque Romanorum Pontificum praedecessorum nostrorum vestigiis inhaerentes, praesenti constitutione generali praecipimus, omnibus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis Ecclesiarum Praelatis, etiam Cardinalatus honore praeditis, ut in suis quique civitatibus, terris, & locis, in quibus competens aliquis numerus Judaeorum, qui Synagogam constituat, commoratur, curent Sabbatis vel alio cujuscunque hebdomadis statuto die, ad Judaeos ipsius in locum praestitutum, non tamen sacrum, nec ubi sacra confici solent, convenientes, per aliquem magistrum in Theologia, aliumve idoneum virum ab eis eligendum, cum mercede congrua illi ex ipsorum Hebraeorum collatione, vel alias, prout commodius eis videbitur, Hebraicae (si fieri poterit) linguae peritum, sermones vel lectiones haberi, in quibus illis exponatur scriptura Veteris Testamenti, Moysis scilicet & Prophetarum, praesertim ejus, quae eo Sabbatho legentur, seu lecta in eorum fuit Synagogis, juxta sanctorum tamen Patrum interpretationes, & verum catholicae Ecclesiae sensum, ac in eis disseratur de veritate Christianae fidei, de vero adventu & incarnatione filii Dei, illiusque nativitate, vita, miraculis, passione, morte, sepultura, descensu ad inferos, resurrectione, in coelum ascensione, de ejus Evangelio in toto terrarum orbe, per Apostolos ejus, & alios sanctos praedicato, innumeris atque clarissimis virtutibus, & illustrium miraculorum gloria confirmato, ac de ejus spirituali & vero regno, & de impio idolorum cultu sublato, & gentium vocatione, de perpetua tum Hierusalem, & terrae earundem Judaeorum desolatione, tum ipsorum ubique terrarum dispersione, & captivitate, & de aliis similis argumenti dogmatibus & articulis, ex lege & Prophetis; de inani praeterea & irrita Judaeorum adventus Messiae, & carnalis ipsius regni expectatione, de vana eorum, quae saepe, quinimo quotidie eos frustrata est, spe reditus in terram promissionis, & restaurationis tertii templi, & denique de multiplicibus & variis erroribus & haeresibus eorum, in quas miserrime se demerserunt, postquam Christum Dominum in carne venientem agnoscere noluerunt, & de falsis per eorum Rabbinos traditis sacrarum scripturarum interpretationibus, quarum literam & sensum fabulis, mendaciis, & variis dolis & modis detorquentes corruperunt & depravarunt, & hactenus corrumpere & depravare non desinunt, deque omnibus aliis, quae esse possent ad agnitionem fidei, ad errorum suorum correctionem, ad orthodoxamque fidem accedere, pro loci, temporis, similique argumentationis ratione prudenter aperte, veris, & ex sacra scriptura depromptis demonstrationibus nulla cum obtrectatione aut iracundia, sed magna cum suavitate, & modestia, veritatis lumen illis aperire conatos; ad quos sermones, & lectiones volumus universos, & singulos utriusque sexus Judaeos, a duodecim annis supra, infirmitate & alia legitima causa, de qua ordinarios docere debeant, non impeditos, in civitate & locis, ut praefertur habitantes, vel aliunde advenientes, etiamsi inibi domicilium non habeant, ita per circuitum convenire, ut tertia saltem eorum pars, nec unquam minor, semper adsit. Quod si facere neglexerint, interdictis eum fidelibus commerciis, & aliis poenis arbitrio ordinarii pro contumacia modo imponendis, donec satisfecerint, competenter, ad ipsos sermones audiendos compellantur. Si quis vero de numero fidelium eo fuerit scelestus, aut sui, aut proximi sui, de quo praecipue mandatum est, immemor, qui eos a salutaribus hujusmodi sermonibus seu lectionibus directe, vel indirecte abduxerit, aut impedierit, seu contenderit quoquo modo, excommunicationis sententia sit eo ipso ligatus, & contra eum ad alias poenas, ordinarii arbitrio, etiamo procedatur. Caeterum Imperatorem, Reges, & Principes omnes, necnon Respublicas, magistratus & dominos temporales suppliciter rogamus, & obsecramus in Domino, ut Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis ordi-

ordinariis prædictis, eorumque vicariis, & ministris suum in præmissis auxilium præstent, amplissimum ab omnipotenti Deo præmium in supremis gloriæ æternæ tabernaculis habituri.

DE HIS, QUI INFIDELIBUS ADVERSUS CHRISTIANOS AUXILIANTUR.

TITULUS II.

CAP. I.

Excommunicantur arma, & præsidia quæcumque ferentes Saracenis, & infidelibus in Christianæ Reipublicæ perniciem, & detrimentum, eorumque fisco adscribuntur bona.

Nicolaus V.

OLim tam in generali, quam in Lugdunensi postmodum subsistente Concilio per sedem Apostolicam celebratis, in illos falsos, & impios Christianos, qui contra Deum, & Christianum populum, Saracenis ferrum, arma, quibus Christianos impugnent, & lignamina galearum, & aliorum navium navigabilium, deferunt ad eos, & qui eis galeas vendunt, ac naves, quique in piraticis Saracenorum navibus curam gubernationis exercent, vel in machinis, & quibuslibet aliis, eis impendunt auxilium, vel consilium, vel favorem, in Christianorum dispendium, & specialiter terræ sanctæ: fuit excommunicationis sententia promulgata, ipsosque rerum suarum privatione mulctari, & servos capientium fore censuerunt Concilia supradicta: expresse quoque in ipsis præcipitur, ut talibus gremium non aperiatur Ecclesiæ, nisi totum, quod de commercio tam damnato perceperint, & tantumdem de suo, in subsidium terræ memoratæ præstiterint, ut æquo judicio in quo deliquerit, puniatur. Nos itaque gerentes cordi negotia dictæ terræ duximus hactenus statuendum, ut nullus equos, ferrum, lignamina, victualia, & alia quæque mercimonia in Alexandriam, vel alia loca Saracenorum terræ Ægypti deferre vel mittere, seu partibus eorum, ut eisdem deferantur, extrahere, vel extrahi permittere, aut consilium, vel favorem præstare quoquo modo præsumat; & illos, qui contra hujusmodi constitutionem nostram ausu temerario venire tentaverint, eo ipso excommunicationis sententia decernimus subjacere, a qua non possit absolvi, nisi tantum de bonis propriis in dictæ terræ sanctæ subsidium convertendum exsolverit, quantum ad partes prædictas exulerit, vel miserit, & detulerit, vel de ipsorum partibus extrahi permiserit, ad easdem deferendum. Et nihilominus, si personas eorum capi contigerit, in servitute capientium illorum esse volumus, in quantum acciderint captionem. Volentes autem in hac parte solertius providere, quanto amplius exigere hoc noscitur urgens necessitas dictæ terræ, Apostolica auctoritate statuimus, ut nullus omnino aliqua victualia, usque ad decennium a data præsentium computandum; alia vero prædicta, ad aliquod seu aliqua de eisdem, aut aliud quodlibet (victualibus sicut præmittitur usque ad prædictum tempus durante exceptis) quacunque occasione, vel causa, seu quovis ingenio, vel quæsito colore, ullo unquam tempore in Alexandriam, vel partes Ægypti, seu terras Soldano subjectas, mittere vel deferre præsumat, vel quatenus in eo fuerit, mitti vel deferri permittat, auctoritate decernimus eadem, ut hi, qui contra hujusmodi statutum nostrum quolibet modo venire præsumpserint, præter pœnas præfatas, quas ipso facto incurrere volumus, perpetuo sint infames, & intestabiles habeantur, ita quod nec testari, nec legata eis, seu relicta percipere valeant. Et insuper ad successiones, tam ex testamento, quam ab intestato, sint prorsus & reddantur inhabiles, nec ad publica quælibet admittantur officia, sintque illis actus legitimi perpetuo interdicti, & postquam de hujusmodi temeritate constiterit, diebus festivis, & dominicis publice nuncientur, & ad fiscum bona omnia devolvantur. Apud urbem veterem, 10. Calend. Septembr. 1449.

DE HÆRETICIS, ET SHISMATICIS.

TITULUS III.

CAP. I.

Leges Friderici Imperatoris in hæreticæ pravitatis reos, eorumque complices, & fautores latæ, confirmantur, & servari jubentur.

Innocentius IV.

INnocentius Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis potestatibus, consiliis, & communitatibus civitatum, aliorumque locorum Lombardiæ, Marchiæ Tarvisanæ, ac Romaniolæ salutem, & Apostolicam benedictionem.

Cum adversus hæreticam pravitatem quondam Fridericus Romanorum Imperator promulgaverit quasdam leges, per quas ea pervagatur, compesci poterit pestis illa: Nos illas volentes ad robur fidei ad salutem fidelium observari, universitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus eas, quarum tenores vobis mittimus talertus præsentibus, faciatis singuli in vestris capitularibus annotari, contra hæreticos secta cujuslibet secundum eas exacta diligentia processuri: alioquin dilectis filiis, Priori Provinciali, & fratribus Inquisitoribus hæreticæ pravitatis ordinis prædicatorum in Lombardia, Marchia Tarvisana, & Romaniola literis nostris injungimus, ut vos ad id per excommunicationem in personis, & interdictum in terram appellatione remota compellant: tenores autem legum hi sunt.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, & semper Augustus, Hierusalem & Siciliæ Rex, dilectis Principibus suis, venerabilibus Archiepiscopis, Episcopis, aliisque Prælatis Ecclesiarum, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Potestatibus, Scultetis, Burggraviis, Advocatis, Judicibus, Ministralibus, Officialibus, & omnibus per totum Imperium constitutis, præsentes literas inspecturis fidelibus suis gratiam suam & omne bonum.

Commissi nobis cœlitus cura regiminis, & imperialis, cui dante Domino præsidemus, fastigium dignitatis materialem, quo divisim a sacerdotio fungimur, gladium adversus hostes fidei, & in exterminium hæreticæ pravitatis exigunt exercendum, ut perfidiæ viperæos filios contra Deum, & Ecclesiam insultantes, tanquam materni uteri corrosores, in judicio, & justitia prosequamur, maleficos vivere non passuri, per quorum scientiam seductoriam mundus inficitur, & in gregem fidelium per oves has morbidas gravior inf igitur corruptela.

Statuimus itaque sancientes, ut hæretici, quocunque nomine censeantur, ubicunque per Imperium damnati fuerint, ab Ecclesia, & sæculari judicio assignati, animadversione debita puniantur.

Si qui vero de prædictis, postquam fuerint deprehensi, territi, metu mortis redire voluerint ad fidei unitatem, juxta canonicas sanctiones ad agendum pœnitentiam in perpetuum carcerem detrudantur. Præterea quicunque hæretici reperti fuerint in civitatibus, oppidis, seu aliis locis Imperii, per inquisitores ab Apostolica sede datos, & alios orthodoxæ fidei zelatores, hi qui jurisdictionem ibidem habuerint, ad inquisitorum, & aliorum catholicorum virorum insinuationem eos capere teneantur, & eos captos arctius custodire, donec per censuram Ecclesiasticam damnatos, damnabili morte perimant, qui fidei sacramenta, & vitæ damnabant. Simili quoque pœna plecti censemus omnes, quos ad favendum hæreticorum errorem callidus hostis suscitat advocatos, vel parat illicitos defensores; maxime cum facinus, quod inquinat, nisi monitione præmissa destiterint, & eorum vitæ duxerint consulendum. Eos præterea, qui convicti in uno loco de hæresi, ad alia loca se transferunt, ut cautius possint effundere virus hæreticæ pravitatis, debitam censemus subire vindictam: ut super hoc viros ab eodem errore conversos ad fidem, necnon & per alios, qui eos de hæresi convicerint, (quod & in hoc casu concedimus licere faciendum) evidens testimonium habeatur. Item mortis sententiæ ducimus addicendos, si quos hæreticorum ad judicium tractos, in extremo vitæ periculo hæresim abjurantes, postmodum de falso juramento constiterit, & fide mentita convinci, eos contigerit, ejusdem morbi spontaneam incurrere recidivam, ut sibi damnabilius iniquitas sit mentita, & pœnam debitam mendacium non evadat. Omnes insuper proclamationis, & appellationis beneficium, ab hæreticis, receptatoribus, & fautoribus eorundem penitus amovemus: volentes, ut de finibus Imperii, in quibus semper debet existere ode fides, hæreticæ labis germina modis omnibus deleantur.

Cæterum, quia quanto majora divinæ autem miserationis accepimus, & altiorem locum præ filiis hominum obtinemus, tanto devotiora debemus obsequia gratitudinis conferenti, si quando in nostri nominis contemptores nostri culminis excandescit auctoritas: si reos læsæ majestatis, in personis eorum & liberorum suorum exhæredatione damnemus, multo fortius justiusque contra Dei blasphematores nominis, & catholicæ fidei detractores provocemur: eorundem hæreticorum, receptatorum, fautorum, & advocatorum suorum hæredes, & posteros usque ad secundam progeniem, beneficiis cunctis temporalibus, publicis officiis, & honoribus imperiali auctoritate privamus: ut in paterni memoria criminis continuo mœrore tabescant: vere scientes, quod Deus zelotes est, peccata patrum in filios potenter ulciscens. Nec quidem, a misericordiæ finibus duximus excludendum, ut si qui paternæ hæresis non sequaces latentem patrum perfidiam revelaverint, quacunque reatus illorum animadversione plectantur, prædictæ punitioni non subjaceat innocentia filiorum. Ad hæc notum fieri volumus, fratres Prædicatores de ordine Prædicatorum, pro fidei negotio, in partibus Imperii nostri contra hæreticos deputatos, ceteros quoque, qui ad hæreticos judicandos accesserint, nisi aliqui eorum ab Imperio fuerint proscripti, eundo, morando, & redeundo, sub nostri Imperii speciali defensione receptos, & quos apud omnes sub ope ac recommendatione fidelium Imperii esse volumus inoffensos, universitati vestræ mandantes, quatenus quandoque, & apud quemcunque vestrum pervenerint, benigne recipiatis eosdem: & personas ab incursu hæreticorum eis insidiantium conservantes indemnes, omne consilium, ducatum, & auxilium impendatis, pro tam acceptis coram Deo negotiis exequendis. Hæreticos vero, quod & ostenderint ipsi vobis, in jurisdictione vestra singuli capientes, diligenti custodiæ deti-

deslinandos, donec post Ecclesiasticæ damnationis judicium, pœnam subeant, quam merentur: scituri, quod in executione ipsius negotii gratum Deo, & laudabile nobis obsequium conficietis, si ad expellendam de partibus nostris imperii novam, & insolitam hæreticæ pravitatis infamiam, opem & operam, una cum eisdem fratribus præstiteritis efficacem. Et si quis foret circa hoc negligens, & remissus, ut etiam mortis, coram Domino, & in conspectu nostro poterit merito culpabilis apparere. Dat. Paduæ 22. Febr. 12. Indict.

CAP. II.

Excommunicantur nonnulli hæretici, ut sunt Cathari, Pataveni, pauperes de Lugduno, Passagini, Josepini, Arnaldistæ, Speronistæ, omnesque singulares opiniones in Ecclesiam catholicam pertinaces.

Idem *universis Christi fidelibus*.

NOverit universitas vestra, quod nos ad instar felic. record. Gregorii Papæ prædecessoris nostri, excommunicamus, & anathematizamus universos hæreticos, Catharos, Patarinos, Pauperes de Lugduno, Passaginos, Josepinos, Arnaldistas, Speronistas, & alios quibuscunque nominibus censeantur, facies quidem habentes diversas, sed caudas ad invicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipsum. Damnati vero per Ecclesiam, seculari judicio relinquantur, animadversione debita puniendi: clericis prius a suis ordinibus degradatis. Si qui autem de prædictis, postquam fuerint deprehensi, redire noluerint ad agendum condignam pœnitentiam, in perpetuum carcerem detrudantur. Credentes autem eorum erroribus, hæreticos similiter judicamus. Item receptatores, defensores, & fautores hæreticorum, excommunicationis sententiæ decernimus subjacere, firmiter statuentes, ut si postquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, se sub ea satisfacere contempserit, ipso jure sit factus infamis, nec ad publica officia seu consilia, nec ad eligendos aliquos ad hujusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, ut nec testamenti habeat factionem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ipsi super quocunque negotio, sed ipse aliis respondere cogatur. Quod si forte Judex extiterit, ejus sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit advocatus, ejus patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta confecta per ipsum nullius penitus sint momenti & in similibus idem præcipimus observari. Si vero clericus fuerit, ab omni officio, & beneficio deponatur. Si qui autem tales, postquam ab Ecclesia fuerint denotati, evitare contempserint, excommunicationis sententia percellantur, alias animadversione debita puniendi. Qui autem inventi fuerint sola suspicione notabiles, nisi juxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstraverint, anathematis gladio feriantur, & usque ad satisfactionem condignam ab omnibus evitentur: ita quod si per annum in excommunicatione perstiterint, extunc velut hæretici condemnentur. Item proclamationes, & appellationes hujusmodi personarum minime audiantur. Item judices, advocati, & notarii nulli eorum officium suum impendant, alioquin eodem officio perpetuo sint privati. Item clerici non exhibeant hujusmodi pestilentibus Ecclesiastica sacramenta, nec eleemosynas aut oblationes eorum accipiant. Similiter Hospitalarii, & Templarii, ac quilibet regulares, alioquin suo priventur officio, ad quod nunquam restituantur absque indulto Sedis Apostolicæ speciali. Item quicunque tales præsumpserint Ecclesiasticæ tradere sepulturæ, usque ad satisfactionem idoneam, excommunicationis sententiæ se noverint subjacere, nec absolutionis beneficium mereantur, nisi propriis manibus publice extumulent & projiciant hujusmodi corpora damnatorum, & locus ille perpetuo careat sepultura. Item firmiter inhibemus, ne cuiquam laicæ personæ liceat publice vel privatim de fide catholica disputare: qui vero contrafecerit, excommunicationis laqueo innodetur. Item, si quis hæreticos sciverit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, seu a communi conversatione fidelium vita & moribus dissidentes, eos studeat indicare confessori suo, vel alii, per quem credat ad prælati sui notitiam pervenire, alioquin excommunicationis sententia percellatur. Hæretici autem & receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorumque filii usque ad secundam generationem, ad nullum Ecclesiasticum beneficium seu officium admittantur. Quod si secus actum fuerit, decernimus irritum & inane. Nos enim prædictos & quoscunque eorum Ecclesiasticos, qui ad preces hujusmodi pestilentium personarum dignitates, personatus, & alia quæcunque Ecclesiastica beneficia sunt adepti, eorum privamus taliter acquisitis, volentes, ut tales & habitis perpetuo careant, & ad alia vel similia nequaquam in posterum admittantur. Illorum autem filiorum emancipationem nullius esse momenti volumus, quorum parentes post emancipationem hujusmodi ad inviam superstitionis hæreticæ a via declinasse constiterit veritatis. Datum Anagniæ 17. Cal. Jul. Anno 11. Pontificatus nostri.

IMPERATOR FRIDERICUS

semper Augustus, &c.

PAtarenorum receptatores, & complices, & quomodoque modo fautores, qui ut a pœna aliis possint eximere, de se velut improvidi non formidant, publicatis bonis omnibus relegandos in perpetuum esse censemus. Et ipsorum filii ad honores aliquos nullatenus admittantur. Si tamen aliquis fautorum hujusmodi detexerit aliquem Patarenum, de cujus perfidia manifeste probatur, in fidei præmium, quam agnovit, fama pristina de Imperiali clementia restitutionis beneficium integrum consequatur.

INCIPIUNT CAPITULA CONSTITUTIONIS

contra Patarenos edita per eundem Fridericum, illustrem virum, Romanorum Imperatorem semper Augustum, Hierusalem, & Siciliæ Regem.

CAtharos, Patarenos, Speronistas, Leonistas, Arnaldistas, Circumcisos, Passaginos, Josepinos, Garatenses, Albanenses, Francisçus, Bagnarolos, Commixtos, Vvaldenses, Roncarolos, Communelios, Vvarinos, & Ortholenos, cum illis de Aquanig. & omnes hæreticos utriusque sexus, quocunque nomine censeantur, perpetua damnamus infamia, diffidamus atque bannimus, volentes, ut bona talium confiscentur, nec ad eos ulterius revertantur: ita quod filii eorum ad successionem pervenire non possint, cum longe sit gravius, æternam, quam temporalem offendere majestatem. Qui autem inventi fuerint sola suspicione notabiles, nisi ad mandatum Ecclesiæ, juxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstraverint, tanquam infames & banniti ab omnibus habeantur; ita quod si per annum permanserint, extunc eos sicut hæreticos condemnamus. Statuimus etiam hoc edicto in perpetuum valituro, ut potestates, & consules, seu rectores, quibuscunque fungantur officiis, pro defensione fidei præstent publicum juramentum, quod de terris suæ ditioni subjectis, universos hæreticos ab Ecclesia denotatos, bona fide pro viribus exterminare studebunt: ita quandocunque quis fuerit in perpetuam potestatem, vel temporalem assumptus, hoc teneatur capitulum juramento firmare: alioquin neque pro potestatibus, neque pro consulibus, seu consimilibus habeantur: eorumque sententias ex tunc decernimus inutiles & inanes. Si vero dominus temporalis requisitus & monitus ab Ecclesia, terram suam purgare neglexerit ab hæretica pravitate, post annum a tempore monitionis elapsum, terram ipsius exponimus catholicis occupandam: qui eam exterminatis hæreticis absque ulla contradictione possideant, & in fidei puritate conservent: salvo jure domini temporalis, dummodo super hoc nullum præstet obstaculum, nec aliquod impedimentum opponat: eadem nihilominus lege servata contra eos, qui non habent dominos principales. Credentes præterea, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum bannimus: statuentes, ut si postquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, satisfacere contempserit infra annum, extunc ipso jure sit factus infamis, & ad publica officia seu consilia, vel ad aliquos eligendos hujusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, ut nec testamenti liberam habeat factionem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus ei præterea super quocunque negotio, sed ipse aliis respondere cogatur. Quod si Judex extiterit, ejus sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit advocatus, ejus patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, ejus instrumenta confecta per manum ipsius nullius penitus sint momenti. Adjicimus insuper, quod hæreticus per hæreticum convinci possit: & quod domus Patarenorum, receptatorum, & defensorum, & fautorum, sive ubi docuerint, sive ubi aliis manus imposuerint, destruantur, nullo tempore restituendæ. Dat. Paduæ 22. Febr. 2. Indictione.

Rex Regum, Apostatantes a fide catholica penitus exterminamus, insequimur ultionibus, bonis suis omnibus spoliamus. Et ut a professione vel vita naufragantes legibus exactamus. Successiones tollimus, ab eis omne jus legitimum abdicamus. Dat. Perusii 5. Cal. Novemb. Pontificatus nostri An. 1.

ALIUD RESCRIPTUM FRIDERICI

in hæreticos.

INconsutilem tunicam Dei nostri dissuere conantur hæretici, & vocabuli vitio servientes, quod significationem divisionis enunciat, in ipsius indivisibilis fidei unitate nituntur inducere sectionem: & oves a Petri custodia, cui pascendæ a pastore bono sunt creditæ, segregare. Hi sunt lupi rapaces, exterius ferentes usque mansuetudinem prætendentes ovium, quousque ovile possint subintrare dominicum. Hi sunt angeli pessimi: hi sunt filii pravitatum e patre nequitiæ & fraudis auctore ad animas simplices destinati. Hi colubri, qui columbas decipiunt. Hi serpentes, qui latenter videntur subrepere, & sub mellis dulcedine virus evomere: ut vitæ cibum ministrare se

se simulant, cauda feriunt, & mortis poculum veluti quoddam dirissimum venenum immiscent. Horum sectæ veteribus, vel ne in publicum prodeant, non sunt notata nominibus: vel quod est forte nefandius, non contenta, ut vel Arrio Arriani, vel a Nestore Nestoriani, aut a similibus similes nuncupentur: sed in exemplum Martyrum, qui pro fide catholica martyria subierunt, Patarenos se nominant, velut expositos passioni. Hujusmodi miseri Patareni, a quibus abest sancta credulitas diversitatis errorem, sub uno contextu nequitiæ insimul tres offendunt: Deum videlicet, proximos, & seipsos. Deum, dum Dei fidem, & Filium non agnoscunt: decipiunt proximos, dum ipsis sub spe spiritualis alimoniæ, hæreticæ pravitatis oblectamenta ministrant. Crudelius etiam sæviunt in seipsos, dum post animarum dispendium, corpora denique severæ mortis illecebris, quam per agnitionem veram & veræ fidei possent evadere, vitæ prodigi & necis improvidi sectatores involvunt, & (quod est ipso dicto dirissimum) superstites etiam non terrentur exemplo.

Contra tales sibi, Deo, & hominibus sic infestos, continere non possumus motus nostros, quin debitæ ultionis in eos gladium exeramus: tanto ipsos instantius persequentes, quanto in evidentiorem delusionem fidei Christianæ, prope Romanam Ecclesiam, quæ caput Ecclesiarum omnium judicatur, superstitionis suæ scelere latius exercere noscuntur. Adeo quod ab Italiæ finibus, præsertim a partibus Lombardiæ, in quibus pro certo perpendimus, ipsorum nequitiam latius abundare; jamque usque ad regnum nostrum Siciliæ, suæ perfidiæ rivulos derivarunt.

Quod acerbissimum reputantes, statuimus imprimis, ut crimen hæreseos, & damnatæ sectæ cujuslibet, quocunque nomine censeantur sectatores, (prout veteribus legibus est indictum) inter publica crimina numeretur: imo crimine læsæ majestatis nostræ debet ab omnibus horribilius judicari, quod in divinæ majestatis injuriam noscitur attentatum, quamvis judicii potestate alterum alteri non excellat. Nam sicut perduellionis crimen personæ adimit damnatorum, & bona, & damnat post obitum memoriam defunctorum: sic & in prædicto crimine, quo Patareni notantur, per omnia volumus observari.

Et ut ipsorum nequitia, qui (quia Dominum non sequuntur) in tenebris ambulant, detegatur, nemine etiam deferente investigari volumus diligenter hujusmodi scelerum patratores, & per officiales nostros, sicut & alios malefactores inquiri, ac inquisitione notatos, etsi levis suspicionis argumento tangantur, a viris Ecclesiasticis, & Prælatis examinari jubemus. Per quos, si inventi fuerint a fide catholica saltem in articulo deviare, et per ipsos pastorali more commoniti, tenebrosi diaboli relictis insidiis, noluerint agnoscere Deum lucis, sed in erroris concepta instantia perseverent, præsentis nostræ legis edicto damnatos mortem pati Patarenos, aliosque hæreticos quocunque nomine censeantur, decernimus, quam affectant, ut vivi in conspectu hominum comburantur, flammarum commissi judicio. Nec dolemus, quod in hoc ipsorum satisfacimus voluntati, ut quo pœnam solummodo, nec fructum alium consequuntur erroris. Apud nos pro talibus nemo intercedere præsumat: quod qui fecerit, in ipsum nostræ indignationis aculeos non immerito convertemus. Dat. Paduæ 22. Febr. 12. Indict.

CAP. III.

Abjurantes hæresim, & resipiscentes excipiuntur.

Urbanus IV. *Inquisitoribus ordinis Prædic. in Prov. Lombardiæ, Marchiæ, Januens.*

QUi hæretica labe penitus abjurata redire voluerint ad Ecclesiasticam unitatem, eis juxta formam Ecclesiæ absolutionis beneficium impendentes & injungentes eisdem, quod injungi talibus consuevit, provisuri solerter, ne simulata conversione redeant fraudulenter, & vos, imo potius seipsos fallentes, sub agni specie gerant lupum.

Quod si aliqui fuerint judicandi hæretici, vel incarcerationis pœna perpetua alicui pro hujusmodi crimine fuerit infligenda, id id per vos de diœcesanorum, vel vicariorum suorum, si ipsis diœcesanis absentibus præsentes fuerint, consilio procedatis: ut in tanto animadversionis judicio non postponenda Pontificum auctoritas intercedat. Verum quia in tam gravi crimine cum multa oportet cautela procedi, ut in reos sine alia gravetur errore dura et digna severitas ultionis, volumus & mandamus, ut vos vel illi, quos ad hoc duxeritis deputandos in examinatione testium, quos recipi super crimine prædicto, ipsumque contingentibus oportuerit, adhibeatis duas religiosas & discretas personas, in quarum præsentia per publicam, si commode potest haberi, personam, aut per duos viros idoneos, fideliter eorundem depositiones testium conscribantur. Ad conscribendas quoque hujusmodi depositiones testium, & ad faciendum omnia, quæ in commisso vobis officio, ad scriniarii seu tabellionis officium pertinent, teneri districte præcipimus, cum per vos, seu deputatos ad hoc a vobis, requisiti fuerint, omnes & singulos vestri ordinis fratres, qui dum essent in sæculo, hujusmodi tabellionatus officium habuisse & exercuisse noscuntur: & illos etiam, quibus idem tabellionatus officium, ratione præsentis negotii fidei, fuit a dicta sede commissum, & in posterum committetur. Datum Viterbii 13. Cal. April. Pontificatus nostri Anno primo.

CAP. IV.

Fœdera cum hæreticis inita damnantur & prohibentur.

Joannes XXII. *Inquisitori hæreticæ pravitatis F. Lamberto de ord. Præd.*

CUm nonnulli de Provincia nostra Romandiolæ, tam clerici quam Laici, Deum & Romanam matrem Ecclesiam offendere, seque in præcipitium damnationis mortis immergere non verentes, adeo sacere & tacitæ directur damnatis hæreticis, confœderationes, ligas, & societates ineundo cum ipsis, eosque receptando, & sibi præstando multipliciter auxilia, consilia & favores, quod de labe hæresis se reddiderunt, & reddunt vehementer suspectos: nos tam ipsorum, quam multorum aliorum periculis, & præmissis imminentibus obviare salubriter cupientes, discretioni tuæ per Apost. scripta mandamus, quatenus contra fautores hujusmodi, & alios quoslibet de criminis pravitatis hæreticæ culpabiles, vel suspectos, sic solicite secundum formam canonum, ac privilegiorum concessorum, inquisitionis officio procedere non postponas, quod inde debeat tuæ diligentiæ merito commendari. Datum Avinion. 12. Calend. Septemb. Pontificatus nostri Ann. 10.

CAP. V.

Filii hæreticorum inhabiles fiunt ad officia, ob paterni flagitii lucem, quam contraxisse videntur.

Honorius IV. *Colgano de Eugubio ord. Minorum, Inquisitori hæret. pravitatis.*

EXhibita nobis dilecti filii Archionis militis, nati quondam Philippi dicti Palmerii militis Spoletan. petitio continebat, quod olim significantibus felicis recordationis Alexandro Papæ, prædecessori nostro, inquisitoribus pravitatis hæreticæ per Italiam deputatis, quod frequenter a sede Apostolica committebatur eisdem, ut tam hæreticos, credentes, fautores, & receptatores hæreticorum, quam ipsorum filios & nepotes privandi dignitatibus, personatibus, officiis publicis, & beneficiis Ecclesiasticis de diœcesanorum, vel eis absentibus, vicariorum suorum consilio, haberent liberam potestatem, & qualiter hoc deberet intelligi, postulantibus declarari, præfatus prædecessor eisdem inquisitoribus per suas duxit literas respondendum, quod de filiis & nepotibus illorum hæreticorum credentium & aliorum hujusmodi, qui modo tales esse probantur, intelligendum esse videbatur, non autem illorum, quos emendatos esse constaret, ac pro culpa hujusmodi ad mandatum Ecclesiæ pœnitentiam recepisse, quam ipsi vel jam perfecerant, vel humiliter prosecutione ejus instabant, vel parati fuerant, dum viverent, ad recipiendum eandem. Verum licet inquisitor pravitatis hujusmodi, tunc in partibus illis per sedem Apostolicam deputatus, memoratum Philippum, qui sibi confessus fuit, quod cuidam hæretico reverentiam fecerat, quondam contra fidem profitendo catholicam, peccaverit bonis suis, et idem Philippus injunctam sibi propter hoc ab eodem Inquisitore pœnitentiam perfecerit humiliter, ac tandem, sicut vere catholicus, susceptis Ecclesiasticis sacramentis viam fuerit universæ carnis ingressus, & ab Inquisitore præfato etiam absolutus, tamen potestas, consilium, & commune Spoletan. dictum Archionem, ejusque filios occasione præmissorum ad officia civitatis Spolet. pro suo recusant admittere voluntate. Quare prælibatus Archionus nobis humiliter supplicavit, ut nos misericorditer attendentes, quod idem Philippus sicut præmittitur, tanquam vere catholicus & fidelis Ecclesiæ Roman. decessit, eundem Archionum & filios ejus decernere mus, juxta præmissum ejusdem prædecessoris responsum, in aliquo puniri occasione hujusmodi non debere: sed eos ad omnia sæcularia officia & beneficia Ecclesiastica & dignitates, et ad omnes ordines, impedimento hujusmodi non obstante potius admittendos. Quia igitur de facto hominis & ejus circumstantiis habere poturis omnimodam plenitudinem: Nos gerentes de circumspectione tua fiduciam in Domino specialem, præsentium tibi auctoritate committimus & mandamus, ut si diligenti inquisitione præmissa, prædicta inveneris veritate fulciri, & tibi etiam constiterit, quod præfati Archionus & filii non sint de hæretica pravitate suspecti, & in fidelitate ac devotione Ecclesiæ supradictæ persistant, super quibus omnibus tuam intendimus conscientiam onerare, auctoritate nostra denuncies & declares, quod propter præmissa vel eorum occasione, nihil eis possit objici vel opponi, quin ad omnia sæcularia officia & beneficia Ecclesiastica, etiam si dignitates existant, illis non obstantibus, assumi libere valeant, & hi, qui literati esse noscuntur, ad omnes ordines promoveri, prout secundum Deum ad honorem catholicæ fidei videris expedire. Quicquid autem super his inveneris & duxeris faciendum, nobis per tuas patentes literas harum seriem continentes fideliter studeas intimare. Datum Romæ

apud S. Sabinam, 5. Cal. Decemb. Pontificatus nostri anno secundo.

CAP. VI.

Solvuntur quædam dubia circa discussiones, & decisiones causarum fidei, & hæresis pœnas.

Alexander IV.

ALexander Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis fratribus ordinis Minorum, Inquisitoribus hæreticæ pravitatis in administratione sancti Francisci, præsentibus ac futuris, salutem & Apostolicam benedictionem.

Quod super nonnullis quæstionum articulis, in quibus causa fidei tangitur, nos consulere voluistis, sollicitudinis vestræ prudentiam in Domino commendamus.

a Relapsus dicitur qui in hæresim abjuratam vel in aliam ejusdem labitur, & fin. de hæret. Pauperum.

Primus igitur vestræ consultationis articulus continebat, utrum dici debeat relapsus a in hæresim, qui lapsus est in eam post abjurationem ipsius, in qua non invenitur antea commisisse, cum secundum proprietatem verborum non videatur relapsus, qui non fuerat ante lapsus? Ad quod taliter respondemus, quod talis, si tanquam accusatus vel suspectus de hæresi, eam in judicio abjuraverit, & postea committet in ipsa, censeri debet quadam juris fictione relapsus, licet ante abjurationem suam pleno probatum non fuerit crimen hæresis contra ipsum, dummodo hujusmodi prius in se suspicio violenta fuerit, & certis ac certa indiciis comprobata. Si vero levis & modica, quamquam ex hoc sit gravius puniendus, relapsorum tamen in hæresim non debet pœna puniri, ex quo præsumi non potest verisimiliter ante lapsus in eam.

Quæsistis etiam circa idem, si is, qui hæresim abjuravit, & per talem inexcusabilem receptionem vel receptationem, aut deductionem seu associationem, vel visitationem hæreticorum, sive dationem vel missionem munerum, vel etiam alias in favorem eorum, qui excusari non possit, sive adorationem tamen (ut verbis vestris utamur) lapsus est postmodum, propter hoc debeat judicari relapsus. Et quidem si legitime constiterit, vel etiam nunc constiterit, quod tales ante hujusmodi abjurationem in hæresi commisissent, non est dubium eos per hoc fuisse relapsos: quia tunc dubitari non debet, illos ex approbatione prius erroris consequenter id fecisse.

Præterea nonnulli testium, ut proponitis, jurant coram Inquisitoribus, tam de se, quam de aliis super facto hæresis veritatem dicere, sed perjurant, non odio tamen, vel pretio, sed timore sui potius, & suorum: corrigunt autem se postmodum super his contra se, ac alios suos complices deponendo. Cum itaque perjurus secundum jura, etiam post pœnitentiam in criminalibus a testimonio repellatur; hinc quæritur, utrum contra illos suos complices sit per testimonia talium procedendum. Super quo taliter respondemus, quod cum crimen hujusmodi sit exceptum, si ex manifestis indiciis apparuerit, tales non animi levitate, aut odii fomite ductos, seu corruptione pecuniæ, sed zelo fidei, tanquam pœnitentes propriæ culpæ asserere, quod talia prius tacuerant, & velint in hoc errorem suum corrigere, ac alios nominare, stari debet in favorem fidei, nisi aliud obsisteret, attestationibus eorundem.

Ad illud autem quod quæritur, utrum ad Inquisitores hæresis pertineat de divinationibus, & sortilegiis, quæ contra aliquos sibi denunciantur, cognoscere, ac punire talia exercentes, breviter respondetur, quod cum negotium fidei quod summe privilegiatum existit, per occupationes alias non debeat impediri, Inquisitores ipsi de iis, nisi manifeste saperent hæresim, ratione hujusmodi officii sibi commissi se nullatenus intromittant, sed eos relinquant suis judicibus pœna debita castigandos.

Quidam insuper (ut asseritis) pro iis, quæ commiserunt, in hæresi, astringunt se Inquisitoribus sub obligatione bonorum suorum ad recipiendum ab eis pœnitentiam, & complendam: sed ea licet injuncta non tamen peracta, quin potius in toto, vel in parte neglecta decedunt. Quæritur ergo utrum Inquisitores ipsi, vel qui eis in eorum locum succedunt, possint ad satisfaciendum pro ipsis defunctis hæredes, vel detentores bonorum sic decedentium compellere. Ad quod dicimus, quod si per hujusmodi pœnitentiam aliquod onus ad salutem proficiens impositum fuerit, in bonis temporalibus exsequendum, ad complementum ipsius per Inquisitores cogi debent hæredes, vel alii, ad quos bona talium cum suo onere devenerunt.

Injungitur etiam aliquibus ad pœnam in pœnitentia pro hæresi ab ipsis præfatis Inquisitoribus, ut usuras restituant, ad quod obligaverant in judicio Ecclesiæ se & sua. In quo quæritur, utrum Inquisitores ipsi, vel qui succedunt in locum eorum ad respondendum coram se conquerentibus de usuris hujusmodi, & ad restitutionem earum, si de ipsis constiterit, possint compellere taliter pœnitentes, prout ab eis in aliis injuncti sibi pœnitentiis fieri consuevit. Ad quod respondemus quæstionem super usuris motam contra tales judicialiter non debere audiri ab Inquisitoribus hæresis, nec decidi. Volentes quod per ausus hujusmodi ob fidei negotio nihil prætereat, eos tamen ad restitutionem usurarum, de quibus constiterit, compellere poterunt; quibus in satisfactionem pro prædicto crimine hujusmodi restitutionem in pœnitentia injunxerunt.

Sunt & alii, qui confessi sunt in judicio de hæresi coram Inquisitoribus hujusmodi prælatis, sed antequam eis injungeretur pœnitentia, decesserunt. Super quo quæritur, si hæredes talium compelli possint ab Inquisitoribus, ut ad ipsorum arbitrium satisfaciant pro defunctis, postquam eam iidem, dum viverent, ad faciendam pœnitentiam, quam Inquisitores eis vellent injungere, bona sua Inquisitoribus obligarunt. Cui quæstioni sic duximus respondendum, quod postquam tales non decesserunt hæretici, sed reincorporati potius Ecclesiæ unitati, non videmus, quod eis post mortem, vel eorum hæredibus, qui ad successionem talium admittuntur, sit satisfactio pro extincto jam crimine injungenda. In eo vero casu, in quo hæredes hujusmodi ad successionem non deberent ob culpam sui auctoris admitti, non obstante quod actoribus ipsis viventibus hoc non fuerit interveniente ipsorum morte per sententiam declaratum ad confiscationem bonorum post mortem nihilominus procedetur.

Adjecistis præterea negotium, seu officium Inquisitionis contra hæreticos dilecto filio Priori fratrum Prædicatorum Parisien. a sede Apostol. justis sibi ex forma commissum, ut idem super hoc posset inquirere, tam per se, quam per alios, quos ad hoc idoneos reputaret: in quo quæritur, utrum tales delegati existant, & quot possint etiam sic eligi. Super quo taliter duximus ordinandum, quod idem Prior possit tres, vel quatuor idoneos ad hoc opus assumere, qui parem cum ipso habeant potestatem, & amovere illos, ac ipsorum loco alios substituere, quotiescunque viderit expedire: ipsi tamen Priori, & aliis sic assumptis committendi duntaxat citationes, & examinationes testium, cum de hujusmodi crimine, ac circumstantiis ejus inquiritur, ac denunciationes sententiarum, quas super eo contra quoslibet contigerit ferre, & alia similia faciendi conceditur ab eadem sede facultas.

Quæstioni vero, qua quæritur, utrum constitutus in sacris deprehensus in hæresi, & propter hoc immurandus perpetuo, prius sit ab ordinibus a suo Episcopo degradandus, antequam tradatur hujusmodi pœnitentiæ. Respondemus, quod talis, qui est perpetuo immurandus, prius debet a suis ordinibus degradari.

Nonnulli quoque clerici, & quod deterius est, sacerdotes, postmodum perversæ, vel alicujus sæcularis temporalis intercessionem aliquando inquisitionis impedire negotium, testificando citatos hæreticorum credentes de catholica veritate, falsitatem dicendo, vel eos indebite liberando: de quibus quæritur, utrum Inquisitores possint tales capere, ac etiam removere, aut quod si acceptæ restiterint, coarctare. Dubium itaque non videtur, quod hi, quos constat exercere præmissa, ex favore in favorem hæreticæ pravitatis, quare possunt a talibus per Inquisitores compesci, & pœna debita castigari, tam per captionem personarum, quam etiam alias, prout culpa exegerit delinquentis.

Quod autem postmodum quærebatur, quomodo essent puniendi religiosi, qui inveniuntur in hæresim deliquisse, cum sæculares peccantes in simili casu, immuratione, vel alia pœna plectantur. Ex se satis lucide patet, cum certum sit tales in hoc, & consimilibus delinquentes, sicut etiam sæcularibus puniendos.

Frequenter etiam vob. eab Apost. sede committitur, ut tam hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, quam ipsorum filios, & nepotes, ac illos etiam, qui prædictorum interventu, vel gratia tale essent adepti, vel assequerentur in posterum, privandi personatibus, dignitatibus, & honoribus quibuscunque beneficiis Ecclesiasticis, & officiis publicis de diœcesanorum, vel ex absentibus eorumdem suorum consilio habeatis liberam facultatem: quod qualiter intelligi debeat, petivistis a nostrum sedis oraculo declarari. Hos sane de filiis, & nepotibus illorum credentium & aliorum hujusmodi, qui modo tales esse probantur, intelligendum esse videtur, non autem illorum, quos emendatos constiterit, & pro culpa hujusmodi ad mandatum Ecclesiæ pœnitentiam recepisse, quam ipsi vel jam perfecerunt, vel humiliter perfectioni ejus insistunt, vel parati fuerunt, dum viverent, ad recipiendum eandem. Diœcesani quoque in privandis talibus sunt generaliter requirendi, nisi forsan constaret legitime, quod iidem scienter eis beneficia contulissent: tunc enim eos in his requirendos esse non credimus, sed potius a suo Judice puniendos. Vos igitur hæc, & alia vobis diligentia in hac parte commissum cohibere officium sic prudenter, & fideliter exequi procurate, sic ad ea vos propter Deum, cujus causam geritis, vestra feratur intentio, quod labor vester vobis ad æternum præmium, & aliis ad salutem, quam solum in talibus quæritur, proficiat animarum. Dat. Viterbii 3. Cal. Octob. Pont. nostri anno 4.

CAP. VII.

Excommunicati, & facti criminis jure in testimonium admittuntur contra hæreticos.

Idem *Ordinis Minorum Inquisitoribus.*

COnsuluit nos discretio vestra, utrum illos, qui ratione criminis hæresis, vel alia de causa excommunicationis sententia sunt ligati, contra hæreticos, credentes, defensores, fautores, vel receptatores eorum, ad testimonium perhibendum admittere, & stare dictis eorum, seu illorum etiam debeatis, qui complices, participes, seu socios ejusdem criminis se fatentur. Quia igitur, si iidem excommunicati non admitterentur ad perhibendum testimonium contra tales, & dictis eorum, ac si fatentium non staretur, ne-

frequenter officium inquisitionis nobis commissum, in dispendium fidei contingeret impediri, quando præsertim via alia nullo modo potest, cum per sic fatentes super hoc veritas appareat, statuimus in favorem fidei, ut hujusmodi Inquisitionis negotio, dicti excommunicati contra hæreticos, credentes, defensores, fautores, & receptatores eosdem ad testimonium b admittantur, & fides tam illorum dictis, quam etiam, qui ut prædictum est, fuerint ejusdem criminis se fatentes, ex verisimilibus conjecturis, quæ ex numero deponentium, vel personarum tam deponentium, quam eorum, contra quos deponitur, qualitate, ac aliis circumstantiis conjici poterunt, sic juratores non falsa dicere præsumantur. Datum Lateran. 10. Cal. Feb. Pontif. nostri An. 7.

b Inquisitores procedere possunt cum testibus excommunicatis, sociis, & participibus criminis, & aliis defect. habentibus, ut traditur in c. in fidei favorem, de hæret. in 6.

CAP. VIII.

Hæreticum est asserere animam rationalem esse mortalem.

Leo V. in *Concilio Lateranensi*.

APostolici a regiminis sollicitudo nos assidue pulsat, ut et medendis animarum languoribus, quarum nos ex alto omnipotens auctor curam habere voluit, ita potissimum qui insistentius fideles nos urgere cernuntur, salutifero olei & vini medicamine ad instar Samaritani in Evangelio sollicitam operam impendamus, ne nobis illud exprobrantes objiciatur: Numquid resina non est in Galaad, aut medicus non est ibi? Cum itaque diebus nostris (quod dolenter ferimus) zizaniæ seminator, antiquus humani generis hostis nonnullos perniciosissimos errores a fidelibus semper explosos in agro Domini superseminare, & augere sit ausus, de natura præsertim animæ rationalis, quod videlicet mortalis sit, aut unica in cunctis hominibus, & nonnulli temere philosophantes, secundum saltem philosophiam verum id esse asseverent: contra hujusmodi pestem opportuna remedia adhibere cupientes hoc sacro approbante Concilio damnamus, & reprobamus omnes asserentes animam intellectivam mortalem esse, aut unicam in cunctis hominibus, & hæc in dubium vertentes, cum illa non solum vere per se, & essentialiter humani corporis forma existat, sicut in canone fel. rec. Clementis d Papæ V. prædec. nost. in generali Viennen. Concilio edito continetur: verum & immortalis, & pro corporum, quibus infunditur, multitudine singulariter multiplicabilis, & multiplicata, & multiplicanda sit. Quod manifeste constat ex Evangelio, cum Dominus ait: Animam autem occidere non possunt. Et alibi: Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. & cum æterna præmia, & æterna supplicia pro merito vitæ judicandis repromittit: alias incarnatio, & alia Christi mysteria nobis minime profuissent, nec resurrectio expectanda foret, ac sancti, & justi miserabiliores essent (juxta Apostolum) cunctis hominibus. Cumque verum vero minime contradicat, omnem assertionem veritati illuminatæ fidei contrariam omnino falsam esse definimus, & ut aliter dogmatizare non liceat, districtius inhibemus: omnesque hujusmodi erroris assertionibus inhærentes, veluti damnatissimas hæreses seminantes, per omnia, ut detestabiles, & abominabiles hæreticos, & infideles catholicam fidem labefactantes, vitandos, & puniendos fore decernimus. Insuper omnibus, & singulis Philosophis in Universitatibus studiorum generalium, & alibi publice legentibus districte præcipiendo mandamus, ut cum Philosophorum principia, aut conclusiones, in quibus a recta fide deviare noscuntur, auditoribus suis legerint, seu explanaverint, quale est hoc de animæ mortalitate, aut unitate, & mundi æternitate, ac alia hujusmodi, teneantur eisdem veritatem religionis Christianæ omni conatu manifestam facere, & persuadendo pro posse docere, ac omni studio hujusmodi Philosophorum argumenta, cum omnia solubilia existant, pro viribus excludere, atque resolvere. Et cum non sufficiat aliquando tribulorum radices præscindere, nisi & ne iterum pullulent, funditus evellere, & eorum semina, originalesque causas, unde facile oriuntur, removere: cum præcipue humanæ Philosophiæ studia diuturniora, quam Deus secundum verbum Apostoli evacuavit, & stultam fecit absque divinæ sapientiæ condimento, & quæ sine revelatæ veritatis lumine in errorem quandoque magis inducunt, quam in veritatis elucidationem: ad tollendam omnem in præmissis errandi occasionem hac salutari constitutione ordinamus, & statuimus, ne quisquam de cætero in sacris ordinibus constitutus secularis, vel regularis, aut alias ad illos a jure arctatus in studiis generalibus, vel alibi publice audiendo Philosophiæ, aut Poesis studiis ultra quinquennium post Grammaticam, & Dialecticam sine aliquo studio Theologiæ, aut Juris Pontificii incumbat. Verum dicto exacto quinquennio si illis studiis insudare voluerit, liberum sit ei, dum tamen simul aut seorsum, aut Theologiæ, aut sacris canonibus operam navaverit, ut in his sanctis, & utilibus professionibus Sacerdotes Domini inveniant, unde infectas Philosophiæ, & Poesis radices purgare, & sanare valeant. Cal. Januarii 1513.

a Alphonsus de Castro hanc constitutionem commentariis illustravit.

d Clemens V. in Conc. Vienn. ut habetur in Clement. tit. 1. de summa Trinit. & fide cathol.

CAP. IX.

Hæreticorum, Schismaticorum, eorumque fautorum pœna.

Paulus IV.

CUm ex Apostolatus officio nobis, meritis licet imparibus, divinitus credita cura Dominici gregis nobis immineat generalis, & exinde teneamur pro fideli illius custodia & salubri directione more vigilis pastoris assidue vigilare, & attentius providere, ut qui hac ætate peccatis exigentibus propria prudentia innitentes licentius & perniciosius solito contra orthodoxæ fidei disciplinam insurgunt, & superstitiosas ac fictitias adinventiones sacrarum scripturarum intelligentiam pervertentes catholicæ Ecclesiæ unitatem, & inconsutilem Domini tunicam scindere moliuntur, ab ovili Christi repellantur, nec magisterium erroris continuent, qui discipuli veritatis esse contemnunt: Nos considerantes rem hujusmodi adeo gravem, & periculosam esse, ut Romanus Pontifex, qui Dei & Domini nostri Jesu Christi vices gerit in terris, & super gentes, & regna plenitudinem obtinet potestatis, omnesque judicat, a nemine in hoc seculo judicandus, possit, si deprehendatur a fide devius redargui, & quod ubi majus intenditur periculum, ibi est plenius, & diligentius consulendum, nec Pseudoprophetæ, aut alii etiam secularem jurisdictionem habentes simplicium animas miserabiliter illaqueent, innumerabilesque populos eorum in spiritualibus, aut temporalibus curæ, & regimini commissos secum in perditionem, & damnationis interitum trahant, nec aliquando contingat nos abominationem desolationis, quæ dicta est a Daniele Propheta, in loco sancto videre, cupientes, quantum cum Deo possumus, pro nostro munere pastorali vulpes vineam Domini demoliri satagentes capere, & lupos ab ovilibus arcere, ne canes muti videamur, nequeuntes latrare, & perdamur cum malis agricolis, ac mercenario comparemur. Habita super his cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus deliberatione matura, de eorum consilio, & unanimi assensu, omnes, & singulas excommunicationis, suspensionis, & interdicti, ac privationis, & quasvis alias sententias, censuras, & pœnas a quibusvis Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris, aut pro talibus habitis, etiam per eorum literas extravagantes, seu sacris Conciliis ab Ecclesia Dei receptis, vel Sanctorum Patrum decretis, & statutis, aut sacris canonibus ac constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, contra hæreticos, aut schismaticos quomodolibet latas, & promulgatas Apostolica auctoritate approbamus, & innovamus, ac perpetuo observari, & in viridi observantia, si forsan in ea non sint, reponi & esse debere, necnon quoscunque, qui hactenus a fide catholica deviasse, aut in aliquam hæresim incidisse, seu schisma incurrisse, aut excitasse, seu commisisse deprehensi, aut confessi, vel convicti fuerint, seu (quod Deus pro sua clementia & in omnes bonitate avertere dignetur) in posterum deviabunt, seu in hæresim incident, aut schisma incurrent, vel excitabunt, seu committent, & deviasse, seu incidisse, aut incurrisse, vel excitasse, seu commisisse deprehendentur, aut confitebuntur, seu convincentur, cujuscunque status, gradus, ordinis, conditionis, & præeminentiæ existant, etiamsi Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali, Primatiali, aut alia majori dignitate Ecclesiastica, seu Cardinalatus honore, & Apostolicæ sedis ubivis locorum, tam perpetuæ, quam temporalis legationis munere, vel mundana, etiam Comitali, Baronali, Marchionali, Ducali, Regia, & Imperiali auctoritate, seu excellentia præfulgeant, & eorum quemlibet sententias, censuras, & pœnas prædictas incurrere volumus, atque decernimus. Et nihilominus considerantes dignum esse, ut qui virtutis amore a malis non abstinent, metu pœnarum ab illis deterreantur, & quod Episcopi, Archiepiscopi, Patriarchæ, Primates, Cardinales, Legati, Comites, Barones, Marchiones, Duces, Reges, & Imperatores, qui alios docere, & illis bono exemplo, ut in fide catholica contineantur, esse debent, prævaricando gravius cæteris peccant, cum non solum seipsos perdant, verum etiam alios innumerabiles populos eorum curæ & regimini creditos, seu alias eis subditos, secum in perditionem, & putei interitum trahant: de similibus consilio, & assensu hac nostra in perpetuum valitura constitutione in odium tanti criminis, quo nullum in Ecclesia Dei majus, & perniciosius esse potest, de Apostolicæ potestatis plenitudine sancimus, statuimus, decernimus, & definimus, quod sententiis, censuris, & pœnis prædictis in suo robore, & efficacia remanentibus, & effectum suum sortientibus, omnes, & singuli Episcopi, Archiepiscopi, Patriarchæ, Primates, Cardinales, Legati, Comites, Barones, Marchiones, Duces, Reges, & Imperatores, qui hactenus, ut præfertur, deviasse, aut in hæresim incidisse, seu schisma incurrisse, excitasse, vel commisisse deprehensi aut confessi, vel convicti fuerint, & in posterum deviabunt, aut in hæresim incident, seu schisma incurrent, vel excitabunt, aut committent, & deviasse, seu in hæresim incidisse, vel schisma incurrisse, aut excitasse, seu commisisse deprehendentur, aut confitebuntur, seu convincentur, cum in hoc inexcusabiliores cæteris reddantur, ultra sententias, censuras & pœnas prædictas, sint etiam eo ipso, absque aliquo juris aut facti ministerio, suis ordinibus, & cathedralibus, etiam metropolitan. Patriarchalibus, & Primatialibus Ecclesiis, ac Cardinalatus honore, & cujusvis legationis munere, necnon voce activa, & passi-

passiva, omnique auctoritate, ac monasteriis, beneficiis, & officiis Ecclesiasticis, cum cura & sine cura, secularibus & quorumvis ordinum regularibus, quæ ex quibusvis concessionibus & dispensationibus Apostolicis in titulum, commendam & administrationem, aut alias quomodolibet obtinuerint, & in quibus, vel ad quæ jus aliquod habuerint, necnon quibusvis fructibus, redditibus & proventibus annuis super similibus fructibus, redditibus & proventibus eis reservatis, & assignatis: comitatibus quoque, Baroniis, Marchionatibus, Ducatibus, Regnis, & Imperio penitus, & in totum perpetuo privati, & ad illa de cætero inhabiles & incapaces, habeanturque pro relapsis, & subversis in omnibus & per omnia, perinde ac si prius hæresim hujusmodi in judicio publice abjurassent, nec ullo unquam tempore ad eorum pristinum statum, aut Cathedrales, Metropolitanas, Patriarchales, & Primatiales Ecclesias, seu Cardinalatus, vel alium honorem, aut quamvis aliam majorem vel minorem dignitatem, seu vocem activam vel passivam, aut auctoritatem, seu Monasteria, & beneficia, vel Comitatus, Baronias, Marchionatus, Ducatus, Regna, & Imperium restitui, reponi, reintegrari, aut rehabilitari possint: quinimo secularis relinquantur arbitrio potestatis, animadversione debita puniendi, nisi apparentibus in eis veræ pœnitentiæ indiciis, & condignæ pœnitentiæ fructibus, ex ipsius Sedis benignitate & clementia, in aliquo monasterio, aut alio regulari loco, ad peragendam perpetuam in pane doloris & aqua mœstitiæ pœnitentiam retrudendi fuerint. Quodque pro talibus ab omnibus cujuscunque status, gradus, ordinis, conditionis, & præeminentiæ existentibus, ac quacunque etiam Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali & Primatiali, aut alia majore Ecclesiastica dignitate, & etiam Cardinalatus honore, seu Mundana, etiam Comitali, Baronali, Marchionali, Ducali, Regia, & Imperiali auctoritate & excellentia pollentibus, haberi, tractari, & reputari, & ut tales evitari, omnique humanitatis solatio destitui debeant.

Et qui jus patronatus, aut nominandi personas idoneas ad cathedrales, etiam metropolitanas, & Patriarchales aut primatiales Ecclesias, seu monasteria, vel alia beneficia Ecclesiastica per privationem hujusmodi vacantia, habere prætenderint, ne illa diutinæ vacationis exponantur incommodis, sed de servitute hæreticorum erepta, personis concedantur idoneis, quæ illorum populos in semitas justitiæ fideliter dirigant, teneantur ad Ecclesias, Monasteria, & beneficia hujusmodi alias personas idoneas, infra tempus a jure vel ex eorum concordatis, seu compactatis cum dicta Sede initis statutum, nobis seu pro tempore existenti Romano Pontifici præsentare, alioquin tempore hujusmodi elapso, plena & libera Ecclesiarum, monasteriorum, & beneficiorum prædictorum dispositio ad nos & Romanum Pontificem prædictum, ex ipso, pleno jure devolvatur. Et insuper, qui ipsos sic deprehensos aut confessos, vel convictos scienter quomodolibet receptare, vel defendere, aut eis favere, vel credere, seu eorum dogmata dogmatizare præsumpserint, sententiam excommunicationis eo ipso incurrant, efficianturque infames, nec voce, persona, scriptis, vel nuncio, aut procuratore aliquo, ad publica seu privata officia, aut consilia, seu Synodum, vel Concilium generale vel provinciale, nec conclave Cardinalium, aut aliquam fidelium congregationem, seu electionem aliquam, aut testimonium perhibendum admittantur, nec admitti possint.

Sint etiam intestabiles, nec ad hæreditatis successionem accedant: et nullus præterea cogatur eis super aliquo negotio respondere. Quod si forsan Judices extiterint, eorum sententiæ nullam obtineant firmitatem, nec aliquæ causæ ad eorum audientiam deducantur: & si fuerint Advocati, eorum patrocinium nullatenus recipiatur: si vero tabelliones extiterint, instrumenta confecta per eos nullius sint penitus roboris vel momenti. Et insuper clerici omnibus & singulis Ecclesiis, etiam cathedralibus, Metropolitan. Patriarchal. & Primatialibus, ac dignitatibus, Monasteriis, beneficiis, & officiis Ecclesiasticis, etiam, ut præfertur, qualificatis, per eos quomodolibet obtentis, & tam ipsi quam laici, etiam, ut præmittitur, qualificati, & dignitatibus prædictis prædicti quibuscunque Regnis, Ducatibus, Dominiis, Feudis & bonis temporalibus per eos possessis, privati existant eo ipso, Regnaque, Ducatus, dominia, feuda, & bona hujusmodi publicentur, & publica sint, efficianturque juris & proprietatis eorum, qui illa primo occupaverint, si in sinceritate fidei, & unitate sanctæ Rom. Ecclesiæ, ac sub nostra & successorum nostrorum Romanorum Pontificum canonice intrantium obedientia fuerint.

Adjicientes, quod si ullo unquam tempore apparuerit, aliquem Episcopum, etiam pro Archiepiscopo seu Patriarcha, vel Primate se gerentem, aut prædictæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem, etiam, ut præfertur, legatum, seu etiam Romanum Pontificem ante ejus promotionem, vel in Cardinalem seu Romanum Pontificem assumptionem, a fide catholica deviasse, aut in aliquam hæresim incidisse, seu schisma incurrisse, vel suscitasse, aut commisisse, promotio seu assumptio de eo, etiam in concordia, & de unanimi omnium Cardinalium assensu facta, nulla, irrita, & inanis existat, nec per susceptionem muneris, consecrationis, aut subsecutam regiminis, & administrationis possessionem, seu quasi, vel ipsius Romani Pontificis inthronizationem, aut adorationem, seu ei præstitam ab omnibus obedientiam, & cujusvis temporis in præmissis cursum, convaluisse dici, aut convalescere possit, nec pro legitima in aliqua sui parte habeatur, nullamque talibus in Episcopos, seu Archiepiscopos, vel Patriarchas, aut Primates promotis, seu in Cardinales, vel Romanum Pontificem assumptis, in spiritualibus vel temporalibus administrandi facultatem tribuisse, aut tribuere censeatur: sed omnia & singula per eos quomodolibet dicta, facta, gesta, & administrata, ac inde secuta quæcunque viribus careant, & nullam prorsus firmitatem, nec jus alicui tribuant, sintque ipsi sic promoti, & assumpti, eo ipso, absque aliqua desuper facienda declaratione omni dignitate, loco, honore, titulo, auctoritate, officio & potestate privati, liceatq. omnib. & singulis sic promotis & assumptis, si a fide antea non deviassent, nec hæretici fuissent, neq; schisma incurrissent, aut excitassent, vel commisissent, subditis personis, tam clericis secularibus & regularibus, quam etiam laicis, necnon Cardinalibus, etiam qui electioni ipsius Pontificis antea a fide devii, aut hæretici, seu schismatici interfuerint, seu alias consenserint, & ei obedientiam præstiterint, eumque adoraverint, ac castellanis, Præfectis, Capitaneis, & Officialibus, etiam almæ urbis nostræ, & totius status Ecclesiastici, etiam eisdem sic promotis vel assumptis homagio, seu juramento, vel cautione obligatis & obnoxiis, ab ipsorum sic promotorum vel assumptorum obedientia & devotione impune quandocunque recedere, eosque ut magos, ethnicos, publicanos, & hæresiarchas evitare, eisdem subditis personis fidelitati & obedientiæ futurorum Episcoporum, Archiepiscoporum, Patriarcharum, Primatum, Cardinalium, & Romani Pontificis canonice intrantis, nihilominus astrictis remanentibus, & ad majorem ipsorum sic promotorum & assumptorum, si eorum regimen & administrationem continuare voluerint, confusionem, contra eosdem sic promotos & assumptos auxilium brachii secularis implorare, nec propterea tales ab ipsorum sic promotorum, & assumptorum fidelitate & obedientia præmissorum occasione recedentes, tanquam tunicæ Domini scissores, aliquarum censurarum seu pœnarum ultioni subjaceant. Rom. 16. Cal. Mart. 1558.

CAP. X.

Sententiæ declaratoriæ in reorum hæresis favorem latæ, contra jurisdictionem & stylum officii Inquisitionis, nunquam transeunt in rem judicatam.

Pius V.

INter multiplices curas, quæ animum nostrum assidue pulsant, illa inprimis est, prout esse debet, ut Ecclesia Dei nobis ex alto commissa, purgatis, imo quantum fieri potest, procul exterminatis omnibus hæresibus, & pravis erroneorum opinionum dogmatibus, tute militare, & tanquam navis in tranquillo mari, sedatis omnibus tempestatum fluctibus & procellis, secure navigare, & ad optatum salutis portum pervenire possit. Cum itaque nos, dum in minoribus constituti, sanctissimi officii Romanæ & universalis contra hæreticam pravitatem Inquisitionis negotia pertractaremus, tandem ex longo usu atque experientia rerum magistra cognoverimus, quod multi rei delati, & in prædicto sanctissimo officio, seu alibi eorum locorum ordinariis, & hæreticæ pravitatis Inquisitoribus processati, ac de hæretica pravitate inquisiti, falsos testes ad eorum defensam examinari faciendo, ac complicum eorum, de eorum vita & doctrina minime informatorum, opere & testimonio se juvantibus, ac diversis aliis illicitis modis, excogitatisque dolosis tergiversationibus & malitiis, prænominatum sacrum officium sanctissimæ Inquisitionis, cæterosque Judices, & etiam Romanos Pontifices deludendo & decipiendo, plures etiam velut innocentes, diffinitivas a prædictis processibus & inquisitionibus absolutorias, & præcedente canonica purgatione eorum assertæ bonæ & catholicæ fidei, vitæ & doctrinæ declaratorias sententias, seu decreta, ab eodem sanctissimo officio, aliisque locorum ordinariis, sive delegatis & Inquisitoribus, ac etiam Rom. Pont. prædecessoribus nostris obtinuerint, seu extorserunt, quas sententias & decreta præfati Rom. Pontifices etiam cum perpetui silentii impositione, ac inhibitione, ne dictum sanctissimum officium, aut alii Inquisitores ad ulteriora procedere possent, seu deberent, necnon etiam, causarum avocatione, ad solum Romanum pontificem, sub cujus protectione submittebantur, clausulisque derogatoriarum derogatoriis, & efficacissimis clausulis, ac etiam irritantibus & aliis decretis, etiam in forma gratiosa amplianda, per varios, & varias, eorum motus proprios, ac etiam sub plumbo vel annulo piscatoris expeditas literas, atque in consistorio seu consistorialiter emanatas, confirmarunt. Unde eveniebat, quod prædicti rei inquisiti, sub velamine & tutamine prædictarum sententiarum declaratoriarum, & literarum Apostolicarum, & præsertim vigore clausulæ inhibitoriæ contra Inquisitores factæ confidentes, clam, & etiam aliquando palam, in antiquis eorum erroribus contra fidem catholicam perseverando nunquam ad gremium Ecclesiæ vere redibant, imo cum aliis secure & tanquam catholici conversando, eorundem aliorum animos corrumpere & inficere, ac in suas hæreticas opiniones trahere, de facili poterant, in totius reipublicæ Christianæ non modicum scandalum & præjudicium, prædictorumque delatorum animarum perniciem & jacturam. Nos huic scandalo adeo periculoso & contagioso obviare, dictarumque animarum saluti consulere & providere, omnemque jurisperitorum dubietatem & altercationem, ac quæcunque impedimenta & obstacula, propter quæ sancta Inquisitio hæreticæ pravitatis quomodocunque & qualitercunque impediretur vel retardaretur, tollere volentes, motu simili, & ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitu-

tude

tudine imprimis omnes & singulas, ac quascunque literas Apostolicas, sub quacunque verborum forma, etiam in prædictæ, ac quibusvis aliis causis hæresis, etiam motu proprio, &c. ac etiam consistorialiter, &c. & alias quomodolibet emanatas, necnon etiam desuper signaturas motuum propriorum, & alias schedulas quaslibet, ad jus & justitiam, ac juris terminos reducentes, necnon fisco prædicti sancti officii Inquisitionis, & aliorum ordinariorum, & delegatorum Judicum, adversus prædictas literas, inhibitiones, ac etiam derogatoriarum derogatorias, aliasque clausulas quaslibet non apponentes, & quasvis jurisdictionis dispositiones, vel stylo dicti officii sint contraria, illas penitus & perpetuo revocantes, hac nostra perpetuo, perpetuoque valitura universali constitutione, omnes & singulas, & quascunque, etiam ex capite assertæ innocentiæ absolutorias, vel etiam præcedente canonica purgatione, sub quacunque verborum forma declaratorias sententias, etiam diffinitivas, & decreta in eorundem Inquisitorum & delatorum favorem per prædictum sanctissimum officium, aliosque Judices ordinarios & delegatos, ac etiam Roman. Pontifices latas, & lata, aut in futurum per nos etiam & successores nostros Romanos Pontifices pro tempore existentes, ferendas, & ferenda, nunquam fecisse, nec in futurum posse facere transitum in rem judicatam, Apostol. auctoritate declaramus, decernimus, statuimus, & ordinamus, præfatisque sententiis & decretis, & quantumcunque per literas Apostolicas, etiam in forma gratiosa, etiam iteratis vicibus, ac etiam a pluribus Romanis Pontificibus emanatis, confirmatis, vel confirmandis, seu prædictis, vel aliis quibuscunque, etiam derogatoriarum derogatoriis, ac etiam irritantibus, aliisque clausulis & decretis, necnon inhibitionibus, ac etiam in canonicis sanctionibus, quorum omnium & singulorum, aliorumque præmissorum, & inde secutorum tenores, ac si de verbo ad verbum insererentur præsentibus, haberi volumus pro expressis, ac totaliter insertis, cæterisque in contrarium facientibus quibuscunque non obstantibus, per prædictum sanctum officium sanctæ Inquisitionis, ac dilectos filios modernos & pro tempore existentes sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, hæreticæ pravitatis Inquisitores, & super dicto officio nunc & pro tempore deputatos, contra eosdem & reos delatos, & inquisitos, etiam si fuerint & sint Episcopi, Archiepiscopi, Patriarchæ, Primates, ejusdem sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, *Legati*, etiam de latere, Comites, Barones, Marchiones, Duces, Reges, & Imperatores, tam de antiquis, quam novitis, etiam super eisdem articulis receptis, vel recipiendis testibus, aliisque argumentis, probationibus, & indiciis, juxta resultantes eisdem Cardinalibus, Inquisitoribus per nos & quoscunque prædecessores & successores nostros Romanos Pontifices pro tempore existentes, ac sedem Apostolicam, quomodolibet concessas & datas, ac in futurum respective dandas & concedendas, denuo inquiri & procedi posse & debere, etiam in omnibus & per omnia, perinde ac si prædictæ sententiæ, decreta, literæ Apostolicæ, ac etiam canonicæ purgationes in prædictorum reorum delatorum & inquisitorum, etiam Episcoporum, Archiepiscoporum, Patriarcharum, Primatum, Cardinalium, Legatorum, Comitum, Baronum, Marchionum, Ducum, Regum, & Imperatorum favorem non emanassent, novis præsertim supervenientibus indiciis ejusdem vel alterius speciei hæresis, tempus præteritum etiam respicien. vel ubi appareret per aliqua indicia, quod illicitis modis prius ipsi delati vel inquisiti fuissent absoluti, eadem Apostolica auctoritate volumus pariter, & mandamus: concedentes eisdem Cardinalibus Inquisitoribus, & super dicto sacro sanctissimæ Inquisitionis officio nunc & pro tempore deputatis, plenam, liberam, amplam, & omnimodam facultatem, potestatem & auctoritatem, causas hujusmodi, etiam auctoritate œcumenici universalis Concilii Tridentini decisas revidendi, ac in statu, & terminis, in quibus ante prædictas sententias, & decreta, ac etiam canonicas purgationes quomodolibet reperiebantur, reassumendi, lineque debito terminandi, prout in aliis causis pendentibus indecisis per eosdem Cardinales Inquisitores moris eorum facultatis sit, fierique potest, & consuevit: & insuper vestigiis felic. rec. Pauli Papæ IV. prædecessoris nostri inhærendo, Constitutionem alias contra hæreticos, & schismaticos per eundem Paulum prædecessorem, sub data videlicet Romæ apud sanct. Petrum, anno incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo quinquagesimo octavo, 15. Cal. Martii, Pontificatus sui anno quarto editam, tenore præsentium renovamus, & etiam confirmamus, illamque inviolabiliter, & ad unguem observari volumus, & mandamus, juxta illius seriem atque tenorem. Et sic in omnibus, & singulis supradictis censeri, ac ita per prædictos, & quoscunque Judices, &c. sublata, &c. judicari, &c. debere irritum, &c. perpetuo decernimus, & declaramus.

DE LIBRIS PROHIBITIS.

TITULUS IV.

CAP. I.

Hebræorum utrumque Thalmud, multis portentis, contumeliis, & blasphemiis in Christum, & fidem Christianam refertum, damnatur.

Julius III.

JUlius Papa III. universis, & singulis venerabilibus fratribus, Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis, ac dilectis filiis aliis locorum ordinariis, salutem & Apostolicam benedictionem.

Cum sicut nuper non sine animi nostri molestia accepimus, licet alias venerabiles fratres nostri sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, hæreticæ pravitatis in universa Republica Christiana Inquisitores generales, certum Hebræorum librorum volumen, Gemaroth [a] Thalmud nuncupatum, nonnulla indigna, & legem divinam, orthodoxamque fidem offendentia continens, de mandato nostro damnaverint, & igne comburi fecerint: nihilominus inter ipsos Hebræos adhuc esse dicantur diversi libri, diversas contra Christum Redemptorem nostrum, ejusque sanctissimum nomen, & honorem blasphemias, & ignominias continentes. Nos in præmissis opportune providere volentes, vobis, & vestrum cuilibet, per præsentes committimus, & mandamus, quatenus singulis universitatibus Hebræorum, infra limites jurisdictionum vestrarum consistentibus, ex parte nostra intimetis & notificetis, quod elapsis quatuor mensibus a die intimationis, & notificationis hujusmodi, omnes & singuli libri, in quibus nomen Jesu Salvatoris nostri, quod suave honori dicitur, cum blasphemia aut alias ignominiose nominatur, tam in eorum Synagogis, & locis publicis, quam privatis domibus, & alias ubique locorum diligentissime inquirantur, & qui libros hujusmodi penes se quoquo modo habere reperti fuerint, debitis pœnis, tam pecuniariis, & confiscationis bonorum, quam si eorum contumacia aut qualitas delicti id exegerit, corporis, etiam ultimi supplicii, ac alias prout a fide Christi apostatantes puniuntur, irremissibiliter puniantur, & nihilominus eisdem quatuor mensibus elapsis, per vos vel alium seu alios, quos ad hoc duxeritis deputandos, libros hujusmodi cum omni diligentia inquiratis, & studiose investigetis, inquirique & investigari faciatis, & eos, quos libros hujusmodi penes se habere repereritis, pœnis quibus apostatantes præfati puniuntur, omnino & irremissibiliter puniatis: non permittentes de cætero eosdem Hebræos qui in memoriam passionis Dominicæ a sancta matre Ecclesia tolerantur, ut aliquando mansuetudine nostra allecti, ad verum Christi lumen, divino afflante spiritu, convertantur, a quibusvis, etiam Apostolica auctoritate fungentibus, occasione cujusvis sortis librorum apud eos existentium, (dummodo blasphemiam, ut præfertur, non contineant) nisi de nostro expresso mandato, quomodolibet vexari aut molestari: contradictores quoslibet, & rebelles, ac vobis in præmissis non parentes, per sententias, censuras, & pœnas Ecclesiasticas, ac etiam pecuniarias, arbitrio vestro moderandas, & applicandas, ac alia opportuna juris remedia, appellatione postposita, compescendo, ac legitimis super his habendis servatis processibus, sententias, censuras, & pœnas prædictas, etiam iteratis vicibus aggravando: invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis. Romæ 29. Maji, 1554.

[a] *Libri Thalmud, ut omni contumelia, & blasphemiæ genere referti in veritatem Christianam, damnantur Gregor. IX. & Innocent. IV. & aliis mandatis, propterea quod multis, & horrendis hæresib. scaterent. Verumtamen hodie correcti & expurgati Trident. Conc. decr. tolerantur.*

CAP. II.

Inquisitoribus exceptis, omnibus prohibetur hæreticorum librorum lectio.

Idem.

CUm meditatio cordis nostri ad id potissimum tendat, ut fides catholica ubique augeatur, & floreat: ad ea libenter intendimus, per quæ omnis ea deviandi occasio tollatur. Sane, cum sicut nobis nuper innotuit, ex facultatibus, quæ aliquibus, & libros hæreticos aut de fide suspectos, etiam ad effectum eorundem librorum errores repellendi, tenere, & legere possent, aliquando concessæ fuerunt, non ii, qui sperabantur, fructus hactenus provenerint, quinimo diversa inconvenientia subsecuta sunt: Nos præmissis occurrere, & Christi fidelium animarum saluti consulere cupientes, motu proprio, non ad alicujus nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de nostra certa scientia, & matura deliberatione nostra, & singulas facultates, & licentias legendi, & tenendi libros Lutheranos, aut alios hæreticos, seu de fide suspectos quibusvis personis, cujuscunque status, gradus, ordinis vel conditionis existentibus, etiam si Episcopali, vel Archiepiscopali, aut alia majori dignitate Ecclesiastica, seu præeminentia præfulgeant (Inquisitoribus suo commissariis, super hæretica pravitate ab Apostolica sede pro tempore deputatis, durante ipsa deputatione, duntaxat exceptis)

a qui-

a quibuscis prædecessoribus nostris, ac nobis, & dicta sede Apostolica, seu ejus legatis, etiam de latere, aut majori pœnitentiario nostro, vel quibusvis aliis, sub quibuscunque verborum formis, & expressionibus, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, efficacioribus, irritantibusque & aliis decretis quomodolibet, etiam motu, & scientia similibus hactenus concessas, Apostolica auctoritate, tenore præsentium revocamus, irritamus, & annullamus, & pro revocatis, irritis, & penitus infectis quoad omnia haberi volumus, & ab aliis haberi volumus. Districtius inhibentes personis præfatis, sub sententiis, censuris, & pœnis contra similes libros tenentes aut legentes, tam a sacris canonibus, quam a nobis & sede Apostolica hactenus inflictis, & promulgatis, ne de cætero facultatibus, & licentiis prædictis uti, aut earum prætextu, seu alias quomodolibet, libros prædictos, aut quoscunque alios hactenus reprobatos, aut in futurum reprobandos tenere aut legere præsumant. Et insuper omnes, & singulos librorum impressores, bibliothecarios, ac libros quomodolibet vendentes, & quascunque alias personas, libros Lutheranos, aut alios hæreticos, seu Lutheranam, aut aliam falsam doctrinam in se continentes, vel a nobis, & dicta sede quomodolibet reprobatos, ex quavis causa, etiam ex nostra & dictæ sedis speciali licentia seu permissione, penes se habentes, cujuscunque status, gradus, ordinis, vel conditionis, aut præeminentiæ existant, etiamsi, ut præfertur, Pontificali aut alia quavis etiam majori Ecclesiastica vel mundana dignitate præfulgeant (dictis Inquisitoribus & commissariis, ut præfertur, exceptis) dicta Apostolica auctoritate, & earundem tenore præsentium requirimus & monemus, ac eis & eorum cuilibet, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub incursu hæresis, ac omnibus contra hæreticos de jure inflictis & promulgatis, tam Ecclesiasticis quam temporalibus sententiis, censuris, & pœnis, districte præcipiendo mandamus, quatenus intra spatium sexaginta dierum a die publicationis præsentium, modo & forma infrascriptis faciendæ computandorum, quorum viginti pro primo, & alios viginti pro secundo, ac reliquos viginti dies pro tertio & peremptorio termino, ac monitione canonica, eis & eorum cuilibet ipsis respective assignamus: omnes & singulos libros Lutheranos, aut alios hæreticos, seu Lutheranam aut aliam falsam doctrinam in se continentes, vel a nobis & dicta sede quomodolibet reprobatos, penes se aut, ex quavis causa, etiam mercatura, & ex nostra ac ejusdem sedis permissione ac licentia etiam speciali, ut præfertur, existentes, Inquisitoribus hæreticæ pravitatis in civitatibus, in quibus libri hujusmodi extiterint, consignasse debeant realiter, & cum effectu. Romæ 3. Cal. Maji 1550.

CAP. III.

Libri typis non cudantur, nisi eorum editioni suffragetur ordinarii auctoritas & approbatio.

Leo X. *in Concilio Lateranensi.*

INter sollicitudines nostris humeris incumbentes, perpeti cura revolvimus, ut errantes in viam veritatis reducere, ipsosque lucrifacere Deo (sua nobis cooperante gratia) valeamus: hoc est, quod profecto desiderantes exquirimus, ad id nostræ mentis sedulo destinamus affectum, ac circa illud studiosa diligentia vigilamus. Sane, licet literarum peritia per librorum lectionem possit faciliter obtineri, et ars imprimendi libros, temporibus potissimum nostris, divino favente numine, inventa seu aucta & perpolita, plurima mortalibus attulerit commoda, cum parva impensa copia librorum maxima habeatur, quibus ingenia ad literarum studia percommode exerceri, & viri eruditi in omni linguarum genere, præsertim autem catholici, quibus sanctam Romanam Ecclesiam abundare affectamus, facile evadere possunt, qui etiam infideles sciant & valeant sacris institutis instruere, fideliumque collegio, per doctrinam Christianam fidei salubriter aggregare: quia tamen multorum querela nostrum & sedis Apostolicæ pulsavit auditum, quod nonnulli hujus artis imprimendi magistri, in diversis mundi partibus, libros, tam Græce, Hebraice, Arabice & Chaldee Linguarum in Latinum translatos, quam alios, Latine, ac vulgari sermone editos, errores etiam in fide, ac perniciosa dogmata, etiam religioni Christianæ contraria, aut contra famam personarum, etiam dignitate fulgentium continentes, imprimere, ac publice vendere præsumunt, ex quorum lectura non solum legentes non ædificantur, sed in maximos potius tam in fide, quam in vita & moribus prolabuntur errores, unde varia sæpe scandala (prout experientia rerum magistra docuit) exorta fuerunt, & majora in dies exoriri formidantur. Nos itaque, ne id, quod Dei gloriam & fidei augmentum, ac bonarum artium propagationem, salubriter est inventum, in contrarium convertatur, ac Christi fidelium saluti detrimentum pariat, super librorum impressione curam nostram habendam fore duximus, ne de cætero cum bonis seminibus spinæ coalescant, vel medicinis venena intermisceantur: volentes igitur de opportuno super his remedio providere, hoc sacro approbante Concilio, ut negotium impressionis librorum hujusmodi eo prosperetur felicius, quo deinceps indago solertior diligentius & cautius adhibeatur: statuimus & ordinamus, quod de cætero perpetuis futuris temporibus, nullus librum aliquem, seu aliam quamcunque scripturam, tam in urbe nostra, quam aliis quibuscis civitatibus & diœcesibus, imprimere, seu imprimi facere præsumat, nisi prius in urbe per Vicarium nostrum, & sacri Palatii magistrum, in aliis vero civitatibus & diœcesibus, per Episcopum, vel alium habentem peritiam scientiæ, libri seu scripturæ hujusmodi imprimendæ, ab eodem Episcopo ad id deputandum, ac Inquisitorem hæreticæ pravitatis civitatis sive diœcesis, in quibus librorum impressio hujusmodi fieret, diligenter examinentur, & per eorum manus propria subscriptionem, sub excommunicationis sententia, gratis & sine dilatione imponendam, approbentur. Qui autem secus præsumpserit, ultra librorum impressorum amissionem, & illorum publicam combustionem, ac centum ducatorum fabricæ basilicæ Principis Apost. de urbe, sine spe remissionis solutionem, excommunicationis sententia innodatus existat, ac demum ingravescente contumacia taliter per Episcopum suum, vel Vicarium nostrum respective, per omnia juris remedia castigetur, quod alii ejus exemplo similia minime attentare præsumant. Rom. 4. Mart. 1515.

CAP. IV.

Revocantur licentiæ omnes hactenus, præterquam Inquisitoribus fidei, libros suspectos haberi legendi, aut venales proponendi, concessæ.

Pius IV.

QUia in futurorum eventibus adeo humani fallitur incertitudo judicii, ut quod verisimili conjectura utile videbatur, progressu temporis damnosum appareat: nonnunquam Romanus Pontifex, quod consulte statutum esse videbatur, consultius revocat, prout temporis & personarum qualitate pensata in Domino conspicit salubriter expedire: innotuit siquidem nobis, quod diversi, tam clerici seculares, & diversorum ordinum regulares, quam laici, qui in Lutheranæ, & aliis hujus temporis hæreticis resistere, & eorum errores ac falsas opiniones confutare posse præsumebant, & ad hoc ipsorum hæreticorum libros legendi facultatem sibi a sede Apostol. concedi obtinuerant, in lectioni librorum hujusmodi ita dediti fuerunt, ut propria contemnentes prudentiam, & a recta Domini via aberrantes, ipsorum hæreticorum fallaciis, & superstitiosis ac falsis adinventionibus irretiti remanserint, & qui alios ab erroribus revocare temere arbitrabantur, ipsi in eorum interitus prolapsi sint. Nos considerantes, quod Spiritus ubi vult spirat, & quod sine ejus numine nihilum bonum provenit, propterea satius esse cum simplicitate cordis ad eum recurrere, & cum ejus adjutorio orthodoxam fidem in catholicis, & a sancta Romana Ecclesia approbatis libris exquirere, quam falsitates hæreticorum per lectionem eorum librorum detegere velle; volentes præmissis inconvenientibus, quantum cum Deo possumus, occurrere, & ne similia de cætero contingant, opportune providere, omnes & singulas licentias & facultates legendi libros hæreticorum, seu de hæresi suspectos, aut a nobis, seu generalibus hæreticæ pravitatis in singulis provinciis aut Regnis deputatis Inquisitoribus damnatos & reprobatos, quibuscunque, tam clericis secularibus, vel ut præfertur, regularibus, quam laicis cujuscunque status, gradus, ordinis, conditionis, & præeminentiæ existant, etiamsi Abbatiali, Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali, Primatiali, aut alia majori Ecclesiastica dignitate, seu etiam Cardinalatus honore, vel Mundana etiam Marchionali, Ducali, Regia vel Imperiali auctoritate, seu excellentia præfulgeant (generalibus Inquisitoribus præfatis duntaxat exceptis) per quoscunque Romanos Pontifices prædecessores nostros ac nos etiam vivæ vocis oraculo, & etiam prædictam, seu ejus pœnitentiariam majorem, vel quosvis ordinarios, aut diœcesanos, seu alios, etiam per literas Apostol. in forma Brevis, seu sub plumbo expeditas, sub quibuscunque tenoribus & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus & insolitis clausulis, necnon irritantibus, & aliis decretis, ac quibuscunque causis seu prætextibus etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apost. potestatis plenitudine, & alias quomodolibet concessas, Apostolica auctoritate, tenore præsentium, revocamus, cassamus, irritamus & annullamus, ac viribus penitus evacuamus, & pro revocatis, cassis, irritis, & nullis haberi, nulloque omnino suffragari posse aut debere decernimus, omnibus & singulis clericis & laicis, etiam, ut præfertur, qualificatis, non tamen generalibus Inquisitoribus prælatis, aut quibus hoc per nos specialiter injunctum fuerit, S. R. E. Cardinalibus, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub excommunicationis latæ sententiæ, aliisque sententiis, censuris & pœnis Ecclesiasticis, & etiam temporalibus, in legentes libros hujusmodi hactenus latis & promulgatis, a quibus nemo nisi a nobis, aut pro tempore existente Romano Pontifice, seu singulis Inquisitoribus prædictis, præterquam in mortis articulo, absolvi possint, districtius inhibentes, ne libros hujusmodi ex quavis causa vel prætextu, publice vel occulte, quovis ingenio vel colore legere, aut apud se tenere, seu imprimere, vel venales habere præsumant: ac mandantes eisdem sub censuris & pœnis prædictis, et infra terminum, eis a singulis Inquisitoribus hujusmodi, per eorum publicum edictum locis affigendum publicis statuendum, libros

libros ipsos officio inquisitionis hæreticæ pravitatis hujusmodi omnino consignent, & qui de eisdem libris notitiam aliquam habuerint seu personas ipsos libros legentes, aut apud se tenentes, vel imprimentes, aut venales habentes sciverint, id quod scivarint, ac nomine & cognomine libros ipsos legentium, aut apud se tenentium, vel imprimentium, aut venales habentium, & qualitatem eorundem librorum prædicto officio omnino revelent & notificent. Romæ 12. Decembr. 1558.

CAP. V.

Libri hæreticorum pestilentes & contagiosi sunt, non solum simplicibus, verum etiam bonis & doctis, nec ulla est via, qua possit occurri hæresibus, ne in populo oriantur, & ne ultra grassentur, quam si tales libri, in quibus hæreses continentur, facile inveniri quis habere possit, prohibeantur.

Pius IV. ex Concilio Tridentino.

DOminici gregis custodiæ (Domino disponente) præpositi, vigilis more pastoris non desistimus, ipsi gregi ab imminentibus periculis, quanta maxima possumus cura & diligentia præcavere, ne propter negligentiam nostram pereant oves, quæ pretiosissimo Domini nostri Jesu Christi sanguine sunt redemptæ. Etsi autem, quæ ad fidei veritatem patefaciendam, & ad hujus temporis hæreses confutandas pertinebant, in œcumenico & generali Concilio Tridentino, Sancti Spiritus assistente gratia, nuper adeo enucleata ac definita fuerunt, ut facile jam sit unicuique, sanam catholicamque doctrinam a falsa adulterinaque internoscere: tamen cum librorum ab hæreticis editorum lectio, non modo simpliciores homines corrumpere soleat, verum sæpe etiam doctos eruditosque in varios errores, & a veritate fidei catholicæ alienas opiniones inducere: huic quoque rei esse duximus providendum. Cum autem aptissimum ei malo remedium esse sciremus, si componeretur atque ederetur Index sive catalogus librorum, qui vel hæretici sint, vel de hæreticæ pravitate suspecti, vel certe moribus & pietati noceant, id negotium ad sacram Tridentinam *b* Synodum rejeceramus. Ea vero, ex tanta Episcoporum & aliorum doctissimorum virorum copia delegit ad eum conficiendum Indicem multos, cum doctrina, tum judicio insignes prælatos ex omnibus fere nationibus. Qui quidem non sine maximo labore, plurimisque vigiliis, eum Indicem tandem, Deo juvante, perfecerunt, adhibitis etiam in consilium doctissimis quibusdam Theologis. Peracto autem Concilio, cum ex ipsius Synodi decreto is Index nobis oblatus fuisset, ut ne ante ederetur, quam a nobis approbatus fuisset: Nos doctissimis quibusdam probatissimisque Prælatis eum accuratissime legendum, examinandumque tradidimus, & ipsi etiam legimus. Cum igitur eum magno studio, acri judicio, diuturna cura confectum & præterea commodissime digestum esse cognoverimus: Nos saluti animarum consulere, eamque ob causam providere cupientes, ut libri & scripta cujuscunque generis, quæ in eo improbantur, sive ut hæretica, sive ut de hæretica pravitate suspecta, sive ut pietati ac morum honestati inutilia, aut aliqua correctione saltem indigentia, posthac a Christi fidelibus legantur, ipsum Indicem, una cum regulis ei præpositis, auctoritate Apostolica, tenore præsentium, approbamus, imprimique ac divulgari, & ab omnibus universitatibus Catholicis, ac quibuscumque aliis, ubique suscipi, easque regulas observari mandamus atque decernimus. Inhibentes omnibus, & singulis, tam Ecclesiasticis personis, sæcularibus & regularibus, cujuscunque gradus, ordinis & dignitatis sint, quam laicis quocunque honore & dignitate præditis, ne quis contra earum regularum præscriptum, aut ipsius prohibitionem Indicis libros ullos legere, habereve audeat. Si quis autem adversus eas regulas, prohibitionemque fecerit, is quidem, qui hæreticorum libros, vel cujusvis auctoris scripta propter hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem damnata atque prohibita legerit, habueritve, ipso jure in excommunicationis pœnam incidat: eamque ob causam in eum, tanquam de hæresi suspectum, inquiri & procedi liceat, præter alias pœnas super hoc ab Apostolica sede, sacrisque canonibus constitutas. Qui autem libros alia de causa prohibitos legerit, habueritve, præter peccati mortalis reatum, Episcoporum arbitrio severe se noverit puniendum. Romæ 24. Mart. 1564.

b Concil. Trid. sess. 18.

CAP. VI.

Librorum prohibitorum lectio, neque ipsis sacræ Theologiæ professoribus ad convincendos errores, neque aliis quibuscunque, dempris Inquisitoribus, conceditur.

Gregorius XIII.

CUm pro munere, quod sustinemus, id præcipue nobis propositum habeamus, & omni studio, diligentiaque curemus, ut omnes Christi fideles, tam gravibus, calamitosisque temporibus, in recta & catholica fide contineamus, id agere & providere necesse est, ut omnem omnibus aberrandi ab ea occasionem subtrahamus. Nemini autem mirum videri debet, si Romanus Pontifex non nunquam facultates aliquas, quas ipse vel prædecessores ejus probabili adducti ratione concesserint, postea revocat, cum ipso rerum usu edoctus animadverterit, eas justis de causis esse revocandas. Ad notitiam nostram pervenit, ex iis nonnullos licentiam habentes, & legendi libros hæreticos aut de hæresi suspectos, & hæreses & errores, qui in eis libris continebantur, refellendos, non tam aventis solere, ut aliis ipsis eorum librorum lectio noceat, quibus ad eum causam concessum fuerit, ut alios ipsis hæresibus et erroribus propter humanæ mentis imbecillitatem eos implicans, a quibus se alios revocaturos esse confisi fuerant. Huic rei providere, & animarum periculo, quantum fieri potest, pro pastorali sollicitudine occurrere cupientes, cogitantesque nobiscum, nuper in sacro generali Concilio hæreses horum temporum ita confutatas atque damnatas fuisse, ut tanta Synodi auctoritas, cujus decreta hujus sanctæ sedis auctoritate, cum deliberatione matura, confirmata & comprobata sunt, ad vitandos errores, & catholicæ fidei veritatem agnoscendam sufficere omnibus debeat, nec alterius posthac confutatio requirenda sit, prædecessorum nostrorum præsertim fel. rec. Julii III. & Pauli IV. vestigiis inhærentes, motu proprio, & ex certa scientia nostra, ac deliberatione matura omnes, & singulas facultates habendi, & legendi libros Lutheranos, aut aliorum hæreticorum seu de hæresi suspectos omnibus tam clericis sæcularibus, aut regularibus, quam laicis cujuscunque status, gradus, ordinis, vel conditionis sint, etiamsi Episcopali, vel Archiepiscopali, aut alia majori, Ecclesiastica, seu sæculari dignitate præfulgeant (Inquisitoribus, & Commissariis hæreticæ pravitatis a sede Apostolica deputatis, quoad eo officio fungentur, exceptis) a nobis, aut quocunque prædecessorum nostrorum, seu Apostolicæ sedis legatis, vivæ vocis oraculo, vel quibuscunque aliis quomodocunque verborum formis, & clausulis etiam derogatoriarum derogatoriis, irritantibusque, & aliis decretis quomodolibet etiam motu & scientia simili ad hoc tempus concessas auctoritate Apost. tenore præsentium revocamus, & pro revocatis & irritis perinde ac si nunquam concessæ fuissent, haberi volumus. Inhibentes omnibus sub censuris, sententiis, & pœnis tam a sacris canonibus, quam a sede Apost. ad hoc tempus constitutis, in eos, qui hujusmodi libros legunt, aut habeant, ne quis eorum posthac eis facultatibus uti, aut ullos omnino libros hujusmodi improbatos & prohibitos, aut quos imposterum a sede Apost. seu Inquisitoribus hæreticæ pravitatis aut locorum ordinariis improbari prohiberive contigerit, legere, habereve quacunque de causa audeat. Impressores, & Bibliopolas, & alios quicunque hujusmodi libros habent, habueruntve, Inquisitoribus, & Commissariis dumtaxat exceptis, monemus, & cuilibet eorum in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœna incurrendæ excommunicationis, & aliis contra hæreticos a jure inflictis & irrogatis, tam Ecclesiasticis, quam temporalibus sententiis, censuris, & pœnis præcipimus, ac mandamus, ut eos libros intra sex. dies a die, quo hæ literæ publicatæ fuerint, numerandos, quorum 20. pro primo, alios 20. pro secundo, reliquos 20. pro tertio ac peremptorio termino & monitione canonica eis assignamus, Inquisitoribus hæreticæ pravitatis in civitatibus, in quibus ii liberi sunt, tradant, atque consignent.

DE LIBELLIS FAMOSIS.

TITULUS V.

CAP. I.

Librorum famosorum auctores virulentissimis injuriis alienæ famæ clam detrahentes, & qui eos publicaverint, dolose malo remiserint, pœnis a jure constitutis subjiciantur.

Pius V.

ROmani Pontificis providentia circumspecta ad ea sollicitudinis suæ partes potissimum convertit, per quas inter singulos gregis ejusdem fideles, præsertim vero nostris, & Romanæ Ecclesiæ subditos pax & concordia conserventur, seditiones evitentur, scandalis obvietur, & animarum salus procuretur. Cum itaque iracundiæ sit perturbatio immanis, affectio dura, violenta potentia, odiorum socia, calamitatis socia, jacturam concilians, & dedecus, perversitatem pariens, atque perditionis origo, eaque potissimum ex injuriis, verbo, & scriptis, vel facto illatis nascatur: Nos, qui non sine maxima mentis nostræ perturbatione in numero accepimus, quod licet tam per sacras leges, quam canonicas sanctiones sub certis etiam gravissimis pœnis prohibitum fuerit, ne quis famosum libellum componere audeat, & repertum sive domi, sive in publico, aut quocunque loco, aut corrumpere, vel igne consumere tenetur, prius quam alter inveniat, & nulli fuerint inventum, & qui secus fecerit, quasi auctor hujusmodi delicti eisdem pœnis subjaceat: nihilominus considerando quod in dies crescente malitia quamplures iniquitatis filii, perditionis alumni pœnas prædictas parvipendentes easque variis fraudibus evitare satagentes, ausu temerario non erubescunt variis modis nonnullos Principes, & Prælatos, nobiles, publicas, & privatas personas variis injuriis & conviciis afficere, eorumque famam, & honori

mori detrahere sub quodam ficto colore quarundam literarum incerto auctore scriptarum, nedum ab urbe nostra, sed etiam ex diversis provinciis, in quibus, nedum ea, quæ in unaquaque regione successerunt, narrantur, sed etiam quæ in futurum quodam earum temerario judicio fore opinantur, adeo ut plerunque odia, inimicitiæ, seditiones, rixæ, & homicidia pertæpe oriantur in divinæ majestatis offensam, animarum periculum, perniciosum quoque exemplum, & scandalum plurimorum. Volentes præmissis quantum possumus obviare, considerantes attentius, quod plures pœnarum gravitas, quam Dei timor arcere solet a voluntate delinquendi, & propterea tanto periculo occurrere volentes, ac tam nefarios præsumptores, & facinorosos homines atrocibus pœnis impetere, ut metus pœnæ meta hujusmodi præsumptionis existat: hujus perpetuo & irrefragabili constitutione edicto pœnam omnes, tam temporales, quam Ecclesiasticas in talis præsumentes per sacras leges, & canonicas sanctiones latas, & promulgatas auctoritate Apostolica approbantes, & innovantes, ac ad omnes, & singulos prædictos, qui forsan sub illis comprehensi non essent, extendentes, & ampliantes statuimus, & ordinamus, quod deinceps perpetuis futuris temporibus nemo cujusvis qualitatis, dignitatis etiam Ecclesiasticæ, status, gradus, ordinis, vel præeminentiæ fuerit, audeat, nec præsumat libellos famosos, nec literas monitorias, vulgo appellatas, *Lettere d'Avvisi*, continentes convitia, injurias, vel famæ, & honoris alicujus læsionem, nec aliquam scripturam, in qua de futuris successibus disseratur, vel ea, quæ coram nobis, vel aliis ad universalis Ecclesiæ status regimen deputatis secreto tractantur, revelentur, componere, dictare, scribere, exemplaria retinere, nec alicui transmittere, etiam si aliunde ab aliis provinciis, civitatibus, terris, & locis ad eorum manus pervenerint, sed statim quod aliqui similes libelli, literæ, seu scripturæ alicui delatæ fuerint, statim quod illos, seu illas habuerit, antequam alii earum manifestaverit, corrumpere, seu igni tradere, vel dilecto filio nostro Cardinali Rusticuccio consignare teneatur sub pœnis prædictis, quas hic pro expressis haberi volumus, ac aliis etiam gravioribus etiam ultimi supplicii, & confiscationis bonorum secundum qualitatem facti, & personarum arbitrio nostro irremissibiliter infligendis, quibus pœnis etiam eos ligari volumus, qui in hujusmodi libellis, literis, seu scripturis de aliquo obloquuti fuerint, alicujusque famæ, & honori vera etiam exprimendo detraxerint, ac ea, quæ coram nobis, vel aliis ut supra secreto tractantur, revelaverint, ex hoc equidem animus deprehenditur pravus, injuriandi, & nocendi, atque ideo eos eadem pœna teneri convenit. *Vid. Menoch. de arbit. jud. cent. 3. Cas. 263.*

CAP. II.

Infames sint, & ad triremes damnentur, qui scripta in alterius contumeliam componunt, & de rebus incertis & peregrinis curiosius rumores spargunt.

Gregorius XIII.

EST rerum humanarum infelicitas, ut non solum tantum vitia pertinaciter adversus omnem legumlatorum solertiam luctentur, & quamvis acribus compressa suppliciis renascantur, sed nova etiam in dies, & superioribus seculis ignota succrescunt. Quo nos pro injuncta nobis divinitus munere diligentius advertere par est, ut & illa coerceamus, & horum quæ se nunc primum efferunt, antequam se corroborent, radices ipsas, si qua ratione possumus, amputemus. Cum igitur haud ita pridem in urbe nostra, secta quædam emerserit hominum improbe curiosorum, qui quæcunque de publicis, privatisque negotiis, vel aliunde rimari possunt, vel ipsi etiam pro sua libidine comminiscuntur, domi forisque facta, infecta, vera, falsa, nullo discrimine proponunt, recipiunt, & scriptitant, ita ut ejus rei jam artem quasi quandam instituerint, ac plerique eorum, etiam alii mercedula conducti, harum rerum commentariolos, ex falsis plerumque vulgi rumoribus, incerto auctore collectos, huc illuc mittitent, aut etiam, tanquam primum ab urbe ad diversa loca missos, deinde iisdem illis ex locis in urbem remissos circumferant, vendituntur, ac quibus non tantum de præteritis arbitratu suo nugantur, sed etiam quid de hac aut alia re eventurum sit, stolide vaticinantur. Nos, qui & facile prospicimus, & rerum experimentis edocti sumus, quæ quantaque mala ex eo proveniant, cum & sæpius spargantur falsa pro veris, seu directe, seu oblique, ac quodam quasi colore quæsito multorum existimatio, & fama violetur: his ex talibus incommodis occurrere cupientes, hujus constitutionis auctoritate prohibemus, ne quis in posterum tales commentarios conficere, neve ab aliis confectos recipere, describere, spargere aut ad alios mittere audeat. Qui horum quid fecerit, ipso facto perpetuæ ignominiæ nota affectus, sine ulla spe veniæ ad triremes perpetuo, aut ad tempus, pro criminis admissi qualitate, damnetur. Romæ Cal. Septemb. 1572.

DE SACRILEGIS.

TITULUS VI.

CAP. I.

Sacrilegii rei sunt, qui res sacras e templis surripiunt, ut eas convertant ad prophanos usus.

Sixtus IV.

CUm provida sanctorum Patrum decreta eos sacrilegos esse diffiniant, qui Ecclesias & loca sacra altissimo dedicata devastant, ipsorumque diripiunt ornamenta, sicut & illos, qui de sacro sacrum auferre impia temeritate præsumunt, parique utrumque flagitium ac duplici pœna coerceant: decet merito nos, cui Ecclesiarum omnium cura, dispositione superna, commissa est, pro detestatione tanti criminis a, proque statu prospero, venustate, & decore ipsarum Ecclesiarum, in sua decentia debite conservandis, omni vigilantia, & attentione curare, ne perversorum crescente malitia, eadem Ecclesiæ & sacra Dei templa, præcipue almæ urbis, nostro conspectui anteposita, sub audentur ornatibus, & hujus sceleris usurpatores patratores debitam recipiant ultionem. Sane fide dignorum relatibus, non sine admiratione, ad nostrum pervenit auditum, quod nonnulli iniquitatis filii, se nomine Christianos esse profitentes, & a quorum oculis Dei timor, & reverentia Christianæ religionis abscessit, de Patriarchalibus, & aliis sacratissimis Ecclesiis, & basilicis dictæ urbis, porphyreticos, marmoreos, & alios diversorum generum, & colorum lapides, ad ipsarum usum, decorem, & ornatum deputatos, ausu sacrilego b abstulerunt hactenus, & in dies auferre, eosque ad diversa loca per se vel alios asportare præsumunt, in gravem divinæ majestatis offensam, Ecclesiarum earundem deformitatem detrimentumque, animarum suarum periculum, & scandalum plurimorum. Nos igitur sacrilegorum impios, & temerarios ausus hujusmodi, quantum nobis ex alto conceditur, reprimere cupientes, quamvis præmissorum occasione nonnullorum prædecessorum nostrorum sanctiones, & prohibitiones certa emanaverint temporibus retroactis, quas (in eo dumtaxat, quod de Ecclesiarum, & sacrorum locorum ornamentis atque lapidibus antedictis minime auferendis prohibent, vel disponunt, seu illos, qui hujusmodi flagitiosissimos, ac pene in Christiano orbe inauditos excessus perpetrare, & in his sacrilegas manus injicere præsumpserint, excommunicationis sententia innodatos fore declarant) in suo robore volumus permanere, omnes & singulos, cujuscunque dignitatis, status, gradus, ordinis vel conditionis fuerint, qui ex prædictis lapidibus, sive aliis ornamentis earundem Ecclesiarum sive basilicarum dictæ urbis habuerint, aut in surripiendo, serrando, & retinendo auxilium præstiterint vel favorem, nisi a die habita præsentium literarum notitia, ea restituant cum effectu; scientes vero recelent, & ad notitiam nostram, saltem per minores pœnitentiarios nostros deduci faciant, majoris excommunicationis sententia, a qua (nisi in mortis articulo, & debita satisfactione prævia) a nullo, præterquam a Romano Pontifice absolvi possint, irretitos esse: Ecclesias vero & loca alia, quorum usibus, & ornatui illa deputata fuerint, aut forsan (quod absit) deputari contigerit in futurum, tamdiu Ecclesiastico interdicto subjacere, quamdiu ad loca, unde prius ablata fuere, absque diminutione aliqua fuerint reportata, harum serie declaramus. Et insuper, quicunque suæ salutis immemor, sacrilegii crimen hujusmodi committere præsumpserit in futurum, ultra censuras prædictas, Ecclesiæ sive basilicæ, a qua lapides & ornamenta hujusmodi abstulerit, mediam libram auri pro recompensa sibi irrogata injuria, absque diminutione aliqua solvere teneatur. Rom. 7. Id. April. 1470.

a 14. quæst. 4. c. si quis. Gab. lib. 4. d. 15. Richar. l. 4. d. 18. Sylvest. ver. sacrilegium.

b Sacrilegium appellat, cum res sacra e loco sacro furatur publice. Bar. in l. sacrilegii pœnam. ff. ad L. Jul. peculat. cujus pœna jure titulo capitalis est, ita Bart. d. l. sacrilegii pœnam, in princip. ff.

DE BLASPHEMIS, ET ALEATORIBUS.

TITULUS VII.

CAP. I.

Præstantiores causæ miseriarum hujus ætatis evitandæ sunt blasphemiæ, pœnis et severius vindicanda, quo segnius in divini nominis injuriam tolerantur.

Julius III.

IN multis depravatis moribus, vitiosisque consuetudinibus, quæ in nostram hanc almam urbem, propter ejus amplitudinem magnumque advenarum undique in eam concursum, simul cum pluribus externisque virtutibus, atque egregiis veræ pietatis exemplis irrepserunt, ad quæ nos tollenda, & extirpanda, omnem adjiciemus, & cogitationis nostræ intendimus, nihil est, quod animum nostrum magis exulceret, & confodiat, quam horribi-

horribilis atque impia, & Christianis auribus intolerabilis divini nominis blasphemia. Cum nos divinus sacratissimum Dei & Jesu Christi Domini nostri nomen, quod super omne nomen coelestia venerantur, terrestria adorent, inferna contremiscant (quod ne temere quidem & quopiam propter ejus sublimitatem, ac majestatem stupendam sit;) passim pravorum, effrenatorumque hominum verbis scindi, unaque cum ejus sanctissima, & immaculatissima genitricis, & venerabilium sanctorum, & amicorum ejusdem summi Dei nomine detestandis blasphemiis maledictisque lacerari, ut minime mirandum sit, si in Christiano populo, in tantis calamitatibus constitutum, divinæ iracundiæ flagella non amoveantur: propterea, quod juxta sapientis dictum, a viro multum jurantis domo non discedet plaga. Quare nos hujusmodi execrandum abusum, simul cum ceteris omnibus, quantum cum ejusdem Dei adjutorio fieri poterit, extirpare volentes, ut hanc ipsam urbem, domicilium, ac sedem Spiritus Sancti omnibus inquinamentis mundatam, ac purgatam Domino Deo per omnia placentem habeamus, in hunc, qui sequitur, modum, quoad praefatum horrendum blasphemiæ crimen motu proprio, ex certa nostra scientia, & voluntate, invocato Dei omnipotentis justitiæ decernimus, statuimus, & ordinamus blasphemantes scilicet Deum Patrem omnipotentem, vel ejus Filium unigenitum, Dominum, & Redemptorem nostrum Jesum Christum, seu Spiritum Sanctum particulariter, & explicite, vel generaliter, & implicite, attribuendo divinæ majestati, quæ illi minime conveniunt, vel removendo quæ sunt decent, primo convicti, si divites fuerint, compellantur ad solvendum scuta auri quadraginta, si vero pauperes, solvant decem, quæ si nequeant numerare, luant in corpore. Secunda vero convicti nobilibus, seu divitibus sive pauperibus duplicetur pœna pecuniaria proportionabiliter ad primam hujusmodi mulctam: atque insuper incurrant infamiam, & inhabilitatem ad beneficia quæcunque, ad gradus, dignitates, & honores obtinendos. Vilibus vero incidatur lingua. Tertia vice convicti nobiles tam divitibus, quam pauperibus triplicetur pœna pecuniaria respectiva ut supra. Ulterius sint ipso jure privati beneficiis Ecclesiasticis, & officiis quibuscunque, dignitatibus, titulis, magistratibus, honoribus: sint intestabiles tam activa, quam passive: sint inhabiles ad ferendum testimonium: sint banniti publice per triennium ab urbe. Vilibus imponatur fustigatio, aut deportatio ad triremes per triennium, & exulent perpetuo. Idem servetur contra blasphemantes ipsius Domini nostri Jesu Christi matrem beatissimam semper Virginem Mariam. Blasphemi in sanctos, vel sanctas Dei corrigantur severe arbitrio DD. Judicum habita ratione qualitatis, & gravitatis criminis cum ceteris circumstantiis jure attendendis. Volumus autem, & statuimus, ut omnes pœnæ aurigendæ applicentur tantummodo sustentationi orphanorum utriusque sexus cathecumenorum, & puellarum. Judices vero tam horum, & impii criminis deputamus, & instituimus RR. DD. Inquisitores nostros generales, quos volumus posse addere pœnis statutis pœnas, & maxime in corpore, si modus blasphemiæ ob gravitatem, impietatem, vel malitiam id exposcat. Pariter eorundem DD. Judicum erunt declarare, si dubium occurrat, qui nobiles, qui plebeii, qui divites, qui pauperes sint habendi. Rom. Cal. Feb. 1554.

CAP. II.

Pœna blasphemantium cujuscunque generis, ordinis & qualitatis.

Leo X. in Concilio Lateranensi.

AD abolendam execrabilem blasphemiam, quæ in maximum divini nominis, & Sanctorum contemptum supra modum invaluit, statuimus, & ordinamus, ut quicunque Deum palam, seu publice maledixerit, contumeliosisque, ac obscœnis verbis Dominum nostrum Jesum Christum, vel gloriosam Virginem Mariam ejus genitricem expresse blasphemaverit, si munus publicum, jurisdictionemque gesserit, perdat emolumentum trium mensium pro prima, & secunda vice dicti officii. Si tertio deliquerit, illo eo ipso privatus existat. Si Clericus, vel Sacerdos fuerit, eo ipso, quod de delicto hujusmodi fuerit convictus, etiam beneficiorum quorumque habuerit, fructibus applicandis ut infra, unius anni mulctetur, & hoc si pro prima vice, qua blasphemavit, deliquerit. Pro secunda vero si ita deliquerit, & convictus fuerit, si unicum habuerit beneficium, eo privetur, si autem plura, quod ordinarius maluerit, id amittere cogatur. Quod si tertio ejus sceleris arguatur, & convincatur, dignitatibus, ac beneficiis omnibus, quæcunque habuerit, eo ipso privatus existat, ad eaque ulterius retinenda inhabilis reddatur, eaque libere impetrari, & conferri possint. Laicus vero blasphemus, si nobilis fuerit, pœnæ viginti quinque ducatorum mulctetur, & pro secunda vice quinquaginta fabricæ basilicæ Principis Apostolorum de urbe applicandorum, & alibi, ut infra deducetur: pro tertia vero nobilitatem perdat. Si vero ignobilis, ac plebejus fuerit, in carcerem detrudatur. Quod si ultra duas vices publice blasphemus deprehensus fuerit, mitra infamiæ per integram diem ante fores Ecclesiæ principaliamitratus stare cogatur. Si vero pluries in hoc ipsum peccatum lapsus fuerit, ad perpetuos carceres vel ad triremes damnetur ad Judicis deputati arbitrium. In foro autem conscientiæ nemo blasphemo, seu aliquo gravissima pœnitentia licet confessoris arbitrio injuncta possit absolvi. Qui vero Sanctos reliquos blasphemaverit, arbitrio Judicis rationem personarum habentes mitius aliquanto puniri voluimus. Statuimus etiam, ut seculares Judices, qui contra tales blasphemiæ convictos non animadverterint, eisque jubis pœnis minime affecerint, quantum in eis fuerit, quasi eorum fieri obnoxii eisdem quoque pœnis subjiciantur. Qui vero in illis inquirendis, puniendisque diligentes, & severi fuerint, pro qualibet vice decem annorum indulgentiam consequantur, & tertiam partem mulctæ pecuniariæ habeant. Quicunque vero blasphemantem audierint, eum verbis acriter objurgare teneantur, & si ita periculum illum id fieri posse contingat, eundemque deferre, vel notificare apud Judicem Ecclesiasticum, seu secularem intra triduum debeant. Quod si plures dictum blasphemantem simul audierint, singuli eum accusare teneantur, nisi forte omnes convenerint, ut unus pro omnibus tali fungatur officio. Quos omnes in virtute sanctæ obedientiæ hortamur, & monemus in Domino, ut pro divini nominis honore, ac reverentia in suis domibus, ac aliter præmissa omnia servari, castissime curent mandent, & faciant, uberrimam ab ipso Domino Deo tam boni operis, ex pii mercedem habituri. Similemque annorum decem indulgentiam ab Apostolica sede consequentur cum tertia parte mulctæ, qua dictus blasphemus plectitur, quoties tale scelus puniendum curaverint. Quam quidem indulgentiam, & reliquam tertiam mulctæ partem accusatori blasphemiam nomen deferenti similiter concedi, & assignari volumus aliis pœnis contra hujusmodi blasphemos per sacros canones expressis nihilominus in suo robore manentibus.

DE HOMICIDIS, ET BANNITIS.

TITULUS VIII.

CAP. I.

Pœna homicidarum, & eorum fautorum.

Pius II.

AD retinendas insolentias transgressorum, si otrvus publicæ disciplinæ lentescit, eorum ad peccandum voluntas fit lenior, & exemplum impunitatis periculosius in alios derivatur, propter quod ad providentiam officium pertinet talem adhibere justitiæ severitatem, & debitam executionem, quod commissa crimina puniat, & committendorum in posterum interdicat audaciam. Cum autem ad audientiam nostram pervenerit, quod in certis annis citra in nostris, & Ecclesiæ Romanæ terris, locis, & tenimentis nobis, & Ecclesiæ prædictæ mediate, & immediate subjectis, quamplura, quandoque etiam ex levibus causis, commissa esse repetita homicidia, sitque talis crimen homicidii perniciosum, & detestabile, debeatque juxta canonicas sanctiones gravi animadversione puniri, tantoque severius puniendum, & extirpandum, quanto manifestius cognoscimus, quod ex eo ut plurimum scandala, & mala plurima subsequuntur. Cupientes idcirco ex debito pastoralis officii, quod nobis & Ecclesiæ Romanæ prædictæ mediate & immediate subjectis, juxta piam dispositionem Regis pacifici, qui regnat in cœlis, pacifice fiat & modeste, nonnullas pro hujusmodi crimine homicidii debite puniendo, edidimus constitutiones infrascriptas: quas ad hoc, ut aliquis de eis ullam ignorantiam prætendere non possit, volumus per omnes & singulas terras, nostras & Ecclesiæ Romanæ prædictæ mediate vel immediate subjectas, publico præconio publicari; mandantes, ac auctoritate Apost. tenore præsentium decernentes, omnes & singulos, juxta constitutionum earundem determinationem, obstrictos esse ad observationem ipsarum, ac si personaliter singulis intimatæ forent, cum non sit verisimile, quod ad eorum notitiam non devenerit, quod extitit tam publico præconio patefactum. Tenor vero constitutionum, de quibus supra fit mentio, sequitur, & est talis videlicet.

CAP. II.

Homicidis non detur salvus conductus repetendi patriam, etiamsi remissam, & domini partium satisfecerint.

SAnctissimus Dominus noster, intendens quieti patriæ consulere, & ipsam sceleribus, homicidiis, & malefactoribus expurgare, statuit & decrevit, quod omnes illi, qui pro delicto homicidii fuerint condemnati, seu etiam de civitate aliqua & districtu illius banniti, non possint ad civitatem seu districtum hujusmodi quocunque tempore redire, seu in eis vel eorum aliquo moram trahere, etiam habita pace ab hæredibus, vel consanguineis, seu illius ipsius necis; nec legatus etiam de latere, aut Gubernator, qui pro tempore fuerit, vel quivis alius possit auctoritate Apostol. seu ex officio suæ legationis, aliquem homicidam sic exbannitum rebannire, reducere, seu revocare ad civitatem vel districtum, aut eorum alteram, seu licentiam vel salvum conductum

ductum concedere redeundi seu morandi in eis, vel eorum altero, in perpetuum vel ad tempus modicum sive magnum, nec etiam per diem unum sive noctem, quod si secus per quemquam ex supradictis factum fuerit, incidat in pœnam excommunicationis ipso facto, sine ulterioris sententiæ declarationis; a qua per alium, quam per summum Pontificem (& tunc facta de hoc speciali expressione) non possit absolvi; ac reductio, licentia, revocatio, salvus conductus, & cassatio processus & banni hujusmodi, sint ipso jure nulla, nulliusque roboris, vel momenti: incidat etiam in pœnam ducatorum mille, Cameræ Apostolicæ applicandorum, quam Thesaurarius, cui hoc secreto vel publice fuerit denunciatum, retineri faciat & mandet, nullo super hoc expectato seu requisito superioris mandato: quod si non fecerit Thesaurarius, ipse eandem sententiam excommunicationis ipso facto, cum eisdem qualitatibus, incurrat: ipseque sic rebannitus, reductus, revocatus, sive alio quocunque modo reversus, possit & debeat capi, detineri, & incarcerari; & de ipso, secundum sententiam contra eum latam, justitia fieri, per Gubernatorem, Potestatem, & alios officiales, ad quos spectat seu pertinet, incontinenti, sine ulteriori licentia, notificatione, & requisitione superioris, vel alterius, sub pœna ducentorum ducatorum auri Cameræ Apostolicæ applicandorum vel retinendorum, quam Thesaurarius præfatus simili modo & forma, ac sub similibus censuris, faciat retineri; prout superius est expressum. Hoc autem extendi voluit ad eos, qui revocati, rebanniti, vel alias quomodocunque remissi fuerint, quacunque auctoritate seu licentia, præterquam ex speciali commissione seu mandato Romani Pontificis, contento in literis authenticis, & bulla plumbea munitis, a duobus mensibus citra, (termino dierum quindecim, quo possint de civitate libere recedere, eis concesso) vel qui in futurum rebannientur, revocabuntur, seu alias remittentur, per quemcunque quavis auctoritate prædicta, sub pœnis pecuniariis, & aliis Ecclesiasticis censuris, de quibus superius est dictum.

CAP. III.

Appellationi non est locus bannitis ob homicidium. Exilii fines quinquaginta milliaribus a loco delicti extenduntur.

ITem quod quæcunque appellationes interpositæ vel interponendæ ob hujusmodi, vel alias sententias sive gravaminibus contra homicidas latis, vel a processu contra eos facto, etiam si lis vel instantia super eis pendeat, & inhibitiones, vigore ipsarum emissæ per auditorem cameræ, vel alium quemcunque ordinarium, vel delegatum, sint nullæ & invalidæ, ita ut ulteriora super eis, vel ipsarum vigore, procedi possit ac debeat: quinimo appellationes litis & causæ hujusmodi, censeantur evocatæ, ut nullæ & invalidæ, nec potestates vel alii officiales inhibiti, hujusmodi mandatis, inhibitionibus, litis pendentiis, censuris & pœnis in eis contentis, astringantur; imo teneantur, & debeant, sub pœnis suprapositis, ad executionem sententiarum latarum procedere. Possit tamen in causa aliis, a jure vel statuto permissis, appellari ad Gubernatorem civitatis seu provinciæ, qui intra mensem causam diffinire teneatur; quo elapso; appellatio, inhibitio, & instantia super eis sint nulla, & libere, sine impedimento, possit fieri executio sententiæ vel banni, ac si non fuisset inhibitum & appellatum: quodque banniti & condemnati propter hujusmodi crimen homicidii, censeantur & sint banniti ab omnibus circumvicinis, usque ad milliaria quinquaginta, infra quæ, si reperti fuerint, possit & debeat capitalis sententia, sive condemnationis pecuniariæ executio fieri contra eos, per Potestates & alios officiales, civitati, districtui, & loco præsidentes, sub pœnis pecuniariis simili forma imponendis.

CAP. IV.

Homicidii notorii rei quibus pœnis subjiciantur.

ITem, quod omnes & singuli homicidæ, quorum delictum notorium fuerit, vel de homicidio infamati, seu condemnati, etiam si de delicto hujusmodi, ex forma statutorum, non possit inquiri, vel aliqua pœna imponi, vel etiam si ipsius delicti, vel pœnæ pro eo impositæ, auctoritate Apostolica, vel alterius, ab ea vel a Romano Pontifice potestatem habentis, sit facta remissio, cassatio, processus & sententiæ annullatio, vel alias quomodolibet dispensatum, per viam gratiæ seu justitiæ, in toto vel in parte, non possint habere officia vel dignitates in quibuscunque locis, civitatibus, & terris, e quibus banniti fuerint, in quibus domicilium eorum originemque habuerint, seu aliam morem traxerint, vel traxerint, etiamsi fuerint absoluti, rebanniti, vel aliæ eorum sententiæ, seu condemnationes, sive processus cassati, irritati, vel alias pro infectis habiti; sed perpetuo sint infames, & omni dignitate privati, nec possint ferre testimonium, nec tabellionatus officium exercere, non admittantur ad judicandum, seu ad aliud officium exercendum, & ab omnibus actibus legitimis sint perpetuo suspensi; quinimo, si hujusmodi officia acceptaverint, exercuerint, seu ad ea exercenda admissi fuerint, tam ipsi, quam gubernator, legatus aut superior, qui eum elegerit, vocaverit, aut ipsum officium exercere, seu ei præesse passus fuerit, pœnam quingentorum ducatorum auri ipso facto incurrat, & sua gubernatione privetur, nec gesta in judiam, vel extra judicium, tam per eum, qui admissus fuerit ad officium, quam per eum, qui illud ab eo exercere passus fuerit, de cætero valida sint, & robur obtineant: quinimo sint nullius roboris vel momenti, & si Ecclesiasticæ personæ fuerint, excommunicationis sententiam ipso facto incurrant.

CAP. V.

Deo & hominibus exosi viri sanguinum, adversus quorum audaciam & ferociam promulgatam constitutio a Pio II. edita probatur & confirmatur.

Sixtus IV.

DEo, & hominibus abominabiles esse viros sanguinum Propheta testatur, qui immanitate, cum horrenda sævitia, non solum corporum, sed etiam animarum eorum, quos interimunt (si non sibi armis spiritualibus divinæ prævenientis gratiæ præmuniti) deperditionem procurare noscuntur, pro quibus Dominus noster Jesus Christus mortem subiit temporalem. Ad reprimendum igitur talium nefarias plurimum conferre arbitramur contra eos, qui hujusmodi detestabile scelus patrare non expavescunt, justitia severissime puniri, & latas pro tempore condemnationes debitæ executioni demandari: neque quo pro rebus condemnationum facilior executione, & sicariorum hujusmodi persecutione a prædecessoribus nostris provide emanarunt, ut eo firmius observentur, quo fuerint sæpius Apostolica auctoritate munita, libenter approbantes, munimine roboremus, atque alia desuper statuimus, prout in Domino conspicimus salubriter expedire. Dudum siquidem per fel. record. Pium Papam II. prædecessorem nostrum accepto, quod a certis annis tunc elapsis citra &c. Cum autem (sicut nuper accepimus) contenta in eisdem literis ab aliquibus temporibus citra non fuerint observata, & ex illorum inobservantia subditi præfatæ Ecclesiæ promptiores fuerint ad homicidia committenda, jamque fere passim quotidie homicidia perpetrantur, & homicidæ prolati idoneo ad illa committenda promptiores existant, quia sperant citius, & suorum excessuum remissionem consequi facile posse: Nos, qui detestabilem & horrendam talium sicariorum nequitiam ad aliorum cautelam opportuno juris remediis prævio studio cupimus jadatesse, habitis super his cum fratribus nostris præfatæ Ecclesiæ Cardinalibus deliberatione matura, & de illorum consilio statuta, & decreta Pii prædecessoris prælati, & prout illa concernunt, omnia, & singula in dictis literis contenta auctoritate Apostolica præsentium tenore approbamus, & robur perpetuæ firmitatis obtinere debere decernimus, ac volumus, & præfata auctoritate de eorundem fratrum consilio statuimus, & ordinamus, quod condemnati hactenus, & qui in posterum condemnari contingeret ubilibet in civitatibus, terris, & locis prædictis pro homicidio, sive ut principales, sive auxilium, consilium, & favorem præstantes suarum condemnationum remissionem, nec contra illos salvumconductum & licentiam fuerit in loco patrati criminis, vel et infra quinquaginta milliaria (ut præfertur) propinquo nullatenus obtinere possint ab alio, quam a nobis, & Rom. Pont. qui pro tempore erit, & alicujus alterius, etiam Legati de latere commissionaminis suffragetur. Et si forte contingeret nos, & eundem Rom. Pontificem pro tempore existentem ad remissionem, sive salvum conductum hujusmodi procedere, talis remissio per præoccupationem processisse censeatur, & nemini prodesse possit, nisi in illa vere præsentium literarum tenor de verbo ad verbum, non autem per clausulas idem importantes inserta foret, & specifica & determinata causa exprimeretur, quæ nos, & successores nostros induceret ad derogandum præsentibus, quæ cum tam matura deliberatione a nobis emanarunt. Romæ 14. Cal. April. 1484.

CAP. VI.

Homicidii rhei, & exules, ob quodcunque capitale scelus banniti recipientes & tuentes pœnis convicti, & a jure statutis plectuntur.

Julius III.

DUdum per fel. rec. Pium Papam II. prædecessorem nostrum accepto, quod a certis annis tunc elapsis citra in terris, locis, & tenimentis Rom. Eccl. mediate, vel immediate subjectis quamplura etiam ex levibus causis commissa esse aperiebantur homicidia, &c. Et deinde piæ mem. Sixtus Papa IV. etiam prædecessor noster accepto per eum, quod in ipsius Pii prædecess. literis contenta a certis annis tunc elapsis citra non fuerant observata &c. Prout in singulis literis prædictis plenius continetur. Cum autem tempore assumptionis nostræ ad summi Apostolatus apicem propter guerras, quibus non solum civitates, terræ, & loca temporali dominio ejusdem Rom. Eccl. subjecta, sed etiam tota Italia datam fere annis, magnorum omnium in eis habitantium incommodo vexatæ fuerunt, in eisdem civitatibus, terris, & locis, præsertim in urbe nostra intestinis, ac diuturnis odiis, & discordiis, civilibusque dissensionibus vigere, ac furta, latrocinia, homicidia passim perpetrari cognoverimus, mente revolventes præfatum Sixtum prædecessorem, & avunculum nostrum,

qui

qui nos ad Cardinalatus honorem evexit, ad decorem, & tranquillitatem urbis prædictæ, & illius temporum calamitationem ac personarum ejusdem urbis, ac aliarum civitatum, & locorum eidem Rom. Eccl. subjectorum commoda etiam sua consideratione extendisse, illius exemplo permoti nostram ad sedandum discordias, & odia, tam in dicta urbe, quam in aliis civitatibus, terris, & locis dictæ Ecclesiæ subjectis ad firmandam perpetuam pacem & quietem non sine magnis animi, & corporis molestiis, & curis pro subditorum nostrorum commodis applicaremus, eaque opportunis juris remediis omni studio efficere cupimus. Habita igitur super his cum fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus deliberatione matura, & de illorum consilio literas Pii, & Sixti prædecessorum prædictorum, & prout alias concernunt, omnia, & singula in dictis literis contenta auctoritate Apostolica tenore præsentium approbamus, & innovamus, & robur firmitatis perpetuo obtinere debere decernimus, ac illas ad bannitos, exititios, & rebelles, aut alios pro quocunque alio crimine capitali a quibusvis officialibus tum in dicta urbe, quam extra eam, & in terris eidem Rom. Eccl. mediate, vel immediate subjectis jus dicentibus pro tempore condemnatos, ac brigosos nonnullos, pacem juxta ordinationes dictis nostris Apostolica auctoritate approbatas facere recusantes, necnon jus sibimet contra alios dicentes, aut cavalcatas sine Rom. Pont. aut officialium suorum speciali licentia facientes, vel mandatis præfatæ auctoritate de eorundem fratrum consilio extendimus, ac universis, & singulis tam laicis, quam Ecclesiasticis cujuscunque status, gradus, ordinis, excellentiæ, dignitatis, Ducibus quoque, Comitibus, Baronibus, domicellis, necnon communitatibus, civitatibus, civitatum, terrarum, castrorum, & aliorum quorumcunque locorum urbis, & eidem Romanæ Ecclesiæ mediate, vel immediate subjectorum districte præcipiendo mandamus, & inhibemus, ne aliquos eorum homicidas, bannitos, exititios, & rebelles, aut pro alio capitali crimine condemnatos, aut brigosos pacem facere recusantes, seu jus sibi contra alium dicentes, aut cavalcatas facientes, vel manentes in eorum civitatibus, castris, seu locis aliis quibuscunque recipere, & retinere, seu auxilium, consilium, vel favorem directe, vel indirecte, publice, vel occulte, per se, vel alium præstare, aut in eorum domibus, seu castris, vel locis recipere, aut receptare præsumat.

Et si quis contra inhibitionem, & mandatum hujusmodi quovis modo directe, vel indirecte de cætero venire præsumpserit, nos omnes, & singulos sic contravenientes, contra quos per Pium, & Sixtum prælatos, ac alios prædecessores nostros Romanos Pontifices, & Apostol. Sedis legatos etiam latæ est debite processum, excommunicationis majoris, & anathematis sententiam, a qua non nisi a nobis, vel eisdem successoribus, præterquam in mortis articulo constituti, & debita satisfactione præmissa, absolvi possint, incurrere, eosque omnibus, & singulis privilegiis, gratiis, libertatibus, indultis, exemptionibus, immunitatibus, juribus, & personatibus, ac civitatibus, castris, terris, locis, & dominiis eorum, dignitatibus, & honoribus, juribus, officiis, ac etiam feudis, & concessionibus quibuscunque, quæ a nobis, & Romana, ac quacunque alia Ecclesia obtinere noscuntur, sub quacunque verborum forma, & tenore, ac cum quibusvis fortissimis & insolitis clausulis, immunitatibus, exemptionibus, & privilegiis, etiam præservativis ab incursu pœnæ privationis ipso jure (quorum tenores, ac si de verbo ad verbum insereti forent, præsentibus pro expressis haberi volumus) eo ipso privatos & inhabiles, ac indignos ad illa, & quælibet alia imposterum obtinenda, & quoscunque actus legitimos exercendos fore volumus, & alia per nos, & successores nostros absque alia declaratione super incursu pœnæ privationis hujusmodi, aut citatione eorum, qui privationis pœnam incurrerint, facienda, aliis personis in feudum, seu vicariatum, aut alias, ac si per lapsum temporis concessionis, aut finitam lineam ad dictam Cameram revertissent, libere concedere, ac alias de illis disponere posse decernimus, & declaramus, necnon civitates, terras, castra, & loca prædicta Cameræ Apostol. confiscamus, incorporamus, applicamus, & appropriamus, ac confiscata, incorporata, applicata, & appropriata esse, sicque contravenientes pro rebellibus ejusdem Rom. Eccl. haberi, & censeri debere volumus, eorum subditos, & vassallos, & etiam, civitatum, terrarum, castrorum, & locorum prædictorum vassallos a quocunque fidelitatis juramento, quo ipsi essent quomodolibet astricti, penitus absolventes. Civitates quoque, terras, castra, & loca prædicta, si ad ejusdem Rom. Eccles. obedientiam se non reduxerint, seu in præmissis quomodolibet deliquerint, & etiam quorumcunque eis consilium, auxilium, vel favorem quovis modo directe, vel indirecte, publice, vel occulte, præstantium, etiam quacunque Ecclesiastica, vel mundana, etiam Regali præfulgeant dignitate, & excellentia, ut præfertur, & ad quæ eos declinare contigerit, Ecclesiastico subjicimus interdicto, tamdiu firmiter observando, donec ibidem fuerint, etiam per triduum post inde discessum. Illos quoque, qui aliquem scierint culpabilem in prædictis, & nobis, vel successoribus nostris infra trium dierum spatium non retulerint, vel alicui, per quem ad nos verbum fideliter perferatur, similes pœnas incurrere volumus.

CAP. VII.

Homicida reus in carcere constitutus audiatur, nec prius ad locum cædis remittatur, quam hæredum occisi sint satisfecerit.

Pius IV.

Cum nos dudum vestigiis felic. rec. Julii Papæ II. prædecessoris nostri inhærentes, nullum homicidii reum, qui se ab illo, etiam sub prætextu, quod etiam bannitum occiderit, seu ab alio banniti occisore, juxta formam bannimentorum id permittentium, nominatus fuerit, aut ex alia quavis causa, absolvi debere prætendat, ad absolutionem petendam per procuratorem, aut excusatorem, seu defensorem, etiam cujusquemlibet de populo comparentem, audiri vel admitti debere, nisi ipse reus se in carcere personaliter constituerit, statuerimus & ordinaverimus, prout in nostris desuper editis literis, quarum tenores præsentibus haberi volumus pro expressis, plenius continetur: verum cum, ut nuper accepimus, a nonnullis in dubium revocetur, an in dictis nostris literis solum homicidæ banniti, vel condemnati, non autem illi, qui nondum condemnati, vel banniti essent, comprehendantur. Nos propterea omnem ambiguitatem circa præmissa amputare, & penitus tollere volentes motu simili, & ex nostra certa scientia hac nostra perpetuo valitura constitutione nullum ob homicidium, seu alio quovis crimine, pro quo pœna corporalis venit imponenda ex aliqua causa, etiam quia alium bannitum occiderit, vel ab alio banniti occisore, juxta formam proclamationum, & bannimentorum id permittentium, vel constitutionum desuper editarum nominatus fuerit, sive etiam quia ab ipso occisus bannitus, & condemnatus extiterat, ac impune ex dispositione dictorum proclamationum, & bannimentorum, seu constitutionum occidi potuerit, se absolvi debere prætendentem, sive pro homicidio, aut alio crimine per eum commisso bannitus, & condemnatus sit, sive nondum bannitus, nec condemnatus, nec etiam inquisitus extiterit per se, vel aliam personam pro eo quomodolibet comparentem, ad absolutionem petendam admitti, vel audiri posse, nisi se prius in carcere constituerit, & ad causam hæredes ab ipso occisi citari, & in eventum quod quis ob homicidium per ipsum commissum, ex eo, quod alium bannitum occiderit, vel ab aliquo banniti occisore, ut præfertur, nominatus fuerit, se absolvi obtineat, eum nihilominus a loco, in quo hæredes occisi commorantur, quousque ab illis pacem obtinuerit, exulare debere, neque ad eum locum aliter, nisi pace ab illis habita, remitti posse perpetuo statuimus, & ordinamus. Inhibentes nihilominus omnibus, & singulis Judicibus quacunque auctoritate fulgentibus sub excommunicationis latæ sententiæ, aliisque arbitrii nostri pœnis, & nostris etiam de latere Legatis sub indignationis nostræ pœna, ne contra tenorem hujus nostræ constitutionis de cætero quempiam, sicut præmittitur, se absolvi petentem, nisi in carcere constitutum, quoquo modo audiant, vel admittant, & ubi secus fecerint, processus taliter habitos, ac sententias desuper latas nullius fore momenti, ac etiam nullitati subjacere, & illis non obstantibus reos sic absolutos pœnis debitis puniri, seu de novo inquiri posse. Rom. 2. Feb. 1563.

CAP. VIII.

Rei pro cujuscunque flagitii culpa ad capitalem pœnam damnati etiam per contumaciam, non audiantur, nisi in carceribus constituti, & hæredibus eorum, ad quos alias pertinet, citatis.

Sixtus V.

Licet alias felic. record. Pius Papa IV. prædecessor noster, motu proprio, & ex ejus certa scientia, sua perpetuo valitura constitutione sanciverit, nullum ob homicidium, seu alio quovis crimine, pro quo pœna corporalis veniret imponenda ex aliqua causa, vel quia bannitum occidisset, seu ab alio banniti occisore juxta formam proclamationum, & bannimentorum id permittentium, vel constitutionum desuper editarum nominatus fuisset, sive etiam quia ab ipso occisus, bannitus, & condemnatus extitisset, & impune ex dispositione dictorum proclamationum & bannimentorum, seu constitutionum occidi potuisset, se absolvi debere prætendens, sive pro homicidio, aut alio crimine per eum commisso bannitus, & condemnatus foret, sive nondum bannitus, & condemnatus, nec inquisitus extiterit, per se, vel aliam personam pro eo quomodolibet comparentem ad absolutionem petendam admitti, vel audiri posse, nisi se prius in carceribus constituisset, & defuncti hæredes ab ipso citati fuissent. Et in eventum, quod quis ab homicidio per eum commisso, ex eo quod alium bannitum occidisset, vel ab alio banniti occisore nominatus foret, se absolvi obtineret, eum nihilominus ad locum, in quo occisi hæredes commorantur, quousque ab illis pacem obtinuisset, exulare debere, neque ad eum locum aliter, nisi pace ab illis habita, remitti posse, perpetuo statuerit, & ordinaverit: inhibens nihilominus omnibus, & singulis Judicibus, tam secularibus, quam Ecclesiasticis, etiam nostris de latere Legatis, sub indignationis sententiæ pœna, ne contra constitutionis hujusmodi tenorem de cætero quempiam sic, ut præmittitur, se absolvi petentem nisi in carcere constitutum quoquo modo audire, vel ad-

mittere

mittere audeant, vel præsumant, & ubi secus fecerint, talites per eos habitos processus, & sententias desuper latas nullius fore momenti, ac nullitatis actio subjacere, & illis non obstantibus reos sic absolutos pœnis debitis puniri, seu de novo inquiri posse. Sicque per quoscunque Judices, & Commissarios, quavis auctoritate fulgentes, sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi facultate, & auctoritate, judicari debere decreverit, aliaque fortasse fecerint, prout in ipsis Pii literis desuper in forma motus proprii signatis plenius continetur. Cum tamen a nonnullis in dubium revocetur, an in literis Pii prædecessoris hujusmodi comprehendantur etiam illi, qui ex alia criminali causa, pro qua pœna corporis afflictiva imponenda foret, in eorum contumaciam condemnati fuerint, ita ut ad purgandam contumaciam, & condemnationem hujusmodi admitti, vel audiri non debuerint, nec debeant, nisi prius se in carceribus constituerint: Nos omnem circa præmissa ambiguitatem a medio tollere, & penitus amputare volentes, necnon literarum hujusmodi tenores præsentibus pro expressis habentes, illisque nihil addentes, vel minuentes, motu simili, ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine decernimus, & declaramus eos omnes, & singulos, qui ex hujusmodi causis licet in eorum etiam contumaciam hactenus condemnati fuerint, & in futurum condemnabuntur, sub eisdem literis omnino comprehensos fuisse, & esse, ac fore, ita ut non aliter ad purgandam dictam contumaciam, & condemnationem admitti debuerint, vel debeant, nisi sese prius in carceribus constituerint, vel constituant. Decernentes, quod in quacunque instantia, casu, & causa, se absolvi petant, licet forsan in aliqua se constituerint, nullo modo audiantur, nisi se prius in carceribus servatis servandis de novo constituerint, & nova constitutione hujusmodi ad plenum satisfecerint. Ac omnes, & singulas absolutiones, remissiones, & quasvis alias gratias contra præsentium tenorem, quomodolibet pro tempore impetrandas, & a quibuscunque Judicibus cujuscunque dignitatis, status, gradus, ordinis, & conditionis existant, quovis prætextu, vel causa emanatas nullas, non attendi debere, minusque cuiquam prodesse modo posse, sed tanquam nullas, & invalidas nullliusque roboris vel momenti rejiciendas esse, licereque præfatis, & aliis Judicibus quibuscunque illis non obstantibus processus hujusmodi reassumere, & prout juris fuerit terminare. Rom. 12. Jul. 1567.

CAP. IX.

Sanctionum pie, & juste in homicidas, & bannitos editarum accurata declaratio, & confirmatio.

Idem.

PIæ memoriæ Pius Papa IV. prædecessor noster Pii II. Pauli, Sixti, Julii, Leonis, & Clementis prædecessorum literas in bannitos, sicarios, & homicidas latas, cum statutorum, ordinationum, extensionum, ampliationum, revocationum, cassationum, irritationum, annullationum, decretorum, confiscationum, incorporationum, applicationum, voluntatum, hortationum, requisitionum, & mandatorum, ac omnibus, & singulis aliis in eis respective contentis clausulis auctoritate Apostol. per suas literas approbavit, & innovavit, ac perpetuæ roboris firmitatis subsistere, & per singulos, quos literæ ipsæ concernebant, & concernerent ac tenebantur, sub excommunicationis, anathematis, maledictionis, infamiæ, suspensionis, diffidationis, criminis læsæ majestatis, seditionis, rebellionis, confiscationis, depositionis, privationis, inhabilitatis, & interdicti, ac aliis censuris, & pœnis Ecclesiasticis, & temporalibus, ac corporis afflictivis in eisdem literis contentis, quas contravenientes eo ipso incurrerent, perpetuo inviolabiliter observari, illasque etiam ad homicidas, sicarios, exititios, criminosos, rebelles, aliosque notatos propter homicidia, & alia nefande per eos perpetrata, excessus, crimina, & delicta, etiam ad hoc, ut ipsi in civitatibus, terris, castris, vel locis eorum, seu in quibus tunc morabantur, banniti, & condemnati, etiam habita pace ab hæredibus, filiis, seu consanguineis occisorum, aut partium lesarum, non solum a locis circumvicinis usque ad quinquaginta millia, sed etiam ab omnibus, & singulis civitatibus, terris, castris, & locis etiam regni, & partium prædictarum nobis, & dictæ Rom. Eccl. mediate, vel immediate quomodolibet subjectis, banniti, & exules essent, & esse censerentur, nec in illis, seu eorum aliquo, etiam prætextu cujusvis licentiæ, salvi conductus, remissionis, reductionis, revocationis, vel alterius gratiæ, per eos desuper quomodolibet pro tempore obtentæ moram trahere possent. Et si in eis residerent, vel reperti essent, capi, & detineri, & incarcerari, ac juxta criminum, & excessuum per eos perpetratorum qualitatem, & literarum Pii II. & Clementis prædecessorum hujusmodi tenorem sub pœnis in eisdem literis contentis per officiales civitatis, terræ, castri, vel loci, in qua, vel quo deprehensi forent, debitis pœnis plecti, seu inde educi, & ad locum seu officiales, ad quos criminum, seu excessuum eorundem punitio de jure, vel consuetudine pertineret, remitti deberent, extendi, & ampliari debere, & in eis locum habere decrevit. Et nihilominus præmissa omnia, & singula, prout per Pium II. Paulum, Sixtum, Julium, Leonem, & Clementem prædecessores præfatos statuta, ordinata, extensa, ampliata, revocata, cassata, annullata, inhibita, decreta, & declarata fuerant, etiam ad hoc, ut Duces, Barones, Marchiones, Comites, Domini temporales, Vicarii, Feudatarii, Capitanei, Magnates, Principes, communitates, cives, officiales, & personæ, ac alii, quos prædictæ, & præsentes literæ concernunt, ac ipsorum singuli literas, & in eis contenta hujusmodi non observantes, & illis directe, vel indirecte quomodolibet contravenientes, ac eis adhærentes, eorumque fautores, & complices, singulas censuras, & pœnas prædictas eo ipso absque aliqua declaratione incurrerent, & incurrisse censerentur. Ipsique Duces, Barones, Marchiones, Comites, domini temporales, Vicarii, & Feudatarii, civitatum, terrarum, castrorum, & locorum etiam regni, & partium prædictarum, sibi, & eidem Ecclesiæ immediate subjectorum aliquos seu, & dictæ Ecclesiæ hostes & inimicos, aut subditos, exules, bannitos, & facinorosos, cujuscunque status, vel conditionis essent, publice, vel occulte, ullo unquam tempore recipere, vel acceptare, nullatenus præsumerent. Et si aliquos ad eorum dominia & territoria confugere contingeret, illos ex eorum dominiis, vel territoriis hujusmodi expellere, seu ad simplicem jussionem vel requisitionem suam, & successorum suorum, qui ea sciret, & successores ipsi scirent, tute conducti facere, ac quod præmissa ab ejus subditis inviolabiliter observentur: omni excusatione cessante cum effectu curare, sub similibus privationis, & rebellionis, ac criminis læsæ majestatis pœnis, si contrafecissent, eo ipso incurrendis.

Necnon ut homicidæ, fautores, & complices præfati facilius capi, & puniri possent, quod communitates civitatum, & universitates terrarum, castrorum, & locorum, in quibus seu quorum territorio, districtu, & dictione dicta homicidia perpetrarentur, sub pœnis interdicti Ecclesiastici, & decem millium per communitates, ac mille ducatorum per universitates, necnon civitatum, terrarum, & locorum eorundem Domicelli, Barones, Vicarii, & alii in temporalibus domini sub majoris excommunicationis latæ sententiæ, & quinque millium ducatorum auri præfatæ Cameræ irremissibiliter applicandorum eo ipso, absque alia declaratione incurrendis pœnis eosdem homicidas, complices, & fautores statim capere, ac omnem exactissimam diligentiam, de qua per publica documenta fidem etiam facere tenerentur, capi facere, & si eos capere non possent, statim commissum homicidium universitatibus, seu incolis, & habitatoribus oppidorum, & locorum circumvicinorum, ad quæ declinabant seu declinare possent, notificare. Communitates vero, & domini in temporalibus prædicti, ad quorum ditiones tales declinabant, nam primum id ad eorum notitiam deveniret, eos apprehendere, seu apprehendi facere: quod si non potuerint, similiter id universitatibus, seu incolis, & habitatoribus vicinorum locorum, ad quæ declinabant, aut verisimiliter declinare possent, insinuare, & captos ad eorum Judices ordinarios tradere, & tradere sub similibus pœnis tenerentur, & deberent, de novo statuit, ordinavit, inhibuit, & declaravit. Et similiter quibusvis dictæ sedis Legatis, etiam de latere, ac nunciis, & provinciarum Rectoribus, necnon suis, & dictæ Rom. Eccl. Vicariis in temporalibus pro tempore existentibus, & præfatis communitatibus omnem super absolutionis homicidiorum hujusmodi per eum, & prædecessores suos, ac sedem eandem sub quavis forma & verborum expressione concessam, approbatam, & innovatam auctoritatem, & facultatem revocavit, cassavit, irritavit, & annullavit. Et si quando similes absolutiones per eum, & successores suos Rom. Pont. & sedem præfatam concedi contingeret, illas per Judices & officiales, ad quos pertinerit, nisi trinæ literæ Apostolicæ sub intervallo novem mensis pro singulis literis hujusmodi cum expressa derogatione præsentium desuper emanarent, nullatenus admitti, vel observari voluit, prout in singulis literis prædictis plenius continetur.

Cum autem statim, ubi nos ad summi Apostolatus apicem (divina cooperante providentia) assumpti fuimus, ob earundem literarum non observationem, in eisdem civitatibus, terris, & locis, ac etiam in alma urbe nostra varias dissensiones, discordias, & odia signere, latrocinia, & homicidia, aliaque nefandissima crimina perpetrari, ac præfatos Pium II. Paulum, Sixtum, Julium, Leonem, & Clementem, ac Pium IV. prædecessores pro felici, ac tranquillo statu, & commodo personarum tam dictæ urbis, quam aliarum civitatum, terrarum, & locorum prædictorum præmissa statuisse, ordinasse, & perpetuo perspeximus: idcirco nos quoque eadem ratione, causis videlicet, ac pari motu, habita super his cum venerabilibus fratribus nostris ejusdem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus deliberatione matura, ac de illorum unanimi consilio, & assensu singulas Pii II., & Pauli, ac Sixti, necnon Julii & Leonis, & Clementis & Pii. IV. prædecessorum literas hujusmodi cum statutorum, ordinationum, extensionum, ampliationum, revocationum, cassationum, irritationum, annullationum, decretorum, confiscationum, incorporationum, applicationum, voluntatum, hortationum, requisitionum, & mandatorum, omnibusque & singulis aliis in eis respective contentis clausulis, Apostolica auctoritate prædicta, tenore præsentium, approbamus, confirmamus, & innovamus, illisque perpetuum & inviolabilis firmitatis robur adjicimus, ac ab omnibus, & singulis, quos illæ concernunt, prout, ac sub prædictis per contrafacientes irremissibiliter incurrendis pœnis, observari volumus atque decernimus, easdemque literas ad hoc, ut si homicidæ, sicarii, banniti in civitatibus, terris, castris, & locis prædictis cuiquam damnum aliquod intulerint, ipsique damnis taliter illatis, a civitatum communi-

munitatibus, ac terrarum, castrorum, & locorum hujusmodi universitatibus, capti & deprehensi non fuerint, sed iidem delinquentes impune evaserint, communitates ac universitates hujusmodi (praeter hoc, quod ad damnorum quorumcunque sic illatorum perti lntiae, damnoque hujusmodi passorum eorumque haeredibus plenariam restitutionem, & satisfactionem omnino teneantur) ad tantundem, quantum damna illata hujusmodi aestimata fuerint, Camerae Apostolicae realiter, & cum effectu persolvendum, omnino sint adstricti, auctoritate & tenore praefatis extendimus, & ampliamus. Mandantes eisdem communitatibus & universitatibus, quatenus ipsae in virtute sanctae obedientiae, & sub majoris excommunicationis ac aliis nobis & pro tempore existenti Romano Pontifici bene visis poenis, eosdem sicarios & bannitos, in eorum civitatibus, castris, terris, & locis commorantes, seu per eas, & ea transeuntes, capere, ad populum convocandum, & coadjuvandum campanas pulsare, eosque sic captos ad carceres conducere, aut Curiae temporali consignare, omnino teneantur. Rom. 3. Non. Jul. 1566.

CAP. X.

In sicarios, bannitos, latrones, & homicidas aequissima constitutio, priorum Pontificum decreta confirmans.

Sixtus V.

HOc nostri Pontificatus initio, inter multa Reipublicae damna, & incommoda, quae menti nostrae obversabantur, nobis longe fuit gravissimum, quod populos S. R. E. ditioni temporali subjectos, non modo ad rerum, substantiarum suarum perturbationem, & jacturam, sed etiam vitae periculum redactos invenerimus, ut exulibus, bannitis, caeterisque id genus facinorosis hominibus, ita endique ingruentibus, & grassantibus, vix quisquam ab hac hominum peste tutus alicubi consistere posse videatur. Quare cum ad haec sananda mala, ex officii nostri debito, & praecipue erga nostros ac ejusdem Roman. Eccles. subditos charitate essemus commoti, nihil non agere, & attentare decrevimus, quo populis optata quies, salus, securitas & tranquillitas per nos restituatur. Quod ita demum, Deo auxiliante, speremus nos esse consecuturos, si ante providcatur, ne illam domi forisque, intra vestros fines nostros, criminosis hominibus hujusmodi pateat diffugium aut receptaculum, sed omnino legum & magistratuum severitatem, justitiamq, gladium subire, ac debitas poenas luere cogantur.

Itaque de fratrum nostrorum consilio, omnes & singulas constitutiones a fel. record. Pio II. Paulo etiam II. Sixto IV. Julio similiter II. Leone X. Clemente VII. Julio III. Pio etiam IV. Pio V. Gregor. XIII. & quibusvis aliis Romanis Pontificibus praedecessoribus nostris, sub quovis tempore, in detestabile praedictorum & aliorum infrascriptorum hominum genus, pro temporis & criminum ratione editas, cum omnibus, & singulis eis contentis, quod ea, quae praesentibus non contrariantur, & excepta excommunicationis sententia, per easdem constitutiones in illos contravenientes promulgata, quam ne animarum perniciem potius quam salutem afferet, consulto tollendam, & submovendam duximus, ex certa scientia nostra approbantes, & innovantes, illarumque omnium tenores, ac si de verbo ad verbum insererentur, pro expressis, & insertis haberi volentes. Romae primo Anno Pontificatus Sixti V.

DE FALSIS, ET FALSUM EXPONENTIBUS.

TITULUS IX.

CAP. I.

Personae qualitatem, & conditionem mentientes, ut aliquid facilius consequantur, vel hos obliquo tramite assequi studentes.

Innocentius VIII.

CUm, sicut non sine displicentia accepimus, nonnulli confcientiae suae prodigi, & avaritiae morbo laborantes, ut literas Apostolicas gratis expediant, & officiales debita eorum portione defraudent, in eisdem literis, se nonnunquam venerabilium fratrum nostrorum sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium, aut dilectorum filiorum abbreviatorum de majori praesidentia, seu literarum praedictarum scriptorum, necnon aliarum personarum quarumcunque, ex quarum qualitatibus, & privilegia sive antiqua consuetudine literas ipsas gratis expedire solent, nepotes, & quandoque germanos, interdum vero familiares continuos commensales fuisse, & esse affirmant, & ut tales in dictis literis se inscribere facere ac facere non verentur, cum revera tales non fuerint, in animarum suarum periculum, ac officiorum Romae. curiae non modicum praejudicium, & gravamen. Nos fraudibus, & deceptionibus hujusmodi, prout nostro incumbit officio, de remedio opportuno providere volentes motu proprio & ex certa scientia, omnes, & singulos cujuscunq, status, gradus, & conditionis fuerint, & quocunque nomine nuncupentur, qui in Cardinalium, aut abbreviatorum seu scriptorum eorundem, aut aliarum personarum quarumcunque, ex quarum qualitatibus, & privilegiis, sive antiqua consuetudine literas ipsas gratis expediri solent, nepotes, seu germanos, aut familiares continuos commensales in eisdem literis nominaverint, cum revera tales non fuerint: excommunicationis sententia, a qua nisi per Rom. Pontif. pro tempore existentem mortis articulo excepto, ac satisfactione praevia absolvi non possint, auctor. Apostol. per praesentes innodamus. Et nihilominus concessiones, & gratias in eisdem literis contentas qualescunque, ipsasque literas hactenus expeditas, & expediendas viribus omnino carere, eisque, & eorum singulis in aliquo suffragari non posse, nec in futurum posse motu, auctoritate, & scientia similibus decernimus, & declaratio nostra hujusmodi in Cancellaria Apostolica publicetur, & in libro hujus describatur, & perpetuis futuris temporibus inviolabiliter observetur. 18. Aug. 1486.

CAP. II.

Qui personis interpositis beneficiorum provisionem venantur, aut seipsos in canonico examine afferunt, quo alterius ignorantiae, & imperitiae fucum praebeant, falsumque tueantur, excommunicantur.

Paulus IV.

INter caeteras curas, quibus ex Apostolatus officio assidue urgemur, & premimur, ea continue animo nostro fixa fuit, ut beneficia Ecclesiastica, praesertim curam animarum habentia, personis conferantur idoneis, quae vellent, & possent apud ea personaliter residere, ipsisque eis laudabiliter deservire. Et ad hoc dilectos filios nostros Bernardinum S. Matthaei Trano. & Scipionem S. Potentiae de Pisis, ac Joannem S. Joannis apud portam Latinam titulorum, Rebibam etiam nuncupatos presbyteros Cardinales, qui una cum venerabili Fratre Francisco Episcopo Gebenen. Datario nostro distributioni, & provisioni beneficiorum hujusmodi praeessent, jam dudum deputavimus. Verum cum audiamus eosdem Cardinales, & Datarium, licet in his eam, quam possunt majorem semper adhibuerint, & in dies adhibeant diligentiam, personas, quibus beneficia ipsa conferenda sunt, super literatura examinando, de eorum vita, & moribus, ac beneficiis per eos obtentis, aliisque ad praemissa facientibus accurate inquirendo diversimode tamen circumveniri, & falli, ac dicerias et fraudes in praemissis fieri, aliquibus se alios esse simulantibus, & tanquam tales se in examine supponentibus & aliis beneficia pro personis sibi cognatis, & id ignorantibus, et postmodum cum eis beneficia, etiam per simoniacam pravitatem contractare, & super eis paciscι possint: aliis beneficia tam pro se, quam aliis personis cum oblatione diversarum pensionum annuarum diversis personis, etiam familiaribus, continuis commensalibus nostris, aut aliis, quos ipsi nobis gratos, & acceptos esse existimant, annuatim persolvendarum, & sic simoniacam haeresim incurrendo: aliis beneficia hujusmodi pro diversis aliis sub spe pensionem annuam, aut aliud commodum temporale ab eis consequendi: aliis beneficia ipsa pro se ipsis animo & intentione, & interdum pacto expresse firmato de eis postmodum in favorem aliorum, qui aliquando minus idonei, & non benemeriti existunt cum simili pensione, aut commodo, aut sine illa, vel illo resignando, & dimittendo maxime cum instantia obtinere procurantibus. Nos praemissis fraudibus, & dolis, ac haeresi simoniacae, quantum cum Deo possumus, efficaciter occurrere volentes Apost. auctor. tenore praesentium statuimus, & ordinamus, atque decernimus, quod de caetero omnes, & singuli, qui post publicationem praesentium in locis infrascriptis faciendam occasione beneficiorum obtinendorum se alios esse simulaverint, & tanquam tales se in examine supposuerint, aut beneficia pro personis id ignorantibus, seu pro se, vel pro aliis cum oblatione alicujus pensionis annuae, aut pro aliis, cum spe pensionem annuam, aut aliud, quantumvis modicum temporale commodum ab eis consequendi, vel pro seipsis principaliter animo & intentione ea postmodum in favorem aliorum, etiam quantumvis idoneorum, & benemeritorum cum simili pensione, aut commodo, aut etiam sine eo resignandi, obtinere procuraverint, cujuscunque status, gradus, ordinis, & conditionis existant, etiamsi Episcopali, aut alia majori dignitate Ecclesiastica, vel Cardinalatus honore, seu mundana, etiam Regali, Ducali, aut Marchionali praeeminentia praefulgeant, excommunicationem, & anathematis ac maledictionis aeternae sententiam, a qua, nisi a nobis, aut Rom. Pontif. pro tempore existente, praeterquam in mortis articulo constituti absolvi nequeant, necnon privationis omnium & singulorum beneficiorum Ecclesiasticorum cum cura & sine cura, saecularium, & quorumvis ordinum regularium, per eos in titulum, vel commendam, aut alias quomodolibet obtentorum, & inhabilitatis ad illa, & alia in posterum obtinenda poenam eo ipso absque alia desuper facienda declaratione incurrant, ita ut consistorio solum summarie & extrajudicialiter, quod ipsi contra tenorem praesentium aliquid fecerint, per auditorem causarum Camerae Apostol. generalem auditorem, sive viceauditorem, vel ejus locumtenentem pro talibus, & ut tales publicari possint: & nihilominus sic, ut praefertur, obtenta provisiones, & commendae, aliaeque dispensationes nullae sint, irritae, & inanes, nullumque alicui jus in ipsis beneficiis, vel ad illa tribuant, nec

nec aliquis earum vigore fructus suos faciat, sed ad eorum restitutionem teneantur, possintque beneficia tam sic impetrata, quam per eos ante obtenta, tanquam modo præmisso vacantia e nobis, & Rom. Pontif. pro tempore existente duntaxat libere impetrari. Volumusque statutum, ordinationem, & decretum nostra hujusmodi, etiam quoad monasteria monialium, & alia beneficia per moniales, aut alias mulieres obtineri solita locum habere.

C A P. III.

Surreptitiæ sunt literæ per falsam rei narrationem extortæ & impetratæ.

Leo Decimus.

a Convenit hæc constitutio cum ea, quam Innocentius edidit in bone reno sup. eap. c. eod.

INhærendo vestigiis prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum, sicut non absque gravi displicentia accepimus, nonnulli animo suæ prodigi, & avaritiæ morbo laborantes, ut literas Apostolicas gratis expediant, & Romanæ Curiæ officiales debita eorum portione defraudent, in eisdem literis nonnunquam venerabilium fratrum nostrorum Sacræ Rom. Ecclesiæ Vicecancellarii, & aliorum Cardinalium, aut dilectorum filiorum Abbreviatorum de minori præsidentia, seu literarum prædictarum scriptorum, necnon aliarum personarum quarumcunque, ex quarum qualitatibus, & privilegiis sive antiqua consuetudine literæ ipsæ gratis expediri solent, nepotes, & quandoque germanos, interdum vero familiares continuos commensales fuisse, & esse affirmare, & ut tales in dictis literis se inscribi facere, & inscribi non verentur, cum revera tales non fuerint, in animarum suarum periculum, & officiorum ejusdem Roman. Curiæ non modicum præjudicium, & gravamen. Nos igitur fraudibus, & deceptionibus hujusmodi, prout nostro incumbit officio, de remedio opportuno providere volentes, motu proprio, & ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, omnes, & singulos cujuscunque status, gradus, vel conditionis fuerint, & quocunque nomine nuncupentur, qui se Vicecancellarii, aut aliorum Cardinalium, vel Abbreviatorum, seu scriptorum eorundem, aut aliarum personarum quarumcunque, ex quarum qualitatibus, & privilegiis, sive ex antiqua consuetudine hujusmodi literæ ipsæ in toto, vel in parte gratis expediri solent, nepotes, fratres, aut familiares continuos commensales in eisdem literis, etiam motu proprio concessis nominaverint, si revera tales nepotes, aut fratres, familiares continui commensales non fuerint, necnon officiales præmissa fieri procurantes, seu permittentes, excommunicationis sententia, a qua non nisi per Romanum Pontificem pro tempore existentem (articulo mortis excepto, ac debita satisfactione prævia) absolvi possint auctoritate Apostolica per præsentes innodamus, eosque excommunicationis sententiam hujusmodi in dictum eventum eo ipso, prout ex nunc, & econtra incurrisse declaramus, & pro talibus publice judicari mandamus: ac ipsos officiales procurantes seu permittentes hujusmodi, a suorum officiorum perceptione emolumentorum per triennium, ultra alias pœnas, quas propterea incurrent, motu simili suspendimus. Et nihilominus concessiones & gratias in eisdem literis contentas quascunque, ipsasque literas hactenus, tam per Cameram, quam Cancellariam expeditas & expediendas, viribus omnino carere, eisque quæ concernunt, & eorum singulis in aliquo suffragari non potuisse, neque in futurum posse, sed omnino surreptitias, invalidas & nullas fuisse, esse & fore, sicque per quoscunque Judices, etiam sanctæ Rom. Eccl. Cardinales, ac sacri Palatii Apostol. auditores, in quacunque instantia, sublata eis & eorum cuilibet quavis aliter interpretandi & judicandi facultate interpretari, & judicari debere, ac irritum & inane, quicquid secus super iis, quavis auctoritate, etiam per nos & successores nostros Romanos Pontifices, qui pro tempore fuerint, scienter vel ignoranter contigerit attentari, motu & scientia similibus decernimus & declaramus: ac volumus, quod mandatum, decretum, & declaratio nostra hujusmodi in Cancellaria Apostolica publicentur, & in illius libro describantur, ac perpetuis futuris temporibus observentur. Rom. 20. Febr. 1517.

C A P. IV.

Excommunicantur adulterantes, & falsificantes literas Apostolicas.

Sixtus V. ex *bulla cœnæ Domini*.

EXcommunicamus & anathematizamus omnes falsarios literarum Apostolicarum, & in forma Brevis, ac supplicationum gratiam vel justitiam continentium, per Romanum Pontificem, vel sanctæ Romanæ Ecclesiæ vicecancellarium, seu gerentes vices eorum, aut de mandato ejusdem Romani Pontificis signatarum, nec sub nomine ejusdem Romani Pontificis, seu vicecancellarii aut gerentium vices prædictorum signantes supplicationes Innocent. Papæ III. quæ incipit: ad falsariorum, cura mocibus pœnis in ea contentis, ad falsificantes seu mutantes supplicationes, per nos seu de mandato nostro signatas & datas, sine nostra aut Datarii nostri licentia.

DE AMBITU.

TITULUS X.

C A P. I.

Quo altiora, & sanctiora sunt honorum fastigia, eo minus & modestius homines ambire decet. Pontificatus itaque electionem ante sedem vacantem procurans, & suffragia venans, excommunicatur, & ab omnibus dignitatibus abdicatur.

Paulus IV.

CUm secundum Apostolum, nemo debeat sibi honorem assumere, sed qui tanquam Aaron vocatur a Deo, facile ab omnibus judicari potest, quam graviter excedant, errent, & peccent, qui tam inferiores, quam superiores dignitates Ecclesiasticas, & ipsam denique beati Petri sedem ac Apostolicæ dignitatis culmen & apicem, a Deo Optimo Maximo, a quo omnis bona procedunt, nulla prorsus humana ope, nec cujusvis auxilio, consilio, vel favore intervenientibus, pervenire non arbitrantur, sed illas tanquam venales, aut alias in dispositione mortalium constitutas, diversis modis & mediis ambire & assequi, seu potius usurpare præsumunt.

Nam et Romani, & cujuslibet alterius, tam ante, quam post Domini Dei & Redemptoris nostri Jesu Christi in terris adventum, bene institutæ reipublicæ, de ambitu, & contra ambitus reos sanctissime promulgatas, & inviolabiliter observatas leges, ad præsens omittamus, nonne hujusmodi detestabile ambitus scelus, etiam jura divina gravissime puniunt, cum Absalon, qui regnum genitore suo adhuc vivente ambiebat, ex mulo, cui insiderat, elevatus, capillis capitis sui quercui suspensus remansit, & a Joab tribus lanceis in corde transfixus fuit? nonne illud sacrorum Conciliorum a sancta Dei Ecclesia receptorum & approbatorum auctoritas diversimode detestatur & punit, cum quemcunque Presbyterum, aut diaconum, seu clericum, qui Papa incolumi, & eo inconsulto subscriptionem pro Romano Pontificatu commodare, aut pittacia promittere, seu sacramentum præbere tentaverit, aut aliquod suffragium polliceri, vel de hac causa, privatis conventiculis factis aliquid deliberare, & decernere præsumpserit, loci sui dignitate & communione privandum, anathematisque pœna plectendum censeat, & propter consilia fraudes, & conjurationum hujusmodi secretas insidias, si quis harum actionum particeps, consilium eorum, qui de Pontificali agunt ambitu, ad notitiam Ecclesiæ detulerat, & rationes probationesque convincat, eum non solum ab omni culpa purgatum remanere, verum etiam remuneratione non indigna sublevari velit & statuat, & exinde, non modo sacrorum canonum, sed etiam secularium legum interpretes peritissimi, ambientes Papatum, aut super eo, Papa vivente, & inconsulto, tractantes, seu conventicula facientes, crimen læsæ majestatis in primo capite, & Simoniacæ hæreseos incurrere decreverint, non sine clara & aperta ratione, cum omnes tractatus de loco, dignitate, & bonis alicujus viventis, eo non consentiente, ab utroque jure prohibeantur, & reprobentur: præsertim cum inde præstetur votum captandæ mortis, quod sacri canones & venerandæ leges passim abhorrent & detestentur. Accedit, quod cum inter Pontificem & Ecclesiam contrahatur spirituale conjugium, quod fortius est carnali, gravissimæ pœnæ ex utriusque juris censura imponuntur iis, qui constante matrimonio, de alio conjuge tractare præsumunt. Quare cum peccatis ingentibus, plures in dies beati Petri sedem, nobis viventibus & inconsultis, ambiant, & conventicula superinde facere dignoscantur, & ad hoc suffragia S. R. E. Cardinalium obtinere, & quodammodo subarrhare procurent & satagant.

Nos cupientes hujusmodi detestabile ambitus, & illi conjuncta, Simoniacæ hæreseos, & læsæ Majestatis crimina, non solum nostris, sed etiam successorum nostrorum Romanorum Pontificum pro tempore existentium temporibus, perpetuo abolere, & non solum ex usu, sed etiam ex mentibus hominum, præsertim in electione Romani Pontificis, qui Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi in terris Vicarius existit, radicitus evellere, & in præmissis, pro tanta rei necessitate, & periculi magnitudine, ut tenemur, salubriter providere, habita super his cum venerabilibus fratribus nostris, ipsius sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus deliberatione matura, de eorum consilio & unanimi assensu, hac nostra perpetuo valitura constitutione, Apostolica auctoritate, & de nostræ Apostolicæ potestatis plenitudine, omnes & singulas excommunicationis, suspensionis, & interdicti, ac privationis, & quasvis alias sententias, censuras, pœnas, dudum a Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris, aut sacris Conciliis, seu sanctorum Patrum nostrorum decretis, statutis, capitulis, canonibus, constitutionibus, & ordinationibus, contra sic ambientes quomodolibet latas & promulgatas, approbamus & innovamus, ac perpetuo observari, & in viridi observantia, si forsan in ea non sint, reponi & esse debere. Necnon quoscunque in præmissis, tam nostro, quam successorum nostrorum prædictorum tempore, publice vel occulte, aut alias quomodolibet delinquentes, cujuscunque status, gradus, ordinis, conditionis,

tionis, & præeminentiæ exiftant, etiam fi Epifcopali, Archiepifcopali, Patriarchali, aut alia majori Ecclefiaftica dignitate, feu Cardinalatus honore, vel Mundana, etiam Ducali, Regali, Reginali, aut Imperiali auctoritate, feu excellentia præfulgeant, & eorum quemlibet, fententias, cenfuras, & pœnas prædictas incurrere volumus atque decernimus. Et nihilominus confiderantes dignum effe, ut quos Dei timor a malo non revocat, Ecclefiafticæ faltem coerceat feveritas difciplinæ, de fimilibus confilio, & affenfu, ac auctoritate, & plenitudine poteftatis volumus, & declarando ftatuimus, ordinamus & decernimus, quod fententiis, cenfuris, & pœnis prædictis, in fuo robore & efficacia remanentibus, ac effectum fuum fortientibus, omnes & finguli, tam clerici, quam utriufque fexus laici, qui per fe vel alium, nobis inventionis & inconfultis, verbis vel fcriptis, aut nunciis, cum aliquo de futuro Pontifice eligendo, hactenus tractarunt, vel tentarunt, feu in pofterum Romano Pontifice vivente & inconfulto, tractabunt, vel tentabunt, etiamfi, ut præfertur, qualificati, & dignitate, honore, & auctoritate, & excellentia prædictis præditi exiftant, fint ipfo jure & facto, abfque alia defuper ferenda fententia, excommunicati excommunicatione majori, & maledictione æterna damnati, & ab excommunicatione & maledictione hujufmodi per alium, quam per nos, & Romanum Pontificem pro tempore exiftentem, præterquam in mortis articulo abfolvi non poffint, incurrerintque, & incurrant refpective crimen Simoniacæ hærefeos, & læfæ majeftatis primo capite, ac priventur omnis, etiam Epifcopalis, Archiepifcopalis, & Patriarchalis, ac cujufvis alterius majoris, vel minoris dignitatis, ac Cardinalatus honoris, necnon Ducalis, Regalis, Reginalis, Imperialis auctoritatis & excellentiæ, ac omnium & fingularum Ecclefiarum cathedralium, etiam Metropolit. & Patriarchalium, Monafteriorum quoque ac Prioratuum, aliorumque beneficiorum & officiorum Ecclefiafticorum, cum cura & fine cura, fecularium, cujufcumque ordinis regularium, quæ obtinent, ac fint, & efficiantur refpective perpetuo inhabiles & incapaces omnium dignitatum, honorum, bonorum, jurium, & legitimorum actuum, perpetuaque infamia ubique gentium fint notati & notentur refpective, nec infamia hujufmodi ab eis aboleri, neque ipfi ullo unquam tempore ad eorum, dignitates, honores, bona, jura, & actus hujufmodi, nifi ex fpeciali verbo, & mandato noftro, feu Romani Pontificis pro tempore exiftentis, noftra, feu illius manu propria fubfcripto, ac fpecifica, & individua rerum & culpæ fuæ qualitate expreffa, reftitui poffint. Quodque fimiles fententias, cenfuras & pœnas refpective incurrerint & incurrant ipfo jure & facto, ac fine alicujus fententiæ prolatione, omnes & finguli, etiam ut præmittitur, qualificati, & dignitatibus hujufmodi præditi, cujufcis fexus & ordinis exiftant, qui per fe vel alium, feu alios, a die noftra ad fummi Apoftolatus apicem affumptionis, ufque in hanc diem, in præmiffis, aut eorum aliquo, quodvis auxilium, confilium vel favorem, feu operam verbis vel fcriptis, aut re vel facto, feu promiffione, pollicitatione, fuafione, vel his omnibus infimul, aut quovis alio modo, directe vel indirecte, vel incidentaliter præftiterunt, feu in futurum, quovis, etiam fucceſſorum noftrorum Romanorum Pontificum tempore præftabunt, aut in præmiffis mediatores, proxenetæ, nuncii, mandatarii, procuratores, feu interpretes fuerunt, vel in pofterum, ut præfertur, erunt, feu alias in præmiffis, quovis modo fe intromiferunt, vel immifcuerunt, feu in pofterum, etiam tempore fucceſſorum hujufmodi habebunt, nifi ea nobis, aut fucceſſoribus noftris, quorum tempore id continget, vel alteri, cui id per nos vel fucceſſores prædictos commiffum fuerit, per fe vel alium feu alios, cum primum commode poterunt, revelaverint, etiamfi in præmiffis aliquod aliud auxilium, confilium, vel favorem, aut opem non præftiterint. Nos enim iis, qui præmiffa revelaverint, etiamfi complices fuerint, non folum veniam, fed etiam gratiam & præmia pollicemur, prout etiam fucceſſores noftros prælatos facturos effe confidimus, ad hoc, ut eorum judicem participes tanti criminis valeant coerceri. & fi quis ullo unquam, etiam dictorum fucceſſorum noftrorum tempore, præfentes literas, & in eis contenta quæcunque injufta, illicita, vel iniqua exiftere, aut in toto, vel in parte non valere, feu aliquo tempore non valituras effe, vel a nobis fic fieri non potuiffe, aut non debuiffe, aufu temerario afferere præfumpferit, cujufcunque dignitatis exiftat, etiam fi Cardinalatus honore, aut Regia, vel imperiali præeminentia & excellentia præfulgeat, ipfo jure & facto anathematis mucrone percuffus fit, & contra eum, tanquam vere fchifmaticum & hæreticum, inquiri, & tanquam talis puniri, ejufque memoria damnari poffit. Rom. 17. Cal. Jan. 1558.

CAP. II.

Judices eligendi, non opes aut favores, fed virtutum ornamenta fuffragari debent, nec ad officia admittantur, qui ambitu res fuas, & pretio mercantur, quod dignitate præftare nequeunt.

Pius V.

Etfi Rom. Pontificis continua, indefeſſaque meditatio circa fubditorum fuorum commodum & utilitatem continue implicatur, ac quæ iis, quos ut filios tenere diligit, obeffe poffe credit, de medio tollit: negotiorum tamen multitudine preffa, fingula in dies fingulos confiderans illorum executionem etiam diutius difponit, ut & angufta ipfa falubriter dirigantur, ac ipfi fubditi paulatim fui in eos amoris cognofcant indicia. Sane licet alias, ne ordo juftitiæ perverteretur, & ex certis aliis tunc expreffis caufis, per civiles conftitutiones falubriter fuerit ftatutum, ut Judices, & alii juftitiæ adminiftratores fua quoque fuffragia haud debeant, graviffimis etiam injunctis pœnis, qui præmiffam conftitutionem tranfgredi aufi quoquomodo fuiſſent. accepimus tamen nuper, non fine animi noftri difplicentia, nonnullos pro confequendis officiis & dignitatibus, jurifdictionis exercitium habentibus, pecunias & alias res folvere & promittere aliquibus Curialibus, quorum interceffionibus & laboribus talia officia & dignitates obtinuerant. Licetque nos pro noftri paftoralis officii debito, præmiffa connieventibus oculis pertranfire nequeamus, omnem adhibuerimus diligentiam, ut tam ambitiofi hujufmodi, quam pecuniarum hujufmodi receptores & dilapidatores, tam publice, quam fecrete reperirentur, nihilominus exinde nihil certi explicari hactenus potuimus.

Cupientes igitur præmiffis modum aliquem imponere, eos ac, quos etiamfi pœnarum timor a fimilibus non coercet, per canonicas fanctiones, auctoritate Apoftolica, omnino deterrere, & avaritiæ hujufmodi genus, juri & juftitiæ hujufmodi tam obnoxium de medio tollere, conftitutionis civilis, ac pœnarum per illas ftatutarum tenorem & formam, præfentibus pro expreffis habentes, motu fimili, &c. & ex certa noftra fcientia, ac de Apoftolicæ poteftatis plenitudine, omnes & fingulas leges, conftitutiones, ftatuta, & decreta, contra delinquentes hujufmodi, tam a jure civili, quam a facris canonibus facta, ac in illis contenta, punitione, & pœnas quafcunque in talis inflictas, harum ferie innovamus, eifque idem robur, eandemque vim obtinere volumus atque firmitatem, quod, & quam habuiffent & haberent, fi hactenus ad unguem obfervatæ fuiffent, vel a nobis per præfentes emanarent. Infuper quoque, ut earum ufu pœnarum multiplicatione ftabilior efficiatur, hac noftra perpetuo valitura conftitutione, quamque vim legis etiam inviolabilis habere facimus, legibus, conftitutionibus, ftatutis, & decretis prædictis præjudicium non inferendo, quinimo illis addendo decernimus, & ordinamus, quod de cætero perpetuis futuris temporibus nemini cujufcunque dignitatis, ftatus, gradus, ordinis, & conditionis fuerit, liceat mediante pecunia vel folutione, & traditione, ac promiffione aliarum rerum etiam per interpofitas perfonas aut alias quovis modo faciendas aliquas dignitates & officia, exercitium, & adminiftrationem jurifdictionis habentia procurare, affequi, vel obtinere, ac fi quis in his præfentibus contravenire quoquo modo dici, aut cenferi poterit, ipfum contravenientem in ipfo confifcationis omnium bonorum, degradationis, & ammiffionis tam privilegii doctoratus, quam quarumcunque per eum obtentorum officiorum tam fecularium, quam Ecclefiafticorum, ac demum ultimi fupplicii pœnas irremiffibiliter incurrere volumus. Cæterum ut fraudibus, quæ circa præmiffa exoriri poffent, facilius occurratur, pari modo ftatuimus, quod ubicunque, & quandocunque compertum fuerit per interpofitam perfonam aliquas pecunias, feu alias res traditas, feu promiffas fuiffe alicui Curiali familiari, vel cuicunque alteri perfonæ, pro officiis, & dignitatibus jurifdictionem adminiftrationem habentibus, is, qui officium hujufmodi obtinuerit, fe a præmiffis, attenta interpofitione perfonæ hujufmodi nullatenus excufare queat, quinimo nulla admiffa ignorantiæ excufatione ipfo jure præfumatur folutionem, & promiffionem hujufmodi de eorum, qui officia, & dignitates fimilia obtinuerint, confenfu, & mandato per eos effe facta, iifdemque propterea pœnis fubjacere omnino intelligatur. Poftremo eos ii, qui in præteritum talia officia, feu dignitates folutionibus, feu promiffionibus mediantibus impetraverint, credant fe per præfentes abfolutos effe, eifdem motu, fcientia, & poteftatis plenitudine perpetuo declaramus eos pœnas in talem jure communi inflictas incurriffe, & contra eos ad pœnarum hujufmodi profecutionem procedi poffe. Eos vero, qui fimilibus mediis aliqua officia, & dignitates fimiliter jurifdictionem adminiftrationem habentia obtinent, fi in futurum quippiam unquam vigore præcedentium promiffionum in affecutione officii hujufmodi factarum folverint, ipfo jure & facto pœnas in hac noftra conftitutione contentas incurrere, præfentefque noftras, tam eos, qui in futurum officia fimilia, & dignitates folutionibus, & promiffionibus præcedentibus obtinebunt, quam eos, qui jam obtinuerunt, fi in futurum aliquid occafione in eis, aut alia caufa folverint, ligare volumus. Decernentes contra præmiffa quodvis pactum, etiam juramento vallatum, ac inftrumenta, & alias forfan defuper editas fcripturas minime in caufa effe poffe, quo minus folvere habentes, fi pro præmiffis folverint, pœnas præfentibus contentas incurrant. Nos enim pacta, conventiones, promiffiones, & fcripta, ac alia quæcunque quomodolibet, ut præfertur, inita caffamus, irritamus, & annullamus, eofque a juramentis, & aliis nexibus prædictis abfolvimus, necnon præfentes, & defuper forfan conficiendas literas perpetuis futuris temporibus dare, ac omnes & fingulos a dicta præfentium irremiffibiliter ligare volumus, illafque nullo unquam tempore de fubreptionis, vel obreptionis vitio, aut intentionis noftræ, vel quopiam alio defectu notari, aut fub quibufvis revocationibus, & derogationibus comprehendi nullatenus poffe, ficque per quofcunque Judices, &c. & caufarum palatii Apoftolici auditores, ac S. R. E. Cardin. fublata &c. judicari debere, irritum quoque &c, decernimus.

CAP. III.

Pœnæ jure civili in ambitus reos sancitæ confirmantur & extenduntur ad recipientes pecunias, & mediatores.

Idem.

CUm nuper, ne ordo justitiæ perverteretur, & ex certis aliis causis animum nostrum moventibus fuerint confirmata omnia & singula leges, constitutiones, statuta, & decreta contra ambientes officia jurisdictionem, vel administrationem habentia, eaque pretio, seu promissionibus acquirentes, tam a jure civili, quam a sacris canonibus facta, ac in illis contentas punitiones, & pœnas qualcunque in tales inflictas innovaverimus, easque idem robur, eandemque vim obtinere voluerimus, atque statuerimus, quod & quam habuissent, & haberent, si hactenus ad unguem observata fuissent, vel a nobis emanassent: insuperque, ut earum usus pœnarum multiplicatione stabilius efficeretur, per nostram constitutionem perpetuo valituram, quam vim legis etiam inviolabiliter habere volumus, decrevimus inter cetera, quod perpetuis futuris temporibus nemini, cujuscunque dignitatis, status, gradus, ordinis, & conditionis fuerit, liceat mediante pecunia, vel solutione, & traditione, ac promissione aliarum rerum, etiam per interpositas personas, aut alias quovis modo faciendis, aliquas dignitates, & officia, exercitium & administrationem jurisdictionis habentia procurare, assequi, vel obtinere sub gravissimis pœnis in dicta nostra constitutione, quam hic de verbo ad verbum pro expressa haberi volumus, & mandamus expressis: et quoniam quod forte probabiliter dubitari contingeret, an dicta nostra constitutio comprehenderet recipientes hujusmodi pecunias, ac res, ac promissiones sibi factas stipulantes, ut officia prædicta, exercitium, ac jurisdictionis administrationem habentia conferri faciant, & mediatores, ac interpositas personas: propterea nos motu simili, & ex certa scientia, & de potestatis plenitudine hac nostra perpetuo valitura constitutione declaramus, & quatenus opus sit, addendo prædictæ nostræ constitutioni decernimus, quod dicta nostra constitutio, ut omnes, & singulas pœnas in ea expressas perinde ligent, & afficiant omnes, & quoscunque cujusvis dignitatis existant, qui pro hujusmodi officiis jurisdictionis administrationem habentibus conferendis aliquid dederint vel promiserint, ac mediatores, & interpositas personas, quascunque pecunias, & alias res ut supra acceperint, ac si prædicti in dicta nostra constitutione comprehensi essent & de illis in ea expressa mentio facta esset. Et præsentes perpetuo durare, ac omnes irremissibiliter ligare volumus & decernimus.

DE SIMONIACIS, ET NE QUID DETUR, VEL EXIGATUR.

TITULUS XI.

CAP. I.

Provisiones beneficiorum nuntiantibus nihil detur, nec promittatur.

Gregorius XI.

SOllicite debet vitari, quod noxium esse dignoscitur, & ex cupiditatis aviditate, etiam in honoris Apost. sedis depressionem orturum habere videtur. Sane nuper ad nostrum pervenit auditum, quod nonnulli inhonesta lucra quærentes, dum per sedem prædictam de personis aliquorum apud sedem constitutis eandem Patriarchalibus, Metropolitanis, & aliis cathedralibus Ecclesiis, sive monasteriis vacantibus providetur, vel personæ ipsæ ad hujusmodi per dictam sedem de aliis Ecclesiis transferuntur, aut aliàs ipsorum gubernationi committuntur, hujusmodi provisiones, translationes, commendas, sive commissiones, prædictis personis sic apud sedem prædictam constitutis, ut aliquod munus ab ipsis recipiant, denunciare festinant. Nos igitur in præmissis (prout ex debito tenemur pastoralis officii) providere volentes, universis, & singulis personis Ecclesiasticis cujuscunque status, ordinis, vel conditionis existant, etiamsi Pontificali, vel alia quavis Ecclesiastica præfulgeant dignitate, auctoritate Apostol. tenore præsentium districtius inhibemus, ne de cætero illis, qui ipsis hujusmodi provisiones, translationes, commendas, sive commissiones earundem, sive de Romani Pontificis pro tempore existentis, sive de alicujus, vel aliquorum ex venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus, aut alterius cujuscunque mandato, seu aliàs qualitercunque apud dictam sedem nunciabunt, seu nunciari facient, sive dici, vel super hoc nova portari, aliquid directe, vel indirecte per se, per vel alium donent, vel promittant, atque per alium datum, seu promissum persolvant. Nos enim quoscunque præsumentes contrarium quoquo modo excommunicationis sententiæ subjacere volumus, & decernimus ipso facto, a qua nullus ab alio, quam a Romano Pontifice possit, nisi duntaxat in mortis articulo, absolutionis beneficium obtinere. Avenion. 6. Cal. Novemb. 1376.

CAP. II.

Simoniæ scelus penitus evellendum pœnis sacris canonibus sancitis.

Leo X. in Concilio Lateranensi.

UT a nefaria Simoniæ labes, ac pestis non solum a Romana curia, sed ex omni etiam Christiana ditione in perpetuum ejiciatur, constitutiones per antecessores nostros, etiam in sacris Conciliis contra hujusmodi simoniacos editas innovamus, atque inviolabiliter observari præcipimus, ac pœnas in eis contentas pro expressis, & insertis haberi, & delinquentes etiam auctoritate nostra affici volumus.

a *Hæc constitutio a Martino V. antea in Concilio Constantiensi edita est.*

CAP. III.

Simoniacorum pœna.

Pius V. ex Concilio Tridentino.

UT simoniacæ pravitatis labes prorsus aboleatur, constitutiones antecessorum nostrorum contra simoniacos editas, & præsertim Pauli II. b inviolabiliter observari mandamus, & delinquentes tam in sacrorum ordinum receptione, quam in beneficiorum collatione iisdem etiam inflictis pœnis nostra auctoritate affici volumus. Quicunque igitur detestabile crimen simoniacæ pravitatis commisisse convictus fuerit in consequendis ordinibus, eo ipso sit ab illorum executione per decennium sine spe dispensationis suspensus, & per eundem carceribus mancipetur. Qui dignitates Ecclesiasticas simoniace acquisierit, illis sit ipso jure privatus, & in futurum inhabilis ad eas, & quascunque alias obtinendas. Qui beneficium, aut officium Ecclesiasticum simoniace adeptus fuerit, illis similiter sit ipso jure privatus c, & ad fructuum omnium, quos perceperit, restitutionem teneatur, & perpetuo sit inhabilis ad ea, & quæcunque alia beneficia Ecclesiastica. Si quis autem tale crimen commisisse convictus fuerit, præter supradictas pœnas etiam corporaliter puniatur, & ab ordinibus Ecclesiasticis degradatus e fidelium consortio ejiciatur. Qui vero ordines, & beneficia simoniace contulerint, pœnis a jure statutis puniantur, cujuscunque gradus, conditionis, dignitatis, etiam si Episcopi, Archiepiscopi, vel majores fuerint. Caveant præterea quicunque, ne in sacramentorum exhibitione simoniacum aliquod faciant. Alioquin gravissime puniantur per locorum ordinarios, qui hujusmodi criminis reos cum maxima severitate coercere procurent juxta Concilii Tridentini statuta.

b *Paulus III. in extrav. & Sixt. IV. bulla, quæ incip. Ex iis dominici gregis.*

c *Ex Conc. Constantiens. Petrus Rebuff. in prax. benefic. tit. de simonia, num. 8.*

CAP. IV.

Beneficia pure & sincere conferri debent, hoc est, absque pacto aliquo, conventione vel conditione, per hæc Simoniæ vitium inducitur.

Pius V. ex Concilio Tridentino.

DUrum nimis, & incommodum arbitramur, quod Ecclesiarum ministri in iis, quæ ad ipsorum sustentationem suppeditant, dispendia patiantur. Quo etiam cum hanc ad rem, simulque prohibendum ab Ecclesia Dei avaritiæ pravitatem editas antehac sanctiones minime satis esse intelligimus, novæ constitutionis subsidio cogimur providere. Cum itaque alias ex plurium Ecclesiarum cathedralium, & collegiatarum constitutionibus, aut ex prava consuetudine observari intelligeretur, ut in electione, præsentatione, nominatione, institutione, confirmatione, collatione, vel alia provisione, sive admissione ad possessionem alicujus cathedralis Ecclesiæ, aut beneficii, canonicatuum, vel præbendarum, vel partem proventuum, seu ad distributiones quotidianas, certæ conditiones, seu deductiones ex fructibus, solutiones, promissiones, compensationesve illicitæ, aut etiam quæ in aliquibus Ecclesiis dicuntur, *Turnorum lucra*, interponerentur, licet sancta Synodus Tridentina hæc detestata mandaverit Episcopis, ut quæcunque hujusmodi, quæ in usus pios non converterentur, atque ingressus, qui a simoniacæ labis, aut sordidæ avaritiæ suspicionem haberent, fieri non permitterent, ipsique diligenter de eorum constitutionibus, sive consuetudinibus super prædictis cognoscerent, & illis tantum, quas probarent, exceptis, reliquas, ut pravas, & scandalosas rejicerent, aut vero, qui adversus prædicta quavis ratione commisissent, pœnis contra simoniacos aditis teneri decreverit: multorum tamen indomita cupiditate tam prædicta, quam alia ad beneficium, & commodum ipsorum ministrorum edita aut omnino contemnuntur, aut in varios sensus traducta perperam eluduntur. Quare nos pro divini cultus augmento, simulque avocatorum ad illum ministrorum plenius evidentiusque consulendum fore rati revocamus, & abolemus omnia, & quæcunque privilegia, consuetudines, & statuta quarumcunque Ecclesiarum, cathedralium, & metropolitanarum, ac majorum, necnon collegiatarum, etiam

jura-

juramento, confirmatione Apostolica, aut alio quovis præsidio munita, ac etiam supra hominum memoriam, & longissimo, ac quantocunque tempore etiam continuo observata, sive pro sulcendis Ecclesiarum, vel prælatorum debitis, sive pro supportandis illorum oneribus, sive aliis etiam majoribus, maximis, & urgentissimis causis concessa, & approbata, ac etiam multiplicatis vicibus innovata, extensa, & moderata, quod vacantibus ipsarum Ecclesiarum dignitatibus, canonicatibus, præbendis, portionibus, beneficiis, & officiis, fructus, ac etiam quotidianæ distributiones ex eis de primo ab ipsa vacatione anno, aut longiore, vel etiam breviore tempore provenientes mensæ Episcopali, seu capitulari, aliove loco integre, vel partim remanentes, seu applicentur, aut in communem usum cedant, seu inter alios canonicos, & personas Ecclesiæ, seu capitulum dividentur. Quodque nullus etiam Apostol. auctoritate provisus in Canonicum recipi, aut ad dignitatem, seu portionem, beneficium vel officium admitti, vel alias in ejus possessionem induci possit, nisi prius de observandis hujusmodi privilegiis, consuetudinibus, & statutis juramentum præstiterit, & observentiæ illorum derogationi, ac fructuum, & distributionum perceptioni renunciaverit, seu capitulo, & personis pro dictis exsolverit, seu (ut appellant) *dulciaria*, aut quid aliud præstiterit. Quorum omnium tenores, causas, & effectus habentes præsentibus pro expressis, quibuscunque illa concepta sint formulis, necnon irritantibus, & aliis decretis roborata: volentes ea omnia viribus, & effectum de cætero non habere. Præcipimus igitur, & interdicimus omnibus Episcopis, capitulis, collegiis, & personis, ad quos id pertinet, ne posthac fructus, aut distributiones hujusmodi, nec prorsus ullam eorum partem retineant, nec eorum exactionem, vel renunciationem, aut dulciaria, aut alia quomodocunque petant, vel exigant, aut quemquam sive ordinaria, sive Apostolica auctoritate provisum ad præstandum hujusmodi juramentum inducant, aut illi prædicta non facienti possessionem impediant, vel remorentur. Quicunque contra fecerint, si Ecclesiarum antistites, tamdiu a Pontificalis officii exercitio sint suspensi, donec satisfactione prævia illis per sedem Apost. suspensio relaxetur: Capitula vero, & Collegia quæcunque Ecclesiastico subjaceant interdicto, ac singulares personæ in excommunicationis sententiam incurrant, a qua nisi in mortis articulo constituti, ab alio, quam a Romano Pontifice absolutionis beneficium nequeant obtinere. Rom. prid. Cal. Junii 1570.

DE MALEFICIS, ET INCANTATORIBUS.

TITULUS. XII.

CAP. I.

Inquisitorum fidei officiis interest animadvertere in maleficos, incantatores & vanarum superstitionum observatores.

Alexander VI. *Angelo de Verona ordinis Prædicatorum, sacræ Theologiæ Professori, in Provincia Lombardiæ hæreticæ pravitatis Inquisitori.*

CUm acceperimus in Provincia Lombardiæ diversas utriusque sexus personas diversis incantationibus & diabolicis superstitionibus operam dare, suisque veneficiis, & variis observationibus multa nefanda scelera procurare, homines, & jumenta, ac campos destruere & diversos errores inducere, magnaque inde scandala oriri: decrevimus pro pastoralis officii nobis ex alto commissi ministerio scelera hujusmodi compescere, ac scandalis, & erroribus præmissis, quantum cum Deo possumus, occurrere. Ea propter tam tibi, quam etiam successoribus tuis per Lombardiam constitutis, de quibus in his & aliis plenam in Domino fiduciam obtinemus, committimus, & mandamus, etiam soli (honesto tamen comitatu per vos eligendo associati) ut contra easdem utriusque sexus personas diligenter inquiratis, easque justitia mediante puniatis, & compescatis. Et ut melius commissionem hujusmodi exequi possitis, contra illas vobis plenam, & omnimodam harum serie concedimus facultatem, constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, necnon indultis, & concessionibus ordinariis imsan pro tempore factis, cæterisque contrariis quibuscunque non obstantibus.

CAP. II.

Hæreticum est, a dæmonibus expectare responsa.

Sixtus IV. *Vicario generali Episcopi Bononiensis.*

NUnciatum est nobis, nonnullos ordinis S. Mariæ de monte Carmeli fratres tantæ fuisse temeritatis, ut veriti non sint disputando & prædicando in civitate Bononiensi ejusque comitatu asserere, non esse hæreticum a, & a puritate fidei alienum dæmonum expectare responsa: ob quod adversus ipsius fidei puritatem scandala multa exorta videntur. Non id indigne molesteque ferentes, & de præmissis certam notitiam non habentes, discretioni tuæ per præsentes committimus, & mandamus, ut omni opportuna adhibita diligentia & industria certam notitiam habere cures, an sint, qui fuerint hujusmodi assertores, & quæ scandala propterea sint exorta. Quicquid autem in præmissis inveneris, in scriptis authentice redactum ad dilectum filium Franciscum de Toleto Notarium & Datorem nostrum domesticum sub tuo sigillo transmittes, ut ab eo de omni re certiores facti, quid agi conveniet melius Domino statuere valeamus. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris, die 18. Junii 1474. Pontif. nostri An. 2.

a *Dixisse pugnat cum analogia nostra fidei, expectare a dæmonibus responsa. Caetan. in q. 90. a. 2. S. Th.*

CAP. III.

Jurisdictioni Inquisitorum pœnis jure sancitis plecti debent incantatores & sortilegi.

Adrianus VI *Inquisitori Comensi.*

DUdum b, uti nobis exponi fecisti, per fel. rec. Julium Papam II. prædecessorem nostrum non sine magna tunc animi sui displicentia accepto, quod per quendam Georgium de Casali ordinis fratrum Prædicatorum professorem, & in civitate Cremonensi hæreticæ pravitatis Inquisitorem deputatum, in nonnullis Lombardiæ partibus, & præsertim in locis, in quibus dictus Georg. Inquisitor deputatus erat, repertæ fuerunt quamplures utriusque sexus personæ propriæ salutis immemores, & a fide catholica deviantes, certam sectam facientes, fidem, quam in sacri susceptione baptismatis susceperant, abnegantes, sanctam crucem pedibus conculcantes, & opprobria super eam perpetrantes, Ecclesiasticis & præsertim Eucharistiæ sacramentis abutentes, diabolum in suum dominum, & patronum assumentes, eique obedientiam, & reverentiam exhibentes, & suis incantationibus, carminibus, sortilegiis, aliisque nefandis superstitionibus jumenta, & fructus terræ multipliciter lædentes, aliaque quamplurima nefanda excessus, & crimina eodem diabolo instigante committentes & perpetrantes in animarum suarum periculum, divinæ majestatis offensam, perniciosumque exemplum, & scandalum plurimorum. Contra quæ cum dictus Georgius, tunc (ut asserebat) in dictis locis suæ inquisitioni deputatis, prout ipsius Georgii incumbebat officio, ipse Georgius processisset: nonnulli autem tam clerici, quam laici illarum partium quærentes plus sapere, quam oportet, præmissa delicta ad ejusdem Georgii Inquisitionis officium non pertinere temere asserere præsumentes, in populo errores, & scandala seminaverunt: sicque eundem Georgium in populo odiosum reddere, & dicti Georgii officium impedire conati fuerunt, prout etiam tunc impediebant: ita quod propter præmissa personæ prædictæ delicta hujusmodi perpetrantes remanebant impunitæ, & aliæ earum exemplo ad similia perpetranda quotidie inducebantur in non modicum fidei opprobrium, animarum periculum, & scandalum plurimorum. Dictus prædecessor volens (ut inquisitionis officii executio quomodolibet retardaretur, & labes hæreticæ pravitatis longius venena diffunderet) providere dicto Georgio per quasdam suas in forma Brevis literas commisit, & mandavit, quatenus in locis ejusdem Georgii inquisitioni deputatis de excessibus hujusmodi cognosceret, & contra quascunque personas, cujuscunque conditionis, & præeminentiæ forent, inquisitionis officium exercere, & easque, ipsasque personas, quas in præmissis culpabiles reperiret, unacum locorum ordinariorum Vicariis, quatenus voluissent interesse, juxta dictarum personarum demerita corrigere, & punire deberet secundum modum contra alios hæreticos a jure ex sacris canonibus statutum, contradictores quoscunque per censuram Ecclesiasticam & alia juris opportuna remedia compescendo. Eos vero, qui in præmissis consilium, auxilium, vel favorem præstarent, præfatus prædecessor noster eisdem indulgentiis uti, & gaudere decrevit, quibus crucesignati contra alios hæreticos ex indulto Apostolico eis concesso tunc gaudebant & utebantur, prout in dictis literis plenius contineri dicitur. Et sicut eadem expositio subjungebat, non solum delicta & crimina hujusmodi, contra fidem Catholicam, & Christianam religionem, sub jurisdictione inquisitoris Cremonensis, committuntur & perpetrantur, sed in nonnullis aliis locis & diœcesibus, sub jurisdictione aliorum Inquisitorum dicti ordinis congregationis Lombardiæ, in dies perpetrantur & committuntur. Et cum eadem sint delicta, eadem profecto provisione & castigatione eis est, secundum literarum tenore, providendum. Quare tu, sicut asseris, in civitate Comensi, ubi dictæ pravitatis Inquisitor existis, tam tuo, quam omnium aliorum dictorum ordinis & congregationis, hæreticæ pravitatis Inquisitorum ubilibet consistentium & deputatorum nominibus, fecisti nobis humiliter supplicari, ut literas prædictas ad vos extendere & ampliare, aliasque desuper opportune dignaremur providere. Nos igitur hujusmodi supplicationi inclinati, literas prædictas, cum omnibus eis contentis clausulis, in omnibus & per omnia, prout in eisdem literis continentur, ad te & ad alios ordinis & congregationis hujusmodi Inquisitores, tam in præsentiarum deputatos, quam in futurum, perpetuis futuris temporibus, deputandos, ac si tibi, & cuilibet Inquisitorum prædictorum dirigerentur, & directæ fuissent, Apostolica auctoritate & tenore concedimus. Romæ 29. Julii 1523.

b *De maleficis & incantatorib. vide flagellum hæret. Pauli Grel. l. c. Apo. de cast. de punit. hæret. Sylv. Prier. de dam. nat.*

CAP. IV.

Horrendis flagitiis propensiores sortilegi infantes parvulos devorantes, grandines & auras læsivas cum atroci fame exagitantes, sterilitatem in hominibus & armentis procurantes, aliaque quamplurima diaboli arte facientes prodigiosa & portentosa, damnantur.

Innocentius VIII.

SUmmis desiderantes affectibus, prout pastoralis sollicitudinis cura requirit, ut fides catholica, nostris potissime temporibus, ubique augeatur & floreat, ac omnis hæretica pravitas de finibus fidelium procul pellatur, ea libenter declaramus, ac etiam de novo concedimus, per quæ hujusmodi pium desiderium nostrum votivum sortiatur effectum: cunctisque propterea, per nostræ operationis ministerium, quasi per providi operatoris sarculum erroribus extirpatis, ejusdem fidei zelus & observantia in ipsorum corda fidelium fortius imprimatur.

Sane nuper ad nostrum, non sine ingenti molestia, pervenit auditum, quod in nonnullis partibus Alemanniæ superioris, necnon in Moguntinensi, Coloniensi, Trevirensi, Saltzburgensi & Bremensi provinciis, civitatibus, terris, locis & diœcesibus, complures utriusque sexus personæ, propriæ salutis immemores, & a fide catholica deviantes, cum dæmonibus, incubis & succubis, abuti, ac suis incantationibus, carminibus & conjurationibus, aliisque nefandis superstitionibus & sortilegiis, excessibus, criminibus & delictis, mulierum partus, animalium fœtus, terræ fruges, vinearum uvas, & arborum fructus, necnon homines, mulieres, pecora, pecudes, & alia diversorum generum animalia, vineas quoque, pomeria, prata, pascua, blada, frumenta, & alia terræ legumina, perire, suffocari, & extingui facere & procurare, ipsosque homines, mulieres, jumenta, pecora, pecudes, & animalia, diris tam intrinsecis, quam extrinsecis doloribus & tormentis afficere & excruciare, ac eosdem homines, ne gignere, & mulieres, ne concipere, virosque, ne uxoribus, & mulieres, ne viris actus conjugales reddere valeant, impedire. Fidem præterea ipsam, quam in sacri susceptione Baptismi susceperunt, ore sacrilego abnegare. Aliaque quamplurima nefanda, excessus & crimina, instigante humani generis inimico, committere & perpetrare non verentur, in animarum suarum periculum, divinæ Majestatis offensam, ac perniciosum exemplum, ac scandalum plurimorum.

Quodque licet dilecti filii Henricus Institoris in prædictis partibus Alemanniæ superioris, in quibus etiam provinciæ, civitates, terræ, diœceses, & alia loca hujusmodi comprehensa fore censentur: nec non Jacobus Sprenger per certas partes lineæ Rheni, ordinis prædicatorum & Theologiæ Professores, hæreticæ pravitatis Inquisitores per literas Apostolicas deputati fuerint, prout adhuc existunt. Tamen nonnulli clerici & laici illarum partium, quærentes plura sapere, quam oporteat, pro eo, quod in literis deputationis hujusmodi provinciæ, civitates, diœceses, terræ, & alia loca prædicta, illarumque personæ ac excessus hujusmodi, nominatim & specifice expressa non fuerunt, illa sub eisdem partibus minime contineri, & propterea præfatis Inquisitoribus in provinciis, civitatibus, diœcesibus, terris, & locis prædictis, hujusmodi Inquisitionis officium exequi non licere, & ad personarum earundem super excessibus, & criminibus antedictis punitionem, incarcerationem, & correctionem admitti non debere, pertinaciter asserere non erubescunt. Propter quod in provinciis, civitatibus, diœcesibus, terris & locis prædictis, excessus, & crimina hujusmodi, non sine animarum earundem evidenti jactura, & æternæ salutis dispendio, remanent impunita.

Nos igitur impedimenta quælibet, per quæ ipsorum Inquisitorum officii executio quomodolibet retardari posset, de medio submovere, & ne labes hæreticæ pravitatis, aliorumque excessuum hujusmodi in perniciem aliorum innocentium sua venena diffundat, opportunis remediis, prout nostro incumbit officio, providere volentes, fidei zelo ad hoc maxime nos impellente. Ne propterea contingat, provincias, civitates, diœceses, terras & loca prædicta, sub eisdem partibus Alemanniæ superioris, debito Inquisitionis officio carere, eisdem Inquisitoribus in illis officium Inquisitionis hujusmodi exequi licere & ad personarum earundem super excessibus & criminibus prædictis correctionem, incarcerationem, & punitionem admitti debere, perinde in omnibus & per omnia, ac si in literis prædictis provinciæ, civitates, diœceses, terræ & loca, ac personæ, & excessus hujusmodi nominatim & specifice expressa forent, auctoritate Apostolica, tenore præsentium statuimus.

Proque potiori cautela literas & deputationem prædictas, ad provincias, civitates, diœceses, terras & loca, necnon personas, & crimina hujusmodi extendentes, præfatis Inquisitoribus, quod ipsi, & alter eorum, accersito secum dilecto filio Joanne Gremper, clerico Constantiensis diœcesis, magistro in artibus, eorum moderno, seu quovis alio Notario publico, per ipsos, & quemlibet eorum pro tempore deputando, in provinciis, civitatibus, diœcesibus, terris & locis prædictis, contra quascumque personas, cujuscumque conditionis & præeminentiæ fuerint, hujusmodi Inquisitionis officium exequi, ipsasque personas, quas in præmissis culpabiles repererint, juxta earum demerita corrigere, incarcerare, punire, & mulctare. Necnon in singulis provinciarum hujusmodi parochialibus Ecclesiis verbum Dei fideli populo, quoties expedierit, ac eis visum fuerit, proponere & prædicare, omniaque alia & singula in præmissis, & circa ea necessaria & opportuna facere, & similiter exequi libere & licite valeant, plenam ac liberam, eadem auctoritate, de novo concedimus facultatem.

CAP. V.

Infames perpetuo existant clerici incantationibus & sortilegiis dediti, tum deponantur & monasteriis includuntur.

Leo X. *in Concilio Lateranensi.*

CUm secundum leges civiles & sacrorum canonum censuras, sortilegia per invocationem dæmonum, incantationes ac divinationes superstitiosæ prohibitæ sint: statuimus, decernimus, & ordinamus, ut clerici a, qui in præmissis culpabiles inventi fuerint, arbitrio superiorum infamiæ notentur, si vero non destiterint, deponantur, atque in monasterium, ad tempus arbitrio superioris præfiniendum, detrudantur, beneficiisque & officiis Ecclesiasticis priventur. Laici vero utriusque sexus, excommunicationis & aliis pœnis juris, tam civilis, quam canonici, subjaceant.

a *Diaz. in pract. can. cap. 100. Cucus in institut. can. lib. 4. tit. 9. de diversis delictis. vers. his adduntur.*

Pius VI.

In striges & sortilegos, ut contra hæreticos vehementer suspectos procedi solet, quia ea perpetrant, quæ manifeste sapiunt hæresim.

Idem *universis & singulis locorum ordinariis dominii Venetorum.*

HOnestis petentium votis libenter annuimus, eaque favoribus prosequimur opportunis. Alias ad petitionem dilectorum filiorum, nobilium virorum Ducis & Dominii Venetorum cum in Brixiensi & Bergomensi civitatibus & diœcesibus quoddam hominum genus perniciosissimum ac damnatissimum, labe hæretica, per quam suscepto renunciabant baptismatis sacramento, Dominum abnegabant, & satanæ, cujus consilio inducebantur, corpora & animas conferebant, & ut illi rem gratam facerent, in necandis infantibus passim sedebant, & alia maleficia & sortilegia exercere non verebantur, quod ita factum esse videbatur, ut ad eorum errorem extirpandum opportune adhiberentur remedia. Volentes etiam ejusdem generis nonnullos indicibili pene obstinatione vitam potius perfide amittere, quam errorem suum cognoscere maluisse, & propterea de rigoroso nimium (ut dicebatur) vestri ordinis modo contra tales processu dubitantes, venerabilem fratrem Episcopum Polensem nostrum & Apostolicæ sedis apud eosdem Ducem & Dominium, Nuncium vobis adjungendum duximus, cum facultate, per se vel alium, seu alios processus per vos habitos, seu factos examinandi, & revidendi: & si vos Inquisitores processus rite & recte, ac juxta formam juris habitos fecissetis, contra tale hominum damnatorum genus una vobiscum procedendi & inquirendi, necnon Procuratores & Advocatos, Scribas, cæterosque ad Inquisitionis præfatæ exercitium necessarios & opportunos Officiales & Ministros cum competentibus salariis deputandi, & homines prædictos quod redire ad Ecclesiæ unitatem vellent clementer suscipiendi, eisque pœnitentiam salutarem injungendi, & eos absolvendi etiam in utroque foro, & incorrigibiles condemnandi, & brachio sæculari tradendi, cæteraque, quæ vos de jure vel consuetudine facere possetis, & deberetis, faciendi, exercendi, & exequendi, prout in literis desuper confectis continetur. Cum igitur commissionis hujusmodi vigore præfatus nuncius, venerabilem fratrem, Episcopum Justinopolitanum, in partibus illis commorantem, ad præmissa una vobiscum pertractanda, & exequenda subdelegaverit, vosque & ipse subdelegatus in Vallis Camonicæ Brixiensis diœcesis, ubi maxime hujusmodi damnati generis homines vigent & pullulant, processissetis, ac nonnullos culpabiles repertos, & curiæ sæculari tradendos, necnon jam condemnatos habueritis, videtur quod per Venetorum collegium Prætori Brixiensi mandatum fuerit, ne sententias hujusmodi exequeretur, & vobis & eidem subdelegato, ne ad executionem illarum procederetis, inhiberet, prout inhibitum fuit: ac expensas & salaria pro hujusmodi inquisitionis negotio necessaria submoveret, & retraheret: necnon processus contra culpabiles prædictos habitos & factos sibi transmitteret, seu transmitti faceret: & quod deterius est, subdelegatum prædictum ad coram eis in civitatem Venetiarum comparendum cogeret & compelleret, prout coactus & compulsus fuit. Et quia propter dictas literas, in quibus dictus nuncius adjunctus fuit, ab aliquibus hæsitatur, an propter hoc facultas vestra diminuta existat, ita quod (prout ante dictas hujusmodi literas poteratis) procedere non possitis, indecensque, & contra juris & sacrorum canonum dispositionem, ac Ecclesiasticam libertatem existat, laicos de personis & causis Ecclesiasticis se intromittere, nullamque injunctam a nobis executionem adimplere nisi processibus, ac sententiis per eos visis & examinatis, ac si ipsi in clericos, censurasque Ecclesiasticas superioritatem, & jurisdictionem haberent: cum tamen in clericos censurasque hujusmodi laicis nulla facultas attributa sit, quæ ob-

sequen-

sequendi & exequendi manat necessitas, non auctoritas temperandi; propter quod inter Christi fideles non modicum surgit scandalum. Nos igitur, ne quod ad salutem animarum, & dictarum causarum faciliorem expeditionem introductum est, in damnum & percellationem convertatur; & propterea ob diuturnitatem temporis, infeliciter animæ hujusmodi peccatis magis graventur, & ad omne circa hoc dubium tollendum, nos, prout ante dictas dictas literas, de jure & consuetudine seu privilegio procedere poterant, necnon etiam contra maleficos & sortilegos, ac a fide apostatantes, prout criminis postulaverit qualitas, procedere posse & debere, auctoritate Apostolica, tenore præsentium decernimus & declaramus, vobis committentes & mandantes, ut eosdem Venetos, & illorum Ducem, ac officiales suos, ne ipsi ulterius in hujusmodi causis se intromittant, sed quod injunctas sibi executiones, & forte injungendas, postquam requisiti fuerint, sine aliquo processuum, per dictos Ecclesiasticos Judices factorum visione, vel examinatione, prompte exequantur, moneatis & hortemini. Et si hoc facere neglexerint, vel recusaverint, eos per censuras Ecclesiasticas, & alia juris opportuna remedia, appellatione postposita, compellatis. Datum Romæ 15. Februarii 1521.

DE TESTIBUS.

TITULUS XIII.

Perjurii & falsi rei habentur, qui in causis civilibus aut criminalibus dicta testium sine Judicis auctoritate detegunt.

Pius V.

Licet contra Notarios, qui in causis, tam criminalibus, quam civilibus, dicta testium, aut reorum responsionem absque Judicis decreto partibus patefecerint, multæ constitutiones editæ sint, eosque tanquam falsi reos, & infames, ut perjuros puniri debere statutum sit, nihilominus, quia a magis timetur, quod sæpius cavetur, & ut in futurum timore pœnæ, si non Dei timore arceantur, omnes & singulas censuras & pœnas, contra eos, qui talia deliquerint latas, auctoritate Apostolica, tenore præsentium approbamus, confirmamus, & innovamus, nec de earum rigore, propter illarum forsan inobservantiam, aut prædecessorum nostrorum, & etiam nostram, ac officialium, & ministrorum eorundem, & nostrorum tolerantiam, quicquam relaxatum aut remissum esse, sed easdem in suo pristino robore & vigore permanere decernimus & declaramus. Et ut pœnarum certitudo omnibus hic in alma urbe nostra innotescat, statuimus, decernimus, & declaramus, omnes & singulos Notarios, tam principales, quam substitutos, executores quoque, ac carcerum custodes, cæterosque, quibus tam ratione sui officii, quam alias quomodocunque reos, dum in carceribus secrete detinentur, facultas alloquendi conceditur, qui reorum b responsiones, ac testium in dictis causis depositiones propalare, in totum vel in parte, dicto aut facto, quibusvis personis, cujuscunque conditionis, præeminentiæ, & dignitatis, tam Mundanæ, quam Ecclesiasticæ existent; absque Judicis, coram quo causa vertitur, & Procuratoris fiscalis licentia, ausi fuerint, aut eisdem reis & testibus, donec in secretis retinentur, etiam quarumvis personarum, ut supra, quomodolibet qualificatarum, vel nomine eorundem reorum, & testium, vel aliis etiam extra carceres existentium nomine eorundem carceratorum nuncium, epistolam, literas, vel (ut vulgo dicitur) ambasciatas latæ absque ejusdem Judicis, & Procuratoris fiscalis licentia ultra pœnas alias a jure, vel statuto inflictas, pœnam relegationis in perpetuum, vel ad tempus ad triremes, & si qualitas facti id exegerit, & Judici videbitur, etiam ultimi supplicii incurrere, & puniri debere præcipimus, & mandamus, sicque per quoscunque Judices quavis auctoritate fungentes puniri, & condemnari, & non aliter, declaramus. Rom. 23. Jul. 1568.

a *Magis timetur quod sæpius cavetur.*

b *Reorum responsiones, & testium depositiones non debent publicari.*

DE MONETARUM TONSORIBUS.

TITULUS XIV.

CAP. UN.

Ultimi supplicii pœna afficiuntur aureæ, & argenteæ monetæ tonsores.

Pius V.

Cum nil magis humanæ vitæ commercio sit necessarium, quam pecuniarum usus, quæ hominibus cuncta humanæ victui necessaria præbent, decet Romanum Pontificem ad ea libenter intendere, per quæ pecuniæ ipsæ non solum non adulterentur, verum etiam in primævo illarum statu ab omnibus illæsæ conserventur. Quod nisi ubique in locis, præcipue tamen in hac alma urbe nostra, quam gloriosi Apostolorum Principes martyrio suo consecrarunt, ad quam, saluti communem omnium matrem, gentes undequaque concurrunt, singulisque aliis dominiis, terris, & locis nobis, & Sedi Apostolicæ mediate, vel immediate subjectis, curandum est, ut & ad illam venientibus veterum exempla non proponantur, & quibusvis peccandi materies tollatur. Attendentes itaque, quod licet monetarum aurearum tonsoribus ultimi supplicii de jure sit inflicta pœna, argenteas tamen monetas tondentibus satis minor pœna imposita sit. At animo revolventes quam par sit utriusque delictum, cum ii, qui argenteas minuunt, nulla alia de causa ab aurearum mutilatione, nisi ob earum defectum, abstineant, ac propterea eodem justo rigore in utroque saviendum esse æquum reputantes, motu simili &c. hac nostra perpetuo valitura constitutione statuimus, eos, qui argenteas tondent monetas, ultimi supplicii, & ea, qua aurearum tonsores hactenus puniri suos, & de jure puniri debent, pœna puniendos esse, & ita ab omnibus, quibus Judicis officium non tam in alma urbe nostra, quam alibi in toto statu Ecclesiastico commissum est, quovis nomine censeantur, & quavis auctoritate præfulgeant, injunctum est, puniri volumus, & mandamus. Districtius inhibentes singulis terrarum, locorum, & civitatum dominis in temporalibus, ne Judices prælatos in præmissis hoc modo servantes sub excommunicationis &c. impedire, molestare, vel inquietare audeant, vel præsumant.

DE LENONIBUS.

TITULUS XV.

CAP. UN.

Lenonum sordidum & turpe lucrum ex prostitutione virginum corradentium pœna.

Paulus IV.

Lenones, & lenæ circa prostitutionem mulierculorum versantes, & cum eis circa prostitutionem ipsam agentes, vel consentientes, necnon lenones & lenæ puellam, seu aliam juvenculam invitam assumentes, & ob necessitatem nutrientes, ac postmodum prostituentes, & lucrum ex ejus prostitutione captantes, quotquot fuerint, ultimo supplicio afficiantur. Hi vero, qui corrupto comite sceptum posse suaserint, aut puellam virginem super violatione ejus pudicitiæ interpellaverint, seu ad hoc ei quicquam donaverint, vel precium, ut id exequerentur, dederint, aut domum ad hoc eis commodaverint, seu quicquid aliud ad effectum præmissorum fecerint, flagitio perfecto capitali pœna plectantur, eo autem imperfecto in aliquam insulam deportentur, & urbi perpetuo relegentur, & qui eo præmissis comites corrupti fuerint, eisdem pœnis subjaceant. In cæteris vero casibus lenones & lenæ hujusmodi, qui de cætero lenocinii artem exercuerint, fustibus per urbem publice cæsi ab hac urbe perpetuo exulare cogantur. Et qui domos suas eisdem lenonibus, vel lenæ de cætero scienter locaverint, vel si ignorantes id fecerint, nisi postquam hoc eis notificatum fuerit, illos expulerint, domum sic locatam eo ipso amittant, & ea realiter & cum effectu priventur, & spolientur, & insuper pœnam mille scutorum auri ab eis auferendorum, & in pios usus convertendorum ipso facto incurrant.

DE CONCUBINARIIS ET FORNICATORIBUS.

TITULUS XVI.

CAP. I.

In publicos concubinarios animadvertere debent Synodorum provincialium ordinarii, ut omnis fornicationis spurcitia in laicis & clericis extincta, legis divinæ auctoritas custodiatur.

Leo X. in Concilio Lateranensi.

Statuimus, quod quicunque Clericus cujuscunq; conditionis, status, religionis, dignitatis, etiamsi Pontificalis, vel alterius præeminentiæ fuerit, qui post habitam præsentium a notitiam, quam habere præsumetur post duos menses post earundem præsentium publicationem in Ecclesiis cathedralibus factam, quam ipsi diœcesani omnino facere teneantur, postquam præfatæ ad eorum notitiam pervenerint, publicus concubinarius a perceptione fructuum omnium beneficiorum suorum trium mensium spatio sit ipso facto suspensus, quos sine Superior in fabricam, vel aliam evidentem Ecclesiarum utilitatem, ex quibus ii fructus percipiuntur, convertat: nonnon hujusmodi publicum concubinarium, ut primum talem esse noverit, mox suus superior monere teneatur, ut infra brevissimum terminum concubinam dimittat, & si illam non dimiserit, vel dimissam, seu aliam publice resumpse-

a *Concil. Trid. idem jussit sess. 25. cap. 14. clericis concubinariis beneficiorum privationem & excommunicationem, indictam.*

resumpserit, jubemus, ut ipsum omnibus suis beneficiis omnino privet. Et nihilominus ii publici concubinarii usquequo cum eis per suos superiores post ipsarum concubinarum dimissionem manifestamque vitæ emendationem fuerit dispensatum, ad susceptionem quorumcumque honorum, dignitatum, beneficiorum, officiorumve sint inhabiles: qui si post dispensationem reditu vomitu ad hujusmodi publicum concubinatum redierint, sine spe alterius dispensationis ad prædicta prorsus inhabiles existant: quodque si hi, ad quos talium correctio pertinet, eos, ut prædictum est, punire neglexerint, eorum superiores tam in ipsos de neglecto, quam illos pro concubinatu modis omnibus digna punitione animadvertant *b*: in Conciliis etiam provincialibus, & synodalibus adversus tales puniri negligentes, vel de hoc crimine diffamatos, etiam per suspensionem a collatione beneficiorum, vel alia condigna pœna severius procedatur, & si ii, quorum destitutio ad eorum sedem prædictam spectat, per Concilia provincialia, aut superiores, propter concubinatum publicum reperiantur privatione digni, statim cum processu inquisitionis ad eos deferantur: eadem diligentia, & inquisitio, in quibuscumque generalibus capitulis, etiam provincialibus, quoad eos servetur, pœnis aliis contra prædictos, & alios publicos concubinarios jura statutis, in suo robore permansuris.

b Iisdem ferme pœnis in concubinarios animadvertit Conc. Rhemens. sub Eugenio II. c. 2. in 3. To. Conc. p. 358. & apertius in Concil. Oxonien. c. ets forte, in 3. To. Conc. p. 764. in Basileensi sess. 20. 4. Tom. Conc.

Publici autem intelligendi sunt, non solum ii, quorum concubinatus per sententiam, aut confessionem in jure factam, seu per rei evidentiam, quæ nulla possit tergiversatione celari, notorius est, sed etiam, qui mulierem de incontinentia suspectam, & diffamatam tenent, & per suum superiorem admoniti, ipsam cum effectu non dimittunt. Quia vero in quibusdam regionibus nonnulli jurisdictionem Ecclesiasticam habentes, pecuniarios quæstus a concubinariis percipere non erubescunt, patientes eos in tali fœditate sordescere, sub pœna maledictionis æternæ præcipimus, ne deinceps sub pacto, compositione, aut spe alterius quæstus, talia quovis modo tolerent, aut dissimulent, alioquin ultra præmissam negligentiæ pœnam duplum ejus, quod propterea acceperint, restituere, & ad pios usus omnino convertere teneantur, & compellantur. Ipsas autem concubinas aut suspectas Prælati omnibus modis curent a suis subditis, per auxilium & brachii secularis invocationem, si opus fuerit, penitus arcere, qui etiam filios ex tali concubinatu procreatos apud patres suos cohabitare non permittant. Jubemus insuper quod in prædictis Synodis, & capitulis præmissa publicentur, & ut quilibet suos subditos ad ipsarum concubinarum dimissionem moneat, diligenter injungimus. Præterea omnibus secularibus viris, etiam si Regali præfulgeant dignitate, ne ullum qualecumque inferant impedimentum, quocumque quæsito colore, Prælatis, qui ratione officii sui adversus subditos suos pro hujusmodi concubinatu, & aliis casibus sibi a jure permissis, procedunt. Et enim omnis fornicationis crimen *c* lege divina prohibitum sit, & sub pœna peccati mortalis necessario evitandum, monemus omnes laicos, tam uxoratos, quam solutos, ut similiter a concubinatu abstineant, nimis enim reprehensibilis est, qui uxorem habet, & ad aliam uxorem seu mulierem accedit: qui vero solutus est, si continere nolit, juxta Apostoli consilium, uxorem ducat; pro hujusmodi autem divini observantiæ præcepti, hi ad quos pertinet, tam salutaribus monitis, quam aliis canonicis remediis, omni studio laborent. Rom. 24. Cal. Jan. 1516.

c Deuteron. 23. Tho. 4. 1. Cor. 6. Ephes. 5. Gal. 5. Act. 15. Matt. 15. Marc. 7.

CAP. II.

In Sodomitas, & concubinarios.

Pius V.

SI quis crimen nefandum *d* contra naturam, propter quod ira Dei venit in filios diffidentiæ, perpetraverit, Curiæ seculari puniendus tradatur, & si clericus fuerit, omnibus ordinibus degradatus simili pœnæ subjiciatur.

d Non potest hæc res magnitudine sceleris enarrari. Lact. lib. 6. c. 23.

Monemus propterea omnes locorum ordinarios, & in virtute sanctæ obedientiæ eis præcipimus, ut statuta Tridentini, *e* Conc. contra concubinarios, tam clericos, quam laicos, edita districte faciant observari, reddituri Deo ac nobis, si id omiserint, rationem. Rom. 6. Cal. Apr. 1566.

e Concil. Trid. sess. 24. de reform. matrim. cap. 8.

DE DUELLO, ET DUELLUM PERMITTENTIBUS.

TITULUS XVII.

CAP. I.

Pugnantes in duello, & duellum permittentes, quacumque causa, etiam jure probata, excommunicantur, eisq; sepultura in loco sacro denegatur.

Julius II.

REgis pacifici, qui regnat in cœlis, licet insufficientibus meritis, vices gerentes in terris, universorum fidelium statui, prout ex suscepto servitutis tenemur officio, indefessa solertia intendentes, ac animarum periculis obviare cupientes, ad ea, per quæ ubique, præsertim in terris Romanæ Ecclesiæ sponsæ nostræ subjectis, inter fideles eosdem cædes, rixæ, & contentiones essent, scandalorum tollantur fomenta, pax & concordia vigeant, prosperisque eorum successibus consulatur, opportunæ provisionis operam impendimus, prout in Domino conspicimus salubriter expedire. Sane non sine maxima animi nostri perturbatione accepimus, quod nonnulli fidelium prædictorum, inimico humani generis instigante, & aliquibus causis occurrentibus, & plerumque minimis, & inhonestis ac levibus verbis ad contumelias, contentiones, & diffidationes devenientes, ut alter alterius sanguine satietur, ad temporales Principes & dominos, etiam civitatum, terrarum, & locorum sedi Apostolicæ subjectorum confugiunt, ut eis locum tutum, seu campum ad duellum seu pugnandum assignent. Et quamvis *a* Principes, & domini prefati duellum, sive pugnam eis dissuadere, & prohibere deberent, tamen plerumque locum, aut campum totum hujusmodi assignant, malevolumque alterutrius propositum ad executionem augent, magisque eis quam alteri favent, ex quo hominum mortes repentinæ, & nisi divina gratia præveniatur, animarum perditiones, mutilationes, & vulnera, inter estantesque pugnantium amicos odia, & altercationes, & ea non inconvenienti plura oriuntur in ipsorum fidelium animarum & corporum periculum, generisque humani pensati jacturam, perniciosum exemplum, & scandalum plurimorum. Nos igitur, qui fidelium prædictorum tranquillitatem, & pacem sinceris desideriis exoptamus, saluberrimis Christianæ religionis documentis, & exemplis Deum tentandum non esse præmoniti, Salvatorisque D. N. J. C. qui Petro Apostolorum Principi, ut gladium mitteret in vaginam, mandavit, præceptis adducti, attendentes hominum homini, inter quos cognationem quamdam natura constituit, infidiari nefas, & gladiatoria munera, & pugnationes hujusmodi cujusvis religionis cultum pietate damnent, cruentaque spectacula a sacris canonibus, & imperialibus legibus inhibita, & improbata, sisque pugnantes infamia notari, & diversis pœnis puniri, & cum omni tempore potissimum tamen in communi civili & domestica quiete penitus, & detestanda esse, motu proprio, non ad alicujus super hoc nobis oblatæ petitionis instantiam, sed de nostra mera deliberatione, & ex certa scientia, hac in perpetuum valitura constitutione duellorum, & gladiatorum hujusmodi usum damnamus, & improbamus, & in terris Rom. Eccl. mediate & immediate subjectis per quoscumque quavis auctoritate, & potestate, ac nobilitate fulgentes sub excommunicationis latæ sententiæ pœna, ex quacumque causa etiam a legibus permissa fieri omnino prohibemus. Dictosque pugiles taliter pugnantes ubique impune capi posse, & puniri pro homicidio, vel vulnere juxta juris communis dispositionem nulla eis consuetudine suffragante statuimus, corporaque in duello in terris Eccl. mediate, vel immediate subjectis facto mortuorum in sacro sepeliri prohibentes. Romæ 5. Cal. Aug. 1505.

a Concil. Trid. decr. sess. 25. c. 19. Principes duellum permittentes excommunicantur, & committentes illud, & patroni, consultores, spectatores excommunicantur, & sunt infames, & proscriptione bonorum mulctantur.

CAP. II.

Duelli auctores proscriptione bonorum, spectatores excommunicatione & mulcta pecuniaria plectantur.

Leo X.

QUam Deo, & hominibus abominabiles viri pugnantes in duello existant, & omnes ii in eo versatur, & divina humanaque jura testantur: nec immerito, cum non solum corporum, sed etiam eorum animarum, pro quibus Salvator noster Jesus Christus Dei filius mortem subiit temporalem, grave detrimentum afferre noscantur. Ad reprimendum igitur talium nefarios ausus, plurimum conferre noscentes, eos qui hujusmodi scelus detestabile quidem, & canonico *h* civilique lege prohibitum, patrare non expavescunt, graviter fore puniendos: ac ea, quæ ad compescendum similes vesanos conatus, a Rom. Pont. prædecessoribus nostris statuta fuerunt, ut ea firmius observentur, quæ sæpius fecerint auctoritate Apostolica communita, approbemus, & novo munimine roboremus, & si quo ad perterrendum animos audaces majora sint, eis adjiciamus, prout in Domino conspicimus salubriter expedire. Adjicientes, & eadem auctoritate Apostolica statuentes, quod pugnantes ipsi, non solum pœnis prædictis subjaceant, sed eorum memoria perpetuo damnata sit, ac bona proscripta sint, & Cameræ nostræ Apostolicæ confiscata, eo ipso, Duces, Barones, Comites, Marchiones, & domini temporales, vicarii, feudatarii, armorum Capitanei, Communitates quoque civitatum, terrarum & locorum etiam Rom. Ecclesiæ mediate vel immediate subjectorum, campum ad pugnandum præstantes, non solum pœnas prædictas incurrant, sed ab omni jure, quod in locis & territoriis suis obtinent, ipso facto cadant, illudque ad Cameram præfatam devolvatur, & devolutum esse censeatur absque alia declaratione desuper facienda. Qui vero ad talia cruenta spectacula videnda convenerint, si nobiles, quingentorum, si mediocris fortunæ, centum, si vero ignobiles, viginti quinque ducatorum, necnon excommunicationis, & perpetuæ maledictionis pœnam incurrant, ac locus ipse Ecclesiastico subjaceat interdicto. Et insuper omnia & singula, tam per Julium prædecessorem statuta, & ut præfertur, per nos confirmata, & illis adjecta, perpetuæ firmitatis robur obtinere, ac inviolabiliter observari debere decernimus. Romæ 10. Cal. Aug. 1519.

h Jure Pontificio & civili penitus interdicta sunt duella. And. consil. monomach. q. 5. & cap. 1. de cleric. pugn. in duello. & c. 1. & c. 2. de purg. vulg. & per Jas. in hoc jure ff. de justitia & jure.

DE

DE TAURORUM, ET ALIORUM ANIMALIUM AGITATIONE, ET PUGNA.

TITULUS XVIII.

CAP. UN.

Ferocia & cruenta quæcunque spectacula, in quibus tauri & feroces aliæ feræ introducuntur, & ad pugnam ludicram, sed plerunque exitialem hominibus, congrediuntur, prohibentur.

Pius V.

De salute gregis Dominici nostræ curæ divina dispensatione crediti, prout ex debito pastoralis officii astringimur, sollicite cogitantes, fidelium ejusdem gregis ab imminentibus corporum periculis, etiam animarum pernicie, perpetuo arcere studemus. Sane, licet detestabilis duellorum usus a diabolo introductus, ut cruenta corporum morte animarum etiam perniciem lucretur, ex decreto Concilii Tridentini prohibitus fuerit, nihilominus adhuc in plerisque civitatibus, & aliis locis, quamplurimi ad ostentationem virium suarum & audaciæ, in publicis privatisque spectaculis, cum tauris & aliis feris bestiis congredi non cessant, unde etiam hominum mortes, membrorum mutilationes, animarumque periculum frequenter oriuntur. Nos igitur considerantes, hæc spectacula, ubi tauri & feræ a in circo vel foro agitantur, a pietate & charitate Christiana aliena esse, ac volentes hæc cruenta turpiaque dæmonum, & non hominum spectacula aboleri, & animarum saluti, quantum cum Deo possumus, providere, omnibus & singulis Principibus Christianis, quacunque tam Ecclesiastica, quam Mundana, etiam Imperiali, Regia, vel quavis alia dignitate fulgentibus, quovis nomine nuncupentur, vel quibusvis Communitatibus & Rebuspublicis, hac nostra constitutione perpetuo valitura, sub excommunicationis & anathematis pœnis ipso facto incurrendis prohibemus & interdicimus, ne in suis provinciis, civitatibus, terris, oppidis & locis, hujusmodi spectacula, ubi taurorum aliarumque ferarum bestiarum agitationes exercentur, fieri permittant. Militibus quoque ceterisque aliis personis, ne cum tauris & aliis bestiis in prædictis spectaculis, tam pedestres, quam equestres congredi audeant, interdicimus. Quod si quis eorum ibi mortuus fuerit, Ecclesiastica careat sepultura. Clericis quoque tam regularibus, quam secularibus beneficia Ecclesiastica obtinentibus, vel in sacris ordinibus constitutis, sub excommunicationis pœna, ne eisdem spectaculis intersint, similiter prohibemus. Omnesque obligationes, juramenta & vota, a quibusvis personis, Universitate vel Collegio, de hujusmodi taurorum agitatione, etiam ut ipsi falso arbitrantur, in honorem sanctorum, seu quarumvis Ecclesiasticarum solemnitatum, & festivitatum, quæ divinis laudibus, spiritualibus gaudiis, piisque operibus, non hujusmodi ludis celebrari & honorari debent, hactenus factas & facta, seu in futurum fienda, quæ & quas omnino prohibemus, cassamus & annullamus, ac pro cassis, nullis, & irritis haberi perpetuo decernimus atque declaramus. Mandamus autem omnibus Principibus, Comitibus, & Baronibus, sanctæ Rom. Ecclesiæ feudatariis sub pœna privationis feudorum, quæ ab ipsa Eccles. Rom. obtinent: reliquos vero Principes Christianos, & terrarum domini prædictos hortamur in Domino, & in virtute sanctæ obedientiæ mandamus, ut pro divini nominis reverentia & honore, præmissa omnia in suis dominiis ac terris hujusmodi, exactissime servari faciant, uberrimam ab ipso Deo mercedem tam boni operis b recepturi. Ac universis venerabilibus fratribus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, & Episcopis, aliisque locorum ordinariis, in virtute sanctæ obedientiæ, sub obtestatione divini judicii, & interminatione maledictionis æternæ, quatenus in civitatibus, & diœcesibus propriis præsentes nostras literas sufficienter publicari faciant, & promissa etiam sub pœnis & censuris Ecclesiasticis observari procurent.

a *Navarr. hanc extravagantem sive Pii V. constitutionem sic interpretatur, ut eam non intendi existimet ad illam agitationem taurorum, quæ moderamine fit talibus cautelis & periculi non committatur, ob quæ rationem tota est lex. Cessante autem ratione & fine legis, cessat ejus dispositio, & quæ juncta limitet rationi legis debet restringi vel extendi l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de leg. 2. & quia ex proœmio legis solet tanquam lege consisti finalis. l. fin. ff. de her. instit. & c. quia propter. de elect.*

b *Vide Matinum in instr. confess. par. 1 fol. 150. §. 28. de ludis & Ludovic. Lopez. in constitu. instruct. par. 1. c. 70.*

FINIS QUINTI ET ULTIMI LIBRI DECRETALIUM SEPTIMI.

INDEX

INDEX
RERUM, ET VERBORUM
DIGNIORUM, SEPTIMO DECRETALIUM CONTENTORUM LOCUPLETISSIMUS.

A.

B

D

E

F

L

M

N

O

P

Pecu-

Q

L

M

N

O

P

Pecu-

Q

T

FINIS INDICIS RERUM, ET VERBORUM.

INSTITUTIONES
JURIS CANONICI,
QUIBUS
JUS PONTIFICIUM
SINGULARI METHODO LIBRIS IV.
COMPREHENDITUR,

A

JOAN. PAULO LANCELOTTO,
PERUSINO

Conscriptæ, & in Aula Romana mandato Pontif. Max.
ab illustribus Viris olim recognitæ.

Rejectis ad finem cujusque columnæ locis, unde sumptæ sunt.

INDEX TITULORUM.

LIBER PRIMUS.

LIBER SECUNDUS.

LIBER TERTIUS.

LIBER QUARTUS.

PIO
PONTIFICI MAXIMO
JO. PAULUS LANCELOTTUS
JURECONSULTUS PERUSINUS,

S.

Pontificii Juris Institutiones proximis annis superiorum Pontificum jussu & nos conscripsimus, & summi viri castigarunt, quae quidem optandum sane erat, ut iis in lucem prodirent auctoribus, quorum mandato & scriptae & recognitae fuissent, vel ea saltem ratione quod Auctores ipsi munera nobis gratiora ac pretiosiora facere consueverint, & saepe non tam quid, quam a quibus accipiant, homines soleant perpendere. Sed quando id vel ratio temporum, vel alia quaecunque causa fieri non sinet, illud certe nulla ratione committi debet, ut Juris scilicet Pontificii Institutiones sub alterius, quam ipsius Pontificis nomine appareant, a quo Pontificia omnia jura emanant: velut enim ab Oceano deducta flumina in ipsum tandem refluunt, ita hoc, quicquid est operis, quod totum de Romanorum Pontificum Constitutionibus derivatum est, ad Romanum Pontificem, quasi ad fontem proprium redibit. Ad Te autem eo justus, quod magnis aliis animi dotibus, quibus ad Pontificatum tibi aditum parasti, exactissimam adjunxisti Juris hujus cognitionem. Unde perbelle nunc accidit, ut quae facultas optimum te meliorem reddit, & ad moderandam difficillimis temporibus Christianam Rempubl. instructiorem, eam nunc Tu contra, cum Canonum conditor evaseris, beneficium reponens meliorem sis redditurus: cujus rei non dubia jam apparent indicia, cum ad restituendos antiquos Christianorum mores, atque haereses extirpandas, sanctissimas quotidie Constitutiones edere non desistas, quae dubio procul Christiano gregi non minus futurae sunt salubres iis ipsis, quae Juris Pontificii, quod nunc tenemus, libros implent, ad illas autem Institutiones hae nostrae gradum forte rudioribus facere poterunt. Accipies igitur eas placido ac benigno animo: nam si ita contingere senserimus, ad alia promptiores reddemur, & alacriores. Deus Opt. Max. Te nobis diu incolumen, felicemque servet.

IN-

INSTITUTIONUM
JURIS CANONICI
LIBER PRIMUS
INCIPIT.

JO. PAULUS LANCELOTTUS,

J.C. PERUSINUS,

JURIS PONTIFICII CANDIDATIS

S.

PROOEMIUM.

LIbros Juris Pontificii diligenter intuentibus facile apparebit, eos ad quandam imitationem illorum, qui in Jure Civili extant, fuiſſe conſcriptos, atque digeſtos. Nam ut illi Romani Imperatoris, ſic hi Romani Pontificis authoritate potiſſimum nituntur: ac velut illi Romanorum Imperatorum conſtitutionibus, Senatus, aliorumque Magiſtratuum placitis, & JConſultorum reſponſis conſtant, ſic in hoc Pontificum itidem Romanorum ſanctiones, ſacrorum Conciliorum decreta, & ſanctiſſimorum virorum haud diſſimili ordine congeſtæ ſententiæ conſpiciuntur: quæ omnia tam pari poſtmodum ſtudio poſteritas amplexa eſt, & tam eodem ſtylo interpretata, ut inter bonas artes nullæ prorſus ſint, quæ tanta ſimilitudine ſeſe invicem contingant. Non parva hinc nos interdum cepit admiratio, quanam ratione contigerit, ut veluti Imperatorio nomine Cæſarei Juris in certos libros redacta ſunt elementa, non ita etiam ad uſum ſtudioſæ Juventutis ad Jus Canonicum ab ipſis Pontificibus compoſitæ Inſtitutiones reperiatur, cum id, ſi, ut quidem nunc eſt, contemplemur, ædificii cujuſdam referat ſpeciem, januis atque omni propemodum aditu carentis, & una hac tantum diſſimilitudine a Jure Civili ſejungatur. Accedit, quod cum nemo ſit mortalium, qui gloriæ cupidine non tangatur, hoc non ſine magna ſua laude facturi videbantur. Sed Veteribus quidem facile id ignoſci poterit, in jaciendis & ſtruendis hujus Juris fundamentis videlicet occupatis, & quaſi materiæ defectu impeditis: at Recentioribus, ejus facultatis tractatibus ad juſtum corpus excreſcentibus, Inſtitutiones inde elicere, & quaſi de rudi marmore ſtatuæ cujuſdam effigiem ducere non difficile fuiſſet: & quæ noſtrorum eſt felicitas temporum, non modo in ea re Illuſtrium Virorum opera uti, verum etiam per ſe id præſtare nonnulli potuiſſent. Sed & horum quidem vitæ brevitate, quidam multiplicium hæreſum, bellorumque tam civilium, quam externorum procellis facile excuſari poſſunt. Quis enim in ſacri Apoſtolatus faſtigio univerſæ Eccleſiæ præſidens, atque orbem ipſum Principum diſcordiis fluctuantem, bellorumque incendiis æſtuantem circumſpiciens, ad ocium literarium varie agitatum animum facile poſſit appellere? Sed hoc nos parum aliquando perpendiſſe videri poſſumus: nam cum in aula Romana difficillimis temporibus degeremus, de Inſtitutionibus Juris Canonici Pontificio nomine conſcribendis, Juſtiniani Imperatoris exemplo, ipſi Romano Pontifici ſuggeſſimus: & quamvis minus forte opportune, de his tamen conſcribendis ab eodem mandatum accepimus, & quantum in nobis fuit, etiam explevimus: ſiquidem intermiſſo ſuperioribus annis prælegendi, ac patrocinandi munere, impenſe operam dedimus, ut per nos hujuſmodi Inſtitutiones componerentur, quæ, ut Pontificio nomine exirent, non indignæ judicarentur: quod quidem ex ſententia nobis ceſſiſſe, ita locupletiſſimum ſummorum Virorum probavit teſtimonium, ut illæ jamjam de manu Pontificis in manus veſtras venturæ crederentur. Sed uſque adeo poſtmodum, cum Romæ ob eam unam rem diu fuiſſemus, ſupremæ manus impoſitio differebatur, ut qui graviſſimis,

vissimis, ac multiplicibus undique ad Sedem Apostolicam confluentibus negotiis admodum summum Pontificem, & natura ipsa [ut ajebant] valde cunctatorem, distentum fuisse ignoraverit, magnam illo tempore in curia rerum harum incuriam fuisse facile suspicari potuerit. Itaque diutius sustinere non valentes in patriam concessimus, Pontifex paulo mox in fata. Sed hæc commentariolo sufficiat nos aliquando fuisse complexos. Ergo si cui forte audentiores visi fuimus, qui tantam rem aggredi tam imbecilli ausi fuerimus, maximis auctoribus, atque adeo mandato ipso Pontificio hanc temeritatis culpam redimere possumus: vel certe id non impune tulimus, qui ob eam rem magnos labores, & impensas, atque invidorum obtrectationes, nescio an dicam, frustra subierimus, utinam non amplius subituri. Sed hæc omnia æquissimo feremus animo, si, quod vehementer semper optavimus, nostra hæc ejusmodi sit scriptio, quæ studiis vestris commoda videri possit: quod sane his temporibus futurum non desperamus, quibus ut nonnullos forte sacrosancti Pontificii Juris ignoratione in errores aliquos, atque hæreses facilius prolabi potuisse, ita nunc expeditiore quadam ejus tractatione non tam facile juvenum hoc Jure imbutos animos aberraturos verisimiliter existimare debemus. Unde quamvis non iisdem, quibus inchoatus fuit Auspiciis, liber hic noster in lucem prodeat, in communi saltem periculo non fuisse nos ociosos, sed quoquo modo tulisse opem, juvabit. Accipite igitur privati quidem hominis, Pontificio tamen mandato, ad Jus Canonicum & scriptas & castigatas Institutiones: cumque eis nihil sit comprehensum, quod (ni fallimur) sacris Canonibus penitus non consentiat, ita existimate, si de Pontificis manu eas accepissetis, fuisse id perinde futurum, ac si vobis vasis aureis, ac longe splendidissimis mensis fuissent fercula subministrata: nunc cum de manu nostra, ac si fictilibus illa quidem atque exoticis, in sapore tamen nullam fore differentiam.

INSTITUTIONUM JURIS CANONICI LIBER PRIMUS.

DE JURE CANONICO.

TITULUS PRIMUS

Dividitur in tres partes. In prima ponit, unde dicatur Jus Canonicum. In secunda, quid sit. In tertia, in quibus consistat. Partes patent. h. d.

a Can. c. dist. 3.

JURI canonico daturum operam nosse oportet, unde talis denominatio descendat. Et quidem Jus generale est nomen: Canonicum vero dicitur a verbo Græco Κανὼν a, quod latine idem significat, quod regula: unde Jus Canonicum Jus regulare non male dicatur: quam denominationem ex eo accepit, quod ex regulis priscorum Patrum ad rectam vivendi normam institutæ deductum fuerit. Est igitur Jus Canonicum, quod civium actiones ad finem æternæ beatitudinis dirigit. Constat vero in primis id Jus divinæ legis Præceptis, Consuetudine, & constitutionibus: quæ singula qualia sint, diligentius dispiciamus.

DE JURE DIVINO, CONSUETUDINE, ET CONSTITUTIONIBUS.

TITULUS II.

Jus divinum est, quod continetur in Lege, & Evangelio, & est immutabile. h. d.

b dist. 1. in sum.
c con. fin. § his itaque dist. 6.

JUs divinum est, quod in Lege continetur, & Evangelio b, atque immutabile semper permanet. Sunt c enim Legis, & Evangelii præcepta aut moralia, aut mystica. Moralia præcepta nullam omnino mutabilitatem recipere possunt: Mystica vero, etsi quantum ad superficiem mutata videantur, secundum moralem tamen intelligentiam nullam mutationem recepisse comperiuntur.

Quid sit Consuetudo, & unde duxerit originem, & quam vim habeat. h. d.

d can. fin. §. jus vero consuetudinis. dist. 6.
e can. consuetudo. 1. dist.
f can. in iis rebus 11. dist.

§. 2. Jus d consuetudinis post naturalem legem sumsit exordium, ex quo homines in unum convenientes cœperunt simul habitare: quod ex eo tempore factum creditur, quo Cain civitatem ædificasse legitur. Est autem Consuetudo e Jus quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur. In iis enim rebus, in quibus nihil certi divina statuit Scriptura f, mos populi Dei, & instituta majorem pro lege tenenda sunt: & sicut prævaricatores divinarum legum, ita contemptores Ecclesiasticarum consuetudinum sunt coercendi.

Prava consuetudo non ligat.

g c. consuetudinis. §. cum vero. & s. seq. dist. 11.
h c. consuetudinem. d. dist. 11.
i c. consuetudo. 8 dist.
k Can. constitutio. 2. dist.
l 3. dist. in sum.

§. 3. Hæc tamen de ea consuetudine intelligere nos oportet g, quæ neque divino Juri, neque Canonicis contradicat Institutis: si quid autem contra fidem h Catholicam usurpare dignoscatur, non tam consuetudo, quam antiquus error est appellanda i.

Quid sit constitutio, & quotuplex: & civiles constitutiones, quæ non sunt contra Evangelium, & canones, sunt bene condendæ, licet ipsis Ecclesia non ligetur.

m gl. 9. can. cum ad verum. 96 dist.
n can. 1. in fin. & can. seq. dist. 10.

§. 4. Constitutio k est lex scripta. Constitutionum autem l aliæ Civiles, aliæ Ecclesiasticæ. Civiles sunt, quas Principes, aut Magistratus, aut populi sibimetipsis sanciunt m: quæ quidem si Evangelicis, atque Canonicis decretis non sint adversariæ, sunt omni reverentia dignæ, atque iis Ecclesia sæpe contra hæreticos, contra Tyrannos, & quoscunque pravos utitur: aliquin nullius sunt momenti, quod usque adeo obtinet, ut etiamsi quid in eis statutum fuerit, quod Ecclesiarum respiciat commodum, nullius firmitatis existat, nisi ab Ecclesia fuerit comprobatum.

Sed nos ad Ecclesiasticas constitutiones stylum vertamus, earum originem, species, & auctoritatem breviter referamus.

DE ECCLESIASTICIS CONSTITUTIONIBUS.

TITULUS III.

Canones quibus constent, & quotuplicia sint Concilia, & quæ Concilia universalia.

o can. 2. §. 1. vero. dist. 3.
p can. 1. in princ. v. sub hac dist. 15.

CAnonum equidem alii sunt statuta Conciliorum, alii decreta Pontificum, aut dicta Sanctorum. Conciliorum vero alia sunt universalia, alia provincialia, alia vero Episcopalia. Universalia sunt, quæ Sancti patres ex universo orbe p in unum convenientes juxta fidem Evangelicam & Apostolicam condiderunt.

Initium universalium Conciliorum celebrandorum post Apostolos cœpit temporibus Constantini. & ipsorum celebrandorum est apud sedem Apostolicam auctoritas.

q can. c. in princ. dist. 15.
r dist. 17. in sum. in fin. & can. 1. & seq. d. dist.
s quibus, forte.

§. 2. Quorum q celebrandorum initium post sanctissimos Apostolos a temporibus Constantini Magni cœpit: ipse enim primus, cum fervente persequutione docendarum plebium commoditas minime daretur, Christianis, ut libere congregarentur, facultatem præstitit. Legitima vero Conciliorum universalium congregandorum potestas, & auctoritas est penes sedem Apostolicam, quæ r, si Romanus Pontifex interesse impediatur, unum, vel plures speciales ad hoc legatos constituere solet.

Quatuor sunt principalia Concilia: Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesinum, Calcedonense.

t can. 2. §. inter cætera & can. seq. dist. 15.

§. 3. Inter t cætera autem Concilia quatuor sunt, quæ totam principaliter Christianam fidem amplectuntur, quasi quatuor Evangelia, Nicænum scilicet, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Chalcedonense: in quibus velut in quadrato lapide sanctæ fidei structura consurgit.

Inter discordem in Conciliis præponitur sententia ejus, quod est majoris auctoritatis.

§. 4. Alia vero Concilia, quæ ductu Sancti Spiritus congregata, & celebrata fuerint, proximum ab istis sibi locum vindicant. Quod si quando inter ea discors sententia inveniatur, illius sententia magis est tenenda, cujus antiquior & major est auctoritas.

Provincialia Concilia quæ sint, & quam auctorit. habeant.

u Dist. 17. per totum. & can. propter. dist. 18.
x d. dist. 18. c. 18. in sum.

§. 5. Provincialia u Concilia sunt, quæ propter Ecclesiasticas causas, & altercationum sedationes per singulas provincias, convocante Metropolitano Episcopo omnes provinciales Episcopos, & cathedralium Ecclesiarum capitula celebrari placuit. Hæc autem neque diffiniendi x, neque generaliter constituendi vim aliquam habent: sed tantum curandi, ut id servetur, quod alias statutum est, & quod generaliter, seu specialiter observari præceptum est, licet interdum & quæ ob his recta statuta sunt, etiam Catholica Ecclesia suscipiat.

Quæ sint Episcopalia Concilia, & qui ipsis ligentur.

y can. pen. in Palea 18. dist. & c. sicut olim. extr. de accus.

§. 6. Episcopalia Concilia sunt, quæ Episcopus in sua diœcesi singulis annis y convocat, dum inter suos Abbates, Presbyteros, & Clericos cognoscit. In iis, si quid ab Episcopo statutum fuerit, nec subditi extra diœcesim constituti, neque ignorantes (nisi sit ignorantia supina) ligantur. Quamobrem pastoralis officii cura postulat, ut, quæ in illis constituta fuerint, Episcopus suis plebibus nota facere non omittat.

Decreta Pontificum Romanorum æquipollent decretis Conciliorum.

z can. 1. per totum dist. 19.

§. 7. Decreta æquoque Pontificum Romanorum canonibus Conciliorum pari potestate exæquantur. Nam si id demum hodie probetur, quod sedes Apostolica probaverit, & quod illa repulit, rejicitur: multo magis quæ ipsa pro Catholica fide pro sacris dogmatibus diverso tempora scripsit, debent ab omnibus reverenter recipi.

Scripta Sanctorum non inserta Juri communi, secundum post decreta Pontificum Romanorum locum obtinent.

a dist. 20. per totum.
b §. sed aliud in sum. d. dist. 20.

§. 8. Alia a sane est causa eorum, quæ sancti viri, vel sacræ paginæ interpretes scripta reliquerunt: nam quæ sacris canonibus inserta comperiuntur, parem cum eis obtinent firmitatem: cætera vero post sacra Pontificum auctoritatem tenent: nam licet divinarum scripturarum interpretes scientia Pontificibus interdum præcedant, quia tamen statuendi potestate destituuntur, in scripturis quidem exponendis illis quandoque proponuntur: in causis vero diffiniendis secundum post eum locum habere merentur. Aliud b est enim causis terminum imponere, aliud scripturas diligenter interpretari, cum in negotiis diffiniendis non solum necessaria sit scientia, verum etiam potestas.

Jus Canonicum versatur circa Personas, Res, & Judicia.

§. 9. Versatur autem jus canonicum circa tria: circa personas, res, & judicia.

Verum

Verum quia posteriora duo ad personas referuntur, videamus prius de personis: perum enim esset illa noscere, si persona ignorentur, quarum causa illa ipsa constituta sunt, & per quas ea omnia administrantur.

DE JURE PERSONARUM.

TITULUS IV.

Christianorum quidam sunt Laici, quidam Clerici: & Clericorum quidam sunt in Sacerdotio constituti, quidam in sacris, non in sacerdotio, quidam nec in sacerdotio, nec in sacris.

a can. duo sunt genera. 12. qu. 1.

PErsonarum a genera duo sunt: unum Laicorum, alterum vero Clericorum. Laici, qui & populares dici possunt, sunt, quibus licet temporalia possidere, uxorem ducere, causas agere, inter viros, & virum judicare. Clerici sunt, qui divinis officiis mancipati sunt, & quos ab omni strepitu cessare convenit.

Videamus igitur deinceps, qui divinis officiis sunt ascripti: nam si cognoverimus, quae istae personae sunt, simul etiam & qui Laici sint, intelligemus. Horum autem quidam sunt in sacerdotio, quidam in sacris, quidam nec in sacerdotio, nec in sacris. Rursus eorum qui in sacerdotio constituti sunt, quidam sunt in altiore gradu, vel ordine positi, quidam vero in inferiore. Videamus igitur primum de his sacerdotibus, qui in altiore gradu positi sunt, proxime de his, qui in inferiore, ac subinde de his, qui tantum in sacris ordinibus constituti sunt, visuri, & demum de his, qui nec in sacerdotio, nec in sacris reperiuntur.

DE EPISCOPIS, ET SUMMO PONTIFICE.

TITULUS V.

Episcoporum ordo est tripertitus, & Patriarchæ primum post Papam locum tenent.

b Can. 1. vers. ordo. dist. 21.

c d. can. 1. §. Patriarchæ.

IN altiori gradu constituti sunt Episcopi. Est autem b Episcoporum ordo tripertitus: alii enim sunt Patriarchæ, sive Primates, alii Archiepiscopi: alii simpliciter Episcopi. Patriarchæ c sunt, qui primum post Romanum Pontificem locum tenent: qualis Constantinopolitanus, Alexandrinus, Hierosolymitanus, Antiochenus. Appellantur autem Patriarchæ, quia summo honore fungantur, quasi Patrum Principes: unde ob dignitatis excellentiam, & crucem d sibi deferre, & ab Episcopis, & Archiepiscopis appellatione tempera jure permittitur.

d C. antiq. Patriarchalium. cur. de priv.

e can. c. dist. 21.

f c. 1. dist. 99.

Archiepiscopi sunt Præsules Episcoporum unius provinciæ

§. 2. Archiepiscopi e sunt unius provinciæ Episcoporum Principes, & Præsules. Provinciæ siquidem f longo ante adventum Christi tempore maxima ex parte divisæ erant: quæ divisio postmodum ab Apostolis, & eorum successoribus renovata est. Itaque ubi dudum Primates erant seculi, nostros Patriarchas, vel Primates leges Ecclesiasticæ poni jusserunt. In civitatibus autem Metropolitanis, quæ minores Judices habebant, illi hodie præsunt, qui Metropolitanorum, aut Archiepiscoporum nomine designantur. Ad hos igitur inter suos Suffraganeos cognoscere pertinet: a quibus tamen si diutius illis habiti, & accepti fuerint, ad Primates, aut sedem Apostolicam appellare poterunt.

Episcopi sunt qui præsunt majoribus populis, & Latine speculatores appellari possunt, & magna est ipsorum in Ecclesia auctoritas.

g can. 1. §. Episcop. dist. 21.

§. 3. Simpliciter autem Episcopi sunt g, qui majoribus populis, & frequentioribus civitatibus præsunt. Ii speculatores latine dici possunt. Episcopus enim quasi speculator in Ecclesia præpositus est: intendit enim, & etiam populorum infra se positorum speculatur, & perspicit. Horum autem non modica in Ecclesia est auctoritas: nam præter ligandi, solvendique potestatem, & visitandi diligentiam, soli sacrum chrisma conficiunt h, soli Dei altaria, & Ecclesias consecrant, & pollutas repurgant, Clericos ordinant, suspendunt, & deponunt: ad hos pertinet excommunicatio, purgationis indictio, dispensatio, solennis pœnitentiæ impositio.

h can. 1. vers. ad Episcop. dist. 93. can. quamvis. dist. 68 & 26 q. 6. per totum.

Quod inferiori conceditur, multo magis conceditur & superiori.

§. 4. Quod autem diximus, prædicta solum Episcopos efficere posse, non eum habet intellectum, quasi Archiepiscopi, & Primates non eandem habeant potestatem, sed quod Presbyteris, & cæteris inferioribus illa non conceduntur. Ridiculum enim esset cogitare Episcopis illa quidem permitti, Archiepiscopis, & Primatibus, qui Episcopis præsunt, eadem denegari.

Papa est judex omnium ordinariorum, & Ecclesia Romana omnes Ecclesias subjuat.

§. 5. Sicut autem Petrus Apostolus primus fuit Apostolorum, ita & Ecclesia suo nomine consecrata, Domino instituente, prima est, & caput cæterarum: & qui illi præest, cæteros Episcopos antecellit: unde ad eam, tanquam ad matrem i atque apicem, omnes majores Ecclesiæ, & Episcopi recurrant, a qua quasi a quodam capite, dona velut in corpus omne diffunduntur. Ipsa autem tanquam omnium magistra, arcisque sede residens, a quoquam judicari non poterit. Quinimo velut tempore Noe omnes extra arcam positi, diluvii vastitate consumpti sunt: sic extra Petri naviculam constituti, æternæ damnationis fluctibus obruentur.

i C. antiqua. ext. de privil.

DE ELECTIONE.

TITULUS VI.

Duobus modis creantur Episcopi.

PRomoventur autem tam Episcopi, quam Prælati cæteri, aut per electionem, aut per postulationem.

Quod sit Electio, & quod ad eam qui jus eligendi habentes citari debeant, alias non valet electio: & non citatus potest habere ratam electionem.

§. 2. Cæterum, ut prius de electione dicamus, Electio nihil aliud est, quam hominis alicujus ad dignitatem, vel fraternam societatem Canonice facta vocatio: cum enim viduata providendum est Ecclesiæ, debent cuncti, qui eligendi jus habent, legitime citari, ut electioni intersint. Quod si vel in unius persona fuerit id omissum, irritam reddit electionem talis omissio. Sæpe etenim rescriptum est, magis hac in re unius obesse contemptum, quam multorum contradictionem k: plane si is, qui citatus non fuerit, ratam adveniens habere velit electionem, confirmanda erit electio l.

k quod sicut ex fin. princ. d. tit. de elect.

l d. c. quod sicut. in fin. princ.

Absens potest vice de Capitulo votum suum demandare. h. d.

§. 3. Sed & si quis casu aliquo ad electionem accedere fuerit impeditus, votum suum uni, vel pluribus de Capitulo demandare minime prohibendus erit.

Procurator ad eligendum non potest unum procuratorio, alium propria nomine eligere, nisi habeat mandatum de eligendo certa persona.

§. 4. Etenim si tantum uni votum suum quis demandaverit, & is unum suo, alium mandantis nomine in scrutinio nominandum duxerit, nihil agit, nisi de certa eligenda persona mandatum acceperit: quo casu in illam mandantis, in aliam suo nomine jure consentire poterit.

m C. si quis justo. §. porro. de elect. in 6.

Duobus procuratoribus ad eligendum datis in solidum, non possunt ambo eligere, sed erit melior conditio occupantis: & si non appareat de prioritate in occupando, præponatur electus a Capitulo, vel primo nominatus in procuratorio. h. d.

§. 5. Quod si pluribus n in solidum vices suas quis commiserit, non quidem omnes reddere votum poterunt (quia vota dirigere possent in diversos, sicque res non haberet exitum) sed erit occupantis melior conditio: & si ita concurrant, ut inter eos prior non appareat, is admittetur duntaxat, quem vel Capitulum, vel pars major elegerit: vel si concordare nequeant, is, qui primus in instrumento, vel literis procurationis nominatus fuerit.

n C. si quis justo in princ. de elect. in 6.

Non possunt plures deputari ad eligendum non in solidum. h. d.

§. 6. Sin autem plures non in solidum constituti fuerint, eadem ratione nullus eorum admittendus erit, sibique mandans imputet, qui sic eos imprudenter constituerit.

Non potest votum in electione reddi per literas.

§. 7. Sed cum absens reclamante Capitulo externum constituere nequeat, videamus, an, si nullus de collegio velit esse procurator, saltem per literas votum suum reddere valeat: & sane, cum non ante electionem, sed in ipsa electione secrete, & sigillatim dandaque singulorum vota sint exprimenda, per literas reddi non poterunt.

Superius dicta non habent locum in electione Papæ, in qua multa sunt specialia. h. d.

§. 8. Sed hæc quidem in aliorum Episcoporum, non in Romani Pontif. electione obtinent. In hujus enim nec ulla necessaria est citatio, nec alii quis absens votum suum demandare permittitur. Alia quoque in eo specialiter constituta sunt, quæ ex Decretalium libris decerpere est, quam hic recipere.

Electio celebratur tribus modis, & quomodo per inspirationem: & quod Laici non per inspirationem, sed per conspirationem dicuntur eligere. h. d.

§. 9. Celebratur autem electio tribus modis o, per inspirationem, per scrutinium, & per compromissum: per inspirationem, ut cum electores nullo præcedente tractatu, quasi divini Spiritus impulsu, simul omnes in unum repente consentiunt, & simul unum nominant: quod si forte Laici prece, vel pretio p corrupti aliquem concordibus clamoribus petant, is non tam per inspirationem, quam per nefariam conspirationem nominatus, omni penitus electionis fructu merito carere debet.

o C. perpetuo ubi præsumpt. 8. Helia. de elect. in 6.

p C. si ergo. 8. q. 1. & c. 2. de electione. extra.

Quomodo dicatur celebrari electio per scrutinium, & qui sint scrutatores. h. d.

§. 10. Per scrutinium fieri dicitur electio, cum præsentibus omnibus, qui debent, volunt, & possunt commode interesse, tres de collegio fide digni assumuntur, qui secrete, & sigillatim vota cunctorum diligenter exquirunt, & demum in scripturam redacta publicent. Qua facta collatione habita is demum confertur electus, in quem vel omnes, vel major, & sanior pars Capituli simul consenserint.

Pars minor eligentium, ad impugnandam majoris partis electionem, potest opponere de propria auctoritate ac zelo, & de meritis electi. h. d.

§. 11. Quod si eligentium vota ita se diviserint, ut hinc quidem electorum pars numerosior consistat, inde minor, sed quæ non minus ex auctoritate eligentium, quam ex meritis electi sanior appareat, ad infringendam partis numerosioris electionem facultas erit minori, & de auctoritate ipsorum eligentium, & de meritis eorum, qui electi fuerunt, opponere.

Con-

Contra electionem factam a duabus partib. non potest opponi, nisi de nullitate voti alicujus earum dictarum partium. h. d.

§. 12. Hoc tamen tunc obtinebit, cum non magnus in altera parte contigerit excessus: caeterum si quando a duabus electionibus celebratis para altera eligentium alia duplo major numero deprehendatur, contra hujusmodi electores ad extenuationem meriti, vel auctoritatis ipsorum paucioribus vel electo ab eis opponendi facultas non erit, quanquam, si quid opponere voluerint, quod votum illius, cui opponitur, nullum ipso jure redderet, id eis minime censemus interdictum. Vocantur autem viri tres de collegio sumti, Scrutatores, eo quod singulorum vota diligenter scrutentur.

a C. si quando contigerit de election. in 6.

Quomodo per compromissum celebratur electio, & quod arbitri non servantes formam compromissi nulliter eligunt. h. d.

§. 13. Per compromissum celebratur electio, cum plures idonei viri eliguntur, in quos omnium vice eligendi certo modo facultas & potestas transfunditur, qui arbitri compromissi fines diligenter custodire debent, scituri, si quid non secundum demandatam formam egerint, nullum habiturum esse juris effectum.

Potestas arbitrorum non expirat re non integra, etiam non secuta electione. h. d.

§. 14. Quod *b* si intra terminos constiterint, quod ab eis gestum fuerit, usque adeo ratum habendum erit, ut etiam non secuta electione, re tamen non integra, demandata sibi potestas revocari non possit.

b C. in causis. ext. eod. tit.

Ostendimus, quibus modis electio celebretur: consequens nunc est, ut videamus, & qui possint eligere, & in quos cadere possit electio.

QUI ELIGERE, ELIGIVE POSSUNT.

TITULUS VII.

Quibus jus eligendi competat. h. d.

JUs igitur Praelatum eligendi ad Canonicos hodie, & ad viduatae Ecclesiae pertinet collegium. Sed & si qui consuetudine, vel praescriptione, pacto, vel privilegio fuerint muniti, ab electione minime sunt excludendi.

Impuberes, & non constituti in sacris non possunt eligere. h. d.

§. 2. Sed neque in pupillari aetate constituti, neque ii, qui sacris ordinibus non sunt decorati, sunt admittendi. Absurdum enim esset, si ad tanti ponderis rem explicandam ii, quorum nullum est animi judicium, & ad sacra tractanda ii, qui nondum illa attigerunt, assumerentur.

Excommunicatus minore excommunicatione eligit: secus majore.

§. 3. Illud quaesitum est, an excommunicati ad eligendum admitti possint. Et sane, si minoris excommunicationis vinculo tantum fuerint innodati, ab electione arcendi non sunt: Anathemate autem percussi ab omni penitus eligendi facultate repelluntur.

Suspensus a canone eligit: secus ab homine.

§. 4. In suspensis quoque non dissimilis obtinet distinctio. Si enim quis per solam canonis dispositionem suspensus sit, electioni interesse minime prohibetur: si vero per Judicis sententiam anathematizato similis habebitur.

Eligere a superiore prohibiti, absentes, haeretici non possunt eligere.

§. 5. His quoque & illi annumerari debent, quibus a superiore, ne eligant, interdictum est. Item absentes, qui tamen si legitima causa ad electionem accedere impeditos esse se docuerint, alive de Capitulo votum suum demandare studuerint ea, qua proxime *c* exposuimus, minime sunt prohibendi. Haereticis autem, vel non Catholicis indistincte jus eligendi ademtum.

c supra tit. praeced. §. sed. nisi quis.

Ob non servatam formam, & ob negligentiam eligentium, electio devolvitur ad proximum superiorem. h. d.

§. 6. Interdum tamen accidit, ut ii, quibus ab initio jus eligendi competit, eo jure postmodum priventur: ut puta, si qui aliter, quam per praescriptas formas eligere tentaverint: item qui per tempus constitutionibus diffinitum in eligendo negligentes fuerint: quo casu ad proximum superiorem eligendi potestas devolvitur.

Electio facta de indigno, jus eligendi transfert ad Romanum Pontificem.

§. 7. Alia sane *d* causa eorum est, qui scientes indignum eligunt, aut postulant: nam licet & ii eligendi jure priventur, id tamen non ad Primatem, aut Archiepiscopum, sed immediate ad summum Pontificem devolvitur.

d d. c. quanquam. de elect. in 6.

Laici non possunt. h. d.

§. 8. Laicis quoque, etiamsi Principes sint, nullo neque consuetudinis, neque praescriptionis, neque conventionis jure ad electionem aspirare permittitur. Patroni tamen circa jam factam electionem non indecenter postulatur assensus.

e d. c. sacrosanct. in fin. & c. in terra. in fin. eod. tit. cap. nobis. in. de jure pat.

Qualem Episcopum esse oporteat. h. d.

§. 9. Oportet autem eum, qui in Episcopum eligendus sit [cum Ars sit artium, regimen animarum] aetate maturum esse, natalibus illustrem, corpore integrum, fama candidum, literis instructum, religiosum, prudentem, temperatum, castum, hospitalem, mansuetum, irreprehensibilem, ceteraque ea, quae latius infra *f* dicturi sumus. Si enim ad saeculares honores sine suffragatione meritorum indignum est pervenire, & notari ambitus solent, quos probitatis documenta non adjuvant: quam diligens, ac prudens habenda est dispensatio divinorum munerum, & Ecclesiasticarum dignitatum.

f infra, de vit. & honest.

Minor triginta annis, excommunicatus, suspensus, & non constitutus in sacris, & schismaticus non renuntiatus, non possunt eligi.

§. 10. Igitur is, qui ad Episcopalem dignitatem promovendus est, annos natus esse debet non minus triginta *g* nam ea aetate Dominum *h* & baptizatum esse, & concionatum fuisse legimus: alioqui si quis minor fuerit, eligi non poterit. Idem *i* juris est in iis, qui aut excommunicationis, aut suspensionis vinculo sunt innodati. Sed nec *n* ii, qui in sacris ordinibus non sunt constituti, saltem subdiaconatu, neque schismatici eligi debent.

g c. cum in cunctis. extr. de elect.
h can. Presbyter. dist. 78.
i sup. eod. tit. §. illud. & §. seq.
n con. de Syracusanae. in fin. dist. 28. c. a multis. de aetat. & qualitat.

Eligentes indignum per triennium eligi non possunt. h. d.

§. 11. Illi *l* quoque, qui scienter indignum eligunt, non solum eligendi potestate privandi sunt, verum etiam per triennium, ut ab aliis possint eligi, se ipsos inhabiles reddunt.

l c. cum in cunctis §. fin. & c. cum Vintoniensi. & c. per inquisition. extr. de elect.

Neophyta non possunt eligi.

§. 12. Neophytum quoque in Episcopum ordinari prohibetur: indecens enim est, & valde praeposterum, eum fieri magistrum, qui nondum didicit esse discipulus. Appellantur autem Neophyti *m*, qui propositum sacrae religionis noviter assumpserunt.

m can. con. 1. dist. 48.
p can. 2. eod. dist.

DE POSTULATIONE.

TITULUS VIII.

Quid sit postulatio. h. d.

POstulatio *o* est ejus, qui eligi non potest in Praelatum, concors Capituli facta petitio.

o gl. in ver. vera postulatio. c. 1. de postulat. in 6.

Qui non ratione vel corporis vitii, sed aliter non potest eligi puta minor XXX. annis, vel spurius potest postulari.

§. 2. Sciendum est enim quosdam esse, qui quamvis eligi non possint, postulari tamen minime prohibentur. Quos nec ita eidem posse commode diffiniri, ut quicunque non animi, vel corporis vitio, sed ob alterius defectum qualitatis eligi impediuntur, eidem tamen postulari possint. Ex hoc apparet *p*, eum, qui trigesimum annum nondum compleuit, item in minoribus ordinibus constitutum, aut laicum, item naturalibus natum *q*, licet eligi non possit, postulari tamen posse.

p gl. in c. fin. ext. de postulat. & c. cupientes. §. denique de elect. in 6.
q c. innotuit. extra, de elect.

Episcopus & electus debent postulari, non eligi. secus Abbas, & alii inferiores. h. d.

§. 3. Episcopus *r* quoque cum propriae sit alligatus Ecclesiae, ad aliam translationem facere non potest: ea propter non eligendus, sed postulandus erit. Non idem juris est *s* in Abbatibus, & caeteris Praelatis infra Episcopalem dignitatem constitutis: isti enim, licet propriis Ecclesiis videantur alligati, nihilominus eligi possunt: proprium tamen non deserant monasterium, nisi licentia legitime impetrata.

r d. c. ubi gl. extra, eod. tit.
s c. nullus religiosus &c. si Abbatem, de elect. in 6.

DE CONFIRMATIONE ELECTIONIS.

TITULUS IX.

Electus debet intra mensem consentire electioni, alioqui alius poterit eligi. h. d.

NUnc videndum est de confirmatione. Sciendum est itaque inprimis, Gregoriana constitutione *t* in Lugdunensi Concilio cautum fuisse, ut electores, quam primum commode possint, operam dent, ut electi consensum habeant: quem si intra mensem, sine causae legitime cognita, electus accommodare distulerit, jure, si quod ei fuerat ex electione quaesitum, statim carere debere: electoresque ad aliam electionem libere posse convolare.

t C. quam sit. de elect. in 6.

Electus post consensum electioni praestitum, vel notitiam habitam, debet intra mensem ad sedem Apostolicam iter arripere, & quanto citius poterit, confirmationem obtinere.

§. 2. Eadem constitutione *u* cavetur, electum infra tres menses post consensum electioni praestitum, si nullum justum impedimentum obsistat, confirmationem a superiore Praelato petere debere: alioqui trimestri spatio elapso electionem esse penitus irritandam. Sed cum interdum eveniat, ut aliquorum locorum vicinitas minus exigat, aliquorum distantia prolixius tempus exposcat consultissime Nicolaus *x* III. sancivit: ut electi, quorum electionum confirmationes ad sedis Apostolicam examen deducit, immediata subjectio, vel appellatio interjecta devolvit, infra mensem post consensum, vel habitam de ipsorum electione notitiam, ad sedem ipsam Apostolicam iter arripiant, & quanto citius commode poterunt, cum omnibus juribus coram sede Apostolica personaliter comparere utantur, suarum electionum confirmationes petituri: aliaque tolapsi adjecit, quibus Ecclesiarum periculosis vacationibus ac malignantium subterfugiis, electionumque incommodis facile occurritur: quam non solum in electionibus, verum etiam in postulationibus obtinere voluit.

u d. c. quam sit. de elect. in 6.
x C. cupientes. de elect. in 6.

Non confirmatus non potest rer Ecclesiae administrare. h. d.

§. 3. Quamdiu *y* autem quis confirmatus non est, rerum Ecclesiasticarum administrator esse non potest. Quod si aggrediatur Ecclesiae, ad quam vocatus est, sese ante ingesserit, omni jure quod ei per electionem quaesitum fuerit, decernitur privandus erit: nullo neque Oeconomatus, nec procurationis praetextu excusandus.

y Cap. avaritiae. de elect. in 6.

Electo non est obediendum, nisi literis confirmationis ostensis. h. d.

§. 4. Petet igitur is, qui confirmatus est, ab Apostolica sede literas, confirmationis suæ tenorem continentes, illisque ostendet, ad quos ea res pertinet: alioqui nulli eum absque dictarum literarum ostensione recipere tenebuntur. Quod & in promotione apud dictam sedem facta, & in consecrationis, vel benedictionis munere, locum sibi vendicat.

Confirmatio non conceditur, nisi cum causæ cognitione. h. d.

a C. nihil est. in princ. extra, de elect.

§. 5. Is autem a, ad quem confirmatio pertinet, diligenter examinare debet & electionis processum, & personam electi: est enim hoc generale, ut ad eum pertineat examinatio, ad quem muneris impositio spectat. Et cum omnia rite concurrunt, tunc munus ei confirmationis impendat. Quod si secus factum fuerit, non solum dejiciendus erit indigne promotus, verum etiam indigne promovens puniendus. Nihil est enim quod Ecclesiam Dei magis officiat, quam si indigni ad regimen assumantur animarum. Quod cum in cunctis Ecclesiæ ordinibus sibi locum vendicet, in Episcopo tamen multo fortius: qui ad curam aliorum positus, in se ipso debet ostendere, quomodo cæteros in domo Dei oporteat conversari. Quod si forte eligentium vota in duas se diviserint partes, in confirmatoris judicio alteri prælatendus erit, qui majoribus juvetur studiis & meritis.

Si unus sit postulatus, alius electus præponitur electus æque idoneus, nisi postulantium sit duplo major numerus. Qui tamen si ignoranter indignum postulaverint, nec postulatio, nec electio valet: sed si scienter, electio tenet. h. d.

b C. scriptum est, extr. de elect.

§. 6. Et b si vacante Ecclesia, scisso in duas partes Capitulo, alter quidem electus fuerit, alius vero postulatus, quæri potest, electio, an confirmanda, an vero postulatio sit admittenda? in qua specie si tam postulatus, quam electus sint idonei, responsum est: si postulantium numerus sit eligentium duplo major, utique postulationem esse admittendam: sin minus, electionem confirmandam. Sed si postulantes indignum nescii postulaverint, nec postulatio, nec electio rata habenda erit: si scienter & prudenter, erit electio confirmanda.

In confirmatione facienda citandi sunt, quorum interesse potest. Et calumniosi opponentes puniuntur. h. d.

c c. fin. de elect. in 6.

§. 7. Illud c etiam confirmante observare oportet, ne dum nimia in confirmando celeritate utitur, contra doctrinam Apostoli properum effectum nisi & aquitati præponat. Itaque si conjectus aliquis, cui contradictor apparet, ante confirmationem nominatim vocandus est: alioqui si nemo apparet in foribus Ecclesiæ, in qua electio facta est, generaliter edicendum erit, ut si qui sint, qui confirmationi futuræ velint opponere, ad contradicendum in assignato peremptorio termino præsentes esse debeant. Quæ omnia locum habent, sive concorditer electio fuerit celebrata, sive non. Sciant autem ii, qui contra electionem opponendum duxerint, se, si probationibus destituti fuerint, ab omni potestate præsidio exclusos, legitimæ pœnæ esse subjiciendos.

Potest dispensari cum electo schismatico, si nullum ordinem a schismatico susceperit. h. d.

d c. quia diligentia. extr. de elect.

§. 8. De d illo dubitari contingit, an ejus, qui abjurato schismate ad unitatem Ecclesiæ rediit, confirmanda sit electio? & responsum est: si a schismatico nullum susceperit ordinem, & ejus electio canonice celebrata deprehendatur, posse illam dispensative confirmari.

Confirmatus & nondum consecratus exercet solum, quæ sunt jurisdictionis, non quæ sunt ordinis. Et nemo dat quod non habet. h. d.

e c. 2. §. sicut autem extr. de transl. Episc.
f Gl. fin. c. transmissæ. extr. de elect.
g c. quod sicut. §. præterea. & d. gl. fin. extr. de elect.

§. 9. Igitur confirmatione secuta, inter electum & personas eligentium, hoc est, Ecclesiam, spirituale conjugium e contrahitur. Quapropter confirmatus liberam super illis statuendi nanciscitur facultatem. Hoc autem sic intelligi oportet f, ut eorum quidem quæ jurisdictionis sunt, ut puta, corrigendi, excommunicandi, juramentum exigendi, conferendi, confirmandi, & his similium, libera confirmato permissa sit tractatio: ea vero, quæ non jurisdictionis, sed ordinis sunt g, veluti Clericorum ordinationes, benedictiones virginum, depositiones, Ecclesiarum & altarium consecrationes, ante propriam consecrationem peragere prohibetur. Neque enim ratio suadere videtur, ut quis in alios id conferre possit, quo eundem indigere dignoscitur. Quod si consecratus sit, non solum quæ jurisdictionis, verum etiam quæ ordinis sunt, exequi poterit.

DE CONSECRATIONE.

TITULUS X.

Consecratio expediri debet intra tres menses post confirmationem. h. d.

h can. 2. dist. 75.

Debet igitur is qui canonice electus, confirmatus, & examinatus est, novissime consecrari. Quod h quidem, ne Ecclesia Pastoris quasi destituta solatio aliquod patiatur incommodum, intra tres menses post electionem, nisi legitimum subsit impedimentum, expediri debet: alioqui si Metropolitanus, aut ii, ad quos ea res pertinet, negligentes fuerint, Ecclesiasticis condemnationibus subjiciendi erunt.

Consecrationi interesse debent ad minus tres Episcopi, aliaqui non valet. h. d.

§. 2. Ordinationi autem interesse debent non solum Metropolitanus, verum etiam comprovinciales Episcopi, quorum numerum conficiant ternum. Nam & B. Jacobus, qui Justus appellatus est, a Petro, Joanne, & altero Jacobo Apostolis ordinatus est: successoribus suis scilicet formam dantibus: ut non minus quinque tribus Episcopis, cæteris quoque assensum præbentibus Episcopus ordinetur. Quod si ab uno, vel duobus Episcopis ordinatio expedita fuerit, taliter ordinatie, ut Episcopi communiter, a sanctis patribus interdicti: ergo nomen non habent, officium qualiter habebunt? Evocandi sunt igitur a Metropolitano i Suffraganei; qui si omnes convenerint, bene est: si aliquis convenire non possint, suum præsentiam per epistolam facere debent.

i Can. 1. & seq. dist. 64. & can. 2. dist. 65.

Archiepiscopus impeditus, consecrationem suo suffraganei alteri committere potest.

§. 3. Quod si Metropolitanus vel infirmitate, vel alia justa causa ita præpediatur, ut suorum Suffraganeorum aliquem consecrare non valeat, alium Coepiscoporum vices suas demandare poterit, a quo consecrandus munus consecrationis recipere tenebitur.

Deficientibus Episcopis comprovincialibus, advocandi sunt Episcopi vicinæ provinciæ.

k can. fin. d. 65.

§. 4. Illud quæsitum est, si in provincia, in qua olim plures Episcopi fuerant, unum tantum remanere contigerit, quid fieri debeat, cum nec solus ordinare possit, & nullos, quos convocet, habeat provinciales. De hoc in Sardicensi Concilio k statutum legitur, ut superstes Episcopus convocet Episcopos vicinæ provinciæ, & cum eis comprovinciales sibimet Episcopos ordinet.

Quomodo sit explicanda consecratio. h. d.

l can. 1. dist. 75.

§. 5. Congregatis l igitur hora Dominica locis tertia Episcopis, & jejunio cum precibus celebrato, dum super caput ordinandi Evangelii codicem tenentes manus imponant, & uno super eodem benedictionem fundente, cæteri, qui adsunt, manibus suis caput ejus tangant, atque illud non cum manibus suis obfirmare desinant: quo demum peracto Ecclesiæ Romanæ, ejusque atque Pontificibus fidelitas secundum formam Gregoriani rescripti juranda erit.

DE RECEPTIONE, ET AUCTORITATE PALLII.

TITULUS XI.

Pallii receptio non est differenda: & volens aliquid palliando objicere, debet jurare de calumnia, & intra duos menses objecta probare: alioqui tenetur ad pœnam talionis.

m can. 1. d. 100.

Hoc m amplius Metropolitanum prospicere oportet, ut pallii petitionem, & receptionem non differat: cum sibi sine pallio Episcoporum consecrationem minime permissam scire debeat. Est autem pallium Metropolitanorum insigne ornamentum, quod de corpore B. Petri sumitur, pastoralis officii plenitudinem designans: cujus receptio, ut citius expediatur, novissime constitutum est, ne per cujusvis criminis objectionem tota palliandi tenendam differre possit: nisi objicientes temporali intervento præstito firmaverint se, nec agere quicquam callide, ac de objectis promptam fidem, hoc est, intra bimestris temporis spatium afferant, ad talionis, vel extraordinariam pœnam se Præsidis obligantes arbitrio, si objecta minime probaverint. Quod si contradictores ista facere renuerint, eorum objectionibus nequaquam obstantibus ad ipsius traditionem pallii procedendum erit.

Metropolitanus solum in sua provincia, & certis diebus pallio utitur, & pallium personam sequitur, & alii commodari non potest.

n C. ad honorem. eod. tit. extr.
o c. 2. eod. tit.

§. 2. Sed eo nec semper, nec ubique Metropolitano uti poterit (id enim soli Romano Pontifici n, dum Missarum celebrat solemnia, permittitur) verum in sua tantum provincia, ac certis duntaxat diebus. Et cum personam pallium non transeat o, nec alteri commodari poterit: & cum eo quisque sepeliendus erit.

Pleraque dicta de creatione Episcoporum habent locum etiam in aliis Prælatis.

§. 3. Hæc de creandis Episcopis dixisse sufficiat: nunc de illorum vita, ac qualis eorum debeat esse conversatio, pleraque & de cæteris Sacerdotibus intellectuel penitus expediamus.

DE VITA, ET HONESTATE PRÆLATORUM.

TITULUS XII.

Qui præcellit dignitate, debet & innocentia præcellere. h. d.

p can. omnium oratorum ver. oportet. Episc. d. 25.

Debet p igitur Episcopus esse sine crimine, & cunctum populum, cui præest, conversatione, & innocentia præcellere. Qualis enim erit ædificatio discipuli, si se magistro intelligat esse præstantiorem, nam Episcopus instruere, & admonere omnes debet: nemo autem recte monitoris personam suscipit, nisi qui moribus suis aliorum errata condemnat. Quod non solum de Episcopo, sed etiam de omnibus, qui domui Dei deserviunt, intelligi oportet: quia vehementer Ecclesiam Dei destruit meliores Laicos esse, quam Clericos: quæque in aliis membris Ecclesiæ vacant a culpa, sæpe in Sacerdotibus habentur illicita.

Episcopus cavere debet ab improborum commercio, & in corrigendo non minus charitatem, quam potestatem exercere debet. h. d.

2. §.

§. 2. Ab improborum quoque commerciis abstinebit: malorum enim consortia bonos corrumpunt. Habebit igitur secum honesti testimonii clericos, qui possint irreprehensibilis meminisse: & si quando illos, sive etiam Laicos inter se dissidere contigerit, ad pacem magis, quam ad judicium compellat, inque illis corrigendis plus agat benevolentia a, quam severitas, plus charitas, quam potestas: neque dominari magis, quam consulere subditis sapiat, ne quod praecipium est ad concordiam, tendat ad dissidium.

a can. licet plerumque. 4. d. 45.

Praelatus in corrigendo debet miscere severitatem lenitati. hoc dicit.

§. 3. Cum lenitate tamen severitas miscenda est; nam misericordia multum demitur, si severitate omnino sit destituta, idemque Rectoribus inesse debet justa consulens misericordia, & pia saeviens disciplina: ut nec in disciplinae rigore benignitatem mansuetudinis, nec rursus in mansuetudine districtionem deserant disciplinae: quosque severius castigare necesse est, non saevientis plectatur animo, sed medentis.

Praelatus non debet tolerare perversos. h. d.

§. 4. Praeterea cavendum est, ne perverse agentes conniuendo toleret. Culpam enim facientis habet, qui, quod potest, negligit emendare: & error, cui non resistitur, approbatur.

Episcopus orationi debet insistere. h. d.

§. 5. Impensius autem orationi & praedicationi insistat: Nam praeconis officium suscipit, quisquis ad sacerdotium accedit: hinc est, quod super Pastores primos in linguarum specie Spiritus Sanctus insedit. Populum itaque praedicando doceat, sed illa doceat, quae a Deo ipse didicerit, non quae illi esta, vel humanae sensus suaserit. Eapropter sacris libris jugiter insistere illum oportet b: nec enim sufficit Praelatis bona conversatio, nisi addatur scientia doctrinae.

b dist. 36. & 37.

Episcopus hospitalis esse debet, & liberalis. h. d.

§. 6. Sed c nec utrumque sibi sufficere credat, nam largam quoque manum habere debet, & necessitatem petentibus subvenire, alienam nempiam suam credens. Res suas inter histriones, venatores, aut aucupes minime dispenset: pauperes potius in hospitio recipiat, & faciliut eam plu ... ad hospitalitatem subditos attrahat.

c dist. 42.

Praelatus debet sobrius esse, prudens, & peritus, non solum peritia literarum, verum etiam negotiorum.

§. 7. Sobrius sit, non violentus d: non sit percussor *, & ad iracundiam facilis: imo in omni genere rerum agendarum prudentiam secum habeat: si enim mancum, aut debilem facile contingere nequaquam lex divina permittit, quanto magis donis coelestis dispensatorem esse non convenit, (id quod est deterius) mente debilitatum?

d dist. 44. in sum. & per totum.
* dist. 45.

Episcopus non debet saecularibus negotiis se implicare. h. d.

§. 8. Sicut autem Episcopum nullis curis convenit involvi, ita nulla debet cupiditate corripi, & propterea lucri cupidus esse prohibetur, & aliquo etiam honesto negotio, ut sibi victum, & necessaria quaerat, operam dare. Nam & Dominus negotiatores de templo verberibus expulit: & Apostolo teste, nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus.

Pudicitiae studiosus esse debet Episcopus. h. d.

§. 9. Pudicus quoque debet esse, & moribus, & verbis pudorem praeferre. Expresse Magnisano Concilio f statutum legitur, ut nullus Sacerdos foeminas, de quibus suspicio potest esse, retineat: sed neque matrem, aut amitam, aut sororem retinebit: quia & in illis instigante diabolo scelus perpetratum reperitur, aut in pedissequas earum. Itaque domesticarum g quoque personarum immoderatam familiaritatem vitabit.

e can. a. 21. q. 3. & per totum.
f in fum. dist. 43. c. 1. extr. de cohabit. Cl. & mul.
g dist. 43. in sum. & per totum.

Qualis quis sit interius, debet per exteriora demonstrare. hoc dicit.

§. 10. Oportet h item Episcopum, caeterosque Ecclesiasticis officiis mancipatos per decentiam habitus extrinseci morum intrinsecum honestatem indicare: & ideo, si praeterquam ea causa argrati indumentis praeter ordinem ac officii decorem, praesertim publica, incedentes, illorum impudentia variis modis non minus recentioribus, quam antiquis Pontificum decretis coercetur. In summa nam pro populo Episcopi Suffraganei ad Deum perorant, necesse est ut omni genere virtutum apud gratiam habere attentur: quia cum is, qui displicet, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur.

h dist. 40. & Cl. a. eod. tit. de vit. & honest. prael.

DE OFFICIO ARCHIDIACONI.

TITULUS XIII.

Archidiaconus est a Jure institutus Vicarius, & quasi oculus Episcopi, & inter Clericos cognoscit, visitat, & corrigenda emendat, & ardua ad Episcopum defert, de ... licentia potest etiam excommunicare. h. d.

QUoniam vero gravis, & lata est Pastoralis officii cura, recte constitutum est, ut aliqui in Ecclesia sint, qui una cum Episcopo onus ferant, & sui Praelati valeant sublevare sollicitudinem. Talis est Archidiaconus l, qui major post Episcopum, & ejus Vicarius reperitur. Cujus vigilantia, & solertia usque adeo in domo Dei nanu... debet, ut oculus Episcopi non immerito meruerit appellari. Ea propter debet is audire jurgia singulorum, & quae corrigenda, & emendanda viderit, corrigere & emendare. Quod si quae fuerint ita ardua, quae per eum commode non possint terminari, ad Episcopum suum deferet.

l c. 1. & 2. ad hoc extr. eod. tit. & per totum, can. 1. vers. Archidiaconi. dist. 25. & can. Diaconi et. dist. 93.

Dispiciat quoque, ut Primicerius, Sacrista, & Custos injuncti sibi muneris sollicitudinem diligenter exequantur. Sed & tertio quoque anno, si Episcopus non poterit, universam Parochiam circumire debet, & cuncta, quae ordinatione vel emendatione indigere viderit, secundum canonicas sanctiones corrigat, & si Episcopi auctoritas accesserit, excommunicationis etiam sententiam feret.

DE OFFICIO ARCHIPRESBYTERI.

TITULUS XIV.

Archipresbyter est vicarius Episcopi, circa divina: & Archipresbyterorum duae sunt species. h. d.

NOn absimiles Archidiaconis Archipresbyteri habentur. nam & ii Praelati sui circa spiritualia curam sublevant a. Horum autem duplex est species: alii enim urbani sunt, alii autem caeteri. Urbani sunt, qui Praesulis sui absentia circa divina in urbe eicem sustinent, aut praesentis curam ... : ut officium inchoando, celebrando, & benedicando, & sanctis providendo, quae Sacerdotum ministerio perfici debeant.

a Con. 1. vers. Archipr. d. 25.

Quae sit potestas foraneorum Archipresbyterorum. h. d.

§. 2. Exteri sunt l, qui circa singulas plebes constituti, non solum vulgi sollicitudinem gerunt, verum etiam Presbyterorum, qui per minores titulos habitant, vitam jugi circumspectione custodire debent: qui licet suis praesint plebibus, ut Episcopus matrici praeest Ecclesiae: nihil tamen contra sui Praesulis ordinare decretum audere debent.

l c. fin. eod. tit.

Obtinentes aliquam praepositurum, debent etiam habere ejus praepositurae ordinem. h. d.

§. 3. Admonendi m sunt autem ii, qui praepositurae alicujus administrationem censuram esse ... obtinere, ut non solum nomen, verum etiam ordinem habere studeant. Unde n nisi qui Archidiaconatum tenent, Diaconi: aut qui Archipresbyteratum, Presbyteri infra annum fiant, amittent honorem, etiamsi justa causa prohibente Presbyteri, aut Diaconi esse non poterint.

m Cl. 2. d. aetat. & qual.
n can. 2. dist. 60.

DE OFFICIO VICARII.

TITULUS XV.

Vicarius Episcopi non potest inquirere, punire, privare beneficiis, vel eadem conferre, nisi hoc specialiter sibi committatur. h. d.

PEr Vicarium quoque, cum Episcopus per se ipsum deservire, & residere rationabili causa prohibetur, aut pluribus simul commode par esse non potest, Episcopalis repraesentatur auctoritas. In quo tamen illud advertendum est, quod licet per generalem officii commissionem Vicario factam o, causarum cognitio transferatur: potestas tamen inquirendi, corrigendi, aut puniendi aliquorum excessus, seu aliquem a suis beneficiis vel administrationibus amovendi, vel beneficia conferendi (nisi specialiter commissa sit) non transfertur.

o c. 2. & cap. seq. eod. tit. in 6.

Habens curam animarum in diversis Ecclesiis, vel Laicus non potest constitui Vicarius.

§. 2. Debet autem Episcopus circumspectus esse, ne Laicum Vicarium sibi constituat. Indecorum p est enim, Laicum hominem vices Ecclesiasticas judicium: nec in uno eodemque officio debet dispar esse professio. Quod etiam lege divina prohibetur, dicente Moyse, *Non arabis in bove & asino.* Inde & Honoriana constitutione cavetur q ut Episcopus eum, qui perpetuam Vicariam obtinet, per subtractionem proventuum, vel ipsius Vicariae ablationem compellat, ut se in Presbyterum promoveri faciat.

p ven. in nova editione 16. q. 7.
q c. fin. extr. eod. tit.

A Vicario appellatur ad Archiepiscopum: Ab Archidiacono ad Episcopum. h. d.

§. 3. Inter Vicarium autem, & Archidiaconum illud interest, quod a Vicario non ad Episcopum, sed Archiepiscopum r: ab Archidiacono vero, nisi aliud Ecclesiarum indicat consuetudo, ad ipsum, cui immediate subjacet, Episcopum erit appellandum.

r C. Romana de app. in 6.

DE COADJUTORE.

TITULUS XVI.

Ea causa datur Episcopo coadjutor, cujus datio ad sedem Apostolicam spectat. h. d.

ACcidit s etiam interdum, ut Pastor senio aut corporis valetudine impeditus, aut sanae mentis consilio destitutus, super suum gregem curam dare non possit: nam tunc vir providus, & honestus illi in coadjutorem adjungendus est, per quem tam Episcopo, quam populo utiliter consulatur. Cujus datio, cum de causis majoribus esse constet, ad sedem Apostolicam, nullo obstante consuetudine, referenda est. Quod tamen sic

s C. 1. de Cl. aegrot. vel debil. in 6.

 intelli-

intelligi oportet, si non in remotis partibus explicanda sit: cæterum, si procul ab Apostolica sede Episcopus impeditus degat, tunc secundum Bonifacianæ constitutionis tenorem procedendum erit.

Etiam inferioribus ob Episcopis dandus est coadjutor: & utrisque de facultatibus Ecclesiæ erit subveniendum. h. d.

a Pertuum tit. eod. de Cl. ægrot.

§. 6. Nec a solum Episcopis dandus erit coadjutor, sed etiam, si res exigat, inferioribus: nam, si vel Ecclesiæ Rectorem, vel Archidiaconum ita morbo aliquo contigerit impediri, ut Ecclesiasticis ministeriis vel nullo pacto, vel non nisi cum scandalo interesse possint, eis quoque coadjutor adhibendus erit: & ita res temperanda b, ut utrique juxta facultates Ecclesiæ eius necessaria ministrentur.

b C. 1. §. præsenti quoque de Cler. ægrot. in 6.

DE COREPISCOPORUM USU SUBLATO.

TITULUS XVII.

Corepiscoporum usus sublatus est. h. d.

Erant olim & Corepiscopi, quibus circa plurima cum Episcopis ministeriorum communis erat dispensatio: quorum tamen institutio tam in Romana sede, quam in aliis totius orbis Ecclesiis, tanquam improba, & supervacanea, est penitus interdicta c.

c Can. Corepiscop. & seq. d. 68.

Matrimonium spirituale dissolvitur translatione, renuntiatione & depositione. h. d.

§. 2. Vidimus hucusque de spirituali fœdere conjugii, quod inter Episcopum, & Ecclesiam contrahitur, quod electione vel postulatione initiari, firmatione ratificari, consecratione intelligitur consummari: item de moribus, & Vicariis, & adjutoribus Episcoporum: tractemus nunc, quibus modis Episcopus ab Ecclesia removetur: & sic quomodo tale conjugium præter mortem dissolvitur. Contingit autem id tribus modis: Translatione, Renuntiatione, & Depositione, seu degradatione: de quibus singulis videamus, ac primum de Translatione.

DE TRANSLATIONE.

TITULUS XVIII.

Translatio inducta est ex utilitate, & ex necessitate: & necessitate cessante translatus revocatur. h. d.

d Can. mutationes. 7. q. 1.

Translationes, quæ & mutationes d nuncupari possunt, institutæ sunt utilitatis & necessitatis gratia. Utilitatis, cum Episcopus ab ea civitate, cui præpositus est, in aliam transfertur, in qua magis proficere posse verisimiliter existimatur. Sic olim princeps Apostolorum de Antiochena civitate se Romam transtulit, ut scilicet ibidem copiosius proficere posset. Necessitate e vero nonnunquam Episcopalium sedium mutationes fieri solent, hostium urgente metu. Sed hoc casu, si civitatem, de qua effugerit Episcopus, ab hostibus liberari, f & ad priorem statum contigerit revocari, ad eam expulsos revertantur.

e can. Scias frater & seq. d. c. q. 1.
f can. pastoralis officii d. 7. q. 1.

Episcopos transferre ad solum Romanum Pontificem pertinet. h. d.

§. 2. Sciendum est autem Episcoporum translationes, non etiam inferiorum, ad solum Apostolicæ sedis Antistitem certissima ratione pertinere g: neque super hoc matrimonium quicquam præter ejus assensum immutari debere, aut posse. Quod obtinet non solum, si Episcopus est consecratus, verum etiam si tantum canonice fuit electus, & confirmatus: Cum (ut supra diximus) post electionem, & confirmationem, inter personas eligentium & electi, conjugium sit spirituale contractum.

g can. 2. & fin. extr. eod. tit. de translat. Episc.

Qui propria auctoritate se ad aliam Ecclesiam contulerit, & habita carebit, & ambita. h. d.

§. 3. Ea propter h quicunque avaritiæ dicti, aut ambitione impulsi, Ecclesiæ suæ mediocritate despecta, ad majorem sese plebem propria auctoritate transtulerint, e cathedra repelli debent aliena, & carere propria: ut nec illis resideant, quos per superbiam spreverunt: nec illis, quos ob avaritiam vel ambitum concupiverunt. Sicut enim vir i non debet adulterare uxorem suam: ita nec Episcopus temere Ecclesiam, ad quam electus fuit, relinquere, ut alteri sese conjungat, etiamsi a populo fuerit invitatus.

h c. quando. ext. eod. tit.
i Can. sicut vir. 7. q. 1.

Quod constitutum est in Ecclesiis Episcopalibus, trahitur etiam ad Ecclesias inferiores. h. d.

§. 4. Non absimilis juris ratio obtinet in Presbyteris k, & cæteris infra Episcopalem dignitatem constitutis. Nam si vel qualibet causa, propria, quis auctoritate l cum altero suum beneficium permutare voluerit, uterque proprii beneficii jacturam faciat. Beneficiorum enim, & præbendarum permutationes generaliter fieri prohibentur m: præsertim pactione præmissa, quæ circa spiritualia, vel spiritualibus annexa, semper labem simoniæ continent: licet possit Episcopus de uno loco ad alium aliquos transferre, ut qui uni loco minus sunt utiles, alibi se valeant utilius exercere.

k can. sicut alterius, in fin. d. 7. q. 1.
l Cap. cum olim. magister. extr. de rerum permutat.
m Cap. quæsitum ext. de rerum permutat.

Si permutatio beneficiorum completa est ex una parte, & per alteram stat quo minus impleatur, restituitur pars ad suum beneficium. h. d.

§. 5. Subventum n tamen est ei, qui de permutatione cum alio habito tractatu præbendam suam cum resignasset, ab alio qui cum permutationis tractatum habuit, & qui postea suam resignare recusat, deceptus est, cum enim deceptis, & non decipientibus jura subveniant, licet is, qui renuntiaverit, a se beneficium abdicasse videatur, tribuitur tamen est simpliciter contra constitutumque ut ad resignatum beneficium reverti possit.

n Cap. cum universorum. extr. de rerum permutat.

Collatio de beneficiis sancta permutatione vacantibus facta aliis quam permutantibus, non irrita. h. d.

§. 6. Et generaliter, ne concessione juris utentibus, præsertim circa spiritualia, illudatur, si quæ beneficia ex causa permutationis aliquorum resignata, aliis quam ipsis permutare volentibus conferantur, nullius firmitatis erit ipsa collatio.

Non obstantibus expectationibus, beneficiorum permutatio fieri potest. h. d.

§. 7. Quinimo o si in diœcesi aliqua quidam forte auctoritate Apostolica beneficia proxima vacatura expectent, illi tamen, qui secundum formam juris sua beneficia in eadem diœcesi ad ordinarii collationem spectantia libere, ac sine fraude in manibus Episcopi resignaverint, nonnisi ex causa permutationis resignatori, ab hujusmodi expectationibus circa faciendam permutationem minime impedientur.

o C. unic. de rerum permut. in 6.

DE RENUNTIATIONE.

TITULUS XIX.

Quid sit Renuntiatio, & quibus ex causis possit renuntiari, h. d.

Per renuntiationem quoque quis ab Ecclesia sua removetur. Est autem Renuntiatio juris proprii spontanea refutatio. Ea vero, propter quæ Episcopus potest cedendi licentiam postulare, hæc ferme habent p, conscientia criminis, debilitas corporis, defectus scientiæ, malitia plebis, grave scandalum, & irregularitas personæ.

p C. nisi cum pridem extr. eod. tit.

Quale debeat esse crimen, ob quod renuntiari possit. h. d.

§. 2. Propter q conscientiam criminis cedendi potest licentia postulari, non cujuslibet, sed duntaxat illius, propter quod ipsius officii executio post peractam pœnitentiam impeditur.

q d. c. nisi. §. propter. eod. tit.

Quæ debilitas corporis renuntiandi causam præbeat. h. d.

§. 3. Non absimilis r juris ratio in debilitate corporis obtinet: nam non quælibet, sed solum illa legitimam renuntiandi præstat causam, per quam quis ad exequendum officium pastorale redditur impotens, cum interdum non plus hortetur senilis debilitas aliquem cedere, quam maturitas, quæ in senibus esse solet, eum in suo suadeat officio permanere.

r d. c. nisi. §. alio vero.

Magnus defectus scientiæ tribuit legitimam causam renuntiandi. h. d.

§. 4. Propter s defectum quoque scientiæ plerumque potest quis petere cessionem: quia cum illa circa spiritualem administrationem sit potissimum necessaria, & circa curam temporalium opportuna, Præsul, qui in utrisque commissam sibi debet Ecclesiam regere salubriter, et renuntiat, si quomodo ipsam regere debeat, ignoret. Quæcunque autem desideranda sit eminens scientia in pastore, in eo tamen mediocris tolerari potest: quia imperfectum scientiæ potest supplere perfectio charitatis.

s d. c. nisi. §. pro defectu.

Malitia plebis justam tribuit renuntiandi causam: item vitatio scandali. h. d.

§. 5. Propter malitiam t quoque plebis cogitur interdum Prælatus ab ipsius regimine declinare: veluti quando plebs tam duræ cervicis existit, ut apud ipsam amplius proficere non possit. Item pro gravi scandalo u vitando, cum aliter sedari non potest, licet Episcopo petere cessionem, ut plus temporalem honorem, quam æternam videatur affectare salutem.

t C. nisi. §. propter malitiam.
u d. c. nisi. §. pro gravi.

Ob irregularitatem potest renuntiari. h. d.

§. 6. Item x ob irregularitatem: puta si bigamus. Quod si forte de legitimo matrimonio non sit natus, licet hujusmodi irregularitatem subticere non potuerit, si sine dolo & culpa lateat, & causa, cum eo, qui suum laudabiliter implevit officium, injuncta sibi competente pœnitentia, poterit non minus utiliter, quam misericorditer dispensari.

x d. c. nisi. §. personæ.

Gratia laboris fugiendi non potest renuntiari. h. d.

§. 7. Cæterum y ob alias causas renuntiationem affectantes audiendi non sunt: dum forte aliqui laboris angustias declinantes ad otium adversus gloriosi Pontificis exemplum aspirare contendunt.

y Dict. c. nisi. §. verum.

Episcopus, qui semel ad vitam Monachalem transivit, non potest rursus ad Episcopalem dignitatem reverti. h. d.

§. 8. Accidit autem interdum, ut Episcopus humilitatis, & pœnitentiæ causa ab Ecclesia sua removeatur: quod tunc contingit, cum quis Apostolica concessione ab Episcopali sede ad monachalem descendit subjectionem. Quo casu alius in locum ejus subrogari poterit: ille vero resurgere Constantinopolitano z Concilio vetante nequaquam valebit.

z Can. hoc nequaquam. 7. q. 1.

Impeditus administrare Episcopatum, & propterea factus Monachus, cessante impedimento, potest reverti ad Episcopalem dignitatem.

§. 9. Cæterum speciales a quidam casus inveniuntur, in quibus prædicto Concilio non obstante is, qui etiam monachalem elegit, rursum licite potest ad Episcopatum assumi. Si enim quis persecutionis rabie furente, vel præpeditus adversa valetudine corporis, cum profectum nequeat in regimine pastorali, de superioris auctoritate ad monasticam vitam descendat: persecutione, vel ægritudine impedimento

a C. post translationem. §. cæterum. extr. eod. tit. de renunt.

mento

mento cessante ad Episcopalem poterit resurgere dignitatem. Idem juris est, si quum propter doctrinæ defectum locum regiminis deserens auctoritate Apostolica ad otium se contulerit monachale: nam si per exercitium lectionis scientiæ reperit margaritam, proculdubio denuo vocatus ad Cathedram pastoralem redire poterit.

Assecutus Episcopatum simoniace, sed ignoranter, si fiat postea regularis, licet ad primum reverti non possit, alium tamen Episcopatum consequi potest.

a d. c. post translationem. §. rursus eod. tit.

§. 10. Rursus a si quis inscius cupiditate parentum fuerit Episcopatum adeptus, & hoc comperto delinquentiæ superioris illum dimiserit, observantiam elegerit regularem, etsi ad eandem Ecclesiam redire nequeat, ad aliam tamen promoveri poterit, Constantinopolitani Concilii constitutione non obstante: quam tunc obtinere oportet, cum per otiosam causam, quam Episcopatum retinens peragere non valebat, vitam quis elegerit monachalem.

Ad eum fieri debet renunciatio, ad quem spectat confirmatio. h. d.

b Cap. fin. ubi gl. ult. eod. tit.

§. 11. Abbas quoque b, qui Romanæ immediate subditus est Ecclesiæ, nisi licentia a Rom. Pontifice legitime impetrata, sui regiminis oneri renuntiare minime poterit: quod si Episcopo subjectus sit, cum ejusdem permissione locum suum licito jure poterit relinquere. Et hoc generale est in prebendis, & cæteris minoribus beneficiis, ut apud eum fieri debeat renunciatio, ad quem pertinere dignoscitur confirmatio: ex quo apparere potest, quod resignatio facta Laico c nullam juris obtinet firmitatem.

c C. quid in dubiis. extr. eod. tit.

Papa potest renunciare Papatui. h. d.

d C. 1. de renunciat. in 6.

§. 12. De Romano d Pontifice quæsitum est, an, quia nullum habet superiorem, in cujus manibus renuntiare possit, Pontificatum ex causa cedere valeat: & super hoc Cælestinus V. hæsitationis cujuslibet volens occasionem amputare, & statuit, & decrevit Romanum Pontificem posse libere resignare.

Per procuratorem renuntiari potest, & quatenus valeat renuntiatio facta a procuratore revocata. h. d.

e Clem. unic. eod. tit.

§. 13. Potest e autem quis non solum per semetipsum resignare, verum etiam per procuratorem: qui, si ad cedendum Pontificali aut alii cuilibet dignitati vel beneficio, sponte ac libere constitutus fuerit, si postmodum ignorans revocatus fuerit, tenebit cessio per eum facta, antequam ad ipsius procuratoris, vel illius, in cujus manibus cessio fuerat facienda, notitiam revocatio hujusmodi fuerit deducta: nisi forte per ipsum, aut alios dolo malo factum fuerit, quo minus ad eos, vel eorum alterum, ante cessionem revocatio perveniret.

Qui impetravit cedendi licentiam, compellitur renuntiare: hoc dicit.

§. 14. Aliud juris est, si qui cedendi licentia cum instantia postulatam, atque ea obtenta, levitate forte cedere prætermittant: eos enim ad cedendum compellendos esse generali Concilio f statutum.

f C. quidam cedendi. ext. eod. tit.

DE DEPOSITIONE, SEU DEGRADATIONE.

TITULUS XX.

Spirituale conjugium dissolvitur per degradationem. h. d.

PEr degradationem quoque conjugium Ecclesiæ & Episcopi dissolvitur. Nihil enim est aliud degradare, quam de gradu dejicere: quod institutum est ad similitudinem g exauctorationis ejus, qui militiæ deservit armatæ: cui tam militare cingulum, quam etiam insignia ob delictum detrahuntur.

g c. 2. §. actualis. de pœnis in 6.

Duplex est degradatio, verbalis & actualis. h. d.

h d. cap. 2. §. verbalis, de pœnis in 6.

§. 2. Est autem degradatio duplex, h verbalis scilicet & actualis. Verbalis degradatio est, cum ab eo, qui auctoritatem habet, assistente certo Episcoporum numero, depositionis fertur sententia: actualis vero, sive solemnis, est, cum non solum fertur sententia, verum etiam ab eo, qui degradandus est, vestes & singula insignia sui ordinis gradatim auferuntur. Cujus modo ac formam latissime Bonifaciana constitutione i demonstratur.

i d. cap. 2.

Proprius solum Episcopus potest deponere constitutos in minoribus ordinibus: secus in majoribus. h. d.

o canon. si quis tumidus. 15. q. 7.

§. 3. Quod k autem dictum est, Episcoporum numero assistente, sic intelligi oportet, si de Episcopo, aut illo degradando agatur, qui sit in majoribus ordinibus constitutus. Cæterum si de iis agatur, qui minoribus tantum insigniti sunt, proprii Episcopi sententia, absque aliorum Episcoporum l interventu, satis erit.

l can. si autem in fin. d. 15. q. 7.

In degradatione Sacerdotum ob causam hæresis potest procedere solus Episcopus delinquentium, cum suis minoribus Prælatis. h. d.

m canon. 1. de hæret. in 6.

§. 4. Quinimo interdum etiam si Presbyter, vel in sacris constitutus degradandus fuerit, plurium Episcoporum interventus necessarius non erit: nam tales si pro hæresi m seculari curiæ tradendi vel perpetuo immurandi sint, quia Episcoporum numerus facile convenire non potest, solus Episcopus, convocatis Abbatibus & aliis Prælatis, et risque suæ diœcesis pietate ac bonis artibus instructis degradare poterit.

Degradatus traditur curiæ seculari, & pro eo debet Ecclesia intercedere, & degradatus si misereat fatris, excommunicatur. h. d.

§. 5. Clericus igitur ob grave flagitium degradatus, cum ab Ecclesiastico foro fuerit projectus, seculari curiæ traditur puniendus. Unde celebranda n erit talis degradatio seculari præsente potestate, & cum perfecta fuerit, pronunciandum, ut secularis Judex degradatum, tanquam clericali privilegio exutum, in forum suum recipiat puniendum: pro quo tamen Ecclesia debet intercedere, ut extra mortis periculum in eum sententiam moderetur: & si impetraverit, & degradatus pœnæ superstes fuerit, ab administratione sui ordinis debet abstinere. Quod si cingulo militiæ cœlestis exauctoratus, ausu temerario sibi dudum commissum exerceat in posterum attrectare ministerium, etiam ab Ecclesia ex canone Apostolorum erit abscindendus.

n canon. novimus. extr. de verbor. significat.

DE SACERDOTIBUS IN INFERIORI GRADU CONSTITUTIS.

TITULUS XXI.

Sacerdotes inferioris gradus, sunt Presbyteri: nec sufficit aliquid obiter tractatum esse. h. d.

NUnc descendamus ad Sacerdotes in inferiore gradu constitutos: subsequenter postea de iis dicturi, qui licet Sacerdotes non sint, in sacris tamen constituti reperiuntur: ac demum de his, qui circa humiliora in domo Dei necessarium ministerium exhibent, qui in minoribus ordinibus dicuntur constituti: de quibus omnibus, si quid superius locuti sumus, obiter potius quam ex professo locuti sumus. Inferiores Sacerdotes sunt Presbyteri.

Sacerdotum in duas classes divisio sumpsit originem tam a Testamento Veteri, quam Novo. h. d.

§. 2. Et o non inelegenter Sacerdotes in duos ordines distributi esse videntur: hæc enim discretio, tam in Veteri Testamento a Deo per Moysen sumpsit exordium, qui ex præceptis Domini Aaron in summum Pontificem, filios vero ejus tanquam in minores Sacerdotes: quam etiam in Novo ab ipso Christo, qui duodecim Apostolos, tanquam majores Sacerdotes, Septuaginta duos quasi in minores instituit: Petrum vero quasi summum Sacerdotem elegit, dum ei præ omnibus claves regni cœlorum tribuit.

o Dist. 21. in summ. & per totum.

Presbyteri & Episcopi olim erant iidem: sed in remedium schismatis, de Presbyteris unus electus est, qui Episcopus dicitur. h. d.

§. 3. Presbyterorum p autem & Episcoporum sunt, qui eundem olim extitisse affirment, & aliud ætatis, aliud dignitatis fuisse nomen. Sed cum multi in singulis Ecclesiis Presbyteri constituti essent, in remedium schismatis q factum est, ut per illos unus eligeretur, qui cæteris esset præponendus: electore autem Episcopi retinuisse nomen, eligentes Presbyterorum: quorum ergo Episcopos usque adeo crevit honor, ut illis tanquam filii corporis obedire, nec jam pro Sacerdotibus habeantur, qui sub nullius Episcopi disciplina & providentia gubernentur.

p can. 1. §. unde & epud. 21. dist.

q can. olim idem. dist. 95. & can. legimus. dist. 93.

Presbyter appellatur potius a prudentia, quam annis. h. d.

§. 4. Presbyteri r vero nomen, quanquam a senectute sit sumptum, magis tamen sapientiæ indicat maturitatem, quam corporis canitiem.

r Can. quisquis. §. Presby. dist. 84.

Quæ sit Presbyterorum potestas, & auctoritas. h. d.

§. 5. Episcopi s igitur ac Presbyteri non penitus est dissimilis circa sacra ministeriorum dispensatio: ministeriorum enim, quæ gerere potest Episcopus, quædam Presbyter suo jure, quædam illius permissione exequitur, quædam vero nullo pacto potest attingere. Proprio jure Presbyter, Dominici corporis t ac sanguinis consecrationem, etiam Episcopo præsente celebrat, infantes baptizat u, sanctificato oleo innugit, benedicit, & de necolitis peccatis pœnitentes, vel in extremis agentes ad gratiam reconciliationis admittendi potestatem habet. Episcopo permittente x, aut ultima cogente necessitate, & baptizatos sacro linire chrismate, & virgines Deo sacrare, Presbyteris conceditur, Ecclesias vero erigere, consecrare, reconciliare, sacrum chrisma conficere, Clericos ordinare, excommunicare, pœnitentes publice reconciliare, soli Episcopo reservatur. y

s can. quamvis. dist. 68.

t d. canon. quamvis. & canon. 1. §. ad Presbyt. 25. dist.

u canon. constat baptisma. de consecrat. dist. 4.

x canon. 1. & seq. 26. qu. 6. & can. Presbyteris. de consec. distinct.

y d. can. quamvis. dist. 68. & canon. 1. vers. ad Episcop. 25. dist.

DE IIS, QUI IN SACRIS SUNT CONSTITUTI.

TITULUS XXII.

In sacris constituti sunt Diaconi & Subdiaconi: & Diaconi debent Episcopum custodire, Sacerdotibus celebrantibus assistere, Novum Testamentum prædicare: Eucharistiam vero præsente Episcopo vel Presbytero, populo erogare non possunt. h. d.

SIcut autem Episcopis Presbyteri, ita etiam z utrisque debent obedientiam Diaconi: ad quos Episcopum prædicantem ab insidiis custodire pertinet: ne aut ipse quoquo modo lædatur, aut divina verba per detractores polluantur. Sacerdotibus quoque celebrantibus a in omnibus assistent. Evangelium ad populum prædicabunt. Sed nec baptizare b præsente Episcopo, aut Presbytero, nec Dominici corporis Eucharistiam populo erogare audere debent, nisi prædictis omnibus longius fortasse constitutis, necessitas ad id extrema eos compellat.

z can. Diaconi septem. §. utrigitur dist. 93. & can. seq.

a can. 1. vers. ad Diaconum. distinct. 25.

b can. constat baptisma. de consec. distinct. 4.

Primi-

Primitiva Ecclesia non habuit Subdiaconos, & apud antiquos Subdiaconatus non reponebatur inter sacros ordines. sed postea & is ordo inter sacros caeptus est haberi: & Subdiaconus potest eligi in Episcopum. h. d.

a c. a multis, extr. de aetat. & qualitat.

§. 2. Subdiaconos a licet & Ecclesia primitiva ingatur habuisse, tamen ordo apud antiquos inter sacros non numerabatur: paulatim tamen post aliquot temporum curricula coeptus est & Subdiaconatus inter sacros ordines reponi, atque ad similitudinem tam Presbyterorum, quam Diaconorum continentia b fuit imperata. Cumque a multis, an in Episcopum Subdiaconus eligi valeat, haesitaretur, novissime c post Urbanum Innocentius processit constitutio, qua, ut is quoque in Episcopum libere eligi valeat, declaravit ac statuit.

b can. 1. dist. 28.

c d. c. a multis extra, de aetat. & qualit.

Circa quae versetur officium Subdiaconi. h. d.

§. 3. Diaconum d igitur Subdiaconus subsequitur: ad quem calicem & patinam ad altare deferre pertinet, & Levitis tradere, eisque ministrare. Urceolum quoque, & aquam, mantile, & manutergium tenere, Episcopo, Presbytero, & Levitis pro lavandis ante altare manibus aquam praebere.

d canon. 1. vers. ad Subd. dist. 25.

Subdiaconus potest quis ordinari in decimo octavo anno, Diaconus in vigesimo, Presbyter in vigesimo quinto. h. d.

§. 4. Sicut autem e Subdiacono minor creditur, quam Diacono: & Diacono minus, quam Presbytero committitur: ita ad Subdiaconatum minor aetas, quam ad Presbyteratum fastigatur. Poterit igitur hodie, aliquis, nisi aliud Canonicum obsistat impedimentum, decimo octavo aetatis anno ad primum sacrum ordinem, vigesimo ad secundum, ad Presbyteratum vigesimo quinto promoveri.

e Clem. fin. de aetat. & qualit.

Proprie Sacerdotes appellantur, qui Eucharistiam conficiunt, improprie etiam Diaconus & Subdiaconus.

§. 5. Diaconum autem Diaconum & Subdiaconum non esse Sacerdotes, proprietatem sermonis attendentes. Proprie f enim Sacerdos is est appellandus, cui sacrificium corporis & sanguinis Dominici in altari conficere permittitur. Ceterum & ipsi interdum Sacerdotes appellantur, sed per abusionem. Vidimus hactenus de iis, qui in majoribus sunt ordinibus constituti: nunc videamus de iis, qui in Ecclesia Dei minoribus sunt ordinibus insigniti.

f canon. 1. vers. Sacerdos dist. 21.

DE IIS, QUI SUNT IN MINORIBUS ORDINIBUS CONSTITUTI.

TITULUS XXIII.

Minores ordines sunt Acolythatus, Exorcistatus, Lectoratus, & Ostiariatus. h. d.

Sunt igitur in Ecclesia alii minores ordines, qui sine sacramentali unctione, sola Episcopi benedictione, cum quadam vasorum vel indumentorum distributione, praestantur: ut sunt, Acolythus, Exorcista, Lector, Ostiarius. Acolythus g est is, ad quem praeparatio luminum, spectat & qui cereum (a quo nomen quoque ducit) deferre debet, quique suggesta pro Eucharistia Subdiacono praeparet. Exorcista h is est, qui exorcismos memoriter retinere debet, manusque super energumenos & catechumenos in exorcizando imponere. Lector i autem is appellatur, qui lectiones debet pronunciare, & ea, quae Prophetae vaticinati sunt, populis praedicare. Ad Ostiarium k pertinent claves Ecclesiae, ut claudat & aperiat templum Dei, & omnia quae sunt intus et extra custodiat, fideles recipiat, excommunicatos & infideles proprio judicio repellat.

g Can. 1. §. ad acol. dist. 25.

h d. can. 1 §. ad exorcistam.

i d. can. §. ad lectorem.

k canon 1. §. ad ostiarium.

Psalmistatus est minor ordo, & potest conferri a solo Presbytero. h. d.

§. 2. Est & Psalmista, id est, Cantor, qui absque scientia Episcopi l, Presbytero solum jubente, officium suscipit cantandi. qui & ipse, licet apud veteres quosdam dubitatum fuerit, inter minores ordines tamen est enumeratus. m

l can. Psalmista. d. 23.

m el in ver. Psalmista. can. 1. at. dist. & can. 1. ver. ad Psalmist. 25. dist.

Constituti in majoribus ordinibus nulla possunt matrimonium contrahere possunt, sed constituti in minoribus possunt: sed si contrahant, privantur beneficiis & dignitatibus Ecclesiasticis. h. d.

§. 3. Horum autem & sacrorum valde dispar est conditio: siquidem illis ita est continentia imperata n, ut nunquam ad matrimonium aspirare valeant: his autem, si ad superiores ordines provehi noluerint, matrimonium contrahere minime interdicitur: sed eo casu non solum ad sacros ordines, & Ecclesiasticas dignitates, & administrationes admittendi non sunt o sed etiam a beneficiis, quaecunque forte habuerint, privandi erunt: utpote qui sinistro exemplo possint & gravi scandalo retinere: p & tales bona Ecclesiastica dilapidare solent.

n dist. 26. & 32. per totum.

o c. 1. c. cum ad & sap. diversis. ext. de Cl. conjug.

p c. tam decorem. extr. de Cleric. conjug.

Hucusque singulariter tam de majoribus ordinibus, quam de minoribus breviter tractatum fuit: exponemus nunc aliqua, quae tam majorum ordinum, quam minorum, sunt communia.

COMMUNIA TAM MAJORUM, QUAM MINORUM ORDINUM.

TITULUS XXIV.

Minores debent majoribus exhibere reverentiam, majores vero minoribus amorem & charitatem.

In primis admonendi sunt ii, qui minori sub ordine constituti sunt & officio, ut iis, qui aut ordine praecellunt, aut officio, reverentiam & obedientiam q exhibeant, nec per temeritatem alter alterius partes sibi vendicet. Majores quoque meminerint, se majores esse, non dominos. & ob id inferioribus non tanquam subditis dominentur, sed quasi Clericos honorent, & diligant: & tales sint, qui non solum praesint, verum etiam prosint.

q can. a Subdiacono dist. 93. gl. & c. ad aures. extr. de temp. ordin.

Ordinatores debent inferiores ordinandos instruere. h. d.

§. 2. Item subgiervit ultimum commonitionem ex ordinatione generalis Concilii debent Episcopi promovendos in Sacerdotes per se ipsos, vel alios idoneos viros super divinis officiis, Ecclesiasticisque sacramentis diligenter instruere, & informare. Sanctius r enim (inquit) est paucos bonos, quam multos malos habere ministros: quia, si caecus caecum ducat, ambo in foveam dilabentur.

r Con. sales d. 23.

Ordinationem praecedere debet diligens scrutinium. h. d

§. 3. Praecedet autem ordinationem diligens scrutinium s, ne nisi qui tam verbo fidei, quam recta conversationis exemplo, Episcoporum vel populari testimonio probantur, ad ordines admittendi erunt. Ordinatores t itaque accipiant secum doctos in lege peritos Sacerdotes, & in Ecclesiasticis sanctionibus exercitatos, qui ordinandorum genus, patriam, aetatem, locum ubi nutriti sunt, si literas eruditi, si instructi in lege Dei, & vitae merita diligenter investigent, si fidem Catholicam diligenter teneant.

s Extr. de scrutinio in ord. faciend.

t Con. 2. & can. Episcopi. dist. 24.

u Con. quando Episc. d. dist. 24.

Examen debet praecedere collationem beneficiorum. h. d.

§. 4. Quod u & in beneficiorum collationibus observandum erit, qui enim beneficiis Ecclesiasticis praeficiendi fuerint, a suo prius Archidiacono examinari debent, & per ipsum postmodum Episcopo praesentari.

x Con. ad haec nos. vers. & hm idem extr. de offic. Archid.

Tam sine examine ordinatus, quam ordinans, sunt puniendi. h. d.

§. 5. Ipsi y vero, quibus talis cura committitur, cavere debent, ne aut cujusquam gratia, aut cujuscunque muneris cupiditate illecti, a vero declinent, ut indignum, & minus idoneum, aut non examinatum ad sacros gradus suscipiendos Episcopo praesentent. Quod si aliter fecerint, & qui indigne accessit, ab altari removebitur, & qui donum Sancti Spiritus vendere conati sunt, quorum Deum jam condemnavit, Ecclesiastica dignitate carebunt.

y Con. quando Episcopus. §. ipsi enim dist. 24.

Quae tempora in ordinationibus servari debeant. h. d.

§. 6. Igitur z per tres continuos dies diligenter examinentur, & deinde sabbatho, qui probati sunt, Episcopo praesententur: qui tamen secundum dignitatem ordinum, temporum quoque servabit dignitatem: non enim a omnes ordines quibuslibet temporibus conferri possunt: nam Dominicis & aliis festis diebus unum, aut duos ad minores licebit promovere, sed ad Subdiaconatum, nisi in Quatuor temporibus, & uno & altero statuto die, nulli Episcoporum, praeterquam Romano Pontifici, licet aliquos ordinare, nec alicujus loci contraria est admittenda consuetudo. Quod si b forte secus factum fuerit, ordinans quidem potestate privandus est ordinandi, & ordinatus cum characterem minime dubitetur recepisse, poenitentia tantum praevia in susceptis ordinibus ministrare sustinendus erit.

z d. can. quando Episcop. §. igitur.

a c. c. n. & 3. ext. de temp. orden.

b c. dilectus filius extr. de temp. ord.

c c. pen. eod. tit.

Nec uno, nec duobus diebus continuato jejunio duo sacri ordines conferri possunt. h. d.

§. 7. Sed d nec uno die, nec duobus continuato jejunio ad duos quis potest sacros ordines promoveri, arbitraria ordinanti suspensionis imminente poena.

d c. literas extr. de temp. ord.

Minores ordines omnes simul conferri possunt. h. d.

§. 8. Diversum e statutum de minoribus, qui omnes cum uno die conferri possunt.

e c. de eod. extr. de temp. ordin.

Cum promoto per saltum potest, praetermisso ordine repetito, dispensare. h. d.

§. 9. Per f saltum vero si promotus fuerit quis solemniter ordine praetermisso repetito, ex misericordia ministrare permittendus erit.

f C. 1. dist. 52. & c. unic. de Cleric. per salt. prom.

Promotus ad sacros ordines furtive contra prohibitionem Praelati, nec potest fieri Sacerdos, nisi prius fuerit monasterium ingressus: si non contra prohibitionem, quia tunc potest Episcopus pro arbitrio dispensare, & qui non ordinatus se misceat divinis, nunquam potest ordinari. h. d.

§. 10. Quod si g furtive ad sacros ordines quis irrepserit, dispiciendum erit, an Praelati sub anathemate processerit interdictio: tunc enim nulla ratione ad sacerdotalem poterit ordinem promoveri, nisi regularis habitu suscepto laudabilem aliquamdiu duxerit vitam: quo casu secum misericorditer dispensari poterit: alioquin nulla praecedente inhibitione, condigna satisfactione imposita, pro suo arbitrio cum illo poterit Episcopus dispensare. Quod si is, qui nullum adhuc penitus attigit ordinem h, divinum aliquod officium exercuerit, & ab Ecclesia erit ejiciendus, & nunquam ordinandus.

g C. 1. & seq. ext. de eo qui fur. ord. susc.

h Cap. 1 & seq. extr. de Cler. non ord. ministr.

Qui nondum baptizatus ordinatus est, debet baptizari, & rursus ordinari. h. d.

§. 11. De i eo, qui non baptizatus ordines susceperit, etiam dubitatum est: de quo post multam tandem discussionem obtentum & constitutum fuit, ut baptizetur, atque iterum ordinetur, & merito: cum enim baptismus k omnium sacramentorum janua sit & fundamentum, superaedificari non potest, ubi fundamentum deficit.

i c. 1. extr. de Presbyt. non baptiz.

k Gloss. a d. c. 1.

Sacros ordines tantum Episcopus confert, minores interdum & alii: & Episcopus qui loco, non dignitati renunciavit, sacros ordines conferre potest: secus, si etiam dignitati, quia tunc solum minores confert. h. d.

§. 12. Illud postremo omittendum non est, quod inter minores & sacros ordines illa est differentia, quia majores ab Episcopo, minores etiam etiam ab aliis quandoque conferuntur. Unde demum quaesitum est l, qui Episcopatui renunciassent, an & quales ordines conferre possent? in qua specie obtinuit distinctio, ut si quidem loco tantum quis renunciasset, eos, quos ante renunciationem poterat, rogatus conferre possit. Quod si non solum loco, verum etiam dignitati renunciaverit, mino-

l c. 1. extr. de ord. ab Episc.

mieures tantum quis ob eo recipere, & in illis deservire, & ad majores, si reperietur idoneus, poterit promoveri. Sene si ab eodem sacros ordines scienter quis acceperit, quia indignum se fecit, officii non habebit executionem: ubi autem non scienter (nisi crassa & supina fuerit ignorantia) discretus Pontifex dispensare poterit.

QUI PROMOVERI NON POSSUNT.

TITULUS XXV.

Ponit quatuor casus sive respectus, ob quos prohibentur homines ordinari. h. d.

QUoniam vero praecaveri debet, quod vel infirmari, vel vituperari potest: sciendum est, quosdam esse, qui non sunt ad Ecclesiasticos ordines admittendi, quod hoc et contingit quatuor ex causis: aut enim promoveri impeditur ratione subjectionis, aut ratione delicti jam patrati, aut suspicione futuri lapsus, aut ob corporis laesionem.

Servus & libertus non possunt ordinari, & servus ordinatus, sciente domino fit ex hoc liber & ingenuus. h. d.

§. 2. Ratione subjectionis a promoveri impediuntur servi: eos enim nisi a domino libertatem consecuti fuerint, nullo debet ordine Episcopus insignire: liber enim esse debet, qui divinae aggregandus est militiae. Quapropter non solum servi, sed nec qui retento obsequio manumissi sunt, cum adhuc servitutem quandam servire videantur, sunt ad Clericatus ordinem promovendi: quod si contra factum fuerit, tam ordinantis, quam ejus, qui sacro praecinctus est cingulo, canonicis poenis coercenda est audacia. Si tamen servus sciente domino fuerit ordinatus, ex hoc liber erit, & ingenuus.

Manumissus ob Ecclesia, ut eidem serviat in divinis, non potest se transferre ad aliam Ecclesiam: secus si simpliciter fuerit manumissus. h. d.

§. 3. Quod si b quis Ecclesiae servili conditione obnoxius ab eadem manumittitur, ut insignitus ordine clericali ei perpetuo serviat in divinis, liber factus, & ordinatus ad aliam se transferre non poterit, sed si absolute manumissus fuerit, ad aliam transeundi non erit licentia deneganda.

Monachi non ordinantur, nisi de licentia Abbatis.

§. 4. Monachi c quoque, nisi de sui fuerint Abbatis voluntate propositi, ad Ecclesiastica non sunt officia promovendi.

Licentia concessa a superiore religioso, ut possit consentire provisioni de se factae, non valet. h. d.

§. 5. Strictius edhuc d agitur cum religiosis non solum circa ordines, sed etiam circa electionem, vel provisionem quamlibet: si eni enim e superiore suo licentia concedatur, ut electioni, vel provisioni, si quam de ipso fieri contigerit, suum accommodare possit consensum, quia ambitionis vitio viam parat talis licentia, nullius firmitatis existet.

Non potest quis ab extraneo Episcopo ordinari, nisi de licentia sui ordinarii: quam concedere potest etiam Vicarius & Capitulum, si sedes vacat, vel qui administrat. h. d.

§. 6. Pari e ratione constitutum est, ne quis alienae dioecesis virum praeter proprii superioris licentiam ordinare audeat: quam tamen Episcopo in remotis agente dare poterit ipsius in spiritualibus Vicarius generalis, vel sede vacante Capitulum, seu is, ad quem tunc temporis administratio spiritualium noscitur pertinere.

Itali Episcopi non debent ordinare Ultramontanum, nisi de licentia Papae, vel sui ordinarii. h. d.

§. 7. Et f hoc quidem non solum obtinet Italis ordinari flagitantibus, verum etiam ceteris. Etenim illos nullus Italicus Episcopus ordinare debet, nisi vel a summo Pontifice specialem habeat licentiam: vel ab Episcopo, de cujus dioecesi traxerit originem ordinandus, vel in cujus dioecesi beneficiatus existit, per ejus patentes literas causam rationabilem continentes, quare ipsum nolit, vel nequeat ordinare: & ii, qui contravenerint, censuris canonicis coercentur, prout latius ex Clementis IV. constitutione apparet.

Homicida voluntarius non potest promoveri, & promotus est deponendus: secus de necessario. h. d.

§. 8. Patrati delicti ratione quis ordinari prohibetur, ut cum homicidium, aut aliud capitale crimen g facto, aut praecepto, aut consilio perpetraverit: & per interpretationem promotus deiciendus erit, dicente Domino: *Si quis per industriam h aut per insidias hominem occiderit, ab altari meo evelles eum.* Hic ea itaque homicida intelligendum est, qui voluntate committit homicidium. Ceterum si qui necessitate mortis arctati effugere nullo pacto valentes homicidium admiserint, nullam ex hoc irregularitatem incurrunt.

Fortuitum homicidium commissum, dum dabatur opera rei illicitae, impedit quem promoveri. h. d.

§. 9. Quod si neque voluntarium fuerit, neque necessarium, sed fortuitum, distinguendum est, num is, cujus occasione perpetratum fuerit, illicitae rei daret operam, an licitae. Si illicitae rei i dans operam, ut puta, vetito ludo incumbens, aliquod homicidium perpetraverit, vel bello etiam contra infideles se immiscens, volens Christiani nominis hostem interfecerit, nec k ad sacros ordines promovendus est, & promotus non solum ad superiores ascendere prohibendus est, verum etiam in suo ministerio: plane ex dispensatione l in inferiore ministrare sustinendus erit.

Si dans operam rei licitae, ex negligentia homicidium commisit, irregularitatem incurrit: secus, si non ex negligentia, sed casu. h. d.

a c. 1. & seq. extr. de servis non ordin.
b C. ex libertini. extr. de ser. non ordin.
c can. 1. dist. 58. c. ad aures. extra de temp. ordin.
d Clem. fin. de elect.
e c. 2. & seq. de temp. ord. in 6.
f cap. 1. de temp. ord. in 6.
g canon. si quis viduam. 50. dist. & per totum. & extr. de homicid.
h c. 1. extr. de homic.
i C. continebatur. extra, de homic.
k can. Clericum quo. & canon. seq. dist. 50.
l d. c. continebatur, in fi.

§. 10. Sed m etsi licitae rei opera dabatur, nec tamen debitam quis operi suo adhibuit diligentiam, ex quo homicidium sequutum est, ab omni ministerio altaris excludendus erit: quod ita ex responsum est, qui puerum n intuitu disciplinae ita percussit, ut ex percussione expiraverit, vel ex ea in aliam infirmitatem inciderit, ex qua compertum fuit expirasse. Procepratis enim nimia saevitia culpae ascribitur. Diversum statuitur, si nulla culpa subsit. ut in eo accidit, quo campanas pulsante, ut signo dato convenirent populus ad divina, rotitabulum cadens ita subjectum puerum percussit, ut ex vulnere decesserit: nam cum is culpa penitus expers fuerit, nullam incurrisse noscitur irregularitatem, etiam de humanitio veniam postulaverit. Bonarum enim mentium est ibi etiam culpam agnoscere, ubi culpa non est.

Infantes, furiosi, dormientes ex commisso homicidio non incurrunt irregularitatem. h. d.

§. 11. Idem p constitutum est de infantibus, furiosis, & de dormientibus, qui si hominem mutilent, vel occident, nullam ex hoc irregularitatem contrahunt.

Clerici facientes querelam de suis malefactoribus, non fiunt irregulares, etiamsi Judex mortem illis inferat. h. d.

§. 12. Idem & de Clericis q, qui de injuriis sibi illatis apud Judicem conqueruntur, protestantes quod ad vindictam, seu sanguinis poenam non intendunt. Nam si Judex justitia exigente mortem delinquentibus inferat, accusatoribus imputari non debet: alioqui si propter hujusmodi metum, quia scilicet Judex ad poenam sanguinis posset procedere, se conqueri non auderent, daretur plerisque materia trucidandi nos, & ipsorum bona passim invadendi.

Publice poenitentes non possunt promoveri, possunt tamen ex necessitate deputari in aliquo minorum ordinum. h. d.

§. 13. Poenitentes r quoque tam ad sacros ordines, quam etiam infimos promoveri non debent: quod utique non de omni poenitente intelligendum est, sed de eo tantum, quem publice ac solenniter poenituit: quae poenitentia semel tantum in Ecclesia conceditur s. Placuit tamen Toletano Concilio t, si necessitas, aut usus exegerit, inter Ostiarios, vel Lectores hujusmodi poenitentes posse collocari.

Qui exercuerunt officia secularia, si honeste sunt, post reddita ratiocinia possunt ordinari: secus est de usurariis. h. d.

§. 14. Iis u illi similes sunt, qui negotiis, & officiis secularibus serviunt: quorum tamen vita si post deposita onera, & reddita ratiocinia deprehensa fuerit inculpata, omnibus poterunt muneribus honestari. Quod si quis alicuius x, dum negotiaretur, exercuisse compertus fuerit, non solum ordinandus non est, verum etiam ordinatus deponendus y. Nemo enim eorum nec ablutione novitatis, nec gradere concessit. z

Simoniaci, seditiosi, & raptorum alieni ordinari non possunt. h. d.

§. 15. Idem statuendum est de eo, qui quasi bona Dei emptioni, pretium ad imitationem Simonis a obtulerit. Idem & de seditiosis b, & his qui propriorum raptorum pertinaces fuerint ultores.

Fur occultus potest post restitutionem & poenitentiam ad sacros ordines promoveri. h. d.

§. 16. De c fure, an ad sacros ordines promoveri possit, quaeri potest: & siquidem sponte furtum confessus, damnum passo satisfecerit, & poenitentiam peregerit, si alioqui idoneus fuerit, nec super furto manifeste respersus sit infamia, ad sacros ordines proculdubio promoveri poterit.

Baptizatus in aegritudine non debet ordinari regulariter, & rebaptizati nunquam ordinantur. h. d.

§. 17. Sed etsi nullum quis delictum perpetrasse deprehendatur, quod illum e sacris excludere valeat ministeriis, adhuc tamen si vel de fide ejus, vel continentia suspicio sit, promovendus non erit. Ut ecce, si quis in aegritudine d constitutus, baptizatus fuerit, quia fides ejus non ex voluntate, sed ex necessitate videtur esse, Presbyter ordinari non debet: nisi forte postea ipsius studium & fides enituerit, aut hominum raritas hoc exegerit. Scienter autem rebaptizatis e, ut ad Clericatus gradum promoveantur, permittendum non erit.

Filii Presbyterorum non possunt ordinari, nisi fiant regulares vel Monachi, vel nisi sint nati ex legitimo matrimonio, vel sint valde morati. h. d.

§. 18. Presbyterorum f quoque filii a sacris ministeriis arcendi sunt, nisi aut Monachi fiant, vel in congregatione Canonica regulariter viventes, religiose probati fuerint conversari. Sed hoc g de iis intelligere nos oportet, ad quos adulterio natos paterna flagitia haereditaria successione descendunt: unde si vel ex legitimo nati sunt matrimonio h, vel morum honestas eos commendabiles fecerit exemplis & auctoritatibus, non solum Sacerdotes fieri possunt, sed etiam summi Sacerdotes.

Bigamus, & qui uxorem duxit viduam, ejectam, vel meretricem, ordinari non possunt. h. d.

§. 19. Item i repellendi sunt bigami, & qui viduam, vel ejectam, vel meretricem, vel ancillam uxorem duxerit. Vidua est, cujus cognitae maritus mortuus est. Unde k is qui ob aliam quidem ductam, sed minime cognitam duxit uxorem, propter hoc impediri non debet, quin possit ad sacerdotium promoveri, cum neuter carnem suam diviserit in plures. Ejecta est, quae vivente marito repudiatur. Meretrix, quae multorum libidini patet, & cujus turpitudo publice venalis est. Quod non de iis intelligendum est, qui tales adhuc uxores retinent (nam ex iis alia ratio est, quia scilicet conjugati non possunt in sacris esse constituti) sed de iis, quorum uxores defunctae sunt.

m c. continebatur. extra, de homicid.
n can. Presbyterum, extra, de homicid.
o c. Joannes sacerdos. d. tit. de homicid.
p Clem. 1. de homicid.
q c. 2. de homic. in 6.
r canon. tantum apud d. 50.
s can. si quis post. 3. potest d. dist. 50.
t can. placuit. d. dist. 50.
u c. uni. extra, de obligatoriis ad ratioc. ordin. vel non.
x can. 2. dist. 33.
y C. si quis Clericorum. d. 47.
z c. virum. in fin. d. d. 47.
a 1. 2. in fin. d. 33. & 1. q. 1. per totum.
b C. seditionarios. d. 46.
c C. ex literis. extr. de furt.
d c. 2. & seq. d. 57.
e c. confirmandum est in fin. d. 50.
f c. 1. d. 56. & c. 1. extr. de fil. Presbyt.
g d. c. 1. §. sin hoc d. 56.
h c. ad haec. extr. de filiis Presb.
i c. poenitentib. & seq. & c. si quis viduam. d. 33. cap. 1. & 3 per totum tit. extr. de bigam.
k c. debitum. extr. de bigam. in fin.

Biga-

Bigamus est, qui duas duxit uxores, & qui secundas nuptias tantum de facto contraxit, reputatur bigamus. Item, si cum vidua de facto contraxit. h. d.

§. 20. Est autem bigamus *a*, qui duas habuit uxores, sive baptizatus ambas, sive etiam ante baptismum, alteram. Sed si quis tamen Laicus primam duxerit, in facies construit alteram, an sit inter bigamos reputandus, hæsitatum est. Ex facto autem responsum est, hunc quidem nec bigamum esse, nec maritum viduæ: quia tamen quantum in ipso fuit, secundas nuptias contraxit, & viduam duxit, tanquam de bigamo esse constituendum.

a gl. pen. c. pen. dist. 26
b c. nuper. & c. fin. ext. de bigam.

Fornicator cum pluribus concubinis, non incurrit irregularitatem bigamiæ. h. d.

§. 21. Aliud Juris est de concubinis, *c* quas si plures quis habuerit, irregularitatem bigamiæ non incurrit, sed cum eo tanquam simpliciter fornicatus sit, quoad executionem sacerdotalis officii, dispensari poterit.

c C. pen. extr. de bigam.

Corpore vitiatus, nisi modica sit læsio, ordinari non potest. h. d.

§. 22. Cavenda sunt autem ea, quæ Ecclesiasticis mancipandi sunt officiis, non solum animi, verum etiam corporis vitia. Unde aliqua parte *d* læsi ad sacerdotium ascendere non valent. Hoc tamen tunc obtinet, cum evidens & notabilis est læsio: *e* cæterum, si modica sit *e*, utpote, qui exiguam partem digiti, vel unguem nolentes amiserint, ita ut sine scandalo possint celebrare, a Sacerdotio repellendi non erunt.

d dist 23. in sum per totum.
e c. 1. & fin. ext. de corpore vit.

Abscissi necessitate promoveri possunt, secus si ex voluntate. h. d.

§. 23. Idem Juris est *f* de eo, cui vel ai, vel in conatibus, vel de Medicorum consilio morbi imminentis periculi virilia fuerint amputata: quod si volentes, & carnali vitio repugnare forte nequeuntes, sibi ipsis absciderint, quia sui homicidæ sunt, ad Clerum pervenire non possunt *g*. Corpore enim vitiati, non casu, sed propria voluntate sunt intelligendi *h*, & sicut in aliis veniam casus impetrat, ita vindictam in iis voluntas postulat.

f can. si quis a Medic. cum duobus seq. dist. 55. c. 3. & 6. de corp. vitiat.
g can. si quis abscideri. d. dist 55.
h can. præterea. §. corp. d. dist. 55.

Oculo privatus indistincte promoveri non potest, licet retineat ordines: secus si postea talis privatio contingat.

§. 24. Hæc autem distinctio non in omnibus membris sibi locum vindicat. Cui enim oculum *i* abstulit casus, licet voluntas desit, sacerdotium tamen consequi non potest. Cæterum si sacerdotali in ordine constituto tale quid acciderit, quod olim integer acceperit, non amittet.

i can. fin. dist. 55.

Olim furiosus, vel aliter vexatus, non potest ordinari. Clerici qui aliquando fuerunt dæmoniaci, non possunt ad altiores ordines promoveri.

§. 25. *k* Quoque, qui in furorem aliquando versus insanivit, aut quolibet modo vexationis incursibus effectus, aut quod prope furorem accidit, in scena lusoris, aut afflictione diabolica vexatus fuerit, ordinari non poterit. Clerici etiam *l*, qui in adolescentia a dæmonibus cognoscuntur obsessi, ad superiorem gradum ascendere non possunt.

k can. 2. & 3. dist. 33.
l can. Clerici. d. dist. 33.

DE PRÆBENDIS, & ALIIS BENEFICIIS.

TITULUS XXVI.

Connexa & dependentia sunt simul tractanda. h. d.

Post hæc videamus de Præbendis, & illarum concessione: quæ pars Juris extra propositam quidem materiam fortasse videri poterit: loquimur enim in præsenti de jure personarum. Sed cum sæpe de dignitatibus Ecclesiasticis, quibus præbendæ videntur annexæ, locuti fuerimus, non sine causa, sequenti loco potest hæc Juris materia tractari.

Qui ministrat labore, de altari debet & vivere. h. d.

§. 1. Præbenda nihil est aliud, quam jus percipiendi proventus Ecclesiasticos, tanquam uni de collegio competens, & ex canonica procedens. Cum enim, ut lex divina præcipit *m*, qui altari servit, de altari debeat & vivere: dignum est, ut qui divinis obsequiis obsequitur, Ecclesiæ sustententur stipendiis. Et ideo institutum olim fuerat *n*, ut ordinationes eorum, qui sine certo titulo ordinati essent, in injuriam ordinantium inanes essent. Paulatim tamen benignius agi cœptum. Constitutum est enim *o* ut si Episcopus sine certo titulo, unde vitæ necessaria percipiat, ordinaverit, tandiu ipse, aut ejus successor ordinato necessaria subministret, donec ei in aliqua Ecclesia convenientia clericalis militiæ stipendia assignentur.

m can. cum secundum. ext. eod. tit.
n can. 1. dist. 70.
o C. Episcopus. extr. eod. tit.

Mandatum suscipiens de ordinibus conferendis certis personis, non tenetur eisdem providere de beneficio, sed mandans: secus, si sit mandatum generale, vel ordinandi licentiam concedens. h. d.

§. 3. Quod si Episcopus *p* mandato alterius in aliena diœcesi ordines celebret, distinguendum est, an de certis personis mandatum susceperit, an generale, & expresso nomine. Primo enim casu mandans, secundo mandatum suscipiens ipsi ordinato vitæ tenebitur necessaria ministrare. Eis autem, quibus a diœcesano datur licentia, ut a quo voluerint Episcopo, ad sacros ordines promoveri possint, ad præmissa, non qui ordinant, sed qui licentiam tradunt, obligantur: nisi *q* tamen ordinati unde patrimonio hæreditate vitam possit habere subsidium.

p c. si Episcopus. eod. tit. ext.
q c. Epis. in fin. extr. eod. tit.

Præbendæ conceduntur per collationem, & per institutionem, & singulis rebus singula sunt imponenda nomina. h. d.

§. 4. Conceduntur autem præbendæ, vel beneficia duobus modis, per collationem, & per institutionem. Collatio *r* est libera quædam præbendæ concessio. Institutio est præbendalis juris ad præsentationem patroni facta translatio, quæ licet & ipsa collatio possit appellari, commodius tamen est in præsenti singulas causas singulis appellationibus distinguere.

r c. 6. de cog. jur. in 6.

DE COLLATIONIBUS.

TITULUS XXVII.

Ex tribus capitibus conferuntur præbendæ, & ordinarium collatorem facit lex vel consuetudo. h. d.

Conferuntur autem præbendæ, vel beneficia, aut ab ordinario, aut ex mandato Legati sedis Apostolicæ, aut Pontificio rescripto. Ordinarius collator is est, quem aut consuetudo approbavit, aut juris designavit auctoritas: ut Episcopus, Capitulum.

Si Episcopus & Capitulum habeant potestatem conferendi conjunctim, non potest unus sine altero, nisi in uno subsit impedimentum, conferre: & si Episcopus possit conferre, tamen de consilio Capituli, etiam quod sit impeditus, Capitulum non potest se in collatione intromittere, nisi Episcopus sit negligens in removendo impedimentum: & mora vel absentia ejus, cujus consilio interveniente est conferendum, non est ob id differenda collatio. h. d.

§. 2. Quum conferendi potestatem Episcopus, & Capitulum interdum habeant communiter, interdum disjunctim: si communiter *s*, alter sine altero illam exercere non poterit, nisi vel mortis, vel suspensionis, vel majoris excommunicationis impedimentum in altero adesse contigerit. Cum *t* vero ad solum Episcopum cum consilio sui Capituli, vel assensu præbendarum spectat collatio, an defuncto, vel suspenso, nisi Episcopus in petenda relaxatione suspensionis sit in mora, Capitulum se non potest intromittere. Ubi vero *u* collatio ad aliquem cum consilio Episcopi pertinet, si quid illi humanitus contigerit, non erit ob hoc vacantis beneficii collatio differenda. Idem juris est Episcopo adeo in remotis agente, ut brevi non possit illius haberi præsentia, quia in petendo, vel expectandi mora vacanti beneficio posset imminere periculum.

s c. 1. in princ. ne sede vacant. in 6.
t d. c. 1. §. cum vero.
u d. c. 1. §. ubi vero.

Si Ecclesia steterit vacans per sex menses, ad Capitulum beneficium devolvitur. h. d.

§. 3. Eadem ratione, ubi ad solum Episcopum spectat collatio, si per sex menses conferre distulerit, ad Capitulum devolvitur. Ex contrario si ad solum Capitulum pertinuerit, & intra præscriptum terminum hoc non fecerit, Episcopus cum religiosorum virorum consilio exequatur. Quod si omnes forte neglexerint, Metropolitanus absque contradictione disponat.

x c. 2. in fin. ext. de concess. præb.

Regularibus Prælatis non conferentibus intra sex menses, fit devolutio ad ordinarium. h. d.

§. 4 Idem statutus in regularibus Prælatis: si enim annuis beneficia ad illorum dispositionem spectantia intra constitutum tempus conferre negligant, locorum diœcesani in non exemptis propria, in exemptis vero Apostolica auctoritate eorum negligentiam prout præscriptum in Viennensi Concilio modum supplebunt.

Tempus devolutionis currit solum non impedito, & a die notitiæ. h. d.

§. 5 Tempus autem sex mensium non currit legitime impedito, & a die notitiæ, non a tempore vacationis erit computandum.

Devolutio non habet locum in Ecclesia non numerata, vel quando dignitas est suppressa. h. d.

§. 6. Hæc *y* autem demum obtinent, si in Ecclesia erat distinctio Præbendarum, & certus Canonicorum numerus. Cæterum si neque distincta Præbendæ, neque certus sit Canonicorum numerus, Lateranensi Concilio de beneficiis ultra sex menses vacantibus locus non erit. Idem etiam obtinet, si per Capitulum vacans dignitas legitime fuerit sublata.

y C. ne parte, extr. de concess. præb.

Sede vacante Capitulum non fungitur vice Episcopi in conferendo: & cessante causa, cessat & effectus. h. d.

§. 7. Licet autem ob negligentiam Episcopi conferendi potestas ad Capitulum devolvatur, sede tamen vacante *z* in collationibus præbendarum Episcopi vice non fungitur: cum eo casu nullius superioris possit argui negligentia.

z C. 1. extra, ne sede vacante.

Certa collationem factam post devolutionem, dispensari potest. h. d.

§. 8. Is *a* quoque, qui nimium cessando conferendi jus amiserit, si post jus collationis devolutum nihilominus viris idoneis de beneficio providere voluerit, quanquam ob temporis lapsum collatio mero jure non teneat, ex dispensatione tamen, & benignitate tolerari poterit.

a C. licet. ext. de supplend. negl. Præl.

Legati missi, vel nati vigore suæ legationis, non conferunt, nisi sibi specialiter concedatur: secus est in Legatis de latere, qui conferunt, & sine mandato speciali, etiam invito patrono Ecclesiastico. h. d.

§. 9. Ex *b* legationis quoque munere conferendi competit facultas, quod tamen non indistincte obtinet: nam sive missi fuerint, sive suarum prætextu Ecclesiarum aliqui legationis sibi vendicent auctoritatem, ex ipsa legatione nullam habent conferendi potestatem, nisi hoc alicui specialiter indultum fuerit. His autem, qui a Rom. Pontificis latere, & comitatu illustrantur, legatione fungentibus sine speciali concessione etiam Ecclesiastico patrono invito, conferendi facultas competit. Sicut enim honoris prærogativa lætantur, sic & auctoritate fungi congruit ampliori.

b C. 1. de off. Legat. in 6.

Legatus de latere non confert cathedrales Ecclesias, nec regulares, nec dignitates post Pontificalem majores, nec potest eodem tempore in eadem Ecclesia plures reservationes facere. h. d.

§. 10. Sed tamen nec cathedrales *c*, nec regulares, aut collegiatas Ecclesias, nec Ecclesiarum cathedralium dignitates, ad

c C. deliberatione. de off. leg. in 6.

ad quos per electionem promoti primum post Episcoporum locum obtinent, veluti Archidiaconatum, suæ dispensationi, aut provisioni reservare possunt. Nec plures beneficiorum reservationes eodem tempore in eadem cathedrali, vel collegiata Ecclesiæ, vel ad ejusdem collationem pertinentium faciet.

Reservationes legatorum expirant finita legatione. h. d.

a c. præsenti. de off. leg. in 6.

§. 11. Illæ a quoque, quæ jure fecerint, dummodo ad beneficiorum jam vacantium collationem non sit processum, eo ipso, quod illorum finitur legatio, penitus evanescent, nec successores dati amplius ea conferre poterunt.

Taciturnitas habens beneficii convalidat provisionem Legati non ordinarii. h. d.

b Canon fin. de off. legat. in 6.

§. 12. Sed b hunc aliter beneficium obtinenti ab Apostolicæ sedis Legato facta collatio valebit, quem si de eo, quod tunc provisus obtinuit, mentio facta sit specialis, sicut ad in aliorum ordinariorum collationibus minime requiritur.

Licet ante acceptionem beneficii quis nullum habeat in eo jus, tamen collator de eo alteri, primo non consentiente, providere non potest: potest tamen primo proviso præfigi terminus ad acceptandum, quo lapso poterit beneficium alteri conferri, nisi primus etiam lapso termino acceptaverit.

c C. si tibi. de præbend. in 6.

§. 13. Illud autem tam in ordinario, quam etiam in legato statutum est, quod si cui beneficium contulerint, licet is c, donec collationem ratam non habuerit, nullum jus in eo acquisiverit, in personam tamen alterius primo non consentiente, de beneficio non libere ab ipsis facta provisio non subsistet: plane notificata collatione, & ad consentiendum termino competenti præfixo, si primus non consenserit, eo lapso beneficium libere, cui viderint expedire, conferre poterunt. Antequam tamen ipsum alii contulerint, non obstante lapsu termini suum primus collationi poterit accommodare consensum.

Per rescriptum Apostolicum præbenda confertur pure, in diem, & sub conditione: & pura collatio est, cum alicui simpliciter de beneficio providetur. h. d.

§. 14. Per rescriptum Apostolicum mandatur fieri collatio aut pure, aut adjecto die, aut sub conditione. Pure, ut cum mandatur simpliciter, ut alicui de beneficio, aut præbenda provideatur.

Collatio Apostolica in diem facta, accedente decreto irritante, ligat manus ordinarii, h. d.

d Clem. unic. §. secus. de concess. præb.

§. 15. Dies adjicitur collationi, ut cum præbenda confertur, quam quis intra mensem d, aut alio tempore a vacationis notitia duxerit acceptandam: quo casu cum temporis appositio favorem afferat impetranti, si decretum irritans fuerit appositum, collatio per ordinarium alteri facta intra præfatum tempus nullius obtinebit roboris firmitatem. Decreti enim appositio, reservatio, executoria inhibitio, & lis mota beneficium affectum reddunt.

Publice notum, præsumitur notum etiam privatis. h. d.

§. 16. Interpretamur autem quem prædictæ vacationis habere notitiam, ex quo ipsa vacatio in loco, vel Ecclesia hujusmodi beneficii publice nota erit. Impotens enim sibi, si hoc casu, quo de ipsius commodo agitur, id quod per se, vel per alium scire potuerit, ignoraverit.

Collatio conditionalis, & concurrente decreto non impletis conditionibus, non ligat manus ordinarii. h. d.

e d. Clem. uni. in princip. d. concess. præben.

§. 17. Sub conditione mandatur fieri collatio, ut cum e alicui, si per executoris inquisitionem repertus fuerit vita laudabilis, vel si consensus accesserit capituli, vel alia adjecta conditione de beneficio provideri committitur, & eo casu etiam apposito irritante decreto, non impletis adhuc conditionibus vacans beneficium per ordinarium, aut per executorem ad providendum de tali beneficio datum libere conferri poterit.

Obstat taciturnitas obtenti beneficii, etiam modici, nisi provisio sit facta motu proprio. h. d.

f c. si motu proprio. de præbend. in 6.

§. 18. Sed multum interest, motune proprio, an ad alterius petitionem de beneficio provideri mandetur: si enim proprio f, motu, longe pinguius erit mandatum: nam etiam de beneficio quod impetrans obtinet, nulla habita mentione, erit hujusmodi provisio valida, qualiacunque fuerint beneficia, & in numero quantocunque, quæ habebat impetrans, cum sibi provisio facta fuerit. Quod si ad petitionem gratia hujusmodi facta sit, quantumcunque modicum beneficium sciens tacuerit, veluti surreptitia non valebit.

Collatio facta motu proprio, pluribus beneficiis in eadem Ecclesia simul vacantibus, intelligitur facta de pinguiori: si beneficia sint æqualia, ad eum spectat electio, cui gratia est concessa. Collatio vero facta ad petitionem alterius, ad minus beneficium restringitur: si sint æqualia, eligit, qui alias conferebat, & motu proprio tunc censetur gratia fieri, cum id exprimitur. h. d.

g C. si pluribus de præb. in 6.

§. 19. Item si pluribus g in aliqua Ecclesia vacantibus dignitatibus, vel præbendis Rom. Pontifex de hac vacatione incertus dignitatem, vel præbendam, si quæ nulli debita in ipsa vacet Ecclesia, cuiquam motu proprio conferet, fiet interpretatio plenissima, & ad illam dignitatem, seu præbendam erit habenda relatio, quæ inter alias majoris censeatur esse valoris: quod si forsan æquales sint, ad eam, quam is, cui confertur, infra decem dies post habitam de dicta vacatione notitiam duxerit eligendam. Si vero ad petitionem alterius gratia hujusmodi facta fuerit, ad illam erit habenda relatio, quæ minoris valoris extiterit: & si sit æqualitas, ad eam, quam is, ad quem ipsarum spectat collatio, infra dictum tempus elegerit, postquam sibi hujusmodi gratia erit nota. Motu h autem proprio tunc solum gratia fieri censetur, cum hoc expresse cautum fuerit.

h c. si motu. de præb. tit. in 6.

Solus Papa tribuit jus in beneficio vacaturo. h. d.

* c. 2. ubi gloss. de præb. in 6.

§. 20. Sed sive * motu proprio, sive ad alterius petitionem per rescriptum Apostolicum fiat provisio, cæteris longe præstat. Nam cum ex Lateranensi Concilio ministeria, & beneficia Ecclesiastica nulli tribui, aut promitti non debeant, antequam vacent, Romanus Pontifex etiam in ipsis jus potest tribuere vacaturis.

Ponit gradus quosdam circa potestatem conferendi inter ordinarium Legatum & summum Pontificem. h. d.

§. 21. Est ergo inter ordinarium Legatum, ac summum Pontificem circa collationis potestatem, quasi per gradus ascensus quidam. Nam ad Episcopum omnium quidem basilicarum, quæ in ejus territorio posita sunt, collatio regulariter pertinet: vacaturam tamen præbendam suæ dispositioni reservare non potest, & longe minus in eadem alicui jus tribuere. Legatus autem non modo vacantes intra suæ legationis terminos Ecclesias conferre, verum etiam vacaturas (juxta ea quæ supra diximus) reservare poterit, licet eidem in vacaturis alicui jus tribuendi nulla sit facultas. At Apostolicus & ubique vacantes donare, & vacaturas suæ provisioni reservare a, & in vacaturis jus tribuere potest, cum in ipso plenitudo resideat potestatis.

i C. omnes basilicæ, 16. qu. 7.

k C. 2. ingl. de præb. in 6.

Si Clericus, cum mandatur provideri de beneficio vacaturo, negligat petere præbendam, non poterit postea aliam petere, nisi fuerit in Canonicum receptus. h. d.

l C. si Clericus. de præb. in 6.

§. 22. Quo l tamen casu summus Pontifex de vacatura præbenda alicui provideri mandat, si is, in cujus gratiam mandatum obtentum est, præbendam, quando vacat, negligenter omittit, non poterit postmodum prætextu dicti mandati, nisi antea in canonicum fuerit receptus, aliam in ipsa Ecclesia vacaturam petere.

Habens expectativam, potest acceptare beneficium vacaturum, primum, vel secundum, vel alterum, certum tamen acceptare non potest. h. d.

m C. ne captandæ. de concess. præb. in 6.

§. 23. Poterit m tamen is, cui certis super hoc executoribus deputatis ab Apostolica sede hujusmodi gratia concessa fuerit, non solum primum in genere vacaturum beneficium vel præbendam: verum etiam, si rationabilis causa subsit, secundam & alterum acceptare: certum tamen & expressum, priusquam vacet, acceptare non poterit, ne captandæ alienæ mortis occasio ex benignitate gratiarum sedis Apostolicæ tribuatur: quod si de certo acceptatio secuta fuerit, nullam obtinebit roboris firmitatem, ut Bonifac. constitutionis tenore latius continetur.

Rescripto Apostolico dispensatur super pluralitate beneficiorum, maxime circa literatas personas. h. d.

n C. de multis extr. de præb. extrav. Joan. eod. tit. & extr. com. execrabilis.

§. 24. Inde n etiam licet beneficiatum personam de alio beneficio, nisi primo illud, quod obtinet, omnino dimittat, provideri non possit, nisi aut Cardinalis sit, aut Regum filius: per tale tamen rescriptum, maxime circa literatas personas, super hac pluralitate dispensari poterit.

Ubi de prioritate beneficii pluribus collati non constat, primo possessor, deinde major prærogativa præfertur. h. d.

o c. fin. sede de præb. in 6.

§. 25. Item si a sede o Apostolica, aut legato, & ab ordinario eodem die idem beneficium conferatur, & quæ fuerit primo facta collatio, non appareat, nemine possidente, is erit cæteris præferendus, cujus conferens amplioris gaudet prærogativa. Hac p ratione & ii, qui in aliqua Ecclesia in Canonicos sunt recepti, debent in præbendarum assecutione cæteris, sive legatorum, sive aliorum quorumcunque auctoritate antea fuerint admissi, anteferri.

p hi qui. d. tit. in 6.

Qui dicatur receptus auctoritate Apostolica. h. d.

q c. hi qui de præb. in 6.

§. 26. Auctoritate q autem Apostolica receptus & is intelligitur, qui legati, vel alterius mandato, cui specialiter ea re auctoritas Apostolica concessa fuerit, recipitur. Sed & si mandatum legati ratum habeat r Roman. Pontifex, atque id auctoritate sua muniat, ex eo receptus non Legati, sed Apostolica intelligitur auctoritate receptus, eique ideo est in assecutione præbendæ omnibus post eum receptis in Ecclesia dicta præferendus.

r c. si eum super. d. tit. in 6.

Expressio eius quod tacite inest, nihil operatur, nisi per alium modum, quam quo tacite inest, fuerit facta expressio. h. d.

§. 27. Aliud juris est, si iis, ad quos alias pertinet Canonicorum receptio, facultas concedatur ab Apostolico, ut aliquem recipiant in Canonicum ejusdem Ecclesiæ, ordinationibus forte certum numerum Canonicorum præfigentibus non obstantibus: hoc enim casu non Apostolica, sed recipientium censetur auctoritate receptus, nisi quod eum auctoritate Apostolica recipiunt, in literis caveatur expresse. Quod si ad eos alias talis receptio non pertinebat, Apostolica dicetur auctoritate receptus. Alias vero, si literæ impetratæ certi numeri Canonicorum nullam fecerint mentionem, quod illarum occasione factum fuerit, nullam obtinebit firmitatem. h. d.

Papa non onerat aliquem plurib. provisionib. nisi id exprimat.

§. 28. Illud etiam omittendum non est, non solere Apostolicum eundem collatorem plurib. onerare provisionibus, nisi id velle se suis literis expresse fuerit complexus.

Mandati Apostolici fines sunt diligenter custodiendi, nec extenduntur, nisi ad casus expressos, etiam de consensu, & in præjudicium provisi. h. d.

s c. cui de non sacerdotali §. idem de præb. in 6.

§. 29. Sunt s autem Apostol. mandati fines diligenter custodiendi, ideoque non debent ad casus alios, quam expressos, extendi. Unde cum injungitur, ut alicui de præb. certi valoris provideatur, in præbenda minoris valoris etiam impetrante volente, mandatum impleri non poterit.

Mandatum faciens mentionem de collatione non potest trahi ad præsentationem, vel institutionem. h. d.

t c. eum in illis §. cum autem de præb. in 6.

§. 30. Idem t observari oportet, si cui de beneficio, quod ad alicujus collationem spectat, provideri mandatur: hoc enim casu de eo quod ad ejusdem præsentationem, vel institutionem pertinet, provideri minime poterit, nec etiam e converso. [mortis. h. d.

Casus resignationis non includitur, nec verificatur in casu

u c. susceptum. de rescr. in 6.

§. 31. Eodem spectat u, si quis ab Apostolica sede mandatum susceptat, ut ab aliquo beneficii resignationes recepta, idem

beneficium alteri conferat. Si enim is, qui resignaturus erat, rebus exemptus humanis, mandato locus non erit, cum non per resignationem vacaverit, sed per mortem.

Casus futuræ vacat. non verificatur in casu novæ creationis. h. d.

§. 32. Idem obtinet, si literæ Apostolicæ super conferendo beneficio proxime vacatura fuerint impetratæ. Nam ad illud, quod post illarum impetrationem fuerit creatum, non extenditur.

Appellatione beneficii non venit pensio. h. d.

a C. quamvis de præb. in 6.

§. 33. Et a si quis literas super obtinendis beneficiis usque ad certam summam impetraverit, eidem non in pensione, sed in beneficiis Ecclesiasticis erit providendum, nisi de pensione in literis mentio habeatur.

Dispositio regularitèr restringitur ad tempus præsens, & mentio potentiæ intelligitur de præsenti. h. d.

b c. si de benefi. de præb. in 6.

§. 34. Eodem etiam spectat, quod si de conferendo b alicui beneficio ad Episcopi collationem spectante rescribatur, illud ei conferri non poterit, cujus collatio ex negligentia ipsius Episcopi ad ejusdem Capitulum devoluta fuit: quanquam ex contrario de eo, cujus ad Episc. ex Capituli, vel alterius cujuscunque, sive ad sedem Apost. ex ipsius Episc. vel aliorum in hoc eidem succedentium negligentia collatio fuerit devoluta, hoc casu provideri poterit.

Mandat. Apost. restrictionem recipit in persona provisi. h. d.

c C. si. cui de præb. in 6.

§. 35. Interdum tamen, licet mandatum generale sit, ex persona impetrantis recipit restrictionem: ut si cui c de præbenda proxime vacatura simpliciter provideri mandatur: nam si talis nondum in ea ætate existat, ut ad sacerdotium promoveri possit, sacerdotalis sibi præbenda conferri non poterit.

Ex loco sumitur rescripti interpretatio. h. d.

d c. quamvis. §. quanquam. d. tit. in 6. de

§. 36. Ex loci quoque expressione rescripti sumitur declaratio, & ideo d, quanquam sub nomine Ecclesiarum civitatis etiam Eccl. Cathedr. comprehendatur, cum tamen alicui de beneficio mandatur in aliqua Ecclesiarum civitatis, vel diœc. provideri, ad Cathedralem Ecclesiam mandatum hujusmodi non extenditur: secus est, si in aliqua Ecclesiarum provinciæ provideri mandatur: tunc enim & Metropolitana, & cæteræ cathedrales Ecclesiæ tali mandato includuntur.

Ordo scripturæ declarat mandatum. h. d.

e c. mandato. de præb. in 6.

§. 37. Ex ordine e quoque scripturæ rescripti interpretatio sumitur, veluti cum Joanni de beneficio ad collationem suam vel Pauli pertinente, ut alicui provideat, mandatur. Nam si plura simul beneficia vacare contigerit, ad utriusque collationem separatim spectantia, tunc ordo scripturæ servandus est, & de illo beneficio providendum erit, quod ad Joannem noscitur pertinere.

Cum *mandatur provideri de beneficio spectante ad provisionem plurium, intelligitur conjunctim.* h. d.

f c. cum in illis. §. fin. de præb. in 6.

§. 38. Si vero f de beneficio ad aliquorum collationem, vel præsentationem spectante, non adjecto communiter, vel divisim, provisio injungitur facienda, in beneficio, quod ad collationem, vel præsentationem alterius tantum pertinet, adimpleri non poterit.

Ex insertione causæ elicitur interpretatio rescripti. h. d.

g c. si pauper. de præb. in 6.

§. 39. Item insertio causæ declarat rescriptum: sicut accidit g, cum Clerico nullum beneficium obtinenti ob paupertatem Episcopum de beneficio providere mandatur. Nam si interim ei provisum sit, beneficium fuerit assecutus, cessante causa mandati providere sibi Episcopus in posterum non tenetur.

Ex simplici mandato de providendo, non potest provideri obtinente aliud beneficium, nisi fuerit id expressum: quo casu solum unicum, & non curatum beneficium obtinens provideri poterit. & pluralis locutio restringitur ad duo. h. d.

h C. si cui. d. præb. in 6.

§. 40. Nam h & si, cui conceditur, ut idoneo possit in sua, vel aliena Ecclesia providere beneficium, aliud obtinenti providere non potest, nisi vel primordiale beneficium, quod obtinet, omnino dimittat, vel in concessionem hujusmodi sit expressum, quod etiam beneficiato valeat providere personæ. quo casu unicum duntaxat beneficium, atque illud non curatum obtinenti, provideri poterit. Sed si concessum fuerit, ut providere illis valeat, qui & alia beneficia noscitur obtinere, hujusmodi pluralitas debet solum ad duo beneficia non curata restringi.

Mandatum simplex de providendo, non extenditur ad beneficium curatum, vel electivum. h. d.

§. 41. Ex natura quoque, & beneficii qualitate Apostolicum rescriptum restrictionem recipit: nam si de quibuscunque beneficiis provideri mandatum fuerit, de animarum curæ mentione non habita, de iis providendum non erit, quibus hujusmodi cura noscitur imminere. Illis quoque, pro quibus scribitur, ut de personatibus, & dignitatibus ad collationem, provisionem, præsentationem, vel dispositionem pertinentibus quorumcunque provideatur, de iis provideri non poterit, ad quos per electionem præficiendi assumuntur.

Gratia alicui concessa, ut providere possit personis idoneis in certa Ecclesia, personis non expressis, non expirat re integra per obitum concedentis: secus, si persona ipsa fuerit expressa. h. d.

i c. si cui nulla. de præb. in 6.

§. 42. Illud quoque omittendum non est, quod si cui i, nulla facta personarum expressione sit gratiose concessa facultas, ut auctoritate Apostolica aliquibus personis idoneis in certa Ecclesia providere possit, vel beneficia, quorum collatio est ad sedem Apostolicam legitime devoluta, conferre: hujusmodi concessio etiam re integra per obitum concedentis non expirat: secus si super provisione certæ personæ facienda eidem sit data potestas, non ob suam, sed ejus, cui providetur, gratiam, vel favorem. Illa enim expirat omnino, si concedens re integra moriatur.

Mandatarius, cujus non est electa industria, potest alteri mandare. h. d.

§. 43. Illud etiam interest: utrum, cui ab Apostolica sede provisio de beneficio in certa Ecclesia, diœcesi, vel provincia certæ personæ facienda committitur, an de certa Ecclesia incertæ tamen personæ. Primo enim casu licite quis etiam suas alteri committere poterit: secundo vero cum in eligenda persona mandatarii electa videatur industria, provisionem sibi commissam alteri demandare non poterit, nisi forma commissionis id habeat, ut per se, vel per alium hoc expedire valeat.

Beneficia Ecclesiastica debent sine diminutione conferri. h. d.

a C. majorib. extr. de præb. in 6.

§. 44. Postremo illud sciendum est, tum Turonensi a Concilio cautum esse, ne præbendæ aliquam sectionem patiantur: quam ex Lateranensi, ne quis conferens beneficium Ecclesiasticum, partem proventuum sibi usibus retinere audeat, cum sine ulla debeant diminutione conferri.

DE INSTITUTIONIBUS, ET Jure Patronatus.

TITULUS XXVIII.

Quando dicatur provideri per Institutionem, quid sit Jus Patronatus, & quibus modis constituitur. h. d.

ACcidit autem interdum, ut Prælati liberam de vacantibus beneficiis disponendi facultatem non habeant: quod tunc evenit, cum ea vacare contigerit, in quibus aliquis jus habent patronatus. tunc enim stricte suum vocabulo non conferre, sed instituere dicentur ea, quibus præsentante patrono providendum erit. Est igitur l jus patronatus potestas præsentandi instituendum ad beneficium vacans. Constituitur autem tale jus certis modis: causis, Ecclesiæ ædificatione, dotatione, & similibus.

l gl. c. nov. pia mentes. 16. q. 7.

Ædificans ecce, vel dotans, acquirit jus patronatus: & cum sequi debent commoda, quem sequuntur incommoda. h. d.

§. 2. Ædificatione * acquiritur jus patronatus, cum quis Ecclesiam de consensu diœcesani juris ordine servato construxerit. Dotatione acquiritur, ut cum is, qui non fundavit, Ecclesiæ pro dote certa bona assignavit. Sicut enim in carnali matrimonio ad onera sustinenda dos assignari debet, ita etiam concedenda sunt Ecclesiæ, quæ ad luminaria, & ad custodiam, & ad stipendia custodum, & ad cætera sumta domui necessaria sufficiant. Institutum est igitur, ut quasi cujusdam loco remunerationis ad præsentationem patronorum in fundatis, vel dotatis Ecclesiis Sacerdotes instituantur, nullo professionis, vel sexus habito discrimine.

* Dist. gl. c. t. pia mentes, & c. filiis, vel caus. & c. nobis fuit, extr. de jur. patron.

Ecclesiasticus patronus habet ad præsentandum menses sex, Laicus quatuor. Ecclesiasticus non potest variare: Laicus potest. h. d.

§. 3. Sunt tamen inter Ecclesiasticos, & Laicos patronos pleraque differentiæ. Nam m Ecclesiastico ad præsentandum sex mensium conceditur spatium, Laico quadrimestre tempus datur. Et eadem optima ratione inductum, ut longius prorogatur tempus Ecclesiastico, quippe n quibus semel facta præsentatione amplius variare minime licet: quod in Laicis diversum statuitur.

m Can. un. §. fin. de jur. patr. in 6.

n c. pastoralis. d. tit. & d. c. un. in gl.

Episcopus qui instituit secundo loco præsentatum, in pœnam tenetur providere etiam primo præsentato. h. d.

§. 4. Sed si Laicus, cui plures præsentandi tributa est facultas, primo Joannem instituendum offerat, secundo loco Paulum, utrumque idoneum, Ordinarius autem secundo loco præsentatum instituat: videmus, ut primus appellare valeat: & statutum est de secundo factam institutionem infringi non posse. Episcopum tamen, qui primo loco præsentatum dolo recusavit admittere, recusato, ut in competenti beneficio providere compellendum: ut in eo puniatur, in quo eum deliquisse constet.

Legatus de latere potest derogare juri patronatus Ecclesiasticorum, non Laicorum. Ecclesiastico patrono reddenda ratio proventuum patronatæ Ecclesiæ: secus Laico. h. d.

§. 5. Legatus o etiam beneficium in præjudicium Ecclesiastici patroni, ut supra tetigimus, conferre potest, cum in Laicis directum accidat. Item Ecclesiastico patrono de temporalibus rebus ratio debet exhiberi, quod in Laico minime obtinet.

o c. cum dilectus. extr. de jur. patr.

Patronus Laicus potest deferre ad superiores Clericos, qui dilapidant bona Ecclesiæ, cujus est patronatus. h. d.

§. 6. Licebit p tamen patrono Laico, si Sacerdotem ex collatis in Ecclesiam rebus fraudare cognoverit, aut benefiz illum conventione compescere, aut Episcopo, vel competenti Judici corrigendum denunciare: quod si talia agere tentet & Episcopus, Metropolitano ejus hæc insinuabit: sin autem & Metropolitanus talia gerat, Principis hæc auribus (si aliter Ecclesiæ consuli non possit) insinuare non differet.

p c. filiis ad. q. 7.

Jus patronatus transmittitur ad quoscunque hæredes: & plures succedentes uni, habent unicam vocem, nec hæres patroni institutum mutare potest. h. d.

§. 7. Successione quoque jus patronatus acquiritur: quod quidem procedit: sive sui, sive extranei, sive ex testamento, sive ab intestato sint hæredes. Plures tamen ab uno ex patronis Ecclesiæ relicti hæredes vocem duntaxat unicam habebunt in præsentatione Rectoris, nec jam institutos mutare poterunt.

Si patroni in præsentatione non sint concordes, attenditur major & melior pars. h. d.

§. 8. Et si q forte in plures partes patronorum se vota in præsentando diviserint, ille præficiendus est Ecclesiæ, qui majoribus juvatur meritis, & plurium approbatur consensu.

q c. quoniam in extr. de jur. pa t.

Si

Si Ecclesia ob patronorum discordiam detrimentum patiatur, potest Episcopus intervenire. h. d.

a C. 1. extr. eod. tit.

§. 9. Quod si *a* tanta simultates inter eos orta fuerint, ut Sacerdos suo ibi officio canonica fungi non possit, si aliter provideri non poterit, praecipere debet Episcopus, ut ibi Missarum solemnia non celebrentur, donec patroni ad concordiam redeant: quod si intra quatuor menses factum non fuerit, tunc ordinet Antistes Ecclesiam, sicut melius eam secundum Deum judicaverit ordinandam.

Episcopus potest ex causa Ecclesiam patronatam secundum certam formam commendare. h. d.

§. 10. Quod si necessarium aut expediens esse duxerit, poterit etiam interim Ecclesiam alicui commendare: ita tamen, ut si parochialis sit Ecclesia, nemini commendetur, qui non sit in sacerdotio constitutus: nec hujusmodi commenda ultra semestris temporis spatium vires suas porriget: nec in unius persona, nisi una tantum fieri poterit.

Episcopus in Ecclesia juris patronatus Laicorum ex causa potest ponere oeconomos, qui colligant fructus erogandos in utilitatem Laicorum. h. d.

b 1. cum vos. extra, de offic. ord.

§. 11. Erit *b* etiam Episcopo facultas in Ecclesiis, in quibus Ecclesiastica persona praesentationem non habet, si vel minus idonei praesententur, vel alia de causa aliquos in eis instituere non valeat, oeconomos ponere, qui fructus percipere debeant in Ecclesiarum utilitatem erogandos, aut his, qui quandoque instituentur, fideliter reservandos.

Patroni possunt convenire de praesentando alternis vicibus, & plures simul possunt praesentari, ut de ipsis Episcopus eligat instituendum. h. d.

c Clem. 2. verfic. & ut de jur. patr.

§. 12. Sed *c* ut facilius provideatur Ecclesiis, non inconveniens visum fuit, patronos ipsos inter se posse libere convenire de Rectore ab eis alternis vicibus praesentando: quibus etiam ex eadem causa permittitur, ut plures ad eandem Ecclesiam praesentare valeant, ita ut unus ex eis eligi possit per Episcopum & admitti.

Jus patronatus donari potest, sed ob donationem non praejudicatur juribus Episcopalibus: vendi autem non potest, nisi cum universitate. h. d.

d c. 1. d. jur. patr. in 6.

§. 13. Donatione *d* quoque jus patronatus acquiritur. Ut cum jus, quod quis in Ecclesia habet, in aliquem liberaliter confert: quae si fiat Ecclesiae, aut loco religioso, quamvis absque consensu Episcopi facta fuerit, efficax est censenda, sed per eam Episcopalibus Juribus in aliquo non derogetur. Sed si quis data pretia *e*, hujusmodi sibi jus comperare ausus fuerit, talis contractus irritus erit & inanis, nisi tale jus cum universitate rerum temporalium transferretur.

e c. quia Clerici, & seq. extr. de jur. patr.

Episcopus non potest spernere patroni praesentationem. Patronus non potest quem propria auctoritate instituere sub poena excommunicationis. h. d.

§. 14. Quemadmodum autem ad praesentationem patroni, debet Episcopus Clericos instituere, & quod spretis fundatoribus de vacanti Ecclesia disposuerit, erit irritum: ita etiam patroni auctoritatem Episcopi negligere non debet. Quod si laici *f* ausu temerario propria auctoritate ad institutionem processerint, tam ipsi anathemate feriendi, quam etiam perperam instituti Clerici communione sunt privandi: qui si etiam adhuc perstiterint, a ministerio Ecclesiastico & ordine deponendi erunt.

f 1. praeterea. extr. d. tit.

Patroni putativi praesentatio tenet.

g c. consultationi extr. d. 10.

§. 15. Interdum *g* accidit, ut ejus qui patronus non est, praesentatio tamen rata sit habenda. Ut cum ordinarius ad ejus praesentationem Clericum instituit, qui & juris patronatus erat possessor, & patronus credebatur: cum si postea jus patronatus alius in judicio evicerit, institutus non debet propter hoc ab Ecclesia removeri.

Nemo potest seipsum praesentare. h. d.

h C. per nostras extr. d. tit.

§. 16. Licet *h* autem patronus alios praesentet, seipsum tamen, quanquam Clericus sit, praesentare non potest, quantumvis idoneus sit, & quibuscunque studiis successerit & meritis: cum nullus Ecclesiasticis sese officiis ultro immiscere debeat.

Nemo sibi beneficium confert, veluti nemo se praesentat: nec vacantis beneficii tenet collatio, aut praesentationis promissio. h. d.

§. 17. Sunt autem institutiones collationibus in quibusdam similes, in quibusdam vero dissimiles. Similes sunt, quia quemadmodum is, qui seipsum praesentat, instituendus non est: ita etiam is, ad quem pertinet collatio *i*, seipsum non potest instituere, cum inter dantem & accipientem distinctio debeat esse personalis. Item quemadmodum vacaturae praebendae non tenet regulariter collatio: ita etiam promissiones de non vacantibus beneficiis Ecclesiarum, in quibus quis jus obtinet patronatus, nullo jure subsistunt.

i c. fin. extr. de inst.

Capitulum sede vacante potest instituere praesentatos: idem potest Vicarius sine speciali mandato Episcopi. h. d.

n c. u. extr. ne sed. vac.

§. 18. Dissimiles sunt, quia etsi Capitulum sede vacante *n* beneficia, quae ad collationem Episcopi pertinent, conferre non possit: praesentatos tamen a patronis potest, si idonei sint, admittere & instituere. Idem obtinet in Vicario: quia licet sine speciali concessione conferre *l* non possit, praesentatos tamen instituere *m* minime prohibetur.

l c. fin. de off. vicar. in 6.

m c. ex frequentib. extr. de instit.

In Rectorem parochialis Ecclesiae potest praesentari etiam non in sacris constitutus, licet secus in libera collatione: in qua tamen potest dispensare cum eo, qui est constitutus in minoribus. h. d.

§. 19. Sunt etiam in eo dissimiles, quod in Rectorem parochialis Ecclesiae, etiam non in sacris constitutus praesentari potest, dummodo aliter sit idoneus, & intra tempus a jure constitutum ad ordines, quos ipsius Ecclesiae cura requirit, promoveri valeat. Collatio autem fieri non potest, nisi in personam ejus, qui saltem sit in Subdiaconatu constitutus: cum his tamen, qui in minoribus sunt ordinibus constituti, si tales sint, qui intra breve tempus possint in Presbyterum ordinem, dispensari poterit.

Patronis defertur circa honorem, & vitae necessaria subministranda. h. d.

§. 20. Defertur autem patronis non solum circa praesentationem, verum etiam circa honorem processionis, & etiam necessarium vitae subsidium. Nam si aut ipsi aut illorum filii ad inopiam redacti fuerint, illis erit modeste ab Ecclesia succurrendum *n*.

n c. quicunque fidelium. 16. q. 7.

Jus patronatus tollitur cessione, Collegii constitutione, Ecclesiae destructione, delicti perpetratione. h. d.

§. 21. Tollitur jus patronatus cessione: utpote, cum quis id Ecclesiae, in qua jus habet hujusmodi, remittendum duxerit. Item, si quis Ecclesiam sine sui reservatione juris collegiatam fieri patiatur. Eo amplius evenitat, si aedes sacrae incendio consumptae fuerint, vel etiam terraemotu, vel vitio suo corruerint, extingui jus patronatus necesse est. Sed etsi patronus ausu nefando Rectorem vel Clericum ipsius Ecclesiae per se, vel per alium occidere, vel mutilare ausus fuerit, tam alias poenas, quam juris patronatus amissionem sustinere debet. Idem juris est, si patronus efficiatur haereticus: cum enim bona haereticorum universa sint confiscanda *o*, merito cum ista universitate etiam jus patronatus interibit.

o c. vergentis. extr. de haeret.

DE CLERICIS NON RESIDENTIBUS.

TITULUS XXIX.

Si conferatur beneficium non idoneo ad residendum, & provisus privandus est beneficio, & conferens conferendi potestate. h. d.

DEbent *p* autem hi, quibus Ecclesiastica ministeria sunt committenda, tales deligi qui & residere in Ecclesia, & curam demandati sibi officii per seipsos valeant exercere: quod si aliter actum fuerit, & qui receptus fuerit, quod contra sacros canones acceperit, amittat & qui dederit, largiendi potestate privabitur.

p C. quia nonnulli. §. cum vero, extr. eod.

Qui sine causa non residet, post monitionem privandus est: & quae sint justae causae non residendi. h. d.

§. 2. Si tamen ab initio idonei ad residendum reputati postea Ecclesias, vel praebendas sibi concessas, sine justa & necessaria causa deserant, si moniti & congruo tempore expectati non redierint, eis privari poterunt. Justae non residendi causae sunt: veluti, si quis aut Romano Pontifici, aut proprio Episcopo obsequium exhibeat. Item si jure, & negotia Ecclesiae suae fideliter prosequatur, aut si, ut studiorum causa abesse possit *q*, est alicui specialiter indultum, & si quae sunt alia similes.

q relatum eod. tit.

Ad memoriam juvandam traducit repetitio. h. d.

§. 3. Haec de praebendis & dignitatibus, atque illarum provisionibus dixisse non sufficiat. Verum, quia in hoc tractatu diffusa immorati sumus, ut sequentia praecedentibus melius connectamus, quaedam in memoriam reducimus. Personarum ergo quidam Laici sunt, quidam Clerici. Rursus Clericorum quidam sunt in Sacerdotio constituti, quidam in sacris, licet non in Sacerdotio, quidam nec in sacris, nec in Sacerdotio. Eorum rursus, qui in Sacerdotio constituti sunt, quidam sunt in celsiore gradu, ut Episcopi: quidam in inferiore, ut Presbyteri. In sacris vero dicuntur constituti Diaconi & Subdiaconi. Qui vero nec in Sacerdotio, nec in sacris reperiuntur, ii sunt, qui sunt in minoribus ordinibus constituti. Caeterum, quoniam adhuc quidam in Ecclesia sunt, qui non minus in Laicatu, quam in Clericatu constituti Domino deserviunt, ut sunt Regulares ac Monachi, restat, ut de his pauca subjiciamus.

DE REGULARIBUS, AC MONACHIS.

TITULUS XXX.

Regulariter valet argumentum a Regulari ad Monachum, & contra. h. d.

QUoniam vero sive de Regularibus agendum sit, sive de Monachis, eadem fere jura servantur, ne verbosa fiat narratio, dirigamus sermonem in personas Monachorum, idem etiam intellecturi de Regularibus caeteris. Nam si quid in iis proprie servetur, separatim ostendamus.

Ex triplici capite quis fit Monachus, & impubes a patre traditus monasterio, post annum pubertatis potest redire ad saeculum, si velit. h. d.

§. 2. Monachi *r* fiunt, aut ex paterna devotione, aut ex propria professione, aut ex voti emissione. Ex paterna devotione *s* Monachus quis efficitur, cum pater filios impuberes monasterio offerit. Quo casu, si impuberes sacram tonsuram vel velamina susceperint, quinto decimo aetatis anno moneri debent & inquiri, utrum in ipsa habitu permanere cupiant: si permansuros se professi fuerint, vel professionem a se prius factam ratam habuerint, ulterius poenitendi locum non habebunt: si vero ad saecularem habitum reverti maluerint, redeundi licentia

r c. Monachum 20. q. 1.

s c. illud autem 20. q. 1.

concedenda erit, quia satis inutile est, ut coacta servitute Domino profiteatur. Quae etiam ratione constitutum est, ne quis invitus ordinari debeat.

Si impubes praeter parentum voluntatem monasterium fuerit ingressus, possunt parentes intra annum reclamare: secus si sit pubes. h. d.

a C. 2. extr. de regul.

§. 3. Quod si a impubes praeter parentum voluntatem tonsuram acceperit Monachalem, parentes id factum irritare valent: sed si intra annum ad proprium Episcopum, vel alium competentem Judicem non reclamaverint, revocare amplius non poterunt. Si vero in grandiori aetate adolescentes servire Deo elegerint, non est potestas parentibus prohibendi.

Professio est duplex, tacita & expressa, & potest fieri etiam ante annum. h. d.

§. 4. Propria professione Monachus efficitur quis, aut expresse, aut tacite. Expresse, ut si quis post annum probationis habitum suscipiens Monachalem regulae monasterii obstringi se velle profitetur. Si tamen ante tempus probationis regulariter praefinitum b, is qui converti desiderat, habitum recipit, & professionem emittit, Abbate per se vel per alium professionem recipiente, regulari observantia obligatur, & vere Monachus est censendus.

b c. ad Apostolicam. extr. eod. tit.

Ex causa post annum potest professio differri, ut si ingressus monasterium sit incognitus. Et servus triennio in monasterio commoratus, per monachationem fit liber. h. d.

§. 5. Quemadmodum autem discretus Abbas ex causa ante probationis tempus professionem recipere potest, ita ex causa interdum proferre. Unde c si quis incognitus monasterium ingredi voluerit, ante triennium Monachalis habitus concedendus non erit: ne, si forte post annum statim praestetur, postea servus, aut alias inhabilis ad monasterium deprehendatur. Quod si servus per triennium in monasterio commoratus postea Monachus effectus fuerit, ex hoc liber etiam efficietur.

c c. si servus. d. 54.

Ordinatus ignorante domino, si fiat Monachus, fit liber, alias dominus potest intra annum recipere servum. h. d.

§. 6. Quinimo d si praeter mentem domini ad sacra ministeria ordinatus, Monachus fieri elegerit, jugum servitutis evadet: alias intra unius anni spatium domino & servilem fortunam probare, & servum suum recipere licebit.

d c. si servus. ubi gl. dist. 54.

Praedicatores, Minores, & Mendicantes, non possunt profiteri ante lapsum anni, & excipientes professionem puniuntur. h. d.

§. 7. Quod e tamen de facultate recipiendi ante annum professionis dictum, non est perpetuum. Praedicatores enim, & Minores, aliique mendicantium ordines, ante annum probationis elapsum, quemquam ad sui ordinis professionem, vel saeculi renunciationem faciendam, recipere non possunt. Quod si forte contra fecerint, & is qui sic receptus fuerit, eorundem ordini minime alligabitur, & receptores e receptionis ad professionem quantumlibet suspensi, tam excommunicationi, quam aliis poenis, quae hujusmodi regularibus pro culpis infligi solent gravioribus, subjiciendi erunt.

e c. constitutionem. eod. tit. in 6.

Delatio habitus tacitam ostendit professionem, & unusquisque debet se conformare cum habitu quem gerit. h. d.

§. 8. Tacite profitetur quis, cum idoneis conjecturis apparet f, quod perpetuo vult Domino in religione servire, & vitam ducere Monachalem: utpute, habitum post annum retinendo, ubi is novitiis & professis communis & indistinctus est, vel professorum habitum suscipiendo, ubi is distinctus habetur. Unde & Toletano Concilio inductum est, ut Clerici, qui se fingunt habitu & nomine Monachos, & non sunt, corrigantur, & veri Monachi fiant.

f c. statuimus. extr. eod. tit.

Ponit differentiam inter expressam & tacitam professionem. h. d.

§. 9. Utrum autem quis expresse professus fuerit, an tacite, interdum multum interest. Expressa enim professio, etiam saeculari habitu non mutato, illi religioni praecise obligat, quam quis professus fuerit. Tacita g vero facta infra probationis annum, per habitus, qui profitentibus tantum datur, susceptionem, non illi specialiter, cujus est susceptus habitus, sed generaliter religioni recipientem obligat, dum tamen legitimae sit aetatis, ac sanae & prudens triduo in ejus habitus delatione perseveret.

g D. c. non solum. §. sacris.

Beneficium non vacat per religionis ingressum ante professionem, nisi de consensu ingressi. h. d.

§. 10. Etsi contigerit eum, qui religionem ingreditur, beneficium retinere h, infra probationis annum non erit alicui conferendum: sed interim per alium assignata sibi congrua de proventibus portione, beneficio inserviendum erit. Si tamen ingressi ad id accedat assensus, aut quod vitam mutare voluerit, liquido appareat, aut legitimam professionem emiserit, beneficium alteri libere conferri poterit.

h c. beneficium. eod. tit. in 6.

Qui vitam regularem vovit, monasterium ingredi debet, non obstante quod fuerit praelaturam consecutus.

§. 11. Is quoque, qui votum de ingressu religionis compos mentis emisit, ut Monachus fiat, cogendus erit. Usque adeo enim Deo voti ligat emissio, ut etiam si quis post votum praelaturam fuerit consecutus, Domino tamen promissa reddere sit compellendus.

Per votum solemne derogatur simplici. h. d.

§. 12. Illud quaeri potest: si quis post votum i de certa religione intranda emissum, aliam religionem etiam

i c. penult. eod. tit. in 6.

laxiorem ingrediatur, & in eadem profiteatur, ibidemne possit, voto non obstante priore, licite remanere? in qua specie, cum per secundum solenne votum prius simplex derogari potuerit, responsum est, posse Monachum in ea religione, in qua professus est, remanere: eidem tamen pro voto non completo, poenitentiam imponendam. Est autem in proposito votum simplex, quod non est aliqua professione munitum. Solenne vero est, quod quis per professionem tacitam vel expressam comprobaverit.

Semel factus Monachus, cogitur remanere in monasterio. h. d.

§. 13. Is igitur, qui legitima in aetate constitutus, habitum semel induit sponte, religiosum propositum ultro susceptum deserere non poterit, sed proprio Abbati obediens, in castitate in proprio deget monasterio.

Monachus non potest aliquid proprium habere, nec contra hoc potest Papa dispensare. h. d.

§. 14. Sed k nec aliquid proprium possidere debet: & si quid habet, totum incontinenti resignabit. Nam abdicatio proprietatis adeo est annexa regulae monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere. Et si proprietas apud quemquam inventa fuerit in morte, is est Christiana sepultura privandus, & sepultus exhumandus: prout etiam beatus Gregorius se fecisse asserit.

k c. cum ad monasterium. extr. de statu Monach.

Potest Monachus transire solum in arctiorem religionem: & si dubitetur, an sit arctior, in quam Monachus vult migrare, statur judicio Abbatis. h. d.

§. 15. Sed nec temere Monachus de monasterio l in monasterium migrare permittendus est, nisi monasterium, ad quod transitum facere cupit, districtius existat. Quo m casu, nullo obstante privilegio, Praelatus Monacho sine difficultate debet transeundi licentiam indulgere, ne videatur propositum impedire devotionis suspectum. Quod si forte probabiliter dubitetur, utrum quis velit ad ordinem arctiorem transire, an ad laxiorem, ex charitate, an ex temeritate, superioris est judicium requirendum, ne forte angelus Sathanae in lucis Angelum se transformet.

l c. Joannes. extr. eod. tit.

m c. licet quibusdam. extr. eod. tit.

Mendicantes solum in ordinem Carthusiensium migrare possunt. h. d.

§. 16. Mendicantibus n vero approbatis, qui praetextu arctioris ducendae vitae ad monasterium confugiunt, etiamsi auctoritate Apostolicae fuerint muniti, Clemens V. sacro approbante Concilio, interdixit ne vocem aut locum in Capitulo talis monasterii haberent, neve ad Prioratus, administrationes, aut quaecunque officia assumi possent. Sed novissime a Martino IV. omnino vetatum, Mendicantes ad aliquem monasticum ordinem, excepto ordine Carthusiensium, sine speciali sedis Apostolicae concessione transire, tam recipientibus, quam receptis, ipso facto excommunicationis poenam incursuris.

n Cl. c. eod. tit. de reg.

o extr. c. comm. de reg.

Abbates debent perquirere fugitivos, & Monachi non possunt praeesse Ecclesiis parochialibus: licet secus sit in regularibus. h. d.

§. 17. Fugitivos p vero debent Abbates sollicite perquirere, & ut ad monasterium & fugam meditantes eius recipientur, opportunis remediis providere, nec ordinarios, qui eorum suppleant negligentiam, expectare. Singuli quoque Monachi per villas q & oppida non debent discurrere, nec per quascunque parochiales Ecclesias disponi: quod in regularibus, cum regulam inservant laicorum, specialiter cautum non reperimus. Ideoque r illi cum minori difficultate parochialibus Ecclesiis praeesse permittuntur.

p c. fin. extr. eod. tit.

q c. 2. extr. de stat. Monachor.

r c. quod Dei. de statu Monach. extr.

Quomodo & qualis sit eligendus in Abbatem. h. d.

§. 18. Ut autem inviolabiliter monastica disciplina custodiatur, de congregatione Monachorum Abbas eligendus est s, quem ordo vitae & meritum magis poposcerit ordinari, ut non tantum praesit monasterio, qui cautus sit in regimine, humilis, & discretus, & cui Monachi cum omni obedientia & devotione subjaceant.

s c. Abbatem. cum duabus seq. 18. q. 2.

Non professus non potest eligi in Abbatem, sed bene in Episcopum. h. d.

§. 19. Et praeterea eum in magistrum t assumi non decet, qui formam discipuli non assumpsit, nec sit praeficiendus, qui subesse non novit: Religiosus, qui regularem ordinem ante non fuerit expresse professus u, in Abbatem, vel ad aliam regularium praelaturam eligi non poterit: quinimo ad Episcopalem dignitatem talis in saecularibus vel regularibus Ecclesiis eligi minime prohibetur.

t c. cum in magistrum. extr. de elect.

u ren. nullus regularis. de elect. in 6.

Visitatores creandi, & quid agere debeant. h. d.

§. 20. Visitatores quoque in Capitulo creandi sunt secundum formam generalis Concilii, qui visitationis officium exequantur, & omnia, quae Viennensi Concilio x constituta sunt, fideliter observari faciant, & de statu monasteriorum, & observantiis regularibus diligenter inquirant: & tam in spiritualibus, quam in temporalibus corrigant & reforment, quae viderint corrigenda, & omnia secundum Honorianae constitutionis tenorem prosequantur.

x Cl. 1. eod. tit. de stat. Monach.

Non debet quis invenire, vel fundare novam religionem. h. d.

§. 21. Novissime y sciendum est, generali Concilio semel atque iterum cautum esse, ne quis in posterum novam religionem inveniat: sed quod, quicunque ad religionem converti voluerit, unam de probatis assumat. Similiter etiam de iis, qui religiosam domum de novo fundare voluerint, cautum est, ut regulam & institutionem de probatis assumant.

y c. fin. extr. de relig. dom.

FINIS LIBRI PRIMI.

IN-

INSTITUTIONUM JURIS CANONICI LIBER SECUNDUS.

DE RERUM DIVISIONE, ATQUE ILLARUM ADMINISTRATIONE.

TITULUS PRIMUS.

Res Ecclesiasticæ sunt aut spirituales, aut temporales. hoc dicit.

SUperiore libro de Jure PERSONARUM expoſuimus: modo videamus de REBUS Eccleſiaſticis illarumque tractatione, & adminiſtratione. Summa rerum Eccleſiaſticarum diviſio in duos articulos deducitur: nam aut ſpirituales ſunt, aut temporales. Spirituales ſunt, quæ ſpiritui deſerviunt, atque animæ cauſa ſunt inſtitutæ: ut Sacramenta, Eccleſiæ, altaria, & his ſimilia. Temporales ſunt, quæ non tam ſpiritus, quam corporis gratia pro Eccleſiaſticis miniſteriis, ſacrorumque miniſtrorum uſu ſunt comparata: ut ſunt prædia, domus, & fructus decimales.

Res ſpirituales ſunt aut incorporales, aut corporales: & corporales dividuntur in Sacramenta, in res ſacras, ſanctas & religioſas. h. d.

§. 1. Rerum ſpiritualium quædam ſunt incorporales, quædam vero corporales. Incorporales ſunt, quæ neque tangi, neque ſenſu corporeo percipi poſſunt: quales ſunt virtutes, & dona Dei, aut quæ in jure conſiſtunt. Corporales ſunt, quæ tangi & humanis ſenſibus percipi poſſunt. Harum autem quædam ſunt Sacramenta, quædam ſacræ ſunt, & ſanctæ, quædam religioſæ.

Videamus igitur nunc de ſpiritualibus: & quidem incorporales, cum de his rem ſupra opportunis locis loquuti fuerimus, quam etiam infra ſuo tempore dicturi ſimus, ſpecialem tractatum minime exigunt: itaque tractemus jam de corporalibus, ac primum de Sacramentis, de ſacris, ſanctis, & religioſis conſequenter etiam loquamur: ac demum de rebus temporalibus, atque illarum adminiſtratione.

DE SACRAMENTIS.

TITULUS II.

Quid ſit Sacramentum. h. d.

SAcramentum *a* eſt inviſibilis gratiæ viſibilis forma, ita quod ejus ſimilitudinem gerens & cauſa exiſtat.

a Can. *ſacrificium*, 32. *de conſ. diſt.* 2.

Sacramentorum quædam neceſſaria ſunt, quædam voluntaria. h. d.

§. 2. Sacramentorum ſumma diviſio hæc eſt *b*, quod aut ſunt neceſſaria, aut voluntaria. Neceſſaria ſunt, quæ ſine interitu ſalutis æternæ prætermitti & contemni non poſſunt: ut ſunt Baptiſmus, Confirmatio, Pœnitentia, Euchariſtia, extrema Unctio: quæ omnia ad particularem uniuſque profectum ſunt principaliter inſtituta. Voluntaria ſunt, quæ ſine ſalutis diſpendio, pro cujuſque arbitrio recipi poſſunt, & reſutari: qualia ſunt Ordo ſacer, & Matrimonium: & hæc ad totius Eccleſiæ profectum & ſubſidium principaliter pertinent.

b can. *commiſſionem.* §. *ſed notandum.* c. q. 1. gl. 1. a *ucmem.* 8. *ente. de tranſactiam.*

Neceſſariorum Sacramentorum quædam deſerviunt ad ingreſſum Eccleſiæ, quædam ad progreſſum in Eccleſia, quædam ad egreſſum ab Eccleſia. h. d.

§. 3. Et rurſus neceſſariorum quædam ad ingreſſum Eccleſiæ ſunt comparata, ut Baptiſmus: quædam ad progreſſum in Eccleſia, ut Confirmatio, Pœnitentia, Euchariſtia: quædam ad egreſſum ab Eccleſia, ut poſtrema Unctio.

Secunda diſtinctio Sacramentorum, quod quædam characterem imprimunt, quæ iterari non poſſunt: quædam non imprimunt, quæ iterationem admittunt. h. d.

§. 4. Rurſus Sacramentorum quædam characterem imprimunt, quædam vero non. Quæ characterem imprimunt, iterari non poſſunt: ut Baptiſmus, Confirmatio, Ordo ſacer. Cætera vero, quæ characterem nullum imprimunt, iterari minime prohibentur: ut Euchariſtia, Unctio, Pœnitentia, Matrimonium.

Sacramenta conſtant elemento & verbo. h. d.

§. 5. Conſtant autem Sacramenta elemento & verbo. Elementum hic accipimus, quicquid ſub viſibili natura inviſibilem gratiam deſignat & continet. Verba ſunt, quæ formæ viſibilis efficaciam imprimunt: ergo accedente verbo ad elementum ſacramentum fiet.

Non Eccleſia, ſed Chriſtus inſtituit Sacramenta, quæ tamen dicuntur Eccleſiæ, quia illa per ea ſanctificatur, & illa miniſtrat. h. d.

§. 6. Illud quoque ſcire nos oportet, quod non Eccleſia, ſed ipſo Domino inſtituente Sacramenta extiterunt: ſed tamen ideo Eccleſiæ Sacramenta nuncupamus, tum quod per ea ſanctificata, & cœleſti ſponſo matrimonii fœdere conjuncta ſit: tum quod illorum diſpenſatio ejus credita ſit miniſtratio.

Etiam malus miniſter, & hæreticus poteſt miniſtrare Sacramenta. h. d.

§. 7. Ergo *c* qui baptizat, qui abſolvit, & ſingulis Sacramentis divinitus operatur, Dominus eſt: miniſtri vero Eccleſiæ in conficiendis ſacris myſteriis, vel diſpenſandis, præter nudum miniſterium nihil ſibi vendicare debent, cum non propriam, ſed ejus, qui Sacramenta inſtituit, perſonam referant, nec illa ex ipſis ſanctificandi virtus manat. Unde, quanquam eos inculpatos eſſe deceat, ſi tamen mali ſint, vel a catholica communione ſejuncti, nihilominus & conficere Sacramenta, & diſpenſare poterunt, veluti enim per lapideos canales ad areolas aqua transfunditur, & ſolis radii per loca ſordidiſſime tranſeuntes, nulla contactus maculatione contaminentur: ſic multo magis Sacramenta nulla miniſtri ſorditate commaculantur.

c Can. *aliud eſt.* & *can. ſeq. de Conſecrat. diſt.* 4.

Spiritualis poteſtas exerceri ſine fide poteſt, ſed non ſine intentione Eccleſiæ. h. d.

§. 8. Hoc tamen ſic intelligi oportet, ſi tales miniſtri intentionem Eccleſiæ concordem habeant. Cæterum ſi aliud agere intendant, puta ſacris illudere myſteriis, vel aliud, quod Eccleſia non conſentiat, nihil agitur. Sine fide enim ſpiritualis poteſtas exerceri quidem poteſt, ſine Eccleſiæ intentione non poteſt. His circa Sacramenta generaliter cognitis, exordiamur nunc de ſingulis etiam ſpecialiter dicere: & quia baptiſmus fundamentum *d* eſt, & janua cæterorum, merito ab eo principium ſumamus.

d C. *veniens. ext. de Presbyt. non baptizat.*

DE BAPTISMO, ET EJUS EFFECTU.

TITULUS III.

Baptiſmus operatur animæ ablutionem, & in locum circumciſionis eſt inſtitutus. h. d.

BAptiſmus *e* eſt ablutio corporis exterior, quæ adhibita certa verborum forma interiorem animæ ablutionem deſignat, & operatur. Veluti enim circumciſio in populo *f* Dei in fidei, juſtitiæque ſignaculum inſtituta ad ſignificationem purgationis originalis veteriſque peccati parvulis valebat: ſic & baptiſmus ad hominis innovationem valere cœpit.

e gl. 1. *in ſum. de conſ. diſt.* 4.

f *can. ex quo.* 6. *diſt.* 4. *de conſ.*

Licet in baptiſmo plena contingat peccatorum remiſſio, non tamen contingit plena novitas. h. d.

§. 2. Non tamen ex quo quiſque baptizatus, ſtatim etiam in eo omnis vetus infirmitas abſumitur, ſed renovatio ad remiſſionem peccatorum incipit, & ad intelligentiam, & operationem ſpiritualium: cætera vero ſunt in ſpe, donec re compleantur, quod erit in reſurrectionis tempore. Quamvis ergo in Baptiſmate plena fiat peccatorum remiſſio, non propterea plena novitas, & mutatio contingit.

Cura baptizandi ad ſolos Sacerdotes ſpectat, ſed in cauſa neceſſitatis quilibet poteſt baptizare. h. d.

§. 3. Baptizandi *g* autem cura ad ſolos Sacerdotes pertinet, ejuſque miniſterium nec ipſis Diaconis explere permittitur, abſque Epiſcopo vel Presbytero: niſi his procul abſentibus, ultima languoris cogat neceſſitas: quo caſu & Laicis fidelibus, atque ipſis mulieribus *h* baptizare permittitur. Presbyteri vero, cujus negligentia commiſſum eſt, ut quis ſine baptiſmate ex humanis exceſſerit, deponendus erit *i*.

g *can. conſtat.* 19. *de conſ. diſt.* 4.

h *can. mulier.* 4. *diſt.* 4. *de conſecrat.*

i *can. quicunque.* 4. *diſt.* 4.

Baptizati ab hæreticis, ſchiſmaticis, paganis, vel aliis facinoroſis, non ſunt denuo rebaptizandi. h. d.

§. 4. Sed & ſi qui ab hæreticis *n*, ſive ſchiſmaticis, vel etiam paganis, aut aliis facinoroſis baptizati fuerint, quaſi baptizati non fuerint, iterum baptizari non debent. Antiqua *l* tamen patrum induxit inſtitutio, ut qui ab his in Trinitatis nomine baptizati fuerint, cum ad ſanctam Eccleſiam redierint, aut unctione chriſmatis, aut impoſitione manus, aut ſola profeſſione fidei ad ſinum matris Eccleſiæ revocentur.

n *can. ſive ab hæret.* & *can. ſeq. de conſecr. d.* 4. *can. ab antiquo. d. diſt.*

l *c. ſeblitum. ext. de baptiſmo.*

Nemo ſeipſum baptizare poteſt. h. d.

§. 5. Sed *n* quanquam baptiſmus ab hæreticis, ſchiſmaticis vel paganis ſuſceptus valeat, ipſum tamen ſe baptizare

nare nemo poterit: sicut enim in carnali generatione, qua proles ex viro & fœmina nascitur, alius est qui carnaliter gignit, alius qui gignitur: sic in sacramentali generatione, qua soboles ex aqua, & Spiritu Sancto renascitur, alius debet esse qui spiritualiter generet, alius qui generetur. Unde de Judæo, qui in mortis articulo constitutus, in aquam seipsum immergendo dixerat, *Ego me baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, responsum est, denuo ab alio illum baptizandum esse, ut ostendatur, quod alius est qui baptizatur, alius qui baptizat: quamvis si talis continuo decessisset, protinus ad patriam evolasset, non propter fidei sacramentum, sed propter sacramenti fidem.

Baptismus alius fluminis, alius flaminis, alius sanguinis. h. d.

§. 6. Quod quidem & de illo recte creditur, qui visibiliter non baptizatus martyrii subiit sacramentum. Baptismus enim invisibiliter ministratur, quem non contemptus religionis, sed terminus necessitatis excludit. Unde recte a scriptum a quibusdam reperitur, baptismum alium esse fluminum, alium flaminis, alium vero sanguinis: nam baptismi virtus, & efficacia, non tam ablutione b corporis, quam fide cordis continetur: & aliud fit per ministerium baptizantis c, quod Sacerdos exequitur: aliud per potestatem, quam Dominus non usque adeo sacramentis adjunxit, ut sine illis eandem gratiam tribuere non possit.

a Gl. 1. in sum. de consec. dist. 4.
b can. verum baptis. dist. 4.
c can. aliud est. d. dist. 4.

Parvuli baptizantur in fide parentum, & Ecclesiæ: & non debet minor esse virtus baptismi, quam circumcisionis. h. d.

§. 7. Non tamen, quia fide cordis baptismatis virtus continetur, ideo minus parvulos d, qui credere ob ætatem non possunt, unde salutaris abluit, cum & ii, non per usum, sed per habitum fidei, quem suscipiunt in baptismate, credere non male creduntur, & in fide parentum e & Ecclesiæ, aliis profitentibus, baptizati ob fidei sacramentum recte fideles dici possunt: & cum circumcisio f tam adultis, quam parvulis ex præcepto Domini conferretur, in baptismus, qui succedit in locum ipsius, & generalior tamen existit, cum tam viri, quam fœminæ baptizantur, minoris videtur effectus, tam adultis, quam parvulis est conferendus.

d cap. majores. in fine princ. extr. eod.
e can. illud. & can. seq. vers. parvuli de consecr. dist. 4.
f can. majores. §. cum ergo. extr. eod.

Tam mater, quam filius, in ipso articulo parturiendi, possunt separatim baptizari, nec ab id creditur baptismus iteratus. h. d.

§. 8. Ex g quoque, cujus mater vel prægnans, vel in ipso horo, quo peperit, mortis urgente periculo baptismatis gratiam perceperit, baptizari poterit, nec propterea bis baptizatus reputabitur, cum utique ad maternum corpus, cum esset in utero, pertineret: nec ibi regenerari in utero possit, ubi generatum non præcessit, nec in hoc infanti, qui nescitur, aliquid mater participat, cum uniuscujusque propria voluntas in confessione sit attendenda.

g can. si ad mortis. & can. seq. de consec. d. 4.

Muti, surdi, & ægrotantes baptizari possunt. h. d.

§. 9. Muti quoque h, & surdi, item ægrotantes, qui pro se respondere non possunt, aliis pro se profitentibus recte baptizari poterunt.

h can. parvuli alio. & can. seq. d. 4. de consecr.

Dormientes & amentes, si ante somnum & amentiam habuerunt propositum baptizandi, baptizari possunt. h. d.

§. 10. De dormientibus i, & amentibus quæsitum est, & plane, si prius quam dormirent, aut amentiam incurrerent, non baptizandi propositum haberent, quia in eis eadem perdurare voluntas intelligitur, si sic immersi fuerint, characterem sacramenti non suscipiunt: secus autem, si prius catechumeni extitissent, & baptizandi propositum habuissent: tales enim in necessitatis articulo baptizare consuevit Ecclesia. Tunc ergo characterem sacramentalis imprimit operatio, cum obicem voluntatis contrariæ non invenit obsistentem.

i cap. majores. in fine, extr. eod.

Invitus baptizatus characterem suscipit, & cogendus est ad observantiam fidei: secus si penitus reclamet. h. d.

§. 11. Sed & si quis sponte, dum tamen non omnino coactus baptismatis susceperit sacramentum, Christianitatis characterem suscipit: ut puta, cum quis terroribus, atque suppliciis ad eandem salutarem trahitur, & ob id tanquam conditionaliter volens, licet absolute non velit, est ad fidei Christianæ cogendus observantiam. Ille vero, qui nunquam consentit, sed penitus contradicit, nec rem, nec characterem sacramenti suscipit. Plus est enim expresse contradicere, quam minime consentire.

Is, de quo non est præsumptio, quod sit baptizatus, debet sine metu iterationis baptizari. h. d.

§. 12. Illud k in dubium venire non debet, quoties nulla extant indicia inter propinquos, & familiares, quibus aliquos baptizatos esse doceri possit, eosdem baptizari minime prohibendos esse. Quod enim factum esse nescitur, nulla ratio sinit, ut iteratum videatur: nec temeritas intervenit præsumptionis, ubi est diligentia pietatis. De eo tamen, qui Christianis parentibus natus inter Christianos est fideliter conversatus, tam violenter præsumitur, quod baptizatus fuerit, ut hæc præsumptio pro veritate sit habenda, donec evidentissimis argumentis contrarium probatum fuerit.

k Can. si nulla extant. de consec. dist. 4.

Iterum sciens baptizatus debet severissime puniri, ignoranter vero baptizatus non potest ordinari, nisi ex necessitate. h. d.

§. 13. Quod si l quis sciens, & prudens iterum baptizari sustinuerit, arctissimæ pœnitentiæ subjiciendus erit: quod si ignoranter, nulla quidem imponenda erit pœnitentia, sed nisi magna cogat necessitas, ordinari non poterit.

l Can. qui bis. de consec. dist. 4.

Iterantes Baptismum sunt deponendi ab officio, & beneficio. h. d.

§. 14. Illi quoque, qui ausu temerario in homine jam baptizato cœleste lavacrum iterare ausi fuerint, excommunicationis mucrone percussi ab omni officio, & beneficio Ecclesiastico deponentur.

Multa sunt in baptismo, quæ non sunt de ejus substantia. h. d.

§. 15. Postremo sciendum est, quod licet verbo tantum m & elemento baptismatis substantia contineatur, & forma, multa tamen a sanctis Patribus ad ejus decorem fuerunt solemniter constituta, ut immersionis numerus, Exorcismi, Catechismus, insufflationes, salis benedicti exhibitio, salivæ contactus, inunctio: quæ si ex negligentia prætermissa fuerint, omissio culpam reum arguet.

m C. non ut, extr. eod. d. Cl. 1. eod. tit.

Baptismus non debet conferri in privatis domibus, nisi ex necessitate, vel ob magnam nobilitatem. h. d.

§. 16. Illud etiam novissime n Viennensi Concilio constitutum est, ne quisquam privatis domibus, sed duntaxat in Ecclesiis, in quibus fuerint ad hoc fontes specialiter deputati, aliquem audeat baptizare: nisi Regum, vel Principum liberi baptizandi fuerint, vel talis necessitas emerserit, propter quam ad Ecclesiam absque periculo accessus haberi nequeat.

n Can. novissime de consecr. d. 5.

DE SACRAMENTO CHRISMATIS.

TITULUS IV.

Fideles post receptum baptismum debent chrismari. h. d.

Quamvis autem continuo transituris regenerationis sufficiat beneficium, victuris tamen etiam confirmationis auxilium est necessarium. Ita enim conjuncta sunt hæc duo sacramenta, ut unum ab altero, nisi morte præveniente, separari non debeat.

Chrismatis sacramentum operatur augmentum gratiæ, & soli Episcopi chrismant.

§. 2. Igitur omnes fideles post baptismum paracletum o per manus impositionem accipere debent, ut perfecte Christiani inveniantur. Spiritus p Sanctus enim, qui super aquas baptismi salutifero descendit lapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in confirmatione robur, & augmentum præstat ad gratiam. Unde q cum cæteras actiones simplex Sacerdos, vel Presbyter valeat exhibere, hanc non nisi summus Sacerdos, hoc est, Episcopus conferre debet: alioqui nulla existente consuetudine chrisma irrita habebitur, & vacua, nec inter Ecclesiastica sacramenta reputabitur, cum manum imposuisse præter Apostolos, quorum hodie vicem tenent Episcopi, nullos alii legantur.

o can. 1. de consecr. dist. 1.
p can. un. §. per frontis. extr. de sacr. unct. & can. manus quoque. de consecr. dist. 5.
q can. ut jejuni. & can. seq. de consecrat. dist. 5.

Jejunus a jejunis debet dari Chrisma, nisi necessitas aliud cogat. h. d.

§. 3. Accedant igitur, qui legitimæ sunt ætatis, ad confirmationem jejuni r, ut a jejunis Episcopis sacro abstinente in fronte delinitum per manus impositionem paracletum recipiant. Plane infirmis, & morte periclitantibus, vel qualibet causa impeditis nulla de jejunio habita ratione manus imponi poterit.

r c. ut ante omnia. de conf. d. 4.

In Baptismo, Confirmatione, & Catechismo debent patrini intervenire.

§. 4. Illud s commune est tam his, qui baptizandi sunt, quam etiam illis, qui confirmationis munus recipere debent, ut aliquem in patrinum habeant, qui eosdem in religione Christiana, & fide Dominica instruat, & qui pro eis apud Deum quasi fidejussor exstat: quod & in Catechismo observandum erit.

s c. non plures de consecr. dist. 4. & can. seq.

Patrini non debent esse plures, vel non baptizati, vel confirmandi. h. d.

§. 5. Admonendi tamen sunt, quod nec plures quenquam in baptismo, aut in confirmatione suscipere debeant, sed unus t tantum sive vir, sive mulier: nec quenquam quispiam tenere, vel levare poterit, qui ipse baptizatus non sit, vel confirmatus.

t can. non licet. de conf. dist. 4.

Parentes non possunt esse patrini propriorum filiorum, nec Abbates, vel Monachi aliorum. h. d.

§. 6. Parentes quoque proprios filios, vel Abbates, vel Monachi alienos de sacro fonte suscipere, aut in confirmatione tenere non debent.

Nec Baptismus, nec Chrisma possunt iterari, & utrumque conferri potest tempore interdicti. h. d.

§. 7. Commune etiam illud est utrisque, quod & neutrum (ut paulo ante diximus) iterari potest, quippe quod ambo characterem imprimunt, & quod interdicti tempore ob imminens ex dilatione periculum utrumque exhiberi, & pro utroque chrisma confici poterit, ut infra suo loco latius exponemus.

DE PŒNITENTIIS, ET REMISSIONIBUS.

TITULUS V.

Quid sit Pœnitentia, & ejus effectus.

Pœnitentia est Sacramentum, quod contritione, confessione, & satisfactione concurrentibus peccatorum operatur remissionem. Multiplex enim Dei misericordia ita lapsibus humanis subvenit, ut non solum per baptismi, & confirmationis gratiam, sed etiam per pœnitentiæ medicinam spes æternæ vitæ reparari velit. Unde qui dona regenerationis violaverint, proprio se judicio condemnantes, per Sacramentum pœnitentiæ ad criminum remissionem, quasi ex naufragio arrepta tabula ad portum perveniant.

Tres

Tres sunt species pœnitentiæ, & pœnitentia solemnis iterari non potest, & pœnitentes ad sacros ordines reddit inhabiles. h. d.

§. 2. Sunt autem pœnitentiæ tres species: quædam enim est solemnis, quædam publica, quædam privata. Solemnis est, quam propter majora scelera Episcopus in capite jejunii, severa certe rerum lege delinquentibus solet imponere. quæ quidem ut Ecclesiæ vilescat auctoritas, iterari non debet. & tales pœnitentes ad sacros ordines (ut supra exposuimus a) inhabiles reddit, quippe quæ nec aliter potest Sacerdotibus imponi, quam si prius cœlestis militiæ cingulo exuti fuerint.

a Tit. qui prom. non poss. §. pœnitentes.

Publica delicta & publice pœnitentia lui debent. h. d.

§. 3. Publica pœnitentia est, quæ publice nulla servata juris solemnitate peragenda injungitur: qualis est peregrinatio, certe habitus delatio, & his similia. Cum enim manifesta peccata non sint occulta correctione purganda, recte constitutum est, ut qui publice peccando proximo suo scandalum præbuerint, publicam etiam pœnitentiam a proprio sibi Sacerdotibus impositam peragere debeant. Apparet itaque ex his, quod licet omnis solemnis pœnitentia publica sit, non tamen omnis publica est solemnis.

Unusquisque semel in anno debet confiteri, & Eucharistiam sumere, nisi de consilio Sacerdotis abstineat. h. d.

§. 4. Privata, aut secreta pœnitentia est, quæ in occulto Deo fit, & Sacerdoti. Statutum est enim generali Concilio b, ut omnis fidelis, quam primum fapere cœperit (omnia sua peccata proprio Sacerdoti confiteatur, & injunctam sibi pœnitentiam propriis viribus adimplere studeat, suscipiens reverenter ad minus singulis annis in Paschate Eucharistiæ sacramentum, nisi forte de Sacerdotis consilio ex causa duxerit abstinendum: alioqui & vivens ab ingressu Ecclesiæ arcebitur, & moriens Christiana carebit sepultura.

b c. omnis utriusque. extr. eod.

Pœnitentia constat contritione, confessione, & satisfactione. h. d.

§. 5. Constat igitur pœnitentiæ sacramentum tribus partibus: contritione cordis, confessione oris, & operis satisfactione. Contritio nihil aliud est, quam dolor pro peccatis voluntarie assumptus, cum proposito confitendi, & satisfaciendi. Confessio (ut Augustino placet) est, per quam morbus latens spe veniæ aperitur: vel confessio est canonica peccatorum coram proprio Sacerdote facta declaratio.

Tribus casibus potest quis confiteri non proprio Sacerdoti, si obtineat licentiam ab eodem, vel ab Episcopo, vel si confiteatur fratribus habentibus generalem potestatem audiendi confessiones. h. d.

§. 6. Quod autem dicitur, *coram proprio Sacerdote*, ita demum obtinet, si nulla legitima causa subsit eum declinandi judicium. Cæterum si quis vel propter Sacerdotis imperitiam evereatur, vel alias etiam & mores suspectos habeat, & propterea alieno Sacerdoti d confiteri voluerit, licentiam prius postulet, & obtineat a proprio: cum aliter ille ipsum alienus quacunque suffragante consuetudine non possit absolvere, vel ligare. Si quis tamen regularibus generalem audiendi confessiones potestatem habentibus, & locorum ordinariis præsentatis, & ab iisdem approbatis confessus fuerit, Parisiensis Doctoris rejecta sententia non magis eadem peccata tenebitur iterum confiteri, quam si ea proprio Sacerdoti juxta generalis Concilii dispositionem confessus fuisset.

c 1. fin. de pœnit. dist. 6.
d 1. omnis utriusque. §. si quis autem n. ext. ead.

Episcopus potest suo subdito concedere licentiam eligendi confessorem. h. d.

§. 7. Episcopus quoque subdito suo, ut quemvis idoneum sibi deligat confessorem, facultatem concedere poterit: cum non minus esse debeat efficacior ab Episcopo obtenta licentia, quam a Parochiali Sacerdote.

Necessitas facti affectum reputari pro effectu. h. d.

§. 8. Sed & si pœnitendi urgeat necessitas, nec desideranti locus, aut tempus proprium Sacerdotem offerat, & si is, cui quis confitetur, solvendi nullam potestatem habeat, tanta tamen est vis confessionis, ut digne fiat venia ex desiderio Sacerdotis, qui proximo suo criminis turpitudinem confiteri non erubuit. Votum enim pro opere reputatur, cum operis perficiendi facultas deest.

In perpetuum est in monasterium detrudendus, qui revelat confessionem. h. d.

§. 9. Sed e sive proprius Sacerdos, sive alius pœnitentiam audiat, caveat omnino, ne aut verbo, aut alio quovis modo enunciatorem prodat: quoniam qui peccatum in pœnitentiali judicio sibi detectum revelare ausus fuerit, non solum a sacerdotali officio deponendus erit, verum etiam ad agendam perpetuo pœnitentiam in arctum monasterium detrudendus.

e C. omnis utriusque. §. caveat. extr. eod.

Sacerdos non debet quem absolvere de casibus reservatis Papæ, vel Episcopo. h. d.

§. 10. Illud etiam animadvertere Sacerdotem oportet, ne quem scilicet ab his criminibus absolvendo liberare tentet, quorum absolutio aut Apostolico f, aut proprio ordinario est reservata: ut puta, si pœnitens Clericum enormiter læserit, Ecclesiam combusserit, vel fregerit, falsum commiserit, Cardinalem, vel Episcopum insecutus fuerit, cum Moniali rem habuerit, & in aliis casibus.

f Clem. 1. §. quibus, versic. nec etiam de privil.

In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus. h. d.

§. 11. De eo g tamen quæsitum est, si Episcopus subdito suo concesserit, ut sibi possit idoneum eligere confessorem, an tunc ille, quem is elegerit, in casibus, qui eidem Episcopo specialiter reservantur, absolvendi habeat facultatem: & cum in generali concessione illa minime veniant, quæ non esset quis verisimiliter in specie concessurus, responsum est, electum hunc hujusmodi non habere potestatem.

g c. 2. de pœn. in 6.

Contritio & confessio sine satisfactione parum proficiunt. h. d.

§. 12. Sed nec contritio multum proficit, nec confessio, nisi ambabus adjuncta fuerit satisfactio: quæ nihil aliud est, quam quædam injuriæ illatæ compensatio: nulla enim delictorum accipit veniam, nisi si nulla fuerit necessitate impeditus, qualemcunque aut longe minorem, quam debeat, pœnam solverit. Nec sufficit mores in melius commutare, & a præteritis malis recedere, nisi etiam de his, quæ facta sunt, Deo satisfiat per contriti cordis sacrificium cooperantibus eleemosynis, orationibus & jejuniis.

Medici, qui ægrotos ad pœnitentiam non inducunt, sunt ab Ecclesiæ ingressu arcendi. h. d.

§. 13. Medicos h etiam admonere oportet, ut cum eos ad infirmos vocari contigerit, ipsos ante omnia moneant, & inducant, ut medicos advocent animarum: ut postquam fuerit ægrotanti de spirituali salute provisum, ad corporalis medicinæ remedium salubrius procedatur. Si quis autem Medicorum secus fecerit, ab Ecclesiæ ingressu arcebitur, donec pro transgressione hujusmodi satisfecerit.

h c. cum infirmitas. extr. eod.

Qui habuit propositum confitendi, potest absolvi, si sævitia morbi non posset confiteri. h. d.

§. 14. Si quis notam in infirmitate constitutus pœnitentiam petierit, & dum ad eum invitatus Sacerdos properat, morbo oppressus obmutuerit, vel in phrenesim conversus fuerit, & pœnitentiam moriturus, & per manus impositionem reconciliationem accipere poterit.

Deputatis ultimo supplicio sacramentum pœnitentiæ, & Eucharistiæ non negatur. h. d.

§. 15. Nec infirmis solum, sed etiam ultore gladio morituris in hac parte jura subveniunt, cum ultimo damnatis supplicio i pœnitentiæ sacramentum, si petant, non solum negari non debeat, verum etiam sint censura Ecclesiastica ab ordinariis locorum coercendi, quicunque adversarentur, quo minus id consequantur. Quod ipsum & de Eucharistia quoque intelligendum erit, cum quibuscunque pœnitentia non negetur, viaticum quoque, quod vere pœnitentibus exhibetur, intelligatur esse concessum.

i Clem. 1. de pœnit.

DE EUCHARISTIA.

TITULUS VI.

Maximum est Eucharistiæ sacramentum, & saltem semel in anno debet assumi. h. d.

Est autem inter cætera Eucharistiæ sacramentum maximum a, & oblationes omnes longe antecellit. Unde sicut præstantius est cæteris, ita etiam diligentius excoli debet. Et quidem circa prima fidei cunabula frequentissime erat apud fideles sanctissimi viatici susceptio: sed cum postea peniatim tepescente charitate rarius homines communicarent, constitutum fuit l, ut nisi quis majoribus fortasse criminibus impediretur, tribus saltem vicibus in anno communicare deberet. donec refrigescente penitus religionis ardore eo tandem ventum est, ut semel saltem singulis annis m unusquisque cœlestis mensæ debeat esse particeps.

a can. nihil. in sacrificio. de consecr. dist. 2.
l can. etsi non. de consecr. dist. 2.
m can. omnis de pœn.

Quotidie Sacerdotes bodie pro populo sacrificare debent, sed semel tantum, non plures, nisi ex magna causa, vel in nativitate Domini. h. d.

§. 2. Insaluit tamen, ut Deo quotidie Sacerdotes pro populo hanc oblationem facerent. Quoniam enim quotidie labimur, ideo etiam Christus quotidie mystice pro nobis immolatur: in quo tamen illud cavendum est, ut Sacerdos quacunque præfulgeat dignitate n, amplius quam semel in die celebret: nisi aut alter faciendum Domini nativitas suadeat, aut urgens coget necessitas. Satis enim felix est, qui semel digne celebrat.

n 1. te referente. extr. de celebrat. miss.
o c. consuluisti. extr. de celeb. missar.

Presbyter tantum debet exhibere Eucharistiam, non inferior: nisi subsit necessitas. h. d.

§. 3. Sed nec ab omnibus, nec passim omnibus tantum sacramentum exhiberi debet: nam veluti solus Sacerdos illud conficit, ita etiam nemo præter eum exhibere poterit. Quod si Presbyter aliter, quam per semetipsum infirmum, vel alium communicet, ex Rhemensis p Concilii dispositione sui gradus periculo subjacebit. Permisit tamen Laodicense Concilium q, si necessitas urgeret, ut Diaconus præsente Presbytero Eucharistiam justus erogare possit.

p can. pervenit. de consecr. dist. 2.
q can. præsente dist. 93.

Sacerdos constitutus in peccato mortali, quoad seipsum est suspensus, non quoad alios. h. d.

§. 4. Imo & Sacerdotes, si qua criminali r macula sese infectos esse senserint, ab hujusmodi exhibitione abstinere debent. Quanquam si peccato mortali s vel minori excommunicatione illigatus celebret, & sacramenta conferat, licet graviter peccet, nullam tamen irregularitatis notam incurrit, & sacramenta eo ex collato virtute effectu non carent: cum non a collatione, sed a participatione, quæ in sola perceptione consistit, videatur esse remotus.

r can. Sacerdotes, qui. q. 1. in fin.
s can. fin. extr. de Cler. excomm.

Scenicis & histrionibus non est danda Eucharistia: pro cæteris autem, maxime infirmis semper debet esse parata. h. d.

§. Item quamvis regulariter nullus, etiamsi quem Sacerdoti peccatorem, & impœnitentem esse liqueat, ab altari sit arcendus. Scenicis t tamen, atque histrionibus, cæterisque personis hujusmodi, quandiu tam detestandas artes exercuerint, sacra communio deneganda erit. Nec enim Evangelicæ disciplinæ congruit, ut pudor, & honor Ecclesiæ tam turpi, & infami contagione fœdetur. In cæteris propterea Presbyter, ut si quis infirmatus fuerit, ita Eucharistiam paratam habeat u, ut nemo sine communione moriatur.

t Can. pro. de mes. dist. 2.
u can. Presbyter Eucharistiam de consec. dist. 2.

Sacro-

Sacramentum Eucharistiæ constat visibili forma, veritate corporis, & spirituali virtute. Et in calice pone debet vinum aqua mixtum. h. d.

a Gl. in sum. de consecr. d. 2.
b sum. d. dist. 2.

§. 6. Constat autem Eucharistiæ sacramentum visibili forma, veritate corporis, & virtute spirituali. Forma visibilis est panis & vini *b*: vinum vero hoc loco intelligimus aqua permixtum: nec enim in calice Domini aut vinum solum, aut aqua sola afferri debet, cum utrumque ex latere illius profluxisse legatur. Illud etiam rationabilis consuetudo generalis habet Ecclesia, ut plus in eo vini, quam aqua sit ponendum *c*.

c c. perniciosus. ext. de celebr. miss.

In sacramento altaris & panis, & vinum sunt vere caro & sanguis Domini. h. d.

d can. cum Marthæ c. §. distinguendum extr. de celeb. miss. extr. d. gl.

§. 7. Veritas *d* est carnis, & sanguinis, sicut enim ante consecrationem panis est, & vinum, quod natura formavit: ita etiam post consecrationem vera Christi est caro & sanguis, quem benedictio consecravit. *e*

e can. nos autem de consecr. dist. 2.

Virtus Sacramenti est charitas & unitas. h. d.

§. 8. Virtus est charitatis *f* & unitatis: nam veluti ex multis granis unus fit panis, & multis racemis unum vinum, ita & nos per hoc charitatis sacramentum Christo incorporati unum evadimus.

f Vide in pænult. §§.

Panis, quomodo & quando tria, quibus constat sacramentum altaris, sint sacramenta. h. d.

g c. cum Marthæ §. distinguendum extr. de celeb. miss.

§. 9. His igitur repetitis apparet *g*, primum quidem sacramentum esse, non rem, secundum & rem esse simul, & sacramentum, tertium vero rem esse, sed non sacramentum. Sed primum quidem sacramentum est gemine rei, secundum est sacramentum unius, & alterius rei, tertium vero res est gemini sacramenti.

DE EXTREMA UNCTIONE.

TITULUS VII.

Extrema unctio solet exhiberi, de quorum morte dubitatur: & duplex unctio, exterior & interior: & interiorem exterior designat. h. d.

HActenus loquuti fuimus de his sacramentis, quæ ad ingressum, & ad progressum in Ecclesia comparata sunt: consequens nunc est, ut de iis videamus, quæ propter egressum ab Ecclesia sunt constituta. Sciendum est igitur, graviter ægrotantibus, & de quorum morte probabiliter timeri potest, certas corporis partes sanctificato oleo a Presbyteris ex institutione divina inungi debere: quæ quidem unctio, non minus internæ animæ, quam exterius corporis sanitatem operatur. Sunt *h* enim unctionis duæ species: Exterior, quæ materialis & visibilis, & interior, quæ spiritualis est, & invisibilis. Exteriore visibiliter inungitur corpus. Interiore invisibiliter cor inungitur. Hoc, quod in extremitate vitæ constitutis exhiberi consuevit, merito extremæ unctionis nomen est sortita.

h c. 1. § fin. tit. de sacra unctione.

Magis dignum trahit ad se minus dignum. h. d.

§. 2. Sanctificatum autem locum hoc loco accipimus, non modo quod ipsum totum consecratum est, sed etiam quod in consecrato adjunctum. *i*

i Gl. fin. c. quod in dubiis extr. de consecr. Eccles.

Postquam hucusque de iis sacramentis, quæ quoquomodo necessitatis sunt, tractatum habuimus: reliquum est, ut de iis loquamur, quæ dignitatis sunt & voluntatis.

DE SACRAMENTO ORDINIS.

e TITULUS VIII.

Quid sit Ordo. h. d.

VOluntatis Sacramenta sunt (ut paulo ante naposuimus) Ordo sacer, & Matrimonium. Est autem Ordo nihil aliud, quam signaculum quoddam Ecclesiæ, per quod spiritualis potestas traditur ordinato: de cujus speciebus, differentiis, & gradibus satis videtur in superiore libro dictum esse.

Unde solum nunc restat, ut ad matrimonii materiam orationem vertamus.

DE SACRAMENTO MATRIMONII.

TITULUS IX.

Quid sit Matrimonium. h. d.

a In sum. 27. q. 2. §. sunt.

MAtrimonium *a* est viri & mulieris conjunctio, individuam vitæ consuetudinem continens, cum divini & humani juris communicatione.

Matrimonium præcedit alia Sacramenta, ratione loci, in quo institutum est, temporis, amplitudinis & mysterii. h. d.

§. 2. Et merito inter alia sacramenta matrimonium quoque annumerari meruit, cum cæteris loci, temporis, amplitudinis, & mysterii ratione etiam præcellat. Siquidem ab orbis primordio in paradiso a Deo ipso institutum est, ut esset omnibus etiam infidelibus commune, quod in aliis minime contigit. His illud quoque accedit *l*, quod animorum consensus & corporum commixtio, quæ in matrimonio intercedunt, primum quidem charitatem significat, quæ consistit in spiritu inter Deum & justam animam, vel Ecclesiam: alteram vero sacrosanctum conjugium designat, quod inter Christum & Ecclesiam per incarnationis mysterium est contractum.

l c. illud extr. de præsumpt. c. debitum. extr. de bigam.

Bona matrimonii sunt sacramentum, fides, proles, & fornicationis remedium. h. d.

§. 3. Consequuntur & inde præter sacramentum, & alia bona: utputa *m*, fides, & proles, & quod humana infirmitas in ruinam turpitudinis prona, honestate recepta conjugii, minime læditur. Initiatur autem matrimonium sponsione, consensu ratificatur, & copula consummatur: de quibus singulis distinctius dispiciamus.

m c. omne. 27. q. 2.

DE SPONSALIBUS.

TITULUS X.

Quid sint sponsalia, & unde dicantur. h. d.

SPonsalia *n* sunt futurarum nuptiarum mentio, & repromissio: & dicta sunt a spondendo, quod per ea sibi invicem se futuros conjuges viri & mulieres spondent.

n c. nostrates. 30. q. 5. gloss. 1. c. literas. extr. de transl. Episc.

Sponsalia contrahuntur re, verbis, literis, & consensu. h. d.

§. 2. Contrahuntur autem sponsalia variis modis, utputa, re, verbis, literis, & consensu. Re contrahuntur per nudam subarrhationem, vel annuli immissionem. Verbis, ut si inter virum & mulierem promissio super futuro matrimonio intercesserit, enim altero alteri vice mutua dicente: *Ego te accipiam in meum maritum, & ego te in meam uxorem:* sive in hunc sensum verba similia protulerint. Literis, ut cum absentes inter se de futuris nuptiis per epistolam paciscuntur: quod ipsum & per nuntium, vel procuratorem fieri poterit.

o c. penult. extr. eod.

Procurator ad contrahendum matrimonium non potest substituere, nisi hoc habeat in mandatis. h. d.

§. 3 Procurator *p* tamen ad hoc specialiter constitutus, ob magnum, quod ex facto tam arduo posset periculum imminere, alium substituere non poterit, nisi hoc ei specialiter commissum fuerit.

p C. fin. de procurat. in 6.

Si duo impuberes, quorum prudentia non supplet ætatem, & qui pubertati non sunt proximi, vel etiam alter tantum sit impubes, per verba de præsenti matrimonium contraxerint, talis contractus resolvitur in sponsalia de futuro: & ex eo inducitur justitia publicæ honestatis. h. d.

§. 4. Consensu *q* contrahuntur sponsalia: ut cum puber & impubes, vel duo impuberes non proximi pubertati, & in quibus ætatem prudentia non supplet, matrimonium per verba contraxerint de præsenti. Licet enim verba in præsens matrimonium sonent, juris tamen interpretatione in sponsalia, licet contrahentes matrimonium celebrare intenderent, conjugium, quod ob initio ætate impediente, ut matrimonium non tenuit, per adventum pubertatis minime convalescit, nisi per carnis copulam subsequentem, vel alium modum contrahentes eum ejusdem perseverantis voluntate, ad pubertatis tempore pervenisse evidenter constiterit: per dictum tamen contractum, qui valuit, ut potuit, non sicuti agebatur, publicæ honestatis justitia censetur inducta.

q c. 1. §. idem. de despons. impub. in 6.

In re denominanda potius effectum attendimus, quam modum. h. d.

§. 5. Et ideo hoc casu consensu contracta sponsalitia dicimus: quia, si verba spectes, non sponsalia, sed ipsum matrimonium contractum videri poterit. Censuerunt autem jura eos, qui, cum non possent, conjugium de facto contraxerunt, voluisse etiam in casu, quo possent, contrahere: ideoque saltem, ut sponsalia, valere conventionem.

Sponsalia contrahuntur simpliciter, pure, in diem, & sub conditione, & qui contraxerunt sponsalia pure, compellendi sunt etiam matrimonium contrahere, & consanguinei contrahentium non debent cum ipsis contrahentibus contrahere. h. d.

§. 6. Rursus contrahuntur sponsalia, aut pure, aut adjecta die, aut sub conditione. Pure *r*, ut cum vir & mulier se invicem futuros conjuges pollicentur. Et hoc casu nullus consanguineorum alicujus partis alteram ex contrahentibus matrimonio sibi copulare poterit: imo qui contraxerunt, ut se invicem recipiant, & motus conjugalis affectione pertraxerint, moneri, & nisi rationabilis causa obsistat, Ecclesiastica censura compelli poterunt.

r c. 2. & c. ex literis ver. secund. extr. eod. tit.

Si per contrahentem sponsalia in diem non stetit, quo minus matrimonium contraheret intra terminum, cum alia postmodum matrimonium contrahere poterit. h. d.

§ 7. Dies adjicitur sponsalibus, cum quis intra certum temporis spatium aliquam se ducturum in uxorem convenit: in quo specie, si per eum non steterit, quo minus intra præfixum terminum cum eadem matrimonium contraheret, libere ad nuptias alterius transire poterit.

Sponsalia contracta sub conditione, evanescunt conditione deficiente, nisi ab ea recessum fuerit. h. d.

§. 8. Sub conditione celebrantur sponsalia, cum quis, si quid hoc vel contigerit, nuptias se contracturum pollicetur: veluti si dictum fuerit, *Ego te in uxorem accipiam, si centum mihi dederis:* aut, *si pater meus consenserit:* quibus conditionibus deficientibus, ad matrimonium quis compelli non poterit, nisi consensus de præsenti, aut carnalis sit inter eos commixtio subsequuta, cum hisce sibus a conditionibus recessum videatur.

s c. de illis, & c. per tuas, extr. de condit. app.

Turpes conditiones adjectæ sponsalibus vel matrimonio non vitiant, sed vitiantur: nisi sint contra substantiam & naturam conjugii. h. d.

§. 9.

§. 9. Hoc tamen de his conditionibus intelligere non oportet, quæ honestæ sunt, & Canonicis institutis non contrariæ: nam si turpes sint, aut impossibiles, ob favorem matrimonii debent pro non adjectis censeri: si tamen non solum turpes sint, sed etiam contra substantiam, vel naturam conjugii: puta, si alter dicat alteri *a*: *Tecum contraho si generationem prolis evitaveris, vel donec aliam honore, vel facultatibus digniorem invenerim, aut si pro quæstu adulterandam te tradideris*: matrimonialis contractus, quantumcunque sit favorabilis, omni carebit effectu.

a C. fin. extr. de condit. appos.

Minores septennio non possunt sponsalia contrahere, & contracta lapsu temporis non convalescunt, nisi novus voluntatis accesserit, aut etiam copula intervenerit. h. d.

§. 10. Non tamen omnibus, cujuscunque sint ætatis, licet sponsalia contrahere: nam inter minores septennio *b* celebrata, nullius roboris efficaciam sortiuntur *c*; ideoque si infantes, vel unus major septennio *c*, alter minor, sponsalia contraxerint ipsi, vel parentes pro eis, nisi per cohabitationem eorum mutuam, sive alias verbo, vel facto eosdem in eadem voluntate factos majores perdurare liquido appareat, sponsalia hujusmodi, quæ ab initio nulla erant, per lapsum dicti temporis minime convalescunt: & ideo cum sint nulla, ratione defectus consensus, publicæ honestatis justitiam non inducunt. Si tamen eam ea, quam nondum septennem domum quis traduxerit, copula etiam intercesserit, aliud statuendum erit.

b c. accessit. extr. de despons. impub.
c c. 1. in princ. de despons. impub. in 6.

Qui contraxerunt sponsalia, debent compelli ad matrimonium, nisi aliquid tristius timeatur. h. d.

§. 11. Initiatum igitur sponsalibus matrimonium fide consensus ratificari debet. Quod si qui de contrahendo matrimonio fidem sibi dederunt *d*, se invicem admittere omnino noluerint; tutius eorum, qui societatem interpositione fidei contrahunt, & postea eandem sibi remittunt, dissolutio tolerari poterit: nam coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere.

d c. 2. extr. eod.

Non sunt audiendi impuberes volentes dissolvere sponsalia, sed expectandum tempus pubertatis. h. d.

§. 12. De *e* illis, qui infra annos aptos matrimonio sponsalia contrahunt, quæri poterit, & sane, sive uterque, sive alter reclamet, & antequam ad annos matrimonio aptos pervenerit, separari postulent, non sunt audiendi: si vero alteruter illorum ad pubertatis annos pervenerit, infra eosdem annos altero vacillante, cum sponsalia contraherentur, si is, qui minoris est ætatis, ad pubertatis annos perveniens reclamaverit, nec in alterum consentire voluerit, judicio Ecclesiæ separari poterunt.

e c. 1. de illis. extr. de despons. impub.

Mulieri viri potens contrahens cum impubere non potest resilire, sed impuber, factus pubes potest. h. d.

§. 13. Mulier *f* quoque, quæ nubiles annos attingens ei, qui nondum matrimonio erat aptus, nupsit, cum in eum semel consenserit, amplius dissentire non poterit, nisi ipse, cui nupsit, postquam ad legitimam ætatem pervenerit, in eam suum negaverit præstare consensum.

f 1. de illis. §. mulier. extr. de despons. impub.

Contrahens sponsalia cum impubere coacte non tenetur expectare impuberem. h. d.

§. 14. Hæc tamen de his dicta intelliguntur, quæ sponte cum minoribus sponsalia contraxerint. Si quæ enim non tam sponte sua, quam a parentibus coacta, cum impubere contraxerit, & domum traducta fuerit, licet aliquandiu ibi invita permanserit, si puerum usque ad annum decimum quartum minime expectandum duxerit, ei alium sibi virum accipiendi libera concedenda facultas erit.

Sponsalia contracta a parentibus non tenent, nisi filii assentiant & ratificent. h. d.

§. 15. Non absimile est *g*, quod de sponsalibus, quæ parentes pro filiis puberibus frequenter contrahunt, statuitur: nam si quidem ipsi filii expresse consenserint, vel tacite, ut si præsentes fuerint, nec contradixerint, obligantur & ex eis oritur publicæ honestatis justitia. Idem etiam obtinet, si filii tempore sponsaliorum absentes, & etiam ignorantes eadem sponsalia, post scientes & prudentes ratificaverunt, tacite vel expresse: alias ex sponsalibus contractis a parentibus pro filiis, nec ipsi obligantur, nec publicæ honestatis justitia inde oritur.

g C. 1. §. fin. de desponsat. impub. in 6.

Sponsalia dissolvuntur ipso jure, quando non habetur ratio voluntatis contrahentium. h. d.

§. 16. Dissolvuntur sponsalia, aut ipso jure, aut facto hominis. Ipso jure tunc dicuntur sponsalia dissolvi, ut cum nulla habita ratione voluntatis & consensus partium, ex certa superveniente causa distrahuntur: ut ex contracto matrimonio, sacrorum ordinum susceptione, religionis ingressu, cognationis interventu.

Matrimonium per verba de præsenti contractum, tollit sponsalia præcedentia, etiam juramento firmata: sed matrimonium contractum per verba de præsenti, non irritatur etiam secuta copula. h. d.

§. 17. Si quis igitur eam, quæ tibi desponsata fuerat, per verba sibi junxerit de præsenti, etiam si inter te & ipsam sponsalia juramento firmata extitissent, dum tamen copula non intervenerit, nihilominus per secundum matrimonium, etiam te invito, tollentur: licet fidem frangentibus salutaris sit injungenda pœnitentia: quæ quum, si prius per verba contraxisset de præsenti, ita firmum maneat matrimonium, ut per secundum, etiam secuta copula, tolli non possit. Nec enim ut pactionem fidem interdum frangi jure sustinent, ita etiam fidem conjugalem aboleri permittunt.

Per susceptionem sacrorum ordinum, & ingressum monasterii dissolvuntur sponsalia. h. d.

§. 18. Item ex contrario, si quis sacris ordinibus fuerit insignitus, aut religionem fuerit ingressus, pari ratione solvuntur sponsalia. Consultius *h* tamen egerit, qui certam mulierem se ducturum in uxorem facto jurejurando firmaverit: si antea contrahendo jusjurandum servaverit, & postea que nulla subsequente carnali copula religionem ingrediatur.

h c. 2. extr. de convers. conjug.

Affinitas superveniens dirimit sponsalia de futuro. h. d.

§. 19. Item si inter sponsum & sponsam affinitas superveniat: ut pute, si sponsam *i* propinquam sponsæ cognovisse, aut manifestum sit, aut de hoc sit publice diffamatus, aut spiritualis inter eos cognatio intercesserit: dissolvuntur retro eos sponsalia, nec ad matrimonium perveniri poterit.

i c. 2. extr. de consanguinit. & affin.

Ponit, quomodo facto hominis sponsalia dissolvuntur. h. d.

§. 20. Facto hominis dissolvuntur sponsalia, vel contrario utriusque contrahentis consensu, vel cum legitima emergente causa, dissolutio alterius tantum voluntati permittitur: veluti, ex fornicatione *k*, absentia, membrorum amissione, incurabilis morbi interventu.

k 1. 2. 32. q. 1. can. Apostolus. & can. omnes 32. q. 7. c. discretionem. extr. de eo, qui cogn. consang.

Sponsalia dissolvuntur contrario consensu, nec pœna apposita sponsalibus opposita, aliquid operatur. h. d.

§. 21. Si contrahentes igitur, vel sese invicem liberent, vel impubes contrahens adveniente pubertate, ratum nolit habere matrimonium, dissolventur sponsalia: nec aliquid proderit, quod sub certa pœna contracta fuerint: cum enim libera matrimonia *l* esse deceat, pœnarum tamen nulla omnino est adjectio.

l C. gemma. §. commissaque. extr. eod. tit.

Ob fornicationem post sponsalia etiam juramento firmata commissam, potest quis licite resilire: & id quod conjuncta disjungit, multo magis impedit conjungendos. h. d.

§. 22. Unius quoque tantum dissensu etiam jurati solvuntur interdum sponsalia: veluti *m* si quis aliquam sibi in uxorem ducturum juraverit, & ea postmodum fornicata fuerit: nam licet eadem fornicationem non possit opponere præcedentem, ob subsequentem tamen poterit eandem in conjugem non ducere: quia illi juramento talis inest conditio, si illa contra regulam desponsationis non venerit: alioqui si post hujusmodi juramentum publica meretrix fieret, teneretur eam in uxorem ducere: quod est prorsus absurdum. Nam si post contractum conjugium vir propter fornicationem licite potuit a sua cohabitatione recedere, longe fortius ante conjugium celebratum sponsus sponsam poterit non admittere.

m c. quemadmodum. extr. de jurejurando.

Carnalis & spiritualis fornicatio æquiparantur. h. d.

§. 23. Idem erit, si sponsus vel sponsa idololatrando, vel hæresim sequendo in spiritualem fornicationem inciderit.

Si sponsi conferant se ad remotas regiones, sponsæ possunt se ad aliorum nuptias conferre, recepta, si perjuraverint, pœnitentia. h. d.

§. 24. Sed *n* & si qui præstito juramento promittant aliquas sibi mulieres ducturos, postea que illis non cognitis, procul recedentes, ad alias partes se transferant, liberum erit mulieribus ad alia migrare vota: recepta tamen de perjurio, si forte juramentum præstiterint, pœnitentia, si per eas steterit, quo minus fuerit matrimonium consummatum.

n c. de illis. extr. eod.

Lepra, vel similis morbus sponsalia dirimit, licet non dirimat matrimonium. h. d.

§. 25. Item si sponsus, aut sponsa, leprosus fiat *o*, vel leprosa, paralyticus, vel paralytica: aut nasum vel oculos amittat: aut quid sibi turpius eveniat, ad consummandam maritalem copulam compelli non debent: licet jam contractum matrimonium superveniens lepra, vel alius morbus non dirimat.

o c. 1. & fin. extr. de conjugio lepros.

DE NUPTIIS.

TITULUS XI.

Ponit subordinationem præsentis Tituli ad præcedentia & sequentia. h. d.

EXposuimus hactenus, quid esset matrimonium, quave ratione inter sacramenta reponatur, admonuerimus illud initiari sponsalibus, consensu ratificari, & copula consummari. Sed cum proxime de sponsalibus, tanquam de principio tractatum habuerimus: reliquum nunc est, ut de consensu & copula, quibus substantia & perfectio matrimonii continetur, disseremus: quid impediat nuptias contrahi, vel contractas dirimat, cum cæteris, quæ tractatui adjacent, recensentes.

Nuptiæ consensu partium contrahuntur, nec sufficit consensus parentum. h. d.

§. 2. Nuptias igitur, sive matrimonium inter se contrahunt viri puberes & mulieres viripotentes, simulatque in se invicem consenserunt. Ubi enim non est utriusque consensus, non potest esse matrimonium: ideoque si ex altera parte pater puellæ tantum consenserit, ex altera qui se cupit maritum fieri, nihil agitur: quanquam honeste faciunt filii, si paternæ voluntati minime reluctentur.

Pubertas æstimatur non tam annis, quam corporis habitu: & minores quatuordecim annis non possunt contrahere matrimonium, nisi pro bono pacis, & ex necessitate. h. d.

§. 3. Sed qui sint puberes, videamus: & quidem ex annis tantum pubertatem judicandam asserunt, eum esse puberem rati, qui quatuordecim annos impleverit: & viripotentem, quæ duodecim, quamvis tardissime pubescant. Prævaluit tamen opinio existimantium ex habitu corporis pubertatem debere censeri, atque eos, qui generare possint, etiam si mino-

res autem sint, in proposito puberes reputari. Itaque, si malitia ætatem suppleat, etiam minores ea ætate conjungi possunt. Idem, si forte urgentissima necessitas *a* intervenerit: utpote quod pro bono pacis talium conjunctio sit toleranda.

a C. 2. in fin. extr. de desponsat. impub.

Quantum ad Ecclesiam, verba sunt necessaria ad contrahendum matrimonium, ac muti & surdi signis nuptias possunt contrahere. h. d.

§. 4. Licet *b* autem per solum legitimum viri & mulieris consensum matrimonium contrahatur, attamen quantum ad Ecclesiam, verba præsentem consensum exprimentia sunt necessaria, si contrahentes loqui potuerint. Muti vero & surdi, qui loqui non possunt & audire, si contrahere velint, & quod verbis ostendere nequiverint, signis declaraverint, procul dubio legitimas nuptias contrahunt.

b c. tuæ fraternitatis, extr. de desponsat.

Ponit quasdam verborum conceptiones aptas ad matrimonium contrahendum. h. d.

§. 5. Verba autem ad hoc apta sunt *c* verbi gratia *c*, *Ego te in meam uxorem accipio*, *& ego te accipio in meum maritum*: vel, *Promitto quod te ab hoc tempore pro conjuge tenebo, & tibi sicut uxori meæ fidem servabo*: & contra. *Promitto me te pro marito habituram, & tibi tanquam viro proprio fidem servaturam*: vel similia consensum de præsenti exprimentia.

c c. ex parte, extr. de spons.

Verba prolata in contrahendo matrimonio sunt accipienda secundum communem intelligentiam. h. d.

§. 6. Inde quæritur, si alter conjugum ita loquutus fuerit *d*, ut quod propositum est, altera pars non intellexisse se affirmet, quid agendum sit, si tali prætextu causa dissidii quæratur? in qua specie, si matrimonium contrahentes judicio & ætate sint idonei, si alter, quod alter proposuit, non intellexerit, statutum est, ad communem verbi intelligentiam esse recurrendum, cogendique erunt ambo verba prolata in eum sensum accipere, quem solent recte intelligentibus generare.

d c. ex litteris. Cl. o. extr. de spon.

Servi possunt etiam invitis dominis contrahere matrimonium, dum tamen dominus non fraudem debitis obsequiis. h. d.

§. 7. Illud quoque explorati juris est, quod matrimonia inter se contrahunt, non solum liberi homines, verum etiam servi *e*. Sicut enim neque liber, neque servus ab aliis Sacramentis Ecclesiæ removendus, ita nec inter servos matrimonia prohiberi debent: ideoque quanquam contradicentibus dominis, & invitis contracta fuerint, nulla tamen propterea sunt dissolvenda. Servi tamen, qui contraxerint, proprios dominos debitis & consuetis obsequiis minime fraudare debent.

e t. e. extr. de conjug. servor.

Si unus conjugum comperiatur post contractum matrimonium servilis conditionis, potest dissolvi matrimonium, nisi post talem cognitionem fuerit renovatus consensus, vel secuta copula. Et liberi sunt ex libero ventre nati, nisi aliud inducat lex, & mos regionis. h. d.

§. 8. Si quis tamen *f*, vel si qua insciens eum vel eam sumpserit in conjugem, quem vel quam postea servilis comperiatur sit esse conditionis, nec post diem cum cognitionis habitæ se invicem cognoverint, aut aliter facto invicem in se consenserint, ita separari poterunt, ut utrique libere cum aliis contrahendi facultas non denegetur. Liberi autem sunt, qui sunt ex libero ventre nati, nisi quis patris conditionem secundum leges, & consuetudinem provinciæ sequatur.

f t. 1. & fin. extr. de conjug. serv.

Error in persona impedit matrimonium. h. d.

§. 9. Multo magis matrimonium invalidatur, cum quis in persona erraverit: ut puta, si existimans se cum Gemma contrahere, cum Berta contrahat.

Si alter contrahentium utitur verbis dubiis animo decipiendi mulierem, & eam postmodum carnaliter cognoscit, judicatur pro matrimonio in foro judiciali: secus in pœnitentiali. h. d.

§. 10. De eo quæsitum est, qui cum non aliter mulierem, ut sibi carnaliter commisceretur, perducere posset, quam si eandem desponsasset, proprium mentitus nomen, illam per hæc verba desponsavit *g*: *Te Joannes desponsat*: an quia vir ille nomine non vocaretur, nec illum nubendi haberet propositum, sed copulam tantum carnalem exequendi, inter prædictos matrimonium sit celebratum, cum tamen mulier in eum consenserit. Et responsum est, non debere ex isto facto conjugium judicari, cum in eo nec substantia conjugalis contractus, nec forma contrahendi conjugium inveniri valeat: quoniam ex altera parte solummodo dolus adfuit, consensus omnino defuit, sine quo cætera fœdus conjugale perficere nequeunt. Sed donec expresse non appareat, quod is, qui mulierem desponsavit in propria persona, sub nomine tamen alieno, quo vocari tunc se finxit, dissensit, interim erit pro matrimonio præsumendum.

g C. tua nos, extr. de spons.

QUÆ MATRIMONIUM IMPEDIRE POSSUNT.

TITULUS XII.

Error personæ & conditionis impedit matrimonium, non autem qualitatis & fortunæ. h. d.

Ergo non omnis error matrimonium impedit: nam si quis corruptam in uxorem accepit, quam virginem arbitratur: vel qui accepit meretricem, quam putat esse castam: uterque quidem errat, neutro tamen casu ob errorem matrimonium infringitur.

Et, qui sciemter ducit in uxorem publicam meretricem, peccata remittuntur. h. d.

§. 2. Quin potius qui scientes, & prudentes mulieres publicas ne lupanari extraxerint *h*, & in uxores duxerint, quod agunt, in remissionem proficiet peccatorum: cum inter opera charitatis non minimum sit errantem ab erroris semita revocare.

h c. inter opera. extr. de sponsal.

Qualis sit error personæ, conditionis, fortunæ, & qualitatis. h. d.

§. 3. Solum igitur personæ & conditionis error obstat matrimonio: qualitatis vero & fortunæ non obstat. Est autem error personæ, cum is, qui est Joannes, Paulus putatur. Conditionis, cum is, qui servus est, liber creditur. Fortunæ, ut cum is, qui pauper est, dives existimatur, vel contra. Qualitatis cum is reputatur bonus, qui tamen est malus. Sunt & alii plures modi, quibus matrimonia impediuntur: ut pure, conditio apposita, & non impleta, secundum ea, quæ supra diximus de sponsalibus.

Sacri ordo, & votum solenne impediunt matrimonium contrahendum, & contractum dirimunt: votum autem simplex solum impedit contrahendum, & pro voto simplici fracto imponenda est pœnitentia. h. d.

§. 4. Item voti *i* solennis emissio, & sacri ordinis susceptio tam matrimonium impedit contrahendum, quam postea contractum dirimit. Secus vero statuitur in voto simplici: quanquam enim contrahendum impediat, non tamen contractum dissolvit. Sic & religiosus habitus sine professione susceptus, ne contrahantur, impedit, sed jam contractas nuptias nequaquam tollit. Huic tamen, qui nubendo votum simplex fecit irritum, quanto illud manifestius emiserit, tanto propter plurium scandalum erit durior imponenda pœnitentia.

i c. 1. & 2. & per totum tit. ext. qui Cler. vel vov. matrim. contrah. pos.

Christiani non debent nubere infidelibus: & si nubant, sunt excommunicandi. h. d.

§. 5. Cultus quoque disparitas matrimonium & contrahendum impedit, & contractum interdum dirimit: si quis *k* enim Judæam conjugali societate jungi voluerit, sive Christiana Judæo, vel alias infideli, sive Judæa, vel alias infidelis Christiano carnali consortio misceatur, quicumque eorum id commisisse deprehenditur, a Christiano cœtu & Ecclesiæ communione protinus segregandus erit.

k Can. si quis Judæam. 28. q. 1.

Si unus infidelium conjugum convertatur ad fidem, & alter nolit sibi cohabitare, vel non, sine peccato mortali solvitur conjugium, & conversus cum alia contrahere poterit, & proles communes converso assignabitur. h. d.

§. 6. Item *l* si alter infidelium conjugum ad fidem Catholicam convertatur, & alter, qui in infidelitate remanserit, vel nullo pacto, vel non sine blasphemia divini nominis, vel ut Catholicum ad mortale peccatum pertrahat, ei cohabitare voluerit, conversus, quasi priore matrimonio dissoluto, licite ad secunda vota convolare poterit, & communis proles ipsi converso assignabitur.

l ex quanto §. si autem alter extr. de divort.

Si alter infidelium conjugum convertatur, & antequam alii legitime conjunctus fuerit, alius quoque convertatur, debent se invicem recipere.

§. 7. Quod si conversum *m* ad fidem & uxor conversa sequatur antequam propter causas prædictas legitimam maritus ducat uxorem, eam recipere compellatur: nec quicquam converso proderit, quod jam secundum *n* ritum suum eandem repudiaverit, cum repudium ipsum veritas Evangelica repudiaverit: sed nec fornicationem dimissor dimissæ poterit objicere, propterea quod alii post repudium nupserit, nisi alias fornicata fuerit.

m c. gaudemus. §. quod si conversum. extr. de div.
n d. c. gaudemus. §. qui autem. de divort.

Si paganus prius plures uxores habeat, post fidem susceptam adhærebit primæ. h. d.

§. 8. Quia vero *o* pagani in plures simul feminas affectum conjugalem dividunt, utrum post conversionem omnes, vel quam ex omnibus maluerit retinere valeat, non immerito dubitari poterit. Et cum nulli unquam licuerit, plures habere simul uxores, nisi cui divina fuit revelatione concessum, nec cuiquam uxore etiam ob fornicationem dimissa aliam liceat superinducere, evidenter apparet pluralitatem in utroque sexu (nam inter eosmque servanda sit æqualitas) circa matrimonium reprobandam, & de pluribus primam tantum retinendam.

o d. c. gaudemus. §. quia vero. extr. de divort.

Matrimonium non solvitur altero conjugum fidelium in hæresim lapso. h. d.

§. 9. Alia sane ratio est eorum conjugum *p*, quorum alter vel in hæresim labitur, vel ad infidelium transit errorem: neque enim hoc casu, qui relinquitur, ad secundas nuptias descendere poterit. Nam etsi matrimonium verum inter infideles sit, non tamen est ratum: inter fideles autem, & verum & ratum existit, quia sacramentum fidei, quod semel est admissum, nunquam amittitur, sed ratum efficit conjugii sacramentum, ut ipsum in conjugibus, ipso durante, perduret.

p c. quanto. §. si vero. de divort.

Per dationem instantiæ solvitur argumentum. h. d.

§. 10. Nec *q* infert, quod a quibusdam forsan objici posset, quod fidelis relictus non debeat jure suo sine culpa privari, cum idem multis casibus contingat, ut si alter conjugum incidatur. Et hoc quoque quorundam malitiæ occurritur, qui odio conjugum simularent hæresim, ut postmodum nubentibus conjugibus ab ipsa resilirent. Quinimo qui in fide permanserit, ad eum, qui ob hæresim, vel infidelitate ad Ecclesiam revertitur, vel invitus redire cogendus erit, nisi ad religionem transire maluerit.

q d. can. quanto. §. nec absistat. extr. de divort.

Conjugiorum aliud est legitimum, & non ratum, aliud legitimum, & ratum, aliud ratum & non legitimum. h. d.

§. 11. Ex his apparet conjugium *r* aliud esse legitimum, & non ratum, aliud legitimum, & ratum: quoddam vero, quod

r C. fin. §. item illud. 28. q. 2.

quod ratum quidem est, sed non legitimum. Legitimum, & non ratum conjugium est, quod legali institutione, vel provinciæ moribus contrahitur: hoc inter infideles ratum non est, quia dissolvi potest dato libello repudii, lege fori, & non lege poli, quam non sequuntur. Inter fideles vero semper ratum est conjugium, cum conjugia semel inter eos contracta nunquam solvi possint. Horum ergo quædam sunt etiam legitima, veluti cum servatis nuptialibus ritibus uxor sponso traditur. Illorum vero conjugia, qui contemtis legitimis solennitatibus, solo affectu aliquem sibi deligunt in conjugem, non legitima, sed rata tantummodo esse creduntur: quanquam enim spretis ritibus Ecclesiæ matrimonium contrahi non debeat, non tamen ob id solum sacramentum conjugii dissolvi debet. Quin potius si tale matrimonium fuerit ab Ecclesia postmodum comprobatum, filii generati & legitimi judicandi erunt, & heredes: aliqua tamen illis imponenda erit pœnitentia, qui contemtis Ecclesiæ præscriptionibus matrimonium contraxerunt.

Justus metus, nisi purgatus fuerit, impedit matrimonium. h. d.

a c. cum locum. extr. de sponf.

§. 12. Coacti quoque, & justus violentiæ metus matrimonium impediunt. Cum enim solo consensu conjugium contrahatur, plena debet ille securitate gaudere, cujus est animus indagandus, ne metu impulsus dicat sibi placere quod odit. Plane b quæ invita probat se sponsalia contraxisse, si comperiatur postmodum sponte cognita, ad matrimonii dissolutionem proclamare, & metum causari non poterit.

b C. ansuper. extr. qui matri. accus. poss.

Furor impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum. h. d.

§. 13. Furor quoque, quia consensum impedit, nuptias contrahi prohibet: contractas autem non dirimit.

Frigiditas & coeundi impotentia matrimonium impediunt. h. d.

c ext. per totum tit. de frig. & malef.

§. 14. Item frigiditas c, & coeundi impotentia legitimum matrimonii impedimentum afferunt. Sicut enim puer, qui debitum reddere non potest, non est aptus conjugio: sic qui ita sunt natura impotentes, ut nec ope Medicorum sine mortis periculo juvari possint, apti ad contrahenda matrimonia minime putantur. Ea igitur, quæ adeo est arcta, ut mulier fieri, & alteri carnaliter commisceri non possit, nisi per incisionem, ad matrimonium contrahendum non debet idonea judicari.

Leprosi possunt matrimonium contrahere. h. d.

d c. 2. ext. de conjug. lepros.

§. 15. Alia est causa leprosorum d: nam si mulierem invenerint, quæ sibi velit nubere, vel mulier leprosa eorum, liberum erit illis conjugali vinculo colligari.

Publicæ honestatis justitia impedit matrimonium contrahendum, & contractum dirimit. h. d.

e c. referente. qui filii sint legitim. c. juvenis, & fin. extr. de desponf.

§. 16. Publicæ e quoque honestatis justitia tam matrimonium contrahendum impedit, quam contractum irritat. Est autem publicæ honestatis justitia, quæ ex legitimis sponsalibus oritur mulieris, quæ illi conjuncta est, cum qua nunc est matrimonium contrahere desiderat: ut, ecce cum Berta sponsalia contraxit: volo nunc cum Gemma, quæ Bertæ cognationis vinculo est conjuncta, matrimonium contrahere: publica honestate impedior. Inhonestum enim, et turpissimi visum est exempli, ut ei quis nubere valeat, cujus conjunctam sponsalia frangendo deceperit, ne in eundem opus nubendo conjunctæ quasi injuriam cumulet.

Sponsalia pura, & certa, ex consensu valida, licet alias nulla, inducunt publicæ honestatis justitiam, quæ sequentia sponsalia dirimit, non præterita. h. d.

f C. c. de sponf. in 6.

§. 17. Usque adeo autem ex puris, & certis sponsalibus f impedimentum justitiæ publicæ honestatis exsurgit, ut etiamsi ea consanguinitatis, affinitatis, frigiditatis, religionis, aut alia quavis ratione nulla sint, dum tamen non sint nulla ex defectu consensus, nihilominus & impedire, & dirimere sequentia sponsalia, vel matrimonia dignoscantur, licet præcedentia dissolvere non valeant. Quare qui sponsalia pure, ac determinate cum aliqua muliere contraxit, & postmodum cum secunda priore consanguinea idem fecit, ex priorum sponsaliorum rigore ad matrimonium contrahendum cum prima remanet obligatus.

Filii nati ex matrimonio, cui obsistit publicæ honestatis justitia, non succedunt patri scienter contrahenti. h. d.

g C. referente. tit. qui fil. sint. legit.

§. 18. Filii quoque nati ex matrimonio g, quod publicæ honestatis justitiæ impedimento contractum fuit, cum nec Ecclesiæ permissionem, nec patris allegare possint ignorantiam, ad successionem bonorum paternorum minime admittentur.

DE TRIPLICI COGNATIONE.

TITULUS XII.

Cognatio est triplex, spiritualis, legalis, & naturalis: & spiritualis cognatio impedit matrimonium contrahendum, & contractum dirimit. h. d.

h pl. in ver. spiritual. c. t. de cog. spirit. in 6.

i d c. c. de cog. spirit. eod.

MUlto magis cognatio matrimonio interdum est impedimento. Est autem Cognatio triplex: spiritualis, legalis, & naturalis. Spiritualis h cognatio est attinentia quædam proveniens ex sacramenti collatione, vel ad sacramentum detentione. Non solum igitur i inter baptizantem, & illum, qui eum de baptismo suscepit, itemque inter baptizatum, & suscipientis filios, & uxorem ante susceptionem a suscipiente carnaliter cognitam: verum etiam inter suscipientem, parentesque baptizati cognatio spiritualis contrahitur, quæ & contrahendum matrimonium impedit, & dirimit postea contractum. Et quæ de suscipiente dicta sunt, eadem de baptizante sunt intelligenda.

Excepto baptismate, & confirmatione, non oritur ex sacramentis cognatio impeditiva matrimonii. h. d.

k C. c. §. fin. de cogn. spirit. in 6.

§. 2. Eisdem modis ex confirmatione k spiritualis cognatio contrahitur, matrimonia similiter impediens contrahenda, & postea contracta dirimens. Ex datione vero aliorum sacramentorum cognatio spiritualis nequaquam oritur, quæ matrimonium impediat, vel dissolvat.

Cognatio spiritualis per Catechismum contracta, impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum. h. d.

l C. 2. de cogn. spirit.

§. 3. Per Catechismum l an spiritualis cognatio contrahatur, dubitatum est: & constitutum est contrahi quidem illam, sed non tantum: licet enim ex ea contrahendum matrimonium impediatur, post eam tamen contractum minime dissolvetur.

Spiritualis cognatio non dirimit matrimonium antea contractum. h. d.

m Can. 2. extr. de cogn. spirit.

§. 4. Dicimus autem hujusmodi cognationem matrimonia contracta dirimere, non simpliciter, sed postea contracta: nam m si vir, vel mulier ex ignorantia, vel dolo proprium filium de sacro fonte susceperit, propter hoc separari non debent, nec alter alteri debitum subtrahere, nisi ad continentiam servandam possit induci, quia si ex ignorantia id factum est, eos ignorantia excusare videtur: si ex malitia, eis propria dolus patrocinari non debet. Quinimo pro tali actu matrimonio in sua firmitate durante pœnitentia imponenda erit.

Filii, per quorum neutrum ventum est ad compaternitatem, copulari possunt, nisi mos regionis aliud inducat. h. d.

n C. super eo. ext. de cogn. spirit.

§. 5. De n filiis quoque, per quorum neutrum ad compaternitatem ventum est, an copulari possint, quæsitum est: & sane, nisi consuetudo Ecclesiæ, ubi de contrahendis nuptiis agitur, vel aliarum vicinarum aliter se habeat, tali conjugio minime obsistendum erit.

Licet plures non debeant esse patrini, si plures tamen fuerint, cum omnibus spiritualis cognatio contrahitur. h. d.

o c. fin. de cogn. spirit. in 6.

§. 6. De eo quoque admonendi sumus, quod o licet non plures, quam unus vir, vel una mulier ad suscipiendum de sacro fonte infantem accedere debeant, si tamen plures accesserint, spiritualis cognatio nequid quod omnes inde contrahitur, tam matrimonia contrahenda impediens, quam etiam postea contracta dissolvens. Circa quod idem statuitur & de confirmatione.

Legalis cognatio modo affert temporale impedimentum matrimonii, modo perpetuum. h. d.

§. 7. Legalis cognatio est proximitas per adoptionem proveniens. Sunt autem duæ ejus species: una, quæ temporalem impediendi matrimonii causam continet: alia, quæ perpetuam. Temporalem tantum impedimenti continet ea, quæ inter te, & eam, quæ tibi per adoptionem soror esse cœperit, intercedit. Nam per adoptionem quæsita fraternitas eousque nuptias impedit, donec manet. Perpetuam prohibitionis causam continet: ut puta, quæ inter adoptantem, & adoptatum, item inter adoptantem, uxoremque adoptati, & inter adoptatum, uxoremque adoptantis intercedit. Nam & per emancipationem dissoluta adoptione matrimonium impeditur.

Quid sit naturalis cognatio, quid consanguinitas, quid affinitas. h. d.

p Ada ad Arb. consang. in 6. in declar.

§. 8. Naturalis cognatio est, quæ medio consanguinitatis, vel affinitatis contracta reperitur. Est autem consanguinitas p attinentia personarum ex eo proveniens, quod una descendit ab altera, vel ambo ab eadem: vel consanguinitas est vinculum personarum ab eodem stipite descendentium, carnali propagatione contractum. Et dicitur consanguinitas, quasi sanguinis unitas, quia scilicet consanguinei de communi sanguine descendunt. Affinitas q quidam personarum proximitas ex coitu proveniens. Ex eo dicta, quasi duorum sit ad unum finem unitas. Cum enim duæ cognationes diversæ per aliquorum copulam conjunguntur, altera ad alterius cognationis quasi quosdam fines accedere videtur.

q In declar. Arb. affin.

Affinitas & consanguinitas computantur eodem modo. h. d.

r In declar. Arb. affin. in 6.

§. 9. Nec r interest, quod ad consanguinitatem, vel affinitatem contrahendam ex justis nuptiis aliqui, an ex damnato coitu invicem copulati fuerint.

Hodie matrimonia usque ad quartum gradum inclusive sunt prohibita, & de facto contracta tempore cursu non validantur. h. d.

s C. non debet. extr. de consang. & affin.

t c. fin. extr. de consang. & affin.

§. 10. Constitutum igitur erat olim, ut quicunque vel septimo consanguinitatis, sive affinitatis gradu sese invicem contingerent, legitimas nuptias contrahere non possent: quod ipsum non solum in primo, verum etiam in secundo, & tertio affinitatis genere sibi locum vendicabat: nec soboles ex secundo matrimonio suscepta s cognationi præmortui viri copulari poterat. Sed cum hujusmodi prohibitiones difficultatem inducerent, & aliquando periculum parerent animarum, evidenti utilitate suadente hujusmodi constitutiones abrogatæ fuerunt t, sancitumque, ut prohibitio copulæ conjugalis quartum consanguinitatis gradum, primi duntaxat generis non excedat. Vir itaque, qui a stipite quarto gradu, & mulier, quæ ex alio latere distat quinto, licite conjungi poterunt. Alias si proprio gradu sese invicem contingant, temere contractum matrimonium adeo erit irritum, quod nullo poterit annorum numero defendi.

Infideles intra quartum gradum consanguinitatis conjuncti, si convertantur, non sunt separandi, & eorum proles est legitima. h. d.

u c. de infidelib. extr. de consang. & affin.

§. 11. Si tamen infideles u, qui secundum veteris, vel pro-

prius lagis instituta circa gradus consanguinitatis, vel affinitatis canonibus notatos conjuncti sunt, Domino inspirante conversi fuerint, matrimonium antea contractum non erit post baptismi lavacrum irritandum: cum per sacramentum baptismi non solvantur conjugia, sed crimina dimittantur. Unde & proles inde nata legitima censebitur.

Propinquitas viri reputatur uxoris, & propinquitas uxoris reputatur viri. h. d.

§. 12. Admonendi etiam sumus, periňde virum a consanguineis, & propinquis uxoris abstinere debere, & uxorem a propinquis viri, atque a propriis. Hujus autem rei manifesta ratio illa est, quia si secundum divinam sententiam ego, & uxor mea una caro sumus, profecto mihi, & illi mea, suaque cognatio una propinquitas efficitur. Quocirca ego, & soror mea uxoria in uno, & primo gradu erimus: filius vero ejus in secundo gradu erit a me, nepos tertio, & sic deinceps. Uxorem vero propinqui, cujuscunque gradus sit, ita me oportet attendere, quemadmodum si ejusdem gradus femina propriae propinquitatis extitisset: quod utrorum & uxori meae de propinquitate mea in cunctis cognationis gradibus convenit observare.

Conjunctis uxoris non impediuntur matrimonium contrahere cum conjunctis viri. h. d.

§. 13. Quanquam autem omnes consanguinei viri uxoris sint affines, inter consanguineos tamen uxoris, & viri nulla intelligitur esse affinitas contracta, propter quam inter eos matrimonium debeat impediri. Pater igitur, & filius cum matre, & filia, item duo cognati cum duabus cognatis licite contrahere potuerunt.

Qui cognovit consanguineam uxoris suae, non potest debitum petere, licet reddere teneatur, & uxore superstite, careat spe conjugii. h. d.

a c. transmissae. extr. de eo qui cogn. consang.

§. 14. Si a quis autem contracto matrimonio consanguineam uxoris suae cognoverit: ut puta, si vitricus privignam, vel maritus sororem propriae uxoris adulteraverit, matrimonium quidem antea contractum non dirimitur: sed qui se ita contra legem alteri commiscuit, a conjuge nunquam debitum petere poterit, nec cum aliqua legitimas unquam nuptias contrahere, licet propriae uxori supervixerit.

Uxor, cujus consanguinea a proprio viro cognita est, monenda est, non cogenda ad continentiam. h. d.

b c. pro. & fin. extr. de eo qui cogn. consang.
c C. discretionem. in fin. & c. pen. extr. d. tit.

§. 15. Uxor quoque, cujus consanguinea a proprio marito fuit cognita, diligenter est commonenda, ut a commixtione viri abstineat b & in continentia maneat, donec vir viam universae carnis ingressus fuerit. Quod si forte monitionibus parere renuat, tale fuerit, ut de lapsu ipsius probabiliter timeri possit, vir ejus c postulet & debebit debitum sibi solvere conjugale: cum affinitas post matrimonium inique contracta illi nocere non debeat, quae iniquitatis particeps non exstitit.

Subsequens affinitas non dirimit matrimonium, sed praecedens legitime probata. h. d.

d c. super eo. extr. de eo qui cogn. consang.

§. 16. Ergo praecedens affinitas, non subsequens dirimit matrimonium. Sed nec id quidem indistincte obtinet: nam d ex virtusque conjugum constet assertione, acclamante etiam vicinia, quod conjugatus ante contractum matrimonium uxoris suae consanguineam cognoverit, propterea conjuges separari non debent: nec enim talis confessio momentum habere debet, cum alioqui facile fieri possit, ut quicunque inter se contra matrimonium velint colludere, ad confessionem incestus facile prosilient, si suae assertioni Ecclesiae judicium accessurum credant. Rumor autem viciniae non est adeo judicandus validus, ut, nisi fide digne probationes accedant, possit rite contractum matrimonium irritare.

DE CLANDESTINA DESPONSATIONE.

TITULUS XIV.

Prohibentur matrimonia contrahi clandestine, ne postea oporteat illa dissolvere. h. d.

a gl. in sum. 30. q. 5. & can. si quis divinis. § hoc ita que. dist. 30. q. 5.

NE e tamen post secutam copulam & susceptam prolem, detectis quibusdam impedimentis, non sine gravi scandalo contracta matrimonia retractare oporteat, neve, si alter conjugum, qui clam contraxerint, conjugium negaverit legitimis probationibus deficientibus, Judicis sententia rite fuerit absolutus, uterque alius nubendo reatum incurrat adulterii, consultissime constitutum est f, ut nullus fidelium occulte nuptias contrahat. Sed cum matrimonia contrahenda fuerint g, per Presbyterum proponantur publice, competenti termino praefinito, intra quem qui voluerit, & valuerit, legitimum impedimentum opponat, & ut ipse quoque Presbyter per se investiget, utrum aliquod futuro matrimonio obsistat impedimentum.

f c. 2. 30. q. 5.
g c. cum inhibitio. in princ. extr. eod. tit.

Suspenditur contractus matrimonii, donec extat praesumptio, quod non possit contrahi. h. d.

h d. c. cum inhibitio. §. cum autem. extr. eod. tit.

§. 2. Cujus h si apparuerit probabilis conjectura, contractus expresse interdicetur, donec quid fieri debeat, manifestis constiterit documentis.

Nati ex clandestinis & interdictis matrimoniis non sunt legitimi, licet nati ex matrimonio contracto in facie Ecclesiae ante sententiam divortii sint legitimi, nisi uterque conjugum sciverit impedimentum. h. d.

i d. c. cum inhibitio. § si quis, extr. eod. tit.

§. 3. Quicunque i vero hujusmodi clandestina & interdicta conjugia inire ausus fuerit, etiam ignoranter, proles ex hujusmodi conjunctione suscepta prorsus illegitima censebitur, nec de parentum ignorantia ullum est habitura subsidium: cum si contrahentes, vel non expertes scientiae, vel saltem affectatores ignorantiae videantur, licet alioqui, si ignorantes in facie Ecclesiae contraxerint, ante latam sententiam divortii nati, & legitimi habeantur, & in bona paterna hereditario jure succedant. Idem juris erit, si in conspectu quidem Ecclesiae contraxerint, sed impedimentum ambo noverint.

Sacerdos contemnens constitutiones Ecclesiae punitur pro qualitate culpae, & clandestina matrimonia, si publicentur, recipit Ecclesia. h. d.

a d. c. cum inhibitio. §. fin. extr. eod. tit.

§. 4. Sane a si parochialis Sacerdos tales conjunctiones prohibere contempserit, per triennium ab officio suspendendus erit: gravius etiam puniendus, si culpae qualitas postulaverit. Verum (ut supra tradidimus) si contrahentes clandestina matrimonia publicare voluerint, nisi alia causa impediat, ab Ecclesia recipienda sunt, tanquam a principio in Ecclesiae conspectu contracta.

QUI MATRIMONIUM ACCUSARE POSSUNT VEL CONTRA ILLUD TESTIFICARI.

TITULUS XV.

Non admittitur ad accusandum matrimonium, qui tempore denunciationis siluit, nisi juret de calumnia, & quod post denunciationem novit quae objecturus est: & negligentia uxoris non intelligitur esse viri. h. d.

l C. cum in tua. §. alioquin. extr. eod. tit.

NOn tamen quandocunque aut indistincte omnes ad matrimonium impugnandum admittendi erunt. Nam si quis tempore facta a Sacerdote denunciationis l in ipsa dioecesi constitutus, nihil contra matrimonium dixerit, eidem non conjunctos impetere minime concedendum erit, nisi proprio firmaverit juramento, quod ea, quae objecturus est, postea didicerit, quodque ad accusandum dolo non prosiliat: quo casu etiam si quod objecturus est, ab illis didicisset, qui denunciationis tempore siluerunt, siquidem non debet ei accusandi aditus: quoniam etsi ab impetitione hujusmodi, culpa eo rei silentio contractus auctores excludat, illa tamen, qui culpa caret, amovere non debet.

Ex causa etiam post denunciationem potest quis matrimonium accusare. h. d.

m c. cum in tua. §. super quo. extr. eod. tit.

§. 2. Idem juris erit m, si tempore denunciationis, vel extra dioecesim commorabatur, vel aliter denunciatio ad ejus notitiam pervenire non potuit: utpote, si nimio infirmitatis fervore laborans, mentis non erat compos, vel in annis tam tenere constitutus erat, ut ad talium rerum perceptionem ejus aetas sufficere non valeret, sive alia legitima causa fuerit impeditus.

Ad accusandum matrimonium, non ex causa delicti, soli conjuges admittuntur. h. d.

§. 3. Sed nec omnes ad accusationem, testimoniumve dicendum admitti debent: nam si de tali impedimento agendum sit, quod neque conjugium in se delictum contineat, nec ob id matrimonium dissolvi cujusquam intersit, praeterquam ipsorum conjugum, (utpote, si erratum in conditione fuerit, vel si mulier ita sit arcta, ut cognosci non possit, vel vir ita frigidus, ut coire nequeat) soli ipsi conjuges admittentur.

Ad accusandum matrimonium ex causa delicti, omnes admittuntur, sed potissimum consanguinei, antiquiores & honestiores. hoc dicit.

n t. videtur. ext. eod. tit.
o c. t. cum paleo seq. 35. q. 6.

§. 4. Quod si delictum contineat, ut, quia aliqui in gradu vetito vel contraxisse, vel contrahere velle dicantur, tunc quilibet quidem ad accusandum recipitur, sed omnium maxime parentes n: & si ii defint, proximiores, id est, soror, frater, patruus, avunculus, amita, matertera, eorumque descendentes. Quod si progenies tota defecerit o, ab antiquioribus, & honestioribus, quibus eadem propinquitas notu verisimilitur esse debeat, accusatio, testimoniumve recipi poterit. Ideo autem omnium maxime parentes, & consanguinei admittuntur, quoniam unusquisque suam genealogiam cum testibus & chartis, tum vero ex recitatione majorum scire laborat. Nulli igitur decentius admitti debent, quam qui melius sciunt.

Speciale est in causa matrimonii, quod pater admittitur in causa filii, & contra. Et testimonium parentum interdum non debet admitti, ubi est disparitas inter conjuges. h. d.

p c. videtur. §. quod vero. extr. eod. tit.
q C. super eo. extr. de testib.

§. 5. Quod p autem legitur, pater non recipiatur in causa filii, nec filius in causa patris, in criminalibus causis & contractibus sibi locum vendicat. In matrimonio vero conjungendo & impediendo, ut ipsius conjugii praerogativa, & quia favorabilis res est, utrique admittuntur. Ubi tamen q alius conjugum divitiis, honore, nobilitate, & potentia superior esset, testimonium illius, qui parens esset, inferioris, adeo suspectum redditur, ut illud nullo modo sit admittendum: cum parentes filiorum incrementum & honorem affectare probabiliter comperiantur.

Quales esse, & qualiter jurare debent testes super consanguinitate. h. d.

r c. quoties. extr. de testib.

§. 6. Quoties r ergo aliqui propter cognationem propinquitatis separari petantur, duobus vel tribus ejusdem consanguinitatis testibus adhibitis, vel totidem senioribus & melioribus ejusdem loci, id debet legitime comprobari. Testium autem examinatio in has causa duplici interacto juramento fieri debet: ut jurent scilicet, & se non pri-

vera

vere odii, neque amicitiæ, nec alicujus proprii commodi intuitu, ad hoc jurandum inductos: & sicut ipsi dicunt, rei certitatem a majoribus accepisse, & se credere ita esse.

Probatio matrimonialis impedimenti non potest reprobari. hoc dicit.

a c. juravit. extr. de probation.

§. 7. Præstitit a autem juramento & impedimento matrimonii legitime probato, si quis contra pendentem probationem partibus publicatam, quasi matrimonium impediri jure non valeat, probare velit, audiendus non erit, sed priori standum erit probationi.

DE DIVORTIIS,

TITULUS XVI.

Divortium est dissolutio matrimonii. Et separatio tori potest appellari divortium. h. d.

b c. 1. in gl. 1a. q. 7. & gl. 2. inc. omnes. 27. q. 2.

Divortium b est dissolutio matrimonii, quæ utroque vivente conjuge contingit. Sed & simplicem tori separationem divortium non male appellamus.

Matrimonium regulariter dissolvi non potest, & nisi sequuta sit copula, solvitur per ingressum monasterii, ita ut remanens in seculo possit alteri libere nubere. h. d.

c c. ex parte. §. non autem. extr. de convers. conjugat.

§. 2. Sciendum est igitur legitime contractum matrimonium dissolvi non posse, quippe a Deo conjunctos ab homine separare non debent, nec valent: si tamen alter conjugum c, qui per verba de præsenti, copula non secuta, sese ad observantiam regularem voluerit astringere, potest id alteri etiam invito efficere: & ei, qui in seculo remanere voluerit, alteri se jungere permittendum erit: nec causari poterit religionem ingressum, se falsa ad id causa inductum, puta quod conjugem lepra percussam crediderit, & ob id ejus abominatus complexus fuerit, cum & sine causa id ipsum facere potuerit.

Dicenti se velle ingredi religionem, est certum tempus præfigendum, intra quod vel ingrediatur, vel ad uxorem redeat. h. d.

d c. ex publico. extr. de convers. conjugat.

§. 3. Ei d autem qui se ad religionem transire velle dixerit, certum est præfigendum tempus, intra quod legitime caveat, quod aut ad religionem se transferat, vel redibit ad conjugem.

Reddit rationem, cur non secuta copula per religionis ingressum matrimonium dissolvatur. h. d.

e c. 2. extr. de convers. conjug.

§. 4. Neque mirum videri debet, quod post legitimum de præsenti præstitum consensum, carnis non secuta commistione e, alter conjugum etiam altero invito ad vitam regularem transitum facere valeat: quia cum nondum una caro effecti sint, satis probabiliter, uno ad Deum transeunte, alter in seculo remanere poterit.

Per sacri ordinis susceptionem non dissolvitur matrimonium, etiam non consummatum.

§. 5. Diversum statuitur, si quis postbabito Canonico religionis ingressu, post aliquam per verba de præsenti desponsatam, sacros ordines susceperit: quanquam enim votum per sacri susceptionem ordinis firmatum, ad impediendum matrimonium futurum, ac dirimendum postea contractum habeat efficaciam: ad dissolvendum tamen prius contractum etiam non consummatum, invalidum censetur. Ideoque talium ordinum non obstante susceptione, si ad profitendum probatam religionem induci non valeat, & sponsa ejus institerit contractum matrimonium consummare, per censuram Ecclesiasticam compellendus erit.

Cultus disparitas, & creatoris contumelia sunt justa causa dirimendi: & quod facit Papa, Deus censetur facere. h. d.

f C. quanto. extr. de divort.

g supra tit. quæ matr. imp. poss. § item & § seq.

§. 6. Sed & si inter fideles matrimonio contracto sequuta copula fuerit, si alter, qui in infidelitate permanserit, f velit a fideli disjungi, aut non nisi cum contumelia creatoris, cum altero commorari, licebit Christiano non modo matrimonium dissolvere, sed etiam (ut supra diximus g) alteri se matrimonio jungere. Quibus casibus cum auctoritate sedis Apostolicæ, & Romani Pontificis matrimonium dissolvatur, non jam humana, sed potius divina potestate conjugium dissolutum intelligitur.

Ob vitium coeundi impotentiam, non ob putativam dissolvitur matrimonium. h. d.

h c. fraternit. in fin. extr. de frig. & malef.

§. 7. Item si quis ignarus virginem in uxorem duxerit, quæ adeo arcta sit, ut mulier fieri non possit, vel simile vitium e natura contraxerit, ut ope Medicorum non possit adjuvari: aut mulier virum acceperit, qui adeo frigidæ sit naturæ, ut eidem carnaliter commisceri non possit, poterunt invicem separari: & qui matrimonio aptus erit, ad secundas nuptias libere transitum facere. Si quis tamen coeundi impotentiam causatus, post separationem aliam acceperit, aut ea h quæ arcta putabatur, aliquem invenerit, qui sibi satisfecerit, utroque casu post peractam pœnitentiam, ad priora conjugia redire compellendi erunt.

Quam quis duxit vel retinuit sciens copulæ non idoneam, habebit ut sororem, si non potest habere velut uxorem. h. d.

i c. consultationi. extr. de frig. & malef.

§. 8. Plane si scienter i quis cum ea, quæ maribus impotens est commisceri, matrimonium contraxerit, vel alterius comperta postmodum impotentia, simul morari consenserit, his casibus Ecclesia judicare consuevit, ut quas viri tanquam uxores habere non possunt, habeant ut sorores.

Ob fornicationem carnalem vel spiritualem non solvitur matrimonium, sed fit separatio tori. h. d.

§. 9. Sæpius tamen accidit, ut matrimonii manente sacramento, tori tantum fiat separatio, utputa, si alter conjugum carnaliter vel spiritualiter fornicatus fuerit: quibus casibus matrimonium minime solvitur, sed sibi sunt invicem conjuges, etiam separati.

Pendente judicio super adulterio, non habet locum separatio tori. h. d.

k c. c. extr. ut lite pend.

§. 10. Sed & separatio non instituta statim de crimine accusatione, facienda erit: sed probato k & peracto. Interim enim pendente judicio, conjugum alter alteri, jure quod habet in alterum, privari non poterit.

Facta separatione tori ob fornicationem carnalem, post emendationem non compellitur conjux eam resumere: secus si ob spiritualem, nisi alter velit monasterium ingredi. h. d.

l Can. pen. & fin. extr. de adult.

m c. gaudemus. extr. de convers. conjug.

§. 11. Multum autem interest, utrum ob carnalem, an vero ob spiritualem fornicationem tori sit facta separatio. Primo enim casu maritus adulteram uxorem etiam emendatam, nisi & ipse simili fornicatione l pollutus fuerit, recipere non compellitur, sed fornicatrix in claustro cum religiosis mulieribus ad perpetuam agendam pœnitentiam erit collocanda m. Secundo vero, si fornicatus spiritualiter ab infidelitate recesserit, cogetur, qui in fide remansit, illum resumere, nisi & ipse ad religionem transitum facere voluerit: quod etiam nolente viro ad fidem reverso assequi libere potest.

Regulariter uxor & vir non possunt disjungi, ut alter sumat sacros ordines, aut monasterium ingrediatur, fallit hoc in casibus præcedentibus & sequentibus. h. d.

n c. 1. de convers. conjug.

§. 12. Hinc exceptis casibus alter conjugum altero in seculo remanente, nec ad sacros ordines, nec ad regularem suscipiendam est observantiam, nisi forte remanens eius sit ætatis, ut sine suspicione incontinentiæ valeat in seculo remanere, aut ipsam continentiam vovere voluerit. Alioqui quanquam de uxoris licentia n monasterium quis ingressus fuerit, & professionem fecerit, non uxor absentia nullam cogi, sed vir ad uxoris consortium revocari poterit, nisi post conjugis ingressum fornicata fuerit, aut se invicem continentiam promittendo absolverint.

Qui invita uxore ingressus est monasterium, & ab eadem uxore reductus eadem mortua, non cogitur rursus in monasterium reverti, sed non poterit amplius uxorem ducere. Quod si uxore non contradicente fuerit ingressus, illa mortua non poterit exire præsertim si fuerit professus consentiente uxore. h. d.

o c. quidam extr. de convers. conj.

§. 13. Quæsitum tamen est, si quis uxore invita o monasterium intraverit, & repetitus ad eam reditu coactus fuerit, an eadem mortua cogendus sit ad monasterium reverti; an vero aliam possit ducere uxorem. Et in hac specie responsum est eum quidem non teneri, & propterea ad monasterium redire minime illum teneri: sed cum ingrediendo monasterium debitum se non exacturum promisisse videatur, ulterius uxorem ducere non poterit, cum id vovere in sua potestate non esset. Quod si quis sciente p uxore, nec contradicente eidem professus fuerit Monachalem, uxore postmodum defuncta nec habitum, quem semel assumpsit, abjicere, nec aliquem sibi matrimonio copulare poterit. Matrimonium quoque temere q contractum dirimendum erit: quod in eo, qui consentiente uxore professus fuerit, multo magis obtinebit, quanquam monasterium nunquam ingressus fuerit.

p c. consuluit. extr. d. tit.

q c. ex parte extr. d. tit.

Quæ credens virum esse mortuum religionem est ingressa, a viro educta, si vir moriatur, non cogitur reverti ad monasterium, licet id sibi expediret. h. d.

r c. placet nobis extr. de convers. conjug.

§. 14. Quid statuemus de ea, quæ credens maritum mortuum r, habitum religionis assumpsit, an si ea invito de monasterio educta fuerit, post obitum viri sit ad regularem observantiam compellenda. Et quidem hoc consultius ad salutem fuerit, si ad monasterium redeat: sed si ad hoc perduci non poterit, cogenda non erit.

Etiam altero conjugum invito potest quis vovere peregrinationem. h. d.

§. 15. Licet autem alter conjugum altero invito religionis votum non possit assumere, viri tamen etiam præter uxorum assensum peregrinationem ad terram sanctam propositam vovere, & implere libere valent.

Uxor non plene certificata de morte viri, contrahere non potest, quamvis continere nequeat. h. d.

s c. in præsentia nostra extr. de sponsal.

§. 17. Et quamvis illi diutissime in peregrinatione commorentur, vel etiam ab hostibus capti detineantur, donec certum nuncium de eorum morte uxores non receperint, ad alterum conjugium convolare non poterunt, quamvis et certiorare, magnam adhibuerint diligentiam, & ejus ætatis sint, & fragilitatis, ut continere nequeant.

Agente possessore ad conjugem, obstat consanguinitatis exceptio, secus si possessorio: quia antequam de exceptione cognoscatur, plenaria restitutio est facienda, nisi conventus exceptione juret de malitia, & probationes habeat in promptu: quo casu fiet restitutio quoad alia, non quoad copulam. h. d.

t C. literas extr. de restit. spoliat.

§. 17. Ergo nisi legitima subsit exceptio, conjugibus temere disjunctis alterum alterius repetendi semper integrum jus manet. Est autem legitima exceptio, cum aliquis consanguinitatis gradus objicitur: quo quidem casu, licet si petitorio judicio actum sit, ante de ipsa exceptione cognosci debeat: si tamen possessorio quis experiatur, antequam de consanguinitate disceptetur, plenaria erit facienda restitutio, nisi is, qui conveniatur, & de malitia juret, & super exceptione promptas probationes offerat, quo casu exceptio carnali commixtione tantum quoad aliqua restitutio facienda erit.

Si mulier restituenda timeat sævitiam viri, debet ab eo præstari cautio: & si ea non possit sufficiens, dum causa plene cognoscitur, uxor est deponenda in loco honesto, & tuto. h. d.

u c. litteras in fin. extr. de restit. spol.

§. 18. Præstanda tamen erit idonea cautio, quod nullam restituta violentiam vir inferet: quod si tanta sit viri sævitia,

tia, aut odio tam capitali uxorem prosequatur, et trepidanti mulieri sufficiens securitas provideri nequeat, atque ad cautam decisionem alicui probo, & honestæ mulieris studio sive custodienda committetur, in loco, ubi vir, vel ejus conjuncti mulieri nullam possint injuriam inferre.

o c. ex transmiss. fa. extr. d. tit.

Ob solam traductionem mulieris ad domum, nullum jus minus impedimentum sequentis matrimonii. h. d.

b c. ex parte extr. de resist. spol.

§. 19. Et hæc quidem obtinent tacito inter viros, & mulieres matrimonio. Cæterum *b* si nullis præcedentibus sponsalibus, vel legitimo consensu mulier ad viri domum jam traducta, postea abscedens alii forte nubere voluerit, nulla facienda erit restitutio.

Qui vivente uxore etiam ab eo separata quoad torum, secundam conjugem ducit uxorem, etiam primo mortua separabitur a secunda, Sed cum alia contrahere poterit. h. d.

n c. ex litterarum. extr. de eo qui duxit in mat.

§. 20. Fornicationis c quoque reputatur obstat exceptio, torique ob eam unoliam sequuta separatione, separata vivente aliam usque adeo superinducere quis prohibetur, ut si de facto duxerit, eaque ea illum suscepit, etiam mortua adultera eandem retinere non possit. quod ipsum & priore uxore minime cognita sibi locum vendicat, licet aliam ducere minime prohibeatur.

Si mulier matrimonium contraxerit nomine, quem ignorabat conjugatum, uxore primo mortua erit in ejus potestate verum retinere. h. d.

d c. 1. extr. de eo qui duxit in mat.

§. 21. Hoc *d* tamen de ea intelligi oportet, quam quis non ignaram aliam vivere, & forte aliquid in mortem alterius machinatam in uxorem duxit: nam si quis præcedentis matrimonii penitus inscia alicui nupserit, priore mortua, etsi mulier divortium petet, ad petitionem esse non sunt separandi. Nec enim sustinendum est, ut vir, qui scienter in legem commisit, de proprio dolo commodum reportet.

Cum ea quam quis uxore vivente cognovit sub specie matrimonii, defuncta uxore potest quis contrahere, si neuter ipsorum machinatus est in mortem prædefunctæ uxoris. h. d.

n C. fin. extr. de eo qui duxit in matr.

§. 22. Cum ea autem, quam quis uxore vivente non prætextu matrimonii cognovit, si nihil in perniciem olim viventis uxoris vir, aut mulier cognita machinati fuerint, nec fidem de contrahendo sibi invicem dederint, contractæ postea nuptiæ legitimæ reputandæ erunt. Sed etsi fidem quidem sibi invicem dederint, vel etiam de facto contraxerint, si nec ante, nec post legitima conjuge superstite carnalis intercessit copula, quamvis uterque graviter deliquerit, & propterea etiam sit imponenda pœnitentia, matrimonium tamen contractum post uxoris obitum minime dissolvetur.

Bonum aliquod subsecutum præcedens delictum & ejus pœnam non abolet. h. d.

f C. 1. ext. de convers. infid.

§. 23. Usque adeo *f* autem machinatio in alterius conjugum obitum adhibita, inter superstites machinatores matrimonii spem excludit, ut si infidelis cum Christiano communicato consilio ejusdem maritum de medio sustulerit, licet postea per studium superstitis uxoris ad fidem Christianam translatus fuerit, non tamen propterea magis cum ea nuptias legitimas contrahere, aut contractas retinere poterit. Nec enim hujusmodi lucro tam detestandum damnum Ecclesia patitur adaptare.

Animus & propositum distinguunt maleficia. h. d.

g C. 1. extr. de conv. infid.

§. 24. Diversa *g* ratio est eorum, qui ad fidem conversi illorum non matrimonio junxerunt uxores, quæ in belli certamine occiderunt: eorumque, qui conversas duxerunt, quarum infideles maritos similiter modo interfecerunt: nam cum talia eorum defunctorum interitum specialiter non quæsierint, & matrimonium inter hujusmodi personas licite potest contrahi, & sic contracti divortium postulare nequeunt.

Eventus effectus, licet non sequatur effectus. h. d.

h C. 2. extr. de divort.

§. 25. Sed etsi machinationem adhibitam in necem conjugis effectus consequutus non fuerit, si insidiator alteri superstes erit, ipsa conjugis *h* perpetuo destitutus ad secundas nuptias nunquam aspirare poterit: sicut & in iis accidit, qui sacrilegium admiserunt, Sacerdotem interfecerunt, & aliis pluribus casibus.

Si unde nuptiæ absque timore infamiæ inter omnium fidelium possunt celebrari, sed non debent benedici, quacumque tempore contrahantur. h. d.

§. 26. Illud quoque admonendi sumus, quibus casibus secundarum nuptiarum permissa est celebratio, minime verendum est nupturis, ne si intra annum luctus ad secunda vota transeant, aliqua notentur infamia. Cum enim secundum Apostolum mulier viro mortuo sit ab ejus lege soluta, ejusdem sententiæ, & auctoritate omnis legalis infamia censetur abolita, cum in his præsertim seculares leges non dedignentur sacros canones imitari. Vir *n* tamen, & mulier ad bigamiam transiens non debet a Presbytero benedici: quia cum semel benedicti fuerint, hujusmodi benedictio iterari non debet.

§ C. pen. & fin. extr. de secund. nupt.

n C. vir autem. extr. de secund. nupt.

DE REBUS SACRIS, SANCTIS, ET RELIGIOSIS.

TITULUS XVII.

Titulus sequens solum subordinat sequentia ad præcedentia, h. d.

SAcramentorum breviter explicato tractatu, illorumque sanctione, ac natura cognitis, transeamus jam ad res sacras, & sanctas, quales sunt Ecclesiæ, Altaria, Sanctorum in his condita reliquiæ, vasa, vestes, & alia ad divinum cultum principaliter comparata. Paulo mox & de religiosis dicturi, ut sunt religiosæ domus, xenodochia, cœmeteria, & sepulturæ.

DE CONSTRUENDIS, CONSECRANDIS, ET REPARANDIS ECCLESIIS, ET ALTARIBUS,

TITULUS XVIII.

Non licet celebrare, nisi in templis consecratis, nisi ex privilegio, vel ex causa necessitatis, h. d.

l Con. Ecclesia. de consf. dist. 1.

ECclesiam *l* hoc loco accipimus non tam Christianorum multitudinem, fideliumque congregationem, quam manufactum ipsum templum Dei, & orationis domum ac eo, quod continetur, ejus, quod continet, sumpta denominatione. Sicut ergo non alium, quam sacrati Deo Sacerdotes, sacramenta ministrare debent, sic non in aliis, quam in Domino consecratis locis, cum suis altaribus, vasis, vestibus, & reliquis ad divinum cultum explendum necessariis itidem consecratis sacrificia offerre licet: nisi quis super hoc speciali sit privilegio munitus, vel summa cogerit necessitas utpote *n* quia combusta sit Ecclesia, quo casu donec illa restauretur, in capellis cum sacrata tabula celebrari poterit.

m C. sicut non alii. & con. 2. ibi. in quo, de consf. dist. 1.

n C. concedimus. de consecr. dist. 1.

Constitutis in itinere, licet celebrare sub dio, & celebrans in privatis domibus est deponendus. h. d.

n c. concedimus. vers. in itinere de consec. dist. 1.

p C. Clericos. de consf. dist. 2.

§. 2. In itinere *o* quoque constitutis Ecclesia non reperta, sub dio, sive in tentoriis, si tabula altaris, cæteraque sacra ministeria adfuerint, Missarum solennia celebrari permittendum erit: alioqui si quis in oratoriis *p* intra privatas domos constitutis, sine consensu Episcopi hoc facere ausus fuerit, deponendus erit.

Episcopus excrescentibus fidelibus, novam Ecclesiam construere potest, & unam in plures dividere. h. d.

§. 3. Constituuntur autem Ecclesiæ, vel ob incrementum populi, vel ob commoditatem plebium, vel certæ universitatis intuitu, aut in pastoralis dignitatis privilegium. Ob incrementum populi tunc nova constituenda est Ecclesia, cum certis in regionibus adeo multitudo fidelium excrevit, ut illorum curæ unus sit impar Ecclesia. Sicut *q* enim ea ratione unus Episcopatus in duos, Antistitis accedente voluntate, dividi potest, sic etiam Episcopus de baptismalibus, & parochialibus Ecclesiis, Rectorum accedente consensu, facere potest: quod cum factum fuerit, illa pars populi, quæ novæ Ecclesiæ supponitur, a jure prioris Ecclesiæ absolvetur.

q C. præcipimus. §. fi aut. 16. q. 1.

Plures baptismales Ecclesiæ non debent fieri sub una terminatione, & terminationis controversia dirimenda est judicio plebium, vel forte. h. d.

r C. plures baptismales. 16. q. 1.

§. 4. Plures *r* tamen baptismales Ecclesias in una terminatione facere non potest. Quod si determinatione duarum matricum Ecclesiarum contentio fuerit, plebes utrarumque discernent: quod si non convenerint, Dei judicio controversia discernetur.

Non est permittendus Episcopus fabricans Ecclesiam, licet juraverit non alienare Ecclesiastica. h. d.

s C. fin. ext. de Eccl. ædif.

§. 5. Nec *s* quicquam Episcopo obstiterit, quod de rebus Ecclesiæ non alienandis juraverit, nam & tali non obstante juramento, populo indigenti super basilicarum institutione salubriter providere poterit, & debebit.

Ob commoditatem plebium nova Ecclesia ædificari potest, quæ tamen matrici honorem exhibere debet. h. d.

t c. 1. ad audientiam Cl. ext. de Eccl. ædif.

§. 6. Plebium *t* commoditas tunc novam necessario fundet Ecclesiam, cum parochianorum pars adeo distat a cæteris, ut certis temporibus non sine magna difficultate, & periculo illam adire, & ibi congruis temporibus divinis interesse, & sacramenta percipere possint: quod quidem casu, maxime si ministris commode pro sustentatione sua providere possit, nova quidem erit Ecclesia construenda, sed a filiali matrici Ecclesiæ pro facultate loci competens honor exhibendus erit.

Universitatis intuitu potest nova Ecclesia ædificari, ut puta pro leprosis. h. d.

u C. 2. extr. de Eccl. ædif.

§. 7. Universitatis intuitu nova Ecclesia ædificari permittitur: veluti cum plures simul leprosi *u* sub communi vita congregati fuerint. Iis enim, quod Ecclesia cum cœmeterio, & quod proprio gaudere valeant presbytero, permittendum erit. Caveant tamen hi, ut in jure antiquis veteribus Ecclesiis de jure parochiali nequaquam existant. Nec enim quod eis ob pietatem indulgetur, ad aliorum injuriam flecti convenit.

Episcopo conceditur pro sepultura propria Ecclesiam ædificare, aut aliquod monasterium construere. h. d.

x Can. bonæ rei. pen 12 q. 2. & 1. pen. ext. de donat.

§. 7. Episcopo *x* quoque in sua parochia novam Ecclesiam ædificare permittitur. Sed multum interest, Ecclesiam monasticis informandam regulis construat, an vero ex alia causa, forte pro propria eligere velit sepulturam: cum primo casu eandem ex rebus Ecclesiæ, cui præsidet, usque ad quinquagesimam tantum partem dotare debeat: secundo vero non amplius, quam centesimam conferre licebit, ea quoque adhibita cautela, ut unam tantummodo ex his duabus remunerationem eligat.

Quæ servari debent in construenda Ecclesia, vel consecranda, & quod Ecclesia sine dote consecrari non debet. h. d.

y can nemo Ecclesiam. de consecr. dist. 1.

§. 8. Quacunque tamen ex causa nova extruenda sit Ecclesia, observandum est inprimis, ut civitatis Episcopus *y*, sine cujus assensu id inchoari non debet, ad locum veniat, in quo crucem ipse figet, & publice atrium designabit.

geabit, nec illam antea patietur ædificari, aut menus impendet consecrationis, quam dotem basilicæ, & obsequium ipsius per donationem chartulæ confirmatam acceptat, quæ ad luminaria, & ad custodiam, & custodum stipendia sufficere valeat.

Construenti novam Ecclesiam potest novum opus nunciari. h. d.

a c. 1. & seq. extr. de novi oper. nunciat.

§. 10. Sed a si quis, dum nova construitur Ecclesia, aut proprium jus immoni, aut sibi quoquo modo noceri existimet, novi operis nunciatione consulere sibi poterit: postquam si legitima non sit impetrata remissio, quicquid ædificatum fuerit, sive illud jure, sive injuria, omnium ædificantium impensis destruendum erit, negotiumque ipsum secundum legem, & canonum statuta terminabitur.

Quæ præter Episcopi consensum Ecclesiæ construitur, facit jacturam juris patronatus. h. d.

§. 11. Diversum statuerunt in ea, quæ præter Episcopi consensum constructa fuerit: hæc enim si nemini nocet, destruenda quidem non erit, sed ob superioris neglectum excluso jure patronatus cum dotibus suis Episcopalibus juribus applicabitur.

Ecclesia debet, quanto potest citius, consecrari. h. d.

b Monasteriis forte.

c c. fin. extr. de consf. Eccl.

§. 12. Basilica igitur legitime extructa non ante sacris est deputanda b mysteriis, quam munus consecrationis acceperit: quod ne quæ divino cultui afferatur mora, quanto poterit citius c conficiendum erit.

Ecclesia consecranda est ab Episcopo, qui prius baptizavit incolas regionis, ubi constructa est. h. d.

d c. 2. ext. de relig. dom.

§. 13. Et d si dubitetur a quo dedicanda sit, illud exquiri oportebit, cujus civitatis Episcopus, antequam fundaretur, incolas baptizaverit, & ad cujus congregationem sub eadem devotione concurrerint: atque is etiam ad consecrationem vocandus erit.

Ecclesia semel consecrata non debet amplius consecrari, nec dicitur iteratum, quod ignoratur semel factum. h. d.

e can. Eccl. semel. de consecr. dist. 1.

f can. solemnitates. §. de Ecclesiarum. & can. Ecclesiis vel, de consf. dist. 1.

§. 14. Ecclesiis e autem, vel altari semel Deo consecratis non debet iterum consecratio adhiberi, quia velut infans a Sacerdote rite baptizatus non debet iterum baptizari, ita nec locus semel Deo dicatus, iterum consecrari. Plane f si de Ecclesiarum, vel altarium consecratione dubitetur, nec de ea aut scriptura appareat, aut testes existant, sine ulla dubitatione erunt consecranda. Nec talis trepidatio iterationem facit: quia iteratum dici non potest, quod semel esse factum ignoratur.

Ecclesia polluta debet reconciliari. h. d.

g Can. Ecclesiis semel. ver. nisi de consecr. dist. 1. c. proposuisti. c. consuluisti. & c. fin. extr. de consecr. Eccles.

§. 15. Sed si Ecclesia aut g ab igne exusta, aut fusione sanguinis, vel seminis, vel excommunicati humatione polluta fuerit, etiamsi semel antea consecrata appareat, nihilominus diligentissime expurgata, iterato consecranda, vel reconcilianda erit.

Propter detrimentum altaris, ipsum altare, non Ecclesia est iterum consecranda. h. d.

h c. 1. extr. de consecr. Eccl. vel alt.

§. 16. De eo dubitari contigit, si altare motum fuerit h, aut lapis superpositus, qui sigillum continet, confractus, aut diminutus, an Ecclesia debeat iterum consecrari? Et responsum est, ob id Ecclesiam non esse consecrationem iterandam, sed ipsum solum altare denuo consecrandum.

Quibuscunque diebus potest Ecclesia consecrari, sed solum ab Episcopis, qui ea quæ sunt jurisdictionis, possunt demandare inferioribus: secus quæ sunt ordinis. h. d.

i c. 2. extr. d. t.

k c. aquæ per, 6. ext. de consf. Eccl.

§. 17. Confici i autem poterit Ecclesiarum, Altariumque consecratio quibuscunque diebus, tam Dominicis, quam privatis, sed non a quocunque. Licet k enim aqua per Episcopum benedicta, per alium Episcopum, qui aquæ benedictionem non impenderit, Ecclesia reconciliari possit, idem tamen per Sacerdotes simplices fieri non poterit: quia ea quidem quæ jurisdictionis sunt, etiam inferioribus Episcopis demandare potest: sed quæ ordinis sunt, inferioris gradus Clericis committere non potest.

Non debet consecrari Ecclesia, ubi sepulta sunt corpora infidelium, nisi servata forma hujus. h. d.

l can. Ecclesiam in qua & con. seq. de consecr. dist. 1.

§. 18. Illud etiam animadvertere consecrantem oportebit, ne basilicam l, in qua infidelium sepulta sunt cadavera, sanctificet. Sed si consecrationi apta videbitur, evulsis inde corporibus, & rasis parietibus & tignis, consecrari poterit.

Festa dedicationum Ecclesiarum debent celebrari. h. d.

m can. solemnitates, de consecr. dist. 1.

§. 19. Solemnitates m quoque dedicationum ipsarum Ecclesiarum per singulos annos erunt celebrandæ, ipso Domino exemplum dante, qui dum ad festum dedicationis Templi celebrandum cum reliquis populis accessit, omnibus idem faciendi formam tribuit.

Reparatio Ecclesiæ pertinet ad possessorem beneficii, & Episcopus debet de sua tertia contribuere. h. d.

c 1. 2. & c. de his ext. de Eccl. ædif.

§. 20. Hæc de ædificandis & consecrandis Ecclesiis, vel altaribus dixisse sufficiat: nam si reparandæ sunt, vel emendandæ n, id oneris procuidubio ad eum, qui Ecclesiasticum possidet beneficium, pertinebit. Sed & Episcopus tertiam partem sibi obtingentem impendere debebit.

Nunc de Ecclesiarum unionibus, paucis disputemus.

DE UNIONIBUS ECCLESIARUM.

TITULUS XIX.

Quid sit Unio, & quotuplex. h. d.

UNio nihil est, quam duarum pluriumve Ecclesiarum facta conjunctio. dicta ab uniendo, eo quod plures Ecclesiæ in unam conjungantur. Unionum autem duæ sunt species: aut enim perpetuæ sunt, aut temporales. Perpetuæ sunt, quæ fiunt, ut sine præfinitione temporis perdurent. Temporales sunt, quæ ad certum tempus, puta ad alicujus vitam instituuntur.

Causæ uniendi sunt, necessitas & utilitas. h. d.

§. 2. Velut ergo ex causa una Ecclesia, vel Episcopatus in plures dividi permittitur, sic etiam rebus suadentibus plures Ecclesiæ in unum conjungi possunt. Causæ vero unionum sunt, aut o urgens necessitas, aut evidens utilitas. Necessitas, veluti cum duæ Ecclesiæ adeo sunt pauperes p, ut impossibile sit earum proventus ad victum unius Sacerdotum sufficere: aut si altera hostium q incursione desolata sit. Utilitas r, ut cum locorum opportunitas id expostit, vel temporis qualitas: puta, quia in loco unus Christianorum dicatur imminutus numerus: aut quia ob fructuum tenuitatem non pertrahat idonei Sacerdotes ad beneficium procurandum inveniuntur. His igitur casibus ne quid detrimenti divinus cultus, & animarum cura patiatur, debent plura beneficia, vel Ecclesiæ in unum conjungi.

o Con. expofuisti. §. secundum. ext. de preb.

p c. cum te. ext. de etat. & qualit. ro fin. & can. un. 10. q. 3.

q can. postquam basilicis. 16. q. 1.

r can. & temporis. 16. q. 1.

Sicut unire Episcopatus pertinet ad Romanum Pontificem, sic minores Ecclesias ad Episcopum cui subjiunt: inferiores vero non possunt unire. h. d.

s c. sicut unire. ext. de excess. prælat.

§. 3. Non tamen omnibus passim quascunque Ecclesias uniendi potestas indistincte permittitur, sed certis duntaxat servatis regulis. Et quidem s, sicut unire Episcopatus, atque potestati alienæ subjicere ad summum Pontificem pertinere cogitur, sic ad Episcopum spectat Ecclesiarum suæ diœcesis unio, atque subjectio. Ab Episcopo itaque inferiores uniendi potestatem minime sibi vendicare poterunt. Ideoque si Prior vel Abbas monasterium monasterio subjecerit, vel univerit, Episcopi consensu minime requisito, quod inconsulto Præsule fecerit, non subsistet, nec subjectionem, vel censum Metropolitani exclusus, vel confirmatio sustinebit, cum in diœcesi sui Suffraganei absque ipsius assensu non debeat aliquid contra constitutiones canonicas attentare.

Episcopus unire potest Ecclesiam alteri, vel loco religioso donare, etiam non vocato Rectore, vel defensoribus, sed proprio autem non potest. h. d.

§. 4. Usque adeo autem Episcopo in propria diœcesi facultas uniendi competit, ut si per eundem consentiente Capitulo Ecclesiæ Ecclesia, dignitas, vel præbenda unitur, aut religioso loco donatur, ex eo quod Rector ipsius ad hoc vocatus, vel si vacabat, defensor ei super hoc datus non extitit, nequaquam impugnari valeat. Aliud tamen obtinet, si quam in Ecclesiam mensæ suæ, vel Capituli uniendam duxerit. ad enim [essi Capituli consensus accesserit, & loci consuetudo suffragetur] irritam penitus erit: cum unientium utilitas probabilem non recte factæ unionis suspicionem ingerat.

In unione facienda requiritur consensus non solum Capituli, sed etiam eorum qui lædi possunt. h. d.

§. 5. Nec solum Capituli unientis Episcopi in unione consensus exigitur, sed etiam aliorum, qui ex unione lædi possent. Unde si aut collegiata, aut patronata alicujus Suffraganei Ecclesia sit unienda, collegii patroni, & Suffraganei assensum intervenire oportebit.

Quis sit Unionis effectus. h. d.

§. 6. Secuta vero unione Canonica statim ea, cujus Ecclesiæ alia per unionem est applicata, eandem in unitam nanciscitur potestatem, & jus, quod in eam nimirum habebat, cui ab initio præfuit: statimque unitæ Ecclesiæ eadem privilegia competunt, quæ principali Ecclesiæ competere cumpertigerit.

Per unionem non præjudicatur juribus Episcopalibus. h. d.

t can. u. ext. de relig. dom.

§. 7. Sed quum poterit t. si per Apostolicam Ecclesia in certa diœcesi constituta, puta in Perusina, Ecclesiæ alterius diœcesis, veluti Tiphernensis, certa fuerit, an Ecclesia per unionem alteri connexa, per hoc a jurisdictione Præsulis Perusini censeatur exempta, & Tipherani subjecta. Et responsum est, a jurisdictione prioris Episcopi unitam Ecclesiam non eximi, cum Romanus Pontifex in hujusmodi unionibus singulis Episcopis jura sua inviolata servari velit.

Unio dissolvitur temporis lapsu, & causæ cessatione, & ab his qui habent jus uniendi. h. d.

§. 8. Dissolvitur autem unio, si temporalis sit, temporis lapsu: quod si sit perpetua, cessantibus eisdem causis, ex quibus facta fuerit, ab iis iisdem dissolvi poterit, quorum consensu, & auctoritate olim fuerit instituta: nihil est enim tam rationi consonum, quam ut is destruendi habeat potestatem, cui construendi facultas conceditur.

Licet vacans Ecclesia possit uniri, unio tamen Ecclesiarum vacantium dissolvi non potest. h. d.

§. 9. Illud inter instituendam, & dissolvendam unionem interest, quod licet etiam vacans Ecclesia alteri possit uniri, si tamen Ecclesias per unionem annexas vacare contigerit, unio earum vacantium Ecclesiarum dissolvi minime poterit.

DE

DE IMMUNITATE ECCLESIARUM, ET SUBJECTIONE.

TITULUS XX.

Immunitas in hoc titulo large assumitur, & quid sit Immunitas. h. d.

IMmunitas est a muneribus indulta exemptio. Sed hoc loco immunitatem large accipimus pro quolibet Ecclesiarum favore, indulgentia, rigoris remissione, & privilegio.

Triplex est species immunitatis Ecclesiarum, localis, personalis & realis. & quod immunitas localis est, per quam profana in Ecclesiis, & non crajsermis, vel oratoriis exercere prohibentur. h. d.

§. 2. Est autem Ecclesiarum immunitas triplex: localis, personalis, & realis. Localis immunitas est, quæ sacris ipsis domibus, aut aliquibus sacrarum ædium intuitu conceditur. Cum enim Ecclesia a secundum Evangelicam veritatem domus esse debeat orationis, merito a profanis usibus esse convenit alienam.

a C. cum Ecclesia. extr. eod. tit.

Processus falsi, & sententia lata in Ecclesiis, vel cœmeteriis sunt nulli. h. d.

§. 3. Seculares b igitur Judices causas, præcipue ubi de sanguinis agitur effusione, & de pœna corporali tractatur, in Ecclesiis, vel earum cœmeteriis agere sub anathematis interminatione prohibentur. Absurdum est enim ibi judicium sanguinis exerceri, ubi est tutela constituta refugii. Processus quoque c, quos ibi legitimis contemtis prohibitione & lpraie ultione divina facientos duxerint, ac specialiter prolatæ sententiæ omni firmitatis robore carebunt.

b c. cum Ecclesia. §. seculares extr. eod.

c c. 2. §. fin. eod. tit. in 6.

Consilia publica, mundana, & negotia secularia non debent tractari in Ecclesiis. h. d.

§. 4. Publicæ quoque d quarumlibet societatum & universitatum conciones, & consilia, nundinarum, aliorumque secularium tractatuum negotiorum, confabulationes, & profana colloquia ab his penitus removeri debent.

d c. 2. §. cessent, eod. tit. in 6.

Convivia non debent fieri in Ecclesiis, nisi ex necessitate: & quod dicitur de Ecclesiis, intelligitur etiam de non consecratis & oratoriis. h. d.

§. 5. Sed e & convivia, & hospitia, licet illa despicere non oporteat, in sacris domibus celebrari, vel exerceri a laicis non poterunt, nec etiam a Clericis, nisi forte transeuntes ob hospitiorum necessitatem illic refectionem: quod & in oratoriis observari convenit, ut nomini opera jugiter impensa concordet: & ne, ubi peccatorum est venia postulanda, ibi peccandi detur occasio, idem statuitur, & de Ecclesia, in qua divina mysteria celebrantur, licet adhuc consecrata non fuerit, quia cum obsequiis divinis sit decentia, nullius temeritatis cultibus est prohibenda.

e c. non oportet. & can. seq. 42. dist.

Qui invitum abstrahit a sacris locis, excommunicatus, & quasi sacrilegus punitur. h. d.

§. 6. Sacrorum f locorum intuitu illis conceditur immunitas, qui ad ipsam Ecclesiam confugiunt: nam si eos qui ad statuam Principis se proripiunt, ab omni violentia leges seculares vindicant, quanto magis convenit ad templum Domini confugientes, loci sancti reverentia, auctoritate defendi? Quicunque igitur inde hominem reluctantem reclamantemque violenter abstraxerit, tam aliis pœnis pro sacrilegio, quod admisit, quam Ecclesiasticæ subjacebit excommunicationi.

f C. diffinivit. 17. q. 4.

Non potest quis invitus abstrahi a domo Episcopi, vel ab Ecclesia circuitu, intra triginta passus. h. d.

§. 7. Nec g ab atriis tantum Ecclesiæ quenquam invitum abstrahere non licebit, verum etiam nec a domo Episcopi, & ab ab Ecclesiæ circuitu intra triginta passus ab ostio: quod spatium Ecclesiæ reverentia defendi sacri Canones voluerunt.

g Can. id constituimus. 17. q. 4.

Liber homo non debet ab Ecclesia violenter abstrahi, nisi impetrata vita, & membrorum incolumitate. h. d.

§. 8. Hæc tamen securitas non omnibus æque, & indistincte solet indulgeri, sed statim habetur ratio, & causarum, ex quibus quis fugiendum ad Ecclesiam duxerit. Si liber h igitur quis sit, quantumvis gravia perpetraverit, non est violenter ab Ecclesia extrahendus, nec inde ad mortem damnari debet, sed Ecclesiarum Rectores vitam & membra debent fugientibus obtinere: aliis tamen pœnis de eo, quod inique egerint, puniendi erunt.

h c. inter alia §. si liber. extr. eod.

Publici latrones, & qui in sacris locis, immunitatis spe ducti delinquunt, privilegiis sacrorum locorum non gaudent. h. d.

§. 9. Hoc autem i de publicis latronibus, vel nocturnis agrorum populatoribus, viarumque obsessoribus intelligi non oportet. Hi enim secundum Canonicas sanctiones nulla impunitate præstita violenter, & egressionis adhibitis insidiis, ab Ecclesia extrahi poterunt. Idem & de his statuendum erit, qui impunitatem suorum excessuum obtinere sperantes, homicidia, & mutilationes membrorum in ipsis Ecclesiis, vel ipsarum cœmeteriis committere non verentur, quæ nisi per Ecclesiam crederent se defendi, nullo pacto commissuri fuerant: tales enim cum in eo, in quo quis deliquit, puniri debeat, & frustra legis invocet auxilium, qui in ipsam legem committit, immunitatis privilegio, quo se fecerunt indignos, minime gaudebunt.

i c. inter alia. §. super hoc ext. eod.

Dominus præstito juramento de impunitate, potest servum suum etiam invitum ab Ecclesia abducere. h. d.

§. 10. Quod si servus sit u, qui ad Ecclesiam confugerit, postquam de impunitate Dominus Clericis juramentum præstiterit, ad servitium domini sui redire compelletur: alioquin si redire noluit, a domino occupari poterit: famuli enim, qui dominos metuunt, si ad Ecclesiam sæpe confugerint, intercessionem debent quærere, non latebras: ut quamquam religiosis reverentia proprio juri standum convenit.

u c. inter. alia. §. fin. extr. eod.

Clerici & Monachi deservientes Ecclesiæ, sunt exempti a muneribus personalibus. h. d.

§. 11. Personalis l immunitas est, quæ personis Ecclesiasticis indulgetur. Cum enim in Clericorum ministerio constituti, non nisi altari & sacrificiis deservire debeant, rectissime constitutum est, ut Deo dicati ab omnibus personalibus muneribus reddantur immunes. Personalia autem munera sunt, quæ cum corporis labore, & animi sollicitudine, ac vigilantia principaliter sustinentur. Generaliter igitur Episcopi Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Monachi immunitate omnis tutelæ, & curæ ipso jure gaudebunt.

l c. non minus. extr. eod. tit. con. Clericis. eod. tit. in 6. & §. cum ita.

Miserabilium personarum tutelam debent Clerici suscipere. hoc dicit.

§. 12. Viduarum m autem, & orphanorum curam suscipere non solum non prohibentur Clerici, sed etiam jubentur, cum ipsis cupiditatis negotia, non pietatis interdicantur.

m Dist. 87. in sum. & dist. 88. in summ.

Ad murorum custodiam etiam Clerici tenentur, tempore necessitatis. h. d.

§. 13. Excipitur n etiam ab his muneribus murorum custodia: in qua si magna immineat necessitas, neminem excusari constitutum est, ut cunctis vigilantibus melius valeat civitas custodiri.

n c. 2. extr. eod. tit.

Personæ Ecclesiasticæ non possunt a secularibus potestatibus collectari. h. d.

§. 14. Realis immunitas est, per quam res Ecclesiasticæ a censu, vel collectis potestatum secularium liberæ redduntur. Siquidem o tum profanis legibus, quam sacris canonibus sub excommunicatione, & interdicti pœna constitutum est, ne quis eorum, qui jurisdictionem temporalem obtinent, possit tributa, collectas, seu quascunque exactiones sub quovis titulo, vel colore imponere Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis pro domibus, prædiis, vel quibuscunque possessionibus legitime acquisitis, etiamsi ipsæ Ecclesiæ, vel personæ, vel res sint intra illorum territorium constitutæ.

o c. c. §. volentes. eod. tit. in 6. & §. personalis d. tit.

Ob magnam necessitatem, vel utilitatem, consulto Pontifice, possunt Clerici, sine tamen coactione, Laicis subvenire. h. d.

§. 15. Si tanta p tamen sit in republica necessitas, vel utilitas, ut Episcopus una cum Clero seu laicorum non suppetentibus facultatibus communes utilitates per subsidia Ecclesiastica sublevandas ducant, Romano prius consulto Pontifice omni penitus cessante coactione poterunt aliquid in commune conferre, & laici humiliter ea devote cum gratiarum actione suscipere.

p c. adversus. §. verum. extr. eod.

Ecclesia Episcopo omnimodam subjectionem debent. h. d.

§. 16. Quemadmodum autem sacrosanctis domibus secularium potestatem intuitu omnimoda debetur immunitas, tam locorum ratione, quam personarum, & rerum: sic eisdem rationibus ab illis proprio Episcopo omnimoda subjectio debetur q. Nam quantum ad ipsa loca pertinet (ut paulo ante diximus) nemo Ecclesiam in diœcesi ædificare poterit, vel consecrare, præter sui Præsulis consensum. Quoad personas Ecclesiasticas, ipsi debetur Canonica obedientia r, subjectio, reverentia: ad eundem spectat institutio, destitutio, correctio, reformatio causarum omnium ad forum Ecclesiasticum de jure spectantium jurisdictio, Ecclesiasticarum censurarum promulgatio, Sacramentorum exhibitio. Si res Ecclesiasticas inspectes, ipsi census debetur, ipsi cathedraticum, sive synodaticum, ipsi procuratio annua, ipsi mortuariorum, & decimarum quarta.

q c. de Xenodochiis. ext. de relig.

r c. conquerente. de off. §. nos. ext. de off.

Ad Episcopum quædam pertinent jure ordinationis, quædam lege jurisdictionis, quædam lege diœcesana. h. d.

§. 17. Sed hæc omnis pastoralis potestas in tria principalia membra contrahitur: quædam enim ad Episcopum spectant jure ordinis, ut Clericorum ordinatio, virginum benedictio, altarium, & Ecclesiæ consecratio: quædam lege jurisdictionis, ut corrigendi, coercendi, excommunicandi, & instituendi potestas: quædam lege diœcesana, ut jus census, & cathedraticum exigendi, decimam percipiendi, jus hospitii indicendi, & hæc similia. Sed cum tam de locali, quam de personali subjectione, deque his, quæ ad Episcopos tam jure ordinis, quam lege jurisdictionis pertinent, suis locis congruis locuti fuerimus: transeamus nunc ad eam subjectionem, quæ cognoscitur ex solutione census, & rerum quæ lege diœcesana ad ordinationem pertinent.

DE CENSIBUS, EXACTIONIBUS, ET PROCURATIONIBUS.

TITULUS XXI.

Census generaliter sumptus continet omnem pensionem, specialiter vero tantum cathedraticum. h. d.

CEnsus appellatio generalis est, sumiturque pro omni pensione, quam Prælatis de Ecclesiasticis proventibus singulis annis in signum subjectionis vel alterius juris penditur. Specialis tamen nomine census, qui Episcopo ab Ecclesiis in argumentum subjectionis tribuitur, Cathedraticum appellatur: eo quod ob honorem cathedræ persolvatur.

Quibus

Quibus temporibus, & quibus causis potest census constitui in Ecclesiis. h. d.

§. 2. Constituitur autem census, aut fundationis tempore, aut consecrationis, aut donationis, aut tempore immunitatis indultæ. Fundationis aut consecrationis tempore census imponitur, quia veluti præter ordinarii consensum, nec fundari, nec dedicari potest Ecclesia: ita eodem tempore certum censum Episcopus in subjectionis signum constituere poterit. Sed nec illud insolitum, aut novum haberi debet, ut cum Episcopi Ecclesias piis locis rite concesserint, aut exemptas fecerint, aliquid sibi in eis pensionis nomine reservent. Sedes quoque Apostolica cum libertatis privilegium vel etiam quibusdam Ecclesiis protectionis indulget præsidium, censum gratis oblatum suscipit, & in literis Apostolicis, ad futurorum Pontif. memoriam quantitas census exprimitur. Sed *a* & patrono fundationis tempore poterit Episcopus moderatum sumptum constituere.

a C. præterea in fin. extr. de jur. patron.

Simplices Sacerdotes non possunt propriis Ecclesiis facere censuales: & qui de facto id fecerit, ab Ecclesia removebitur. h. d.

§. 3. Simplices autem Sacerdotes, vel Clerici non possunt Ecclesias, quibus præsunt, propria auctoritate, præsertim post eorum decessum, censuales efficere. Ideoque *b* qui ab eisdem quamdam collatione pensionem annuam de Ecclesiis receperint, illis defunctis super pensione recepta non audiendi non erunt, si Romani Pontificis, aut ulterius, qui de jure id facere potuerit, auctoritatem super hoc non intervenisse constiterit. Quin potius si qui per collusionem *c* talia fecere comperti fuerint, ab ipsis Ecclesiis removendi erunt.

b Canon. præterea. extr. eod. tit.

c c. cum Clerici. extr. eod. tit.

Episcopus non potest novum censum imponere, vel veterem augere, præter cathedraticum. h. d.

§. 4. Sed *d* nec Episcopus ipse, aut quilibet alius Ecclesiis novos census imponere, aut veterem augere, aut partem proventuum suis usibus vendicare poterit: idque adeo obtinet, ut etiam si juramentum *e* de novo censu persolvendo quis susceperit, non propterea solvere, sed absolvi ab illicito juramento debeat. Nec quicquam profuerit, quod Episcopus, vel quilibet de novo *f* illud de manibus Laicorum eripuerit: nam nec eo casu præter cathedraticum, & quæ cæteris imponuntur, aliquid exigi poterit.

d c. prohibemus. extr. eod. tit.

e c. significavit. de tit.

f canon. Ecclesias extravagant. eod. tit.

Ex causa & non in propriam utilitatem potest Episcopus novum censum constituere, vel augere veterem, accedente consensu Capituli. h. d.

§. 5. Quod autem diximus, Episcopum nec novum posse censum imponere, nec augere veterem, ita intelligi oportet, si in propriam velit utilitatem convertere. Cæterum si non in suum, sed in alterius sibi subjectæ Ecclesiæ commodum, ex justa causa, vel novum censum constituere, vel veterem augere, vel etiam minuere velit, Capituli accedente consensu, id sibi minime interdicitur.

Provinciæ & Ecclesiæ de novo conversæ in persolvendis censibus servabunt consuetudinem vicinorum. h. d.

§. 6. Sed quis erit modus obsequiorum Metropolitano exhibendorum, si quæ de novo *g* conversæ provinciæ, ad alicujus Ecclesiæ jurisdictionem accesserit? Et ex facto responsum est, id observari debere, quod in vicinis provinciis observatum reperitur.

g C. super eo. extr. eod. tit.

Episcopis visitantibus debetur procuratio. h. d.

§. 7. Ulterius Prælatis diœcesim visitantibus *h*, etiam procuratio debetur. Est autem Procuratio necessariorum sumptuum exhibitio. Nam cum Apostolico testimonio suffragante congruum sit, ut a quibus spiritualia recipimus, eisdem etiam temporalia nostra communicemus: rectissime constitutum est, ut cum Prælati diœcesim peragrando divina nobis exhibent, illis etiam a nobis temporalia exhibeantur.

h Extr. conf. vas. eod. tit. & concum Apostolus. extravag. eod. tit. & per totum tit. & in 6.

Episcopus remittens Ecclesiæ servitia, non censetur remittere procurationem, sed illam dare detrectantes potest excommunicare, & procurationi non præscribitur. h. d.

§. 8. Et adeo visitationi annexa est procuratio, ut si Episcopus *i* alicui Ecclesiæ omnia servitia remiserit, eidem visitandi nihilominus moderata debeatur procuratio: quam si visitati exhibere negaverint *k*, si quam in contumaces tulerit sententiam, erit inviolabiliter observanda, cum nec ullam adversus procurationem, quæ ratione visitationis competit, præscriptionem currere dignoscatur *l*.

i cap. cum venerabilis. extr. eod.

k c. cum nuper. eod. tit. extra.

l c. accedentes. extr. de præscript.

Qui visitare possint, & quod Archiepiscopus potest visitare provinciam, etiam cum Suffraganei non sint negligentes. h. d.

§. 9. Visitandi *m* vero sollicitudo non modo incumbit Episcopis, verum etiam Archiepiscopis, Patriarchis, sedis Apostolicæ Legatis, Nunciis, Archidiaconis, & Decanis: qui quidem ne non tam divina, quam propria quæsiisse videri possint, caute prospicient, ut ea, quæ tam generali *n*, quam Lateranensi Concilio *o* continentur, & quæ Innocentiana *p* constitutione, atque aliis Canonibus salubriter constituta comperiuntur, inviolabiliter observent. Quod autem diximus, Archiepiscopis visitare licere provinciam, ac procurationes a locis recipere visitatis, tunc etiam sibi locum vendicat, cum ejus Suffraganei negligentiæ nomine non possint: nec enim propterea minus suam libere visitare provinciam poterunt.

m cap. felicis, eod. tit. in 6. & Clem. 1. d. tit. & can. sopitæ. & can. cum ex officio. extr. eod. tit.

n can. 2. eod. tit. in 6.

o c. cum Apostolus. extr. eod.

p c. 1. eod. tit. in d.

Ob oratorium non est exigenda procuratio, & ob urgentem necessitatem potest Episcopus exigere charitativum subsidium. h. d.

§. 10. Postremo *q* admonendi sumus, propter privatum oratorium, in quo quis interdum celebrat, procurationes, quæ visitationis ratione debentur, a quoquam exigi vel extorqueri non posse: sed nec alius exactionibus subditos suos Episcopi gravare debent *r*, nisi quandoque eisdem multæ superveniant necessitates: quibus casibus si manifesta ac probabilis causa extiterit, cum charitate moderatum ab eis postulare subsidium sustinendi erunt.

q c. fin. extr. eod. tit.

r c. cum Apostolus. §. prohibemus. extr. eod. tit.

DE CAPELLIS MONACHORUM.

TITULUS XXII.

Omnes Ecclesiæ positæ in diœcesi subsunt Episcopo, etiam monasteria, & Monachorum capellæ, nisi defendantur privilegio, vel præscriptione. h. d.

Usque adeo autem omnes basilicæ *a* per diversa loca constructæ in Episcopi, in cujus territorio positæ sunt, potestate consistunt, ut si Ecclesiæ *b*, ubi Monachi habitent, populi curam habeat, cum per Monachum plebs regi non debeat, Capellanus ad consilium Monachorum ab Episcopo sit instituendus: ita ut consuetudine, aut quovis statuto contrario non obstante, ex solius Episcopi arbitrio tam ordinatio ejus, quam depositio, & totius vitæ pendeat conversatio. Nec id mirum videri debet, cum a monasteria ipsa & Monachorum disciplina, si nec privilegio, nec legitima præscriptione doceantur exempta, ad eum pertineant Episcopum, in cujus sunt territorio constituta.

a Can. omnes basilicæ. 16. q. 7. & c. 1. extr. eod. tit. & c. 1. eod. tit. in 6.

b c. pen. extr. de relig. domib. & c. 2. extr. eod. tit.

DE RELIGIOSIS DOMIBUS.

TITULUS XXIII.

Xenodochia, Orphanotrophia, & loca similia Episcopis subsunt, qui providere debent, ne illorum res dissipentur. h. d.

Xenodochia quoque, Orphanotrophia, Brephotrophia, Nosocomia, Gerontocomia, aliaque similia loca, ad Episcoporum *x*, in quorum sunt diœcesi, sollicitudinem pertinent, per quos eademque ad eas utilitates, quibus constituta sunt, ordinanda ac dirigenda erunt: nec postquam hujusmodi loca ad hospitalitatis usum *y*, & pauperum provisionem, Pontificis ordinatione deputata fuerint, ad profanos usus converti poterunt: cum ea, quæ ad certum usum largitione fidelium sunt destinata, ad alium salva sedis Apostolicæ auctoritate, converti non valeant.

x c. de Xenodochiis. ext. eod. tit.

y c. 2. ad hæc. extr. eod.

Ordinarii loca pia & religiosa possunt reformare auctoritate Apostolica, si opus sit reformatione. h. d.

§. 2. Quinimo *z* si talium locorum Rectores exempti sint, si tamen illorum cura postposita, bona & jura ipsorum ab usurpatorum manibus vendicare negligant, aut quoquo modo res illorum collabi sinant, poterunt ordinarii auctoritate Apostolica sibi in Viennensi Concilio præstita, loca ipsa salubriter reformare, & occupata, alienata, deperdita, ut in statum pristinum redigantur, procurare: contradictores quoslibet per censuram Ecclesiasticam & alia juris remedia compescere, licet aliquam per hoc exemptionibus, seu privilegiis, quoad alia, præjudicium generari debeat.

z Cl. c. in princ. eod. tit.

Xenodochia, & loca similia non possunt in beneficium conferri, nisi certis casibus. h. d.

§. 3. Eodem cavetur Concilio *a*, ut nullus ex hujusmodi locis sæcularibus Clericis in beneficium conferatur, etiamsi consuetudine id fuerit alias observatum, nisi in illorum fundatione aliter constitutum fuerit, sive per electionem sit de Rectore hujusmodi locis providendum: sed quod eorum gubernatio viris providis, ac boni testimonii committatur, quæ bona prædicta in alios usus convertere, præsumptio verisimilis non existat.

a Cl. 1. §. ut autem. eod. tit.

Administratores hospitalium æquiparantur tutoribus. h. d.

§. 4. Ut autem *b* hi demandata sibi curæ diligentius insistant, instar tutorum & curatorum debent juramentum præstare, ac de bonis inventaria conficere: & ordinariis, seu aliis, quibus loca hujusmodi subsunt, vel deputandis ab eis, singulis annis de administratione sua rationem reddere: quod si secus a quoquam fuerit attentatum, provisio, seu ordinatio minime valebit.

b d. Cl. 2. §. 2. vers. illis autem. eod. tit.

Supradicta non habent locum in hospitalibus militarium ordinum, aut religiosorum. h. d.

§. 5. Prædicta *c* vero ad hospitalia militarium ordinum, vel aliorum religiosorum minime extenduntur. Hi autem suorum ordinum institutiones & consuetudines observare cogendi erunt.

c Clem. 2. §. porro casus. eod. tit.

Hospitalibus circa sacramentorum exhibitionem servanda est antiqua consuetudo. h. d.

§. 6. Sed *d* & si quæ sint hospitalia, altaria & cœmeterium ab antiquo habentia, & Presbyteros celebrantes & Sacramenta Ecclesiastica pauperibus ministrantes, quoad exercenda & administranda spiritualia prædicta, antiquam consuetudinem Viennense Concil. observari voluit.

d Cl. 2. §. fin. eod. tit.

DE SEPULTURIS.

TITULUS XXIV.

Cur in Ecclesiis & locis sacris sepulturæ constituantur.

Tractemus nunc de Sepulturis, quæ quidem per fideles, nonnisi in sacris & religiosis locis, ideo constituuntur, quod minus ibi spiritibus vexantur immundis, & quod Sanctorum illorum commendantur patrociniis, quorum nomini

mini Ecclesia, in qua corpora conquiescunt, est consecrata. Accedit *a*, quod defunctorum proximi ac sacra loca venientes, sepulturamque conspicientes, suorum recordentur, & pro eis pias preces fundant. Unde *b* mortuorum sepulturæ, & cœmeteria apud illas Ecclesias, & monasteria ex antiquo disposita esse comperiuntur, in quibus religiosorum conventus fuer constituti, ubi orationes, & Missarum solemnia, tam pro vivis quam pro defunctis, frequentius celebrantur.

Unusquisque habet liberam facultatem sepulturam eligendi, & si quis non eligat, in parochiali Ecclesia, aut majorum sepulchris est sepeliendus. h. d.

§. 2. Regulariter igitur in parochiali Ecclesia, aut ibi quis sepeliendus erit, ubi majorum *c* suorum sepulchra consistere reperiuntur: nulli *d* tamen propterea propriam, si contemptus absit, negatur eligere sepulturam: quod eique adeo obtinet *e*, ut antiquæ dimissa, novam possit quis etiam in loco etiam religioso sibi deligere: nec propterea poterit hodie electio talis impugnari, licet antiqua jure super hoc diversa esse videantur.

Uxor non tenetur sequi sepulturam viri, si velit aliam eligere. h. d.

§. 3. Nec *f* ulla super hoc inter virum & mulierem facienda est distinctio, quasi uxor capitis sui sequi judicium & sepulturam sit compellenda: sed utrique æqualis erit eligendi facultas, cum hujusmodi electio ad eum statum pertineat, quo mulier a lege viri solvitur.

Si uxor sepulturam non eligat, tenetur sequi sepulturam ultimi viri, si plures habuerit. h. d.

§. 4. Si tamen ipsa sibi sepulturam non eligat, & plures forte viros habuerit *g*, cum viro ultimo, cujus domicilium retinet, tumulanda erit.

Filius familias licet non possit aliquid relinquere pro animo, si caret castrensi peculio, vel quasi, tamen potest sibi eligere sepulturam, nisi sit impubes: quo casu poterit pater sepelire illum, ubi voluerit, nisi sit consuetudo in contrarium. h. d.

§. 5. De filiofamilias, *i* sibi sepulturam eligere velit, dubitari poterit, & multum interest, an ejus ætas intra pubertatis annos contineatur, an vero pubertatem excesserit: primo enim casu sepulturam eligere non poterit: permittendum *h* tamen erit patri, si id loci consuetudo patiatur, ubicunque voluerit, illum sepelire: quod si consuetudo id non habeat *i*, cum suis majoribus, vel in parochiali Ecclesia tumulandus erit. Secundo vero casu, cum pubertatem attigit, libere absque patris assensu sibi sepulturam eligere poterit, quamquam pro anima sua præter assensum aliquid judicare non possit, nisi *k* castrense, vel quasi castrense peculium habuerit.

Religiosi non possunt sibi sepulturam eligere. h. d.

§. 6. Impuberi similes religiosi habentur: hi enim, cum propriæ voluntatis libertatem *l* non habeant, eligere sibi sepulturam nequeunt, sed apud propria monasteria tumulandi sunt: nisi adeo forte sint remoti, quod ad ea, cum moriuntur, commode exportari nequeant.

Non potest quis etiam jurejurando a seipso abdicare liberam eligendæ sepulturæ potestatem. h. d.

§. 7. Alias autem sepulturæ usque adeo libera esse debet electio, ut Bonifaciana *m* constitutione cautum sit, ne qui ad vovendum, jurandum, vel fide interposita vel alias promittendum aliquem inducant, ut apud eorum Ecclesias sepulturam eligant, vel jam electam ultatius non immutent, & secus factum omnino infringit.

Mortuus ruri, qui sepulturam non elegit, si sine periculo possit exportari, vel in parochiali Ecclesia, vel in majorum sepulchro debet sepeliri. h. d.

§. 8. Illud *n* tamen in dubium venire potest, si quem, dum animi, vel agri colendi causa rusticatur, ruri inopino forsitan interitu, nec electa sepultura contingat occumbere, an in Ecclesia ruri consistente, an potius in alia sepeliri debeat? & responsum est, si absque periculo defunctus inde valeat exportari, non in Ecclesia ruri posita, sed in sua parochiali, vel in qua majorum ipsius ab antiquo sepultura existit, sepeliendum fore.

Quibus non communicavimus vivis, nec mortuis communicamus. h. d.

§. 9. Non tamen omnes, qui fato functi fuerint, Ecclesiasticæ tradendi sunt sepulturæ: quibus *o* enim non communicavimus vivis, nec defunctis communicare debemus. Unde carebunt Ecclesiastica sepultura, qui prius erant ab Ecclesiastica unitate præcisi: igitur nec Paganus, nec Judæus, nec hæreticus, nec qui usuras exercuit, nec qui sibi mortem consciverunt, aut qui personæ Ecclesiasticis violentas manus injecerunt, nec homicidæ, nec incendiarii, aut Ecclesiarum violatores, nec incestuosi, nec blasphemi, nec ullus, qui pro manifestis condemnatus est excessibus, Ecclesiasticæ sepulturæ tradi poterit.

Tumulati contra canones, sunt exhumandi, si illorum corpora possunt discerni a corporibus fidelium. h. d.

§. 10. Et si contigerit aliquando horum corpora in cœmeterio Ecclesiastico tumulari *p*, si ab aliorum corporibus discerni poterunt, exhumari debent, & ab Ecclesiastica sepultura procul jactari. Quod si discerni non poterunt, cum excommunicatorum ossibus corpora fidelium exhumanda non erunt, nam licet non obsit justis sepultura nulla, vel vilis, celebris tamen vel speciosa non prosit improbis.

Qui contemptis clavibus non humandos in locis sacris humaverit, excommunicationem incurrit, a qua non est absolvendus antequam arbitrio Episcopi satisfecerit. h. d.

§. 11. Si quis autem *q* contemptis Ecclesiæ clavibus hujusmodi personas, aut interdicti tempore quolibet, in Ecclesia vel cœmeteriis sepelire ausus fuerit, ipso facto excommunicationis sententiam incurrit: a qua, nisi prius ad arbitrium diœcesani Episcopi eis, quibus injuria irrogata fuerit, satisfactionem competentem exhibuerit, absolvi non poterit, nec ullum circa præmissa contra facientibus privilegium suffragabitur.

Reconciliati, licet aliquo Ecclesiasticæ sepulturæ non essent tradendi, post reconciliationem tradi poterunt. h. d.

§. 12. Sed hæc de illis intelligenda sunt, qui impœnitentes decesserint, nec in articulo saltem mortis Ecclesiæ reconciliari fuerint. Nam *r* si, dum forsitan in extremis egerint, legitime absoluti fuerint, Cœmeteriorum hi & etiam Ecclesiastica suffragia denegari non debent: heredes tamen & propinqui, ad quos ipsorum bona pervenerint, ut pro eis satisfaciant, si causa exigat, Ecclesiastica sunt censura compellendi.

Cadavera punitorum pœnitentium sunt tradenda sepulturæ Ecclesiasticæ. h. d.

§. 13. Ex his apparet, eorum cadavera, qui post confessionem Deo peractam, pro sceleribus suis in patibulis suspenduntur *s*, ad Ecclesiam esse deferenda, & oblationes pro eis offerendas. Cum enim pro peccatis suis pœnam extremam solverint, & digne pœnituerint, non judicat Deus bis in idipsum.

Deprehensi in scelere & vulnerati, si confessi ex vulneribus mortui fuerint, item improviso casu oppressi, non privantur Ecclesiastica sepultura. h. d.

§. 14. Quin etiam *t* si, dum in scelere comprehenduntur, vulnerati fuerint, & Sacerdoti postmodum confessi, ex vulneribus acceptis decesserint, communio eis minime denegabitur: quanquam si dum seipsos defendunt, interfecti fuerint, aliud sit statuendum. Is autem, quem casus improvisus opprimit *u*, si nihil aliud obsistat, Ecclesiastica sepultura non arcebitur.

Pro sepultura non possunt Clerici aliquid exigere: nec consuetudo in contrarium valet, possunt tamen sponte oblatum accipere. h. d.

§. 15. Illud etiam atque etiam admonendi sumus, sacris Canonibus penitus interdici *x*, ne quis terram pro sepulchro vendere, aut pro hominibus sepeliendis quoquo modo munera *y* exigere audeat, nisi forte sepeliendus Ecclesiæ, in cujus atrio *z* sepelitur, aliquid vivens tradi jusserit, aut post mortem ipsius parentes, proximi, vel heredes pro luminaribus, vel eleemosynas aliquid ultro dare voluerint: quæ casu sponte oblatum licite recipi poterit: peti *a*, vero, vel aliquid exigi, est omnino vetitum, ne aut venalis dicatur Ecclesia, aut Clerici hominum interitu gaudere videantur, si ex illorum cadaveribus studeant habere compendium, nec obtentu cujusquam consuetudinis, nisi piæ & laudabilis fuerit, reatum suum quis excusare poterit.

DE CANONICA PORTIONE.

TITULUS XXV.

Quid sit Canonica portio, & quod est duplex, parochialis & Episcopalis, & quod parochialis debetur curato de relictis factis Ecclesiæ, in qua quis possidebat propria Ecclesia eligit sepeliri. h. d.

CAnonica portio est, quæ de relictis & proventibus Ecclesiæ obvenientibus detrahitur, & Prælatis debetur. Est autem duplex, Parochialis, & Episcopalis. Parochialis est, quæ Parochiali Ecclesiæ, vel ipsius Curato, & rectori debetur. Sciendum est enim, si quis in alia Ecclesia, quam in ea, in qua divina audit officia, & Ecclesiastica sacramenta percipit, sepulturam sibi elegerit (quod quibus casibus fieri possit, proxime exposuimus,) ne parochialium Ecclesiarum Rectores, quibus cura incumbit animarum, debitis fraudentur subsidiis, constitutum esse *b*, ut Curatus de his rebus, quas defunctus pro anima sua in ultima dispositione reliquit Ecclesiæ in, qua sepeliri elegit, quartam partem percipiat, aut aliam, quam legitima consuetudo præfixerit.

De his, quæ quis vivens, & sanus contulit alicui Ecclesiæ, Curato non debetur canonica portio: secus si infirmus, & ex eadem infirmitate decedens. h. d.

§. 2. Sed etsi nihil quidem testamento quis reliquerit, sed in ægritudine constitutus cum bonis suis ad loca religiosa se transtulerit, Ecclesiæ parochiali Canonica portio debetur, si modo ille de eadem ægritudine decesserit. Quod si sanus ad ea loca se transtulerit, de his, quæ loca ipsa contulit, cogi non poterit aliquid Ecclesiæ, a qua discessit, impertiri: quia liberum est eis tunc bona sua non solum religiosis, sed etiam quibuslibet privatis conferre.

Canonica portio solvitur Ecclesiæ, in qua quis divina percipit: & si duo quis habeat domicilia, dividetur inter Ecclesias duorum domiciliorum. h. d.

§. 3. Dubitari tamen potest, si cujus majores antiquitus in aliqua Ecclesia sepeliri consueverant, ea dimissa alibi sepulturam elegerit, cum dimissæ canonica portio debeatur, an parochiali. Et statutum est, illi persolvendam, in qua quis audire divina, vel sacramenta recipere debet. Quod si is, qui duo habet domicilia, seque in utroque æqualiter, in loco tertio sepulchrum eligat, domiciliorum Ecclesiæ inter se canonicam portionem dividant.

Pone, de quibus rebus parochialis non detrahatur. h. d.

§. 4.

a c. non gravia. 13. q. 2.
b c. fraternitatem in princ. extr. eod. tit.
c can. 1. & cæfraternitatem. extr. eod. tit.
d c. in nostra. extr. eod. tit.
e c. 2. §. 2. eod. tit. in 6.
f c. de uxore vero. extr. eod. tit.
g c. is qui. §. 1. eod. tit. in 6.
h c. de uxore. §. fin. extr. eod. tit.
i C. pen. eod. tit. in 6.
k d. c. pen. in fin. in 6.
l c. fin. eod. tit. in 6.
m c. 1. in princ. eod. tit. in 6.
n c. is qui in princ. eod. tit. in 6.
o c. sacris. in princ. extr. eod. tit.
p c. sacris est. extr. eod. tit.
q Clem. 1. eod. tit.
r C. fin. extr. eod. tit.
s can. quæsitum est. 13. q. 2.
t can. furtis. Clem. pen. 13. q. 2.
u c. ex parte parentum. extr. eod. tit.
x c. pen. extr. eod.
y can. quæsta est. §. unus. 13. q. 2.
z can. præcipiendum. d. 13. q. 2.
a d. can. quæsta est. §. petr.
b c. cum super. & c. seq. extr. de sepult.
c C. de iis. extr. de sepult.
d C. 2. de sepult. in 6.

a C. fin. ext. de test.
b c. in nostra. ext. de sepult.

§. 4. Sunt a tamen quædam relicta, ex quibus canonica portio detrahi non debet, ut puta, si quid pro fabrica, pro luminaribus, pro anniversario, pro aquæ b, vel armis contra infideles exercendis, vel alias ad perpetuum cultum divinum, vel particulari personæ legatur: de quibus omnibus, nisi in machinationem facta fuerint, ut parochialis Ecclesia fraudetur, hujusmodi portio detrahenda non erit.

Minores, & Prædicatores indistincte de omnibus obventionibus parochialem portionem solvere tenentur.

c Clem. 2. §. verum & per totum tit. de sepult.

§. 5. Sed illud c quidem statutum obtinet, si neque in Minorum, neque in Prædicatorum quis Ecclesiis sepulturam sibi elegerit: hoc enim casu dictorum ordinum fratres de omnibus obventionibus tam funeralibus, quam quibuscunque, & quomodocunque relictis distincte, vel reditu recte ad quascunque certus, vel determinatos usus, etiam de quibus canonica portio dari, sive exigi non consuevit, vel de jure non debet, necnon de datis, vel qualitercunque donatis in morte, seu mortis articulo, infirmitate donatis, vel dantis, de qua decesserit, quamodocunque, directe, vel indirecte quartam partem parochialibus Sacerdotibus, & Ecclesiarum Rectoribus integre largiri tenentur.

Canonica Episcopalis est, quam detrahet Episcopus de relictis pro anima, quam testator prohibere non potest, & ubi eadem ratio, eadem debet esse juris dispositio. h. d.

§. 6. Canonica portio Episcopalis est, quæ de relictis alicui Ecclesiæ pro anima ab Episcopo deducitur. Nam veluti parochialis Ecclesia pro labore, & cura, quam gessit, animarum, certam portionem detrahit de relictis alteri Ecclesiæ, in qua quis sepulturam elegerit, sic etiam licebit ipsi Episcopo d, nisi sibi quadragenaria e obstet præscriptio, curæ pastoralis intuitu, quam diœcesi superintendens suscipit de relictis, & pro anima cujuslibet Ecclesiæ oblatis canonicam sumere portionem: etiamsi testator expresserit, quod non Episcopi velit esse relictum, sed tantum Ecclesiæ, cum privata testatoris dispositio generalem canonis constitutionem immutare nequeat f.

d c. requisisti. in prin. ver. de test.
e c. de quarta. ext. de præscript.
f d. c. requisisti. ver. sane autem.

Ecclesiæ debetur Canonica portio de relictis Episcopo, quam tamen potest testator prohibere. h. d.

g C. requisisti. §. si ab extraneo, extra, de test.

§. 7. Item g e contrario, quemadmodum Episcopo sua portio competit, si quid Ecclesiæ relinquatur: ita si quid Episcopo relictum fuerit, Ecclesia de illo Canonicam petere portionem poterit. Sed hoc casu, si testator exprimat, quod velit illud Episcopi tantum esse, non Ecclesiæ, testatoris erit servanda dispositio.

Si quid simpliciter Episcopo a consanguineo fuerit relictum, in dubio non debetur Ecclesiæ Canonica portio: secus si ab extraneo. h. d.

h d. c. requisisti. §. si vero.

§. 8. Sed h in hac specie multum interest, qua legandi formula testator usus fuerit. Nam si simpliciter dixerit, Rem talem relinquo, distinguendum est, Episcopi propinquus leget, an extraneus. Primo enim casu, cum non Ecclesiæ relictum præsumatur intuitu, nisi forte id probetur, sed personæ, de relicto in vita Episcopi Ecclesia petere nihil poterit. Contraria obtinet præsumptio, & dispositio, si ab extraneo quid Episcopo relictum fuerit.

Si quid conjunctim legetur Episcopo & Ecclesiæ, fit inter ipsos divisio, etiamsi testator hoc relinquerit Episcopo, illud Ecclesiæ: nisi stare velint testatoris voluntati, quod ob favorem ultimæ voluntatis conceditur. h. d.

i d. c. requisisti, §. quod si & seq. ext. de test.

§. 9. Quod si i conjunctim dictum fuerit, Relinquo rem Episcopo & Ecclesiæ, de ea inter ipsos Canonica divisio facienda erit. Si vero aliud Episcopo, & aliud Ecclesiæ relinquatur, relicta inter Episcopum, & cathedralem Ecclesiam ad Canonicam divisionem sunt redigenda: nisi ambo testatoris velint esse dispositione contenti, quam propter ultimæ voluntatis favorem observare est satis condecens, ubi neque fraus intervenit, nec alteruter nimium debita portione fraudatur.

Cum Ecclesiis inferioribus Episcopus non dividit sibi relictum, sed bene detrahit quartam de relictis dictis Ecclesiis. h. d.

k d. c. requisisti. §. fratres autem. ext. de test.

§. 10. Secus k autem est, si quid legetur Episcopo, & capellis, vel monasteriis, aut aliis piis locis: nam hoc casu, quod Episcopo legatur, ejus præcipuum est, cum Ecclesia cathedrali, & de illis quæ aliis locis legantur, portionem Canonicam nihilominus obtinebit. Et hæc ideo tam varie, quia non tanta inter monasteria, aut capellas est communio, quanta inter Ecclesiam cathedralem, & Episcopum, qui cathedrali spirituali copulatus est conjugio: unde & quæ acquirit Episcopus, non illis, sed illi tantum acquirit.

Si testator aliquid Episcopo, aliquid Ecclesiis relinquat, & jussit Episcopum esse contentum suo relicto, posthabita detractione quartæ, servanda est testatoris voluntas, nisi sit facta in fraudem. h. d.

l c. officii. & ins. ext. de test.

§. 11. Hoc autem tunc obtinere oportet, si simpliciter Episcopo legatum factum fuerit: ceterum si eam adjecerit conditionem testator, ut Episcopus sua sit legato contentus l, & ipse legatum agnoverit, quia per hoc aliis renunciasse videtur, de ceteris portionem exigere non poterit. Sed si constiterit, quod eadem adjecta conditione in fraudem modicum constituit mortuarium, ut Episcopus portione debita fraudetur in ceteris, quia dolus cui quam patrocinari non debet, poterit is etiam ex aliis relictis exigere portionem a Canone constitutam, salvis tamen indulgentiis, quæ a Romano Pontifice quibusdam regularibus sunt concessæ.

Relictum ei, qui potest proprium possidere, non habenti prælationem vel administrationem, a quocunque præsumitur relictum intuitu propriæ personæ, non Ecclesiæ. h. d.

m c. requisisti. §. illud. extra. de test.

§. 12. Illud m etiam generaliter observandum est circa eum, qui proprium possidere potest, prælationem, vel administrationem Ecclesiæ non habentem, quod si ei aliquid relinquatur specialiter, non solum a propinquo, verum etiam ab extraneo, non intuitu Ecclesiæ, sed personæ esse relictum intelligitur, nisi probatio in contrarium appareret: & ideirco de illo nec Episcopus, nec Ecclesia potest in vita ejus aliquid sibi vendicare.

Episcopalis, & parochialis pars passim omnuiunt. h. d.

§. 13. De quibus relictis parochialis portio non detrahitur, nec Episcopalis detrahenda erit.

DE DECIMIS.

TITULUS XXVI.

Ponit subordinationem tituli ad præcedentia, & sequentia. h. d.

Expedito tractatu rerum, quæ spiritualitate quadam continentur, & censentur, superest nunc, ut de rebus Ecclesiasticis quidem, sed temporalibus, illarumque administratione dicamus. Sed cum decimæ mediam quandam inter spirituales res, & temporales naturam obtineant, quippe quod ipsum decimandi jus spirituale sit, fructus vero ipsi decimarum temporales & profani, merito de his quasi in confinio quodam tractatus habendus erit, & tam præcedentibus, quam subsequentibus annectendus. Quod eo etiam congruentius posse fieri videtur, quod & proxime de iis, quæ Sacerdotibus, & Ecclesiis parochialibus debentur, & similem naturam habere videntur, loquuti sumus, & ipsarum quoque decimarum ad parochiales Ecclesias jure communi spectat perceptio.

Quid sit decima. h. d.

n C. parochianos. extr. eod. tit.

§. 2. Decima est quota bonorum mobilium pro Deo tam divina, quam humana constitutione debita n.

Decimarum aliæ personales, aliæ prædiales. h. d.

§. 3. Decimarum duæ sunt species: personales, & prædiales. Personales sunt, quæ ex iis proventibus deducuntur, qui ex propria cujusque solertia & industria obveniunt, ut puta de negotiatione, artificio, & militia. Prædiales sunt, quæ ex fructibus prædiorum solvuntur, ut de vino, tritico, & his similibus, quæ in signum universalis sibi retenti dominii reddi Deus præcipere voluit.

Personales præbendæ debentur Ecclesiæ, in qua quis sacramenta percipit: prædiales vero Ecclesiæ, in cujus finibus sunt constituta prædia, nisi aliud indicat consuetudo. h. d.

§. 4. Inter personales autem, & prædiales decimas hoc interest, quod personales illi solum parochiæ debentur, in qua quis Ecclesiastica sacramenta percipit, tametsi lucrum alibi contigerit: prædiales vero, si ex prædiis in aliena parochia constitutis fructus collecti fuerint, ei debentur Ecclesiæ singulariter, in cujus territorio prædia sunt constituta: quanquam si consuetudo aliud introduxerit, servanda erit. o

o c. ad Apostolica. in fin. tit. eod.

Personales decimæ, quæ solvuntur in rebus venditis, & paratis pecunia decimata, solvuntur deductis impendiis: secus vero prædiales: & fructus non, nisi cum onere decimarum alienari possunt. h. d.

p c. pastoralis officii. extr. eod. tit.

§. 5. Item si personales, quæ de rebus acquisitis, vel factis ex pecunia decimata, si vendantur, solvenda sint p, ut puta si vendatur domus, ager, vinea, molendinum, grex, aut merces, quælibet expensæ prius, quas quis in rebus parandis fecerit, deduci debent, & de residuo quasi de lucro decimæ præstabuntur. Expensæ vero etiam seminis, quæ nunc propter percipiendis fructibus, ex illis, de quibus fructus provenerunt, etiam si decimatæ fuerint, non deducentur: quoniam salva decima fructus efficiuntur earum, qui expensas ipsi faciunt: sed nec fructus ipsi, nisi cum onere decimarum, alienari poterunt.

Non deducuntur impensæ factæ pro instaurandis rebus, de quibus solvendæ sunt decimæ, tam personales, quam reales. h. d.

q C. pastoralis. §. nec pro eod. tit. extr.

§. 6. Illud commune tamen est tam personalibus, quam prædialibus, quod expensæ, quæ factæ fuerunt pro restaurando q detrimento rerum, ex quibus decimæ persolvuntur, ut si pars aliqua moriatur armenti, grex sit deterior, mercis depereat portio, de proventibus decimandis minime deduci debent. Cujus rei illa est ratio, quod penes dominum res instaurata remanent.

Census & tributa de fructibus, de quibus decimæ solvendæ sunt, debent non deduci. h. d.

r c. cum non, ext. eod.
s c. tua nobis. ext. mod. eod. tit. extr.

§. 7. Sed r nec census, nec tributa de fructibus, de quibus decimæ persolvendæ fuerint, prius deduci poterunt. Cum s enim in signum universalis dominii quasi quodam speciali titulo decimas sibi Dominus reservaverit, consequens est, ut in prærogativam dicti generalis dominii decimarum solutio censuum, & tributorum præcedat exactionem: vel saltem hi, ad quos census, vel tributa pervenerint, quorum res cum suo transit onere, decimas solvere per censuram Ecclesiasticam compellantur.

De omnibus proventibus decimæ solvi debent. h. d.

t c. raporte & n. seq. ext. eod. tit.

§. 8. Eadem t ratione constitutum est, ut non solum de vino, & grano, fructibus arborum, & hortorum decimæ persolvi debeant, sed etiam de pecoribus, de venationibus, negotiationibus, de ipsa etiam militia, & denique de omnibus bonis, & proventibus omnibus, ita ut qui de his eas cum integritate solvere neglexerint, Ecclesiastica districtione percelli debeant.

Omnes tenentur solvere decimas, tam Christiani quam Judæi. Judæi tamen tantum prædiales tenentur solvere, Christiani & prædiales, & personales. h. d.

§. 9. Illud etiam nullam recipit dubitationem, ad solutionem earum quemlibet teneri, nisi quis speciali privilegio ab ipsarum praestatione doceatur exemptus. Unde non solum Christiani, sed etiam Judaei tenebuntur. Inter eos tamen illa est differentia, quod fideles ad personales, & praediales praestandas indistincte tenentur: Judaei vero a ad praediales tantum, quas si recusent solvere, ad ipsas possessiones renunciandas compellendi erunt, ne forte hac occasione Ecclesiae suo jure fraudari valeant.

a c. de terris extr. eod. tit. & c. pen. in fin. extr. de usur.

Monachi regulares, & Clerici communiter viventes solvunt praediales decimas, & quod novale est ager de novo redactus ad culturam. h. d.

§. 10. De Monachis & regularibus, seu Clericis communiter viventibus videamus, & sane nulla fuit ratio, ut ab his de laboribus ac nutrimentis propriis decimae extorquerentur: ad praediales tamen etiam de novalibus, de quibus antea decimae solvebantur, tenebuntur. Est autem novale, ager nunc primum proscissus, & nuper ad culturam redactus: de quo, quod aliquando cultus fuerit, memoria non extet.

Decimas solvere tenentur Monachi, & alii communiter viventes, etiam de praediis de novo acquisitis, & propriis manibus excultis, nisi obstet aliquod privilegium. h. d.

§. 11. Sed & si iisdem possessiones pia fidelium devotione collatae fuerint, aut pro monasteriis de novo fundandis comparatae, vel quoquo modo recenter acquisitae, etiamsi eas propriis manibus aut sumptibus excolant, nihilominus decimas persolvant Ecclesiis, quibus ratione talium praediorum antea solvebantur, nisi b super hoc speciali jure vel privilegio muniti esse probentur.

b c. 2. §. caeterum. eod. tit. in 6.

Privilegium tollitur re judicata, & praescriptione. h. d.

§. 12. Sed nec semper eis privilegium suffragabitur, nam si res judicata obsistat, vel privilegio muniti decimas per quadraginta annorum spatium solverint, tum liberum sit cuicumque juri proprio renunciare, praestatione tanti temporis proprio privilegio detrahere voluisse praesumuntur, & ea propter ad decimarum praestationem compelli poterunt.

Privilegia sunt interpretanda, ut nemini indebite damnum inferant. h. d.

§. 13. Item si post initam inter aliquos super decimis conventionem certi tenoris privilegia obtenta fuerint, nisi conventioni per ea derogetur expresse, illis non obstantibus erit inviolabiliter observanda: ita etiam hujusmodi privilegia sunt accipienda, ut nemini laesionem, praecipue enormem inferre debeant. Unde si c per hujusmodi concessiones parochiales Ecclesiae adeo gravari contingat, ut Rectores de redditibus earum congrue sustentari, & Episcopo debita persolvere non possint, per locorum ordinarios ita procedendum erit, ut eisdem Rectoribus tantum relinquatur, quod & competentem sustentationem habere, aliaque onera debite supportare valeant.

c C. 2. ubi autem. eod. tit. in 6.

Privilegiati super decimis, tenentur illas solvere de praediis conductis: & privilegiatus super laboribus propriis solvet decimas super decimis locatis. h. d.

§. 14. Super decimis quoque non solvendis privilegiati, si alicno praedia conduxerint d, privilegio minime obstante de conductis praediis solitas decimas parochiis suis integras persolvent. Idemque erit de locatis praediis, si privilegiatus super laboribus, quos propriis vel manibus, vel sumptibus excolerent, terras suas aliis locaverit.

d c. dilecti filii, & can. ex parte. extr. eod. & c. seq.

Laici, & etiam Imperator non possunt concedere privilegium super decimis non solvendis. h. d.

§. 15. Generaliter autem, nisi hujusmodi immunitatum privilegia ab Apostolica potestate obtenta fuerint, nullam habebunt efficaciam, ideoque etiam Imperialis concessio quantumcumque concepta generaliter, cum nulla sit Laicis de spiritualibus disponendi facultas, e solutione decimarum neminem poterit eximere: imo sacrilegii f crimen incurrit, qui de manu Laicorum rem Ecclesiasticam recipiet.

e c. tua. Cl. I. extr. eod. tit.

f c. dudum. §. cum sacrilegis. extr. eod.

Laicus etiam de manu Clericorum non potest decimas recipere, sub poena excommunicationis, & privatione sepulturae, & Clericus concedens deponetur. h. d.

§. 16. Ex contrario quoque Laicus etiam a Clericali potestate decimas recipere, & in alium velut haereditario jure transmittere non poterit: & si secus actum fuerit, & qui concesserit, e statu suo dejicitur g, & qui receperit, & Ecclesiae non reddiderit, & vinculo excommunicationis vinculo h innodabitur, & mortuus Ecclesiastica sepultura carebit i.

g c. quamvis sit, in fin. extr. eod.

h c. ad haerend. tit. extr.

i c. prohibemus. extr. eod. tit.

Reditus decimarum locari possunt, dummodo locatio non sapiat alienationem. h. d.

§. 17. Si k quis tamen, cum Ecclesiae suae conditionem meliorem facere possit, decimarum suarum proventus alicui locare velit, dummodo hujusmodi locatio ad feudum, vel alienationem non videatur extendi, id facere minime impeditur.

k c. 2. extra locati.

Episcopo debetur a Rectoribus quarta decimarum, quas exigunt, nisi praescripta fuerit. h. d.

§. 18. Postremo sciendum est, quod veluti parochialibus Ecclesiis [secundum ea, quae proxime vapulamur] decimae debentur, ita etiam decimarum ipsarum quarta Episcopo a Rectoribus Ecclesiarum, nisi legitima obstet praescriptio l, persolvenda erit.

l c. de quarta. extra, de praescrip.

DE REBUS ECCLESIAE ALIENANDIS, VEL NON.

TITULUS XXVII.

Regulariter Episcopus non potest aliquid agere sine consensu, vel consilio Capituli. h. d.

Tractemus nunc de rebus temporalibus Ecclesiarum, illarumque administratione, & alienatione, sine quibus spiritualium dignitas haud facile consistere potest. Et quidem illud in primis firmare nos oportet, nihil Episcopum regulariter sine consensu sui capituli, vel consilio posse super his statuere: cum velut caput ad membra, ita sese Praelatus habeat ad Capitulum. In eo autem totius esse valetur consensus capituli, cui & major, & senior fratrum accesserit sententia.

Alienatio rei Ecclesiasticae facta sine utilitate Ecclesiae, & Clericorum consensu, non valet: & quid contineat alienationis verbum. h. d.

§. 2. Ex his consequens est, ut rerum Ecclesiasticarum absque Clericorum subscriptione, & Ecclesiae utilitate, & Romano inconsulto Pontifice m ab Episcopo facta donatio, vel alienatio, vel suppositio non teneat, nisi eam postmodum ratam habeant. Praelatus enim Ecclesiasticarum rerum procurator est, non dominus. & conditionem Ecclesiae meliorem quidem facere potest, deteriorem non potest. Quod si secus actum fuerit, nec quod gestum est, erit ullas vires, & contrahentes temeratores tam saecularium, quam Ecclesiasticarum legum poenis subjacebunt. Alienationis autem verbum continet hoc loco venditionem, permutationem, hypothecam, donationem, conductionem, emphyteusim, & omnem contractum, per quem dominium transfertur.

m Cap. 1. princ. eod. in 6.

Ecclesiam suam non potest quis gravare pro alieno debito, & debita necessaria facta a praedecessore luenda sunt. Idem si Clericus de mandato fidejusserit, aut in rem ipsius Ecclesiae mutuum verterit. h. d.

§. 3. Sed nec n commissam sibi Ecclesiam pro alienis gravare debitis, aut literas alicui, vel sigilla concedere, quibus Ecclesia possit obligari, aliquis audere debet. alioqui nec Ecclesia ad talium debitorum solutionem tenebitur, & qui id ausus fuerit, o spiritualium, & temporalium administratione suspensus erit. Debita o tamen a praedecessore suo pro Ecclesiae necessitate contracta solvere procul dubio tenebitur. Idem si Clericus de mandato fidejusserit p, aut si non de mandato, in rem tamen Ecclesiae mutuum verterit.

n c. 2. cum vos. de fidejuss.

o c. 1. extr. de solut.

p c. pen. extr. de fidejuss.

Potest Praelatus rem non magni valoris in aliquem bene meritum transferre, & terram gratia fabricandae Ecclesiae alicui concedere. h. d.

§. 4. Excipiuntur tamen nonnulli casus, in quibus donandi, permutandi, locandi libertatem, feudum, & emphyteusim dandi, aut aliter alienandi jure licentia conceditur. Nam q si quid Praelatus non magni valoris alicui forte ob benemerita donaverit, praesertim suadente consuetudine jure sustinebitur donatio. Multo magis idem erit statuendum, si quid forte soli ad Ecclesiae fabricam erigendam concessum fuerit: quo casu tantum donare licet, quantum Ecclesiae parietes concludere possunt.

q c. caeterum extr. de donat.

Proventus Ecclesiastici possunt vendi ad modicum tempus, & ad precarias concedi, quae renovandae erunt de quinquennio in quinquennium. h. d.

§. 5. Idem juris erit & de redituum, fructuumque conditionibus ad tempus modicum faciendis, & de precariis, quae quandoque de Ecclesiarum possessionibus fieri solent: quae, ne temporis longinquitate jura Ecclesiastici pereat memoria, de quinquennio r in quinquennium renovandae erunt.

r c. 2. extr. de precar.

Precarium solvitur ad beneplacitum concedentis, secus precaria, nisi sit irrationabilis. h. d.

§. 6. Distat autem precarium a precaria: quia precarium s tamdiu conceditur, quoad is, qui concessit, patitur: Precariae vero non sunt pro voluntate concedentium revocandae, nisi sint irrationabiles: quo casu poterit successor a praedecessore concessam precariam rescindere, & revocare.

s C. fin. extr. de prec.

Ruinae, praedia inculta, & sylvae extirpatae possunt sub annuo censu concedi in emphyteusim, & si per biennium, in solutione census cessatum fuerit, potest emphyteuta expelli. h. d.

§. 7. Ruinae quoque, quas Ecclesia reficere non valet, & inculta praedia, ut extirpata sylva in emphyteusim sub annuo censu his concedi poterunt, a quibus vel sua, vel praedecessorum labore constiterit extirpatas, nisi forte possint aliis ad majorem Ecclesiae utilitatem cum eodem onere conferri. Qui t tamen si per biennium in solutione canonis cessaverint, nisi celeri satisfactione postmodum sibi consulere studuerint, jure repelli poterunt: nec quicquam eis proderit, quod ut canonem solverent, sibi nunciatum non fuit, cum hoc casu praefixus dies pro domino interpellet.

t c. ad aures. extr. eod.

u c. fin. extr. loca.

Terrulas incommodas, & vineas viles, item servos fugitivos potest praelatus alienare. h. d.

§. 8. Terrulas quoque, aut vineolas exiguas, & Ecclesiae minus utiles, aut longe positas, vel domos, quae Ecclesiae plus incommodi, quam utilitatis afferunt, si necessitas fuerit, distrahendi potestatem Episcopus habebit. Simili ratione fugitivos servos, & qui de fuga revocari tenari non possunt, si voluerint, aut illi eo alio metentiat, Episcopo distrahendi potestas erit.

x c. terrulas. ca. 12. q. 2.

Feudum a vassallo alienatum, & difficilis recuperationis,

potest Episcopus alteri sub conditione recuperandi concedere. h. d.

a c. 2. extr. de feud.

§. 9. Sed & rursum feudum a certis casibus, & jurejurando de non alienando minime obstante res Ecclesiasticas concedere poterit, veluti si feudum per vassallum alienatum fuerit, & per Episcopum ad saecula recuperari non valeat: poterit enim per Episcopum illud alicui concedi, qui & ipsum recuperet, & in feudum ab Ecclesia recognoscat.

Feudum devolutum potest per Episcopum alteri concedi. h. d.

b c. fin. extr. de feud.

§. 10. Quinimo *b* etiamsi talis necessitas non immineat, nihilominus alienantis filium, vel consanguineum, vel ejusdem feudi consortem poterit Episcopus investire. Idem erit, si per obitum vassalli feudum ad Ecclesiam reverterit: nam & in casu investire Praelatus aliam libere poterit, si Ecclesiae viderit expedire.

Qui aliquid contulerunt, vel acquisiverunt Ecclesiae, possunt pro modo collati, vel acquisiti manumittere, dum tamen manumissi cum posteritate, & peculio remaneant in patrocinio Ecclesiae. h. d.

c c. consensus. extr. eod.

§. 11. Illud etiam Toletano Concilio c diffinitum reperitur, quod si Sacerdotes aliquid Ecclesiae suae relinquunt, vel nihil habentes aliqua praedia, vel familias Ecclesiae suae acquirunt, liceat eisdem aliquos juxta collatae modum rei de familia ejusdem Ecclesiae manumittere, ita ut manumissi cum peculio, & posteritate sua sub Ecclesiae remaneant patrocinio. Quod si qui nihil de proprio d Ecclesiae contulerunt, libertati servos Ecclesiae donare ausi fuerint, ex eodem Concilio Episcopus successor ad Ecclesiae jus vocare poterit. Impium est enim, ut qui lucrum de rebus suis Ecclesiae non contulit, damnum inferre valeat.

d c. Episcopi, extr. eod. tit.

Princeps potest rem suam aequalem, vel majorem rem Ecclesiasticam permutare: & servi Ecclesiastici, si frugi sint, praeterquam ad libertatem, commutari non possunt. h. d.

§. 12. Sed & Princeps, si causa probabilis id poposcerit, cum re Ecclesiastica, & immobili rem suam majorem, vel aequalem permutare poterit pragmatica super hoc praecedente forma. Ecclesiastica tamen mancipia, quae frugi fuerint, praeterquam ad libertatem commutari non poterunt.

Episcopus potest permutare terras duarum Ecclesiarum suae dioecesis, illorum accedente consensu: & de temporalibus ad spiritualia non potest fieri permutatio. h. d.

§. 13. Episcopus quoque duarum suae dioecesis Ecclesiarum terras, invicem amborum e partium accedente consensu permutare poterit, & si alterius partis praedium valore praeponderet, ad aequalitatem inducendam ab altera parte pecuniam refundi jubebit *f*. De temporalibus autem ad spiritualia permutatio jure consistere non potest *g*.

e C. e. extr. eod. tit.

f c. ad quaestiones extr. de rer. permut.

g c. fin. de rer. permut.

Res Ecclesiastica potest propter praescriptionem legitimam ab Ecclesia abduci, & detrahi. h. d.

§. 14. Praeterea etsi quis per tempora sacris canonibus definita rem Ecclesiasticam justo titulo, & bona fide ita possederit, ut nullo tempore rei conscientiam habeat alienam, completa praescriptione res possessa a juribus Ecclesiae dubio procul intelligitur esse avocata.

Decimae & oblationes praescribi non possunt. h. d.

§. 15. Proventus tamen primitiarum, & decimationum praescriptione tolli non poterunt, etiamsi a Romano Pontifice Laicus quilibet super his rescriptum impetraverit.

DE PECULIO CLERICORUM, RELICTIS, ET SUCCESSIONIBUS EORUM.

TITULUS XXVIII.

Ecclesiastica reputantur etiam res illae, quas Sacerdos acquisivit, cum tempore suae promotionis nihil haberet: quae sub poenis hic contentis cavebit, ut de rebus a se emptis ad nomen Ecclesiae scripturam conficiat. h. d.

ERgo res Ecclesiasticas ab Ecclesiae juribus abdicare non licet: Ecclesiasticas autem res intelligimus non modo quas Ecclesiae rationibus Sacerdos comperit ascriptas, sed etiam eas, quas is emerit, cum tempore suae promotionis nihil haberet. Cum igitur & hae tanquam de bonis Ecclesiae quaesita ejusdem esse intelligantur, ea quando jus Ecclesiasticum immutaretur, curabit Sacerdos, ut de his, quae tunc emerit, & ad ipsius Ecclesiae nomen *h* scripturam conficiat, & Ecclesiae relinquat, alioqui ab ejus ordinatione discedat. Qui vero praetextu proprii *i*, vel alieni nominis fraudem facere voluerit, sacrilegii crimen incurret.

h c. 1. extr. eod.

i c. penult. extr. eod.

Relictum Sacerdoti pro anima, censetur relictum Ecclesiae: secus est, si quod ei sit relictum sub onere fidei commissi. h. d.

§. 2. Sed & si non emerit, sed pro anima quispiam intuitu Ecclesiae Sacerdoti reliquerit, adhuc idem statuendum erit. Congruit enim, ut quemadmodum Sacerdos habet, quod Ecclesiae dimissum est, ita & Ecclesia id habet, quod relinquitur Sacerdoti. Si quid tamen per fideicommissum aut Sacerdoti, aut Ecclesiae relictum fuerit, alteri postmodum profuturum, id inter Ecclesiasticas facultates computandum non erit.

Bona quaesita Sacerdotibus intuitu Ecclesiae, debent remanere apud Ecclesiam, nec de his potest quis testari: & quid contineatur nomine Ecclesiae. h. d.

§. 3. Generaliter *u* igitur bona quaelibet ob Ecclesiam acquisita Sacerdotibus, sive mobilia, sive immobilia, post illorum obitum debent apud eandem remanere, nec super his ullum de jure testamentum fieri poterit. Nomine autem Ecclesiae, ubi Clericorum est collegium, non Episcopus, vel morientis Clerici successor, sed congregatio communis intelligitur, quae rerum illarum curam, & Canonicam debet habere distributionem. Ubi autem in locum defuncti unus tantum substituendus erit, is ea bona, velut & alia, dispensabit.

u c. relatum. vel secundo. extr. de test.

Clerici possunt maxime accedente justa causa de bonis Ecclesiasticis facere eleemosynam. h. d.

§. 4. Licet autem Clerici nec de mobilibus ipsis testamentum conficere possint, consuetudinis tamen est non improbatae, ut de his pauperibus & religiosis locis, & his qui viventi servierint, sive sint consanguinei, sive extranei, aliqua juxta servitii meritum conferantur, non testamenti ratione, sed eleemosynae duntaxat intuitu *l*.

l C. ad haec. extr. de test.

Potest quis tantum legare de bonis Ecclesiasticis, quantum contulerit Ecclesiae. h. d.

§. 5. Item si tantundem de proprii juris facultate contulerit Ecclesiae, quantum de Ecclesiasticis bonis legaverit, legatum sustinebitur.

Clerici possunt testari de his, quae acquisiverint non intuitu Ecclesiae. h. d.

§. 6. De his vero *m*, quae aut paternae successionis, vel cognationis jure, seu consanguineorum, vel amicorum munere, respectu non habito ad Ecclesiam, ad Clericos pervenerint, libere testari poterunt.

m c. quia nos. extr. de test.

Clerico ingenuo deficientibus successoribus ab intestato succedit in totum Ecclesia. h. d.

§. 7. Quod si decesserint intestati, nec aliqui fuerint inventi, qui jure cognationis ipsis succedere valeant, si ingenuis gaudeant natalibus, in integrum tunc Ecclesia succedet, nec cuiquam ex rebus eorum aliquid praesumere licebit.

Bona servi promoti ad sacros ordines ab intestato decedentis dividuntur in quatuor partes, ut hic. h. d.

§. 8. Si vero servus *n* ad sacros ordines promotus, libertatem nactus fuerit, idemque postea decesserit intestatus, nihil olim dominus de bonis ejus vendicare poterit, sed ejus peculium in quatuor partes dividetur, quarum una Episcopo, altera Ecclesiae, tertia pauperibus assignabitur, quarta parentibus: & si non sint capaces parentes, Episcopus eam recipiet, & in usum Ecclesiae diligenter distribuet.

n Can. 2. extr. de success. ab intest.

FINIS LIBRI SECUNDI.

INSTITUTIONUM JURIS CANONICI
LIBER TERTIUS.

DE JUDICIIS, ET ILLORUM DIVISIONE.

TITULUS PRIMUS.

Quid sit Judicium, & quid causa. h. d.

RESTAT, ut videamus de Judiciis. Potest autem judicium ita describi, JUDICIUM est discussio causæ, quæ rite fit in foro coram Judice: CAUSA vero est origo negotii, & materia judicii.

Quæ sint Judicia Secularia, & quæ Ecclesiastica. h. d.

§. 2. Summa divisio judiciorum hæc est: quod aut sunt secularia, aut Ecclesiastica. Judicia secularia sunt, quæ coram Judice laico inter personas seculares exercentur. Ecclesiastica vero sunt, quæ coram Judice Ecclesiastico inter personas Ecclesiasticas agitantur. Duo enim sunt, quibus principaliter orbis regitur a, Auctoritas sacra Pontificum, & Imperialis ac regia potestas. Unde sicut civilium legum non nisi civilis esse debet executor: ita etiam Ecclesiasticarum Ecclesiasticus Judex est administrator.

a C. solicitæ extr. de major. & obed.

Laicus a Laico coram seculari Judice conveniri debet, nisi causa sit spiritualis vel similis: & litera impetrata ad Judicem Ecclesiasticum non tenent.

§. 3. Laicus b ergo a Laico coram Judice seculari, non autem Ecclesiastico conveniendus erit: quod usque adeo obtinet, ut etiamsi alteruter litigantium ab Apostolica sede literas ad Ecclesiasticum Judicem impetraverit, irritæ sint & inanes. Si tamen causa sit hujusmodi, quæ ad Ecclesiasticum forum pertineat, qualis est matrimonii, usurarum, perjurii, & similes, licet inter Laicos disceptatio sit, Judex Ecclesiasticus adeundus erit. Idem juris est, si vel a seculari Judice justitia impetrari non potest, vel consuetudo loci, vel miserabilitas personarum Ecclesiasticum Judicem compellandum suadeat.

b Can. litter. & c. seq. extr. de foro compet.

Clerici habent privilegium, ne coram Judice laico conveniri valeant, cui non potest ullo pacto renuntiare. In Judicem tamen Ecclesiasticum non suum possunt consentire, undecunque conjunctis diœcesani. h. d.

§. 4. Patres c tamen tam Milevitanensi, quam Carthaginensi Concilio constitutum est, ne Clerici Clericos relicto suo Pontifice, ad publica judicia, sub pœna depositionis & amissionis propriorum jurium pertrahant: cui beneficio, cum non sit personale, sed collegio Ecclesiastico indultum, pactionibus privatorum, aut juramento illicito derogari non potest. In Judicem tamen non suum, si ea persona sit Ecclesiastica, & Episcopi diœcesani consensus accesserit, Clerici consentire poterunt.

c c. si diligenti. xii. extr. de foro comp.

Actor sequi debet forum rei. h. d.

§. 5. Quod si inter Clericum & Laicum contentio sit, ut cognoscamus, utrum Ecclesiasticus, an secularis Judex causam dirimere debeat, dispiciendum erit quisnam conventus partes sustineat. Nam si Clericus, apud Ecclesiasticum forum: si Laicus, apud secularem erit agitanda causa: cum d generale sit, ut actor forum rei sequatur. Caveandum e erit igitur Laico Judici, ne quoquo modo Clericum condemnet: quod si fecerit, ab Ecclesia, cui injuriam irrogare noscitur, tam diu sequestrandus erit, quousque reatum suum digne secus, emendet.

d Can. cum sit. extr. de foro comp.
e c. conquestus. d. tit.

Si delinquens captus prætendatur Clericus, utrum ita sit, debet cognoscere Judex Clericus vocato Judice seculari. h. d.

§. 6. Dubitare tamen contigit, si Judex Laicus f delinquentem captum detineat, & is se Clericum afferens, ad curiam Ecclesiasticam remitti postulet, vel illum curia ipsa Ecclesiastica tanquam Clericum repetat, si Judex Laicus illum esse Clericum inficiatus, & propterea minime remittendum contendat, quia sit hujus dubitationis legitimus futurus Judex. Et cum de re Ecclesiastica & spirituali sit controversia, ad Judicem Ecclesiasticum hujusmodi cognitio pertinebit. Judex tamen secularis, vel alius, cujus interfuit, dum res hujusmodi cognoscetur, vocandus erit.

f c. si Judex. de sent. excom. in 6.

Delinquens captus habitus pro Clerico, statim debet restitui Judici Ecclesiastico. h. d.

§. 7. Sed si notorium fuerit, vel fama publica attestetur, reum captum talem esse Clericum, qui hujusmodi privilegio gaudere debeat, aut ipse pro Clerico communiter habeatur, statim ante ullam de Clericatu cognitionem Ecclesiasticæ curiæ restituendus erit.

Talis quis præsumatur, in quali habitu reperitur utique dic conversatus & turpiter. h. d.

§. 8. Idem g dicendum erit, si ante deprehensionem pro Clerico publice se gerens, tonsuram & clericales vestes deferens deprehensus fuerit: donec enim contrarium non constiterit, talis, qualem eum demonstrat habitus, præsumendus erit.

g d. c. si Judex. §. idem. de sent. excom. in 6.

Ex actu momentaneo non tollitur præsumptio orta ex actu habente tractum temporis. h. d.

§. 9. Aliud h observandum, si antequam deprehenderetur, publice se pro Laico gerebat, & quasi Laicus communiter habeatur: nam quanquam deprehensionis tempore in habitu clericali repertus fuerit, ob præsumptionem, quæ adversus captum ex præcedenti laicalis habitus delatione orta est, non antea restituendus erit, quam de clericali titulo fidem fecerit: interim tamen quiete processus judicii penitus conquiescet.

h d. c. si Judex. §. non sic. de sent. excom. in 6.

Secunda Judiciorum divisio, quod quædam sunt ordinaria, & quædam extraordinaria: & quis sit Judex ordinarius. h. d.

§. 10. Est & alia divisio judiciorum: nam Ecclesiasticorum quædam sunt ordinaria, quædam vero extraordinaria, sive delegata. Judicium ordinarium est, quod coram Judicibus ordinariis exercetur. Ordinarius Judex est, qui suo jure, vel superioris beneficio, universalem jurisdictionem exercere potest, ut Episcopus, Archiepiscopus, Legatus, & similes. Constituitur autem a Lege, vel Principe, Consuetudine, vel Universitate. Igitur cum Episcopus in tota sua diœcesi jurisdictionem ordinariam noscatur habere, poterit in quolibet loco suæ diœcesis non exempto, per se, vel per alium, pro tribunali sedere, & ea quæ ad ipsius spectant officium, libere exercere, & cum opus fuerit, auxilium publicum implorare i.

i C. 1. in fin. extr. de off. ord.

Quid sit judicium extraordinarium, & quid Judex delegatus. h. d.

§. 11. Extraordinarium sive delegatum judicium est, quod coram Judice delegato exercetur. Judex delegatus est is, cui ab eo, qui demandare potest, causa committitur.

Non solum Princeps, sed etiam alii Ordinarii possunt delegare, sed delegatus a Principe sit magis privilegiatus. h. d.

§. 12. Possunt autem jurisdictionem mandare, non solum Princeps, verum etiam alii ordinarii. Is tamen, cui a Principe mandatur, cæteris longe præstat: nam & alteri ex causa subdelegare, nisi illius electa fuerit industria k, contumacemque compellere, & per suam sententiam exequi l, & contra ipsum ordinarium procedere potest, quæ in cæteris delegatis non obtinent.

k c. fin. §. pen. extr. de off. deleg.
l c. significasti. ext. d. tit.

Delegatus a Principe regulariter non potest quem citare, ut compareat personaliter. h. d.

§. 13. Non m tamen in civili judicio alterutri parti, ut coram se personaliter compareat, jubere poterit: nisi vel mandatum ad hoc speciale receperit, vel nisi pro veritate dicenda, vel pro juramento calumniæ exhibendo, vel alia justa necessitas partes coram exigat specialiter præsentari.

m c. 1. de jud. in 6.

Delegatus a Papa non subdelegat, nisi personis hic enumeratis. h. d.

§. 14. Sed nec omnibus promiscue vices suas demandare poterit n, sed illis duntaxat, quibus auctoritate literarum sedis Apostolicæ, vel Legatorum ejusdem causæ committuntur, hoc est, non nisi dignitate præditis, aut personatum obtinentibus, vel Ecclesiarum cathedralium Canonicis.

n c. statutum. de rescrip. in 6.

Potest una causa etiam pluribus delegari, & si in rescripto non fuerit adjecta clausula: quod si omnes, non valebit processus, nisi simul procedant: secus, si talis clausula fuerit adjecta: quo casu procedere poterunt, si constet aliquos non posse, vel nolle interesse. h. d.

§. 15. Item mandari potest jurisdictio, tam uni, quam pluribus, certis tamen: sed si pluribus mandata sit, non adjecto eo, *Quod si omnes interesse nequiverint, vel noluerint, reliqui exequantur,* nisi simul omnes conjunctim processerint, quicquid aliqui fecerint, nullam juris habebit efficaciam. Plane si is, qui interesse non potest, vel Condelegato suo, vel alii vices suas commiserit, perinde res accipienda est, atque si omnes simul procedant. Aliud juris est, si illud adjectum sit. Nam nec impeditorum collegarum subdelegatos admittere cogendi erunt, & quod pars illorum fecerit, ratum habendum erit. Hoc tamen ita demum obtinebit, si reliquis procedere volentibus, quosdam vel interesse non posse, vel omnino nolle legitime constiterit: alioqui procedentes nihil agent.

Si unus ex pluribus delegatis negotium inchoaverit, alii non possunt se intromittere, nisi ex causa. h. d.

§. 16. Porro uno illorum commissum negotium inchoante, alii ulterius se intromittere non poterunt, nisi aut infirmitate, vel alia justa causa illum, qui causam tractare inceperit, contigerit impediri, aut idem nollet, vel dolo malo mens procedere cunctaret.

Jurisdictio perpetuata per unum, intelligitur perpetuata quoad omnes. h. d.

§. 17. Jurisdictione o vero per unum vivo mandatore per-

o c. cum plures. in fin. de offic. deleg. in 6.

perpetuata, quoad omnes condelegatos Judices perpetuata intelliguntur.

Delegatus debet diligenter servare fines mandati, & cum quid committitur, censentur omnia commissa, per quæ pervenitur ad illud. h. d.

§. 18. Sed si uni, sive pluribus, sive a Principe, sive ab alio mandata fuerit jurisdictio, mandati forma diligenter custodienda erit: nec aliquid contra quam sibi mandatum fuerit, delegatus tentare audebit. Plane jurisdictionem impedientes, vel in judicium venire detrectantes, delegatus a Principe Ecclesiastica districtione, etiam si literæ commissionis id non contineant, coercere poterit, vel pro delicti & causæ qualitate, secundum arbitrium suum, si certa pœna a Canonibus non exprimatur, mulctare: quia eo ipso, quod alicui causa committitur super omnibus a, quæ ad causam ipsam spectare noscuntur, plenam recipit potestatem.

a Can. præterea. in fin. extr. de off. deleg.

Rationabiles exceptiones admittit delegatus, nisi verba rescripti sonent in contrarium. h. d.

§. 19. Rationabiles b quoque & honestas exceptiones, & a juris æquitate non abhorrentes, licet id expresse mandato non comprehendatur, admittet: nisi, quod nullæ debeant exceptiones admitti, literis expressum fuerit.

b Can. ex parte. Cl. 2. extr. de offic. deleg.

Delegatus habet jurisdictionem etiam in eum, in quem fuit facta alienatio post impetratum rescriptum, licet rescriptum de eo non faciat mentionem. h. d.

§. 20. Sed si c etsi literas adversus Titium ab Apostolico impetraveris, & is, ut mandatum eludat, antequam literæ ad Judicem datum pervenient, vel etiam postea antequam citetur de possessione, de qua controversia certitur, commutationem fecerit, eum qui in possessionem sese ingesserit, poterit delegatus cogere, ut coram se juris pareat æquitati: nec, quod rescriptum contra Titium impetratum fuerit, opponi poterit. Generaliter enim omnis venditio, cessio, & alienatio judicii mutandi causa facta, utroque jure prohibetur: alias delegata jurisdictio ad personas rescripto non comprehensas, etiam ipsis volentibus, prorogari d non potest.

c can. 1. & 2. extr. de alien. jud. mut.

d c. porro. in fin. extr. de offic. del.

Mandatum Apostolicum ex causa potest executioni mandari, etiam in alio loco ab expresso in mandato. h. d.

§. 21. Simili ratione statutum e est, ut si is, per quem ab Apostolica sede certo loco inquisitum, vel quid aliud expediri mandatur, ob illius potentiam, vel malitiam, contra quem inquiri, vel procedi mandatur, vel fautorum ejus in loco secure mandatum executioni mandari nequeat, ad id exequendum locum securum & idoneum eligere valeat, ne quis scilicet ex proprio dolo, vel fraude commodum reportet. Quinimo idem faciet, si alia probabilis causa subsit, propter quam in loco decreto perfici commode nequeat, quod mandatur: ne tali prætextu impediri contingat mandatum Apostolicum, vel differri.

e can. statuimus. de offic. del. in 6.

Delegatio solvitur revocatione jurisdictionis re integra. hoc dicitur.

§. 22. Solvitur autem delegatio multis modis: puta revocatione, morte, impotentia delegati, executione sententiæ, propria pronunciatione, temporis fluxu, recusatione. Revocatione, cum is f, qui mandavit jurisdictionem, antequam is, cui mandata fuerit, ea uti cœperit, mandatum revocat: cum eo casu jurisdictio in eum efficaciter transiisse non censeatur.

f can. quamvis. de offic. del. in 6.

Morte tam delegantium, quam delegatorum solvitur delegatio: & si unus ex pluribus delegatis moriatur, adhuc solvitur delegatio, nisi aliud expressum sit in rescripto, vel sub nomine dignitatis facta sit delegatio. h. d.

§. 23. Morte extinguitur delegatio, tam ejus qui mandavit, si re integra decesserit, quam etiam eorum qui delegationem susceperunt: quod quidam adeo obtinet, ut si pluribus Judicibus datis unus rebus eximatur humanis, delegatio etiam quoad superstites expiret: nisi aliud in delegatione comprehensum fuerit, aut sub dignitatis nomine, non proprio facta fuerit.

Mors & absentia æquiparantur in non integra. h. d.

§. 24. Quæsitum est, si ab Apostolica sede datus Judex, quoties eum abesse g contigerit, vices tibi suas commiserit, an si is rebus eximatur humanis, commissum tibi negotium libere valeas diffinire? & cum tunc quoque censeatur abesse, rescriptum est, si illo vivente jurisdictione uti cœperis, posse te non secus, ac si is viveret, & abesset, in negotio procedere. Idem juris est, si tibi vices sub ea forma committat, donec eas revocandas duxerit.

g C. si delegatus. de off. del. in 6.

Delegatio perimitur impedimento delegati, tam juris quam facti. h. d.

§. 25. Sed etsi delegatus mortuus quidem non fuerit, ita tamen impeditus, ut omnino delegationis negotio interesse non possit, extinguitur delegatio. Impedimentum autem intelligitur, tam juris, quam facti. Juris, ut h si infamia factus, aut alio legitimo impedimento detentus fuerit. Facti, ut si inevitabili necessitate articulo, puta infirmitate præpediatur.

h c. si ficientes extr. de rescript.

Jurisdictio delegati a Principe expirat per executionem sententiæ. h. d.

§. 26. Idem juris est, si delegatus a Principe per se, per alium sententiam executioni mandavit, vel mandari præcepit. Tunc enim ejus jurisdictio cessat, quia semel est officio suo functus.

Si Judex delegatus pronunciat se Judicem incompetentem, expirat jurisdictio. h. d.

§. 27. Item i si Judex delegatus interloquendo pronunciaverit se super aliqua causa procedere non debere, ex quo adeo jurisdictionem amittit, ut etiam ex litigatorum consensu illam reassumere non possit.

i c. significasti. hinc. extr. de off. deleg.

Si in rescripto tempus apponatur, transacto termino expirat jurisdictio. h. d.

§. 28. Sed si k & cum causa intra certum terminum decidenda committitur, termino transacto mandatum expirat, nisi tempus communi partium consensu prorogatum fuerit. Terminus autem tunc incipit currere, cum Judices literas recepisse contigerit.

k c. de causis. extr. de off. del.

Potest quis uti vigore literarum posteriorum, etiam non facientium mentionem anteriorum, quas adversarius impetravit, sed per annum non fuit usus. h. d.

§. 29. Non absimili ratione constitutum est l, ut si quis Apostolicas literas impetratas infra annum, postquam Judicum copiam habuerit, dolo, vel negligentia eis uti distulerit, auctoritate posteriorum literarum, quas postea forsan ejus adversarius impetraverit, conveniri valeat, licet in posterioribus nulla mentio de prioribus habeatur.

l can. si autem. & c. plerumque. extr. de rescript.

Recusatione extinguitur delegatio, cum Judex datus suspectus putatur & pronunciatur. h. d.

§. 30. Recusatione quoque extinguitur delegatio: quod eo casu accidit, quo Judex datus altero litigatorum petente, ob probabilem aliquam suspicionis causam ab judicio removendus pronunciatur: utpote m, si Judex datus dicatur dominus litigantium, aut consanguineus, aut advocatus, aut cum altero immodicam contraxisse familiaritatem, aut ab eodem in alia causa partem appellasse, aut nondum Judicem ad legitimam ætatem pervenisse.

m c. causam quæ. & can. insinuavit. extr. de off. del.

Qualiter cognoscatur & expediatur causa suspicionis. h. d.

§. 31. Recusationis autem causa coram cognoscitur n: nam si contra unum ex duobus ab Apostolica sede delegatis suspicionis causa proponatur, siquidem illa clausula apposita sit, *Quod si ambo interesse non possunt, alter in causa procedat*: coram non recusato conjudice expedienda erit. Ubi vero non est dicta clausula in rescripto, debet super hoc ad arbitros recursus haberi, prout Gregoriana constitutione latius continetur. Cum autem delegatus Episcopi recusatus, recusationis causa coram Episcopo probanda erit, licet coram ipso, qui recusatur, sit allegenda.

n c. si contra. de off. deleg. in 6.

Judicium summarium est, in quo subtili ordinis judiciarii observatione prætermissa proceditur. Ordinarium & solemne est, in quo servatur judiciorum ordo observatur. h. d.

§. 32. Rursus judiciorum tertia divisio hoc est, quod quædam sunt summaria, quædam ordinaria & solemnia. Summaria sunt, in quibus subtili & solemni ordinis judiciarii observatione prætermissa proceditur: ut sunt o causæ electionum, provisionum, matrimonii, usurarum & similes, in quibus nec solemnis libelli porrectio, nec litis contestatio est necessaria, sed simpliciter de plano sine strepitu ac figura judicii proceditur. Itaque de his Judex, etiam tempore feriarum ob hominum necessitates indultarum cognoscet, & litem, dilationum amputando, exceptionum, & appellationum dilatorias & frustratorias repellendo, quantum poterit, faciet breviorem, prout hæc duabus Clementis luculentissimis Constitutionibus latius continentur. Judicium ordinarium & solemne est, in quo exquisito & solemni juris ordine servato proceditur: utpote, libellum porrigendo, litem contestando, & alia faciendo, de quibus infra latius visuri sumus.

o Cl. II. de jud. & Clem. sæpe de verb. signif.

DE PROCURATORIBUS.

TITULUS II.

Judicia exercemus per nosmetipsos, & per procuratores, vel syndicos: & quot procuratorum species. h. d.

EXpositis generibus judiciorum, consequens nunc est, ut videamus, per quas personas illa exerceri possint. Exercemus igitur judicia non solum per nosmetipsos, verum etiam per procuratores nostros, aut syndicos. Procurator est, qui aliena negotia mandato domini, vel quasi domini administrat. Syndicus p est universitatis defensor, & procurator. Porro procuratorum duæ sunt species: alii enim dantur ad judicia, alii ad negotia extra judicium explicanda.

p extr. de syndic.

Procurator constitui potest paterfamilias, & filiusfamilias: & ad negotia potest procurator constitui, qui major est annis XVII. ad judicium solum major vigesimi quinque. h. d.

§. 2. Potest autem ad judicia non solum paterfamilias, verum etiam filiusfamilias q nullo intercedente patris consensu, fieri procurator, si legitimam ætatem compleverit. Licet enim qui post XVII. annum procurator ad negotia licite constituatur, ad judicia tamen, nisi major XXV. annis fuerit, constitui non poterit.

q can. qui generaliter. §. 1. & seq. eod. tit. in 6.

Natus annos XIV. potest esse in judicio super causis spiritualibus per se, & per procuratorem, non obstante patria potestate. h. d.

§. 3. Aliud r tamen juris est in principali: nam si is ad quartum decimum ætatis annum pervenerit, in causis beneficialibus, & aliis spiritualibus, etenim ab iisdem dependentibus, ad agendum, defendendumque per se, vel procuratorem, perinde admittendus erit, atque si vigesimum quintum ætatis annum natus esset, nec s illa patria potestate, vel voluntatis erit habenda ratio: quamquam alias regulariter filiusfamilias sine patris assensu in judicio esse non possit.

r can. fin. de judic. in 6.

s can. fin. §. in hujusmodi. de judic. in 6.

Quomodo sit agendum, si minor quatuordecim annis in causis spiritualibus in judicio esse velit. h. d.

§. 4.

§. 4. Quod si *a* quartum decimum nonum aetas non fuerit, in hujusmodi causis nec agere, nec defendere per se poterit, sed vel per Episcopum, vel ejusdem officialem ad has lites curator sibi dandus erit: vel si major infante fuerit, cum auctoritate alterius eorundem procuratorem constituere poterit.

Delegatus sedis Apostolicae in causis quae agitantur coram se pro minori quatuordecim annorum potest eidem curatorem dare, vel auctoritatem constituendi procuratorem. Et omnis qui non prohibetur, potest esse procurator. h. d.

§. 5. Quinetiam *b* Apostolicae sedis delegatus, & ab eodem subdelegatus ad eas duntaxat causas, quae coram ipsis ventilandae fuerint, vel curatorem dare, vel procuratoris constituendi auctoritatem praestare poterunt. Constituere autem poterit non solum Clericos, verum etiam Laicos. Regulariter *c* enim omnis, qui non prohibetur, ad procuratoris officium idoneus habetur.

Si duo dati sint procuratores in solidum, occupantis erit melior conditio, nisi in mandato sit comprehensum contrarium: quo casu solum altero non valente, vel nolente prosequi, poterit inchoatum negotium suscipere, nisi is, qui non prosequitur, alium substituerit. Si non sint dati in solidum, unus sine alio procedere non poterit. h. d.

§. 6. Et tam unus, quam plures possunt in una causa constitui procuratores. Si tamen *d* duo simul, non adjecto quod in solidum sint procuratores, constituantur, unus sine altero non admittetur: secus, si sint in solidum constituti: tunc enim illius melior erit conditio, qui per litis contestationem negotium primus occupaverit. Et dominus litis factus alterum excludet, nisi constituens dixerit, quod occupantis conditio melior esse non deberet. Tunc enim si eum, qui occupavit, aut legitime impediri contigerit, aut prosequi forte nolit, poterit alter negotium ab alio inchoatum suscipere ac perficere, dum tamen ab eo alius non fuerit substitutus.

Procurator constitutus etiam ad ea, quae specialem mandatum exigunt, non potest explicare ea, quae exigunt mandatum speciale, nisi in procuratorio sit facta expressio aliquorum articulorum speciale mandatum exigentium: quo casu etiam non expressos articulos peragit idem procurator. h. d.

§. 7. Sed sive unus sit procurator, sive plures, fines mandati diligenter custodiendi erunt, usque adeo ut si generaliter a quis ad omnia, etiam speciale mandatum exigentia constitutus procurator fuerit, ea vi generalitatis hujusmodi ad aliquem articulum, in quo mandatum speciale exigitur, admitti non debeat, nisi clausulam generalem quorundam articulorum speciale mandatum exigentium subsequatur expressio, puta transactionis, & jusjurandum deferendi. Tunc enim non expressos casus mandatum complectitur.

Mandatum non complectitur majora, quam sint in procuratorio expressa. h. d.

§. 8. Crimina *f* tamen, vel defectus in personam electi, sive ejus, cujus favore, vel facienda, vel jam facta est provisio non hujusmodi generalitatis, vel expressionis obtentu, opponendi facultas competit, nisi super hoc aliud is mandatum habeat. Nam hujusmodi generale mandatum graviora, vel majora, quam in ipso procuratorio sint expressa, non complectitur.

Procuratori ad negotia liberum est quandocunque substituere, Procuratori vero ad judicia substituitur solum in casibus hic expressis. h. d.

§. 9. Sed & illud non est omittendum, quod licet procuratori ad negotia *g* liberum sit alium quandocunq. constituere, judiciario tamen *h* minime id concedi, nisi aut lis fuerit contestata, vel in rem suam datus sit, vel a domino substituendi fuerit concessa potestas: quo casu etiam non expressam personam poterit in procuratorem eligere.

Regulariter in causis criminalibus non potest intervenire procurator. h. d.

§. 10. Non tamen in omni judicio procurator intervenire potest. In criminalibus *i* enim causis neque accusator, neque accusatus, nisi per seipsos impetere, vel defendere permittuntur, nisi *n* vel ab illustri propulsanda sit injuria, aut vel contumacia sit excusanda, vel contra accusatorum sit excipiendum, aut de levi crimine tractetur, aut si de gravi agendum sit, civiliter agatur.

Clerici & Monachi non possunt esse procuratores nisi propria Ecclesia urgente necessitate, & superioris jussu. h. d.

§. 11. Sed nec omnes ad procuratoris officium temere admitti debent. Ideoque Episcopi, & universi Sacerdotes, cum ad solam Dei laudem, piorumque operum actiones sint constituti, ab hujusmodi ministerio excludendi erunt. Idem quoque obtinet in Monachis *l*: nam & illos, cum solitariam vitam degere profiteantur, a forensi strepitu, ut litigiis summoveri convenit. Plane monasterii exigente utilitate *m*, vel necessitate, & Abbatis accedente imperio, ad procuratoris *n* officium accedere minime prohibentur.

Clerici regulariter coram secularibus Judicibus postulare non possunt. h. d.

§. 12. Postulandi *o* quoque officium Clericis, qui stipendiis sustentantur Ecclesiasticis, coram seculari Judice in secularibus negotiis interdicitur, nisi propriam causam, vel Ecclesiae suae prosequuti fuerint, vel *p* nisi urgente necessitate pro conjunctis, aut miserabilibus personis postulare velint.

Excommunicati nec proprio nomine, nec alieno possunt esse in judicio, nisi ad defensionem. h. d.

§. 13. Hi vero, qui excommunicationis vinculo innodati sunt *q*, non solum procuratorum nomine in judicio interesse non possunt, verum etiam nec proprio: actore tamen impugnante, excommunicato reo legitimae defensionis copia non est adimenda.

a can. fin. §. si vero de jud. in 6.
b C. fin. §. delegat. de jud. in 6.
c can. eod. tit. in 6.
d c. si duo. eod. tit. in 6.
e c. qui ad agendum. eod. tit. in 6.
f Clem. 2. eod. tit.
g can. 1. §. fin. eod. tit. in 6.
h d. can. 1. §. lit. d. tit. in 6.
i C. in criminalibus. 5. q. 3. gl. 1. in c. veniens. extr. de accus.
k c. absens. §. ult. 3. q. 9.
l Extr. ne Cler. vel Monach.
m can. Monach. 16. quaest. 1.
n Clem. 3. eod. tit.
o can. 1. ext. de postul.
p c. fin. extr. de postul.
q c. intelleximus, extra. de jud.

Procurator universitatis, in qua sunt excommunicati, non potest a judicio repelli, nisi tribus casibus. h. d.

§. 14. Sed belle dubitari contigit, an universitatis *r* alicujus procurator ex eo repelli debeat, quod majores, & jurati per quos eadem universitas regitur, tempore, quo injunctum fuit procuratoris officium, erant excommunicationis sententia innodati, quasi & ille repelli debeat, cujus non recipiuntur auctores? Et responsum est, hujusmodi procuratorem non repellendum, nisi vel illi ipsi excommunicati in literis procurationis essent expressi, vel alias eorum auctoritate procuratoris institutum facta fuisset, aut ipsa universitas excommunicationis conscia simul cum iis eundem procuratorem constituisset.

Procurator revocari potest expresse, & tacite, puta, si dominus per se incipiat causam tractare. h. d.

§. 15. Tamdiu autem durat quis procurator, quamdiu is, qui eum constituit, revocet, sive expresse, sive etiam tacite. Unde *s* si tu Titium simpliciter procuratorem constitueris, isque in judicio procuratorio nomine esse coeperit, deinde tu, sive ante litem contestatam, sive post, ad eandem ipsam venias, non ut ipsi assistas, sed ut causam eandem tractes, tractando causam Titium procuratorem revocare censeris: nisi quod non animo revocandi facias, vel expresse protestatus fueris, vel ex aliquibus appareat conjecturis.

Alius praecedens subsequentem revocat & interpretatur. h. d.

§. 16. Sed si eundem Titium sub ea forma *t* quoties te abesse contigerit, procuratorem constitueris, & postmodum per te ipsum causam tractes, non propterea tamen procuratorem revocare videris. Quinimo Titius, quandocunque abesse te contigerit, procuratoris assumat officium.

Procurator si substituat, non potest substitutum revocare, nisi & revocandi habeat potestatem. Et procurator qui substituit in una causa, non prohibetur in aliis se intromittere. h. d.

§. 17. Haec autem de revocatione domini sunt intelligenda. Nam si a procuratore tuo *u* alius procurator legitime substituatur, post mandatum susceptum etiamsi substitutus usus non fuerit, ab illo revocari, nisi etiam potestas revocandi fuerit eidem concessa, non potest. Sed si, cum ad plures, vel ad omnes causas Titium generaliter procuratorem constituisses, is in una vel in altera substituerit, in reliquis procuratoris officium exercere minime prohibetur.

Acta cum procuratore revocato, donec ignoratur revocatio, tenent. h. d.

§. 18. Ad haec etiam admonendi sumus, quod si ignorante Judice, vel adversario post contestatam litem mandatum revocatum fuerit, ratum esse debet judicium, in quo quis post ignoratam revocationem quasi procurator versatus fuerit.

Matrimonium contractum per procuratorem revocatum non tenet, licet revocatio non venerit ad notitiam partium. h. d.

§. 19. Non sic tamen in matrimonio statuitur *y*: nam si procurator ad contrahendum specialiter constitutus, antequam contrahat, a domino revocatus fuerit, contractum postmodum matrimonium, licet eam procurator, quam ea, cum qua contraxit, revocationem hujusmodi penitus ignoraverint, nullius momenti penitus existet: cum illius consensus defecerit, sine quo firmitatem habere non potuit.

Acta Judicis post revocationem procuratoris non ignoratam non tenent. h. d.

§. 20. Quod si scientibus Judice *z* & parte mandatum revocatum fuit, & nihilominus est in judicio processum per procuratorem revocatum, tam alia acta, quam ipsa sententia nullum afferet domino praejudicium: cum falsi procuratoris exceptio *a* non solum ante sententiam, verum etiam postea possit opponi: qua probata judicium prorsus nullum redditur.

Refutatio mandati non impedit refutantem acceptare, si mandans perduret in voluntate mandandi. h. d.

§. 21. Non *b* idem juris statuitur in eo, qui absens procurator constitutus praesentatum sibi mandatum suscipere nolle dixerit. Is enim refutatione hujusmodi nequaquam obstante, quamdiu constituens in eadem voluntate perstiterit, ad libitum mandatum acceptare poterit.

Receptis instrumentis, & cautis dominis operantur, quod procurator non possit renunciare mandato, sed teneatur defendere. h. d.

§. 22. At *c* literis, vel instrumentis, quibus te aliquis in causis suis procuratorem constituens, pro te debito modo cavit, simpliciter nulla facta protestatione, a te semel receptis, non potes postea recusare illius defensionem: imo cogi poteris illum defendere in omnibus causis, & negotiis, ad quae praedicta instrumenta, seu literae se extendunt: cum per hoc ad omnia eum praestitisse videaris assensum.

Morte constituentis expirat mandatum, interdum etiam re non integra. h. d.

§. 23. Morte quoque constituentis desinit quis esse procurator, quod interdum obtinet etiam re non integra. Nam *d* si Praelatus, vel Rector te pro beneficio suo, vel Ecclesia procuratorem constituat, & tu vivente illo litem contestatus fueris, aut negotium aliter attigeris, post mortem tamen illius, etiam quoad coepta, procurator esse desinis.

r c. fin. eod. tit. extr.
s c. si quem. §. fin. eod. tit. in 6.
t c. si quem. in princ. eod. t. in 6.
u C. is qui. de procur. in 6.
x c. mandato. extr. eod. tit.
y fin. §. fin. de procur. in 6.
z c. insinuatione. & seq. extr. eod. tit.
a c. in nostra. ext. de procur. in 6.
b c. licet is. eod. tit. in 6.
c Clem. 1. eod. tit.
d Clem. fin. eod. tit.

DE

DE PACTIS, ET TRANSACTIONIBUS.

TITULUS III.

Metu judiciorum interdum devenitur ad pacta, ad transactiones, & ad compromissa. h. d.

COnsequens nunc est, ut videamus de serie, & actione ipsarum judiciorum. Sed quia interdum accidit, ut judiciorum metu litigatores ad pacta, & transactiones veniant, aut ad arbitros declinent, ideo prius paucis de his dispiciamus.

Pacta sunt servanda, & per ea etiam indultis Apostolicis derogari potest. h. d.

§. 2. Et quidem pacta inter quoscunque, quamcunque de re inita, regulariter suam habere debent firmitatem: neque enim quisquam, ut divinum monet oraculum, ea quae de labiis suis procedunt, irrita facere debet. Quod quidem usque adeo obtinet, ut Apostolicis etiam indultis pactum deroget. Inde *a* cum monasterio ab Apostolica sede libera sepultura concessa esset, pactumque esset cum Rectore parochialis Ecclesiae, ne parochianos ipsius ad sepulturam reciperent, responsum est, in dicto monasterio sepeliri eligentes, obstante conventione, voti fieri non posse compotes.

a C. 1. de pact. in 6.

Pactum, per quod filia dotata renunciat haereditati paternae, juramento vallatum, tenet. h. d.

§. 3. Eodem etiam spectat *b*, quod pactum a filia, dum nuptui traditur, cum patre factum, ut dote contenta, ad bona paterna nullum habeat regressum, si juramento vallatum sit, licet lege civili improbetur, servari debeat: cum tale pactum non vergat in aeternae salutis dispendium.

b c. 2. de pact. in 6.

Pactum, quod tendit ad periculum animae, non ligat. h. d.

§. 4. Quod si iniatum in animae tendat detrimentum *c*, quia inita sit pactum de re turpi, veluti quod post mortem Titii Clerici, Seius in beneficio succedat: vel aliter de jure, vel de facto sit impossibile, nullam inducet obligationem.

c c. fin. extra. de pact.

Transactiones, quae non sunt juri contrariae, servari debent & partium juribus derogant. h. d.

§. 5. Transactiones *d* quoque similem juris firmitatem obtinent, usque adeo ut juribus omnibus, quae partibus, aut obtentu praescriptionis, aut privilegii, seu quocunque modo suffragari poterant, aurea adimant. Sed & hoc de illis transactionibus intelligere nos oportet, quae non sunt juri contrariae. Alioqui si aut super re sacra *e*, & litigiosa, aut in causa matrimonii interposita fiet, nullum robur obtinent.

d C. 1. extr. de transf.

e c. constitutus. & c. fin. extr. de transact.

DE ARBITRIS.

TITULUS IV.

Qui sint proprie Arbitri. h. d.

ARbitri *f* dicuntur proprie, qui nullam potestatem habentes, consensu litigantium in Judices eliguntur, in quos compromittitur, ut eorum sententiae stetur.

f cap. a Judicibus. §. arbitrati. 2. q. 6.

Tam in Judicem ordinarium, quam delegatum potest compromitti. h. d.

§. 2. Sed etsi qui legitimam in partes potestatem habeant, ab eisdem tamen in arbitros eligi poterunt. Quod non solum de iis intelligendum est *g*, qui ordinariam exercent jurisdictionem, verum etiam de his, qui delegatam tantum obtinent.

g can. remotim. extr. eod. gl. pen. can. a Judicib. 2. q. 6.

Ponit personas, in quas non potest compromitti. h. d.

§. 3. Sed neque servi *h*, nec qui servis similes sunt, Monachi, & Regulares, arbitrium in se recipere possunt. Ad hos enim quies, oratio, & manuum labor, non autem causarum spectat cognitio. Haeretici quoque, apostatae, schismatici, infideles, & excommunicationis vinculo ob delictum proprium innodati, Arbitrorum in se officium assumere non poterunt.

h Cau. 2. §. servus. 7. q. 7.

In Laicum de re spirituali non potest compromitti, nisi sit Clerico adjunctus, vel in eum sit compromissum auctoritate Apostolica. h. d.

§. 4. Sed nec in eum, cujus licet ve delicto aliquo non sit laesa existimatio, Laicus *i* tamen est, de re spirituali compromissum fieri potest. Si tamen *k* ei, aut Clericus sit adjunctus, aut Apostolica auctoritate compromissum suscepit, Arbitri partes eaequi minime prohibebitur.

i c. contingit. extr. eod.

k c. per tuas in fin. extr. eod.

In Foeminas non potest compromitti, nisi id permittat regionis consuetudo, & ordinis. Qui non prohibetur, potest recipere compromissum. h. d.

§. 5. Foeminae *l* quoque licet illae summae opinionis existant, ab omni judiciali examine usque adeo sunt separandae, ut ex illarum sententia nulla parus adversus illas contemptores, nullaque pacti exceptio oriatur, nisi regionis probata consuetudo talium munerum participes illas redderet. Caeteri vero, quos neque sacrorum Canonum, nec secularium legum statuta specialiter arcent, omnes ad tractanda arbitria admittendi erunt.

l c. dilecti filii. extr. eod.

Reperiuntur quidam, qui non possunt compromittere. h. d.

§. 6. Sicuti autem ii, quos supra recensuimus, arbitria exercere prohibentur, ita etiam illorum quidem compromittere non permittuntur, qui tam ex libris Pontificum, quam Caesarei juris commodius cognosci potuerunt.

Ponit causas, super quibus non potest compromitti. Et quod super matrimonio spirituali potest compromitti, secus super carnali. h. d.

§. 7. Pleraeque etiam causae arbitrorum notionem effugiunt: uam *m* liberales, matrimoniorum, filiationum, monachationum, conversionum, in integrum restitutionum: item *n* criminales, & quae majores Judices exigunt, per arbitros cognosci non possunt. Quod autem diximus, de matrimoniis compromitti non posse, de carnalibus intelligendum est: nam quod de spirituali matrimonio compromitti possit, secundum ea, quae supra duximus, nulla est dubitatio.

m c pen. in fin. extr. de rest. in integ.

n d. c. pen. in simi. eis.

Arbiter super pluribus, si super uno tantum pronunciat, non expirat compromissum, nisi habuerit a partibus facultatem ita pronunciandi. h. d.

§. 8. Finiuntur autem arbitria pluribus modis: utpote, sententiae prolatione, & temporis lapsu. Sententiae prolatione finiuntur arbitria, cum de omnibus, de quibus compromissum fuerit, arbiter pronunciavit. Nam si de quibusdam tantum sententiam tulerit, nisi talem pronunciandi potestatem a partibus habuerit, compromissum non expirat.

Termini lapsu compromissum expirat. h. d.

§. 9. Lapsu temporis expirat arbitrium, cum terminus compromisso comprehensus re infecta labitur.

Mortuo arbitrorum, quam compromittentium expirat compromissum, nisi specialiter sit dictum de haeredibus compromittentium h. d.

§. 10. Morte *o* quoque interventu compromissa irritantur, tam arbitrorum, quam etiam litigantium. Compromissum *p* enim in compromittentis haeredes non extenditur, nisi de hic quoque specialiter caveatur. Sunt & alii modi, quibus compromissa finiuntur: quos tamen, ut ad coeptum judiciarii ordinis propositum festinemus, ex aliis juris libris cognoscendos relinquimus.

o c. pen. extr. de offic. del. c. ex parte. in fin. extr eod.

p c. fin. ext. eod.

DE IN JUS VOCANDO.

TITULUS V.

Judex debet habere notarium, vel duos viros idoneos, qui scribant acta judicii. h. d.

ERGo si partes neque pactionibus, neque transactionibus, neque compromissis concordes reddi poterunt, ad Judicem deveniendum erit. Illud autem in primis prospicere Judicem oportebit, ne scilicet debitas solennitates in judicio praetermittantur: adhibebitque *q* publicam personam, aut duos viros idoneos, qui universa acta judicii conscribant, ut Innocentiana constitutione in generali Concilio edita latius continetur.

q C. quoniam contra ext. de probat.

Initium judiciorum est citatio, sine qua omnes actus regulariter funt nulli. h. d.

§. 2. Omnium *r* autem judiciorum instituendorum principium, & fundamentum fuit citationes, sine quibus omnia, quae adversus absentes in omni negotio, aut loco aguntur, viribus carent. Nam neque naturalis, neque civilis ratio unquam indefensum judicari permittit. Quicunque igitur cum altero judicio contendere voluerit, ante omnia curare debet adversarium ita monere, ut sese coram Judice exhibere teneatur.

r gl. pen. c. Ecclesia sanctae Mariae. ext. de const.

Ex quatuor capitibus elusoria redditur citatio: & citatus a non suo Judice non tenetur comparere. h. d.

§. 3. Fit tamen interdum pluribus modis *s*, ut quis vocatus de se facta petera non compellatur, ut puta ob personae qualitatem, loci conditionem, temporis rationem, & formae citationis. Personae qualitas inefficacem reddit citationem tam judicantis, quam etiam in jus vocati. Nam si reus in jus vocet, quem sibi Judicem non esse competentem manifestum sit, dubio procul ad comparendum vocatio talis eum minime coarctabit.

s gl. 2. can. pen. 3. q. 2.

Qui legitime citatus mutavit Judicem, non propterea potest declinare Judicem, cum sit praeventus. h. d.

§. 4. Si tamen *t* contigerit eum, qui legitime citatus fuerit, alterius postmodum fieri jurisdictionis, quasi praeventus, jus revocandi forum non habebit.

t c. pen. ext. de foro compet.

Citatus ad instantiam spoliatoris non tenetur comparere h. d.

§. 5. Idem juris est, si judex quidem suus sit *u*, eo tamen ta mendet vocem, ut in judicio eum spoliatore suo stare compellatur; nec enim eum comparere cogeris, quam ad omnia canonice restitutus fuerit *x*.

u gl. 2. can. pen. 2. q. 6.

x c. fin. 3. q. 2.

Ex qualitate loci citatus non arctatur ad comparendum. h. d.

§. 6. Locus *y* quoque, ad quem vocatus fuerit, tunc invalidam reddit citationem, cum aut incertus est, aut citantis non subest jurisdictioni. Idem etiam dici poterit, si citatus extra Judicis territorium moram trahens compareatur. Tunc enim jus dicenti impune non paretur. Quemadmodum & si locus citationi designatus pestilens sit, aut alias pro citato male tutus *z*.

y gl. 2. c. pen. 3. q. 2.

Diebus feriatis in honorem Dei ratiam ex consensu partium non potest procedi. Ex angustia temporis ad comparendum dati vitiatur citationem. h. d.

z c. in partetua. extr. de appellationib.

§. 7. Sed & si te Judex jusserit adesse, aut intra angustae nimis tempora, aut quae veneranda sint divini cultus gratia, nullas vires habebit talis jussio *a*. Quamvis enim non prorogare, sed expedita debeat quaestiones, usque adeo tamen his diebus judicio-

a c. fin. ext. de feriis.

diciorum strepitus debet conquiescere, ut nisi vel necessitas cogat, vel pietas suadeat, consentientibus etiam partibus, processus habitus non revocat.

Feriis indultis hominum causa renuntiari potest. h. d.

§. 8. Aliud a autem obtinet, si ob hominum necessitates feriæ indultæ fuerint. Tunc enim acta sunt tenent, si de partium processerint voluntate.

a C. fin. in fin. ext. de feriis.

Delegatus debet in citatione inserere tenorem suæ commissionis, & designare auditorium. Secus est in ordinario. h. d.

§. 9. Jam vero multum interest, delegatusne sit, an ordinarius. Ille enim, cum aliena utatur jurisdictione, longe remotos, non nisi literis commissionis b suæ tenorem continentibus, & inter certa spatia quem vocare poterit. Et cum proprium non habeat auditorium, certum hujusmodi literis locum, nisi se certus exhibere soleat, designare illum oportebit: cum in ordinario nulla subsit hujusmodi necessitas.

b C. n. ext. de dilat. gl. n. cap. pen. 3. q. 2.

Ponit, quid agendum sit delegato, si jurisdictio ejus expirat in peremptorio. h. d.

§. 10. Item in delegato quæri potest, si peremptorie c partes is citaverit, & earum altera, die data, sese absentat contumaciter, an saltem circa ultimam diei partem sit in negotio procedendum. Et utrum, si duarum sit expectandum, sit rursum citandus contumax. Et in hac specie multum interest, durethne jurisdictio post peremptorium terminum, an expiret. Primo enim casu in diem alteram æquitate suadente Judex expectare poterit, nec propterea peremptorio elapso pars contumax citanda erit, nisi gratiam eidem fecerit benignitas judicantis: posteriore vero, ne frustra judicialis sollicitudo evanescat, si partes eum id noverint, se Judici non præsentaverint hora, qua congrue procedi possit ad exequendum, propter quod eis legitime terminum peremptorium assignaverit, ad executionem libere procedere poterit. Discretus tamen Judex in assignatione peremptorii non debet jurisdictionem suam, nisi necessitas urgeat, adeo coarctare.

c cap. consuluit ... ext. de offic. deleg.

Citatus potest legitimo impedimento non comparere: quo tamen cessante debet se Judici præsentare. h. d.

§. 11. Adhuc tametsi omnia solenniter peracta fuerint, nec vocatus accedat ad Judicem, quibusdam casibus excusandus erit, ut puta si facto adversarii impeditus, aut ad majus tribunal vocatus, vel vinculis, aut infirmitate detentus, aut aliis d similibus causis implicatus non accesserit. Debet tamen cessante impedimento, quanto poterit citius, Judici sui copiam facere e.

d c. quoniam, §. si autem de caus. ext. ut lite non contest.
e c. cum dilecti. ext. de dolo & contumac.

DE DOLO, ET CONTUMACIA, ET IN POSSESSIONEM MISSIONE.

TITULUS VI.

Quis dicatur contumax, & quid sit Contumacia, & quibus pœnis puniatur. h. d.

Ergo juridice citatus, & nulla legitima causa impeditus, si se Judici præsentare neglexerit, adversario accusante contumaciæ crimen incurrit. Est enim contumacia, erga Judicem vel Prælatum commissa inobedientia. Hæc autem variis juribus coercetur: nunc enim litis damno, nunc mulcta, nunc expensarum refectione f, & rei sequestratione, vel Ecclesiastica sententia g inodatione ob contumaciam suam conventus afficitur.

f c. cum dilecti. in fin. ext. eod.
g c. tuæ fraternitatis. ext. ut lite non contestata.

Actor mittitur in possessionem rerum rei contumacis, & post annum efficitur verus possessor, reservata quæstione super proprietate. h. d.

§. 5. Illud quoque videtur ordinarium, ut contumace adversario non existente, in possessionem earum rerum, de quibus quæstio vertitur, vel h quæ alias sunt in patrimonio rei, pro modo debiti, si personalis instituatur actio, custodiæ causa inducatur, ut tædio affectus reus veniat aliquando responsurus. Quod si i adhuc per annum in sua contumacia perseveraverit, Judice denuntiante verus possessor efficietur, super proprietate duntaxat adversæ parti defensione reservata. Sed si missus in possessionem e fructus dilapidet, sequestrandi erunt, & quod distractum est, in pristinum statum erit revocandum.

h c. fin. §. in aliis. ext. ut lite non contestata.
i C. ... ext. de eo qui mit. in poss.
n C. n. ext. de sequest. poss.

Si ob potentiam adversarii contumacis non possit actor possessionem ingredi, vel illam amiserit, nihilominus efficitur verus possessor elapso anno. h. d.

§. 3. Si tamen propter rei potentiam l, seu dolum contigerit, ut intra annum rem custodiendam nancisci non possit, vel etiam acquisitam amittat, nec contumax melioris, quam obediens, conditionis existat, de canonica æquitate sancitum est, ut hoc etiam casu vero elapso anno possessor actor constituatur.

l cap. contingit. ext. eod. tit.

Si reus contumax dederit cautionem de stando juri, non mulctandus est, quod adversarium non fuerit passus esse in possessione. Et missionem passus restituetur. h. d.

§. 4. Hoc tamen m tunc obtinet, cum reus nullam cautionem præstitit: nam si de stando juri caverit, nec mulctandus, & missionem passus ille restituendus erit.

m c. 1. eod. tit.

Actor anno lapso non reputatur possessor, si per eum steterit, quo minus intraverit possessionem. h. d.

§. 5. Idem n juris est, si annus elapsus esse proponatur, per reum tamen non steterit, quo minus ante terminum, & possessionem receperit, & cautionem dederit.

n c. 2. in fin. ext. de eo qui mit. in poss.

Excommunicatus a delegato Principis, etiam delegato mortuo non potest ab ordinario absolvi, vel alio, præterquam in mortis articulo, vel de mandato Papæ. h. d.

o pastoralis offic. §. præterea. ext. de off. ord.

§. 6. Quæri o contigit, si delegatus, qui reum propter contumaciam manifestam excommunicationis vinculo innodavit, vel petitorem causa rei servandæ in possessionem induxit, rebus extmactis humanis, an eidem juri parere volenti, & idoneam cautionem offerenti Ordinarius absolutionis beneficium impertiri, & possessionem restituere valeat. Et responsum est, quod cum delegatus, quoad hoc, sit Ordinario major, excommunicatus ab eo non potest per alium, præterquam in mortis articulo, sine mandato summi Pontificis absolutionis gratiam obtinere, vel possessionem recuperare, nisi alius ei in onere successerit, & honore.

Passus missionem, si mortuo delegato præstet infra annum cautionem de parendo juri, etiam post annum recuperabit possessionem h. d.

§. 7. Sed p ne missus in possessionem verus efficiatur post annum possessor, missionem passus coram Ordinario, vel, si ejus copiam habere nequiverit, coram publicis, & honestis viris, ut quasi præscriptionem interrumpat annalem, offerre, ac præstare poterit de parendo juri cautionem, ut sic etiam post annum per Apostolicam sedem possessionem recuperare mereatur.

p c. pastoralis. offic. §. præterea. ver. veruntamen. extr. de off. ord.

In causis beneficialibus non habet locum missio in possessionem, sed in locum ejus potest procedi lite non contestata. h. d.

§. 8. Sed q ista quidem tunc procedunt, cum de profanis rebus erit disceptatio. nam qui super dignitate, personatu, vel beneficio Ecclesiastico obtinendo cum aliquo litiget possessore ob partis adversæ contumaciam in possessionem mittendus non erit, ne per hoc ad ea ingressus vitiosus pateat. Licebit tamen Judici hoc casu etiam lite non contestata diligenter examinato negotio, ipsum fine debito terminare, contumaciam absentis divina replente præsentia.

q c. ... de eo qui mit. in poss. in 6.

Contra reum contumacem, si de causa liqueat, potest ferri sententia etiam in causa profana, lite contestata: contra actorem vero etiam lite non contestata. h. d.

§. 9. Quod interdum etiam in profanis obtinebit, ut puta r si contestata lite reus contumax fuerit, & de causa liqueat, vel actor ipse contumaciæ crimen incurrat: quo casu etiam lite non contestata instante reo Judex & testes recipere, & sententiam ferre debebit.

r C. consum ... & c. seq. ext. eod.

Si actor non venerit in termino, ad quem reum citato fecerit, debet reo reficere expensas, & cavere de ea, posterum comparendo: alias non admittitur ad aliam instantiam. h. d.

§. 10. Idem s quoque actor, si ad terminum, ad quem adversarium citari fecerit, venire contempserit, venienti reo in expensis propter hoc factis legitime condemnabitur, & ad aliam citationem minime admittendus erit, nisi de fidejussor imposterum comparendo idoneam cautionem dederit.

s c. c. eod. tit. in 6.

Judex debet esse contentus una pœna ex pluribus, quæ adversus contumaces competunt: & excrescente contumacia potest etiam ad alias procedere. h. d.

§. 11. Quod autem diximus, juribus variis contumaciam coerceri, non est ita accipiendum, quasi omnes simul pœnas imponi Judex infligere contumaci debeat, sed quod variarum pœnarum sibi datur optio: unde alterutra, quæ magis timeri debeat, Judex a principio contentus erit, ad aliam nihilominus processurus, si hoc meruerit protervitas contumacis.

DE LIBELLI CONCEPTIONE, ET OBLATIONE.

TITULUS VII.

Actor reo comparente debet clarum Judicii libellum offerre: & quid sit Libellus. h. d.

In primis igitur reo in assignato termino comparente Judici libellum actor offerre a, & illum ita clarum, & planum, ut ex ejus inspectione deliberare reus valeat, utrum cedere velit, an contendere, atque ut, si contendendum sit, dispicere valeat Judex, quemadmodum a se concipienda sit sententia. Nihil enim aliud est libellus, quam brevis scriptura claram actoris intentionem continens, & contra adversarium necessario concludens.

a c. 1. indutiæ. §. offerimus. 3. q. 3.
u c. c. in gl. 2. ext. de lib. obl.

Libellorum alii sunt accusatorii, alii conventionales. h. d.

§. 2. Porro libellorum duæ sunt species x: alii enim sunt accusatorii, alii conventionales. Accusatorii sunt y quibus quis aliquem apud Judicem alicujus criminis reos defert: de quibus quidem in præsenti nobis non est instituendus sermo, sed infra suo loco, & ordine dicemus. Conventionales sunt z, quibus in civilibus disceptationibus utimur, dum rem nostram, aut quam nobis deberi putamus, in judicio petimus.

x gl. c. 1. c. ext. eod. tit.
y C. præscripta sit. §. libel 3. q. 8.
z d. gl. 1 ... eod. tit. ext.

Quæ debent continere libellus. & quod ineptus, vel obscurus libellus non obligat ad respondendum: & quod Judex illum potest lacerare. h. d.

§. 3. Exprimet igitur oblatus libellus non solum agentis, & conventi nomen, sed & jus dicentis, & petitam rem a, & actionis qualitatem. Et si personali b ex petendum sit actione, petendi quoque causa exprimenda erit. alioqui nec conventus respondere tenebitur, & Judex libellum non legitimæ conventionis formam continentem conscindere ac destruere poterit.

a c. 2. extr. eod. tit.
b c. fin. ext. eod. tit.

Plures dantur casus, in quibus solemnis libelli porrectio non est necessaria. h. d.

§. 4. Sunt tamen casus, in quibus solennis hæc libelli oblatio minime est necessaria c. velut ii de quibus in plano, ac sine strepitu & figura judicii procedendum erit, & in quibus etiam non contestata lite testes recipi possunt, & alii plures.

c Cl. sæpe, de verb. sig.

Bene facit Judex si rem terminaverit quavis sine tela judiciaria. h. d.

§. 5. In his quoque casibus, in quibus libelli est necessaria

potre-

porrectio, probe Judex fecerit, si principales personas, vel in subsidium etiam advocatos factum ipsum proponere jusserit, & hac ratione judicium non diversum terminare tentaverit.

Oblato libello debent reo dari dilationes ad excipiendum, & ad evitandam obscuritatem una materia uno loco tractanda. hoc dicit.

§. 6. Oblato itaque secundum juris ordinem libello, certa reo conventio induciæ sunt inducendæ a, quibus deliberet, cedendum sibi sit, an contendendum: acceptandum, an recusandus Judex: denique, ut proponat, si quas habet, exceptiones. Quæ propterea comparatæ sunt, ut se, adversus quæ instituuntur actiones, defendantur. Harum vero quædam ante litis contestationem opponendæ erunt, quædam vero etiam post contestatam litem. Sed ne, si quæ inter has alienis tractetur medii tractatus interjecti, hujusmodi lectio obscuritatem pariat, videamus nunc generaliter de exceptionibus.

a Cap. induciæ. §. offeratur. 3. q. 3.

DE EXCEPTIONIBUS, ET REPLICATIONIBUS.

TITULUS VIII.

Quid Exceptio, & quod duplex ejus est species, dilatoria & peremptoria. Et quod dilatoriarum quædam respiciunt Judicem, quædam actorem, quædam reum, quædam causam. h. d.

EXceptio est b actionis vel intentionis exclusio. Exceptionum summa divisio in duo genera deducitur c: vel enim sunt dilatoriæ, aut peremptoriæ. Dilatoriæ sunt, quæ rem & judicium differunt. Harum quædam Judicis personam respiciunt, quædam agentis, quædam rei conventi, quædam vero actionis & causæ qualitatem. Personam Judicis respiciunt, vel quæ illius incompetentiam arguunt, vel quæ de ipso suspicionem ingerunt, secundum ea, quæ supra suo loco latius exposuimus. Et hæ declinatoriæ quoque poterunt appellari. Actoris partem illæ spectant, quæ illum non legitimam in judicio standi personam habere demonstrant: quales sunt procuratoriæ: ut puta, si quis per Monachum, aut Regularem, aut Clericum agere velit. Item si quis ut tutor, vel curator, vel procurator, vel syndicus compareat, & illum tutorem, vel curatorem, vel procuratorem, vel syndicum esse negetur, vel sua non interesse, vel audiri non debere protestetur, & si quæ sunt his similes. Ex persona rei deducuntur: veluti si quis ab eo, qui alienam litem defendit, de judicato solvendo cautionem postulet, aut si ab actione se spoliatum esse reus conventus coram Judice queratur, & propterea restitutionis beneficium imploret, vel si actorem ex legitima causa domum revocet. Actionem & causam respiciunt, ut cum proponitur de ineptitudine, aut incertitudine libelli, aut de litis pendentia, aut cum eandem diem solutionis venisse prætenditur.

b gl. in verb. impetrans. c. dudum. Cl. 2. ex. de elect. gl. fin. verb. porte. eam de fore comp.
c gl. c. 1. exceptionum. extr. eod. de except.

Declinatoriæ exceptiones proponi debent ante omnem exceptionem, alioqui amplius opponi non poterunt. h. d.

§. 2. Hæ vero regulariter omnes ante litis contestationem proponi debent: sed quas declinatorias appellavimus, non modo ante litem contestatam, verum etiam ante omnem dilatoriam exceptionem opponere reum oportebit: alioqui si aliam primo proposuerit, cum per hoc in jurisdictionem ejus, coram quo proposuit, consensisse videatur, ejusdem jurisdictionem sero declinare conabitur.

Dilatoriæ exceptiones, seu declinatoriæ, regulariter proponuntur ante litem contestatam, quandoque tamen etiam post. h. d.

§. 3. Ergo in tertio litis declinatoriæ opponi debent, & probari: ceteræ post oblatum libellum ante litem contestatam intra terminum a Judice assignatum, quandoque opponi & probari poterunt. Sed & lite contestata quandoque eas opponere licebit, veluti d si quæ nuper eo tempore exorta fuerit, vel is, qui eam opponere voluerit, postmodum ad suam notitiam pervenisse jurejurando fidem faciat, vel esset hujusmodi, quæ retroactum processum nullum redderet, ut est ea, quæ vel mandati, vel jurisdictionis defectum arguit.

d C. pastoralis. in fin. extr. eod. tit.

Et ex loco, & ex tempore, & ex aliis fontibus ducuntur exceptiones. h. d.

§. 4. Ducuntur autem hujusmodi exceptiones non solum ex supra positis causis, sed etiam ex loco, ex tempore, & ex aliis pluribus, ut tam Pontificii, quam Cæsarei juris libris facile est legentibus cognoscere.

Exceptio excommunicationis licet sit dilatoria, tamen potest opponi & ante & post litem contestatam. h. d.

§. 5. His annumeranda est etiam excommunicationis exceptio, quæ licet & ipsa dilatoria sit, a ceteris tamen differentem naturam sortita esse deprehenditur: nec enim post oblatum tantum libellum ante contestatam litem velut ceteræ, sed in qualibet parte litis opponi poterit f, peremptorio termino ad proponendum exceptiones declinatorias & dilatorias præfixo minime obstante. Quod est in hac exceptione specialiter observandum, ne quisquam in periculum animæ suæ excommunicato communicare compelleretur: quod si eam reus omiserit, ut actor sumptibus & laboribus fatigetur, in expensis legitimum eundem condemnaverit.

e C. exceptionem excommunicationis. ext. eod.
f Cl. 1. eod. tit.

In opponenda exceptione excommunicationis servanda est certa forma. h. d.

§. 6. Sed cum per malitiam hæc exceptio in judiciis opponeretur frequentius, Innocentiana constitutione consultissime cautum est g, ut certa in ea proponenda forma servari debeat, uti ex ipsius constitutionis tenore facile apparere potest.

g C. 1. eod. tit. in 6.

Exceptio excommunicationis potest alteri opponi in prima tantum instantia, non in secunda. Idem de ceteris dilatoriis. h. d.

§. 7. Hinc h autem in prima tantum instantia sibi locum vendicant: quod si succumbens actor appellaverit prætextu excommunicationis oppositæ, a prosequutione appellationis minime excludendus erit: quod & in ceteris dilatoriis multo magis locum obtinet.

h C. pia. Sexti. eod.

Reus excommunicatus licet reconvenire non possit, admittitur tamen ad proponendas suas legitimas defensiones. h. d.

§. 8. Reus i autem quum obdinate excommunicationis vinculo, valet recte conveniri, ita ad legitimas defensiones semper admittitur. Satis enim absurdum esset, si actore impugnante defensionis copia reo denegaretur: quia sic multoties condemnaretur absolvendus. Reconventionis tamen potestas eidem minime permittitur.

i C. cum inter. vers. eod. tit.

Superius dicta de excommunicatione, intelliguntur de majori. h. d.

§. 9. Ceterum ea quæ supra de excommunicatione diximus, non de quacumque excommunicatione sunt intelligenda: sed de ea tantum, quæ a perceptione sacramentorum, & a fidelium communione separat, ut etiam ipsa Innocentiana constitutionis verba demonstrant.

k C. 2. eod. tit. in 6.

Peremptoriæ exceptiones sunt, quæ jus actoris perimunt, & semper agentibus obstant. h. d.

§. 10. Peremptoriæ, seu elisoriæ exceptiones sunt, quæ in totum jus agentis perimunt l, & semper agentibus obstant: qualis est, doli mali, metus, pacti conventi, solutionis, jurisjurandi, præscriptionis m, transactionis, & rei judicatæ, & si quid contra leges factum esse dicatur.

l C. 1. de litis contest. in 6.
m C. 2. in fin. 3. q. 6.

Exceptiones peremptoriæ litis finitæ sunt, quæ impediunt litis ingressum. h. d.

§. 11. Harum quædam dicuntur peremptoriæ litis finitæ, quædam simpliciter peremptoriæ. Peremptoriæ litis finitæ sunt, quæ litis impediunt ingressum, & adversus agentem omni tempore opponi possunt n: qualis est exceptio transactionis, jurisjurandi, & rei judicatæ, quæ vel in ipso limine judicii proponi possunt o. Cum enim semel negotia, transactione, jurejurando, & sententia devisa, atque lis inchoata terminata fuerit, valde absonum visum fuit, super eadem novum esse denuo judicium, & quasi in infinitum tortuosa jurgia protrahere. Inde quoque litis finitæ exceptionem appellantur, quod, ut aliqua esset finis litium, instituta fuerint. Idem jure est in aliis etiam peremptoriis exceptionibus, quæ vulgo manifestæ sunt, & notoriæ habentur.

n C. c. de litis contest. in 6.
o c. 2. 3. q. 6.

Exceptiones peremptoriæ proponuntur post litem contestatam ante sententiam. h. d.

§. 12. Ceteræ vero litis contestationem minime impediunt, atque ante sententiam erunt regulariter proponendæ: quas quidem si dolo malo suo tempore in prima instantia reus proponere distulerit, etiam in causa appellationis opponendi sibi facultas denegabitur.

Præjudiciales exceptiones sunt, quæ alteri causæ præjudicium afferunt, puta exceptio consanguinitatis, causa restitutionis viri, exceptio natalium, petitio hæreditatis. h. d.

§. 13. Sunt etiam quædam exceptiones, quæ præjudiciales appellari possunt, ex eo quod alteri cognitioni præjudicium afferunt: utpote, si qua mulier Titium in virum petat, qui ad mulieris intentionem elidendam consanguinitatis objiciat exceptionem p: qua proposita, cum quæstio principalis perimatur, de ipsa erit cognoscendum, antequam ad diffinitionis articulum procedatur. Idem q si petenti hæreditatem natalium objecta sit exceptio. Cum enim successionis causa a causa natalium dependeat, posteriori quoque loco cognoscenda erit.

p c. literas tuas extr. de rest. spol.
q c. non. extr. de ord. cog.

Spoliatus opponens de spolio in modum exceptionis, non cogitur respondere antequam sit restitutus. h. d.

§. 14. Sed r & si quando spolio in modum exceptionis petentibus objecta fuerit, probationes super spolio primitus erunt audiendæ: eoque legitime probato reus non cogetur respondere s positionibus, donec integre restitutus fuerit.

r c. fin. extr. de ord. cog.
s positionibus, melius.

Non debet Judex in causa supersedere obtentu exceptionis spolii, nisi dicatur factum ab actore, & hoc in civilibus. In criminalibus vero potest etiam objici de spolio a tertio facto, si quis dicatur, vel tota sua substantia, vel majori parte spoliatus: nec agenti super rebus Ecclesiasticis potest opponi exceptio spolii rerum privatarum, vel contra. h. d.

§. 15. Sed quia hujusmodi exceptionem nonnunquam in judiciis calumniose propositam causas Ecclesiasticas contingebat impediri, & per interpositas appellationes principalis causæ cognitionem perimere: consultissime Innocentiana t constitutione decretum fuit, ut in civilibus negotiis spoliationis objecta ab alio, quam ab actore facta, Judex in causa principali procedere non postponat. In criminalibus vero etiam si a tertio spoliatus fuerit, dum tamen, vel tota sua substantia, vel majori parte ipsius se per violentiam privatum affirmet, objecta exceptio processum differet, prout fieret, si eandem intra certa tempora non probaverit objiciens: eo quoque salubriter adjecto u, ut rerum privatarum spoliatio, agenti super Ecclesiasticis, vel e contrario, non opponatur.

t cap. c. de rest. spol. in 6.
u d. c. c. §. fin.

Accusato excipiente de spolio a tertio facto, debet indulgeri tempus, intra quod restitutionem petat, & causam si potest finiat: quo elapso, non obstante tali exceptione, accusari poterit. h. d.

§. 16. Inter scholares x olim dubitari contigit, si spoliatus a tertio contra suum accusatorem de spolio excipiat, an ei tempus indulgeri debeat, infra quod restitutionem imploret, ne forte sic accusatoris accusationem eludat: & id æquitati & veritati consonum visum fuit. Unde si infra tempus indultum restitutionem non petierit, & causam, cum poterit,

x C. 1. §. solet autem. de rest. spol. in 6.

ad finem non perduxerit, non obstante exceptione spolii, deinceps seculari poterit.

Exceptiones contra testes, peremptoriarum naturam sapiunt, idcirco ante sententiam proponenda. h. d.

§. 17. Sunt & aliæ exceptiones, quas proprie neque dilatorias, neque peremptorias appellaveris: ejusmodi sunt, quæ adversus productos testes opponuntur, utputa *a*, si quis testem inimicum, infamem, excommunicatum, vel alias criminosum esse dicat. Quæ tamen cum ad peremptoriarum naturam accedere videantur, ipsæ quoque ante sententiam proponendæ erunt.

a c. præsentium. ubi gl. ext. de test.

Ponit differentiam, utrum testi objiciatur crimen, de quo nunquam alias fuerit convictus: vel objiciatur crimen, de quo alias quis confessus & convictus fuit. h. d.

§. 18. Multum tamen interest, an per exceptionem tantum testibus opponantur crimina, de quibus nunquam accusati fuerint: an vero ea, de quibus alias convicti, vel confessi fuerunt. Priore enim casu *b* objectorum criminum probatio ante exhibenda erit, quam causa per sententiam terminetur: & si convicti vel confessi fuerint, ordinaria cessante pœna, sufficiet, quod a perhibendo testimonio repellantur, præsertim cum objectum crimen minime causam contingat. Posteriore vero, cum non sit cuiquam contra alios audiendum, nisi se prius probaverit innocentem, a ferendo testimonio penitus repelli poterunt.

b c. 1. extr. eod. tit.

Opponens exceptionem, quæ adversus opponentem opponi potest, nihil agit, & hoc, si proprio nomine excipiat, secus, si nomine suæ Ecclesiæ. h. d.

§. 19. Cavebit autem reus, ne quam contra adversarium suum exceptionem porrigat, cujus ipse vitiis implicetur: cum scire debeat, nullum hanc esse juris effectum habituram; veluti *c* si plura beneficia possidens de eadem pluralitate adversus alium excipiat: vel si perjurium *d* aut excommunicationem is objiciat, qui pejeravit, vel Ecclesiastica sententia innodatus fuerit. Hoc tamen ita recipiendum est, cum proprio nomine conventus excipit *e*: ceterum si suam defendens Ecclesiam, tales exceptiones opposuerit, audiendus erit, nec quod opponens eisdem sit obnoxius, replicari poterit.

c c. cum Ecclesia. extr. eod. tit.
d gl. in c. præsentium. & c. testimonium. extr. de test.
e can. dilecti filii. extr. eod. tit. de exceptione.

Qui excipit, non confitetur agentis intentionem, & potest quis plures etiam contrarias exceptiones opponere, & si Judex non admittat, potest appellari, & Judex punitur. h. d.

§. 20. Postremo sciendum est eum, qui excipit *f*, non propterea agentis intentionem confiteri illum videri, cum eidem non solum unam, sed etiam plures, quanquam contrarias, proponere liceat: quæ si legitimæ fuerint, & Judex non admiserit, reo quidem per appellationis remedium succurretur, & Judex ipse meritis pœnis coercendus erit.

f c. cum venerabilis. extr. eod. tit. de exception. & regul. jur. in 6.

Adversus exceptiones dantur replicationes. h. d.

§. 21. Dantur adversus exceptiones replicationes: de quibus multa agere supervacuum esset, cum institutæ sint ad similitudinem exceptionum, quæ adversus actiones opponuntur: de quibus si quis plenius velit intelligere, ex his, quæ superius diffuse de exceptionibus posuimus, mutuari poterit.

DE MUTUIS PETITIONIBUS.

TITULUS IX.

Si reus conventus nolit, vel non possit excipere, si habeat unde actorem reconveniat, poterit illum reconvenire. h. d.

IGitur oblato ab actore libello, si reus conventus nulla sit exceptione munitus, qua vel judicium differat, vel litis ingressum impediat, mutuis petitionibus adversarium suum fatigare poterit, & agentem coram eodem Judice antequam litem contestetur, reum constituere. Cujus enim quis *g* in agendo observat arbitrium, eundem habere contra se Judicem in eodem negotio dedignari non debet. Propositis ergo actoris intentione, & responsione facta super quæstionibus per mutuas petitiones præmissis, inconvenienti actor respondere compellendus erit, ut vicissim positis utrinque partium Judex audiens, concordia, vel judicio utriusque negotium terminet.

g Con. c. §. cujus 3. q. 8.

Etiam coram Judice delegato potest reus actorem reconvenire. h. d.

§. 2. Nec solum coram Ordinario reconventio talis sibi locum vendicat, verum *h* etiam coram delegato: unde nisi reus literas impetrare noluerit, actorem sibi obnoxium eodem durante judicio coram datis Judicibus reconvenire poterit.

h c. dispendia de rescr. in 6.

Actoris & rei reconvenientis æqualis debet esse conditio in judicio. h. d.

§. 3. Utriusque autem, tam actoris, quam rei reconvenientis æqua debet esse conditio: unde *i* cum causa appellatione remota committitur, si reus actorem reconvenerit, uno eodemque jure circa appellationis remedium uterque censendus erit.

i c. fin. extr. de mut. pet.

Coram arbitris non habet locum reconventio. h. d.

§. 4. De arbitris dubitari poterit, an coram eis reconventioni locus esse possit *k*? & cum arbitri judicare non possint, nisi de his tantum, super quibus in eos compromissum fuit, responsum est, nullam eis reconventionem locum habere non posse.

k c. cum dilectus. ext. de arbit.

Reus conventus coram Judice Laico, non potest reconvenire actorem super causa spirituali. h. d.

§. 5. Interdum etiam accidit, ut nec coram ordinario, nec coram delegato Judice reo actorem convenire sit potestas, utpute si coram Judice Laico conventus, actorem super causa juris patronatus, decimarum, matrimonii, aut alia spirituali reconvenire velit.

Excommunicatus non potest reconvenire. h. d.

§. 6. Idem *l* juris est, si conventus excommunicationis vinculo innodatus existat. Huic enim, licet alioqui excipiendi facultas minime sit interdicta, actorem tamen reconvenire non conceditur, ne quod (ut supra diximus) in defensionis remedium sustinetur, ad impugnationis materiam extendatur.

l c. cum inter in fin. extr. de except.

Super causa criminali non admittitur reconventio: idem in causa depositi. h. d.

§. 7. Illis quoque, qui coram Judice criminaliter conventi fuerint *m*, vel super deposito, nisi se prius innocentes probaverint, & depositum restituerint, alios criminandi, vel conveniendi licentia non conceditur.

m c. 1. & 2. 3. q. 10.

DE RESTITUTIONE SPOLIATORUM.

TITULUS X.

Intentans spolio non potest reconveniri, nisi super causa spolii. h. d.

IS quoque, qui se quibusdem rebus, aut juribus spoliatum conqueritur, ab adversario suo reconveniri non poterit: cum super spoliatione conventus, adversus restitutionem petentem non est, etsi super quæstione spolii, audiendus. Restitutionis enim petitio hoc privilegiata esse noscitur, ut ipsam intentans, non cogatur ante restitutionem spoliatoribus respondere. Unde *n* cum quis se de beneficii possessione violenter ejectum apud Judicem conquestus, si adversarius eundem non canonice dicat institutum, de violenta prius ejectione, quam de Canonica institutione cognoscendum erit.

n C. in literis tuis. extr. eod. tit.

Spoliatus est ante omnia, & quoad omnia, restituendus: hoc dicit.

§. 2. Sed etsi spoliatus non primum coram Judice super spolio sibi illato contulat, sed criminali judicio ob adversarium lacessitus spoliationis causam proponat, ita demum super petitione Judex procedere poterit, si prius restitui spoliatum sua sententia jusserit: omnes enim leges tam Ecclesiasticæ, quam seculares ante omnia cuncta spoliatis, aut ejectis redintegranda *o*, & damna ferenda esse præcipiunt: fructus *p* quoque non tantum a violento possessore percepti, sed etiam qui a veteri possessore percipi verisimiliter potuissent, restituendi erunt: nec restitutionis solam sententiam sufficere, nisi et ipsa omnia Judicis officio restituantur, ita ut ejectus, vel spoliatus etiam naturalem possessionem recipiat, cunctaque, quæ sibi ablata fuerint, eodem, unde surrepta fuerunt, revocentur.

o c. redintegranda. 3. q. 1.
p c. gravis. extr. eod. tit.

Quæstio spolii per modum reconventionis proposita, non impedit processum super alia causa civiliter institutum. h. d.

§. 3. Quod si civiliter conventus adversario spolii quæstionem regerit, cum mutuæ intelligantur petitiones in idem judicium deductæ, vicissimque tractatæ, unica simul eaque sententia terminandæ.

Cum spolium proponitur in modum exceptionis, nulla fertur restitutionis sententia: sed quamdiu non fuerit reus restitutus, non est cogendus actori respondere. h. d.

§. 4. Sed hæc quidem obtinent, cum in modum actionis spolii quæstio proponitur: sed si citra litis contestationem de spolio quis excipiendum duxerit, super ipsa quidem exceptione, probationes primitus recipiendæ erunt: ea tamen legitime probata, nulla restitutionis erit ferenda sententia, sed tamdiu spoliatori super petitionibus suis respondere cogendus non erit *q*, donec ab ipso restitutus fuerit. Quemadmodum enim, si in modum exceptionis aliquod crimen testi objicitur *r*, ut a testimonio repellatur, etsi crimen contra eum civiliter probatum fuerit, sibi pœna non infligitur ordinaria, sed ejus dictis et testimonio non creditur: sic spoliatio in modum exceptionis tantum probata, restitutionis sententia minime ferenda erit.

q c. fin. extr. de ord. cogn.
r c. 1. extr. de except.

Tribus casibus privatus a Judice dicitur spoliatus, si non servavit juris ordinem, si nulliter pronunciavit, si erat Judex incompetens. h. d.

§. 5. Spoliatus autem non solum is intelligitur, qui a privato quocunque homine rerum quarundam possessione indebite privatus fuit: sed etiam *s* ille, quem Judex ipse juris ordine prætermisso, beneficio, vel aliis rebus carere coegit, aut is, qui licet juris quidem ordinem servaverit, spoliati tamen, & de facto damnati Judex erat incompetens: vel si Judex sit competens, circa privationem tamen nulliter pronunciavit.

s c. conquerente. extr. eod. tit.

Spoliasse & is intelligitur, qui mandavit spoliari, aut spolium suo nomine factum ratum habuit, vel spoliatori successit in vitium. h. d.

§. 6. Is quoque spoliasse intelligitur, qui licet ipse non spoliaverit, per alium tamen spoliari mandaverit *t*, aut spolium suo patratum nomine ratum habuerit: unde & is restitutioni obligabitur, quemadmodum *u* & ille, qui rem indebite occupatam, sciens recipiendo spoliatori succedit in id vitium. Licet enim is non spoliaverit, cum tamen, quoad periculum animæ, non multum intersit, utrum quis injuste detineat, an alienum invaserit, contra hujusmodi possessorem spoliato per restitutionis beneficium, non obstante juris civilis rigore, succurritur.

t Con. notum, ubi gl. 12. q. 1. & c. cum ad sedendum. in fin. ubi gl. extr. eod.
u c. sæpe contingit. extr. eod.

Renunciatio facta post spolium non impedit spoliati restitutionem: secus si ante fuerit renunciatum, & testes super spontanea

renun-

renunciatione non sunt admittendi ante restitutionem. h. d.

§. 7. Illud quæsitum a est, si post spolium Ecclesiæ renunciasse quis dicatur, an ob hujusmodi renunciationem spoliato sit deneganda restitutio? & cum non sit verisimile, quod sponte propria juri renunciaverit, qui renunciat, spoliatus hujusmodi non obstante renunciatione, restituendus erit. Testes etiam partis alterius de juramento, & renunciatione sponte facta, non ante admittendi erunt, quam spoliatus plenarie fuerit restitutus. Quod si ante b spolium Ecclesiam sponte abjurasse reperiatur, perpetuum ei super negotio silentium imponendum erit.

a C. 2. extr. eod. tit.

b C. accepta, extr. eod. tit.

Ponit aliquos casus exceptos ab illa regula, spoliatus ante omnia est restituendus. h. d.

§. 8. Sunt & alii casus, quibus jure denegabitur spoliati restitutio, utpote, cum agenti per modum exceptionis de alia spoliatione opponitur, aut item super proprietate, quam super spolio eodem tempore disceptari spoliatus ipse consenserit, aut ante restitutionis postulationem petitorio actione judicium expertus succubuerit.

Probatio spolii, absentia spoliatoris, & lapsus temporis, non operantur restitutionem, si spoliator non absit per contumaciam, vel dolum. h. d.

§. 9. Idem si spoliatore non per contumaciam, vel per dolum absente, ab Apostolica sede ad Judices spoliatus literas obtinuerit, ut si eum spoliatum Judicibus constiterit, intra certum temporis spatium restituatur, si reus intra præfixum terminum sese Judici exhibere non possit, quanquam temporis lapsus immineat, & actor sit suam possessionem & dejectionem probare paratus, nihilominus restituendus non erit.

Si contra agentem de spolio opponatur exceptio, per quam concludatur actorem non possedisse, spoliatus ante omnia non restituitur. h. d.

§. 10. Sed & si talis opponatur exceptio, quæ agentem minime possedisse concludat, tamdiu sustinenda erit restitutio, donec super tali exceptione cognitum fuerit: ut ecce, nec Laici spiritualia possidere, nec Sacerdotes uxores habere possunt. Unde si vel illi se beneficio spoliatos, vel hi ab uxoribus se destitutos coram Judice conquerantur, & ab adversariis de sæcularitate, vel de Sacerdotio agentibus opponatur, proculdubio differenda erit restitutio.

Cum pro spoliatore militat juris præsumptio, spoliatus non est ante omnia restituendus. h. d.

§. 11. Quinimo & cum sola juris præsumptio pro spoliatore contra spoliatum militat, impediendo erit restitutio, ex quo apparet c, eum, qui (exempli gratia) restitui postulat ad decimas, quas intra alienæ parochiæ limites possedisse asserit, nequaquam restituendum esse, nisi evidenter docuerit, quod eorum possessionem legitime assequutus fuerit: quia eas occupasse injuste verisimiliter præsumitur, cum ex prædiis percentæ intra alienam parochiam constitutis, manifestumque sit eas jure communi ad eandem Ecclesiam pertinere, nisi aliud ostensum fuerit.

c C. fin. eod. tit. in 6.

Hæreticus non restituitur ante omnia: idem si in restitutione timeatur de periculo animæ vel scandalo, quia differtur restitutio. h. d.

§. 12. Plures præterea sunt casus, quibus spoliatus illico non restituitur: veluti, cum hæresis labe pollutus deprehenditur, vel facta restitutione animæ periculum imminere, vel scandalum timeri possit: & alii, qui non minus sæcularibus, quam Pontificiis legibus continentur.

Spoliatus potest suspenso petitorio ante conclusionem in causa, intentare possessorium: secus si sit conclusum: nisi tamen aliter Judici videatur. h. d.

§. 13. Postremo sciendum est, in spoliantis odium constitutum esse d, si spoliatus proprietatis litem ingressus fuerit, nullam de illata sibi injuria mentionem faciens, antequam renunciatum sit, aut conclusum in proprietatis judicio, ut idem debeat super possessorio, etiam petitorio suspenso, audiri. Quod si renunciatum fuerit, vel conclusum, ut jam possit causa proprietatis sententia terminari, ne lites litibus incalescant, & ita possit fraudibus aperiri, causa non decisa, possessorio non erit utendum: nisi Judex, qui de causa cognoscit, hoc ipsum ex juste causa viderit expedire: puta, cum ex perspicuis indiciis iniquitas suæ sortis facile arguitur, & spolium casu, sive dolo spoliatoris, domicium probandi facultas subtracta fuerit.

d C. in pastoralis extr. de causa poss. & propriet.

DE LITIS CONTESTATIONE.

TITULUS XI.

Litis contestatio est fundamentum judicii, quo deficiente frustra super ædificabitur: & quando dicatur lis contestata. h. d.

HActenus ea complexi fuimus, quæ plerumque ante causarum discussionem versantur, quæ non tam judicii partes habentur, quam judiciorum præparatoria: pervenimus nunc ad ea, quibus ipsum judicium constituitur. Est autem judiciorum quasi fundamentum quoddam, litis contestatio, nam e si illa a partibus prætermissa fuerit, proculdubio omnia, quæ sequuta fuerint, corruent, sequa ipsos litigatores inanibus laboribus & sumptibus vexabunt: unde nec testes recipi, nec ad sententiam per Judicem procedi poterit. Ea f vero fit per petitionem in jure propositum, & congruam responsionem sequutam, animo contestandi litem factam, cum Judex per narrationem negotii causam audiens

e c. 1. ext. eod. tit.

f C. dudum. secundo. §. litera. extr. de elect.

coeperit: unde si quis positionibus simpliciter respondeat, aut peremptoriam exceptionem proponat, nequaquam per hoc esse facta contestatio litis intelligitur.

Procurator, tutor, & similes, possunt litem contestari. h. d.

§. 2. Fit autem g litis contestatio non solum per principales, sed etiam per procuratorem, tutorem, & personas similes.

g c. 1. ext. eod. tit.

Advocati responsio nisi sit statim revocata, facit litis contestationem. h. d.

§. 3. An advocati responsio litis contestationem faciat, dubitari potest, & ita facto responsum est, nisi statim revocata fuerit, illius quoque responsione contestationem fieri.

Cum officium Judicis pro alteru instituatur, est necessaria litis contestatio. h. d.

§. 4. Nec solum, cum per actionem judicium instituitur, erit litis contestatio necessaria: sed etiam ubicunque Judicis officium pro ipsa proponitur actione, veluti, cum restitutio in integrum non incidenter, sed principaliter postulatur.

Qui effectus sequantur ex litis contestatione. h. d.

§. 5. Igitur sequuta contestatione reus & Judici subjicitur, & actori obligatur, dilatoriis exceptionibus via præcluditur, actiones perpetuantur, præscriptio interrumpitur, alii quoque effectus emanant, ut tam civilibus, quam Ecclesiasticis constitutionibus suis locis traditur.

Cum verisimiliter agitur & probabiliter de morte testium, vel diuturna absentia timetur, possunt examinari testes etiam lite non contestata. h. d.

§. 6. Admonendi tamen sumus, quod traditum est, lite non contestata non posse testes recipi h, aut ad sententiam perveniri, non esse perpetuum. Nam si forte de morte testium timeatur, vel absentia diuturna, cum celeriter est agendum, ne veritas occultetur, & probationis copia fortuitis casibus subtrahatur, senes, & valetudinarii, & alii testes, de quibus ex probabili causa timetur, etiam lite non contestata sunt admittendi, seu pars conventa sit contumax, seu sine dolo sit absens, ut conveniri non possit.

h ext. ut lite non contest. per totum. & c. 1. eod. tit. in 6.

Qui testes examinavit ad perpetuam rei memoriam debet intra annum vel convenire adversarium, vel examen denunciare. h. d.

§. 7. Debet i tamen actor intra annum, ex quo facultas sibi data fuerit, adversarium convenire, aut saltem hujusmodi testium receptionem eidem denunciare: alioqui attestationes sic receptæ non valebant, ne forte hoc procuretur in fraudem, ut scilicet processu temporis exceptiones legitimæ ad repellendum testes, vel alias locum habere non possint.

i C. fin. §. sed si, extr. ut lite non contest.

Nota ex isto §. bonam regulam ad cognoscendum, quando non est necessaria litis contestatio. h. d.

§. 8. Sunt n & alii casus, in quibus absque litis contestatione legitime possunt testes produci, & ita sententia terminari: quos tum ex his, quæ supra de contumacia diximus, quam etiam ex aliis locis cognoscere licebit. Et generaliter, ubicunque libellus non exigitur, aut jus agendi contra certam personam non dirigitur, litis contestatio non est necessaria.

n d. c. fin. § sunt & alii ut lit. non contest.

DE JURAMEMTO CALUMNIÆ

TITULUS XII.

Actor recusans subire juramentum calumniæ, cadit ab actione, & reus habetur pro confesso. h. d.

SEd ut veritate prævia judicia expediantur, institutum est, ut litigatores in exordio litis de calumnia vitanda jurare debeant. Quod juramentum si quis præstare recusaverit l, actor quidem ab instituta cadet actione, & pro confesso reus habendus erit.

l c. fin. ext. eod. tit.

In causa sua Ecclesiæ Clericus non cogitur jurare de calumnia, secus in propria: quo casu jurat propositis tantum scriptis, non testes. h. d.

§. 2. In hac tamen parte quibusdam casibus Clericis jura pepercerunt. Voluerunt m enim, ut dum propriæ Ecclesiæ causa peragitur, inconsultis illorum prælatis hujusmodi subire juramentum cogantur, licet propriis causis hujusmodi privilegio minime gaudere noscantur. Sed & quo casu hoc juramentum subire vel permittuntur Prælati, vel jubentur, non testes n, sed tantum propositis scriptis id implebitur.

m c. 1. & seq. extr. eod.

n c. fin. ext. eod.

Hodie etiam in causis spiritualibus jurant de calumnia. h. d.

§. 3. In causis spiritualibus olim de calumnia minime jurabatur: sed quia & in illis litigatores frequenter calumniati compertum est, novissime sancitum est o, ut in eis id, quod in cæteris constitutum est, observari debeat.

o c. 1. §. fin. eod. tit. in 6.

Etiam procuratores jurare de calumnia tenentur, quandocunque Judici videbitur.

§. 4. Et non tantum Principales, verum etiam procuratores p, & syndici q hujusmodi juramentum suscipere compellendi erunt, etiamsi quid ponere aut respondere debeant, a dominis instructi fuerint: nec post hoc præstitum juramentum deputati fuerint: non enim illud intra certa judicii tempora coarctatum reperitur, sed r poterit Judex exigere, quoties expedire viderit.

p c. 1. §. procuratores. eod. tit. in 6.

q c. pen. & fin. ext. eod. tit.

r c. 2. in fin. eod. tit. in 6.

De calumnia jurant etiam in causa appellationis. h. d.

§. 5. Præterea s, quanquam in prima instantia partes juraverint, non tamen propterea in causa appellationis hujusmodi juramentum declinare poterunt, cum rursus, & de calumnia vitanda, & dicenda veritate jurare partes sint compellendæ.

s c. 2. in princ. eod. tit. in 6.

Juramento de calumnia omisso non vitiatur processus. h. d.

§. 6.

§. 6. Illud postremo admonendi sumus, quod propter omissum *a* tacite in tota causa calumniæ juramentum, judiciales processus alias factus legitime, non est nullus, nec ob eam causam venit annullandus: nam hujusmodi juramenta præstari de substantia ordinis judiciarii non exstat.

a C. 1. in princ. & §. 1. eod. tit. in 6.

UT LITE PENDENTE NIHIL INNOVETUR.

TITULUS XIII.

Lite pendente nihil innovandum: & lis tunc pendere dicitur, cum citatio legitima pervenit ad partem citatam, vel per eum factum est, quo minus perveniret. h. d.

INstituto ergo lite & solemnibus præstitis satisdationibus, & calumniæ juramento exhibito, ad probationes, & merita causæ descendendum erit, & interim pendente lite nihil innovari poterit. Lis autem *b* pendere hoc respectu tunc dicetur, non modo cum lis contestata fuerit, verum etiam postquam a Judice competenti citatio emanarit, & ad partem citatam pervenerit, vel per eum factum est, quo minus ad ejus notitiam perveniret, dum tamen in citatione ea sint expressa, per quæ possit quis instrui, super quibus in judicio conveniatur.

b Clem. 2. eod. tit.

Ob dilapidationem etiam lite pendente fit sequestratio. h. d.

§. 2. Plane *c* ab eo, qui postquam a sententia provocavit, possessionis fructus dissipet, etiam lite pendente sequestrari poterunt.

c c. fin. extr. de sequest. poss.

Litis pendentia non invalidat matrimonium contractum. h. d.

§. 3. Sic etiam *d* si dum super matrimonio lis pendet, secundum quis matrimonium rite contraxerit, si primum non tenuisse declaratum fuerit, pendentia litis obtentu secundum irritari non poterit. Et tamen, qui in contemptum contraxerit, competens pœnitentia imponenda erit.

d c. cum in Apostolica. extr. de spons.

DE PROBATIONIBUS.

TITULUS XIV.

Quid sit Probatio, & quibus modis fiat. h. d.

PRobatio igitur est, idoneis argumentis & legitimis mediis facta demonstratio. Contingit autem quid probari certis modis, nempe, confessione partium, depositione testium, instrumentorum exhibitione, jurisjurandi religione, inspectione Judicis, notorietate rei, suspicione vehementi, fama, atque aliis adminiculis.

Quomodo nascatur probatio ex confessione, & quæ sint positiones. h. d.

§. 2. Partium confessione tunc constat probatio, cum reus positionibus respondendo, vel alias in judicio de intentione confitetur actoris. Sunt autem positiones, breves quædam narrationes, facti seriem continentes, ad eruendam veritatem conceptæ, super quibus quis petit ab adversario responderi, quæ ad faciliorem *e* expeditionem litium propter partium confessiones, & probationum defectum olim longævus in causis admisit, & juris probavit auctoritas.

e Clem. fin. de verb. sign.

Recusans respondere positionibus, habetur pro confesso. h. d.

§. 3. Si *f* quis igitur positionibus sibi factis respondere requisitus renuaverit, vel, ne responderet, se per contumaciam subtraxerit, pro confesso habendus erit. Hoc autem ita demum obtinet, si a Judice respondere jussus, illum absentem fieri contigerit. Sed si antequam jubeatur, contumaciter absentaverit, tunc pro confesso minime reputabitur, sed contra eundem, tanquam contumacem, procedendum erit, prout juris ratio dictaverit.

f c. 1. de confess. in 6.

Confessus, & probationibus convictus æquiparantur: & confessio errans, si statim revocatur, non affert præjudicium. h. d.

§. 4. Redditis igitur circa exhibitas positiones responsionibus, diligenter ab actore dispiciendum erit, an a reo super controversia legitimam confessionem extorserit: quo quidem casu & ipse probationum oneribus relevabitur, & Judice in cognoscendo partibus cessantibus statim super tali confessione pronunciandum erit. Plane *g* si per errorem facti hujusmodi confessionem emanasse doceatur, non fatenti, sed tamen confessionem suam statim revocanti, nullum præjudicium generabitur: alioqui, quod sua quisque voce dilucide testatus est, proprio non valebit amplius testimonio infirmare.

g C. fi. in gl. ext. de conf.

Reus non tenetur edere actori, nisi instrumenta communia. hoc d.

§. 5. Non tamen *h*, quia positionibus reus respondere compellitur, documenta quoque, quæ ad causam pertinentia penes se detinet, nisi sibi cum actore sint communia *i*, exhibere compellendus erit: nam grave nimis esset, illum ad eorum exhibitionem urgeri, per quæ sibi possit præjudicium fieret. Sed actor ipse, inficiante reo, sumptis congruis dilationum temporibus, intentionis suæ proprias probationes offeret, vel testes inducendo, vel instrumenta, & alias scripturas producendo.

h c. 1. ubi tat. ext. eod.

i c. si perpetuum. ext. de fide instrumentorum.

Reus citandus est ad videndum jurare, & deponere testes: & testi injurato non creditur, nisi factis remissum juramentum a parte. h. d.

§. 6. Debet autem inprimis, si ex dictis testium rei sit eruenda veritas, admoneri adversarius, quod auditurus juramentum veniat *k*, ne, si prætermissum id fuerit, quod contra leges actum deprehenditur, nullam habeat firmitatem. Sed & testium depositionem non aliter recipiet Judex, quam prius jusjurandi religione firmaverint, quod verum, quæ sere noverint, professione suæ testificationis aperiant: nullius enim testimonio quantumcunque religiosus exstiterit, nisi juratus deposuerit, in præjudicium credi debet alterius, nisi forte juramentum ab adversa parte remittatur.

k c. 2. ext. de test.

Testes recusantes jurare, sunt sub pœna excommunicationis cogendi, & juramentum de non deponendo non tenet. h. d.

§. 7. Quod si testes a Judice moniti sese vel odio, vel gratia, vel timore a ferendo testimonio subtraxerint, per censuram Ecclesiasticam testificari compellendi erunt, nec audientur, quod sese, quo minus deponant, proprii juramenti vinculo innodatos asserent. *l*

l c. intimavit. ext. de test.

Diligens debet esse Judex in examinando super omnibus qualitatibus totius causæ. h. d.

§. 8. Interrogabit *m* ergo Judex testes in qualibet causa ad minus duos (nulla enim causa est regulariter, quæ unius testimonio quantumvis legitimo terminetur) eosque diligenter examinabit *n*, de singulis circumstantiis diligenter inquirens, de causis videlicet, de personis, loco, tempore, visu, auditu, scientia, credulitate, fama, & certitudine, cæterisque, quæ ad rem facere, & negotio convenire existimabit. Illud quoque subtiliter animadvertere non omittet, quo vultu, qua constantia, quove animi trepidatione testes deponant, cum interdum ex his, vel ipsis invitis testibus, magis quam ex verborum serie, rerum veritas elucescat.

m c. licet universis. ext. de testib.

n c. consult. ext. de testib.

Ex causa delegabit Judex examen testium. h. d.

§. 9. Si qui tamen erunt, qui interrogandi sunt, valetudinarii *o*, vel senio, vel debilitate confecti habeantur, vel etiam ita paupertate depressi, ut ad præsentiam Judicis venire non possint, idoneum deliget Judex, quem ad suscipiendas illorum attestationes dirigat.

o cap. si quis testium ext. de test.

Testes considerantur conditione, natura, & vita. h. d.

§. 10. Testes vero non omnes recipiendi sunt, sed fideles duntaxat, & idonei. Censentur autem testes conditione, natura, & vita. Conditione, si liber testis sit, non servus: servos enim sæpe metu dominantis veritatem testimonium supprimit. Natura, si vir sit, non fœmina: nam varium & mutabile semper fœmina.

Mulieres non sunt in forum trahendæ gratia testimonii ferendi, sed ad eas est mittendus tabellio. h. d.

§. 11. Cujus tamen testimonium, si quando necessarium fuerit *p*, cum mulieres honestas ipsa, ac naturalis pudor virorum cœtibus immisceri prohibeat, quacunque auctoritate testimonii ferendi causa, vel alia, quæ jure non exprimatur, in judicium personaliter avocari, vel trahi non poterit: sed ad eam mittendus tabellio, & juxta Bonifacianæ constitutionis tenorem, procedendum erit.

p C. 2. de jud. in 6.

Testis malæ vitæ caret fide. h. d.

§. 12. Vita censetur testis, si innocens sit, & integer: nam si vita bona defuerit, fide carebit.

Clerici possunt testificari pro Ecclesia, & singulares personæ pro universitate sua, nisi tamen aliqua causa probabilis impediat. h. d.

§. 13. In summa, quicunque jure minime prohibentur, ad testimonium perhibendum sunt admittendi. Clerici *q* ergo a ferendo testimonio super negotiis propriæ Ecclesiæ, vel aliæ singulares personæ, in causa suæ universitatis arcendi non erunt, nisi ad agendum, respondendumve fuerint instituti, vel ipsos alia causa probabilis impedierit.

q c. cum nuncius. ext. de test.

Monachi de consensu Abbatis, possunt testimonium dicere. h. d.

§. 14. Monachi quoque, & quicunque sub alterius obedientia constituti sunt, de sui Prælati licentia recte testimonium dicent.

Christianorum testimonia adversus infideles admittuntur, sed non contra. h. d.

§. 15. Christianorum *r* quoque testimonia adversus Judæos, in omnibus causis recipienda erunt, nullis sibi contra hoc Principum privilegiis suffragantibus. Sed contra Christianum, nec Judæus, nec Paganus, nec hæreticus, aut alius infidelis, neque excommunicatus, aut aliter criminosus recte testimonium dicent.

r c. Judæi. ext. de test. & Clem. 1. eod. tit.

Criminosus perseverans in crimine non potest testificari, emendatus vero in causa civili potest, nisi fuerit ante perjurii, vel nisi sit affectus infamia: in causa vero criminali, licet emendatus, difficilius admittitur. h. d.

§. 16. Plane quod de criminoso diximus, distinctionem recipit: nam si is, cui ab adversa parte opponitur *s*, adhuc in ipso crimine perseverat, tam in civili, quam in criminali causa ab omni prorsus testificandi officio excludendus erit: si vero sit de crimine emendatus, nec eum comitetur infamia, non est in causa civili, vel etiam cum de crimine civiliter agitur, præterquam pro crimine perjurii repellendus. In criminali autem quæstione, si in alio judicio contra ipsum accusatione de crimine instituta confessus vel convictus fuit vel si tunc per exceptionem convincatur, aut ejus gravata sit opinio, eo ex quod quandoque fuit talis modo repellatur, quamvis hoc casu non excluderetur in causa civili, potest a testimonio, licet egerit pœnitentiam removeri.

s c. testimonium, ext. de testibus.

Validum ab initio tractu temporis non infirmatur, etiam nova superveniente causa. h. d.

§. 17. Illud in dubium non venit, ejus testimonium, qui integer deposuit, infringi, debilitarive minime posse, quanquam illum post depositionem factum esse contigerit

gerit criminosum. Nec enim, quod recte semel factum est, ex hujusmodi eventu postea debet infirmari, cum culpandus non sit, qui idoneum tunc in testem produxit, si aliquando eundem futurum malum non divinaverit.

Domestici, & similem habentes causam non possunt esse testes. h. d.

§. 18. Domestici quoque, & qui similem habentes causam consimili quoque motu verisimiliter laborare existimandi sunt, si certum id sit, aut super eo legitime convinci poterit, si ex alterutra partium testes adducti fuerint, ad testimonium admittendi non erunt.

Non potest quis esse testis in causa, in qua fuit advocatus, vel procurator. h. d.

a C. 2. §. testes. vers. patroni. 4. q. 3.

§. 19. Is quoque a, qui in prima instantia alicujus causæ advocationem, & patrocinium susceperit, licet advocatus, & & procurator esse desierit, quia tamen adhuc affectus animo præsumitur, in judicio appellationis in testem recipiendus non erit.

Ad testes examinandos etiam tres dilationes dari possunt, & ex causa etiam quarta, sub certo tamen jurejurando. h. d.

b c. pen. ext. de testibus.

§. 20. Dabunt autem Judices tam in Ecclesiasticis, quam in civilibus causis ad exhibendos testes non solum unam, sed ex causa secundam etiam, & tertiam dilationem: quartam b vero disceptantibus non largientur, nisi præstito ab eo, qui postulat, juramento, quod non per calliditatem aliquam quartam productionem postulat, sed quia illorum, quos restat nunc de novo producere, prius notitiam habere nequiverit, quod que neque per se, neque per alium testificata subtraxerit, vel didicerit: quo casu quartam quoque dilationem accommodabit Judex, maxime si productioni testium non fuerit a partibus renunciatum c.

c c. constitutis. in fin. ext. de test.

Multa conceduntur, ut probationes interveniant, quæ alias non concederentur: quod probatur his tribus exemplis. h. d.

§. 21. Siquidem ut probationes deperirent, multa permittuntur, quæ alioqui non concederentur, ut ecce si is in causa Judex datus fuerit, quem in testium produci sit necessarium, removendus, & alius in ejus locum substituendus erit. Sic & aliis citato adversario recipientur, & publicantur testes, quos causa inducendos duxerit. Sic & Ecclesia necessariæ probationis omissione læsa, etiam adversus Ecclesiam restituenda erit.

Publicato processu non possunt testes examinari super eisdem nec in prima, nec in secunda instantia: secus super emergentibus de novo. h. d.

d Clem. 2. de test.

§. 22. Elapsis igitur tribus dilationibus, postquam renunciatum est probationibus, & publicata dicta testium, regulariter producendi testes cursus non erit danda copia. Et sicut d non licet super eisdem, vel directo contrariis articulis alios, vel eosdem testes in principali causa producere: sic non debet in causa appellationis licere, cum non minus in ea, quam in principali testium sit timenda subornatio. Quod si e nova contingat emergere capitula, super quibus partes testes non non valent inducere, recepto solemni juramento subsitum, non obstante publicatione super ceteribus facta, nec in primo, nec in secundo judicio rejicienda erunt.

e c. cum causam. ext. de testib.

Qualiter, & quando possit in testes objici. h. d.

f c. præsentium, ext. de testib.

§. 23. Sed interdum accidit, ut eos, qui jure in testes recipi non debuerant, admissos tamen esse ab aliqua partium pertundatur: in qua specie statutum est f, ut si quid in eos habent, ante publicationem debeant objicere, postea vero tunc demum id licebit, cum juramento partes firmaverint, quod non dolo velint ad opponendum descendere. Sed & si ostendere quis paratus fuerit post publicationem didicisse se, quod in personas velit objicere, tunc quoque opponendi potestas debet addi. Idem juris est, si forte quis ante publicationem id fuerit protestatus. Ceterum cum quis protestatus fuerit velle se post publicationem dispositionum personas testium repellere, si quid in favorem protestantis diverti, non de facili fides adhibebitur.

Testes probatorios, & reprobatorios probatoriorum reprobare licet, sed reprobatorios reprobatoriorum non licet. h. d.

g C. licet ei. 3. ext. de testib.

§. 24. Illud g etiam admonendi sumus, quod non solum testes super principali negotio deponentes aliis testibus licebit repellere, sed etiam contra secundos primorum reprobatorios probationes proferre licebit. Et non admittente Judice appellationis remedium licitum erit interponere. Ulterius autem partibus ad reprobationem testium aspirare minime licebit, ne si producendi quartos contra tertios, & sic deinceps partibus licentia tribuatur, negotium contingat in infinitum protelari.

Qualiter Judex pensari debet dicta testium, & quod potest illos repetere, & interrogare usque ad sententiam. h. d.

h c. in nostra & c. cum causam. ext. de testib.

§. 25. Publicatis igitur attestationibus h non solum ad multitudinem testium respicere Judicem oportet, sed etiam ad qualitatem illorum: item depositiones rimari, & diligenter inspicere debet, & ea his, quibus potius veritatis lucem afferre judicabit, animi sui motum informabit: quod si circa alicujus testis dictum Judicis haesitet intellectus, eundem rursum ad examen revocare poterit. Et generaliter Judex usque ad prolationem sententiæ interrogare sub pacto poterit, ubicunque aliquid dubietationis inciderit.

i c. cum clamor. ext. de testib.

Testis statim seipsum corrigens non admittitur ob id fides, & potest Judex testem repetere super omissis. h. d.

§. 26. Eum quoque, qui non studiose, sed lingua lubrico erraverit, & sese confestim correxerit, reprobare Judex non debet i: secus autem, si correctioni spatium interposuerit. Repetere autem non solum objecte deponentem poterit, sed etiam si a principio super certis capitulis eundem interrogare postulante adversario, vel negligentia, vel calliditate prætermiserit.

Probationes fiunt non solum testibus, sed & instrumentis: & instrumentorum appellatione non large sumta continentur solum scripturæ, quæ in judicio exhibentur. h. d.

§. 27. At si partes viva vocis adminiculo in probando destitutæ fuerint, ad instrumentorum productionem decurrere eas oportebit: & licet instrumentorum adeo late pateat appellatio: ut hoc nomine etiam testes contineantur, quippe & ipsi causam instruunt, non tamen in præsenti, pro scripturis in judicio exhibendis magis utimur, quæ quidem in litibus exercendis eandem cum depositionibus testium vim obtinent.

Instrumenta possunt exhiberi usque ad conclusionem in causa. h. d.

a c. cum dilectus. ext. de fide instr.

l gl. in d. c. cum dilectus.

§. 28. Exhiberi autem a in jure poterunt instrumenta, non solum ante attestationum publicationem, sed & postea usque ad diffinitivam sententiam calculum: citra tamen, quam in causa conclusum fuerit. In causa l autem conclusum esse tunc dicimus, cum a partibus omnibus probationibus renunciatum fuerit.

Scriptura solum publica in judicio fidem facit, & quæ sit scriptura publica. h. d.

m c. 2. ext. de fid. instr.

§. 29. Non tamen omnis scriptura in judicio producta fidem faciet, sed ita demum m, si per manum publicam scripta fuerit, ita ut appareat publica, aut authentico sigillo muniatur, alioqui nullius roboris firmitatem obtinebit.

Exempla solemniter sumta fidem faciunt. h. d.

n gl. c. 1. c. ext. de fid. instr.

o c. fin. ext. de fid. instr.

§. 30. Idem n & de exemplis dicendum erit, quæ tamen, si solemniter sumpta fuerint, eandem cum originalibus habitura sunt auctoritatem. Solemniter autem tunc dicentur sumpta o, cum coram Ordinario Judice, vel ad hoc ab ipso specialiter delegato præsentata fuerint, atque in diligenter inspecta, dum nulla parte sui vitiata compererit, per publicam personam exempla sumi præcipit.

Redacta in publicam formam post mortem tabellionis faciunt fidem. h. d.

p C. pen. extr. de fid. instr.

§. 31. Eandem etiam auctoritatem & ea obtinebunt, quæ ad petitionem eorum p, ad quos pertinent, permissu Judicis ordinarii, in formam publicam redacta fuerint, si tabellio morte præventus ea non perfecerit, sed in notas tantum redacta moriens reliquerit.

Instrumentis non vitiatis, & de vitio non suspectis creditur, & error unius literæ, & rasura in loco non suspecto non vitiat instrumentum. h. d.

q c. inter dilectos. extr. de fide instr.

r c. Ex parte. extr. d. tit.

s c. ex literis. d. tit. ext.

§. 32. Exhibebuntur q ergo publica instrumenta non cancellata, neque abolita, nec ulla parte sui vitiata, aut aliquo pacto de falsitate suspecta, quamquam si r notarius literam imprudenter omiserit, aut documentum in loco non suspecto s interleverit, non propterea eius fides, & instrumenti auctoritas vacillabit.

Ad supplendum probationem potest jusjurandum deferri. h. d.

t c. fin. de jurejur.

§. 33. Quod t si nec testibus, nec instrumentis intentionem suam actor legitime deduxerit, permittente Judice non plena probatione jurisjurandi religione suppleri, & causa terminari poterit. Nec enim aliud est juramentum, quam veritatis confirmatio, cum aliquid Deo teste asseritur.

Juramentum aliud voluntarium, aliud necessarium: & necessarium, nisi ex causa, recusari non potest. h. d.

u gl. 1. u. fin. ext. de jurejur.

§. 34. Sed cum sit juramentum multiplex, duplex tantum in proposito considerari poterit u aut enim est necessarium, aut voluntarium. Necessarium est, quod ad supplendas probationes a Judice parti defertur: quod propterea necessarium nuncupatur, & quod a Judice illud omnino deferri partibus oporteat, & quod rite delatum ab eisdem, nisi ex justis causis recusari non poterit.

Quæ sint justæ causæ recusandi juramentum. h. d.

§. 35. Sunt autem justæ causæ recusandi, ut puta, si actor plene probaverit, aut si sibi non plene cognitam rem ipsam afferat: & si quæ sunt hujusmodi.

Si pro reo sunt præsumptiones, sibi deferendum est juramentum, nisi aliter Judex arbitretur. h. d.

x c. fin. extr. de jurejur.

§. 36. Sed et si x pro reo præsumptiones fuerint, eidem hoc sacramentum Judex deferat ad suam tuendam innocentiam, nisi inspectis personarum, & causæ qualitatibus illud actori deferendum censeat.

Voluntarium juramentum est, quod defertur a parte parti, quod deferens potest referre, nisi fuimus in famosis actionibus. h. d.

y d. c. fin. in gl. c. de jurejur.

z c. fin. in princ. ext. de jurejur.

§. 37. Voluntarium y est, quod a parte parti in judicio defertur: quod quia litem terminat, decisivum quoque nuncupari poterit. Et appellatur voluntarium, quia pars non nisi volens defertur, & ab eo, cui defertur, licite recusari ac referri poterit. Ideo z si reus famosis actionibus conventus fuerit, hujusmodi jusjurandum agenti referre minime permittetur, non non actor, sed ipse, qui convenitur, t. illi propriæ conscius esse debeat.

Ponit exempla plura, in quibus probationes respiciunt personam Judicis. h. d.

§. 38. Judicis inspectione consistunt probationes: ut puta cum pro terminandis finalibus quæstionibus propriis oculis locum Judex subjicit, aut ex aspectu corporis ætatem colligit, aut cum ex literis ordinarii, vel Apostolicis excommunicatur, aut dignitatibus honestatis quis deprehenditur, vel cum ad probandam virginitatem ab honestis, & prudentibus matronis vice sua Judex inspici mulierem jubet.

Notorium probatione non indiget. h. d.

a C. de manifesto. 2. q. 1. & c. vestra. extr. de coh. Cler. & mul.

b c. consuluit. ext. de appell.

§. 39. Sed & si quid notorium fuerit a, testium depositionibus, vel instrumentorum exhibitione amplius declarari non debet, cum talis probationem, vel ordinem judiciarium non requirant.

Judex debet advertere, ne dubium vertatur pro notorio. h. d.

§. 40. Sed cum multa dicantur notoria b, quæ non sunt

prospi-

prospicere debet Judex, ne quod dubium est, pro notorio recipiat.

Vehemens suspicio interdum habet vim notorii. h. d.

§. 41. Ad notorium prope accedit vehemens suspicio: nam si (exempli gratia) de a nefaria copula quaeretur, & hos, qui solum cum sola, nudum cum nuda, in eodem lecto jacentem, locis secretis, & ad hoc commodis, & horis electis se vidisse deponant, proculdubio ex suspicionibus tam vehementibus sequutam copulam pronunciari poterit. Plane si de gravi crimine actum fuerit, propter solam suspicionem quamquam vehementem, nemo condemnabitur.

a c. literis fraternit. extr. de praesumpt.

Fama praestat adminiculum caeteris probationibus. Et Judex in animo debet animum suum instruere. h. d.

§. 42. Fama quoque si de aliquo facto seu vulgata fuerit, caeteris praesumptionibus non leve, praesertim in quibusdam, praestabit adminiculum. Demum circumspectus Judex motum animi sui non ex una tantum re, sed ex caeteris argumentis, & testimoniis, quae rei aptiora esse compererit, confirmabit. Judicaturum enim oportet cuncta rimari, & ordinem rerum plena inquisitione discutere, nec prius sententiam ferre, quam perfecte omnibus nihil aliud habeat in quaestione, quod non proponat.

DE SENTENTIIS, ET RE JUDICATA.

TITULUS XV.

Duae sunt species sententiarum, interlocutoria, & diffinitiva: & interlocutoria potest revocari ante diffinitivam. h. d.

Videamus nunc de Sententiis, & Re Judicata. Est autem sententia nihil aliud, quam controversiae propositae a Judice rite facta diffinitio. Sententiarum duae sunt species: aut enim interlocutoriae sunt, aut diffinitivae. Interlocutoria est illa, quae inter principium, & finem causae fertur, super his, quae incident, vel emergunt: qualis est, cum Judex dandam, vel negandam dilationem ad examinandos testes, vel exhibenda instrumenta interloquitur, vel super aliquibus exceptionibus pronunciat, quam nec in scriptis ferri oportet, & ante diffinitivam sententiam quandoque Judex revocare poterit.

Diffinitiva sententia est, quae condemnando, vel absolvendo liti finem imponit, nec requiritur de necessitate ista verbum, Condemno, vel Absolvo, sed sufficit aequipollens. h. d.

§. 2. Diffinitiva vero sententia est diffinitio judicialis, quae condemnando, vel absolvendo principali controversiae finem imponit. Diffinitiva b enim, quae nec condemnationem, nec absolutionem continet, pro nulla habetur: hanc simul ac tulerit, retractandi copia Judici denegabitur. Nec tamen ut sententia valeat, condemnandi, vel absolvendi verbum necessario continere debebit: sed satis erit, quod verbum aequivalens contineat. Unde rescriptum est, ejus diffinitionem, qui ita se statuere, & praecipere pronunciasset, legitimae sententiae obtinere firmitatem.

b c. si qui appell. § diffinitivo. 2. q. 6.

Sententia debet ferri sedendo, & de scripto recitatione: aliter non valet, & Episcopus facere potest, quod alius pro se recitet. h. d.

§. 3. Vocatis igitur partibus loco, & tempore congruis Judex ipse sedens c sententiam de scripto recitatione proferet: alias si non Judex, sed alius legerit, vel scriptam litigatoribus tantum ediderit, vel stando non sedendo tulerit, nullius penitus momenti erit, ut ab ea nec appellare sit necesse. Episcopo tamen, quem tantae dignitatis apex attollit, instar personarum illustrium sententiam per alium recitare permittitur.

c c. fin. eod. tit. in 6.

Ex pluribus Judicibus sufficit, quod unus recitet sententiam usus plurali numero: secus in actu electionis. h. d.

§. 4. Sed d & si plures Judices sint, vel arbitri, si caeteris praesentibus, ac mandantibus per unum tantum sententia recitatur, si plurali numero proloquendo usus fuerit, perinde habebitur, ac si ab omnibus recitata fuerit, licet aliud in electione servetur.

d C. pen. eod. tit. in 6.

Si duo Judices ordinarii sententias diversas ferant, tenet sententia lata pro reo, etsi actoris causa sit favorabilis: si vero delegati, sententia pendet ex voluntate delegantis: si vero arbitri, neutra tenet: si vero unus tantum ex pluribus pronunciaverit, nulla erit sententia. h. d.

§. 5. Ex facto e dubitatum fuit, duobus Judicibus diversas proferentibus sententias, utra sit habenda potior? in qua specie responsum est, quod si ex jurisdictione ordinaria processerunt, tenet pro reo, non pro actore lata sententia, etsi agentis causa sit favorabilis: utpote libertatis, dotis, matrimonii. Si vero ex delegata, utraque ex delegantis pendebit arbitrio. Quod si ex compromisso, utraque firmitatis robore destituetur. Quod si pluribus f Judicibus datis unus tantum ex eis pronunciasse proponatur, duo nullas sententiae vires obtinebit, ut nec provocationis remedium necessarium sit futurum.

e c. fin. extr. eod. tit.

f c. si qui. §. si vero. vers. si plures. 2. q. 6.

Judicare secundum leges & consuetudinem debet quilibet Judex, etiam summus Pontifex, qui tamen ex causa potest ab illis recedere. h. d.

§. 6. Sed sive ordinarius sit, sive delegatus Judex, inprimis illud observare debet, ne contra id judicet, quod legibus, aut canonibus proditum sit, alioqui ipso jure sententia non subsistet g. In causis quoque, quae summi Pontificis h judicium deciduntur, cum in similibus causis caeteri teneantur judicare, similiter juris ordo, & vigor aequitatis subtiliter observandus erit, nisi forte ille aliquid causa necessitatis, & utilitatis dispensative duxerit statuendum.

g c. 1. extr. eod. tit.

h c. in causis. extr. eod. tit.

Licet sententia lata contra jus constitutionis sit nulla, secus tamen est in sententia lata contra jus litigatoris. Et quando dicatur lata contra jus constitutionis, vel contra jus litigatoris. h. d.

§. 7. Si tamen sententia non contra jus constitutionis expresse a Judice lata fuerit, sed contra jus litigatoris, cum jure quidem teneat, legitimis modis retractanda erit. Dicitur autem Judex contra jus constitutionis pronunciasse veluti cum defunctus, & minor quatuordecim annis fuisse asseritur, & testamentum jure fecisse pronunciatur. Contra jus vero litigatoris veluti cum minor quatuordecim annis, eum quartam decimam implevisse, ac per hoc testamentum jure fecisse asseritur.

Qui contra leges & conscientiam, corruptus judicat, variis punitur. h. d.

§. 8. In autem i, qui in gravamen partis alterius in judicio aliquid injuste fecerit per gratiam, vel per sordes, sive ordinarius, sive delegatus sit, ab executione officii per annum suspendendus erit, & ad aestimationem litis parti, quam laeserit, nihilominus condemnabitur, & si suspensione durante divinis sese ingesserit, irregularitatis quoque laqueo innodabitur, a quo non, nisi per summum Pontificem, liberari poterit, aliis quoque legum animadversionibus coercebitur: nam dignum sit, ut qui in multis audet offendere, poena etiam multiplici subdatur.

i c. 1. eod. tit. in 6.

Sententia lata, postquam per decem dies non fuit appellatum, regulariter retractari non potest. h. d.

§. 9. Lata tamen sententia, etsi per appellationem intra terminum lege constitutum suspensa fuerit, amplius revocari non poterit. Cum enim k post decem dierum spatium sententia in auctoritatem rei judicatae transeat, qui ad provocationis subsidium intra id temporis spatium non recurrit, ideo appellandi sibi aditum praecludit, quia per hoc videtur interpretatione juris velle latam sententiam obtemperare. Excipiuntur tamen multi casus, in quibus sententia etiam post decem dierum judicata firmitatem sibi vindicare non valeat, veluti cum de matrimonio l est quaestio, aut lenata sententia salus animae in discrimen adducitur, & alii plures.

k C. quod ad consultat. §. taliter. extr. eod. tit.

l C. latas. extr. eod. tit.

Res inter alios acta aliis praejudicium regulariter non adfert. h. d.

§. 10. De eo quoque admonendi sumus, quod etsi sententia transierit in rem judicatam, praeter eos, inter quos dicta fuerit, regulariter caeterum laedat: si quis tamen m, cum sibi primum de ea re actio, vel defensio competeret, sustinuit sequentem agere, aut passus est eum, a quo causam habuit, experiri, ipse quoque sentiet ex re judicata praejudicium.

m c. pen. extr. eod. tit.

DE EXECUTIONE REI JUDICATÆ.

TITULUS XVI.

Sententia lata in reali actione mandatur executioni statim, in personali vero post quatuor menses: qui terminus potest breviari, & prorogari. h. d.

Si igitur sententiae latae legitima appellatio non occurrerit, intra statutum tempus executioni mandanda erit. Sed multum interest, utrum super reali, an vero super personali actione sententia lata fuerit. Primo enim casu, statim: secundo non, etsi post emensa quatuor mensium spatia executioni mandabitur. Licet autem quadrimestre tempus in personali actione sit regulariter statutum, ex causa tamen nonnunquam & arctari, & prorogari potest. Sed qui ab initio terminum recipit sponte breviorem, sibi id imputare debebit, cum ex voluntate propria juris beneficium contempsisse videatur. Unde postea non audietur appellans, nisi forte adversus eum modus executionis Canonicus excedatur, sive ab ordinario, sive a Judice delegato, sive etiam ab arbitro res judicata fuerit.

Delegatus a Principe potest propriam sententiam tantum exequi. h. d.

§. 2. Sed n si ordinarius ad mandatum Judicis a Principe delegati nolit, aut quibusdam obsistentibus sententiam ab eo latam suo effectui mancipare nequeat, datus ipse Judex illam executioni mandare poterit, & resistentes Ecclesiastica censura coercere, & non solum usque ad quadrimestre tempus, quod ad solvendum debitum a lege reo conceditur, sed etiam ad annum integrum ad exequendam sententiam, jurisdictionem exercere poterit.

n c. significasti nobis. extr. de off. deleg.

Judex deputatus super executione sententiae, admotis exceptionibus fraudis seu nullitatis, non ne super ea pronunciet, sed ut negotium ad superiorem, qui judicavit, transmittat. h. d.

§. 3. Quod o si Princeps propriam sententiam per aliquem executioni mandari jubeat, & citra negotium litis intervenisse dicatur, executori de toto negotio cognoscendi facultas non erit, sed ad superiorem quaestiones, si quae inciderint, deferri oportebit.

o c. de caetero. extr. de sent. & re jud.

Judex ordinarius tenetur exequi sententiam delegati a Principe etiam injustam. h. d.

§. 4. Cum igitur regulariter contingat, quod executio sententiae ordinario demandetur, quaeri poterit, an si ipsam injustam esse cognoverit, executioni eam mandare debeat, an sit ei subsistendum potius? in qua specie responsum est, quod cum ordinarius delegato teneatur obsequi, licet sententiam non esse justam noverit, exequi nihilominus tenebitur; cum sibi non cognitio, sed executio

tio tantum fuerit demandata, nisi a dato Judice impetrare valeat, ut ab hoc onere ipsum liberet: nec enim debet Judicis delegati mandato vivaciter resistere a, sed & apud eundem instare poterit, ut executionem tamdiu differri patiatur, donec Principi rei veritas innotescat.

a C. si quando. extr. de off. del.

Si Papa scienter commisit appellationem interpositam a suo delegato datam cum clausula, appellatione remota, jurisdictio primi delegati est suspensa, quoad executionem. h. d.

§. 5. Sed quid si cum a sententia lata ex auctoritate literarum Apostolicarum, in quibus inhibita fuerat appellatio, provocatum fuerit, & litera post appellationem ad alios Judices emanaverit, an ad mandatum posteriorum Judicum executio sententiæ a prioribus delegatis retardari debeat? & quidem cum Apostolicus aliis Judicibus appellationis causam ex certa scientia committit, & appellationem videtur recipere, & simul priorum Judicum revocare jurisdictionem. Usque eo igitur sententiæ suspenditur executio, donec appellationis merita plenius discussa fuerint.

Postulatæ restitutionis in integrum differt executionem. h. d.

§. 6. Dantur & casus alii, in quibus licet sententia in rem transierit judicatam, differenda nihilominus erit executio: ut puta, si non proclamandi causa in integrum restitutio b petita fuerit, & alii plures.

b c. suscitata. extr. de in integr. restit.

DE APPELLATIONIBUS.

TITULUS XVII.

Quid sit Appellatio, & quare inventa. h. d.

APpellandi usus præcipue judicantium iniquitatem corrigit, & imperitiam detegit. Est autem Appellatio jurisdictionis primis judicis per superioris invocationem legitime facta suspensio: vel, appellatio est provocatio ad majorem Judicem ratione gravaminis illati, vel inferendi.

Appellatio alia extrajudicialis, alia judicialis. Et de jure Canonico etiam extra judicium appellatur, quæ appellatio Provocatio dicitur. h. d.

§. 2. Appellationum duæ sunt species. Aut enim extra judicium appellatur, aut in judicio. Extra judicium appellatur, cum quis ante litis ingressum ab aliquo gravamine appellat, ut puta d ab electionibus, postulationibus, provisionibus, & quibuslibet extrajudicialibus actibus, ex quibus se gravatum putat. Licet enim seculares leges e non, nisi in casibus, ante sententiam appellationem admittant: sacri tamen Canones, etiam extra judicium passim appellare permittunt: nec solent hujusmodi dici propria appellationes, sed provocationes.

c can. cum sit. §. si vero. extr. eod.
d c. in nostra. eod. tit. in 6.
e can. super ea. Cl. 2. extr. eod.

Appellatio judicialis dividitur in duas species. h. d.

§. 3. Rursus in judicio appellatur f, aut ante diffinitivam sententiam, aut postea. Antea appellatur, ut cum ab interlocutoria, vel alio gravamine provocatur. Postea, ut cum ab ipsa diffinitiva sententia appellatur.

f d. cap. cum sit. extr. eod.

Appellans ab interlocutoria, debet in scriptis appellare, & intra viginti dies Apostolos petere, & exhibere continentes causam appellationis, aliter causa censebitur deserta. h. d.

§. 4. Multum autem interest, ab interlocutoria quis provocet, vel alio gravamine, an a diffinitiva: nam g primo casu, & causam appellationis in scriptis assignare, & a Judice infra triginta dies instanter petere debet literas dimissorias, & eidem intra dictum temporis spatium debent ab eodem Judice exhiberi, continentes appellationis causam, & cur appellatio non sit admissa, vel si appellationi forsan ex superiori reverentia sit delatum. Alioqui h si non intra idem tempus appellans petere prætermittat, appellationi suæ renunciasse putabitur, etiamsi vadat, aut mittat ad appellationem hujusmodi prosequendam.

g C. 1. eod. tit. in 6.
h C. ab eo, eod. tit. in 6.

Ponit tres casus, in quibus ab non petitis Apostolis causa deseritur. h. d.

§. 5. Idem i juris est, si Judex, a quo appellatur, certum terminum appellanti ad recipiendos Apostolos assignaverit, & appellans in assignato sibi termino non comparuerit, nec eos sibi tradi petat: idem & si Judex appellanti responderit intra juris terminum se daturum, nec intra dictum spatium congruo loco & tempore instanter & saltem uno contexto petierit, vel sibi oblatos appellans recipere recusaverit.

i Cl. 2. eod. tit. in princ.

Tacite & expresse eadem est virtus. h. d.

§. 6. Quod si Judex n in termino per eum prafixo ipsos petenti non dederit, aut si dum peteretur, vel intra juris terminum, vel nullo certo termino præfixo, se daturum assenserit, postea per appellantem congruo loco & tempore, saepius & instanter, unico etiam contextu requisitus eos exhibere non curaverit, perinde proprium appellationem prosequi appellans poterit, ac si ei expresse fuissent Apostoli denegati. Alia quoque agenda erunt, prout ex tenore tam Innocentiani l, quam aliarum constitutionum las evidenter apparet.

n Cl. 2. §. fin. eod. tit.
l c. 1. eod. tit. in 6.

In appellatione a diffinitiva non est necesse causam inferre. h. d.

§. 7. In appellationibus autem m a sententia diffinitiva interponendis nec causam reddere tenetur appellans, nec etiam supradicta diligens observatio per omnia sibi locum vendicat.

m c. 1. vers. it quo. ubi gloss. eod. tit. in 6.

In appellatione ab interlocutoria debet talis causa allegari, quæ si esset vera, reputaretur legitima. h. d.

§. 8. Cum autem ex probabili causa ab interlocutoria quis duxerit appellandum, talem tenetur proponere, quæ si probata fuisset, deberet legitima reputari, de quo postea superior cognoscat: nec enim sufficit o appellanti probare, quod ex causa hujusmodi appellavit, si eam non doceat esse veram, nisi hoc se offerens probaturum non fuisset admissus.

o c. interposita in princ. eod. tit. eod.

Is qui minus rationabiliter appellavit, condemnatur in expensis ad inferiorem Judicem remittitur, nec potest quis aliud causas prosequi, quam expressas. h. d

§. 9. Quod si Judex minus probabiliter appellatum esse comperierit, appellantem ad inferiorem Judicem remittet, & in expensis alteri parti condemnabit, alioqui ipse procedet, nec licebit appellanti aliis causis prosequi, quam quas in appellatione sua nominatim expresserit.

o c. cum appellat. eod. tit. in 6.

Si dicitur ex justa causa appellatum, Judex ad quem, inhibere non potest, nisi prius recepta appellatione, ut probabili, incipiat cognoscere de causæ veritate. h. d.

§. 10. Quod si objiciatur p non ex legitima causa contra sententiam appellationem interpositam, & propterea non admittendam esse, nisi prius appellatione recepta, velut emissa ex causa probabili, Judex superior cognoscere incipiat, ex procedatur, inferiori prohibere non poterit.

p c. Romana. §. quod si objiciatur. eod. tit. in 6.

Cessante causa cessat effectus. h. d.

§. 11. Sed & si Judex sano usus consilio q ab ejus executione destiterit, quod comminando, vel interloquendo in gravamen partis protulit, non obstante, quod ab hujusmodi comminatione, vel interlocutione provocatum fuerit, in processu negotii frivolis occasionibus retardato, in causa cognitionis libere procedere poterit.

q c. cum cessante. eod. tit.

Judex a quo compellere non potest appellantem a gravamine ipsius veritatem probare, licet alteri possit ad ipsius revocationem audiendam, qua facta in causa procedere potest, ejus contumacia non obstante, ac si nunquam appellasset. h. d.

§. 12. Sed r videamus, an Judicem suum, appellare teneatis, a quo propter gravamen, quod tibi illatum asseris, appellasti, si tibi is ad docendum de gravamine, & si de ipso liquerit, ad ejusdem revocationem ad eundem terminum præbuerit: & sane cum id ipsum a Judice perspicuum sit; nec coram eo de gravamine docere, nec etiam tanquam coram Judice (cum per appellationem ejus suspensa sit jurisdictio) comparere tenearis. Quod si tantum, ut revocationem audias, te evocandum duxerit, licet non compareas, ipse tamen in termino gravamen revocaverit, perinde in causa procedere poterit, ac si appellatio nunquam fuisset interposita.

r C. si a Judice. eod. tit. in 6.

Potest appellantem ab interlocutoria punire, & facere ne prior Judex cognoscat: sed appellanti sunt restituenda expensa, quæ is fecit ob appellationem. h. d.

§. 13. Ac veluti in potestate Judicis gravamen revocantis positum est, non obstante appellatione causam resumere: sic contra, si is, qui vocem appellationis emisit s, cujus adhuc nomini est demandata cognitio, potuerit, ut ad Judicem, a quo provocavit, rursus causa remittatur, id ex altera parte contradictione minime obstante indulgendum erit. Sed hoc ita, ut in legitimis expensis adversario, quas eum propter hoc fecisse constiterit, condemnetur.

s c. interposita. §. ille. eat. eod. tit.

Ponit quam plures casus, in quibus appellationi non est deferendum. h. d.

§. 14. Non omnis ergo appellatio indistincte recipienda erit: nam si ea adeo sit vaga, & generalis, ut incertitudinem afferat, sive quod omisso medio sit interposita, a parte opponatur, causa non devolvetur. Idem juris est, si super notorio crimine, vel de quo quis a jure confessus fuit, provocetur: non enim ad defensionem iniquitatis, sed ad præsidium innocentiæ est appellationis remedium institutum.

Regulares non appellant a correctione sui Prælati. Nec a Judice seculari sedi Apostolicæ non subdito appellatur ad Papam. Et qui non defert legitimæ appellationi, punitur. h. d.

§. 15. Et ideo nec Regulares, cum pro aliquo excessu corrigendi fuerint, contra Regularem Prælati sui, vel Capituli disciplinam appellabunt, sed quod sibi pie injungitur, humiliter suscipient: sed nec tunc appellationi deferendum erit t, cum a seculari Judice, qui temporali sedis Apostolicæ jurisdictioni non subditur, ad Apostolicum appellatum fuerit: & aliis quibusdam casibus. Alioqui is, qui legitimæ appellationi etiam de mandato sola interpositæ non detulit, Canonicis pœnis coercendus erit.

t si duob. §. fin. extr. eod. tit.

Appellans ab ordinario potest tamen eodem super alia causa conveniri. h. d.

§. 16. Licet autem provocatione Canonice a partibus interjecta, Judicis, a quo appellatum fuit, officium in illa quidem causa penitus conquiescat, si u tamen is, qui ab ordinario appellavit, super alia causa coram eodem conveniatur, præsertim pro gravi, & manifesto crimine, appellationis obtentu, non minus canonicam censuram punitivæ effugere non potest.

u can. ad hæc. extr. eod. & c. præterea. cl. prima. eod. tit.

Innovata per Judicem post diffinitivam sententiam, a qua appellatum fuit, revocamus statim per Judicem Apostolicum, etiamsi ante appellationem fuerint innovata. h. d.

§. 17. Interposita ergo a diffinitiva sententia appellatione non solum post eam innovata x debent per Judicem appellationis penitus, & ante omnia revocari: exceptis tamen casibus, in quibus jure post sententiam prohibent appellare, sed etiam ea omnia, quæ medio tempore inter sententiam, & appellationem contigerit innovari, perinde ac si post appellationem innovata fuissent.

x c. non solum. eod. tit. in 6.

Attentata post appellationem diffinitivam non revocantur, nisi primo de veritate constiterit, vel nisi post inhibitionem debito modo factam attentata fuerint. h. d.

§. 18. Illa y vero quæ post appellationem interpositam ante diffinitivam sententiam innovantur, non ex appellationis causam

y D. c. non solum §. illo. eod. tit. in 6.

G

sam veram esse constiterit, revocari non debent, nisi Judex appellationis, postquam sibi constiterit, per appellationem emissam ex causa probabili esse ad se negotium devolutum, inhibeat canonice Judici, a quo appellatum fuit, ne procedat: tunc enim, quicquid post inhibitionem hujusmodi fuerit innovatum, est per appellationis Judicem omnino in statum pristinum reducendum, licet eandem causam non esse veram contingat.

Non refert, quid in aequipollentibus fiat, & facta plus operantur, quam verba. h. d.

§. 19. Appellasse autem dicetur non solum is, qui vocem appellationis emisit, sed etiam qui aliquo indubitato facto provocandi propositum declaraverit. Inde rescriptum a sit eum, qui quum post iter ad sedem Apostol. arreptum excommunicationis sententia ab ordinario promulgata fuerit, excommunicationis vinculo non teneri, quasi appellatione pendente lata fuerit: cum plus sit facto, quam verbo provocare. Idem & in eo responsum est b, qui licet ex simplicitate forte verbum appellationis non expresserit, se tamen & Ecclesiam suam, cum molestaretur, Rom. Pontificis protectioni subjecit.

a c. dilecti filii. el. secundo. extr. eod. tit.

b ad audientiam. ext. eod. tit.

Justus metus excusat adeo, quod non appellans habetur pro appellante, si fuerit protestatus, & causas appellationis expresserit. h. d.

§. 20. Is quoque c, quem quo minus appellaret, justus metus impediit, ad appellationis beneficium convolasse reputabitur, dummodo intra tempus, quo licite provocari ante Judice, a quo appellasse vellet, vel si ipsius copiam habere nequiverit, coram probatis viris contestatione super hoc proposita causas appellationis expresserit.

c c. fin. ext. eod.

Sufficit appellare coram majori parte Judicum. Et omnium officium intimare parti appellatae est faciendum. h. d.

§. 21. Quod d si a pluribus Judicibus appellandum fuerit, quia non semper facile eorum praesentia simul haberi posset, coram majori parte ipsorum appellare, & Apostolos separatim petere licebit, exhibitque hac appellatio perinde, atque si coram omnibus interposita fuisset: omnium tamen subsecuturum appellato ignorantis intimatio legitima facienda erit.

d Clem. 1. eod. tit.

Si unus ex pluribus appellet, & obtineat in causa appellationis, prodest victoria consortibus, si sit idem negotium, & causa. h. d.

§. 22. Item e contrario e, si plures sententia condemnati fuerint, & unus solus ad appellationis beneficium convolaverit, illius victoria caeteris quoque suffragabitur, si communi jure juventur, idemque negotium & eadem causa defensionis extiterit.

e c. pen. ext. eod. tit.

Si per rescriptum committantur plures articuli connexi, & in uno removeatur appellatio, intelligitur remota etiam in aliis. h. d.

§. 23. Jam dubitari poterit, si ex pluribus f articulis uno precibus comprehensis in uno tantum contingat appellationem vetari, utrum appellatio teneat, si super aliis provocatum fuerit: & cum delegantis haec sit intentio, ut de omnibus articulis, qui in precibus ponuntur, justitia suum consequatur effectum, in omnibus appellatio interdicta intelligetur. Unde nihil interest, utrum appellatio inhibeatur in primo, an in secundo: in medio, an in fine. Sed hoc ita intelligi oportet, si capitula connexa fuerint: caeterum g quoties clausula, per quam appellationis remedium tollitur, in medio literarum ponitur, & sunt plura negotia sibi minime contingentia, tantum praemissa complectitur, nisi forte & in fine literarum praedicta clausula iteretur.

f secundo requiris. extr. eod. tit.

g C. inquisitioni tuae extr. eod. tit.

Appellari potest, si locus non tutus partibus assignatur, vel sententia continet manifestam iniquitatem, etiamsi sit rescriptum appellatione remota. h. d.

§. 24. Interdum etiam non obstante prohibitione appellari poterit, ut decretum est in h eo, qui per delegatos Judices in judicium ad locum non tutum vocatus fuerit: nisi enim locum idoneum Judices assignent, non erit propterea appellationis remedium interclusum, quod appellatione remota procedi debere mandatum fuerit. Idem etiam obtinet, cum sententia fertur iniqua: licet enim causa appellatione remota commissa fuerit, sententiae tamen stari non debet, si iniquitatem contineat manifestam.

h can. ex parte tua primo extr. eod. tit.

Lapso anno, & in causa biennio, appellatio est deserta. h. d.

§. 25. Illud tam judiciali appellatione, quam ei, quae extra judicium interponitur, commune est, quod i hujusmodi appellationibus annus, & ex justa causa biennium a die appellationis interpositae indulgetur, quo temporis spatio & prosequi, & finire appellationis causam compellendi erunt: alioquin si per negligentiam * appellantis hoc temporis spatium finiatur, & adeo causa deserta censebitur, ut etiamsi appellans ipse cum appellato, aut appellatus etiam per se, & principaliter prosequatur, non propterea minus in rem judicatam censebitur transisse sententia, a qua fuerit appellatum.

i can. cum sit Romana extr. eod. tit. can. & quae. 2. quaest. 6.

* Clem. pen. de appellat.

Finis ususus, quibus tempus ad prosequendum non currit. h. d.

§. 26 Quamdiu n tamen per compromissum, vel alias de partium expresso consensu differtur prosecutio, tempus ad prosequendam appellationem ab homine, vel a jure praefixum minime currit appellanti, nisi forte Judex ex dilatione periculum imminere videns in illa procedi praeceperit.

n Clem. quamdiu. eod. tit.

Tempus datum a jure ad prosequendam appellationem, potest breviare per Judicem in causa. h. d.

§. 27. Et licet anni, vel biennii spatium appellantibus indulgeatur, poterit tamen Judex a quo, secundum locorum distantium l, personarumque, & negotii qualitatem brevius tempus moderari, intra quod si is, qui appellavit, suam appellationem non fuerit prosecutus, tenebit sententia. Cogat ergo Judex partes appellatione non admissa m, ut vel appellationem interpositam prosequantur, vel coram eo juris pareant aequitati.

l can. cum sit Romana ext. eod. tit.

m c. ad hac 3. extr. eod.

Quando persistens est in mora, debet Judex breviare terminum prosequendae appellationis. h. d.

§. 28. Superior n quoque Judex si ex dilatione viderit imminere periculum, potest, & debet nautio appellationem prosequente, ut periculum evitetur, accensere: puta, si a sententia lata super confirmatione alicujus electi provocatum fuerit, & utraque pars velit etiam ad annum appellationis prosecutionem differre, potest utique, imo debet is, ad quem appellatum fuit, provide terminum moderari, ne diu gregi dominico cura pastoris desit.

n c. oblata. § superior. extr. eod.

Interdum ad prosequendam appellationem datur plus, quam biennium. h. d.

§. 29. Accidit tamen aliquando, ut non per annum, vel biennium, sed etiam ulterius causam appellationis alicui prosequi concedatur, ut puta si quem per impotentiam a prosecutione omisisse constiterit, vel cum Judici ex proprio officio super causa electionis etiam lapso biennio cognoscere conceditur.

o Cap. ex ratione. extr. eod.

Pars potest sibi terminum prosequendae appellationis breviare, non prorogare. h. d.

§. 30. Pars quoque p interdum sibi prosequendae appellationis terminum praefigit. Sed cum hoc gratia litium citius expediendarum indultum fuerit, juris terminus a parte praeventus, non prorogari poterit, sicut nec in una causa tertio provocari licebit.

p c. a. sup. ex literis. & a. seq. extr. eod.

Confirmatio in forma communi non praejudicat appellationi, nec laudum invalidum roborat, nec processum impedit, sub obtenta super re ab aliquo pacifice possessa fuit, ne quis non possit convenire absque mandato sedis Apostolicae.

§. 41. Postremo sciendum est, quod si sententiam appellatione suspensam, antequam ipsius appellationis causa commissa fuerit, vel laudum contra juris, vel compromissi formam latum Apostolico rescripto in forma communi confirmare obtentum fuerit, talis confirmatio nec appellationi praejudicium afferet, nec invalidum laudum ullo firmitatis robore muniet. Nam etiamsi ante latam sententiam litigiosae rei confirmationem ab Apostolica sede quis impetraverit, non propterea minus de causa poterit Judex cognoscere, & eam fine debito terminare. Quanquam si rem pacifice quis possedisset, eam inde confirmationem obtinuit, non erit licitum Judici de quaestione postmodum mota, absque mandato sedis Apostolicae decernere: nisi certum sit, quod per falsi suggestionem fuerit elicita.

DE RESTITUTIONE IN INTEGRUM.

TITULUS XVIII.

Minor & Ecclesia restituuntur adversus sententiam, etiam a sede Apostolica latam. h. d.

ADhuc autem iis, qui appellationis remedio destituti sunt, auxilio restitutionis in integrum succurritur, sed nec omnibus, nec semper, nec ab omnibus. Minorem igitur & Ecclesia q, si se prolatione sententiae graviter laesos conquerantur, & appellandi tempora jam fluxerint, restitutionem in integrum implorare poterunt. Quod quidem adeo obtinet, ut etiamsi ab Apostolico r sententia lata fuerit, non propterea magis in integrum restitutionis petitio impediatur. Nec enim negatur Romanae sedis sententiam in melius posse commutari, cum aut surreptum aliquid fuerit, aut ipsa pro consideratione aetatum, & temporum, seu gravium necessitatum aliquid ordinavit.

q c. tum ex lit. eod. tit. extr.

r d. c. tum ex lit. §. nos. vers. praeterea.

Restituitur Ecclesia adversus quamlibet laesionem, etiam adversus aliam Ecclesiam. h. d.

§. 2. Sed si non sententia, sed vel contractu s, vel confessione t, vel probationis omissione, vel temporis fluxu u Ecclesia laesa fuerit, restitutio indulgenda erit: nec solum contra privatos homines, sed etiam adversus aliam Ecclesiam.

s c. 2. extr. eod.

t c. 2. eod. tit. in 6.

u Clem. uni. eod. tit.

Beneficium restitutionis in integrum non indulgetur, nisi intra quatuor annos, si non subsit aliqua rationabilis causa, ut dictum spatium prorogetur. h. d.

§. 3. Sed y sive sententia, sive contractu, vel aliter se laesam praetendat Ecclesia, & propterea se ad beneficium restitutionis in integrum admitti postulet, si quadriennii spatium a die laesionis lapsum fuerit, amplius restituenda non erit, nisi praevaricatione, vel manifesta fraude probetur, super hoc intervenisse commentum, aut alia causa subsit, quae Judicem ad hoc beneficium concedendum movere debeat. Et z si tempora lapsa asseritur, non fiat restitutio, nisi ad tantum temporis, in quantum se laesam esse legitime probaverit.

x c. auditis. extr. eod. tit.

y can. 2. eod. tit.

z Clem. unic. eod. tit.

Restitutio in integrum semel negata non conceditur amplius, etiam in alio judicio, nisi de novo rationibus sit remotum. h. d.

§. 4. Quod si semel a restitutio in integrum in alio judicio denegata fuerit, praeterquam ad appellationem omissam, non erit eadem amplius concedenda, nisi novis defensionibus ad hujusmodi beneficium admittenda fuerit.

a c. fin. eod. tit. ext.

Partes, qui, & quando possunt de restitutione in integrum cognoscere. h. d.

§. 5. Hujusmodi b vero restitutionum causae solum coram Judicibus ordinariis administrationem habentibus, vel delegatis ab eis tractari poterunt, & terminari: sive

b c. pen. ext. eod. tit.

hus

hac ipsis delegatis specialiter demandatum fuerit, sive commissio ex negotio hujusmodi quaestionem incidere contingat. Delegati vero ab Ordinariis, qui administrationem non habent, sed tantummodo judicandi facultatem, sive arbitri, de his causis cognoscere nequeunt, nisi eorum eis incidentes mota fuerint.

Per querelam & supplicationem retractatur sententia. Et sub qua forma supplicatio porrigatur. h. d.

a Cl. in verf. supplicavit, et in lite- ris extravagant.

§. 6. Per supplicationem a quoque Principi porrectam, aut per querelam appellationis remedio destitutis subveniri solet. Erit autem supplicatio intra decem dies post sententiam offerenda: quo subsecuto sententia non aliter executioni mandabitur, quam si victrix pars idoneam fidejussionem praebuerit, tantum restituendi cum legitimis augmentis, quantum fuerit in condemnatione, si legitima retractatione sententia resolvetur. Et nisi sub hac forma supplicatio porrigatur, executio sententiae sine fidejussione procedet, retractationis jure illi servando, qui se gravatum putaverit, ut intra biennium supplicare valeat.

FINIS LIBRI TERTII.

INSTI-

INSTITUTIONUM
JURIS CANONICI
LIBER QUARTUS.

DE ACCUSATIONIBUS, DENUNCIATIONIBUS, ET INQUISITIONIBUS.

TITULUS PRIMUS.

Criminalia Judicia non debent aliquid simile cum Civilibus. Et instituuntur per Accusationem, Denunciationem, & Inquisitionem. Et Accusationem inscriptio, Denunciationem charitativa monitio praecedere debet. h. d.

CRIMINALIA Judicia nihil ferme simile habent cum caeteris Judiciis, de quibus proxime locuti sumus: magnaque diversitas eorum est & in instituendis, & in exercendis: instituuntur autem aut per Accusationem, aut per Denunciationem, aut per Inquisitionem. Per Accusationem, cum solenni praecedente inscriptione a per Accusatorem Reo crimen ad Judicem defertur. Per Denunciationem, ut cum nulla praecedente inscriptione, sed tantum charitativa monitione ad Judicis notitiam crimen deducitur. Ideo autem, cum in modum accusationis crimen objicitur, est inscriptio necessaria, non cum in modum Denunciationis: quoniam ad depositionem instituitur accusatio, sed ad correctionem est denunciatio facienda.

a Canon qui crimen. 2. q. 8. & c. super his. in prin. ext. eod. tit.

Accusator non probans objectum crimen, tenetur ad poenam talionis, nisi suam innocentiam purgaverit; & interim dum purgat, est suspendendus. h. d.

§. 2. Accusator igitur, si legitimis destitutus sit probationibus, eam poenam b debet incurrere, quam si probasset, reus sustinere debebat. Denuncians vero non ad talionem non tenetur, si tamen c in probatione defecerit, donec suam purgaverit innocentiam, & ab officio & beneficio suspendendus erit: ut caeteri simili poena perterriti ad aliorum infamiam facile non prosiliant.

b Can. qui non probave. 2. q. 3. & can. qui crimen. 2. quaest. 8.
c t. 2. extr. de calum.

Ponit, quando procedendum sit per inquisitionem. h. d.

§. 3. Per inquisitionem criminale judicium instituitur, cum praecedente diffamatione d, ac quasi denunciante fama, de crimine Judex inquirit. Constitutum est enim, ne criminum facilis nimis sit objectio: ut sicut ad accusationem legitima praecedere debet inscriptio, & e denunciationem charitativa monitio: ita & inquisitionem clamorosa insinuatio f praecedere debeat.

d C. qualiter & quando. el. extr. eod.
e c. 2. extr. eod.
f c. inquisition. §. tercen. vers. ad haec. extr. eod.

Confessus crimina coram inquisitore non potest confessionem suam ex praetextu revocare, quod non praecesserit fama inquisitionem. h. d.

§. 4. Si quis g tamen, postquam coram eo, qui contra ipsum super certis criminibus inquisitor deputatus fuerat, eadem crimina confessus fuerit, frustra postmodum eo praetextu confessionem suam impugnare contendet, quod super eisdem criminibus non fuerit notus diffamatus.

g c. 1. eod. tit. in 6.

Si Judex processerit non excipiente inquisito de non diffamatione, processus tenebit. h. d.

§. 5. Idem etiam erit h, si is, cui contra se commissa super certis criminibus fuerit inquisitio, eo praesente, nec quicquam super hoc excipiente, infamia inquisitione omissa ad veritatem eorundem criminum inquirendam processerit. Nec enim processum hujusmodi, eo quod non fuit de infamia primitus inquisitum, ulterius impugnare poterit.

h c. fin. eod. tit. in 6.

Si crimen opponatur excipiendo, non est necessaria inscriptio. hoc dicit.

§. 6. Accidit autem interdum, ut alicui non accusando, nec denunciando, nec inquirendo, sed excipiendo crimen opponatur, ut puta i, cum quid objicitur, ut quis ab accusatione, vel testificatione repellatur: quo casu non est inscriptio necessaria.

i c. super his, § cum aut. extr. eod. tit.

Non est necessaria inscriptio, si crimen objiciatur, ut quis ab officio vel beneficii assecutione excludatur: quo tamen casu si post confirmationem opponatur, deficiens in probatione punitur poena extraordinaria. h. d.

§. 7. Sed o an, si propterea crimen opponatur, ut quis a promotione officii, vel beneficii assecutione excludatur, necessaria tunc sit inscriptio? Et proditum est, si ante confirmationem objiciatur, non cogi quenquam inscribere: quia crimen hoc modo probatum promovendum quidem impedit, non tamen jam promotum dejicit. Post confirmationem vero, cum scilicet ordinandus fuerit aliquis, aut etiam consecrandus, quia & ab obtinendo repellit, & ab obtento dejicit, ad extraordinariam poenam secundum arbitrium Judicis sine vinculum inscriptionis, si defecerit in probando, est excipiens adstringendus.

o d c. super his. § cum autem, &c. eod. tit.

DE DUPLICI PURGATIONE.

TITULUS II.

Quid sit Purgatio & quotuplex. Et quod vulgaris purgatio est penitus improbata. h. d.

CONtigit etiam interdum, ut licet adversus criminosum nec accusator consistat, neque testibus, aut propria sit confessione convictus, sed tamen alicujus criminis, vel maculae publica laborat infamia, quod super manifestis seu non eidem purgatio sit indicenda. Est autem purgatio, demonstratio innocentiae super objecto crimine. Purgationis duae sunt species l, vulgaris scilicet, & Canonica. Vulgaris purgatio est, quam vulgus vel invenit, vel sequitur: ut, cum aqua frigida, vel candentis ferri, vel singularis certamina quae fundis judiciorum. quae cum Deus in ea tentari videatur, merito julla est sacris Canonibus exulare: licet enim quoddam singulare certamen intervisse divina prodat historia, nunquam tamen ut id pro lege teneretur, divina sanxit auctoritas.

l gl. rub. extr. de purg. vulg.

Quae sit Canonica purgatio. Et quales esse debent compurgatores. h. d.

§. 2. Canonica purgatio dicitur, quae sacris Canonibus est comprobata: ut cum m de crimine infamatus, jurat se non esse tali crimine, vel macula inquinatum, & certa compurgatorum manus eundem a crimine immunem, & verum credere illum jurasse, ipsa quoque jurejurando firmat. Habet autem compurgatorem hujusmodi honestatis & opinionis, ut verisimile sit, nec amore, vel odio, vel obtentu pecuniae non dejerare: necesse etiam est, ut ejus, quem purgare intendunt, vitam & mores notos habeant.

m Cap. quotiens. extr. de purg. can. & can. mennam. eod. tit.

Deficiens in purgatione habetur pro convicto. Et super notoria non est indicenda purgatio. h. d.

§. 3. Quicunque n vero in Canonica purgatione defecerint, perinde puniendi sunt, atque si de crimine de quo diffamati fuerint, legitime convicti, vel confessi fuissent: nisi tamen aliud judicantis aequitas statuendum duxerit, plane super notorio o nulli erit indicenda purgatio, sed tantum condemnationis promulganda sententia: cum patrati sceleris evidentia, neque accusantis clamore indigeat.

n c. cum ler. ubi gl. & c. inter sollicitudines. extr. de purg. can.
o c. pen. ext. dist. 20.

Criminum quaedam solum Deum laedunt, quaedam etiam homines. h. d.

§. 4. Criminum autem quaedam divinae majestatis laesionem continent; quaedam vero & hominibus damnum irrogant. Quae Deum principaliter laedunt, haec ferme habentur, simonia, haeresis, schisma, apostasia, sortilegium, maledicentia, sacrilegium. Hominibus vero laesionem inferunt, homicidium, adulterium, stuprum, rapina, furtum, usura, falsum, injuria: de quibus distinctius, sed tamen breviter videamus.

DE SIMONIA.

TITULUS III.

Quid sit Simonia, & unde dicta. h. d.

SImonia p nihil aliud est, quam studiosa voluntas, sive cupiditas emendi, vel vendendi spiritualia, vel spiritualibus annexa, vel, simonia est res spiritualis, vel spiritualibus annexa, cum aliqua temporali facta commutatio. Appellata est autem a Simone mago, qui primus hujus detestandi sceleris auctor fuit.

p gl. c. infam. 1. q. 1.

Simonia aut est simplex conventionalis, aut realis. Et realis subdividitur in realem conventionalem, & realem mentalem. h. d.

§. 2. Simoniae duplex est species. Nam aut est conventionalis, aut mentalis. Conventionalis est, cum aut aliquid datum est, vel de dando in posterum tractatus intercesserit, & conventio. Mentalis est, cum nullum quidem intercessit pactum q, sed sola praecedentis, aut recipientis mens & intentio concurrit: & propterea rudi, sed congruenti vocabulo mentalis appellatur.

q extr. com. 1. eod. tit.

Cujuscunque muneris receptione Simonia contrahitur. Et appellatione pecuniae continetur, quicquid homines habent in terra. h. d.

§. 3. Contrahitur r autem Simonia, non modo cum pecunia ipsa pro re sacra datur, aut recipitur, vel de danda & recipienda tacite vel expresse conventum fuerit:

r gl. in sum. 1. q. 1.

verum

verum etiam cum dans a lingua, vel obsequio recipientis munus exigit. Cum enim spiritualia tribuens, manus ab omni munere excutere debeat, id tunc facere intelligitur, cum pro divinis rebus non solum pecuniam nullam, sed nec humanum obsequium, aut gratiam aliquam requirit. Et sicut pro manus impositione non debet Episcopus *a*, ita nec minister, nec notarius, in ordinatione, pro voce vel calamo, pecuniam recipere. Pecuniam vero hoc loco accipiemus, quicquid homines habent: hoc enim nomine idcirco omnia continentur, quia antiqui, quicquid ferme habebant, in pecoribus habebant. Contrahitur ergo simonia, cum quis sancta quodammodo in commercium deducit.

a Can. 2. extr. eod. tit.

Ponit plura capita, ex quibus committitur simonia. h. d.

§. 4. Sed *b* & tunc quoque simonia committi dicitur, cum quid pro personis Ecclesiasticis deducendis in sedem, vel Sacerdotibus instituendis, aut sepeliendis mortuis, seu pro nubentium benedictionibus, accipitur. Is quoque, qui pro electione praemia largitur, quia per electionem pervenitur ad consecrationem, perinde simoniacus habebitur, ac si pro consecratione munera dedisset.

b cap. non satis & cap. seq. extr. eod. tit.

Simoniace dicitur quis electus, etiamsi quid ignorante eo datum fuerit, vel promissum. h. d.

§. 5. Non distinguemus *c*, sciente, an ignorante eo, qui promissione, vel datione alicujus interventu postmodum electus fuit, promissum quid, vel datum fuerit: quamvis enim electus tempore dationis, vel promissionis consensus non fuerit, non propterea minus electio sibi probanda erit.

c cap. nobis fuit. extr. eod. tit.

Episcopus non potest dispensare cum electo simoniace, licet ignoranter, sed bene super obtentione beneficii simplicis, praevia tamen resignatione. h. d.

§. 6. Sed videamus, an post reprobatam electionem cum eo super praelatione, ad quam quis sic electus fuerit, possit Episcopus dispensare, & constitutum est, non posse: quamvis *d* circa eum, qui per simoniacam pravitatem simplex beneficium recepit, post liberam resignationem Episcopi dispensatio toleretur.

d c. pen. extr. de elect.

Datum in dispendium eligendi, vel illo etiam reclamante, non facit electionem simoniacam. h. d.

§. 7. Plane si constet eos, qui quid dederint, vel promiserint *e*, quod per fraudem in dispendium eligendi dolo malo id fecerint, aut electo ipso non modo ignorante, sed etiam reclamante, non aliquando ratum habente, secuta electio minime reprobanda erit: alioquin contingeret, quod tectam insidias inimico parante innocenti damnosum existeret, & vir malus de fraude sua commodum reportaret.

e c. nobis fuit. ext. eod. tit.

Simoniace ordinatus cum suo ordinato & Clerico mediante est deponendus, Laicus vero mediator excommunicatur. h. d.

§. 8. Ac veluti variis modis simoniace labes committitur, sic etiam variis poenis simoniacos percelli, admonendi sumus. Nam si quis, ut ordinetur, pecuniam Episcopo contulerit *f*, ut qui turpissimi lucri commodo sancti Spiritus gratiam vendere *g* tentaverit, amissionis proprii gradus periculo subjacebit: & qui ordinatus est, a dignitate, quam pecuniis acquisivit, erit prorsus alienus. Si quis vero *h* tam turpibus & nefandis datis, vel acceptis mediator extiterit, siquidem Clericus, erit a proprio gradu dejiciendus: si vero Laicus, anathematizandus erit.

f can. si quis. 1. q. 1.
g can. quando Episcopus. §. quod si aliter. 24. dist.
h can. si quis Episcopus. 1. q. 1.

Ordinatus a simoniaco non simoniace, & simoniace non simoniacus ordinem conferens, non sunt deponendi. h. d.

§. 9. Haec tamen de illis intelligere nos oportet, quos nec ignorantia, nec attractionis excusat evidentia, sed si simoniaci simoniace ordinati, vel ordinatores existunt. Caeterum si quis a simoniaco quidem, non tamen simoniace, ordinem susceperit, aut simoniace non simoniacus ordinem contulerit, misericorditer in Ecclesia sustinendi erunt: hos enim facit simoniacos non reatus criminis, sed ordinatio, vel susceptio simoniaca.

Beneficium consecutus simoniace per accusationem convictus privatur beneficio, & deponitur: per inquisitionem vero privatur quidem beneficio, sed post peractam poenitentiam in suo ordine permittitur ministrare. h. d.

§. 10. Quod *i* si non ordinem quis, sed beneficium Ecclesiasticum data pecunia consecutus fuerit, multum interest, per accusationem, an per inquisitionem quis convictus fuerit. Priore enim casu non solum Ecclesia privandus, verum etiam honore Sacerdotii Presbyter spoliandus erit: posteriore vero, postquam ab Ecclesia, quam sibi per pecuniam comparaverat, amotus fuerit, & injunctam poenitentiam egerit, in susceptis ordinibus ministrare permittendus erit.

i Can. dilectus, ubi etiam gl. in v. sf amotus, eod. tit. in extr.

Cum parvulis, qui cupiditate parentum Ecclesias sunt consecuti, post liberam resignationem potest dispensari. h. d.

§. 11. Quinimo *u* qui parvuli per eorum cupiditate Ecclesias per pecuniam sunt consecuti, ob paternum factum non modo a sacris ordinibus non sunt removendi: verum etiam postquam eas omnino dimiserint, si Canonice in eisdem vivere voluerint, pro magna misericordia sustineri poterunt.

u c. sicut tuis. §. quoniam. extr. eod.

Idem juris est de accessorio, quod de principali. h. d.

§. 12. Non objiciat quis, non consecrationem emisse se, sed quae ex consecratione proveniunt. Nam sicut anima sine corpore corporaliter vivere non potest, sic corporalia Ecclesiae, vel dignitas, & ordo Ecclesiasticus sine rebus corporalibus parum proficiet. Quisquis igitur eorum alterum vendit, sine quo alterum haberi non contingit, neutrum invenditum reliquisse intelligitur.

Quilibet admittitur ad accusandum simoniacum. Et solus simoniacus inter peccatores Missam non celebret. h. d.

§. 13. Hujus autem criminis tanta est labes *l*, ut etiam servi adversus dominos, & quilibet criminosi admittantur ad accusationem. Item omnis peccatus Missam celebrare potest, praeterquam simoniacus: quem adeo quilibet, ut ab ordine male accepto removeatur, accusare potest, ut nec meretrix excludatur.

l c. tanta. extr. eod. tit.

Oblatum sponte, vel datum gratis redimenda molestia super jure quaesito indebite illata, non inducit simoniam. h. d.

§. 14. Sciendum tamen est, non dationem quamlibet, aut receptionem simoniam constituere: nam si quid sponte, pure, in sine pacto, & conventione, & taxatione qualibet fuerit gratis oblatum, id sine scrupulo simoniacae pravitatis recipi poterit. Idem obtinet ex contrario, si quid non sponte quis dederit, sed ut indebite illatam molestationem super quaesito jure redimat, dare coactus fuerit.

m c. tua nos. §. si vero. extr. eod. tit.

Puniuntur Praelati committentes vices suas sub annuo censu. h. d.

§. 15. Demum sciendum est tam Lateranensi, quam Turonensi Concilio statuente, Canonicae districtioni Praelatos esse subjectos, qui vices suas *n*, vel Ecclesias sub annuo censu concedunt: quia dum Sacerdotium sub hujusmodi mercede venale disponitur, ad aeternae retributionis praemium consideratio non habetur.

n can. 1. 2. & seq. extr. ne Praelat. vic. suas.

Puniuntur aliquid recipientes pro concedenda docendi licentia. h. d.

§. 16. Pro docendi *o* quoque licentia concedenda nullus cujusque consuetudinis obtentu aliquid exigere debet, & qui secus fecerit, ab Ecclesiastico beneficio fiet alienus: dignum enim videtur, ut in Ecclesia fructus sui laboris non habeat, qui cupiditate animi, dum vendit docendi licentiam, Ecclesiasticum profectum nititur impedire.

o can. 2. & per totum tit. extr. de magist.

DE HAERETICIS, ET SCHISMATICIS, ET APOSTATIS.

TITULUS IV.

Qui sint haeretici, & qui schismatici, & quando differant, hoc dicit.

HAeretici sunt, qui vanae gloriae, principatusque sui causa falsas opiniones gignunt, vel sequuntur. Schismatici sunt, qui se ab unitate Ecclesiae per inobedientiam separant. Licet autem inter hos a principio quaedam videatur esse diversitas, nullum tamen est schisma, quod sibi aliquam tandem haeresim non confingat, ut ab Ecclesia recte recessisse videatur.

Schismatici excommunicatione, depositione, bonorum confiscatione, & a se gestorum annullatione puniuntur. h. d.

§. 2. Utrumque *p* vero crimen atrocissime Ecclesiastica disciplina prosequitur: nam Schismaticos excommunicationis sententia Canones insectantur: & si nec sic resipuerint, ab omni ministerio Ecclesiastico deponuntur, exhibitionariam, si necesse fuerit, brachii saecularis auxilio, ad illorum insolentiam coercendam, cum omnium etiam bonorum confiscatione. Ordinationes quoque ab his factas, & dignitatum, sive beneficiorum concessiones, alienationes rerum Ecclesiasticarum, omni penitus firmitate carere voluerunt.

p C. 1. & per totum tit. de schismat. in 6.

Haeretici nisi haeresim abjuraverint, omni Ecclesiastica praerogativa nudati traduntur saeculari curiae puniendi. h. d.

§. 3. In haeresi *q* autem deprehensi, praeter perpetui vinculum anathematis, si Clerici sint, vel religiosi, totius ordinis Ecclesiastici praerogativa spoliandi erunt, & omni officio, & beneficio nudati, saecularis relinquentur arbitrio potestatis, animadversione debita puniendi, nisi continuo post deprehensionem erroris ad fidei Catholicae unitatem recurrere, & errorem suum publice abjurare, & congruam satisfactionem exhibere consenserint. Laici vero, nisi (prout dictum est) abjurata haeresi & satisfactione exhibita, ad fidem redierint orthodoxam, saecularis judicis arbitrio relinquuntur, debitam pro qualitate facinoris ultionem recepturi.

q c. ad abolendam, & c. excommunicamus. 3. c. extr. eod. tit. de haer.

Bona haereticorum post latam sententiam confiscantur. h. d.

§. 4. Bona quoque *r* damnatorum propter haeresim ipso jure, & omni spe petitionis haereditatis filiis adempta, confiscata intelliguntur: aut si Clerici fuerint, Ecclesiae, a quibus stipendia receperunt, applicabuntur. Confiscationis tamen hujusmodi executio, vel bonorum occupatio facienda non erit, antequam super crimine sententia fuerit promulgata.

r c. cum secundum eod. tit. in 6.

Ob haeresim maritorum dotes uxorum non sunt confiscandae, nisi scienter contraxerint matrimonium cum haereticis. h. d.

§. 5. Sed & cum alter per alterum iniqua conditione inferri non debeat, propter haeresim maritorum, uxorum Catholicarum dotes *s* confiscari non debent, nisi forte cum eis matrimonium contraxerint, quos haereticos esse sciebant.

s c. decernit. de haer. in 6.

Etiam post mortem bona haereticorum confiscantur. h. d.

§. 6. Post mortem *t* quoque ob sceleris immanitatem haereticos poena prosequitur: ideoque & si quis eo vivente nihil fuerit super bonorum confiscatione declaratum, nihilominus ad eam etiam ipso mortuo procedendum erit.

t c. accusatus. §. pen. eod. tit. in 6.

Haeretici non possunt tradi Ecclesiasticae sepulturae. Et tumulantes eos excommunicantur, nec ante absolvuntur, quam propriis manibus exhumaverint. h. d.

§. 7. Ecclesiastica *u* quoque sepultura usque adeo carere debent, ut si qui eosdem credentes, aut fautores eorum scienter Ecclesiasticae sepulturae tradere ausi fuerint, excommunicationis sententiae subjacere debeant, nec ante ab-

u 1. 2. in princ. eod. tit. in 6.

te absolutionis mereantur beneficium, quam propriis manibus hujusmodi corpora exhumaverint, & projecerint: locus autem ille perpetuo carebit sepultura.

Descendentes ab hæretico usque ad secundum gradum, ab hæretica usque ad primum, non possunt habere beneficium Ecclesiasticum, nisi pater, aut mater decesserint emendati. h. d.

a C. Statutum. eod. tit. in 6.

§. 8. Sed a & eorum filii ad munera Ecclesiastica, seu publica officia admittendi non erant: quod quidem per paternam lineam usque ad secundum gradum, per maternam vero usque ad primum tantum extenditur. Cum enim secundum legitimas sanctiones rei læsæ majestatis capite puniti, & bonis confiscatis, eorum filiis vita solummodo ex misericordia conservetur, quanto magis, qui aberrantes in fide Deum offendunt, muneribus, bonis, honoribus debent spoliari? cum longe sit gravius æternam, quam temporalem lædere majestatem. Hoc b tamen intelligendum est de filiis & posteris eorum, qui tales esse, vel etiam decessisse probantur: non autem illorum, quos emendatos, & Ecclesiæ unitati reincorporatos esse constiterit.

b d. c. Statutum. §. hoc.

Qui receperunt pænitentiam Ecclesiæ, vel recipere sunt parati, sunt reincorporandi: post abjurationem vero relapsi non sunt amplius reincorporandi, sed traduntur curiæ sæculari: eis tamen non negatur sacramentum pænitentiæ. h. d.

§. 9. Sed videamus, qui, & quando incorporari debeant: & constat eos, qui pro culpa hujusmodi ad mandatum Ecclesiæ pænitentiam acceptaverint, eamque vel perfecerint, vel humiliter prosequi ei persistant, recipiendos esse. Idem juris est, si pænitentia nec peracta sit, nec imposita, dum tamen animo obnoxii ad eam recipiendam parati fuerint. Quod si qui post c abjurationem erroris, vel postquam se propter Actitiis examinationis purgaverint, in abjuratam hæresim reincidisse deprehensi fuerint, sæculari judicio sine ulla penitus audientia relinquendi erant: licet si postmodum pæniteant, & pænitentiæ signa in eis apparuerint manifesta, nequaquam sint relapsis humiliter petita sacramenta pænitentiæ & Eucharistiæ deneganda.

c c. super. eod. tit. in 6.

Quando quis dicatur relapsus. h. d.

§. 10. Relapsi autem intelligendi sunt, non solum ii, quorum ante abjurationem crimen plene probatum fuerit, verum etiam d ii, qui postquam accusati, vel vehementer suspecti semel hæresim in judicio abjuraverint, & postmodum in eandem iterum reciderint. Plane si ex modica & levi suspicione semel quis abjuraverit, recidivans, quanquam ex hoc sit gravius puniendus, non tamen debet in hæresim relapsorum pœna puniri.

d c. accusatus, in princ. eod. tit. in 6.

Qui abjuraverit in uno articulo, si post sit hæreticus in alio, dicitur relapsus. h. d.

e d. c. accusatus, §. 1. eod. tit. in 6.

§. 11. Is vero e, qui in una hæresis specie, vel secta commisit, aut in uno fidei articulo, seu Ecclesiæ sacramento erravit, & postmodum hæresim simpliciter vel generaliter abjuravit, si deinde in aliam etiam hæresis speciem, sive sectam, aut alio articulo seu sacramento committat, ut relapsus in hæresim, judicandus erit.

Suspecti de hæresi, nisi se purgent, sunt excommunicandi, & excommunicati si in excommunicatione insorduerint, condemnantur tanquam hæretici. h. d.

f c. nam contumacia. eod. tit. in 6.

§. 12. Qui f vero inventi fuerint sola suspicione notabiles, ubi eam quantumvis vehementem de tam gravi crimine condemnandi non erant, sed nisi juxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ propriam innocentiam congrua purgatione monstraverint, anathematis gladio sese feriendos exponant, & usque ad satisfactionem ab omnibus evitabuntur, & si per annum in excommunicatione persisterint, velut hæretici condemnabantur.

Plura specialiter inducta sunt in causa hæreticorum, & processu contra eos. h. d.

g In 6. & Cl.

§. 13. Plura g quoque ad hoc atrocissimum crimen vindicandum specialiter & præter ordinarias juris regulas inducta sunt, tam circa judicium & processum instituendum, & testium depositiones, & carcerum custodiam, & summa severitate pœnam, quam etiam contra fautores, receptatores & defensores eorum, ut clare ex lectione sacrarum constitutionum apparere potest.

Apostatæ qui sint, & quotuplex Apostasia: & qua pœna puniantur Apostatæ. h. d.

ET HÆC EST TERTIA PARS PRINCIPALIS HUJUS TITULI.

§. 14. Apostatæ sunt, qui a statu fidei, obedientiæ, vel religionis, quam se tenere professi sunt, temerarie recedunt. Apostasiæ h triplex est species: alia enim est perfidiæ, alia inobedientiæ, alia irregularitatis. Apostasia perfidiæ est, cum qui a fide recedunt: ut puta, cum Christiani affecti in Christi fide prævaricantur i, & ad Judaicam, vel alias detestabiles ritus se convertunt. Apostasia inobedientiæ est n, cum quis præceptum superioris sui sponte transgreditur, sive patiam regulis, vel constitutionibus non obtemperat. Irregularitatis Apostasia est, cum quis ab ordine suo l, sive assumpta religione recedit. Apostatas autem sacri Canones tam inter infames m deputant, quam etiam excommunicatione, & aliarum pœnarum vinculis innodandos esse præcipiunt.

h gl. c. 1. extr. de Apostat.
i can. non potest. n. q. 7.
n c. a & c. illud. extr. de major. & obed.
l can. si. dist. 50. & c. 1. eod. de Ap.
m canon. infames. 6. q. 1. gl. in c. 1. de temp. ord. in 6.

DE SORTILEGIS, MALEDICIS, ET SACRILEGIS.

TITULUS V.

Inquisitor hæreticæ pravitatis non potest procedere contra sortileges, nisi sortilegium expresse contineat hæresim. h. d.

SCiendum est, hæreticæ pestis inquisitores de divinationibus, & sortilegiis, nisi hæresim saperent manifeste, sese intromittere non debere, nec talia exercentes posse punire, sed eos suis debere Judicibus puniendos relinquere, cum negotium fidei, quod summe privilegiatum esse convenit, per occupationes alias non debeat impediri.

Qui sint sortilegi: & quod ab Ecclesia sint omnino ejiciendi. h. d.

§. 2. Sunt autem a sortilegi, qui pravitate religionis per quasdam sortes divinationis scientiam profitentur, aut quarumcunque scripturarum inspectione facta, futura promittunt. Ariolorum b igitur, aruspicum, incantatorum, & omnium sortilegorum artes, cum sint ex quadam pestifera societate dæmonum, atque hominum quasi pacta infidelis, & dolosæ amicitiæ constituta, penitus sunt ab Ecclesia eliminandæ, & superstitiosi artifices, nisi per pænitentiam resipiscant, perpetuo anathemate feriendi: & si Clerici sint, degradandi.

a can. 2. 26. q. 1.
b tot. de sortileg. & 26. q. 1. 2. 3. 4. & 5.

Si blasphemus injunctam sibi pænitentiam peragere noluerit, & vivens ab ingressu Ecclesiæ arcebitur, & mortuus Ecclesiastica carebit sepultura. h. d.

c c. 2. eod. de maled.

§. 3. Diversæ c sunt pœnæ maledicorum pro eo si quis in Deum, vel aliquem sanctorum linguam in blasphemiam publice relaxare ausus fuerit, pœnam, juxta Gregorianæ Constitutionis tenorem, subiturus erit: quam si neglexerit, & pænitentiam peragere recusaverit, & Ecclesiæ eidem interdicetur ingressus, & in obitu Ecclesiastica carebit sepultura.

Sacrilegi variis pœnis puniuntur. h. d.

§. 4. Similibus, interdumque acrioribus urgentur pœnis, qui in sacrilegii crimen incidunt, & Ecclesias incendere, & violare minime verentur: nam pro modo sceleris admissi, facinorisque perpetrati, nisi plene satisfecerint, aut de satisfaciendo plenam securitatem exhibuerint, modo pænitentiæ beneficium sacrilego penitus denegatur, nunc anathemate vincitur, nunc perpetua damnatur infamia carceri traditur, aut exilio perpetuo deportatur, & depositionis animadversione coercetur: aliquando etiam pecuniaria pœna mulctabitur.

Consentientes sacrilegis, & Sacerdotes ipsis pænitentiam dantes, vel sepulturæ eorum intervenientes, vel ab eis eleemosynas recipientes, pari pœna cum eis puniuntur. h. d.

§. 5. Nec solum talibus pœnis illi plectendi erunt, qui sacrilegium admiserint, sed etiam consentientes eis. Presbyteri quoque, vel Clerici, qui eis vita, vel morte sacrilegis pænitentiam dare, aut sepulturæ interesse, vel eorum eleemosynas accipere eos fecerint, sive rapinæ participes inventi fuerint, Ecclesiastico beneficio privati ordinis sui damnum irrecuperabiliter patientur.

Sacrilegium committitur tam ratione rerum, quam personarum. Et qualiter ratione rerum. h. d.

§. 6. Sacrilegium autem admitti dicitur, tam ratione rerum, quam personarum. Rerum q, ut cum quis sacrum de sacro, vel sacrum de non sacro, vel non sacrum de sacro aufert. Sed & si non de sacro aliquid oblatum fuerit, sed intra triginta passus, qui in circuitu Ecclesiæ sunt, adhuc sacrilegium committi dicitur.

q C. quisquis
§ sacrilegium. 17. q. 4.

Ratione personarum committitur sacrilegium, cum quis Clericum percutit, vel rem Monialis sibi habet. h. d.

§. 7. Personarum ratione sacrilegium perpetratur, cum quis in Clericum, vel Monacham violentas & impias manus injicit: vel cum persona Deo dicata per coitum appetuntur: de quibus infra suo loco latius dictari fuerius.

e c. si quis suadente ... cumen. §. sacrilegium. 17. q. 4.

DE FURTIS.

TITULUS VI.

Furti nomine omnis illicita usurpatio continetur: & fures promoveri non possunt, sive promoti deponantur, & si sint incorrigibiles, debent excommunicari, & si occisi fuerint in furto, non est pro eis orandum, nisi ante mortem sint confessi. h. d.

FUrti quidem nomine omnis illicita usurpatio alienæ rei concluditur: sed nunc de eo tantum agimus, quæ speciali nomina destituta generali furti appellatione continentur. Fures autem non solum sæculares leges, verum etiam Canones acriter insectantur: nam eos ad sacros ordines promoveri, nisi secundum ea, quæ supra primo libro diximus, & promoti, ab eisdem dejici, & si depositi incorrigibiles fuerint, excommunicari, & demum potestati sæculari tradi debent. Et si s, dum furtum committitur, occisi fuerint, pro eis minime orandum erit: quanquam si comprehensi, aut vulnerati confessi fuerint, communio eis non sit deneganda.

s c. 2. extr. eod.

Furum commentores ob necessitatem mitius puniuntur, & pœna furum puniuntur participes cum eis, & qui furtorum sunt conscii. h. d.

§. 2.

§. 2. Sed hæc de illis intelligere nos oportet, qui nulla necessitate adacti, furtum commiserunt. Cæterum si quis propter necessitatem *a* cibaria, vestem, vel pecus furatus fuerit, longe mitiori pœna puniendus erit. Nec fures solum supra dictis pœnis tenentur, sed ii quoque *b*, qui aut cum furibus participantur, aut qui furtorum conscii fures quærentibus possessoribus non indicant.

a c. si quis propter. extr. eod.
b c. qui cum fures. eod. tit. extr.

DE USURIS.

TITULUS VII.

Usura quid sit, & unde dicta, & habens possessionem in pignus, recepta propria pecunia, si recuset fructus in sortem computare, usuras committit. h. d.

USura est, quicquid ultra sortem mutuatam percipitur: dicta ab usu, quia scilicet pro usu pecuniæ recipitur. Unde *c* & si quis pignoris obtentu rei alienæ nactus fuerit possessionem, si sortem suam deductis expensis de fructibus jam perceperit, si eandem debitori restituere recuset, & perceptos fructus in sortem computare, procuidubio usurarum committit crimen.

c C. 1. 2. & c. conquestus. extr. eod. tit.

Pœnæ usurariorum sunt, infamia, excommunicatio, beneficiorum, & officiorum, & Ecclesiasticæ sepulturæ amissio.

§. 2. Multiplicibus autem pœnis sacri canones usurarios insequuntur: nam præter ipsam infamiam, nec ad Christianam, nec ad communionem *d* admittuntur altaris, nec quisquam de manu eorum oblationes accipiet. Et si Clerici fuerint *e*, tam officii, quam beneficii Ecclesiastici periculum patiuntur. Nullus quoque sub pœnis Gregoriana *f* constitutione comprehensis, manifestis usurariis aut locabit domos, aut conductas habere permittet: sed & si in hoc scelere decesserint, Ecclesiastica carebunt sepultura.

d c. quia in omn. eod.
e c. præterea. eod. tit. extr.
f c. 1. & seq. eod. tit. in 6.

Licet quis de usuris satisfieri mandet per hæredem, non tamen est tradendus Ecclesiasticæ sepulturæ, donec fuerit satisfactum. & contra facientes committit pœnas eorundem, & testamenta usurariorum non valent. h. d.

§. 3. In tantum adeo obtinet, ut *g* etiamsi morituri in ultima voluntate de usuris satisfieri expresse quantitate, vel indistincte mandaverint, donec secundum Gregorianæ constitutionis tenorem satisfactum fuerit, Ecclesiastica sepultura carere debeant. Quicunque vero manifestos usurarios contra prædictæ sanctionis formam tumulare ausi fuerint, pœnæ Lateranensis Concilii contra usurarios promulgatæ subjiciendi erunt. Testamenta *h* quoque ab eisdem facta, aliter quam secundum dictæ constitutionis formam non valebunt, sed ipso jure erunt irrita.

g c. 2. eod. tit. in 6.
h d. c. 2. in fin.

Non debemus facere malum, ut postea faciamus bonum: & si non sint, quibus restitui possint usuræ, erogandæ sunt in pauperes: & paupertas excusat a restitutione. h. d.

§. 4. Nec quicquam *i* proficiet, quod quis pro captivis redimendis, vel eleemosynis dandis sese usuram exercuisse alleget: nec enim propterea magis cum usurario dispensari poterit, cum pro ea re alterius nec mentiri quidem nedum rapere liceat. Plane si nec ii, a quibus quis usuras extorserit, nec illorum sunt hæredes superstites, non solum pauperibus usurarum nomine acceptum erogare poterit, verum etiam compellendus erit, nisi eum nota paupertas evidenter excuset.

i c. super eo. 4. extr. eod.

Non solum fœneratores, sed etiam illorum hæredes debent usuras restituere, nulla obstante appellatione. h. d.

§. 5. Nec is tantum Ecclesiastica districtione extortas usuras restituere cogendus erit, qui fœnerator est, verum etiam *n* filii, & quicunque extranei hæredes, qui omnes super usuris conventi nullius appellationis remedio restitutionem subterfugere permittendum erit.

n c. tua nos. ext. eod. tit.

Judex fœneratores potest præcipere sub pœna excommunicationis, tam ne usuras exigat, quam ut exactas restituat, non obstante juramento præstito de non repetendis usuris. h. d.

§. 6. Sed & si quis sub usuris pecuniam acceperit, & de eis nunquam repetendis juramento *l* paruerit, adhuc Judex usurarios per censuram Ecclesiasticam compellere poterit, tam ut ab earum desistant exactione & juramentum remittant, quam etiam, ut exactas restituant, ne de dolo, & fraude quenquam contingat commodum reportare.

l c. tua dudum. extr. eod.

Judæi satisfacere debent de immoderato gravamine Christianis, aliter excommunicantur modo quo possunt. h. d.

§. 7. Judæi, *m* quoque, si a Christianis quocunque prætextu graves immoderatasve usuras extorserint, & per seculares Principes, & potestates illas remittere sunt compellendi: & donec de immoderato gravamine competenter satisfecerint, ab universis Christifidelibus tam in mercimoniis, quam in aliis per excommunicationis sententiam eis omnimoda communio denegabitur.

m C. post miserabilem, cum seq. ext. eod. tit.

Ponuntur plures casus, quibus quis fructus in sortem computare non tenetur. h. d.

§. 8. Sunt tamen casus in quibus aliquid ultra sortem absque vitio usurarum licite recipitur: ut puta, si Clericus Ecclesiasticum beneficium aliter redimere non valens, prætexto pignoris de manu laici illud acceperit: nec enim hic in sortem fructus tenebitur computare. Idem si terra non sit beneficii alicujus Ecclesiastici, sed ad accipientem in pignus jure dominii directi pertinere noscatur. Idem *n*, si possessiones pro non numerata dote genero a socero pignori obligatæ fuerint: cum enim frequenter dotis fructus non sufficiant ad onera matrimonii supportanda, pignoratarum possessionum fructus in sortem computandi non erunt.

n c. salubriter. ext. eod.

Non est usurarius rem emens minus justo pretio, si tunc verisimiliter dubitetur, an tempore solutionis plus vel minus esset res valitura, vel aliter dubius eventus usurarum suspicionem removet. h. d.

§. 9. Ille *o* quoque, qui dat decem solidos, ut alio tempore totidem sibi grani, vini vel olei mensuræ reddantur; ex hoc usurarius censeri non debet: quia licet tunc plus valeant, utrum plus, vel minus solutionis tempore fuerint valituræ, verisimiliter dubitetur.

o c. fin. §. ille eut. eod. tit.

Usurarius est, qui a debitore recipit aliquid ultra sortem, etiamsi suscipiat in se periculum. h. d.

§. 10. Aliud tamen juris est, si quis navigantibus *p*, vel ad nundinas euntibus certam pecuniæ quantitatem mutuaverit, & eo, quod in se mutuans periculum suscipit, aliquid ultra sortem ut recipiat, conveniat: nam hic usurarius reputandus erit.

p c. fin. in princ. ext. eod.

DE ADULTERIIS, ET ALIIS CONJUNCTIONIBUS ILLICITIS.

TITULUS VIII.

Adulterii appellatio est generalis: proprie tamen in nuptam committitur: & quæ sit adulteris pœna. h. d.

ADulterii generalis est appellatio: continet enim non modo alieni tori *q* violationem, sed omnem etiam illicitam fornicationem. Proprie tamen adulterium in nuptam committitur. Pœna in Laico, excommunicatio: in Clerico, depositio, vel in utroque, certæ pœnitentiæ impositio.

q can. 2. adulterium. 36. q. 1.

Arbitraria est pœna incestus, Sodomiæ, & rei habitæ cum brutis. h. d.

§. 2. Eadem vel etiam pro Judicis arbitrio major, aut minor, eos manet pœna, qui incestum commiserunt, ut puta, cum qui contra naturam humanæ societatis parentibus, vel liberis, vel aliis ejusmodi personis impudice adhæserint: aut si cum illa, quam quis de sacro fonte susceperit, aut quem ante Episcopum tenuerit, cum sacro Chrismate inungeretur, fornicationis scelus perpetraverit: aut cum relicto naturali usu contra naturam *r* more Sodomitico fornicabitur: aut humani generis naturam transgressus, sese brutis commiscuerit.

r c. Clerici. extr. de excess. prælat.

Quæ pœna sit stuprantis mulierem honeste viventem, & virginem deflorantis. h. d.

§. 3. Quod si quis stuprum admiserit, multum interest, utrum cum muliere honeste vivente rem habuerit, an virginem defloraverit. Primo enim casu stuprator pœnitentiæ subditus, pecuniaria etiam pœna coercendus erit: posteriore vero *s* dotare virginem eandem patre consentiente habebit uxorem: si vero pater virginis dare noluerit, aut stuprator eam uxorem habere legibus impediatur, reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt. Quod si consentiente patre stuprator ipse corruptam virginem in uxorem ducere renuerit, corporaliter castigatus excommunicetur, atque in monasterium ad agendam pœnitentiam retrudatur, de quo nulla erit ei egrediendi sine Judicis permissione licentia.

s C. 1. & seq. ext. eod. tit.

Raptorum pœna excommunicatio, depositio, & servitus, cum facultate tamen seipsum redimendi. h. d.

§. 4. Majori *t* legum severitate raptores cohibet: nam præter secularium sanctionum pœnas, anathemate cum suis adjutoribus feriri, aut si Clerici sint, proprii ordinis & honoris amissionem sustinere debent.

t c. 1. 36. q. 2.

In propria sponsa non cadit raptus, & raptus per consensum purgari potest. h. d.

§. 5. Raptus *u* autem tunc committi dicitur, cum illa, de cujus nuptiis nihil actum fuerit antea, abducitur. Unde qui sibi desponsatam, vel parentibus reclamantibus, abduxerit, in crimen raptus, & in pœnas minime incidit. Raptæ quoque puellæ legitime cum raptore matrimonium contrahet, si prior dissensio in consensum transeat. Raptor enim & rapta, nomine sunt actorum, non personarum: at ubi autem eum purgata fuerint, eorum etiam nomina abolentur.

u c. pen. & fin. ext. de rapt.

Raptus Monialis purgari non potest. h. d.

§. 6. Sed hæc de illis intelligenda sunt, qui mulierum Laicarum consensum habuerunt: nam si quis Deo dicatas virgines *x* vel rapuerit, vel adulteris matrimonio sibi sociare tentaverit, tanquam sacrilegium admittens, pro tam nefandi criminis atrocitate plectendus erit, nulla *y* prorsus voluntatis sacrarum virginum habita ratione.

x can. 2. 36. q. 2. cum seq.
y gl. 1. d. can. 2.

Pœna simplicis fornicationis est arbitraria. h. d.

§. 7. Demum si quis cum muliere soluta & impudica simpliciter fornicatus fuerit, tam pœnitentiæ modus, quam etiam alia pœna in Judicis potissimum reponetur arbitrio, qui ex qualitatibus variis minorem, vel majorem pœnam statuet.

DE CRIMINE FALSI.

TITULUS IX.

Qui per se, vel per alios literas Papæ falsant, excommunicati sunt cum suis fautoribus: & Clerici officiis & beneficiis privantur, & degradati traduntur Curiæ seculari. h. d.

ADversus eos quoque, qui falsi crimen commiserunt, variæ statutæ reperiuntur: illos tamen cæteris acrius Canones insectantur, qui literis Apostolicis falsis usi fuerint. Talium enim literarum falsarii *z* cum fautoribus & defenso-

z c. ad falsariorum. extr. eod. tit.

sensoribus suis anathemate feriuntur: & si Clerici fuerint, omnibus officiis & beneficiis Ecclesiasticis perpetuo privabuntur, ita, ut qui per se falsitatis vitium exercuerint, postquam per Ecclesiasticum Judicem degradati fuerint, saeculari potestati tradendi sint secundum legitimas constitutiones puniendi: per quam & Laici, qui fuerint de falsitate convicti, legitime punientur.

Qui falsis literis utitur, si Clericus est, officiis & beneficiis privatur: si Laicus, excommunicatur. h. d.

§. 2. Mitius cum illis agitur, qui licet his utantur, tamen ipsi non falsificaverunt: si enim Clerici fuerint, officiis & beneficiis Ecclesiasticis spoliandi erunt: si Laici, tamdiu excommunicationi subjicientur, quamdiu competenter satisfecerint. In utrisque tamen malitia gravius, quam negligentia punietur, quod & de his, qui falsas literas impetrant, observabitur.

TITULUS X.

DE HOMICIDIO.

Assassinium, sicuti omnium homicidiorum atrocissimum, ita etiam atrocissime punitur. h. d.

Cum non ad opera tantum sit respiciendum, sed tempus, causa, voluntas, personarum differentia, & omnia, quae opertius occidunt, sint pervestiganda, sequitur, ut non sit omnium homicidiorum eadem conditio. Cunctorum vero illud atrocissimum a videtur, quod Assassinium vulgo nuncupant. Unde non solum assassini ipsi, sed etiam receptatores, occultatores, consultatores & defensores eorum, & qui per eosdem quemquam interfici fecerit, aut mandaverit, dignitatibus, honoribus, officiis, beneficiis, omnibusque bonis nudatus excommunicationis & depositionis incurret ipso jure sententiam, & tanquam Christianae religionis hostis a toto Christiano populo perpetuo diffidatus erit.

a C. 1. eod. tit. in 6.

Interficiens per industriam similis est Assassino. h. d.

§. 2. Non b absimili eum tenet poena, qui licet non per assassinium, per insidias tamen & industriam hominem interfecerit.

b c. 1. extr. eod. tit.

Interficiens latronem non ex necessitate, punitur: secus, si ex necessitate. h. d.

§. 3. Quod si c quis latronem & furem peremerit, videamus, an sit puniendus: & si quidem furem absque occasione comprehendere potuit, certa adversus eum statuta poenitentia reperitur: quod si non potuit, nulla occisoris erit ex necessitate injungenda poena.

c c. 2. extr. eod. tit.

Non punitur homicidium fortuitum, si nulla culpa casum praecessit. h. d.

§. 4. Idem etiam obtinebit, si casu perpetratum fuerit homicidium, utputa, si quis d necessario insistens operi arborem inciderit, & aliquis subtus transiens opprimatur: nam si neque voluntate, nec ulla incidentis culpa factum fuerit, ut pertransiens opprimeretur, arborem incidens homicidii poenis obnoxius non erit.

d can. saepe contingit. 50. dist.

Poenitentia trium annorum est injungenda parentibus opprimentibus filios. h. d.

§. 5. Alia ratio est eorum, qui proprios filios oppressisse reperiuntur. Cum enim hos graviter deliquisse non sit dubium, trium annorum erit illis injungenda poenitentia.

Filius a patre, vel ab alio, patre sciente, expositus, liberatur a patria potestate: & expositum suscipiens nullum in eo habet jus. h. d.

§. 6. Quod si e filius a patre, vel ab alio, patre sciente fuerit expositus, aut eidem alimenta denegata fuerint, hic ipso a potestate patris liberabitur. Nec tamen propterea, qui expositos susceperit, aliquod in eis jus vendicare poterit.

e c. unic. extr. de infan. lang. & exposit.

Impedientes conceptionem, vel abortum procurantes, puniuntur ut homicidae: secus, si id casu fieri contingat. h. d.

§. 7. Is quoque, qui vel causa explendae libidinis, vel odii meditatione, viro aut mulieri aliquid fecerit, vel potandum dederit, quo minus possit generare, vel concipere, vel nasci soboles, ut homicida puniendus erit. Quanquam alias, si conceptus nondum vivificatus fuerit, nec ut abigeretur, quisquam dolo malo fuerit, qui abortui f occasionem tradidit, puniendus non erit.

f c. sicut ex literarum. extr. eod.

Qui sibi mortem inferunt, habentur similes illis, qui impoenitentes moriuntur. h. d.

§. 8. Novissime sciendum est pro his, qui quocunque praetextu voluntarie ferro, vel veneno, vel suspendio, vel quolibet modo sibi mortem inferunt, nullam in oblatione faciendam esse commemorationem, & Ecclesiastica eos debere carere sepultura, non aliter atque illos, qui pro suis sceleribus impoenitentes moriuntur.

DE INJURIIS, ET DAMNO DATO.

TITULUS XI.

Inferens injuriam, & damnum, debet damnum passo satisfacere, nec illum excusat ignorantia. h. d.

Multies g cum hic agitur, qui in pugna, vel ictu aliquem lapide, vel pugno percusserint. Si enim ille mortuus non fuerit, sed in lecto jacuerit, vel operari exercere fuerit impeditus, qui percusserit, & opera ejus, & impensas h immodicas restituet. Et generaliter si culpa e tua datum est damnum, vel injuria irrogata, vel aliis irrogantibus opem tulisti, aut haec imperitia tua, sive negligentia evenerunt, jure te super his satisfacere oportebit: nec te excusabit ignorantia, si scire debuisti ex facto tuo injuriam verisimiliter posse contingere, vel jacturam.

g C. 1. extr. eod. tit.

h in medicos, melius.

c c. fin. extr. eod. tit.

Si tuum animal damnum dedit, potes liberari illud dedendo, nisi sit ferum animal & nocere solitum, & non fuerit adhibita debita diligentia. h. d.

§. 2. Quod e si animalia tua no cuisse proponantur, nihilominus ad satisfactionem teneberis, nisi ea pro noxa dando damnum passis te ipsum volis liberari: quod tamen ad liberationem non sufficit, si fere fuissent animalia, & quae nocere consueverant, & quam debueras, diligentiam non adhibuisti. Diversum statuitur in eo, qui, ut damnum non contingeret, nihil omisit.

k c. fin. § quod, extr. eod. tit.

Injuria inferuntur re, verbis, literis: & poena est arbitraria. h. d.

§. 3. Inferuntur l autem injuriae tribus modis: Re, verbis, & literis. Re, ut cum manus inferuntur. Verbis, ut cum convicium dicitur. Literis, ut cum in alterius vituperationem carmen, aut famosus libellus conscribitur: quibus omnibus casibus pro qualitatibus admissi, & atrocitate prudens Judex poenas irrogabit.

l gl. in ver. injuria. c. fin. extr. eod. tit.

Conficiens famosum libellum, & manifestans pari poena puniuntur. h. d.

§. 4. Eo amplius si quis famosum libellum invenerit, & non statim corruperit, vel combusserit, sed ejus tenorem dolose manifestaverit, quasi auctor plectendus erit.

DE ECCLESIASTICIS CENSURIS.

TITULUS XII.

Ponit continuationem praecedentium, & sequentium. h. d.

Postquam tam primo libro personarum, quam secundo rerum Ecclesiasticarum tractatum cum his, quae annexa sunt, summatim compleverimus, subinde ad reliquos pertinentes judiciorum tam civilium, quam criminalium materiam, & seriem explanavimus, delictorum & naturam, & poenas breviter perstringentes, cum tam earumque contumaciae, quam etiam aliorum excessuum Ecclesiasticae censurae interdum aliquos innodari variis locis admonuerimus, superest nunc, ut operi finem imponentes, de ipsis censuris latius & distinctius disseremus.

Quid veniat appellatione censurae Ecclesiasticae, quid sit Excommunicatio, quid Interdictum, quid Suspensio. h. d.

§. 2. Ecclesiasticae censurae nuncupatae tria singulariter complectitur: scilicet excommunicationis, interdicti, & suspensionis sententiam. Excommunicatio est a communione exclusio. Interdictum Ecclesiasticum est aucteri sacramentis, & omnibus divinis officiis, & sepulturae Ecclesiastica facta prohibitio. Suspensio est inhabilitas quaedam ordinum, vel officiorum executionem impediens.

Sed ne de omnibus simul tractantes legentibus difficultatem ingeramus, distincte de singulis disseramus, ac primum de Excommunicatione.

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS.

TITULUS XIII

Minor excommunicatio a perceptione sacramentorum, Major etiam a fidelium communione separat. h. d.

Excommunicationum duae sunt species, minor scilicet, & major. Minor est, per quam quis a sacramentorum participatione conscientia, vel sententia arcetur. Major est, per quam quis non solum a sacramentorum excluditur perceptione, verum etiam a communione fidelium, quae ab omni actu legitimo separat, ac dividit, & haec alio nomine m Anathema appellatur.

m Can. fin. 3. q. 4.

Excommunicationum alia sunt latae sententiae, alia ferendae. Et latae sententiae est, cum quis sine sollo Judicis a jure excommunicatur. h. d.

§. 2. Rursus excommunicationum alia Canonis, alia Judicis. Canonis est, qua quis ab ipso solum Canone absque Judicis ministerio innodatur, quae etiam alio vocabulo *latae sententiae excommunicatio* nuncupatur. Sciendum est enim complures esse casus, in quibus adeo quis delinquere aestimatur, ut nulla expectata Judicis pronunciatione ipso jure excommunicationis vinculis innodetur: quod quidem, quanquam innumerabilibus prope exemplis declarari possit, unius tamen tantum prosecutione contenti erimus.

Qui Deo dicatos homines corporaliter offendunt, incidunt in excommunicationem latae sententiae, a qua non possunt absolvi, nisi per Papam. h. d.

§. 3. Si quis igitur n in Clericos, Regulares, Monachos, professos, vel novitios, vel conversos violentas, & temerarias manus injecerit, ipso jure canonis incurret sententiam, a qua praeterquam a Romano Pontifice, vel ejus de latere legato o, a quoquam absolvi non poterit.

n c. non dubium extr. eod. tit.

o ad eminentiam extr. eod.

Complices injicientium manus violentas Clericis, pari poena cum inferentibus puniuntur. h. d.

§. 4.

§. 4. Sed etsi manus quis violentas non injecerit, si inferenti tamen vel auctor, vel fautor, vel adjutor fuerit, aut factum ratum habuerit, pari pœna illum plectendum Catholica sanxit auctoritas, quoniam delinquentibus favere interpretatur, qui cum possunt, manifesto sceleri desinunt obviare.

Detinens, vel ducens Clericos in vincula, incurrit excommunicationem latæ sententiæ, etsi faciat de voluntate suorum Prælatorum. h. d.

a c. nuper a nobis. extr. eod. tit.

§. 5. Interdum etiamsi nullam corporis læsionem Clerici quis intulerit, excommunicationis tamen pœnam non evadet: ut puta a, si Laicus in publica, vel privata custodia illum detinuerit, vel in vincula conjecerit, etsi tamen id de mandato faciat Prælatorum, quorum illi sunt jurisdictioni subjecti: tunc enim circa excommunicationis metum & capere Clericos, & ad judicium violenter ducere Laici poterunt: cum hoc non ipsi, sed illi, quorum auctoritate hoc faciunt, agere videntur, dum tamen non amplius eorum secreto dat violentia, quam defensio Clericorum exigit.

Si Abbas imperet Laico, ut Monachum suum causa disciplinæ verberet, neuter incidit in excommunicationem: secus autem, si imperet Clerico ex causa necessitatis. h. d.

b C. universitatis. extr. eod. tit.

§. 6. Quod autem diximus, non facientes, sed eos, quorum hoc auctoritate, quod facere videri, absolute non procedit. Nam b si Laicus, qui in Abbatis ipsius servitio commoretur, ejusdem jussu in Clericum, vel Conversum, vel Monachum etiam subsistente causa manus injecerit, tam qui tulit verberari præcipit, quam qui mandato verberet alterius, excommunicationis sententiam non evadent. Nam si disciplinæ regularis gratia id faciendum sit, vel Abbas id per se ipsum faciet, vel si necessitas urgeat, per Clericum, vel Monachum id fieri jubebit.

Tam percutiens volentem Clericum, quam Clericus consentiens excommunicati sunt. h. d.

c c. contingit interdum, extr. eod. tit.

§. 7. Volentem c quoque Clericum si quis percusserit, nihilominus excommunicationis censuram incurret: ut responsum est de eo Clerico, qui cum Laico injuriam intulisset, volens secundum consuetudinem patriæ pro injuria illata offenso satisfacere, sponte sua Laicorum se subjecit percussionibus. Quanquam enim hoc manuum injectio non sit violenta, tamen injuriosa videtur: & canon respexit non tam favorem Clerici ordinati, quam Clericalis ordinis: unde hoc casu tam percutiens, quam se ipsum per cussionibus sponte subjiciens excommunicationis sententia innodabitur.

Sunt tres casus, in quibus percutiens Clericos in Canonem latæ sententiæ non incidit. h. d.

d c. veri. al. c. §. si vero. ext. eod.

§. 8 Ex contrario accidit interdum, ut etiam pro violenta manuum injectione excommunicationi quis non subjiciatur: veluti d si Clericum sibi manus inferentem ita quis incontinenti vi repellat, ut læsionem inferat, aut in eum, quem cum uxore, matre, sorore, vel filia turpiter se gerentem invenerit, manus violentas injecerit. Idem statuitur & de eo, qui illum percusserit, quem probabiliter ignorabat esse Clericum.

Imperfectionem Clericos, qui postbabito habitu committunt enormitates, non sunt excommunicati. h. d.

e c. in audientia. §. ad hæc. ext. eod. tit.

§. 9. Quinimo etsi acciderit quis Clericus, vel Presbyteros, qui contempto Clericali habitu sceleribus sese immiscuerint, in odium Clericalis excessus canone latæ sententiæ minime concludetur: frustra enim Ecclesiæ implorat auxilium, qui in Ecclesiam ipsam committit.

Qui ratione officii vel causa disciplinæ Clericos percutiunt, non sunt excommunicati. h. d.

f c. cum voluntate. §. fi. extr. eod. tit.

§. 10. Item si qui ratione officii, quod obtinent in Ecclesia, aut si Clerici seniores pueros, vel adolescentes in minoribus ordinibus constitutos divinum turbantes officium, aut etiamsi qui magisterii, vel prælationis obtentu subditos & scholares correctionis causa percusserint, excommunicationis sententiam non incurrent. Quod & de his intelligendum est, qui aliquos de familia sua, vel propinquos inferiorum graduum simili modo, ut ab excessibus prohibeantur, & sanctis bonisque moribus informentur, corrigendos duxerint, & aliis casibus compluribus.

Ex causa potest quis absolvi ab alio, quam ab Apostolico. h. d.

g c. quamvis incidens. extr. eod. tit.

§. 11. Quod autem g supra diximus, ab hac excommunicatione, ab alio, quam ab Apostolico, aut e ejus legato absolvi neminem posse, non est perpetuum. Nam si quis excommunicationis lata sententia vinculis innodatus in mortis articulo constitutus reperiatur, aut capitales habeat inimicitias, aut alias justas excusationes, ita ut sine periculo Apostolico se nequeat conspectui præsentare, licebit diœcesano Episcopo, juramento secundum morem Ecclesiæ recepto, sibi absolutionis gratiam impertiri.

Cessante causa cessat effectus. h. d.

h C. eos qui, eod. tit. in 6.

§. 12. Periculo h tamen, & impedimento cessantibus, quam cito commode poterunt, ad Sedem Apostolicam se præsentabunt, mandatum illius super negotiis, pro quibus excommunicati fuerant, humiliter suscepturi, & prout justitia suadebit, satisfacturi, alioqui si id facere contempserint, eo termino, & impune censuræ Ecclesiasticæ eludentur, ipso jure in eandem sententiam recident: quod generaliter constitutum est, quotiescunque legitima subsistente causa ab alio quis, quam ab eo, a quo alias de jure absolvendus fuerat, absolutionis beneficium consecutus fuerit, & quibusdem casibus similibus.

Si conditio sit illata injuria Clerico, vel qui intulit non provecta sit ætatis, potest ordinarius absolvere eum, qui incidit in Canonem latæ sententiæ. h. d.

i c. pervenit. ext. eod. tit.

§. 13. Item i si non enormis, sed modica, & levis injuria fuerit Clerico irrogata, interea per Episcopum absolvi poterit. Item ætatis intuitu juniorum mansuetudine temperatur. Unde k si in pueritia constitutus in canonem inciderit sententia promulgatio, sive ante, sive post pubertatem se ei absolvi postulet, diœcesanus Episcopus absolutionis beneficium impertiri poterit.

k c. fin. eod. tit.

Monachi, vel Monachi se invicem, vel conversi percutientes sunt ab Abbate, vel Episcopo absolvendi. h. d.

l c. cum. ext. eod. tit.

§. 14. Monachi quoque, & alii Regulares quomodocunque l in claustro sese invicem percusserint, non ad Apostolicam sedem remittendi, sed secundum providentiam proprii Abbatis coercendi erunt, quod si Abbas non sufficit, Episcopus adhibendus erit. Simile statuitur de Monialibus: nam si vel in se invicem, vel Conversos, aut Conversas suas, aut etiam Clericos violentas manus injecerint, ne contra muliebrem sexum evagandi, & regularis observantiæ decorem peregrinari compellantur, per Episcopum, in cujus diœcesi monasteria fuerint, absolutionem consequentur. Sunt & alii casus, quibus ab alio quis, quam ab Apostolico ab hac excommunicatione absolvi poterit, ut ex ipso Decretalium libri facile apparere potest.

Ex causa certis casibus absolutio potest delegari. h. d.

m c. fin. extr. de off. ord.

§. 15. Hi autem m, quibus id certis casibus ex officio competit, non solum per seipsos absolvere, verum etiam aliis, cum expedire viderint, hujusmodi absolutionem committere poterunt.

Excommunicatio judicialis est, quam infert Judex, & cui causa committitur, omnia quæ causam contingunt, censentur permissa. h. d.

§. 16. Judicis, sive Judicialis excommunicatio est, quam Judicis ministerium infertur. Judicem autem hoc loco intelligimus non solum ordinarium, verum etiam delegatum. Nam si cui per Apostolicum causa etiam simpliciter delegetur, nec literæ commissionis de excommunicatione quicquam contineant, poterit nihilominus delegatus concessa sibi auctoritatis ratione contumaces, ut jure divino, Ecclesiastica severitate coercere.

Excommunicationis sententiam debet præcedere monitio: & debet ferri in scriptis, ita ut causam contineat. h. d.

n c. c. m. f. tit.

o can. sacro approbante. eus. eod. cct.

§. 17 Quoties autem causa subest, ut Judex subditum suum Ecclesiastica districtione coerceat (cum medicinalis o, non lethalis excommunicatio esse debeat) non aliter, quam competentibus præmissis monitionibus a ad hujusmodi sententiam descendet, quam etiam de scriptis recitatione proferet, ita ut causam, ob quam profertur, expresse contineat, aliaque observabit, quæ tam generali: quam Lugdunensi Concilio editis constitutionibus sunt comprehensa, eandem pœnæ, si contra fecerit, subjiciendus.

Judex aliquem excommunicans, in dubio censetur inferre majorem excommunicationem. h. d.

p C. pon. extr. eod.

§. 18. Sed quid poterit p, si Judex ille verborum formula usus fuerit, *illum excommunico*, vel simili, qua de majori vel minori excommunicatione quicquam non exprimerit, utra magis quis excommunicatus censeatur? Et responsum est, non tantum minorem, sed etiam majorem censeri per Judicem illatam: quam non modo a sacramentis, & fidelium participatione exclusio, sed alii præterea mali consequuntur effectus.

Communicans excommunicato incidit in excommunicationem: & Judices jurare debent, quod excommunicatos ab actis legitimis, & commercio aliorum abstineant. h. d.

q c. decernimus. eod. tit. in 6.

§. 19. Quorum ille prætereundus non est, quod quamdiu de excommunicatorum absolutione legitime non constat, qui cum ipsis communicaverint, ipsi quoque nullo obstante privilegio, ipso jure excommunicationem incurrunt, decretumque est q propterea, ut ab Ecclesiasticis judicibus seculares Judices Canonica præmissa monitione Ecclesiastica censura compellantur, ut excommunicatos ab agendo, petendo, & testificando in suis curiis & judiciis repellant.

Dejectio, qui obvenit nobis ex re, non potest nisi nostro me ed tenui immodum. h. d.

r c. a. extr. de excep.

§. 20. Dubitatum r tamen fuit, num is, qui excommunicato in locutione, vel oratione scienter communicat, excommunicatum ipsum a judicio contra se intentando summovere possit: cum ille communionem hujusmodi contra eum replicet: & cum is, qui impetitur, a sacramentorum perceptione sit remotus, alius vero etiam a fidelium communione, replicatione minime instigante, judicium procedere non poterit.

Excommunicatus communicare non potest ante absolutionem, etiamsi dederit cautionem juratoriam de parendo mandatis Ecclesiæ, & Episcopus ei communionem reddiderit, etiamsi morte præventus non potuerit absolvi. h. d.

s c. cum desideras & c. a nobis. el. secundo. extr. eod. tit.

§. 21. Nec s ideo magis agere volenti communicari poterit, quod ipse ex consuetudine de parendo mandatis Ecclesiæ juratoriam dederit cautionem, eique communionem Episcopus reddiderit, aut quod eos, cum quibus participavit, postmodum impugnavit: nam nisi post juramentum præstitum secundum formam Ecclesiæ absolutus fuerit, nec cautio, nec perperam restituta communio quicquam proderit. Quod ipsum obtinet t etiam, si post prædicta, morte quis præventus, absolutionis beneficium obtinere non potuerit: nec enim ei, cui vivo non communicamus, defuncto communicabimus.

t d. c. a nobis.

Excommunicatus si ante mortem ostenderit signa pœnitentiæ, etiam mortuus potest absolvi. h. d.

u c. a nobis. el. secundo. ver. potest extr. eod. tit. & in fin.

§. 22. Plane u si de mortui pœnitentia per evidentia signa, dum viveret, constiterit, defuncto quoque absolu-

 tionis

tionis beneficium a proprio Judice impendendum erit, haeredesque ejus ut pro ipso satisfaciant, si sponte nolint, Ecclesiastica censura compelli possunt.

Diffamata de excommunicatione non possumus communicare, nisi se purget, vel ad cautelam se faciat absolvi: & tolerator ab Ecclesia non debet vitari, nisi in occulto. h. d.

§. 23. Sed a etsi qui pro sacrilega manuum injectione in edictam excommunicationem incidit, denunciatus quidem non sit, sed de patrato scelere publica laborat infamia, nemo sibi pars ratione communicare debet, nisi vel ad arbitrium Episcopi de hoc se purgaverit, vel ad cautelam absolutionis beneficium consequutus: nisi forte b soli tibi de facinore constat: hoc enim casu, quamdiu toleratur ab Ecclesia, privatim tantummodo te vitandus erit, ut falsem verecundia rubore suffusus, pro latenti excessu satisfaciat compulsus.

Participatio criminosa cum excommunicato implicat participantem eadem excommunicatione. h. d.

§. 24. Sed multum interest, qualiter excommunicato communicatur: nam si quidem crimini & criminoso communicavit quis, consilium puta, auxilium, vel favorem impendendo, vel forte cum Clerico ab Apostolico excommunicato scienter c & sponte participaverit, & ipsum in officiis receperit, eadem excommunicationis sententia involvetur, quo illis ipsi sunt obstricti, quibuscum ita ab eo communicatum fuit, cumque ratione damnati criminis d in eum, qui damnavit, delinquere videatur, merito ab eo, vel si videtur, ejus superiore, juramento praestito, delicti tantum absolutio requirenda. Et idem statuitur, si qui cum participibus suis excommunicati fuerint.

Participatio cum excommunicato non criminosa, illigat participantem minori excommunicatione, a qua per ordinarium absolvi potest. h. d.

§. 25. Quod si aliter, puta e in choro, in mensa, in osculo, aut sermone excommunicato communicatum fuerit, tunc minor tantum incurritur, & nulla interveniente paratoria cautione a proprio Sacerdote, vel Episcopo, absolutionis beneficium obtineri poterit: quamvis enim & tunc non Judicis, sed Juris sententia excommunicato communicans sit alligatus, quia tamen conditor Canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso relaxandi facultatem aliis concessisse videtur.

Communicans excommunicato in contemptum, incidit in majorem excommunicationem. h. d.

§. 26. Hoc f tamen tunc obtinet, cum non in contemptum Ecclesiasticae disciplinae cum excommunicatis quis commercium habuerit. nam qui contra prohibitionem sui Praelati excommunicatorum communioni sese ingesserit, anathemate feriendus erit.

Si excommunicatus minori indurescat in ea, poterit excommunicari majori. h. d.

§. 27. Quod si in locutione & aliis similibus minori excommunicationi irretitus fuerit indurescens, poterit Judex post Canonicam monitionem g etiam majori excommunicatione, & consimili participantem illigare. Quod & in suspensionis, & interdicti sententiis observandum erit.

Qua sit monitio Canonica. h. d.

§. 28. Tunc h autem Canonica censebitur esse monitio, si competentibus intervallis atque alia rite observatis, eam qui monuerit, exprimant nominatim.

Ignorantia excusat participantem cum excommunicato. h. d.

§. 29. Interdum tamen excommunicato communicant neutrius excommunicationis vinculo obstringitur, ut accidit in eo, qui cum illo conversatus fuerit, quem excommunicatum probabiliter ignorabat.

Episcopi debent propalare nomina excommunicatorum. h. d.

§. 30. Unde ut excusationis causa omnibus auferatur, providere debent Episcopi i, ut excommunicatorum omnium nomina tam suis parochianis, quam vicinis Episcopis pariter indicent, eaque in celebri loco posita pro foribus Ecclesiae cunctis convenientibus inculcent, ut hujusmodi adhibita diligentia excommunicatis Ecclesiasticus aditus adimatur.

Omnes qui ante prolationem sententiae tenebantur excommunicato communicare, tenentur etiam post. h. d.

§. 31. Uxores quoque excommunicatorum, filii, servi, ancillae, rustici, servientes, & omnes, qui ante sententiae prolationem excommunicati obsequio tenebantur familiariter adhaerere, non solum a communione excusantur, verum etiam (praeterquam a in criminibus) communicare tenentur, cum sine illa debita praestare nequeant obsequia.

Necessitas, vel simplicitas excusat a communione cum haereticis. h. d.

§. 32. Mercatores autem, & viatores, nisi aut creditores sint excommunicatorum, aut necessitate temporali arceantur, abstinere debent: sed si in terram excommunicatorum devenerint, ubi vel non possint ab aliis emere, vel unde emant, non habeant, ab eisdem accipere poterunt: nec illos excommunicationis metus impediet. Praedicatores quoque, praesertim, qui aliter sustentari non possunt, ab excommunicatis, & alienorum bonorum detentoribus eleemosynam licite recipere possunt. Idem juris est de iis, qui adeo sunt rudes, ut eorum consilio verisimiliter scelera perpetrari non possint: aut qui cum iis communicant, qui communicant excommunicatis.

Omnino coactus excommunicato communicare non cadit in excommunicationem: secus, si quis solo metu communicet. h. d.

§. 33. Sed an invitus l excommunicatis communicans excommunicationis labe inquinetur, videamus: siquidem sit per coactionem absolutam, eum magis hoc casu pati, quam agere videatur, excommunicatione non irretitur. Aliud statuendum erit, si quis per metum sit inductus: licet enim metus culpam minuat, quia tamen eam non prorsus excludit, cum nullius metus obtentu mortale peccatum quis incurrere debeat, excommunicationis poenam non evadet.

Communicans excommunicato in necessitate, non est excommunicatus. h. d.

§. 34. Item non volunTate m & proposito maleficia distinguuntur, excommunicationis sententiam non incurrit is, qui excommunicato in his, quae ad absolutionem, vel alias ad salutem ejus pertinent, in locutione participat, licet & alia verba incidenter, ut apud eum magis proficiat, interponat.

Absolutio ab excommunicatione ad cautelam peti potest. h. d.

§. 35. Si quis tamen n an his dubitet, vel an alias, an non Judicis, vel canonis sententia sit innodatus, sese per competentem Judicem, juxta Innocentianarum constitutionum tenorem ad cautelam absolvi postulare poterit: quod & is qui minori innodatus est excommunicatione, utique poterit.

Excommunicationis absolutio non debet peti omisso medio, nisi in contrarium sit consuetudo. h. d.

§. 36. Sed hoc casu advertendum erit, ne omisso medio ab eo, qui tuus Judex non sit, absolutionis beneficium postules. Pone enim, quod Suffraganei ejusdem subditus, puta Archidiaconus, excommunicationis in te tulit sententiam, non jam a Metropolitano, cum nec excommunicantis judex sit, nec excommunicati, sed ab ipso Suffraganeo absolutio petenda erit, nisi consuetudo o contrarium induxerit.

Sede vacante absolvit, qui habet Episcopalem jurisdictionem. h. d.

§. 37. Episcopali vero sede vacante p, Capitulum, seu is, ad quem Episcopalis jurisdictio tunc temporis pertinere noscitur, his, quibus posset Episcopus, si viveret, ab excommunicationis sententia, sive juris, sive hominis fuerit, absolutionis beneficium impertiri poterit: nisi ei fuerit ab Apostolica sede specialiter interdicta potestas.

Superior de excommunicatione cognoscens, videns illam justam, debet excommunicatum ad superiorem remittere, nisi is malitiose differat absolvere: secus autem, si comperiat illam injustam: sed si dubitetur, honeste fecerit, si remittet. h. d.

§. 38. Ubi vero superiori competit de excommunicatione cognoscere, si eam justam esse constiterit, veluti q cum propter manifestam excessum est in aliquem promulgata, superior Judex, nisi sit in mora periculum, excommunicatum ad excommunicatorem prorsus remittere debet: nec eum absolvet, nisi excommunicator requisitus dolo illi absolutionis beneficium exhibere distulerit. Si vero hujusmodi sententiam injustam esse constet, excommunicatus ad suum excommunicatorem nequaquam remittendus erit, sed sine difficultate debet absolvi. Quod si dubitetur, utrum justa sit vel injusta, superior illam tollere poterit: quanquam hoc casu honestius & convenientius egerit, si excommunicatori deferat.

Ubi manifestum est delictum, non conceditur absolutio, nisi praevia cautione: aliter secus. h. d.

§. 39. Manifestum r autem excessum illum esse intelligimus, qui vel per confessionem juridice notus fuerit, vel si sit adeo res evidens, ut nulla possit tergiversatione celari. Quo casu s non ante concedenda erit absolutio, quam idonea pro delicto praestetur satisfactio: caeterum si de admisso dubitatur, ut sententia relaxetur, sufficiet, si de parendo mandatis Ecclesiae legitime cautum fuerit: quanquam si pro simplici contumacia excommunicatus, solam de stando juri cautionem exhibuerit, absolvendus erit.

Si pars judicat post appellationem, vel alias nulliter fuisse excommunicatum, sunt super hoc partium admittendae probationes, ut appareat, an quis indigeat absolutione. h. d.

§. 40. Multum etiam interest, utrum absolutionis beneficium postulans, se post appellationem ad Rom. Pontificem legitime interpositam, vel alias nulliter excommunicatione innodatum conqueratur: an vero simpliciter injuste se proponat excommunicatum. In prima enim specie, si Episcopus sit probare paratus, se in illum, antequam accem appellationis emitteret, sententiam protulisse, antequam decernatur aliquid, utriusque partis super hoc probationes sunt admittendae, per quas denique apparebit, an absolutione indigeat conquerens, vel potius non ligatus sit denunciandus.

Si quis dicat se injuste excommunicatum, prius est absolvendum, antequam sint admittendae probationes super justitia excommunicationis. h. d.

§. 41. Aliud juris erit, cum injuste se quis excommunicatum asserit: tunc enim si Episcopus, ut ostendat, quod juste excommunicaverit, probationes suas admitti postulet, audiendus non erit: nam nisi confessus excommunicationis sententiam juste promulgatam, absolutionis humiliter postulans assequi absolutionem impenderet: ideoque hoc casu protinus juxta formam Ecclesiae congruentem absolvendus erit, ut demum probationibus utriusque partis admissis, utrum juste quis ligatus fuerit, decernatur.

Innodatus pluribus non potest ab una tantum excommunicatione absolvi. Et absolutio subreptitia non tenet. h. d.

§. 42. Quod si quis pluribus innodatus t excommunicationibus, etiam ab eodem facto descendentibus, de una tantum causa velit satisfacere, communioni ob id restituendus non erit, nec per veritatis suppressionem extorta absolutio sibi quicquam proderit u.

Si ordinarius sciat per surreptionem impetratam ab Apostolica sede absolutionem, debet remittere perperam absolutum ad

sed.m

a c. cum desideras. §. secundum, extr. eod. tit.

b C. cum non ab homine, ext. eod. tit.

c c. significavit nobis, ext. eod. tit.

d c. super a nobis. §. in prim. extr. eod.

e c. nuper a nobis §. in secundo. extr. eod. tit.

f c. sin. extr. de Cler. excomm.

g c. constitutionem, eod. tit. in 6.

h d. c. constitutionem. eod. tit. in 6.

i canon. cura si sit. 11 q. 3.

k C. si contubina. extr. eod. tit.

l c. sacris est conaub. extr. de iis quae fiunt vi, metusve caus.

m c. cum voluntate, extr. eod. tit.

n c. 2. eod. tit. in 6.

o gl. 2. c. ressicentis, tit. de praeb.

p c. unic. de major. & obed. in 6.

q C. venerabilibus §. sane eod. tit. in 6.

r c. cum olim, extrav. de verb. sign.

s c. ex parte. in fin. de verb. sign. extrav.

t c. cum pro causa, ext. eod. tit.

u c. officii in fin. ext. eod. tit.

si sem Apostolicum: si vero hoc sibi non constet, sed suspicetur, debet absolutum cogere ad purgationem. h. d.

a C. ex parte tua. ext. de off. ord.

§. 43. Quinimo si constiterit a excommunicatum occultata narratione, pro quibus in eum sententia lata fuerit, excommunicationis suæ causam aliam prætendentem, ab Apostolica sede absolutionis beneficium impetrasse, eundem debet ordinarius Ecclesiastica censura compellere, ut cum literis suis rei veritatem continentibus ad sedem Apostolicam redeat: si vero illud liquido non constiterit, eum tamen ordinarius, quod veritatem confessus non fuerit, suspectum habeat, ad purgationem præstandam, quod verum factum fuerit, compellat.

Absolutus vi, vel metu duplici excommunicatione innodatur. h. d.

§. 44. Illud etiam admonendi sumus, quod licet vi vel metu facta regulariter mero jure teneant: si quis tamen ab excommunicatione, suspensione, vel interdicti sententia, absolutionis, aut revocationis cujuscunque beneficium per vim, vel metum acquisierit, nihilominus ea situetur: quia potius ne sine vindicta violentia crescat audacia, qui absolutionem, vel revocationem vi, vel metu extorserit, quasi propria confessione sagittæ iterata excommunicationis sententiæ subjacebit.

Excommunicatus, cui Papa communicat, non propterea censetur absolutus, nisi Papa id exprimat. h. d.

b Cl. fin. eod. tit.
c 1. si aliquando. extr. eod. tit.

§. 45. Novissime b sciendum est, quod si Apostolicus etiam sciens excommunicato participet literis, forte cum salutationis alloquio destinatis vultu, osculo, seu alio quovis modo ipsum per hoc absolvere nulla ratione censetur, nisi forsitan exprimat velle illum ex hoc pro absoluto haberi.

Hæc de excommunicationis sententia dixisse sufficiet: nunc de interdicto Ecclesiastico & suspensione pauca dispiciamus.

DE ECCLESIASTICO INTERDICTO.

TITULUS XIV.

Interdictum aliud Juris, aliud Judicis; quæ distinctio exemplis declaratur. h. d.

Habent Ecclesiastica interdicta cum excommunicatione multa communia, nam & illorum alia ipso jure inducuntur, alia Judicis sententia. Jure ipso ex impositione interdictum inducitur, veluti cum civitas, aut universitas in electione Rom. Pontificis servanda non servaverit, aut in necem Cardinalis aliquid machinata fuerit, sive ab Ecclesia, vel persona Ecclesiastica aliquid extorserit, aut oratoriis domos commodaverit. Itemeum in Ecclesia d sanguinis, vel humani seminis effusione polluta, aut simoniace consecrata celebrans jure arcetur.

d c. is qui. de sent. excom. in 6.

Celebrans in Ecclesia polluta, vel simoniace consecrata non incurrit irregularitatem. Secus, si alia ratione violat interdictum. h. d.

e d. cap. is qui. §. fin.
f d. can. is qui. §. fin.

§. 2. Est e autem inter hæc differentia non modica: nam si quis in Ecclesia celebret, quæ vel polluta sit, vel simoniace consecrata, licet hoc temerarie faciat, nullum tamen ob id irregularitatis laqueum incurrit: is vero f, qui scienter celebrat in locis alia ratione interdicto suppositis, irregularitatem incurrit, a qua per alium, quam per Romanum Pontificem liberari non poterit, nisi aliquo super hoc privilegio, vel jure muniti fuerint.

Quod sit judiciale interdictum. h. d.

§. 3. Judicis sententia tunc inducitur interdictum, cum competens Judex ex aliqua causa terram, vel homines a divinis arcendos pronunciat, ut præcipit.

Interdictorum quoddam generale, quoddam speciale. h. d.

§. 4. Rursus interdictum, quod prolatione Judicis inducitur, aliud est generale, aliud speciale. Generale interdictum est, non solum cum regnum, & provincia, sed etiam cum castro, & villa divinis interdicitur. Speciale est, cum inter plures Ecclesias certa, vel una interdicitur.

Interdicto loco principali censetur interdictus accessorius vicinus, & contiguus. & dispositio Judicis non debet posse reddi elusoria. h. d.

g C. si civitas. de sent. excomm. in 6.
h contigua. forte.

§. 5. Et si quidem civitas, castrum, aut villa g generali subjicitur interdicto, non solum quæ murorum continentur ambitu, censentur interdicto supposita, sed etiam illorum suburbia, & ædificia h continentia: alioquin si in illis locis possit licite celebrari, Ecclesiastica censura facile contemni posset. Eadem quoque ratione si specialiter Ecclesia sit interdicto supposita, nec in capella ejus celebrari, nec in cœmeterio eidem Ecclesiæ contiguo sepeliri poterit.

Respectu personarum interdictum Ecclesiasticum est stricte interpretandum: & unus non potest pro delicto alterius excommunicari. h. d.

i c. si sent. de sent. excom. in 6.

§. 6. At non sicuti in locis, ita & in personis lata fit interpretatio: ideoque i si sententia interdicti proferatur in populum, Clerus interdictus non intelligitur, nec econverso: unde interdicto alterutro ad divina licite alter admittitur. Sed & si propter delictum domini (nam pro pecuniaria causa sine speciali sedis Apostolicæ, & per patentes literas expressa licentia interdicti sententia ferri non potest) vel Rectoris civitas sit interdicta, cives, qui culpabiles non existunt, alibi divinis licite interesse poterunt, nisi cives quoque propter dominum, vel Rectorem ponendam interdicti fuerint. Quod quidem in excommunicationis sententia contingere non poterit, neque enim pro peccato unius alius, puta ipsius familia, excommunicari poterit.

Interdicta universitate, & singuli de universitate censentur interdicti, ut interdictum reddatur efficacius. h. d.

k c. si sent. §. cum vero. de sent. excom. in 6.

§. 7. Idem k cum loca aliquis populus Ecclesiastico supponitur interdicto, singulares ex eo persone, quas interdictas esse constat, ne sententia effectu careat, non debent alicubi, casibus exceptis a jure duntaxat exceptis, audire divina, vel Ecclesiastica recipere sacramenta, cum divinorum auditio, & sacramentorum perceptio populo, ut universis, non competat.

Regulariter tempore interdicti potest quis baptizari, chrismari, & verbum divinum audire. h. d.

l c. responso nostro. extr. de sent. excom.
m c. fin. de sent. excom. in 6.

§. 8. Excepti l vero nalus sunt: si qui ad baptismi, chrismatis, & pœnitentiæ sacramentum, vel ad verbum divinum audiendum admitti valent, tum si infirmi sint, quam si sint in bona valetudine constituti. Quod tamen in his, qui interdicto causam dederunt, non omnino indistincte: sed in eis illa sacramenti conficiendi forma observanda erit. Quæ, & alia quædam interdicti tempore lege benigne indulget, ut ex ipsius constitutionis perpensio tenore facile apparere poterit.

Tempore interdicti potest confici solum Chrisma: sed Unctio extrema, Ecclesiastica sepultura, & divinorum celebratio sunt prohibita, nisi concessa quibusdam sint ex privilegio. & violantes interdictum incurrunt excommunicationem, non obstantibus privilegiis. h. d.

n c. quoniam in. de sentent. excom. in 6.

§. 9. Valet igitur n interdicti tempore jure Chrismatis ultimus unctione, sic licet regio sit interdicto supposita, Chrisma die Cœnæ Domini posse confici dubium esse non debet. Unctio autem extrema, & Ecclesiastica sepultura, & divinorum officiorum celebratio tempore generalis interdicti omnibus denegatur, nisi quibusdam, quibus id ex gratia certa servata forma conceditur: ceteri autem, sive Clerici, sive Laici, qui interdictum violando nervum Ecclesiasticæ disciplinæ enervare satagere, quibuscunque privilegiis non obstantibus sententiæ excommunicationis subjiciuntur, a qua per sedem duntaxat Apostolicam absolvi poterunt.

Appellatione prætextus violatoribus interdicti minime suffragatur. h. d.

§. 10. Nec aliquid violatoribus proderit, quod appellasse, atque adeo se interdicti sententia minime teneri contendant, sicut enim post appellationem excommunicari non possunt, sic interdictum, cui ante appellationem eos constat esse suppositos, declinare nequeunt.

DE SUSPENSIONE.

TITULUS XV.

Suspensio est duplex, ut excommunicatio, & interdictum, hoc dicit.

Suspensio quoque alia est Canonis, alia Judicis, sicuti excommunicatio, & interdictum. Canonis est, veluti cum quis ob Simoniam, vel ob notoriam fornicationem, vel aliud crimen ipso jure a sui executione ordinis vel officii arcetur.

Ob mortale peccatum non notorium est quis suspensus, quoad seipsum, non quoad alios. h. d.

o C. fin. extr. de cohab. cleric. & mul.

§. 2. At si o crimen per sententiam, vel per confessionem factam in jure, aut per rei ipsius evidentiam notorium non sit: & si quilibet pro mortali peccato, quoad seipsum, sit suspensus, quoad alios tamen pro suspenso non habetur: ideoque in officiis Ecclesiasticis vitandus non erit.

Quæ sit suspensio Judicis. h. d.

§. 3. Judicis suspensio est, ut cum sententia quis ab eadem executione ex causa removetur.

Suspensio solum ordinem & statum Ecclesiasticum respicit & privatim præsupponit delictum. h. d.

§. 4. Est autem suspensio (velut Ecclesiastica censura considerata) respectu quodam aliquanto quam excommunicatio, vel interdictum, strictior quippe quod excommunicationem, & interdictum non solum Clericis, verum etiam Laicis innectere possunt: ut suspensio non nihil aliud sit, quam inhabilitas quædam ad exequendos ordines, & officia Ecclesiastica, nullum præterquam ipsos Clericos attingere potest. Nec enim alii ejus ordinis, vel officii, cujus est penitus expers, administratio arceri & interdici potest.

Ingerens se divinis, incurrit irregularitatem. Et quid sit irregularitas. h. d.

p C. c. in fin. & cap. si tar. de sent. excom. in 6.

§. 5. Cavebunt p igitur Clerici, Judices, & Ecclesiarum Prælati, ne pœnam hanc suspensionis incurrant, scituri, quod si ea durante sese divinis ingesserint (secundum Canonicorum sanctionum tenorem, & distinctionem) irregularitatis laqueo sese involvent, a quo interdum non, nisi per summum Pontificem, liberari poterunt. Est autem irregularitas, nota quædam, seu Canonicum impedimentum, ex facto seu defectu proveniens, quæ quis tam ad Ecclesiasticum ordinem promoveri, quam promotus in eisdem ministrare prohibetur: quod qualiter accidat, tam supra ex primo libro*, quam etiam ex variis Decretalium locis facile est legentibus cognoscere.

* supra. qui promoveri non possunt.

E, ef. epi

Episcopi & superiores nunquam incurrunt sententiam interdicti, vel suspensionis ipso jure, nisi de ipsis expresse mentio habeatur. h. d.

a C. quia periculos. 4. de sent. excomm. in 6.

§. 6. Epropter optima ratione, Innocentiana a constitutione cautum est, ne Episcopi, eorumque superiores ullius constitutionis, sententiæ, sive mandati occasione, interdicti, vel suspensionis sententiam (nisi in ipsis de Episcopis expressa mentio habeatur) ipso jure incurrant: esset enim hoc nimis periculosum, ob Pontificalis officii, quod frequenter exercere compelluntur, executionem.

Explicit liber quartus, & ultimus Institutionum Juris Canonici: in quibus si quid diversum Lector invenerit ab iis, quæ in Commentario jam pridem edito delineata inveniuntur, sciat, eo Auctorem, cum ultimam Operi limam adhiberet, meliora sensisse.

RERUM

RERUM, ET VERBORUM
MEMORABILIUM
QUÆ IN HOC JURIS CANONICI CORPORE REPERIUNTUR,
INDEX CERTISSIMUS,
SEU ΕΝΩΣΙΣ OMNIUM RERUM,
QUÆ IN HOC CORPORE HABENTUR,
FIDELISSIMA.

AUCTORE P. GUENOIS BITURICENSI.

I. Primam Partem designat, II. vero Secundam.

A.

Archi-

B

C

adver-

Cœno-

Concep-

terra

magis

D

Domus

E

ecu-

tc.

Moriensis,

In

F.

G

Gra-

H

fine

I.

can.

a plu-

illici-

K

L

M

Man.

in

Mo-

N

O.

P.

fine

Eccl.

&c

Q

R

Scyl-

casu

T

Ter-

V.

non

ad

X.

Z.

Finis Indicis Rerum, & Verborum.

Se ne permette la Ristampa.

Morozzo per la Gran Cancellaría.